www.e-rara.ch

[Summa theologica]

Antonin

[Basel], [1485]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-15896

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

34

6

M. Omm.

100

I. 246 ff. n. n.

II 322 ff. n. n.

Über Antoninus von Florenz (geb. 1389 + 1459) s. Grüßes Lehrbuch der Literärgeschichte Bd II Abthlg II Erste Hälfte S. 344 – 346. Abthl. III zweite Hälfte S. 1042.

S. Antoninus

Summa theologica, pars I et II

(Basel, Mich. Wenssler), 1485

Ges. K. 2188 I/II

H. C. 1245 I/II

Pr. 7503, 7501

goi/gss

J. B.

FNP II 45

Öffentliche Bibliothek
der Universität Basel

Nötzlin-Werthemann-Stiftung

30 Bk.

Antonini, Florentini archiepiscopi, summae pars
I et II. S.l. 1485. fol. I. c.l.

(Basel, Wenssler) A I 251.
Graesse, Tr. I p. 154. (4 voll in fol.)?

m. Initialen m. Filigran-ornamenten

G. Ebert. 757.
Hain 1245*

I: Pr. 750 3
II: Pr. 7501
B. M. C. III, p. 728

Theol. I.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK · BASEL ·

I

a 8
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
v
x
y
z
r
P
A

D 6
E 8
F

30.8
246
Bll.
gplt.

a 10
b
c
d
e 8
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
x
y
z
r
P
Ψ
A
B

D
E
F
G
H
J
K
L
M 10
N 8

22 34.8
272

II

& 50
322 Bll.
gplt.

Theol. I.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK · BASEL ·

Bauern, nicht zum Druck
gehöriges Vorblatt.

EX GRYNACH

Prima pars totius summe Antonini.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK · BASEL ·

35. 2809 Klosterm.
– Wölflin – 51.

Besonderes, nicht zum Text gehörendes
altes Ersatzblatt aus dem 15. Jahrh.

Prima pars summe

fratris Anthonini de Florentia. ordinis predicatorum et Archipresulis Florentini. In qua agit de anima et de ꝑtinentibus ad ipsam. Incipit proemium totius opeis

Quam magnificata sūt opera tua dñe. omnia in sapientia fecisti. ipleta est terra possessione tua. ps. ciij. Contēplatur ꝓpheta in excessu mentis positus diuinā maiestatē. stupefactus ad magnitudinē bonitatis ei⁹. quā manifestat in opibus suis. ⁊ ad ipsuz. loquitur dicens. Quā magnificata ⁊c. quasi dicerz Mirabiliter magna demōstrata. Ubi ⁊ misteriū sanctissime trinitatis satis demōstrat. cui⁹ suffragium semꝑ ⁊ postulare et expectare debemus. vt opa bona nostra que sunt sua ad finem ꝑducat. sine eo em̄ summo nulla natura subsistit. ait plato Nulla ratio intelligit. nulla actio expedit nec eo ꝑtermisso vllum rite fundatur exordium. In primis igit insinuat mirā potentiā que patri attribuitur. ibi. Quā magnificata sunt opa tua dñe. Scdo eximiā sapiam que filio addicit. ibi. Oīa in sapia fecisti. Et tercio nimiā ad nos beniuolentiam que spū isancto ascribit cū subiūgit impleta est terra possessione tua. Quantū ad primū dic Mardocheus loquēs ad deū de sua mira potentia quā oñdit in creatione. Dñe rex oīpotens. in ditione tua cuncta sunt posita ⁊c. Tu. n. fecisti celum ⁊ terrā. ⁊ quicquid celi ambitu ꝯtinetur. Hester. xiij. Ubi oñdit sua potētia maxīa patri attributa de nihilo cuncta faciens. nō ex ꝑiacenti materia vt artifex. Et hoc apparet ex eorū magnitudine ꝯtinua ex eorum multitudine discreta. ex eorum valitudine variata. Nam vt dr Ecci. i. Altitudinē celi. latitudinē terre. ꝓfundum abyssi q̄s dimensus est. q. d. nullus ꝓpter mirā magnitudinem eius. Sed ⁊ arenam maris guttas pluuie. dies seculi quis dinūerauit. q. d. nullus. Ecci. i. Dinūera stellas si ꝑt dixit dñs Abrahe. Gen. xv Nec est numerus militū eius. Job. xxv. Valitudinē creaturarū seu eaꝝ virtutē quis pōt intelligere. Deus. n. ⁊ natura nihil frustra opatur qd̄ s. non habeat aliquā virtutem quinimo spēs reꝝ sunt sicut nūmeri. vt quelibz spēs creature addat vnū gradū virtutis sup aliam. Nōne igit apparz q̄z magnificata. i. magna facta ⁊ ostensa sūt opera dei vt magnificetur potentia patris. Quantū ad scdm dicit. Ecci. i. Fons sapientie verbū dei in excelsis. Et oīa ꝑ ipm facta sunt. Est. n. verbum filius dei. quasi ars quedā oīpotentis patris. per quā et in qua cū summa rōne et optima facta sūt omnia. Oīa in sapia fecisti. ps. Et qꝛ sapientis ē ordinare ꝑm phm. hinc ē q̄ oīa cū maximo ordīe facta sunt. vt oīa teneant locū suū sibi decentē. ex quo apparet pulcritudo vniuersi. ⁊ mūdum diuina ꝓuidentia regi. Omnia vtiqꝫ in sapia fecisti. Demū ipse mūdus est velut quidā liber scriptus intus ⁊ foris. q̄ docet nos sapiam. nō solū de diuinis cognitionē. ꝑm illud Ro. i. Inuisibilia dei a creatura mūdi ꝑ ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur. Sed etiā docet sapiam de agendis. secundum illud Job. xij. Loquere terre ⁊ rñdebit tibi. interroga iumēta et docebunt te. ⁊ narrabūt pisces maris dū oībꝫ ꝑceptū quod posuit vt faciant ad quod creata sunt. nunq̄z pretereunt. se alijs cōicant. terra fructificat ⁊ arbores. ⁊ nil ociosum. Et multa ⁊ innumera documenta nobis tribuunt ex ꝓprietatibꝫ suis ad bene viuendū. ⁊ sic omnia in sapientia fecisti. i. ad dandum nobis sapientiā ex eis. Ecci. i. Effudit eam. s. sapiam sup omnia opa sua. ⁊ in minimis aīalibꝫ vt formicis Unde dr ꝓuer. pe. Quatuor sunt mīma terre. ⁊ ipsa sapientiora sapientibus. Formice. populus infirmus q̄ parat sibi cibū ī messe. Lepusculus. plebs inualida qui in petra collocat cubile suum Regez locusta nō habet ⁊ ꝑ turmas gradit. Stellio manibꝫ nitit ⁊ morat in domibꝫ regū. Sapia hoꝝ que est naturalis instinctus. docet nos sapiētiam. ⁊ formica docet solicitudinē ⁊ similitudinē acquisitionis sapie. Lepusculus cautelam ab erroribꝫ euasionis. Cū. n. sit aīal multū timidū. ⁊ a venatoribus ⁊ canibus multū insequatur ī petra se tutū putat ⁊ sapientie vacans. cuius initiū est timor dñi. ne capiatur a venatoribus gentiliū vl hereticorum erroribꝫ ī petra fidei collocat quietē suam et mentis inhesionē. Locusta instruit saltū ꝯtemplationis cū turma collationis. ita enī pascitur in herbis virentibꝫ scripturaꝝ sapiēs. vt frequenter ad modū locuste in altum se leuet meditationis ⁊ orationis. Nec solus incedit. sed cum turba sapientum sentit. Stellio. inuit laborē bone opationis. Nam si aliquando acuto nō emineat ingenio. tamen manibus bonoꝝ opū quasi reptans ad exequendū quod sapit. in domibus regū. i. in cetu sapientum collocat ⁊ sic oīa ī sapia fecisti. Quantū ad tertium apparet certe eius ad nos nimia beniuolentia. quia omnia fecit de⁹ ꝓpter hominē. ait Aug. que cum tanta potentia. ⁊ sapiētia facta sunt. Et hoc est quod subdit. Impleta est terra possessione tua. Terra hō est. qꝛ terram gerit in quā reuertitur. terrā terit. de terra existit. Et istam impleuit deus possessione sua. Possidet deus celestia. terrestria. ⁊ diuina. Et his omnibus impleuit terra hominē. Terrestria dās ad vsum ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ⁊c. Celestia. i. angelos ad misteriū. Ad Heb. i. Nōne

administratorij omnes spūs sunt missi in mīsse/
riuz eoz rē. Quid magis deus possidet q̄z filiuz
suū. Et hoīem deo implcuit. qū verbū caro factū
est. Joh. i. Sic deus dilexit mundū minorē vi/
delicet vt filiū suū vnigenitū daret. Ūñ apte dici
pōt. Impleta est terra possessione tua. Verū iter
omnia alia aīalia sapientissimus. Salomō ad mi
tandum formice sapiaz inuitat dicens. Vade ad
formicā. o piger. r̄ considera vias eius. et discе sapi
entiam ab ea. que cū non hēat ducē nec p̄ceptorē
nec principem. parat in estate cibū sibi. r̄ congre
gat in messe quod comedat puer. vi. Equidez
inter estatē et autūnuz etatis ꝓstitutus. arbitrar?
sum necessariū fore ex frumētis doctrinaz̄ quedā
recolligere ad mei sublentationē. ne si ꝓtingeret
ad hyemalē senectutem deuenire fame deficerem.
Senilis. n. etas. memoria r̄ visu debilitata caliga
ret et exhaustis corpis mēbrū occupatōibo aliqñ
multiplicatis nō valet. nec ei tempus vacat ad re
uolendū multitudinē librorz̄. Intelligens aūt in
ossibus meis pigritiam insitam. ad eam excutien
dam consideraui formicā inter animalia mīmuz
r̄ despicabile. sed sapientibus sapientiorē illā eē.
r̄ ideo imitandam. Cū. n. nō habeat ducē nec p̄/
ceptorem in ope suo. puidet tamē sibi ꝑ hyemis
ipe cū pōt discurrere. Ducē fateor me nō habuis
se in grāmaticalib?. nisi in puericia r̄ debilem p̄ce
ptorē. Nullū habui in alia facultate excepta. pte
dyaletica. r̄ satis interrupte. Sed nec p̄cipē mi
chi studium impantem ex p̄latione. auiditate. ñ
r̄ suauitate tractus v̄itatis p̄cipue moral' sapie ex
his que mihi occurrerūt lēgenda pauca recollegi
mihi grata. Necz. n. formica oīa iuēta cibaria col
ligit. nec p̄ciosiora. sed que nouit sibi ꝯgrua. Illas
igitur sublimes tlxorias i librariis ꝯpensas ma
gistris r̄ scīa p̄fectis dimisi. Que aūt iudicaui ap
ta ad materias p̄dicationū. r̄ audientiā confessio
nū. r̄ ꝯsultationē in foro aīarum. accepi a doctori
bus pluribo in tlxologia vel iure pitis. nō inten/
dens indoctus r̄ oīs scīe ignarus poemata cōdere
sed recollectionē facere. more fratrū. p me r̄ meis/
similibo qui mecū erant. quibo nec ingeniū emi
net ad altiora. nec librorū semꝑ copia dar̄. r̄ occu/
pationes facultatē subtrabunt ad discurrendum
p libros. Si materias tango aliqñ supantes te/
nuitatē noticie mee. nec hoc discrepat a ꝓpritate
formice que pondera gestat se grauiora. virtute si
bi collata ab actore nature. Ex congestis etiam a
formica aliqua supfluūt aliqua corrūpuntur. sic
r̄ ego non ambigo multa in hoc collectorio posita
ad supfluitatē cū aliqñ imꝓpriauerim terminos
r̄ extorserim expositiones. nō vrputo cū falsitate.
ad maternam dilatandam occurrentē. Multa etiā
vel nondū emendata. vel postea vino scriptoz̄ al/
terata. vel diminuta sunt. Non parū laborat for/
mica ad colligendū vnde viuat. Laborauī r̄ ego
satis p multos annos r̄ interrupte. ꝓpter occupa/
tiones et si non magni valoris tñ tempus exigen
tes. Ūñ aliqñ p menses r̄ annos opus dimisi tē
pus sepe furando. aliqñ necessariū corpus substē
tationi. aliquādo exercitationi prelature in qua
diu indignus p̄māsi. aliqñ decentie religionis. s.
orationis r̄ meditationis. adeo aūt est formica de
bile aīal. vt nō solū magna sed r̄ mīma. vt mirmi
celeō. sint ei infesta vsqz ad internitionē. Pote/
runt hic notaris aliqñ ne dū multū lēari. ꝙquātū
cunqz scioli opponere r̄ ipsa necare. Ego aūt ī fla/
gella patus sum. nec faciem meam ab increpanti
bus auerto. Dicitur etiā de formica p̄eputia bla
dis ꝯgregatis auferre ne germinēt. indecz frustre
tur spe sui laboris. ne quod igit elationis germen
exurgeret intra cordis mei vis? sūsere p̄ oīa nūcu
pare doctores. talia que notant referentes. r̄ parū
vel nihil de meo apponere nisi causa breuitat̄ trū
care. Uiderint ergo qui illoz dicta condēnatōne
arbitrantur si tante auctoritatis vel scīe sint vt il/
lis possint obsistere. Nō igit plus minusue vitu
perationis vel laudis mihi debet ascribi q̄z colle/
ctoribus lectionū ve scriptoribo librorz̄ ab alijs e/
ditorz̄. Unde nec nomen meū apponere volui nec
titulū operi. nisi in contemptū tanq̄z vilissimam
formicam. despectuz animal fabulando. alicui no
minare placuerit. Formicas quoqz molestas fo/
re aluearibo apū satis apparet. que cū ad sui victū
dulcedine mellis attracte hoc agunt instigāte na
tura nō vt noceant excusate sūt. ita et excerptores
smārum ex varijs libris graues illis esse solent q̄
bus excellens ingeniū r̄ plurimū ociū p̄stat do/
ctrinas copiosas r̄ mellifluas ī originalibo p̄scru
tari. Sed cū ipsi intendant sue r̄ alioz̄ inopie p/
uidere. non vident culpandi. cum etiā detrimēta
non illis inferant. sed magis gliam augeant ebe/
tioribus. ꝓponendo inter locutiones cōes q̄ in su
is fluentis forte nūq̄z viderunt. Aliqualē vero
ordinem r̄ si non multū serioſum. ignarus ordis
posui ꝑ faciliori inuentione materiaz̄. Nam di/
stinctū in quatuor partes principales feci. de vi/
tijs r̄ virtutibus recitare intendendo. et quālibet
ꝑtem in titulos. r̄ titulos in capla. et capitula ī pa
graphos distinguendo. Et in prima ꝑte quedaz
generalia videlicet de anima. et ō potentijs eius
que subiecta eorum habentur. De passiombo tā/
q̄z principijs eorum. De peccatis in genere r̄ effe
ctibo eorum. De multiplicibo legibus quib? vi/
na ꝓhibentur et virtutes p̄cipiunt. In secun
da parte de vitijs in specie videlicet de octo capi
talibus et eorum filiabus et speciebus. De resti/
tutione. De iuramēto et piurijs. De vows r̄ trās/
gressionibus eorum. De infidelitate r̄ spēb? ea/
r̄ superstitionibus. Ad singula vitia singulas p̄di
cationes ponendo. r̄ postea que ptinent ad casus
oscīe vel declarationē materie. Et pro tlxinate su

mitur versus. ps. quia magis in promptu occurrit et magis ecclesie in vsu et cõpendiosior doctrina ad omnem materiã. In tercia pte de statibus variis tam laicorum q̃ clericor̃. De ecclesiis ⁊ sacramẽtis singulis. Et de censuris ecciasticis ⁊ statibus purgandorũ et beatorum. In quarta pte de virtute in genere et specie. De virtutibꝫ cardinalibꝫ et theologicis in specie. ⁊ de eaꝝ partibus seu eis annexis. Et si tempus erit agetur de septem donis et gra. Restaret de articulis si vita comitetur que non minor ceteris erit. Qui inde aliquid vtilitatis hauserit, p me oret ad dominũ nostrum Iesum christum. Que aũt inducũtur testimonia ad probationem dictor̃ vltra auctoritates diuinarum scripturarũ ⁊ sacrorũ canonũ que frequenter apponunt ⁊ sñias proprias antiq̃or̃ doctorum eccie. Aug. Hiero. Greg. Amb. Crisosto. Basilij. Isidori. Bernardi. Anselmi ⁊c. Aliquando gentiliũ Platonis. Aristotelis. Tullij. et Senece. Adijciuntur determinatões ⁊ dicta multor̃ modernorũ in theologia vel iure pontificiorum. quorum hec sunt nomina. In theologia. sanctus Thomas quẽ oibus ponno i suis dictis. Albertus magnus. Petrus de palude. Petrus de tharantasio. qui fuit Innocentius quintus. Durandus. Hugo cardinalis. Guillelm⁹ peculat. in summa vitiorum et virtutuz. Dominus. Jo. dñici cardinalis de florentia. Raneri⁹ in summa. Pisan⁹ Vincentius in speculo historiali. Ordinis pdicatorum. omnes isti pnominati. Omnes isti ordinis minorum inferius scripti Bonauentura cardinalis. Richardus de media villa. Alexander de ales. Johannes scotus. Nicolaus de lira. ordinis minor̃. Aug. de Roma i qͦdlibetis. Aug. de anchona de potestate eccie. Gregorius. de arimino. ordinis heremitaruz. In iure in glo. decreti. Hugo. Bar. Brix. Ber. In glo. decretaliũ. Ray. ordinis predicatoruz in summa sua antiqua. Inno. quartus. Hosti. in apparatu et summa. Guillelmus in speculo. Archidiacono. in rosario. Jo. an. in nouella. et glo. sexti. ⁊ clemen. Joban. de lignano. Joban. calderin. Johã. de imo. omniũ nouissimus doctor. Petrus d̃ andarano. Laurẽtius de ridolfis in tractatu d̃ vsuris. Franciscus de zambarellis. Nicolaus abbas de sicilia. Anthonius de butrio. Petrus ordinis minorum in directorio iuris. Lapus de castelli. Federicus de senis in consi. Bartolus. Baldus De historijs exempla ponunt. Grego. in dialogo Vincentius in spe. Martin⁹ in cronicis. Valerius maxim⁹. Paulus. Orosius. De vita patrum. De vitis fratrum. De septem donis. Allegantur et multi alij sapientes. sed quia. nõ ita frequenter iõ ñ curani nominare

Huius autem prime partis tituli sunt isti. videlicet.

Titul. i. de anima in cõi

Primũ capitulũ de anime similitudine ad deũ.
Scõm capitulũ de mira nobilitate anime.
Tertium capitulũ de bñficijs aie collatis quo ad scientias. artes. et virtutes.
Capitulũ quartũ d̃ q̃ditate aie ⁊ pprietatibꝫ ei⁹.
Quintũ capitulũ de imortalitate anime.
Sextum capitulum de vnione eius ad corpus ⁊ multiplici acceptione hui⁹ vocabuli aia
Septimũ. c. d̃ q̃ditate hoꝝ ⁊ eius excellentia.

Ti. ii. de potẽtijs anime

Primũ capitulũ de potentijs aie in cõi.
Scõm capitulũ de vegetatiua ⁊ sensitiua.
Tertium. c. de singulis quinq̃ sensibꝫ exteriorib. s. visu auditu ⁊c. ⁊ quõ eis hõ abutit.
Quartũ. c. de locutõe ⁊ multiplici vitio eius.
Quintũ. c. de sensibus interioribus.
Sextũ. c. de fantasia.
Septimũ. c. de somnijs quo ad varias causas et modos eorum.
Octauũ. c. de estimatiua ⁊ cogitatiua.
Nonũ. c. de memoria ⁊ vtili ei⁹ exercitio

Ti. iii. de potẽtia intell.

Primũ. c. de intellectu possibili ⁊ agente.
Scõm. c. d̃ multiplici oculo varie exercendo.
Tertiũ. c. de tribus requisitis ad bene viuendum corpaliter et spiritualiter.
Quartũ. c. d̃ his q̃ impediũt visũ l'auferũt visũ ai.
Quintũ. c. d̃. illũiatoꝝ aut recupatõe vis⁹ spũal.
Sextũ. c. d̃ oculo dextro interiori ⁊ d̃ exercitio intellectus speculatiui. Et ibi de multis speculat ad videndum deũ. ⁊ de enigmatibꝫ figuratꝫ scriptare.
Septimũ. c. de oculo sinistro. i. exercitio intellectus practici septem modis exercendi.
Octauũ. c. de rõne superiori. ⁊ inferiori. ⁊ ex quibꝫ causis contingit rõnem ligari.
Nonũ. c. de sinderesi.
Decimũ. c. de conscientia.
Capitulũ. xi. de actu intellectus. quõ vicz aĩa cognoscit corpalia. spũalia. angelos. vel deum.

Titu. iiii. de voluntate

Primũ. c. de cõpatõe volũtatis ad intellectum.
Scõm. c. de libero arbitrio.
Tertiũ. c. de voluntario ⁊ inuoluntario
Quartũ. c. de actibꝫ voluntatis ab ipsa imediate eliciti⁹. ⁊ de ipso velle qui est prim⁹ eius actus.
Quintũ. c. d̃ scõdo actu volũtatis q̃ dicit frui.
Sextũ. c. de intentione q̃ e tertius actus volũtatis
Septimũ. c. de electione quarto actu voluntatis
Octauũ. c. de consilio qõ precedit electionem.
Capitulum nonum de consensu. sexto actu volũtatis.

Tabula huius operis

Capi.x.de imperio voluntatis.
Capi.xi.de vsu.octauo actu voluntatis.
Capi.xij.de bonitate ⁊ malitia humanoꝝ actuū.
Ca.xiij.de exercitio volūtatꝫ.quō coꝛ sit exercēdū
Capi.xiiij.ō volūtate ⁊ ope exteriori. quomodo se habent ad inuicē in merito vl' de merito
Ca.xv.quō a volūtate bōa ñ pñt,pcedē mala opa
Ca.xvi.de sensualitate .i.appetito sensitiuo.

Quintus ti. ō sepatōe aie a coꝛpe ⁊ retributōe ⁊ exercitio aie se

Primū.c.ō triplici morte ⁊ nūcijs ⁊ mi/ pate serijs mortis ⁊ multis alijs circa mortem.
Scōm.c.de tribꝰ nouissimis mortis q̄ztū ad aie sepationem.pñtatoꝝ coꝝā deo.⁊ sñiatoꝝ.⁊ ibi ō rō ne reddenda ō vocatōe multimoda.⁊ de iugi opa tione in domini vinea.
Tertiū.c.de sententia pene infernalis ꝓtra reproꝫ bos.et de septem penis inferni.
Quartum.c.de sñia saluandoꝝ.⁊ō ser miserijs mundi ⁊ ser vijs.padisi.⁊ de bonis glorie.
Quintū.c.de his qui sñiant ad purgatoriū. ⁊ de penis.atq; suffragijs purgandoꝝ.
Sextū.c.de cognitōne anime sepate.

Sextus ti. de causis ⁊ passiombꝰ ,pec/ catoꝝum.

Primū.c.de triplici cā peccati.s.ignoāntia.fragili tate.et malitia
Scōm.c.ō pria passione amoꝝ.⁊ mltiplici amo re atq; effectu eius.q̄ sunt.vnio.eiteꝛ.zeloꝰ.langoꝝ liq̄ factō.vlneratō.lebriatō.ihc sio.vbi plene ō hꝫ
Tertium .c.ō scōa passione q̄ dicit odium.
Quartū.c. de tertia ⁊ quarta passiōibꝰ que dicū/ tur desiderium et abhominatio.
Quintū.c.ō.q̄nta passiōe q̄ ꝺꝛ dlectatō vl' gaudiū
Sextū.c.ō sexta passione q̄ ꝺꝛ doloꝝ vl' tristicia.
Capi.vij.de septima passione que ꝺꝛ spes.
Octauū.c.ō octaua passione q̄ ꝺꝛ desperatio.
Nonū.c.de nona passione que ꝺꝛ audatia.
Decimū.c.de decīa passione q̄ dicit timoꝝ.
Capi.xi.de finali passione que ꝺꝛ ira.
Capi.xij.de cā exteriori ipsius peccati.
Capi.xiij.de temptatione multiplici vicz mundi carnis.et diaboli.

Ti.vii.de peccato in cōi

Capi.i.de multiplici diffinitōne peccati.
Capi.ij.de varia diuisione peccatoꝝ.
Capi.iij.de.xiij.nocumētis pcī mortalis.

Tit.viii.de pctō origi.

Primū.c.ō cā pcī originalis ⁊ eius pena.
Ca.ij.vtrū bea.ꝝgo fuit ꝓcepta in pctō originali.
Tertiū.c.ō ꝓceptione.b.ꝝgis ꝓ moduꝫ ſmonis.

Titulus.ix. de peccato actuali mor/ tali.

Primū.c.penes q̄d attēdit grauitas varia i pctō mortali.⁊ de .xvi.regulis ꝑ quas pōt cognosci q̄n aliquod est mortale
Capi.ij.de nocumēto pcī mortalis,in pñti vita/
Ca.iij.quō a deo puniuntur in alia vita.⁊ de pe/ nis.damnatorum.⁊ cognitione eoꝝ.

Ti.x.de peccato venial

Primū.c.q̄d dicat̄ veniale pctm.⁊ō nocumēto eiꝰ
Scōm.c.de purgatorio ⁊ suffragijs ,mortuoꝝ
Tertium.c.de indulgentijs.

Ti.xi.de lege in cōmūi

Capi.i.ō septēplici lege ordiata ad charitatē.
Ca.ij.de actibꝰ ⁊ ꝓprietatibꝰ ⁊ vtilitatibꝰ legis.

Ti.xii. de lege eterna q̄ ē pria lex.hꝫ vni/ cū.c.quō oia subijciunt legi eine, i.voluntati dei.Et q̄ deus vult nouē a nobis.

Ti.xiii.de leg.naturali

Capi.i.quid sit lex naturalis.⁊ quō instigat ad bo num multiplex.
Scōm.c.de multiplici bono q̄ ꝺocet lex naturaꝫ

Ti.xiiii.de lege mosaica.que ē secunda lex.

Ca.i.ō lege diuīa i cōi ⁊ eius excellentia ꝑ alijs.
Ca.ij.ō ꝺditōibꝰ legꝭ illiꝰ q̄ztū ad latoꝝē ⁊ ꝛceptoꝝē
Ca.iij.ō ꝓceptꝭ mōalibꝰ ipiꝰ legꝭ i cōi ⁊ supadduꝫ
Ca.iiij.ō decalogo.⁊ singul' ꝓceptꝭ eiꝰ i ꝑticulari.
Ca.v.ō ꝓceptꝭ ceremonialibꝰ sub q̄druplici dīa.
Ca.vi.ō preceptis iudicialibꝰ.

Ti.xv. de lege euāgelica hꝫ vnicū.c.agēs ō ꝙueientia tpis.ō ꝓpatōe ⁊ excellentia eius ad veterē. De gra.facīs. ꝓceptis.⁊ cōsilijs.⁊ de duratione eius.

Tit.xvi.de lege que di

citur ꝙsuetudo.habꝫ vnicū.c.agens de quiddita/ te ꝙsuetudinis,⁊ quō facit aut tollat legem .⁊ de dīa triplicis consuetudinis.

Tit.xvii.de le.canōica

hꝫ vnicū.c.agens ō ꝓceptꝭ eccīe.ō rescrip.ō ꝺcre. de decretalibꝰ.eplis.⁊ de auctoritate doctoꝝ.

Tit.xviii.de le.ciuili.

hꝫ vnicū.c.agens de tpe quo orta est,⁊ quādo ⁊ q̄ztum ligat.de diuersitate ipsaꝝ legū sub diuer/ sis nomibꝰ.⁊ de effectu eius

Tit.xix.de pmilegijs

Ca.i.ꝑ quē concedi pñt.⁊ quō tollunt. ⁊ q̄n.
Ca.ij.de pmilegijs ordinis ꝓdicatoꝝum.

Ti.xx.de regulis iuris

Et habet vnicū.c.cū singulis regulis iuris q̄ sūt in decretalibꝰ ⁊ in libro sexto cum glosis.

Titulus primus. Ca. I.

Titulus primus de anima in communi.
Capitulus primū de anime similitudine ad deū.

VEnite audite et narrabo oēs qui tiētis deū quanta fecit anime mee. ps. lxv. Inuitat. ps. nō oēs ꝙz timentes deū. Ad ꝓsiderandū magnificā nobilitatem aīe rōnalis. ꝛ ꝙz innumera bona ꝛ magna ꝓtulit ei altissimus. Qui. n. nō timent deū nō curant talia cognoscere. sed solū corpalia ꝛ mūdana Considerans aūt istam nobilitatem anime deuotus Ber. in li. medi. O ania inquit insignita dei imagine decorata similitudine. redempta christi sanguine. desponsata fide. dotata spiritu. deputata cum angelis capax beatitudinis. Ixres bonitatis. ꝓtceps rōnis. quid tibi cū carne. q. d. quō solum vacas corpi, puidens sibi. nō tibi. subiciens te sibi cum sis ita nobilis ꝛ magnifica. ꝛ ipa ita vilis ꝛ fetida. Eius pulcritudinē ꝛ exaltatōz congrue figurauit Hester que pulcerrima naturaliter ornata p tpa multipliciter puenit tandē ad matrimonij cōsūmatōem feliciter cū Asuero. cuz ipso sūmo monarcha coregnans Hasth etiaz pulcerrima regno priuata. quia mandatis eius obedire ꝓtempsit. vt patet in li. Hester. ij. c. Interꝓtatur Hester humilis vel electa in tempore. ꝛ signat aīam que a deo eligitur ꝛ p hūilitatē eius electio intimaf. Hec pulcerrima ē in sui essentia. ſ pulcrioz adhuc redditur ꝛ amabilioz ex ornatu virtutum Peruenit aūt ad consūmatū matrimonium cum Asuero. qui interꝓtaf beatitudo. signās dōm Iesum christū cū ꝓfecte ei vnit in gloria supna. regnans cū eo in eternū. vbi ꝓsequit omnimodā sui ꝓfectionē. Hasti aūt signat quāliber animam ꝛ si pulcram in sui natura. sed tamē qz dei mandatis obedire contēnit repbatur. ꝛ regno infelicissima priuatur. Ad hoc aūt ob ꝓbrium venit. quia vt ingrata ꝛ supba. dignitatē suā. et a q habuit nō intelligit. sequens inſtigationē carnis Quod innuit Salomon. Can. i. dicens. Si te ignoras. o. pulcra inter mulieres. egredere ꝛ abi. post vestigia gregū. i. si ꝓ quia te nō cognoscis. et dignitatē ꝛ conditionē tuā non attendis pulcerrima mulierū. i. creaturarū. hoc tibi sequit. Egredere. i. egredieris de domo paterna vt ꝓdigus filius in regionē longinquā de domo, ꝓprie ꝙscie abi. i. abibis post opera carnalia que sunt signa gregum. i. brutoꝝ aīaliū. Hō. n. cū in honore eēt non intellexit. ꝓpat? est iumētis insipientibꝫ ꝛc. Hoc aūt non agit q̄ nobilitatē ꝛ aīe conditionē nō attēdit. Unde Hugo de arra aīe ipsi loquens ait. O si te ipsam videres. si pulcritudinē tuā attenderes nunq̄z aliā creaturam q̄z te ipsam magis amares Venite ergo ꝛ audite quāta fecit deus aīe rōnali. Nam ꝛ si q̄tū ad corpus etiā fecit multa ꝛ magna. tū primo fecit anime magna. q̄tū ad naturalia que formauit Secōdo fecit aīe maiora. q̄tū ad ꝛtualia quibus decorauit. Tertio fecit aīe maxia. q̄tum ad supnalia que ei ꝓparauit. Ūñ si de ea queratur illō qđ xps dixit. Mat. xxij. Cuius ē hec imago nam ꝛ dixit pe. In imagine ptransit hō. Rñderi pōt. Est imago aīa increate deitatis quātum ad naturalia. Est imago aīa incarnate veritatis. q̄tū ad virtualia. Est imago aīa glorificate intellectualitatis. q̄tū ad supernalia.

Quātū ad primū .§. I.

Anima dr imago dei. Et ꝓpterea Geū. i. Faciamus hoīem dixit deus ad imaginē ꝛ similitudinez nostrā. Et ꝓ hereſi ponit. xxiij. q. iij. c. pe. dicere aīam nostrā non esse imaginē dei. Et Aug. in li. de trinitate dicit. Licet aīa nostra nō sit eius nature cuius est deus. ibi tū imago eius querenda ē quo nihil est melius. Hec ergo aīa non est similitudo oīmode identitatis cuiusmodi ē filij. Unde Ambro. tractans illud deus q̄s filius erit tibi. dicit. Non vtiq̄z nullus. quia imago pris est filius. de pe. di. i. sequen. §. post. c. īportuna. sed est imago repsentationis habens plures similitudines ꝓportionis ad ipsum deū. Nā vt dr extra de sū. tri. ꝛ fi. ca. c. damnam. Inter creatorem ꝛ creaturaz non pōt tanta similitudo notari quin maior silitudo sit notanda Nouē ergo similitudines ſm ꝓportionem inter deum ꝛ aīam q̄tū ad sua naturalia possunt nominari ꝛ inueniri Et prima est. quia deus vnus est in essentia. Exo. xx. Dñs deꝰ tuus vnus est. Et anima nostra vna est in essentia Licet eīñ corpus nostrū a principio cōceptōis habeat primo aīam vegetatiuā et postea animam sensitiuā. et in plantis alia sit anima vegetatiua. qua crescunt ꝛ fructificant. alia in brutis aīalibus qua sentiunt et vegetant. in homine tamen cum infunditur anima. ipsa anima rationalis essentialiter vna est. hñs ꝓfectionem oīs anime. i. nō solum intelligendi potentiam. ſz etiā sentiendi ꝛ vegetandi. Secunda similitudo deꝰ trinꝰ ē in ꝓsona. iuxta illud. Jo. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo. pater. verbū. ꝛ spūs sanctꝰ. Et aīa est trina in potentia scilicet memoria. intelligen

Nouē similitudines inter deum et animam prima

2ª similitudo

tia ⁊ voluntate. In hoc tamen dissimilitudo. q3 tres psone diuine sunt deus. sed potentie aie nō sunt essentia aie. sed vires eius a bea fluentes

3ᵒ. ¶ Tertia deus est simplex oīno ita q3 nulla ꝓpositō in eo reperitur neq3 ex materia ⁊ forma. neq3 ex subiecto ⁊ accidente. nec ex esse ⁊ essentia. Et aia nostra simplex est q3tū ad hoc q3 nō est ꝓposita ex materia ⁊ forma. put est hō ex corpe ⁊ aia ⁊ alia corporalia

4ta Quarta deus est īmortalis. i. Thimo. i. Regi seculoꝝ īmortali. ⁊c. Et aia est īmortalis. iuxta illud. Sapō. iij. Iustoꝝ anime in manu dei sunt ⁊c. Visi sunt oculis insipientiū mori. illi aūt sunt in pace. Considerata enī anima ex substantia sua. vt dicit Vlin. in spe. bisto. incorruptibilis ē quia non est ex contrarijs eius substātia nec aliq̄d sue nature ꝓtrariū habet a quo posset corrūpi. Similiter ꝓsiderata q3tū ad formā que est potentia intelligendi. quia intellectus est capax oīum formarū intelligibiliū que p se sunt incorruptibiles. Similiter ꝓsiderata ad finē suū. quia data est ei virtus speculativa ⁊ motiva per quā se potest ordinare ad summū bonū. ex hoc manet ī voluntate primi incorruptibilis et magnitudinē pene vl' premij. Ex creatione ex vt ex actione alterius nō possit corrūpi nisi ex actione dei. Ex relatione vo ad finē habet q3 velit deus eam nō corrūpi. hec ille. De īmortalitate tamen aie plenius infra probabitur.

5ta Quinta similitudo. de ꝓ inuisibilē ē. Jo. i. Deum nemo vidit vnq3. est enim spūs. Jo. iiij. Deus spūs est. ⁊ sensus corpalis non est apprebē siuus rei spūalis sed corpalis. Quod aūt dixit Jacob. Geñ. xxxij. Vidi deū facie ad faciem. intelligendū est ſm magīm in. ij. sniam. q3 vidit aliquez angelū in specie corpali apparentem. deū representantē. Ita et aia inuisibilis est. quia spūs est. Vñ christus in cruce ait. Luce. xxiij. In manus tuas dñe commendo spūm meū. i. aiam. Unde oculꝰ corporeis videri nō pōt. Quod aūt dicit Greg. in. ij. dialogoꝝ. b. Būdictum vidisse aiam sororis. scilz Scholastice in modū colūbe in celū ascendere. nō est intelligendum aiam esse talis forme. vl' cuiuscunq3 corpalis. sed ad ostendendū puritatē illius apparuit illi tale aial ex aere formatū.

6ta Sexta deus est vbiq3 Iere. xxiij. Celū ⁊ terrā ait ego impleo. Totus est in toto vniuerso nō ꝓclusus ⁊ totus in qualibet parte eius. q3 inuisibilis est. et vbiq3 influit ⁊ operatur virtus eius. ⁊ si nō vbiq3 manifestet gloriā eius vt in celis. Et anima nra ē tota in toto corpe. et tota in omni parte eius. Nō enim viuit corpus nisi anima ꝑsente. inquit Augu. de pe. di. i. Resuscitatus. Ita etiā nō viuit nec sentit aliqua ps corpis nisi p aiam. Et quia anima non est quanta dimensiue. Ideo vbi est. tota est. Unde cum legitur aliqua pars mia etiā sentit ꝗs dolorem quia ibi est aia que viuificat illam ptem

7ma Septima deus est vnū principiū vniuersi seu mundi a quo oīa ꝓcesserunt Apoc. i. Ego sum alpha ⁊ o. principiū ⁊ finis. Et hō est vnū principium mundi minoris. i. totius humani generis. qō ꝓcessit ex eo quantū ad corpulentam subāz Adā enim primo solus formatus est. et de eo. Eua. et ex illis alq. Hec similitudo imaginis ponit ab Aug. xxiij. q. v. hec imago. Sed q3 hic agit de aia non de toto homīe. ⁊ Adam de quo loquit Aug. dimitti pōt. ⁊ ponat alia. s. q3 deus est impassibil'

8 Malach. iij. Ego deus ⁊ nō mutor. Et aia nō q3dem īmutabilis est omnino. sed p alterationē seu lesionē naturaliter. Nam q3 aia dānati patiatur ī inferno vel purgatorio ab igne. Hoc agit ignis nō naturaliter sed vt instrumentū diuine iusticie acerbissime crucians.

8va Octauo deus est i se gaudiosus. ⁊ anima est naturaliter gaudiosa. q3 ē apta naturaliter participare eius beatitudinē. Unde dicit. b. Tho. q3 homo non pōt diu stare in tristicia quin conuertat se ad aliquod gaudiuz ⁊ delectationem. et ideo si nō se exercet in gaudio ⁊ delectatione spūalium īmergit se in delectationibus mundi.

9na Nono deus est intelligibilis ⁊ actu intelligit infinita. et est volibilis omnis boni. et aia nostra est intellectiua. ⁊ in potentia ad intelligendum infinita. et volens naturaliter bonū ⁊ infinitum bonū. Magna vtiq3 sunt ista que fecit de anime. ⁊ ideo recolenda. ⁊ tam pulchra imago cō seruanda. nō minus q3 pictura dei.

¶ Quātū ad secūdū .§. II.

Anima est imago incarnate veritatis mediantibus virtutibꝰ quas non a se habet sed infusas a deo. Unde aia vō talis est adhuc pulcrior. q3 potior est gra vnde ꝓcedunt virtutes q3 natura. ſm Amb. de ꝓse di. ij. Reuera. Et secundū hoc est anima imago veritatis incarnate. i. christi. Iuxta illō Ro. viij. Quos ꝑsciuit hos ⁊ destinauit ꝓformes fieri imaginis filij sui. Et. i. Cor. xv. Portemus imaginem celestis. s. christi. quod fit imitādo virtutes eius. et habendo spūaliter nouē similitudines ꝓdictas secundum ꝓportionē inter deū ⁊ aiam. Primo viz sicut aia est vna. ita et tu sis tot' vnus cum deo vnitus ei p conformitatē voluntatis. i. Cor. vi. Qui adhæret deo vnus spūs est cuz eo. s. concordando se cū voluntate sua. vt christ' qui dixit. Non mea voluntas. sed tua fiat. Mat. xxvi

2ᵒ Secundo sicut anima est trina in potentia. ⁊ tu sis trinus in dilectione. s. dei tui. ⁊ primi secundum illud Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo ⁊c. ⁊ primū tuū sicut teipsum Luc. x. Ad hoc fecit christus Elpo. i. Dilexit nos ⁊c.

3ᵒ Tertio aia est simplex. et tu sis simplex nō duplex habēs in omnibus rectam intentionē quia si oculus tuus fuerit simplex. totū corpus tuū lucidū erit Lu. xi Petr' in prima canonica. c. ij. de christo ait. Nec

Capituluz Secundum

4to dolus inuentus est in ore eius. Quarto anima ē immortalis. ⁊ tu caueas tibi a peccatis. qz vt dicitur. Ezech. xviij. Anima que peccauerit ipa morietur. non quantū ad substantiā. sed quātuz ad gr̄am qua priuatur p mortale. et p venialia disponitur ad mortale. i. Pe. ij. de christo dicit. Peccatum non fecit. Quinto anima est inuisibil' ⁊ spiritualis. et tu occultes opa tua bona ne videantur vt vites supbiā ⁊ inanē gloriam. Jacob. vi. Attē dite ne faciatis iusticiā vestrā coram hoīb. Sint ipsa opa spūlia. sepata a vita carnali sensuali. qz spūs carnē ⁊ ossa nō hz. Luc. xviij. Sic christus mundato leproso p̄cepit vt nemini diceret. Matthe. viij. Sexto aīa est in toto corpe vbiq. Et tu sis circūspectus quo ad omnes potentias interiores ⁊ exteriores ne ex aliqua pte diabolus valeat intrare nec. p visuz nec p auditū nec. p cor ⁊ huiusmodi. Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. Septimo aīa est ipassibilis. et tu nō mouearis tribulationib⁹ ⁊ angustijs. oblit⁹ iniuriaz⁹ oīm. Leui. xix. Nec memor eris iniurie ciuiū tuoz̄. exemplo xp̄i qui semp siluit ⁊ patiens fuit. Est octauo aīa gaudiosa. ⁊ tu gaudeas semp. nō in mūdo sed in deo et bonis opib⁹. Semp peccator de peccatis doleat. ⁊ de illo dolore gaudeat. dicit Aug. de pēnitentie. de pe. di. iij. Si ap'ls. Ad Phil'. iij. Gaudete in dño semp. Nono aīa ē intelligibilis veritatis. ⁊ volibilis bonitatis. ⁊ tu ergo vaces veritati p lectionem et auditionē diuinoz⁹ ⁊ verū bonum non falsum ⁊ apparens appetas. Nā scōm Gre. Qui ea que dei sunt sciunt a dño sciuntur. ⁊ q̄ ea que dei sunt nesciunt a dño nesciunt. dis. xxxviij. Semp christus mente gaudebat. ⁊ veritatē speculabatur. Omia etiā in baptismo aīa p fidē efficitur sponsa xp̄i ipe christi⁹ ofert ei nouē ornamēta virtutū que ipe habuit. Et hec notant' in auctoritate Ezech. xvi. vbi sic dicit sponsus. Laui te aqua ⁊ mundaui sanguinē tuū. et te vnxi te oleo. vestiui te discoloribus. calciaui te iacincto. cinxi te bisso. indui te subtilibus. ornaui te ornamēto. dedi armillas in manib⁹ tuis. ⁊ torques circa colluz tuū. dedi inaurē super os tuū. circulos aureos in auribus tuis. ⁊ coronam decoris in capite tuo. ornata es auro et argento. hec ibi. Ubi considerandum q̄ anima lota est aqua baptismi ⁊ sic mūdata a sanguine peccatoz̄. Uncta oleo crismatis. et tunc anima intus ornatur auro gratie ⁊ corp⁹ argento clare fame. Tunc primo induit eam subtilibus. i. camisia subtili fidei. qz transcendunt rōem ea que sunt fidei. Secundo induit eam vestitu deaurato charitatis. Tertio clamide discoloribus. i. diuersoz⁹ coloz⁹. i. iusticiam que dz omnis virtus ⁊ sic varia. Quarto cingit cingulo bissino castitatis ⁊ abstinentie que ptinent ad tpantiam. Quinto calciat iacincto. i. colore ceruleo. s. simile celo. i. spe eternoz̄ ⁊ desiderio celestiū. Sexto ornat armilla in brachijs fortitudinis. ⁊ exercitio bonoz⁹ operum. Septimo ornaf torque aureo circa colluz. s. prudentie. Octauo appendunf inaures in auribus humilitatis quidem et obedientie in aduersis. et tpantie in psperis. Tandem nono coronaf corona decoris in capite. s. perseuerantie. Nam vt dicit Ber. Sola p̄seuerantia coronabitur. Hic oīum ornamentis virtutū fuit christus ornat⁹. Nā quātum ad fidem habuit eam nō sicut nos. quia clare deum videbat. sed q̄tū ad id quod est p̄fectionis. in ea. s. assentiendo omni veritati diuinitus reuelate. Spem vero q̄tum ad glorificatōez corporis futuram. vt ergo portetis imaginē celestis. induimini dñm Ihesum christū. Ro. xiij.

Sposa

Quātū ad tertiuz. §. III

Scz supnalia que aīe preparata sunt. Alia est imago glorificate intellectualitatis. i. angeloz⁹ scōz⁹. i. Cor. ij. Oculus nō vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. que p̄parauit deus diligentibus se scz bona glorie que angeli possident in patria ad quam homines ascendentes equales sunt angelis dei. ait xp̄us Matth. xxij. Nouē aūt sūt ordines ipsoz⁹ angelorum. inquit. Gre. de pe. di. ij. §. principiū. m. angeli. archangeli. potestates. virtutes. principatus. dñationes. throni. cherubin. ⁊ seraphin. Homines autem non faciunt ordinez decimum. de per se in gloria. sed assummuntur a/nime sanctoz̄m ad diuersos ordines angelorum secundum differentiam meritoz⁹. Et q̄uis quilibet ordo possideat aliquod donū excellenter vnde denominatur. vt dicit Magister in secūdo sententiarum. nihil tamen singulariter. participat ergo quelibet anima beata cum omnibus ordinib⁹ aliquid. Nam seraphica est per amoris ardorem. Interpretatur enim seraphin incendens. ⁊ Isa. xxxi. dicitur. Dixit dominus deus cuius ignis ē in syon. et caminus eius in hierusalem. ⁊c. Est anima cherubica per cognitionis plenitudinem. Interpretatur enim cherubin plenitudo scientie Ad Hebreos. viij. Omnes scient me dicit dominus a maiori vsq̄ ad minorem. Gregoriꝰ. iiij. moralī. Quid est quod nesciant qui scientem omnia sciunt. Est thronica per premij quietam et securam tentionem. Thronus dicitur sedes nobilis. in qua quiescitur et firmus quis manet. Johan. xvi. Gaudium vestrum scilicet superne glorie nemo tollet a vobis. Johannis. x. Ego vitam eternam do eis. scilicet ouibus meis et non peribunt in eternum. Est dominatiua p̄ summan purita/tem. Maius dominium esse non potest q̄z esse libera vitijs et passionib⁹ ⁊ miserijs corpoz̄ quod non fit nisi in gloria. Ro. viij. Ipsa creatura liberabit' a seruitute corruptōis in libertatem glorie filioz⁹ dei. in multis hic offendimus omēs

Est anīa seraphica

Cherubica

Thronica

Dñatiua

Principatū hꝫ anīa

sed ibi sine macula sunt añ thronū dei Apoc.xiiij. Principatū habet anima sūme dignitatis. Nam oēs reges ⁊ principes mundi sunt. i. Reg.ij. vtinā deat cū principibꝫ ⁊ soliū glorie teneat. Fecisti nos deo nostro. regnū. i. reges. cantant scī vt in Apoc.

Virtutē hꝫ

Virtutē hꝫ in se sūme vigorositatis. ⁊ quo ad aiam in omni vtute firmatā. mutata tñ fide in visionem ⁊ spē in possessionē. Et quo ad corp⁹ factū i resurrectōe finali. īmortale ⁊ īpassibile. ps. Fluminis impetus letificat ciuitatē dei. Impet⁹ aūt fluminis signat pfectionē virtutū. qz ad vsuz nō pūtis vite ꝫ pfectissime erūt in aiabꝫ. Apoca. vij. Nō esurient neqꝫ sitient amplius. ⁊c. Facientes cē miracula plurima post mortē sancti. Inter ptātes repitur p repressionē demonū. Nam sicut angeli sancti refrenant maliciā demonū ne tantum noceant qꝫtū vellent. ⁊ pcipue ptātes. ita ⁊ sancti iuuant nostra malitias demonū spūaliter ⁊ corpaliter. vt pz ad corpora multorum sanctorum. Archangelorum capit, ppriet⁹ Angelorum

Inter ptātes repit⁹ anima

Archangelorū capit, ppriet⁹ Angelorū

Archangelorū capit, ppriet⁹ Angelorū

Archangelorū capit, ppriet⁹ Angelorū

sed in nostri cognitione.i.magnus ostendit nob in sua potentia.sapientia.7 benivolentia.qui facit magna 7 inscrutabilia 7 mirabilia absq; nūero.vt ait Job. Sed inter omnia opa sua ab extra velxmenter magnificat.i.magnus 7 mirabil'ostēditur in anime rōnalis creatione.7 bonoꝝ innumerabilium eiusdem collatione. Ei ideo bñdica anima mea dominū. Benedic corde ore.et ope Et vt fruentius benedicat. frequenter considerare debet ipsius anime excellentiam.nobilitatē 7 pulchritudinē sibi collatam. Sicut.n. principiū salutis est cognitio sui.ita causa interitus est ignorantia.siquidē ignorātia mater cūctoꝝ errorū ab omnibus vitanda.est.vt hī.xxxviij.di.ignorantia Et ymaxime ignorantia sui. Unde et querenti cuidam vnde posset beatus effici.rñsum fuit ab Apolline delphico gnoti soliton.i.nosce te ipsuz qđ allegat Ber.ad Eugeniū scribens. Quod sub aliis verbis notat Job dicens. Uisitans speciem tuam nō peccabis.i.considerans tuā essentiā.i.te ipsum.vt exponit Helynandus. Quid enim prodest homini scire vires herbarū.virtutes celoꝝ.syderum cursus.hominū mores.naturalia cuncta. sui noticia postposita. Ipsam aūt anime qualitatem describit Salomon dicens. Si te ignoras o pulchra inter mulieres ꝛc.vt.j.pz. Quāta sit anime humane pulchritudo nobilitas 7 refulgētia et quanta sit eius circa hoc ipsum ignorantia et quo modo possit 7 per que media deuenire.vt habeat ipsius aie natura 7 vtilis noticia.7 recta vita.pulchre et deuote 7 egregie ostendit Jo.dominici cardinalis in itinerarij.lib.exponens dicta verba. Si te ignoras o pulcra inter mulieres. egredere et abi post vestigia gregum 7 pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastoꝝ. In quibus quidem verbis sponsus anime christus ipsam sponsam alloquens tria de ipsa ondit.

Primū est defectio ognitōis naturalis .ibi.si te ignoras.

Scōm est pfectio conditionis humanalis .ibi.o pulcra inter mulieres.

Tertium est instructio pfectionis internalis.ibi. egredere 7 abi. ꝛc.

Inchoando a secū .ff.i.

do Cum scilicet dicitur o pulcra inter mulieres. notatur magnitudo mirabilis excellētie aie ex tribus ibi positis.f.primo ex articulo vocatōnis cuz dicitur.o.secundo ex substantivo intellecto adiectionis cum subditur pulchra.tertio ex termino comparationis ibi.inter mulieres. Ubi sciendū qđ cū sacre scripture ꝓciosissima ꝛba nullū superfluū nil ociosū admittāt.iste vocatiuus articul? seu iteriectio o includat in oī vocatiuo.sequit.qđ vbi ꝓt intelligi videt superflue ānotari nisi debita rō assignet. Et iō ꝓsiderandū ē qđ.o.est nota admiratonis.durationis.compassionis.reuocationis.affectionis 7 pfectionis. Ex quibus concluditur qđ domino predicente cū eam vocat.o.anima est admirabilis est durabilis.est miserabilis.est desiderabilis est amabilis.7 est cōmendabilis Primo igit dico.qđ.o.notat admiratōem.vñ cum de aliq admiramur tanq; ibi deficiat spūs noster vltiaz lītam ꝓferimus ore que est scie elementū finale.v 7 in greco.o. Unde et saluator admirans seu admodū admirantis se habens erga cananeam dixit. O mulier magna est fides tua. Mirabilis siquidem est aīa 7 a nobis incōprehensibilis p statū vie.7 iuxta intelligentie facultatem naturalē. Mirabilis vnicq; in essentia.mirabilis ī capacitate.nam q̄ tūcunq; quis ꝓficiat in scientia. nihil est respectu eius qđ adhuc scire pōt. Apparet capacitas eius mira ex artibus adinuentis pluribus 7 scientijs varijs acquisitis et virtutibus descriptis.vt infra patebit. Mirabilis est in diuīe imaginis ꝓfluentia.vnitatē 7 trinitatem sup oīa distinctius repsentans.vt supra patuit. Mirabil' est in potentiaz p'litate.f.vegetativa.sensitiva.intellectiua.quaz qlibet in plures subdiuidit.vt ostendit. Mirabilis in corpis ꝯiunctōe.cū res tā nobilis 7 magnifica vniatur cū re tam vili 7 infima.quale est corpus.et de bocciā j. Mirabil' ē in corpali ꝓtagione.cū munda a deo creat.subito a corpe cum vnit.inficiatur. Et nō min? mirabil' est in eius p baptm mūdatione. Mirabilis est in sui in corpe exercitatione p potentias eius.de q̄ j habebit. Mirabil' ē in sui sepatione a corpe et operum suoꝝ retributione de quibus etiā tractabit. Mirabilis demū in defuncti corpis reassumptione. Scdo.o.ē nota durationis ex pte post Juxta illud Apoc.i.Ego sum alpha 7 o.primus 7 nouissimus.vbi.a. denotat eternam durationē ex pte ante.quia nulla līa ante eam. O.vero ex parte post signat durationē.quia nulla līa sequit scōm grecos. Anima igitur humana nō hz durationez ex pte ante.quia creata est in tpe.sed ex pte post quia nō terminat.ß est ꝑpetua 7 īmortalis.7 dē? īmortalitate plenius infra agetur. Et sicut finis alphabeti est.o.secundū grecos.ita finis oīm celorum 7 creaturaꝝ est aīa rōnalis. Et iō postq̄ oīa creata sunt.demū ipa creata fuit.7 ꝓpter ipaz creata sūt oīa.finis enī 7 si sit primū ī intētione.ē tñ vltimū in executōe opantis. Oīa inquit Aug. super Gen̄. Fecit deus ꝓpter hoīem.hoīem aūt ꝓpter sei ipm. Tertio.o.est nota ꝓpassionis scōm illud Treñ.iij. O vos omēs qui transitis p viā videte si est dolor similis sicut dolor me?. Cōsueuit.n.ꝓsona afflicta de se vl'alteri? afflictione mitum dolens frequēter cū suspiriis emittere o in q̄ fere omnis vox termīat languētis. Nulla etiam lītaruz formaꝝ pleno ore nisi.o.7 nulla aptior ad clamandū q̄z o. Audi o aīa deū tibi loquentē 7 di

centē o. ⁊ nō despicias receptū auribus o. Tibi. n. compatitur. quia in peccatis fuisti. Ubi enim cōpatitur que tā nobilis ⁊ admiranda ad tātaz miseriam es deducta vt peccato sis subdita ⁊ de regina vniuersoz sis corpis vilis ācilla effecta. Tibi cōpatitur que eras celū diuinū ⁊ facta es demonū plānū. Tibi cōpatitur cui seruiebant angeli hunc impant demones. O si tu videres tuā dignitatem p grām ⁊ nobilitatē. p naturā ⁊ demuz scires ad quā infelicitatē te deducit peccatū. ꝯtū tu clamares o incessanter. Ille suspirat vt suspirare te doceat. doloꝛem affigit vt tu te pfecte doleas. Et languoꝛes et dolores ipse adhuc plangit in cruce cū clamoꝛe valido. vt ꝓpendas exinde quantuz tu debes dolere qui cōmisisti peccatū. Quarto o, est nota affectionis seu desideriꝫ ⁊ dilectiōis. quod exprimebat ps. dicens. O dñe salutū me fac. o domine bene psperare. Ad pueris ⁊ turbis clamatum est in hebraico. osanna ex affectu coꝝum ad christum. Matth. xxi. Volens ergo deus insinuare quanta affectione desiderio ⁊ amoꝛe vocet animā vt spem generet atqz dilectionē reciprocā dicit o pulcra. Spe nāqz ostēdit quicquid exprimerat voce ꝯ. s. solerter te errantē quesiuit. perditam requisiuit. Accēdit lucernā fidei. totā domū p caritatē euerrit, inueniens letaꝫ cum angelis. ⁊ si coram hominib vere tristatur. portat in humeris. reducit ad caulas. totam curiam gaudio ⁊ tripudio iubens p simplonī a ⁊ chozū etiā cū vicis iocundari. vt pabolice habet Luc. xv. Quinto o est nota reuocationis sine secunde vocationis. expire in te rogo vsum vocantiū si alis nō notasti q̄m qui alium vocat in prima voce o nō apponit. in secunda apponit in tercia nō replicat o. in quarta vero iterum dicit o. Et sic deinceps anteqz respondeat ille in dispari sine o. ⁊ in pari cū o formā t clamoꝛē. Cū itaqz audis q̄ tue vocationi ꝓponit o. scito te alias fuisse abeodem vocatam et accusa tarditatem tuam ⁊ veneratre cū grārū actōne bonitatem ⁊ pietatem suam. Te quippe ꝓmo vocauit per creationem. Inserens in natura sui ipsius apperitum. Juxta illud Boeth. Inserta est naturaliter mentib boīm veri summiqz boni cupiditas. Et nunc vocat per noui lumis infusionē vt altioza conscendas. Et si forsitan te vocauit sūmo mane pueritie. in tertijs adolescentie. sexta iuuenturis. nona virilitatis. ⁊ iam venisti advndecimā senectutē. saltem sic ꝓ te fatigato respondepare vocanti. vineam intra. ꝓ ipso labora. plus acceptura ꝯ tu scires petere. vt habetur in pabola. Matth. xx. Sexto o ē nota pfectionis vocat enī te p o. vt pfecte sequaris quā vult facere pfectam ipse. Perfectū aūt dicit cui addi nil pōt de essentialib sine specifica mutatōe ipsi⁹ cui fit additio talis. et hoc modo dicti sunt pfecti celum et terra ⁊ omnis ornatus eoꝝ. Genē. i. Licet en ī homo potuerit esse pfectioz in accidentib. vt. s. nō potuisse peccare si habuisset maiozē grāz ⁊ hmōi in essentialibus vero nō. Nam si adderet de⁹ aie supza potentiam intellectiuā. que essentialē pfectionem ipoꝛtarent ipsa anima non esset eiusdem speciei cum prima. ⁊ sicde alijs. Essentia lināz est linea quedam seu linee. o aūt vna linea pficitur que principium fini coniungit. ⁊ ideo pfectioꝛ ceteris. Ipsiqz o nulla pōt fieri additio sine sui mutatione. Considera igitur quandaz lineaz quodā modo esse animā tuam. cuius punctus primus est deus. A pūcto. n. incboatur linea ⁊ punct⁹ indiuisibilis est. sic et deus ex cuius manib tu existi per formationem. Vediuz huius linee est fuga tua ab eo que longe recedens ab ipo. longissimam lineam in obliquā per transuersuz duxisti ab ipso principio ꝓtinue magis distando. At vbi venit plenitudo temporis. punctus prim⁹ venit⁹ est vltimo. q̄. s. verbuz caro factū est. Joh. i. Verbum. Ecce punctus primus. caro. ecce punct⁹ vltimus. factum est ecce vnio punctoꝝ. Sicqz venit ad pfectum humana natura hic per o vocata. Quartadecima littera in alphabeto nostro est o. ⁊ in terciatrixsere decade vnio describit naturaꝫ in christo a Matheo in primo. c. Dicit ei q̄ ab Abraham vsqz ad dauid sunt generationes. xiiij. ⁊ a Dauid vsqz ad transmigrationem Babilonis. xiiij. ⁊ a transmigratione vsqz ad christū. xiiij. vbi magnū in nuiꝰ sacramentū. Anima. n. in principio antiq̄oꝝ per triplex o ad dñz suspirabat. Primo per o dicens. Osculetur. me. Suspirauit per secundum dicens. osculo. Suspirauit ꝓ tertium dicens. oris sui. Trinam em̄ pfectionez desiderat anima. Prima est vnionis que fit per incarnationem. Secunda est opationis. que datꝰ p pfectegre infusionē. Tertia est nature ⁊ cōiocationis seu glorificationis. que fit p vltime beatitudis acceptionem. Prima thesere decades incipit ab Abraham. cui incarnandi verbi facta est repromissio prima. Secunda incipit a Dauid qui tam pfect⁹ fuit. vt dñs diceret inueni hominem sm coꝝ meū. Tertia perfectio exoritur. in transmigratiōe ad babilonie ad hirlm patriaz repromissionis ꝓcūde et consumatur in christo nunqz intermediando. Item nota q̄ o est littera quarta vocalis. vt cum te p o a domino sentis vocari. recorderis q̄ i patre tuo Abrabā tibi ꝓmisit quarta generatione reuertentur huc. Gene. xv. s. ad terram promissionis. supernam patriam figurantem. Et de filijs Abrahe facta est illa promissio. qui sunt veri fideles eum opere imitantes. Generationes aūt ille spūales sunt. ⁊ in quolibet possunt inueni. Paz prima est per fidem. secunda per spē. tertia per caritatem quarta est per ambilationem seu humilitatem. ⁊ tunc reuerteris huc. q̄ia huc me dign⁹ eris id est mei gloria. Ideo igitur per. o. te voca-

ni.que lr̃a est quarta intervocales.quia in quarta generatione virtutũ supradictarũ perficienda es. et.o.est nota pfectionis.O.altitudo diuinia ꝫ sapientie.ꝛ scientie dei.q̃ incõprehensibilia sũt iudicia eius.ꝛc.

Secundo notatur.§.II.

excellentia ꝛ nobilitas aĩe.ex eo q̃ assimilaf̃ mulieri cũ dr.pulcra.pulcra.s.mulier.ꝛ ex isto vocabulo mulieris ipsa anima.

Compatur angelis.
Repitur in femina.
Cõmendatur in scientijs.

Hec tria ꝑm scripturas genera rer̃ significantur p̃ mulieres. Angelos siquidẽ q̃tũ ad primuz repio a sũma veritate tam mulieres q̃ viros nominaros.in vno eodẽq̃ sermone.vbi tractaf̃ parabola ouis.ꝛ dragme pditarũ In inuẽtione ouis pdite vocanf̃ amici ꝛ vicini. In inuentõe vo dragme amice ꝛ vicine.vt hẽtur Luc.xv. Sub noĩe quoq̃ filiarũ irlm interpellat aĩa.angelor̃ subsidia.dum ait.Cant.i.filie hirlm nolite ꝯsiderare q̃ fusca sum.i.obscurata p̃ pctã Dicunf̃ siquidẽ angeli viri ratione victorie ẽ̃tra hostes nr̃os demones.mulieres aũt ratione gratissime ꝛ attrahentis venustatis.Utiq̃ pulcriorest vir mliere sed species mulieris magis allectiua q̃ spẽs virorum.O igitur anima si te ignoras.pulcritudinem tuam inter angelos quere. Est aĩa angelice nature psimilis.ꝛ quasi vnus ex illis.Non q̃ sis angelus nec eiusdez spẽi cũ eis.angelis tñ te illez puta.vt inter angelos decorẽ tuũ cognoscas.Decem quidem dragmas ad vsum eundem creator in principio de nullo ente ꝓduxit.quar̃ vna aĩa ẽ. quã pditam quesiuit mulier.i.summa sapientia. accensa lucerna.i.misterio incarnatiõis.Ibi enĩ notaf̃ materia lucerne que est terra.ꝑm vsũ quorundam locor̃.ꝛ licm ũ cũ oleo.ꝛ lumine.sicĩ misterio incarnationis pacto a diuina sapiẽtia que dẽus est.inuenif̃ testa corpus de terra licmũ aniẽ purissime cum oleo gr̃e.ꝛ lumen diuinitatis in vno homine christo.Et p̃ hanc lucernã reperta ẽ dragma nature humane vna ex decem.Licet aũt omnes angeli cũ aĩabus vnius dicanf̃ esse nature hoc est in genere.in q̃tũ intellectiua.nõ tamẽ vnius speciei Sicut lapides p̃cioſi omnes dicũtur vnius nature generalis inq̃tũ p̃cioſi.sunt tñ specie differentes.ꝛ pfectior vnus altero vt iaspis smaragdus.saphirus. carbunculꝰ.et hmõi Sic et angeli singuli sunt specie differentes Nam q̃ Ezechiel posuit nouẽ nomĩa lapidũ preciosor̃ dẽ angelis loquens.hoc refert greg.ad ordines ipsorum qui nouẽ sunt. vt in omel. exponit. non ad spẽs eor̃ que innumere sunt quia tot quot angeli numero secundum.bea.Tho.et Alba.Animarum vero quarũ oĩm vna spẽs tñ est.tanta pfectio est.vt cuilibet angelo in gradu ꝛ in gloria possit equari.Quinimo aĩa x̃pi excedit angelos cũctos.Et mater eius virgo beatissima sup̃ oẽs chyros angelorũ etiã exaltata laudaf̃. Si igiſ angelorũ pulcritudinẽ vales repire tuãq̃ inter illas cognosces Angelor̃ aũt pulcritudinẽ admirãdã pdicant.compatõnes.narratõnes.ratões.Cõpantur.n.luci .vnde sub noĩe lucis intelligũtur creati.cũ dictũ ẽ Geñ .i. Fiat lux ꝑm Aug̃ Stellis etiã que clarissime sunt Unde Job xxxviij. dicit deus Ubi eras dum me laudarẽt astra matutina.i.angeli.ꝛ iubilarent omnes filij dei.i.angeli boni tñ Stella aũt differt a stella in claritate ꝑm ap̃lm.i. Corin.xv.i specie.sic ꝛ ãgeli. Soli quoq̃ compantur Math.xiij. Fulgebunt iusti sicut sol Lapidibus quoq̃ preciosis.vt patet per Ezechielẽ Narrationes quoq̃ ostẽdũt.pulcritudinẽ angelor̃. Quante.n.venustatis sunt exterminandi.ad quor̃ aspectuz expauit regina celorum Nam turbata est in sermõe Archangeli Luc.i. Tremuerunt pastores cum eis apparuit angelus magna cuz Luce.vt habetur Luce.ij. Mulieres q̃que sancte corpus dominicũ ad sepulcrũ querẽtes vngendum. Mathe.vltimo. Ipse denique aquila grandis.que so'ez verũ irreuerberatis oculis potuit intueri dicẽs i principio erat verbũ ꝛc̃ Cecidit ante pedes angeli secũ loquentis vt eum adoraret.ex magnitudĩe fulgoris mor̃ et glorie. vt habetur Apocal.penulti. Ultimo de mũ rationes angelos speciosissimos protestanf̃ Quales enim seruitores et ministros dẽbuit sibi ipsi creare pulcerrim̃ deus omnipotens ꝛ sapientia totus.qui fecit sidera viua in connero celorũ. qui taz splendidas stellas vita priuatas in concauo fixit. Quales sunt extimandi.qui sine fine absq̃ mediofaciem diuinam omneq̃ decus prospiciunt ꝛ venustantur ab eo. Quales sunt qui omnẽ creatnrã p̃cellunt. Juxta illud Primũ omniuz creata est lux.i.angelica natura.priorita te scilicz dignitatis nõ tẽporis.vt exponit magister in secũdo distincti.ij. Quales sunt. quibus sol et luna dẽseruiunt. corporaque celestia cuncta pro vt iubent ad nutũ. Unde et a philosophis. motores orbiũ celestiũ dicuntur. Procul dubio ipsor̃ spẽs vernãs ĩtellect̃ nostri facultatẽ excedit vt cõprehendam̃.ex eo q̃ĩ aĩa nostra eis assimilata pulcrior ẽ q̃ nosce possim̃.que querẽda ĩter angelos quasi ĩ eis fundata veritate attestante qui ait Equales sunt angelis dei. Math.xxij Secunda via per quam ducitur ad inueniendã veritatem decoris ani maꝫ est.considerare feminaꝫ spirituales pulcritudines in scripturis cõmẽdatas huius rei figuratiuas. Sicut enĩ.cum dixit angelus ad Mariam Benedicta tu in mulieribus̃.Et Elizabet ad eã Bñdicta tu inter mlieres Voluerunt illo eulogio signare p̃dictarum mu-

lierum bñdictiones. virginis tante grām et bene dictionē copiosissime figurare. Sic locutio ꝑsens pōt exponi cū dicit. O pulcra inter mulieres. vt sit sensus. Si inter mulieres quesieris. pollutaz te videb⁹. Hanc ār fulgentē decorē demōstrāt ista Sanctoꝝ verborū studiosa narratio.

Castorū virorum amorosa sectatio.

Suoꝝ membroꝝ copiosa patio.

Quantū ad primū. Cū inter cetera bona moralia placida deo. castitatis integre virtus teneat principatū. que nō solū ꝓtractu sed aspectu q̄z et memoria sexus alterius frequēter amittit nequaq̄z sūmus eius amatoꝛ spūssanct⁹. qui etiā de mēnibus castis placitū sibi construit templū tā sedule in scripturis sanctis mulieꝝ memoriā faceret. atq̄z tam crebre aliquaꝝ pulcritudinē narraret et commendaret mirandā. nisi spūalem aīe nos vellet docere decorē. Sicut enī vnitatis et pacis singularis amatoꝛ. belloꝝ narrationi in toto veteri testamento p̄cipaliter videt insistere nō vt armoꝝ tradat doctrinā. sz vt bello spūali ꝓtra spūales nequitias celestib⁹. deuotos armaret athletas fideles. vt dixit Greg. xxiij. q. i. nisi. Sic fragilioris sexus venustatē cōmendat puritatis amic⁹ aīaꝝ. vt cognoscētes decorē dei in ipaꝝ aspectu queri. oꝑere ꝑfūmato dicam⁹. Bñe dilexi decorē domus tue. et locū habitatōnis gloꝛie tue. s. anīe. Hanc q̄z ad pulcritudinē corpalem. earū interdixit aspectū saluator dicens. Matth. v. Qui viderit mulierez ad cōcupiscendū eam. iam mechat⁹ est eam i corde suo. Et ad aīaꝝ noticiam et amorē fere. tota sua m extēdebat doctrinā. Quid. n. ꝓficit h̄ōi si lucret⁹ vniuersum mundū aīe vero sue detrimentum patiat⁹. aut quā ꝯmutatōem dabit hō ꝓ aīa sua. Matth. xvi. Quicquid igit⁹ cōmendatū reperieris in pulcritudine Sare mirabilis spectabil⁹ rebecce. cōcupiscibilis Rachēlis. dine venuste. elegantis Arsenetb. Michol amabilis. subuertētis animū fortis Bersabee. specios⁹. Judith. Hester amorose. gratiose Thamar. caliarū. totū intellige de animab⁹ figuratā pulcritudinē quas si videres nihil post deū posses ꝓ ter eas amare. Demonstrat secundo hoc idē castorū virorꝝ erga mulieres amorosa sectatio. Quis enī credendus est purior Adam. in statu innocentie. Quis abrahā castior. cuius mīmoniū ꝓpatur virginitati baptiste. Quis mūdior sancto Jacob censendus est. cui reuelata sūt secreta celestia. que videri n̄ possunt nisi mundo corde Nūquid dicem⁹ impudicos Samsonē aut Dauid. quoꝝ prim⁹ extitit sanctus anteqūz natus. Alterū vero dñs dixit inuenisse hominē sm cor suū. i. Reg. xiij. de ceteris taceo. Hi tā tales et tanti ad mulierū ꝓfectum videbātur totaliter tracti figuratiue aīe pulcritudinē vt dicam⁹ i corꝑ figura. quanto ad aīaꝝ decorē rapi deberem⁹ affectu. Ecce. n. prim⁹ ꝓtestat. s. Adam ꝓpter hec soluenda fore iura nature. et genitoꝛes relinquendo. vt ꝓ Gen. ij. Tā pulcra est enim aīa tua. vt ꝓ ter hanc si cognosceret⁹ ab homīe. relinqueret⁹ pater. et mater. filius. frater. et soꝛoꝛ. et alij domestici. ager. et domus et quicq̄d possidet⁹ in terra. Sic ꝓphetauit prim⁹ Adam. Sic ꝓ ter aīam fiendum esse glosauit secūdus adā. s. christ⁹ Matth. xix. Sic et abrahā qui facilit⁹ terrā. domum paternā et cognatiōnē deserit. quinimo felīe curit. dilectissimū vnigenitū suū īmolare et n̄ ab vxoꝛe sua. Sarra nō videt⁹ posse abscidi. Tā speciosam aīa mi esse. Sara viro suo sub figura sui ostēdit ꝙ vidit cū sūmo essegaudio et studio custodiē dam. et nunq̄z relinquendā. Sub alīs ꝛbis hec recedem ꝓtoꝛ exꝑssit. Sint lūbi vestri p̄cincti. inq̄t. Luce. xij. et lucerne ardētes in manib⁹ vr̄is. et vos similes hominib⁹ expectantibus dñm suū quando reuertat⁹ a nuptijs. Et nuptijs. n. ad nuptias dñs reuertitur. quando aīaz tuā assumere sibi vxoꝛem. Et iterum si sciret p̄fa milias q̄ hora fur veniret. vigilaret vtiq̄z. et nō sineret ꝑfodi domū suā corꝑis sui. infra quā est absconditus diuinus thesaur⁹ aīe i vasis fictilib⁹. Custodi igitur aīam Sarā pulcerrimā. s. aīam tuaz quoniā hāc non solū amat abraham. s. deus vel sapiens quiq̄z sed etiam laudant eaz p̄cipes infernales apd Pharaonē regem iꝑoꝛ. amat eā abimelech. scilz sensualis affectus. rapitur in eius aspectu. truculentissimus Holofernes sez mūdus. hanc si pōt gentilis assuerus coniugem facit scilicet philosophus vel poeta gentilis. Multos habet amatoꝛes et ideo custodi eam vt pupillā oculi tui. Q⁹ si te inuito tollatur. aut te contingit vacare circa ꝓmū et actualem custodiam de aīa tua nō habere. gaude eam prius talem fecisse. vt nō ꝙsentiat Pharaoni vel abimelech. si inuitaretur ad stupꝛum nec Holoferni seculo. videlicet nequā. Et cum doctoꝛa ꝓ ipsa vt eam deus semꝑ a vitijs seruet immunē. Quid⁹ mihi predicat illa seruus⁹ longa Jacob. ob amoꝛem vnius puelle. videlicet Rachel⁹. Gene. xxix. nisi quia vt istam animam vere habeas tuam et non sit aliena septēnio. et septennio debes tuam vendere libertatē. studendo sub obediencia sancta deuotū reddere famulatum. coꝛp⁹ subdendo et ꝓpriam voluntatem in septem oꝑib⁹ misericordie coꝛporalib⁹ et septem spiritualib⁹ Amoꝛ autem Samsonis ad Dalilam docet tantam esse aīe venustatem. vt ꝓpter hanc nō ꝙtristādam tota salus corꝑis sit relinquenda. Ita volo intelligas saluatoꝛē tibi salubriter consulentē et dicentem. Si quis te percusserit in dextram. p̄bei et sinistram. Matth. v. Dextera quippe aīa ē. corꝑus sinistra. Sit ergo corꝑus scutū anime. et omnia temporalia extra animam sint ad sui pꝛtectionem laccrata. Venit quidem ad te. penit tuam animam vulnerare ꝑ hoc ꝙ ad aliquod

malum ipsam inclinare conat. ꝫ tu prudenter ce
tera que sunt sinistra pone ĩter te ipsu ꝫ aiaz tuã.
Rapiat bona fortune. filios mactet. verberet car
nem. amicos auferat. ꝫ oĩa que põt mala ꝓficiat.
dũ modo ad dexterã nunc̃ ꝓtingat. sicut sanctus
Job predicta plene seruauit. vt habet Job. i. ꝫ. ij
c. Nõ patitur mori ꝓphꝫta Dauid nisi in sinu
puelle multũ speciose Abisach. vt intelligas qđ
ante exposuit faciendũ in põ. qz id figuraliter ad
impleret dicens. Aia mea ĩ manib⁹ meis sp. Ita
venusta ẽ ꝫ ꝑciosa ꝫ a c̃ pluribus ꝫcupiscibil' a
nima qz nunc̃ ẽ relinquẽda. ꝫ vsc̃ ad mortẽ co
lenda ꝫ requirenda. ita vt cũ eã a corpe abire ꝓtin
git. de manib⁹ tuis transeat ad manus dĩnas di
cendo. In manus tuas dñe ꝺmẽdo spũm meuz
i. aiam. ꝫ sic de sinu tuo transeat ad sinũ Abrahee
quod idem est. Tertio inter mlieres pulcritu
do aie reperitur figuratiue. si ꝓsideret quãto studio
se ornauerunt quedã sancte mulieres. de quibus
in scriptura agit. ꝫ qz viri sancti ꝫ pudici puellis
ornamenta sunt plurima largiti. Res pulcra mu
lier est ꝫ fortis ac dñans regi. ita vt nõ possint ho
mines a mulieribꝫ separari. vt. ꝺz. ij. Esdre. viij. ca.
Quinĩmo multos fecerũt apostotare a deo. vnde
opus nõ ẽ ei ornari. vt viros seducat vel placeat
bonis. q̃re ergo a iustis ꝫ sanctis ornamẽta. vt in
aures. dextralia. ac monilia multa. nõ antiqꝫ. sed
iuuẽculis et speciosis. potiusc̃ indecedentibꝫ tra
duntur. non vtiqꝫ. vt alliciant oculos ad inconti
nentiã. nõ vt ipe suppiãt. nõ vt magis ornate pla
ceant maritis suis. qz tũc potiꝰ darent' antiqꝫ c̃
adolescentibꝫ. ꝫ cin⁹ deformis c̃ elegantis forme
Sub est igit' sensus spũalis inclus⁹ cum dicitur
O pulchra inter mulieres. Quo. n. pulchrior est
mulier tu nior. libentius se ornat. adinnuendũ qz
ad hoc pulcerrima anima ꝫ adolescens que nũc̃
senescit impellit. non quidem vt caro fetida ꝓpo
natur. sed vt in marcida carne sua pulcritudo ali
qualiter repsentetur. Vel meli⁹ puto dicendum
qz cum aia pulcerrima virtutibus affectet ornari
caro superba ĩ semetipsam ornamẽta ꝓuerit. ꝫ hic
est qz nou testamẽti primi pastores. talia cuti nõ
ꝓuenire declarãt. i. Pe. iij. O mulieres subdite sint
viris suis. quarũ sit non extrinsecus capillatura.
aut circũdatio auri aut argenti. aut indumẽti ve
stimentorũ cultus sed qui absconditus est cordis
hõ. incorruptibilitati quieti. ꝫ modesti spũs. sic
enĩ aliqñ ꝫ sancte mulieres sperãtes in deo orna
bant se ꝛc. Et. i. ad Thi. ij. ꝺz. Ornãtes se. s. mlie
res. nõ in tortis crinibꝫ auro aut margaritis vel
veste ꝑciosa. sed qđ decet mulieres. Desideratus
igitur cultus speciosius et mulieribꝫ cõcess⁹ orna
tus. mirã aiaz pulchritudinẽ clamat. cũ sile suuz
appetat sile. Cõmẽdat' terno aĩa sub mulieris no
mine. cũ ꝺz. O pulcra. s. mulier ex eo qz noie mu
lierũ ꝫ scripturaz doctrie sive scie intelligunt et
marie in libris sapientialibꝫ. Salomõ. n. doctri
nas ꝫ leges mulieres vocauit in puerbijs. ꝑcipue
inter ꝙs pulcra ꝺz aĩa. qz in scripturis sanctis ꝫ va
nis eius admiranda spes a pluribꝫ designat. Et
vna quidẽ mulier est poesis vaga ꝫ cõposita. que
sub noie Psiche cuiusdam puelle de greco ĩ la
tinũ translato aiam importantẽ miraz elegantiã
anime describit. Alia mulier loquax. ꝫ ornata est
hystoria narrãs aĩas in diuina effigie visas fuisse.
floribus coronata. imo stellarũ luce vestita. Adest
mulier tercia astrologia nũcupata. cuius studiũ
est demõstrare humanas aĩas de celo descendere
ꝫ ꝑ singul os orbiũ ꝑ quos transitũ faciunt. ĩ fluxu
entiam virtutũ suscipere. Sicc̃ decoratas bũa
na carne vestiri. Moralis aũt mulier fragranti
bus rosis hinc inde coopta. hominẽ fatetur ꝓsta
re ex celesti terrenaqꝫ natura. vt ex parte ꝓria speci
osa celum speciosũ valeat possidere. ꝫ ex alia mo
deretur terrenis. Garrula ꝫ litigiosa mulier dic
ta ciuilis. sequit' dictã auro texta canonica mlir
ꝛc pulcritudinẽ aie considerandã in toto corpe iu
ris. ꝫ amissam recupandã ꝑ pniaz mlrũ insudat.
Currit septima mulier. que vbi non est ingemis
cit eger. phia practica. vulgato nomine medicina
dicta. ꝫ aie pulchritudini vitaris testimõiuz red
dens. Dicit auctorẽ summe nature. hoiem ex di
stantibus sume in eodẽ genẽ cõposuisse ex nobilis
sima. s. aĩa. ꝫ ignobili terra. Speculatiua aũt mu
lier nalis lapidibus ꝑciosis accincta. aiam vocat
sidus celeste. celi portionez radiũ dei. vel aliquid
esse diuine nature. non habẽs quid venustius di
cat. Quę mulier fortis ꝫ sca theologia sacrata. vt
aiaruz innumera testimoĩa preter eam id dic̃ quo
mai⁹ñ repit'. factas aĩas ad imaginẽ dei pulcer
rimi ecce. o. pulchra inter mulieres c̃ facile scire
potes qz es pulchra creata. Dñs ꝫ Cãt. iij. dicit de
aia ipe spos⁹ xps. Ecce tu pulchra es amica mea
. s. nãliter. ecce tu pulchra. s. ꝑ grãm adiunctaz spi
ritualiter. Et Ezech. xvi. Fca es decora nimis.

Quãtuz ad tertiũ. ℔. III

s. terminũ ꝓportionis notat' etiã pulchritudo no
bilitas aie. ex eo qđ ꝺz inter mulieres Compatio
n. eius est inter mulieres. Jn. i. phicoꝝ dicit'. Q̃
materia appetit formaz sicut mulier virz appetit
vnde et mulieris caput sive pfectio ꝺz vir. nescit
q̃dẽ mulier se regere nisi regat' a viro. ꝓpter quod
deficiẽtibꝫ masculis ꝫ integro nũero mulierum
pseuerante Scribit' Jsa. vij. Et ꝓphẽdẽt septez
mulieres virũ vnũ ĩ die illa. dicẽtes Panẽ nr̃z
comedemus ꝫ vestimentis nostris opiemur tm̃
modo ĩuocetur nomẽ tuũ sup nos. aufer obꝓ
briũ nostrũ. Cũ igitur christ⁹ sit vir aie que mu
lieri cõpatur cũ ꝺz inter mulieres. ꝛ. ofiditur ex hoc
pulchritudo ꝫ nobilitas eius. qz naturalit' iclĩa

tu ad christum deū et hoiem. Inclinat vtiq; aīa etiā si est beata ad corpus suū. sed sicut pfectū ad impfectū. vt vtiq; pficiat vasculū suū. Ad xpm au tē seu deū inclinatur. sicut ipfectū ad suā pfectōz Sed nota scdo q; non absolute dr. Aīa pulcra nec etiā faciendo ꝓpatōez ad alia dicet. pulcra in ter viros. sed inter mulieres. Absolute pulcher ē deus. imo pulcherrim⁹. Juxta illud boetij d̄ phi losophica ꝓso. Vundū mēte gerēs similiq; ima gine formās pulchrū. pulcherrim⁹ ipe. caput mu lieris vir est. Caput viri christus. Caput xpi de⁹. pulcherrim⁹ igit deus. Cū absolute dr. Ecce tu pulcher dilecte mi. ecce tu pulcher. Can. iij. q; in cōparabiliter sup angelos ⁊ homines pulchrior christus. inter viros inter oēs sanctos ⁊ angelos. sed pulchra aīa inter omnes alias creaturas. etiam sup angelos. inq̄tū. s. deificata. i. ditati vnita aīa hūana in dei verbo. sed in se considerata non pulchrior angelis. Unde tertio nota ī compa tione hac quia nō dicit inter virgines. sz inter mu lieres. Mulier ꝓprie ē fēa corrupta. ōgnes vti q; āgeli sūt. ñ solū. q; corruptiōis corpalis ēxpte sed q; nunq̄ in aliquo dēliquerūt. aīe vero p⁹ pri mā transgressionē excepta anima christi. oēs repe riuntur corrupte originali peccato. Post deū igit ⁊ angelos maxima reperit pulchritudo sua inter omnes creaturas. quīmo vt in christo est nta natura. nobilior etiam angelis reperit. Unde et se cundū aplm ad Heb. i. Cū introduxit. s. deus pa ter primogenitū in mundū dicit. s. de eo. Adorēt eū oēs angeli tanq̄ supiorē suū. Pigit pulchra inter mulieres. et hoc quo ad primū

Quantū ad secū. §. IIII

dam ptē que ptinet ad primū membrū diuisiōis principalis. notat defectio cognitōis nālis. ibi. si te ignoras. si quidē nescit aīa quid sit aīa. ⁊ q̄ ce tera videt seipsam nō videt. longe extra se posita speculatiue rimat. ⁊ intrinseca sua dr ignorare. si cut accidit d̄ oculo q̄ cū cetera videat se nō videt. Unde. n. disputantiū pbor tot de aīa opiones po nuntur nisi q; null⁹ sui nām cognouit. Nor ām vt aīa est separata pōt vniri p ꝓtactū alteri aīe. ⁊ vi dens aliā aīam cognoscit seipsam. Sicut ⁊ angeli añ confirmatōz. videdo ceteros se videbāt ī illis dignitatē ꝓpriā ex illo intuitu ꝓhendentes apte Sed dicet aliq̄s nō inepte ꝑm regulā iuris. ne mo pt ad impossibile obligari. d̄ re. iur. li. vi. Si igi tur aīa nō pōt se cognoscere. g̃ nō obligat se scire. et si non obligat nō peccat se nesciendo. nec est di gna pena: Sz cū ignorantia sit pena g̃ nō est dicē da se ignorare. sed potiꝰ nescire. sicut ⁊ angeli cuz nō oīa sciant. dicunt tū illa que nō nouerūt nesci re. nō aūt ignorare. Sed ad hoc tūdetur q; ī scrip tura aliq̄n ignorantia ponit ꝓ nescientia. Unde illud ps. Que ignorabā. i. nesciebā. interrogabāt me. Et loquit d̄ christo ꝑm ptez sensitiuā. in qua ipe passionis videt fuisse nescīa. nō aūt ꝑm ptem intellectiuā. in q̄ nō ignorantia neq; nescia erat a liqua eor q̄ sunt. fuerūt ⁊ erūt. ꝺ oīa sciebat. Se cundo pōt dici aliter. s. q; iputat a se ignorantia. si cut et originale pctm̄ c⁹ est pena ꝓ ꝓpagatōz deri uatum in posteros a primo parente. Si enī Adā nō pecasset nō eēt aīa corpis serua sed dña. nō ob cecata tenebris pctōr. sed illumīata lnce vtutū. cū qua si quidē luce q̄ fuisset oīb⁹ aīab⁹ cōis se for tasse cognouisset que mō ignorat. Tertio pōt sic rīderi. licet aīa ex toto se nō valeat ꝓgnoscere abs q; lumīs infusione. pōt tñ ad talem cognitionez venire vt de se nō presumat. ⁊ nō dicat quasi pīsu mendo. osculet me osculo oris sui. ꝛc. quasi sit hu ius digna. Ignorat ergo primo.

Suam iniquitatem actualem.

Suam infirmitatem virtualem.

Suā instabilitatē ⁊ imbecillitatē visualē.

Quantū ad primū nota q; nullus ē ita alie nus a fide dī vera speculet sequēdo naturā. que apte nō cognoscat se deo obligatū ⁊ imense ingra tum. Ista enim tria in natura speculanti nota vi dentur. Primū est q; vnus est princeps a quo cū cta ꝓcedunt. reguntur. ⁊ ꝓseruant in esse. Hec cō clusio seu snīa ꝓcedit ex dict⁹ Platonis ⁊ Aristo telis. qui in naturali scīa ꝓtiores habentur. Se cundum est q; suo benefactori quilibet ē obligat⁹ ꝑm ꝓportionē bñficioꝝ datorū ⁊ receptorū. Hanc non solū hoīes natura docet. sed ⁊ muta aīa fera q̄ domestica. Ex his ducit sequit q; hō sūme deo obligatur a quo sūma recepit et recipit etiam in vno quoq; momēto. Tertiū notū est oīb⁹ q; ī gra titudo ē magnū peccatū. grauius tamē ꝑm qua litatem dantis. dati. ⁊ recipientis. Hanc dilatat moral. ⁊ extra fidem Sen. ꝓ magnā ptē libri de beneficijs. Hinc apud oēs naturales siue gētiles mos fuit. in qualibet terra vnū templū saltē ha bere cū sacerdote. qui deum ꝓpiaret offensum ⁊ beneficiū laudaret. His ꝓsuppositis pz q; hō ⁊ si nil aliud malicie gesserit deo ē ingratus. ⁊ ingra tū dz maxīe se reputare. nisi in diuinas laudes sit semp diffus⁹ dicens. Semp laus ei⁹ in ore meo. vl nisi ꝓ ipso sit semp pat⁹ se ipendere totū illud frequētans. Quid retri buā dño ꝓ omnib⁹ q̄ re tribuit michi. ꝛc. De quib⁹ tñ paucissimi repiūt ⁊ fere nulli vt decet. ⁊ tñ aīa habens aliquid bo ne volūtatis audet dicere. osculetur me ꝛc. quasi sit digna dīno osculo. cū fuerit multipl⁹ adultera ⁊ os habeat fetidū ⁊ spurcissimū Secundū q; quis ignorat qđ tñ ꝓ viā nature scire pōt. ē sua in firmitas. ⁊ potētiaꝝ suaꝝ debil⁹ valitudo. aut nul la. Si. n. speculata fuerit sub cursu nature suā de fectionē tpalem. qua ꝓtinue rendit ad mortez su am. apprehendit infectionalē querelaz. q; quid quid in suo vsu capit corrūpit. ⁊ carnē suam feti

dam etiā viuens linit in vermes suā principalez operationē ꝑm quā ꝓn⁹ transmutat q̄ de⁹ facit. q̄z ipa aliq̄d ꝓducat. sicut ꝓsiderari pōt in q̄libet arte dicet ꝙ certo suū facere esse deficere ⁊ suū pos se impotentiā noīabit. Vlis o anima de te gloriaꝛ ri aut te extollere de potentia aut ope tuo. Audi dicentē tibi ꝑs. Quid gl'aris in malicia q̄ potens es iniquitate. Ecce tota gl'a tua. Tu huertisti re/ gna. homines occidisti. igne ꝓsumpsisti multa q̄ deus creauerat. Sic fecerūt Nabuchodonosoꝛ Alexander magn⁹. Cyr⁹. cesar octauian⁹ ⁊ alij. Forte libꝛos cōposuisti vt Aristotelesꝫ ⁊ Plato ⁊ Plinius. Aug. Orige. Hiero. ⁊ hmōi. ⁊ vt dicis aliq̄d fecisti ordinasti eos ꝓtibꝰ. cathenasti connexis veritatibꝰ. repleuisti. adornasti floribꝰ. sctoꝝ rōibus colligasti. vt be. Tho. Alber. Bonauen. Ricard⁹. Egidius de roma. ⁊ hmōi. nouitatibꝰ decorasti q̄ bus letant moderni. silua mulcentiū aures secu lariū ſtaꝝ adumbrasti ⁊ colorasti figuris et dulci cursu sermonis. vt Lactantius. Alanus dantes. Franciscus petrarcha ⁊ alij. Erras si hoc dicis te fecisse. Nā quicq̄d hūt veritatis. affabilitatis vel ordinis totū est alienū. tua ꝓscientia teste. Si q̄d aūt in eis erat falsitatis. vanitatis. ⁊ defect⁹ totū illud egit ignorātia tua. ꝑsumptio tua. vtinā nō aliq̄n malicia tua. Si dicis o anima edificia magna ꝓstruxi. ereri turres ⁊ mentis altis ciuitates plurimas auri. vt Arphaxat. Salomon. Diocleianus. Nemroth. Ex rñdeat tibi veritas tua et dicat. stabiles montes fodisti. ⁊ ex lapidibꝰ inde sublatis ruituras ciuitates ⁊ domos fecisti. ecce q̄z defecisti ⁊ ñ ꝓprie fecisti. reuertere igit ad cor illm ⁊ scias te ñ posse nisi mori. peccare. destruere ⁊ corrumpere. Cū aūt tibi aliquid attribuit⁹ vel existimas ex te aliquid esse cū nihil sis ⁊ aliquid posse cū sine deo nihil possis te ignoras. Quātū ad tertiū ignorat anima suā instabilitatē ⁊ imbecillitatem visualē seu intellectualez. que tñ ex via nature scire potest. Nouit vnusq̄sq̄ se labilissimaz hꝫ memoriā ⁊ intelligentiā valde mutabilez. vt cū vni ꝯclusioni ostense adhereat. audita aliq̄ rōe in contrariū ad illud assentit. Volitiua plus variabilem q̄z dies. rū. horaꝝ variet ꝓ eas. Ignorat si sapiens fuerit vel insipiens. si bonus vel malus si odio vel amore sit dignus nec sibi quisq̄z vitā eternā potest polliceri. Quāti em̄ casus hūana rotant. Sed ⁊ quāta sit intellect⁹ imbecillitas pōt quis videre si ꝓsideret. ex q̄ntis ꝑmissis tanq̄z causis essentialiter ordinatis ad vni⁹ cōclusionis intellectum optet eū deuenire. Vnūq̄q̄z em̄ tūc arbitramur scīre cū cās eius scimus. ⁊ principia prima vsq̄ ad elementa et ꝑm doctrinā traditā a naturali. vir de aliq̄ ente habeat intellectus ꝯclusionem ꝓ se notā aut demonstratiuā. Cōsideret etiā q̄ duo simul nō valet distincte actualiter intelligere ꝙ vnū post aliud nisi plurima sil'sub vno eorū conspeculet nō diuisim sed cōiunctim. Sicut multos sil'angelos cogito sub isto cōi ꝯceptu angelus gabrielē ⁊ michaelē. put duo sunt intueri nō potest se determinās ad vtrūq̄z. Cōsideret tertio anima q̄ mgr̄o regat vel doceat. l. sensu corporeo et ex hoc fit. vt qui caret sensu careat ⁊ scia illius obiecti. In eternū em̄ cecus nō silogizabit de coloribus. Cū ergo prospexit homo se hre oculos vespertilionis vel noctue. quo potest ad limpidissimi solis audere oculis irreuerberatis lucē inspicere. Discе ergo te frequēter inuestigare. vt excludatur presumptio qua te ignoras multa cogitas facis ⁊ dicis incōgrua. Et iō egredere ⁊ pasce tē. quod tertio loco positum restat declarare.

Quātū ad tertiū .§.v.

principale dicebat. q̄ datur instructio pfectionis internal'i. docet anīa q̄o possit venire ad pfectionem. Vnūq̄q̄z em̄ ens naturaliter appetit suaz pfectionē. Docet aūt anīa in verbis q̄ sequūtur dō dr. Egredere ⁊ abi post vestigia gregū et pasce hedos tuos iurta tabernacula pastoꝝ. In quibꝰ verbis tres questiōes sunt vidende ⁊ declarande Et prima q̄s sit termin⁹ deserēdus ibi. Egredere Secūda q̄s sit termin⁹ req̄rendus ibi. a bi post' vt. Tertia q̄s sit iste loc⁹ colēdus ibi. pasce hed. tu. Quātū ad primā. q. rñdet q̄z in loco in q̄ q̄s ē potest egredi ⁊ nō de alio. ⁊ iō nō fuit opus q̄ breui loquꝰ magna loquēs exprimeret. ꝙ dicerz Egredere. Restat g̃ o anima vt tu statū videas tuū. et non paruipendas vbi es. q̄n tibi loquit dilectus tuus doctor tu⁹ dicēs. Egredere ⁊ inde exi si vis obedire mādato. ⁊ ad supnos ascendere gradus. Timenda est valde illa dñi voꝛ. de qua dicit apocalip. Vtinā frigidus esses aut calidus. sed q̄z nec frigidus es nec calidus ꝙ tepidus incipiā te euomere ex ore meo. Et quid sit ista tepiditas q̄n declarans subdit dicis in corde tuo. q̄z diues sum et locupletatus ⁊ nullius egeo. ⁊ nescis. q̄z miser es ⁊ miserabilis. paup. cecus ⁊ nudus. O mala tepiditas que vere spem querentis abscidit. Sed illam dico malā que caloꝛē sequit. non aūt que precedit que ad remissionē tendit feruoris. non que ad feruoꝛē disponit. Aqua. n. que dz calefieri prius tepet q̄z caleat. ⁊ ista tepiditas non est mala q̄z tendit ad bonū. Demū postq̄z est calida effecta aqua si igni non adhereat iterū ad teporem descendit. hec tepiditas mala est que tendit ad frigidus ⁊ citius congelat in glacie q̄z si calida nūq̄z antea fuisset. Natura. n. fortius agit vbi maioꝛē resistētiam sentit. Qui. n. aliq̄n fuit bonus igni diuino applicatus. ⁊ paulatim inde recedens caloꝛē illū non nutrit sed remittit ad talē obstinationem descēdit q̄ in stomacho diuine digestiōis vbi separatur pretiosum a vili. bonū a malo stare non pōt. Hoc aūt accidit omnibꝰ spūalibus qui manum

suam posuerũt ad aratrum. ꝛ postea sꝫ retrouerte
runt in inchoata pnīa vel religione nō se ꝓseruā/
tes. ꝙbus timendũ est ne tanganꝭ illo apli fulmi
ne ꝙ dicit. Impossibile est eos ꝙ semel illumīati
sunt. gustauerunt etiā donũ celeste. ꝛ ptícipes fa
cti sunt spũssancti. gustauerũt nibilomin⁹ bonũ
dei verbũ. virtutesq; seculi venturi et plapsi sunt
rursus renouari ad pnīam. rursus crucifigentes
filiũ dei sibimetipsis ad Hebre. vi. Impossibile
intelligit. i. valde difficile. Caue tibi ꝙ legis. caue
ꝛ tu tibi qui scribis. Anima vero ꝓficiens et deũ
suum gradatim q̄rens. scđa hac mala tepiditate.
non tenet sed prima. Ideoq; nō solũ meretur ve
niam. sed etiā iuuari vt ꝓficiat ꝛ caleſiat perfecte
Hinc est ꝙ docet quo mō crescat incipiens a' pro
pria cognitiõe ad quā hec est via vt. s. egrediatur a
suis. Juxta illud dictũ abrae Genē. xij. Egredere
de terra tua ꝛ de cognatiõe tua ꝛ de domo patris
tui et veni in terrā quā monstrauero tibi. faciāq;
te in gentē magnā. Egredere inquit de terra tua
i. de affectionib terrenis. ꝙbus queris ꝙ tua sũt.
non que iesu xp̄i. de amore diuitiaꝝ. honoꝝ. delici
arum. ꝙsanguineoꝝ ꝛ hmōi. Egredere de cogna/
tione tua. s. singularis excusatiōis in mente tua.
vel coā aliꝭ tuorũ defectuũ ꝓverba malicie ad ex
cusandas excusationes in peccatis. cum tũ iustus
vt ait sapiens in principio sermonis accusatorē
sui. Hāc aũt diceres tuā cognationē quā. s. traxisti
a primis parentib tuis qui culpā suam excusan
tes in auctorē retorserũt. Sed si te excusas ait au
gu. deus accusat. Egredere de domo ptis tui. s. a/
liqualis ꝓsumptiōis qua tibi bona aliqualiter aſ
scribis ꝛ maiora q̄ sint de te credis. vel tuis exer/
citiꝭ cũ nō sis sufficiēs aliquid ex te. vt a te bona
cogitare. Pater tuus primus in mũdi ingressu
et vtero diabolus est natura filius ire ꝓpter origi
nale. Domus eius in qua ab initio inhabitauit.
presumptio fuit qua sua virtute ad gloriā voluit
aspirare. O presumptio nequā inquit sapiēs Ec
cle. xxvij. Cũ in hoīb nata esse cũ. s. vndecunq;
habeant occasiones se hũiliandi. Egredere igiꝭ o
anima de predictis. et veni in terram quā mōstra
uero tibi. s. vere hũiliationis. quaz verbo ꝛ exēplo
monstrauit incarnatus ipe dicens Mat. xi. Di/
scite a me qz mitis sum ꝛ hũilis corde. Faciamq;
te in gentē magnam angelicā ꝓ. concessiuz tibi lu
men ꝓemplatiōis ꝛ multiplicationis sanctarũz
cogitationũ estuantium dei desideriorũ. ignitorũ
eloquiorũ. redolentiũ exemplorũ. magnaꝝ actio/
num. egredere a ꝓprio amore et quo ꝓcedit et pre
sumptio et sui excusatio ꝛ terrena affectio. Ipe. n
amor ꝓprius iudicium querit. obfuscat rationez
intellectum obtenebrat. inficit voluntatem. viaz
salutis obstruit. ignorat deũ. primũ nescit. emulat
virtutes. peccata accumulat. suscitat rixas. hono/
res querit. delectatur in hoīm cede. rapinā exercet
negligit diuina mandata. corporeos sensus effre
nat. querit voluptates. paradisuz claudit. pandit
portas inferni. ꝛ ciuitatē babilonis animabo replet
damnatis. Qui sic amat animā suā perdit eam.
et qui odit eam sic. s. quantũ ad amorē ꝓximum in
vitam eternā custodit eam. Jo. xij. Egredere ꝙ te
presumptiõe ꝛ disce hũilitatem. Et hoc est quod
subditur. Ibi post vestigia gregum. ꝛ hoc ē quod
scđo querebatur Ecđo ꝙ querebaꝭ. Quis sit
terminus requirēdus. Rñ. ꝙ hũilitatis act⁹ vn/
de dicit. Ibi post vestigia gregũ. i. sequere alios scz
probos qui. s. sunt agni p innocentiam. oues per
patientiam. boues per maturitatē. aselli p simpli
citatem. elephantes per castitatē. cerui per cursũ
feruoris ꝛ hmōi. Et ne innitaris prudētie tue. vt
te instruit Salomon ꝓuerbi. xij. s. operās sm tu/
um sensum. sed alios consule. alios imitare. vel
sic. Ibi post vestigia gregũ. i. considera in te qui
bus passionib vel occupationibus brutalib pec
cati est dedita. Vestigia enim sunt signa relicta ex
quibus homo discernit a brutis. et hec sunt opera
ex ꝙbus cognoscitur si homo viuit vt homo. aut
vt brutum. ꝛ sic potest se cognoscere. vbi sciendũ
ꝙ posteq̄ genus hũanum cōparatum est iumen/
tis insipientibus per peccatum. Locatus ē homo
leo p superbiam. equus per furorē. vulpis per ma
liciam. sirena ꝓpter deceptionē. lupus ꝓpter crude
litatem. hedus ꝓpter dissolutionē. capra ꝓpter am
bitionem. pulex ꝓpter importunitatē. agnus aũt
si reuertitur a vicꝭ ꝓpter innocētiaz. ouis si ꝓse
quit ꝓ patientiā. et demũ hō si perficit ꝓ beniuolē
tiam. Grex enī nomē est brutoꝝ collectiuũ nō an
gelorum vel hoīm. Boues igiꝭ cum sequi. i. imi/
tari habeas ꝙsidera qz greges dicuntur. vt discas
discernere ꝙs sequaris. qđ infra declarabiꝭ. Hic
aũt ꝓ vius nota ꝙ primꝰ hō se effecit silem iumē/
tis insipiennib ꝓ peccatũ ꝓ decē signa q̄ ꝙgnouit

Per carnis rebellionem.
Per primam operationem.
Per domini trepidationem.
Per perditam speculationem.
Per insulsam locutionem.
Per mutatam nutritionem.
Per nouam inhabitationem.
Per diuinam separationem.
Per mortis incursionem.
Per pellium traditionem.

Quãplures fuissent differentie inter genus hu
manũ ꝛ bruta si nō peccasset. sed istoꝝ decē per pec
catum experientiā sensit silem se brutis. Quā
tum ad primũ ante peccatũ corpus volũtati ꝛ vo
luntas deo erat subiecta. sed ꝙsummato delicto ca
ro voluntati et volũtas deo rebellauit. hinc est ꝙ
sentiens rebellionē membroꝝ genitaliuz vercꝰ
erubuit vt bruta aīalia non valentes mēbris car/
nalibus imperare. vt ꝓz Genē. iij. Scđo textu

Capitulū Secūdum

ram lanificum ⁊ hmõi que ꝓpria sui ut aranearuꝫ. ante peccatū homo nõ exercuit nec exercuisset post quod cõmissum folia ficus collegit. intrexuit vt sciuit et fecerũt sibi perizomata. vermiũ artes imitãtes Geñ. iij. Quo ad tertiuꝫ absq; peccato homo diuinũ querebat aspectũ. sicut fidelis seruus remunerantẽ patronũ libenter expectat. Nõ enĩ trepidauit impantis aspectũ. vel cũcta animalia ad se afferentis. At vbi factus est reus iudicio timet aduentum. Et cadam a facie sua se abscondit in ligno. vestigia et vocẽ ambulantis expauens. hoc aũt brutorũ est ad vocẽ. s. et sonũ dñi sui abscondere se et cũ tremore latere. vt ꝓz in pluribꝫ animalibus. Quãtum ad quartuꝫ nota q̃ eo tpe q̃ uis paruo. s. spacio horarũ quinq; ⁊ nõ vltra. q̃ sine peccato stetetat in illo loco ameno assuet⁹ erat celica ꝓemplari. sed ꝑ peccatũ se totũ in sensuales affectiones et difficultatẽ intellectus sensit redactum. Vñ nõ dubitauit se silem brutis effectum q̃bus ante noĩa impposuerat iuxta vniuscuiusq; ꝓprietatem nature q̃ forsasse ad ipm ꝑ deũ fuerũt adducta Geñ. ij. vt ꝑ cognitionẽ ipoz se demuꝫ cognosceret in eoz gregem transisse. Quantuꝫ ad quintũ aduerte q̃ exptus fuerat hõ primus linguam serpentinã pariter ⁊ hũanaꝫ optimeq; nouerat eaz distantiã. Erat enĩ vox hois simplex veritate. modulatiõe ⁊ deo plena. Ex abundãtia. n. cordis os loquit ait xps Mat. xij. Linguam vero serpentinã versuram fallaceq; fuisse non ignorabat cũ se iam sciret deceptũ. Demũ cõscientia teste loquendo cũ dño mẽtiri et suũ infamare actorem. sicut ille serpens fecerat se videbat Geñ. iij et sic ꝑ insulsam locutionẽ se similẽ serpenti ostendit. Quantum ad sextũ attende q̃ distinxerat dñs cibũ hominis a pabulo bruti sicut eoz specificum esse. Arborũ. n. fructũ homini fenũ parauerat iumentis. sic erant vtriusq; mense diuise. Et vbi ad vicinũ est deuentũ ad brutorũ mensaz inuitatus est homo atz locatus. cũ dictũ fuerit ꝑ veritatem eternaz comedes herbas terre Geñ. iij. Quãtũ ad septimũ scias q̃ sicut sequestrauerat dñs mẽsas. ita et inhabitatiões ꝓstituerat diuersas. Locus. n. hominis erat fuissetq; in eũ terrestris paradisus in q̃ creatũ deus posuit ipm. ⁊ ps reliqua habitabil' terre ceteris animalibꝫ erat cõcessa. Illa erat ciuitas. ista rus. illa ꝑadisus templum securũ. illa vero demonũ silua plena timoris. Cũ igit ꝓsũ mata ꝓuaricatio foret oliz celestis ad villã mittit ad ouile pecus. Cuus demonis ad dñm suũ atq; ad portã paradisi ne sit facil' spes redeundi. cherub custos collocat cũ versatili gladio Quo ad octauũ. Q̃ clare sensit se in brutuꝫ mutatũ nisi rõ in toto fuisset amissa q̃ est separ⁹ a dño. cũ primo sub angelis ei⁹ exiterat comes. ⁊ nunc est dat⁹ bestijs in sociũ. cũ sciret silia bene cũ similibꝫ ꝓuenire. et loca ꝓportionari locatis nõ solum ꝑ quãtitatẽ sed etiã ꝑ dignitatẽ. Quãtuꝫ ad nonũ ꝓsidera q̃ homo prim⁹ vite immortalis auidus erat. hanc ꝓmiserat dñs nõ peccãti ⁊ sub dulcedine but⁹ tradidit serpens pomuꝫ gustandũ dicens. Nequaq; moriemini. sed eritis sicut dñs. Geñ. iij. quos ille nõ ignorabat eẽ alienos a morte. Sciebat. n. bruta cũcta mortalia foze q̃s dubiter ꝓinde se sensit esse mortalẽ. cũ abscondit se in medio ligni paradisi. q̃d vocabat lignũ vite Ne aũt potuisset credere falsum esse illud iudiciũ mortis q̃d menti erat ipssuꝫ. sũma veritas dixit eidem Geñ. iij. Donec reuertaris in terraꝫ de q̃ sumptus es. q̃ terra es et in terraꝫ ibis. Ultimo tandem ne a mente ꝓret q̃ bestijs silis esset pelle indutus est bestiali. primo nanq; erat vestit⁹ sui nobilissima cute ionncẽtie. cunq; se aut sodalez aspiceret hominẽ intuebat. q̃ homo erat quẽ videbat. Modo aut oculis ei⁹ inspicientibꝫ se. et generis sui obijcitur pellis brutoꝫ aut lana ipoz non nisi q̃ similis factus est illis. Cultus enĩ exterior maxime ordinat⁹ deo vt interiorẽ hominẽ pandat. Bene vnicũ signũ remansit quo non se totaliter cõuersum in brutũ extimaret. s. q̃ corp⁹ eius remansit erectum Nã dicit Ouidius. Pronaq; cum spectent animalia cetera terrã. Os hominum sublime dedit celũq; videre. Jussit et erectos ad sydera tollere vultus. Vbi etiã post vestigia gregum. ꝓsiderando opa sctõꝝ. qui aliq̃ effecti sunt brutales ꝑ casus viciozuꝫ varios. et noli altum sapẽ sed time ait apls ad Ro. vt ꝓz in adã ⁊ alijs Ecce vidisti quozũ gregũ vestigia sequeris. Sz añq; gradiaris p⁹ bestialiũ hoiz dozsa ne capiaris ꝑ praua exempla tertie questionis solutionem expecta. Demũ quãtũ ad tertiũ q̃rebatur i quo⁹ q̃s sit locus colendus i. vbi deberet quis habitare ad pascenduꝫ Rñdet a spũsancto q̃ iuxta tabernacula pastozũ dũ dicit. pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Pro bonuꝫ declaratione plenioꝛi tria sunt videnda.

Primo qui pastores hic dicuntur.
Scõ que ꝑ tabernacula exprimuntur.
Tertio qualiter hedi hic pascuntur.

Quãtũ ad primũ ex dictis ĩ precedenti. §. facile hoc declarat. nã si greges dicunt homines post peccatũ. Illi sunt recte pastores vocati q̃bus cura tradita est generis hũani et officiũ pastorale exercuerunt. Et illi quidẽ prelati qui ꝑ ostiuꝫ. s. debite electionis nõ intrarunt ad officiuꝫ pastorale cuiuscunq; prelature. sed ascenderũt aliunde. s. ꝑ ambitionẽ intrusionẽ. simoniã ⁊ hmõi. hi sũt fures ⁊ latrones nõ pastores. vt Jason. Cayphas ⁊ Simon magus ⁊ hmõi. qui vero intrarũt ꝑ ostiũ canonice assumpti ⁊ videtes lupũ venientẽ. s. diabolum tentantẽ. vel tirannũ subditos depredantem. vel hereticũ aut publicũ pctõrez doctrina falsa ⁊ pernitiosis exẽplis incedentẽ ad interitum ⁊

non clamant. nō fugant. nō sequūtur reprehensiōibus. censuris ⁊ alijs modis cū pñt. sed fugiūt tacendo. bi mercēnarij sunt querētes de ouibus suis lanam ⁊ lac ⁊ nō salutem earū. Quibus queruntur que dicit dñs Ezech. xxxiiij. De pastoribus israel qui pascebant semetipos. Nōne greges a pastoribus pascunt. Lac comedebatis ⁊ lanis cooperiebamini. qđ crassum erat occidebatis. gregē autez meū non pascebatis ⁊c. que ibi sequūtur. Ad qđ etiā facit qđ ait Hiero. ad hēliodrū. ij. q. vij. Non omnes episcopi. s. voce sunt epi sed non re. Attende Petrū. Judam obsidera. Stephanū suscipe. Nicolaum respice. Nō facit ecclesiastica dignitas xpianum. Cornelius centurio adhuc ethnicus dono spūssancti mundat. presbyteros puer Daniel iudicat. Nō est facile stare in loco Petri ⁊ Pauli ⁊ tenere locū iam cū xpo regnantiū. Infatuatum sal ad nihilū prodest nisi vt foras proijciatur ⁊ a porcis conculcetur. Nec ille. Qui aūt ponunt animam suā pro ouibus suis. hi sūt veri ⁊ boni pastores. quibus dicit primus pastor Petrus. Pascite eū qui in vobis est gregem non quasi dñantes in clero. sed forma facti gregis ex animo. Memineris sibi a dño dictum. pasce oues meas Jo. vlti. non dixit. tonde vel mulge. qđ faciunt querentes honores ⁊ diuitias nō solliciti de animabus. sed decimis ⁊ oblationibus ⁊ tpalibus bñdis. Ez dixit pasce cibo tpali si potes. nā gloria epi est pauperū inopūs prouidere i. necessitatibus. xij. q. ij. gloria. Pasce doctrina ⁊ exemplo. Juxta igit pastorum nō furum vel mercēnariorū tabernacula iubetur anima pascere hedos suos. Scdm erat videndum que sint ista tabernacula dr Gen. iiij. q. Jabel fuit pr habitantiū in tentoriis atq pastorū. Ex quibus verbis colligit qđ ipe Jabel fuit primus qui tabernaculū seu tentoriū fixit pastorum. Pro eodem sumit hic tentoriū ⁊ tabernaculū. Interpretatur. n. iabel scientia seu principiū. ⁊ hic pater habitantiū in tabernaculis. Scientia. n. sctōr pastorum vocat tabernaculum eor. Hic ergo pascendi sunt edi anime. s. iuxta scientiā sctōrū. Regende. n. sunt passiones ⁊ affectiones. ⁊ si forte nō valeamus p tantam pfectionē quantā ipi habuerūt ⁊ iporum tabernacula intrare. saltim stem⁹ iuxta. et eorū scientia sit nobis via ⁊ doctrina. Sic. n. iustū deduxit dñs p vias rectas ⁊ ostendit illi regnū dei ⁊ dedit illi scientiaz sctōrum. Repetam⁹ itaq nostros in secło defunctos pastores. intueamur vnusquisq tabernaculum doctrinale vt impleamus illud. pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorū. i. iuxta scientias sctōr. Sūt aūt scie sctōr. Abel innocentia pseruata. Enoch orōis sublimitas. Noe pfidentia roborata. Abrae visionis integritas. Loth pstantia preseruata. Jsaac tolerationis animositas. ⁊ sic discurre p aliorū exēpla sctōrum vtriusq testamēti. et iuxta hor tabernacula id est scientiā pasce hedos tuos. Sed iā tertio videndū est q̄ sunt isti hedi. Hedus siquidē dicitur ab edendo. qr principaliter valet ad edenduz cui⁹ carnes sunt delectabiles satis tpate cōplexionis. necnō ⁊ bone digestionis infirmis concesse. Et si nō occidat hedus crescit in fetidū hircū. cui⁹ carnes infirmis sūt nociue. sanis infeste. Per hedos accipimus filios passionū anīe post naturā corruptam imitātes ⁊ lasciuientes dissolute ⁊ flebiles voces. Ubi notandū qr si natura būana nō fuisset p culpam corrupta vir vnus qui dicit liberū arbitriū ex tribus vrībus. s. rōnabili. irascibili. ⁊ cōcupiscibili filios procreasset. filios vtiq honoris ⁊ honestatis. At vbi pstituta est vxor. Prima filia s. ratio q̄ erat gloria viri. i. liberi arbitrij. vir ipam sequens in seruitutē extat redactus et loco liberorū legitimor⁹ generat filios fornicatiōis. qs merito ppter cās dictas hedos nūcupamus. Genuisset siquidē rōnalis p liberā speculationē veritates in eternū fundatas. Genuisset concupiscibil' odium. quo vir iustus sine odio odit iniquos. Tristitia seu tedū vite pūtis genuisset amorē ordinatū eorū que ad videndū adminicula parant. gaudium boni moralis ⁊ spūalis. Genuisset irascibil' fiduciam pseuerandi in bono ⁊ protectionis diuine seu spem audacie ad bonū. Timor est qui pmanet in seculū seculi. Corrupta, pinde natura anima affectiones gignit que noībus virtutuz nuncupant scz spe. timore. amore ⁊ hmōi sed nō sunt eiusdez nature. Et ppter hoc doctor veritatis quasi caprā animā vocās filios suos qui dicti fuissent liberi. hedos appellat. Hedi sunt mlti errores ⁊ false intelligentie quas intellectus ppria speculatiōe ⁊ p̄sumptione formar ⁊ gignit. Hedi sunt odia ⁊ difficultates virtutū. Hedi sunt timores. Fatuus. mūdanus ⁊ vanus. carnalis ⁊ ppbanus. Hedi sunt tristitie amissionis diuitiaz. plangūin eor. honorum ⁊ aliorz bonorū. Jsti nanqz hedi mutāt naturam. nā paruuli qui dicunt primi motus ⁊ affectiones que nō sunt in nra ptāte. ⁊ si occidant vtiles sunt ad esum spūaliū ⁊ nutrimentū vite spūalis. Laudabil' est. n. anīa que fortiter vincit suas passiones ⁊ puulos suos. i. primus mot⁹ passionum allidit ad petram fidei ⁊ cōstantiā resistēris. Si vero in primo limine nō occidant vt hedi crescunt. incipiūt fetorē emittere. qr imputantur ad peccata. pducūt qz comua vt birci efficiūt fortes ⁊ tandē impugnātes boues supant. i. animevires qr assueta anima passionib⁹ vinci. passiones, nequit vincere ⁊ merito. qr vsus querit in naturaz. Ecce quō hedi facti sūt birci. Et qr nolusti hedū occidere. i. primis motib⁹ resistere, bircū bēs peccatorum te cornib⁹ ventilantē. Verū si anīa tua facta est bircus capraru⁹ potes etiā eā p penitētiā magnā ⁊ obedientiā humilē deo sacrificare qui, ppter hoc bircū pro peccatis sibi iussit offerri. Jst.

Capitulū Tertium.

sunt hedi vagi ⁊ nimiū dissoluti. Nempe motus primi opinionū falsaꝝ ⁊stituūt intelligentiaz vagam vt hinc inde discurrat. qz oia legere tentant in sapientia sua. ⁊ sic infirmā ad oēm scripturaz se ponit et nihil acquirit. qz languētis stomachi ē plurima degustare ⁊ in nullo delectari. vt ait Seneca. Sīlr et ceteri hedi passionū irascibilis et cō cupiscibilis instabilē reddūt naturā būanaz. vñ est in cōmotionibz tota. Hic. n. querit diuitias p̄ inordinatū amorē cōcupiscibilis. alius delicias. alter honores. ⁊ p̄ irascibilem querit vnus vindictas ⁊ hmōi. Jam attende ad p̄dictarū passionū que hedi dicunt vocem seu balatuz. Vox vtiqz agni est be. vox hedi est me. Prima vox est laudantis. sed scda q̄ sua sunt querētis. qz nescit nisi me dicere. Et est vox p̄turbantis. qz me sic prolatum aduerbiū videt dolentis. Homo. n. cū lamentat in lingua vulgari dicit. o. me vel o ime. Omnis hic homo que sua sunt querit. non que iesu xp̄i. Isti igitur hedi pascendi sunt iuxta tabernacula pastorum i. motus passionū dirigendi sunt ꝑm scientiam ⁊ doctrinā sc̄ōz̄ prelatorū qui sunt veri pastores. et p̄ ista media gradiendo ⁊ egrediendo a presumptiōe. et p̄grediendo in humiliatiōe. cū ītur p̄ vestigia gregū dirigendo et corrigendo affectus suos in sanctorū imitationē. anima cognoscit p̄nl critudinem et nobilitatē suā. Et hoc cū nouit oīa parui pendit terrena. et ad p̄fectionē sui tendit q̄usqz in deo in gl̄a requiescat. Hec omnia sunt extracta ex ip̄o itinerarij libro. Jo. dñici. abbreuiata tñ et aliquātulum aliquando immutata.

Capitulum tertiū de beneficijs anime collatis quo ad scientias. artes et virtutes.

Benedic anima mea dño et noli obliuisci oēs retributiones eius. p̄s. cij. retributiones dei sunt beneficia. vel quātū ad infusionē. vel quātū ad naturalem inclinationē. vel quātū ad acquisitionez que ꝓtulit nobis ꝓtra mala que incurrimus propter peccatū. de quibz malis ait ip̄e p̄s. Fiat via illorū tenebre ⁊ lubricū. et angl̄s dñi p̄sequēs eos. Hō exponit Vincen. histori. in primo li. spe. hystorial. de malis secutis in homine p̄ peccatuz. ponens ꝓsequenter remedia et magna bona data a deo ꝓtra dicta mala. Dederat de⁹ homini primo in sua creatiōe tria bona sibi originaliter inserta. Primū q̄ fecit eū ad suā imaginē. Scōm q̄ fecit eum ad suā similitudinē. Tertiū q̄ dederat corporis immortalitatē si mandatū seruaret. Hec tria bona corrupta sunt p̄ tria mala sequētia. Naz diuina imago corrupta est p̄ ignorantiā. Sīlitudo diuina p̄ concupiscentiā. Immortalitas p̄ corporis miseriā ⁊ infirmitatem. Vnde nanqz recedente a deo p̄ peccatū. iuxta dictum p̄s. Facta est via eius tenebre p̄ ignorātiam. et lubricū p̄ concupiscentiam. et angelus dñi. i. defectus et infirmitas corpis ad vindictā immissa p̄sequēs eū p̄ mortalitatē donec reuertat in terrā de qua est sumptus p̄ angelū. n. dñi fuit data sn̄ia vt a ministro dei expelleret de paradiso. Et ꝓpter hec tria incōmoda repellenda. data sunt ei diuinit⁹ tria remedia. s. sapientia ꝓtra ignorantiā. virtus ꝓtra ꝓcupiscentiam. necessitas vite ꝓpter infirmitatē. ꝓpter que tria inuēta est ois p̄bia vel artis disciplina s. ꝓpter sapientiā theorica. ꝓpter virtutem practica. p̄ pter necessitatē mechanica. et vt de bis oīb⁹ rectius et veracius ⁊ honestiꝰ differat. inuēta ē logica

Theorica diuidi .§.i.

tur in theologiā. ph̄sicā et mathematicā. Theologia tractat de inuisibilibz essentijs inuisibiliū. vt de deo et creaturis spūalibz. vt angel̄. Ro. i. Inuisibilia dei p̄ ea q̄ facta sunt a creatura mūdi intellecta ꝓspiciunt. sempiterna q̄z virt⁹ ei⁹ et diuinitas. Opus aūt factū est duplex. s. ꝓditiōis. vt creatio mundi. et restauratiōis. i. incarnatiōis verbi cū sacris instituz. vt cognoscat idē esse creator et redēptor. De diuinis ꝓmentibz ad theologiam dixerūt aliqua antiq̄ p̄bi ⁊ sibille. Et Aristo. concluſit suā methaphisicā in p̄baudo vnū deuz gubernatorē mūdi. Plato multa dixit de deo. Marcus vero gentil⁹ posuit triplicē theologiā vt refert Aug. in. vi. li. de ci. dei. s. Theatricā seu fabulosā qua. s. recitabant ⁊ repñtabant p̄ mimos sacra deorū in theatris cū mīris turpitudinibz. Ciuilem qua. s. colebant dij innūeri in tēplis qui tñ hoies fuerāt vel aliq̄ alie creature. Et naturalez qua. s. ea q̄ dicebant de dijs exponebant de rebz naturalibus ⁊ ꝓprietatibz eaꝝ. Ē oia mixta erāt et plena fatuitatibz et erroribz vt p̄bat ibidē Aug. Vera hec theologia plenissime hētur in biblia a spūsancto reuelata. iō verissima. Etiaz de bis agit in li. sn̄iaꝝ. Nā in primo de diuinis. vt de trinitate p̄sonaꝝ. vnitate essentie et p̄fectiōibz eius. vt eternitate oīnipotētia. sapia. voluntate ⁊ h⁹. In secdo de creatiōe angelorū et lapsu angelorū aliquoꝝ et cōfirmatione bonoꝝ cū p̄fectiōe. de creatiōe hois et lapsu eius et peccato originali inde secuto. De operibz sex primorū dieꝝ. De gr̄a ⁊ libero arbitrio. De peccato actuali breuissime tñ. In tertio de misterio incarnatiōis. de virtutibz theologicis. s. de donis ⁊ virtutibz cardinalibz multū breuiter. deinde agit de decē p̄ceptis. In quarto de sacris demū de finali iudicio ⁊ vltima resurrectiōe ⁊ gl̄a beatorum et pena reproborū. Sup̄ b libro sn̄iaꝝ sunt facta scripta innūera a doctoribz. Hinc videt subalternari scīas iuris canonici. p̄cipue quātū ad ea q̄ sunt fidei ⁊ sacra ⁊ declaratio articulorū ⁊ dubiorū. Phisica. i. natural̄ scīa tractat de inuisibilibus visibiliū cāis. Nā corpus et ea qne sunt corpis princip aliter ꝓsiderat. Corp⁹ aūt ꝓsiderat

in generali cū ptibus suis. aut in speciali. Si in generali sic determinat illud Aristo. in li. phisic. Si in speciali ꝓsiderat corpus ⁊ tūc dupliciter. qz aut est incorruptibile. ⁊ sic tractat Aristo. de illo i libro de celo ⁊ mūdo. dicit. n. q̄ celū est corp⁹ non generatū nec fabricatum nec recipiēs aliqs impssiones. Aut corpus est corruptibile. ⁊ tunc aut est simplex aut cōpositū. Si simplex tunc tractat de eo Aristo. in li. de generatiōe ⁊ corruptiōe. Et loquor de simplicitate illa q̄ opponit cōpositioni naturali ex q̄tuor elemētis. Si cōpositū. aut igit ē aiatum aut nō. Si nō est aniatū sic tractat de eo in li. metheoroz vbi Aristo. determinat de impssionibus aeris ⁊ grādinis generatiōe ⁊ niui ⁊ corpoz mineralium ⁊ ꝓsiliū. Si vero corp⁹ sit cōpositū animatū. tūc aut illud est ania vegetatiua animatū. ⁊ de tali determinat in li. de vegetabilibus. Aut ania sensitiua. ⁊ de tali agit in li. de alialibus. Aut ania intellectiua. ⁊ de eo agit in li. de anima. Cetera vero libri vt de somno ⁊ vigilia de morte ⁊ vita. de sensu ⁊ sensato. de dīa spūs ⁊ aie ⁊c. supponunt libro de ania. ⁊ li. de alialibo. Huic subalternat seu ad eā. s. naturalez pbiam reducit ars medicine. Mathematica vero q̄ntitatē abstractam a materia cōsiderat. ⁊ sic tractat de inuisibilibus inuisibiliū formis. Quātitatum aūt alia discreta q̄ multitudo dr. alia cōtinua q̄ magnitudo dicit. Et discreta alia quidē discreta p se. vt duo tria. q̄tuor. ⁊ hec est materia arithmetrice. alia discreta ad alterū. vt sex quater ⁊ septēterniū. ⁊ hec ē materia musice. Magnitudo ꝙo alia ē immobil vt spera terre. ⁊ hec ē materia geometrie. alia ē materia mobil vt spera firmamēti. ⁊ hec ē materia astronomie. Hec igit sunt q̄tuor spēs mathematice. s. Arithmetrica de nūeris. Musica de ꝓportione. Geometria de spacio. Astronomia d motu Elemētum arithmetrice ē vnitas. Musice ē vni sonū. Geometrice punctuz. astronomie instans.

Practica que di- .§. II.

citur a prasis q̄ est opus. est agibiliū fm rōem in ordine ad felicitatē ciuilē ⁊ supnā. i. de opibo virtuosis. p q̄ concupiscētia. i. inclinatio ad malū regulatur ⁊ vincit. et hec eo assimilat. Diuiditur ḡ practica in ethicā economicā ⁊ politicā. et ad hāc moralē pbiam reducit scia iuris. Ethica est q̄ sui curā gerens cūctis se erigit ⁊ exornat. augetq̄ virtutibo nihil in vita admittēs q̄ nōga audeat. nihil faciens penitendū. Economica est q̄ familiaz officij curā mediocri dispositiōe cōponēs distribuit. Politica est q̄ reipublice curā suscipiēs. cūctoz saluti sua prudētia. solertia. iusticiaq̄ libera ⁊ fortitudinis stabilitate ac tpantie patientia medet. Hec Tlin. Ex q̄bus verbis hētur q̄ nō pōt q̄s se ipm bñ gubernare vel familiā vel ciuitatē et recte pari nisi hēat virtutes. Et cardinales q̄dē nec e sunt ad ciuilitatē hūanā bñ gerendā. Theologice aūt ⁊ dona. ss. ad ciuilitatē futurā ꝓseq̄ndā. Prudentia quidē q̄ est recta rō agibiliū. ⁊ hz reglarez rōem in seipa. fm Ieū. hz tres ptes integrales ad qs reducunt alie ptes q̄ ponunt a pbo in li. etbi. s. recogitatio seu mēoratio ꝓteritoz. ordiatio pntiū agēdoz. ⁊ puidētia futuroz. Hz aūt q̄ annexas ⁊ vt ptes potētiales fm pbm in li. etbi. Eubulia que ē bñ ꝓsiliativa. ⁊ sinesis q̄ est bñ iudicativa. ⁊ gnomin q̄ est bñ iudicativa in his q̄ occurrūt extra cōem legē. Sinesis aūt in his q̄ sunt fm cōes leges bñ iudicat. ptīet. n. ad prudētē ꝓtio bñ ꝓsiliari infra se circa agēdū diuersa inqrendo ⁊ discutiēdo. scdo bñ iudicare. i. ex ꝓsiliatis q̄ melius est eligere. ⁊ tertio q̄ est principale op⁹ prudētie impare. i. executiōi mādare q̄ bñ iudicatū est. Justicia ē ostans ⁊ ꝑpetua volūtas reddens vnicuiq̄ qđ suū est. l. iusticia. ff. de iusti. ⁊ iure. et hz reglare volūtatē in ordine ad aliū. Et ptes ei⁹ integrales sūt due. s. declinare a malo ⁊ facere bonū erga alios. Partes eētiales sunt distributiua q̄ est circa iudicia ⁊ officia et onera et penas et p̄mia aliqs impēdenda p eū q̄ hz curā alioz. Et cōmutatiua q̄ est circa ꝓtract⁹ et alia ptinētia ad cōuersationē cū hoibus. vt. s. recte nō nociue qs se hēat ad proximū in verbis. rebo ⁊ personis. Partes vero potētiales sunt religio que est circa cultū diuinum. Pietas que ē circa honorē parentū. Observantia q̄ est circa reuerētiam ⁊ honorē superioriū. Obedientia que ē circa implētionē ꝓceptoz suoꝝ ꝓlatoz. Gra que ē circa recognitiōez bñficioz debitā. Vindicatio que ē punitio recta delictoz p eū qui hz auctem. Veritas que ē in dictis et factis fallacie exclusio. Liberalitas que est debitus vsus rez in mediocribo sūptibus erga se. familiā et indigētes paupes. Amicicia seu affabilitas que cōsistit in bñ iter se hīdo et benigne cū aliqs in verbis et gestis. Epichēia seu eqtas que consistit in interp̄tando leges et mādata maioz. magis fm intentionez que verisīr credit legislatoris q̄z fm verba in casu dubio. Fortitudo est aggressio debita arduoz vbi etiā sunt picula mortis ⁊ firma perpessio eoz. Hec regulat potentiā irascibilē circa audaciā et timores. Partes ei⁹ integrales sunt due. s. aggredi ardua. et difficilia. ꝓportionata sibi et firmiter in eis pmanere. Hz ptes potentiales sunt Magnanimitas que ē circa honores magnos. s. recte se hē ad eos nō ambire nec vitare cū expedit. nec de eis supbire. Magnificentia que ē circa magnos sumptus debite factos. vt propter honorē dei edificare eccl'ias et hmōi. vl ꝓpter bonū reipublice. Patientia que ꝓsistit in equanimiter ferēdo aduersa cōia vbi nō est piculum mortis absq̄ animi dei ectione et tristitia inordinata. Circa picula mortis ē fortitudo ⁊ pcueranꝫ tia que ꝓsistit in firmiter ꝓponēdo pati aspera et

Capitulū Tertium.

difficilia quãtocunq; tpe sint duratura. Temperantia ꝓsistit in moderando delectatiões corpales ⁊ repellendo eas que sunt cõtra rõnem. Et hz regulare ꝯcupiscibilem ꝓtra delectatiões ciboꝝ et venereoꝝ. Partes eius integrales sunt verecundia ⁊ honestas. Partes subiecti ue sunt abstinẽtia quo ad cibos. sobrietas quo ad potus. castitas quo ad venerea. Que castitas hz triplicẽ graduꝫ scz ꝯiugalem, vidualẽ ⁊ virginalẽ. Partes eiꝰ potentiales seu annexe sunt. Mansuetudo que moderatur iras. Clemẽtia que est diminutiua penarum debitarũ cõgruo tñ modo. Modestia que hz cõponere hominẽ in vestitu. incessu ⁊ vsu sensuũ Studiositas que hz animũ refrenare ab inordinato appetitu ⁊ exercitio cognoscendi intellectualia vel sensitiua. Humilitas que facit hominem vera sua cognitiõe sibi vilescere et superbiã fugat. Eutropelia seu vrbanitas q̃ facit hoiem in dictis vel factis ludricis seu iocosis ꝯgruẽter se hr̃e. vt nõ sit nimis aggrestis ⁊ rigidus neq; nimis leuis et iocosus. Virtutes tlxologice sunt fides spes ⁊ caritas que ordinãt hominẽ ad felicitatẽ eternã ⁊ hñt deũ pro obiecto immediato. sed diuersimode. Nam fides respicit deũ vt summã ⁊ infallibilem veritatẽ cui innititur assentiendo mente his que sũt ab eo reuelata in scripturis. Spes respicit deũ omnipotentẽ valentẽ ei in omnibꝰ suffragari. innititur. n. ei expectando ab eo eterno ꝓmio coronari ⁊ grãm et veniã pẽnitẽdo sibi impartiri sua liberalitate. Caritas respicit deũ vt sũmuꝫ bonum, primũ autẽ diligit ꝓpter deũ, qz de⁹ ꝺ vult et qz factus est ꝓpter eundẽ finẽ. s. ad fruendũ deo

Dona spũss. sunt quedaꝫ virtutes pfectiores virtutibꝰ cardinalibꝰ. Sed excellẽtiores eis sunt tlxologice. que ꝺona hñt hoiem reddere defacili mobilẽ ad sequendũ instinct⁹ ⁊ motiones ipsius spũssancti. Et sunt septẽ excudẽtia ꝓ quandã ad aptatiõem septẽ vicia, s. timor excludens superbiã pietas inuidiã. sciа iram. fortitudo accidiã. cõsilium auariciã. intellectus gulã. sapientia luxuriã.

Mechanica aũt. §. III.

ars ꝺr̃a mechor mechaꝝ, qz quasi intellectus ibi adulteraꝝ, cũ principaliter sit creat⁹ ad spũalia intelligẽda ⁊ in ipis mechanicis circa factibilia versetur. Et hz septẽ species. s. lanificium. armaturã nauigatiõem. agriculturã. venatiõem. medicinã. ⁊ theatricam. Ad hanc. s. mechanicã omniũ rerũ fabrica concurrere videt que hũanis necessitatibꝰ inueniunt grata cõmoda necessaria. Lanificiũ est prima eiꝰ species ad quã ꝓtinet omnis opatio nendi. retor quẽdi. consuendi quicquid fit instrumento. colo. fuso. acu. pectine. calamistro. girgilo alabro. in materia lini. lane. canapi. Et sub eis omnis vsus flocoꝝ filtroꝝ. sagorum. sagmatum. sportarum. Armatura duas hz species. s. archi

tectonicam et fabrilem. Architectonica diuidit in cemẽtariam et carpentariã. fabrilis in maleatoriã ⁊ efusoriam. Edificioꝝ tres sunt ꝓtes. dispositio. ꝓstructio et venustas. Porro fabrilis et ferraria duabꝰ rebus ꝓstat. s. ventis ⁊ flãma. Agricultura quattuor hz species. s. aruũ seu agrũ qui satiõibus deputat. Consitũ qui nemoribꝰ ꝓstat. vt sũt vineta. oliuete pomeriũ. Pascuũ qui pascuis cõstat vt ꝓata. Floridũ vt ortũ ⁊ rosarij. Cultura igitur multiplex est. Cinis. i. incendiũ ꝓ qõ ager inutilem humorẽ erudat. deinde aratiõis intermissio. stipulaꝝ incensio. stercoratio. sario. ochatio. rũchatio. Bene colẽdi agri rõ quattuor rebꝰ constat scz aere. aqua. terra ⁊ industria. Oportet. n. vt eis locis quos colere destinabis aer sit salutaris ⁊ clemens. aqua salubris ⁊ facilis, vel ibi nascens vel ad vota vel imbre collecta. terra vero fecunda ⁊ si incõmoda. In vitibꝰ putãdis tria ꝓsiderãda sũt scz fructuũ spes. successura materies. locus q̃ servet ac nutriat. Venatio tres hz species. s. ferinam. aucupiũ ⁊ piscariã. Ferina fit multis mõis scz retibꝰ. pedicis. laqueis. ꝓpicijs. arcu. iaculis cuspide. indagine. pennaꝝ odore. canibꝰ. ancipitribus. Aucupiũ fit retibꝰ. laqueis. pedicis. precipicijs. arcu. visco. hamo. Piscatura fit retibꝰ. sagenis. gurgustijs. hamis. iaculis. Nauigatio q̃z est mechanice species ꝑm ꝓdicta ad quaꝫ pertinet omnis industria emendi ⁊ vendendi. Hec vniuersa littora adijt, pacẽ ⁊ familiaritatẽ cũ exteris nationibꝰ cõponit ⁊ priuata bona cõia facit. Medicina corpis vel tuet vel restaurat salutẽ. Hec cõtinet occasiones ⁊ opatiões. Occasiones sunt sex Aer circũdans nos. cibus. pot⁹. somnus ⁊ vigilia motus ⁊ quies. exinatio ⁊ replenio ⁊ accidẽtia anime. i. passiones insurgentes. Opatiões sũt intus ⁊ foris. Intus vt ea q̃ intromittunt ꝓ nares. per os. ꝓ anum ad excitãdas sternutatiões. vomitationes ⁊ purgatiões. Foris vt sunt emplastra. incisio et vstio. Theatrica ꝯtinet ludos diuersi generis. nã ludus aut est gignic⁹, aut agon. aut circensis aut scenicus aut gladiatoꝝ⁹. Gignicus est qui in gymnasio exercet. cui⁹ quinq; sunt genera scz saltus. cursus. iactus. virt⁹ atq; lucratio. dicit aũt hic virt⁹ immẽsitas viriũ in labore ⁊ ponderе corpis. Agonũ genera fuerũt cursus. celeritas sagittandi peritia. stãdi patiẽtia. ad citharã q̃z vltibias incedẽdi gestus. decantãdi modulatio terrestris q̃z ⁊ naual⁹ perpetiendorũq; supplicioꝝ certamina. Circenses ludi dicti a circũeũdo. Scena loc⁹ est, intra theatrũ in modũ domus instrata cũ pulpito vbi cantabant comici ⁊ tragedi. saltabant histriones ⁊ mimi. Gladiatores pugnabãt in amphiteatro. illic iuuenes vsuq; armoꝝ diuerso mõ discebãt, ⁊ mõ inter se pugnis aut gladijs modo circa bestias inrẽdebant. Est et ludus alee coree. palle. Alea taxillis luditur. ab hac fraus et

Sayffen grossy pauwy haerlacken trãme
Pecten instrumentũ texendi ⁊ vsp
flocq ⁊ lana
Virgilius garnwynd
Alueum gruen vack
Calamistrum eyn haerciysen do mit
man dy kleyder zotrich macht ꝛc. spen

mendacium ⁊ periurii nunq̃ abest. postremo et damna rerũ. Et ꝓpterea hec scelera aliq̃ fuut hic legibo interdicta. hec Tul. Logica diuidit in grãmaticam ⁊ rõem disserendi. Grãmatica autẽ est scientia recte loquẽdi. rectecq̃ scribendi origo ⁊ fundamentũ oĩm liberaliũ artium. Et diuidit in lrãm. sillabã. dictionẽ ⁊ orõem. Litere grece et latine ab hebreis videnf exorte. Apud illos. n. prio dictũ est aleph. inde tractũ est a grecis alpha et a latinis a. Omnes aũt lre apud grecos ⁊ verba ꝙpo nunt ⁊ numeros faciũt. Hã a significat vnum. b duo. c tria ⁊ sic de ceteris. Ratio disserendi diuiditur in dialeticã ⁊ rhetoricam. Dialetica ipa est que ꝓprie dr logica. i. rõnalis diffinẽdi. querendi disserendi potens. Iactacq̃ dicibile aliud cõplexũ aliud incõplexum. ⁊ incõplexoꝝ aliud inhrẽs intra. de hoc agit in li. ꝑdicamentoꝝ. aliud inhrẽs extra. ⁊ de ꝫ agit in li. principiorũ Cõplexorũ aliud absolutũ. ⁊ de hoc li. perꝫ hermenias vbi agit de enunciatiõe sine respectu. Aliud ordinatuz ad alterũ. ⁊ hoc vel ad oẽm materiã indifferẽter. ⁊ de hoc in li. priorꝝ. vel ad materiã determinatã cõtrarium. ⁊ hoc tripliciter. qr vel ad materiã necessariam. ⁊ de hoc agit in li. posteriorꝝ. vel ad ꝓbabilem ⁊ de hoc in li. topicorꝝ. vel ad sophisticã. ⁊ de hoc ĩ li. elenchorũ. Rethorica est bene dicẽdi scientia. ad psuadendũ bona ⁊ iusta in rerũ ꝓsonarũq̃ et negociorũ cã. Rethor est vir bonus ⁊ dicẽdi peritus. Vir bonus ꝓsistit natura. vita. moribo ⁊ actibus. Dicendi ꝑitus ꝓsistit artificiosa. eloquentia que ꝓstat ꝑtibo quinq̃. s. inuentiõe. dispositione meõria. ꝓnunciatiõe ⁊ fine officij qd̃ est aliq̃d persuadere. Ista aũt dicendi peritia ꝓsistit in tribus scz natura. doctrina ⁊ vsu. Causaꝝ genera tria sũt Deliberatiuũ in quo q̃d debeat vel nõ debeat tractatur. Demonstratiuũ in q̃ ꝓsona laudabil' aut reꝓhensibilis ostenditf. Iudiciale in q̃ de ipius facto pene aut premij sñia datf. Deliberatiuũ gen⁹ dupliciter est. s. suasio ⁊ dissuasio. Suasioꝝ autẽ tribus ⁊ iuuatur. s. vtili. possibili ⁊ honesto. Demonstratiuum bz duas ptes. s. laudem ⁊ vituperiuz. Partes orõis rhetorice quattuor sunt. s. exordiũ. narratio. argumentatio ⁊ cõclusio. hec Tul.

Et nota q̃ inuẽ .ꝟ.IIII.

tores artium liberaliũ ⁊ mechanicarum ⁊ ꝓbie et auctores librorꝝ ipsarũ cõiter fuerũt gẽtiles ⁊ reprobi homines. In grãmaticalibo principalis ponitur Prisc ianus. In rhetoricis Tullius cicero q̃ ethnicus de diuina ꝓuidentia male sensit ſm be. Tho. prima pte. q. xxij. quẽ etiã malorũ moꝝ fuisse ostendit Salustius. Sed ⁊ ipe salustius cum de mostene greco oratore ꝓmaximo infideles fuerũt Lactancius aũt vt omittam Titum Liuiũ lacteo fonte manantẽ sed errantem christicola fuit Sz errorem milleniſtarũ sectatus est. et de ſpũsancto minus bene sensit. vt ꝓz in li. suo institutionum

Inter poetas magnus fuit Homerus apud grecos. sed apud latinos maior Virgilius. q̃ vltra infidelitatem turpissimus in moribo fuit. nec minus eo naso seu Ouidius. ⁊ ꝑcipue in sua doctrina lasciuiꝫ plena. Inter historiographos ꝓcipui Valerius maximus in prosa Lucanus in metro. Suetonius incircũcisi corde ⁊ corpe. Josephus iudeus postq̃ ꝙi aduentũ iudaismum suuz secutus est. In logicalibo Aristo. effluxit ⁊ totius pbie monarcha. Cuius pti morali Socrates se totũ dedit. Pitagoras naturali. ꝫ vtriusq̃ discipulus Plato vtrãq̃ cõplexus est vt dicit Aug. de ciui dei. Hic sup oẽs theolog⁹ fuit. cui⁹ doctrina anti qui sancti doctores imbuti sunt. vt Ambro. Orige. Aug. Hiero. Basilius. Errores tñ ei⁹ plurimos abiũrientes. Origenẽ dimittẽdo Moderni vero Arist. sequũf ꝓpter amoꝝ ẽ doctrine ordinẽ ⁊ minus errantẽ. Omnes hi cũ suis sectis epicureis. stoicis ⁊ peripatheticis. cũ aliꝫ nõ excludendo Senecam moralissimũ. ꝫ cum vulgo idolatrantem ab extra. ſm bea. Tho. principes illi sunt. qui ſm aplm. i. Corinth. Dei sapiam minime cognouerũt. ⁊ dñantes sup bestias. i. bestiales hoies ⁊ rudes. hi principes gentiũ et ludentes in auibus celi. i. demõꝫs. sua curiositate ⁊ plurima falsitate suggesta. illudẽtes hoies ⁊ illusi ab ipis spiritibus malignis ꝙgregantes sibi auruz sapie ⁊ argentũ eloquentie sine fine. demũ exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt. vt dr Baruch. iij.

Aritbmetricam dr de primi oribo Pitagoram inuenisse qui ⁊ sine fide fuit. Tubalcain musicã. Astrologiam Atblas. ⁊ Ptolomeus mlta addidit Geometriã Euclides ⁊ Hermenides. ethnici oĩs ⁊ inter reprobos cõputati. Medicinã Esculapius prim⁹ docuisse referf quẽ indocte plebes in deũ retulerũt. Sed auxit copiose Ypocras ⁊ Galienus necnõ ⁊ Auicẽna. qui oẽs ⁊ ſi deũ cognouerũt. nõ sicut deũ glorificauerunt ꝫ euanuerunt in cogitatiõibus suis. Iura ciuilia gentiles primi instituerũt diuersi diuersis vtilibo. ⁊ a Mace demonꝫs leges romani mutuati sunt. vt ꝓz in decretis dis. vij. Moyses. Artes plures mechanicas instituisse et Cain ꝓgenitos insinuat genesis liber in. iiij. c. Qui cõiter criminosuz parentẽ in moribo imitati sunt. ⁊ ciuitatẽ in mundo ipe primus ꝙstruxit q̃si innuens ad illã nõ ꝑtinere q̃ sursum est birlm. Sz et monarchie oẽs siue assiriorũ siue medoꝝ ⁊ ꝑsarũ siue grecoꝝ siue romanoruz vsq̃ ad tpa Constantini. Philippo excepto impatore a Decio interempto. oĩs in sua cecitate mentis mortui sunt ⁊ moribo intemperatissimi. Et ille q̃ videf fuisse felicior Octauianus. s. ⁊ mundi sapia nõ ignarus lasciuissim⁹ describif. Hec iõ scripta sunt. vt nõ glorieꝫ sapiens in sapientia sua quãtũcunq̃ bis replet⁹. nec potẽs in po

tentia sua ꝺ agnoscat verū esse qꝺ dicit Sap. xiij Vani sunt oēs hoīes in qbus non subest scia dei Vere vani i. frustra cū nō ꝓsequant finē suū qui est fm mgrm in. ij. dis. i. vt summū bonū intelligant. intelligēdo ament ipoꝝ fruant. Sz nec se dilīgant nec ꝓmōuēant qbus tales scie desunt aut potentia vel diuinie subtrahunt qz sine his plenissime salus ꝓpria ꝓcurari pōt. ac etiā ꝓmoꝝ ñ modice sicut experientia docet. Clerū doctrine tales qꝫ ad vera et vtilia qꝫ ibi sunt ꝓtemni nō debent. ex eo qꝺ autores fuissent vitiosi. Nā veritas fm Ambꝝ a quocūqꝫ dicat a spūsancto est. Et si ipi nō habuerint eū quātū ad grām gratū facientē. In cuius figurā ꝓcepit dns vasa aurea et argentea egiptiorū asportari ab hebreis. vñ tabernaculū dñi ꝓstrueretur ad significandū fm venerabilē Gratianū dis. xxvij. §. sed ecōtra. qꝺ aurū sapie et argentū eloquentie licet accipe ab infidelibꝫ qñ iniustis possessoribus ex suis doctrinis et cōuertere in vtilem vsum eccl'ie. vñ et apls ad Thitū allegat dictū cuiusdam pbi. Cretēses male bestie ꝛc. Et hoc etiaz dicit be. Aug. i. q. i. dns declarauit. Clerū in fmonibus ad ppl'm nec videt honestū nec piū eos implere doctrinis et allegatiōibus infideliuz. qñ sacra scriptura que est vera dña oim facultatuz ancillari videat tancꝫ insufficiens. et ille vere ancille dñari. Inde. n. vilescit scriptura augef curiositas magis qꝫ deuotio in auditoribꝫ et vanitas in loquētibus. Sz sufficit aliqñ ancillas vocare. vt sancti fecerunt ad magis confirmandum ea que sunt fidei per testimonia inimicoꝝ eius

rit. Nā ania est vna essentia. et sic rñdet vnitati. ē cōpōsita ex esse et essentia. vt dicit. l. Tho. pte. i. q. xc. a hoc rñdet dualitati. est ad imaginē dei per triplicem potentiā. s. memoriā. voluntatez et intellectum. vt ait diuus doctor Augu. de trini. et ꝺ respondet ternario. et creata est vt informet corpus cōpositū ex quattuor elemētis. et sic rñdet quaternario. Democritus dixit qꝺ anima est ex atho/mis sphericis que videnf in aere in radijs sol. Dic fuit victus sic dicere. qz athomi semp sunt in aere sed nō videnf nisi sole adueniente. Sic anima ē in nobis sed cognosci nō pōt nisi adueniente lumine diuine gre. et sic nobilissima est vt suū intellectū et quālibet hūanā noticiā transcendat. Magna res inquit Bern. ad Haimonē est aīa qꝺ xpi sanguine est redēpta. Empedocles dixit eaz ex igne. aere. aqua. et terra. lite et amicicia. Dic recepit ꝓ anima totū hoīez. sicut frequēter facit sacra scriptura. Corpus a fit cōponif ex quattuor elemētis. et ania restabit fm eū ex lite et amicicia. Et ꝺ dicere cogitur ex inclinatione quaz hz ad corpus ex fuga et odio. Nam anima iusta suū diligit habitaculum et dānata odit suū. vt dicit diuꝰ Aug. in j. sup Gen. ad lrām. ca. xvij. Heraclius tenebrosus phisicus dixit aīam esse scintillā stellaris essentie. Dic eius originē tangit. qz de celo est. solum a deo infusa. Alius Heraclꝰ cognomēto pōticus dixit aīam esse lucem. Dic eiꝰ essentiā dixit. Nā ania fm Aug. de essentia ē angelorꝫ vt sit decimus ordo. Nā angeli ꝓ lucē intelliguntf Gen. i. Dixit deꝰ fiat lux et facta est lux. i. multitudo angelorū. vt ait doctoruz glo. cōmunis. Nō tetigit saluator in parabola de muliere perdēte decimaz dragmā Luc. xv. Nō em ꝓdidit aliquē ordinē angelorū. sed de quolibet aliquos. hominē aut perdidit totū quē totū saluum fecit in sabbato magno in ara crucis Jo. vij. Seneca dixit aīam esse spiritum intellectualem ad beatitudinem in se et in corpe ordinatū. hic tetigit finē eius. vt. s. bene operans beatificaref in morte. et corpus in q bene gessit in vltimo beatificaref iudicio. Aristote. dixit qꝺ anima est endelechia. i. actus primꝰ corpis organici potētia vitā hntis. Hic tangit eiꝰ immortalitatem qꝺ est vitā dans alteri et aliunde non hns. aliter eēt in infinitū ꝓcedere. Hoc dictū si us deo dante dicef infra in hoc eodem capitulo

Capl'm. nij. de q̄ditate aīe et ꝓprietatibus eius.

De quidditate anime dñici sup Ecclesiasten. xxxvi. lectiōe

tractans illud ecclesiastes. Cuncta fecit deꝰ bona in tpe suo et mundū tradidit disputationi eoruz vt nō inueniat hō opus qꝺ operatus est deꝰ ab initio vsqꝫ ad finē. i. animā que ꝓmanet in eternum sic dicit. Nā et si pbi aliquā veritatē cognouerūt de mundo isto nō tn animā plene aliquis nouit nisi ꝓ reuelationē spūssancti. Cū Aristoteles i ꝓmo de anima dicit difficilimū esse accipe quid sit anima. et multas hz dubitatiōes. Quodecim adit dubitatiōes de ea ponenf fm diuersos sapientes et licet pbi nesciuerint qd dicerent. diuersimode tn descripserūt eā victi a veritate fm. xij. eiꝰ cōditiones. Plato dixit aīam esse essentiā vel nūerū se mouentē q cōponebaf ex quattuor numeris. s. vnitate. dualitate. ternario et quaternario. ipe. n. vocabat vnitatē intellectū. dualitatez sciam. opinionē ternariū. sensū quaternariū. Sic g̃ intelligit anima hāe intellectū. sciam. opinionē et sensuz. et iō ꝓ se movet cū vult. ꝺ spūssanctus aliter intelle

Hoc

12 dubitatiōes

p̄ mom̄etū sine aere viuere p̄ōt. Quō dicit etiaz Ysidorus li.i.etymologiaz.c.i. q̄ gētes dicebāt aīaz quasi ventū aere attractū vt ventus videatur hominib⁹ dare vitā. tū spūsctūs coegit sic dicere ex aīe sūma puritate. sicut et dixit Aristo. ij. de aīa q̄ anima ē sicut tabula in q̄ nihil ē depictū. Ypa/rens dixit. Anīa est igne⁹ vigor. et Virgili⁹. Igneus est illi vigor et celestis origo. Hic tetigit ei⁹ ef/fectum. s. sp̄ amare. Ait. n. venerabil' Aug. de san cto victo. in princi. de arra aīe. Scio anīa q̄ vita tua dilectio ē. et scio q̄ sine dilectiōe eē nō potes. Ypocras dixit aīam cē spūm tenuez p̄ oīe corp⁹ dispersuz. Hic tāgit ei⁹ incorpalitatem et modū existendi in corpe. q̄ē tota in toto et tota in qua libet p̄te. Ytaq̄ nō est in vno loco corpis solū sed vbiq̄. et anīa vndecūq̄ sentit sicut in p̄te. Exem plū ponit Calcidius sup Thimeū de aranea q̄ se dens in medio sue tele quātulūcunq̄ motuz est. vndecūq̄ sentit et etiā existens extra medium Pampilomius dixit aīam esse ideā. hic tāgit ani me capacitatē. q̄. s. anima cognoscere apta est. et ex hoc cōuincit in se hās omniuz rez̄ similitudines. vt Aristo. deducit in. iij. de anima. vñ diuus Aug. in de spū et aīa inq̄t. Anima est omniū rez̄ similitudo. et itez̄. Anima ad similitudinē tot⁹ sapientie facta in se omniū rez̄ gerit similitudinē. q̄ silis est ter re p̄ sensum. aque p̄ imaginationē. aeri per rōem firmamento p̄ intellectū celis celoz̄ per intelligē tiam. lapidib⁹ p̄ essentiā. arboribus p̄ vitā. aīali/bus p̄ sensum et imaginatō em. angelis p̄ intelle ctum. deo per intelligentiā. Ex his p̄z q̄ p̄bi non dū inuenerūt q̄d est q̄d de⁹ opat⁹ est ab initio vs q̄ ad finē. s̄ solus spūs. docet q̄ est facta ad ima ginem et similitudinē dei Gen̄. i. Hec Jo. dāici.

Diffiniri ergo vel .§. I.

describi sic posset aīa rōnalis s̄m theologos a spū/sancto illustratos. Anima est substātia incorporea immortal' a deo de nihilo creata cū infundit cor/pori suo ad ip̄m informandū essentialiter et p̄ se et postea p̄fectā beatitudinē obtinendā per grām et bona opa. Incorporea dr̄ contra p̄dictos p̄bos q̄ dixerūt eā esse corpus vt aerem vel ignē. q̄d p hec resi reprobat. xxxij. q. iij. c. pe. Immortalis dr̄ cō/tra illos qui eā dixerūt cum corpe mori. In perso na' quoz̄ dicit Eccles. ij. Unus est interitus hois et iumentoz̄ et equa vtriusq̄ conditio. Sed hoc vt hereticū ab ecclesia cōdemnat. vt p̄z. xxxij. q. iij ca. pe. Creata dicit cōtra gnoscitos hereticos q̄ di xerunt aīmā esse naturā dei. et per p̄ns nō creatā quoz̄um error reprobat' in dicto ca. xxxij. q. iij. A deo dicit creata contra simoniacos et menādrianos inter hereticos cōputatos. dicētes animas et alias creaturas ab angelis factas. De nihilo dr̄ cōtra eos qui dixerūt factā ex substātia stellari. vt Hera/clius. vel extraducē. i. anima generati ex ani/ma generantis cum generatur corpus. Sicut et corpus generatur ex corpe. Cū corpori infun/ditur contra originianos. q̄ dixerunt omēs animas ab initio mundi creatas fuisse et peccasse. et p̄m varietatem p̄cōz̄ in diuersa corpa infundi q̄ hē reticū ponitur in dicto ca. xxxij. q. iij. Ad informā dum corpus dr̄ cōtra eos qui dixerūt aīam corpo ri vniri nō vt forma substātialis sed vt motor mo bili. Q̄ reprobat' de sū. tri. et fi. ca. c. vnico in de. Ubi determinat' q̄ anīa intellectiua p̄ se et essen/tialiter est forma corpis hūani. et p̄trariū asserere est hereticū. Rōes ibi assignat glo. Jo. an. quas accepit a beato Tho. in prima parte sum. q. lxxvi. Ad beatitudinē ꝛ p̄sequendā dicit' contra eos q̄ dixerunt animas cōuerti in demones vel quecū/q̄ animalia. q̄ reprobat' xxxij. q. iij. c. penul. cir/ca finem. et per grām dicit' cōtra pelagianos hereti cos qui dicūt per libez̄ arbitriū principaliter cōse qui posse beatitudinē. xxxij. q. iij. ca. pe. Et q̄ gra cū nullo mortali peccato p̄ōt inueniri. nō decedentes in mortali. p̄sequi nō p̄nt beatitudinē sed eter nā dānationē di xxv. §. als ea. Mat. xxv. Ibūt hi in supplicium eternū. iusti autē in vitā eternam.

Et pro maiori di .§. II.

ctorum declaratiōe sciendū q̄ finis p̄pter quē anima rōnalis est creata est q̄drupler. Primus ē adimpletio voluntat̄ diuine. Illud. n. q̄d deus vult oz impleri. sed p̄m p̄s. Omnia q̄cunq̄ de⁹ vo luit fecit. Et q̄ sic voluit ita factū est ait Ambro. Et ap̄ls. i. Thi. ij. Deus vult oēs hoīes saluos fi eri. Cum g̃ voluerit creaturā rōnalē saluā facere. q̄ fecit q̄d voluit. g̃ facē optebat vt īpleret volūtas sua. Scōa rō finalis est reparatio ruine angeli/ce. Venit. n. xp̄s p̄m ap̄lm reparare que in celis et q̄ in terris sunt. et in p̄s. Judicabit in nationibus sez̄ dās implebit ruinas. Et q̄uis angeli mali re parari nō p̄nt in se. et boni angeli nō egeant repa/ratione in se. tū. dū loco lapsoz̄ anglor̄ hoīes creati assumunt'. crescit gaudiū eorū ex nūero fruentiuz et sic dicunt' reparari. Tertia rō que incidit cum scōa est congratulatio vl' delectatio societatis mutue sez̄ in multitudine consortij anglor̄. Sicut. n. mi nuebatur numerus fruentiū per numerū lapsoz̄ angelorū. ita auget' delectatio per numeruz homi num saluandorū. Unde et gaudiū est in celis su/per vno pctōre p̄nām agente Luc. xv. Quantus aūt sit nūerus p̄destinatoz̄ ē circa hoc triplex opi nio. Quidā. n. dicūt q̄ tot hoīes saluabunt' quot angeli ceciderūt. Alij q̄ tot saluabunt' quot ange li creati sunt et boni et mali. Sez̄ melio⁹ et verius di/citur q̄ soli deo ē cognit⁹ nūerus electorū in sup/na felicitate locādus s̄m Greg. in collecta. hec. b. Tho. in prima parte. q. xxiij. Quarta rō creati onis anime est premiatio ipius. Unde magr̄ in. ij. sen dicit q̄ de⁹ fecit rōnalez̄ creaturā vt summū

bonū intelligeret.intelligendo amaret.amando possideret ꝛ possidendo frueref. Et Augu. dicit ꝙ ania rōnalis creata est vt deū videret .amarz. laudaret ꝛ ei fuiret ita ꝙ videre ptinet ad actū rōis. amare ad actū uolūtatis. laudare ad actū ꝑmonis seruire ad actū operis exteriozis vt istis omnibus fiat protestatio prime veritatis. summe bonitatis immense maiestatis. eterne felicitatis. hec Alexander scōa parte. ꝛ post eum Rainerius.

¶ Capitulū quintū de immortalitate anime

De immortalitate a

nie rōnalis quaz qui negāt asserentes cū corpe mori hꝛetici declarantur esse xpnj.q.iij.c.pe. Horū errorē ponit sapiēs Sap. ij. recitās dicta eoꝝ vt illud. Ex nihilo nati sum⁹ ꝛ post b erim⁹ q̄i ñ fuerim⁹ ꝛc. postea in iferno afflicti fatent se errasse. Dz aiaz nrāz cē immortalē multiplici rōe. innūerabiliū attestatiōe. exēploꝝ ꝛ reuelatiōe. ostensione efficacissime cōprobat.

Quantū ad primū .§.I

Icz ꝑ rōes Robertus holcot sup li. sapie inducit tres rōes. Quarū prima est ex rōe diuine liberalitatis. Amicus. n. ꝓuidet amico suo ome bonū qđ pōt. vt ondit pbs in li. ethi. Deus g̃ cū ops sit et seruos suos amicos vocet. Vos amici mei estis si feceritis ꝛc. Jo. xv. g̃ ꝓuidet eis ꝺ vita felici ꝛ ꝑpetua qđ facere pōt. ꝛ hoc est maximū bonū. Scōo pbatur ex dei equitate. Cū. n. deus sit iustissimus nec patiaf aliqđ bonū irremuneratū. sicut nec aliqđ malū impunitū qđ dicat iusticia hic vt videf ad sensum mali frequēter prosperanf vel nō puniunf. ad sufficientiā boni vero deprimunf. vt in pluribus. vel nō remūerantf ad sufficientiaz. ergo oꝑtet aiam cē immortalē vt in alia vita remuneretur vel puniaf ad plenū ꝛm ea q̄ gessit in corpe ꝛ b tangit ꝺe pe. di. iij. Quid g̃ turbamur. Tertio b declaraf ex dei infallibili veritate. Cū. n. verax sit meniri nō pōt. ꝓmittit aūt suis suis vitam eternā dicens. Ego vitā eternaz do eis. s. ouibus meis Jo. x. Cum g̃ corpus corrūpaf vt ptz necesse est aiam cē immortalē q̄ recipiat vitā eternā Beatus Tho. in. i. pte. q. lxv. ponit duas rationes Et prima est. qz corruptio nō inuenif nisi vbi inuenif ꝛtrarietas. Generatiōes. n. exꝛtrarijs in cōtraria fūt. vñ corpa celestia q̄ nō hñt materiā contrarietati subiectā incorruptibilia sunt. In ania aūt intellectiua nō pōt cē aliq̄ ꝛtrarietas. Recipit em̄ ꝛm modū sui esse. Ea vero q̄ in ipa recipiūtur sunt absq̄ ꝛtrarietate. qz rōes cōtrariozꝝ in intellectu nō sunt ꝛtrarie. ꝛ vna ē scia ꝛtrariozꝝ. Impossibile est g̃ ꝙ aia bñana sit corruptibil. Alia rō ē. qz vnūqđq̄ suo mō esse deserat. deserit aut ē in rebꝰ cognoscētibus sequif cognitionez. Sensus aūt nō cognoscit cē nisi sub hic ꝛ nūc. ꝛ intellectus apprehendit esse absolute ꝛ ꝛm oē tp̄s. Uñ ome hñs intellectuz desiderat esse semp. naturale aūt desideriū nō pōt cē inane. Dis igif intellectualis substātia est incorruptibil. Et si dicaf ꝙ ome qđ est ex nihilo é vertibile in nihil. qz finis dz rei vere principio ꝛ aia creata est ex nihilo. g̃ dz corruptibilis. Rñ. b. tho. Q̄ cū dz aliqđ vertibile in nihil nō importaf in creatura ad nō esse potentia. ꝛ in creatore potētia ad b ꝙ esse non influat. Dicit aūt aliqđ corruptibile ꝑ b ꝙ inest ei potētia ad ñ esse. ꝛ sic nō est in aia b potētia. vñ nō corruptibilis ꝛ incorruptibil est. Dñs Jo. dñici sup. Ecclesiasten inducit plures alias rōes ad b ꝓbandū ꝛ exinde auctes. Et prima est qz nihil est qđ nos discernat a brutis ꝛ mutis nisi religio ꝛ cognitio sūmi dei. igif ad fruendū sūmo aia nra creata est Hec rō demonstraf inductiue. q̄m ome aial id cognoscit ꝛ solū qđ ad eiꝰ vsum spectat. Asinus autē nō cognoscit auruz nec margaritas. qz ad eius vsum facta nō sunt ꝛ sic discurrēdo ꝑ singula. Igif si deū cognoscere in hac vita ꝓtinue laboramus. natura nos docet ad hūc finē factos esse Ex b argumēto Lactancius li. vij. instit. de vita beata plures elicit rōes Ecōo nihil est qđ vtatur elemento celesti nisi hō. igif hō ad celestia tendit et nō corpus. qđ in terrā reuertiꝛ ꝑ mortē. immortalis est g̃ ania q̄ illuc aspirat. Ista ꝙsequētia videtur satis bona in materia inductiue. cū cūcta animalia sibi silibus nutriant ꝛ vtant. vt etiā in li. de nutrimēto ꝛ nutrito dz. Adhūc dens sanit ptz. qz nullū aial igneuf nisi hō. ꝛ si dicis ꝙtra. qz canis ꝛ catta comedūt cocta. Rñdet ꝙ b agūt ꝑter suā naturā. qz ita bñ comederēt cruda ꝛ comedunt. ꝛ libentius q̄z cocta. ꝛ sūt insatiabilia aialia ꝛ capiunt q̄ sibi dant cū aliūde bte nō possint. Hō vero ex opposito libenti⁹ q̄ igne cocta sūt comedit. imo nobis videf impossibile sine igne viuere. Licet Plini⁹ iunioꝛ li. vi. c. xij. dicat ꝙ in ꝑte orientali q̄busdā gentibꝰ vsus ignis fuerit ignot⁹. vsq̄z ad tp̄s Ptolomei regis egipti. tūc. n. primo ignē habuerūt. Uez est ꝙ ex dictis in illo. c. credo illos fi esse bties. Cū igif locus ignis sit in celo vt patet oīm ꝓsensu ꝛ experimento ꝙ solus hō vtif igne cōstat sic nos natura docente. vt ꝑ celo facti simus Uide de ꝺ etiā Lactancium vbi supra. Tertio ꝓbatur sic. aut ania est immortal. aut hō infelicioꝛ est cūctis creaturis. Secōa ps nō est vera vt ostat manifeste. g̃ ania est immortal. ꝓtio ꝓbatur. nam oīs res facta ē ad aliquē finē. ꝛ cū adipiscit q̄scit in eo. vc. ptz inductiue. Ignis factꝰ est vt sit in loco supioꝛi. iō infernus existens mouef sursuz vt illuc ascēdat. cū est aūt vbi esse dz quiescit. Lapidis locꝰ est. ꝛ finis petere centrū. ꝛ tādu laborat ꝙ possit accedere. ꝛ cū ibi est quiescit ꝛ nullū motuz habet. ꝛ alibi non quiescit nisi violenter teneatur Hoc idez cōsidera in brutis aialibꝰ. Canis bene

pastus quiescit ⁊ nil vltra querit. qz eius finis est viuere. ⁊ sic de oibus alijs. Omnia igit̄ aialia et alia nō rōnabilia suū finē querūt. ⁊ tūc quiescunt qñ in sua pfectiōe ꝓsistūt. Hominis aūt animus in hac vita nunq̄ quiescit. licet corp⁹ quiescat in somnis bene pastuz. anima tñ intus existens est semp in motu. qđ declarant ꝓtinua somnia. Igit̄ cū nunq̄ anima sit quieta ⁊ ꝓtenta. sed oportz ꝙ vlterius querat necessario sequit̄ ꝙ vel ad alium finem facta est. ⁊ sic est immortalis vel miserrima est. qz nunq̄ suuz assequit̄ finem. qđ fuit scđa ps antecedentis. Hec ratio fundat̄ ex dictis de uoti Bern. li. de ꝓtemptu mundi vbi ait. Anima rōnalis ad imaginē dei facta ceteris oīb⁹ occupari pōt. repleri omnino nō pōt. Capacem. n. dei quic quid minus deo est nō implebit. Hinc est ꝙ naturali desiderio oēs quidē summū bonū appetere ꝓbantur. nullā nisi eo adepto requiē habituri.

Quarto ⁊ vltimo deus ⁊ natura nihil frustra operantur. Cū igitur videamus nos aliqua sūme amare que ad corpus nō pñt aliquo mō spectare nec prodesse sequit̄ ꝙ alia est vita q̄ corpis. et ad aliud facti sumus q̄ ꝓ corpe tm̄. Hoc ptz. nā nos desideramus scire ⁊ sapere que potius afflictiōez dant corpori q̄ delectationē. Nos desideram⁹ fama que corpi nihil ꝓdest. imo naturaliter nos cōmendam⁹ hoīes virtuosos q̄ refrenāt corpales motus ⁊ delectatiōes atz naturaliter approbam⁹ meliorē vitā esse q̄ sit corpalis. ⁊ hec vnusquisq̄ pōt in se intueri. cū aīe desideria cogitabit. Hec rō fundat̄ ex dictis torquati Boecij. iij. de cōsola. prosa. ij. vbi ait. Inserta est mētibꝰ hominū naturaliter veri summiq̄ boni cupiditas. Et de hoc Lactantius diffuse vbi supra. vbi ad hāc materiam plures psuasorias rōes facit. ¶ Potest induci ⁊ quinta rō talis. Oīe qđ est corruptibile quanto magis inueterascit tanto magis deficit in virtute ⁊ robore suo. vt ptz in corpe hūano. qđ cū antiquat̄ est magis debile q̄ prius. qz tendit ad mortez Sic ⁊ potentie sensitiue q̄ sunt affixe organis corporeis. vt visus. audit⁹. memoria ⁊ hmōi deficiunt paulatim. ⁊ tanto magis quāto ꝙs plus senescit. Si ḡ anima eēt mortal̄ silr̄ eā diminueret virtꝰ eius in potentijs. q̄ nō sunt affixe organis corporis. vt intellectus ⁊ volūtas. ⁊ hoc nō est. imo contrariū. qz tanto quis pfectꝰ intelligit quāto plus viuit. Propter qđ dicit Job. xij. In senibꝰ est sapientia. ⁊ in bis qui multo sunt tpe prudentia.

Qz quoniā plus .§. II.

Hodie valet apud malū vulgus autoritas antiq̄ q̄ psuasionū veritas. quid antiqui de immortalitate anime senserūt aliqualiter videam⁹? ¶ Primo nanq̄ volumus a poetis incipere in quibꝰ est magis dubia veritas. Nihil. n. videnť aliud labor asse q̄ loqui de inferno ⁊ purgatorio. et campis elisees et celis. in quibꝰ anime defunctorū ꝓ qualitate meritorū ⁊ demeritorū collocanť. vt ptz oī intuenti. Et principaliter Virgilius in eneidos Et Seneca fere in cūctis tragedijs. ⁊ que minus dixit in fine magni operis ꝓdusit. Morte carēt anime ꝛc. Ouidius. xij. metha. introducit deum de anima hercules loquentē ⁊ ait. Extremuz est a me qđ transit ⁊ inexpers atq̄ immune necis. Inde p̄ historicos etiā transeunduz sub breuitate est q̄ alioꝝ facta describūt. Salustius. n. in li. de repub li. inquit. Natura diuitiaꝝ ⁊ fame gloria fluxa atq̄ fragilis est virtꝰ clara eternaq̄ habet̄. Igit̄ preclara facies magne diuitie adhuc vis corporis ⁊ omnia alia huc breui dilabunť. Ingenua ⁊ egregia facinora sicut anima immortalia sunt. Item idem in catellinario in vna oꝛōnū Julij ⁊ Catonis de penis animaꝝ separatarū disserit iuli⁹ cesar Valerius maximus qui eque vt Salustius fuit romanus scriptor in. q. li. c. i. idos memmit q̄z femine cerrant mori cū maritis vt in alia vita cuz eis fruanť. Ire ibi immortales esse aīas mos gallorū approbat. qui pecunias mutuatas apud inferos recepturos se sperant. demuz dicere stultos nisi idē bracati sensissēt. qđ pileat⁹ pitagoras credidit. item li. iij. c. xx. ⁊ c. xxxvij. vbi clare b. ponit. idem vt ptz in. i. c. de miracul⁹ et somnijs. Ite Lucanus cordubensis historic⁹ nō poeta hoc in pluribus libris testať. Magni viri hoc idē tenuerunt pagani. tñ q̄ alios nō nominabo pro ista materia Didimus nanq̄ re⁊ bragmanoꝝ ad Alexandrū magnū scribit. Quapropter nimiū vecordes vos et miserabiles iudicamus qui originē vrām esse celestem nō suscipitis. magnāq̄ cū deo hre cognationem. Et iterum in alia epla. Nos non sumus incole huius mūdi sed aduene. nec ita in orbe terrarum venimus vt in ea libeat psistere sed transire. properamus. n. ad larē patriam. nullis delictorum ponderibꝰ grauati. nulla quidē ꝓscientie frō te progredimur. vt expediti ac faciles spaciū ꝓpositi decurramus itineris. Item Cirus maior rex cū veniret ad mortē cōuocans filios suos. vt recitat Tulli⁹ in li. de senectute. et Zepbon pbs scribit sic ait. Nolite arbitrari o filij charissimi mihi me cū a vobis recessero nusq̄ aut nullū fore Nec enī dū essem vobiscū animū meū videbatis. sed eum esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebaz intelligebatis. eundē igit̄ esse credite ⁊ si nullū videritis. ¶ Ultimo ad pbos morales transeam⁹. Trimegistus mercurius marim⁹ greꝯ ad Esculapium sic scribit. Oīnis būana aīa ē immortalis. Ite ibidē loquens de hoīe. Cū itaq̄ aīaduerteret deus eū nō posse oīm rex esse diligentē nisi eū būano ꝛtegeret tegumēto. texit eū corporea domo Talesq̄ oēs esse ꝓcepit ex vtraq̄ natura in vnū ꝓfundens miscēsq̄ quātū satis esse debuisset Itaq̄ hominem conformat ex anim et corporis

Capitulū Quintuz

id est externa ⁊ mortali natura, vt anial'ita cōfor/
marū vtriqz sui origini satiffacere posset ⁊ mirari
atqz orare celestia ⁊ incolere atqz gubernare terre
na. Itez Lucretius qui aliqñ videt sensisse oppo
situm. tandē hos versus cōposuit. Cedit idez tetro
de terra qō fuit ante. In terrā-ſ qō missum est ex
ethris oris. Ad rursum celi fulgentia templa recep
tant. Itē Tullius li. quē de somno Scipionis
edidit partū post principiū sic ait. Constat certuz
esse in celo diffinitū locū vbi beati euo sempiter
no fruant. ⁊ sequit. Ibi viuūt qui e corpoz vincul'
tanqz e carcere volauerūt. Vita vero q̄ dr vita mors
est. ⁊ multa silia in eo. li. Itē Cato cupidita te vi
te immortalis seipm permitvt ad celū ascenderet
aīa ei⁹ vt ait Lactancius li. iñ. Itez Quintilia/
nus ca. iiq. ait. Si qs sciat qs sit finis bonoz. que
vera felicitas nunqz sibi videbit priuatura morte
peritur⁹. Itē anneus Seneca li. de morte imma
tura aperte hoc pfitet. Itē li. de naturalibo qstiōi
bus in principio. Itē in epla quarta. in epla qui
ta. ⁊ vbi inquit Stoici extimant aīam hois pon
dere magno ꝛc. Et₇cludit itaqz de illo. ſ. anio. an
possit immortalis esse. hoc quidez certū hētur ibi
diffuse ⁊ bene. Itē in. lxxvi. loquens de scipione
ait. Animū quidē ei⁹ esse in celo et q̄ erat psuadeo
mihi. Idē ad Lucillū epla. cij. Jam disce Lucille
qz sit naturale in immēsum mentē suā extendere
Magna ⁊ generosa res est anim⁹ bōanus nllos
sibi poni nisi cōmūes cū deo termīos patit. Aliqñ
tibi nature arcbana detegēt. discutietqz ista calī/
go. ⁊ lux vndiqz clara pucīet ꝛc. Lege astrologos
etiā paganos quoz opiniōes amb. Macrobi⁹ su
per de somno Scipiōis ad hāc sniaz reducit due
sunt porte in zodiaco. ſ. duo tropici viz capricorn⁹
⁊ cancer. p quas anime nre descendūt de celo. et p⁹
mortem corpoz earū ascendūt. descendūt quidē p
cancrum. ⁊ iō dicit porta hoim. ascendunt p capri
cornū. ⁊ iō dicit porta deoz. q̄ naturā immortali/
tatis deoz hinc assequūtur. Dicit g̃ cū descenden
do venīūt ad leonē pditiōis future auspicant ex/
ordiū. p cetera vero aīalia q̄ sunt signa zodiaci trā
seuntes pdūt cognitionē seu obliuiscunt eoz que
bēbant in celo q̄si ebrie ex visis diuersis. Clerū cū
anima venit p saturnū acq̄rit hōis naturā ⁊ intel
ligentiam. in ioue vim agendi. in marte animo/
sitatis ardorē. in sole sentiendi opinandiqz natu/
raz. in venere desiderij ⁊ voluptatū mot⁹. in mer
curio pnunciandi ⁊ interpdandi vigorez in lu na
plantandi ⁊ auguriādi. Sic demuz vt dicūt post
mortem corpis p easdez reuertitur vias et signa.
Medici sil'r hoc docuerūt. Galienus in lib. de
spermate inquit. Sicut lux solis q̄ incorruptibil'
est complens suū hēmisperium nullā patit decisi
onem vel diuisionem. Sic et anima que incorru
ptibilis est. Item in eodē. Sicut etiā lumē solis
q̄ incorporale est ab aere ⁊ ab omni intelligentia
oculoz̄ sepatur sine corruptiōe, sic anima que int
corruptibilis est sine corruptione a corpe. De
scendo vltimo ad naturales pbos Pitagoras vi
ait Hiero. Primo ꝓtra Iouinianum dixit. Ve/
rimus apud grecos immortales esse animas. qui
etiā dixit animas descēdere de celo. vt supra astro
logi direxūt. ⁊ iō lac primo suggere. qz p lacteū cir
culum transit descendens. ⁊ est ibi initiū imperij
infernalis domini. ⁊ supra totū ptinet ad deū. vt
recitat Macrobius vbi supra. Itez empedocles
q̄ dixit future felicitatis appetitu nibil esse felicius
vt ait Aristo. li. de vegetabilibo. Amore immorta/
litatis bōde seipm in ardētis ethne specū precit
vt testat Lactanc⁹ li. iij. Item Plato in thimeo
ait. Post oñe corpus animas in sinuz pris eterni
reuerti. Et iō. ij. li. dicit tot animas esse q̄t stel
le ⁊ leges immortalitatis bte. Idē satis altū con
scripsit volumē qō phedron appellauit. q̄ fere tot⁹
est de immortalitate aīe vbi de pēnis inferni sa/
tis disserit. Itē Diogenes dixit se descensuruz ad
infernū p morte. et cupiditate immortalitatis se/
ipm occidit. vt dicit hiero. ꝓtra iouiniauū. et La/
ctancius vbi supra. Itē Archita tarentin⁹ mentē
nrām dicebat diuinū numen. testante Tullio li.
de senectute. Itē Aristo. in pluribo locis immor/
talitatē aīe ꝓfitet. Nā in. ij. de aīa dicit q̄ aīa
sepat a corpe quēadmodū perpetuū a corruptibi
li. Itē p̄misit se factuz librū quō aīa separa a cor/
pore intelligat. vt bñ oñdit mgr nr Albet. iij. de a/
nima. disgressione. iij. sup. i. c. Itē in li. etbi. tali/
ter felicitatē describit vt ꝓstat intuenti q̄ impossi
bile est eā bti in hac vita, et q̄ sequit vel eū nesci/
uisse q̄d diceret vel aīam immorta lē fin eū esse.
Item in li. de pomo. si tū eū fecit determinat cla/
re animā immortalē. Itē Apuleius platonic⁹ in
li. d̄ deo Socrates ait Boies hōe plandētes. ozōe
pollentes. immortalibo animis gaudētes ꝛc. Itē
Plotinus pbs dicebat vt ait diuinus Aug. li. ij.
de ciui. dei fugiēdū esse ad clarissimā patriā. q̄ ibi
patere oīa. Itē Zeno pbs vt refert Seneca in e/
pistola quadā dicebat mortē esse gl'osaz. ⁊ iō se in
terfecit vt post mortez beat⁹ viueret. Sic testatur
Lactancius vbi supra. Itez Porphirius sicut te
statur Galienus vbi supra. Nō est mirū mḡr ani
mam q̄ substātia incorporea est separi a corpe. cū
ignis qui est substantia corporea corruptibil' a li/
gnis q̄bus est ꝓiūctus possit separi ⁊ reuerti i suā
materiā sine sui corruptōe. Hec dicta sufficiāt ad
banc materiā. vt q̄ nō vult eē xp̄ian⁹ sit vel rōnal'
hō vel poeta siue ciuil' aut orator vel moral' sit a/
strologus aut medic⁹ vel pbs natural' ⁊ ñ bestia
vel brutū aīal. ⁊ quācunqz sectā intrauerit visa a/
nima immortali reuertat ad xp̄um q̄ eū beatifica/
bit precedentibo bonis opibo ꝛc. Ex sacra scri/
ptura innūera sunt testimonia. sed duo sufficiūt
Dañ. xij. dr. Qui ī puluere dr dormiūt euigila/

bũt. alij in vitã eternã. alij in obp̃robriũ vr videãt semper Vat. xxv. Ibũt hi in supplicũ eternum, iusti aũt in vitã eternã Aug. xiij. q. ij. Tps qđ interpositũ est inter hois mortẽ ⁊ vltimã resurrectionem. animas abditis receptaculis continet, put vnaq; q̃ digna est requie vel erũna. p eo q̃ sortita est in corpe. ⁊ Gre. q. e. Anime defunctor̃ q̃t tuor mõis soluũtur. s. a penis purgatorij ⁊c. Augu. vl. de ci. dei ait. Singula q̃dam dixerũt Plato ⁊ Porphirius. q̃ si inter se cõcare potuissent facti essent fortasse x̃piani. Plato dixit. Sine corpibus aĩas in eternũ manere nõ posse. Ideo enĩz dixit etiã sapientũ aĩas post quãtũlibet longum tempus tñ ad corpora redituras. Porphirius dixit animã purgatissimam cũ redierit ad patrẽ. ad hec mala mundi nunq̃ redituram ⁊c. Item Dionisi. iiij. c. de diui. no. dicit q̃ bũane anime ex bonitate diuina hũt q̃ sint intellectuales ⁊ q̃ habeant substantialem vitã inconsumptibilem.

Probatur de/ .H.III.

mum immortalitas anime ex multis exemplis Apparuerũt enim Judeo machabeo Omas sũmus sacerdos defunct⁹. ⁊ Hieremias pphẽta q̃ multo tpe ante mi grauerat ad animandũ ipm, p mittendo victoriã, vt habet. ij. Macha. Victoria quã xps narrauit iudeis de diuite epulone sepulto in inferno. ⁊ Lazaro quiescente in sinu Abrae oñdit clare animas immortales ⁊ fm opera in futuro recipere Luc xvi. Juuenis quidã resuscitatus a Jo. euangelista narrauit gloriam regni paratam bonis ⁊ tormenta varia inferni pro malis vt patz in eius legenda. Tres mortui resuscitati ad sepulcrũ Hieronimi narrauerũt multa de gloria paradisi. penis inferni cruciantibus purgatorij vt ptz de miraculis ei⁹. In. nij. dialogor̃ mlta exempla habes ostendentia premiũ vel penã animarum in alia vita. ⁊ per oñs immortalitatem earũ Beata Agnes cũ magna comitiua sanctar̃ apparuit post mortẽ Constantie filie Constantini. vt narrat Ambro. Agata quoq; Lucie. ⁊ Petrus et Paulus Dominico sanctissimo ⁊ innũera b⁹.

Sciendũ tñ q̃ cum mors nõ sit aliud q̃z priuatio vite. sicut in anima põt considerari triplex vita. s. nature. gre ⁊ glorie. ita et per oppositum triplex mors. Sed primã vitam q̃ que nõ est aliud nisi permanentia eius. sic est immortalis. Juxta illud trimegisti. Oñis anima immortal' est nisi quis appellet mortem quancũq; mutationẽ etiã per affectum. Sic enim ⁊ anima mortalis est. q̃ mutabilis ac etiã angelus. Unde apl'us de deo q̃ omnino immutabilis est dicit. Qui bz immortalitatem solus. Sed vitam gratie qua mediante deus inhabitat animam spũalem vitã ei cõferens. Sic anima moritur per peccatũ mortale. que mors non est aliud q̃z subtractio gre. Sicut enim corpus nõ viuit anima absente. ita nec anima nisi deo presente. s. per grãm. vt dicit Augu. de pe. di. i. resuscitat. Et de hac morte dr Ezeb. xviij. Anima que peccauerit ipa morief. Sed tertiaz vitam quã bz anima in gloria. fm illud Ro. vi. Habetis finem vitã eternam. Morif anima duz in eternũ ea priuatur p damnatiõem. de q̃ morte xps Jo. viij. Si quis sermonẽ meũ seruauerit nõ videbit mortẽ in eternuz. Ulñ ⁊ Stephanus papa hortatur quendã vxoricidã vt deserat seculũ et intret religionẽ dicens. vt ignoscat deus peccatis tuis ⁊ refrigeret aniã tuaz. s. in beatitudine prius q̃z crurieris ppetuis flãmis. i. ⁊ nõ cruciaberis ⁊c xxviij. q. ij. admonere. Illũ cruciatuz appellat scriptura mortẽ Apoc. ij. Qui vicerit scz temptatiões nõ ledetur a morte scda. ⁊ pterea signanter dicit ps. Mors pctor̃ pessima. pria est mala corpi. scda a se peior est. tertia vtriq; finaliter et hec pessima.

Capitulum sextum de vnione anime ad corpus ⁊ multiplici acceptione huius vocabuli.

De vnione anime

cũ corpore hũano. Cur facta est? Cuz anima sit ita nobil' spũalis ⁊ immortalis ad imaginem dei. queri põt quare corpi humano q̃d est ita vile materiale ⁊ mortale cõiũcta est. Quid enĩ est homo aut Bern. nisi sperma feticum. saccus stercor̃. cibus vermiũ. cuius conceptus culpa. nasci miseria. mori pena. ⁊ sic in non hominem vertit oñis homo. q̃d dicit respectu corporis Ad qđ ⁊ facit illud Job. xiij. Homo natus de muliere breui viuens tpe repletur multis miseriis ⁊c. Ad qđ rñdet mgr in. q̃. sen. di. i. Primo quidem q̃ deus sic voluit. ⁊ cũ voluntas eius rectissima ⁊ sapientissima sit in oĩbus nõ nisi optime totũ factũ est. Ulñ ⁊ Ambro. de ysc. di. ij. Dia quecũq; voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra. ⁊ q̃ sic voluit factũ est. Adducit tñ mgr sen. ibi duas alias rões cõuenientie. quarũ prima est ad vanduz quoddam in hoc exemplũ vnionis future in patria inter aniã ⁊ deũ. qua clarissime deus videt et fruitio pfectissima sequit. Cũ. n. sit infinita distantia inter deũ ⁊ creaturam. nã deus infinitus. anima et creatura virtutis finite. potuisset hoĩbus videri ipossibile posse vnq; attingere ad illaz pfectionem et talẽ vnionẽ nisi daretur ei aliq̃d exemplum alicui⁹ iunctõis sibi note rerũ maxime distantium q̃d fit in cõiunctione anime cũ corpore. Nam nulla proportio est inter animam ⁊ corp⁹. nam anima spiritual' illud materiale. anima immortalis illud mortale. anima inuisibil' illud visibile. illa nobilissima similis ãgelis propter intellectum. illud spurcissimum simile iumentis. Et tamen cum sit tanta disproportio inter ea. in tanta amicicia deus ipsa vnuit. vt nunq; alterũ vellet a altero separari etiam in perfectis viris. Ulñ

Capitulū Sextum.

aplus. Ipi nos primicias spūs hītes ingemiscimus eo q nolum⁹ expoliari ꝫ supuestiri. Sicut ꝫ potuit deus res ita distantes in tanta amicicia adinuicē ꝓiungere poterit nulli dubiū ⁊ aniam virtuosi illa vnīōe clare visiōis ⁊ beatissime fruitionis secū ꝓiūgere. ⁊ sic bui⁹ rei fiducia vigorat.

Secda rō ꝑm eundē est vt aīa vnita corpi sicut ex vno sustinet plura mala ⁊ bella, nā caro concupiscit aduersus spūm. sic inde sibi acq̄rat resistendo maiorē coronā. Quāto. n. quis cū plib⁹ hostibus gerit bellū ⁊ diutius laborat si victoriā obtinet. tanto gl̄osior est triūphus. Homo aūt nō solum impugnat a suo spū, vt angelus prim⁹. aut a demone vt Adam terrenus sed ab innūeris demonū. a passionib⁹ carnis. nō tm semel sed duz viuit. Ad qđ etiā videt facere qđ dicit Lactāt⁹ in li. vi. insti. s. q deus excogitauit inenarrabile op⁹ vt. s. infinitā multitudinē aīaꝝ crearet, quas prior fragilib⁹ ⁊ imbecillib⁹ corpib⁹ alligatas ꝓstitueret. bonū malūq medias vt ꝓstantib⁹ ex vtrisq̄ nature virtute ꝓponeret ne ĩmmortalitatē delicate assequerent ac molliter, ꝫ ad illud eternevite ineloquibile ꝑmiū cū sūma difficultate ac magnis laborib⁹ puenirent. hec ille. Pōt tertia rō adduci. s. ad maiorē pulcritudinē vniuersi a costē sionē sapie sue. Nā quāto ĩ ciuitate aliq̄ sūt plura rer̄ genera tanto pulcrior reddit tantoq magꝫ sapiēcia artificis maior apparet quāto plura artificia variata ꝓegerit. Fecit g̃ de⁹ gl̄osus creaturas aliquas pure spūales vt angelos, alias pure materiales vt elemēta ⁊ elemētata cū corpib⁹ celestibus. his q̄z addidit creaturā constantē partim ex spūali. s. aīam. ptim ex materiali vt corpus. sicuti est omnis homo. vt dr extra de sū. tri. ⁊ fi. ca. ci.

In quo etiā tripharia ope vniuersi repsentat misterium trinitatis. dū vnū vniuersum ex tribus rerū generibus ꝓstituitur. Unitur aūt aīa rōnalis corpi cū creatur. Creatur aūt aīa quelibz non a principio mundi. vt quidā hereticī dixerūt xxxij. q. iij. c. pe. sed organizato corpe būano cōcepto in vtero mr̄is ⁊ distincto ꝑ membra. tūc anima creatur ⁊ creando corpi infundit. Ubi Aug⁹. Contēplemur facturā Ade. In adā. n. exemplū datū est vt ex eo intelligat. q iā formatū corpus aniam accepit. Nā poterat anīa limo terre admisceri. ⁊ sic corpus formari. sed rōe infirmabat. Infirmabatur glo. i. rōe. Nec sīa destruebat. q primum oportebat domū cōpaginari. ⁊ sic inhabitorem induci. Anima certe q spūs est in sicco habitare nō potest. Ideo in sanguine fertur habitare. Cū ergo liniamenta cōpacta non fuerint vbi erit anima. xxxij. q. i. Quod vero non formatum.

De modo vniōis .§. I.

anime cū corpe. Io. ꝑm Clin. in spe. histo. q aīa ꝓt ꝓsiderari, aut est substātia. ⁊ sic, prie dr anīa ꝗsi animās ⁊ pficiēs corp⁹. ⁊ ꝑm ꝫ est in eo sicut pfectio in suo pfectibili. sicut forma ĩ materia. vñ destructo corpe destruit aīa inquātū forma. nō aūt inquātū est substātia. i. spūs. Sic. n. dr anīa ab a qđ est sine ⁊ menē qđ est defect⁹ quasi sine defectu. q̄nunq̄z illa substātia deficit. Q aūt dicit Aug. animā nō esse in corpe vt formā in materia intelligendū est ꝑm oēm modū. q̄. s. anima sepat a corpe ꝑm qđ est substātia. forma vero ꝑm rē nullo mō sepat a materia. Itaq̄z nō est anīa vnita corpori ꝑ modū ꝓtinuatiōis, q̄ ꝓtinuatio terminuz habet ꝑm quē res alteri ꝓiungit. nec est ꝑ totū illud cū quo cōtinuat. Anīa aūt est ꝑ totū corpus absq̄z termino ⁊ situ. vñ dicit Aug. q nō est in corpore sicut vinū in vtre, ꝫ rota toti corpi ꝓiūcta est. Eadez rōe nec ꝑ modū ꝓtiguitatis, ꝫ nec ꝑ modū mixtionis. q̄ in mixtiōe oportet esse ptiū diuisionē ⁊ q̄ nō pōt qđcūq̄z quātocūq̄z corpi misceri. anīa vero quātocūq̄z corpori ꝓiūgitur. Silr nec ꝑ modū impssionis. Impssuz. n. ñ subsistit sine eo cui est impssum. vt ptz in forma impssa statue l̃ sigillo ꝫ per modū agglutinatiōis. q̄ñ. n. egredit vl̃ excidit̃ semē ab hoīe in pueri gnatōe spūs qui dr edificator vel artifex sil̃ egredit. q̄ dispotiōes acquirit in corpe prius q̄z anīa infundat. ⁊ quasi ad eā recipiendā habilitat corp⁹ vel coaptat. Sicq̄z ista duo in vnū glutinat. Sūt aūt vnū nō vt ꝓtinuū vel indiuisibile sed vnū rōe. nō q̄ sit eadē rō vtriusq̄. sed q̄ faciūt vnū cui⁹ est vna rō. s. hoīem. hec ille. Fit aūt hec vnio anīe q̄ tūc de nouo a deo creatur ĩ capite. xl. diex a principio ꝯceptiōis q̄ ad mares. vel. xlvi. vt notat mgr̄ sen. post Aug. in. iij. di. iij. Et vt dicit Inno. extra de cele. miss. in quadaz Ad cōpositionē aūt hūani corpis elementa ꝯcurrunt viz terra. aqua. aer ⁊ ignis. Et ad vegetationem eiusdē corpis quattuor hūores ꝯsiles ill̃ cōueniunt viz sanguis. colera. flegma. melancolia. hec ibi. Colera est sicca ⁊ calida ⁊ congruit igni. Sanguis ē calidus ⁊ hūidus ⁊ ꝯgruit aeri. Flegma humidū ⁊ frigidū ⁊ ꝯgruit aque. Melancolia frigida ⁊ sicca ⁊ ꝯgruit terre. Et his hūoribus habet hō inclinationē naturalē ad aliq̄ vicia ⁊ ad aliquas virtutes ⁊ scīas. Nā colerici inclinantur ad irā ⁊ ad magnanīratē ⁊ fortitudinē. Sanguinei ad luxuriā ⁊ ad beniuolentiā ⁊ affabilitatem. Flegmatici ad pigriciā ⁊ incuriā ⁊ māsuetudinē ⁊ patientiā. Melancolici ad desperationē ⁊ suspitiones cōpunctionē ⁊ modestiā. Quātū ad scīas ꝑm Io. dūici in dialogo suo post Albertū magnū colerici inclinant̃ ad metaphisicalia. sanguinei ad naturalia. flegmatici ad moralia. melancolici ad poeticalia. His etiā cōsident q̄ttuor passiōes aī. gaudiū sanguini. spes colere. tīor flegmati. dolor seu tristitia melācolie. Et sic ex ꝫportiōe hūoz corpis generat̃ infirmitas. ita ex inordiatōe passionū infirmitas pcti q̄ tandē inducit mortez.

In huius figurā dicit Luce.vij.bi qui portabāt. scz mortuū ſteterūt. Hi qui portant mortuuz in anima ex inordinatione paſſionum ſunt gaudia mundi.ſpes longe vite.timor non valendi peni/ tere vel recidiuādi.dolor aduerſorum que ducūt ad ſepulcrum inferni. Sed gratia cbriſti ceſſan/ do a malis reuiuiſcit peccator.

Vnitur aūt ani .ℌ.ii.

ma humana tali corpori.ſ.būano valde ꝙuenien ter. Et rō eſt ꝑm bo. in prima ꝑte.q. lxxvi.qr anīa intellectiua ꝑm naturē ordinē infimuz gra/ dum tenet in ſubſtantijs intellectualibꝫ intantū ꝙ nō habet naturaliter ſibi inditam noticiā veri tatis ſicut angeli ſed oꝑtet ꝙ eā colligat ex rebus ſenſibus ꝑ viaz ſenſus vt dicit Dyoni. Natura aūt nulli deeſt in neceſſarijs. Cū ꝛ oportuit ꝙ aīa intellectiua nō ſolū bꝫet virtutē intelligendi ſed etiā ſentiendi. Actio aūt ſenſus nō fit ſine corpo/ reo inſtrumēto. Oportuit ergo aīam intellectiuā tali corpi vniri ꝙ poſſet eſſe ꝙueniens organū ſen ſus. Omnes aūt alij ſenſus fundant ſuꝑ tactum Ad organū aūt ꝙueniens tact⁹ requirit ꝙ ſit me dium inter ꝯtraria q̄ ſunt frigidū ⁊ calidū.humi dum ⁊ ſiccū ⁊ ſilia, quoꝝ eſt tact⁹ apprehenſiuus Sic enī eſt in potētia ad ꝯtraria ⁊ pōt ſentire ea. Cū aūt ꝙto organū tactus fuerit magis reductū ad equalitatē cōpleꝯionis tanto ꝑceptibilioꝛ ē tactus Anima aūt intellectiua bꝫ cōpletiſſime virtutez ſenſitiuā.qr qđ eſt inferioris ꝑfectius ꝑexiſtit ꝑfectius in ſuꝑioꝛi.vt dicit Dyoni. Unđ oportuit corp⁹ cui vnitur anīa intellectiua eſſe corp⁹ mixtū inter oīa alia magis reductū ad equalitatē cōpleꝯionis .Et ꝓpter hoc inter oīa animalia homo ē melioris tact⁹ ⁊ inter ipos hoīes qui ſunt melioris tactus ſunt melioris intellect⁹. Cui⁹ ſignū eſt.qr molles car/ ne bene aptos mēte videmus.vt dicit in.q. de aīa hoc be. Tho. Quāuis aūt anime būane ſint ſub/ ſtantie incoꝛꝓree in ſe vt angeli, non tñ ſunt ſin/ gule diuerſaꝝ ſpecierū vt angeli.ſed oēs anīe ſiue vnite ſiue ſepate ſunt vnius ſpeciei ⁊ eiuſdē ꝑfe/ ctionis naturalis ⁊ ſi nō accidentalis. Q; aūt vna anīa ſit acutioꝛ ⁊ virtuoſioꝛ alia ꝓcedit vel ex me/ lioꝛi corpis diſpoſitiōe ⁊ cōpleꝯione, vel ex melio/ ri exercitio vel ex maioꝛi gra collata. Unđ Sap. viij. dicit. Sortit⁹ ſum animā bonā. In vnione aūt anime cū corpe anima ipa q̄ a deo immacula ta creatur maculā ꝯtrahit originalis peccati.pro/ pter qđ videt ꝙ nō deceat diuinā ſapientiā aniaz būanaz corpi infundere. Nā nullus ſapiens po/ nit theſaurū ſuū in loco in quo maculā cōtrahit, ſed anima būana eſt precioſiſſim⁹ theſaurus dei. vtpote dei imagine inſignita. q̄ nō decet diuinaz ſapientiā animaz ipam tali corpi infundere ex q̄ maculā ꝯtrahit. Ex ad hoc rñdet tripliciter. Pri mo ſic.qr ſicut nō eſſet ſapiens qui theſaurū in lo co mūdo ſeruabilē poneret in loco immūdo.ita eſſet valde inſipiens qui theſaurū nō aliter cōſer uabilem nō etiā poneret in loco imuūdo.⁊ preci pue ſi emūdādi theſaurū poſſibilitas remaneret. Scđo pōt ſic rñderi.q; q̄libet illi qui in peccato originali naſcunt ſint obnoxij vt priuent illa pri cipatione diuine bonitatis que in patria beatos efficit.tñ participant facultatē ꝓcipandi illā.vñ nō deficit penit⁹ opus dei ꝑcipue a fine.cū ꝓueni endi ad finē vltimū nō tollat facultas. Tertio ſic rñdetur ꝙ macula vel culpa originalis nō ꝯtrahit ex vnione anīe ad carnē ſ ex voluntate primi patē tis q̄ actualiter peccando p inobedientiā infecit to tam naturā būanā que virtualiter erat in ipo ſz rōem ſeminalez. hec be. tho. ſup. q. ſen. di. xxxij. Et hinc Aug. Traxit q̄ creatū.ſ.creatura naſcēs .quia vnū erat cū illo ⁊ in illo a q̄ traxit. qñ illud qđ cō traxit admiſſuz eſt.i.q. nij. iā iracz . Nō obſtante q̄ infectiōe anīe ꝑdicta decuit deū aīam corpi hu mano infundere poſt pctm̄ primoꝝ ꝓntuz.⁊ hoc triplici rōe. Et primo ex ꝑte diuine ꝓuidentie.ſe cūdo ex ꝑte diuine ſapie.tertio ex ꝑte oſtenſionis diuine iuſticie. Quātū ad primā rōem claruz eſt ꝙ nō erat decens ꝙ de⁹ ſua opa immutaret ab eo ꝙ ꝓuidit ⁊ inſtituit.tū qr vel eſſet mala.tū qr ſi non eēnt mala.tū potuiſſet ea facere meliora. Sz ſic ab eterno ꝓuidit ⁊ in tpe ſic inſtituit vt homes ꝑ ſexuū cōmixtionē generarent.⁊ ꝙ corpi ꝑ coi/ tum ſeminato aīa infunderet. q̄ nō decuit ꝙ de⁹ hoc immutaret. Scđa rō eſt ex ꝑte diuīe ſa pientie ⁊ eſt talis. Nō eſt ſapiēt̄ inducere maiorem defectū vt minor defect⁹ euitet. imo ecōuerſo. Sz maioꝛ eēt defectus ſi būanū genus nō multiplica retur etiā ſic infectū q̄z ſi anime corpibꝫ būanis nō infunderent.tū qr ſi nō multiplicaret genus būanū non impleret nūerus electoꝝ.cui q̄dāmo do omnia coopant.tū qr dimitteret naturalis ge nerationis ꝓceſſus q̄ eſt ꝑ cōmixtionē ſexus.tū qr ſubtraheret omnī rez quādā gradus. Nā ſi ani/ ma tali corpi nō vniret oporteret ꝙ oīno anima ſi createt vel ꝙ alteri⁹ nature eēt, ⁊ ſic in vniuerſo hec natura nō eſſet.ſ hoc non decet diuinā ſapiē/ tiam.qr tūc vniuerſuz imperfectū eſſet. Tertia rō eſt ex ꝑte oſtēſionis diuine iuſticie. Ex hoc enī ꝙ anima vnita corpi ꝯtrahit originale pctm̄ vñ ꝓcedit ꝛcupiſcentia ⁊ penalitates plurime in pu nitionē ipi⁹ peccati ꝙ vnū fuit traductū ab ada in poſteros.oīditur q̄z ſeuere deus peccata puni/ at. Cū Zach.xiij.c.dr. Ida exemplū meū ab ado leſcentia mea. Sz ſciendū eſt ꝙ ipa ꝛcupia ſeu fo mes dupliciter pōt ꝛſiderari.viz ꝓut bꝫ rōez cul pe ⁊ ꝓut bꝫ rōem pene. Et primo mō ꝛſiderando ꝓut.ſ. bꝫ rōem culpe inq̄ntū.ſ.ꝛcupia eſt peccatū ⁊ ad peccatū ſequens inclinat. ſic tal⁹ fomes ſeu cō cupiſcentia nō eſt a deo ſicut pctm̄ actuale ade nō habuit deū auctorē ſ ꝓpriā voluntatē q̄ ex peccato

actuali fuit deordinata. Vñ Aug. inquit. Q̄ illō quo bō fit deterior nō est a deo. Sz si cōsideretur scdo mō put. s. ocupīa bz rōem pene. sic huius pene de? est cā, nō sicut agens influens vel immittens penā aliquā. Ꝟ sicut nō agēs, vl nō influens suā grāz er q̄ fomes ordiat? erat. i. sensualitas subdita rōi pfecte. Ꝟ. b. tbo. i. scripto sup. q̄. sen. di xtj.

Notādū est aūt .§. III.

q̄ licet p baptismū tollat pena eternalis q̄ debet ex peccato originali psone. s. carētia diuine visiōis nō tñ tollit pena tpalis q̄ debet nature ex ipo peccato originali, cuiusmodi est inordinata cōcupīa vel pugna carnis ad spūm fames necessitas moriendi et hmōi. Voluit aūt de? istas penas remanere post baptismū triplici rōe. ¶ Prima est ad manifestandū equitatē vel infallibilitatē diuini iudicij, vt sez illa snīa quā dictauerat de morte Ade et posteroz eius. immobilis pmaneret. vnō ab illa snīa nemo euadit. ¶ Scda est ad ostendēdū fructū passiōis xpi, q̄ si dñs curaret naturā et fomitem fili? nasceret immunis a culpa. nec indigeret regenerari a xpo deo. Ut igit oīs passione xpi se cognoscant egere, data est virtus sacramento baptismi a passiōe xpi q̄ ad hoc est ordinatuz vt penas remittat psonales non naturales. q̄ respicit psonā nō naturā. ¶ Tertia ratio est ad amplificandū meritū liberi arbitrij, q̄ hmōi penalitates ad bonū multipliciter promouent, licet em̄ p baptismū nō tollant hmōi penalitates, tñ p ipm baptismū efficit, vt pene supradicte remanētes nō dñantur in psonā sed magis ei subijciantur et cedant in vtilitatē eius in q̄ntum sunt materia virtutis et occasio hūilitatis et exercitij. hec Tho. in. nū. di. nū. et Aleran. in summa parte. nij. ¶ Et nota q̄ Quis simpliciter loquēdo melius esset fomitē non hre q̄ hre, tñ fm̄ q̄d. id est quātū ad aliquē statū hois. expedit homini fomitem hre ne in superbiam elationis cadat. Et pter alias vtilitates supra assignatas Tho.

Sciendū autē .§. IIII

fm̄ Hugonē cardinalem sup̄ ps. xxxij. q̄ anima in scriptura sacra sumit multipliciter. ¶ Et primo quidē pro toto homine vt ibi Leui. v. Si peccauerit aīa. i. homo. et Exo. i. Erant oēs aīe eorum qui egressi sunt de femore Jacob. lxx. Hec. n. aīe sole egresse sunt de femore Jacob sed cuz coroporibus. ¶ Scdo accipit̄ ppie. p ipa forma substantiali hominis q̄ corpus informat et viuificat Sap. iij. Justoz anime in manu dei sunt. i. in p uidentia et protectiōe. et nō tanget illos torment̄ mortis. s. eterne. ¶ Tertio pro potentijs anime omnibus. vt ps. ciij. Benedic anima mea domino. Anima aūt non operatur nisi mediantibus suis potentijs. Vñ quasi se declarans subdit. et pro i. l est. omnia que intra me sunt. i. oēs potentie. intellectus. voluntas. sensus nomini sancto eius. ¶ Quarto accipit̄ pro aliqua potentia eius. Et aliq̄ pro potentia vegetatiua. fm̄ illud. Humiliabam in ieiunio aīam meā. Hūiliat̄ em̄. i. affligit̄ vegetatiua potētia dū minuit̄ sibi nutrimentū cibi p̄ieiunium. et Job. q̄. Cuncta que bz hō dabit p aīa sua. i. vita conseruāda que ptinet ad vegetatiuā. ¶ Quinto p potentia sensitiua vt illō Jo. xij. Nūc aīa mea turbata est. Turbatio proprie est sensitiue ptis. et precipue in xpo q̄ illa verba dixit nō poterat esse aliq̄ turbatio rōis cū compassor esset. Et Luc. xnij. Qui nō odit aīam suā. i. affectus sensuales nō est me dignus. ¶ Sexto pro rōe vt illud ps. Intrauerūt aque. s. tribulationē et temptationē vsq̄ ad aīmā meā. i. rationez ad suffocandū eam p consensuz. ¶ Septimo pro intellectu. vt illud Deu. vi. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo et ex tota aīa tua et ex omni mente tua. i. ex tota voluntate intelligentia et meōria. et Jo. vij. Elegit suspendiuz aīa mea id est intellect? me? suspendiū contemplatiōis per q̄ intellectus eleuat̄ a terrenis. et morte. s. viciorz ossa mea. ¶ Octauo pro sciā. vt illud Eccle. xnij. Justifica aīmā tuā. i. sciam. ¶ Nono p libero arbitrio. vt illud ps. Anima mea. i. liberū arbitriū in manib̄ meis semp. i. in oīb̄us meis opib̄. q̄ semp remanet illud ad operandū bonū vel malū. ¶ Decimo sumit̄ pro voluntate vt Can. iij. Indica mihi quē diligit anima mea. i. voluntas mea. et illud. Anima mea liq̄facta est. i. voluntas mea. remota oī pigricia et frigiditate ad deuz currit vt dilectus locut? est mihi inspirādo et grām infundendo in me. ¶ Undecimo p intentiōe, vt illud Job. xiij. Animā meā. i. intentiōez in manib̄ meis porto. Hā finis ad quē respicit intētio mouet agentē ad operandū. et Act. iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnū. i. voluntas et aīa vna. i. intentio in dño. ¶ Duodecimo p statu hois vario ex illud Job. xvi. Utinā ceret aīa mea p anima vīa id est stat? meus ceret vt vr. Consolarer et ego vos sermonib̄ et moverem caput meū sup̄ vos. Ego em̄ afflictus sum et miser et vos felices. Et sic variatur status animaz in alia vita. ¶ Tertiodecimo p affectu intēso in bonū vel malū vt Isa. v. q̄ ad malū. Dilatauit infernus aīam suā. i. demones et dānati. q̄nto plures descendūt ad dānatiōnē tāto plures appetūt dānari secū. Et ex defectu scie et cognitiōis diuinoz in hoib̄us crescit affect? et malicia ad decipiendū in demonijs. fm̄ istas exceptiōes hic tractabit̄ de anima. s. de toto hoie. de ipa essentia anime. de singlis potentijs eius.

Capitulum septimum de qualitate hominis et eius excellentia.

Lauda anima mea

dñm. laudabo dñm in vita mea. ps. cxlv. qz in vita pñti nõ opaf anĩa nra nisi mediante corpe. cũ ois nra cognitio ortũ habeat a sensu. iõ ꝛ corpe et anĩa laudãdus est attẽtiõe anie ꝛ corpis voce. Et vere frequẽter dz laudare totus bõ cũ in se recepe rit ptinẽtiã mũdi. tante excellentie est ꝑm naturã vt. j. declarabiſ. qz ps, principalis hois est anima. ꝛ totũ aliqñ denoiatur a pte principaliori. iõ nomine anie intelligiſ aliqñ totus bõ vt dictum est supra. Et ideo nunc de toto homine agendum

De quidditate ho. §. I.

minis seu declaratiõe ipius pulcra hic põt bri ex verbis salomonis eccles. ij. vbi ait. Quid est bõ vt sequi possit regẽ factorẽ suũ. Vbi primo ponit ꝑm vnã expositionẽ inqsitio ibi. Quid est homo Scõo ad hoc rñsio ibi. vt sequi possit ꝛc. Ex qua responsione elicium nt tria ꝑm Jo. dñici sup eccles Vbi hec ofa ponit que infra ponunt paucis adiũctis. Et primo bõ est libertate ꝓdotatus voluntatis. qz sequi possit. q. d. talis est q sequi põt. Secundo bõ est dignitate sublimatus entitatis. qz sequi possit regẽ vt rex. Tertio bõ est grauitate cõformatus vanitatis. qz factorẽ suũ. duz em dicit factorẽ memento te factuz ex limo. ꝛ sic subtiliter Salomon de hoie sub breuitate verboz ꝛ sensus diffuse ꝓcedit. Nã vt naturalis rñdet de hoie q ẽ animal rõnale ꝑ libertatẽ arbitrij. qz sequi possit. Vt astrologus rñdet q est microcosm. i. minor mũdus. qz in se ptinet totius orbis dignitatẽ. qz regem. Vt ethicus rñdet q est natus de muliere breui viuens tpe ꝛ replet multis miserijs. Vnõ dicit factorẽ suũ qõ dicit respectu corpis. Dicõ primo q cũ queritur Quid est bõ q Salomõ rñdet vt bonus naturalis q ipe ꝓdotatus ẽ libertate voluntatis. qz sequi possit. De hac libertate loquit iesus filius Sirac eccle. xv. dicens. Deus ab initio ostituit hoiem et reliquit illũ in manu cõsilij sui adiecit ꝓcepta et mandata sua. Si volueris mandata seruare cõseruabũt te ꝛ in perpetuuz fidem placuã facere. Apposuit tibi aquã et ignem. ad qõ volueris porrige manũ tuã. Ante hoiem vita et mors bonũ et malũ qõ placuerit ei dabit illi. hec ibi. Hoc aũt liberũ arbitriũ vt mgr sñtaruz ponit in. ij. dis. xxv. c. i. est facultas rõis ꝛ voluntatis qua bonũ eligit gratia assistente vel malũ eadem desistente. Libertas ptinet ad voluntatẽ que sola inter potẽtias anie libera est. nã nõ põt intellectus nõ intelligere obiectũ sibi clare ꝓsentatũ. nec põt intelligere obiectũ obscure sibi ꝓsentatũ. nec põt intelligere cñ vult. et nõ intelligere cñ non vult. aliter diceremus q anie dãnatoꝝ possent se beatificare. et maxima pena est scire se esse priuatum gloria eterna. ꝛ scire se esse in penis. Si igit anĩa posset libere intelligere ꝛ libere nõ intelligere seqtur q anima dãnati posset libere intelligere se nõ esse priuatã. et sic eadẽ rõe posset se intelligere appretendere deũ ꝛ sic esse beatã. Dico igit q omis libertas que est in hoie est a volũtate ꝛ nulla alia arbitriũ aũt dz rõis. rõis est. n. discernere inter bonum ꝛ malũ et standũ est ad suũ arbitriũ. Dicit g liberum arbitriũ facultas rõis ꝛ volũtatis et sequit in ipa diffinitiõe qua bonuz eligit ꝛc. Et ex hoc videt q nõ sit in nra ptãte facere bonũ. qz dicit assistente gra. gra em est a deo. et ẽ gratis data et gratũ faciens. Nã si nõ esset gratis data ñ esset gratia sed debitum. igit videt q nõ hẽmus liberũ arbitriũ ad bonũ sed ad malũ. maxime cuz determinatũ fuerit alibi q nemo bñ facere põt nisi primo moueat a deo. Et sic videt q rñsio Salomonis sit falsa q principaliter ponit liberũ arbitrium vt sequi possit bõ factorẽ suũ ꝛ nõ dicit vt recedere possit a factore suo. Dicit sub breuitate rñdeo q liberũ arbitriuz est principaliter tã ad bñ operanduz q̃z ad male operandũ in nobis. Nã dictũ est liberũ arbitrium ptinere ad rõem vel voluntatẽ. In voluntate aũt est naturale desideriũ sequi et inuenire summũ bonuz vt alias dictuz est. Et est p cõsequens naturale odiũ ad fugiendũ maluz. Rõ autẽ nõ dz nisi iudicare q̃d sit bonuz q̃d sit malũ ꝛ nõ plus afficiſ q̃ ad iudiciũ ad vnũ q̃z ad aliud Ex quo sequiſ q libertas arbitrij fortior est ad bonum q̃z ad malũ. et iõ sapientissime dixit Salomõ vt sequi possit et ñ vt fugere aut recedere possit. et vt tibi clarius sit solutio dubij q̃liter sit in nostra ptãte ꝛ libertate sequi deum et facere bonum q̃z q̃z offie bonũ primo a deo mouẽte ꝓcedat nota duo familiaria e. ẽpla. quoꝝ primũ est diui Aug. sup illud Jo. Nemo põt venire ad me nisi pater meus traxerit eum. et est tale. Imagineris vnũ piscatorẽ qui hamo capit piscẽ ille ponit hamum et escã et totũ sub aquis. Considera mõ si est in ptãte alicui piscis intrare gremiũ piscatoris vel nõ. dicẽdum est q nõ. Nã esto q piscis capiat escã et hamel. si piscator nõ traxerit sursum hamũ et piscẽ, nunq̃z piscis exiret de aquis. nec ad piscatorẽ ascenderet. ß necesse ẽ vt piscator trahat. Cõsidera secõdo si in ptãte piscatoris ẽ trahere ad se pisces cũ vult. Et sic dicendũ q nõ. nam si piscator ꝑ mille ãnos traheret sursuz hamũ et piscis nõ eẽt affixus hamo nunq̃z traherz piscẽ. qs g ordo est buj. Est prio q piscator aptet hamũ in uolutũ esca. demũ mittat in mare. deinõ q piscis põte veniat ꝛ capiat hamuz sub esca. Postremo vero q piscator trahat piscẽ. iã puto q hẽs intentionẽ. Dez est piscator q̃ posuit escã suoꝝ ꝓceptoꝝ in hoc mari magno et spacioso sub q̃ esca latet hamus. i. amor. nã oia ꝓcepta ad amorẽ referuntur. Ecce g q dez incepit. ß necesse ẽ q tu seqris et vadas ad capiendũ escã et amorẽ ꝛ tũc dez ꝑ suum amorẽ trahet te. Si g tu ñ venis ñ traheris. ꝛ si nõ traxerit nunq̃z ibis ad eũ. Bene g dicit Salomõ

Capitulū Septimū

cuz q̄ritur q̄d est hō q̄ ipe est in libertate arbitrij vt sequi possit. Ad b̄ etiā facit qđ aug. dicit ibidē viz. Noli cogitare te inuitū trahi. nō enī inuitus trahitur animus b̄ amore. Est q̄daz voluptas cordis cui dulcis est panis ille celestis. Porro si pote te dicere licuit. Trahit sua quēq; voluptas. ñ obligatio b̄ delectatio. Quāto magis dicimus trahi hoiem ad x̄pm. q̄ delectatur virtute. delectatur beatitudine. delectat̄ iusticia. delectatur vita eterna. qđ totū est x̄ps. Ramū oñdis oui et trahis eam. Nuces oñdis puero et trahis eū. hinc et Ambr. Uolūtariū militē sibi elegit x̄ps. volūtariū suum diabolus actionatur. xv. q. i. nō est. Et in b̄ est similitudo ad deū qui oia opat̄ sm p̄silū voluntatis sue nullo cogente et hō est dñs actuū suoz.

Dico secūdo q̄ §. II.

cū q̄ritur q̄d est homo q̄ nī Salomō rīdet. vt astrologus. et dicit q̄ est dignitate sublimat̄ ꝛc. quasi velit dicere q̄ ipe hō est minor mūdus q̄ dr microcosmus. vbi debes scire sm Tho. sup Jo. in ca. i. q̄ mūdus est triplex scz magnus imo maxi⁹ et iste est deus. Secūs est medius. et iste est mundus creatus in q̄ sumus nos. Tertius est minor et iste est hō. Sic puto intelligebat Jo. q̄n dicebat. In mūdo erat. i. in sei p̄o. et sic deus est mundus. et mūdus p ipm factus est. et iste ē de q̄ Gene. i. In principio creauit deus celū et terrā. et mūdus eū nō cognouit. i. hō ad quē spectat eū cognoscere scz deū. Sic etiā videt Ambro. hoiem appellare mūdum di. xxv. scrto die. Ubi dicit q̄ per cibos mūdus debebat imminui. i. homo p quos desiderat augeri. vide ibi glo. Et rōem assignat Ma mascenus in. tj. li. q̄ mūdus dr homo q̄ p̄ticipat cū oībus creaturis mūdi. p̄pter qđ etiā Greg. dicit in Omel. sup illud. Predicate euangeliū oīi creature. i. homini q̄ dr oīs creatura rōe predicta. habet em̄ in se similitudinē quasi oīm. Un Alanus de planctu nature introducens naturā sequētem sic ait. Ego sum illa que ad decorē mundane machine similitudinē hois assimilaui naturaz vt mea velut in speculo ipis mūdi structura cōpareat. sic igitur eū audis regē intellige hoiem esse qui dicitur rex. vt suus principalis rex qui dr mūdus maximus. et est rex. q̄ sicut ille rex maximus oīa pugillo tenet sic hō totū mundū mediū in se cōtinet et est alius terti⁹ mūdus. iō vide staturā hois sm Ambro. in hexameron de ope sexti diei. et Lactācium li. de opificio dei addit̄ quibusdā vt visum fuerit. Primo in celo te natū scias erectus ꝓstitutus es sursum spectans. Cerui⁹ vero rotunda vt celum. Decem em̄ sunt celi scz lune. veneris amatose. mercurij gratiosi. solis luminosi. martis vigorosi. iouis pluuiosi. saturni tempestuosi et stellarum firax. cristallinū et empirreū. primos octo videmus hinc b̄ ñ duos vltimos. Hos celos q̄re in capite et vide solē et lunā duos oculos. martē et mercuriū duas aures. saturnam et iouē duas nares. venerē vnū os. Illi mundū illuminant et gubernant. Hec septē mēbra totū corpus ordināt et decorant. Stellatū celū in vertice capitis considera. cuius stelle multe et decus sunt capilli. qui in hoīe ad dec⁹ ptinēt vt ptz in his que ex toto sūt capillatura priuati. Cristallinū qđ nō vides habes in fronte vbi est sensus cōis. et empirreuz in memoria queraf. Sed hec aliquātulū aliter notanda sunt. Primo capilli sunt necessarij contra nimiū estū et validū frigus. Capitis p̄ superior vñ egrediūtur capilli posita est ad defendendū cerebrum. Capitis propria forma est sicut nauis ñ proprie rotūda b̄ cōpressa aliquātulū. cui⁹ mediū pōt dici carina. anterius proza. posterius pupis. Et hec figura necessaria fuit vt melius in ipo capite distingue rētur cellule sensuū. Frons est libera et apta vt mētis habitū pandat. et sic a mal' cogitationibz abstrahas mentē. Supcilia sūt munimenta oculoz ne si de capite aliq̄d cadat eos offendere. possit pilis nigris implent̄ vt visum magis ꝓtegant. Sūt effossi vt hēant vñ recipiāt visibilia. Supra sūt palpebre vt a nocumētis tegātur. q̄ nobiles sunt. Septem insup pellicul' ipam luz vel pupilla tegitur. vt a nullo estu vel frigore ledi possit. Duo sunt vt si vnus abesset alter non desit. nec plures q̄z duo. quia turpitudo esset ipa multiplicitas. Aures aūt eadē cā due sunt scz vn⁹ tm̄ sit audit⁹. sicut et visus nō nisi vnus in quibus prima absconditūr foramina ne etiā ledantur ab extra. facte sunt vt occulta et inuisibilia noscamus et q̄ tortuosa. Cartilago cū carne extra aures in girū cōponunt̄ fit ad vocis dulcioz boatū q̄ dū p eam sonus reuoluit̄ melodiam quandā de nouo cōponit et animus magis delectat̄. Nares aūt ad hoc sunt facte vt cerebri purgamenta. et totius interius capitis inde extrahātur. Et nō est nasus totus et osse b̄ ps ex cartilagine. q̄ oportet eū dilatari et ꝓtrahi. Per ipas etiā nares odoramenta sumūtur ad cerebri ꝓfortationē. Os denicq; p cibo sumēdo datū est vt vita ꝓfuetur. In ore em̄ dant̄ dentes ad mastricandū ne stomachus grauetur cibo grosso et sapidius q̄ sumimus faciunt degustare. Os etiā dentes p loquela formāda sunt data que velut plectro pcusso faciūt melodiam. Est em̄ ipa lingua vt plectrū verberans aerem sup palatū et dentes et labia. que si vl' ps eorū deesset efficeret̄ vox nō sonora. Hinc quāta melodia et varietas ꝓsonantiū sit nata. qui considerare posset in laudē sui prozū peret creatoris. q̄ tantam speciositatez ꝓtulit homini. Sed qđ singulari⁹ est oībus alijs linguis! sola būana loquelam inuenit. cūctis alijs animalibus existētibz mutis. In hac ergo figura capitis totius celestis ornatus continetur. Demū vero a celis ad terrā

descendunt rores et impressiones et calores naturales quibꝫ mũdus gubernaꝝ continue Et hoc est in homine gula ꝑ quã ad corpus nutrienduꝫ abanĩa descendũt. cuius pulcritudinẽ ⁊ gracilitatẽ si ꝯtemplatus fueris miraberis. Inde ꝓcedunt musculi quasi totius capitis bases. qꝫ celum sua fortitudine sustentaꝝ a deo sibi donata Ueniam ꝙ ad brachia vbi sunt manus ⁊ digiti decẽ que oĩa ministrant toti corpi nostro. qꝫ celi sunt illi qui influunt nobis necessaria inferius. Sed ẽ manus aperta ad largiratẽ monstrandã digiti procedunt ab vno frusto tendentes ad vnitatẽ docendam. Post oẽs celos sequiꝝ spera ignis quã repies in stomacho vbi intentissimus calor est ꝙ digestiõe fienda. Qui stomachus est ꝛ ut olea ad quã oĩs calor corpis sequitur. cũ cibũ suscepit. Hinc dicimus bonũ signũ post cibuꝫ ⁊ frigus. qꝫ totus calor currit ad stomachum. ⁊ ꝙ putamus mẽbra esse subtiliora post cibũ ꝙ ante in hoĩe sano. vt ꝑ maxime de digitis mittẽdo et extrahẽdo anulũ. Post speram ignis sequiꝝ spera aeris in qua generãtur pluuie. niues ⁊ grandines ⁊ impssiones diuerse. Sine hoc nec ꝑ momentum homo viuere posset. Nec in corde require sine ꝙ nec ꝑ sealiqs viuere valet in quo generaꝝ furta. homicidia. blasphemie ⁊c. Deinde sequiꝝ terra ꝑfusa cũ aqua vbi fit generatio et corruptio rerũ. Et hoc quere in te homine in ventre corruptionibꝫ ⁊ genitalibꝫ generationis. Et qꝫ terra suo pondere libraꝝ siue sup nihil est fundata. post istas ptes due sequũtur subtilas colũne. quibꝫ corpꝰ oĩe vbiꝝ nõ sine miraculo grandi cũ videas boues et oues et equos et animalia alia multos hãe pedes crura simul et tibias fortiora cruribꝫ hoĩm ⁊ tñ nõ pñt recte. ꝙ solus prone ꝓcedere. Igit hoc est miraculũ ꝙ terra nõ est sup graue corpus fundata. Ista est solutio scda. Nã cũ quer quid ẽ homo? tibi rñdetur vt astrologo ꝙ hõ est totus mũdus ⁊ ꝑfectio oĩum. Sic etiã rñdebat Anaragoras qui interrogatus quid esset hõ. ait mensura oĩm rez. vt habetur. i. metaphisice. Sic fortitan intellexit Pitagoras qñ interrogat? ad quid natus esset hõ ait. Causa videndi celũ vt dicit lactancius. iij. institutionũ ca. xviij. qꝫ debemus ꝓtemplari celũ. ⁊ cũ ei? pulcritudinẽ cognoscimus ad nosmetipos reuerti ⁊ nos ꝓseruare ne tam nobilẽ creaturã dãnare velimus et eam auferre a celo. Et ista ꝓsideratio subleuat ad eum vt regem sequaris.

Tertia questio .§.III.

est. quid est hõ. ⁊ hoc quãtũ ad corpis originẽ. Et ad hoc rñdet Salomon dicẽs ꝙ est grauitate cõformatus vanitatis. ⁊ sic rñdet vt bonus moral⁹ ⁊ etbicus. sicut rñdebat pr̃ suus ꝙ dicebat. Homo vanitati similis factus est. facta prius interrogatiõe dñe ꝙ quid est homo. qꝫ innotuisti ei aut fili? hoĩs qꝫ reputas eũ. vbi Cassiodorus inquit. Quid ẽ homo ꝙsi puluis qui vento flante transferr ꝙsi limus in terrã liquidã resolutus qui bñe non põt firmitatẽ. quapropter quid est hõ sub interrogatione ⁊ respectiue ꝓnunciandus est. Ubi nota qõ ait Priscianus in. iij. li. ꝙ hõ quintuplicẽ habuit diminutionẽ vsqꝫ ad hanc diẽ. Nã antiquit? declinabaꝝ hic hõ homoĩs. sicut vtebaꝝ Enni⁹ qñ dicebat. Ulturis in siluis. miserũ mãdebat homonez. Prima ꝙ sua diminutio fuit hic hõ homoĩs. scda est homũculus. tertia est homuntio. quarta est homulus. quinta homusculus. Prima diminutio est tñ in obliquo ⁊ nõ in recto. Ellie q̃ttuor sunt in obliquo ⁊ recto. qꝫ pculdubio natura humana iã primo fuit diminuta in obliquo sed nõ in recto. qꝫ primo obliqua mulier fuit creata que nõ est ꝑfecta sicut vir. nullã tñ imꝑfectionẽ ex hac creatione acqsiuit Adam sed ipa natura fuit imꝑfectior. cũ sua imꝑfectio q̃ latebat ad extra patuit. Scda diminutio fuit in recto in primo peccato Eue nã tũc recte hũana natura acqsiuit mortẽ corpalem ꝑ nõ spũalem. Tertia diminutio fuit etiã in recto qñ. s. ipe Adam peccauit. qꝫ tunc fuit ipa mors corpis ⁊ aĩe. Quarta diminutio fuit qñ habuit maledictionẽ ⁊ dictũ ei fuit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quinta diminutio fuit qñ expulsus est de padiso. Igit si queris quid est hõ. respice factorẽ vt recorderis te factuꝫ fuisse. ⁊ tũc cognosces in ipo esse breui tpe tue factionis ⁊ quãtã diminutionẽ habuisti. Uel pria diminutio fuit in peccato Eue. scda in pcto ade. tertia in peccato legis nature. quarta i peccato legis scripture. quinta fuit in peccato habito cõtra cro ꝓtra legẽ gr̃e. Et primo nõ fuit in recto. qꝫ nõ dãnauit naturã hũanã. ꝙ oẽs alias dãnat marie ꝓtrahentes. Uel prima diminutio fuit qñ de adã fuit costa extracta. qꝫ tũc diminut? est homo. Alie vero quattuor fuerũt qñ ꝑ peccatũ quattuor elementa ex qbus cõponiꝝ hõ facta sunt alterabilia inter se et ex eoꝝ actiuitate totus corrũpitur. ⁊ venit ab esse ad nõesse ꝑ mortez corpis. Igit si vis scire quid est hõ. factorẽ sequere ⁊ ꝓsiderabis factionem ꝙ de aliq̃ materia sis creat? vel factus. ⁊ videbis esse tũc vanũ. Uñ Bern. in suis ꝓtemplationibus sic ait. Attende hõ qd fuisti. añ ortũ. ⁊ qd es ab ortu vsqꝫ ad occasum. ⁊ qd eris post hanc vitam. ꝑfecto fuisti qõ nõ eras ex vili materia postea factus. ⁊ vilissimo panno involut? menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus. tunica tua fuit pellis secũdina sic indutus ⁊ ornatus ad nos venisti ⁊c mꝫra ibi. Et Amb. in hexamerõ de ope sexti diei ait. Nõne hec oĩa sicut vmbra ꝑtereunt? Nõne domus tua hec puluis est et ruina? Nõne hec oĩa fabula? Nõne seculi thesaur? vanitas est? Nõne tuipe es vermis? Respice in puluere hoĩm. ⁊ vide qd de te nisi cinis ⁊ ossa re-

Capitulū Primum

manebunt. hoc est ex corpe tuo. Respice inq3. dic mihi quis ibi dives. quis ibi paup sit. discerne inopes ac potētes. nudi oēs nascimur. nudi morimur. nulla discretio inter cadauera mortuoz nisi q3 grauius ferent diuitū corpa vedita gule ⁊ luxurie q3 paupis quē audisti crudeliter defunctuz. s. Lazarū. Si g3 psiderabis te factū videbis quid ē homo. q3 qđ vanū. hec oīa ibi. ¶ Macrobius etiā de somno Scipionis dicit. Anīe incluse corpibus ipm corpus velut carcerē fetidū. tenebris horridū sordibo et cruore patiunt. Et. xiij. q. ij. in ecclesiastico dr. Terrā geris. terrā teris. in terrā reuerteris qui de terra sumeris. ſm aūt Aug. nihil in forma terra. Hinc et Virgilius in. vi. eneidos. Nō inibi si lingue centū sint oraq3 centū ferrea vox oīs scelerū veplxendere formas. Oīa penaq3 pcurrere gſia possim ps. Uniuersa vanitas oīs hō viuens. Caro insup aut apls concupiscit aduersus spiritū et spūs aduersus carnē. Et fit ptinuū belluz intestinū. Qđ bellū repūtatur in motibo celoruz ptrarijs. Sicut. n. sunt duo celoz motus. s. motus primi mobilis. qđ theologi appellant celū cristallinū. alij firmamentū qui ē ab oriente in occidentem vniformis et ptinuus. Alius est motus planetarū ad oppositū. s. de occidente in orientē p signa zodiaci. Ita in hoīe duplex est motus in appetendo. s. motus sensualitatis et motus rōis ex spū q3 sunt oppositi. Unde et Alanus de cōplanctu nature. Sicut ptra rapta firmamēti volubilitatē motu ptrario exercitus militat planetaz. Sic in homine sensualitatis rōiscz hostilitas ptraria repit. Ratiōis. n. motus ab ortu celestiū oriens. occasū ptransiens terrena psiderādo regirat in celū. Ecōtrario motus sensualitatis planetaz. ptra rōis firmamentū in terrestrū occidens aliq3 labūtur. Et nota q3 hō vltra ꝓpriā acceptionē aliq3 sumitur p pte rōnali. et dr homo interior. aliq3 p pte sensuali seu corpe. et dr exterior hō. et de vtroq3 ij Corin. iiij. Licet nr exterior hō corrūpatur. tñ is qui int? est hō nr renouat de die in diē. Ite de primo hoīes et iumēta saluabis dne. i. rōnabiliter viuētes et bestialiter salute naturali. ⁊ salute spūali cū bestie quertunt in hoīes. sicut Nabuchō. p pniaz Ne sc̄do. i. Corin. iij. Cuz sint inter vos zelus et ptentio. nōne ſm hoīem ābulatis. Aliq3 sumit hō pro diabolo. et dr malus hō. ps. Non timebo qđ faciat mihi hō. et alibi. Eripe me dne ab homine malo. i. diabolo vel meipo. ſm Bern.

Titulus secundus de potentijs anie. Ca. primū de potētijs aīe in cōi.

IN homine non sunt plures anie p essentiā differētes. s. nutritiua, sensitiua et intellectiua sed vna tm̄. s. intellectiua cōtinens in se illam triplicē virtutem. s. nutritiuaz sensitiuā et intellectiuaz. Unde in li. de eccl'asticis dogmatibo dr. Nec3 duas aīas dicim? ee in vno hoīe. sicut Jacobo et alij sanctoz scribunt vnā aīam qua animatur corp? ⁊ q3 immixta sit sanguini. Alteram spūalem q3 rōe administret. ß dicim? vnā et eandē esse aīam in hoīe q3 et corpus sua sanctificatione viuificat et seipam sua rōne disponit.

Pro hui? maiori declaratiōe dicit. b. Tho. in prima pte. q. lxxvi. arti. iij. q3 Plato posuit diuersas aīas esse in corpe vno etiā ſm organa distinctas quibo diuersa vite opa attribuebat dicens. Unde nutritiuā esse in epate. ocupiscibilē in corde. cogitatiuā in cerebro. Quā opi. Aristo. reprobat in li. de aīa. Apparet aūt hoc esse impossibile. s. plures aīas in vno corpe esse differētes p essentiam p istud. q3 vna operatio anīe cū fuerit intensa impedit aliā q3 nullo mō pficeret nisi principiū actionum cēret p essentiā vnū. Ponit alias duas rōnes quas ibi potes videre. Dicendū est g3 q3 eadē numero est aīa in hoīe nutritiua. sensitiua et intellectiua. Quō aūt ptingat de facili cōsiderari pōt si quis differētias speciez et formaz attēdat. Inueniunt. n. species rez et forme differre ad inuicē sicpfectū et min? pfectū. Sic in rez ordine aīata sunt pfectiora inanimatis. et aīalia plātis ⁊ hoīes brutis. Et in singul'horz generuz sunt gradus diuersi. iō Aristo. in. viij. methaphi. assimilat rerū species nūeris qui differūt spē ſm additionē vel subtractionē vnitatis et in. ij. de aīa cōparat diuersas aīas speciebo figuraz quaz vna ptinet aliaz. Pentagonus. n. ptinet tetragonū ⁊ excedit. Sic aīa intellectiua ptinet in se sua virtute q3q3d bēt aīa sensitiua brutoz et anima nutritiua plantarum. sicut superficies que hz figurā pentagonā nō p aliā figurā est tetragona et p aliā pentagona. q3 superflueret tetragona exq3 in pentagona ptinetur. Sic nō p aliā aīam sortes est hō et p aliā sortes ē animal sed p vnā et eandē. Et licz embrio pri? habeat aīam sensitiuā. tñ hec abijcit aduenientie pfectioris. s. rōnali q3 est intellectiua et sensitiua sil'. hec Tho. Quāuis aūt in hoīe nutritiua ⁊ sensitiua cōmuni? ⁊ ꝓpriꝰ dicant potētie q3 anie. tñ aliqñ anie dicunt. Et de aīa nutritiua pōt intelligi illud qđ dixit Petrus xpō aīam meā p te ponaz. i. vitā que ptinere videt ad nutritiuā. Alienatus eñ ab intellectu actu pñti et ab oī sensatione adhuc pōt viuere vt fuit in Paulo sed nō alienat? a nutritiua. de aīa sensitiua dr Jo. xij. Qui amat aīam suā pdet eā. Ubi in eā est relatio simplex. et est sensus. Qui amat aīam suā rōnalē vere pdit. i. mortificat aīam sensualē suā. s. q3 ad illicita ad q3 inclinatur vra visu. auditu. ab appetitu illicitoz venereoz ⁊ hmōi. De aīa intellectiua intelligit illud Job. xiij. Aīam meā in manibo meis portо. Et ps. Anīa mea in manibo meis sp. i. discus-

sio rõis que pertinet ad aiam intellectiuã in ma/nibus.i.in operib9 meis ad ꝓsiderandum si licita sũt vl illicita. Et de hac triplici sil põt exponi illd Jo.x. Bonus pastor aiaz suã ponit ꝓ ouibus suis siue intelligatur illud de prelato q̃ ad subditos. siue moraliter de q̃cunq3 virtuoso quo ad greges cogitationũ. affectionũ ⁊ opationũ. vt tanq3 oues sint cogitatiões ⁊ actiões innocentie ⁊ obedientie mansuetudinis ⁊ patiẽtie ac beneficẽtie et hmõi. Talis. n. si est bonus ponit si expedit ꝓ ꝓseruatione ouiũ ⁊ aiam nutritiuã. i. vitã ⁊ sensitiuã aiam respiciendo. audiẽdo. admonẽdo. discurrẽdo ꝓ salute eor. Animã intellectiuã orando. meditando studendo. ꝓdicando ⁊ hmõi. Figura in Jacob q̃ virgas populeas ⁊ amigdalinas ponebat partiz decorticatas in aquis añ oues quarũ erat pastor dũ bibebant. que ꝑm Gre. in moral. signãt exempla patrũ prim ꝑm historiã. prim ꝑm sensuz spũalem aiabus ꝓponẽda. vt ex hor aspectu cõcipiant ꝓposita variarũ actionũ virtutis Geñ. xxx. Figura in dauid q̃ pugnabat ꝓtra leones ⁊ vrsos ꝓ ouibus suis. ⁊ sic morti se exponens i. Regũ. xvij. In moise etiã q̃ minauit gregẽ ouiũ ad interiora deserti. vbi vidit rubũ ardentẽ nõ ꝓsummi. Exo. iij. Sic ꝓlatus suis oriõnibus ⁊ exẽplis dz oues subditas advisionẽ supnor ꝓducere. Ecõm hoc etiã põt exponi illud Magnificat aia mea dñm. Nã q̃ntũ ad aiam vegetatiuã magnificauit realiter dñm ihesum augmẽtando paulatim in vtero ⁊ nutriendo. et sic fecit magnũ corpaliter. Vel etiam magnificauit generãdo ipm sine hũano opere. ⁊ sic oñendo in se magnã dei potentiã. Et sic cũ maria sorore aaron inuitat nos ad idẽ dicens. Cantem9 dño. glose. n. magnificat9 est ꝛc. exo. xv. Magnificat q̃ntũ ad sensitiuaz dñm exẽplariter cõponendo sensus suos ⁊ vincẽdo oẽs passiones ꝯupiscibilis ⁊ irascibil vt dicere posset illud apli Magnificabit xps in corpe meo. Tertio magnificauit q̃ntũ ad intellectiuã aiam. viz affectũ in diuinis exultãdo ibi. exultauit spũs meus. Intellectu se paruã ꝯgnoscẽdo ibi. qz respe. hu. an. sue ꝛc Memoria recolẽdo bñficia sibi collata. qz fe. mi. mag. ꝛc. ⁊ sacra eloquia sicut locutus est ꝛc. Et ad idem inuitat nos ps. dicens. magnificate dominum mecũ. ⁊ sic magnificauit virtualiter.

Unitur autẽ ani .§.I.

ma rõnalis corpi nõ mediante aliquo corpore nec mediante aliq̃ dispositiõe accidẽtali ꝟ ꝓ seipam. Pro cui9 declaratiõe dic de. Tho. in. i. pte. q. lxxvi arti. i. ꝙ cũ ania vnit corpori vt forma. est impossibile ꝙ vnit ei aliq̃ corpore mediante. Cui9 rõ est. qz sic dicit aliqd esse vnũ quõ ⁊ ens. Forma autem ꝓ seipam facit rẽ esse in actu. cũ per essentiaz suã sit act9. nec dat eẽ per aliqd remediũ. Cũ vnias rei cõposita ex materia et forma est ꝓ ipaz formam q̃ sm seipaz vnit materie vt actus ei9. Nec est aliqd aliud vniens nisi agens qđ facit materiã esse in actu. vt dr in. viij. metha. Cũ ptz falsas eẽ opiniões illor q̃ dixerũt aliq̃ corpora esse media inter aiam ⁊ corpus hois. Quoruz quidã platonici dixerũt ꝙ ania intellectiua dz corpus corruptibile sibi vnitũ naturaliter a q̃ nunq3 separat ⁊ eo mediante vnit corpori corruptibili hois. q̃daz alij dixerũt ꝙ vnit corpi mediãte quodã spũ corporeo. Alij dixerũt ꝙ vnit corpori mediãte luce quã dicũt esse corpus. Et de q̃nta eẽntie natura. ita ꝙ ania vegetabil vnit corpori mediãte luce celi siderei. Aania sensibil mediãte luce celi cristallini. anima intellectiua mediante luce celi empirrei vnit qđ ficticiũ ⁊ verisibile apparet. tũ qz lux nõ est corpus. tũ qz q̃nta essentia nõ venit in materialiter in ꝓpositiõez corporis mixti cũ sit inalterabilis ꝟ tũ virtualiter. Cũ etiã qz ania vnit immediate corpori vt forma materie. cuius autez subtracto seu deficiente spũ. q̃ est quoddã corpus subtile anima separatur a corpe. ⁊ sic deficit vnio anime ad corp9. hoc nõ est iõ. qz ille spũs sit mediũ ad causanduz illã vnionẽ. ꝟ qz tollitur dispositio per quã corpus ẽ dispositũ ad talẽ vnionẽ. Est tũ ꝑdict9 spũs mediũ in mouẽdo sicut primũ instrumentũ motus. partes. n. grossiores corporis mouet ania partes subtiliores vt per ignẽ ⁊ aerẽ. i. per coleram ⁊ sanguinẽ. sed nec mediãte aliq̃ accidẽte vnit ania corpori. rõ ẽ ꝑm. b. tho. vbi sup̃ qr cũ accidẽs posterius sit substãtia ⁊ tẽpore ⁊ rõe. vt dr. vij. metha. nõ põt intelligi aliq̃ forma accidental in materia añ aiam q̃ ẽ forma substãtial. Preter istã vniõez aie cũ corpore nõ põt aia nãa vniri cũ deo per caritatẽ ⁊ feruẽs desideriũ ps. Adhesit aia mea post te scz ꝓ caritatẽ. ⁊ i. Cor. vi. Qui adhret deo vnus spũs ẽ cũ eo põt vniri cũ primo ꝓ voluntatz cõformationẽ vel in bono vt illi de q̃bz dr act. iij. Multitudinis credentiũ erat cor vnũ ⁊ anima vna in dño. vel in malo vt iudei de q̃bz dr ps. ij. Principes quenerũt in vnũ aduersus dñm. Põt ⁊ vniri aia cũ corpe suo. i. appetitu sensitiuo. iuxta illd ps. Sitiuit in te aia mea. s. cupiẽdo dissolui tibi sũme placere. voluntatẽ tuã in oĩbz cõplere q̃z multipliciter ⁊ caro mea. i. appetit9 sensitiuus. ⁊ oia mẽbra corpis ad idẽ subiiciunt spũi et in vnũ conueniũt cũ aia ad opandũ virtuosa. Solus tũ xps etiã viator habuit perfecte et omnimode bãc vnionem. vñ animam suã appellat vnicam.

Anima secũdum .§.II

Aug. in. vi. de trini. in vno q̃z corpe ⁊ in toto ẽ tota et inqualibet pte corpis ẽ tota. Hui9 rõem assignat. b. tho. in. i. pte. q. lxxvi. dicẽs. cũ aia vniatur corpori nõ vt motor tm ꝟ vt forma ei9. necesse est ꝙ sit in toto tota ⁊ in q̃libet pte tota. Nõ. n. ẽ forma corpis accidẽtalis sed substãtial. forma autez

Capitulū Primum

substantialis nō solum est perfectio totius sed cuiuslibet partis. cū totū cōsistat ex partibus. forma totius q̄ nō dat esse singulis ptib corporis. ē forma que est cōpositio. ꝛ ordo sicut forma domus. ꝛ talis forma ē accidētalis. aīa vero est forma substantialis. vñ oz q̄ sit forma ꝛ actus nō solū totius ꝫ cuiuslibet partis. Et iō recedente aīa sicut non dr anīal et bō nisi eq̄uoce. quēadmodū aīal pictū et lapideū. ita est de manu et oculo ꝛ carne ꝛ osse vt ꝑbs dicit. Cui⁹ signū est q̄ nulla ps corpis bz ꝓpriū opus anima recedēte. cū tñ oīe q̄d retinet speciē retineat operationē speciei. Actus aūt ē in eo cui⁹ actus ē. Clñ oz animā esse in toto corpore ꝛ in qualibet ꝑte ei⁹. Hoc aūt intelligendū nō est ꝑm quātitatiuā totalitatē. q̄ hanc nō bz. q̄ aīa ñ est quāta. nec etiā ꝑm totalitatē virtutis. q̄ ñ ꝑm quālibet suā potentiā est in q̄libet ꝑte corpis ꝫ ꝑm visum in oculo. ꝑm auditū in aure. ꝛ sic de alijs. Sed est tota in qualibet ꝑte ꝑm totalitatē pfectionis ꝛ essentie. sicut in sup̄ficie alba. tota albedo est in sup̄ficie ꝛ in qualibz ꝑte sup̄ficiei ꝑm totalitatem perfectiōis et essentie. Potentiaꝫ aūt aīe q̄ quedā sunt in ea ꝑm q̄d excedūt totū corpis capacitatē. ſ. intellectus ꝛ volūtas. hmōi potentie in nulla ꝑte corporis esse dicunt. Alie vo sunt cōes aīe ꝛ corpi. vñ nō oz q̄ taliū potētiaꝫ quelibz sit in qualibet ꝑte corpis. ꝫ in illa corporis parte proportionata ad talis potentie operationem.

Sciendum autē .§.III.

q̄ ipa essentia aīe nō est ei⁹ potētia. Si. n. vt dicit Dyoni. v. c. angelice hierarchie. celestes sp̄us .i. angeli diuidunt in essentiā. virtutē ꝛ opatiōez multo magꝫ dicendū de aīa q̄ est inferioris grad⁹ in ordine intelligibiliū aliud ē essentiā. aliud virtutem et potentiā. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. in. i. ꝑte. q. lxxvij. arti. i. q̄ ē impossibile dicere q̄ essentia aīe sit ei⁹ potētia. licet q̄dā hoc posuerint. Et rō est. q̄ cū potētia ꝛ actus diuidant ens et q̄libet genus entis. oz q̄ ad idē genus entis referat actus et potētia. et iō si act⁹ ñ est i genere substātie. potētia q̄ est ad illū actū nō pōt ee in genere substātie. Opatio aūt aīe nō est in genere substātie. sed in solo deo ei⁹ operatio est ei⁹ substātia. Clñ dei potentia q̄ est opatiōis p̄incipiū. est ipa dei essentia. q̄ ē non pōt. nec in aīa nec in angelo vel alia creatura. vñ sequit q̄ nec aīe potentia est in genere substātie. Essentia aūt aīe est in genere substātie. ꝫ essentia ei⁹ non pōt esse potentia eius. Alia rō est. q̄ aīa ꝑm essentiā suā ē act⁹. Si g̃ ipa essentia aīe eet immediatū opationis p̄incipiū semp bñs aīam actu bret opa vite. sicut semp bñs aīam actu est viuū. sed inuenit bñs animā nō semp bre in actu opera vite. vt cum dormit et b⁹. Si aūt q̄rat quid sit potētia aīe ex q̄ ñ est ei⁹ essentia. Rñdet. b. Tho. vbi supra. q̄ est accidens. put accidēs diuidit ctra substātiaꝫ. Sic em̄ nihil est mediū inter substantiā ꝛ accidēs. q̄ diuidunt ꝑm affirmationē et negationē. ſ. esse in subiecto. vel nō esse in subiecto. et sic cum non sit substātia ipa aīe. oz q̄ sit accidens q̄libet potentia eius. et ē in 9da specie q̄litatis. Sed. put accidens accipit ꝑm q̄d ponit vnū ex quinq̄ vniuersalibo. sic nō est accidens potētia aīe. Nā ꝑm hūc modum aliq̄d est mediū inter substantiaꝫ et accidens. q̄ ad substantiā ptinet q̄cquid ē essentiale rei. non tñ quicq̄d est extra essentiā rei. pōt sic dici accidens. sed solū q̄d nō causat ex p̄incipijs essentialibo speciei. ꝓpriū em̄ nō est de essentia rei sed et p̄incipijs essentialibo speciei causat. vñ mediū est inter substantiā et accidens. et ꝫ mō potentie aīe pōt dici medie inter substantiaꝫ et accidens quasi ꝓprietates aīe naturales. sicut risibile dr ꝓpriū homini. ꝛ calor ꝓpriū ignis ꝛ hmōi. Q̄d aūt Aug. dicit q̄ noticia ꝛ amor nō sunt in aīa sicut accidentia in subiecto intelligit. put cōparantur ad aīam nō sicut ad amantē ꝛ cognoscentē. ꝫ put cōparant ad eā sicut ad amatā ꝛ cognitā. q̄ ipa. substantia. essentia aīe cognoscit et amat. Et sic etiam intelligendū est cū idē dicit q̄ mēoria intelligentia et volūtas sunt vna essentia. Vel etiā ꝑm alios pōt dici q̄ hec locutio verificat ꝑm modum quo totū potēriale p̄dicat de suis ptibus quia. n. tale totum adest singulis partibus scōm totam essentiā sed nō ꝑm totā virtutē. iō p̄dicat de quilibet ptē ei⁹. ꝫ nō ita ꝓprie sicut totū vle. Q̄d etiaꝫ ꝑbs dicit in. vj. de aīa q̄ illud q̄d primo sentimus ꝛ intelligim⁹ est aīa. nō ex hoc sequit q̄ essentia aīe sit eius potētia. sed q̄ hoc ꝑm q̄d forma accidētalis cuiusmodi ē potētia aīe. est actiōis p̄incipiū hz a forma substātiali. et iō forma substātialis est primum actiōis p̄incipium sed nō proximū.

Ponūtur autē .§.IIII.

potentie aīe esse bona media. Ogr. n. sen. li. ij. di. xxvi. post Aug. ponit triplicē dām bonoꝝ scz minima. media et magna. viz bona tpalia. naturalia et virtualia. Et q̄ ista a deo accepisti ꝫ aplm Recordare q̄ accepisti bona in vita tua dixit Abraam Luc. xvi. Tpalia quidē ad recte distribuēdum. naturalia ad bene exercēdū. virtualia ad cōtinue augendū. Tpalia vt diuitie bona sunt. q̄ organice deseruiūt felicitati ꝑm ꝑbm. i. sūt instrumenta ad vitā virtuosaꝫ. Qui. n. sibi thesaurizat et tpalia nō distribuit ꝑm rectitudinē dānatiōez incurrit. Clñ cuidā diuiti qui sibi ꝓpi vicebat. Anima mea bēs multa bona posita in ānos pluri⁹mos. comede. quiesce ꝛc. dictū fuit a deo. Stulte aīam tuā hac nocte reperent a te Luc. xij. Super quo euāgelio dicit Ambr. Tu. ſ. diues susceptis dei muneribo et in sinū tuū redactis. nil te putas facere iniquū. si tam multoꝝ vice subsidia solus

obtineas ꝛc.di.xlvij.sicut bi. ¶ Bona naturalia sunt potentie anie interiores ꝛ exteriores quibus opamur.q̄bus põt ania bene et male vti. sicut et bonis tpalibꝫ. Et de bis põt illud exponi ps. Bonorum meoꝝ nõ indiges dñe.i.operꝫ nrõꝝ q̄ pce dunt a potentijs. Exercere aũt dz q̄s hmõi bona ꝛ bene.alis ea in vanũ accepit.ps. Qui nõ accepit in vanũ aiam suã.hic.s.habitabit in tabernaculo tuo. Bene autẽ exercet hmõi bona cum peniter'et se mortificat.ſm illud ps. Tabescere fecisti sicut araneam aiam ei⁹.i.ſm glo. Fecisti tu de⁹ vt ania q̃uersa sit tabida.i. humilitate infirmata sicut aranea.que etiã leui tactu manus tabescit.i.deficit a virtute sua ꝛ vigore.sicut aia correcta ꝛ penitẽs a ꝙtactu manus diuine inspirationis.deficit a vigore superbie ꝛ morif vite pristine. Aranea est subtile corpus,terrena deserit,alta q̃rit.emissiõe viscerũ telas texit. Sic q̃uersus ꝛ corrept⁹ ꝑ pniam corpus extenuat.mũdi infima ꝙtemnit. celestem q̃uersationẽ appetit.subtiles operationes ex timore dñi facit. Bene exercet aia potẽtias.dũ intellectũ ꝛ affectũ ad supna erigit.vñ ps. Ania mea exultauit in dño ꝛ delectabif in deo salutari suo. Omnia ossa mea dicent.dñe quis similis tibi. Exultatio delectatio anie est i ꝑa maxia cõplacentia quaz bz voluntas ex cognitiõe ꝛ ꝓsideratione intellectuali diuine,puidentie ꝛ beniuolentie magne ad i ꝑaz animã. Prouidẽtia vero in dño q̃ si bon⁹ est et puidet seruis suis. Beniuolẽtia in salutari.q̃ sic dicitur.q̃ nos saluat. Ossa anie sunt potentie.q̃ sicut ossa insepabiliter inhærent carni et dant ei robur ad operandũ.ita potẽtie insepabiliter sũt in ania ꝛ ex bis est virt⁹ homini ad opandũ. Omnes ergo potentie admiratiõe quadã cui usdã reuerentie debent experimẽtali gustu intelligere nullũ eẽ similẽ deo. Bonis virtualibꝫ nõ põt q̄s male vti. de q̃bus põt illud intelligi.puer.xi. In bois iustorum.s.opibus virtutũ exaltabif ciuitas Isa.lvij implebit splendoribꝫ aiam tuã. Virtutes sunt vt quidã radij q̃bus ania illustrat in baptismo.que bona dz augere.iuxta illud ps. ibunt de virtute in virtutẽ. Nã qui accepit bonũ vni⁹ talẽti designãtis aliquã grãm.q̃ nõ auxit sed ꝓseruauit.fuit eo priuatus ꝛ ꝓfusus mat.xxv. Recordare g̃ q̃ recepisti ꝛ ad quid recepisti.ꝛ sic ſm ps. Anima mea in bonis demorabitur.s.ad recordandum.

Potẽtias anime .§.v.

esse plures ponit pbs in.ij.de ania ꝛ mgr sen.i.li.di.iij.q̃ necesse est ponere ſm.be. Tho.in.i.pte.q. lxxvij.arti.ij. Naz ſm pbm.iij.de celo sicut infime est dispositio ad sanitatẽ q̃ est q̃dam pfectio operis aialis q̃ nõ põt ꝙsequi pfectã sanitatẽ ꝫ aliquam modicã consequit paucis remedijs. Melius aũt dispositus est q̃ põt ꝙsequi pfectã sanitatẽ ꝫ remedijs multis ꝛ adhuc melius q̃ remedijs paucis pfectaz ꝙsequi põt. Optime aũt q̃ absqz remedio perfectã bz sanitatẽ. Ita dicendũ de bonitate ꝛ pfectione rerũ.viz q̃ ille res q̃ sunt infra boiem.vt aialia et insensibilia.quedã priclaria bona cõsequũtur.nõ aũt pfectã bonitatẽ ꝛ vniuersalẽ qualẽ est de⁹ ꝛ iõ quasdã paucas ꝛ determinatas virtutes ꝛ operationes bñt q̃bus illã assequent. Homo autẽ põt ꝙsequi pfectã et vniuersalẽ bonitatẽ.q̃ potest adipisci beatitudinez sed tñ q̃ est in vltio gradu ſm naturã eoꝝ q̃bus cõpetit beatitudo.iõ multis ꝛ diuersis operationibꝫ ac virtutibꝫ seu potentijs indiget aia hũana ad ꝙsequendã hmõi pfectã bonitatem. Angelis vero mior diuersitas potẽtiaꝝ cõpetit. In deo aũt nõ est aliqua potẽtia vel actio p̃ter eius essentiã. Est etiã alia rõ quare aia hũana est in diuersitate potẽtiarũ.viz q̃ est in ꝓfinio corporaliũ et spũaliũ creaturarũ.ꝛ iõ currũt in ipsa virtutes vtrarũq̃ creaturaꝝ. ¶ Sciendũ ẽt ſm be. Tho. vbi supra q̃ q̃dã operationes aie sunt q̃ exercentur sine organo corporali vt intelligere'ꝛ velle. Vñ potẽtie q̃ sunt baꝝ operationũ principia. sunt in aia vt in subiecto. Quedã vero actiones sunt anie q̃ exercent p̃ organa corporalia sicut visio per oculũ ꝛ audit⁹ p̃ aurẽ. Et sile de oibꝫ aliis operationibꝫ sensitiue ꝛ nutritiue partiũ. Et potẽtie q̃ sunt baꝝ operationũ principia sunt in ꝓiuncto vt i subiecto ꝛ ñ in aia sola. Vñ pbs in li. de som, ꝛ vigi. dicit q̃ sentire nõ est ꝑ aiã aie.neq̃ corporis sed ꝓiuncti. Dicunt aũt oes potẽtie esse anie nõ sicut subiecti sed sicut principij.q̃ p aiam cõiunctũ bz q̃ tales operationes possit operari. Fluũt q̃ oes potẽtie etiã sensitiue ꝛ vegetatiue ab essentia anie sicut a principio. Sunt.n. q̃dã ꝑprietates naturales ei⁹.ꝫ subiectũ est cã ꝑprioꝝ accidentiũ. vñ ꝛ ponit subiectũ in diffinitiõe accidẽtis. Notandum etiã q̃ oĩs actio ꝓcedit ab aliqua potẽtia ꝛ ẽ circa aliq̃d obiectũ seu materiã. potẽtia.n. ſm id q̃d est potẽtia ordinat⁹ ad actuz ꝛ diuersificat⁹ ſm diuersaz rõem obiecti.q̃.n. aliud est color inquãtum obiectũ visus.aliud sonus inquãtũ obiectuz auditus.iõ diuersa oĩno actio est videre ab audire. ꝛ q̃ diuersa rõ actiõis vtriusq̃.iõ etiã potẽtie diuerse.vñ ꝓcedũt illi actus. Potẽtia aũt aut ẽ actiua aut passiua. Actio aũt ꝓcedens a potentia activa alio mõ se bz q̃ ꝓcedens a passiua erga suum obiectũ. Compat⁹.n. obiectũ ad actũ potẽtie passiue.sicut principiũ ꝛ cã mouens.color.n. inquãtũ mouet visum est principiũ visiõis.sic et intelligentia est potẽtia passiua. Ad actũ aũt potẽtie actiue comparatur obiectum vt terminus ꝛ finis.sicut augmentatiue virtutis obiectũ est quãtuz ad pfectum quod est finis augmenti.et ex bis duobus actio recipit speciem.s.ex principio vel fine seu termino. Et sic est necesse q̃ potentie diuersificentur

Capitulum Primum

ſm actus ⁊ obiecta.

Quinq; ſũt ge .§.VI.

nera potẽtiaꝝ ſz pl̃m in.ij. de aĩa. viz vegetatiuũ ſenſitiuũ. appetitiuũ. ſm locũ motiuũ ⁊ intellectiuũ. Pro cui⁹ declaratiõe dicit Thom in.i. pte q. lxxviij. arti. i. q; gña potẽtiaꝝ diſtingu unt ſm obiecta actuũ ipaꝝ. Quãto. n. potẽtia ẽ altior tãto obiectũ vniuerſaliꝰ reſpicit. Obiectũ aũt operatõis anie triplici ordine põt ꝯſiderari. Alicui⁹. n. potẽtie aĩe obiectũ eſt ſolũ corp⁹ aĩe vnitũ. ⁊ ſ genus potentiaꝝ dr vegetatiuũ nõ. n. vegetatiua agit nſi in corp⁹ cui vnit aĩa. Eſt alterũ genus potẽtiaꝝ qđ reſpicit vniuerſalius obiectũ. ſ. nõ ſolũ corpus ſenſibile. ⁊ nõ ſolũ corpus cui aĩa vnit. Eſt alterꝝ genus potẽtiarũ qđ adhuc reſpicit vltius obiectũ ſcz nõ ſolũ corpus ſenſibile ſ ẽt oẽ ens. Et ex hoc ptz q; iſta duo genera potẽtiarũ hãt opatõem nõ ſolũ reſpectu rei quãcte ſ etiã extrinſece rei reſpectu. Cũ aũt opans oporteat aliq̃ mõ ꝯiungi ſuo obiecto. ncce eſt rẽ extrinſecã q̃ eſt obiectũ opatõnis anie ſm duplicẽ rõem ad aĩam cõpari. Vno mõ ſm q; nata eſt ꝯiungi aĩe ⁊ in aĩa eẽ per ſuã ſiltudinẽ ⁊ q̃ntũ ad ſ ſũt duo genera potẽtiaꝝ. Senſitiuũ reſpectu obiecti min⁹ cõis. qđ ẽ corpus ſenſibile. Et intellectiuũ qđ ẽ reſpectu obiecti cõiſſimi qđ eſt ens vle. Alio mõ res extrinſeca q̃ eſt obiectũ opatiõis cõparat ad aĩam ſm q; ipa aĩa inclinatur ⁊ tẽdit in rẽ ipam exteriorẽ. et ſm hanc operatõez ſũt duo gña potẽtiarũ. vnũ ſ. appetitiuũ ſm q; aĩa cõparat ad rẽ extrinſecã vt ad finẽ q̃ eſt primũ in intẽtiõe. Et ſ appetit⁹ q̃ dr appetitus aĩalis diſtinguit ab appetitu naturali. Appetitus em̃ naſalis ẽ inclinatio cuiuſlibet rei ad aliqđ ex natura ſua. et ſic naſali appetitu q̃libet potẽtia deſiderat ſibi ꝯuenies ſ appetit⁹ aĩal' ſeq̃tur formã apprehenſiaꝝ. Et ad h⁹. appetitũ req̃rit ſpãlis potentia aĩe ⁊ nõ ſufficit ſola apphẽnſio. Piſus em̃ naſaliter appetit viſibile ſolũ ad ſuũ actũ. i. ad videndũ. Animal aũt appetit rẽ viſaꝝ p; appetitũ non ſolũ ad videndũ ſ etiã ad alios vſus. Aliud gen⁹ potentiaꝝ ẽ motiuũ ſm locuz put. ſ. aĩa cõparat ad rẽ exteriorẽ ſicut ad terminũ opatiõis ⁊ mot⁹. Ad ꝯſequẽdũ. n. aliqđ deſideratũ ⁊ intentũ offie aĩal mouet ⁊ q̃uis ſenſus et appetit⁹ ſint principalia mouẽtia in aĩalibꝰ pfectis. nõ tñ ſenſus ⁊ appetitus inquãtũ hmõi etiã ſũt ſufficientia ad mouendũ niſi ſupadderet eis aliqua virt⁹. Nã in immobilibus animalibꝰ ẽ ſenſus et appetit⁹. ſ tñ hãt vim motiuã. Dec aũt' vis motiua eſt nõ ſoluz in appetitu et ſenſu vt in opante motũ ſ in ipis ptibus corporis vt ſint habilia ad obediendum appetitui anime mouentis. hec. b. Tho.

Potẽtiarũ autẽ .§.VII.

anie rõnal' q̃nq; ſunt genera ſm pl̃m in. ij. de aĩa ⁊ oĩs actio hũana ab his pcedens tũc bñ agitur ⁊ meritorie qñ ex gña in aĩa agit. vñ ps. aĩa mea illi viuet. ſ. vita gñe et ſemẽ eius ſaluet ipi. Semẽ ſpirituale ſeu gñatio aĩe eſt q̃ntuplex gen⁹ potẽtiarũ q̃ fluũt a ſic gñant ab aĩa q̃ tũc ſaluũt ꝓpo. cũ anima viuit ei. ſ. ex gña. Põt ⁊ iſte figurari p. v. talẽta tradita a dño ſuo ſuo mat. xxv q̃ tũc duplicãt. vñ tal' intrat in gaudiũ dñi. cũ. ſ. q̃s eas exercet. nõ ſolũ inſtinctu hũano rõis vt pl̃i. ſ etiã diuina illuſtratiõe gñe vt ſcti. nec põt iſta expoſitio incongrua reputari. q; diſſuta eſt ab his q̃ ſequũt in illa pabola. i. nõ cotrñdet eis Nã ſubdit de duobꝰ talentz. aut vno tñ alijs dat. Certũ eſt aũt q; oẽs hoies hãt pdictas oẽs potẽtias Dicit. n. b. tho. ſuper cant. in plogo q; illud bz locũ in expoſitiõe literali ſcripture. ſ. q; oz qđ non ſit diſſuta. ſ vñdeat pcedentibꝰ ⁊ ſequẽtibꝰ. hoc aũt nõ requirit in expoſitõe morali ſcripture. vt ptz in expoſitz doctorũ. Debz q̃ q̃s opari ſm potentiã motiuaz ex gña eundo ad tẽplũ vt xps et apli Act. nj. nõ aũt ad thratrũ l' ſpectaculũ. Tales. n. debẽt pũiri de ſe. di. i. In die debẽt moueri ad indulgẽtias et laudes diuinas. ps. Lauda aĩa mea dñm ⁊ q̃ ppiatur oĩbꝰ iniq̃tatibꝰ tuis p; indulgẽtias q̃ ad penã p; laudẽ ꝯfeſſiõis q̃ ad culpã. nõ aũt dz ire ad choreas. ibi. n. amputat figurate p; caput io. baptiſte. Mar. vi. q̃ interptat in q̃ eſt gña. Debz moueri ⁊ opari ad iuuandũ ꝓximos. vt thobias q̃ diſcurrebat p; ciuitates viſitãdo. ꝯfortãdo captiuos. veſtiendo nudos. ſepeliendo et hmõi. Et vt paulus q̃ laborabat manibꝰ ſuis. ad ꝓuidendũ ſibi ⁊ ſuis nõ aũt diſcurrẽdo cũ malis ad iniquitatẽ. de quibus Salo. puer. i. pedes eoꝝ ad malũ currunt. et ſic anima laborãtis laborat ſibi. Vegetatiua hñ vt dz. viz cibis et ponbꝰ q̃ deſeruiũt nutritiue et augmentatiue vtendo ad neceſſitatẽ ñ voluptatẽ Nã ⁊ helias carnes comedit. et dauid aquã cõcupitã. ſ. de ciſterna bethleẽ effudit. Cñ bibẽdo di. rli delicie. Venereis aũt actibꝰ q̃ deſiuũt gñarie ꝓpter ſe cũ ꝯiuga ſua ⁊ ñ alit ad plẽ ꝓcreandã vl' debiti redditõem ñ ad libidinẽ expletã. xxxij. q. iiij. vir cũ ꝓpria. ibi tũc cũ glo. ſua. Cũ ſenſitiua bñ q̃ſ cõmerciat cũ ſenſus exteriores. ſ. viſuz. auditũ et alios ſub diſciplia cuſtodit rõis. nõ eos exercẽs ad curioſitatẽ. vt ille q̃ dixit. iuga boũ emi. v. ⁊ eo ꝓbare illa. luc. xiij. ſ. p; curioſitatẽ paſſiõis inſup appetitus ſenſitiui mortificat a victo. Talentũ intellectiue duplicat cũ q̃s ipz applicat ad ꝯſiderãda ſpiritualia ⁊ diuĩa ad intelligendũ ſacra eloq̃a. q; vt dz. xlviij. Sicut ſtellas celi non extinguit nox. ita mẽtes fideliũ inhrẽtes ſacre ſcripture firmamẽto. nõ obſcurat mundana iniq̃tas. qđ faciebat. b. virgo maria. cui dixit ſimeon. tuã ipi⁹ aĩam pertranſibit gladi⁹. Lu. ij. qđ exponit amb. de gladio ſpũali. qđ ſm aplm eſt verbũ dei. qđ in ſcripturis

positū valde trāsiuit p aīaz.i. intellectū ⁊ mētez virginis pferēdo scripturas adinuicē ō eo. Talentū aūt appetitiue augeť dū qs affectū hz ad deuz exēplo ysaie dicētis. Alia mea desiderauit te in nocte et spū meo in pcordijs meis. vel va amicicia caritaťz afficiť ad primū, vñ de dauid dr.i. re.⁊ vitj qz aīa eius agglutinata ē cū aīa Jonathe.s. affectu amicicie ⁊ caritaťz. Diligere.n. et desiderare deū et salutē primi est actus volūtaťz et vt passiones appetit⁹ sensitiui refrenet rōe. Si qs aūt vel let totā istam parabolā exponere de bonis nobis a deo traditis. Tūc pōt dici qz.v. talēta sūt. v. genera bonoz circa q versanť opatiōes nre. q oēs pce dūt a potētijs ipius anie. et primū talentū est bonū nature datū ad exercendū. Vat. pr. Quid hic statis tota die ociosi. ite et vos in vineā meā. i. animā ad laborandū. et figurať per talentū eneuz. Scōm est bonū gre collatū ad augendū. tj. cor. vi. hortamur vos ne in vacuū grām dei recipiaťz puer. ntj. iustioz semita quasi lux splendens crescit ⁊c. et figurať per talentū aureū. q2 sicut aurū excedit oia metalla. ita gra oia būana. Tertiū est bonū scie datū ad docendū mat. vl. Docete omīs gentes. sa p. vij. dr de ea sine inuidia cōico ⁊ bone statē illius nō abscondo. Et figurať per talentuz argenteū. De q ps. Elaqa dñi casta argentū ⁊c. Quartū ē bonū potētie datū ad defendendū se ⁊ alios. Ysa. i. Subuenite oppresso. iudicate pupillo. defendite viduā. xxij. q. iij. qui pōt obuiare. et in. c. seq. Et figurať per talentū ferri. q2 ferrū sua potentia et vigore domat alia metalla efficaciter. Quintū est bonū opulentie datū ad subuenien dū. Lu. xi. Quod superest date elimā ⁊ oia mūda sunt vobis. Et figurať per talentū plūbeū. de q zach. v qz plūbū vili⁹ ē et graui⁹ alijs metallis. ita tpalia sunt vilia et grauia. Aliqui vero ex predictis tm̄ duo talenta habuerunt. scilicet bonum nature et gratie. Alij tm̄ vnum. scz bonum nature. nec taľ excusatur si non exercet. hec in catholicon.

De ordine ipsa. §. VIII

tū potentiaz ad inuicē. dicit. b. tho. in. i. parte. q. lxxvij. arti. iij. qd cū vna sit aīa. potētie aūt plures ordine quodā ab vno in multitudinē pcedať. necesse ē inter potētias ordinē ponere. Rm̄ cpenden tiā vni⁹ ab altera quātū ad ordinē nate. put perfecta naturaliter priora sūt imperfectis. sic potētie intellectiue sūt priores sensitiuis. vñ dirigūt eas ⁊ imperāt eis. Et silr potētie sensitiue sunt priores potētijs nutritiue aīe. Scōm vo gradationis ordinē et ipis ecouerso se hñt. Nā potētie aīe nutritiue sūt priores potētijs aīe sensitiue in via generationis et ad eaz actiōes corp⁹ pparāt. Silr etiaz de potētijs intellectiuis respectu sensitiuaz. Cū aūt potētie cognoscanť per act⁹. sicut actus vnius potētie causať ab alio. vt act⁹ fantasie ab actu sensus. sic vna potētia causať ab alia. cuius. n. oīs potētie fluant seu pcedūt ab essentia aīe. ordine tñ qdā vt vna pcedat ab aīa immediate. alia mediante alia ⁊ h⁹. et si dr qz potētia qlibz aīe est accidens. si vna ē ab alia tūc accidens subiectū eēt accidēs. quod esse nō pōt. Rñ. b. Tho. qz accidens p se nō pōt eē subiectū accidētis. sed vnū accidens per prius recipiť in substātia qz aliud. sicut prius quātitas qz qualitas. Et b mō dr accidens vnuz esse subiectū alteri⁹. vt superficies coloris inquātū substātia. vno accidēte mediāte recipit aliud. ⁊ si militer de potētijs aīe. De his aūt qnqz generibo potētiaz qz uis oēs bēant principiū ab aīa. tñ qdaz sunt q solū sunt in aīa vt in subiecto vt intellect⁹ et volūtas. Et has necē est remanere ēt destructo corpe. cū subiectū eaz. i. aīa remaneat immortal. Quedā sunt in principio vt in subiecto sicut oīs potētie nutritiue. sensitiue ⁊ motiue. ⁊ qz destructo subiecto nō pōt accidens remanere. iō corrupto ꝯiuncto. i. dōie nō remanēt ille potētie actu s tm̄ virtute. sicut in principio vel radice. et si obijciatur qz in li. de spū et aīa dr. qz anīa recedit a corpore tralxtus secū sensuz ⁊ imaginationē. rōem et intellectū. irascibilitatē et ꝯcupiscibilitatē. Rñdz be. tho. qz liber ille nō hz autoritatē. vñ qđ ibi scriptum est ea facilitate ꝓtemnit⁹ qua pbať. Vel pt dici qz aīa trahat secū has potētias nō actu s virtute. si etiā obijciať. qz Luc. xvi. fuit dictū diuiti. Recordare qz recepisti ⁊c. Memoria aūt est potētia sensitiua. Rñdit. b. Tho. qz mēoria ibi accipiť eo mō q Aug. ponit mēoriaz in mēte. put. s. ē partis intellectiue. nō. put est potētia ptis sensitiue.

Ca. scōm de potentia vegetatiua et sensitiua.

Vegetatiua distin

guitur in tres ptes siue potētias. scz nutritiuū. augmentatiuū ⁊ generatiuum. Vñ in. ij. de aīa dicit pb⁹ qz opera hui⁹ anime sunt generare alimēto vti et augere. Pro b⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. in. i. pte. q. lxxviij. arti. iij qz vegetatiuū hz p obiecto corpus ipm̄ viuēs per aīaz. Ad quod triplex operatio anime est necessaria. Una p quā esse acquirat. ⁊ ad hoc ordinatur potētia generatiua. alia p quā corpus viuens acq̄rat debitā quātitatem. et ad hoc ordinať vis augmentatiua. alia p quā corpus viuētis saluatur et in esse et in debita quantitate. et ad hoc ordinať vis nutritiua. Est tm̄ quedā dōa attendēda inter has potētias. Nā nutritiua et augmētatiua hñt suū effectū in eo in q sunt. qz ipm̄ corpus vnituz anie augetur ⁊ cōseruať p vim augmētatiuam ⁊ nutritiuā in eadē anima existentē. Hz vis generatiua hz suū effectum non in eodem corpe sed in alio qz nil est generatiuū sui ipius. ⁊ iō vis generatiua appropinquat quodāmodo ad dignitatez anie sensitiue que hz operationē in res exteriores.

Capitulum Tertium

ꝛ sic in his pfectior est generatiua. Est em rei pfecte facere alterā qualis est ipa. Ei aūt deseruiunt nutritiua ꝛ augmētatiua. augmentatiue vero nutritiua. Dicit aūt nutritiua deseruire generatiue potentie ſm. b. Tho. i. pte. q. vlti. qz illud qđ ē cōuersum p virtutē nutritiuā ex alimēto antecē cōuertatur in substātiaz membroꝝ accipita virtute generatiua vt semen. Et huius signū ponit pbs qz animalia magni corpis que indigent mlto nutrimento sunt pauci seminis ſm quātitatē corporis sui ꝛ pauce generatiōis. vt patz in elephante. Silr homines pingues sunt pauci seminis propter eandē cām. Et ꝓpter hanc cām in pueris nō est semen qz superfluum nutrimēti in augmentuz cōuertitur. et iō nō pōt generare. et sic superfluum alimenti est semen. ſm pbm in li. de generatione animaliū. Sciendū etiam ſm te. Tho. vbi supra q alimentū ex cibo et potu vere ꝓuertit in speciem hūane nature. in quātū vere accipit speciem carnis ꝛ ossis et hmōi partiū. Et hoc est qđ pbs dicit in. vj. de anima q alimentū nutrit inq̄ntuz est potentia caro. Mō autem dns dicit Mat. xv. Omne qđ intrat in os in ventrē vadit ꝛ in secessum emittit. nō sic intelligendū est qđ oīe. i. totū qđ intrat in os emittat p secessum. sed quia de omni cibo aliq̄d impurū p secessuz emittit. Et qz virtus oīs in corpe passibili p continuā actionez debilitatur. qz hmōi agentia eiā patiūtur. Ideo virtus ꝓuersiua alimenti in naturaz corpis animalis. In principio quidē est tam fortis vt possit ꝓuertere nō solū quātū sufficit ad restaurationez deperditi sed etiā ad augmentū. Postea vero nō pōt ꝓuertere nisi quātū sufficit ad restaurationez deperditi. ꝛ tūc cessat augmentū. Demū nec hoc pōt. ꝛ tūc fit diminutio. Deinde deficiēte hac virtute total iter deficit aīal. Sicut virtus vini conuertentis aquā mixtā. paulatim p admixtionem aque debilitatur vt tandē totuz fiat aquosum. vt pbs exemplificat. Qđ aūt aliqui dicūt q alimentum nō ꝓuertit in veritatē hūane nature. sed accipit alimentū vt quoddā fomentū. s. vt resistat actioni caloris naturalis ne ꝓsūmat humidū naturale. sicut plumbū vel stannuz adiungit argento ne ꝓsummat p ignē. Sed illa materia que in primo hoīe forme hūane fuit subiecta in seipa multiplicatur. ꝛ hoc mō multitudo hūanoꝝ corporuz a corpore primi hominis derivat. Totū hoc reprobat te. Tho. ibi p multas rōes. pbans. q vere cōuertuntur alimentum in naturam hominis.

De potentia sensitiua. Capitulum Primum

Hec est duplex viz exterior ꝛ interior. Exterior dicit que hz organa in qbus est affixa exterius visibilia. Ista aūt subdistinguit in quiq̄ sensus exteriores. s. visum. auditū. odoratū. gustū ꝛ tactū vt ponit pbs in. ij. de aīa. Pro cuius declaratione, dicit te. Tho. in. i. pte. q. lxxviij. orti. iij. q rō numeri ꝛ distinctiōis exterioꝝ sensuū accipienda est ſm id qđ ꝓprie ꝛ p se ad sensum ptinet. Est autez sensus potētia passiua q̄ nata est imutari ab exteriori sensibili. exteriq̄ g immutatiuuz est qđ ꝓprie ꝛ p se a sensu ꝑcipit ꝛ ſm eius diuersitatē potentie distinguūtur. Est autē duplex immutatio. Una naturalis ꝛ alia spūalis. Naturaliter quidem ſm q forma immutātis recipit in immutato ſm eē naturale. sicut calor in calefacto. Spūalis aūt ſm q forma immutātis recipitur in immutato ſm esse spūale. vt forma coloris in pupilla q̄ nō fit p b̄ colorata. Ad opationē aūt sensus requirit immutatio spūalis p quā intētio forme sensibilis fiat in organo sensus. Sed in qbusdā sensibꝫ inuenit immutatio spūalis tm. sicut in visu. In qbusdā aūt cū immutatiōe spūali eiā immutatio naturalis. Et hoc vel ex pte obiecti tm vel eiā ex pte organi. Ex pte aūt obiecti inuenit immutatio naturalis ſm locū. vt in sono q̄ est obiectū auditus. Nam sonus ex ꝑcussione causat et aeris cōmotiōe. Sed in alterationē vero in odore qui ē obiectū olfactus. Oportet. n. p calidū aliq̄ mō alterari corpus. ad hoc q spiret odorē. Ex pte aūt organi est immutatio naturalis in tactu ꝛ gustu. Nā ꝛ manus tangēs calida calescit. ꝛ lingua humectat p humiditatē saporū. Organū vero olfactus ꝛ auditus nulla naturali immutatiōe immutat in sentiēdo nisi per accidens. Visus aūt est maxīe spūalis qz est absq̄ aliqua immutatiōe naturali organi vel obiecti et ꝑfectior inter oēs sensus ꝛ cōtior. ꝛ post hūc auditus. deinde olfactus. Tactus aūt ꝛ gustus sūt maxime materiales. Et iñest q aliq̄ tres sensus nō fiunt p mediū ꝓiunctū. ne aliq̄ naturalis transmutatio ptingat ad organū vt accidit in his duobꝫ sensibus. Est aūt triplex sensibile obiectū. s. ꝓpriū. cōmune ꝛ per accidens. Sensibile ꝓpriū est qđ primo ꝛ p se immutat sensum. vt color visuz. sonus auditū ꝛ hmōi. Sensibile cōe est qđ ñ ꝓprio et p se mouet sensuz sed rōne sensibilis q̄litatis existētis in eo vt superficies rōne coloris ꝛ hi. Sensibile vo p accidēs qđ ñ facit aliquā dispositatē i immutatōe sensus.

Capitulū tertiū de singulis quinq̄ sensibus.

De visione corporali quō fiat

Plato ꝛ Empedocles opinati sunt q modus videndi fieret extramittendo radios ab oculis. nō int suscipiendo sicut est veritas. Qđ ꝓbabant hac rōe. Si visio perficeretur suscipiendo intus. tūc non esset necesse vt q̄ñ aliquis acute velit videre nisi q aperiret oculos. ꝛ quāto magis aperiret tanto magis videret formā. Sz contrariū apparet. et ſm hoc tz Aris. qz q̄ñ aliqs vult acute videre magis ꝯstrīgit palpebras ꝛ artat oculos. ita q ille conatus designat aliquid a se ejicere ꝛ emittere et nō recipere. Sed

q̄ ista opinio sit falsa ⁊ impossibil'. s. q̄ visio fit ex tramittēdo. ita q̄ lux piramidal' egrediat' a visiōe vt dīt illi. oñdit' p̄ ꝫ̄ q̄ lux ñ pōt egredi a visu ni si q̄tuor modis. Pmo q̄ aut lux erit ꝯtinuata cū vidente ⁊ cū tota re visa ꝯiūcta. Scdo aut lux in visione ꝯiungit' cū tota re visa ⁊ sepatur tota a vidente. tertia aut lux egrediens nō est ꝯiūcta cū tota re visa ꝫ̄ cū aliq̄ pte eius. Quarto aut lux pficiens visionē sepat' ab vtroq̄. s. re visa ⁊ vidēte

Et primū q̄dez eē ñ pōt. s. q̄ lux egrediēs ꝯtinuet' cū tota re visa ⁊ vidente. Cui⁹ rō est. q̄ cū videm⁹ astra celi seq̄ret' q̄ lux egrediēs extenderet' vsq̄ ad astra celi. qđ est impossibile cū egredi non sit nisi corpor. lux aūt nō est corp⁹. Scōm etiaz. s. q̄ tota lux separet' a vidēte ⁊ ꝯiungat' cū re visa qđ eē nō pōt. q̄ qđ nō ꝯtingit vidētē nō videt' Cū ꝫ sil'e esset ac si q̄s ētiēdo tāgat manu abscissa Tertiuz. s. q̄ lux ꝯiūgat' cū aliq̄ pte rei vise. Hoc ñ pōt esse. q̄ tūc nulla res videret' ꝑm se totaz ꝫ p̄ pte q̄ a luce tangit'. Quartū. s. q̄ lux egrediens nō cōtinuet' nec cū re visa nec cū vidēte ꝫ ab vtroq̄ sepetur. Hoc etiā nō pōt eē q̄. si lux nō ꝯtinuat' cū vidente nō videbit. Si nō ꝯtinuat' cū re visa nō videbit. Sic ḡ in vanū ponit' lucē egredi a visu. Ad rōem aūt p̄dicte opinionis. cū. s. dr q̄ volēs videre acute nō apit oculos ꝫ ponit' ꝯstringit. Rñ. q̄ ꝫ nō fit q̄ lux exprimat' vl' emittat' a visu ꝫ ponit' vt crystallin⁹ humor vniat'. ac virt⁹ visiua ⁊ adiuuet' ⁊ ꝯfortet'. q̄ virtus vnita ē fortior diuisa. Cū natura ordinauit cilia eminēta ⁊ grossa ⁊ nigra vt adiuuent visuz ne ꝯfundat' disgregat⁹ a luce l' lumine exteriori. Cui⁹ signū ē q̄ cū aliq̄s vult videre subtiliter ⁊ acute obūbrat visū. vt p̄ vmbrā vt⁹ visua ꝯgregēt'. Alb. ⁊ tho. in cōmento sup̄ li. de aīa.

Fit ergo visio per .§. I.

receptionē ꝑm Aristo. nō p̄ emissionē radiorū ab oculis. Ad quā visionē corpalē necesse ē q̄tuor p̄ ordinē cōcurrere. Et primū est color in obiecto visus. Color enī mouet diapbanū ad sui susceptionē. q̄ motus nō est local' ꝫ motus alteratiōis q̄ alteratio est mot⁹ ad formā q̄ est q̄litas rei vise. Ubi sciendū q̄ color in corpe colorato est qualitas cōpleta in suo esse naturali. immediate aūt ē qualitas incōpleta ꝑm esse rōnale. Scōum qđ requirit' ad diuisionē est diapbanū. i. aliq̄d corp⁹ pspicuū puta vitrū. aqua vl' aer. q̄ si inter visibile ⁊ visuz nō esset mediū trāsparens sed vacuū cū in vacuo nō possit esse ꝯtactus. tūc visibile nō immutaret ⁊ visus ñ īmutaret'. Tertiū qđ req̄rit' est lumē. qđ lumē est necessariū. nō quidē ex pte coloris qui de se est visibil' sed ex pte diapbani. Nā color cuz sit lux obscurata ex admixtione corpis opaci. nō mouet diapbanū pfecte ⁊ in vltima dispositiōe ꝫ lumē in vltia dispositiōe facit diapbanū receptiuū coloris. Quartū qđ requirit' est potētia sensitiua sil' cū organo. potētia em̄ sensitiua est principium visionis q̄ potētia exercet' p̄ corpus. ⁊ est iuxta cerebrū interius vbi ꝯiungunt' duo nerui ex oculi⁹ procedētes. Organū etiā requirit'. i. oculus qđ nō dr esse igneū nec aereū sed aqueuz ꝑm Aristo. Et ꝫ rōe pspicuitatis nō ꝑm q̄ aqua. pspicuū em̄ aqueum ⁊ magis ꝯseruat q̄ aer ⁊ magis repūnat. Alb. ⁊ Alb. in cōmēto de aīa.

De quinq̄ sensibus corpis hi figurant' p̄ quinq̄ porticus piscine. de q̄bus dr Jo. v. In his iacebat multitudo magna languentiū. Aqua piscine significat mollē ⁊ fluidam carnē. circa quā sunt quinq̄ sensus. Vel melius. Piscina in qua lauabant' oues sacrificande ⁊ deo offerende. ꝓpter qđ dicebat' ꝓbatica a proba ron hebraice qđ ē ouis latine ⁊ signat pniaz ī qua lauant' a sordib⁹ spūalibus aīaz oues x̄pi. Quinq̄ portic⁹ circa eā sunt quinq̄ sensus principia pcōz. In his iacet ꝯ infirmus est p̄ pctm̄ quiescens in hmōi sensationib⁹ ⁊ ꝯ sequūtur ex eis. Ex his oportet exire qui vult sanari ⁊ intrare in piscinam pniē. et hoc post monitionē aque ab angelo. i. post p̄dicatoris vel sacerdotis admonitionē. vel angeli instigationē aut dei inspirationē. virtute autez crucis q̄ ibi dr fuisse tūc abscōdita. sanat' vn⁹ tantum. i. qui in vnitate fidei ⁊ caritat' pniam agit. ⁊ qui prior. i. qui hz sollicitudinē. i. diligentiā ad ꝫ Hi etiā figurant' p̄ quinq̄ reges in terra pmissionis q̄s cruci affigi precepit Josue. Hi. n. sensus vsurpant sibi dominū sup̄ aiam. Xp̄s ihesus iubet cruce modestie ⁊ austeritatis mortificari vt exponit Origenes super penta. Unde christ⁹ Luce. xnij. Qui non accipit crucem suam ꝛc.

Jn porticu ergo .§. II.

visus iacet multitudo languentiū spūaliter mltipliciter. q̄ sicut nobilior sensus ita periculosior. Et precipue Et lepra lasciuie. Et idropesi auaricie. Et cecitate inuidētie. Visus si non refrenatur multū ducit ad lasciuiā ⁊ luxuriā. Unde Treñ. iij. dr. Oculus meus ꝛepredat⁹ est aīam meā in cūctis filiab⁹ vrbis mee. Jn hui⁹ exēplum et figurā Dina q̄ egressa ē de domo vt videret mulieres ꝛapta et violata ē a Sichen. Gen. xxxnij vñ Aug. Nec dicatis vos hīe aīos pudicos si habeatis oculos impudicos. Quintilian⁹. Oculi sūt tota luxuria nīa. hi nos in oīa q̄tidie vicia p̄cipitant. Narrat iō quosdā p̄b⁹ vt totā cogitationē ad mēris puritatā cogerent sibi oculos eruisse. Et q̄b⁹ nō benefecerint. tñ cognouerūt quātū malū sequat' ex vsu inordinato visus. Dñs. n. xp̄s dixit Mat. xviij. Si oculus tuus dexter scādalizat te erue eū ꝛc. Nō intelligit' de materiali extractōe qđ ꝓhibetur, sed de spūali. viz q̄ si aspect⁹ alicui⁹ rei īducit hoiez ad ruinā. puta fornicatōez dr subtrahere ñ oculū ꝫ actū. i. ñ aspicere. moraliter aūt oculus dexter est status speculatiuus ⁊ ꝯēplatiu⁹.

Capitulum Tertum

Quẽ si ꝗs vidz inducere ad ruinã ꝛ ꝓpter dubia fidei vꝫ supbiã ꝛ hmõi abutẽdo debet dimittere et tradere se actuis. ¶ Infirmatur quis ex visu idropsi auaricie. Sicut enim idropicus nõ põt satiari potu sic nec cupidus pecũia. eccle. xiiij. Insatiabilis est ocls cupidi. nõ satiabit donec ꝯsũmatur arefaciẽs aiam suã. ps. Tabescere fecisti sicut araneã aiam ei⁹. s. cupidi. i. deus tu ꝓmisisti defice re ꝛ ꝯsumi sicut aranea se euiscerat faciẽdo telas ad capiẽdas muscas. ita auarus ad excogitandas malicias ꝛ fraudes. Aspectus ḡ rex inducit cupiditatẽ earũ. Sicut acbor videns regulã aureaz ꝛ clamidẽ coccineũ furatus est ea Iosue. vij. c. ¶ Ad auget visus inuidiã. Videns enim aliꝯs ꝓsperitatem ꝛ excellentiã alterius cui nõ afficit. affligit inuidet videre nõ põt. eccle. xiiij. Nequã est oculus inuidi ꝛ auertens faciẽ despicit aiam suã. Vñ saluator in pabola vinee dixit vni ex murmurantibus. An oculus tu⁹ nequã est qz ego bonus sum Matb. xx. Sic filij iacob videntes q̃ ioseph a ptre plus aliꝯs amaretur inuidebant ei. ꝛ propter hoc vendiderunt ismaelitis Gene. xxxvij.

In porticu audi. §. III

tus iacet alia multitudo infirmoꝝ spũaliter ꝛ precipue inducit ¶ Iracundie feritatez. ¶ Erroris falsitatem ¶ Gentis vanitatẽ ¶ Cũ ꝗs enim audit que sibi nõ placent turbat. Vñ phariseiaudi tis verbis xpi scandalizati sunt iniuste tñ. mat. xv Sic Herodes audiens de natiuitate noui regis turbat⁹ est. mat. ij. Vñ ꝛ Chilo vnus de septẽ sapientibꝰ mũdi. Ne maledicas inquit primis. audies enim vñ et tu ꝯtristeris ps. Dñe libera aiam meã a labiis iniquis ꝛ a lingua dolosa. ne. s. audiam eã. ꝛ ex hoc vt ex ꝓtumeliis ꝛ hmõi irascar. Auditus cũ indifferẽter adhibet inducit multos errores. dũ scz credit qđ audit et dicit. p. parrialitarum disseminatores vel detractores. ij. Thi. iij. Sanã doctrinã nõ sustinebũt ꝓrientes auribꝰ Sed a veritate quidẽ auditũ auertẽt ad fabulas aũt quertent Isa. xxx. Loquimini nobis placentia et audiemus ꝛc. Eua qz audiuit serpentez loquẽtem iniuriã dei faciliter credidit et ruit. Non solũ reus est q̃ malũ de alio ꝓfert ꝫ etiã qui aurẽ cito criminibꝰ prebet. xi. q. iij. ¶ Inducit vanitatem. qz cũ quis laudari se audit inde supbit vꝫ gloriat. sicut herodes agrippa. qz libẽter audiebat a ꝑplo laudes dei sibi dari ꝓcussus ab angelo fuit ita vt scaturiret corpus eius Actu. xij. Audiendo etiam ociosa ꝛ inutilia mens efficitur vana et indeuota tempore orationis et curiosa. Vñ de athenientibus curiosis dicitur q̃ ad nihil aliud vacabant nisi vt audirent vel dicerent aliquid noui.

In porticu odo. §. IIII

ratus multitudo et magna iacet infirmantiũ spũ aliter ꝓ diuersa peccata. ¶ Inuenit in eo crudelitas. ¶ Exercetur multa gulositas. ¶ Procurat carnalis suauitas. ¶ Psal. Longe fecisti. i. ꝓmisisti fieri notos meos a me. posuerũt me abominationẽ sibi scz propter infirmitatẽ passionis. Marcha etiã dixit xpo qñ iussit tolli lapidez a monumento. Dñe iã fetet quadriduan⁹ enim est. Jo. xi. Et sic videbat crudelis germano resuscitando nenaribus sentiret fetorẽ. ¶ Multi propter ꝫ abominantur paupes et crudeles sunt propter sudores ꝛ fetores eoꝝ. nec visitant infirmos. incarceratos. mortuos. nec recipiũt ꝑegrinos. sicut diues Lazarum in domo noluit recipe vlceros̃um qui sepultus est in inferno. ꝛ ꝓpter huius crudelitatẽ dicetur multis. Ite maledicti ꝛc. ¶ Multi q̃rũt sentire varios odores. ꝛ ex his inardescit viciũ gule. Dicit Hiero. q̃ vultur et aquila odorãt transmarina cadauera. et ad hmõi escam ꝯgregant⁹ diuolando. Sic gulosi sentientes odorẽ alicuius cibi multũ discurrũt et laborant ad illũ hñdum quãcunq; etiã esset immundũ et nociuũ. Vñ et iosephus narrat in li. de bello iudaico q̃ hierosolima obsessa a tito filio vespasiani quidã sentientes odorem carnis assate q̃ discurrebant ꝑ ciuitatẽ. intrauerũt domũ vidue et inuenerũt filiũ eius prefame assatũ ꝛ iam in ptes comestũ. Et q̃ in figuram predicta aialia. s. vulturẽ et aquilã i odore sequũtur et comedũt cadauera immũda declarant. ¶ Queri⁹ a multis odor ꝓpter illã delectationẽ tal⁹ sensus. et si fieret ad ꝓfortandũ eos in infirmitate nõ esset malũ. Juxta illud. vngento. i. variis odoribus delectat⁹ eos et bonis amici ꝯsiliis aia dulcoratur. ꝓuer. xxvij. Sed cũ fit ad voluptatem et vanitate vt aliis redoleat multuz displicet deo. et ꝓpter hmõi dicit cõminando dñs ꝑ Isa. iij. c. Erit ꝓ suaui odore fetor. ꝑ zona funicul⁹ ꝑ crispanti crine caluiciũ ꝛc. Et ibi et replendunt⁹ olfactoriola.

In porticu gustus. §. V

iacet alia multitudo languentiũ spũaliter. nã inducit plura mala ꝑ abusum rõis. ¶ Est enim obfuscatiuus. ¶ Ariditatis inductiu⁹ ¶ Vlite vtriusq; destructiuus. Job. vi. que prius nolebat tangere. anima mea nunc pre angustia cibi mei facti sunt. i. que prius ꝑm iudiciũ rõis dispositã non sumere cibaria gustando. cũ angustia ꝛ remorsu ꝯscientie indifferẽter. sumit etiã ad voluptatem. Gustus enim cũ delectat sensualitatẽ obfuscat rationẽ vt quasi videat recte facere q̃ ex gule sumit appetitu Gre. in moral. In ipo esu dũ furtim gula surrepit edenti delectatio ꝓmiscet Vñ plerũq; cõtingit vt refectionẽ corpis q̃ salutis cã capimus cã voluptatis expleam⁹. Exemplũ in noe et loth gusto dulcedis vini ebriis facti. Est ariditat⁹ mẽtalis inductiu⁹ sicut enim gustata suauitate spũs despicit omis caro ꝑm Bern. ita ecõuerso gustata

ſua uitate cibi ex gula deſipiūt ſpūalia.ps. Dēm eſcā abominata ē aīa illoꝝ, vñ dicebāt .aīa noſtra nau. ſup ci. iſt. leuiſ. ſ. mane. quod ſignat ſpūalia Deſtruit vitā corpalē ⁊ ſpūalē guſtus immode/ rate vſus. ecd xxxvij. ꝓpter crapulā multi perierūt mēte ⁊ corpe. binc ⁊ Criſo. Exceſſus ciboꝝ conſu mit ⁊ putrefacit corp⁹ ⁊ egritudine diuturna ma cerat. ⁊ tūc demū morte crudeli ꝓſumit. de ꝓſe. di. v. nihil. Ad idē Jnno. in li. de miſeria hoīs dicit. Tā eſt breuis gule voluptas vt ſpacio loci vix ſit iij. digitoꝝ. ſpacio tpis vix ſit. iiij. momentoꝝ. et dū auiditas neſcit modū et vorācitas excedit mē ſurā grauāt ſtomachus, turbāt ſenſus corpis. q̄ſi equi ſine frēne currētes aīe vero aurige ñ retinent frena ⁊c. Loquit ibi de guſtu. taz multa aīalia ca piūtur ad mortē ꝑ guſtū, vt piſces hamo. adeſca/ to aues. mures ⁊ huiuſmodi.

Jn porticu tactuſ .ℌ.VI

multitudo eſt iacet infirmoꝝ .⁊ licz ſit hic ſenſus ꝑ totū corpus p̄cipue viget tū in manibo. Eſt lu xurie ꝓperatiuꝰ. eſt iniurie illatiuꝰ, eſt ſubſtantie ablatiuus Leui. v. aīa q̄ tetigerit aliq̄d immūdū rea ē. q̄ tetigerit picē inq̄nabit ab ea. eccl. xiij. q̄ in gredit ad vxorē ꝓmi ſui nō erit mūdus. cū teti/ gerit eā. i. Cor. vij. Bonū eſt mulierē nō tangere Eſt aūt valde piculoſus oīs tact⁹ ex libidīe ⁊ mor tiferus extra mtimoniū. Per man⁹. n. in q̄bus ma xime viget tact⁹ ledit ꝓxim⁹ verberādo. vulneran do. occidēdo ⁊ b⁹ rñ dñs ꝑ ps. nolite tāgere xp̄os meos. i. inunctos. Oēs xp̄icole ſūt in baptiſmo et confirmatiōe iuncti. p̄cipue tū ſacerdotes Zach. ij. Qui vos tāgit. ſ. iniuriādo tāgit q̄ſi pupillam oculi mei. Cū q̄dā mlr pediſſequa imp̄atricis ar riane qz tetigit ambroſiuz ꝑ veſtē temere dicens. vt deſcēderet de ſede ſua' cū cin⁹ mortua eſt. Per manus aūt fiūt furta, rapine ⁊ mlta mala opa in utilia. vñ Jſa. i. dr. Man⁹ vre plene ſūt ſanguine Jſa. lij. Recedite et iū exite polluti nolite tāgere .i. faciēdo aliq̄d illicitū. Si q̄s ḡ aliqua hab⁹ infir mitatū grauāt deſcēdat in piſcinā pnīe et virtute crucis ſaluabit⁹ vñ in figurā xp̄s in cruce quinq̄ vulnera ſuſtinuit magna. ſ. in manib⁹ et pedib⁹ ⁊ latere. ſ. vulnera nra q̄ ꝓtrarim⁹ ex q̄nq̄ ſenſibus ſanaret. et ip̄os ſenſus exēplo ⁊ meditatiōe cruce mortificemus. Apl's ad gal'. v. q̄ ſunt xp̄i carnem ſuā crucifixerūt cū vicijs. ꝓpterea aīe dr can. ij. dei colūba mea i foraminib⁹ petre ꝑ meditatōnē pla garū manuū et pedū. Jn cauerna macerie. i. pla ga lateris.

De quinq⁹ ſen .ℌ.VII

ſibus ſpūalib⁹ q̄bus ſentit deus dū q̄s bñ cuſto/ dit ſenſus exteriores. Pro cui⁹ declaratiōe ſcien/ dū q⁹ aīa nra figurat ꝑ bieroſolimā ſm doctores Dedi te ait dñs biere. i. vt ciuitatē munitā, te. i. aīam tuā. Ad munitionē ciuitatis vtra arma vir tutū ⁊ victualia ſacroꝝ eloquioꝝ q̄b⁹ aīa paſcit, requirit et cuſtodia diligēs portaꝝ. vñ dñs deu. 6 iiij. Cuſtodi te ip̄m q̄ntū ſcz ad ſenſus exteriores et aīaz tuā ſcz quātū ad cogitatōes interiores ſol licite. Mors em intrt ꝓpter feneſtras nras. Nec ſufficeret cuſtodia ꝓpria niſi adiungat gr̄e dei cuſtodia. Nō ps. intelligēs orabat dicēs. cuſtodiat aīam tuā dñs. Dñs cuſto. intro. tu. ⁊ ex itu tuū. i. ſenſatiōes exteriores. q̄b⁹ ſilitudines rer ingrediunt ad aīaz. et exitū. i. interiores affectōes q̄bus aīa q̄ egredit ad appetituz rer mat. xv. Ex corde em exeūt cogitatiōes male ⁊c. Dicit aūt bie roſolima fuiſſe ſex portis mūita. vt elici pōt ex li. Neemie q̄ ſignat ſex portas aīe. ſ. ſenſuū. Nā cuz in lingua et palato nō ſolū ſit guſt⁹ ꝫ etiā locuno ꝑ quā multa et bona et mala ingrediunt ad aīaz iō ipa loq̄la ponat⁹ ꝑ ſexta porta. Prima igitur porta birlim dicebat⁹ porta fontis ſiloe, q⁹ ꝑpe erat ibi fons ſiloe vbi illūinat⁹ eſt cec⁹ Jo. ix. ⁊ ſignifi cat viſum. Cuſtodiēda eſt ꝓinde porta oculoꝝ ſi cut faciebat Job di. Pepigi fedus cū oculis meis vt nec cogitarē quidez de virgine. Averte oculos meos ait ps. ne videāt vanitatē ſcz mlieꝝ ſicut vi dens verſabee ꝓcupiui. Clauſo aūt iſto oſtio orat q̄s vre prēm ſuū in abſcōdito Mat. vi. vt dicere valeat cū iacob Gen. xxxij. Vidi dñm facie ad fa. ⁊ ſal. fa. ē aīa mea. Aperit em tūc oculus mēt⁹ ꝑ con/ tēplationē. ſic ſaulus cum cecat⁹ fuit exteri⁹, tunc ieſum videbat. dicit aug. q̄ñ cetera nō videbat. iō ſancti cōiter clauſis ſenſib⁹ bñt viſiones dei. Scda porta birlim dicebat⁹ porta vall' q⁹ in valle erat vel in vallē ducebat. ⁊ ſignat portā diſcipline i. auditus q̄ deſeruit acq̄ſitiōi doctrine. in valle tū būilitatiōis būiliter ſcz ſuſcipiendo doctrinaz. Et hec cuſtodiēda eſt nō audiēdo detractiones vel no/ ciua alia. ſicut eua audiuit ſerpentē in dei iniuri am. q̄ba. ſepi aures tuas ſpinis. Hoc clauſo car nis oſtio apit⁹ oſtio ſpūs. audit⁹ aīe q̄ intelligunt diuine locutiōes ⁊ inſpiratiōes. ps. Audiā q̄d lo quat⁹ in me dñs deus Can. v. Aīa mea liquefacta eſt vt dilectus lo. i. oī tarditate ⁊ frigiditate depo/ ſita ſecuta eſt diuinas inſpiratiōes cū magno deſi/ derio. ps. Jn auditu auris obediuit mihi vt abzaā in oīb⁹ Tertia dicebat⁹ ſterquilinij porta. q⁹ ꝑ eā ſtercora ejiciebātur. ⁊ ſignat nare⁹ in q̄b⁹ ē, odo ratus vñ egrediūtur immūdi e cerebro et ſenniuz tur fetores. et b⁹ claudēda ē rebo mdanio. Hō. n. de us floribo et aromatib⁹ odorē dedit ad vtēdū vo/ luptuoſe ſ nccarie. et vt ex b⁹ aſſurgā⁹ ad bonitatē ei⁹ cognoſcēdā. Fenit⁹ aūt odor ſpūal' ab eo q̄ ſen ſus mortificat i. ſ. ꝑ odoratū ſps q̄ ē diſcretio boni et mali. ſic inter odorē et fetorez. nā ſpūalia cū ꝓfortāt vicia cōturbant. naſus tuus. dr de aīa Can. vij. ſicut turris. i. diſcretio que eſt ita alta vt a lōge cognoſcat occultas ſidias vicioꝝ. ⁊ Can.

Capitulum Quartum

i. In odore vngentoꝝ tuorum currimus. inquit anīa ad sponsuꝫ suū xp̄m. i. in suauitatē exēplorū tue vite. Quarta erat porta vetus q̄ sic dicebatur q̄si a principio facta ⁊ prioz alijs. ⁊ signat gustum qui a principio fuit regulat⁹ prius alijs. dū prohibitus fuit cibo arboris sciētie boni et mali ⁊ alioꝝ p̄cessus. Hunc oportet custodire. qz qui custodit os suū. s. gustando ſm rōem ⁊ nō ſm sensualitatem custodit animā suā. Et tūc gustat⁹ p̄ internam delectationē et gaudiū. dñi p̄s. Gusta. ⁊ vi. q̄m suauis est dn̄s. Dulcis est de⁹ in oꝛe. dulcior in mortificatiōe. dulcissimus in ꝓtemplatiōe ait basilius. Quinta erat porta piscū qz inde apporabant⁹ pisces. et signat tactū. qz sicut piscis gaudz in aqua ita tactus in mollicie. Hūc oportet claudere nō solū a venereis actibo. tactibus ⁊ hmōi. sed etiā ab oībus illicitis. Isa. xxxiij. Beatus q̄ excutit manus suas ab oñi munere. s. a lingua. ab obsequio. a pecunia. i. q. i. sunt nōnulli. In manibo p̄cipue est tactus. quidā contactus spūalis et amplexus ē aīe ad ipm deū p̄ sincerū ⁊ feruidū affectum. dñi aīa Can. v. dextera illius amplexabitur me. ⁊ de mliere sanata ex ꝓtactu fimbrie vestimētoꝝ xp̄i dixit ipe. Tetigit me aliqs Mat. ix. Tetigerat ipa p̄ deuotā affectionē. tangit etiā eiꝰ vestimenta q̄ eū imitat⁹. Sexta porta dicebatur porta gregis. qz ibi accubabāt pecudes. Et signat portā locutiōis vbi multe locutiones bestiales quiescunt ⁊ vicia. Cū g̃ custodiunt⁹ bene lx porte hierusalē intrat iesus in ipam p̄ sensus spūales. s. visum ꝓtemplatiōis auditū executiōis diuinarū inspirationū. odoratū discretiōis ⁊ sancte imitationis. gustū dulcis exultatiōis. tactū feruētis dilectionis. os diuine laudationis. ⁊ in ipo ingressu miranꝺ interiores potētie seu affectus. In cuiꝰ figuram dr Mat. xxi. cū introisset iesus hierosolymam cōmota est vniuersa ciuitas dicēs q̄s ē hic. Hz cū male custodiunt⁹ sensus ejcitur xp̄s seu egredit⁹. iuxta illud. egressus est iesus ⁊c. ⁊ tunc intrat diabol⁹ dñi hiero. Si suscepim⁹ xp̄m in hospicio pectoris nr̄i. ilico fugamus diabolum. Si peccauerimus ⁊ p̄ pcr̄iam ianuā ingressus fuerit diabolus ꝓtinus recedit xp̄s. de pe. di. ij. Si. n. inqt

Capi. q̄rtū de locutiōe ⁊ multiplici vicio eius.

Vita mēbrum linguе deseruit nō solū sensui gustus. ſ etiā locutioni. iō nunc agendū est de locutione. Et de hac dicit sapiens q̄ mors et vita sc̄z anime ⁊ corp̄is in manibus lingue sunt. i. in ptāte seu vsu locutiōis. nā si q̄s male vtatur inde mors ei sequit⁹ aīe. sicut p̄z in petro cū ore xp̄m negauit qui ex hoc mortē anime incurrit. Et in q̄dam de pplo iudeoꝝ qui in deserto deum vel xp̄m blasphemauit lingua sua. ⁊ ob ꝫ lapidatus ē. Vita aūt ex lingua ꝓcedit aīe ⁊ corp̄is si q̄s dū vtat. q̄ ꝓtz in publicano qui dixit. Deus ꝓpicius esto mihi pctōri cū būilitate iustificat⁹ est. ⁊ xp̄o dicente verbo suo Lazare veni foras corā oībus viuificatus est. Primo igit⁹ ondet⁹ quō bn̄ quis ea vti dz. scdo quō q̄s male vtat⁹ et q̄t mala inde ꝓueniant. Et p̄ primo sūmat⁹ ad declarationez h⁹. verbū. p̄s. dicentis. Laudationē dñi loquet⁹ os meū. ⁊ bn̄dicat oīs caro nomī scō eius in seculū ⁊ in seculū scī. Vbi notant⁹ tria gn̄a locutionū bonarū.

Prima ſm naturā ibi Laudationē dñi.
Scda ſm grāz ibi. ⁊ benedicat oīs caro.
Tertia ſm gloriā ibi. et in seculum seculi.

Quātū ad primū .§. i.

est ꝓsiderandū q̄ inter oīa alia solū homini cōcessa est loquela naturaliter. Nā ⁊ si asina balaā aliqn̄ locuta est illud fuit p̄ speciale miraculū nō p̄ naturā. ſ nec̄ verba sua ipa intellexit. Et q̄ igitur creature rōnali est ꝓcessa lingua loquat⁹ rōnabiliter ea vti dz nō bestialiter. Et hoc etiā ostendit ipa dispositio naturalis oris ⁊ lingue. Et hoc ē q̄d dicit p̄s. Laudationē dñi loquet⁹ os meū. i. dispositio oris mei bene ꝓsiderata docebit me recte loq̄ ſm rōem. ⁊ sic ꝓsequēter deū laudare. Vñ ⁊ de q̄dam muto a xp̄o sanato dr q̄ loq̄bat⁹ recte Mat. vij. ⁊ de quodā alio q̄ locutus est mutus Lu. xi.

Circa dispositionē aūt oris ⁊ lingue q̄tuor cōsiderabimus. viz eius finalē cām. materiā. formā ⁊ circūstantiā. Quantū ad primū cā finalis ꝓpter quā lingue nr̄e data est locutio est vt hō p̄ ea manifestet cor suū ⁊ cogitatiōes secretas. q̄ alⁱs ab homine scire nō possent. vñ dicit p̄s q̄ ea que sunt in voce sunt note earū q̄ sunt in aīa passionum. Hoc ē est primū qđ docet te naturaliter os tuum seu lingua vt. s. loq̄ris qđ habes in corde ⁊ nō contrariū. Caueas ne lingua tua sit serpentina q̄ trifulcata seu triplex dr. nō q̄ habeat tres linguas ſ qz ita velociter mouet vt videat⁹ hre tres linguas Hac triplici lingua vsus est antiquus serpens cū locutus est prime muliert. Nā ⁊ falsuꝫ dixit ⁊ decipere intēdebat et verbū suū colore veritat⁹ ⁊ vtilitatis operuit. Ne igit⁹ ei filius flas vide ne falsuꝫ loquaris ne p̄ mendaciū decipe intēdas. nec duplici aut sophistico vtaris ꝓmone. ſ sicut vnā linguaz tm̄ nō duas dedit tibi dn̄s ad manifestandū interiorē ꝓceptū. ita vere ⁊ simpliciter loquaris. nā de loquētibꝫ dolose dicit p̄s. Linguis suis dolose agebant iudica illos deus. i. ꝓdemna. Quātū ad scdm viz materiā lingue nota q̄ ipa lingua est carnea nō ossea et inde multū ductilis ⁊ volubilis hinc inde p̄ os. vt ex ꝫ intelligas te in locutione tua fi eē ductē ⁊ ptinacē ſ ductilē ad retractā dū si q̄d male dixisti ad petendū veniā. si aliū ofē disti. ⁊ nō p̄teruū ⁊ durū ad defendendū tuam opinionez. Vnde et Aug. dicit. Magne sapiētie est hominē revocare quod male locutus est. qđ,

q. iiij. Est etiā ipa lingua moll' ⁊ delicata nō aspa Et hoc te docet vt locutio tua sit benigna humana nō aspera et dura. Vñ dicit sponsus de sponsa sua. s. aīa in Can. Mel ⁊ lac sub lingua tua. Mel scz suauis locutiōis ⁊ lac refrigerationis. Et ꝫ nisi oporteat aliqñ aspere loq̄ in correctiōe subditorū Vñ apl's ad Tbimo. Increpa eos dure. Est etiā ipa lingua q̄si semp madefacta ⁊ mollis, et ꝫ vel ex saliua pcedente a stomacho, vel a flegmate ex capite descendente, vel ex putredine in pectore cōgregata. Ad significandū q̄ locutio tua dz esse vl' de verbis diuinis tanq̄ ex cibis spūalib⁹ acceptis et sacra scriptura ⁊ retentis in stomacho memorie. Vel de obprobrijs ⁊ passiōibus xp̄i qui est caput nr̄m. Vel de pctis tuis p̄prijs tanq̄ saliue in pectore volūtatis aggregatis. iuxta illud puerb. xvi. Justꝰ prior accusator est sui. Nō ⁊ faciebat apl's. dicens. i. ad Tbi. Qui prius fuit blasphemus et psecutor ⁊ contumeliosus. Quātū ad tertiū. s. formam notandū q̄ lingua est longa lata et grossa. ꝫ magis longa q̄ lata ⁊ magis lata q̄ grossa. vt intelligas q̄ recte potes loqui vel de longitudine pseuerātie in bono, vel de latitudine mutationis status spūalis. vel de subtilitate scie diuine vl' humane. Istud vltimū nō frequēter exercendū. et si bonū sit. Ez vt dr Jaco. i. Si quis vr̄m indiget sapia postulet a deo. Potius lingua in se subtilis est ingrossando. sicut naturaliter fit q̄si linguā dr̄ retorquet. sicut faciebat apl's. i. ad Corin. iij. dicēs Non potui vobis loqui spūalia ꝫ carnalia. i. grossa ⁊ materialia tanq̄ puulis in xp̄o lac potuz vobis dedi. De mutatiōe aūt status hoīs nō defacili loquendū. nisi cum dr̄s intelligit vocationē a deo esse. Sed ad pseuerandū in bono pmaxime debet esse locutio. sicut apl's faciebat ad. i. Corī. vij Unusquisq̄ in ea vocatiōe qua vocat⁹ est permaneat. Est etiā attendendū q̄ lingua desup est longior q̄ sit subtus. vbi quodāmodo ligata est non aūt ex p̄te superiori ad innuendū q̄ locutio de inferioribus siue terrenis dz esse brevis. de supernis vero prolixa. q̄d suauit poptime virgo gloriosissima breuissime loquēs de terrenis etiā necessarijs vt illud Jo. ij. vinū nō hūt. ꝫ copiose de diuinis. vt illud Magnificat ꝛc. Lu. i. Quātu ad q̄rtū. s. circūstantiā p̄sidera diligenter q̄ muris sit circūquaq̄ lingua clausa ⁊ circūdata vt hr̄e elicias nō defacili ⁊ indifferēter esse loquēdū. nō tñ ex oi p̄te clausa est ꝫ hz aperturā oris. Et si cū clausura dētium vel labior̄ q̄ etiā reprehensibile eēt sp̄ tacere p̄pter q̄d dicit Jsa. vi. Ve mihi q̄ tacui. sed prius frangenda sunt verba dentib⁹ examinatiōis. ⁊ hoc est q̄d dixit Caliꝛt⁹ pa. Ponderet vnusq̄sq̄ sermones suos. ⁊ q̄d sibi nō vult loqui alteri nō loquatur. di. l. c. ponderet. Posita est etiā lingua in ore tanq̄ in q̄dā furna igneo. q̄ totū est rubeus ⁊ sub oculis ⁊ naribꝰ vt scias locutionē esse debere caritatiuā ⁊ discretaz. vñ apl's. Sermo vr̄ sit sale condit⁹ ⁊ vt videat q̄s q̄bus loquar. Et sic laudationē dñi loquef os meū istis obseruatis. Cū. n. quis sic loquit deum laudat exemplo p̄s.

Secūdo ex autori §. II

tate p̄s. innuit locutio fm grām cū dicit ⁊ bñdicat oīs caro nomini sancto eius. oīs caro. i. oīs homo. Oīs etiā caro dici pōt oīe animal. et non solum oīe aīal ꝫ et oīs creatura benedicit deo modo suo. Ad q̄d etiā faciendum inuitabāt tres pueri Ananias azarias et misael oēm creaturaz in fornace ignis positi ꝫ sine lesione dicētes Benedicite oīa opa dñi dño Dan. iij. Quadruplici aūt verbo oīs caro et oīs creatura benedicit deū et suo exemplo nos oēm carnē. i. oēm hominez ad benedicendū inducit. Et primum verbum est Regratiemus. Scōm Faciamus. Tertiū Proficiamus. Quartū Nos nō sumus vel nō stamus. Quantū ad primū regratiat q̄s suum benefactorē q̄ñ et ip̄m laudat et de eo q̄d concessit quietat nō aliud querens etiā cū ei seruit. Sic omnis caro et creatura q̄cunq̄ deū benedicit et regratiat. Laudat. n. ex sua virtute ⁊ pulcritudine creatura suū cratorē. sicut vulgariter dicitur q̄ opus laudat factorē. fm quē intellectū dicebat p̄s. Laudent eū celi ⁊ terra. mare et oīa q̄ in eis sunt. Contentant aūt singula ita de esse suo ⁊ conditione q̄ nō desiderant nec q̄runt in alia transmutari Et id q̄d deus imposuit. in hoc ei indefectibiliter seruiūt ⁊ obediūt. iuxta illud p̄s. Preceptum posuit, s. eis et nō preteribit. Et q̄ igit oīs creatura benedicit deo regratiando. erubescat miser homo nō regratiari deo q̄ sup oēs exaltatus ē ab eo. O quāta ingratitudo reperitur in hoīe q̄ nec deū laudat nec deū regratiat eum, laudando. nec gtentatur de statu suo tanq̄ minus debito receperit a deo suo vilificans beneficiū receptū nec obseruans ei⁹ p̄ceptū. Exemplo igit vniuersa creatura regratiet ore et q̄ locutio ei⁹ cessa est nomini sancto dei in seculū. Juxta illud q̄d ait apl's. In oībus grās agite. Scōm verbū creature est faciamus. Nulla. n. creatura repit ociosa. sicut nulla repit absq̄ forma substantiali, forma. n. q̄ dat esse rei dat ei ⁊ opari. vñ et cōmentator dicit q̄ q̄ aufert operationes a rebꝰ aufert eētias rer̄. Facit aūt vnaquaeq̄ sp̄ q̄d sibi p̄gruit. Ez et hoīez qui primus creat⁹ est posuit in paradiso voluptatis vt operet ibi Gen. ij. ꝫ nasc viciata p̄ pctm̄ ita in ers et ociosa effecta ē vt maiorē tp̄is p̄tē sibi concessi ad operandū amittat. semp tp̄s expectans ad operandū ex desidia. vñ p̄s. Temp⁹ faciendi dñe. i. p̄pter tp̄s q̄d expectant faciendi dissipauerunt scz homines legē tuā nō faciendo q̄ debent. Cū igit oīs caro seu creatura bñdicat dñm operando q̄d tibi q̄uenit. et in hoc oīdit virtutē suam. nā terra

Capitulū Quartum.

fructificat.celū illuminat.aqua purgat.aer adiuuat diuersis modis.Benedicat ⁊ hō deū suum ⁊ ore bene loquēdo ⁊ ope faciendo qđ dicit. Tertiū verbū est,pficiamus.Nascit.n.oīe animal paulū ⁊ paulatim crescit.quousq; ueniat ad debitam staturā seu magnitudinē.Sic etiā plante q̄runt ⁊ sui ꝓseruatōem.Hā oīe aīal vt dicit Boecius vitā tueri laborat.vt pz ad sensuz.sic et hō querat nō solū sui ꝓseruatiōem in eē spūali.p̄ locutionē ꝓfitendo peccata sua ⁊ inq̄rendo ea q̄ cōferunt ad salutē,ꝫ etiā ⁊ proficiat de die in diē.sicut ex valde puo cū nascit corpaliter crescit in magnū.ita ⁊ spūaliter cū apl̄o que retro sūt obliuiscat ad brauiū sequat̄ supne vocatiōis.in anteriora se extēdens. Quartū verbū creature est nos non sumus.Ex nihilo.n.fecit eas de⁹ ⁊ hoīm gen⁹.vt dicit̄ ij.macha.vij.Et sicut ex nihilo sunt ad nihilum tendūt.⁊ ex sua cōtinua mutabilitate se non esse oīdunt.Solus de⁹ vere est qui immutabil̄ est.Humiliet̄ igit̄ oīs caro.i.oīs homo ⁊ mentali verbo ⁊ vocali fatēdo se nihil esse ex se sed totuz ex deo dependere.Qđ intellexit gl̄osus baptista cuz interrogatus q̄d esset.rn̄dit se vocē esse.Vox aūt eoipso quo pro,fert̄ ambulatur.Hō ergo se homo benedicat aliquid de se extimando cuz nihil sit.ꝫ benedicat romini sancto dei a quo est.⁊ qui semper est in seculū.id est in vita psenti.

Quātū ad tertiū .§.III

principale est sciendū q̄ locutio glorie erit dissimilis a locutiōe vite pūtis ꝓpter qđ dicit apl̄s.i.ad Corin.xiij. Lingue cessabunt.s bmōi.hec sunt.q; nec erit ibi varietas idiomatuz.nec multiplicitas decentiū.nec modus iste verboz. cū ibi nō sit aer.ex cuius repercussiōe formamus locutiōes. Erit nā ibi locutio in tali statu qui appellat̄ seculū seculi .i.seculū futuz.sequēs ad pīos. Et seculū q̄dez de eras.l.annoz.qui est nūerus signās quietē ⁊ oīmodā libertatē.⁊ hic est stat⁹ patrie ad quē peruenitur ex pria ⁊ scda locutiōe p̄dicta. Ibi aūt est q̄ drupler locutio bñdicta.Prima est āmirationis ⁊ reuerētie qua dicūt sancti cū angel̄ mēte.Sanctus sctūs sctūs dūs de⁹ sabaoth Isa.vi.Scda ē appetitiōis resurgētie.Clamāt.n. anīe interfectoꝝ ꝓpter deū dicentes Apoc.vi.Usq; q̄ dñe sctūs ⁊ verus nō iudicas ⁊ vindicas sanguinē nostruz In qua locutiōe vt dicit gre.in moral̄ nō est credendū eos vindictā petere de inimicis suis.cuin sint in pfectissima caritate.ꝫ locutio illa ē affect⁹ intensus quē hñt de finali iudicio.⁊ cōsequenter suoz corpoz rehabitiōe.qđ tū desideriū quietat̄.⁊ ex magnitudine glorie anīe quā iā receperūt.⁊ ex certitudine rehabitiōis i ꝓpoz corpoz tpe deo bñplacito,⁊ multiplicatiōe saluandoz q̄ interim ꝓcuratur.vñ ibidē dr q̄ date sunt illis singule stole albe.i.gl̄a anīaz.vt dictū est illis q̄ quiescerent adhuc modicū donec impleatur nūerus fratꝝ eoꝝ.Tertia est manifestatio cogitatiōis seu cogni tionis occulte.Manifestat.n.angelus de⁹ sanct⁹ alter alteri suos ꝯceptus,put vult.Et sic dicūtur ad inuicez loqui,sicut in li. Zach.legit̄. Quarta locutio est recognitiōis bñficentie.de q̄ dicit̄ apoca.vij.q̄ seniores aū tronū dei et agni tollētes coronas de capitibz suis ponebāt ad pedes ei⁹ dicētes.Benedictio ⁊ claritas ⁊ sapia ⁊ grāz̄actio .honor virtus et fortitudo deo nr̄o in secula seculoꝝ .i.de bis bonis nobis collatis grās tibi agim⁹.Et nūc quidē tm̄ mente grās agūt ⁊ benedicūt.Resuscitatis aūt corpibus suis credendū est q̄ etiā ore laudabūt.vñ ⁊ Thobie dr.xiij.c.de supna bierusalē.per oēs vicos eius cantabit̄ alla.qđ interpretatur laudate dūm oēs.⁊ Isa.li.dicit̄ de ipa supna bierusalē q̄ gaudiuz et leticia inuenient̄ in ea.gaudiū.s.quo ad corp⁹.leticia quo ad animā. actio grāz̄ ⁊ vox laudis.Dicit̄ aūt a quibusdā q̄ locutio illa corpalis q̄ insensibilis erit ⁊ sua inssima ad vnū idioma reducet̄.qđ primū fuit in mūdo.Et hoc idioma iudei dicūt fuisse hebraicū.cuius certitudi aliter sciri nō possit nec ibi opus erit docēte.qz vt dicit dūs p̄ biere.oēs scient mea maiori vsq; ad mīmū.vt g̃ valeat q̄s peruenire ad hāc locutionē iocūdissimā et p̄fectissimā vrat̄ bene ī pūti lingua nature et grane.et sic ex verbis tuis iustificaberis.ait saluator Matth.xij.

Quātū ad malū §.IIII

vsūm lingue vñ moz sequit̄ corpis ⁊ anie.ꝓpter qđ dicit Salomō,puer.xv.lingua immoderata cōteret spūm.p̄s.Pone dñe custodiaz ori meo et hostiū circūstantie labiis meis.ne declines cor meum in verba malicie.vbi tria pūt notari. Difficultatio recte locutiōis ibi.pone do.cu.o.m. Observatio debite discretiōis ibi.⁊ ho.cir.l.m. Multiplicatio maligne intētiōis ibi.ne decl.cor.m.in ver.m. Quātū ad primū nota q̄ maxia difficultas est linguā custodire ne erret,ꝓpter qđ dicit Jaco.in cano.sua.c.iij. Qui nō offendit in verbo hic pfectus est vir.⁊ ij.in eodē.c.dicit. Oēs natura bestiaz.serpentū.volucrū ⁊ ceteroz domita est a natura būana.linguā vero nullus hoīm domare potuit.Inquietū malū et plenū mortifero veneno.Et,ꝓterea spūss. sup discipl̄os apparuit in specie linguaz.vt hētur Act.ij. ad ostendendū q̄ ipe eā regat et dirigat. Hoc igit̄ cognoscēs ꝓphēta.nō confidens in sua virtute ꝫ dñi adiutoriū ait. Pone dñe custodiā ori meo.i. oportet vt custodiās. Quātū ad scdm oportet q̄ plures circunstantie obseruent̄ in locutiōe nra ne sit mala. Et propterea dicit tostiū circūstantie labiis,s.pone vt sciam q̄n debeo loqui.quādo tacere. Nam ⁊ tacere cū expedit loqui vicioſum est et male loqui peius. Vñ Aug.in cano.quisq; xi.q.iij. Et qui

mēdaciū loquitur. ⁊ qui veritatē occultat vterq; reus est. Ille q; nocere desiderat. iste q; prodesse nō vult. Nec; n. aliq̄ opus virtuosum esse pōt nisi debitis circūstantijs vestiat. ſm. b. Tho. in sūma. Debet ergo loquens ꝓsiderare cui loquatur vbi loquat. qñ loquat. quātū loquat. ad quid loquatur. i. ad quē finē. ⁊ quō loquat. De ſunt circūstantie attendēde in locutiōe. Et quātū ad primā. ſ. cui loquat. scire dz q; cū excōicatis loqui nō debet nisi in certis casibꝫ exp̄ssis a iure. xi. q. iij. cū excōicato. ⁊. c. ſe. Itē ꝓsiderare dz si is cui loquit ē p̄latus. socius vel subdit⁹. Nā p̄latis loqui debet cū būilitate ⁊ reuerētia. etiā cū de aliquo malo eos āmoneret ⁊ būane. Sicut fecit nathan cū reprehendit dauid de adulterio cōmisso vt hētur. ij. Reg. xij. Socijs aūt cū deliquerint loquendū est nibilomin⁹ reprehendendo nō aspere ſ cū benignitate. vñ ap̄ls. Si p̄occupat⁹ fuerit aliq̄s in aliquo delicto. argue eū in spū lenitatis. Subditis vero ſm q; exigit ꝓdictio eoꝝ ⁊ qualitas criminis. Tertio ꝓsiderare dz vbi loquat. Naz in eccīa que est locus orōis nō decet loqui de rebꝫ mundanis. Vñ extra de immu. eccle. c. decet li. vi. dz q; ibi nō debent fieri parlamēta. ⁊ ap̄ls. i. ad Thi. dicit mulieri in eccīa loqui nō p̄mittitur. Tertia circūstantia attēdenda in locutiōe est tps. Namvt dicitur Eccle. iij. temp⁹ tacendi ⁊ tps loquēdi. Cuz enim quis dicit suas orōes p̄uatas seu cōmūes nō debet tūc loqui cū alijs nisi magna necessitas cogat. Et cū iuuenis est multū. nō expedit ei multa loqui ⁊ docere alios. ſ potius tacere ⁊ interrogare seu addiscere. Vñ Eccl. xxxij. Adolescens loquere vix in cā tua. ⁊ cū bis interrogat⁹ fueris habeat caput rūsum tuū. Sic ⁊ xp̄us duodennis in templo audiebat ⁊ interrogabat. vt hētur Lu. ij. Quarto dz attēdere vt nō nimis loquat etiā de bonis. q; in multiloquio nō deest pcm̄. vt dz Prouer. x. Quinto dz attēdere ad finē p̄pter quē loquitur. Nā vbi finis malus est. etiā ip̄m op⁹ malum est. Si quis. n. loquerē de rebꝫ diuinis vt inde lauderē. l. decipet aliū vnq; p̄ccatū ē. Et iō ap̄ls dicebat. Omnia quecūq; agitis in verbo aut opere in gl̄a dei facite. Quātū ad septimā circūstantiā debz quis modū debitū seruare. vt. ſ. ſm materie exigētiam ⁊ psonaꝝ modū. Fuet vel cōpassiuū vt ad pusillanimes. vel argumentatiuū rōibꝫ vt ad sapientes. vel mortificatiuū ad duros ⁊ rebelles. vñ apostolus. ij. ad Thi. iij. Argue. obsecra. increpa. Et q; difficile est ista oīa seruare. iō ps. postulat a dño hoc sibi p̄stari dicens ⁊ hostiū circūstantie. ⁊c.

Quātū ad tertiū .ſ.v.

principale sciendū innumera mala p̄cedere ex locutione indebita. vñ Iacob. iij. dz. q; vniuersitas iniquitatis lingua ꝓstituit in mēbris nr̄is inficiens a gehenna. Et ꝓpterea dauid dñm orat ab his malis liberari dicēs in eo qd̄ sequit in predicto themate. Nō declines cor meū in verba malicie. Nō declines. i. nō declinare p̄mittas cor meū id est mentē ⁊ voluntatē meā. in verba malicie. i. in verba que sunt mala ⁊ peccata. iō aūt dicit prius cor postea verba. q; vt dicit Aug. rea; linguaz nō facit nisi rea mens. Et sicut nūc lingua mala inflāmat p̄ desiderium a gehenna. i. a diabolo. ita postmodū in gehēna inferni cruciat ab eo. Et p̄terea diues epulo postulabat refrigeriū in lingua dicens. Mitte ⁊c. vt refrigeret linguā meaz. q; crucior in hac flāma Lu. xvi. nō q; aīa linguam hēat. ſ q; cruciabat spāliter ꝓpter pcā lingue. ⁊ sicut ois nāa locutio ex līis resultat ⁊ cōponitur alphabeti. ita ex lingua tot peccata oriunt quot littere ip̄ius alphabeti. vt patebit descendendo p̄ singula. Primū ergo est adulatio que in hoc consistit cū quis verbis l' factis inordinate alteri placere querit. Et de hac dicit dñs p̄ Ezech. Ue qui ꝓsumūt pulvillos sub oī cubito manus ponētes cervicalia sub capite vniuerse etatis ad capiēdas aīas Ezech. xiij. Pulvill⁹ sub cubito et cervical sub capite ponit vt molliter quiescat. q; quisquis male agentibꝫ adulat. hoc agit vt p̄cōr in culpa sua quiescat vt dicit Gre. xlvi. di. Sūt nonnulli Ue aūt imp̄ecat eternā dānationē. Nā adulando. laudādo aliquē de criminalibꝫ vel etiā de bonis ad ip̄m decipiendū spūaliter vel tpaliter ſm Tho. in sūma mortale est. Sicut fecerūt discipuli pharisecoꝝ cū xp̄o dixerūt. Magister scimus q; verax es ⁊c. mat. xxij. Sed ⁊ in bonis circa bonos debet laudatio moderari ne sit eis occasio ruine. vñ Seneca. Lauda parce vitupato p̄ius. ⁊ Eccle. xi. dz. nō laudes quenq; in specie sua. i. in facie.

Blasphemario. Est aūt blasphemia attribuere deo qd̄ ei nō ꝓuenit. vel remouere a deo qd̄ cōgruit. vt cū quis dicit deū esse iniustū. vel p̄talē vl' p̄ditorem. vel nō posse facere hoc vel illud. De quo vicio ꝓqueri⁹ dñs p̄ Isa. frequētato ap̄lo suo dicens. Iugiter nomē meū blasphemat. qd̄ sp̄ mortale est. cū quis aduertit significata verboꝝ. Et p̄pter hoc sennacherib rex assiriorꝝ. q; dicebat deuz nō posse defendere hierusalē de manibꝫ suis quā obsidebat. ꝓfusus est interfect⁹ ab angl̄o. clxxxv. milibus exercitus sui ibi defunctis. vt hētur. xij. Reg. xix. Cōtentio que ſm Alnb ē impugnatio veritatis cū ꝓfidentia clamoris quā virandaz docebat ap̄ls. ij. Thi. ij. dicens. noli ꝓtendere verbis. Ad nihil. n. est vtile nisi ad subuersionez audientū. vbi gl̄o. collario dz esse inter suos xp̄i nō ꝓtentio. Fieri. n. vix pōt in ꝓtendendo vt vinci se quisq; patiat. ⁊ aliquid nō extorqueat ꝓtra veritatem ne inferior seu succūbere videat. sed ⁊ p̄ veritate etiā ⁊ si efficaciter tñ modeste ꝓtendendū est.

Detractio que ē denigratio alicuius fame p̄ verba occulta. occulta. ſ. ei ꝓtra quē fit quod vicium

Capitulū Quartum.

semp est mortale cū hoc intendit siue falsuz siue verū dicendo. ꝛ grauiꝰ ꝯz auferēdo substantiam tpalem ſm. b. Tho. ij. ij. vñ dr Sap. i. A detractione pcite lingue. Nā vt dicit alexāder papa. Si ma liniquitas est detralxere. vi. q. i. Et loquacitate etiā detralxere qñq; est mortale qñq; veniale.

c Excusatio peccati Aug. Si te excusas deꝰ te accusat. hoc malū gñale esse in būano gñe ꝓgnoscens deus dicebat p Hiere. Nemo est qui agat pnīaz de peccato suo. Cnuſq; ſsq; dicit. q̄d feci? In q̄ oſtēdimus nos eē nō solū filios natura ꝫ etiā imitatione primoꝝ pntū qui redarguti excusauerunt peccatū suū. sed ꝓpter hoc ex paradiſo expulsi sūt. Geñ. iij.

f Fallax locutio p̄cipue cōtra id qđ est in corde. que fallacia si fit ꝓtra fidez ꝛ bonos mores necessarios ad salutē vel in nocumētū ꝓximi notabile. mortale ē ſm Tho. ſe. ſe. ꝛ hoc intelligit per illud Sap. i. Os q̄ mentit occidit aīam. Ꝫz ꝛ mendacium iocosum vel etiā ad vtilitatē alioz̄ dictū spūale vel tpale. nunq; est sine pcto veniali saltē.

g Gloriatio siue p iactantiā siue vanā gloriā. Ꝫz dicit dñs Nō glorietur sapiēs in sapia sua. nec potens in potētia sua. nec diues i diuitijs suis Hiere. ix. Et rō est. q̄z gla ei? q̄si stercus vt dicitur. i. Mach. ij. Et cū quis iactat se vel laudat de aliquo crimiali vtiq; mortale est ſm Tho. ſe. ſe. Addit aūt iactantia supra glorificatiōem vt plurimū falsitatē dicendo plus q̄z sit. Ꝫz dicūt dānati in inferno quidā. Quid nobis ꝓfuit superbia nr̄a ꝛ iactātia diuitiaꝝ? Ecce oīa transierunt sicut vmbra. Sap. v. Homicidiū perpetratio. ſ. p̄cepto l' ꝓsilio ꝛ hꝰ. pō. Lingua eoꝝ gladius acutus ꝫz ad occidendū. Et sic turbe iudeoꝝ occiderunt xp̄m hora tertia crucifixū. ſ. linguis iudeoꝝ. Sed vt dicit Aug. Cū fratri tuo male ꝓsuades occidis de pe. di. i. noli.

Irrisio cū ſ. aliquis videt alium ad iniuriā. ꝓpter qđ agit ꝓtra honorē ipi? Et talis irrisio graue peccatū est circa deū, ꝛ diuina ac etiā cū fit erga pntes ꝛ sil' ꝓtra suos dei. vñ dicit ꝓuer. iij. Abominabilis est deo oīs illusor. Et ex pueris qui videbāt heliseū vocātes caluū. xlij. occisi sūt ab vrsis. iiij. Reg. ij. Cantio. i. cantare vana ꝛ amatoria ꝓuocantia ad lasciuiā. qđ vtiq; ñ est absq; graui peccato. Cñ ꝛ Salomō inter cetera delectabilia curie sue dicit se habuisse cantores ꝛ cantatrices. Et postea ꝯcludit q̄ in his oīb' reperit vanitatē ꝛ afflictiōem spūs. ſ. p cōtritionez sed dr remissio huius peccati bri. Cñ ꝛ invita fratrum legit de quodā q̄ ꝓpter cōplacentiā multā in hmōi torquebat acriter in alia vita futura.

Lasciua pronūciatio. ſ. p lenociniū vel scurrilitatem que est de verbis turpib'. Et hec sunt grauia peccata. nō solū cū dicunt intentiōe inducēdi alium ad turpia. Sicut dicit Salomon de muliere mala ꝓuer. vij. Irretiuit eū multis ſmonib' sed etiā cū ex hmōi sequit ruina audientiū. vñ apls dicit. Scurrilitas que ad rē non ptinet nō noiet in vobis.

m Maledictio hic importat imprecationē mali erga aliquā creaturā. vt cū dr. Veniat tibi tale malū vel tale. Et cū deliberato aīo illud optat in malū eius mortale est. Et sic intelligit illud. i. ad Corin. vi. Nec maledici regnū dei possidebūt. Ꝫz ꝛ maledicere familiam vel subditos cā correctiōis nō est absq; peccato. q̄z nō debitus modus est iste corrigēdi.

n Nugatio incantationis q̄ vtiq; verbis fiūt nugatorijs ꝛ vanis ꝛ semper peccatū est. aliq̄n etiaz mortale. Et de hac ps. Odisti obseruātes vanitates supuacue. Ad qđ etiā facit qđ dicit aug. xxvi. q. iij. igit. Oēs hmōi artes nugatorie ꝛ norie supstitiōis fugiēde sunt a xp̄iano.

o Oratio indebita viz sine attentione interruptiōe ꝛ nimia acceleratione. Oratio enim cōis vt horaꝝ canonicaꝝ vel in pnīa iniūcta oportet q̄ sit vocalis. ꝛ etiā alia quecūq; pōt esse vocalis. Et cū petit illicitū vt vindictā inimici vel posse aliquid mali facere. graue peccatū est. Surrta illud ps. Oratio eoꝝ fiat in peccatū. ꝛ illud Jaco. pentis ꝛ nō accipitis ꝛc.

p Peieratio. i. iurare scienter falsuz vel quid illicitū ꝓmittēdo. vl' sine necessitate. aut nō seruare ꝓmissuz iuramēto firmatū cū pōt fieri ꝛ dr q̄ mortale est. q̄ntū ad primū et vltimū casuz. Vñ Eccle. xxiij. Iuratiōi nō assuescat os tuū. multi. n. casus i illa.

q Querulatio i murmurario viz cōqueri verbis de aliq̄ cū impatientia ꝛ precipue de superioꝛib'. qđ q̄z graue sit peccatū oñdit in punitiōe eius. i. ad Corin. x. Neq; murmuraueritis sicut quidā eoꝝ murmurauerūt ꝛ ab exterminatore pierūt. Et multiplicit als puniri sūt. vt ꝓz in li. nūeri ꝓ totū.

r Reuelatio secretoꝝ vel confessiōis vel sigilli confessiōis vel aliorū in secreto cōmissoꝝ. qđ cū sit in primo casu semp est grauissimū peccatuz mortale in alijs q̄ ꝓtra ius naturale nisi fiat ad obuiandū scādal' etiā mortale. ꝓuer. xi. Qui reuelat secreta perdet fidem amici.

s Susurratio q̄ in hoc ꝓsistit. ſ. ponere discordiā ꝛ maliuolentiā inter amicos ꝓ verba dicēdo vni malū de altero qđ ex se est mortale. ſm Tho. ſe. ſe. faciendo hoc ad talē finem. Ad Roma. i. susurrones deo odibiles sunt.

t Temeraria affatio. i. dicere alicui contumeliam ꝛ obprobria in iniuriam eius. Et hoc vicium ponit apls. ad Ro. i. inter alia de quibus dixit. Qui talia agunt digni sunt morte. ſ. eterna.

u Verbū ociosum de quo christus Matth. xij. dicit. De oī verbo ocioso quod locuti fuerint homines rationez reddent in die iudicij. Et dicit verbum ociosum ſm Grego. in moza. qđ caret necessitate vel debita vtilitate. Cum igit tot vicia oriant ex lingua orandus est deus vt dirigat eam cū ps. dicente. Pone domine custodiam ori meo ꝛc.

Capitulū quintū de sensibus interioribus

De sensibus interioribus quos Auicēna in li. de aīa dicit esse quinq; ſ. sensuz cōem. fantasiam. imaginatiuā. extimatiuā ⁊ mēoratiuā. Sed be. Tho. in. i. pte. q. lxxix. dicit eē quattuor nām. Nā potentiā imaginatiuā ⁊ fantasiaz pro vna ponit. Pro huius aūt declaratiōe dicit idē q; cū natura nō deficiat in necessarijs. optet tot esse actiōes aie sensitiue ꝗt sufficiant ad vitā pfecti aīalis. Et q; cunq; hāz actionū nō pōt reduci ad vnū principium requirūt diuersas potētias. cū potēcia anie nihil aliud sit q; proximū principiū opatōis anie. Est aūt ꝑsiderandū q; ad vitā pfecti aīalis requiritur q; nō solū apprehendat rē apud pūriaz sensibilem ꝫ etiā apud eius absentiā. Alioquin cū aīalis motus ⁊ actio sequaf apprehensionē nō moueretur aīal ad querendū aliq̄d absens cui⁹ ꝓtrarium apparet maxīe in aīalibꝫ pfectis q; mouentur motu ꝓgressiuo. Mouenf. n. ad aliq̄d absens apprehensum. Oportet ḡ q; aīal p aīam sensitiuā nō solū recipiat spēs sensibiliū. cū pūrialiter immutaf ab eis. sed etiā q; eas retineat ⁊ ꝓseruet. Recipere autē ⁊ retinere reducunf in corpalibꝫ ad diuersa principia. nā būida bñ recipiūt ⁊ male retinent. Ecōtrario aūt est de siccis. Ulñ cū potentia sensitiua sit act⁹ organi corpalis. oportet eē aliā potentiam que recipiat spēs sensibiliū. aliā que ꝓseruat. Rursus ꝑsiderandū est q; si aīal moueref solū propter delectabile ⁊ ꝓtristabile ſm sensuz nō eēt necessariū ponere in aīali. nisi apprehensiōez formaꝝ quas pcipit sensus in q̄bꝫ delectaf aut hoꝛret. sed necessariū est aīali vt q̄rat aliq̄ vel fugiat. nō solū q; sunt ꝓuenientia vel nō ꝓuenientia ad sentiendū sed etiā ꝓpter alias cōmoditates ⁊ vtilitates siue nocumēta. Sicut ouis videns lupū fugit. nō ꝓpter indecentiā coloris aut figure ꝫ q; inimicuz nature. Uel ꝛ auis colligit paleā ñ q; delectet sensum ꝫ q; vtil' ad nidificandū. Necessarium est ḡ aīali vt pcipiat hm intentiōis quas nō percipit sensus exterioꝛ ⁊ hmōi pceptiōes optet esse aliud principiū. cū pceptio formaꝝ sensibil' sit ex īmutatione sensibilis. nō aūt pceptio ꝓdictaꝝ intentionū. Sic ḡ ad receptionē formaꝝ sensibiliū oꝛdinaf sensus ꝓprius ⁊ cōis. Qui in hoc differūt. q; sensus ꝓprius. ſ. visus. audit⁹ ⁊ hmōi iudicant de sensibili ꝓprio. discernēdo ipm ab alijs que cadūt sub eodē sensu. sicut visus discernit album a nigro vel viridi. Sz discernere albū a dulci seu sonitū ab odoꝛe nō pōt. nec visus. nec gustus nec alius sensus exterioꝛ. q; oz qui inter aliq̄ discernit q; vtrūq; cognoscat. Sz ptinet hoc ad sensū cōez que est alia potētia a ꝓdictis ad quē referūf sicut ad terminū cōem. oēs apprehensiones sensuū a q; etiā pcipiunf intētiones sensuuz. sicut cū aliq̄s videt se videre. hoc. n. nō pōt fieri p sensuz ꝓpriū. q; nō ognoscit nisi formā sensibilē a qua īmutaf. in qua īmutatiōe pficif visio. Ad formaꝝ aūt sensibiliū q; apphendunf p sensus exteriores retentionē seu ꝓfuationē ordinaf fantasia seu imaginatio q̄ idē sunt. Est. n. fantasia seu imaginatio q̄si thesaurus quidā formaꝝ p sensuz acceptaꝝ. Alui cenna ponebat diuersas potentias esse. appellans fantasiaz quādā potentiā q; cōponit ⁊ diuidit formas imaginatas. vt cū ex forma imaginata montis ⁊ forma imaginata auri. cōponim⁹ vnā formā quā nunq; vidim⁹ ſ. montē aureum. Sz ad hoc opus sufficit vis imaginatiua in hoīe. in alijs aūt aīalibꝫ nō repiſ hoc. Ad apprehendendū vero intentiōes q; p sensuz nō accipiunf oꝛdinaf extimatiua. Et ad ꝓfuandū eas vis mēoratiua que ē thesaurus quidā hmōi intentionū. Cui⁹ signuz est q; principiū memoꝛādi in aīalibꝫ sit ex aliqua hmōi intentiōe. puta q; est nociuum vel ꝓueniens. ⁊ ipa rō preteriti quā attēdit memoria inter hmōi intentiōes cōputaf. Considerandū est aūt q; quātū ad formas sensibiles nō est dīa inter hominē ⁊ alia aīalia. siꝛ. n. mutanf a sensibꝫ exterioꝛibus. Sz quātū ad istas intentiōes ꝓdictas ē dīa. Nā alia aīalia pcipiūt hmōi intētiones naturali quodā instictu. hō aūt p quādā collationē. Et hō que in alijs aīalibꝫ vocꝛ extimatiua in hoīe vocꝛ cogitatiua. que p collationē quādā hmōi intentiōes adinuenit. vnō ⁊ vocꝛ rō ꝓticularis. cui medici assignāt determinatum organū. ſ. mediā ptē capitis. Ex pte aūt mēorie nō solū hz mēoriā hō sicut cetera aīalia in subita recordatiōe preteritoꝝ ꝫ etiā reminiscentiā. quasi silogistice inqrendo ꝓteritoꝝ memoriam ſm indiuiduales intentiones.

De fantasia Capitulum sextum.

Sequitur de potentia apprehensiua interioꝛ q̄ vocꝛ imaginatiua seu fantastica qō idem est. Et fantasia quidē nomē est grecū. ⁊ in latino interꝓtatur apparitio. q; in ipa potētia fiūt ⁊ refuantur apparitiones seu imagines sensibiliū accepte a sensibus. Que apparitiones dicunf imaginationes ſ. fantasmata seu idola. q; repsentant res apprehensas a sensibꝫ. Et de hac pōt intelligi illud ꝓs. In imagine ptransit hō sed ⁊ frustra ꝓturbaf. Nō solum. n. intelligiſ de imagine dei. ſ. creatoꝛis que ē in hoīe. in qua existens. i. eā bñs pertransit. i. cito transit de tāta nobilitate ad miseriā peccati a qua vix recedit. Nā ⁊ si ꝓturbef varijs flagellis vt cōuertaf. frustra videf esse. q; nec p illa nouit reuerti ad deū. Ulñ dicit ꝓpheta. Frustra insufflauit cōflatoꝛ malicie non sunt ꝓsumpte. Sed etiaz pōt intelligi de imagine fantasie. Ex qua autoꝛitate tria pōt elici. Et primū est q; hō est discurrens p rōem ibi. pertrāsit homo. Secōm est q; est intelligens p imaginatōez ibi. i imagīe. Tertiū q; ē ira

Capitulū Sextum.

ſcēs.ſ nō ad fructificatōez ibi.ſ ꝛ frustra ꝓturbaſ

Quātū ad primuz .ℌ. I.

eſt ſciendū ꝙ iſta eſt dīa inter hoiem ꝛ angelū in cognoſcēdo.qz angelus intelligit ſubito abſq; diſcurſu intellectꝰ.ſ hō mortalis intelligere nō pōt niſi ꝑ diſcurſuz rōis tranſeūdo ſeu ꝓcedendo ꝑ plura media deuno in aliud.ꝛ de noto ad ignotū ꝛ ſic ꝑtrāſit hō in rez cognitiōe. Unū ꝛ diffinitur ꝙ eſt aīal rōnale. Angelus aūt dr intelligētia ſeu ſubſtātia intellectual'. Erqō Gre. dicit in omel'. ꝙ iudeis.ſ.paſtoribꝫ tancq; rōe utentibus debuit apparere rōnale aīal.i.angelus ad manifeſtandā ꝙi natiuitatē.ſumit' ibi improprie rōnale pro intellectuali creatura.ſic igitur pertranſit homo

Quātū ad ſecun .ℌ.II.

dū ſciendū eſt ꝙ in tali tranſitu ſiue diſcurſu nō pōt homo intelligere niſi in imagine.i.in fantaſmate repſentato intellectu. Unū ꝛ plꝰ dicit ꝙ neceſſe eſt quēcūq; intelligentē fantaſmata ſpeculari. Sicut.n.res ſenſibil' cū videt multiplicat ſpeciem ſuā.i.ſil'itudinē uſq; ad potentiā viſiuā.mediante ꝙ ſil'itudine ocul' videt.ꝛ ſil'itudo illa exinde deferꝫ potentie ſenſus cōis.ubi diſcernitur unū ſenſibile ab altero.ꝛ exinde defertur potētie imaginatiue ſeu fantaſtice talis ſil'itudo magis aſſubtiliata.ꝛ ibi refuaſ. Sic ipa potētia fantaſtica repūtat tales ſil'itudines ꝙ dicūt fātaſmata ſeu imaginatiōes intellectui ꝛ ī illis itelligit. Et hīc eſt ꝙ dr a mortalibꝫ videri ñ pōt ſeu intelligi clare ꝑ eſſentiā ſuā.qz cū nō poſſit intellect' intelligere abſq; fantaſmate.ꝛ fantaſma ſit repūtatiua rei corpalis.nō pōt aliqō fantaſma deū in ſua eſſentia repūtare. Nā ut dr Io.iiij. Spūs eſt de'. nō corpus.ꝛ iō intelligi clare ñ pōt niſi qs ſit alie natus a ſenſibꝫ.ut paulus in raptu ſuo. Sic ꝙ ꝑ tranſit homo in imagine.ſ.ad intelligendū.

Quātū ad ter .ℌ.III.

tiū ꝓturbaſ bō freq̄ēter ex eo ꝙ ea q̄ imagiatur.ſ in implendo deſideria ſua q̄rendo diuitias ꝛ bꝰ. nō babuerūt effectū.ſ frustra ꝓturbaſ.qz inuti liter ꝛ ſine rōe cū bꝰ ñ expediāt ſaluti ſue. Cōturbaſ ꝛ aliqñ tribulatiōibꝫ ꝛ aduerſitatibꝫ.ſ frustra.qz nō pōt ea vitare deo ſic diſponēte. Conturbaſ ꝛ ſe ꝑ ſuis ſollicitudinibꝫ in multiplicādo tpalia ſ ꝛ frustra.qz demū oīa in morte dimittit. Ad qō facit ꝙ dicit idem ps.alibi viz. Sicut somnuz ſurgentium dūe imagines ipoꝝz.i.imaginationes mundanorum ad nihilum rediges.

Nota quod cir .ℌ.IIII

ca ꝓtentiā fantaſticā ſiue imagiatiuā opari pōt poſt deū ꝙ eſt ꝓia cā oīs motiōis.angelus bonus ꝛ angl's malus.ꝛ homo ipe ꝑ ꝓprios actꝰ.ꝛ angel' bōꝰ opaſ.ſ ea ad iſtruendū.qō pbaſ rōe.auctoritate ꝛ exēplo. Rationē aſſignat.b.Tho.i.ꝑte.q.cxi.ꝙ talis eſt. Diuīa ſapīa ut dicit Dyoni. de diui.no.ꝓuīgit fines ꝓꝝ ꝓcipijs ſcōꝝ. Ex quo ꝑz ꝙ natura inferior in ſui ſupmo attingit' a natura ſuperioꝛi. Natura aūt corpal' eſt infra naturā ſpūalē. Inter oēs aūt motꝰ corporeos pfectior eſt motus local'.ut ꝓbat plꝰ.viij.phicoꝝ. Et ō natura corpalis nata ē ꝛ apta moueri a natura ſpū ali ſm motū localē. Imagiatiua igit' potētia ſiue fantaſtica cū ſit ſenſitiua ꝛ affixa organo corpali pōt imutari ꝑ angelū bonū.ꝛ hoc magis ꝑticulariter declarat idē.b.Tho.in q.cxi.arti.iij.ubi dicit ꝙ apparitiōes imagiarie q̄ fiūt in fantaſia cauſantur interdū in nobis ex locali mutatiōe corpaliū ſpūum ꝛ humoꝝ. Unū Ariſt.in li.de ſom.ꝛ vigi. aſſignans cām apparitiōis ſomniorū dicit ꝙ cuz aīal dormit deſcēdente plurio ſanguine ad principium ſenſitiuū.ſ.a capite uel coꝛ.il' deſcēdūt motus.i.impſſiones relicte ex ſenſibiliū motionibꝫ. q̄ in ſpiritibꝫ ſenſualibꝫ ꝓſuātur ꝛ mouēt principiū ſenſitiuū.ita ꝙ fit quedā apparitio.ac ſi tunc principiū ſenſitiuū a rebꝰ ipis exterioribꝫ imutaret'. Et tāta pōt eē cōmotio ſpūuz ꝛ hūoꝝ.ꝙ hꝰ. apparitiōes etiā vigilātibus fiūt. ſicut ꝑz in freneticis ꝛ in alijs hꝰ. Sicut ḡ hō fit ꝑ naturalē cōmotionē hūoꝝ.ita ꝑt fieri ꝑ opatiōez angeloꝝ erq̄ ut dictū eſt materia corpalis naturaliter ſubeſt angl'is q̄ ad motū localē. Probaſ hoc etiaz auctoritate.dr.n.ecde.i. Luſtrās vniuerſa in circuitu pergit ſpūs ꝛ in circulos ſuos reuertit'. Ad erponitur a q̄buſdā de ſole.q̄ idcirco dr ſpūs.nō ꝙ corpora celeſtia ſint aīata.ſ qz vnic' eis angl's ſic̄ motor mobili ad mouendū ipm corp' ſolare virtute ſua. Dicit' aūt reuerti in circulos ſuos.qz ꝑ eoſdē gradus q̄s aſcēdit ꝑ zodiacū.ꝑ eoſdē reuertitur ſeu retrocedit. Aug.ēt in li.de trini.dicit ꝙ angeli adhibent ſe iā corpalia ad aliq̄s effect' ꝓducēdos ſicut factū fuit ꝑ angelos malos de ſerpenti bꝰ de nouo formatis coram pharaone in cantatiōibꝫ magoꝝ.ſm expoſitionē aliq̄rū.ſ aūt fieri nō pt niſi localiter mouēdo. Ubi etiā poſuerūt ſupma corpora moueri localiter a ſpūalibus ſubſtātijs.i.angelis. Oſtendit' idē ꝑ exemplū.viz ex viſionibus imagiatijs ꝓphetaꝝ eis factis in ſomnoꝝ.l' vigilia miſterio bōꝝ angloꝝ. Et ī hmōi opatiōe ſeu trāſmutatione imagiatiōis ſm.b.Tho. nō imprimit angelus aliquā formā imagiariā.q̄ nullo mō prius ſit ꝑ ſenſuz accepta. nō.n.poſſet facere ꝙ cecus imaginaret' colores.ſ hoc facit cauſando motū localem ſpūuz ꝛ hūoꝝ.ut dictū eſt.ex q̄ motu imaginatio informat'.ut actꝰ fantaſticus motꝰ ꝓſurgat ab impreſſionibus interius ꝓſeruatis ꝛ prius acceptis a ſenſibus. Et cū angelus bonus cauſat aliquā imaginariā viſionē ſiue in hoīe vigilāte ſiue dormiēte.q̄cq; ſil' illumīat intellectū ut cogno

scat talis.qđ p hꝰ. silitudinez significet. Sicut in Io. euāgelista visionibus imaginarijs vt hētur in Apoc. de li. clauso septē sigillis ⁊ aperitiōe eoꝝ ⁊ de septē angel' tuba canētibꝰ ḡs habuit ⁊ intellexit mīsterio angelorū vigilans. vñ dicit ipe in. i ca. Significauit deꝰ que oꝝ fieri cito loquens per angelū suū suo suo ioanni Et ioseph dormienti apparuit angls ⁊ illūiauit eū. monēdo de translatione pueri iesu in egiptū Mat. ij. Quīq; vero p operationē angeli boni solūmodo silitudines rerū apparent in imaginatiōe. absq; alia illūiatiōe intellectus ad intelligendū qđ significet. nec tñ fit deceptio p eos. ß hoc pringit ex defectu intellectꝰ eiꝰ cui apparēt. Sicut accidit ī sōnio pharaonis de septē spicis ⁊ septē vaccis variis significātibus septez annos fertilitatis ⁊ alios septē sterilitatis. qđ tñ ipe nō intellexit. sed ioseph interp̄tatus est.

Operatur ēt ange .§. v

lus malus. i. diabolus circa fantasiaz hois sed ad decipiendū. Qđ declarat naturali rōe. canōis autoritate ⁊ experimētoꝝ multiplicatiōe. Primus sic declarat. corpa naturaliter subdunt ⁊ obediūt nature angelice q̄ntū ad motū localē. Angeli aūt mali ēt si amiserint grāz nō tñ virtutē naturalē. Cuz aūt potētia fantastica siue imaginatiua sit corpal'. i. affixa organo corporeo. naturaliter ēt subdit ⁊ angelis malis vt possint ea trāsmutare. causando varias fantasias ex desēsione hūoꝝ ⁊ spūuz ad principiū sensitiuū. p curata ab eis. Patet ⁊ hoc ex canone. Dicit. n. xxvi. q. v. c. epi. Illud nō est omittendū q̄ quedā scelerate mlieres post satbā retro uerse. demonū illusionibꝰ ⁊ fantasmatibꝰ seducte credūt se ⁊ p̄fitent' cū Diana nocturnis horis cū paganoꝝ. vel cū Herodiade. vel cū innumera multitudie mulieꝝ equitare sup̄ q̄sdā bestias. et multa terrarū spacia intempeste noctis silētio p̄trāsire. ⁊ infra. Quapter sacerdotes oī instātia p̄dicare debent p̄plo dei. vt nouerīt oēs hec falsa esse. ⁊ nō a diuīo sed maligno spū talia fantasmata mētibꝰ fidelū irrogari. Et quidē ipe satbanas trāsformat se in diuersarū p̄sonaꝝ spēs atz silitudines ⁊ mentē quā captiuā tenet in somnijs deludens p̄ vias quecz deducit. hec ibi. ⁊ in. c. nec mirz. e. q. Aug. narrat q̄ in libris gentiliū legit' de quadaz maga dicta Circe q̄ socios vlixis mutauit ī bestias q̄ magicis p̄stigijs poti' fingebat q̄z in rerū veritate cōpleret alterādo fantasias hoīm. Patet hoc etiā p plura exēpla. Legit'. n. invitas patruz q̄ quedā iuuēcula qz assentire noluit cuidā iuueni de turpitudine eā sollicitāti. ipe iuuenis turbat' ex hoc a quodā iudeo procurauit maleficiū fieri cōtra illā. q̄ pacto mulier quersa est in equā. que cōuersio nō fuit p̄m rei veritatē sed p̄m ludificatiōez dēmōis immutātis fantasiā ⁊ sensuz ipi' mulieris ⁊ aspicientiū eam vt videret equa q̄ erat, vere mulier. Vñ ducta ad be. Vacbariū nō potuit diabolus ita opari q̄ illuderet sensus eius sicut' aliorū p̄pter suā sanctitatē. Nā sibi videbat' mulier vera nō equa. cui' tandē orōe liberata est ab illa'il lusione dicēs hoc sibi accidisse. qz nō vacabat diuinis. nec frequētabat sacra vt decebat. iō diabolus ptātez habuerat sup̄ eā. ⁊ si alīs esset honesta. Potest igit' diabolus p cōmotionē inferioꝝ spūum ⁊ hūoꝝ opari ad immutandū actū ⁊ potētiā nutritiue ⁊ sensitiue ⁊ appetitiue. ⁊ cuiuscūq; potentie corpalis organo vtentis p̄m. b. Tho. i. pte q. cxi. Sicut credi pōt fuisse gestū p Symonē magū incātationibus suis q̄ de eo narrant'. Sed nil horū pōt diabolus facere nisi deo p̄mittēte. q̄ cum angelis suis bonis frequēter reprimit malicia ei' decipere nos ⁊ nocere q̄rentis. Vñ dicit Aug. loq̄uens de maleficis. Hi sūt qui permissu dei elementa mutant hoīm mētes p̄turbant mn' confidentiū in deo. xxvi. q. v. nec mirū. Horꝝ ēt operatione p maleficā artē fit q̄q; vt vir nō possit videre vxorē ⁊ econuerso. ⁊ hoc p immutationē fantasie repñtando ei talē vt tē odibilē ⁊ horribilē. Ipe etiā diabolus vigilātibꝰ ⁊ dormiētibus suggerit repñtatiōes turpiū fantasie ad decipiendū ⁊ inducendū ad malū. Clerū qz peccatū nō p̄sistit ī imaginatione. ß in volūtate. iō ex hmōi fantasijs p diabolū suggestis ⁊ alterationibꝰ variis hō nō peccat nisi volūtate p̄pria alicui malo assentiat.

Homo etiā per se .§. vi

meti p̄m causat mutationē fantasie. formādo fantasmata p imaginationes ex acceptis a sensibus ⁊ q̄q; quidē per voluntatē suā volūtarie. s. imaginando q̄ prius senserat. ⁊ hoc siue de bonis siue de malis. Q̄q; fiūt ⁊ causant' imaginatiōes per cōmotionē humoꝝ p̄cedentē ex infirmitate manica vel melancolica. Et p̄m Auicen. ⁊ Alber. manica passio ledit organū fantasie. vnde diminuit imaginationem. Melancolica vero passio diminuit iudicium rōis. Vñ refert ipe de quodā manico q̄ cū fugeret p̄rem. ⁊ p̄ eum secutus fuisset versus ad p̄rem p̄cussit eū. Cui p̄ cū diceret. fili quare verberas p̄rez. subito ille plorās cecidit ad pedes p̄ris ⁊ veniam petijt. Et sic in ipo fuit lesa imaginatio. qz non ognouit p̄rem suū. Rō vero nō fuit lesa. qz sciuit q̄ nō debuit verberare patrez Et qz in manicis et melancolicis fit imutatio sensus. Ideo manicoꝝ quidā plangūt. alij saltant. alij stultissima quasi verissima opinant. vñ timēt se tangi ne rumpant'. credūt se non bē caput. ranas ī ventre portare. dēmōes videre aut bē. Melancolicorū aūt quidā pigriciā bīntes ⁊ grauedinem amant. solitudinē ⁊ obscuritatez ⁊ ab hoīb⁹ remotionē. Imo oīb⁹ melancolicis quedaz sūt vniuersalia ⁊ sempiterna. sicut tristitia timor de re non bīda certificatio terribilis rei ⁊ timorose

Capitulū septimum.

sensus rei que nō est. Itez melancolici tristant. timent. angustiant. suspitiosi sunt. multū dormiunt. iacent in monumētis. quidam multū comedunt. & si semel retrahant oībus diebꝫ desperant Et istis oībus ꝓprīū est qꝫ sunt medicine desideratissimi. & hec oīa ꝓcedūt ꝑ immutatōez fantasie organo leso ꝓpter dictas infirmitates. Causantur aūt tā mania ꝙ melancolica. ex melācolicis cibis ex tristitia & timore. aut retentiōe sanguinis fluere ꝙsueti. aut ex nimia cerebri infrigidatiōe & desiccatione. aut ex corrupto semīe in viris. aut mēstruo sanguine in feminis. Causat etiā ex inordinatis vigilijs. ieiunio. studio. sollicitudīe accogitatione ꝓfunda. Et quidaz in ꝓfatis infirmitatibꝫ in defectu lune plus labozāt. In somno etiā fantasia multipliciter immutat ꝑ varias apparitiones ꝓtingētes dormiētibus. in quibꝫ tñ de bonis vel de malis exītibus bō nō peccat. qz viz vsus liberi arbitrij ꝑm. b. Tho. in. iiij. sopitus est et ligat⁹ in quo consistit meritum vel demeritum.

¶ Capitulum septimum de somnijs quo ad varias causas & modos eozum.

ET quia in potētia fantasie sunt somnia dormientibus Idcirco de somnijs aliqua sūt videnda. Et primo ci⁹ diffinitionez. Phūs aūt. ij. li. de som. & vigil. sic diffinit. Somnium est fantasma factū a motu simulacroꝝ. i. silitudinū sensibiliuz in dormiente ꝑm qꝫ dormit Et circa hoc possum⁹ ꝓsiderare tria. viz eoꝝ ortū. effectū & peccatū.

Quātū ad primū .§. I.

Somnia vñ oriant. & q̄ sit cā somnioꝝ. Et ꝙuis Gre. in li. moral. accetiā dialogoꝝ assignet sex cās viz ex nimia vētris repletiōe. ex multa capitis exanitione. ex demonis illusiōe. ex dei reuelatiōe. ex hoīs multa occupatiōe circa aliqd̄ & p̄ cogitatione. & ex hoīs cogitatiōe sil' & reuelatiōe. de q̄ vltimo ponit exemplū de somno Nabuchodonosoz habito de statua cōposita ex q̄tuoz generibus metalloū designātes quattuoz successiuas monarchias mūdi. vt bētur Dañ. ij. Cepit n. cogitare de successoze in regno anteq̄ somnium illud hēret qd̄ fuit ex diuina reuelatiōe ꝓut ipe daniel exposuit. Ez dñs Io. dñici cardinal' in fine li. sui quē appellauit luculā noctis extendens materiā. decē & nouē cās assignat Et primo ꝓceptui aūt natiuitati prędñans signū celeste. nō infimā cāz somnioꝝ ponit. & ita nat⁹ sub mercurio in geminis existente somnia futuroꝝ ꝑscia ñ ignozat. Scōo celoꝝ influxus in sensus interiores rōi somnio sopite corporeos agens. q̄ pducitur⁹ est frequēter demonstrat. hic pharao cū vaccis suis pro exēplo ponatur Geñ. xl. Tertio cōplexionū varietas distincta visa pducit. sanguis. s. circa ignē colera volat⁹ ꝑ aerem vicis melancolia regna tenēda ꝑ flegma circa terrestria versat. Quarto pugnāt mixti mutuo in mēorie arca ꝙuati ꝓcept⁹. & quia fantasma hūc ab illo discernere nequit. retrū desinit ī piscē mulier formosa supne. Quinto tpis qualitates cerebrū imitatū illo euanescēte euanescit inuisa. sicapud Virgiliū foliꝭ arboꝝ autūno labentibꝫ fit ad infernū somni pentē aīarū ꝓcursus in eo libro vbi toti⁹ pbie rimant' arcana. Certo locoruz diuersitas suis vaporibꝫ corpe nudis cellulas capitis ambit. suas ibi ꝓprietates reliquit q̄s ñ sentit vigil maioribꝫ occupat⁹. Septīo q̄dā reliquie velut exuuie exercitijs in vigilijs potētijs vitalibus adhærent impresse. q̄ corpe a labore cessante laborare nō cessāt. Octauo plerūꝙ fantasia a ceteris curis soluta cudit casu ventura. sicut Platoni cogitāti de sorte. sortes occurrit. Nono pso narū reuerētia apud nōnullos meret' scōis cāis limpidius visitari. cui mēbro redditur cign⁹ sacrati loco platonis oblat⁹ captiuitas & mortis potio platoni mōstrata octauiano augusto pñia impugna futura casus hostis scipiōi pene militi revelata enee italicas edes & anibali a ioue direct⁹ iuuenis scōs oñsa. Decimo sensus cupido addit ad idez. Hā mens hūana qd̄ optat dū vigilat spērat ꝑ somnū cernit idipm. Undecimo necessitas cogit vires q̄i impando vitales exequi sui corpis curas q̄s illud nequit exercere sopitū ita famelic⁹ vacuo stomacho mandit. Duodecio aīa suis discipulis soporatꝫ speculās sibi soli rimat' arcana q̄bus maiori desiderio fragrat discitꝙ somno prius sepe negata. In his scolis nocturnis vt memini Aug. quidā cupitā q̄stionē fuit edoctus. puto ibi doctoꝝ statuisse iā nō vltra negare q̄ petierat sepe discipulus importūe. Terriodecio sic. dispositio dormiētis mēbroꝝ aut accidētia ambiētia illa varias ſ corrūdentes imagies formant. sic Ephilates putat se premi pondere stigis. & pes nudus & algens niues calcat vl' limphas. Decio q̄rto est si bi q̄plures suis vaporibꝫ supioza ꝓtendūt vana inō formātes vt porri cū mltis. Quitodecio moz bi ꝑdñantes in corpe egro dū silia gliscūt ꝑ somnia. sese perito medico pandūt. Sextodecio si te linies vpupe sanguie demōes in somnijs tibi infestos videbis. Decioseptio familiares spūs ꝓciliati ui moral' amoris. amico pdūt apud Valeriū infelices casus amati. cui⁹ generꝭ visiōes ñ paucas possem vere notare diebꝫ ntis oñsas. Decioocta uo ꝑ demonū artes plime ludificatiōes fiunt in somnis. licꝫ Apulegi⁹ his oia somia reddat. Decimono repletio vētris nimia ex ciboꝝ fumositatibus ad cerebrū ascēdentibꝫ vl' etiā exinanitio capitis ex nimia abstinētia mltos somniare facit ꝙz Gre. vt dictū ē supza. Tandē ex diuīa reuelatiōe in somnis facta mlta futura manifestata sūt boīs & malis. vt ptz in Jacob. cū vidit scalā in somnis

¶ Joseph cū dixit frībus suis audite somniū qđ vidi de matpul' ¶ stell' scio boiez nōdū defunctū i sōnis vidisse notoz alias purgatoziū pēis detētas. q̄z tozmēta varia ¶ bozrēdas describit. hec oīa ille.

Quātū ad secūdū .§.II

s. effectū sciendū q̄ somnia futurozū euētuū qñq̄z sunt cā. qñq̄z signa. qñq̄z nec cā nec signa' sed p̄ accidens casuale. Et primo q̄dem sunt somnia cā futuroz euētuū. vt cū mens alicui⁹ ex his q̄ vidit in somnis inducit ad aliq̄d faciendū vel vitandū. Tunc. n. tale somniū est cā vl' occasio faciendi vl' vitandi aliq̄d. Nā cā est ad quā sequit effectus. Sicut dicim⁹ q̄ interpositio pre inter nr̄m visuz et lunā est cā eclipsis lune. ¶ interpositō lune iter visum nr̄m ¶ solē est cā eclipsis solis. Et sicut putrefactio būoris est cā febris. sic etiā q̄dā somnia sūt que causant ¶ inducūt nos ad aliquē effectū exequendū malū vel bonū. Sicut somniū pharaōis de vaccis ¶ spicis interp̄tatū a ioseph fuit cā inductiua ad p̄gregandū triticū multū ad p̄uidendū future penurie. Et q̄z ipe sathanas trāsfigurat se in angelū lucis. iō cauendū ne q̄s sub specie ¶ credulitate diuīe revelatiōes sibi facte ex demōis illusione inducat' ad aliq̄d faciendū. Sicut legit' in scđa collatiōe abbatis Joisi. de q̄dam q̄ frequēter illusus a diabolo sub specie bonoz angelo p̄ sibi in somnīs apparentiū tandez ex ei⁹ mandato seu exhortatiōe quē credidit x̄pm. precipit se ī puteū Et de alio q̄ sibi illusiōe seipm circūcidit. Et de q̄dam alio q̄ p̄priū filiū more abrae interficere voluit. Secđo somnia qñq̄z sūt signa aliq̄rū futuroz euētuū. inq̄ntū. s. reducunt' in aliquā causaz cōem somnīs ¶ futuris euētibus. Et p̄m b̄ plurime recognitiōes futuroz̄ ex somnīs fiūt tanq̄z ex signis. Et signū aūt vocat' qđ designat aliq̄d licet nō sit cā ipius. vt ebi gra. Asperitas linguе signū est febris. Vel amaritudo linguе ¶ somniū de gustu fellis signū est febris inflātis. vñ quedā somnia sūt q̄ sunt signa coz̄ q̄ accidūt circa coz̄p⁹ Qđ p̄bat Galien⁹ p exēplū tale. s. q̄ quidā somniauit sibi fundi in ventrē picē ardentē ¶ estuari in igne picis. eo q̄ colerā adustā nigrā ¶ incēsam habuit in vētre ¶ bāc cū surrexit a somno emisit ¶ plene liberat⁹ fuit. Ponit aliud exēplū. s. q̄ quidam dolens splenē sepe p̄tulit ¶ ordiauit qđ faceret. vñ sibi p̄tra bmōi defectū medicaret. Et somniauit q̄ minueret se sup manū iter duos digitos. s. auricularē ¶ anularē. Et cū vigilaret sic fecit ¶ qualuit. et sic somniū fuit sibi principiū operis qđ in vigilia sequēti fecit. Vñ et medici dicūt q̄ oz valde somnīs attēdere ad cognoscendū cās egritudinū. Tertio dico q̄ somnia qñq̄z nec sūt signa nec cā futuroz̄ euētuū. ꝫ casualia. Vñ b⁹. somnia p̄ accidēs se bñt ad futuros euētus. Et si qñq̄z sil' occurrāt erit somniū casuale. i. a casu. per bigā. Et aliq̄ ambulāte p̄tigit casu ¶ fortuna eclipsare solē. ābulatio illi⁹ nec signū nec cā ē eclipsationis. nec ecōuerso defect⁹ sol' est cā vl' signū ambulandi. ¶ nil taliū fit semp vl' frequenter ꝫ raro valde et incerte. Sic a sili q̄ aliq̄s de aliq̄ bello futuro somniet et postea eueīet euētus illi⁹ belli boc erit a casu ¶ p accidēs. Et nō iō euenit q̄ somniū cā vel signū fuerit euētus belli. hec pbs de somn. et vigil. Et alb. in cōmēto sup ipm libū. Sciendū etiā q̄ q̄dā sunt q̄bus nō accidit somniū ī tota vita sua. Quidā vero sūt q̄bus cū dormiūt semp accidit somniū. Quidā vero q̄bus accidit ī senectute ¶ nō accidit in iuuētute. Et rō p̄mi est. q̄z mlta euaporatio ascēdens ad supiozē locū. q̄ iterū lata deorsuz facit multū motū. et q̄buscūq̄z tale cōtigit nullū apparet fantasma. q̄z magno motu deleī vt illi q̄ p̄fundo ¶ graui somno dormiūt oppressi. Qđ aūt alicui alti multū somniant ¶ p̄tinuo somniozū suoz̄ patiunt' obliuionē. b⁹ rō est. q̄z mot⁹ fortiores aliq̄ excludūt p̄ceptionē imaginuz apparentiū in somnīs ¶ iō quiēte p̄tinue post somniuz fortiter mouent' corpe p̄cipue si somniū in fine somni videāt. ꝺio somniozū obliuiscunt'. Et nota q̄ sil'itudines fantasmatuz q̄ in somnio accidūt sunt sil'es illis idolis vl' sil'itudinibus q̄ sunt in aq̄ In aq̄ aūt si mult⁹ fiat mot⁹. tūc vel nulla figura ibi apparet vl' apparet inordinate ¶ distorte. vt patet in eo q̄ respicit in aq̄ multū mota. ꝫ post cōmotionē cū fuerit quietata. b⁹ figure clare respiciuntur. Rō tertij est. s. q̄ aliq̄ in senectute somniāt ñ in iuuētute p̄pter mutationē aliquā factam circa etatem vel passionē. Ex eo enim q̄ senes mutant' per calorem ¶ humiditatem. nō est incōueniens si mutetur accidens somnij eoz̄um.

Quātū ad tertiū .§.III

p̄incipale sciendū q̄ in ipīs somnīs sive apparitiōibz somniozū sive de boīs sive de mal' nullū ē ibi peccū. cū vsus rōis sit ligat⁹ p somniū nec etiā meritū. Ex pōt ibi ee signū p̄cedētis meriti l' peccati. Nec obstat q̄ Salomō petens sibi sapiaz dari in somnīs meruit exauditōem. tale eī meritū nō acq̄siuit in somnio illo ꝫ ex p̄cedenti in vigilia desiderio. cui⁹ desiderij signū illud somnium fuit iij. Re. iij. Et ad hoc facit qđ ait Aug. sup Geñ. de bonis q̄ p̄pter affectionē a se bonā. q̄dā eoz̄ clarent merita in somnīs tanq̄z signa. Vñ ¶ p̄s. Reliquie cogitationū diē festū agent tibi. Dicūtur aūt reliquie cogitationū ille sil'itudines q̄ remanent in fantasia ex cogitatiōibz habitis q̄ festum agūt dño. dum vz somniāt vt uosi lete ¶ festiue dño deseruire. Sil'r nō obstat qđ dicit' in veteri lege. s. q̄ pollut⁹ nocturno somnio ingredi nō valebat templū vsq̄z ad vesp̄am. ¶ nisi p̄i⁹ lot⁹ Leui. xv. hoc. n. in figurā fuit nō q̄ in tali immū dicia etiā cū turpi imaginatiōe peccatū sit. qđ significat p̄m

Capitulū Octauuz

Gre.q̄ q̄ tēptat⁹ i mūdicia veris imaginibꝫ in cogitatiōe inq̄nat. ꝫ lauādus est prius aq̄ pnie cꝫ ad templū. i. ecciam merito ⁊ gr̄a reuertat. et nisi prius ignis tēptatōis recesserit reū q̄i vsq̄ ad ve/speram q̄n occūbit sol. ⁊ p ꝯfūs deficit calor ei⁹ se extra eccīam fore ꝓgnoscat. vt dr di. vi. testamētū Pōt tn̄ ee pctm̄ añ vl̄ postea circa materiā somnij Antea q̄dē. puta si q̄s m̄l'tū mēte cogitat ⁊ mētez revoluit ad aliq̄d pctm̄ malū q̄d optat. vt furtuz. homicidiū. fornicationē. q̄d postea dormiēs somniat perpetrare. In somnio q̄dē nō peccauit ꝫ añ in vigilia ex mala cogitatiōe. vñ Isido. Non est peccatū q̄n nolētes imaginibꝫ nocturnis illudim̄ Sz tūc est pctm̄ si añq̄ illudam̄ cogitatiōis affectibus ꝓuenimur di. vi. c. nō ē. Post somnūꝫ vo ⁊ vigilādo pōt pctm̄ ꝓtingere inq̄ntū. s. aliq̄s vo/lūtarie delectaret sup re male somniata. vl̄ inq̄n/tū tps amitteret in recogitādo studiose q̄ somniauit. vl̄ ex eo q̄ somnijs nimiā fidē p̄stat. Sz vt dicit Gre. Cū m̄lte ⁊ varie sint cāe somniorū vt sup dictū ē. ⁊ difficile sit cām somnij ꝓtingētis certe agnoscere. nisi fuerit ex dei reuelatiōe. ī pauū l̄ nihil fidei dr ipis adhiberi firmiter Hā p hoc di abolus m̄ltipliciter decipit hoīes. vñ narrat gre. li. moral'. Nō cū cuidā assueto fidē somnijs adhibere intimatū fuisset i somnis ex diaboli illusi one. q̄ multū adhuc deberet viuere exposuit se to tū auaricie p phas l̄ nephas vt possit sibi ī longi/quū ꝓuidere. ꝫ subita morte ꝓuent⁹ est. Et in vi ta fr̄atrū p̄dicato⁹ narrat. q̄ cū q̄dā ꝓposuisset re/ligionē ingredi ⁊ de exitu timeret. somniauit se religionē ingressuz ⁊ exinde egressuz. q̄ credens sic debere sibi ꝓuenire ꝓpositū dimisit religiōis. Sz mgr̄o Iordane p̄dicante circa hmōi deceptiones ꝓpositū resumpsit ⁊ religionē intrauit ac perseuerauit. Vñ ad ipa ptemnēda scriptura nos ā/monet dicēs. Vbi m̄ltra somnia ibi plurie vanitates Eccles. v. ⁊ alibi. Somnia extollūt imprudē tes. s. in supbiā Eccle. xxxiij. Et in eo. c. dr. Multos errare fecerūt somnia falsuz. s. p vero credentes. Rō aūt falsitatis in somnijs ⁊ deceptiōis prouenit ex eo q̄ forma sensu accepta accipitur vt res ipa. Causa aūt hꝰ in cōi vna est viz. q̄ aīa nō iu/dicat fm eandē potentiā. id q̄d est p̄cipale sicut res. ⁊ id q̄d est secūdariū. s. id q̄d fuerit fantasma Primū. n. s. res aīa iudicat rōe. scdm vero aīa iu/dicat nō sensu ꝓprio. q̄ circa propria sensibilia nū q̄ decipit. imo sp est ver⁹ eo q̄ de proprio sensibili sp iudicat ⁊ enunciat id q̄d est. Sz sensu cōi vel estimatiōe. imaginatiōe seu fantasia. q̄d ꝓbo p tale exemplū Quia fm id q̄ fantasmata fiunt. i. fm motū vl̄ iudiciū factū a sensu proprio. puta a sen su visus sol videt esse monopedalis. i. vnī⁹ pedis. ⁊ hoc propter distantiā iter solē ⁊ oculū. Sz alia ps aīe q̄ est in sciēnbo. s. rō ꝓtradicit ad fantasiaz ⁊ dicit solē maiorē ee tota terra. De supstitiōe aūt seu diuinatiōe p somnia hēs in parte scda. Et de pollutione in somnijs habes in tertia parte.

Et q̄ somnia .§. IIII.

ꝓtingunt in somno. aliqua breuiter de somno di cenda. de quo p̄s. Dormierūt somnū suū ⁊ nihil inuenerūt oēs vi. diui. in ma. suis. Et loquit⁹ de pctōribus. quoꝝ vita somnio assimilat. q̄ dum bona p̄ntia tanq̄ vera ⁊ p̄manentia diligūt et in eis delectant. mortecꝫ ōcitius supuenit. talibꝫ se vident priuari ⁊ nil meriti in manibus suis. i. o/peribus reperiūt. Et hoc siue sint diuites in tem poralibus. siue sint viri diuitiaruz. i. pleni copijs pctōrum. siue viri diuitiarū sapientialiū. nisi cuz eis sit gratia xp̄i. Est aut̄ triplex somnus seu somnus significat moraliter loquendo tria in sa cra scriptura. Primo pigritationē criminalez Scdo contemplationez supnalem. Tertio imaginationem mortalem. Et primuz docet nos apl's propulsare dicēs. Hora est iam nos de somno surgere. ad Ro. xiij. Scdm docet xp̄s pro curare dicens. Dormite iam ⁊ requiescite Mat. xxvi. Tertium docet apl's tolerare dicens. Nolo vos ignorare de dormientibus vt nō contristemi ni ⁊c. i. ad Thes. iiij. Quātū ad primū sciendū sciendum q̄ somnus significat pigriciam et ne/gligentiam propter similitudinem causalitatis. ⁊ ociositatis ⁊ vana imaginabilitatis. Causatur etiam somnus ex humiditate capitis ascendenti/bus vaporibus a stomacho ad cerebrum. Vñ pu eri ⁊ flegmatici. quia multum abundant in hu/miditate multum dormiunt. Sic spūaliter ex hu miditate. i. affectu inordinato terenorum causat pigricia ⁊ negligentia que multum periculosa ē Propter quod parabolice dicitur Matb. xiij. q̄ dum dormirent homines venit inimicus et sup seminauit zizania in medio tritici seminati. Cum enim dormiunt pigricia ⁊ negligentia siue prelati erga subditos. siue subditi erga seip̄os. su perseminat diabolus superueniens zizania scan/dalorum. errorum ⁊ viciorum in ecclesia vel i cor/dibus fidelium vbi prius erat satum a deo semē virtutum. Vnde Salomon ab hoc somno pigri cie excitans dicit. Vsq̄quo piger dormis? q̄n cō surges a somno tuo. paululum dormies paulu/lum dormitabis. ⁊ veniet tibi egestas quasi via/tor puer. vi. Assimilatur etiā pigricia somno. q̄ sicut dormiens nil operatur. ita ⁊ piger ociosus manet et nil boni facere vult. Vnde ps. Dormi tauit aīa mea p̄ tedio. nil boni. s. operando. Dor/miens insuper vana multa imaginat. sic et piger et negligēs plenus est cogitatiōibus ⁊ desideriis malis. Vnde prouerbi. xxi. dicitur. Desideria scz mala occidunt pigrum spiritualiter ab eo auferē ad deuotionem ⁊ gratiam. A quo somnio excitat apostolus dicens. Surge qui dormis ⁊ exurge a

mortuis. ⁊ illuminabit te xp̄s. ¶ Quātū ad scōz dico q̄ somnus aliqñ significat ꝓtemplationem Vñ Can. v. dicit anima ꝓtemplatiua. Ego dormio ⁊ cor meū vigilat. Et hoc signat ꝓpter similitudinez sensualis clausionis. Corporalis refrigerationis ⁊ palus determinatiōis. Clarū est. n. q̄ cuz homo dormit tenet sensus exteriores clausos. q̄ nec videt nec audit nec gustat nec odorat. Sic contemplans sensus claudit ad ista terrena. q̄ distrahere bñt a subtili ⁊ fixa ꝯsideratiōe. vñ p̄s. Si dedero somnū oculis meis. i. sensibz exterioribus. et palpebris meis dormitationē. i. curiosis inquisitiōibus que tanq̄ palpebre oculos intellect⁹ cooperiunt. ⁊ requiē tēporibus meis. i. affectibus carnalibus. sic inueniā locū dño p̄ q̄ habitationez. Reficit etiā somn⁹ mirabiliter ꝯfortat ⁊ nutrit. ñ minus q̄z cibus vt docet experientia. Fugat etiam tristitiā sm Aug. Delectamēto somni q̄uenientis nutritus sum Sap. vij. Sic ⁊ ꝓtemplatio superoia recreat nutrit ⁊ fortificat aiaz. Propter q̄d dicit spūs. s. alloquens electos se inferiores de aia ꝓtemplatiua. Adiuro vos filie hierl'm per capreas binnulosq̄z ⁊ ceruos cāpoz vt nō euigileris nec suscitare faciatis dilectā donec ipa velit Can. ij. Loquit aūt spūs p̄ occultū instinctū. adiurat per internā exhortationē ⁊ monitionē. filias hierl'm. i. aias fideles p̄ capreas binnulosq̄z ceruoruz. i. per merita ⁊ exēpla sctōrū. qui capree dicunt̄ ꝓpter velocem cursuz. s. feruoris ad diuina, acutū visum scz cognitiōis ad spūalia. leue pastū vt herbaruz p̄: er abstinentiā circa cibaria. Binnuli dicūtur id est parui cerui, ꝓpter longeuitatē p̄seuerantie. Cerui. n. diutissime viuūt ꝓpter supportabilitatē beniuolētie. Ceruis. n. gregatim ambulantibus vnus ponit caput sup̄ dorsuz alteri⁹. Et hoc docentes illud. alter alteri⁹ onera portate. Delectantur ⁊ binnuli inspicere humanā faciem. q̄d designat in electis hūanitatis benignitatē vt non scireris. s. a somno ꝓtemplatiōis. nec euigilare faciatis. s. ad ista mūdana tractanda. Somnus q̄z in infirmis cū debite sumit signū magnū est future sanatiōis. Vñ dixerūt discipuli de Lazaro. Dñe si dormit saluus erit Jo. xi. Infirmi oēs sumus in vita p̄nti spūaliter. ꝑpetua aūt sanatio ⁊ saluatio in supna gl'a. Hui⁹ aūt sperande perfecte salutis est act⁹ debite ꝓtemplatiōis. ia enim in choare incipit statū futurū. Cpus aūt q̄ueniens cōis dormitiōis sm medicos est tp̄s septē horarū Sic in septē horis variis q̄ bus xp̄s sustinuit passionē dz quis dormire. i. attente meditari christi multiplicē afflictionē. Decet etiā ꝓplari ⁊ ma xima bona nobis in p̄tia reseruata vt roborem⁹ ꝓtra aduersa. Et de hoc somno ꝓtēplatiōis pulcrā hēmus figuraz Ge. xxviij. Vñ Jacob dimissa domo paterna pegre ꝑtitut⁹ inclusa lapide capiti supposito dormiens vidit scalā de celo terraz attingentem. ⁊ angelos ascēdentes p̄ eam ⁊ descendentes. ⁊ dñm scale innixū eū benedicētē. Jacob siquidē interpretat̄ luctator siue supplantans. et signat eū qui vicia supplantat eis dñans. Parētes deserit cū affectū ꝓpinquoz abiicit vt pegrinus in hac vita transit. Caput mēris lapidi supponit xp̄o se ꝯformando ⁊ clausis sensibz ad exteriora. ꝓtemplat̄ scalā diuinā scēsus ad patriaz. et demū a dño benedictionē eternā recipit. De hac igit̄ dormitione pōt illud exponi. Lazarus amic⁹ nr̄ dormit Jo. xi. feria sexta quarte ebdomade in xl. Et illud aliud. Nō est mortua puella sed dormit Mat. ix. ¶ Quātū ad tertiū dico q̄ dormitio significat morte corpalem. Vñ in libris regū cū narrat̄ de morte ip̄oz dicit̄ dormiuit cū patribus suis. Designat aūt hoc ꝓpter terrenā similitudinē. Primo q̄z sicut q̄ vadit dormitū post somnū per aliq̄d tēpus exurgit. ita qui morit̄ post tēp⁹ a deo prefixū resurget in nouissimo die. Vñ dicit Dan. xij. Qui in puluere terre dormiūt surgent Scōo q̄z sm dispositionē qua quis capit somnū scz infirmitatis vel sanitatis varia videt i dormitione. Nā infirm⁹ horribilia cernit. sanus ⁊ quietus suauia intuet̄. Et a dormitione quidem surgens infirmus totū se reperit fractū ⁊ debilitatuz sanus aūt roboratū ⁊ ꝯfortatū. Sic spūaliter qui capit somnū mortis in infirmitate peccati mortalis videt horrēda ⁊ pauēda in gehenna ignis. qui aūt gr̄a sanus assumit somnuz mortis. bene purgatus vidit leta ⁊ iocūda supne patrie. Et demū in vltima resurrectiōe cōfractōr⁹ repiet̄ peccatoz et robustioz ⁊ felicioz iustus. vñ apls. Oēs quidez resurgem⁹ sz nō oēs immutabim̄. Tertio ex eo q̄ sicut somu⁹ arripit aliqñ hoiem ex insperato ⁊ cōtra snū velle, ita ⁊ mors hoiem interemit cum nō sperarur. Nescit enim homo finem suum Eccl's. ix. Et hoc quo ad tertium.

¶ Capi. octauū de extimatiua ⁊ cogitatiouibz.

Sequitur de potentia extimatiua que etiā cōis est nobis ⁊ brutis. Et in nobis quidē dr̄ cogitatiua. vñ ⁊ hic de cogitatiōibus inferem⁹. Est aūt potētia extimatiua ordinatiua ad apprehendēduz intentiones q̄ p̄ sensuz nō accipiunt̄ sm. b. Tho. in prima pte. q. lxxviij. Necessariū est essi animali vt querat aliq̄ vel fugiat, nō solū q̄z sunt q̄uenientia l' nō q̄uenientia ad sentiēdū. ad q̄d ordinat̄ sensus cōis ⁊ pticularis exterior. sz ēt est necessariū vt q̄rat aliq̄ vl' fugiat ꝓpter aliqs alias cōmoditates ⁊ vtilitates ꝯsequēdas vl' nocumēta vitāda. sicut ouis videns lupū fugit. nō illā indecētia coloris sz q̄i inimicū nate. ⁊ auis colligit paleā. ñ q̄z delectat sensuz sz q̄z est vtil' ad nidificandū. Ad hmōi igit̄ intentiones apprehendēdū ordinat̄ extimatiua. sic ⁊ memoria ad eas ꝯseruanduz ⁊ est cōis ista poten-

Capitulū Octauuz

ria nobis ꝛ bruta. Ez est vra ḡntū ad p̄dictarū intentionū apprehensionē. Nā alia aīalia p̄cipiūt hmōi intentiones quodā naturali instinctu. homo aūt p quādā collectionē Et iō que in altis aīalibus dicīt extimatiua. in hoīe dicīt cogitatiua. qz p collectionē quandā hmōi intentiones adinuenit. Vñ ꝛ dicīt etiā ratio particularis cui medici assignant determinatū organū. s. mediā ptem capitis. Clerū qz in potentia sensitiua ꝛ p̄cipue apprehensiua non p̄t esse peccatū. iō in cogitationibus hoīm put sunt in tali potētia nō est peccatū l meritū. sed put eis addīt vel supuenit aliquis effectus bonus vel malus. Nota igit fm. b. Tho. q. ij q. ij. arti. i. q cogitare sumit tripliciter. Uno modo cōiter. s. pro quacūq actuali cōsideratōe intellectus. siue ꝓueniendo ad clarā ꝛ certā cognitiōem eius qō cogitat. vt cū quis cōsiderat que scit. siue etiā anteq̄ ꝓueniat ad pfectionē cognitiōis per certā ꝛ clarā visionē. Secūdo mō ꝓprie. s. solū p consideratione intellect⁹ cū quadā inquisitione anteq̄ ꝓueniat ad clarā noticiā rei. ꝛ hoc circa intentiones vniuersales. Tertio mō pro quadā inquisitione ꝛ discursu circa particularia apprehēsa a sensibus. ꝛ isto tertio mō est act⁹ b⁹ potētie cogitatiue. nec tñ ibi pcūt vel meritū nisi cooperāte intellectu ꝛ affectu aliq mō. Et fm hoc nūc de cogitationibus agit. De q̄bus p̄s. Dñs scit cogitatiōes hoīm qm̄ vane sunt. vbi tria de ipis cogitationibus p̄nt notari. Et primū est qō deo sūt simpliciter denudate ibi. dñs sit. Secōz q in hoīe sūt multipliciter variate ibi. cogitati ōes hoīm. Tertiū ē q in eo ex se sūt vitupabiliter termīate ibi. qm̄ vāe sūt

Quātū ad primū .§. I.

sciendū q cogitatiōes quecūq note sūt deo. Omia enī vt ait ap̄lus ad Hebre. iiij. nuda ꝛ apta sunt oculis ei⁹. i. cognitioni. Et ita sunt ei note q neq̄ ad angelo bono neq̄ malo neq̄ ꝓprio ex se sciri p̄nt. vñ dr Iere. xvij. Prauū est cor hois ꝛ inscrutabile. ꝛ quis cognoscet illud. Ego dñs scrutans corda et ꝓbans renes qui do vnicuiq iuxta viā suā. Prauū dicīt cor hois q inclinatū ad prauā. iuxta illud Gen. viij. Sensus hois ꝛ cūcta cogitatio ei⁹ prona sunt ad malū ab adolescētia sua. Inscrutabile dicīt qz ei⁹ cogitatiōes nulla creatura scire valet. Vñ ap̄lus. i. ad Corin. i. Quis hoīm scit que sunt hois. i. in cogitationibus interioribus. nisi spūs dñi qui in ipo est. Quis g cognoscet illum. q̄si diceret nullus nisi deo reuelāte. Sic cognouit Heliseus cogitatiōes malas auaricie quibus mot⁹ fuit Giezi discipulus suus ad p̄tēdū a Naaman syro vestes et argentuz. vt hētur. iiij. Reg. v. Solus g de⁹ scit cogitatiōes hoīm. Unde subdīt in autoritate. Ego dñs scrutans corda. i. cogitatiōes cordiū. ꝛ renes. i. delectatiōes earū in bonū vel malū. et quibus hoies tandem iudicant ꝛ non solū ex opibus. vñ Crisos. Non ex opibus iudicat tm̄ b⁹ ex cogitationibus. xxij. q. v. Qui peiurare. Sed p maiori declaratione notandū q cogitatio vel affectio p̄t cognosci ab aliq tripliciter. primo p ipius in se certā ꝛ clarā intuitionē. Secōdo per reuelationē. tertio p ꝓiecturationē. Et primo quidē mō proū s. cogitatiōes sunt in intellectu ꝛ affectiones in voluntate. sic solus de⁹ cogitatiōes ꝛ affectiones ꝯgnoscere p̄t. ꝛ hoc est proprie scire. Unde bene dicit ps. Dñs scit nō homo vel angel⁹ sed solus de⁹. Hoc etiā attestat Salomon dicēs. Tu solus nosti corda filioꝝ hoīm. corda. i. cogitationes ꝛ affect⁹. Cui⁹ rō est fm. b. Tho. in. i. pte. q. lvij. qz voluntas rōnalis creature soli deo subiacet. ꝛ ipse solus in eā operari p̄t qui est principale eius obiectū ꝛ vltimus finis. Et iō ea que mibi ex voluntate sunt vel q̄ ex voluntate sola dependēt soli deo sunt nota. Ex sola voluntate dependet q aliquis actu aliqua cōsideret. qz cū aliquis hēt habitū scientie vel species intelligibiles in eo existentes vtitur eis cū vult. Secōdo mō. s. p reuelationē p̄t cognosci cogitatio hois inq̄ntuz. s. a deo alicui reuelatur. Et sic ala xp̄i p reuelationē a verbo cui erat et ē vnita cognoscit ꝛ cognoscebat oēs cogitationes hoīm. Unde et iudeis mala de eo cogitantibus dixit. Ut quid cogitatis mala in cordibus vris Mat. ix. ꝛ Lu. vi. dicīt. Ut vidit iesus cogitationes eoꝝ ꝛc. Sic ꝛ Petrus ap̄ls per dei reuelationē cognouit fraudē factaz p Ananiam et Saphiram de ꝓcio possessionis vendite. Act. v. Sic et. b. Benedict⁹ cognouit cogitationes murmurationes quā faciebat ꝓtra eū qui añ eū tenebat lucernā dū comederet. vt hētur in. ij. dialogorum. Tertio p̄t cognosci cogitatio vel affectio hominis p ꝓiecturatōnē. Et sic angelus bon⁹ vl mal⁹ etiā homo p̄t ꝯgnoscere cogitatiōes alteri⁹. scz vt in suo effectu. Cognoscīt n fm. b. Tho. in. i parte. q. lvij. arti. iiij. interdū cogitatio nō solū p actū exteriorem. puta locutionē vel operationē manifestantē ipam sed etiā p immutationē vultus. Et medici etiā aliqs affectiones animi p pulsuz cognoscere p̄nt. Et multomagis angeli ꝛ demōes quāto subtilius hmōi cogitatiōes occultas corporales perpendūt. Unde Aug. dicit q demones alicui hoīm dispositiones nō solū voce prolatas sed etiā cogitationes ꝯceptas cū signa quadā ex aio exprimunt tota facilitate perdiscūt. xxvi. q. iij. c. ij. Quis in li. retractionū dicat hoc non esse affirmandum. s. quomodo hoc sciant non tamē dicit quin talia sciant. s. per coniecturas.

Quātū ad secūdū .§. II

sciendū q cogitatiōes hoīm sūt multe ꝛ multipliciter variate. Unde in ps̄l dicīt. cogitatōes hoīz variate aūt sūt nō solū fm materiā sed fm causam. Nam vt dicit venerabil⁹ Cassianus in prima cōl

latione abbatis moysi. Quedā cogitationes bñt ortū a deo.quedā a diabolo.quedā a carne seu corde ꝓprio. Et q cogitatōes bñt principiū a deo ostēdit apl's.ij.ad Corin.iij. dicens. Nō q simus sufficientes cogitare aliquid a nobis.s.boni ꝫ sufficientia nra ex deo est. Omnis igit cogitatio bona in nobis a deo ꝓcedit.puta cū cogitas agere pniam ieiunare.orare.virtutes acq̄rere.ꝓximis prodesse.deo placere ⁊ hmōi. Et ad hoc hortabat ps. dicēs Jacta cogitatū tuū in dño.s.deo ⁊ ꝓpter eū bona cogitando. Q cogitatiōes etiā alique ꝓcedāt a diabolo instigante oñditur ex eo q xp̄o post resurrectionē apparente discipulis cuꝫ extimarent ipm fantasma esse dixit eis. Quid turbati estis. ⁊ cogitationes ascendūt in corda vra. Ascendunt dicit.q̄ male erāt ⁊ false.⁊ iō ascendebāt a demonijs. Si bone fuissent descēdissent a pte luminū Et de iuda dicit euāgelista. Cū misisset diabol9 in cor eius.s.iudeꝰ traderet eū Jo.xiij. Ubi aduertendū ꝑm.b. Tho.in.i.pte.q.cxi.q̄ demones nō p̄nt immutare cogitatiōes interius eas causando cū vsus cogitatiue virtutis subiaceat voluntati. Nō ergo dicit a Damasceno ⁊ Beda q est immissor ⁊ incensor cogitationū.intelligit hoc nō q causat eas.sed inquātū incitat ad cogitandū l'appetendū cogitata ꝑ modū psuadētis vel passiōes concitantis.⁊ hoc̄m incendere Damascen9 vocat immittere.q̄ tal' operatio interi9 fit. Ex bone cogitationes attribuunt altiori principio sc̄z deo licet angelor ministerio procurent. Ponit autē Anselmus in li.de similitudinib9 pulcrā similitudinem circa banc materiā cogitationuꝫ ꝓout sunt a deo vel diabolo vbi cōpat cor nostrū molēdino cuidā q̄ continue voluit.cui9 molēdini dñs locat ꝑm alicui.dans sibi triplex genus victualiū ad molendū.s.triticū.ordeū ⁊ spelтā.cū hac ꝓuisiōe q̄ continue molat aliq̄d ex illis.⁊ hoc faciendo sibi fideliter seruit ⁊ inde hone viuit. Habet autez dñs ille inimicū capitalē q̄rens in oibus ei displicere. Cū sciens molendinū suū tali locatū occultat se iuxta domū ei9 vt si tal' ꝙductor cessat ꝓ modicū a molendo victualia dñi sui.⁊ cū hoc reperit immediate ponit sup molendinū de rebꝰ suis videlicet picē.arenā vel paleas.⁊ hoc ad destruēduꝫ molendinū ⁊ illi nocendū. Spualiter dñs iste ē deus nr̄ vniuersoꝝ dñs. Molendinū suū est cor nostrū q̄ continue voluitur circa aliq̄d cogitandū. xñ Bern. Nil fugacius anīo meo. Locat aūt istud molendinū nobis vt molamus cū voluntatem p̄stat ⁊ rōem ad cogitandū. Amministrat ⁊ ipe ꝑ inspiratiōem triplicē materiā sup qua debemus voluere cor nr̄m.viz cogitatiōes de deo ⁊ de immēsa eius bonitate ⁊ gl'a supna tanq̄z triticuꝫ optimuꝫ. De virtutibꝰ ⁊ donis spualibꝰ quō in eis ꝓficiamus tanq̄z ordeū. Cogitatiōes de peccatis cōmissis vt doleam9 ⁊ de bis que p̄nt cōmitti vt frigiamus tanq̄z spelтā. Et certe cū hoc facim9 deo fideliter seruim9.⁊ inde tandez viuim9 vita gr̄e ⁊ tandē gl'e. Inimicus h9 dñi diabolus est. qui insidiat continue molēdino cordis nr̄i. Et si videt nos nō cogitare aliqua vtilia tūc ipe suggerit ⁊ suadet cogitatiōes luxurie maculosas corporis ⁊ anīe tanq̄z picē vel cogitatiōes auaricie graues tanq̄z arenā vl'leues inanis gl'e tanq̄z paleas. Ex quibꝰ molendinū deteriorat.⁊ talis cōductor nisi respiscat oportet q̄ moriat spualiter.q̄ ex illis viuere nō pōt. Cūm dicit dñs ꝑ ꝓphetā. Usq̄quo morabāt cogitatiōes apud te nore. Et Bap.i. de spūsancto.q̄ auferet se a cogitationib9 q̄ fūt sine intellectu.i sine rōe. Procedūt ⁊ cogitationes aliq̄n ex corde ꝓprio. Cūm saluator Mat.xv. inquit. Ex corde exeūt cogitatiōes male. Cūm ⁊ in figurā dictū fuit primo p̄ncipi. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi.s.terra cordis tui etiaꝫ cultingto spualibus exercitijs. Spinas.s.cogitationū solicitudinis tpaliū ⁊ tribulos affectionū sensualiū Que cogitatiōes infestant hoīem importune sicut muscę frequētant cadauer. Cūm ⁊.b. Antonius quasi attediat9 semel ex tāta cogitationū importunitate exclamat ad deū.dñe volo salu9 fieri ⁊ nō p̄mittūt me cogitatiōes mee. Uel q̄ primi motus eaꝝ nō sunt in ptāte nr̄a.vñ nec pctā saltē a sēdis motibꝰ seu delectatiōibus eaꝝ cauēdū est Cūm dñs dicit p Isa. Auferte malū cogitationū vr̄arū nō dixit cogitatiōes.⁊ malū cogitationum inquātū.s.de vicijs sunt cū cōplacentia iparū.

Quātū ad tertiū .§.III

dixi q̄ cogitatōes ipe ex se.i.effectu cogitātis sūt de prauate q̄m inquit vane sunt. Est aūt triplex vanitas.s.penalitatis.iniq̄tatis et mutabilitatis.de qua triplici vanitate agit. Eccl's ꝑ totū. Cūm et in principio libri notat vanitatē dicēs. Uanitas vanitatū ⁊ oia vanitas. Oia n.creata sunt vanitas quātū ad mutabilitatē.⁊ de hac agit.i.ca. Eccl's. vsq̄z ad.iiij.ca.exclusiue. Sz hō nō solū est vanitas ꝓdicto mō ꝫ etiā ꝑ iniquitatē.⁊ de hac agit a ca. quarto vsq̄z ad.xij.exclusine. Est ⁊ tertia vanitas in hoīe.s.penalitatis ⁊ ea plenus. Cūm dr̄ vanitas vanitatū.i.vanus ꝑ culpā plenus vanitate ꝑ penā. Et de hac agit ab ipo.xij.ca.in finē libri Eccl's Quātū igit ad vanitatē pene de q̄ apl's ad ro.viij Uanitati creatura subiecta est ēt nō volens.s.pene famis.sitis.frigoris ⁊ hmōi. Utiq̄z cogitatōes hoīm vane sūt.i.aff lictiue.vñ dr̄ Sap.ir. Cogitatiōes mortaliū timide ⁊ incerte ꝓuidentie nr̄e Nā si bon9 est hō timet nō displicere deo.ñ incurrere peccata varia ⁊ hmōi Si malus timet ne impediatur executio suarū malarū cogitationuꝫ vel ne prouidentia sua circa tpalia non habeat effectum. Timor aūt vt dicit in prima canonica Jo. penā habet. Frequenter.n.vna cogitatio pugnat

Capitulū Octauuz

ptra aliā. cum. ſ. caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū
7 ſpūs aduerſus carnē. vñ ſequit cogitatōes etiā
circa curā corporis 7 puiſionē etiā neceſſariorum
multū tediū 7 penā inferūt. ꝓcipue bonis q̄bus
ſe peccata nō ſint. Scdo cogitationes hoīm vane
ſunt vanitate iniq̄tatis. De qua ps. Cor eoꝝ va
nū eſt. i. iniquū. Et quidā ita iniqui ſunt vt etiā
ptra dñm cogitēt. De q̄bus ps. Cogitauerunt 7
locuti ſunt iniq̄tatē in excelſo locuti ſunt. dicētes
deū nō bē ꝓuidentiā debitā circa hoīes. Contra
quos Hiero. Quid ptra dñm cogitatis. ipſe qui
creauit mundū ꝓſummationē faciet eiuſ. Quis vo
bis rigidus 7 cruētus videt. q̄ genus humanū
diluuio deleuerit 7c xxiij. q. v. quidā. Et ad intel
ligendū quō cogitatōes efficiunt inique. ſūme ex
emplū in nebula que eleuata a terra ſepe in parte
ſupioris aeris generat nubes que ibi nutriuntur
nec diſſoluunt nīſi ꝑ magnū ventū qui reſoluit
illas 7 quertit. vel in aere. vel in aquā grandinē
aut niuē. Nutriunt aūt ille nubes in aere virtu
te caloris vel ignis elemētalis qui quaſi extingui
tur per tonitrua. coruſcatiōes 7 fulgura. Sic ac
cidit de cogitatiōibus. Sūt. n. vt quidā vapores
ſiue nebule que a terra ſenſitiue. ſ. fantaſie vl me
morie aſcendūt ad altitudinē intellect⁹ 7 calore
i. volūtaris affectu nutriunt 7 creſcūt 7 obnubi
lant mentē aliq̄n vt ſol rps nō videat. Et hoc q̄n
amor ꝓprius repit in volūtate qui oēm materiaꝝ
in ſe bonā cogitationū peruertit ad malū. Sed ſi
vent⁹ ſpūſſancti percutit tales nubes cogitatōnū
tūc extinguit malū ignē ſeu calorez ꝓpꝝ amoris.
Et exinde ſequūtur tonitrua lamētationū de pec
catis cū clamore petendi diuinā miam. ſequūtur
7 coruſcatiōes bonoꝝ exemploꝝ 7 fulgura incen
tiū operū 7 verboꝝ pluuie lacrimaꝝ et hmōi.
Quantū ad tertiū cogitatiōes hoīm vane ſunt in
ſtabilitate ſeu mutabilitate. De quo Eccl⁹ primo
Vanitatis arguent⁹ ꝓterita. ex eo. n. q̄ ꝓterita ſūt
oīndunt inſtabilitatē. Et ſic cogitatiōes hoīm va
ne ſunt. dū. n. quis vult fixe aliquid de ſpūalibus
cogitare ſubito mens ad alia euolat. vt dicere va
leat iſtud ps. Cor meū dereliquit me. Exemplū
patet in be. Bern. qui vt bētur in legenda ei⁹ con
querens cū quodā ruſtico in itinere de tanta di
ſtractione mētis vt vnū pr nr dicere nō valeret ſi
ne alia cogitatione. Aſſeruit ruſticus ſe hoc facere
poſſe. Cui bern. mulam cui inſidebat ſi hoc agere
poſſet dare promiſit. Qđ cuꝝ ille attemptaret in
medio eius occurrit ſibi cogitatio de ſella 7c.

Circa euidentiā .§. iiii

eoꝝ que dicta ſunt in primo. §. huius ca. ſ. q̄ ange
lus nō cognoſcit cogitatiōes nrās eſt ſciendū q̄
cogitatio nra vel etiā alicui⁹ angeli pōt cōparari ad
tria. ſ. ad ſubiectū qđ informat. ad obiectū qđ re
preſentat. ad affectū quē inclinat. Primo. n. ſi
cōparatur cogitatio ad ſubiectū qđ informat. tunc
dico q̄ angelus pōt ſcire vel videre cogitationeꝝ
nrām vel etiā angelicā. Cuius rō eſt. qr angelus
pōt videre ſpēs exiſtētes in mēte mea vel angeli
ca. Sz cogitatio actual⁹ eſt quedā forma 7 quidā
actus exiſtens in intellectu eī realis 7 eque actu
alis ſicut ſpēs vel magis q̄ ſpēs. Ergo qua ratōe
ſpecies exiſtētes in mēte mea vel angelica āgelus
pōt videre. eadē rōe cogitatio actual⁹ mea l'angeli
ca pōt cognoſci ab aliquo angelo. Scdo modo
poteſt cōpari cogitatio nra vel angelica ad obiec
tum qđ reprīat. Et ſic cogitatio mea vel angeli
ca pōt cognoſci 7 videri ab angelo. vt verbi gratia
Sicut ille qui videt ſpēm alicui⁹ rei in oculo al
terius 7 mediante illa ſpecie habz aliquā noticiam
de re cui⁹ eſt ſpecies. ſic angelus videns cogitati
onē alicui⁹ in mēte nra vel angelica. cognoſcit et
videt rē cuius eſt cogitatio. vel quā illa cogitatio
repſentat. Nota tū differentiā inter illū qui videt
cogitationē alicui⁹ rei in mēte alteri⁹. qr non bēt
rem de qua eſt cogitatio. ꝑ immediato obiecto. ſ
ipam cogitationē 7 mediante cogitatiōe bēt ali
quā noticiaꝝ de re cui⁹ eſt cogitatio. Sicut dictū
eſt de illo qui videt ſpeciē alicui⁹ rei in oculo alte
rius. 7 mediante illa ſpecie habz aliquā noticiaꝝ de
re cuius eſt ſpecies. Ille aūt cuius cogitatio vide
tur bē rem de qua ē illa cogitatio ꝑ immediato
obiecto. 7 videt illā rem de qua eſt cogitatio. ſicut
ille qui videt rē immediate in cui⁹ oculo eſt ſpēs
immediate accepta a re. Et iō ſicut ille qui videt
viſione corpali pfectius videt. 7 aliq̄d pōt cogno
ſcere de ea. pura quāta ſit vel aliq̄d tale qđ nō po
teſt cognoſcere ille qui videt eaꝝ mediante ſpecie
exiſtente in oculo alteri⁹. Ita etiaꝝ ille qui videt
rem intellectualiter in mēte per actū ſuū cogitan
di. pfectius 7 plura nouit de illa re quā ille q̄ vi
det eā mediante cogitatiōe exiſtente in altero. Et
ſic q̄libz angelus cognoſcat cogitationē nrāz vel
angelicaz. tū cogitatio tam nra q̄z angelica pōt la
tere aliquē angelū quātū ad hoc q̄ nō ita pfecte
videt rē illam. de qua ē cogitatio videndo cogita
tionē in altero. ſicut ille cui⁹ eſt cogitatio. Ter
tio mō pōt cōparī cogitatio nra vel angelica ad
effectū quē inclinat. Et circ dico q̄ volūtas pōt
dupliciter cōſiderari. ſ. vt habitualiter volens. et
vt actualiter volens. Primo mō volūtas pōt cōſi
derari vt habitualiter volens. 7 ſic cogitatio nra
vel etiam angelica latet quēcunq̄ intellectū crea
tū. etiam ipm cogitantē. qr. ſ. nullus intellectus
creatus videt. quid in futurū velit volūtas de eo
qđ modo cogitat. ad quē finē debeat in poſtez vti
eis. Scdo mō pōt cōſiderari volūtas vt actualiter
volens 7 intendens aliquid aſſequi per ipam co
gitationem 7 rē cogitatam. 7 tunc cogitatio talis
aliquo modo patet 7 aliquo mō latet. Verbi gra
vt ſi aliquis cogitet de lapide volens actu vti eo

ad proficiendū ad auē·tūc dato q̄ nō lateat angelū ipa cogitatio quātū ad hoc q̄ est quedā forma inhærens volūtati. nec lateat ipm etiaz habitudo vni⁹ ad alterū, qui sciat q̄ illud qō vult voluntas est lapis. nō pōt latere angelū bītudo vni⁹ ad alterū. s. q̄ nesciat ad quē finē volūtas vult rē cogitatā Verbi gra. Licet videat voluntatē velle lapidem de quo cogitat intellect⁹ meus. pōt tū ignorare rationē vel finē quare volūtas vult lapidē. vtrū. s. ad proficiendū ad auē vel ad inimicū vel ad edificandū. Et sic q̄n idez effectus pōt puenire ex multis cāis. nō oportet scito effectu. scire ex qua cā venit Et sic est in ꝓposito sicut ptz. hec doctor subtilis. i. scotus. ⁊ mgr̄ hērueus. brito ordinis predicatorū

Cogitatio peccati fit p̄ quattuor causas. s. vel ad cognoscendū. cauendū. delectandū. perpetrandū. Primo cogitatio peccati fit aliq̄n solū ad cognoscendū. Sicut cuz quis vult disputare vel predicare de peccato. ⁊ iō oportet q̄ de ipo cogitet vt sciat quō debeat disputare vel predicare. Et talis cogitatio de peccato que ordinat solū ad cognoscēdum ipm peccatū est sine oī peccato. Scdo cogitatio peccati que fit ad detestandū cōmissum ⁊ cauendū futurū est meritoria Isa. xxxviii. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. In quo verbo notant tria. Primo ꝓfessio. s. humilitas ibi. recogitabo. s. ad ꝓfitendū tibi. Scdo ꝓfessionis integritas ibi. oēs ānos meos. Tertio contritiōis qualitas ibi. in amaritudine anie mee. Oportet. n. q̄ quādocūq̄ quis cogitat de peccato de ipo contritiōem hēat. Tertio cogitatio peccati fit ad delectandū. ⁊ hoc duobz modis. Vel ad delectandū de cogitatiōe peccati solū. ⁊ talis cogitatio est peccatū veniale. vel ad delectandū de re vel de peccato cogitato. ⁊ talis cogitatio est peccatum mortale. Quarto mō cogitatio peccati fit ad ꝓpetrandū peccatū. Et tūc si peccatū est mortale. et cogitatio isto fine. s. vt perpetret est peccatū mortale. Vñ sup illo verbo Leui. xv. Mulier que patitur fluxū sanguinis. glo. sic dicit. Cogitationes ⁊ volūtates q̄ibus ope nō cōpleant apud deū pro factis bītur ⁊ puniunt. Hec. b. Tho. in. nō. Et Alexāder in. ij. pte sūme. q. xv.

Finaliter circa cogitatiōes cordis ꝑsiderare debem⁹ cām. s. a quo oriunt. Vbi nota q̄ cogitatiōes cordis dupliciter ꝑsiderari pñt. s. absolute inquātuz cogitatiōes ⁊ ꝓditionate inquātū bone vel male. Primo g̃ cōsiderando cogitatiōes cordis absolute inquantū cogitatiōes. tūc dico q̄ cā cogitationū vel radix est triplex. s. ꝓpinqua. mediata ⁊ remota. Prima cā cogitationū ꝓpinqua ⁊ immediata est apprehēsio sensuū ꝑticulariū p̄ organa. Secūda cā vel radix cogitationū mediata. est imaginatio causata ex apprehensione sensuū ꝑticulariū p̄ organa. Tertia cā vel radix cogitationū remota est cor. Nō patz q̄ cogitatio a corde nō exīt nisi p̄ aliquā imaginationē vel fantasiaz que est motus fact⁹ a sensu vt dr̄ in. ij. de anīa. ⁊ iō cū dicit Mat. xv. de corde exeunt cogitatiōes ꝛc. Intelligit cor esse principium cogitationuz tanq̄z causa vel radix remota vt patet. Hec. b. Tho. in. nō. di. xxxij.

Capitulum nonum de memoria.

De memoria nota

q̄ memoria ſm. b. Tho. in prima pte q. lxxix. art. vi. sumit dupliciter. Uno modo prout de rōe eius est q̄ obiectū eius sit p̄teritum vt preteritū. ⁊ sic memoria est in pte sensitiua vna potētia distincta ab alijs sensitiuis interioribus prout supra dictū est. Sensitiua. eniz tm̄ est apprehensiua particulariū. Preteritū aūt vt preteritū cū significet esse sub determinato tpe ad ꝓditionē particularis ptinet. Et hz talis potētia sensitiua organū corpale cui ē affixa. sic et alie Bruta etiā eam hñt. Alio mō sumit memoria solum pro vi conseruatiua specier̄ intelligibilium ⁊ sic memoria est in pte intellectiua. Quāuis. n. Auicenna dixerit species intelligibiles impossibile esse in intellectu cōseruare. Vñ ſm ipm q̄ndo aliquis desinit actu intelligere aliquā rē. desinit esse species illius rei in intellectu. Tñ Arist. in. iij. de anīa. cōtrariū asserit. Rōe etiā dicta positio reprobat. Quod. n. recipit in aliquo recipitur p̄ modū eius in eo. Intellectus aūt est magis stabilis nature ⁊ immobilis q̄z materia corpal. Si g̃ materia corpalis formas quas recipit non solū tenet dū p̄ eas agit in actu sed etiā postq̄z p̄ eas agere cessauerit multoforti⁹ intellectus immobiliter ⁊ inamissibiliter recipit species intelligibiles siue a sensibz acceptas siue ab aliquo intellectu superiori effusas. Vñ in. iij. de anīa ꝓbus dicit q̄ anīa est loc⁹ specier̄ nō tota sed intellect⁹. Sciendū etiā q̄ spēs intelligibil' aliq̄n est in intellectu in potentia tm̄. ⁊ tūc dr̄ intellectus esse in potētia tm̄. Aliq̄n est ſm vltimā cōpletiōem actus ⁊ tūc intellectus intelligit actu. Aliq̄n medio mō se hz inter potentiā ⁊ actū. ⁊ tūc dr̄ intellect⁹ esse in habitu. Et ſm hūc modū intellect⁹ cōseruat spēs et q̄n actu nō intelligit. Saluat aūt tō meōrie quātū ad hoc q̄ō est p̄teritor̄ in intellectu ex pte act⁹ nō ex pte obiecti. Nā preteritū pōt referri ad duo s. ad obiectū q̄ō ꝓgnoscit ⁊ ad actū ꝓgnitiōis. Et q̄ntū ad obiectū p̄ se queūt meōrie q̄ ē ptis sensitiue p̄teritio. Deōra. n. aīal ñ solū sensisse i p̄terito sed et sensisse q̄dā p̄teritū sensibile. Sz inq̄ntū ad ptē intellectiuā ptinet meōria p̄teritō accidit ⁊ ñ p̄ se queūt intellectui ex pte obiecti. Intelligit enī intellect⁹ hoiez inq̄ntū ē hō. Accidit aūt hoī in q̄ntū ē hō in p̄teritō. l' in p̄senti l' in futuro eē. Ex pte vero act⁹ ꝓgnitiōis preteritō p̄ se accipi pōt i intellectu sicut ⁊ in sensu. q̄z intelligere anīe nostre est quidā particularis actus in hoc vel in illo tpe

existens fm q̄ homo dicit̄ intelligere hodie vel heri vel cras. ⁊ hoc nō repugnat intellectualitati. q̄ hmōi intelligere q̄uis sit quoddā pticulare. ē tñ immateriale actus. Et iō sicut intellect⁹ intelligit seipm q̄uis ipe sit quidā singl̄aris intellect⁹. ita intelligit suū intelligere. qui est quidā singularis act⁹ vel in p̄terito vel in p̄senti vel in futuro existens. Et sic vt dictū est saluat̄ rō mēorie quātuz ad hoc q̄ est p̄teritoz in intellectu fm qđ intelligit se prius intellexisse. nō aūt fm qđ intelligit p̄teritū, put est hic ⁊ nūc. q̄ intellect⁹ abstrahit a cōditionib⁹ indiuiduātibus vt hic ⁊ nūc. ⁊ sic pteritū ptinet ad potentiā mēorie sensitiuā que est pticulariū rez vt hic ⁊ nūc. Et nota q̄ meōria prout est ꝓseruatiua specieꝝ intelligibiliū. ⁊ p̄ ꝓsequēs ptinens ad intellectū nō est alia potentia realiter distincta ab ipo intellectu. Vñ ⁊ phūs in. iij. de ania. loc̄ ꝓseruatiuū hmōi speciem attribuit intellectui. Est. n. intellect⁹ potentia passiua. Ad rationē aūt potentie passiue ꝓseruare sicut ⁊ recipere. Et q̄uis mḡr sent. in. i. li dis. iij. dicit q̄ meōria intelligentia ⁊ volūtas sunt tres vires. i. potētie. Hoc tñ vt dicit. b. Tho. nō est de intentiōe Aug. in. xiij. de trini. vbi de his loquens nō accipit illa tria, p tribꝰ potentijs. Sed memoriā accipit p habituali retentiōe aīe. Intelligentiā, p actu intellectus. Volūtatē p̄o actu volūtatis. Cōsuetū est. n. aliq̄n noīa potentiaꝝ vel habituū p̄o actibus eaꝝ sumi. ⁊ sic intelligentia dr̄ oriri ex memoria nō sicut potētia vna ex alia ꝑ sicut act⁹ ex habitu.

De exercitio mēo .§. I.

rie vtili p̄s. In meōria eterna erit iustus. qđ pōt exponi tripliciter. etiā totū qđ sequit̄ in versu. Iustus erit in meōria sui eterna. i. assidua vel memoria eterna. i. perpetua proximi. vel in meōria eterna dei. Quedā. n. dr̄ recolere respectu sui. quedā respectu proximi. quedā respectu dei. Et hoc faciēdo ab auditiōe mala nō timebit. Et de se quidaz iustus hz in meōria tria. Primo infirmitatez nature vt sic sit cautior ctra casuz. Exemplū de illo qui incedit p̄ viā lubricā qui caute incedit ne cadat Eccle. viij. Ne despicias hoīez auertentē se a peccato nec improperes ei. Memento q̄m oēs incorruptiōe sumus. Exemplum de dauid. petro et alijs. Secōdo recordādū de dānositate culpe. Mercator recolens quātū lucrū pdidit inde sumit materiam doloris. Malefactor ꝓsiderans se deꝑdxen sum ⁊ suspendendū dolet Apoca. ij. Memētovn de q̄ideris ⁊ age pñiam Amb. Nihil est qđ tam summi doloris sit. q̄z si recordet̄ quis vnde lapsꝰ sit atz vñ ceciderit ⁊ q̄ ad ista terrena ⁊ momētanea ab illa speciosa diuine ꝑditiōis intentiōe defluxerit de re. di. i. Hoc agebat Ezechias dicens Recogitabo tibi oēs ānos meos in amaritudine aīe mee. Recordādū est breuitatis vite ad studiose opandū. Qñ. n. laborans videt appropinquare finē diei vel opis vel breuitatē tpis studiosius opatur Eccle. xnij. Offer dignas deo oblationes ⁊ memēto q̄m mors nō tardat. ⁊ Ere. Tanto solicitior esse debes quāto morti vicinior. lxxxvi. di. tanta. Plato summa pbia est meditatio mortis. Ecōtra malus recordat̄ eoꝝ que ꝓuocant ad malū. Sicut in figurā dixerūt quidā ex his qui exierant de egipto. In mentē venīūt cucumeres. allea ⁊ cepe que comedebamus in egipto ⁊c. Num. xi. De proximo hz tria in meōria iustus. ⁊ sic non timebit ab auditiōe mala temptatiōes qua loquit̄ ei diabolus. Exempla pbitatis electoꝝ ad imitāduz. sic ꝓnunt̄ filij exempla parentū ⁊ ciuiū qui fecerūt magnalia vt animent̄ ad imitandum. Judith. viij. Memores esse debetis quō abraam temptatus est ⁊ p̄ multas tribulatiōes inuētus fidelis. Sic Mathathias simul reducebat ad mentem opa sctōꝝ. Secōdo recordanda est fatuitatis reprobōrū ad testandū mala Bene. n. corrigitur et suauiter qui p̄ alīū corripitur. sicut canis verberatur vt timeat leo. Luc. xvij. Memores estote vxoris Loth. Tertio recordandū est necessitatis miserōrū ad subleuandum. Sic recordant̄ aues et alia aīalia suorū pullorū procurādo eis necessitatez. que duplex est spūalis. s. ⁊ corpalis. Et de corpali dicit ap̄lus ad Gal. ij. q̄ petrus cum ceteris ap̄lis approbata predicatiōe pauli inter gentes dederūt ei in socīū barnabam tm̄ vt meōres essent pauperum in hierosolimis. qđ ⁊ fecerūt facientes collectas fieri de spūali subuentione. Pro hmōi dr̄. i. Mach. xij. Memores sum⁹ vēri i sacrificijs. Econtra iniust⁹ recordat̄ iniuriaꝝ ad vindicandum vel bonorū tpaliū alioꝝ ad appetendū ⁊ miseriaꝝ ad gaudendū ex inuidia. Perdeo iustus tria habz in memoria. ⁊ sic nō timet ab auditiōe mala quā immittit ei diabolus ctra deū occulte loquēdo p̄ suggestiones. Recordat̄ creatiōis hoīm ad deum laudandū. Dia. n. nos inuitāt ad deū bñdicendū Nam sicut prouerbialiter dicit̄ Opera loda el magistro. ps. Memor fui operū dei. q̄ memor ero ab initio mirabiliuz tuorū. Sic tres iuuenes in fornace reducentes ad memoriaz creata a deo oīa inuitabant ad deū benedicendum. Secōdo recordādum redemptiōis hoīm Dreū. iij. Zac. Recorda re paupertatis mee. ait prophēta in p̄sona christi absinthij ⁊ fellis Et subdit̄ur. Memoria memor ero ⁊ tabescet in me aīa mea. Hoc maxīe aīat ad constantiam. In huius figurā in. ij. Mach. dicit̄ur quā sanguinē mortuorū potebāt ante elephātes ad animandū in pugna. Tertio retributionis operū. ps. Memor ero iustitie tue solius. Reddz enim deus vnicuiq̄ fm opera sua. ⁊ in hoc peccatores decipiuntur. dū attendūt ad p̄sentē retributionem nō ad futurā. Unde dictū fuit diuiti epuloni fili recordare ⁊c Luce. xvi.

Secũdo exponi .§.II.

tur sic. In memoria eterna .i. perpetua erit iustus qz de ipo semp est recordatio in mundo vt ptz de sanctis puerbioz. Memoria iusti cũ laudibo. ⁊ sic nõ timet ab auditiõe mala. ꝑcipue quo ad bonos qui loquũtur bona de bonis. Vñ Naratbias dixit filijs. Date animas vrãs pro testamẽto patrũ ⁊ accipietis nomẽ eternũ. i. memoriã bone fame perpetuam. Tot milia annoꝝ fluxerũt. ⁊ adhuc memoria iustoꝝ Abrae. Job. Dauid ⁊ aliorũ vigent in mẽtibus hoĩm. Tria aũt sunt que faciũt obliuisci hoĩem sui dei ⁊ proximi. s. Prosperitas mũdialis. Curiositas criminal. Voluptas carnalis. Prosperitas facit obliuisci dei ⁊ hoĩm qui eũ tuuerũt tpe tribulatiõis. Exemplũ de preposito pincernarũ pharaonis regis egypti. Qui cũ fuisset in carcere ab ioseph hũane tractatus ⁊ ꝓsolatus in expsitiõe ꝓphetica somniũ sui liberatus. oblitus fuit interptis sui. vt ptz Geñ. xl. Sic multi in mente deũ hũt ⁊ amicos suos in tpe necessitatis qui postea obliuiscunt in ꝓsperitate. Deut. xxxij. deũ qui te genuit de reliquisti ⁊ oblit⁹ es dẽ Seneca in li. de bñficijs cõparat legẽ gratitudis ⁊ beneficentie ludo mutuo pile. qñ. n. duo ludũt ad pilam ⁊ eã alternatim reprojciũt inter se tam diu durat inter eos ludus ⁊ ptinuatur. q̃diu cõuenienter inter eos reprojciat⁹ ⁊ iactat⁹. Si vnus recipiat ⁊ retineat vel incõuenienter reprojciat desinit ludus. qui desinere nõ potest nisi ex desectu mittentis vel recipiẽtis. Sic est de mutua inter amicos beneficẽcia ⁊ gratitudie. extende exẽplũ ad ꝓpositũ. Ecõtra dicit apls ad Hebre. xiij. Bñficentie ⁊ cõtonis nolite obliuisci. Hugo de claustro anie. Sicut nullũ momentũ est quo dẽ non vtatur vel fruat⁹ dei bonitate. ita nullũ dz esse momentũ quo eũ pñtez nõ bẽat in meoria. Ecõtra qõ reddit hoĩez obliuiosũz est curiositas ⁊ nimia sollicitudo circa mũdũ vel min⁹ vtilia. pa. Obliti sunt bñfactoꝝ ei⁹ ⁊ mirabiliũ eius. Est. n. cõe prouerbiũ q̃ pluribo intẽtus mior est ad singula sensus. Exemplũ in Salomone qui ex eo q̃ fuit nimis curiosus in ꝓpatione sue curie ⁊ inuestigatione rez naturaliũ ⁊ inquisitione diuersaꝝ doctrinaꝝ oblitus est dei. ita vt idola adoraret. Dicit. n. Origeñ. ⁊ dñs Jo. dñici post eũ sup Ecclesiasten. q̃ tot femie vel cõcubine quot recitat scriptura eũ habuisse fuerũt multe ⁊ diuerse doctrie variarũ nationũ quas voluit videre. q̃ nõ continebant veritatẽ sapiẽque sola est legitima spõsa intellectus quibo mentẽ applicãdo deuiauit a veritate. licet cõiter credat⁹ penituisse. Tertiũ qõ impedit meoriaz est voluptas. vñ pbs. Amor formeid est carnal concubina mẽtis obliuio est. s. causatiue. Sed sancti viri cauẽt sibi a carne sicut ab hoste ⁊ subjciũt roi. ⁊ iõ leipos faciũt dignos meoria in bonũ. Cñ Eccle. xlv. Dilectus deo ⁊ hoĩbo Moyses cui⁹ meoria in benedictiõe est. Narrat magister in bistoria scolastica sup Exodũ q̃ moises duxerat vroꝛẽ filiã regis ethiopie. ⁊ cũ in patriam suã redire voluisset impedire eũ nitebatur vroꝛ. Moises igit tanq̃ vir exp⁹ astroꝝ sculpsit in anulis duas imagines bui⁹ efficacie. vt altera meoriam altera obliuionẽ afferret. Cũq̃ eas patribus ⁊ sibi dedo anulus inclusisset. obliuiõis anulũ vroꝛi tradidit ⁊ anulũ meorie secum tulit. Et sic mulier paulatim oblita est viri sui. ⁊ Moyses recordationẽ bñs de patria sua libere regressus est. Moraliter exponẽdo fm Robertũ holchot. Animus nr natiõe celestis patrie est moyses qui contrahit cõiugium cum carne terrena p ethiopissã designata. qñ. s. corpi infundit. Animꝰ vo desiderans beatitudinẽ vult in patriã reuerti celestẽ. sed ista vroꝛ. s. caro impedit eius reuersionẽ. Et ideo tendũ est cautela moysi. s. vt duos anulos faciamus cũ gẽmis. ⁊ anulũ obliuiõis carni tradam⁹ ⁊ anulũ meorie aiõ nõ. Anulus obliuionis est meditatio mortis. qz mors obliuioni hoĩez tradit ps. Obliuioni datus sum tanq̃ mortuus a corde. Anulus memorie est recogitatio vite eterne quã habens animus reuertit ad patriã per bona opa. Et sic iustus ꝓpter bona que facit erit in meoria hoĩm vt scribit Eccle. xlvij. Memoria Josie in omni ore indulcabitur. ⁊ sic non timebit iustus ab auditione mala.

Tertio exponitur .§.III

versus ille sic. Justus erit in meoria eterna. i. dei eterni Hiere. ij. Hoc dicit miserator tu⁹. recordatus suz tui miserans adolescentiã tuã. Recordat aũt de⁹ electi sui prio ꝓdestinãdo. Secundo iustificando. Tertio glorificando. Et sic ñ timebit ab auditiõe mala. quã audiãt reprobi in fine. qbo dr. Jte maledicti in ignẽ eternũ ꝛc. Mat. xxv.

Titulus tertius de potẽ

ria intellectiua. ¶ Capitulũ primum de intellectu possibili ⁊ agente realiter distinctis.

De intellectu quẽ

dicit pbs in li. de aĩa esse potentiã anie. Q. aũt intellect⁹ sit potẽtia anie ⁊ nõ ipa essentia ei⁹. ꝓbat be. Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. i. sic. Cũ solũ immediatũ principiũ opatiõis est ipa eẽntia rei opantis qñ ipa opatio est ei⁹ eẽ. Sicut. n. potẽtia se hz ad opatiõem ⁊ ad fuñ actũ. ita se hz essentia ad esse. In solo aũt deo idẽ est intelligere qõ suũ esse. vñ ĩ solo deo intellect⁹ ẽ ei⁹ essentia. In creaturis aũt intellectualibo intellect⁹ est q̃dã potẽtia intelligẽtis. Et sciendũ fm. b. tho. vbi supra q̃ pbi ponũt q̃tuoꝛ intellectus. s. intellectũ possibilẽ intellectu

Capitulū Primū.

agentez intellectū in habitu. et intellectū in actu seu adeptū. Quoz ḡtruoz intellect⁹ agens et intellect⁹ possibil' sunt realiter diuerse et distincte potentie. sicut ⁊ in oibz alijs. Alia ē actiua alia passiua. Alia vero tria distingnūt ꝑm tres stat⁹ intellectus possibil'. Qui qñqz est in potentia tm̄ et sic dr possibil'. qñqz vero in actu primo q̄ est scia. ⁊ sic dr intellect⁹ in habitu. qñqz in actu scdo q̄ est cōsiderare ⁊ sic dr intellect⁹ in actu siue intellectus adeptus. Hūc aūt actū intellect⁹ importat ꝓprie hoc nomē intelligentia significat. n. ipm actū intellectus q̄ est intelligere. Illū nō differt intelligētia ab intellectu nisi sicut act⁹ a potentia sua. In quibusdā tm̄ libris de arabico translatis substātie sepate ḡs nos anglos dicim⁹ intelligētie nuncupantur forte ꝓpter hoc q ꝙ sp bmōi substātie actu intelligūt. Damascen⁹ etiā ponit quedaz q̄ sunt nō diuerse potēte ꝑ diuersi actus intellect⁹. Primo eñ simplr aliq̄d apprehendit. ⁊ hic act⁹ dr intelligentia. Scdo id q̄d intelligit ordinat ad aliq̄d aliud cognoscendū vel opandū. et hec vocatur intentio. dū vero pſistit in inquisitiōe ei⁹ q̄d intendit vocat⁹ ercogitatio. duz vero id q̄d excogitatū est exaiat ad aliq̄ certa dicit⁹ scire vel sapere. Haz sapiē est iudicare. Ecq̄ aūt hz aliq̄d p certo tanqz examinatū cogitat quō possit illud alijs manifestare. Hec ē dispositio interioris ꝙmonis et qua procedit exterior locutio. Omnia hec sunt actus vnius potentie intellectiue.

De intellectu pos .ℌ.I.

sibili. hec potentia est potētia passiua. Illū pbs dicit in. iij. de aia q̄ intelligere est q̄dam pati. Hz sciendū ꝑm. b. Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. ij. q̄ pati tripliciter dr. Uno mō ꝓpriſſime qñ. s. aliquod remouet⁹ ab eo q̄d patit⁹. q̄d ꝓuenit ei ꝑm naturā vl' ꝑm propriā inclinationē. sicut cū aq̄ frigiditatem amittit p calefactionē aut cū hō egrotat vl' tristatur. Scdo mō dr aliq̄d pati min⁹ ꝓprie ex eo q̄ aliq̄d abijcit⁹ ab eo siue illud sit ꝓueniens siue sit nō ꝓueniēs. Et ꝑm hoc dr pati. nō solū qui egrotat ꝙ etiā qui sanat⁹. et nō solū qui tristat⁹ ꝙ etiā q̄ gaudet. vel q̄cunqz mō alterat⁹ seu moueatur. Tertio mō dicit⁹ pati cōiter aliq̄d ex hoc solū q̄ id q̄d ē in potentia ad aliq̄d recipit illud ad q̄d erat in potēntia absqz eo q̄d aliq̄d abijciat⁹ ꝑm quē modū oīe q̄d exit de potentia in actū dr pati. etiā cū pficit⁹. ⁊ sic intelligere nr̄z est pati. Q̄d apparz hac rōe. Intellectus eñ hz opationē circa ens in vniuersali. Comprehendi igit⁹ pōt vtrū intellect⁹ sit in actu vel potentia ex hoc q ꝙsideratur quō intellectus se hz ad ens vniuersale. Inuenit⁹ eñ aliqs intellectus q̄ se hz ad ens vniuersale, vt act⁹ totius entis Et talis est intellect⁹ diuin⁹ q̄ est diuina essentia in qua originaliter ⁊ virtualiter totū est et ꝓexistit sicut in prima cā. Et iō intellect⁹ diuin⁹ nō est in potentia ꝙ purus act⁹. Nullus aūt intellect⁹ creatus pōt se hē vt act⁹ respectu totius entis vniuersalis. q̄ sic oporteret q̄ eēt ens infinitū, vñ oīs intellectus creat⁹ p hoc ipm q̄d est, nō est act⁹ oīum intelligibil' ꝙ cōparatur ad ipa intelligibilia sicut potentia ad actū. Potentia aūt dupliciter se hz ad actū. Est eñ q̄dā potentia q̄ semp ꝑfecta est p actū. sicut est materia corpoz celestiū. et sic intellectus angelic⁹ sp est in actu respectu suoz intelligibiliū ꝓpter ꝓpinquitatē ad diuinū intellectū qui est act⁹ purus. Quedā potētia est q̄ nō semp est in actu. ꝙ de potentia ꝓcedit ad actū. sicut inuenit⁹ in gñabilibz et corruptibilibz Et sic intellect⁹ hūanus q̄ est infim⁹ in ordīe intellectuū est i potentia respectu suoz intelligibiliū, et in principio est sicut tabula in q̄ nihil est scriptū vt dicit pbs iij. de aia. Q̄d manifeste apparet ex hoc q ꝙ in principio sum⁹ intelligētes in potētia et postea efficimur intelligētes in actu. et sic ptz q ꝙ intellect⁹ est potentia passiua ꝑm tertiū modū. Et notandum ꝑm. b. Tho. vbi supra q ꝙ intellect⁹ passiu⁹ ꝑm q̄ndam est appetit⁹ sensitiuus in q̄ sunt aīe passiones Quia etiā. i. erbicoz dr rōnale p participatōez, qz obedit rōi. ꝑm alios intellect⁹ passiuus dr virtus cognitiua q̄ notatur rō ꝓticularis. et vtroqz mō passiuū accipi pōt. ꝑm primos duos mōs passiōis inq̄ntū tal' intellect⁹ est actus alicui⁹ organi corporal'. Hz intellect⁹ q̄ est i potētia ad intelligibilia. quem ob hoc Aristo. nominat intellectū possibilem non est passiuus illis duobus modis q̄ non est actus organi corporalis.

De intellectu agē .ℌ.II

te. Hic est alia potētia realiter distincta ab intellectu possibili. Illū pbs in. iij. de aia dicit. Necesse est in aīa has duas dīas esse. s. intellectū possibilem et agentē. Pro cui⁹ declaratiōe dicit beat⁹ Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. iij. q ꝑm Platonē nō esset necesse ponere intellectū agentē ad faciēduz intelligibilia in actu. Et rō est. q̄ Plato ipe posuit formas rer̄ materialiū sine materia subsistere. ⁊ p ꝙs intelligibiles eē. q̄ ex hoc est aliq̄d intelligibile actu q̄d est immateriale. Et bmōi vocabat species ⁊ ideas. ex quaz ptcipatiōe dicebat nos sciam rer̄ hē. Hz q̄ Aristo. non posuit formas rer̄ naturaliū subsistere sine materia. forme aūt in materia exīstes nō sunt intelligibiles actu sequebat⁹ q ꝙ forme seu nature rer̄ sensibiliū q̄s intelligimus nō eēnt actu intelligibiles. Nihil aūt reducit⁹ de potentia ad actū nisi p aliq̄d ens actu Sicut sensus fit actu p sensibile actu. Oportebat igit⁹ ponere aliquā virtutē ex pte intellectus q̄ faceret in actu intelligibilia p abstractionē specierum a ꝙditionibz materialibz. et hec est necessitas ponēdi intellectū agentē. Est aūt iste intellectus agens aliq̄d in aīa. i. quedā virt⁹ seu potētia

ꝑpria ꝺm.b. Tho. vbi supra. Nam in rebꝫ naturalibus ꝑfectis ꝑter vniuersales cās agētes sunt ꝑ ꝓprie virtutes indite singlis rebꝫ perfectis ab vniuersalibus agentibꝫ deriuate. Nō ei solus sol generat hoiem ꝫ etiā est virtꝰ generatiua hois in homine. ⁊ sic in aliis aialibꝫ ꝑfectis. Cū aūt nil sit ꝑfectius in inferioribꝫ rebus aīa būana. iō oportet dicere ꝙ in ipa sit aliq̄ virtꝰ derivata a supiori intellectu. ꝑ quā possit fantasmata illustrare. Et hoc experimēto cognoscimꝰ. dū ꝓcipimꝰ nos abstrahere formas vniuersales a ꝯditiōibꝫ ꝓcularibus. qđ est facere ītelligibilia actu. Nulla aūt actio alicui ꝯuenit rei nisi ꝑ aliqđ principiuz formaliter inhęrens ei. Oportet igit virtutē que est principiū hui⁹ actiōis aliqđ esse in aīa. vñ Arist. cōparauit intellectū agentez lumini. qđ est aliq̄d receptū in aere. Sicut ꝫ lumē requirit ad videndū nec sufficit potentia visiua nec res colorata q̄ obiicitur visui. Ita intellectꝰ agens est necessarius ad intelligenduz. nec sufficit intellectꝰ possibilis nec intelligibile res nisi adesset intellectus agens qui faceret intelligibilia in actu ꝑ modū abstractionis. Et q̄ sensibilia sunt in actu extra aīam q̄ apprehendunt a sensibꝫ ꝺm ꝯditiones ꝓticulares et indiuiduātes. iō nō oportet ponere sensuz agentē sed ipm sensuz qui est potētia passiua. Sz intelligibilia rez materialiū nō sunt in actu extra aīaz. q̄ pūt imprimere in intellectū. ⁊ iō oz ponere ītellectū agentē qui abstrahat ꝯditiones materiales a rebus sensibilibꝫ seu fantasmatibꝫ eaꝝ. ⁊ sic spēs intelligibiles deferat seu pūtet intellectui possibili vt intelligat. Qđ aūt dicit Jo.i. Erat lux vera que illuminat ⁊c. s. lumine naturali ꝯgnitōis. Clerū est ꝙ illūinat oēs ꝫ vt cā vniuersal a q̄ aīa humana ꝓticipat quādā ꝓticularē virtutē. s. intellectum agentē. iuxta illud. Signatū est super nos lumen vultus tui dñe. Et si intellectꝰ agens nō esset aliqđ aīe sed eēt q̄dā substantia separata. tunc vn⁹ eēt intellectꝰ agēs oīz. Sz hoc est falsuz. Nā intellectus agens vt dictū ē. est aliqđ aīe vt q̄dā virtus seu potentia ei⁹. ⁊ idō necesse est dicere ꝙ sint plures intellectꝰ agētes ꝺm pliratē aīaꝝ q̄ multiplicat ꝺm multitudinē hoīm. Nō ēm pōt esse ꝙ sit vna ⁊ eadem virtus diuersaꝝ substantiarū.

Vna anima et .§.III.

vnus intellectus nō est in oīb hoībꝫ vt tradidit ⁊ dixit Auerrois in. iij. de aīa. qđ q̄dripliciter ꝓbo. s. silitudine. autoritate. rōe. ⁊ impossibilitate.

Primo ꝓbo silitudine. Paz Aristo. in. iij. de aīa assimilat intellectū vel aiam intellectiuā lumini. Sed nō est idē nūero lumē in diuersis illūiatis ꝫ nō est idē nūero intellectus in diuersis hoībus. Secdo hoc idē ꝓbo sacre scripture autoritate. Apoc. vij. Vidi turbā magnā quā dinūerare nemo poterat ⁊c. Sz turba illa nō erat hoīm corpaliter viuentiū sed aiaꝝ a corpe sepatarū. ꝫ sunt multe anīe intellectiue ꝺm multitudinē corpoꝝ. Tertio ꝓbo hoc idez duplici rōe. Prima est tal. Aut aīa est tm motor corpis aut forma. Si est tm motor oportet multiplicari in diuersis hoībꝫ. ꝫ assignabuntur diuerse anīe. Si aūt aīa est forma corpis tūc etiā oportet ꝙ sint diuerse aīe in diuersis hominibꝫ. Cū q̄ impossibile est pluriū indiuiduorū esse vnā formā nūero. Cū q̄ si intellectus est virtus anīe. sequit ꝙ sicut ad multiplicationem corpoꝝ est multiplicatio aiaꝝ ita ad multiplicationē aiaꝝ necessario sequit multiplicatio intellectuum. Secda rō ad idez est tal. Aut bō hz esse ab anīa intellectiua aut ab anīa sensitiua. Si ab anima intellectiua. ꝫ ad multiplicationē hominū erit multiplicatio animaꝝ intellectiuaꝝ. Si vero ab anima sensitiua vel nutritiua. tūc bō nō hrēt vñ excederet alia aialia. qđ est inconueniens. ꝫ impossibile est vnā animā rōnalez esse nūero omnium hoīm. Quarto hoc idez ꝓbo ex impossibilitate que sequit ponentibꝫ esse vnū intellectū oīum nūero. Qđ ēm nō possit esse vnū intellectū nūero omniū. ꝓbo ex ąttuor impossibilibꝫ q̄ sequuntur. Primū est. q̄ impossibile est plures ꝑfectiones secdas esse ꝯtrarias existente vna prima ꝑfectione. sed nos inuenimꝰ plures secdas ꝑfectiōes eē ꝓtrarias in diuersis hominibꝫ. s. q̄ quidā sūt stulti q̄dam sapiētes. quidā viciosi. ꝫ oz primā ꝑfectōez scz aīam intellectiuā variari ⁊ multiplicari in diuersis hoībus. Secdm est q̄ si oīm hoīm eēt vn⁹ intellectus vel vna anīa nūero. tūc oēs homines essent vnus hō. ⁊ sic nō esset distinctio socratis ⁊ platonis ꝑ aliquā formā substantialē. ꝫ solū ꝑ aliq̄d extrinsecū. puta ꝙ vnus eēt capacioz ⁊ alt⁹ nō. Tertiū est. q̄ cū ꝓtingat duos vel plures hoīes simul ⁊ semel vnū ⁊ idez obiectū intelligere. si. n. ꝑ vnū possibilez ietellectū intelligūt. seq̄t ꝙ vn⁹ ⁊ eiusdez virtutis sit ⁊ sel respectu vnius obiecti sint plures actiōes. sed ꝫ est falsuz ⁊ impossibile. Ad cui⁹ ꝓbationē silitudinē talē adduco. Ponatur oculus oīm hominū sit vn⁹ nūero. ita ꝙ oēs homines habeāt vnū oculū nūero. tūc ꝙꝫ sint multi videtes. tū omniū visio nō est nisi vna. respectu eiusdez obiecti in eodez tpe. Silr si intellectus sit vnus omniū. sequet ꝙ omniū hominū idez intelligentiū eodez tpe sit vna actio intellectualis. tm. sed ꝫ est impossibile. Cū sicut due visiones nūero nō pūt esse sil vnus visus vel visus vnius oculi. q̄ hūtes vnū oculū pūt dici duo vel plures videtes. nō tū plures visiōes ꝫ vna. Sic duo vel plures hūtes vnū intellectū nūero. pūt dici duo intelligētes. non tū pūt esse vel dici due intellectiōes vn⁹ intellectus ꝫ vna tm. Quartū est ꝙ tūc bō nō beatificaret ꝑ aliquā operationē aīe ꝑ se ꝯiunctā ꝫ ꝑ aliquā operatōez extra essentiā aīe ꝑ se. Cū ꝑs ponat beatitudinem in nobilissima

Capitulū Secundū

opatione aīe hec·b.Tho.ī scripto sīiar dī.xviij.

¶Ca.ij.de multiplici oculo varie exercendo.

Deinde videndum est quō ipe intellect⁹ exercedēdus sit pie ⁊ fructuose. Est aūt intellect⁹ ocul⁹ aie p q̄mvidz seu p q̄scit res ⁊ i corpe ⁊ a corpe sepatas. Sicut aūt duplex est oculus corporal⁹ ita ⁊ duplex est oculus anīe. Intellectus .s. speculatiuus tanq̄z dexter oculus·⁊ intellectus practic⁹ tanq̄z sinister. Et sicut dextrū est perfect⁹ sinistro .siue oculus siue manus siue aliud. ita ⁊ speculatio est perfectior actiōe de se. Et sicut naturaliter ois homo hz duplicē oculū corpis·⁊ si vno careat q̄ uis videat. tñ defectus est nō purus in eo. Ita ⁊ aīa cuiuslibet dz hre et oculū speculatiuū ⁊ oculū practicum. aliq̄n .s. q̄siderando diuina·aliq̄n q̄siderādo ⁊ ordinādo būana. Est aūt duplex speculatio ſm .b.Tho. sup Cant. Una est intuitiua solū cōsiderans res. ⁊ precipue spūales ⁊ diuinas ad intelligendū·⁊ hec modicū pertinēt· banc habuerūt plōi de q̄bus apl⁹ Ro.i. Cū cognouissent deū nō sicut deū glorificauerūt aut grās egerūt. sed euanuerūt in cogitatiōibus suis. Alia speculatio est gustatiua. cū .s. effectus diligit q̄d intelligit. hīdo sapōrem de diuinis ⁊ spūalib⁹ put sunt Et hec est speculatio sc̄or⁹ et bonorū fideliū. de qua apl⁹ ad Heb.vi. Qui semel illuminati sunt gustauerūt bonū dei verbū. Hoc pertinet ad sapientiā que dicitur a sapore ⁊ ducit ad claritatē eternā. vt dr sap. vi. Hūc oculū .s. gustatiue speculatiōis conat⁹ diabolus in hoīe excecare. In cui⁹ figurā legitur .i. Reg.xi. Q̄d Naas amonitarūz rex israelitas de iabes galaad quos obsidebat. in hoc voluit cū eis pfederare et pacē hre ut oīm oculos dextros eruer et. Et sic diabolus qui cū fidelib⁹ bellat cum eis quasi pacē facit. et nō molestat si oculū q̄sideratiōnis spūaliū et diuinorū auferat ab eis ·Ūñ Salomon Eccles.ij. Oculi sapientis in capite eius Caput cuiuslibet virtuosi est xp̄s. et ad hūc p templandū ⁊ opere imitandū oculi intellectus bonorum dirigunt. et puer.iiij. dicit· Oculi tui videant recta. .s. speculando ⁊ palpebre tue precedant gressus tuos. Palpebre oculorū sunt q̄sideratiōnes debite ⁊ rōnabiles que in angelo dicunt p cedere gressus nrōs .i. opera nra. Sic igit vtroq̄z oculo .i. practico ⁊ speculatiuo vtendū est· sicut ⁊ sancti viri fecerūt. vñ Melchiades papa. Nonne moyses in seculo erat cū crebro intraret tabernaculum et exiret. Qui intus p templatione rapiebatur foris in causa negocijs vrgebat· sic et Jacob angelos ascendentes ⁊ descendētes vidit. q̄ rectores eccl'ie nō solū contemplando ascendunt sed deorsum quoq̄z ad membra illius miserando descendunt di·lxxxviij. decreuit·

Sciendū tamen .§.i.

q̄ multiplex est oculus Est oculus corpalis. et hic coercendus ꝓpter occasiones maloꝝ inde cōsequentiū. vñ Job.xxi. Pepigi fedus cū oculis meis ne cogitarē quidē de virgine. et Eccle.xxvi Fornicatio mulieris extollentia oculoꝝ Est oculus presidentalis. ⁊ hic reuerēdus. Ūñ dīs per pphetam. Qui vos tangit tangit pupillaz oculi mei. ij·q.vij. accusatio. Tanguñt aūt q̄ in bono rātur. De his etiā Hiere.xiij. Die defecerūt oculi eorū·q⁹ nō erat herba. .s. spūalis refectionis. ⁊ illud p̄s. Oculi mei languerūt pre inopia. .s. spiritus. Est oculus rōis naturalis·⁊ hic fidei subiciend⁹. vñ Canti.vi. dicit a sponso aīe spōse sue. Auerte oculos tuos q⁹ ipe me auolare fecerunt. id est remoue inquisitiones ſm naturalē rationem in his que sunt fidei·q⁹ hmōi inuestigatōes faciunt animā a deo recedere. Propter q̄d ait apl⁹ ij.ad Corin.x. Captiuātes omnē intellectū in obsequiuz xp̄i Est oculus affectionalis. ⁊ hic ad deum erigendus. iuxta illud Isa.xxxviij. q̄d dixit Ezechias. Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso. Oculi mei .i. intellectus quo ad cogitationem. Et affectus quo ad appetitionem ista scilicet temporalia nimis amando. Sic cōtra de reprobis dicit. Statuerūt oculos suos .s. affect⁹ declinare in terrā .i. ad terrena. Est oculus intentionalis ⁊ hic ad celū extendēdus. vt .s. seruet illud apl⁹ i.Corin.x. Omnia in gloriā dei facite. Et de hoc Luc.xi. dicit. Si oculus tuus .i. intērio fuerit simplex. totū corpus tuū .i. operatio sequēs lucidū erit. Q̄d faciebat Tho.iij.ad te dñe oculos meos erigo· In plurali dicit oculos. q⁹ ⁊ si vnus tñ vltimus sit finis q̄ in ope intendit multi tñ pñt esse fines medij q̄ ad deū dirigi debent Est oculus ꝓtemplatiōis. ⁊ b̄ spū concidēdus. De b̄ dicit sponsus Canti.iiij. vulnerasti me .s. ad amorem traxendo in vno oculoꝝ tuoꝝ .i. ꝓtemplatione diuinoꝝ q̄ pertinēt ad oculū speculatiuū· et in p̄s. Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū q̄d ē scriptura sacra seu inspiratio dei. Est oculus cōscientialis. et hic detergēdus .s. a puluere terrenorū ⁊ detractionū. vñ xp̄s Lu.vi. ait. Quid vides festucam in oculo fratris tui. trabez aūt q̄ in oculo tuo est ñ q̄sideras. Hinc Gre. de tractoribus ait. Quid aliud detrahētes faciūt nisi q⁹ in puluerē sufflant. et in oculos suos terrā excitant. vt vnde plus detractiōis perflant inde magis nil veritatis videant. xi.q.iij. inter verba. Est oculus diuinalis. ⁊ hic custodiēdus Zacha.iij· Super lapidem vnū oculi septē .i. sup xp̄m. ⁊ sup quemlibet electū septē dona spūs requiescūt. q̄d nōt hoīes in oīb⁹ dirigere ⁊ illustrare. iuxta illud. Oculi dñi lucidiores sole. q⁹ spūssancti dona totā aīam illustrant. Est oculus doctrinal⁹. ⁊ hic caute ex-

ercendus.et de hoc Job.xxix. Oculus fui ceco do cendo.s.ignorantem.iō aūt caute exercendus .qz vt dicit Eccle.xliij. Sol exurens radijs excecat o culos. Sol exurens id est doctrina nimis rigida vel nimis alta.7 de his oībus oculis dz seruari illud ps. Oculi mei semp ad dīm. Et tunc bea ti oculi qui vident hoc modo Luc.x.

¶ Capitulū tertiū. de bis que requirunt ad bene videndum corporaliter 7 spiritualiter.

Quanduz q; sicut

ad bene videndū corpaliter tria req runtur. ita ad videndum spūaliter. i. fm intellectū. Primū est subiectū recte cōditio natū. Scōm est interiectū. i. mediū illustratum. Tertiū est obiectum ogrue colozatum. Hec tria pūt notari in illo verbo symeonis. Viderūt oculi mei salutare tuū Luc.ij. Nam subiectū visus est oculus.7 iō dicit oculi mei. Mediū per qđ videt est lumen.7 iō dicit viderūt. Obiectū visus ē res corporalis colozata. iō addit salutare tuū. Et ō hac visione etiā pōt intelligi illud qđ dixit xps discipulis suis Luce.x. Beati oculi qui vident q̄ vos videtis scz xpm sed spiritualiter.

Quātū ad primū .§.i.

est sciendū q; oculus seu pupilla oculi est subiectum vbi recipit species seu similitudo rei que videtur. Sed ad hoc q; bene videat oportet q; oculus habeat quattuoz ḡditiones. ¶ Cancauitatem priuato apparenti tumoze. ¶ Integritatē sociato cōpetenti vigoze. ¶ Obscuritatē remoto impedienti albozc. ¶ Siccitatem remoto defluenti humore Ita 7 oculus mētis dz hāe has ḡditiones spūaliter ad bene cognoscendū. ¶ Primo esū oportz q; oculus vt bene videat corpaliter sit cōcauus. nō elatus cū tumoze exteriozi. Experientia esū docet q; omnes qui hūt oculos grossos 7 eminētes ad extra male vident. Et hūtes oculos ḡcauos ecōtrario bene vident. 7 rō huius est. qz im ꝓportionata lux fuscat. Cūm homo nō dz posse respicere solē in spera sua. Si igit oculus est ꝑminens extra statim pcutitur radijs lucis. 7 nō fuscat. Dz si oculus est concauus radij lucis recipiunt primo in illa concauitate. 7 sic ipis diffusis oculis sine lesione ad suū actū adijcitur. Unde dicit q; si quis in meridie esset in valde cōcauo puteo stellas videret in celo. Sic accidit de oculo spūali. Nam qui hz intellectū tumidū 7 elatū non videt. iuxta illud ad Ro. i. Dicētes se esse sapientes stulti facti sunt. Sed hūs intellectū humilē qui ad intra occupatur scz sui cognitiōe. hic bñ videt. Unde puerbi.xi. Ubi hūilitas fuerit ibi sapientia. 7 saluator Mathei.xi. Confitebor inquit tibi dñe pr̄ celi 7 terre. qz abscondisti hec a sapientibus 7 prudentibus 7 revelasti ea paruulis. Ad sensum esū ptz q; connera seu elata male sunt receptiua 7 cōcaua bene. Sicut videm? in montibus qui nō retinēt aquaz pluuialem sed valles 7 fouee. vñ ps. Inter medium montiū pertransibūt aque. nō in montibus scz, supbis s̄ p mediū montiū scz in vallibus. que sūt mediū inter mōtes ptransibunt aque veritatis scripture 7 gr̄e. Ad hoc ipe xps hortabat dicens. Discite a me qz mitis sum 7 hūilis corde Matb.xi. qđ 7 exemplo oīdit in oībus. Nā humilē matrē elegit que diceret. Ecce ancilla dñi 7c. Humilez prem seu nutricē Joseph. qui cogitauit occulte dimittere mariā tanq̄ indignū se reputans secū habitare. vt dicit Bern. Humilē lectū fenū habuit. Hūilia aīalia. hūiles pannos ad cooperiendū. Hūiles pastores ad inuisendū. Demuz elegit hūilem turbā discipulorū. s. piscatoz. et eis p. fecit humilē Petrum qui dixerat recede a me. qz hō pctōr sum Lu.v. Et qz hūs stephanus plen? fuit hūilitate. qz sapia 7 obedientia que nisi ex humilitate hūi nō pūt. iō intuens in celū vidit gl̄az dei 7c. ¶ Scōm qđ requirit ad bene videndum est integritas sociata cōpetenti vigoze. Et p hui? declaratōe scire oportet q; oculus corpalis hz sup pupillam siue lucē septē tunicas seu velamina. 7 quecunq̄ illaz deficeret aut lesa eēt visio impediretur. Apposuit aūt actoz nr̄ g̃ Iosus deus septem tunicas ipi pupille vt magis custodiret illa virt? nobilis que ꝓpter suā nobilitatē de facili ledere Propter qđ ps. dicebat. Custodi me dñe vt pupillam oculi. i. sicut septē tunicas induis pupillā oculi corpalis. sic septē donis spūssancti custodi oculū aīe mee. Neq; eīm quis pōt bene videre ad sufficientiā ea que sunt sibi expedientia ad salutem nisi habuerit septē dona spūs que plenissime fuerunt in xpo 7 ab ipo deriuant in oēs suos electos. De quibus dicit Isa.xi. Requiescet super eū spūs dñi. spūs sapie 7 intellectus. spūs ḡsilij 7 fortitudinis. spūs scie 7 pietatis. 7 replebit eum spūs timoris dñi. Et ex his bñ videbit 7 iudicabit quecunq̄ agenda. vñ sequit immediate. Non fm visionē oculorū iudicabit. i. fm iudiciū hoim 7 apparentiā exteriozē. Sapiētia. n. m eo apparuit dū diabolo occultauit misteriū incarnationis. disponendo vt mr̄ sua sponsuz accipet. Quaz rationē assignat Origen. xxvij. q. ij. c. inuēta. Spūs intellectus oīdit ex eo q; illius carnis aspect? intellectū vare videbat. Bruta esū visio iesu nato vident rōe repleta. De qbus Isa.i. Cognouit bos possessoze suū 7c. Et pastores idiote videntes cognouerūt de vbo Luc.ij. Requieuit spūs consilij sup eū. qz oīa ḡsilia que ḡdicatur? erat infantul? adimpleuit virginitatē. pauptatem. obedientiaz patientiā 7c. Quātū ad spūm fortitudinis dicit Isa.lij. Consurge ḡsurge induere fortitudie brachij dñi. dñi brachiū filius est a pr̄ procedens qui indutus est fortitudine qm̄ venit? est carni nostre

Capitulū Tertiuz

in qua fortiter reiecit hostes iferni ⁊ vicia mūdi. Et iō bis dicit. Consurge ꝙ surge. i. ꝙ surges ꝓtra diabolū. Vñ ipe dicit iam princeps hui⁹ mundi iudicatus est. Cōsurge ꝓtra aduersa ⁊ ꝓtra vicia mundi ea supando Jo. xvi. Cōfidite inquit ego vici mundū. Spūs scīe in eo ostenditur nō solum speculatione seu noticia scripturarū cuz in tēplo duodēnis interrogaret doctores ſ ⁊ experientia sensitiua. Ex his. n. q̄ passus est didicit ꝑm aplm ad Hebre. v. Passus est em agonē esurie et alias penalitates. Pietatis spū repletus est qui q̄ nūq̄ cōpassus nasci voluit vt nos nō moreremur. Pietatis etiā spūm habuit. q̄ ad vandā noticiā celoꝝ ⁊ religionē verā reuelandā natus est. Et enim homo ꝓfectius ambularet ad veritatez ait Aug. de ciui. dei. Ipa veritas dei filius hoīe assumpto nō deo ꝙsumpto veniens fundauit ac stabiliuit fidem. De spū timoris q̄ dicenduz nisi q̄ timuit dñs iesus nō solū timore reuerētiali pfectissimo sed etiā timore naturali. iuxta illud Matth. xxvi. Cepit iesus timere ⁊ dicente angelo. Fuge in egiptum. illuc delatus fuit. Et q̄. b. stephan⁹ erat plenus spū sancto. vt dr Act. vi. quo ad ista dona iō vidit gloriā dei. et beatus etiā Simeon. q̄ spiritussanctus erat in eo. vt dr Luc. ij. Ideo presentatū xp̄m in tēplo agnouit dicens. Viderūt oculi mei ⁊c. Tertio oportet q̄ oculus sit niger nō albus ad bene videndū. Omnes em multum albi male vident siue si hūt palpebras albas siue pilos eoꝝ albos nimiū. Rō huius est. q̄ albedo disgregat visum et iō debilitat. Dis enim virtꝰ disgregata debilior est virtute simul ꝙgregata. Hinc auctor nature fecit aīalibus melius videntibus pupillam nigrā. vel ad nigredinē tendentē principaliter. Et ex hoc insinuat q̄ ad hoc q̄ oculus mētis sit aptus ad videndū. oportet q̄ sit non albus vel delicatus sed niger vel mortificatꝰ. Vñ ⁊ de sapientia dicit Job. xxviij. Nō inuenit in terra suauiter viuentiū. Talis fuit vita xp̄i plena. ſ. asperitate ⁊ mortificatiōe ꝓpter q̄ dicebat anīa Canti. i. Fasciculus mirre dilectus me⁹ dilectus anīe sponsus iesus dñs. Et hic fasciculus mirre id est copiosus in mortificatiōe ⁊ amaritudīe vite. Sic et stephanus fuit mortuus mūdo renunciatis ꝓpalibus et inter lapidatores suos ⁊ inimicos quasi oblit⁹ sui in celuz oculos dirigens pro inimicis exorabat dicēs. Ne statuas illis hoc peccatū. ita et symeon mortu⁹ p affectū vite ꝓpalis si aliud expectabat nisi xp̄z videre. ⁊ iō ꝓviso inq̄t Nūc dimittis fuū tuū dñe ⁊c. Quia viderūt ⁊c. Quarto oportet q̄ oculus sit ab hūore sepatus Hā lacrime impediūt visum vt experientia docet. Vñ et Magdalena dū fleret ad monumentuz vidit dñm celoꝝ et existimauit ortulanū virgultorū. Accidit em de lacrimosis oculis sicut de aere humido et pluuioso qui repūtat iridē siue arcuz ⁊ hoc nō nisi p humores eiusdē aeris. Unde si q̄s dū ploraꝝ respiceret fixe lumen pure candele. extimabit lumē circundatuz ab arcu cerulei viridis rubei et flaui coloris. Sz tergēdo lacrimas videbis ibi arcū nō esse ſ te fuisse deceptū. Verbū dei q̄d factū est caro sūme duritatis est. Vñ dicitur speculū sine macula Sap. vij. et liliū cōuallium Canti. ij. Et iō videri nō pōt nisi a puro ⁊ mūdo corde. ꝑm illud ad Hebre. xij. Sanctimoniam sequimini i. puritatē sine qua nemo videbit deuz Et Mat. v. Beati mūdo corde q̄m ipi deū videbunt. Quāuis. n. aliquis naturaliter vel p exercitatum studiū habeat acutū intellectū. Si tamē carnaliter ⁊ ꝑm mundū viuit parū diuina penetrat et degustat. Vñ in figurā phibeatur Leuiti. Ne qui lippis erat oculis accederet ad altare dei nec offerret panes deo. In lippis quippe oculꝰ pupille sane sunt. ſ humore defluente infirmātes palpebre egrotescūt. Quorū q̄ infusione crebra atteritur. etiā acies pupille vitiat. Greg. Lippus quippe est cuius sensuz natura acuit. ſ quersationis prauitas ꝙfundit di. xlix. hinc etenī. Talis ꝙ qui hz oculos hūorosos plenos carnalitate. nec ad ministrandū et offerendū sacramēta est idoneus. nec in accedendo ad altare ad recipiendū eucharistiam. nec ꝙsequēter ad videndū deū. Sed beatus stephanus qui inter sctōs i terris positos primus vidit gloriā dei valde purus fuit. vñ intuentes in eū iudei. videbant eū vt angeluz. et si bi in testimoniū magne puritatis. cōmissa fuit cura mulieꝝ quersarū. Simeon etiā q̄ fuit valde purus vnde dicit iustus. iō meruit xp̄m videre dicens. Viderunt oculi mei salutare ⁊c.

Secundū quod .§. ii.

requirit ad videndū est mediū illuminatū. Patet. n. p experientiā q̄ de nocte aere nubiloso q̄ntūcunq̄ quis hret oculū bene dispositū et ante se rem colorata nil de ea videret. q̄. ſ. mediū non est illustratū scz aer. Vbi etiā ꝙsideranda sunt q̄tuor circa ipm mediū ad hoc q̄ sit bene ordinatum ad videndū corpaliter ⁊ spūaliter. Subtilitas essentialis. Luciditas radialis. Puritas accidentalis. Continuitas terminalis. Quātum ad primū ad hoc q̄ possit bn res videri requritur q̄ mediū visiōis sit subtile essentialiter. Eo enim q̄ mediū est grossius visio est imperfectior Sicut ptz q̄ ea q̄ videnť p mediū aqueū nō ita clare cōprehendunť. sicut q̄ videnť p aerē. ⁊ que videnť p aerē tensiorē. minus pfecte ⁊ clare videntur q̄z ea q̄ videnť p aerē rariorē. Vñ aliq̄n et alicubi aer est ita tensus vt nō videať fere sol. Sz ad videndū spūaliter requiritť subtilitas in medio. Media spūalia quibꝰ spūaliter videre possumus sunt doctores ⁊ p̄dicatores quoꝝ doctrinis illū inamur qui in vtroꝝ testamēto claruerunt.

ꝑcipue ꝓphete in veteri ⁊ apli in nouo. Sed et euãgeliste ꝓmaxie media sũt ad illũiandũ. Sũt aũt ꝙttuor media ꝙ que spũaliter possumus deũ ⁊ dñm iesum xp̃m ⁊ magnalia ei⁹ videre. Jp̃i ꝙt tuor euãgeliste figurari p̃nt ꝙ quattuor elemẽta Licet. n. naturaliter nõ oĩa elemẽta sunt transparentia corpa. sicut ptz de terra. ũ vitrũ qđ est terrestre est trãsparens. Jta aũt iste euãgeliste fuerũt subtiliari ⁊ a mũdo reuulsi. vt optime ꝙ oẽs possumus dñm videre. et que ad ip̃m ꝑtinent ex doctrina euãgelij ⁊ vita ip̃oꝝ. Et matheũ quidẽ possumus apte terrã appellare. q⁹ prio⁹ fuit valde terrenus deditus mũdi lucris. Ũñ thelonearius dr et publicanus. Et hic etiã Ezech. i. ⁊ Apoca. iiij. ꝙ hoiem figurat cui cõmissa est cura terre vt in ea oparet Gen̄. iij. Tradidit etiã noticiaz nobis de xp̃o ꝟm carnẽ quã a terrenis traxerit ĩcipiẽs euãgeliũ Liber ghãtiõis ⁊c. Marcus significat peraquã. Nã in ciuitate q̃ fundata est tota in aq̃s scz venetiarũ elegit habitare. ⁊ ꝙ leonez figurat qui quartanã patit eo ꝙ multo hũore abũdat. Aqua summe nutrit quartanã. Hic tradit noticiã de ieſu ꝟm suã sapiam que p aquã figurat in scriptura. Juxta illud. Aqua sapie salutaris potauit illũ. Ũñ principaliter Marc⁹ describit p̃dicatiõez xp̃i. Et incipit euãgeliũ suũ in aq̃s iordanis dicens mox post exordiũ fuit ioannes in deserto baptizans et p̃dicans ⁊c. Lucas aũt est vt aer. Unde euãgeliuz scripsit ea lingua q̃ melius vtit aere in formando vocẽ q̃z alĳ. Dicit Jsido. in li. etbi. ꝙ orientales frangũt aerez in gutture. ⁊ in gutture loquũtur vt hebrei et iudei. Occidẽtales ꝑcipue hispani frangũt vocẽ in dentibꝰ. et nõ in dentibꝰ loquũtur vt latini. Sed mediterranei frangunt vocẽ in palato et in palato formãt vocẽ. et iõ melius q̃z alĳ loquũtur vt greci. Et iõ locutio eorũz comptior est ceteris ꝟm ip̃m. Et hac lingua lucas suũ scripsit euãgeliũ ꝟm Hiero. Ũñ seclari quadam redolet eloquẽtia. Hic figurat ꝙ vitulũ qui in veteri testamẽto figurabat mortẽ xp̃i que i aere facta est. Unde ⁊ principaliter Lucas describit ignominiã passiõis. et hec visio est nobis magis ꝓportionata. Nã p aerem corpaliter melius videmus. Et rõ est. q⁹ nil nobis nasci ꝓfuit. qđ dixit Mathe⁹. nec p̃dicatio ꝓfuit qđ dixit Marcus. nisi redimi ꝓfuisset. qđ dixit Lucas. Joãnes aũt figurat p ignẽ et merito. q⁹ dilectiõis amore ardebat Hic figurat etiã p aquilã que sup oĩa alia aialia visitat spẽraz ignis. vbi exustis plumis ad terrã veniens iterũ iuuenescit. Igni recte cõpat cuius verba fuerũt plena igne caritatis. Jp̃e describit quõ sic de⁹ dilexit mũdũ vt vnigenitũ suum daret. Et qual sit ip̃e vnigenit⁹ datus nobis ibi. In principio erat verbũ. Jp̃e narrat ꝟmonez in vltima cena plenũ igne amoris. Jp̃e solus latus xp̃i lancea perforatũ describit. vñ exĳt omnis flãma amoris. Eple eius plene sunt fraterno amore. Que hñtur in legẽdis ad ꝓpositũ hic sunt. Scdo mediũ dz esse lucidũ illũinatiz. Ũñ licet aer sit mediũ ꝙqđ videmus q̃ tñ est tenebrosus visioni nequaq̃ deseruit. Lux autẽ que hz pfecte illuminare est verbũ eternũ. vt ptz Jo. i. Media aũt illuminãt vario mõ ab eadez luce ꝟm mediĳ dispositionẽ. Nã aliqua sunt media terrea ⁊ opaca vt speculũ ⁊ calibs. Aliqua sũt media diaphana et solida. vt vitrũ. Aliqua sunt media rep̃sentatiua et subtilia vt ignis aer et aqua. Prima media illuminant tñ in superficie. et hec repũrant. sed nõ recipiũt. Scda media illuminant tota. ꝑ dubiũ efficiũt seu nõ clare ostendũt Sed tertia media illuminant pfecte et clare repũrant. Primi sunt p̃dicatores scripta recitãtes ꝑ nõ intelligẽtes seu bñ loquẽtes ⁊ male operantes. Scda media sũt doctores veri catholici. Sed tertia media sunt euangeliste et apli qui immediate a dño illustrantur. Est tñ sciendũ q̃ illa ꝑs media est lucidior que ẽ vicinior corpori in q̃ radij terminant. Ũñ aer ẽ lucidior iuxta terrã q̃z sit supius ꝓpter qđ media regio aeris dicit tenebrosa. Cũ aũt radij diuinitaz terminent in carne quã verbũ assumpsit. in illa tertia ꝑte mediorũ que illuminant que cõprehendit euangelistas illa ꝑsona est magis illustrata q̃ fuit illi carni ꝓpinquior. Et hic fuit Jo. euãgelista. Nã ꝟm carnem frater fuit in scdo gradu ieſu xp̃i. Et q̃uis et alĳ frẽs eius fuerint. nõ tñ ei ita familiares ⁊ ꝓtinui cũ eo. Ũñ Jsidorus dicit q⁹ est quasi vnus de quattuor fluminibꝰ paradisi. q⁹ et ipe sacri ostici pectoris fonte potauit qđ postea in toto orbe diffudit. Tertio ad hoc ꝙ mediuz sit cõpetens. exigit ꝙ mediũ sit purũ ab omni accidente ꝙ viz nõ hz aliquẽ colorẽ nec etiã repleatur humore. Nã si mediũ esset coloratũ oĩa viderentur esse coloris illius mediĳ. Siꝛ si medium est vaporibus aut hũoribus repletũ nõ repsentatur oculus sicuti est. Ũñ aliq̃n sol apparet sanguineus aut rubicundus. q⁹ aer nõ est in sua puritate Joannes euãgelista fuit optimus vt esset mediũ visionis tante. Nã fuit ab omni amore alienatus a xp̃o. Nã vocatus de naui statim oblitus est amoris paterni renuit nauẽ arrẽq̃ piscandi et existens in nuptiis. q⁹ ducebat vxorem virgo purus ipa vxore relicta virgo ꝑmansit in eum. Quarto ⁊ vltimo mediũ dz esse ꝓminuz. s. ab oculo vsq̃ ad rẽ visibilem vel videndã. Hec ẽ vna ratio quare positus conus in igne subtilissimo ñ videtur. q⁹ variant media. Nam oculus ẽ in aere ⁊ conus in igne. Et vbi oculus sine lesione starz in igne clarius videret q̃z videat ꝑ aerẽ. Hic aũt facer euãgelista cõtinuus est a xp̃o ad nos. ad qđ insinuandũ factus fuit medius inter senatũ apostolicũ ⁊ xp̃m dñm. q̃ volentes scire quis nam ip̃um traderet. ioannem intercessorem fecerunt.

Capitulū Quartum.

Ubi dicit Petrus rauēnas. Quantū poterit apud deū p nobis minimis si intercessor fuit pro summis. Quāta reuerentia eius patrocinium debz a nobis flagitari q̄ ad uocatus factus est aplorum. Huius aūt prinuitatē sub figura descripsit Ezechiel. xvij. dicens. Aquila grādis magnaz alarū longo membrorz ductu plena plumis & varietate venit ad libanū & tulit medullā cedri & summitatem frondiū eius auulsit. & transportauit eam in terrā chanaan in vrbe negociatorz posuit illam. Ubi primo notat euāgeliste dignitas varia. Habuit. n. dignitates plurimas. s. limpiditatē visualem. & iō dr aquila. Scōa dignitas fuit virginitas angelicalis. & iō grandis. Tertia fuit prās supernalis que ibi notat magnaz alaz. Quarta tenacitas mentalis. s. in bene retinendo mēri verba audita a xp̄o. ibi longo membrorz ductu. Quinta suauitas internalis. ibi plena plumis. Sexta varietas graduat. s. patriarcha. pphēta. apls. euangelista. martir. doctor & virgo & frater xp̄i. ibi & varietate. ¶ Scdo notat in eo perspicacitas lucida. cū dicit venit a libano & tulit medullam cedri &c Ubi primo describit eius ascensus mirabilis ibi venit a libano qui est quidā mons & interpretat candidatio & significat altitudinez diuine maiestatis. Scdo fructus tractus ineffabilis ibi. tulit medullam cedri &c. i. diuinitatis. Medulla enim stat in medio. Media aūt inter diuinas psonas est filius. nō quidē loco situ vel, pprietate tpis sed notatione psone. & hanc medullā. s. verbū tulit &c Tertio sermo platus incōprehensibilis ibi. & summitatem frondiū eius auulsit. Frondes. n. sunt proprietates verbi quas descripsit dicens. Verbum erat apud deū &c ¶ Tertio notat de eo charitas optima ibi. transportauit eā in terraz chanaan &c. Et dō cū pduxit narrationez verbi vsqz ad carnis assumptionē. cū dixit verbū caro factū &c. Et etiā qz dimisit i modo verā cognitōez dr xp̄o & vita ei? &c

Tertium quod .§. iii.

necessario requirit ad videndū est obiectū coloratum. Nā & si quis habeat oculū purificatū & medium illustratū & nō adsit obiectū coloratū. non videt corpaliter. Ūn & aīam cū egredit de corpore nō videmus nec angelos in sua essentia nec virtutes & hmōi. Et rō est. qz nō sunt corpalia nec p̄ psequens colorata. Quia igit deus purus spirit? erat eū videre nō poteramus. Sed postqz effect? est homo & p̄ psequens coloratus euz oīs videre potuit. iuxta illud Isa. lij. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Notat aūt sponsa quattuor colores eius cū dicit Canti. v. Dilectus meus candidus & rubicūdus. caput eius aurū optimū comae ei? sicut elate palmarū. nigre vt corui. Ubi nota. ¶ Albedinē puritatis qz cādid? ¶ Rubedinem caritatis. qz rubicūdus. ¶ Fuluedinez diugnitatis. qz aurū optimū. ¶ Nigredinē humiliatis. qz nigre come. ¶ Respice inquit p̄s. in faciem xp̄i tui. Et primus color spectat ad carnē ei? purissimaz. Est aūt quadrupler puritas. vna habetur per essentiam que est solius dei. Leui. xvij. Sanctus ego sum dñs deus vr. Scōa p gle permanentiā. & hec angelorz & beatorz p̄s. Eruta būt sancti in gl̄a. Tertia p̄ innocentiā. Apoc. xiij. Sine macula sunt ante tronū dei. Et hanc occisi ab herode habuerūt p̄ penitentiā p̄s. Lauabis me & sup niuem dealbabor. n q. Reg. v. Lauare septies in iordane &c. Omnis ista puritas fuit in xp̄o. Nam quantū ad quartā septies effudit sanguinem in ablutionē septē capitaliū nō sui sed nrōz ¶ Scōs color. s. rubeus spectat ad aīam caritatē ardentissimā quaz oñdit in effusione sanguinis. Apoca. i. Dilexit nos & lauit nos a peccatis nr̄is in sanguine suo. Sed quadruplex est martirium. Primū est alios saluans vt xp̄i. eccl̄ia. Venite et videte martirē &c. Scōm est voluntatis & opis vt stephani. Tertiū est voluntatis tm̄. vt Jo. euangeliste. Opis tm̄. vt Innocentiū. Sed nullū martirū celos aperire potuisset nisi martir xp̄us suo sanguine rubricatus aperuisset. vñ. Aue sanguis aptor ianue. Tertius color. s. fuluus. qz dicit caput eius aurū optimū spectat ad diuinitatē eius nobilissimā carni vnitā. Aurū purū fuit caro ei? pfectius aīa eius optimū diuinitas eius. Et potest dici p̄ iste color demōstrat oīpotentiam eius. Cognoscit aūt diuina potentia. Primo qñ agit supra naturā. qđ factū est cum virgo peperit. Scdo oñdit se agere extra naturā. qñ virgo euz lactauit vbero de celo pleno. & cū stephanus vidit celos apertos. Tertio trāsformat naturā vt cū stella videbatur ipm cognoscere et magis demonstrare. & animalia bruta. & cum ioannem eduxit de nuptijs. Quarto opatur id qđ nō hz natura. vt cū remittebat peccata siue originale puulis occisis nō circūcisis et actualia parentibus eorū et hmōi. Quartus color niger fuit. vt patz in autoritate. Come ei? &c. Et p̄tinet ad vitā eius vera mortificatione patientissimā. Fuit em̄ būlis quātū ad sui psonā. qz puulus natus est nobis Isa. ix. qui im̄ēsus erat. Scdo būilis quātū ad locuz vbi natus. qz in quo castro in vili rugurio Mich. v. Tu bethleem terra iuda &c. Tertio būilis fuit qntum ad penalitatē quā sustinuit vt alij Paū. vij Primā vocē emisit ploras &c. Quarto būilis qntū ad subiectiōem hoīm & legiz. qz circūcisioni se subdit. Et erat subdit? illis. s. parentibz Luce. ij.

¶ Capitulum quartum. De his que impediūt visum anime vel auferunt.

Septē sunt que au

ferūt vel impediūt visum aīe spūalē vt dici possit cecus. figurat? per cecuz

qui sedebat secus viã precedentia ab inordinato amore ꝓpter qđ dicit ps. Supcecidit ignis ⁊ nõ viderũt solẽ. Vbi nota. Primo inchoationez excecatiõis ibi. ignis. Scđo cõpletiuũ hꝰ priuatiõis ibi. supcecidit. Tertio ꝙsecutiuũ huiꝰ defectionis ibi. ⁊ nõ viderũt solem.

Quãtuz ad primuz .ꝟ.I

principiũ obscuratõis l' obcecatõis mẽtis ẽ amor inordinatꝰ q̃ signaf ꝑ ignẽ. qz sicut ignis ẽ primũ q̃tuor elementoꝝ ⁊ maxĩe actiuũ. ita amor ẽ prima ꝓncipaliũ q̃tuor passionũ ⁊ maxĩe opatiuꝰ Solus. n. amor nescit laborẽ ꝫm Aug. Et sicut ignis i sinu celari nõ põt vt dicit Bas. ri. sic nec amor vel xmẽe. Vñe aũt ꝓmũ ꝓdit vel ab amore male inflãmate. vl' a timore male bũiliante. vt dicit Aug. exponẽs illud ps. Incensa igni. s. ordinati amoris ⁊ suffossa scilicet ꝑ defectum inordinati timoris. Vel increpatiõe vultꝰ tui pibũt. s. in iudicio sententia eterne dãnatiõis. ℔ ⁊ timor fundatur in amore. Propterea. n. quis timet aliq̃d perdere l' sustinere. qz illud amat. Ad sensuz etiaz patet q̃ ignis material debilitat visum corpalẽ.

Quãtũ ad secun .ꝟ.II

dũ sciendũ q̃ nõ q̃libet ignis inordinati amoris tollit visuz spũalẽ. ℔ tũc o ñ supcecidit. i. in ptez supioris võis ꝓsensuz descẽdit auferens lumẽ nature actual' cognitõis ⁊ ꝓsequenter gẽ illustratiõis Qđ fit frequenter instigãte diabolo q̃ hãtat in celo aereo. In cuiꝰ figurã legiꝫ iob. i. q̃ ignis descendens de celo. s. a demõe ꝓcurato pueros oueſq̃ cõsumpsit. excecãs simul ⁊ occidens pueros. s. rõnales ⁊ occultos sensus. oues. s. simplices ⁊ innocẽtes cogitatiões mẽtis. Sũt aũt septẽ mala procedentia ab isto igne ⁊ excecãtia vt dictũ est. Primũ est nimia circa tpalia occupatio. Dic. n. pulmis sup oculos vel in oculos intrãs excecat ⁊ impedit visum. sic occupatio circa terrena obscurat vl' subtrahit cognitionẽ spũaliũ. Et sicut aspiciẽs in terra ꝓ tũc in celo non põt aspicere. sic ⁊ mens ad terrena applicata. celestia meditari nõ põt. vnde parabolice dr Lu. xiij. de quadã muliere a demõe curuata ⁊ pñter oculꝰ ad terrã directa q̃ surſuz respicere nõ poterat. et. xiij. Reg. vl. hẽtur in figura q̃ Sedechias rex fugiẽs a hierosolima excecatꝰ ẽ a nabuchodonosoꝝ in reblata. Hinc in interpretaf visio pacis. reblate interpꝫtaf multa. Cũ aũtẽ qs ab intuitiõe vere pacis implicat se mltis occupationibꝫ tpaliũ excecaf a diabolo signato ꝑ nabuchodonosoꝝ. Secõm ablatiuũ seu impeditiuũ visus spũalis est carnal' parentũ affectio. Cuz enĩ qs nis sensualiter amat. ꝓpinqs mlta facit incõuenientia. q̃ mẽ ipe nõ videt passiõe amoris obscuratus. qđ manifeste ptz q̃tidie. Nã ⁊ ꝓlati eccie largiunf bona eccliaꝝ pauꝑibꝫ distribuẽda ꝓsanguineis etiã nõ egentibꝫ et bñficia dignitates eis imeritis. existimãtes sibi hec licere. Cõtra qs dicit Amb. Nõ ꝓpterea te deo ded' casti vt illos diuites facias. s. ex bonis eccliaꝝ ℔ vt tibi vitã ꝑpetuã fructu boni opis. s. elemosine acq̃ras. Putãt se paupposcere precẽ q̃ꝝ tuũ ⁊ vite tue adimere contenđũt fructum et accusant q̃ eos diuites nõ feceris cũ te velint illi eterne vite fraudare mercede dif. lxxvi. nõ satis. Et laicis licitũ videf retinere aliena ad nutriendũ familiã cũ honore. In cuiꝰ figuram legiꝫ q̃ dalila dedit samsonẽ in manꝰ philistinoꝝ q̃ eũ subito excecauerũt vt hẽtur iudi. xvi Samson interpꝫtaf sol eoꝝ ⁊ significat ꝓlatos q̃ hũt alios illũiare sicut sol. Nam de eis dixit ꝙs Mat. v. Vos estis lux mũdi. vel etiã signat rectores q̃scunq̃ familiaꝝ q̃ debent suos exẽplo illũiare dalila interpꝫtaf situla q̃. s. haurif aqua de puteo. ⁊ significat effectionẽ carnalẽ ꝓpinquoꝝ. Sicut. n. situla haurif de aqua putei ad voluntatem ita hꝰ affectiõe carnali hauriũt ꝓpinqui a suis ꝓlatis vel maioribꝫ de bis tpalibꝫ q̃ntũ volũt. q̃ affectio tradit in ptãtem philistinoꝝ. i. demonũ obcecantiũ illos vt dicere possint illud ps. Lumen oculoꝝ meoꝝ ⁊ ipm nõ est mecũ. Tertiũ excecatiuũ est diuinoꝝ nis subtil' pscrutatio. Vnde dr puer. xxv. Qui scrutator ẽ maiestatis oppimet a gla. Sicut. n. si qs vellet aspicere fixe in spera sol' potius obcecaref q̃z ipm plene videret. Sic mentis nre acies inualida in tã excellẽti luce. s. pfecte cognitiõis diuinoꝝ figi nõ põt. q̃ si tẽptauerit q̃s pia errore cecabif. Vnde ⁊ in figurã q̃ erãt i sancta sanctoꝝ veteres tẽpli seu tabernaculi velaria erant ⁊ a q̃cunq̃ apte videri nõ poterãt. qđ est dꝫa curiosos q̃bus videf diuina secreta intellectu posse meriri. de quoꝝ nũero aliq̃s fuit paulus ꝓfidens nimis de ꝓpria sapia. ⁊ ob hoc nõ intelligẽs secretũ misteriũ incarnatiõis. ad qđ ꝓpriũ lumẽ naturale nõ attingit. Vñ ⁊ de eo dr Act. ix. q̃ circũfulsit eũ lux de celo. cadensq̃z in terrã aptis oculis nihil videbat. In q̃ significata est indispositio sua. sed postea bũiliatus cũ accessit ad ananiã visũ recepit

Quartũ excecatiuũ est tepiditas ⁊ pigritatio. Sicut. n. instrumẽta artis cũ nõ exercentf diu ebetãtur. ⁊ aliq̃s rubiginẽ ꝓtrahẽtes destruunf. Et sic vires corpis minuunf. si qs in aliq̃ ope nõ se exerceat. ita ⁊ intellectꝰ ebetaf si rorꝑscat desidia. nõ vacans lectiõi vel meditatiõi spũali. Vñ ⁊ victorinus dicit. Cito pigrescit iudiciũ bũanuz nisi iugi lectione reparef. Et in hꝰ figura legiꝫ Thob. ij. q̃ cũ sederet dormitans irũdinibꝫ emittentibꝫ stercora sup oculos suos excecatꝰ est. Ad significãdum q̃ q̃ dat se dormitatiõi pigricie ⁊ quieti corꝑali, temptatiõibꝫ immissis a diabolo excecatur

Quintũ excecatiuũ ẽ mũez receptatio. Vñ dr Ero. xxiij. de iudice. Nõ accipies mũera q̃ mũera excecant oculos sapientũ ⁊ puertũt verba iustoꝝ.

Capitulū Quintuz

Et ꝓterea in iure talibꝫ ꝓhibet mūera recipere. Nam hmōi obcecant efficiunt postea acceptores ꝑsonaꝫ ferētes iniustas sñias. Unde Ysido. xi. q. iij. c. paup' dicit. Cito violat auro iusticia. nullāq; reus ꝓtimescit culpā quaz se redimere nūmis existimat. ⁊ de hoc etiā dñs ꝙqueritꝫ ꝑ Ysa. dicēs. ca. i. Principes tui infideles. s. nō seruantes fidelitatem ⁊ equitatē in iudicijs. socij furum oēs diligūt munera. sequūtur retributiones. pupillo non iudicant ⁊ cā vidue nō ingredit ad eos. ⁊ in figuram hmōi dicit rex Ieraris fatai vxori a hrae Ecce vēdi mille argenteos fratri tuo. i. abzee in velamen oculoꝝ tuoꝝ. ⁊ vbicūq; introieris scito te deprehensam Genē. xx

Certū est talis exultatio Multū. n. impedit honor et ꝓsperitas mundi cognitionez sui. et perꝙnis dei. Cū dicit Apoca. iij. dicis. diues sum locupletat' et nullius egeo ⁊ nescis. q; miser es et miserabilis. paup. cecus et nudus. Sic saul exaltatus ad regnū seu regimē populi. ita excecatus est vt reuerentiā quā ꝓius exhibuerat ꝑi spūali. s. samuelī amitteret dei obedientiā negligeret genez suuz dauid sibi et toti regno perutilē ꝓinuo persequeret ad mortez. Et ad ea q̄ dānauerat ⁊ expulerat de regno. s. phitonissas et diuinatores se cōuerteret. vt hētur. i. Regū. xxviij

1° Septimū excecationū est in malo assuefacto. vnde dr Ezech. ij. Malicia excecauit eos Malicia aūt importat habitū vicij qui acquirit ex frequētatione actuū seu ex assuefactiōe. Talez cecitatem incurrerant pharisei. de quibꝫ xp̄us ait Ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ Mat. xv. In huius figuram legit Genē. xxvij. q̄ senuit Ysaac ⁊ caligauerūt oculi eius. et pre senectute videre nō poterat Cum. n. qs inueterat in aliquo malo et cōsuetudine ipius nō cognoscit nec sibi ꝓscientiam facit etiā de apertis mal' Similiter ⁊ de germanis legitur. i. theutonicis q̄ antiq̄tus nō sibi faciebant ꝓscientiā de furto et rapina. putātes sibi licere ita erant assueti ad illud. Et sodomite assuefacti tanto sceleri nō cognoscebant et ꝓsciam sibi nō faciebant de tanta turpitudine palā. et pene oēs illius ciuitatis talia opantes. Et sicut ꝓcussi erant cecitate mentali ꝓter eoꝝ maliciā. ita ⁊ in figuraz ꝙcussi sunt cecitate corꝓali cū voluerunt in Lorth irruere. vt hētur Genē. xix. ꝙ talia flagicia ⁊ si oēs gentes facerent eodē criminis reatu diuina lege tenerent. xxxij. q. vij. flagicia. Sic etiā multi dicūtur xp̄iani inueterati in malis. ita excecati sunt vt tanq̄ licita velint ea defendere. vt q̄plures cōtractus vsurarios. fraudulētas turpitudines. pompas ⁊ alia plura. de quibus dr Ysa. vi. Excreca corpli huius. i. excecari ꝓmittes. vt videntes non videant ne q̄ cōuertantur ⁊ sanem eos.

Consecutiuū hu .§. III

ius delectōis q̄d est tertiū principale est priuatio visionis xp̄i. Cū dr nō viderūt solem. sol iusticie xp̄s deus noster canit eccl'a. Sicut enim hic nō vident ꝓ veritā fidem. ita in futuro non videbunt per manifestam speciē eius. s. diuinitatem.

Ca. v. de illuminatione seu recuꝑatiōe visus

Qst tractatū de excecatione videndū est de recuperanda illuminatiōe. quā vt summe necessariam postulabat quidā cecus dicēs dño iesu. dñe vt videam. s. ꝑto Luc. xviij. Et ad idem facit q̄d ait ps. cxviij. Reuela oculos meos et cōsiderabo mirabilia de lege tua. Ubi' tria notantur.

Petit illūinationē ibi. Reuela oculos meos: Innuit huius rei fructificationē ibi. cōsiderabo. Exprimit fructus determiatiōez ibi. mi. de l. tua

Quātū ad primuz .§. I

sciendū ꝑm Hug. cardinalē sup ꝑsal. q̄ septē modis illūinat quis spūaliter seu aperiunt oculi ei mentales. Et primo ꝓ pene afflictionem Ysa. xxviij. Uexatio dabit intellectū. vexatio viz alicuius infirmitatis. ꝑsecutōis. infamatiōis ⁊ hmōi dabit intellectū. i. illūiationē intellectus. In huius figurā legit Genē. iij. de primis parētibꝫ q̄ aperti sunt oculi eoꝝ. Senserūt em carnis rebellionem ⁊ inde penā ꝓfusionis ⁊ erubescentie ꝓter q̄d fecerūt sibi perizomata. vñ ibi dicit glo. Grex Oculos quos culpa claudit pena aperit. Exemplum pater in manasse rege iuda pessimo ⁊ inuoluto in oī scelere vñ et mente excecato. ⁊ tñ cuz sustinuit penā incarcerationis et vinculatōis ⁊ amissionis regni a rege assiriorū ibi. aperti sunt oculi mentis eius ad recognoscendum scelera sua.

1°

Scōm ꝑ ꝓie fragilitatis ꝓsiderationem. Ad sensum ptz q̄ qui habet albuginē in oculo nō videt ꝙ pupilla que nigra est bene videt. Moraliter aūt albuginē hz in oculo que veritatis lucem videre nō sinit qui arrogantia sapiētie seu iusticie excecatur. Sed pupilla oculi nigra videt. q̄z videlicet sensus humane cogitatiōis si stultū se peccatorem intelligit cognitionē intime claritatis apprehendit. hec Greg. di. xlix. hinc etiā in huius figurā legit Jo. ix. q̄ dñs iesus luto impositū super oculos ceci nati eū illūinauit. Lutū aūt super oculos signat fragilitatē et miseriā ꝓpriam in cōsideratiōe mētis habitā. Amos etiā prophēta cuz dixit amasie ꝓsiderādo suā vtilitatē ex se. Nō sū ꝓphēta ⁊ nō fuz filij prophēte ꝙ armentarius ego fuz vellicans siccomoros. Ex hac sua hūiliatiōe ⁊ recognitiōe sue ꝓditiōis recepit tūc actualiter lumē prophētie a dño vt ptz Amos. vij. c.

2°

Tertiū ꝑ ꝓie amaricationē aperiunt oculi. penitentia certū est q̄ tollit peccatū. Cū dixit princeps apl̄oꝝ Petrus turbis iudeoꝝ que audiebāt verbū eius. Penitemini ⁊ quertimini vt deleantur

3°

pcca ta vta Actu.iij. Cū aūt peccatuz sit illud solum qđ hz aiam excecare .iuxta illud Esa.ij. qđ dicit de pctōribus. Excecauit illos malicia eoruz Penitētia autē peccatū expellat. situt sanitas infirmitatē ⁊ virtus vicīū.iō sequit̄ q̄ pnīa illuminat mentē. In cuius figurā legit Thob.xi.q̄ cuz thobias posuit sup̄ oculos pris sui excecati fel piscis.aperti sunt ocli eius et lumē recepit. Fel qđ est amarū significat pnīaz.q̄ dr diffinit Amb.ē dolor cordis et amaritudo aīe ꝓ pctis q̄ quisq̄ commisit de pe.di i. Dr aūt illud fel qđ illūiauit esset piscis designat. qz pnīa ipa semp est in electis et bonis ⁊ qui supenatant mūdū sicut piscis aquā Exemplū in maria magdalena q̄ postq̄ amaritudinē pnīe oculis interioribꝫ et exterioribꝫ adhibuit vanitates. pompas. lasciuias. ornatusq̄ prius. vt ceca nociua et vānabilia esse nō videbat. et iō illis dedita erat postea vt illūiata despexit et abominata est. Sic et pelagia et maria egiptiaca. et arsenius et plures alij fecerūt et quotidie faciunt multi pctōres reuertētes ad pnīam. ¶ Quartuz p̄ pnīam vel aliena oꝛōem. vnđ et cecus qui sedebat secus viā mēdicans petens illūiatiōem duz clamabat. Miserere mei fili dauid. vidit recepto lumine Lu.xviij. Sapiens etiaz dicit q̄ inuocauit.s. orando et venit in eo spūs sapie cui? lumen est inextinguibile Sap.vij. et salomon postulans lumē sapiētie sup̄ oīa alia ad videndū que sibi agenda erāt ad regimē pp̄li exaudit? fuit. vt patet iij Reg.iij. Sed et oꝛō alterius multū etiā iuuat ad illuminationē. Vñ et iiij. Reg.vi. dr q̄ orāte heliseo ꝓ puero i. seruo suo aperuit dns oculos pueri et vidit montē plenū equoz et curruū ignito rū. Oportet tñ q̄ is ꝓ quo oraf adiuuet orantem abilitando se. s. ad grām ⁊ nō in malicia pseueret Vñ dixit dns Iere.vij. Noli orare ꝓ pplo isto neq̄ sumas laudē pro eis neq̄. n. te exaudiā. vñ legit in vitas patrū q̄ cū quidā multū temptatus recōmendasset se oꝛōibus cuiusdā sanctissimi viri. et hoc pluries fecisset nec sentiret iuuamen. vt aperient̄ oculi mētis eius ad cognoscenduz malum ⁊ damnū peccati. demū revelatum est illi patri hoc ꝓcedere ex defectu illius temptati. qz nō se adiuuabat ⁊ iō ipo reuertente ad eum declarauit pater ille talē defectū ꝓ materiale exemplū videlicet. Jubens illi vt saccum plena arena eleuaret sup̄ humeꝝ suuz. qđ faciente pater ille retinebat saccū ex pte inferiori deprimēdo. Et cū ille ꝓpter ea eleuare nō posset et pī sctūs instaret in dicendo vt leuaret. Rñdit. nō possum. qz tu me nō adiuuas sed impedis. Et ait pf. Sic et oratio mea nō pōt tibi ꝓdesse et illuminare. qz tua desidia me nō adiuuat ⁊ impedit. ¶ Quinto illuminaf quis ꝓzeli habitionē Apoca.iij. Collirio vnge oculos tuos vt videas. Zelus imporꝫat quendā intēsuz amoꝛem qui nō ꝓmittit sed impedit quātuz pōt ne aliquid sinistruz ꝓtingat amato. ⁊ ne separet ab eo. Hoc zelo ductus dns ihesus flagello expulit emētes ⁊ vendētes in templo Jo.ij. Non valens sustinere deh̄onoratiōem pris celestis. Sic qui hz zelū erga salutē ꝓpriā. ipe zelus aprit oculos eius ad ꝓsiderandū et cauēdum quecūq̄ sunt cōtra ipaz salutē. Et sicut radius solaris cū reuerberat terrā. in eo videnf minutissimi atramni et innumerabiles. ita qui ꝓcurif zelo dei ⁊ anīe sue in se videt minimos defectus ⁊ innumerosos. Hoc zelo ductus Mathanias occidit nunciuz regis anthiochi qui inducere volebat pplm ad idolatriaz ⁊ indeñ quendā tūc idolis imolantē. Unđ de eo scribif. i. Macha.ij. q̄ zelatus est sicut fecit finees zambri filio salomōi. ¶ Sexto aperiunf ocli per eterne suauitatis pregustationez. ps. Gustate et videte q̄m suauis est dns. Vel sic per eucharistie deuotā sumptionē. Ibi. n. fm Thō. spūalis vulcedo in suo fonte gustaf ⁊ recolit meōria passionis xp̄i. in qua latere eius trāsfixo a longino exiuit illa sanguinis de latere exuntis. vt dr. tangente longini oculos illūiatus est corpaliter. et multo magis spūaliter. qz postea sctūs ⁊ martyr fuit. ⁊ ipe sanguis effusus misteriū erat sacri altaris q̄ mētes illuminant̄ In cuius figurā dr i. Re.xiij. q̄ Jonathas gustato melle reperto illūiati sunt oculi eius qui iā pre fame quasi defecerat. Significat. n. mel suauitatē ipius sacri. Et qz ꝑ gustuz seu cōmestionē vnitur cibo cū cibato. ex quo figuratur in visu ⁊ alijs potētijs. iō sacm istud ꝓ modum cibi ⁊ ꝓ gustū sumit̄ ad designandum q̄ ꝑ ipius debitā sumptionē vnit̄ suauius anīa cum xp̄o ⁊ magis illuminat̄ fm Thō. in nū. Hinc et damascen? dicit. Ignis desiderij nostri assumēs eaz que ex isto carbone est ignitionē illuminabit corda nostra. ¶ Septimo aperiunt̄ oculi ꝑ gre infusionē. Qđ cognoscens ps. ipam petebat dicēs Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiam in morte. In cuius figurā dr iij. Reg.xij. q̄ Ioelis incubuit sup̄ pueruz ⁊ oscitauit puer septies aperuitq̄ oculos. Puer mortu? est peccator cui incubat dns vocando ad penitentiaz qui septies oscitat. cuz sanctus spiritus septem dona recepit et sic illuminatur per gratiam.

Quātū ad secum .§.II.

duz. Sicut nō ꝓsiderare est cā omnis mali ⁊ damnationis. ꝓpter qđ dr Isa.v. Opa manuū eius s. dei nō ꝓsideratis. ꝓpterea captiu? ductus est populus me?. Ita ꝓsideratio est cā multoꝝ bonoꝝ videlicet ⁊ recessus a malo. Unđ dr Ezech.xviij. de pctōre. Considerans ⁊ auertens se ab oībus iniquitatibꝫ suis. vita viuet ⁊ non morietur. Est ⁊ causa sollicitatiōis ad bona. Unđ Job.xxiij. dicit Considerans eū timore sollicitor. Est ⁊ cā cōpassionis ad ꝓximū. vñ ad Gal'.vi. dr. Arguite eū. s.

Capitulū Sextum.

pcōrez in spū lenitatis ꝓsiderans teipm. ne ⁊ tu tempteris.

Quātuz ad terti .ꝟ.III.

um. Determinatio fructus ꝓsiderationis notatur ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei est ꝑcipue lex euāgelica. de qua ps. Lex dñi imaculata ⁊c. Hec ꝓtinet mirabilia. Et q̄ ad exēpla gesta saluatoris nobis imitāda. Et q̄ ad miracula a nobis veneranda. Et q̄ ad documēta a nobis obseruāda. vt de diligendo inimicos et reddere bonū ꝓ malo. ⁊ hmōi. xxiij. q. iij. sex sunt differentie.

¶ Ca. vi. de exercitio intellectus speculatiui.

De exercitio intelle

ctus speculatiui ⁊ practici ⁊ tuali. Et de speculatiuo quidez ait dñs ꝓ psal. Vacate ⁊ videte q̄m ego sum de⁹. Cū. n. dilectio dei sit necessaria ad salutē. ⁊ via q̄ ducit ad celum q⁹ ꝯm Aug. Inuisa diligere possum⁹ ꝑ incognita nequaq̄z. iō conari debemus ad videndū. i. ad cognoscendū dñm nr̄m esse deū iesum xp̄m. q⁹aliter eū diligere nō valeam⁹. Est. n. obiectū voluntatis bonū cognitū seu intellectū visuz. ꝓterea xp̄s dicit. Beati oculi q̄ vi. ⁊c. Luce. x. vacate ⁊ videte. Vbi tria nota. Primū est ab alijs actib⁹ cessatio ibi. vacate. Secūz actual⁹ speculatio ibi. videte. Tertiū speculatōis determiatio ibi. q̄m e. s. deus.

Quātuz ad primuz .ꝟ.I

sciēdū q⁹ cū aīa sit virtutiz finite ⁊ q̄libz e⁹ potētia cū actualiter exercet in vna re determēter. oz q⁹ remittat vel cesset ab actu alia⁹. Sicut cum q̄s facit aliq̄d op⁹ q̄d requirit attentionē. vt pingēdo. sculpēdo scribendo. nō pōt ꝑ tūc intelligere aliq̄d arduum. Oportet ḡ si q̄s oz speculādo deū intueri q⁹ cessz ab alijs corpalib⁹ actib⁹. Et ꝓterea de⁹ ꝑcepit de sabbati cui nūc succedit dñica ⁊ alia festa vt vacarent ab opib⁹ manualib⁹. vt sic melius⁹ possent diuinis intendere. In h⁹ figurā Jacob pri⁹ dict⁹ est iacob q̄d interpretat supplantans erinde israel q̄d interpretat videns deū Gen. xxxij. ad significādum q⁹ oz pri⁹ vicia supplātare aīcz possit subtiliter speculando deū videre. ⁊ hoc est q⁹ dicit vacante id est cessante primo principaliter a pcijs q̄ tollūt q̄etez mētis ⁊ obscurāt intellectū. iuxta illud Isa. lvij. Cor impij q̄si mare feruēs q̄d q̄escere nō pōt. In aqua aūt turbata nō dare intuet sed quieta. Vacate etiā ab exterioribus exercitijs ⁊ occupatiōibus q̄ ⁊ si bone sunt tñ obnubilēt seu diminuunt speculationē. In hui⁹ figurā Lia et si plures filios generaret lippis tñ oculis erat. Rachel aūt ⁊ si infecunda tñ venustū ⁊ pulcrū bēbat aspectū. Et interpretat visum principiū quā ꝓmarie sup alias dilexit Jacob. vt bētur Gen. xxix. ⁊ signat speculationē siue aīam ꝓtemplatiuā que in speculatione dei intuet principiū oīum. Hec ⁊ si sterilis sit filijs occupationū exterioz⁹ q̄bus anīe ꝓ fidē deo generant. tñ q⁹ magis ⁊ feruētius diligit deum ꝓ marie ipa a deo diligit. Vacate q̄z. i. cessate a tumultib⁹ cogitationū q̄ impediūt subtilē inuestigationē. Vñ ⁊ saluato⁹ dixit. Intra cubiculū. i. secretū mētis. ⁊ clauso ostio. s. sensuū interioz⁹ a⁹ alijs reb⁹ extraneis ora prez tuū mat. vi. Oro aūt ꝯm damascenū ē ascēsio intellect⁹ in deuz scilicet per speculationem.

Quātū ad secun .ꝟ.II.

dū clarū est q⁹ sicut bñs visuz corpalē non videt rem nisi actualiter oculū ad illā dirigat intuēdā sic ⁊ bñs intellectū q̄ntūcūcz etiā acutū deū videre seu cognoscere nō pōt nisi actualiter intellectual⁹ ferat⁹ in eū. Quācūz dirigit⁹ in deū videt eū ꝓ fidez in via. ꝓ speciē in patria. Et ꝯm aug. visio est tota merces. s. fundamētaliter. ex visione. n. sequit⁹ necessario dilectio ⁊ fruitio. vñ ipe Augu. in fine de ciui. dei dicit. Ibi vacabim⁹ ⁊ videbim⁹. videbimus et amabimus. amabim⁹ ⁊ laudabim⁹. vbi notat⁹ gaudiū fruitiōis. Et sicut videtes vnā rez q̄eandē plenius videt ⁊ plures ei⁹ qualitates et circūstantias. q̄ acutiorē visum habz. Sicut etiā in p̄nti maiorē cognitionē de deo habz vnus fidel⁹ q̄z alius. ac etiā de alijs reb⁹ sic in patria licet omēs videant deū. qđ est vnū denariū ꝑcessum oib⁹ laboratibus in vinea dñi. tñ acuti⁹ ⁊ pfecti⁹ videt vnus q̄z alter. ⁊ ꝓsequēter magis eo fruit⁹. Et hoc est in domo pris esse mltas māsiones Jo. xiiij. i. dras ꝓmioz. Nō obstat his q̄d dr Exo xxxij. Nō videbit me hō ⁊ viuet. et illud Jo. i. deū nemo vidit vnq̄z. Pōt. n. hoc intelligi dupl⁹. viz q⁹ nō videt deū nec videre in gl'a pōt hō. i. carnaliter ⁊ sensualiter viuens ꝯm Jo. cassianuz. Alio mō q⁹ hō. i. creatura rōnalis viuēs vita sensitiua seu vtens sensib⁹. nō pōt deū videre in gl'a. Sed aīa sepata nō vtit⁹ sensib⁹ cū corp⁹ non bēat. ⁊ iō videre pōt deū ꝯm Tho. In corpe etiā posita alienata a sensibus pōt videre deū ꝓ essentiā. Sicut vidit paulus in raptu suo. Clisione etiā gustatiua nō videt homo. id est carnalis deum in vita ista. sicut virtuosi. De qua ps. Gustate et videte ⁊c.

Quātū ad tertiū .ꝟ.III

nota q⁹ de⁹ ꝯm Anselmū est q̄ melius⁹ excogitari nō pōt. Est. n. vniuersale bonū. vñ et moisi dixit. Ascende in montē ad me et oñdam tibi oīe bonuz i. mei ꝑm. Et q⁹ spūs est nō corp⁹. iō cum ps. ait. Magnitudinis ei⁹ nō ē finis. loqtur de magnitudine virtuali nō corpali. In his. n. que mole magna nō sunt. idē dicim⁹ maius q̄d melius⁹. Est igit bonitas ei⁹ infinita. ⁊ bōitas eius essentia ei⁹. Et q̄d ait Job q⁹ deus ē sublimior celo. latior mari. longior terra. Admonet aplus nos ita bene viue-

re vt possum? cõprehendere cũ oĩbus scĩis que sit longitudo. latitudo. sublimitas ⁊ pfunduz. s. dei id est intelligere sane sicut videt sancti. Non em̃ materialiter intelligẽde sũt iste dimẽsiones ꝫ spiritualiter. Et lõgitudo ei? quidẽ est eternitas. qz nec pincipiũ nec finẽ hz. Vñ Dañ. vij. dr. Potestas ei? ptãs eterna. Eius latitudo ẽ caritas immensa q̃ amplectit etiã inimicos. ⁊ nihil odit eorũ q̃ fecit. ⁊ p̃cipue amor quẽ hz ad hoĩes Hiere. xxxi. In charitate ꝑpetua dilexi te. ꝓpterea attraxi te miserãs. Eius altitudo ẽ sublimitas sapientie vel ptãtis q̃ cũcta cognoscit. Oculi. n. dñi lucidiores sole. vt dr Eccle. xxiij. Sicut em̃ sol illũinans respicit ita de? cũcta videt. vñ Ambro. Dis rõ superne scie ⁊ terrene creature ĩ eo est q̃ est caput earũ ⁊ auctor. quẽ q̃ inuenit nil vltra q̃rat. qz q̃cq̃d alibi q̃rit hic pfecte inuenit. In Salomõe ⁊ daniele oñdat auctorẽ tot? sapie di. xxv. §. i. Ei? autem pfundũ est inscrutabile iudiciũ iusticie eius q̃ alios saluat alios iuste dãnat. Videte g̃ qz ego sum deus iust?. etern?. sapiens. fortis ⁊ amãdus.

Tripliciter unde .§. iiij

ri põt deus a nobis put notari põt ex illis verbis apli. s. Videm? nũc p speculũ ⁊ in enigmate. tũc aũt facie ad faciẽ. i. Cor. in. xiij. Primo g̃ notatur speculatio cõialis ibi. videmus nũc p speculum. Secõdo insinuat speculatio ꝓphetalis ibi. i enigmate. Terno demonstrat speculatio clara ⁊ essential ibi. tũc aũt facie ad faciẽ. Primus igit modus videndi seu cognoscẽdi deũ est speculatio cõis. cõmunẽ dico. qz fideles ⁊ infideles boni ⁊ mali põt deũ cognoscere speculãdo p fidez vel rõez naturalem. vñ ⁊ aplus ad Ro. i. dicit de pĩis ethnicis. Qđ notũ est dei. i. qđ sciri põt de deo naturaliter manifestũ est illis. Sunt aũt septẽ specula p que nũc deus videt. Primũ est amor natural. Secõm ratio internal. Tertiũ creatura corpal. Quartũ scriptura diuinal. Quintũ iusticia virtualis. Sextum anima humanalis. Septimum angelus specialis.

Primũ igitur spe .§. v.

culum est amor naturalis summi boni. Vnũqđq̃ enim graue p tanto cognoscit naturaliter modo suo q̃ sit centrũ terre p quãto in se sentit appetitum seu inclinationẽ illud inuenire. ⁊ illuc se dirigit. Vnũqđq̃ anial nouit modo suo cibũ esse. qz sentit se famescere ⁊ illũ appetere. Qđlibet flumen fatet esse mare. qz discurrit quousq̃ illud inueniat. Qđ aũt nõ est naturaliter mouere ñ põt Et si volũtarie posset qs moueri ad aliqđ bonuz qđ crederet esse ⁊ nõ foret. sed talis mot? naturaliter esse nõ põt ad ꝓpositũ. Dis ania rõnalis ⁊ si nihil viderit audierit vel legerit sentit ista tria in se deficere. s. cognitõis veritatis. affectiõis boni tatis. requietiõis ⁊ tranquillitatis horrens et fugiens ꝯtraria eor. Et primo dicit pbs. Oĩs hoĩes natura scire desiderãt. ⁊ quãto plus nouit homo tãto magis appetit scire. ꝓpter qđ dicit Salomon Eccls. i. Oc nõ satiat oculus visu nec auris auditu. qđ intelligit magis de interiori ꝯgnitione q̃z exteriori. Et quãto res est magis ardua ⁊ difficilis tãto magis intelligere ꝯcupiscit si ei? capax est. Vñ ⁊ de diuinis ⁊ celestibus ⁊ si modicũ quid ⁊ imperfectissime ꝯgnoscere valeam? tñ propter eor nobilitatẽ ⁊ maximã veritatẽ. tal? parua ꝯgnitio magis pficit ⁊ mentẽ delectat q̃z perfecta cognitio inferior. De scdo dicit pbs in. i. ethi cor. Bonũ est qđ oĩa appetũt ⁊ quãto maius tanto magis appetit. Vñ boeci? de philosophica cõsolatõe inquit Inserta ẽ mentibus hoĩuz naturaliter veri sũmiq̃z boni cupiditas. Et qz virtus est veru bonũ ꝓducens ad ipm sũ mũ bonũ qđ est deus. iõ ipa naturaliter appetit. ⁊ contrariũ eius scz vicium horror hẽtur. adeo vt dicat moralis Seneca. Et si scirem hoĩes ignoraturos ⁊ deos ignoscituros. adhuc dedignarer peccare. Tertium scz quies seu pax etiã naturaliter poptat. Oĩa em̃ appetunt pacẽ sm dionisiuz. que nõ est aliud q̃z tranquillitas ordinis rer. vt scz vnaquęq̃ teneat locũ ⁊ obtineat finẽ suũ. Vñ ⁊ Aug. in li. cfessionũ Fecisti inquit nos dñe ad te ⁊ inquietũ est cor nostrum donec requiescat in te. Cum igit quilibz experiatur in se ista desideria scz cognoscende sũme veritatis. adipiscende plenissime bonitatis. consequende indeficientissime requiei ⁊ trãquillitatis ⁊ in nulla re ex creatis possint ista hbri. cũ de? ⁊ natura nihil frustra operẽt ne istud naturale desiderium in hoĩe frustret. oportet q̃ sit aliqua prima et summa veritas. maxima et plenissima bonitas suauissima et quietissima tranquillitas in q̃ oĩno quiescat nr affectus Et hic est deus nr ⁊ non extimabit ur alius ad eũ qui in terris visus est vt dicitur Baruch. nũ. p rõem viz cognitus. Videte ergo p hoc speculũ. q̃m ego sum deus. Sume exemplũ in aliq̃ corpe hũano. qđ nunq̃z fuit sanuz necq̃z vidit hominẽ nec scit quid sit sanitas. puta idropicum. paraliticũ ⁊ hmõi. Si interroges talem infirmũ corpe. quid velles. quid desideret. qđ querat. Rñdebit vnicq̃z se velle esse liberũ ab illis calamitatibz ⁊ miserijs et infirmitate. Et sic implicite desiderat sanitatem. licet specialiter ab eo non cognitam. sic ad ꝓpositum. Ingredere secretum mẽtis tue. ⁊ tibi loquens dic. Oania mea es ne quiera in totũ. ⁊ subito rñdebit tibi. certe ñ et quare qđ tibi deficit qđ velles vt dęa eẽs. Sz caue diligenter ne sensualitas se immiscat infra aiam ⁊ spũm. ⁊ nõ vocata rñdeat. Cupio diuitias. honores. potẽtias. famã ⁊ hmõi. Certa ista nõ est responsio spũs siue anie. qz spũs spũalia appetit nõ carnalia. Impone igit ipi carni silentiũ ⁊ dic

Capitulū Sextum.

ſpiritui q̄ tſideat' ipe. Et ſubito dicet. defecit mihi requies. ⁊ hoc eſt qđ ſūme opto. ſ. quietari. tale bonū hūdo q̄ amplū nō deſiderem. ⁊ tūc queras vlterius. Quid eſt iſta quies ſeu bonū in quo appetis quieſcere. ⁊ cū adhuc nō pfecte cognouerit ⁊ pceperit tale bonū talē quietē. nec in quacunq̄ creatura inuenerit. Videt p̄ hoc ſpeculū natural' deſiderij deū eſſe ſolū illud bonū pfectiſſimū. qđ eū quietare pōt. q̄ cognito ipm ſup̄ oīa diligat Nam ognoſcendo et nō diligēdo dicit Jacobus q̄ talis ſil'is eſt hoīni ꝓſideranti vultū natiuitatis ſue in ſpeculo. q̄ ſtatim abīt ⁊ oblit⁹ eſt q̄lis fuerit. Vultus aīe eſt volūtas. q̄ nutibꝫ vultus manifeſtam⁹ volūtatē ipam. Vñ vultus a volo vis dicit. Vult⁹ vero natiuitatis eſt voluntas ſeu appetit⁹ naturalis. Tūc q̄ quis in ſpeculo reſpicit vultū natiuitatꝭ ſue cū intellectu ꝓſiderat naturale deſideriū ſibi ineſſe ſūmi boni. Et ſi nō diligit ⁊ opaſ vt nouit abīt ⁊ obliuiſcit q̄lis fuerit Et ſic p̄z quō videmus nūc p̄ primū ſpeculū.

Secundū ſpecu .§. VI.

lū vt dictū eſt. eſt rō internal. Egredit enī ipa rō extra ſe. reſpicit mediantibꝫ ocul' corpalibus creaturas oēs quas pōt videre vel qōlibet ſcire. Exin de reuertit intra ſe ⁊ elicit ex his ꝓſideratōes tres quaſi tres p̄tes huj⁹ ſpeculi ſcđ̄ p̄ qđ deus videt. Videlicet quātitatꝭ magnitudinē. virtuoſitatis pulcritudinē. motus inceſſitudinē. Et ſic atteſtātur ⁊ oſtendunt diuinā p̄tātem. eius virtuoſitatem ⁊ oīmodam immutabilitatē. ⁊ hoc eſt qđ ait apl's ad Ro. i. Inuiſibilia dei. i. inuiſibilis magnitudo ⁊ potentia eius. a creatura mūdi. i. hoīe. per ea que facta ſunt. i. iſta ſenſibilia intellecta ꝓſpiciuntur. Sempiterna q̄z virtus eius ac diuinitas q̄ immobilis eſt. Reſpiciamus g̃ primo in prima p̄te huj⁹ ſpeculi ⁊ ꝓſideremus magnitudinē q̄ntitatis ꝓtinue ⁊ diſcrete creaturarū. ⁊ videbim⁹ q̄ magnus dñs ⁊ laudabil' nimis ⁊ magnitudinis eius nō eſt finis. Tante magnitudinis dꝰ eē celū a ſapientibꝫ q̄ ſi de nouo crearent tot terre tante quātitatis eſſ' ea q̄ nunc eſt quot ſunt grana arene maris. oēs ſimul nō adequarent magnitudini celi. qui tñ plures ſunt. ſed et ſi ſtellas celi ille poſſet dinumerare poſſet guttas maris q̄z plurie ſunt. multo maiores tota terra. que terra ⁊ ſi in ſe magna ſit. maior tñ eſt aqua ⁊ multo maior aer. ⁊ ignis ſpera aere maior. Quis etiā dinumerare poſſet multitudinē piſciū i ſpecieb⁹ innūeris. Numerū auiū. quātitatē beſtiaꝝ terre domeſticaruꝫ ⁊ ſilueſtriū. Quot ſunt gña arborū. quot ſpecies herbarū. quot lapides p̄cioſi. quot alia creata nobis ignota. Et haꝝ creaturaꝝ aliqua nō ſolū ſūt maxima multitudine ⁊ magnitudine ꝓtinua. ſed ⁊ perpetuitate ſemp̄ durātia vt elementa ⁊ corpa celeſtia. et cū nulla haꝝ ſe facere potuerit. ꝙ oēs clamant illud p̄a. Quoniā ipe fecit nos ⁊ nō ipi nos. Sic p̄ ea videm⁹ tāq̄ in ſpeculo rōis eaꝝ factorē eſſe deū nr̄m ⁊ ſūme potentem. Accedat ait Aug⁹. q̄cunq̄ creatura ⁊ faciat tale celū et talē terrā. et dicā q̄ deus eſt. P̄z q̄ nulla creatura ꝙ facere pōt. oſtat illū eſſe deū qui hec oīa facere potuit. Eſt enī potentie infinite ex nihilo aliq̄d facere ſicut ⁊ cūcta a deo ipo creata ſunt. ſm illud. ij. Macha. vij. Ex nihilo fecit ea deus et hoīm gen⁹ et ſic p̄ ſpeculuz nūc videmus deuz. Scđa p̄s huius ſpeculi eſt rō q̄ elicit ex virtute et pulcritudine creaturaꝝ. Necq̄ enī eſt alia ita mūma creatura q̄ careat ſua ꝓpria virtute. nō petrula. non p̄ nula. nō pellis. nō pilus qui nō bēat ſuā virtutē nō herba. nō fruct⁹. nō flos. nō aīal qđ nō habeat ſuā bonitatē. Et licet naturales multa dixerit de ꝓprietatib⁹ et virtutib⁹ reꝝ nihil ē q̄ cognouerunt vel ſcripſerūt reſpectu virtutuz ignotaꝝ. ⁊ q̄ nunq̄z ſcient' ab hoīb⁹. pulcritudo etiā eaꝝ mirabilis eſt. Et vt melius intelligas ꝓſidera in hmōi elementoꝝ. ſ. terrā. q̄ cū videat deformis turpis i viſceribꝫ ſuis eſt ſpecioſiſſima ⁊ virtuoſiſſima. Si enī terra in ſe nō bret magnas virtutes ⁊ pulcritudines abſconſas vñ ex ea poſſent educi metalla aurū. ſ. et argentū. ſtannū. es. auricalcū. ferruz. plūbum. vñ formant' ſua uaria inſtrumēta organorū. tibiarū. cimbaloꝝ. cāpanaꝝ ⁊ hmōi. Ex radicibus terre egrediunt' illa ligna de q̄bus fiūt ſua uaria inſtrumēta. vt leutha. citbara. lire. viole. biffari ⁊ alia. Et ex metallis et lignis natis e terra cōpinguntur dulcia pſalteria arpe et alia. O quot pulcri flores naſcunt' de terra. roſe. lilia. viole q̄z pulcri et ſuaues fruct⁹. Quāta differentia ⁊ ſuauia vina. vernacia. maluetica. greca. tribiamica. muſcatella. alba. rubea. potentia et debilia cōfert nobis. quot genera bladoruz. quot aromata colligunt' ex ea. Cinamomū et balſamū aromatizans canella. mirra. nardus. crocus. piper. zinziber. nuces muſcate. gariofali. zucbarū. et alia mlta. Nō g̃ terra ita eſt turpis vt apparet. cū in ſe habeat tot pulcra. tot virtuoſa. ⁊ tñ ita vilis eſt q̄ pedib⁹ calcam⁹. ⁊ oīs turpitudo ⁊ putredo in eā proiciuntur in ipam querit'. Viliſſima eſt terra inter oēs creaturas ꝙ nobiliſſima ſm nrām capacitatē tot pulcra ex ſe pducens. Et in tantuz nobilis q̄ affect⁹ nō deceptus nō videt' aliud q̄rere q̄z res ipi⁹ terre. Si g̃ terra ē ita nobil'. pulcra. vtil'. ⁊ ꝙcupiſcibilis q̄nto nobilior ē aq̄ q̄ ipa eſt p̄cioſior. et aer pfectior aqua et ignis aere. Et celi multo nobiliores. pulcriores ⁊ virtuoſiores elemētis ſūt. Conſiderat inde mens in ſpeculo rōnis q̄m oīs virtus et pulcritudo effect⁹ alicui⁹. eſt nobilius ⁊ pfectius in ſua cauſa. et iō cū deus ſit oīm cauſa. videt q̄m ſm Boecium de philoſophica conſolatione. Oīa dum mente gerens ſiliq̄z imagine formans pulcrum pulcerrimus ipſe. Hac rōne motus ſapi/

ens ostdit vanitatē ⁊ stulticiam gentiliū. qui creaturas deos putauerūt ex pulcritudīe ⁊ virtute earū inspecta cū ipe verus de⁹ pulcerrimus sit et pulcritudinē ⁊ virtutē cūctis rebꝫ ipe tradiderit Ūñ dicit vani sunt oēs hoīes in q̄bus nō subest sc̄ia dei. i. vera ꝓgnitio de deo. Et sequit. ⁊ de bis que vident bona nō potuerūt intelligere eū q̄ est nec operibus attendētes agnouerūt q̄s ēet artifex sed aut ignē aut spūm aut citatū aerem aut girū stellarū aut nimiā aquā aut solē aut lunaz. rectores orbis terraꝝ deos putauerūt. quoꝝ si specie delectari deos putauerūt sciant quanto bis dñator eoꝝ specios̄ior est. Speciei em̄ generator hec oīa cōstituit. Aut si virtutē ⁊ opa eoꝝ miran sunt intelligant ab ipis. q̄m̄ qui hec ꝓstituit fortior est illis Et magnitudine. n. speciei ⁊ creature cognoscibiliter poterit eoꝝ creator videri. hec oīa Sap. xiij.

Tertia ps huius speculi est rō formata ex motu rerū. Omnia em̄ creata aliq̄ mō mouent. Juxta illud Boecij. Stabilisq̄ manēs dans cūcta moueri. Mouent. n. aliqua p̄ gñationē ⁊ corruptionem forme substātialis. puta elemēta ⁊ elemēta ta. Ellia p̄ mutatiōem qualitaꝫ accidental'. vt cuz quis mouet seu mutat de calido in frigidū ⁊ econuerso de sano in infirmū. de bono in malū et econuerso. vel de etate in etatē. vt de iuuene in senem Mouent alia localiter sicut aīalia et corpora celestia. In bis igit motibꝫ corpalibus. cū nil possit mouere seipm. ꝫ oīe q̄d̄ mouet ab alio mouetur. sicut aīalia mouent ex motu celi. et celi mouētur ad motū angeli. et angl's ad motū alterius ⁊ cū nō sit procedere in infinitū oportet deuenire ad vnū primū motorē qui oīa mouet ⁊ ipe īmobilis pseuerat. et hic est verus de⁹ ⁊ dñs nr̄. q̄ dixit Malachie. iij. Ego de⁹ ⁊ nō mutor. Et sic videmus nūc deū p̄ speculū rōis dicte internal'. vt possumus dicere illud. ij. Petri. i. c. speculatores facti illius magnitudinis gl'e. i. ex speculo rōis facti sum̄ns videtes magnitudinez dei glorios̄i.

Tertiū speculū .§. VII.

est creatura corporal'. Dicut em̄ celi enarrāt glāz dei. ita ⁊ alia inferiora ipm̄ nobis manifestāt. Et hoc speculū hz tres ptes vñ deū videam⁹. Et prima est ordo creaturarū cū pseuerātiōe. Scda est actio earꝫ in sui pservatiōe. Tertia est finis earuz in creatione. Ordo vniuersi est mirabil' ita q̄ ex hoc in tanta rerū varietate sic ordinata rō cogatur affirmare vnā esse. puidentiā que cūcta disponit. ⁊ hic est deus. Et q̄ sapiētis est ordinare ꝫm pōm. Ideo maximus ordo vniuersi oñdit magnam ei⁹ sapiam. ꝓpter q̄d̄ dicit ps. Magn⁹ dñs ⁊ magna virtus ei⁹ ⁊ sapientie eius nō est nūer⁹ Repitur aūt in istis rebꝫ creatis nō solū ordo situalis siue localis ꝫ etiā tpalis ⁊ potentialis. Et ordo quidē situalis siue localis in hoc apparet. q̄ quelibet creatura tenet locū suū ꝫm dignitatē suā Nam terra ⁊ terrena sicut viliora in imis locata sunt. Aqua vt dignior altius eminet. diuina tū sapientia arena maris ⁊ ter minus statuit vt vltra nō progrediat ad viluendā terrā. Aer vt perfectior aque eminet Et ignis ita actiuus ⁊ calidus a nobis elongat supalia situatus. Celi incorruptibiles. sol luna ⁊ stelle lucētes in suis speris altissime collocate sunt. Et celū empirreū nobilissimum vbi gaudent sancti cū xp̄o. supremū oīum corporū est. Habent etiā ista corpalia ordinē temporis sui. ꝓpter q̄d̄ dicit Eccl'es. Omnia tps bñt ⁊ suis spaciis transeūt vniuersa sub sole. Ordinatissime em̄ sol facit cursum suū per signa zodiaci infra annū integrū. Et sic transeunt tpa veris estatis. autūni. hiemis cū effectibus suis. Transeunt ⁊ dies naturales eadem tpis mensura ad motū primi mobilis cōpletum. Ūñ ps. Ordinatione tua perseuerat dies. q̄m̄ oīa seruiūt tibi. ⁊ ea que in hieme mortua videbant. in vere reuiuiscunt annuatim. ⁊ in estate fructificant. Ordo quoꝫ potentialis in ipis rebꝫ est aspiciend⁹. Nā minor ptās nō influit in maiorē p̄ virtutez. sicut nec inest suprapositā loco. Nō em̄ terra influit in celū sed celū in elementa. Sic etiā in corpe hūano quodlibet mēbrū est suo loco ꝯgrue ordinatū ⁊ potentie superiores influūt in inferiores. Sic ꝫ sapientia diuina disponit oīa suauiter Sap. viij.

Scda ps huius speculi s. creature corpalis. ē actus quē bñt siue effectus ipe creature ex ꝓpria tione sui esse. Oīe em̄ aīal vitā tueri laborat. Et oīs creatura q̄ntū pōt suā libertatē ⁊ ꝓprietatē defendit. Et lapis iactat⁹ in altū ex violentia ad terram reuertit ꝫ citius vbi melius ꝓseruat. Aues pisces ⁊ bestie terre ⁊ minimi vermiculi fugiunt ꝓ posse ne capiant. nec est aliqua creatura q̄ appetat mutare statū suū ⁊ ꝯditionē. Vermis em̄ nō desiderat musca esse nec formica canis. Quiescit piscis in aqua in quā ingredi fugiūt cetera aīalia Nescit serpens appetere se esse leonez aut hoīem: Et totū hoc q̄ creature nō videt posse esse melius seu maiorē bē ꝓfectiōem in specie sua ꝫ illā quā dedit sibi deus. Nō em̄ nobis vile videt cū a deo factū sit pretios̄uz est. vñ dicit Geñ. i. Vidit de⁹ cuncta que fecerat et erant valde bona. Et si cuncta erant bona ꝫ bonus erat aspis. bonus est draco bonus est vrsus. bona est aranea ⁊ scorpio. bona ē formica. bon⁹ est culex ⁊ pulex. bon⁹ est equ⁹. leo. capra. ⁊ bonus est bō. bon⁹ erat angl's. Oīa ista et alia bona sunt in sui natura. ⁊ si aliqñ ꝓpter defectū nr̄m nobis nociua. Cōtentat. n. vnaquecz creatura de bōitate sibi ꝓcessa ⁊ eā p̄ posse ꝓcurat. Solus angl's ⁊ bō q̄ plus acceperūt bōitatis pl⁹ offēderūt ⁊ oñdūt ingratitudinis desiderando statuz mutare ⁊ deo silem esse. Et sic quotidie nunc̄z in

Capitulū Sextum.

eodē statu ꝓmanēt. ℞ semꝑ previgil ⁊ auidus ad mutandū ꝯditōem. O miser bō q̄re non discis a bruris ꝓtenrari de statu tuo ⁊ ꝯditōe. credēdo hāc veritatē q̄ melī⁹ esse nō possis q̄ q̄ te deus fecit. siue sis cecus siue mācus siue claudus siue pauper siue ꝯuus siue ꝓcēpt⁹ ab altīs siue infirm⁹. Quid em̄ esse pōt nisi bonū ⁊ p̄cioſuz qđ deus optatur ⁊ ꝓcedit. p̄cipue cū dicat sapiēs. Cu aūt dñator dñe oia cū trāquillitate iudicas ⁊ cū magna reuerētia disponis nos Sap. xij. Cū g̃ oia hūc effectū habe ant vt q̄rant ꝓ posse ꝯuatōem sui esse. ꝓ ℞ q̄rūt mō suo assilari deo q̄ bz esse vniuersale ⁊ semꝑ ẽ. Tertia ps speculi huius est finis ipāz 'rez in creatione. Dicit. n. Aug. q̄ oīa fecit deus ꝓpter hominē. hoiem aūt ꝓpter seipm. Et vt exemplificat Hugo de sancto victore i li. de arra anie Fecit deus humanā naturā vt sponsaz suaz. ⁊ vt videret ipa 'sponsa q̄ntū diligeret a sponso misit sibi forseriū plenū iocalibꝫ Et peridēdo āt forseriū q̄d ẽ vniuersum ꝓ ꝯsideratōem eius in supmo repis seraphin ardētes. cherubin ludētes. tronos reuertentes. dñationes p̄cipientes. ptātes inimicos cohercentes. virtutes mirabilia faciētes. principat⁹ ꝓuincias custodiētes. archangl'os sūma nūciantes ⁊ rectores dirigētes. angelos hoīes custodientes Hi ꝓēs fm aplm ad hebreos. i. sunt administratorij spūs. s. sponse. Alia iocalia sunt celi ⁊ plane te. quoꝝ q̄libet bz suā influentiā. ita vt vna stella siue planeta aquas trahat sup mōtes. ⁊ vbi non dñatur ibi putei fieri nō pñt. Alius dat influentiam vino. alius oleo. ali⁹ sapores varios fructibꝫ ⁊ sic de alīs. Post hec in forsorio repis nō solū elementa sed ⁊ pisces ⁊ aues ⁊ bestias terre. Et oīa vt ait ps. ad dñm subiecisti pedibꝫ eius. Ez certe nō inferiora iocalia sūt sacramēta ⁊ alia spūalia. q̄bus ipa sponsa anima ꝓficiat. Quāuis igit ipa sponsa facie sponsi videre nō possit. ex arra tū sibi missa ⁊ tā p̄cioſis iocalibꝫ. ⁊ p̄cipue cū sanguine suū ꝓ ea effuderit vt ornaret genas ei⁹ ex hac cōsideratiōe videre pōt tanq̄z ꝓ speculū magnificētiā. largitatē. intimā ⁊ viscerosaz ei⁹ dilectionem Et sicut videm⁹ nūc deū ꝓ speculū. sicut videbat apls dicēs. Nos gloriā dñi speculātes. i. vt in speculo glorioſuz deū aspicientes trāsformam̄ de claritate in claritatē. i. de ꝯgnitione vna ad aliā.

Quartuz speculū. §. viii

lū est scriptura diuina 'q̄ quidez p̄supponit ad deum intuendū. Si. n. nō crediderit⁹ nō intelligetis. ait dñs ꝓ Isa. In isto speculo 'ꝓ tanto videt deus ꝓ quāto locutio ei⁹ est locutio dei. In ipsa em̄ audim⁹ deum loquentē ⁊ de se nos docentem Et auditu aūt ⁊ lectiōe videt q̄s in intellectu q̄ prius nō videbat. Habet aūt istud speculū tres ptes fm q̄ ipa scriptura veteris ⁊ noui testamenti tripbariā diuidi pōt viz in libꝝos legales annectē do eis ⁊ bistoriales. libꝝos sapiētiales. ⁊ libꝝos ꝓphetales. ⁊ in q̄libet bar ꝓte videmus deū cū pfectionibus suis licet obscure. Et in pte quidez legali ⁊ bistoriali videm⁹ deū cū sua oīpotentia. cū in li. Geñ. agit de creatiōe rez a deo. In exo. videmus ei⁹ clementiā cū pplm hebraicū edurit de durissima ꝯuitute egipti ⁊ ꝯdurit ꝓ desertuz pascens māna celesti ⁊ a multis molestijs eos liberauit. In leui. oñdit q̄ sit maxima reuerētia. dñi sacrificia multa ⁊ varia voluit sibi offerri. In li. numeri dependit eius patiētia dñi ipo ꝯtra se et moisen ⁊ aaron vicarios ei⁹ irascētes ⁊ murmurātes ex quo eos nō exterminauit. In quinto legis li. s. deuteronomij videre pōt ei⁹ pseuerantiā longanimiter eos tolerans vt pueniret ad certaz repromissaz. In li. ioſue videbis maximā ei⁹ fidelitatē in introcendo pplm illū in terrā lacte ⁊ melle manantē. pstratis habitatorib eius ꝓ ut ꝓmi serat abrae ⁊ semini ei⁹. In li. iudicū manifestat iustricia sua punitiua. ex hoc q̄ totiens pplm suuz hebraicū subiecit eoꝝ inimicis finitimis ⁊ in sui tutem redegit ꝓ ānos plures q̄tiens deū offendebāt. In li. ruth videre potes dei pietatē indeficientem. q̄ ruth moabitide ⁊ noemi socrui ei⁹ valde desolatis ⁊ afflictis egregie ꝓuidit. In quarto li. regū cū duobus paralippomenō apparet gra sua in electiōe dauid sup regnū ⁊ pplm suū cū dilatione ⁊ exaltatiōe ipi⁹. ac etiā salomōis. In li. esdre nota prudentiā suā q̄ eū direxit ad petendā ⁊ obtinendā licentiā a ciro ⁊ dario de reuersione a babilonia in hierosolimā cū vasis sanctis. In tobia videt dei magnificētia. cū ipum tobiam de pauperatū ⁊ cecū. ita magnificauit etiā in tpalibꝫ In iudith bēs dei magnanimitatez inducendo ipam ad tā arduū opus. s. decapitatiōis holoferni. Liber hester tibi demōstrat quātū de⁹ sit discretus. laqueū mortis quē ꝓparauerat aman contra mardochēū iniuste retorquēs in eū. In li. iob. videbis mirabilē dei ꝓuidentiā dū ipm iob sine culpa sui ꝓuatū oī substātia filijs et sanitate vxore ⁊ amicis substānatibus. attēdēs illa oīa ex dei ordinatiōe sibi ꝓuenire. grās egit demūq̄z deo disponēte oīa rebabuit amissa duplicatāq̄z substātiam. In li. machabeoꝝ repies magnā tolerantiaz ⁊ longanimitatē poti⁹ eligentes seni cibo vesci ⁊ mori in bello q̄z ꝓticeps fieri trāsgressiōis legis. In nouo testamēto in lege. s. euāgelica ꝓ totū videbis deū sūme ad nos benivolū. Nā i principio matbei vides eū ꝓpter nos hoiez factū ex virgine ꝓ generatū. Marc⁹ tibi eū oñdit vt nām doctorē ⁊ ꝓdicatorē tanq̄z leonē clamantē in deserto. Lucas tibi insinuat nām redemptorē tanq̄z vitulum in passione oblatū. Joānes vero tanq̄z nām ꝓmiatorem vt aq̄la volans in celū. Act⁹ apl'oꝝ bistoriales medicinalibꝫ exēplis ipm deum nos iuuare oñdūt. Secunda pars huius speculi videlicz

libroꝝ sapiẽtialiũ videre nos faciũt deũ sapiẽtissimũ. Et in puerbijs quidẽ docet sapiam seu puerilem ycon̄icã quẽlibet vt filiuꝝ moribus instruens. Jucipiẽtes a muliere mala. s. ꝓcupiscentia vel doctrina hæretica vel gentiliuꝝ scia cautos reddens. In ecclesiastem docet sapiaꝝ monasticã se regulantẽ ad mũdi ꝓtemptũ ꝓficiẽtes inducens. In cantico cãticoꝝ docet sapiaꝝ heroicã seu gustatiuã p verba suauia et amoris plena. vt iter sponsuꝝ et sponsaꝫ pfectos erigens. In li. sapiẽtie Sapientiã seu prudentiã regẽdi alios docet. Diligite inquit iusticiã qui iudicatis terrã. Cogniti onem veri dei cũ sapore necessariã oñdens. In ecclesiastico videt. quoniã oĩs sapia a dño deo est et cũ illo fuit et est ante euũ. Epl̃e q̃ꝫ apl̃oꝝ Petri et Pauli. Joannis. Jacobi et Tathei. q̃ corrñdent sapientialibꝫ libris sapientia diuina pariter et humana plene sunt. Et qz oĩs sapia ab ipo deo sapientissimo est. iõ dicit Jacobus. i. c. Si quis vr̃m indiget sapiẽtia postulet a deo qui dat oĩbus affluenter. Tertia ꝑs huius speculi sunt libri ꝓphetales qui etiã deũ nos videre faciũt. Et li. qui dem Ysa. videre possum⁹ ipm deũ benignissimuꝝ ex vocatiõe gentiũ frequẽntissime ibi prenunciata ex susceptione finali iudeoꝝ in fine reuertentiũ In Hieremia videmus eũ seuerũ et rigiduꝝ frequẽter. viz cõminantẽ captiuitatẽ illius populi i babiloniã propter peccata eoꝝ et tandẽ exequentem. In Ezechiele videm⁹ eius equitatẽ. qz et veniam ꝓmittit pctõri reuertenti. et penã iusto se abeo auertenti. In Daniele videt ipe esse cũctoꝝ futuroꝝ prescius. et dñium vniuersale obtinere sup oĩa regna mundi. eaq̃ dare et mutare ꝓm beneplacitũ suũ. In psalterio oñdit se placabilẽ et exorabilẽ petentibꝫ eũ ac multũ liberalẽ. In duodecim ꝓphetis minoribus lux veritatis ei⁹. maxĩe apparet ex. xij. radijs fidei. i. articulis ibi cõprehensis. In prophetia vero apoca. ioannis oñdit eius tremenda maiestas in plagis ab eo immissis Et sic p istud speculũ videmus nũc deũ. et si obscure tñ multipharie. Vñ Grego. dicit in. ij. moral. q̃ scriptura sacra apte dicit speculũ. qz in ea velut in speculo pulcra fidemq̃ nr̃am intuemur et deũ et ea plenius cognoscimus et certi⁹ q̃ꝫ p quascunq̃ doctrinas gentiliũ vñ ipa maxima sapia dicitur.

Quintũ speculũ .§. IX.

est iusticia vniuersalis. de qua dicit pbs q̃ est oĩs virtus et mirabiles splendores sunt in ea. nec hesperus nec lucifer est ita clarus. Et p istã iusticiã videm⁹ deũ in hñtibus ipam sicut p radiũ solis de nocte videm⁹ lunã et stellas. Sicut enĩ luna et stelle ꝓm quosdã lumẽ recipiũt a sole. et ipo occidente ex diffusione radioꝝ ei⁹ supra nr̃m emispherium luna et stelle ab eo illũ iate nobis lucent. nisi nubes aerem obnubilẽt. Sic oĩes iusti hoies lumen iusticie sue. i. virtutis. aliũde non hñt nisi a deo. put oñdit Jo. i. dicens. Illũinat oĩem hoiez venientẽ in hũc mundũ. Et in nocte quidez vite pñtis. ipe sol de⁹ nobis manet occult⁹ et clare videre nõ possum⁹. Ex videmus eũ in sanctis suis mediante eoꝝ iusticia q̃ stellis cõpar̃. Dañ. xij. Qui ad iusticiã erudiũt plurimos q̃si stelle. s. eẽt Sicut. n. claritas seu lumẽ stellaꝝ solẽ manifestat vt effectus cãm. sic et virtutes sctoꝝ virtutes dei que exemplares dicunt̃ a plotino pbo. et inde nostre exemplant̃ sed nunq̃ adequãt̃. ac gloriaꝝ dei nos videre faciũt. ꝓm illud ꝑs. Gloriosus de⁹ in sanctis suis. s. apparet mirabilis in maiestate, &c. Huius igit̃ speculi pñt tres ptes assignari ꝓm varias virtutes q̃ reperte sunt in triplici statu hũani generis. In statu legis nature, legis mosaice et legis gratie. In statu quidẽ legis natural̃ refulsit abel in virtute innocentie. Nam et de melioribus obtulit deo. et vocatus a fratre suo chaym in agrũ vbi eũ intendebat occidere. cõfidẽter et sine suspitione mali accessit mortẽ innocenter et sine defensione sustinuit. Noe iustus ac pfect⁹ in generatiõibus suis q̃ oĩes corruperant viã suã. Justiciã nos. i. virtutẽ et rectitudinez inter q̃scunq̃ reprobos et male agẽtes cõseruare docet ac etiaꝝ dei longanimitatẽ oñdit. Abraam pfecta obediẽtia mundũ illustrauit ad dei mandatũ ꝓpinquos relinquens et patriã vt pegrin⁹ discurrens p diuersas terras ac vnigenitũ suũ in sacrificiũ offerre disponens. Et in hoc facit nos deũ videre obedientem et volũtatez facientẽ timentiũ eũ. ac ꝓprio vnigenito nõ parcens eũ morti crucis exposuit. In q̃ntũ castitatis lumẽ patriarcha Joseph prestitit mũdo. cũ instigat⁹ ab vxore sui patroni ꝓstituar ad turpitudinẽ q̃ñq̃ verbis lasciuis q̃ñq̃ maleficijs. q̃ñq̃ mũeribꝫ et exentijs. q̃ñq̃ comminationibꝫ et ꝓmissis. vt hẽt in li. de rũ. patriarchis. potius et infamiã et carcerẽ et piculũ mortis subire voluit q̃ꝫ castitatẽ ipam violare. et si nuuenis eẽt et pulcerrim⁹ et opportunitas non deesset Moyses mitissim⁹ hoĩm sup terrã nobis maifestat mansuetissimũ deũ erga ꝓtumaces et rebelles ac etiã presidẽtibꝫ lumẽ mistrat vt erga subiectos mansuetudinez fuerit. In scõa ꝑte hui⁹ speculi .i. legis scripte videm⁹ Josue cũ magna spe et cõstanti fiducia expectare adimpletõez diuine ꝓmissionis et obtinere. In nobis sui exẽplo ad arduа spez erigẽs ac videre faciẽs deũ potentẽ adiuuendum nos ab aduersarijs et inducendũ ad ea q̃ super nr̃as vires existũt. Dauid rex et ꝓphẽta diligẽtissim⁹ in cultu diuino materiã preparãs opulẽtissimã ad tẽpli ꝓstructõez quã etiã cũ ꝓficere voluisset sacerdotes ordinãs ad laudes diuinas et ꝓtinẽdos psalmos q̃s ipe ediderat nobis radiũ prestat ꝓmaximũ oĩbus deuotis ac meditatiõis diuini noꝝ misterioꝝ et diligentissime obseruantie. Sacre

Capitulum. Bertuz

religionis·ac videre nos facit dei reuerēdā maiestatē. Per ezechiā regez fletu magno sua delicta abluēte inuitatī ad pīam. vt cū ipo ⁊ venīā cōsequamur ⁊ vitā. ac etiā videam⁹ dei pīssimā misericordiā peccata ēgcitius remittē ē. Josias etiā rex a pueritia studiosus ad obseruandū legē dīnicā ⁊ ad inducēdū pp̄los ad eiusdē plenā obedientiam nos ad studiositatē ꝓuocat diuinoꝝ verboꝝz ac dei timēdū insinuat. Helias dū zelat zelū dei fi regibꝫ pcit nec populis. sed firmā veritatē cunctis manifestās ac quadrigētos ꝓphetas falsos occidere faciēs in igne zeli sui recept⁹ est in celū. ad veritatē incōcusse tenēdā nos efficacit ꝓuocās. ⁊ verū deū nobis ꝓbans. Venerabil⁹ matrona cū septez filijs machabeis duz potius mortem sustinuit eterne suos filios diuersis cruciatibꝫ laceratos ad idem animauit. ne ceremonias diuine legis trās igrederent. maxime fortitudinis lucez seculo reliquit. Consolatoremqꝫ deū ⁊ premiatorē ostendit. Inspiciēdo in parte huius speculi tertia scz tpe gratie deficerent folia priusquam exempla sanctorum mōm illustrantiū. vel pauca in mediū ꝓponam⁹ incipiendo a virgine cui⁹ vita inclita cūctas illustrat ecclesias. ex qua vt ait Ambrosi. velut in speculo relucet forma castitatis. s. virgialis ⁊ pfecte virtutis binc sumatis castitatis exempla viuēdi Prima marie virtus fundamētū oīm virtutū ē humilitas. ⁊ ipa est que deū nos fecit videre hoiem. factū ex substātia sua. Jntueri ⁊ Jo. baptistam austeritatē vite exēplo mōm edocēte. in cibo ⁊ potu ⁊ vestitu ⁊ trā sitoriis alijs. Et ipe deū digito demōstrauit dicēs. Ecce agnus dei. Charitatem pfectā petri ⁊ pau. ceterorūqꝫ apl̄oꝝ quis enarrare posset. qui deū verū p doctrinā ⁊ miracula nos videre fecerūt. Martyres p̄cioſi ad fidei ꝓstantiam nos vrgēt. grati deo nō solū in tormētis gras agendo. sed seipos spōte deo offerēdo in obsequium eius q̄ gr̄osus est oīb⁹. Cōfessores modestiaz liberalitatē. ac pietatem p̄dicāt dei imitātes equitatē ⁊ virgines honestatē cuz sobrietate amantes dīm laudāt. Sicqꝫ p virtutes sanctoꝝ videmus tanqꝫ p speculū. deū pfectissimū qui illas tribuit Vñ ⁊ in figurā p̄cepit dīs fieri mare eneū. Exo. xxxviij. circa tabernaculū cuius labrū erat de speculi muliez vt i ill' speculi videtes sacerdotes seipsos a macul' p aquā mūdarent. Specula mulieꝝ sunt lucida exempla aiaꝝ sanctaꝝ. in quibus intuētes simul ⁊ videm⁹ defectus nostros ⁊ deum nīm in opibus eoꝝ sicut solez in omni spera sua fixe. sed supmontes vel domos radios diffusos.

Bertuz speculum .§.x

ad videndū deū est aīa rōnalis in potentijs suis. Et p istud speculū videt deus trin⁹ ⁊ vnus. ⁊ si meliusqꝫ p alias creaturas. tñ valde a longe ⁊ obscure. Vnde aug. in li. de trini. dicit. Et si mens nostra nō sit eius nature cui⁹ est deus. ibi tamen ymago eius querēda ē quo nihil est melius. Huius speculi tres partes dici possunt. tres potentie ipsius aīe memoria scz intelligētia ⁊ volūtas. Ex memoria videt pater. ex intelligētia filius. ex voluntate spūssanctus quātū ad modū pcessionis

Et primo de memoria ꝓstat quātum ad actuz suuz scz memorādi. q ipa nō ꝓcedit ab intellectu nec volūtate. qm̄ multoꝝ meminim⁹ que nō intelligimus. sicut cuz quis recordat de aliquo dei iudicio miro ⁊ occulto. vt quod Josias rex ist'ral'el ita pfectus fuit occisus a pharaone iniquo rege egypti. ⁊ q in tyro ⁊ sydone si facta fuissent miracula. que fuerunt a xp̄o facta in bethsaida. ꝙuersi fuissent ad pīam hoīes illi. quia si xp̄s confirmauit hui⁹ rei recolim⁹. sed causaz hui⁹ quare illis nō fuerit p̄dicatū nescimus. Reminiscimur etiā eoꝝ que nullo mō volum⁹. sicut peccatoꝝ ꝑmissorum ⁊ periculoꝝ. Mens enī bene disposita nō habet ꝓplacentiā sed displicētiā de ꝓpetratis malis Sic pater eterm⁹ nō ꝓcedit a patre nec a filio sic nec memoria a b intellectu ⁊ voluntate. ⁊ sicut iste tres potentie nō sunt tres aīe sed vna. Ita pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus si sunt tres essentie sz vna essentia. vna natura. vna substantia. De intellectus. etiā actu patz. q nō possumus intelligere aliquid nisi prius recordamur. Sz intelligere possumus multa ⁊ ipsa nō velle. sicut intelligim⁹ miserias quas patimur. ⁊ multotiens nō vellemus Sic ergo filius a patre ꝓcedit nō a spūsancto sicut intelligentia ꝓcedit a memoria ⁊ nō a volūtate. Et sicut iste potentie nō sunt vna sed realiter sunt distincte. ita q vna nō est alia potētia cuius sit i vna tm̄ essentia aīe. Ita pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus sunt tres persone realiter distincte. ita q vna nō est alia. sicut dicebat sabellius hereticus. Sed tñ vna tm̄ essentia. Voluntas vo procedit quātū ad actū suū a memoria ⁊ intellectu. Non enī possumus velle aliquid quin illud prius memorie occurrat. ⁊ quin illud aliq̄ mō saltē generali intelligam⁹. Sic spūssanctus a patre filioqꝫ ꝓcedit. nō tm̄ a patre vt quidā hereticī dixerūt. sed etiam a filio. Et sic patet quō p potentias aīe nte tanqꝫ p speculū videre possumus deū vt vnū in trinitate ⁊ trinitatē in vnitate. Vñ ber. O beata trinitas. eternitas. veritas. bonitas. ad te clamat aīa trinitas. O memoria. rō. seu intelligentia ⁊ voluntas. Sz quia istud speculū frequēter in luto ꝓspicimus vitioꝝ iō in sic turpato male videm⁹ aliquid diuinoꝝ nisi prius emundet p trinitatē quandā nobis accidentalē actuū ꝓboꝝ. Sicut enī est vna essentia diuina in tribus ꝓsonis purificans omnia. Sic est vna penitentia integrata ex omnibꝫ partibus scz ꝓtritione. confessione. et satisfactione emundans corda. Et contrio quidē quia per eam peccator iustificatur. quod est potē/

rie maxime ⁊ maioris q̄z creatio celi ⁊ terre ſc̄dm Aug. Ideo ꝓprio patri adaptatur cui attribuitur oīpotentia. Cōfeſſio vero quia p̄p̄am manifeſtant vr occulta. ⁊ cū veritate fieri debet. ipa attribuit filio. qui lux eſt manifeſtatiua ⁊ veritas prima. Satiſfactio aūt quia finis eſt penitētie. p̄cedens ex vera ꝓtritione ⁊ confeſſione ⁊ bonitatem operū penaliū hz. ſpūiſancto attribuit. Et quamuis ipe partes ſeu actus p̄ñe ſc̄z cōtritio. confeſſio ⁊ ſatiſfactio. realiter ſunt diſtincta in vna tñ penitentie eſſentia conueniunt. Et ſic videmus deum per ſpeculum anime rationalis.

Septimū ⁊ vlti .§.xi.

mū ſpeculū ē natura angelica ſeu intellectualis que i vna natura ſpūali ſine corpulētia ſeu materia' eq̄ñs i tres hierarchias diſtincta nob indicat miſterū trinitatis. Et modicā quidē noticiaz de bis habem⁹ quāquidē nob tradidit ap̄ls paulus raptus ad tertiū celū. ſ. ſup̄me hierarchie. p dionyſiū ariopagitā diſcip̄lm ſuū ⁊ ſummū pbūm Per hāc igit naturā angelicā cōſiderandā velut p ſpeculū ⁊ ſi a nob multū remotū videm⁹ dei ſub limitatē incōp̄rehenſibilē. ⁊ hoc ex tribo ſentētijs ⁊ concluſionib circa materiā angelorū tanq̄z ex tribo partib huius ſpeculi. Prima ergo ſuia dionſij eſt. q̄ minimus angelor ſc̄dm ſuā naturalez eſſentiā eſt nobilior ⁊ p̄fectior quacūq̄z aīa humana ſm ſuā naturā. Veritatē hui⁹ ſñe firmauit dñs ieſus q̄ dixit. matth. xi. Inter natos mulier nō ſurrexit maior iobāne baptiſta. q̄ aūt minor eſt in regno celor. maior eſt illo. Notāter aūt dixit non ſurrexit. Surgere enī eſt ex imo in altū eleuari. Omēs aūt ſancti in imo originalis peccati nati tūc eleuati ſunt in altū ⁊ ſurrexerunt q̄ñ purgati ab eo ad gl̄am puenerūt. Chriſtus ñ ſurrexit hoc modo. q̄z in imo originalis nūq̄z fuit Et ideo ſine ꝓp̄atione x̄ps maior iobāne. Dñ aūt x̄ps hoc dixit in regno celor ſoli angeli erant non aīe. Minorē ergo angelū dixit maiorē iobāne ſuo p̄remo ſanctor ⁊ maxime glorioſo. Scōa ſnīa dionſij eſt. q̄ numerus ſit incōp̄rehenſibilis quod dñs dixit Job penul. Si noſti numer militum eius. Sicut enī ſtellas celi ſolus ille dinumerat qui eas fecit. Sic ⁊ angelos q̄ ſtelle noīant. Cūñ Baruch. iiij. Et telle dederūt lumē. in cuſtodijs. quas ſc̄z faciūt erga hoīes. De qua cuſtodia ſaluator dixit in euāgelio. Angeli eor in celo ſemp vident faciē patris. matth. xviij. Sup quo verbo dicit hiero q̄d cōfirmauit mgr ſnīarum in ſcdo. quod quelibet aīa ab exordio ſue natiuitatis maris ⁊ femine fidelis ſiue infidelis. boni vel mali. habet angelū ad ſui cuſtodiā deputatū. qui ſm theologos ſunt de ordine infimo angelor. Unde oportet q̄ tot numero ſint in ordine illo q̄t ſunt hoīes in mūdo q̄ñ vnq̄z plures fuerunt. Et vltra numer hoīm adhuc oportet eē tot plures q̄t ſunt ſpēs aliaruz creaturar. q̄z quelibet ſpēs ⁊ quodlibet celū habet ſpeciale angelū ad ſui gubernatōez Et cū videamus in creaturis corpalibo vt elemētis ⁊ celis illā que ſupior eſt eſſe decies maiorem quātitate ⁊ minus q̄z inferior. Et ſicut aqua decies maior eſt q̄z terra. Et aer decies maior ē q̄z aqua ⁊ ignis decies maior eſt q̄z aer. Et celi etiā ſimiliter multo maiores q̄z iſta viſibilia. Ad ſimili videt q̄ iudicare debeam⁹ de inuiſibilibo. Cū igit in angel nō ſit quantitas q̄ntina. quia corpe carēt. attendenda eſt i eis quātitas diſcreta ſeu nūeralis. vt ſc̄z predicta forte ſcōs ordo. ſ. archāgelor ſit maior primo in decuplo. Et tertius ordo p̄cipatus ſit maior numero ordine archangelorum in decūplo. ⁊ ſic de ſingulis aſcendēdo vſq̄z ad ſup̄mū ſc̄z ordinē ſeraphicū. Si ergo infim⁹ ordo ē pluſ q̄z milia milior. quot erunt archangeli. ſ. t̄ princip⁹. ſ. ceteri q̄s poterit dinūerare Tertia ſententia dionſij eſt. que dicit ꝑ ſtupore deficientes facit q̄ vnus angelus eſt diſtinctus ab altero non ſolū numero ſ̄ ſpecie. Non enī diſtīguunt abinuicē angeli ſicut petrus a martino. ⁊ martinus a iobāne. ⁊ aia vna ab altera. q̄ ē ſolū ē diſtinctio numeralis nō ſpecifica Sed differūt eo mō quo agnus differt ab equo. equus a boue. bos a leone leo ab hoie. inter que eſt differentia ſpecifica. vt āt dicit p̄bs in li. meth. Species rer ſunt ſicut numeri. Sicut enī quilibz numerus addit ad inferiorē ſe ad minus vnā vnitatē. Sic nūerus ternarius addit ad binariū numerū. Sic quelibet ſpecies creature addit vnū gradū p̄fectionalis eſſentie ad minus ad aliam ſpeciem inferiorez. Ex dictis ergo formo cōcluſionē talē. Infimus angelus eſt nobilior iobāne baptiſta in ſui natura. q̄ iobānes maximus credit ſanctor. ⁊ p̄ conſequens g̃orioſiſſim⁹ ⁊ ſpecioſiſſim⁹. Et cōs angel⁹ē nobilior p̄cio, vno gradu p̄fectōnal' vl' eēntie. Et tertius ſecūdo nobilior vno alio gradu p̄fectōnis. Et ſic ſemp aſcendēdo vſq̄z ad ſup̄mū infimi ordīs angelor qui vt dictū ē. ſunt pluſq̄z milia milionuz Quis ergo poterit. nō dico narrare. ſed vel parū intelligere nobilitatez. ſpecioſitatē. magnificētiā ⁊ gl̄am illius angeli ſup̄remi. certe nullus. neq̄z moyſes neq̄z iobānes nec petrus vel paulus cuz viuebāt. Aſcendat ex inde. ad alios octo ordines gradatim ſemp addendo maiorē p̄fectionem cū ventū fuerit ad ſup̄mum ſeraphim. nōne deficiet mens p̄ ſtupore ꝑ conſideratōe tante nobilitatis. Et quia ſup ſeraphim reſidet dñs deus noſter. vt eminētior cunctis ſine ꝓp̄atione ⁊ oēs creans ⁊ regēs ⁊ p̄fectionē eis infundēs. Sic per iſtud ſpeculū nature angelice videm⁹ deuz ⁊ ſi obſcure tñ q̄ut poſſum⁹ eminentiſſimū. nobiliſſimū. p̄fectiſſimū vniuerſale ⁊ ſummū bonū. Et ꝺ hoc ſpeculo nature angelice pōt intelligi illud Aug. vij

Speculū sine macula. Nūqz enī in eis angel' re/perta ē macula culpē ī bris angel' sic repta est in speculis animaz. Et hoc quo ad primū pncipale

Secūdo diceba .§.xii.

tur q in auctoritate apostolica inueniebaf speculatio pplxtalis. cum subdif in enigmate scz vide mus nūc. Enigma vt habet in chatolicon, est sententia seu locutio obscura. oculta p similitudies rez. sub quibo fit 7 difficile est intelligere nisi exponaf. vt illō qō posuit philisteis. samson. ō comedēto exiuit cibo 7 de forti egressa est dulcedo Judicū .xiiij. qō illi intelligere nō valebant nisi ipe exposuisset. videlicz q de ore leonis. q̄ est fortissimū aīal comedēs 7 deuorās alia. eduxerat cibū dulcē scz fauū mellis ibi reptū. Et ōr enigma ab e qō est in, 7 nigma qō est imago. quasi sententia siue locutio facta sub imagine. i. sub similitudine Tales aūt sunt locutōes pplxtice cōiter. Sicut enī ipi videt deū siue diuina misteria sub imaginibo 7 silitudinibo rez sensibiliū. ita 7 populis ponunt. Sed q̄ populis occulta 7 obscura erāt, ppbe ipi videbāt. Unī appellabāt videtes vt hī. i. reg. ix. Nō tñ q ipi clare viderēt deū, ß sub imaginibo vt dictū est. silitudinibo rez sensibiliū a deo imp̄fectius 7 celsius videbāt diuina. q̄z videbant p septē specula supdicta. Poterant igit ipi dicere. Eidem? nunc in enigmate 7 non solū p speculū nos aūt p ipa enigmata a doctoribus vel potius a spūsancto reserata deum cernere possum?. Et hoc sub septēplici eius dispositōe erga nos. vz Primo ī dispositōe initiēris. Et hoc quo ad penitētes. Scdo in dispositōe instruētis. quo ad ignorātes. Tertio in dispositōe stātis. quo ad laborātes. Quarto in dispositione sedentis. quo ad ptemplātes. Quito in dispositione ambulātis. quo ad iudiciū expectantes Sexto in dispositōe comedēris. quo ad glam suscipientes. Septimo in dispositōe regēris. q̄ ad angelos 7 omnes gentes.

Primo modo .§.xiii

vidit deū Jacob. vt hī Gen. xviij. Eidit enīz in somnis scalā stantē 7 dīm desup innixum scale Ubi notandū ex ipa visione iacob aliqua p̄rigi ad dictā visionē. s. supplantatōez vitioz. Et ß exin terp̄tatōne ipius nois, Interp̄taf enī Jacob supplantator. id ē oculcator vitioz 7 tēptationū 7 demonū. Extinctionez ꝯcupiscentiaz. qō notaf ex eo q̄ post solis occasuz illa vidit. Occasus aūt solis feruētē ardorē ꝯcupiscentiaz extinctū designat. Assumptio q̄z asperitatis 7 laboz adeo necessaria est. in cuius signū dicif. q̄ tulit de lapidibo et supposuit eos capiti. Lapides duri asperitates tribulationū 7 penitēte signāt. ß 7 ligatio sensuum corporaliū 7 desideriozꝯ carnaliū oñditur figura/te in hoc qō dormiuit. In ipa aūt dormitōe vidit scalā 7 angelos ascendētes 7 descendētes 7 dīm innixū scale. Scala est pna seu cōuersatio bona. hec debet stare scz p̄ verā fidē Ad ro. xi. Tu aūt fide stas: sed super terram p̄ spem. quia ipa est que erigit mentē de terrenis ad supna. Ad ro. v. Stamus spe claritatis superne erecti. Cacumen scale quod tangit celū. charitas est. ipa enī ē fm Aug. que ducit ad celū. Angeli ascendentes 7 descendentes sunt vl ipi ad litteram offerētes deo vota nostra. 7 referentes nobis eius dona. vel ipe affectiones 7 cogitatiōes ascēdentes ad p̄sideratōez premij. 7 descēdentes ad cōsiderationē sui debiti supplicij. Innixꝰ aūt huic scale dīs manet vt nobis ascendēdi modū oñdat michee. ij. Ascendet pandens iter ante eos Allicies p̄missiones ad ipm ascensuz. Innixus etiā manet sup scalam. vt dextrā adiutorij ne deficiant. porrigat. 7 demū sensuz ad glam trahat. Juxta illud ps. Tenuisti manum dexteram meam ꝛc.

Secūdo uide .§.xiiii

runt pplxte 7 nos ex eoz relatu deum. in dispositione instruēris. Et sic vidit moyses deū quādo ei apparuit ī rubo ardenti. Unī dixit moyses Vadam 7 videbo visionē hanc quō rubus ardeat et nō ꝯsumaf. exo. iij. Rubus signat deū incarnatū nos instruentē Etenim deus noster ignis consumens est deutro. iiij. Rubus pungens signat nostrā humanitatē. nos vndiq̄z penis pungentem. Ignis ergo in rubo est deitas. nre hūanitati vnita cū assumptis penalitatibo. Qui rubo nō cōsumitur nec ignis extinguif. quia ex ipa vnione humanitas nō fuit ꝯsumpta seu ꝯuersa in diuinitatem. Nec diuinitas vnq̄z deseruit humanitatē. Et in, morte. In rubo aūt apparēs ō tribus instruxit moysen. 7 p eum oēm aīam. 7 primo reuerētie exhibitionē cū ei dixit. Ne appropinques huc. Nimia enī familiaritas 7 facilis 7 frequēs accessus ad aliquē solet ptemptū inducere. p̄pter qō magni p̄lati 7 dīi tempales non p̄mittūt de facili accessum ad eos vel appropinquatiōez. vt magis habeanf in reuerētia. Unde 7 regē magnū assuerū nullus adire poterat ad aspectū eius sub periculo vite. nisi vocatus. Permaxime aūt in reuerentia debet habere 7 cū reuerētia oz accedi ꝯsideratōe pia nō curiosa ad misteriū incarnationis. 7 ipm in sacramēto existentē. Hac reuerētia motus centurio dixit iesu. dīe nō sum dignus vt intres sub tectū meū math. viij. Et petrus apl's cum ait Exi a me dīe quia homo pctor sum Luc. v. Secundo instruxit in tpalium abrenūciatōe. cū dixit Tolle calciamenta de pedibo tuis. Calciamenta que fiunt de aīalibo mortuis 7 terre inhērent. signāt ista tempalia que in terra sunt. 7 de inanimatis. elemētis oriunf a quibo pedes affectuū

extrabi dñt. Sicut em̃ pulvis impedit vsum si oculũ intret.ita ⁊ tpalia mentis intuitũ erga di/ uina ⁊ ita deprimũt affectũ. vt ad supna evolare nõ possit.Sicut viscus implicat pennas aviũ. vt in altũ volare ñ possint.Et ppt̃a vt ait aug. Via terrena ptempsit homo xp̃us.vt eã tenenda de/ mõstraret eẽ ꝓbo ⁊ exẽplo nos ad hoc instruẽdo. Et qñ tribo ex discipulis suis voluit manifestare gl̃am suã de valle ad montẽ thabor excelsũ addu xit.Ubi eũ viderũt trãsfiguratu.matb.xvij.ad in nuendũ mõm ptemnẽdũ.vt in altũ ptemplatõis ascendi possit ad vidẽdũ deũ. Tertio instruxit de affectus sui efficaci ꝑ passione in eo q̃ dixit Vi dens vidi afflictõez ꝑpli mei qui est in egypto.et descendi liberare eũ.Quod impletũ fuit in descẽ sione eius de celo.qñ post multa flagella immissa pharaoni.i.diabolo.p eius doctrinã ⁊ miracula ⁊ opa sancta.Demũ sanguĩe ipius agni imaculati liberati sum⁹ de seruitute diaboli. Ez heu q̃ ne/ mo est q̃ recogitet tantũ bñficiũ Sup q̃ ipe con queritꝰ osee.vi.dicẽs.Misericordia vra q̃si nubes matutina ⁊ q̃si ros mane ptrãsiens.Sicut eĩ ros qui descendit de celo sup terrã.ad secundandam eam ⁊ herbas adveniente sole subito deficit ⁊ sic/ catur.Sic misericordia qua xp̃s nos liberavit.⁊ ideo nostra dicit̃.quia nobis facta.cum a deo.p/ cesserit ad replendũ nos fructu bonoꝝ opum su/ perveniente calore temptatõis vel tribulationis modice subito deficit in memoria nra.⁊ siccat̃ af fect⁹ suavitate tãti bñficij infructuosus remanẽs

Tertio videre .ℒ.xv

possumus deuz in enigmate ꝓphetice visionis.p modũ recti manentis.i.auxiliũ ferẽtis laborantibus.sicut ipe deus incarnatus.laborantibo discipulis in remigando ꝓpter ventũ ꝯtrariũ. apparuit eis rectus manens sup vndas maris ⁊ eos in/ vanas amota tempestate.Laborãt aũt aliqui ex tribulatione quibo fert auxiliũ patientie.Unde ipe dicit.Cum transieris p aquas tecũ ero.p aquas scz tribulatõis.⁊ flumina nõ opperient te.magna rũ scz passionũ ⁊ psecutionũ nõ absorbebũt tõez Sed vt dicit aug. Ñ mala eq̃animiter tolera mus ab illo scilicz deo est nõ nostra potentia. Et in signũ huius Stephanus ꝓtomartir in tri/ bulatione lapidatõis positus dixit.Ecce video ce los apertos.⁊ iesum stantez a dexteris dei. Ideo stantẽ vidit quasi paratũ eũ iuvare.Actuum.vij Unde cũ magna dulcedine migravit.⁊ p inimi/ cis lapidantibo exoravit.Laborãt aliq̃ in eliminatõe vitiorum a se vel a ꝓximis.Unde ps.p remotiõe suorum vitioꝝ dicebat.Laboravi in gemitu meo Labor est em̃ recogitare ⁊ dolere de peccatis suis Et apls disciplin suũ.Tbitũ hortat̃ ad extirpan dũ vitia alioꝝ p doctrinã dicẽs Labora vt bonus miles iesu xp̃i.Et ad hũc laborẽ necessariũ est ad iutoriũ dei.In huius rei signũ vidit amos dñm stantẽ sup altare ⁊ dixit.Percute cardinẽ ⁊ com mouebunt̃ supliminaria.Avaritia em̃ in capite omniũ Amos.ix.Per avaritiam que cupiditas etiã dicit̃ radix omniũ malorꝝ notatur generale peccatũ.Amos ripum gerit illoꝝ qui laborãt ad eliminationẽ vitiorũ ut quibo apparet dñs stans adiuvandũ ꝯstantiam immitẽdo.Sed superal/ tare dicit̃ stare.vt ostendat̃ q̃ omnis potestas ec/ clesiastica a dño deo est.Sed vide quid dicit.p/ cute cardinẽ.Per cardines signant̃ superiores pec cantes qui debent increpatõibus ⁊ obiurgatio/ nibo castigari.vt supliminaria id ẽ inferiores p exemplũ eoꝝ valeant ad pñam ꝓmoveri.Unde ⁊ moyses dure arguit aaron de ꝓflatione vituli. Et dñs fecit suspendi.xij.principes tribuũ qñ po pulus fornicatus est in moab. Laborãt alĩ in informatõem moꝝ.pax est em̃ eliminare vitia. nisi ⁊ mores informent̃.Unde dictũ est hiere.i.Ecce cõstitui te sup gentes ⁊ regna.vt euellas ⁊ destru as quantũ scz ad vitia.⁊ edifices ⁊ plantes.q̃tũ ad virtutes ad bonos mores.Sed quia sine me nihil potestis facere aut xp̃us Joh.xv.ideo posui adiutoriũ sup potentẽ.i.laborẽ ait dñs.Et in hu ius figurã vidit Amos.vij.dñm stãtẽ sup murũ litum.⁊ in manu eius trulla cemẽtaria.Murus litus est ecclesia fortis ⁊ ꝯstans expluribo fidelibo tanq̃z viuis lapidibo edificata.⁊ calce charitatis vnita.⁊ modestia linita ⁊ ornata. sup quam stat dñs tanq̃z regens ⁊ gubernãs.in cuius manu ẽ gratia que signatur p trullam cementariã.quia sicut trulla cementaria ad edificationẽ valet.⁊ li/ nitionem murorꝝ. Sic gr̃a ad instructõez morꝝ informationem.

Quarto vident .ℒ.xvi

ꝓphete deũ ⁊ nos p illos in enigmate.p modũ et dispositionẽ sedentis.⁊ hoc quo ad ptemplatões de quibo põt intelligi illud q̃ dñs dixit Isa.vlti: Celũ mihi sedes est.celũ.i.hoies celestes ⁊ contẽ platiui.Sedet aũt sup tales vt cogitatões ⁊ affe ctiones eoꝝ ad seruiẽdũ sibi assistere faciat.⁊ eos secreta iudicia doceat.In cuius figura micheas ꝓphta qd viderat in enigmate.i.imaginarie exꝑsit dicens.Vide dñm sedẽtem sup solium suum ⁊ omnẽ exercitũ celi assistentẽ ei ⁊ ait dñs Quis decipiet achab regez israel vt ascendat ⁊ cadat in romoth galaath.Et cũ diversi diversa dicerẽt ex assistẽtibo.egressus ẽ spũs quidã.⁊ ait . Ego de cipiam illũ in hoc videlicz.quia egrediar ⁊ ero spi ritus mendax in ore omniũ ꝓphetarꝝ eius.Et di xit dñs decipies ⁊ prevalebis. egredere fac ita.iij Reg.xxij.Per exercitũ celi dño assistẽtẽ a dextris ⁊ a sinistris significat̃ congregatio affectuoz et desideriorꝝ circa divina vel hũana q̃ debẽt dño as sistere.Per locutõez dñi mĩstris suis factã intel/

Capitulum Sextum

ligũr occulta iudicia mĩsterio angelorũ exequẽda per assensum dñi ad receptiõez achab. signat p̃ missio eius qua permittit hoies. r̃ pcipue rectores decipi r̃ deficere in spũalibꝫ r̃ temporalibus.

Scõo sedet in ꝓtemplatiuis vt eos gratia sua repleat. Juxta illud. Dñs in celo sedes eius. In cuius figurã dicit Isa. vi. ca. vidi dñm sedentem sup̃ soliũ excelsuꝫ r̃ eleuatũ. r̃ plẽa erat domꝰ maiestate eius. r̃ ea que sub ipsa erãt replebãt tẽplũ Seraphim stabãt sup̃ illud sex ale vni. r̃ sex ale alteri. Et clamabãt alter ad alterũ. Sanctus sanctus sanctus dñs deus exercituũ. Soliuꝫ dñi est aĩa sanctoꝝ Et hoc soliũ est eleuatum a desiderio terrenoꝝ. Et est excelsum in ꝓtemplatione diuinoꝝ: Et tunc domus mentis replet maiestate eiꝰ id est gra Seraphim añt qui deno minant ab incendio. qui stabãt sup̃ illud. i. iuxta illud significant ardentia desideria diuini amoris que dicũt Sanctus sanctus sanctus dñs deus cõ. qz ex amore ꝓcedũt cũ ammiratõe ad diuinas laudes. trinitatis sanctissime. in vnitate essentie. Exinde impleꝛ domus fumo. i. mens seu ꝓscientia hũili deuotõe. Tertio dñs in eis sedet vel potius amplerabꝛ vt eos mirabili gustu ꝓsolationis reficiat. Juxta illõ cant. ii. Dextra illius amplexabit me id ẽ ꝓtemplatio de ipso sponso deo. me sibi vniet r̃ summe ꝓsolabit. In cuius figurã legit. qꝫ apparuit dñs iacob cũ solus remãsisset sepatis a se familia r̃ substantia. r̃ lucrabaꝛ cũ eo vsqꝫ mane. et cũ eum separe nõ posset. tangens neruũ femoris eius statim emarcuit. Ubi r̃ mutatuꝫ est nomen ipius de iacob in israel quod interp̃taꝛ videns deuꝫ. Unde dixit. Vidi dñm facie ad faciẽ. r̃ salua facta est aĩa mea. bñdictionẽqꝫ ab eo recepit. vt hꝫ Geñ. xxxij. Luctamẽ istud iacob cũ deo. instãtiaꝫ signat orantis. Duo brachia luctantꝫ sunt fletus seu ꝓpunctio r̃ oratio. Unde dr osee. xij. de illo iacob qꝫ flenit r̃ rogauit. Sicut añt ille qui luctaꝛ cũ aliquo sez brachio aliqñ videꝛ deici r̃ supari aliqñ deiicere aliũ r̃ supare. ita r̃ orans siue contemplãs. aliqñ oronẽ videꝛ subiicere r̃ superare in puncto apprehendens aliquid diuinũ sup̃ se aliqñ videꝛ deici grauatus carne. r̃ obfuscatus fantasia vt fixe diuina apprehẽdere nõ possit. Uel cũ si prevalere vult. luctari debet vsqꝫ mane id ẽ pseuerare in orando ꝓtemplando vsqꝫ ad mane supne gle. In hac añt lucta recipit benedictionez sez magne ꝓsolationis. r̃ marcessit neruus femoris quia extinguiꝛ carnalis appetitus. gustata enĩ suauitate spũs. desipit omis caro. quia maxima est. r̃ si paꝫ duret actualiter. Uñ bernñ. Felix cuꝫ inuenero sez dñm. tũc amplexus. tunc oscula quevincũt mellis pocula. Sed in his parua mozula

Quinto videt .f. xvii

pplxte deũ enigmatice p̃ modũ deambulãtis. Et hoc quo ad iudiciuꝫ expectantes. Tz quis stabit ad videndũ eũ. ipe enĩ quasi ignis ꝓflans r̃ quasi herba fullonũ. malach. iij. Deambulabit añt qz in forma hũana assumpta. de celo descẽdet ad terram. r̃ videbit eũ omnis oculus etiã qui eũ pupugerũt Ino. i. hoc añt vidit daniel visione imaginaria. Unde ait vij. ca. Videbã in visione mea nocte. r̃ quatuor bestie grandes ascendebant de mari diuerse inter se. Prima similẽ leene habentem alas aquile. Scõa similẽ vrso tres ordines dentium habens in ore. Tertia similis pardo habens alas quatuor. r̃ capita quatuor. Quarta terribilis r̃ mirabilis r̃ fortis. habens dentes ferreos comedẽs r̃ comminuẽs. r̃ reliq̃ pedibꝰ conculcãs habens cornua decem. r̃ de medio eoꝝ ortum est aliud parulũ Que quidẽ quatuor bestie designant quatuor monarchias mũdi principales. sez assiriorꝝ. persarꝝ. r̃ medorꝝ. quo ad scõam. grecorꝝ quo ad tertiã. r̃ imperiũ romanoꝝ. quo ad vltimã decem cornua signãt decem partes in quas sciendũ est imperiũ romanoꝝ Cornu parulum antichristus est qui orieꝛ in tali diuisione. Bene oĩa ista regimia pambulauit dñs. ipa gubernendo r̃ de ipis iudicando. r̃ cõferendo tpaliter. put sibi placuit. Demũ cuncta simul regna cũ ꝓprehensis cũ eis simul est iudicaturus pambulans de celo vt dictuꝫ est ad terram. Unde in visione illa dixit ipse daniel. Aspiciebaꝫ r̃ ecce in nubibꝰ celi quasi filius hoĩs veniebat. quia vsqꝫ ad antiquũ dieꝝ puenit. vt sez maiestaꝛ qꝫ pãtẽ dedit ei pt̃ qđicaꝛ antiquus dieꝝ iudiciũ facere. Deiet añt in iudicio ad tria. ad sui quidẽ exaltationẽ. vt sez ab omnibꝰ videaꝛ. qꝫ ꝓstitutus est iudex viuorum r̃ mortuoꝝ. Uñ in dicta visione subditur qꝫ dedit ptãtez r̃ honorẽ r̃ regnũ. r̃ oes populi tribꝰ r̃ lingue seruient ipi. Veniet scõo ad ꝓfusionem malorꝝ. Juxta illud hiere. xx. Confundentꝛ vehementer quia nõ intellexerũt obprobriũ sempiternũ quod nũqꝫ delebiꝛ Et hoc signaꝛ Geñ. iij. quando adam audiuit dñm deambulantẽ in paradiso poꝛt meridiẽ. Qui cũqꝫ absconderit se ꝓpter peccatũ ꝓmissum. tũ oportuit qꝫ eũ audiret r̃ videret sententiantẽ Adam quippe se abscõdẽs peccatoꝛe designat excusantẽ peccata sua. ꝓpter q̃ indignũ se facit dei visione. Audit tũ poꝛt meridiem. i. poꝛt charitatis r̃ feruoris extinctionẽ vocem deambulantis dei veniẽtis sez ad iudiciũ. r̃ quia nudũ agnoscit virtutibꝰ r̃ gra ꝓparere erubescit. Dñs añt arguit peccatores dure. sm illud Jude ij. Ecce venit dñs in nubibꝰ ꝓtra omẽs sez facere iudiciũ r̃ arguere impios. Uñ r̃ ade dixit Adam adam vbi es. exinde sepat malos a cetu sanctorũ quod innuiꝛ cũ dñs adã emisit de paradiso voluptatiꝫ. Demũ ponit eũ i modo subiectũ innumeꝫ penalitatibꝰ. Sic reprobos ad ifernũ emittit acerbissimis penis cruciandos. Tertio veniet in

iudicio ad glorificationē bonoꝝ. Juxta illud pro phete. Ecce ego venio ⁊ merces mea mecū est. Et in signū huiꝰ vidit iohānes dñm deambulantez in medio candalabroꝝ aureoꝝ tenentem septem stellas in dextra Apoca. i. In septem candelabris aureis notaf vniuersitas sanctoꝝ habentiū aurū sapientie ⁊ veritatis. ⁊ ardoꝛez charitatis. In medio aūt hoꝝ candelabroꝝ ambulat. vt hic in via eos sustentet. custodiat. ⁊ defendat. ⁊ in dextera sua que designat gloriā. ⁊ eternitatē septez stellas habet. i. septem dotes quibꝫ sanctos beatificat scz impassibilitatem. claritatē. subtilitatē. agilitatē. cognitionem. ꝓprehensionem. ⁊ fruitionem.

Sexto vide .§. xviii.

tur ds enigmatice in dispositōe comedētis. Unū ipe inquit canti. v. Comedi fauū cuz melle meo. Vel est xp̄i humanitas. que est p̄cipiū in vniuerso. Cera est genus humanū quo ad electos. ⁊ vtrāqꝫ ds comedit sibi vniēdo. In huiꝰ figura legitur. Gen. xviii. q̄ stāti abrahe ad ulcē mambre ⁊ eleuanti oculos apparuerūt ei tres viri. Et vt dicit in alia trāslatōe. tres vidit ⁊ vnū adorauit. Intelligens ibi signari misteriuz trinitatis. Unū q̄nqꝫ loquit in singulari ad exp̄mendū vnitatē essentie. q̄nqꝫ in plurali ad venerandū pluralitatem p̄sonaꝝ. dixit enī. Dñe si inueni grām in oculis tuis. ne transeas seruū tuū. ſ afferā paululū aque ⁊ lauentur pedes vestri. ⁊ requiescite sub arbore. ponāqꝫ bucellam panis ⁊ ꝓfortetur cor vrm postea transibitis. Quibꝰ acquiescentibꝰ fecit ex tribus satis simile. i. tribus mensuris farine. bñ purgate a furfure fieri succinericios panes ⁊ vitulū tenerrimū ⁊ optimuz coquere. ipoſqꝫ panes subcineritios ⁊ vitulū coctū. butiꝝ quoqꝫ et lac posuit coram eis ad comedendū. que oblata comederūt. Fuit illa visio ꝓphetica. ⁊ si nō ymaginaria sensibilis tñ. Fuerūt enī. illi tres angeli in forma humana apparētes. representātes deuz vnū. In psonis. aūt trinū. Pedes aūt dei qui terrā calcāt. significāt genus humanū. In quo ⁊ xp̄s ꝓphetāuit. vt verus hō. vnitus tñ dō. Tria aūt inueniunt ex ista visione sub figura ee necessaria saluādis. ⁊ in deū p gl̄iam transformandis. Et primū est locio in baptismo actu vel ꝓposito. Nisi enī quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spū sancto nō pōt videre regnū dei. ait saluator Joh. iij. Et hoc signaf in ablutione pedū illoꝝ apparentium qui vt dictū est signant genus humanū. quod in nouo testamento xp̄o incorp̄atur per baptismuz quē ipe primo instituit ⁊ suscepit. nō ad auferendum aliquē suū defectū. ſ ad ꝓferendū aque virtutē regiatiuā. ⁊ nobis prebendum exemplum. Secdum quod requirit in ꝓpueniendo ad gl̄iam ē purgatio plena a peccato per pniam. ⁊ alios modos post baptismū. Dicit enim in apoc. de sanctis. Bine macula sunt ante tronū dei. Et hoc signatur in simila. que est flos farine plene segregate a furfure. Furfur enī quod est cibus cōiter bestiaꝝ signat peccatū. quo pascunf ⁊ delectantur homines bestialiter viuentes. Similia aūt signat puritatē a peccato. Tria sata simile designāt puritatem que reperif in vniuersa ꝯgregatiōe electorum in tribꝰ partibꝰ mundi scz asie. aphrice. ⁊ europe existentiū. vel sub triplici statu scz actiuoꝝ. cōtemplatiuoꝝ. ⁊ prelatoꝝ. Tertiū q̄d requiritur est ꝓformitas vite cū xp̄o p dolorē ⁊ amorē qui sub figura panis subcinericij fuit oblatus ihesus hie ⁊ inde ꝓfortatus. iij. reg. xix. Panē enī se vocat dicēs. Ego sum panis viuus Joh. vi. Fuit autē hic panis subcinere positus. in igne decoctus. q̄n in humilatione cruc̄ fuit vilificatus. ⁊ igne sue dilectōis crucifixus ⁊ mortuꝰ. Dēs ergo electos xp̄i oportet ꝓformari. vt tanqꝫ panis subcinericius cibus dei fiant. Juxta illud apli ad Ro. viij. Pdestinauit scz electos suos ꝓformes fieri imaginis filij sui. Istū igit cibū. i. fideles baptismo xp̄o incorporatos. a pctis mūdatos. per dolores ⁊ labores cū charitate xp̄o ꝓfirmatos. comedit sanctissima trinitas. i. sibi vnit in se trāsformat in gl̄ia. Sed in quinto hoc nō ponitur subcineritius panis sine vitulo optime decocto. quia i mēsa diuine glorie nullus beatus positus fuit. anteqꝫ xp̄s p virtutū designatus. in aracruc. is p passionē esset decoctus. Butiꝝ pigue designat multitudinē meritorum xp̄i ⁊ sanctoꝝ. Lac aūt puritatē corporū. Et ꝓterea se nobis dimisit cibū i sacramēto altaris vt aliquando ⁊ nos efficiamur cibus ipius. trāsformati per ꝓformitatem voluntatis in ipsuz

Septimo vide .§. xix.

tur deus imaginarie in dispositōe regētis. Et hoc quo ad regimē spūa le electoꝝ ⁊ angeloꝝ. Et quo ad monarchias mūdiales. Et hoc ex primit visio Ezechielis quā habes p̄mo ca. de q̄tuor aīalibꝰ ⁊ rotis ⁊ hoie sedente sup̄ trono. qui erat sup firmamentū cristallinū. quod extentū erat super capita aīaliū. Et quo ad regimē spirituale exponit Greg. sup ezechielez ⁊ ipa expositio infra /cōtrario ponif. Quo ad regimē mundiale exponit Nicolaus de lyra sup ezechi. scz d quattuor monarchijs mūdi Et ipa ponif primo ezechie. i. c. Et vidi. ⁊c. Hec visio imaginaria habet tres partes. Prima ptinet aīalia apparētia. Secda rotas apparētes iuxta ea. Tertia firmamētū apparēs super capita aīaliū. ⁊ desup̄ vestigium hominis sedentis sup̄ thronū. Ad intellectū p̄me partis cōsiderandū. q̄ ꝓphēta videbat imaginarie nubē magnam ab aquilone venīētē igne inuolutā eo modo quo apparet in coruscatōe p apertura illius nubis. videbat quattuor animalia in omnibꝰ similia. licet aliqui dicāt q̄ apparebāt tm vnū. hñs quattuor

Capitulum Sextum

facies. Sed prima expositio magis littere concordat
s. q̄ esset quattuor. Erat aūt corpus aialis cuius
libet eorū erectus super pedes. et in superiori prate
quadratus, ita q̄ facies hominis erat in pte ani
malis opposita directe aspectui, ppter quod dicit pars
anterior. In pte vero opposita siue posteriori faci
es aquile erat. Et in alijs duab⁹ pribus sibi oppo
sitis facies leonis et facies bouis. Ita q̄ facies le
onis erat i dextera respectu faciei hominis. et faci
es bouis i sinistra. Et dicitur facies aquile desu
per ipsorū quattuor, q̄ aquila hz collū longum
Et sic eleuabatur super alias tres facies Et in q̄
libet aīali erāt similiter quattuor ale, quarum due
erant dimisse ad corpus tegendum, et due superi
us erecte ab volandū. Et p extensionē alarū erant
ista aialia adinuicē iūcta sicut bōes in coreis, et i
quolibet horū erāt quattuor manus siles manib⁹
hoīm. et similiter quattuor pedes quorū tibie erāt
tales q̄ flexa genua equaliter flectebant ad quat
tuor ptes oppositas. Et similiter planta pedis eq̄
liter applicabilis, procedendo ad quattuor ptes op
positas. Et sic omnia illa aialia, pgredi poterāt ad
quattuor ptes oppositas absq̄ corpis quersione
sicut si hō haberet oculos in pte posteriori capitis
sic habet in anteriori, et genua equaliter flexibilia
ad partes q̄ttuor, et plātas eq̄liter applicabiles ad
ipas ptes, posset ābulare ad q̄ttuor ptes opposi
tas sine corpis cōuersione. Apparuit exinde vna
rota oppositā ex duob⁹ circulis, habens q̄ttuor fa
cies. i. quattuor semicirculos et aspectus rotarū et
opus earū q̄i visio marīs, i. talis colōris sicut videt
mare q̄n̄ est quietū. Quasi si sit rota in medio ro
te. i. vna tranchēs p medium alterius intersecando
se inuicē. plena oculis, i. picturis ad modū oculorū
sicut est in cauda pauonis. Quocūq̄ ibat spiri
tus .ic. i. ventus turbinis vel spūs viuificās qui
erat in rotis. Et similitudo super caput aīaliū quasi
firmamēti. i. celi stellati. Et sup firmamētum erat
thron⁹ saphirinus. Et sup thronū effigies hoīs
sedentis. ad cui⁹ nutum mouebant aīalia et rote, et
pēne eorū recte. i. sursum erecte alteri⁹ ad alterū, q̄
tangebāt se extremitatib⁹, quasi sonū⁹ sublimis
dei id ē sonū tonitrui qui dicit sonū dei quasi so
nus ab eo factus. Cū starent demittebant pennas
illas q̄z penne que erigebant cū volabāt. deinde de
mittebant sicut fit cū aues cessant a volatu. Cum
fieret vox sup firmamentū. i. preceptū sedentis in
throno velut aspectū arcus. i. iridis qui est splen
didus. Et sicut ignis inuoluēs sicut apparet in
thoracationib⁹ magnis. q̄ttuor pēne erāt. iiij. ale
Dicit ergo nicolaus de lyra q̄ designat ppterea
mala ventura de ppinquo in hierl̄em. maiora q̄z
paterent transferri in babyloniā. Per ventū igit
turbinis et nubē designat exercitū babylonis de
mente abaquilone. Per ignē incendentē intelli
git incendiū ciuitatis et templi futurū. Per qua
ternariū aīaliū et faciē et rotarū. intelligit qua⁹ er
narius nūerus regnorū magnorū sibi inuicē succē
dentiū scz caldeorū, persarū, grecorū et romanorū. q̄
regna infestauerūt populū iudeorū. Nec mirū q̄
idem numerus pluribus similitudinib⁹ figuratur
Nam et genē. xli. anni fertilitatis et sterilitatis plu
ribus rebus designati sunt scz spicis et vaccis. Per
faciē ergo leonis que est prima fm descriptionez
hebreorū, signat regnū caldeorū seu babyloniorū.
quod fuit primū inter ista quattuor. Unde et rex
babylonis frequenter vocatur leo in scriptura.
vt illud hiere. iiij. Ascendit leo de cubili suo. Et
scōm aliquos habebat imaginē leonis in vexillo
Per faciē bouis intelligit regnū medorū et persarū.
quod successit regno caldeorū. Illud em regnū seu
dominiū tractauit būanius ppl'm iudeorū q̄z cete
ra. Unde et cirus dedit licentiā redeundi in iude
am. Per faciē bouis signat regnum grecorū. quia
sicut bos impellit cornib⁹. ita regnū grecorū illuz
ppl'm dei molestauit. et maxīe tempe antiochi il
lustris. Un̄ vocat antioch⁹ cornu modicū daniel
viij. Per faciē aūt aquile intelligit regnū roma
norū. Un̄ et aquila signū est romani imperij seu
vexilli. Per alas intelligit angelica prās. p̄sidēs
istis regnis quia ista inferiora administrant per
angelos. Per hoc aūt q̄ aialia et rote ibāt ad quat
tuor ptes. signat dilationez istorū regnorū ad alias
ptes. Per velocē motū et terribilē aspectum intel
ligit robur et ferocitas eorū. Per man⁹ aūt opera
eo q̄ manus est organū organorū. Per firmamē
tum quod erat sup capita aīaliū. signat pars supe
rior mūdi que est locus beatorū. Per sedentem in
throno sup firmamentū. signat deus p̄sidens
omni creature et celesti et terrestri. ad cuius nutū
omnia disponunt. Unde et ad preceptū sedētis in
throno animalia quiescebāt et mouebant quia
ipse mutat tempa et etates. trāsfert regna atq̄ cō
stituit dan. ij. Per hoc aūt quod appareat in for
ma humana figurabat q̄ erat in tempe humana
nandus. Per hoc q̄ apparebat in specie electri
quod ē et auro argento fulgidius figurabat sapi
entia eius cuius nō est nūerus. Per hoc q̄ apte
superiori retinebat a lumbis. et sursum tenebat
splendorem interius. Et in parte inferiori a lum
bis et infra emittebat splendorē exterius intelli
git q̄ diuina sapientia, put est in ipō. est nob⁹ oc
culta. Manifestat aūt nobis aliqualiter per suos
effectus scōz q̄ dr Ro. i. Inuisibilia dei p ea q̄ fc.
Sic igit in predicta visione describit diuine p̄e
sidentie superueniens status siue virtus. Et
gregorij expositio. Primo ponit reprobor⁹ condi
tionem signatā i nturbine. caligine, et igne quos
xps iudicat. Secūdo electorū sanctā quersationē
signatam in aīalibus et eorū circūstantijs. p̄cipue
de rotis sequētib⁹ ea que designant sacra eloquia
Tertio angelorū p̄fectionem signatam in fir

mamẽto ⁊ throno que erãt sup̃ aialia. Quarto xp̃i dei ⁊ hoĩs sup̃ omẽs exaltationẽ ⁊ illustratio/nem. simili homi sedenti dicit ergo · Vidi ⁊ ecce ventus turbinis vniebat ab aquilone ⁊c. Quia ventus aquilo aerem ꝓstringit in frigore. non in/cõgrue turbationẽ maligni spũs designat. venit ergo vẽtus turbinis ab aquilone cũ vitã iudaici populi. malignus spũs in temptatõe excussit. Se quit. Nubes magna. Quia q̃nto plus exarsit in incredulitate. tanto amplius obcecari meruit ig/norantie caligine. ad cognoscendũ xp̃m. Et iguis inuoluẽs. Qui designat maliciam ꝑsecutõis in/troꝫ ergo xp̃m ⁊ suos. Et splendor incitcũitu ei? Quia dñi ꝑsecutio in iudea acta est apl̃oꝝ p̃dica/tio dispersa est in mõdo vniuerso. Et de medio ei? id ẽ ignis quasi spẽs electri. Electrũ designat do/minũ ihesũ xp̃z. In electro ei aut̃ argentũ igniscꝫ miscet. et argẽtũ ad claritatẽ creicit. Cũ ⁊ signat natã bũanã in xp̃o. q̃ crescẽtẽ ad glã ⁊ manifesta tõnẽ sue diuitatis. Lux vero a suo fulgore pale/scit. ⁊ signat naturã diuinã in xp̃o. que a sui ful/gore potentie. ꝑ opa sue bũanitatis se tempauit. ⁊ vtracꝫ natura diuina ⁊ bũana in ipõ vna ꝑso/na fuit. Electrũ ergo in igne est deus homo fact? in ꝑsecutione. Et in medio eius sĩlitudo quattu/oꝝ aialiuꝫ eius scz siue electri siue ignis. Per ista quattuoꝝ aialia signant quattuoꝝ euangeliste. vel etiã omẽs ꝑfecti qui xp̃o sunt vniti. ⁊ a malis ꝑ/secuti ꝑfecta opa iuxta euangelica p̃cepta egerũt. Et hic aspectus eoꝝ similitudo hoĩs in eis. qꝫ vi/delicet sancti hoĩes vitã similẽ tenent xp̃o qui per excellentiã dicit homo in p̃ti. demũ sĩlitudinez gl̃e cum ipõ in coꝝpe ⁊ aĩa in futuro recipiũt. Et quattuoꝝ facies vni ⁊ quattuoꝝ penne vni scz aĩa/lium predictorũ. quia ꝑ faciem homo cognoscit ⁊ ꝑ fidẽ a deo cognoscimur. ⁊ ipm cognoscimus ideo per faciem fides sanctoꝝ designat. Et quia ꝑ pennã in altũ coꝝpus auis subleuat. ideo per pẽ/nam ꝓemplatio. qua mens ad deũ leuat signifi/cat. Quattuoꝝ ergo facies vnicuiꝫ animalium sunt ⁊ quattuoꝝ penne. quia noticia fidei qua co/gnoscunt a deo ipa est in vno q̃ est simul in quat/tuoꝝ. ⁊ similiter vna de eo ꝓemplatio. ita vt faci/es ꝓmeat ad noticiã bũanitatis. pẽna ad cogni/tionẽ deitatis. Et pedes eoꝝ pedes recti. quia scz sancti ad mala mũdi que reliquerũt nõ reflectũ/tur. Et planta pedis eoꝝ planta pedis vituli. qa scz p̃dicatores ⁊ alĩ sancti in locutõne habẽt ma/turitatem. in actione fortitudinẽ. in mente discre/tionẽ. designatã in diuisiõe vngule pedis vitule. Vitulus etiaꝫ mature incedit. ⁊ fortiter laborat. Et scintille quasi aspectus eris candẽtis. Et qõ ẽ sonoꝝ. signat p̃dicationẽ. quia i oẽm terrã exiit sonus eoꝝ scz apl̃oꝝ. Es candẽs est p̃dicatõ feruida ⁊ ignita. Scintille huius eris sunt parue sen/tentie de supna gl̃a abeis expresse que auditores incendũt sed loqui nõ valent etiaꝫ quod intelli/gunt. Et manus hoĩs sub pennis eoꝝ in quattuo/or partes. ꝑ quattuoꝝ ꝓes possumus p̃ncipales quattuoꝝ vtutes accipere. et quibꝫ relique oriũ/tur. scz ꝓudentiã. fortitudinẽ. iusticiã. ac tempe/rantiã. ꝑ manus aũt activa vita signatur. ⁊ ꝑ pẽ/nas ꝓemplativa. Manus ergo hoĩs est sub pen/nis eoꝝ id ẽ virtus opis subuoluta ꝓemplatõis ⁊ activa prior est tempe. Contemplativa vero su/perior merito ⁊ dignitate. Et iuncte erant penne eorum vnius ad alterum. Quia scz omnis vtus sanctorum. omnis sapientia eorum. qua alios cõ/templationis volatu transcendunt vicissim sibi in pace atcꝫ vnanimitate iungunt. Non reuerte/bantur cum incederẽt. Quia sancti sic a terrenis actibus ad spũalia transeunt. vt ad ea scz terrena nullatenus reflectãtur. Sed vnũquodcꝫ ante fa/ciem suam gradiebatur. Ante nos eterna sunt. ⁊ sancti viri in eternis que appetunt pedem boni operis ponũt. Similitudo vultus eoꝝ facies ho/minis ⁊ facies leonis a dextris ipoꝝ quattuoꝝ. fa/cies aũt vituli a sinistris ipoꝝ. Et facies aquile desuper ipoꝝ quattuoꝝ. Iste quattuoꝝ facies desi/gnant quattuoꝝ euangelistas ꝓpter proprietatem materie. de qua agunt in euãgelijs suis. similem predictis animalibꝫ. Nam matheus agit de in/carnatione ⁊ ideo ꝑ hoiem signatur. Marcus de predicatione resurrectionis. ⁊ ideo ꝑ leonem fi/guratur. Lucas de passione. ⁊ ideo ꝑ vitulũ ani/mal imolaticũ figuratur. Incipit etiã euangeliũ ⁊ terminat circa templum Iohãnes de eius di/uinitate. ⁊ ideo ꝑ aquilã altissime volantem de/scribitur. Christus etiã ꝺ quo tractãt fuit homo in carnatione ⁊ conuersatione leo in resurrectione Vitulus i passiõe. Aq̃la in ascẽsiõe. Quibꝫ et ꝑfect? bꝫ virtutes. ꝑ hec aialia designatas. Dicit̃ autem facies homis ⁊ leonis a dextris ipoꝝ quia de incarnatione vnigeniti ⁊ resurrectõe omẽs ele/cti letati sunt. Facies vituli a sinistris aspicit. qꝫ de passione xp̃i discipuli contristati sunt. Sini/strum eĩ dicimus quod nobis est aduersuꝫ. Fa/cies aquile desuper ipoꝝ dicitur. quia diuini/tatem eius altius. ceteris aliꝫs descripsit. Et faci/es eoꝝ ⁊ pẽne eoꝝ extente. Qz omis intentio ope/ris omniscꝫ cõtemplatio sanctoꝝ super se tendit. vt possit adipisci que in celestibꝫ appetit. Due pẽ/ne singuloꝝ iũgebant̃. ⁊ due tegebãt coꝝpa eoꝝ. Quattuoꝝ pẽne hoꝝ aialiũ q̃tuoꝝ vtutes sc̃. s. a/moꝝ spes i futuꝝ. Timoꝝ ⁊ pnia seu doloꝝ de pte/rit̃. Penne ꝑ sibimet iũcte superius extendunt̃ quia sanctoꝝ mentes ad superna eleuant̃. Iun/cte autem dicuntur quia sancti amant celestia q̃ sperant. ⁊ sperant que amant. Due vero penne coꝝpora tegebãt quia timoꝝ ⁊ penitentia a dei ocu/culis eorum mala preterita abscondunt. Et vnũ/quodcꝫ eoꝝ coram facie sua ambulabat. Qui se

Capitulum Sextum.

ante se ponit. vigilanter vidit an defluat vel surgat. vel quotidie in bonis excrescat. Ubi erat impetus spūs spīritus illuc gradiebantur. Impetus est incitamentum ad virtutes varias qō est a spiritu. Sicut impetus carnis quez sequuntur reprobi. est instigatio ad vitia varia. Et similitudo animalium quasi carbonum ignis ardentiū. ⁊ quasi aspectus lampadaz. Qui carbones tangit. incenditur. Et sic qui cum sancto cōuersatur in dei amore exardescit. Lampas lucez suam longius spargit. Et sic vita sanctorum etiā longe posita per bona exempla lucet ⁊ illuminat. Et in medio animalium splendor ignis. quia. s. ignis spiritus sancti. a peccatorum rubigine mentem quam replet mundam reddit. Et de igne fulgur egrediēs. Quia ipe spiritus ex se perelectos flammas amoris profert. vt more chorus catōis. ⁊ per terrorem feriat. ⁊ ad amorem accendat. Et animalia ibant ⁊ reuertebantur in similitudinē fulgoris choruscantis. Quod supra dictum est. qz cum ipa animalia ibant ⁊ non reuertebantur intelligitur ad vita non redeunt que dimiserūt. Quod autem hic dicitur. qz reuertebantur. intelligitur quia de contemplatiua vita seu contemplatione in quo diu fixi manere non possunt ad vitam actiuam per studium bone operationis reuertuntur. Et hoc i similitudinez fulguris chorus cantis. quia celestia loquentibus. dum per eos supernum lumen intus micat. ad amorē celis patrie audientes inflammant. Cunqz aspicerē animalia. apparuit rota vna super terram. Rota scripturam sacram significat quia ex omni parte ad auditorum mentes voluitur. ⁊ nullo erroris angulo. a predicatōis sue via retinetur. Ex oīi parte voluitur. quia inter aduersa ⁊ prospera recte et humiliter incedit. Circulus quippe illius pceptoz modo sursum. mō deorsum est. quia ipa que perfectioribus spiritualiter dicunt. infirmis iuxta litteram intelligunt congruunt ipa que parvuli iuxta lām intelligūt docti viri p spīalez intellligentiam in altum ducunt. Apparuit autem rota super terram. designantem peccatores. quia legem super corda peccantium deus dedit. habēs quattuor facies. que rota quattuor facies hīe dicit. ex eo qz scriptura sacra vtriusqz testamēti i qtuor ptes est distincta. Vetus em testamentū in lege ⁊ pphetis. Nouū vero in euāgelijs atqz apostolorūz actibus ⁊ dictis. Et aspectus rotarum ⁊ opus earum quasi visio maris. quia videlicet in sacris scripturis p rotam signatis. magna sunt volumina sententiaz. cum uli sensuum. Nec inmerito mari scriptura similatur. quia firmātur in ea sententie locutionis. sacramento baptismatis. Et aspectus earum ⁊ opera. quasi sit rota in medio rote. Rota intra rotam est testamentū vetus. Rota vero in medio rote est testamentū nouūz. in veteri apprehensum. Quod em ibi futurū pmittitur. in nouo impletū ostendit. Per quattuor partes eaz ibant. Gradit rota predicādo eū quē promisit ⁊ promissum impletū oīdit. Et per quattuor partes vadit. quia in quattuor mundi partibo redemptor de qua loquit̄ pdicatus fuit. Et non reuertebant̄ sez rote cuz ambularēt. quia dū nouū testamentū non rescindit̄. dū vetus nō carnaliter. sed iam spīaliter intellectum tenetur Post se non redeūt. quia vsqz ad finem mundi immutabilia psistunt. Statura quoqz erat rotz. ⁊ altitudo ⁊ horribilis aspectus. ad terrorē delen nec rutiatōis. Scriptura igit̄ sacra rotā designās staturam habet in rectitudine preceptōis. Altitudinē incelsitudine superne pmissionis. Horribilem vero aspectum in minis supplicij sequentis. Et reuertens pphēta ad loquendū de animalibo predictis dicit. Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipaz quattuor. Quia sez sanctorum actio ab omni parte circunspecta est. bona desiderabiliter. prudens. ⁊ mala solliciter cauēs. Et ibi notatur quomō vita sub specie virtutū suggerētur. Cumqz animalia ambularēt. pariter ⁊ rote iuxta ea. Et cū eleuarent̄ animalia de terra. ⁊ eleuabant̄ simul ⁊ rote. Ambulabant animalia. cum sancti viri in scriptura intelligūt. quemadmodū moraliter viuant. Eleuantur vero a terra. cum se in pcontemplatione suspendunt. Et quia vnusquisqz quanto scriptura sacra proficit. tanto ⁊ eadem scriptura pficit apud ipm. Ideo dicit̄ qz rote ambulabāt vl eleuabant̄ cū aīalibo. Quocūqz ibat spūs. ⁊ rote pariter eleuabant̄ sequētes eū. Quo em spūs legentis tendit. illuc ⁊ diuina eloqa eleuant̄. Legentis em spūs siqd in eis scire morale aut historicū querit sensus huic moralis historie sequit̄. Siquid tipicū mor figurata locutio cognoscit̄. Si quid cōtemplatiuū statim rote qi pennas accipiūt. Cū euntibo ibāt cū stantibo stabāt ⁊ cū eleuatis a terra pariter eleuabant̄. Gradunt cū euntibo qz eos qui se ad vtilitatē primi extendūt. sacra eloqa dictoz suoz passus i eius itinere disponūt. Stant rote cū stantibo animalibus. qz eos qui fortes sunt in fide. vt aduersis cunctis resistant. ⁊ contradicentes reuincāt. rectitudinē suam sacra eloquia confirmāt. Cū eleuatis eleuāt̄. qa in quantum quisqz ad alta contemplatōnis ⁊ perfectionis profecerit. tantum ei sacra eloquia de altioribo loquunt̄. Spiritus vite erat in rotis. qz scilicz dilectionem dei ⁊ proximi capimus in eloquijs diuinis. que vita est anime. Et similitudo super capita animalium firmamenti. quasi aspectus cristalli horribilis. Nomine firmamēti pot intelligi angelica natura. que creata est cum libero arbitrio flexibili ad bonum ⁊ malum. Quibodam autem ex eis labentibus alij confirmati sunt ita vt iam fluere non possint. ⁊ ideo signant̄ con

gruc per cristallum. quod ex aqua fluuibili fit. sz ita obduratur vt liquefieri nō possit. Horribilis dicitur iste christallus. quia nobis pauende sunt angelice potestates. ⁊ super capita animalium extentum dicitur. quia supra intellectū nostrū sūt perfectio ⁊ gloria earum. Sub firmamento autē penne coꝝ recte alterius ad alterum. Tunc penne animaliū recte sunt alterius ad alterum quando bonū quod quis habet proximo studet communicare substantiā sz tempalem. vel doctrinam et huiusmōi. Et audiebam sonū alarum quasi sonuz aquaꝝ multaꝝ. Quia sz ille virtutū sonus qui in aures dei prius ex paucis sanctis incarnato dño factus est. postea diffusa ꝑdicatione de xp̄o per orbem ex aquis multis. i. ex populis innumeris quersis multiplicatus est. Quasi sonū sublimis dei. Quia videlicz ip̄e deus implet mentes sanctorum ⁊ cordibus eorum amorem infundit. Ip̄e ex amantibus cordibꝰ suscipit precem. Vel quia laudē dei quā prius pauci sancti postea multi quersi in mundo predicauerūt. Demū in celo uniti. cum capite suo xp̄o sine fine plene laudabunt. Et cum ambularent quasi sonus erat multitudinis vt sonitus castroꝝ. Animalia ambulāt cum sancti predicādo ⁊ ad fidem traxendo discurrunt. Et quia quos querunt in laudem conditoris. simul exurgūt sit quasi sonus multitudinis. Et quia in predicatōe eadem bellū contra demones conuersi assumūt. ideo dicit quasi sonitus castroꝝ. Castra em̄ multudines exercitus dicuntur Et cum fieret vox sup firmamentū quod erat super capita coꝝ. stabant ⁊ submittebāt alas suas. Quia videlicet sanctoꝝ mentes cuz creatoris sui potentiam intenta ꝙtemplatione ꝑsiderant. vilescunt coꝝ animo virtutes quas habent. Et hoc ē submittere alas que virtutes signant. Vel etiam cum considerāt iudicia dei que ꝑsideratio vox dicitur sup firmamentū. timēt ⁊ se humiliāt quantūcunqz sancti sint. Et sup firmamentū īminens capiti eoꝝ. quasi aspectus lapidis saphiri similitudo throni. Thronus designat angelos superemos. sicut firmamentū inferiores. Saphirus q̄ habet colorem aereum. signat dignitatem ⁊ pfectionem maiorem superioꝝ angeloꝝ. Et sup thronum quasi aspectus homis desuper. Quia scilicz super angelos etiam supmos eleuatus est homo ieſus xp̄s deus noster. Et vidi quasi spēm electri sz illū hoiez sup thronū. quia videlicz vtraqz natura diuina ⁊ hūana in xp̄o est vt supra expositū est de electro'. Velut aspectus ignis intrinsecus ꝑ circūitū eius a lūbis ⁊ desup. et a lūbis vsqz deorsum. quasi speciē ignis splendentis in circūitu. quia sz aū incarnationē que in lūbis designat. vnigeniti dei sola iudea intra se ardorem amoris eius habuit. Sz post incarnatōez eius ignis resplēduit. qz vniuerso mōdo gentibꝰ claritatē spiritussanctus effudit. Vel etiā angelos ad amorem suū ꝑ diuinitatē tenuit. ⁊ hoīes ad sancti ardoꝝ sui desideriū et hūanitate reuocauit. hec oīa gre.

Quātum ad ter .ℌ.xx

tiū principale. qđ notat in auctoritate apli. dico q demonstrat. speculario seu visio clara ⁊ essentialis. vnde dicit. Tūc aūt facie ad faciē sz videbimus deū in alia vita. Ubi sciendū ſm. b. tho. sup epl̄as pauli. i. ad coꝝ. xiij. Sup hoc verbo q deus ſm q deus nō habet faciē. Et ideo cū hic dicit facie ad faciez methaphorica locutio est. Dicimur em̄ tunc videre aliquē ſm faciem. cū videbimus psonam sicuti est. hoc aūt vult dicere apls cū ait. Videbim⁹ in patria facie. i. videbimus dei ēēntiam. i. Joh. iij. Videbimus eum sicuti est. Huiusmōi aūt visio in corpore mortali haberi ñ pōt. Unde moysi hoc postulanti dixit dñs Videbis posteriora mea faciē aūt meam videre nō poteris exodi. xxxiij. Videre personaz ex parte dicit esse videre ipam imꝑfecte. puta q sit nature rōnalis. q sit vnus viuens magnus ⁊ huiusmōi. Sed q uis vel qualis sit cognosci nō potest. nisi videndo faciez Sic deus videri pōt hic. quasi ex parte posteriori. quia cognoscere possumus ratōe vel fide deum vnū esse rōnabilem viuentē ⁊ īmensum. sed non sicuti est in essentia sua. Et si moyses pure aliq̄ vidit diuinam essentiā in corpe assumpturus. fuit visio illa quasi momentanea ꝑ modum passionis trāseūtis. ⁊ nō durativa ꝑ modū habitus permanēz sicut est visio facialis patrie. Necob stat huic sententie qđ dicit iacob. geñ. xxxij. Vidi dñm facie ad faciē. Non em̄ ꝓprie loquendo fuit illa visio iacob facialis. sicut est visio patrie. Sed fuit visio imaginaria in qua sūt diuersi gradus Alterius. s. videre illud qđ apparet in ipa imagine in q̄ apparet. Et alius gradꝰ infimꝰ. s. audire tātū vba. Vt ergo iacob insinuaret excellentiā visiōis imaginarie sibi ostense dixit. Vidi dñm facie. Nō q̄ vidit deū ꝑ essentiā ſm tho. vbi sup. Notādū est autē ſm ipm̄. b. tho. q sensibile aliqđ pōt tripliciter cōsiderari. Primo ꝑ sui pñtiaz Sic ipa lux q̄ ē presens oculo. Scđo ꝑ pñtiam sue similitudinis i sensu. immediate veriuatā. sicut albedo q̄ est in pariete videt. nō existente ipa psentialiter in oculo. ℌ eius similitudine. lz ipa similitudo nō videat ab eo. Tertiō ꝑ pñtiā similitudinis nō immediate veriuate ab ipsa re. ℌ veriuatea similitudine rei. sicut cū videt aliqs hō ꝑ speculū. Nō ei similitudo hois immediate ē in oculo. ℌ similitudo hois resultata. loqndo igit ꝑ hūc modū de visiōe dei. dicēdū q naturali cognitiōe sol⁹ dꝰs videt seip̄m q⁹ in dō idē ē eēntia sua ⁊ sua intellect⁹. ⁊ iō eēntia sua ē pñs suo intellectui. nec aliq̄ creatura ēt glificata. ꝓ eo mō deum videre sicut ipe videt seip̄m q⁹ hoc esset simpliciter infinitum a finito cōprehendi. quod nō potest eē. Vñ

Capitulum Sextum.

biere.xxxij.dicit de eo. Magn⁹ scientia et incōprehensibilis cogitatu⁹. Et sic intelligit illud math. xi.qō dixit. Nemo nouit filiū nisi pater. neq; pater quis nouit nisi filius scz noticia plene ꝓprehensionis nec ꝓditionē exceptiuā. nisi excluditur spūssanctus. cui⁹ cū patre et filio est vna plenissima cognitio. Et qō sequit in illa auctoritate xpi. Et cui voluerit filius reuelare. Intelligendū est filiū reuelare alicui patrē. nō noticia ꝓprehensionis. sicut nouit ipe filiꝰ patrē ꝑ noticia apprehensionis sic cognoscit a sēipis. Scō modo ꝑ scz ꝑ pñtiam similitudinis rei in sensu immediate recreatā. videt aliquid sensibile. sicut albedo i pariete videt ipa nō assistente pñtialiter in oculo. sed in similitudine. Sic forte angeli naturali cognitione deū vidēt. Et hec visio fuit in angelis malis ante lapsuz. Sz maiori lumīe supaddito scz lumine gl̄e angeli ꝓfirmati. vidēt deū facie ad faciē id ē clarissime suā essentiā. Und⁹ saluator math. xviij. inquit. Angeli eoꝝ in celis semp vident faciem patris. Et similiter sancti lumīe gl̄e eis cōmunicato faciē dei vident. Quod ardenter postulabat ps. dicens. Quando veniaz et apparebo añ faciem dei. Et de ipo lumīe gl̄e ait idē ps. In nomine tuo videbim⁹ lumen. Quod lumē quidaz dixerūt esse quandā similitudinē de deo creatam. Sed hoc esse omīno falsum et ipossibile ꝓbat. b. Tho. vbi supra tribꝰ rōnibus. Et prima est quia nunq̄ potest aliquid cognosci ꝑ essentiam si cognoscat ꝑ similitudinē que nō ꝓueniat cū ipa re in specie. Lapis em̄ nō potest cognosci fm illud quod est. nisi ꝑ speciē lapidis que est in aīa. Nulla em̄ similitudo ducit in⁹ cognitōem essentie alicuius rei. si differat a re illa fm speciē. et multomagis si differat fm genus. Non em̄ ꝑ speciē equi vel albedinis. potest cognosci essentia hois. et multomagis essentia angeli. Multo igit minus per aliā spēm creatā quecūq; sit illa potest videri divina essentia. cū absentia divina plus distet quecūq; spēs creata in aīa. q̄ spēs eq̄ vel albedo ab essentia angeli. Dīm ponere q̄ deus videat⁹ solum ꝑ similitudinē seu ꝑ quandā refulgentiam claritatis sue. est ponere diuinā essentiā nō videri. Scō rō est quia cū aīa sit quedā similitudo dei. visio illa magis eēt speculaꝝ et enigmatica que est in via q̄ visio clara et aperta q̄ ꝓmittit scīs in gl̄ia et in qua erit beatitudo nīa. Dīm aug. dicit hic in gl̄o. q̄ visio dei q̄ est ꝑ similitudinē ꝑtinet ad visionē speculi et enigmatis. Tertia rō est q⁹ sequeret q̄ beatitudo hom̄is vltima esset in alio q̄ in ipo vo qō ē alienū a fide. Sequeret etiā q̄ naturale desideriū hois qō est ꝓueniēdi ad primā rez cām et cognoscēdi ipam ꝑ seipam eēt inane. Videt⁹ ergo diuina eēntia ꝑ seipam in pria. et nō ꝑ similitudinē creatā. Et hoc est qō dicit apls paulo inferius. Tūc cognoscā sicuti et cognitus sum. i. sicut deus cognoscit essentiā meā. ita deum cognoscaz per essentiam suā. Non tamē li sicut importat eq̄litatez. sed similitudinē. Sic ergo in lumine gl̄orie. quod tñ est quid creatuz. elevatus intelectus videbit lumen diuine essentie. Ad qō intelligendum sume exemplum in lumīe corpali. Oculus em̄ noster nō est tante potētie q̄ possit fixe respicere in solē et quāto plus appropīquaret ad eū tāto ineptior redderet⁹ ad vidēdū ipm. Ita oculus intellectus hūani ē ita debilis ex pte sui. q̄ in tam excellenti luce diuine eēntie figi nō pōt. nisi confortet⁹ et fortificet⁹ ꝑ virtutē diuinam. Et ista virtus fortificās et ꝓfortās ōr lumē gl̄e. Ideo ōr. In lumine tuo ꝛc. Nullum em̄ lumen aliud lumē demonstrat q̄z se. Neq; enim lumen solis adiuuat vt videat⁹ luna aut stelle. Unde et quando luna est. xv. aere sereno de nocte multo clarior apparet q̄z cuz oritur sol. Et si quis accenderet mille torticia de die. non ꝓpter hoc melius videret solē. Sic ad ꝓpositum. Lux diuina eterna et infinita ꝑ aliam lucem nō videtur. q̄z per seipam que lumen gl̄e efficitur. q̄m intellectui creato communicatur ita q̄ lux intellectiua vnita est cum diuina. et videt ꝑ virtutem diuinā. non ꝑ lucem suam ꝓpriaz. Unde hereticus esset qui diceret. q̄ intellectus beatus videt deum sine lumine glorie. quia hoc esset dicere. q̄ intellectus humanus videt deum virtute ꝓpria. q̄ est falsum. Prosequat⁹ de exemplo lucis. Mediante ipa luce tu vides terram. lapides. arbores. animalia. et multa alia. Et cū ipa eadem luce videns solem. Quia ꝓsidera vbi sit ista lux solis mediante qua tu vides solem et alia certe non est lux in oculo tuo. sed sup re visa. Et ideo te stante in loco obscuro vides rem que est in loco luminoso siue rem luminosam. Et nocte obscura vides stellā et domū aliquā que sit ad alio quod lumē posita q̄z lumē suū ñ reddat claritatē vsq; ad lumē tuū. Et sic vides mediante duplici luce. vna est tui qui es in loco tenebroso. Sz oculū habes ad intra luminosum cuius lux extra non extendit⁹. Ecō a est illa lux que est diffusa et reuerberata sup illaz rē quā tu vides. Quecunq; harum duarū deficeret non videres. neq; per lucem oculi tui solam. nec solum per extraneam. ꝑ tua propria deficeret. Si autem vis respicere mediante ista duplici luce sine alio medio solem in spera sua. certe hoc nō vales. sed potius execarer⁹. Et ratio huius est. quia lux solis reuerberat ī tua luce propria. et est tanta distantia inter tuaz et suam. q̄ tua refugit ipsam. et sustinere non potest. propter excellentiā claritatis. Dīm quantūcunq; conetis non potes oculum fixe tenere apertū ad speram solis. Et quem volantem inter oculum tuū. et speram solis etiam videre non vales. Sed si lux solis posset vnizi. cum tua luce suspendēdo defectū et debilitatem ipius tue lucis. q̄ suspēsio

sequeretur ex vnione facta tunc respiceres solem ipsum in spera sua cū delectatione ⁊ sua uitate. sine reuerberatiōe oculoꝝ. Hunc ad ꝓpositum, sciendum ꝙ due luces sunt necessarie ad videndū deū simul vnite in virtute fortioris lucis. Videlicet lux humani intellectus, ⁊ illa est debilis. ⁊ lux diuina ⁊ illa est fortissima. Si lux naturalis humana scz intellectus consideraꝛ sola. nihil cognoscit certitudinaliter. Sicut qui in tenebris est et nihil videt. quāuis in alia luce possit opinari aliquid. Sed nō perfecte scire Sicut existens aliqs clausus in camera obscura. pōt diuinare palpando. audiendo gustando. vel odorando aliquid q̄ō est intra cameram. Sed dubitari habet se decipi quousq̄ oculus illō videat virtute lucis ab extra venientis. Et ideo anime damnatoꝝ errāt in cognitōe dei. reputādo ipm iniustū ⁊ crudelem, q̄z non habent aliā lucem q̄ꝫ ꝓpriam scōm sensum. cum illa iudicando. diuinando. ⁊ opinando. Et ipse anime damnate diuina luce scz naturaliter infusa. vident omnes alias animas, ⁊ gl'am beatoꝝ ad iparum afflictionē. ⁊ aliqñ statū aiarum viatoꝝ ad sui ꝓfusionē. ⁊ penas aiarum damnatorum ad eoꝝ tribulationē. Sicut patz in pabola diuitis epulonis ⁊ lazari Luc. xvi. Quia igit lumen gl'ie ꝓficit in intellectu bñano lumē gr̄e vt supueniat ei. quia in aialibus damnatorū nō reperiꝛ ipm lumē gratie. Ideo nō sunt susceptibiles luminis gl'orie. ⁊ ideo deuz videre nō possunt nec gl'am suā. Sed aie beatorum habēt ꝓpriam lucem. gratia informatam. in qua diuina lux illustrando secū vniꝛ. nō pmittēdo infirmari aut exterreri. sicut fuerunt exterriti oculi exteriores ⁊ interiores. petri. iacobi. ⁊ iobānis. in trāsfiguratiōe dei. qui adhuc erāt mortales facta ergo illa vnione ꝓ lumē gl'orie videt intellectus creatus in virtute intellectus increati. Et sic naturaliq̄ erat gratiosa supza se elcuata a luce gl'osa. que non est aliud q̄ꝫ verbū diuinū eternū. tanq̄ꝫ solaris radius a patre ꝓcedens videt lumen gl'e gl'osum deum. ⁊ oēm naturā sup quā talis lux spargiꝛ. Et quia illa lux totū videt. nihil ei absconsuz est. iō cuilibet sanctus videt omnē creaturā vbicūq̄ sit Sicut oculus humanus si eēt in sole vnitus cū suo radio claro certe videret vbicūq̄ sol attingeret. ⁊ irradiaret ex se. ⁊ in sole videret plus ⁊ minus. ꝑm ꝙ illa vnitas eēt ꝑfecta. Et quia anima xp̄i perfectissime fuit vnita cū verbo eterno ⁊ est. ideo ꝑfectissime videt verbū ⁊ ola que sunt in verbo. Alie aūt anime plus ⁊ minus vident. ꝑm ꝙ sunt plus vel minus vnite ꝑm ꝓfectionē charitatis. que est causa hui⁹ vnionis ⁊ visionis facialis Et sic habes ꝙ lumē gl'e nō est creatura. s. aliqua de ꝑ se repsentans creatorē. Sz ē ipe creator lumen gl'e sue vnitus intellectui bñano. Et sic in lumīe tuo scz verbo diuino videbim⁹ lumen. Clñ ⁊ Iob. in apoc. circa finē dicit. ꝙ in illa ciuitate supernā nō vidit solē. nec lumen lucerne est ibi. sed agnus scz verbū eternū illumīat illam. Ad hoc ēt facit. quod dixit xp̄s matb. xiij. Justi fulgebunt sicut sol in regno p̄tis mei. i. lux verbi. quod verbū est sol vite etne. Et lux cuiuslibet bti erit q̄d vnū ꝓ vnionē nō quantitatiuē. Nō esset quantitatiue lux verbi. Sic nec natura sua. qua idē est in naturā anime beate vel gl'e eius. Sz sicut in misterio incarnatōis. salua vniuscuiusq̄ ꝓprietate nature. vnita sunt diuinitas. ⁊ hūanitas. diuinitate pmanente impassibili. hūanitate subiecta mortalitati. ita ⁊ hō vnit̄ sūt in vnitate ꝑsone. ita lux increata cū luce anime vnita erūt vnū. nō quidē vnitate persone. ꝓ vnitate charitatis ⁊ amicitie ꝑfectissime. remanēte tñ deitate. in sua virtute ⁊ gl'oria infinita ⁊ anima beata cū sua virtute ⁊ gl'a finita. Clñ dñs iesus in oratione ad patrē facta post vltimā cenam inquit. Volo p̄ vt q̄s dedisti mihi sint vnū sicut ⁊ nos vnū sumus. Ego in eis ⁊ tu in me. vt sint ꝓseruati in vnū. ⁊ videant claritatē quā dedisti mihi Johā. xvij. Tunc scz in patria videbimus facie ad faciē. Et vt dicit deuotus ber. Felix aīa que terreno resoluta carcere libera celuz petit. Que dulcissimū dñm facie ad faciē cernit. vbi verus sol iusticie. mira sue q̄ꝫ pulchritudinis visione omēs recepit. Et illa vniuersos celestis patrie ciues illumīat. vt luceāt ipi lumine scz illuminante. vltra omnē solis nostri splendorē immortali adherentes deitati. Et in huius figurā dixit regina hester vxor assueri maximi regis, qui interpretat beatitudo. significans aīam summi regis regum iesu xp̄i. qui est vera beatitudo. dō ipo loquēs. Mirabilis es valde dñe. ⁊ facies tua plena est ōium gr̄arum. Et. iij. reg. x. In figurā dicit. ꝙ vniuersa terra desiderabat videre vultum salomonis.

Quantū ad tertiū modū videndi sensibilia. s. ꝓ pnām similitudinis. nō imediate deitate ab ipa re. sed deitate a similitudine rei. sicut videt homo per speculum. Sic isto modo videm⁹ seu cognoscimus deuz. cognitōe naturali in vita ista Et sic exponitur. Videmus nunc. i. per rationem naturalem nostrā. Et si addatur lumini naturali fidei lumē q̄d est supernaturale. adhuc pleniꝰ videmus deum in vita p̄senti. sed tale lumen fidei si non sit charitate formatum non sufficit adducendum ad lumen gl'orie. Inter deum enim ⁊ animaz est infinita distantia perfectionis deitatis. Deus enim infinitus est. ⁊ quelibet creatura ē finita. ⁊ potentie finite. Cū igit finitū nō possit ꝓpelx tere infinitū. nō poterit aīa deū ꝓpriē dēdere. nisi efficiaꝛ vnū cū eo. Et sic quodāmō efficiēt infinita. Hoc aūt charitas operaꝛ. quia q̄ manet i charitate. in deo manet. ⁊ deus in eo. i. Iob. iiij. Et. i. Cor. vi. Qui adhæret deo scz per dilectionem vnus

Capitulum Septimū

ſpūs eſt cum eo.non quidem ſubſtantialiter.ſed affectualiter Habet enī amor ſcōm Dionyſium viz vnitiuā.ꝛ calori aſſimilaſ qui diuerſa vnit ꝛ cibū in aſſumentē ꝙuertit. Sume exemplum in agno vel alio cibo qui a nobis comederet Certū eſt enī ꝙ agnus cum multis gradibꝫ pfectionis naturalis ſit inferior homine.nunqꝫ vnuꝫ effici poſſet cum homie.niſi p vnū modū ſcz p calorem naturalem hoīs ipm agnū in cibum ſumptū di/gerentis.ꝛ in ſubſtantiā ſui ꝙuertentis.Et ſic agnus quodāmodo efficitur homo. Sed ſi homo comederet venenū vel rem venenatā. non poſſet illud ꝙuertere in ſe.Et ratio huius eſt.quia illud ſumptū extinguit calorem naturalem quo fit di/geſtio ꝛ ꝙuerſio. Sicut etiaꝫ ſi comederet lapidē vel ferrū non ꝙuerteret in ſe ꝓpter ſui duritiam ꝛ frigiditatē. Illi enī cibi dicunt eſſe ꝓportionati humane nature.qui participant cū calore.ꝛ ſunt ſine reſiſtentia.de facili ꝙuertibiles in ſubſtantiā ſuam. Sic ad ꝓpoſituꝫ dicendū. Si homo vult conuerti in deū.ꝛ effici deus ſcz p participationē oportet ꝙ comedaſ ab eo id ē incorporeſ ſeu vniatur p calorem ſue infinite charitatis. Sed deus ipe non comedit cibum.i.non vnit ſecum in gla eum qui calorem charitatis hic nō habuerit fer/uenter. Nam ꝛ de quibuſdā tepidis dicit ipſe p Iob.apo.iij. Quia tepidus es incipiā te euome/re de ore meo. Tepidus eſt.qui fidem habet ſine opibus.ꝛ abſq; calore charitaſ efficaciter manet Et ideo apls faciens ꝓpationem inter virtutes. cōcludit ꝙ maior horum eſt charitas. Veruꝫ qꝛ nihil poteſt amari niſi ſit cognitū.ideo ad amorē charitatis exigitur primo cognitio rei.que ad ſuf ficientiā haberi non ꝓt niſi p fidē. Et ne homo deficiat vel obertet a fine vltimo.iam cognito. exi gif ſpes p quā tendat in illū finē. Unde ꝛ de bis tribus tanqꝫ neceſſariis dr eccl.ij. Qui timetis deū credite illi ſcz p fidem.ꝛ nō euacuabit merces veſtra. Et ſequit immediate. Qui timetis dñm ſpe rate in illū.ꝛ in oblectatōe veniet vob miſericor/dia. Et exinde ſequit.qui timeꝫ deū diligite illū. ꝛ illuminabunt corda vra. Et talis cognitio ſcz ha bita ex lumine gre ꝛ charitatis.poſſet etiaꝫ dici ſz nō ita ꝓprie viſio facialis reſpectu ſcz eius q̄ ſolū eſt p fidē vel rōnē naturalē. Unde ps de electis ait Abſcondes eos i abſcōdito faciei tue. Abſcondes ſcz a turbinibꝫ mōi ꝛ occupationibꝫ eius i abſcō dito faciei tue.i. in facie videlicꝫ cognitōis gr̄oſe a te eis collate ꝛ reprobis abſconſe ꝛ ignorate.

Ca.vij. De intellectu practico quō debz exerceri.

Debet quoqꝫ ani/ma oculo ſuo ſiniſtro.i.intelectu practico vti ꝓtualit.ſ.ad bñ opan dū. Intellectus enī bonus ait ps omnibꝫ facientibꝫ eū id eſt bonū intellectus in il/lis eſt.qui nō ſolū querunt intelligere vt ſciant. ſed etiā vt faciant facientes bonū q̄d intelligunt Scienti enī bonū ꝛ nō facienti peccatum eſt. illi Inquit iacobꝫ in canonica ſua. Unde ꝛ idē ps. ait.Sicut oculi ſeruoꝝ in manibꝫ dñoꝝ ſuoꝝ ſcz ſunt. Ita oculi noſtri ad dñm deū noſtꝝ. Oculi ſeruoꝝ dicunt eſſe in manibꝫ dñoꝝ ſcz ad viden dum.ſi aliquid in manibꝫ habent ad ꝓferendum vel ſi aliquid habēt ad percutiendū. Vel ſi aliq̄d habent ad exercendū vt illud operent. Et ita ocu li electoꝝ ſunt directi ad dñm. Ad conſiderandum largita ꝛ banda beneficia illata.ꝛ ꝓferenda ſup/plicia.ꝛ iuſta agenda exercitia, vt conſiderent que dñs vult eos agere.ſicut ſeruus conſiderat opera que vult dñs ſuus eum exercere. Et ſic oculi ſer/uoꝝ ſunt in manibꝫ dñorū.i.in operibus que vo lunt dñi ab eis. Et quia multa ſunt que a nobis inſpicienda ꝛ conſideranda ſunt ad agendū Ideo Iob.in apoc.iiij.ca.refert.ꝙ animalia que ipe vi dit incircuitu dūice ſedis.deſignantia ſm grego. dei electos erant plena oculis. Oportet enim ocu los habere ſpūales intus ꝛ extra. inferius ꝛ ſup terro ꝛ antea. In dextera parte ꝛ ſiniſtra.ad valē dum bene inſpicere que nobis ſunt cōgruentia. Unde ꝛ ipe dixit cuidam ab eo illuminato. Re ſpice Luce.xviij. Et primo.

Reſpice intus in conſcientia.vt rectificetur.
Reſpice extra circa creata.vt recōpenſent.
Reſpice ſupra ad celeſtia.vt adiuuetur.
Reſpice infra ad ſupplicia. vt ad ea nō intret.
Reſpice retro ad commiſſa.vt remoueantur.
Reſpice ante ad pericula.vt caueantur.
Reſpice ad dextera ſcoꝝ exēpla.vt ſilia agant
Reſpice i ſiniſtra p̄uoꝝ geſta.vt tua cōfūdant

Quantū ad primū .§.I.

dicit ſaluator Luc.xi. Vide ne lumen ꝙ in te eſt tenebre ſint.i. ne ſis tenebroſus in cōſideratione eoꝝ que intra te ſunt. Quāuis enī oculus corpa lis ꝛ ſi alia videat ſeipm videre nō poſſit. Oculꝰ tamen ſpūalis anime.ꝛ ſe ꝛ alia videre poteſt.qui immo vt dicit hugo de ſancto victo. Oculus tu us ſcz anime tue nihil bene videt.ſi ſeipm nō vi/deat. Et querenti cuidam gentili ab appoline. q̄d ſibi eſſet agendum ad beatitudinē conſequendam. Reſponſum eſt.noſce teipſum. Et quod facit il/lud iob. Viſitans ſpeciem tuam non peccabis.i. conſiderans teipſum. Hinc ꝛ deuotus Bern̄. ad Eugenium papam. In ſcdo li. de conſideratiōe inquit. Ad te primum inchoet conſideratio tua. Non ſolum autem a te.ſed ꝛ in te finiatur. Quo cūqꝫ euagetur ad te reuocetur cū ſalutis fructu. Unde ꝛ Eccl.ij. dicitur oculi ſapientis in capite eius. Oculi quidem corporales ita ſunt in capite ſtulti.ſicut in capite ſapientis. Sz oculi ſpūales ſcz conſiderationis.ſolum ſunt in capite ſapientis

id ē virtuosi non stulti.i.peccatoꝝ. In capite vi/
delicꝫ in parte supiori anime vt ꝑm rationē ope/
retur. Hec aūt ꝓsideratio sui ꝑm bernī. vbi supra
in tria diuidit. vt.s. respicias. Quid sis i natura
quis in ꝓsona. qualis in moribꝫ seu vita. Re/
spice ergo primo quid sis in natura. Et ꝓsideras
occurret tibi illud beati iob dicentis. Homo na/
tus de muliere breui viuens tempe replet mul/
tis miseriis. ⁊ nunqꝫ in eodē statu ꝑmanet. Re/
spice igitur quia natus es de muliere nudus sꝫ
⁊ pauper. Miser ⁊ miserabilis. erubescens qꝫ sis
nudus plorans qꝫ natus sis. Murmurās qꝫ sis
natus ad laborem nō ad honorē. Natus de mu/
liere ⁊ ob hoc cū reatu. Primā vocem quā emit/
tis fletus est. quasi ex hoc ꝓphetans ꝑm Augn. de
ciui. dei. te in valle lachrymaꝝ ingressum. Breui
viuens tempe. Et ideo semp cum metu. Et ipsa
quoqꝫ breuitas incerta est. Replet multis mise
riis ⁊ vere multis. quia corporis ⁊ anime simul.
Cūcti enī dies eius laborib ⁊ erūnis pleni sunt.
Ut dicit eccēs. ij. Quid enī calamitate vacat. na
scente in peccato. fragili corpore. mente sterili. re/
pletus in corpe pr̄nalitatibꝫ. infirmitatibꝫ. neces/
sitatibꝫ innumeris. In anima vo repletus igno
rantia. ꝯupiscentia. malicia. Demū nunqꝫ i eo/
dem statu ꝑmanet. Alteratus etate. substantia.
honore. moribꝫ. affectu ⁊ nunqꝫ quiescere valens
Respiciendo igit quid in natura es. ad magnaꝫ
humiliationē te inducet ꝓsideratio hec. Necꝫ et
rōnalitas que ad quidditatē hominis ꝑtinet re/
specta te sublevabit a reiectione tante humilia/
tionis. Respice scdo quid sis in ꝓsona. i. cui?
conditiōis. si videlicꝫ laycus. clericus religiosus.
vel prelatus. Naꝫ si laycus. vt dicit hiero. xij. q. i.
ca. duo sunt. Licꝫ bis temp̄alia possidere. Sꝫ nō
nisi ad vsum id est nō ad abusum. Bis ꝯcessum
est vxorem ducere. terrā colere. inter virum ⁊ vix
tudicare. Oblatiōes sup altaria ponere. decimas
reddere. Et ita saluari poterunt. si vitia benefaci/
endo vitauerint. Respice ergo si in tali statu es.
qꝫ ꝓscientia tua ꝑm hec rectificet. Nꝫ si clericus
es. interpretare nomen tuū vt coneris esse quod
diceris. Cleros enī grece. latine sors interp̄tatur
quia sꝫ ipe clericus est pars dñi. ⁊ dominū suaꝫ
partem habet. Et aūt dicit ambrosius de fuga se
culi. Cui portio deus. nihil curare debet nisi deuꝫ
ne alterius impediat necessitatis munere id est
solicitudinis occupatione. Hec est enī natura sa
cerdotis. Fuga abdicatio domesticoꝝ. Et quedā
alienatio charissimoꝝ. vt suis se abnegat qui deo
seruire gestit. xij. q. i. Cui porro. Illud quoqꝫ eos
observare oportet. quod ait apls. Ab omni specie
mala abstinete vos. extra de vi. ⁊ ho. cle. Ab oīni.
Et precipue a familiaritate mulieꝝ. vt. lxxxi. di.
cleri. ⁊ c. sequentibꝫ. Si aūt religiosus es. ⁊ sic
religatus. i. bis ligatus. ligamine ꝓceptoꝝ in ba/
tisimi acceptione. ⁊ ligamīe obseruatōis ꝓfessioꝝ
in solenni ꝓfessione. Respice qō ait aug. dis. xlvij
quātūlibet. Sicut difficile sum experius melio/
res sꝫ qui in monasteriis ꝓfecerūt. Ita difficile
sum experius peiores sꝫ qui in monasterio vefe/
cerūt. His igitur deditis ꝓtemplationi ⁊ oratōni
ab omni strepitu temp̄aliū cessare cōuenit. ⁊ vi/
ctu ⁊ vestitu cōtenti nullā inter se ꝓprietatem ha
bere. sed omnia in cōi ꝑm hiero. xij. q. i. duo sunt.
Debet etiā claustro esse ꝯtentus quia sicut pisci
sine aqua caret vita. Ita sine monasterio mona/
chus. Sedeat igit solitarius ⁊ taceat. quia mun/
do mortuus est. xvi. q. i. placuit. Si aūt prelatus
es. Respice quia ꝑm Crisi. in iudicio sedes. Si
enī bene vixeris. ⁊ bene docueris. plīn instruis
quō viuere debeat. Si bene docueris ⁊ male vixe
ris. deū instruis quō te debeat ꝯdemnare. dis. xl.
Multi. Tanta aūt debet esse p̄cellentia vite re/
ctoris ad vitam subditoꝝ. quantū pastor excellit
cōditionē suaꝝ ouium. Nec sibi sufficit puritas
sua. nisi ⁊ puniat aliena crimina. Unde augusti.
Qui nec regiminis in se rōnē habuit. nec delicta
deterſit. nec filioꝝ crimen correxit. canis impudi
cus vicēdus est magis sꝫ cēs. ij. q. vij. Respi/
ce tertio. Qualis sis in vita. ꝓficiens sꝫ aut defi/
ciens. in moribꝫ. in aduersitatibꝫ. ⁊ ꝓsperitatibꝫ
circa que oportet te tenere mediū si nō vis perde/
re modū. Nam vt dicit poeta. Est modus in re/
bus. sunt certi denicꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ
nequit ꝓsistere virtus. In te ergo cōsiste ⁊ nō in/
fra deiici. nō attolli supra. nō euadere in longius
non extendi latius disce. Nam vt longitudo sꝫ
nimia exterminiū habere solet. dilatatio scissuraꝫ
altitudo ruinam. ⁊ ꝓfundum absorptionē. Lon/
gitudinem nimiam tibi assumis. cū ꝓmittis ti/
bi longiorē vitam. Latitudinē vero incongruaꝫ
cū in supfluas distendit animus curas. Altitudi
nem ruinosam. cū de se plus ꝓsumit. Profun/
dū. cū se plus debito deiicit. Quieni longa sibi
mentitur tempa. nonne in gredit iter exterminij.
Transit enī vite terminos ꝓductōis vite solicitu
dine. Similiter animus distētus in multa. mul
tis laceretur curis necesse est. Nempe immode/
rata extensio extenuationem. ⁊ extenuatio nimia
scissionem facit. Altra vero ꝓsumptio quid nisi
ruinosa precipitatio est. Unde salmon in. puer.
Ante ruinam exaltatur cor. Nimia autez pusilla
nimitatis deiecta desperata quedaꝝ absorptio est
Medium ergo in cunctis tene. vt possis compre
hendere cum omnibus sanctis. que sit longitudo
latitudo. sublimitas. ⁊ profundum. scdm apsto
lum. Respice etiam qualis ex te sis. qualis ex de
extra te sꝫ creata ꝑm illd Isa. lx. Leua i circuitu

Respice secundo .§.II.

Capitulum Septimū

oculos tuos ⁊ vide. In circuitu eñ tuo ex omni latere inuenis creaturas. Omnis aurē creatura triplici voce te alloquitur ſm hugonē de ſancto victore. Et prima eſt accipe beneficiū. ſecunda eſt redde ſeruitium. tertia eſt caue ſupplicium. Et a ſuperioribus inchoando dicunt angeli p effectū tibi. Accipe beneficium noſtrum. quod ex parte creatoris continue tibi impendimus cuſtodiēdo a malis eripiendo. ad bona excitando. Et pro huiuſmodi beneficio ipſi creatori redde ſeruitium. eius mandata adimplendo. alioquī teſtes erimꝰ contra te in iudicio. ⁊ miniſterio noſtro ad infernа detraheris. Dicit tibi celum cum luminaribꝰ ſuis. Ego tibi motuꝫ prebeo ⁊ ſine me inſenſibilis pmaneres. Graniſſimā lucem tibi ſol porrigit. ne in tenebris tediosus reſideas. ⁊ vt pater pere in omnia inferiora multiplices virtutes infundit. Et ne obſcura in totum noctis haberē luna cū ſtellis ſplendorem emittunt. celūq decorant. Pro huiuſmōi igit beneficijs redde obſequium creatori noſtro. gras agens ad implens illō ps. Benedicam dominum in omni tempore. Loquitur ignis modo ſuo dicens. O homo quantū beneficium tibi preſto. te calefaciendo. cibos tuos decoquendo q̄q plura opera efficiendo. tibi puriſia. ⁊ ſine mei participatione in caloꝛe naturali nutriri non poſſes. Pro huius igitur deo redde ſeruitium. vt caloꝛe ſuccenſo dulciſſime charitaꝫ dominum deū pre omnibus diligas. alioqn ſupplicijꝫ ignis eterni non euades. Aer quoq non reticet. dicens. Ego tibi flatum ꝓcedo vt aſpires ⁊ reſpires atq locutionē tam neceſſariā. Ut formare valeas deſeruio. te vndiq curādo. Et aues varias ſuaue perſonantes melos. ⁊ in cibū tranſeuntes contineo. Redde igitur ſeruitiū deo. os tuum in ſui honorem ⁊ glām aperiendo. Aqua inquit. Ego tuas immunditias purgo. ⁊ feторes remoueo. Sitienti non paruū refrigeriū afferoꝛ. Species innumeras piſcium ad tui uſum enutrio. Et quod plus ē in ſacramētis anime tue neceſſarijs me prebeo. Redde ergo ſeruitiuꝫ. vt ipa ſacramenta reuereaꝛis. Et ſi nō ratione materie in ſe ratione tamen inſtituētis ⁊ gratie ibi a deo poſite. alioquī abſorptus ab aquis niuiū trāſibis ad caloꝛē nimiū. Demū terra q̄ui ſinū num elementoꝛū tamen copioſiori voce te excitat dicens. O homo vndefactus es. niſi ex me humo Ego te ſuſtento. ego diuitias dono. aurum. ⁊ argentum ceteraq metalla. que in viſceribꝰ meis ego geſto Quot genera aīaliū propter te paſco ⁊ retineo. Et aliqua quidem in tui cibū. vt pullos. agnos. edos. capreas. ceruos. vitulos ceteraq domeſtica ac ſilueſtria. Alia ad tui adiutoriū. vt equos. mulos camelos. aſellos ⁊ huiuſmodi. Alia ad tui ſolanum vt ſimeas. caniculos. Ego quoq herbas non ſolum ſuaues. ⁊ quamplurimas medicinales produco flores varios ⁊ flagrātes emitto. fructus innumeros ⁊ ſapidos diuerſis temporibus offero. Pro huiuſmōi igit bñficijs creatori tuo ⁊ meo cognoſce te debitorē. ⁊ ad neceſſitatez non voluptatem his vti debere. Proximiſq tuis indigentibꝰ portionē ꝓpoſſe porrigere. Alioquin ſi ingratus inueniaris. ſicut aperta eſt terra ⁊ deglutiuit datban. Sic aperietur ⁊ tibi vt ad centrum eius deſcendas ad terrā miſerie ⁊ tenebraꝝ. vbi nullus ordo ſed ſempiternus horroꝛ inhabitat.

Reſpice tertio .§.III.

ſupra ad celeſtia vt adiuueris vt nō ſolum glām ſanctoꝝ contempleris. ſed etiam ipos in auxiliū inuocare digneris. Unde ps. Leuaui oculos meos in montes. vnde veniet auxiliū mihi. Nec credendum eſt prophetam loqui de montibꝰ materialibus. quia inde nō magis auxilium ſperare poſſumus. q̄q ad valles reſpiciendo. Sed loquit de montibus ſpiritualibꝰ. ſiue diuinis perſonis ſuper quibus fundamenta ſupne ciuitatis ſcōm eundem ps. ſunt fita. ſiue ō montibꝰ rationabilibus id ē ſanctis. contemplatione ⁊ pfectione in altum eleuatis. Et circa hoc tria debes reſpicere. Et primo q ipa oratio ad deum ⁊ ſanctos directa fiat congruenter. in eo q dicit. Leuaui oculos meos. non oculum ait ſed oculos. Debet eñ eleuari ad deum ⁊ ſanctos in oratione oculus ſpeculatiuus ad conſiderandum. videlicet dei ⁊ ſanctoꝝ bonitatem ⁊ largitatem. ⁊ caueri debz ne oculus ipe ad terrena tunc aſpiciat. Unde et damaſcenus dicit. q oratio eſt aſcenſus intellectus in deū. Debet etiaz erigi oculus practicus. vt ſcz intendat operari quod velit ſcz cū poſtulat ꝛtutes ⁊ huiuſmōi. Vel etiam ſcōs oculos poteſt dici pius affectus in deum directus. Unde ⁊ de ſaluatoꝛe dicitur Joh. xvij. ca. Q leuatis oculis in celum orans. dixit Pater venit hoꝛa. clarifica filium tuū ⁊c. Ut doceret moraliter. ⁊ occulū intellectus p attentionē. ⁊ oculū affectus p feruoꝛem ad deū dirigendo. Scdo reſpice. q oratio ipſa fiat pluraliter. Un ſubdit ps. In mōtes. Nō ſolum eñ ad vnū ſanctū ſed ad plures dirigenda eſt oratio. quandoq ad vnū. quādoq ad aliū. vt nos docet mater eccleſia Quaſdā eñ gras ſeu dona obtinet quis oꝛone directa ad vnū ſanctū. q̄s nō obtinet ex oꝛone facta ad aliū ſanctū. et iā longe maioris meriti ſm cōe iudiciū. Sicut pz p q̄tidianā exꝑientiā. in periculis maris ⁊ terre. Frequenter eñ in naufragijs vel infirmitatibꝰ oſtituti. recōmendātes ſe petro paulo iobāni vl Laurentio. nullū inde reportaīt leuamē. Et exinde recōmēdātes ſe. b. dñico. vel. b. Ciriaco. vel. b. Erasmo. vel beato ēt Columbano. vel alijs qui extimantur inferioꝛes apoſtolis. ſubito pericula euadere Quod propterea contingere creditur. quia

vult glorioſus deus etiam minimoſ ſanctos eral
tari ⁊ ab hominibus venerari. dum magna bene
ficia ipſis mediantibus ſe percepiſſe cognoſunt
Vel hoc etiam poteſt procedere. quia aliqñ. quis
cum maiori affectu ⁊ deuotione oculos mentis
erigit ad auxilium poſtulandum ab aliquo ſăcto
⁊ ſi minori cū faciat oratione dirigendo ad ſan
ctos maiores. Oratio autem quāto affectuoſi uſ
fit tanto efficatius exauditur cōmuniter. Re
ſpice terrō. q ipſa oratio fiat fiducialiter. Vnde
ſubdit ꝑs. Vnde veniet auxilium mihi. Et hoc ē
quod Jacobus ait in canōica ca. pmo. Poſtulet
autem in fide id eſt cuꝫ fiducia nihil beſitans. et
certe cauſam habemus ſperandi auxilium a ſan
ctis cum ſint fratres noſtri. Sciunt enim neceſ
ſitates noſtras ⁊ miſerias. precipue cum eos ſuo
cam⁹ exoptātq; nobis bona. Neq; eñ charitaſ in
eis deficit. quā in via habuerūt ad proximos. ſed
in eis ad ſummū pfectionis deueniet. Cum igiť
in mundo querſantes. cum magno effectu labo
rarēt. in ſubleuandis alioꝝ miſeriis multomagꝫ
credendū eſt nūc nobis velle ſuffragari in illis. in
quibus deo beneplacitū eſſe cognoſcunt. Sed et
poſſe ſubeſt eis cū voluerint. Neq; enī beati eēnt
ſi aliquid vellent quod obtinere non poſſent. Et
cū per merita Abrahā ysaac ⁊ iacob ⁊ Dauid do
minus deus multa mala ⁊ flagella remouerit a
populo ſuo antiquo. ⁊ multa bona conceſſerit vt
patet ex pētateuco ⁊ libris regū. q̄ tñ pres. nedū
ad gloriā intrauerāt ſ in limbo detinebant quāto
magꝫ credēdū eſt ꝓter merita apoſtoloꝝ martyrū
⁊ confeſſoꝝ. ac ſacrarum virginū ⁊ pmaxime virgi
nis matris marie glorioſiſſime. qui ſunt in glo
ria ⁊ fruitione beatiſſima. eos qui verſant⁹ in mū
do multipliciter adiuuari in corpore ⁊ in anima.
in ſpiritualibus ⁊ temporalibus. ſicut patet per
exempla beati dominici. beati bartholomei. ⁊ alio
rum ſanctorum.

Quarto reſpice .ℌ.IIII

infra ſcz ad ſupplicia vt caueant. Vñ Iſa. li. dicit
Leuate in celū oculos vr̄os ⁊ videte ſub terra de
orſum. i. non ſolū celeſtia. ſ ⁊ inferna reſpiciatis
ſub terra. n. infern⁹ eſt. Reſpiciendo aūt illuc tria
genera ſeu tres ſtatus reperies añarū. Et ex primo
cognoſcere poteris maximam tibi ꝓceſſam gram
Et ſcdo ꝑcipue tibi removendā negligentiam.
Et tertio ſumme tibi cavendam impenitentiam

Reſpice igitur primū ſtatum Et hi ſūt pueri
ſiue puelle mortui ſine baptiſmo. poſt euangeliū
diuulgatum. vel remedio alio contra originale ordi
natū in veteri teſtamento. Et hi cuius pena ſen
ſibili careant. glorie tū beatiſſime viſionis. in p
petuū priuantur. Et cuius miꝝ videatur ⁊ duꝝ
eos priuari tanta felicitate glorie ſuperne ſine ali
qua culpa ab eis cōmiſſa. nulla tamē eis fit inju
ria vel iniuſticia. Ex contracto eñ originali peccato
naſcimur omnes filij ire. ⁊ debitores mortis eterne
Si ſine vll' meritis tuis placuit pīſſimo deo ſe
queſtrate amaſſa pditorum. ⁊ ad remedium con
tra debitam mortem te perducere. nō habes hic
certe quod contra deū queruleris. ſ vnde ⁊ tua libe
ratione magiſcz illoꝝ ammiteris. ⁊ ipm affectuo
ſe venereris. Reſpice ad ſcōm ſtatum ſcz eorū
qui ſunt in purgatorio. ⁊ ibi ſcōm ꝑs. Oculis
tuis ꝓſiderabis. ⁊ retributionē peccatorū videb.
Quia enim deus delictum omnino ſine vltione
non patitur. vt dicit greg. de pen. di. i. Sic etiam
quantūcūcz minimū ſit. quia negligentes fuerīt
illi in mundo degentes ad purgandū venialia. ⁊
ad ſatiſfaciendū ꝓ criminalibus. ideo ibi torquē
tur maxima pena. ⁊ que nob leuiſſima vel nulla
extimantur delicta. ibi acerrime puniunt. Sicut
patet in vita fratrū precipue de quodam religio
ſo. qui ob hoc q̄ acceſſerat ad ſe balneandum ob
quandā recreationē in aqua ibi ſuffocatus appa
ruit defunctus cum brachijs ⁊ cruribus exuſtis
dicens ſe acerrime cruciari. ⁊ precipue ꝓpter illaꝫ
delectationē balneādi. ⁊ ꝓpter hoc apparuerat cuꝫ
exuſtione brachioꝝ ⁊ crurium. Sed qui deū ti
met nihil negliget. Ecce. vij. eorū ſcz que debet fa
cere ad ſui ſalutē. ⁊ purgationē plenaꝫ. Si tamē
pfectum timorem dei habeat. nō ſolū initialem ſ
etiam filialem. Reſpice tertio ad ſtatū damna
torum. Quia enim ipi noluerūt oculos aperire
ad cognoſcendas culpas ⁊ lachrymis diluendas
nunc ſine fructu eos apperiūt in tormentis. Sic
legiť de diuite epulone in inferno ſepulto. q̄ ele
vans oculos ſuos cū eſſet in tormētis vidit abra
ham a longe. ⁊ lazarum in ſinu eius Lu. xvi. Et
vt dicit ꝑs. Ipi videntes ſic ſcz damnati ad mi
rati ſunt. conturbati ſunt. tremor apprehēdit eos
ibi dolores vt parturientis in ſpiritu vehementi
cōteres naues tharſis. Et loquiť ō regib terre.
. i. peccatorib⁹ qui ſcōm terrēa ſe regūt. ⁊ habitāt
in lateribus aquilonis. vbi eſt frigus intenſum
⁊ ſignificat iniquitatē. que frigidam facit animā
dei amore. Vbi tria nota.

Primo pene multiplicitatē. ibi. ipi videntes.
Scdo multiplicitatis acerbitatē. ibi. dolores vti
Tertio acerbitatis hui⁹ cauſalitatē. ibi in ſpū ve.

Videntes ergo damnati ſic ſcz ſicut vidit ille
dives in inferno gloriam ⁊ requiem beatoꝝ ad
mirati ſūt dicentes. vt refert ſapiens. Sap. v. ca.
Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſuꝫ
⁊ in ſimilitudinem improperij Nos inſenſati vi
tam illoꝝ extimabamus inſaniam ⁊ finem illoꝝ
ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt in
ter filios dei. Ipſi videntes ſic q̄ vbi in mundo
erant in honore diuitijs ⁊ delitijs. ⁊ tūc ſunt i tan
ta miſeria. vt deficiat eis etiā aque gutta. Admi
rati ſūt dicentes. Quid nobis profuit ſuperbia

Capitulum Textum

Aut quid diuitiaꝝ iactantia ꝓtulit nobis. trãsie/runt omĩa illa tanq̃ vmbra. Exinde conturbati sunt ꝓtra deũ. qui hz ptãtem sup plagã scz ignis quo cruciant odientes eũ ⁊ ꝑturbatione linguas suas ꝓmãducãtes eũ blasphemãt. vt hĩ apo. xvi. Turbati sunt ꝓtra sei ꝑos adeo vt desiderẽt mor tem. i. sui anibilationẽ ꝓsiderãtes melius eis esse nõ esse. q̃z male esse. ß mors fugit a eis. quia desi cere nõ ꝑnt a male esse. Turbãt ꝓtra eos cũ qui/bus vel ꝑ quibꝫ vel ꝓtra quos male egerũt tãq̃ occasiones eoꝝ pene. Cõmoti etiã sunt a demo/niis qui eos cruciant. qui nõ dant eis requiẽ die ac nocte. vt dr hiere. v. Et quia ꝑ lecto hñt. quod dicit Isa. xliij. ca. scz subter te sternet tinea. ⁊ ope rimentũ tuũ erũt vermes Tinea scz sinderesis re murmuratio a malo. ⁊ vermes stimuloꝝ oscie ꝓpt penã quã sentiũt nõ aũt ꝓpter dei offensaz. Et vl tra hec. Tremor apprehendit eos. timentes adhuc peiora pati. ⁊ ꝑcipue in receptõe coꝝpoꝝ suoꝝ in. Ubi cruciatus eis augeb. ⁊ in ꝑsentatõe iudicio. ꝓpter qd dicit Isa. xxxiij. possedit tre mor ypocritas. Respice huius multiplicis pene acerbitatẽ. cum dicit ibi scz in ꝑdictis dolores vt parturientis. qui maxime sunt. ⁊ quasi mortales ꝓut mulieres ex eoꝝ clamoribꝫ ostendunt. Magn9 est clamor. magnã dolorẽ indicat. Necz enĩ aliq̃ similitudo posset induci ad declarandũ acerbita/tem illius doloris. Omia enĩ genera tormen toꝝ huius vite. etiã si possent reperiri ĩ vno loco eẽnt quasi ludus ⁊ solatiũ respectu illius pene. ꝓpter quod dicit Isa. xxxiij. Quis habitare poterit de vobis cũ igne devorante. Aut quis de vobis ha/bitare poterit cũ ardoribꝫ sempiternis. q. di. In/tolerabile erit ⁊ tñ inhabitare; oportebit peccato/res. Et devorãs dicit ignis ille ꝓpter obsoꝝptiõez doloris totius hois. Et sempiternus dicit ꝓt du rationẽ. Dolores eĩ maxmi erũt in aspectu iu/dicis superni. accusantibꝫ omnibꝫ eũ ⁊ testifican tibꝫ ꝓtra eũ. demonibꝫ angelis bonis ac oscientia ꝓpria ac cunctis creaturis. Uñ greg. O q̃z angu/ste sunt tũc vie reprobis ⁊c. Unde in omel. ad uẽ tus Respice tertio acerbitatis causaliter. ibi. In spũ vehemẽti conte. na. tur. Ad dñm ꝓpheta hũc ꝑmonẽ dic. cui? spũs vehemẽs ẽ ira maria q̃ tñ ira nõ ẽ vt ĩ nob ꝓcitati anĩ furor. sed iusti sup plicij ꝓstitutio ꝑ greg. Est igit ira dei severa pu nitio eius. Et in hac ꝓterit. i. totaliter terit. vt nul la ps anime vel coꝝpis remaneat intacta aut ñ af/flicta. Naues scz mentes merces peccatoꝝ secum portantes tarsis. i. gaudia mũdi in ipis peccatis querentes. Interpretat eĩ tarsis exploratio gau dij Explorant enĩ hoc est querũt aliqui gaudium suũ ⁊ delectatõez ei in diuitijs vt auari. Alij in de litijs. vt lasciui. ⁊ gulosi. Alij in honoribꝫ vt am/biosi. ⁊ superbi. Has igitur naues in spũ vehemẽ ti. i. severa sententia ꝓteret ira ⁊ coꝝpe. hiere. xvij

Duplici cõtritione contere eos dñe deus noster. Et hec causa totius pene eoꝝ. quia querẽtes gau dia mundi noluerunt iu mõdo salubriter conteri Qui enĩ ĩpenitens morit. omĩno morit ⁊ eterna liter cruciat ꝑm Aug. de pe. di. vij. c. fi. Et ideo eui ta impenitentiã ⁊ respice quia pcores videbunt cum bis malis filium hois venientem ⁊c.

Respice quinto .§. v.

post te seu retro scz peccata ꝓmissa ad satisfacien/dum nõ ad iterrandum. Nemo enĩ mittens ma/num suã ad aratrũ ⁊ aspiciẽs retro. aptus est re/gno dei Luc. ix. Ponere manuz ad aratrũ ⁊ aspi/cere retro. est post assumptã pniam vel religionẽ ad peccatum vel ad seculum corde redire. hoc asit a regno dei excludit. Sed oculos debet quis retro habere sicut habebãt aĩalia de quibꝫ scribit Apo. iiij. vt videlicz peccata ꝓmissa recogitãtes ea mor tificent In cuius figura legit ꝙ abrahaz; leuauit oculos viditq̃ post tergũ hrentẽ arietem corni/bus spinis. quẽ obtulit in sacrificiuz; ꝓ Isaac pri mogenito geñ. xxij. Abrahã intendẽs mactare primogenitũ in sacrificiuz suum vt deo placeret. signat virtuosum qui aliquando appetitũ rõnalẽ querit mortificare in honorẽ dei. dũ scz necessaria que dictat ratio. subtrahit sibi. Sed aspiciens re tro scz ad vitam preteritã ⁊ videns appetituz sen/sualem ⁊ animalem ducem passionũ. vt aries est duꝝ ouium. infixũ vitijs tanq̃ spinis ꝓscientiaz pungentibꝫ. a deo instruit vt appetituz bestialem offerat deo carnẽ suam crucifigendo cuz vitijs et concupiscentijs magisq̃ in discretis abstinentijs Quia ꝑm hiero Apud deũ nõ tam valet abstinẽ tia ciboꝝ; q̃z motificatio criminũ. ô pe. di. i. Uen suram. Respice ergo retro ad opera prava ꝓmis/sa ꝓpter que creatura exosa efficit deo ꝑm illõ ps. Odisti omes qui operantur iniquitatẽ. Que et si aliquando occulta sint hominibꝫ. deo tñ clare no ta. Unde ipe dicit. Scio opera tua. quia nomen habes quod viuas scz ꝑm apparentiã ⁊ mortuus es. Esto; viglans ⁊ ꝓfirma cetera que moritura erant ⁊ penitentiã age. Apo. iij. Respice retro ad locutõnes inutiles. quia vt dicitur sapientie ꝓo Sermo obscurus in vacuum nõ ibit. Et dicitur sermo obscurus locutio que nõ habet in se clarita tem edificationis ⁊ recte intentõnis ⁊ hic nõ ibit in vacuũ. i. nõ transibit sine punitione. Et vt di/cit apl's. i. ad coꝝ. xv. Corrumpunt bonos mo/res colloquia prava. Quod patet ꝑ experientiaz in pueris qui cũ a natura puri sint. efficiunt ꝑ ple/ni blasphemijs. periurijs. mendacijs. ꝓtumelijs. scurrilitatibꝫ. ꝓpter ea que audiunt ab eis inter quos ꝓuersantur. Respice ad cogitatiões pra uas Nam vt dr sapi. i. In cogitationibꝫ impij inter/rogatio erit scz in iudicio dei. ac etiam punicio de ipis si noxie fuerint. Unde dr mich. ij. Ue qui

cogitatis inutile. Et multomagꝫ vt erit eis qui i ipsis morant. Quod reprehẽdens dñs ait. Die re. iiij. Usquequo morabunt inte cogitationes norie. Et ideo poeta inquit. Principijs obsta Nam sero medicina paratur cum mala per longas conualuere moras.

Respice sexto que .§. VI

ante te sunt sez futura mala seu pricula. vt enī dicitur prouer. i. Frustra iacitur retie ante oculos pennatorū. Uidentes enim pennata id est aues retie ante se. ⁊ ex hoc extimantes piculū captōis ab eo declinant. Sic ⁊ habentes pennas virtutum cū aspiciunt que sunt ante se ⁊ vidēt pricula imminentia sibi puident ne capiatur a diabolo. Et in huius figuraz baalam pphēta dum iret ad maledicendū pplm dei apperiens oculos ⁊ vidēs ante se stantē angelū gladio euaginato ad pcutiendū eum. intelligens piculum suuz abiit retro sup̄steritꝫ vt hī nume. xxij. Ad significanduz qꝫ si quis dispositus sit ad male agendum. si oculos aperit mentis ad aspiciendū quid ante se est futuram sez dei vltionē. a malo aliqñ desistit. ne incidat manus dei viuentis ⁊ puientis. Debet aūt aspicere ⁊ pricula futura tribulatōis. vt eis si pōt debito mō obuiet. sicut fecit regina hester ad obuiandū interfectōi totius populi sui quā fraudulenter pcurauerat Aman ab assuero primo se in uuans oronibo. ieiunijs ⁊ alijs humiliationibo. Et exinde vtens hūana prudentia. vt posset al'oqui regem ⁊ reuocationē psuadere predicte sententie pauēs periculū quod imminuebat. vt scribitur hester. xiij. Et dei adiutoriū sublatū est periculum aman suspēso. Debet scōo aspicere pericula futura exercitationis. Sunt enī quedā exercitia magni piculi inꝺque ē platio Ulñ aug. in regula Quanto in loco sup̄ioi tāto in maioi versatur prelatio nō solū enī de sua. sed ⁊ de subditoꝝ aiabus dabit reddere rōem. Et p maxime plātio ecclesiastica. Ulñ aug. Nihil est in mōo ⁊ maxime hoc in tpe difficilius. laboriosius. ⁊ periculosius episcopi aut presbyteri ac diacon dignitate. di. xl Ante omīa. Exercitationē etiā negotiatōis ⁊ hoīs esse multū periculosaz ondit sapiens Ecci. xxvi. dicens Due spēs difficiles ⁊ piculose mihi apparuerūt. Difficile exuit negotians a negligētia sua sez erca salutē anime. ⁊ nō iustificabit caupo a peccatis labioꝝ. Et dicit negotians nō soluz ille qui rem emit vt eaz nō mutatā alteri vendat sed ēt qui ō materia empta artificia faciēs vendit Difficile est aūt inquit leo papa. inter vendētis ementis qꝫ mercium nō intervenire peccatū. ⁊ iō penitenti vtilius ē dispendia pati. qꝫ piculis negotiationis astringi de pe. di. v. Qualitas. Et per marie vbi est piculū mortal' nō est etiā liber a laqueis diaboli qui se militie mūdane voluerit implicare. Idē leo papa di. eadē. c. se. Tertio debet aspicere picula pplenionis vt videlicz vbi dubitat. pbabiliter in aliquo ope esse peccatū. precipue mortale nō faciat illud nisi oblata dubitatione qñ est ex scientia erronea. Dicit enī. Eccī. iij. qui amat piculū in illo pibit. Sed necꝫ cooperari ꝺz aut ratificare qd alij faciūt cuz piculo irrōnabiliter suo. Ulñ ⁊ dauid. aquaz ꝺcupitam de cisterna bethleem. quia tres viri fortes accesserūt illuc ad hauriendū eā cuz maximo periculo. qui ibi habitabāt hostes coꝝ pbilistīm. bibere noluit. sed effudit dicens. Quia in piculo animaꝝ suaꝝ obtulerūt mihi aquā. i. paralip. xi. Felix etiam quez faciunt aliena pericula cautum.

Respice septimo .§. VII

a dextris sanctoꝝ exempla sez vt similia agantur. Dicit enī ezechi. ix. de aīalibus electos significantibo qd omne corpus eoꝝ ⁊ manus plena oculis erāt. Et quia idē pphēta vidit in alia visiōe aquā egredientē a latere dextro ⁊ omnes ad qs puenit aqua ista salui facti sunt. ezechi. xlvij. Que aqua significat gratiā virtuose conuersationis. predentē a ꝺgregatione sanctoꝝ designatā p latus dextrū. Ideo respice ad dextrā vitā sez sanctoꝝ vt imiteris Unde iob. Respiciet sez homo hoīes ⁊ dicet. peccaui ⁊ vere deliqui. vt erā dignus nō recepi. xxxiij. Respice igit primo. qd sancti p maxime caput eoꝝ christus. habēt in se hūanitatē in ꝺbis ⁊ operibus suis ꝺpatiendo alioꝝ miserijs. Ulñ dicit apls ad titū. Apparuit benignitas ⁊ hūanitas saluatoris nostri dei sez in recipiendo peccatores. non abijciendo pauperes. flendo cū flentibo subueniēdo infirmantibo ⁊ hmōi. Et vt dicit sapi. xij. Docuisti populū tuū p talia opa qñ oportet iustum esse ⁊ hūanum. Ulñ dicit iob in dicta auctoritate Respiciet hoīes. homo autē dicit ab hūanitate. i. videbit iustos esse hūanos. scōo habent puritatē Nam ⁊ de minimis q̄ peccata nō reputant sibi consciam faciunt. Unde ⁊ aug. in li. ꝺfes. publice fatetur se peccasse in aspectu aranee. aꝝ capientium muscas in telis suis. Et canē insequentē lepozē. Et cū puer erat nō libenter iret ad scholas seu discere nisi ex metu verberꝝ. ⁊ hmōi. De. beat. hiero narrat eu se eius minia peccata. vt verba otiosa amarissime deflebat. tancꝫ scelera. Similiter ⁊ in prima collatōe abbatis moysi dicit. qd aīa sancta ⁊ p fecta etiā leuissimas cogitatōes peccatoruz in puncto tan gētes reputat quasi vt magnā fornicatōem. timendo ne ꝺs deserat eū. Et ideo dicit Job. qd aspiciēs hoīes sez sanctos. dicet peccaui. hoc est ꝺsiderando qd de minimis illi sibi faciunt cōsciam. nō se excusant sed accusant de suis sceleribo dicēdo peccaui. Tertio bñt sancti multaz aduersitatē. Ego enī ait dñs. Apo. iij. quos amo arguo ⁊ castigo. Et iudit. viij. Dēs q̄ deo placue-

runt ab initio per multas tribulatões transierũt fideles. Quod maxime fuit impletum in xpo. discurrendo p eius vitam ⁊ mortez. Et ideo vt ait apls ad hēb. xij. Aspiciētes in actorem fidei ⁊ cōsumatorē iesum qui sustinuit crucē confusione contempta. Et ideo vt dicit Job. q hoc aspiciendo dicunt hoīes vteam d ignus non recipi. Nam si innocentes ⁊ iusti tanta ppessi sunt, nihil est qđ recepi aduersum. respectu eorum que merui.

Respice octauo. §. viii.

a sinistris prauaꝝ gesta. vt tua opera ꝓfundantur In sinistra enī parte mali collocandi sunt in iudicio. quia sinistrā intētionē habuerũt ⁊ sinistra opa fecerũt. hoꝝ ꝓsideratio ꝓfusionem inducit nō modicā se ruisse dei. Propter quod dicit Isa. xxiij. erubesce sydon ait mare. Mare signat vitā ⁊ conuersationē peccatoris ⁊ mūdani Isa. lvij. Coꝛ impij quasi mare feruens. Sydon aūt ciuitas in insula maris. signat quietationē religiosorū ⁊ spiritualiū. que sunt separati a mundo. Qꝛ ergo mare dicit sydoni vt erubescat. signat ꝑm Greg. q vita secularis inducit ꝓfusionē vite spūali. ex cōsideratione sue actōis. Et hoc tripliciter. Primo cōsiderando quantū laborāt temporalia ꝓgregando et mala opando. Vñ hiere. ix. dicit vt inique agerent. laborauerũt. Et sapi. v. dicunt ipi reprobati Lassati sumus in via iniquitatis. ambulauimus vias difficiles. Unde in vitis patrū legit q cū pelagia publica meretrix pgeret ad ecclesiam in alexandriā. vbi erāt multi epi ꝓgregati. vnus ex eis sanctissimus fixe intuitus est eā admirās de ornatu eius ⁊ studio abbibito ad capiēdas animas. Et demū ꝓuersus ad alios epos. dixit cū multo lachrymis. Ista meretrix ꝓfundit ⁊ condēnat nos Non enī tempe vite mee ego habui tantā diligētiam ad placendū deo quātū ista habuit diligentiam ⁊ solicitudinē ad placendū mōdo. Demum ꝛone eius cōuersa est ad fidē ⁊ pniam. Magnaz erubescentiam debet habere homo. q plus faciat p mūdo ⁊ damnatiōe eius cꝫ p deo ⁊ saluatione sua. Unde apls ad ro. vi. Humanū dico ꝛc. Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire iniquitati ad iniquitatē ita nūc exhibete ea seruire iustitie in sanctificatōez. i. nō minus laboretis p deo cꝫ feceritis pro mōdo. Tcda vita mūdana ꝛ cōfundit vitā spūaliū m. inquantū sunt solicitiores ad inquirēdum diuersos modos augendi diuitias ⁊ cautiores ad vitanda damna tpalia. cꝫ spūales circa spiritualia. Unde xps luc. xvi. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in sua generatōe sūt. Tertio quia magis dolent de damnis mōdi. cꝫ multi boni de damnis aīe. Qui enī amittit substantiā vel aliquem ꝓsanguineū. dolet aliquādo vsq ad mortē. sicut experientia docet. Sed p damnis aīe ⁊ amissionis glorie vix pōt quis dolore ⁊ vnā lacrymā ab oculis extorquere. Sed vt dicit Aug. Sciat se culpabiliter reū qui defiet damna amici vel temporis. i. temporalia. ⁊ peccata cōmissa nō deflet. Et hoc precipue qñ ꝓcedit ex paruitate doloris ⁊ amoris dei. Deduc ergo quasi torrentē lachrymas ⁊ nō quiescat pupilla oculi tui Treñ. ij

Capi. octauū. De rōne supioꝛi ⁊ inferioꝛi.

Sciendum q ratio ⁊ intellectus in homine non possunt esse diuerse potentie. ꝑm. b. tho. in prima parte. q. lxxix. articu viij. Et hoc manifeste cognoscit si vtriusq ꝓsideret actus. Intelligere enī est simpliciter veritatē intelligibilem apprehendere. Ratiocinari aūt est ꝓcedere de vno intellectu in aliud ad veritatē intelligibilē cognoscēdā Et quia angeli pfecte possident scām modū sue nature cognitionē intelligibilis veritatis. nō habent necesse ꝓcedere de vno in aliud. sed simpliciter ⁊ absq discursu veritatē rei apprehēdūt Et iō dicunt intelligentie seu intellectuales. hoīes vero ad intelligibilem veritatē cognoscendā ꝓueniunt ꝓcedendo de vno in aliud. Et ideo hoīes rationabiles dicunt. Unde patet q rōcinari cōparatur ad intelligere. sicut moueri ad quiescere. vel fieri acquirere ad habere. quoꝝ vnū est perfecti aliud imperfecti. Manifestū est aūt q quiescere ⁊ moueri non reducunt ad diuersas potentias. sed ad vnam ⁊ eandem etiam in rebus materialibꝫ qꝛ per eandem materiam aliquid mouet ad locum ⁊ quiescit in loco. multo igitur magis ꝓ eandem potentiam intelligimus ⁊ ratiocinamur Aug. etiā dicit sup Gen. ad litterā. q illud quo homo irrōnabilibus aīalibus aīcedit. est rō mens vel intelligentia. vel si quo aliquo alio vocabulo cōmodius appellat. Et sic patet q rō ⁊ mēs sūt vna potentia realiter sed differunt rōne. Item nota q intelligentia non est alia potentia ab intellectu. Pro cuius declaratione dicit b. tho. q. vbi supra. q hoc nomē intelligentia ꝓprie significat ipm actum intellectus. qui est intelligere Uñ in quibusdam libris de arabico trāslatis substantie separate quas nos angelos dicim? intelligentie votant Forte ꝓpter hoc quia hmōi substantie semp actu intelligunt. In libris tñ de greco translatis dicunt angeli intellectus seu mētes. Sic ergo intelligentia ab intellectu nō distinguit. sicut potētia a potētia. sed sicut actus a potētia Inuenitur talis diuisio etiā a plōis. Quandoqꝫ enī ponunt quattuoꝛ intellectus scz intellectū agentem intellectum possibilem. intellectuz in habitu. ⁊ intellectum in actu vel adeptū. quoꝝ intellectus agens ⁊ intellectus possibilis sunt diuerse potētie. sicut ⁊ in omibꝫ alia est potentia actiua. ⁊ alia passiua Alia vero tria distinguunt ꝑm tres status intellectus possibilis. qui qñqꝫ est in potentia tñ. ⁊ sic

dicit possibilis. Quod est in actu primo. i. scientia et sic dicit intellectus in habitu. Quandoq; aut in actu secdo qui est ꝓsiderare. et sic dicitur intellect⁹ in actu siue intellectus adeptus. Nec obstat qđ in libro de spiritu et anima dicitur quod cum ab inferiori ad superiora ascendere volumus primus occurrit nobis sensus deinde imaginatō et postea ratio. postea intellectus. et postea intelligētia. ponitur enī intelligentia ibi pro actu intellectus et rō pro actu discursiuo. ipius intellectus. et sic distinguit intelligentia et ratio ab intellectu. sicut act⁹ contra potētiam. et nō sicut vna potētia ꝓtra aliā Sed et ille liber non est multe auctoritatis scōm thomā. Notandum etiam ꝙ diuisio intellectus in speculatiuū et practicum non est diuisio realis scz ꝙ sint diuerse potentie realiter distincte. sed sunt actus vnius potentie intellectiue diuersi ꝓ respectum ad finē. Quod intellectus speculatiuus est qui hoc quod apprehendit nō ordinat ad opus sed ad solā veritatis ꝓsiderationē. Practicus vero intellectus dicit quia hoc qđ apprehendit ordinat ad opus. Et hoc est quod dicit phūs in iij. de anima, ꝙ speculatiu⁹ differt a practico fine. Unđ et a fine denominat. Uterq; dic quidē speculatiuus. Ille vero practicus. i. opatiuus. Dicit etiaz phūs idem ꝙ intellectus specalatiuus ꝓ extensionē fit practicus. Et ex hoc probatur ꝙ nō sunt diuerse. quia vna potentia non potest mutari in aliam. tho. vbi supra. Ratio distinguitur in superiorem et inferiorem. Et circa hoc tria possunt cōsiderari ꝓ declaratione huius materie videlicet

Officium vel actum quo distinguuntur.
Vicium vel peccatum quo inficiuntur.
Gradum vel reatum quo intenduntur.

Quantū ad primū .§.i.

scz actū vl officiū quo distinguunt. Sciendū ꝙ ratio inferior vel superior nō sunt diuerse potentie sed vna que ꝓ diuersa officia et diuersos actus quos habet geminatur et distinguit. Et ꝓbatur tripliciter. scilz ratōne. similitudine et auctoritate Ratione autem probatur sic. Quanto potentia est immaterialior et simplicior. tanto existens vnita se extendit ad plura. Quod patet quia omnia sensibilia que diuersis sensibꝫ apprehendunt sensus cōmunis vna potentia existens apprehendit et discernit. Sz intellectus est simplicior et immaterialior omī potētie sensitiua. et particulari siue cōmuni. ideo ad plura se pōt extendere. Similitudine vero idez ꝓbat. Experimur enī qđ eadē potentia sensitiua scz visu superiora. vt corpa celestia solez et lunā et huiusmōi. et inferiora vt corpa terrestria. metalla et aīalia et hmōi. cernim⁹ et videmus. Ergo multomagꝭ eadē potentia intellectiua. que rō dicitur superior vel inferior. eterna et temporalia intueri valet. Et superior quidē ratio dr̄ put ea eterna cōtemplamur. Inferior, put ea tēporalia intuemur. Auctoritate idē ꝓbatur. Dicit enī Aug. xij. de ciui. dei ꝙ ratio superior est que intendit rebus eternis aspiciēdis vel consulendis. Et ipis rebus eternis ꝓspiciendis intendit sicut obiecto. ſm ꝙ eterna in seipis ratio superior cōtemplatur. Sed rebꝰ eternis consulendis intendit tangꝫ medio. ſm ꝙ ex eternis ratio superior accipit regulas agendoꝝ. vel ſm ꝙ eterna applicat ad dirigendā voluntatem et actionem. Verbi gratia. Cū aliquis ꝓ iudicium rōis deliberat de agendis. ex hoc ꝙ aliquid est deo acceptuz. vel diuina lege preceptū vel ꝓhibitū. tunc tale iudiciū rōnis attribuit rationi superiori. Sed cū aliquis per iudiciū rationis considerat de agendis ꝓ cauſas inferiores. vtpote furtū vel adulteriū vel alīd peccatum. nō est faciendum ꝓsiderandum actus turpitudinem. rōnis dignitatez. offensam bominum. et quantū sit peccatū sit damnosum et inhonestum. tunc tale iudiciū attribuit rationi inferiori. Hec rainerius post beatū Tho. in prima pte. et in questionibꝰ de veritate. Et principiū vel habitus cui ratio superior attribuit. est sapientia Principiū vo vel habitus cui rō inferior attribuitur. est scia. His vero duobus sapientie et scientie. directe opponunt stultia et ignorātia. Stultitia quidē sapientie. et ignorantia opponit scientie. Omnia autē alia peccata indirecte predictis duobus habitibus scz sapientie et scientiennie opponuntur in quantum regimē sapie scientiee in quolibet opere requirit. deprauatur. ratione cui⁹ omnis malus stultus dicit ignorans Rainerius post Tho. in prima parte.

Quātū ad secūdum .§.ii

considerandū scz vitiū quo ratio superior et inferior inficiunt. Notandū est ꝙ in vtraq; scz in rōe superiori et inferiori pōt esse peccatū. Hoc aūt sic ꝓbatur. Peccatum cuiuslibet potentie consistit in actu ei⁹. Rō aūt bz duplicē actū scz cognitiuū et directiuū. Rō enī primo ē cognitiua veri. et nūq; ratio in cōi errat respectu veri. Et similiter voluntas nūq; errat respectu appetitus boni i cōi. et sic nunq; in eis est peccatū. Si in particulari sic. Hz defectus rōis in cognoscendo vez causatur ex tribus scz ex omissione. ex electione. et ex passione. Ex omissione primo causat defectus rōis. qū scz quis bz circa ignorantiā veritatē vel errorem. ex eo ꝙ omittit scire vel cognoscere aliquid qđ pōt et debet scire. et sic est peccatū defectus talis rōnis Unđ aug. Illis omnino ignosci nō poterit. quia a quo discerēt copiā habentes opam nō dederūt di. xxxvij. c. fi. Secdo causatur defectus rōnis in cognoscendo veritatē ex electione. qū quis affectat et elegit nescire quod debet scire et pōt. vt li-

ter⁹ius ⁊ licẽtius peccet. ⁊ talis defectus rationis aggrauat peccatum de quo ꝓb⁹. Voluit intelligere vt bene ageret. Tertio defectus rõis circa cognitionẽ veri. causat⁹ ex passione. Sed hic notandũ q⁹ passio nõ absoluit rõem in vniuersali. sed in particulari. Vnde quia voluntas sequit⁹ iudicium rõis. sicut rõ peccat ex aliqua passione iudicãdo hoc esse bonũ. quod nõ est bonum. ita voluntas peccat in eligendo. qũ scz voluntas ex defectu rationis bonũ aliquod elegit quod nõ debet. Verbi gratia. Accipiat⁹ ⁊ ponant⁹ tria. duo vniuersalia ⁊ vnũ particulare. Et primũ est illud. Nulla fornicatio est cõmittenda. Jn iudiciũ rõnis in vniuersali est ꝓfectum. eo q⁹ in vniuersali rõ nunq̃ erraꝝ vt peccat. Secõdo ꝓponatur alia vniuersalis hec scz omis fornicatio est delectabilis. Jn hoc et est ꝓfectum iudicium rõis. Tertio ex his duabꝫ ꝓpositionibꝫ enumerabilibꝫ accipiatur vna particularis scz hec Accedere ad hãc mulierẽ est fornicatio. Tũc enim si rõ fuerit adeo fortis. vt nec etiam in particulari passione vincat⁹. erit recta electio ꝯclusionis. Tũc enim cõtinens eliget istã conclusionem negatiuã particularẽ veram scz fornicationẽ nõ ꝓmittere. Sed si rõ fuerit debilis. adeo vt a passiõe vincat⁹. erit puersa ꝯclusionis electio puta. dicet incõtinens fornicatiõe delectare. ⁊ sic ad hanc mulierẽ accedere. ⁊ ita erit peccatũ in rõe Hoc aũt ꝓ exemplũ probat⁹ de ebrioso. Sicut ei ebriosus põt ꝓferre verba sapientie in cõi. que tñ intellectu in particulari nõ capit. Sic ille qui est passionibꝫ subditus vel ligatus. licet habeat rõez non tñ verum iudiciuz rationis. cuius scz est dirigere interiores vires vel passiones ⁊ exteriora membra. Sciendũ tñ q⁹ motus illicitos nõ repremit ratio postq̃ deliberauit ꝓpiam rõem q⁹ motus passionũ insurgentes sunt inordinati. si circa tales motus illicitos immorat⁹ ⁊ non expellit semꝫ peccat. Et rõ huius ẽ. qui hmõi passionibꝫ ⁊ inordinatis motibꝫ membroꝝ exterioꝝ. ꝓ actũ ꝓprium rõis ⁊ voluntatis põt occurrẽ ⁊ obuiare. ⁊ ideo si nõ facit peccat. quia hoc est huiusmõi assentire ⁊ ei placere Raine. post tho. in. ij. sñaz.

Quãtuz ad tertiũ. ℌ. III

principale scz gradũ vel reatũ quo intenduntur ratio inferioꝝ ⁊ supioꝝ. Notande sunt tres ꝯclusiones Prima ẽ q⁹ in vtraq̃ rõe scz supiori ⁊ inferiori põt esse peccatũ. Quod sic ꝓbatur. cũ voluntas inordinat⁹ ex falso iudicio. vel ex falsa deliberatione rõis ꝓ rões diuinas. ex qua ratõis inordinatõe ⁊ falsa deliberatõe sequit⁹ electio prauа tunc est peccatũ in rõe superiori. Verbi gra. si dicatur sic. Omne prohibitũ lege dei est vitandum Ex hac deliberatõe rõis hereticus dicet. Oñe iuramentũ a deo est ꝓhibitum. Ergo eliget ⁊ ꝓmittet se potius mori. q̃ iuret. Et sic voluntas eius inordinatur ꝓ falsum ⁊ inordinatũ iudiciũ rõis superioris. Similiter in rõne inferiori potest esse peccatũ. cum scz voluntas inordinat⁹ ex falso iudicio vel falsa estimatione rõe temꝑaliũ ⁊ creaturarum. Sicut verbi gra. Si quis post deliberationem iudicet omnẽ delectatõem esse ꝓsequendam ⁊ ꝑsiderans fornicatõem esse delectabilẽ. ꝯcludat eam esse ꝓsequendam. tunc est peccatũ in rõe inferiori Secõda ꝯclusio est q⁹ in rõe superiori põt esse peccatum mortale ⁊ veniale. Habet enim ratio duplicem actũ. subitũ ⁊ deliberatũ. ⁊ quantũ ad actũ subitũ. nõ est ibi mortale. Et rõ hui⁹ est. q⁹ contingit hoc ex subreptione mẽtis ante iudiciũ rõnis. Verbi gratia apprehendit aliquis subito ꝓ rationẽ aliquid esse tanq̃ impossibile circa fidem. vt deũ esse eternũ vel esse trinũ ⁊ vnũ. tunc si anteq̃ rõ aduertat hoc esse cõtra mandatũ dei. dicat deũ non esse trinũ ⁊ vnũ. nõ est mortale sed veniale. Quantũ vero ad actũ secũm rõis scz deliberatũ. põt esse in rõne supiori. ⁊ mortale ⁊ veniale. Nam postq̃ ꝓ deliberationem rõis ꝓcepit aliquid esse preceptũ dei. puta. q⁹ credat⁹ deum esse trinum ⁊ vnũ. si discernendo descendit ab hoc ꝓcepto. erit mortale. Sed si rõ supioꝝ post deliberationẽ. quia ꝓcepit quod occurit agendũ non esse cõtra legẽ dei sed preter. est veniale peccatũ sicut verbum occisum ⁊ huiusmõi ⁊ tunc in rõe supiori est veniale. Et ℌ nisi illõ quod ex se est veniale. deliberate paratus esset facere. etiam si esset cõtra preceptũ. Nam tũc tale facere vel ad huiusmodi cõsentire esset mortale Tertia cõclusio est q⁹ in rõne inferiori qñq̃ est mortale qñq̃ veniale. Rõ huius est. quia cũ inferioꝝ ratio circa inferiora nõ habeat nisi actũ deliberatũ. Si quis ꝑsentit in id quod est veniale ex genere. puta mendatiũ iocosum ⁊ huiusmõi. erit veniale. Sed si ꝑsentiat in id qđ ex suo genere est mortale. vt in furtum. rapinam. vsuram. ⁊ huiusmõi. erit mortale Raine riuꝫ post tho. in. ij. sñaz. Et nota q⁹ ligatio rõis põt causari ex quinq̃ Primo ex natiuitate. sicut illi qui nascunt amentes. ⁊ ꝓ totam vitã nũq̃ habuerit lucida interualla. Et tales quicq̃d operantur de genere bonoꝝ vel maloꝝ nõ imputatur eis ad meritum vel demerituz hui⁹ ratio est. q⁹ q⁹ sicut non sunt ꝑpotes rõis. ita nec habent vsum ꝓprie voluntatis. ⁊ bis põt dari baptismus ⁊ viaticum sed non alia sacra mẽta ⁊ crisma Ligatur secõdo rõ ex infirmitate supueniente vt furia. amẽtia freneſi ⁊ huiusmõi. Et si talis infirmitas impediat iudiciũ rationis ꝑm oñe tẽpus. ita q⁹ nunq̃ habeat lucida interualla. Si ipa accidit infirmitas sine vlla culpa sua precedenti. tunc excusatur omnino in his que facit de genere maloꝝ. et iam ⁊ a pena temꝑali. ar. ad hoc. xv. q. i. aliquos. Sed si nõ impedit infirmitas iudiciũ rõis ꝑm omẽ tempus quin habeat lucida interualla non excu-

satur.immo grauius inculpat in malis. si in illā infirmitatē incidit ex culpa sua sed si sine culpa sua tunc excusat. ¶ Tertio causatur ligatio rōis ex dormitione. ⁊ ideo quicquid accidat in somno siue polluno.siue aliquid aliud. de se non est peccatum. Ratio huius est. quia ibi est ligatū iudiciū rationis ⁊ arbitrium voluntatis ex quibꝫ peccat homo ⁊ meret de hoc plene infra in tertia pte. ¶ Contingit quarto ligatio rōnis ex turbatione seu stupore. sicut fuit in lotho quando turbatus ꝺ scelere sodomitaꝝ quod ꝓpetrare volebant in hospites suos. voluit flagitiū flagitio ꝓmutare. offerendo filias ꝓmixtioni. ne illi paterentur iniuriā Ut patet Gen. xix. Vbi notanduꝫ. qꝺ in lotho fuit duplex voluntas. Vna rōis vel deliberationis. q̄ voluit hospites ab iniuria liberare. ⁊ hec est ꝓmēdanda ⁊ imitanda. alia fuit ex ꝓturbatione. quia filias crimini voluit exponere. ⁊ hec est aliqualiter excusanda. sed non imitanda. Et quia in lotho fuit ista turbatio in sensualitate non in rōe deliberata. sed subitus motus fuit in eo. ideo peccatum fuit veniale. Aliqui tamen dicunt qꝺ peccauit mortaliter. ¶ Quinto contingit ligatio ex ebrietate. Et si ebrietas accidat ex excedenti ⁊ libidinosa potatōne vel aduertēter. est ibi ⁊ pena ⁊ culpa ⁊ causa culpe que in ebrietate cōmittit. Sicut accidit lotho quando inebriatus fuit a filiabus suis. genes. xix. Rainerius post tho. in summa.

¶ Capitulum nonum de sindresi.

Sindresis nō est

potentia anime. sed quidaꝫ habitus Circa quam tria possunt cōsiderari scz quidditas. impeccabilitas ⁊ inextinguibilitas. Et quantum ad primū sciendum. qꝺ sindresis est quidam ꝓnaturalis habitus siue cōnaturale lumen. cuius actus vel officium est hominem retrahere a malo. murmurando ꝓtra peccatum. ⁊ inclinare ad bonū. Q. aūt in nobis sit istud lumen scz sindresis. ꝓbatur sic. Sicut enim in anima nostra est aliquis habitus vel aliquod lumen respectu cognoscibilium. quez habitum vocamus intellectū principioꝝ scz lumen intellectus agētis. ita in aīa nostra est quidā habitus naturalis. siue quoddā lumen naturale principioꝝ operabilium. que sunt vniuersalia principia iuris naturalis. quod scz lumen vocamus sindresim. que omni malo resistit. ⁊ omni bono cōsentit. Vnde aug. in li. de baptismo parvulorꝝ diffiniens sindresim dicit sic. Sindresis est lumen innatum ⁊ anime ꝯcreatū. quo dirigim̄ ⁊ movem̄ ad faciendum ea. que ꝓtinent ad iustificationē culpe ⁊ pene. ⁊ ademptionē glē. Hāc basilius appellat naturale iudicatoriū. Ita qꝺ sindresis ⁊ naturale lumen rōnis quo resistimus omni malo. ⁊ assentimus naturaliter omni bono. Pro cuius declaratione sciendū qꝺ ratio aīe habet tria facere scz cognoscere deliberare. ⁊ iudicare. Primo em̄ est cognitiva opabilium. Et talis rō nō est sindresis. Cuius rō est. quia in cogitatiōe boni vel mali vt sic. nō ꝓsistit meritū vel demeritum. Jn sindresi aūt sic. Secōo modo. rō est deliberativa opabiliū ⁊ talis etiam ratio non dicitur sindresis Cuius ratio est. Quia ꝑm cognitōem deliberativā contingit peccare. Sindresis autem peccare non potest Tertio modo ratio est iudicativa operabiliū et hoc duobus modis. videlicet vel operabilium. que ad mores non spectant. ⁊ talis ratio non est sindresis. vel credibiliū aut operabiliū. que ꝓtinent ad bonos mores. ⁊ tale lumē naturale rationis dicit sindresis. Jtem nota qꝺ licz sindresis naturaliter inclinet ad bonū nō tamen in opꝰ meritoriuꝫ ex puris naturalibus sine gratia dei Jtem liberū arbitrium non est idē qꝺ sindresis quia liberū arbitriū habet iudiciū de particulari operabili. Sindresis aūt de operabili iudicat in vniuersali. Sed nec sindresis est idē qꝺ ꝓscientia quia ꝓscientia recipit errorem ⁊ ꝓturbationē. nō aūt sindresis. Jā cōscientia ex parte supioris fim rem reducitur ad sindresim tho. prima parte. q. lxxix. arti. xij. Et in questionibus de veritate. Et alexander secūda parte summe Raine. ¶ Quātum ad secundum scz impeccabilitatem. sciendū qꝺ sinderis peccare non potes triplici ratione scz oppositionis. opationis. ⁊ imitationis. Et primo ratione oppositionis. probatur sic. Sindresis ⁊ fomes opponunt̄ eo qꝺ cōtrarias inclinatōes hūt Sed fomes semꝑ inclinat ad malum. ergo sindresis semꝑ inclinat ad bonum. Secōo scz ratione naturalis opationis. probatur sic. Quod naturaliter ineſt semꝑ ineſt. sed naturale est sindresi. qꝺ remurmuret. ⁊ resistat peccato. quod est contrarium ad consentire peccato ergo nunq̄ in malum consentit. ⁊ per ꝓsequens nunq̄ peccat. Tertio scz ratione imitatōis. sic probatur. Sindresis respicit ⁊ imitatur superiorem partē rōis. sic fomes inferiorē. Sed pars superior rationis peccare nō potest. ergo nec sindresis Tho. in questionibus de veritate Rainerius ¶ Circa tertiuꝫ scz eius inextinguibilitatem. sciendum qꝺ sindresis quantum ad eius effectū qui sunt inclinatio ad bonum ⁊ displicentia mali culpe. Cū queritur vtrum possit extingui. sciendum qꝺ hec extinctio potest intelligi quadruplex. Primo ex parte habitualis luminis. Et sic nō potest sinderis extingui. quia sicut impossibile est qꝺ anima priuet lumine intellectus agentis. per quod huiusmōi speculabilia ⁊ operabilia innotescunt. cum sint ꝺ essentia anime. ita impossibile est qꝺ anima priuetur lumine sinderis. cum sit de natura ipius anime. Secūdo modo potest intelligi sindresis extingui. ex parte organice lesionis. ⁊ hoc modo nō

Capitulum Decimuz

corrumpitur sed aliquãdo extinguitur. i. intercipit actus eius in nõ habentibꝫ vsum liberi arbitrij. vl' in non habentibꝫ vsum rõis ꝓpter impedimẽtum proueniens ex lesione organoꝝ corpalium. a quibꝫ ratio nostra indiget accipere. Tertio mõ põt intelligi extinguj ex parte passionis ⁊ hoc modo non in vniuersali sed in particulari. actus synderesis respectu particularis eligibilis ⁊ operabilis extingui põt. Quod patet quia vis ꝯcupiscentie vel alterius passionis ita rõem in particulari absorbet. vt eligendo synderesis vniuersale iudiciũ. ad actum particulare nõ applicet. Quarto modo potest intelligi hec extinctio ex parte crimi nis Et sic ille qui habet habitũ alicuius vitij. est quidã corruptus circa principia operabiliũ. Nõ quidem in vniuersali sed in particulari operabili. inquantum scilicet per habitum vitij deprimitur ratio. ne vniuersale iudicium applicet ad particulare operabile. Et sic dicitur extingui in tali lumine synderesis. vt scz non sequatur in eligendo. ibi Tho. in. q. de veritate. q. xvi. Et sciendum ꝙ licz in beatis remoueatur omnis inclinatio ad malum. non tamen per contrariũ amouetur in damnatis omnis inclinatio ad bonum. Et non extinguetur in damnatis synderesis inclinans ad bonũ. Cuius ratio est. Quia malum est preter naturã ⁊ ideo nihil ꝓhibet inclanationem ad malũ a beatis remouere. cum etiam fomes accidentaliter sit in anima. ⁊ posset extingui per gr̃e excellentiam. vt in beata virgine. Sed bonum et inclinatio ad bonũ consequitur ipsam naturaz. ⁊ synderesis naturaliter est in anima. Unde natura manente non potest inclinatio ad bonum tolli etiam a damnatis. scz quantum ad istum actum ⁊ naturalem inclinationem ⁊ appetitum bonuz. Est autem synderesis absolute extincta in diabolo et damnatis quantum ad istud. scz actuz boni meritorij et displicentiam mali culpe. Sed in collatione ad penam nõ est extincta synderesis in diabolo ⁊ dãnatis Unde Isa. vltimo. Vermis eorum nõ morietur Vermis eorum est remorsus conscientie secũdũ aug. Sed remorsus ꝓscientie causatur ex hoc ꝙ synderesis remurmurat a malo ratione pene. Ergo synderesis nõ extinguetur in damnatis Hec Aler. ij. pte summe. q. lvij. Rainerius.

¶ Capitulum decimum. de conscientia.

Conscientia non ẽ

proprie nec potentia. quia conscientia deponi potest. potentia autez deponi non potest. Nec est etiam habitus quia tunc nõ esset vnuz quid. sed multa per multos enim habitus cognoscitiuos dirigimur in agẽdis. Tamen aliquando sumit ꝓpotentia. Unde. Origenes dicit. ꝙ continentia est spiritus coректor et pedagogus anime sociatus. Et summit ibi spiritus ꝓ mente seu ratione Et sit conscientia dicitur spiritus in quantum est quoddam dictamẽ mentis. Quia etiam habitus est principium actus ideo nomẽ conscientie attribuitur aliquando. primo habitui naturaliter scz synderesi. Sicut hiero. sup ezechielem. conscientiam synderesim vocat. Sed conscientia proprie est actus. Nec obstat quod dicitur. i. ad Thi. i. de quibusdam ꝙ est inquinata eorum mens ⁊ conscientia. actus autem non est subiectũ inquinatõis. Inquinato autem dicit esse in conscientia. nõ sicut in subiecto. sed sicut cognitum in cognitione. inquantum scz aliquis scit se eẽ inquinatũ. beatus tho in prima parte. q. lxix. arti. xiij. Habet autem ortum cõscientia ex naturali iudicio rationis. quod dicit lex intellectꝰ. ⁊ ab eo est ꝺucta ⁊ deriuata vt quedam conclusio. Verbi gratia. Fit in animo vel in mente hominis quasi quidam silogismus. Cuiꝰ maiorem premittit synderesis dicens. omne malum esse vitandũ. Minorem vero huius silogismi assumit ratio superior dicens. Adulterium eẽ malũ. quia ꝓhibitũ ẽa deo. Ratio vero inferior dicit adulterium esse malum. quia vel est iniustum vel quia est inhonestum. Conscientia vero infert conclusionem dicens ⁊ concludens ex supradictis. Ergo adulterium est vitandum. Propterea dicitur ꝓscientia. quasi ꝓcludens scientia. eo ꝙ cõscientia ratõe supradictoꝝ scz synderesis rõis superioris ⁊ rõis inferioris ꝓclusionẽ infert. b. tho. in. ij. sñiaꝝ di. xxiij. Conscientia dicit facies aie iuxta illꝺ matth. vi. Faciez tuã laua. i. ꝓscias maculis pcoꝝ fedatã. Et ꝺr ꝓscia facies rõe diuersificatõis. quia sicut inter tot hoies nõ ẽ dare duas facies omimodo similes. qꝺ mirꝝ ẽ. ita nec duas conscias omino similes. i. in omnibꝫ idẽ sentientes. Secꝺo rõe tenuatõis. quia sicut faciesnũ cooperitur ⁊ si omia alia aliquando cooperant. ita ꝓscia cooperiri nõ põt. libri sunt aperti dañ. ir. Tertio rõe dispositõis. quia sicut fm ꝙ quis est effigiatus in facie. vel ꝓponit faciẽ. cõprehendit ꝺ dispositõe interiori. ita fm opa ꝙuersatõis alicuiꝰ cognoscitur de probitate vel malitia Ecclesia xix Ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Est tamen triplex facies spiritualis scz rõnalis que est conscientia. ꝓs ostende faciem tuã. non leoninaz vel vulpinã ⁊ hmõi. Salutaris que est humanitas xp̃i ⁊ cõuersatio eius ꝓs. Respice in faciẽ xp̃i tui In hac sunt omẽs sensus. i. omẽs gr̃e cõgregate. Hester. xv. Facies tua dñe plena est oim grauz Diuinalis que est dei essentie clara notitia. i. coz. xiij. Videbimus tũc facie ad faciẽ. Hanc triplicẽ notat ꝓs. ibi. Erꝺiuit te facies mea q ad ꝑmã faciem tuã dñe requirã. quo ad scꝺm. ne auertas faciem tuam a me. quo ad tertiam.

Circa conscientiã .ℌ.I

videda sunt tria scz significatum actū ⁊ effectum

Quātū ad primū sciendū .q̄ ꝓscīa significat applicationē nr̄e notitie seu cognitōis ad aliquez actuz particularē. Unde bugo in li.ij. de aīa diffiniens eā sic ait. Conscīa est cordis scientia. Unō dicīt ꝓscientia quasi cū alio scientia. Et subdit. Cor enī ⁊ se nouit se sua scīētia ⁊ multa alia. Aliī enī se nouit. appellaī ꝓscīa. qñ p̄eter se alia nosci appellaī scientia. Applicaī aūt nostra notitia vel cognitio ad aliquē actū particularē tribz modis. Primo ꝑm q̄ cognoscimus. ꝓsideramus an aliquis actus sit factus vel nō. Et cū dicīt in cōi vsu loquendi. Hoc nō est factū ꝛc conscīa mea. i. nescio vel nesciui an hoc esset factū. scōm q̄ dicīt Genē. xliij. Non est in ꝓscientijs nostris quis posuerit pecuniā in saccis vris. Vel etiā applicaī scientia vel cognitio nostra ad aliquid qđ sic factū. ꝑm q̄ dicītur Eccē. vij. Scit ꝓscientia tua q̄ tu crebro maledixisti alijs. Scđo applicatur scientia vel cognitio nra scz. an actus sit rectus vel nō scōm quod iudicamus hoc quod factū est esse benefactum vel nō benefactū. Tertio modo applicatur scientia ⁊ cognitio nostra ad aliquē actuz an sit fiendū vel nō. ꝑm q̄ p̄ sciam iudicamus an aliquid sit fiendum vel non fiendum.

Secundū hec po .§.II

test considerari triplex officium seu actus conscientie. ⁊ sic patet q̄ ꝓscīa impcaz triplicē actū. primus est testificari. secundus est accusare. tertius est soluere vel ligare. Primus igitur actus cōscientie est testificari in preterito. in quantum cōscientia prohibet testimonium. sicut illud in quo est scriptum aliquid. illud testificatur siue bonuz sit vel malum. Unde apl's Ro. ij. Testimoniū illis reddente conscientia eorum. Et aug. quando deus iudex erit. alius testis q̄z cōscientia tua nō erit. Inter iustum iudicem ⁊ conscientiam tuaz noli timere. nisi causam tuam. xi. q. iij. Custodi.

Dicitur autem conscientia esse testis factorum vel non factoruz. inquantum conscientia retinet illud contra quod voluntas fecit quasi voluntatem accusans de eo q̄ sibi nō obediuit. Et sic ꝓscīa hz virtutē dictamīs dictat'ei ꝓscīa an aliquid sit factū vel nō. Istud aūt dictamē nil aliud est. q̄z pcuentio p̄cepti diuini. ad eum qui hz conscientiā

Scōs actus seu officiū ꝓscientie est accusare ⁊ excusare. reprehendere ⁊ remordere de malo ꝓmisso ⁊ bono omisso. Unde apl's ro. ij. Cogitationuz inr' se accusantiū aut defendentiū in die iudicij ⁊c. Aug. quē cōscientia defendit liber est inter accusationes. Et liber sine accusatione esse nō potest. si sola que intus adijcit cōscientia accuset. xi. q. iij. ī cunctis. Iste actus scōs potest dici examinatio in quantū conscientia examinat que iam facta sunt an sint recta vel nō recta. an benefacta vel malefacta. Et quando p̄ examinationē inuenīt id quod factū est discordare a ꝓscientia a qua examinatur dicīt cōscientia remordere vel accusare. Quādo inuenīt illud quod factū est. p̄esse esse scōm formā cōscientie vel scientie. dicīt conscientia defendere ⁊ excusare. Tertius actus cōscientie est ligare vel soluere. Nam cōscientia obligat ad pcm. Quia omne illud quod fit contra conscienniam etiam si sit bonū. peccatuz ē Unde apl's Ro. xiiij. Omne quod non est ex fide. peccatuz est. Super quo verbo ambro. in glo. Omne quod fit etiā si in se ⁊ de se sit bonū. ⁊ tamen non sit ex fide. i. contra ꝓsciam vt scz credamus esse malū peccatū est Et. xxxviij. q. i. omnes. §. se dicīt Omne qđ ꝓtra conscīam est. edificat ad gehennā. vbi dicit glo. ⁊ bene. Cōtra ꝓsciam scz p̄cepti vel ꝓhibitionis. hoc est ꝓprie facere ꝓtra cōsciam. i. facere cōtra illd qđ cōscientia dictat esse in p̄cepto vel ꝓhibitōe Facere aūt aliquid quod cōscientia dictat esse de male. nō est nisi veniale. nisi illud de se esset mortale. Et hoc est facere nō contra sed p̄eter cōsciam Et iste actus tertius ꝓscientie dici pōt consiliatō Nam ad conscientiā pertinet de agendis ꝓsiliari Et cum p̄ consilium inuenitur an aliquid sit faciendum. scōm hoc conscientia dicitur instigare vel ligare. Cum aūt per consiliū conscientia inuenit. q̄ ñ sit faciendū aliquid quod occurrit. tūc cōscientia dicīt absoluere vel retrahere. Et sic cōscīa habet virtutem ligaminis. inquantū constringit voluntatem. vt non possit sine nocumento deformitatis culpe in aliud tendere. q̄z ratio vel conscientia iudicat. Sicut ligatus corpaliter necessitatē hz cōsistendi in loco vbi est ligatus Raine.

Circa effectum .§.III

conscientie tria possumus cōsiderare scz defectū deuiationis. i. quomodo nescientia errat. moduz obligationis. s. quomō ligat diuersum cōsecutōnis scz quomodo sequīt magna consolatio ex cōscientia si est recta. ⁊ econtra afflictio si est mala.

Quantū ad primuz sciendum. q̄ conscientia errat duobus modis. scilicet ex falsa assumptione ⁊ ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assumptione. puta quādo aliquis assumit aliquod malum vel falsum tanq̄z bonum vel tanq̄z vez. Uerbi gratia vt bis qui occidebant apostolos dictabat conscientia. q̄ ex hoc placerent deo Joh. xvi. Uenit hora in q̄a omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se prestare deo vel quando sin tēresis dicit. Omne ꝓhibitum ad deo esse vitandum. Conscientia autem fundatur in hoc q̄ iuramentū sit a deo prohibitum. ⁊ ideo falso credit illud esse vitandum. cum ante permittat se mori q̄z iuret. sicut facit hereticus. Secundo errat

Capitulum Decimuz

conſcientia ex falſa applicatione. ſicut cum ex aliquibus veris aliqua conſciẽtia erronea format. Verbi gratia. vt ex hoc q̃ deus eſt ſuper omnia diligendus aliquis formet ſibi hanc conſcientiã ſcilicet q̃ nihil poteſt ſimul diligi cum eo ꝑ tantum deũ. Quedam enim ꝯcluſiones ſunt in quibus ita relucent prima principia operandorum. q̃ circa ea conſcientia errare non poteſt Sicut deum non eſſe diligendum. malum ſcienter eſſe faciendum ⁊ huiuſmõi. Et quedam alia ſunt circa que errare poteſt ⁊ errat. vt ex dictis patet beatis Tho. in queſtionibꝰ de veritate queſt. xvij. Exemplum etiaz poteſt poni de eo qui facit id quod habet ſpeciem mali. licet non ſit malum. exiſtimans ſibi ſufficere intentionem bonam quam habet non curãs de ſcandalo proximi. Sicut faciebant quidam in eccleſia primitiua fideles. qui comedẽbãt ydolatica. licet non in veneratiõe ydoli. tñ coram ſimplicibus qui inde ſcandalizabantur illos imitantes. ſed in veneratiõem ydoli quod extimabant alios facere. Quos reprehendit apoſtolus Roma. xiiij. Cñ aug. Conſcientia noſtra nobis neceſſaria eſt propter nos. propter vos fama noſtra non pollui. ſed pollere debet in nobis Que res ſunt ꝯſcientia ⁊ fama. Conſcientia ẽ neceſſaria tibi. fama proximo tuo. Qui fidens conſcientie. negligit famam ſuaz. crudelis eſt. xij. q. i. nolo.

Ad maiorem euidentiam predictorum nota. q̃ error conſcientie cauſatur ex ſeptem cauſis. Primo ex ignorantia. ex eo enim q̃ ratio apprehendit malum ſub ratione boni. ⁊ bonuz ſub ratione mali. ſequitur error in conſcientia et peccatum in voluntate. Et ignorantia quidem ſi ſit iuris naturalis vel diuini. nullum excuſat habentem vſum rationis. Ignorantia aũt iuris canonici vel ciuilis quando excuſat vel non. habetur i. q. iij. ſ. vltimo in tex. ⁊ gloſis.

Secundo error conſcientie cauſatur ex negligentia Sicut cũ aliquis propter laborem vel alias occupationes negligit adiſcere vel ab alijs querere ⁊ ſcire illud per quod a peccato retrahꝛetur. tunc enim ignorantia eius quod quis ſcire tenetur. propter talẽ negligentiam eſt voluntaria. Vnde voluntas cõcordans conſcientie erranti. ex negligentia ſciẽdi ad quod tenetur. eſt mala. Et ideo aug. dicit. Illis omnino ignoſci non poterit qui habentes a q̃ diſcerent. operam non dederunt. di. xxxvij. cap. ſi.

Tertio error conſcientie cauſatur ex nimia vel inordinata ſui benivolentia. Ex eo enim q̃ aliquis nimis ſeipm diligit. inclinat ⁊ precipitat cõſcientiam ad illud quod appetit. ⁊ ſic eam a ſua rectitudine facit declinare. Vnde ſeneca. Perit omne iudiciũ cum res tranſierit in affectum. Talis conſcientia diligentis nimis ſeipſum. eſt nimis larga. ⁊ ideo cauenda. quia facit hominẽ preſumptuoſum. dicens malum eſſe bonum. ſaluat damnandum.

Quarto error conſcientie cauſat ex cordis puſillanimitate. qua quis timet nõ timenda ſcõm rectũ iudiciũ rõis. Juxta illõ ꝑs. Illic trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. i. cãrõnalis timendi. Et talis ꝯſcientia eſt nimis ſtricta. vt dr boſtiẽ. Magis ſcrupuloſa eſt erranea q̃z theologica. ⁊ ideo vitanda. quia multũ piculoſa. Nã facit de bono malũ. de feſtuca trabẽ. i. de leui peccato graue. generat deſperatõez. damnat ſaluãdum. Vnde deponenda eſt ad conſiliuz alterius.

Quinto error conſcientie cauſat ex ſuperbia. ſez quando quis non humiliat intellectum ſuũ. vt velit melioribus. prudentioribus. ⁊ ſuperioribus credere. Nam conſcientiam in differentibꝰ tenetur ſecundum diſcretionem prelati formare Quamuis enim in his que ſunt precepta vel prohibita a deo. conſcientia recta plus obliget q̃z preceptum ſuperioris. eo q̃ obligat virtute precepti diuini. quod eſt magis preceptum prelati. Vnde in talibus conſciẽtia recta eſt iudex immediate ſub deo. ita quod nullum habet iudiciũ ſupra ſe aliũ adeo. Jn indifferentibꝰ tamen preceptum prelati plus obligat q̃z conſcientia. Et ſic cõſcientia ſubditi in huiuſmodi. non ſolum deum. ſed etiã prelatum habet ſupra ſe. ⁊ ideo ſecundum diſcretionem prelati formari debet. Nã ſubditus non habet iudicare de precepto prelati. ſed de impletione precepti. que ad ipſum ſpectant. hec beatus tho. i queſtionibus de veritate. Vnde ſeculares. ſequi debent ſententiã prelatorum in his que ad cathedram ſpectant. Juxta illud Math. xxiij. Quecũq̃z dixerint vobis. facite. Religioſi tenẽtur ſequi ſcientiam prelatorum vel mandatorum eorum in his que non ſunt contra deum vel contra regulam vel contra conſtitutiones. vel contra ordinãtiões capituli generalis. Cauere tamẽ debent prelati ne indiſcrete precipiant propter periculũ conſcientiarũ ſubditorum. Alexander ſecunda parte ſumme. argumentum ad hoc. xi. q. iij. Si is qui preeſt. Et. c. quid ergo mirum.

Tertio cauſatur ex conſcientie ꝓplexitate. i. ex quedam dubietate. ex qua quicquid fiat ſequitur. ineuitabilitas vel neceſſitas peccandi. puta cum videt ſe quis inter duo opabilia poſitum. quorũ alterum oportet agere. quodcunq̃z fecerit. impoſſibile eſt non peccare. Super quo dicitur ex conſilio tolerano. Duo mala ſz cauiſſime ſint ꝓcauẽda. tñ ſi pricipli neceſſitas. vnũ ex his ꝓperatre ꝓplerit. id debem⁹ reſoluere q̃ minori nexu noſcit obligare. di. xiij. c. i. Sz hec ꝓplexitas q̃z tũ ad rẽ nihil eſt. vt dicit ibi glo. ſu maria. Nec ẽ verũ q̃ aliquis poſſit eſſe ꝓplexus. inter duo mala. procedere ꝑt ex ſtulta opinione ipius ⁊ erronea cõſcientia. vel ex preſumptione alicuius. in quo vult manere firmus puta iurauit aliquis occidere hominem. formatꝫ ibi conſcientiam licet erroneam. q̃ ſi nõ occidit

periurat. si occidit homicida est. Et sic est perplexus ex fatua extimatione. Nam ꝛ non occidendo periurus non est. Et secundū hanc ꝓplexitatem dicitur ī illo. c. Q minus malum eligendum est Item tenet quilibet cōmunicare in pascate. Illi quis habēs odiū nō vult dimittere, ꝛ hoc presup posito ē pplexus. quia si ꝯmunicat cū odio. peccat mortaliter. ꝛ si non ꝯmunicat similiter. Sed dimittere pōt ꝛ debet odiuꝫ. ꝛ sic non est perplexus simpliciter. Septimo causat error ꝑscie ex humilitate ꝛ cordis puritate. Unde greg. Bonaruꝫ mentiū est ibi culpas agnoscere vbi culpa n̄ ō est dis. v. ad eius. Ubi dicit glo. Agnoscere. i. timere Non aūt debet quis se culpabilē dicere, vbi non est scōm sui extimatōez, quia hoc ptineret ad mēdaciū ꝛ yroniam. In primis sex modis error conscientie semp est reprehensibilis. ꝛ volūtas seqns cōscīam errantē semp mala. Septimo aūt modo est laudabilis. Cuius rō est, quia ad bonitatem mētis ptinet vt homo ad iustitie pfectionē tēdat ꝛ ideo ī culpā reputat ñ solum si deficit a ꝯmuni iustitia qnod vere est culpa, sed etiam si deficiat a perfectione iustitie quod quandoꝙ culpa nō est

Quantum ad se. ℣. IIII.

cundū sez modū obligationis sez q̄o cōscientia ligat. Nota q̄ conscientia non obligat in virtute ꝓpria sed in virtute precepti diuini. Quod patꝫ quia nō dictat aliquid esse faciendū vel nō faciendū hac rōe. quia sibi videt vel nō videt. Sed sub hac rōe. quia ē a deo p̄ceptū vel ꝓhibitū, vt dicit bea. tho. in. ij. sen. di. xxxix. Nullus aūt ligat p̄ precepti aliqd̄ nisi mediante scīa illius precepti. Et ideo ille qui nō est capax noticie p̄cepti. nō ligat precepto. Nec aliquis ignorās preceptū dei ligat ad preceptū faciendū. nisi quatenus tenet scire preceptū. Si aūt nō tenet scire nec scit. nullomō ex p̄cepto ligat. Tenet autē scire quilibet habens vsum rōis p̄cepta dei. nec excusat nō faciendo illō ex ignorantia. Et sic eadē virtus est qua preceptū ligat. ꝛ qua ꝑscia ligat. cū preceptū nō liget nisi in virtute scientie vel noticie. Nec scientia vel noticia precepti ligaret. nisi p̄ virtutē precepti. Unde cū ꝑscientia nil aliud sit q̄ applicatio scientie vel noticie ad actū. cōstat q̄ ꝑscientia dr ligare in virtute diuini prepti. Ideo si aliquid apprehendat a dictamine rōis. vt directe cadens sub precepto mortaliter peccat ꝛ omittēs illō qd̄ conscīa dictat etiā si de se sit veniale. Si aūt nō apprehendat vt directe cadens sub p̄cepto vel ꝓhitione, tūc nō fit directe cōtra cōscīam. sed p̄ter cōscīam. ꝛ ita non peccat mortaliter sed venialiter. vel etiā nullo mō Sicut q̄ conscientia dictat alicui q̄ bonū est facere aliquod opus cōsilij. si ñ faciat ñ peccat. quia nō apprehendit illud vt bonū debitū ꝛ necessariuꝫ ad salutē greg. Ubi cōsiliū dat offerentis est arbitriuꝫ. Ubi preceptū. necessitas seruētis. xiij. q. i. Quod precipit. Et sic aliud est facere cōtra cōscientiā quod est mortale semp. Aliud p̄ter cōscīam quod est veniale vel nullū. Ligare aūt dr conscia nō quidē p̄ modū coactionis. quia cuꝫ voluntas sit libera ꝛ suiꝑius dña. a nullo cogi pōt ambro. Nemo nim tenet ad culpaz nisi ꝓpria voluntate deflexerit. xv. q. i. Non est. Nec ligat etiā conscīa p̄ modū principalis actoris. sic enī ligat deus preceptis sicut iudex precepit. Sed ligat p̄ modum su ꝓpositōis seu cōditionis sez p̄ modū cōsecutōis alicuius finis. puta nisi faciat hoc qd̄ conscīa dictat. nō cōsequet finē suū. i. salutē. Ligat etiam p̄ modū instrumētalis agētis. sicut preco. qui velut instrumentū iudicis preceptū iudicis ad notitiā hoīs deducit. ꝛ si preceptuꝫ iudicis vel regis non ꝓueniret ad pl̄m nisi aliquo precone vl̄ principe mediante. tūc si preco vel princeps diceret. hoc est preceptū a rege ꝛ est verū. tūc omēs dictū illius obligaret. Et hoc modo ligat recta conscīa. Si vero preco vel princeps diceret hoc esse preceptū a rege cuius nō esset verū dictū suū. obligaret vt preceptum regis. ita vt cōtēptores penam merent. ꝛ hoc modo facit ꝛ ligat erronea cōscientia. Unde conscīam ligare voluntatē. nil aliud est q̄ astringere voluntatē vt ñ possit aliud sine peccato facere vel amittere q̄ conscīa sibi dictat. Sicut ligatus corporaliter nō pōt ad aliū locū ire nisi soluat. Sed pōt homo ꝛ debet erroneā cōscīam deponere. sicut ꝛ intentionē prauaꝫ. ꝛ deposita nō peccabit illud faciendo. b. tho. in. ij. di. xxxix. Licet aūt vtraq̄ cōscientia sez recta ꝛ erronea liget. i ꝑa durante. ita q̄ contrariū faciens peccat. Aliter tamen ligat recta conscientia q̄ erronea. Nam recta ligat absolute. ꝛ in omnē euentū ꝛ semp. nec deponi pōt. Sicut si quis faciat sibi conscīam de adulterio. q̄ cōscientia vtiq̄ recta est. hāc deponere nō pōt sez sine peccato. quia deponendo erraret ꝛ grauiter peccaret. Sed conscientia erronea non ligat. nisi scōm quid ꝛ sub conditione. quia nō obligat nisi inquantū conscientia erronea creditur esse recta sed ea deposita qd̄ fieri debet. nō amplius ligat b. tho. in. ij. sententi. di. xxxix. Item ꝑscientia recta in his que sunt p̄cepta vel ꝓhibita a dō. plus obligat ꝛ ligat q̄ p̄ceptū prelati. q̄ preceptū dei in cuius virtute ligat conscientia. maius est precepto prelati. In indifferentibus verū ꝛ plus obligat preceptum prelati quam conscientia propria. q̄ in huiusmodi conscientia subditi habet prelatuꝫ supra se. non solum verum. sed etiam prelatum suum. Conscientie autem erronea obligatio maior est. quia interior q̄ obligatio precepti. Ex alia pte obligatio q̄ ē ex pte ꝑscie erronee minor. q̄ solubilior. Quia obligatio que est subditi ad prelatū. solui vel deponi non potest. conscientia autem cū est erronea deponi potest. Rainerius post tho.

Quātuz ad tertiuz'. §. v

videlicet effectum diuersuz cōsecutionis scz quō sequitur magna ꝙsolatio ex ꝙscientia si est recta .et ecōtra ꝛc. Sciēdū ꝙ ex ꝙscia recta sequit magna consolatio ꝓm ipam operando . Unde aplus .ij. Cor.i. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre Econtra maxima afflictio si est mala Unde Crisō. Conscientia rei semper est in pena

Est autem conscientia recta laudabilis ꝛ appetenda propter quattuor causas. scilicet propter bonitatem. puritatem. sinceritatem. ꝛ tranquillitatem . Est itaqꝫ cōscientia bona laudabilis primo ex ordinatione affectionis'. Secūdo conscientia pura ē laudabilis ex exclusione criminis. Tertio conscientia sincera est laudabilis ex simplicitate intentionis. Quarto cōscientia tranquilla ē laudabilis. quia sine remorsione vermis

Primo est laudabilis ꝙscientia cuz est bona ex ordinatōe affectōis. i. ad tbi. i. Finis p̄cepti ē charitas de corde puro ꝛ conscientia bona. Dicitur autem charitas finis non in quo quiescitur . quia sic solus deus est finis. sed finis quo quiescit. Et subditur de corde puro ꝛ ꝙscientia bona id ē a vitijs expurgato. ꝛ additur de conscientia bona . videlicz non erronea. seu nimis grossa vel scrupulosa. Quod totum figuratur in paruo grandi vel torto naso. quem qui habebat tanqꝫ maculam habens. prohibebatur accedere ad misteriū templi . vt habet leuit. xxi. Uel dicitur conscientia bona. qua scilicz quis sperat peruenire ad id quod diligit scilicet deum. Quem enim pungit conscientia mala. vt dicit augus. retrahit ea spe. vel conscientia bona dicitur scōm Bern̄. cui ratio decepta non est nec voluntas peruersa nec memoria fuerit inquinata.

Secundo conscientia laudabilis est que pura est ex exclusione criminis. Eccl. xiij. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia. quando non est acquisita. retenta vel dispensata cōtra conscientiam.

Tertio laudabilis est ꝙscientia sincera sine duplicitate intentionis. Actuū. xxiiij. Studeo sine offendiculo conscientiā bonam habere ad deū ꝛ ad hoies. Qz quid ē melius an bona fama. an bona ꝙscia. certe bona ꝙscia. Ita dicit seneca. Conscientiā magisqꝫ famaz intende. ꝛ ponit rationez huius dicens. Falli nanqꝫ potuit fama. conscientia vero nunqꝫ. Unde augu. senti de augustino quicquid vis quicquid libet . sola me in oculis dei nō accuset conscientia. Idez ad cleꝫ iponensem. Quid obest homini ꝙ ex illa tabula vult illum delere humana ignorantia. si de libro viuentium non deleat iniqua cōscientia. xi. q. iij. Ex quibus verbis non vult dicere aug. ꝙ non debet quis curare de conseruatione fame. ad edificationē alioꝝ. Nam tales reprehendit acriter dicēs Non sunt audiendi viri sancti siue femine qui quando reprehenduntur in aliqua negligentia ꝙ quam fit. vt in malam veniant suspitionem vite vitam suam longe abesse sciunt dicunt coram deo sufficere sibi conscientiam. extimationem hominum non solum imprudēter . sed ꝛ crudeliter contemnentes. cum occidāt animas aliorum. xi. q. iij. non sunt. sed loquitur augu. in. c. supdictis cum quis est inter eos qui parati sunt reprehendere ꝛ nunqꝫ imitari. ꝛ tūc quo ad illos sufficit cōscientia sua vnicuiqꝫ. vt dicit gratianus. §. hoc inter eos. q. e. ꝛ glo. io.

Quarto ꝙscientia est laudabilis trāquilla scilicet sine remorsione vermis Unde bern̄. in li. de consideratione ait . Magne diuitie sunt bona ꝛ tranquilla conscientia. Et re uera sic est. Quid est rebo ditius. Quid in corde dulcius. quid in terra quietius atqꝫ securius bona conscientia. Damna rerum nō meruit. nō verborū contumelias. non corpis cruciatus que etiā ipa morte magis erigitur quam deiicitur. Conscientia mala dicitur triplici ratione. vel quia est coinquinata de qua ad tbitum. i. coiquinate sūt eorum mens. ꝛ conscientia. Mens quantū ad intellectum. conscientia quantum ad effectum. coinquinata quantum ad peccatum.

Secundo cōscientia est mala quia cauteriata. de qua primo ad tbi. iiij. Cauteriatam babentes conscientiam. id est corruptam prana intentione. ꝛ adustā igne male concupiscentie. Nam cauterium est corruptio carnis ex igne vel per ignem facta.

Tertio conscientia ē mala quia perturbata de qua sapiē. xxij. Semper presumit seua perturbata conscientia quia extollitur contra deum peccare non timēs cū est pturbata ex remorsu vermis vel quia extollit alios aff ligndo. Et hoc cum est perturbata id est inquieta ꝛ crudelis. Uel conscientia perturbata eius scilicet qui desperat ex crimine. ꝛ p̄sumit seua super se ventura antecꝫ veniant sicut fecit chaym Gen̄. iiij. qui dixit antecꝫ puniretur a deo. Ero fagus ꝛ profugus

Notandum ꝙ §. vi

conscientia recta in scriptura aliquando domus dicitur. Unde p̄s. Nisi dominus edificauerit domum. in vanum laborauerunt. domum id ē conscientia . ꝛ de hac domo potest exponi illud quod christus dixit paralitico sanato. Vade in domuz tuam matbi. Ubi moraliter tria iimperat.

Primū vt nequaqꝫ quis per desidiam eiiciet in eo ꝙ dicit. vade.

Secundum vt scōm rectam conscientiā operetur in eo ꝙ dicit in domum.

Tertium vt alienam vitam non scrutetur cuz dicit tuam.

Quantuz ad primū dixit paterfamilias'. qui signat dōm deum quibusdam stantibo in foro. Quid bic statis tota die ociosi. ite ꝛ vos. vt habe

tur parabolice Matthe.xx. Ire enim est operari. Et qua via eundum sit docet ps. dicens. Ibūt de virtute in virtutem. i. de ope vnius virtutis ad opus alterius. ⁊ de bono in melius. ⁊ quo tandē perueniatur. ostendit idem ps. Effudi in me animā meā. exeundo scz de potentijs anime ad actus virtutum. ⁊ quasi declarans istam effusionē subdit. Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis scz ꝓscientie. qui tabernaculū ⁊ domus dicitur vsq; ad domum dei scilicet superna gloria

Quantum ad secundū sciendū. q; tunc quis vadit in domum suam. quando operatur scōm rectam conscientiam. Nam q; domus significet conscientiā patet p illud Eccī. xxvij. Nisi tenueris te instanter in timore dñi cito subuertetur domus tua. i. conscientia tua.

Tertium seruādū est. q; ita quis ingrediatur domum suam. i. conscientiam. ad diligenter perscrutandū. q; nō intret alienam curiose inquirendo vitam aliorum. quia minus tunc vocare poterit. Unde dicitur. puer. xxiij. Non queras impietatem in domo iusti. i. in ꝓscientia. nec vastes requiem eius. Ruerrēdo autem ad secundum membrum. Notandū q; ad hoc vt ꝓscientia sit recta. debet se habere ad modū domus materialis. peroptime dispositē. quam dispositionem notat salomon prouer. ix. Ubi dicit Sapientia edificauit sibi domum. i. conscientiā ⁊ excidit colūnas septē. immolauit victimas. miscuit vinum ⁊ posuit mensam. Est ergo prima cōditio domus bene dispposite vt ꝓgruenter edificetur. Unde dicit. Sapientia edificauit sibi domū Secūda est vt firmiter sustentet. Unde subdit. excidit colūnas septem scz ad sustendandum. Tertia vt delectabiliter ibi quietet. Unde concludit Immolauit victimas. miscuit vinū. ⁊ posuit mensam. Certe huic domui sic bene dispposite cōgruit illud qđ dixit christi⁹ zacheo. Salus huic domui facta est Luc. xix. Et quelibet sic conscientiā suam debet aptare vt sic esset recta. Unde in figuram dictum fuit. ezechie dispone domui tue. i. cōscientie eam ordinando.

Quantum ad primū scz ad hoc vt domus conscientie congruenter edificetur. oportet q; fundamentum iaciatur solidū. paries erigatur in altum. tectum ponatur desursum solaria intra multiplicentur in mediū. Solidū autem fundamentum est petra. petra autem erat christus ait apls. i. significat christum. Et fundamentū aliud in domo scz recte conscientie. nemo potest ponere preter id quod positum est scz dominus ihesus. i. ad Cor. iij. Hoc est fides eius. Ihs ⁊ saluator noster loquens de viro sapienti dicit. q; edificauit domum suā supra petram Matthe. vij. i. conscientiam suam super verā fidem doctrine eius. Et ideo vt subditur ibi. descēdēte pluuia scz temptationū que sunt a demonijs existentibo in aere. ⁊ flantibus ventis ambitionis ⁊ inanis gloie que sunt a mundo. ⁊ supuenientibo fluminibus concupiscentiarū que sunt a carne. ⁊ irruentibus in illam domuz. non cecidit sed sterit. q; fundata erat supra firmam petram. Paries qui a fundamento surgit. ⁊ versus celum erigitur ē spes procedens a fide. ⁊ respiciens dei promissuz qui paries ad modū domus est quadruplex Uidelicet expectatio premij in celis. expectatio venie de peccatis. expectatio auxilij in agendis. ⁊ expectatio refrigerij in aduersis. Ihū apls. ij. ad cor. v Habemus domum non manufactam scz conscientiam in celis videlicet per spem. Tectum talis domus scz conscientie recte est charitas de qua dicit puer. x. vniuersa delicta operit charitas hec omnia sustinet sicut tectū domus scz grandinem calorem ⁊ huiusmodi. que significant tribulationes. Respicit etiam tectum in extremitatibus suis terram. quia non solum contemplatur deum in altitudine. Sed etiam inclinatur ad sustragandum proximo. In cuius figuram paraliticus iacens in lecto. a quibusdam per tectū dom⁹ fuit submissus ante christum ⁊ inde curatus. vt habetur Matthe. ix. ⁊ luce. v. Salaria huius domus sunt quattuor de quibus dicitur sapientie. viij. Sobrietatē ⁊ sapientiam docet iusticiam et virtutez quibus vtilius nihil est in vita hominibus Est igitur primum solariū. sobrietas seu temperantia que facit abstinere a superfluis delectationibus. ⁊ in hoc salario sunt plures camere siue officine scz virtutes ei annexe. de quibus nūc non oportet dicere brevitatis causa. Secundum solarium dicitur sapientia que precauet insidias in agendis. habens cameras suas videlicet virtutes annexas. Tertium est iustitia in malis vitandis proximorum in miseris subleuandis. habēs ⁊ ipsa multas cameras id est virtutes annexas. Quartum est virtus id est fortitudo in perferendis molestijs cum suis cameris id est virtutibus ānexis. Vade ergo in domum tuā id est conscientiam sic recte edificatam de solario in solarium ⁊ de officina in officinam. ⁊ de camera in cameraz virtutum discurrendo. ⁊ sic recte operaberis. hāc tamen domum conscientie non tu sed principaliter deus edificat. Et ideo bene dicitur q; sapiēcia scz xp̄us edificauit sibi domū.

Quantum ad secundum ad hoc vt domus firmiter sustentet cum lata est ⁊ alta. requiruntur plures columne que sustineant pondus. Septem autem colūnas sapientia excidit ad stabiliendum ⁊ sustentandū domum conscientie. Alias propter diuersos impulsus vitiorum corrueret. Et sunt se septem columne. septem conditiones vere penitentie. quas ponit apls. ij. ad Cor. vij. dicens. Que enim secūdū deū tristitia ē. pnia in salutē stabilem operatur enī in nobis solicitudinez sed desideriū sed defensionem. sed indignationem. sed timorē

Capitulum Decimuz

sed emulationē sed vindictā. ſm Hug. cardinalē

1 Eſt igitur prima columna ſolicitudo ſcz ad bene cuſtodiendum ſenſus ſuos qui ſunt feneſtre aīe ſeu porte, per quas īgreditur diabolus, vt furetur theſaurum virtutū. Unde ſolicite vigilare oportet. Quod docet chriſtus. Matth. xxiiij. Si ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vti q̄ z non ſineret perfodi domum ſuam. Secunda eſt deſiderium ſcz placēdi dō. qui ē feruor cha-

2 ritatis multū domum conſcientie fortificans. et abſorbens peccata quotidiana. ſicut ignis gutas aque. In huius figuram zacheus deſiderans chriſtum videre. z nō valens propter paruitatē ſtature, aſcendit in arborem ſiccomoruz propter quod deſiderium chriſtus dixit. Deſcende q̄ z in domo tua oportet me manere. Aſcenſio autez in arborem ſignat aſcenſuz mentis per meditatiōez z affectum ad crucem ſeu paſſionem chriſti. Circa quod dicit. berū ſuper can. Quid efficatius ad curandum conſcientie vulnera, nec nō ad purgā dum anime mentem q̄ chriſti vulnerum ſedula

3 meditatio. Tertia columna dicit defenſio. vt ſi cuz inimicus vult circūdare domū conſcientie z intrare per deſperatiōez. vel laſciuiā vel p alia vitia. defendat ſe quis viriliter reſiſtendo. quod quia non fecit mulier que fuit poſita ad cuſtodiā domus yſboret regis iſrael. ſed dormitauit intrā tes duo principes latronum domum occiderunt ipſum regem percutientes in inguine. Et habet ij. reg. iij. Ad figurandum q̄ ſi mulier. i. ratio nō defendit ſe contra temptatiōes ſed dormitat. occidit̄ animus z domus conſcientie ſpoliatur.

4 Quarta columna dicit indignatio contra ſe ipſum deteſtando peccatum omiſſum in quātuz eſt dei offenſa. Et quanto quis magis indignat̄ z deteſtatur peccatum. tanto fortior eſt columna. Non autem debet quis indignari contra naturā peccatoris vel contra perſonaz eum ad miſericor diaz ſuſcipientis. Sicut indignatus eſt frater p digi de patre ſuſcipiente ipm prodigum reuertē tem ad penitentiam z ad domū paternam adeo indignatus q̄ noluit in domū introire. Sed ipe prodigus indignatus extra ſuam culpaz intrauit domū z honorabiliter ſuſceptus eſt. Quinta

5 colūna eſt timor. qui in peccatoribus aliqualiter diſpoſitis in ſcientia ſolet eſſe principaliter de penis inferni. Et hic timor licet non ſit ſufficiēs ad ſalutē tamen cauere facit a multis malis. z ideo bonus. Timor enim domini expellit peccatuz. vt dr Eccl. i. Sed in recte conſcientiatis timor iſte eſt de non offendendo deū. ne amittatur gratia beniuolentie eius. Et iſte eſt neceſſarius. Vñ Eccl. xxvij. dr. Niſi tenueris te intāter in timore dñi cito ſubuertetur domus tua.

6 Sexta colūna ē emulatio. illa ſcz de qua dicit ap̄ls. Emulamini, cariſmata meliora. i. cor. xij. Hec emulatō impor tat affectū magnū habendi bona ſpūalia, que videt in primo. cū quadā triſtitia de defectu illoruz bonoz̄ que in ſe eſſe nō videt. Et hoc facit hoiem laborare ad proficiendū in via dei. Hanc emulationē videt̄ habuiſſe martha. quex̄m accepit in domū ſuā. vt hī luc. x. propter quod quaſi dolēs q̄ ſoror ſua erat magis dedita ſpūalibus. quia ſedēs ſecus pedes dñi audiebat verbū illius dixit xp̄o. dñe non eſt tibi cure q̄ ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare.

7 Septima colūna dicit̄ vindicta. i. punitio de ipis peccatis. Quanto enī quis plus peccauit z grauius, tanto magis debet dolere z ſe corpaliter affligere. Eſt enī pnīa. vt dicit auguſti. quedā dolentis vindicta puniens in ſe q̄d dolet cōmiſiſſe de pe. di. iij. Quod optime ſeruauit maria magdalena. quando intrans in domū vbi chriſtus erat ſtans retro lacrymis cepit rigare pedes ꝛc. Luc vij. Has igit̄ ſeptem colūnas domum ſcientie ſuſtentantes ſapientia xp̄s exedit ex ſe p̄cedentes, ꝓponens etiam homo per libe rum arbitriuz in domo conſcientie habitare. ſupponit has etiam colūnas. Vade ergo in domum ad huiuſmōi colūnas ſupponēdū vel reficiendū poſſunt etiam ſibi intelligi per has columnas ſeptem dona ſpūſſancti.

8 Quantū ad tertiū principale dico quod ad bonitatē domus requirit̄ q̄ delectabiliter homo quieſceret. Dicitur enī prouerbi. xxvij. q̄ fumus ſtillicidiuz z litigioſa mulier expellunt hominē de domo. Et hoc ideo quia inquietant ipm. Et fumus quidem qui in altuz aſcendit eſt mentis elatio. Mulier litigioſa ē ſenſualitatis contradictio ad ſpūm. Stillicidium eſt peccatoz̄ z ſi paruoz̄ vilipenſio. ſeu curatiōis eorum neglectio. Sed diuina ſapientia in domo conſcientie quā edificauit vt ſit quies z letitia. poſuit menſam ſacrorum eloquioz̄. bonoz̄ ſpūalium. cue defendunt nos contra volētes inquietare. Unde p̄s. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. immolauit victimas id ē ſacrificia chriſti z ſanctoz̄ quibus ſeipſos obtulerunt morti. Propoſuit vt in eucariſtia z aliis ſacramentis. Sic pater filio prodigo in domū reuerſa obtulit vitulū ſaginatū in eſuz. Miſcuit etiam vinū quo letificat cor hominis. z omnē mentem facit ſecuram. vt dicit̄. ij. eſdre. ix. id eſt ſpūalem conſolationem z leticiaz. De qua domo cōſcientie ſic p̄parata dicit ſapiens. Intrās in domū meā ſcz ſcientie ꝓquieſcā cū illa. Non enī habet amaritudinē conuerſatio illius. nec tedium cōuictus illius. ſed letitiā z gaudiuz ſap. viij. Ad gaudiū cauſat̄ ex ſeptē fructibo ipi bone ſcie. q̄bo fruit̄. ſ. in vita p̄ſenti z hoz̄ p̄mū ē. Quia ipa ē radix charitatis. Vñ. i. ad tbi. i. finis p̄cepti ē charitas de corde puro z ſcia bona scz p cedens. Et terū. in li. de cōſideratione. Fortitudo tua fiducia fidelis conſcientie. Octōs fructus

est nitor veritatis. Unde ps. orabat. Dirige in cō-
spectu tuo viam meam. glo. in conspectu tuo. i. in
consciētia vbi solus deus videt. via que ducit ad
patriam est via veritatis. Et subdit Quoniā nō
est in ore eorum veritas scz inimicorū qui falso opi
nant de ꝯscientia alterius. Sed vt dicit greg. Li
ber inter accusatores est quē ꝯscientia nō reprehē
dit. xi. q. iij. inter vba. ¶ Tertius fructus ē orna
tus venustatis scz anime que est sponsa xpi. Unde
dicit ipe sponsus anime sancte. Quā pulchra es
amica mea q̄ pulchra scz quo ad interiorē dispo-
sitionē ⁊ exteriorē ꝯuersationez Et ideo dicit bis
pulchra. oculi tui columbarum per diligentē circū-
spectionē. absq̄ eo quod intrinsecus latet scz in
conscientia p bonorum ornatum scz propositonem.
¶ Quartus est retractoriū a peccatis. Quē eniz
conscientia mordet ⁊ stimulat q aliquid sit illici
tum. p hoc retrahit a peccato in quo labi posset.
Considerat em illud iacobi. iiij. Scienti bonum
⁊ nō facienti. peccatū est illi. Et. ij. pe. ij. Melius
esset illis veritatis viā nō agnoscere. q̄ post agni-
tam retroire Nec tm̄ ꝓpter poc fugiendū est ad la
tebras ignorantie. vt dicit aug. Quia effectata ig-
norantia peccatū auget ⁊ nō minuit. Et q ꝯscien
tia retrahat a malo ⁊ ꝓuocet ad bonū. ostenditur
ꝓuer. xij. vbi dicit. Est qui ꝓmittit. ⁊ quasi gla-
dio pungitur ꝯscientie. Nam instinctus cōscien
tie promittit premium benefacienti. ⁊ pungit mi
nando penā eternaz bona negligenti ¶ Quin-
tus ē thesaurus honestatis. de quo Eccle. xiij. Bo-
na est substantia cui nō est peccatū in conscientia
Quod tam de substantia rerum terrenarum q̄
spūalium intelligi pōt. vt scz nec de virtutibus nec
scientia supbiat. ⁊ tpalia illicite nō retineat. Hic
cassiodorus in epl'is. Quid acquiri ait putatur.
vbi bona ꝯscientia perditur. aut in qua parte pos
sit homo ꝓficere. si innocentiā ꝓbatus fuerit ami
sisse. ¶ Sextus est testimoniū bonitatis Ad ro.
ij. Testimoniū illis reddente ꝯscientia sua. Unde
greg. sup ezech. Quid ꝓdest si omnes laudent ⁊
cōscientia accusat. Aut quid poterit obesse. si oēs
derogent ꝯscientia defendat. Et bern̄ super canti.
Omnino sufficit aduersū loquentiū in qua. opi
nio bonorum cū testimonio ꝯscientie. ¶ Septimus
fructus bone ꝯscientie est ꝯuiuiū delectabile. Nā
vt dicit prouer. xv. Mens secura quasi iuge con-
uiuiū. securitatē aūt mentis facit bona ꝯscientia
Unde ⁊ sapientia parauit mensam. miscuit vi-
num. quod vinum etiam intelligi potest de san-
guine xpi. qui principaliter operatur coscientie
bonitatē. Unde apostolus ad hebre. ix. Sanguis
xpi mundauit conscientias nostras. ¶ Quantū
ad quartū de ornatu domus requiritur q sit pi-
cturata scz exemplis sanctorū edocta. Unde qui
dam rex turpis specie cubiculū suum depingi fe-
cit pulcherrimus imaginibus vt earum aspectu vxo
sua pulchrum pareret filium. Cur xpianus do-
mum sue cōscientie in memoria bonorum exemplo-
rum non depinget. vt vxor sensualitatis proles
virtutum gigneret. ¶ Scdo requiritur ad orna
tum domus q sit odor. ibi non fetoribus refer
ta. quod fit per bonā famam. ex honesta conuer-
satione ⁊ virtuosa. Unde apl's. ij. cor. ij. Christi
bonus odor sumus deo in omni loco. Et in figu-
ram huius dicitur de domo vbi christo facta est
cena a martha ⁊ maria. Quod domus repleta est
ex odore vngenti. Joh. xij. ¶ Tertio pertinet ad
ornatum domus. vt sit bene illustrata lumine gra
tie. vel lucerne lumine. scripture veritatis. Unde
etiam in figuram. mulier vt inueniret dragmaz
accendit lucernam ⁊ euertit domum. vt habetur
parabolice. Luce. xv.

Sed queri pōt §. VII.

vtrum quid scire valeat se habere rectam cōscien
tiam lumine scz gratie illustratam. an nō. Ad qd
respondetur scdm alexandrū de ales. q septē sūt
differentie hominum circa huiusmodi attenden-
de. Aliqui enim putant se habere bonā conscien-
tiam ⁊ gr̄am seu charitatem. sed neutrū habent.
Alij sciunt q illam non habent Alij dubitant de
hoc. Alij opinantur q habeant gratiam ⁊ bonaz
conscientiā. Alij experiunt. sed non non habent
de hoc scientiā. Alij hoc sciunt tantum per reuela
tionem. septimi hoc sciunt per causam ⁊ certam
visionez. ¶ Primi ergo sunt infideles ⁊ heretici
immo etiam christiani quidam tepidi. qui nō lu
strantes ꝯscientiā suam. ex ignorantia crassa mor
talia crimina non credunt mortalia esse. Unde in
his perseuerant. ⁊ sacramentum eucaristie indi-
gne percipiūt. propter quod dicit apl's. i. ad cor.
xi. probet seipsum homo. i. conscientiaz examinet
et sic de pane illo edat. ¶ In tali cecitate fuit
aliquando paulus vt ipse testatur. Nam captus
a romana militia hiero solimis iudeos ad quorum
petitionem captus fuerat sic alloquitur. Ego om
ni conscientia bona conuersatus sum ante deuz
vsq ad hodiernum diem Actu. xxiij. Qui tamen
persecutus fuerat ecclesiam putans benefacere.
¶ Secundi sunt qui sciunt se habere non bonaz
conscieutiam. vt hi qui sciunt se esse in mortali
peccato actu vel proposito. non penitentes ad q̄s
potest illud dirigi. Ecclesia. vij. Scit conscientia
tua quia tu crebro maledixisti alijs. ¶ Tertij sūt
qui dubitant se habere bonam conscientiaz. qui
scz habent ratōes eque fortes ad hoc q sint in gra
tia. sicut ad opositum. puta cum vident se esse te
pidos in amando deum. non habendo affectum
orandi ⁊ ad alia spiritualia. Uel multū remissuz
parum dolorem sentire de peccatis ⁊ huiusmodi.
Et ex opposito considerant nullam voluntatem
se habere peccandi mortaliter. sed propositum ab

stinendi detestari peccata cõmissa ratione huius modi. Tales dicere possunt illud apostoli. Nihil mihi cõscius sum. sed non in hoc iustificat9 sum. pro ad cor. iiij. Quarti opinant se habere bonam ꝓscientiam ⁊ se esse in gratia etiam ꝓbabili ter cũ formidine tamen aliqua de opposito. Hi cum illi que vident se feruẽtes in amore dei ⁊ proximi, ⁊ amare lugere dei offensas. paratos ad sufferendum aduersa. sentiunt tamen aliquãdo rebellionem carnis ad spiritum ⁊ fragilitatẽ. Et hi dicere valent illud. ij. ad Cor. i. Gloria nostra hec est testimonium ꝓscientie nostre, qꝫ in simplicitate ⁊ sinceritate dei ⁊ nõ in sapientia carnali. sed in gratia cõuersati sumus. Quinti reperiuntur se habere granam a bona conscientia, sicut illi qui sentiũt dulcedinem diuine bonitatis in oratione ⁊ gustãt qꝫ suauis est dominꝰ. Ad quod inuitat ps. Gustate ⁊ videte quoniã suauis est dominꝰ. beatus vir qui sperat in eo. gustate ait scilicet notitia experimentali et affectiua causata ex reunita sensui gustus scz ⁊ affectus. Videte scz cõtemplando eius bonitatem. quoniam suauis est dñs anime querenti eum gratie ⁊ possessionẽ. Beatus vir qui sperat in eo scz habens conscientiã bonaz. Nam qꝫ conscientia bona significet spem patz ex illo apli. i. ad thimo. i. Charitas de corde puro. s. procedit ⁊ ꝓsciẽtia bona. vbi glosa id est spe vera. que causatur ex dei amicitia. sicut ⁊ spes causatur ex bona conscientia. Ista tamen cognitio non est per medium infallibile. sed per signũ. Et qꝫ de bona cõscientia queat haberi experimentalis cognitio probatur. apoc. ij. Vbi dicitur Vincenti dabo manna absconditum vincenti scz vitia dabo mãna absconditũ id ẽ dulcedinem ex in habitatiõe christi in domo conscientie. abscõditum. quia ab alijs non videtur nec clare a se ipo. ⁊ sic sentitur. Et dabo ei calculum candidum. i. habituz gratie ⁊ charitatis. que gratia lucet ⁊ mundat inde dicitur candidum. Calculus aũt hic dicitur carbũculꝰ. ⁊ nomẽ nouũ scriptũ quod nemo scit nisi q̃ accipit. hoc nomẽ est quo filij dei per adoptionez efficimur. Sexti sunt qui sciũt se habere bonã conscientiam ⁊ gratiaz per reuelationẽ dei. quod habuit abrahã qñ dñs ei dixit per angelum. Nunc cognoui quod timeas deum. geñ. xxij. Cognoui. i. cognoscere feci. qꝫ timeas deũ scz timore filiali. qui sine gratia ⁊ conscientia bona esse non potest. Septimi sunt qui sciunt per causaz rei vel ratione rei. vt hi qui clare viderunt diuinam essentiam in vita presenti. sicut moyses in veteri testamẽto ⁊ paulus in nouo quando raptus fuit vsqꝫ ad tertium celum. Vnde ipe dicebat. Certꝰ sum quod nec mors nec vita nẽ, separabunt nos a charitate christi ad Roma. viij.

Hec ergo bona .§. VIII

conscientia dicitur domus. de qua christus dixit Domus mea domus orationis vocabitur. Et de mala subdit. Vos autem fecistis illam speluncã latronum. math. xxi. Facit aliquis domum cõscientie speluncam latronum ex septem malis que reperiuntur in ea. Et primuz est quia bellum intestinum generat. dum vna cogitatio alteri recalcitrat. seneca. Timidum non facit animum. nisi reprehensibilis vite cõscientia. Secundũ malum est. quia proximum enecat quia cũ quis ab intra habituatus mala cõscientia. ad extra mala operari incipit. proximo causa ruine insistit. Vnde apls. i. ad Cor. viij. Si quis viderit euz qui habet conscientiam in idola recũbentem, nonne cõscientia eius cum sit infirma edificabit ad manducandum idolatica. et peribit infirmꝰ frater in conscientia tua. Tertium munda immũda sibi aptitat seu facit. Ad thitũ. i. c. Omnia munda mundus inquinatis autem ⁊ infidelibus nihil ẽ mundũ. sed inquinata sunt eorum mens. ⁊ cõscientia. Quartum malum est. quia difficilem viam partitur cum iniustis. qui dicunt Sap. v. Ambulauimꝰ vias difficiles. Võ contrariuz suadet apls ad hebre. x. dicens. Accedamus ad sacerdotem magnum christum cum vero corde in plenitudine fidei asperi corda a ꝓscientia mala Hic et Seneca. Mala ꝓscia sepe tuta est. secura nunq̃ Quintum ad errorẽ adiuuat, ita vtnu nõnq̃ ad hæresim inducat. i. ad thimo. iiij. In nouissimis temꝑibus discedent quidã a fide attendentes spiritibꝰ erroris ⁊ doctrinis demoniorum in ypocrisi loquentiũ mendatium ⁊ cauteriatã habentiũ suam conscientiam. i. coruptam ⁊ concupiscentiam adustam. Sextum ad iehennam edificat. Omne enim quod est contra ꝓscientiaz etiam erroneã si durat vel qꝫ non est ex bona conscientia. edificat ad gehennam. xxviij. q. i. Omẽs Septimũ malũ est. quia tristitiam ꝓtinuat in magnũ grauamẽ anime sapi. xvij. Semper ꝑsumit seua perturbata conscientia. et Ysidorus di. Nulla pena grauioz q̃ mala ꝓscientia.

De conscientia .§. IX

scrupulosa la ꝓt exponi illõ ꝑa. Saluũ me fecit. s. deus a pusillanimitate spiritus ⁊ tempestate. vbi tria possunt notari. Primũ est scrupulose ꝓscientie sanatio. ibi saluũ me fecit. Secõm ẽ scrupulose ꝓscie causatio. ibi A pusillanimitate. Tertiũ scrupulose ꝓscie nociua aggrauatio seu ꝓpagatio ibi. et tempestate. Incipiendo aũt a scõo vt ordinatus loquamr̃. Sciendum qꝫ scrupulus est vagillatio quedã ꝓsurgẽs cũ formidie ex aliquibus ꝓiecturis debilibꝰ ⁊ incertis. Cũ videt esse scrupulus id quod apud alios dicit pusillanimitas. que est tedio seu timore rerũ aduersarũ ineꝛ ⁊ inꝑsiderata tractu animi ꝓiecto. Et sic virtũqꝫ

scz tã scrupulus quã pusillanimitas ꝑportat in ordinatum timorem. Unde ipse scrupulus a quibusdam vocatur erronea conscientia ab alijs timor conscientie. ⁊ ab alijs pusillanimitas. contra quod dicitur Ecc̃. vij. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Sciendum autem ſm alberꝛ in li. de quatuor coeuis, q̃ differentia est inter scientiam. fidẽ. opinionem. dubitationẽ. ⁊ scrupulũ. seu suspitiõem. Naz scientia proprie ẽ eoꝛ que cognoscunt̃ per causam ⁊ quia impossibile est aliter se habere. Fides autem est perfecta persuasio vnius partis seu conclusionis per multa probabilia vel auctoritatem dicentem. Et hoc etiam appellatur credulitas ⁊ conscientia. Opinio autem est acceptio vnius partis cuz formidine alterius. ita tñ q̃ ad illam quam formidatur. non habetur ratio expressa. formidatur tamẽ propter debilitatez rationis alterius partis. Dubitatõ vero est interminatus motus rationis super vtramq̃ partez ꝓtradictionis ꝑ equalia media ita q̃ non magis pendet ad vnam partem q̃z aliam. ⁊ hoc etiam dicitur ambiguitas. Demum scrupulus ex leuibꝰ coniectuꝫ vel medijs ⁊ multũ debilibus. mouetur ad vnam partium. Et hiceiam dicitur suspitio ⁊ pusillanimitas spiritus. que repellẽda est. Unde dicitur. vi. c. i. oues. Omnis suspitio ꝓtius abijcienda est q̃z acceptanda. Et ratio signatur in tertia parte cum dicitur. Et tempestate. In qua quidẽ tertia parte notatur effectus nociuus qui sequitur ex ipsa pusillanimitate seu scrupulo. Inducit enim ad quoddam tedium ⁊ tristitiã aggrauantem animum vt nil boni ei agere libeat. ⁊ sic velut tempestas que descendit in egyptũ cõsumpsit omne quod reperit viride. Sic tristicia procedens ex scrupulo consumit vigoꝛem ⁊ robur animi. Diminuit etiam audaciaz aliorum ad bonũ sui exemplo. propter quod dominus precepit q̃ hi qui erant cum gedeone pugnaturi ꝓtra hostes formidolosi ⁊ pusillanimes. non irent cum alijs sed reuerterentur domum. ne videlicet ex timore fugiendo aliorum audaciam debilitarent. vt habetur iudicũ. vij. Et in figuram scribitur ione. i. q̃ hi qui nauigabant cum iona proplxeta. orta tẽpestati in mari omnes timuerũt valde. sed ipso iona ab eis semoto cessauit tempestas ⁊ securi facti sunt. Inducit demum scrupulosa conscientia tempestatem desperationis a qua liberari se petebat. ꝑs. dicens. Non me demergat tempestas scilicet desperationis. Unde ⁊ berñ. Pusillanimitas parat perturbationem. perturbatio desperationem. desperatio vero interimit. In cuius figurã legitur. i. Machab. vj. q̃ quidam scrupulosi ex societate machabeoꝛum. quia noluerunt se defendere contra hostes bellantes aduersus eos in die sabbati timentes ne propter hoc violarent sabbatum occisi sunt ab eis. Causatur autem ista scrupulositas seu pusillanimitas inducens tempestatem multoꝛum malorum. quandoq̃ ex complexione ad timorẽ idonea. vt est complexio frigida pura in feminis vetulis ⁊ melancolicis. Timor enim naturaliter ſm damascenum coꝛ cõstringit sicut ⁊ frigida constringnnt ⁊ congelationem faciunt. Ad quem motum contractionis imaginatio mouetur a timoris dispositione ita vt ꝯcipiat quis aliquod esse futuꝝ malum. ⁊ per consequẽs fugiendum'. Quandoq̃ causatur pusillanimitas seu scrupulus ex egritudine manica vel melãcolica. que est infirmitas capitis per quam ledit̃ imaginatio ⁊ quandoq̃ ratio. Unde Galienus ⁊ Auicenna dicunt. q̃ mania est infectio anterioris cellule capitis cum diminutione imaginationis. Melancolia vero est infectio medie cellule capitis cum diminutione rationis. Causatur et aliquando scrupulus ex temptatione diabolica potest enĩ diabolus deo ꝑmittẽte mouere melancolicos humoꝛes in homine ꝑ quos imaginatio vel errare ꝓtest. a ut turbari ad timoꝛem inoꝛdinatum. Unde ⁊ Auicenna dicit q̃ quibusdam medicis visum est. q̃ melancolia contingat a demonio. Aliquando vero procedit pusillanimitas seu scrupulus ex regiminis coꝛporalis negligentia scz per nimiam abstinentiam. vigilias ⁊ huiusmodi. Unde hieronymus. Rationalis hominis dignitatem amittit. qui vel ieiunijs charitati aut vigilias ꝓfert sensus integritati. vt ꝑ immoderatã obstinentiã atq̃ indiscretam psalmoꝝ vel officioꝛum decantationem. aut amẽtie. aut tristicie. i. melancolie incurrat notam. de conse. dis. v. Non mediocriter. Aliquãdo causantur scrupuli ex societate timidoꝛum. Nam vnus scrupulosus facit alium scrupulosum. Remouende igit̃ sunt huiusmodi cause ne ipsa pusillanimitas tẽpestatem inducat. ⁊ demum in infernum deuoluat. Quod inde consequi ostendit. ꝑs. qui postq̃ dixit. Non me demergat tempestas vt expositum est. Subdit neq̃ absoꝛbeat me, pfundũ. i. infern?

Quomõ autem .§.x

remoueatur talis scrupulositas declarandũz est. nunc reuertẽdo ad primã partem vbi dicit. Saluum me fecit scz ab huiusmodi. Saluat ab isto malo sicut ⁊ ab alijs cũctis ꝑncipaliter ꝺs. Unde ⁊ dixit, sara vxoꝛ thob. dño loquẽs post tempestatem scz scrupulositatis trãquillũ facis. Saluum aũt facit ab hmõi tanq̃ ꝑ instrumẽta ꝑ morales medicos. ꝑlatos. ⁊ ꝓfessoꝛes. ꝓsolatoꝛes. idoneos. Nõ aũt dñt scrupulose dure corripi. sed animari ad deponendũ pusillanimitatẽ ⁊ scrupulũ. ostendendo pericula supradicta. nisi sequat̃ medici spiritualis monitum. Septẽ aũt̃ sunt regule quaꝝ adminiculo ꝓscia scrupulosa seu erronea deponi põt ⁊ debet. ⁊ sic saluari. Primũ videlicet debita

Capitulum. Decimuz

ad graciam dei preparatio. Secūdū sollicita sacre scripture indagatio. Tertiū oroys deuota ꝓsecutio. Quartū opinionis alicuius tuta electio. Quintū obediētie būilis imitatio. Sextū scrupulozꝫ aiosa abiectō. Septimū ꝑceptozꝫ discreta ꝓpicazatio. i. interꝓtatio. Que septē iubet hīe et na sapiētia, puer. ij. Et si non ꝑm ordinē posituz dicēs. Si fu sceperis sermōes meos. sbaudi mō debito quo ad septimū. z mādata mea custodieris penes te. s. obseruādo. z sic te ad gram ꝑparā do quo ad primū. Si sapiētiā inuocaueris. s. p oroem. quo ad tertiū. z inclinaueris coz tuū. s. p obediētiam. quo ad quintū. prudētie. s. eligendo opinionē rutā quo ad quartū. Si quesieris eaz quasi pecuniā. quo ad sextū. s. animose abiciendo scrupula. tūc intelliges timorē dñi. z sciaz di inuenies. q facit rectā cōsciam. Dña igitur regula ē. vt qs se ad graciam ꝑpret. q̄rtū pōt. seruando mādata dei. de peccatis ꝑpetratis dolēdo z ꝓfitendo. Nā quicūq; facit qđ in se ē ꝑm Tho. in. iiij. nulli tali abstrahit de? gracia sed infallibiliter infundit. z lumē doni. sapiētie scientie consilij. z intellectus tribuit. q̄bo iuuari pōt ad depositiōem erronee ꝓscie. Ūñ ipe dicat p Hieremiā c. iij. Cōuertimini filij. reuertētes q̄rtū. s. in vob est. z ego sanabo aduersiões vras. z p ezechielez c. xviij. Nūquid voluntatis mee ē mors impij. et nō vt potius cōuertat z viuat. z p esaiā. xlix. c. dicit. Nūquid obliuiscī pōt mulier infantē suū. vt nō misereatur filio vteri sui. Et si illa oblita fuerit. ego tñ nō obliuiscar tui. Figurā huius hēs. ij. Reg. xiiij. in absolone fratricida ꝯcepto ad gratiā a patre suo dauid. recognita offensa se būiliādo. Secūda regula ē sollicita sacre scripture indagatio. vñ dicit salomō. si quesieris eā quasi pecuniā amatores mūdi. q̄ studiū hñt acq̄rendi pecunias. ꝑceptorē querūt primo bene doctū in arte. p quā volūt acq̄rere pecuniā vt doceat eos subtilitates z modos acq̄rēdi exinde sunt solliciti ad videndū z recolligendū libros suoz ꝓputorū auxilia etiā q̄rūt aliozꝫ. z sic ēt spūaliter queri dz sapiētia scripturarū diuinarū. Ūñ puer. i. dr. Audiēs sapiēs sapiētior erit. z intelligens gubernacula possidebit. Animaduertet parabolaz z interꝓtatiōez verba sapientū z enigmata eoz. Hinc Hiero. ad paulinū. Intellge te in sacris scripturis sine duio z mōstrāte semitā. nō posse ingredi. Et exēplificat de q̄busdā arrio. z dō paulo qui post annos. xiiij cōtulit cū aplīs euāgelium. z saluatore nr̄o duodēni interrogāte doctores in tēplo. vnde dz quis assiduus esse in lectione scripturarū. Ūñ Hiero. ad nepotianum. Scripturas sepius lege. imo de manu tua nūq̄ sacra lectio deponat. Discē q̄ doceas. In huius figurā mādauit dñs. Noe. xxviij. vt vectes q̄bus portabatur archa. iugiter anulis ipi? archē essent inserti. ne cū hēret trāsferri mora fieret de trāsmittēdis vectibꝰ. Ad signādū q̄ q̄ hñt alios docere. ꝑ qs ecclesia quasi circū fert. dñt ꝓtinuo adhibere studio scripturarū. ꝑm quadruplicem sensum significatū ꝑ quattuor annullos. ne cū hñt alios instruere tūc querāt addiscere. Tertiū est oracionis deuote ꝓtinuatio. Ūñ iacobi. i. dr si quis vestrū indiget sapiētia postulet a deo z dabit sibi affluēter. Sapiēs in se exptus ait. Inuocaui z venit in me spūs sapiētie qui spūs est vnctio que docet de omnibꝰ. vt dr in prima canonica Joh. s. necessarijs ad salutē. Sic z Salomō postulās sibi dari sapiētiā ad recte iudicādū populū vbi occurrūt multa dubia obtinuit eā. iij. Reg. iij. Et iosaphat rex ad dñm inquit. Cū ignoremus q̄d agere debeam? hoc solū residui hēmus vt oculos nostros ad te erigam?. Et ꝓpue oracio valet ad tollēdū scrupulos. pur. ꝓcedūt ex tēptatiōe diaboli qđ figuratū est. matth. xvij. i demoniaco lunatico sanato a dñō. qui ꝓiciebat illū obsessū q̄nq; i ignē q̄nq; i aquā. sic scrupulosus de vno cōtrario vadit ad aliud. z dō deo dixit q̄ illuđ gen? demoniozū ejcitur in oracione. Sic beatus petrus martir oratione liberatus fuit a scrupulo infidelitatis. Quartaz regulam quia prolixa est ponemus in fine. Est igitur quinta obedientie humilis imitatio. vt scilicet scrupulosus captiuet intellectum suū dictis sapientū. z obedientie superiorum. quantumcūq; scrupulus sibi dictet aliud. Unde prouer. iij dicitur. Ne imitaris prudentie tue. Et thobie. iiij. Cōsiliū semp a sapiēte inq̄re. z puer. xxij. Ne transgrediaris terminos quos posuerūt patres tui. Dīc z cancellarius pisiensis in. iij. de vita anime inquit. Unum hoc generale damus documentum. credere videlicet faciliter sapientioꝫ z bonoꝫ iudicio. z ꝓtra cōes eoꝫ sentēcias non leuiter sibimet formare scrupulos anxios. z timidos. z in libro de vita fratrum ꝑdicatorū narrat q̄ cū quidā defunctus appareret alteri eiusdem ordis. s. predicatoꝫ. qui erat multū scrupulosus ipo interrogāte de scrupulis suis. Rñdit defunctus. Cōsule discretos. z acq̄esce eis. Similiter legitur de quodā discipulo beati bernardi. q̄ cuz nō posset deponere scrupulos suos ꝓpter qđ ad celebrandū non auderet accedere. dixit ei bernardus. Vade frater. z in fide mea celebres. Obediuit ille simpliciter. z omnis ille scrupulus ꝓtinuo recessit. Sed si q̄s scrupulosus diceret. Utinam mihi talis esset ꝑlatus. qualis erat bernardus. crederē faciliter imperanti. z acquiescere. non consulenti. Nunc autem cū superioris mei parvuam sapientiam inspicio. non audeo meam cōscientiam sue fidei cōmittere. Respondet cancellarius. Quisq̄s ita dicis. z sapis. erras. z dēscipieris. debes ergo sibi obedire. non vt homini. Sed

vt deo iubenti cuius vices gerit. Vnde Luce. x. christus dixit. Qui vos audit me audit. Si tñ nõ ꝓtra deum iusserit. Et cum causa scrupulositatis. vt dictũ est supra. aliquando ꝓcedit ex qualitate ꝑplexionis. ꝑcipue melancolice. aliquãdo ex egritudine supueniẽte manica vl' melancolia aliquando ex indiscreto vite regimine puta. per nimias abstinẽtias ptinebit ad moralẽ medicũ rectorẽ vel confessorẽ in hmõi adhibere remedia de cõsilio medicine. & scrupulosos seipm vincat Et si durũ videat in sumẽdo illa remedia ꝓcipue cõsulta vel data seu impsita ab ipso medico spũali. Dicitur enim. eccle. xxxviij. Altissim⁹ de terra creauit medicinam. & vir prudẽs nõ abhorrebit eã. Nõ tñ expedit in ommbꝫ viuere medicinaliter ꝑcipue religiosis. Nam vt dicit Elmbro. de ꝓfe. di. v. Cõtraria sunt diuine cõditioni precepta medicine. lugubrare nõ sinũt. vigilare non ꝓmittũt. ab oi specie meditatiõis abducunt Nec etiã scrupulosus debet timere vitã sibi abbreuiare ex obsuatiõe ꝑceptoꝝ dei & ecclesie. vel obseruatiõe sue religionis. dummodo ex capite suo ñ addat alia magꝭ austerea. Nã vt. d. Job. Cõstituisti fines meos ei⁹. s. vite bois. q ꝓteriri ñpotẽũt. nec fm plõgationẽ. nec fz abbuiatiõez. & si abbuiaret fz causas secũdas & naturales. sibi esset ad cumulũ ꝓmiij nõ peccati illa. s. faciendo ad placẽdũ deo. & fm cões regulas traditas ab ecclesia & religiõibꝫ approbatas.

Sexta regula est animosa pugnatio seu repulsio scrupulorũ seu pusillanimitatis. Ad qđ hortat dñs Esaie. xxxv. Cõfortamini pusillanimes. confortamini & nolite timere. ecce enim deus vester. s. adiuuãs & illustrãs. Vñ grego. in mora. dicit. q diabolus assimulat mirinico leoni. quod animal dicitur leo formicarũ. Nam formicis que minutissime sũt discurrentibꝫ insidiatur & occidit. Sed alia animalia grandiuscula itinerando conculcant & ꝓterimũt. Sic diabolus inuestigat cõplexiones hominũ. vt dicit Eze. & quos videt parui cordis & pusillanies & scrupulosos. ipos aggredit. & scrupulis & vitijs occidit. Sed a magnis spe & vigore rationis diabolus ipse ꝓsternitur & abiicitur. Vnde & cancellarius in quodam tractatu suo inquit. Ville surgũt apud aliqs scrupuli more canũ oblatrantes & lacerare minantes. ipsos qui volũt ire ꝑ viã dei quos cõuincere & cõpescere meli⁹ q̃ ꝑ contemptũ nequimus. Tantummodo si contemptus ille sit timoratus & regulat⁹. non at sq̃ breuio alteriue. ꝑsertim superioris cõsilio. Et idem in tractatu de regulis moralibus ait Cõsiliũ salubre est frequenter agere contra scrupulos leues & trepidos. viãdo eos ad aliorũ iuditiũ. quatenus ex cõsuetudine fiat homo robustus solidos & tranquillus in exercitio spirituali. Sicut etiam si quis vellet ligamentuz distortuz ad rectitudinem ducere. oporteret ꝙ retorqueret ipsum ex parte oppsita curuando. & sic reduci posset ad rectitudinem. Notandũ etiam ꝙ dicit cancellarius in quodam tractatu. ꝙ aliqui doctores tenent quibus assentit. aliquando non tã meritorum esse credere sicut velle credere. nec velle sentire aliter de peccatis. sicut velle velle & nõ posse. probatur hoc ꝑ. psal. dicentem. Desiderium pauperum exaudiuit dñs. propterea cor eorum audiuit auris tua. Et ita iudicat nos deꝰ fm superioris arbitriũ. voluntatez & iudicium. & non fm ea que nobis inuitis & contraniten tibꝫ portio sensualitatis inferior aduehit et ꝓducit. qualia sunt volubiles imaginationum & fantasiarum. Solet aũt impedire ꝓportionem scrupuloꝝ sententia aliquarum auctoritatum nõ bene intellectarũ. & ideo declarãde sunt vt illa que habentur extra de spon. s. in dubijs tutior via est eligẽda. ꝓpter quod scrupulosus eligit viã rigidiorem. Sed ad hoc respondetur ꝙ eligere viam tutioꝛem consiliꝫ est nõ ꝑcepti. alias oporteret multos ingredi religionem in qua tuti⁹ viuitur q̃ in seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorem elegere. quando etiam alia via potest eligi tuta. Sicut enim diuerse vie tendunt ad vnam ciuitatem licet vna tutior alia sit. Sic ad ciuitatem celestem alius sic alius sic vadit & tute. licet aliquis tutiori modo. Item quia dicitur Ecclesia. iij. Qui amat periculuz peribit in illo. Hinc ẽ ꝙ hea. Tho. & alij dicũt ꝙ ille qui agit id de quo est dubium. Vtrum sit mortale vel non. peccat mortaliter. quia periculose exponit mortali. Cũ g̃ in aliq̃ materia morali sũt varie & ꝓrie opiones ille q̃ adhęret opĩoi latioris vie. videt se exponere periculo mortalis. quia in dubio cum possit illa opinio esse falsa & cõtraria vera. Sed ad hoc respondetur ꝙ vtiqz ille qui agit scienter id de q̃ dubitat esse mortale ꝑmanente dubitatiõe mortaliter peccat etiam si illud in se non esset mortale. sumendo propꝛie & stricte dubitationem. vicz ꝑ ut rationes sunt eque ponderãtes ad vtramqz ꝑtem nec magis declinat quis ad vnam q̃ ad aliam. Sed si dubitet leuiter quis. & ꝑ modum scrupuli. sicut dubitat seu formidat habens opinionem de aliquo quia ita inhęret ipsi sentẽtie q̃ tamen formidat de oppsito. Sic agendo contra tale dubium non peccatur. dum adhęret opinioni alicuius doctoris. & bẽ rationes ꝓbabiles ꝑ ipa magis q̃ pro oppsita opinione. etiaz si ipsa opinio quam tenet nõ esset vera & hoc nisi ipa opinio sumpta esset ꝓtra manifestum testimonium scripture vel determinationem ecclesie. Talis enim non operatur in dubio mortalis. sed fm opinionem probabilem quod magis declarabitur in septima regula. Quod etiã Erego. dicit Bonarũ mẽtiũ est ibi culpas agnoscere vbi cul-

Capitulum. Decimuz

pa nõ est di.v. Ad eius dicit glo. agnoscere. i. ti/mere ⁊ nõ p assensum firmũ determinare. Hoc n. stultũ esset ⁊ piculosuz fm cãcellariũ. Sep tima regula ẽ p scrupulo2 depositionẽ p̃ceptorũ discreta epicaizatio. i. interp̃tatio vel declaratio. Equitas. n. quã pb̃s nominat epichẽiã prepõde rat iuris rigori fm iurisperitos. Est aũt equitas iusticia pensaris omnib circũstantijs pticulari bus dulcore misericordie temperata. Et sapiens ait. Noli esse nimis iust⁹; nam nimis iustus est qui pt in iusticia sua ptinet aũt ad virtutẽ epi/chei2 siderare non nudũ de se p̃ceptum sed circũ stantias omnes pticulariter ipm vestiẽtes. Ulñ pb̃s. v. ethico. dicit. epichẽia interpretatiua legũ ẽ melio2 quam iusticia legalis. Et fm hanc vir/tutem epichẽie possumus precepta dei ⁊ ecclesie prelatorum seu iudicũ benigne interp̃tari cui⁹ est condere vel sentẽtiari. Et in foro quidẽ cõtẽ tioso eius est interp̃tari. cuius est 2dere vel sen/tentiare. Sed in foro 2scientie cira p̃cepta ⁊ hu mana ⁊ diuina. dico, q2 ptinet ad, quẽlibet p fa/cto suo. Si tñ rationabiliter interpretetur. Et fm iob. de amb. Septuplex doctrina p virtutẽ epichẽie scrupulose 2scientie, pficua dari potest. Quarũ prma est inter duram ⁊ benignam circa precepta sententiam. q2 benigna est potius ceteꝛ paribus interpretatio faciẽda, qõ ẽt asserit. guil hel. Huius ratio est. quia precepta dei ⁊ ecclesie non sunt ad tollendam omnẽ spũalem dulcedi/nem. qualis certe tollitur quãdo nimis scrupu/lose ⁊ timide precepta interpretant. Secũda doctriua fm virtutem epichẽie est q2 nec de⁹ nec ecclesia p sua p̃cepta intẽdit obligare ad vi2 pos/sibile alicui. Cũ. n. fm regulaz iuris nemo possit ad impossibile obligari. extra de re. iur. li. vi. Nõ solũ dicitur impossibile quod absolute non est possibile. Sed etiã videt interpretandũ fm vir/tutem epichẽie in lege noua eẽ impossibile quod vi2 est possibile vt puta nimiã hñs difficultatez als quõ saluaretur illꝰ. Onus meũ leue. Matth xi. Tertia doctrina est. q2 nec deus nec ecclesia intendit suis p̃ceptis aliquẽ obligare ad hoc q2 sit fatuus. i. talia precepta loco ⁊ tpe nõ obligant quibus eoꝝ obseruantia fieret ridiculosum saltem apud discretos ⁊ bonos viros. patet igit a simili de voris ⁊ diuino precepto deo redden/dis. que tamen si stulta sint fm doc. nullus obli gatur implerere. ad quod facit glo. Inno. sup. c. nouerit de sen. excõ. Quarta doctrina est. q2 i dubijs bonoꝝ vita alijs debet esse viuendi, re gula. ⁊ tãto magis q̃to meliores sunt. Ulñ Hie ro. Int bonos sp̃ sectare meliores. ppt qõ ⁊ chri stus discipulos suos vocat sal terre. q2 videlicet ex moribus pb̃s ipsoꝝ populi sunt condien/di. Et ratio huius regule est. quia tales fm vir tutem epichẽie p̃sumi debent habere rectum iu diciũ. quia hñt rectum affectum. sicut sanus bñ iudicat de sapoꝛib⁹. q2 non habet gustũ infectum. Quinta doctrina est. q2 in his que solũ sunt mala quia, phibita. vt ꝯmuniter positiua precep ta. multum excusat vel in toto vel in tanto 2sue/tudo si sit p̃scripta ĩmo aliquãdo tollit legẽ scrip tam positiuã. vt. di. iij. Statuimus. §. se. Sicut enim epichẽia est interpretatiua legũ. sic ⁊ 2sue/tudo est optima legũ interpres. extra de consue/ Cum dilectus. Sexta doctrina est quam tra dit Pe de palude in. iij. sen. q2 homo vbi nõ pec cat mortaliter, nũq̃ incurrit sententiam excõicatõ nis iuris. Cũ eniz p excõicationẽ ab hoĩe nullus debeat eici ab ecclesia nisi p mortali vero vel pre sumpto fm Tho. in. iij. q2 maxima pena est. sic etiam cum sententia iudicis non sit iniusta. po/test homo formare sibi 2scientiã. q2 vbi ñ peccat mortaliter non incurrit sententiã iuris. Septi/ma est q2 in quocũq̃ casu p̃termittẽs facere hoc quod lex imponit. posset excusari a peccato. puta quia hoc facit sine cõtemptu p virtutez epichẽie ratione alicuius periculi considerati. qua potest fieri quandoq̃ contra verba legis. Reuertẽ do ad quartam omissa. dico q2 ipsa est opinio/nis alicuius tota electio. sunt enim aliquando de aliq̃bꝰ materijs moralib⁹ doc. opiones p̃riaz ⁊ tũc scrupulosi dubitãt q̃z ptẽ p̃t cum bona conscientia eligere. Pro cuius enodatione diffi cultatis notandum q2 cum bona conscientia po/test quis tenere vnam partem alicuius opinionis et fm eam operari. excluso saltem scandalo. que scilicet pars habeat pro se notabiles doctores dũ modo talis opinio non sit contra auctoritatem expressam sacre scripture. nec contra determina/tionem ecclesie catholice. et q2 etiã ex contrarieta te talium opinionum non inducatur ad dubi/tandum. sed bonam sibi conscientiam et creduli tatem formet de eo q2 credit tanq̃z de probabilio ri parte. et precipue quando quis adhibet diligẽ tiam inquirendo an liceat. nec inuenit aliquid quod eum sufficienter moueat ad hoc quod sit illicitum. q2 sint contrarie opiniones inter docto res sanctitate et scientia maximos in via et ma/teria morali. aliquando etiam ad salutem neces saria. patet per exempla. Nam de Tho. in. iij. re net quod post lapsum in mortale non oportet a/liquem statim confiteri sub precepto habita co/pia confessoris. nisi in paucissimis casibꝰ qui ibi ponuntur di. xvij. Et cum eo tenet Ricar. Sed Hugo de sancto victore et Bonauentura sunt i hoc contrarie opiõis. Sanctitas autem et ma/gnitudo scientie ipsoꝝ. nota est toti ecclesie. Neutra autez illoꝝ opinio reprobatur. Et si beati Tho. opinio communis teneatur que tamẽ nimis tuta videtur Raimũ. decretista ⁊ sanct⁹ in summa tenz q2 pticipare cum excõmunicatis

in loqnela.cibꝫ ꝛ huiusmõi.in casu nõ concesso. sit mortale vniuersaliter. Sz b.tho.in.iiij.ꝛ Jo. an. ꝛ archi.tenẽt cõtrariũ cõiter ꝛ illud ꝓtrariuz tenẽ. Et sic exẽpla innumera possent poni. Nõ aũt dicit be.tho.in quodlibeto iij.q.iiij.arti.ij.qñ due sunt opiões cõtrarie de eodẽ oz alterã ee veram ꝛ alterã falsam. Si ꝯ ille qui facit contra opinio nem magistrorum . vrputa in habendo plures prebendas.faciẽs cõtra veram opinionẽ.non ex cusatur a peccato cũ faciat cõtra legem dei.ꝯuis non faciat ꝓtra conscientiã. Hec enim verba be ri thome non pñt intelligi.nisi de his vbi mani feste patet ex scriptura vel ecclesie determinatio ne.qꝛ sit contra legẽ dei.ꝛ non de illis intelligit vbi nõ apparet. Alias sibi contradiceret in eodẽ libro.quod non est credendũ. Item vlricus in summa dicit.qꝛ si quis de aliquo agendo dubio magis peritos consulat.de quo nullam habet ex pressam auctoritatẽ.vtrũ ita sit vel nõ. dũmodo ipse sibi bonã conscientiam.eniaz si res aliter se habeat ꝯ id quod sentit ꝛ quod sibi consultũ fuerit.excusatur.quia fecit quod potuit.ꝛ deus plus nõ requirit. Item ex relpõsis que videntur data ab alberto magno.habẽ.qꝛ frater simpler ꝙ quilibet homo cũ salute põt sequi in ꝓsilijs quã cũqz opinionẽ voluerit dũmodo alicuius docto ris magni opinionẽ sequatur hosti.etiã dicit ex tra de cogna.spi.sup.c. Si vir. Vbi sunt diuerse opiniones ꝛ diuersa iudicia. semꝑ humaniozẽ preferẽda ꝛ equiozẽ. Et ad iõ facit quod ait Aug. di.ir. Sana. Guilh. etiã in glo.rai.dicit.qꝛ in a picibꝫ iuris.vbi dubitãt etiã sapientes excusabil est ignorantia. Nñ si aliqs bona fide ꝓtem illam vel illã elegerit.nõ debet sup hoc habere cõsciẽtiã nimis scrupulosam. Item pe.de pal.sup.iiij.di. xvij.dicit qꝛ si cõfessor dubitaret.vtrũ illõ de quo cõfitẽs nõ peniret nec ꝓfitetur etiã mortale.ꝛ ip se ꝓfitẽs dicit qꝛ consilio peritoꝝ illud fecit.de qꝛ bus ex vita ꝛ scientia ꝓbabile est.qꝛ non consule rent nisi bene.illi⁹ iudicio se posset conformare. Secus aũt esset.si esset certus de opposito. Idẽ videtur sentire goff.de fontibꝫ. In his.s.opinio nibus contrarijs que tolerãtur ab ecclesia vt di ctũ est. Et qꝛ debet ꝓponere confitenti.qꝛ bene stu deat de hoc seipm ꝓ prudentes informare.eo qꝛ alij tenent contrariam opnionez.maxime si illi⁹ cõtrarie opinionis confessor sit inordinarius ei⁹ ꝛ sic eum absolueret. Idẽ sentit Ricard⁹ claro moñ. Nõ distinguẽdo vtrũ confessor eius sit or dinarius vel nõ ordinarius. Idez potest haberi ex decretali.extra de sen.excõ.inq̃sitioi tã in textu ꝯ in glo. Vbi declarat qñ mulier vxorata inci pit ꝑ nouaz informationẽ dubitare an attineat viro gradu prohibito.quomodo se debeat habe re in tali dubio circa exactiõem vel redditiõem debiti coniugalis. Probatur ꝛ hoc idem tali ra tione ꝑm cancellariũ. Non plus nocet homini errare in articulo fidei qui non est declarat⁹ ad huc ab ecclesia qꝛ sit articulus de necessitate cre dendus.ꝯ necesse possit actus moralis cõtra ali quod agibile perpetratus.quia actus non dicit esse certus ex scriptura aut determinatione eccle sie.qꝛ sit illicitus. Patet hoc ex eo.qꝛ fides est ꝛa necessaria sicut virtutes morales.ꝛ si nõ ampli⁹ Sed constat cõmuniter apud theologos.qꝛ in ma teria fidei dum doctores sentiũt cõtraria licituz est ante determinationẽ ecclesie tenere vnã ꝓtez vel alteram sine periculo peccati vel fidei vt patz in abbate ioachim qui tenebat cõtrarium ad id quod magister sententiarum dixerat in prima di.primi li.pro quo magistro sententiarũ ec clesia postmodũ determinauit.extra de sum.tri. c.damnam⁹. Nec tamẽ dictus ioachim incidit in hæresim aut ꝓfidiaz.ꝓpter hoc qꝛ dicta sua oia subiecit correctioni ecclesie. Ergozius a simili li cet vnam opinionẽ in moralibꝫ tenere.iuxta li mitata superius.vbi saltem magis sapientes nõ sentiunt contrariũ.ꝛ vbi paratus est obedire ec clesie ꝛ scripture.si eꝝ errorem explanauerit. Solet autem mouere scrupulosos ꝛ detinere il lud dictum Augustini. Tene certum ꝛ dimitte incertum de pe.di.vij.si quis. Sed vbi in eadez materia morali sunt contrarie opiniones docto rum.illa videtur tutior que est rigidior.ꝛ sic po tius amplectenda.ad quod instigantur scrupu losi. Sz ad hoc respondetur qꝛ august. loquitur in dicto ca. proprie de eo qui differt penitentiaz vsqz ad extremum vite.cuius saluatio dubia est ꝛ incerta.nõ quia vera penitentia non possit esse in extremis.ꝛ deus indulgeat.vt patet in latro ne cum christo crucifixo. Sed quia incertum est ꝛ dubium vtrum talis vere peniteat.quia vide tur mouere ꝓcipaliter ratione gebẽne magisqz respe ctu diuine offense ꝛ diuine glorie.qõ requritur ad ve ram penitẽtiã ꝑm August. de pe.di.vij. Nullus Sed extendatur illa auctoritas Augustini ad alias materias morales. Notandum ꝑm can cellariuz.qꝛ certitudo que requiritur in materia morali.non est certitudo euidentie.sed probabi lis ꝓiecture. Et ꝓb⁹ declaratione sciendũ.qꝛ tri plex est certitudo. Una supernaturalis.alia natu lis.tertia ciuilis seu moralis. Et certitudo su pernaturalis ita se habet qꝛ non stat aliquem certa sentire et falli. Et ipsa est triplex. Prima euidẽ tie intuitiua.qualis est beatorum superne patrie Alia est euidentie reuelate .vt in prophetarum illustratione. Tertia est solius adherentie in spe culo et in enigmatae.qualis est certitudo fidei q̃ non innititur euidentie rationis humane. Sed auctoritati diuine.que continetur in sacra scrip tura. Est autem quelibet trium certitudinuz su pernaturalium tanta.qꝛ per nullam potentiam

Capituluꝫ. Vndecimꝫ

etiam diuinam ⁊ absolutam fallax esse poterit. alioquin deus negaret seipsum. Certitudo vero naturalis ita se habet. q̃ non stat per naturã aliquam taliter assentire ⁊ falli. quã philosophi nobis posuerunt possibilem in principijs p̃ se notis cognitis scz ex sola apprehensione terminoꝝ. vt quodlibet est vel non est. Posuerunt etiaz in cõclusionibus demonstrationis ⁊ inconsequentia euidenti reductis p̃ talia principia. quẽadmodũ dicit sciaz mathematicã eẽ sciaz certissimã. Tertia certitudo. s. moralis seu ciuilis tangitur vna cũ precedenti in principio ethicoꝝ. Vbi dicitur q̃ disciplina est in vnaquaq̃ re certitudinem quere iuxta exigentiam materie. Eque enim vitiosum est persuadentem querere mathematicuz ⁊ moralem demonstrantem. Non enim consurgit certitudo moralis ex euidentia demonstrationis. sed ex probabilibꝫ cõiecturis grossis et figuratiuis. magis ad vnã partem q̃ ad aliam se habentibus. Dicitur autem probabile qđ pluribus ⁊ maxime sapientibus apparet verum. Ex his igit sequit q̃ in hũanis agibilibus que tãtã habent varietatem. teste aristotele ⁊ experientia. sufficit talis certitudo que non semper scrupulosos omnes adficiant. sed sufficit vt plẽnat seu superet eos. Ad quod etiam optime facit illud leonis pape dicentis. In his que dubia fuerint aut obscura. id uouerimus sequendum. quod nec p̃ceptis euangelicis contrariũ nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum. di. xiij. c. sicut quedam. Ista autem certitudo moralis colligitur ex vno trium modoꝝ videlicet. Ex alterius auctoritate quod ptinet ad incipientes q̃ scilicet eruditurur p̃ alios in doctrinis. ⁊ addiscũt ⁊ obediũt. Iuxta illud Deutro. xxxij. Interroga patrem tuũ ⁊ annũciabit ꝛc. Secũdus modus est ex ppria eruditione quod congruit proficientibus studendo in scripturis. Iuxta illđ prouerbio. i. Stude sapientie ꝛc. Tertius modus est ex circumspectione circumstantiarum. ⁊ hoc quo ad perfectos.

¶ De actu intellectus. Capitulum vndecimuz

De actu intellectus

⁊ primo quomodo cognoscit anima in corpore. Et quantum ad hoc consideratio erit tripartita. Primo de cognitione eoꝝ que sunt infra se. Secundo de cognitione eoruz que sunt in ipsa anima ⁊ de se. Tertio de cognitione eorum que sunt supra ipsam

Anima cognoscit .§. i.

corpa p̃ intellectũ. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. in prima pte. q. lxxxiij. arti. i. q̃ primi philosophi qui de naturis rerum inquisierunt. putauerunt nil esse in mundo nisi corpus Et quia videbant omnia corpora esse mobilia ⁊ putabant esse in continuo fluxu. extimabant q̃ nulla certitudo de rerũ veritate haberi posset a nobis. Quod. n. est in continuo fluxu. p̃ certitudinẽ apprehendi ñ potest. q̃ prius labitur q̃ a mente diudicetur. Sicut eraclius dixit. q̃ nõ erat possibile aquam fluuij currentis bis tangere. vt recitat plõs in. iiij. methaphi. His aũt supueniens plato vt posset saluare certam cognitiõem a nobis veritatis p̃ intellectũ posset haberi. posuit preter ista corpalia quasdã substantias subsistentes separatas a materia ⁊ a motu. quas nominauit species vel ideas. p̃ quarum ptícipationem vnumquodq̃ singularium ⁊ sensibilium istoꝝ dicitur homo vel equus vel aliquid huiusmodi Sic ergo dicebat scientias ⁊ diffinitiões. ⁊ quid quid ad actũ intellectus ptinet. nõ ad ista materialia ⁊ sensibilia referri. ꝫ ad illa imaterialia et separata vt sic anima non intelligat ista corpalia. sed intelligat horum corpalium species separatas. Quod apparet esse falsum. quia cum ille species separate sint immateriales ⁊ immobiles. sm ipm excluderetur a scientijs cognitio. motus et materie. quod est ꝓprium scietie naturalis ⁊ demonstratio p̃ causas mouẽtes ⁊ materiales. Dicendũ igitur. q̃ anima per intellectuz cognoscit corpora cognitione intellectuali. immateriali. vniuersali. ⁊ necessaria. Sicut enim forma sensibilis alio modo in re que est extra animaz ⁊ alio modo in sensu qui suscipit formas sensibilium absq̃ materia. sicut colorem auri absq̃ auro Sic intellect9 species corporũ q̃ sũt materiales ⁊ mobiles recipit immaterialit ⁊ immobilit sm modum suum. Nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Quod autem augustinus dicit. in libro soliloquiorum. corpora intellectu comprehendi non posse. Intelligenduz est quãtum ad ea quibus mediantibus intellectus intelligit. non quantum ad ea que cognoscit. Cognoscit enim intellectus corpora. sed non per corpora. nec per similitudines corporales ⁊ materiales sed per species immateriales ⁊ intelligibiles que per sui essentiam esse possunt in anima. Et vt dicit etiaz augusti. vltimo de ciuitate dei. Nõ est dicendum q̃ sicut sensus cognoscit sola corporalia. ita intellect9 cognoscit sola spũalia. quia sequeretur q̃ deus ⁊ angeli corpora non cognoscerent. Huius diuersitatis ratio est. quia inferior virtus non se extendit ad ea que sunt virtutis superioris sed bene superior virtus ad ea que sunt inferioris virtutis excellentiori modo operatur. Quamuis etiaz transmutetur forma substantialis rerum inferiorum. remanet tamẽ materia immobilis rerum. Rerum etiam mutabilium sunt habitudines immobiles. sicut sortes

⁊ si non semp sedeat. tamē immobiliter verū est
q̄ q̄n sedet in vno loco manet ⁊ ꝓpter hoc nihil
ꝓhibet de rebꝰ mobilibus immobilē sciam hr̄e.

Anima humana .§. II.

nō cognoscit per essentiam suam corpa. sed per in
tellectum suū mediantibus speciebus intelligi-
bilibus. Antiqui aūt philosophi posuerūt aīam
ipam ꝑ essentiam suaz cognoscere omnia. Et q̄
considerabāt res inferiores cognitas esse corpore
as ⁊ materiales. Posuerūt etiā optere res cog-
nitas esse in anima cognoscente materialiter. Et
ideo vt anime attribuerēt oīm cognitiōem. po-
suerunt eam habere naturam cōem cum omni
bus. Et q̄ natura principiatoꝝ ex principijs cō
stituitur. attribuerūt anime naturam principij
Unde qui dixit principiū omnium esse ignem
dixit animam esse de natura ignis. Qui dixit eē
aerem principiū oīm. dixit aīam ex aere. Empe-
docles qui posuit quattuor elementa principiuz
omnium dixit animam ex his cōstituam. Sed
hec est falsa opinio. ⁊ eā reprobat aristoteles in .i.
de anima. Quod aūt ipse in tertio de anima di-
cit animā q̄dammō esse omnia non ex hoc vult
dicere q̄ actu sit cōposita anima ex oībꝰ. Sed in
q̄ꝫ tū est in potentia ad omnia. ꝑ sensum ad sensi
bilia. ⁊ ꝑ intellectum ad intelligibilia. Solus ḡ
deus est. qui per essentiam suam intelligit omia
quia essentia eiꝰ immaterialiter in se omnia bꝫ
ꝓut effectꝰ ꝟtu te ꝑexistūt in sua cā. nō aūt aīa
humana vel angelus ꝑ eēntiaz suam cognoscit
omnia. Intellectus tamē cognoscit ꝑfectus q̄ꝫ
sensus q̄ sensus accipit formam rei cognite sine
materia. sed cum materialibus conditionibus.
Intellectus autem abstrahit in cognoscendo. nō
solum a materia. sed etiam a conditionibus in-
diuiduantibus materialibus

Anima humana .§. III.

non intelligit per species naturaliter inditas q̄
eas non habet. Unde ꝓbꝰ in tertio de anima di
cit. q̄ intellectus est sicut tabula rasa in qua ni-
hil est scriptum. Pro cuius declaratiōe dicit .b.
Tho. vbi supra. q̄ nos videmus q̄ homo cūq̄ ē
cognoscens in potentia tantum. tam ꝑm sensuz
q̄ꝫ ꝑm intellectum. Et de tali potentia ad actum
reducitur. vt sentiat ꝑ actiōes sensibiliuz in sen
su. vt intelligat per disciplinam aut inuentionē
Unde oportet dicere. q̄ anima cognoscitiua sit
in potentia. tam ad similitudines que sunt prin
cidia sentiēdi quam similitudinem que sunt prin
cipia intelligendi. Et propter hoc aristoteles po
suit q̄ intellectus quo anima intelligit. non ha
bet aliquas species naturaliter inditas. sed est in
principio in potētia ad omnes species huiusmo-
di. Sed quia id quod habet actu formam. inter
dum non potest agere ꝑm formaz propter aliq̄d
impedimentum. sicut leue non potest ferri sur-
sum si impediatur. propter hoc plato posuit. q̄
intellectus noster naturaliter est plenus omni-
bus speciebus intelligibilibꝰ. sed per vnionem
corporis impeditur ne possit in actum exire. Sꝫ
hoc non videtur ꝯuenienter dictum. quia si ha
bet animam naturalem cognitionem omnium.
non videtur esse possibile. q̄ huiusmodi noticia
naturalis habeat tantam obliuionem. q̄ nesciat
se huiusmodi scientiaz habere. Nullus enim ob
liuiscitur ea que naturaliter cognoscit. Sicut
q̄ omne totū est maius sua parte. ⁊ precipue est
hoc inconueniens si ponatur naturale esse ani-
mam vniri corpori apparet etiam inconueniens
istud ex huiusmodi. quia deficiente vno sensu.
deficit scientia in homine eorum. que apprehen-
duntur per illum sensum. Sicut cecus natꝰ nul
lam habere potest noticiam de coloribꝰ. Quod nō
esset si naturaliter omnium rerum intelligibili
um rationes anima haberet. Intellectus autez
angelicus a principio sue creationis fuit repletꝰ
huismodi speciebus intelligibilibus. quibus i-
telligit perfecte. Unde in libro de causis dicitur
Omnis intelligentia est plena formis scilicz ā-
geli non autem hominis.

In anima non .§. IIII.

effluunt species intelliigibilium ab aliquibus
formis separatis. vt dixerunt quidaz scilicz Pla
to et Auicenna. Sed alio et alio modo. Naz vt
ponit beatus Thomas prima parte questione
octuagesima quarta. articulo quarto. Plato dix
it formas rerum sensibilium per se sine materia
subsistentes. sicut formam hominis quam non
nominabat per se hominem et formaz equi seu
ideam q̄ꝫ per se nominabat equum. Et sic de ali
is. Has igitur formas separatas dicebat partici
pari ab anima nostra ad cognoscendum. et a ma
teria corporali ad essendum. Et ita intellectꝰ no
ster per hoc q̄ participat ideaz lapidis intelligit
lapidem. Participatio autez idee est per aliquā
similitudinem ipsius idee in participante ipsaz
per modum quo ab exemplato. participatur exē
plar. Et sic ponebat species intelligibiles intelle
ctus nostri esse similitudines quasdā idearum
ab eis effluentes. Sed aristote probat esse con-
tra rationem rerum sensibilium q̄ earuz forme
subsistant absq̄ materia. Auicenna autem re-
mota hac positione platonis posuit omnium re
rum sensibilium species intelligibiles. non qui
dem per se subsistere absq̄ materia. sed preexistē
te immaterialiter in intellectibus separatis. a q̄-
rum primo deriuantur huiusmodi species in se
quētē. et sic de aliijs. vsq̄ ad vltimū tiellectū quē
noīet itellectū agētē. a q̄ vt ipse. d. effluūt species

Capitulū. Vndecimū

ſtelligibiles in aīas noſtras ⁊ forme ſenſibiles i materiam corpalem. Sed ſm hanc poſitionem ſufficiēs rō nō poſſet aſſignari. quare aīa noſtra corpi vniret. Non. n. pōt dici q vniat aīa ꝓpter corpus. q⁹ nec forma eſt ꝓpter materiaz nec motor ꝓpter mobile. ſ potius econuerſo. Maxime aūt eſt corpus neceſſariū anime intellectiue ad opationē eius ꝓpriam que eſt intelligere. q⁹ ſm eſſe ſuum a corpe nō dependet. Si aūt ſpecies intelligibilis eēt apta nata recipe naturaliter per influentiā aliquorū ſeparatorū principiorū tm ⁊ ñ acciperet eas a ſenſibb. non indigeret corpore ad intelligendū. Cū frūſtra corpi vniret. Si aūt dicatur quod anima indiget ſenſibb ad intelligendū quibuſ quodammodo excitetur ad ꝑſiderāda ea quorū ſpecies intelligibiles accipit a ſubſtantijs ſeparatis hoc nō videt ſufficere. q⁹ hmōi exercitatio nō videt neceſſaria niſi ad excitandam aīam quaſi conſopitam ⁊ obliuioſam ſm platonicos. Et ſic ſenſus nō ꝓficerent anime intellectiue niſi ad tollendū impēdimentū. qđ ꝓuenit anime ex corpis vnione. remanet ergo querenduz que ſit cauſa vnionis anime ad corpus. patet etiam falſitas ex hoc. q qui deficit vno ſenſu caret ſciētia ſenſibiliū illius ſenſus. qđ nō eſſet ſi ex intellectibus ſeparatis efflurent ſoluz ſpecies intelligibiles in animam. Et q⁹ omne quod ꝑticipationem eſt tale. reducitur in aliquod principium quod ꝑ eſſentiam eſt tale. vt ignita reducuntur ſicut in cauſam in ignem. Ideo ſpecies intelligibiles quas ꝓticipat intellectus noſter. reducuntur ſicut in cauſam primā in aliquod principiū qđ ꝑ eſſentiam eſt intellectuale. ſ. in deū. et ab illo principio ꝓcedūt mediantibb formis ſenſibiliū rerū ⁊ materialiū. a quibb ſcientiam colligimus. vt dicit Dionyſius.

Anima intellecti .§. v.

ua cognoſcit res materiales in rationibus eternis. Pro cuius declaratione dicit b. tho. vbi ſupra arti. v. q ꝓbi ſi qua dixerūt vera ⁊ fidei noſtre accomoda tanq̄z ab iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicanda ſunt. Simulata vero ⁊ ſuperſtitioſa eorum euitari debent Aug. ergo qui imbutus fuit doctrinis platonicoꝝ. ſi qua inuenit fidei accōmoda in eoꝝ dictis aſſumpſit fidei autem noſtre aduerſa in meliuſ cōmutauit Quia igitur plato poſuit formas rerū ꝑ ſe ſubſiſtere a materia ſeparatas quas ideas vocabat. per quarum ꝓticipationem dicebat intellectum noſtrum intelligere. hoc aūt alienū eſt a fide noſtra Ideo aug. in li. lxxiij. q̄ſtionū loco harum ideaꝝ quas plato ponebat. poſuit rationes omniū creaturarum eſſe in mente diuina ſm quas omnia formant ⁊ ſm quas ēt aīa noſtra oīa cognoſcit. Sed ſciendū q⁹ aliquid in aliquo cognoſci dr dupl̄r. Uno mō ſic ī obiecto vel ſubiecto cognito Sicut aliq̄s videt in ſpeculo omnia que in ſpeculo repreſentātur. Et hoc modo aīa noſtra in ſtatu vite preſentis. nō videt oīa in rationibus eternis. Sed in eis omnia cognoſcūt beati qui deum vident. et omnia in eo. Alio mō dicit cognoſci aliquid in aliquo ſicut in cognitiōis principio. Sicut ſi dicamus q⁹ in ſole videntur omnia que videntur ꝑ ſolē. ⁊ ſic neceſſe eſt dicere q⁹ anima noſtra in rationibus eternis omnia cognoſcit ꝑ ꝓticipatiōem earꝝ. Illūm. n. lumen intellectuale quod eſt in nobis. nō eſt aliud niſi quedam ꝓticipata ſimilitudo luminis increati. in q̄ cōtinentur rōes eterne. Cū in ps. dr. Multi dicūt q̄s oſtendit nobis bona. Cui queſtioni reſpōdēs ps. ait. Signatum eſt ſup nos lumē vultus tui domine. q. d. ꝑ ſigillationem ipam diuini luminis omnia nobis demōſtrātur. Quia tm̄ ꝑ̄ lumē intellectuale in nobis exigūtur ſpecies intelligibiles accepte a rebb ſenſibilibb. vt de eis ſciētiam hēamus. Ideo nō ꝑ ſolā ꝓticipatiōem rationū eternarū de rebb materialibb noticiā habem⁹ ſic. platonici poſuerūt q⁹ ꝑ ſolā ꝓticipationē idearum ſcientiam haberemus.

Intellectiua co .§. vi.

gnitio accipitur a rebb ſenſibilibus. non tm̄ totaliter ⁊ ꝑfecte. ſ q̄dā eſt materia media cauſe cognitiōis ſm illō ꝓbi in primo methaphi. Omnis noſtra cognitio oritū hz a ſenſu. Pro cuius declaratiōe dicit b. tho. vbi ſupra arti. vi. Circa hoc fuit triplex opinio ꝓboꝝ. Democritus dixit. q⁹ nulla alia eſt cauſa noſtre cognitionis. niſi cū ab bis corpibb que cogitam⁹ veniūt atq̄z ſubintrāt imaginationes in animas noſtras. Et ſic poſuit iſte cognitionem noſtrā fieri per idola ⁊ dōfluxiones. vt ariſto. dicit de eo in li. de ſomno ⁊ vigilia Et hmōi poſitōis rō fuit. q⁹ ipe ⁊ antiq̄ nō ponebāt intellectū differre a ſenſu Plato vero. poſuit intellectū eē virtutē immaterialē organo corporeo nō vtentē. Sed intellectualem cognitionez a ſenſibili nō ꝓcedere. ſed ꝑ ꝓticipationem idearum vt dictū eſt ſupra. nec ēt ſenſibilē cognitionem a ſenſibilibb ꝓcedere. ſed q⁹ ſolū ſenſibilia excitāt animā ad ſentiendū. ſic vt etiā ad intelligendū. Ariſtoteles aūt media via ꝓceſſit poſuit quidem cum platone differre intellectū a ſenſu Et cum democrito. q⁹ opationes ſenſitiue ꝓriscauſent ꝑ impreſſionē ſenſibiliū in ſenſu. Sed nō tm̄ ꝑ modū defluxionis vt democritus poſuit ſed per quandā operationē. Intellectū vero poſuit habere operatiōem abſq̄z cōiccatione corpis. Nihil aūt incorporeū imprimere pōt in rem incorpoream. Et iō ad cauſandū intellectualē operationem nō ſufficit impreſſio ſenſibiliū corporum. ſed req̄rit aliq̄d nobilius. eo q⁹ agens eſt nobili

ius patiente. Ad aũt superius ⁊ nobilius est ſm aristote. intellect⁹ agẽs ꝺ quo supꝰ. Hic facit fantasmata accepta a sensibꝫ intelligibilia in actu p modũ abstractiõis cuiusdã. Secũdũ hoc ꝙ intellectualis cognitio a sensibilibꝫ causat' ex pte fantasmatũ. ℔ qz fantasmata nõ sufficiũt imutare intellectũ possibilẽ. oꝛ'ꝙ fiant intelligibilia in actu p intellectũ agẽtẽ. Et iõ ñ pt dici ꝙ cognitio sensibilis total' ⁊ pfecta cã sit cognitiõis intellectual'.

Intellectus hũa. §. VII

nus nõ pt actu itelligere p spẽs intelligibiles iq̃s penes se hz. nisi quertendo se ad fantasmata invita pñti. Ũñ pbs in li. de aĩa. dicit. ꝙ nihil itelligit aĩa sine fantasmate. ⁊ ptariũ dicit Tho. vbi supꝰ arti. vij. cẽ impossibile. ꝙ ſm ipm apparet duobꝫ indicijs. Primo q̃dẽ. qz cũ intellectus sit q̃dã vis ñ vtẽs oꝛgano coꝛpali. nullo mõ impediret a suo actu p lesionẽ alicuius oꝛgani coꝛpalis si ñ reqreret ad actũ ei⁹ actus alicui⁹ potẽtie vtẽtis organo coꝛpali. vt sensus imaginatio ⁊ alie vires pertinẽtes ad ptẽ sensitiuã. Ũñ manifestũ ẽ ꝙ ad hoc vt intellect⁹ actu intelligat. ñ solũ accipiendo sciam de nouo. ℔ et vtẽdo scientiam acq̃sita. reqrit' act⁹ imaginatiõis ⁊ ceterarũ virtutũ. Eidem⁹ n. ꝙ impedito actu virtutꝫ memorative. vt accidit in litargicis. p lesionẽ oꝛgani coꝛpalis impedit' hõ ab intelligẽdo in actu. ẽt ea quoꝝ iã sciam habuit. Secũdo qz hoc q̃libet in seipo experiri pot. ꝙ qñ aliq̃s conat' aliq̃d intelligere. format sibi aliq̃ fantasmata p modũ exemploꝝ. in q̃bo q̃ inspiciat qd̃ intelligere studz Et inde ẽ. ꝙ qñ volum⁹ aliquẽ facere intelligere aliq̃d. ꝓponim⁹ ei aliqua exẽpla ex q̃bo sibi fantasmata formare possit ad intelligendũ. Huius aũt rõ est. qz potẽtia cognoscitiua ꝓportionat' cognoscibili. Ũñ intellectus angeli q̃ est totaliter a materia sepatus. obiectũ ꝓpriũ est substãtia intelligibilis a coꝛpe sepata ⁊ p b⁹ intelligibile materialia cognoscit. Intellectus vero hũani q̃ est cõiunctus coꝛpi. ẽ obiectũ ꝓpriũ. q̃dditas seu natura in coꝛpali exñs materia. ⁊ p b⁹ naturas visibiliũ reꝝ cognoscit. ⁊ ẽt ad aliqualẽ noticiã invisibiliũ ascẽdit. De rõe aũt b⁹ nature est. ꝙ in aliq̃ indiuiduo existat qd̃ nõ ẽ absq̃ coꝛpali materia. Sic de rõe cq̃ nature ẽ. ꝙ sit in b ẽq̃ ⁊ sic de aliꝭ. Ũñ natura lapidis vel cuiuslibet rei in materia coꝛpali exñtis. nõ pt ꝓplete ⁊ vere cognosci nisi ſm ꝙ cognoscat' vt in particulari exñs. Particulare aũt apprehẽdimus p sensuz ⁊ imaginatiõem. Et iõ necesse est ad hoc ꝙ intellectus intelligat suũ obiectũ ꝓpriũ. ꝙ ꝓuertat se ad fantasmata vt speculat' naturã vniuersalẽ in pticulari existentẽ. Nec sufficit ꝓseruatio specierũ intelligibiliũ in itellectu possibili ad hoc ꝙ actũ intelligat. sed oꝛtet q̃ eis vtatur ſm ꝙ cõuenit rebus. quarũ species sunt nature in particularibus existentes. Incoꝛporea aũt quoꝝ non sunt fantasmata. cognoscuntur a nobis p compationem ad coꝛpalia sensibilia. quoꝝz sunt fantasmata. Deũ aũt vt dicit Dionisius cognoscim⁹ vt per causam. p excessum. ⁊ p remotionem Alias etiã substãtias incoꝛporeas in statu vite p̃sentis cognoscere non possumus nisi per remotionẽ vel aliquã ꝓportionem ad coꝛpalia. Et ideo cum de huiusmodi aliquid intelligim⁹. necesse habemus cõuerti ad fantasmata coꝛporũ ℔ ipsorum non sunt fantasmata.

Judicium intel. §. VIII

lectus impeditur p ligamentũ sensus. Ũñ aug dicit ꝙ in doꝛmiendo ea que contra licitos moꝛes contingunt non imputantur ad peccatũ qd̃ nõ esset. si hõ haberet libertũ vsum rõis ⁊ intellectus. qd̃ etiam sic declarat b. tho. vbi supra. arti. viij. ꝓpium obiectũ intellectui nostro ꝓportionatum est natura rei sensibilis. pfectum aũt iudicium de re dari nõ põt. nisi omnia que ad rem pertinent. cognoscantur. Ũñ impossibile est. ꝙ sit in nobis perfectũ iudiciũ intellectus cũ ligamento sensus. p quem rerum species cognoscimus.
Sed sciendũ ꝙ sensus ligatur in doꝛmiẽtibus ꝓpter euaporatiões quasdam. ⁊ fumositates resolutas. vt dꝛ in li. de som. ⁊ vigilia. Et iõ ſm dispositionem huiusmodi euaparationũ contingit esse ligamẽtũ sensus maius ⁊ minus. Ũñ enim multus fuerit motus. ligatur non solum sensus sed etiam imaginatio vt nulla appareant fantasmata sicut ꝑcipue accidit cũ aliquis incipit doꝛmire post multũ cibum ⁊ potum. Si vero motꝰ vaporum fuerit aliquantulũ remissioꝛ apparent fantasmata. sed distoꝛta ⁊ inordinata. vt accidit in febricitantibꝫ. Si vero adhuc motus magis sedet'. apparent fantasmata sed magis ordinata. sicut maxime solet accidere in doꝛmitionis fine ⁊ in his qui sunt sobꝫ ⁊ qui habent fortem imaginationem. Si aũt modicus fuerit motus. nõ solum imaginatio remanet libera. sed etiã ipse sensus cõmunis soluitur ex pte ita vt homo in doꝛmiendo interdũ iudicet somnia esse que vidꝫ. quasi diiudicãs inter res ⁊ rerũ similitudines sed tamen ex aliqua pte remanet sensus ligat⁹. Et ideo semꝑ licet aliquas similitudines discernat' a rebꝫ. in aliquibꝫ tamẽ decipitur. Sic igit̃ ꝑ modum quo in doꝛmiendo soluitur sensus et imaginatio. sic etiam liberatur iudiciũ intellectus non tamẽ ex toto. Ũnde illi qui doꝛmiẽdo illogisant cum excitantur. semper recognoscunt se in aliqno defeciſſe.

Capitulum Vndecimuz

De modo et ordi. §. IX

ne intelligẽdi ⁊ primo' q intellectus noster intel ligat abstrahẽdo a fantasmatibꝫ ⁊ quõ. Pro cu ius declaratione dicit Tho. in prima pte. q. lxxv arti. i. q intellectus noster medio mõ se hz inter sensum nostrũ ⁊ intellectum angelicũ. Nõ eniz intellectus est actus alicuius organi corpalis. sicut est sensus. ⁊ iõ ꝓpriũ ipius sensus est cogno scere formã i materia corpali indiuidualiter eri stentez sicut colorẽ in ista vel in alia repticulari. Nec etiã ipe intellectus noster est actus alicui materie corporali nõ cõiunctus. sicut est intellel lectus angelicus. Et iõ angelici intellectus obie ctũ est forma sine materia subsistẽs. Quãus eni etiã materialia cognoscat. nõ tñ ea nisi in ĩmate rialibꝫ intuetur. s. vel in seipis vel in deo. Sed cũ intellect9 noster sit virtus anime que est for ma corpis. iõ ꝓpriũ eius ẽ cognoscere formam in materia corpali indiuidualiter existẽtẽ. nõ tñ ꝓ ut sunt in tali materia. Cognoscere aũt id qõ in materiali indiuiduali est. nõ put est in tali mate ria est abstrahere formã a materia indiuiduali. quã repsentãt fantasmata. Et iõ necessarium est dicere. q intellectus noster intelligit ĩmaterialia abstrahẽdo a fantasmatibꝫ. Et ꝙ materialia con siderata. ꝯuenit etiã in cognitiõem aliqualẽ im materialiũ. sicut ecõuerso ãgeli materialia ꝓ immaterialia cognoscũt. Ad declarãdũ vero modũ huius abstractiõis sciẽdũ. fm Tho. vbi supra q dupliciter ꝓtingit intellectum abstrahere. Uno mõ ꝓ modũ ꝓpositiõis ⁊ diuisionis. sicut cũ in telligimus aliqd nõ eẽ in alio. vel esse sepatũ ab eo. Alio modo ꝙ modũ simplicis ⁊ absolute ꝓsi deratiõis. sicut cũ intelligimus vnũ. nihil ꝓside rando de alio. Abstrahere ergo ꝙ intellectuz fm primũ modũ abstrahẽdi. ea que fm rem non sũt abstracta. nõ est absq falsitate. Sed abstrahere ꝙ intellectũ secũdo modo q fm rẽ nõ sũt abstra cta. nõ est cũ falsitate. sicut videmus in sensibus Si enim intelligimus vel dicimus colorẽ non esse in colorato corpe. vel esse separatũ ab eo. est falsitas in opinione ⁊ in locutione. ß si ꝓsidere mus colorẽ ⁊ ꝓpietatẽ eius. nihil cõsiderãdo de pomo colorato. erit absq falsitate opiniõis. Po mũ enim nõ est de rõe coloris. ⁊ nihil ꝓhibet in telligi colorẽ nihil intellecto d pomo. Similiter ea que pertinent ad rationem speciei cuiuscunq rei materialis. puta lapidis aut hominis ⁊ alia huiusmodi. possunt considerari sine principijs indiuidualibꝫ que nõ sunt de rõe speciei. ⁊ hoc ẽ abstrahere vniuersale a particulari. vel speciem intelligibilẽ a fantasmatibꝫ considerare. s. natu rã speciei sine indiuidualiũ cõsideratione princi pioꝝ que ꝙ fantasmata repsentant. Si ergo obi iciatur q intellectus est falsus intelligẽdo rem aliter q̃ est. Rñdet q verũ est si aliter referatur ad rẽ intellectã. Tũc. n. intellectus est falsus. qñ intelligit rẽ aliter eẽ q̃ sit. Sicut si aestimaret spe ciẽ lapidis a materia. vt intelligeret eã non eẽ in materia. Sed si aliter referatur ex pte intelligen tis. est intellectus absq falsitate. est eni bo. absq falsitate. vt sit alius modus intelligendi q̃ mo dus rei in existendo. q intellectũ est in intelligẽ te ĩmaterialiter ꝙ modũ intellectus. nõ aũt ma terialiter ꝙ modũ rei materialis.

Fit aũt hec abstra. §. X

ctio a materia indiuiduali nõ materia cor. Est ei materia cõis ⁊ signata seu indiuidualis. Comi munis vt caro ⁊ ossa. indiuidualis vt hec caro. ⁊ hec ossa. Intellect9 aũt ita abstrahit a materia indiuiduali. ad intelligendum speciem rei sensi bilis. q nõ abstrahit a materia communi scilicz cõ siderando hominem cum carnibꝫ ⁊ ossibus ĩ cõ muni. sed non his carnibus ⁊ ossibus. Et quia fantasmata cũ sint particulariũ ñ pñt imprimi mere sua virtute intellectũ possibilem. Ideo vir tute intellect9 agẽtis resultat q̃dã similitudo a d intellectu possibili ex quersiõe intellect9 agẽtis sꝑa fantasmata. q̃ qdẽ est repñtatiua eoꝝ q̃ꝝ sũt fantasmata solũ q̃tũ ad naturã speciei. ⁊ ꝙ hũc modũ dz abstrahi spẽs intelligibilis a fantasma tibꝫ. Nõ q ead nũero forma que pri9 fuit in fã tasmatibꝫ postea sit ĩ intellectu possibili ad modũ quo vnuz corpus accipitur ab vno loco ⁊ trans fertur ad aliũ. Illuminantur autem fantas mata ab intellectu agente. ⁊ iterũ ab eis per virtu tem intellectus agentis. species intelligibiles ab strahuntur. Abstrahit enim intellectus agẽs spe cies intelligibiles a fantasmatibus. inq̃tum ꝙ virtutem intellectus agentis accipere possum9 in nostra consideratione naturas specieruz sine ꝯditiõnibus indiuiduãtibꝫ quaꝝ similitudinibꝫ intellect9 possibilis formatur. Quamuis aũt intellect9 abstrahat spẽs a fantasmatibꝫ inq̃tuz cõsiderat naturas rerũ indiuidualium. tamen intelligit eas in fantasmatibꝫ. q nõ põt intelli gere etiaz ea quoꝝ spẽs abstrahit. nisi cõuertẽ do se ad fãtasmata. Spẽs a fãtasmatibꝫ abstrac ta non se habet ad intellectum sicut illud quod primo intelligit. sed sicut illõ quo mediãte aliqd intelligit. Nam si ipse spẽs intelligibiles essẽt illud qd intelligitur circa aliquam rem. quod quidam dixerunt. sequeretur bo. q scientie om nes non essent de rebus que sunt extra animam. Sed solum de speciebus intelligibilibus que sunt in anima. Quod omnino est falsum. Paz scientie sunt de rebus que sunt extra animam. ⁊ ea intelligimus de quibus sunt scientie. Se ha bet q̃ species intelligibil ad intellectũ nõm sicut id quo intelligit. nõ sicut illud quod principal

intelligit. sicut similitudo rei visibilis qua informatur oculus cū videt se habet ad visū. vt id quo videt. nō sicut id quō videt. Nam id qō videt ē extra oculū. s. res colorata. Ex qz intellect⁹ supra seipm reflectitur. scm eandē reflectōz intelligit z suū intelligere z spēz p quā intelligit. Et sic spēs intellecta ē secūdario id qō intelligitur. Primo eī ē res cuius spēs intelligibilis ē similitudo id qō intelligitur Et etiā patet ex antiquoz opinione. q ponebāt simile p simile cognosci. Ponebāt enim q anima p terram que est in ipsa. terraz cognoscit que ē extra animā z sic de alijs. Si ergo accipiamus spēz terre loco terre scm doctrinā aristotelis. qui dicat q lapis nō est in anima. sed spēs lapidis sequeret q anima p spēs intelligibiles intelligit que sunt extra ipsam. Et sic in pte sensitiua reperitur dupler operatio. Una scm solā immutationem. et sic perficitur operatio sensus. p hoc q immutatur a sensibili. Alia opatio est formatō scm q vis imaginatiua formar sibi aliquod idolū rei absentis. vel etiā nūcq̄ vise. Ita accidit in intellectu. Ex in eo vtraq̄ opatio cōiungitur. Nam primo cōsiderat passio intellectus possibilis scm q informatur spē intelligibili. qua quidem informat⁹ formar sibi secūdo vel diffinitionē vel diuisionem aut cōpositionē que per vocem signant. Cum ergo philosophus dicit prio perybermenias. q voces sunt note earū que sunt in anima passionū intelligitur q signāt ea que intellectus sibi formar ad iudicandum de rebus exterioribus. non aūt spēs intelligibiles.

Cognitio singula .ſ. xi

rium est prior quo ad nos q̄ cognitio intellectiua que est vniuersaliū. aliquo modo habet primordium a sensitiua. Et q sens⁹ ē singulariū. intellectus vniuersaliū. Ideo quo ad nos oportz q prior sit cognitio singulariū q̄ vniuersaliū. Sed scm se et simpler cognitio vniuersaliū ē prior cognitione singulariū. et cognitio magis cōis minus cōmuni. ratio est quia intellectus noster cum procedat de potentia in actum. Et omne q procedit de potentia in actū. prius puenit ad actū incōpletū q̄ ē medi⁹ inter potētiā z actū q̄ ad actū perfectum. Actus aūt perfectus ad quē puenit intellectus ē scīa completa p quā res distincte et determinate cognoscunt. Act⁹ imperfectus ē scīa incōpleta p quā res sciunt sub quadā cōfusione. Dicit aūt ph̄s primo phisicoꝝ. q sunt nobis primū manifesta z certa confusa magis. posteri⁹ autem cognoscimus distinguendo magis distincte prima principia z elemēta. prius eī occurrit in intellectu nō cognoscere animal. q̄ cognoscere hoiem. Et idē est de cognitione sensitiua scm locū et tempus Raz prius cognoscitur a remotis aliquid ee animal. quaz esse homo. z prius esse homo q̄ sortes. scm tps. q puer pri⁹ distinguit hoiem a nō hoie. quā huc hoiez ab alio distinguat tho. vbi sup. ar. iij

Intellectus no .ſ. xii.

ster potest multa simul intelligere p modū vnius non aūt multa p modū multoꝝ. dico autē p modū vnius vel multoꝝ. p vnam. s. vel plures spēs intelligibiles. Ratio est. q modus cuiuslibet actionis consequit suaz formā. que ē actionis principiū. Quicunq̄z ergo intellectus potest intelligere sub vna specie potest simul intelligere multa. Et inde est q deus omnia simul videt p vnuz quod est eēntia sua. Quicūq̄z vero intellectus p diuersas species intelligit nō sil intelligit multa Huius rō est q impossibile est id subiectū pfici pluribus formis vnius generis z diuersarū specieꝝ sicut impossibile ē q id corp⁹ scm id coloret diuersis coloribus simul. vel figuret diuersas figuras. Omnes aūt spēs intelligibiles sunt vni⁹ generis. q sunt pfectiones vnius potentie intellectiue. Ex res quarū sūt species sint diuersoꝝ generū. Impossibile est q̄ q idē intellectus phiciat diuersis speciebꝰ intelligibilibꝰ ad intelligēdū diuersa in actu.

Intelligit autē .ſ. xiii

intellect⁹ noster ꝓponēdo z diuidēdo scm Tho. vbi supra art. v. Cū. n. intellect⁹ hūan⁹ exeat de potētia in actū. similitudinē quēdā ex cū rebꝰ generalibꝰ. que nō statim suā pfectionem habent sed successiue eam acquirūt. Et similr intellectus hūanus nō statim in ꝓpria apprehensiōe capit pfectā cognitionem rei. Sed primo apprehendit aliquid de ipa re. s. q̄dditatē rei. que est ꝓprium z primū obiectū intellect⁹. deinde intelligit accidētia z ꝓprietates z habitudines circūstātes rei eēntiā. z scm hoc necesse hz apphēsum vnū alijs componere z diuidere. et ex vna ꝓpositiōe z diuisiōe ad aliā ꝓcedere. q̄d est ratiocinari. Intellectus aūt diuinus z angelicus se habēt sicut res incorruptibiles. q̄ statī a principio hūt totā suā pfectionem. Cū intellectus diuinus z angelicus statī pfectam cognitionem totā rei hūt in cognoscendo q̄dditatem rei. cognoscit de re q̄d q̄d nos ꝓponendo z diuidendo z ratiocinādo possumus intelligere absq̄ hoc q ꝓponat. diuidat vel ratiocinetur. Intellect⁹ noster circa proprium obiectū eius scz quidditatē rei. p se loquendo nō pōt esse falsus. sed circa ea q̄ circūstant essentiam rei scm b. Tho. vbi supra. ar. vi. Cū phs in. iij. de anima cōtū ad hoc assimilat intellectū sensui. Sensus. n. circa ꝓpriū obiectū nō decipitur. sicut visus circa colorē. nisi forte p accidēs ex impedimento circa organū ꝓuēnat. Sic enim guttus febricitātiū dulcia iudicat amara. ꝓpter hoc q̄ lingua malis hūoribꝰ est repleta. Circa sensibilia vero ꝓpria decipit sensus. sicut in magnitudine z figura iudicando. vt cū iudicat ꝙs solē ee pedalē. qui tm maior est terra. Et multo magis deci-

Capitulum Vndecimuz

pitur circa sensibilia ꝑ accidens. vt cum iudicat
vel esse mel, ꝓpter coloris similitudinem. Et hu-
ius rō est in euidēti q̄ ad ꝓmū obiectū vnaquę
q̄ potētia ꝑ se ordinat. Sm q̄ ipa. quę aūt sūt h⁹
sz eod⁹ mō se hnt. Vñ manēte potētia. nō deficit
eius iudiciū circa ꝓmū obiectū. Obiectū aūt in-
tellectus ꝓmium est quidditas rei. Vñ circa q̄d-
ditatē rei nō fallit. Sed circa ea quę circūstant
quidditatē rei falli pōt. dū vnū ordinat ad aliud
vel cōponendo vel diuidendo vel ratiocinādo. ⁊
ꝓpter hoc circa illas ꝓpositiones intellectus erra-
re non pōt quę statim cognoscūtur cognitis ter-
minoz quidditāte. sicut accidit circa prima prin
cipia. Circa conclusiones tamē ꝑaccidēs contin-
git intellectū decipi. Circa vero quidditatē in re
bus cōpositis, ꝯingit intellectū decipi, nō ex pte
organi. q̄ intellectus nō est vtēs organo corpali
ex pte cōpositiōis intereuenientis circa diffini-
tionē. dū. s. diffinitio vnius rei est falsa de alia-
sicut diffinitio circuli de triangulo. vel duz aliq̄
diffinitio est falsa implicās ꝓpositiōem incōpos-
sibilē. vt si accipiat hic vt diffinitio alicuius a-
nimalis irrōalis. rōnale aīatū. Vñ in rebus sim-
plicibus, in quarū diffinitiōibz ꝓpositio interue-
nire ñ pōt. ñ pōt decipi intellect⁹. Ex deficimus in
attingēdo. vt dicit pl̄s in. ix. methaphi.. Error
aūt in peccantibz contingit ex applicatione ratio
nis ad particulare

Cuz queritur. ℔. XIIII.

vnū vnam ⁊ eandē rem vnus alio melius intel
ligere possit. Rñdit b. Tho. vbi supra arti. vij. q̄
intelligi aliquid melius vel magis ab vno q̄ al-
tero. pōt intelligi dupliciter. Uno modo q̄ ma-
gis vel melius determinet actū intelligendi ex p
te rei intellecte. ⁊ sic nō pōt vnus eandē rez ma
gis intelligere q̄ alius. q̄z si intelligeret illam rē
aliter q̄ sit. vel melius vel ꝑius falleret⁹ ⁊ nō intel
ligeret. Alio mō pōt intelligi vt determinet actū
intelligendi ex pte intellectus. Et sic vnus pōt
magis vel melius intelligere vnam rem q̄ alius
quia melioris est virtutis intelligēdo. Sicut ēt
melius videt aliq̄d vnus q̄ alius. inq̄tū virtus
pfectior videndi est in vno q̄ in alio. Sic ēt in-
uenit⁹ ꝑ experientiā vnus alio ꝓfundius intellige
re. Sicut ꝓfundius intelligit⁹ qui aliquā ꝯclu-
siones pōt inducere in prima principia ⁊ causas
primas. quā q̄ pt reducere solūmodo causas primas
Contingit aūt hoc. q̄. s. vnus intelligat melius
altero duplici ex causa. Primo ex pte dispositio
nis corpis. q̄z q̄to ē corpus melius dispositū. tā
to meliorē sortitur aīam. qua mediante melius
intelligit. Secōdo ꝯingit hoc ex pte inferioz virtu
tū. q̄bz intellectus indiget ad sui operationē. Vi
h.n in q̄bz virtus imaginatiua. cogitatiua. ⁊ me
moratiua sunt melio⁹ disposita. sunt melius dis-
positi ad intelligendum.

Bi queritur .℔.XV.

vtrū ꝓius intelligatur diuisibile q̄z indiuisibi-
le. Rñdet⁹. Tho. vbi supra. arti. viij. q̄ indiui-
sibile aliq̄d dr tripliciter vt dr in. iij. de aīa. Uno
mō sicut ꝯtinuū indiuisibile q̄ est indiuisuz. a-
ctu. lz sit diuisibile potētia. Et hmōi indiuisibi
le ꝓius ē intellectū a nobis q̄z eius diuisio q̄ et
ꝑ ptes. q̄z cognitio cōfusa ꝓius ē q̄z distincta vt
dictū ē supra.. Secundo mō dr indiuisibile sm
speciē. sicut rō hoīs est q̄dā indiuisibile. Et hoc
mō ē ēt ꝓ⁹ indiuisibile intellectū. q̄z diuisio eⁱ⁹
ꝑ ptes rōis⁹ vt dictū ē supra. ⁊ iterū ꝓius q̄z intel-
lectus ꝓponat⁹ ⁊ diuidat affirmādo vel negādo. ⁊
h⁹ rō ē. q̄z hmōi indiuisibile duplex intellectus
sm se intelligit sicut ꝓmū obiectū. Tertio mō
indiuisibile dr. vt pūctus ⁊ vnitas q̄ nec actu nec
potētia diuidūt. et hmōi indiuisibile ꝑ posteri⁹
cognoscit. Nā cognoscit⁹ ꝑ priuationē diuisibil.
Vñ pūctū priuatiue diffinit. Pūctū ē cui⁹ pa
nō ē. Et sil⁹ rō vnius ē q̄ sit indiuisibile vt dr. 4.
methaphi. Et huius rō ē. q̄z hmōi indiuisibile
habet⁹ quādam oppositionem ad rem corpalem
cui⁹ quidditatē primo ⁊ ꝑ se intellectus accipit.

Quod intelle .℔.XVI

ctus noster intelligit corpalia q̄ sūt infra se, put
sūt abstracta a materia. i. vniuersalia⁹ ⁊ necessa-
ria. Indirecte aūt intelligit ēt singularia ꝓtingētia ⁊
futura. Quātū ad primū sciendū sm tho. vbi
supra. q. lxxvi. arti. i. q̄ singularez rebꝫ materia
libz prio ⁊ directe intelligere ñ pt. Cuius rō ē. q̄z
principiū singularitatis in⁹ rebꝫ materialibz est
materia indiuidualis. intellect⁹ aūt noster. vt di-
ctū ē. intelligit abstrahēdo speciem intelligibilez
ab h⁹ materia. q̄ aūt a materia indiuiduali abstra-
hit⁹ ē vniuersale vñ intellect⁹ nō directe ñ ē cog-
noscitiu⁹ nisi vniuersaliū. Indirecte aūt ⁊ q̄ꝫ ꝑ q̄n-
dā reflexionē pt intelligere singulare. q̄z sicut di-
ctū ē. ēt postq̄ꝫ species intelligibiles abstraxerit. nō
pt sm eas actu intelligere. nisi querēdo se ad fā-
tasmata. in q̄bz species intelligibiles intelligit. vt
dr in tertio de anima. Indirecte igitur intelligi
singularia quoruz sunt fantasmata. Et hoc. mō
formatur hāc ꝓpositionem. Socrates est bō. Quod
n. pōt virtus inferior vt sensus apphendere sin-
lare pōt ⁊ superior vt intellectus. ⁊ eminēnori mō
Sed ⁊ vniuersalis rō intellectus practici. in ele
ctiōe nō mouet ad appetēdū nisi mediante ꝑticu
lari apprehēsione⁹ ꝑtis sensitiue. Cōtingentia
aūt dupliciter pnt cōsiderari. Uno mō inq̄tum
cōtingētia. Et sm hoc a sensu directe cognoscunt
ab intellectu autē indirecte. Est. n. vnūquodq̄
cōtingēs ex pte materie. q̄z ꝯtingēs ē q̄d pt ee ⁊
ñ ee. Potētia aūt ꝓprie ad materiā. Materia aūt ē

ſndiuiduationis principiū ⁊ iō hic vt ſingularia indirecte intelligūt. Alio mō pōt cōſiderari ſm qđ eis aliqđ neceſſitas repit. Nihil. n. ē adeo cō tingēs qđ in ſe aliquā neceſſitatē nō hēat. Sicut dī ipm qđ ē ſortē currere in ſe qdē contingēs ē. habitudo aūt curſus ad motū eſt neceſſaria. Neceſſe ē enī ſortē moueri dū currit. Et ſm hoc cognoſcūt di/recte ab ītellectu. vz rōes vniuerſales ⁊ neceſſa/rie cōtingētiū. Cū ſi attēdant rōes vniuerſales ſcibiliū oēs ſcie ſūt de neceſſarijs. Si attēdātur res ipe. Sic qdā ſcia eſt de neceſſarijs quedam de contingentibus vt. tho.

De cognitione. §. xvii

futuroꝝ eod mō cōſiderādū eſt ſicut ⁊ de cognitō ne p̄tigētiū. Nā ipa futura vt ſub tpe cadūt ſūt ſingularia. q̄ intellect⁹ hūanus nō cognoſcet niſi p̄ reflexionē vt dictū ē. Rōes aūt futuroꝝ pōt vi/niuerſales eē in intellectu perceptibiles. ⁊ de eis pōt eē ſcie. Sciēdū tn qđ futura dupliciter cog/noſci pōt. Uno mō in ſeipſis. Et ſic cognoſci nō pōt niſi a deo cui futura ſūt p̄ntia. īdīuīdūū. ſ. eius ī/tuit⁹ eternꝰ ferē ſil ſuꝑ totū tpis curſū. Alio mō cognoſci pōt futura ī ſuis cauſis ⁊ ſic ēt a nobis pōt cognoſci. ⁊ ſi ita ſint in ſuis cauſ. vt ex eis de ne ceſſitate ꝓueniēt cognoſcūt p̄ certitudinē ſcientie ſicut eclipſis ab aſtrologo. ſi ita ſint in cauſis ſu is vt ꝓueniant ex eis vt in pluribꝰ. ſic cognoſci pōt p̄ iectura vel magis l' minꝰ certā. ſm qđ cā ē magis vel minꝰ īclinata ad affectꝰ hmōi. qđ autē aliq ſ aīa cognoſcat futura nō ſ ē ſm naturā aīe ēt cū alienat⁹ a ſenſibꝰ. ſ magis p̄ impſſionē cōꝝ aliquarū ſupioꝝ. vel virtute dei miniſterio ange lorū ſicut in veris ꝓphetis. vel virtute demonū ſi cut in diuinis ⁊ maleficijs. vel ēt aliq̄ ſ ipſſio/nē corpoꝝ celeſtiū. Ex impſſiōn. corpoꝝ celeſtiū imutat⁹ aliq̄ fantaſia. vt fiāt aliqua ſigna imagi natiua futuroꝝ euētuū ad que ſe extēdit virtus corpoꝝ celeleſtiū. ⁊ hec magis p̄cipiūt a dormien tibꝰ q̄z a vigilātibꝰ. Infinita aūt nec q̄z in actu ne/q̄z in habitu intellectus cognoſcere p̄t. qz in re/bus materialibꝰ q̄z. q̄dditas ē obiectū ꝓpriū ītel lectus noſtri. nō inuenit infinitū vt dr in. i. phi/ſico. Sed in potētia tm. qz nūq̄z p̄t tot cognoſce re. quin adhuc plura poſſit ignoſcere. Infinitus aūt dr deus. ſicut forma que nō eſt determinata p̄ materiā ⁊ in ſtatu vie a nobis cognoſci nō p̄t ꝓpter defectū intellect⁹ nr̄i q̄ ſ ītelligit niſi mate rialia. ſ in alia vita in gloria cognoſcet pfecte

Anima intel. §. xviii

lectiua ītelligit ſe. ⁊ ea que in ea ſūt vel ab ea ꝓce dūt. vt habitus. act⁹. intellectus. ⁊ voluntas. ⁊ q̄ztuz ad primū. Anima nō cognoſcit ſeipam p̄ eſſentiā ſuā. ſ p̄ ſpecies intelligibiles ſicut ⁊ alia. Pro c⁹ declaratione dicit. b. Tho. i. pte. q. lxxxvij. arti. i.

q̄ vnumquodq̄z cognoſcibile ē ſm q̄ eſt in actu nō ſm qđ eſt in potētia. vt dicitur in. ix. metha/phi. Sic enīz aliquid eſt ens ⁊ verū qđ ſub cog/nitione cadit. put eſt actu. Et hoc manifeſte appa ret in ſenſibꝰ. Non enim viſus p̄cipit coloratuz in potentia. ſ coloratum in actu. Eſſentia igitur dei que eſt actus purus ⁊ pfectus. eſt ſimpliciter ⁊ perfecte ſm ſeipſam ītelligibilis. Cū deus per eſſentiam ſuam. nō ſolum ſeipſum. ſed etiā om/nia alia intelligit. Angeli aūt eſſentia eſt quidē in genere intellectuū vt actus. non tn vt actus purus ⁊ cōpletus. Cū eius intelligere nō cōple tur p̄ eſſentiam ſuā. Quamuis. n. angelus. per eſſentiam ſuā ſe intelligat. non tn alia oīa a ſe p̄ eſſentiam ſuā cognoſcere poteſt. Sed p̄ ſimilitu dines rerū intelligibiliū. Intellectus aūt huma nus in genere intellectuū in ſe habet vt ens in potētia tm. ſic ⁊ materia ſe hēt in genere rer̄ ſen ſibiliū. Cū ⁊ poſſibil nominat⁹. ⁊ q̄z ꝓnaturale ē intellectui noſtro vt ad materialia ⁊ ſenſibilia reſpiciat vt dictum eſt ſupra. Conſequēs eſt vt ſic ſeipm intelligat intellectus noſter. ſm qđ fit actu p̄ ſpecies intelligibiles a ſenſibilibꝰ abſtra ctas p̄ lumen intellect⁹ agēntis. Nō ergo p̄ eſſen tiam ſuam. ſed p̄ actū ſe cognoſcit intellect⁹ no/ſter. Et hoc dupliciter. Uno mō ꝑticulariter ſm q̄ ſortes vel plato p̄cipit ſe habere animā intelle ctiuam. ex hoc q̄ percipit ſe intelligere. Alio mo/do ſm q̄ naturā mentis ex actu intellectus p̄ce/peram⁹. Et ad iſtā ſcīām cognitioez nō ſufficit p̄ſentia aīe. ſicut ad cognitionem primo modo. Sed requiritur diligens ⁊ ſubtilis inquiſitio. Unde multi naturam anime ignorāt. ⁊ alq̄ mul ti circa naturam anime errauerunt. Quod aūt Auguſti. dicit in libro de trini. q̄ anima ſeipſam per ſeipſaz cognoſcit. intelligitur. q̄ in ſuipſius cognitionem venit ſed per actum ſuum. Co/gnoſcit intellectus habitus. ſed per actus ipſo/rū. Pro cui⁹ declaratiōe. dicit b. Tho. vbi ſupra. arti. q. q̄ habitus ē mediū inter potētiā puram et actū purū. Dictū eſt aūt q̄ nihil intelligitur ni ſi ſm q̄ eſt in actu. Sicut igit⁹ ingītum habitus deficit ab actu pfecto. deficit ab hoc vt non ſit p̄/ſeipm cognoſcibilis. Sed neceſſe eſt vt per actū ſuū cognoſcatur. Siue dū aliquis p̄cipit ſe hā bitum. p̄ hoc q̄ p̄cipit ſe producere actū ꝓpriū illius habitus. Siue dū aliq̄s inquirit naturā ⁊ rōem hītus ex cōſideratiōe act⁹. Si aūt obiect⁹ dr dicat illō propter quod vnūquodq̄z. ⁊ illud magis. Sed res cognoſcūtur ab aīa p̄ habit⁹. ſ multo magis habitus ab aīa dīcit p̄ ſe cognoſci Rñdetur q̄ regula iſta ꝓpter quod vnūquodq̄z ꝛc. hēt veritatē. ſi intelligat⁹ in rebus vnius or/dinis. puta. in vno genere cauſe. vt ſi dicatur q̄ ſanitas ſit ꝓpter vitā. ſequitur q̄ vita ſit magis deſiderabilis. Sed ſi accipiatur ſm eā que ſunt

Capitulum Vndecimuz

diuersorum ordinū nō habet veritatem regula. illa. vt si dicatur. q̄ sanitas est ꝓpter medicinam nō ideo sequitur q̄ medicina sit magis desiderabilis q̄ sanitas. quia sanitas est in ordine finiū medicina autem est in ordine causarum efficiēti um. Sicut si accipiam⁹ duo. quorū vtrumq̄ sit per se in ordine obiectoꝝ cognitiōis illud ꝓpter quod aliud cognoscitur erit magis notum. Sicut principia ꝯclusionibꝫ. Sed habitus intellectū habit⁹ nō sunt de ordine obiectoꝝ. nec ꝓpter habitū alia cognoscūtur sicut p obiectum cognitionis. Sed sicut ꝓpter dispositiōez vel formā qua cognoscēs cognoscit. ¶ Cognoscit insup actum ꝓprium intellectus. Vnūquodq̄ n. cognoscitur ſm q̄ est in actu. Vltima aūt intellect⁹ pfectio ē eius opatio. Nō. n. est sicut actio tendēs in alterum. que est pfectio opati. sicut edificatio dom⁹ edificate. Sed manet in opante. vt pfectio ⁊ actus eius. Vt dicitur in. ix methaphi. Hoc ē ergo primum qđ de intellectu intelligitur act⁹ ei⁹ i. ipm eius intelligere. Sed in hoc est differētia in ordine intellectū. Nā intellect⁹ diuinus idē est in eo q̄ intelligat se intelligere. ⁊ q̄ intelligat suā essentiam. quia suū intelligere ē sua essentia In angelo aūt ꝯtingit aliud sit ſm rōem. q̄ intelligat suum intelligere. Et q̄ intelligat suam essentiam. Tamen simul in vno actu vtrumq̄ intelligit. q. hoc qđ ē intelligere ēentiā suā. est ꝓpria pfectio essentie sue. simul autē vno actu intelligit res cū pfectione sua. In intellectu vero hūano nec suū intelligere nec ꝓprium obiectū est essentia eius. sed aliquid extrinsecū. s. natura generalis. ideo id quod primo cognoscitur ab intellectu hūano. ē obiectū eius scōdario cognoscit actus eius quo cognoscitur obiectū. ⁊ p quem cognoscitur ipe intellectus. Cognoscit insup intellectus ⁊ actum volūtatis. actus. n. voluntatis nihil aliud ē. quā inclinatio qdā ꝓsequēs formam intellectiuam. sicut appetitus naturalis ē inclinatio seqns formā naturalē. Inclinatō aūt cuiusl⁹ libet rei est in ipa re p modū eius. Vltō inclinatō que est appetit⁹ sensibilis ē in sentiēte. ⁊ similiter inclinatio intelligibilis q̄ est act⁹ volūtatis. ē intelligibiliter in intelligēte sicut in principio ⁊ obiecto ꝓprio. Nō aūt intelligibiliter est in aliquo intelligēte. ꝓsequēs est vt ab eo intelligitur vī act⁹ volūtatis intelligit ab intellectu. ⁊ inq̄tum alioꝝ pcipit se velle ⁊ inq̄tū qs pcipit naturā b⁹ act⁹. ⁊ p consequens naturā huius principiū. q̄ est hītus vel potentia.

Sūt autem af .ſ.xix

fectus aīe q̄ sunt actus volūtatis in intellectu nō p similitudinē tm̄ sicut corpa. nec p pīntiā vt in subiecto sicut artes. ſ sicut principiatū in principio in quo habet notio principiati. q̄ aīa hūana ſm statū vite pntis nō pōt pfecte intelligere que sunt supra se. s. angelos ⁊ deū. vñ Sap. ix. Que in celis sunt qs inuestigabit. ⁊ angeli quorū qui dicūt substātie separate. nec p seipos nec p similitudines rerū materialiū pnt intelligi pfecte ſm b. tho. in. i. pte. q. lxxxviij. arti. i. ⁊ ij. Sciēdū tn̄ ſm ipm. q̄ plato qui posuit substantias īmateriales. etiam materialium per se subsistentes quas ideas vocabat vt dictum est. dicebat q̄ substantie immateriales non solum intelliguntur a nobis ſ sunt prima a nobis intellecta. Sz ſm aristo. sentētiā. quā magis experimur. intellect⁹ noster ſm statum vite presentis. habet naturalē respectum ad rerum materialium naturas. Vñ de nihil intelligit nisi conuertendo se ad phantasmata. Et sic substantias immateriales cum nō cadant sub nostra imaginatione ⁊ sensu. primo ⁊ per se ſm modū cognitionis nos expte cognoscere non possumus. Sed auerrois in cōmento de anima ponit q̄ in fine in hac vita homo peruenire potest ad hoc vt intelligat substārias separatas per continuationem. vel vnionē cuiusdam substātie separate a nobis. quē vocat intellectū agētem. qui cum sit substāria separata. intelligit substantias separatas. Vnde cum fuerit nobis perfecte vnitus. sic vt per eum intelligere possumus intelligemus tunc substantias separatas. perfecte autem vnitur nobis ſm ipsum iste intellect⁹ agens. cum omnia intellecta. speculata cognouerimus. et tunc per eum poterimus cognoscere omnia materialia et immaterialia. ¶ Hanc autem positionem auerrois reprobat beatus Thomas pluribus rationibus. Primo quia intelligere omnia speculata vix cōtingit alicui in hac vita. Et sic nullus vel pauci ad felicitatem peruenirent. quod est contra philosophum in primo methaphisice. qui dicit q̄ felicitas est quoddam bonum cōmune. quod potest peruenire oībus nō orbatis ad virtutē. Secūdo q̄ phūs dicit exp̄sse in primo methaphi. q̄ felicitas ē opatio ſm pfectā virtutem. Et enumeratis multis virtutibꝫ in. x. methaphi. concludit. q̄ vltima felicitas cōsistēs in vltima cognitione maximoꝝ intelligibiliū ē ſm virtutē sapiētie. quā posuit in. vi. esse caput scientiarum speculatiuarū. Et sic patet q̄ aristoteles posuit vltimam felicitatē in cognitiōe substantiaꝝ separatarum. qualis pōt haberi per speculatiuas scientias. non per vnionem intellectus agētis cōfictam a quibusdam. Tertio quia vt dictū est supra ſm aristote. intellectus agens non est substantia separata. ſ quedam virtus aīe. Inducit ⁊ alias rationes tres ob breuitatez omissas. Item nec p cognitiōem rerum materialiū possumus peruenire ad cognitiōez angelorū seu substantiarum separatarum. Cum enī substātie īmateriales vt āgeli sint omnino ate-

rius rationis a quidditatibꝫ rerum materialiuꝫ ꝯtumcunqꝫ intellectus noster abstrahat q̄ddi/tatē rei materialis a materia. nequaqꝫ puenit ad aliq̄d simile substātie immateriali be. Tho. vbi supra. Tlñ ⁊ Dionisius dicit. i. c. de diuinis nō bus. q̄ sensibilibꝫ intelligibilia ꝓpositis simpli cia. ⁊ corpibꝫ incorporalia apprehendi non pñt Possum⁹ vtiqꝫ ex hmōi materialibꝫ ꝓsideratis in aliqualē cognitiōem deuenire substātiarum sepatarū. sed nō pfectā. q⁹ nō est sufficiēs ꝓportio materialiū ad immaterialia. ⁊ similitudines que a materialibꝫ accipiūtur. ad intelligēdū immaterialia sunt multū dissimiles fm dionisi. Tractaf aūt in sciētijs maxime de supioribꝫ p viam remotionis. sicut corpa celestia notificat aristot. p negatiōez ꝓprietatū corpm inferioꝝ ⁊ sic a sanctis dānf documēta de angelis p remotā formaz

Et his sequitur q̄ deus nō est id q̄d primuꝫ ab intellectu nostro cognoscitur in hac vita. Si enim substātias sepatas creatas intelligere non valemus. multominus eēntiā substātie increate Tlñ Job. i. Deū nemo vidit vnqꝫ. Sed magis p creaturas deuenim⁹ in cognitiōem dei. fm illd apli. ad Ro. i. Invisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur ⁊c Primū. n. q̄d intelligiſ a nobis in statu vie ē q̄ddi/tas rei materialis. q̄d est obiectū ꝓpriū intellect⁹ nostri. deus aūt omnino immaterialis est. beat⁹ Tho. vbi supra arti. iij.

Titulus. iiii. de volūta

te ¶ De cōpatiōe volūtaf ad intellectuꝫ. Ca. i.

De voluntate que

est alia potētia a sensualitate ¶ Vbi primo sciēdū q̄ volūtas ñ ē eminēti or intellectu simplr ß fm quid. Pro cuius declaratiōe dicit b. tho. in. i. pte. q. lxxxij. q̄ eminētia alicuius ad alterū pōt attēdi dupliciter. Uno mō simplr. Alio mō fm q̄d. Cōsideraf aūt quid tale simpliciter. q̄ñ put est fm se tale. fm q̄d aūt dicitur aliquid tale. put fm respectū ad alterū est tale si igit intellectus ⁊ volūtas ꝓsiderētur fm se. sic intellect⁹ eminētior inuenif ⁊ ꝫ apparet ex ꝓpatiōe obiectoꝝ ad inuicē. Obiectū. n. intellectus ē simplicius ⁊ magis absolutum q̄ obiectū volūtatis. Nam obiectum intellectus est ipsa ratio boni appetibilis. Bonū autem appetibile cuius ratio est in intellectu. est obiectū volūtatis. quanto autem aliquid est simplicius ⁊ abstractius. tanto fm se est nobilius ⁊ altius. Et iō obiectuꝫ intellectus est altius q̄ obiectū volūtatis. Cū ergo propria ratō potentie sit fm ordinē ad obiectū sequitur q̄ fm se ⁊ simpliciter intellect⁹ sit nobilior volūtate ⁊ altior. Tlñ ⁊ plōs in. x. ethi. ponit ītellectū altissimā potētiā aīe. Secūdū q̄d aūt ⁊ ꝓpatiōem ad alterū volūtas interdū inuenif altior intellectu. ex eo scilicet q̄ obiectū voluntatis in re altiori inuenitur q̄ obiectum intellect⁹ Sicut si dicerem auditum esse nobiliorem visu fm quid. inquantum res aliqua cuius est son⁹ nobilior est aliqua re cui⁹ est color. q̄uis color sit nobilior ⁊ simplicior sono. vt enim supradictū est. Actio intellectus ꝓsistit in hoc. q̄ ratio rei intellecte ē in intelligēte. Actus vero volūtatis pficitur in hoc. q̄ voluntas inclinaf ad ipsam rem prout in se est. Iō plōs dicit. in. v. methaphisice q̄ bonum ⁊ malum⁹ que sunt obiecta voluntatis sunt in rebus. Verum autem ⁊ falsum que sunt obiecta intellectus. sunt in mente. Quādo igit res in qua est bonum est nobilior ipsa anima in qua est rō intellecta. p cōpationē ad talem rē voluntas est intellectu altior. Quando autem res in qua bonū est infra aīam. tūc ⁊ ꝓpatiōem ad talē rem intellectus est altior volūtate. Unde melior est amor dei q̄ cognitio. Econtrario aūt melior est cognitio rerum corporalium q̄ amor Simpliciter tñ intellectus est altior q̄ volūtas

Et est etiam intelle. §. i.

ctus quo ad actū prior volūtate. fm ordinē nature ⁊ simplr. Sicut motiuū mobili. ⁊ actiuū passiuo. Bonū. n. intellectū ē q̄d mouz volūtatē. vñ figuratur intellect⁹ p virū. q̄ est pfectior ⁊ nobilior muliere. que signat volūtatē. Dicenim exponit Aug. illd Joh. iiij. dictū samaritane. s. voca virū tuum. i. repesenta intellectū tuū. Sciendū q̄ primo volūtas hōis accipit quasi in viros legittos q̄ncqꝫ sensus. Juxta illd q̄ncqꝫ viros habuisti. Nā a deo dispositū ē. vt vsqꝫ ad tēpus vsus rōis q̄s seq̄tur instinctus sensuuꝫ seu sensualitatis sine peccato. Nec. n. imputaf ad peccatū. quod quis facit aū vsum rationis. Postea si accipit volūtas intellectū seu rationē in viruꝫ vt. s. seq̄tur instinctū ratiōis nō sensualitatis legitime ē volūtas despōsata. Si aūt sequatur errorē. i. sensualē appetitū. adulteraf seu fornicaf spiritualiter anima. Juxta illd Jere. iij. Tu aūt fornicata es cū amatoribꝫ multis ⁊c. ⁊ Joh. iiij. Hūc quē habes non est tuus vir. Sicut ergo ex viro ⁊ muliere legittime ꝓiūctis generaf proles legittima cui debef hereditas. Ita ex intellectu ⁊ voluntate cōcipitur bonū ꝓpositū opis. principium tamē actiuū est vir. ⁊ mulier passiuū. Ita et intellectus est qui mouet voluntatem. Et concipitur opus bonū p ꝓpositum. nascitur per operis executionem. Operatur etiam ad generationeꝫ influxus solis. quia homo hominē generat ⁊ sol Sic influxus gratie solis Jesu christi. principaliter opaf in bonis opibus nostris. que opera si sint magne ꝓbitatis masculi sunt. si impfecta. fe

Capitulum Secundum

mine quibus vemũ refuatur hereditas eterna. Diabolus aũt pmaxime querit impedire preci pua opa. vt penitentiam. restitutiõem. mũdi cõ temptum. ⁊ hmõi. Non au tem multũ curat de bis q̃ sunt de genere bonoꝝ vt. ieiuniũ. elemo sinam. ⁊ hmõi. In cuius figurã legitur. q̃ pha rao rex egipti precepit masculos hebreorum occi di. ⁊ feminas reseruari. vt exponit origenes. Nu triuntur bi filij scilicet bonoꝝ operũ p oratione ⁊ doctrinam ⁊ sacramenta. Crescunt p profectũ virtutum. Sic econtra p voluntatem concipium tur ex errore intellectus sequentis sensualita tem p mala opera. que priuantur. hereditate eter na. Et sicut mulier laborat in partu. ita volũtas in bene operando. Juxta illõ Joh. xvi. Mulier cũ parit triſticiã habet. Cũ aũt queritur. Si voluntas moueat intellectum. Respondit beat⁹ Tho. in prima pte. q. lxxxij. arti. iij. q̃ aliquid di citur mouere dupliciter. Uno modo p modum finis. Sicut dicitur q̃ finis mouet efficientem. Et hoc modo intellectus mouet voluntatem. qz bonum intellectum. est obiectũ voluntatis. ⁊ mo uet ipsam vt finis. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis. sicut alterans mo uet alteratum ⁊ impellẽs impulsum. Et hoc mõ voluntas mouet intellectum. ⁊ omnes alias vi res. Ut anselmus dicit in libro de similitudini bus. Cuius ratio est. quia in omnibus potẽtijs ordinatis actiuis. illa potentia que respicit finẽ vniuersalem. mouet alias potẽtias que respiciũt fines particulares. ⁊ hoc apparet tam in natura libus q̃m in politicis. Celum enim q̃ agit ad cõ seruationem vniuersalẽ generabilium ⁊ corrup tibilium. mouet omnia inferiora corpora. quoꝝ vnũquodq̃ agit ad conseruationez proprie speciei vel indiuidui. Rex etiam qui intendit bonum cõ mune totius regni. mouet p imperium suum sin gulos propositos ciuitatum qui singulis ciuita tibus regni curam impendunt. Obiectum igit⁹ volũtatis cũ sit bonũ ⁊ finis in cõmuni. ⁊ q̃libet potentia cõparatur ad aliquod bonũ ꝓprium sibi conueniens. sicut visus ad pfectionem coloris. Intellectus ad cognitionem veri. Ideo volun tas per modum agentis mouz omnes anime po tentias ad suos actus. preter vires naturales ve getatiue partis. que nostro arbitrio subduntur.

Ue autem due potentie in actibus suis sein uicem includunt quia intellectus intelligit vo luntatem. Et voluntas vult intellectum in telligere. Et simili ratione bonum continetur sub vero inq̃ntum est quoddam verum intellectũ Et verũ ꝓtinet sub bono inq̃ntũ est q̃dã bonum desideratũ. Cum tñ rõem cõitatis obiectoꝝ vtriusq̃ vt dictũ est. intellectus simpliciter est altior ⁊ nobilior volũtate. Nec est ire in infinitũ. quia intellectus qui monet volũtatẽ. nõ mouet semp a voluntate. ſ principium ꝓsiliandi ⁊ intelligen di est aliquod intellectiuũ principium altiꝰ in tellectu nostro. ⁊ hic est deus.

Utrum volũtas .§. II

velit aliquid ex necessitate. Rñdit bẽa. Tho. vbi supra arti. i. Q̃ necessitas multipliciter dicitur. Necesse enim est quod nõ põt nõ esse. quod quidem ꝓuenit alicui dupliciter. s. ex principio intrinse co vel ex principio extrinseco. Ex principio q̃dez intrinseco dupliciter. s. vel ex materiali vel ex for mali principio. Ex materiali quidẽ principio si cut cũ dicimus. oñe q̃d ꝓpositũ est ex contrarijs necesse est corrũpi. Ex formali sicut cum dicim⁹ q̃ necesse est triãgulũ habere tres angulos equa les duobꝰ rectis. Et hec est necessitas naturalis ⁊ absoluta. Alio modo ꝓuenit alicui q̃ nõ possit non esse ex aliquo extrinseco fine vel agente. Fi ne quidẽ sicut cũ quis non põt ꝓsequi sine hoc vel bñ ꝓsequi aliquẽ finem vt cibꝰ dr necessarius ad vitam. ⁊ equus ad iter. Et hec vocatur necessi tas finis. que interdum etiã dicitur vtilitas. Ex agẽte aũt hoc alicui ꝓuenit. sicut cũ aliquid cogi tur ab aliquo agente. ita q̃ non possit ꝓtrarium agere. ⁊ hec dicit⁹ necessitas coactiõis. Hec g̃ ne cessitas coactiõis. repugnat volũtati. Nã hoc di cimus violentũ. quod est ꝓtra inclinatiõem na turalẽ rei. Ipe aũt modus volũtatis ẽ inclinatiõ quedam in aliquod. Et ideo sicut dicitur aliq̃d naturale. q̃ est ſm inclinatiõem nature. Ita dr aliquid volũtarie. q̃ est ſm inclinatiõez volũtatiſ. Sicut g̃ est impossibile q̃ sit aliquid simul vio lẽtũ ⁊ naturale. ita ẽ impossibile. q̃ aliquid sil'r sit simpliciter coactũ ⁊ volũtariũ. Necessitas finis nõ repugnat volũtati. qñ ad finẽ ñ põt ꝓuenire nisi vno mõ. Sicut ex volũtate trãseũdi mare. fit necessitas in volũtate. vt velit nauim. Sil'r necessitas nature ñ repugnat voluntati. q̃nñ no necesse ẽ vt sicut intellectus ñxeret primis prin cipijs. ita volũtas ñxeat vltiõ fini. q̃ ẽ beatitudo. Fi nis. n. se bz ĩ opatiuis sicut principiũ ĩ speculati uis. vt dr. vij. phisicoꝝ. Et sic ex necessitate vult q̃lis beatitudinem.

Volũtas non .§. III.

vult oia ex necessitate. ⁊ si aliquid vt beatitudinẽ Pro cuius declaratiõe dicit b. tho. vbi supra. ar. vij. q̃ sicut intellect⁹ nat'r ⁊ ex necessitate ñxeret pas principijs. ita volũtas vltiõ fini. Sũt autem q̃dã intelligibilia. q̃ nõ bũt necessariã ꝓnexionẽ ad prima principia. sicut ꝓpingentes. ꝓpositiones ⁊ talibꝰ nõ de necessitate assentit intellectus. Sic ex ꝓtevolũtatis sũt q̃dã particularia bona. q̃ nõ ha bẽt necessariã ꝓnexionẽ ad beatitudinem q̃ ex ne cessitate appetit⁹ vt dictũ ẽ qz sine hmõi potest

quis esse beatus ⁊ hic nō de necessitate voluntas ihēret. sunt q̄dā alia bona que hūt necessariā cōnexionē ad beatitudinē. quibꝫ. s. hmōi q̄s deo inhēret. in quo sola ꝙsistit vera beatitudo. Sed tñ anteq̄ p̄ certitudinē diuine visionis necessitas hmōi ꝙnexionis demōstret volūtas nō ex necessitate inhēret deo nec bis q̄ sūt dei. Sz volūtas videntis deū p̄ēntiā ex necessitate inhēret deo. sicut nūc ex necessitate volum⁹ eē beati. Patet ergo q̄ volūtas in nihil tēdere pōt. nisi sub rōe boni. Sz q̄ bonū mltiplex ē ñ ꝓpter hoc ex necessitate determinatur ad vnum.

¶ Capitulum Secundum. De libero arbitrio

De libero arbitrio

hoc sic diffinit mgr̄ sñiaꝫ in. ij. li. di. cēs. Liberū arbitriū ē facultas rōis ⁊ volūtatis. q̄ bonū gra assistēte eligit. ⁊ malū gra desistēte. i. deficiente. Ex prima ptcula hui⁹ diffinitiōis ostenditur. q̄ liberū arbitriū ē potētia. ñ act⁹ vel hūt⁹ dr̄. ei facultas hic potētia expedita. i. libera. Neq̄. n. pōt dici act⁹. q̄ actus nō sp manet i hoie. ⁊ trāsit. liberū arbitriū sp manet i hoie. Sz neq̄ hūt⁹ dici pōt ⁊ rō est. q̄ hūt⁹ dicūt fm quos nos hēm⁹ hñ vel male ad act⁹ l̄ passiones. vt dr̄ i ij. etbi. Nā p̄ tēpantiā hñ nos hēm⁹ circa ꝙcupiscētias. p̄ intempannā aūt male. p hūtū scīe bene nos hēm⁹ ad actū intellect⁹. dū p̄ eā coguoscim⁹ verū. p̄ otrariū hūtū male. Libex āt arbitriuz indifferēter se hz ad hñ vel male eligēdū. Ūñ impossibile ē q̄ liberū arbitriū sit hūt⁹. Est ergo potētia. Quāuis. n. fm ꝓpriā significatiōem vocabuli nominet quēdā actū. tñ fm cōem vsum loqueudi. liberū arbitriū dicim⁹ id q̄d ē p̄incipiū huius actus. s. quo hō libere iudicat. Principiū aūt in nobis act⁹ ē potēna vel habitus. Sz probatū ē q̄ habit⁹ eē nō p̄t. g̃ potētia est. Ex secūda ptcula diffinitiōis cū. s. dr̄ rōis ⁊ volūtatis. non dat intelligi q̄ ista potētia sit vna ꝓposita ex rōe ⁊ volūtate. vel q̄ sit vtraq̄z. ñ q̄ ad actū liberi arbitrij ꝙcurrūt ratio ⁊ volūtas. vt dicit b. Tho. in i. ptc. q. lxxxiij. Pro cuius declaratiōe dicit Tho vbi supra art. iij. q̄ liberū arbitriū est electio. p̄ ñ dicim⁹ liberi esse arbitrij q⁹ possum⁹ vnuz recipere de duobꝫ alio recusato q̄d ē eligere. et iō naturā liberi arbitrij ex electiōe ꝙsiderare oz. Ad electiōem dat ꝙcurrit aliq̄d ex p̄te cognoscitiue virtutis. ⁊ aliq̄d ex p̄te appetitiue. Ex p̄te cognoscitiue requirit ꝙsiliū p̄ q̄d dijudicat q̄d sit tandē p̄ferēdum. Ex p̄te appetitiue requr̄itur q̄ appetēdo acceptetur q̄d p̄ ꝙsiliū dijudicatur. Ūñ phūs in. vi ethicoz. sub dubio reliquid. Utrum electio p̄cipalius p̄rineat ad vim cognitiuaz vel ad vim appetitiuā. Dicit enim q̄ electiō vel est intellect⁹ appetitiuus vel appetitus intellectiuus. Sed in iij. ethico. in hoc magis declinat. q̄ sit appetitus intellectiuus. nominās electiōem. desideriū ꝙsiliabile. Et huius ratio est. quia p̄prium obiectū electionis est. id quod est ad finem. Hoc autez inq̄ntum huiusmodi hēt rōem boni q̄d dicitur vtile. Unde cum bonum inq̄ntum huiusmodi sit obiectum appetitus. Sequitur q̄ electio sit principaliter actus appetitiue virtutis. ⁊ p̄ consequens liberum arbitriū est potētia appetitiua. Arbitriū en̄ importat iudicium. Judiciū vero est quasi cōclusio ⁊ determinatio cōsilij. Determinatur aūt ꝙsiliū primo p̄ sententriam rōis. secūdo p̄ acceptationē appetitus. Et q̄uis appetitus nō sit collatiuus q̄ collatio importat ꝙpatiōnem vnius ad alterū q̄d ptinet ad rōem. tñ inq̄ntum a vi cognitiua ꝙferētē mouet. hz q̄ndā collationis similitudinē dū vnū alteri ꝓponat. Ex tertia ptcula diffinitionis sc̄z q̄ bonū eligitur gratia assistente. ostenditur gratia necessaria ad bene agendum. nec tñ ex hoc tollitur libertas arbitrij. Liberū enim arbitrium est causa sui motus. p̄ hoc q̄ hō ꝙseip̄m mouet ad agendū. nō tamē hoc est de necessitate libertatis q̄ sit prima causa sui. id quod liberum est. sicut etiam nec ad hoc q̄ aliquid sit causa alterius. requirit q̄ sit prima causa sui ipsius. Deus ergo est prima causa mouens causas naturales et volūtarias. Sicut ergo mouendo causas naturales non eis aufert quin act⁹ earū sint naturales. ita mouēdo cās voluntarias nō aufert quin actiones earū sint voluntarie. sed potius hoc eis facit. Operatur. n. in vnoquoq̄ fm eius p̄prietatē. Et hoc est quod ait aplūs phil. ij. Deus operat in nobis velle ⁊ pficere. Et puer. xxi. Cor regis in manu dei. ⁊ quocunq̄ voluerit vertit illud. Tho. vbi su. Operat ergo deus velle. inq̄ntū illud velle est quidam actus naturalis. fm q̄ deus est causa omnium motionum suo influxu quo omnia mouet. Operatur autez in bonis velle. s. meritorie. inq̄ntum deus lumine gratie mouet volūtatem ad mouendū aliq̄d meritorium. Ex vltima particula ostenditur q̄ nullus cogitur ad malū. Unde Ambrosius. Nemo nostrum tenetur ad culpam nisi propria voluntate defleverit. xv. q. p̄a non est. Et Augusti. Quasi ire nūq̄ de⁹ redderet interitū. si nō spontaneum inueniretur homo habere peccatuz p̄ri. q. questione .iij. nabuchodonosor. Unde et chain dictum fuit a domino. Geneſis quarto. Sub te erit appetitus eius scilicet peccati. ⁊ tu dominaberis illius. Quod autem Augustinus dicit. q̄ homo peccando seipsum perdidit et liberum arbitrium. non vult dicere q̄ perdiderit illud quo ad libertatem naturalem. que est libertas a coactiōne. Sed q̄ntum ad libertatem que est a culpa ⁊ miseria. Juxta illud Joh. viij. Qui facit peccatū. seruus est peccati. Et nota q̄ hec diffinitio liberi arbitrij tm̄ q̄dit libero arbitrio

hois dū est viator. Vel si intelligat de libero arbitrio angeli. tunc oportet intelligere de ipo cū tum ad statum primū angelor. in quo fuerūt vertibiles ꝓm alexandrū de ales in summa. Rainerius.

Hoc autem liberū .§.I.

arbitriū non est alia potentia a voluntate. Unde Dama. in. iij. li. dicit q liberū arbitriū nil aliud est cū voluntas. Pro cuius declaratione. b. Tho dicit vbi supra. ar. iiij. q potētias appetitiuas oportet esse ꝓportionatas potentijs apprehensiuis. Sicut autem ex pte apprehensionis se habent intellectus et ratio. ita ex pte appetitus intellectiui se habent voluntas ⁊ liberū arbitriū. que nihil ē aliud cū vis electiua. Et hoc patet ex habitudine obiector. et actuū. Haz intelligere ꝓperat simplicem apprehensionem alicuius rei. Unde intelligi ꝓprie dicunt prima principia que sine collatione p se cognoscuntur. Ratiocinari aūt ē de vno deuenire in cognitionē alterius. Uñ ꝓprie de conclusionibo ratiocinamur. que ex principijs innotescunt. Ex pte autem appetitus velle ꝓperat simplicem appetitū alicuius rei. Uñ voluntas dicitur esse de fine qui ꝓpter se appetit. Eligere aūt est appetere aliquid ꝓpter aliquid ꝓsequendū. Uñ ꝓprie est eor que sunt ad finē. Sicut aūt se habet incognitiuis principiū ad conclusionem. cui ꝓpter principia assentimus. ita in appetitiuis se habet finis ad ea que sunt ad finē. q ꝓpter finē appetunt. Uñ manifestū est. q sicut se habet intellectus ad cōnem. ita se habet voluntas ad vim electiuā. i. liberum arbitriū. Ostensum est aūt supra q eiusdem potentie est intelligere ⁊ ratiocinari. Sicut eiusdem virtutis est quiescere ⁊ moueri. Uñ etiam eiusdem potentie est velle ⁊ eligere p eandez cōnem. Et ꝓpter hoc voluntas et liberū arbitriuz non sunt due potentie sed vna. Electio ergo ⁊ voluntas quantū ad ipsum velle sunt diuersi act? sed tamen ptinent ad vnam potentiam. sicut intelligere ⁊ cōcinari. Et quāuis ex pte intellectus sint due potentie. s. intellectus agens ⁊ intellect? possibilis. non sic fit distinctio voluntatis in agētem ⁊ possibilem. Et cō huius est q? intellect? agens ꝓparatur ad possibilē vt mouens. Sed ad voluntatem ꝓparatur vt mouēs nō liberū arbitriū sed intellectū quia bonū apprehensum p intellectum mouet voluntatē et liberū arbitriū.

Liberū arbitrium .§.II.

est subiectiue in deo. in angelis. et in hoibo. Et perfectius in deo cū in angelis. ⁊ perfectius in angelis cū in hoibo. Primū. s. q sit in deo liberū arbitriū pbat auctoritate ⁊ cōne. dicit em ambro. in li. de trini. Spiritus sanctus diuidit singulis prout vult. i. p libere voluntatis arbitrio non necessitatis obsequio. Spiritus aūt sanctus est de? ergo in deū liber arbitriū. Rōne, pbat sic. Liber arbitriū est eor que nō ex necessitate vel naturali instinctu volumus sed libere. Sed deus necessario vult suā bonitatē velut finē vltimū volūtatis diuine. Alia vero omia vult quasi ordinata ad istū finē. s. ad bonitatem suā. Que quidem nō necessario vult. sed libere. eo q sua bonitas bis que ad ipsam ordinant nō indiget. vnde remanet in eo iudiciū liberū ad volendū hoc vel illud sicut etiā in nobis est in his que ad finē non sunt necessaria. Nō aūt ipsum liberū arbitriū fit pfect? in deo cū angelis vel cū hoibo, pbatur tali rōne. Liberū arbitriū ꝓsupponit tria. naturam. vim cognitiuā. ⁊ volitiuā. Sed hec tria pfect? sunt in deo cū sunt in angelis ⁊ hoibo ergo ⁊c. Et quantum ad primū. s. q natura sit perfectius in deo cū in angelis ⁊ hominibo patet ex hoc. q? natura diuina est increata. ⁊ est suū esse ⁊ sua bonitas. Uñ in eo non pōt esse defectus aliquis. Nec corruptibilitatis. quia cū sit increata nō est ex nihilo. ⁊ iō nō est vertibilis in nihil. Nec defectus pmixtibilitatis. q? cum natura diuina sit p essentiā talis. ñ est alicuius admixtionis vel ꝓpositionis susceptibilis. Nec defectus culpabilitatis. q? cū ei? bonitas sit essentialis. nō est in malū flexibilis. Liberū aūt arbitriū hois vel angeli in suis naturalibo cōsideratū est defectuosuz quantū ad ista tria. Secdo liber arbitriū ꝓsupponit virtutē intellectiuā vbi aūt perfect? inuenit ⁊ nobilius virt? intellectiua. ibi ⁊ perfectius liber arbitriū. sed perfect? natura intellectiua inuenit in deo cū in alijs q? de? intelligit p vnū solum qđ est idem cū ipso. i. per essentiam suam. Angelus aūt p quersionem ad suū superius. s. deū. Homo mediante fantasmate a rebus inferioribo ergo ⁊c. Tertio liber arbitrium ꝓsupponit virtutem volitiuam tanq̄ primā cām eius. Et quantū ad hoc etiam perfectius est in deo. q? in malū oīno tendere nō pōt arbitrium eius sicut angeli ⁊ hominis. Si aūt obijciat sic. liber arbitriū in vtrāq̄ partem flecti pōt. s. in malū et in bonū. ⁊ viam hz ad oppositā, sed deus ad malū flecti nō pōt. Dicit em Adamantius. Nō peccare solius dei est. emendare sapientis. de pe. di. iij. inter hec. Quod intelligit. non q omnis creatura peccauerit. vt Hiero. dicit. Sed q? nulla est q peccare nō possit. de pe. di. ij. §. vlti. Ad hoc rndetur. q cū malū culpe dicatur p auersionem a bonitate diuina. p quā deus oīa vult. manifestū est quod est impossibile deū velle malum culpe. Et cū ad opposita se habeat eius volūtas inquantū pōt velle hoc esse vel nō esse. Ubi notandum q ad rōnem liberi arbitrij nō pertinet q quis indeterminate se habeat ad malū et bonū cuius cō est. q? liberū arbitriū p se est ordinatum in bonū cuz bonū sit obiectum voluntatis nec in malū tendat nisi ꝓter aliquē defectū. qui

apprehenditur vt bonū cū electio que est actus p
rius voluntatis nō sit nisi boni vel apparētis bo
ni. Et nō vbi liberū arbitriū est pfectissimū. vt in
deo. in malū tendere nō pōt. Sed hoc ad libertā
tem arbitrij pertinet. vt actōem aliquā facere vl nō
facere possit. ꝛ hoc deo ꝙuenit. quia bona que fa
cit pōt non facere. Nec tñ pōt malū facere rōne
predicta. Cū ergo dicit. ꝙ liberū arbitriū viā hz
ad oppositā. pōt intelligi tripliciter. Primo q̄ po
test velle bonū et malū. et sic nō ꝙuenit deo. quia
hoc importat defectibilitatē. Secundo vt prius
aliquid velit ꝛ postea illud nolit. Et hoc etiā deo
non ꝙuenit. quia repugnat īmutabilitati diuine
Tertio pōt intelligi viā habere ad oppositā quia
pōt velle hoc ꝛ non velle. Et hoc ꝙuenit deo quia
ipse habet liberam electionē volendi aliquid vel
nō volēdi. q̄ multa ita libere vult ꝙ pt ea velle ꝛ
nō velle absq; eis defectibilitate ꝛ mutabilitate
hec. b. Tho. in questionibo de veritate. Ranerius
Liber arbitriū est in angelis ꝛ pfectus q̄z in
hoibo. Et q̄ sit in angelis ꝓbatur auctoritate da
mas. qui dic̄ libro. ij. ꝙ angelus est substantia in
tellectualis semp mobilis arbitrio libera ꝛc. Pro
batur etiam tali ratione. Omne creatū est verti
bile vel fm esse vel fm electionem. Sed angel9 ē
creatus ergo est vertibilis. nō fm esse cū sit īmor
talis. ergo est vertibilis fm electionem que perti
net ad liberū arbitriū. hec Alexander in summa.
Ostendit etiā hoc ex hoc q̄ habet de pe. di. ij. prī
cipium. Q; angeli liberū arbitriū sit pfectius
q̄z hominis. patet ex hoc. q; cum liberū arbitriuz
sit facultas voluntatis et rationis. vbi est pfectior
rō seu intellectus ꝛ maior facultas voluntatis.
ibi. est maior libertas arbitrij. Sed pfectius ē vir
tus intellectiua in angelo q̄z in homine. quod pa
tet. q; apprehendit cognitionem veritatis absq;
discursu ꝛ inquisitione. vñ nō accidit dubitatio.
vel difficultas in eo. Homo aūt intelligit cū dis
cursu ꝛ inquisitione vnde accidit dubitatio. et
difficultas. Similiter maior facultas vel facul
tas voluntatis est in angelo ad exeundū in actuz
quā in homine. q̄ patet quia quācitoꝰ angelus
est habet potestatem volendi. eligendi. amandi.
homo aūt non sic. vt patet in ꝓpulo qui habz im
pedimentum a carne ꝛ expectat tempus vt ha
beat vsum rationis. Ergo pfectius est liber arbi
trium in angelo q̄z in homine. Si aūt obijcia
tur sic. Vbi est maior libertas ibi pfectius liber
arbitrium. Sed in homine maior libertas vide
tur. quia homo potest ꝙuerti a bono. ī malū ꝛ in
de a malo in bonū. Sed angelus semel vertitur
in bonum vel malum sine reuersione. ergo. ꝛc.
Rñdetur ꝙ vtiq; maior vertibilitas est in homi
ne quā in angelo. sed non maior libertas. Liberū
vero arbitriū attendit penes libertatem. nō verti
bilitatem. Alia. n. rōe est libertas in creatura. alia
vertibilitas. q; libertas est dignitas existēs ī crea
tura rōnali vel intellectuali. p ꝙuenientiā ꝛ ꝙuer
sionem ad primū. s. deū. Vertibilitas aūt sequit
ipsam naturam creature rōnalis fm se. Et ideo
non sequitur. ꝙ vbi est maior vertibilitas sit ma
ior libertas. Hec alexander in secunda pte sūme

Item quāuis electio que pertinet ad liberū ar
bitrium. sit eorum que sunt ad finē. ꝛ angelis ad
uenerit finis eoꝝ. q̄. s ꝙuncti sunt ipsi deo inse
parabiliter. ac etiam sancti in patria. nō tamē se
quitur ꝙ cesset in eis electio. nec p ꝙsequens libe
rum arbitrium. Et rō. est. quia id q̄d est ordina
tum ad finē est duplex. Quoddam vt distans a
fine. ꝛ in hmōi aduenīente fine. cessat electio eius
quod ordinatur ad illū finem. Sicut nūc quis
eligit velle credere et sperare. que electio cessabit
in patria. Aliud ordinatū ad finem est vt ꝙunc
tum fini. Et hmōi electio non cessat aduenīente
fine. sed manet cū fine. b. Tho. supra. ij. sententia
rum. Item sciendum ꝙ hoc pertinet ad pfec
tionem libertatis arbitrij. ꝙ possit diuersa eligē
re seruato tamen debito ordine finis. Sed ꝙ eli
gat aliquid deuiando ab ordine finis. vt fit in pec
cando hoc pertinet ad effectum libertatis. ꝛ nō ma
ior libertas est in angelis et sanctis qui peccare nō
possunt. quā in viatoribo. b. Tho. prima pte. q. liꝛ
arti. iij. In homine est liberū arbitriū. et ante
peccatum et post peccatū aliter tamē ꝛ aliter. Vñ
Piero. ad Damasū. Nos dicimus hominē sem
per peccare ꝛ nō peccare posse. vt semp nos liberi
ꝓfiteamur arbitrij. Si enī post peccatū mortale
cōmissum non posset quis vitare peccatum. iam
non peccaret. q; Aug. dicit ꝙ nullus peccat in eo
ꝙ vitare nō pōt. Grego. etiā dicit. ꝙ debilis ē ho
stis. qui nō potest vincere nisi volentem. ergo nō
necessitatur ex quo est volens. Et quāuis habēs
habitum necessario faciat fm habitū. nō tñ opoꝛ
tet ꝙ peccatoꝛ semp faciat fm habitū peccatum.
Sed p liberū arbitrium potest vti habitu ꝛ nō
vti. Et facere pōt aliquando ꝓtra ipsum habitū
peccati. licet cū difficultate. Tamen manente ha
bitu. nō pōt ꝓtingere ꝙ diu maneat nihil agens
fm habitum. Item videtur ꝙ peccatoꝛ nō ha
beat liberū arbitriū. quia liberū arbitriū diffini
tur. ꝙ est facultas voluntatis ꝛ rōnis qua bonum
gratia assistente eligitur. Sed peccatoꝛ nō habet
gratiam. ergo nō pōt libere elicere bonū. et ideo
non habet liberū arbitrium ad bona. Respondē
tur q̄d ille qui nō habet grām potest eligere bonū
sed nō meritoꝛiū. Hoc aūt non derogat libertati
arbitrij. Dicitur enim homo esse liberi arbitrij.
fm ꝙ pōt agere hoc vel illud. Et nō fm ꝙ pōt a
gere sic vel sic taliter. s. qualiter virtuosus agit. ni
si inquantū pōt acquirere habitū virtutis. Vel
etiam sic pōt aliter responderi. Licet gratiā q̄ ho
mo possit meritoria opera facere. non possit quis

Capitulū Secūdum

ex libero arbitrio ꝓmereri seu acquirere. pōt tñ ad eam gratiam habendā se ꝓparare que ei a deo nō denegabit. si faciat quod in se est. ⁊ iō non est omnino extra ptātem arbitrij opa meritoria facere. quāuis potestas arbitrij ꝑ se ad hoc nō sufficiat. eo ꝙ modus q̄ ad meritū requirit. facultatem nature excedit. nō aūt modus qui est in operibꝫ ex virtutibꝫ politicis. Nullus aūt diceret hominē non esse liberi arbitrij. q̄ nō pōt taliter velle eligere sicut deus vel angelus. Quod autē Aug. dicit ꝙ necesse est hominē peccare ante reparationem dānabiliter. Intelligitur aliquo politō respectu nullī habet necessitatē. Vel dicas ꝙ de hoc est duplex opinio. Quidā dicunt ꝙ homo in mortali existens. nō pōt diu manere quin peccet mortaliter. pōt tñ vitare hoc vel illud mortale. sicut cōiter omnes dicunt de venialibꝫ. Quidam aūt dicunt. ꝙ. in mortali existens potest vitare omne mortale non tamen potest vitare. quī sit sub peccato. quia non potest per se resurgere sine gratia. sicut potuit per se cadere. et ꝑm hoc libertas arbitrij sustinetur.

Notādū igitur ꝙ. §. III

duplex error erat circa liberū arbitriū. Unus ē eoꝝ qui dicunt ꝙ liberū arbitriū posse hominē sufficienter mandata implere oīa et meritoria agere sine gratia dei. Sed ꝑ gratiam facilius operatur bene. Et hoc est hęresis pelagianoꝝ. xxiij. q. iij. c. penul. Et eodem naī de cle. di. iij. placuit. iij. Ubi dicit. Placuit vt quicūq̄ dixerit ideo nobis dari gratiam iustificationis. vt quod facere iubemur ꝙ liberꝫ arbitriū facilius possimus implere. ꝙ gratiam. tanq̄ et si grā non daret. non quidē facile. sed tamen possumus sine illa grā implere mandata diuina anathema sit. Secundus error est eoꝝ qui dicūt actus humanos ex necessitate ꝓcedere. et hoc vel ex constellationibꝫ sub quibꝫ homines nascunt vel ex immutabilitate diuine prescientie. Sed primū. s. de constellationibꝫ. xxvi. q. iij. Igitur genus. Et Aug. in. v. de ciui. dei reprobatur. Secundum reꝓbatur ꝙ. b. Tho. in prima pte. Et etiam in decretis. xxiij. q. iij. Nabuchodonosoꝝ. §. due sunt. Ubi Aug. Si quid ꝓuidentia dei prescius videt id necesse est esse. tam ⁊ si nullā nature habeat necessitatem. Et quidē ea futura que ex libertate arbitrij ꝓueniunt prescięntia ꝓruetur. hęc igitur ad intuitum relata diuinū necessaria fiunt ꝑ dispositionē diuine notionis. ꝑ se vero considerata absolute nature sue libertatem nō desinūt. Fiunt igit ꝓculdubia cūcta que futura deus esse ꝓnoscit sed eoꝝ quedam de libero ꝓficiscuntur arbitrio hęc Aug. ibi. Q̄ homo sit liberi arbitrij ꝓbatur ꝙ illud. Ecc. xv. Deus ab initio constituit hominē ⁊ reliquit eū in manu ꝓsilij sui. i. in libertate arbitrij ꝑm glo. Ad qō etiam facit quod dicit Hiero. ctra Iouinianū. s. liberi arbitrij condidit nos deus. Nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Alioquin vbi necessitas. ibi nec corona. de pe. di. ij. Si enī inquit. Secundo ꝓbat ex legū ordinatione ⁊ exhortatione sic. Precepta ⁊ ꝓhibitiones nō debent fieri. nisi ei qui pōt facere ⁊ nō facere. alias ei frustra fierent. Sed homini etiā diuinitus fiūt ꝓhibitiones ⁊ ꝓcepta. ergo in hominis ptāte est facere ⁊ non facere. ⁊ ita est in eo liberū arbitriuꝫ Tertio ex ꝑmio ⁊ pena sic. Nullus debet puniri vel ꝑmiari ꝑ eo vel de eo quod nō est in eius potestate facere et non facere. Sed homo iuste a deo ꝑmittur. ⁊ ꝑmiat ꝑ suis opibꝫ. ergo hō pōt opari ⁊ nō opari. ⁊ ita est liberi arbitrij. Quarto ꝙ homo sit liberi arbitrij ꝓbat rōne sic. Obiciū q̄ est intellectus est et liberū arbitriū. Sed in homine est intellectus ergo. ⁊c. Maior sic ꝓbatur. Ubi est extimatio vel discretio ibi est et electio. Sed in homine est extimatio et dissensio que ptinent ad intellectum. Nam iudicant vel discernunt ꝑ apprehensionē veritatis. ergo ⁊ ibi est electio que ptinet ad liberum arbitrium. Nam voluntatem habent indeterminatā. respectu aliquorum libere eligendi vel non eligendi. Quod patz ꝑ experientiam dū quis eligit vnū postea ctrarium. ergo est liberū arbitriū. Quinto ꝓbari pt ꝑ exemplū quod ponit Aug. de Nabuchodonosoꝝ ⁊ pharaone. xxiij. q. iij. vbi di. Nabuchodonosoꝝ penitentiā meruit fructuosam Nōne post innumeras impietates flagellatus penituit. et regnum qō amiserat rursus accepit. Pharao autem ipsis flagellis durioꝝ est effectus et periit. et infra. Quantum ad naturaz ambo homines erant. quantum ad dignitatem ambo reges. quantum ad causam ambo captiuū dei ꝓpm possidebant. quantū ad penā ambo flagellis clemēter amonti. Quid ergo fines eoꝝ fecit esse diuersos nisi ꝙ vnus dei manū sentiens in recordatione. ꝓprie iniquitatis iugemuit. alter libero ꝓtra dei misericordissimā veritatem pugnauit arbitrio hęc ibi. Probatur hoc idem sexto ex sufficiēti diuisione sic. Actuū humanoꝝ oporter aliquam causam dare. Non aūt possumus dicere ꝙ ꝓpria causa eorum immediate sit deus. nō est. quia ea que sunt a deo immediate. non possunt esse nisi bona. Actus autē humani. alij sunt mali. alij sunt boni. Secundo nō possumus dicere ꝙ cā eoꝝ sit necessitas. quia ea que sunt ex necessitate euenunt semꝑ eodem modo se habent. vt ortus solis ⁊ huiusmodi. Hoc aūt non est in humanis actibꝫ. q̄ innumera diuersiter variantur. Tertio nō possum? dicere ꝙ eoꝝ cā sit fatū vel dispositio stellaꝝ q̄ tunc oporteret humanos actus ꝓcedere ex necessitate. Quarto nō possumus dicere esse causaz eorum fortunā vel casum. quia fortuna ⁊ casus est

eorum que raro eueniunt et ꝓter intentionē. vt dicitur. ij. phisicoꝝ. Ergo relinquit ipm hominē facientem esse causam suoꝝ actuū et principiū. et hoc ꝙ liberū arbitriū. ¶ Septimo ꝓbatur idem ex diffinitione liberi arbitrij. Diffinit enim sic. q̄ est facultas voluntatis ⁊ rōnis. ⁊c. Sed in bruto non inuenitur rō ⁊ voluntas ergo ⁊c. ¶ Ad huius declarationē dicit Tho ꝑte. i. q. lxxiij. ar. i. q̄ quedā agunt absq̄ iudicio. sicut lapis mouet deorsuz ⁊ similiter oīa cognitione carentia. Quedam alia agunt iudicio sed nō libero. sicut aīalia bruta. Judicat enī ouis lupū videns eū esse fugiendum naturali iudicio ⁊ nō libero. q̄a nō ex deliberatione. sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio aīaliū brutoꝝ Sed homo agit iudicio libero. q̄a ꝑ viz cognoscatiam iudicat aliquid esse fugiendū vel ꝑsequendum. ¶ Sed q̄ iuditiū istud non est ex instinctu naturali in particulari operabili. sed ex collatione quadā rōnis. ideo agit libero iuditio potens ī diuersa ferri. Ratio enim circa contingentia viam habet ad opposita vt patet in dialeticis ꝓpositionibus. et rhetoricis persuasionibꝫ. Particularia aūt operabilia sunt quedam ctingentia. et ideo circa ea iuditiū rōnis ad diuersa se habet. ⁊ nō est determinatū ad vnū. Et ꝑ tanto necesse est q̄ homo sit liberi arbitrij ex hoc ipso. q̄ est rōnalis. Quod aūt dicit apls ad Ro. vij. Non enim q̄ volo bonū hoc ago sed quod odi malum illud facio. nō est ctra determinata. Nam appetitus sensitiuus etsi in aliquo possit repugnare rōni. ꝑcupiscendo illud quod dictat rō. tamen ex hoc tantum nō tollit quin subiaceat rōni. Et hoc est bonū q̄d hō non facit cum vult. q̄. ſ. vellet nō ꝑcupiscere. i. non sentire motum sensualem ꝓtra rōnem. ⁊ tñ sentit. Sed per hoc nō tollit libertas arbitrij. q̄a ibi non est assensus rōnis in tali motu qui requirit in actu liberi arbitrij. Similiter q̄ idem apls dicit ad Ro. ix. Non est volentis neq̄ currentis ⁊c. Non sic est intelligendum quasi homo nō velit et currat id est operet bene ⁊ fortuenter libero arbitrio. Sed quia liberū arbitriuz ad hoc non est sufficiens. nisi moueatur. ⁊ iuuet a deo. Quod etiam dicitur Hiere. x. Non est in homine via eius. neq̄ viri est vt dirigat gressū suos. intelligit quantū ad executōes electionū sua ruz. in quib⁹ pōt homo impediri. velit nolit. Ex electiones ipse que ꝓtinent ad liberum arbitriū sunt in nobis suppositō diuino auxilio. hec. beat⁹ Tho. vbi supra.

Libertatem ar .§. IIII.

bitrij vertibilem in malum dedit deus homini siue fecit euz vertibilem in malū quinq̄ rōnib⁹. ¶ Prima rō est manifestatio diuine potentie. Voluit enī deus ostendere homini. q̄ sicut sine eo factus nō fuerat. ita nec sine ipso ꝑsistere poterat. vt ergo cognosceret. q̄ diuinū posse nō solum est omnis potentie causatiuū. sed etiā omnis potentie ꝓseruatiuū. ⁊ q̄ ille solus ē indefectibilis. ⁊ inuertibilis. iō voluit ⁊ sibi placuit creaturam rōnalem facere vertibilem. nec ipsam ꝓfirmare i bono quousq̄ illi ꝓstaret q̄ ipse solus deus est. in quo nō cadit nō posse. Ad quod facit qđ ait aug. de pe. di. ij. §. vltī. dicens. Solus ille omnipotens vocatur. qui hoc nō pōt. ſ. peccare. q̄ omnia pōt q̄ posse est aliquid posse. ¶ Secunda rō est manifestatio diuine sapientie. ex ordine malorū cū bonis. ſ. ex vertibilitate hominis in malū. quod q̄dem malum deus ordinat cum bonis. Ex eo ei q̄ deus ex malo bonū elicit. diuina sapientia manifestatur. eo q̄ maioris sapientie est ordinare malum cum bonis. ⁊ elicere bonū ex malis. q̄ ordiare solum bona cū bonis. vel elicere bona ex bonis Et ideo cum diceret nec possibile esset deū facere mala. debuit talem facere creaturā que posset i operando deficere. ⁊ malū ꝓmittere. vt deus mala illa ordinando in bonū suā sapientiam declararet. Dicit etiam Aug. in. x. de ciui. dei. Neq̄ deus vllum non dico angelorū vel hominū crearet. quem malū futurū esse ꝓsciret. nisi pariter nosceret. quib⁹ eos bonoꝝ vsibꝫ cōmodaret. Ostendit etiam dei sapientia in hmōi vertibilitate ex ꝓportione meriti ad premiū. Nemo enī dignus est coronari. nisi qui legitime certauerit. ij. ad thimo. ij. Et ideo decuit diuinā sapientiam ꝑius hominem quasi in campo certaminis examinare. quā in gloria coronare ⁊ exaltare. Ad hoc facit qđ habetur. lix. di. c. i. vbi dicitur. q̄ dignitates nec ecclesiastice nec seculares ꝓferende sunt non examinatis seu ꝓbatis laboribꝫ ⁊ exercitijs. ¶ Tertia ratio est manifestatio diuine misericordie. que potissimū manifestata est. cū vnigenitū suū tradidit. ꝓ hoīs liberatione. Unde Jo. viij. ait ipse vnigenitus. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Ubi Aug. Si filius vos liberauerit nō a barbaris. sed a diabolo. non a corporis captiuitate sz ab anime iniquitate. Et Greg. ait. Redemptor noster totius conditor creature. ad hoc ꝓpiciatus humanam carnem voluit assumere. vt diuinitatis sue gratia virupto quo tenebamur captiui vinculo seruitutis. ſ. peccati. pristine nos restitueret libertati. xxj. q. ij. Cū redemptor. ¶ Quarta rō est manifestatio diuine iusticie. que ꝓfectissime manifestatur in hoc. q̄ deus tribuit vnicuiq̄ ꝓm opa sua. ſ. bonis bona eterna tribuendo. ⁊ malos eterna pena puniendo. Hec aūt retributio ⁊ punitō eterna non fuisset. nisi deus hominē in statu vertibilitatis ꝓdidisset. q̄a nō meretur aliquis. vl̄ demeretur ⁊ ꝓsequens nō ꝓmiaſ nec puniſ. nisi ꝓ hoc q̄ est dīs suoꝝ actuū ꝓ liberam volūtatez Ad hoc etiam facit quod dicit Augu. Clasis ire

Capitulū Secūdum

nunqꝫ deus redderet interitum. si non spontaneum inueniretur homo habere peccatū. xxiij. q. iiij Nabuchodonosor. Et Hiero. Ubi necessitas. s. benefaciendi. ibi nec corona. s. debetur. de pe. dis. ij. Si enim. Quinta rō est augmentatio glorie beatorꝫ. Nam gloriosus est homini in vertibilitate ad malum condito. quodāmodo ex meritis gloriam obtinere. qꝫ in inuertibilitate conditum fuisse. ⁊ sic sine aliquo genere meriti beatificari. et ꝓpter hoc ad cōmendationem iusti vertibilis in malum dicitur. Ecc. xxxi. Qui potuit transgredi ⁊ non est transgressus. s. ꝓceptum. etiam ab hoie puniendum. facere malum ⁊ nō fecit. quo ad occulta. ideo stabilita sunt bona illius in dño id est opa illius sunt firmata in dño quasi in fundamēto. q. d. ꝓmia illius firmiter reseruata sunt a domino. hec Alexan. ij. parte sum. q. lvi. exceptis allegationibꝫ decretorum.

Quot liberū ar .§. v.

bitriuꝫ debuit dari a deo angelo ⁊ homini ostenditur rationibus ⁊ similitudinibus Rōibꝫ quidem sic Primo exōpara tione boni. Et est interrogatio Aug. a Deodato. Quid tibi esse melius videtur in nobis. An illud sine quo recte viui potest. An illud sine quo viui non potest. Rñdet Deodatus Quis ambigat id longe esse. ꝓstanti? sine quo recta vita nulla est. Aug. Cum ergo in corpore concedas esse aliquid. quo amisso tamen ad recte viuendū non impeditur homo. voluntas libera tibi videtur nullū bonū sine quo recte nemo viuit. ⁊ ꝓfirmat ꝓ exemplū dicens. Clides qꝫ tum boni desit corpori. cui deficit manus. ⁊ tamē manibꝫ male vtitur. qui eis vel seua vel turpia opatur. Si aspiceres aliquē sine pedibꝫ. fateretur te esse integritatem corporis plurimū bonū. et tamen qui vteretur ad nocendū cuiqꝫ vel seipsum dehonestando male vti pedibꝫ non negaret. ⁊ sic ꝺ oculis ⁊ de alijs. Quēadmodum ergo ista ꝓbas in corpe. et non intueris eos qui male vtuntur. in his laudas illum qui hoc dedit donū. ⁊ qui hec dedit bona. Sic liberam voluntatē sine qua nemo pōt recte viuere. oportet esse bonū etiaꝫ diuinitus datum. et potius eos esse damnandos. qui hoc bono malo vtuntur. qꝫ eū qui viderit dare non debuisse fateris. Secunda ratio est ex sufficienti diuisione boni. Nam bonoꝝ quedaꝫ sunt magna. quedam minima. quedam media. Bona magna sunt. quibꝫ recte viuitur. vt virtutes quibꝰ nullus male viuit. Bona minima sūt vt species vel sensus quorūlibet corpoꝝ. sine quibus recte viui pōt. Bona media sunt. sine quibꝫ recte viui nō potest. vt potentie. Volūtas ergo libera videt tibi nullū bonū. sine ꝙ recte nemo viuit. Tertio debuit deus dare liberū arbitriuꝫ ad ꝓfectionem vniuersi. Si quis enī dixerit. Nō erat tam difficile laboriosum omnipotenti deo. vt omnia quecūqꝫ fecit. sic haberent ordinē suū. vt nulla creatura vsqꝫ ad miseriaꝫ peueniret. Nō enī est dicere. vt hoc aut impotens nō potuit. aut non bonus inuidit. Rñdeo ⁊ dico ordinē creaturarum a summa vsqꝫ ad infimā ita gradibus iustis decurrere. vt ille inuiderit. qui dixerit ista nō esse. ⁊ ille inuideat. qui dixit ista talia nō debere esse. Si enim talis vult esse inferiorē qualis est natura vel creatura supior. iam illa est ⁊ tanta est vt adiici non possit qꝫ ꝓfecta est. Verbi gratia. ꝙ dicit lunā debere esse vt sol. dupliciter errat. Uno modo quia rectꝫ ꝓfectionem aliquid cupit. cū desiderat alterum solem. Alio modo qꝫ ꝓfectionez vniuersi vult minuere. cum lunā vult detrahi. Sic a simili. Si dicis qꝺ deus voluntatem nraꝫ debuit facere impeccabilē. ⁊ sic esset absqꝫ miseria Erras primo. qꝫ vis adiicere voluntati diuine qꝺ est impossibile cum illa sit ꝓfectissima. Secūdo quia vis diminuere ꝓfectionē vniuersi. cū etiam nostra miseria ad ꝓfectionē vniuersi faciat. Deesset autem huic ꝓfectioni si beati semꝑ essem? Quapropter. Et ad miseriam nisi peccādo non peuenit anima. etiam peccata nostra necessaria sūt ꝓfectioni vniuersitatis quā cōdidit deus. Quid enim tam opus habet misericordiam qꝫ miser. Et quid tam indignū misericordia qꝫ miser supbus. Quod ꝓbat Aug. ꝓ exemplū tale. Quid tā dignum in domo qꝫ homo. Et quid tam indignū abiectū ⁊ infimū qꝫ cloaca domus. Seruus tamen in tali domo derectus vt inundande cloace dignus habeatur. ornat domū etiam turpitudine sua. Et vtrūqꝫ horꝝ. s. seruus ⁊ mundatio cloace. faciunt ad pulchritudinē domus. Hinc fit vt creatura superior peccans ceteris inferioribꝫ puniatur. qꝫ tamen ille sunt infime. vt ornari etiaꝫ a turpibꝫ animis possint. atqꝫ ita vniuersitatis decori congruere habitat. oni ergo electi talis aīa non congruit ꝓ peccatum terreltri autem congruit per supplicium. Rainerius.

De libero arbitrio. §. vi

nota. qꝺ est debilitatum in modo. Cōfirmatum in bono. Obstinatū in malo. Et quantū ad primū dico. qꝺ liberꝫ arbitriū est debilitatū in modo Nam in eo. qui incidit in peccatū. liberū arbitriū non est ablatum. sed dicit esse debilitatū. hoi modo. s. vt qō prius ante peccatū facile poterat. post modum post peccatū sine difficultate. ⁊ pugna ñ possit. Sed ꝓtra magister sententiaꝫ in. ij. di. xxv dicit qꝺ homo ante recuparōem gratie no pōt nō peccare etiam mortaliter. ergo sine gratia non potest homo vitare peccatum. Et sic liberū arbitriū videtur esse ablatum vel coactum. Rñdeo ⁊ dico qꝺ liberū arbitrium etiam post peccatū. potest vitare peccatum. Quod ostenditur silitudie. ⁊ roe

Et similitudo exempli patet ex hoc. Sicut videre dicitur dupliciter. vt dicit phūs in secūdo de anima. s. habere visum. et vti visu. Ita etiam peccare dicitur dupliciter. Unde cum dicit ante reparationem gratie homo non pōt nō peccare. Intelligitur non habere peccatū. Nam antecz homo p dei gratiam reparetur. et a peccato liberatur. sēp erat in pctō. Dz nō pt ītelligi q nō pt homo non vti peccato. Quia existens in mortali potest per liberū arbitrium peccatū omittendum vitare. quāuis non ita faciliter sicut ante peccatuz.

Ratione autem idem pbatur tali. In omnibus que sub electione cadunt voluntas libera manet. Electio autem est actus liberi arbitrij ergo cē. Unde dicere. q voluntas velit aliquid ⁊ cogatur ab eo est implicat. o contradictionis. quia necessitas coactionis est cōtraria voluntari. vt in v. metha. dicit phūs. Eo q voluntarū est cuius principium est ab intra. Violentū autem est cuius principium est ab extra. vt dicit phūs. in .iij. Et hicoz. Ergo etiam post peccatū remanet volūtas libera ad non peccandum vel peccatū sequēs vetandum. hec beatus Thomas in .ij. sententiaz di. xxv. rainerius. Ad hoc etiam facit quod dicit di. xlv. de iudeis. vbi sic habetur. Sicut homo p ppria arbitrij voluntate serpenti obediens pertit. sic vocante segratia dei. ppria mentis questione quiescz credendo saluatur. Ergo non vi sed liberi arbitrij voluntate et facultate. vt quertunt suadendi sunt. non potius impellendi. Hec ibi.

Secundo liberum arbitriū considerari potest vt confirmatum in bono. Et ex natura quidem nō potest liberum arbitriū esse confirmatum in bono. Et q nulla creatura rationalis habeat liberū arbitrium. confirmatuz in bono ex sui natura. Probatur primo. ex ipsius inuentione. Nam liberuz arbitrium non inuenitur in aliqua creatura nisi in angelo et in homine. Sed tam homo qz angelus peccauit. ergo nullius creature liberz arbitriū est naturaliter confirmatū in bono. Secūdo idē pbatur exempli inductione sic. Proprietas nature superioris. non potest inferiori nature naturaliter cōuenire. nisi in superiorem naturam quertatur verbi gratia. Sicut non potest fieri q aqua naturaliter sit calida. nisi cōuertatur in naturam ignis. Sed habere indefectibilem bonitatem est proprietas diuine nature. ergo non potest esse. q alicui alij nature cōueniat naturaliter nisi in diuinam naturam quertatur. Quod est impossibile. Tertio pbatur idem ratione tali. Quelibet creatura cum non sit vl cum nō habeat p se esse. est ex nihilo procedens. et ideo flexibilis et ex se ad nihilum tendens. Preterea cum nulla creatura sit bonū vniuersale sed particulare. ex se est contrarij. i. mali suscipiens. Solus autem deus est naturaliter impeccabilis. Tum quia ipse est bonū essentiale et actuale. nullius potentie pmixtionē recipiens. Tum quia ipse est bonū vniuersale. nulla pfectione carens. Tum quia ipse est. nec esse incipiens. nec ad non esse tendens vel esse desinens. Et ideo solus deus habet liberū arbitrium naturaliter impeccabile et confirmatū in bono. b. tho. in questionibo de veritate. Rainerius. Ex gracia autem pōt liberz arbitrium confirmari in bono etiam in statu vie. Et hoc probatur exempli inductiōe. q patet in be. virgine Maria que in statu vie ita fuit cōfirmata in bono vt de inceps peccare non posset. Et merito competebat. eo q beata virgo erat mater sapientie diuine in qua nihil coinquinatū incurrit Sap. vij. Probatur idez per exemplum apostoloz. qui per aduentum spiritus sancti fuerunt confirmati in bono. Quod etiam decuit. qui erant quasi fundamentū et basis totius ecclesiastici edificij. Unde oportuit eos esse firmos. Secundo probatur hoc idem ratione sic. Tunc homo habet liberum arbitriuz in bono confirmatū quando bonum perfectum qō deus est. menti humane est vnitum. Sed deus menti humane vnitur per gratiam non autez p naturam. ergo liberū arbitrium confirmari pōt per gratiam non per naturam. Confirmatur hec ratio per exemplum in humano corpore. Quia corpus humanū habet ex sui natura q sit corruptibile. sed bono gratie efficit incorruptibile primo. Corin. xv. Oportet hoc corruptibile induere incorruptionem. Ita liberum arbitrium hominis. quod ex sui natura habet q sit flexibile in malum. per gratiam potest in bono confirmari. Exemplum aliud induci potest. s. de aere ⁊ de luce. Sicut enim aeri naturaliter repugnat q sit actu lucidus. Non tamen q possit illuminari. ita repugnat libero arbitrio ex eo q est ex nihilo. quod sit naturaliter confirmatū in bono. Nec hoc ei nisi p graciam concedi potest. Et sic lux supueniens aeri aufert obscuritatem aeri. quā sine luce habet naturaliter. ita ex defectu liberi arbitrij est. q in malum flecti potest. Et hunc defectum aufert gratia pficiendo naturam liberi arbitrij. confirmans ipsum in bono.

Tertio probatur hoc distinctiōe sic. Dupliciter aliquis est perfectus. s. sm quid vt in via quando quis habet fidem et charitatē sm modum vite pñtis. et simpliciter vt in patria quando perfecte diligit deum. Nec tamen in via aliquis omnino pfectus est. vt in patria. Ita aliquis potest esse confirmatus in bono in via quitamen non est confirmatus omnino in bono vt in patria. Verbi gratia. Aliquis habet liberū arbitrium confirmatū in bono dupliciter. Uno mō simpliciter. ita q omnino peccare nō pōt. Sicut beati qui sunt in patria habentes in se sue firmitatis sufficiens principium. s. bonum gloxie. ex q omnino peccare nō possunt. Alio mō dicunt aliq

Capitulū Secūdum

confirmari in bono.per hoc q eis datur donum diuine gratie.quo ita inclinātur in bonū· q non de facili possunt deflecti a bono.non tamen p hoc donū ita retrahuntur a malo.q omnino peccare non possint.nisi diuina prouidentia custodiente et hoc modo aliqui in statu vie possunt confirmari in bono.s.ex dono gratie·et non primo modo. s.ex dono glorie.vt in statu patrie. Et ratio est q non potest aliquis omnino impeccabilis reddi. nisi auferatur totaliter omnis origo peccati. Hō non contingit in statu vie nisi in domino ihesu. qui simul erat viator et comprehensor. Et nota q quāuis liberum arbitrium hominis naturaliter flecti possit ad malum.non tamē sequitur.q gratia supueniens si tollat istam flexibilitatem ad malum·q propterea destruat naturam. Hō enim per hoc destruit naturam.sed pficit eam. Haz ex defectu nature liberi arbitrij ē.q flecti possit ad malum. Sed gratia hunc defectum a natura auffert.pficiendo naturam et in bono confirmando Item posse peccare et tamen nō peccare.non tamen facit ad meritum quasi ad manifestationez meriti.inquantum ostendit p hoc opus bonū ee voluntarium.propter quod in laudem viri iusti dicitur. Qui potuit transgredi et non est transgressus Et ideo si ex gratia conferatur alicui. q non posset peccare.non propter hoc minuitur virtus meriti hec.b.Tho.in questionibo de veritate.Rainerius. Tertio liberum arbitrium considerari pt vt obstinatum in malo Quod potest intelligi dupliciter.s.vel in vita presenti vel in vita futura. Sed obstinatus in malo potest dici quis dupliciter.Importat enim obstinatio quandam firmitatem animi in peccato.a qua reuerti nō pōt. Sed q quis non possit reuerti a peccato. potest intelligi vno modo.s.inquantum vires sue non sufficiunt ad hoc.q liberetur a peccato totaliter. et sic in mortale cadens dicitur non posse a peccato resurgere.et ad iusticiaz redire. Sed ex ista firmitate in peccato non sequitur quis dicitur obstinatus. Alio modo habet quis firmitatē in peccato. ita q nec cooperari potest ad hoc q a peccato resurgat. Et siquidem istud.non posse cooperari ad resurgendum intelligit quo ad facilitatē.i.quia nō de facili potest cooperari ad hoc q exeat a peccato. Sic est obstinatio imperfecta in vita presenti·dum.s.aliquis habet animū firmatum in malum.q in eo nō surgunt motus ad bonū nisi debiles. Tamen quia aliqui surgunt ex eis datur via. vt preparetur quis ad gratiam. Si autem nō posse cooperari ad resurgendum a peccato intelligit simpliciter.ita.s.q nullo modo potest coopari.q exeat de peccato. Sic est pfecta obstinatio.q demones obstinati sunt et damnati. Hoc autē modo non pōt liberum arbitrium esse in via obstinatum. Quod pbatur auctoritate.similitudi

tie.rationē. Auctoritate primo probatur. Nam sup illud Rō.ij.sm duritiam tuā et impenitens cor tuū &c. Dicit Aug.et habetur in glo.q ista impenitentia vel cor impenitens.q̄diu quisq; in hac carne viuit iudicare non potest. De nullo enim desperandum est quādiu patientia dei ad penitentriam expectat. Et subdit. Paganus est hodie. Judeus infidelis est hodie. Hereticus est hodie. Scismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam veritatem et pacem.et sequatur catholicam fidem.rvnitatez veritatis Quid si isti quos in quocūq; genere erroris dam nas.tanq̄ desperatissimos.anteq̄ finiant vitam istaz agāt. penitentiam in futuro inueniant veram vitam. Nolite ergo anteq̄ veniat tempus iudicare.hec ille. Et leo papa. Nemo est desperandus duz in hoc corpe constitutus est·quia nonnūq; qō diffidentia etatis differtur·consilio maturiori pficitur.de pe.di.vij. Nemo. Secundo probatur idem ratione sic.q quis peccat.aut peccat ex rōnis errore.aut ex passione.aut ex habitus inclinatione. Et siquidem peccat homo ex errore rationis quia non in generali sed in particulari errat. tūc ratio non ita pertinaciter inhereret.falso.quin per contrariam rationem a tali peccato auerti possit. Si vero ex passione peccat.passio resoluitur et remittitur.et sic a peccato auertitur. Si autem peccat ex habitus inclinatōne.tunc quia totaliter habitus animam non corrumpit.potest a peccato auerti. Et sic patet quocūq; modo vel motiuo qs peccet.potest a peccato liberari et penitere. Tertio ostenditur idem similitudine morbi. Nam morbus potest esse incurabilis tribus ex causis. Prima propter naturam morbi. vt lepra rhmōi. Secunda propter imperitiam medici. Tertia propter indispositionē subiecti. Sed morbo spūal viatoris hominis scz peccati non est incurabilis ex prima causa scz ex natura morbi quia non peruenit ad terminū malicie. Necq ex secunda causa scz imperitia medici· quia deus scit.r potest omne peccatū curare. Unde ex septima sinodo habetur. Omnem penitentiam recipit deus. Et infra.bonus in omnibo deus r apta viscera eius omni penitenti.i.q.vij. Si quis omnem· Necq ex tercia causa scz in dispositione hominis.q sicut per alium in peccatū cecidit ita per alium resurgere potest. Ergo in statu vie nullus pōt esse ita obstinatus·seu immutabiliter firmatus in malo quin resurgere possit r liberari. Vñ Crisо. Etiaz si ad summū quis peruenerit malorū.r inde reuerti velit ad virtutis viam.suscipit deus libenter amplectitur r omnia facit vt ad prioē reuocet statum de pe.di.iij. Talis. Rainerius Sz in alia vita scilicet in inferno liberū arbitrium est omnino firmatū īmutabiliter in malo Et hoc pbatur auctoritate contrarietate rōne. Autoru

rate quidem. Ecc.xi. Ubi cediderit lignum id est homo p̄ mortem. siue ad austrū. siue ad aquilonē i. siue i statu gr̄e siue i statu mortal' peccati. ibi erit sc̄z immutabiliter. Et luce. xvi. dixit. Abrahaz. Chaos magnum firmatū est inter nos ⁊ vos ⁊c̄. q̄ ē immutatio status. ⁊ Damas. Quod est homini mors hoc est angelis casus. Sed homines post mortem nō sunt capaces pen̄itentie. ergo nec angeli post casum. Secundo p̄batur hoc contra rietate sic. Felicitati beatorū opponit̄ miseria dānatorum. Sed ad felicitatem beatoꝝ pertinet. q̄ habent liberum arbitrium ita firmatum in bono. q̄ nullo modo possunt deflecti in malū ergo etiam ad miseriam damnatorum pertinet. q̄ ita sint obstinati ⁊ firmati in malo. q̄ nullo possunt modo deflecti in bonū. Tertio p̄batur idem ratione. Et prima ratio ad hoc est ex defectu pen̄itentie. sic. Non patet reditus de peccato in bonum nisi p̄ pen̄itentiam. Sed in agente malum ex certa malitia. et decedente in ipso non cadit pen̄itentia. ergo est immutabiliter confirmatus in malo. Alia ratio ē ex defectu gratie sic. Sicut gratia supinfusa confirmatur liberum abitrium in bono. ita diuina gratia exclusa firmatur liberum arbitrium in malo. Sed in eo qui decedit i mortali est gratie priuatio et exclusio. igi ur talis sic decedens penitere non p̄ōt. Tertio p̄bat̄ ex effectu diuine iustitie sic. Justicia diuina exigit. vt sicut gloria beatoꝝ est p̄fecta ⁊ perpetua. ita damnatorum pena et miseria perpetua sit. quia vt dicit̄ Matth. xxv. Ibunt hi in supplicium eternū iusti autem in vitam eternam. Ergo liberuz arbitrium demonū et damnatoꝝ. est ita firmatum in malum. q̄ ad bene volendum reuerti nō possunt. Et si arguatur sic in contrarium. Fortior est charitas quā cupiditas ad peccatū p̄trahens Juxta illud quod dicit glo. sup̄ illud Bonū mihi lex oris tui sup̄ milia auri ⁊ argenti. Sed demones vel hoīes a charitate in peccatum cecidерunt. Ergo multo fortius a peccato redire possūt ad charitatem ⁊ a malo ad bonū. Rñdeo q̄ charitas est fortior q̄z cupiditas vel peccat ū si fiat ꝓportio ſm eundem modum habendi. vt sc̄z vtrū q̄z accipiatur. vel in via vel in termino vie. Sed si vnum accipiatur in via. aliud in termino vie. nō sic est. quod sic patet. Quia charitas viatoris est fortior. q̄z cupiditas viatoris. Sed existens i termino malitie. firmius se habet ⁊ firmius inhęret Potest etiam dici. q̄ demones nunq̄z habuerūt charitatem ſm quosdam. ad quod facit ō pe'. di. ij. principium. vel si habuerunt nūq̄z eam nisi sicut in statu vie habuerunt. Homines aūt damnati similiter cadere ī potuerūt. m si a charitate seu gr̄a viatoris. hec. b. tho. in quest. ō veri. Rai.

Notandum in .ſ. VII

sup. q̄ libertas arbitrij. excludit coactionem. Includit electionē Admittit variationem. Quantum ad primū scilicet q̄ liberum arbitrium excludit coactionem declarandum. notanda est distinctio quam facit magister senten. ij. libro di. xxv. de libertate. Dicit enī q̄ est triplex libertas arbitrij scilicet a necessitate a peccato ⁊ a miseria. Rō huius distinctionis ſm. b. Tho. est ista. q̄ coactio quam excludit libertas est duplex. Quedam est p̄fecta ⁊ sufficiens que dicitur compulsio. et sic prima libertas est a necessitate vel coactione. que libertas a coactione per se et semp̄ sequitur liberuz arbitriū. Un̄ dicit magister senten. ibidem q̄ liberum arbitriū ⁊ ante peccatum et post eque liberum est a coactione. quia sicut ante peccatū cogi non poterat ita nec modo. Ideoq̄z voluntas merito apud deum iudicatur que semp̄ a necessitate libera est et cogi non potest. Ubi necessitas ibi libertas non est. Ubi libertas non est. nec voluntas est ⁊ ideo nec meritum. hec magister ibidem. Quedam vero coactio est imp̄fecta ⁊ insufficiens que potius impulsio q̄z coactio dicitur. ⁊ hec est duplex. Una est impulsio q̄ p̄ se liberū arbitrium impellit vel impedit. sicut habitus. et dispositiones que sunt in anima. et sic est libertas a peccato. de qua. ij. Cor. iij. dicit aplus. Ubi spūs domini ibi libertas. et veritas in euangelio Joh. viij. Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis. Que libertas a peccato ⁊ si post peccatū nō tollitur. tñ debilitatur. Secundo coactio imp̄fecta que impulsio dicitur. impellit vel impedit liberum arbitrium per accidens. sicut impotentie. ⁊ penalitates. que sunt ex pte corporis vsum liberi arbitrij impedientes. ⁊ sic est libertas a miseria De qua apostolus Ro. viij. Ipsa creatura liberabit̄ a seruitute corruptionis. in libertatem glorie filioꝝ dei. Ubi notandum q̄ nulla miseria vel penalitas corporis. libertatē illam que est a necessitate coactionis excludit. eo q̄ nunq̄z ad tantam miseriam vel penalitatem corporis deuenit̄. q̄ liberū arbitriū cogi possit. b. tho. in scrip. sup. ij sen ten. di. xxv. Rainerius. Contra predicta occurrit triplex obiectio. Prima est talis. Greg. dicit. q̄ peccatum q̄ō p̄ penitentiam nō diluit̄. mox suo pondere ad aliud trahit. Cuz ergo tractio sit quidam motus violentus ſm philosophū. ergo videtur quis cogi ad peccatū. Rñdeo ſm. b. tho. in q̄ōnib̄ de veritate. q̄ p̄cm̄ ꝓmissum nō trahit cogendo voluntatē. sed inclinando. inq̄ntum priuat gr̄a p̄ quam fortificabatur ꝑa peccatum. et inquantum etiam ex actu peccati relinquitur dispositio ⁊ habit⁹ in aīa. Secō arguit̄ sic. Qui cūq̄z vincitur ab aliquo cogit̄. Sed ſm philosophum incōtinens vincitur a passionib̄. ergo passiones cogūt voluntatē. Rñdeo q̄ incōtinens dr̄ vinci a passionib̄. nō q̄ passiones cogant. ⁊ imu

Capitulus Secundum

tent necessario voluntatē, alioquin incontinens non esset puniendus. Sed dicitur talis vinci a passionibo. inquantū earū impulsu voluntarie cedit. Tertio arguitur. p̄ hoc q̄ dixit paterfamilias Luc. xiiij. compelle intrare. Intrare autez ad cenam patrie per voluntatem. ergo p̄ angelū qui est minister dei. volūtas p̄t cogi ad aliquid. Respondeo q̄ illa ꝓpulsio non est coactionis, sed efficacis pſuasionis per aspera vel leuia. Unde gre. Qui huius mūdi aduersitatibo fracti ad dei amorem redeunt, ꝓpellunt intrare. Rainerius. Ad. B. etiam pulchre facit quod habet. xxiij. q. iij. displicet. ⁊ q. vi. §. vltr. Secdo libertas arbitrij includit electionē tanq̄z īmediatū et ꝓximum actū eius. Et sm hoc. Ber. distīguit libertatē i li. de libero arbitrio sic dicens. Est triplex libertas. s. arbitrij. cōsilij. ⁊ ꝓplaciti. Ratio huius est. quia cū liberū arbitrium includat electionem. ⁊ nihil sub electione cadat nisi sm̄ q̄ habet aliquā rōnē boni sm̄ diuersos gradus bonitatis in humanis actibus. Bern̄. diuersos gradus libertatis seu diuersas libertates distinguit. Et verbi gratia. Primo in humanis actibo est aliquid bonū. quia illicitū quod. s. nulla lege ꝓhibetur. et respectu istius boni liciti. dicit libertatē arbitrij. q̄ in iudicio nostro consistit vt hoc sequamur vel nō. Ubi nota q̄ liberū arbitriū bz officiū iudicis et arbitri. Primo habet officiū iudicis. ⁊ hoc quo ad rōem q̄ sicut iudex in iudicando debet sequi leges. ⁊ artatur ad sequendum eas. Sic liberū arbitriū habet officiū iudicis. quo ad rōem. quia inquantū deliberat debet seqni leges. Secundo inquantū liberū arbitrium libere vult. tenet formam arbitris. Hoc enim ad voluntatem ptinet. libere hoc vel illud velle vel eligere. Et ideo magis dicitur liberū arbitrium q̄z iudicium. Secundo est aliquid in humanis actibo. quod nō tantū est licitū. sed etiā vtile. Quia omnia mihi licent. sed nō omnia expediunt. vt dicit ap̄lus. i. Cor. vi. Et sm hoc assignat ⁊ distinguit. Bern̄. libertatē consilij. Nā consilium est de meliori bono. quod est expediens ad salutem. Tertio in humanis actibo est aliquid bonū eligendum quod delectat. Et respectu boni assignat. b. Bern̄. libertatē ꝓplaciti. Unde dicit ibidem. b. Ber. q̄ libertas arbitrij bz discernere quid liceat. Libertas arbitrij bz ꝓbare quid expediat. libertas arbitrij bz experiri q̄d libeat. Hec. bea. Tho. sup. ij. sen. di. xxv. Tertio dico q̄ liber arbitrium admittit. i. habeat variationē. Et cū sit triplex libertas vt dictū ē. liber arbitriū quantū ad libertatē que a necessitate seu coactione ꝓpulsiua. p̄ se nō augef vl minuit. ß equaliter habet. quia hoc est naturale et essentiale libero arbitrio vt sufficienter non cogatur coactione cōpellente. Et hoc. s. non posse sufficienter cogi et cōpelli. sequitur liber arbitrium in quolibet statu. s. ante peccatum et post peccatū. Non ergo p̄ se augetur vel minuit libertas arbitrij. sed per accidens tm̄ i. ratione nature in qua inuenit. ⁊ quam liberuz arbitriū consequitur. Et hoc sic probatur. Omnis proprietas que consequitur aliquam naturā quanto in illa natura in aliquo inuenit nobilius tanto etiam illa ꝓprietas pfectius ptcipatur ab illo. sm̄ quē modū homo dicitur minus intelligens quā angelus. Cū quia libertas arbitrij cōsequitur naturam. et potentiam intellectus ⁊ voluntatis. et hec pfectissime sunt in deo. et in angelo nobilius q̄z in homine. Ideo libertas necessaria coactione pfectius reperitur et nobilius i deo q̄z in angelo. et in angelo q̄z in hoīe. ⁊ in vno angelo magis quā in vno alio. Unde patet q̄ libertas arbitrij non variatur ex parte sue nature vel essentie. sed per accidens. s. ex pte sue cause. que ē intellectus ⁊ voluntas. Nam sm̄ q̄ natura inuenitur intellectiua nobilius in vno quā in alio vl minus nobilius. sic libertas ista intenditur vl remittitur. Libertas secunda que. s. est a peccato ꝓtraria coactioni impfecte ⁊ insufficienti. que impulsio vel dispositio nuncupatur. vt sunt habitꝰ ⁊ dispositiones interiores peccatoꝝ. augetur talis libertas vel minuitur secundum q̄ illa inducenta vel impellentia seu disponentia augent vl minuunt in homīe sm̄ diuersos actus. Quod sic declaratur. Libertas ista a peccato est cōis triplici statui hois. s. in innocētia. In repata gra. In gloria. Et tamen augetur ⁊ minuit ante pcm̄ et post peccatū. Cū magister sen. li. ij. di. xxv. Semper voluntas hois libera est. sed nō semp bona ē. Non em̄ est bona. nisi a peccato libera sit. Et subdit. Liberum ergo arbitrium cum semp et in singulis sit bonum. non tamē est pariter libez in bonis ⁊ in malis. et ad bona et ad mala. Liberi? est em̄ in bonis vbi liberatum. est. s. a peccato per gratiam. quā in malis vbi liberatum non est. ⁊ liberius ad malum quod p̄ se agit. quā ad bonū q̄ nisi gratia adiuuetur ⁊ liberetur nō p̄t. Hec magister. In statu innocentie poterat homo peccare ⁊ non peccare. In statu nature repate p̄t peccare. ⁊ non p̄t non peccare saltē venialiter. In statu glorie poterit nō peccare. ⁊ nō poterit peccare Sed in statu nature destitute gra. nō potest non peccare etiam mortaliter. i. non esse in mortali q̄ cōmisit. quia ex se non potest exire. vel non potest difficulter non incurrere alia mortalia. semper tamē voluntas a coactione est libera. Libertas a miseria que est contraria coactione impfecte et insufficienti. que dicitur impellens vel inducēs sicut sunt penalitates exteriores. vt fames. sitis. infirmitas corporalis. mutabilitas mentis. tēptatō hostis et huiusmodi. non est eque in omnibo hec libertas. sed magis ⁊ minus reperitur in diuersis. Nā pfectissime in deo. post deum maxime in

angelo bono. minor in homine bono. minima in homine malo. nulla in demone vel damnato homine. vt dicit magister sententiarum dist. xxv. Omnis tamen miseria mentis et corporis quantumcumque magna. necessitatem coactionis semper excludit. quia nunquam in statu vite presentis ad tantam miseriam deuenitur mentis vel corporis. vt liberum arbitrium cogi possit. alias non diceretur liberum nec efficeretur meritorium vel demerit oriuz. b. Tho. super secundo sententiarum Rainerius. Hinc Ambrosius Quorum nos domini sumus scilicet actuum nostrorum et peccatorum eorum principia extrinsecus non requiramus. nec deriuemus in alios. sed agnoscamus que proprie nostra sunt. quod possumus non facere si volumus. Huiusmodi electionem mali nobis potius debemus ascribere quam aliis Ideo et in iudiciis istiusmodi voluntarios non necessitate compulsos. culpa constringit. pena condemnat xv. questione prima. Illa. Et. §. i. eiusdem questionis dicitur Ex voluntate peccata procedunt que libero mentis arbitrio et delinquendi proposito committuntur.

Notandum etiam §. VIII.

quod quadruplex est libertas scilicet peruersa. mundana. vera. et plena. Libertas peruersa est quando quis abutitur libertate ad peccandum. Et hec libertas a iusticia est. quam nullus seruare cogitur de qua. i. Pe. ij. dicitur. Quasi liberi et non quasi velamen habentes. i. Quo maiori libertate vtimini apud homines. eo liberius diuino famulatui subiugati sitis. Et subdit. Non quasi velamen habentes. glo. quia ex hoc quod liberi sunt multi. se velant et defendunt peccata. Alia glo. Et non habentes velamen malicie. vt tanto licentius peccetis. quanto iugo seruitutis dei munimini. Et addit apostolus Sed sicut serui dei glo. Seruitus dei humilitatem et puritatem a culpa requirit. Secunda libertas que dicitur mundana seu humana est. qua quis alterius est dominio non subiectus. De qua Jo. iij. Seruus et libera domino suo scilicet in alia vita. Et. i. Cor. vij. Seruus vocatus es. non sit tibi cure. sed si potes magis vtere libertate. Seruitus huic libertati contraria inducta est de iure gentium. vt patet di. i. iusgentium. Originata in iure diuino ex irrisione Noe facta a filio eius chaz Gene. ix. Maledictus Chanaam. Seruus seruorum erit fratribus. suis. et Ambro. Non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset. di. xxxv. Sexto die Iure humano confirmata canonico et ciuili. Hec libertas multum appetitur. quia non bene pro toto libertas venditur auro. Sed propter peccata multipliciter perditur. vt patet de populo israhel qui ex libertate frequenter propter scelera est seruituti addictus. Iudi. per totum. Tertia libertas est vera et spiritualis. que est libertas gratie scilicet carere criminibus. Et est ista contraria male seruituti scilicet peccati. De qua christus Jo. vij. Omnis qui facit peccatum seruus est peccati. Ubi tria nota. Primo dictum generalis ibi. Omnis. s. diues. et pauper. iudeus. et grecus. imperator vel vasallus Non est enim distinctio iudei et greci. omnes enim peccauerunt. Qui omnia dicit. nihil excludit. di. xix. Si romanorum. Secundo tangitur transgressio criminalis. ibi quod facit peccatum. et non solum quod facit. sed et quod concupiscit. Peccatum enim secundum Aug. est voluntas retinendi vel consequendi quod iusticia vetat. Quod semper liberum est abstinere xv. q. i. §. i. Tertio notatur conditio vilis et penalis. quia seruus est peccati. Hiere. ij. quam vilis facta es nimis iterans vias tuas. Vilissima autem huius seruitus. quia cum peccatum nihil sit in rerum natura. Huius seruitio peccator addicitur. ij. Petri. ij. A quo quis victus est ei seruus addictus est. Sed peccator vincitur a vitiis. ergo. etc. et dicit Anselmus. quod peccatum non habet vnde dominetur homini. quia peccatum est quidam defectus seu priuatio modi. speciei. et ordinis. Sed tamen homo habet vnde sit seruus peccati scilicet voluntatis consensum. Unde Augu. sup. Jo. sup dicta auctoritate Omnis qui facit. etc. O miserabilis seruitus. Seruus hominis aliquando sui domini duris imperiis fatigatus fugiendo requiescit. Seruus autem peccati quo fugit secum trahit quocumque fugerit. Peccatum enim quod facit intus est. voluptas transijt peccatum non transit. preterit quod delectat. remanet quod pugnat. Solus de peccato liberare potest. qui venit sine peccato. Propterea dixit Jo. viij. Si liberauerit vos filius. vere liberi eritis. Licet autem ista libertas a crimine sit vera. est tamen in presenti imperfecta. Quia vt ait apostolus ad Galath. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. vt non quecumque vultis. illa faciatis. Ubi tria ostendit scilicet pugnam. causam. et sequelam. Primo ostendit pugnam dicens. Caro concupiscit aduersus spiritum idem secundum glo. Augu. Anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. que carnalis concupiscentia non est in carne sola. nec in anima sola. sed in vtroque. quia sine carne et anima nulla delectatio sentitur. s. corporalis. Sicut videre non est solum oculi nec anime. sed coniuncti. et est ista pugna secundum Ambr. in glo. magna continua periculosa. Magna quia contra spiritum vbi maior deberet esse concordia. Continua quia semper est noua contra spiritum. Et periculosa quia habet multos impulsores. vt diabolum et mundum. ps. Tie illorum tenebre et lubricum et angelus domini persequens eos. Secundo ostendit apostolus pugne causam dicens. Hec subinuicem aduersantur. Quia caro

Capituluz Secundum

vult seruire vitijs spiritus virtutibꝰ. Caro infirma spiritus promptus. Ratio seu spiritus dispo nit macerare corpus ⁊ subijcere seruituti .et caro vt seruus inutilis et piger conquerit. Figura in sara vroꝛe Thobie que cum repꝛhenderet ancillaꝫ conquesta est inferens ei contumeliam dicens eã interfectricem virorũ suoꝝ septem id est mortifi catricem qnincꝫ sensuũ ac etiam fantasie et intel lectus. Thobie. iij. Ostendit apl̃us pugne seque lam subdens. Ut non quecũcꝫ vultus illa facia tis glo. id est illa facere pmittamini. Juxta illud apostoli. Velle adiacet mihi perficere nõ inuenio Roma. vij. Glo. Ambꝛo. i. Velle est in nobis ,et libero arbitrio. Et dicit adiacet id est iuxta carnẽ iacet. quia naturale est quodãmodo velle bonũ p rationem naturalem. sed pficere non quia facere bonum meritorium solũ est ex graria dei. Vel sic ſm alios seu aliam expositionem. Velle adiacet mihi. i. liberũ arbitrium post peccatuꝫ tancꝫ infir mũ iacet iuxta carnem. impotens p se resurgere ad bonũ operandum. Quarta et vltima liber tas est. libertas plena atcꝫ pfecta. s. libertas glorie que erit in patria. de qua apl̃us ad Ro. viij. Jpa creatura liberabitur a seruitute corꝛuptionis in li bertatem glorie filioꝝ dei. Et hoc erit .quia nihil erit ibi inclinans ad malum. Nihil oppꝛimẽs. qꝛ ibi erit libertas a culpa et pena. Ad Galath'. iiij. Illa que sursum est hierusalem que est matꝛ no stra libera est. Libertas itacꝫ plena et perfecta erit quando nulle erunt inimicitie. qñ nouissima ini mica mors destruet. hec. b. Tho. in postilla super Jo. sup illud Job. viij. Si ergo liberauerit vos filios. ⁊c. De hac libertate a miseria et culpa. Al binus in sermone. Quid hac vita beatius vbi ñ est paupertatis metus. non egritudinis imbecil litas. Nemo ibi leditur. nemo irascit. Jnuidet nemo. Cupiditas nulla exardescit. Nullũ cibi de sideriuꝫ. Nulla laboꝛis aut potestatis pulsat am bitio. Nullus ibi diaboli metus. Jnuidie nulle Terꝛoꝛ gehenne pcul. Glorꝛ necꝫ corꝛoꝛis necꝫ anime sed immortalitatis munere vita iocunda Nulla erit tunc discordia. sed cuncta consona io cunda sunt omnia. iugis splendoꝛ.

Notãdũ etiaꝫ .§. ix

ꝙ liberum arbitrium et si cogi non possit vt dic tum est, potest tamen inclinari. ĩmutari. determi nari. ad aliquid volenduꝫ vel agendum. Pri mo quidem post liberũ arbitrium inclinari, vel i nduci ad aliquid volendum. vel agendum. p ali quas dispositiones vel habitus. ex quibꝰ promptꝰ efficitur ad eligendum alteram partem. b. Tho. i scrip. sup. ij. senten. Ad quod facit quod dicit Au gu. sup ꝓs. Cum p timoꝛẽ gehenne cõtinet se ho mo a peccato. fit paulatim consuetudo iusticie ⁊ incipit quod durum erat amari. et incipit exclu di timoꝛ a charitate. ⁊ succedit timoꝛ ille sanctus qui permanet quo timemus ne tardet. ne disce dat. ne eo careamus. xxiij. q. vi. ca. fi. §. cum p timo rem. Secundo voluntas potest ĩmutari. Et hoc vel a seipsa vel ab obiecto vel a deo. Jmmuta tur primo voluntas a seipsa. cũ modo vult vnũ. modo aliud. Vnde Aug. Nihil taꝫ est in nostra potestate sicut voluntas ipsa. Voluntas nõa nec voluntas esset. nisi in nostra potestate esset. Po ro quia in nostra potestate est. libera ẽ. Jmmuta tur secundo voluntas ab obiecto ſm diuersitatẽ obiectoꝝ. que sibi repꝛesentantur p cognitiuã Et talis mutatio fit in ea occasionaliter ab aliq̃ creatura repꝛesentante obiectum. Tertio ĩmutat voluntas a deo. Nam deus ĩmutat voluntatem dupliciter. Uno modo mouendo solum volun tatem. non impꝛimendo. inq̃tum. s. voluntatem mouet ad aliquid volendum. absq̃ hoc ꝙ impꝛi mat aliquam formam voluntati. sicut sine appo sitione habitus. Quandoq̃ deus facit vt volun tas modo velit aliquid quod pꝛius non volebat. Juxta illud. Coꝛ regis in manu dei ad quodcũ cq̃ voluerit vertet illud. Alio modo immutat vo luntatem impꝛimendo aliquã formã in ipsaꝫ vo luntatem. Sicut enim ex ipsa natura quã deus de dit voluntati. inclinatur volũtas naturaliter ad aliquid volendum. ita ex aliquo sup addito. scili cet aliqua forma quã impꝛimit. Et aliquando ꝙ dem impꝛimit formã imperfecte. vt cum dat gra tiam de nouo viatoribꝰ. et sic inclinatur volũtas. ad aliquid volendum. non tamen necessitate sẽ per. Aliquando impꝛimit pfecte. s. gloꝛiendo gloꝛi am. sicut in beatis. in quibus voluntas inclinat semp ⁊ sufficienter p charitatẽ pfectam in bonũ. non solum quantum ad vltimum finem. sed eti am quantum ad ea que sunt ad finem. Hec bea tus Thomas in questionibꝰ de veritate Cũ autẽ deus ĩmutat voluntatem. non cogit eam sed fa cit vt pꝛecedẽti inclinationi succedat alia inclina tio. Et ita ꝙ pꝛima auferatur. ⁊ secunda induca tur ⁊ maneat. vñ illud ad qđ inducit volũtatem non est contrarium inclinationi iam existenti. sꝫ inclinationi que pꝛius inerat. Unde non est vio lentia nec coactio. Verbi gratia'. Lapidi ratione sue grauitatis inest inclinatio ad locũ deoꝛsum. Hac aũt inclinatõe manẽte si pficiat sursuꝫ erit motus violent⁹. Si aũt deus auferat lapidi in clinatõem grauitatis. ⁊ det inclinatõeꝫ leuitatis. tũc ferri sursũ nõ erit ei violentũ. ⁊ ita ĩmutatio mot⁹ põt esse sine violẽtia. Et p hũc modũ intelli gendũ est ꝙ deus ĩmutet voluntatem. sine hoc ꝙ cogat eam. Cuius ratio est. quia potest deus ĩmu

tare voluntatē.et hoc q̄ ipse in voluntate opat̄. sicut in natura.etiam hec beatus Thomas i questionibus de veritate.q.xxij. Tertio voluntas pōt determinari ab obiecto ad volendum aliquid determinate. Cuius rat io est quia est dare aliq̄d obiectum in quo nulla ratio malitie inuenitur. Et voluntas necessario determinatur ad id volē dum. Vel si est aliquod in quo nulla sit rō. vel apparentia boni.tunc voluntas necessario determinatur ad illud respuendum Sicut patet i hoc q̄ nullus pōt non velle esse felix. Et nullus pōt velle esse miser. Et in boetiaz nō cogit̄.sicut nec cum imutatur a deo vt dictū est. Utrum autem volendo huiusmodi quod de necessitate vult sez esse beatum mereatur. Dicendum q̄ aliquo modo sic.et aliquo modo non. Cum enim inditus sit appetitus vltimi finis sui in communi. vt scilicet naturaliter appetat se esse completuz in bonitate.s.se esse beatum Unde boetius de philosophica consolatione ait. Inserta est mentibo hominū naturaliter.veri sū miscz boni cupiditas Sicut et gravibus naturaliter est editus appetitus seu inclinatio ad ferri deorsum.et animalibo conseruatio vite. Ideo appetendo beatitudinem ita in communi.homo non meretur.quia hoc ē ei naturale.et naturalibus homo non meretur. Sed quia in quo ista completio fecilitatis seu beatitudo consistat. vtrum in virtutibus.vl̄ scientijs.vel delectabilibo.vel visione dei.nondū.aliter non est ei determinatū a natura. Ideo quādo ex propria ratione adiutus diuina gratia. apprehendit aliquod speciale bonū vt suam beatitudinem in quo vere sua beatitudo consistit.tūc meretur.non ex hoc precipue q̄ appetit naturaliter beatitudinem.sed ex eo q̄ appetit hoc speciale. quod non naturaliter appetit.s.visionem dei.in q̄. ꝓm rei veritatem sua beatitudo consistit. Et secundū hoc sancti merentur appetendo deum vel vitam eternam. Hec.b.Tho.in questionibo de veritate.Raynerius.

Liberum arbi .§.x.

trium se extendit ad omnes actus humanos.s.q̄ procedunt a voluntate deliberata ratione. Dicunt̄ ꝓprie dicuntur actus humani. Hoc probatur auctoritate.Damasce.libro secundo dicentis. Homo libero arbitrio appetit.libero arbitrio vl̄t libero arbitrio inquirit vel scrutatur.libero arbitrio iudicat.libero arbitrio disponit.libero arbitrio eligit.libero arbitrio impetum facit.et libero arbitrio agit vel operatur in bis que secundum naturam sunt. Declaratur autem hoc per distinctionem talem.Actus aliqui attribuuntur a licui potentie dupliciter.Vel q̄ elicit ipsum. vel quia imperat ipsum. Ille actus proprie a potentia est elicitus.qui immediate ab ipsa potentia procedit.Sicut a visu videre.et ab intellectu intelligere.Unde visus immediate elicit videre tanq̄ proprium actum eius.et intellectus intelligere. Et hoc modo non omnes actus humani sunt actus liberi arbitrij.Sed proprius et principalius actus liberi arbitrij est eligere.Alio modo actus attribuitur potentie.quia imperat potentia ipsum.Et hoc modo actus omnium virium obedientium rationi.possunt voluntari attribui.q̄ est motor omnium virium per imperium.Et ita etiam actus diuersarum virium libero arbitrio attribuuntur.Unde per imperium voluntatis.et liberi arbitrij.mouentur etiaz potentie in actus suos. Propter quod virtus appetitiua dicit̄ mouens quia imperat motum.Et virtus motiua q̄ est affixa neruis et musculis.quia exequitur motum.Et per hunc modum omnes actus humani sunt a libero arbitrio.quia imperati ab eo. Unde illi actus humani qui sunt virium rationabilium per essentiam. illi sunt eliciti a libero arbitrio. Illi vero qui sunt virium rationalium per participationem.sicut sunt actus irascibilis. et concupiscibilis.sunt imperati a libero arbitrio virtutes autez nutritiue partis.nullo modo participant ratione vt dicit phūs primo ethicorum. Unde earum actus non proprie dicuntur humani.et ideo non subduntur libero arbitrio.

Ad horum ampliorem euidentiam notanda sūt tria. Primū est.q̄ cum liberum arbitrium sit facultas rationis et voluntatis tres actus attribuūtur libero arbitrio ex parte rationis.et tres ex parte voluntatis.Et ex parte rationis attribuuntur libero arbitrio.consilium.iudicium.et arbitriū. Qui quidem actus rationis procedunt ab imperfecto ad perfectum.Nam primo est motus inquisitionis de faciendo et non faciendo.et istud est consilium.Secundo est iudicium de faciendo. Tertio est propositum faciendi.quod dicitur dispositio.vel potest dici arbitrium.Ex parte autē voluntatis sunt tres actus.s.electio.progressus.et vsus. Primo igitur est electio.et ille est actus simpliciter interior et primus.Et hoc est duorum placentibo alterum alteri preoptare.Secundo est progressus ad motum exteriorem et talis dicitur impetus.Tertio est motus exterior.et talis dicit̄ vsus. Secundo nota.q̄ liberum arbitrium principaliter est respectu actuum interiorum.secundario autem exteriorum.prout ab actibo interioribus procedunt.quia hoc modo impediri nō possunt.Sed inquantum actus exteriores sunt a virtute motiua corpali sic possunt.Et hoc mō non est libertas respectu illorum actuum.

Capituluz Tertium

Tertio notand um.q quia electio est ꝓprius act? liberi. arbitrij. Et electio non est finis. sed eoꝝ q̄ sunt ad finem. Ideo finis vltimus nō cadit sub libero arbitrio. Cū q̄ id quod est finis respectu q̄ rundam.pōt esse ordinatum etiam ad finē vlteriozem scilicet vltimū finē. Nulla aūt operatio humana est vltimus finis.nisi per accidens.inquātum ꝙungitur vltimo fini. Et ideo omniū opationū humanaꝝ potest esse electio non inquantum sunt fines sed inquantū ordinant in finem Verbi gratia. Quāuis vincere sit finis potentie militaris.ordinat tamen ad vlteriozem finē.ꝛ iō sub electione cadere potest. et sic sub libero arbitrio. Et si arguatur incōtrariū.q̄ opatio mala est ꝑter voluntatem ſm dionisiū ꝛ Aug. Nec care nemo appetit ꝓter hoc ipsum. sed ꝓter aliud quod ex eo ꝙsequitur.xv.q.i. Merito. Cū autem talis sit opatio humana.ergo nō omnis operatio humana cadit sub libero arbitrio seu volūtate. Rīdeo q̄ opatio mala potius debet dici defectus q̄ actus. ꝛ potius hoc ptinet ad impotentiam quā potentiam. Vel aliter malū in eo q̄ malum est ꝑter voluntatem est. Sed opatio mala īquantum apparet bona ꝓter illud quod inde sequitur quis.s.delectationem vel vtilitatez.sic cadere pōt sub voluntate ꝛ libero arbitrio. Verbi gratia. Apprehendit quis fornicationē nō vt malum.sed vt bonū delectabile tempore passionis. ꝛ sic vult eam Tho.sup.ij. sententiaꝝ Raineri?.

¶ De voluntario ꝛ inuolūtario. Caplm tertiū.

Eactu voluntatis

videnda sunt tria. Primo de voluntario ꝛ inuoluntario in cōi. Scōo de actibus voluntarijs quasi ab ipsa voluntate eliciis.vt īmediate ipsi? volūtatis eristentibus. Tertio de actibus voluntarijs quasi a voluntate imperatis.qui sunt ipsius voluntatis mediantibus aljs potentijs.ca.sequentibus.

Quantum ad pri .§.I.

mū.s.de voluntario ꝛ inuoluntario. Sciendum q̄ actuū humanoꝝ. Aliqui sunt omnino volūtarij. Alij inuoluntarij. Tertij mixti ex volūtario et inuoluntario. Volūtarij omnino dicunt actus illi humani.qui sponte fiunt absq̄ violentia ꝛ ignorantia et metu. Pro hoꝝ maiori declaratione sciendum ſm.b.Tho.prima secunde.q.vi. q̄ que agunt seu se mouent in finē cū aliquali cognitōe finis hoꝝ motus ꝛ actus dicunt voluntarij. Ita voluntariū dicitur esse.ſm diffinitionē Aristo. Damas.ꝛ Gre. niceni.nō solū cuius principiuz est intra.sed cū additōe.scientie. Ita cū hō maxīe cognoscat finem sui opis.ꝛ moueat seipsum īt ei? actibus.maxime voluntarium inuenīt. Sciendum est enī.q̄ quoruudā actuū seu motuū principium est in agente.seu in eo quod mouetur. Quorundam vero actuū vl motuū principiū est extra. Cū enī lapis moueat sursum.puta.cū ꝓiciat huius motionis principiū est extra lapidē. Sed cum moueat deorsum vt cum cadit.principiū huius motionis est in ipso lapide. Eoꝝ aūt q̄ a principio intrinseco mouentur.quedam mouent seipsa.quedam nō. Cū enī omne agens seu motū agat seu moueatur.ꝓpter finē illa pfecte mouet a principio intrinseco.in quibo est aliquod intrinsecū principiū. ñ solū vt moueant ꝫ vt moueāt in finem Ad hoc aūt quod fiat aliquid ꝓpter finem requirit cognitio finis aliqualis. Quicūq̄ igit sic agit vel mouetur a principio intrinseco quod habet aliquā noticiā finis. habet in seipso principium sui actus non solū vt agat.sed vt agat propter finē. Quod aūt nullā noticiam finis hz .et si in eo sit principiū actionis vel motus.nō tamen eius q̄ est agere vel moueri.ꝓpter finem est principium in ipso sed in alio a quo imprimit ei principium sui actus vel motionis in finem. Unde hmōi nō dicuntur mouere seipsa.sed moueri ab aljs. Que vero noticiaz habent finis dicuntur mouere seipsa qz ineſt principiū nō solū vt agant ꝫ vt agant ꝓpter finē. Utrūq̄ aūt hoꝝ.s. ꝛ q̄ se moueat.ꝛ finē sui motus vel actionis cognoscat. reperitur in actibo humanis.ꝛ ideo in eis ꝓprie ꝛ pfecte voluntarium inuenit. Volūtarium etiam reperitur aliquo modo in brutis .et pueris licet impfecte. Unde ꝛ pbus dicit in tercio Ethicoꝝ ꝛ Damas.ꝛ Greg.nicenus.q̄ bruta et pueri voluntario cōicant. Pro cuius declaratione sciendum ſm beatū Tho. prima secunde q.vi. q̄ cum ad rationem voluntarij requiratur q̄ principium actus sit intra agentem.cum aliqua cognitione finis.sicut cognitio finis actionis ꝛ brutis ꝛ pueris est impfecta iō etiam voluntarium in eis est ſm impfectam rationem. Dicit autem cognitio impfecte finis que in sola finis apprehensione consistit.sine hoc q̄ cognoscat rō finis.ꝛ ꝓportio actus ad finem. Et talis cognitio inuenitur in brutis ꝙ sensum et extimatiōez naturalem. Unde animal brutū apprehendens finem. non deliberat.sed subito mouetur in ipm Perfecta autem cognitio finis est non solū quādo apprehenditur tes que est finis sed etiam cuz cognoscitur ratio finis.et ꝓportio eius quod ordinatur ad ipsum finem.et talis cognitio perfecta competit soli rationali nature. Et sic etiaz voluntarium secundum perfectam rōnem. prout.s.apprehenso siue aliquis potest deliberans de fine ꝛ de bis que sunt ad finem moueri vel non moueri in ipsum. Et nota q̄ licet voluntariū denominatiue dicat a voluntate.que nominat rōnabilem appetitum vnde in brutis non reperitur.tamen voluntariuz pōt trahi ad ea in quibo

est aliqua ꝓticipatio volũtatis. ſm aliquã ꝙuemẽ etiam ad voluntatẽ. ⁊ hoc modo attribuit etiam brutis inquantũ. ſ. ꝓ cognitionẽ aliquã mouent in finem. ¶ Itẽ nota ꝙ quãuis deus mouet hominẽ ad agendũ nõ solum sicut ꝓponens appetibile sensibili vel sicut ĩmutans corpus. sed etiam sicut mouens ipsam voluntatez. Vñ ipe ait Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. nõ tñ hoc est cõtra rõnem actus voluntarij. Cũ eñ omnis motꝰ tam voluntatis ꝙ̃ nature sit a deo sicut a primo mouente, sicut non est contra rõnem nature ꝙ motus nature sit a deo, sicut a primo mouente. inquantũ natura est quoddam instrumentũ dei mouentis. ita non est contra rõnem actus voluntarij ꝙ sit a deo. inquantum voluntas monetur a deo. Est tamen de ratione naturalis et voluntarij motus ꝙ sint a principio intrinseco. ¶ Item licet de ratione voluntarij sit ꝙ principiũ eius sit intra, non tamen est contra rationem voluntarij ꝙ principium intrinsecum sit primũ principiuz Sicut in genere alterabiliũ. primũ alterans est corpus celeste. quod tamen non est primũ motũ simpliciter. sed mouet motu locali a superiori mouente. Sicut principium intrinsecũ volũtarij actus, quod est vis cognoscitiua vel appetitiua. ẽ primũ principium in genere appetitiui motus. quãuis moueatur ab aliquo alio exteriori ſm alias ſpecies motus.

Voluntarium .§.II.

dicit aliquid dupliciter. ſ. directe ⁊ ĩdirecte. Procuius declaratõe dicit. b. Tho. vbi supra ꝙ volũtarium dicit quod est a voluntate. Ab aliquo autem dꝛ aliquid dupliciter. Uno mõ directe qñ. ſ. ꝓcedit ab aliquo inquantũ est agens. sicut calefactio a calore. Alio modõ indirecte ex hoc ipso ꝙ non agit. Sicut submersio nauis dicit esse a gubernatore inquantũ desistit a gubernando. Sed sciendũ ꝙ nõ semꝑ illud quod consequit defectum actionis reducitur in agens sicut in cãz ex eo ꝙ non agit, sed solũ tunc. cũ põt et debet agere. Si eñ gubernatoꝛ nõ possit nauẽ dirigere. vel non esset ei cõmissa gubernatio nauis. nõ imputaretur ei nauis submersio que ꝑ absentiã gubernantis ꝓtingeret. Quia igit volũtas volendo. et agendo põt impedire hoc. qñ est nõ velle ⁊ nõ agere. ⁊ aliquando debet hoc. quod est nõ velie ⁊ nõ agere. imputatur ei quasi ab ipso exiſtens. cũ siz debet impedire ⁊ nõ facit. ⁊ sic voluntariũ potest esse absq̃ actu. Et qñq̃ quidẽ absq̃ actu exteriori cũ actu interiori. sicut cũ vult nõ agere. Aliqñ etiam absq̃ interiori. sicut cũ non vult. ¶ Probatur ⁊ hoc ratione tali. In eo cuiꝰ dñi sumus dicitur voluntarium. Sed nos dñi sumꝰ eiꝰ qñ est agere ⁊ nõ agere, velle ⁊ nõ velle, ergo sicut agere et velle est voluntarium. ita et nõ agere ⁊ nõ velle Ad quod. facit quod ait Ambrosius. xv. queſt. i. Non est.

Inuolũtarium .§.III

dicitur quod quis nullo modo vult. Et quia qñ fit ꝓ violentiam seu coactionem absolutam. homo nullo modo vlt. Ideo dicit ꝓbs ⁊ Damas. ꝙ est aliquid inuoluntarium ꝓ violentiam. Itẽ ꝙ̃ quia etiam quod fit ꝓ ignorantiam facti. ꝓmissa debita diligentia homo nõ vult. ideo dicit etiam ꝓbs. est aliquid inuoluntariũ ꝓ ignorantiã. Lex etiam dicit ꝙ errantis nulla est voluntas ¶ Ex pro maiori hoꝛ declaratione dicit hea. Tho. vbi supra. ꝙ duplex est actus volũtatis. Unus quidem qui est eius ĩmediate velut ab ipsa elicitus. ſ. velle. Alius autem est actus voluntatis ab ea ĩperatus. ⁊ mediante alia potentia exercitus. vt ambulare ⁊ loqui qui actus a voluntate ĩperantur mediante potẽtia motiua. Quãtũ igit ad actꝰ ĩperatos voluntas violẽtiã pati põt. inquantũ ꝓ violentiam exteriora membra impediri põt ne exequantur imperium voluntatis. Sed quantum ad ꝓprium actum voluntatis non põt ei violentia inferri. Et huius rõ est. ꝙ actus volũtatis nihil est aliud ꝙ̃ inclinatio quedam procedens ab interiori principio cognoscente sicut appetitꝰ naturalis est quedam inclinatio ab interiori principio absq̃ cognitione. Quod aũt est coactum vel violentum est ab exteriori principio vnde contra rõnem ipsius actus voluntatis est. quod sit coactus vel violentus. sicut est etiam contra rõz naturalis inclinationis vel motus. Põt eñ lapis ꝓ violentiam sursum ferri. sed ꝙ ille motus violentus sit ex naturali inclinatione eius ẽ nõ potest. Similiter etiam põt homo ꝓ violentiam trahi. sed quod hoc sit ex volũtate eius. repugnat rationi violenti. ¶ Et nota ſm hea. Tho. vbi supra. ꝙ sicut naturale dicitur quod est sm̃ inclinationẽ nature. siue inclinatio sit in natura sicut a principio actiuo. ſ. ad agendum naturale ẽ igni calefacere. siue inclinatio sit in natura sicut a principio passiuo ad recipiendũ. sicut motus celi dicitur naturalis. quia habet naturalem aptitudinem ad talem motum licet mouens sit voluntarium. Ita voluntarium dicitur quod est secundum inclinationem voluntatis. Et hoc potest esse dupliciter. Uno modo secundum actionem. puta cum aliquis vult agere. Alio modo secundum passionem. vt cum aliquis vult pati ab alio. Unde cum actio inferatur ab aliquo exteriori manente in eo, qui patitur voluntate patiendi non est simpliciter violentum. quia licet ille qui patitur non ꝓferat agendo. ꝓfert tamẽ volendo pati. Unde non põt dici inuoluntariuz. ¶ Itẽ ſm b. Tho. Licet id in quod tendit volũtas peccãdo

sit ꝓtra naturā id est contra naturā rōnalez. ⁊ malum ſm rei veritatem. tamen apprehenditur illud vt bonum ⁊ ꝓueniens nature. inquantū est ꝓueniens homini secundū aliquā passionē sensus vel habitum corruptum. ⁊ iō non sequitur. q̄ si motus violentus sit contra naturā. motus voluntans in peccando sit violentus. q̄ volūtas tendit in actum peccati vt in rem secundum naturam.

Mixtum ex vo .§.IIII.

luntario ⁊ inuolun tario dicit. quod fit ex metu seu coactione ꝯditionata. Et qō fit ex ignorantia crassa. Et quantū ad primū dicit pb̄s in tertio Ethi. ⁊ Gregorius nicenus. qō que p̄ metū agūtur mixta sunt ex voluntario et inuoluntario. p̄ huius declaratione dicit. b. Tho. prima secunde. q. vi. arti. vi. qō id quod p̄ metum agit in se ꝯsideratum non est voluntariū. sed fit voluntariū in casu. s. ad vitandū malū qō timetur. Sed si quis recte ꝯsideret. magis sunt ista volūtaria q̄ꝫ inuoluntaria. Sunt em̄ voluntaria simpliciter. ꝙ inuoluntaria ſm quid. Unūquodq̄ em̄ dicit esse simpliciter ſm quod est in actu. ſm aūt q̄ est solum in apprehensione. non est simpliciter sed ſm quid. Hoc autem q̄ p̄ metū agitur. ſm hoc ē in actu ſm q̄ fit. Cū enim actus in singularib⁹ sint. singulare autem inquantū hmōi est hic. et nunc. sed hoc id quod fit est actu ſm q̄ est hic. et nunc. ⁊ subalt̄is ꝯditionib⁹ indiuidualib⁹. Sic autem hoc quod fit p̄ metum est voluntarium. inquantū. s. est hic ⁊ nunc. put. s. in hoc casu. est impeditiuum maioris mali qō timebat. Sicut ꝓiectio mercium in mare fit voluntariū tempe tēpestatis ꝓpter timorē ꝓiculi. Unde manifestum est. q̄ est simpliciter voluntarium. Nam ꝓpterit ei ratio voluntarij. q̄ principium eius est intra. Sed qō accipiatur hoc qō p̄ metum fit. vt extra istum casum existens put repugnat voluntati. hoc non est nisi ſm considerationem tm̄. Et ideo est inuoluntariū ſm quid. i. put consideratur extra istum casum existens. Et licet quod p̄ metū fit. voluntas non ferat̄ in illud ꝓpter seipsum. tamen fertur in illud ꝓpter aliud. s. ad repellendum quod timetur malū. vnde voluntarius motus est. Sufficit em̄ ad rōem voluntarij. q̄ fiat ꝓpter aliud. Voluntarium enim est. nō solū qō volumus vt finem sed etiam quod volum⁹ propter aliud. vt ꝓpter finē. Sed in eo qō fit p̄ vim. s. absolutam. volūtas interior nihil agit. Unde differunt qō agit̄ p̄ vim. ⁊ qō agit̄ p̄ metū. sicut inuoluntarium et voluntariū. Cōcupiscētia autem q̄ est passio nō causat inuoluntariū eriaz ſm quid sicut timor. Rō est q̄ timor est de malo. cōcupiscētia aūt respicit bonū. Malū aūt ſm se cōtrariatur voluntati. Sed bonū est voluntati cōsonū. vnde magis se habet timor ad causandum inuoluntarium quam concupiscentia. immo cō cupiscentia auget voluntarium.

Quod fit ex igno .§.V.

rantia dicitur etiā mixtū voluntario ⁊ inuolūtario. Sed non intelligit̄ hoc de quacūq̄ ignorantia. Pro cuius declaratione dicit. be. Tho. ꝓma secunde. q. vi. ar. viij. q̄ ignorantia tripliciter se habet ad actum volūtatis. s. cōcomitanter. consequenter. antecedenter. Concomitanter quidem primo modo. qñ ignorātia est de eo quod agitur tñ etiam si sciretur nihilominus ageretur. Tunc em̄ ignorantia nō inducit ad volendū. vt hoc fiat. sed accidit simul esse aliquid factū ⁊ ignoratum. sicut in hoc exemplo. Cū aliquis vellet quidem hostē occidere sed ignorans occidit eum putans occidere seruū. Et talis ignorantia nō facit inuoluntarium vt pb̄s dicit. q̄ non causat aliquid qō repugnat voluntati. sed facit nō volūtarium quia nō pōt esse actu volitū quod est ignoratum. Consequenter autē se habet ignorātia ad voluntatem. inquantū ipsa ignorantia est voluntaria. Et hoc ꝓtigit dupliciter ſm duos modos voluntarij suprapositos. Uno modo q̄ actꝰ voluntatis fertur in ignorantiam. sicut cū aliq̄s vult ignorare vt excusationem habeat de peccato suo. vel vt non retrahat̄ a peccādo ſm illud Job xxi. Scientiā viaꝝ tuaꝝ nolumus. Et hec dicitur ignorantia affectata. Alio mō dicit̄ ignorantia eꝰ quod quis potest scire et debet. Sic enī nō agere ⁊ nō velle. voluntariū dicit̄ idirecte. Hoc igit̄ modo dicitur ignorantia. Siue cū aliquis actu nō ꝯsiderat quod considerare potest ⁊ debet. quae est ignorantia male electionis ex passione vel habitu ꝓueniens. Siue cū quis noticiam quā debet nō curat acquirere. Et ſm hunc modū ignorantia vniuersaliū iuris que quis scire tenetur. voluntaria dicit̄ quasi p̄ negligentiam veniens. Cū aūt ignorantia sit voluntaria aliquo istorū modoꝝ. nō causat simpliciter inuoluntariū. sed causat tñ ſm quid inuoluntariū inquantū processit motū volūtatis ad aliquid agendū qui non esset scientia p̄sente. Antecedenter se habet ignorantia ad voluntatē. qñ nō est voluntaria. et tamen est causa volendi. q̄ alias hoc non vellet. cum homo ignorat aliquā circūstantiā actꝰ quā non tenebatur scire. Et ex hoc aliquid facit quod non faceret si sciret. Puta cū aliqnis diligentia adhibita nesciret aliquem transire p̄ viam. p̄icit sagittam que interficit transeuntem. ⁊ talis ignorantia que dicitur facti. causat inuoluntariū simpliciter.

De predictis .s. .§.VI

voluntario ⁊ inuolũtario ⁊ mixto ex vtroq3 mlta habentur in iure vñ eplurib9 aliqua ponent. Vbi sciendũ. q3 regulare ẽ. q3 ea que vi met⁹ vc causa fiunt carent robore firmitate. extra de his que vi me. vc. cau. fi. c. ad audientiã. Et talia sint inuoluntaria simpliciter vel ſm quid. ¶ Pro cuius declaratione nota ſm Hai. q3 vis est maioris rei impetus. qui repelli nõ põt. ff. qõ me. cau. l. i. Oletus vero ẽ instantis vel futuri piculi cã mẽtis trepidatio. Et idem hea. Tho. in. quarto. Glis aũt seu coactio ẽ duplex ſm tho. in quarto. Et ſm gl. sup ca. de iudeis. dis. xlv. scz absoluta ⁊ ꝯditionata. Et de absoluta coactione intelligit diffinitio supradicta de vi data Et hoc quidẽ. q2 est in uoluntaria simpliciter in materijs peccatoꝝ excusat a toto. sicut si qua est mulier que violenter cognoscat. vel si violenter manus alicuius accipiat ad ponendũ thura sup ignem coã idolis ⁊ hmõi. In nullo peccatur voluntate oĩno renitente. vt habetur. xxiij. q. v. ita ne ⁊ c. sequenti. Talis etiã coactio absoluta tollit veritatem ⁊ effectũ sacramentoꝝ. vt dicit in glo. sup. c. de iudeis. dis. xlv. Si enim quis teneat violenter. ⁊ ipo reclamãte baptizet nil recipit nec caracterẽ nec gratiã et sic de ordinib9 sacris. ¶ Coactio conditionata quia hoc nõ est oĩno inuoluntaria. sed est voluutariuz mixtum. In se eñ illud nõ vellet ad quod cogit. Sed vult penas euitare quib9 cogit. ⁊ iõ assentit. Vnde nõ excusat a toto ꝟ a tanto in malis. Vnde dicit extra eo. ti. sacris. q3 licet metus culpam attenuet nõ tñ prs⁹ excludit. q2. p nullo ẽ tu quis debet ꝓmittere mortale peccatũ ¶ Et sub hac coactõne ꝯditionata ꝯplendit metus. siue coactio p metũ ſm. b. Tho. in. iij. ⁊ Pe. Que ẽ duplex. Vna. s. leuis ⁊ insufficiens. que nõ cadit in ꝯstantez virũ. vt si quis nõ timeret nõ ꝓdere gratiam seu amicitiã alicuius. si nõ facit qõ vult: Dicitur etiam metus leuis in vno. qui nõ dicet in alio. q2 nõ est verisimile hominẽ clare dignitatis in vrbe timuisse. vel regẽ puñ militẽ suũ. vt. xxi. q. ij. c. Lotharius. ⁊. ff. q3 me. cau. l. nõ est verisimile. Illa coactio est grauis⁹ p metum. qui. s. cadit in ꝯstantem virũ. vt metus mortis vel cruciatus ⁊ talis metus excludit matrim oniũ c uo ad deum ⁊ quo ad eccĩam. ſm tho. ⁊ Pe. ⁊ Alber. in iiij. Et Hai. ⁊ Hosti. in sum. Et similiter timor stupri vel seruitutis excludit mrimoniũ. ſm prefatos doctores. Nec differt vtrũ ꝓdicta q natuor fiant in ꝑsona ꝓpria. aut liberoꝝ. aut vxoris. Vñ versus. Excusare metus hos posse puta q2 vis sit Strupri siue status verberis atq3 necis Et hoc nisi postea ꝑsentiret. Talis etiam metus q3 põt cadere in constantem virũ rescindere facit ꝓtract⁹. ¶ Dicit tamen Alber. in. iiij. q3 cõpulsus p metum cadentẽ in constantem virũ. cũ ꝓmisit aliq̃d alteri vbi est iudiciũ per quod potest inueniri defensio a iudice debet soluere ꝓmissum. s. quod de se non est malũ. vt dare centum florenos ⁊ hmõi Compedit eñ actio ex lege ex canone. ⁊ iudex debet restituere facere in integrũ. Sed si defect⁹ sit iudicis. tunc nõ debet soluere vrputo Et hoc si iuramentũ non interuenit. Nam tunc soluenduz est. Vel faciat p supiorẽ relaxare. Si autem iam violauit iuramentũ non soluendo. veniẽs ad pẽnitentiam nõ est cogendus ad dandũ ꝓmissum. sed penitentia iniungenda de peccato ¶ Ista enim coactio conditionata. ⁊ si nõ impediat veritatem sacramentoꝝ in suscipiente. impedit tñ effectum secundariũ. s. gratiã. Qui eñ suscipit baptismũ vel ordinem. timore. ne amittat vitã vel substantiam. alias nõ susceptur⁹ nõ recipit gratiam sed caracterem vtiq3 recipit. vt dicit in gl. in dicto. c. de iudeis. dis. xlv. Idem Hay. ⁊ Tho. ¶ Et quãuis nullus sit cogendus ad fidem vel sacramenta etiam coactione conditionali vñ dicitur de iudeis Precipit sancta synod⁹ nemini vim inferri ad credendũ. Non eĩ inuiti saluandi sũt. s. tales. sed volentes. vt integra sit forma iusticie. dis. eadem. Tamen si qui coacti sunt p talem coactionẽ conditionatam. cogendi sunt ad seruandum fidem ⁊ regulas christianoꝝ. quã necessitate susceperũt. vt dicit in dicto. c. de iudeis. Non aũt cogendi sunt qui absoluta coactione sũt coacti. quia nil acceperũt. ¶ Que etiã fiunt ex ignorantia nõ inuincibili. sed ꝓcedente ex negligẽtia que dicit crassa ignorantia. sunt inuolũtaria mixta. Et de his. xv. q. i. §. Sed hoc. ⁊. ca. sequenti. Item nõ solum que fiunt coactione absoluta sũt inuoluntaria simpliciter. Sed etiã que fiũt mẽte omnino alienata et ideo nõ imputant ad culpam vel penã. Vñ Aug. Aliquos scimus subito tementes factos. ferro. fuste. morsib9. lapidib9 multos nocuisse. quosdam etiã occidisse. captos aũt industria in iudicijs oblatos minime reos. sed factos. eo q3 nõ voluntate sed impellente vi. nescio qua hec gesserunt nescientes. xv. q. i. aliquos. nec obstat. c. si quis insaniens. q. ea. Vbi pna dicit imponenda ei qui in insania fecit homicidiuz. reuerso ad ꝓpriũ sensuz. Hoc eñ fit vt dicit ibi gl: ad cautelam. q2. s. forte nõ totaliter erat mẽte alienatus. ar. xxxiij. q. ij. in lectũ. Et ne deseret eccĩastica disciplina. vt xxiij. q. v. excõicato. Jo. Dõ autem gratianus dicit in sequenti. §. q3 ideo penitentia iniungit tali. quando ex culpa sua incurrit insaniam. Et sic videt ei imputari aliquo mõ tunc dicit glo. Jo. q3 illa opinio Gratiani nõ est approbanda. q2. talis sanus ipo iure punit. iij. q. iij. c. indicas. De voluntario simpliciter intelligit. illud Ambro. Illa cauenda sunt flagitia que ex nostra ꝓdeunt voluntate. delicta iuuẽtutis et irrationabiles corpoꝝ passiones Quoꝝ nos sum⁹ vñi. principia extrinsecus non requiramus. nec

Capitulū Quartum

veriuem⁹ in alios sed agnoscam⁹. que ꝓpria nr̃a sunt q̃ possumus ñ facere si volum⁹. D⁹electōz mali pon⁹ nobis dēmus ascribere. xv. q. i. Illa. De actibꝫ volūtatis ab ipa de ĩmediate elicitꝫ. et de ipo velle qui ē primus actus ¶ Capm. nūj.

Deinde videndū

est de actibꝫ voluntatis ab ipa ĩmelicitis. Mouet aut̃ voluntas in finem. r in ea que sunt ad finem. Primo igitur agendum de actibꝫ voluntatis ab ea eliciꝫ. quibus mouetur in finem. Et hi sunt tres. s. velle. frui. r intendere. Deiñ de actibꝫ volūtatiꝫ quibꝫ mouet in ea que sunt ad finem. Et hi sunt tres scz eligere q̃ ñ ꝑcedit ꝙsulere. scōs est ꝙsentire tertius vri. ¶ Et q̃tum ad primos actus sciendum q̃ cum actus volūtatis primo sit ĩspectu finis. Volūtas ipa respicit finez tripl̃r. Uno modo absolute. r sic dr actus eius volūtatis seu volitio. put. s. absolute volumus vel sanitatem vel si quid aliud est hmōi. Alio modo volūtas ĩspicit finem. ꝑm eam ꝙsideratōem. qua in ipo quiescit. r talis actus voluntatis dr fruitō. Tertio modo considerat̃ finis. put volūtas respicit ipsum. ꝑm q̃ est terminus alicuius quod in ipm ordinat̃. Et actus volūtatis ꝑm hanc ꝙsiderationem seu respectum dr intentio. Non enim ex hoc solum dicimur intendere sanitatem q̃ volum⁹ eam. sed quia volumus per aliquod aliud ad eā puenire. vt per medicinam r hmōi. Hec beatus Tho. i. ij. q. xij. ar. i. Et q̃tum ad primum actuz voluntatis qui est velle. inspicienda sunt tria Primum de quo sit volūtas. Secundū a quo moueatur voluntas. Tertiuz quomodo moueatur voluntas

Quantuz ad pri .§. I.

mum volūtas seu velle est ñ de bono. Unde dio⁹. dicit. nij. c. de diui. no. q̃ malū est ꝓter volūtatez eo q̃ omnia appetūt bonum. Sed bonum de q̃ non ē voluntas non est semper vr̃ bonuz. Sz aliqñ verum. aliqñ apparens bonum r act⁹ peccati. Pro cuius declaratōne dicit. b. Tho. i. ij. q. viij. ar. i. q̃ volūtas est appetitus rōnalis. Ois autem appetitus nō est nisi boni. Huius rō est. Quia appetitus nō est aliud q̃z inclinatio appetentis in aliquid. Nihil aūt inclinat̃ nisi in aliquid sile r ꝙueniens. Cum igit̃ omis res inq̃tum est ens r substātia sit quoddam bonum necesse est vt omnis inclinatō sit in bonum. Et non ē quod pba dicit in. i. etbi. q̃ bonum est q̃ omnia appetūt ¶ Sed ꝙsiderādum ē q̃ cū omnis inclinatio ꝙsequatur aliquam formam. Appetitus naturalis ꝙsequitur formam in natura exĩtem. Appetitus aūt sensitiuus vel intellectiuus seu rōnalis qui dr volūtas ꝙsequit̃ formaz apprehensaz. Sicut ergo id in quod tendit appetitus naturalis. est bonuz exñs in re. ita id in q̃ tendit appetitus aīalis seu rōnalis est apprehensum. Ad hoc ergo q̃ voluntas in aliquid tendat non requirit̃ q̃ illud sit bonum in rei veritate. ñ q̃ apprehendat̃ in rōe boni. ꝓpter hoc phūs dicit ij. phisicoꝝ q̃ finis est bonum vel apparēs bonū lz eadem potentia sit oppositoꝝ. Sicut visus est albi r nigri non tamen eodem mō. Sic voluntas est boni r mali. Sed ad bonum se bēt illud appetēdo. et ille actualis appetitus dr voluntas seu velle. Ad malum se habet volūtas fugiendo r ipa fuga mali magis dicitur voluntas nō malum ipm. Volumus em̃ non malum sed fugere malum. r hoc habet rōnem boni. Futura aūt r si non sint in rer̃ natura. apprehenduntur tamē sub rōne boni vt ennia rōnis. sicut etiaz sunt priuationes r negatōes vt non loqui non operari. que dñr entia rōnis. r sic in ens tendit voluntas. Unde r phūs dicit in. v. etbi. q̃ carere malo hꝫ rōnem boni ¶ Volūtas put signat actum ipius volitiue potēt̃ ꝓprie est finis. non eoruz que sunt ad finem. Pro cui declaratiōe di. b. tho. i. ij. q. viij. ar. ij. q̃ volūtas q̃ñq̃z dicitur potentia qua volumus. q̃ñq̃z dr ipse actus volūtatis. Secundum ergo q̃ volūtas nominat potēt̃iam. sic se extendit ad finem. r ad ea que sunt ad finem. Ad ea em̃ se extendit vnaquęq̃ potēt̃ia in quibꝫ inueniri potest quo quomodo ratio sui obiecti. Sicut visus se extendit ad omnia que ꝑticipāt quoquomodo colorem. Ratiō aūt boni quod est obiectum potēt̃ie voluntatis. inuenit̃ non solū in fine sed etiam in bis que sunt ad finem. Sz ꝑm q̃ volūtas nominat actum sic ꝓprie loquendo est finis tm̃. Cuius rō est. quia omnis actus denominatus a potēt̃ia denominat simplicē actū illius potēt̃ie. Sicut ītelligere nominat simplicem actum intellectus. Simpler aūt actus potentie tendit in id q̃ ꝑm se est obiectum potentie. Id autem quod ꝓpter se est bonum r volitū est finis. Unde volūtas ꝓprie est ipius finis. Ea vero que sunt ad finem non sunt bona vel volita ꝓpter seipa sed in ordine ad finem. Unde voluntas in ea non fertur nisi quatenus fertur in finem. Unde hoc ꝑm quod in eis vult est finis Actus volūtatis potest ferri in finem absq̃z h q̃ feratur in ea que sunt ad finem. Sed in ea que sunt ad finem inq̃tum hmōi ferri non potest nisi feratur in finem. Unde vno actu fert̃ in vtrūq̃z. Hec sic pbat. be. Thomas prima secunde. q. viij. arti. iij. cum finis sit ꝑm se volitus. Id aūt quod est ad finem non sit volitum nisi ꝓpter finem. manifestum est q̃ voluntas potest ferri in finem absq̃z hoc q̃ feratur in ea que sunt ad finē Sed in ea que sunt ad finem inq̃tū huiusmodi voluntas ferri non potest nisi ferat̃ in finem

Sic igitur voluntas in finem fertur dupliciter Uno mõ absolute ſm ſe. Alio modo in ratõe volendi ea que ſunt ad finem. Manifeſtuz eſt ergo q̃ vnus ⁊ idem motus voluntatis eſt quo fert̃ in finem. ſm qõ eſt ratio volendi ea que ſunt ad finem. ⁊ in ip̃a que ſunt ad finem. Sed alius actus eſt quo fertur in ip̃m finem abſolute. Et q̃n doq̃ procedit tẽpore. Sicut cum aliquis p̃ius vult ſanitatem. ⁊ poſtea deliberans quomõ poſſit ſanari, vult conducere medicum vt ſanet̃. Exemplũ. Quãdocũq̃ videtur color videtur ⁊ lumen eodem actu. põt tamen videri lumen abſq̃ hoc q̃ videatur color. Et in executõne quidem operis ea que ſunt ad finem ſe habent vt media finis autem vt terminus. Sed in volitõe eſt econuerſo. Nam voluntas per finem tanq̃ p̃ mediũ deuenit ad volendum ea que ſunt ad finem. Sicut intellectus deuenit in concluſiones per principia que media dicuntur. Unde ſicut intellectus aliquando intelligit medium. ⁊ ex eo non p̃cedit ad concluſionem ⁊ ambulans ad aliquem locum. aliquando perſiſtit in medio itineris. et non peruenit ad terminum. Sic ⁊ volũtas aliquando vult finem ⁊ nõ p̃ringit ad volenduz id quod eſt ad finem

Quantum ad ſecũ. §. II

dum circa actum voluntatis. ſ. a quo ſit ipſe act⁹ ſeu motus voluntatis. Ubi ſciendum q̃ motus voluntatis eſt a deo. vt a primo motore omniuz Eſt a potentia volitiua quantum ad exercitium actus. ſm ratõnem finis. precipue in volẽdo finem. quia per hoc q̃ vult finem mouet volũtas ſeipſam in volendo ea que ſuut ad finem. Eſt et motus voluntatis ab intellectu ip̃ius volentis vt a p̃ſentante ei obiectum ſuum. quod eſt bonum apprehenſum per intellectum Eſt quando q̃ ab appetitu ſenſitiuo vt a trahente ipſum. per paſſionem ſub apparentia boni Et quantum ad primum q̃ actus voluntatis ſit a deo oſtendit apoſtolus Phili. ij. dicens. Deus eſt qui operatur in nobis velle ⁊ perficere. Pro cuius dcta ratõne dicit beatus Thomas. i. ij. arti. vi. q̃ ſicut motum naturalem rei a cauſare non poteſt. niſi quod eſt aliqualiter cauſa rei vt q̃ lapis moueatur deorſum. Nam cum mouetur ſurſum per actum hominis. qui homo naturam lapidis non cauſat. motus ille non eſt naturalis. ſed violentus. Ita ⁊ ſi homo habens voluntatem moueri poſſit ab aliquo quod non eſt cauſa eius. vt ab alio homine per violentiam. motus tñ volũtatis eius q̃ ſit ab aliquo extrinſeco. quod non ſit cauſa eius eſt impoſſibile. Voluntatis autem cauſa nihil aliud eſſe poteſt q̃ deus. Et hoc dupliciter Primo ex hoc q̃ voluntas eſt potentia aĩme rationalis. que a ſolo deo cauſatur per creatõnem. vt dictum eſt ſupra. Secundo ex hoc patet q̃ voluntas habet ad vniuerſale bonum ordinez. Dũ autem aliquid bonum p̃ participatõem dicit̃. ⁊ eſt quoddam bonum particulare. Particularis autem cauſa non dat inclinatõnem vniuerſalem. Unde nec materia p̃ia que eſt in potentia ad omnes formas poteſt cauſari ab aliquo particulari agente. Nec tamen ſequitur q̃ cum homo vult malum. deus moueat volũtatem ei⁹ ad illud malum. quia ip̃e eſt motor ⁊ vniuerſale obiectum volũtatis. quoniam ſm beatum Thomã vbi ſupra. Deus mouet volũtatem hominis ſicut vniuerſalis motor ad vniuerſale obiectũ voluntatis. quod eſt bonũ. Et ſine hac vniuerſali motõne homo non põt aliquid velle. Sed bõ p̃ rõnem determinat ſe ad volendum hoc vel illud q̃ eſt vere bonum vel apparẽs bonũ. Sed interdum mouet ſpecialit̃ deus aliquos ad aliquid determinate volendũ. quod eſt bonũ. ſicut ĩ his q̃s mouet per grãm. Mouet etiam voluntas ad actum ſuũ ab intellectu. Unde pbũs dicit in. iij. de anima. q̃ appetibile intellectũ eſt mouẽs nõ motum. Volũtas autem eſt mouens motum. Motũ. ſ. quia mouetur ab intellectu. Mouens quia mouet alias potentias. etiã ip̃m intellectum q̃ntum ad exercitiuz actus. id eſt ad intelligenduz. Non tñ mouet intellectus voluntatẽ ex neceſſitate. Unde Augu. tractans illud pſal. Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificatõnes tuas ꝛc̃ ait. Preuolat intellectus. ſequit̃ tardus aut nullus effectus. Scimus bonum nec tam̃ delectat agere. Cuius rõ eſt ſm beatũ Tho. quia ſic̃ imaginatio formę conuenientis vel nociui ſine extimatione non mouet appetitum ſenſitiuum. ita nec apprehenſio veri ſine ratõne boni nec appetibilis mouet volũtatẽ. Unde ĩtellectus ſpeculatiuus non mouet ſed practicus. vt dz in. iij. de anima. Pro maiori horum declaratiõe dicit. b. Tho. i. ij. q. ix. arti. i. Intãtum aliquid indiget moueri. in q̃tũ eſt in potẽtia ad plura. Oportet eñ vt id quod eſt in potẽtia reducatur ad actum p̃alicuius quod eſt actu. ⁊ hoc ẽ mouere. Dupler autem aliqua vis aĩme inuenit̃ eſſe in potentia ad diuerſa. Uno modo q̃tum ad agere ⁊ nõ agere Alio modo quantũ ad agere hoc vel illud. Sicut viſus quandoq̃ videt actu. ⁊ quandoq̃ non videt. ⁊ q̃ñq̃ videt album. q̃ñq̃ nigrum. Indigz igit̃ mouẽte q̃tũ ad duo. ſ. q̃tum ad exercitium ⁊ vſum actus. Et q̃tum ad determinatõz actus Quoꝝ primũ eſt ex parte ſubiecti. quod inuenitur quãdoq̃ agens. quandoq̃ non agens. Aliud eſt ex parte ſubiecti ſm q̃ ſpecificatus act⁹. Motio aũt ip̃ius ſubiecti eſt ex agente aliquo Et cũ omne agens agat p̃pter finem. principium hui⁹ motõnis eſt ex fine. Et inde eſt q̃ ars ad quaz p̃tinet finis. mouet artẽ ad quam p̃tinet id qđ eſt

Capitulū Quartum

ad finez suo impio. sicut gubernatoria ars imperat nauifactiue. Bonuz aūt in communi quod habet rationem finis. est obiectum voluntatis Et ideo ex hac parte voluntas mouet alias potētias anime ad suos actus. vtimur enim ⁊ aliis potētijs anime cum volumus. Nam fines ⁊ perfectiones omniū aliarū potentiaruz cōprehenduntur sub obiecto vnluntatis sicut quedā particularia bona Semper enim ars vel potētia ad quā pertinet vniuersalis. mouet ad agendum artem vel potentiaz ad quaz pertinet finis particularis sub illo vlī cōphēsū Sicut dux exercitꝰ qui intendit bonum cōmune ꝑm ordinē totius exercitus mouet suo imperio aliquez ex tribūis qui intendit bonū vnius aciei Obiectum autē mouet determinādo actū ad modū principij formalis. a quo in rebus naturalibus actio specificatur sicut calefactio a calore Primum autem principium formale est ens ⁊ verum vniuersale quod est obiectum intellectus Et ideo isto modo motionis intellectus mouet voluntatem sicut repsentans ei obiectum suum Mouetur volūtas etiam ad actum suū a seipa. Cum enim sit dña sui actus. ⁊ ipa sit velle ⁊ non velle. qđ nō eēt si non haberet in potestate sua mouere seipsam ad volendum sequitur quod a seipa mouetur. Unde Eccle. xv. dr. Posuit deus ante illuz ignē hominem bonum ⁊ malum ad quodcūqꝫ voluerit extendat manū suam Pro huius dcla ratōne dicit beatus Thomas prima scde. q. ix. arti. iij. Ad voluntatē pertinet mouere alias potētias ex ratōne finis qui est obiectum volūtatis. Sed hoc modo se habet finis in appetibilibꝫ sicut principium in intelligibilibꝫ. Manifestum ē autem qꝫ intellectus per hoc qꝫ cognoscit principiū reducit seipm de potentia in actum quantuz ad cognitōnem conclusionum. Et hoc modo mouz seipm. Et similiter voluntas per hoc qꝫ vult finem mouet seipam ad volendum ea que sūt ad finem. Non autem eodem modo mouetur ab intellectu ⁊ seipa. Sed ab intellectu mouetur ꝑm ratōnem obiecti inqꝫtum ipm sibi repsntat. A se ipa mouetur ꝑm rōnem finis. inqꝫtum vult ea que sunt ad finem ꝓpter finem. Nec ꝑm idē voluntas mouet ⁊ mouetur sed ꝑm diuersa. quia cum vult finem est quidem in actu voluntas q̄ ad finem. In potentia autem quo ad illa q̄ sunt ordinata ad illum finem. Cuz aūtē vult actu ea que sunt ad finem. reducit se de potētia in actuz respectu illoꝝ ⁊ sic vt mouēs est inqꝫtū vlt finez vt mota inqꝫtum vult ea que sunt ꝓpter finē Mouet volūtas ad actum suum qñqꝫ ab appetitu sensitiuo sicut ab alliciente. Unde Jaco. i. dr. Unusquisqꝫ temptaꝝ a concupīa sua abstractus et illectus. Non enim abstraheretur quis a concupīa nisi voluntas eius moueret ab appetitu sensitiuo in quo est concupiscentia. Pro huius declaratōne dic. b. Tho. i. ij. q. ix. arti. ij. q. id quod apprehenditur sub ratōe boni ⁊ cōuenientis mouet voluntatem per modū obiecti. Qz autem aliquid videaꝝ bonum ⁊ quemēs ex duobus contingit. s. ex ꝯditōe eius qđ ꝓponiť ⁊ eius cui ꝓponitur. Conuenies em̄ ꝑm relatōem dicit vñ ⁊ ex vtroqꝫ extremo dependet. Et hinc est qꝫ gustus diuersimode dispositus non eodem mō accipit aliquid vt quemēs ⁊ vt non cōueniens. Unde ⁊ phūs dicit in. ij. etbico. Qualis vnusquisqꝫ est. talis finis videtur ei. Manifestuz est autem qꝫ ꝑm passionem appetitus sensitiui imutatur homo ad aliquam dispositiōem. Unđ ꝑm qꝫ homo est in passione aliqua videť aliquid ei vt cōueniens. qđ non videtur eidem extra passionem existenti. sicut irato videť quod non videť quieto. Et per hunc modum ex pte obiecti appetitus sensitiuus mouet voluntatez. Et q̄uis voluntas sit prestantioz appetitu sensitiuo simpliciter loquendo. ⁊ agens ⁊ mouens sit naturaliť pstantius patiente ⁊ moto ꝑm Aug. tamen quo ad illum. in quo passio dñatur. appetitus sensitiuus est prestantioz voluntate. ⁊ ideo voluntas vt mota ⁊ patiens subiacet appetitui sensitiuo. Et q̄uis volūtaz actus sit vniuersalis. quia sequitur apprehensionē intellectus qui est vniuersalium. tñ quia actus ⁊ electōes hoīuz sunt circa singularia. Unde est qꝫ quia appetitus sensitiuus est virtus ꝑticularis. quia sequiť apprehensionem sensus qui est particulariū mrex. habet magnam virtutem ad hoc qꝫ sic disponať vt ei aliquid videatur sic vel aliter circa singularia. Mouetur etiam qñqꝫ volūtas a rebꝫ sensibilibꝫ sibi ꝓpositis exterius. Nam volūtas mouetur ab obiecto. Sed obiectum volūtaris potest esse aliqua res exterioz sensui ꝓposita. sicut Bersabee visa a Dauid. mouit volūtatem eius ad concupiscēdum. Unde ⁊ Joā. dicit prima epla Nolite diligere mundum neqꝫ ea que in eo sunt. s. sensibilia. Dilectio est actus volūtatis. Mouent ergo ista exteriora volūtatem sicut obiecta non de necessitate. Nec etiam mouēt eo modo quo mouetur voluntas qꝫtum ad exercitium actus. ab aliquo exterioꝛi agente ⁊ imprimente in ipam voluntatem ⁊ influente. Sic enim a solo deo mouetur. non autem ab angelis etiaz bonis Quāuis enim angelus operetur in intellectum hoīs confortando lumen ipius ⁊ illustrando fantasmata. non tamen operatur in voluntatez mouēdo ipam Qz nec a corpalibꝫ celestibꝫ seu planetis potest moueri voluntas directe. Nec in ipsam pñt imprimere vel operari directe. Et ratio est ꝑm beatum Thomaz prima secunde. q. ix. ar. v. Quia nullum corpus potest agere in rem corpoream sed econuerso. Intellectus ⁊ voluntas

sunt potentie anime. que non sunt affixe organis corporeis. sed sunt pure immateriales. et ideo impossibile est quod vllum corpus celeste directe imprimat intellectum vel voluntatem. Indirecte possunt imprimere inquantum videlz volũtas moueri potest ad aliquid ab appetitu sensitiuo per passiones eius. In appetitum autez sensitiuum sicut et in alias vires sensitiuas. imprimere possũt corpora celestia. quia affixe sunt organis corporeis. Que organa corporis sicut et ipsa corpora omnia inferiora subiacent influentijs et impressionibus corporum celestium. Sicut autem voluntas ipsa non cogitur ad sequendum appetitum sensitiuum. quamuis instigetur sed libera est. Nec etiã cogitur ad appetendum ipsa sensibilia que proponuntur. in que habent impressionem et operatõnem corpora celestia. Ita non cogitur a constellationibus et influentijs corporum celestiuz ad volendum

De tertio. s. de §. III.

modo quo mouetur voluntas ad actum suum Sciendum quod mouetur ad quedam de necessitate et naturaliter. vt ad volendum bonũ in communi. et vltimum finem seu beatitudinem. et quod conueniũt alijs potẽtijs. vt cognitõem veri que semper conuenit intellectui. et esse et viuere. et alia hmõi. que respiciũt consistentiam naturalem. Ad quedam alia mouetur cõtingenter et nõ naturaliter vt ad omnia alia. Pro horum declaratione dicit. b. Thomas prima. ij. q. x. arti. ij. Quod voluntas mouetur dupliciter Vno modo quãtum ad exercitium actus. s. ad velle et non velle. Alio modo quantum ad specificatõnem actus. scz ad velle hoc aut illud Primo mods voluntas a nullo obiecto ex necessitate mouetur. potest enim aliquid de quocũque obiecto nõ cogitare et per consequens nec actu vel illud. Sed quantum ad scdm motõis modum volũtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouetur ab aliquo autem non In motu enim cuiuslibet potentie a suo obiecto consideranda ẽ ratio. per quam obiectum mouet potẽtiam. Visibile enim mouet visum sub ratõne coloris actu visibilis. Vnde si color proponatur visui ex necessitate mouet visum. nisi aliquid visum auertat quod pertinet ad exercitium actus. Si autẽ proponeretur aliquid visui. quod nõ omnibus modis esset color in actu. sed secundum aliquid esset tale. et secundum aliquid non tale. non ex necessitate visus tale obiectum videret. posset enim non intendere in ipsum ex ea parte qua non est coloratum in actu. et sic ipsum non videret. Sicut autem coloratum in actu est obiectum visus. ita bonum est obiectum voluntatis. Vnde si proponatur aliquod obiectum voluntati quod sit vniuersaliter bonum. et secundum omnem cõsideratõnem ex necessitate volũtas in illud tenderet si aliquid velit. Non enim potest velle oppositum. Si autem proponatur ei aliquod obiectum quod non secundum omnem consideratõem sit bonum non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cuiuslibet boni habet rationem non boni. ideo id solum bonum quod ẽ perfectum et cui nihil deficit. est tale bonum quod volũtas non potest nõ velle. quod est beatitudo Alia autem particularia bona inquantum deficiunt ab aliquo bono possunt accipi vt nõ bona. et secundum hanc consideratõnem possunt repudiari vel acceptaria volũtate que potest in idez ferri secundum diuersas consideratõnes. Sicut enim intellectus de necessitate mouetur ab obiecto quod est semper et ex necessitate verum non ab eo quod põt esse verum et falsum. s. a. contingente. Sic et voluntas a bono perfecto cui nihil deficit. vult etiaz de necessitate ea que sunt ad finem sine quibus finis habere non potest vt esse viuere et hmõi. Et quod vult homo ex necessitate. vult etiam naturaliter Quãuis enim voluntas diuidatur contra naturam sicut vna causa contra aliam. quedam eĩ fiunt naturaliter et quedam voluntarie. Et alius modus causandi est proprius voluntati que ẽ domina suorum actuum et habet viam ad opposita. Alius modus causandi est proprius nature. que est determinata ad vnum nec habet viã ad oppositum. Tamen quia volũtas in aliqua natura fundatur. necesse est quod modus proprius nature quantum ad aliquid participetur a voluntate. sicut quod est prioris cause participatur a posteriori. Est autem in vnaquaque re primum ipsum esse quod est per naturam. quam velle quod ẽ per voluntatem Et inde est quod volũtas aliquid vult naturaliter et ita determinate quod non habz viam ad opposita. vt beatitudinem bonum in cõmuni esse viuere. Et dicitur hic naturale secundum quod natura dicitur quelibet substantia et quodlibet ens. Et secundum hoc dicitur naturale rei quod conuenit ei secundum suam substantiam. et hoc est quod per se inest ei. Et sic accipiendo semper principiuz in his que conueniunt rei oportet quod sit naturale. Et hoc apparet in intellectu. Nam principia naturalis cognitõnis sunt naturaliter nota. Similiter etiam principium volitiuorum oportet quod sit aliquid naturaliter volitum et hoc est bonum in communi et vltimus finis Motus voluntatis cum sit a deo vt a primo mouente. nõ tamen est motus necessarius ille sed contingẽs nisi in his que naturaliter vult de quibus dictum est. Vnde Ecclesi. xv. dicitur quod deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilij sui. s. ad volendum vel non volẽdũ hoc vel illud. Pro cuius declaratõe dicit. b. tho. i. ij. q. ar. nij. vt dicit dioni. Ad prouidentiam diuinam non pertinet corrumpere naturam rerũ

Capitulū Quintum

sed seruare. Unde mouet omnia fm eorum cō/ditionem. ita q̄ ex causis necessarijs per motiōz/dinam sequūtur effectus ex necessitate. Ex causis autem contingentibz consequūtur effect⁹ cō/tingenter. quia igitur voluntas est actuum p̄n/cipium non determinatum ad vnum ē indiffe/renter se hās ad multa. sic deus ipam mouet q̄ non ex necessitate ipsam determinat ad vnum. sed remanet motus eius contingens ⁊ non ne/cessarius. nisi in his ad que naturaliter mouet. Sed ab appetitu sensitiuo cum mouetur volū/tas non mouet ex necessitate. Naz si talis ē pas/sio in appetitu sensitiuo q̄ tollat totaliter vsum rōnis vt in freneticis ⁊ amentibz. tunc actus tal⁹ hominis non est actus voluntatis sed simil⁹ bru/torum actibz. Sed non totalit⁹ absorbet ratōnem passio sicut cum remaneat aliquo modo iudiciū/ratōnis liberum. sic ⁊ motus voluntatis. Unde non necessario mouetur ab appetitu per passiōz ad qđ facit qđ dr Gene. nō. Sub te erit appeti/tus eius ⁊ tu dñaberis illius.

De scđo actu voluntatis qui dr frui Caplm. v.

Frui est secundus actus elicitus a volūtate. Ubi notā/dum fm. b. Thomam i. ij. q. xi. q̄ vi/sio dei inq̄tum est visio est actus intellect⁹. In/q̄tum autem est bonum ⁊ finis est voluntatis obiectum. ⁊ hoc modo est eius fruitō. Et sic būc finem consequitur intellectus vt potētia attīgēs/voluntas tanq̄z potentia mouens ad finez ⁊ fru/ens fine iam adepto. Item no. fm. b. Tho. vbi supra q̄ in declaratōe quam importat fruitio duo sunt. s. perceptō conuenientis que pertinz ad apprehensiuam potentiam. ⁊ complacētia ei⁹ qđ offertur vt q̄ueniēs. ⁊ hoc pertinet ad appetitiuā in qua ratio delectatōnis perficitur. Deo quorū declaratōe dicit. b. Tho. in primo sen. di. i. Ubi diffuse tractatur illa materia etiam in textu. q̄ fruitō consistit in optima operatōe hōis. cum fruitio sit vltima felicitas hōis. Felicitas aūt nō ē in habitu sed in operatōne fm pbūm. Op/tima aūt operatio hō mis ē operatō intellect⁹ ad nobilissimum obiectū quod ē deus. Unde ipsa visio diuinitatis ponit tota substātia nostre be/atitudinis. Iurta illud Joā. xvij. Hec ē vita e/terna vt cognoscāt te ⁊c. Et ipa aūt visione cum ipsum visum nō videat⁹ per similitudinē ⁊ p̄ēnti/am efficit⁹ quodammō intra videtem ⁊ ita est cō/prehensio que succedit spei. q̄ sequēs visionez q̄/ succedit fidei. sicut ⁊ spes quodammō generat⁹ ex fide. Et ex hoc q̄ ipm visum receptum ē intra videtē venit sibi ipm videtem. vt fiat quasi q̄daz/mutua penetratio per amorē. Sicut dr. i. Jo. nō. Qui manet in caritate in deo manet ⁊c. Ad vni/onem autem maxime q̄uenientis sequit⁹ summa delectatio. Et in hoc perficit⁹ nostra felicitas q̄m nomiat fruitō. Ex pte sui cōplemēti magis⁊ ex parte principij cū includat in se quādam delec/tatōem. Et ideo ipa fruitio est actus volūtat⁹ et fm habitum caritatis q̄z⁊ fm ordinē ad hītus ⁊ potentias p̄cedentes. Quāuis em̄ cōcurrat ad fruitōem predicta tria. s. visio. p̄hēsio. ⁊ ama/tio. pficitur tamē ipa in amore. Et alie quidem/vtutes p̄iungūt nos deo per modū meriti ⁊ dis/positōis. caritas per modum perfecte vnōis

Dant⁹ aūt diuerse diffinitōes eius fm diuer/sos respectus. Et prima est q̄ frui est amore ihe/rere rei p̄pter se. Hoc dat⁹ p̄ oppatōnem ad obiec/tum ⁊ habitum elicientem actū. Alia ē Aug. di/centis. Fruimur cognitis in quib⁹ voluntas de/lectata cōquiescit. Hec datur per cōpatiōem ad potentiam cuius ē actus fm ordinem ad potēti/am p̄cedentem. s. cognitōem que pertinet ad in/tellectum. Tertia est q̄ frui est cum gaudio vti nō spe sed rei iam habite. Hec dat⁹ per cōpatōez/ p̄sequētem actum inq̄tū ē perfectū. s. gaudium de re habita. nec ē incōueniēs q̄ de vna re dent⁹ plures diffinitōnes fm diuersas cās vel p̄prieta/tes. Quando autem exprimeretur totum esse rei fm omēs cās eius. tūc diffinitōes predicte nō essent nisi vna

Quo fruendum .§. I

sit. Ad quod dicendum fm. b. Tho. vbi supra q̄ frui aliquo dr tripliciter. Uno modo sicut obiec/to. Et hoc modo solo deo fruēduz ē. Et sic dicit Augu. q̄ fruendum ē solum illis rebz que nos beatos faciūt. s. p̄sonis dīnis. p. f. ⁊ spūsancto. quia ad bonitatem ipius dei ordinatur tota bo/nitas vniuersi. sicut bonitas totius exercitus ad bonum ducis. Secūdo modo sicut habitu elici/ente actum fruitōnis. Et hoc modo beatitudie/ create ⁊ caritate fruēdum ē. Deus enim facit be/atos effectiue. dando sei ipm ⁊ causando ipāz be/atitudinem. Beatitudo aūt creata formalit⁹ fa/cit beatum. sicut albedo facit album. Tertio mo/do fruimur aliquo sicut instrumento fruitōnis ⁊ hoc modo fruimur potentia cuius fruitio ē ac/tus. Quia vero humanitas xp̄i non est finis vl/timus. ideo in visione eius non est p̄prie fruitō sed quoddam accidentale gaudium. ⁊ non sub/stantialis beatitudo. Homine autem quocūq̄z/ sancto non est fruendum simplit sed in deo. Iux/ta illud quod ait ap⁹s ad philemenez. Fruar te in xp̄o. Ubi autem cum homine in deo frueris/ magis deo q̄z homīe frueris. Et sic fm Thomā/ ibi obiectum fruitōis est deus. corepsentās ip/sum obiectum per similitudinē gratie in qua ī habitat deus. Peccatore aūt non est fruendum in deo. quia non est in eo gratia que facit deum

inhitare. que quidē est exemplar exp̄ssum ipsius summe bonitatis qua fruēdum ē. Et multo minus creatura irrationali fruendum est. Non ei sufficit ad hoc similitudo imaginis l' vestigij. Ex requiritur similitudo gratie. Tribus autez personis dinis est vna fruitōe fruendum. Huius ratio est duplex ſm.b. Thomam vbi.s. Prima ē ex parte essentie. Obiectum enī fruitōis est summa bonitas. Unde fruitō respicit vnā quācz personam ꝓut est summum bonū. Unde cum eadē numero sit bonitas trium personarum eadē erit ⁊ fruitō. Alia vero sumitur ex parte ꝓprietatum Sicut enim dicit phūs qui cognoscit vnum relatiuorum cognoscit ⁊ reliquuz. Et sic cum tota fruitō originetur ex visione vt dictum est. q̄ fruitur vno relatiuorū incz̄tum hmoi. fruit ⁊ reliq̄ prima ratio melior.

Quorum fit fruitio. §. II.

Hñideo ſm.b. Tho. vbi.s. Fruitio ponit quādam delectatōem in fine. Delectatio autem nō potest ee nisi in cognoscente. ⁊ ideo cum creature insensibiles si cognoscāt. nō delectant nec fruūtur. Quāuis ei oē desiderū sequit̄ ꝓgnitiōz desiderij tñ create insensibil' qđ ē ei⁹ inclinatō naturalis non sequit̄ cognitōem in ipsa existētez ſm cognitōem primi motoris. Item fruitio ꝓprie loquēdo est tm̄ vltimi finis. bruta autem vltim̄ finem non apprehendūt. nec finem ꝓximum possunt ordinare ad finem vltimum cum careāt ratione cuius est ordinare. Unde non ꝓprie fruūtur. Similiter peccator ponit vltimum finē suū in eo in quo non est. Unde cum verum finē nō habeat non fruit vere. Quāuis cm̄ talis aliquādo faciat aliquid ꝓpter deū. tñ qz aliquid diligit habitualr̄ supra deū. ⁊ si non actu semp. iō non fruit deo sed illo ad qđ omīa ordinat pecuniam scz gl'am veneream delectatōem ⁊ hmōi. Ulterius fruitio dicit delectatōem in fine Unde perfecta fruitio non est nisi perfecta delectatio que cē non potest ante ꝓsecutōem finis. Unde iust⁹ homo in hōc non perfecte fruitur. Sed sancti in patria vere ⁊ ꝓprie ⁊ perfecte fruunt. Ugī in. ij. sen. di. i. Fecit deus rōnalem creaturam vt summum bonū intelligeret intelligēdo amarz amādo possideret possidendo frueretur. Deus autez pfectissime seipō fruitur. Unde gre. dicit q̄ de⁹ gloriosus est. qz duz seipō fruitur accedētis laudis indigens non est.

¶ De intentione que est tertius actus voluntatis Capitulum sextuz.

De intentione que

est tertius actus volūtatis a volūtate. hanc ꝓps vocat oclm dicens Luce. ⁊ Mat. vi. Si oculus tuus fuerit simplex. i. intentio recta. totum corpus tuum. i. opus inde sequens lucidum erit. Quāuis autem oculus sit instrumentum visiue potēie que est apprehensiua potentia. non tamen intentō est actus intellectus sed voluntatis. Dicitur autem oculus intentō. quia cognitōnem ꝓe supponit per quaz ꝓponitur voluntati finis ad quem mouet. Sicut oculo ꝓuidemus quo tendere debeam⁹ tho. Q autem intentō sit actus voluntatis. b. Tho. prima. q̄. q. xij. arti. i. sic declarat. Intentio sicut ipm̄ nomen sonat signat in aliquid rēdere. In aliquid autem tendit ⁊ actō mouentis ⁊ motus mobilis. Sed q̄ motus mobilis in aliquid tendat ab actōne mouentis ꝓcedit. Unde intentio primo ⁊ principaliter pertinet ad id quod mouet ad finem. Unde dicimus architectorem suo imperio mouere ad id quod intendit. Et idē est in omni precipiente aliquid. Uolūtas autem ē que mouet omnes alias vires anime ad finē Et sic pz q̄ intentio est actus voluntatis ꝓprie Est autem ꝓprie ⁊ principaliter intendere ſm. b Tho. i. q̄. q. xij. ar. nū. Intendere finem ꝓut scilicet ordinat motum alicuius vel alterius in finem. Ordinare autem aliquid in finē est actus rōnis tm̄. ⁊ quia bruta rōne carent ideo non ꝓprie dicūtur intendere seu habere intentiōz. Ex large sumendo intendere ſm q̄ id quod mouet ad finem ab alio dicitur intendere finem. sicut natura dicitur intendere finem quasi mota ad suum finem a deo sicut sagitta a sagittante. Et sic bruta intendunt finem incz̄tum mouent̄ instinctu quodam naturali ad aliquid. Nō q̄ considerent quod per motum suum possint ꝓsequi finē quod est ꝓprie intendentis. Sed quasi concupiscentes finem naturali instinctu mouentur ad finem quasi ab alio mota. sicut ⁊ cetera q̄ naturaliter mouentur. Intētō autem ñ solus est vltimi finis. sed ⁊ aliorum finium. Cum enī vltimus finis humanaꝝ volūtatū sit beatitudo ⁊ ꝓpñs vnus finis. Si intētō essz tm̄ vltimi finis. non essent diuerse hominum intentiones. quod patet esse falsum. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas prima scde. q. xij. art. ij. q̄ intentio respicit finem ſm q̄ est terminus motus respectu voluntatis. In motu autez potest accipi terminus dupliciter. Uno modo terminus vltimus in qno quiescit. qui est terminus totius motus. Alio modo medium quod ē principium vnius partis motus ⁊ ſtermin⁹ vel finis alterius. sicut motus de quo itur de a in. c p b. ⁊ c est terminus vltimus. b autez est terminus ñ vltimus. ⁊ vtriusq̄ potest esse intētō Cm̄ ⁊ si intentō semp̄ sit finis. non tamē oportet q̄ semp̄ sit vltimus finis Intentio etiam pōt esse plurium simul. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra. arti. iij Aliqua duo possunt accipi du-

Capitulū Sextum

pliciter vel ordinata ad inuicem vel ad inuicem non ordinata. Et siquidem fuerint ad inuicem ordinata. manifestū est q̄ homo pōt simul plura intēdere. Est enim intētio non solū finis vltimi. sed etiam finis medij vt dcm̄ est. Simul autem intendit aliquis in finem vltim̄ & primuz sicut confectōem medicine. Si aūt accipiantur duo vt nō ordinata ad inuicē. Sic etiam potest homo plura intēdere. Quod p̄z ex hoc q̄ homo vnum alteri p̄elegit quod melius est. Inter alias autem cōditōes quibo vnus aliquid melius est altero est. quia valet ad plura. Unde pōt aliquid p̄elegi alteri. ex eo q̄ valet ad plura. Et sic patet manifeste q̄ homo plura intēdit. Quod aūt Aug. dicit q̄ homo nō potest simul deum & corporale cōmodū intendere. intelligitur vt vltimos fines. quia nō possunt esse homīs plēs vltimi fines. Intentō finis & volūtas eius qđ est ad finem aliquo mō est vnus & idem mot⁹. Aliquo modo non. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra ar. nij. Motus volūtatis in finem. & in id quod est ad finem potest ꝯsiderari dupl̄r. Uno modo ſm q̄ volūtas fertur in vtrūq̄ absolute & ſm se. & sic simpliciter sunt duo mot⁹ volūtatis in vtrūq̄. Alio modo pōt ꝯsiderari ſm q̄ volūtas fertur in id quod est ad finem p̄ter finem. Et sic vnus & idem subiecto motus volūtatis est tendēs in finē & ad id qđ est ad finem. Cum eñ dico volo medicinam p̄ter sanitatē. non designo nisi vnū motum volūtatis. cuius ratio ē quia finis est rō volendi ea que sunt ad finem. Idem autem actus cadit super obiecto & sup rationem obiecti. sicut eadē est visio coloris & lūis & est simile de intellectu qui se absolute considerat principium & ꝯclusionem diuersa erit consideratō vtriusq̄. In hoc autem q̄ cōdusioni p̄ principia assentit est vnus actus intellect⁹ tātū In hoc autem differt ab electiōe quia in q̄ tum motus voluntatis fertur in id quod est ad finez put ordinatur ad finem est electō. Motus autē voluntatis qui fertur in finem put acquirit p ea que sunt ad finem. vocatur intentio. Cuius signum est q̄ intentio finis esse potest etiam nōdum determinatis bis que sunt ad finem q̄z est electō

De intentione .§.i.

loquit. psal. cxviij. docens nos suo exēplo ea rectificare dicēs. Inclinaui cor meum ad faciēdas iustificatōes tuas in eternum p̄ter retributōnē Intentio siquidem vt ait Amb. Operi tuo nomen imponit. Nam cuius finis bonus est. eius quoq̄ opus bonum est. & ecōtra ſm phm̄. Unde saluator ait Lu. xi. Si oculus tuus fuerit simplex totū corpus tuū lucidū erit. Oculus intētio dr qui respicit finē seu ea que sunt ad finē respectu finis Simplex aūt dr cum solum intēdit vltimū finem sine duplicitate vel alia mixtura. et tūc totū corpus. i. ogeries operū iñ sequētiū lucidum est. i. gratiosum. Quatuor aūt requruntur ad hoc vt oculus sit simplex & rectus. i. intentio que notantur in predicto versu p̄s.

Et primū est q̄ ipa intentō sit separata ab arrogatōe. ibi, inclinaui cor meū

Scōm est q̄ sit sequestrata a receptōe ibi ad faciendas iustificatōes tuas.

Tertio q̄ sit immaculata sine mortali infectione ibi in eternum.

Quartū q̄ sit determinata in p̄fecta felicitate. ibi, p̄ter retributōnem

Primo ergo dr intentio ad hoc vt sit recta est separata ab arrogātia vt. s. q̄uis quis operet opa de genere bonor, p̄ter gl'am ꝯsequēdā. nō hoc intendat tanq̄ deus dēat sibi retribuere ipaz gloriam ex debito necessitat⁹ seu ex condigno. q̄z vt ait ap̄s ad Roma. viij. Non sunt ꝯdigne passiones h⁹ tē. ꝛc. nec etiam quecūq̄ actōnes. Et rō huius est. q̄z sicut creatura est ad rutis finite. ita & meritū eius opis. gloria aūt dei est p̄miū infinitum. Finitū aūt non potest per se attingere ad infinitum. Dr ergo quilibet intēdere & credere q̄ principal⁹ deus ex sua largitate dabit sibi gl'am bñfaciēdi. Iuxta illud ad Ro. vi. Gratia dei vita eterna. s. haberur. Gratia aūt gratis dat Hoc autē notat p̄s cum ait. Inclinaui cor meū. i. humiliaui expectās retributōem a dño nō ex opibo iustitie q̄ me facis & ſm suam miam. Dr secundo intētō esse sequestrata a receptōe vt vicz nō faciat ea que de se sunt mala p̄ter aliquez finem apparētē bonū. Hoc eñ cēt decipe seipsuz Nam vt ait ap̄s ad Roma. iij. Non sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Dinc & Grego. Qui hac intētōne male accipit vt bñ dispenset grauatur potius q̄ iuuet. i. q. i. non est putāduz. Nō si quis fenus exerceret vt hospitalia & eccias cōsecraret. vel etiā aliena raperet vt pauperibo subueniret seip̄m deciperet. cum nil mereret⁹ z peccatum incurreret. Unde & loth qui obtulit duas filias suas virgines habitatoribo sodomor, ab eis illudēdas ne aburerent⁹ iuuenibo quos ad hospitium recepat. i. angelis qui in forma iuuenū apparuerāt. potius qđ fecit ascribit̄ p̄turbatōni eius ex horroze illius sceleris q̄ rōi vt dist. x nij. quod ait. In quo frequēter offēdū t hoiesꝯmittēdo diuersa peccata. vt liberēt primos a tribulatōnibo vel a peccatis p̄ter hoc dicēda mēdacia. addendo iniuria vel alia mala. Sed vt dicit Augu Cuz ad id venerit homo vt saluti p̄rimi nisi peccando puideri nō possit iam se nō existimet habere quod facit id est quod debeat facere. xxij. q. ij. faciat. Nam ꝯtra ordinem caritatz est sue saluti nocere vt alteri subueniat. Nec est ꝯ hāc sniaz q̄

moyses dñm rogauit vt deleret eũ de libro suo vt populo dimitteret peccatũ idolatrie ꝓmissuz in adoratõe vituli. Exo. xxxij. Non enim sicẽ intelligendũ rancꝫ moyses orauerit se priuari salute ⁊ deleri de libro viuẽtium in glã. hoc enim irrationale fuisset. Sed petijt deleri de libro dei. nõ simplr & ꝙtum ad ꝓsolatões multas quas debebat a dño recipe in pñti, put scriptum in libro dei erat. i. ꝓordinatum. vt ex hoc ꝑplo illi ꝓceretur de tanta offensa. Quod ergo dr ꝙ quicquid agãt hoies intentõ iudicat oẽs. Intelligẽdũ est hoc nõ de bis que mala sunt ꝑm se. sed de bonis seu indifferẽtibꝫ. Cũ dicit ps ad hoc signãdum. Inclinaui cor meũ ad fa. iu. tuas. nõ mala opera sed iustificatões tuas. i. mãdata tua que seruata faciũt hoiem iustum. Tertio intentõ dr eẽ imaculata. i. ꝙ ille qui facit aliquod bonũ ⁊ ꝓpter deum. nõ habeat in se maculã pcti mortalis. quia de operibꝫ hmõi ⁊ si bona intentõne factis retributõem a deo nõ bẽret in supna gloria. Vnde apls dicit. i. Corin. xiij. Si distribuero facultates meas in cibos pauperuz ⁊ tradidero corpus meum ita vt ardeam. s. ꝓpter deũ seu ꝓpter fidem seruandã martirio me exponam. caritatem aũt non habuero nihil mihi ꝓdest. s. ꝙ ad retributõem eternam. Caritas aũt nõ cõpatit secũ maculã alicuius mortalis. Qui ergo est in aliquo peccato mortali. vt odio. luxuria. inuidia. ⁊ hmõi. quãtacũqꝫ supplicia sustineat pia intentõne. s. ꝓpter deum. non tñ inde recipit retributõem gle. Sed aliqua alia bona vt. ꝓspitatez liberationẽ a multis periculis dispositiõem seu mollificatõem cordis ad pñiam. ad minus supplicium in alia vita. ⁊ sic nõ ẽt manet illud bonũ irremuneratũ. Et ad hoc signandum dicit ps. In eternum peccator nõ intẽdit facere iustificationes. i. mãdata in eternum. i. sp. Sed ꝑ tunc qñ facit aliqua de genere bonoꝝ vt ieiunia. elemosinas. orões. ⁊ hmõi intentõe retributõis ⁊ premij. Sed qñ ꝓmittit peccata tũc non inclĩat cor suum ad iustificatões dei. imo ab eis recedit transgrediendo. Cum autem quis est in gratia ⁊ caritate habet intentõem semper seruãdi pceptа dei. Cũ ps. Pulcritudine tua intende. i. ex gratia que est pulcritudo anime intẽtõem tuam dirige. Quarto intentio ad hoc vt sit recta oportet ꝙ respiciat tancꝫ ad vltimũ finem ad retributõem dei. Sed notãdũ ꝙ est triplex ẽtributio a deo. s. tpalitatis. ꝑualitatis. eterne felitatis. De prima dr Isa. i. Omẽs sequuntur retributões. s. tpaliũ. Et Luce. xvij. dicit saluator. Cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos ⁊ diuites. ⁊ fit tibi retributõ. s. alicꝰ ꝓmodi tpalis. Qui igitur inclinat cor suum. i. proponit ad faciendum iustificatões dñi. i. ad ꝙãduz mandata. ⁊ ad faciendũ bona ꝓpter hanc ẽtributõnem. vt. s. ꝓsperẽ a deo in tpalibꝫ non habet rectam intẽtõem vnde nec mereꝫ. Sic ⁊ cristus dixit quibusdã nõ recta intentõe eum sequentibus. Queritis me nõ qr vidistis signa sed quia mãducastis ex panibꝫ meis ⁊ saturati estis Jo. vi. Quidã alij aliqua bona faciũt hac intẽtõe vt tpalem gl'am inde ꝓsequantur. de quoꝝ numero fuerunt phariseі. de quibꝫ ꝛps ait. Oia opa sua faciunt vt videanꝫ ab hoibꝫ Mat. xxiij. Sz receperũt mercedem suam dicit ipe mat. vi. De secũda retributõne. s. penalitatis dicit Isa. xlij. ca. Ve impio in malum. Retributio enim manuum suaꝝ. i. opum fiat ei. Et ad hebre. ij. ca. Omis ꝓuaricatio ⁊ inobedia accipit iustam mercedem retributõnis. s. pene. Qui ergo seruat mãdata hac intentõne principaliter ꝓpter retributõnem pene infernalis. s. euitandam. non habet intẽtõnem debitam nec meritorie operat. Oportet ei ꝑm Aug. non solum timere deum iudicez et punitorem peccatoꝝm. sed etiam vt ãrietur ꝙ gloria. de pe. di. vij. Et regula iuris dr. Qui ex rõne facit ꝓceptum. ⁊ si bonum est qđ facit. non tamẽ bñ facit. Sic etiam qui cauent se a peccatis. vel bona aliqua faciũt vt nõ flagellentur a deo. ⁊ si alia intentõne principaliter paruz vel nihil grati sunt deo Sicut achab rex israel qui ex cõminatione helie humiliatus est exterius deferendo scilicium ⁊ ieiunando ad euadendum penam sibi ꝓminatam. iij. Regum. xxi. De tertia retributõe dicit apostolus de veris fidelibꝫ Al domino accipietis retributõem Collo. iij. Et banc esse magnam innuit sapiens dicens Eccles. xij. Inuenies retributõem magnam ⁊ hoc simpliciter. quia in hmõi retributõne continẽtur omia bona. Juxta illud ps. In custodiẽdis illis ẽtributio multa. Et si aliquis intenderet deo seruire ⁊ mandata eius custodire ꝓpter bona glorie. s. diuitias. honores. pacem. securitatẽ. sanitatẽ. sapientiã. gaudium. ⁊ alia hmõi bona qne iusti ꝓmittunt in vltima retributõe. habendo respectuz ad illa principaliter ⁊ nõ ad deum. adhuc nõ esset recta intentio. sed amor mercẽnarius quo suus operatur ꝓpter mercedem principaliter ex labore consequendum. Sed seruiendo principaliter deo bona faciendo ꝓpter ipm consequendum in quo ⁊ ex quo sunt omia predicta bona quoniaz retribuens est dñs vt dicitur Eccles. xxxv. Iste talis habet amorem filialem ⁊ oculum simplicẽ perfecte intentõnis bene in gratia operando. Et ꝓpter hanc intentõem semper meretur ⁊ augeꝫ premium eius. Sic g̃ sit oculus tuꝰ simplex. vt dicere valeas cum ps. Inclinaui cor meũ ad faciendas iustificatões tuas ꝛc̃.

Capitulum septimum. De electõne ꝓut est actus voluntatis.

Capitulum Septimum

Consequēter agē
dum de actibus voluntatis qui sūt
in comparatōne eorū que sunt ad
finem. respectu quorum voluntas dicitur liberū
arbitrium eadem potētia realiter cū voluntate.
sed differens ratione horū primus dicitur elec
tio Quod electio sit actus volūtatis. nō ratio
nis patet per philosophū in .iij. ethicorū qui di
cit q electio est desideriū eorū que sūt ī nobis
desideriū autem est actus voluntatis Sciendū
tamē ꝑm .b. Tho. prima secunde. q. xiij. arti. i. q
electio importat in nomine suo aliquid ꝑtinēs
ad rationem. ⁊ aliquid ꝑtinens ad voluntatem
Dicit enim phūs in .vi. ethicorum q electio est
appetitus ītellectiuus vel appetitus intellectus
Quandocūq autē duo concurrūt ad aliquod
vnum constituendū vnū eorū est vt formale
respectu alterius Unde Grego. nicenus dicit
q electio neq est appetitus ꝑm seipsā neq cōsi
liū solum. sed aliquid ex his compositū. Sicut
enim dicimus animal ex anima ⁊ corpore com
posituz esse Neq vero corpus esse ꝑm seipsum
neq animam solam ꝫ vtrumq ita electionem
Est autē considerādum in actibus anime q ac
tus qui est vnius potentie essentialr vel habit⁹
respicit formam ⁊ speciem a supiori potentia vl
habitu ꝑm q ordinatur inferius a supiori. Si
eī aliquis actū fortitudinis exercet propter dei
amorem. actus quidem ille materialiter ē forti
tudinis. formaliter autem est actus charitatis
Quamuis ergo ratio quodammodo volunta
tem precedat. ⁊ ordinet actum eius inquantū
scilicet voluntas. tendit in obiectum suum ꝑm
ordinem rationis. eo q vis aprehensiua appeti
tiue suum obiectum rep̄sentet. tamē in huius
substātia actus materialiter se habet ad ordinē
qui imponitur a supiori potentia Et ideo elec
tio non est actus ratiois ꝫ voluntatis Perficit
enim electio in motu quodam anīe ad bonum
quod eligitur Et quāuis electio importet quā
dam colla tōnem qua vnum alteri p̄fertur Con
ferre autem sit ratōnis. tamen electio non ē eēn
tialiter ip̄a collatio. sed collatio est precedens ad
electōem ¶ Electō non est brutorum Unde Gre.
nicenus dicit q irrationabilia ⁊ pueri non eli
gunt. Rō huius est ꝑm .b. Tho. vbi supra art. ij
q cum electō sit p̄acceptio vnius respectu alteri
us. necesse est q electō sit erspectu plurium que
eligi possunt. Et ideo in his que sunt penit⁹ de
terminata ad vnū electō non habet locuz Est au
tem dr̄a inter appetitū sensitiuū ⁊ intellectiuuz
seu volūtatē. qr appetitus sensitiuus est determi
natus ad vnū aliquid ꝑticulare ꝑm ordinez na
ture vt ex predictis pz. Volūtas aūt ꝑm ordinez
quidem nature determinata ē ad vnū cōe qd est
bonum sed indeterminate se habet respectu ꝑti
culariū bonorū. Et ideo ꝓprie volūtatis est elige
re. non aūt appetitus sensitiui qui solū ē in bru
tis. ⁊ ideo eorū nō est electō. Quāuis aūt aīalia
appetant aliquid ꝓpter finez vt comedere ꝓpter
viuere. nō tn̄ in eis est electō. qr nō omīs appeti
tus alicuius ꝓpter finē vocat electō sed oꝑtet q
sit cū quadā discretōe vnius ab altero. qd esse n̄
pōt nisi vbi appetitus pot ferri in plura. Itez q
brutū aīal p̄accipit vnū poti⁹ q̄ alterū. vt ouis
vnam herbam ⁊ nō aliā absq electōe mouet in
illud. Sicut etiā ignis absq electiōe mouetur
sursum ⁊ nō deorsum. Statim em̄ q ꝑ sensum
vel imaginatōem repn̄tat bruto aliquid. ad qd
naturalr inclinat eius appetitus absq electōe ī
illud mouet. qd etiā appareāt alique mirabiles
sagacitates in quibusdā aīmalibꝫ vt canibus. a
pibꝫ. ⁊ hmōi. ꝓcedit hoc inq̄tū hn̄t naturalē in
clinatiōem ⁊ instinctū ad quosdam ordinatissi
mos ꝓcessus. vtpote a summa arte dīna ordina
tos. Sicut ⁊ sagitta directe tēdit ad signum ex
motōne sagittātis ac si haberet rōem dirigētem
⁊ ꝓpter hoc dn̄r illa aīalia sagacia ⁊ prudētia. et
nō qr in eis sit rō vel electio.

Electio est §. I.

eorum que sunt ad finē. sicut volūtas est finis.
vt dicit philosophus in .iij. ethicorū. humanorū
actuū et possibilis. Pro h⁹ declaratiōe dicit .b.
Thomas. i. ij. q. xiij. arti. iij. q electio ꝯsequitur
sententiam seu iudicium. quod est sicut conclu
sio silogismi operatiui. Unde illud cadit sub e
lectōne quod se habet vt conclusio in silogismo
operabilium. finis autē in operabilibꝫ se hēt vt
principiū. ⁊ non vt conclusio. vt dicit phūs ī .ij.
phisicorum. Unde finis inq̄tum hmōi non ca
dit sub electōe. Sz ꝯtingit q id qd est in vna o
peratōe vt finis in alia opatōe ordinat ad aliq̄d
vt ad finē. Et hoc mō sub electōne cadit finis si
cut in opatōe medici sanitas se hz vt finis. Un̄
hoc n̄ cadit sub electiōe medici sed hoc p̄suppoīt
tanq̄ principium. Sed sanitas corporis ordīat
ad bonum commune anime. Unde apud eum
qui habet curam de salute anime. potest sub ele
ctione cadere esse sanum vel esse infirmum. Nā
⁊ apl's dicit. Cum infirmor tunc fortior sum et
potens. ij. Cor. xij. Sed vltimus finis nllo mo
do sub electōe cadit. Sicut etiā id qd est princi
pium in vna scientia vel demōstratiōe potest es
se conclusio in altera scientia vel demonstratōe
Sed primū principiū indemōstrabile in nulla
potest scientia esse conclusio ¶ Est etiaz electio
solum respectu humanorū actuum. quia vt dic
philosophus in .iij. ethicorum. Null⁹ eligit ni
si qui extimat fieri per ip̄m. Qd sic declarat .be.
Tho. vbi supra. ar. nij. Sicut intētio ē finis. ita

electio eorum que sunt ad finem. Finis autē vel est actio vel res aliqua. et cum res aliqua fuerit finis. necesse ē q aliqua humana actō interueniat. Vel inq̄tū homo facit rē illā que est finis. sicut medicus facit sanitatē que est finis illius. Vñ facere sanitatem dicitur finis medici. vl inq̄tum homo aliqua vtit vel fruit re que ē finis sicut auaro finis est pecunia vel possessio pecūie Et eodez modo dicēdum est in eo qō est ad finē quia necesse est q illud quod est ad finem vl sit actio vel res aliqua interueniente aliqua actōe per quam facit illud quod est ad finem. vel vtit eo. ¶ sic electō est semper humanoz actuum.

Est enim electō possibilium tantum. Vñ pbūs dicit. iij. ethicorum. Electō non est impossibiliū Huius ratō est fm. b. Tho. vbi supra. arti. v. q2 vt dictum est. Electiones nostre referunt semp ad actōes nostras. Ea autem que per nos agūtur sunt nobis possibilia. Vnde necesse est dicere q electō non sit nisi possibiliū. Similr ratio eligēdi aliquid est vt ex hoc qō ducit ad finē, possimus cōsequi finem. Per id autem qō est ipossibile non potest quis consequi finem. Cuius signum est q cum in cōsiliando q̄uenerint homines ad id quod est impossibile. discedunt quasi non valentes vlterius p̄cedere. Voluntas igit q̄pleta nō est nisi de possibili. Sed volūtas incompleta que dza quibusdā velleitas. potest eē de impossibili. quia. s. vellet illud si esset possibile. Et quia electō nomīat actum volūtatis determinatum ad id quod est huic agēdum. Iō non potest esse de impossibili. Et qō bñdictus dicit i regula. q si p̄latus aliquid p̄cepit impossibile a subdito est temptādum. Hoc ideo dicit. q2 an aliquid sit possibile vel nō. subditus nō dēt suo iudicio diffinire sed in vnoquoq̄ iudicō superioris stare ¶ Electō aūt non est ex necessitate i homine. q2 quod possibile ē nō esse nō necesse ē eē. Huius ratio ex duplici homis potestate accipi pōt. fm. b. Tho. vbi supra arti. vi. Pōt enim homo velle ¶ non velle. potest agere ¶ nō agere. Pt agere ꝺ l illō ¶ velle ꝺ l illō Cui rō ex ipa virtute ratōnis accipit. Quicquid cūm rō potest apprehendere vt bonum. in hoc volūtas tēdere potest. pōt autem ratō apprehendere vt bonum non solum hoc quod est velle aut agere. sed etiam hoc qō si est non velle aut non agere. Et rursus in omnibus pticularibo bonis potest cōsiderare ratōem boni alicuius ¶ defectum alicuius boni qō bēt rōnem mali. Et fm hoc pōt vnumquodq̄ horū bonorum apprehendere vt eligibile aut fugibile Solū aūt perfectū bonum qō est beatitudo. nō potest ratio apprehendere sub rōe mali aut alicui defectus. ¶ ideo ex necessitate homo beatitudiez vult. ¶ non potest velle non esse beatus. aut esse miser. Electō aūt cum non sit de fine sed de bis que sunt ad finem vt dictum est non est perfecti boni quod est beatitudo sed alicuius particularium bonoz. Et ideo homo non ex necessitate ꝺ libere eligit

Circa materiam §. II

electōnis potest induci illud p̄s. Btūs quez, elegisti ¶ assumpsisti inhabitabit in atrijs tuis p̄ lxmj. Signāter autem dicit in singulari. Btūs quē elegisti ꝛc. Nam vt dicit saluator mat. xx. et iterum. xxij. Pauci sunt electi. Nec est contra illam sententiam illud quod Io. dicit de electis Apoca. vij. Vidi turbam magnā quā dinumerare nemo poterat. ex omnibo gentibo stantes ante thronum. Nam electi ¶ si in sepe multitudine a nobis quasi innumerabiles sunt respectu tamen reproborū pauci sunt. Exempli gīa. Extra rius vel saccus arene in se quasi innumerabilis est respectu tamen totius arene marī quid pau cum est. Sic ¶ electi respectu paucoz pauci sūt ¶ illi demum beati. iuxta illud quod dictum est per psal. Btūs quem elegisti ꝛc. Vbi p̄nt notari tres electiones fm deum

¶ Prima ē eternalis ad supernā felicitatē ibi. Beatus quem ꝛc.

¶ Secūda est rationalis ad humanā dignitatez ibi ¶ assumpsisti

¶ Tertia est virtualis p nrām volūtatem. ibi. inhabitabit in atrijs tuis

Prima igitur §. III.

electō ē dei ab eterno. qua vicz elegit ex toto humano genere beatificādos in gl̄a. de qua aplus ad ephe. i. inquit Bñdixit nos deus in bñdictōne spūali. i. plena bñdictōe. in celestibo. i. in gl̄a i xpo. i. p merita xpi sicut elegit nos in ipso ante mōdi p̄stōem. Qui aūt ¶ quot sunt illi electi. solus ille nouit qui eligit. Vñ ¶ in eccie oz̄one dr Soli deo ē cognitus numerus electoz in superna felicitate locādus. nos aūt ¶ si p certitudiem scire ñ possumus. p aliqua tū signa data ab ipso in scriptura cōiecturare valem⁹. Et vt hec signa in nobis expiant. hortat petrus apls in scōa canonica. ca. i. dicens. Satagite vt p bōa opa certam vestram vocatōnē ¶ electiōem faciatis. Hec aūt signa sunt tria que notat sapiēs Eccle. xlv. dicēs. Elegit eum dominus ex omi carne et dedit illi coz ad p̄cepta ¶ legez vite ¶ discipline. Vbi tria nota signa huius electiōis

¶ Primum est abdicatio malaz ¶ electationū ibi. elegit eum dūs

¶ Secūm est obseruatō dinoz p̄ceptoz. ibi. dedit illi coz ad p̄cepta

¶ Tertium ē frequētatō sacroz eloquioruz ibi legem vite ¶ discipline

¶ Quantum ad p̄mum. ꝯuis proprie loquatur

Capitulum Septimum

sapiens de moyse. tñ ꝛ intelligi põt de ꝗlibꝫ alio electo. Unde ꝛ hoc canit eccl'ia de beato Thoma de aquino ꝛ de quibusdaꝫ alijs. ꝛ vult dicere ꝙ quẽ deus eligit extra hic ab omi carne. i. delectatione carnali. delebit inquit dñs ad noe in figuram omnem carnem. Est enĩ multiplex caro scz leonum. vitulorum. porcoꝝ. canum. hoim. ꝛ hmõi Et caro quidẽ leonis est delectatio quam sibi q̃runt superbi in honoribꝫ suis. Caro vitulorum est complacentia quam sibi querũt gulosi in crapulis suis ꝛ ebrietatibꝫ. Caro porcoruꝫ ẽ voluptas lasciuorum quam querũt in immũdicijs suis. Caro hominum est delectatio sensualis quam habent aliqui ad suos ꝓpinquos ꝛ amicos. ꝛ sic de alijs. Debet igitur dominus aquis diluuij iferi/nalis delere omnem carnem. i. omnes in carnalibꝫ vicijs se delectãtes. Et hoc est etiam qđ ait apostolus. Caro ꝛ sanguis regnum dei non cõsequentur. i. Corin. xv. id est delectatões prauas sequentes. Impossibile est enĩ vt ait Hiero. vt pñtibus quis ꝛ futuris fruatur bonis ꝛ de delicijs transeat ad delicias Unde ꝛ saluator ad discipulos electos ad supernam felicitatem ait. Ego elegi vos de mũdo. i. de vicijs ꝛ delectatiõibꝫ mũdi. Et ad ephes. i. apostolus ait. Elegit nos. s. deus vt simus sancti ꝛ puri. Sic fuit electus. b. Tho. a deo extractus de aquis mũdane vanitatiꝫ ꝛ delectatõis velut alter moyses. De quo dicit ad Heb. xi. ꝙ elegit magis affligi cum popl'o dei ꝙm talis peccati habere iocunditatẽ. patet autẽ hoc permaxime in. b. Tho. ex gestis circa puellã ad eum introductam. Quantum ad secũduꝫ Certum est ꝙ electus dei voluntatẽ habet efficacem ad obseruãdum dña mandata. que sunt de actibꝫ virtutuꝫ. Unde psal. ait. Mandata tua elegi. s. ad obseruandum. ad quod tamen necessaria est dña gratia. que ꝛ velle facit ꝛ obſuare ipsa dei mandata. Unde dicitur in dicta autorita/te. dedit. illi. s. deus cor. i. voluntatem ad ꝓcepta. i. obseruanda. Ad efficacem autem voluntatem semper sequitur operatõ si adsit possibilitas Sicut autem illi qui verentur ꝛ multũ diligũt aliquem superiorem seu prelatum. non soluꝫ ꝓcepta facta ab eo sub graui pena sed etiam simplicia monita habent ea vt debita obseruari. sic ꝛ electi dei non solum ꝓcepta legis eius. ꝝ etiaꝫ simplicia documẽta ꝛ cõsilia conantur seruare sibi pñt. Et ita bona inchoãt vt ad perfectiora vlteriꝰ se extendant. Unde Gre. sup Ezechielẽ. Electi quicꝫ sic ad bona tendunt vt ad mala perpetranda non redeant. Sed vsqꝫ ad finem vite in virtute pficiãt. de pe. di. ij. Non reuertebantur Sicut moyses seruauit mãdata. sic. b. Thomas a puericia sua dña cepit seruare mandata. nũqꝫ eoꝝ aliqđ transgrediẽdo. quia nunqꝫ comuniſit mortale peccatũ. ꝛ amplectẽs dña etiam consilia per ingressum religionis semp. pfecit vt patet in legenda. Quantuꝫ ad tertium nota ꝙ quem deus eligit infundit sibi magnũ effectuꝫ circa dña eloquia. Unde i ꝓ qui sapientia eterna est dicit. Magisqꝫ aurum ꝛ argẽtum sapiam eligite puer. viij. Sapiẽtia ꝓcipue dr scriptura sacra ꝑm Tho. in prima pte. q. i. quia plenꝰ ꝛ verius docet de dñis qꝫ quecũqꝫ alie doctrine Dicit ergo sapiens ꝙ dedit illi legem vite ꝛ discipline. s. ad intelligẽdũ ꝛ docendũ. Et dr lex vita. qa vitam cõfert ai̇me obseruãtis. Nõ solum enĩ illuminat intellectum diuina eloquia. ꝝ etiã accẽdũt affectũ. Nũquid nõ verba mea sunt quasi ignis dicit dñs per Hieremiã quasi di. vtiqꝫ qz ꝛcendũt ad dilectõem ai̇me. Uñ dr Sap. vij. Infinitus thesaurus est hoibꝫ sapiẽtia. quo qui vsi sunt. participes facti sunt amicicie dei. Sicut ãt moyses fuit eruditus in omi sciẽtia egiptiorũ ꝛ caldeorum Actuum. vi. ꝛ maxime in diuina sapientia. Sic. b. Thomas eruditus fuit in scia tã seculari qꝫ diuina. ꝛ permaxie in thxologia. quaꝫ ꝛ magno studio ꝛ oratõnis suffragio acquisiuit vt patet in legenda

Secundũ genus. §. IIII

electõnis ꝑm deũ existens est ad humanam dignitatem. quãdo est rationabiliter factuꝫ que notari potest in ea quod dicit psal. Et assumpsisti. Assumi dicit cõmuni locutõe. qui ad altius aliquid sumitur cõmuni statu. Unde aplus. ad hebre. v. Omnis pontifex ex hominibꝫ assumptus scz est Et cum paulum ꝛ barnabam domin⁹ elegit ad predicandũ gentibus. quod est officiuꝫ ꝓsidentium dixit. Segregate mihi paulum ꝛ barnabam in opus ad quod assumpsi eos Actuum xiij. Et homines quidem errare pñt in eligendo seu assumendo indignũ. sed deus errare non potest. Et ideo beatus quẽ elegisti ꝛ assumpsisti Et non solum beatus est qui assumitur a deo in ꝓlationem rõnabiliter exercens eam. sed ꝛ beatissimus super alios. Unde Aug. Nihil difficilius est episcopi vel pbri vel diaconi dignitate. Sed apud deum nichil beatius si eo modo militetur quo imperator noster iussit. distin. xl. ante omia Ad hoc autem vt electio sit rationalis tria requiruutur.

Primũ est ꝙ fiat sine precedẽti ambitõe
Scõm ꝙ fiat ꝛcurrẽti assumpti dispõne
Tertiũ ꝙ fiat ꝛcurrẽti regulari ꝛsensione

Quantum ad primum dr beatus electus ſi quis se ingerit ad dignitatem. sed qui assumit a deo t hominibus. Et enim leo papa dicit. Principatus quem metus extorsit aut ambitus occupauit. etiam si moribꝫ aut actibꝫ suis non offendit ꝑius tamen initij sui est pernitiosus exemplo. i q. i. ꝛ Crisost. Qui desideraverit principatũ in

terra inueniet ꝓfusionem in celo. Sicut dñs elegit seruũ suum Dauid in regẽ qui nõ querebat neꝯ cogitabat de regimine. sed oues custodiebat in deserto. Non autem elegit aliquẽ alium ex septẽ fratribꝫ eius de quibꝫ ꝑm apparẽtiã videbat samuelis. hystoriã vide. i. Regum. xvi

Ecõm quod requiritꝰ est congrua dispositõ eligendi seu assumẽdi. in etate vicꝫ ꝙuenienti ꝑm canones. sciẽtia cõpetenti et vita decẽti. vt extra de ele. cum in cũctis. Sic dñs iesus elegit ꝓios rectores ⁊ pastores non pueros. quos sapientia sua doctissimos fecit. ⁊ sanctitate perfectissimos dicens eis. Ego vos elegi vt eatis ⁊ fructum afferatis. s. conuersionis animarum. Hinc et Simachus papa. Vilissimus ꝙputãdus est. si sanctitate ⁊ sciẽtia non ꝓcellat. qui est honore prestantior. i. q. i. vilissimus Quãtum ad tertiuꝫ vt. s. rõnabiliter fiat electõ ad dignitatem. reqritur ꝙsensus eligẽtium oĩm. vel maioris ptꝫ qui remota omi affectõne persone ⁊ munere pecũie ⁊ õne. eligere dẽnt quem creditꝫ magis ꝓficere. Unde moyses principatũ suum nõ dimisit filijs siue ꝙsanguineis sed extraneis de alia tribu scz iesu naue. Sed nũc vt ait Hiero. plurimi q̃runt colũnas in eccĩa eligere. non quos plus cognoscunt eccĩe ꝓdesse. Sed quos vel ipi amant vel quoꝝ sunt obsequijs delinitiꝰ vel ꝑ quibꝫ maiorum quispiam rogauerit. Et ut deteriora taceam. qui vt clerici fierẽt muneribꝫ impetraueñt. vij. q. i. moyses. Et ideo in huiusmõi electiõibꝫ premitti dꝫ oratõ. vt fecerunt apostoli in electõe mathie dicẽtes. Tu dñe qui corda omniuꝫ nosti. ostende quem de bis duobꝫ elegeris Actuuꝫ. i. Sic. b Tho. ad dignitatẽ magisterij assumptꝰ fuit. non hoc quereus. sed coactus obediẽtia. vt patet ex legenda.

Tertia electio .ꝟ.

est ducẽs ad beatitudinẽ que fit virtualiter per nrãm volũtatem. quod notatꝰ ibi. Inhabitabit in atrijs tuis. Non dicit ponetꝰ vel ligabitꝰ sed inhabitabit. i. volũtarie stabit in atrijs tuis. Atria erant porticus seu claustra circa templum per q̃ accedebatꝰ ad ipm. ⁊ significant habitaclã seu cõditiones virtutum per quas ꝙz accessus ad templum militãtis ⁊ triumphantis eccĩe. Nullus autem cogitꝰ ad ꝟtutes ꝑ electõe ꝓprie volũtatis in eas ingreditꝰ ⁊ inhabitat quis. Vñ Am. Voluntariũ sibi militem elegit ꝙps. Volũtariũ sibi fuũ diabolus actionatꝰ. xv. q. i. nõ ẽ. Sunt aũt ꝑcipua tria dñi atria. in qbꝫ volũtas electoꝝ elegit inhãtare. Primũ est sui humiliatõ. scõm est dei ꝓtẽplatõ. tertium ẽ aduersi toleratio. De primo dicit ps. in ꝑsona cuiuslibet electi. Elegi abiectus esse in domo dei. i. despectus ⁊ ꝓtẽptus vñ ⁊ quasi declarans dixit michol vxori sue. Ui hoꝝ fiam plusq̃ factus sum ⁊ humilis ero. ꝟ. regum. vi. Ut enim dicit Gre. Euidentissimũ signum electoꝝ ẽ humilitas. sicut reproboꝝ superbia. De humilitate. b. Tho. hẽs qñ associauit illum ꝑ curatorẽ extra ꝑ negotijs ꝙuentus ⁊ in occultatõe sue scie. vt patet in legẽda Tecũdũ atriũ in quo elegit volũtas sancti inhãtare ẽ cõtemplatõ. Hic eñ repit magnã quietẽ ⁊ gustuꝫ suauẽ dei. Vñ saluatoꝝ de hac loquẽs ait. Maria. s. magdalena optimã ptẽ elegit que nõ auferẽtur ab ea Lu. x. Hic eñ icipit vita ꝙtẽplatiua nec deficit in alia vita vt actĩa ꝑficit. Ad hanc tñ non est idoneus nisi bñ purgatus a passiõibꝫ Vñ in figurã dꝰ Exo. xix. Bestia q̃ tetigerit mõtẽ. s. ꝓtẽplatõis lapidabitur. lapidibus. scz errorum. ⁊ fantasiarũ irrationabiliũ. Bestia signat hoĩem passionatũ ⁊ rudem. Permaxime hoc atrium inhabitauit. be. Tho. qui ꝙtidiẽ rapiebatur in extasi. vt ꝑz quando crucifixus ei locutus est neapolim ⁊ alibi Tertiũ atrium ẽ toleratio aduersoꝝ. Eligunt enim sancti ꝓposito voluntatis sustinere omia aduersa patienter. Vñ de sanctis illis machabeis dicitur ꝙ elegerũt magis mori q̃ cibis inquinari immũdis. ⁊ valuerũt infringere legẽ dei. i. macha. i. vt. s. e uaderẽt mortem sustinẽtes fortiter cruciatus. Sed et dꝰ vt dicit Greg. ab electis suis tpali afflictõe maculas peccatoꝝ curat tergere. quas in eis in eñuꝫ non vult videre. de pe. di. i. si peccatuꝫ. Hoc igit̃ considerãtes electi eligunt sponte ⁊ aliqñ desiderant pati aduersa. Sic ⁊ b. Tho. patienter portauit molestias ꝛc. Et si parim ꝙpter iusticiã beati. Beatus ergo quẽ elegisti ꝛc.

De consilio. Caplm octauum

De consilio quod

precedit electiõeꝫ quid sit. de quo dꝰ Eccle. xxxij. Omnia fac cum ꝙsilio. s. rõnis. Vbi sciẽdum ꝙ cõsilium est quedam mentis inquisitõ Prout cius declaratione dicit beatus Thomas. i. q. qst. xiij. arti. i. ꝙ electõ vt dictum est consequit iudicium rõnis de rebꝫ agendis. In rebus autem agendis multa incertitudo inueniꝰ. q: actiõnes sunt circa cõtingentia singularia que ꝓpter sui variabilitatem incerta sunt In rebꝫ autem dubijs ⁊ incertis rõ non ꝓfert iudicium seu sentẽtiam absq̃ precedẽti inquisitõne. ⁊ ideo necessaria est inquisitõ rationis ante iudicium de eligẽdis. Et huiusmodi inquisitio consilium vocatꝰ Propter quod philosophus dicit in. iij. ethico. ꝙ electõ est appetitus preconsiliati Pertinet autem consilium non solum ad rõem. sed etiã ad voluntatem sicut ⁊ electõ etiam. Nam in actu volũtatis qui est electõ apparet aliquid rõis scz ordo. Et in consilio ꝙd est actus rationis. apparet

Capitulū Octauum

aliquid volūtatis sicut materia. Et consiliuz est de his que homo vult facere. Et ētiā sicut motiuū Et ex hoc q homo vult finē mouet ad ꝯsiliādū ō his que sunt ad finē. Et iō sicut pbs dicit in 3o ethi. q electō est itellect⁹ appetitiu⁹ vt ad electōz vtrūq; ꝯcurrere oīdat. Vnde dama. dicit q cōsilium est appetitus inquisitiu⁹ vt ꝯsiliū aliq; modo ptinere oīdat ad volūtatē circa quam. Et ex q sit inquisitō. Et ad ratōnem inquirentem. Cum autem dicit apostolus ad Ephe. i. de deo q operatur omnia ꝑm ꝯsilium volūtatis sue. Sciendū ꝑm Tho. vbi supra. q cum in nobis ex inquisitione que ꝺz ꝯsiliuz ꝓueniat certitudo iudicij seu scie. ꝯsiliū inq̄tum attribuit deo importat solū certitudinē scie. Et iudicij. nō aūt inquisitiōz que fit per discursum. Et ꝑm hoc dicit dama. q deus est nō ꝯsiliat. Ignorātis em̄ ē consiliari qō i nobis est nō in deo. Quāuis aūt virgines et bē. sint bona certa. Et ñ dubia. Certa quidez sunt ꝑm scīam sapientū. Et spūalium virorz. Sed incerta sunt ꝑm sensum carnaliū bōm. Et pluriū. Et iō nō incongrue de his dant ꝯsilia Juxta illud. i. Cor. in. vij. De virginibz ꝓceptum dñi non hē. consilium autem do.

Consiliū de quibus. §. I

rebz sit. Ubi no. q ꝑm. b. Tho. vbi supra. arti. ij. Consiliū est tantum de his que sunt ad finem vt dicit gre. nicenus. Cuius rō est. Quia finis i opabilibz hz rōem principij. eo q rōnes eorum que sunt ad finem ex fine sumunt. Principium aūt non cadit sub questione seu inquisitōne. sed principia oportet ꝓsupponere in omni inquisitione. Cū cū ꝯsiliū sit questio seu inquisitō. De fine nō est ꝯsiliū sed solū de his que sunt ad finem. Cōtingit tñ id qō est finis respectu q̄rundam operatōnū. ordiari ad aliū finē. Et sic de hmōi oportet esse cōsilium. qz tunc se habent vt id qō est ad finem. Est etiā ꝯsilium de his que sunt in nobis. Et que per nos fieri pñt. vt dicit Gre. nicenus. Nam si de factis alioz ꝯsiliū querim⁹. hoc est inquātum reputant vnum nobiscum. vel p vnionē affectus. sicut in factis amicoz consiliamur. vel per modū instrumēti. Nā agēs instrumentale. Et principale sunt quasi vna causa. cum vnum agat per alterū. Et sicut dñs consiliat ō his que sunt agenda per seruū ꝑm Tho. vbi supra.

¶ Pro maiori declaratōe sciendū q cōsiliuz ꝓprie importat collatōem inter plures habitā. nō tñ quorūcūq; quia non vniuersalium. Et necessariorz. sed de rebz agendis quod etiam ipm nomē designat. Dicit enim cōsilium quasi cōsidium. eo q multi considēt ad simul conferendū. Est autem considerandū q in ꝓticularibz ꝓtingēribus ad hoc q aliquid certum cognoscat. plēs cōditōnes seu circumstantias considerare oportet quas ab vno non est facile considerare sed a plibus certius reperiuntur. Unde quod vnus cōsiderat alij non occurrit. Jn necessarijs. Et vniuersalibz non sic. sed per se vnus sufficere pōt. Appetitur autem cognitio veritatis in hmōi. nō q per se habeat aliquod magnum vt cognitō vniuersaliū. Et necessariorz. sed appetitur ꝑm q est vtilis ad operatōes. quia actōnes sunt circa contingentia. Et ideo ꝓprie consilium est de his que aguntur a nobis. Fit etiaz cōsultatō de futuris euētibz qui non sunt in nostra potestate. Sed hoc est inq̄tum per futuros euentus cognitos homo dirigitur ad aliquid faciendum. vel vitandum. Et sic consilium est non soluz de his que aguntur sed etiam de his que ordinantur ad operatōes. ¶ De his autem duobz q̄uis agant a nobis non dicitur esse consilium q̄uis ordinētur ad finem. vt dicit pbūs. s. ō rebus quis que parum iuuant vel impediunt. quod autem parz est quasi nihil accipit ratio. Secundum est ō q̄ non consiliamur. Ea que determinata sunt q̄liter fieri debeāt. sicut est in operibz artiuz que habent certas vias operandi. sicut scriptor nō consiliatur quomodo literas traḧere debeat. Jn operibz ergo artium non est consilium ꝓtereq; in operibz artium que sunt coniecturales. vt dicit Greg. nicenus vtputa negociatiua. Et medicinalis. Quāuis autem electio sit de omnibus his que aguntur per nos. Et electio ꝓsupponat cōsilium. hoc ñ est nisi rōne iudicij. Et scie. q ꝓsupponatur cōsilium in electōe. Unde q̄ndo iudicium vel sententia manifesta est absq; inquisitione non requiritur consilij inquisitio. Jn rebus, ei manifestz rō ñ inquirit. ß statim iudicat.

Jn consilio §. II.

quomodo ꝓcedatur. Ubi sciendum q vt dicit philosopbus in. iij. ethicorum. Ille qui cōsiliat videtur querere. Et resoluere. Et sic ꝓceditur modo resolutorio. Quod sic declarat beatus Thomas vbi supra arti. v. Jn omni inquisitōe oportet incipere ab aliquo principio. quod quidez si sicut est primum in cognitōne. ita etiam sit prius in esse. non est ꝓcessus resolutorius ß magis cōpositiuus. Nam cause sunt simpliciores effectibz Si autem id quod est primum in cognitōne sit posterius in esse. est ꝓcessus resolutorius. vtpote de effectibz manifestis iudicamus resoluēdo in causas simplices. Principium autem in ꝯinquisitione consilij est finis. qui quidem est prior in intentione. posterior tamen in esse. Et ꝑm hoc oportet q inquisitio consilij sit resolutoria. incipiendo. s. ab eo qō in futuro intenditur quousq; ꝓueniatur ad id quod statim agēdum ē. Et q̄uis consilium sit de his que aguntur a nobis. Et operatōes nostre non ꝓcedant modo resoluto-

rio.sed magis compositiuo scilicet ō simplicib⁹ ad composita.tamen ratio operationū accipitur ex fine.Et hinc est q ordo ratiocinādi de opationib⁹ est contrarius ordini operandi. In ipsa autem inquisitōne consilij non est ꝓcessus ī infinitum Sed ipa inquisitō consilij est actu finita ex duplici pte.s.ex parte principij ⁊ ex parte termini. Accipitur aūt in inquisitōe cōsilij duplex principium.Unum proprium ex ipo genere operabilium.Et hoc est finis.de quo non est consilium vt dictum est sed supponitur in consilio vt principium aliud quasi ex alio genere assumptum. Huiusmodi autem principia que in inquisitōne consilij supponunt sunt quecūq per sensum accepta sunt vtpote q hoc sit panis vel ferrum.Et quecūq sunt per aliquam scientiaz speculatiuam vel practicam in vniuersali cognita.Sicut q medicari est ꝓhibituz a deo ⁊ q homo non potest viuere nisi nutriatur conuenēti nutrimento.et de his non inquirit consiliator. Terminus autem inquisitōnis est id quod statim est in potestate nostra vt faciamus.Sic em finis habet ratōnem principij. ita id quod agit ꝓpter finem habet rationem conclusionis. Unde id quod primo agendum occurrit habet ratōnem vltime conclusionis ad quam inquisitō terminatur. Nihil autem ꝓhibet consilium potentia infinitum esse fm q in infinitum posunt aliqua occurrere consilio inquirenda.Et licet in singularib⁹ contingentib⁹ non possit aliqd certū accipi simpliciter.tamē vt nunc ꝓut assumitur in operatōne potest accipi vt certum De consilio loquens ꝑal.ait. Deus glorificatus est ī cōsilio sanctorum.Sancti ex consilijs que sibi assumunt ⁊ aliis tribuunt ostendunt magnaz sapientiam ⁊ prudentiam.cum ex eis multis obuient malis.⁊ magna bona ꝓcurent.⁊ cum hāc sapientiam ⁊ prudentiam ex se non habeant sed a deo.inde glorificatur deus ab hominib⁹ magnificatur ⁊ exultatur ex ipo consilio sanctorum. Quod patet per exempla. Nam sanct⁹ Joseph ꝓnūciata fertilitate septē annoz fructuū terre.⁊ exinde maxima sterilitate septem alioruz annoz fm somniū pharaonis quoz ꝓsagiū ꝓsiliuz dedit ipi regi pharaoni.vt in ānis fertilitatis repone ret uaximam quātitatē frumēti ad puidendum sterilitati seu penurie venture vt hī Gen. xli. Quo facto mirabiliter glorificatus ē deus ex ꝓsilio ⁊ puidētia sancti illius. Sic scūs Daniel prius3 declarauit regi nabuchodonosor terribilem sniam ei imminētem fm somniū eius dixit Placeat tibi o rex ꝓsiliū meū ⁊ peccata tua elēosinis redime. Dan.nij. Quib⁹ pactis dilata est sntia p annū quā postea incurrit p superbiaz. Ex ex ꝓsilio ⁊ oratōne daniel ifra tps statutū sue mutatōis in aīal brutū fm apparētiā reducebat ali

qñ ad sensum ꝓprium.⁊ deflens peccatū suum reuertēs ad statū pristinum repositus est ī regno suo.⁊ inde glificatus est deus ex cōsilio ⁊ adiutorio danielis. Sic ⁊ scūs nathan ꝓphēta.ij.Reg.i.Consulens bersabee vt postularet a dauid regnū p filio suo salomone. ne adonias ipum regnum vsurparet cū ꝓsilio cōplicū suoz Quato cōsilio a dauid regnum filio obtinuit.destructo ꝓsilio ⁊ coniuratōne adonie cum suis.Et sic glorificatus est deus. Significat autem bersabee ecclesiam vxorē dauid.i.xpi que edocta a spūsancto ⁊ cōsilio eius directa.postulat a xpo regnum eternum.p vero filio suo quolibet.s.iusto timēs ne ei auferatur ab adonia.id est a diabolo cū satellitib⁹ suis.quo obtento glorificat deus in cōsilio sanctorum.destruens per eum ꝓsilia malignoruz sicut destruxit per Chusi amicum Dauid consiliū achitophel quod erat contra bonum populi.qui achitophel erat tāte reputatōis ī cōsilijs q omnes homīes ad eum recurrerēt sicut ad deum.ij.Reg.xvi.Et hoc in figuraz ad significandum q consilia principum tirannoz philosophoruz ⁊ demonū.ex quib⁹ intendebāt populum dei subuertere. Visitauit deus p amicos suos.s.apostoloruz.martirum.⁊ doctoruū. Juxta illud Job.xij. Adducit.s. deus cōsiliarios in stultū finem. Sic ⁊ phariseoz qui abire ⁊ consilium fecerūt cum saduceis vt caperent eum in sermone.s.iesum confusi sunt ⁊ deus glorificat⁹ est. Mat.xxij.

Est autē sciēdum .§.iii

q triplex est genus consilij

Primum est consilium internale. quod ds sibi ipi infert.

Secundum est consilium particulare.quod quis alteri affert.

Tertiū est ꝓsilium generale.qđ quis cōmūitati confert.

Consiliū primū.s.internale est qđ quis facit in semetipo.cum.viz aliquid occurrit agēdum dubiū. inuestigat rō si illud ē bonū vel malū.et si bonū quib⁹ medijs sit vtendū.adducendo diuersa exēpla in se.quib⁹ possit illud iudicari bonuz vel malū.Et de hoc dicitur sine ꝓsilio nihil facias.⁊ post factū nō penitebis Eccle.xxxij. Qđ intelligit venerabilis cassianus de ꝓsilio interiori.Et salomō ꝓuer.xij.ait. Astut⁹.i. prudēs oīa facit cuz ꝓsilio ⁊ intelligit oīa.s.que sunt dubia vbi ꝓsiliū exigit. Nā de certis ⁊ necessarijs simpliciter vel ex suppositōe alicuius finis nō oportet ꝓsiliari.quia tatō absq inquisitōe que prius ad cōsilium.subito iudicat illud agendum. Nō ei oportet eū qui vult viuere ꝓsiliari.sed doz comedere.q hoc necessariū est ⁊ certū. Et similiter qui vult saluari non oportet consiliari de obseruan

dis ꝓceptis q hoc certū ⁊ necessariū est. Juxta illud Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi ꝛua mādata. Nec optet vti velocitate seu ꝓcipitatōne. ꝫ magis maturitate. Ulñ calixtus papa. Non ꝓcipitemus inquit ꝯsilia ⁊ opa nostra. Nos enī tēpore egemus vt maturius quid agamus. dist. l. ponderet Et aresi in libro etbic. Optet quidem tarde ꝯsiliari. velociter aūt exequi ꝯsiliata. Non solum aūt ꝯsilio mentis inuestigādū est. si opus agendū sit bonū vel malū. sed etiā quod ē bonuz vel melius. vt melius eligatur cessante ipedimēto. Uerbi gra. Cum inquirit quis in seipō. vtrū debeat mrimoniū ꝛtrahere vel solutum manere ꝯsideret bona vel mala. grauamina vel leuamīa que inde sibi ꝓuenire pñt. Nam vxorem ducēdo. si ipa erit vana vel iracūda. male sibi bēbit ⁊ parum quietis. vt ewñ dr Eccle. xxv. Nōē ira super irā mulieris. ⁊ nō est malicia super maliciam viri. Oportet etiam te sollicitari quomō ei placeas ⁊ diuisus eris. Sed ⁊ de expensis ornamētorū eius ⁊ gubernatōe familie. puidere tibi necessarium erit. ⁊ pax tempis valebis deo vacare. Quz si solutus remanes tui sole cure incūbis. ꝓtētiones ⁊ querelas mulierū vitabis. Suspitōnibus multis carebis. ⁊ quod deo ē placitum poterīz facere ⁊ meritū augere. Primū igitur. s. mrimōiū ⁊ si bonū sit. fm tamē. s. cōtinētia virginal' melius. Ulñ apls. i. Cor. vij. Si nupſit virgo bene facit. ⁊ si nō nupſit melius facit. Uelz q nō oēs capiūt verbum. Si quis vidz ꝓtinere non posse melius sibi ē mrimoniū ꝛtrahere. Ulñ apls i dicto c. Veli⁹ est nubere q vri. i. diuersis vicijs carnalibz incēdi Secūm ꝯsilium est ꝓticulare qđ alter exhibet alteri. Cum enī quis non est sufficiens sibi ad consilium capiendū circa agenda ab alio cōsilium accipere debet. Quinimo circa propriam viam ⁊ obscura pertinētia ad conscientiaz sibi credere non debet. sed cōsiliari cum peritis ⁊ bonis vel ex libris doctoꝝ. Unde Thobie. iiij. dr Consilium a sapiente semper inquire. Dicit aūt quis sapiens. dupl'r. Uno modo fm quid. alio modo simpl'r. Sapiens fm quid dicitur qui bene iudicat de fine alicuius artis vel mīstri. et de bis que ducūt ad illū finem. Et sic dr sapiēs medicus qui bene iudicat ⁊ de sanitate ⁊ de medicinis ꝓferētibz eam. Et sapiens negociator dr qui bñ iudicat de lucro acquiredo ⁊ de medijs ad ipsum. ⁊ sic de alijs. Sed sapiens simpl'r dicit qui bñ iudicat de vltimo fine totius vite hūane qđ est deus. ⁊ de perducētibz ad eum. Et hic est ꝛe sapiēs ⁊ ꝛtuosus. Quia igit Thobias dicit. A sapiente sine alia additōe primo ⁊ principl'r ꝯsilium querendum est a virtuoso etiam a sapienti id est docto in factis conscientie. Necz em a medico q̄is querit consilium videlicet de negociatione. sed a docto negociatore Nec a negociatore de medicinalibus sed a perito medico. ⁊ sic de alijs. Multo magis de pertinentibus ad animaz Ubi sunt maiora dubia ⁊ magis periculosa non debet quis indifferenter cōsilium querere a quibuscunqz sed virtuosis doctis ⁊ practicis. Unde Eccles. xxxvij. dicitur. A consiliario malo serua animam tuam. id est caue tibi. Et qui sint mali consiliarij a quibz cauendum sit quasi declarans dicit. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate et cum iniusto de iustitia. ⁊ cum muliere de bis q̄ emulatur. Cum timido de bello. Cum negociatore de traiectōe. Cum emptore de venditōe. Cū viro liuido de gratijs agēdis. Cum impio dr de pietate. Cum inhonesto de honestate. Cū seruo pigro de mlta opatōe. Nō attendas bis in omī cōsilio. Et ex hoc vltimo dicto patet q̄ locutō Ecclesi. est per ironiam quasi diceret. Cum ꝓdictis non bēas consilium. Et subdit. Cor boni cōsiliū stātue tibi. Nō est tibi alius plus illo Scien dum insuper q illud quod dicitur puer. ii. Ubi salus vbi multa consilia non sic intelligendum est quo ad incipientes bñ facere ⁊ simplices tanquz quis multoꝝ hoīm seu a multis dēat inquire re ꝯsiliū de directōe vite sue. Nā hoc faciens audiet diuersa cōsilia ⁊ aliqū sibi ꝛtraria. Unde ī mente sua confundetur nesciēs quid magis seqtur. Sed vnum vel paucissimos assumat ī quo causam habeat ꝯfidendi. vt quia bonus ⁊ practicus. ⁊ qui cognoscit eius ꝯditōes. Unde melius potest ꝯsulere. Sicut medicus qui diu habuit curā alicuius ⁊ scit complexionem ⁊ accidēria ei⁹ vtilius pōt mederi. nec multum laudatur hoc se pe variare medicum. Unde vulgari. puer. dicit. Quāte mutate tāte cadute. Multa igit ꝯsilia q̄ renda sunt ab insipientibz ⁊ simplicibz. sed nō a multis sed ab vno de multis agendis. Unō Ecclē. vi. dicitur. Multi sint tibi pacifici. Cōsiliarij autem vnus de mille. Consilium tamen qđ manifeste apparet bonum a quocūqz det. nunqz dēt ꝓtemni vel respui etiam a sapiētibz. Ulñ ⁊ moyses sanctissim⁹ ⁊ sapiētissimus ꝯsiliū quod dedit sibi ietro socer suus gētilis in audiēdis causis populi. vt. s. magis arduas audiret ⁊ expediret ⁊ ad alias audiendas cōstitueret sibi adiutores vt p̄seuerare possz ⁊ nō stulto labore consumeret. audiuit illud ⁊ seruauit Notandum insuper q̄ cum quis fideliter ꝯsulit doctos ⁊ practicos. saltem ꝓpetenter in illa materia nō tenet illi cui cōsulit si inde malum ei eueniat. ⁊ paruz vel nihil peccat. quia liber est ad sequendum illud vel nō sequendum. Unde de re. iu. li. vi. Nullus ex cōsilio alterius obligatur. nisi fuerit fraudulētum Sed si intendit decipere seu aduertenter dat sibi malum consilium. peccat grauiter ⁊ tenet de omni damno quod inde secutum est ꝓpter illō consilium. si alias non fuisset secutum. Si quis

etiam poneret se ad cōsulendum in materia de q̄ non haberet peritiam vt in medicina. in iure. i facti consciē. ⁊ hmōi non esset immunis a pctō. Unde balaam postq̄ non valuit maledicere populum dei vt inde mala haberet deo impediēte dixit finaliter balach regi moabitaruz. q̄ ad hoc vocauerat eum. Pergens ad populum meum. dabo tibi consilium Numeri. xxiij. Et hoc fuit malum consilium. vt. s. mitteret feminas moabitides pulcras ⁊ ornatas ad castra isrl' vt forni cantes cum eis israelite incurrerēt irā dei. Qđ ⁊ factum est. Sed de illo malo consilio punit⁹ est cum moabitis ipo interfecto Tertium gen⁹ cōsilij ē quod fit in ꝯmunitatibꝫ ⁊ vniuersitatibus. Nec enim bene potest regi aliqua ciuitas l vniuersitas absq̄ consilio Unde omni tempore mundi principes ⁊ rectores ciuitatum vsi sunt consilijs ⁊ fideles ⁊ infideles. Nā ⁊ Salomon sapiētissimus ꝯsiliarios habuit. quoꝝ cōsilium quia roboam filius eius reliquit, magnam ptē regni amisit. ij. paral'. x. c. Et Nabuchodonosor supbissimus cum maioribꝫ natu ⁊ ducibus habuit misterium consilij sui. de eo quod agere volebat. vt haberur Judith. ij. Sed ⁊ romani infideles idolatre possederunt omnem locum consilio suo ⁊ patiētia. locaq̄ que longe erant valde ab eis vt habetur. i. Macha. viij. Apostoli quoq̄ ad sedandum dissensionem exortaꝫ inter paulum ⁊ barnabam ⁊ fideles conuersos ex iudaismo circa obseruatōem legalium ꝙuenerūt in vnum. ⁊ cōmuni consilio decreuerūt quid eēt agendum vt habetur Actuum. xv. Et ob hoc instituta sunt ab eccia concilia ⁊ generalia ⁊ prouncialia celebrari. vt de communi consilio ibi habito ꝙuideretur saluti fidelium. vt patet dist. xv. per totum. Facilius nanq̄ inuenitur q̄ a pluribus senioribus queritur Uerus autem reprmissor dns ait. Si duo ex vobis vel tres conuenerīt ꝛc. di. xx. c. vl.

Debent autem .§. iiii.

huiusmodi concilia generalia tria in se hre Primo occultatōem tractatoꝝ. Secundo intētōem rectam determinandorum. Tertio executōnem diffinitorum Quantū ad primum sciendū q̄ ea que tractant in cōsilijs alicuius ciuitat' vl vniuersitatis. cōmuniter debent esse alijs occultandum tractantur. alias scandala plurima ꝙtingere pōt. Unū ꝓuer. xi. dr. Qui fidelis est celat amicum missum. Unde narrat Ualerius maxim⁹. q̄ cum eēt de more romanoꝝ vt prēs possent filios suos puulos ducere secū in ꝯsilium. accidit sel. vt cum quidā ex ciuibꝫ duxiss filiū suū puulū in ꝯsilium. ⁊ fuisset ibi decretuz vt quod ibi tractatum fuerat sub secreto remaneret Reuertentem ad domū interrogauit curiosa mater ei⁹ qđ iqi tractatum esset. Cūq̄ ille rndisset q̄ posituz fuisset sub secreto cepit mater ipa blādirijs ⁊ minis ipm cogere ad manifestādū ꝯsiliū. Qđ puuenissim⁹ puer vt dilaret mris importunitatē ⁊ tractatū in ꝯsilio occultū fuaret officioso mēdacio vsus est. dicēs ibi fuisse tractatū q̄ q̄libet vir posset duas hre vxores. Qđ illa credēs alijs matronis manifestauit. Quare diuulgata p vrbez ꝙuenientes mulieres plime q̄dā die ad locū cōsilij accesserūt. postulātes a senatu tāq̄ equū ⁊ ipsas duos posse accipe viros. er quo in ꝯsilio decretum fuerat viros accipe duas vxores. Qđ illi admirātes vñ hoc ꝓcesserit cum de hmōi nlla fuisset facta mētio. sup hoc inquirētes inuenerūt hoc ꝓcessisse ex astutia illius pueri talia referentis. Ut ad occultādū ꝯsilia statuerūt nllm amplius puer introduci nisi illū tm. qui ita caute sciret occultare secretū. Ualde ergo male faciunt q̄ talia reuelāt que in secreto ponunt ⁊ q̄ q̄rūt ab eis Secdo dīt ꝯsiliarij hre rectam intētōnem in determinandis. vt nō passione ducant' ad cōplacēdū vel displicēdū his qui ꝓponūt ea q̄ suis ad bonum cōmunitatis vel ctraria. vt nō declinent a regula rōnis. Unū ⁊ ipa ꝙgregatō facta ꝓ ꝯsilio hūdo ꝯcilium dr a cōi vicz intētōne dictū eo q̄ intuitum mētis oēm in vnū dirigant. s. ad querēdn bonum cōe. Uel ꝯsiliū quasi cōsidium d. in. l. litera trāseunte. q̄ simul dīt sedere. id ē mēte quiescere ⁊ ab omibꝫ passionibꝫ liberi. Sm ꝯsiō. di. xv. c. i. Luz ergo tractat' in ꝯsilio aliqđ iniquum ctra ius dīnū naturale vel canonicū. nō pōt dici cōsiliū sed potius dr ꝯcilium. qđ signat supbiam. Et vt dr ꝓuer. xxi. Non ē ꝯsiliū ctra dnm. ⁊ ipm cōiter dissipat. Sicut patet in ꝯsilio iudeoꝝ quod fecerūt ctra xpm ad tractandum mortem ipius ne amitterent bona tpalia. er quo tamen secutū est vt amitterent ⁊ tpalia et spūalia. quā do. s. collegerunt pontifices ⁊ pharisei cōsiliū dicentes. Quid facimus q̄ hic hō ꝛc Joan. xi. Tertio dr id quod in consilio determinatur. rationabiliter executōni mandare alias frustra fierent consilia. Unde ⁊ Hester. i. c. dicitur q̄ septem sapientes ex more regio semp aderant regi Assuero. scientes leges ac iura maiorum illorum faciebat cuncta consilio. Et hoc ē causa frequenter multorum malorum in regimine tempꝝali ⁊ spirituali. quia que cōmūi consilio determinantur non obseruantur. Unde Josephus ⁊ Azarias. quia non seruauerunt quod fuerat determinatum. s. vt non exirent in prelium contra inimicos. debellati fuerūt occisi duobꝫ milibus de exercitu suo. Et hoc quia sine consilio exierunt in preliuz vt habetur. i. machabeorum capitulo quinto

¶ Capitulum nonum de ꝓsensu.

Capitulū Nonum

Deinde considerā dū est de ꝓsensu. Et ꝓmo q̄ consensus ꝑtinet ad vtutē appetitiuaz q̄d patet ex hoc quod dicit dama. Q̄ si aliq̄s iudicet ⁊ non diligat non est snīa. i. ꝓsensus. Diligere aūt pertinet ad appetitiuā seu volūtatem. Pro cui declaratiōe dicit. b. Tho. i. ij. q. xv. arti. i. Q̄ ꝓsentire importat applicatōem sensus ad aliquid. Est aūt ꝓprium sensus quod est cognoscimus rez̄ presentium. Vis em̄ imaginatiua apprehensiua est similitudinū corpaliū etiam rebꝰ absentibꝰ quaꝝ sunt similitudines. Intellectus aūt est apl̄hensiuus vniuersaliū rōnum quas potest apl̄hendere indifferēter ⁊ absentibus ⁊ pn̄tibꝰ singularibꝰ Et q̄ actus appetitie virtutis est quedam inclinatō ad rem ipam ꝑm quādam similitudinē. ipa applicatio appetitiue virtuꝭ ad rem ipam ꝑm qđ ei inhęret accipit nomen sensus quasi experientiam quandam sumēs de re cui inhęret inc̄ztum ꝓplaceat sibi in ea. vñ Sapie. i. dr. Sentite de dño in bonitate Et ꝑm hoc consentire est actus appetitiue virtuꝭ cuius em̄ sentire ꝓprie dem̄ ptineat ad potentiā apprehensiuam. tamē ꝑm similitudinem cuiuslibz experientie ptinet ad appetitiuā. Q̄ aūt Auguſt. super Geñ. attribuit consensum rōi. accipit ibi ratōem ꝑm q̄ in ea includitur volūtas. Differentia em̄ est inter assentire ⁊ consentire. Nam assentire est quasi ad aliud sentire ⁊ sic importat quādam distantiam ad id cui assentit. Sed cōsentire est simul sentire ⁊ sic importat quādam ꝓiūctōem ad id cui cōsentit. Et ideo volūtas cui tendere ad ipam rem magis dicitur consentire. Intellectus autem cuius opatō nō est ꝑm motum ad rem ꝫ potius ecōuerso. magis ꝓprie dicitur assentire cui vnum ponatur ꝓ alio. Nō autem ꝓprie consensus est in brutis animalibꝰ. Et ratō est ꝑm. b. Thomam vbi supra. arti. ij. q̄ ꝓsensus importat applicatōem appetitiui motus ad aliquid agendum. in cuius potestate est appetitiuus motus. Bruta aūt non bñt in sui potestate appetitiuuz motū. ꝫ talis motus est eis ex instinctu nature. Appetit quidem brutum hoc vel illud ꝫ non applicat motum appetitiuū Cū est in eo determinatō appetitus ad aliq̄d passiue tantum nō actiue. quod requirit ad ꝓsensuz put est in homīe. Unde ⁊ dama. dicit q̄ p̄ iudicium homo disponit ⁊ amat quod ex cōsilio iudicatum est. qđ vocatur sententia id est consensus. Hoc autem non reperitur in brutis. Executio enim opis in eis est ex impetuoso appetitu.

Consensus de .ij. i

quibꝰ sit ⁊ in quo differat ab electōe. Et q̄ztum ad primum no. ꝑm. b. Tho. vbi supra. arti. iij. q̄ ꝓsensus est tantum de his q̄ sunt ad finez qđ sic declarat. Consensus nomīat applicatōem appetitiui motus ad aliquid p̄existens in potestate applicantis. In ordine autem agibiliū. Primo quidem oportet sumere apl̄hensionem finꝭ deinde appetitum finis. deinde cōsilium de his que sunt ad finem. deinde appetitus eorum q̄ que sunt ad finem. appetitus aūt in vltimum finem intendit naturalr. Unde applicatio motus appetitiui in finem apprehensum nō habet ratōnē consensus. ꝫ simplicis volūtatis. Ea autez que sunt post vltimum finem inc̄ztum sunt ad finē sub consilio cadunt. ⁊ sic de eis potest esse cōsensus inc̄ztuz motus appetitiuus applicat ad id quod ex consilio iudicatum est. Motus autem appetitiuus in finem non applicat consilio. sed magis consilium ipi. quia cōsilium presupposit appetitum finis Sed appetitus eoꝝ q̄ que sunt ad finem presupponit determinatiōem consilij. Et ideo applicatō appetitiui motus ad determinationem consilij ꝓprie est consensus Unde cū cōsilium non sit nisi de his que sunt ad finē. cōsensus etiam ꝓprie loquendo non est nisi de his que sunt ad finem Differt aūt ab electōe consensus ꝑm Tho. vbi supra eo q̄ electō addit supra ꝓsensum quandam relatōem respectu eius cui aliquid preeligitur. ⁊ ideo post ꝓsensum ad huc remanet electō. Potest em̄ ꝓtingere q̄ p̄ cōsilium plura inueniātur ducentia in finem. q̄rum dum quodlibet placet in quolibet eoꝝ cōsentitur. Sed ex multis que placent vnum ꝑacipimus eligendo. Sed si inueniat vnum solū quod placeat non differt re consensus ⁊ electio sed ratōne tm̄ vt cōsensus dicat ꝑm q̄ placet ad agendum. electum autem ꝑm q̄ preferꝭ his que non placent. Unde ⁊ dama. dicit. q̄ post dispositionem quam vocauerat prius sententiam. i. consensum fit electō. Consensus ad agenda semper pertinet ad ratōnem superiorem. qđ sic ꝓbat. b. Tho. vbi supra arti. nū. Finalis sententia semper pertinet ad eū qui superior est ad quē pertinet iudicare de aliis. Quādiu enim iudicandum est restat quod ꝓponitur. nondum datur finalis sententia. Manifestum est autez q̄ superior ratio est que habet de omnibꝰ iudicare quia de sensibilibꝰ ꝓ rōem iudicamus inferiorē de his vero que ad rationes bñanas pertinēt iudicamus ꝑm rōnes dīnas que ptinent ad ratōnem superiorem. Et ideo q̄diu incertum ē an ꝑm rōnes dīnas res ita agatur vel non nullum iudicium rōnis habet rōem finalis snīe. Final autem sententia de agendis est consensus in actum. Et ideo consensus in actum pertinet ad superiorem ratōem ꝑm tamen q̄ in rōne includit volūtas vt dictum est supra Notandū etiaz ꝑm. b. Tho. vbi supra q̄ cōsensus ī electatōem

opis ptinet ad supiorem ratonem. sicut ⁊ cõsen sus in opus. Sed consensus in delectatõnẽ co gitatõnis ptinet ad rõem inferiorẽ sicut ad ipaz ptinet cogitare. Et tñ de hoc ꝑ̃o qõ est cogitare ł nõ cogitare inq̃tum cõsideraꝝ vt actio quedam habet iudicium supior ratio. ⁊ similiter de dele ctatõne consequente. Sed inq̃tum accipiꝝ vt ad actõem aliam ordinatum. puta ad consensuz in opus. sic pertinet ad inferiorem ratonem Et sic intelligitur qõ dicit Augu. sup Gene. q̃ cõ sensus in delectationem pertinet ad inferiorem ratõnem. Item ratio supior dicitur consentire non solum quia ꝑm rationes eternas semp mo ueat ad agendum sed etiã qz ꝑm ratões eternaꝝ nõ dissentit cum debet. Et dicitur iudicium ꝑm rõnes eternas seu diuinas. qz illud tale est ꝑm ł ꝓtra legem dinã seu mãdata dei

De cõsensu qui .§.II.

est actus voluntatis inquit ps. In domo di am bulauimus cum ꝙsensu psal.lnñ. Et ad hoc ex hortabatur ps dicens. Esto ꝙsentiens aduersa rio tuo dum es in via cum eo. Aduersarius iste ꝑm expositõem doctoꝝ est sermo dinus qui dici tur aduersarius quia aduersatur sensualitati et ꝙcupiscentiis nostris reprehendendo vicia Cui tunc consentimus cum ei obedimus. ⁊ sic a car cere infernali liberamur. Hoc autem facientes sancti dicere pñt verbũ ps. In domo dei am. cũ ꝙsensu. Vbi tria possunt annotari

¶ Primum est motus humane rationis. Ibi ambulauimus.

¶ Secundum est locus huius debite motõnis ibi. in domo dei

¶ Tertium est modus perfecte actõnis ibi cuz ꝙsensu

Quantum ad primum dicit saluator Joã. xv. Posui vos vt eatis. Cñ tota vita nta est qõ dam iter. Terminus huius itineris est duplex vicz bierlem celestis sursum que libera ẽ ab om ni miseria. ⁊ altera est babilon que deorsum ẽ. s. infernus plenus omni miseria. Ad alteram ista rum ambulamus motibꝫ seu actibꝫ rõis. Unde pueri qui non bñt vsum ratõis versus neutraz ambulant. ⁊ q̃ morientes in tali statu baptisa ti veniant ad supernam bierusalẽ. hoc non est ex aliquibꝫ actibꝫ eorum. sed supabundans meri tum xp̃i passionis. quod in baptismo erga eos operatur. Insuper ⁊ babentes vsum rõnis cum dormiunt ad neutram ciuitatẽ seu locũ pene vł gloríe tendũt. quia ligatus tũc est in eis vsus ra tionis. nec tũc merentur vel demerentur. Ex cũ quis rõne uti potest si ad malum vtł ea ambu lat versus infernũ. iuxta illud Sapiõnie. i. ca. Ambulabunt vt ceci. qz dño peccauerunt. Ceci autem ambulando in foueam cadũt. ⁊ sic pecca tores in infernum. Si autem quis rõe vtł ad bonum. versus supnam bierusalem ambulat ꝑ viam caritatis ad qõ hortabatur apls di. Ambu late in dilectõe. ad Ephe. v. ¶ Locus debiti mo tus rõis humane est eccia militans. Unde dicit psal. In domo dei ꝓout declarat Hiero. xxxij. q. i. omnibꝫ ꝙsideratis. Et qz domũ tuam decet sã ctitudo ait ps ad dñm. ideo extra illã domũ sũt numero ⁊ merito omnes infideles. merito autẽ extra ipam sunt mali xp̃iani. Unde dicit Hie ro. de pe. di. i. q̃ eccia non est habens maculã ne q̃ rugam. maculam. s. iniquitatis. rugam infi delitatis. Et ideo qui est aliqua sorde peccati pol lutus. de eccia dici non potest. Talis ergo ñ am bulat in domo dei sed in domo diaboli. i. imitati one malicie eius in qua quiescit ⁊ demuz in in ferno. vt dicere valeat. Infernus domus mea ẽ Job. xvij ¶ Quãtum ad tertium sciendum q̃ perfecta actio hominis vnde meritum ⁊ ꝑmiũ ac quirit est ꝙsensus in bonum. de quo loquit ps. hic cum dicit. Ambulauimus in domo dei cum consensu. Sed sciendum q̃ est triplex ꝙsensus bonus excludens triplicem malum consensum. Primus est intelligentie volũtaz. Secũs sñie veritatis. Tertius est modeste conformitatis

¶ Primus igit consensus est quãdo intellect⁹ ⁊ voluntas queniant in vnũ vt vicz quod intelli git intelligẽtia per fidem. voluntas illud velit o perari ꝑ amorem. Unde Aug. dicit q̃ credere ẽ cum assentõe cogitare. Cogitare ẽ actus intelligẽ tie siue rõnis. ⁊ assentire actus voluntatis. Et ł duo sunt tanq̃ vir ⁊ vxor. Intelligẽtia vxor est que materiã administrat generatõis filiorum. i ꝓductõis bonorum operum. Affectus autem tã q̃ vir formam ꝓstans ⁊ complemẽtum operuz iporum ꝑ dilectõem. De cõiugio spũali intelli gi potest illud Eccle. quod dicit. Beneplacitum est spũi suo ⁊ probatum coram deo ⁊ hominibꝫ. s. vir ⁊ mulier sibi consentientes. Eccle. xxv. Et ł bis etiam illud exponitur Matt. xviij. Si duo ex vobis ꝙsenserint super terram. de omi re quã petierint. fiet eis. Et ille est bonus consensus i quo ambulant qui sunt in domo dei. i. eccã ex cludens malorũ consensum qui fit a suggestiõe diaboli. De quo Thobie. iij. dicitur. Caue ne a liquando peccato consentias. Unde ⁊ Aug. di cit de pe. di. ij. sicut. q̃prima differentia peccati mortalis est cum in corde consentitur libidi. id est delectatõe cuiuscunq̃ peccati mortalis. Hoc figuratum est ꝑm ipm in puella mortua. sed ad huc in domo retẽta Matb. ix. Secũs ꝙsensus bonus est consentire sñie veritatis determinate ꝑ ecclesiam nec discrepari a cõmuni sentẽtia doc torum. ⁊ si aliquãdo ꝓprio intellectui aliud vi deatur. Unde apostolus ad Ro. xij. Nõ alta sa pientes sed humilibꝫ ꝙsentientes. Non solum

Capitulū Decimū

humilibꝫ ꝓsonis sed etiam humílibꝫ verbis et sententijs. ⁊ si intellectus clare non videat. Cuꝫ isto ꝯsensu ambulauerunt omnes qui in domo dei. s. eccīe habitauerūt. Mā ⁊ doctores vt hiero. Aug. ⁊ alij. ⁊ si in aliquibꝫ diuersa senserint ⁊ contraria. non tamen illa erant ad fidem ꝓtinētia l mores necessarios ad salutem. Jn hmōi ei ambulauerunt cum ꝯsensu. si bene intelligant verba eorum. cꝫuis aliquando videantur dissentire. Et hic consensus bonus excludit consensum hereticoꝝ qui cōueniunt in errore cōtra veritatē fidei ecclesiastice. Sicut ⁊ Paulus ante cōuersionem cōsentiebat iudeis persequētibꝫ fideles dicens Actu. xxij. Ego consentiebam ⁊ custodiebam vestimenta. s. lapidantium Stephanum. Et hi iufideles figurantur ꝑ vulpes sampsonis que sunt animalia multum maliciosa. habētia caudas colligatas insimul. sed facies cōtrarias sibi. Sic hæretici in materia erroris sui dissentiunt ⁊ aliqñ manifeste ⁊trarie sunt. Sed in cauda. i. in conclusione sue doctrine ꝯsentiūt ⁊ vniti sunt. s. in recedēdo a veritate fidei ¶ Tertius ꝯsensus bonus est conformitatis in moralibus Unde psal. ad dñm loquēs ait. Habitare facit vnanimes in domo. Cōsentiūt em̄ qui ambulāt in domo dei viuēdo vniformiter cꝫtum ad ea q̄ sunt necessaria ad salutem euitādo peccata. Et hic bonus consensus excludit consensum iniqꝫ de quibꝫ apls ad Ro. i. Digni sunt morte non solum qui faciunt sed etiam qui consentiūt facientibꝫ. Et. ij. q. i. notum dicitur. Facientem ⁊ cōsentientem par pena ꝯstringit ¶ Cōsensus aūt ad malum alterius potest intelligi triplr. Prio auctoritatiue cum. s. aliquis pstat auctoritatem ⁊ defensionem malefacienti. ⁊ hic cꝫto grauius peccat tanto maiori dz pena constringi. Unū. xi. q. iij. dicit Jsido. Qui ꝯsentit peccātibꝫ ⁊ ꝯsentit alium delinquentem. maledictus erit apud deum ⁊ homines ⁊ acrius coherceat cꝫ qui peccauit. Secō ꝯsentit quis coopatiue. De q̄ consensu dicit Jsid. e. q. Si quis alterius erroi cōsentit sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandū. Tertio modo cōsentit quis negligentiue. i. negligit corrigere delinquētem cum dēt. Unde ait dñs. Recedite ⁊ exite inde. ⁊ immūdum ne tetigeritis Jsa. lij. Sup quibꝫ verbis dicit Aug. Hoc est iñ exire ⁊ immūdū nō tangere. voluntate non ꝯsentire. ⁊ ore nō peccare. xxiij q. iij. recedite. Nam ſm re. iuē. in vi. Qui tacet ꝯsentire vid̄r cum. s. pōt ⁊ dz reprehendere. Hic tñ minori pena ꝯstringitur cꝫ peccans

De imperio volūtatis Caplm decimuz

Demū vidēdum ē de actibꝫ imperis a voluntate. Ubi primo sciendum q̄ imperare est actus rationis. ꝑsupposito tñ actu volūtatis. ſm beatū Tho. i. ij. q. xvij. Unde ⁊ phūs dicit q̄ appetitiuum obedit rōni. ex quo sequitur q̄ rōis est imperare. Est autem actus rōnis imperare essentialiter. Jmperās em̄ ordinat euꝫ cui impat ad aliquid agendum intimando vel denūciādo. Sic autem ordinare per modum cuiusdam intimationis est rationis. Sed ratō potest aliquid intimare vel denunciare dupliciter. Uno mō absolute. que quidem intimatio exprimit̄ p verbum indicatiui modi. Sicut si aliquis alicui dicat hoc tibi faciendum est. Secūdo modo rō intimat aliquid alicui mouēdo ipm̄ ad hoc. Et talis intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi puta cum alicui dicit. Fac hoc. Primū autem mouēs in viribꝫ anime ad exercitium actus est voluntas vt supradictum est. Cum igit̄ ſm mouens non moueat nisi in virtute primi mouentis. sequitur q̄ ipm̄ q̄ ratio mouet imperando. fit ei ex virtute volūtatis. Uñ relinquitur q̄ imperare sit actus rationis ꝑsupposito actu volūtatis. in cuius virtute ratio mouet per imperium ad exercitium actus ¶ Et nota ſm. b. Tho. vbi supra q̄ radix libertatis ē volūtas. sicut subiectū sed ratio sicut causa est libertatis. Ex hoc enī voluntas potest libere ad diuersa ferri. q̄ ratio pōt habere diuersas ꝯceptōes boni. Et ideo philosophi diffinierūt liberum arbitrium q̄ est liberuz de rōne indicium. quasi ratio sit causa libertatis. Ex his sequitur q̄ imperare ꝓprie non conuenit brutis. Nā nihil aliud est imperare vt dictū est cꝫ ordinare aliquem ad aliquid agendum. Ordinare autem est actus ꝓprius rōnis. qua carēt animalia bruta. Et cꝫuis per imperium fiat impetus ad opus. nō tamen per hoc bruta dicī pōt habere impium. quia habent impetum ad opus nam omnes faciunt impetum ad opus p ordiationem rōnis vnde in eis talis appetitus habet ratōnem imperij. Sed bruta hoc faciūt ex ĩstinctu nature. q̄ stati appetitus eoꝝ apꝓhensoꝝ nenti vel incōuenīēti naturaliter mouet ad p secutōem vel fugam.

Imperium pre .ſ.i.

cedit vsum. ⁊ est vnus actus tm̄. Quod sic probat beatus Thomas vbi supra arti. iij. Usus eius quod est ad finem ſm q̄ est in ratōe referēte ipm̄ in finem precedit electōem vt supradictuz est. Uñ multo magꝭ ꝓcedit impiū. Sz vsus eiusquod est ad finem ſm qđ subditur potentie exercitiue sequit̄ impium. eo q̄ vsus vētis ꝯiunct̄ est cū actu eius quo quis vtit̄. Non em̄ vtit̄ aliquis baculo antecꝫ aliquo modo opet̄ per baculum. Jmperium autem non est simul cum actu eius cui imperatur. Sed naturaliter prius etiā est imperium cꝫ impio obediatur. ⁊ aliquando

ē pri⁹ tempore. Et sic pz q̄ impium est prius q̄z vsus. Unde Damasce. dicit q̄ impetus ad op⁹ quod fit per imperium precedit vsum. Posti de terminatōem eñ consilij que est iudicium rōnis voluntas eligit. ⁊ post electōem ratio impat ei p quod agendum est quod eligitur. ⁊ tūc demum voluntas alicuius incipit vti exequēdo impiuz rōnis. quandoq̄z quidem voluntas alteri⁹. cum aliquis imperat alteri. q̄ndoq̄z autem volūtas ipi⁹ impantis cum aliquis impat sibiipi Est autez impium vnus actus cum actu impato. Nichil eñ phibet vt dicit. b. Tho. vbi supra. ar. nō. aliq̄ esse ꝑm quod multa ⁊ ꝑm qđ vnum. Sicut aūt in genere rerum naturalium aliquod totum cōponitur ex materia ⁊ forma. vt homo ex aīa ⁊ corpore qui est vnum ens naturale. licet bēat multitudinem ptium. Ita etiam in humanis actibz actus inferioris potentie materialiter se habz ad actum superioris inq̄ntum inferior poſtia agit in virtute superioris mouētis ipam. Sic enim ⁊ actus mouētis primi. formaliter se habet ad actū instrumēti. Et sic pz q̄ impium ⁊ actus impat⁹ sunt vnus actus humanus sicut quoddā totuz sed est multa ꝑm partes. Nō enim vna potentia est mouens alteram. tunc actus eaꝝ sunt q̄dammodo vnus. Nam idez est actus mouētis ⁊ moti ꝑm phūm.

Extenditur aūt .§. II

ipsud imperium ad actum volūtatis ad actū rationis. ad actum appetitus sensitiui. ⁊ ad membra corporis. Non aūt ad actus aīme vegetabil⁹. Et de singulis horum vidēdū. Et q̄ actus voluntatis sit impatus pt̄ at sic. b. Tho. vbi supra arti. v. Omne quod est in potestate nra subiacz impio nostro. Sed actus volūtatis sunt maxie in potestate nostra Nam omnes actus nostri in tantum dicuntur esse in potestate nostra inq̄ntū sunt voluntarij Unde sequitur q̄ actus voluntatis imperentur a nobis. Patet idem etiam ex hoc quia vt dictum est impium nihil est aliud q̄z actus rōnis ordinātis cum quadā motōe ad aliquid agēdū. Manifestum est aūt q̄ rō pōt ordinare de actu volūtatis. Sicut eñ pōt iudicare q̄ bonum est aliquid velle, ita pōt ordinare impādo q̄ homo velit. Et sic patet q̄ actus volūtatis pōt esse imperatus. Et vt dicit Aug. cum aīm⁹ perfecte impat sibi vt velit tūc iā vult. Sz qđ aliq̄n imperet ⁊ non velit. hoc pringit ex hoc q̄ nō perfecte impat. Imperfectuz autem imperiū pringit ex hoc q̄ rō ex diuersis partibz mouetur ad iperandum vel nō imperādū. vnde fluctuat inter duo ⁊ non perfecte imperat. Item sicut in mēbris corporalibz quodlibet membrum operatur non sibi soli sed toti corpori. sicut oculus videt toti corpori. Ita in potentijs anime. Nam intellectus intelligit non solū sibi ꝫ oibz potentijs ⁊ voluntas vult non solum sibi sed omnibz potētijs. ⁊ ita homo imperat sibi actum voluntatis. inq̄ntum est intelligens ⁊ volens. Item cuz imperium sit actus rōnis ille actus imperatur q̄ subditur rationi. Primus autem volūtatis actus nō est ex ordinatōne rationis sed ex instinctu nature aut superioris cause. ⁊ ideo non oportet q̄ eatur in infinitum Imperatur etiam actus rationis. Dicit eñ Dama. q̄ homo libero arbitrio exquirit scrutatur iudicat ⁊ disponit. Et hi sunt actus rōnis. Pro cuius declaratōe dicit. b. Tho. vbi supra artic. vi. q̄ quia ratio supra seipam inflectitur sicut ordinat de actibz aliaꝝ potentiaꝝ. ita etiam ordinare potest de actu suo. Unde ⁊ actus suus potest etiam esse imperatus Sed attēdendum est q̄ actus rōnis potest cōsiderari dupliciter Uno modo q̄z tum ad exercitium actus. ⁊ sic actus rōnis semper imperari potest. sicut cum inducitur alicui q̄ intendat ⁊ ratiōe vtatur. Alio modo q̄z tum ad obiectum respectu cuius duo actus rationis attenduntur. Primo quidem vt veritatē circa aliquid apphendat. ⁊ hoc nō est in potestate nostra Hoc eñ contingit per virtutem alicuius luminis naturalis vel supernatural. Et iō q̄z tum ad hoc actus rationis non est in potestate nostra nec imperari potest. Alius autē actus rōis est dum bis que apprehendit assentit. Si igitur sint talia apprehensa quibz naturaliter intellectus assentiat sicut prima principia. assensus talium vel dissensus non est in potestate nostra. sz in ordine nature. ⁊ ideo, ppie loquendo nec iperio subiacent Sunt autem quedam alia apphēsa que non ita cōuincunt intellectum quī possit dissentire vel assentire. vel saltem assensuz vel dissensum suspendere, ꝓpter aliquam causaz. Et in talibz assensus ipe ⁊ dissensus ī potestate nostra cadit ⁊ sub imperio est. Imperatur etiam appetitus sensitiuus. ⁊ subiacet imperio rōnis. sed nō totaliter. Quod sic declarat. b. Thomā. vbi supra artic. vij. Appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo. qui dicitur voluntas quia appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis non autem voluntas. Omnis autem act⁹ virtutis vtentis organo corpali dependet non solū ex potentia anime sed etiam ex corpalis orgāi dispositione. Sicut visio ex potentia visiua ⁊ qualitate oculi per quam iuuatur vel impedit. Ulī actus appetitus sensitiui non solum dependet ex vi appetitiua. sed etiam ex dispositōne corpis. Illud autem quod est ex parte potentie anīe. sequitur apprehensionem. Apprehensio autem imaginationis cum sit particularis. regulatur ad apprehensionem rationis que est vniuersalis sicut virtus actiua particularis. a virtute actiua vniuersali. Et ideo ex ista pte actus appetitus sensitiui

Capitulū Decimū

ſubiacet rōnis impio. Qualitas autem ꝛ diſpoſitio corpis non ſubiacet impio ratōnis. ꝛ ideo ex hac ꝑte impeditur ne appetitus ſenſitiui motus ſubdatur totaliꝛ imperio rōnis. ¶ Cōtingit etiam qñq; q motus appetitus ſenſitiui ſubito concitatur ad apprehenſionem imaginatōnis vel ſenſus. ꝛ tunc ille motus eſt ꝓter impium rōnis cuius potuiſſet impediri a rōe ſi preuidiſſz Vnde ꝛ pbūs dicit in primo polit. q ratio ꝓeſt cupiſcibili ꝛ irascibili non principatu deſpotico qui eſt dñi ad ſeruū. Sed principatu politico aut regali qui eſt ad liberos qui non totaliter ſubduntur imperio. Et ꝓpter hoc dicit apoſtol? Ro. vij. Non eñ quod volo bonū hoc ago. quia ſz vult non cupiſcere ꝛ tamē cupiſcit. Saltē quo ad p̄os mot? qō ꝓuenit ex diſpoſitiōe corporis per quam impedit appetitus ſenſitiu?. ne totaliter imperium rōnis ſequatur. Contigit etiam hoc ꝓpter ſubitum motum cupiſcētie Actus autem anime vegetabilis vt digestō. formatio corporis per generatōem ꝛ hmōi. nullo modo ſubiciuntur imperio rōnis. Quod ſic ꝓbat b. Tho. vbi ſupra arti. viij. Ratō impar q modū apprehenſiue virtutis. Cum autem omne ageꝫ aliquo modo appetat finem appetitus naturalis non ſequitur aliquam apprehenſionem ſicut appetitus animalis aut intellectiuus. Et ideo illi actus qui ꝓcedunt ab appetitu animali vel intellectiuo pñt a ratōne imperari. Non autez illi qui ꝓcedunt ab appetitu naturali. Huius añt ſunt actus anime vegetabilis. Vnde Gre. nicenus dicit q vocat naturale quod eſt generatiuuz et nutritiuū ꝛ hmōi nō ꝑſuadetur a ratōe ¶ Imperio rōnis mouentur membra corpis ad actus ſuos niſi coꝛ ꝛ membrum genitale. Quod ſicō declarat. b. Tho. vbi ſupra arti. ix. Oēbra corporis ſunt organa quedam potētiaꝝ anime. Vnde eo modo quo ſe habēt potētie aīe ad hoc q obediāt rōni. hoc modo ſe hñt ꝛ membra corpis. Quia igitur vires ſenſitiue ſubduntur imperio ratōnis nonautem vires naturales. Ideo omēs motus membroꝝ que mouentur a potentijs ſenſitiuis ſubduntur imperio ratōnis. Motus autem mēbrorum qui conſequuntur vires naturales nō ſubdunt imperio ratōis. ¶ Et nota q ſicut in his que ad intellectum ꝛ voluntatem pertinent primū inuenitur id quod eſt ſm naturā ex quo alia deriuant. ſicut a cognitōe principiorum naturaliter notorum cognitio cōcluſionum ꝛ a voluntate finis naturaliter deſiderati deriuat electio eorum que ſunt ad finem. Ita in motibꝰ corporalibꝰ principiū eſt ſm naturam. principium autem corporalis motus eſt a motu cordis. vnde motus cordis corpalis eſt ſm naturam non ſm voluntatem. Vnde Gre. nicenus dicit q ſicut generatiuum ꝛ nutritiuum nō obedit rōni. ita nec pulſatiuū quod eſt vitabile. Pulſatiuū añt appellat motum cordis qui manifeſtatur q venas pulſatiles ¶ De membro genitali dicit Aug. in xij. de ciui. dei. q hoc q motus genitalium membrorum non obediat ratōni. quia motus in eo inſurgunt eriam ſine voluntate hoīs. eſt ex pena peccati. vt. ſ. aīma ſue inobedientie ad deum in illo precipue membro penam patiatur per quod peccatum originale ad poſteros tranſmittitur. Sed pbūs in libro de cauſa mot? animalium aſſignat cauſam naturalem qr iſta duo membra ſcz coꝛ ꝛ pudendum non ſubiacent imperio rōnis. ex eo videlicet q vtrūq; horum eſt quaſi quoddam animal ſeparatum inq̄tuz eſt principium vite. Principium autem eſt virtute totum. Coꝛ enim principium eſt ſenſuuz. Et ex membro genitali exit virtus ſeminalis que ē virtute totum animal. et ideo habent ꝓprios motus naturaliꝛ. quia principia oꝑtet eſſe naturalia vt dictum eſt ſupra

Da imperium .§. iii

tuū puero tuo p̄s. Loquit? ꝓpheta ad dñm oās. Et pōt intelligi de triplici imperio.

Primū eſt impiū dīnale ꝛ reuerendum.
Secūm eſt impiū ꝑtale ꝛ diſcernendum
Tertiū eſt impiū internale ꝛ cuſtodiendum

Primum impium abſolute eſt dñi dei cui ſubiacent omnia. Vnde Mardochēus in oratione dicebat Heſter. xiij. Domine deus omnipotens in dīnone tua cuncta ſunt poſita. ꝛ non eſt q poſſit reſiſtere voluntati tue. Et Aug. Nihil i mūdo fit quod de illa aula celeſtis ꝛ eterni impatoris non egrediatur operatiue ſcz vel permiſſiue Nec tamen aliquid mali permitteret euenire i vniuerſo. niſi ex illo malo omnipotētia ꝛ boītas ſua eliceret maius bonum. Sicut ex crudelitate tirannoꝝ ꝛ rabie infidelium. elicita eſt patiētia ꝛ coꝛonatio martirum. Et ex errore hereticoꝝ doctrina radioſa doctoꝝ. Ante autez q̄ deus ipe carni noſtre eſſet vnitus multū rigide exercebat imperium tanq̄ ſpiritus qui ē aduerſus carnem ipi non parcens. Non ꝑmanebit inquit ſpūs meus in homine in eternum quia caro eſt Gene. vi. Vnde ꝛ diluuio deleuit omēm carnem exceptis reſeruatis in archa. Sodomitas in igne conſumpſit. Iſraelitas ꝑſtrauit ibi termo. Judeos in babilonia captiuauit. Propt quod dicebatur deus vlciſcens dominus ꝛ hīs furoꝛem vlciſcens dñs in hoſtes ſuos ꝛ iraſcens inimicis ſuis Naum. i. Sed poſtq̄ vnitus eſt carni noſtre per incarnatōnem ex his q̄ paſſus ē didicit compati infirmitatibꝰ noſtris. Et hoc ē quod ꝓpheta petit cum dicit. Da imperium tuum puero tuo. Hoc eſt petere incarnari vt ipſe mitius incarnatus agat ꝛ clementius erga ge-

nus humanum. Nam subito ab initio sue conceptõnis datum est sibi imperium vniuersi. vt in nomine eius omne genu flectat Multiplicabitur eius imperium Inquit Ysa. ix. ca. de ipso ꝓpo loquẽs puero nato in mõdo. Et ipe post resurrectõem dixit discipulis suis Data est mihi omnis ptãs in celo ⁊ in terra. Mat. vl. Non ꝙ tunc fuerit sibi data de nouo ꝫ tũc cepit manifestari potestas data vt dicit mgr in. iij. senten. Secũdum impium large sumpto isto vocabulo. importat quoddam dñium quod quis habet super aliquem vel aliquos. ex quo potest ipꝰ aliquid imperare seu ꝓcipere ⁊ illi tenent obedire Et sic pater habet imperiũ sup filios vt ei in licitis debeant obedire. Unde dicitur Deutero. xxi. Si genuerit homo filiũ ꝓtũacem ⁊ ꝓterunum q̃ non audiat ꝓris vel mris imperiũ ⁊ coꝛrectꝰ obedire ꝓtẽpserit accusatus ab eis seniorib⁹ ciuitatis. de sua inobedia ⁊ inordinata vita lapidari iubetur a ꝑplo. Sic ⁊ maritus imperiũ hz sup vxorem. ꝓcipue circa gubernatõem domus. Et ideo q̃ vasti regina vxor Assueri regis. a rege vocata noluit venire ad conuiuiũ suũ, de ꝙsilio sapientuz suoꝝ repudiata fuit ⁊ regno priuata. qui ꝫ cõsuluerunt ista de cã ne ꝙiuges persaꝝ atq̃ medorum quipenderẽt impia maritoꝝ. Hester. i. ca. Dñi quoq̃ tpales sibi subditis impant. Iuxta illud puer. viij. Per me principes imperant. Et multo magis reges in regnis suis. Cũ dixerunt decem tribꝰ roboã filio salomõis regnũ suscipiẽti post mortẽ ꝓris. Imminue de regno patris tui durissimo ⁊ de iugo grauissimo qõ ipo fuit nobis ⁊ seruiemus tibi. iij. Re. xij. c. Sacerdos quoq̃ impiũ dr hẽre sup oues sibi ꝓmissas ⁊ ille tenent obtpare in bis que ptinẽt ad salutem fideliu seu ad necessaria ad salutez. alias mortem anime incurrerẽt. Dicit enim Deut. xvij. a domiõ. Qui superbierit nolẽs obedire sacerdotis impio. moriet homo ille. Apls quoq̃ tbi tum discipulum suũ ep̃m admoner dicens. Argue cum omni impio. i. auctoritate oñsa ⁊ rigiditate. Quãuis enĩ vt dicit Sene. melius imperat qui remissius imperat Hoc vꝝ est ꝓparando remissionem ac nimiam seueritatẽ quã ꝓmuniter reꝓbant iura dĩna ⁊ humana. ⁊ natura ipsa male tolerat. Propter qõd dicit Cri. Melius est. i. minus malum hẽre deo reddere rõem ꝺ nimia miscda. q̃ de nimia seueritate. xxvij. q. vij. alligant. Nimia tñ remissio ⁊ multũ excessiua. nimis solet nocere subditis ꝓpter qõd dr Eccles. xlij. Melior est iniquitas viri q̃ mulier bñfaciens. Que auctoritas a quibusdã sic exponitur. Melior est seueritas prelati. ⁊ si cuz aliquali excessu q̃ nimia mollicies ⁊ remissio. ex qua subditis bñfacere videatur. Verum ex dis imperijs nullus apparellari consueuit imperator, nisi ille qui tenet monarchiam mõdi ⁊ preest omibus in tpalibꝰ. Ut dñ Hiero. In apibꝰ princeps vnꝰ est. Grues vnam sequuntur ordine iteraro Imperator vnus. vij. q. i. in apibꝰ. Talis dignitas imperialis primo videt fuisse in gente assiriorũ vt in nabuchodonosor ⁊ assuero. Deiñ in medis ⁊ persis sub ciro ⁊ dario ⁊ quibusdam alijs. Exide in grecis sub alexandro magno. Demum in romanis quoꝝ primus imperator Julius cesar fuit. Et sub eius successore Octauiano natꝰ est ꝑps Et sub tiberio baptisatus ⁊ crucifixus Lu. iij. Sed ꝙsiderans ꝑplexta q̃ imperatores ⁊ quicũq̃ rectores qui non sunt serui dei. quales sunt infideles omnes. multa mala oppssiones et ꝓsecutõnes cruciatus ⁊ occisiones inferunt fuis dei. vt ꝓz de imperatoribꝰ infidelibꝰ Diocleciano Maximiano. Decio. Nerone ⁊ alijs paganis. Juliano apostata. Cõstãtio hæretico ⁊ alijs plurimis. ideo petit psal. Impium suum. i. dignitatem siue imperialem siue regalem siue qualemcunq̃ presidentiam dari puero suo id est seruo suo. Usitatum est cñ in scriptura seruum vocare puerum. vt illud Mat. viij. Puer meus iacet in domo paliticus. quem Lucas euange. appellat seruum Imperiũ autem ⁊ quecũq̃ prelatio dicitur imperium dei quia vt dicit aplus ad Ro. xiij. Omis potestas a dño deo est. ⁊ danie. iij. Sciant homines quia dominatur excelsus in regno hominum. ⁊ cuicũq̃ voluerit dabit illud. ⁊ Augu. primo de ciui. dei. Prouidẽtia dĩna regna ꝙstituuntur humana. Exaudita fuit oꝛõ ꝑplẽte predicta. s. da impium tuuz puero tuo. quando Constantinus imperator factus est christianus et seruus dei. Ex quo facto ecclesia dei fuit mirabiliter exaltata in tempalibꝰ et spiritualibus.

Est autez alia .§. IIII

dignitas in eccia seu in oꝛbe que añcedit dignitatem impialem vicz papatus. Quãuis enim vtraq̃ dignitas principium habuerit a cristo summo pontifice ⁊ summo imperatore. ut dr dis. x. Nñ idem mediator. Nonnamẽ ex equo se habent ⁊ de pari iste dignitates. ꝫ subalternatim ita q̃ imperator sit sub papa. Ad õñditur ratõe similitudine. ⁊ auctoritate. ¶ Rõe quidẽ q̃ vt dicit pbũs. xij. metha. Entia nolũt male disponi. Male autem vel min⁹ bñ disponerent si mẽbra vicz eccie seu fideles qui sũt nobilissima entia in mũdo per plures gubernarentur ex equo Nam frequẽter qõd vni placeret alteri displicez Et qõd vnus statueret alij destrueret. Sic de facto pluries ꝓgit qñ euenerũt ꝓtroversie inter papã ⁊ imperatorẽ. Nõ aũt dicẽdũ ẽ imperatorem eẽ sup papã sicut nec caro sup spũm. nec tpale sup spũale. Sz papa ẽ sup imperatorem. Unde

Capitulū Vndecimū

ꝛ primo.ſ.pet̄o dixit xp̄s. Paſce oues meas io. vl. Et iō ſi impator ouis xp̄i.i.fidel' eē deſiderat optet vt ſummo paſtori regimine ꝛ imperio ſe ſubditum fateat'.arg.ad hoc di.x.ſuſcitatus. In hm̄oi ſignum papa ꝯfirmat ꝛ conſecrat ſeu bñdicit impatorē. Dicit em̄ apl's ad hēb.viij.q̄ mīor a maiori bñdicit'. Inſup papa deponit impatorem cū ſubeſt cā. Sicut Innoc. depoſuit Federicum q̄ ñ poſſet ſi maior nō eēt. Par enim in parem nō hz imperiū.di.xxi.inferior. Trāſtulit quoq̄ papa impiū de grecis in frācos. ꝛ de francis ad alemanos. vt pz di.lxiij.adrianus quo ad primum. ꝛ in.c.ſequēti quo ad ſcām. Excōicat quoq̄ papa impatorē ſicut Innocē.pa. archadium impatorem excōicauit. Et ambroſius qui non erat papa theodoſiū magnū impatorem ab eccīa cū excoicatis excluſit diſt.xcvi.duo. Probatur ꝛ hoc ſimilitudine. Nam ꝛ eccīa militans imitatur inq̄tum poteſt triumphantē que ſub vno principe gubernat'.ſ.deo. Sic ꝛ decet eccleſiam.pñtem ſub vno pontifice ſummo regi et gubernari qui tamen non dr imperator, ſed ſummus paſtor ſeu papa.i.pater pēm vt nouerit ſe non quaſi tirannum dñari in clero ꝛ fideli populo ſed tanq̄ patrem oīm viſceroſo amore cūctos diligere ꝛ p poſſe iuuare. Compar' etiam he due dignitates ſoli et lune. papatus ſoli, qđ eſt luminare maius. ꝛ imperium lune quod eſt luminare minus vt in.c.ſolite de mai. ꝛ ob. Et ſicut ergo luna inferior eſt ꝛ lumen recipit a ſole Sic impator inferior eſt papa ꝛ lumē ſue ptātis ſuſcipit ab eo. Auctoritate idem pbat'. Di. em̄ Gelaſius papa Anaſtaſio impatori ſcribens. Duo quippe ſunt impator Auguſte quibꝫ pr̄incipaliter hic mūdus regitur. auctoritas ſacra pōtificum. ꝛ regalis ptās. in quibꝫ tanto grauius eſt pondus ſacerdotum q̄nto etiā p ipſ̄ regibus in dīno reddituri ſunt examine rōem. diſ.xcvi. duo. Hinc ꝛ Amb. in.e.c. Si ſublimitatez epa lem regum fulgori compes ꝛ pr̄incipum diademati. longe erit inferius q̄ ſi plumbi metallus ad auri fulgorem ꝯpes. Quippe cuz videas regum colla ꝛ pr̄incipum ſubmitti genibꝫ ſacerdotum ꝛ oſculata eoꝝ dextra. oratōibꝫ eorum credant ſe ꝯmuniri. Item Io. papa ad bonorium inquit. Si impator catholicus eſt filius eſt non pſul eccīe. Quod ad religionez ꝯpetit dicere ei ꝯpetit non docere. di.e. ſi impator. Unde ꝛ de eccleſiaſticis pſonis ꝛ rebꝫ nō ptinet ad eum diſponere niſi pſuadendo ꝛ conſulēdo. ar. ad hoc di. xcvi. bñ quidē. Si qua aūt diſpoſuerūt circa eccleſiaſtica intrñ ſunt valida inq̄tum eccīa approbauit. vt. xvij.q.nij. ſi quis ſuadēte. §. qui autez Habet itaq̄ papa vtrūq̄ gladiū. ſ. tpāle ꝛ ſpūalez Spūalem quidem vt excōmunicatōis ꝛ hm̄oi. quem vniuerſaliter ad omnes exercere valet. Temporalem aūt in terris eccīe per ſuos miniſtros exercet. In alijs aūt ciuitatibꝫ vnus in ſupplemētū defectus cum ad eum appellat'. vel alio modo. Et in hāc figuram dixerūt apli dño. Ecce gladij duo hic Luce.xxij.

Tertium imperiū .§.v

ſ.internale eſt in quolibet. Eſt em̄ volūtas tāq̄ regina ꝛ imperatrix actuū aliaꝝ potentiaꝝ ꝛ mēbroꝝ corpis. Et in hoc differt homo a brutis q̄ dñium hz actuū ſuoꝝ qđ illa non hñt. Unde ſeneca Alis tibi dem magnū imperium. Imperabiliſpi. Et hoc ſignatur.ſ.exercitiū huius impij rectum. in eo qđ dicit centurio xp̄o. Ego ſez hō ſub ptāte ꝯſtitutus ſum hñs ſub me milites. et dico huic vade ꝛ vadit. ꝛ alij veni ꝛ venit. ꝛ ſuo meo fac hoc ꝛ facit. Ubi innuitur imperiū volūtatis que eſt ſub dīno imperio ſuper triplex genus potentie.ſ.appetitiue cum dr. dico huic vade ꝛ vadit. Effectus em̄ volūtatis extendit ſe ad rem volitam ſeu amatam. Ecce apprehenſiue ſine interioris ſiue exterioris qđ notat' cum dr. ꝛ alio veni ꝛ venit. Per hūc em̄ quis intelligit inq̄tū applicat' ſub intellectu vt ſilitudo rei i ipſo ſenſu vel intellectu. Tertio executiue ſiue motiue in eo q̄ dr. ſeruo meo fac hoc ꝛ facit. Seruꝰ noſter eſt corpus in quo eſt vis motiua mēbrorum naturalī. Et hoc tunc facit qđ ſibi impat'. oſi membra mouet ꝛ operatur ſm rōem. Vel ſic. Dicit quis vade ꝛ vadit cum reſiſtit tēptatōnibus viciorꝫ. Tunc cñ recedūt ſaltem ne dñent'. Dicit alio veni ꝛ venit cum bonis inſpiratōnibus acquieſcit. optans ut veniant ꝛ pmaneant Seruus eſt corpus quod tūc facit quod ſibi dicit dñs ſp̄ūs cum caſtigat ꝛ mortificat ſe concupiſcentijs ſuis.

¶ Caplm vndecimum de vſu.

De vſu quod ſit a

ct' volūtat' pr̄ter diuerſ' diffinitōnibus ei'. Ubi ſciendū q̄ vſus rei alicuius ſm.b. Tho.i.ij.q.xvi. importat applicatōez illius rei ad aliquā operatōem. Unde ꝛ operatio ad quā applicamus rē aliquā dr vſus e'. Sicut equitare ē vſus equi ꝛ pcutere eſt vſus baculi. Ad operatōem aūt applicamus ꝛ pr̄incipia interiora agendi.ſ.ipas potētias aīme vel mēbra corporis vt intellectū ad intelligendū. ꝛ oculum ad videndū. ꝛ etiā res exteriores ſicut baculum ad pcutiendū. Sed manifeſtum eſt q̄ res exteriores nō applicamus ad aliquā operatōem niſi p pr̄incipia intrinſeca que ſunt potētie aīe vt habitus Potētiaꝝ aūt organa ſunt mēbra corpis. Oſſium eſt aūt.s. q̄ voluntas eſt que potētias aīe mouet ad actus ſuos. ꝛ hoc eſt applicare eas ad operatōem. Uñ manifeſtū eſt q̄ vti primo ꝛ pri

cipaliter est volūtatis tanq̄ primi mouētis rōis tanq̄ dirigentis. Sed aliarum potentiarū tāq̄ exequētiū que ꝓparant ad voluntatez a qua applicantur ad agendū sicut instrumēta ad principale agens. Actō aūt ꝓprie ñ attribuit insiko sed principali agenti sicut edificatō edificatori. non autem instrumēto

Sed pro maiori .ℌ.I

declaratōe dicit. b. Tho. in. i. sen. di. i. q. vti dicit tripl'r. Uno modo ꝓut nomiat quādā opatōnē fm q̄ dicimus vsum alicuius rei esse bonuz vel malum. Et fm hoc vīōr diffiniri ab Aug. cū dicit q̄ vti est aliquid assumere in facultatē volūtatis. i. vt vtens opetur de eo quo vtitur ad nutum voluntatis. Scdo modo dicit frequentiaz operatōnis. ⁊ sic vsus est idem q̄ consuetudo. ⁊ fm hoc diffinit victorinus q̄ vsus est actus de potētia frequenter elicitus. Et Isi. Paruū vsū lex ⁊ ratio vincat, di. xi. c. i. Tertio modo dicitur vti respectu eoꝝ que ordinantur ad finem. Et sic sumitur hic cum distinguit contra frui. Et diffinitur ab Aug. q̄ vti est qō in vsum venerit referre ad id quo fruendum est. Ubi notandum q̄ totū hoc quod dr̄ id quod in vsum venerit. ponitur loco vnius dictōnis, ⁊ est circumlocutio huius qō dico vtile qō est obiectū huius actus vti. Actus autem quenienter per suū obiectum diffinit. Id autem qō est ad finem īducitur ad finem per impiū volūtatis. Unde vti ē actus volūtatis que est vniuersalis motor viriū fm ordinem ad rōnem

Quibus rebus .ℌ.II

sit vtēdū dicēdū q̄ vnbilia sunt cēs create mū di. Opa nostra ⁊ pene tpales. q̄ hec oīa ī deuz dēmus referre vt in finem. Pro cui declaratōe dicit. b. Tho. vbi supra. q̄ quecūq̄ sunt bona non hūt bonitatē nisi inq̄tū accedūt ad similitudinem bonitatis dine. Ulū oportet q̄ cum bōitas sit ratō dilectōnis ⁊ desiderij q̄ oīa ament in ordine ad bonitatē primam. i. dinā. Dīe aūt qō bonū est a deo est. vnde que ab ipo ñ sunt nec querenda sunt nec vtendū est eis. Ulū nullo peccato vtēdū est. q̄ peccatū non ē a deo. Pena aūt a deo est. et ideo ea vtēdū est ⁊ ordināda in finē fm q̄ promouet meritū bonis ducēs eū in ꝓsideratōnem ꝓprie infirmitatis, ⁊ fm q̄ purgat peccata. Similiter ⁊ res mōi q̄ ab ipo sunt eis vtēdū est ī inq̄tū ꝓterūt ad dei cognitōz. oñdētes ei magnitudinē. vel inq̄tū sunt in subsidiū vite nre ordinate in deū. Q; ei dicāt create eē facte in odiuz ⁊ muscipulā pdibo insipiētiū. hoc est ex pte bonis inq̄tū abutant eis sistēdo in eis vt in fine ⁊ nō ex pte ipaꝝ creaturaꝝ. Similr opa nra que mala nō sunt ab ipo sunt ⁊ ꝓpter ipm facienda nō q̄ q̄libet opatōz opteat sp actualr referre in deuz, ꝫ sufficit q̄ habitualr ꝓstituat finem in deo siue voluntatis

Usus autē nō .ℌ.III

solū est in via ꝫ etiā in patria quo ad quedā. p cuius declaratōe di. b. Tho. vbi. s. q̄ vsus cum sit eoꝝ que sunt ad finē quedā sunt ptingētia finem ⁊ includētia ipm. ⁊ hec sunt que non repugnant pfectōi finis. sicut dispōnes materie manent cū forma substātiali. Et talū erit vsus in patria. Sicut pfectōes nales ⁊ septē dona spi ri. san. ⁊ alia que ex sua rōne impfectōnē ñ dicūt Quedā aūt sunt ad finē sicut distāria a fine. vt motus ⁊ hꝰ. ⁊ ista ꝓpter suā impfectōem ñ ꝓpatur finis. Et hoꝝ ñ erit vsus in ptria sicut pene actus fidei spei cibi ⁊ hꝰ. Differt aūt vsus dī in rebo creatis ab vsu nō in duobo. Primo q̄ deus vsum suū quo vtit rebo refert ad bonitatē suā. Nos aūt nō ad bonitatē nrām ꝫ ipi. Secundo q̄ nos referimus vsum nrm quo operamur circa creaturas ad vtilitatē nrām. Ipe vero nō ad vtilitatē suā ꝫ nrām. Primū ostendit mgr dī. i. in operibo misōe creatōnis ⁊ iusticie

Usus electōem sequit ⁊ pcedit executōnem opis. Ulū Dama. dicit q̄ post electōnē impetū facit ad opatōz ⁊ postea vtit. Ipam em̄ executiōnē opis pcedit motō. qua voluntas mouet ad exequēdū sequit aūt electōz. Et sic cū vsus ptineat ad pdictā motōem volūtatis est medium inter electōnē ⁊ executōz. que executō ptinet ad impiū vt dicet in se. c. Pro bꝰ maiori declaratōe di. Tho. i. tī. q. xvi. ar. ntī. q̄ volūtas habz duplicē habitudinē ad volitū. Una fm q̄ volitū est quodāmō in volūtate ꝓ quādā ꝓportōnē ad volitū. vū ⁊ res que sunt natal'r ꝓportionate ad aliquē finē dīr naturalr appetere illū finem Sz sic hēre finē est impfecte hēre ipm Secūdo habitudo volūtatis ad volitū est vt hēat ipm finē realr. ⁊ ꝫ est pfecte hēre ipm. Volitū aūt nō solum ē finis ꝫ etiā id qō est ad finē. Ultimū aūt qō ptinet ad primā habitudinē volūtatis ītuitū eius qō ē ad finē est electio. Ubi em̄ ꝓplet ꝓportio volūtatis vt pfecte velit id qō est ad finez sed vsus iā ptinet ad secūdam hītudinē volūtatis qua tēdit ad ꝓsequēdū rem volitā. Et sic pz q̄ vsus sequit electōem. Si tū accipiat vsus fm q̄ voluntas vtit potētia executiua mouēdo ipam Sed q̄ volūtas etiā quodāmō rōnē mouet ⁊ vtitur ea. pōt intelligi vsus eius q̄ est ad finē fm q̄ est in ꝓsideratōe rōis referētis ipm in finez. ⁊ hoc mō vsus pcedit electōz Ptē sciēdū fm. b. Tho. vbi. s. q̄ electio pcedit vsum si referant ad idē. nihil aūt phibet q̄ vsus vnius pcedit electōnē alterius. ⁊ q̄ actus volūtatis reflectunt sup seipos. In quolibet actu volūtatis pōt accipi ⁊

ꝓsensus ⁊ electio ⁊ usus. Vlt si dicaꝫ ꝙ voluntas ꝓsentit se eligere. ⁊ ꝓsentit se ꝓsentire ⁊ vtitur se ad ꝓsentiendum ⁊ eligendū. vt sp̄ ista actus ordinati ad id qđ est prius sint priores

¶ Caplm duodecimū de bonitate ⁊ malicia ipsorum humanorū actuum

De bonitate vel

malicia humanorū actuū. Primo no. ꝙ ly omnis actio inq̄ntū actio sit bona. s. in genere nature. ñ tñ in genere moris sed aliqua bona ⁊ aliqua mala. Vñ ip̄s Jo. iij. Omnis qui male agit odit lucē Et Mat. vij. Arbor mala fructus malos facit ⁊c Pro cuius declaratōe di. b. Tho. i. ij. q. xviij. ar. i. ꝙ de bono ⁊ malo in actōnib⁹ oportet loqui sicut de bono ⁊ malo ī rebus. eo ꝙ vnaquęq; res talem operatōem ꝓducit qualis est ipa. Jn rebus autem vnūquodq; tm̄ habet de bono q̄ntum hēt de esse. bonū em̄ ⁊ ens conuertūtur. Solus autē deus habet totam plenitudinē sui esse ꝑm aliquid vnum ⁊ simplex. Vnaquęq; autē res alia habz plenitudinem essendi sibi ꝙuenientē ꝑm diuersa. Unde in aliquibus ꝙngit ꝙ q̄ntum ad aliqd habent esse. ⁊ tñ q̄ntum ad plenitudinem essēdi sibi conuenientem ⁊ eis debitam deficit eis aliquid. Sicut ad plenitudinem esse humani req̄ritur ꝙ sit quoddam compositum ex aīa ⁊ corpe habens omnes potentias ⁊ instrumenta cognitionis et motus. Unde si aliquid horum deficiat alicui homini. deficit ei aliquid de plenitudine sui esse. Quātum igitur habet de esse tantum habet de bonitate Jnq̄ntum vero ei aliquid deficit de plenitudine essendi intantum deficit a bonitate ⁊ dicitur malum. Sicut homo cecus habz de bonitate ꝙ viuit ⁊ malum est ei ꝙ caret visu Si vero nihil haberet de entitate vel bōitate neq; bonum neq; malum dici posset. Sic igit̄ oīs actio inq̄ntum habet aliquid de esse intantuz habet de bonitate. Jnq̄ntum vero ei aliquid dēficit de plenitudine essendi que debetur actōi hūane intantum deficit de bonitate. ⁊ sic dr̄ mala. puta si deficiat ei vel determinata quantitas ꝑm rationem vel debitus locus vel aliquid huiusmodi.

¶ Et quod Dionisius dicit. ꝙ malum non agit nisi in virtute boni. Uerum est sed bonū illud est deficiens. Si em̄ nihil esset ibi de bono. nō esset ens neq; agere posset. Si nō eēt deficiēs nō eēt malū. Vñ ⁊ actō mala est quoddā bonuz deficiēs qđ ꝑm quid est bonū simplr autē maluz Jtē adulteriū qđ est quedā actō nō solū iportat ꝯmixtōnē maris ⁊ femine. Vñ q̄nq; sequit̄ generatio que bonū ē ꝑs etiā talē actōem inquātū caret ordine rōnis. ⁊ ꝑm hoc est mala actio.

Actio humana hz .§. I

bonitatē vel malicia ex obiecto. Vñ osee. ix. c. dr̄ de peccatoribus Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt. Fit autē bō abominabil ꝙ malicia sue actōis. Pro cuius declaratōe di. be. Tho. vbi. s. ar. ij. ꝙ bonū ⁊ malū actōis sicut ⁊ aliaꝫ rez attendit̄ ex plenitudine eēndi vel defectu ipi⁹ Primū autē qđ ad plenitudinē eēndi ptinere vidr̄ ē id qđ dat rei spēm. Sicut autē res naturalis hz spēm ex forma sua. ita actō hz spēm ex obiecto sicut et motus ex termino. ⁊ ideo sicut prima bōitas rei naturalis attendit̄ ex sua forma que dat ei spēm ita et prima bonitas actus moralis attendit̄ ex obiecto ꝙuenienti. Vñ etiā a quibuscūq; appellat̄ bonū ex genere. puta vti re sua. Et sicut in rebus naturalibus primū malū est. si res generata nō cōsequit̄ formā specificā. puta si non generet̄ bō. hz aliquid loco bouis. Jta primū malū in actōnib⁹ moralibus est. qđ est ex obiecto sicut accipe aliena Et dr̄ maluz ex genere. genere ꝑ spē accepto. eo modo loquēdo quo dicimus genus humanuz humanā spēm ¶ Ubi etiā no. ꝙ obiectū rōnis nō est materia ex qua. sed materia circa quam. ⁊ hz quodāmō rōnem forme inq̄ntū dat spēm Jtē ly res exteriores circa quas sunt actōnes hūane in se sunt bone. tñ inq̄ntum ꝯsiderāt̄ vt obiecta actionū ralium cum ñ hñt debitam ꝓportionem ad hanc vel illa determinatā actionez non hēnt rationem boni. Et quia similes hītus sibi⁹ actus reddunt. vt dicit ꝓbus in. ij. ethi. Sicut hīt⁹ bonus ⁊ malus differunt specie. vt ꝓdigalitas ⁊ liberalitas. Jta ⁊ actus bonus et malus differūt specie Quia em̄ differētie ꝑ se diuersificāt spēz cum differentia boni ⁊ mali circa obiectum considerata compet̄ ꝑ se ad rationē. s. ꝑm obiectum qđ obiectum est ei ꝙuenies vel inconueniens dicuntur em̄ actus humani vel morales ꝑm ꝙ sunt a ratione. Ideo bonum ⁊ maluz diuersifīcant speciem in actib⁹ moralibus Sicut etam̄ in naturalibus bonum quod est ꝑm naturam. et qđ est contra naturam. vt corpus viuum ⁊ corpus mortuū diuersificant speciem nature. Jta ī moralibus quod est ꝑm rationem vt bonum. et qđ ē contra rationem. vt malum. diuersificant spēz moris ꝑm. b. Thom̄. vbi supra. arti. v. ¶ Actio humana hz bonitatē vel malicia ex circūstantia ⁊ aliqñ spēm Pro cuius declaratōe di. Tho. vbi. s ar. iij. ꝙ in rebus naturalibus ñ inuenit̄ tota plenitudo que debet̄ rei ex forma spāli que dat spēm ꝫ multum supaddit̄ ex supuenientibus accidentibus. sicut in homine ex figura ⁊ colore et alijs huiusmodi. quorum si aliquid desit ad decētez habitudinem ꝙsequitur malum. ita est etiā in actōe. Nam plenitudo bonitatis nō tota consistit in sua spē sed aliquid addit̄ ei ex his que aduenium tanq̄ accidētia quedā. et hec sunt circūstantie debite. Unde si aliquid desit qđ ꝓtineat

ad circūstantias debitas erit actio mala. Sunt aūt circūstātie extra actōem. inq̄tum nō sunt ō essentia eius. tamen sunt in ipa velut quedā accidentia eius sicut accidentia que sunt i substātijs naturalibꝫ. Et sunt hmōi circumstātie vt accidentia per se seu ꝓpria. ⁊ ideo considerantur in doctrina morum. sicut in vnaquaq̄ arte considerantur accidentia ꝓpria. Et nota diligenter q̄ tunc circūstātia non solum auget maliciam in actu malo. ꝫ etiam mutat speciem illius act⁹. ⁊ si vicz consideratur illa circūstātia vt principalē ōdinio obiecti actōnis habens specialem ꝛpugnātiam ⁊ vt contrariam ordini ratōnis. puta ratio considerat vel ordinat seu ꝑsiderare potest et ordinare. ⁊ si non facit hanc cōsideratōem vel ordinatōem. non esse iniuriam faciēdam loco sacro. Tollere ergo alienum de loco sacro addit speciale repugnantiam ad ordinem rationis vltra illud q̄ est obiectum illius actōnis. s. tollere alienum quod etiam est ꝓtra ordinem rōnis. Et sic circūstantia mutat spēm vt dicit. b. Tho. vbi. s. arti. ꝛ. Et tunc non remanet in ratōe circumstātie in genere moris cum dat speciem actui. q̄ cōsideratur vt q̄dam conditio principalis obiecti. ⁊ quasi quedam specifica differentia. ꝫ in genere nature illius actōnis. Non est autem īconueniens. q̄ vnus actus moralis sit in pluribus speciebꝫ morīs etiaz dēsperatis. Cum autem circumstātia non respicit ordinem ratōis in bono vel in malo per se. sed ꝑsuppositā alia circumstātia a qua actus moralis habet speciē boni vel mali. Sicut tollere aliquid in magna quātitate vl̄ parua non respicit ordinem ratōnis in bono vl̄ in malo. nisi presuppositā alia conditione per quam actus habet maliciam. puta hoc q̄ō est eē alienum quod repugnat rōi. ⁊ iō hoc nō mutat speciem peccati sed aggrauat.

Actio humana .ꝟ.II

habet bonitatem ⁊ maliciaz precipue ex fine. vñ Boe. Cuius finis bonus est ⁊ ipm bonum. ⁊ c⁹ finis malus. ⁊ ipm quoq̄ malum. Pro cui⁹ declaratōne dicit. be. Tho. vbi supra arti. nq̄. Q̄ eadem dispositio rerum in bonitate ⁊ in esse est. Sūt eñ quedam que ꝓ esse ex alio nō dependent ⁊ in his sufficit cōsiderare eorum esse absolute. Quedam vero sunt quorum esse dependet ab alio. vnde oportet q̄ considerent⁹ per compatōem ad cām a qua dependent. sicut autem esse rei dependet ab agente ⁊ forma. Ita ⁊ a fine dependet bonitas. Cū in ꝓpōnis dīnis q̄ non habent bōitatem dependētem ab alio non ꝓsideraf aliq̄ ratio bonitatis ex fine. Actōes humane ⁊ alia q̄ cū bonitas dependet ab alio hūt rōnem bonitat⁹ ex fine a quo dependēt ꝓter bonitatē absolutā que in eis existit. Sic igit⁹ in actōe humana quadruplex bonitas ꝓsiderari pōt. Una scz ꝑm gen⁹ ꝓ ut scz est actō q̄ inq̄tū hz de actōe ⁊ entitate in tantum hz de bonitate. Alia vero bonitas est ꝑm spēm que accipit ꝑm obiectum cōueniens. Tertia que accipitur ꝑm circumstātias quasi accidētia quedam. Quarta ꝑm finem quasi ꝑm habitudinem ad causam bonitatis. Et cum dionisi⁹ dicat. Nullus ad malum respiciens operatur. Sciendum q̄ bonū ad quod respiciens operatur non est semper verum bonum. sed aliquādo apparēs bonū ⁊ ñ v̄ ⁊ tūc sequit⁹ actio mala. Nihil etiā ꝓhibet in vna actōe adesse vnam dictarum bonitatum ⁊ deesse aliam. Non est autē actio bona simpl̄r nisi adsint omnes predicte bonitates. Vte ꝑm. b. Tho. vbi supra ar. vi. Et fine diuersificatur etiā species actus hūani. Vō sic declarat. Actus dīr humani inq̄tū sunt voluntarij. in actu aūt volūtario īuenit duplex actus. s. actus interior volūtatis ⁊ actus exterior. Et vterq̄ eoz actuū hz suū obiectū. Finis autē ꝓprie est obiectum actus interioris voluntatis. Idem autem circa q̄ō est actio exterior est obiectum eius. Sicut ergo actus exterior accipit speciem ex obiecto circa quod est. ⁊ ita actus interior accipit speciē ex fine sicut ex ꝓprio obiecto. Id autem quod est ex ꝑte volūtatis se habet vt forma ad id quod est ex ꝑte actus exterioris. quia voluntas vtit membris ad agendum vt instrumentis. Neq̄ actus exteriores hūt rōem moralitatis nisi inq̄tū sunt volūtarij. Et ideo actus hūani spēs formal̄r ꝑsideraf ꝑm finē. Materialiter aūt ꝑm obiectū exterioris act⁹. Cū ꝑbs dicit in. v. ethi. q̄ qui furat vt mechet⁹ ꝑ se loquēdo magis adulter est q̄ fur. Et sicut act⁹ habeat spēm ex obiecto. ita finis etiam hz rōnē obiecti. ex eo enim hz speciem

Actionū huma .ꝟ.III.

nar̄ aliq̄e sunt indifferētes ꝑm speciem ꝫ nulla est indifferens ꝑm individuū. Et primū ondit Aug. in li. de sermone domini in monte. vbi dicit q̄ quedam facta hominum sunt media que possunt bono ⁊ malo animo fieri. de quibus temerarium est iudicare. ⁊ hec dīr indifferentia. Quod sic declarat. b. Thomas. i. q̄. q. xviij. arti. ir. Dis actus spēm hz ex obiecto. Et act⁹ hūan⁹ qui dr moral̄ hz spēm ex obiecto relatū ad p̄cipium actuū hūanor̄ q̄ō est rō. Cū si obiectum actus includit aliquid q̄ō ꝓuenat ordī rōis erit act⁹ bon⁹ ꝑm suā spēm. vt dare eleōsinā indigēti. Si aūt īcludat aliq̄d q̄ō repugnet ordī rōnis erit act⁹ mal⁹ ꝑm suā spēm sicut furari q̄ō ē tollere aliēa. Cōtigit āt q̄ obiectū act⁹ ñ īcludit aliquid ꝓtinēs ad ordinē rōis sic leuare festucā de terra. ire ad cāpū ⁊ hmōi. ⁊ tales ꝑm suam spēm sūt indifferētes. Quāuis aut ē oē obiectū vel finis

Capitulum .xii

circa que est actus hz aliquâ maliciâ vel bonitatem saltē naturalem non tñ sp importat bonitatem vel maliciam moralem que ꝓsideratur ꝑ cōparatōem ad rōnem Item cuius malum sit priuatio boni. & habitus & priuatio sint opposita īmediata ſm phūm. non tñ ex hoc tollitur quin possit esse aliquis actus indifferens quasi medium inter bonū & malum ſm spēm. Et rō est. qz dupler est priuatio. quedam que ꝓsistit ī priuatum esse. & quia hec nihil relinquit sed totū aufert vt cecitas totaliter aufert visum. tenebra lucem mors vitam. ideo inter hāc priuatiōez & ei? habitum oppositū. non potest esse aliqđ mediū circa ꝓprium susceptibile. Alia priuatio est que consistit in priuari. Sicut egritudo est priuatio sanitatis. nō ꝙ tota sanitas subtrahat̄ ꝑ ē quasi quedam ad totalem ablatōem sanitatis que fit per mortem. Et ideo cum talis priuatio aliquid relinquat nō est sp immediata cū opposito habitu. Et hoc modo malum est priuatio boni. quia non totum bonum aufert sed aliquid relinquit. Unde potest esse aliquid medium inter bonuz & malum Secundum. s. ꝙ nullus actus ſm indiuiduum sit indifferens pbatur ex hoc qđ dicit xp̄s Mat. xij. Omne verbum ociosuz qđ locuti fuerunt hoīes reddent rōem in die iudicij. quia. s. est malum. Et dicitur ociosum ⁊ vbū ſm Gre. quod vtilitate rectitudinis vel rationē iuste necessitatis caret. si autem non careret his non esset ociosum nec malum sed bonū. Et idē de alijs actib. Pro cui? declaratiōe dicit. b. Tho. vbi supra ꝙ ꝓtingit aliquem actum esse indifferentem ſm spēm. qui tñ erit bonus vel mal? in diuiduo ꝓsideratus. Et hoc ideo qz actus moralis non solum habet bonitatem vel maliciam ex obiecto ex quo habet spēm. sed etiam ex circumstantijs que sunt quasi quedam accidētia. sicut aliquid cōtingit indiuiduo hoīs ſm accidētia indiuiduantia qđ non cōtingit homini ſm rationem speciei. Et ideo oportet ꝙ quilibet actus indiuidualis habeat aliquam circūstatiā per quā trahat̄ ad bonum vel malum ad minus ex parte intentōnis finis. Cum enī rōnis sit ordinare actus a rōne deliberatiua ꝓcedens si non sit ad debitum finem ordinatus ex hoc ipō repugnat rationi. & habet rōnem mali. Si vero ordinet̄ ad debitum finem. congruit cum ordine ratōis vñ habet rōem boni. Necesse est autem ꝙ actus ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse ē omnem actum hominis a ratōne deliberatiua ꝓcedentem indiuiduo considerarum esse bonum vel malum. Si autem nō ꝓcedit a rōne deliberata sed ex quadam imaginatione. sicut cum quis fricatur barba. vel mouet manum vel pedem. talis actus nō est ꝓprie moralis vel humanus. cum hoc habeat actus a ratione. & sic erit indifferens quasi extra gen? actuū moraliū existens Quod aūt dicit phūs in nij. etbi de placidis. i. adulatoribꝫ & ꝓdigis. ꝙ non sunt mali non est contra dicta. quia phūs ibi vocat malos ꝓprie eos qui sunt ꝓximis nocui. Sed theologus dicit actum omnem maluz qui repugnat recte rōni. siue noceat ꝓximo siue sibi soli. Et sic ꝓdigi & placidi & hmōi sunt mali. Sed & qui agit aliquid quetēs sustentatōem vel quietem corporis sui vt comedendo. dormiē do. & hmōi. Si ipm corpus suum ordinat ad bonum virtutis. & ille actus ꝓtinebit ad virtutem & ecōtra si malus Item nota ꝙ actus vn? in genere nature potest esse bonus & malus in genere moris. puta ambulatō ad eccīam. vnde in principio potest esse bona vt si fiat ꝓpter deum & in ꝓcessu mala. vt si mutetur intentio & fiat propter inanem gloriam vel lasciuiam. & tunc sunt diuersi actus in genere moris bonus & mal? ꝓpter mutatōem intētōis. hz vnus sit in genere nature. Sed vnus & idem actus in genere moris est impossibile ꝙ sit bonus & malus cū sint contraria. b. Tho. i. ij. q. xx.

Bonitas volun §. iiii.

tatis humane in actibꝫ suis. Primo dependet ex obiecto. i. ex bono quod vult. Secūdo ex ratōne volentis. Tertio ex lege eterna. Quarto ex hoc ꝙ conformatur voluntati diuine Primum sic ꝓbatur dicit phūs in. v. ethicorum ꝙ iusticia est ſm quam aliqui volunt iusta. Et eadem rōe virtus est ſm quam aliqui volunt bona. Hz bona voluntas est que est ſm virtutem. Unde sequitur ꝙ bonitas voluntatis ex hoc ē ꝙ aliquis vult bonum. nō qđcunqz sed conueniens ad appetendum ſm rōem. Nā & malus vult bonū si qđez ver̄ sed apparens. Sub hoc etiam ꝙ quis velit bonum includitur obseruatō debitarum circūstantiarum. Nam si quis vult bonum qđ nō debet vel vbi non debet non vult vere bonum. Includitur etiam intentio debiti finis. Nam cum volumus aliquid ꝓpter intentionem alic? finis ordo ad illum finem accipitur vt quedam rō bonitatis in obiecto. i. in ipō volito. Ut cum quis vult ieiunare ꝓpter deum ipm ieiunium hz rationem boni. ex hoc ipō ꝙ fit ꝓpter deum Secūdo dependet bīnane voluntatis bonitas ex rōe. Ex eo vicz ꝙ obiectum voluntatis ꝓponitur ei p rōnem. Ad bonū intellectū est bonum voluntatis ꝓportōatū ei. Bonum sensibile vel imaginatū nō est ꝓportionatū ei sed appetitui sensitiuo. qz voluntas pōt tendere in bonuz vniuersale quod ratio apprehendit. Appetitus aūt sensitiuus non tendit nisi in bonum ꝑticulare quod apprehendit vis sensitiua Tertio dependet bōitas voluntatis ex lege eterna cui ē ſm eam. Sicut pecca-

tum quod est ꝓtra bonitatē dr esse actio ꝓtra legem eternam ſm diffinitōz Aug. In cauſ enīz ordinatus effectus plus dependet a prima cā q̄z a ſcōa. cum ſcōa ñ agat niſi virtute prīe. Cū autem ratio humana ſit regula volūtatis hūane ex qua bonitas eius mēſuraf hoc bz a lege eterna que est rō dīna. Unde in ps. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe. i. lumen rōis q̄d ī nob ē q̄d nob poteſt oſtendere bona ⁊ regl̄are voluntatem ntrām inq̄ztum est lumē vultus tui. i. a tuo vultu seu lege eterna tua derivatum. Magis ergo dependet bonitas volūtatis a lege eterna q̄z a ratōne humana. Et vbi deficit ratio humana oportet recurrere ad rōnem eternā. Que lex eterna lz nobis sit ignota ſm q̄ est in mente divina. innotescit tamē nobis ꝓ ratōem naturalem que ab ea derivatur vt ꝓpria imago. vel per aliquam revelatōnem supadditam. Quarto dependet ex conformitate ad voluntatē dīnā. vñ sup illud Mat. xxvi. Nō sicut ego volo ſ sicut tu dicit gl. Hoc dicit quia rectū vult esse hoīez ⁊ ad deum dirigi ſm Aug. Rectitudo aūt volūtatis est bonitas eius. Et sic ptz q̄ dependet bonitas volūtatis ex ꝯformitate dīne volūtaſ. Cū ei bonitas volūtaſ ꝯpēdeat ex ītētōe fiñ, finſ̄ā ⁊ vltimus volūtatis humane sit deus qui ē summum bonum. sequitur q̄ requiraf ad bonitatē voluntatis humane q̄ ordinetur ad summum bonum q̄d est deus. ⁊ sic oportet q̄ cōformet se cū dīna voluntate. formaliter quidem nō materialiter. i. in cōi non ꝓticulari. Volitum enī dīnuz i. q̄d vult deus ſm rōem cōem quale sit scire possumus. Scimus enī q̄ quicquid vult deus vlt sub ratōe boni. ⁊ ideo quicūq̄z vult aliquid sub ratōne boni. habet volūtatem conformem volūtati dīne q̄ztum ad ratōem voliti. Sed in particulari nescimus quid deus velit ⁊ q̄ztum ad hoc non tenemur conformare volūtatem nostrā voluntati dīne. In statu autem glorie omēs videbunt in singulis que vult. ⁊ ideo non solum formaliter ſ etiam materialiter ꝯformāt volūtatez suā volūtati dīne. Ecōtra malicia volūtatis humane ꝓcedit ex obiecto qñ non vult vt̄ bonum ⁊ ex defectu rōnis. Et q̄ est ꝓtra legem eternam illud volitum. nec ꝯforme volūtati dīne. hec. b. Tho. i. ij. q. xix. ar. ix

De bonitate .ſ. v

⁊ malicia actuuz exteriorꝝ. Bonitas ⁊ malicia ꝓ prius repiſ in actu interiori volūtatis q̄z ī actu exteriori. Quod ꝓbaf ex hoc q̄d dicit Augus. q̄ voluntas est qua peccaf ⁊ recte viuif. Et sic peccatum vel opus bonū ꝓ prius repitur in volūtate. Cui⁹ est tñ q̄ ſi ꝯsideref bonitas actus exteriorꝝ ſm q̄ est in apprehensione ⁊ ordinatōe rōis prior est q̄z bonitas actus volūtatis. Actus enī exterior est obiectum volūtatis inq̄ztum ꝓponitur volūtati a rōe vt quoddā bonū apprehensum ⁊ ordinatum ꝓ rōnem. ⁊ sic ē ꝓius q̄z bonū actus volūtatis. Sed si ꝯsideref ſm q̄ est in executōe opis sequif bonitatē volūtatis que ē ꝓncipium eius. Est enī effectus volūtatis ⁊ sequitur. i. pam. Finis enī est prior in intētōe ⁊ posterior in executōe. Ité sciēdū q̄ tota malicia vel bonitas actus exterioris non dependet ex voluntate. Hā duplex bonitas vel malicia pōt ꝯsiderari in actu exteriori. Una ſm debitam materiā ⁊ circumſtātias. alia ſm ordinē ad finem. Et illa quidem que est ſm ordinē ad finem tota dependet a volū tate. Illa autem que est ex debita materia ⁊ circumſtūtijs dependet ex rōe ⁊ ex hac dependet bonitas volūtatis ſm q̄ in ipam fertur. Est autem considerādū. q̄ ad hoc q̄ aliquid sit malum ſufficit vnus defectus. ad hoc autem vt aliquid sit ſimpliciter bonum non ſufficit vnū ſingulare bonum. ſ requiritur integritas voluntatis. Si ergo volūtas est bona ⁊ ex ꝓprio obiecto ⁊ ex fine. ꝯſequens est actum exteriorem ide ſequentem esse bonum. Si autem deficit alterꝝ eorum erit actus malus. Quādo igitur dicitur Mat. vij. Arbor bona non poteſt fructus malos facere vbi arbor bona ſignificat bonam volūtatem. intelligendum est volūtatē esse bonam ex actu volito bono ⁊ fine debito. Peccat enī quis ⁊ quādo vult malum actum. ⁊ etiam quādo vlt malum finez. Et quando actus exterior dicitur bonus vel malus ſolum ex ordine ad finem. tūc est oīno eadē bonitas vl̄ malicia actꝰ volūtatis. que ꝓ ſe reſpicit finem ⁊ actꝰ exterioris qui reſpicit finem mediāte actu volūtatis. Qñ autē actꝰ exterior habet bonitatē vel maliciam ſm ſe. i. ſm materiā in circūſtātias. tūc bonitas actus exterioris est vna ⁊ bonitas volūtaſ que ē ex fine ē alia. ita tñ q̄ bonitas finis ex volūtate redundat in actū exteriorē ⁊ bonitas materie ⁊ circūſtātiarum redūdat in actum volūtatis. Quāuis enī actus interior ⁊ exterior ſint diuerſi ī genere nature. tñ ex eis ſic diuerſis ꝓſtituitur vnum ī genere moris. Tho. i. ij. q. xx. Quomodo actus exterior addit ad bonitatem vel maliciaz actus interioris vel non. Sciendum igitur q̄ bonitas vel malicia actus exterioris potest considerari dupliciter. Uidelicet ex fine intēto. ⁊ ex materia ⁊ circumſtantijs. Et quantum ad primuz id est ex volūtate finis. tunc actus exterior nihil addit ad bonitatem vel maliciam. niſi cōtingat ipam voluntatem fieri vel meliorem in bōis vel peiorem in malis per ipm actū exteriorē q̄z ſolū ꝓ interiorē. Quod pōt ꝓtingere triplicif. Uno modo ſm numerum puta cum quis vult aliq̄d facere bono fine vel malo fine. ⁊ tunc id non facit poſtmodum autem vult ⁊ facit. Et ſic ibi du-

plicatur actus volũtatis. Unde ibi duplex bonum est vel duplex malum. Scdo modo q̃ntuz ad extẽsionem. puta cum quis vult aliquid facere bono fine vel malo ⁊ ꝓpter aliquod ĩpedimentum desistat. Alius autem ꝯtineat motũ volũtatis quousq̃ ꝑficiat opus. manifestũ est ꝙ hmõi volũtas est diuturnior in bono vel in malo. ⁊ sic melior vel potior. Tertio modo ꝑm intentõnem Sunt enim quidam actus exteriores qui inq̃ntum sunt delectabiles vel penosi. nati sunt intẽdere voluntatem vel remittere. Constat eniz ꝙ quãto voluntas intentius tẽdit in malũ vel bonum. tanto est peior vel melior. ¶ Quantuz ad secũdum i. loquẽdo de ipo actu exteriori ꝑm materiam ⁊ circumstantias. Sic comparat̃ ad voluntatem vt terminus ⁊ finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel maliciam volũtatis. qꝛ omnis inclinatõ vel motus ꝑficitur in eo ꝙ consequitur finem vel attingit terminum. Unde nõ est perfecta voluntas nisi sit talis que data oꝑtunitate operetur. Si vero possibilitas desit voluntate existente perfecta vt oꝑetur. si posset ꝺfectus perfectõis que est ex actu exteriori ẽ simpliciter inuolũtarium. Inuolũtariuz autem sicut non meretur premium vel penam in oꝑãdo bonum aut malum. ita aliquid nõ tollit de pẽa vl̃ premio. si homo inuoluntarie simpl̃r deficiat ad faciendum bonum vel malum. hec. b. Tho. i. ij. q. xxi. Euentus autem sequens ex actu exteriori aliquando addit ad bonitatem vel maliciam. aliquãdo non addit. Nam si euẽtus est precogitatus. manifestum est ꝙ addit ad bonitatem l̃ maliciam. Si quis eni cogitans ꝙ ex oꝑe suo multa mala possunt sequi ⁊ tamen non desistit. vtiq̃ grauius peccat. ⁊ sic in bonis actibus magis meretur. Si autez non sit precogitatus tal̃ euẽtus. tunc distinguẽdum. qꝛ si ꝑ se ⁊ vt in pluribus sequitur talis euẽtus ex tali actu. sic euẽtus huiusmodi addit ad bonitatem vel maliciaz actus. Manifestum est enim actum esse meliorez ex suo genere ex quo possunt sequi plura bona et peiorem ex quo possunt ⁊ sequi plura mala. Si vero per accidens ⁊ vt in paucioribꝰ. tũc euent⁹ non addit ad maliciam vel bonitatem act⁹. Nõ enim datur iudicium de re aliqua secundum id quod est per accidens. sed solum secundũ id qd̃ est per se

Actio humana §.VI

dr̃ bona vel mala. recta vel peccatum. laudabilis vel culpabilis. meritoria vel demeritoria ꝑm diuersos respectus. ⁊ bonum ⁊ malum in plus se habent q̃ rectum vel peccatũ ¶ Quelibet enim priuatõ boni in quocũq̃ existat. hz rõnem mali Actõ humana intm̃ dr̃ bona inq̃tum hz de entitate. Si em̃ quis agat ꝑm materiã ꝯuenientem rõni ⁊ debitas circũstantias ⁊ ad bonũ finẽ. erit actõ bona simpliciter in genere moris. qꝛ hz totam plenitudinẽ entitatis actõis moralis. Si aliquid hoꝝ deficiat erit mala in genere moris. remanebit tñ bona in genere nature. qꝛ oĩs actio ĩ q̃tum actõ est bona. Sed ⁊ si quis ãbulet claudicando poterit dici actõ illa mala in genere nature. quia deficit a perfectõe ambulatõis. Sed quia rectum dr̃ cuius medium nõ discrepat ab extremis. dicitur actio humana recta quãdo ipsa actio que est quasi medium non exijt ab extremis. videlz ab ordine principij actiui ad finẽ debitum. In his enim que aguntur per voluntatem regula ꝓxima est ratio humana. regula suprema est lex eterna. Quãdo ergo act⁹ hũanus ꝓcedit ab hac duplici regula vt a principio ĩtendit in finem tũc est rectus. qñ autem ab hac rectitudine obliquatur. dicitur esse peccatum. ⁊ sic peccatuz ꝓprie consistit in actu qui agit̃ ꝓpter finem aliquem. cum non habet debitum ordinez ad illum finem. Sicut autem malũ in plus se hz q̃ peccatum. ita peccatũ in plus q̃ culpa Ex hoc enim dicitur actus culpabilis vel laudabil̃ ex hoc ꝙ imputatur agenti. Nihil est enim aliꝺ laudari vel culpari q̃ imputare alicui maliciaz vel bonitatem sui actus Tunc autem act⁹ imputatur egenti quãdo est in potestate ipius. ita ꝙ habet dñium sui actus. Hoc autem est in oĩbus actibus voluntarijs. Unde sequitur ꝙ bonuz ⁊ malum solum in actibꝰ voluntarijs constituit ratõnem laudis ⁊ culpe. in quibꝰ idem est malum peccatum ⁊ culpa ¶ Meritoria autem dicitur actio vel demeritoria per respectum ad retributõem que fit ꝑm iusticiam. Retributõ aũt fit alicui ꝑm iusticiã. ex eo ꝙ agit in ꝓfectũ l̃ nocumentum alterius Unusquisq̃ aũt in aliqua societate viuens est quodãmõ pars ⁊ membruz totius societatis. Quicũq̃ ergo aliquid agit in bonũ vel malũ alicuius de societate existentĩ. hꝰ redũdat in totã societatẽ Sicut qui ledit manũ ꝑ ꝯñs ledit corpus totũ c⁹ est man⁹. Qñ g̃ quis agit in bonũ vel malũ alic⁹ de societate aliq̃. ꝺbetur ei retributõ p̃mij vel pene. prĩo ab illa ꝑsona quam iuuit vel lesit. deinde a toto collegio Si autem agit in bonum vel malum totius collegij Debet̃ ei retributõ primo a toto collegio p̃mij l̃ pene. exinde a singulis ꝺ collegio. Et cum agit ĩ bonum vel malum proprium etiam ei debet̃ premium vel pena. quia ipe etiam pars est collegij ⁊ sic iuuit vel nocuit. Hz ergo actus hũanus rõz culpe vel laudis ꝑm qd̃ est in potestate nr̃a. Rectitudinis autem vel peccatum ꝑm ordinem ad finem. Meriti vel demeriti ꝑm retributiõem iusticie. Et quia actus hoĩs habet ratõem meriti l̃ demeriti ꝑm ꝙ ordinatur ad alterum vel ratõne communitatis seu communis. Utroq̃ autem

modo actus nostri boni vel mali hñt rõnẽ meri/ti vel demeriti apud deũ. Rõe quidem ipi⁹ dei ingẽtum est vltimus finis hois. Est aũt debitũ vt ad finem vltimũ oẽs actus refrenant. Unde qui facit actũ malũ nõ referibilẽ in deũ nõ ꝓuat honorẽ dei. qui ei vt vltimo fini debet. Ex pte vero totius cõitatis vniuersi. qz in qualibet cõitate ille qui regit ꝯmunitatem ꝑcipue habet curã boni ꝯmunis. unde ad deum ꝓtinet retribuere ꝑ bis que dñ vel male fiũt in ꝯmunitate. Est autem deus gubernator ⁊ rector totius vniuersi. ⁊ specialr creaturaꝝ rõnabilium. Et sic pz qꝫ actus videlz humani habent rationem meriti vl demeriti ꝑ ordinẽ ad deum. Alioquin sequeretur qꝫ deus non haberet curam de actibꝫ humanis. Unde Eccle. vl. Omnia que fiũt adducet dñs in iudicium siue bonum siue malum. b. Tho. i. ij. q. xxi.

De merito apud deum quod ꝓcedit ex voluntate ꝓ̃ supposita tñ ꝓius gratia.

Nota fm Durã. ordi. mi. in summa. Qꝫ dupliciter dicitur aliquid meritoriũ. Uno mõ rõe opis. puta cũ opus de se est ordinabile ad finẽ vltimũ vt opus quod ẽ de genere bonorum sicut elemosina. ieiuniũ. oro. ⁊ huiusmodi. Secõo mõ dr meritorium aliquid rõe opantis. qñ. s. opus de se est ordinabile ad finem creatuꝝ cum caritate tñ opantis ordinat ad vltimum finem. ⁊ sic opera indifferẽtia pñt esse meritoria. Unde apls. Siue mãducatis siue bibitis siue aliquid aliud faciatis. oĩa in glam dei facite.

Quãtũ ad primũ modũ qꝫ omne meritũ consistit aut in agẽdo aut omittẽdo seu vitãdo aut ꝑ patiendo. Si in agendo tunc dupliciter. Quia aut actio est interior aut exterior. Si interior. sic precipue contingit mereri septẽ modis. Primo ex ꝯsideratõe ꝑpetrati crimis dum illud detestatur dolẽdo. tũc enim non solum purgat peccatum sed etiã meret dum hoc agit in statu gratie. Juxta illud ps. Scõm multitudinẽ dolorum meorum s. de peccatis in corde meo ꝯsolationes tue. s. meritoꝝ letificauerũt aiam meam. Et hõo ex ꝯsideratione ꝑ merito penalitatis. dum per eam roboratur ad satisfactõem. Juxta illud ps. Qm̃ ego in flagella paratus sum. ⁊ dolor meus in conspectu meo sp. Et ꝑ qz. Tertio ex ꝯsideratõe ꝓprie fragilitatis. dum ꝑ eam hũiliat. ps. Humiliatꝰ sum vsqꝫquaqꝫ dñe viuifica me. Quarto ex ꝯsideratione pñtis calamitatis dum pñtia aspernatur Ezech. xii. Aspersi terrã ⁊ ecce vacua. s. vere boni ⁊ quasi nihili. Quinto ex ꝯsideratõe dñe liberalitatis. dum ꝑ eam ad amorem dei inflammat. Roma. viij. Proprio filio non pepercit. sz ꝑ nobis tradidit illum. qñ cum illo ñ oĩa nobis donauit. psal. Confitebor aĩa mea dño ⁊ oĩa que intra me sunt ꝛc. Qui ꝓficiatur omibꝫ iniquitatibus tuis. Qui ꝓplet in bonis desiderium tuum ꝛc. Septo ex ꝯsideratõe aliene aduersitatis dñi ꝑ eaz cõpassionis iaculo vulnerat. ij. Cor. xi. Quis infirmatur ⁊ ego ñ infirmor. quis scãdalisat ⁊ ego ñ ror. Septimo ex ꝯsideratõe aliene ꝓsperitatis dum ꝓfectui ꝓximi congratulat. ij. Joã. i. Gaudium habere non possum cũ de filios meos ambulare in veritate. Romano. xij. Gaudete cum gaudẽtibꝰ. Si autem est actio exterior que consistit in carnis maceratõe. s. ieiuniis. vigiliis. disciplinis. ciliciis. ꝑegrinatõibus ⁊ hmõi. In elemosinarum largitõe spualium ⁊ corporalium. que sunt septemplices ⁊ oratõe vocali siue priuata siue solenni vt in horis canonicis. Sic aliquod horum agendo in statu gratie ⁊ debito modo meret. i. Tbi. iij. Pietas ad oĩa valet promissionẽ que nũc est vite bñs ⁊ future. Jo. xij. Quo ad maceratõnẽ corpis. Si mortuum fuerit granũ frumẽti multũ fructũ affert. s. meriti. ps. Oro mea in sinu meo cõuertetur in mente scilicet quo ad meritum. Si vero meritum consistit in dimittendo seu euitãdo. scz peccatum. tũc aut causa vel occasio subest puta cum quis impugnat de temptatõne alicuius peccati ⁊ tunc resistendo meretur premium Jacob. i. c. Beatus vir qui suffert temptatõnem. quoniaz cũ ꝓbatus fuerit accipiet coronã vite. i. Cor. i. c. Nõ ꝓmittz vos tẽptari vltra id quod potest. sz faciet cum tẽptatõe ꝓfectũ ꝛc. Aut quis non impugnatur temptatione. et sic non meretur ꝓmium sed vitat supplicium. Si autẽ ꝯsistit ipa

De modis va .VII.

rtjs merendi. Nota fm Durã. ordi. mi. in summa. Qꝫ dupliciter dicitur aliquid meritoriũ. Uno mõ rõe opis. puta cũ opus de se est ordinabile ad finẽ vltimũ vt opus quod ẽ de genere bonorum sicut elemosina. ieiuniũ. oro. ⁊ huiusmodi. Secõo mõ dr meritorium aliquid rõe opantis. qñ. s. opus de se est ordinabile ad finem creatuꝝ cum caritate tñ opantis ordinat ad vltimum finem. ⁊ sic opera indifferẽtia pñt esse meritoria. Unde apls. Siue mãducatis siue bibitis siue aliquid aliud faciatis. oĩa in glam dei facite.

Capitulum .xiii.

tiendo Aut ē passio naturalis sic homo non me retur per talem passionem nisi occasionaliter vt grauitas mentis quam habent melācolici. Aut passio non ē naturalis. Et hec aut est omnīo vo luntaria vt qz assumpta a se. Aut imposita ab a lio. ⁊ vtroqz modo meritoria. sed magis prio mo do. Aut omnino inuoluntaria. ⁊ sic nihil merek per talia. Aut partim voluntaria ⁊ sic est merito ria non solum cum eligit ipsam passionem. sed etiam cum tolerat. plus tamen de primo mō me retur. apls. Si compatimur ⁊ pregnabimus De exercitio voluntatis ⁊ quomō cor sit exercen dum

¶ Capitulum. xiij

De exercitio volun

tatis. Ubi notādum q volūtas hu mana frequenter in scriptura dr cor vt illud Deute. vi. ⁊ Mat. xxij. Diliges dīm deum tuum ex toto corde tuo. i. ex tota volūtate. Fit cōem exposītōem. Ratio hꝰ esse potest. qz sic cor est principalius oīb membris corpis ⁊ pri mum mēbrum qđ formaf in corpe aīalis. ita vo luntas est principalior inter potentias aīme. Fm b. Tho. vt supra pz. Et sicut ex dispōe cordis bo na vel mala corpaliter pcedit vita vel mors pri cipaliter. sic ex dispositōne voluntatis bona vel mala procedit vita per grām anime vel mors p peccatū. Sub noīe igit cordis hic tractaf de exer citio volūtatis. Et circa hoc tria videmus.

¶ Primo a deitate opter cor pfectionari. vt in gloria viuat.

¶ Scđo ab humanitate dr cor exercitari vt in gratia pficiat.

¶ Tertio ab iniquitate br cor mortificari. vt in gehenna non permaneat

Quantum ad pri §. 1

mum dicit saluator. Hoc fac ⁊ vives. s. in vita et na. Luc. x. vt. s. diligas ex toto corđ. i. pfecto. Sed vt dr in cantico dei pfecta sunt opera nō homis Deute. xxxij. ipe enim deus est qui operatur ī no bis velle ⁊ perficere ait apls ad philip. ij ¶ Sep tem aūt modis deus opaf in corde nostro. i. i vo lūtate vt ducat eam ad pfectōem ¶ Primo ītu endo ipm cor vt ducat ad mali detestatōz. i. Re. xvi. Homo videt que patēt scz exterius de⁹ aut intuef cor. Intuetur aūt cor cognoscēdo oēs co giatōes. i. affectōes hominū ꝓpter qđ dērēt bo mines multū erubescere de malis desideris etsi occultis cum añ hoīes ꝓbos erubescat quis ⁊ ca ueat peccare. Intuetur etiam cor deus cum vicz facit hoīem intueri ⁊ cognoscere ac detestari pec catum suū. In cuius figuram dīs iesus respici ens petrum qui stabat ad ignē cum iudeis ⁊ esi negauerat. cognoscere fecit ⁊ flere peccatum suū

¶ Scđo aperiēdo ipm cor ad gratie susceptōez ⁊ obeditōem. Exō. ij. Audacha. i. dr. Adaptat dīs cor vestrum in lege sua ⁊ in ꝑceptis suis. ⁊ paulo ante quasi declarās ante ꝑmisit. det cor oībus vt colatis eum ⁊ faciatis eius voluntatē. Oportet tamē pulsare orōnibz ⁊ alīs opibz que sunt de genere bonoꝝ. Pulsate ⁊ apiet vobis inquit dīs iesus. s. cor vestrum ad grām recipiendam. Sicut eīm artifex nō introducit formā nisi dis posita materia ad eam recipiendā. Sic nec deus grām. Unde in figuram clausum celuz orōibus Helie apertum est. sic celum cordis clausuz per peccatum aperitur ⁊ aquis gratie replef ad effun dendum alīs. vt patet in Matheo ⁊ Paulo et multis alīs ¶ Tertio operaf deus circa cor ip sum tāgendo ad feruentē imitatōem. In cuius figuram legif. i. Re. x. Abijt cum saul ps exerci tus quoꝝ deus tetigerat corda. Sic illi quoruz corda deus tāgit p feruorē tāz boni ⁊ fideles xpi milites xpm sequūtur regem populi sui. immo vniuersi. Licet quidā eum despiciant. Imitatur aūt fugiendo ⁊ horrendo honores. diuitias. ⁊ ō lectabilia mōi. Unde Cantic. v. dicit anima de sponso suo. s. xpo. Dilector meus extremuit ad cō tactum eius. Dilector qui est caro tenera ⁊ mollis ꝓtinens finum significat sensualitatem que to ta mollis ē ad mūdana ⁊ delectabilia cōtinēs fi num ocupīe. Et hec tremuit ad ꝓtactū xpi p fer uorem horrendo ⁊ restringendo talia que xps re tuit. Tremuit etiā mirādo que p nobis fecit et ꝯta ptulit dura. Quarto operatur circa cor vi sitando ad emundatōem ps. Probasti cor meū ⁊ visitasti nocte. s. tribulatōis. Igne me exami nasti temptatōnis. Et ecce effectus vtilis in eo quod sequif. Non est inuenta in me iniquitas qz scz purgata est per hmōi visitatōem. sicut ig ne purgatur aurum ⁊ argentum scoria. Et sicut platus ⁊ medicus in visitando subditos ⁊ īfir mos p correctōnes ⁊ medelas amaras purgant ille aīas iste corpa si tī pmittūt se tractari. ita de us pijssimus visitādo per tribulatōes ⁊ tempta tiones ⁊ hmōi ¶ Quinto opaf mollīedo ad de uotōem Job. xxiij. Deus emolliuit cor meum. Importat aūt deu otō fm. b. Tho. ij. ij. quādam ꝓmptitudinē voluntatis ad ea que ptinēt ad ōi cultū ⁊ honorē vt ad adorādū deū laudandum meditādū ⁊ hmōi. ⁊ ex his ꝓficiat aīma in dilec tione. Juxta illud psal. Concaluit cor meum in tra me. ⁊ in meditatōe mea exardescit ignis. scz dilectōis ad extra se manifestādo per bona ⁊ de uota opera. Et apostolus. Cantantibus ⁊ psal lentibus in cordibus vestris domino. Nam vt dicit Hieronimus. Non verbis tantum sed cor de orandus est deus. Et melior est trium psal morum decantatio cum cordis puritate et hila ritate qz totius psalterij cum anxietate atqz tri sticia. vt de consecratione distinctōe. v. non me

diocriter. Et hoc pertinet ad deuotiõem veram que est a deo. Unde amb. dicit q̃ facit deuotos quos vlt. Sexto operat loquẽdo per illustrationis ꝙsolatõem Osee. ij. Ducã eam. i. aĩmam in solitudinẽ. s. sepando eam a tumultu hoĩum passionum ⁊ affectiõnum ⁊ loquar ad cor ei⁹. ostendẽdo. s. volũtati q̃ bon⁹ ⁊ suauis sit deus. Bonum em̃ apprehensum p̃ intellectũ mouet voluntatẽ. ⁊ q̃to magis ofditur bonum tanto voluntas magis amat ⁊ gratulat. ps. Signatum est sup̃ nos lumen vultus tui dñe. dedisti leticiam in corde meo. i. cognitõ volũtatis tue ⁊ mãdator⁹ tuor⁹ p̃ legem naturalẽ inserta est ⁊ cognitio bonitatis tue. ⁊ ex hoc sequit q̃ dedisti leticiam in corde meo. que leticia ⁊ delectatõ volũtatis excedit omne gaudiũ mũdi. Septimo ⁊ vltimo operat deus circa cor. i. volũtatem trahendo ⁊ vnẽdo sibi totaliter. iob. xxxij. Si direxerit ad eum. s. deum cor suum spũm eius ⁊ flatũ ei⁹ ad se traxerit. ipe vicz deus. i. volũtatem suam. et petitõem suam in oratõne. vt. s. creatura nõ appetat nisi deum. Qui em̃ adhereat deo p̃ dilectõz p̃fectam vnus spũs est cum eo. Habet enim amor vim vnitiuã ⁊ transformatiuã. Unde ⁊ de primis xp̃icolis dr Actuu. iiij. Multitudis credentium erat cor vnum ⁊ anima vna i dño. vt vicz q̃ vult vnus velit ⁊ alter ꝓm deuz. Sic ⁊ qui puro corde deum diligit nõ aliud vlt nisi dei voluntatem ⁊ bñplacitum in omnibo ipleri Et talis dicere potest cum ap̃lo. Viuo ego iam non ego. viuit vero in me xp̃s ad Gala. ij. Et illud psal. Deus cordis mei. s. possessor ⁊ ps mea deus in eternum

Quãtũ ad secũ .§.ii.

dum principale sciẽdũ q̃ ad hoc vt terra cordis nostri faciat fructũ centesimũ. i. perfecta opa ex semine verbi dei vel dine inspiratõnis ꝓut dea dr ꝓbolice Luce. viij. Qd autẽ cecidit in terram bonam hi sunt qui in corde bono ⁊ optimo audientes xc̃. septem a nobis circa cor sunt faciẽda. ⁊ ex his habetur cor pur⁹ ⁊ mdum. de q̃ xp̃us Mat. v. Beati mundo corde qm̃ ipi deuz videbunt. Item septem sunt signa seu effectus perfecte dilectõis. De qua dcute. vi. ⁊ Luce. x. ca. et Mat. xxij. dicitur. Diliges dominum deuz tuum ex toto corde tuo. Cor

Primo est molliendum.
Secundo est abluendum
Tertio est custodiendũ
Quarto est deprimenduz
Quinto est exercendum
Sexto est refouendum.
Septimo ẽ in vnitate tenendũ.

Quãtũ ad primũ sciendum q̃ peccatuz facit cor i. volũtatẽ duz. vt lapis vt quẽadmodum lapis ⁊ alia dura resistũt tactui nec recipiunt impssionem digiti sicut mollia vt cera. ita peccatoris cor ita obdurat q̃ rsistit tactui dine inspiratõis nec recipit impssionem digiti. i. spũssancti. q̃ dicitur digitus dei. i. gr̃e infusionem. Uñ ⁊ de diabolo ⁊ quolibet membro eius. i. peccatore dicit Job. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Nec intelligi potest de corde carneo. quia diabol⁹ cor pus non habet. Sed intelligit de volũtate que ẽ in malum obstinata. Emolliendu⁹ est ergo cor ⁊ mollificandum. Et ratio huius est ꝓpter magnum nocumentum inde sequẽs. Nam vt dicitur Eccle. iij. Cor duz male habebit i nouissimo Et declarat Bern. ꝓprietates cordis duri dicens in li. de consideratõne. Cor durum est qõ cõtritione non scinditur precibo non flectitur minis ñ cedit. flagellis obdurat. ⁊ tale cor habens in nouissimo male se habet. quia sicut lapis ⁊ oĩa grauia tendũt ad centrũ. ita habentes cor obduratũ in malis descendũt ad infernum qui est in cẽtro terre. Sicut accidit pharaoni cuius cor obduratum. q̃ nec minis dei nec flagellis nec monit⁹ ẽ emollitum. Demũ descenderũt in pfundũ quasi lapis vt dr Exo. xv. ipe. s. pharao cum exercitu suo descenderũt in pfundum maris rubri quo ad corpus. ⁊ in pfundum inferni quo ad aĩam. Emolliendum est cor nostrum. qd̃ ⁊ ipa natura docet. que non dedit nobis. cor eneum lapideuz aut ossium sed carneum. Emollitur autez a sua duricia per opera de genere bonorum vt ieiunia elemosinas. oratõnes. ⁊ alia bmõi. Unde Greg. de permanente in peccato mortali dicit. Interim. quicquid boni facere poterit hortamur vt faciat vt deus cor eius illustret ad penitentiam de peni. di. v. falsas. Quando enim illustratur tunc mollificatur id est disponitur ⁊ abilitatur. Quod quia deus operatur hanc mollificatõem ꝓpter quod dicit per Ezech. xxxvi. ca. Auferaz a vobis cor lapideũ. i. obduratõem. ⁊ dabo vobis cor carneum. id est mollificatõem. Ideo ora dus est vt tollat duriciam. Quantum ad secundũ idem de ablutõne. Nota q̃ deus pricipaliter ab homine cor exposcit. Unde dicit ꝓuerbi. xxiij. Fili prebe mihi cor tuum. non dicit manum. pedem vel caput aut cerebrum. sed cor id est voluntatem. Ua num offert deo qui opa de se bõa tãtum facit. Pedes qui ad eccias vel indulgẽtias vadit. Caput prebet seu cerebrum qui vacat cognitõni diuinorum speculando tantum. Sed ista non sufficiũt ad salutem. sed oportz cor. i. voluntatem deo offerre. Est enim deus sil'is cuidã aui que dicitur fenix. hec cum pascit de preda nõ vult nisi tantum cor. Sic glorios⁹ deus de cor de. i. affectibus hominum. ergo ipsum pascit seu delectat. Sed quia vt dicitur ꝓuerb. xx. Quis

Capitulum. xiii.

poteſt dicere. Mundus eſt cor meū. pur⁹ ſum a pctō. quaſi diceret nullus. Deus aūt ſumma puritas eſt. Et inter lilia paſcit. vt dr in canti. i. mētes puras. ideo abluēdū eſt cor ipm. Et hoc ipſe precepit dicēs. p Hiere. iiij. Laua a malitia cor tuum. Cor corpis vtiq; lauari nō poteſt viuēte homine. loquit ergo de corde ſpūali aie. i. volūtate. que lauari nō poteſt aqua materiali. Sed lauari pōt & debet aqua ſpūali. ſ. lachrimis mentis. i. deteſtatiōe & pfecta diſplicētia ipōr peccatorū. vt ſic purificetur. Ad qđ hortat Jaco. dicēs. iiij. ca. Purificate corda vra. ſubdēs modū miſeri eſtote & lugete. i. dolentes. Sicut. n. circa corpa hūana videm⁹ q̄ contraria cōtrarijs curātur ſm medicinā. vt infirmitas ex hūoribus frigidis contracta p tīmedia calida. & infirmitas ex nio calore p frigida ſeu recētia removeā. Ita ſm. Tho. in iiij. di xvij. Cum peccatū quod maculat animā cōmittat p nimiā complacentiā & inordinatā volūtatem. ad hoc vt tollat ab ea. optet cōtrariū fieri ſ. q̄ p pīam habeat aīa deteſtatiōem voluntarā de ipo peccato & diſplicentiā ſm rōem. ita q̄ nullo modo voluiſſet admiſiſſe. & potius mortē incurriſſe q̄ peccatū mortale. Eſt enī penitentia ſm Ambro. dolor cordis & amaritudo anime. p peccatis cōmiſſis. de pe. di. iij. Et ꝓpterea dicebat. Joēl. ij. c. Scindite corda veſtra. i. cōteriminī volūtate & non veſtimenta veſtra ſupple tātum. i. corpa que ſcindunt quaſi p abſtinentiā. Sed nō ſufficit hoc ſine cōtritione. Cui ad pfectiorem purificationē addenda eſt confeſſio tempore cōgruo & cōpleta. vñ dr Treñ. ij. effunde ſicut aquā cor tuum. vt ſcz quidquid malitie eſt in corde. totum confiteatur cū circūſtantijs p̄cipue neceſſarijs. ſicut cum de vaſe materiali effundit aqua non remanet nec ſapor nec odor nec color vel aliud. Tertio cor eſt cuſtodiēdū & multum diligēter. vñ puer. iiij. dr. Omni cuſtodia cuſtodi cor tuū. q̄m ex ipo vita procedit. Et hoc ipm natura docet. q̄ circa cor materiale poſuit plures cuſtodias aīq; poſſet peniri ad ipm & ledi vt carnē & oſſa ſeu coſtas & pulmonē. Et ꝓpter multiplicē cuſtodiā eius appoſitam. dr quaſi cuſtodium. Vel aliter & melius dicit quaſi cuſtodia oim rerum ſcilicet corpis vt dicit in catholicon. Eſt aūt ipſum cor anime. i. voluntas. ſicut quoddam caſtrum ſeu palatium obſeſſum ab inimicis. quod cū habeat multas portas vel aditus. niſi circūquaq; ꝓtinue bene cuſtodiat. Una ſola porta vel rimula aperta vel non cuſtodita. de facili intrat hoſtis & capit. Et ideo dicit Salomon Omni cuſtodia. i. plena non in pte. Senſus exteriores ſunt porte. vt viſus auditus. guſt⁹ odoratus. & tactus. Et iſtas optet cuſtodire. Etiam cōcupiſcibilis & iraſcibilis ſunt porte. inde ſurgētes paſſiōes intrāt ad volūtatē. vt illicite aſſenti at malis & diabolus p eas. Unde p amorē pecunie inordinatum intrauit diabolus in cor iude. vt traderet dñm Jeſum. vt dicit Joh. euāgeli. ſta. xiij. Intrauit autem in eo non eſſentialiter ſed p effectum malitie. ſ. inſtigādo & inducendo ad illud malū. vt dicit Beda. Sed & ipm cor ēt ex ſe inclinat ad mala appetenda. ꝓpter quod dr Jhiere. xvij. Prauū ē cor hoīs. i. aptū ad volēdum prava. & de facili etiā recedit a bonis ꝓpoſitis et affectibus ſeu cogitationibus. Juxta illud ps. Cor meū dereliq̄t me. i. dū bonū cogitarē & optarem impeptibiliter receſſi ab illis bonis cogitatiōibus & affectiōibus. Optet g̈ omni cuſtodia cuſtodire cor q̄ ad impugnatiōes demonis. carnis paſſiōes. & ipius volūtatis vanitatē & malitiā. alias peccatū intrat in ipm de facili & occidit aīam. In cuius figurā. ij. Reg. iiij. dr. q̄ yſboſeth filius ſaulis rex iſrahel cū poluiſſet in cuſtodiā palatij ſui mulierem purgantē triticū. Duo principes latronū recubabāt & banda occulte intrauerūt in domū ipa dormiēte. & yſboſeth deſcētem & dormiētem in inguine pcuſſerunt. ablatiſq; ſpiciis receſſerūt. Palatiū ſeu domus yſboſeth eſt cor nīm ad cuius portā ſeu aditū. nō ſufficit ponere cuſtodiā. & optet ſtatuere virilē nō mollē cuſtodiam & diligentē & fortē. ſ. rōem. que non dormitet pre tedio. & vigilans pſeueret ad diſcernēdū cogitationes & affectus bonos a malis. Qui ſi dormitauerit. demones p vitia carnalia vel ſpūalia. ſeu per peccata opis aut ſaltem cogitatiōis latenter intrāt & occidunt aīam priuatā gratia. & auferunt ex domo cordis ſpicas omniū virtutū. Vigilandum eſt ergo circa cuſtodiā cordis. vnde dr Eccli xxi. Qui timet deum conuertet ad cor. i. totum ſe vertet & vndiq; ad cuſtodiendū cor. Quarto eſt deprimendū ex penitētia & diligēti cuſtodia ſui q̄ſq; oriat ſuperbia. Et ideo vt dr Eccle. ij. Deprime cor tuū. i. deorſum preme. & inclina p humilitatē. cōſiderando vtilitatē tuam ſubmittendo voluntatem impiam ſeu cor dei voluntati & mādatatis eius. Nec extolloas te ſupra virtutem tibi collatā vel regulam tibi prefixā a deo ponendo te. & appetendo que ſunt ſupra cōditionē tuā. Nam q̄ ſuperbia extollat oſtendit abdias dicens. Superbia cordis tui extulit te. id eſt. ſupra te tulit. appetendo que ſupra conditionez tuam ſunt. & maiora de te extimando q̄ habeas. Ex hoc autem ſequitur ruina magna prout dr. puer. xvij. Anteqū cōteratur exaltat cor hoīs. i. ppter hoc conteritur voluntas hominis. vt ad nihilū redigantur merita eius & virtutes & bona. quia ſe exaltauit p ſuperbiam. quod patet in lucifero et nabuchodonoſor. qui dicebat in corde ſuo. In celum aſcendam. ſuper aſtra dei exaltabo ſolium meum. &c. Eſaie. xiij. Et ſequitur ad infernū deberis. quod exponitur a doctoribus de vtriuſq;

superbia.s.diaboli et nabuchodonosor. Deprimendū igitur ē cor nr̄m et hūiliandū qđ ipse saluator exēplo et verbo nos docuit dicēs. Discite a me.qz mitis sum ⁊ hūilis corde Matth.xi. Et rōem videt assignare.ps q̄re deo subiici debet voluntas nostra.⁊ sic cor deprimere dicēs. Nonne deo subiecta erit aīa mea ꝛc.q.d.Certe sic.ꝓpter causas que sequūtur.i.sua beneficia.vt dicit hugo cardinalis sup ps. Et primo ꝓpter beneficiū redēptiōis. Ab ipo enī salutare meū.i.Jesus saluator a deo missus. Secūdo ꝓpter bñficiū creationis. Nā ipe deus me⁹. Tertio ꝓpter beneficiū iustificationis ibi ⁊ saluator meus. Quarto ꝓpt beneficiū suffragationis in angustijs ⁊ rēptatiōibus.ibi.susceptor meus. Est aūt subiciēda aīa deo vt discipula magistro Esaie.l. Audiaz quasi magistrum id ē obediā. Jtē subiciēda vt creatura creatori esaie.xlv. Ve qui ꝓtradicit factori suo Jtē sicut materia artifici Hiere.xviij. Sicut lutum in manu figuli,sic oīs vos in manu mea dicit dñs. Jtē sicut spōsa spōso esaie.lxi. Exultauit anima mea in dño qz induit me vestimento salutis ꝛc. Jtem sicut ancilla dñe.i. Regū.xxv. Familia tua sit in ancillā,vt lauem pedes fuoꝝ dñi sui.⁊ps. Sicut oculi fuoꝝ in manibo domi noꝝ fuoꝝ. His igitur modis hūmiliandum est cor deo. Quinto est cor in bono exercendū nō ocio dimittendum vel malo occupandum. Et hoc optime ipa natura docet. Nam vt dicit Rabi moises. Sicut se bēt celū ad vniuersum materiale.ita cor ad corpus aīalis. Celū.n.nunq̄ q̄ esat.si semp moueretur ita ⁊ cor.qđ ꝑ pulsum manifestat. Hinius cordis motꝰ si ad hor̄ā cessaret deficeret vita animalis. Sicut ēt deficiente motu celi cessaret motꝰ generationis et corruptiōis ⁊ alterationis in istis inferioribo. Est aūt ipm cor rubicundū acutum in summo ad modū flāme ignis.ad innuendū q̄ debet cor anime.i.voluntas exerceri sm ignē charitatis. Un eccs.xi.dicit In bono sit cor tuū.s.ope occupatum. Est autez exercendū in bono multipliciter. Primo scz circūcidendo.vnde Hieremie.iiij.dicitur. Circūcidimini domino et auferte preputia cordiū vestroꝝ.i.auferte superfluitates ab appetitu rationali ad quas inclinat appetitus sensualis.delectabilium.s.in cibis ⁊ venereis.quo ad honorem et famam ⁊ scientiam ⁊ superstitiōes. Reprehensi fuerunt iudei a ꝑthomartire Estephano de hac circumcisiōe dicēte. Incircūcisi cordibo et auribus vos semp̄ spiritui sancto resistitis Actuum.vij. Ubi ostenditur grauitas mali huius incircūcisionis,qz scz ꝑ hoc resistitur spiritui sancto ne in cor intret. Est etiam a tristicia immoderata resecandū,qz vt dicitur,pverb.xxv. Tristicia viri nocet cordi. Nec est cōtra illud ecce.vij. Cor sapientis vbi tristicia,i.sapiēs moratur in tristicia cordis.qz ꝺ intelligit̄ de tristicia vtili pñie ⁊ moderata. Secūdo cor est ad deuz in oratione erigendum ꝑ affectum intensum Treñ.iij. Leuemus corda nr̄a cū manibo.i.opibo ad deum. Hinc et Ciprianus ait. Quando stamus ad orationem fratres inuigilare ⁊ incūbere ad ꝓces toto corde debemus ꝛc.de cōse.di.j.qñ. Et eccle.xxxix. dr de iusto viro.qz tradet cor suū ad vigilandum diluculo scz ꝑ meditatiōem ⁊ oīem attentam ad deum qui fecit illum. Nam de orantibo ⁊ laudantibus deū sine attentiōe ⁊ affectu dicit dñs esai. xxix.⁊ matth.xv. Populus hic labijs me honorat.cor aūt eoꝝ longe est a me.s. distractū in alia ⁊ affectum ad vitia. Tertio est cor exercendū inquisitione ꝑ studiositatem. Monet eī affect⁹ cordis intellectū ad inquirendū veritatē ⁊ precipue de deo. Sed in simplicitate cordis q̄rite illū.ait sapiēs Sapien.primo.i.pura intentione ad placendū illi ⁊ fruendum eo.non ad diuitias ⁊ honores obtinendos.vt faciunt homines mūdi querentes,ꝑsperari.⁊ scire diuina.vt vocētur ab hominibo rabbi. Regina saba q̄ fuit ita studiosa,q̄ venit a finibo mundi audire sapiētiam salomonis cum locuta fuisset oīa que erant in corđ suo salomoni,vt dr.ij paralippo.ix. Dubia ⁊ obscura inquirendo ab eo.de omnibo fuit edocta. Quarto in sufferēdo increpatiōes. vnde ꝓuer.xv.dr. Qui acq̄escit increpatiōibo possessor est cordis. Acq̄escit aūt qui nō solum suffert patienter reprehēsiones dei vel hominū.sed etiā cognoscit suū defectū vnde emēdatur.⁊ sic cor ꝑsidet bñs in sua ptāte.nō ꝑdituz passionibus ire⁹ odij ⁊ hmōi.vnde ꝑtm Isidorū. Ideo natura inclusit in pulmone cor.vt cum sanguis accēditur per iram circa cor.humectetur ex humore pulmonis ne nimis inardescat. Sexto est cor refouendum. Cū enim vt dictum est cor continue laboret.oportet.q̄ cōfortetur ad sufferenduz laborem. Sic ⁊ corpus nostrum oportet cōfortare et cibare.vt possit in exercitio ꝑseuerare. Et hoc est qđ dicit ps. Uiriliter agite ⁊ confortetur cor vestrum.q.d. Ut possitis perdurare in virtuosis actibo confortetur voluntas. Et quibus modis ꝑm cor confortetur ⁊ roboretur.idem ostēdit dicens,ps.ciij. Panis cor hominis confirmet.nec est credendū solum de pane materiali locutū fuisse propheram quia prophete intendebant docere populos spiritualia non corporalia ⁊ naturalia. Sed principaliter de pane spirituali sub similitudine corpalis.qz sicut panis materialis fortificat corporis cor.ita panis spiritualis sacre doctrine vel eucharistie cor roborat ⁊ confirmat in bono cor anime.i.voluntatez. Jn cuius figuram dominus Jesus turbas sequentes eum in desertum noluit dimittere ieiunias,ne vt ipse ait,deficerent in via. Sed satiauit eas pane,vt

Capitulum. XIII.

fortificarentur. vt habetur Marci. viij. Sic sequentes christū i vrbe mundi. oportet pane verbi dei refici. ne deficiāt spiritu. Et qui in emaus cū christo venerant. dicebāt. Nōne cor nostrum ardens erat ꝛc. Luce vltimo. Et helias sumpto pane subcinericio. qđ signat eucharistiā sm bea. Tho. in officio corpis christi. Ambulauit in fortitudine cibi illius cōfortatus vsq; ad montem dei. vt habetur tertio Regum. xix. Mons dei est vita eterna. Confortatur cor etiā vino. quia letificat cor hominis. ꝛ omnē mentem facit securā alias serenam. Et hoc vinū est iocūditas mētis spūalis. vnde dr eccles. xxx. Jocūditas cordis hec est vita. i. cōseruat vitā spūalē sicut ꝛ corporalē. Odoribꝫ quoq; confortat cor ꝛc. vt dr puer. xxvij. Odores spūales sunt exempla sctōꝝ. quibus confortatur cor ꝛ animat ad bona. Septimo ꝛ vltimo est vniendū. seu in vnitate seruandum. Sicut natura vnū cor dedit corpi. ita ꝛ vnaz voluntatem aīe quo ad potentiā. Sed q̄tū ad actꝰ eius ꝛ fines facimus multas ꝛ diuersas. Volūt enim aliqui ꝛ deum ꝛ diuitias ꝛ honores in eis cōstituendo finem. ꝛ sic diuidūt cor in multa. Et de huiusmōi peccatoribꝫ dr Osee. x. Diuisuz est cor eoꝝ. s. in diuersa distracti sunt. Sz vt dicit Eccle. ij. De duplici corde. De aūt importat eternam damnationem. Econtra. omnis virtꝰ vnita est magis infinita. i. fortior. vt dr in li. de causis ꝛ ideo vt cor sit robustū ad plia temptationū. reducendum est ad vnitatē. vt. s. in oibꝫ vnum vltimū ꝛ verum finez sibi pstituat sz deū. Vnde dicitur eccle. xxx. Congrega cor tuū. Et qz ad hoc opus est dei auxilio. ipe illud pmittit dicēs. hiere. xxxij. Dabo eis cor vnum id ē vnitū ad pfecte diligendū. nō solum deū. ſ. primos etiam pter deum. Quod illi christicole primi optime fuauerunt. Nā vt dr Actuū. iiij. Multitudis credentium erat cor vnum sz cōcordantes in voluntate ad querēdū ꝛ faciendū voluntatem dñi et honorem ꝛ mutuam subuētionē. Ubi ergo malitia vnū cor diuidit in multa. ad que applicatur concordia multa corda vnire facit. ꝛ vnit eiā cū corde dei. i. voluntate. Et vt dr Matth. vi. Ubi est thesaurus tuus id ē illd quod extimas pncipale bonū ꝛ maxime amas. vt amatur thesaurus a mundanis. ibi est ꝛ cor tuū. Si deū thesaurum tuū reputas. q̄ est verus ꝛ infinit thesaurꝰ est hominibꝫ. vt dr Sapiē. viij. illū cogitas. ꝛ frequenter cōsideras. ꝛ ptinue amas. Et ḋa amor sm Dionisiū habet vim vnitiuā ꝛ deus. si dici posset. vnissimus est. ideo eum pfecte diligendo cor tuum perfectissime efficitur vnum.

Quantū ad tertiū. §. iii

principale sz qz cor mortificatur. ꝛ ad gehennaz dirigitur p iniquitatem. Et ex tali corde exeunt cogitationes male ꝛc. Matth. xv. Est notandū sm Mauritium in distinctiōibꝫ qz septem sunt differentie cordiū iniquorum.

Est enim cor indisciplinatum.
Est cor infatuatum.
Est cor superbia elatum.
Est cor nequitie applicatum.
Est cor dolo circundatum.
Est cor deprauatum.
Est cor induratum

De primo dr Job. xvij. Cor eorum longe secessit a disciplina. Disciplina importat doctrinaz ꝛ correctionē seu compositiōem in moribus. Est ergo cor indisciplinatū quod nō recipit doctrinā vel non se emendat p flagella. Dicitur aūt deus hoc facere sz indisciplinam inḟtuz pmittit fieri. Confert aūt hec indisciplinatio tria mala sz Primo ad malū pronitatem. vnde dr Gen. viij. Sensus ꝛ cogitatio hūani cordis ꝓna sunt ad malum sz ex se nisi fuerit disciplina ꝓcipue in adolescētia refrenati. Inducit mentis instabilitatē. ꝓpter qđ dr eccle. xiij. Qui minorat cor cō gitauit inania. Minoratur aūt qs corde. i. voluntate boni. ꝓpter defectum doctrine ꝛ correctionis. Adducit ꝛ conscientie mordacitatem. que est vti q̄ maxima pena. Et iō puerbi. v. dicit Salomō qz indisciplinat habēs remorsuz de malis dicit. Cur detestatus sum disciplinam. ꝛ increpationibꝫ non acquieuit cor meum. De secundo sz corde infatuato dr puerb. xvij. Nō recepit stultus verba prudentie. nisi dixeris ea que versant in corde suo id ē nisi assenseris affectionibꝫ suis. Precipue facit ira hominem fatuum. Unde dicitur eccle. vij. Ira in sinu id est. mēte stulti requiescit. Et Crisolto. Ire ꝛ insanie nihil est medium. Hec autem stultitia cordis tria mala generat. Primo nullā retinet sapientiam. Naz iracundus omnis doctrine ꝛ scripture ꝛ rōnis obliuiscitur in ira sua. ꝓpter quod dicitur Eccle. xxi. Cor fatui quasi vas confractum. Liquor enim sapientie ꝛ gratie ex eo effunditur. Secūdo inclinat ad blasphemiam eccle. v. Ne temere quid loquaris sz blasphemando. nec cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram domino. Cōmuniter ex fatuitate ire homines male loquunt de deo ꝛ hominibꝫ. Tertio ꝓuocat stultitiam in audiente. vt sz inducat illū ad loquendū cōtra illum stulta. ꝛ faciendū sz verba cōtumelio sa. ras ꝛ vindictas. vñ ꝓuer. xij. dr. Cor insipiētium prouocat stulticiam. Et ideo bene dicit sapiens. Nō respondeas stulto iuxta stulticiam suaz. ne similis ei efficiaris. De tertio scilicz corde elato p supbiam dicit ezechiel. xvij. Multiplicasti fortitudinem tuam tibi ꝛ eleuatū est cor tuum in roboze tuo. Quod fit cuz quis bona q̄ sz sibi attribuit vel meritz suis. nō a dō recognoscit

ſicut fecit nabuchodonoſor. de quo dicit Judith primo. Exaltatum eſt regnū nabuchodonoſor. et eleuatum eſt cor eius. ¶ Hec aūt elatio tria mala facit. Primo inducit ad dei obliuionem. ſm illud Deutro. viij. Ne poſtq̄ comederitis et ſaturatus fueris. et poſt parū eleuet cor tuū. et obliuiſcaris domini dei tui id eſt bñficioꝝ eius. Ingratiſſimus autem tnquit Seneca. qui eſt oblitus ſcz benefactoris ſeu beneficij. Secundo ſui deceptionem Hiere. xlix. Arrogātia decepit te et ſupbia cordis tui. Et qūo decipiat oſtendit ſapiens dicēs Eccl. xj. Sicut perdix inducit in foueam. et vt capra in laqueū. ſic cor ſuperboꝝ. Tertio dei am miſſiōem id ē gre ſue. ps. Accedet bō ad cor altuz id ē ſupbū. et exalabit deus id eſt eleuabitur recedēdo ab eo Aug. Humilis deus būlia reſpicit. et alta. i. ſupba corda a lōge cognoſcit Humilias te venit ad te. attollit recedit a te. De quarto id eſt corde neq̄ ſeu neſcie applicatū dr j. Reg. xvij. Ego noui neſciaz cordis tui. Que verba dixit frater Paul id ſibi. ſ iniuſte. Dicitur aūt neq̄ ſm catholicon a nequeo. Unde nequā dicitur qui adeo ſceleroſus eſt. q̄ nequid ceſſare a malis. Dicitur enim neq̄ luxurioſus. vt ibi haberur. Unde Onan filius iude qui luxurioſus turpiter erat. dicitur nequā Geñ. xxxviij. et forte ꝓpterea luxurioſus magis dicitur neq̄ ꝑ alijs vitijs deditus. q̄ difficilius et tardius recedit ḡs ab illo q̄ ab alijs. Unū Aug. Dum non reſiſtit cōcupiſcētie. fit conſuetudo. et dum ꝓſuetudini non reſiſtitur. fit neceſſitas. Et talis neq̄cia inducit tria mala. Primo multiplicē dolorē corpis et anime. eccle. xxx. Cor nequā grauabit dolorib⁹. Secūdo aufert boni cognitiōem et eſtimationem eccle. xix. Vinū et mulieres auferunt cor. i gula et luxuria auferūt affectū veri bōi. Tertio ꝓducit adeternā dānatiōez eſaie. j. Ue ſemini neq̄ filijs ſceleratis. Ue aūt importat dānationē. De quīto. ſ. cordō dolo circūdato. ſ. p ipocriſ et fraudulētiā ſeu pditiōem dr eccle. j. Cor tuuz plenum eſt dolo et fallatia. ¶ Et tale cor tria mala operatur. Primo profunditatem habet ita in conſilium. vel intentum ſuum abſcondēdo. vt magis decipere valeat eſaie. xxix. Ue qui profundi eſtis corde tc. Secundo duplicitatē habet in reſpondendo. dicendo verba ſophiſtica. Sed vt dicitur eccle. iij. Cor ingrediēs duas vias nō habet ſucceſſus proſperos. quia frequenter detegitur fraus et dolus ei⁹. et inde abhominat. Tertio malitiam habet in ſuadēdo quaſi querat bonum proximi cum tamen velit eum decipere. p uerbio. xxvj. Quando ſubmiſerit vocem ne credideris ei quoniam ſeptem nequitie ſunt tc.

De ſexto ſcz corde deprauato dr ec. iij. Cor praui ſcandalizatur. Dicitur autem cor deprauatū quod aliquo tempore fuit bonum. et poſtea efficitur malum in eo permanens. Et tale cor vitioſcan dalizatur de facili ruens in mala ex dictis et factis aliorum. Nam dum bonum eſt cor nō ſcandalizatur. Tale aūt cor obedientiam poſtponit Hier. e. xvj. Ecce vnuſquiſq̄ abijt poſt prauitatē cordis ſui mali. vt me nō audiat Secundo apoſtaſiaz inducit. vnde de Salomone dicitur iij. Reg. xi. q̄ cum eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius vt ſequeretur deos alienos. Quanto enim quis cadit ab altiori ſtatu virtutis. non cito inō reſurgens. tāto grauiꝰ ruit in omnia mala. Tertio iram dei incurrit. puerb. xi. Abhominabile coram deo cor prauum. ¶ De ſeptimo corde ſcilicet. indurato. quod fit p obſtinatiōem dicit dominus exodi. vij. Ego indurabo cor pharaonis. Ubi ſciendum ſm tho. prima pte ſumme. q̄ obduratio duo ipportat ſcz ſubtractiōez gre que nō eſt culpa. ꝙ pena et hoc eſt a deo ſicut et omīs pena quam nō niſi iuſte infert. Nec enim alicui ſubtrahit gratiam. niſi hoc ille a quo auferrur mereatur p culpam. Et ſm hoc deus iudurat. ſm illud ad ro. ix. Cui vult miſeretur. et quem vult indurat. Aliud quod importat obduratio eſt inhe ſio culpe. i. firmitas in peccato. et hoc eſt ab homine et culpa eſt. Et inducit tria mala. Primo ſem verbi dei ad fructuz non recipit. vnde Luce. viij dicitur. Quod aūt cecidit ſupra petraz. i. cor in duratum. natum aruit. q̄ non habebat humoꝛē ſcz gratie. Secundo cumulum culpe et pene adauget Ro. ij. Ecōm duriciam tuā et impenitēs cor tuū. thezaurizas tibi iraz in die ire tc. i. cōgregas tibi penā in iudicio. Tertio beatitudine privat. Unde in figuram filij iſrahel qui indurauerunt cor ſuum erga dei mādata. vt nō facerēt ea oēs qui numerati ſunt in egreſſu de egipto ſexaginta centena milia omnes priuati ſunt terra repromiſſionis. que ſignat vitā eternam. vt nullus intraret niſi caleph et Joſue. ꝓpter qō ps. admonet cauere talem obduratiōem ne incurram⁹ in illud maluz et damnū. dicēs. Nolite obdurare corda veſtra et cetera

¶ De volūtate et opere exteriori. qūo ſe habent adinuicem in merito Capitulum. XIIII

Nota circa volūtatem et opus exterius q̄tum ad meritū. et demeritū et q̄tū ad forū iudiciale. fieri poteſt talis diſtinctio. Aut enim voluntas circa aliquod agendum habet ſine ope exteriori. Aut opus exterius exercetur ſine volūtate interiori. Aut voluntas adeſt immediate operi exteriori ſequente.

Quātum ad primū. ℣. I

notat materiam talem valde diffuſe archidiaconus ſup. c. Qui bona. xvij. q. i. cuius verba ab

Capitulum. XIIII

breuianbo ob prolixitatem vitandam aliquan/
do mntalo sequendo sentētiam thēologoꝝ ad
plenioꝛem declarationem. Ex quibusdā aucto/
ritatibꝫ videtur. qꝫ voluntas sine ope tantū va/
leat in malo ⁊ bono. cꝫtum voluntas cum ope/
re. Dicit enim Aug. Totū id est voluntas pro
opere reputatur. xij. q. j § Si ergo. Item Cipri
anus. Nunquid deum cum dño munus offer/
ret. peremerat fratrem. sed tamen fratricidiū mē
te conceptū id est voluntate deus prouidus an/
te dānauit. Ita ⁊ in dei fuis. apud quos cogita
tur ⁊ martirium mente concipitur. animꝰ id est
volūtas ad bonū deditus deo iudice coronatur
de pe. di. i. Et Hiero. Licet gladio non occidas
voluntate tamen interficis. di. ea. c. Omnis ini
quitas. Ad idem facit. c. Si cui. ⁊. c. si forte mu/
lier. Et plura alia sc. in dicta distinctione Pro
bnius igitur declaratione ſm archidia. distīg/
uendum. Quia aut loquimur de voluntate in
opere bono. Aut de volūtate in opere malo. Si
primo mō id est de voluntate affectāte facere o/
pus bonum, sed nō exequēte. iterum subdistīg/
uendū. Quia aut habetur respectus ad deū. aut
ad ecclesiam siue ad ius. Et si habeatur respect
ad deū. cꝫtum quidem ad tempus preteritū vel
futurum. vnicꝫ nō habetur voluntas pro opere.
Nam si volo me ieiunasse elemosinas fecisse et
alia hmōi bona. talis voluntas in cōspectu dei. i
quo ad meritum. non habetur pro ope. id est. nō
remuneratur. sicut si factuꝫ fuisset opus. que tñ
proprie dicitur velleitas. cꝫ voluntas. De fu/
turo etiam si volo seu ꝓpono hinc ad mensem
ieiunare. dare elemosinam ⁊ hmōi. hoc non ha/
betur pro ope. cuius tale ꝓpositum et voluntas sit
meritoria. non tamē tantū sicut cum opere su/b
secuto. quod propositum boni dimitti potest. li/
cet non sine peccato. Unde Grego. super ezechie.
Qui bona agunt ⁊ meliora agere proponunt. si
ea non agunt. licet in bonis priorib⁹ ꝑseuerent.
in cōspectu tamen domini ceciderunt. scz venia/
liter vel mortaliter. ſm qualitatem ꝓpositi quod
dimittūt. puta alicuius voti vel necessarij ad sa/
lutem. vel alicuius rei non necessarie. vt alicui?
deuotionis fiende. Si autem loquimur de pre/
senti iterum subdistinguitur. Quia aut illa vo
luntas potest impleri in bono opere. ⁊ nō imple
tur ex negligentia vel alia causa. vt verbi gratia.
Habeo voluntatem faciendi elemosinaꝫ ⁊ bene
possum sed cupiditas me tenet. vel negligentia.
Habeo volūtatem orandi. sed me piget. ⁊ talis
voluntas non habetur pro ope. nec est efficax vo
luntas cum non sequeret effectus. Et ad hoc fa/
cit quod dicit Ambro. di. lxxvi. Non satis est be
ne velle. sed etiam benefacere. i. nō sufficit bona
voluntas sine opere. cū adest facultas. Et sic in/
telligit illud ꝓuerbi. xiij. Vult ⁊ nō vult piger.
Vult. n. quodāmodo leui volūtate i efficaci ipaꝫ
operando. Aut quis hēt voluntatem ad opus ⁊
ꝑcise dimittit. qꝫ exeq̄ nullo mō pōt. ⁊ tūc cꝫtuꝫ
ad gloriam consequendam. ⁊ quantum ad penā
eternam euadendam volūtas ꝓ ope reputatur
in genere. sed nō cꝫtum ad quātitatem premij.
vel quantitatem euasionis pēne tempalis debi/
te pro peccatis. Et hoc vel ex opere operante.
vt in illis operibus, que habent in ipso actu dile
ctionem prouocātem. tunc enim operatio ad
dit ad bonā voluntatem quantum ad premium
essentiale, aliqñ ad accidentale ſm tho. in. iiij. di.
xvij. Vel ex ope operato. i. ex sumptiōe sacramē
ti. Verbi gratia. Si quis vult recipere baptismū
vel confessionem seu eucharistiā ⁊ nō pōt. quia
deficit vel minister vel sacramentum vel aptitu/
do illius ad hoc. vtiꝫ talis ⁊ prem ū mereꝫ eter
nū ex illa volūtate si est gratia informata. ⁊ eua
dit penas eternas. Sz nō ita euadet penas pur
gatorias. nec tantum premij cōiter consequitur
sicut si secutum esset opus id est suscipiendo sa/
cramenta. Aliud exēplū. Vult ꝙs summo desi/
derio sustinere martiū sicut bea. dñic? vt ceruus
ad aque fluuiū. Talis ex illa voluntate premiū
recipit. vt dicit Cipianus in auctoritate superi
us allegata. Et quantum ad essentiale premiuꝫ
tantum recipere pōt. cꝫtuꝫ si actu reciperet mar
tirium. dū modo eq̄lis esset feruoꝛ ⁊ affectus nō
sustiuēdo martiriū sicut sustiuendo. Secus si
minoꝛ est. ar. de pe. di. ij. Si quis vult. Non tñ
recipit illud premiū accidentale. qđ dr aureola
martirij. Tñ ⁊ iob. in glo. de pe. di. i. dicit. qꝫ istō
dictū votū ꝓ ope computatur. habet exceptionē
in operibus priuilegiatis quib⁹ debetur aureo/
la. Aliud exempluꝫ. Vult quis ire ad ecclesiam
vbi est indulgentia, non vadit quia nullo modo
potest. talis vicꝫ ⁊ si meritū habꝫ aliquod de bo
na volūtate, non tamen indulgentiam cōsequit
nō eundo. Quando vero haberet respectus ad
ecclesiam. Cum queritur verum volūtas habea
tur ꝓ facto. Respondet qꝫ siue ꝓcessit ad actum
exteriorem imperfectum quod plus est. Siue fie/
rit in confinibus cogitationis quod minus est,
non haberet talis voluntas quo ad ecclesiam ꝓ
opere. vt apparet de eo qui erat excommunica/
tus ⁊ voluit recōciliari ecclesie ⁊ ꝓ eum non ste
tit quo minus reconciliaretur. ⁊ de hoc apparent
indicia manifesta qꝫ voluit reconciliari eccle/sie
sed non potuit ⁊ mortuus est talis. si mortē pre/
uentus absolutionis beneficium nō habuit apō
ecclesiam non habetur absolutus. cꝫ uis sit secus
apud deum. Et ratio est. quia ecclesia opinionez
hominum sequitur in iudicando precipue in fo
ro cōtentioso que sepe fallitur. sed ipse deꝰ semꝑ
innititur veritati. ⁊ ideo nec fallit nec fallit extra
de sen. exco. Ad vobis. Unde tali negabitur eccle

siastica sepultura, nec fiet solennis oratio, p̄ eo nisi fuerit post mortem absolutus ab excōicatione, q̄ fieri dz, si in vita q̄siuit absolutiōem. Aliter aūt agēdum est in sacramēto confessiōis. Nā si q̄s vult cōfiteri qđ odit p̄ signa petens sacerdotez & postea mutus efficiatur, nō debet tali denegari eucharistia & alia ecclesie suffragia. dūmodo cōstet ecclesie seu sacerdoti de volūtate illius. q̄ tūc uncq̄ leuiter etiā p̄ unum testē vel p̄ signa ipsius infirmi. Nō diuersitatis in hmōi ee potest q̄ primum pertinet ad forū cōtentiosum. vbi req̄runtur p̄bationes sufficientes. Secundū pertinet ad forum penitentiale. vbi nō req̄rūtur tales p̄bationes. Si autem agatur de actibz iudicialibz siue de his que inter hoies continue agitantur & frequētant. Cum queritur vtrum voluntas habeatur pro facto. Respondetur q̄ siue de preterito siue de p̄senti siue de futuro agatur, cuz volūtas sit in cōfinibz cogitationis, in nullo procedens ab extra nunq̄ habetur illa voluntas p̄ facto. verbi gratia. Vssus erat aduersari⁹ me⁹ in possessione rei mee. ex primo decreto poteram intra annū recuperare possessiōem ipam p̄stando cautionem de parendo iuri & habui voluntatez in corde p̄stādi dictam cautionē & faciēdi alia necessaria. sed non processi ad actum exteriorez. Certe voluntas illa non haberet p̄ facto. vt postea possum recuperare possessiōem. extra de eo qui mit. in pos. ca. i. Et si aūt voluntas processit ad actuz aliquē. tūc fuit distinguendū. q̄ aut actus ille fuit ip̄fect⁹ aut ip̄fect⁹ & si fuit perfect⁹. tūc clarū ē & de hoc nemo dubitat. extra vt lit. nō contest. quoniaz. Sed si actus ille fuit ip̄fectus. tunc subdistinguendū. q̄ aut fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. aut p̄pter impotēciaz. Et si fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. tūc illa uolūtas i tali actu ip̄fecto non habet pro facto. verbi gratia. Habeo i corde volūtatē p̄standi cautiōem pro recuperanda possessione mea. & illam voluntatez produco ad actum exteriorem. sed ip̄fectum. hoc videlicet modo. Vado coram iudice & aduersario meo. & dico. volo recuperare possessiōem meā. duco mecū fideiussorē. & offero satisdatiōem de iudicio sisti. & nihil aliud facio. Certe iste actus ip̄fect⁹ fuit. quia non solum debeo offerre, sed etiaz p̄stare. Nam sola oblatio fideiussoris nō sufficit. q̄ quidem locuz habet in his in quibus cadere potest de positio. vt in his que consistunt in probāndo. Sed in his in quibus non cadit de positio. vt in his que consistunt in faciēdo. sufficit sola oblatio faciendi seu p̄stratio. vt apparet in appellatione. in qua sufficit si me offeram probare coram iudice cause principalis. Et q̄ protestatio sufficiat probatur eod̄ ti. ca. fi. Si autem fuit actus ip̄perfectus p̄propter impotentiam, tunc subdistingue. Quia aut illa imperfectio contingit p̄p ter defectum proprium. aut propter defectum iudicis vel aduersarij. aut propter casum fortuitū aut propter factum prorsus extranei. Si propter defectum proprium. cui non potest prouidere tūc voluntas haberur pro facto. verbi gratia. Habeo voluntatem p̄standi cautionē pro possessione mea recuperāda. & procedo ad actum exteriorem hoc modo. Nam modo compareo coram iudice & aduersario & dico. Domine benevellem p̄stare cautionem, sed in veritate non possum. quoniam pauper sum & propter paupertatem non inuenio. qui pro me intercedat. Certe in isto casu ista voluntas haberetur pro facto ad recuperandam possessionem. dummodo p̄stet iuratoriam cautionē. extra de eo qui mit. in pos. ca. i. Et extra d. solu. Odoard⁹. Nam inanis est actio quaz inopia debitoris excludit. ff. de arbi. l. nam is. Fallit tamen hoc in vsufructuario qui debet p̄stare cautionem de vtēdo & fruendo arbitrio boni viri & finito vsufructu de restituendo. Nam si propter paupertatem vel aliud non potest fideiussorem p̄stare non sufficiet iuratoria cautio. & sic non habebitur voluntas p̄ facto vt notat Azo. C. de vsufruc. l. vsufructuarius.

Si autem illa impossibilitas contingit propter defectum iudicis vel aduersarij. & tūc iterū subdistinguendum. q̄ aut hoc est propter factum ipsorum. puta quia dum vellem p̄stare cautionem stetit p̄ iudicem vel aduersarium quo minus p̄starē. q̄ ipsi noluerunt recipere. dum offerrem & ipsam p̄stare vellem. Et tunc volūtas haberur pro facto. quantum ad possessionez recuperandam. Aut impotentia contingit p̄pter absentiam iudicis vel aduersarij. quo minus p̄dictam cautionem p̄staret. Et tunc volūtas nō habetur pro facto. nisi ego illam cautionem p̄stem coram publicis & honestis p̄sonis. vt extra de offi. or. pastoralis. Si autem impotentia contingit p̄pter casum fortuitum. tunc si casus contingat in iudicijs volūtas habetur pro facto q̄ tum ad euitationem pene. vt appareat exemplū de eo qui certa die debebat in iudicio comparere sub pena. & dum veniret supuenerit tempestas vel pons fluminis est fractus, vel flumen creuit q̄ trāsire non pōt. certe iste casus illum excusat a pena. ff. Si quis cau. l. q̄. Item si contingat casus fortuitus in contractibus idem videtur dicendum. vt. ff. ad. l. ro. de iactu. l. fi. Cōsueuit tamen subdistingui in contractu locationis. an casus supueniat in p̄sona locatoris, an in persona conducentis tantum. aut in re locata. vt illa materia satis declaratur. ff. de. var. & extraor. co. l. i. In contractibus etiam consueuit distingui. an casus contingat in p̄sona debentis, vel eius cui debetur. & an debeatur quāritas vel species. & an mora interceserit vel ne. Si etiam cōtingat

Capitulum. xiiii

casus in vltimis voluntatibus voluntas habe/tur pro facto. vt apparet de illo qui reliquit li/tare seruo suo. si decem daret heredi. et cū iste por taret pecuniā incidit in latrones vel in hostes et pecuniam amisit ita q̄ in termino ipse non po/tuit heredi dare. Certe ille actus imperfectus ꝓ ter impotentiam ex casu fortuito habetur pro fa to. quantum ad libertatē consequendam. Et de casibus contingentibo circa vltimas voluntates plenissime notatur per Azo. C. de instit. et substit. sub cō. fac. l. i. Si āt ꝓtingat ipotētia ꝓter factū ꝓsus extranei. tūc volūtas non habet pro facto Verbi gīa. Reus debebat sistere in iudicio certa die. et sub certa pena. dū aūt veniret ad iudici um quidā extraneus. Cui retinuit eū et sic non stetit in iudicio illa die talis nō excusatur a pena Sed datur actio contra impedientē ad interesse ff. Si quis cau. l. ij.

Quantum vero .§. ii.

ad secundum membrum principale prime que/stionis. scz an volūtas solū habeatur ꝓ ope exte/riori in malis. Respōdetur. Quia aut loc titur de foro dei. aut in foro ecclesie pniali. aut in foro cōtentioso seu iudiciali. Primo ergo scz quā tum ad deū distinguēdū. Quia aut volūtas est deliberata aut nō deliberata circa malū. Si inde liberata. ita scz q̄ nō accedat assensus rōnis tūc dare est q̄ volūtas nō habetur ꝓ ope. etiam. si illud opus sup quo insurgit volūtas sit mortale. Vñ Grego. de pe. di. ij. Nequaq̄ thēretem cogita tio immūda maculat. cū pulsat scz inclinatiōez volūtatis. sed cum hanc ꝓ delectationem supat. scilicet ꝓ sensum rōnis. Si vero volūtas est de liberata circa opus malū. siue in ꝑterito vt pu ta q̄ vult et cōtentatur se cōmisisse aliquod cri/minale. Siue in futurum vt cum vult seu intē dit ꝑpetrare in futurum aliquod malum. vel in presenti cum proponit malum operari. In om/nibus hui? volūtas habetur pro facto quantum ad grauitatem peccati in generali. non in speciali. hoc est q̄ ita meretur penā eternam ex volūta te deliberata ad opus mortale. cuius effect? nō sequat. sicut si sequatur actus exterior. Nō tam tantam penam meretur in inferno propter volū tatem solam. quantā si addat opus. q̄ commu/niter actus exterior peccati adauget ipsam inor/dinatiōem volūtatis. Et sic intelligitur illd Cle mentis. de. pe. di. i. Homicidiorum tria genera beatus Petrus esse dicebat. et eorum penam fo/re parilem scilicet odientis. detrahentis. et actu occidentis. Illa enim parilitas pene odientis. et sic voluntatem habentis ad mortem exosi et pe/na actu occidentis intelligende sunt fm equali tatem proportionis nō fm equalitatē eiusd cuiu tatis. i. q̄ vterq̄ damnabit. Facili? et qs resurgit a peccato volūtatis ꝓsentiētis siue in motum tam delectationem. siue in actum exteriorem. non ni etequendo. quā cū procedit ad opus exterius. et ad hoc facit qd dicit Hiero. xxxij. q. ij. Sicut se/mina Ubi ait. Sensus ex rōe coceptꝰ. i. ꝓsensus in malū. nisi in opa ꝓruperit adhuc in mēte reti netur. et cito perit ab hoste. Quātū vero ad to/tā penitentiale ecclesie voluntas cōtenta terminis suis nō hētur ꝓ facto. Non. n. tanta penitentia est iniungēda ꝓ peccō interiori. q̄ ꝓ peccato ex teriori ceteris paribo. Et penitēte septēnes que tarant ab ecclesia. vt. xxij. q. i Predicādū. et xxx iij. q. ij. hoc ꝑtm. Cōiter imponūtur ꝓ peccatis exterioribo. quāuis etiā interiora vt dictū est. suf/ficiāt ad dānatiōem. vt ex ꝑsse hētur. de pe. di. i. Si cui. Et nota q̄ cū sola spes cū est principa lis lucri in mutuo. faciat hoīem vsurariū. vt. xiiij. q. iij. Si fenerauerit. Sicut et sola spes rei tē porālis facit hoīem simoniacū. q̄ est principale motiuū in traditiōe rei spūal. fm Hug. Job. et archidia. Hec spes includit volūtatē deliberatā Vñ in foro peteniali putiri? seu penitēciari vt ꝓ mortali pctō. et si ūm aliqd recipit oblatū in foro pniali est inducēdus vsurari? ad restitutio nē. et simoniac? ad pauperib erogādū. Et sic pu nit volūtas ꝓ facto hoc est. ac si pactū fecisset ex/ssse. Ex nō q̄tū ad cēsurā aliquā vel depositio nē. vt extra de simo. c. vlt. Qua pena posset puniri si ad actū exteriorē puenisset p actionē et h?. et quāuis aliq̄ dicant. q̄ vsurarius solum menta/lis non teneatur restituere. Alij tamē dicunt q̄ tenetur semp restituere. Et hoc inno. dicit esse tu tius extra. de vsur. Cōsulunt. Hosti. autez dicit omnino esse restituendum. q̄ turpiter accepit. Idem sentit bern. taim ū. archi. et thcologi idē sentiunt. Sed quantum ad forum iudiciale ecclesiasticū. vel ciuile. volūtas si non ꝓcedat ad actum exteriorē aliquem. nūq̄ punitur. Et hoc est qd dicit ier. Cogitatiōis penaz nemo mereat de pe. dist. i. et Augustinus. xxxij. q. v. christiana dicit Latentia peccata vindictam nō habent. quia scilicet ꝓbari nō possunt. In iudicio autem pce ditur per allegata et probata. Sed si voluntas procedat ad aliquem actum exteriorem. licet im perfecte. hoc est non illum complendo. tunc sub distinguitur. Quia aut ille actus fuit imperfe/ctus propter voluntatem. aut propter impoten tiam. Si primo modo scilicet ꝓter voluntatez quia videlicet penituit eum. et bene ad effectum perduxisset si voluisset. puta quia virgo deo di/cata cum qua habuerat colloquium de malo si/bi consentiebat. sed ipsum penituit sua propria voluntate. et tūc ñ punitur. ff. ad. l. cor. de fal. l. qui falsam. Exemplum etiam de eo qui vocauit clericum in foro seculari. quem penituit ante l. cōtest. Quamuis enī talis et voluerit et egerit

aliquid.q2 non perfecit,pſecutiõem'cauſe in tali iudicio.nõ patiet penã eoz capituloz .xi.q.i. Inolita,7 extra ỏ foro ope. Si diligẽti Si ãt fuit actꝰ ĩpfectꝰ,ppt impotẽtiã,q2 ſcz attẽptauit 7 fecit qđ potuit vt veniret ad pfectionem ¦operis,7 nõ valuit,tũc volũtas bẽtur,p facto 7 puniꝛ tur.Et ita intelligunt leges canonizate,de pe. di.i.Si quis nõ dicã rapere.Et abinde vſq ad legẽ.Cogitatõ.7.C.ỏ fur.l.ſi qs ſuo.Sic,uxor punitur quo ad cõtugiũ,ppter inſidias,7 conſilia que interpoſuit in morte mariti.cuius effectꝰ nõ fuerit ſubſecutus. Notãdum q3 in penis ſpualibꝫ infligendis diſtinguit.virũ ſcz imponatur a canone pena ſpualis an imponat ab hoie. 7 ſiqdem imponatur a canone,tũc effectus cõſideraꝛ nõ affectus animi ſeu voluntas.7 hinc eſt q3 ſi qs,ponens manũ ſuam incere in clericũ ſolũmõ inſultum facit.eleuat manũ vt pcutiat et tñ nõ tãgit eum.q2 fortior ille fuit vel alia de cauſa.iſte nõ obligatur pena ſpuali ſcz excõicatõnis ſi qs ſuadente,xvij.q.iij.Similiter ſi quis voluerit homicidiũ ppetrare etiã ſi vulneraueꝛit atrociter.dũmõ,nõ fuerit ſubſecutũ hoicidiũ ſeu mutilatio penã irregularitatꝭ nõ incurrit,extra de homici.c.ſi aliqs. Si aũt pena ſpualis imponat ab homine.tũc cõſideraꝛ animi voluntas 7 deſtinatio.ſ.cũ aliquali ope exteriori.7 nõ tñ iuris effectu.7 rõ eſt.q2 mitius agitur cũ lege q3 cum miniſtro legis.ff.de ar.l.Celſus.et extra de cle.exco.mi. Si celebrat.verbi gratia.Dic ſupioꝛ ordinarius.Excõico te ſi eligis.Nã in cõtinẽti cũ paras te ad eligẽdũ incidis in excõicationẽ.Qđ dic.vt notauit Inno.extra ỏ ap.c.Pꝛeterea.Et ſic patet q3 volũtas nõ pducta ad actũ pfectũ punit 7 p ſcio bẽtur.q3tũ ad penas ſpuales.q3 infligunt ab hoie.7 rõ eſt.q2 hmõi pene ſpirituales ſunt medicinales.xj.q.i.multi.7 extra ỏ ſen.ex.cũ medicinalis li.vi.Sed in penis tpalibus cõditioalibꝫ 7 iudicialibꝫ ſecus dicendũ eſt Nam in iſtis conſideraꝛ iuꝛ effectus.nõ affectꝰ vel animi deſtinatio extra de ſpõ.c.vl.7 eſt rõ.q2 pene ſunt potius emolliende q3 exaſperande.de pẽi.diſtinc.i.§.Pene

Quãtũ ad ſecũ .§.iii.

dum mẽbꝛũ principale.cũ ſcilicet exercetur opꝰ exterius ſine volũtate,diſtinguẽdũ .Quia aut hoc fit voluntate omnino renitẽte.Aut rõe omnino deficiẽte.Aut volũtate negligente.Quantũ ad primũ ſcz cũ fit aliqd opus renitẽte volũtate omnino.nec in bono eſt meritoꝛium .nec in malo demeritoꝛiũ.Qđ patet ei quis aut ỏmeretur p actũ liberũ volũtatis.vñ Amb.Nemo noſtrũ tenetur ad culpã.niſi ppria voluntate deflexerit. Volũtariũ ſibi militem elegit chriſtus.voluntarium ſibi fuũ diabolus auctionat.xv.q.i.Nõ eſt.Ad idem Ciꝛil.ſup matthẽũ.Sicut enim peccatũ opus ſine voluntate nõ facit.ita iuſticia ex ope nõ conſummatur.niſi 7 volũtas affuerit.xxxij.q v.Dicut.Et ex hoc patet q3 ſi inferatur violentia virgini omnino renitẽti.nec peccat nec amittit virginitatem.vñ dixit lucia paſcaſio.Si me inuitam feceris violari.caſtitas mihi duplicabitur ad coꝛonã.Nõ enim inquinatur coꝛpꝰ niſi de cõſenſu mẽtis.Nã ſi in manu mea thura ponas.7 p manũ meã ſacrificia facias deus hoc nõ attendit.De ſenſibꝫ enim 7 volũtatibꝫ deus iudicat Gracianus.xxxij.q.v.§.i.Similiter.ſi qs occideꝛetur,p fide inuitus vel,p iuſticia .meritum nõ haberet.Nec talis eſt capax alicuius ſacramenti Nam ſi qs omnino inuitꝰ baptiſaret,tẽtus ſub aqua p violẽtiã.talis nõ recipet nec effectũ nec ſacramẽtũ ipius baptiſmi Quãtũ ad ſcdam partem diſtinctiõis.cũ ſcz fit opus rõe omnino neſciente ſcz cũ qs nõ habet vſum rõnis.vt infans 7 adultus furioſus.q3 eſt extra vſum rõnis opꝰ qđ fit a talibꝫ cũ ſit in voluntariũ,q2 ſine deliberationẽ rõnis.ſiue in bonũ ſiue in malũ nõ reputatur ad meritũ neq3 ad demeritũ.Nã actus bonus reddit meritoꝛius,vel demeritoꝛius.inq3tũ pcedit a libero arbitrio.qđ diffinit eẽ facultas volũtatis 7 rõnis.In pdictis aũt rõ deficit. Sed etiã in iudicio eccleſiaſtico vel ciuili tales, nõ puniunt.Nã infans ſi ꝓiciendo lapidẽ occidat aliquẽ hoiem.Si nõ eſt doli capax nõ punitur.nec quo ad deũ.nec quo ad mũdũ.de conſe di.iij.puuli.7 in glo.q3 eſt ibi extra de delict. pu.c.ij.7.ff.de ſic.l.infans.Idẽ de furioſo dũ eſt in furia 7 extra ſe.Satis enim ipe furoꝛe punit ff.de offi.pꝛe.l.diuus.7.xv.q.i.ex merito.§.8 obij ciur.Clerũ eſt tñ q3 furioſo a furia reuerſo .põt pnia imponi ad cautelã.vt ea.cauſa 7 queſti.ca. Si quis.Et licet aliq dicãt.q3 cũ quis ex culpa ſua incidit in furiã.amentiam,vel ebrietatẽ ea q3 facit mala extra vſum rõnis cõſtitutus.imputãtur ei.ex eo q2 fuit in cauſa.Clerioꝛ tamẽ opinio eſt.q3 non imputantur que facit in tali ſtatu Sed cũlpa pcedens aggꝛauatur ex malis que ſequuntur.Notandum tamen q3 adultꝰ amẽs vel freneticus effectus.ſi anteq3 incurreret talez amentiam habuit propoſitum et voluntatem ſuſcipiendi ſacramenta.et declarauit ipſam voluntatem.non debent ſibi denegari.Et quantumcunq3 etiam contradicit in amentia poſitꝰ recipiet effectum ſacramentoꝛum,ſi in ſtatu gratie intrauit freneſim vel amentiam,et ſic,opus ſine voluntate actuali erit meritoꝛium ex volũtate tamen precedenti. Inſup eſt notandum q3 opus baptiſmi valet ad ſalutem et ꝓmium pueris et adultis carentibus vſu rationis.cum tamẽ deſit in eis volũtas ad ipm opus.Sed ꝫ ſpeciali munere venit.Sicut 7 pueris innocẽti

Capitulum. XIIII.

bus opus martrij susceptum sine voluntate.ex gratia christi fuit eis ad premiū essentiale glorie ⁊ accidentale aureole. Regulariter aurē vt dicit Aug. Omnis qui sue voluntatis est arbiter cōstitutus.non potest nouam inchoare vitam nisi peniteat eum veteris vite.de pe.di.i. Tres actiones. Quantū ad tertiam partē.qñ scilicet fit opus exterius voluntate repescente id ē opus ipsum eligente.ꝫ non intentum meritorium vel demeritorium est intendente.qđ contingere pōt in bonis ⁊ in malis actibus.quandoqꝫ ex ignorantia quandoqꝫ ex certa sciennia. Et in his quidem' que sunt de genere malorꝫ.potest esse dupl' ex ignorantia scilicet iuris ⁊ facti. Et si adest ignorantia iuris diuini vel naturalis.vel eorꝫ que scire tenetur ꝓm statum suum.opus malum factum ex tali ignorātia ⁊ p̄ consequens sine volūtate.inquātū opꝰ ipm est malū.non excusat a toto ⁊ si a tanto. Et in his verificatur illud apostoli. Ignorans ignorabitur.⁊ de hoc.i.q.iij.§. vlti. Exempla sume in Paulo.qui persequebatur ecclesiam dei.arbitrās exinde obsequiū se p̄stare deo. Sed vt ipse dicit ignorās fecit.nec ꝓpter hoc se excusat.ꝫ accusat ꝺ peccato. Similiter ⁊ filie loth cum inebriauerunt patrem vt ex eo cōciperent.qđ sibi putauerunt sibi licere.credētes totum mundum submersum.sicut ⁊ sodoma nō excusantur a peccato incestꝰ propter ignorantiā illam.sed fuit ignorantia iuris naturalis.xv.q.i. Inebriauerunt. Similiter ordinatus in sacris si dimitteret officium ex eo q̄ nescit se ad hoc obligatum precepto ecclesie.vt patet.extra de cele. miss.dolentes.non excusatur a mortali.cꝫ uis nō intendat neqꝫ velit illam omissiōem officij incꝫtum peccatū.immo si sciret nō omitteret. Sed or negligens est voluntas ad inqrēdum q̄ scire debet.cō ei imputaf ad peccatū vt hētur.di.xxxvij.§.vlt. Quātum aūt ad ignorantiā facti.notanda est distinctio decretistarū que ponit.dist. l.c.de his.⁊ extra de homici.sicut dignū. Videlꝫ q̄ aut quis in facto quod agit dat operam rei illicite.aut licite. Et si dat operam rei illicite.puta quia solaciatur aliquo ludo periculoso.vnde sequitur mors vel' mutilatio quāuis illud malꝫ non velit.tamen quia voluit illum ludum.vnde secutū est ei imputatur.⁊ quo ad peccatuꝫ.⁊ quo ad irregularitatem.⁊ quo ad pēnaꝫ iudicialem. Similiter si cecus sagittam vel lapidē iaceret.ei imputaretur.quia dat operam rei illicite. Unde ⁊ lamech quando sagitta occidit cham existimans eum feram siluestrem non hominem quia cecus erat. Sed a puero quem secuꝫ ducebat.vt fera indicaꝰ fuit.nō excusatur a peccatō. Idem potest dici de minori dolicapaci.quāuis etatis non perfecte.⁊ dante operaꝫ rei illicite.qđ dictum est de maiori ⁊ adulto.vt extra de delic. pu.capitulo vltimo. Si vero dat operam rei licite.tunc aut adhibuit debitam diligentiam.aut non. Et si non adhibuit debitam diligētiam.non excusatur a peccato.licet malus seqūs sit contra eius voluntatem.puta si quis ꝓiciat regulas de tecto ad ipsum' reparandam.et non ponat aliquod signum ante domum.nec dicit aliquid cum proiecit.et sic cum vna ipsarum interficiat transeuntem per viam. Aut si quis proiceret lapidem ad animalia bruta.et non respiciet transeuntem per viam et a casu interficeret aliquem contra voluntatem suam ei imputatur peccatum et pena iudicialis.quia non adhibuit diligentem solicitudinem ad opus illud iacrationis. Ubi vero adhibeat debitam diligentiam operi licito.Si quod malum a casu contingat non ei imputatur.puta si quis incidendo arborem dum eam prosternit.alius subito transit subtus eam.⁊ sic perimitur.cum tamen ille nō videret eum.nec haberet extimare aliquem transiturum inde.dist.l. Sepe.⁊ xv.q̄sti.i. Si quis nō iratus. Unde ⁊ iacob excusatur in cognoscēdo lyam.que non erat vxor sua loco rachelis vxoris sue. In his autem que sunt de genere bonorum factis ex ignorantia iuris vel facti.non haberur meritū' ex quo ibi non est voluntas seu intentio ad meritum actualis vel habitualis. Ad quod facit quod ait Ambrosius. Non satis est benefacere nisi id ex bono fonte id est ex bona voluntate proficiscatur.di.lxxxvi. Nō satis. Et Hieroni. Deus volūtatē nō opus respicit scilicet sine volūtate.xv.q.i. Si quis non irat⁹.verbi gratia. Si quis dat pauperi vnum florenuꝫ elemosinaliter.volēs dare tm̄ vnum quatrenū opus istud factum etiam in gratia nō habet meritum vnius florēni.sed vnius quatreni.quia voluntas non fuit ad florenum.sed ad quatrenum. Similiter si quis iret ad missam die festiuo.vel ieiunaret die institura ab ecclesia.vel diceret officium existens ordinatus in sacris nec aliqđ horꝫ facit actu vel habitu vt satisfaciat precepto ecclie.Presuppōito q̄ illō ignoret.vel etiā si scit non habet intētionem ad illud.sed a casu vel propter societatem facit aliquod predictorꝫ talis in huiusmodi non meretur.ex quo non hꝫ voluntatem ad illa opera. Dicit enꝫ auctoritas de pe.di.i.q̄ voluntas remunerat nō opus id ē voluntas principaliter facit opus remunerādi. Quantum autem ad opera que fiunt ex certa sciētia siue in bonis siue in malis.imputant ad meritū vel demeritū inqꝫtū volūtas assentit opi ⁊ si nō ipi opi inqꝫtum meritorium vel demeritorium.quod habet in coactione cōditionali. Ulterbi gratia. Dat infideli optio vt aut recipiat baptismum aut occidetur.vel amittet sua bona.eligit talis baptisari ne perdat vitam vel bona. In

huiusmodi opere bono. iste non acq̃rit nec meritum nec salutem, ex eo q̃ non habet voluntatẽ ad opus baptismi suscipiẽdũ. inq̃ntum bonum est et saluti ferũ. ar. ad hoc de pe. di. i. tres actiões. Similiter in malis opibꝫ. Quã uis enĩ aliquis non velit aliquo modo opus malũ facere. inq̃ntum malum et demeritorium. tamẽ assentit op? agere qđ scit eẽ malũ. ne incurrat aliquod dãnũ tale opus nõ excusatur a peccato. Verbi gratia. Peierat quis ne amittat suã causam iustã. qui tamen alias nullo modo vellet peierare. Ad qđ optime facit quod ait Augu. Si diligenter inspiciatur. forte ipm peccare nemo velit. sed propter illud quod vult peccat. Omnes quippe homines qui scientes faciunt qđ non licet, vellent licere. Usq̃ adeo ipm peccare nemo appetit ꝓpter hoc ipm sed propter illud. quod ex eo cõseqũtur. xv. q. i. merito. Unde & lucretia nobilissima romana. que assensit filio tarquini in adulteriũ ne incurreret infamiaꝫ adulterij, ex eo q̃ ille minabat ei q̃ si nõ assentiret interficeret eã & vnũ ex seruis suis iuxta eã. & diceret marito suo collatino. q̃ eos interfecerat. q̃ inuenerat eos pariter cõmisceri. Qđ vitãduꝫ igitur talẽ infamiã assentiri operi nephario. de quo tamẽ tantam diligẽtiã habuit. q̃ ꝓpter hoc coã ꝓsanguineis suis se occidit. Nõ excusatur a peccato adulterij. quia potius debet quis oĩa mala tolerare q̃ malo consentire scilicet peccati. vt dicit Augustinus. xxxij q. v. Ita ne.

Quãtũ ad tertiã. §. IIII

ptem prime et principalis diuisionis. cũ. s. voluntas reperit cũ ope exteriori. Sciendũ q̃ voluntas ipa naturaliter semp p̃cedit actũ exteriorẽ. sicut causa p̃cedit suũ effectum. Est. n. tanquã regina potentiarum & oĩbꝫ aliis hẽt imperare fm doctores. Ipe vero aliq̃n voluntas est simul cũ ope. Ali quando in diuerso tempe. Et q̃n est simul cum ope exteriori. l̃ ĩmediate exequit ipꝫ ꝓ vno actu meriti vel demeriti cõputatur. Sed cõpletius & grauius in ipso ope exteriori. vt dictũ est supra. puta cũ quis volẽs furari. subito querit furtum facere. Vel cũ quis volẽs orare vel elemosinam dare. ponit se ad oãdum vel danduꝫ elemosinã Sed cum voluntas et opus sunt in diuersis tẽporibꝫ. medio interuallo. infra qđ mens diuertit ad aliud reputanf. vt duo bona vel mala. fm Pe. de tarantasia. verbi gratia. Habet q̃s voluntatem fornicandi vel occidẽdi & hmõi. & dũ tale malum deliberat agere. occurrũt sibi alie voluntates & occupatiões varie in q̃bus immoraf, dein de occurrẽte sibi oportunitate. perpetrat illud malum qđ voluntas decreuerat. s. fornicatiõis vel homicidij. ibi sunt duo pcta mortalia. Primuꝫ quando voluntate decreuit illud agere. Secũdum quando illud perpetrauit quod non fuit sine voluntate iterum deliberãte. Unde & pro vtro q̃ a deo punitur. In iudicio autem humano punitur tantuꝫ fm quando est contra leges vel canones. Et primum ꝓbatur vel ex se notorium ẽ Dicit enim lex. q̃ grandis ratio suadet. vt maleficia puniantur. ff. ad. l. acquil. l. ita vulneratus. Et vt pena vnius sit metus multorꝫ. ix. q. iij. ca. Si autem & ff. de penis. l. aut damnũ. Nam si ea que male vsurpantur omittim? excessus viam aliis aperimus di. xcij. c. puenit. Propagaf enim vitium nisi p correctionẽ discipline subsequatur correctio. xxi. q. ij. placuit. Et si pena p tali crimine exterius cõmisso est determinata in iure tunc subdistinguendum. Quia aut iudex q̃ habet cognoscere est iudex delegatus. & talis qui non potest in pena dispensare. vt extra de officio deleg. de cauf & de pe. licet. Et tũc penaꝫ illã lege taxatã mutare vel minuere nõ potest. ij. q. i. §. no tandũ. Et ꝓterea dr in autẽ. de iudi. §. oportet. q̃ iudex non debet esse minor lege. Si aũt ꝓ vno eodemq̃ scelere diuerse pene de iure imponant tunc vtraq̃ vno eodemq̃ tempore non est imponenda extra de iudi. Ait si clerici. Sed minor imponẽda est. arg. de pe. dist. i §. pene. Vel op? est gratificatiõe. extra de parro. ca. i. Vel illa imponaf que magis timetur. extra vt lit. non cõtest. ca. quoniam frequenter. Quia vt dicit Augustin. Hoc solum bene agitur. siue plectendo siue ignoscendo. dummodo mala vita hominum corrigatur. xxiij. q. v. prodest. Si vero est iudex qui habet merum imperium. & de illo crimine possit dispensare tunc poterit cõmutare vel minuere penam. vt extra de raptor. c. in archiepiscopatu. & C. eo. ntulo lege. Et si seuerior. Dum tamen hanc diminutionem vel commutationem faciat causa cognita. & in ipsa sententie ꝓlatione et non post. Secus autem si faceret nõ causa cognita vel post sententiam. quia tunc non posset. & in hac causarum cognitiõe debetur considerarõ locorum et temporum personarũ et cause. ac etiam multitudinis et etatis et scandali. Nam ex istis omnibus rigor iuris mitigatur. vt colligit manifeste, extra de sen. exco. pueris. & lxxxi. distinctione tanta. Et. l. dist. vt constitueretur. Et. ij. q. i. In principio. Et extra de transact. ca. vltimo. Item causa cognita ex predictis causis et iuribꝫ poterit penam augmentare. et etiam quia multi transeuntibꝫ vindicta opus est. ff. de pe. l. aut facta Nota etiam q̃ arbiter potest leges transgredi q̃ legem de arbitris. l. Qualez. Si autem non est determinata a lege pena. tũc imponitur arbitrio iudicantis. ff. de pe. l. hodie. Et extra de offi. dele. c. de causis. In bonis videtur idem dicendum quo ad deum siue merituꝫ. Hoc est q̃ voluntas

Capitulum. xiiii.

bona cum opere exterior subsecuto' tunc habet suam plenam perfectionem. Unde ⁊ ad maiorē remunerationem. Et hoc est quod dominus requirit dicens Matth. vij. Nō omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celoꝝ sed qui fecerit volūtatem patris mei. Primū ei domine refertur ad voluntatem siue ad affectionem qua quis vult bonum. Secundū domine refertur ad locutionem bonam. Sed tertiū refertur ad exteriorem bonam operationē. que exigitur cum adest possibilitas. vt supra dictum est. Comparatur enim mens seu voluntas bene disposita bone arbori. de qua christus dixit in. d. ca. q̄ fructus bonos facit. non flores tantū affectionum. nec frondes tantū verborum. sed ⁊ fructus exteriorum bonarum opationū. Flores ei si pulceri sint. non tamen pascunt. Unde devota anima dicit in can. Veniat dilectus meus in ortum suum. i. in mentē suam. vt comedat fructū pomoꝝ suoꝝ. non flores dicit. Custodiendi tamen sunt ne pereant vel destruantur. q̄ ex floribus sequūtur fructus. Juxta illud Eccle. xxiiij. Flores mei fructus honoris ⁊ honestatis. Et pp terea dicit sponsa i cā. Capite nobis vulpes parvulas. i. tēptatiōes seu cogitatiōes fraudulētas sub specie boni subintrantes. cum sunt parvule. id ē in ipso principio occursus. Sequitur in textu. que demoliūtur vineā nr̄am id est flores ei⁹ vī ⁊ sequitur. Nam et vinea nostra floruit. Similiter etiam frondes arborum non pascunt homines. q̄uis aliquando medicinalia sint. pter q̄d dr Hippoc. vlt. Folia eius ad sanitatem gentium Sic ⁊ bona verba. q̄uis auditoribꝫ. plerumq̄ prosint. Si sint sine fructu operuꝫ. prosunt q̄nq̄ auditoribꝫ. sed non pascunt spiritualiter faciente vel ipsum deum. Unde in figuraꝫ cū semel dominus Jesus xp̄s esuriens ad arborem ficu accederet. q̄ nō inuenit ibi fructus sed tm̄ folia maledicens subito exiccata est Matth. xxi. Ad significandū. q̄ qui habent tantum verba ⁊ nō facta. a deo reprobant. Requritur ergo ad bonitatem arboris. vt pducet nō solum flores bonaꝝ voluntatum seu desideriorū ⁊ frondes salutarium locutionum. sed ⁊ fructus etiam bonarum operationū. vñ Jaco. in sua epl̄a cano. Ostende mihi fidem tuaꝫ ex opib̄. Et quales sint fructꝰ boni pducti ab arbore bona. ondit p̄s. cum ait. Erit tanq̄ lignum quod plantatuꝫ est secus decursus aquarum. q̄ fructū suū dabit in tpe suo Ubi tria possunt notari.

Primo dispositio laudabilis ex parte sui signatur ibi. Erit tanq̄ lignum.

Secundo infusio gratie optabilis ex parte dei insinuatur ibi. Quod plantatuꝫ est secus decursus aquarum.

Tertio operatio imitabilis ex pte futuri demōstratur ibi. Quod fructum suum ⁊c.

Quātuꝫ ad primum .ℓ.v

lignum appellat hoiem rationalē. Unde hō grece dr antropos id ē arbor reuersa. Nam vbi arbores irrōabiles hñt radices in terra ⁊ ramos versus celum. arbor rōalis. i. hō econuerso situatur. Hā caput cū capillis q̄ est quasi cipp⁹ cum radicibus est versus celuꝫ ⁊ brachia cū manibꝫ tibie cū pedibꝫ ⁊ digitis. q̄ sunt q̄si rami ⁊ ramusculi. sunt versus terrā. vt sciat ⁊ cōsideret se ex ipsa sui dispositiōe corpis mētē ⁊ cogitationes habere ad celestia. Juxta illd. Os hoīm sublime dedit. i. faciē celū que videre iussit. Sic etiaꝫ duꝫ cōuertatur in terra. multiplicare bona opa ieiuniorꝝ. orationū. elemosinarū. ⁊ hmōi. Juxta illd ecclē. ix. Quēcūq̄ pōt manꝰ tua instanter operare. q̄ nec opus ⁊c. Plātatum est aūt tale lignum sec⁹ decursus aq̄rꝝ. q̄ ad p̄m. Cū videlicꝫ est circūdat⁹ aqua diuine gratie. que multiplex est in effectu ⁊ currēs. q̄ hīntes facit pimpre operari. Juxta illd Ambro. Nescit tarda molimina spūssancti gr̄a. Hec est aqua de qua dīs dixit sāmaritane. Dis q̄ biberit ex aqua quam dabo ei nō sitiet Joh. iiij. scz terrena ea inordinate amā do plusq̄ deum ⁊ merito. q̄ ex hac aq̄ pcedit triplex alia aqua. i. sapiētie. penitētie. ⁊ patientie. q̄ mirabiliter reficiūt. Et de aqua sapiētie dicit sapiēs de iusto hīte gratiā q̄ dīs aqua sapientie salutaris potauit illū. Hec ita pficit mētē gustu diuinoꝝ in meditando in legendo in audiendo q̄d vt dicit bern. Gustata suauitate spūs. q̄d fit p sapientiā desipit ois caro. De aqua penitētie seu lachrymarū dicit p̄s. Flauit spūs eius. i. gr̄a spūssancti in mente. ⁊ fluēt aque lachrymarū q̄ibus peccata purgantur p̄m Crisō. de pe. di. i. Lachrime lauāt delictū. De tertia aqua dr figurate Exo. xiiij. Aque erāt eis p murꝰ a dextris ⁊ a sinistris. Sicut aq̄ refrigerat ita patiētia suꝫ omia alia a dextris. i. aduersꝰ spūalibꝫ. vt tēptationibꝫ ⁊ angustijs ⁊ a sinistris. i. aduersꝰ tēporalibꝫ. vt paupertate. fame. siti. frigore. infirmitate. In omnibꝫ his q̄ patienter ferr non posset habere melius refrigeriuꝫ in aīa ⁊ etiam quo ad corp⁹ multū mitigatur pena. Et hoc patet ex martiribus. q̄ in penis gaudebant refrigerati ex patientia. Uñ quando medici nesciunt q̄d amplius faciant in firmo. Pro vltimo remedio confortant eum ad patientiam.

Quo ad tertium lignum istud facit fructū. dicit. p̄s. i. opus bonū. q̄ primo cuꝫ recta intētiōe. Et iō dicit dabit fructū. Arbor. n. si sibi retineret fructꝰ in ea marcesceret. dando aliꝫs ⁊ sibi pdest. Sic mēs hñ dispositā ⁊ in gr̄a fundata fructus operuꝫ suoꝝ nō sibi attribuit. sed deo. ab eo recognoscens. Nec sibi tm̄ labrat sed ⁊ proximis suis. Et sic dat fructum no-

rẽtinet sibi. Secundo operatur cum ratione. vñ dicit. dabit fructum suum. Fructus enim hominis qui est animal rationale: proprie est actus procedens a ratione. Ratio autem. vt dicit sapiẽs sp̃ deducatur ad optima id ẽ instigat. Mala opa nõ sunt ꝓprie fructus hominis. sed fructꝰ siluestres cibus bestiaruꝫ. Tertio arbor bona ⁊ rationalis. facit opus cum debita obseruatione scilicet circũstantiarũ. Unde dicit. Dabit fructuꝫ in tempe suo. Nullum enim est virtuosum opus nisi debitis circunstantijs vestiatur. ꝟm tho. i. se. Inter quas circũstantias est debituꝫ tps. Unde eccle. viij. Omni negotio rempꝰ ⁊ opportunitas. Alii qui enim nimis cito exequũtur qđ voluntati occurrit. non considerantes quid inde male possit contingere. quibus accidit sicut arboribus amigdoli vel alijs. que cũ nimis cito incipiũt florere superueniente pruina vel nebula vel imbre amittunt flores ⁊ fructꝰ. Alij vero nimis tardãt ad exequendaꝫ bonam voluntatẽ. propter qđ aliquando vel flores vel fideliorum cadunt ⁊ nõ reddunt fructum. vel fructus faciunt serotinos nimis. qui cõiter non matureſcũt. quia nõ sunt in tempore suo. Bona igitur arbor id est bona voluntas gratia informata. producit flores bonaꝫ affectionum ⁊ sic primo dicit. domine. Produc it. secundo frondes bonarum locutionum. ⁊ sic secundo dicit. domine. Producit tertio fructus bonarum operationum cum recta intentiõe. cũ humana ratione. cũ debita circũstantie obſuatione. Et sic tangꝫ lignũ plantatus secus decursus aquarum. dans fructum suum in tempore suo dicens tertio domine. Facit voluntatem patris celestis ⁊ ipse intrabit in regnum celorum.

¶ Quomõ a voluntate bona non possunt procedere opera mala. Capitulum. XV.

De voluntate notãdum ꝙ cum vere bona est producere non potest mala opera. Ad quod facit ꝙ saluator ait. matth. vicesimo. nõ potest arbor bona fructus malos facere. Arbori hominẽ vel eius voluntatem assimilans. Circa quam auctoritatem audienda sunt tria

¶ Et q̃ oriat voluntatis ꝓbitas. qꝛ arbor bona

¶ Et quo sequat malignitatis in ope eius impossibilitas. cum dicitur non potest.

¶ In quo cognoscatur criminose operiositatis qualitas. ibi. fructus malos facere

Quãtũ ad primum. §. I

Arbor designat vt dictũ est hoiem vel eius voluntatem. Qui bõ ⁊ eiꝰ voluntas. tũc arbor bona est quando affectiones ⁊ cogitatiões eius tangẽtes radices fixe sunt in celo. Juxta illud ps. de iusto. Plantatus in domo domini ⁊c. Huius humor faciens fructificare est deuotio. Stipes rectꝰ cõgrua intentio. Eius rami robusti. potẽtie seu virtutes in bono ꝑmanentes. Cortex autem exterior cõuersatio malis resistens. Folia eius verba rationabilia. ꝟm illud. Et folium eius nõ defluet. Flores odoriferi redolens fama. ꝟm illud apostoli. christi bonus odor sumꝰ deo fructus vero iusta opera secundum illud. bonorum laborum gloriosus est fructus. Terra in qua radicat bũilitas. Dicitur autem humilis quasi terre accliuis. Radius solaris reuerberans arborẽ ⁊ fructꝰ maturans ⁊ suaues faciẽs. ẽ gratie lumẽ. Aqua irrigãs. doctrina scripture ꝟm illud. Aqua sapiẽrie salutaris potauit illuum. Quãdo igit ista cõcurrũt: nulli dubiũ ꝙ arbor est bona. homo scilicet ⁊ voluntas eius. Permaxime autem ad hoc. vt voluntas significata ꝑ arborem sit bona req̃ritur duo secundum tho. super secundũ sen. di. xl. Primũ est intentio finis boni. scõm ẽ electio eius. qđ ẽ ad finẽ vt. s. sit bonũ. i. ad hꝫ vt volũtas sit bona oportet ꝙ volũtas velit bonũ. ⁊ ꝓpter bonũ. Et si vtraq̃ bonitas in volũtate fuerit scilicet bonitas intẽtiõis que est respectu finis. ⁊ bonitas electionis. que est eius qđ est ad finem tũc semper erit voluntas bona. ⁊ actus exterior semper erit bonus. qui dicitur fructus. Et sic ꝑmanens bona arbor fructus malos facere non potest

Et de hac arbore bona ⁊ copiosa et fructuosa. potest expõi moraliter visio nabuchodonosor. quã habuit de arbore vt haberur dan. iiij. Videbam et ecce arborẽ in medio terre ⁊c. Ibi vide historiam. Ubi possunt tria notari de homine virtuoso

Et primo eius sanctitas stupenda in eius descriptione. ibi. ecce arbor in medio terre

¶ Secũdo eiꝰ defectuositas lugẽda in eius ꝓfectiõe. ibi. Succidite arborẽ ⁊ ꝓcidite ramos eius.

Tertio eius speciositas resumenda ex germinis seu radicis reseruatione. ibi. Ueruntamen germen radicum eius in terra sinite.

¶ Quantum ad primum commendatur sanctitas multipliciter ex conditionibus ipsius arboris vise. Et primo commendatur ab eius virtuositate. cũ dicitur. Ecce arbor in medio terre? Consistit enim virtus in medio vel rationis vel rei. propter quod dicit sapiens. Medium tenuere beati. Secundo ꝓmẽdatur a magnanimitate seu magna opositate ibi arbor magna. Operatur enim magna amor dei id est operari facit ꝟm gregorium. Tertio laudatur a vigorositate scilicet ad toleranda mala fortiter. ibi robusta. Sapiẽtie. v. Stabũt enim iusti in magna constãtia. Quarto laudat ab eiꝰ sublimitate. i. in ꝓfectõ supna ibi. ꝓcera. i. alta. ꝟm illud apli. Nãa conversatio nr̃a celis est. s. ꝓfectõem. Quinto magnificat ab eiꝰ dignitate seu opinionis claritate de eo. ibi

Capitulum. xv.

aſpect⁹ eius vſq; ad fm̃os vniuerſe fre. qđ fit p diffuſiõem nõis ⁊ fame ei⁹. Sexto cõmẽdat ab vilitate multiplici. ibi. Et folia ei⁹ pulcerrima ⁊ fruct⁹ eius nimius ⁊ eſca vniuerſoꝝ ĩ ea. Jn foliis notãtur verba apoc. vlt. ⁊ folia ei⁹ ad ſanitatẽ gẽtiũ. ſ. ſunt. Jn fructu opa l'ſcia. fm illđ ꝓpſ. De fructu operũ tuoꝝ ſatiabit terra. Jn eſca refectio deſignat. Sicut enĩ fructus deſtit folijs. ita ſcia adornat verbis ꝓpoſitj ⁊ opib⁹ virtuoſ. Juxta illud puer. xv. Labia ſapientũ ornãt ſciaz ſez exemplis ⁊ verbis. Septimo cõmendat a poteſtate. ⁊ hoc reſpectu ſubditoꝝ. ibi. Subtus ea habitabãt aialia et beſtie. et in ramis ei⁹ puerſabãtur volucres celi. Per animalia ⁊ beſtias deſignantur mentes carnales et penit⁹ ſclares. Seu paſſalia voluptuoſi. et p beſtias iracũdi. Et hi dicuntur habitare ſubt⁹ hãc arborem. qz hmõi ꝓſone premi debent rigore diſcipline. Per volucres celi deſignant ſpũales affectus ad celeſtia volãtes. ⁊ hi dicuntur habitare in ramis. qz ſpũales viri in locum ſuperiorem id eſt in auctoritatẽ debent intelligi. et digno honore ſublimari. Secũdum illđ apoſtoli qui bene preſunt duplici honore ſunt digni ſcilicet ⁊ reuerẽtia paternali ⁊ ſubuenientia tpali. Secundũ ſez defectuoſitas probi viri lugenda notatur ibi. Succidite arborem. Quod intelligi põt ⁊ de defectu ei⁹ p mortem corpalẽ et de defectu aĩe p mortẽ ſpũalẽ. Et q̃tum ad primum dicere ei ſuccidite arboꝛẽ. eſt diſponere ⁊ ordinare. vel miniſterio angelorum vel operatione ſecũdarum cauſarum naturaliũ mortem viri probi. qui abſcidi dicitur dum a terra habitabili hui⁹ mũdi ſubtrahitur. Jxta illud quod dr de chriſto eſaie. liij. Ablatus eſt de terra viuentium. Precidũtur tũc rami ei⁹ cum videlicet potentie ſenſitiue organis corporeis affixe auferũtur ab actibus ſuis. Excutiũtur folia qz deficiunt verba doctrine. Diſpgitur fructus. quia deſinit facultas meritoria opãdi. Fugiunt beſtie q̃ ſunt ſubtus eã. ⁊ volucres q̃ erãt in ramis. qz ſubditi boni vel mali ſubtrahũtur a iuriſdictiõe ⁊ poteſtate eius. Cũ ferus eſt habitatio eius qz quo ad corpus cũ ſerpentibus ⁊ buſonibus ⁊ vermibus ſe reperit. Rore celi intingit qz deſcendit pluuia ⁊ ros ſup ſepulchrũ cadaueris ei⁹. Jn herbis terre eſt. que oriuntur ex terra ſup corpus eius. Mors autem defectus vtiq; per mortem lugendus eſt. Sicut legitur de Amb. qui audita morte alicui⁹ ſerĩ viri. amare lachrimabat. Si aũt exponatur de morte ſpũali que fit p culpam. Sic tunc ſuccidit arbor tam magna ⁊ pulcra cum magne ſanctitatis vir decidit in mortali. vt dauid petrus ⁊ alij plures. Quod vtiq; contingit. ⁊ ſi non operante deo. qui nõ eſt auctor peccati. tamen ꝓmittente eo. ⁊ gratiã ſubtrahente. ex culpa ⁊ demerito illi⁹ peccãtis. Tũc autem rami precidũtur. cũ virtutes magne ſubtrahũtur. Folia excutiũtur. qz gratia prius habita bene loquendi ⁊ fructuoſe predicandi tollitur. Fructus diſpgit. qz bona opatio iam facta q̃ ad meritũ tollit. Fugiũt volucres ⁊ beſtie ab eo qz ⁊ ſubditi boni ⁊ mali horrẽt eius puerſationẽ ⁊ declinãt ꝓſortũ. Cũ ferus habitat. i. cuz demonijs ⁊ impijs. quoꝝ voluntati aſſentit. Jn hac vita terre ẽ. qz tempalibus vacat ⁊ in illis gaudet. Cor eius ab humano ꝓmutat. qz nullũ intellectũ veruz pene habet ſicut beſtie. Rore celi intingitur qz aliq̃n bõa inſpiratiõe diuina ad ſe ĩcognoſcẽdũ tãgit. ß vinculo ferreo alligat qz conſuetudine mala ⁊ obduratiõe pctĩ detinet. Et certe ꝑ defectus magĩ lugẽd⁹ ẽ q̃ꝫ prior. ſ. de morte corpali. Qđ ẽt amb. faciebat audito caſu ſeu ruina ſpũali alic⁹ ꝓſone. Quãtũ ad tertiũ qđ ẽ reſũptio ſpecioſitatis deperdite ß ibi notat cũ dr. Germen ei⁹ in fra finite. Vez habilitas ⁊ aptitudo ad reſurgẽdum ⁊ omni ſpecioſitate naturali ⁊ ſpũali virtute diuina remanet. ⁊ ſeptẽ tpa mutant ſi ĩ eo. añq̃ redeat ad priſtinũ ſtatũ. qz. ſ. ſeptẽ mũdi etates oꝛ cõpleri añ reſurrectiõem vlem oĩm ⁊ tũc recogĩcẽtur oẽs qđ dñat et celſius ĩ regno hoĩm vt dr ibi dañ. iij. ⁊ hoc cõtinuando ad expoſitiõez de morte corpali. Nã q̃tum ad defectũ mortis ſpũalis p pctm̃ dr remanere germẽ ĩ terra ad reuiuiſcẽdum ipius arboris. qz q̃tũcunq; ꝗs peccet a pfectiõe declinãs. remanet tñ ſp libertas arbitrij. ⁊ facultas vitã gre recuperandi. ⁊ pfectiõem oĩm ãmiſſam vel et maiorẽ reſumẽdi fm conatũ ⁊ feruorez in reuerſiõe. Ez oꝛ prius q̃ ſeptẽ tpa mutẽt ſup euz i. q̃ oĩa pctã ſcelera cõmiſſa ĩ tpe vite detineat. q̃ in ſeptem capitalibus vitijs ꝓtinẽt. ⁊ dr p ſeptiformem gratiam ſpũſancti. Et ſic ex beſtia reuertit ad ſtatũ hoĩs. Sicut nabuchodonoſor. ⁊ ad regnuz inclitũ. qz ex beſtiali mẽte tota paſſiõibus deducta. reuertit ad cõuerſatiõem vite rõnalis ⁊ virtualĩ. ⁊ ad regnũ virtutũ ⁊ glorie prius amiſſum.

Quantum ad .§. II.

fm principale qđ ẽ impoſſibilia malignitatis opis. norata ĩ voluntate l'hoĩe. cũ dr. ñ pt. ſ. malos fructus facere. Ratio aũt hui⁹ eſt qz arbor bona ẽ. Sicut aũt ex igne frigus procedere nõ pt. nec ex luce tenebra ſic nec ex bona voluntate ſeu ex habitu bonitatis nõ pt procedere malus act⁹. Ez bene põt arbor. i. voluntas. vel pſona que eſt bona aliquo tẽpore effici mala arbor ⁊ ſic faciet fructus malos. Nõ aũt dñ bona pſeuerat arbor. vñ hiero. ſuper matthẽum. Si arbor bona fructus malos facere nõ poteſt. quomodo Joyſes arbor bona peccauit ad aquas contradictionis ſcilicet non credendo verbis domini. Petrus quoq; in paſſione domini negauit chriſtuz. Et econtrario quomodo

Jetro socer. Moisi arbor mala q3 gentilis. quo/modo fecit fructū bonū dando consilium moysi bonum. sc3 de constituēdo coadiutores officij sui Et r̄ndet. q3 hoc intelligitur 3ditionaliter seu cō ſiectim. videlicet q3 dū arbor bon a pseuerat bōa non potest facere malos fructus id est opa ma/la. Sed arbor bona potest effici mala. r tūc faci/et malos fructus. Et ad idē facit quod ait Aug. in sermone domini in monte dicens. Errāt ma chei qui putant r dicunt nec animā bonā posse fieri malam. neq3 econuerso malaz bonam. In telligentes p arborem bonam de qua christ' lo/quitur animas bonas. quarum dicūt deū acto/rem. r p arborem malā animas malas q̄ruz di cunt auctorez diaboluz esse ꝫ vt subdit Aug. Falsitas huius opinionis r sentētie error oñdit ex mō loquēdi i pius saluatoris. Neq3 enī dicit q3 arbor bona non possit fieri mala r econuerso. Sed q3 bona arbor nō potest facere fructus ma los. r mala bonos. appellans bonam arborē bo/nam voluntatem. r malos fructus mala opa. et malam arborem malam volūtatē. r bonos fru/ctus bona opa. Quod infallibiliter verum est cōditionaliter id ē quādiu volūtas ē vere bona vt debet. non pōt agere opa mala. r econuerso. Sic etiaz exponit illud Aug. de pe. di. iij. Radi cata est charitas. securus esto. nibi mali ꝓcede/re potest qō intelligitur coniunctī fm glo. quia ex charitate elicitiue vel imperatiue non potest malum procedere. Sicut r nix quādiu est nix si potest calida esse. sed potest liquefieri. r tūc aquā vocamus. Q3 aūt voluntas bona possit in via fie ri mala. patet ex hoc. quia dum viatores sumus liberum arbitrium flexibile est ad bonū r malū Alia rō est quia charitas vi. quā facit voluntā/tem bonam. non replet totam capacitatem volū tatis seu mētis. vt actualiter nihil aliō possit in/tendere nisi deum sicut charitas patrie. dū autē ad alia extēdit. tūc pōt a deo auerti p inordina/tum affectū ad creaturā fm ber. Lbo. se. se. Sicut autem ex terra bona causat vel in terra bōa radi cat mala arbor. Sic mala volūtas id ē mala affe/ctio causat ex volūtate potētia naturali q̄ est bōa r radicatur in aīa vel voluntate habitualiter. q̄ anima r voluntas ē bona. inq3tum voluntas. Nec fm Aug. ex bono potuit oriri volūtas ma la. q2 bonum factum est a bono deo. sed q2 de ni hilo factum est non de deo. Ad hoc autem q3 arbor sit bona. r faciat fructus bonos cōcurrūt plures conditiones. Et primo arbor radicez habet in imo. Unde Augustinus. Attendite ar borem. radicem figit in imo. vt ramos tendat ad celum. Sic mentē debet quis in humilitate firmare. vt possit eaz ad celum leuare. Et non so luz vna radice inhęret terre. sed omnibo. Radix est quasi os arboris p quod nutrimentum reci/pit. Sic ore cordis debet quis inhærere r figere in terra viuentium. Secundo arbor in p̄cep tibiliter crescit continue. quousq3 veniat ad ma gnam altitudinem. Sicut dr puer. iiij. Justoꝝ semita quasi lux splendens. p̄ficit r crescit. Et vt dicit Hiero. Labor improbus omnia vincit. Tertio oportet q3 arbor cultiuetur. alias degene/raret r siluester fieret. r insipidos fructus p̄du/ceret. Sic oportet mentē colere ferro cōpunctiōis r inutilia resecare Job. xv. Omnē qui fert fru ctum purgabit eū vt fructum plus afferat. Et parabolice scribitur Luce. xiij. dixisse cultorē vi nee patrono volenti ficulneā quandā infructuo sam succidere. Fodiam circa eam r mittam ster cora vt scilicet faciat fructum. Mittere stercora ad radices. est bene recogitare miserias r defect⁹ suos. Quarto arbor bona non in vno ramo tantum. sed in omnib⁹ facit fructum. Sic non solum vno membro debet quis deo seruire. puta pedibo tantum eundo ad ecclesias. ore tantū be/ne loquendo. aure verba dei audiēdo sed omni/bus membris que sunt vt rami arboris rōnalis r corde r ore in sanctificatione manu operum et aliis membris Ro. vi. Exhibere mēbra vestra s/uire iustitie in sanctificationem. Quinto ar bor non facit fructus nisi ad quos p̄ducendum ordinata est a deo r a natura. Nam ficus nō pro ducat vuas nec vitis ficus. Jta vnusquisq3 vt ait petrus prima canonica. put accepit gratiam in alterutrum illam administrantes. Non aūt se intromittere debet de eo in quo non habet gra tiam seu aptitudinem vel cōmissionez. Sex to arbor licet siluestris faciat plures fructus q3 ortensis. tamen ortensis facit meliores. Sic lai cus. licet plura faciat opa exteriora vel etiam re/ligiōi actiue deditus q3 cōtemplatiuus vel ciu/stralis. tamen purioza r pfectioza sunt opa con/templatiuoꝝ. q3 actiuorum r religiosoruz bono rum cōmuniter q3 laicorum. ps. Secūdum pu/ritatem manuū mearuz retribuet mihi r cē. Nō dicit fm multitudinez. Septimo arbor si trā splantetur. melius fructificat si in locum melio rem mutetur. Sic mutando statum puta de lai cali in religiosum. pfectioza opera aptus est face re. Sed sciendum q3 pauci arbores in autūno vel hyeme. paucissime in estate transplantātur. Sic in senectute vel etiā in feruore iuuentutis pauci conuertuntur. Sed in vere adolescentie cōmuniter. r aliq3 quidem arbores nil fruct⁹ faciunt vt ociosi. Aliq3 folia tantum. vt verbosi Aliq3 folia fetētia vt sambuci id est luxurioſi. Aliq3 spinosa folia vt iuniperus.

Quantū ad tertiū. §. III

principale scilicz quomodo discernatur fructus bonus quem arbor bona p̄ducit a fructu malo

quem producere non potest. Sz arbor mala ipsum producit. Arbor bona vt dictum est. Est voluntas vere bona. vel homo bonus. Et fructus bonus. actus bonus procedens ex ea. Et ex fructu arbor cognoscitur. ait ipse saluator. A fructibus eorum cognoscetis eos. s. homines si vere boni sūt vel ypocrite mali. s. ꝺ pelle ouina. Sz difficile hoc videt ad discerendū. ⁊ vix possibile ad cognoscendū. Nā oro. ieiunium. elemosina. ⁊ hmōi fructus videntur boni. ⁊ tm nō solū boni homines ex bona voluntate ista faciunt. sed etiam mali homines. qui signantur p malam arborez. Ad cognoscendum igitur et discernenduz eos. Notandum est. ꝙ triplex genus fructuum seu operum pñt. pduci seu fieri ab hoīe. Aliq enim act⁹ sunt de se mali. adeo ꝙ nullo modo pñt eē homi vel bene fieri. Sicut iniuria. blasphemie. odia. et illa que nominat apostolus opa carnis. dicens ad gala. v. Manifesta sunt opa carnis. que sunt fornicatio. immundicia. auaritia ⁊c. Hos fruct⁹ arbor bona dū bona est. pducere nō pōt. ꝺ mala pducit. Et ex hmōi pōt manifeste cognosci. ꝙ ꝺ faciens arbor mala est. Sed tm talia opa dici nō pñt vestimēta ouiū. sub quibꝫ se abscōdūt falsi pphete. i. ypocrite. qz ipa nō hñt speciē vel apparentiam boni vnde possint alios decipere. Sūt aliqui alij fruct⁹ seu act⁹. q̄ de se sunt boni. ita ꝙ nullo modo pñt eē mali. vt actus illi de q̄bꝫ ait apls ad gal. v. Fructus aūt spūs sunt. charitas. par gaudiū. patiētia ⁊c. Hi act⁹ ⁊ sil'es pcedētes a gra dei pducunt. ⁊ fiūt a bōa arbore. ⁊ nō pñt pduci a mala arbore dū mala ē. Sz cū sciri nō possit p certitudinem. qui gratiā hēat. ⁊ act⁹ virtutum accidentariū sint similes actibus virtutū infusarum qui procedunt ex gra. ⁊ sunt vere boni. Hinc est ꝙ p certitudinem sciri non potest. si faciens illos actus. s. charitatis exteriores. s. patientie modestie. continentie ⁊ alia. sit arbor bona. cum possit simile facere sine gratia. ⁊ arbor mala. i. malus homo habens malam voluntatē plura illorum opera exterius apparentia possit facere. Illi actus humani sunt. qui dicuntur de genere bonorum. que fieri possunt bona ⁊ mala voluntate. vt elemosina. oro. ieiunium ⁊ huiusmodi. Et ista dicuntur vestimenta ouiuz, quia sunt proprie electorum cum fiunt debito modo scz in gratia. ⁊ hos fructus pducere pōt arbor bona ⁊ mala. Sed cognosci plene nō potest, cuz procedunt a mala voluntate seu intētione. quia tunc sunt mali. vel sine gratia. ⁊ tunc etiam non sunt vere boni. id est meritorij. Vel cū pcedunt a bona voluntate ⁊ gratia. ⁊ tūc sunt boni. Per cōiecturā tm pōt discerni arbor bona a mala. per quedam opa tanqꝫ p signa. Et primū est. Si fides veritas nō puertat in se vel in alio opando. ꝺ firmiter credat ⁊ viuaciter Jo. vj. Qui credit in me habet vitā eternā. Scōm est. Si mandata ecclie nō ꝓtēnat ꝺ impleat Matth. xviij. Qui ecclesiā nō audierit sit tibi sicut ethnic⁹ ⁊ publicanus ecclie. viij. Qui fuat p̄ceptū nō expleat q̄d q̄ꝺ mali. Tertiū ē. Si p̄ceptū non⁹ rit⁹ viuēdi nō introducat. qđ ptinet ad superstitiōem ⁊ superbiaz ꝺ cōia documēta sequat. Juxta illud deutro. xix. Nō trāsferes terminos q̄s posuerūt patres tui. Quartū est. Si charitas primi p̄ximi nō spernat. i. Joh. iij. Trāslati sum⁹ de morte ad vitaz. q̄m diligimus fratres. Sed q̄ habuerit substātiam huius mundi. ⁊ viderit fratrē suū egere ⁊ clauserit viscera sua ab eo. quō charitas dei est in illo. Certe nō. Quintū est. Si peccatū p̄ximi toto conatu fugiat eccle. xxj. Quasi a facie colubri fuge peccatū. Sextuz. Si verbū dei delectabiliter audiat Jo. vi. Qui ex deo é. verbū dei audit. vel melius. Si eē nimiter aduersa ⁊ dulciter patiat Ūñ christus Matth. vij. Nūquid colligunt de spinis vuas aut de tribulis ficus. i. de aduersitatibꝫ feruorē spūs ⁊ dulcedinem charitatis. q. d. nō ypocrite. ꝺ vere bone arbores. Septimū est. si p̄ximi de operibꝫ bonis gloria mūdi nō q̄rat Joh. vij. Qui querit gloriā eius q̄ misit illū. ꝺ verax est ⁊ iniusticia in eo nō ē. Hos actus tanqꝫ fructus bonos. pducit bona arbor ⁊ fructus p̄trarios q̄ sunt mali. pducere nō pōt. Et cū aliquis facit hos fructus malos p̄trarios bōis. signuz est ꝙ non est bona arbor.

De sensualitate. Capitulum. XVI.

Deinde videndum est de sensualitate q̄ idē est ꝙ appetitus sensitiu⁹. Circa quā notāda sūt q̄tuor. s. diffinitio. s. obiectō. offensio. ⁊ duratio.

Et quātum ad primū .§. I

sciendū ꝙ magr sen. li. ij. di. xxiij. sic diffinit sensualitatē. Sensualitas ē quedā vis aie interior ex qua ē mot⁹ q̄ intēdit in corpis sensus. atqꝫ appetitus rerū ad corp⁹ ptinentiū. Pro cui⁹ declaratiōe sciendu ꝙ mot⁹ sensualitatis in duo tendit. s. in ea q̄ fm exteriores sensus delectabilia sunt. ⁊ ꝺ est qđ dicitur in diffinitiōe. ꝙ sensualitas est mot⁹. qui intenditur in corpis sensus Secūdo tēdit ad ea que nociua vel incōuenientia corpi. fm solaz extimatiōem. cognoscūtur. ⁊ sic in diffinitiōe dicit. ꝙ ex sensualitate procedit appetitus rerū ad corp⁹ ptinētiū. Sic igit sensualitati duo attribuūtur. s. motus ⁊ appetitus. Cuius rō est. qz licz sensualitas sit vna potentia eius tamen sunt plures actus. nō eque p̄mi. ꝺ fm ordinez ad inuicē se hñtes. Mot⁹. n. sensualitatis ē quedaz inclinatio ad sensus corpis. dū s. appetimus ea que per sensus corporis appre

tendunt⁹ vnde ad sensualitatem ptinent duo
s. corpis sensus quasi preambuli. et appetit⁹ sen
sitiuus. qui est inclinatio vel motus consequēs
apprehensionē sensitiuā. et sic appetitus sensiti⁹
uus fertur in aliq̄d vel inclinat̄ duplici rōe. pri
ma est q̄ illud in q̄d mouetur vel inclinatur. est
cōueniēs nature sentiētis. sicut cib⁹ et pot⁹ et a⁹
lia b⁹. q̄ sunt necessaria corpi. Scōa rō est. q̄ il⁹
lud ē ꝓueniēs potentie sensitiue. sicut color pul
cer ē delectabilis visui ad uidendū. et son⁹ mo⁹
derat⁹ ē ꝓueniēs z delectabilis auditui ad audiē
dum et sic de alijs. Et sic appetitus sensitiuus ē
medius inf̄ appetitū naturalē et rōnalē. Supe
rior ē. n. appetitui naturali. q̄ appetit⁹ naturalis
q̄ est inclinatō nature in rē vl' op⁹ sibi ꝓueniētez
est absq̄ ꝓpria apphensiōe. s. ipius appetēt⁹. Iz se
quat̄ apprehēsiōem instituētis naturā. sicut ap⁹
petit⁹ naturalis lapidis ē inclinatō vel motus de
orsum. Iz appetit⁹ sensitiuus fert̄ et inclinat̄ i
aliquid mediāte ꝓpria apprehēsiōe. s. notitie sensi
tiue. Est tū inferior appetitui rōnali. q̄ appetit⁹
rōnalis fertur et inclinat̄ in bonitatē rei absolu
te. ℔ appetitus sensitiuus fert̄ in bonitatē rei nō
absolute. ℔ sub tali vl' tali cōsideratiōe puta. vel
q̄ ē vtilis vel q̄ est delectabilis. Hec aūt sen
sualitas figurata ē in tēptatione p̄mor⁹ parentū
Hā fm Aug. ij. de tri. Serpēs assimilat̄ sensua
litati. nā ꝑpens nō solū ostendit et ꝓposuit muli
eri delectabile vel pomū. ℔ ēt inclinauit mulierē
in affectū ꝑcti. Mulier vero ꝓpatur inferiori ra
tioni. eo q̄ acq̄euit ꝑpenti. s. sensualitati. Vir āt
assimilat̄ superiori rōni. eo q̄ occasiōe ꝑpent⁹ ad
peccatū allicietis. vir. i. rō peccato ꝓsensit. Sed
ir̄ Augu. cōtra mānichēos aliter assignat ista. sc̄z
q̄ ꝑpēs figuraret sensum. eo q̄ sicut ꝑpens ꝓpo⁹
suit et oīdit ꝑcm̄. ita sensus exteriores. Mulie
rē assimilat sensualitati vel cōcupiscētie eo q̄ vi
rum mulier inclinauit ad peccādū. ita sensuali⁹
tas vel ꝓcupia inclinat affectū ad peccandū. Vir
vero assimilatur rōni. eo q̄ sicut vir credidit mu
lieri. ita rō sensualitati vel ꝓcupiscētie. ℔. b. Tho
i. se. q. lxxij. Et in questiōibꝫ de veritate. Gre
gorius vero dicit p̄ ꝑpentē significari diabolū. per
mulierē carnē. i. sensualitatē. p̄ virum spiritum
siue rōem. vi. vi. testamētum. Distinguit̄ aūt
ipa sensualitas siue potētia appetitiua sensualis
in duas potētias realiter distinctas. s. irascibilez
et ꝓcupiscibilē sicut distinguit̄ genus in species
specialissimas fm be. Tho. supꝫ. q. sen. di. xxiij. et
hoc rōne oīditur sic. Appetit⁹ sensibilis ē nobili
or appetitu naturali. vt dictū est supꝫ. Sed in na
turalibꝫ optet esse nō solum inclinationez ad cō⁹
sequendum cōuenientia et refugiendū nociua.
sicut lapis naturaliter inclinatur ad locū deorsū
qui est sibi cōueniens. et refugit aerem cum ia⁹
ctatur in altū descēdens q̄cius ad terrā. Sed
etiā inclinatiōem optet esse ipsis naturalibꝫ ad
resistendū corrūpentibꝫ et ꝓtrarijs. q̄ cōuenienti
bus impedimentū ꝑbent et ingerunt nocumen⁹
ta. Sicut lapis resistit ꝓcurienti q̄tuz potest ne
frangat̄. Similiter et ignis qui hēt naturalem
inclinatiōem. nō solum vt recedat a loco inferio
ri qui sibi non cōuenit. et tendat in locū superio
rem sibi cōuenientē ℔ etiā q̄ resistat corrūpenti⁹
bus. puta absorbendo aquā que eā extinguit si
nō sit in nimia q̄tate et ꝑ consequens maiori
virtute. Ita etiam in nobis in ꝑte sensitiua op
tet q̄ sint vne potētie quarum vna ferat̄ in id
quod est sibi cōueniens. et discedat ab eo⁹ q̄ō est
sibi disconueniens. Et hec ōr concupiscibilis
que est cōueniētis appetitiua et plecutiua. et in
conuenientis fugitiua. Aliū esse optet etiā que
sit impedientis expulsiua. et hec est et ōr irascibi
lis cuius obiectum est arduū et difficile ipm. s.
repellendo. Cōpando autem istos adinuicē. ira
scibilis videtur nobilior cōcupiscibili. propter
tres eius excellentias. Quarum prima est. quia
irascibil' ē propugnatrix et defensatrix concupi⁹
scibilis. eo q̄ ipa insurgit ꝓtra ea que impediūt
conuenientia. que cōcupiscibilis appetit. Secū⁹
da excellentia irascibilis est. q̄ est magis affinis
rōnis vel magis rationabilis q̄z cōcupiscibilis.
huius rō est. q̄ ad concupiscibilem ptinet ꝑ⁹
qui delectabile. ℔ irascibilis delectabili ꝑ⁹
hi appetit victoriam quam consequit̄ cū dolo
re. Tertia excellentia irascibilis est. quia magis
laudabilis est q̄z ꝓcupiscētia. q̄ō patet ꝑ eius op
positū. q̄ incontinens ire est minus turpis q̄z
incōtinens cōcupiscentie. hec. b. Tho. prima. se.
q. lxxx. et in q̄stionibꝫ de veritate. i.

Secundum prin .q.ii.

cipale q̄ō est considerandū circa sensualitatem ē
obsecutio vel subiectio. quā hēt ad rōem. Nam
subijcit̄ rōni et obedit deo. q̄ō ꝓbat̄ ex ꝑte ordis
volūtatis et motoris. Primo ex ꝑte ordinis
sic. Motor inferior obedit superiori et regulatur
ab eo. Sed inter ꝑtes anime est rō motor supe⁹
rior. sensualitas est motor inferior. Ergo sicut ra
tio inferior obedit rōni superiori et regulat̄ ab ea
vt patet supra. Ita sensualitas obedit rationi
ni et regulatur ab ea. inquantum sensualitas
mediante imaginatione mouetur ad gaudium
vel tristiciam. fm q̄ ratio apponit vel ostēdit sen
sualitati mediante imaginatiōe rem aliquā siue
sit cōtristabilis vel delectabilis. fm q̄ ei uidetur
Probatur hoc secūdo ex ꝑte volūtatis sic. Sicut
in corporibus celestibꝫ. spera superior mouet
speram inferiorem. vt dicitur in. ij. de aīa. Sic
appetitus superior. s. voluntas mouet appetitum
inferiorē. i. sensualitatem. Tertio ꝓbatur hoc
ex ꝑte virtutis exequētis. q̄ ꝑ rōem dirigentem

Capitulum .xvi.

et voluntatē impantem vel retinenť, vel mouenť exteriora mēbra. ne pcm̃ sensualitaťz ꝓficiať vt ꝑz ꝑexēplū. Sic̄ in exercitu ꝓgredi ad bellū vel non ꝓgredi ex̄ imperio ducis dependet. ita in nobis mēbra exteriora corpis non mouenť neqꝫ quiescūt. nisi ad imperiū eius qđ principiať in nobis scilz ad imperiū rōnis ⁊ volūtatis. Propter qđ dicitť Gen̄. nō. Sub te erit appetit⁹ tuus. ⁊ tu dñaberz illius. i. appetitus tuus inferior qui dicitť sensualitas erit sub te. i. sub appetitu rationali. ⁊ tu dominaberis illius. id ē sensualitatis. vt moueatur vel teneatur ꝑm imperiū rōnis ⁊ voluntatis. Vel sic. sub te erit. s. sub te dz eē appetit⁹ sensitiu⁹. ⁊ tu dñaberis illius. i. dominari debes. Et patet ligitur ex dictis qꝫ ratio triplicem regulam adhibet sensualitati. Prima est quia proponit ei ⁊ oñdit obiectum ad qđ moueať. Secūda regula est. quia ratio ⁊ voluntas ipetuose ferri ꝑt in aliud ⁊ sic retrahitur sensualitas ab actu suo. Tertia regula ē qꝫ p rationem ⁊ voluntatem retinentur mēbra exteriora. ne perficiatur peccatum sensualitatis. Unde sensualitati humane naturale est moueri ꝑm regulam voluntatis ⁊ rōnis. Hec b. tho. vbi supra. ¶ Est autē notandum ꝑm eundem qꝫ vt dicit philosophus in primo pol. In hoc est contemplari duplicem principatum. s. dispoticum ⁊ politicum. Dicitur autem principatus dispotic⁹ ille quo aliquis principaťs seruis qui non habet facultatē in aliquo resistendi imperio ꝓpter qꝫ nihil habent sui. Principatus aūt politicus ⁊ regalis dicitur quo aliquis principatur liberis. qui ⁊ si subdantur regimini ꝓncipis habent tñ aliquid ꝓprium vnde ꝑñt reniti precipienti imperio. Sic ergo aīa dñatur corpori ⁊ membris ei⁹ principatu dispotico. quia corporis membra in nullo ꝑñt resistere imperio anime. sed statim ad appetitū anime mouetur manus. ⁊ pes. ⁊ quodlibet membr⁹ ꝓ quod datum est moueri voluntarie motu quod ꝓpterea dicitur quia sicut digestiuum. nutritiuū. ⁊ augmentatiuū. ita ⁊ generatiuū quo ad membra genitalia. ⁊ pulsatiuū qđ ē vitale ⁊ motum hominis nominat nō obedit rationi ⁊ voluntati vt ait gre. nicenus. Intellectus autem seu ratio dicitur ꝓncipari ꝓcupiscibili ⁊ irascibili politico principatu quia appetitus sensitiuus habet aliquid ꝓprium. vnde ꝑt reniti imperio rationis. Natus est enim moueri appetitus sensitiuus. nō solū ab estimatiua in aīalibus ⁊ cogitatiua in homine quam dirigit ratio vniuersalis. sed etiā ab imaginatiua ⁊ sensu. Unde ex̄perimur irascibilē vel ꝓcupiscibilē rōni repugnare ꝓ hoc qꝫ sentim⁹ vel imaginamur aliqđ delectabile. qđ rō vetat. vel triste. qđ rō recipit. ⁊ ꝑm hoc dicit aplūs ad Ro. vij. Video aliā legē in mēbris meis ꝓtradicentē legi mētis mee. Per hoc ātē nō tollit quin ꝓcupiscibil⁹ ⁊ irascibil⁹ rōni obediāt qꝫ aliqñ in aliquo repugnant.

Tertium ꝓncipale circa sensualitatē ꝓsiderādū est offensio. Hā in sensualitate ꝑt eē peccatū veniale. non tñ mortale. Et qꝫ in sensualitate possit esse veniale ꝓbaťr tripliciter. s. auctoritate. ratione. ⁊ distinctione. Auctoritate quidem patet ad Ro. vij. vbi apl̄s ait. Non enim quod volo bonum ago hoc. Sed quod odi malum illud facio. Glo. baymo alam bro. in glo. dicat qꝫ apo. tolus duorum hominum ꝑsonas assumit. s. interioris. i. mentis. ⁊ exteriorис. i. carnis seu carnalitatis. q. d. Bonum quod ego interius desit in mente ⁊ rōe volo ⁊ approbo exteri⁹ id ē in carne seu sensualitate nō ago. Et ad Gal. v. ait idem apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum ⁊c. Ubi aug⁹. in glo. sic ait. Videte quale bellum ꝓposuit qualem riram. hoc intra teipsum sentis. Nec enim nullum vicium est cum caro concupiscit aduersus spiritum. Tunc enim caro concupiscit cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. que quidem concupiscentia non ē in anima sola. nec in carne sola. sed in vtroqꝫ. ¶ Secundo ꝓbatur idem rōne tali. Peccatum potest inueniri in qualibet potētia. cuius actus potest esse voluntarius ⁊ inordinatus. in quibus ratio peccati consistit. sed actus sensualitatis potest esse huiusmodi. Nam potest esse voluntarius inquantum sensualitas. i. appetitus sensitiu⁹ nata est moueri a voluntate et ei obedire. Ité ⁊ ipse actus seu sensualitas ꝑt eē inordinatus quia sicut in nobis est rectus ordo qñ sensualitas rationi obedit. ita quando ꝯtrarium accidit. s. qꝫ sensualitas non subdatur ratōni. ipse actus sensualitatis est inordinatus. ⁊ ꝓsequēs in sensualitate est peccatum. ¶ Tertio hoc idem ꝓbatur distinctione. Quidā enim sic distinguunt qꝫ motus sensualitatis est duplex. Unus est qui dicitur primo primus. s. motus sensualitatis naturalis. qui imaginationem non sequitur. sz solum actionem naturalium qualitatum ꝓcedens ex corporali dispositione vel complexione. ¶ Et nullus talis motus sic ꝓueniens est peccatū. Et ratio huius est. quia non subiacent imperio rationis vel voluntatis. Alius motus sensualitatis ē qui dicitur secundo primus. s. qui imaginatōez vel deliberatōem sequitur ⁊ hic est peccatum. Et ratio huius est quia talis apprehensio vel imaginatio subiacet imperio rationis vel voluntatis. Potest enim ratio vel voluntas ꝓhibere vsum vel actum cuiuslibet potētie apprehēsiue ⁊ motiue cuiuslibet organi. ⁊ maxime in absentia sensibilis scōm tactum. quod si non facit in sensualitate est peccatum veniale. ¶ Sciendum tamē qꝫ motus sensualitatis illiciti possunt considerari duplicit. Uno modo sigillatim ⁊ ꝑ se. ⁊ sic sūt

in potestate nostra ꝛ vitare possumus qz quem libet eoz ꝑueniendo impedire possum? Illo mō possunt considerari in generali simul omnes. ꝛ sic nō sunt in potestate nostra. qz vī vni obuiare nitimur ex alia parte motus illicitus surripe ꝑt Cuius ratio est qz non ꝑt ferri simul intentioco luntatis renitētis ꝙtra diuersa in actu ¶ Qz āt in sensualitate non possit esse mortale peccatum triplici rōne ꝓbatur Primo sic Mortale peccatum habet esse in illa potentia per quā homo ꝑt separari a deo. qđ patet qz ꝑ peccatum mortale fit separatio a deo. sed separari a deo non est sensualitatis. sed rationis ꝛ voluntatis Secunda rō est quia peccatum mortale semp sequitur iudiciuz rōnis. sed motus illiciti sensualitatis preueniūt iudicium rōnis. ergo mortale nullo modo habz esse in sensualitate. sed in rōne ꝛ volūtate Tertia ratio est qz in eadem potentia habet eē actus virtutis ꝛ peccati. siue meritū et demeritū. sed actꝰ virtutis seu merituz non perficitur per id quod est sensualitatis. sed magis ꝑ id qđ est rōnis et voluntatis. cuius est eligere ꝛ ordinare in finem ergo mortale peccatum nō habet qđ sit mortale ex eo qꝑ est sensualitatis. cuius nō est ordiare in finem. sed ex eo qꝑ ē rōnis ꝛ voluntatis. cuius est querri ab vltimo fine Hec b. tho. supra secundū sentē. di. xxiij. ꝛ in quelibo de veritate. q. xxv.

¶ Item sciendū qꝙ ratio potest se habere ad motus illicitos qui fiunt in sensualitate triplicit. vt s. resistens vt precipiens. vel non impediens. Et primo ratio se habet vt resistens. sicz quando ipsa ratio et voluntas motibus illicitis sensualitatiz resistunt. Cōfido displiceniam de tali motu ꝛ conatum ad repellendum. ꝛ tunc nullū est pcūm sed meritum corone. s. si sit in statu merendi Secundo se habet ratio vel volūtas vt precipiens motus illicitos sensualitatis. puta cū aliquis ex proposito voluz ꝙcupiscēcie excitat ꝛ imperat Et tūc si sit illicitum i genere peccati mortalis. erit mortale Tertio ratio vel voluntas se hñt. vt non ꝓhibens motꝰ illicitos sensualitatis ꝛ tūc tal nō ꝓhibens cū ꝓhibere possit. venialit peccat Dī āt facere aliqs illō qđ nō ipedit cū ipedire possit Hec b. tho. vbi supra

Quartū princi .ꝟ.iiii.

pale ꝙsiderandū circa sensualitatē ē duratio ipiꝰ Si cīm queratur quanto tpe motus illiciti sensualitatis nobis durent. sicz rebellio sensualitatis carnis ad spiritum. Respondet qꝙ in ista vita sensualitas a pdicta corruptōne ꝛ rebellione liberari non ꝑt. nisi ꝑ diuinū miraculum. vt fuit in btā virgine q̄ fuit a fomite miraculose liberata Et qꝙ nullꝰ naturalit valeat liberari a pdicta corruptōe ꝓbat triplicit Rōne. s. similitudine ꝛ sufficienti diuisione ¶ Et rone quidem sic Necessitatatē pec candi saltem venialiter. ꝙsequitur necessitas moriendi Sed in hac vita necessitas moriendi nō tollit ergo nec necessitas peccandi saltē venialit Et sic nec corruptio sensualitatis ex qua predicta necessitas venit Cūm sicut homo naturaliter moritur nec a mortalitate reduci ꝑt nisi miraculose ita naturalit ꝙcupiscibile tendit in detectabile ꝛ irascibilis in arduuz vel difficile etiā ꝑter ordinem rōnis Nō ergo corruptō ista remoueri potest nisi miraculose virtute supnaturali ¶ Scdo hoc idē ꝓbatur similitudine vel exēplo Nam sm pīm vī. etbi. Epatus non caret omnino ꝙcupiscētiꝙs Sed aliquando vehementibus concupiscentiꝙs vexatur. quales pñt esse in ꝓtinēti ḡ ic ¶ Tertiō ꝓbatur idem ex sufficienti diuisione videlicet ex parte medici. morbi. medicine. ꝛ cause. Ex parte quidem medici probatur sic Licet deus sit potens omnem morbum curare. nñ sm ordinē sue sapientie dispsuit ꝛ voluit. vt omnis morbꝰ. vel corruptio in hac vita nō curetur Et hoc pro meliori. vt ī patebit Ex parte vero morbi. s. culpe vel sequele ꝓbatur idem sic Qz talis corruptio sit cōtra statum nature primitus instituto. est tamen ꝙsequēs principia nature sibi derelicte Ex parte quoq medicine qꝙ talis infectio naturaliter non curet. probatur sic Licet donum gratie quod per xpm ꝙfertur sit efficacius qz peccatum primi hominis. non tamen ordinatur predictum donum ad remouendum corruptionē predictam que est nature sed ad remouendū culpam ꝓsone Demū ꝓbat hoc idem ex parte finalis cause sic De' non debet oīno remouere illud ex quo sequitur bonū Sed predicta corruptio est vtil ad multa. ꝛ ꝑticipue ad vitandū elationis vicium Ideo ꝙuenies ē vt infirmitas sensualitatiz maneat ēt post bapmū Propt qđ dicit apls. ij. ad Cor. xij. Ne magnitudo reuelationū extollat me. datus est mihi stimul carnis mee ꝛc. sicut etiā sapiēs medicus dimittit aliquē morbū nō curatum. qz talis curari nō posset sine piculo maioris morbi Hec b. tho. in questionibꝰ de veritate. q. xxv. ¶ Et notandū qꝙ ipsa ꝙcupiscētia in quibusdā plus in qbusdā minus iuenit Sicut em ē de ꝓfectōe nature. ita est de corruptione eius Perfectō autē nature ꝑt ꝙsiderari duplicit Uno mō qntum ad rōnē spēi ꝛ sic equalit in oībꝰ inuenitur Alio modo ex parte indiuidui. ꝛ sic vnus homo in corpore est potētioz alio in explēdis operationibꝰ speciem ꝙsequentibus Et in mente vnꝰ ꝓmptioz alio ad intelligendū ꝛ ratiocinādū Silr est de corruptōe hominis. quia si consideretur. puta infectio nature sic ēēq liter in omnibus Sed si consideretur prout est infectō persone. sic in vno est maioz qꝙ in alio sm qꝙ per naturalem complexionem vel ꝙsuetudinē ꝙcupiscibilis vel irascibilis. vnius est efficacioꝛ ferventioꝛ ad suum actum qꝙ alterius. Et sēdm

hunc modū fomes post baptismum dicit dimi/nui inquantum.s. grā retardat impetum ꝓcupiscibilis ⁊ irascibilis in ꝓprios actus inclinans hec b.tho. in scripto sup.ij.sen.di.xxxj. Sciēdū est q ꝓcupiscētia ipa ē corrupta vt dictū ē. notat multis modis Hin aleran. de ales. ij. pte sūme. q. lxxix. in fi. vz dr ꝓcupiscibilitas in puulis. ꝑ cō cupiscētia in adultis. Libido ātr cū inclinat in actū et hoc ex pte ꝓiūcti. i. aie ⁊ carnis. Hā put accipit ex pte aie dr vicium iqntū hz oppositoēz ad vrutē Corruptio dr ꝓpr diminutionē boni naturalis. Laguor ꝓpr inueteratoēz in illa. Et hec tria q ad bonū. Hā q ad malū dr infirmitas ꝓpr ipotentiā resistēdi mal' moribz. Feditas ꝓpr inquinatoēz spūa lium. Promitas ꝓpr inclinatoēz appetit ad malū. ꝑ prout accipitur ex parte carnis. dicitur lex carnis quia infligit ipsi carni ꝓpr pcruptū ex lege diuine iusticie. Dr ⁊ lex mēbroꝝ. q. vat q̄ndā aparuit/nem ad mala que fiunt ꝑ mēbra. Dicitur etiam tyrannus q. dñat violenter in quibusdā mēbris. Notatur ⁊ stimulus carnis q. stimulat ad pcrīm. Fomes etiā q. ꝓcupiscētia ipsa fouet ardoꝛē pec cati in carne. vt ex carne foueat pcrīm in aīa. Vel dr fomes q. ardet in nobis cū cato ꝓcupiscit ad/uersus spiritum. Hec ille.

Titulus quintus de

ala separata ⁊ exercitio eius.

¶ De triplici morte ⁊ nūciis ⁊ misericordijs mortis ⁊ multis aliis circa mortē. Capitulū primū.

De separatione ani

me a corpe ꝑ mortē ⁊ de his que sūt circa mortem considerandā ⁊ de retri butione ⁊ exercitio ipsius aie separate. Circa q occurrit illud ꝑbe. Quis est hō qui viuit ⁊ nō vi/debit mortem. eruet aīam suam de manu inferi. Vbi sciendū q interrogatio facta ꝑ quis. aliqñ ipotat raritatē vt illud. Quis putas est fidel' ser uus ⁊ prudens. q. d. rarus. Ma. xxiiij. Aliqñ ipor tat nullitatē vt illo. Job. xiij. Quis pt facere mū dū de imūdo ꝓceptū semine. q. d. nulla creatura Et sic videt i ista auctoritate sumi. Quis ē hō ⁊c Vbi tria pñt notari

Primū mors criminal' q ē ineuitabil'. ibi. Quis ē homo qui viuet.

Secūdū est mors corpal' q est irremediabil'. ibi. Et non videbit mortem

Tertium est mors infernalis que est interminabilis. ibi. eruet animaz. s. de manu inferni. quasi diceret per singula purus homo hoc ex se facere non potest

Quātuz ad primuz. §. I.

sciendum q mors criminalis nō est aliud q̄z priuatio vel subtractio grē. que est anime vita. Peccatum autem est quod priuat animam gratia vl impedit eius infusionem. Unde dicitur Sapientie. xvi. Per maliciam occidit homo animam suam. Et quia vt dicitur ad Ro. iij. Omnes in adam peccauerunt ⁊ egent gloria dei q. s. omnes erant cum illo. q̄ in illo peccatum mobadien tie cōmissum est. ideo ⁊ omnes mortui sunt cum illo spiritualiter seu criminaliter ꝑ peccatū ori/ginale. quod ab ipso trahitur ꝑ carnalem propa gationem. Propter hanc igitur mortem originalis peccati quam incurrit quilibet immediate post q̄z anima corpori fuit infusa. aīa sine gratia re/peritur. Solus christus qui nō fuit homo tantū sed deus ⁊ homo ipsam euasit. Bene ergo dicit ꝑba. Quis est homo qui viuet. q. d. nullus purus homo. Quamuis autem tollatur tale peccatum per baptismum ⁊ ibi per gratiam viuificetur anima. paucissimi tamen sunt qui peruenientes ad vsum rationis conseruent hanc vitam gratie et non moriantur per varia peccata mortalia. Elia esn que peccauerit dicit dominus ipsa morietur Eze. xviij. Sicut autē liber est homo ad proiscie/dum se in puteū. pfundum. sed grie non valet nisi ei auxiliū porrigat. Et sicut ipossibile ē ꝑ vir tutē cuiuscūq̄z creature mortuū resuscitari. sic nō pt aliquis a morte peccati resurgere ad vitaz gre ꝑ se. vel virtute cuiuscunq̄z creature. Et hoc est q̄d dicit ꝑba. Nunquid medici suscit abuntur confite buntur tibi. Medici sunt prelati. doctores confesso res. ⁊ hmōi. qui suis verbis vel oratonibz vel sa cramentis tanq̄z quibusdam medelis vtunt ad viuificationem peccatorum. Sed certe hoc non valent efficere. nisi manus vel virtus dñi operet Unde dicitur Lu. nij. Virtus de illo exibat ⁊ sa nabat omnes. Et Jo. vi. Spūs est qui viuificat. i. grā spūsancti. bene ergo dicit ꝑba. Quis est hō qui viuet. i. qui ꝓseruet vitam gratie rectam q̄si diceret rarus. Sed certe in mortem peccati pro/lapsus nullus viuet ex se. nisi a christo resuscitet/ur. Ut Cor. xv. Sicut xpo omnes viuificabunt. Aug. Quia sez nullus ex his qui viuificant. hoc habet nisi ab ipso.

Quātū ad tertiuz §. II.

reuertendo postea ad secundū q. ꝓpon. Horandū q mors infernal' est gehēna. i. ignis infernal' cū priuatione perpetua diuine visionis q̄ cū sit vita pfectissima. pmaxime aīa dr mori perpetuo ipsa priuata. Et de hac morte dicitur Apoc. ij. Qui vi ceris. s. vicia nō ledetur a morte scda. s. inferni. Et gre. i moza. Erit ibi mors sine morte. Per primā ātr mortem supradictam pueniturr ad istam. Ut̄ aug. di. xxv. §. alias ea dicit. qui ꝓsenserit in se aliq̄d criminalium dñari. si non penituerit. eterna illum flamma trucidabit. Et hoc est q̄d dicit ꝑba quis eruet aīam suam de manu inferni. Certe

mors criminalis

mors infernalis

nullus. qui ad locū damnatoꝝ finaliter fuerit re
putatus. q̄ qui descendit ad inferos nō ascendit
Job. vij. Et q̄ oēs nascimur filij ire. ꝛ ꝓsequenter
debitores huius mortis eterne Adeo est tenax et
fortis manus inferni. i. ptās diaboli dei iusticia.
q̄ nullꝰ se eruere et nisi christus extraheret sua pas
sione Et quamuis plurimi quotidie descendūt
ad ipm. nō vt dr̄ puer. penul. Infernus ꝛ pdicio
nunq̄ dicunt sufficit

Reuertendo ad .ff.III

secundū. s. de morte corpali dat̄ est ꝛ euidens q̄
est irremediabilis Vñ puerbialit̄ dr̄ ad oia est re
medium nisi ad mortē Statutum est eīm hoīb
semel mori ait apl̄s ad hebr. ix. Et ec. ix. dr̄ Neo
est qui sp̄ viuat aut qui hꝰ rei bēat fiduciam Si ñ
ergo dicit p̄s Quis est homo qui non videbit. i.
experietur mortem Certe nullus Quia vt dicit
apl̄s ad Ro. viij. qui proprio filio suo non peper
cit Verum mortem ipse spontanea voluntate su
scepit. nos autem ei subijcimur ex necessitate Di
catur autem mors a mordeo mordes. ex eo vide
licet quia mordet hominem separando vnā ptē
ab alio. s. aīam a corpe ptem principalē dimittē
do. minorē assumēdo ꝓsumendo p̄ masticatōē
ꝛ digestionem. sicut accidit in morsu rei edibilis
In morte eīm dimittitur aīa que est pars princi
palis intacta. i. immortalis Corpus q̄ō est min⁹
principale vermibꝫ ꝓsumitur Vel dicitur mors
a morsu. eo q̄ morsu ligni veriti per vicium gule
mors introducta ē Vñ ad ro. v. dr̄. p vnū hoīem
s. adam peccatū intrauit in mundū. s. originale ꝛ
hoc q̄ñ momordit fructū veritū ꝛ p̄ peccatū mors
s. intrauit in mundum Vel dr̄ mors a morsu q̄
ꝓsideratio eius mordet ꝓscientiam retrahendo a
multis mal̄ Propter q̄ō dr̄ Mors tibi futura ē
ꝛ appropiat ꝛ si tarde. xiij. q. ij. c. in ecclesiastico
q̄ mors ꝫ̄ mori a. q̄ pinḡs ait gre. tāto solicitior
esse debes. lxxxvi. di. puenit ad hoc. s. mordente et
stimulāte ꝓscia Pro maiori ātē declaratōe hoc̄
notandū q̄ hō p̄t ꝓsiderari ſm triplicē ſui statū
s. ſm statum nature primo a deo formate. ꝛ ſcōm
statum nature p̄ peccatum deformate ꝛ ſm sta-tū
in vltima resurrectōe reformate nature Quā di
stinctionē ponit mgr̄ in. ij. sen. In primo igit̄ sta
tu hō fuit ita mortalis q̄ potuit mori ꝛ nō mori
Mori si peccabat Nō mori si nō peccabat vñ de
ꝓse. di. nō. c. placuit dr̄ Si quis dixit adā primū
hoīem mortalē factū vt siue peccaret siue nō pec
caret. moreret̄ in corpe. i. de corpe exiret. non pēi
merito. ſ̄ necēitate nature anathema sit. In ſcōo
statu p̄t mori. ꝛ ñ p̄t ñ mori. q̄ necēitatē hꝫ morīē
di Vñ ꝓprꝫ diceret̄ hō mortuꝰ q̄ꝫ mortal. q̄ neci
tatē hꝫ ad hoc. sic̄ pēim necārīū ē eē pctm̄ Propt̄
q̄ō dicit apl̄s Corpus mortuū ē. In tertio statu
poterit non mori. ꝛ non poterit mori

Et pro pleniori .ff.IIII

dilucidatōe hui⁹ materie sciendū ſm b. tho. in. i.
parte. quest. xcvij. q̄ incorruptibile dicit̄ aliq̄d tri
pliciter. Uno mō ex pte materie eo. s. q̄ non hꝫ
materiam vt angelus Vel habet materiam que
non est in potentia nisi ad vnā formam sicut cor
pus celeste. ꝛ hoc dr̄ incorruptibile ſm materiaꝫ
Alio mō dr̄ aliq̄d incorruptibile ex pte forme q̄
s. rei corruptile ſm naturā inheret aliqua dispoſi
tio. q̄ quā tota lr̄a corruptōē p̄hibet̄ ꝛ hoc dr̄ in
corruptibile ſm gloriam Tertio dicitur incorru
ptibile ex parte cause efficientis Et hoc modo su
isset homo incorruptibilis ꝛ imortalis in statu in
nocentie Non eīm corpꝰ ei⁹ erat indissolubile per
aliquē imortalitatis vigorē in corpe existentem
ſ̄ inerat nature aīe vis q̄dā supnaturalit̄ data. p̄
quam poterat corpus ab oī corruptione seruare
q̄diu ipsa subiecta deo mās̄isset. q̄ō rōnabiliter
factū est. q̄ eīm aīa rōnalis excedit ꝓportionē cor
poralis materie. q̄uiēs fuit vt in principio eiꝰ
virtus daretur. per quā posſ corpus conseruare
supra naturam corporalis materie Et q̄ anima
rōnalis ꝛ aīa ꝛ spūs est. Alia dicitur inquantum
dat vitam quod est sibi cōmune ꝛ aliꝭs aīalibus
spūs dr̄ inquantum hꝫ virtutem intellectiuam ꝛ
imaterialem. q̄ō est sibi ꝓpriū non aliꝭs aīalibus
In primo igitur statu aīa cōicabat corpori. quod
ei conuenit inquantum anima Unde dicebatur
corpus animale. inquantum. s. habebat vitaꝫ ab
anima Primū autem principium vite in illꝭ in
ferioribꝫ est aīa vegetatiua. cuius opera sunt ali
mento vti. generare. ꝛ augeri. q̄ opa ꝙueniebant
homini in primo statu In vltimo vero statu posſ
resurrectionem cōicabit quodammodo anima
corpori q̄ō ei conuenit inquantum spiritus Im
mortalitatē quidem quātum ad omnes. Impas
sibilitatem vero gloriam ꝛ virtutem quantū ad
bonos quorum corpora dicuntur spiritualia Vñ
tunc cibis nō indigebūt sicut in primo statu In
illo igit̄ primo statu duo remedia habebat cōtra
duos defectus. Primus defectus est deperditio
humidi per actionem caloris naturalis. ꝛ contra
hunc defectū sub ueniebat̄ homini p̄ esum alioꝝ
lignoꝝ paradisi. sicut ꝛ nunc subuenit̄ nobis per
cibos quos sumimus Secundꝰ defectus est debi
litas vigoris naturalis ex admixtione extranei. p̄
ueniens. quod eīm generatur ex aliquo extraneo
adiunctū ei q̄ō prius erat humido preexistenti.
minuit virtutem actiuā spēi. sicut aqua mixta vi
no q̄ꝫ uertatur in vinū. minuit tñ ꝛ virtutē
eius Et quātoplus additur tanto magis minuit̄
vt tandem vinū fiat aquosū ꝛ tollatur species et
virtus eius Sic etiam est in sumptione cibi. q̄ꝫ
uis enim p̄ cibū repetur humidū. non tamen in
vigore priori. Unde fit vt finaliter soluat̄ ꝛ tus

Capituluz Primum

illa Et contra hunc defectum erat lignum vite. habebat em̄ virtutē fortificādi virtutem speciei. contra talem debilitatem Et qꝛ ꝟtus cuiuscūqꝫ corporis est finita. non poterat illud lignū semel sumptū dare vitam tempore infinito. ꝫ vsqꝫ ad certum tempus. post quod vel translatum fuissꝫ ad gl'am. vel iterꝫ ꝯmedissꝫ de eo Immortalitas ḡ illa principaliter erat ex virtute data anime sup naturaliter ⁊ secundario ex vsu lignorum. hec beatus tho. ¶ Necessitatem moriendi habꝫ homo in secūdo statu. ⁊ est ei mors naturalis ⁊ penalis qd̄ declarat tho. secunda secunde questi. clxnij. sic Naturale dicit̄ ꝙ ex principijs nature causatur principia nature per se in corpalibꝰ sunt mat̄ia et forma Et quia forma hominis est anima que est immortalis. ideo ex parte forme non ē mors homini naturalis. Materia autem est corpus. quod quia compositum est ex contrarijs. ideo est corruptibile. ⁊ ex hoc mors est homini naturalis Hec aūt conditō in materia humani corpis est consequens ex necessitate mat̄ie. qꝛ oportebat corpus humanū esse organū tactus. ⁊ ꝑ ꝯsequens medium inter tangibilia Et hoc non poterat eē nisi eēt ꝯpositū ex contrarijs Sed deus qui conditor est hominis omnipotens est. ⁊ ex suo beneficō ademit homini principaliter instituto necessitatem moriendi. ita vt q̄ꝫdiu ratio eius subdita esset deo. tādiu corpus subijceretur spiritui. ⁊ esset īmortale qd̄ beneficium transfundebat per generationē in posteros Et quia primus homo recessit a dei obedientia. ideo ex culpa sua fuit ꝙ auferretur ei toto humano generi illud bn̄ficiuꝫ ⁊ remanerꝫ cū necessitate moriendi. ⁊ sic mors ē penalis ꝑ peccatum inducta ¶ Mors ꝫm Pe. de palu. in. nij. quia est homini naturalis ⁊ debita pro peccato originali. ideo pro actuali non satis facit. quia eadem solutio non parit duas liberationes Sed quantum est de dolore mortis ⁊ lāguore. illud bene satis facit pro actuali. quia illd̄ nō debet̄ originali ꝫm actum. ꝫ ꝫm aptitudinem Unde qui deficiunt senio. nō dolētes mortis debitum persoluunt. sicut fames ⁊ sitis ⁊ huiusmodi penalitates sunt pena debita ꝫm aptitudinem ⁊ nō ꝫm actum Unde siue acceptentur siue assumantur. satis faciunt quo ad actum Mors vero violenta inq̄ntū non ē debita ꝑ originali. cui nō debet̄ pena sensus. ⁊ iō si est iniuste illata. si attīgat vsqꝫ ad titulū ⁊ triumphū martirij. certū est ꝙ satis facit pro oī pena Unde aug. loquens de cipriano martire Et si ad tempus damnarꝫ ab homine. ab inferiore accipis sententiam. a superiore. s. deo coronam. xi. q. iij. ⁊ si Sed ⁊ si non sit causa martirij. ꝫ tm̄ pena ⁊ innocentia. si patienter illa accipiat pro peccatis suis. multum satisfacit Sed quia non est voluntarie assumpta. ideo licet excedat omnem aliam penam que possit eē liberatoria totaliter a pena debita. nō tamen ex toto satis facit semper Unde ambro. de pe. dist. nij dicit Prima consolatio est scilicet in tribulatōe quia non obliuiscitur misereri deus Secunda ꝑ punitionē. vbi ⁊ si fides desit. i. si est remorsus conscientie de peccato. pena satis facit et reuelat eum. si patienter portatur. vt exponit Gratianus Si vero sit mors iuste illata pro aliquo peccato actuali morte digno. tunc de se ⁊ si patienter feratur nō satis facit. quia iam illa pena est debita in foro mundi Sed propter magnitudinem cōtritōis potest satis facere etiam in totū pe. de pal. Unde hiero. Christus in paradisum de cruce latronem tulit. ⁊ homicidij penam fecit martiriuꝫ de pe. di. i. importuna Et vt dicit ibi glo. Impropriē dicitur martiriū illud ꝓpter similitudinem effectus Nam illa pena eius ex magnitudine cōtritionis introduxit eum subito in regnū. sicut facit verꝫ martirium q̄uis non fuerit martiriuꝫ quia nō ꝑ fide passus Dicit em̄ aug⁹. ꝙ martirem non facit pena sed causa Sed tho. in. nij. videtur dicere ꝙ mors violenta etiam pro peccatꝫ illata. si patienter feratur de se habet satis facere. Quod etiam hieronimus asserit dicens Deuꝫ velud omnium rerum ita ⁊ suppliciorum habere mensuram ⁊ magnum peccatum magnis diuturnisqꝫ lui cruciatib⁹ Si quis autem sit vt ille qui in sabbato ligna collegerat. talem postea nō puniri. quia culpa leuis pn̄ti supplicio cōpensata est de pe. di. nij. §. auctoritas Et hec omnia dicta de morte violenta intelliguntur cum quis eā sustinet non solum patienter sed etiam propter deum. non propter mundi fauorem Unde hieronimus Si ita martirium ferimus vt nostras ab omnibus reliquias venerari optem⁹. ⁊ si opinionem vulgi sectantes intrepidi sanguinē funderimus huic operi non tam premium q̄ꝫ pena debetur ⁊ ꝑfidie magis tormenta sunt q̄ꝫ corona victorie. i. q. i. vide

Mortis corpora .§. V.

lis tres sunt nūcij ꝫm hugo. de san. vic. Primus est mltiplex ⁊ varius casus Secūdus ē infirmitas ⁊ defectus Terti⁹ est misera senectus Propt̄ que dici potest de quolibꝫ homine. illud quod dicitur de filio reguli Jo. nij. Incipiebat em̄ mori ¶ Quantum ad primum docet experientia ꝙ multiplices ⁊ varij casus mortis improuisi de q̄bus vix posset extimari. ꝯtīgit hoībꝰ Unde ecclesi. ix. dr̄. Nescit hō finē suū. ꝫ sicut capiūt̄ pisces hamo. ita capiunt̄ hoīes tpe malo. s. imp̄meditate ⁊ p̄ter intentionē Hinc ⁊ ꝓsp̄ Ferro peste fame vinculis algore calore Mille modis miseros mors capit vna homīes Cū igitur quilibet sciat se subditū huiusmodi casibꝰ varijs mortꝫ tanq̄ꝫ quidam nuncius ei significat ꝙ de momento in

momentum mori ꝑt. ⁊ si sanus foret et iuuenis ideo sibi prouidere debet. Non solum em̄ malis ꝫ et bonis eueniunt varij casus horribiles mortꝫ Ꝙ̄ patꝫ ꝓremplum Quidam ꝓphēta sanctus postꝫ ex dīi ꝓcepto reprehendit Hieroboam de idolatria sua reuertēs domum in via a leone strangulatus est. iij. Regum. xiij Josias innocēs ⁊ optim⁹ dei cultor. in bello a rege infideli egipti occisus ē Juuenis quidam in infirmitate graui constitutus. accepto dono omnium linguarū vt patuit per experientiam. postea manibus ⁊ lacertis morsibus propꝛijs dilaniatus. mortuus ē vt narrat gre. in. nij. dialogorum Sūmus pontifex quidam toxicatus in sanguine christi celebrans mortuus est vt habetur er cronicis martinianis Imperator quidā christianissimus a pedicul' cō sumptus est remedium nō inueniens. vt narrat Vincen. in spe. bil. Minister cuiusdam solitarij sancti viri. a ciuitate alexandrie recedens vbi totum clerum ⁊ populū repererat occupatum in veneratione sepulture cuiusdam pessimi hominis cū reuerteretur ad cellam illius predicti solitarij reperit caluariē eius. residuo corporis a bestijs deuorato. vt habetur in vitas patrum Beatus Johannus magister ordinis predicatorum in mari submersus est vt patet in. xij. lib. de vita fratrum Quedā matrona audiens ꝓpriū filium occisuꝫ in bello. qd̄ tamen verum non erat post amarum fletum de morte ipsius. quadam die reuertentē ad domum videns ipsum pre leticia crepuit et defuncta est vt recitat valeri⁹ maximus. Ecōtra Antiochus quia non potuit obtinere quod voluit. pre tristicia ⁊ insopportabile mortuus est. ⁊ innumera alia possunt adduci. Ex quibus mēres infirme aliquando scandalisantur. existimantes vel deum non habere curā de suis electis. vel tales sic insueto ⁊ horribiliter morientes. nō fuisse seruos dei. sed grauissimos peccatores Ez errāt bi nimis ſm augu. cū mala mors dicenda nō sit quā bona vita precesserit Deus insup ⁊ si ei sit cura de oīb⁹. per maxime de fidelibus suis Juxta illud sap̄. Cu dñator dñe oia cum tranquillitate iudicas. ⁊ cū magna reuerentia disponis nos Sed ⁊ inter fideles ſm aug. maxime diligit mēbra vnigenin sui. i. electos Clerum cum ipse vnigenitus morte acerbissima et ignominiosissima fuerit condemnatus. sicꝫ oportuit xp̄m pati et intrare in gloriam suam. vt habetur Lu. xl. tāto mēbra eius que sunt electi efficiunt ipi similiora ⁊ pulchriora. quāto horribilius ⁊ penosius mortem subierint. Qui enim non pepercit filio ait de uorus bernhardus. figmento non parcet Nō pepercit baptiste. sed dimisit eum decapitari postsaltum puelle. Nec petro primo pastori sibi dilectissimo. quin a pessimo tiranno Nerone crucifigeretur Nec alijs apostolis suis quin varijs to-

mētis interimerent Et ad hoc facit qd̄ narrat robertus holchot super li. sapi. q̄. l. cum quidā doctus vir ⁊ sanctus mortu⁹ in studio suo fuisset reptus. ⁊ ex hoc plurimi scādalisarent de ei⁹ subita nea morte. inuenerūt manū illi⁹ defuncti seu digitum in quodam libro aperto tangentem versum vbi dicitur Justus quacumꝫ morte preuent⁹ fuerit in refrigerio erit. ex quo consolati ⁊ edificati sunt plurimum Et siliter cū quidam religiosus ordinis mino. qui super hac materia vacillabat. audita morte magistri iordanis in mari multuꝫ perturbaretur. apparente ei inuisu beato iordane in magna gloria ⁊ eum admonente q̄ de huiusmodi scandalisare non deberet. consolatus est. cuius autem aliquando seruis dei contingat horribilis mors ob defectum alicuius peccati. tamen cōiter minuta sunt illa peccata Sicut accidit in morte illius prophete supradicti strangulati In quo ex vna parte ostenditur clementia diuine bonitatis dum hic suos ad plenum querit purgare ne vel purgatorium habeant intrare quod augurebatur dicens Domine hic vre hic seca. vt in futuro parcas. Ex alia parte ostenditur seueritas diuine iusticie. ⁊ cū dure punier scelera magna q̄ tam aspere sibi dilectos ꝓ minutis correxit Secundus nūcius mortis est infirmitas q̄ multipliciter adeo grauat. vt dicat Psal. in persona humani generis Non est sanitas in carne mea Et quid ipsa nisi quidam nuncius mortis cū dicitur sponat ad eam Unde gratianus in decretis. xv. q. i. §. vt itaqꝫ dicit. Infirmitas que ꝓprie carnis dicitur quia elemētoꝝ seu humoꝝ discordia turbata cato ipa afficit. ⁊ tandē dissoluit Adeo autem repit caro hūana infirma. vt vix repiat q̄ nō ab vtero matris aliquā infirmitatē secū adduxerit. que eum frequenter molestet ⁊ tandem perimat Aliqui quidē passionem iliacam. vel colicam vel podagram vel calculeam sustineant. Alij Idropisim vel tisim vel paralisim vel epilensiam incurrunt Torquent ⁊ plurimi doloꝛe capitis. pectoris. stomachi. aut viscerum Febris q̄ plurimos vexat et sepe aut effimera aut longa quotidiana seu flecmatica aut terciana seu q̄rtana seu ethica Et q̄ꝫ medicine auctores mīta in suis libris exp̄serint. ⁊ multa remedia adhibuerint. tamen ad noticiam omniū attingere non valuerunt. ⁊ mortis remedia inuenire Clerum ⁊ si infirmitates corporales nociue sunt corpori. plurimū tñ proficiunt menti Unde ambro. Dū nocet corpi iuuat spiritus ū pe. di. i. c. i. dicis Hā infirmitas corpalis frequenter peccatum impedit. ne. s. fiat Unde ambro. e. c. Egritudo carnis peccatū repellit Et in puer. dī Liuor vulnerꝫ abstergit mala. Sc̄o infirmitas feruētiorē reddit Cū p̄s Multiplicate sī infirmitates eoꝝ postea accelerauerūt s. feruēti⁹ opantes Tertio infirmitas humilem

reddit Unde apls ij. ad Cor. xij. Gloriabor in infirmitatibus meis vt inhabiter in me virtus xpi scilicet humilitatis Ob quam conseruãdam sibi fuerat datus stimulus carnis id est ꝗdã infirmitas corpalis ꝛm aug⁹. Quarto gstantẽ efficit ex assuetudine patiẽdi. quẽadmodũ ꝛ artifex et terre cultor ꝛ stipẽdiarij ex ptinuatõe exercitij fortiores reddunt Vñ ait apls ibidez Cũ enim infirmor tũc fortior sũ. s. intra neꝯcias ꝺmonũ ꝛ tẽptationũ Quinto ꝛ vl. ad pfectõez adducit ibidẽ. ij. ad Cor. xij. Virt⁹ in infirmitate pficit Homines ãt primeeratꝫ qz propter vigorẽ nature nõ ita de facili infirmabãtur. iõ diutine vite erãt. Assignat nbilomin⁹ nicol. de lira. sup. gen. c. v. ꝛ vi. cãs tã plire eoꝝ etatꝫ ita vt trãscẽderit ples nongentos ãnos Et prima ẽ ex bonitate complexionis ꝑmoꝝ pntũ. fuerit. n. a deo in integritate formati vñ optime complexionati ꝛ sic ad lõgiorẽ vitã dispositi Illa ãt bonitas magꝫ descẽdit ad homines ꝓpinquos illi⁹ tpis ꝗ alios Ecclia cã ẽ ex mõ viuẽdi qz tpa te viuebãt nũc ãt satꝫ intpate homines viuũt. ꝑpt qꝺ dr. eccles. xxxvij. Propt crapulã mlti pierũt Tertia est ex bonitate nutrimẽti qz meliora fuerũt fre nascẽtia añ diluuiũ qz inũdatio fuit ex aqs occeani ex magna pte Hꝺq ãt salse ꝺducũt sterilitatẽ. quarta cã ẽ ex scia ade qz bũit pfectã sciam oĩm naturaliũ plus ꝗ qcũqꝫ ꝛ sic potuit gnoscere vtutẽ herbaꝝ ꝛ lapidum que valent ad conseruationem vite. ꝛ ipse docuit alios. hanc autez doctrinã talium parum habemus Quinta causa ex bono aspectu siderũ super regionem illam. quia aspectus celi multũ facit ad prolongationem vite Sexta causa est ex diuina dispositione hoc ordinante. vt per longaꝫ vitam hominum cito multiplicaretur genus humanum. ꝛ vt homines illius temporis per longam vitam possent habere experientiam de cursu celi ꝛ effectu siderum ꝛ huiusmodi Cũ igitur infirmitas ĩ nobis frequnt disponat psonã ad mortem quidam nũcius est significans ipm cito moriturum Tertius nuncius mortis est senect⁹ Nam vt dicit apostolus ad hebr. viij. Omne qꝺ inueteratꝫ scit prope interitum est Hec autez senectus plena ẽ miserijs que annũciant seu indicãt dominum corporis cito ruituram Unde boeti⁹ de phi. conso. in primo metro Venit enim properata malis inoppinata senect⁹ Et que sint illa mala multum particulariter declarat salomon Eccliastes vlt. a principio ca. vsqꝫ ad illud inclusiue Spiritus redeat ad eum qui dedit illum Dicat ꝗ ibi Memento creatoris tui. s. in die iuuentutis tue. s. de ipo cogitando. ipm venerando. propter ipsum bene operando Et hoc in iuuentute quia iuuẽtus fortis est ad labores Hinc ꝛ seneca In iuuẽtute cogitaui vt bene facerem In senectute vt bene moriar. Dequr in textu Anteꝫ veniat tps afflictionis tue. s. senectutis que hominẽ affligit multiplicit ꝛ precipue ex suspicionibꝫ Senes enim sunt multũ suspicioſi ꝛm philosophũ in lib. rethor. Putant enim se despici ꝛ derideri Et appropinquent anni de quibus dicat. no mihi placent ãni. s. antiqtatꝫ qbꝫ hõ sibimet efficit tediosus ꝛ aligs vt frequnt appetat mortẽ Aliqñ ẽt sensus deficit ꝓpt quod dicit ꝓs Ne projcias me in tempore senectutis. cum defecerit virtus mea ne derelinquas me

Consequenter .§. vi

specificat salomon miseriã senectutis in ipãli. Et primo quantum ad miserias mortem antecedẽtes Secꝺo qntum ad ipsam ꝙcomitãtes. ibi. ibit homo Tertio quantum ad ipsam subsequentes ibi. ꝛ reuertatur pulvis Circa primum hoc est miserias mortẽ antecedentes ponitur triplex genus defectus. videlicet potẽtie apprehensiue ꝛ potentie motiue. ꝛ membrorum exteriorum Et defect⁹ quidez potentie apprehensiue notatur in eo quod sequitur Antequ tenebrescant sol ꝛ lumen ꝛ lunaꝛ stelle Per solem intelligitur intellectus qui clarius cognoscit Per lunam que minus lucet rõ. que discurrit ad gnoscendum ꝛ nondum apprehendit. Per lumen imaginatio q̃ formas apprehensas a sensibꝫ retinet Per stellas sensus exteriores. qui sensibilia apprehendunt. Omnia ista tenebrescunt tempore senectutis inquãtum s. multum debilitantꝫ deficientibus organis corporis. quibꝫ sunt affixe imaginatio. s. ꝛ sensus exteriores Intellectus autem ꝛ ratio ꝛ si nõ sunt affixa corporeo organo. tamen quãdoqꝫ debilitantꝫ vel ex defectu memorie vel ex aliqua infirmitate que eis aufert vsum rationis ꝛ reducit quasi ad puericiã sicut dicitur de alberto magno qui fuit summus philosophus Exinde notat defectum virtutꝫ seu potentie motiue vel etiam appetitiue cum dicit Et reuertentur nubes post pluuiam. Apte autem ꝓ nubes insinuantur vires motiue ꝛ appetitiue cum dicit Quia sic nubes vento mouẽtur sic motiua ꝛ appetitiua spiritibꝫ ꝛ humoribus ad diuersa mouentur Dicuntur autem hꝺ reuerti post pluuiam. quia post humiditatez corporis. deficiente paulatim humido radicali virtus eius vel appetitus attenuatur Deinde ponit miseriam senectutis quantũ ad defectũ membrorum exteriorum qui sunt sex Quorum primũ exprimit dicens Cũ ꝛmouebunt custodes dom⁹ Hec dom⁹ corpus nrm luteũ ẽ. Job. nũ. q̃ habitãt domos luteas Custodes sũt ossa qꝛ vt dr aris. li. de aialibꝫ Natura facit ossa dura ad custodiẽdũ membra mollia sic costas ad custodiã vtris ꝛ testã ad custodiã capitis Hꝺ ꝛmouebũt in senectute. qñ eoꝝ iũcture laxabũt Vel custodes dñi brachia qꝛ se exponunt vt custodiãt totum corpus Secundus defectus exteriorum membro-

rum est debilitas crurium. que sunt ad corporis sustentationem Et hoc notat cum sequitur · Et mutabuntur viri fortissimi. i. cura · que sicut viri fortes portant pondus corporis. ita crura portant corpus hominis Hec autem mutantur cū vacillant ⁊ non firmiter sustentant. sed quasi cadendo hinc inde declinant Tertius defectus est dentiū. qui sūt ordinati ad masticatōem ⁊ cōtritionem cibor̄. Et hic innuitur dum sequitur Et otiose erūt molentes. iminuto numero Molentes sunt due maxille que ad modum duarū molarum conterunt cibum. ⁊ de iminuto numero. s. dentium qui cadunt paulatim ꝺ maxillis senum. sunt otiose. quia cibum masticare nō pñt.

Quartus defectus est oculorū qui ordinati sunt ad videndum Cuius autem paulatī deficit in senibus Unde dicitur de isaac Gen. xvij. Senuit Isaac ⁊ caligauerūt oculi eius ⁊ videre nō poterat Hunc autem defectum exprim it cū subdit Et tenebrescēt videntes p̄ foramina. i. oculi videntes p̄ ocularia. q̄ p̄ se sufficienter videre non pñt obscurabunt. Quintus defectꝰ ē labiorū que sunt ad sermonis p̄lationē. qui notatur cū subditur Et claudent hostia in platea. in humilitate vocis molentes. Ostia sunt labia Juxta illud p̄s Et ostiū circūstantie labijs meis Dicūt autē senes claudere ostia in platea quia ita submisse loquuntur q̄ nō pñt audiri ab alijs q̄ sūt in platea Hꝫ sunt molētes in humilitate vocꝫ q̄ deficiēte virtute vocē emittūt exiguā Sextꝰ defectus est auriū. que sūt ad vocū p̄ceptōem ⁊ hic notatur cum dicitur Et consurgēt ad vocem volucris Et consurgēt ad vocem volucris ⁊ obsurdescent omnes filie carminis. Cōsurgent. s. bꝰ senes ad vocem volucris. s. galli ꝺm hiero. Noctis enim medio cum gallus cecinerit festinus consurgit. nequaꝯ valens in stratu sepius membra conuertere. leuem enī ⁊ modicuꝫ somnū habet p̄pter frigiditatem ⁊ siccitatem humorum Frigescente enim sanguine ⁊ siccato humore. ex nutrimenti paruitate · quia pauci vapores feruntur ad cerebrum. ideo parum dormiūt Et hic etiam est specialis defectus. s. somni Hꝫ quantum ad delectum auditus magis ꝭgruit q̄ sequitur Et obsurdescent omnes filie carminis .i. aures q̄ habent audiunt armonias ⁊ delectant in carminib⁹ ⁊ ideo dicuntur filie carminis Obsurdescent quia cantilenas audire non possunt senes Unde dicit Berzellai galaadites senex ad dauid Numquid sensus mei vigent ad discernē dum suaue vel amarum vel audire possum vltra voces cantorum vel cantatricū. q. Re. xix. q. v. nō Ponit consequenter salomon signa aliqua debilitationis senum Et primum quantum ad timorē Unde dicit Excelsa quoꝯ timebunt ⁊ formidabunt in via. i. loca aspera ⁊ alta Secundū quantū ad canoꝝ effusionem qō innuit dicens. Florebit amigdalus. Flores amigdali sunt albi Unde significant capillos canos senū Et vt dicit quidam sapiens Canities multi temporis flos est cuius fructus mors est Tertiū signū est pedum ⁊ tibiarum inflatio quod innuit dicens Impinguabitur locusta locusta vt dicūt in senectute ipinguatur ⁊ est potius illud tumor. qꝯ pinguedo Dicitur ergo locusta impinguari quia senex qui in iuuentute est gracil tibijs ⁊ pedibus in senectute erit ponderosus Aliud signū est defectus caloris q̄ sequitur Dissipabitur capar Capar ē herba calida que valet renibus Ecōm autem hiero. in hebraico nomē est cōe ad herbam ⁊ ad mortem Et per hoc significatur in sene defectus caloris naturalis ⁊ generatiue virtutis Cū dicitur iij. Re. i Rex dauid senuerat habebatq̄ etatꝫ plurimos dies. cumq̄ operiretur vestibus non calefiebat. Cū nec ab isaac sunamite ꝭgfoueri potuit Quātū ad secundū. s. miserias p̄t senectutē mortem p̄comitantes dicit salomon Ibit homo in domū eternitatis sue Domus ista est sepulchꝝ Juxta illud p̄s Sepulchra eoꝝ domus illoꝝ in eternū Dicitur autem sepulchrum domus eterna seu eternitatꝫ q̄ quantum est de virtute nature nunqꝯ corpus inde exiret Qꝫ enim resurgat. virtute diuina efficit Vel ek dō sepulcꝝ dom⁹ eterna q̄ in eternū est q̄ inde resurget. i. q̄ erit finis mūdi Dē cetero ek nō solū q̄ nō hꝫ principiū nec finē. vt deus solus Juxta illud p̄s Tu ār dñe in eternū permanes Et quod habet principium sed non finem Juxta illud Eccle. i. Terra in eternū stat. si etiam quod habꝫ tempus incertum nobis ignotum Juxta illud quod dictum fuit abrahe de circumcisione Erit pactum meum in carne vestra in fedus eternum Gen. xvij. q̄. qū autem portatur cadauer ad sepulchrum cōitet amici ⁊ consanguinei comitantur lugentes Et hoc est quod subdit Et circuibūt in platea plangētes. s. amici defuncti Resumit exīde miserias que morte p̄comitant̄ d. Antequꝯ rumpatur funis argentꝰ. supple. me mēto creatorꝫ tuus Funis argēteꝰ p̄t dici cartilago que est ligamentū p̄ncipium corpis ⁊ p̄tinet ⁊ ligat spinalē medullā Vel ēt p̄t dici vis vegetatiua q̄ dr̄ funis p̄pter vite p̄tinuatiōem Et texitur iste funis tribus funiculis. s. vi genetatiua. nutritiua ⁊ augmentatiua · Dicit ār argēteꝰ iste funis p̄pter armonie p̄sonantis p̄portionem Alius defectꝰ notatur cū subditur Et recurrat vita aurea Vita dicitur inuolutio venarum. q̄ p̄eam totū corpus ligatur ⁊ saluatur · Et dr̄ aurea propter rubore sanguinis quem p̄tinet Nec recurrit q̄n venarū ⁊ arteriarū inuolutio amplius non perdurat. sed dēficit Alia miseria est semis morientis ruptio vesice Et hoc innuit cum subditur Et cōteratur idria super fontē idria est receptaculum aque ex hauste a fonte Similiter vesica ē receptā

culum vrine procedentis ex epate tanq̄ a fonte Urina.n.est colamentū sanguinis ⁊ alioꝝ hūoꝝ ab epate.tanq̄ a fonte quodāmodo in totū procedens corpus Idcirco ergo sup fontē conteritur quādo,vesica rumpitur,⁊ ad receptionem talis colamenti,inutilis redditur Sequitur alius defectus Et cofringatur rota super cisternam Rota est instrumētum p̄ qđ̄ fit extractio aque ꝺ puteo vel ab alio loco Cisterna est receptaculum cōtinens aquā luto ⁊ am Rotam ergo super cisternā ꝓfringi.est meatuz fluxus impure grosse aventre qui est quedam cisterna excutis oīmode dissipari Quantū ad tertium ponunt̄ ꝯditiones mortem,sequentes vide icz regressio corporis ad suum principiū Ūñ subdit.⁊ reuertatur pulvis in terrā suā vñ erat.⁊ spūs redeat ad deū qui dedit illū. Et p̄ primā reuersionē oñditur magna miseria hominis.quia.s.in pulverem reuertit̄ et ꝯcitius Ja.nū. Que est vita nīa vapor ē ad modicuz parens Et deinceps estimabitur putrid⁹. Juxta illud quod dixit martha de lazaro.iam fetet Sed ⁊ in vita ei⁹ pene ex oībus partibus corporis fetor exalat precipue in senibus Ad ultimū demum ꝓsumitur Job.xxv.homo putredo ⁊ filius hoīs vermis Et ecc.x. Cum dormierit homo hereditabit serpentes.bestias ⁊ vermes Reuertit̄ autez spūs.i.aīa ad deū q̄ dedit illū.s.dñm si ꝑme minerit eius in iuuētute sua.

Quamuis enim §.vii

plures sint miserie senectutis vt dictū est. sūt tñ aliqua que ipsam decorant Et primum est perfectior de diuinis ognitio Unde iob.xij In antiq̄s est sapia Et hoc p̄ diuinā lectionē.auditōez. meditationē diuinoꝝ Secundū ē de būanis seu agendis melior determinatio Ūñ iob ibidē In his qui multo sunt tpe est prudentia Cū eñ expientia sit magistra rer⁹ ⁊ senes plura fuerūt experti.iuuenes pauca.hinc est q̄ prudentiores sunt senes ⁊ difficulter in iuuenibus prudentia repitur Tertiū est matura ꝓsiliatio Juuenes eñ q̄ sanguine feruent.precipites,sūt in ꝓsiliis ⁊ ꝓpter inexperientiam rerū. Senes autē magis valent ꝓsiderare pericula que que ꝓtingere p̄nt. Ūñ dñs nō iuuenes sed seniores septuaginta instituit fecit.ad iuuandū moysen in regimine ꝓpli salomon seniores habuit in ꝓsilio suo.quoꝝ consilium optimum.quia non est secutus roboam filius eius.sed ꝓsiliū ꝑsumptuosum iuuenū.decez partes regni amisit.iij.Reg.xij. Quartum est reuerentie veneratio Debent eñ senes honorari ab oīb⁹.qđ̄ dñs mandauit dicens Leui.xix. Coram cano capite consurge Et ꝓpter hoc dicit apostolus.i.ad thi.v. Seniorē ne increpaueris. sed obsecra vt patrem Et propter reuerentiam quā habet ipa etas prudentiam ⁊ maturitatem aptiꝝ ponuntur in regimine q̄z iuuenes In cuius figuram p̄cepit dñs leuitas a vicesimo anno ⁊ supra portare onera tempi seu tabernacula a quinquagesimo vero annis supra vbi incipit senectus.seruare vasa tabernaculi,i.custodire ⁊ regere aīas.q̄ sūt vasa ecclesie ad recipiendum gratiam deputata.

Quintum est a passionibus sedatio.⁊ precipue carnalis concupiscentie. Unde dicit hiero. q̄ omnia vicia cum senectute senescunt Et sapi. quarto Eras senectutis vita immaculata ⁊ honesti si quis sit inueteratus dierum malorum ex continua assuefactione sicut fuerunt illi duo senes. qui falsse accusauerunt susannam de quibus dicitur Isa.lxv. puer centum annorum morietur scilicet morte eterna.⁊ proverb.xxij.adolescens iuxta viam suam ambulans scilicz sequendo appetitus suos cum senuerit non recedet a eo ea

Sextum est augmentatio meritorū. Quāto eñ q̄s plus viuit.tāto plā merita acq̄rere p̄t vñ et premia

De termino §.viii

vite vtrum possit abbreuiari vel prolongari. Et videtur q̄ non quia dicit psal. Ascendunt montes idest homines perfecti altitudine contemplationis et gratie,⁊ descendunt campi id est peccatores per latam viam in celum incedentes.in loco 103
cum quem fundasti eis.scilicet celi quo ad perfectos.inferni quo ad campos siue malos.qui illis sunt preparati. Fit autem hic ascensus et descensus per mortem. De quo subdit Psalmista dicēs Terminū posuisti quē nō trāsgredient̄ Et ad idē facit q̄d̄ ait iob.xiij Posuisti terminos ei⁹ s.vite q̄ preteriri nō poterunt.i. nec prolongari nec breuiari. Ingtrariū est q̄ dictū est p̄ Isa.ex pte dñi Ezechie regi Morieris tu ⁊ non viues.⁊ tñ additi sunt ad vitam eius.xv.anni Ut habetur Isa.xxxviij

Pro q̄stionis h⁹ declaratōe notandū q̄ termin⁹ vite būane p̄t ꝓsiderari tripliciter

Primo p̄ respectū ad actōis būane variatōz

Secōo p̄ respectū ad causaz secōaz seu naturalū operationem.

Tertio per respectū ad diuine dispositōis ꝓordinationem

Quātū ḡad p̄mū vtiq̄z termin⁹ būane vite ⁊ p̄ logari ⁊ abbreuiari p̄t Nā sic bñ vtēs bñficio recepto meret̄ sibi augeri.ita abutēs meret̄ eo priuari. Et iō q̄ peccāz male vtēt vita p̄nti.meret̄ ea sibi auferri. Juxta illd̄ qđ̄ dicit de q̄dā ficulnea infructuosa dñs ei⁹ cultori ipsi⁹.s.succide eam vt quid etiā terrā occupat Luc.xiij. Et propter hoc dī Job.xvij.dies mei breuiabuntur Et eccl.vij Ne ip̄eagas multū.ne morieris in tpe non tuo Exempla patent Genesis.vi.vbi dati fuerunt centū viginti āni vite būani generis,cū vz dñs

dixit Et cũq; dies eius centũ viginti ãni. ad hoc
s. vt reuerterent ad pñaz Sz q2 hoies abusi sũt
addẽres scelera maiora ablati sũt eis .xx. ãni Nã
trãsacꝫ centũ inũdauit diluuiũ Sic expoit bie/
ro. de pe. di. i. pdixerat Et ananias filꝰ azarie fal/
sue ppha. q2 pdixit tancꝫ ex pte dñi loqns reuer
sione ieconie filij ioachim cũ pplo suo qciꝫ de
captiuitate babilonica. cuiꝰ ꝓtrariũ ppheraverat
biere. ⁊ cõfregit cathenas quas bieremias in col
lo portabat ex mandato dñi in signum captiui/
tatis plenioris future. dixit illi bieremias Quia
pfidere fecisti istum pplm in mendacio. Idcirco
hoc anno morieris. ⁊ sic mortuus est vt habetur
biere. xxviij. Et paruulꝰ natus ex adulterio Da/
uid cum bersabee, pter pcm ipsius dauid ante
octauã diẽ mortuus est .ij. Reg. xij. Frequenꝫ. n.
puniunꝫ filij p pcis pntũ pena tpali ⁊ corporali
fm sententiã doctoꝝ. nunꝯ aũt pena spũali seu
gehẽnali Et ecõtra vita bonoꝝ meretꝫ plõgari
Unde eccl'. iij. Qui honorant patrem vita viuẽt
longiori Et ezechie reuertenti ad penitentiã ad
dita sunt anni .xv. vt supradictum est Et multis
patribus concessum est diu viuere, ppꝫ pbitatez
ipsoꝝ ⁊ vtilitatem aliorꝝ. q̃ fm viã nature viuere
nõ poterant Quantũ ad secundũ ẽt vita hoĩs
plongari ⁊ abbreuiari pt fm bern. oz. mino. in q̃
dã sermo Dicuntur autez cause secunde seu na
turales influentie dispositio aeris, pplexio corpo
ris. regimen vite ⁊ hꝰ Sicut eñ videmus fruc/
tus meliores ⁊ durabiliores nasci in vno loco q̃
in altero fm dispositionem terre ⁊ aeris ⁊ aspectũ
celi ad tales arbores Sic ⁊ sanius ⁊ diuturniꝰ vi
uunt hoĩes in vno loco q̃ in altero fm influen
tiam celi Cũ ⁊ de q̃dã insula circa extrema terre
dr q hoĩes ibi sanissime viuũt ⁊ multũ senescũt
nec mori pñt nisi ad aliã insulã trãs ferant Do
cet ⁊ experientia q̃ in ciuitate infecta peste morient
centũ in die. ⁊ in alia ciuitate simili, ppinqua. vel
cadẽ alio tpe nõ morient decem Ab vtero mris
plurimi adducunt diuersas infirmitates que vi
tam abbreuiant Unde ⁊ de xpo bieſu quia erat
optime pplexionat' dicunt sapientes q̃ sanissi/
me vixisset ⁊ valde diu naturaliter Regimẽ vite
si sit inordinatũ vitã hꝫ abbreuiare Unde ⁊ señ.
dicit plures occidit voluptas q̃ gladiꝰ Galienꝰ
Ypocratis interpres dicit Athletas quoꝝ vita ⁊
ars sagina est. nec viuere posse diu nec sanos esse
vt refert biero. de pfect. di. v. nec tales Ecõtra re/
gimẽ vite moderatũ diuturnã facit vitam. Cũ
Crisꝰ dicit Nihil sic salutẽ opatur. nil sic egritu/
dinẽ fugat sic moderata refectio. de pfe. dis. nihil
Quantũ vero ad tertiũ. s. dei preordinationẽ
terminus vite hũane adeo pfixus est vt nec pro
lõgari nec abbreuiari possit q2 dei pñiẽtiã preor
dinano infallibilis est Et fm hunc respectũ itel
ligit illõ Job supius allegatũ Cõstituisti termi
nos eoꝝ tẽ Et illõ ps Terminũ posuisti tẽ Et q2
vt dr in libro de causis Prima causa plus influ
it in causatum secunde cause q̃ ipsa causa secun
da Ideo cum deus sit prima causa omnium. ef/
fectus quicunꝯ secundarum causarum siue na
turalium siue a libero arbitrio procedentes ma/
gis subjciũtur ipsi prime cause scilicet deo q̃ ip
sis causis secundis Sed contingit aliquem ef/
fectum mortis vel infirmitatis vel alterius cãs
aliter esse preordinatuz a deo q̃ fm quod debeat
procedere a causis secundis. ⁊ tunc eueniet talis
effectus. non fm q̃ habet respectum ⁊ influxum
ab ipsis causis secundis. ꝑ fm q̃ est pordinatũ a
deo Et fm hoc intelligit illõ sap. iij. de imatura
morte iusti que non erit fm causas secundas Ra
ptus est ne malicia immutaret intellectum eius
aut ne ficto deciperet animam illius. Et infra.
Placita erat deo anima eius. ⁊ ideo festinauit eã
educere de medio iniquitatũ p mortem Et econ
tra aliquando ꝯingit. sicut mors ezechie. q̃uis
fm causas secundas. videlicet dispositionẽ natu
ralẽ corpis. ⁊ demeritum eiꝰ, ppꝫ pcm̃ superbie vl
ingratitudis tũc euenire deberet q̃m dixit Isa. ei
Morieꝝ tu ⁊ nõ viues Isa. xxxviij. hito respectu
ad cãs scdas Cm̃ q2 in pordinatõne dina erat vt
supuiuerez adhuc quindecim annis. dicuntur ei
additi quindecim anni quibus postea vixit Nec
tamen Isaias dixit falsum Ezechie significans
eum moriturum. quia ppheravit hoc ex dei reue
latõe fm q̃ ille effectus mortis erat, in causis secũ
dis fm quas omnino erat futura Reuelat ei dꝰ
pphetis suis aliq̃ nõ simplicuer fm q̃ sunt futu
ra in seipsis. idest cm̃ fm diuinã pordinatõez sed
fm ordinẽ quẽ hãt ad causas secundas cm̃. ⁊ iõ
si aliter ꝓtingit q̃ dicant. non propterea falsũ di
cunt fm tho. se. se. Sicut etiam si medicus fm
oĩa signa ⁊ regulas medicine predicit aliquẽ de
sua infirmitate moriturꝫ q̃m nõ moritur dõ mi
rabiliter eũ sanãte Et astrologus pdicit siccitatẽ vl
inũdatõez mltã fm influxũ pstellationũ Si hoc
non venit non dicunt falsum. q2 loquũtur scdm
causas secundas sed deus pt eas ĩmutare vt pla
cet Aliquando vero ita se habet preordinatio ad
aliquem effectum fm q̃ ipse ꝓcedit a causis se/
cundis ⁊ ad hoc facit quod dicit gre. xvi. moral.
sup illud Job. sublati sunt ante tps suũ q̃ creãs
nos ⁊ ordinans oĩpotens deus iuxta singulorũ
merita disponit terminum vite vt vel malus ille
breuiter viuat ne multis bene agentibus noccat
vel bonus iste diutius in hac vita subsistat vt ml̃
tis boni operis adiutor existat vel rursum malus
longius differatur in vita vt prauа adhuc opa/
augeat Et quoꝝ tẽptatõe purgati iusti veri/ vi
uant. vel bonꝰ citiꝰ subtrahat Ne si diu hic vive/
rit eiꝰ innocẽtiaz malicia corrũpat. sciendũ tm̃ q̃a
benignitas dei est pcõrib; penitentie spacium

Capitulum Primū

largiri Sz q; accepta tpa non ad fructū penitentie ſ ad vſum iniquitatis vertunt de diuina mia mereri poterāt amittūt. cuius oipotens de⁹ tps vniuſcuiuſq; ad mortē pītiat q ei⁹ vita terminat nec alio tempore ꝙſq; mori poterit niſi ipo q mori. Exponit g illō dcm iob. qz. ſ. ſublati ſūt mali añ tps ſuū. ſ. q ipſi ſpabāt viuere qz nunq; credūt mori. Nec qz ſcire nō poſſum⁹ qd ſit in pordinatione dei de fmino vite nē. ſcim⁹ āt ip̄m vel le nos ꝓſeruare vitā fm bñplacitū ſuū. Ideo in ꝓſeruatōe vite debem⁹ nos regulare fm cauſas ſe cūdas. nō tñ vrēdo ſuplitiōibꝫ vel incantatōibꝫ vel trāſgreſſioibꝫ alicui⁹ p̄cepti dei vel eccē ſeu regule q ad religioſos. ex ſi p hoc mors vitaret. qz inde mors aie ſeqret. Dicit āt aug⁹. q ſi vna aia peat inumerabiliū corpoꝝ mors huic dāno ꝓpari nō ꝑt. xxxij. q. iij. ſi hēs. Sz cauēda a ꝓtrarijs vrēdo medicinis bitando in locꝫ ſanis. ſubtrabē do ſe a locꝫ infectis pēſte. Licitū ē cuilibz cū nullo iure, phibeat niſi q̄s cēt curat⁹ in loco infecto peſte. Cal' em̄ deſerere nō poſſz plebē ſuā ꝓp' peſtē niſi ꝓuiderit de vicario idoneo. Et in caſu ēt extreme neccitatꝫ corpal' vel ſpūal' vbi alij nō adeēnt. q̄libz teneret iuuare de eo qđ ꝑt. nō obſtāre infectōne peſtis cum ſe offert talis neceſſitas. Hoc etiā cōfirmat gratian⁹ dicēs. cuius certiſſime ſciam⁹ neminē vltra fminū ſibi a deo p̄fixū cē victuꝝ. oibꝫ tñ lāguēribꝫ nō incōgrue medemur. xxiij. q. iij. nabuchodonoſor. §. fi.

Circa mortem .§.ix.

ipſam tria ſunt videnda. Et primum eſt q mors ꝓpria eſt debite expectāda. Secundū eſt q mors aliena eſt eq̄namit tolerāda. Tertiū ē q mors ipa eſt freqnt rememorāda. Quantū ad primū ſciē dū q mors debite expectat. cū ad eā q̄s debite ꝓpat. Ihū dns ait. Eſtote parati qz neſcitis diē neq; horā. Propterea incertā voluit deus nobis eē horā mortis. Primo quidē vt hō viuat puri⁹. qz vt dicit cipria. Qualē te inuenit dns cū vocat talē te iudicat. de pe di. i. c. nunq̄d. Stulti āt ē viue in illo ſtatu in q̄ quis nō vellet mori. Et cum de momēto in momentū hoc poſſit accidere. nō debz vrgere ad pure viuendū propter h⁹ incertitudinē. Ecōa rō vt hō opet cōmuniter ꝓfis vtili⁹. Si ſciret enī hō in breui ſe moriturꝫ. a mltis hominis deſiſteret que tendunt in vtilitatē alioꝝ. vt ſibi ſoli vacaret qđ tñ non ꝓgueret. Ihū cuidam ſancto viro qñ fuit ei reuelata mors inde ad certum tps futura. dictum eſt ei ab angelo. Age qđ agis. operare qđ operaris. vt refert gre. in li. dialogoꝝ. Tertia rō eſt vt quieſcat homo humanius. Si. n. quis ſciz ſe diu victuꝝ. ꝑſeq̄ret odia et vindictas et iniurias. et ſi ſcirent homines ſe cito morituros multi nimis melancolice viuerent. et alios ex hoc amaricarēt et tediarent. Prime due rationes ſunt b. tho. in ſū. Debet aūt ipſa mors expectari non ſolum patienter ſed letanter. quod faciebat p̄s. ꝑ hoc orans et dicēs. Educ de carcere aiam meam. Ubi ꝑt notari triplex cā. ſiue rō q̄re mors non debet timeri ſ deſiderari. Et prima eſt qz in vita pīti aia in corpe manet. vt in loco obſcuro. tedioſo et piculoſo. cuiuſmodi eſt carcer. Tenebroſi enī inuoluimur ait Io. Miſerijs repleti et laboribꝫ. Iuxta illud Eccle. ij. Cuncti dies eius laboꝝ et erūnis pleni ſunt. Periculoſis ſubiacimur mortis criminalis et ēternalis ſicut qui ſtat in carcere. eſt multotiens ī periculo vite. Propt' quod clamabat apoſtolus. Infelix ego homo q̄s me liberabit de corpore mortis huius. Et ꝑſal. Pericula inferni inuenerūt me. Secunda rō mortē letanter expectādi eſt proter pleniorē actionem diuinoꝝ cognitionem et dei laudationem. Unde ſubditur. Confitebant tur noī tuo. Non em̄ aia ꝓfitetur deo et laudat eum et ꝙtēplat' vt vellet propter grauamē corpis. Unde dicitur Sap̄. ix. Corpus qđ corrūpitur aggrauat aiam et dēmit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Et propter hoc b. andreas pendens in cruce orabat liberari ab hoc onere. ſ. corporis qđ aliqñ a cōtēplatione impediat propter neceſſaria vite. Tertia eſt propter bonorum conſecutōnem. Unde dicit p̄s. Ne expectant iuſti. ſ. in alia vita. Bti aūt mortui qui in dño moriuntur. Apoc. xiij. Si bti ergo omni bono pleni. Et ſeneca mors timenda non eſt. quam imortalitas anime ſequitur. Si cur autem repoſita eſt corona iuſticie bis qui diligunt aduentum dei ſcilicet per mortem vt dicitur. ij. ad tim. iiij. Ita et timere habet de pena qui quaſi inuitus migrat a ſeculo. Unde cipri⁹anus hoc reprehendens dicit. Quam prepoſte; quāq; puerſum eſt vt cū voluntatē dm̄ fieri poſtulemus. qñ vocat et accerſit nos de hoc mūdo. non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus. Obnitimur et reluctamur et pulcatiū more ſuo; cū triſticia et merore añ ſpectū dm̄ ducimur et volum⁹ ab eo p̄mijs celeſtibꝫ honorari ad quē venimus inuiti. xiij. q. ij. cū ꝓpoſte; Expectat debite ipa mors ſi pia ꝓpatio fiat fm dm̄ hortamētū dicēs. Lu. xij. Sint lumbi vri p̄cincti. et lucerne ardētes in manibꝫ veſtris. et vos ſimiles hoibus expectātibꝫ dm̄m ſuū. Ubi tria p̄nt notari. Primū ē a vicioſ' delectatōibꝫ abſtractio. ibi. Sint lūbi vri p̄cincti. In lūbis. n. ē mot⁹ delectatōis veneree. ꝓp' qđ dr̄. Job. xl. q fortitudo eius. ſ. diaboli eſt in lūbis eius. Cictura āt ē q̄dā reſtrictio lūboꝝ ſignans mortificatōez delectatōis. Secundū eſt in opibꝫ ſeruēs dilcō. ibi. Lucerne ardētes ī manibꝫ vris. Lucerna ſignat mentē ſiue ꝓſciaz. Ignis ardēs ſeruēs ē charitas. Iuxta illd̄. Lu. xij. Ignē veni mit. in ter. Man⁹ ſūt opa. Tertiū ē viua vigilatio. ibi. Et vos ſimiles ho. ex. Vigilāt. n. tales nō

solum in prima vigilia. sed in secunda ⁊ tertia. ⁊ quousq; veniat dñs Est enim prima vigilia etas iuuenturis. secunda virilitatis. tertia senectutis In qualibet autem etate debet quilibet vigilare in colendo bonis operibus. ⁊ expectando dñi aduentum Signanter autem dicit expectantibus s. contra illos qui in patientia moti nolunt expectare. ⁊ preuenire dei aduentum. inferentes sibi ipsis mortem. quod nullo modo licet neq; propter quamcūq; miseriā vel tribulationē mundi euadendam. vt fecit Saul. i. Reg. vltimo. Et catho Nec propter peccatū quodcunq; puniendum. vt iudas qui laqueo se suspendit Act. i. Nec propt quodcunq; peccatum euadendum vt fecerunt q̄dam mulieres ne violarentur a quodam tirāno vt habetur in hystoria ecclesiastica. Nec propter quācunq; aliam cām vt expresse dicit aug. in. i. de ci. dei. ⁊ xxiij. q. v. si non licq; Et de hac matia plenius in. q. pte. in tractatu de homicidio Ut. n. dī Ec. xi. Dulcis ⁊ vita a dño deo Unde inferre sibi mortem est auferre quod dei proprium est Nam et si iudex siue rector iuridice occidit hoc vt dei minister agit. et ideo nō male facit. xxiij. q. v. qui malos Nec est contra qđ dī sap. i. Deus mortē non fecit Intelligitur enim mortem. i. cām mortis s. peccatum Unde subdit Nec letat in pditione viuorum

Secūdo vt dictū .§. x

est mors alioq; est equanimiter toleranda Et circa hanc quidē Ex passione est moderate lugendum Ex desperatione a nimia tristicia cauendū. Ex dilectione efficaciter subueniendū Quantum ad primū dicitur Eccl. xxij. Defecit enim lux eius Unde ⁊ dauid non solum mortem sibi dilectissimi ionathe defleuit. sed ⁊ mortem saulis sibi inimicissimi qui cū psequebatur. pro eo q; ipse unauit vt habetur. ij. Reg. i. Et de beato ambro legitur. q; cum audiebat mortem alicuius sanctiviri amare flebat. tū quia precesserat eum ad p̄miū tum quia subtractum esset a fidelibus tale auxiliū. cū paucissimi boni. reperiant Et eccl. xxxviij dicitur In mortuum produc lachrimas. ⁊ quasi dira passus incipe plorare Nec est contra qđ ait Apls. i. ad thessa. iij. Non contristemini de dormientibus. i. mortuis sicut ⁊ ceteri qui spem nō habent Et illud qđ ait Crisо. xxij. q. ij. vbicunq; sepeliamur domini est terra et plenitudo eius. s. quod oportet fieri efficiatur. lugere autem ⁊ deplorare ⁊ lamentari eos qui de hac vita recedunt ex pusillanimitate contingit. Nam vt dicit gratianus in. §. immediate sequenti Hoc intelligit cum fit per desperationem future resurrectionis vt patet ex ipsis verbis apli Vel etiam cum inordinate hoc fit vt a gentilibus. clamando ⁊ lachrimando. ⁊ carnes lacerando. ⁊ hi. Sed pietatis affectu ⁊ humanitatis intuitu mortuos lugere non prohibemur. sicut nonnullos sanctorū aliorum exequijs pias lachrimas impēdisse legim⁹ vt de be. martino ⁊ dñico ⁊ alijs Secūdo dico q; nimia tristicia pter mortē cuiuscunq; est cauenda Unde eccle. xxxviij. dī Ne dederis in tristiciam cor tuū. s. nimiam ⁊ repelle eam a te. Neq; enim ē ecōuersio. s. ad vitam. ⁊ huic nihil pdes. s. mortuo. ⁊ teipsum pessimabis Et paulo supi⁹ rōnem assignans pessimationis dicit Ab tristicia enim festinat mors. i. corporis. ⁊ coopiet virtutem s. animi ⁊ tristicia cordis flectit ceruicem Et p̄m hoc intelligit dictū ciprani. xiij. q. ij. q̄d p̄posterq; nobis q̄z ipsis minimis ⁊ extremis quotiens reuelatū ē q̄d frequēt atq; manifeste de dei dignatiōe p̄ceptū ē. vt p̄staret assidue. vt publice p̄dicatē fīdes nō esse lugēdos assertione dñica. de seculo liberatos. cū sciamus illos nō amitti. ⁊ p̄mitti Loquitur enim de lugentibus ex desperatōne seu cū nimia tristicia Nec obstat q; iacob patriarcham defunctū planxerūt egiptij septuaginta diebus et postea filij ei⁹ in terra chanaā septē diebus Gen. l. q; filij isrl' moisen defunctum plāxerūt. xxx. diebus Deu. vi. nā vt dicit gran⁹. xxvi. q. i. Vlta p̄mittebant in vt. test. illis tanq; ip̄fectq; tpe pfectionis gratie eliminata sunt Omnia etiam in figuram contingebant illis que nunc cessant Unde ⁊ xps p̄solās viduā lugētē defunctū vnigenitū q; portabat ad sepulturā dixit Noli flere Luc. vij. Ssūt aūt assignari decem rōnes p̄p̄ quas q̄s debet ⁊ potest consolari ⁊ nō nimis ꝓtristari Prima rō est q⁹ deus vult sic Nō g̃ debes eius resistere voluntati Ut̄ aug. Nihil est qđ dī illa aula sūmi ⁊ eterni non egrediatur inuisibilis imperatoris Et etiaz tu petis in oratione. fiat voluntas tua. q⁹ voluntas dei est prima causa oīm rerū. nec p̄t inueniri rō quare sic vult p̄m magistrū in primo sen. placeat igit̄ homini q̄cq̄d placet deo. ⁊ ob hoc q⁹ placet deo ait seneca Secunda ratio est quia quelibet creatura est dei Ad Ro. xiij. Siue viuim⁹. siue morimur. dñi sumus. ⁊ ideo sicut non debet tristari si is qui mutuauit aliq̄d. illud reperit. sic nec de morte proximi tui Unde dicit biero. Nil abstulit tuū q̄ dignat⁹ est recipe. p̄p̄riū Et augu. dicit qui perfecte diligit deū. non contristatur de morte cuiuscunq; Et Job. i. Dñs dedit dñs abstulit ⁊c. Tertia ratio ē. quia statutū est hoibus semel mori. ad hebreos. ix. Et bern. dicit sup illud proprio filio non pepercit Si igit̄ nō pepcit figulo nunquid poet figmento Si g̃ cōe est hoibus mori nō debes ꝓtristari si filio tuo accidat illud Et ambro. in li. de bono mortis Quid absurdius vt id quod scis omnibus esse prescriptum quasi speciale deplores Quarta rō ē q⁹ mors liberat homine a miserijs huius vite Unde dicit salomon

Capitulum Primū

Ecc.ij. Cūcti dies eius laborib⁹ & erūnis pleni sunt. nec per mortē quidē requiescit Et ideo nr̄ saluator in morte lazari fecit festum dicēs Lazarus mortuus est & gaudeo Sed in resuscitatione eius lachrimatus est p passionē. q⁹ reuocabat eum ad miserias huius vite Unde dicit aug. in li. de visitatōe infirmor⁹ Omnes desiderabil'. o mors oīm pñtū malor⁹ finis. o mors labor⁹ clausura & quietis initium Quis posset cogitare tuas vtilitates br̄itudinū Naz male mori nō ē xp̄ianor⁹ quor⁹ mors est viuere in xp̄o. Et ratio est. quia dicit p̄s Apud te ē fons vite Quinta ratio est. q⁹ de⁹ oīa nouit. & videt quid est melius p hoīe. & ō tal' morit̄ q̄ si remaneret in vita faceret mala. & esset de reprobandis cū sit de electis Uel si non ē de electis fecisset peius Unū dr̄ Sa. nū Raptus ē ne malicia īmutaret intellectū eius & ne fictio deciperet aīam illius Fascinatio. n. nugacitat⁹ obscurat bona & cē Sexta rō est q⁹ tua accidia & tristicia ei nihil prodest De quo est exemplū. q̄. Reg. vj. Ubi dr̄ q⁹ dauid donec filius suus infirmaret̄ur stabat in tristicia & planctu, post mortē vo filij incepit excludere a se tristiciam & planctū et posuit se ad comedendū Et interrogatus quare hoc fecisset Rñdit q⁹ ante mortem eius forte potuisset impetrare a deo per planctū suū sanitatē filij' q̄d non potest fieri post mortē Septima rō est quia nocet tibi talis tristicia Ideo dicit Ecc. xxviij. Repelle tristiciam a carne tua. neq⁹ enī erit reuersio illius. & te pessimabis Dum enim homo tanta tristicia absorbetur. animū non habet liberum ad orandum pro eo quem luget Octaua rō est q⁹ multi sunt qui damnantur. ppt̄ amorem amicor⁹. quia sm aug. sup̄ gen. ad l'am Sepe offenditur deus ne offendatur amic⁹ Vulti enī dānantur. ppter filios vel vxores & sil' Et iō cū hoc sit tibi incertū an si viuisset filius tuus ipse fuisset causa damnationis tue. ideo nō debes tristari. Nona rō est q⁹ resurget Unū ap'lus. i. ad Thes. iiij. Non contristemini de dormientib⁹ sicut ceteri qui spem non habent Et. xiij. q. ij. q̄ p̄cepto rum Et ambrosius Cessabunt lachrime mee cē. Et ideo dicitur ecclesiastici. xxij. Modicum plora super mortuum Decima ratio est quia si ipse qui mortuus est. reperit se in bono loco. debes letari. quia orabit pro te Augu. Sicut enim amici nostri a torrente voluptat⁹ inebriantur vt nostri non obliuiscantur. Tertio mortuis est efficaciter subueniendum Unde eccle. xxviij dicitur. Contege corpus illius. s. mortui. & nō despicias sepulturā illius Unde & thobias multū deo placuit in sepeliēdo mortuos Sed nō min⁹ subueniendum est anime orando & alia bona p ipso faciendo. Et ad hoc facit quod dicitur. xiij q. ij. qui diuina vocatione ab hac vita recedūt. cū psalmis tm̄modo & psallentium vocibus debēt ad sepulcrum deferri Sufficiat autem q⁹ in spe resurrectionis xp̄ianor⁹ corporibus famulatus diuinor⁹ impedit̄ cāticor⁹.

Tertiuz principa §. xi

le est q⁹ mors est frequenter memoranda Unde dicitur eccle. xxviij. in persona mortui Memor esto iudicij mei scilicet mortis. sic enim erit & tuū mihi hēri & tibi hodie Hinc & Plato Summa sapientia est meditatio mortis. Valet enim ad multa huiusmodi recordatio. Propter quod dicitur eccle. vij Melius est ire ad domum luctus q̄z ad domum conuiuij In illa enī finis cunctor⁹ admonetur hominum & viuens cogitat quod futurum sit Et primo quidem valet ad mundi contemptum Juxta illud Hiero. ad paulinum Facile contemnit omnia. qui semper cogitat se esse moriturum. Contemnit sane memorans mortem. carnis delicias. cum sit a vermibus consumenda. Juxta illud eccles. x. Cum mortuus fuerit homo hereditabit serpentes & vermes Cōtemnit mundi honorificentias quia vt dicit p̄s. Cum interierit scilicet homo. non sumet omnia. neq⁹ descēdet cum eo gloria domus eius Unde et basilius ad reprimendum motū elatōis & glorie. cū in diebus p̄cessionis in pōtificalib⁹ eēt ornatus. ordinauit aliquē ex suis familiaribus sibi dicere Pater iube perfici sepulchr̄um tuum q⁹ nescis quādo moriturus es Contemnit talis mūdi diuitias cū ex eis nil valeat portare Juxta illud Job. Diues cū dormierit nihil secū affert aperit oculos suos & nihil inuenit. Scō valet mortis recordatio ad labores sufferendum Job iij. Quasi effodientes thesaur⁹ gaudentq⁹ vehementer cū inuenerint sepulchr⁹ Effodientes thesaurum multum laborant vt inueniant ipsum. quem sūme desiderant Et quia antiqui in sepulchris suis faciebant thesauros abscondere. iō tales effodientes cum inueniūt sepulchrū gaudēt nihil curantes de labore. sperātes q̄citius ad thesaurum quem optabant peruenire viso sepulchro Sic desiderantes thesaurum superne vite cum considerant q⁹ per mortem cito ipsum obsequētur fortiores reddūntur ad labores & passiones intelligentes illud Ap'li ad Ro. viij. Nō sūt condigne passiones huius temporis ad futuraz gloriam que reuelabitur in nobis Hinc & aug. in sermone. Quicquid leuit pro nomine xp̄i. si vinci p̄t tollerabile est si vinci nō p̄t migrare hīc faciat. non auferat sed accelerat ipsam requiem. ipsam dulcedinem. que cum venerit sine fine erit

Valet tertio ad peccatum cauendū vt dicitur Ec. vij. In omnib⁹ opib⁹ tuis memorare nouissima tua. & in eternū nō peccabis Sicut ecōuerso dr̄ Ezech. i. Sordes eius in pedibus eius. sordes peccatorum eius. s. aīe in pedib⁹. s. affectuum

Nec est recordata finis sui. Cū em̄ quis ꝓsiderat mortē: delectationē omnez peccati deficere sentit Et cum punctionē audit dicente dño Apo. xviij Quantum se exaltauit & in delicijs fuit. tm̄ date ei tormentum & luctum. cauet sibi a peccato. Et ad hoc Io. damasce. ponit talem similitudinē Quidam dum a facie vnicornis ne ab eo deuorar̄ velocius fugeret. & in quoddam baratrum magnū cecidit. Dū āt caderet manibꝰ arbusculā ḡndaz apprehendit in basi quadā lubrica & instabili pedes fixit Respicies vo vidit duos mures vnū albū alterz nigrū incessanter radicē arbusculę quā apprehenderat corrodentes. & iam ꝓpe erat vt ipsam abscinderēt In fundo āt barathri vidit draconē horribilē spirantē ignē & apto ore ipm deuorare cupientē Sup basim vo vbi pedes tenebat vidit ḡmoz aspidū capita inde ꝓdeuntiū Eleuans āt oculos vidit exiguū mellis de ramis illius arbusculę exire. oblitusqꝫ periculi in quo vndiqꝫ positus erat. seipsum dulcedini illius modici mellis totum dedit Quis igitur hominez istum nō iudicaret insanum. qui ita attēdit ad illud modicū delectationis habendus ꝙ tam multiplicis periculi obliuiscitur. tanqꝫ cecus esset ac ipm nō videret Et ideo orabat ps dicēs. Illumina oculos meos ne vnqꝫ obdormiaz in morte. i. in ꝓsideratione & memoria mortis Nequādo dicat inimicꝰ meus. s. diabolus prevalui aduersus eū. s. per peccatum Unicornis igitur mortis tenet figuraz ꝙ homines semper persequitur & apprehendere cupit Unde dicitur Job. xxxix. Numquid volet rinoceros seruire tibi Rinoceros est vnicornis. et ille non vult alicui seruire. ꝙ mors nemini vult subijci seu parcere. ita vt eleuantē etiam cornu in ventrē figēs interimat ꝙ. s. mors quemcūqꝫ virtute vel scientia vel ptāte magnum interimit Barathrum siue fossatum mundus est omnibus malis plenus Arbuscula vniuscuiuscūqꝫ est vita que per horas diei & noctis quasi ꝑ murē album et nigrū incessanter ꝓsumitur & morti approximat. Basis quatuor aspidum corpus est et quatuor elementis ꝓpositum. quibꝰ inordinatis corpis ꝓpago dissoluit Draco terribilis est infernus cūctos deuorare cupiēs Dulcedo ramusculi mellea est delectatio fallax mundi. per quā homo seducitur ne suum periculum intueatur Et sic dum mundi delectationibus vacat. & se moriturum non considerat. ꝓsūpta radice arbusculę et basi dēstructa. in fossatum cadit & ibi desideriū pcōz perit Sed dum mortem bene recogitat apprimā. mel dimittit delectatiōes mundane. et pcm̄ & periculū euadit Et ideo dī Eccl. xxviij. Memor esto nouissimoꝝ tuoꝝ & noli obliuisci. Et sic ꝑ intelligi illud a saluatore nr̄o parabolice dictum. Recūbe in nouissimo loco Lu. xiij. i. reqesce. in ꝓsideratione mortis.

Nota ꝙ tripēr .§. xii.

est mors spūalis. scilicet
Mors criminalis in vese cōis
Mors claustralis ꝙuersationis.
Mors infernalis cruciatōnis

Quantū ad primū dr Ezech. xviij. aia q̄ peccauerit ipsa morietr per pcm̄ occidit bō aiam suam Ubi nota ꝙ peccatoz assimulat̄ mortuo. ꝓp̄ tria s. primo ꝓp̄ ꝓsilez defectū. ꝓp̄ ꝓsilem effectū. ꝓp̄ ꝓsilem aspectū De primo morīēte corpe talis ē ꝓcessus i deficiēdo Primo corpꝰ dist̄ perat̄ & discraciat̄. scdo infirmat̄. tertio morīt. quarto portat̄ extra domū. qnto sepelīt̄. sexto a vmbis ꝓsumitur Isto mō aīa primo distē peratur discraciat̄ p̄ tēptatōem & cogitationē de pctō Scdo infirmat̄ p̄ comitantē delectatōez Tertio moritr p̄ ꝓsensum Quarto asportat̄ & elongat̄ ab hoīb̄ p culpe sue abhoīatōez & diffamationē apud hoīes Quinto sepelīt̄ p malam ꝙsuetudinem. Similit̄ ei terra vel lapis superpositus onerat & opprimit corpus vt non surgat etiam si possit Ita mala ꝙsuetudo que est quedam moles grauissima. opprimens & incitans hominē ad peccandū Unde aug. viij. li. confes. c. v. Ex peccati est viciosa consuetudinis qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus. eo merito quo in eam volens illabitur Et in eodez li. loquens de statu peccati ante baptismū suum ait Suspirabā inquit ligatus non ferro alieno sed mea ferrea voluntate. Ipse meum tenebat inimicus & inde mihi cathenam fecerat Constrixerat me quippe ex voluntate peruersa. & libido. et dum seruit hbidini. facta est consuetudo. & dum ꝙsuetudini nō resistitur facta est necessitas. Hec aug. Et hec consuetudo peccandi comparatur sepulture lazari ibm eūdem in sermone dñi in mōte li. i. c. xij. Et sicut videtis illis maximis & nobilibꝰ fiunt sepulchra honestissima de marmore vel de alijs lapidibꝰ honestis seu lignis. cū picturis & figuris. q̄ simul ornant & honorant Ita illis magnis & potentibus mortuis p̄ peccatū. faciunt adulatores sepulchra dealbata & depicta. i. palliantes & ornātes & excusantes & mo ꝓmendantes peccata potentū Quia laudat̄ pctōr in desideriis aīe sue & iniquus benedicitur Et isti vident eos honorare & ornare & ita faciunt sed tamen simul cū hoc onerāt & opprimūt miseros. vt nō resurgāt p̄ penitentiam de peccatis Unde multum notat gre. nij. morali. c. xij. ꝙ christus tres mortuos suscitauit. puellā in domo. iuuenez in porta. lazar̄ in sepulchro Quartum vero mortuum difficile nunciante cogscit. sed eum non suscitat. qz valde difficile est vt de bis qui post vsuz maxime ꝙsuetudinis in adulantiū lingue excipiūt. a mort̄ sue morte reuocent̄. de quibꝰ etiam dr Finite mortuos sepelire mortuos suos Mortui. n. mortuos

sepeliūt cum pctōres pctōrez fauoribꝫ premūat. Erat autē lasar mortuus. ꝫ nō sepul⁹ mortuus sed a fidelibus mulieribus cuꝫ pietate sepultus

¶ Sexto corpus mortuū a vermibus ꝯsumit ⁊ mens priuata vita gratie. a verme ꝯscientie de spēcatōis ⁊ finalis ī penitentie corroditur ⁊ mor tetur Sic ergo quēlibꝫ peccatum dicitur mors ꝓpter ꝯsimilem defectum vel ꝓcessum deficiendi Sic eā intrat in aiaz sicut mors in corp⁹ Ro. v. peccatū intrauit in mundū et ꝑ peccatum mors

¶ Octo ponitur peccatū mors ꝓpter ꝯsimilem effectum Mors nāqꝫ facit corpus rigidum ⁊ fri gidum ⁊ fetidū. putridum ⁊ horridum. turbidū terreū atqꝫ ponderosum Isto mō peccatū morta le facit aiam rigidā ⁊ supbam ⁊ inobediētem ad deū ꝓuer. xviij. Cū obsecratōibꝫ loquitur paup ⁊ diues. i. superbꝫ effabitur rigide Frigidam ꝑ inuidiā quam vocat ꝓpria malicia Hiere. vi Sicut frigidam facit cisterna aquā suam. sic frigidam facit aiam malicia sua Fetidam ꝑ luxuriā Isa. xxxiij. de cadaueribꝫ eoꝝ ascendet fetor. Putridam per gule inmoderantiam per quaz sensus ⁊ ratio sopiuntur ⁊ sepeliuntur ⁊ homo in asinū ꝯmutat Hiere. xxij. Sepultura asini sepelietur putrefactus ⁊ proiectus Terrenā per auariciam que nihil sapit nisi terrena vt dicatur tali anime sicut ꝛalpe dixit natura. ⁊ serpenti dixit de⁹ Geñ. iij. Terram comedes cunctis diebus vite tue. Pigram per accidiam. que nihil boni operat ꝓuer. xiij. Vult ⁊ non vult piger. aia aūt operantium impinguabitur Et sic quenienter pctōr vocatur mors ꝓpter ꝯsimilem effectum Ro. vij. Peccatuz vt appareat peccatum per bonum mihi opatū est mortem. vt fiat supra modum peccans peccatuz per mandatum

¶ Tertio propter consimilem affectum Quantūcunqꝫ eā homo fuerit amabilis pulcher ⁊ delicatus. statim post mortē erit horribilis. turpis. ⁊ abhominabilis. ⁊ a cōione hominum seperandus Sic anima peccatum pulcherrima ⁊ formosa esse videtur Juxta illud Cā. iij. Pulchra es amica mea ⁊ macula nō est in te Sed per peccatum spoliatur gratuitis ⁊ vulnerata tur naturalibus. fit fetida ⁊ abhominabilis coram deo. vt dicat illud Ezech. xvi. Ecce omne caput vie edificasti signū ꝓstitutionis tue ⁊ abhominabilē feciti decorem tuum Et tunc per peccatū anima misera seperatur a cōione fidelium ⁊ ab amicicia dei ⁊ angelorum bonorum ꝓuer. xxij. Miseros fecit populos peccatu⁹ Fatuissimus operarius est ille qui difficillimis laboribus se fatigat. ⁊ tñ nihil sti pendij vel mercedis in fine reportat. qt laboribus periculis difficilibꝫ se exponūt homines pro peccato. isti pro voluptuanbus. illi pro cupidi tatibus. isti pro vanitatibus. inexplicabile est di cere Et quod erit stipendiū. certe mortis supplicium ⁊ infernale suspendiuz Ro. vi. Stipendia peccati mors. Et ideo postqꝫ salomon premisit Sapientie. i. Nolite zelare mortē in errore vite vestre. signāter subiunxit ne ꝫ acquiratis ꝑditōem in opibꝫ manuum vestrarum. q. d. Nullum aliud lucrum habebitis per peccatum Et quia manus ē organum organorum hominis sicut dī. ar. ō aīa ideo male operationes quecūqꝫ potest homo exercere. per opera manuum suarum prohibentur

Quātū ad secū .§. xiii

dū Sancta religio figuratiue vocatur mors Illi vulgariter regulares dicunt mortui. ⁊ seculares viuētes Cū malus secularis ē vere mortuus. ⁊ bonus religiosus vere viuens. Nā malo seclari dī Apo. iij. Nomē hēs qꝫ viuas. ꝫ mortuus es Et de scis dī ij. Cor. vi. quasi morientes ⁊ ecce viuimus. Mortui aūt sunt pctō viuētes āt deo. iuxta illd Ro. vi Et illi mateuos quidē mortuos esse pctō viuētes āt deo in xpo Ihesu Quare autē religiosi mortui dicantur. pñt aliqua ꝯgruitates adduci

¶ Prio eā tanqꝫ moriturus ꝯdit testamētū suū in quo legat aiam deo. corpus tumulo. facultates habitas ⁊ habendas resignat mūdo Executores autē istius testamenti constituit prelatos suos. quoꝝ custodie tā corpus suū qꝫ aiaz tradit. Jtē moriturus incipit amittere calorē suū naturalez postea vsū sensuū exteriorꝝ. sicut visus auditus ⁊ huius modi. tandem vltimo motū suum ꝓpriū. ita qꝫ si moueri ꝺbeat de loco ad locū oportz qꝫ hoc fiat ꝑ aliquos nō per seipm. pānus ei tribuit breuis ⁊ in certa mensura ⁊ sic finaliꝫ abscondit in sepulchro Isto modo moraliter ingrediēs religionez Primo amittit oēm calorem naturalē ⁊ mundialem amicoꝝ ⁊ parentū. quo possit a mūdi contemptu ⁊ sancta ꝓtemplatione retardari. Secō amittit quasi vsū sensuū exteriorꝝ. per honestam ⁊ religiosam custodiā vz visus. audit⁹. tactus ⁊c Tertio perdit q̄si loquelam ꝑ silentium locis ⁊ tpibꝫ conuenienter seruatum Silētium namqꝫ iuuat ad mentis refectionē ⁊ grām ꝓsequendam Jn cuius figura zacharias mutus genuit iohēz .i. grām Lu. i. Quarto ꝑdit motū ꝓpriū. s. voluntatem. qz nusqꝫ se mouet aut alio vadit nisi ꝑ obedientiā vel licentiā ꝑlatoꝝ Quinto sibi tribuit pān⁹ modic⁹. qz hītus vilis ad nccitatē non ad supfluitatē Et sexto tandē absconditꝫ in claustro q̄si in sepulchro suo. ne ꝑ seculi tumultus a sanctis occupatōibꝫ ꝓturbet Unde istis mortuis dī Col. iij. Mortui em̄ estis ⁊ vita vra abscōdita est cum christo.

Quantū ad .§. xiiii

tertiū dico qꝫ tertia mors ē infernal⁹ cruciatōis. ⁊ hec est ecōuersio de cestāda De q̄ pa. sicut omes in inferno positi sunt. mors de palcet eos Duis est stolidissimū pec⁹. ⁊ inter alias ꝓditiones hoc hz

q̄ si sit in domo accēsa nullo mō exit ab igne sed magis ingerit se igni Sic dānati in īferno sic effici sunt stolidi. & p̄ maliciam obstinati. q̄ de inferno q̄ est eis quasi dom⁹ accensa nunq̄ exibūt. Et ꝟ est mors scōa Apo. ij. ō qua. p̄s. Mors peccatoꝝ pessima. Huic contrariatur vita eterna de qua loq̄ns ambro. ita dicit Ibi est vita sine morte. dies sine nocte. gaudiū sine merore. trāquillitas sine labore. fortitudo sine debilitate. recti tudo sine puersitate. pulchritudo sine deformitate. vitas sine falsitate. caritas sine īuidia. felicitas sine miseria. Ītē q̄rit vtr̄ sit licitū ab aliquo morīēte requirere. q̄ reuelet ei statū suū post mortē Rñdet de hoc b. tho. in q̄dā. q. de q̄libet Q̄z cū p̄cīm sit contra naturam vt p̄z p̄ damascenum in. ij. li. Requirere implētionem naturalis desiderij. nō est p̄cīm. nisi aliq̄ inordinatio adiungat sicut p̄z in sumptione cibi & potus. Homo aūt naturaliter scire desiderat Ūñ si req̄rat alicuius rei noticiā nō est p̄cīm nisi forte p̄ accūs hoc est p̄ aliquā inordinationē adiūctā. puta Si p̄ studiū alicuius scie aut ꝺs īpediat ab officio p̄dicatōis debite. vel studiū geometrie. aut est si ꝺs īquirat aliq̄d p̄ḡscere sup̄ de & p̄lūptuose. aut siq̄ alia inordinatio circa hoc p̄ūgat Nulla aūt inordinatio ī hac inq̄sitōe videt si ꝺs inq̄rat a morīēte p̄ḡscere statū ei⁹ post mortē suū iudicio Ūñ nulla rō eē videt q̄re debeat dici hoc eē p̄cīm. nisi forte ex dubitatōe fīdi ō futuro statu q̄i dubitādo inq̄rat

De tribꝰ nouissimis mortis Capitulum. ij

Tria sūt nouissima in morte ideo dī in plī. Memorare nouissima Primū ē aīe separatio. secū dū est separate ad deū p̄ūtatō. tertiū est p̄ūtate ſnie illato Quantum ad primū sciendum est q̄ in separatione aīe a corpe. cōit supuenit multiplex bellū duz & grauissimuz. q̄ō x̄ps insinuauit suo sibi tudīe obsidionis hierosolime dicēs Circūdabūt te inimici tui vallo. & coangustabunt te vndiq̄z et ad terrā p̄sternēt te Lu. xix. Et rōnem assignat dicēs. eo q̄ nō ḡgnoueris tps visitatōis tue. s. recipiēdo x̄pm p̄ gratiaz & dilectionē Et in p̄dcis verbis notat triplex bellantiū genꝰ p̄tra aīe cīratē in nouissimo. s. separatōis ei⁹ a corpe.

Primū ē de nouissimi festatō. ibi Cir. te. ini. tu. val. Scd ē p̄pinq̄z molestatio. ibi. & coā. te. Tertiū ē sensuū fatigatio. ibi. Et ad ter. p. te.

Quantū ad primū. §. 1

dicit gre. in omel. ipsi⁹ euā. q̄ diabol⁹ p̄cipue aggredit hoīez in fine grauissime & astutissime tentans. sciens plus tpis sibi nō restare ad seducendū Et in hoc figu. dixit dūs antiq̄ serpēti Tu insidiaberis calcaneo eius. s. creature rōnal. cuius calcaneus corpalis est extremitas corpis finē vite de signās Et sicut serpēs in cauda dī hīe venenū ita diabolus p̄cipue venenū in fine oīs malicie suggerit. & de hoc p̄s. ibi Inimici mei aīam meā circūdederūt. adipem suū p̄cluserunt. os eoꝝ locutū est superbiam Inimici nīri maxime sunt dēmones. & hi aīam vallo circūdant. cū p̄cās p̄missa ante mentē ponūt vel diuersa tēptamenta suggerunt hinc inde. Adipem suū p̄cludunt. q̄z abundantē malicīā suā in aīam īcludere q̄rūt Os eoꝝ loquit superbiā. vñ vz de infidelitate. vel desperatōis crudelitate. vel de p̄fessionis taciturnitate morientem temptans. q̄ omnia ad superbiam pertinent. Cum enim sciat quia sine fide īpossibile est placere deo. Ad hebre. xi. Et dubius in fide sit infidelis. extra de here. duobus. ideo ad dubitādum de fide conat inducere Sed dicitur apoc. ij Esto fidelis vsq̄ ad mortem. s. inclusiue & dabo tibi coronā vite Unde legit de quodam magno doctore Q̄z cū esset in extremis p̄sultus⁹ diabolus aduenies suggerēdo cepit alloqui mentē eius. & q̄rere q̄d ipse crederet Rñdit aūt ipse cogitationi tali se credere q̄ō credit ecclesia. Et vlterius ille quesiuit Quid ecclā crederet Et rñdit Articulos qui in symbolo cōnent. s. deū trinū & vnum. dei filium a virgine q̄ceptum & natum & bꝰ Cui suo dicit suggestio diaboli. Nōne p̄phīa que p̄z nōez est vt dicitis. docet hoc īpossibile fore. Et sic intrans ipse disputationem super hoc extimans p̄pria virtute rōnis illam expellere. in incredulitatem decidit & mortuus est Unde paucum tēpus alius doctor infirmatus ad mortē cui apparens p̄dictus mortuus q̄ sibi familiaris & notus. inter rogauit de fide sua ne forte erraret Cui ille rñdit Credo q̄ō credit sancta mater ecclesia. Et ille. q̄d credit ecclesia Rñdit infirmus. id q̄ō ego credo Ait ille iterū inquit Et tu quid credis Rñdit idē q̄ō p̄ius. s. q̄ō credit ecclesia Et sic plīes interrogando. nunq̄ potuit eum de p̄dictis terminis educere. nec ī desperationē ponere. p̄pter q̄ō demū ille mortuus exclamans dixit Heu mihi quare non sic feci in infirmitate mea vltīa. volui disputare cum diabolo confidens ex superbia mea de p̄prio ingenio. ex quo succubui de fide dubitans. et p̄pter hoc eternaliter dānatus sum Ponūt aūt isti inimici dēmones aliam obsidionē vallū. s. desperatōis Et certe periculosa est desperatio vt dī. ij. Reg. ij. imo nil periculosius. & ideo p̄maxīe de desperatione temptat Q̄ō etiam fecit erga b. bern. Nā vt hī in eius legenda in graui infirmitate p̄stituto supuenit sibi temptatio desperationis ō sua salute. p̄sideranſ se in multa negligentia deo seruisse & se nil quasi boni fecisse. Unde tantum premium glorie recipere deberet. Sed illustratus a deo respondit temptatori Fateor nil fecisse dignū tanto premio. sed x̄ps dei filius duplici ratione illud obtinet. s. merito passionis. et

rōe hereditarie successiōis quia naturalis filius dei. ipse vna rōne contentus est ipsum possidere scilicz inquantū filius. merito āt passionis spero mihi cernitudinaliť velle elargiri Sicqz profusus est inimicus ꝛ nō ꝓualuit aduersus eū. sicut ꝓtra chaim qui dixit. Maior est iniq̄tas mea q̄z vt veniam merear Gen̄. nij. Et sic iudas qui laqueo se suspēdit Alios inducit ad taciturnitatē confessionis alicuius peccati. vel ad nō restituēdum Taciturnitas āt talis ex superbia oritur vt dicitur de pe. di. i. §. Taciturnitas Unde in vitis fratrū legitur ꝙ cuidam probo religioso in' infirmitate constituto. apparuerunt duo demones in forma angelorum bonorum dicentes se missos a deo vt portarent animam eius ad celum sed ira grauez reperiebant ꝙ non possent deferre Nihilomin' parent sibi modum ad alleuiandum peccata sua videlicz vt exinde teneret silentium firmissimū Quibus recedētibus ille nulli loquebať nec respondebat Quod perpendens quidam sanctus vir ꝛ expertus. visitans eum cepit admonere ne permitteret se decipi a diabolo qui se transformat aliquādo in angelum lucis Et cuius verbis illuminatus locutus est ꝛ reuelauit quomō sibi apparuerāt illi duo. ꝛ quid dixerant ꝛ ꝙ postea recordatus fuerat ō quodam peccato mortali commisso in seculo. ō quo nunqz confessus fuerat ex obliuione. quod subito confessus est. alias fuissz damnatus Et sic detecte sunt inimicorū insidie Sic igitur circūdabunt te inimici tui vallo tēptationū in fine Nam ꝛ ad xp̄m accessit in cruce pendentē sicut ipse ait Jo. xiiij Uenit. n. i. veniet panceps mundi h'. i. diabolus. ꝛ in me non hz quicqz. s. peccati. Sed ꝛ b. martinus cū ip̄m videret in extremis ostitutus ait Quid hic astas cruenta bestia ꝛc. Quāuis ergo graues sint eius tēptationes. tū qui recte viuit vt vtez membrū xp̄i est. ipse qui caput est nostrū. ꝓ eis pugnat et vincit Sic ipse ait Cōfidite ꝙ ego vici mundū. i. peccata ꝛ temptationes mundi

Quātū ad secūdū. §. II.

Aliud genus bellātium inimicorum est multitudo cōsanguineorum. de quibus dicitur Michee vij. Inimici hominis domestici eius. i. ꝓsanguinei ꝛ illi multum coangustant Primo quidem ꝙ dum ē sibi deserere filios ꝛ uxorē ꝛ alios quos inordinate diligit Unde aug'. de sero penitente ait Quem morbus vexat ꝛ pena terret. ad veraz vir veniet satisfactionē. maxime cū filij quos illicite dilexit sint presentes ꝛ uxor ꝛ mundus ad se vocet de pe. dis. vij. Nullus Et frequenter ex inordinato amore filiorum potius volunt perdere animam q̄z aliena restituere ne pauper remaneant Unde de quodam vsurario legitur in infirmitate constituto. ꝙ cū filij psuaderent ad restituendum. ille rndit. ꝙ si hoc ageret ad hospitale eos ire oporteret Moritur igitur sine restitutione facta. post mortem vnus filius totam partez sibi contingentem restituit ꝛ dei seruitio se mācipauit Alter vero retinuit suā ptem mūdanis deditus. ꝛ inde ad modicū mortuus est Quadam āt die cū oraret ille qui restituerat. vidit frā aptā ꝛ in centro ignē inferualē. ibiq̄z iacere filiū suū ꝓptem. alterq̄z alterz maledicere p̄ filiū eo ꝙ amore ei' illicite acq̄sierat nec sati fecerat. Filius ꝓez eo ꝙ talia male ablata sibi ō miserat Longanguitāt tales inimici domestici morientē. inq̄ntum vnus querit sibi legari rem alius tantum. et tota eorum sollicitudo est de lana nō de anima Aliquando etiaz incipiunt euacuare caplas. qō videns infirmus non parum angustiať. ꝛ ō euētu familie sue Coangustant aliquando quia volentes de suis disponere. non permittunt nec ad eum ingredi doctum religiosum ne forte faceret sibi conscientiam de restitutione. vel elemosinis pauperibus dandis. decipiunt eum dicēdo cito sanandum. cum tamen sit periculum Medicus etiam quivt domesticus assūmitur. nō seruat preceptum ecclesie de pe. ꝛ re. Cū infirmitas ꝙ nō admonet primo vt mittat. p confessore Et iō' bñ dī Eccl. ix. Unusquisqz a prīo suo caueat ꝛ i omni frē suo nō hēat fiduciam. ꝙ ois frater supplantans

Quantū ad tertiū. §. III

inimici nri domestici sunt sensus nostri. figurati per quinqz fratres diuitis epulonis de quibus ps. Eripe me de inimicis meis deus me' Utiqz inimici nostri sunt qui furant preciosissima scz animam Treñ. iij Oculus meus depredatus est animam meam ꝛ sic de aliis Isti autem cum ordinis suis laborant ꝛ paulatim deficiunt. ꝛ ita animam defatigant vt vix valeat infirmus aliq̄d de salute cogitare. sed quomodo possit sanari. et habere gustum cborum ꝛ huiusmodi Unde ps. Non est in morte qui memor sit tui Demū ad terram ꝓsternunt dolores ipsi corporis Et sicut arbor magna que habet plures radices in terra multuz defixas. cum per securim inciditur magno impetu prosternitur ad terram. ita cum anima separatur a corpore per securim mortis. cum extrahere habet omnes potentias ꝛ vitam ab organis corporis. fit hoc cum maxima violentia ꝛ dolore et precipue in peccatoribus. Unde Ecc̄. xli. dī O mors q̄z amara est memoria tua homī pacē hñti in substantijs suis viro quieto ꝛc̄. Hz electos suos in h' bello humor ad sentiendū bellantiū. de' mirabiliť ꝓsolat Unde gre. in. mo. dial'. dicit Justi aliq̄n in morte sua scōz p̄cedentiū visiones aspiciūt. ne ipsā mortē sue penalē sniam ꝓmescāt ꝛ sine dolore ꝛ formidine fatigatōe soluant. ꝛ aliq̄n sctōs eis

apparẽtes aspiciũt Exemplũ d̃ presbitero q̃ dixit vxori Tolle igniculũ adhuc foculus est.cui apparuerunt apli petr⁹ ⁊ paulus c.xij.in.nij.dial. Alii q̃n angelos vident.exẽplũ in stephano.c.xix.in eodem li.nij. Et de b.nicolao epo Aliq̃n vident ꝟginẽ mariã.exemplũ de musa.c.xxviij.li.nij Alii q̃n dñm ibm xpm Exẽplũ d̃ tarsi illa.c.xxij.eodẽ li.nij Aliq̃n sentiunt celestes melodie ⁊ odor senriturꝰ lux videt.sicut in seruulo palitico.c.xv.eo. li.nij. Econtra mali in morte vidẽt demones cũ magno ipetu ⁊ violẽtia extrahentes aiaz d̃ corpore vel de uocãtes Sicut dr in vita patrũ ⁊ in nij.dial. d̃ heremita ipocrita q̃ dixit se paulatim absorberi a draconeꝫc. Memorare ḡ istud p̃mũ nouissimum

Secũdũ nouissi. §. IIII

mũ aie sepate ẽ añ deũ pñtatio Ut.n.dicit apls ad hebre ix. Statutũ est hoibꝫ semel mori ⁊ iudiciũ post d̃ iudiciũ.s.ptic̃are discussionis de aia q̃ ei pñtat Cũ ꝑo. Dr iudiciũ tuũ regi da.i.o de⁹ pt da.i.dabis iudiciũ.s.discussiois ⁊ examiatois regi.s.xp̃o qui ẽ rex regũ ⁊ dns dnantiũ Et infra Judicare.i.ad iudicãdũ pplm tuũ i iustitia. Alĩ ip̃m oportet nos pñtari.iuxta illd apli Omnes astabimus añ tribunal iudicis xp̃i Et q̃vt dicit Greg. Qualis quisq̃ hinc egredit.tal in iudicõ pñtatur dist.xxv. Qualis Ideo vt dicit sapiens Ante iudiciũ para iustitiã.i.opa iusta cũ quibus compareas Nã oĩa alia te deserũt nisi opera tua Apoc.xiij. Opa illoꝝ.s.mortuoꝝ sequũtur illos Unde io.damascen⁹ circa hoc ponit similitudinem talem Fuit quidam hns tres amicos.vnũ diligebat plus q̃z se.aliũ sicut se.tertiũ minus se.⁊ satz patrũ Hic cũ fuisset citatus a domino suo ad respõdendũ in curia sup factis suis vñ sibi piculũ mortis imminebat.accessit ad primũ rogans vt cũ eo iret ⁊ eũ iuuaret. Qui rñdit se nõ posse ꝓpter alias occupatões.tñ ꝓpter amicitiã suã si inam mortis acciperet.daret ei saccũ cilicinũ ad eũ inuolueudũ Ad aliũ accedens ꝑ sili cã etiã ille se excusauit.sed tñ ꝓpter amicitiã eum associarz vsq̃ ad curiam Ad tertiũ accedens cũ verecũdia ⁊ cõfusione q⁹ parz dilexerat.rogauit similiter vt euz associaret Cui ille Licet parum mihi dilectõnis ostenderis.nihilominus nolo te deserere.sed ad iudicem recuz volo venire.⁊ pro te loqui Homo hic significat quemlibet peccatorẽ qui habet tres amicos.mundũ quẽ diligit magis q̃z se.s.salutẽ suã.ꝓsanguineos quos diligit vt se.⁊ aliqua bona opa que tñ pua sũt ⁊ cũ modica affectõe fcta Cũ aũt citatur ꝑ mortẽ a dño.⁊ multũ habet timere de sententia danda Utiq̃ mundus nimis amatus ab ipso.non comitatur eũ.⁊ dat sibi ꝑ cadauere cooperiẽdo saccum vilem. Consanguinei etiã non vadunt ad iudicium ad intercedendum pro eo.sed associant vsq̃ ad ecclesiam fun⁹ Sed bona opera eum comitantur.⁊ si sunt facta in charitate eum defendunt Unde ambro. Non sunt hoĩs bona-que secum ferre non pt.s.trpalia. Sola mia comes ẽ defũctoꝝ Cũ igit aia deo pñtatur.exigit rõ ab ea ftm q̃ ꝑabolice dr Mat.xviij de rege qui voluit rõem ponere cum seruis suis. Et primo ponit rõnem de bonis naturalibꝫ. Scdo ponit rõnem de bonis spũalibꝫ Tertio ponit rõem de bonis trpalibꝫ Quarto ponit rõez de pcis admissis ⁊ dimissis Quinto ponit rõnem de fiendis omissis Sexto ponit rõnem de subditis omissis.

Quantũ ad primũ dr apls.i.Cor.nij. Quid hẽs q̃d nõ accepisti.q.d.nihil Ipe em de⁹ te fecit q̃ntũ ad corp⁹.⁊ possedit q̃ntũ ad vite ꝓseruatõez et creauit quantũ ad aiam Deu.xxxij. Sũt ãt bona naturalia figurata ꝑ talenta plia vel pauciora ꝓmissa a dño seruis suis ad lucrificandu.z. vt dr ꝑabolice Ma.xxv Nã vni dedit q̃nq̃ talẽta.alii duo.alij vnũ tm. Et post certum tps venies vocauit eos.vt rõem redderẽt de lucro Unũ igit talẽ tũ pt dici eẽ libez arbitriũ q̃d oĩbꝫ datꝫ adulꝫ nisi fatuis qui nõ hnt reddere rõem Et hoc solo sine salute corpis ⁊ alĩs bonis trpalibꝫ pt multa facere s.ad gram se preparẽ si eã nõ hz Et certũ ẽ ftm b. tho.in.nij.q̃ nulli eã subtrahit faciẽti q̃d in se. Et ceptã pt ⁊ dz augmẽtare Unde ec.xv.dr De⁹ creauit hoĩez ⁊ eligit eũ in manu ꝯsilij sui.i.ꝑte arbitrij Posuit añ eũ in malũ ⁊ bonũ ad q̃d voluerit extẽdit manũ suã Duo talẽta si libez arbitriũ q̃ ad aiam ⁊ valitudo corpis q̃ a deo datꝫ Cũ ꝑo Dñs illuiatio mea.i.cã illuiatõis q̃ ad aiaz ⁊ rõnẽ ⁊ sal⁹ mea q̃ ad corpis saitatẽ Et certe magnũ est istud talentũ q⁹ vt dr Ecclesiastici tricesimo. Non est census super sanitate Quinq̃z vero talenta intellectiua acuta ad inuestigandũ ⁊ memoratiua tenax ad recordãdũ.extiariua ad arbitrandũ.imaginatiua fortis ad fantasiandũ sensitiua extiorad exercitandũ Rõ igit exiget de intellectiua.si circa vana ⁊ curiosa se exercuit q⁹ tunc dmeruit.aut circa diuina pcepta q⁹ tũc lucratꝫ ẽ merita Cũ Ec.iij In plibꝫ opibꝫ ei⁹ ne fuerꝫ curiosus. Ꝫ q̃ tibi pcepit de⁹.illa cogita sp De memoria inq̃rẽ si fuerit occupata ad recolẽdũ iniurias ob vindictã.ꝓ illud Ne memor eris iniurie Leui.xix. q̃ tũc male ꝓmercat⁹ ẽ Aut ad recolendũ diuina bñficia ftm exẽplũ Isa. dicẽz Misericordiũ dñi recordabor ⁊ tũc em lucratꝫ De extimatiua iuncta cũ rõne.si se extimauit supꝫ se Nã tunc multũ pdidit Ad gal.vi. Qui se extimat aliq̃d ẽ cũ nihil sit.ipse se seduit Ex hñdo rectã extimationẽ de futuro ꝓmio ꝑ penas ꝓseq̃ndo.⁊ principalr virtute dei multũ lucratꝫ Sic faciebat apostolus dicẽs Ro.viij. Extimo q̃ nõ sũt ꝓ digne passionis hr̃pis ad futurã.gloriam q̃ revelabit

in nobis. De imaginatiua cum intellectu iuncta ad fantasiandum circa scripturaꝝ concordanniā ꝓs. Abissus abissum inuocat. ab alitudine fantasie id est vetus testamentum vbi est abissus q̄si infinite sapientie inuocat abissum noui testamenti ⁊ econuerso quia vnū reddit testimoniū alteri. Et abissus culparum inuocat abissum penarum ex testimonio scripturarū. quod fantasie altitudo concernit ⁊ sic lucaatur. De sensitiua exteriori exigitur ratio. si vsus est rōnabiliter non pueriliter. Unde apostolus. Nolite pueri effici sensibus sed malicia paruuli estote. i. non vtēdo ad malicias peccatoꝝ. Qui ꝛo duo talenta accepit. s. sanum sensum seu intellectum ⁊ corpus. exigetur ratio. si intellectu. i. attentione fecit orationes ⁊ audiuit diuina. ⁊ si corpus spiritui subiecit. p abstinentias moderatas tamen ꝓm illud apli Ro. xij. Exhibeatis corpora vestra ostiam viuentem sctām deo placentē. Qui vero vnum tm̄ accepit. et si illud non multiplicauerit preparando se ad gr̄am. ⁊ viuendo ꝓm eam. vt malus ⁊ piger condemnabitur. Qui vero accepta multiplicauerit bene vtendo. dicetur ei euge serue bone ⁊ fidelis ⁊c. De bonis spūalibꝫ exigetur rō que vtiqꝫ dantur a deo. i. Cor. xij. Unicuiqꝫ datur. s. a deo manifestatio spūs ad vtilitatem. Et hec sunt decem figurata per decem mnas. quas homo nobil' dedit vni ex seruis suis. alteri dans quinqꝫ. alteri vnam. vt negociarentur cum eis. vt habetur Luce. xix. parabolice. Nouem ex his sunt gratie gratis date. cōes bonis ⁊ malis quas enumerat apostolus. i. Cor. xij. Diuisiones gratiarum sunt ⁊c. Decima gratia que est omnibus vtilior. est gr̄a gratū faciens. Hec dat̄ cuilibet in baptismo. nisi ponat obstaculū. Sed gratie gratis date cōes. nō dātur simul vni cōiter. sed alicui plures alicui pauciores. alicui aūt dantur hoīes simul cū gr̄a gratū faciente vt be. dominico. Habuit em̄ sermonem sapientie. s. ad loquēdum sapide ⁊ alte de diuinis. Sermonem scientie ad loquendū efficaciter de humanis ⁊ moralibꝫ. Habuit ⁊ fidem. i. quandam certitudinem credēdorum. quod ostendit in disputatione contra hereticos precipue in charta in ignem missa ⁊ illesa. Gratia sanitatū ei nō defuit quia plurimos ex uarijs languoribꝫ sanauit. Operatio virtutum i eo refulsit. i. insigniū miraculoꝝ vt resuscitatio mortuorum. ꝓphetā se bte ondit reuelatiōe occultoꝝ vt de quersatione cuiusdam heretici reputati ad mortem. Discretio spirituum ei affuit in ꝓgressendo insidias demonum sibi apparentium. Genus linguarum ⁊ precipue intelligendo idioma aliorum sibi ignotū. Interpretatio quoqꝫ sermonū in eo fuit offensa. q̄ mirabiliter ⁊ suauiter exponebat millena scripturaꝝ. Uñ plures libros postillauit. Habuit ⁊ gr̄am gratum facientem. vt patet ex. sanctitate eius ⁊ operibus virtuosis. de vsu eorum exigetur rō. Nam qui tm̄ vnam vnū recipit. i. gr̄aꝫ gratū facientē. reddere bꝫ rōnem. nō solū si ꝑseruauit. bꝫ ⁊ si augmentauit p exercitiuꝫ virtutū. Propter qđ dicebat apls. ad. Cor. vi. Hortamur vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. In vanū recipit. i. frustra qui in ea se nō exercet. Unde in illa parabola quia nō multiplicauit eam qui vnū accepit mnam reprehensus ⁊ ea priuatus fuit. Qui recipit aliquas ex gratijs gratis datis. & nō oēs. figurat̄ p eū qui quinqꝫ acceperat. Et talis etiam siue ꝑtē siue omēs recepit roem redder quō eis vsus est. ⁊ quo fine. Videlꝫ si ad vtilitatem ꝓximorum ⁊ honorem dei. ꝓpter que dātur. aut ꝓpter honorem proprium. i. penij. dicitur. Unusquisqꝫ prout accepit gratiam i alterutꝫ illam administrantes vt boni dispensatores multiformis gratie dei. Hinc ⁊ aug⁹. i. q. i. ꝓphetauit dicens. Non se iactent q̄ forte sine caritate habent sanctum dei munus. i. aliquā gratiam gratis datam. sed videant qualem rōnem sint habituri cū deo qui sanctis nō sancte vtunt̄ vt saul malus ⁊ balaam. ꝓphetiam habentes. Bona temporalia sunt diuitie. honores. fama. ⁊ bꝰ q̄ dantur abundanter. ⁊ mediocriter. ⁊ tenuiter ꝓm bñplacitum dei. Ut enim dicit ambro. de diuite. Cū hāc ingressus es lucem. quando de ventre matris exijsti. quibus queso facultatibus constitutus ingressus es di. xcij. Sicut hi. quasi diceret nullis. Ergo a deo tibi concessa sunt. non ad dissipandum vel ubi retinendum sed rationabiliter dispensādū tibi ⁊ alijs. Et de hꝰ dispensatōe rano exigetur vt habetur parabolice. Lu. xvi. de q̄dam villico qui diffamat̄ q̄ dissipasset bona dñi sui. vocatus ab eo ait. Redde rationem villicationis tue. Id idem facit quod ait aug⁹. Hoīes q̄ rōnabiles sunt facti. de se ⁊ de oībꝫ rebꝫ q̄ in vsuꝫ vite pñtis acceperunt. rōnem reddituri sunt deo et pro actuum suorum qualitate recepturi sunt penā aut glāꝫ. xv. q. i. §. ex eo autē. Qui igit̄ tenaces sunt. ⁊ pauperibus non subueniunt. male poterūt reddere rationē. vt diues epulo. Luc. xvi. ⁊ qui ea in vanitatibus. in ludis. in q̄uitijs. in pōpis ꝙsumūt. veteri⁹ eis erit nisi se recognoscant ⁊ doleant vt filiꝰ prodigus. qui dissipauit oēm substātiam suam viuendo luxuriose. Lu. xv. & postea ad patrē cū humilitate reuersus est. Pessime ät rōnem reddere poterunt. qui per phas ⁊ nephas acquirūt. ⁊ retinent talia sicut achan qui furat⁹ regulam auream ⁊ clamidem propter hoc lapidatus est. Josue. vij. Quarto exigetur ratio ō peccatis admissis ⁊ dimissis. De omni verbo ocioso reddent hoies rōem in die iudicij. Mat. duodec. Non solū vniuersalis sed ⁊ particularis iudicij qđ est p mortem. Est aūt verbū mentale vt cogitatio. vocale vt locutio. manuale vt laboratio vel

opatio Et de quolibet boꝛ si fuerit ociosum id ē inutile et fructuosum punitur Unde ꝓpheta. Ue vobis qui cogitatis inutile Et multo magꝭ ⁊ stricti⁹ de locutionibus maledicis detractoꝛijs mendacijs periuratoꝛijs incantationibꝰ huiusmodi. Cum autem bꝰ pijssimus deus dimittat reuertenti ad penitentiā ⁊ totiens quotiens exigetur ratio si ipse ita dimisit odiū offendētibus eum Nam si non dimisit sed cum odio fraterno migrauit acerrime confundetur ⁊ punietur ꝑ similitudinem datam a saluatoꝛe nostro Matth. xviij. de seruo debitoꝛe decem milium talentoꝝ Qui cum fuisset oblatus domino suo in ratocinio fiendo ⁊ non bꝫet unde redderet iussisset ꝙ dominus eius eum uendi ⁊ uxoꝛem eius ⁊ filios ⁊ oꝛ precio sibi satisfieri humiliatus ille ꝑmittēs satisfactionē data sibi dilatione dominꝰ eius dimisit eum liberum ⁊ debitum eius Postmodum seruus ille inueniens conseruum suum debitoꝛem in centum denarijs cum ille se humiliaret ⁊ peteret dilatōēz ab eo repente debitū noluit concedere sed misit eum in carcerem Quo audito dñs eius iterum fecit uocari eum dicens Serue nequam omne debitum dimisi tibi ⁊c. demum tradidit eum toꝛtoꝛibus Dominus iste et rex deus est debitoꝛ decē milium talentoꝝ est trangreſſoꝛ preceptoꝝ cogitatione locutione uel opatōne Exactio seu inquisitio ratocinij prima uice est ꝑ inspiratōnem ⁊ internam ꝓpunctionē in qua ꝓsideratione uidet se peccatoꝛ dignum cō demnatione ut ſ. uendatur in seruum diabolo ut ſ. ei subijciatur in penis ⁊ uoꝛ eius i. uolūtas et filij i. affectus sui ⁊ sensus Sed sciēs diuinā pietatem miam humiliter petit proponens in futurū uita comite satisfacere de malis suis Ad quā compunctionem ⁊ propositum subito deus liberat a seruitute diaboli ⁊ debitum peccatoꝛum relaxat Sed ingratus homo de tam immēso beneficio cum postea recipit aliquā iniuriam a proximo uel recoꝛdatur de alia sibi facta nō uult ignoscere sed querit uindictam Et ꝑseuerando in bꝰ crudelitate deus secundo uocat ſ. per mortem Et si cum tali indispositōne ad tribunal xp̄i accedit post maximam cōfusionem tandem traditur toꝛtoꝛibus carceris infernalis Et ad hoc facit qđ dicit aug⁹. Qui diuini bñficij oblitus suas uult uindicare iniurias non solum de preteritis peccatis penaz non merebitur sed que sibi dimissa fuisse dimissa gaudebat ei iputabitur ad penam de pe. di. nū. Quinto ponit rationem seu exigit de bonis omissis que innumera sunt propter quod dicit ps Delicta quis intelligit ꝯsi diceꝛz nullus. Et dicuntur delicta peccata omissionis. quasi derelicta ſ. bona que fieri debebant Et que sint ista delicta seu bona omissa in parte ostendit in eo ꝙ subdit Ab occultis meis munda me dē.

Multa enim sunt peccata que quia sunt nobis ignota ⁊ oblita omittimus dō ipsis agere pñiam Multa eñ sunt que et si in se bona sint et bona intentione facta ꝓpt aliquam circumstātiam debitam ibi omissam dimeritoria sūt Quis etiam posset intelligere tempus omissum in quo poterit quisq̄ bona plura agere De quo inquit bernardus Omne tempus tibi impensum exigetur a te ratio qualiter fuerit expensū. Secundo erga proximum omittit quis etiam multa que debet facere ut fraternam correctionem De qua omissione Aug. ait Si negleꝛeris corrigere peior esse ctus es eo q̄ peccauit Sed de hac materia fraterne correctionis habes in secunda parte. Similiter omittit quis bona exempla primo suo dare ⁊ a specie mali sibi cauere ꝓpter qđ efficitur alteri occasio ruine Et ista sunt delicta aliena de quibus ps. dicit Ab alienis pce seruo tuo Ab alienis. ſ. peccatis quoꝝ sum occasio Tertio omittit qs facere plura bona ut mundum dēserere religionē intrare ⁊ alia opera perfectionis facere ꝓpt amoꝛem suoꝝ ne displiceat eis propter qđ subdit ꝓpheta. Si mei non fuerint dominati. ſ. amici ⁊ propinqui uel etiam cum proponit quis sensus suos diligenter custodire ne mors peccati intret per eos tractus postea sensualitate omittit illud exequi ⁊ sic sui. ſ. sensus dominantur eiꝰ Ex tunc quis erit immaculatus ut subditur in ps. Si ab occultis ⁊ alienis ⁊ suis liber fuerit peccatis. Hec conuersio immaculata ſ. libera ab oībꝰ mortalibus figuratis ꝑ uestem nuptialem. quā quis non habet in nuptijs ecclesie militantis. ꝙ sine ea presentatur ante conspectum supremi iudicis cum summa sui confusione dicitur sibi Amice quō huc intrasti non habens uestem nuptialem ut haberur parabolice Matth. xxij. Dicunt enim illi qui noluerunt inuitati ire ad illas nuptias. significant iudeos ⁊ alios infideles qui ad nuptias ecclesie. i. fidem accedere noluerunt ꝓpt quod igni cum ciuitate traditi sunt id ē anime ⁊ postea coꝛpoꝛa ipsoꝝ. Sic ille qui nuptijs interfuit sine ueste nuptiali signat quēlibz xp̄ianū non habentem uirtuosam conuersationem sed maculatam ⁊ ob hoc talis etiam mittitur in tenebras exteꝛioꝛes obmutescens Sexto exigetur ratio de subditis commissis Unde apostolus ad hebreos uult Subditi estote prepositis uris. ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus uestris Et aliqui quidem rōnem reddituri sunt quantū ad gubernatōnem economicam. sicut pater ⁊ mater de moꝛibus filioꝝ Non enim minus de animabus eoꝝ curam gerere debent ne infirmentꝰ ꝑ peccata quam de coꝛpibus ut sana seruentur Quod quia non fecit Heli ⁊ si in se bonus fuerit horribili morte mulctat⁹ est i. Regū. nū. Aliqui rationē reddent de alijs quo

ad gubernatōem politicā. ſ. ciuitatū ⁊ caſtrorum Et hi rōnem habent reddere. ⁊ puniri de legibꝫ iniuſtis vel iniuſte conſtitutis. de malis ꝙ ſuetudinibꝫ nō extirpatis. ſi potuerunt extirpare. ō talibꝫ ⁊ aliꝫs grauaminibꝫ extortis. de ſentētijs iniꝰs ⁊ aliꝫs hꝫ Et vt dī ſap. vi. Judiciū duriſſimū fiat his q̄ preſūt. duꝫ ſi nō bñ rexerint ſeipoſ. durius ſi nō bene gubernauerīt familiā ꝓpriā. duriſſimū ſi iuſticiā legalē oībꝫ nō miſtrauerīt Alij vo rōem reddituri ſūt q̄ ad gubernatōem eccāſticaꝫ vt prelati eccleſie. videlicet ſi regimen ꝙſecuti ſūt canonice. ⁊ non per ambitionem vel ſimoniam. Si p̄ ſe vel ſaltem per alios populos vocuerunt neceſſaria ſaluti. Si bona eccleſiarū bene tractauerunt. pauperes ſubleuādo. nō in pompis vel tiū in mulis ꝙ ſanguineis. in ludis ⁊ turpitudinibꝫ male exponendo. Et i plus de anima ſubditi. q̄ de lacte lana curam habuerunt Si vicia debite coꝛexerunt Unde. xiij. q. i. c. Eccleſias. dicitur ō talibus Unuſquiſq̄ terminis ſuis ſit contentus et taliter eccleſiam ⁊ plebē ſibi ꝓmiſſam cuſtodiat. vt añ tribunal iudicij. efficiat. ex oībꝫ ſibi ꝓmiſſis rōnem reddat. ⁊ nō iudiciū. ſ. glām p̄ ſuis actibꝫ p̄apiat Ult̄ ⁊ dñs dixit Lu. xij. Quis putas ē fidelis diſpenſator ⁊ prudēs quē ꝙſtituit dñs ſup̄ familiaꝫ ſuā. q. d. rarus Q̄ bñs ille ſeruꝰ quē cū venerit dñs iueniet ita facientē. ſ. fideliter ⁊ prudēter Q̄ ſi ſeruꝰ fecerit q̄ neſcit. ⁊ diuidet eū p̄temq̄ eius cū ypocritis ponet.

Tertium ⁊ nouiſ .§. V

ſimū q̄ō eſt memorandū eſt poſt rōnem redditā coram xp̄o iudice ſententie illatio Eſt āt ſupadꝺa hoc horrendū ⁊ expauescendū Quia vt dī Ecc. xi In quācūq̄ p̄tem lignū ceciderit ſiue ad auſtrū ſiue ad aquilonē ibi erit Et loquit de ligno ſeu arbore rationali. q̄ tunc cadit. cū moriēs ſententiam recipit. ſcilicet vel eundi ad aquilonem. id eſt ad infernum Ab aquilone enim pandet omne malum Here. i. vel ad. auſtrum. vbi eſt calor ſignans charitatem. vel ad auſtrum. ſ. padiſum actu vel aptitudine recipiendum ⁊ ibi ſemp erit ſm ea que hic operatus eſt ſentētiam reportādo Unde p̄s dicit. Potestas dei eſt. ⁊ tibi domine miſericordia. quia tu reddes vnicuiq̄ iuxta opa ſua Potestas abſoluta ⁊ vniuerſalis in eo ē ad faciendum de creatura ad placitum ſuum. nec ē qui de manu ſua poſſit eruere Potestas in ipſo eſt ad puniendum peccatores Q̄ neſt ⁊ ſibi miſericordia ad remunerādum bonos vltra ꝙdignum et puniendum malos citra condignum Redder vnicuiq̄ non ſm opinionē hominum que ſepe errat. ſ̄ ſm opera ſua Unde vt ⁊ habetur parabole Vir. xxv. Fatue virgines quinq̄ que ſimiles prudentibus videbantur. aliam ſententiā reportarunt q̄ ille ſignantes animas quinq̄ ſenſibus

deditas. vide ⁊ ſatuas Nam quia non portauerunt ſecum oleum in vaſis. i. charitatem in ꝙſcientijs. cū habuerunt occurrere ſponſo. ſ. ipſi iudici xp̄o eis nouiſſime venientibus. i. pro reportatione ſententie clauſa eſt ianua. ⁊ dictum eſt eis. neſcio vos Quātū terret ſanctos iſta ꝙſideratio. Nam vt dicit grego. Multa ſunt que ō dei iudicio hoīes ignorant. quia fortaſſe quos vos laudatis ille reprehendet. ⁊ quos vos reprehenditꝫ ille laudabit Et loquitur greg. ſeu ſcribit mauricio imperatori. xi. q. i. Sacerdotibus Unde in vitas patrum Cum abbas agathon eſſet in extremis oſtendebat ſe multū timere Cui circūſtantes cū interrogarent quare timeret. cum p̄ ſexaginta annos ſp̄ deo ſeruiſſet cū magna abſtinentia Dixit ille Laborauī iuxta fragilitatē meam in ſeruitio dei Sed quia alia ſunt iudicia dei q̄ noſtra. ideo timeo Aliquando putamus deo placere. vbi demeremur. propter aliquem defectuꝫ vobis ignotum Videt iob Verebar omnia opa mea ſciēs q̄ non parceres delinquenti Et ad hoc eriā facit q̄d dñs vinee procuratori dixit Voca operarios ⁊ redde illis mercedem Mathei. xx. Ubi tria notantur Primo

Noſtra migratio ibi. vocā
Varia hic exercitatio ibi. opatios
Operis retributio ibi. redde illis mer.

Quantū ad pri .§. VI

mū dicit Job. xiij. Vocabis me. ſ. p̄ mortem ⁊ ego reſpondebo tibi hinc migrādo Et vt dicit ciprianus Qualem te inuenit dominus cum vocat. talem te iudicat Vocat autez ipſe deus prius nos in vita preſenti ad laborandum in vinea eccleſie ⁊ varie Nā aliquos vocat ad neceſſariorꝫ obſeruationē Aliquos ad p̄fectorꝫ p̄ſeruatōem Aliquos ad plurimorꝫ gubernationē. Et de primo poteſt illud intelligi Deꝰ de celo dñs locutus ē ⁊ vocauit terram. i. hominē Et hoc a ſol ortu vſq̄ ad occaſū id eſt a principio quo ſol, intelligentie oriē ei vſq̄ ad occaſum ſenectutis. Vocat autem ad tria obſeruanda omnibus neceſſaria. ſ. ad fidem credendoꝫ. ſpē eternoꝫ. ⁊ dilectionē dei ⁊ proximorum Et de his in figurā dixit moiſes Exo. iij Dominus deus hebreorum vocat nos Eliā triū dierum ibimus in ſolitudine ſcilicet vite p̄ntis via trium dierum eſt opera illaꝫ trium virtutū et ſic imolamus deo noſtro ſacrificiū ſibi gratum ſp̄ualiter Nam de fide dicit b. petrus in canō. ſua De tenebꝝ. ſ. infidelitatis nos vocauit in admirabile lumen ſuum. ſ. fidei De ſpe dicit apls Deus vocauit nos in eternā glām ſuam. ſcz ad ſperandum eā De charitate. i. Coī. i. vocati eſtis in ſocietatem filij eius. quod vtiq̄ eſt per charitatem Facit autem iſtam vocationem tripliciter ſcz per internam inſpiratōez p̄ beneficā largitio-

nem ꝛ variam flagellatōem Que tria notantur
puerb. i. ibi, vocaui vos. s. per internam inspira-
tionē Juxta illud Apoc. iij. Ego sto ad ostium et
pulso. s. ad portam intellectus ꝛ voluntatis ꝛ pul
so p instigationem ad bona opera. sed renuistis
subdit deus Expandi manus meas. nec fuit qui
aspiceret. quo ad secundū. s. largitiōem bñficiorꝫ
Expandit man? creando ꝺm illud. Manus tue
dñe fecerunt me Expandit in cruce redimendo.
ps. Eleuatio manuū meaꝝ ꝛc. Expādit, in guber
nando. sed non est q̄ aspiciat recognoscendo. Et
inter alia beneficia dat ꝓsilia ꝛ monita per predi-
cationes Sed despexistis inquit sapientia q̄ de?
est. omne consilium meū Vocat p flagella Gre.
in omel. Ecce tot flagellis atterimur. tot minaꝝ
asperitatibus deterremur. ꝛ tū vocantem. s. p ꝺ
flagella sequi contemnimus Et hoc est q̄ sub-
dit sapientia Increpatiōnes meas scz p flagella
negligistis. non emendādo vos Et subdit malū
pueniēs in nō audiēdo. ꝛ seqndo tales vocatiōes
Ego inquit in interitu vestro. s. mortis eterne ri-
debo Et nō aplūs hortabaf dicēs. Obtecro vos vt
digne ambuletis vocatione qua vocati estis.
Quantū ad scōam vocatiōez. s. ad statū pfectiōis
dicit Isa. xli. vocauit ab oriente iustū vt sequeret
se Et loquit de abrahā cui dñs dixit Gen. xvij.
Ambula coram me ꝛ esto perfectus. Vocauit āt
eum ab oriēte qū sibi dixit Egredere de terra tua
et de cognatione tua ꝛ de domo patris tui. ꝛ veni
in terram quam monstrauero tibi Ge. xij. Hec
terra figurat statum religionis ꝛ pfectiōis. ad
quā quis vocatus debet tria facere in illis verbis
notata Debet enim primo egredere de terra
i. de affectu trenoꝝ vt non solum non bēat quid
ꝓpriū ꝺm illud aug. Non dicatis aliquid ꝓpriū.
sed sint vobis oīa cōia. xij. q. i. Sed abrenunciat
affectui inordinato omniū tpalium. honoris. po
tentie. glorie. ꝛ h? Secūdo debet egredi de gg
natione sua. de hac cognatōe dicit Job. xvij. Pu
tredini dixi pr̄ me? es mr̄ mea ꝛ soror mea vmibꝫ
Oportꝫ g̃ de terere ek prem appetitū sensual. q̄ nō
q̄rit nisi putrida. i. corruptibilia. ꝛ mrem curiosi
tatis sensitiue. ꝛ sorores ꝛ frēs passionū impugnan
tiū. ac ek affectum pentele carnal. vndetambrosi?
Hec est vera seculi fuga. alienatio charissimorū
ꝛ abdicatō domesticoꝝ. vt suis se abneget. xij. q. i
Cui portio Tertio egredi oportet de domo pa
tris sui Primus pr̄ nolter cum terram ingredi-
mur est diabolus. cuius per originale peccatum
filij dicimur Dom? eius ꝓpria volūtas ꝛ superbia
quā ꝓtinue inhabitat. Et hanc etiam oportet de
serere p humilitatem ꝛ vrā obedientiā Et hanc
vocationē cū sit ad terrā ꝓmissionis. i. vitā ek nā
vt dicit petrus in canonica sua. satagite per bona
opa certā facere vocationē vestrā. Tripliciter
aūt vocat de? ad hōstatū Jn cui? figurā samuel di
uino cultui mācipat? ter fuit a dñō euocatus vt
hñ. i. Re iij. Aliqs. n. vocat ad hōstatū ob alicui?
miserie euasionē Et sic fuit vocat? abbas moises
vt hē in collatōibꝫ vatꝫ Nā cū fecisset furtū ꝛ q̄re
retur ad mortē vt euaderꝫ hītū religiosū assūpsit
Qz postea timore seruili deposito. magnū apicē
pfectionis apprehendit Secūdo aliqs vocat p doc
trine eruditōem. ꝛ sic vocatus fuit b. antbonius
Cum audiuit in ecclesia legi Si vis perfect? eē
ꝛc. Sic ꝛ barnabas ꝛ ples alq discipuli profecti
sunt ad predicationem apostolorū Act. xij. Certō
vocantur alij per specia'em reuelationem. vt pau
lus qui de se dicit Cum placuit ei qui me segre-
gauit ex vtero matris ꝛ vocauit per gratiam sua
vt reuelaret in me filium suum ꝛc. ad gal. i. Sic
etiam vt haberur in vitasfratrum de quodam stu
dente bononie. q̄ in somno visum est sibi esse su
pra pratum latissimū. ꝛ supueniente maxima tē
pestate. cū huc illucꝫ fugiendo discurreret. nec
recipi potuistꝫ in domo vbi habitabat vitas. nec
in domo iusticie. nec ek mīe Demum ad domum
pacis veniens. ꝓsuluit sibi ad euadēdum mortē
q̄ iret ad domum predicatoꝝ. ex q̄ visione intel-
lecta ille factus est frater Clidere ergo vocatōem
vestram ait aplūs. i. Cor. i. Quantū ad tertium
dico q̄ vocant aliqui ad alioꝝ gubernationē. s. p
platōnem. vñ ad hebre. v. Nec quisqꝫ sibi sumat
honorē. ſ q̄ voca ſ a deo tanqꝫ aaron Nō dixit
qui se ingerit. ſ q̄ vocatus est a dñō. vñ gre. sic
q̄ inuitat? renuit q̄sit? effugit. sacr̄ altaribꝫ ē admo
uēd?. sic quivitro ambit vel importune se ingerit
est pculdubio repellendus. viij. q. i. In scriptuꝝ
Et sicut aplī qui fuerūt primi prelati ecclesie. ter
fuerunt a dñō euocati. vt pz Jo. i. Ma. iij. Lu. v
Sic etiam vocatur quis a dñō in prelationē tri
pliciter videlicet vel per canonicam electionem
de qua extra de elec. Cum in cunctis. ꝛ c. Quia
propter. vel per superiores ex se impositionem. vl
per diuinam reuelationē vt contigit be. nicolao
et b seuero. ꝛ be. ambro. Et in tali vocatōe debet
quis assimilari aaron in sua vocatione vt videli
cet sicut virga aaron fronduit. floruit. fructū pro
duxit ita ꝛ prelatus abundet in frondibus sane
doctrīe. in floribus modestie ꝛ bone fame in fru
ctibus operationis ꝛ tuose Sed heu quia potest
dici illud saluatoris. Multi sunt vocati in istis
partis vocatōibꝫ. s. necārie obseruatōis. religiosi
et platōnis. pauci vero electi Isa. xxij. q. s. ad pse
cutionē pmij Et hoc q̄ impediuntur vel p carna
lia opa. vel p diuitias nimis amatas. vel p curio
sitatē ꝛ superbiam. figurati per eos qui vocati ad
cenam noluerunt accedere vt habetur parabo-
le Lu. xiij. De quibus dr̄ Nemo virorum illoꝝ
sqz qui inuitati fuerant venire voluerunt ꝛ ideo
nō gustabūt cenā meam. vbi notatur ꝛ humana
iniquitas in non veniendo ibi. nemo virorꝫ illo

rum. Et diuina benignitas in asserti ēdo ibi. qui vocati sūt Et secutura infelicitas. ibi ñ gustabūt cenam meam de qua apo. xix. Bti q̄ ad cenā nuptiarum agni vocati sunt

Quātū ad secnn §. VII

dū. vbi. s. dr̄ Operarios. notatur humana exercitatio Homo enim nascitur ad laborez auis ad volandū vt dicitur Job. v. Unde et de primo parente nostro adam dicitur. q̄ deus posuit eum ī paradiso voluptatis vt operaret Gen. ij. Vinea āt in qua operantur homines significat ecclesiaz ꝑm grego. et alios doctores ecclesie Et hec vinea plantata fuit in lege nature In cuius figurā legitur q̄ noe cepit exercere terram et plantauit vineam Gen. ix. Potest etiam significare animā transplata autem est vinea dm̄ sabaoth domus israhel est. Isaie. v. Domus israhel ad litteram erat populus iudaicus qui descendit ab israhel qui alio nomine vocatus est Jacob Et in illa familia iacob remanserat verus cultus dei et ꝯseqn ter ecclesia alijs declinantibus ad idolatriam nationibus Spūaliter autem domus israhel est cōgregatio fidelium bonorum qui deum vident viua fide Israhel enim interpretatur videns deuz et iacob supplantator. s. vicioꝝ. et vtrūq̄ fit viua fide Hec autem vinea habuit initium ꝑm gre. ab abel iusto Quamuis enim primi parētes. vt creditur egerint penitentiam de peccato vt dicitur de penitentia distin. i. Sicut primi. et sic ꝑtinuerint ad vineam istam. non tamen dicitur inchoasse in eis. quia primi fuerunt ad destruendū ne videatur initium habuisse a peccataribus. et habebit finem in vltimo iusto Et sciendum ē q̄ ipsi boni fideles. cuiuscunq̄ nationis et temporis et vinea dicuntur. et cultores vinee. diuerso respectu. Vinea sunt inquantum coluntur et exercentur a deo. a seipsis per liberum arbitrium. et a superioribus suis Cultores ipsius vinee dicunt inquantum exercent potentias anime sue. et ꝓximos suos monitis verbis et exemplis Sicut et dicitur domus dei. fidelis boni et habitatores ipsius domus. vt dicit hieronim⁹ Transplantata autem est sub lege scripture seu mosaica. et d̄ hoc ps. lxxix. Vineam de egipto trāstulisti. eiecisti gētes et plantasti eam. Quando videlicet domin⁹ populum iudeorum qui erat in egipto sub seruitute pharonis. eductum d̄ egiptiaca seruitute data ei lege in deserto. cōduxit in terram promissionis. prostratis et deuictis nationibus chananeorum qui ibi habitabant Fuit autem multiplicata et mirabiliter dilatata ꝑ orbē ista vinea tempore gratie per apostolos dei virtute. Unde ps. Dux fuisti ei in ꝯspectu ei⁹ plantasti radices eius et impleuit terram Dicitur autem vinea q̄ dāmado itinerare. dum paulatim crescit et extenditur Sic eclesia ex vbertate palmitum ꝓcedentium a christo et apostolis. mundi iam cinxit ambitum Radices autem plantauit. qñ apostolos in diuersis locis posuit ad predicādum et fructificandum. et sic impleuit terram. et appellata est vinea ista ecclesia Plantauit autem vineam istaz dominus deus sicut ipse ait Hie. ij. Ego te plantaui vineam electam. omne semen verum. scilicz virtutum in te ponendo. Prouidit autem ei de tribus ad vtilitatem ipsius. vt habetur parabolice Ma xxi. videlicet de custodia angelorum que figuratur ꝑ sepem quē circūdedit ipsi vinee vt ibi dr̄ Quamuis em̄ singulis hoībꝫ fidelibꝫ et infidelibus sint ad custodiā singulares angeli deputati. vltra hoc tamen specialiori modo et diligētiori ecclesie assistunt ad custodiam et defendendū a contrarijs. vt patet in veteri et nouo testamento per multa exempla. vt de angelo q̄ precedebat populum hebreorum in suis itineribus Exodi. xiij. Et de angelo qui eripuit petrum de carcere et de manu herodis Act. xij. Secundo prouidit de regimine spirituali sacerdotū. quod figuratur in illa parabola per turrim in medio vinee edificatam. ad intuendum et ostendendū insidias inimicorum. qd̄ tanto melius agūt q̄to altiores sunt sanctitate et peritia Et in lege nature primigeniti erāt sacerdotes. vt dic̄ magister in historia scholastica Et de melchisedech qui erat rex salem. et obtulit abrahe panem et vinum in figuram excellentissimi sacramēti ecclesie. dicitur q̄ erat sacerdos dei summi Gen. xiiij. quem hebrei dicunt esse primogenitum noe scilicet sem In lege mosaica primus sacerdos et pōtifex fuit aaron. offerens panes cum alijs sacerdotibꝫ deo suo et sacrificia. in signū veri sacrificij hiesu cristi In lege gratie primus sacerdos et pontifex summus post christum fuit petrus apostolus Et licet multi sacerdotes et prelati fuerint et sint mali de quib⁹ dicitur Hieremie. xij Pastores demoliti sunt vineam meam. s. malis exēplis tamē monitis et sacramentis custodiunt vineam ecclesie Tertio prouidit de declaratione agendorum. et hꝰ per leges designatas per torcular Nam sicut torcular premit et premendo separat vinum a superfluitate corticis vue Ita lex premit conscientiam conseruando vicia abijciendo Agebat hoc prius et remordendo sepat virtutes a vicijs Virtutes lex naturalis ex instinctu rationis Sed quasi deleta esset talis lex scripta in cordibus. propter abundantiā iniquitatis vt legere nescirent in ea. addidit plantator huius vinee ecclesie dominus deus legem mosaicam. scribendo in tabulis lapideis legem decem preceptorum. que dictat ratio naturalis Et quia in piocessu temporis scribe et pharisei peruerterant verum intellectum ipius legis cum suis falsis expositionibus vt patz Ma

thi quinto sexto ⁊ septimo capitulis Ideo dñs noster ihesus superaddidit legem euangelicā legez amoris auferendo falsas exposiciones diuine legis ⁊ euacuando ceremonialia per adimpletionem in semetipso suo. ac etiam addendo consilia

Operarij autē §. VIII

in hac vinea sunt nō solū plāti. ⁊ quicūq; alij Sz triplicit opant hoies erga vineā illā.

Aliqui nequit ad deuastandū
Aliqui excellent ad fructificandū
Aliqui segnit ad degenerandū

Primi operarij sunt mali de quibus ps. Vinde miant eam. s. vineā oēs qui ptergradiunt viam Exterminauit eā aper de silua Singularis ferꝰ de pastus est eā Vbi notant tria genera deuastātiū vineā eccē ⁊ his oīb redditꝝ merces eterne damnationis Sicut iudas recepit mercedē iniquitatis Et primi sūt oēs ipocrite ⁊ sīlatores. ibi. vidēmiant eam.

Secūdi tiranni psecutores. ibi. exterminauit eā aper de silua

Tertij hereticī ⁊ puersores. ibi. singularis ferꝰ de pastus est eam

Primi sūt oēs q̄ hūt fidē sine opib q̄ mortua est ⁊ sic cū nomē habeant q̄ viuāt rōne xpianissimi tū mortui sūt ex defectu operis vt dī Apo. iij. Ibi pertransgrediūt viā mādatoꝝ dei. ⁊ vineā, vindemiātes frūctū sibi. nō deo. sibi. s. sue sensualitati ⁊ q̄ sī hi ipocrite faciētes ptra iusticiā q̄ colit vineā eccē Et q̄ sint tales insinuat Cipri. in. li. d. xij. abusionib dicēs Sapiēs sine opib Benex sine religione Adolescēs sine obediētia Diues sine elemosina. Femina sine pudicicia Dñs sine virtute xpianus pētiosus Paup superbus Rex iniquus Episcopus negligens. Plebs sine disciplina. Pls sine lege Per hec inqt suffocat iusticia q̄ eē oīs virtus Sapiēs hic dī pt̄ in aliq̄ scia pcipue morali ⁊ theologica Et cū finis talis scie sit opus bonum. xpt̄ qd dixit xps Io. xiij. Si hec scitis beatitis si feceritis ea Pariꝝ igit nō hūs opa virtuosa abutit scientia ⁊ destruit opib suis malis. seu furatur fructum vinee domino ⁊ plusq̄ alij imperiti. quia ad hoc exempla multum attendit.

Etas senectutis vita immaculata. vt dicitur Sapientie. iij. s. esse debet. tum quia naturaliter passiones in ea mortificātur tum quia exemplū ceterorum vt iuuenum debet esse senex. tum quia pedem habet in fouea. ⁊ ideo solicitissimꝰ in operibus religiosis xpiane. s. orare. visitare eccās. frequēter psiteri. ⁊ cōicare. prædicatōes frequētare. et hꝰ. Nō si non fecerit ⁊ in sistit lucris. lasciuijs. tabernis ⁊ hꝰ. vtiq; se ⁊ alios suo exēplo destruit vineam Et sibi pt illud. inuebi. Inueterate dierū malorum nunc venerunt peccata tua Dan. xiij. id ē nūc punient. Tertia abusio est adolescēs sine obedientia Nil ita necārij ⁊ vile adolescēti. sic subijci suis maioribus ⁊ obedire Propt qd dī ter. noct. iij. Bonū est viro si portauerit iugū ab adolescētia sua. s. subiectionis ⁊ obedientie Sicut ei ygula viridis flecti pt ad oīem ptem de facili et sicut cera mollis omne signum sigilli apta est recipere. ita ⁊ mens adolescentis faciliter flectit ad bonū vel malū. ⁊ recipit dispositōem virtutū vel viciorum pm eius pseruatōez Cū si egredit terminos obediētie ⁊ subiectionis seqns ppriū iudiciū ⁊ liberrate. abutit sua adolescētia ⁊ disponitur ad pditōem Juxta illud puer. xxij. Adolescēs iuxta viā suā ambulans. cū senuerit nō recedit ab ea id est si sequitur ppriam voluntatem ⁊ in hoc perseuerat. postea ita obdurescit q̄ nescit ab ea recedere. nisi in ipsa adolescentia ad penitentiam reuertatur ⁊ ad obedientiam Sicut egit adolescentior prodigus. post consumptionem substantie reuersus ad domum patris. vt habetur Luc. xv.

Quarta abusio est diues sine elemosina Cū dñs dē? procedat abundantia bonoꝝ tpaliū aliqbus vt dent paupib elemosinas. vt sic facientes sibi amicos de māmona iniquitatis recipiant in eterna tabernacula Si paupib nō subueniunt. abutūt substantia sua vindemiantes vineam ecclie inq̄ntū reputant indigentib illa bona auferre. q̄ elemosinaliter ipsis potuissent ⁊ debuissent concedere Et notat ambro. xivij. di. Scut hi Vnde apostolus scribit tibi mothēo dicens. Diuitibus huius seculi precipe bene agere. diuites fieri in operibus bonis facile tribuere. cōmunicare. thesaurisare sibi fundamentum bonum in futurum vt apprehendant veram vitam. i. ad tbi. vi. Quinta abusio est femina sine pudicicia Importat autem pudicicia honestatem in actibus ⁊ gestis exterioribus. quam maxime decet mulieres dñe Juxta illud. i. ad thimo. iij. Mulieres similiter oportet esse pudicas non detrahentes sobrias. Dicit autem pudicicia a pudore. i. verecundia. Et hāc s. verecundiam primaxime natura concessit mulieribus. tanq̄ optimum frenum. ad reprimēdū lasciuias ⁊ vanitates eaꝝ Vnde dī Ec. xxvi. Gratia super gratiam mulier sancta ⁊ pudorata Si ergo mulier pudicicia dimittit abutitur conditione sua. ⁊ suis leuitatibus. tripudijs. cantilenis. fucis. ornatibus ⁊ alijs modis vindemiat vineam ecclesie. a multis auferens fructum salutis Sexta abusio est dominus sine virtute Qui aliquos regit temporaliter siue seruos. siue familiā. siue cōmunitatem dominus dici potest Sed vt dicit saluator Job. viij. Qui facit peccatum seruus est peccati Cum autem quelibet virtus paratur detrimentum ab vno vicio pm aug. de pe. di. vi. c. vno Quinimmo ⁊ expellatur a vicio directe sibi opposito ⁊ contrario. sicut sanitas repellitur p infirmitatem ⁊ lux per tenebras Ideo si dominus. i. quicūq; rector alterius sit sine virtute. seruus

Capitulum Secundū

erit non dominus. ⁊ abutens suo dominio. ⁊ vi
dmiabit ecclesiam suo malo exemplo. sibi subdi
tos ad prava inducens. Qualis enim dominus
tales ⁊ ministri eius. Septima abusio ē xp̄ia
nus ptentiosus. Nomen xp̄iani deriuatū ē a chri
sto. quod est nomen vnitatis ⁊ pacis qui scilicet
christus nō contendit neq; litigauit cum quoq;
Et ad contentionem vitandam. tunicam auferē
ti non solum non repetere mandauit sed et pal
lium dimittere. Mathei. v. Hinc ⁊ apostolus ait
Si quis videtur inter vos contentiosus ē. nos
talem consuetudinem non habemus. sed neq; ec
clesia dei. Et gregorius in omelia. Melius puto
esse salua fide. aliorum intellectui credere. quaz
contentionibus deseruire. Qui ergo contentioī
bus vacat xp̄ianitate abutens. vineam ecclesie
fructu spirituali spoliat. Octaua abusio est
pauper superbus. Paupertas siue in tēporalib⁹
siue in spūalibus. est conditio dejectionis ⁊ vili
ficationis. Unde datur homini occasio quasi vr
gens ad se humiliandum. ⁊ per ipsam humilia
tionem sibi procurant ⁊ acquirunt vitam eter
nam ſm illud Mathei quinto. Beati pauperes
spū. i. humiles. qm̄ ipsorum est regnum celorum
Sed si pauper se exaltet. ⁊ destitutus bonis spiri
tualib⁹ se alijs preferat ⁊ velit ab hominibus ho
norari. abutitur conditione sua. ⁊ sibi ac pluribꝫ
nocet. Nona abusio est rex iniquus vt dicit
aug⁹. in libro de cita. dei. Remota iusticia. regna
non sunt aliud nisi magna latrocinia. Spectat
igitur ad dignitatem regiam iusticiam seruare ⁊
idem suis ministris imponere. Unde sapien vi.
dicitur. Audite reges ⁊ intelligite. quoniaz data
est potestas a domino vobis. q̄ interrogabit opa
vestra. ⁊ cogitationes scrutabitur. quoniam cuz
esseris ministri regni illius. non recte iudicastis
neq; custodistis legem iusticie. ⁊ subditur. horrē
der ⁊ cito apparebit vobis. Iniusticia vo est q̄dam
inequalitas. Dicitur autem rex iniquus. i. non
equ⁹. Est aūt eq̄tas iusticia dulcore misericordie
temperata. Quia ergo in regendo non seruat iu
sticiam. terribiliter vindemiat vineam. destruēs
dei eccām. Decima abusio est episcopus negli
gens ſm aug. Episcopus nomen est grecū. deri
uatum ab epi. quod est supra ⁊ scopos q̄ est, in
tentio. videlicz quia multū vigilanter debet intē
dere gregi suo. viij. q. i. Qui episcopatū. Unū do
minus ad ezechielem ait in persona cuiuslibet p̄
lati ecclesie. Fili hominis speculatorez dedi te do
mui israhel. Si dicente me ad impiū morte mo
rieris non annūciaueris. neq; locutus fueris vt
auertat⁊ a via sua impia ⁊ viuat. i. p̄e impi⁹ in ip̄ie
tate sua morietur. sanguinem vero eius de manu
tua requiram. Nam vt dicitur per leonem papā
distinctione octuagesima sexta. Inferiorum or
dinum culpe ad nullos magis referende sunt. q̄
ad desides negligentes q̄ prelatos. qui multam
sepe nutriunt pestilentiam. duz auferiorem dis
simulant adhibere medicinam. Episcopus ergo
si est negligens. abutens officio suo. vineam ec
clesie vindemiat fructum temporalem inde. sibi
vendicans ⁊ de salute animarum nihil curans.
Undecia abusio est plebs sine disciplīa. discipli
na aliquando sumitur pro doctrina. aliquando
pro correctione vel morum compositione. Et hic
omnibus plecs indiget. Unde salomō prouer. i.
Fili audi disciplinam patris tui. i. doctrinaz pa
tris videlicz non solū carnalis q̄ magistri ⁊ p̄lati
et senioris de bono te instruentis. Cum enim a
nima nostra nascatur vt tabula rasa. nisi doctri
nam suscipiat. ignoranter ⁊ bestialiter oportet vt
viuat. De disciplina autem correctionis siue fla
gelli dicit apostolus ad hebreos duodecimo. Si
extra disciplinam estis. adulteri non filij estis.
Si enim homines ⁊ precipue plebes que modi
cam habent prudentiam ⁊ maturitatem prospe
rantur. ⁊ sine flagellis se reperiunt. abutuntur
prosperitate ⁊ in multa mala incidunt. Duo
decima abusio est populus sine lege. Quod intel
ligendum videtur quo ad eius obseruationem.
Nam pauci populi sunt precipue inter fideles.
q̄ leges aliquas non habeant. sed paucissimi eas
obseruāt. Et similes esse videntur telis aranea
rum quibus capiuntur muse sed a maioribus
animalibus lacerantur. Cum tamen augustin⁹
dicat. Quicunq; legibus imperatorum que pro
dei voluntate feruntur obtemperare non vult. ac
quirit sibi magnum supplicium. Hi ergo omnes
mali christiani. unde ⁊ ipocrite nequiter operan
turin vinea ecclesie. Sed demum dicetur eis a
christo. Non noui vos discedite a me operarij ini
quitatis. Mathei septimo capitulo. Et loquitur
ibi de falsis prophetis. qui scōm origenem sig
nificant ipocritas. Secundi nequiter operan
tes in vinea ecclesie sunt persecutores. de quibus
p̄t intelligi illud Job. xv. Ledetur quasi vinea. s.
eccā in primo flore. hoc est in primitiuo suo statu
Que lesio p̄cipue facta fuit a tirānis infidelib⁹
Unde psalmista in predicta auctoritate subdit.
Exterminauit eam aper de silua. Aper qui ē aial
ferox ⁊ siluestre. dilacerans ⁊ minuens que sibi
occurrunt. significat romanū imperium. q̄ alia
dominia dilacerans sibi subiugauit. ⁊ hic venit
de silua. id est de gentilitate infructuosa. Hoc ām
imperium exterminauit quantum in se fuit vi
neam ecclesie. querendo ipsam destruere ⁊ ponē
do extra terminos mundi per plures tirannos
imperatores. Unde ⁊ augustinus. xviij. de ciuita.
dei. refert ecclesiam dei decem magnas persecuti
ones fuisse passam ab imperatoribus romanis.
figuratas per decem plagas egipti. Et ei vnam
tātum restare. s. eam que erit tempore antichristi

postꝫ liberabitur ecclesia plene de seruitute mū di ⁊ diaboli Sicut per vndecimam plagam. vi/delicet submersionis Pharaonis cum exercitu suo in mari rubro plene liberat⁹ est populus dei ō egipciaca seruitute Prima igitur computatur a Nerone imperatore.sub qua princeps apl̄oꝝ petrus ⁊ paulus coronati sunt cum alijs multis Secunda sub domiciano.in qua iobānes euā gelista post martiriū ¦quo missus fuit in dolium olei feruēꝫ,sed illesus exiuit in insula patḥmos relegatus fuit Tertia sub traiano.i qua clemēs in mari submersus est . Quarta ab Anthonio Quinta sub seuero Sexta sub maximiano Sep tia sub decio. Octaua sub valeriano Nona ¦sub aureliano Decima sub diocleciō ⁊ maximiano Non autem¦negat ipse augustinus seu reprobat q̄ istas decem persecutiones passa fuit ecclesia. Sed hoc reprobat q̄ solum istꝫ decem tantū fue rit passa.cum sustinuerit multas alias diuersis temporibus.Et precipue narrat ipse augustin⁹ ibidem ⁊ de alijs duabus factis ab imperatori/bus romanis scilicet a iuliano apostata ⁊ valen te arriano fratre valentiniani Sub¦his āt duo decim psecutōib⁹ exterminata est vinea ecc̄e q̄ntū ad alios in parte.q̄ videlicet timore tormentoꝝ a fide recesserunt . Exterminata est corporaliter seu quo ad vitaꝫ presentem.quantū ad innume ros fideles.qui pro fide martirio coronati sunt. Sed plantatis radicibus.i.mortuis.⁊ sub terra positis ipsis martiribus qui erāt precipui in ec clesia impleta est terra fide christi.quia mirabili ter dilatata est ecclesia per orbem Unde psal.lo/quens in persona ecclesie de huiusmodi persecu tionibus suis ait Sepe expugnauerunt me a iu uēntute mea.i.in statu primitiuo meo.dicat nūc israhel.i.populus dei. Interpretatur em̄ israhel videns deum quod ecclesie congruit per fidem Etenim non potuerunt mihi.s.auferre fidem et charitatem Sed supra dorsum meum.i.fideles quos sustineo.fabricauerunt.s.coronas ꝑpetuas per¦percussiones supplicioꝝ peccatores.s.ipsi infideles persequentes ⁊ impugnantes prolōga uerunt iniq̄tatem suam.s.augendo peccata sua Sed demum deus concidet ceruices peccatoruꝫ ipsoꝝ persequentium.superbiam illoꝝ anihilando ⁊ de mūdo sublatos deputādo damna/tioni Unū ⁊ ipsi fideles ꝓstantes in fide. figurati sunt per naboth nabutheum.qui cum noluisset vineam suam tradere achab rege idolatre petēti demū falsse accusatus iniuste occisus est Ꝫ ipe achab cum omni domo sua ad nihiluꝫ redactus est.iij.Regū.xxi. Sic et prelati ecclesie ⁊ alij veri fideles.nec precibus nec minis aut terroribus ti rannis acquieuerunt vt vineam ecclesie traderēt in manibus eoꝝ.acquiescendo.s.p̄fidie eoruꝫ vsq̄ ad acerbissimam mortem resistendo Et licꝫ aliquando viderentur ecclesiam.i.fideles ad pla citum possidere demum ipsis regibus ⁊ tyrānis miserabiliter ō medio sublatis.vinea ecclesie in sua libertate permansit Et vt dicitur.i.Mach.iij Conturbati sunt omnes operatores iniquitatis .s.illi persecutores tiranni Tertij operarij ma li sunt hereticj peruersores de quibus figurati/ue dicitur Judicum.iij. Piratores sicheu egressi sunt in agros vastantes vineas Sicheu interp tatur laborans.et ,signat hereticos qui laborant ad peruertendum alios Pi egressi sunt de domo vel ciuitate vnitatꝫ ecclesiastice.in agros latos vi ciorum ad deuastandum vineas.i.plebes ecclesie Ecclesia enim figurata per vineam.et vna est et multe Una vnitate finis ⁊ fidei Multe ratione pluralitatis locoꝝ ⁊ rituuꝫ in quibus disper sa ē Quos vt destructores cauere admonet apls ad phil.iij. dicens Videte malos operarios Et.ij ad Corinth.xi. Hui usmodi pseudo apostoli ope rarij sunt dolosi.transfigurantes se in apostolos christi Horum autem noxium opus in vinea ec clesie notat psal.in dicta auctoritate quā inducit Singularis ferus depastus est eam Ferus dicit cetus hereticorum.quia intellectum ferum ⁊ be stialem habent in suis doctrinis.⁊ feritatē cru, delitatis cum possunt aduersus fideles exercent Singularis dicitur hic ferus.q̄ singulares sunt in op̄nione.nolentes assentire p̄muni sententie sapientum. Vel etiā singulares et superbia.qua cupiunt ceteris anteferri in vita vel scientia.sa/cientes se capita aliorum Et hic ferus depastus ē vineam ecclesie quantum ad omnes qui errores eorum secuti sunt.qui incorporati cum eis.a do ⁊ ecclesia damnati sunt Omnes autem hereticj in doctrinis suis duodecī articulos fidei ꝛtratij inueniūtur.i.contrarium sensisse ⁊ dixisse alicui ex duodecim articulis directe vel indirecte.prin cipaliter vel reductiue Equidem primus sin gularis ferus qui depastus est.⁊ multas vites de struxit de vinea ecclesia.docens contra primum articuluꝫ fidei fuit arrius asserens tres personas diuinas eēntialiter differētes q̄ꝫ q̄ fateatur tres deos ⁊ tres essentias diuinas.maioremq̄ vnum altero Contra illud Deutronomij.vi.Dominꝰ deus tuus vnus est Quod ecclesia fatetur in sim bolo dicens Credo in vnum deum Secūdus ferus singularis fuit sabellius hereticus.contra secundum articulū dogmatisans ⁊ asserens pa/trem ⁊ filium,⁊ spiritum sanctum vnā eē eādēq̄ psonam.que aliquādo vocatur pater.aliquādo filius.aliquando spiritus sanctus Cuiꝰ fallaciaꝫ destruit iobānes dicens Tres sunt q̄ testimoniū dant in celo.pater.verbum.⁊ spiritus sanctus.i. Johan.v. Tres.s.persone.quod fatetur ecclesia non solum in simbolo apostolorum. Sed etiam in simbolo atbanasij vbi dicitur Alia est persona

Capitulum Secundū

pīis.alia filij.alia spūsscti. Cōtra tertiū articulū s.creatōis rer̄.locutus ē ferus ille qui dictus est manicheus.fingens diabolo instigāte.r ponens duo prima pncipia rer̄. Unū videlicet pncipiū inuisibiliū r hoc esse deuz dicit Aliud principiū scz visibiliū.hoc asserit esse diabolum Cui⁹ contrariū asserit sapiens salomon dicēs Qui viuit meternū creauit oīa sil.qō fatef ecca dicēs Erea tozē celi r tre visibiliū oīm r inuisiliū Cōtra qrtū articulū s.sctam eccaz catholicā scōz cōioneē Que sctificat vtricz p gram sacrālem dixit alius ferus pelagius dictus asserens principaliter per pprīū arbitriū posse saluari. Sz ctra eū dic aplus ad Ro. Gta dei salui facti estis p fidē r hoc non est vobis Et illud ad thitū.iij Nō ex opibo iustis de que fecimus nos.sed scom misericordiam suos nos fecit per lauacrum regenerationis rē. Quintum articulum.s.carnis resurrectionē ferus quidā vt ponit gregoī in moral.hereticus impugnauit dicens. In futura resurrectione recepturos nos esse carnem. non veram. sed aeri et vento similem Quem elidit iob dicens In carne mea videbo deum. quē visurus sum egoipse r non alius id est nō mutat⁹ alia carne Sexto qui est de vita terrena.contradixit quidam hereticus cum sequacibus suis. querens depascere vineam ecclesie dicens deum non videri per essentiam suam a sanctis in qua visione essentiali cōsistit vita eterna.fm illud Joh.xvij. Hec est vita eterna.vt cognoscant te solum deum rē. Sz dicebat solum per quandam speciem vel similitudinē videri.cui iobānes in cath.i. ponit silentiū dicēs Videbimus eum sicuti est Contra septimum s.q dei filius est cept⁹ de spūsco. natus ex vgine ceptū. sz ex cōmixtione viri cum muliere Quem euāgelista iugulat dicēs Mat.i. Nō in ea natū est. de spūsctō est. Octauū respuēs.s.xpm filiū dei passū r mortuū Machometus pessimus ferus cum suis sarracenis dicunt xpm non fuisse passum r mortuū cum dei filius esset r impassilis Sed daniel obstruit os eorum dicens Occidetur xps rē. Dan ix. Et pe. Xps passus est pro nobis rē. Passus ē aūt fm humanitatē assumptā. non fm deitatez Nonū videtur dēstruere ferus ille qui dixit xpm animam non habuisse. sz loco anime fuisse deitatem Et est nonus de descensu ad inferos. qō fuit fm aīam non fm carnez que sepulta fuit. nec fm deitatem que vbicz est. vnde ps. in pson xti ctra illos ait. Non derelinques animā meam in inferno rē. Decimum quod est de resurrectione xpi tertia die. iudeus ferus malignus audire nō potuit. dicens non surrexisse. sed corpus ei⁹ a discipulis furatuz fuisse. sz apls ad thi. testatur hāc resurrectionem dicens Memor esto dūm bicsū resurrexisse a mortuis fm euangelium meū. Et ps. Ego dormiui r soporatus sum r resurrexi Undecimum de ascensione. negat Eutices hereticus dicens carnem conuersum in deitatem Quod si esset non ascendisset. quia deitas in celis r vbicz est Contra hoc michēas pphā ait Ascendēs pādet iter ante eos Et ps. Ascendit deus in iubilatiōe Duodecimus articulus est q xps venturus est iudicare viuos r mortuos ad retribuendum pmium bonis r penam eternam reprobis Contra hunc latratus est origenes dicens xpm debere in fine oēs saluare r pro eis pati. Sed ctra eum est quod ait xps Ma.xxvj Ibunt hi in supplicium eternū Justi autez in vitam eternam. Et dan. xij De puluere tre euigilabunt. alij in vitaz eternā alij in opprobrium vt videant semper. Quālis contra articulos fidei. xij. sint. non solum. xij. sed singulares r hereticarche nequiter opari vineam ecclesie depascentes. r multos inficientes. qm̄ multi alij sunt expressi r extincti vt. pz. xxxij. q. iij. ca. penult. r extra de sū. tri. r fide ca. c. Damnamus Et i opusculo beati. o. arti. fi. r saē. b nunqz potuerūt pualere nec potuerit xps. n. oauit p ea. vt nō deficiat fides ei⁹ Pro petro declamauit dicēs Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua. Luce. xxij. Ma. xvij. dixit Sup hanc petrā. s. se xpm. edificabo ecclesiam meam r porte inferi. i. errores r hereses non pteualebunt aduersus eam Quinimmo sublatis hereticis subortis paulatim. ecclia remansit gloriosior r clarior in doctrina per expositiones r disputationes doctoz hereticos gtutium. dño eam custodiente Unde Isa. xxvij. ipse dicit In die illa vinea meri cantabit ei Ego dns qui seruo eam repente ppinabo ei. ne forte visitet⁹ ctra eam. nocte r die seruo eam

Decūdi operarij .§. ix

in vinea ecclesie sunt qui operantur excellenter. ad faciendum ipsam fructificare Et ad hoc exhortatur apls dicens. ij. thi. ij. Solicite cura teipm pbabilē exhibere opariū deo in inconfusibilē Et ad freqntandū r continuandū op⁹ exhortat salomō Ecc. ix. di. Quodcūqz potest manus tua instāter opare. quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia valent apud inferos quo tu pperas. r admittendum b⁹ excellentes operarios in vineam ecclesie oraba t ps dicens Dñe deus virtutū. visita vineaz istam. s. p efficaces oparios. r pfice eā id est dispone vt pfectum fructuz pducant Ipse autem ecclesia figuratur per vineam multiplici de causa fm hugonem cardinalem super ps. r prima est ppter ligni abscisi inutilitatē Non enim vtile est lignum veris abscisum nisi ad combustionē Sic homo ab eccā separatus numero vel merito. vñ dñs Eze. xv Fili hoīs āqd fiet de lig⁹ vit ex oībo lignis nēoz. q si int ligna siluaz. nūqd tolliet⁹ de ea

lignū vt fiat op⁹. aut fabricabit de ea paxillus vt pendeat in ea q̄dcūq; vas Ecce igni datū ē in escā Sic etiam dicit christus Jo. xv. Ego sum vitis si quis in me non manserit. s. vnitus p̄ charitatē p̄ quā q̄s merito est in vinea ecclesie mittet foras sicut palmes & arescit. & in ignē mittēt & ardet Secunda rō est propter fructus suauitatē Sola em̄ vinea vinum habet. quod letificat cor hominis & confortat Sic sola ecclesia habet vinum, doctrie salutaris. aīam letificantis & confortāris Unde Can. viij. dicitur Dabo tibi potum ex vino condito Vinum conditum est dulce & medicinale Mat. vij. dicitur. Nunquid colligunt de spinis vuas. q. d. Non haberur salutaris doctrina a iudeis aut gētilibus aut hereticis Sed & de illis dicitur. vua eorum vua fellis & botrus amaritiū? Fel draconum vinum eorum &c Tertia ratio est Quia sicut pinguedine debilitatur vinum & luxuriatur vinea. i. superfluos, p̄ducit palmites Sic in ecclesia ex abundantia temporaliū nascit luxuria in palmitibus. i. clericis laicis & prelatis et ex hoc insipidatur & insipidum fit vinum id ē doctrina ecclesie. vt de eo dici valeat illud Isa. i. Vinū tuum mixtum est aqua. i. carnali voluptate insipidum factum. Et propter hoc dominus visitat ipsam vineam sepe abscindēdo palmites id est supflu itates tpaliū per varias afflictiones vt magis fructificet Unde conquerens dom̄? ō vinea ecclesie dicit Isa. xxvij. In prelio gradiar super eam succendam eam pariter. quasi diceret. parum fructificat ecclesia p̄speritate. sed faciam eam fructificare per aduersitatē Et loquitur sm̄ consuetudinē quarūdam regionū In aluernia em̄ in aliq̄bo loc̄ tra q̄ficq; multiplicāt vinee q̄ quasi in siluas vinee degenerant. & tunc homines cōburunt eas. & postea optime fructificant Vinea etiam radicata inter petras & in eminenti loco in radio solis. melius vinum facit Sic illi de eccīa qui sunt fundati & radicati in duricia penitentie in eminentia vite p̄ēplatiue. in feruore dilectionis & benivolentie. melius docent & operantur. Dicē. xxvi. Adhuc plantabis vineā in montibo samarie Samaria interpretatur non solū custodia dom̄ sed etiam coniunctio dom̄. & p̄ penitentiā et p̄templatōem coniungitur homo deo. & dom̄ in se custodit. Ipa ār vinea ecclesie perficitur p excellentes operarios. quos ipse deus p̄ducit ad opandū vineā. mane hora tertia sexta nona et vndecima vt hī parabolice Isa. xx. ō patrefamilias qui exiit conducere operarios in vineam suam. q̄videlicet in diuersis etatibo mūdi a p̄mo abel iusto. vsq; ad vltimum nascitur. posuit multos sanctos in ipsa ecclesia ad exercendū se & alios in p̄fectōne virtutum Vel diuerse hore significant sm̄ gre. in omel. diuersas etates hominum. s. puericie. adolescentie. iuuentutis. senectutis ac decrepite etatis In quibo homines vocant̄ a deo ad penitentiam & virtuosam q̄uersatiōem Ad hoc autem q̄ vinea fructificet triplici opere indiget videlicet ligonizatione. putatione & ligatione Ligonizatōne quidem indiget ad hoc. vt spine & herbe inutiles eradicentur. in quo opere terra ferro scinditur. & abscisis radicibus herbarum soli ostenditur Sic in vinea ecclesie seu anime. Ad hoc vt fructificet deo. oportet q̄ terra cordis ferro correctōis frāgatur vt abscindantur pctā etiā vsq; ad radices cogitationum. & manifestent p confessionē ne occulta remaneant Unde in septuagesima quādo in officō representatur lapsus primorū parentum & punitio. s. introductio generis hūani in exilium huius mūdi ad agendā penitentiam. propter quod dominus induet eos habitu pellium aīalium. vt cognoscerent seipsos et penitentiam agerent. ecclesia dimittit canticā letitie. vt gloria in excelsis. nisi in magnis solemnitatibus & alleluia & sumitur tractus loco alleluia. qui tractus habet cantum asperum & lachrimosum. ad inducendum homines ad penitētiā et hoc per nouem ebdomadas facit. vsq; s. ad pascha. q. s. amisit societatem angelorum. qui sunt distincti in nouem ordines Aliam rationem hēs de conse. dist. i. hi duo Nam quia ipsi noluerunt in paradiso penitere. & confiteri peccatum suum se excusantes. ideo expulsi sunt vt vel saltem ex afflictione huius exilij peniterent quod & fecerūt Secundo oportet q̄ vinea putetur. Unde dī Can. i. Tempus putationis aduenit Per putationē āt abscindunt palmites supflui ne fructū impediant. Ita in cultu spirituali anime oportet supflua resecare Paucis enim minimisq; natura contenta est dicit boetius Sed sensualitas insatiabilis, est querens multa superflua Propter q̄ dicebat apostolus Habentes victum & quibo tegamur bis contenti simus Tempus autem cōgruum huic putationi, est tempus adolescentie, que indiget maiori freno, p̄pter maiorem inclinationem ad supflu itates & vanitates. que signat per tempus veris. in cuius principio vel circa fit putatio materialiū vineaꝝ Tertio oportet q̄ ligetur Debent autem ligari vites. i. potentie anime firmo palo. s. christo vt dicere possit cum apostō. Cruci affixus sum. s. per affectū & imitationem Proderit insuper multum ad fructificādum. immo necessarium videtur. vt vinculo obedientie alicui patri spirituali alligetur. cuius cōsilio dirigatur Sed bene videat ne fit arūdo vacua. i. ypocrita. sed q̄stans & solidus in obsequio diuino. Periculose etiam erit aīalia q̄ destruunt vineā capere & occidere Unde dī Can. ij. Capite nobis vulpes pullas q̄ demoliūt vineas Vulpes pulle. sm̄ ber. sup Cā. signāt cogitatōes q̄ occurrūt sub spē boni Est. n. vulpis aīal callidissimum

Capitulum Secundū

Sicut cum alicui suggeritur affectus prelatōis sub specie fructificationis. ⁊ indiscretio vite sub specie temperantie ⁊ huiusmodi iste destruūt vineam nisi paruule. id est in initio mortificentur Cum autem sic bene exercetur ⁊ colitur vinea optime fructificat. ⁊ deo affert fructū ipsi gratū. Cū in figuram legitur Gen. xl. Pincerna regis pharaonis in carcere positus. vidit in somnis vitem tresq; ex ea ꝓpagines ꝓcedētes q̄ gēmas floresq; et vuas paulatim producebant. ipisq; maturatis ille pincerna ex eis premebat vinum in calicem pharaonis offerens ad bibendū Pincerna i carcere est q̄libet nīm positus in carcere huius mundi ꝓp defectū saltē ꝓtracti originalis Hoc est autē signū vt quis ad curiā reuertat regis eterni. vt ei gratus ⁊ ꝓpicius fiat cū. s. videt quasi per somnum q; hic non hēt certitudo saluationis future. nisi p signa. cū. quis videt vineam aīe cū tribus potētijs suis mēoria. intellectu ⁊ volūtate. gēmas bonoꝝ ꝓpositoꝝ. flores odoriferos bonoꝝ exēploꝝ. fructus rectoꝝ operū ꝓducere. ⁊ i eis ꝓficere. ita q; ex pressis vinariis. i. defectibus ipfectoibus vinū spūalis feruoris ⁊ leticie in calice cordis offerat deo. ꝓpter eum oīa faciendo Per hoc sperare pt p interpretatiōem sanctoꝝ. q̄ eductus de carcere mūdi ad curiā pharaonis regis eterni reuocabit cū honore Vel sic exponi pt Vitis est xp̄s sicut ipe dixit Jo. xv. Vetera vitis dr ad differētiam vinee que uersa est in amaritudinem Tres ꝓpagines sunt tres ordines fidelium in ecclesia qui ei per gratiam adherent. s. prelati actiui ⁊ eterni platiui. figurati per noe. iob ⁊ daniel. de quibus hē Ezech. xiiij. Et p petrum iacobum ⁊ iohannē. qui se inuenerunt in transfiguratione oīm Ja. xvij Et per lazarum mariam ⁊ martham quos diligebat ihesus Jo. xi. Prelati eīm regunt ecclesiaz figuratam per archam rectam a noe. Pascere verbo debent ⁊ exemplo. sicut dictum fuit petro Jo. vlt. Uiciliter se debent habere in militia dei. mortui mundo vt lazarus Contemplatiui vacare debent orationi ⁊ meditationi castitati ⁊ abstinentie vt dauid fecit ⁊ puritati ⁊ sapientie. vt iohannes euāgelista Lucitui diuinoꝝ quieti ⁊ solicitudini vt maria magdalena Actiui vo opibus misericordie vt gubernatōez familie Et luctari cum vicijs ita vt supplantentur Jacob eīm interpretatur supplātator Et insistere solicite necessarijs dom⁹ vt martha Vel tres ꝓpagines tres status. s. virginū. viduaꝝ ⁊ coniugatoꝝ. vel tres ꝓpagines tres gradus in ecclesia scilicet incipientium. ꝓficientiū ⁊ perfectorum Et hi omnes producunt gemmas cogitationum bonarum. flores sanctaꝝ affectionum ⁊ exemploꝝ. ⁊ vuas rectoꝝ operū Ex quibus xp̄us eliciens vinum meritoꝝ. ipe xp̄s porrigit ⁊ pōtat in curia superna coram rege vniuersoꝝ. ⁊ hoc in calice principaliter sue passionis tertia die scilicet

ꝓpe gratie Et de his tribus ordinibus. stantibus. vel gradibus. exponit beatus tho. sup Can. illud Sexaginta sunt regine. octoginta concubine. ⁊ adolescentularū nō ē numerus Cant. vi. Regine eīm significant virgines. q; ipse se optime regūt. quo ad domandas concupiscentias carnis ⁊ magis dicuntur sponse xp̄i q̄ alie Hę sūt sexaginta in numero paruo sed excellēti Quāuis enim in se sit paruus numerus. lx. respectu superiorum tñ superabundans Dicitur aūt numerus superabundās ille. cuius ptes singule que in se multiplicate cō stituunt ipsum totum simul. post adunate ⁊ collecte excedunt ipsum totum Sicut ptes aliquote. lx. sunt vnū ⁊ duo ⁊ tria ⁊ quatuor ⁊ quinq; ⁊ sex ⁊ decē ⁊ quindecī ⁊ viginti ⁊ triginta Et hec omnia simul excedūt non solum sexaginta sed et octuaginta Significant etiā regine sexaginta aīe perfecte ⁊ ex dignitate ⁊ numero significatione. Tales eīm admittūtur frequenter vt vere spōse ad amplexus regis salomonis. i. xp̄i per contemplationem ⁊ intimam vnionem ⁊ generāt stirpē regis. i. perfecta opera faciunt. ⁊ cū magna fiducia in domo superna cōuersantur. Componitur autem numerus sexagenarius ex sex ⁊ decem q; denarius senies multiplicatus constituit. lx. Et denarius q; est primus limes numeroꝝ signat perfectionem Senarius qui est numerus q̄dratus in figuris. Nam figura quadrata habet sex facies. vt patet in tabillo ⁊ significat firmitatem quia res quadrata ex omni facie firma manet. Concubine. i. vidue que dicuntur concubine. q; habuerunt aliquando alium virum quam xp̄m Et hę dicunt octoginta. quia in maiori numero sunt q̄z virgines Dicuntur etiam anime profitentes si nondum perfecte. que ⁊ si aliquādo admittuntur ad amplexum diuinum per contemplationem ⁊ gustum spiritualium. nō tamē ita frequenter vt perfecte anime. nec perfecta sunt opera earum Laborant tamen ad obseruantiam decem preceptorum. et exercitium octo beatitudinū de quibus habetur Mathei quinto. et ideo dicūtur octoginta. qui numerus componitur ex dēnario octies multiplicato Adolescētule sunt aīe in statu coniugij vel etiam imperfecti seu incipientes in via dei Et hi sunt in maiori numero q̄z virgines et vidue. vel pfecti et ꝓficientes. licet in minori merito Unde adolescentule dicuntur q; adhuc tenere ad sufferēdos labores. nondū sensu perfecti ac mirabiles

Operātur aliqui .§. x

segnē in vinea ecce Eīn vinea paulatī degenerat et destruitur Et d hoc puer. xxxij. dicit salomon Transiui. s. per considerationem p agrum hois pigri et p vineam stulti. i. mentē et conuersatōez. et totū repleuerāt vrtice. i. passiones concupiscibiles

vrentes vt vrtica. ⁊ operuerant superficiem eius spine id est passiones irascibiles que pungūt alios Et de huiꝰ vinea seu aīa dominus q̄rens dicit. Quid est quod vltra debui facere vinee mee et nō feci. an expectaui q̄ faceret vuas. ⁊ fecit labru scas Ysa. v. id ē expectaui vt faceret fructuꝫ bonoꝝ operum. ⁊ fecit fructum inutilem Unde infra dicit Expectaui vt faceret iudicium. ⁊ ecce iniquitas vt faceret iusticiā. ⁊ ecce clamor Ez timendū est q̄ subdit Et nūc ostendā vobis quid faciam vinee mee. i. anime tepide ⁊ pingue si se nō emē det Auferam sepem eius. i. remorsum conscientie pungentis auferri permittam seu rimorem ⁊ erit in direptionē a demonijs per temptationem Di ruam maceriam eius. id est p̄mittam remoueri considerationem vite sanctorum qui lapides dicuntur. ⁊ erit in conculcatōnem viciorum Et ponam eam desertam bonis. s. spūalib⁹. Non putabitur. i. non remouebit talis pigerꝫ tepidus superfluitates ⁊ occasiones viciorum Nec fodiet ferro scz̄ p̄unctionis ⁊ confessionis Et ascendent vepres ⁊ spine id est male cogitationes ⁊ affectōnes Et nubibus mādabo ne pluant sup eā imbrē. i. non p̄cipient doctrinam fructificantem ⁊ vtilem eis Unde cuilibet tali dicitur Apoca. iij. Non inuenio opera tua plena. In mēte ergo habe quid acceperis ⁊ audieris ⁊ tene ⁊ penitentiā age Nam demuꝫ vt dicitur Apo. xiij. misit angelus. i. xp̄s faciem suam. s. mortis n videmiaut vineam ꝛre ecclesiam. s. militantem Et omnem palmitē qui non fert fructū tollet eum a se. ⁊ qui fert fructuꝫ purgabit Jo. xv

Quantū ad tertiū. §. xi

principale diuisionis. s. circa. vi. §. s. de faciendo retributione dicitur Da illis mercedem. Nota primo q̄ nō dicit vt veniant cras. sed immediate post opus Da illis mercedem Unde tho bie iij dicitur. Quicunq; tibi aliquid operatus fuerit. statim ei mercedez restitue ⁊ merces mercēnarij tui omnino apud te non maneat Da ergo⁊ non differas Nota secūdo q̄ dicit illis. s. operarijs in vinea Ez dicit apls. i. ad Cor. iij q̄ vnusq̄sq; p̄m suū laborē mercedē p̄pria accipiet p̄m laborē q̄ ad q̄litatē. q̄ ad q̄ntitatē. quo ad diuturnitatez q̄ ad q̄litatē boni laboris vel mali. q̄ ad q̄ntitatez magni laboꝝ vel pui. quo ad diuturnitatē mlti tēporis vel modici Nam qui laborauit in vinea ad destruendū vt primi. cū congrua merces seu retributio peccati sit pena Id eo⁊ dicitur Eccle. xxi. Effugat a domino portans mercedes iniq̄tatis Et ad Ro. i. de reprobis dicitur Mercedem quā oportuit in semetipsis recipientes Ad hebr. xi. Dis preuaricatio ⁊ inobediencia accipit iustam mercedis retributionem Qui laborauit negligēter tandem in gratia moritur, mercedem accipit sed non de operatis in mortali Unde Aggei primo dr. Qui congregauit mercedes misit eas in sacculū pertusum. i. qui fecit opera de genere bonorum extra charitatem. non inde recipit premium in gloria. sicut quod ponitur in saccum pertusum. non remanet ibi sed extra mittitur Qui autem laborat excellenter. mercedem glorie accipit Unde sapientie. x. Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum Et que sit ista merces ostēdit p̄s dicēs Ecce hereditas dñi filij merces fructus ventris Merces id est premium filij scilicet per adoptionem. ⁊ hmōi merces est hereditas domini. id est bonum glorie. que tanq̄z hereditas filijs tribuit que hereditas seu felicitas glorie est fructus ventris. s. beatissime marie quo ad q̄litatē boni opis laboris vel mali q̄ ad quantitatē. magni laboris vel parui quo ad diuturnitatem multi tpis ⁊ modici ¶ Secundo datur merces ꝓm quantitatem laboris Quanto enim quis plus laborauerit et bene in vinea domini. tanto maiorem mercedem accipiet Ita tamen q̄ nō intelligatur equalitas laboris ad mercedē in quantitate Nam vt dicit idem apls. ij. ad Cori. vij. Quod in presenti est momētaneum ⁊ breue tribulationis nostre. supra modum in sublimitate eternum gl'e pond⁹ operatur in nobis Et ad Ro. viij. Non sunt condigne passiones h⁹ temporis ad futurā gloriam Ez intelligit equalitas in ꝓportione. s. vt ibi est maior labor. ibi sit maior merces. Sed labor ꝓt intelligi maior vel potior triplicit ꝓm b. tho. sup epl̄am. ij. ad Corin. supra dicta auctoritate Primo mō ꝓm formā charitatis Et huic labori rūdet merces essentialis que ꝙsistit in visione dei ⁊ fruitōe Juxta illud Jo. xiij. Qui diligit me diligetur a patre meo⁊ ego diligam eum. ⁊ manifestabo ei meipsum Qui ergo ex maiori charitate laborat. ⁊ si minorem laborē patiatur q̄z alius. plus recipiet de mercede p̄mij essentialis. quia limpidius deū videbit. ⁊ de tali visione magis gaudebit Secūdo ꝓt attēdi magnitudo laboꝝ ex specie opis Sic ē in rebꝰ hūanis ille plus p̄miat q̄ digniori ope laborat Sic archi tector plus q̄z artifex manualis mercedis accipit licet min⁹ laboret corꝑaliter. ita in rebꝰ diuinis q̄ nobiliori ope occupat maꝰ p̄miū accipiet q̄ntū ad aliquā p̄rogatiuā p̄m q̄ accidēt al'z forte min⁹ corꝑaliter laboret Unde aureola datur virginibus. doctoribus. ⁊ martiribus non alijs Et consistit p̄miū accidētale in quodā gaudio quod habetur de opere priuilegiato. vt etiā de alijs bonis operibus ratione laboris Tertio attenditur magnitudo laboris ex quantitate ip̄ius laboris Et si maior sit labor in opere quod fit ex natura operis vt ieiunare magis q̄z abstinere ab esu carnium. aut etiā ex dispositione complexionis vt colerico cōiter difficilius est ieiunium q̄z flegmatico

Capitulum Secundu

Sic maior labor meretur maiorē mercedē q quo ad remissionē pene temporalis q quo ad gaudiū accidentale quod recipiet ō maiori labore Unde sāp. q. dr. Reddet de⁹ mercedē labor suos. s. usq; Sz si maior labor in ope pueniat ex defectu voluntatis. puta ex tepiditate vel negligētia. sc̄a em̄ h⁹ q si sint leuia. aliqñ videnf q sūt alicui multū laboriosa Sz hoc ꝓpter defectū mentis indisposite Et talis magnitudo nō auget ⁊ minuit mercedē Isa. xl. Deficiāt pueri q laborabūt pueri. i. ipfecti hec be. tho. Tertio dat merces fm diuf nitatē. q qui tpe lōgior laborauit. ceteris paribus plus recipiet q plura merita acquirit Signanf dr ceteris pibus. q qui minori tpe vixit si in illo tpe suo pl⁹ laborauit. vel cū maiori charitate q̄ alius qui diu vixit maiorē mercedē recipiet Nec ē contra qđ dr in pabola euāgelica. s. q accepēt singli vnum denarium. q sic nō plus qui diu laborauit vt ab hora prima q̄ qui vndecima Ad qđ rñdet q merces que redditur est ipse deus Iuxta illđ Gen. xv. Ego ꝓtector tuus q merces tua magna nimis Et pro hac mercede laborantibꝰ mercenarij laudantur iuxta illud. quanti mercēnarij i domo patris mei abundant panibus. id est refectionibus spiritualibus Luce. xv. Secus si intēderent aliam mercedem in alia vita Et hec merces cōis est oībus. q propria singulor Cōmunis quidem omnibus. q oēs sancti vident deū q fruuntur eo qui est merces eorum Propria autem erit singulor q vnus alio clarius videbit q plenius fruet fm determinatā sibi mensurā a deo Et hoc ostenditur Io. xiiij. vbi dr In domo patris mei mansiones multe sunt. i. varietates premiorum modo predicto. Et hec merces dicitur denarius et ꝓpter eternitatem quam continet. quā signat forma denarij circularis. q ꝓpter veritatem quam habet. q que signatur in imagine sculpta regis in denario Et propter recipientiuz qualitatem. bi sunt angeli q homines qui sunt decem. q nouē sunt ordines angelor q q̄si decim⁹ natura hūana. q eis datur ꝓpter bītam ꝓfectionem signatam ex p denariū numer. q primus limes ē numeror et propter observantiam decem preceptor hoīes illuc producuntur Omēs aūt sancti etiam minimi ita sūt quieti q pleni bono gloie diuine visionis. q nil plus appetunt. nec minim⁹ motus mē ꝓ insurgit appetendi maius premium aliorum ita enim plenos se esse cognoscunt q plus nō cupiunt Quod aūt dicitur in euangelio aliquos murmurasse. intelligitur dictum per ipotesim. i. per presuppositiōez. non fm realitatem q ibi sit aliqua querela Sed si presupponatur hoc quod tamen est impossibile. ostenditur per rationem. q nulli fit iniuria. Nam deus glorioſus patronus vinee. nulli debet aliquid ex necessitate. sed gratia dei vita eterna Ro. vi. De suo iquo nulli teneturꝫ ꝓt facere quod vult dare q non dare sine aliqua iniusticia Nec etiā ex condignitate aliqs quantūcunq; laboret meretur illud premium. si ꝓsidereꝫ ipsa opa hoīm in se Sz ex congruitate. tribuit denariū hunc. inquantum videlicet sua liberalitate ꝓmisit dare talē mercedez laborātibus in vinea. mediante gratia sua. q sic seruat Sed q nouissimi prius recipiuntur q efficiuntur primi in recipiendo mercedem. inquantū vz sancti noui testamenti. si purgati migrāt. subito euolant q denarium mercedem recipiunt dei scz visionem Sed sācti veteris testamenti post mortem quantūcunq; perfecti q purgati. nō recipiebant denariū ꝫ descendebant ad ad limbum. ibi expectantes ꝓaduentum christi denariuz suum Nec etiam possent conqueri de ista retardatione q ipsa liberatio eorū sine meritis sufficientibus eorum fuit q premiatio Uoca ergo operarios dicitur procuratori patrisfamilias. i. christo. qui ꝓcurauit nobis premium q mercedem mediante passione. q hoc sero id est in fine vite nostre. q ipe soluit. virtute tamen q voluntate patris eterni. q fm veritatem est virtuf q volūtaz. Post vocationē igif. s. ꝓ morte operarioz in vinea ꝓ pīratione. q eorum discussionem. demum reddit merces per sententiam vnicuiq; fm opera sua Unde et appea. i. dicitur q ex ore sedentis in throno exibat gladius ex vtraq; pte acutus Gladi⁹ iste sententia est ex ore iudicis superni prolata. sepans reprobos a bonis Et ꝓtra reprobos quidē ꝓferens sententiā. aspect⁹ eius apparebit eis vt fulgur. terribilibꝰ vbis eos increpās q dicēs cuilibet reprobo fm Crisf. super Matb. Ego ꝓpter te bō fctus sum. delusus. cesus. q crucifixus. vbi est tāta z iniuriarum mearum fructus Ubi ē seruitus quā mihi precio sāguinis mei debuisti Ego sup gloriam meam te habui. cum essem deus apatens bō. q tu oēm rem vilissimam terre dilexisti amplius quam iusticiam meam: q fidem Mittite ꝫ astantibus ei ministris. dicet ligatis manibꝰ eius et pedibus in tenebras exteriores Et quis stabit ad vidēdum eum inquit Malach. iij. c. q. d. Intolerabile erit illud. Ipse enim quasi ignis Ue autem illi contra quem profertur talis sentētia Uel⁹ em̄ ei fuisset si natus non fuisz bō ille Nec enim ab illa sententia appellari poterit quia a summa potestate procedet que non habz superiorem. Appellatio autem fit ab inferiori ad superiorem vt bī. ij. q. vi. per totum Nec per errorem intolerabilem euacuabitur. vt in iudicio humano aliquādo contingit Iuxta illud quod habetur. xi. q. iij. Cui est illata sententia. quia iustissima erit Iustus enim dominus q iusticias dilexit cc. Nec pecunia. amicicia vel precibꝰ revocari poterit. sicut fit in pīti. xi. q. iij. §. ad hūc Ambiero. Cum ante tribunal christi venerimus nec

Job nec Daniel nec Noe rogare pfit ꝑ quoꝫ Sed vnūquemqꝫ onus suum portare. s. oportet xiij. q. ij. in prelnn. Et ad idem facit qđ ait ꝓ Frater non redimit scilicet christus qui est frater noster in illo iudicio Redimet homo q. d. Non aliquis quantūcunqꝫ sanctus. ex quo christus ipse non liberat reprobum. non dabit deo placatōem suam scilicet ipse reprobus in nullo placare[t] poterit Et precium redemptionis anime sue scilicet soluere non poterit pro sui liberatione. & laborabit in eternū Decautē sententia pulchre et plene fuit designata Dani. v. In sentia data cōtra regem Balthasar Ubi dicitur q Balthasar cum fecisset grande conuiuium optimatibꝫ vxoribus et concubinis suis. et biberent in vasis aureis et argenteis q asportata erāt de tēplo hierosolimorum. laudarentqꝫ deos suos. aureos et argēteos. ferreos. ereos. ligneosqꝫ et lapideos. apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aule regie Et rex aspiciebat articulos manus scribentis. et tunc facies eius cōmutata est. et perturbabant eum cogitationes eius Et compages renum eius soluebātur Et genua eius ad inuicem collidebant. Et cum nullus sapientum curie legere potuisset scriptura demum a daniele lecta est. Vane. terhel. pbares. Eademqꝫ die ipse balthasar et regnum amisit et vitam interfectus a persis et medis.

Moraliter exponendo ꝑm nicolaum de lira Balthasar qui interpretat capillus capitis. significat superfluitatē quia capillus nascitur ex supfluitate Hec superfluitas reperitur in peccatoribus et in luxuria manifesta. quod signatur per concubinas eius et in gula quod designatur ex quinio Et in ebrietate leticia per vinum figurata Et adulatorum applaudentia in optimatibus insinuata Et in superbia et in vasis aureis demōstrata Et in auaricia q fm aplm ē idolor seruit⁹ Et ī dijs qs laudabat designata Que quidez auaricia vel ē cū violētia Et bi sūt dij ferrei. qz sic ferr domat oīa. sic isti sine mia cūcta auferūt In ereis dijs significatur auaricia q est cum fraudulentia. que videtur esse verum et nō est. quod fraude fit In dijs argēteis apparentia. significat auaria quia queritur ex doctrina. quia argētum sonorum est In dijs aureis innuitur auaricia presidentiū ꝓpter claritatem et nobilitatē ipsius auri. In dijs lapideis auaricia vsurariorum qui vt lapides in sensibiles et inconuertibiles fiunt In dijs ligneis auaricia aliorum illicite lucrantium. Contra hꝰ igitur diuino iudicio comparēs videt scripturā sententie ostra se dari ꝑ manū scribentē Vbi sciēdū qđ scribens est pr. manꝰ est filiꝰ digitꝰ ē spūsctꝰ Dicit em digitꝰ est a manu et brachio. et manꝰ tm a brachio. procedit. ita spūsctꝰ a pre et filio et filius tm a pre derivat In pariete notatur plenitudo assumpti hominis a dei filio Aula est vterus virginalis Candelabrum contra quod scripsit ē certitudo naturalis dictaminis. qz deficit naturalis cognitio in omnibus bis pscrutandis misterijs Et ideo dī. aspiciebat articulos manus scribentis Scriptura autem est artitudo seu sententia extremi examinis Scriptura igitur hec id ē sententia auctoritatiue procedit a pre et filio. et spiritusancto Manifestatiue vro a iesu xpo de virgine nato quia vt dicitur ioh. quinto Pat omne iudicium dedit filio Scriptura que continet Mane. terhel pbares. significat quia ī isto iudicio dꝰ notabit oēs actiones hoīs Mane enim interpretatur numeratio. Ponderabit omnes circūstantias Terhel enim dicitur ponderatio Separabit omnes occasiones Phares enim dicitur diuisio Et tūc sequitur in talutem sententiato terror affectionis quod notatur in faciei mutatione Error cognitionis quod significatur in cogitationū pturbatione Moror afflictionis qđ innuitur in renum dissolutione Terror desperationis qđ ostenditur in genuum collisione Cū igitur tam subtile sit illud examen. tā terribilis illa sententia Si iustꝰ vix saluabitur vt ait petrus in canonica sua. ipiꝰ et pctor vbi appebūt. ad qđ est fac notabile exēplū vñ scripsit origine ordo carthusiēsiū Cū em circa annū dñi millesimū. parisiꝰ quidā doctor solēnis eēt defunctus. sciencia et honestate vite famosus delatū est corpus eius ad eccām magno comitatu vniuersitatis et ppli Et dū ferretro vbi iacebat in medio chori posito. celebrarentur exequie cūctis videntibꝰ surrexit cadauer et dixit Ante tribunal xpi rapt⁹ sū Quo dicto se deposuit vt prius Et cūctis stupentibꝰ decretū est die seqnti iter ꝓsequi officiū inchoatū quo facto cū cantaret lectio illa Rīde mihi ne. surrexit scdo cadauer. et dixit accusatus sum Et subito iacuit vt prius. Crescēte admiratōe in cūctis placuit in seqntē diē tertiū sepultura differri Et cū iam exisset fama hec inuniuersā trā illā. scis ē concursus nimius hominum. clericis officium funeris celebrantibus. surrexit tertio corpus illud dicens Iusto iudicio dei damnatus sum. sicqꝫ priuatus est sepultura. ex quo diuina sententia erat reprobatus Et ꝓpter hoc alii qui ex doctoribus seu scolaribus. ꝓsiderātes pericula mundi et futurum districtum examen. relinquentes seculum. ordinem carthusiensiū fundauerunt. et sancte vixerunt Sed cuilibet electo apperebit aspect⁹ ipsius iudicis sicut nix. suauis videlicet et delectabilis. et sententiam ꝓferens dicet Euge serue bone et fidelis. qz in pauca fuisti fidelis. intra in gaudium domini tui Matth. xxv Quod intrat in aliquo loco vndiqꝫ circūdatur a loco Intrans ergo in gaudium dñi quod ē ꝓfectum vndiqꝫ ab ipso gaudio circumdat Nam aspiciens supra et videns veritatem summe gaude

Capitulum.Tertium

bit. Juxta illud Esaie.lx. Tunc videbis ⁊ affluens ⁊ mirabitur ⁊ dilatabitur cor tuū. scilicet letitia ineffabili. Si ad infra respiciūt. i. ad dānatos ⁊ inde gaudent. ꝓpter qđ dicit ps. Letabitur iustus cū viderit vindictas id ē punitiones peccatorū. Nō ꝙ letur de malo alterius. ſ de diuina iustitia. Si respiciunt ad intra. gaudēt de pura conscientia ⁊ sua gloria. Juxta illud. Exultabūt sancti in gl'ia letabunt in cubilibꝫ suis id ē in ꝓscientijs suis. Si respiciunt extra summe gaudēt de societate innumera tā preclara. Unde vicunt adinuicem qđ de in Apoca. Gaudeamus et exultemus. ⁊ dem⁹ gl'iam deo. Et vt dicit bern. Illud ē verū gaudiū qđ nō de creatura. ſ de creatore cōcipitur. quod cum acceperis nemo tollet a te scilicet gaudium eternum. Cuius cōpatione omne pulcrū fedū. omne dulce amatū oē qđ delectare pt molestū. ⁊ nō solū aīa q̄ in celū introducit gaudiū ineffabile suscipit. ſ ⁊ tota celestis curia. vñ ⁊ de sanctis canit eccl'ia. ꝙ eor trāsitu gaudēt angeli ⁊ collaudāt filium dei. In cuius enā figurā qñ archa dei introducta est in hierl'm' cum magno tripudio oīm. in loco suo collocata est. ij. regum. vi. Sicꝫ recipit mercedem eternam. De sentēna pene infernalis que dat ꝓtra reprobos vide septem penis inferni. ¶ Capitulū. III.

Alta sententia a iudice supno quilibet vadit ad locum suum vel ad infernum. vel ad paradisum vel purgatoriū m. Et primus dicere pōt Vadam ⁊ nō reuertar ad terrā tenebrosaz. ⁊ op tam mortis caligine. terrā miserie ⁊ tenebrarum vbi vmbra mortis ⁊ nullus ordo. ſ sempiternus horror inhabitat Job. x. ca. vbi tria notantur.

¶ Primum est adductinum infernalis cruciatus. Quia vadam.

¶ Secundum est continuatiuum ꝑpetualis afflictionis. Quia non reuertar.

¶ Tertiū est multiplicatiuū penalitatis variationis. Quia ad terram tenebrosam.

Quātuz ad primuz. §. I

quod scilicet inducit ad damnatiōem est scienduꝫ. ꝙ amor terrenorum nimius est prima causa peccatorū ⁊ dānationis. Et hoc est ire ad terrā Vadit enim anima pede amoris. vnde August. Pes meus est amor meus. Sicut dr. Iust⁹ vadit ad celum p̄ desiderium. ita peccator ad terrā per inordinatum affectum. ⁊ cum eo intrat septez vias difficiles. q̄ ducūt ad infernū. vñ dicit ipi dānati in inferno. vt hēur Sap. v. Lassati sum⁹ in via iniq̄tatis. Ambulauimus vias difficiles. Et qz ꝑ moralia melius intelligūtur spiritualia. Nota ꝙ septē sunt vie difficiles. Prima est via montuosa. via spinosa. via lutosa. via tenebrosa. via tumultuosa. via sumptuosa. via tedioſa. Dico primo. ꝙ via montuosa est. difficilis ad ambulādū. mōtuosa. i. mōtium sicut patet ad sensuz. Vñ homines cōiter fatigantur et sudant in ascensu ⁊ ꝓterea declinant tales vias quādo possunt. Ista moraliter est via superbi qua querit quisq; se dominari alijs. magn⁹ reputari. exaltari. alios de primere. se extollere. Sed certe laboriosa est via. Multum ei perturbant tales anxiātur famulant alijs. vt habeāt honorez intē tum. vñ dicit gregor. in mora. ꝙ omne qđ ꝺ eminet meritorib⁹ plus afficit. q̄ꝫ honoribꝫ gaudet. Sed superbo nō sentit istum laborē. qz paucū dēt ad deū amorem. ⁊ multum ad mūdum. vñ arcidit de eo sicut ꝺ lepore. q facilli me ascēdit ad mōtem currendo. cū tñ cōiter ascensus sit difficilis ⁊ hoc qz habet crura anteriora breuiora posterioribꝫ cruribꝫ. sicut quāuis facilius sit descendere ꝑ humiliationem q̄ꝫ ascendere per elationem ⁊ ambitionē. tñ qz superbus crura anteriora id ē affectionē ad deū modicā habet. ⁊ crura posteriora id est affectionem magnam habet ad mundū ideo nō sentit laborem sed faciliter currit. Juxta illud Job. xv. Cucurrit aduersus deum erecto collo nonissima autem huius vie ꝺducūt ad infernū ⁊ iō caue. Secūda via est difficilis q̄ est spinosa id est plena spinis. nam trāsiens per eam in pannis apprehenditur ab i pis. dilacerat. pungitur. cruentatur. ⁊ sic habet laborem. Ista via spinosa opus est auaritie in qua querūtur diuitie assimulate a christo spinis lu. viij. Que mentem dilacerant. distrahendo a dei timore. pūgunt continuis solicitudinibus timoribus. ⁊ angustijs. cruentāt inducendo ad diuersa peccata. vt mendacioꝫ. ꝓditionū fallaciarū periurioꝝ vsurarū fraudulētiarū ⁊ hmōi. Sepiā ait dñs auaris Osee. ij. vias tuas spinis. Termin⁹ huius vie est infernus. vnđ apostolus dicit. i. ad Thi. vi. ꝙ qui volunt diuites fieri incidūt in desideria multa que mergunt hominē in infernū ergo caue. Tertia via est difficilis. quando est lutosa. tum q̄ꝫ homo lubricatur. tum qz pes infigitur in fceno. ⁊ cum difficultate distrahit eum tū qz deturpatur. ⁊ talem viam sez multum luxuriosam solent facere bestie. Hec aūt est via luxuriosoꝝ similes bestijs. de quibꝫ ait ps. Cōputrierāt iumenta in stercore suo. Difficulter autem trahunt pedem affectionis a luto voluptatum. quibus infiguntur. De his ait ps. Inquinate sunt vie illi⁹ in omni tempore. Quarta via ē difficilis. cum est tenebrosa. Oportet enim ꝙ q̄s vadat palpando ne cadat in aliquod precipitiū quod non videt. timet etiā hinc inde capi a latronibꝫ. ⁊ sic difficultatur. Hec est via inuidorum q̄ tenebrosi sunt. qđ ꝑz ex ethimologia nois. Inuidus ei dr quasi nō videns. qz bona alioꝝ videre

p

non possunt nisi cū magna sui afflictione. Tales semp stant in timore ne alij habeāt bona. De quibus potest intelligi illud puer. Ambulāt vias tenebrosas qui letantur cuz male fecerint. scz alijs hominib et exultant in rebb pessimis. i casibus aduersitatum alioz. Quinta via est difficilis. cum est tumultuosa. i. cum multi ambulant p eam. ita q se compriműt. In talibb enī vijs homines impinguntur aliqñ cōstringūtur. Cū q semel beatus Petrus dixit christo p talē viam ambulāri. Preceptor turbe te compriműt et affligunt. Hec autem est via iracundoz, qui propter iracundiam suam multis q diuersis affligunturq cōculcantur q tumel tijs clamoribus rixis minis odijs q hmōi. Et bis dicit ps. Contritio et infelicitas in vijs eorum. Conteruntur enim temp aliter. q felicitate priuantur quo ad animam. propter iram suam. Unde subdit. ps. Et viam pacis non cognouerūt. et p q? Sexta via est difficilis cū est sumptuosa. i. cuz luxuria illius vie sunt in caro foro. Quali enim homies libenter vadunt p tales vias, vbi sciunt multum expendi. Et hec est via gulosoz. qui vt satisfaciant gule sue non curant de tali difficultate. et expendentes multam pecuniā in detrimentū anime q corpis. Ideo enim ait Seneca. Cito morimur q de mortibus pascimur. id est de animalibus mortuis qō maxime faciunt gulosi de quibus ps. Hec via illoz in scandalū et postea in oz suo complacebūt. Quāuis enī recipiant scādalū sepe anime et corpis doloribb. tū postea trāsacto dolore volūt complacere oni suo. Septima via est difficilis. quādo est rediosa. Et hoc est cū est multū saxosa. vel tota plana q vniformis. q nescitur terminus. Hec via est accidie. q insurgit ex duricia penitētie. ac etiaz cū aliquis vult semp occupari in vno aliquo. puta vel semper legendo. vel semp meditando q orando. vel semp manibus laborando. Dicitur enim communiter q via quando est toraliter plana. magz fatigat ambulātem. q cum est aliquādo plana aliquando aliqualiter montuosa per colliculos et ratio est. q in via plana q vniformi. oēs ptes corpis simul fatigātur. Sed in via aliqliter mōtuosa in ascendendo duin fatigantur genua q tibie quasi refrigerantur crura. In descendēdo aūt crura fatigātur q genua. et tibie q̄si pausant.

Sic in ope humano melius fertur labor, quando aliquis vno tpe legit, altero orat, alio in exterioribb vacat. q̄z si semp vellet legere orare vel operari. q ex tali cōtinuatiōe vniformi alicui? rei attediatur cōiter homo. Exemplū de Anthonio qñ vidit angelum aliquando laborantem, aliquando orantez. De via horum potest intelligi illud Est via que videtur homini recta. q nouissima eius ducunt ad mortem scz accidie. Videtur eī aliquando alicui bonuz esse semp se occupari exterioribb pro temporali salute vel spūali proximi. Alteri multū legere q p hoc intrāt frequēter in mortez accidie. videlicz negligendo ea que sunt eis magis necessaria. Cū etiā nō attēdit quis ad premiū qui est terminus nostre vie cito fatigat bonis opbus. Cum igitur quelibet harum viaz ducat ad p̄fectionem. Exi de eis. si vis morte euadere. Juxta illud Esaie. lv. Derelinquat impius viam suam. Dicit enim Aug. q q̄cunqz cuz alio mortali trāsit. eterna flāma illuz trucidabit inferni nō purgatoriū. di. xxv. §. vltimo.

Quātuz ad secun. §. II.

dum principale dico q pena infernalis tamen est ppetua nō hūs finem. Quod notat Job in auctoritate prefata dicens. Nō reuertar. In inferno nulla ē redēptio. ait idez eodē ca. videtur forte alicui illud incōuen. ēs esse q iniustuz. vt cū culpa fuerit tpalis q ad tēpus, pena p ea detur eternalis. Sed sex rōnibb demōstrat iustissime aiam in culpa mortali recedētez eternaliter cruciari. Prima est qualitas offense. Hā q in hūana cōuersatiōe q̄zto maioris dignitatis est offensus tāto offendēs maiorē penam meret. Dādo enī alapā regi mortē meretur. Dando puero p iniuria nō bētur. Cū enī p peccatū homo q̄tuz in se est. peusserit q offenderit deum qui est vigor infinite meretur peccator pena infinitaz. Pena aūt infinita nō pōt esse f̄m intensionem q̄z sic cōsūmeret natura. oportet ergo vt sit infinita f̄m extensionē. i. f̄m durationem. q sic pena nō tenet culpe. Secūda rō est. q̄z manēte causa oz remanere effect?. causa aūt illius pene est culpa. Cū aūt culpa mortalis post mortē ab anima tolli nō possit. q̄z vt dicit Damascē. Nō est hominis mors est angelo casus. Igitur semp oz manere pena. Quod aūt dicit Aug. xiij. q. ij. tempus. q q̄bz p̄sunt suffragia scz. p defunctis facta. vel hoc p̄sunt vt plena remissio fiat. aut vt tolerabilior sit ipa dānatio. nō vult Aug. p̄pter hoc. q pena damnatoz minuat p suffragia. vt q̄daz dixerunt. q habet in glo. q̄z si sic esset. posset aliqs p suffragia multiplicata liberari ab inferno qō hereticum est dicere f̄m Tho. in. iiij. Sed loq̄tur Aug. de his q̄ sunt in purgatorio q̄bz p̄sunt suffragia vel ad liberatiōem. vel ad penarū alleuiatiōem. ad quā damnari. i. condēnari sunt. Dicitur enim q̄s damnari cū deputatur ad penā. Tertia rō est. q̄z peccatoz q̄tum in se fuit. peccauit, volūtate ppetua. Nam semp voluisset viuere. vt semp potuisset peccare. Nō autē peccatoz peccatū dimiserit q̄tū ad actū. hoc fuit ex p̄te rei qui p mortē subtraxit sibi facultatem. q iō iustū est vt puniat pena eterna siue ppetua. Juxta illud Ite maledicti in ignē eternū Matth. xxv. Hāc

Capitulum.Tertium

rationez assignat Grego.in.iiij.dialogo.dicēs Voluissent iniq̄ sine fine viuere. vt potuissent sine fine peccare. Quod oñdūt, q2 dum viuunt peccare non desinunt. Ad magnam ergo iusticiam ptinet iudicāris. vt nunq̄ careant supplicio qui dum viuerent nunq̄ voluerunt carere peccato. Quarta rō est quia ratio cōcupiscibilis ⁊ irascibilis errauerunt. pponentes finitum minimum bonum. summo bono infinito. Nam diuitie. honores voluptates. ⁊ huiusmodi valde parum sunt bonum ⁊ mixtum cum amaritudie deus aūt summū bonū est. ⁊ nō hz amaritudinē conuersatio ip̄ius dicit sapiens. Miser autē peccator vt consequatur illud fragile bonum temporale. contemnit ⁊ dimittit summum bonū. trāsgrediēdo eius p̄cepta. ⁊ ideo quia in infinitum errauit. in infinitum debet puniri. Unde dicit Crisp. q̄ christus in fine rep̄obis dicit. ostendēs quā iuste cōdemnet eos ad penas eternas. Ego p̄pter vos homo factus sum. p̄pter vos delusus. cesus ⁊ crucifixus. Ego super gloriam meaz vos habui ⁊ vos omnem rem vilissimam terre amplius dilexistis quā iusticiā meam ⁊ fidem. Quinta ratio est. q2 peccator peccauit in eternum suo. ⁊ ideo debet puniri in eterno dei. Eternū hominis est vita p̄sens. Hic enim est status merendi ⁊ demerendi. Eternū dei est alia vita que semp̄ durat. Non enim est incōueniēs. vt culpa tp̄alis puniatur pena p̄petua. cum videam⁹ istō seruari in humana cōuersatione. vt dicit Augu. in li. de ciui. dei. xxi. Nam adulteriū homicidiū ⁊ huiusmōi q̄ cōmittit. p̄m leges humanas punitur morte. ⁊ illud quidem maleficiū tp̄ale est. ⁊ cito trāsit actus eius. pena aūt p̄petua. q2 scilicet sepat a vita ista. ⁊ cōuersatione hoīm mortis. que ei infertur. ad quā nunq̄ reuertit. Sexta rō est. q2 ip̄e peccator dānatus stat in infernō. cū voluntate obstinata in malo semp̄. ⁊ odit deū punitorē eius. vnd̄ ⁊ p̄pter odiū q̄ habent ad ip̄m dicit Job. in Apoca. q̄ damnati cum manducauerit linguas p̄ dolore blasphemauerūt deum qui habet potestatem super has plagas. Rō aūt dictat ⁊ iusticia exigit. vt etiam dicit gregorius. q̄ sicut penitentibo ⁊ veniā postulātibo iudex debet miam facere. ita obstinatis ⁊ cōtumacibo nullā dz veniā p̄stare ⁊ iō semp̄ puniunt iuste cū sp̄ sint auersi a deo ⁊ ei rebelles.

Quantū ad tertiū. §. III

p̄incipale. dico q̄ notatur multiplex ⁊ varia pena in inferno. in eo q̄d dicitur. Ad terram tenebrosam ⁊c. Ubi signantur septem pene infernales. Prima est locatio vilitatis. q2 ad terram. Secūda p̄uatio ueritatis. q2 tenebrosa. Tertia cruciatio igneitatis. q2 optram mortis caligine. Quarta ablatio refrigerabilitatis. q2 ad terram miserie. Quinta execratō vitatis. q2 tenebraz. Sexta associatio malignitatis. q2 vmbra mortis. Septima implicatio inordinabilitatis. q2 nullus ordo. Quātum ad primū, dico. q̄ aia cruciatur in inferno ex vilitate loci vbi se reput. patet enim ad sensum q2 quando nobilis p̄sona est abiudicata ⁊ clausa ab aliq̄ loco vili. puta si rex ponatur in carcere. etiā si nulla alia pena sensibili cruciaretur. ex hac solū incarceratiōe multū doleret Cū igitur aia sit nobilissima regina ⁊ sciat se ee creatā ad habendū dominiū totius mūdi. ⁊ sibi competat locus celi empirreus. q̄ est sup̄ oēs celos ⁊ videat se detrusam in cētrum terre qui locus est infernus infimus oīm. vbi etiā p̄m Basiliū in fine mūdi, ponet⁹ fex oīm elementor⁹. Nam vt ip̄e dicit. tunc p̄p̄rietates elemētor⁹ relinq̄uet ab eis separabunt⁹ virtute diuina. ⁊ in infernū mittētur ad cruciatū malorum. Ex tali igitur carcere hēt magnā penam. vltra alias etiā. ⁊ merito. Quia enim terram. dilexit plusq̄ celū. iō ad terrā condemnata est. Quantū ad secundum q2 tenebrosam. i. lumine glorie priuatā. p̄m expōitionē thome sup̄ Job. dico q̄ priuat⁹ aia dānata visione veritatis. Iuxta illd̄ esaie vlt. Tollat⁹ impius ne videat gl̄iam dei. Hec aūt est maxima pena. ℔ parū ⁊ quasi nihil cōprehendimus eā. q2 nescimus intelligere q̄tū bonū deus est ad⁹ ip̄m possidendo. Tanto enim quis plus dolet de aliquo amisso. q̄tū illd̄ reputabit magis vile ⁊ damnabile. Et quia in vita p̄senti intellectus nostr⁹ corpe aggrauatus. se hēt ad deū. vt oculus vespertilionis se habet ad lumē solis. iō parū diligim⁹ ip̄m deum. ⁊ parū curam⁹ ip̄m amittere. Sed anima timēs que aliquātulū gustauit dulcedinem diuine p̄sone p̄ gratiam. ex anxietate ⁊ pena quā sentit. q̄n subtrahēdo sibi p̄ relinq̄tur pōt aliquātulū licet valde parū. intelligere de tali pena priuationis diuine visionis. Sed cū aia sep̄atur a corpe sibi subito infundunt⁹ species oīm terū naturaliū. Ex hac maiorē cognitiōem habet de deo ⁊ creaturis. q̄ nullus p̄bs mūdi. ⁊ sic cognoscens q̄ deus est summū bonū ⁊ summe vtilis anime. videns se eo priuatam sua malicia. cū capax fuerit eū acquirēdi. summe dolet. vñ Crisp. dicit q̄ potius vellet pati mille ignes infernales q̄ p̄uari dei visione. Hec ei visio dei tāte pulcritudinis est tanto amore dignissima. dicit Augustin. de ciui. dei. vt sine hac q̄buslibet ⁊ quantislibet bonis preditū plotinus extimet infelicissimū. Si enim tantus erit spēdor gl̄ie qui cōtinebit a christi hūanitate ad iudiciū venientis. q̄ sol obscurabitur q̄ tunc erit septies lucidior q̄ modo sit. q2 scilicet nō apparebit claritas eius respectu claritatis p̄pi quāta erit claritas gl̄ie eius diuinitatis. a qua excludūtur semp̄ dānati. Quātū ad tertium dico q̄ cruciabūtur in ignem. ⁊ aīe q̄dē sole vsq̄

ad diem iudicij. postea aũt anime simul ⁊ corpa vt sicut cũ vtroq; peccauit. cũ vtroq; puniat. vñ dr eis Jarth. xxv. Ite maledicti in ignẽ eternũ ⁊ Judith. xvi. Dabis ignẽ in carne ipor. Et ꝺ ignis ita acerrime cruciat vt mors dicatur. ⁊ ita obscurus est. vt caligo nũcupet. ⁊ iõ dicit Job. Illã terrã infernalẽ optam esse caligine mortis i. igne trucidante. Sicut n. mortis pena excedit oẽm penam aliã que ꝺ sentitur. sic ⁊ ignis inferni vt dicit Aug. excellit oẽm penã quã nunq; alicuis exptus est in vita ista. nũq; in carne tãta inuenta est pena. licz mirabilia martires passi sint tormẽta. de pe. di. vñ. §. volt. vñ. ⁊ esaie. xxx. Preparata est ab heri thophet ꝺ a rege preparata. profunda et dilatata. Nutrimẽtum eius ignis et ligna multa. Flatus dñi sicut torrẽs sulphuris succẽdens eã. Thophet interptatur gehenna siue aula plena stultor. Gehenna aũt est infernus plen⁹ stultis peccatoribꝰ. Nec dr preparata ab heri. i. ab eterno. a rege scilicet dño deo. Ligna que nutriunt ignem inferni sunt peccata reprobor̃. que sicut semp permanẽt. ita et ignis ille semper cruciat. Flatus dñi succendens est influxus virtutis ei⁹ affligẽs animas ⁊ postea corpa sine eor̃ cõsumptione. Est autem ignis ille fetulent⁹ ⁊ turbidus sicut flãma mixta fumo. vt nõ videant nisi quod est ad augmentũ pene eor̃. Quartũ est ablatio refrigerabilitatis. et iõ dr terra miserie. Miseria opponitur felicitati. et sicut felicitas pfecta patrie superne excludit oẽm defectum. ita miseria infernalis excludit omne refrigeriũ ⁊ ꝓsolamẽtum. In hac vita sustinemus vtiq; multas miserias. pter qꝺ dicitur Job. xiij. de homine. Repletur multis miserijs. Sz inter eas plura habz refrigeria. et scit ipas miserias tandẽ debere desinere. Sed in inferno vbi est summa miseria nullum refrigeriũ est. adeo q; diues epulo tamdiu desiderauerat guttã aque. vt refrigeraret linguã suã ꝺm q; hẽtur Luc. xvi. adhuc obtinere nõ valuit. Pro gratia singulari damnan reciperẽt p; manere in illis penis saltez tot annis quot sunt gutte aque maris. ⁊ grana arene eius. ⁊ postmodum liberi essent. ⁊ ex hoc refrigeriũ aliqꝺ susciperent. Quãuis enim illa innũerabilia sint nobis. finita tamen sunt. ⁊ a deo denumerata. ⁊ sic aliquando finem haberent. Sed cum sciũt nunq; finem habere penam eorum. iõ refrigerio carent. Solet et societas afflictor̃ aliquod prestare refrigeriũ. Juxta illud. Solacium est miserꝫ socios habere penarum. Sed ex eorum societate nullam. pcipiũt cõsolatiõem. etiã amicorũ et parentũ quos hic multũ dilexerũt. sed potius pene augmẽtũ. Ihñ. Aug. de dãnatis inqt. Nõ pter ea minus ardebunt. q; cũ multis ardebunt. q. q. i. Julti. Quinta est afflictio obscuritatis Et iõ dr terrã tenebrarũ. Sunt enim ibi tenebre interiores et exteriores. Exteriores quidez. quia neq; a radio solis illũiãtur. neq; ab igne illustrãtur vbi sunt. vnde dr Jarth. xxij. Mittite eum in tenebras exteriores. Interiores tenebras sustinent. q; lumine gratie priuantur. Et quãuis sinderes in eis remaneat. que est lumẽ rationis remunerans. cõtra malũ. hoc est eis ad penam. ⁊ hic est vermis ille de quo dr esaie. vlti. Vermis eorum non morietur. Adeo aũt obscuran. sunt. vt reputent deum iniustũ. ⁊ sic odiãt eum inquantum punientẽ. sm illud ps. Superbia eor̃ qui te oderunt ascendit semp. Et licet scientia quam quis habet in vita psenti multum delectet. Illi tamen damnati. si retineant sciẽciam hic acquisitam. ⁊ maiorẽ adhuc recipiant. hoc tñ nõ est eis ad subleuamentũ pene. sed augmẽtũ. q; cognoscunt sua culpa se priuari pfectione sciẽrie. que solum habetur in supna patria quam valde optant. Sexta est associatio maglignitatis. i. demoniorum. vnde dr locus iste vmbra mortis. Dicitur autẽ diabolus mors. q; quantũ est ex se nemini pcit sicut et mors. Et vmbra mortis. i. similitudo. q; sicut mors. puat vita naturali. ita ꝓ peccatum diabolus aiam vita spũali. vnꝺ esaie. ix. dr. habitãtibus in regione vmbre mortis. i. in peccato. quod est regio diaboli. lux orta est eis. Et Apoc. vi. dr. q; sedes sup equum pallidum nomen illi mors. ⁊ infernus sequebatur eum. Cõgrue aũt talẽ hẽbũt societatẽ. vt quos habuerũt incentores in culpa. habeãt tortores in pena. vt dicit gregorius in lib. moral. qui multipliciter vexabũt eos. vnde Hiere. v. Seruieris diis alienis sz in inferno. diis. i. demonijs. alienis. i. extraneis ab oi misericordia qui non dabũt nobis requem cessando sz a penis. Tantus est horribilis aspectus demonis. vt quidam religiosus videns eum in corpore assumpto ita exterritus est. vt exclamando fortissime p̃ pauore semiuiu⁹ remãsit. In se aũt reuersus cũ inquireretur de causa clamoris ⁊ defectionis. tñdit. Ex eo q; diabolũ viderat. Et cum interrogaretur de forma eius inquit. nescirẽ nec possem vobis discribere. ſ vnũ vobis dico. q; si mihi daretur optio intrandi in fornacem sume me succensam. vel in ictu oculi demonem aspicere. preeligerem ipsaz fornacẽ ingredi. vt habetur in vita fratrum. Si ergo tantum terrorẽ incutit aspectus vnius demonis. quid faciet ⁊ aspectus ⁊ continua conuersatio cũ innũerabilibꝰ Septimũ est implicatio inordinabilitatis. cum dicit vbi nullus ordo inhabitat. Sicut ordo rerum inducit pulcritudinẽ ⁊ cõplacentiam. ita ablatõ ordinis. cõfusionẽ ⁊ displicẽtiam. Et ex pte quidem dei punientis est ibi summus ordo. sicut et in cũctis aliis opibꝰ ei⁹. q; ei a deo sũt ordinata. sũt ait apostolus ad roma. xiij. Et ordinem quidem seruat superbos cũ superbis. auaros cũ auaris. luxu

Capitulum.Quartum

riosos cū luxuriosis puniendo. Et hoc innuitur matth.xiij. Vbi parabolice dr a pfamilias seruis suis. i. a deo angelis suis. Colligite zizania in fasciculos ad cōburēdū. Erit enīz vnus fasciculus oīm supbor. Alius yppocritarū. Alius invidor. ⁊ sic de aliis. Seruabit quoq; ordinem in exhibitiōe penar. q; q̄ ei plura pcā dimisit vel grauiora grauior pēa dabit. iuxta illd apoc. xviij. tū se exaltauit ⁊ in delitijs fuit. scz pcōr. tm date ei tormētū ⁊ luctū. Seruabit ⁊ ordinē illū quē posuit sapiēs Salomō. q; que q̄s peccat. p b ⁊ tor quet. Peccat ei miser hō p creaturas male eis vtēdo. ⁊ p creaturas affligit nō solū ignis. sed etiam aliarū rerū. vñ ps. Ignis sulphur. spūs procellarū ps calicis eor. ⁊ Salomon. Pugnabit p eo scz deo orbis terrarū cōtra insensatos. Trāsibūt enim sicut ait Job. ab aquis niuiū ad calorē nimiū. Ecce ordo q̄ hic cōsueuit cōseruari ablatus est. Nā cū quis sustinet calorē magnū non habet frigus ⁊ econuerso. Et trāseūdo de vno ad aliud sentit refrigeriū saltē in principio. Sz in in inferno experiunt ⁊ calorem ⁊ algorē ⁊ nullā habent consolatiōem. Item cum quis patit aliq̄ malum. nō timet illud. sed anteq̄ patiatur. sed in inferno ⁊ patiendo timet ⁊ timendo patit Bene igit ait ps. Mors pcōr. pessima. Prima enim q̄ que est corpalis est mala. scilicet nature. Secūda que est criminalis est peior. Sed tertia que est infernalis est pessima. Et ideo doctrina christi est obtuanda. p quam mors pessima euitatur. Iuxta illd Job. viij. Si q̄s sermonē meum seruauerit mortē non videbit in eternum.

¶ De sententia que datur pro bis qui ascēdūt ad celum. Capitulum.IIII.

DAtur sentētia a sūmo iudice erga scōm gen⁹ hominū scz oīno purgator. q̄ liberi sūt ab omni defectu. Et ista est celi via. p quā incedēs aia cū a corpe separatur. immediate puenit ad summaz felicitatē ⁊ gloriā. De q̄ ps. Ibūt de virtute in virtutē. videbit deus deor. in syō. Et visio dī. vt ait Aug ē tota merces. Hanc docuit xp̄s tenere exēplo suo dicens. Relinquo mundum ⁊ vado ad patrē Job. xvi. Relinquit christus mundum non solum quo ad pñtiam corpalē. sed etiā quo ad conseruationē mūdialem. liter semp ab omni peccato. Vñ dicebat ipse. Ego nō sum de hoc mundo Job. viij. Iuit ad patrē p passionē vt p ascensionem pararet nobis locum. Aduocatus noster factus apud patrē. Vñ dixit discipulis. Vado vobis parare locū Job. xiiij. id ē ad ppatum vobis regnū ab eterno. vobis disponēdo p gratie infusiōem ⁊ vtam exercitationem. vnde apostolus ad Gal. ij. Tradidit semetipm p nobis xp̄s. vt eriperet nos de hoc seculo nequā. Et b faciēs scz relinquens seculū in q̄tū nequā. dicere pōt. Relinquo mundū ⁊c. Vbi tria nota.

¶ Primū est egressus a loco animum inficiente ibi. Relinquo mundum

¶ Secundum est progressus in bono ad celum dirigente ibi. Vado.

¶ Tertium est accessus in termino desideriuz implente ibi. Ad patrem

Quātuz ad primuz.§.I

sciēdū q̄ mūdus dr aliquos dr p antifrasim. eo q̄ mundicia caret. Sic piscina q̄ pisce caret. Vñ Aug. O mūde immūde qui te diligunt non te norunt. Qui aūt voluerit amicus eē huius mūdi. inimicus dei constituetur. Et iō relinquēd⁹ est mūdus. Ser. n. genera malor⁹ reperiuntur in ipō notata p litteras ipsius dictionis.

Prima est multiplicitas malignitatis
Secunda est vanitas mutabilitatis.
Tertia est nullitas tranquillitatis.
Quarta est defectuositas veritatis.
Quinta est varietas periculositatis.
Sexta est seruilitas corruptibilitatis.

¶ Quantū ad primū dr. i. Job. v. Totus mūdus in maligno posit⁹ est. i. in malo igne scilicet auaricie cōcupiscētie superbie ⁊ aliorum viciorum Et ideo in figuram huius legitur Josue. vi. q̄ hiericho tota igne succēsa est. Pcepitq; dñs. vt de rebus illis nullus de populo suo aliq̄d sumeret Et q̄r Achan contra mandatū fecit aliquid surripiēdo lapidat⁹ fuit hiericho iterpt̄at⁹ luna. q̄r sic ipa ē plēa aliq̄n media aliq̄n vacua ī appētia luminis. ita in mūdo aliqui sunt pleni temporalibus. aliqui vacui. aliqui mediocriter se habēt et pene omnes incendit ignis cupiditatis. que ē radix omniū viciorū vt dr. i. thimo. vi. Et q̄r bonorum auctori inhērere non valemus. nisi cupiditatē funditus euellam⁹. vt dicit grego. vi. rl vij. Iō dñs phibet accipere res hiericho. id ē vicia mūdi. Qui vero accipit mortē ppetuaz incurrit. sicut Achor corpalez. vñ. i Job. ij. dicitur Nolite diligere mūdum. nec ea que in mundo sunt. id est vicia que sunt in mundanis. q̄r qui mundū diligit. non est charitas patris in eo. Et ps. lij. Exite dē medio eius scz babilōis. que interpt̄atur cōfusiō significās mundum plenum confusione peccatorum. Et. inmūdum ne tetigeritis. id est mundo inmūdo affectum non adhęrentis. vt possitis dicere Relinquo ⁊c. ¶ Quātum ad secundum dico. q̄ in mundo est vanitas mutabilitatis seu mutabilitatis. propter q̄d ait apostol. i. ad cor. vij. q̄ vtūt̄ hūt tāq̄ ñ vtentes id est ita vtant̄ rebus mundi q̄ in eis finē nō constituant. nec vt rebus pmanentibus inhęreāt. Et subdit. Preterit. enim figura huius mundi non quidem quo ad substātiā. sed quo ad super

ficialē quā nature bēt formā. ⁊ quo ad apparētiā
Apparēt. n. diuitie delitie honores potētie ⁊ bō.
magna bona q̄ oīa cito deficiūt. vñ ⁊ in figuram
regiōem sodome q̄ videbaf. vt padisus delitiar
iussit dñs Loth iustū cū familia sua egredi. ne i
uoluēf igne ⁊ sulphure vicior ⁊ efne dānatiōis
cū eis. cōbusta illa regiōe. vt habef Heñ. xix. Di
cit mgr̄ bistoriarū. q ibi ex arboribo nascūtur q̄
dā fructus pulcerrimi aspectu. ⁊ ipis aptis non
reperif in eis nisi fauilla. fetor ⁊ cinis. Sic ⁊ ex
mūdo vbi apparet multa pulcritudo. demuz fi
nis eius ē fetor vicior. Ignis tormēto. ⁊ cinis
mortuor. Et q̄uis oīa q̄ sūt in mūdo mutabilia
sint. ꝑter qō ꝯm Isido. Mūd? dra motu qui
pmaxime mutabilitatis repif in bōie mūdi. Jō
dicit ps. Uniuersa vanitas oīs hō viuēs. i. tota
vanitas seu mutabilitas est in bōie. ita vt dicat
Job. xiij. Fugit velut vmbra. ⁊ nūq̄ in eōd sta
tu pmanet. Mutaf. n. de etate in etatē. de sano
in infirmū ⁊ ecōtra de frigore in calorē. ⁊ ecōuerso
de gaudio in merorē. de odio ⁊ abominatione in
amorē ⁊ ecōuerso. de sapiēte in insipiētē. de vna
fantasia cogitationū ad aliā imaginatiōem. de li
bero in seruū. de diuite in pauperimum. de dño in
captiuū. de gloria ignominiā ⁊ hmōi. Et sic vt
dr. i. Job. ij. mūdus trāsibit ⁊ cōcupiscētia eius
Cū aūt omnis mor? sit quid impfectū respectu
q̄ct̄ ⁊ naturalit appetaf pfectū non impfectū. q̄
relinq̄ndus ē mūdus. Tertia miseria mūdi est
nullitas trāquillitatis. vñ saluator noster inqt
In mūdo pressurā bēbitis in me aūt pacē Job.
xvi. Nec mirū. qr cū mūdus abūdet iniquitati
bus hāc pacē nō valet. qr nō est pax impiis dicit
dñs. Sed xps est qui hz ⁊ dat verā pacem ⁊ pfe
ctaz ⁊ in signū hui⁹ dicit. hiero. q̄ scrutādo an
nōs bistorias. semp repif mūdus pace caruisse.
⁊ bellis innūeris lacessitus. vsq̄ ad aduentum
xpi in carne. Tūc enim fuit plena pax p orbem
ad oñendū q̄ ipe xps tūc nat? est pax nra. actor
⁊ amator pacis ⁊ dator. vnd dixit discipulis Joh
xiiij. Pacē meā do vobis. pacē relinquo vobis.
Nō quomō mūdus dat ego do vobis. Pax mū
di. i. amator mūdi ē gaudere in tpalibo triūpha
re in honorib delitijs affluere. tribulatiōibo ca
rere. Cōcordare inuicē in peccatis cōmittendis
nō cōtristare prauos in vitijs corrigēdis. Hz hoc
mō xps nō dat pacē. sed pax eius est subiectō car
nis ad spūm. dilectio animi ad primū cōformatio
voluntatis sue ad deū. Et hanc vnq̄ mūdus
dare nō potest pacē. vt canit ecclesia. Quātū aūt
mundus careat trāq̄llitate ⁊ pace interiori ⁊ ex
teriori omnib patet cū vix repiatur dom? vna.
in q̄ ñ cōtingat frequēs discordia. Sic ⁊ pria do
m? ade babuit bellū int filios. ⁊ arcba noe. inter
fres. ⁊ scola xpi int discipulos. Cū igit trāquil
litas ⁊ pax multū appetatur ⁊ in mūdo parū ha
beatur. ergo relinquendus est. Quarta miseria
mūdi est defectuositas veritatis seu cognoscibili
tatis. vñ saluator noster Joh. xvij. inqt. Pater
sancte mundus te non cognouit. Sed nec ipz
xpm dei filiū intellexit. vt dr Joh. i. Mūdus eū
nō cognouit scz verbū incarnatū. Ipm quoq̄
spūm veritatis pcipere non valet. put saluator
dicat discipulis suis. Spiritū mūdus non pōt
accipere. qr non vidit eum nec scit eum. De di
uinis igitur parum vel nibil scit seu cognoscit
mundus. vbi est summa ⁊ pfectissima veritas.
De humanis ⁊ naturalib⁹ paucissimas cogno
scit veritates p scientiā. Nascitur siquidem ani
nostra ꝯm pbm sicut tabula rasa in qua nibil ē
pictū. Et si postea aliqua addiscat. tamē cū mul
ta difficultate. ⁊ tempis prolixitate. ⁊ frequenter
mixta falsitate. Unde ⁊ omnes philosophantes
qui spiritum veritatis non acceperunt. in multis
errauerunt. Propter quod dicit apostolus q̄ sa
pientia huius mundi stultitia est apud deum. Et
iterum. Stultum fecit deus sapientiam huius
mundi. i. ad Corin. iij. scilicet apparere dum per
effectum ostendit se posse agere quod illi dicebāt
impossibile. nescientes dei omnipotētiā. Unde
apte figuratus est mundus p egiptum. que in
terpretatur tenebre. que ita tenebris
flagellata est vt p triduum alter alterum videre
nō posset nec de loco moueri suo. Et ipa dr mat
ter superstitionis ⁊ idolatria de qua egipto iussit
dominus exire populum suum. Cum ergo tene
bras horreamus. ⁊ lucē veritatis naturaliter ap
petamus relinquēdus est mundus ⁊c. Quā
ta miseria est varietas periculositatis. Qui na
uigant mare inquit sapiēs enarrāt pricula ei⁹
quia scilicet frequenter ea experiuntur. Mare
autem amarū ꝯm doctores signat mundum. qr
ꝯm Boetium. Felicitas huius mundi multis a
maritudinib⁹ respersa est. Nauigant autez qui
conuersantur in mundo. ⁊ bi experiuntur perī
cula eius. Qualia expius ps ait. Pericula in
ferni inuenerunt me. Nam cum lapsus de alta
contemplatione ⁊ pfectione in adulteriuz ⁊ ho
micidium periculum incurrit intrandi infernū
Et sic discurrere vales per exempla sanctorum
⁊ lapsus eorum. vt Aide. saulis moysi ad aquas
contradictionis ezechie. salomonis. inde ꝑdito
ris. nicolai ex septem diaconibus. ⁊ in vita spā
truz. ⁊ claro videbis pericula varia. ⁊ noxia mū
di. que sine dei adiutorio virari non possunt. so
lus christus omnia euasit pericula. quia impec
cabilis erat. ⁊ ꝯm hoc pōt intelli illud dictuz iu
deis. Vos de hoc mūdo estis. Ego non sum de
hoc mundo scz periculis viciorum subiectus si
cut vos. vnde beatus Anthonius videns in o
ratiōe mundum laqueis plenum connectenti
bus seinuicem exclamauit. O quis istos euadz

Capitulum.Quartum

scilicet laqueos piculoꝝ. ꝛ responsuꝫ fuit. Sola humilitas. In cuius figuram discipuli nauigãtes cũ xp̃o orto piculo naufraugij. clamauerũt humiliter dicẽtes. Domine salua nos ꝓmus. Cum aũt naturale sit euitare pericula. ergo relinquẽd' ẽ. mõdus. relinq mũdũ ꝛc. Sexta miseria est seruitus corruptibilitatiꝫ. De qua aplus ad Rho. viij. Ipa creatura liberabitur scz egrediẽdo p mortem de mundo a ſeruitute corruptionis. i. corpis corruptibilis. Multipliciter enim subijcimur prim necessitatibꝫ et prim voluptatibꝫ corpis. ꝛ frequenter vincimur ab appetitibus eius id est sensualitatis. Dicitur autem. ij. Petri. ij. A quo quis victus est eius ꝛ ſuus est. Narratur in libro de septem donis. qꝫ cũ quidã nobilis fuisset ingressus religionem eius germanus hoc audito cũ eẽt miles ꝛ potens disposuit in mente illũ reducere de religione. Cũ sumens secum arma ꝛ socios. cum illa die non posset ad monasteriũ applicare. contigit eum in silua dormire. vbi habuit talem visionẽ. Videbat sibi q̃escere in ameno ꝓato. et q̃ sex iuuenes a dextris eius essent. et tres a sinistris. Et ceperunt dicere pugnemus adinuicem et cõcordãtibꝫ ad hoc dixerunt. Manifestemus ꝓius nomina nostra. q̃libet dicat suum. Dicit ergo primus eorum qui erat a dextris. Ego voco: pulcritudo. Dicit secũdus. ꝛ ego sanitas. Tertius dicit. Ego sum iuuentus. Quartus ait ego fortitudo. Quintus ego diuitie. Sextus ego ſpes vana vite. Eorum aũt qui erant a sinistris. dixit primus. Ego voco: infirmitas. Secundus ego voco: senectus Tertius ꝛ ego mors. Incepit ergo bellare infirmitas cõtra primos duos qui erãt a dextris. scilicet pulcritudinẽ et sanitatem. et ꝓstrauit eos. q̃ infirmitas aufert pulcritudinẽ et sanitatem. Senectus pugnat cõtra alios duos. scz fortitudinẽ et iuuentutẽ et eos deiecit et ꝓstrauit. Demum mors cõtra diuitias et ſpem vite et aufert eos de mundo. Dicunt tandẽ isti tres. Occidamus nũc istum iuuenem. Qui hoc audiens expergefactus valde timuit. Et cum venisset cuꝫ. socijs ad monasteriũ. et narrasset germano visionem. exposuit germanus ille visiõem. scilicet q̃ pratum amenum erat mundus in quo quiescebat. et sex iuuenes erant. sex que sunt in mundo que videntur magna esse. sed omnia deficiunt. ꝛ sic induxit eũ ad cõtemptũ eius. Sed ista est differẽtia inter bonos ꝛ malos. q̃ boni ꝛ si ad horam. ꝛ aliq̃n seruiãt sensualitati. nõ tñ vt ofſet eis. Mali aũt ſui efficiũtur ipius sensualitatis Christus aũt ꝛ si volũtarie fecit se subiectum necessitatibꝫ corpis. vt fami cũ esuriret in deserto. siti cum ad fontem Jacob sitiret. tamen nunq̃ vel ad momẽtum sensualitati seruiuit ꝓpter hoc. ꝛ sic põt intelligi illud dictuꝫ discipulis. Jam non sum in mundo. ꝛ hi in mũdo sunt. ñ rogo vt tollas eos ꝺ mũdo. ſ vt serues eos a malo. ne scz in eis dominẽt iniq̃tas. Relinquẽdus est ergo mũdus. sicut ꝛ fuit us abijcienda. vt cũ xp̃o dicat. Relinquo mundum. ꝛc.

In secundo princi. ꝯ. II

pali notatur ꝓgressus in bono ad celum. dirigẽdo. cũ dicitur vado. Quãuis xp̃s non tũc actualiter iuerit ad patrem p̃sentiã suã corpalẽ ad celum deferendo. sed in ascensione sua. ꝓpter qꝺ exponi potest. vado. i. vadã qꝺ de ꝓpinquo erat futurũ. tamen continue actualiter ibit ad patrẽ anima eius. videndo ꝛ fruendo eius diuinitate ac etiam quotidie p̃ electos suos que sunt mẽbra eius vadit ad patrẽ. Sunt autem scz vie qꝺ relinquendo mundum in morte immediate itur ad patrem celestẽ. scilicet martirium.

Prima est martirij tolerationis.
Secunda est baptismalis purificationis.
Tertia est intensualis compunctionis.
Quarta est virtualis ꝓfectionis.
Quinta est diutinalis tribulatiõis.
Sexta est indulgẽtiaꝝ plene cõcessionis

Quantũ ad primũ. cõis sentẽtia doctoꝝ est. q̃ qui martirium suscipit. p̃ fide xp̃i. vel ẽt. p̃ qua cunq̃ virtute ꝓfuãda vel exercẽda. decedẽs immediate ingreditur celũ. vñ cantatur de sanctis martiribꝫ. Sancti tui mirabile ꝓsecuti sunt iter seruientes ꝑceptis. ꝛ paulo post. In mari rubro apparuit via sine impedimẽto. via scz ad celum. In mari rubro scz. effusione sanguinis. sine impedimento. s. culpe vel pene debite. que tollitur p̃ martirium. vñ in Apoc. de martiribꝫ ꝺr. Lauerũt stolas suas. i. animas. ꝛ cãdidas eas fecerũt id ẽ purificatas in sanguine agni. i. in passione xp̃i. quẽ sunt imitati. Hinc ꝛ Cipzianus in ſmone. de dedicata passio ꝛ gloriosa cõfessio. absoluit p̃ martirium aiã a vinculo carnis. et in celo cũ triumpho eleuat ab angelis. ꝛ ꝓterea ꝺr extra de cele. mis. Cũ martire. q̃ iniuriã facit martiri qui erat p̃ martire qꝺ vz indubitãter creditur ad celũ euolasse. Et q̃ sũt in celis. cũ nullo bono careant. aliocꝝ nõ indiget suffragio. qꝺ ẽt ꝑ plura exempla oñsum est. aiãs martirũ subito volare ad patrẽ celestẽ. Sicut legit de Tiburtio ꝛ valeriano. q̃ aiãs vidit martim? in pũcto martirij ascẽdere celũ ꝛ beatã emerentia. collactanea btẽ agnetis. sine baptismo aque baptisata ꝓprio sanguine fuso. ad celũ euolauit ꝛ multis alijs. Secunda via immediata ad celũ est purificatõ baptismalis. In cuius figurã filij israel viam faciẽtes p̃ iordanis fluuiũ eo trãsacto immediate intrauerũt terrã ꝓmissionis. Iordanis in quo xp̃s baptisatus ẽ. ꝛ inde collata est virtus nostra in baptismo. signat baptismũ. Per hũc trãsit cum

Josue·qui baptismū recipit ꝛ iesuz fide. Et hic est effect⁹ eius vt sanctificatus intret in regnuz celoꝝ. signatū ꝑ terrā ꝓmissionis. si tūc moritur q̄tacunq̄ peccata originali addidisset, ꝛ ad hoc oñendū. baptisato xp̄o aperti sunt ei celi. ꝛ vox patris intonuit. hic est filius me⁹ dilectus. Nō intelligitur nō solū de xp̄o. ſ. et de quocūq̄ baptizato debite. uncꝫtū. ſ. filius ē ꝑ adoptiōem. Filio aūt debet ꝑtna hereditas. Hāc viā tenēt oēs pueri baptizati decedentes añ vsuz rōnis. q̄. ſ. subito euolāt. et iō ꝓ eis orare nō oportet. ꝛ siqō officiū ꝓ eis fiat in ecclesia. magis fit ad cōsolationē viuoꝝ q̄ꝫ ꝑ adiutorio ipoꝝ. Tertia via ē intētionalis cōpūctionis. De qua pōt intelligi illud p̄s. In mari via tua. i. in magna amaritudine cōpunctionis est via dei ad celū. Nam tū que cunq̄ cōpūctio seu contritio est via immediata ducēs ad celū. cū q̄s decedit. ſ oportet q̄ sit valde intensa. ita q̄ auferat oēm culpā ꝛ debitaz penā de qua dz in treū. Magna est velut mare contritio tua. Hanc q̄ habuit dismas latro. ſ. ille qui cū xp̄o crucifixus ē a dextr⁹ ei⁹. audire a xp̄o meruit. Hodie mecū eris in paradiso. Nō. n. martiriū fecit illū subito decedētem p̄adisum introire. q̄ martir nō fuit. cū ꝑ suis sceleribꝫ dānat⁹ fuerit. nō ꝑ fide. ſ ꝓpter maximā sui cōpūctionē. Hāc etiā creditur habuisse maria magdalena. q̄ cū lachrimis suis lauit pedes dñi Jesu. Similiter ꝛ d quadā meretrice legit. q̄ audita quadā predicatione tāta cōpunctione ꝛ lachrimarū effusione ad cōfessiōem accesserit. q̄ in ꝓcessu ipsius ꝑdoloze mortua ē. Et cū ꝑdicator dubitās de eius salute. recōmendaret ꝓplo. vox de celo audita est. q̄ nō indigeret illa eoꝝ oronibꝫ. ſ ponꝰ ipi suis. q̄z immediate ad celū euolauerat. Et de hmōi tam intēsa cōpūctiōe ad litterā intelligit illd dictū aug. q̄ vera penitētia ad puritatē baptismi conatur adducere penitētem. Quarta via ē virtualis ꝓfectiōis. De qua ꝓuerbioꝝ. iiij Justoꝝ semita quasi lux splēdes ꝓficit ꝛ crescit vsq̄ ad ꝓfectū die. i. ꝓfectā cōuersatiōem. Nec ꝓfectuo cōsistit in ꝓfectissima charitate que fm apostolū ad Col. iij. est vinculū ꝓfectiōis. Huius effectus ꝛ signa sunt martirū desiderium. ꝑ dei honore et ꝓximi salute. carnē spūi subiectā exprimere. sedatum esse satis a passionibus. ꝛ si aliquā do aliquātulū insultū eam sentiat. cogitationes turpium nō multū molestiari deū animo occupari ꝑ cōtēplationē. Cōcipere visionis eius affectum peccati odiū. mūdi fastidiū. vitā p̄sentem in patiētia habere. morte in desiderio in alijs exercitijs nisi q̄ztū charitas vigeat nō delectabiliter occuparet. ſ magis cōtemplatiōi et lectiōi vacare. Per hāc viā hortatus ē dñs Abrahā incedere. cū ei dixit. Ambula cora me ꝛ esto ꝑfect⁹ geñ. xvij. id ē totaliter dirige mentē tuā ad me. omnia ad me referendo. ꝛ mee volūtati te subijciendo. sic eris ꝓfectus. Hanc ꝓfectionē intrauerat apostolus. cū dicebat. Cupio dissolui. ꝛ eē cū xp̄o. ꝛ iterū. que retro sunt oblitus ad brauium supne vocationis festino. Quicunq̄ ꝓfecti sumus hoc idem sentiam⁹. Hāc ꝓsecuti sunt viā ꝓfectionis. b. Bern. Bñdict⁹. Dñicus. Frāciscus. thomas ꝛ alij. Et iō subito eis aperti sunt ianue celi immediate in eoꝝ trāsitu. vt patet ex eoꝝ legēdis de eoꝝ trāsitu ꝑ varias visiones. Et ad hāc viaz ꝓfectionis intrādam institute sunt religiōes sancte. ꝛ ceremonie ꝛ statute earū sunt adminicula ꝛ media ad istā viā. Et cū ꝑ mediū veniatur ad extremū qui feruenter ñ tepide ꝓgrediendo. nō retrocedēdo. voluntatem ꝓpriam abnegādo. nō supfluis detrahēdo. nō ocio et cōfabulationibꝫ ꝛ murmurationibꝫ vacando. ꝑ ꝓces exercitijs oratoni. deuotioni. cōtemplationi. ī officio attentioni insistendo. cum his infimū se extimādo. Sic q̄ ꝑ hmōi media ad ꝓfectionem veniēs celū introibit. Hā tm. Tho in sūma pie creditur. religioso susceptiōe hitus ꝑcipue ꝓfessoꝝ debito modo omnia peccata sibi remitti. etiā quo ad penā. Et in. vij. sentētiaꝝ inducit sententiā que habetur in in vitaspatruꝝ. ſ. q̄ sup huiusmodi eadez gratia descendit que sup baptizatos. et deuotus Bernardus dicit. q̄ tales cōfidentius moriūtur. ꝛ copiosius remūerātur. Quinta via est tribulationes patiēter tolerare. sap. x. dz. de hac via. Justū deduxit dñs ꝑ vias rectas. ꝛ oñdit illi regnū dei. ꝛ paulo post. Honestauit illū in laboribꝫ. q̄i labores et tribulatiōes sunt vie recte. ꝑ quas oñdit deus pueniri ad regnū suū. Propter quod et ipe dicit Jere. xxxi. Adducā eos ꝑ torrentes aquaꝝ ꝑ vias rectas. Torrētes aquarū signāt tribulationes magnas. et actu. xiiij. dz. q̄ ꝑ multas tribulationes oz nos intrare in regnū celorū. In cuius figurā dñs populū suū nō ꝑ viam planam seu ꝓpriā. que erat breuior ꝛ facilior. ſ ꝑ viam deserti circūduxit. vt habet exodi. xiij. que via erat multū aspa. ꝛ in ipa sustinuerūt multos labores et tēptatiōes. et exinde intrauerunt terrā lacte ꝛ melle manātem. que signat celestē patriā. Pauciſſimi tamen intrauerunt. quia et pauci sunt qui viriliter aduersis vtantur. Ad quod etiam facit q̄d ait Gregoꝝ⁹ videlicet. Ab electis deus maculas peccatoꝝ⁹ temporali afflictione curat abstergere. quas in eis in eternū nō vult videre. de. pe. di. i. Si peccatum. Nec tamē omnis tribulatio ꝛ afflictio liberat hominem a peccato. sed contritū ꝛ humiliatum. Nec etiā contritum liberat ab omni pena cōiter. sed a quota id est certa quantitate plus et minus fm patiētiā ꝛ deuotiōem sustinētis et grauitatē doloris. et diuturnitatem temporis. Unde tot posset quis sustinere et tādiu deuote. q̄ plene purgat⁹ in fi

Capitulum. Quintum

ne subito ad celestem patriã evolaret. Exemplũ de lazaro mendico ulceribꝫ pleno portato ab angelis in sinũ Abrahe Luc. xvi. Et similiter de tartilla et seruulo in. iiij. dialogorũ. Sexta via est indulgentiarum. que dicuntur plenarie concesse particularibus personis in articulo mortꝭ vel alicui ecclie. quas solus papa põt conferre. Et de hac potest intelligi illud Esaie. xxxv. quia hec via sancta vocabitur. et ecclesia. xvij. Penitẽtibus dedit viam iusticie. Dignanter dicit penitentibꝫ. qꝛ in penitẽtibꝫ nulla valet indulgẽtia. Per indulgentiam ipsam appellat viaꝫ iusticie dum videlicet debita peccatorũ. i. pene ad quas sunt obligati. nõ exhibrupto dimittit. ſ facit sibi solui de thesauro ecclesie scꝫ merita seu satisfactiones christi et sanctorꝫ per eum cui cõmissus est talis thesaurus scꝫ papã. Et exigitur etiam ibi q̃dam iusticia equitatis. vt scꝫ papa discrete et rationabiliter cõcedat. et recipiẽs id qõ iniungitur in forma indulgentie adimpleat cum plena devotiõe. et talis nisi ponat obstaculuꝫ ſm Rai. et Holti. decedẽs immediate ad celũ evolat. Per aliquam igitur istarum viarũ. optet quemlibꝫ incedere. si vult posse dicere. Vado ad patrem scilicet immediate post mortẽ. Si tibi dura videtur via martirij prima. saltem incede p quintam. Nam ſm Grego. Martires sine ferro esse possumus. si patientiam in animo teneamus. Si secundam viam egressus es. scilicet puritatem et innocẽtiam baptismalẽ. intra per tertiam scilicet pfecte penitentie. Si peccatoruꝫ pondere grauatus. tempus nõ videtur tibi posse sufficere ad satisfaciendũ ingredere monasteriũ. vt cõsuluit Stephanus papa quendam scelerosum humiliare sub manu abbatis seu alterius superioris vt deus refrigeret animã tuaꝫ. xxxiij. q. ij. Immouere. Si aũt durus tibi videtur hic sermo. ad indulgentias recurre debito modo. Et possunt ista ser media evolandi ad celum. signati per scȝ idrias aque repertas in nuptijs ob purificationem. Hec omnia valent ad purificandum peccata. et hꝫ sunt in nuptijs ecclesie militantis decorate per presentiam christi vt habetur Joh. ij. Aqua aũt in vinũ conuertitur. qꝛ tales vie et status sunt aspe et difficiles. sed conuertũtur in vinũ suaue spũalis consolationis.

Quãtum ad 5ter. §. III

niũ sciendũ qꝛ attingendo ad patrem celestem et per essentiam ipsum videndo. impletur omne humanum desiderium. Unde et Philippus dixit Johannis. xiiij. Ostende nobis patrẽ et sufficit nobis. Nihil enim aliud est ad sufficientiaꝫ Non enim sufficiunt panes trecentorum denariorꝫ inqt ipse philippꝰ. Denarius imaginẽ regis bñs. est angelus intellectualis bõ rõnalis et scriptura diuinalis. Quodlibet horꝫ habet in se imaginẽ regis eterni. Cẽtenariꝰ signat pfectionem. qꝛ q̃tũcunqꝫ angelus et homo. et scriptura sit quid pfectũ. et totaliter et plene possideatur. ñ sufficit panis. i. refectio eius ad sufficientiã. et si aliqualiter reficiat. Sed pater perfecte reficit. Qui autem videt patrem. videt et filium et spiritum sanctum. in vna deitate. Et hec est inquit saluator vita eterna. vt cognoscant te solum deum patrem. et quem misisti scȝ per incarnationem attributam spiritui sancto Jesum christuꝫ in hũanitate et deitate vnitũ Joh. xvij. Quo ãt miseretur pater filiorum. ait põs. Cij. Misertus est dñs timentibus se. Bonꝰ pater. et si filij eiꝰ delinquant corrigit. vnde Ambrosius. Nõ semp osculat pr̃ filios. sed aliqñ castigat. et cũ castigat q̃ diligitur. tunc circa eũ pietas exercetur. v. q. v. Sic et deus pater castigat suos in presenti. Et qꝛ humiliatur. et vt legitimi se habent timorẽ filiale ostendentes ad patrem ipm. dimittit eis hereditatẽ. Sic et pater celestis facit electos suos. vt sint ſm apostoluꝫ. Heredes quidem dei. s. patris. coheredes autem christi. Dicitur autẽ pater misericordiarum et deus totius consolationis. qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra. s. quaꝫ in presenti habuimus. ij. ad Cor i. Pater quidem dicitur misericordiarũ. qꝛ et ſ subuenit miseris nostris. et illic liberat ab omni miseria pr̃ est cõsolatiõis. prebendo gaudiũ supne fruitionis. Et quo ad primã miseriam mũdi scȝ maligniratẽ pctoꝝ. ꝓpter que affliguntur homines et conscientia remordet. liberat deus pater et consolatur in regno. quia nihil coinquinatũ introibit in illa. et faciens abhominatiõem. sed sine macula sunt ante thronũ dei. vt habet Apocalip. xiiij. Nullus enim ibi peccare potest. Unde saluator Luce. xij. Complacuit patri vestro vobis dare regnum. Sed regnũ eius vt dicitur. Dañ. ij. non corrũpetur scȝ p aliquod vitiũ. Liberat scõ pater ipse a miseria mutabilitatis. qꝛ anima mutari nõ potest nisi per sanctas cogitationes et affectiones. non discurrendo de noto ad ignotum. sed simplici intuitu veritatem accipiẽdo. Corpꝰ etiam postea non variabitur de etate in etatem. de sanitate in infirmitatẽ. de diuinie ad pauperẽ nec aliqs modis. Unde dicit esaie. xxv. qꝛ in cõuiuio quod dominus celebrabit in monte. Faciet inquit dominus in monte hoc cõuiuiũ pinguiũ Et paulo post subdit. Et mortem pcipitabit in eternũ. Mutabilitas ſm Hieroniuũ est quedã mors. vnde Jacobi. i. Omne donum perfectuꝫ de sursum est descendens a patre luminum. apũ quem non est transmutatio. Liberat tertio a nullitate tranquillitatis. i. a guerris. discordijs et aliqs inquietatibꝫ que versantur in mũdo. Nã

ibi sedebit populus in pulcritudine pacis ⁊ requie opulenta esa.xxxij. Pulcritudinem appellat ipm ordinem pacis sumn. Requem opulentam tranquillitate ad mlta se extendente. Nunll⁹.n.ibi pot egredi ciuis nec intrare hostis.immo nec appropinquare ibi ꝑm Alcuinu. Nulla pulsat honor⁊ ambitio. Nemo irascit.nemo ledit. Insidie vemonu nulle.sed consona cuncta.⁊ vincula sunt omnia. Ex pdict⁊.n.vitijs sequuntur discordie ⁊ alia vitia.ꝫ ibi nulla dissentio.nulla seditio.nul a cotentio.ꝫ oes ꝓcordat in vna voluntate.qua dei esse constituunt. Est igit ꝫ pater princeps pac⁊.⁊ pt futuri seculi. Liberat a quarta.s.defect⁹ cognitionis Tenebre.n.vitior operiunt terra.⁊ caligo errorꝫ pplos esai.lx. Sed in illa patria oes scient me a maiore vsq ad minore hiere. Et hec scientia perfecta est ⁊ clara.vn et Augu. de ciui. dei allegans plotinu seu porphiriu eunuchu dicit. Egredientes ee aias a corpibo ad patria. it icꝫ patere oia vn dicit christ⁹ Lu.xvij. Disposuit pr meus regnu.vt edatis ⁊ bibatis sup mesam meam in regno meo. Mensa ista est idea divine mentis.tm qua tot sunt fercula.quot sunt creature cu virtutibo suis.que oes in se considerate vnu faciut p o ut sunt in ipo deo. Liberat a quinta.s.a piculo. qz ibi nullu piculu.nec quo ad anima nec quo ad corpus. Sicut.n.ꝫ corpus electorꝫ fuit subiectum spu.ita ibi pfectius subticiet.subito exequedi ꝙ voluntas apprehenderit q nō nisi rōnabilia desiderare poterit.et sic nullus peccare pōt. Et ꝫ est qd dicit saluator Joh.x. Nemo rapiet oues meas.i.electos de manu patris mei.pcipue in regno. Sed ⁊ si hic a liqn rapiuntur a diabolo tande reuertunt. Liberat a sexta sez a futurte corruptionis.qz oes defectus quos ꝫ patimur. fames.sitis.infirmitatis.⁊ hmoi auferet.vn Apoc xxi dr. Absterget deus oem lachrimaz ab oculis scor.⁊ no esuriet nec sitiet amplius ⁊c. Unde Bern. O vita vitalis.o vita sempiterna.⁊ sempiterne btā.vbi gaudium sine merore.requies sine labore.dignitas sine tremore.ppetuitas sine corruptione.opes sine amissione.sanitas sine lāguore.abundātia sine defectione.vita sine morte.beatitudo sine calamitate ppetua est. vbi oia bona pfecta in charitate sūt.vbi species ⁊ visio dei facie ad faciē.vbi plēa scīa i oibo ⁊ p oia vbiq; suma bonitas dei cernit.et lume illuminās a sanctis glorificat. Ubi pns dei maiestas cōspicitur Et hoc vite cibo sine defectu mes intuēti uz satiat.videt ⁊ videre desiderāt.sine anxietate desiderāt.⁊ sine fastidio satiant hec ille. Scit.n.pat qr bis oibo indigetis.s.subleuari miseris. Ipse n. pater amat vos Joh.xvi. Et vt pfectus amicus liberabit in regno suo electos ab oi lāguore

¶ De bis qui sententiantur ad purgatorium.
Cappitulum.Quintum.

Datur sententia a supno iudice erga tertium gen⁹ hominu.ꝙ eor⁹ aie cū sepātur a corpibus.vadāt ad locū talis purgationis.qz secuz portāt aliquid infectionis.⁊ in eor⁹ psona dicit. ps. Trāsiuimus p ignem ⁊ aquā ⁊ eduxisti nos in refrigeriū. In quibo verbis ad dominū directis possunt tres conclusiones notari.

¶ Prima ꝙ non perpetuo cruciantur i pi. Trāsiuimus per ignem.

Secunda.ꝙ pro peccato.sed in gratia affligantur.ibi.Et aquaz. Tertia.ꝙ suffragio alieno liberantur.ibi.eduxisti nos in re-

Quantū ad primū.§.i.

sciendum ꝙ cum anima recedit a corpe.s. nō est plene purgata ⁊ libera ab omni culpa ⁊ debito pene nō ē idonea ad intrādū regnū celeste. Sed ⁊ si nō defert secum mortalia peccata nō est enim digna gehenna.sed est medius locus qui scilicet dicitur purgatoriū.quo destinatur ad sui purificationē ad tēpus. Et ideo dicere possunt anie ipe illō ps. Transiuimus per ignem.i.non sem per mansimus.vnde apls.i.ad Corin.iij.dicit. Si quis edificauerit super hoc fundamentum lignum fenum ⁊ stipulā ipe saluus erit.sic tn quasi per ignem trāseundo. Edificium spuale. est multiplicatio bonoru operum. Quot enim bona opera fiunt.quasi tot lapides supponūtur Fundamētum huius edificij est fides xpiana.sine q spualiter edificare nō pōt. Lignu fenu ⁊ stipula que non durant in igne.signāt diuersa peccata venialia.graviora vel leviora que quis immiscit inter bōa opa sua.⁊ sic dr super edificare.non quia sint quasi ad meritum ptinentia. vt bona opera.sed quia sunt non destructia edificium salutis.vn tho.in.iij. Hmoi igitur secuz deferentes salui fiunt sic tn quasi p ignē purgatoriu transeuntes. Nec tamen quasi ibi est nota similitudinis.ꝫ expressio veritatis.vt illud quasi vnigeniti a patre Joh.i. Et q⁹ ignis in scriptura signat afflictionē.vn quē intellectu dixit Joh bap.de xpo. Ipe vos baptisabit in spu sancto ⁊ igne Matth iij.id ē abluet ⁊ purificabit vos gra ⁊ pena afflictiua. Ideo sciendū.ꝙ sūt quattuor afflictiones animaꝝ.que sunt in purgatorio.

¶ Prima ē er priuatione visionis dei ad tps.
Secūda est er insultatione ⁊ visu demonis.
Tertia est er cruciatione materialis ignis.
Quarta ē er cōsideratione negligētie subuentionis.

Quantu ad primum notādū.ꝙ aīa dū in purgatorio demorat.dei visione priuatur.⁊ cū summo desiderio separata a corpe affectet deum videre. cognoscens ipsum esse summū ⁊ pfectissimū bonum.quod solum ipsam potest quietare vide-

Capitulum. quintum.

seipso priuari ⁊ si ad tempus ꝓpter suū defectuz summe dolet. Unde clamat cum ps mentaliter Sitiuit anima mea ad deū fontē viuū quādo veniam ⁊c. Licet enī speret seipm visurū. tamē vt dicit in ꝓuerbijs. Spes q̄ differt affligit aiaz ⁊ tanto magis quāto res sperata magis amatur Tā enim intēsum ē desideriū anime videndi deū q̄ nullius desiderio in presenti adequari potest. Nam ⁊ si Jacob patriarcha multū affectauerit videre filiū suuz Joseph egipto presidentē quē mortuuz extimabat. Et regina sabba tā vehemēter optauerit videre regē salomonem. ⁊ audire sapientiā eius intantū q̄ regnū dimisit veniens a finibꝫ terre ⁊ simeon iustus tanto feruore cupierit videre xp̄m dominū. q̄ p alio viuere nō volebat. tamen quelibet harū affectionū minor est illa anime sepate inhiantis deum videre. Et hec maxima sup oēs penas eoz q̄ sunt in purgatorio ꝑm tho. in. iiij. Et Crisosto. Secūda afflictio est demonis irridentis. Solet ei hoī esse valdē angustiosum. cū videt inimicū suū insultare ⁊ irridere de penis ei⁹. Et ꝓpter hoc Ezechias vir venerabilis ⁊ magne opinionis in populo israel. ne capt⁹ illuderet ab inimicis. piecit se et fenestra inter turbas intestina q̄ egrediebant de corpore eius ꝓiciens sup eos. vt habet. ij. Macha. xvij Ipsi siquidem demones prātez nō hūt dīndi animas purgādas sicut aias dāmatas. cū fuerit in pīti eoz victores. sed assistentes aīi eas irridēt ⁊ insultāt eis de suppliciis suis tho. in iiij. Pie tū credit q̄ ⁊ angeli boni aliq̄n visitāt eas ⁊ cōfortent. Unde legitur de quodaz qui diu infirmus iacuerat. q̄ attediat⁹ sup hoc pluries dīm rogauerat vt eū de sclo euocaret. cui angelus dī apparēs. ex pte dei sibi optionē dedit. vt eligeret alterū horz. aut tūc mori ⁊ p diē integrā in purgatorio manere. aut p aliqs adhuc in infirmitate pseuerāte. post modū moriēs ad celū sbito euolaret. Qui elegit tūc mori. ꝓsiderās diē vnā cito transituram. Quo facto cū aīa illa iam p horaz in purgatorio pstitisset vltra penas acerbissimas alias a demonijs illusus apparuit ei angel⁹ dīni dicens se illum esse qui ei dederat optionē in seculo cōstituto. At ille rīdit. Hoc esse non ꝑ potest q̄ angelus mēiri nō nouit. Sed ille mihi dixit tantū per integram diem in purgatorio māsuz ⁊ ego iam hic fui per multos annos afflict⁹ acerrime. Cui angelus. Confortare inq̄t ⁊ viriliter age noueris ei q̄ ex .xxiij. horis vnam tantū hic expleti. ⁊ tibi restāt adhuc .xxiij. alie. At ille Rogo te vt supplices pro me domino deo. ne respiciat ad insipientiam meam quia hoc ex gratia postulaui. Talia enim ⁊ tam acerba expertus suz. q̄ paratus sum ad omnem infirmitatem ⁊ pro Quantocunq̄ tempore pro nomine eius patiēter ferre. si hinc placet sibi me educere. Qui exaudi tus ad votū reuiuiscēs. letāter oīa sufferebat recolēs eoz que sustinuerat. Demū post aliqd tēpus ad christuz feliciter migrauit. Tertia est ignis materialis cruciatio. Quāuis ei ignobilis? non agat in nobilius. nec cōsequēter corpus in spūm. tū ille ignis purgatorius. nō naturaliter. sed vt instrumētū diuine iustitie agit in aīas. tenendo eas ⁊ affligēdo. modo a nobis imperceptibili. vñ Aug. Dic ignis ⁊ si nō eternus. minoro tū modo est grauis. excellit. n. omnē penā quā vidq̄ aliqs expt⁹ ē in hac vita. de pe. di. vij. §. vl. Adeo ei est grauis q̄ ignis quo vtim̄ respectu illius reputat⁹ vt ignis pictus. Et dr nō ee eternus. non quidē quātū ad substātiam. sz q̄tum ad officiū. vt dicit b. tho. in. iiij. Quia ignis ille non habet purgare electos. nisi vsq̄ in diē iudicij. p manet tū postea. q̄ idem est ē in sustātia cū igne inferni. vñ Grego. dicit. Sub eodem igne palea fumigat. ⁊ aurū rutilat. Sup hoc etiā habetur exemplū in legendis sanctoz de cōmemoratione defunctoz. De illo scz scolari defuncto qui apparēs doctori suo narrans grauitatem penarū alterius vite. ⁊ in signū huius sup palmā manus guttā sudoris eius imposuit. q̄ subito p forauit manū eius cū dolore intēsissimo ⁊c. ibi vide. Quarta afflictio est cōsideratio negligētie suoz amicoz ⁊ ꝓpinquorū ad ei subuenendum ꝓpter q̄d clamāt illud Job xix. Miseremini miseremini mei. saltē vos amici mei. q̄ man⁹ dñi tetigit me. Si quis enī in grauibꝫ doloribꝫ esset cōstitutus. nec se posset iuuare. videret aūt suos amicos ⁊ ꝓpinquos eū deserere. cū tū multipliciter possent eum sublenare. nōne magnaz amaritudinē inde cōciperet de eorū inhūanitate. Tales sunt anime in purgatorio q̄ se iuuare nō pūnt. & expectāt sublenari a suis quos in seculo dimiserūt sed cū nō sentiāt eoz iuuamen. non p̄uaz causam habent doloris ⁊ ꝑcipue cuz multū laborauerūt ⁊ multarū penarū se debitores fecerint peccādo. vt illis bona dimitterent. ⁊ tanta est crudalitas horz. q̄ etiā que pauperibꝫ legauerunt diu differāt adimplere Sz tales ꝓbat q̄ habet. xiij. q. i. Qui oblationes. vt necatores aiaz dīnt excōicari. Exemplū quere in legendis d militē. q̄ intrās iustū bellū. disposuit de suo eq̄ vt in casu mortis cognatus eius precium pauperibus daret ⁊c. ibi vide.

Quātuz ad secun. §. ii.

duz principale nota q̄ causa quare itur ad purgatorium est peccatū. cum quo q̄s moritur. Sed ⁊ tale q̄d nō tollit gratiam. ⁊ hoc notat⁹ cū dr per aquam scz trāsiuimus. Aqua ei signat ⁊ culpaz ⁊ gratiam. Nec est inconueniēs vnā ⁊ eandē rem significare diuersa ⁊ sibi ꝓtraria. ꝓpter varias eius ꝓprietates. hoc enim frequēter reperitur in scripturis

ra sacra ꝺm grego. in mora. Nam leo significat ꝛ xp̃m ꝛ diabolū. xp̃m ꝓpter eius dignitatē. diabolū ꝓpter eius crudelitatē. Sic ꝛ aqua signat qñ̃ dz culpā ꝓpter eius ve locē fluxibililitatē ꝛ frigiditatē. Qñ̃dz gr̃am ꝓpter eius purificatiõem et refrigerationē. qđ totū sal uator oñdit. cuz dixit samaritane. Qui biberit ex hac aq̃ sz cupiditatẽ siriet iterū. q̃ aũt biberit ex aqua quā ego dabo ei sz gr̃a nõ siriet in eternū Jo. iiij. est igit quadruplex aqua cupiditatis. ꝓ quā trãseuntes de hoc mũdo aie. cũ aqua gratie dz q trãseãt. ꝓ ignem purgatorij. vbi frigiditatē illā diuittant.

Et prima est cupiditas ꝓpalitatis.
Secunda est cupiditas familiaritatis.
Tertia est cupiditas sensualitatis.
Quarta est neglecte penalitatis

Prima igitur causa qua itur ad purgatoriuz est cupiditas. i. ordinatus affectus. quẽ qs hẽt ad tpalia. vt diuitias honores potẽtias ꝛ hmõi. ita tñ q sp̃ ꝓponatur oĩbꝫ talibꝫ amor dei. Cũ. n. qs nimis solicitat ad ipa acq̃renda. nimis timz circa ipa amittenda. nimis dolet de ipoꝝ amissione. nimis gaudet de eoꝝ possessione. nõ eis vtit ꝛ subuenit debita discretione. In oĩbꝫ hmõi cõmittũtur freq̃nter venialia. ꝛ vtinã nõ aliq̃n ꝓuenirent ad mortalia. difficile est repire talia possidẽtes sine inordinatiõe affectus. Cũ grego. q cura rei familiaris. vix sine peccato exerceri põt ab his etiã q̃ nouerũt vitare peccatũ. Secũda cã est inordinat⁹ affect⁹ ad põtes ꝛ aĩcos. q̃ freq̃nt fit. ut dicit Aug. vt offendat⁹ de⁹ nõ offendatur amic⁹. cũ tamẽ ꝺm verã charitatẽ. nec minimuz veniale qs ꝓ salute ꝓximi ꝓmittere debeat. et qz inordinata affectio ad hmõi trahit hõiem ad ꝓlura peccata iõ xp̃s dixit. Inimici hois domestici eius. Tertia cã est cupiditas sensualitat⁹ ꝓpt qđ dicit ap̃l's ad Rho. xiij. Curã carnis ne feceritis in cõcupiscẽtia. Appetit enĩ ipa sensualitas cõtraria spũi. q̃ sz sunt delectabilia sensibꝫ videre audire gustare ꝛ hmõi. horret ꝛ refugit dura ꝛ aspera. vt vigilare orare ieiunare ꝛ hmõi. ꝓpter qđ ꝛ si spũs ꝓmtus sit ad bonũ caro tñ infirma frequẽtissime cadẽs saltẽ in venialibꝫ. cũ q̃bus decedẽs ad purgatoriũ mittit⁹. vñ gre. de q̃busdã leuibꝫ culpis. ante diẽ iudicij purgatiõis credendus est ignis. xv. di. Qualis. Cũdo in vitaspatrũ legit⁹ ꝓ hmõi leuibus quosdã ꝓbos ꝓ vitos ad purgatoriũ deputatos ꝛ aliqui quidem ꝓ delectatione quam habebat in cantu alij pro delectatiõe nimia ĩ potu. alij ꝓ nimia solicitudine in edificijs ẽt ecclesiasticis. alij ꝓ studio curioso gentiliũ. Gre. etiã narrat de pascasio sancto viro in. iiij. dialogoꝝ. qđ in purgatorio stetit cuius causaz ibi vide. Quarta causa est neglecte penalitatis id est qz in põnti neglexit satisfacere ad plenũ ꝓ mortalibꝫ ꝓmissis. de q̃bꝫ tñ penituit ꝛ cõtritus fuit. Nã ꝛ cũ peccatoz reuertit⁹ ad penitentiã verã restituit⁹ sibi gr̃a ꝛ dei amicitia ꝛ debitũ inferni remanet tñ obligatus cõiter pene tẽpali. quãte aũt nullus scire põt. Cui si nõ satisfacit nõ solũ ꝓ põnias iniũctas a cõfessore. qz illud cõiter quasi nihil est respectu eiꝰ qđ dz. ꝛ ꝓ alia opa pene alia in gr̃a facta. vt eleuniu m elemosina oro flagellatio ꝛ hmõi. qđ restat in morte ei de pena soluẽda. ibi sustinet vsq̃ ad plenũ. nisi subleuet⁹ ab alijs. vñ aug. de. pe. di. vij. Purgãdus est igne purgationis. qui in alio seculo distulit fructum conuersionis.

Quãtũ ad tertiuz. ℣. III

principale. s. q̃ libẽter ille aĩe trãseãt de pena ad gloriã oñdit põs. cũ subdit. Et deduxisti nos in refrigerũ. Educũtur aũt de purgatorio q̃ttuor modis. Primo ꝓ modũ intercessiõis. Secũdo ꝓ modũ redẽptionis. Tertio ꝓ modũ ꝓpie solutiõis. Quarto ꝓ modũ aliene ꝓ eo afflictiõis. Primus igit⁹ modus ẽ ꝓ interc̃essiõem vz aut capitis sz ihesu xp̃i. cũ offert sacrificiũ corpis sui altari ꝓ defunctis. xiij. q. ij. Nõ estimem⁹. Et hoc est p̃cipuũ suffragiũ. Exẽplũ de monacho intendis. q̃ suffragijs. xxx. missarũ euolauit ad celum. ꝛ in vita fratrũ de fratre Rao. q̃ vnica missa liberauit a purgatorio quẽdã. q̃ ibi eẽ debebat xv. annis. Intercessio ẽt mẽbroꝝ i fideliũ suffragatur ipis purgandis. ꝓpter qđ ecclesia freq̃nter orat ꝓ ipis liberãdis. vt illud. Dñe ihesu xp̃e libera animas oĩm fideliũ defunctoꝝ. s. q̃ fuerũt vere fideles nũero ꝛ merito de manu inferni. i. de potestate purgatorij. Et infra de ore leonis id est diaboli ne cadant in obscurum. i. ne detineantur in obscuro in quo ceciderũt ne absorbeat eas tartar⁹ id est ne absorptas teneat. Sed signifer sanctus michael repr̃sentet eas. Vbi oñdit quo mõ aĩe educãtur de purgatorio. vz per angelos sanctos eas repũtantes archãgelo michaeli. qui cũ maximo tripudio ꝛ gaudio totius curie celestiãte cõspectũ dei statuit eas. qđ patz ꝓ parabolam ouis ad ouile reportate. cuz magno gaudio amicaꝝ ꝛ vicinaꝝ. i. sanctarũ virtutũ seu ãgelorũ ꝛ animaꝝ introductiõe eiꝰ. vnde canit ecclesia. Archãgele michael cõstitui te custodem ꝛc. Luc. sctã ꝓmissa abrahe ẽ vita gl̃iosa figurata per terram ꝓmissionis. Nec enim credendũ est ecclesiaz intendere orare ꝓ damnatis. immo ꝺ ꝓhibz cũ sciunt. ꝺ qz hoc nõ potest nobis innotescere certe cũ etiã q̃is in extremis positus possit penitere. dato q̃ rarissimũ ꝛ periculosissimũ sit tunc vere penitere. vt habetur. de pe. di. vij. per totũ. Ideo ecclesia orat ꝓ omnibus defunctis. hñ põsu mẽs de quolibet. nisi appareat ꝯtrariũ. Secũdus modus ẽ ꝓ redẽptionẽ. Dan. iiij. peccata tua elemosinis redime. qđ habet locũ nõ solũ in vita põnij

sed etiam in purgatorio.cum vz quis legat largas elemosinas p se fieri. Sed bñ talis aduertere vz.q; psonas ꝓstituat siue executores siue cõmissarios tales.ꝛ hæredes obliget culpabiles ſb penis priuatiõis hæreditatis.vel aliqd hmõi. vt q̃citius expediat. Nã si tarda uerit.nullã expiatiõem siue subleuatiõem sentiet quousq; illud fuerit impletũ.ꝛ si ptẽ facit ptẽ hẽbit. Tertius modus eductionis est pviã solutiõis ꝓprie dicte purgatorio. Cũ ãt ipi nõ possint se aliqd suffragiũ vite pñtis iuuare.q; nõ sunt in statu merẽdi vel satisfaciẽdi.ꝛ iõ illi q̃ nõ bñt aïcos vl notos.q̃ eis suffragent spãlit.tãdiu manẽt in purgatorio q̃usq; p illas penas debitũ soluãt. Quãuis generalia suffragia ab ecclesia ꝓ oĩbꝰ fiãt.mã modicũ inde reportãt respectu spãliũ. Distribui.n. bñt in mlta milia aiarũ.vñ saluator. Nõ exies inde.s. de carcere purgatorij.donec reddas nouissimuz quadrãtẽ.i.donec satisfacias ẽt p mĩmo veniali matth.v.p te penã sustinẽdo vel p aliũ suffragãtem. Sic scto iudas machabe⁹ collatiõe facta.xij milia dragmas argẽti misit hierosolimã ofterri ea ibi p peccatis mortuoꝝ.s.vel venialibꝰ vel penis debitis mortalibꝰ. Obꝛuãdũ ẽt est q; de ſbstãtia sua nõ aliena legata faciat cũ.s.pſone sciũtur q̃dꝰ satisfieri vz. Sed ꝛ si legauerit ꝓ incertis cũ ipis debitoꝝ sit.modicã inde expiatiõem vel subleuatiõem reportat in purgatorio. Magnuz tamen cõmodum recipit.q; euitat infernũ. vñ legit in cronicis martinianis.q; cũ q̃dã maxim⁹ ꝓceps legasset in morte magnã q̃titatẽ pecunie erogari debere post mortẽ suã pauplbꝰ ꝛ impletũ fuisset.apparuit cuidã suo familiari.dicens se adhuc in purgatorio detineri ꝓtra oẽ illud qđ repugnat bonis amicis.q; de data elemosina nullã susceperat ſleuatiõez.q; erat illicite congregata.ſ rogauit vt daret certã aliã q̃titatẽ licite acq̃sitaz ꝛ sic sentiret suffragiũ.qđ ꝛ factũ ẽ.ꝛ inde educt⁹ in refrigeriũ. Et ꝛ q̃cũq; elemosina det̃ p defunctis siue p laïcos siue p extraneos.eis valet si in purgatorio sunt. Et ꝛõne redemptionis.q; ille p elemosinas captiuũ redimit.sicut ẽt frequenter fit in curijs sclaribꝰ. Si tñ ille q̃ facit ſ sit ĩgta cõstitut⁹. Valet ꝛ õne intercessiõis id ẽ oconuz ꝛ missarũ.que fiũt ab his q̃ elemosinã recipiũt Et ſ siue sit malus ille q̃ elemosinaz ꝓstat.siue sit malus ipe sacerdos.clic⁹ vel religiosus accipiens fm Tho in.iiij. Et rõ est.q; cum sint tales ministri ecclesie.ꝛ eccl̃ia p eos opet.nec pñt frustrari oes ecclesie.iõ qđ debent vel faciũt ministri ecclesie.deus acceptat.ꝛ si ad sui pniciem ministerio vtant.ꝛ nõ notorij mali nõ debent ad h⁹ de facili induci ꝛ fm.be. Tho.in.iiij.q̃to culpa in pñti magis radicat in subiecto p inordinatã affectiõez ꝛ assuefactiõez.rñdz in purgatorio acerbitas pene ceteris paribꝰ.ꝛ grauiori culpe rñdz illi diuturnitas pene. Quartus modus ꝺ̃ducendi aïas de purgatorio in refrigeriũ.est afflictio ꝓprij corpis p peccatis accepta.puta ieiuniũ vigilia abstinẽtia.peregrinatio.õne laboris ibi tolerati nõ rõe indulgẽtie posite ad talẽ ecclesiã.nisi forma indulgẽtie exp̃sse ꝺ̃ contineret vt sc̃z.prodesset ꝛ viuis ꝛ mortuis aliter nõ valẽt.i.in tho in.iiij. Similiter ꝛ maceratio carnis p disciplinam valet p eis assumpta.vñ de ꝺ̃.nico legit q; quasi oi nocte vnã disciplinã inter alias cum catħena ferrea.vsq; ad sanguinẽ sibi dabat. pro subleuamine defunctoꝝ.

De cognitiõe anime separate. Caplm. VI.

De cognitione anime separate. Et prio q; cognoscit aïa separata.ſ nõ quertẽdo se ad fantasmata.sicut cũ est vnita. Pro cuius declaratiõe dicit ꝺ̃. Tho.in prima pte.q.lxxxix.arti.i.q; cum nihil operet nisi in q̃ctũ est actu.modus operandi vniuscuiuscq; rei.sequitur modũ eẽndi ipius. hẽt autẽ aïa aliũ modũ eẽndi cũ est separata.manẽte tñ eadẽ natura aïe. Anime igitur fm illũ modũ essendi quẽ hz cũ est corpi vnita.operit ei modus intelligẽdi.q; est cõuertendo se ad fantasmata corpoꝝ que in corporeis organis sunt. Cũ autẽ fuerit a corpe separata.operit ei modus intelligendi p cõuersionẽ ad superiora.ꝛ ad ea q̃ simpliciter intelligibilia sunt.sicut ꝛ alijs substãtijs separatis. Unde modus intelligendi p cõuersionẽ ad fantasmata est ei naturalis sicut ꝛ corpi vniri. Sz eẽ separatũ a corpe est preter rõem tue nature. Et siliter intelligere ab q̃ cõuersiõe ad fantasmata Quãuis intelligere p conuersionẽ ad superiora sit simplr nobilius q̃ intelligere p̃ cuersionẽ ad fantasmata.tñ talis modus intelligẽdi.put erat possibilis anime.erat imꝑfectior. Qđ sic declaratur. In substãtijs intellectualibus inuenit vis intellectiua p influentiaz diuini luminis.qđ in primo pncipio est vnũ ꝛ simplex.ꝛ quãto magis creature intellectuales distãt a primo lumĩe.tãto magis diuidit illud lumẽ ꝛ diuersificat.ꝛ inde est q; de⁹ pmã eẽntia oĩa intelligit. Superiores aũt intellectualiũ substãtiarũ.ꝛ si p plures formas intelligãt.tamen intelligunt per pauciores ꝛ magis vniuersales.ꝛ virtuosiores ad cõprehensionẽ rerũ.ꝓpter efficaciã virtutis que est in eis In inferioribꝰ autem sunt forme magis ꝛ minus vniuersales.ꝛ minus efficaces.ad apprehẽsionez rerũ inq̃ctum deficiunt a virtute intellectiua superioꝝ. Si ergo inferiores substãtie haberẽt formas in illa vniuersalitate qua bñt superiores.que nõ sunt tãte efficatie in intelligẽdo.nõ acciprẽt p eas pfectam cognitionẽ de reous.sed in quadaz cõitate ꝛ cõfusiõe qđ aliqualiter apparet in hominibꝰ. Nam que sunt debiliorꝝ intellectus per

vniuersales cōceptiones magis intelligentium nō accipiūt pfectā cognitionē nisi eis singula ī spāli explicētur. Inter substātias aūt intellectuales manifestū ē vltimas esse aīas hūanas. ꝑm ordinē nature. hoc aūt pfectio vniuersi exigebat. vt essent diuersi gradus in rebꝫ. Si igitur aīe hūane sic essent instituite a deo. vt intelligerent p modū q̄ ꝓpetit substātias separatas nō haberēt cognitionē pfectam sed confusam ⁊ in communi. Ad hoc ergo vt pfectam ⁊ ꝓpriam pōssit habere cognitionē de rebꝫ. sicut naturaliter sunt instituite vt corpibꝫ vniantur ⁊ sic ab ipīs rebꝫ sensibilibus cognitionē ꝓpriā de eis accipiāt sic hoīes ruētes ad scientiā īduci nō pōssit. nisi p materialia exempla. Et sic patet q̄ ꝓpter melius anime est vt corpi vniatur ⁊ intelligat in corpe p cōuersionē ad fantasmata. ⁊ tamē separata pōt habere alium modum intelligendi. Quod aūt dicit pbus in. iij. de anima. q̄ intelligere corrupto quodam modo interius vt fantasma intelligitur. de modo intelligendi p̄ conuersionē ad fantasmata. quez in corpe anima habet. que modus deficit p mortem vt dictum est. Intelligitur aūt anima separata non quidem p̄ species innatas. q̄ non habet. cum a principio sit vt tabula rasa. nec p̄ species quas abstrahat a sensibꝫ. q̄ non habet organa sensus ⁊ imaginationes quibus mediantibus abstrahātur species intelligibiles a rebꝫ. Nec ēt p̄ species prius abstractas ⁊ postea ꝙruatas. quia sic anima pueri nihil intelligeret post mortē. sed intelligit p̄ species ex influētia diuini luminis p̄ticipatas. quarū aīa fit ꝑticeps sicut ⁊ alie substantie separatet cūius inferiori mō. vñ cūcto cessante conuersiōe ad corpus aīa ad superiora conuertit.

Anima separata .§.I.

pfectā cognitiōem habet de altis aīabꝫ separatis loq̄ndo de cognitione naturali aīe. Vñ ⁊ diues in inferno vidit abrahā ⁊ lazarū. De angelis aūt bēt impfectā cognitiōem ⁊ deficientē scz cognitōnē naturalē. Nā de cognitione gl'ie quā hūt aīe. s. in deo. est alia rō. Pro huius declaratiōe dicit b. tho. vbi supra. arti. ij. q̄ p̄ hoc q̄ aīa separata cognoscit seipam accipe possumus q̄liter cognoscat et alias substātias separatas. Et cūcdiu q̄dē ē aīa corpi vnita vt dictuz est supra. intelligit cōuertendo se ad fantasmata. Et rō nec seipam intelligere pōt nisi inc̄ūtum fit actu intelligēs p̄ species intelligibiles a fantasmatibꝫ abstractis. Sed cū fuerit separata intelligit non conuertēdo se ad fantasmata. ⁊ ad ea q̄ sunt ꝑm se intelligibilia. vnꝺ seipaz p̄ seipsaz intelliget. Est aūt commūe omni substantie separate quod intelligit id quod ē intra se. ⁊ id quod est supra se. p̄ modū substātie. Sic enim intelligit aliquid ꝑm q̄ est in intelligente. Est autem aliquid in altero p̄ modū ei⁹ in quo est. Modus aūt substātie aīe separate. ē infra modū substātie angelice. ⁊ est cōformis modo aliaꝝ animarū separataꝝ. ⁊ iō vt dictū est bēt aīa separata cognitionē pfectā de aliis aīabꝫ separatis. sed imperfectam de angelis. Vltima autem felicitas hoīs consistit in pfecta cognitione solius dei. qui nisi p̄ gratiam videri nō pōt. In cognitione aūt aliarū substātiarū separatarū consistit magna felicitas. Et tamē pfecte cognoscantur. quod tamen non cōtingit naturali cognitiōe in animabus separatis. nec tamē vltima. etiā si eēt pfecta. vt posuerūt quidam pbi. ⁊ ideo falluz dixerunt. Anima separata non cognoscit omnia naturalia statim. Nam si hoc esset. sequeretur q̄ homines frustra studerent ad rerum scientiā capescendam. quod est inconueniēs dicere. Pro cuius declaratione dicit sanctus tho. vbi supra. arti. iij. q̄ anima separata intelligit p̄ species ex influentia diuini luminis. sicut ⁊ angeli. Sed tamen q̄ natura anime est infra naturā angeli cui ille modus est cōnaturalis. iō anima separata per huiusmodi species non habet pfectā rerum cognitionē. ⁊ quasi in cōmuni ⁊ confusam. Sicut ergo angeli se habent ad pfectam rerum cognitionem naturaliū p̄ hmōi species. ita anime separate ad impfectarū rerū earū cognitionē ⁊ cōfusionē. Ergo angeli hūt pfectā cognitiōez oīm naturaliū per species. q̄ oīa que fecit deus in p̄ncipio nature. fecit in intelligētia angelica. ꝑm aug. sup Gen. Anime aūt separate etiā perfecte nō certā ⁊ ꝓpriam ⁊ confusam ⁊ cōem de omnibus naturalibus cognitiōez hūt. Et ideo nō frustra hic laborat ad habendā scientiā. quia scientia hic acquisita p̄ studiū. est ꝓpria ⁊ pfecta nō confusa vt illa. Futura aūt nec angeli nec demones nec anime separate cognoscunt. nisi vel in suis causis vel per reuelationem. non aūt cognitione naturali p̄ species inditas. Anime separate cognoscunt aliqua singularia. vñ diues in inferno dixit. habeo quinq̄ fratres ⁊c. Luc. xvi. Non tñ omnia cognoscunt singularia. etiaz pñtia. Pro cuius declaratiōe dicit b. Tho. vbi supra arti. iiij q̄ est duplex modus intelligendi. Vnus per abstractionem a fantasmatibus. ⁊ p̄ hunc modum non pōssit cognosci singularia ab anima directe. ⁊ indirecte vt dictum est supra. Alius modus ē p̄ influētiam specierū a deo. Et per istum modū intellectus potest cognoscere singularia. Sicut enim deus inc̄ūtum est causa oīm vniuersaliuz ⁊ indiuidualium p̄ncipioꝝ. cognoscit oīa vniuersalia ⁊ singularia. ita substātie separate a corpoꝛibꝫ p̄ species que sunt ꝑticipate similitudines diuine essentie pōssit. cognoscere singularia. In tñ est differentia inter angelos ⁊ aīas separatas. q̄ angeli p̄ huiusmodi species nō solū naturas rerum in speciali cognoscere pōssit. Sz etiā singularia

Capitulum Sextum.

sub specieb⁹ ꝓtēta. Sed aīe sepate bñt cōfusaz cognitiōem naturaliū ꝑ species. Et iō nō pñt cognoscere singularia nisi illa ad q̄ q̄dāmō determinant ad que hz aliquā bitudinē quā non habet ad alia. vel per precedentez cognitionē vel ꝑ aliquā affectionē. vel ꝑ naturalē aut diuinā ordinatiōem. qz omne qđ recipit in aliquo determinatur in eo ꝑ modum recipientis.

Anima separata .§.II.

retinet sibi hītus sciētie hic acq̄site. & nō remanz actus sm eundem modū sciendi. Primuz sic declarat b. Tho. vbi supra arti. v. Sciētia est in intellectu. qui est locus spēz. vt dr in. iij. de aia. Et iō q̄uis scīa & acq̄rat ex sēsibilibꝫ. & ꝑ pñs ex viribus sensitiuis q̄rū illa sunt obiecta. oportet q̄ habitus scientie acquisite sit priz in ipo intellectu & ꝑm in viribꝫ sensitiuis. Et hoc pōt cōsiderari ex ipis actibꝫ ex quibꝫ acquirit scīa. Hā habitus sunt similes actibꝫ ex qbꝫ acquirūt. vt dicit in. ij. ethicoz. Actus aūt intellect⁹ ex qbꝫ scīa acquirit sunt ꝓuersiōez ad fantasmata q̄ sunt in viribꝫ sensitiuis. Sicut ergo actus intellect⁹ prīcipaliter quidē & formaliter est in ipo intellectu materialiter aūt & dispositiue in viribꝫ. Idē dicendū est de habitu scz q̄ q̄ntum ad id quod aliq̄d pñtis scientie hēt esse in inferioribꝫ viribꝫ. nō remanebit in anima separata. q̄ntū aūt ad id q̄ hz esse in intellectu. necesse ē vt maneat. qz talis forma intellectus. nec ꝑ se corrūpi pōt sicut corrumpitur aliq̄d a suo ꝯrario. vt frigidū a calido qz spēbꝫ intelligibilibꝫ q̄ sunt in intellectu possibil seu intentione intelligibili nil est cōtrariū. precipue q̄ntum ad simpliciū intelligentiā scz eius q̄ quid est. Nec ꝑ accidēs corrūpi pōt talis forma s. ꝓ corruptiōem subiecti. qz subiectū scīe qđ est intellectus est incorruptibile. Qđ aūt aplius i. ad Corin. xiij. dicit q̄ scientia destruetur. intelligit q̄ntū ad actum qui nūc est. qz scz intelligendo ꝑ species intelligit a sensibilibꝫ abstractas. et sicut aliq̄s minus bonus sm staturā corpis. erit maior aliq̄ magꝫ bono. ita nihil ꝓhibet aliquem minus bonum aliquā habere scīam. quā nō habz magis bonꝫ. & tamē nullius mōstri est. in cōparatione ad alias ꝓgatiuas q̄s meliores hēbunt. Quātum vero ad actū hītuū & acq̄sitoz. de scīē tūs nō erit idē modus intelligēdi q̄ nūc est. sm ergo species intelligibiles & acq̄sitas. aīa separata intelligere pōt que ꝑius intellexerat. nō tñ eodē mō scz ꝑ cōuersionē ad fantasmata. & ꝑ quemlibet modū aīe separate b. Tho. vbi supra arti. vi.

Anima seperata. §. III.

sm naturalem cognitiōem de qua & agitur que cōis est saluatis & dānatis. in alia vita nō cognoscit que & agūtur ꝑticularia sm b. tho. vbi supra arti. viij. Et huius ratio est. qz anima sepata ꝑ hoc cognoscit singularia. q̄ quodāmodo est determinata ad illa ꝑ vestigiū alicuius ꝓcedentis cognitiōis vel affectionis. vel ꝑ diuinā ordinatiōez. Anime aūt mortuoz sm ordinatiōez diuinā. sm modū eēndi. segregate sunt a ꝯuersatiōe viuentiū. et coniuncte cōuersatiōi substātiarū spūalium. que sunt a corpe separate. vnđ que apđ nos aguntur ignorāt. Et hāc rationē assignat grego. ī viij mora. Tractās illud Job. Sive fuerint filij eius nobiles sive ignobiles ignorant. Ait sic dicit. Mortui vitam in carne viuentiū ꝓpt eos qualiter & disponat ignorāt. q̄ vita spūs longe est a vita carnis. & sicut corporea et incorporea diuersa sunt genera. ita sunt distincta cognitione. Si autem obiciatur illō Lu. xvi. de diuite epulone qui dixit. Habeo quinq̄ fratres vt testimonium illis ne ipsi veniant in hūc locuz q̄. Et sic videtur q̄ habuerit curā de fratribꝫ. & ꝑ cōsequēs cognouerit statum eoz. Rñdet beatꝰ tho. q̄ anime mortuorum pñt habere curā viuentiū. etiam si ignorent statū eoz. Sicut ecōuerso viuētes habent curam de mortuis. facientes suffragia pro eis. licet nesciant statū eoz. Possunt etiaz mortui facta viuentium scire. non quidem per seipsos. sed per animas eorum qui hinc accedunt ad eos. vel per angelos seu dēmones vel spiritu dei reuelante. vt dicit Augustī. et habetur. xiij. q. ij. Fatendum. Distantia autem localis inter nos et ipsos. non est causa huius ignorantie. sed causa supradicta. & hō est sm bea. tho. vbi supra arti. ij. qz anima separata intelligit singularia per influxuz specierum ex diuino lumine. Quod lumen cū liter se habet ad propinquum et distans. Unde distantia localis nullo modo impedit cognitionem anime separate. Qđ etiā patet. qz dīues in inferno vidit abrahamā longe. Sed quantū ad animas separatas beatorum dicit bea. grego. vbi supra. Qđ hoc de eis sentiendum nō est. qđ sālicet dictum est de alijs sm cognitionem naturalem. quia que intra omnipotentis dei claritatem vident. nullo modo credendum est q̄ sit foris aliquid quod ignorēt Augustinus. tamē in lib. de cura pro mortuis agenda dicit expresse q̄ nesciunt mortui. quid in hac vita agunt viui. et filij eoz. vt habetur in glo. super illud. Imnus Abrahaam nesciuit nos. Quod cōfirmat idē aug. per hoc q̄ non visitabatur a matre sua. & in tristitijs & cōsolabat sic q̄ viuebat. Nec est ꝓbabile vt vita facta felicioz q̄ beata sit effecta crudelioz. Sed per hoc q̄ ꝓmisit dñs Josie regi. vt prius moreretur ne videret mala que superuentura erāt populo suo. iiij. Reg. xxij. Aug̃. dubitando hoc dixit. Sed grego. assertiue dicit q̄ nullo modo est credendum. sm ergo sententiam gre. videtur q̄ anime sanctoz deum videntes. oīa pñtia qu-

hic aguntur cognoscunt. Sunt enim equales angelis dei. de qbꝫ etiã Aug⁹. asserit qꝫ ea q̃ apd̃ viuos agũtur nõ ignorãt. Sed qz animæ sctõꝝ sunt pfectissime iuncte iustitie dei nec tristãtur nec rebus viuentium se ingerunt nisi fm. qꝫ ordo diuine iustitie exigit

De apparitionibus.§.IIII.

bus animarũ separatarũ. Sciendũ fm Tho. vbi supra arti. viij. Q cũ apparẽt alicui anime defuncti ꝰ ad aliqd̃ annũciãdum. qꝫ uigz aliqñ contingit, vt dr Matth. penꝰ. qꝫ multa corpa sctõꝝ qui dormierunt surrexerũt ⁊ apparuerũt multis. Alii qñ etiã apparent aĩe sine corpibus, ꝓpꝛijs suscitatis, sed alijs corpibꝫ assumptis, ex aere formatis sicut potuit esse moisi iã defuncti cõã christo se transfigurãte Matth. xvij. Vel de aĩa pascasij q̃ apparuit beato germano in balneis ꝑ loco purgatorij sibi assignatis vt narrat Gre. in. iiij. dialogoꝝ ⁊ de pluribꝫ alijs ibi ⁊ in vita fratrũ habetur. Q cũ euenit ꝑ specialẽ dei dispẽsatiõem contingit. vt aĩe defunctoꝝ rebꝫ viuentiũ interſint. Et ẽ hoc iter dei miracula cõputãdũ. Vel hꝫ apparitiões fiunt ꝑ opatiões bonoꝝ angelorꝝ ignorãtibꝫ etiã ipis mortuis. sicut etiã viui alijs aliquãdo, viuẽtibꝫ in somnijs apparẽt ignorãtibꝫ eis sicut forte accidit in apparitione beati Nicolai cõstantino dormiẽte ad phibẽdum necẽ triũ innocentum viuentiũ. Et apparitio etiã b. Ambro. ⁊ officiario eius ad exeqas bti martini. ꝑ angelum fuit in forma eius, cum ipe corpaliter remãsit mediolani. qd̃ tñ ipse non ignorauit. Quod etiam legitur de frequẽti apparitione christi aliqbus sanctis. vt beate katherine de senis ⁊ alijs. magis videtur credibile qd̃ fuerit ꝑ angelũ christi ꝓsonam repꝛsentantem q̃ ꝑ ꝓsonam ꝓpriam ꝓpꝛi. Sicut etiã angelus apparebat ⁊ loq̃batꝫ moisi in ꝓsona dei. vel ẽt hoc põt fieri ꝑ operationem angelorꝝ malorꝝ ad decipiendum homines. Sicut fm vnã expõsitiõem Aug. habetur. i. Reg. xxviij. de Samuele mortuo apparẽte sauli. quem dicit Aug⁹. fuisse diabolum in forma Samuelis. vt habetur. xxvi. q. v. Nec mirum.

Titulus sextus de causis peccatorum et anime passionibus.

¶ De triplici causa peccati. scilicet ignorantia. fragilitate et malitia.

Capitulum. I.

Cum dictum sit supra qꝫ peccatũ est dictum vel factũ vel ꝓcupitũ cõtra legẽ dei. ⁊ oẽ qd̃ fit causã hz. iõ videndũ est de cã peccati. Cã aũt peti põt esse triplex. scz interior. exterior. et inferior. qꝛ triplicem causam reperim⁹ in peccato primorum parentum. Causa interior est ratio ⁊ sensualitas. que figurantur ꝑ Adam et euam. Causa exterior fuit antiquus ꝓpens et pomũ. Et de his duobꝫ babes. di. vi. Testamẽtũ. Causa inferior id est peccatũ ibi etiã cõcurrit. ⁊ fuit causa peccati gule quedam scz mentis elatõque pcesserat in mẽte ipoꝝ fm Aug. Unde ⁊ dicitur di. xxv. Sexta die. gula. z. fuisse primã preuaricationẽ. intelligendũ est de peccatis exterioribꝫ. Et qz extra primũ peccatũ. omnia alia põt dici et peccata et pene peccati. Ideo de peccato in genere agitur cõgrue in ista prima pte. vbi tractatur de penis. Causa aũt interior peccati iterũ põt esse triplex fm Tho. prima se. q. lxxv. Cũ enim peccatũ cõsistat in actu. ⁊ principiũ humanorũ actuũ sit sensitiuus appetitus intellectus et affectus siue voluntas. Sic peccatuz põt causari a sensualitate voluntate et ratione Sicut enim ex iudicio rõnis voluntas mouet in aliqd̃ fm rõez. ita etiã ex passiõe sensus appetit⁹ sensitiuus in aliqd̃ inclinat. que inclinatio interdũ trahit voluntatem et rõem. Et qz causa peccati est aliqd̃ bonũ apparens motiuũ cũ defectu debiti motiui scilicet regule rõnis vel legis diuine. Q fm motiuũ qd̃ est apparẽs bonũ ptinet ad apprehensiõez seu sus et appetitũ. ipa aũt absentia debite regule pertinet ad rõem que nata est hmõi regulã cõsiderare. Sed ipa pfectio voluntatis act⁹ peccati ptinet ad voluntatẽ. ita qꝫ ipe actus voluntatis ꝓmissis suppositis iaz est quoddã peccatũ. Et q̃uis ista tria cõiter aliquo mõ cõcurrãtꝫ in peccato mortali. tamẽ secũdum qꝫ aliquod horꝝ est magis causa et prior ad actum peccati qd̃ committitur. fm hoc dicitur quis peccare. vel ex ignorantia que ptinet ad defectum rationis. vel ex malitia quod ptinet ad inordinatiõem voluntatis. vel ex infirmitate siue passiõe. quod ptinet ad inordinationẽ sensualitatis in qua sunt passiones. vnde Gre. dicit de pe. di. iij. Peccatũ tribꝫ modis cõmittit aut enim peccatur ignorãtia. aut infirmitate. aut studio id est malitia.

Quãtuz ad primuz. §. I.

scilicet de peccato ex ignorantia dicit Aug⁹. xxv. q. i. Merito queritur que sunt peccata nescientiuz Sed nota qꝫ triplex ignorãtia potest reperiri in actu peccati Tho. i. secunde. q. lxxvi. Prima est cuz nescitur id qꝫ scit esse ꝓhibitũ. et cõsequẽs malum. puta cum fornicatur quis nesciẽs fornicationẽ esse peccatũ. et hec dicitur ignorãtia iuris. Secunda est cum scit quis aliquem actum esse ꝓhibitum et malum. sed nescit hoc qꝫ agit eũ illum actum. vt cum quis sciens adulteriuz esse peccatum. accedit ad vxorez alienã. quã putat suam vt Jacob ad lyam. vel occidit hominem quẽ putat feram. Et hec dicitur ignorantia facti. Et hec nõ excusat a peccato. si detur opa rei illicite.

Capitulum. Primum

Sicut nec Lamech excusat ab occisione Chaim xv.q.i.§. Sz obijcitur. Aut etiã si nõ adhiberetur debita diligẽtia. vñ non excusaretur q̃ diabolus adoraret subito apparentẽ sub angelo lucis vt dr xxviij.q.i.§.i.in glo. Tertia ignorãtia est cuius quidez id quod quis agit esse peccatũ in vniuersali. puta nullã fornicatiõem eẽ committendam. et scit esse fornicatiõem. sed nõ cognoscit in ꝑticulari illũ actũ qui est fornicatio non esse faciendum. obnubilatus passione vel habitu vitioso. et hmõi. vt actualiter nõ consideret. et intelligat id quod agit esse malum. Ista ignorãtia reperitur in omni peccato. vñ pbs dicit q̃ omnis malus est ignorãs. et puer. xiij. dr. Errãt q̃ opantur malũ. et dist. xxviij. cuius dr. Nõnisi rerũ ignorantia ꝑt errare. ꝑ vero qui ꝑpe approbat falsũ. qd̃ error ẽ ꝑprius. Hec igit̃ si ẽ causa peccati. aliqd̃ cõsequẽs ad causaz. s. ad passionẽ vel habitũ inclinãtẽ ad peccatũ. Secunda ẽt ignorantia nõ ẽ causa peccati. ß ꝓcomitãter se hẽt ad ipsum. vñ restat. q̃ tm̃ prima est causa peccati. put nũc loq̃mur. qz tollit sciam. phibẽtẽ actũ peccati Et ß ignorãtia nisi sit affectata. excusat a tãto. et si nõ a toto. si ẽ eoz q̃ qs scire tenet̃ et scire ꝑt. dist. xxviij. §. vlt. Sed ãt Ambr. dicit q̃ grauisse peccat q̃ ignorat. intelligit̃ vno mõ vel de ignorãtia simplr affectata. vel de ignorãtia inficelitatis ꝑm tho. Vel dic grauissime. i. piculosissime. qz q̃ ignorat morbũ nõ querit medicum. Ite lz trãseũte reatu ꝑnã remaneat ignorãtia ꝑm q̃ ẽ ꝓriuatio scientie. nõ tñ remanet negligẽtia ꝑm quã ignorãtia dr pctm̃. Nec seq̃tur q̃ ignoras ꝓtiue actu peccet. ß solũ qñ est tps acquirẽdi sciẽtiã quã habere tenet̃. sicut in aliis peccatis omissiõis. vñ et notãter dr. q̃ ignorãtia est mr cũctoz errorũ a cũctis vitãda est. dist. xxviij. c.i. Et de ipa ignorantia mlta habes in. q̃. parte ti. v. c. ix.

Quãtum ad secun. §. II

dũ. i. pctm̃ ex malitia. nota ꝑm tho. i. se. q. lxxviij q̃ pctm̃ ex malitia dr pctm̃ qd̃ qs facit quasi sciẽter malũ eligẽs. qz talis id quod scit esse malum spirituale. quod est maluz simpliciter per quod bonum spũali ꝓuat̃. vult ipm̃ vt bõ tẽpali potiatur. qd̃ totũ ꝓcedit ex inordinatione voluntatis qz scz minus bonũ magis amat. Nã cũ aliquis eligat pati detrimẽtũ in bono minus amato. ad hoc vult vt potiatur bono magis amato. sicut cuz vult bõ pati abscisionẽ mẽbri etiã sciẽter. vt conseruet vitã magis amatã. Ideo qñ voluntas est ita inordinata. q̃ aliqd̃ bonũ tpale plus habitu aliter amat puta diuitias vel voluptates. q̃z ordinẽ dr̃onis. vel legis diuine vel charitatis vel aliqd huiusmõi. sequit̃ q̃ velit dispẽdiũ pati in aliquo spũalium bonoz vt potiatur aliquo tpali bono. Est tamẽ in ipo ignorãtia aliquo mõ incẽtum. scz nescit in ꝑticulari illud malũ nõ esse sustinẽdum. ꝓpter consuetudinem talis boni. Peccatum ergo ex malicia. cũ nõ ꝓcedit ex impulsu appetit̃ sensitiui. qd̃ est peccare ex passione. nec ex defectu rõnis qd̃ ẽ peccare ex ignorãtia seq̃tur q̃ ꝓcedit ex ipa volũtate. que ex seipa mouet̃ ad malũ Et hoc põt ẽ tripl̃r. Uno modo ex habitu male acq̃sito. Scõo ex aliqua egritudinali bitudie Tertio ex remotione alicuius ꝓhibẽtis. Quãtuz ad primũ est sciendũ q̃ cũ aliquis acq̃rit sibi habitũ vitiosum ex multiplicatiõe actuũ malorũ inducentẽ consuetudinẽ q̃ vertit̃ in naturam. hinc est q̃ illa mala dispositio habituata sit quasi cõueniẽs. et similis bono. et hoc mõ rõne queniẽtie tẽdit voluntas quasi in bonũ. qz vuũqd̃q̃ ꝑm sete dit in id quod est sibi cnoueniens. et sic peccare quod ꝓcedit ex habitu ẽ peccare ꝓcedẽs ex malicia. Quãtũ ad scõm ẽ sciendũ q̃ ẽt sine habitu acq̃sito vitij ꝓtingit aliquẽ peccare ex malicia q̃z tũ ad scõm. Qd̃ cũ nõ ꝓcedat nec ex ignorãtia nec ex passione. oꝑtet q̃ ꝓueniat ex aliquo principio corrupto intrinseco qd̃ dr egritudinal ebetudo sicut aliqs bz quasdã naturales inclinationes ad aliqua ꝑdicta. ꝓpter corruptiõem nature ipius. Quãtũ ad tertiũ sciẽdũ q̃ voluntas aliqñ ꝑ se tẽdit in aliquod malũ ꝑ remotiõem alicuius phibẽtis. puta si aliqs phibeat̃ peccare. nõ quia pctm̃ ei ꝑm se displiceat. ß ꝓpter spem vite eẽne. vel ꝓpter timorẽ gehẽne. remota spe ꝑ desperationẽ vel timore ꝑ ꝓsumptionem seq̃tur q̃ ex certa malicia q̃i absq̃ freno peccet. qd̃ ẽ peccare i spm̃ scm̃ dr̃ q̃ vitio habes. j. in scda ꝑte. Et nota q̃ peccatũ ex certa malicia est grauius pctõ ex infirmitate. siue ex passione. triplici rõne. Prima quidẽ qz cũ peccatũ cõsistat in voluntate. quãto motus peccati est magis ꝓprius voluntati. tãto pctm̃ ẽ grauius ceteris paribus. Sz in peccato ex malitia motus ipius peccati ẽ magis ꝓprius voluntati. qz ex seipa in malũ mouet̃. q̃z qñ peccat̃ ex passione. qz est a quodã extrinseco impulsa ad peccãdũ. et q̃z to malicia fuerit vehemẽtioz tãto peccatũ ẽ grauius. vñ gre. dicit. Grauis malicia q̃z infirmitate peccat̃. de pe. di. iij. Sciendũ. Secũdo qz peccatũ ex malicia ẽ diuturni. Nã bit̃ q̃ vt in pluribus peccat̃ ex malicia. est q̃litas ꝑmanẽs. vñ assimilat̃ infirmo ꝓtinua infirmitate laborãti. Sed passio que inclinat voluntatẽ ad peccãdũ ẽ qualitas cito trãsiẽs. vñ assimilat̃ ei q̃ laborat in infirmitate inf̃ pollatim. et sic cito credit ad bonũ ꝓpositũ penitẽs. Ad ß facit quod dr. de pe. di. i. et venit. Ubi dicit Hiero. Sãcti si peccant. cozã deo peccãt. qz. s. cito reuertũtur ad penitẽtiam. Tertio quia peccatũ ex malicia ẽ piculosius. nam sic peccãs male est dispositus q̃z tũ ad ipm̃ finẽ qui est pricipiũ in opabilibus. Et sic eius defect̃ ẽ piculosioz q̃z eius q̃ ex passiõe peccat. cuius ꝓpoꝑ

tum tēdit in bonū finē. Iz ꝓpositus ei⁹ ad horam interrūpatur. Ald ß facit. de. pe. di. iij. Sup tribo Ubi dicit Hiero. Quartū scelus est non agere penitentiam. sed suo sibi cōplacere delicto.

Peccatum vero. §. III.

ex infirmitate vel passiōe dr ex similitudine infirmitatis corpalis. Corp⁹. n. tūc dicit infirmū. qñ impedit vel debilitat in executiōe ꝓprie operatiōis ꝓpter aliqz inordinatiōem ptiū corpis. ita. s. q̄ hūores ⁊ mēbra nō subdūtur virtuti regitiue ⁊ motiue corpis. Sic infirmitas aīe dr qñ impeditur ipa in ꝓpria opatiōe. ꝓpter inordinatiōem ptium ei⁹. q̄ ptes ei⁹ sūt ꝓcupiscibilis ⁊ irascibilis. que tūc sunt inordinate. cū non subdūtur rōni. qđ fit p passiones insurgētes. Et ille q̄ est in passione cōstitut⁹. scit pcrīs eē quod agit. in vniuersali quidē nō in ꝑticulari. quia non considerat illud in ꝑticulari ꝓpter passionē impedientē. Impedit aūt passio talem cōsideratiōem tripliciter Primo quidē p quādā abstractiōem. Cum. n. oēs potētie aīe in vna eētia aīe reducātur. necesse est q̄ qñ vna potētia intēdit in suo actu. altera remittatur in actu suo. vel vt totaliter impediat tū qz omnis virtus ad plura dispersa fit minor. Cīm ecōuerso qñ intēditur circa vnū. minus pt ad alia dispgi. Itaque si intēditur intēse. tum qz in opibus anime aīalibus requritur quedaz intēsio. que aūt vehemēter applicat ad vnū nō potest alteri vehemēter attēdere. Et ꝑm hūc motū p quā dā distractiōem. qñ motus appetitus sensitiui fortificat ꝑm quācūq; passionē. necesse est q̄ remittat. vel totaliter impediatur motus ꝓprius appetitus rationalis qui est volūtas. Secundo impeditur talis cōsideratio a passione per contrarietatem. quia plerunq; passio inclinat ad cōtrariū huius q̄ scientia vniuersalis habet. Cīm phūs dicit in. iiij. ethicorum. q̄ silogismus incōtinentis. qui sz vincitur a passione. habet quatuor ꝓpositiones in mente. Duas vniuersales. quaz vna ē rōnis que dicit. Nullā fornicationē esse cōmittendā qz mala. Alia est passionis que dicit omnem delectatiōem esse sectādam qz bona. Passio igitur incōtinēs ligat rōem. nō assumit sub illa vniuersali que dicit nullā fornicationez esse cōmittendam. Si. n. sub illa sumeret. sic diceret. Ista est fornicatio quam sz vis facere ⁊ p consequens malum. ⁊ tandem concluderet ergo non est faciendum. Sed assumit incontinēs propositionē sub vniuersali passiōis. ⁊ dic. Ista est delectatio cum sz vult fornicari. vnde cōcludit. ergo esse faciendam. Tertio, tollit passio cōsiderationē p quandam immutationē corpalē ex qua ratio quodāmodo ligatur. ne libere in actū exeat. Sicut etiā somn⁹ vel ebrietas quadaz corpali trāsmutatione facta ligat vsum rationis

Et q̄ hoc cōtingat in passionibus. patet ex hoc. q̄ aliquando cū passiones multū intēdunt. homo amittit totaliter vsum rōnis. Multi enim ꝓpter abundātiam humoris vel ire sunt cōuersi in insaniā. Et ꝓpter hūc modum passio trahit ad iudicandū in ꝑticulari cōtra scientiam quam habz in vniuersali. Scientia enim vniuersalis cuius certissima sit. nō hēt principalitatē in operatione sed magis scientia ꝑticularis. eo q̄ operatiōes sūt circa singularia. Et sicut ebrius qñq; ꝓfert verba significātia ꝓfundas sentētias. quas mente diiudicare nō pt ꝓpter ebrietatē. ita in passione existens ⁊ si ore ꝓferat hoc non esse faciendū. tamen interius nō sentit ꝓpter passionē q̄ illud sit faciendū Thomas prima secunde. q. lxxvij.

Et nota q̄ passiones proprie sunt motus potentiarū anime. non quidē apphensiuarū. vt est sensus ⁊ intellectus. sz appetitiuarū. nō tamē sunt mot⁹ appetit⁹ rōnalis q̄ dr volūtas. ß appetitus sensitiuus q̄ dr sensualitas. q̄ distinguit in potētiā cōcupiscibilē ⁊ irascibilē. ß cū amor ⁊ gaudiū. tristicia ⁊ ira. ⁊ huiusmodi. que ꝓprie sunt passiones. attribuūtur deo vel angelis. vel sanctis hominibus. vt patet in scriptura. tunc impropriet large assumūtur. ⁊ significāt simplicē actum voluntatis cum similitudine affectus passionis. ß absq; passione. Et ipsi quidez motus passionū ꝑm se cōsiderati. cū sint naturales ⁊ cōmūes nobis ⁊ brutis. non faciunt nos virtuosos vel vitiosos. ß ꝑm q̄ a rōe regulantur bene. vel male.

Et sciendum q̄ ipe passiones dupliciter se pūt habere ad iudiciū rōnis. Uno mō antecedēter. Et sic cum obnubilent iudiciū rationis. ex quo dependet bonitas actus moralis. ⁊ ex impulsu inclinet voluntatem. diminuit bonitatem actus q̄tum ad opera virtuosa. ac etiā grauitatē peccati q̄tum ad opera vitiosa. Laudabilius est enim q̄ aliquis ex iudicio rōnis facit opus charitatis q̄ facere sola passione misericordie ⁊ minus peccatum est ex passione peccare. q̄ ex malicia vt dictum est. Alio modo bñt se consequenter. ⁊ hoc dupliciter. Uno modo p modū redūdātie. q̄. s. cū superior ps aīe intēse mouet in aliqd seqt motū ei⁹ et pars inferior. ⁊ sic passio ex nīs ꝓsequenter in appetitu sensitiuo ē signū intensiōis volūtatis vnde iudicat bonitatem maiorem quo ad opa virtuosa. ⁊ malitiā etiam maiorem quo ad opa vitiosa. Alio modo per modū electionis. quādo s. homo ex iudicio rōnis eligit affici aliqua passione. vt prompt⁹ operetur cooperannte appetitu sensitiuo. Et sicut passio aīe addit ad bonitatē quo ad virtuosa opa. ⁊ malitiā quo ad vitiosa Tho. prima secunde quest. xxiij.

¶ De passione amoris ⁊ multiplici amore et effectibus amoris. Capitulum. II.

Capitulum. Secūdum

Passiones aūt anime sunt .xi. Sex q̄dē in cōcupiscibili potētia scz amor ⁊ odiū. desiderium seu cōcupiscētia. ⁊ fuga. gaudiū siue delectatio. ⁊ tristicia siue dolor. In irascibili q̄nq; s. spes. ⁊ despatio. timor. ⁊ audacia. ⁊ ira' cui nulla passio opponit. q aūt dicātur quattuor iuxta illō boetij de pbica psolatiōe. Gaudia pelle. pelle timorem spēq; fugato. nec dolor assit. de q̄bus ēt agit Aug⁹. in .xiiij. de ciui. dei. Hoc, pterea dr. q hę sunt pncipales. q fūt cōpletiue, ⁊ finales respectu aliarū passionū. Pro hoc declarationē sciēdū q in motibus appetitiue ptis. bonū bz quasi virtutem attractiuā. malū aūt virtutē repulsiuā. Bonū ē primo q̄dē in potētia appetitiua. causat quādā inclinationē seu aptitudinē, vel connaturalitatem ad ipm bonū. qđ ptinet ad passionē amoris cui p cōtrariū rūdet odiū ex pte mali. Secundo si bonū sit nondū habitū. dat appetitui motum ad prosequendū bonū amatū. Et hoc ptinet ad passionem desiderij vel cōcupiscētie. Et ex opposito ex pte mali est fuga vel abominatio. Tertio cū adeptū fuerit bonū dat appetitui quietationē quādā in ipso bono adepto. Et hoc ptinet ad delectatōnē vel gaudiū. cui opponit ex pte mali dolor, vel tristicia. In passionibus aūt irascibilis ps̄upponitur q̄dē aptitudo vel inclinatio ad psequendū bonum vel fugiendū malū ex cōcupiscibili que absolute respicit bonū vel malū. Et respectu boni nondū adepti est spes ⁊ despatio. respectu aūt mali nōdū inuadētis est timor et audacia respectu autem bona adepti nō est aliqua passio irascibilis, q̄ iam nō bz rō rōem ardui. sed ex malo iam imminenti seq̄tur passio ire Tho. prima secūde. q. xxiij.

Amor est prima .§. I.

passionū ⁊ principalis. ex qua alie' consurgunt. vt ostendit aug. xiiij. de ciui. dei. Est ār amor aliq̄d primōs ad appetitū. Nam amare est velle bonū. bonū aūt est obiectū appetitus. Et sic ſm triplicē appetitū qui reperitur in rebus. ē triplex amor. tho. i. se. q. xxvi. Est. n. q̄dā appetitus nō cōsequēs apprehensionē ipius appetentis ſ alterius. hmōi dr appetitus naturalis. Res ei naturales appetunt q̄ eis obuenit ſm suā naturā. nō p apprehensionē ppriā, ſ p apprehensiōem instituentis naturā. i. dei. Alius appetitus ē sequēs apprehensionē ipi⁹ appetētis. ſ ex iudicio libero, ſ ex necessitate. ⁊ talis est appetitus in brutis qui tam ī hominibus aliquid liberatis pticipat. inq̄tum obedit rationi. Est ⁊ alius appetitus cōsequens apprehensionē appetētis ſm liberū iudicium. Et talis ē rōnal' siue intellectualis appetit⁹. q̄ dicitur voluntas. In vnoquoq; aūt hor appetituū. amor dicitur id quod est principium motus. tendentis in finē amatū. In appetitu aūt naturali pncipiū motus est cōnaturalitas appetētis. ad id in qđ tendit. Et ista cōnaturalitas dici pōt amor naturalis. sicut ipa cōnaturalitas corpis grauis ad locū infimū est p grauitatē, ⁊ dici pōt amor naturalis. ⁊ similiter coactio appetitus sensitiui vel voluntatis ad aliq̄d bonū, i ipa cōplacētia boni dr amor sensitiuus vel intellectual'. Nā talis amor non importat seu nominat motum appetitus tēdentis in appetibile. Nā istud pertinet ad desiderium siue cōcupiscentiā. Sed nominat motum appetitus q̄ immutatur ab appetibili vt ei appetibile complaceat. Et sic ipa cōplacentia appetibilis dr amor. Differūt aūt ista tria. s. amor dilectō ⁊ charitas. Amor enim importat cōplacētiam ad rē amatā siue talis cōplacētia sit in appetitu sensitiuo. siue in voluntate. ⁊ sic est cōmunis nobis ⁊ brutis. Dilectō autem supra amorē addit p̄cedentē electionē. vt ipm nomen sonat. ⁊ potest cōuenire. et bonis ⁊ malis q̄uis nō multū in scriptura vel a catholicis doctoribus dicatur de mal'. Charitas aūt addit supra dilectionē quādā pfectionem seu diuinā infusiōē. vt de pe. di. ij. Charitas. Est autem causa cognitionis ſm tho. i. se. q. xxvij. nā bonū apprehensum a sensu mouet appetitus sensitiuus ⁊ apprehensum ab intellectu. mouet voluntatem. Similitudo etiā est causa amoris. tendit enim in assimilatū sicut in vnū sibiipi. Delectatio etiam vel aliqua alia passio que tamen prius, pcedit ab amore causat amorem. sicut et vnū bonus causa est alterius. Nota q̄ amor est via qua itur ad christū ad supnā patriā. Vñ ipe ait Joh. iij. Omnis qui credit in eum non pereat. sed habeat vitam eternam. Credere aūt in christū ſm aug. est credendo tēdere in ipm. Via aūt amoris charitatis ē. vnde apls. i. ad cor. xij. ait volēs loqui de charitate. Excellentiorem viam vobis demōstro. Hinc inq̄t Hugo de arra aīe ipi loquēs. O anima mea scio, q tua vita tua amor est ⁊ sine amore cē nō potes, ⁊ bene. Nam ex amore fiūt quecūq; agunt. Omnia. n. agunt ppter finem. Finis aūt est bonū desideratum ab amāte. Est etiam amare ſm tho. in. iiij. contra gentiles actus principalis voluntatis a quo alij p̄cedunt. Nam desiderat voluntas bonum amatū cui non habet delectatur in p̄sentia boni amati cū timet amittere ipm dolet de eis p̄ditione. irascitur si impeditura cōsecutiōe. Iste aūt amor si regulatur a spiritusancto charitas dr. que ē via ſm Aug. que ducit ad celū. Si est sine spūsancto. cupiditas ē radix oīm malorū. via que ducit ad infernū contraria charitati. q aūt amor nosster fiat charitas per spiritūsanctū patet p id. qđ dixit xp̄s Joh. vij. Qui credit in me sicut scriptura dicit. flumina de ventre eius fluent aquarū

ue. hoc aũt dixit de spũsancto quẽ accepturi erãt credẽtes in cũ. ꝛ ꝑs. Spũs tuus bon⁹ deducet me in terrã rectã. Et sic oĩs q̃ credit in eum non perit. sed habet vitam eternam.

Septẽ ergo amo .§.II

res possunt esse in nobis. qui sic regulãtur a spũ sancto charitas sunt, si ibi desit. sunt cupiditas. Primus amor naturalis. amor sensualis. amor parentalis. amor cõiugalis. amor patrialis. amor socialis. amor rei temporalis. De ꝓmo dicit quidam sapiens. Est cunctis communis amor. Et iste amor naturalis in insensibilibus est naturalis inclinatio ad conseruationem sui esse. Hinc est ꝙ aqua fluminũ currit quantũ ꝑt ad mare. quia ibi melius ꝓseruatur. Lapis in alterũ ꝓiect⁹ q̃citius reuertit ad terrã ibi cõseruatur. Titulus agnus ꝓcellus. cũ ducũtur ad macellum. remittũtur inq̃tum possunt. Iste amor est eximius inter animã ꝛ corpus hũanũ. Nam cũ sit maxima distãtia cõditionis inter eos ꝛ differentia. q̃ vnũ corpus aliud spiritus. vnũ vilissimũ. s. corpus. aliũ nobilissimũ pluscq̃ omnes celi ꝛ planete. tãto amore cõiunguntur. ꝙ vnũ nũ q̃ vellet dimittere aliud. Et ratio est. q̃ ex tali separatione tollitur natura hominis. qui homo nõ est corpus tantũ. vel anima tm. sed cõiunctum ex anima ꝛ corpe. Etiã in ꝓfectis viris nõ tollitur iste amor immo augetur inq̃tum cognoscunt vitam suam vtilem aliis. Vnde aplus de se ꝛ aliis aplis. Ipsi nos ingemiscim⁹ primitias spiritus hũtes. eo ꝙ nolum⁹ expoliari. s. corpe, sed supuestiri. i. velemus cũ corpe regnũ intrare. ꝙ aũt diceret. cupio dissolui ꝛ ẽe cũ christo erat ꝑm instinctũ diuinũ sepantẽ naturalẽ. Iste ḡ amor naturalis. si non regulatur a spũsancto. cupiditas dicitur ꝛ malus. Nã cũ quis amat viuere. vt possit gaudere ꝛ delectari in mũdo. ꝛ diu permanere in suis cõcupiscẽtijs. nõ curãs de salute anime. Vel etiã cũ ita amat vitam, q̃ ꝓpter ipsam cõseruãdam. facit fieri incantatiões vel alia quecunq̃ ꝓtra dei mãdata. amor infernalis est suus amor. Sed cũ amat sui cõseruatiõez ꝑ supposito bñplacito diuine volũtatis. ad hoc vt penitentiã agat. vt merita augeat. vt alijs ꝓsit eligere. patus potius mortẽ q̃ aliq̃d criminale committere. ꝓpter sui cõseruatiõem non peccat Io. vij. Spiritus est qui viuificat. caro nõ ꝓdest q̃d q̃. i. instinctus ꝑm spũmsanctum est. qui facit habere vere amorem vite. nõ instinctus ꝑm carnem Secũdus ẽ amor sensualis. Ista est quedaz inclinatio sensualitatis. cõplacẽtia ad ea que sunt delectabilia sensibꝰ. Vnusquisq̃ enim sensus amat et delectatur de obiecto suo sibi ꝓportionato. Visus in videndo pulcra. Auditus in audiẽdo suaues sonos ꝛ cantus. Olfactus de fragrantia odorũz florũ ꝛ aromatũ ꝛ alijs. Gustus in dulcedine saporũ ꝛ hmõi. Sed si iste amor nõ regitur a spũ sancto. efficitur bestialis ꝛ peior oi bestia. insanie ꝓximus. Vnde ꝛ multi infatuati sunt ex tali amore. quãdo exit limites suos. Iste inducit in mala innũera. ad curiositates. ad carnalitates ad tripudia. ad spectacula. ad crapulã ꝛ ebrietatẽ. ꝛ hmõi. Vnde dixit christus Iob. xij Qui a mat aiam suã. s. sensitiuam. acq̃escẽdo ei⁹ appetibꝰ. pdeream. i. aiam intellectiuã. Est enĩ ibi relatio simplex. q̃ necesse est vt ruat in multa peccata. ꝓpter qd̃ sancti viri semp attẽdũt ad mortificatiõem sensuũz ꝛ carnis. vt possunt magis in dño delectari ꝑm Oze. Lãto vnusquisq̃ a supno amore diuiũgitur. quãto in infimis delectatur. vnde sanctus dominicus ꝑ totam noctẽ multotiens vigilabat ꝛ ter in die se disciplinabat catẽna ferrea. Et beatus Frãciscus in cibis aliq̃s cineres vel aquã immiscebat. vt magis essent capaces diuinoꝝ. ꝛ nimia familiaritas quã hũt mulieres cũ ꝓmis spũalibꝰ. ꝛ si pura intẽtione. nisi magno rigore gubernetur. in sensualẽ cõuertitur. Cuius signũ est. quãdo magis cogitat de ipo q̃ de deo ꝛ delectatur de eius pũtia corporali. magisq̃ de doctrina eius ꝛ hmõi. Spiritus aũt sanctus cũ regit hũc amorẽ facit quere re tantũ necessaria corpi vel spũi. ꝛ superflua resecare. vnde apostolus. Si spũ facta carnis. i. sensualitates mortificaueritis, viuetis. ꝛ sic q̃ credit in christum nõ perit. sed habet vitam eternam.

Tertius est amor parentalis. Magnus vtiq̃ est amor inter parentes. ꝛ tanto maior. quanto strictior est parentela. Vñ inter patrem ꝛ matrẽ ꝛ filios est maximus. maior tamen parentum in filios. q̃ filioꝝ i parẽtes. ꝛ nõ ꝑm Tbo. secũda se. q̃. tãto amor est maior q̃to diuturnior. ꝛ quanto est ad certiorem rem. Sed amor patris ꝛ matris est diuturnior q̃ filioꝝ. Nam subito q̃n nascuntur filij parentes incipiunt eos amare. Sz filij differunt ꝑ plures annos ante q̃ament parentes. q̃ non habent vsum rationis quo cognoscũt eos esse parẽtes. et ꝑ tales sũt magis certi de filijs suis. q̃ filij de parẽtibꝰ. et q̃ mater est magis certa de ꝑle q̃ pater. ꝛ administrat materiã in generatione, ideo ipa tenerius amat ꝛ vehementi⁹ q̃ pater. Amandus est generator. ait Aug. Sed ꝓponendus est creator. Si igitur iste amor parentalis nõ dirigitur a spũsancto. inducit ad multa mala ꝛ quasi ad idolatriã. O quot sunt parẽtes. qui ꝓpter inordinatum amorez ad filios dãnationem incurrũt. O quot sunt qui eos quasi idolis inseruiunt. Et nota ꝙ idolatria habuit initiuz ab inordinato amore parentum in filios ꝛ econuerso. Nã nin⁹ qui edificauit niniuẽ. mortuo belo patre suo, ꝓpter inordinatũ amorẽ patris, fecit fieri statuã eius repũtatiuã. ordinatus

Capitulum. Secũdum

q̃ quicũq; haberet refugiũ ad ipam post̃ male/ficium ꝯmissum. liber esset ab omni pena. Et propter hoc multi videntes se morẽ euadere ce perunt ipsam venerari ⁊ adorare, ⁊ alie ciuitates similia fecerũt. Alius autẽ nimis dolẽs de mor te filij. fecit sibi imaginẽ ei⁹ eã colẽs. vt dr in li. Sap. Sic multi faciũt de filijs idola. Nam vt dimittãt eos diuites cõgregãt p phas ⁊ nephas nec curãt ire ad infernũ. et ecõtra multi filij et fi lie inspirant mũdũ vitare. et ingredi religionez videntes pícula seculi. Sed ne cõtristent paren tes. dimittũt, pleq; bonã inspiratiõez. Qui amat patrẽ suũ et mrem plusq; me. ñ est me dign⁹ ⁊c Sed si regit̃ a spũsancto ẽ amor charitat̃, vt. s. parẽtes amãt filios principaliter quo ad animã eos erudientes et corrigentes. ⁊ filij pentes eis in licitis obedientes et subuenientes. vñ apostolus ad ro. viij. Qui⁹ spũ dei agũtur, hi sunt filij dei. s. nõ hoim tantũ. et talis q̃ credit in eũ non perit. ℌ habet vitam eternã. Quart⁹ est amor cõiugalis qui fundatur in duobꝫ. In cõicatiõe mutua ad plẽ, pcurãdã et cooperationẽ gubernati onis domus. et, p̃ualiõe necessarioꝝ vite. Vir. n. vacat circa exteriora negocia. vxor ad gubernatõ nem domus. Iste amor si nõ regit̃ a spũsancto ẽ amor fatuus et causa multoꝝ malorũ. vñ Hie/ roni. Amor mulieris rõnis obliuio est. et insa/ nie prim⁹, pterea legitur de salomone qui ar/ dentissimo amore coniunctus est vxoribꝫ q̃ insa tuatus est et ydola adorauit. Prigo amor erat honesta. sed magnitudo deformis. inquit Hie/ ro. de quibusdam cõiugatis. ⁊ vt ait sextus sali/ et pbs in sentẽtijs. Omnis adulter est in vxo/ rem suã amator ardẽtior. xxxij. c. iiij. Prigo. Ex si regatur a spũsancto charitas ẽ et modũ docet apostolus dicẽs ad eph. v. Viri, diligite vxores vestras. sicut et xp̃s dilexit ecclesiã. Dilexit autẽ vt esset sancta casta honesta ⁊ ad hoc laborauit in struẽdo ipã. Sic vir dr diligere vxorẽ vt sit ho nesta. modesta ⁊ h⁹. nec acq̃escere vanitatibꝫ ei⁹ ℌ arguere ipsã de suis leuitatibꝫ ⁊ docere ipã et ecõuerso vxor vir cũ hũilitate. iducẽdo ad reue rẽtiã p̃ui nõꝝ. sp̃riõez sacramẽtoꝝ et hmõi. Bo/ nitas vxoris multotiens virũ, inquũ efficit bo/ nũ. sicut dicit apostolus ad Corĩ. de infideli. Sã ctificatus est vir infidelis p mulierem fidelem. exemplum patet in rege Assuero et vxore eius Hester. In teodora et sisinnio. In cecilia de Va leriano. et quotidie hoc cernitur. Vñ apostolus Spiritu ambulate et desideria carnis non perfi cietis id ẽ carnalis amoris. qui inducit ad mul/ ta illicita pperandum coniugatos ⁊ assentien/ dum malis. Et talis quia credit in christum nõ perit ⁊c. Quintus est amor patrialis. Unde q̃ aliq̃ supat amorẽ parẽtele et maricalẽ. Vñ Marcus brutus vt narrat Augu. de ciuitate dei Scipio filio nõ pepcit, pter amorẽ patrie. cu/ ius bonũ maxime procurabat ex obediẽtia legũ et p̃uitione trãsgressionis ipaꝝ. Nam cũ dictus brut⁹ eẽt p̃sul romanoꝝ. in quodã bello cũ imp asset neminẽ velle de exercitu suo mouer̃ arma cõtra inimicos eoꝝ. Filius eius audacia ductus sub spe victorie mouit bellũ. et victoriã habuit. ⁊ nihilomin⁹ p̃ fecit ꝑcuz decapitare. q̃ fecerat cõtra statutũ ꝑcuz. vñ poeta. Elicit amor patrie. laudũq; immẽsa cupido. In li quoq; machabe oꝝ bẽmus de eleazaro qui vt liberaret patriaz ab inimicis. ipe solus incessit p media castra in imicoꝝ. s. exercit⁹ regis antiochi. quousq; pueniret ad elephantez sup quem erat positum castrum de lignis factum ad bellãdum, vbi plures stabãt excellẽtiorẽ et ornatiorẽ ceteris elephãtibus. et rimans ibi regem esse. et ingressus subtus eum occidit. subeo occumbens. Hic autem amor si ñ regitur a spiritu sancto. cõmittit scelera multa frangit fidem. ordinat p̃ditiones leges dei trã/ greditur de ordinationibꝫ ecclesie non curat de rum conculcat, et omnia facit vt possit conserua re statum suũ temporalem. et tandem iste amor generat ambitionẽ sectas ⁊ pcialitates p̃ducit. seditiones excitat. concitat bella. odia gignit. in/ uidias nutrit. omnem iusticiã puertit. adulatio uibus seruit. detractionibꝫ et ꝑsecutionibus seuit. nemini parcit. et tandem patriaz destruit. Sicut iudei quia fecerunt contra deum et legez eius. vt conseruarẽt statum temporalem patrie occidẽdo xp̃m. Ne forte veniãt romani et tollãt nostrum locum ⁊ gentez. dicentes. Tandẽ amit serunt patriam temporalẽ et eternalem dispersi p orbem ⁊c. Sed si regit̃ a spũsancto iste amor patrie charitas est. Et tũc attẽdit vt sup omnia in ciuitate obseruent leges di. auferãtur parciali/ tes extirpentur male consuetudines exaltẽtur. boni puniantur iniqui. mali ꝯtractus eliminen tur. Sic vere amatur ciuitas. ⁊ hinc cõsua est sua libertas aplius. Ubi spũs dñi ibi libertas. ⁊ talis amator patrie. q̃ credit in xp̃m non perit sed ha bet ⁊c. Sextus amor est socialis. qui alio mõ dr. amicitia. et vt dicitur in pueribꝫ. Amico fi/ deli nulla est comparatio, valde intensus est iste amor et multa facit. Talis amor fuit inter Jo/ nathan filiũ saul ⁊ dauid. vt patet. i. Regum. xx et tantus q̃ non curaret Jonathas incurrere in dignationez et contumeliam patris. excusando ipsum dauid. et non solũ in vita sed et post mor tem seruauit dauid amiciciam benefaciẽdo filio Jonathe. s. mi phiboseth. vnde ⁊ ipse dauid au/ dita morte Jonathe. lugens dicebat. Ita te dili gebã. sicut mater diligit vnicũ filiũ suũ. Iste ãt amor si nõ ducitur a spũsancto incidit in varia peccata. Nam vt complaceat q̃s amico vel ne

viſcpliceat. aſſentit aliqñ in qđ non debet. Sic adam acquieuit vxori ſuadẽti ſibi eſum pomi vetiti. nõ qz credidit ſe per hoc ſimilẽ deo futurũ. ñ ne diſpliceret ⁊ cõtriſtaret ſociã. ductus nõ amore cõcupiſcentie q̃ adhuc non erat in eo. ſ amore ſociali quo timet q̃s nõ offendere amicũ ſuum vt dicit Aug. Sed ſi eſt ſociatus cũ ſpũſancto ẽ charitas fraternitaꝛ. ad quã exhortat aplꝰ dicẽs Solliciti ſuare vnitatẽ ſpũs. Iſte amoꝛ omnia exteriora facit cõia. Vñ clemẽs. Quidã grecoꝝ ſapientiſſimus amicoꝝ dixit debere omnia eẽ cõia. xij. q. i. Dilectiſſimus immo ⁊ ipas volũtates vnit in deũ ⁊ cõmunẽ vtilitatẽ. ꝓpter quod. dicitur de primis fidelibꝫ q̃ fuerãt repleti ſpũſancto. Act. iiij. Multitudinis credentium erat coꝝ vnũ ⁊ anima vna in dño. Pertinet aũt ad veritatem huius amicitie. ſm Tuliũ in li. de amicitia vt nec quid inhoneſtuꝫ. i. vitioſum petas ab amico. nec rogatꝰ facias. Inſup cuius amicitie ſit. ꝓpriũ delectabiliter cõuerſari admunicẽ ñ ſm tho. ſe. ſe. nõ debet verus amicus vereri cõtriſtari amicũ ſuũ cum expedit. ſ. in reprehendendo euꝫ de defectibꝫ ſuis ſi committit aliquos. Alꝫs ſi ſp vellet placere. eſſet aduiatoꝝ nõ amicus. Super omnes aũt amicitias mundi. pfectiſſima ⁊ truſtuoſiſſima eſt illa. qua aliq̃ vel alique ſub vna regula ⁊ religiõe in debito obſeruatiõe viuũt. De qua venerabilis caſſianus facit vnã collatiõem. que intitulatur abbati ioſeph. vbi ponũtur. proprietates eius. Talis ergo nõ perit ꝛc. Septimꝰ ⁊ vltimus eſt amoꝝ creature irrõnalis. De dño deo dr Sap. xi. Diligis omnia ⁊ nihil odiſti eoꝝ q̃ feciſti. vñ cũ debeam⁹ dñm imitari debeamus ⁊ oĩa amare. Aliter tñ creaturas rationales. ⁊ aliter irrõnales. Nã creaturas rõnales que ſunt in ſtatu glorie amamus ex charitate. qz iã poſſident beatitudinẽ glorie. Que aũt nõdũ adepti ſunt. ſed adipiſci pñt. vt q̃ ſunt in purgatorio ⁊ oẽs viatores ex charitate ⁊ in charitate diligimus. vt ſcz ꝓueniãt ad ſupnã patriã. Alias aũt creaturas amam⁹ nõ in charitate. vt. ſ. habeant vitam eternam. cũ nõ ſint capaces. ſed amamus inq̃ꝝtum ſunt creature dei. vt ſint ad quod ordinauit eas deus. Sicut ſeruus bonus. nõ ſolum amat familiã dñi ſui. ſed etiã animalia beuta vt veſtes. equos domos ⁊ oĩa eius. Nos etiã poſſumus ea amare. inq̃ꝝtum deſeruiũt nobis. ſed ita moderate debemus amare. q̃ ꝓpterea nil fiat iniquũ. Si igitur amas pecuniam honores domos. vineas. cibũ potũ. gloriã veſtes. ⁊ hmõi ita ama. q̃ ꝓpter hec nõ facias aliqđ inordinatuꝫ ita ama q̃ totũ referas in deũ. Nã vt dicit Aug. Qui⁹ te domine amat qui tecũ aliquid amat quod non propter te amat. Sed ſuper omnia amari debet ſapiẽtia. banc amaui et exq̃ſiui a iuuentute mea ait ſapiẽs dicẽs a ſpũſancto Sap. viij. Opto. Ama ſtudia ſcripturarũ ſcz ſacrarũ vbi ẽ vera ſapiẽtia. ⁊ carnis. vitia nõ amab. Sapientia enim ducit ad claritatez eternã. ad quã nos perducat et cetera.

Sunt autẽ eſſe .§. III.

ctus amoris plures. ſ. extaſ. vnio. zelus. ſ feruoꝝ läguoꝝ liquefactio. inlæſio. inebriatio. q̃ videtur reduci ad extaſim. Et de ſingulis dicẽdũ. Extaſis q̃ ſit effectus amoris. patet per id qđ dicit Dionyſius. q̃ diuinus amoꝝ extaſim facit non ſinẽs homines ſui eẽ amatoꝛes. Pro cuiꝰ declaratiõe. nota ſm b. tho. i. ſe. q. xxviij. q̃ extaſim pati aliqđ dicitur. cũ aliquis extra ſe ponitur. Hoc quidem cõtingit ⁊ ſm vim apprehenſiuaz. ⁊ ſm vim appetitiuã. Secũdñ quidẽ vim apprehenſiuam aliquis dicitur extra ſe poni quando ponit extra cognitiõem ſibi ꝓpriam. vel qz ad ſuperiora ſublimat. Sicut hoc dñ eleuat ad apprehẽdẽda aliqua que ſunt ſupra ſenſum ⁊ rõem. dicit extaſim pati. inq̃ꝝtum patitur extra naturalem apprehenſiõem rõnis ⁊ ſenſus. Vel qz ad inferiora deprimitur. puta cũ aliqs in furia mor vel amẽtiã cadit. dr extaſim paſſus. Secũdñ appetitiuaz vero ptem dicitur aliquis extaſim pati. quando appetitus alicuius in alterũ fertur. exiens quodammõ extra ſeipm. Primã quidez extaſim facit amoꝝ diſpoſitiue. inq̃ꝝtum ſcz facit meditari de amato. vt dictũ eſt. Intẽſa aũt meditatio vnius abſtrahit ab aliis. Sz ſm extaſim facit amoꝝ directe. Simpliciter q̃ dẽ amoꝝ amicitie. Amoꝝ aũt cõcupiſcẽtie non ſimpliciter. ſ ſm quid. Nã in amore cõcupiſcẽtie qđammõ ferꝝ amãs extra ſeipm. inq̃ꝝtũ ſcz non contentus gaudere de bono quod bẽt. querit frui aliquo extra ſe. Sed quia illud extrinſecum bonũ querit ſibi habere nõ exit ſimpliciter extra ſe. ſed talis affectio ſine infra ipm cõcludit. Sed in amore amicitie aliꝰ cuius alicuius ſimpliciter exit extra ſe. qz vult alico bonum et operatur quaſi gerens cauſaz ⁊ curam atq̃ prudentiam ipius ꝓpter amicum ipz. Nota q̃ zelus ex intenſione amoris prouenit. Manifeſtum eſt enim q̃ cuiꝰto aliqua virtus intenſus tendit ad aliquid. fortius etiã repellit oẽ contrarium vel repugnans. Cuz enim amoꝝ ſit quidam motus in amatum. vt auguſt. dicit in li lxxxiij. q. intenſus amoꝝ querit excludere omne quod ſibi repugnat. Aliter tamen hoc contingit in amore concupiſcentie. et aliter in amore amicitie. Nam in amore concupiſcentie qui intenſe aliquid concupiſcit. mouetur circa omne illud quod repugnat conſecutioni. vel fruitioni. vel q̃ eti eius quod amatur. Et hoc modo dicũtur viri zelare vxores. Si ẽ amoꝝ amicicie querit bonum amici. vnde ſi ẽ intenſus facit hominẽ mouere contra omne illud quod repugnat bonis

Capitulum. Secũdum

amici. Et ſm hoc dicitur aliquis zelare pro amico vel pro deo. quãdo eaq̃ ſunt circa honorem vel voluntatem dei implere ſm poſſe conatur.

De vnione dicit .ſ. iiii

dionisius. c. iiij. de diuinis nõibꝫ. q amor eſt virtus vnitiua. Pro cuius declaratione dicit Tho. i. ſe. q. xxvij. ar. i. Q. duplex eſt vnio amantis ad amatũ. Vna ſm rẽ purã. cũ amatum eſſentialiter adeſt amanti. Alia vnio eſt ſm affectuz. que quidẽ vnio cõſideranda eſt ex apprehenſione precedenti. Nam motus appetitus ſeq̃tur apprehẽſionẽ. Cũ aũt duplex ſit amor. ſ. cõcupiſcentie et beniuolentie. vterq; procedit ex quadam apprehẽſione vnitatis amati ad amantem. Cũ. n. aliqs amat aliquid quaſi cõcupiſcens illud apprehendit illud quaſi ptinẽs ad ſuũ bene eſſe. Similit cum aliqs amat aliquẽ amore amicitie. vult ei bonũ ſicut et ſibi vult bonuz. Cũ apprehendit eũ vt alterũ ſe. incẽtũ. ſ. vult ei bonum ſicut et ſibi ipi. Et inde eſt q amicus dicit alter ipe. et Aug dicit. in. x. confeſſio. q bñ dixit q̃dã de amico ſuo dimidiũ anime ſue eẽ. Primã igitur vnionem amor facit effectiue. qz mouet ad deſiderandũ et q̃rẽdum pñtiam amati. quaſi ſibi q̃uenientis et ad ſe ptinentis. Scõam vniõem facit formalit qz ipe amor eſt talis vnio vel nexus. vñ Aug. in viij. de trini. q amor eſt vis quedam duo aliqua copulãs vel copulare appetẽs. ſ. amantẽ et quod amat. q enim dicit Augu. copulãs. refertur ad vniõem affect⁹. ſine qua nõ eſt amor. q vero dicit copulare intẽdens. ptinet ad vnionẽ realem. Item ſciendum ſm be. Tho. vbi ſupra. q vnio tripler ſe hẽt ad amorẽ. Quedã. n. vnio eſt que eſt cauſa amoris. Et hec quidem eſt vnio ſubſtãtialis. cẽtruz ad amorẽ quo q̃s amat ſeipm. cẽtũ vero ad amorem quo q̃s amat alia. eſt vnio ſimilitudinis vt dictũ eſt. Quedã vero vnio eſt eẽnti aliter ipe amor. et hec ẽ vnio ſm coaptat õz affectus. qui q̃dẽ aſſimilat vnioni ſubſtãtiali incẽtum amãs ſe bz ad amatũ. In amore q̃dẽ amicitie vt ad ſeipz. In amore aũt cõcupiſcẽtie vt ad aliquid ſui. Quedã vero vnio eſt effect⁹ amoz. et hec eſt vnio realis. qnã amans q̃rit de re amata. Et ſ q̃dem vnio eſt ſm q̃uenienciã amoris. vt. n. phs refert in. viij. politice. Ariſtopãtes dixit. q amãtes deſiderarẽt ex ambobꝫ fieri vnũ. Sed q; ex hoc acciderent aut ambos aut alterum corrũpi. querunt vniõnẽ q̃uenit et decet. vt. ſ. ſimul cõuerſentur. ſimul loquãtur et in alijs hmõi cõiungantur. De vnitate ſm triplicem ſtatũ. ſ. in capientium. pficientiũ pficiencium loquitur ps. Qui habitare facit. ſ. deus vn⁹ moris in domo. ſ. eccleſie militãtis et triũphantis. Utraq; n. dõr domus dei. vnius moris. i. ſm vnũ et eũdez morem. i. actus virtuoſos in genere. Nec q̃ueniri poteſt ad vnitatem ciuitatis ſuperne. niſi pervnitatem preſentis eccleſie. Et hoc eſt q ait apoſtolus prime Corinthioꝝ. ix. Qui in ſtadio currunt oẽs quidem currũt. ſ vnus accipit brauium. Currim⁹ q̃dem oẽs ad mortẽ cẽtũ ad corpus. ad vltimũ finẽ beatitudinis cẽtum ad naturale deſiderium aie. Sed ſoluz vnus. i. q manet in vnitate eccleſie. ille accipit brauz. uzſupne glorie. Sic qui deſcendebat in piſcinã poſt motiõez aque ab angelo. vnus ſanabatur ab omni infirmitate. Qui enim in piſcinaz baptiſmi vel penitẽtie deſcendit. ſe humiliãdo ad illud ſuſcipiendum poſt contactuz aque in iordane a xpo qui eſt magni cõſilij angelus. ſeu poſt paſſiõem ſuam. q quam aquas intrauit ſumme afflictionis. ſanus efficitur ab omni infirmitate anime ſi vn⁹. i in vnitate eccleſie hoc agit. De hoc Job v. Ad hãc vnitatem hortatur Augu. dicẽs. i. q. i. Teneamus vnitatem fratres. q m̃ ꝓter vnitatez etiam q̃ facit miracula nihil. eſt. Nam et magi pharaonis fecerunt miracula. et tñ reprobi. quia extra vnitatem. Propterea voluit glorioſus deus vnũ eſſe principium oĩm hoĩm. ſ. adam ex q̃ poſt eua formata eſt. vt cõſiderãtes hoies ſe vnũ principium habere quo ad corpulẽtam ſubſtantiam ſeu ꝓpagationẽ. vnitatem amarent et tenerent adinuicem. vt dicit magiſter ſen. in. ij. li. Et ſicut eſt vnus pater qui in celis eſt deus. quem ſolum debemus cognoſcere noſtrũ creatorem et actorem omnium bonoꝝ et nõ alium. ita eſt vn⁹ magiſter noſter chriſt⁹. vt dr Matth. xxiij. qui ſolus illuminat mẽtes hoĩm. ſine quo nullus illuminari poteſt. De vnitate incipientium dicitur Act. iiij. Multitudinis credentiuz erat cor vnum et anima vna. Ad hãc vnitatẽ req̃rit primo. vt idem credat cẽtum ad ſubſtãtiam fidei implicite vel explicite ptertũ vel futurũ ſm tpa varia. ad ephe. iiij. Una fides. vnum baptiſma. Secundo requiritur vt vnũ et idem appetatur ab omnibꝫ. ſ. honor et gloria dei et ſalus animarũ Ephe. iiij. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis glo. ibi. Ut idem velim⁹ et idem nolimus cum fratribꝫ. Nõ intelligẽdũ eſt de bis que mala non ſunt. Tertio vt eidez et eodem gratia agatur ſeu petatur Ephe. iiij. Unus deus et pater omniũ. a quo ſcilicet eſt oẽ datum optimum. qui eſt ſup omnes req̃rendus et ꝓ omnes ſcz fideles regratiandus. et in oibꝫ invocãdus. Ut enim dr Matth. xviij. Si duo ex vobis conſenſerint ſup terram de omni re quaz petierint. fiet illis a patre meo. Cõſenſerint. id ẽ in vnum conuenerint ad petendum. Quarto vt defect⁹ alioꝝ ſufferatur ſeu ſupportet Ephe. iiij. Supportãtes inuicẽ in charitate. Charitas dr quaſi chara vnitas. glo. Talis actõ nec fungitur negotio. nec frigida eſt actio. nec turbulenta. nec

marcida. nec audax. nec fugax. nec ꝓceps. nec ia/
cēs. Quinto vnitas in b repit in incipiēb. qz
idē sperat. s. pmiū. ephe. iiij. Vocati estis in vna
spe. Hec ĝnqz notāt ad ro. xv. vbi dz. Quecūqz
scripta sūt ꝛc. Vbi notat vnitas in credēdo i
eo q dicit. ad nr̄am doctrinā scripta sūt. doctnaz
s. fidei q̄ est de eis dō. Scda vnitas. s. in appetēdo
vel volēdo ibi notat cū subdit. Deus āt pa-ꝛ so.
det vob id ipm sapere in alteruꝝ. Cū āt aliqui
idē sapiūt dāliq re ꝛ idē iudiciū būt si voni sūt
idē volūt. Et b. n. aliqñ diuersa bona volunt
qz vni videt hoc. alij illd. cē melius. Tertia vni/
tas. s. in gratias agendo vel petēdo. notat in eo
qd sequit. Oēs vnanimes vno ore honorificetz
deū. ꝛ patrē dñi nostri Jesu xpi. Quarta. s. i sup
portādo ibi notat cū seqtur. Suscipite inuicē si
cut ꝛ xp̄s suscepit vos. i. supportate. Consequent
declarās qđo xp̄s suscepit iudeos q̄dē quos ap/
pellat circūcisiōem eis p̄dicādo primo ꝛ p se. ex
inde gētes p p̄dicatiōem apl̄oꝝ. Et sic suscepit
vtrosqz. vt faceꝛ vtraqz vnū ꝑm apl̄z quo ad cō
uersos. Quinta vnitas ibi notat. Deꝰ aūt spei
s. actor. in singulari dicit spei. qz vna ē nostra. s.
de supna bt̄itudine. quā ipe solus ꝓferre p̄t. Et
in eod qđ sequit q̄nqz structꝰ notari p̄nt huius
vnitatis. Optimus ē q verificat quo ad cōcupi/
scib ilē vñ dicit. Repleat vos omni gaudio. De
cūdus ē q pacificat seu q̄etat. cū subdit. Et pace
Tertius q certificat quo ad rōnalē. Cū subdit
In credendo. Quartꝰ q ad supna eleuat intel
lectū. vnde dicit Vt abundetis in spe. Quintꝰ
qz cōtra aduersa roborat. ꝯcludēs. Et virtute spi
ritussancti. De vnitate ꝑficiēnū p̄t intelligi illd̄
col. iij. Pax xp̄i exultet in cordibꝫ vr̄is. in qua
vocati estis in vno corpe. Proficiētes. n. aduoc̄a
tur ꝑm statum eoꝝ vt sedatz passiōibꝫ virtut. bꝫ
insistāt. ꝛ ad hāc vnitatē quinqz cōcurrunt que
notat princeps apl̄oꝝ dicēs. Oēs vnanimes cō
patiētes. fraternitatis amatores misericordes mo
desti hūiles. i. sitis. i. pe. iij. In illis q̄nqz oīdit
debere ꝙuari vnitatē animi. Et primū ē cōpassio
sitis respectu pcōꝝ. in eo q dicit compatiētes
Vnū corpꝰ sumus in xp̄o. aut apl̄s ad Ro. xij. Ꝫ
in corpe videmꝰ. q si pat vnū mēbrū cōpatiū/
tur oia mēbra. Pat mēbrū spūaliter ꝑ pcm̄.
cōpatit mēbrū aliꝫ ꝑ passiōem vt faciebat apo
stolus dicēs. Quis infirmat. s. p pcm̄ ꝛ ego nō
infirmor. s. p cōpassiōem. Scām est viscerosa di
lectio respectu bonoꝝ in eo q subditur fraterni/
tatis amatores. Omne. n. animal diligit sibi simile
Et multomagis similitudo que ē ex bonitate vir
tuali. dz mouere ad amorē q facit vnitatē. Ter/
nū est subuētio respectu egenoꝝ vñ subdit. Mi
sericordes. vt dicat p effectū illd̄ puerbi. i. Mar
supiū sit vnū oīz nr̄z. Nā vt. d. clemēs grecoꝝ q
dā sapiētissimꝰ dixit. Alicoꝝ debere ee oīa cōia.
Ipa lex naturalis in necessitate extrema facit oia
cōia ꝛ qđāmō vnū. Quartū ē modestie obseruatō
respectu extraneoꝝ. vñ addit. Modesti. i. moige
rati ꝛ bñ cōpositi phil. iiij. Modestia vr̄a nota sit
oīb hōib. Quintū ē oīs q̄rimonie ꝛ rācoris de
positō. respectū aduersanoꝝ. vñ subdit. Nūlem
nō reddētes malū ꝑ malo. Dicit dñs iesus mat
th. xxiij. q duo erūt in agro vnus assumet. ali⁹
relinq̄tur. duo molētes in mola. ꝛ duo in lecto
vno ꝛc. Ager vbi laborat significat vitā actiuam
In q̄ q est vnꝰ vnit⁹ cū primo assumit ad glori
am. ꝛ q alius. i. diuisus ꝑ odiū relinq̄tur. Mali
tio signat pnām ita q mola supioꝝ ē spes. ꝛ infe
rior timoꝝ. ꝛ inf b mouet penitēs. Ex in statu
penitētiū q̄ est vnꝰ saluat. qui alius. i. diuisus p
odiū reprobat. Lectꝰ vbi q̄scit est cōtēplatio. et
ex cōplatiuis vnus ꝑ dilectiōem saluat ꝛ aliꝰ. s.
bñs rācorē ꝓtra primū dānat. De vnitate pficiē
tiū seu pfectoꝝ. ad phil. iij. Vnū ē q retro sūt ob/
liti⁹ ad brauiū sequoꝝ. ꝛ ad hāc reqrūtur quinqz
q̄ notat apl̄s. i. Coloss. xij. loquēs de fidelibꝫ ad si
militudinē vnitatis q repit in corpe hūano. vñ
dicit. Oēs in vnū corpus baptisati sum⁹. Et po
stea specificat illa q̄nqz. ꝛ primū ē supbie exclu/
sio. qđ notat cū d. Nō ꝑt dicere oculus manui
opa tua nō indigeo ꝛc. Sic ñ dz speculatiuus con
tēnere actiuū. extimādo ñ eo egere qđ primer ad
supbiā. ꝓterea vni data ē vna gratia. alteri alia
vt būilient bōtes adinuicē ꝛ vnū fiāt. Scām ē
infirmoꝝ supa būdās supportatio. Cū subdit.
Que inhonesta sūt nr̄a. bis a būdātiore honesta
tem bñs. appellās inhonesta infirmos ꝛ imper/
fectos. Tertiū ē mutua solicitudo ad impēsiōem
bñficij. vñ subdit. Pro inuicē solicita sūt mem
bra ꝛc. Quartū est in passiōe cōis tribulatio seu
cōpassio ad augmētū meriti. vñ subdit. Si pa/
tiatur vnū mēbrū cōpatiūtur alia mēbra. Quin/
tū ē de bono cōis congratulatio ibi. Si gaudet v/
nū mēbrū ꝛc. ad ro. xij. Gaudete cum gaudenti
bus flete cum flentibus idipsum inuicem senti
entes. nō alta sapiētes. sed humilibꝫ consentientes

De multiplici vni. s. v.

nitate diuersis mōis necessaria. vñ xp̄s dixit mar
the. Porro vnū ē necessariū. Lu. v. vbi aduerten
dū q necessariū dz aliq̄d. vno mō. qz sine illo ali
q̄d eē ñ p̄t. ꝛ sic cibū dicim⁹ necessariuz ad vitaz
hōis corpalem ꝑm viam naturalem. Et ad vi/
tam spūalē dicim⁹ necessariā sumptiōem sacra/
mēt. ꝓcipue baptismi. ꝛ penitētie actu. vel pro/
posito. Cū a theologis dicūtur sacramēta neces
sitatis. Et baptisma vnū ē. qz ad vnū effectū pri
cipaliter ordinatū. s. ad tollēdū originale. cuius
ꝛ alia tollat. si inuenit. Et qz sub vna substātia/
li forma dat ephe. iiij. Vnus dꝰ. vnū baptisma

Capitulum. Secundum

Amb. ẽt dicit q̃ sicut vnũ ẽ baptisma. ⁊ penitentia est vna. de pe. di. iij. Repiuntur. Dō dictuz si intelligatur de solenni penitẽtia que olim fiebat, vult dicere q̃ nō p̃t iterari sicut nec baptismus. Sed si intelligatur de penitẽtia priuata ⁊ sacramentali iterari frequenter ⁊ quotidie p̃t Sed dici potest vna. q̃ ad vnũ effectum ordinata. scilicet ad tollendũ culpã actualez que si mortalis est. auferri nō potest nisi p̃ ipsam. Et sic vnuz est necessariũ. Alio modo dicitur necessariũ illud. sine quo aliquid bene esse non potest. seu quod vile est. et sic cibus carnium necessarius ad vitam dicitur scilicet ad bene esse et vtilius nutrimentum. Sed ad vitam spiritualem sic necessaria est obseruantia consiliorum christi seu contemptus mũdi. Unde saluator dixit. Nisi quis renũciauerit omnibus que possidet. non potest meus esse discipulus Luce. xiiij. Discipulatus autem christi consistit in quadaz perfectione vite spiritualis. ad quam melius peruenitur per contemptum terrenoruz. Et hoc ẽ illud vnum quod dixit christus iuueni querenti viam ad cõsequendum vitam eternam scilicet adhuc vnuz tibi deest Luce. xviij. Si vis perfect⁹ esse. ⁊c. Est igitur et hoc vnuum necessarium ad vitam spiritualem perfectius habendam ⁊ multum vile Sciendum autem septemplicem esse vnitatem necessariam ⁊ vtilem. sed variis modis.

Unitas naturalis ⁊ hec necessaria ad hominis cõseruationem. ¶ Unitas coniugalis ⁊ hec necessaria ad generis multiplicationem. ¶ Unitas policialis hec necessaria ad multitudinis directionem. ¶ Unitas ecclesiasticalis hec necessaria ad salutis consecutionem. ¶ Unitas regularis. hec necessaria ad perfectionis adeptionem. ¶ Unitas psonalis. hec necessaria ad peccatoris redemptionem. ¶ Unitas essentialis seu diuinalis. hec necessaria existit ad orbis gubernatõnem.

¶ De prima inquit Athanasius. Anima rationalis ⁊ caro vnus est homo. Neq̃ enim caro est homo. neq̃ anima rationalis est homo. Sz ista duo vnita constituunt vnam naturaz que dr̃ hõ Naturalis est ergo ista vnio. ⁊ necessaria ad cõseruatiõez talis specie seu nature. Et sicut necessaria est huiusmodi vnitas ad cõseruatiõem eẽ naturalis, ita necessarium est ad conseruationẽ eorum esse spiritualis, q̃ vnita sint ad operãdũ Quod contingit qñ anima dominatur corpori et caro vt ancilla subiugatur spiritui. Nam vt ait Bern. Dominã ancillari ⁊ ancillam dñari magna ẽ abusio. Et sicut si in domo aliq̃ si ancilla dñaretur vel rebellaret matrone. nō posset eẽ vnitas ⁊ concordia, sed multa diuisio, ⁊ inquietudo. ita si rõ non dominatur. sed sensualitas velit spiritu imparare, nec renuat, vt satisfaciat voluptatibꝫ carnis. nõ est ibi vnitas. q̃ sinderis p̃s superior rationis remordet ⁊ cõtradicit tali suo iectioni. Sed cum ita suaꝺ̃citur caro rationi ad bona opera. vt dicere valeat illud. p̃s. Cor meuz id ẽ voluntas ⁊ caro mea id ẽ sensualitas exultauerũt. i. extra se saltauerũt. nõ ꝓpria querentes sed in deum viuum cõformando se eius voluntati. tũc hec vnitas facit hominem fortem ad omnia. vt. n. dicitur in li. de causis. Omnis virt⁹ vnita est, magis infinita. i. fortior. Dō patet ꝓ experientiã q̃ tres vel plures candele accense non ita facile extinguñ sicut quelibet de p̃se. Et magis est fortis ad resistendum inimicis ⁊ inuadendũ ⁊ vincendum. exercitus adunatus q̃ dispersus Unde dicitur Judith. xv. q̃ assirij. i. exercit⁹ holofernis nõ adunati in fugam ibant precipites Filij aũt israel vno animine p̃sequentes debilitabant oẽs quoq̃uot poterãt inuenire. Sic potentie. sensitiua ⁊ rõalis cũ suis alijs potẽtijs adunate. i. directe in deũ conseruant utrũq̃ hominẽ

¶ De scda vnitate dr̃ Geñ. ij. Erũt duo in carne vna. duo videlicet vir ⁊ vxor in carne vna. i. ad vnã carnẽ. hoc est ad plem generandam ꝑm Hico. de li. vnde ⁊ de vna costa facta est prima vxor. s. eua ad insinuandũ q̃ nõ plures debet q̃s habere vxores. sicut nec vxor plures viros. q̃ aũt Jacob dauid ⁊ aliqui alij habuerũt plures vxores. dispensatiue fuit a domino ordinatũ diuersis cõibꝫ. q̃s ob breuitatẽ dimitto. Est ãt necessaria h⁹ vnitas. ad multiplicatiõez humani generis Unde ⁊ illud preceptuz datũ primus parẽtibꝫ s. Crescite ⁊ multiplicamini. s. ꝓ actũ cõiugalem necessarium fuit obseruari in principio hũani generis. Et iterum post diluuiũ. quousq̃ ipsum genus humanũ esset notabiliter multiplicatuz Nam post modum q̃ semper inuenti sunt multi vacãtes tali opi sz nupciaꝝ. magisq̃ viduitati vel virginitati. ideo, ī libertate hominũ positũ est alteri coniugari vel ꝓtinentiã seruare. Sicut aũt ista vnitas est ordinata ad vnam carnem. id est ad plem ꝓcreandã. ita ad eam etiam necessariꝫ vite ⁊ moribꝫ educandam. Ad' q̃ requirit̃ vtriusq̃ parentis. s. patris ⁊ matris exercitiũ ⁊ labor, diutinus. Et ideo necessarium est q̃ talis cõiunctio. s. viri ⁊ mulieris fiat ꝑ vinculũ ꝓiugale quod dissolui nõ p̃t ad placitũ. sicut ꝓiunctiõ que fit per fornicationem. sed necessarium est cohabitare in vnuz. ⁊ inuicem debituz reddere ad prolem procreandaz. ⁊ sufficienter gubernandã ꝺm b. Tho. contra gentiles. Et tunc talis vnitas seu coniunctio est absq̃ peccato quando ad bũe finẽ exercetur. s. causa prolis generãde vel debiti reddendi. Et in huius signũ dicit Ambro. in li. de offi. q̃ nubentes post bñdictionem iũcta vno inuicem vinculo copulantur. quod videlicet iõ fit. ne cõpagez vnitatis coniugalis dirumpant.

Et vero q̄ eadem iuncta cādido purpureoq̄ colore p̄miscetur. Candor quippe ex mūdicia vite purpura ad sanguinis posteritatez adhibere vt hoc signo. ⁊ p̄rinēria ⁊ lex cōtinendi ab vtriscq̄ ad tps admoneatur. ⁊ post hoc reddendū debitū non negetur. De tertia vnitate. scz policiali seu populari dr Judith. xv. Cōuenit vniuersus israhel ad ciuitatē quasi homo vnus eadē mente vnoq̄ consilio. s. ad puidendū bono cōmuni. vñ ⁊ ciuitas dr quasi ciuium vnitas. Est. n. necessaria talis vnitas ad bonā gubernatiōez populi. vt scz queratur principaliter bonū cōmune. ⁊ spiritualiter ⁊ tpaliter postpōnēdo omne priuatū cōmodū. Vñ apud platonē in thimeo illa ciuitas iustissime ordinata traditur. i qua quisq̄ nescit affectus p̄prios. Laudatur aūt ⁊ confuas̄ b vnitas in ciuitatib. q̄ ad hoc vnū attendit. vt iura fluent vniuersaliter. i. taz a minoribus q̄z a maioribus ne alias appareāt. vt tele araneaq̄ q̄ aīalia p̄ua vt muscas capiūt vt occidant. ⁊ a maioribus aīalibus lacerantur. Secūdo vt honores ⁊ officia pluraliter distribuātur. ⁊ non oīa vel multa vni ⁊ nihilū alteri. vñ gre. sic i vno corpe multa mēbra bēnt. oīa āt mēbra a ñ eundē actū bnt ita in vno eo dēq̄ corpe spūali. s. eccl'ie l' ciuitatis oportunū est b officium vni alti cōmittēdum est illō. Clarietas n. psonaq̄ diuersa officia distributa ⁊ fortitudinē ⁊ venustatem manifestat. lxxxix. dis. Singula. Tertio dr esse vnitas ciuiū. vt onera p̄portionaliter imponātur. Nā si maioribus vel amicis leuia iniungant. plebeis āt ⁊ minus notis onera grauia ⁊ importabilia imponātur. oritur discordia inuidia seditionez. ⁊ alia mala destruentia ciuitatē. Melius ēt gubernat̄ ciuitas vel regnū p̄ vnum. vel p̄ paucos sapientes cōiter. q̄z p̄ multos. vñ Piero. dicit ad rusticū. In apibus princeps vnus ē. Grues vnā sequūtur ordine iterato. iudex p̄uincie vnus. Roma cōdita duos fratres reges simul hē non potuit. sed postea dedicatur. In rebecce vtero. esau ⁊ iacob bella gesserūt. b illic. Romāi dum vniti fuerūt ad q̄rendū bonū cōmune. totius orbis dñium adepti sunt. ⁊ ecōuerso diuisi ad q̄rendū quisq̄ p̄pria ad nihilū deuenerunt. De quarta vnitate. s. ecclesiastica dr Actu. iiij. Multitudinis credentium erat cor vnū ⁊ aīa vna. Anima quidē vna q̄z tum ad intellectū p̄ vnitatē fidei. Cor vnū q̄tū ad voluntatem p̄ vnitatem charitatis. Dicitur aūt charitas quasi chara vnitas. q̄ vnit nos cū deo ⁊ primo. qui enim adhęret deo. vnus spūs ē cum eo. i. ad. Corin. vi. Adhęsio aūt fit p̄ charitatem. Nil āt carius ⁊ p̄fectius tali vnione. Hec autem vnitas est necessaria ad cōsecutionē salutis. Vñ ⁊ Beda sup̄ Matthęum dicit. Quicunq̄ ab vnitate fidei. vel societate petri ap̄li. s. per charitatē quolibz mō seipos segregāt. tales nec vinculis peccatoz absolui. nec ianuā regni celestis p̄sit ingredi. Sicut āt est vnus ouile. s. ecclesie. ita ⁊ vnus pastor vt habet̄ Joh. x. ⁊ vr̄ait Ciprianus epō: Et hāc vnitatē manifestaret vnitatis eius dr originē ab vno incipientē sua auctoritate disposuit. cū dixit petro. tibi dabo clauef ⁊c. Hoc erāt vtiq̄ ceteri apostoli q̄d ⁊ petrus. Sed exordium ab vnitate p̄ficiscitur. vt ecclesia xp̄i vna monstretur. Et infra. Quomō radij multi sunt. sed vnum lumen. ⁊ rami arboris multi sūt ⁊ robur vnum tenaci radice fundatur. ⁊ q̄o de fonte vni riui plurimi defluunt. ⁊ numerositas licet diffusa videatur exundātis copie largitate vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radiū solis a corpe diuisionē vnitas non capit. Abarbore frange ramū. fructus germinare nō poterit. A fonte precide riuum p̄scisus arescit. Sic ecclesia domini luce perfusa. per totum orbem radios suos porrigit. vnus tamē est q̄d vbiq̄ diffundit. Hec ille vtiq̄. q. i. loquitur. F. gurata est aūt ipa ecclesia p̄ tunicaz dō mini inconsutilē. q̄ soluta est cuius esset. nō āt diuisa Joh. xix. Sicut aūt q̄ recedit ab vnitate ecclesie romane saluari nō pōt. ita qui recedit ab vnitate capitis sui ⁊ summi pōtificis p̄ scisma damnari necesse. ū est. vt ondit Ciprianus. viij. q. i. Deniq̄ ibi vide Et vt dr Eccle. ix. Qui in vno offendit. id est. in hac vnitate multa bona perdit. quia oīa spūalia

De quinta vnitate. s. regulari id ē religiosorum dicitur p̄s. cxxxij. Ecce q̄z bonum ⁊ q̄z iocundū habitare fratres in vnum vbi dicit Aug. super p̄s. q̄ hec vnitas ⁊ si conueniat omnibus fidelibus p̄prie tamen monasteriis ⁊ fratribus p̄uenit habitantibus in vnum spiritualiter ⁊ corporaliter. Vnde ⁊ monasterium dicitur a monos quod ē vnum. quia maxime debet ibi vnitas repiri. Et pōt in dicto versu triplex bonū notari. vt omne bonum cōprehendatur ibi in tali statu.

Bonum vtile. ibi. Ecce q̄z bonum.

Bonum delectabile. ibi. Et q̄z iocundum

Bonū honestū vel virtuale ibi. ha. fra. i vnū

Et incipiēdo a tertio. Tunc bonum honestū ⁊ p̄fectū esti in statu religioso. quādo fratres habitant in vnum. i. in vnitate non in diuisiōe. In vnitate. s. subtātie cōmunalis remota p̄prietate. In vnum obedientie totalis abiecta p̄pria voluntate. in vnum continentie integralis. sine venerea societate. Hec tripler vnitas est necessaria ad p̄fectiōis adeptiōez. Nā vt dr Lu. vi. perfect⁹ oīs erit si sit sic mgr eius. s. xp̄s. Qui fuit mendicus ⁊ pauper. factus obediens vsque ad mortem. Et lilium conuallium per continentiaz virginalem. Sicut ergo fratres s̄m carnem cuz habitant in vnū. viuūt de vna p̄muni substātia domus. ita fratres s̄m spiritum habitantes in vna domo. debent accipe necessaria ab vno cella

Capitulum. Secundum

rio, ab vno vestiario. viuere sub vno mō. vt vnitatem in cordibꝫ. foueat ⁊ repꝫnet vniformitas in exterioribꝫ moribꝫ iuxta illud. pſa. Qui habitare facit ſ. deus vnius moris. i. fm vnū morem in domo religionis. vnde clemens papa. Cōis vita oībꝫ necessaria est fratres. maxime his qui deo militare irrepꝫhēsibiliť cupiūt, ⁊ vitā aplōꝝ imitari. i. pfecte viuere. Et sicut aer diuidi non pōt neq; splēdor solis. ita nec reliqua que cōiter data sunt omnibꝫ rſi. q. i. dilectissimis. Quod intelligitur de religiosis fm glo. Et sicut fratres carnales obediūt suo patri carnali. sic fratres spirituales obedire debēt patri spirituali in vnum i. in totum. Cum. n. p̄ iniunctionē obediēne prelati manifeste volūtas dei. nō aūt p̄ instigationē ꝓprie volūtatis. ß sepe p̄ hāc deuiatur ab ea. iō obedire oꝫ Actu. iiij. vt cōformetur quis voluntati dei. Hoc est vnū qđ postulabat dauid dicēs Vnam petij a dño hanc requiram ⁊c. vt videaꝫ volūtatē dñi. vt sc̄z ea cognita ꝛ impleā. Fratres fm naturā habitant in vnū. sine aliqua inter se venerea voluptate. nisi sint peiores bestijs. que talia ostendunt horrere. Sic religiosi dēbent caste viuere mente ⁊ corpe. Qui enim cū vxore est solicitus est quō placeat vxori ⁊ diuisus est vt ergo nō sit diuisus. sed vnitus cū deo. in vnū debꝫ habitare. i. solum sine coniuge. Vnum enim dicitur quod indiuisum est a se ⁊ diuisum a quolibet alio. Nō ergo vniatur seu cōiugatur carnaliter alteri. Sed in se maneat indiuisus. i. impolut⁹. Bonuꝫ delectabile notatur in statu buiusmodi p̄ similitudinē positam ibi. Sicut vnguētū in capite ⁊c. Et sicut ros hermō. Hec nō possunt intelligi ad litterā. i. fm corticem. quia nūq; Aaron fuit ita inunctus. vt vnctio descenderet in oā vestis. Nec ros hermō potest descendere in mōtem syon. cū sint multum distātes. ⁊ mons syon ſit altior mōte hermon fm Hugo. cardina. Oportet ergo intelligere spiritualiter. Aarō primus ⁊ summ⁹ sacerdos est figuratiue xp̄s. Caput Aaron est ipe christus inq̄tū caput ⁊ rector ecclesie. Unguentū est gratia qua sanātur vulnera pcōrū ⁊ lenīūtur aduersa. Barba aarō que signat virilitatē ⁊ capiti inhęret. est cōgregatio apostolorꝫ q̄ xp̄o adhęserūt. ⁊ viriles fuerunt in grauia sufferēdo ⁊ ardua aggrediendo. Et iō bis ponitur barba. Vestis aaron ecclesia que circundat xp̄m. Ora vestis sunt minores fideles ecclesie. vel qui erūt in fine mūndi. Sicut gratia descēdēs a capite iesu xp̄o in apostolos et de apostolis in omnes fideles vsq; ad finem seculi. ita se habꝫ q̄ facit eos iocūdos ⁊ letos. ita q̄ ibāt apostoli gaudētes a cōspectu cōcilij. q̄m digni habiti sunt. p̄ nomine iesu contumeliā pati. Unde ipa gratia dr sicut paradisus. vbi ē magnū gaudiū. Ita status religionis. vbi est vnitas vera sancit iocundos. Hermon interpretatur lumen exaltatum. ⁊ signat christum. Syon speculatio. et signat ecclesiam. Sicut ergo ros mitis ⁊ dulcedinis spūalis descēdit a xp̄o in ecclesiā. triūphantē ita ros dulcedinis spūalis a deo infunditur in religiosos. ꝑcipue speculantes p̄ cōtemplatiōez. vñ bern. d. q̄ ibi irrorat frequētius. Bonū vtile ibi notatur cum subdit. Illic mandauit dñs bñdictionē. ⁊ vitā vsq; in seculū. Ecce vtilitas magna q̄ dñs mādauit. i. misit illic in tali vnitate bñdictionē. i. multiplicatiōem virtutū. fm Hugo. cardi. ⁊ sic pfectiōem ⁊ vitā. s. spiritualē gratie conseruandam. vsq; in seculū. i. aliam vitam. s. glorie. Nil vtilius homini virtutibꝫ. vnde de eis dr Sapiē. viij. Sapiētiam ⁊ sobrietatem docet iusticia. ⁊ veritatem. i. fortitudinez quibꝫ nil vtilius in vita est hoībꝫ. De septa vnitate scilicet psonali dr in ps. Simul in vnum diues ⁊ paup. Quod impletum est quādo verbū caro factū est. Tunc enim diues in mia deus. ⁊ paup. in multa miseria hō. in vna p̄sona ⁊ ea dē p̄sona repta sunt. Deus enim ⁊ ho vn⁹ est christus. inq̄t Athanasius in symbolo. Neq; n. natura bñana q̄ erat in xp̄o erat vna p̄sona. ⁊ natura diuina erat alia p̄sona. vt dixit nestorius hęresiarcha. Neq; natura humana assumpta. conuersa est in naturam diuinam. vt dixit eutices hęreticus. Sz vt. d. leo pa. in fmōe. Saluaꝫ vtriusq; ꝓprietate nāture. s. diuine ⁊ hūane. ⁊ in vnā coeunte p̄sonam. suscipitur ab eternitate mortalitas. i. a deo eterno natura humana mortalis. Si enim deus non esset. non afferret remediuꝫ Si verus homo non esset non p̄deret exēpluꝫ Necessariū ergo est hoc vnum. i. vnio nature ouine cuꝫ humana. vt mori posset ex vno. ⁊ resurgere ex altero. Et sic fm gregoriū in tertio moral. per vnicam suā morte scilicet tantū corpis. nos a duplici morte redemit corpalis ⁊ spūalis. In cuius signū vna die integra artificiali. ⁊ duabꝫ noctibus mortuus iacuit. q̄ sua vnica morte lucida. q̄ sine peccato. nos a duabꝫ mortibus tenebrosis liberauit. Unde petrum volentem eum in tempore passionis defendere reprehendit. dicens. quoniam sic oportet fieri vt scilicet̨ patiar ob redemptionem peccatorum. De septima vnitate scilicet essentiali dicitur. i. Johannis. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo scilicet christo pater. verbum ⁊ spiritus sanct⁹. et hi tres vnuꝫ sunt. Et Johannis decimo. Ego et pater vnum sumus non inde excluso spiritu sancto. qui est nexus amborum. Ubi notandum est q̄ abbas Joachim male intellexit illā vnitatē in diuinis. Dicebat. n. hāc vnitatē nō eē veram ⁊ propriā sed collectiuā ⁊ silitudinariā. Sicut multi hoīes. dicūt vn⁹ ꝑpls. ⁊ multi fideles vna ecclia. Et sicut dr in li. Regū. populus me⁹ ⁊ populus

tuus vnū sunt. s. collectiue nō substātialiter. et ad instruēdā suam sniam vt verā. inducebat ip se ioachim illō q̄ xp̄s dixit in oīoe de fidelibꝫ suis ad patrē. volo pater vt sint vnū in nobis. s. fidēles. sicut ⁊ nos vnū sum⁹. vt sint pfūmati i vnū Iob xvij. Non. n. fideles dicebat ioachim sunt vnū. i. q̄dā vna res q̄ cōis sit oībꝫ. ꝫ tm̄ sūt vnuꝫ i. vna ecclesia ꝓpter fidei ꝫ vnitatē. ⁊ tādē vnū regnū. ꝓpter vnionē indissolubilis charitatis. Similē dicēs cē vnitatē in pſonis diuinis seu trinitate ⁊ magistrū petrū q̄ i ꝓio sen. di. i. dixerat q̄ quedā res sūma ē p̄ fi. ⁊ ſſ. ⁊ illa ñ ē genera nec genita nec ꝓcedēs. Dixit. n. in hac snīa fuisse hereticū. q̄ q̄ternitatē ñ trinitatem astruebat in deo. vꝫ. tres pſonas et illā cōem eēntiā q̄ quartā Sed sacrosanctū ꝓciliū vniuersale. determinauit opinionem seu sententiā ioachim hereticam ⁊ falsam. ⁊ verissimā cē snīam magistri petri. pdictam vꝫ. q̄ vna q̄dā sūma res ē. q̄ve aliter pater ⁊ fi. ⁊ ſſ. ineffabilis et incōprehēsibilis tres simꝫ pſone. ac sigillatim q̄libꝫ earūdē. et iō in deo trinitas ñ quatnitas. q̄ q̄libꝫ triū pſonarū. est illa res substātia seu eēntia. seu natura diuina q̄ sola ē vniuersoꝝ pncipiū. ꝓterq̄ aliud inueniri ñ p̄t ⁊ illa res ñ est genera nec genita nec ꝓcedēs. ꝫ ē pater q̄ generat. ⁊ filiꝰ q̄ gignit ⁊ spūssanc⁹ q̄ ꝓcedit. vt distinctio sit in pſonis vnitas in natura. Ad auctoritatē ꝫr inductā euāgelij. Rñdet. q̄ cū dicit xp̄s vt sint vnū in nobis sicut nos vnū sum⁹. ly sicut ñ dicit omnimodā similitudinē. s. fm equalitatē. ꝫ fm ꝓportiōez. Vta vt cū dr. sint vnū in nobis. intelligitur ibi vnio charitatis i gratia. et cū subdit. Sicut nos vnū sum⁹ ibi attenditur vnitas identitatis in natura. Quēadmodū ⁊ intelligit illō. estote vos pfecti sicut pater vester pfect⁹ ē matb. v. Nō. s. fm equalitatē ꝫ fm ꝓportionē. q. d. Estote pfecti pfectiōe gratie. sicut pat vester pfectus est pfectiōe nature. Hec oīa extra de sum. tri. ⁊ fi. c. dānam⁹. Ita ꝫ poptime dclarat be. tho. in exp̄itione p̄dicte decretalis dānamus dicēs. q̄ iste ioachim rudis fuit i subtilibꝫ fidei dogmatibꝫ. ⁊ in duobꝫ errabat circa hanc materiā. Primo q̄ dicens patrē ⁊ filiū. ⁊ ſſ. esse vnā substātiā. ponebat vnitatē eēntie triū pſonaꝝ ñ eē rē. ⁊ realē ⁊ simplicē ꝫ silitudinariā. s. p̄ cōsensū amoris sicut dicimur nos vnū eē cuꝫ deo p̄ amorē. Et sic incidit in errorē arrianoꝝ. lꝫ nō pinacit. Secdo errauit male intelligēdo verba magistri petri. q̄ in eo q̄ dixit petrus. q̄ q̄dā sūma res ē pat. ⁊ fi. ⁊ ſſ. credidit q̄ illā rē diceret eē aliquid aliud a tribꝰ pſonis diuinis q̄ quartū q̄ ille nō dixit. Vbi ꝓsiderādū ē q̄ nihil cōsuetum est aliqs. q̄. ñ distinguit ab eis. Vñ q̄ aial ñ distinguit ab bōie equo ⁊ bue. quoꝝ q̄libet ē aial. Nō ñ possum⁹ dicere. q̄ hō equus ⁊ bos sūt q̄tuor. ꝫ tria tm̄. q̄ q̄libꝫ eoꝝ ē aial. ita q̄libet triū pſonarū est illa res s. eēntia diuina vel natura. ñ p̄t dici. q̄ tres pſone ⁊ illa res sint q̄tuor. q̄ illa res ñ est aliq̄d a tribꝰ pſonis. ꝫ b. tho. Hec aūt vnitas ē necessaria ad gubernatiōem vniuersi. Entia. n. nolūt male disponi. ⁊ melius gubernet aliq̄s regnū vel multitudo q̄ vnū q̄ ꝫ plures fm pōm. Et gubernatio vniuersi sit optima. necessariū est dicere vnū eē gubernatorē eius. q̄ ꝓ rōnes ꝓbant pōs in vltimo verba pbisice. dicens. Omn⁹ est ergo princeps. Si. n. plures eēnt aut omnino essent in oībꝫ equales. aut nō. Si vero vnus alio maior in aliquo. minor ñ eēt de⁹ q̄ nō omnem pfectionem haberet. Si omnino equales et diuersi in essentia. tūc ꝟn⁹ supfluus esset. quia frustra fit p̄ plura. q̄d pōt fieri p̄ pauciora. Si essent vnū in substantia ⁊ natura. licꝫ plures in pſonis. sic sunt vnus deus gloriosus. Et sic necessariū est esse vnū deum ergo. ꝫr. Deus tuus vn⁹ est. ⁊ Bern. Si dici pot est vnissimus ē q̄ absq̄ oī cōpositiōe. q̄ in nl la creatura repit.

Notādū de zelo. §. vi.

qui est effectus amoris. ⁊ de quo dr in ps. Zelus domus tue comedit me. Primo eius diffinitionem. Secūdo eius ꝓductiōem. Tertio eius p signa manifestationē. Et q̄tum ad primū. zelus alit diff. nit a pōo. aliter a theologo. Pōus n. in. q̄ rhetoricoꝝ diffinit. q̄ zelus est tristicia d bono alterius ex eo q̄ nobis deest illud bonū. sic ergo est tristicia de bono alterius ex eo motiuo quod bonū alterius reputetur impeditiuū boni ꝓpr̄ij seu excellentie. ꝫ ter quod nō vellet tale bonū ꝓmo inesse. Talis enim tristicia pertinet ad inuidiam. Neq̄ enim zelās tristatur de bono alteri⁹ ꝓpt̄ hoc. q̄ ꝓpatitur primo de malo ipsius. Hoc enim ptinet ad misericordiā. Neq̄ ꝓpter hoc tristatur zelās de bono alterius. quia ille sit indignus illo bono quod facit nemesis. Sz est tristicia de bono alteri⁹. eo q̄ tale bonum deest nobis. ⁊ sic diffinit pōs zelus. Et circa bona spūalia ē laudabilis. s. cōtristari se habere defectū ipōz. Propter q̄d ait apl̄s. i. ad Cor. xiij. Emulamini quod idem videtur q̄ zelare caritata meliora. i. ardenter desiderate excellentiora bona. Sed si zelus hmoi esset de temporalibus potest esse cū peccato. ⁊ sine peccato fm. b. Tho. secūda secūde. q. xxxvi. Et theologis vero zelus sic diffinit. zelus est quidam feruor mētis. quo quis debet incitari ad p̄ficiendū cuꝫ melioribꝫ Juxta illd apl̄i. ij. ad Corin. xi. Emulor vos. i. zelo dei emulatione. vel fm Aug. ⁊ Alcuinū sup illud ps. zelus domꝰ tue cō. zelus est feruor animi. quo mens abiecto humano timore. p defensiōe veritatis accēdit. Et subdit. zelus domꝰ tue comedit me. gl. interli. i. int⁹ commouit ⁊ quasi corrosit. vt impios eijcerē ⁊ piculo me exponerē

Capitulum. Secundum

cũ. s. flagello facto de funiculis. omnes eiecit de tẽplo ꝛc. Job. ij. Causaꝫ aũt seu ꝓducitur zelus ab amore intẽso. vt effectus eius. qꝫ oñdit auctoritate. rõne. distinctione. Auctoritate quidez vt beati dioni. dicẽtis. iiij. c. de diui. no. Dꝫ deus appellatur zelotes. Iurta illꝫ ero. xx. Ego sum deus zelotes, ꝓpter multũ amorẽ. quez habet ad existẽtia. ꝛ maxime ad ea in qꝫ posuit ꝛ impssit imaginem suã. sicut ad angelum ꝛ ad hoiem. Ratione vero idẽ ꝓbaꝫ sic. Quãto virtus aliq intensius tẽdit in aliqd. tãto fortius repellit oẽ cõtrariũ ꝛ repugnãs. Cũ ergo zelus ꝓueniat ex intensiõe amoris. viz ad zelũ ptinere videt qꝫ aliqs nõ patiaꝫ ꝓsortiũ vel amorẽ ꝓtrariũ in amato. ipm refutãs cẽztũ põt. Tertio ꝓbaꝫ idẽ inducitur. Nã dr qs zelare ꝓ deo ꝛ ꝓ aico. ꝛ ꝓ deo q, dem dicitur quis zelrae. qñ ea que sunt contra honorẽ vel volũtatẽ dei. repellere ẽm posse conaꝫ Sicut legitur de helia. iij. Re. xix. zelo zelat? sum ꝓ dño exercituũ. qꝛ dereliquerũt pactum tuum filij israel. ꝛ Nuñeri. xxv. de phinees dicit dñs. Auertit phinees irã meam a filijs israel. qꝛ zelo meo succẽsus. i. magno ardore honoris mei succensus motus est contra eos, s. virum israelitẽ ꝛ mulierẽ madianitẽ interficiens eos coeuntes simul. Pro amico autẽ zelare. qñ aliqua fiunt vel dicũtur cõtra bonũ amici bõ repellere studet Ubi tamen notãdum. qꝫ aliter se hz amicus zelãs amare beniuolentie et aliter se habet zelans amore cõcupiscẽtie. Nã in amore beniuolẽtie q principaliter queritur bonum amati. zelans stu det ꝛ conatur repellere omne quod cõtrariatur honori ꝛ bono amati. nõ ꝓpter se. id est ꝓpter vtilitatẽ ipius amãtis. sed propter bonum amici. ꝫ in amore cõcupiscẽtie est oppositũ. qꝛ. s. studet repellere omne illud qđ ꝓtrariatur ꝛ impedit fruitionẽ ꝛ plenã delectationẽ boni amati. inq̃tum est bonum suum non amare rei. ꝛ sic viri dicunt zelare pro vxoribus vel alijs mulieribus. Ubi etiam notandum qꝫ bonum quod quis amat e duplex. quia vel est perfectum. qꝫ integre potest simul a multis possideri. Et ex amore talis boni non causatur zelus inuidie vel indignationis. quia nullus inuidet alteri de cognitione veritatis vel visione lucis. que simul a multis cognosci ꝛ videri potest. Sed de excellentia huiusmodi cognitionis posset esse zelus quia ex hoc magis ab alijs honoraretur. Et hoc iam pertinet ad tẽporalia bona ꝛ imperfecta. Aliud bonum est imperfectum defectuosum ꝛ paruum. quia simul a multis possideri non potest, ꝛ ex amore talium quãdo inordinatus est. causatur zelus indignationis ꝛ hmõi. vt de diuitijs de honoribꝫ. de delectationibꝫ carnalibꝫ ꝛ hmõi. Est igit triplex zelus. s. ꝓ deo bonus, si tamẽ sit ẽm scientiam. i. rectã rõem. alias magis posset pertinere ad vindictam ꝛ iram. De quo apostolus. zelum quidez dei habent. sed non ẽm sciẽtiam. zelum hunc habuit vt dictum est helias. ꝛ de hoc ẽt ps Labescere me fecit zelus meus ꝛc. Filium zelũ fatuũ nõ ẽm sciẽtiã habuit saul. quando occidi fecit gabaonitas. nõ obstante iuramẽto facto eis a Josue. Sed propter hoc, iratus dñs misit famem sup terram diu, quousq̃ fuit satisfactum a dauid gabaonitis ꝛc. vide historiam. ij. Reg. penul. Pro amico circa honesta ꝛ rationabilia nõ inutilia. et respicientia laudẽ suoꝝ doctoꝝ vel maioꝝ. ꝛ aliorũ magistꝝ dei et veritatis. Qualem zelũ indiscretum habebãt corinthij. contendentes de suis baptistis. Quibꝫ aplꝰ ait. i. Corin. iij. Cũ inter nos fuerit zelus ꝛ cõtentio. nõne carnales estis. Talem zelũ habebant ꝛ discipuli. Jo. ex ira ipm egredientes xpm plus ipo honorari. vt patet in euangelio. Est terti? zelus carnalis ꝓ bono proprio. quo quis indignatur cõtra eos qui hñt vel querunt habere consortiũ in re amata ꝓ delectatione vel vtilitate mũdana ex eo qꝫ impedit pfectam ꝛ totam fruitionem seu delectationem rei amate ꝛ iste est plenus suspitionibꝫ et dr zelotypia. De quo dr Numeri. v. Si spũs zelotipie cõcitauerit virum cõtra vxorẽ. Sciendũ etiã qꝫ cũ zelus proprie nõ sit aliud q̃ intẽsus amor refutãs ꝓsortiũ in amato. zelus ipse non refutat nisi amorẽ cõtrariũ in amato quod. s. sit cõtra suum. non autẽ si sit directe ẽm suum. Sic verbi gratia. Uir non indignatur. si filius suus vxo. ẽ diligat. quia apprehendit hoc ipsum agere, inq̃tum vxor patris et dilecta ab eo. Sed si extraneus amaret vxorem illam indignaretur. quia cõ ciperet illum eam diligere propter propriam dilectionem. et sic contrariatur perfecte delectationi vel fruitioni. quam querit in sua vxore. Sic a simili deus diligit creaturam suam. ꝛ maxime angelum et hominem. Unde in eis non patiatur alienum amorem. qui scilicet non referatur ad gloriam suam. Unde quando homo refert amorem suum ad gloriam dei. amãs scilicet aliquam creaturam inquantum dei creatura. vel dei capax. vel bona. eadem dilectione diligit qua et deus. id est simili. Sed quando creatura rationalis querit gloriam in creatura. ponens ibi finem suum. et preponens amorem creature amori diuino. tunc suus amor contrariatur amori ꝛ honori diuino. Et amorem talem cõtrarium nõ patitur zelus diuin?. Uñ soli peccato indignatur deus ꝛ punit. vñ dicit Exo. xx. Ego deus zelotes visitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã ꝛ quartã generatiõem. ꝛ faciens miam in milia his qui diligut me ꝛ custodiunt precepta mea. In quibus verbis commendatur deus.

Primo a feruore dilectiõis. ibi. Dꝫ zelotes

Secũdo a rigore punitiõis. ibi. Uisitãs pec

cata patrum et cetera.

Tertio a dulcore compassionis vel premiatõ mis, ibi. Et faciens misericordiam.

Et incipiendo a tertio, dicit deus facere mĩaz in milia. i. in oẽs. Ponitur. n. finitũ p infinito. Juxta illõ ps. Verbi q mandauit in mille generationes. Facit aũt mĩam saluatricẽ. nõ simpliciter omnibꝫ. sed vt subditur. bis qui diligũt eũ. q dilectio manifestat obseruatiõem pceptoꝝ. propterqd sequitur. et custodiũt pcepta mea. Sic ḡ notatur in deo et iustitia cũ dr visitãs. i. puniens iniqtatẽ. ꝛc. Et mĩa cũ subditur. et faciẽs mĩam. ꝛc. ibi ostenditur q in terra misericordia precellit iustitiam. quãto plus cõprehendit p milia, qz p tertiã et quartam generationẽ. Quantum ad hm dr deũ visitare iniquitates. i. punire. Et hic medicus dicitur visitare infirmũ cũ eum curat p aspera remedia, intendens qz rum in se ẽ sanationẽ eius. Ita deus dr visitare peccatores cũ flagellat, intendens p aduersa a peccatis emẽdare. Visitat ãt peccata patrũ in filios. q. punit aliqñ filios p peccatis parẽtuz. Quod intelligendũ ẽ de pena tempali. nõ de pena eternali. dq pena eterna intelligitur illud ezech. xviij. Filius ñ portabit iniquitatẽ patris. Magis aũt puniũtur filij pro parentibus et econuerso et pro aliis cõsanguineis temporaliter qz extraneis. vel ppter diffusionem. q. pena propinquorũ redũdat in alios incẽtũ filius est quedam res pris vel propter imitationez q. exẽpla propinquoꝝ et domestici eorum magis mouẽt filios et alios propinquos quam extraneos qui non ita frequenter conuersantur cum illis. De hac tñ materia vide p. eni. in quarta parte in v. f. ti. et. xxbi declaratur quomõ vn. puniatur p alio vel nõ. Quod aũt subditur vsqz ad terciam et quartam generationez. Sm litteralem expositionem intelligitur vsqz. s. quo viuũt. Tantũ enim aliqñ homines consuerũt viuere vt tertiã et quartam generationẽ filiorum videant. et sic mutuo videre pñt. filij peccata patrum ad imitandũ. et pres penas filiorum ad dolendum. Et hoc Sm b. Tho. prima secunde q. lxxxvij. Secundum aũt expositionem moralẽ sic intelligit. Quattuor sunt generatiões seu progressus in pcõ. Prima est cogitatio peccati. Secunda delectatio in peccato citra consensuz. Tercia cõsensus peccati. Quarta opatõ peccati. Nõ visitat ergo deus. i. non punit pena eterna pctã prime et scõe generationis. ß tertie et quarte id ẽ consensum in mortale vel opus magister sen. iu q. li. Quãtũ ad primũ notãdũ in diuisione ß vltimo positũ ad quod declarationem. quia materia prolixior. Notandum q ad comprehendẽdum intensum feruorem amoris erga nos oportet considerare ea que facit multum zelotip⁹ erga vxorẽ suam. Que omnia scriptura ostẽdit deum facere erga nos. vnde dicitur zelotes ero. xxxiij. Dominus zelotes nomẽ eius, et zacha. viij. ait. zelatus sum syon zelo magno. et indignatiõe magna zelat⁹ sum bierlim. i. ecclesiã vel aiaz quã libz. Sic ḡ zelotipus vxor septẽ facit circa vxorem. videlicet q audit. respicit lõge se ire fingit subito venit alium habitum assumit. inquirit et nulli parcit. Sic ista deus facit anime quã diligit. Primo nãqz zelotip⁹ audit. si vxor videlicet loquatur cum sui pecto. et quid dicat. ita et deus vñ sapiẽ. primo dicitur. Auris zeli audit omia. i auris dei zelãtis animas ex multo amore quez hẽt ad ad eas. audit. i. pcipit mẽte omnia verba cordis oris et operis. Et si inuenit aliquid cogitãtem loquẽtem operantem non directuz in eũ irascitur punens hic vel in futuro. Secũdo zelotipus respicit nutus et act⁹ mulieris zelate p fenestras vel rimulas vel alios modos illi occultos sic deus facit. vñ Can. ij. dicitur. En iste stat post parietẽ nostrũ respiciẽs p fenestras, prospiciẽs per cancellos. Stare dicitur. quia immutabilis et impecabilẽ. Post parietẽ stat. q. sin bõanitate assumpta diuinitas latuit. Sicut ille q̃ẽ⁹ parietẽ nõ videtur in ppria psona ß p aliq̃ signa. Respicit p fenestras et p cãcellos. i. p creaturas nobiliores tanqz p fenestras, et inferiores tanqz p cancellos. per quos minus videtur de reipa. i respicit q̃li affectu moueamur ad creaturas rationales vel irrõnales. Si vz ppter eũ vel ppter mũdũ, vñ zach. i. dr. zelat⁹ sum bierlim. i. aiaz vl ecclesiã in syõ qd̃ interpatur speculatio. i. inconsideratiõe opm eius diligẽti. Tertio zelotip⁹ lõge se ire fingit sic deus puer. viij. Elegit via longissima. s. xps vt fingat se nõ videre vel audire. cũ tñ ab hostio nõ recedat. Sm illõ Apoc. iij. Ego sto ad hostiũ et pulso. s. ad hostiũ voluntatis per qd̃ ingreditur ad aiam xps. et pulso p increpatiõez et occultã inspiratiõem. Si qs audierit vocẽ meã p predicatiõem et alios modos intelligẽdo et obediendo. et aperuerit ianuam impedimẽtũ gratie nõ pstando. Introibo ad illũ p gratiã iustificatẽ et cenabo cũ illo. et ipe mecũ in refectione spũali et postea, supnali. qsi ḡ lõge recedit cũ finit malignũ in suis iniqtatibꝫ. sperari. Sed ostendit ppe esse cũ subito terribiliter flagellat. Sapiẽ. v. Accipiet armaturã zelus illius. s. dei et armabit creaturã ad vltionẽ inimicorũ. Quarto zelotipus subito venit. qñ vxor nõ credit. vñ aplus i. Thessalon. v. Dies dñi sicut fur in nocte veniet. Apoc. iij. Si nõ vigilaueris. venã ad te tãqz fur scilicet improuisus tibi. Sophon. i. In igne zeli eius deuorabitur omnis terra id est omnis peccator amans inordinate terrena deuorabitur quia subito absorbebitur a penis inferni. quia noluit se pparare et vigilare ad aduentum eius p mortẽ. Quinto zelotipus aliũ habitũ assumit

Capitulum. Secundum

vt quasi cognoscatur alius ee. ⁊ sic mulier videa
tur ee magis libera ad malū pagēdū si vult. Sic
ds. cū sit sp̄s q̄i natali bītu īdur⁹ pfectissīa iusti
cia ⁊ pfectissīa mīa ⁊ benivolēcia. aliqñ vēm ex
teriorē apparentiā mutare habitū iusticie ⁊ hīe
habitū iniusticie cū vz. pmittit multos in ma
gnis scelerib⁹ plperari ⁊ p̄ longa tp̄a. ⁊ habituz
misericordie ⁊ benivolentie que maxime debēt bo
nis. mutare in habitū crudelitatis ⁊ inclemen
tie. dum pmittit sanctos multipliciter affligi. ac
si non curaret de eis. Ex q̄b⁹ casib⁹ ꝓtingentib⁹
anime. videtur quasi dari occasio cuiusdā liber
tatis ad malū. q. dē⁹ ñ sit punitor maloꝝ ⁊ ama
tor bonoꝝ. vt sic libere faciat malū. qz inde nullū
malū ei seq̄retur. ⁊ anima casta ꝓpter hoc nullo
modo dimittit fidelitatem debitam spōso chri
sto. nec adhereat diabolo. Et ex hoc deus magis di
ligit videns firmitatem eius ezech. xvi. Ponam
zelū meū in te dicit dñs loquēs de populo suo.

Sexto zelotypus inq̄rit a familia domus sue
vel a vicinis ⁊ amicis. de gestis ip̄ius vxoris. si
quid sciūt vel viderint ꝓcacitatis vel leuitatis.
Deus aūt vt inquirat de cōuersatiōe anime spō
se sue nō opꝰ. qui omnia novit anteq̄ fiāt. Sz
dr inq̄rere quia inquirentes facit eos videlicet
qui sunt in domo sua angelos sanctos. Ñ sin
gulis animab⁹ dat vnū in custodiā. ad obseruā
dum vitam eius. Juxta illud p̄s. Angelis suis
dē⁹ mandauit ⁊c. Et bi diligēter inquirūt qūo
se habeat anima. vel ad accusandū vl cōmēdādū
eam coā spōso. Sīlr p̄ophetas p̄sidēte ⁊ docto
res inq̄rit ⁊ inq̄rere facit mores animarū. vt vel
emēdentur. vel si pmāserint in sua malicia. de
mū ꝓtra eas testificentur. Qđ totū fit ex magno
zelo quē hz ad animas. vt dici possit illud esaie.
ix. Zelus dñi exercituū faciet hoc. Septimo
zelotipus non pcit adultero. vel vxori puer. vi.
zelus ⁊ furor viri nō pcit in die vindicte. nec ac
q̄escet cuiusq̄ p̄cib⁹ ⁊c. Et ꝑm litterā exponitur
sic. Zelus. i. amor vel exmēs viri erga vxorē ita vt
nō possit sustinere colloq̄um alterius cuiuscūq̄ ea. ti
mens amissionē delectationis pleno in ea. ⁊ fu
ror viri scilicet contra alterum. non pcet scilicz
a morte corporali adultero. etiam si lex non pu
niat in die vindicte id est quando comprehen
detur cum adultera nec acquiescet cuiusq̄ preci
bus quin ipsuz occidat. Spiritualiter potest ex
poni de christo. qui in iudicio reperiens animaz
adulterasse. nec penituisse non pcet nec flectetur
per precamina. vel munera. nec misericordia in
iudicio vniuersali vel particulari.

Alius effectus .§. VII

amoris ē lāguorē facere. Nam q̄ñ bonū amatū
amāti ē absens. tūc ex sui absentia. tristiciā cau
sat. q̄ tristicia ꝓ lāguorē significatur. Ūñ tulius
in. iij. de tusculanis q̄stionib⁹ dicit. q̄ maxime tri
sticia egritudinē nominat. ⁊ in ēsum deliderii
de cōsecutione amati. hec. b. Cho. i. se. q. xxviij. q
aūt tristicia de absentia dilecti lāguorē aie signi
ficet. ꝓz ꝓ illud qđ dr Can. q. Fulcite me floribus
stipate me malis. qz amore lāgueo. ⁊ subdit. Le
ua eius sub capite meo. ⁊ dextera illius amplexa
bitur me. Jn q̄b⁹ verbis sponsa ꝓ amore infirma
ta tria facit

Primo q̄rit remedia. ibi. Fulcite me floribus
Scđo oñdit morbū. ibi. Amore langueo
Tertio inuit seu agnoscit bñficiū. ibi. leua ei⁹ ⁊c
Quātū ad primū aīa q̄rit remediū. i b⁹ qđ dicit
Fulcite me floribus. stipate malis. Per hec enim
adiuuari ōnib⁹ sctoꝝ. q̄ b⁹ dicūtur flores arbo
rum. ⁊ muniri bonis op̄ib⁹ eoꝝ. ⁊ hoc est stipari
malis. i. pomis. Vel sic. Fulcite me floribus. i. con
solamini me exēplis bñ incipientiū. exēpla ipsa
mihi ꝓponēdo. Stipate me mal. robōrate. i. me
exēplis pfectoꝝ. ipa mihi nūtiādo. vel sic. Fulci
te me floribus. i. virtutibus interioribus. q̄ sunt ini
tia bonoꝝ op̄m. sicut flores principia fructuū. et
stipate me malis. i. nō solū verboꝝ foliis. ⁊ virtu
tū op̄ib⁹. vel sic. Fulcite me floribus. i. replete me
suffragiis sctoꝝ. canit ecclesia. Sctī tui florebūt
sicut liliū. ⁊ de virgie gliosa illō canit. Circūda
bāt eā flores rosarū. i. martires. Stipate me ma
lis. i. robōrate me p̄ncia diuinaꝝ ꝓsonaꝝ. Malū
ei. i. tale pomū ē rotūdū. Forma āt rotūda ñ bēt
p̄cipiū nec finē in ipa figura. ⁊ iō apte signat ꝓ
sonas diuinas. i. p̄tem ⁊ filiū. ⁊ sc̄. tanq̄ tria mala
seu poma. q̄ p̄cipiū nō hñt neq̄ finē. Solus. n.
deus ē q̄ ꝓt aīam replere. ⁊ sic stipare seu robora
re qđ a nullo moueat. Secūdo oñdit sponsa spō
so suo morbū cū ait qz amore lāgueo. Qđ intel
ligit ꝑm glo. infra. i. amore supne visionis defi
cio. Juxta illō p̄s. Defecit caro mea ⁊ cor meuz
deus cordis mei ⁊c. vel ꝑm glo. collat. Amore lā
gueo. i. defectū in amore tpalium sustineo. Quā
to. n. ad amorē xp̄i veri spōsi se spōsa accēdit. tan
to ad amorē tpaliū lāguescit. vt. s. ei vilescāt. Ju
xta illō apostoli. Omnia arbitrat⁹ sum vt sterco
ra vt xp̄m lucrifaciam. Sicut enim languēs nō
habet delectationem in cibis solitā. sed fastidiuz
⁊ abominationem. ita ꝓfectus christi amator
fastidit ista tpalia. ⁊ circa ea cum tedio occupat.
Tertio mō exponit sic Amore langueo. i. amore
eius penat carnis instineo. Quāto ei quis plus
amat sponsum. tanto plus carnem domat. vt. s.
satisfaciat offensis contra eū cōmissis. ⁊ plenius
spiritui possit ei vacare. Ac ēt vt ei magis cōfor
metur. qui passus est ꝓ nobis penas innūeras
Lāguet ergo anima in defectu peccati. i. dolz eo
q̄ dilectum offendit. Secundo in affectu bone
eo q̄ cōtum vellet ꝓ delicto pati. nō sufficit. Ter

tio in affectu dei. eo q̄ differt buitudo quā appetit. Tertio p̄cipaliter recognoscit bñficiū ibi leua eius ⁊c. Vbi bñficiū gratie in pfitī innuit cū dicit. leua eius ⁊c. Et bñficiū glorie in futur cū subdit. ⁊ dextera illius ⁊c. Per leuā. n. spōsi vita pñs designatur. ⁊ p dextrā vita eterna. q̄ p fectior est. sicut dextera pfectior est sinistra. p ca put aūt sponsi mens q̄ anime p̄cipatur. assumit. Sed leua sponsi dr eē sub capite sponse. qz vitā tempalem sub mente sua semp ponit. i. subrōne. vt ipam vitā dirigat fm naturā rōnis nec aliq̄d tpale ei p̄ponat. Dextera aūt spōsi amplexat spōsam. qz vitā eternam omnibz modis amplexari ꝓcupiscit. Et sicut q̄ amplexatur firmiter tenetur. ita ipam vitam supnā inamissibiliter conseq̄tur ⁊ spōso fruitur. Vel leua eius signat vitā actiuā. ⁊ dextera cōtemplatiuā. Sed actiuā opt semp tenere sub capite. i. exercere se in actiua. nō totaliter put occupatio trahit. sed fm regulam rōnis. Cōtemplatiua vero. qz optimā partem elegit que non auferetur. sed perficitur in alia vita. iō ipa fruendum nō restringendū. vel leua eius. i. iustitia seueritatz. quā spōsus aliq̄n ponit sub capite spōse. vt eā excitet a somno pigricie cū flagellis ⁊ minis. Dextera vero eis misericordie ⁊ benignitatz. qua animā ꝓuersaz mitta spe ⁊ fiducia cōfortat. Notādū etiā q̄ cuz bñficiū gratie insinuet. ibi. Leua ei⁹. ⁊c. Sicut leua aliquis utitur ꝓpter tria sic dñs gratia sua tripliciter aiam spōsam iuuat. Naz primo leua supponit lapso. vt erigat. ⁊ sic dr leua quasi leso valens. Sic deus leua gratie lapsos erigit ps. Cū ceciderit non collidet. qz dñs supponit manū suam. Secūdo leua supponit iusto actiuo. vt i labore sustētet. Et sic dr leua. quasi leuās vadētes ezech. iij. Abij amarus indignatiōe spūs mei. manus. n. dñi erat mecū cōfortās me. Tertio leua supponitur iusto deuoto ⁊ ꝓtēmplatiuo vt in cōtemplatione eternoz q̄escat. ⁊ sic dr leua quasi vacānbo leta esai. xlix. In vmbra manus sue ꝓtexit me. Cū aūt dicit dextera eius ⁊c. bñficiū glorie signat. vt dictū est. Nam sicut dextera spāliter tria facit. scz attrahit. stringit. ⁊ vnit. Sic spūaliter glia dextere dei. Primo. n. attrahit p cognitiōem. ps. dextera dñi fecit virtutē. dextera dñi exaltauit me. Secūdo stringit p fruitionē ps. Adhesit anima mea post te. ⁊ merito. qz me suscepit dextera tua. Tertio cōiūgit vel vnit p amorem. Amor. n. vnit deo fm aug. ⁊ iō dicit amplexabit me. i. cōiūget me eternaliter sponso.

Alius effectus. §. VIII.

amoris ē liq̄facere. ita dr Can. v. Anima mea liq̄facta ē vt dilect⁹ locut⁹ ē mihi. In q̄ verbo spūsanctus tāgit tria. q̄ multū sunt notāda videlicz

Primo subiectū culpe. ibi. Anima mea.

Secūdo effectū gratie. ibi. Liquefacta est

Tertio actū amicitie. ibi. vt dilectus me⁹ ⁊c.

Primo igit notat subiectū culpe cū dicit. Anima mea. i. voluntas. q̄ ē subiectū culpe vel grē amoris vel odij. Dis. n. aia vel est cōuersa ad deū p ātorē. ⁊ sic est liquefacta. vel est auersa a deo p odiuz ⁊ sic est obstinata. vel indurata. Dicere. v. Indurauerūt faciē suā supra petrā ⁊ reuerti noluerūt. Nā ꝓgelatio ⁊ liq̄factio durū ⁊ molle in se ⁊ in suis effectibz naturaliter opponūt. Sic spūalis liq̄factio cordis. ē ꝓdirio amori ꝓueniēs. Duritia vero cordis. ē dispositio repugnās amori. qđ ꝓbat ex tribz ꝓprietatibz duri vel mollis. vel liq di. Nā durū est qđ subsistit ꝓprie terminatiōi. resistit aliene incisioni. obstitit facillime susceptioni. ⁊ sic ois q̄ obdurati ⁊ obstinati est cordis. peccat bis tribus modis. Primū. n. durū est qđ subsistit ꝓprie terminatiōi. eo q̄ durū suis terminis cōtinet. Liq̄dū vero suis terminis nō cōtinet sed alienis. Sicut patet de aqua quenon continetur aq̄. ē terra vl aliq̄ re solida. Sicz q̄ ab amāte terminario illa. ē est duritia. vel cōgelatō cordis. qua infra suos terminos sine amore continebat. amoueat. Et insit debita dispositio. Sicz liq̄factio cordis. vt aia sit amoris merito vel rationabiliter susceptiua. Cuius rō est qz sicut res naturalis nō amittit vnā formā. nisi exclusis dispositionibz q̄bz forma illa in materia ꝓtinebatur. Sic in spūalibus. nisi exclusa cordis duritia voluti amori cōtraria. nō seq̄tur liquefactio cordis nec p cōsequens coz est susceptiuū amoris. Secundo durum resistit aliene incisioni. liquidum vero velocissime cedit. Sic spūaliter congelatio cordis seu duritia mentis impedit sicut contraria dispositō amatū ne subintret affectum amantis. et conungatur ei. Sed liquefactio importat quandam molliciem cordis ex qua amatuz vulnerat vel penetrat coz amantis. Tertio durū est quod obsistit facilli me receptioni. liquidum vero est econuerso. quia est faciliter receptiuum Sic spiritualiter. sicut duritia vel cōgelatio cordis est dispositio contraria impediēs ne coz ab amore diuidatur. ita ne amor a corde recipiatur Nam amatum ab amante nūq̄z recipitur. nisi prius amans a seipso separetur. in amatum tendens. et fm hoc dicitur amor extasim facere ⁊ fervere. quia quod fertur extra se ebullit ⁊ exalat. Hec beatus Tho. in. iij. senten. dist. xxvij. arti. i

His tribus modis peccat omnis qui est obdurati ⁊ obstinati cordis. Primo q̄ duz subsistit ꝓprie formationi vl terminationi. sic qui est mētis obstinate. presumit ⁊ ꝓmittit sibi peccati impunitatē ecclesiasti. v. peccauit ⁊ quid accidit mihi triste. Secūdo qui est obstinate mētis resistit ⁊ cōtemnit dei bonitatem. quia a dō lōganimiter ꝓpeccatur. Sed ꝑ hoc aplis ad Roman. ij. An

Capitulum Secũdum

diuitias bonitatẽ eius ꝓtẽnis. Tertio qui ẽ obsti/nate mentẽ. nõ recipit. hoc est nõ cognoscit dei be/nignitatẽ. Cõtra hoc dicit apls Ro. ibidem An ignoras qñ benignitas dei ad pnãm te adducit. Secõ tangit effectũ gre. ibi. Liquefacta est. q. d. Postq̃ dilectus locutus ẽ mihi interna locutiõe anima mea liquefacta ẽ. quia dñs ꝑ spũm su/um anime se desideranti infundit. oẽm duritiam cordis mor excludit ꝛ dissoluit Liquescit g̃ aia ad verbũ dilecti tempaliter sez in liquore aque. in molliciẽ cere. in odore spei aromatice. Pro li/quescit aia in liquore aque ps. Emittet verbum suũ sez inspiratõis ꝛ cõminatõis. ꝛ liq̃faciet ea. s. corda arida. ꝛ fluẽt aque ꝓpunctõis. Et ꝑ hoc sol uit glacies cordis. Secõ liq̃scit aia in molliciẽ ce re. ꝛ hoc igne dilectõis ps. Cõculcauit cor meũ in me nã. Et itez factũ est cor meũ tanq̃ cera li/quescẽs in medio ventris mei. dicit enĩ tanq̃ cera liquescẽs. ꝛ merito. vt in ea scribat spõsi doctrina pingat vite forma ꝛ sigillet filiudo dei gra. Nam in cera scribim⁹. in cera pingim⁹. cera sigillam⁹. Tertio liq̃scit aia in odore vel ad odorẽ spei aro/matice. Que quidẽ ẽ pulchra in orto. odorifera in mortario. saporosa in electuario. Sic deuota liq̃factio. i. cordis dilectio. est pulchra in orto reli gionis. odorifera in mortacio tribulatõis. sapida ꝛ delectabilissima in electuario. i. in pmio etne glo rificatõis. Et quia aia ad verbũ dilecti sic liq̃scit. ideo crescit. currit. clarescit. Crescit in virtute. Cur rit in charitate. Clarescit in veritate. Vel crescit q̃ ad meritũ. currit q̃ ad terminũ. s. deus. clarescit quo ad pmiuz. Tertio tangit actus amicitie. ibi. vt dilectus ẽ locut⁹. nã si ꝓpriũ est amicoz ad in/uicẽ loq̃ maxime dei. ideo dixit vt dilectus locut⁹ est loquit. n. dns sue spõse tribꝰ modis pmo cũ bo/nã inspiratõez ei imittit Osee. ij. loqr ad cor eius vel quũ suã volũtatem ei intimat vt dic glo. ibidẽ Secõ cũ maculas suas ꝓius ꝓmissas ei oñdit ꝛ hoc vt erubescat timeat ꝛ ab eis recedat iob. xxvi. loquit vt reuertat ab iniqtate. Tertio cũ dona ꝛ gras quas ei ꝓtulit ad memoriã reducit. Et hoc vt hoc ꝓgnoscat ꝛ amorẽ attendat ꝛ irremissibilit teneat ꝛ custodiat. Isa. xl. loquimĩ ad cor hierlim ꝛ aduocate eã ꝛc. Dilect⁹ me⁹ dc. q. j. ꝯ. x. ꝛ sequẽ.

Alius effectus .ꝯ.ix

amoris est vulnerare. Ratio huius est. quia ꝓprie tas acuti est diuidendo penetrare. i. ad intima rei puenire. Sed. b. dionysi. vij. c. cele. ierarch. dicit amorẽ esse acutũ. intime. intente actiue ꝛ reducti ue. Primo dicit q̃ amor est acut⁹ eo q̃ sicut acu/tũ diuidit vnã partẽ a b altera. sic amor amantem diuidit a se ipo. i. a b affectu ꝓprio ꝛ pugit amato Unde dicit idem dionysius. iiij. c. de diui. no. q̃ amor nõ sinit esse sui ipius. sed amatoz. Secõ subdit q̃ amor est ácut⁹ intẽte. quo ad intellectũ quia amans oblitus sui. ꝑ amorem trahitur ad intendendũ amato sez deo ꝛ proximo. Tertio di/cit q̃ amor est acutus intime. quo ad effectũ. quia amori nõ sufficit qualiscunq̃ ꝯiunctio sed querit ꝛ facit sub intrare amatũ. ꝛ penetrare amatum et vnire se sibi ita q̃ et si posset cũ amato vellet fieri vnũ Quarto dic̃ q̃ amor est acut⁹ actiue ꝛ redu/triue licut ignis. qui suam similitudinez in alijs causat. excludendo vnam formam ꝛ inducendo ꝓpriam Sic amor dei formã facit. hec hea. diony. vbi supra. ꝛ Albertus ibidem ꝛ. b. tho. ij. sen. dis. xxvij. Quod. b. tho. confortat ibidez auctoritate sacre scripture Canti. iiij. Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuoz. In quibus verbis tangũ tur tres effectus quos amor ꝛ precipue charitaz habet producere. habet enĩz diuidere vnire decer nere vel eligere. primo habet amor charitatis di/uidere vnde dicit Vulnerasti. Magna enim est ꝛ violenta vis charitatis ipm affectũ dei attingẽs ꝛ penetrãs. ꝛ velut de sagitta iecur eius vbi ẽ cor ꝛ perꝯsequens sedes amoris trãsfigens. vt dicit in ꝓuerbijs Vulnerasti igit triplici vulnere. s. amo ris. cõpassiõis. ꝛ passionis. Primo vulnere amo ris in incarnatiõe. Unde glo. ꝑ amore tuo carnẽ suscepi. Secõ vulnerasti vulnere ꝯpassionis in ꝓgressu huius vite Luc. xix. Videns ciuitatẽ fle/uit sup illam. Tertio vulnerasti vulnere passiõis in cruce Isa. liij. Vulneratus est ꝓpter iniquita tes nostras. Et cõo amor ꝛ precipue charitatis ha bet vnire. ꝛ ideo subdit. Cor meum. Nam amor amati penetrat affectũ amantis. vnde dr cor meũ Ex quo sequit q̃ vulnus nõ est sine sensu. quia etiã cor penetrat bonũ vulnus. de quo tanta vir/tus egredit. Tetigit mulier fimbriã vestimẽti ei⁹ ꝛ virtutẽ de se ꝑ sentit exire. quanto magꝭ si cor eius nõ leuiter tangit sed vulnerat. Respexit pe/trũ. ꝛ cor eius pcussit ꝛ ꝓpunxit ad pnãm. Vul nerati cordis lachrymẽ ꝓbent signa. Tertio amor charitatis habz discernere ꝛ eligere. sed amor mũ di nõ. quia cecus Unde dicit in vno oculoz tuoz Quod verbũ quattuor modis exponit. Primo sic. Vulnerasti cor meũ amore in vno nõ in plu/ribꝰ. quia martha solicita est et turbat erga pluri ma. Sed vno vnũ est necessarium Luce. x. et in ps. Vnã petij a dño ꝛc. Secõ sic. Si vni adherere ẽ necessariũ. quo magis inhereret ꝯ oculo. certe nul lo. ergo in vno oculoz. Nam vbi amor ibi ocu/lus. ꝛ econuerso. Cui⁹ rõ est quia põt videre ꝛ vi deri. ꝛ ideo index solet esse amoris. Tertio sic. In vno oculoz dicit se vulneratũ. ꝛ nõ in pluribꝰ. ad oñendũ q̃ duplex est oculus sez affectus ꝛ intel lectus. Oculus affect⁹ vulnerat desideriis ꝛ su/spirijs. Intellectus vero nõ quia ꝓsistit in pura speculatõe. Quarto mõ exponit sic. Nã intentio assimilat oculo. g̃ sicut duplex ẽ oculus. ita ẽ du/plex intẽtio. Una q̃ intendit honori di. ꝛ iste ocu/

lus scz recte intentõis vulnerat. qz rectissime in deũ tendit. Alia intẽtio ẽ q̃ obligue tendit in deũ Cui⁹ figuram habem⁹ in geneli. vbi dr qd rachel erat venusta facie ⁊ decora aspectu. Lia vero lippis erat oculis et cetera.

Alius effectus .§.x.

amoris est inebriare p totũ. quod dupl̃r ꝓbo. scz similitudine ⁊ auctoritate. Primo ꝓbo hoc rõne vel similitudine qz sicut ebrius caloꝛi vini sui ⁊ alioꝛuz obliuiscit oĩum ita amans ex amoꝛe amati sic in amatũ tendit. q̃ sui ipius ⁊ omniũ rez p̃ter illũ quẽ amat obliuiscat. Scõ hoc idẽ ꝓbo auctoꝛitate can. v. Comedite amici mei. ⁊ inebriamĩ charissimi Que q̃dẽ ꝛba p̃nt esse verba xp̃i ad discipulos in cena vel dei ad suos speciales amicos. In quibꝰ ꝛbis tantgunt̃ tria scz delectabilis refectio incõparabilis ⁊ singularis dilectio. mentalis trãsformatio. Primo tangit delectabilis refectio. ibi Comedite Sed forte queres quid? Actus eĩ nõ est sine obiecto, sic nec cõmestio sine cõmestibili quid ergo comedemus? Rñdet ibidẽ sup̃ immediate. Comedi fauum cũ melle meo. bibi vinum meũ cũ lacte meo. In quibꝰ ꝛbis vide tria. Primo modum quo assumit̃. qz comedi glo. i. mihi in coꝛpaui. Nã p modũ manducationis sumitur coꝛpus christi. Scõo vide bonũ quod ꝓcipitur. quia fauũ ⁊ vinũ. Fauũ scz veritatis ꝓuerbi. xxv. Mel inuenisti comede q̃ sufficit tibi, ne forte saciatus euomas illud. Vinũ redemptõis scz sanguinẽ xp̃i math. xxvi. Bibite ex hoc oĩnes. Tertio vide nexum quo coniungitur. quia fauũ cũ melle ⁊ vinum cum lacte. Dicit ergo. Comedite fauuz cũ melle. Nã fauũ est quoddã cõpositũ ex cera et melle. ⁊ ꝓter sui excellentiam aureis lr̃is scribebat Est eĩm fauũ cera continens mel. i. caro continẽs veritatem. vel caro cõtinens deum. Aut fau⁹ est mel in cera. i. ds in carne. vel diuinitas in humanitate. vnde ⁊ canti. iiij. Vel, ⁊ lac sub lingua eius Benedicit sub lingua. eo q̃ postq̃z sacerdos sua lingua sup hostiam ꝛba cõsecratõis finiuit. ibi est mel diuinitatis. ⁊ lac hũanitaz. Hoc mel gustauit ionatas qñ cũ sũmitate virge gustauit d̃ melle. ⁊ exhilarati sũt oculi eius vt dicit̃. i. reg. xiiij. Scõo addit. bibi vinũ meũ cũ lacte meo. Illud vinum fuit sanguis nostre redemptõnis qui fluxit de latere xp̃i. quod quidem vinuz infirmis esset salubꝛius vel vtilius ad bibendum aqua fuit admixtũ. puer. ix. Bibite vinũ quod miscui vobis. Hoc vinum recusat bibere. qui contradicit passioni eius. Bene igitur vtriusq̃z nemus scz fauũ ⁊ mel is. vini ⁊ lactis est necessarius. Ubi nota q̃ quidam comedunt fauũ sine melle, sicut occultꝰ hereticꝰ qui comedunt corpus xp̃i, sed nõ credũt ex eo ꝓuenire ad eternam salutem. Quidam comedunt cum melle non suo. sicut xp̃iani existentes in peccato mortali. qui credũt ĩ eo esse salutez ei est quidẽ. sed ñ eoz. Quidã alij comedunt fauũ cum melle suo. sicut boni xp̃iani qui sumunt ⁊ sua sãlutẽ in eo cõstituũt. Et vide q̃ dicit fauũ sed non meũ. Comedi inquit fauũ & nõ meũ ⁊c. Sed mei dic̃ meũ. Comedi fauũ cũ melle meo. quia coꝛpus xp̃ ẽ salus vnde ꝓuenit nr̃a salus.

Scõo principaliter tangit̃ singularis dilectõ cuz subditur in principali auctoꝛitate, amici mei charissimi Vaz suos amicos vocat. p̃cipue ꝓter tres rationes. Prima est ꝓter voluntatũ ⁊ affectuum vnitatẽ quia vera amicitia est idẽ velle et idem nolle. vt dicit tulius. Scõa ratio est ꝓter preceptoꝛ adimpletionẽ ioh. xv. Vos amici mei estis si feceritis ⁊c. Tertia est ꝓter amoꝛis continuationem puer. xvij. Omni tempe diligit. qui amicus est. Vocat aũt eos nõ solum amicos sed charissimos. Unde dicit amici charissimi. i. charitate plenissimi. Ubi nota q̃ inter electos quos amicos appellat. tripler est differentia. Quidam eĩm sunt sunt onere carnis grauati. qui adhuc gemunt ⁊ hi habent̃ chari p̃ charitatem quam hñt Quidã alij sunt qui carnis pondere sũt soluti q̃ sunt in celo. ⁊ hi sunt carioꝛes, eo q̃ ꝓmptioꝛes et expeditioꝛes facti sunt amandi. Quidã vo sunt in celo vtraq̃z stola vestiti. Et hi sunt carissimi eo q̃ amoꝛe diuino fruunt̃ ⁊ alacrioꝛes. quanto de ꝓprio nihil residuum est. qõ eos aliq̃liter soliciter vel retardet. Vl dicas. q̃ apli ⁊ alij electi sũt chari. charioꝛes ⁊ charissimi. Sunt eĩm chari inquãtuz creatura dei. Charioꝛes quia gr̃a informati. Charissimi quia gl̃a coꝛonati. epbeo. Estote imitatoꝛes dei sicut filij charissimi. Tertio p̃cipaliter tangit̃ mentalis trãsformatio cuz subiungit̃. ⁊ inebriamini scz diuino amoꝛe. Ex quibꝰ ꝛbis datur intelligi. q̃ comedere. i. p fidẽ xp̃o in coꝛpore est bonũ. Bibere. i. xp̃o delectari ẽmelius. Sz inebriari. i. sui obliuisci est optimũ. Ubi sciendũ q̃ comedentiũ hoc ineffabile sacramentũ coꝛpis ⁊ sanguinis redẽptoꝛis nostri ielu xp̃i est diffiretia tripler. Quidã eĩm comedũt ⁊ nõ bibũt sicut illi qui nõ sunt amici. Quidã comodũt ⁊ bibũt sed nõ inebriant̃ sicut illi q̃ sunt amici nõ tñ charissimi. Quidã vo comedũt. bibũt ⁊ inebriantur vt illi qui sunt charissimi. i. pfecti. Nõ probo de oĩbus p exẽplũ. Ꝓio. n. dico q̃ sunt quidã q̃ comedũt ⁊ nõ bibũt. vt illi qui ñ sunt amici. vt ver bi gr̃a. Quidã sũt qui in sancta eccl̃a diuina p̃cepta ⁊ iustoꝛ exẽpla audiũt ⁊ addiscũt. nec tñ ꝓpt hoc vitã suã coꝛrigũt. Scõo quidã alij sũt qui comedũt ⁊ bibũt, sed ñ inebriant̃. sicut amici dei ñ tñ charissimi ⁊ pfecti sicut sunt illi qui ĩ sancta ecclesia p̃cepta diuina audiũt ⁊ celestia pluscz terrena amare discũt ⁊ volũt ⁊ ꝓdesirio celestium

Capitulum Tertium

multa pauperibꝫ tribuũt.a prauis opibꝫ se custo diunt.nulla alicui violenter rapiũt.ꝓdicationem libenter audiũt.in fide ⁊ in opibus bonis ꝓficiũt ⁊ tamẽ vxores ⁊ filios hñt.pignora nutriunt.res suas diligũt.cꝫuis his oĩbus xp̃m ꝓponant. hi ꝓfecto comedũt.⁊ amici sũt.qñ viuũt sine crimĩe Sed adhuc est ãplius scz bibere ⁊ inebriari, ⁊ iõ tertio sũt aliqui alq̃ qui tãta auiditate diuinam scripturã audiũt, vel legũt.vt primus cũctis terre nis opibus abdicatis,sola celestia ambiũt.parẽ tes vxores. filios.⁊ domos ⁊ oĩa trãsitoria abiici unt.⁊ solũmodo xp̃m sequũt.vel seq ⁊ amplecti cõcupiscũt.eius desiderio se affligũt.ieiunijs affi ciũt lachrymis exercẽt meditatõibꝰ diuinis. So la q̃ sunt eterna cogitãt.ꝓtemplatõibꝰ vacant.ad hoc vacãtes,vt ea q̃ retro sũt obliuiscentes.in an teriora magꝫ ac magꝫ se extendãt. Et isti q̃d aliꝰ agũt nisi q̃ bibentes inebriant.dũ oĩm terrenoꝝ ꝓsideriũ obliuiscunt. Iccirco a spõso celesti nõ tñ amici.sẽt carissimi vocari merent.Iñ g̃ dicit inebriami.glo.i.torporẽ mentis excutite.⁊ ad amo rem eternoꝝ accẽsi tales penas ñ sentieris sicut ebrius q̃ obliuiscit oĩm talium,vñ in ps. Inebriabuntur ab vbertate domus tue.

Illius effectus .§.xi.

amoris ẽ inhesio. Pro cuius declaratõe dicit.be. tho.ꝑma ke.q.xxviij.arti.ij.q̃ iste effectus mutue inhesionis ꝓt intelligi.⁊ quãtũ ad vim apprehẽsi uã.⁊ quãtũ ad vim appetitiuã. Hã quãtũ ad vim apprehẽsiuã. Amatũ dr esse in amãte.incꝫtũ amatũ imorat in apprehẽsione amãtis. ꝟm illũd phi.i. Eo q̃ habeã vos in corde. Amãs vo dr esse in amato ꝟm apprehẽsionẽ.incꝫtũ amãs nõ est ꝓtentus superficiali apprehẽsione amati.§ nitit singula que ad amatũ ꝓtinent intrinsecus disquirere,⁊ ad in teriora eius ingredit. Sicut de spũsancto qui est amor.i.ad Cor.ij.q̃ scrutat etiã ꝓfunda dei. Ex cꝫtũ ad vim appetitiuã amatũ dicit esse in amã te.put est q̃ quandã q̃ placentiã in eius affectu vt vel delectet in eo aut in bonis eius apud pñtiam vel in absentiam ꝓ deliderijs tendat in ipm amatũ ꝓ amorẽ ꝓcupiscentie, nõ q̃dem et aliq̃ extrin seca cã,sicut cũ aliqs desiderat aliquid ꝓpter alte rũ.vel cũ aliquis vult bonũ alteri ꝓpter aliq̃d ali ud.§ ꝓpter q̃placentiã amati interiꝰ radicatã, vñ ⁊ amoꝝ intimꝰ.⁊ dicunt viscera charitatis. Ecõ uerso aũt amãs ẽ in amato,aliter q̃dẽ ꝓ amorem cõcupiscentie.aliter ꝓ amorẽ amicitie. Amor nã qꝫ ꝓcupiscentie nõ requiescit in q̃cũq̃ extrinseca aut superficiali adeptõe vel fruitõe amati.§ querit amatũ ꝑfecte hr̃e q̃i ad intimã illius ꝓueniẽs. In amore vero amicitie amãs ẽ in amato incꝫtũ reputat bona vel mala amici sicut sua,⁊ volunta tẽ amici sicut suã,vt q̃si ipe in suo amico videat bona vel mala pati ⁊ affici. Et ꝓpter hoc ꝓprium amicoꝝ est eadẽ velle.⁊ eodez tristari ⁊ gaudere. ꝟm pbm in. ix.ethi.⁊ in.ij.rhet.vt sic incꝫtũ que sunt amici estimat sua amãs videat esse in ama to quasi idẽ factus amato Incꝫtũ aũt econuerso vult ⁊ agit ꝓpter amicũ sicut ꝓpter seipm quasi re putans amicũ idẽ sibi, sic amatũ est in amante. Potest aũt ⁊ tertio modo mutua inhesio intelli gi in amore amicitie.scõm viam reamatõis.in quantũ mutuo se amant amici.⁊ sibiinuicem bo na volunt ⁊ opantur. Quatẽ amor causet mutu am inhesionem dicitur. cantı.ij. Dilectus meus mihi ⁊ ego illi. Quod verbum ser modis exponi tur. Primo sic vox est sponse.sponsi imperio pa rituram.⁊ promittentis ⁊ dicentis.Dilectus me us mihi.scz precepit vt surgerem ⁊ venirẽ ⁊ facẽ meam ei oñdam. Et ego illi scz integerrime ⁊ de uotissime obediam, quia ipe diligit me ⁊ ego il lum.⁊ ideo vna prorsus debet esse voluntas sui ꝓ cipientis ⁊ mei obedientis. Scõo modo exponit sic. Dilectus meus mihi intendit.quia solicitus mihi.⁊ ego illi scz intendo solicita seruire sibi,q, dominino mirãda est sponsi mei dignatõ quia in tendit mihi. Sed minus laudãda miseratio qua efficit vt ego intendaz illi. Tertio modo exponit sic. Dilectus meus mihi scz ꝓgruit. quia si puri tas.si speciosꝰtas.si generosꝰtas. si fidelitas. si qõ precipuũ est charitas mutua in alterutꝝ attendat oĩno ꝓgruit mihi sponsus.⁊ ego illi. Sed oĩa hec horz ipe ꝓ naturã.ego ꝓgram. Quarto mõ exponi tur sit. Dilectus meus mihi.est oĩm laborꝝ doloꝝ fatigationũ precium siue premiũ.ꝟm q̃ ipe dixit Abrahe genẽ.xv. Ego merces tua magna nimis ⁊ ego illi scz sum oĩm laborꝝ doloꝝ fatigationum merces ⁊ premiũ. Omnia essi ꝓpter me habẽdũ fecit ⁊ sustinuit omẽs labores immo seipm ꝓpter me habendũ dedit. Unde apls.i.ad corꝝ.vi. Em ptiestis precio magno ⁊c. Quinto modo exponit sic. Dilectus meus mihi.i.ad meã vtilitatẽ bibit calicem passionis. Cui tota eius vita ⁊ tota mors eius fuit mihi.i.ꝓpter me.⁊ ego illi.i.ad gl̃am ei⁹ ⁊ honorem bibã ⁊ dicã. Quid retribuam dño ꝓ omnibꝰ que retribuit mihi.calicẽ. ⁊c. Sexto mo do exponit sic. Dilectus meus mihi.est totuz q̃ amo.quod cupio.quod quero. Quid eniz venit querere in terris nisi ouem que perierat. ⁊ dragmam quam perdiderat.⁊ ego illi scz sum totum quod amat.quod cupit.quod querit.

De scda passione.s.odij. Capitulũ tertium

Odium quod est amori ꝓtrariũ ꝓput est naturale sic importat quandã dissonãtiam naturalẽ. ad id q̃ est repugnãs ⁊ corruptiuũ nature.⁊ sicẽ in oĩbꝰ rebꝰ.sicut amor naturalis.qui ĩportat ꝓsonantiã coactionẽ ad id q̃ cõuenit rei. Ex ꝓput est passio. sic odiũ est quedã

dissonãtia appetitus ad id qđ a ꝓhibẽdiꝫ vt nocivũ ⁊ repugnãs. Q; aũt est repugnãs rei hz rõem mali ⁊ sic odiũ ẽ đ malis. Causaꝫ ãt odiũ est amore. Nil eñ odiꝫ nisi ꝓ hoc ꝙ gꝛiaꝫ etiã ꝓuenienti qđ amaꝫ. Dicit aũt aliquis odire sciꝑm in quã tũ vult sibi aliqđ bonũ. quod ei est simplicit malũ et nocivũ vt peccatũ. ⁊ qz vult illud qđ est ꝓtriũ rõni, ⁊ si placitũ sensualitati. Veritas ꝛiuniuẽsali odio haberi nõ ꝑt. importat eñ cõsonantiã q cõis est oĩbus rebus. Sed in ꝑticulari põt aliq veritas odio haberi. quia scz repugnat bono amoto. vt cũ quis nõ vellet aliqđ vꝛ esse quod est vel nõ vellet scire aliquod opus esse peccatũ. vt liberius peccaret. vl cũ quis vult latere in peccato odit ꝙ cognoscaꝫ veritas peccati. hec tho. ꝑma scđe. q. xxix. Tripler est genus odij scz dñi dei. viri iusti. ⁊ hominis peruersi. ad Ro. xij. Odientes malũ adhærentes bono matthei xxiij. Sic faciet ꝑ pater meus celestis. Si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris scz odium. ita scz vt nõ habeatis in corda ex iniurijs receptis.

Odit deus sed sine sui mutatione.

Odit iustus sed cum discretione.

Odit impius sed cum malignatione.

Quãtũ ad ꝓmũ .ꝑ.i.

dixit Achior holoferni. vt habet Iudith. v. Deꝰ illoꝝ scz israhelitaꝝ. qui soli colebãt vꝛ deũ odit iniquitatẽ. Iacob dilexi. esau odio habui. Iacob qui interꝑtaꝫ supplantator. signat bonos supplãtantes. i. dñantes ⁊ vincentes demones ⁊ vicia. Esau interpretaꝫ frustra vel rubeus. ⁊ signat peccatores rubeos peccatis. qui frustranꝫ fine vltimo. Odit aũt deus. nõ ꝑm passionẽ que ẽ cũ trãsmutatione corꝑalis sicut adiuunt aĩalia. quia ds incorporeus ẽ. Nec etiã odit cũ mutatõe affectus et volũtatis sicut odit angelus ⁊ hõ qui variantꝫ in affectibꝫ ⁊ motibꝫ voluntatis. Deus aũt ĩmutabilis ⁊ vnici volũtatis actũ habet. que nõ differt a sua volũtate ⁊ eẽntia. Est ergo odiũ dei ad creaturã ipa subtractio gꝛe. vel nõ ꝓferre eam ⁊ punitõ peccati. Et qz oĩs creatura inquãtũ creatura bõa est. qz a deo facta. ideo bene dicit. Sa. pi. xi. Diligis omnia que sunt. ⁊ nihil odisti eoꝝ que fecisti. Diligit vtiq; omnia ad eẽ naturale. Nec odit seu punit peccatoꝛẽ inquantum creaturam sed inq̃tum peccatorem. i. rõne mali. quod ipe deus non facit. Quãuis aũt odiat omnẽ iniquitatẽ. precipue dicit Salomon se odire. ⁊ ꝑmaxime septimum quod addit. Dicit enĩ ꝓuerbi. vi. Sex sũt que odit dñs. ⁊ septimũ detestatur anima eius. Oculos sublimes. i. superbos ⁊ arrogantes. Linguã mendacẽ. que scz est habituata in mendacijs dicendis. Manus effundentes sanguinẽ innocium. i. crudeles ⁊ homicidas. Coꝛ machinãs cogitatões pessimas. vt facientes ꝙiuratões ⁊ ꝓdicones tractantes. Pedes veloces ad currendum in malum. i. qui precipitanꝫ ⁊ sine ꝙsideratione festinant ad mala. Proferentẽ mendacia. vt oñdat differentiã a scđo. vbi dictũ est. linguaz mendacẽ quasi declarans ⁊ magis determinans quod dixerat subdit. Testem fallacẽ. i. mendaciũ in iudicio ⁊ quia ꝓdicatores dicunꝫ testes dei. ideo si sint fallaces vt scz non dicant vera vel ad debitum finem sed ꝓter lucrũ vel honorẽ ꝓprium aut nõ bene viuant. facientes quod docent. hos odit deus. Septimũ est qui seminat inter fratres discordias. Quia ergo ista odit deus. ab his debet quilibet cauere. ne odio habeaꝫ a deo.

Quãtũ ad secũdũ .ꝑ.ii

dr Amos. v. Odite malũ ⁊ diligite bonũ. Odiũ aũt hñt iusti ad tria mala scz offense dñi. status. collecte praue societatis. ⁊ nociue ꝓpinquitatis. Hñt primo odio oẽm iniq̃tatẽ. inq̃tũ est offensa dei. ⁊ ꝓtra rõem. sine sit in se sive in alijs. Juxta illud ps. xxiij. Omnẽ viã inquã. i. actum iniquitatis odio habui. Unde ⁊ mgr sen. in. iiij. di. iiij. dicit ꝙ penitere est peccata odire scz ꝓmissa ꝛc. Discernũt tũ iusti naturã a culpa in odio suo. Nam ita odiũt culpã in se ⁊ in primis. ꝙ diligũt naturaz ⁊ merito. quia creatura inq̃tũ creatura a deo est ⁊ boua. ⁊ ideo diligẽda ⁊ amãda. Et quia eusdẽ rõnis est velle alicui bonũ ⁊ appetere illi aliquod malũ. qđ ꝓcederet in bonũ eius. Sicut desiderare abscisionẽ manus. vt seruaret vita hõis. ideo recte iusti aprant aliq̃ mala ⁊ palia peccatoribꝫ. vt emendẽt de iniq̃tatibꝫ suis. Et signũ huius. scz ꝙ diligãt naturã. ⁊ odiant culpã est. quia cũ videãt indigentiã nature. subueniũt illis quoꝝ vitia oditant. ⁊ hoc est qđ ait aug. Sic diligendi sũt hoies vt eoꝝ nõ diligant errores. quia aliud est odisse quod fecerũt scz peccatũ ⁊ aliud est odiose ꝙ facti sunt. i. naturã qđ vtiq; nõ licet. Et di. lxxxvi. dicit leo papa. Odio habeanꝫ peccata nõ hoies. corrigant tumidi. toleranꝫ infirmi. ⁊ quod castigare seuerius. necesse est. nõ seuientes animo. plectant sed medẽtis. hec ille. Odit iustis prauã societatẽ et eo ꝙ multũ põt nocere. Juxta illud ps. Odiui ecclam malignantiũ. Et ꝑcipue societas hereticoꝝ odiẽda ẽ ⁊ vitanda. quia vt dicit aplꝰ. Sermo eoꝝ vt cancer serpit. sed ⁊ iustus iesus syrach dicit Eccĩ. xxv. Tres spẽs odiuit aĩa mea. pauperem superbũ. diuitem mendacẽ. ⁊ senẽ fatuũ ⁊ insensatũ. Pauꝑ superbus est. qui rebꝰ talibus indigens. ita se habet in exteriori apparatu. ac si diues esset. Vel qui vacuus scia ⁊ intellectu. ponit se ad ardua ⁊ subtilia. Vel q̃ vacuus scia ⁊ in virtutibꝰ putus. magna de se extimat. Diues magis detestabilis in mendacio quia nõ habet occasionẽ mẽtiendi scz necessitate. Vel diues in virtutibus et scientia. cuius mendacium multũ no

Capitulum Quartum

cet. Benem fatuuz in locutõibꝫ vanis et lasciuis Insensatus quo ad cognitionẽ spũalium. Odit iustus nociuam ꝓpinquitatem. Propinqui essũ homis ꝯmuniter non querunt nisi terena de eis honores ⁊ diuitias ⁊ hmõi. Et diligere eos in hu iusmõi esset assentire voluntati eoꝝ. ⁊ tradere se nũdo. quod fiendum non est. sed detestanduz. et odiendi sunt ꝗtum ad ista. i. habendi in displicẽ tia. Et sic intelligitur quod christus ait. Qui nõ odit patrẽ et matrẽ fratres et sorore ⁊ cetera. non põt esse meus discipulus. Et illõ Joh. xij. Qui odit animaz suam in hoc mundo. i. ꝗtum ad ea que sunt mundi. vt vitia ⁊ peccata. ⁊ delectatões carnis habendo in detestationẽ ⁊ vitando. in vi tã eternã custodit eã. Et quod ait apls. Quia ne mo vnquam carnem suaz odio habuit. sed nutrit ⁊ fouet. Uerum est quantũ ad ea que sunt neces saria vite. scõm instinctũ etiam nature.

Quãtũ ad terciũ .§. III

dicitur de fratribus Joseph. ꝙ oderant eum nec poterant quicquaz pacifice loqui Geñ. xxxvij. Et de egyptijs ꝙ oderãt filioſ israel ero. i. Et de esau ꝙ oderat iacob Geñ. xxvij. Et cõiter mali odiũt bonos Et ratio est. quia veritas odiũ parit vt di cit salustius ⁊ iusti veritatem dicũt reprehenden tes malos cũ oportet ꝓter qõ dicebat xps. Ne odit mõs. quia testimoniuz phibeo de illo. quia opa eius mala sunt Joh. vij. Sed aduertendũ ꝙ peruersi odiũt deũ primũ ⁊ animũ suum. Odi unt quidẽ deũ. ꝗtum est punitor sceleꝝ suoꝝ ⁊ flagellat ⁊ phibet mala que optant ꝑpetrare. sed aliqñ non valent. ⁊ ipm est maximum peccatuz quia directe ꝯtra charitatez dei. ⁊ est ꝙditio demo nium ⁊ damnatoꝝ. qui deum odiunt quia punit eos. ⁊ de hoc ps. Superbia eoꝝ qui te oderũt. ascẽ dit semꝑ. Odiunt mali seipos. quia ea faciunt. que sũme nocẽt eis. s. peccata. Unicꝫ diceret se ꝙs odire. qui seipm occideret. Sed hoc agit peccator occidendo ꝑ iniquitatem. animam suaz. Unde ps. qui diligit iniquitatẽ. odit aiam suam. quantum sez ad partez intellectiuã que est pars principalior Nam quantũ ad partẽ sensitiuã nimis se diligit Odiunt ⁊ primos intendentes malum eoꝝ in quantũ malũ. i. in nocumentũ solũ eoꝝ. Sed vt dicit Joh. in canonica ꝓma. c. iij. Qui odit fratrez suum. homicida est. occidẽs sez aiam suã ⁊ priuãs grana. Hoc aũt phibet in Leui xix. vbi dicit. Ne oderis fratrez in corde tuo. Odiũt aũt ꝯmuniter bonos qui reprehendunt eos. sicut odibat achab micheaz dicens. Non ꝓphetat mihi nisi malũ. et ideirco odiui eum. iij. Reg. xxij. Sed qui odit cor rectionẽ minuet vita. Eccli. xix. De oido qũo sit peccatũ. ⁊ ꝗ graue et mortale. habes in scõa pte.

¶ De tertia passione que dr desideriũ ⁊ quarta que dicit abhominatio. Capitulũ quartũ

Tertia passio dici

tur ꝙcupiscentia seu desideriuz. Pro cuius declaratione est sciendũ. ꝙ bo nũ delectabile scõm sensum. ingꝝtum sibi appeti tum adaptat quodãmõ ⁊ ꝙformat. sic causat pas sionem amoris. Inquantũ vo ipm bonũ abũs attrahit ad seipm appetitũ. causat passionez que dicit ꝙcupiscentia. Inquantũ ipm bonũ qz põs quietat appetitũ in seipo. sic causat passionẽ que dicit delectatio. Et sic ꝓprie appetitus delectatio nis ꝟm sensuũ que ꝓtinet simul ad aiam ⁊ corp dicit ꝙcupiscentia. vt sonat ipm nomen. Et ẽ pas sio in appetitu concupiscibili. cui opponit passio in noiata. que põt dici abhoñatio. Et põt dici ꝙ sit triplex ꝙcupiscẽtia. Prima spũalis Sap. vi. Concupiscẽtia sapientie ꝓducit ad regnũ Impro prie tũ talis appetitus dicit ꝙcupiscentia. cũ sit de spũalibus ꝓtinentibus ad voluntatem. Magis ꝓprie dici potest desiderium. quod importat sim plicem motũ in rem desideratam. Dicit tũ ⁊ cõ cupiscentia ꝓpter similitudinẽ quandã. vel ꝓpter intentionẽ appetitus superioris partis. ex quo fit re dnn dãtia in inferiorẽ appetitũ. Iuxta illud Cor meũ ⁊ caro mea exultauerũt. Alia cõcupiscentia dicit naturalis. ⁊ hec est appetitus delectabilis cõ uenientis nature animalis. seu de his quibꝫ na tura corporis sustentat. vel quantũ ad naturã in diuidui. vt cibi ⁊ potus. vel quantum ad naturã speciei vt in venereis. Tertia est ꝙcupiscentia ani malis. que scz non de his est que afferũt delecta tionem ꝑ sensuum carnis vel sustentationẽ. sed sunt delectabilia ꝟm apprehensionẽ imaginatõis aut alicuius hmõi acceptionis. sicut pecunia. or natus vestium ⁊ hmõi. Quando quelibet harũ concupiscentiarꝫ a ratõe regunt bone sunt. Quã do aũt sunt preter vel contra rationẽ scz ꝑut i eis est amor inordinatus ad creaturaz sic sunt male. Et ponunt esse tres radices seu cause omniũ ma lorum. i. Joh. ij. Omne quod est in mũdo aut ẽ cõ cupiscentia carnis. quod ꝓtinet ad scõam. aut cõ cupiscentia oculoꝝ quod ꝓtinet ad primã. aut est superbia vite. Et hec est tertia radix que ꝓtinet ad inordinatũ appetitũ boni ardui. vt honoꝝ excellẽ tie ⁊ hmõi. Et sicut ad primas duas põt reduci omes passiones ꝙcupiscibilis. ita ad tertiã omes passiones irascibilis. Et sciendũ ꝙ ꝙcupiscentia naturalis nõ põt esse infinita in actu. est ei qõ natura requirit. Natura ei sempr tendit in finitũ ⁊ certũ. ß põt esse infinita ꝑ successionez quia sz post acceptũ cibũ itez vult cibũ. Unde dñs samari tane dixit Jo. iiij. Qui biberit ex hac aqua nõ sitiet itez. Sed ꝙcupiscentia non natural est oino infinita. seqtur ei rõnẽ. Rõ aũt põt in infinitũ ꝓ cedere. Unde amb. Nec finis vnqꝫ nec satietas ade rit cupiditati. di. xlvij. sicut hi. hec. hea. tho. prima

se q. xxx. arti. ij. ⁊ iiij. De malo vsu duꝝ passionis dicit a greg. Cū mens cepta desideria sequit. seruire rebꝫ coīcit. quaꝫ amore superat. xiiij. q. i. §. i. Et leo papa. Virū catholicū sicut nullo errore · ita nulla cupiditate implicari oportet. dicēte scriptura. Post concupiscentias tuas ne eas ⁊c.

Sciendum q est §. I

triplex genus desideriorūꝫ. Est enim desiderium peccatorꝫ. desideriū iustorꝫ. desideriū beatorꝫ. De primo dicit ps. Desideriū peccatorꝫ piuit. Est enī hoc desideriū plenū passionibꝫ carnis. ⁊ ideo sicut ois caro senū cito deficiēs a sua viriditate sic desideria prauorꝫ. Ex q̄tum damnū inferāt hoībus ostendit ap̄s. i. ad thi. vi. dicēs de amatoribꝫ mūdi. Qui volūt diuites fieri incidūt in desideria multa ⁊ inutilia. que mergūt hoīem in interitū. hūt enī desideria peccatorꝫ multiplicitatē. inutilitatez ⁊ nocibilitatē. ex auctoritate ap̄li inducta. Quia igit multa sunt. ideo non faciēda seu sequenda. Iuxta illud ad ro. xiij. Curā carnis ne feceritis in desideriis. nimis enī multiplicant. Inducūt enīz perturbationē. ex illud qđ dixit martheꝫ dns. Turbaris erga plurima. Sicut enī desideria iustorū sunt vnita in fine. ⁊ ideo pacifica. qz in vnitate nō pt esse diuersitas vel contrarietas. Ira desideria malorꝫ sunt diuersificata in variis vitiis inuicez rixantibꝫ. ij. ad thi. iij. Seducunt variis desiriis. i. a deo seorsuz ducunt seu sepantur. ⁊ ideo nō est cū eis dns vnitatis ⁊ pacis. Adducunt hostiū multiplacionem. ꝓpter qđ. i. pe. ij. dr. obsecro vos tanq̄ aduenas ⁊ pegrinos abstinere a carnalibꝫ desideriis que militant aduersus aiam. i. milites infernales secū trahūt ad ꝑsternendū aiam etnū iudiciū vel ⁊ punitōez in ferno. ps. lxxvij. Nō sūt fraudati a desiderio suo qđ scz habuerūt circa carnes ex vitio gule. Et seqnt. Adhuc esce eoꝝ erāt in ore ipoꝝ. ⁊ ira dei ascendit sup eos. Scdo ꝗa inutilia sūt hmōi desideria. ideo fugienda sunt. vj. ad thi. ij. desideria aūt inutilia fuge. Fūt ei vnitatē habiere. ij. Onager assuet⁹ in solitudie in desiderio aīe attraxit ventū amoris sui. Onager est bō passionibꝫ bestialibꝫ deditus. hoc ē assuet⁹ in solitudine. i. ad ea que sunt mōi in desiderio aīe ipz scz secndo. desideriū hoc ifī attrahit ventū. i. vanitatē. Nō. n. exequēdo desideriū suū ꝙsequit intentū scz quietatōez ⁊ ꝓtentamentū. ꝙ vanitatē quā amat. Prebēt ⁊ hoc desideria seruitutē · Vñ gre. Cū mens cepta desideria. i. ꝓcepta sequit. seruire rebꝫ quincit quaꝫ amore superat. xiiij. q. i. §. i. Tollunt vinacitatē. puer. xxi. Desideria occidunt pigrū. Noluerūt enī manꝰ eiꝰ quiecz operari. Tota die cōcupiscit ⁊ desiderat scz mala. Et quia non opatur bona opa vndeaīa viuit. ideo in mortem aīe incidit. Tertio quia nociua sūt. ideo abuegāda ⁊ abiciēda thi. i. Abnegantes impietatē ⁊ seculária desideria. sobrie ⁊ pie ⁊ iuste viuamus in hoc seculo. Hoc enī abiciendo hoīo viuit sobrie quo ad se ad gala. v. Spiritu ambulate ⁊ desideria carnis non ꝑficietis. i. sobrie viuetis. si fm ipm. id est nōē viueritis. qui ipa abdicat secularia desideria. viuit pie quo ad deū expectādo ⁊ desiderando aduentū eius cuz bonis opibus. De impijs aūt dicit unichee. vij. Dominuz deū non desiderabunt. Viuit iuste quo ad ꝓmū seruās illud. i. thessa. iiij. Nullius aliquid desideretis

De scdo desiderij genere dr. puer. xi. Desiderium iustorꝫ omne bonum.

Et illud desideriū p̄cipaliter est volūtaris. sed aliqñ ena est ⁊ sensualitaꝫ. Et cū quis desiderat aliq̄ corpi necessaria vtilia bono modo ⁊ fine. Desiderāt autem iusti p̄cipue tria scz sui iustificationē ⁊ obeditionē ps. cxviij. Mandata tua desiderabā scz impleree. Itē cōcupiuit aīa mea desiderare iustificatōes ⁊c. Scdo desiderāt ꝓmi edificationē ⁊ cōsolationē ro. i. Desiderio vos videre vt aliquid vob impartiar gie spūalis. Et sic xp̄us dixit · Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscū. Luc. xxij. Hoc. n. desideravit valde. ideo desideravit. qua agnus ille comestus q̄ dicit pascha. signabat passionē ⁊ sacram cōionez q̄ ꝓ nostra vilitate desiderabat impleri. Tertio desiderāt dei visionē vel fruitionez. Isa. xxvi. Alia mea desiravit te in nocte. i. in vita p̄nti ⁊c. phil. i. apls dr desideriū incōpt hūs. Cupio dissolui ⁊ esse cū xp̄o. De tertio desiderij genere dicit ps. cij. Qui replet in bonis desideriū tuū. Nūq̄ impletur desideriū alicuius. nisi sit beatꝰ. Hoc ā desideriū est totaliter remotū a passione. ⁊ cū desideriū ꝓprie importet ⁊ magnā auiditatē ad rem desideratā. ꝓpter ꝓplacentiā ad ipam. ⁊ carentiam habitionis illi⁹ rei. Sicut cū q̄s desiderat pecuniam vel alia. ipam tūc nō hz. In desiderio beatorꝫ est primū scz quia nō fastidiūt estimatōez illius boni. ꝙ hūt summā auiditatē ⁊ cōplacentiam ꝓpter qđ dr. i. pe. ij. In quē desiderāt angeli ꝑspicere. ꝙ scdm nō est in desiderio eoꝝ. qz nō carent. ꝙ continue possidēt illud bonū. Vñ ad hoc bonū desiderandū inuitās sapia que deus est. ait eccli. xxiiij. Transite ad me oēs q̄ cōcupiscitis me. i. desiratis ⁊ a generationibꝫ meis implemini. i. a bonis que genero. Hoc ē in fundo creaturis saturabimi scz sine fastidio. Vñ subdit. Qui edūt me scz possidendo vel fruendo ꝓglam. adhuc esurient ⁊ qui elucidāt me. i. clare cognoscūt qđ nō fit nisi i patria. vitā eternā habebūt. Abhoīatio est quedā fuga ⁊ vitatio eius quod q̄s odit vel ei displicet. Sicut desideriū est quidā motꝰ cōcupiscibilis tendēs in rez amatā. quā p̄sētē nō hz. Sūt aūt quedam inter cetera que faciunt hoīem deo abhoīnabilē. ⁊ ideo vitanda. Et primū est in cogitatōibus ⁊ effectibꝫ īmūdialitas. Osee. ix. Facti sūt abhoīnabiles sicut ea q̄ dilexerūt · Scdm in ꝓpositis in

Capitulum Quintum

stabilitas. Ñ in figura Leui. xi. dr. Omne qđ sup̃a pectus suũ gradit̃ 7 hz multos pedes abhoia bile erit vobis. Gradit̃ supra pectus i. p terraz q̃ hz mentẽ fixã in terris. Hz multos pedes q̃ diuersa ꝓposita hz. 7 nõ firmat̃ in eis cũ bona sunt. Tertiũ puersitas in iudicijs puer. xvij. Qui condẽnat iustũ 7 iustificat ipium vterq; ẽ abhoiabilis apud deũ. Quartum in ꝯtractib; dolositas puer. xx. Pondus 7 põdus. mensura 7 mensura vterq; abhoiabilis est apud deũ. Quintũ ꝯsuetudinis tenacitas Iob. xv. Abhoiabilis est qui bibit quasi aquã iniquitatẽ. Aqua potus ẽ ꝯsuetudinarius. 7 ideo signat peccati cõsuetudinẽ.

¶ De quinta passione que dicitur delectatio vel gaudium. Capitulum quintum.

Ost alia passio in appetitu sensitiuo que dr delectatio vel gaudiũ. Pro cui⁹ declaratõe sciẽdũ. q; ista ẽ differentia int̃ aialia 7 alias res materiales. quia alie res materiales qñ ꝯstituunt̃ in id qđ queũt esse ſm naturã hoc nõ sentiũt. sz aialia hoc sentiũt. Et ex isto sensu causat̃ quidã motus aie i appetitu sensitiuo 7 hic motus ẽ dilectatio. q̃ est passio. Delectationũ aũt quedã est corpalis. que s. cõsequit̃ adeptionẽ eoz. q̃ ad naturã corpis pertinent. sicut sũt cibi. potus. venerea. Et ista est cõis nob 7 brutis. Alia spũalis est q̃ ꝯsequit̃ adeptõez eoz q̃ ptinẽt ad intellectũ 7 ista ẽ cõis nob 7 angelis 7 dr gau. Ñ gaudiũ ꝓprie ẽ spẽs delectatõis. Et talis delectatio q̃ est in volũtate. nõ est cũ trãsmutatiõe corpali. sicut delectatio corpalis 7 quelibet alia passio. sed ipsorat simplicẽ motũ voluntatis. vñ dicit aug. i. xiij. de ciui. dei. Q̃ nulẽ aliud letitia q̃ volũtas in ꝯsuetudine eoz q̃ volumus.

Itẽ circa delecta .§.I.

tiones fuit duplex erroz antiquoz. Nã epicuri dixerũt oẽs eẽ bonas. Hz in hoc decepti sũt q; ñ distinguebãt int̃ simplr bonũ. 7 bonũ ſm qđ. Cũ g̃ delectatio sit quies. si id in q̃ quiescit appetitus. sit simplr bonũ. puta qua ẽ ſm rõnẽ. 7 illa delectatio est simplr bona. Hz si sit bonũ ſm qđ. puta cõueniẽs sensui. hz ꝯtraria rõi. erit delectatio bõa ſm quid. i. sensui. hz mala simplr. hz apparẽs bõa vt fornicatio. Alij vt stoici arbitrabant̃ esse dicendũ oẽs delectatões sensibiles eẽ malas. moti ex hoc vt q; hoies sunt ꝓni ad hmõi delectatões imoderatas. ab ipis se retrahẽtes ad mediũ virtutiz pueniret. ſ ista extimatio nõ fuit ꝓueniẽs. Naz cum nullus possit viuere sine aliq̃ corpali delectatiõe. si illi qui docẽt oẽs delectatões eẽ malas. deꝑderent̃ alias delectatões suscipe. magz hoies ad delectatões erũt ꝓcliues. exẽplo opez verboz doctrina ꝑtermissa. In opationibz. n. 7 passionibz humanis in quibz experientia plurimũ valet. magis mouent exempla q̃z verba. Dicendũ igit̃ q; delectatio nũ alicuius est bona. illa scz in qua appetit⁹ superior vel inferior requiescit in eo quod conuenit cõi. vel legi dei. 7 q̃ est de opatõe bõa. Magis eñ est delectatõ ꝑ in qua operationi q̃z desiderio. Desideriuz aũt dicit̃ bonũ. quod est de bona operatione. Alia delectatio est mala. illa vicez in qua appetitus inferior vl superior requiescit in eo. qđ discordat a ratione vel a lege dei. vel etiã que est de mala operatione. Prima aũt delectatõ inter humana est in fruitione dei. Nam optimum in vnoquoq; est finis eius. finis aũt est dupler. qa vel ipa res vl vsus rei. Et finis auari est pecunia vel vsus pecunie. Ultimus autem finis hominis ẽ deus. qui est summũ bonũ. vel fruitio eius. qui importat delectationem quandã in vltimo fine. Et in hoc errauit plato. qui cum extimaret omnẽ delectationẽ cõsequi generationem 7 motũ. quod tamen est falsum. sequeba t̃ scõm eum. nullã delectationem habere rationẽ vltime perfectionis. Et notat q; delectatõ non sensualis. que est communis bonis 7 malis sz voluntaris. est quasi regula 7 mensura bonitatis vel malicie moralis. Scõm eñ q; quisq; delectatur scõm rationem. Sic reprehendit̃ bonus vel malus hz. tho prima scõe. q. xxxiij. Causat aũt delectatio istos effect⁹ delectationẽ. desideriũ. Aliquando etiã vsum rationis impedit 7 delectationez perficit vide declarationẽ notabilẽ prima scõe. q. xxxij.

Causatur aũt de .§.II.

lectatio ab operatione. sicut a ꝓpria 7 prima causa. Nam cum ad delectationem duo cõcurrant. scz consecutio boni ꝓuenientis 7 cognitio hmõi adeptionis. vtrũq; consistit in quadã opatione. Nam actualis cognitio quedã operatio est. similiter bonũ cõueniẽs adipiscimur quadã opatiõe. Ipa etiã operatio ꝓpria bonum quoddã ꝓueniens est. Item causatur delectatio a motu ꝓpter transmutationem que ibi fit. Et hoc tripliciter. Primo ex parte nostri qui delectamur transmutatio eñ efficit̃ nobis delectabilis ꝓpter hoc. q; natura nra trãsmutabilis est ꝓpter hoc. quia quod est nobis ꝓueniens nũc nõ erit nobis ꝓueniens postea. Sicut calefieri ad ignẽ in hyeme 7 postea in estate. Et ex parte boni delectãtis qđ ꝓiungit̃ nobis. Nã actio ꝓpria alic⁹ agentz auget effectũ. Quãto eñ ꝙs diuti⁹ appropinq̃t igni tãto magis calefit 7 desiccat̃. Naturalis aũt habitudo i qua dam mensura ꝓsistit. 7 ideo quando ꝓpinqua ꝓsentia delectabilis sepexcedit mensuraz. remotis efficit̃ delectabilis. Tertio ex parte ipius cognitionis. Nam cũ homo desideret cognoscere aliqđ totũ 7 ꝑfectum. cũ aliqua ñ poterunt apprehendi tota simul. in his delectat transmutatio. vt vnũ transeat 7 alterum succedat. 7 sic totuz sentiatur

Si aūt sit aliqua res cuius natura sit intrāsmutabilis. ⁊ nō possit in ea fieri excessus naturalis habitus ꝓtinuationem delectabilis. ⁊ que possit in totū suū delectabile simul mouere. non erit ei. transmutatio delectabilis. Et quanto alique delectationes plus ad hoc accedunt. tanto plus continuari possunt. Item causatur delectatio ex spe. inq̄tum sc̄z per eam fit coniunctio rei delectātis a delectato. non solū sm̄ apprehensionē. Item sc̄dm facultatē vel prātem adipiscendi bonū qō delectat. ad Ro. xij. Spe gaudentes. Item memoria causat delectationem. non quidē inquantum est rei absentis. sicut nec etiam spes. sed inq̄tum per eam fit coniunctio sm̄ apprehensionē tantum ad rem delectabilē ps. Memor fui dei ⁊ delectatus sum. Item tristicia non inq̄tum tristicia. sed inquantū facit memoriā rei dilecte. ex cuius sola apprehensione delectatur. q̄uis de eius absentia tristetur. Fit etiam memoria tristicie delectabilis ꝓpter subsequentē euasionem. Naz sm̄ q̄ homo apprehendit se euasisse tristia ⁊ dolorosa accrescit ei materia gaudij ps. Fuerunt mihi lachryme mee ⁊c. Per panem em̄ intelligitur refectio delectationis. Item opatio alioz causat in nobis delectationē. Et hoc tripliciter. Primo inquantuz per opationē alicuius ꝙsequimur aliq̄d bonū. Sc̄do inq̄tum ꝓ opationes alioz efficit nobis aliqua cognitio vel extimatio ꝓpria bōi. Et sic ex laudatione ⁊ honoratōne aliorum ⁊ delectatōe que fit nobis delectamur. Tertio inq̄tum ipe operationes alioz si sint bone extimantur vt bonum proprium ꝓpter vim amoris qui facit extimare quasi amicum eundē sibi. Unde in. ij. epla. Iohis Gaudius sum valde. quoniā inueni de filijs ambulantes in veritate. Item bene facere alteri causat delectationem. Et hoc tripliciter. Uno modo ꝑ compationē ad effectum. qui est bonum in altero constitutū. inq̄tum reputamus vt nostrū. Secundo ꝓ compationē ad finē quia p hoc q̄ alter benefacit. sperat consequi aliquod bonū sibi. vel a deo vel ab homine. Spes aūt est causa delectationis. Tertio modo ꝓ opationē ad principiū. qō principiū est triplex. Unū ē facultas bñ faciendi. Nam ꝑ hoc fit quedā imaginatio abundātis boni in se. ⁊ quo possit alijs cōicare. Aliud principiū est habitus inclinās sm̄ quez bñ facere fit alicui cōnaturale. Tertiū est principiū motiuū. i. amor. puta cū aliquis mouetur ab aliquo quez diligit ad benefaciendū alicui. Item similitudo est causa delectationis. Nam ipe est causa amoris. qui causat delectationē. Si aūt simile fit corruptiuū ꝓpij boni. qō pōt esse p excessuz. sicut patz in superabundātibz cibis. sic generat fastidiū non delectationē. Item admiratio causat delectationez. Est em̄ admiratio desiderium quoddā sciēdi. quod in homīe ꝙtingit ex hoc q̄ vidit effectū. ⁊ ignorat causam. Vel ex hoc q̄ causa talis effectus excedit cogitationē vel facultatē eius. ⁊ ideo admiratō est cā delectationis. inq̄tū habet adiunctā spem cōsequendi cognitionez eius quod scire desiderat. ⁊ ꝓpter hoc omnia mirabilia sunt delectabilia. Et cum delectator habeat duo. sc̄z quietem in bono ⁊ hmōi quietis perceptionē. q̄tum ad primū cū ꝑfectius sit ꝓplari veritatez cognitam q̄ inquirere ignotā. ⁊ emplationes rez̄ scitarum per se loquendo sunt magis delectabiles q̄ inquisitiones rez̄ ignotarz̄. Quantū ad sc̄dm inquisitiones sūt q̄ndq̄ delectabiliores sm̄ q̄ ex maiori desiderio ꝓcedūt. vnde homo maxime delectatur in his que de nouo inuenit vel didicit. hec oīa tho. ꝓma sc̄de. q. xxxij. Et nota q̄ delectatiōes spūales intelligibiles si comparent delectationibz sensibilibz corporalibz simpliciter ⁊ sc̄dm se loquendo sunt maiores. Et hoc apparet sc̄dm tria que requirunt ad delectationē sc̄z bonū coniunctum ⁊ id cui ꝓuenit ⁊ ipa ꝙiunctio. Nam ipm bonū spūale est maius q̄ bonū corpale ⁊ magis dilectū. cuius signum ē q̄ homines a maximis voluptatibz corpalibus se abstinent. vt non perdāt honorem qui est bonuz intelligibile. Similiter ipa ps intellectiua est nobilior ⁊ magis cognoscitiua q̄ sensitiua. Coniunctio aūt vtriusq̄ est magis intima ⁊ ꝑfecta ⁊ firma. Intimi quidem est. q̄ sensus sistit circa accidentia rei exteriora. Intellectus vero penetrat usque ad rei essentiaz. Perfectior est quia ꝙiunctionis sensibilis rei ad sensū adiungit motus. qui est actus imꝑfectus. vñ delectatōes sensibiles si sunt tote simul. Si eis aliquid trāsit aliquid restat cōsūmandū vt patet in delectatione cibor̄ ⁊ potuz. Sed intelligibilia ꝙiunguntur intellectui absq̄ motu. vnde delectatōes eor̄ sūt tote simul ⁊ sic sunt magis ꝑfecte. Est enim firmior quia delectabilia corpalia sunt corruptibilia ⁊ cito deficiunt. bona vero spūalia sunt incorruptibilia. Ex quo ad nos delectationes corporales sunt magis vehementes spūalibus ꝓpter tria. Primo quia sensibilia sunt magis nota quo ad nos. Secō cū quia delectatōes corpales sunt. passiones appetitus sensitiui sunt cum aliqua transmutatiōe corpali. Transmutatio autē est delectabilis hmī q̄ ei naturalis. Ex trāsmutatione corpalis non est in spūalibz delectationibz. nisi ꝓ quandā redundātiā ab appetitu supiori in inferiorē. Tertio q̄ delectatōes corpales appetunt vt quedā medicine cōtra corpales defectus ⁊ molestias. ex quibz tristicie quedā ꝙsequunt in hoīe. Cū delectationes corporales superuenientes huiusmodi tristicijs magis sentiunt. ⁊ per consequēs magis acceptātur q̄ delectatōes spūales. que nō bñt tristicias contrarias. Tho. prima sc̄de. q. xxxi.

Capitulum Quintum

rio. Gaudete in dño semp ait aplus ad phil. iiij. Notādū q̄ gaudere uaturaliter q̄libet desiderat. Sz ē gaudiū criale q̄d ꝓgruit peccatoribꝫ, z hoc est gaudere. Est gaudiū spūale q̄d ꝓgruit iustis viatoribꝫ z hoc est gaudere in dño. Et ē gaudiuz q̄d ꝓgruit ꝓprehensoribꝫ z hoc est gaudere in dño semp. de his gaudijs variis notabilē distinctionē posuit petrus de tarantasio super epl'am pauli ad phil. iiij. Circa finē sic dicēs. Quidā gaudēt in vanitate mūdi. Alij in voluptate peccati. Tertij in voluptati boni. Quarti in visione dei. Primuz gaudiū ē laboriosū z vanū. scōm pniciosū z insanum. tertiū gīosum z bonū. quartū est glorioſuz z vꝛ. Est ergo primo gaudiū mūdi de quo Joh xvi. Mundus gaudebit. Hoc oīdūt nō esse bonū quattuoꝛ. Primū falsitas casus. Merito timet z nō gaudet qui videt domū primi conburi. Job xlv. Quos plāntaui ego euello. vt luciferū adam. iudā. z vniuersam terrā hāc. vt diluuio. et tu queris tibi gaudia. Hoc precipue ꝓbat vnita tē gaudij q̄ gaudemus in statu quo possumus dānari. Scōm ignorantia status. Merito dolet z nō gaudet viatoꝛ. qui dubitet de rectitudie vie. Nemo aūt scit an amore vel odio dign⁹ sit Eccēs. ix. Et ideo thob. v. Quale gaudiū mihi est qui in tenebris sedeo. Tertiū est cause gaudij transitus Plus dolet q̄z gaudeat pater videꝫ filium hodie nasci z cras mori. Sic z mōs transit de quo gaudemus. Ideo ioh. xx. Gaudiū ypocrite. i. mōi instar puncti. Quartū est multiplicitas reat⁹. Clame expendit supflua qui obligatur ad multa. In multis enī offendim⁹ omnes q̄ō emendare tenemur luctu. ideo vane gaudem⁹. Isa. xxij. Vocauit dñs ad fletū z planctū ad caluitiū z ecce gaudium z exultatio ꝛc. Scōo est gaudiū peccati de quo Eccī. xix. Qui gaudet iniquitate. denorabit id ē de nota libri vite delebit. Quod gaudiū oīdunt esse insanū quattuor. efficiens. materia. forma. z finis. Aliquando enī iudicat res vitupabilis rōne efficientis. vt dona iniquoꝝ. Aliq̄n rōne materie. vt nūmus plūbeus. Aliq̄n rōne forme. vt hō mōstruosus. Aliq̄n rōne finis. vt sirenarū cantus. Sic gaudium peccatoꝝ fm quālibet sui cām vitupabile z insanū est. Et prīo rōe efficiēs Si labozās ad mortē rideꝫ z gauderz reputaret freneticus. Peccās mortaliꝫ laborat ad mortem alē eccl'ij. Risuz reputaui errorez. z gaudio diri, quid frustra decipis Vere peccatoꝛ decipit ꝓ ignorantiā status. q̄z si aueꝛteret peccati maculā offensaz. z penā fleret fm illud Luc. xix. Si cognouisses z tu ꝛc. Scōo rōe materie satu⁹ reputaret qui ignē ad se conburēdū. vel laqueū ad suspendendū vel gladiū ad se interficiendū faceret sciēter z gauderet. sic facit q̄ gaudet in peccato. Ideo puer. xv. Gaudiū est stulto facere stultiā. Tertio rōne forme. Fatua esset mulier que coraz marito suo oīderet signa ipudicitie sue. Sic fatui sūt q̄ in chꝛeis comessationibꝫ z hmōi gaudent qui in hoc culpā deo z hoīb⁹ manifestāt. Sic illi d̄ q̄bus Sap. ij. Venite fruamī bonis ꝛc. Isa. xxiij. Ingemuerūt qui letabant corde. cessauit gaudiū. Job. i. Cor. vij. Tēpus breue ē. reliquū ē vt q̄ gaudent sint tanq̄z nō gaudētes. Quarto rōe finis. Pisces sumēs cibū cū hamo. auis granū cū laqueo. fatue gaudet. q̄z stati er hoc seq̄tur dolor mort⁹. Si ergo motus recipit spēm a fine. cui⁹ finis malus z ipm q̄z malū. Finis gaudentiū in pcto malus. q̄z Job xxi. dr. Tonēt tympanū z cytharā gaudēt ꝛc. Scabiosus dū fricat se gaudeat ꝑ dñr in angustiā. Sic huiꝰ gaudiū. puer. xiij. Risus dolore miscebit z extrema gaudij ꝛc. Jō peccatoribꝫ gaudentibꝫ dr. Jacobi. iiij. Miseri estote z lugete risus vester ꝛc. Tertio ē gaudiū iusti. de quo prouerbio. xxi. Gaudiū iusto est facere iudicium ꝛc. Hoc gaudium ostendūt graciosum z bonuz esse quattuoꝛ. Quia est de beneficijs dei. de aduersitatibꝫ mundi. de ꝓsperitatibus primi status ꝓ. Primo ergo est gaudium spirituale de beneficijs dei. Sicut egeni merito gaudēt de donis diuitum ꝓs. In cōuertēdo dñs captiuitatē syon ꝛc. Tunc repletum est gaudio ꝛc. Ergo gaudendum de incarnatione. vt infirmo de ꝓparatione medicine. hiere. xv. Factū est mihi ꝛbū tuū in gaudiū Quia verbū caro factū est. Joh. i. Luc. i. Ecce vt facta est vox salutationis in auribus meis exultauit infans in gaudio ꝛc. De natiuitate vt infirmo de pūtia medici Luc. ij. Euāgelizo vob gaudiū ꝛc. De apparitōe vt cco viso lumīe Math. ij. Videntes stellam magi. gauisi sunt ꝛc. De ꝓdicatōe z conuersatione. vt discipulo de doctrina magistri Joh. iij. Amic⁹ spōsi gaudet de victoriosa passione sicut viro de victoria pugil' sui Habacuc iij. Ego aūt in dño gaudebo ꝛc. De sacramētoꝝ institutione z virtute. sicut hautio de curatione Isa. xij. Hauretis aquas in gaudio de fonte salua. i. sacramentis. De gloriosa resurrectiōe sicut seruo de dñi exultatione Job. xx. Gauisi sunt discipuli. De mirabili ascensione. sicut catholico de interdicti amotione Joh. xiiij. Si diligeretis me gaudiretis vtiq̄z quia vado ad ꝑrem. Secundo gaudet iustus de aduersitatibꝫ mūdi sicut mercatoꝛ de mercemonijs lucrosis Mathei. v. Beati estis cum maledixerint vobis homines ꝛc. gaudete in illa die ꝛc. Item sicut debitoꝛ in debitis acquirēdis. sicut christus posuit aīam suā pro nobis dignū est vt nos ꝓ eo patiamur Actu. v. Ibant aplī gaudentes a ꝓspectu ꝯcilij ꝛc. Sic miles ꝓbus in torneamentis. quia ibi ꝓbat z acquirit gl'a. sic homo ptaiēs in aduersis Jacob. i. Omne gaudium existimate ꝛc. Tertio debz iustus gaudere de ꝓsperitatibꝫ primi. sicut vnum membrū de salute alterius Ro. xij. Gaudete cuz

gaudentibus. Ideo Job. xxi. Ei gaudius sū ad ruinam eius qui me oderat. Ergo gaudet iustus ꝛ dñs de peccantiū penitētia. ij. ad Cor. vij. Nunc gaudeo. non quia cōtristati estis ꝫ quia cōtristati estis ad penitētiā. De ignorantiū sapiēta. puer. xxiij. Fili si sapiens fuerit animꝰ tuus. tecū gaudebit cor meū. De proficientium pseuerantia. i. Job. ij. Gaudius sum' valde qui inueni de filiis tuis ꝛc. Quarto gaudet iustus de statu ꝑmio sic obsessus infirmitate castri in exustionem deuotione aduersarij. puerb. xxiij Cor. qđ nouit amaritudinem anime sue in gaudio eius non miscebit extraneꝰ. Et sic omne istud genꝰ gaudij est sācti. Quarto et vltimo sequitur gaudiū paradisi. De quo. Matb. xxv. Euge serue bone ꝛ fidelis intra in gaudiuꝫ domini tui Hoc gaudiū oīm cūt glorioſuꝫ quattuor. Primo aspectus gratissime pulchritudinis. Si delectabile est oculus videre solem siue creaturarū pulchritudinē. quanto delectabilius erit videre pulchritudinē increatam Ideo ꝑ. Letificabis eos in gaudio cū vultu tuo Scđo amplexus summe dulcedinis. Ei amplexus sponsi delectat sponsam. quanto plus amplexus dei q̄ est splendor lucis eterne delectat animā. Jđo apoc xix. ōr. Gaudeamus ꝛ exultem⁹ et demus glām deo. qꝛ venerūt nuptie agni ꝛc. Felix aīa que pōt dicere. Leua eius sub capite meo et cetera. Tertio expulsio omis inquietudis. Si gaudet q̄ de vno stulto se liberat. quāto gaudebit qui de omnib⁹ stultis ꝛ stultricijs librabitur. Isa. xxxv. Gaudiū ꝛ letriciā obtinebūt. Quarto obtentus eternus dicte beatitudinis. Ei q̄s gaudet de quiuio. quod tñ nō durat nisi ꝑ dimidiam diē. quāto gaudebit de quiuio eterno Johā. xvi. Iterꝫ videbo vos ꝛ gaudebit cor vrm. ꝛ gaudiuꝫ vrm nemo tollet a vobis. Hoc est plenū gaudiū De quo Joh. xvi. Petite ꝛ accipietis ꝛc. Felix tristicia in labore pñs pnie que in illud gaudiū cōuertet. Appetendū ergo est gaudiū. vbi rōnalis videbit pulchritudinē ꝕcupiscibilis amplexabit summam dulcedinem ꝛ irascibilis tenebit totam quietem. totus homo eternam beatitudinem.

De sexta passione que dicitur dolor siue Tristicia. Capitulum sextum

Sequitur de passione que dicit dolor siue tristicia. De qua cum ceteris Aug. de ciui. dei. in xiiij. inducit illud virgilij Hinc metuunt cupiūt gaudentq̄ dolentq̄ Procuius declaratione sciendum ꝛ q̄ sicut ad delectationem duo requirunt scz coniunctio boni ꝛ preceptio huius coniunctionis. ita etiam ad dolorem duo requiruntur scz ꝓiunctio alicuius mali. q̄ quod ea rōne est malū quia priuat aliquod bonū ꝛ ꝓceptio huiꝰ ꝓiūctionis. Pertinet aūt dolor ad appetitū. nā oīs motus appetitiuus. seu inclinatio ꝗnās apprehēsionē pti net ad appetitū intellectiuū vel sensitiuū. Inclinatio naturalis nō ꝓsequit apprehēsionē ipius appetentis ꝫ alterius. Cū igit dolor sicut delectatio ꝑsupponat in eodē subiectio sensū vel apprehēsionē aliquā. manifestū ē q̄ dolor ē in appetitu sensitiuo vel intellectiuo. Et ꝓm q̄ ē in appetitu sensitiuo ꝑ ꝑssio. Vnde aūt aug. dicit dolorē ee corpis ꝓpter q̄ causa doloris est in corpe. puta cū patiū aliquid nociuū corpi. ꝫ motꝰ doloris semp ē in aīa. Sicut aūt gaudiū ē spēs delectatōis. ita ꝛ tristitia ē spēs doloris. Et sicut sola illa delectatio qui ex interiori apprehēsione causat. gaudiū nōiat. q̄ aūt ē ex exteriori apprehensione causat. delectatio nōiat. ñ aūt gaudiū, ita solus ille dolor qui ex interiori apprehensione causat nominat tristicia. qui aūt exteriori dolor nō tristicia nominat. Et quia vis cognitiua interior ima ginatio vel intellectus potest percipere pñs preteritum ꝛ futurum. Sensus vero exterior non percipit nisi presens. ideo tristicia esse pōt de presenti preterito ꝛ futuro. sed dolor corpalis qui sequit apprehensionem sensus exteriozis. nō pōt esse nisi de presenti. Naturaliter autem maior est appetitus dilectationis. q̄ fuga tristicie. Cuius ratio ē. quia causa delectationis est bonum conueniens. causa aūt doloris. vel tristicie est aliquod malum repugnans. Contingit autem esse aliquod bonū conueniens absq̄ omni dissonantia Non aūt pt esse aliquod malū totaliter repugnans absq̄ omni conuenientia. ꝑ accidens aūt contingit q̄ tristiciam aliquis magis fugiat q̄ consolationē seu delectationez appetat. Et hoc triplicitez. Primo ex parte apprehensionis. quia vt dicit aug. Amor magis sentitur cum eum ꝓcedit necessitas. Et indigentia aūt amati ꝓcedit tristicia que est examissiōe alicuius boni amati. vel in cursu alicuiꝰ mali contrarij. Delectatio aūt non habet indigentiam boni amati. sed quiescit in eo iam adepto. Scđo ex parte cause tristantis. ex eo scz quia est magis repugnans bono amato. ꝛ ꝑ consequens maius malū q̄ sit bonū illud in quo delectañ. Magis enī amamus ꝓsiste nīā corpis. q̄ delectationem cibi. Tertio ex parte effectus. quia tristicia nō impedit tantū vnā delectationē. sed ad oēs. Est aūt dolor interior simpliciter loquendo potior q̄ exterior. Nā dolor interior est ex hoc. q̄ aliquid repugnat appetitui. ipi. Dolor aūt exterior ex hoc ꝙ repugnat appetui quia repugnat corpi. Quod aūt est ꝑ se. ē prius eo qđ est ꝑ aliud. Patet etiā hoc ex parte apprehensionis. Nam apprehensio imaginationis ꝛ ratōis est altior. q̄ apprehensio sensus tactus. ꝛ sic potior est dolor interior exterior. Cuius signū est q̄ etiā dolores exteriores quis volūtarie suscipit. vt euitet interiorē. Sīc tñ dolor exterior est cū interiori. ꝛ tunc dolor au

Capitulum Sextum.

getur. Quicquid enī sensu apprehenditur potest apprehendi imaginationē ⁊ ratione. sed non contrariatur. Ponunt autem Damascenus ⁊ greg. Nicenus quatuor species tristicie. Cum enī tristitia sit de malo. inquātū malū alterius estimat vt suum sic est tristicia misericordie. Inquantuz apparens malū. sed vere bonū estimatur vt sui boni diminutiuum. sic est tristitia inuidie. In cētū vero maluz sic aggrauat. vt nō appareat aliquod refugium sic est angustia. Inquātū aūt sic aggrauat vt etiam ipa mēbra īmobiliter sic est accidia. Est etiā ⁊ tristitia penitentie. que est de malo proprio. Est aūt tristicia bona quando est fm rōnem mala vero quando est contra vel extra rationem. Tho. prima scōe. q. xxxv. Causat autem tristiciam bonum amissum ⁊ magis malum oīuuctum. id est presens fm sensum vel imaginatioem patienti. Item concupiscentia seu cupiditas causat tristiciā. In quātum scz dilatardatione boni cupidi vel totali subtractōne tristamur. Item appetitus vnitatis. Unūquodq enim appetitit vnitatem sicut ⁊ bonitatem. quia bonū vnuscuiusq consistit quadam vnitate. Sicut ergo amor boni causat dolorē modo dicto. ita ⁊ amor vnitatis. Itē ptās maior inq̄tū scz remanet appetitus incōtrariū iclinās. causat dolorē. Si. n. nō resisteret appetitus ꝓsentiret nō causaret dolorē. Ex tristicia inordinata impedit bō ab addiscēdo. Itē ex ea aggrauat aīmus a sperādo cuatiōnē mali. Itē debilitat vel etiā priuat ab opando. Itē inter omnes passiones maxime nocet cor. ⁊ hoc nō solū ꝓ quātitatem excessiuam. sed etiam quantū ad speciem sui motus. hec tho. prima scōe. q. xxxvij. In remedium nota q tristiciam habet mitigare quelibet delectatio sicut sibi contraria. Itē fletus mitigat tristiciam. ⁊ hoc tum quia ad exteriora diffunditur tum ꝓpter i paz opationē fletus que cū cōueniat tristato efficitur delectabilis. Itez dolor amici cō patientis mitigat etiā tristitiam. Et hoc quia efficit imaginatio in cōtristato. q alij cuz ipo ferunt onus tristicie. Tum quia ex hoc percipiūt cōtristati se amari qđ est delectabile. Item cōtemplatio veritatis mitigat tristiciā. quia maximā delectatōnem causat. Itē somnus ⁊ balneū ⁊ hoc quia reformant naturā copalem in debitum statū motionis vitalis. Tho. prima scōe. q. xxxviij.

De multiplici tristi .§. I

cia. Nota q saluator ait discipulis. Mulier cum parit tristiciā hz. Joh. xvi. Et itez tristicia vestra vertet in gaudiū. Et mulier quidē naturalis. i. femina. tristiciā habet in partu humanali. Mulier carnalis. i. mala ꝓscientia tristiciā habet in partu criminali. Et mulier virtualis ⁊ intellectiua tristiciam habet in partu spūali. Sbi sciendū q sūt septem genera tristicie. Prima mulier vnā habz secunda tria. ⁊ tertia tria in partibus suis.

Est igit tristicia passionis ⁊ hec moderanda.
Est igit tristicia atrediatōis ⁊ hec resecanda.
Est tristicia emulatōis ⁊ hec abdicanda.
Est igit tristicia turbatōis ⁊ hec segreganda
Est tristicia miseratōis ⁊ hec ꝓcuranda.
Est tristicia cōpunctionis ⁊ hec ꝓamanda.
Est tristicia deuotōis ⁊ hec ampleranda.

Quantum ad primū sciendū. q sicut naturale est homī gaudere ⁊ delectari in pūtia rei amate ⁊ in habitione rei cōueniētis nature. vel sensualitati vel rōni. ita ecōtra naturale est tristari de priuatione rei amate. ⁊ de eo qđ molestat naturam. sensualitatē aut rōnem. Et quia frequenter cōtingit nos incidere in ea que sunt molesta ⁊ nociua nature. vel sensualitati vel rōni. Sicut in infirmitates famē. sitim. frigus. vituperatōes. iniurias. penas ⁊ hmōi. Ideo frequēter tristicia nos trāsgit saltem fm passionem. Et quia nullus est tam ꝓsperite felicitatis. qui. non aliqua ex parte cū sua fortuna rixet. scōm boetiū de pbica consolatōe. ideo nullus est qui aliqñ nō cōstristet. Et quia i naturalibus vt dicit pbs ñ sumus laudabiles neq vituperabilis. nec meremur. nec temeremur. ideo sistendo in ipo primo motu passionis. ⁊ nō vltra pgrediendo. non est peccatū. Hanc xps iesus habuit. Cū dixit discipulis. Math. xxvi. Tristis est anima mea vsq ad mortē. Hinc ⁊ amb. Suscepit dns tristiciam meā. confidenter tristiciam nomino qui crucem predico. Dicit autem tristis scōm etimologiam. quasi tristis stans. vt habet in catholicon. quia ipa tristicia terit i affligit ⁊ cōsumit corpus. Et ideo dicit puer. xxvi. Sicut tinea vestī ⁊ vermis ligno. sic tristicia nocz cordi viri. Et adeo q antiochus rex incidit in languorez pre tristicia ⁊ dixit suis. Pereo tristicia magna in terra aliena. i. macha. vi. Quod ⁊ multis alijs cōtingit. Et ideo moderanda est ista tristitia ⁊ refrenanda. orando ⁊ pfortmando se in omnibo voluntati diuine sine cuius bñplacido aduersa pati nō possumus. Sicut ipe iesus cōtristatus docuit nos exemplo suo prolixius orans ⁊ dicens. Non mea voluntas sed tua fiat. Et vt dicit in. iij. sen. tristicia fuit in eo fm passionē. nō scōm passionē. i. taliter q aliquātulū obtenebrat intellectū. ⁊ debilitat affectū. Mulier ergo cū parit ad lēam tristiciā habet ex affectione. Unde prime mulieri in psonaz oīm dictū fuit. excepta virgine maria que sine dolore pepit dictū. n. fuit i dolore paries filios geī iij. Dolor ꝓcedit tristiciaz sicquelibet anima. in opando multa afflictiua. sed tristicia vertet in gaudiū. i. petri. iij. Hec ē. n. gratia si. ꝓpter deū qs sustinet tristicias. gratia aūt ducit ad gloriam. Se

cūda est tristicia attediationis cū ḡs. s. ꝓtristat' in opibus vel de opib⁹ bonis ad q̄ tenet' rōne labo ris existentis in eis. vt in oād̄o. dicendo officiū. ieiunādo ꝓfitendo. ⁊. hmōi. Ifi dama. distinḡs accidiā que ipōrtat tediū opandi. dicit. q̄ accidia est tristicia aggrauās animū. vt nil ei libeat facē. Iftak tristicia deuicti filij isrl. cū ambulabant p̄ de sertū vt venirēt ad terrā ꝓmissionis. ceperūt hīe tediū laboris. ⁊ hīe in nauseā suauem cibū man ne. sz mortui sunt plurimi. Sic pessi tristicia ac cidie. fastidiūt bona spūalia. q̄ ⁊ si in principio vi deant' laboriosa. tñ sunt vere suauia. Et sicut illi cōtēpto suauissimo illo cibo quesierūt vilissimos cibos. Ita accidit accidiosis. Nā cū nō diu q̄s in tristicia manere possit vt eam expellat. nescies se cōuertere ad bona spūalia. que ⁊ si in pncipio vi deant' laboriosa. tñ suauia multū sentiunt'. tradit se ad mūdana ⁊ carnalia vilissima. vt eoꝝ delecta tione abiciat tristiciā. Propterea dicit Eccī. xxx. sapiēs. Tristiciā longe repelle a te. multos enī oc cidit tristicia. saltem spūaliter. Sic dñs iesus sur gens ab oīone. cū inuenisset discip'los dormiētes p̄ tristicia. vt dr̄ matb. xxvi. excitauit ad oīonē. Et quia nō se inuenerūt' ad laborandū in oīone. inci derūt q̄z cito in mortē infidelitatis circa diuinita tē xp̄i. Sz ⁊ cū xp̄s dixit cuidā adolescēti querēti viā salutis ⁊ pfectōis. Si vis pfect⁹ eē vende ꝙa hēs ⁊ da paupib⁹ ⁊ sequere me. Cū ille hoc audis set. abijt tristis matb. xix. q̄z diues erat ideo vide bat' sibi nimis difficile relinquere substantiā. Mulier ergo. i. sensualitas cū parit faciendo opa pec catoꝝ ad se delectandū. vt vitet tristiciā. tristiciaz hz incurrēdo labores ⁊ dolores in eis. ⁊ remorsuz cōscie sustinet. q̄ generat nō paruā tristiciā. Vñ dicit p̄bs. q̄ oīs malus implet' penitudine. s. post malū ꝓmissuz. Et de buj⁹ partu' cāli dicit Jacobus in canonica sua. Cōcupiscentia cū ꝓcepit sz malū cōsideriū'. parit peccatū. Peccatū cū ꝓsuma tū fuerit. generat mortē sz eternaz. Tertia est tristicia emulatōis. sz cū q̄s tristat' de bono alteri us. q̄ cō aliq̄n pnnet ad inuidiā. aliq̄n ad neeme sim ſm p̄bm. Cū q̄s tristat' de bono primi tpali vel spūali. inq̄tū bonū ipm primi apprebēditur vt diminutiuū sui bonoris ⁊ gle. ſm iudiciū suū licz falsum sit. sic talis tristicia est inuidia. Unde damasce. dicit q̄ inuidia est tristicia de bono alie no. Et quia ꝓtra charitatē primi est. ꝓter q̄ dic Apls. i. ad coꝝ. xiij. q̄ charitas nō emulatur. i. nō inuidet. sicut nec frigefacit ignis. Ideo apls ad monet ipam abdicandā. dicens Ro. xij. Non in contētōe ⁊ emulatōe. i. inuidie tristicie q̄uersamī Dis. n. plaga. i. inuidia Eccī. xxv. tristicia cordis. Vulnerat. n. aīam ⁊ corpus. Unde sene. Ulinaz oculi inuidoꝝ in omnib⁹ ciuitatibus inuenirēt' vt d̄ oīm felicitate torquerent'. Est ⁊ alia tristicia ua quis tristat' de bono alterius tpali. inq̄tum sibi videt' eo indignus sicut cū q̄s tristat' aliquē malū honorari dignitate sublimari. diuitias bīe ⁊ hmōi. Sed cū diuina prudentia ista dispōnāt' qua cūcta certissime dispensat. nō debet aliq̄s de huius ꝓtristari. Aliq̄n. n. talia deus ꝓcedit malis vt ꝓsiderata dei benignitate erga se. reuertant' a vijs suis pessimis. vel si nō se emendāt ad remu nerandū bona que hic faciūt. Et ita sunt huius parua ⁊ trāsitoria. q̄ nō. dēt boni curare ⁊ ꝓtrista ri bis carere. Unū ps. Noli emulari ī malignāti bus sz si videris eos. ꝓsperitatē bīe. ⁊ hoc iō q̄n vt subdit'. Tanq̄z fenū velociter arescēt ⁊c. Mu lier ḡ. i. aīa viuēs ſm sensualitatē. cū parit opa. s. emulatōis. tristiciā hz. i. afflictionē de ipa sua in uidia. Et cū pepit nō vtiq̄z tristicia sua conuertitur in gaudiū. ⁊ hoc iō quia nō peperit masculum. i. opus virtuosuz. sed feminā. i. op⁹ vitiosū fecit. et sic tristiciā sup tristiciā habet Eccī. xxxvi. Pōne tristicia ineſt vsq̄z ad mortē sz inferni vbi ē sum ma tristicia. Quarta tristicia est turbatōis. cū sz quis ex aduersitate vel iniuria recepta tristat' multū circa ipam. ita q̄ exinde turbat'. nō q̄ tri sticia sit ira. sed ex ipa causat'. nisi q̄s cito abijciat eam. Et de hoc pōt intelligi illud Eccī. xxij. Felix qui nō habuit animi sui tristiciā sz ꝓturbatōis Et ꝓpterea dicit hiero. Ira vince patiētia. ne mens tua vagetur varijs ꝓturbatōibus que si pe ctori tuo insederint. dñabunt' tui. de ꝙ. dissi. v. nunq̄z. Signanter aūt dicit. Ira vince patiētia. quia primū q̄d occurrit menti. quādo aduersa et iniurias. sustinet. est tristicia. ⁊ deiectio quedam animi. quia videt' sibi indigna pati. ⁊ tali tristicie opponitur patientia. ⁊ eam expellit vt suum con trariū. ⁊ quia ex illa tristicia post eam causat' ira. ideo p̄ patientiā vincitur ira. q̄ remota cā re mouet' effectus. Hanc aūt tristiciam ꝓturbatio nis. ⁊ si haberi non debet in animo quia vitiosa. tamen oīdi debet in actu extrinseco ad correcti onem alioꝝ. Dicit'. n. Eccs. vij. Per tristiciam vultus corrigit' aīmus delinquentis. Cū. n. reprēhē dendo q̄s exhibet faciē tristē ⁊ turbulentā. is qui corrigit' ꝓprehendit illi qui reprehendit multū di splicere talem defectū. ⁊ sic magis dat' sibi occasio emēdādi. Et ꝓuer. xxv. dr̄. Uentus aquilo dissi pat pluuias. ac facies tristis linguā detrahentem Sic legimus de. b. aug. q̄ si in mensa aliquis de pisset' detrahere ostendebat se tristem ⁊ turba tū. adeo q̄ dicebat obloquentib⁹. Si quis amat dictis absentum rodere vitam. Hanc mensam indignam nouerit esse sibi Quinta tristicia ē miserationis. cum sz quis videns miserias pri moꝝ corpales vl' spūales. ꝓtristatur. Unde aug. in li. d̄ ciui. dei q̄ misericordia ē alicne miserie no stra in corde compassio. Hāc habebat apostolus cuj dicebat ad Ro. ix. Tristicia est mihi magna ⁊ continuus dolor cordi meo. Hāc ⁊ saluator ha

Capitulum .Septimū

buit ;quādo videns ciuitatē.scz hierosolimā flevit sup illam, vt habet Luc xix. Cōpatiebat enim pditioni illoꝝ.ꝛ ꝓpter magnas tribulatōes quas debant sustinere tpe obsidionis future sub cito ꝛ vespesiano.quam expressit ipe. Hanc etiam ostendit quando de morte Lazari lachrymatus ē Jo.xi.ex ꝓpassione sororꝝ eius.vel potius ex compassione ad animam lazari que reuocabatur ad miserias huiꝰ vite.vt dicitur.xiij.q.ij.habēt. Et quanto quis habet maiorem charitatem. tanto magis habet hanc tristiciam. Nam misericordia effectus est charitatis. Unde ꝛ de beato dñico legitur.ꝙ miseratio que cum eo ab infantia creuerat nullius aspecte afflictionis sinebat eū nō esse participem, ꝓpter quod quis voluit se in seruuꝝ venundari.ad redimenduꝝ fililiū cuiusdā vidue ab infidelibus captū.cum mater illius subsidiū ab eo postularet.ꝛ altera vice subueniendum necessitati quorumdaꝝ nobilium. Campati aūt debet quilibet precipue crucifixo. Nam ſm ap̄lum Si compatimur.ꝛ conregnabimus. Quis enim tam duri cordis est.qui si videat dñm suuꝝ optimū.patrem amantissimū.benefactorem largissimum.asperrima tolerare.ꝛ ꝓ sui vtilitate nō cōpatiatur.nō contristet.ꝛ multū.quanto magis.ꝛc.

Septa tristitia est cōpunctionis.cum scz quis tristatur.ꝛ dolet de peccatis cōmissis.de qua dicit Apostolus.ij.ad Cor.vij. Tristicia que ſm deuz est.salutem.operatur. Et loquitur vt ex p̄cedentibus patet.de tristicia penitentie.ꝛ ꝓpunctōis. Et quia nil vtilius ad salutem.ꝛ purgationeꝝ peccatorum ex parte nostra.tristicia.ꝛ dolore penitētie vera.ideo amanda est.ꝛ procuranda. Unde dicit Eccs.vij. Cor sapientiū vbi tristicia. Petrus apostolus.quia fleuit amare.i. cum magna tristicia peccatum suum.inde percepit remissionem. Maria magdalena.quia contristata est valde de peccatis suis.ita vt lachrymis suis lauaret pedes salvatoris.meruit audire.remittuntur tibi peccata tua Luce.vij. Et quanto quis plus tristatur de peccatis.cū spe tamen remissionis ex diuina misericordia plus recipit emundationis. Et tristitia quidem ſm rationē que non est aliud nisi quedam displicentia voluntatis.ꝛ detestatio de peccato inquantū sunt offensa dei.nimia esse non pōt. Et ratio est ſm beat. tho.quia amor dei vnde illa ꝓcedit non pōt esse nimius. Sed tristicia que est in parte sensitiua.ꝛ eā affligit sensibiliter.illa pōt excedere sicut.ꝛ alia afflictiua corpis.vt ieiunium vigilia.disciplina.ꝛ hmōi.ꝛ ideo oportet illā moderare. Cauēda est aūt tristicia ypocritaꝝ. qua exterminant facies suas ꝓpter mōi gl̄iam vt lateant Propter quod saluator ait math.vj. Nolite fieri sicut ypocrite tristes. Septima tristicia ē deuotōis.dum scz quis contristat ex dilatiōe patrie supne.ꝓsiderans felicitatem.ꝛ securitatē illi⁹.ꝛ pericula.ꝛ peccata vite p̄sentis. De hac ps. Que re tristis es anima mea.ꝛ quare conturbas me? Sed assignat ratio supra ibi. Fuerūt mihi lachrime mee panes die ac nocte. Ecce tristicia. Et subdit cām.dum dicit mihi quotidie vbi ē deus tuus id ē ex dilatiōe gle. Hec procedūt ex magna charitate.ꝛ ipam nutriunt.ꝛ aiam sanant. ß nō reperiunt nisi ex magna ꝓsequestratione a tumultu hominū.ꝛ cogitationū. Et in huiꝰ figuram legit.ꝙ Anam inuenit aquas calidas.i. balneares in solitudine Gen.xxxvi. Atque calide sunt lachrime deuotionis que solitarius inuenit.

De passione que dr spes. Capi. septimū

Passionum autem. irascibilis prima est spes. Circa obiectum aūt spei.i.id in quo tendit motus spei quattuor ꝓsiderant conditiones. Primo quidē ꝙ sit bonū. Non enim ꝓprie loquēdo ē spes nisi de bono.ꝛ p hoc differt spes a timore qui ē de malo. Scdō vt sit futurū. Non enim est spes de presenti iam hito.ꝛ p hoc differt spes a gaudio qđ ē de p̄senti. Tertio requirit ꝙ sit aliqđ arduū cū difficultate adipiscibili. Non enim dicit quis sperare aliquod minimū.qđ est statim in sua ptāte vt habeat.ꝛ p hoc differt spes a ꝓcupiscentia seu desiderio.que est de bono futuro absolute.vñ ptinet ad cōcupiscibilē. spes ad irascibilē. Quarto ꝙ illud arduū sit possibile adipisci. Nō enim aliquis desiderat id qđ oīno adipisci n̄ pt.ꝛ p hoc differt spes a desperatōe. Presupponit aūt desideriū sicut et omnes passiones irascibilis presuppouunt passiones concupiscibilis. Cum autem motus spei importet quandam extensionem appetitus in id quod ei representat vis cognoscitiua vt bonum arduū.ꝛ adipiscibile ideo spes ptinet ad appetitum. In hoc enim videtur differre vis.i. potentia appetitiua a potentia cognoscitiua.quia appetitiua perficitur per extensionem ad res desideratas. cognoscitiua per receptionem rerum cognitaruꝝ in cognoscente scz per suas similitudines. Est aūt causa spei experientia Et hoc dupliciter. Primo quia per experientiam homo acquirit facultatem de facili aliquid faciendi. ex quo sequitur spes Secundo quia p experientiam fit homini estimatio quod aliquid sit sibi possibile quod impossibile ante experientiam reputabat. Sed p hunc secundum modum est enim causa defectus spei. Item iuuentus causa spei est. ꝛ hoc ꝓpter tria q̄ accipiunt ſm ꝓportiones boni.qđ est obiectuꝝ spei scz arduū futuꝝ.ꝛ adipiscibile. Juuenes habent multū de futuro.ꝛ paꝝ de p̄senti.ꝛ ideo q memoria est preteriti. spes futuri. paꝝ habent de memoria et multum viuūt in spe. Juuenes etiā ꝓpter caliditatem habēt multos spūs.ꝛ ita in eis coamplia tur. Ex amplitudine aūt cordis est.ꝙ aliquis ten

vat in arduum. ⁊ ideo iuuenes sūt animosi ⁊ bo ne spei. Juuenes etiā quia nō sunt passi repulsaz nec multa impedimenta in suis conatibus expti te saculi reputāt aliquid possibile adipisci. Et sic ꝓpter inexperientiā ⁊ ꝓtraria que nō sunt passi i suis opibus. sunt bone spei. Ebrietas causat spez ꝓpter caliditatē cordis ex vino ⁊ in ꝓsiderationē periculoz. Fatuus vero ꝓpter in ꝓsiderationem Effectus spei est amor. Sciendū tn̄ q̄ spes ⁊ est causa ⁊ est effectus amoris. ſm diuersos respect? Inquantuz eñ spes respicit bonū speratū. spes ex amore causat. Non eñ est spes nisi de bono de siderato ⁊ amato. Inq̄ntū vero spes respicit id. p q̄ fit nobis possibile aliquid. sic amor causat ex spe ⁊ nō econuerso. Et hoc est qñ p aliquē spera mus nobis ꝓuenire bona posse. mouem̄ in ipsuz sicut in bonū nr̄m. ⁊ incipim? amare eum. Item spes adiuuat operationē. Et hoc dupliciter scz ⁊ ra tione obiecti q̄ō est arduū possibile. arduū añt ex citat attention ē. ⁊ rōne effectus. q̄ scz causat de lectationē delectatio añt adiuuat operationem. be. Thomas prima scōa. q. xl.

Triplex autem est .§.I

spes scz naturalis. virtualis. ⁊ criminalis. Spes naturalis est quedā passio. Unū ⁊ pbs dicit. q̄ iu uenes sunt magne spei. Hec est cōis nob ⁊ brutz Per experientiā eñ videm?. q̄ canis mouet ad insequendū lepꝛē. ⁊ accipit auē. ⁊ hmōi, q̄ō nō faceret nisi quia sperat assequi. Est añt hec passio in vi irascibili. que ē etiā in brutis ſm. be. tho. in iij. sen. di. xxvij. Cū eñ oīs passio sit in ꝛcupiscibi li vel irascibili. Omis illa passio. de cuius intel lectu ast appetitus in bonū vel ꝙueniens simplici ter. est in ꝛcupiscibili. sicut amor. delectio ⁊ hmōi ⁊ opposita horum. Omnis añt illa passio de cui? intellectu est motus in bonū cū circunstantia dif ficultatis. est in irascibili. Et huius sunt oīa illa que important bonum vel malū. cum denomina tione alicuius quantitatis, sicut ira que exsurgit ex magna lesione. quā quis potest vindicare sed non in promptu. Timor nō est de quolibet malo sed de magno cui nō potest resisti vel difficulter. Spes importat motū appetitus ad aliquod bo nū cōmensuratū appetenti. Non eñ est de bono ⁊ tanto ad quod nullo mō pōt ꝓuenire. nec tn̄ de tam paruo quod ꝓ nullo habeat sed de eo quod est difficili haberi, ⁊ tn̄ potest haberi. ꝓpter quod dicit arduū. Et sic arduū addit q̄ndā spālem rōem bonitatis scz preciositatē quandā. ex hoc ipo q̄ non de facili pōt haberi, sicut dicit esse rarum causaz. Differt añt in hoc ab audatia. quia auda cia importat extensionē appetitus in aliquod ar duum malū vt repellat. Spes añt extensionē ap petitus in arduū bonū vt acquirat sed quia de spe vt est passio dictū, est supra in prima parte ti. i do nō hic aliud de ea. Naturalia tm̄ nō sūt nec vitia nec virtutes. Spes virtualis est virtus theologi ca. de qua ps. Tu es dñe spes mea ⁊ est ibi predi catio ꝓ causam. i. tu es causa spei mee. Ubi etiaz sciendū ſm tho. in. iij. sen. di. ij. q̄ spes vltra acce ptionē predictā scz ꝓ passione. scōm q̄ sumit in bonū. accipit quadrupliciter. Uno modo pro vt nominat habitū inclinantem ad actū voluntatis similem actui spei que est passio partis sensitiue vbi. i. Cor. iij. Nunc manēt fides spes ⁊ chari tas. Secō modo ꝓut nominat actū ꝓcedentem a tali habitu. ⁊ sic est actus virtutis vt ibi in ps. Oloab olla spei mee. Oloab signat malos qui sunt olla. facientes sua pſecutione feruescere ⁊ co quere. i. pficere pem nostram. Tertio modo ꝓut nominat rem speratam. ⁊ sic est obiectū virtutis vt ad habitū. iij. Exspectantes beatā spem. i. visionē beatam speratā. Quarto modo ꝓut nominat cer titudinē que sequit spem, vt ibi ad ro. v. Proba tio vero spem. i. spei certitudinē. ⁊ sic nomīat sta tum pfectionis in virtute, q̄tuz ad certitudinis intentionē. Est etiā sciendū q̄ spes que est virtus nō opponitur timori qui est bonū. cuius illa de bo no futuro ista de malo futuro. Et ratio est. quia spes se extendit in deū. ex cōsideratōe diuine largi tatis. Timor vero dicit resilitionez ex cōsideratōe ꝓprie prauitatis. ⁊ ita non est ſm idē resilitio ti moris ⁊ extensio spei. vñ nō sunt ꝓtraria. cum cō traria sint ſm idē. Spes criminalis solo nomine ⁊ impropie dicit spes ꝓpter aliquā apparentem similitudinē quā habz cū ipa. De qua dicit ps. Nolite sperare iniquitate Et in euangelio. Lu. vi. Mutuū date nihil inde sperantes. Nam tal spes que impropie ⁊ large dicit spes, in mutuo inducit vsuram extra de vsu. consuluit. Quod intelligitur quando talis spes est causa principa lis mutui. De ista tamen materia plene in scōa parte ti. i. ca. xiij. Et dicit spes scōm etymologiaz quasi pes ꝓgrediēdi ad arduа. vt dicit in catho licon. Scōm istam largam acceptionē scz spei scz in malum. Nota scōm guil. in summa virtutuz. q̄ ipsa est triplex. Prima est confidentia de seipo Secunda est confidentia de alio. Tertia est con fidentia de aliquo vano. De prima dicitur pro uerbior. xxviij. Qui confidit in corde suo stultus est. Uere autem stultus est confidens de se. que proprius loquendo presumptio est. Nam homo non est sufficiens ex se. nec ad subsistendum. nec ad defendenduz se, nec ad merendum. Nec homo nec aliqua alia creatura sit sufficiens ad subsistiē dum ex se ostendit Gregorius dicens. Esse omi nium que de nihilo facta sunt. et in nihilum re tenderet nisi ea omnium actor manu regiminis retineret. Secundo nō est sufficiens defendere se ab hostibus suis. immo a demonibus cito peri meretur. nisi a deo protegaretur. Tren. iij. Vise

Capitulum Octauuz

ricordie eius q̄ non sumus consumpti. Tertio ē̄ insufficiēs ad merendum. quia nec ex se sufficit bonam vitam inchoare. ij. Corin. iij. Nō q̄ sufficientes simus cogitare aliquid a nob quasi ex nobis. Cogitatio autem primum opus videtur eē Potest homo se premere. sed non se resuscitare Osee. xiij. Perditio tua ex te israel. tantuz in me auxilium tuum. Item est insufficiens in bono inchoato pseuerare. Greg. Cito bonum amittitur nisi a largiente custodiatur. Est etiam insufficiēs in bono proficere p̄s. Beatus vir cuius est auxilium ab te ascensiones ⁊c. Confidentia seu spes in homīe est fallax ⁊ confundens hominē Isa. xx. Confundentur ab ethiopia spe sua. Et cōfidunt homines in altero aliquādo ratione potestatis. Sed dicitur bis Isa. xxxi. Ve qui descendunt in egyptum ad auxilium sperandum. ⁊ nō sunt conuersi in sanctum israel ⁊c. Illiqnādo ratione pfanguinitatis. Vñ q̄ dicitur hiere. xvij. Maledictus vir qui confidit in homine ⁊ ponit carnem i. parentelam brachium suum id est robur suū Illiquando ratōe malitie iniquitatis p̄s. Nolite sperare in iniquitate p̄ assurias hominuz purantes obtinere que volūt. Confidentia in re vana est cōfidere vel in vita trpali q̄ brevis ⁊ mōmētanea ē̄. Sap. v. Spes impij quasi lanugo q̄ a vēto tollit Vel pfidentia in diuitijs. i. ad thi. vi. Diuitibus huj⁹ seculi p̄cipue nō sperare in incerto diuitiaꝝ ē̄ in deo viuo. Vel pfidere in fama ⁊ opinione hominū Job. viij. Spes ypocrite pibit. Quid enī ypocrita in cūctis suis opibz sperat. nisi honoris reverētiā. glām laudis. a melioribz metui. sanct⁹ ab hoībz vocari. Sed pibit ista spes. q̄ eternitatē nō querēs. fugit q̄ tenet. q̄ eius intētio i illa glā nō figit. que sine fine possidet Job. viij. sicut tele aranee fiducia eius scz ypocrite. Omnis g̃ ista mala. improprie dicta spes abijciēda est.

De octaua passione q̄ dr desperatio. Capi. VIII

Desperatio est passio contria spei. Sicut enim spes importat quēdam accessum. Tendit enī sperans in obiectum. i. rem speratam que ē bonū arduum. quod habet rationm attractiui prout est cum possibilitate adipiscendi. Sic desperatio importat quendam recessum. Nam desperans discedit a bono arduo. nō quia nō desideret. ē̄ qa considerat illud cum impossibilitate obtinendi. ⁊ ideo habet rationem retractiui.

De desperatione .§. I.

Cuius ipa sonet in vitiū. tñ aliqñ sine pcto est. cū scz est solū fm motū passionis primū. vt cū quis videns se in piculis maximis maris vel invasionis sibi facte vl infirmitatis grauissime. desperat euadere mortē. nihil tñ inconueniens agit. ppter hoc passionibz eñ puris nec meremur nec demerem̄ur. Aliqñ est meritoria rōne adiuncte hūilitatis. puta cū quis vocatus vel missus ad aliquod officiū vel exercitiū magne importantie. desperās de aptitudine sua ⁊ ydoneitate ad illud. humiliť recusat ⁊ refugit. nō tamē animo obstinato. Sic moyses desperās se esse aptū ad loquēdū pharaoni ⁊ educenduz pp̄m de egypto. ppter impeditorem linguā recusauit ire. nisi cuz socio scz Aaron eloquenti Et saul audito q̄ deberet rex fieri sup israel. se abscondit in domo. reputās se omīno indignū. Et greg. fugit desperās se apte papatū recusz. Aliqñ est vitiosa ⁊ pdemnatoria. vt cū desperat de remissione peccati ⁊ salute. vel receptōe aliq̄ a deo in suis indigentijs. Huj⁹ añt desperationis septē pñt esse cause fm mauritiū de distinctionibz Et prima est effusione quā habz quis de peccati sui publicatione. Confundit quis ex ꝺ aliqñ vt intret desperationē ⁊ effrenis peccet. ex q̄ videt se famā amisisse. Et ppter hoc p̄cipit a xp̄o vt cū peccatū alicui⁹ est occultū occulte corrigat. nō palā. ne amisso pudore ex ipius manifestatōe quieum retinebat. frequenter sine freno recidiuet. hiere ij. Desperauī neq̄q̄ faciaz dicebat populus iudeoꝝ scz vltra q̄ dñs iubet. Et quasi assignans causam huius desperatiōnis. subdit Sicut confundit fur q̄n deprehendit. sic confusa est domꝰ israel Cōfusio furis deph̄si in furto designat cōfusionem animi ex publicatione sui peccati Sed vt dicitur Eccl. xx. Est qui pp̄ confusione pdit aiam. Et ideo deberet nō ppter hoc quis desperare. ꝺ cōsiderare cōfusionē immensaz quā habebit in finali iuditio. q̄n publicabunť oīa scelera sua coram toto mundo hiere. xx. Confundent velexmēter. tūc scz quia non intellexerūt obprobriū in sempiternū q̄ nūq̄q̄ delebiť. Et ex hac cōsideratiōe cessare a malis. ⁊ sperare dei adiutoriū. ⁊ fame occupationez que vnq̄q̄ occupatur p̄ piam ⁊ bonam vitam. vt patet ex magdalena ⁊ paulo. Sed a causa desperationis est ex peccatorū cōmissa multiplicitate. De quib⁹ potest intelligi illud eph. iiij. Desperantes semetipos immunditie se tradiderunt. Sed sic incedēs pviam lutosam. ⁊ frequentissime cadēs in scenū. nō tñ ibi se firmat sed resurgit. ita quantūcūq̄ quis deliquerit. semp debet resurgere per piam ⁊ nunq̄q̄ desperare. Ad qd animat peccatores ipe fons pietatiſ ibs dicēs pe. Nō dico tibi septies scz si peccauerit frater dimittre cum penitz scz vsq̄ septuagiessepties math. xviij. Etiam si cōmisisset oīa peccata que cōmissa sunt ab initio mundi vsq̄ ad nūc. que nūerantť a luca. iij. ca. et describuntť. lxxvij. esse ab adam vsq̄ ad xp̄m. Ad qd etiā facit quod ait Crisť. in li. de reparatione lapsi. dicēs Talis ē erga hoīes dei pietas. vt nūq̄q̄ respuat hoīs penitētiā. si ei pure ⁊ simplicit offeratur. Etiā si ad summū quis puenerit vitioꝝ. ⁊

reuerti velit ad virtutis viã. suscipit ⁊ libẽter amplectit. ⁊ oia facit quatenus ad priorẽ reuocet statũ de pe. di. iij. talis. Exemplũ pz in parabola de prodigo filio. qui abierat in regionẽ longiquã. ⁊ consumpserit oẽm substãtiã ⁊c. Ubi notat multiplicitas vitiorũ tñ reuersus cũ magno gaudio receptus fuit a pre Luc. xv. Terria cã puenit ex flagitij enormitate michee. i. Desperata ẽ plaga eius sicut est pcm̃ contra naturã. pditio. homicidium et homõi. Sic iudas scarioth attendẽs enormitatẽ sceleris cõmissi. desperãs se nunq̃ posse satisfacere. laqueo se suspendit math. xxvij. Maius autez fuit peccatum ipa desperatio ⁊ occisio sui q̃ pditio absiulit enĩ sibi ipi tps pnĩe quod solũ est in vita pñti. Sic enĩ sibi fuisset indultũ sicut petro. si pnĩam egisset. nam. i. q. vij. siquis dicit. Bonus est in oĩbus deus. ⁊ aperta vlcera eius scz misericordie omi hoi penitẽti. Cñ leo papa in sermone Sceleratior oĩbus o iuda ⁊ infelitior extitisti. quẽ nõ pnĩa reuocauit ad dñm. ꝫ desperatio traxit ad laqueũ. Expectasses psũmationẽ criminis tui. et donec sanguis xpi p peccatoribus funderet infoelix leti suspẽdiũ distulisses. de pe. di. iij. Quarta causa desprationis est ex tpis diuturnitate. puta cũ quis pmanet in pcto p multa tpa vel vsq̃ ad mortem. puerbiorum. xxiij. Si desperaueris lapsus i die angustie minuet fortitudo tua dies angustie est dies mortis. Neq̃ enĩ lapsus in peccata vsq̃ ad finẽ debet desperare. Quãuis. n. periculosũ sit pmanere diu i peccatis. q̃ usus vertit in naturã. ⁊ naturalia nisi p diuinã potentiã nõ mutentur. cũ manet vsq̃ ad extremũ vite liberũ arbitriũ. ad aprandũ ⁊ ꝓparandũ se ad graz. quã deus infudit semp facienti homini q̃d in se ẽ. Im hea. tho. in. iiij. Que gratia sub ito tollit oẽm habitũ vitij. inquantũ ꝯtrarium virtutibus infusis. Unde leo papa. Nemo est desperãdus dũ est in hoc corpe cõstitutus. quia nõ unq̃ q̃ diffidẽtia etatis differt cõsilio maturiori pficitur. de pe. di. vij. Idem. Misericordie dei nec meritas possumus ponere nec tpa diffinire. apud quẽ nullas patitur moras cõuersio. Exemplũ de latrone in cruce de quo iulius papa. Latro vnius momẽti pnĩa meruit esse in paradiso in hora vltime confessionis. xxvi. q. vi. si presbiter pnĩam. Exemplũ de manasse impissimo rege iuda. qui diu pseuerauit in multis malis. Regnauit enim per. l. annos. ⁊ in senectute propter peccata sua captus ab inimicis ⁊ incarceratus. penitẽs meruit indulgẽtiam ⁊ restitutionem regni sui. iiij. Regum. xxi. Quinta causa est expusillanimitate. dũ scz videt peccatori nimis difficili ⁊ quasi impossibile posse facere pnĩas sibi iniũgendas. cum ꝓ vno quoq̃ mortali fm regulas antiquas ecclesie deberet imponi septẽnis penitentia. vt hĩ. xxij. q. i. predicãdum. Sed hodie cum sint arbitrarie penitẽtie. vt habeat extra de pe. ⁊ re. omnis. non iniungitur penitentia alicui quã nõ possit faciliter peragere. dũmodo peccata velit dimittere. ⁊ restituere. ⁊ satisfacere proximis ꝺ his que tenetur. Et si hoc durum. tamen necessarium. Et rationabilis ⁊ vtilis est homini preponere salutem suam substantie temporali. ⁊ familie que in breui habet dimittere ⁊ nil secum potest ferre. q̃ propter amorem filiorũ ⁊ diuitiarum aliena retinendo. in infernũ demergi cum familia sua. Illius autem ex pusillanimitate desperat se posse vitare peccata. expertus frequenter recidiuum Sed cum gratia potior sit q̃ natura. gratia que datur in penitentia credere debet q̃ faciet eum fortiorem cunctis hostibus. Nã scdm bea. tho. minimis gradus gratie ẽ sufficiẽs ad resistendum omni temptationi vt scz non assentiat. ⁊ etiam suffragia ecclesie eum iuuãt. Debilis quoq̃ est hostis qui non vincit nisi volentẽ. Unde dicebat Job domino. Pone me iuxta te. scz per gratiam. ⁊ cuius vis manus pugnet contra me. q. d. nullus prevalebit. Sexta causa desperationis procedit ex falsa ymaginatõe. dum scz quis videt se multum tepidum in dei seruitõ ⁊ omnia defectuose ⁊ pauca bona agere ⁊ multuz vexari a tẽptationibus fidei. vl luxurie ⁊ huiusmõi. dubitat ⁊ quasi extimat se a deo reprobatum. et odio habitum. propter quod desperat se posse saluari. In quoruz persona dicebat ps. Ego dixi in excessu meo scz rationis. proiectus suz a facie oculorum tuorum. vt scz non videas me ad approbationem ⁊ salutem. Sed vt dicitur. ij. Regum. v. Periculosa est disperatio. hanc per modum temptationis ingressi sunt sancti viri ad tempus. vt legimus de sancto Bernardo ⁊ quibusdaz aliis sed falsa est ista ymaginatõ. quia vt dicit saluator Luc. xviij. Non est voluntas patris vt pereat vn9 ex his pusillis. Propterea toti mundo omnibus proponit documenta salutis ⁊ sacramẽta gratie. Et dicit b. tho. primo sen. q̃ si reuelaret alicui q̃ esset reprobatus ⁊ deberet dãnari. non debet credere sed esse illusionem dyaboli sub specie angeli lucis. Vel si sciret esse a deo talem reuelationẽ. debet credere hoc dictum fore sub conditione. videlicet si suam conuersationem non mutet. quã habet malam. Sed talis dicat cũ effectu illud Job Etiam si occiderit me. i. occidendũ ⁊ damnandũ reuelauerit. sperabo in eum. Quoniam speranit in me liberabo eum ait ipe per ps. protegam eum ⁊ infra. Cum ipso sum in tribulatione eripiã eũ ⁊ glorificabo eum. Septima causa desparationis est multiplicatio temptalis afflictionis. a qua cuz quis non credit posse erui nec posse sufferre se. desperat. procurans sibi mortẽ vt ille aduersa euadat hic re. xv. Quare factus est dolor meus perpetuus ⁊ plaga mea desperabilis. Quidam enĩ talis decipitur. quia duz credit euadere miserias illas

Capitulum Decimum

quas patitur. incurrit multo maiores. ⁊ ipam scz mortez que est vltimū terribiliū ⁊ eternas penas inferni. Sicut fecit saul rex israel. qui in monte gelboe prelium exercens cū philistijm. videns exercitum suū deuictum. timens capi ⁊ in vltionē illud. ab inimicis. ex desperatione sup hastā suaz se proiecit ad se occidendum. Et quia p illum modum non plene mortuus est. rogauit adolescētez amalechitā vt complete occideret eum. ne vinus caperetur a philisteis. quod ⁊ factū ē ⁊ dānatus inde. vt habetur. ij. regū. i. Ex quantūcūqz quis aduersis circūdetur. ⁊ angustietur. nunqz dz diffidere d adiu torio dei. ⁊ precipue vt ꝓpter hoc agat aliquid iniquū. Mirabiliter em̄ deus adiuuat in casibus vbi deficit virtus humana. Respicite filij nationes hominū ⁊ videte. q̄ nullus sperauit in dño ⁊ derelictus est eccl̄i. ij. Et de dauid legim⁹. i. Regū. q̄ cum saul psequens eum in quodā mōte seu loco cinxisset eum cū sociis. ita q̄ dauid desperabat euadere de manibo ei⁹ subito delata fuit ipi saul noua q philistijm in uaserāt ⁊ discurrāt p territoriū eius. ꝑ ter qđ coact⁹ fuit redire ⁊ sic dauid euasit. Nunqz ḡ dz qs in angustijs desperare. ß deo se recmomendare. q̄ oīa pt. seneca. Fortuna tibi oīa abstulit. spē reliq̄t i. Idez Tolle spē nemo vict⁹ cēptabit arma. Cū tū videas q̄tti die aliqū fortes viros ⁊ bñ munitos vinci ⁊ capi ⁊ econuerso paucos ⁊ debiles puenire ad magnas victorias. ꝓter oēm spem. ⁊ credulitatē hūanam.

¶ De nona passiōe q̄ dr audatia Cap. IX.

Contraria autem passio ad timorē dicit audacia. Cuz enim de ratione contriū sit. quod maxime a se distent. ⁊ audacia maxie distat a timore Nam timor refugit nocumentū futurū. ꝓpter ei⁹ victoriam sup ipm timentez. Sed audacia aggredit̄ periculū imminens ꝓpter victoriam sui sup̄a ipm piculum. Et sic patet q̄ contrariatur audacia timori. Et nota q̄ audacia ira ⁊ nomina omnium passionū. fm q̄ important absolute motuz appetitus sensitiui in aliquod bonū vel malū. sic sunt nomia passionū fm vero q̄ simul cuz motu tali important recessuz ab ordine rationis. sic sūt nomina vitioꝝ. ⁊ isto modo loquendi vtunt cōiter doctores scz de ira. audacia. ⁊ hmōi. qđ importāt vitium. Consequit̄ aūt audacia ad spem. ex hoc q̄ aliquis sperat supare terribile imminēs. ex hoc audacter insequit̄ ipm. Sic ad timorē sequitur desperatio. Ido em̄ quis desperat quia timet difficultatē q̄ est circa bonū sperandū. Et sic p̄secutō boni p̄tinet ad spem. Fuga vero boni ad desperationē. Fuga aūt mali ad timorem. Insecutio vero mali terribilis ad audatiā. Causatur etiā audacia ex parte qui dē appetitui motus. qui sequitur apprehensionem. ꝓ ea que faciūt extimare q̄ possibile sit adipisci victoriā. Vel ꝓ ꝓpriam potētiā. sicut fortitudo corpis. expientia i periculis multitudo pecuniaꝝ ⁊ talia hmōi. Siue ꝓ potentiā alioruz. sic multudo amicoꝝ vel quoruūcūqz auxiliantiuz ⁊ precipue si hō confidat de auxilio diuino. Unde illi qui se bene bñt ad diuina. audatiores sunt. vt etiam dicit phūs. Ex predictis em̄ omnibo ꝓpuocatur spes que causat audatiā. Causat etiā p remotionē terribiliū appropinquantiū. ꝓ quod tollit timor. quia nō habet homo inimicos q̄ nulli nocuit ⁊ hmōi. Ex pte vero trāsmutatōis corpalis. causat audcia ꝓuocatōez spei. i excluſiōe timoꝝ ex his que faciūt caliditatē circa cor. Unde scōm pbm bñtia paruū cor aīalia fm quantitatē sunt magis audacia. ⁊ bñtia magnū cor sunt timida. quia calor naturalis non tantū pt calefacere magnū cor sicut paruū. Dñtes etiā pulmonem sanguineū sunt audatiores. ꝓpter caliditatez cordis exinde sequentē. Uini etiam amatores sunt magis audaces. ꝓpt caliditatē vini. Itē audaces fm pbz sunt volātes ante picula. sed in ipis descēdit Et ratio est. quia cum audacia sit motus appetit⁹ sensitiui. sequitur apprehensionē sensitiue virtutz Uirtus aūt sensitiua nō est collativa nec inquisitiua singuloꝝ. que circūstant rem. sed habet subitum iudicium. Unde quando audaces qui ex subita ex apprehensione aggressi sunt aliquod difficile. nō considerātes pericula quando iam experiuntur ipa pericula. sentiunt maiorem difficultatem cū extimauerūt. ⁊ ideo deficiunt: Sed rō est discursiua omnium que afferunt difficultatē negotij. ⁊ ideo forte qui ex iuditio rōnis aggrediūt pericula. in principio videt remissi quia nō pass i sed cum deliberatiōe debita ingrediūtur. quando aūt sunt in ipsis periculis. nō experiuntur aliqd improuisum. sed quādoqz minora illis. que precogitauerūt ⁊ ido magꝫ persistūt. b. tho. i. ij. q. xlv

¶ De decima passiōe que dicitur Timor et effectu et vilitate eius. Capitulum decimum

De timore videndā sunt quinqz scz ortū. obiectū. desectum. effectum. ⁊ pfectum. fm Rai. in summa. Quantū ad primū sciendū q̄ causa timoris est duplex scz amoris ⁊ defectus virtutis Q̄ amoris sit causa timoris. pbatur tali ratione. ex hoc q̄ aliquis amat aliquod bonū. sequitur q̄ timeat priuatiuū illius boni qđ amat. ergo amoris boni est causa timoris mali priuatiui illius boni Ad hoc etiam facit quod ait aug. in li. lxxiij. q. vz Nulli dubiuz est non esse aliam causam metuendi. nisi ne illud quod amamus aut adeptū amittamus. aut non adipiscamur speratum. ergo ⁊c. Per accidens aūt est q̄ econuerso timor fit causa amoris. Inquantū em̄ homo quia timet puniri ideo seruat eius mandata. sic incipit sperare de

deo ⁊ spes introducit amorē. Nec.b.tho. prīa scde q.xliij. Scdo defectus virtutis est causa timoris quod sic ꝓbatur. Cōtrariorū sūt ꝓtrarie cause. sed diuitie robur. multitudo amicorum. ptās. erdu dūt timorē ſm pbm.ij.rhetoricorū/ ergo ꝓtrarium defectus hoꝝ bonoꝝ causat timorē. Probat ⁊ alia rōne sic. Obiectū timoris est malū. qđ de facili vitari nō pōt. sed ex defectu virtutis ꝓuenit. ꝙ aliquis vitare nō pōt seu repellere malū iminens. g ⁊c. hec.b.tho. vbi supra. Ponit aūt damasc⁹ sex species timoris qui est passio scz segnities. erubescentia. verecundia admiratiōez. stuporē. ⁊ agonias. Quoꝝ sufficientia sic declarabat.b.tho. prīa scde. Cū timor sit de futuro malo qđ excedit potestatē timētis. vt scz resistere ei possit. Sicut bonū hois. ita ⁊ malū cōsiderari pōt. l'in opatione ipi⁹ vel in rebus exterioribus. In opatione ipius hois pōt malū dupliciter timeri. Primo quidē labor grauans naturā. ⁊ sic causatur segnities. cum scz aliquis refugit opari. ꝓpter timorē excedentis laboris. Scdo turpitudo ledens opinionē. ⁊ sic si turpitudo ꝓmittatur in actu sic est erubescentia. Si sit de turpi iam facto. est verecūdia. Malum vero qđ in rebus exterioribus ꝓsistit triplici rōne pōt excedere hois facultatē ad resistendū. Primo rōne sue magnitudinis. cum scz aliquis considerat aliquod malū magnum. cuius exitum considerare non sufficit. ⁊ sic est admiratio. Scdo rōne consuetudinis. quia si aliquod malū inconsuetum nostre considerationi offertur et sic est magnum nostra reputatione. ⁊ hoc modo est stupor qui causatur ex insolita ymaginatione. Tertio mō rōne improuisionis. qꝛ scz ꝓuideri nō pōt. sicut futura infortunia timent. ⁊ dragonia. hec.b.tho.

De obiecto timoris .§.I

Nota ꝙ primo ⁊ principaliter est ipm malū. secūdario ꝙ pōt infligere illud malū. Et quia deus est summa bonitas. inq̄tū timor respicit ipm malum sic deus timeri non pōt. quia nullū malū est in eo. Est aūt sciendum. ꝙ timor ꝓ se est de malo. Et rō huius est qꝛ timor est de eo qđ ē priuatiuū ei⁹ qđ amamus. Cū ergo amor sit boni ⁊ malū sit priuatiuū boni. sequit ꝙ timor sit de malo. b.tho prima scde. q.xliij. Scda notandū ꝙ timor nō est de malo culpe ꝓprie. huius rō est. quia illud qđ oīno subiacet prāti hois non habet rōnem terribilis. Sed malum culpe est hmōi eo ꝙ ꝓpriam causam habet voluntatem humanam. que vitare potest qđcunq̄ peccatum. ergo ⁊c. Tamen potest dici aliq̄ modo timorem esse de malo culpe. et si non ita ꝓprie. Ratio huius est quia timor est de malo futuro terribili. quod vitari ⁊ vinci potest. sed cum magna difficultate. Cum ergo voluntas humana possit ab aliquo extrinseco inclinari ad peccandum. si illud inclinans haberet magnam vim ad inclinandū scōm hoc potest esse timor de malo culpe. vt cum quis timet cōmorari in societate malorū. ne inducatur in malū. ⁊ si non cogatur. Desperatio aūt a deo timetur. quia est ꝓsequens peccatū. vt pena tho. vbi supra. Tertium est ꝙ timor est de malo nature. quod patet ex hoc quia mors est malum nature. ⁊ mors est inter omnia mala terribilissimū. vt dicit phūs in .iij. rhetorice tho. vbi supō. Et ꝓterea xp̄s singulariter ammonuit discipulos mortez nō esse timendā. q̄ infertur ꝓpter deū. dicens. Nolite timere eos qui occidūt corpus. quia sciebat maxime timeri ab hominib⁹. Quartū notandū est. ꝙ timor est de malo futuro. Et in hoc differt a tristia seu a dolore. quia tristicia de malo ꝓsenti. timor de malo futuro. Et hinc est ꝙ illud malum quod non extimatur vel apprehenditur vt futurum sed vt ꝓsens ⁊ necessariū non timetur. Unde dicit phūs in .iij. Rhetorice. ꝙ illi qui iam decipiantur non timent mortem videntes sibi imminere necessitatem mortis. ⁊c. tho. vbi supra. Quintuꝝ est. ꝙ timor est de malo futuro ꝓpinquo. Si enim malum apprehendat vt multū remotū. et multū distans. non timetur. Unde dicit phūs. ꝙ homines ⁊ si sciant ꝙ morient tñ quia non apprehendūt nec extimant mortez vt ꝓpe. nil curant. b.tho. vbi supra. Sextū est. ꝙ timor est de malo arduo. cui de facili resisti nō pōt. Sed tristicia potest esse de quocunq̄ malo paruo vel magno. Timor autez nō est nisi de magno malo. Cuius ratio est. quia est de illo malo quod non subiacet voluntati nostre ⁊ potestati. sed tale est magnum ⁊ arduum. Et cum timor sit de malo. principaliter quattuor sunt mala inter alia. que magis timentur scz mala penalia. insolita. repentina. mediabilia. Primo igitur timentur penalia mala. Cuius ratio est. quia vtare talia non subiacet potestati nostre. ⁊ voluntati de facili vt dictum est supra de morte. Secundo timentur insolita. Cuius ratio est. quia experientia facit magis potentem ad opandum. Et iō sicut auget spem ita diminuit timorem. Per oppositum. inexperientia facit hominem minus potentem ad operandum. ⁊ ideo sicut inexperientia diminuit spem. ita auget timorem. Insolita aūt carent inexperientia. ergo ⁊c. Item vnumquodq̄ magis apparet ꝓtrario iuxta se posito. Unde cuꝝ aliquis statim transit a pauꝑtate ad diuitias. ꝓpter pauꝑtatem ꝓexistentem diuitias magis extimat. ⁊ econuerso. diuites statim ad pauꝑtatem deuenientes eam magis horreut. b.tho. q. vbi supra. Tertio timentur repentina. Et ratio huius ē quia omnia corporalia bona ⁊ mala quanto magis considerantur alias particulantur tanto minora apparent. Et per oppositum quanto minus considerantur. tanto apparent maiora. Et ideo sicut per diuturnitatem dolor ꝓsentis mali mi-

Capitulum Decimum

gatur, vt patet per Tullium in li. de tusculanis questionibꝫ. ita etiam ex premeditatione minuit timor futuri mali. quod aũt repente venit. preme ditari non põt. b. tho. vbi supꝛ. ¶ Quarto timẽ tur irremediabilia. Cuius ratio est, quia cuꝫ ma lum sit obiectum timoris. quod auget malũ. au get timorẽ. Sed diuturnitas vel ꝓpetuitas mali auget malum. quod patet. quia si pati malum in tanto tempe est malum. ergo pati illud in dupli cato tempe erit malũ duplicatum. ergo pati idez maluz perpetuo est quoddã malũ infinitum. Ex irremediabilia quoꝝ nõ inuenitur auxilium. ac cipiuntur vt ꝓpetua. ergo ꝛc. b. tho. vbi supꝛa. Ex bis patet extremũ iudicium multũ esse timendũ tum quia supꝛa omnia afflictiuũ, tum quia repẽ tinum vel improuisum. tuꝫ quia insolituꝫ, tum quia omis remedij exclusiuꝫ. Tunc enim nulla patebunt remedia. Secundario vt dictũ est obi ectum timoris est illud. quod põt infligere ma luꝫ. & sic deus põest & debet timeri. Timet eñ ho mo scõm hec tria scꝫ diuinam equitatem. Nam considerando diuinam iusticiam qua deus infli ctor est pene. vel subtractoꝛ sue ꝑtie vl' sue glorie et merito peccati nostri. tũc deus põt & debet time ri a nobis. vnde malach. .Si ego dñs vester vbi est timoꝛ meus. Scõo timet homo humanã po stateꝫ qñ est lesiua vel quãdo ẽ in iusta qꝫ. sic in promptu habet nocumẽtum inferre, sicut legit de Holoferne. q̃ cecidit timoꝛ illius sup oẽs inhabi tãtes terrã Iudith. ij. Et hoc ꝓpter potẽtiã mag nam vsurpataꝫ. tũ quia non receperant legatos nabuchodonosoꝛ cum honoꝛe. Tertio timet ho mo crimen eius cognoscẽtez, sicut ille qui est con scius criminis. qꝫ põt nocumentũ inferre. timet ne crimen reuelet. Sicut moyses. cum reprehẽ deret hebreum socio suo iniuriantez. & ille respõ disset. Quia te constituit iudicem sup nos. Nũ interficere me vis sicut interfecisti hẽri egyptiuꝫ timuit moyses eo q̃ ille sciret illud. Eñ & fugit a facie & curia Pharaonis. ne. s. accusaret. Exo. ij.

De defectu timo .§. II

tis. Sciendũ q̃ triplex ẽ ꝺditio vl' varietas huiuꝫ. Nã q̃dã supabũdãt in audẽdo q̃dã in timẽdo q̃dã in ñ timẽdo. Primi sũt q̃ sũt nimis audaces sic fuerũt illi tres viri de exercitu dauid. q̃ inuerũt vsq̃ ad portã bethleẽ. vbi morabant castra phili stiꝫ. q̃ erãt inimici israel. & ex cisterna q̃ ibi erat hau serũt aquã. quã desideratã a dauid attulerũt. ei. Sed nõ voluit bibere immo libauit dño ꝓpter martirũ periculũ. ad qõ se sine cã vrgenti posue rant. ij. Regũ. xxiij. Horũ societatem admonet vitare sapiẽs dicẽs. Cũ audaci nõ eas. i. nõ con uersetis cum eo q̃. non metuit vt recta rõ docet. Sũt alij q̃ supabũdãt in timendo. & hi dicũt timi di q̃. s. timẽt qñ nõ oꝫ. & vbi nõ oꝫ & eo mõ quo ñ oportet. de q̃bus ꝑs. Timuerũt timore vbi nõ erat timoꝛ. Et hoc est peccatum. Sicut petꝛ? ita timuit mortem q̃ xp̃z negauit vt patet. Luc. xxij & hoc est peccatũ. Unde aug?. Timendo mortez carnis tue. dabis mortem aĩe tue. ¶ Tertij sunt qui sup abundãt in nõ timendo. & tales dicunt impauidi. qui. s. non timẽt. tales sũt similes cui dam iudici de quo dicitur. Luc. xviij. Erat q̃daz iudex in ciuitate qui deum non timebat. & hoĩes nõ verebat. ꝛc. Et licet timoꝛ dei magꝫ deãt retra here a peccato q̃z verecũdia mũdi, tñ oppositum frequenter cõtingit. Unde Thr opbilus sup illo verbo sic dicit. Unde q̃ impudentem erga hoĩes grauioris est mali indiciũ. Deum eñ q̃z plures homines non timent. attamẽ humano cohibent pudoꝛe. Cuꝫ. n. aliquis fit impudens erga hoĩes tunc crescit tu multus vitioꝝ. Et de dyabolo dicitur Job. xli. Factus est vt nullum timeret. i. non per naturã & elationẽ ad hoc venit vt nulluꝫ timeret. Uel sic. Factus est bonus, sed per ꝓpriam ꝓsumptionẽ ad hoc venit. vt nec deũ nec q̃d pas surus est timeret. Licet enim demones timoꝛe na turali tormenta timeant. quia vt dicitur Jacob. ij. demones credunt & ꝛtremiscũt. nõ tñ habent timoꝛẽ filialẽ. Uel sic. Factus est vt nullũ time ret scꝫ ꝓhunc modũ q̃ vellet subijci. Quõ autẽ timoꝛ & intimidas sit pcm. vide in scda parte.

De effectu timo .§. III

ris. Nota q̃ tria in nobis causat timoꝛ inter alia. Primo ꝓtractionem efficit fm. be. tho. vbi supꝛa Scõo tremorẽ. elicit. Tertio opationez impedit ¶ Quantũ ad primũ timoꝛ ꝓtractionem efficit fm. b. tho. vbi supꝛa. Nam ex imaginatione alicu ius mali que causat timorem. fit in nobis contra rio virtutis & caloris. Contrahitur enim virtus aĩalis ad interiora. cuius rõ ẽ. qꝫ q̃d malũ aliq̃d re pelli nõ pssit. puenit ex debilitate virtutis. Uiri? aũt quãto debilioꝛ est tanto ad pauciora se ꝓ dif fundere. & ad exteriora põt minus extendere. Et hoc patet ꝑ exemplũ. Uidemus enĩ in morientibꝫ. q̃ caloꝛ naturalis ad interiora retrahit ꝓpter de bilitatem virtutis. Similiter in ciuibꝫ qñ ciues timẽt. retrahũt se ab exterioribꝫ & recurrũt ad in teriora loca magis tuta q̃tum põt. Fit scõo ex ti moꝛe ꝓtractio coloris. cuius ratio est quia spũs vel caloꝛ qui est causa caloris in timentibꝫ. retrahit ab exterioribꝫ ad interiora. quo subtracto remo uet colꝫ. Ubi notandũ q̃ timoꝛ facit pallentes. tacentes. & fugientes. Primo pallentes facit. cu ius rõ est. quia cũ caloꝛ & spiritus in timentibus vt dictũ est. retrahit ab exterioribus ad interiora. hoc subtracto remouetur colꝫ & sequit palledo. Unde videm? q̃ timẽtes mortẽ pallescũt. eo tũc ex timoꝛe mortis caloꝛ q̃ est cã coloris ad interio ra retrahit. Oppositũ aũt hui? verecũdia causat.

Nã verecũdiati nõ pallescũt. sicut faciũt inuidi ꝫ potius rubescũt. Cuiꝰ rõ est qꝛ sicut in timore fit retractio vel ꝓtractio caloris ad interiora. ita i verecũdia fit diffusio caloꝛ ad exteriora. Quãto ãt calor qui est cũ coloꝛis ad exteriora diffundit tãto magis rubedo causat. Facit timoꝛ scẽdario hoies tacentes. Cuiꝰ rõ est. quia in timẽtibꝫ fit motus interioris caloris ꝛ spirituũ a coꝛde ad inferiora. ꝛ ideo timoꝛ ꝓtrariat formatõi vocis. q̃ fit ꝑ emissionẽ spirituũ ad supioꝛa ꝓos. ꝑ quod timoꝛ nõ sinit formaꝛe vocẽ. ꝛ ꝑ põs tacẽtes facit. Sꝫ in dolentibꝫ est oppositũ. Nã in doloꝛe natura ꝓseruat interius spũm ꝛ calorẽ. vt hoc vtat ad expellendũ nociuũ. Multiplicant saũt interiꝰ spiritibꝫ a caloꝛe necesse est qꝫ emittant ꝑ vocẽ. ꝛ ideo dolentes vix põt se ꝓtinere quin clamẽt. vt dcit phũs i li. de problematibꝫ. Tertio timoꝛ facit fugiẽtes. cuiꝰ rõ est quia in timentibꝫ ꝓpter frigiditatẽ ingrossãtem spũs ꝛ calorẽ. Spũs ꝛ calor a supioribꝫ ad inferiora mouent. nec ꝓgregant circa coꝛ. sed magis recedũt a coꝛde ex imaginatione defectus virtutis. Et ꝓpter hoc timentes nõ ꝓmpte inuadũt sed magis refugiũt. Irati ãũt apponitum faciũt. Nã irati reddunt ꝓmpti ꝛ audaces ad inuadendũ. Cuius rõ est. quia in iratis ꝓpter subtilitatẽ spirituũ ꝛ caloꝛẽ qui ꝓuenit ex appetitu vindicte fit interioꝛ motus spirituũ ab inferioribꝫ ad superiora ꝛ ideo cõgregant spũs ꝛ calor circa coꝛ. ꝓpter qõ irati ꝓmpte ꝛ audacter incedũt hec. b. thoꝛ vbi supꝛa. Scõs effectus timoꝛis est quia tremorẽ elicit. Huius rõ est. quia in timoꝛe caloꝛ ab exterioribꝫ ad interiora ꝓtrahitur. Remoto ãũt ab exterioribꝫ caloꝛe. qui mẽbra cõtinebat. remanẽt membra frigida. ꝛ ꝓpter hoc accidit in eis tremoꝛ. Tremoꝛ eñ ex frigiditate causatur. ꝓpter qõ tremũt membra timentiũ. Et primo tremit coꝛ. eo qꝫ in timoꝛe calor deserit. Secõdo tremit vox ꝓpter vicinitatem artarie vocalis ad coꝛ. Tertio tremit mãdibula inferioꝛ ꝓpter cõtinuitatẽ. Quarto sequit̃ quassatio dentiũ ꝓpter eandẽ rõnem. Quinto brachia ꝛ manus. tũ ꝓpter ꝓnexionẽ ad pectꝰ vbi est coꝛ. tũ quia huiꝰ mẽbra sunt magis mobilia. ꝓpter quod in timentibꝫ genua tremũt. Vnde Ysa. xxxv. Confortate manus dissolutas ꝛ genua debilia ꝛ tremẽtia roborate. thꝫ. prima. ij. q. xliij.

Tertius effectus est. quia opationẽ impedit. Ad cuius declarationẽ videnda sunt tria. Prima est qꝫ opatio exterioꝛa duabꝫ causat̃ scz ad agẽte principali quod est aia. ab agente instrumentali. scz a membris coꝛpis. Vnde ꝛ ꝓpter defectũ agentis principalis ꝛ impotentis vel mouentis. ꝛ ꝓpter defectũ agentis instrumẽtalis nõ obsequẽtis operatio põt impedire. Secõm videndũ est qꝫ timoꝛ impedit opationẽ. ex parte coꝛpis vel ex pte membroꝝ eius. Cuius ratio est. quia ꝓpter defectũ caloris qui ex timoꝛe causat̃ in membris exterioribꝫ ꝛ precipue in membris supioribus timoꝛ ex subtractione caloris mẽbra debilitat. ꝛ sic ea que impedit opari. Tertium ꝙsiderandũ est. qꝫ si timoꝛ sit multũ vehemens et excessiuus in tantũ qꝫ rõem perturbet. tunc talis timoꝛ impedit opationẽ ex parte mentis. Si ãũt sit ita moderatus qꝫ rõem non ꝓturbet. tunc ad bene opandũ ꝓfert inquãtum scz solicitudinẽ causat. ꝛ facit hoiem attentius ꝓsiliari ꝛ opari. Et hoc est quod dicit aplus ad phil. ij. Cũ metu ꝛ tremoꝛe salutem vestrã operamini. i. cũ metu mentis ꝛ tremoꝛe coꝛpis. Vel sic. Cũ metu. i. nõ ꝓsumptuose. sed cũ humilitate ꝛ cũ tremoꝛe scz manifesto opamini salutẽ vestram. i. vitã eternã. q. d. aplꝰ. Nos meremur vitaꝫ eternã ꝑ humilitatẽ ꝛ ꝑ bonã opationẽ. que ex nobis nõ habemus. sed a deo qui ẽm aplm operatur in nobis velle bonũ ꝛ ꝑficere bonũ. hec. bea. thꝫ. ꝓia scde. q. xliij. Quod ãũt dicit phũs. qꝫ timoꝛ facit hoies cõsiliatiuos. hoc intelligendũ est non ẽm qꝫ cõsiliatiuũ a facultate dicit cõsiliandi bene. quia sic nec timoꝛ nec aliqua passio facit cõsiliatiuos. Sꝫ hoibus affectis aliqua passione videt quod maius vel minus qꝫ sit ẽm rei veritatem quod fit ex defectu rectitudinis iudicij. Sꝫ facit timoꝛ cõsiliatiuos. put cõsiliatiuus dꝫ a voluntate vel solicitudine. Consiliant enĩ hoies de magnis in quibꝫ quasi nobismetipsis diffidimus. Ea ãũt que timoꝛẽ incutiũt hñt quendã magnitudinẽ. tum quia apprehendũt ut difficilia ad repellendum. tũ quia apprehẽdũt ut de ꝓpe existentia. vnde in timoribus ꝙsueuerunt hoies ꝙsiliari.

De profectu ti .§. IIII.

moris. Sciendũ qꝫ ex diuino doꝛe trianoꝫ bona ꝓueniũt. Et ꝓ gra infudit. Secõdo culpa excludit. Tertio vita ꝑficit. Quantũ ad ꝑmũ dico. qꝫ gra infundit ex doꝛe dei. Vñ ꝓuer. xiij dicit. Timoꝛ dñi. sicut fons vite. Sicut enĩ a fonte ꝓcedit riuulus aque. sic a timoꝛe dei riuulus gratie. Vnde bern. sup Cant. sermone. liij. In veritate dico vobis. nihil esse ita efficax ad ꝓmerendũ gratiã dei retinendã ꝛ recuperandã q̃ si in omni tempe inueniaris coram deo. nõ aliũ sapere sed timere. Et iõ ꝓuer. xxviij. dicit. Beatus vir qui semper est pauidus. Sup quo dñs sic dicit bernar. Time cum arriserit gratia dei. time cũ abierit time cũ ꝺnuo reuertit. time cuꝫ ꝑfs extiterit. Cum adest time. ne indigne operis. Sed si abscesserit multomagis timendũ est. quia vbi tibi deficit gratia. deficis ꝛ tu. Si ãũt gratia tibi ꝓpiciata redierit tũc multomagis timendũ est tibi. ne forte cõtingat te reciduũ pati ergo ꝑ omni tpe est timendũ. Secundo ex timoꝛe dei culpa excluditur vel remittit. Vnde eccla. i. Timoꝛ dñi expellit peccatũ. Et hoc tribus modis. Corrigendo scz preterita. vitando

Capitulum Vndecimū

pfitia, cauendo futura. Et primo quidē mō excludit timor dñi peccatū. s. cōmissū seu preteritū. z hoc exconsideratione dānificationis. inde inducit cōtritio sicut apostema[t] insaxinra expellit saniem Vñ Isa. xxvi. A timore tuo dñe concepimꝰ z ñ peperimꝰ spiritū salutis. i. compunctionē. vñ spiritꝰ saluat. Scdo ex cōsideratione future confusiōis inducit confusionē. sic vomitus expellit cibū venenosū. Tertio ex consideratiōe eterne punitiōis inducit extorē satisfactio. sic in infirmo qualescūque remanēt i infirmitate alique nociue reliqe. q expellūt p medicinam. Scdo mō culpa remittit vitādo pfitia p innocentiā. puerb. xv. Per timorē dñi declinat oīs a malo. Tertio mō remittit culpa p timorē, puidendo futura. Eccs vij. q deus timet. s. timore filiali nihil negligit. s. facere eor q̄ tenet facere z vitare. Tertio vita ex timore dei pficit. Cū. n. timor filialis fundet z radicet i in charitate crescēte charitate crescēte auget timor. vñ Greg⁹. Quesque pl⁹ est illuminate z flāmata plus timet. Hoc autē deus exigit a nobis. Unde dr Ecclesiastes. vlti. Time deum z mandata eius obserua. hoc est oīs homo. Deū time. s. timore filiali qui. s. dicet nō pena m sed offensam patris timere. Et mandata eius obserua. i. ob ipm z ꝓpter ipm. seruā non ob aliud. Et subdit causam. Hoc est. n. omnis homo. i. ad hoc factus est omnis hō. vt deū timeat z mādata eius seruet. Vel sic. hoc est omnis homo. i. p hāc formā. s. per timorē dei z observatiōem mādatoꝝ. habet hō ee gratie z demuz glorie. quod ē perfectius q̄z esse nature. vel sic. Hoc ē omnis homo. i. hoc solum requirit ab omni homīe z p hoc beatificat. Vel sic. Hoc est omnis homo. i. totus z perfectus homo. Si enī alteꝝ de est. s. vel declinare a malo vel facere bonum. dimidius non totus est

De vtilitate timo .H.V

tis dñi. Nota q̄ nihil vtilius incipiēti. nil vtilius ad pfectionez pꝛuenienti. nil vtilius oī statui vel seruitimore dei. Unde Ecclesiastici. xxiij. nil melius q̄z timor dñi. Quod patet discurrēdo p singula est enim vtilis peccantibus penitētibus tribulatis temptatis z cōtemplatiuis. Primo est vtilis peccantibus. in quantum ad statū penitentie adducit z transfert. Sicut enim latro videns iudicem insequentem se. pꝛe timore iudicis timet z se reprehendit. dicens. heu quid fe ci. se iudicandū affligit. dicēs. heu tu suspenderis. z rē furatazꝝ si pōt. proiicit. Sic peccator cōsiderās futurum iudiciū per timorē cor suū primo redarguit cōsiderādo debitā penam. peccata dimittit considerando dei misericordiam. Est secundo timor vtilis penitentibus. Inducit enim ad contritionē. confessionez z satisfactionem. Unde dicitur Ecclesiastici. i. Sine timore dñi nō. poterit q uis iustificari. Justificatur enim homo per penitentiam. p quaz de impio fit iustus. Unde z buplicanus qui cū timore iuit ad orandū ad templū. reuersus est domuz iustificatus. Tertio ē vtilis tribulatis. Sicut enī infirmus timēs mortē copiose libēter sumit potiones amaras z medicinas. Sic timēs mortem ate z separari a deo. libēter gaudet in tribulatiōibꝰ longanimiter sustinet. Unde talis timor facit tribulatū patentē. gaudētē. constantē in tribulationibꝰ Vñ eccī. vj. Esto in iustitia z timore ꝑpara aiam tuā ad tentatiōez. Vñ sancti gaudebāt in aduersitatibꝰ z eas affectabāt. quia sperabāt inde euadere penas futuras. z separationē a deo quē timebāt Et ideo aug. dicebat. dñe hic vre. hic seca vt in futuro parcas. Quarto est vtilis timor tēptatis sicut enī pugnāti p spa hereditate timor incutit solicitudinē in aggrediēdo. pseuerātiā in pugnādo. z confidentiā in vincēdo. Sic timor dei facit diligentē in pugna spūalia eccēs. vij. Qui deum timet nihil negligit scz eor q̄ que oportz facere p vicendis vitijs. Facit pseuerantē in diligētia eccī. xxvij. Nisi tenueris te instanter i timore dñi. cito subuertet domus tua. Facit z timor tēptatū confidentē de victoria. puer. xiij. In timore dñi fiducia fortitudis. quia scz tāto q̄s fortius mōm respicit. quāto plus timet deū. Quito est vtilis timor ꝓtemplatiuis. Sicut enī seruus dño cui seruit assistit sepius. obsequit humilius. alloquitur dulcius. Sic facit timor dei ꝓtēplatiuis. Hā primo subleuat ad aspectuz summe veritatis Eccī. x. Qui deū timet scz vt filij erūt in oculis eius id ē bñplacebūt ipi deo. sicut oculi matris sup filium sunt vbicūqz vadit. qz vbi amor ibi oculus. Vel sic exponit. Erūt in oculis eius scz ꝑlati qui dicit occulus dei. i. cognoscit a ꝑlato. Scdo timor humiliat ꝓtēplatiuos ad obsequiū diuine maiestatis. Eccī. viij. Ego cognoui q̄ erit bonū timenti deū qui vereꝫ facie eius. Tertio ꝑparat ad gustū summe bonitatis ps. Quā magna multitudo dulcedinis tue dñe. quā abscondisti timentibꝰ te Vñ eccī. xxv. Timor dñi sup omia scz bona tāqz custos eor q̄ ne amittant. Vel sup oīa mala. tanqz repressor ne ingrediant. Vel sup oīa transitoria. tanqz prudēs ꝓtemptor. z vt paruipēdant. Et iō dicit eccī. xxv. Beatus vir cui datū est hre timorē dñi. Ubi ij notari pñt. Prio habitus virtuosꝰ. ibi. hre timorē dñi. Scdo donū gfosum. ibi cui datū est scz a deo. Tertiū est pmiū gfosuz. ibi. hrus rc. De septem speciebꝰ timoris. z de timore put est donum spūssancti. infra in iij. parte.

De vltima passione que dicitur Ira. z causa eius z multiplicitate. Capitulū. XL.

Vltima passio est ira. que dici pōt passio generalis nō quia causet oēs passiones. nā isto mō amor est passio generalis. ꝑ inqz tū ex ocurlu mul

taz passionū generaſ.ōr generalis. Nō enī insurgit motus ire nisi ꝓpter aliquā tristiciā illatam. ⁊ nisi adsit desideriuz ⁊ spes vlciscendi. Appetit enī iratus vindictā vt sibi possibilem. Vnde si fuerit multū excellēs ꝑsona que nocumētū intulit non causaſ ira ꝫ tristicia. Dē noīaſ aūt vis irascibilis ab ira, nō q oēs motꝰ eius sint ira. ꝫ qz ad irā terminanſ oēs motus illius potētie, ⁊ inter oēs alios motus est manifestior. Motus autem ire tendit in duo ſcz in ipam vindictā quā appetit. ⁊ sperat sicut quoddā bonū, vñ ⁊ de ipa delectaſ. Tendit etiam in illum de quo querit vindictā. Et qz circa virtūcz ira requirit quandā arduitatē. nō enīz surgit motus ire nisi cū quadā magnitudine. ꝙa nihil ⁊ modica valde nullo digna non extimam⁹ Hinc patet q est in potentia irascibili. cuius obiectum est arduū. Est aūt duplex differentia attēdenda circa hoc ire ad odium ⁊ ad amorē. Quaz ꝓia est. q ira semp respicit ad duo obiecta. amor vero ⁊ odiū q ñcz respiciunt vnuz obiectum tm̄ Sicut cum dicit aliquis amare vinuz vel aquid bnōi. vel etiā odire. Scōa est quia virtūcz obiectoz quod respicit amor est bnū qñ scz duo respicit. Vult enī amans bonum amico ⁊ hoc tanctz sibi conuenienti. Virtūcz vero hoz que respicit odium. habent rationē mali vult enī odiens malum alicui tanctz sibi incōueniēs Sed ira semp respicit duo obiecta. Et vnū quidē ꝫz rōez boni scz vindictam. quā appetit. Aliud scōm rōnem mali. s. hoc mine nocium ꝺe quo vult vindicari. Et ideo ira est passio. quasi composita ex contrarijs passionibꝰ. Dicitur aūt ira crescere in animum scōm Aug. in regula per quandam causalitatez quia scz ipa odium causat cum est inueterata.

Item nota q ira .§.1

est cū rōne. non quidē vt precipiēte sicut dicit cē voluntas cū rōne, sed vt denunciāte. i. manifestante iniuriā. Appetitus enī sensitiuus rōni nō obedit immediate. sed mediante volūtate. Bruta aūt habēt irā. cū nō habeāt rōem. ex instinctu naturali indito eis ꝑ rōem diuinā. Ite ira ē quidem naturalioz ꝙcupiscentia ex parte subiecti. cōsiderando hoiem scm̄ naturā speciei inctū rōnale. ⁊ etiā scm̄ ꝙplexionē ppriam indiuidui. Inctum enī homo est rōnalis: naturalioz est ira quo ipa cū rōne. Vnde pbs dicit q būanius est punire quod ptinet ad iraz. cz mansuetū esse. quia vnūquodcz insurgit contra nociua. Similiter cōsiderando hoiem scm̄ ppriā ꝙplexionē indiuidui. ira est naturalioz ꝙcupiscentia. Est enī homo dispositus ad irascendū. scm̄ q habet colericā cōplexionē. Colera aūt inter ceteros humoꝛes citius mouet. Assimilat enim igni. ⁊ ideo est magis impetu. vt ille qui dispositus est scm̄ naturalē cōplexionē ad irā iratcat. cz de eo qui est dispositus ad ꝙcupiscendū ꝙcupiscat. Vñ ⁊ pbs dicit in. vij ethicoz. q ira magis traducit a parentibꝰ in filios cz ꝙcupiscētia. Sed ꝙsiderando cām ire ex parte obiecti. vel ex parte subiecti scm̄ naturā generis. id ē incztū est aial. sic naturalioz est ꝙcupiscentia ira. Cōcupiscentia. n. ciboꝝ ⁊ venereoꝝ ē naturalioz. Et ex ipa natura cōi. bz bō inclinationez ad appetendū ea q̄ sunt ꝙseruatiua vite. scm̄ spēm vl scm̄ indiuiduū. Ite odiū est grauius ira. qđ patz ex dicto aug. in regula q̄ ꝙpat odiuz trahi. sed tuce irā Cui⁹ rō est. qz cztus vtercz appetat malū. ñ tñ eadē rōne. Nā odiens appetit malū inimici in quantū est malū. Et qz appetit malū alterius. scm̄ se nulla mēsura mali satiaſ. ea enī que scm̄ se appetunt sine mēsura appetunt. sicut auarus diuitias. Sz iratus appetit malū eius ꝺra quē irascit nō inctū malū. sed in quātū habet quādā rōnez boni. put estimat illud ee iustū inctū vindicatiuum. Iratus enī appetit. vt ille cui nocumētū infert patiat ⁊ doleat. ⁊ qz cognoscat ꝓpter iniuriā illatā sibi hoc ꝓuenire. Et qz hoc appetit sub rōe iusti vindicatiui. rōo qñ malum illatum excedit mēsurā iusticie. scm̄ exti mationē irascentis. tūc mouetur. Ira ꝓprie nō est ꝺra se ipm̄. sed inctum quedā metaphorica iusticia. ⁊ in iusticia est hōmis ad seipm̄ in quātū scz rō regit ꝙcupiscibilē ⁊ irascibilē scm̄ hoc ōr homo de se facere vindictam ⁊ sibi irasci. Ite quia ira causaſ ex hoc. q aliquis nos lesit per actū suū. actus aūt sunt singulariuz ideo ira est semp circa aliquod singulare. Vñ in quarto ethicoz pbūs dicit seu appellat quosdam irascentiū acutos. qz scz cito irascūtur. quosdam amaꝛos quia scz diu retinēt iram. quosdā difficiles. qui scz nuncz quiescūt nisi puniant Est aūt causa ire aliqd factuz cōtra ipm̄ irascētē cui⁹ rōē qz ira est appetitus nocendi sub rōe iusti vindicatiui Vindicta aūt locū nō bz. nisi vbi ꝓcessit iniuria que ad eum ptineat qui vindictā appetit. Iniuria aūt ab aliquo facta, non ptinet ad aliquē. nisi aliquid fecerit quod sit aliquo modo contra ipsum. Q autem irascamur contra illos etiam qui alijs nocent. hoc ideo est. inquantum illi quibus nocetur aliquo modo pertinēt ad nos vel ꝑ affinitatem, vel per amicitiaz vel per communionem nature. Q etiam homines irascantur contra eos. qui despiciūt ea circa que ipi maxime studient. vt dicit pbūs, hoc ideo est. quia per illud maxime reputamus nos despici. Ira autem dicitur de deo. non secundum passionem animi. sed scm̄ iudicium iusticie. prout scilicet vult puniri peccatoꝛes de culpa sua. Peccatoꝛ autez et si deo nil possit nocere effectiue. tamen ex parte sua agit contra deum. ⁊ quia eum in mandatis suis contemnit. quia infert nocumentum aliquod ei qui sub diuina tutela continetur. Paruipensio est causa ire ad quem omnes alie cause reducuntur. par

Capitulum Vndecimū

uipensio enim excellentie hominis opponitur Que enīz homines putant nullo digna esse.per uipendunt.Ex omnibꝫ autem bonis nostris aliquam excellentiam querimus.ꝛ ideo quodcūqꝫ nocumentum inferatur inqꝫtū excellentie derogat.videtur ad paruipensionem pertinere. Cum enī ira appetat vindictam ꝛ sub rōne iusti.ꝛ ideo puocatiuum ad iram est aliquid sub ratione iniusti. Maxime aūt facit iniustum qui ex certe electione ꝛ malicia.nō passione vel ignorantia alteri infert nocumentū.ꝛ ideo maxime ꝓtra tales irascimur.quia ꝓpter paruipensionem videnť fecisse Qui ex ignorantia vel passione peccant. non videnť paruipēdere.ꝛ ideo magis merenť veniā et misericordiā ꝛ nō iram. Ītē cū causa ire sit iniusta paruipēsio.ꝛ nocumentū ꝓtristatiuū illatū scōm primā causam excellentia hoīs est causa.vt de facili quis irascať. Quanto enī quis est excellētior tanto iniustius paruipendiť in eo in quo excellit Unde irascíť diues si paruipendiť in pecunia.ꝛ rhetor in loquendo ꝛ sic de alijs. Sed inqꝫtū nocumentū cōtristatiuū est causa ire.sic ea que sunt contristātia.vt que ptinent ad defectus sunt causa ire.ꝛ fm hoc infirmi de facili irascunť. Ītē defectus eius vel prauitas ꝓtra quez irascimur:aliqñ auget irā aliquando minuit. Si enī defectus augeat indignā despectionē.sic auget irā vt despiciantur nobiles a rusticis ꝛ hmōi Si vero minuat despectionem indignā.sic diminuit iram .Et hoc modo qui penitēt de iniurijs factis.ꝛ cōfitentur ꝛ humiliańť mitigant iram.Causat aūt ira delectationē.Nam motus ire insurgit ex aliqua illata iniuria ꝓtristante.cui quidē tristitie remediuz adhibeť ꝓvindictā.quanto aūt ꝓtra iusticiā maiorem.ꝓ delectationē remediū adhibeť.tanto maior delectatio causať. Non.n.tollit tristicia nisi ꝓ delectationē vt ꝓ suū ꝓtrariū . Ad pñtiā aūt vindicte delectatio sequiť.ꝛ tāto maior quāto maior fuit tristicia.Si igitur vindicta fuerit pñs realiter.causatur pfecta delectatio que totaliter excludit tristiciam.ꝛ ꝓ hoc quietat motū ire.Sed anteqū sit pñs realiter vindicta sit irascenti pñs duplicer.Uno mō ꝓ spem . Nullus enī irascit nisi sperans vindictā Alio mo ꝓtinuā cogitationē Unicuiqꝫ enī cōcupiscenti.ē delectabile imorari in cogitatōe eoꝝ que ꝓcupiscit. Et ꝓpter hoc imaginatōes somnioꝝ sunt delectabiles.ꝛ ideo cū ira tus multū cogiter de vindicta in aīo suo ex hoc delectať.Ītē causat ira feruorē. Quedā n.impetuositas est in motu ire.ꝛ quia motus ire nō est ꝓ modū retractionis.cui ꝓportionať frigus.ꝫ magꝫ ꝓ modū insecutionis.cui ꝓportionať calor.consequenter fit motus ire causatiuus cuiusdā feruoris sanguinis ꝛ spirituū circa cor.qō ē instrumētum passionis anime. Et exinde est qꝫ ꝓ magnaz ꝓturbationem cordis que est in ira.maxime appa rent in iratis indicia quedam exterioribus membris.Feruor tamen qui calorem cōsequitur.alia ratione ptinet ad iram et alia ad amorem.Nam feruor amoris est cū quadā dulcedine et lenitate est enī in bonum amatuz.ꝛ ideo assimilať calori aeris et sanguinis,ꝓpter quod sanguinei sūt magis amatiui Feruor autz ire est cū amaritudine ad cōsummandum quia tendit ad punitionez cōtrarij. Unde assimilať calori ignis ꝛ colere Ītez ira inter ceteras passiones manifestius impedit vsum rationis .Item cum ira sit cum ratione et impediat rationem.et vtraqꝫ ꝓte potest tacturnitatem causare.Aliquādo tamē sequitur magis locutio si non fuerit nimia.Lxo.prima secunde .q.xlvi.et sequentibus.

Notandum qꝫ tri .§.II

plex ē ira.s.diuinalis virtualis.ꝛ criminalis.Ira diuinalis ē illa quā dicit scriptura esse in deo vt Ecclesiastic.xvi Misericordia enim ꝛ ira cuz illo est.et ꝓs.Iratus est furore dñs in poopuluz suū Fuerunt aliqui philosophi vt epicuri.qui dixerunt iram non esse in deo hanc.videlicet rōem assignantes.quia non punit subito malos cū scelera perpetrant.Sed vt dicit .Lactantius reprobans talem opinionez falsam.hoc facit ꝓpter suaz immensam clementiaz ꝛ misericordiam erga homines scieus eoꝝ fragilitatez ꝛ cōpatiens eis.et pectās eoruz cōuersionē ꝛ ex eo differens vltiōez Nam si cum homines peccant subito vellet punire.paucissimi in mūdo remanerēt Probari āt posse iram esse in deo.dicit non soluz ex scripturis sanctis sed etiam gentilium.allegans plura dicta sybillarum. Sibilla fuge sceleratas religiones ꝛ viuo deo seruı.et ab adulterio te abstine.et masculi permixtiōe praua. Pro patria generationē crea ꝛ ne occidas.His deus imortalis irascitur q hec agunt.refert Lactantius in libro de ira dei Ex sciendum qꝫ cum scriptura dicit deuz iratum et iram esse in deo.loquitur per similitudinē eoꝝ que dicuntur de homine irato. Nō qꝫ ꝓprie ira sit in deo Et ratio est.quia ira ꝓprie est cuz alteratione patris sensitiue. Est enim ira fm Damascenum accensio sanguinis circa cor. Deus autem est imutabilis ꝛ alterari nō pōt. Et cū sit purus spiritus.ꝛ nihil corporeum sit in sua deitate. nec sanguinem nec cor habet. vnde fm passionē possit irasci. Sed cum homo irascitur cōtra aliquez alteraťin parte sensitiua et si potest minatur vl castigat.vel grauiter ledit eum contra quem iratus est .Et quia hoc est communiter effectus ire. cum quis ista facit erga aliquem. dicimus illuz iratum contra talem. Et quantū ad illuz effectū qui procedit ab ira. dicit scriptura deū aliquādo iratum . non qꝫ sit in eo alterario cum appetitu vindicte. que ꝓprie est ira.sed quia punit mala

illū ira vt vellet delere. Q talis ira augeat meritū ꝙ iustissime. Unde dicitur de penitentijs distin. tertia productior. Ira dei non est vt hominis. id est concitati animi furor. sed tranquilla iusti supplicij constitutio. Est autem ira triplex seu dicere possumus ꝙ deus tripliciter irascit scz minis p̃minādo. flagelis expurgando. reprobos exterminādo. Locut⁹ ē dñs aliqñ p̃phetas. p̃mittēs ꝙ asserens alicui populo se iratum contra ipsum ꝙ mala illatur⁹. Et cum talis populus se correxit ꝙ penituit de peccatis. dominus reuocauit suam ꝙ non immisit illa mala. Nec tamen locutio fuit falsa. qz cōminatoria fuerat ꝙ sub conditione scz si se ñ emendarēt. Sicut patz de Niniue. de qua dixerat dñs per Jonam p̃phetam. Ad huc quadraginta dies ꝙ Ninive subuertetur Jone. iij. Et cum audissent hoc ninivite penitentiā egerūt dicentes. Quis scit si forte ignoscat deus ꝙ auertatur a furore ire sue. Et p̃pter penitentiā eorum reuocata est sententia. Unde ꝙ Hiero. sup. Ose xi. c. inquit. sed cotidie qui dixerat. Sicut adama faciā te. ꝙ sicut seboim ponam te. que due ciuitates ex vicina sodomor⁹. parilis excidij trahere consortium. Conuersus est in me. s. dominus cor meum intra me. conturbata est anima mea. nō faciā fm iracundiā furoris mei. nonne apparet ꝙ iccirco indignatur nobis dñs. vt nos indignatiōis ire sue conuertat. de pe. di. i. sed continuo. Et loquitur de populo israel cui dñs minabatur se exterminaturū p̃pter peccata. sicut illas duas ciuitates vicinas sodomis. sed cum aliquando conuersi sunt ad penitentiam dñs suspendit sententiā. Scdo dr deus iratus. cū scz flagellat ꝙ flagillando peccata expurgat reuertentibus ad penitentiā. Unde docebat Thobias ad dūm loquens. Cum iraseris flagellando misericordiam facis. ꝙ in tempore tribulationis peccata dimittis. his qui inuocant te Thobie. iij. abacbuc. iij. Cū iratus fueris. s. flagellando misericordie recordabit scz peccā remittēdo. Sicut pz exemplū in dauid. cū psecutionē sustinuit a filio absolon p̃pter peccata sua. ꝙ cū pestis maxima superuenit in populum suum. propter peccatum elationis. ij. Regum. xxiij. ꝙ c. fi. Hinc ꝙ hiero. Si quando fames ꝙ penuria ꝙ omnium rerū egestas oppremit mundum. sciamus hec ex ira dei descendere. qui in pauperibus cū recipiunt elemosynā se fraudari loquit. xvi. q. i. c. Reuertimini. Tertio irascitur erga reprobos exterminando. Sicut cum irascit bō ꝓtra hostē capitalē. exterminat eū si p̃ tō modo. Sicut dicit Naum. i. Ultiscēs dñs in hostes ꝙ irascens inimicos suos Jo. iij. Qui incredulus est nō videbit vitā etnā sed ira dei manet super eum. Irascit ergo dñs isto modo scz exterminando ꝙ morti eterni deputādo impenitentes vsq; in finem. Propter quod ait apostolus ad Ro. ij. Tu aūt fm impenitens cor tuum thesaurizas tibi irā in die ire. Non enī vt ait hiero. hominibus sed vitijs irascitur deus. de pen. dis. i. cōgobrem. Et quia in reprobis semper inueniuntur peccata. ideo semper cōtra eos dñs manet iratus. ꝙ ira terribiliter. vt in fine mundi dicant montibus. Cadite super nos ꝙ abscondite nos a facie sedentis sup thronum ꝙ ab ira agni Apocali. vi. Nec ira potest cessare. id est punitio quia nec culpa remouetur. Hinc Gregorius in li. dialogorum ait. Cū superna indignatio sese. vt ita dixerim. medullitus mouet. id est determinatiue. Hanc humana opinio non remouet. Nec se cuiuslibet vtiliter deprecatio obijcit. cum semel aliquid deus ab intimis irascendo disponit. xxij q. iij. cum superna. Et lactantius in li. de ira dei. Ira diuina in eternum manet. aduersus eos qui peccant in eternum. Ne ergo tardes conuerti ad dominū et differas de die in diē. Subito enī ꝛc. Eccī. v. Secundario est alia ira que dicitur ira virtualis seu ira per zelum. ꝙ hec est cum videlicz quis habet displicentiam ꝙ turbationem contra vitium commissū a se vel ab alio. inquantum est offensa dei. propter quod si habet auctoritatem ipsum punit. Et ad hāc inuitat p̃s. cū dicit. Irascimini ꝙ nolite peccare. Loquit enim fm grego. in. v. moralium. de ira per zelum. Unde quasi declarans ipsam iram subdit. Que dicitis in cor. ve. ꝙ in cub. ve. cōpugimini. i. isto mō irascimini. vt habeatis ꝓpunctionem ꝙ dolorem de his. que dicunt hoīes in cubilibus ꝙ cordibus. i. de peccatis que fiunt ope corpis qđ est quasi cubile anie ꝙ cogitatione que est in corde. Signanter autem dicit. irascimini ꝙ nolite peccare. Nam etiam ex zelo irascendo peccatur nisi modus seruet. Ira ḡ irascendū est ꝓtra sua vel alior⁹ vitia. ꝙ rōne ira regat. nō impatientia vel odio vel nimio seueritate vtat. Unde aug. Irascit iust⁹ peccatis palearum. ꝑ non odit in quo extinguet oculus trōnis. viij. q. i. §. vlti. Hec autem ira tria bona facit.

Placat deum.

Aluget meritum.

Excitat primum:

De prio p̃s. Stetit phinees ꝙ placauit. s. dēū in eo ꝙ ex ira per zelum occidit principem ex iudeis fornicantē cum Moabitide. ꝙ cessauit quassatio. i. flagellum populi quo multa milia occisa sunt. Unde dr Num. xxv. phinees auertit irā dei ab eis. Ibi habes historiam. Sic sanct⁹ moyses cum vidit descendens de monte syna vitulū aureum. ꝙ choros adorantium eum. iratus ē valde ꝙ confregit tabulas lapideas diuine legis. vt habet Exo. xxxij. reputās indignū margaritas vre dei ante illos p̃cinos exponere. Et castra ingressus. ipe cū leuitis zelo ducti interfecerūt xxiij milia qui adorauerant vitulū. Qui prius in mōte dñm placauerat sua oꝛone iratū ꝓtra populū

Capitulum .xii.

patet ex hoc. quia p quēlibet actū virtutis meret homo. ⁊ tantomagʒ. quāto maior est virtus ceteris paribꝫ. Sʒ irasci p zelū est actus virtutis. ⁊ maxime sʒ pietatis. sine pietas dicat dei cultus. qđ pertinet ad religionem que est maxima virtutuʒ moraliū. siue sumat p misericordia. que est maxima in his que sunt ad primuʒ. ſm. b. tho. ij. ij. q. xxiij. q. aūt sit hec ira actus pietatis ondit hiero. sic dicens ad Fabiuʒ. Legi syro mastēn. i. vindictam phinees. auctoritatem helye. zelū symonis chananei. petri seueritatē. ananiam ⁊ saphirā trucidantes. pauli ꝯtiantiā. qui hoīmaʒ magnū vīs dei resistentē. eterna seueritate dānauit. Nō est crudelitas cīa p đo punire. ſ pietas. hec ille. xxij. q. viij. legi. Oportet tū q ad puniendū hēat ꝯs autoritatē a deo vl ab hoīe. alʒ iuste nō fieret. Est insup talis ira p zelū excitatiua primi ad cauendum malū. dei videt puniri in bonū faciendum. Unde cum rex antiochus misisset nunciū in ciuitatem modin. precipiens iudeis oībus. vt vtereliqua lege trāsferrēt se ad mores gentiliū sacrificādo ydolis subito quidā ex iudeis in ꝯspectu omniū sacrificiū obtulit ydolo qđ videns Mathatbias iratus zelo legis. occidit illū iudeū ⁊ nunciū regʒ ⁊ filios ac populū animauit ⁊ fortauit ad seruandum legeʒ dei. deserens ciuitatez cū multis militibus. ⁊ in desertum secesserunt ne ꝯtaminarentur vt habet. i. mach. ij. Tertia ira dicit criminalis. cūʒ quis habet inordinatū appetitum vindicte. i. punitionis alicuius p̄ter aliquem defectū commissum. Et quia inordinatus est talis appetitus id ē non ſm ordinē rōnis dum sʒ desiderat punitionem fieri non ppter iusticiā ⁊ ſm iusticiā ℔ ppter indignationē sui ⁊ nō debito modo. iō peccat male vtens passione ire. Sed precipue cauēdum est. ne multum teneat. ne ſm aug. in regula ira transeat in odiū. ⁊ trabem faciat de festuca. et animā faciat homicidā. Et ideo dicit apostolus ad Eph. iiij. Sol non occidat sup iracundiam vestrā. i. non teneatis vsqʒ sero. Vel alius. Sol. i. lumen rōnis pl'lume gre. nō ocidat. i. nō succumbat sup iracundiā vestrā. i. nō extinguat ⁊ amittatur in ira vestra. quia tūc incurretis tenebras peccati moralis p qđ diabolus nō xp̄s habitaret in vobis. Unde subdit. Nolite locum dare diabolo. Et de hac ira mortali intelligit illđ math. v. Omnis qui irascit fratri suo. reus erit iudicio. i. damnatione eterna. Ubi Amb. Ira sepe in crimen inducit innocentes. ri. q. iij. Et ponit exēplū de phutifar patrono Joseph. q̄ iratus p̄tra ioseph ppter falsaʒ accusatōeʒ vxoris. iuste misit eū in carcerē

Ponit aūt grego .ſ. iii

in. v. moral. tria remedia p̄tra iram. Primū ē vt homo in opibus suis ꝯsideret q̄ sibi p̄ūt accidere vel fieri aduersa. Et ex alia parte recogitet. quātū sustinuit xp̄s p deo ⁊ q̄ patienter ⁊ sine turbatiōe immo orando p crucifixoribus ⁊ sic imitari debet dīm suum. i. petri. ij. Xp̄s passus est p nobis. vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. qui cum maledicerentur. non male dicebat cum pateret. non cōminabatur. sicut facit iratus.

Scōm remediū est vt cogitet quis. defectus ⁊ iniurias quas sepe facit deo ⁊ proximo. ⁊ in omnibus his vult sibi compati. ⁊ non irasci contra eum sic ergo ⁊ alteri ip̄e faciat. hoc iure naturali dictante ⁊ non irascatur. Eccli. xxviij. homo homī seruat iram. ⁊ a deo querit medelam. q. d. Frustra quis medelam gratie qua vulnera peccatorum curantur. petit a deo. si ip̄e permanet in ira cum proximo. Nec enim deus peccatori reconciliat si ip̄e cum primo perseverat iratus.

Tertium remedium est respondere irato humiliter ⁊ dulciter. Nam vt dicit puer. xv. Sermo mollis frangit iraʒ. sermo durus suscitat furorem. Exemplū primi Judicum de Gdeone. Exemplum secundi Regum de tribu iuda dura loquente contra isrl' Vel saltem tacere. iuxta illud ps. Turbatus sum ⁊ non fuʒ locutus. De vitio ire ⁊ q̄ sit graue peccatum. ⁊ quantum noceat. ⁊ quando est mortale vel veniale ⁊ de diuersis gradibus eius habes in secunda parte titu. de ira.

De causa exteriori peccati. Caplm. xij.

Hinc de causa exteriori peccati breuiter videndum est

Ubi sciendum. q̄ sicut causa interior peccati est. ⁊ voluntas vt perficiens actum peccati. ⁊ ratio quantum ad carentiam debite regule. ⁊ appetitus sensitiuꝰ inclinans. Sic aliquid extrinsecum tripliciter potest esse causa peccati. vel quia mouet immediate voluntatē vel quia mouet rōnē. vel quia mouet appetitū sensitiuū. Sʒ q̄ tū ad p̄mū cū voluntatē interiꝰ ñ possit mouere aliquid extrinsecum. nisi deus. ⁊ deus non est causa peccati. sequit q̄ nil exterius pōt causare peccatū ex parte voluntatis sʒ mouēdo ipam immediate. Q autē deus non sit causa peccati neque directe neque indirecte sic declarat. Illud enim est causa directe alteri ad peccandū. qđ inclinat voluntatez ad peccandum. Indirecte autem est causa. cū nō retrahit a peccato cū possit ⁊ debeat. Sic p̄latus ñ corrigēs subditos. dicit causa indirecta viciorum eoꝝ. Sed q̄ deus nō sit cā directa peccati sui vī alterius. patet ex hoc. quia omne peccatuʒ est per recessum ab ordine qui ē in ipsum sicut in finem deus autē scōʒ Diony. omnia inclinat ⁊ querit in se ipsuʒ sicut in vltimū finem. vñ impossibile est. q̄ sit cā sibi vel alteri discordandi ab ordine q̄ est in ipsum. Sʒ etiā nō sit causa indirecta peccati patet qꝛ nulli est debitor ad dandū gratiaʒ. quod

natoz enī nauis non dicitur causa indirecta submersionis nauis ex hoc q̄ nō gubernat nauē nisi qū potest ⁊ debet gubernare. Quāuis enī ds aliq̄bus non det auxilium ad vitandū peccatū quod si daret nō peccarent. tñ q̄ nō det. hoc totū facit secundū ordinē sue sapientie ⁊ iusticie. cum ipe sit sapientia ⁊ iusticia. ⁊ sic nō imputatur ei q̄ aliq̄s peccet sicut causa peccati. Et cūuis actus peccati inquantum actus ⁊ inquantū ens sit a deo. quia omē ens est a primo ente ⁊ oīs act⁹ a primo actu id est deo non tñ sequitur q̄ deus sit causa peccati Peccatū enī dicit actuz cū quodam defectu. qui defectus est ex causa creata scz libero arbitrio inquantum' deficit ab ordine primi agentis. i. dei. Sicut defectus claudicationis reducitur in tibiā curuā sicut in causam. non autem in virtute motiua a qua tamen causatur quicquid est motōis in claudicatione. Dz etiam dicit excecare ⁊ obdurare. hec duo important. Unū est motus animi bumani inhærenti malo. ⁊ auersi a diuino lumine et scōm hoc deus nō est causa excecationis vel obdurationis. Aliud est subtractio gratie ex qua sequitur q̄ mens diuinitus non illuminatur ad recte videndum ⁊ cor hominis non emolliat ad recte videndū ⁊ sic obdurationis ⁊ excecationis deus ē causa. Et cūtum ad quosdā scz reprobos. excecatō opat ad damnatōez. cūtū ad quosdā ad sanatōez scz quo ad electos. quos deus aliq̄n p̄mittit cadere vt hūiliores fiant tho. p̄ia scda. q. lxxii. Unū de peni. di. ij. dicit aug. talibo diligentibo deū omia cooperantur in bonum vsq̄ adeo prorsus omnia. vt etiam siqui eor deuiant ⁊ exorbitant. etiaz hoc ipm faciat eis placere i bonū vt scz hūiliores ⁊ feruentiores surgant. Exemplū in petro de q̄ amb. dis. l. Fidelior factus est petrus postq̄ fidē se pdidisse defleuit. Cum igit deus nō sit causa peccati. sequitur q̄ nil exterius p̄t esse cā peccati. nisi vel inquantū mouēs rationē. vel inquantū mouens appetitū sensitiuū. Et ſm hoc tripliciter aliq̄d p̄t esse causa peccati seu mouere voluntatē ad peccandū. Uno modo ipm obiectū q̄ positū sicut cibo excitat desideriū bois ad comedendū ⁊ sic res sensibiles exterius apparētes. mouent voluntatē ad peccandum. Alio modo ille' qui proponit vel offert huiusmodi obiectum. ⁊ sic diabolus vel bō mouent ad peccandū. Tertio mō ille q̄ psuadet obiectū ꝓpositū bte rōez boni. q. ⁊ hic aliqualiter ꝓponit ꝓpriū obiectū volūtati. qđ ē rōis bonū vel apparēs. Et sic etiā diabolus vel bō mouent ad pecādū psuadendo ad malū. Et quia nullo istoz modoz triū p̄t aliq̄d directe cā peccati esse cū voluntas nō ex necessitate moueat ab aliquo obiecto. nisi ab vltimo fine. ideo nō est sufficiens causa peccati. neq̄ res exterius oblata. neq̄ ille q̄ eaz ꝓponit. neq̄ ille qui suadet. Unū sequit q̄ diabolus nō sit directe ⁊ sufficiēter causa pcti. sed solum p modū psuadentis vel ꝓponentis appetibile Quod aūt dicit biero. de pe. di. ij. Si enī inquit q̄ sicut deus est perfector boni. ita diabolus mali. intelligenda est illa simlitudo in generali. inq̄tū videlicz sicut ds est causa boni nobis. ita diabolus aliquo modo est causa mali. sed non eodem modo. quia deus operatur interius mouendo voluntatem. quod non potest facere diabolus.

De tēptatione multiplici. s. mōi carnis. ⁊ diabli. ⁊ eius variis tēptatoibo. Capitulū. XIII.

PRimo igitur vidē dum est aliquid breuiter de temptatione diaboli. ſm quam dicit aliquo modo esse causa peccati. vbi sciendū ſm tho. prima scde. q. lxxx. q̄ cum interior pars anime sit intellectiua ⁊ sensitiua. intellectiua aūt continet intellectum ⁊ voluntatē. voluntatē quidem diabolus p̄ se ⁊ directe mouere non pōt. intellectus aūt per se mouetur ab aliquo illuminante ipm ad cognitionē veritatis. diabolus aūt hoc nō intendit circa hominē. sed magis obtenebrare ipius rōnē ad consentiendū. que obtenebratio p̄uenit ex fantasia ⁊ appetitu sensitiuo. vnde tota opatio diabli interior videtur esse circa fantasiam ⁊ appetitū sensitiuū. quoz vtrūq̄ p̄mouendo pōt inducere ad peccatū. Pōt enī opari ad hoc. q̄ imaginatōi aliqua forma imaginarie p̄sentet. Pōt etiā facere q̄ appetitus sensituus ad aliquā passionē concitetur. Natura enim corporalis naturaliter spūali obedit ad motū localē. vñ ⁊ diabolus oia causare potest que ex motu locali corporum inferiorum prouenire possunt. nisi ex virtute diuina reprimantur. Dz autem alique forme represententur imaginationi. consequitur quandoq̄ ad motū localē. Similiter ⁊ cū appetitus sensituus cōcitetur ad aliquas passiones. ſm quendā debitū motum spirituū ⁊ cordis. diabolus etiam pōt ad hoc cooperare. Ex hoc aūt q̄ passio ē p̄citata in appetitu sensitiuo cōtingit. vt id quod ꝓponitur imaginatiōi iudicetur p̄sequēdū. quia ei qui a passione detinet. videtur esse bonum ad quod p̄ passionem inclinatur. ⁊ p̄ hunc modū diabolus interdū inducit ad peccatū. Et cūuis diabolus possit ꝓpria virtute. nisi a deo retineretur. aliquez inducere ad faciendū aliq̄ē actū qui de suo genere est peccatum. inq̄tum videlicet pōt impedire vsum rōis mouendo imaginationē ⁊ appetitum sensitiuum sicut in arreptitijs patet. tamen nō pōt inducere necessitatem peccandi. Ratio est. quia homo motiuo ad peccandum non resistit nisi p̄ rationem Si igitur ratio sit totaliter ligata p̄ opus diaboli mouentis imaginationem. quicquid agat homo tunc nō imputat ei ad peccatū. Si aūt rationē nō sit ligata. ex ea parte qua est libera. potest resistere peccato. Unde Biero. de peni. dist. q. Si enim in

Capitulum .xiii.

quit dicit liberi arbitrij nos cõdidit deus. nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Et Ambro. xv. q. i. Nõ est quod cuiq; nostrũ ascribamus eorum nã uisi nostre voluntati. Nemo nostrum tenetur ad culpaz. nisi ppria voluntate deseruerit. Voluntariũ sibi militem eligit xpus voluntarium sibi seruum actionatur diabolus ꝛc.

Et qz temptatio .§. i.

inducit ad peccatũ. ꝛ sic est quasi causa licz insufficiens peccati. agendũ est de temptatiõe. Ubi notandũ. qz quinq; sunt illa que temptãt sed variis modis scz deus. homo. caro. mũdus. ꝛ diabolus. Et deus quidẽ temptat hoiem non vt decipiat sicut diabolus nec vt aliquid circa creaturã addiscat quod prius nesciebat. qui omia nouit. sed vt bonum occultũ ipi temptato vel aliis patefaciat. Et sic temptauit deus abrahã. vt habet Genes. xxii. vt scz ipi abrahe innotesceret ꝛ aliis etiaz in exemplũ. fides ꝛ obedientia. Vel etiã vt defectuz homini occultũ sibi manifestet. Sic xps temptauit philippũ quando dixit. Ubi ememus panes vt manducẽt hi. Joh. vi. Et ad idẽ facit quod dicitur Deut. viii. Temptat vos dñs deus vester vt palam fiat vtr diligatis eũ. Et habet. xxvi. q. v. nec mirũ. Necesse ptra illud quod dicit Jaco. i. deus neminẽ temptat. hoc eñ exponit diuersimode scz scõm glo. quia non temptat vt decipiat vel puertat. sicut facit diabolus. immittẽdo malas cogitationes vel mala culpe. Vel scõm aug. Deus neminẽ temptat inducendo in temptionez. Vel scõm Bedam loquit de temptatõe interiori qua sepe concipit malũ. nõ de temptatõe exteriori tribulationis. Vel neminẽ temptat deus scõm be. Tho. ad addiscendũ quod ignorat. Cũ ergo temptari a deo non sit malũ sed bonũ. nõ debz homo refugere temptari. Nã vt dicit eccli. xxxiiii. Qui temptatus nõ est. qualia scit. q. d. Qui nõ ẽ temptatus. i. in tribulatione pbatus ꝛ examinatus. parũ vel nihil scit. qualiter se debet habere in tribulatione. Vel quia nõ habet noticiã tribulationũ per experientiã. que est optima magistra. Ultra eñ vident bona ab inexpertis que mala cognoscunt ab expertis nec scit cõpati tribulatis ꝛ temptatis. Est etiã periculosissima res nulla tamptatiõe pulsari. m aug. qz inde pcedũt multa mala Et primũ ẽ elacrio cordis scoz ẽ incircũspectio sui tertiũ incõpensatio tẽptatoꝝ. quartum despectio aliorꝝ. quintũ ignorãtia agendorꝝ. sextũ priuatio premiorꝝ. septimũ incursio eternorꝝ supplicioruz ꝓpter qõ ecõtra dr Jacob. i. Omne gaudiũ existimate fratres. cũ in temptões varias incideritis. Ecce tãptat hõ deũ. iuxta illud ps. Tẽptauerũt deũ in cordibꝫ suis. Dicit aũt quis tẽptare deuz cũ ptermittit facere qõd ex se põt ad pericula euitanda. ꝛ ad subsidia tpalia querãda. solũ ad auxiliũ diuinũ respiciẽs. Sicut diceret aliqs tẽptare equũ qñ euz sine magna necessitate. vel vtilitate currere facit Nõ aũt qñ ex necessitate. puta vt hostes fugiat. vel ex vtilitate. puta vt brauiuz apprehendat. cũ aliter obtinere nõ possit. Sic cũ qs se sine rõne cõmittit alicui piculo in aliq faciendo. cũ aliter sibi possit puidere siue piculo. iste dr tẽptare deũ ad experiendum scz vtr possit liberari ab eo. Quod phibet dñs dicens. Nõ tẽptabis dñm deũ tuũ deutro. vi. Et hoc xps vitauit. qñ tempta ti eũ diabolo. mittere se deorsuz de pinaculo recusauit. allegans dictã auctoritatẽ. vt habet math. iiii. Hoc etiã egit Abrahã cũ vxorez suam Sarai dixit sororẽ. non dicendo mendaciũ. sed veritatez occultando vt habet Geñ. xii. In quo facto. inqt Aug. ostenditur. qz nemo deũ suũ tẽptare debet. dñ habet qz salubri cõsilio faciat. Fecit quod potuit. scz abrahã. ꝛ quod non potuit deo cõmisit. xxi. q. i. querit. Si quis obijceret. qz temptare deũ nõ sit peccatũ. ex eo. quia temptare deum est experiri bonitatẽ ꝛ voluntatẽ dei. Sed hoc nõ est peccatũ quia in ps. dicit. Gustate ꝛ videte qñ suauis est dñs. Rñdetur qz cognitio diuine bonitatis est duplex scz speculatiua ꝛ affectiua ꝛ cũctuz quidem ad cognitionem speculatiuã non licet dubitare. vtrum suauis ꝛ bonus sit deus. quia hoc esset tẽptare deum. Sed quantũ ad cognitionẽ affectiuam dum scz aliquis affectat in seipo experiri gustum diuine dulcedinis ꝛ cõplacentiã diuine voluntatis. sic licitum est ꝛ hoc nõ est temptare deũ Quomodo aũt istud scz temptare deũ sit peccatum speciale. ꝛ quot modis homo temptet deuz. habes in scõa parte ti. iij. ca. x. Tertio temptat caro hominem. i. cõcupiscentia carnis iudicium rationis puertendo aut impediendo Unde apls. Caro concupiscit aduersus spiritum. Et Jaco. i. Unusquisq; temptatur a concupiscentia sua abstractus a deo scz ꝛ regula rõnis per passionem ꝛ illectus a sensibilibus. Dicitur autem caro temptare hominem instrumentaliter vel materialiter. inq̃tum scz potest cognosci qualis sit homo. ex hoc quod sequitur vel repugnat concupiscentijs carnis hea. tho. in prima parte. q. xv. Ubi sciendũ qz temptatio carnis semper est peccatuz. cuius rõ est quia omnis appetitus anime inordinatus est peccatum sed motus carnis qui est ex apprehensione delectabilis. est actus ꝛ appetitus anime inordinatus. quia ipsa anima est. que inordinate mouetur et appetit. licet mediante carne. ergo ꝛc. Scz si motus carnalis insurgeret ex calefactione copis sine imaginatõe aliqua est pure naturalis nec habet rõnẽ peccati. Et ad hoc põt diabolus cooperari sua virtute. Considerandũ etiã qz tẽptatio aliqua est difficilis ad vitandũ ꝓpter tres cãs scz ꝓpter fortitudinẽ. debilitatẽ. ꝛ ꝓpinquitatẽ. Quãtum ad fortitudinẽ ipugnantis sic tẽptatio

ab hoste .i. diabolo est difficilis ad vitandū. Vñ dicitur .xvi. q. iij. visis'. Ille nanq; nocendi habet artes seu modos. nec ignoramus astutiā eius Conat nanq; a principio ruine siue vnitatē eccle sie rescindere. charitatē vulnerate. sanctoq; operū dulcedinem inuidie felle inficere. ⁊ oībus modis humanum genus euertere ⁊ turbare. Dicitur etiā Job penult. Non est potestas similis ei super terram. Quantū vo ad scām causā difficultatis in temptatiōe scz. ꝓpter debilitatē temptati. Sic temptatio carnis est difficilior ad vitādū vel vincendū. quia tēptio carnis magis debilitat hoiem qui est magis ꝓnus ad peccata carnalia q̄z spūalia. Unde ⁊ de diabolo dicit Job penult. q̄ ptās eius in lumbis ⁊ in vmbilico manet. quia scz p luxuriam carnis multū dñatur hoībus. Sedes em̄ luxurie in viris est in lumbis. quia inde decerpitur semē. sicut mulieribo ab vmbilico. Quantū ad tertiā causaz scz ꝓpter ꝓpinquitatē etiā tēptatio carnis est magis vicina ipi tēptato. ideo est difficilior. Quāto em̄ hostis est magis ꝓpinquus tantomagis pōt nocere. Unde ⁊ boetius dicit q̄ nulla efficatior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimicus. Mundus etiā te mptare dicit impropie scz instrumentalater vel materialiter. inq̄tū scz pōt cognosci qualis sit homo. ex hoc q̄ cōtemnit ꝓspera mundi vel aduersa. quibo etiā vnit diabolus ad tēptandū sm. b. tho. in prima pte. Et de hoc bello tēptionis mūdi inquit aplūs ad ephē. vi. Nō est nobis colluctatio aduersus carnez ⁊ sanguinē scz solū. ſ aduersus mūdi principes ⁊ ptātes aduersus mūdi rectores ⁊c. Et aug. in fm̄oe Duplicē aciez ptra milites xpi mōs ꝓducit. demulcet ꝓsperis deterret aduersis. Pōt igit dici tēptatio mūdi. inq̄tū hō. vel ex malitia ꝓpria. vel instigat⁹ a dyabolo. inducit aliū ad malū. Unde ⁊ mōs dicunt pfectores mūdi amatores. Fit aūt hoc tripliciter scz q̄ vnus tēptet aliū. Uno mō psuadendo. Vñ aug. ait'. Si frater tuo male psuades occidis scz animam eius q̄tū est ex te. ad pcm̄ inducendo. de pe. di. i. noli. vñ ps. Lingua eoꝝ scz male psuadentiū gladius acutus. Sc̄o mō tēptat mūdus scz psequendo. quod figuratum fuit in Ismahelē persequente Isaac. de quibo aplūs ad Gall'. iiij. Is qui fm̄ carnē natus est. psequebat eū qui fm̄ spūm. Cogebat em̄ Ismahel maior natu ysaac adorare imagines luteas quas ipe faciebat vt dicit mgr̄ hist̄oriarū. Hinc liberius papa. Dēs qui volunt in xpo pie viuere. psecutionem patiuntur. ⁊ ideo non vos a pio mentis ꝓposito afflictionis amaritudo coartet recedere. videntes quāta ꝓ absolutione nostri ⁊ liberatione. creatoz noster deus ⁊ redemptoz ptulit. vij. q. i. sufficit. Tertio modo temptat mōs. i. hoies mūdi. scelerate in manifesto viuendo. ⁊ sic suis exemplis ad malū inclinant alios. q̄z vt dr. xx. q. iij. Proclivis aūt est cursus ad voluptatem ⁊ imitatrix natura vitiorum scz est. Et xxviij. q. i. dicitur. Sepe malorum consortia etiam bonos corrūpunt. multo magis eos qui ad vitia ꝓni sunt. Propter quod dicit in ꝓuer. Qui tetigerit picem inq̄nabit ab ea. Sūt etiam dici mundus ista bona sensibilia mūdi. q̄ allicium appetitū. ad sui affectū ⁊ diabol⁹ eis vnit ꝓponēdo ad tēptādū. tanq̄ magna bona Cū em̄ bonū sit illud qđ trahit appetitum ad sui amorem. ⁊ si illud sit vere bonū vel apparens. cum aliquid boni sit in istis sensibilibo licet minimū respectu spūalium bonoꝝ. nō attendens homo ad vera bona spiritualia ⁊ celestia. ipis ꝓpositis exterioribo ⁊ sensibilibus se immergit. ea amās. vel inquantū delectibilia. vt cibos ⁊ venerea. vel tanq̄ vtilia. vt diuitias. vel tanq̄ honesta. vt honores ⁊ reuerētias. que exhibentur in testimoniū veritatis vel scientiā vt inde honorē. et de his oībo quō. s. rapiant appetitum. oñdit adamanti dicens Ubi irrōnabilis impetus preuenit. ⁊ flamma celerrimi motus aīam hic depascitur. exurit eius innocentiā. preponderat em̄ futuris presentia. seriis iocunda. ⁊ leta tristibo ⁊ ꝓperata tardioribo. Dolor est em̄ iniquitas q̄ ad nocēdū occasionē suggerit de pe. di. iij. inter hec. Et sic anima misera deserto summo bono. ibret vt fini bono creato extimās illud sup oīa appetendū. in ipo actu peccati. filius illi. qui ꝓpter delectationē esus vnus ficus. nō curat amittere vnū regnū. Vñ aug. dicit q̄ peccatū nō est appetitus malaꝝ rez sed desertio melioruz Ultimo ⁊ ꝓprie temptare est diaboli. Unde .i. ad Thes. iij. Ne forte temptauerit vos is qui temptat scz diabolus. Temptare enim ꝓprie est experimentū sumere. fm̄. b. tho. prima pte. q. cxv. De aliquo autem experimentū sumitur aliqñ vt sciat aliquid circa ipm̄. puta. vtrum intelligat vel sciat respondere ad aliquid de quo interrogat. vl' vtr velit facere quod petit. Aliquando autē vltra scientiam talem. querit aliquis alius finis bonus vel malus. Et bonus quidē. vt cum aliquis vult scire quid sit vel qualis sit vt eū ꝓmoueat ⁊ adiuuet. sicut mgr̄ temptat scholarem. Malus autem finis intendit. quando hoc scire vult vt decipiat vel subuertat ⁊ noceat. Et hoc secundo modo et fine semper diabolus temptat. vt scilicet noceat in peccatum precipitādo. Et fm̄ hoc dicitur. ꝓ artum officiū eius temptare. Et si aliqñ hō sic temptat hoc agit inq̄tum est minister diaboli. sicut tamꝑ prauerunt iudei xp̄m ⁊ pharisei. qñ interrogauerunt de deprehensa in adulterio. vt habet Jo viij. Et de censu cesari dandum. quibus rñdit. quid me temptatis ypocrite. Marb. xxij.

Triplici enim de .ℌ.II.

causa mouetur diabolus ad tēptādū homies scz ex malicia. superbia. ⁊ inuidia. Ex malicia quide

Capitulum .xiii.

quia cū odio deū habeat iḡtum punitor est eiꝰ. ex malicia sua querit auertere a seruitio ipius dei hoies inquantū pōt. sicut is q̄ inimicat alicui et odit.querit auertere ab eius obedientia ⁊ reuerentia subditos eius.⁊ nocere quātū pōt. ⁊ precipue sanctos viros. Unde dr Job.xl. Esca eius electa et habet fiduciam q̄ influat iordanis in os eius.i. q̄ deuoret baptisino purgatos.qui baptisinꝰ habuit originē in iordane. ⁊ ꝓterea baptisati desiḡnant p iordanē. Scda cā quare temptat ē superbia eius. Sicut enī boni angeli ministrāt deo in determīatis officijs ad salutē hoīm. sic demōes ꝓter eoꝝ superbiam diuine ptātis similitudinem vsurpātes determināt sibi certos ⁊ determīatos ministros ad impugnationē hominū. Unde ⁊ de eo dicit Job pelī. Ipe est rex sup omnes filios superbie. Exemplū in vitaspatrū de sathana qui fuit visus a quodam exigere rōem a satellitibus suis demonijs inferioris gradus de malis ad que induxerant tēptatos p ipos ⁊ illum qui quendā sanctum virum in deserto cōmorantē temptatū ab eo per plurimos annos ad ruinam tandē adduxerat luxurie multū cōmendauit ⁊ honorauit.

Tertia causa quare temptat est inuidia sui. Nam demones saluti hominū inuidentes ꝓfectui eoꝝ p temptatiōes impedire nituntꝰ. Unde dicit Sap.ij. Inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarꝝ. Et .xvi.q.j.c.visis. dicit de eo q̄ dolet satis.⁊ erubescit charitatē.quā nequit in celis hre. id ē ꝑseruare hoies stantes ex lutea materia i terris tenere. Sed hic occurrūt tres qōnes. Et ꝓma ē quia cū deus sit amator iusticie, videt q̄ nō deat p mittere hoies tēptari a demonijs.cum ipi hoies sint infirmi ⁊ ignari.ac ecōtra demōes multū potentes ⁊ astuti eo q̄ inter eos nō videt esse equale belli vel pugna. Sed ad hoc rīdetur. q̄ licet conditio pugne vel belli inter eos nō videt esse equalis.fit tn recōpensatio p diuinā grām et per angeloꝝ custodiā.nec pmittit temptare iḡtū volunt demones.sed quantū pōt resistere hoies. Unde.i.coꝝ.x. dr.fidelis deus.i.verax in pmissis nō patiet vos tēptari sup id qd̄ potestis.sz facit cū temptatōe ꝓuētū.dando sz virtutis augmentū Nam fm glo. Qui dat diabolo tērandi licentiaz dat tēptatis misericordiā ⁊ gratiā. Vel facit cum temptatione ꝓuentum.robur ⁊ ꝑstantiā dando. vt possitis sustinere id est vincere vel pacienter ⁊ ꝑseueranter sustinere ne deficiatis in lucta. Secunda questio est, qr videt q̄ cū natura hūana sit infirma ⁊ debilis.sufficit ei impugnatio que est a carne ⁊ a mūdo. Unde nō videtur q̄ ei cōueniat etiam impugnatio que est a diabolo. Sz ad hoc rīdetur.q̄ infirmitati humane quo ad exercitiū sufficeret ei ipugnatio que est a carne ⁊ a mūdo. sed malicie demonū non sufficeret.qr etiā vtraq̄ impugnatione vtitur ad malū. Sed deus illaz impugnationē ordinat ad gloriam ⁊ maiorem coronam electorum suorum, ⁊ confusionem demonū cum vincunt. Unde ps. inquit. Draco iste quē tu formasti ad illudendū ei. Formauit siquidē dns draconē.i.diabolū ad participandā gloriam sed er superbia sua eam amittens.⁊ homines ꝓtemptiones infestans.gloriosus deus malitam draconis conuertit in bonum electorum suorum scz cum tentati ab eo vincentes coronas premioꝝ sibi ad augēt.⁊ sic in pugna ei illuditur. dū electi non acquiescūt suggestionibus eius. vt ipe intendit ⁊ credit.sed resistunt. Sicut patet in exemplo Job.i.c. Tertia questio est. an omia peccata a demonis temptatione ꝓueniunt? Ad q̄ dicendū q̄ aliud est esse occasio alicuius effectus. aliud ē ee causa eius. Sicut verbi gra. Desecans ligna est occasio combustionis.sed ignis est causa ipius cōbustionis lignoꝝ.importat enī occasio virtutez ꝓductiuam alicuius effectus.sed impfectā. causa aūt ꝓfectā. Ad sili diabolus iḡtū illigauit ꝑmū hominē ad peccandū.dicit occasio oīum peccatorum inquantū sz ex illo peccato natura humana fuit ita viciata.vt oēs hoies sint ꝓclines ad peccādum. Sed directe diabolus nō est causa omniuz peccatoꝝ humanoꝝ.ita q̄ ipe omia suadeat, aut q̄ efficaciter ad peccādū ipe inducat. Sz directa ⁊ per se ⁊ principalis causa peccati est libertas arbitrij ⁊ corruptio carnis Unde origenes dicit. q̄ etiam si diabolus nō esset.haberent hoies appetitum cibi ⁊ venereoꝝ. qui posset esse inordinatus. nisi ratione regulet̄.que subiacet libero arbitrio Et aug. dicit etiā. Qr nō omēs cogitationes male a diabolo immittuntur.sed alique emergunt arbitrij motu. Tho prima parte.

Circa tentatioz .§.iii.

autem diaboli possunt notari tria scz.

Generalitas vitioꝝ de quibus temptat

Variatas modoꝝ Et qualitas tēptatoruz.

Et quantū ad primū scz generalitatē vitioꝝ tēptat diabolus de oi crimīe.ex oi latere.⁊ in omī tpe. Qr aūt temptet de omi crimīe patet p hoc q̄d dicit xp̄us Matth. xij. de spiritu immundo.id est diabolo. q̄z vadit ⁊ assumit septē spūs nequiores se.⁊ ingressi domū vacantem habitāt ibi. Iste spūs iste immūdus dici pōt diabolus q̄ tēptat de accidia.qz accidia ⁊ ociositas permaxime est cā oiuz malarū cogitationū ⁊ immundaꝝ affectionum. Septē spūs quos secū assumit, sūt sempē vitia capitalia ipa grauiora scz superbia.vanagloria.auaricia.ira.inuidia.gula luxuria. de quibus tēptāt demones. Et sicut angeli boni sumūt sibi noīa ab officijs que circa nos gerunt, ita ⁊ demones sumunt sibi noīa a vitijs. de quibus precipue impugnant. Nā ⁊ si oēs de singulis peccatis tēptare possunt, magis tn de vno aliquo vnusquisq̄ im-

pugnat ꝓm magꝝm .ij. sen. Et nota iꝑoꝛz in sacra pagina repiunt. Illi qui de supbia temptat Leviatan dr. qđ interpretat addita mentū eoꝛ temptās eīm primos parentes de supbia. ꝓmisit eis additamentū diuinitatis. De q̄ dicit dūs ꝑ Isa. Visitabo sup Leuiatan serpentē tortuosum. temptās eīm de inanigla dr Lucifer quasi lucē ferēs scz gle talis. De q̄ Isa. xiiij. dicit Quō cecidisti lucifer qui mane oriebaris tēptās de auaricia. dr māmona. quod interptatur diuitis circa quas est auaricia. De q̄ dicit Matth. vi. Non potestis deo seruire et māmone. Temptans de ira dicit Abdedon. qđ interptat exterminatio ira eni ponit hoīez extra terminos rōis et extra terminos būane ꝙuersationis q̄ iracūdus nō de facili repit societatē. Tēptās de iuidia dr satbā. qđ interptat aduersans. q̄ iuidus aduersat seu ꝓtriat omi bono alterius cui inuidet. De q̄ Luc. xvj. dicit xps. Ecce satban expetiuit vos scz ad tēptandū. Tēptans de gula dicit. Belzemoth. qđ interpretat aial. q̄ gula facit hoīem aialem et brutalem. de quo dicit Job. Belzemoth principiuz viaꝝ dūi. i. ꝓia ipaꝝ opationuz nō ordine tpis nec dignitate. Tēptans de luxuria. dicit Asmodeus qđ interpretat factura iudicij. q̄ ꝓpter hmōi vitium factum fuit terribiliū iudiciū sup sodomā et quattuoꝛ alias ciuitatibo. Et figurant his vitijs dediti ꝑ octo demoniacos de quibo hꝫ in scriptura sacra. Supbi eīm figurant ꝑ filios quosdā iudeoꝛ. qui in noīe pauli apli querebant demones expellere ab obsessis. in hoc ꝓmittentes magnam supbiā et ꝓsumptionē facientes qđ nō ꝙgruebat cōditioni eoꝛ. Unde et a demonijs arrepti sūt. vt habet in actibo aploꝝ. Vane glorioſi figurant per filiam chanee. Nam cōiter iuuencule sunt dedite vitio inanis gle in ornatibus. picturis fucis et huiusmodi. Auari figurant ꝑ ventriloquā. que habebat spūm phitonicū vnde diuinabat. et inde magnū questū suis dominis ꝓcurabat. vt habet in actibus aploꝝ. Vel et per lunaticū illuz quem diabolus sepe ꝓiciebat in ignem vel aquam. vt habetur matth. viij. Inducit eni diabolus auaros ad multa pericula frigoꝝ et caloꝝ propter temporalia. Iracundi figurant ꝑ habentem spiritum immundū qui clamabat in templo. Quia tu es filius dei etc. Luc. quarto. Iracundus enim clamat ꝓe ira nominando aliqđ deuz et sanctos. sed male scz blasphemando. Inuidi designant ꝑ Saulem. quē inuasit spūs malus. vt habetur .i. Reg. xvi. hic aūt per inuidiam multipliciter ꝓsecutus ē sanctū Dauid. Gulosi figurant ꝑ demonia cū habitantem in mōumentis. et nudū incedentem. vt habetur Luce. viij. Nam vitiū gule et denudat hominē temporali substantia. et discoperit ad turpia. sicut patet in Noe potest ebrietatē et abbreuiat vitam. et ducit ad sepulturam. Luxuriosi figurantur ꝑ viros Sarai. qui obsessi a diabolo occisi sunt vitio libidinis cui intendebant et si cum ꝓpria coniuge. Accidiosi vero figurantur ꝑ demoniacuz mutū Luce. xi. Surduz etiā scōm matth. quia accidia facit hominem taciturnum a laude dei et confessione peccati. et surdum ab auditione diuinoꝝ et correctionum. Secūdz temptat diabolus homines ex omni latere scilicet ab ante et retro. a sursum et deorsum a dextris et sinistris. Ab ante temptat. vt scz a bonis inceptis quis resiliat. A retro vt scz ad mala preterita redeat. Quod contra dicitur de sanctis animalibo que signficāt electos. q̄ cum recederent scz in aīa non reuertebant scz retro Ezech. i. quia videlicet proficiunt in accione virtutum. et non redeūt ad commissa vitioꝝ. Sicut apostolus de se dicit ad phil. Que retro sunt oblitus scz peccata non iterando. in anteriora me extendens. ad brauiuz sequoꝛ superne vocationis Luce. xvij. Memores estote vxoris Loth. que aspiciens retro conuersa est in statuam salis Gen. xix. Ad sursum temptat diabolus. cum instigat vt de bonis opibus superbiant hoīes. A deorsum temptat cum ad desperationem prouocat. Et de his duobus modis dicit ps. Ascendunt vscz ad celos scz homines ꝑ superbiam. dum sibi attribuunt quod dei et sanctoꝝ est. qui habitant in celis. et descendūt vscz ad abissos. scz inferni per desperationem cui sunt dediti damnati. Sed econtra dicitur Ecclesiastici. ri. In uidie bonoruz scilicz operum vel prosperitatis. ne immemoꝛes malorū. id ē peccatoꝝ vel aduersoꝝ que contigerunt vel ꝑ̄ contingere. vt humiliemur non inde supbias. Et in die malorum ne immemoꝛes bonoruz factoꝝ. vel que potest deus tibi facere. vt fiduciam sumas nō desperationem. Sicut colūbe que insecute ab accipitre per aerez volitāt in imis. et ꝑ terram insecute ab eo volant fugiendo per altum aeris. A dextris temptat diabolus. vt prosperis abutatur. A sinistris vt aduersis per impacientiam frangatur. Et de his qui in tēptatione vincunt dic̄ ps. Cadent a latere tuo scilicet dei id est a sinistris aduersitatis mille et decem milia a dextris tuis. i. ꝑ prosperitatez. quia multo plures abutunt prosperitate q̄ aduersitate sicut patet in dauid et Salomone. Sed econtra dicit apostolus. ij. ad Corin. vi. Exhibeamus nos sicut dei ministros per arma iusticie a dextris et sinistris etc. Prospera rectitudine temperantie moderando. et aduersa virtute constantie sufferendo. Ex omni quoq̄ latere temptat diabolus. quia et omni elemento. Ex igne qui est supra nos in spera sua. Sicut tēptauit Nabuchodonosoꝛ. admittendū tres pueros Ananiā Azariam et misaelem in fornacem ignis. Dañ. iij. Ex aere qui est circa nos. sicut temptauit Symonē magum ad volandum ꝑ aerea ductū a demonijs. sed oratione aploꝝ

Capitulum XIII

dimissus ⁊ ꝓfractus est. Ex aqua que ẽ iuxta nos sicut temptauit pharaonẽ in egyptũ ad faciendũ ꝓficere in aquaz paruulos hebreorum. Ero. i. Ex terra que ẽ ĩfra nos. sicut temptauit illos qui statuerũt oculos suos. i. intẽtionẽ declinare in terrã idẽ in terrenis inter quos fuit. Ealphat. q̃ repertus est colligere ligna de terra in die sabbati. Tempat etiã ex omni latere. i. ex omni sensu exteriori. Et de visu q̃ instigat ad videndũ illicita vel vana. sicut temptauit dinam filiã iacob ad egrediẽdum domũ. vt videret mulieres regionis q̃ violata fuit geñ. xxxiiij. De auditu vero. q̃ noluerũt intelligere vt bene agerent. sicut Mathanias cũ reliquis iudeoz qui remanserãt in hierlim de captiuitate. qui nuluerũt audire hieremiã loq̃ntẽ eis ex ꝑte dei ne descenderẽt in egyptũ. vel etiam q̃ a veritate auditũ auertũt ad fabulas aũt conuertunt. ij. thimo. iiij. De adoratu. quando facit adorare sua uia ⁊ infirma vitari ⁊ fastidire. Quibus dicit ꝑ Isa. Erit ꝑ suaui odore fetor. sic dives epulo. qui fastidiuit Lazarũ ulceroſum. nũc in fetore ignis et sulfuris torquet in inferno. De gustu sicut tẽptauit Euã geñ. iij. Et xp̃m in deserto q̃ dixit. dic vt lapides isti ⁊c. math. iiij. De tactu. ꝓtrectãdo aliena inuito dño. quod ꝑtinet ad furtũ. sicut Achan qui abstulit virgã aureã. ⁊ clamidẽ coccineam ⁊ ꝓeccuniam de rebꝫ Iericho ꝓhibitis Iosue. vij. Vel etiã tangendo impudice. sicut Oman ⁊ Zares genes. xx. Temptauit quoq; in celo q̃ scz draco traxit ad terram tertiam partẽ stellarum. vt dicit in Apoc. quia scz exemplo primi angeli superbientis. alij inferiores inclinati sũt ad idem. voluntarij tñ non coacti: In paradiso terrestri temptauit ⁊ vicit primos parẽtes serpẽs qui erat callidior cunctis animantibꝫ. i. dyabolus per serpentem Genes. iij. In mundo temptauit Caym de fratricidio ⁊ filios dei discendẽtes ex generatione Seth. vt videntes filias hoim. i. descendentes ex progenie Caym qui mali erant. q̃ essent pulchre. acceperũt in vxores. Unde ⁊ praui facti sunt geñ. vi. Tertio tamptat diabol⁹ in omni tempore a principio scz mundi vsq; ad finez ⁊ ab eo tpe quo q̃s incipit habere vsum rõnis vsq; ad decrepitã etatẽ. Unde saluator Luc. xxi. Uigilate oĩ tpe orantes vt digni habeamini fugere omia ista scz temptamenta. Et greg. xxiij. moral. tractans illud Job. Decopatur deus tribus vicibus per singulos scz homines. vbi loquit Job de homie temptato. ⁊ post temptationem consolato secũdũ expositionem eius. dicit homiuem temptari a diabolo tribus vicibus. i. in principio conuersionis ⁊ in medio probationis. in termino migrationis Et in principio quidem conuersionis. quando. s. efficaciter vult. vitia deserere per penitentiaz. vel ad religionem transire cogitanti ista occurrit sibi illa familiaris sua carnalis delectatio. q̃ inueterata quanto diutius sustinuit. tanto acrius stringit Et quis ibi meroz. que anxietas. q̃ buc spũs vocat. hinc caro reuocat. Unde de loc amarescente hoĩe dici põt quod Job ait. Approp̃iquauit corruptiom aĩa eius ⁊c. Sed quia diuina gĩa diu nos istis difficultatibꝫ affici nõ ꝑmittit. ruptis peccatoꝝ nostroꝝ vinculis citus nos ad libertatem conuersionis noue cõsolando perducit. ⁊ precedentem tristiciã subsequens letitia refouet. vt de ipo dici possit quod ait Job. liberauit aĩam eius ne ꝑgeret in interitum ⁊c. Figura de labore ⁊ anxietate quã habuerũt israhelite in exeundo de egypto. ⁊ de mari rubro cũ pharao sequeret eos. Dz quia quietio seueritatẽ parit. materaũt negligentie solet esse securitas. ne securitas negligentiã generet. scriptum est. Filia accedens ad seruitutem dei. prepara aĩam tuã ad temptationẽ Ecclesia. ij Quod in xp̃o figuratũ fuit quia post baptismuz in deserto temptatus fuit math. iiij. Tres autem sunt modi conuersoꝝ scz inchoatio. vbi sentiunt blandimẽta dulcedinis. meditatio. vbi experiunt certamina temptatõis. ⁊ terminatio talis scz status ꝓbationis vbi habet perfectio plenitudinis Prius ergo dulcia suscipiũt quieti qui cõsolent postea amara quibꝫ exerciteñ ⁊ demũ suauia quibus confirmen. Nam ⁊ sponsam vir quiscz prius dulcibꝫ blandimentis fouet. quã tñ ꝓiunctaz asperis increpationibꝫ ꝓbat. ꝓbatam secure possideat. vnde in figurã plebs israhelitica cuz ad nuptias mentis ex egypto reuocaretur a deo quasi arrarum vice. prius accepit blandimenta signoz. Cõiuncta aũt scz ꝓ legem acceptam. ꝓbationibꝫ exercetur in heremo. ꝓbata in terra ꝓmissionis virtutis plenitudine confirmatur. Sepe enim quieti in ipo adhuc principio sue conuersionis. vel tranquillitatem sue pacatissime caruis. vel dona alia suscipiunt. ⁊ post hoc duris temptionibꝫ fatigantur. quibus si in ipo principio tangerentur. forte deficerent. Sepe enim tam diutina sunt tempatõnum certamina. cũz longa fuerũt in inchoatione blãdimenta Sepe aũt magis datur in inchoatione dulcedinis. minus aũt in labore ꝓbationis et aliquãdo ecõuerso. Plerumq; etiã ex eo q̃ conuersus quiscz in inchoatione magnam gr̃e dulcedinem ⁊ dona recipit. confirmationẽ accepisse ꝑfectõmse arbitratur. vnde fit. vt dum subita temptatõis procella tangitur despectum se a deo ⁊ perditum arbitretur. Et hoc. quia suam conditionẽ ⁊ statũ ignorat. Plerũq; etiam conuersus quiscz talibꝫ temptationibus agitatur. qualibus ante conuersionem nunq; pulsatum se reminiscatur. ⁊ hoc ñ q̃ hec eadem temptationis radix deerat sed q̃ nõ apparebat multis occupato. Juxta summam vero certaminis. remuneratur quiscz plenitudine perfectionis ⁊ cõsolationis. ℞m illud ꝓ. Scõm multitudinẽ dolorum meoꝝ in corde ⁊c. Unde

ꝛpō post temptationem accesserunt angeli ⁊ mi/
nistrabant ei. Restat demum dura in morte
tēptatio. Consideratꝫ enī conuersus ⁊ ꝓbatus q
oportet de omnib⁹ iudicari ⁊ seuere etiam de co/
gitationibus minimis. Quis enī considerare va
leat quanta mala per momenta tempoꝛ ipis incō
stantibus cogitationū motib⁹ ꝓperamus Pro/
pter hoc dauid timens ait. Non intres in iudicio
cum seruo tuo. Et quid facient tacule. si tremūt
columne? Unde ⁊ ꝛpō solutiom carnis a ꝓpoꝛ/
quans. ⁊ membꝛoꝝ suoꝝ speciem seruans. factus
in agonia certaminis ꝓlixius oꝛabat. Luce. xxii.
Sed dei adiutoꝛio conuersus ⁊ ꝓbatus tēptato/
rem vicens. ad inbilum superne patrie peruenit
Et de temptationib⁹ in morte habes supꝛa in pre
cedenti titulo. Temptat etiam diabolus in omni
tempe, vnius ⁊ eiusdem opationis. quia in prin/
cipio bone opationis. in medio ⁊ in fine. vt decla
rat Greg. in. i. moꝛal. Et in principio quidē bone
actionis impugnat insligando mentem, vt finā/
stram intentionem in ipa habeat, vt scz illam fa/
ciat non ꝓpter deuz, sed ꝓpter sui laudem vel aliū
mundanū respectū. Intentio aūt principiū pōt
dici operis. quia finis ad quem respicit intentio
mouet agentem ad operandū. Et ad hoc facit qđ
dicitur in. i. reg. Facti sunt hospites in capite eo⁹
scz demones insidias posuerūt temptatis in capi
te. i. in principio opationis. Q; si ei resistitur. intē/
tionem firmando in deuz tunc ponit insidias i p
secutōe operis. inducendo vel ad vanā leticiaz, vel
nimiam tristiciā ⁊ accidiam. vel iracundiam. vel
omissionem alicuius debite cirrūstantie in ipso
exercitio boni operis. elemosyne scz oīois. ieiunij
correctionis. ⁊ huiusmodi. Unde ps. In via hac
qua ambulabā scz bonoꝝ operum. absconderūt
laqueū scz temptationis mibi demones. Et ad ꝟ
firmandum. ponit ipe grego, figuram que habe
tur. biere. xli. videlicz, q octoginta viri de silo ⁊ d
samaria rasi barba ⁊ scissis vestibus. habentes in
manib⁹ thus ⁊ munera ad offerenduz in templo
ibant. Quibus obuiauit ismahel filius Nathā
nie incedens cum eis ⁊ lugens dixit. Uenite ad
Godoliā dūz terre quē scz Nabuchodonosoꝛ p/
fecerat reliquijs iudeoꝝ qui remanserant in hie/
rusalem. Et cū venisset cū eis ad mediū ciuitatis.
occidit omnes. decem exceptis qui dixerunt. ne oc
cidas nos. ⁊ oīdamus tibi thesauros frumenti ⁊
mellis absconditos in agro. quo dicto nō occidit
Significant hi exercentes se in actione decem p/
ceptoꝝ ⁊ loco beatitudinū. Componit enī octoge
narius numerus ex decem octies multiplicato.
Barbam radere est sibi viriliratem bonoꝝ operū
non ascribere sed deo. Uestes scindere est coꝛpoꝛa
abstinentijs macerare. Thus ⁊ munera deferre.
est oīonem ⁊ alia pietatis opera facere. Sed ista
agenda in ꝓsecutione opeꝝ ipoꝝ. Ismahel. i. dya
bolus occurrit insligās eos ad ꝓsequendū talia
opa ⁊ ꝓpaſſiōe q̄i volēs eos dirigere ad dūm tre
s. deū. p. ꝓsecutionē ipoꝝ bonoꝝ opeꝝ. ad quā so/
licitat vt decipiant sed in medio cautaris occidit.
dū ad aliquā indiscretionem vel vitiuꝝ mixtum
aut defectū ne cessarie alicui⁹ circūstantie inducti
ꝓ quod vita gre priuant. Decē ꝛo euadūt hōtes
thesauros absconditos in agro cordis. cū ꝓposito
obseruatōis decē ꝓceptoꝝ. morte eternā euadunt
Q; si vincere ⁊ decipere nō ꝓt in ꝓsecutione. in
fine opis ponit insidias. vt scz inde hō superbiat
vel aliud malū faciat. Et ad hoc facit illud geñ. iij
Tu insidiaberi calcaneo eius scz mulieris. i. ami
me. Calcaneus q̄ est finis coꝛpis signat finē opis

Decunduz prin .ℊ.IIII

cipale quod est videndū circa temptatōes dyabo
li. est varietas modoꝝ. Ponit autem Bernū.
septem genera temptationū. figurata ꝓ septez
capita draconis insidiantis partui mulieris sole
amicta. i. ecclesie seu anīe virtuose, vt habet apoc.
xii. Et prima temptatō dicit⁹ importuna. quia scz
diabolus continue ⁊ frequenter ad malum insti/
gat infra vires tamen temptari. Unde gregoꝛi.
dicit, q diabolus frequenter temptat. vt hominē
saltem tedio vincat. quod tamez deus ꝑmittit ne
homines ignauia coꝛpeāt. In cuius figuram di/
cit Judicum. ii. Has gentes nō delenit deus. vt
erudiret israel i eis. Et loquit de finitimis natio
nib⁹ cananeoꝝ Jebuseis ⁊ alijs. Ulū ⁊ de quodā
sancto legitur in vitas patrum, q temptatus fuit
per septuaginta annos a spiritu fornicationis.
Secūda temptatio dicitur dubia. qua animus
vel mens temptari dubitatione inuoluitur circa
aliquid fiendum. Et temptatōe hac videt pulsari
⁊ dejectus Moyses ad aquas, cōtradictionis qñ
dixit populo. Audite rebelles ⁊ increduli. Num
quid de petra hac poterimus aquam ejicere? qñ
dubitans de miraculo. s. exitus aquaruꝝ de petra
quod dūs ꝓmiserat. attendens ad malicia illius
populi ⁊ min⁹ ad dei clemēnā. vt habet Nume.
xx. Tertia dicitur subita. qua mens vel ratio
deliberare non pōt, ꝓpter improuisionē tempis.
Hac temptatōe videtur pulsatus Aaron. quādo
petente populo iudeoꝝ vt faceret eis deos quos
adorent. cū iam Hur ꝑputris interfecissent. quia
eis ꝓtradicebat. vt dicit hebrei. timēs ne ꝓtradi
cendo nō solū eum occiderent. Q etiā in egypto re
uerterent. insubito toꝛques aureas ⁊ anulos de
mulieres poꝛtabant in auribus posuerunt. Forte
credēs, q ex auaricia ei dare non vellent. Excepi
tū ꝓiecit in ignez. ex quibus cōflatus est vitulus
aureus forte opere dyaboli. quem populus adora
uit. vt habetur Exodi. xxxii. Exemplum etiam de
Loth. qui insubito voluit filias suas exponere li/
bidini sodomitarum ne hospites scilz ꝛuperboc

Capitulū XIII.

molestarent Gen̄. xix. ⁊ de hoc. xvij. di. qđ ait. Quarta ꝺr occulta qua rō deliberare nō pōt pro/pter absconsionē rei q̄lis fuit temptatio discipu/lorū q̄s ꝓtendebant q̄s eoꝝ cēt maior Lu. ix. Vel q̄s Jacobus ⁊ ioannes petebant a xp̄o vt facere possent ignē descendere de celo ad cōburenduz sa/maritanos. qui xp̄m cū discipulis hospicio nole/bant recipe Luc. ix. zelo putantes moueri qui nō verus zelus non erat. Quīta ꝺr violenta qua mens ꝓpter quandā violentiā conducit ad q̄ cō/sum. Et hac deuictus petr⁹ vt mortē vitaret xp̄m negauit Mat. xxvi. Hac etiā instigata Susanna vt assentiret senibꝰ in actū turpem viriliter resti/tit Dañ. penul. Sexta ꝺr perplexa que varijs vicijs animū impedit. ⁊ cū alterū illoꝝ malorum necesse videat fiendū ꝓpter diuersas rōes. nescit qđ minus sit malū. Hac temptatiōe pmotus iep/the vt votū ꝟuaret qđ dño fecerat ꝓ hostiū bōda victoria, vt primus ſ. occurrens sibi de domo sua aial reuertenti de prelio dño imolaret. occurren/tem filiā vnicā in sacrificiū obtulit. Septima vicit fraudulentia. qua mens ꝓ quandā dolosam extimationē seducit ⁊ consentit sub specie alicuī⁹ boni. Et sic satbanas transfigurat se in angelum lucis. ut dicit apls. Hac fuit seductus vir dei q̄ missus a iudea ad increpandū ieroboam de ido/latria ⁊ ꝓhibitus a deo ne ibi comederet, ſ. in sa/maria. inuitatus a quodā alio ꝓphēta et pre dñi ad comedenduz, mendaciose tū loquens assentit ibi comedendo ꝓpter quā transgressionez in via strangulatus est, vt habetur iij. Reg. xiij. Et q̄uis Gratianus dicat. xxv. q. i. §. qđ aūt error persone. Q⁹ nō est piculosus error cuz diabolus se transfi/gurat in angelū lucis si credit bonus cum bonuz se simulat. Unde si quis simpliciter interrogat⁹ tunc ab eo si vellet in eius consoꝛtium transire. Rūderet q̄ sic, nō tū ex hoc intelligeret ꝺ sensisse in consortium dānationis. Tamen q̄ talis ado/raret eum ⁊ assentiret locutioni sue false non excu/saretur a peccato mortali ſm Alexandrū in sum/ma. q⁹ nō debet quis esse facilis ad adorandū vel ad credenduz hmōi nisi bene certificatus. Et cre/dendum est q̄ in hmōi debite se habendo ⁊ humi/liter. deus nō ꝓmitteret decipi si apponeret oēm diligentiā quā deberet. q⁹ deus reuelaret, vel ꝓ se cognosceret. sicut legimus de beato Martino. Et ꝓ hunc etiā modū. ſ. q̄ fraudulentiā. hoc est ostē/sionem miraculoꝝ ꝫ falsoꝝ terribiliter tēpta/bit tpe antichristi, ita vt in errorez inducantur si fieri potest etiam electi. vt dicit xp̄s Math. xxiiij. Et apls inquit q̄ aduentus eius. ſ. antixp̄i est in omnibus signis ⁊ prodigijs mendacibus. Et ꝓ huius declaratione sciendū ſm Tho. in prima p/te. q. cxiij. arti. iij. q⁹ si miraculū proprie accipia/tur demones miracula facere non pōt nec aliqua creatura ꝫ solus deus. q⁹ miraculū ꝓprie dicitur qđ fit preter ordinem totius nature create. Sed q̄cūq̄ miraculum dicit large qđ excedit humanā facultatem ⁊ considerationez, ⁊ sic demones pōt facere miracula que sez homines mirant in quātū eo/rū facultatē ⁊ conditionē excedūt. Ubi notan/dum est q̄ omnes transmutatiōes corpalium rer⁹ que fieri possunt ꝓ aliquas virtutes naturales seminum rerum ad quas ptinent predicta semi/na possunt fieri ꝓ operationem demonum hmōi se/minibus hic adhibitis. Dicit cū alique res trās/mutantur in serpentes ⁊ ranas que ꝓ putrefacti/onem generari pōt. Ille vero transmutationes que fieri non pōt virtute nature. nullo mō opera/tione demonū ſm rei veritatem perfici pōt, sicut q̄ corpus humanū vertatur in brutale aīal. vel q̄ mortuus suscitetur. Et si aliqū aliquid tale o/peratione demonū fieri videatur. hoc non est ſm rei veritatem sed ſm apparentiam tantū. Quod quidem dupliciter pōt contingere. Uno mō ab interiori ſm q̄ demon potest immutare fantasiaz hominis ⁊ sensus corporeos. vt aliquid videatur aliter q̄z sit, ⁊ hoc etiam interdum fieri dicit vir/tute aliquarū rerū naturalium. Alio mō ab exte/riori. Cum enim diabolus possit formare corpus ex aere spissato cuiuscūq̄ forme ⁊ figure. vt illud assumens in eo visibiliter appareat. potest eadem rōe circūponere cuicūq̄ rei corporee. quācūq̄ for/mam corpoream. vt in eius specie videat. Et hoc est qđ Augu. ait in. xviij. de ciui. dei. ſ. q̄ fantasti/cum hominis qđ etiam cogitando siue somnian/do ꝓ rerū innumerabiliū genera variatur. velut corporatum in alicuī⁹ animalis effigie sensibꝰ ap/pareat alienis. Qđ ſm be. Tho. non sic est intelli/genduz q̄ vis ipa fantastica hois aut species ei⁹ eadem numero incorporata alterius sensibꝰ ostē/datur. Sed q⁹ demon qui in fantasia vnius for/mat aliquā speciem. ipe etiā potest silem speciem alterius sensibus offerre. Exempla habes de his de Samuele ficte suscitato seu demone apparen/te. Sauli in forma samuelis ad inuocationē phi/tonisse ⁊ socijs vlixis in bestijs mutatis. vt habe/tur xxvi. q. v. Nec mirū. Per hec autē falsa miracula temptat diabolus intendendo homines ducere in er/rorem. ⁊ credulitatem alicuius falsitatis.

Tertium principa .§. v

le notandū est. ſ. qualitas ⁊ varietas eorum qui temptant. Nā aliqui sunt infideles. aliqui fide/les. Et inter fideles aliqui sunt mali. alij boni. Et inter bonos aliqui ꝓfecti. alij imꝑfecti. Et infide/les quidē multiplicius impugnant. i. pluribus temptatiōibus ꝫ acrius fideles. Rō huiꝰ est. q⁹ ſm Gre. quāto crebrius quis diabolo se subijcit tanto intolerabilem sibi facit vt ei reluctari non/ posſit. Sed cū infideles crebrius se subijciant di/abolo eis temptatio fit magis intolerabilis ⁊ fre/

t

quentior. cum non habeant scutū fidei quo se tuentur. De quo scuto apls ad Ephe. vi. In omnibus sumentes scutū fidei in quo possitis oīa tela nequissimi extinguere. Sed et alia pte acrius impugnat fideles q̄z infideles. magis em̄ appetit deficere fideles tanq̄z magis sibi resistentes.

Scdo sciendū q̄ intentio et appetit⁹ diaboli maior est ad temptandu bonos q̄z malos. sed et pter temptati magis temptat malos q̄z bonos. Huius rō est. q̄ cū malos iam possideat nō autem bonos. iō magis conatur. p temptationē ad trahendū ad sui dominiū iustos q̄s nō habet q̄z possessos malos. Sicut etiā aliquis princeps terren⁹ magis insurgit contra illu qui plus aufert de iure suo. vel qui plus nocet regno suo q̄z cōtra alios q̄ nō sibi p̄trariant. ita diabolus plus insurgit contra bonos qui plus nocent regno suo p. doctrinā et exempla virtutū q̄z cōtra malos qui in hmōi se nō exercet. Sed et pte temptatoru ampliora bilitas est in malis ad recipiendū temptationes demonis. q̄z sit in bonis. mali em̄ inclinant ad tēptationē demonis. boni vero resistūt iuxta illud Iacobi. iiij. Propterea ipi mali veniūt ad diabolū vt tēptentur ab eo p̄uenientes tēptatiōes.

Tertio fortioribus et occultioribus temptatiōibus impugnat pfectos diabolus q̄z impfectos. Vñ leo papa in ſmone. Nemo de sui cordis puritate confidat q⁹ pugil ille hostis acrioribus pulsat insidijs. qs maxime nouit abstinere a peccatis. Min⁹ tū laborant et facilius vincūt temptatiōes ipi perfecti q̄z impfecti suas leviores. Vñ impfecti vt infirmi nullo modo debent appetere se velle temptari Et hoc triplici rōe. s. oratōis. cōformatōis et p̄ditionis.

Et rōe quidē oratōis p̄batur sic. Illud debemus desiderare qđ debemus orare. Sed dñs docet nos orare ne inducamur in temptationē. ergo et illud debemus desiderare. Est aūt duci in temptationē consentire delectatōi et delectari de quo quis temptatur. Nō aūt inducit deus in temptationē casualiter seu efficiendo et p̄missiue et deserēdo.

Rōe aūt cōformatōis p̄batur sic. Sicut voluntas nra voluntati diuine dz esse conformis ita a voluntate hostis dz esse discordans. Dz hostis nr̄ diabolus vult et petit nos temptari. Unde dicitur Luc. xxij. Ecce sathanas expetiuit vos. s. a deo p̄mittente vt cribraret sicut triticum. i. vt per temptationē concuteret et cōturbaret sicut triticū qđ cribratū et ventilatū concutit.

Rōe demum p̄ditionis infirmi et impfecti nō debent appetere temptari. Qđ sic p̄bat. Illud qđ est ad malu finem. i. ad p̄ditionem. g̃ debemus eā odire nō appetere. Ad salutez aūt hoīm nō est ordinata nisi p aliud. s. p auxiliu diuine gratie. g̃ temptari nō est simpliciter appetendū. hec be. tho. sup. ij. sen.

Perfecti aūt et experti debent appetere temptari. tū ꝓpter patientiam. tū ꝓpter coronam. tum ꝓpter victoriam.

In tribulatione et temptatiōe relucet virtus patientie. ſm illud Iaco. i. Tribulatio patientiā op⁹. Hanc aūt temptationē permisit deus sez Tobie euenire vt posteris daret exemplū patientie eius sic et sancti Job.

Scdo debent appetere iusti et pfecti temptationē, ꝓpter coronā. Iaco. i. Beatus vir qui suffert temptationē. qm̄ cum p̄batus fuerit accipiet coronam vite. Dicit aūt sufferre temptationez q̄ in sensualitate temptationē fert sub ratione ne ratio succumbat. Vel dicit sufferre q̄ deorsum fert temptationez. s. conculcando et vilipendendo. Vel etiā suffert qui sub deo fert. non murmurando sed voluntati diuine se cōformando in temptationibus et tribulationib⁹. Vel sufert temptationē qui, p his que sursum sunt. i. celestibus fert temptatiōes et tribulatiōes.

Tertio ꝓpter victoriā. Qui. n. quasi cert⁹ est de victoria debet bellū appetere. Sed sancti et perfecto dei amore sunt quasi certi de victoria. Dicit enim in Canticis. Vulte adque sez temptationū et tribulationū nō potuerūt extinguere caritatem. Unde aplus ad Ro. viij. Quis nos separabit a charitate xp̄i. tribulatio an angustia scilicet mētis anxietas que contingit in temptatiōibus. q̄i diceret nihil. Et ꝓpter hoc dauid certus de patientia inflāmatus de corona. securus de victoria dicebat ad dominum. Tempta me. ure renes meos et cor meū Ubi tria no. Primo appetit p̄eliū dicens. tempta me. i. p̄mitte me temptari vt innotescat qualis sim in p̄speris et aduersis in bonis et malis sap. iij. Deus temptauit illos et inuenit eos dignos se.

Scdo petit gr̃e auxiliū dicens. ure igne sez gratie spūssancti qui corroborat mētes. sicut ignis materialis vasa testea. et p̄ficit sicut ignis aurum ſm illud Sap. iij. Tanq̄z aurū in fornace probauit electos dñs. Tante em̄ virtutis est ignis gratie vt minimus sufficiat ad oīa temptamenta et aduersa vincenda. ſm be. tho.

Tertio mali incitamentū oñdit dicens. Renes meos et cor meum. i. delectatiōes concupiscibiles per renes designatas et p̄turbationes irascibiles per cor figuratas. Ira em̄ est accensio sanguinis circa cor. Sed ignis spūssancti delectatiōes carnis et turbatiōes cordis aufert vel sedat. Nullus tū debet se ingerere temptationib⁹. q⁹ p̄sumptuosum eēt sed vitare occasiones. iuxta illud. Declina a malo.

Sed queritur vtrū diabolus supatus in temptatione ab homīe. possit amplius temptare. Circa qđ est duplex opinio. vt ponit beat⁹. Tho. in. i. pte. q. cxiiij. Prima est q̄ demon supatus nullū de cetero temptare potest. nec de illo nec de alio peccato Huius opinio videt fuisse Origenis. unde dicit. Puto sctos viros sathane reluctantes minuere exercitū demonū. vt qui victus est nec illum nec

Capitulū XIII.

aliū amplius possit temptare. Alij tñ dicūt soluz de illo vicio de q victus est demon. tñ de alijs vicijs põt. vt inducit magister in. ij. Scda opinio est q põt alios tẽptare. sed nõ eu ndẽ. et hoc pbabilius et melius dr. si tñ intelligat vsq ad tpus Ihñ et Luc. nij. dr de xpo q cõsũmata oi temptatione. s. in deserto diabolus decessit vsq ad tpus Et q diabolus nõ tẽptet victorẽ suũ saltem vsq ad tẽpus, pbat be. tho. duplici rõe. Prima ex pte diuine clemẽtie. qz sicut Criso. dicit sup mathẽ Non tam diu homies dei diabolus temptat qñdiu diabolus vult. sed qñdiu deus pmittit. qui nõ pmittit vltra vires. Scda est ex pte diabolice astucie. Ihñ Ambro. sup Lu. dicit q diabolus instat reformidat. qz refugit frequẽtius triumphari. i. vinci. Sicut q victus est ab aliquo timet amplius preliari cũ eo. Tertio, pbari põt hoc ex pte humane potentie. Nam dñs cognoscens infirmitatez hũane nature. nõ pmittit homiem sp tẽptari. sed vt dicit Tob. iij. post tempestatẽ. s. temptationũ trãquillũ facit. Vt aũt diabolus reuertat ad euz quẽ dimisit. patet per id qđ dicit Mat. xij. reuertar in domũ meã vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantẽ scopis mundatã et ornatã. Ubi tria notant q que prepant. i. disponũt conscientiz peccatoris ad hoc vt diabolus reuertat ad eum. Primum est ociũ. vnde dicit vacantẽ. i. a bonis opibus cessantem. Ihñ Beda. Timendũ est ne culpa quam pẽitentiam dimissam fuisse credebamus p incuriã nos vacantes opprimat. Et Hiero. Non facile capit a temptatione qui alicui bono vacat exercitio. Scdm vicium est inanis gloria vel lasciuia, vnde dicit scopis mundatam. qñ sez studet purgare sordes corpoz et ornare variis coloribus ps. Dñs dissipat ossa eorũ. i. virtutes qui hoibus placent eas auferendo. querũt autẽ placere mũdo lasciui et vane glorioſi. Tertiũ est superbia vel ipocrisis. vnde subdit ornatã Mat. xxiij. Ue vobis ipocrite qui similes estis sepulcris dealbatis que de foris apparent hoibus speciosa. intus aũt sunt plena spurcicia et oi immũdicia.

Remedia ad .§. VI.

vincendũ temptatiões sunt plurima de quibus pauca dicemus. Et primuz est sui hũiliatio ps. Custodiens puulos dñs hũiliatus sum et liberauit me. Figura. i. Regũ. xvij. in Dauid qui vicit philisteum fortissimũ diabolũ signantẽ. in funda. i. hũilitate et lapide resistentie. Exemplum de beato Antho. qui videns totũ mundũ plenũ laqueis se innectentibz. i. temptatiõibus cum exclamasset. o quis istos euadet. audiuit sola hũilitas Scdm est deuota oratio Mat. xvi. Uigilate et orate ne intretis in temptationẽ. dixit xps discipulis suis. Figura Exo. xvij. Moise tenente manꝰ eleuatas ad celũ et orante. ppls suus vicit Amale chitas qui signant demones. Exemplum orante beato Petro martire cũ temptaretur de fide fuit sibi dictũ a virgine maria. Ego p te oraui vt nõ deficiat fides tua. Et oante beato Bern. p quodam temptato cessauit tẽptatio. Tertiũ est sacra lectio lecta vel audita. ad Heb. nij. Uiuus est sermo dei et penetrabilior omni gladio ancipiti. s. ad vulnerandũ et debilitandũ inimicos. Figura ij. Mach. vl. In gladio quẽ dedit in visiõe Onias iuda machabeo dicens. In hoc deuincies inimicos. et ibidẽ de ipo iuda dicit q muniuit exercitum suũ. nõ lancea et clipeo sed sermonibus optimis. referendo gesta sanctorũ de qbus in scriptura habet. quibus confortati victoriã ptra inimicos habuerũt. Hiero. Ama studia scripturarũ et vicia carnis nõ amabis. Et xps etiã in deserto tẽptatus verbis scripture temptatori restitit Mat. iij. Quartum est passiõis xpi pia meditatio. Treñ. Dabis eis scutũ labozẽ tuũ. s. passionis. ad defendendũ se contra telã inimici temptationuz Ad Heb. xij. Recogitate eũ qui talem sustinuit aduersus semetipm contradictionẽ vt nõ fatigemini animis vris deficiẽtes. Figura fuit quãdo ad aspectũ serpentis enei in palo erecti homies aspicientes sanabant a morsibz serpentũ, qz a temptationibz serpentũ. i. demonũ pseruant ne occidãtur homines aspiciendo ad crucifixum mente. figurato in serpente eneo Num. xxi. Quintum est cõsideratio eoz que sũt fidei vt premij celestis supplicij eterni et hmõi. ad Ephe. vi. In omnibz sumentes scutũ fidei in quo possitis omnia tela ignea extinguere. i. Jo. v. Hec est victoria que vincit mundũ fides nostra Considerando enim gloriã animat quis ad labozẽ certaminis. Unde Luc. xxij. Uos estis qui permansistis mecũ in tẽptatiõibus meis et ego dispono vobis regnũ vt edatis et bibatis sup mensaz meam in regno meo. Et quidã vt habet in vita patrum cũ temptaret de luxuria ppter mulierez receptam ex cõpassione in cella ne deuozaret nocte a feris cõsiderãs penas inferni, et vt efficacius intelligeret. ponens digitos ad ignẽ lucerne accensę vsq ad combustionẽ. sic vicit temptationẽ. Sextũ est concordia et fraterna caritas. Ihñ dicitur de sancta ecclesia in Can. q est terribilis. s. de monibus vt castrorũ acies ordinata. qz. s. fideles sunt vniti inuicem. sicut exercitus ordinat. Et in figurã huius dicit Judith. xv. q filij israel in simul vniti et si pauci psequẽtes exercitũ Holofernis pene innumerabilẽ fugarũt et vicerũt euz Et Greg. sup Ezech. dicit q nõ timet diabolus in nobis abstinentiam vel vigiliam vel paupertatem et alia hmõi. sed concordiam et charitatez quam in celo seruare nescivit.

Dicto de causa .§. VII.

peccati interiori et exteriori. sequit̄ de alia causa q̄ est ip̄m peccatū. Contingit aūt vnū peccatū esse causaz alterius ꝓ q̄ttuor genera cāz. vt dicit tho. prima scē. q. lxxv. Primo quidē ꝑm modū cāe efficientis vel mouēt̄is. et p̄ se ⁊ p̄ accidens. p̄ accidens quidē sicut removēs, prohibens, dicit̄ mouens p̄ accidens. Cū. n. ponū actū peccati homo amittat grām vel caritatē vel verecundiā, vel q̄cunq̄ aliud retrahens a peccato. incidit ex hoc in aliud peccatū. et sic primū peccatū est cā scōi p̄ accidens. Per se aūt. sicut cū ex vno actu peccati hō disponit̄ ad ꝺ q̄ aliū actū ꝓsimilē facili⁹ cōmittat. Ex actibꝰ em̄ causant̄ dispositiōes ⁊ habit⁹ inclinantes ad ꝓsiles actus. ꝑm vero gen⁹ cāe materialis vnū peccatū est cā alteri⁹ in q̄ntū ꝓpter finē vni⁹ peccati aliquis cōmittit aliud peccatū. Sicut cū q̄s cōmittit simoniam ꝓpter finē ambitōis. vel fornicationē ꝓpter furtū. Et q̄ finis dat formā in moralibꝰ vt supra habitū est. ex hoc etiā sequit̄ q̄ vnū peccatū sit formaliter causa alterius. In actu em̄ fornicationis que ꝓpter furtū cōmittit̄. est quidem fornicatio sicut̄ materiale. furtū vero sicut formale.

Titulus septimus de peccato. De diffinitiōe p̄cti multiplici. Capi. i.

De peccato primo

Videndū est de diffinitiōe eius q̄d sit. Vbi notandū q̄ multiplex diffinitio dat̄ ꝑm doctores. ꝑm diuersas causas. s. materialē ⁊ formalē. efficientē ⁊ finalem. Ex p̄te cause materialis seu materie exequentis seu exercentis peccatū. Aug⁹. sic diffinit peccatum. est dictū vel factū vel ꝯcupitū ⁊tra legez dei seu contra legē eternā. In hac descriptiōe tanguntur duo. Primū est actus, in ordine ad instrumenta q̄bus act⁹ tempore peccati exercet̄. cū dicitur dictū vel factū vel concupitū. Hā instrumenta q̄bus exercet̄ actus peccati. sunt vel cor vel lingua vel manus. Hā aut cogitatiōe aut locutiōe. aut opatione perpetrat̄. Vbi notandu⁹ q̄ nulla priuatio vl negatio est in genere p̄ se. q⁹ nō habet aliquā quidditatē, vel esse. sed reducit̄ ad gen⁹ affirmationis ꝑm q̄ in nō esse intelligit̄ esse. ⁊ in negatione affirmatio. vt dicit pb⁹. q⁹ oīs priuatio p̄ habitū cognoscit̄. ⁊ remotio p̄ positionē ꝑm ꝺ. Tho. in. i. sen. Et iō in dicta descriptione in dicto includit̄ nō dictū vel omissio dicti. In facto omissio facti. In cōcupito omissio ꝯcupiti. Non enim habet hoc dictū in q̄ntū est affirmative dictum q̄ sit peccatū, sed hoc hz a duobꝰ. Primo quidez ex p̄te voluntatis. s. inquātū dictū, vel factū vel concupitum. est in p̄tate voluntatis. Scōo hz hoc ex p̄te finis inquātuz est a rectitudine finis exiens. In his duobꝰ cōuenit cū dicto affirmatiuo facto, vel concupito etiā nō dicere vel nō facere vel nō concupiscere. q⁹ similiter est in p̄tate voluntatis. ⁊ a recto ordine finis exiens. Unde sicut act⁹ est in potestate voluntatis. ⁊ p̄ hoc habet q̄ sit peccatum vl meritum. ita etiā negatio actus. Scōo tangit defectus regule dirigentis. cū subdit̄. Contra legem dei vel legē eternam. Nam lex eterna seu dei primo ⁊ principaliter ordinat hominē ad finē. cōsequēter facit homines bene se habere in his que sunt ad finē. et iō in hoc q̄ dicit contra legez eternam tangit auersionē a fine. et omēs alias inordinationes. Et si querat̄ cū peccatuz sit aliquid et eo q̄d est contra rōem. quare Aug. in diffinitione predicta nō posuit peccatū esse dictū vl factū vel concupitū ⁊tra rationē. sicut dicit esse ⁊tra legem eternā. Ad hoc rñdetur q̄ peccatū aliter considerat̄ a pb⁹. aliter a thēologo. Nam pb⁹ considerat pctm̄ ꝑm q̄ ⁊trariatur rōni. sed thēologus considerat ꝑm q̄ est offensa dei ⁊ cōtra deū. Et iō Aug. vt thēologus diffinit peccatū q̄uenient⁹. q⁹ hoc q̄ ē ⁊tra legē eternā cōz. ex hoc q̄d est cōtra rōez p̄cipue cū in multis regulemur p̄ legem eternā que excedūt rōem humanā vt in his q̄ sunt fidei Deo te. Tho. sup. se. sen. dis. xxxv. Rainerius. Et q⁹ peccatū ex dictis cōmittitur quattuor modis. s. cogitatiōe. locutiōe. ope et omissione. iō p⁹ dē⁹ exhortatur animā peccatricē ad penitentiam. q⁹ater inuitans ad reuersionē dicēs in Can. He uertere reuertere sunamitis reuertere reuertere vt intueamur te. s. oculo pietatis ⁊ gē. Sunamitis interpretat̄ captiua. et p̄ peccatū homo capti⁹ tenet̄ a diabolo. q. d. peccata oīa dimitte et detestare que cogitatiōe. locutiōe. ope et omissiōe cōmisisti. Et cū tunc reuertit̄ ad penitentiā resuscitatur spūaliter Lazarus quadriduanus Job. xi. Dicit quattuor dies sunt p̄dicti quattuor gradus. quibus moriē anīa. Ex p̄te forme vel potentie deficientis diffinit̄ sic. Peccatū est p̄uaricatio legis eterne et celestiū inobedientia mandatorū. Et est Ambro. in li. de paradiso. In qua descriptiōe tanguntur duo. s. priuatio dirigētis in finē. et ordinatio ab ipo fine. Et priuatio dirigētis in finē ibi notat̄ cū dicit̄ q⁹ peccatuz est p̄uaricatio legis eterne. ⁊ hoc vel faciendo q̄d lex prohibet, vel omittendo q̄d lex p̄cipit. ex quo pctm̄ hz rōnem mali. Hā siue in natura siue in moribꝰ de ratione peccati est p̄terire regulā rōis. Regula aūt rōis qua constituit̄ mediū inter superfluum ⁊ diminutum. necesse est vt quedā re⁹ecet et quedā statuat. Hoc eriā in rōe naturali et in lege diuina vnde vtrum actus nostri regulari. continent̄ quedā precepta negatiua ⁊ quedā affirmatiua. Sicut aūt negationi opponitur affirmatio. ita affirmatiōi negā

Capitulū Primum

nio. Et iō sicut malū agere imputatur homini ad peccatum. qz opponit̄ precepto legis negatiuo. ita ip̄m bonū nec agere imputat̄ homini ad peccatū qz opponit̄ precepto affirmatiuo. ¶ Scdo in diffinitiōe peccati tangit̄ deordinatio ab ipso fine. in hoc qd dz celestiū inobediētia mandatoꝝ. Ubi nota q inobedientia accipit̄ duobz mōis. Uno mō specialiter. s. qñ qs nō facit qd precipitur. vel facit qd ꝓhibet̄ respiciendo ad cōtemptū ꝓcipientis l' ꝓhibentis. Et tal' inobedientia opponit̄ obediētie q est special' virtus q respicit autoritatē precipientis vel ꝓhibentis. Scdo mō accipit̄ inobedientia ġialiter. s. qñ qs nō facit qd precipit̄ vel facit qd ꝓhibetur. ⁊ hoc mō inobediētia comitatur oē peccatum. Et opponit̄ hmōi inobediētia obedientie que cōcomitatur oēm virtutē. qd ptz. qz quicūq facit aliquē actū virtutis obedit. Et de hac generali inobedientia intelligitur dictū Ambro. in supradicta diffinitiōe ꝑm be. Tho. in. ij. sen. di. xxxv. ¶ Et sciendū q illa duo q ponūtur in diffinitione Ambro. nō sunt eadez vt videt̄ sed distinguūtur dupliciter ler ⁊ mādatū. Primo qz cū fiendū vel cauendū statuitur. tūc ler est. Cū aūt precipit̄ vel ꝓhibetur preceptū est. Aliud est aūt statui qd fit ꝓ legem. aliud iuberi qd fit ꝓ preceptū. Scdo modo distinguūtur sic vt ler dicatur in declinando a malo preceptū vel mandatū in faciendo bonum. Hec Aler. de ales in. ij. pte sum. Hinc ps. Confitemini dño in cithara. i. in cōfessione vocali. ⁊ in psalterio decē cordarū psallite illi. i. in observatione decē preceptoꝝ. Figurat̄ aūt transgressio decem mandatoꝝ p illos decē leprosos q a longe stantes clamauerūt dicētes xpo. Lu. xvij. Iesu fili dauid miserere nr̄i. Qui ab eo missi ad sacerdotes dū irent mūdati sunt. Sic p recognitionē peccati ⁊ ꝓpositum debitū confitendi purgant̄ homines a lepra inobedientie. ¶ Alio mō diffinit̄ peccatum ex pte forme seu cāe exemplaris a q deficit. Dictū em̄ fuit moisi Exo. xxv. Inspice ⁊ fac ꝑm exemplar qd tibi in monte monstratū est que sez ptinent ad ꝓstructionez tabernaculi. i. ecclesie. Mons aūt xp̄us signat. ⁊ ꝑm hoc diffinitur ab Aug. q pctm̄ est appetere q xp̄s contempsit vl' fugere ea que xp̄s sustinuit. Qd ꝓbat p eius oppositum dicens. Nō em̄ vllū peccatū cōmitti pōt nisi dum appetunt̄ que xp̄s ꝓtempsit. aut fugiūtur que ip̄e sustinuit. ⁊ subdit exemplū ipsius xp̄i dicens oīa que vitare cupiētes nō recte viuebam⁹ carendo ⁊ spernendo vilia fecit oīa q vitare cupientes a studio veritat̄ deuiabimus perpeciendo deiectu. vbi aduertendū q vnū horz est timoris. s. fugere q xp̄s sustinuit qd est respectu tristiū ⁊ aduersoꝝ. Aliud est amoris seu cupiditatis. s. appetere q xp̄s ꝓtempsit. qd est respectu delectabiliuz. ⁊ aliud fugere aut timere q xp̄s perpessus est. ⁊ hoc respectu penaliū. ¶ Dīe aūt peccatū vt dicit Aug. ꝓcedit vel ex amore male inflāmante. vel ex timore male humiliante. sed ⁊ timor ꝓcedit ex amore. Timet em̄ qs amittere aliqd qz illud amat. Hec Aler. in. ij. pte sum. Raineri⁹. ¶ Tertio pōt peccatum ꝓsiderari ex pte potentie vel cāe sufficiēter imperantis ⁊ peccatū cōplentis. Et sic diffinitur ab Aug. in li. de duobz ab⁹ q pctm̄ est voluntas retinendi vel ꝓsequēdi qd iusticia vetat. ⁊ habetur. xxv. q. i. In q diffinitiōe tanguntur duo. Primum est actus volūtatis. in hoc qd dr. q est volūtas retinēdi vel ꝓsequēdi aliqd. Scdo tangit defectus rectitudinis in hoc qd subdit. q iusticia vetat. Et sumit̄ hic iusticia nō ꝓut est virt⁹ specialis sed ꝓ iusticia generali q idem est q ois virtus. s. ꝑm q importat rectitudinē volūtatis q attendit̄ ꝑm oēm virtutē ꝑm be. Tho. sup. ij. sen. De hac iusticia ġiali intelligit̄ illud ps. Lux orta est iusto scilicet gratie et veritatis quo ad intellectum. ⁊ rectis corde leticia. quo ad effectū. Idez aūt ē esse iustū ⁊ rectū corde. Consistit em̄ talis iusticia in q̄dam rectitudine q reddit̄ vnicuiq qd suum est. s. superioribz vt deo ⁊ ꝓlatis obedientiā ⁊ venerationem ad Ro. xiij. Omīs anīa ptātibz sublimioribus subdita sit. Et ad b̄ facit qd habet̄ dis. viij. Que extra mores. equalibz ꝓpinquis ⁊ extraneis benivolētiā ⁊ subuentionē Jo xv. Hoc est preceptum meū vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. affectu. s. ⁊ effectu. Ad b̄ facit qd b̄etur de pe. di. ij. ꝓ inde. Inferioribz. s. subditis et corpi suo, pudentiam ⁊ coertionem. i. Pe. v. Pascite eum qui vobis est gregem. Ad hoc facit qd b̄etur. xxiij. q. viij. duo ista. ⁊ de pe. dis. ij. corp⁹. Et sicut iusticia generalis ista instigat ita vetat̄ contraria. qz ibi est peccatum. s. superioribz contradictiōem ⁊ irreuerentiaz. equalibus obdurationē ⁊ maliuolentiā. inferioribus relaxationē ⁊ negligentiā. De hac etiaz iusticia b̄etur Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iusticia sua ⁊c. ¶ Item ex pte cāe principalis agentis. i. volūtatis diffinit̄ sic ab Aug. in li. de li. arbi. Peccatū est affectio mala volūtaria. In q diffinitione tanguntur tria q sunt cōe peccati. Primum est act⁹ volūtatis. ꝑm est defectus rectitudinis. tertiū est defectus culpabilis. Primo ġ notatur actus volūtatis cū dicit̄ peccatum est affectio. Nam affectio sumit̄ ꝓ actu volūtatis elicito vel imperato interiori. vel exteriori. Et si arguatur in contrariū. qz affectio est res. pctm̄ aūt nō est res. l' substantia vt dicit Aug. ġ nihil est. ⁊ sic q ꝓns nō est affectio. Rñdetur q affectio vtiq est res. Sz cū dicit̄ q peccatū nō est res. intelligit̄ pctm̄ non est res rōe defectus qui adiungit̄ affectioni. Et ratione illius defectus compatur peccatū claudicationi ⁊ alijs defectibus. Sed ille defect⁹ est in affectione. sicut claudicatio q nihil ponit in tibia. ¶ Scdo tangitur defectus rectitudinis. cum dicitur mala. s. affectio. ex quo separatur a bona affe-

ctione que est in actu virtutis. Si enim esset de/fectus eius quod nō debet inesse nō haberet ratio nem mali. Sicut nō est malū in lapide nō habe/re visum. q2 nō est natus ipsum habere. Ubi nota q̄ defectus realis vel priuatio rei. non est res. sed id cui accidit defectus vel priuatio est res. Sicut esse cecum nō est res vel aliq̄d reale sed id cui acci dit esse cecum. Defectus ergo virtutis seu virtu/alis est malū. Hec de. Tho. in questionibꝫ de ma lo. q. i. vbi dicit q̄ si oīs defect⁹ boni habet rōnem mali, sed defectus vel priuatio boni q̄d natuz est haberi. Sicut nō est defect⁹ homini q̄ non possit volare nec p̄ ꝓpīs habet rōem culpe vel pene. nec ē ei malum culpe vel pene. sed esset malū aui que ē nata ad hoc. Unde cū homo sit natus hꝫ affectio nem bonā virtutē ⁊ grām non habere ea est pecca tum. q2 horū priuatio est volūtaria. Tertio tā/gitur in dicta diffinitione defectus culpabil⁹ et p ꝓsequens vitupabilis. i. volūtaria. ex qua sepatur ab affectione penali que nō est peccatuz vel culpa sed effectus culpe. ꝑm Alexan. q̄ pte summe. Diffinitur peccatū ex pte cause finalis a qua defi cit. sic ab Aug. in li. de li. arb. Peccatū est auersio ab incōmutabili bono. ⁊ cōuersio ad cōmutabile bonū indebita. Ubi quattuor sunt notanda scili cet grauamen. ordo. ligamē ⁊ vnitas. Et quā/tum ad primū scz grauamen, nota q̄ ex indebita cōuersione ad cōmutabile bonū sequitur auersio ab incōmutabili bono in qua ꝓficitur ratio mali ⁊ iō oportet q̄ ꝑm diuersitatē eorū que pertinent ad auersionē sequat⁹ diuersa grauitas in peccatis Quantū ad scōm scz ordinē quid sit videlicet prius in peccato mortali auersio an cuersio. Sci endum q̄ cū peccatū principaliter in volūtate cō sistat, iō quātū ad voluntatē illud est prius qđ a volūtate principaliter intendit. Et iō in peccatis spūalibus principalius intendit auersio q̄z con/uersio. prius est em̄ auersio ab incōmutabili bo/no q̄z conuersio ad cōmutabile bonuz. Et sicut in infidelibus ⁊ in illis qui desperantes seipos tra dederūt se impudicicie, vt dicit ad Ephe. nūj. In peccatis aūt corpalibus in quibꝫ principaliter in tenditur fruitio boni cōmutabilis/prius est natu raliter cuersio q̄z auersio que nō est principaliter intenta. sed preter intentionez que sequit ex inor dinata cuersione ad bonū cōmutabile. hec de. tho. in quodlibet. nūj. q. xvi. vide ibi. q2 clari⁹ Quā tum ad tertiū scz cōnexionē notandū q̄ in pecca to sunt duo scz auersio ⁊ cuersio, ⁊ ex pte quidem auersionis mortalia bñt cōnexionem. inq̄nantuz quodlibet auertit a bono incōmutabili. sed ex pte cuersionis nullo mō bñt cōnexionē sicut virtutes Ex hoc em̄ q̄ quis cuertitur ad vtilitatē pecunie per auariciam. nō sequit⁹ q̄ cōuertatur ad bonuz delectabile carnis qđ fit p̄ luxuriam. Quātuz ad quartū scz vtrū hec auersio vel conuersio sint duo peccata vel vnū. Ad qđ breuiter tr̄det⁹ q̄ hec duo sunt vnū peccatū ꝑm rem differens in cōpa ratione ad diuersos termios scz deū ⁊ creaturā. ita q̄ ibi est vnic⁹ motus vel vnicus actus. ⁊ duo ter mini scz recessus a deo ⁊ accessus ad creaturā. Si cut verbi gra. idē est mot⁹ quo recedit⁹ a bononia ⁊ venit⁹ florentiā. Cū ꝯtempt⁹ ⁊ auersio sit recess sus a deo. cuersio vero sit accessus ipius voluntā tis ad creaturā. est ibi vn⁹ motus. ⁊ vnū peccatuz hec de. Tho. in. ij. sen. di. xlij. ⁊ Alex. in. ij. pte sum me. ꝑm aūt ipos duos termios scz recessus a deo ⁊ accessus ad creaturā p̄ conuersionē inordinatā dicit dñs p̄ hiere. ij. ca. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerūt fontē aque viue ⁊ fode runt sibi cisternas dissipatas q̄ non valent conti nere aquas. Ubi duo notant⁹. Primuz discessio vel auersio a creatore ibi. Me dereliquerūt nō in utilem vel parum vilem. sed multū vilem quia fontem aque viue. Comparatur aūt deus fonti tri plici rōe. Prima est rōe eminentie, q2 sicut fons nō aliūde aquas hz sicut riuus sed ex sei ꝑo. sicut deus a nullo aliquid boni hz vel recipit sed ex se ipo ⁊ per suā essentiā est infinitū bonum. Secō rōe influentie, q2 sicut fons riuis aquā influit. sic deus oībus creaturis. ps. Dñe apud te est fons vite Hauriens aquas de fontibꝫ saluatoris. Ter tio rōe efficientie. q2 sicut fons aquā viuā tribu it. sic deus nō est fons cui⁹cunq̄z aque sed viue. Jo. nūj. Dedisset tibi aquā viuā. ⁊ in Can. Fons ortorū eccl'ia scz est puteus aquaz viuentiū q̄ flu unt impetu de libano scz a deo. Et taz viua ē ista aqua q̄ in potantibꝫ fontē faciat. Et iō est mlt⁹ desiderabilis. q2 non est aqua q̄ in potantes quer tatur. sed ipa quertit in se potantes. q2 fontes fa cit. Iuxta illud. Aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitā eternā ait xp̄s samari tane Jo. nūj. Secō tangit illud malū peccati ad hc̄sio scz vel inordinata cuersio ad creaturam ibi Et foderunt sibi cisternas dissipatas que nonva lent ꝯtinere aquas. Ubi oñditur defect⁹ tripler Primus q2 nō sunt principales. ⁊ iō a seipis nō sunt vt⁹ fons. Secūs q̄ sunt detestabiles. q2 dissi pate scz idola quibꝫ adherent. ⁊ q2 implere nō va lent mentem creatam. sicut nec cisterna dissipata potest impleri. Tertius q2 sunt inutiles. quoniā ꝯtinere nō valent aquas. ⁊ iō nec recipe nec alijs influere. ⁊ seruari nō p̄nt q2 transitoria sunt. Ex predictis ptz q̄ causa efficiens peccati est volū tas. Ubi Aug. Peccatū vsq̄z adeo voluntariū est vt nullo mō sit malū, scz malo culpe nisi sit volū/tariū. xv. q. i. §. ij. Et si arguat⁹ ctra. q2 Dyonisi⁹ di cit in. nūj. c. de diui. noībus q̄ malū est ꝓter inten tionem ⁊ voluntatez. eo q̄ nullus intendens ad malum opatur. Rñdetur q̄ malū dicit⁹ esse ꝓter voluntatē per se. q2 intendens ad malū p̄ se opat⁹ aliquid Sed p̄ accidens malū pōt cē voluntariū

Capitulū Secūdum

dum.s.aliquis extimat bonū qđ est malū. vel cuz apparet alicui bonū aliqđ ſm quid.cui adiūcta ē ratio mali ſimpliciter. Vel pōt dici q malum est preter voluntatē.qz volūtas nō tendit in malum sub roe mali.ß qz aliqđ malum est apparens bonum.z iō voluntas aliqñ appetit aliqđ malum. Hec ve.Tho.sup.tj.sen. Ad hoc etiaz facit qđ ait Aug.xv.q.i.c.merito,vbi sic ait. Si diligēter inſpiciatur,forte ipm peccare nemo vult.sed ꝓpter aliud qđ vult peccat. Omnes quippe hoies qui scientes faciūt quod non licet vellent licere. Ita q adeo ipm peccare nemo appetit ,ꝓpter hoc ipm sed ꝓpter illud quod ex eo ꝙsequitur.

¶ De varia diuisione peccatorū. Capi.tj.

De diuisione peccatorum sciendum q sex modis pñt distingui peccata adinuicez. ¶ Primo est ex pte reatus.scōs est ex pte gradus.tertius ex parte respectus.quartus ex pte noīs.quintus ex pte originis.sextus ex pte radicis. ¶ Et quantū ad primū,s.ex pte reatus sic distinguitur peccatū q aliud mortale.aliud originale.aliud veniale.

Hec quidē diuisio non est generis in species cuius rō est.qz species equaliter participant rōem generis.ista aūt non equaliter pticipant rationez peccati ad qđ pertinet q sit voluntariū pfecte.sed ē diuisio analogi in analogata.qđ ſm prius et posterius pfecte et impfecte predicat de pluribus. Sicut verbi gratia. Ens diuidit in substantiam z accidens.ens actu z ens in potentia.de quibus predicatur analogice. Perfecte quidē de ente in actu z de substantia. Imperfecte de accidente et de ente in potentia.qz minimuz qđ est de natura entis.est in ente de potentia.z in ente p accidens Sic a simili diuisio peccati in mortale z veniale z originale est,sicut diuisio alicui⁹ in pfectū z in impfectum.qz rō peccati per prius z perfecti⁹ inuenitur in peccato mortali, in veniali vero p posterius z imperfecte.vñ minimū quod est de rōe peccati in aliq actu est in veniali. Ex hoc ipa noīa ostendūt.qz venia non debet peccato.nisi ſm q aliquam impfectionē peccati habet,q prius ꝯ dicitur peccatū de mortali.tū qz mortale est voluntarium voluntate ꝓpria,tū qz ab vltimo fine deordinat.tū qz ei debet pena eterna. Peccatū autē veniale deficit a mortali in duobꝫ. Primo qz nō ordinat ab vltimo fine sed aliq modo a fine retardat.ordine ad finē seruato. Scōdo qz ei nō debet pena eterna sicut mortali. Peccatū aūt originale deficit a mortali ex parte illa qua peccatū hz rōez culpe,s.ex parte voluntarij.qz mortale est volūtarium voluntate ꝓpria illi⁹ in quo est q peccauit Sed peccatū originale est voluntariū voluntate alterius ꝯ eius in q est.s.voluntate primi parentis ade. Hec ve.Tho.sup.tj.sen.dis.xlij. Et qz dictum est q ista diuisio est ſm reatū. Sciendum q reatus ꝓpie nō est aliud q obligatio ad penaz Et mortale obligat ad pēnā eternā damni z sensus. Veniale ad pēnā tempalem seu purgatorij. Originale tantū ad pēnā damni nō sensus.i.priuationis dei visionis,nō ignis infernalis. Et hoc infra declarabunt. Aliqñ tñ reatus sumit ꝑ culpā z obligatiōe ad pēnā.vt in collecta reatus nr̄i ꝓfessio indulgēria ꝛc. Confitet⁹ enī homo culpam non pēnā debitā. ¶ Et sciendū q peccatū actuale siue mortale siue veniale.aliqñ transit actu sed remanet reatu. Et hoc vel cum cessat ab ipo actu peccati.puta ꝓperrato homicidio vel fornicatione tūc cessat peccatū quātū ad suā essentiā.i.quātuz ad actū illū inordinatū sed remanet reatu in suo effectu,i.in obligatione ad pēnā. Vel etiā cū per pniam quis hz remissionē pcōrum q ad debitū pene eterne.ß tñ ꝓter impfectionē satisfactiōis adhuc remanet obligat⁹ pene tpali,ß tūc transit peccatū actu z reatu qñ qs hz plenā remissionem culpe z tot⁹ pene debite. Hec durand. sup tj.sen. Peccatū aūt originale trāsit reatu p baptismum fluminis vel sanguinis vel flaminis. Sz remanet actu inquātū,s.in viatore remanet semp habitualis ꝙcupiscentia q̄ sepe inclinat ad malum.q videt esse materialiter ipm originale peccatū.

Secunda diuisio .§.i.

peccatoꝝ est ex pte gradus seu ꝓcessus.z sic diuiditur pcm̄ in peccatū cogitatōis,locutiōis z operationis. Addit etiā aliqñ peccatū ꝙsuetudinis. Et ista diuisio ꝓbat⁹ autoritate.rōe z similitudine. ¶ Et quantū ad primū autoritas Hiero.sup Ezechi. sic ꝓtinet. Tria sunt genera pcōꝝ q̄bus humanū genus subiacet. Aut em̄ cogitatione. aut ſmone aut operatione peccam⁹. Addit⁹ a q̄busdā quart⁹ gradus.s.per ꝙsuetudinem.qđ figurat⁹ in lazaro quadriduano. Sed Grego.in nij.moral.ponit aliter istos gradus dicens.q in corde cōmittitur quattuor modis.z in opere alijs quattuor mōis. Est ergo primus gradus suggestio vel sensualis delectatio que est veniale. Scōs gradus est morosa delectatio in ipa cogitatiōe absq deliberatione in opus. Tertius est deliberatio cogitatōis in opus. Quart⁹ est defensio seu excusatio ipi⁹ peccati in seipo.sicut primi parentes post peccatum excusauerūt. Quintus gradus est ipm opus exterius sed occultū. Sext⁹ ipm op⁹ peccati cū sit manifeste. Septimus dū ducit⁹ in ꝙsuetudinem. Octauus cū quis obstinatus in malo obduratur,ponens nō penitere. Scō,ꝓbatur rōe. Nam ista diuisio assignat⁹ ſm gradus quibꝫ fit ꝓcessus ad peccati cōplementū. Gradus aūt isti attendunt⁹ ſm q vnus actus includit primuz,z tertius scm̄,z quartus tertiū.z addit sup eum. Verbi gratia. Primus gradus sup quē addunt

alij est voluntas interior scz peccati cogitationis & cōs huic additus. & būc exprimens est actꝰ locutionis. Cuiꝰ vō est. qz inter oia mēbra. est magꝭ ꝓpinquum interiori actui. s. peccato cogitatiōis. qz locutio est signū interioris actꝰ. s. cordis. Tertius gradus est peccatū opis tangz cōplementum oīm predictoꝝ. Probat hoc tertio p similitudinem & triplicē seu exemplū. s. artificiali. naturali. & morali. In artificiali exemplo ptz de domo materiali in q̄ sunt tria. s. fundamentū vt principiū. parietū erectio vt mediū. tectū vt cōplementū domus. Ostendit hoc in exemplo naturali. Naz in generatione aīalis primuz qđ generat est cor. ex inde mēbroꝝ ꝓductio. demū tangz cōplementū totius corpis vel hoīs formatio. Patet similitudo etiā in materia morali. Nā iracūdus ex eo qz appetit vindictā. primo perturbat in corde. scđo i verba contumeliosa ꝓrumpit. tertio in facta iniuriosa. Idem ptz de peccato luxurie & alijs. Cōsuetudo aūt & desperatio vel defensio peccati q̄s Greg. addit vt dictū est supra sunt gradus ꝙsequentes post pfectā speciē peccati. sicut adolescentia & iuuentus post pfectā generationē hoīs ꝙsequunt. Vel dicendū qz ꝙsuetudo desperatio seu defensio sūt q̄dam circūstantie aggrauātes oē peccatū ex multiplicatione ipoꝝ actuum. Hec oīa de. Tho. prīa scđe. q. lxxvij. & sup. ij. senten. di. xlij.

Tertia diuisio .§. II.

seu distinctio peccatoꝝ est ex pte respectus seu obiecti. Et sic homo dicit peccare in deū. in ꝓximū. vel in seipm. que distinctio ꝓbat autoritate. rōe & contrarietate. Primo hoc ondit autoritate. scz magri senten. in. ij. di. xlij. dicētis qz dicit homo peccare in deū ꝓximū & seipm. In deū peccat cuz de deo male sentit vt hereticus. Vel qui de dei sunt vsurpare psumit indigne pticipando sacramēta. Vel qui nomen dei peierando vel blasphemando ꝓtemnit. In ꝓximū peccat cū eū iniuste ledit. vel offendendo personam vel famaz denigrando. vel substantiam diripiēdo & hmōi. In seipm peccat cū sibi soli nocet & nō alteri vt in peccato gule vel molliciei vel accidie vel inanis gl̄e & hmōi. & hāc distinctionē ponit etiā Isidorus in li. de summo bono. Scđo hoc idē ꝓbat rōe sic. Sicut omis virtus est iusticia q̄dammodo vt dicit. v. etbi. ita omne peccatuz est iniusticia. Iniusticia aūt est ex hoc qđ detrabitur alicui qđ sibi debet. Vñ iniusticia habet quasi duo obiecta. s. id quod detrabitur & ille cui detrabitur sicut homo cui auferꝛ res sua. Sicut aūt homo debet ꝓximo & aliq̄d sibi ipsi sed multo magis dz deo. Debet aūt deo amorē super omnia & reuerentiaz. Vñ qñ ab his deficit dicit peccare in deū. Et si obiciatur hoīem peccare in aliquē inq̄ntū eū ledit. Sed nullus pōt ledere deum ꝑm illud Job. xxv. Si peccaueris q̄d ei nocebis scz deo. q. d. nihil. Rationē huius Aug. assignat dicens li. de libe. arbi. Malum cū nocumentum sit nocere tñ non potest nisi bono quod corruptibile est. Summū aūt bonū incorruptibile est. & ideo malū ei nocere nō potest. qz nature est impossibilis. Rñdetur ad hoc qz non dicit homo peccare in deū ex eo qz eum in aliquo ledat. sed qz deo subtrahit quod ei debet. & quantuz in ipo est eius gloriam minuit. q̄uis hoc facere non possit. Tunc ergo dicit in peccato q̄s deū offendere. qñ in eo quod sibi debetur ei iniuriat. Proximo etiā quis debet edificationē & beneficentiam & hmōi. Quādo igitur hoc nō facit cū possit & debeat. vel cū facit ꝓtraria bis dicit peccare in ꝓximū. Sibi etiā debitor est scz quo ad necessitatis collatōez & mundiciam. Unde qñ ꝓtraria facit sibi necessaria subtrahēdo l̄ peccādo. vbi cū ñ alijs noceat in se peccat. Tertio hoc idē ꝓbat contrarietate sic. Si ꝓpositum in ꝓposito & oppositū in opposito. sed p virtutes quibꝫ opponunt peccata. homo ordinatur in deū & in ꝓximū & in seipm. Nō patet. Nam p virtutes theologicas homo ordinat in deū. Tempantia & fortitudine ordinatur in seipm. Justicia aūt ad ꝓximū. ergo p oppositum. Qui peccant in his q̄ excedūt humanā rōem sicut sunt ea que sunt fidei peccat in deū. sicut hereticus. sacrilegus. blasphemus & hmōi. Qui autē peccat in his in qbꝫ q̄s ordinat & dirigitur in seipm dicit peccare in seipm. sicut ptz in guloso. p digo & hmōi. Qui vero peccat in his p quē ordinatur ad alterū seu ad ꝓximū. sicut ptz in homicida. fure. adultero & hmōi. Et notandū qz ista diuisio seu distinctio sumit ꝑm id in quod directe peccatur & principaliter nō ꝙsequenter. Verbi gratia. cū quis facit homicidiū vel furtū vel hmōi iste directe & principaliter peccat in ꝓximū cuz ledendo. Ex ꝙsequenti autē peccat in deum. q̄in hoc mandata eius transgreditur. Et in seipm. qz occidit p peccatuz animā suā. Similiter qui peccat in seipm vt in gula. luxuria & hmōi directe et principaliter peccat in se. & ex ꝙsequenti in deum contra mandata eius faciendo. Et sic qui peccat i deum. ex consequenti peccat in seipm priuando se lumine gratie & virtutibus. Et in ꝓximū aliquando p malum exemplum. vel alio modo. hec de. Tho. prima scōe. q. lxxij. & super. ij. senten.

Quarta diuisio .§. III.

peccatoꝝ est respectu nois. Et sic diuiditur peccatum in delictū & cōmissum siue in peccatū omissionis & transgressionis quod idē est. Quam distinctionem ponit Aug. in. q. Leuit. dicens. q. peccatum qđ dicit delictū est omissio boni. qđ etiaz i ipm nomen ondit. Dicit enī delictū quasi derelictum. Peccatū vero qđ dicitur cōmissum eti p

Capitulū secundū

petratio mali. Vel ſm magiſtrū ſentē. in. ij. li. di. xiij. Delictū eſt quod ignoranter fit. Cōmiſſum qđ ſcienter cōmittitur. Ubi notandum q̄ hec diſtinctio ſm nomina ſ. delictū ⁊ cōmiſſum attenduntur ſm precepta legis ex q̄bus regulant actꝰ noſtri. Inter iſta aūt precepta quedaz ſunt affirmatiua. Qñ fit ꝓtra affirmatiua precepca dicit omiſſio. Qñ aūt fit contra ꝑcepta negatiua dicit cōmiſſio vel tranſgreſſio. Item q̄ cōtra precepta fit qñq̄ ſcienter qñq̄ ignorāter. Si ſcienter dicitur cōmiſſio, ſi ignorāter dicit omiſſio. Tho. ſup ij. ſenten. Eſt autem ſciendū q̄ prius eſt omiſſio q̄ cōmiſſio. Ratio huius eſt. q̄ cum ſm plūm tria ſint in actibus virtutū que requirūtur. ſ. ſcire. velle. ⁊ immobiliter ſeu firmiter opari. Ignorantia eſt contra primū actum. ſ. ſcire. omiſſio cōtra ſecūm, qñ ſcz tenetur quis aliquid velle et nō vult. Sic cōmiſſio eſt contra operari. qñ ſcz aliqs facit aliquod ad qđ obligatur nō facere. ⁊ ſic patz ex ipo proceſſu q̄ prius eſt omiſſio q̄ commiſſio. Hec Alexan. ij. parte ſumme. Sed peccatum cōmiſſionis eſt grauius peccato omiſſionis. ſ. cōmiſſio mali q̄ omiſſio boni, tū q̄ in peccato cōmiſſionis eſt maior deordinatio ⁊ effrenatio voluntatis. tum q̄ maius nocumentum vel iniuriam facit ceteris paribus in peccato cōmiſſionis. tum q̄ magis contra iuſticiā. Sicut patet ꝑ exempla. q̄ grauius eſt occidere hominem q̄ ſibi in extrema neceſſitate nō ſubuenire. ⁊ deum blaſphemare q̄ eum non honorare tpe debito ⁊ hmōi. Notandum etiā q̄ peccatū omiſſionis alicuius boni ꝑ eo tpe alicui imputatur ad culpā. qñ nō facit qđ debet. ſ. eo tpe quo debet. Cuius rō eſt. q̄ omiſſio boni opponitur precepto affirmatiuo. qđ licet obliget ſemper non tñ ad ſemp. Verbi gratia nō obligatur homo q̄ ſemp actu inſiſtat parentibꝰ honorandis. ſed tamen ſemp obligatur q̄ tpe debito honoret parentes. Tamdiu ergo durat peccatum omiſſionis q̄diu durat tempus quo obligatur. ad quod obligatur ꝑ preceptum affirmatiuum. Quo tranſeunte tpe tranſit actu peccatuz ⁊ remanet reatus. Et iterū redeunte tpe tali itera tur omiſſio. Sicut eñ tranſeunte actu virtutis. remanet meritū premij. ita tranſeunte actu peccati remanet reatus pene. hec be. tho. ſup. ij. ſenten. di. xliij. Si aūt queraſ vtrum in quolibet peccato ſit aliquis actus. Rñdetur q̄ quidaz opinati ſunt q̄ in omni peccato eſt aliquis actꝰ exterior vel interior. ſ. actus voluntatis. ſicut cū aliquis non dans elemoſinam peccat. q̄ vult non dare. et ſic ibi eſt actus interior volūtaris. ſ. velle nō dare vel etiā aliqs actꝰ exterior ſiue ille actus exterior ſit ſimul cū omiſſione. puta cū facit aliquid quo tetrahitur ab actu debito ſicut cū aliquis ludit. ⁊ propter hoc dimittit ire ad eccleſiam. Siue ille actꝰ ſit precedens omiſſionē, vt cū aliquis impeditur ne ſurgat ad matutinas. q̄ nimis vigilauit in ſero circa aliqua, ſe occupādo. Tamen be. tho. tenet contrarium, ſcz q̄ nō requiritꝰ aliquis actꝰ in peccato omiſſionis ꝑ ſe loquendo, ſed in ipa ceſſatione debiti actus peccatū omiſſionis ꝙſiſtit. Et hoc ꝓbat quattuor modis ſcz autoritate. rōne. diſtinctione ⁊ cōparatione. Autoritate quidez ꝓbatꝰ ꝑ illud Jaco. iij. Scienti bonū ⁊ nō facienti peccatū eſt illi. ſed nō facere qđ homo dz non imputat aliquē actū. g̃ peccatuz omiſſionis eſt abſq̄ oī actu imo ceſſare ab actu. Scđo ꝓbatꝰ idez rōe ſic. Judiciū vanū eſt de rebꝰ ſm id quod eſt per ſe ⁊ nō ſm id quod eſt ꝑ accidens. Sed actꝰ ꝑaccidens ſe habet ad peccatū omiſſionis, qđ patet. q̄ omittens aliquid ad qđ tenetur aliquid faciat eſt ꝑ accidens. ergo nō debet dici q̄ peccatuz omiſſionis ꝙſiſtat in actu ꝓpter aliquem actum ad iunctum, q̄ actus ille adiūctus ꝑ accidens ſe hz ad peccatū omiſſionis vt dictū eſt. Tertio probatur hoc cōparatione. q̄ etiā in peccato trāſgreſſionis ꝓtingit aliquē actū adiungi q̄ tñ ad peccatū tranſgreſſiōis ꝑ accidens ſe hz. Sicut cū ꝓtingit aliquē furantē loqui vel videre. Et ſil nullus actus ꝑtinet ad peccatum omiſſionis. ſed ipa ſola ceſſatio ab actu debito. Confirmatur idem ⁊ alia rōe, videlicet. q̄ nō punitꝰ homo iuſte niſi ꝑ peccato ſed ꝑ ſola omiſſione boni qđ tenetꝰ facere punitur ſm illud. Omnis arbor q̄ non facit fructum bonum excidetur ⁊ in ignē mittetur Mat. vij. Et ſeruus q̄ cognouit voluntatez dñi ſui ⁊ non fecit plagis vapulabit Lu. xij. Quarto ꝓbatur diſtinctione. Hā differentia iſta eſt q̄ntū ad hoc inter pcm tranſgreſſiōis ⁊ omiſſionis. q̄ pcm tranſgreſſiōis nō eſt ſola priuatio ſed etiā eſt actus priuatus debito ordine rōis. ſicut furtū vel adulterium eſt quidā actus inordinatꝰ. Et rōe actus peccatum eſt quedā res vel natura. Rōe priuationis ordinis peccatū dicit nihil ſm Aug. ſup Jo. Et be. tho. in primo quodlibeto dicit q̄ pcm maxie tranſgreſſionis eſt actus inordinatus. Et ratiōe actus peccatū eſt aliqua res ſeu natura. Sed illa inordinatiō eſt priuatio. ⁊ ſm hanc peccatū dicit nihil ab Aug. Sed peccatū omiſſionis ſm veritatem loquendo eſt ſola priuatio actus debiti. cuius ſubiectum non eſt aliquis actus ſed ptās voluntatis. ſicut ſubiectum cecitatis non eſt viſio. ſed id quod aptum natū eſt videre. Unde q̄ voluntas eſt cā effectiua ⁊ ſubiectiua omiſſionis. iō omiſſio hz rōem culpe. q̄ omiſſio eſt volūtaria quoniā in poteſtate noſtra eſt nō velle ſicut ⁊ velle. ⁊ nō facere ſicut ⁊ facere. ⁊ rō ipa boni omiſſio debiti eſt peccatū. Et ſi arguatur ſic in contrarium. ſicut meritū compatur ad virtutem. ita demeritum ſeu peccatum ad viciū. ſed meritū non poteſt eſſe abſq̄ actu. ergo nec demeritum. Rñdetur q̄ differentia eſt inter meritum ⁊ demeritū.

Nam meritum nō potest esse absq; actu aliquo saltem voluntatis. Et demeritum pōt esse absq; actu Et rō hnius diuersitatis est, q; plura requruntur ad bonum q̄ ad malū. eo q; bonū contingit ex tota & integra cā, malū aūt ex singularibus defectibus. vt dicit Dyoni. c. nō. de diui. no. hec de. tbo. prima scōe. q. lxxvj. & in questionibus de malo. Quia ergo & omissio boni debiti peccatū est sicut & transgressio. iō ps. vtrūq; dño confitetur dicens. Delictū meū cognitū tibi feci & iniusticiā meā nō abscōdi. vbi ps. tria facit. Primo exprimit peccatum omissionis ibi. delictū meū. Dicit enī delictum quasi derelictū. i. omissum. vt q; peccata dicenda tacui. Et hoc est contra illos qui solū de commissis & nō omissis faciūt sibi cōscientiā vel confitentur. Sed dauid vtrūq; fatet. q; peccatū. Et etiaz contra illos q̄ de magnis confitent. de paruis nō curāt Sed dauid etiā pua q̄ dicunt delicta respectu aliorū. Est & contra se excusantes vel in alios sua peccata retorquētes. sicut adam & eua. Cū dicit meum, qō. s. ego feci ex meo arbitrio. Ad hoc facit. vq. i. non est. Scōo ꝓhibet innuit vicii cōmissiōis seu transgressionis ibi. & iniusticiā meā &c. i. quefecit contra iusticiā. transgrediendo p̄cepta negatiua. vbi magis apparet iniusticia & plus nocumēti primo fit. Tertio addit actū cōfessionis ibi. nō abscondi. Cū enim de⁹ cognoscat certius & clarius omnia q̄z ille qui facit, cū hoc est vt dicit' cassiodorus peccatū deo cognitū fateri in confessione. s. delicta & peccata producere. Cōfessor enī representat psonam dei, hoc est non abscondere. non minuere grauitatem, magnitudinem. et turpitudinem peccatorum circūstantias celando.

Quinta diuisio .§. IIII.

peccatorum est ex parte radicis eorū. Sunt autez quinq; radices pcōrum. Prima est amor inordinatus sui. Scōa est timor indiscretus. Tertia cupiditas. Quarta concupiscentia. Quinta superbia. Prime due insinuant p̄ ps. dicentē. Incensa igni & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt, i. ꝓpter mala opa que ꝓcēdūt ab inordinato amore sui. & hec dicuntur succensa igni. Et ea opa q̄ sunt ex inordinato timore mali. & hec dicūtur suffossa, q; timor deiicit hoīem infra se. Peribunt hoīes ab increpatiōe dei. i. indicāte deo. vt Aug. sup ps. dicit ibi. Omne peccatū ꝓcedit vel ab amore male inflāmante. vel a timore male humiliante. Alie tres radices peccati notant. i. Jo. ij. Omne qō est in mūdo aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorū, aut superbia vite id est qō est in amatoribus mūdi seu peccatoribus id est omne peccatū qō est in eis ꝓcedit. aut ex cō cupiscentia carnis, aut cōcupiscentia oculoꝝ. aut superbia vite. Dicuntur aūt hec radices pcōrū q; similitudinarie se hūt ad peccata. sicut radices ad arbores materiales. Sicut enī radix arboris ē p quā arbor nutrimentū sumit. & p quā arbor cōualescit & crescit. & p quē arbor pficit & fructū producit. Sic fm hec tria a filii ex qualibet bāz radicum pcm̄ incipit. cōualescit & fructū ꝓducit. Ex eo enī peccatū incipit ex q̄ homo ad peccatū inclinatur. Hoc aūt est bonū intentū ad qō pcōr inordinate querit. Nā bonū qō bz rōnem finis mouet efficientē & appetentē. Et iō radix peccati in nobis dicit passio vel pronitas ad peccandū que ex corruptione originalis ꝓsequit. Cū passio q̄ & radix peccati sic distinguit. q; Ē passio fm inclinationem appetitus in id qō est vltimus finis bonorū cōmutabiliuz. sicut est bō. Et fm hoc ponit prima radix peccati ab Augu. q̄ est amor sui inordinatus que cā est oīs peccan. Scōa radix omnis peccati est timor. cuius rō est, q; ex eo q; alicui d inordinate diligit & male. oīa impedientia illud male timent. Et sic omne peccatū ꝓcedit vel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni. vel ex inordinata fuga alicuius mali. Sed vtrūq; horz reducit ad inordinatum amorē sui. Cuius rō est. q; ꝓpter hoc homo vel appetit inordinate bona, vel fugit inordinate mala. q; inordinate amat seipm. Qō enī aliquis appetat inordinate bonū tpale. vel fugiat inordinate malū tpale. nō est nisi ex hoc q; seipm inordinate amat. qō ptz ex hoc. q; amare aliquē nō est aliud nisi velle ei bonū. q; & amat seipm inordinate. inordinate vult sibi. bonū aliqō. Vel etiā passio inordinate inclinans appetitū homis in ea bona que ꝓpter finem vltimum cōmutabilium. i. ꝓpter hoīem querunt. Et hoc tripliciter. Primo q; vel talis passio est inclinans appetitū inordinate in bonū vile vt diuitias & hmōi. De qua apls. i. ad thim. vi. Radix oīm malorū ē cupiditas. & sic est tertia radix. s. cupiditas. Vel est talis passio que inclinat inordinate appetitū in bonū delectabile. & sic erit quarta radix peccati. s. concupiscentia oculoꝝ circa bona exteriora in vsu ordinata. Et hec concupiscentia est duplex. Una q̄ ordinat ad cōseruationē speciei p generationez. et hec districte dicit concupiscentia carnis. vt in venereis dicit etiā luxuria. Alia concupiscentia est q̄ ordinatur ad cōseruatiōez indiuidui. & talis dicitur concupiscentia oculoꝝ. s. eorū q̄ sunt delectabilia. nō tm̄ fm sensum suū & fm apprehensionē cuiuscūq; apprehensiue virtutis, vt in cibis & aliis delectabilibo sensibo. Tertio passio inclinat appetitum inordinate in bonū opinabile vel honestū Et sic erit quinta radix. s. superbia circa bona fm opinionē. vt honor. dignitas & hmōi. hec de. tbo. super. ij. sentē. di. xlij. & prima scōe. q. lxxvij. Posset etiā dici sic vt in autoritate ipa Jo. superius posita exprimant tres vltime radices peccati. Sin concupiscentia carnis notat inordinatū appetitū in bonū delectabile. vt in cibis & venereis & hmōi

Capitulū secunduz

In concupiscentia oculoz appetit⁹ inordinat⁹ in bonuz vile vt diuitias ꝛ hmōi. q̄ alias dr cupiditas. Tertiū. s. superbia aliter exponi non oportet

Sexta diuisio pec .S.V

catorum est ex pte originis. Vñ be. Greg. xxxi. li. moza. dicit q̄ septem sunt capitalia vel principalia vicia ex quibꝫ oīa alia oriunt̄. s. inanis gla. Inuidia. ira. accidia. auaricia. gula ꝛ luxuria. Et super hec omnia quasi regina ꝛ mater est superbia. Et circa ista capitalia videnda sunt tria scz cōuenientia. numeri sufficientia ꝛ differētia. ¶ Quātum ad primū sciendum q̄ omnia predicta capitalia dicunt̄ quasi a capite derivata. q̄ capita sūt multoꝝ viciorū. ꝛ in hoc conueniunt. Dicitur autem vicium capitale a capite p similitudinē. Caput em̄ tripliciter sumit̄. Primo sumitur caput pro mēbro corpis. ꝛ sic sumitur. i. Corin. xi. Omis vir orans aut ꝓphetans velato capite deturpat caput suum. Et caput est quoddam membrū aliis qđ est corporis principium. iō scđo caput dicitur omne principiuz. ſm illud Treñ. iij. Diffusi sunt omnes lapides sanctuarij in capite omnium plateaꝝ. i. in principio. Tertio caput signat principatum vel ducatum rectoris. Et huius ratio est. q̄ sicut omnia alia membra corporis a capite quodāmodo regunt̄ ꝛ ad ipm ordinant̄. ita exercitus a duce regitur ꝛ ad ipm ordinatur. Et hoc modo sumitur Amos. vi. Capita populoruz pompatice ingredientes domū israel. Capita vocat principes ꝛ rectores. Et ſm has tres ꝓprietates capitis vicium capitale potest dici q̄đ pena capitis plectitur ſm Aug. vt sacrilegiū. furtum. homicidium ꝛ hmōi. Et hoc modo vicium capitale idem est q̄ mortale. i. dignū morte seu decapitationis. Non em̄ infligitur ista pena mortis in iudicio nisi p mortali. sed sic nō accipit Grego. in divina numeratione. Scđo modo dicit̄ capitale. qđ est principium aliorū peccatoꝝ ex quo plura alia oriūtur. ꝛ ſm hoc Greg. vicia capitalia principalia nominat. Tertio dicit̄ capitale viciū ad quod vicia alia ordinant̄. Nam princeps est caput exercitus ad cuius bonū totus exercitus ordinatur vt dicit̄. xi. metaphi. Et p hunc modū illud vicium ad quod alia ordinant̄ dicitur capitale. Vñ Grego. in moza. vbi supra. Vicia capitalia sunt quasi duces. ꝛ vicia que ex eis oriunt̄ sunt quasi exercitus. Hec be. tho. sup. q̄. sen. di. xlij. ꝛ in questionibꝫ de malo. ¶ Quantū ad scđm scz numeri sufficientiā quare scz septē ꝛ nō plura nec pauciora sunt. Pro huius declaratiōe sciendū q̄ omne peccatū procedit vel q̄ appetitus inordinate appetit bonum vel q̄ inordinate fugit bonū. que duo sunt eiusdez ratōnis scilicet appetere bonum inordinate, et fugere oppositum inordinate scilicet malum. Verbi gratia. Sicut gulosus inordinate appetit cibum ꝛ inordinate fugit tristitiaz. que ex absentia ciborum causatur. ꝛ simile in aliis capitalibus. Et sic vicia capitalia possunt conuenienter distingui ſm differentiam boni et mali. ita q̄ vbicunq̄ aliqua specialis ratio appetibilis vl fugibilis est. ibi est vnum vicium capitale. Et ē etiam sciendum q̄ bonum ad se attrahit appetitum. Sed q̄ appetitus refugiat aliquod bonum. hoc ē ſm specialem rationem consideratam circa huius modi bonum. vt quia laboriosum vel impeditiuū delectationum corporearum. ¶ Primo igitur dico q̄ omne peccatum procedit ex hoc q̄ appetit⁹ inordinate appetit bonum. Et hoc quidem bonū potest esse triplex. scz vel bonum mentis. vel bonum corporis. vel bonum rei exterioris. Primo igitur appetitus inordinate appetit vel querit bonū mētis honestum quod est bonum imaginatiuum. s. excellentia glorie vel honoris. Et ad hoc ordinat̄ vt eius principium superbia vel inanis gloria. ¶ Scđo appetitus appetit bonum corporis quod ē bonum delectabile. Et hoc bonū vel pertinet ad cōservationem indiuidui. quod est cibus. ꝛ ad hoc ordinatur gula. vel pertinet ad conservationē speciei sicut est in venereis. ꝛ ad hoc ordinatur luxuria. Tertio appetitus inordinate appetit bonū vtile scz corpori vt diuitias. ꝛ ad hoc ordinatur auaricia. Et sic quattuor sunt vicia capitalia ex parte appetitus inordinate appetentis bonum scz superbia vel inanis gloria respectu boni honorabilis. Auaricia respectu boni vtilis. Gula respectu boni delectabilis ſm gustum. Vel luxuria respectu boni delectabilis ſm tactum. ¶ Scđo appetitus humanus inordinate fugit bonum aliquod. ſm aliquam specialem rationem. puta inquātum illud bonum est impeditiuum boni inordinate cupiti. Et hoc tribus modis. Primo appetitus alicuius inordinate refugit bonum aliquod inquantum illud bonum est impeditiuum boni inordinati cōcupiti in seipo. Vt verbi gratia. Sicut bonum spūale impedit quietem vel delectationem corporalem. ꝛ sic est accidia. que nihil aliud est q̄ tristitia de aliquo bono spūali prout est impeditiuum boni corporalis quod appetitus in seipo inordinate cupit. Scđo appetitus inordinatus alicuius bonū refugit in alio ſm q̄ bonū illius impedit ꝓpriam excellentiam in seipo. ꝛ sic est inuidia. que est dolor de alieno bono inquātuz apprehendit. vt diminutiuū ꝓprie excellentie. Tertio nō solū aliquis refugit vel odit malum in alio ſ eiā contra bonū ei⁹ insurgit ipsum repellendo. et sic est ira que est appetitus vindicte qua aliquis impugnat aliquem ꝓtrarium agendo. Hec be. tho. sup. ij. sen. di. xlij. ꝛ in q̄stiōibꝫ de malo. ¶ Quātum ad tertiū principale scz differentiā capitaliū a radicibus. Sciendū q̄ ipa vicia ita dicūtur capitalia q̄ non dicuntur radices. Et rō huius est

quia hec est differentia inter capitale et radicem. quia capitale est quoddam peccatum. radix autē peccati inquātum radix non est peccatum.

Hec septem vi .§.VI.

cia capitalia figurata sunt p̄ septem gentes seu nationes. que habitāt in terra promissionis. ſm magistrum in se. sen. et Hugo. cardinalez super ps. Ipa enim terra promissiōis affluens lacte et melle signat humanā naturam in genere vel animam quālibet in particulari, in statu innocentie ⁊ iusticie q̄ vtiq̄ affluebat lacte puritatis ⁊ melle consolatiōis celestis. Sed p̄ primor̄ parentum transgressionē. postea inhabitata est ⁊ possessa a septem nationib̄. i. victis capitalib̄. Obtenta aūt per xp̄m devictis victis est postea inhabitata per tribus duodecim israel, ⁊ leuitica. i. p̄ septem virtutes ⁊ sex opera misericordie corporalia vel spūalia que reperiunt in veris fidelibus. Ad bellum xp̄s notauit cū ait Lu. xi. Si fortior illo superveniens vicerit eū. vniuersa arma aufert ad Fortis in malicia diabolus qui castrū seu atriū mundi tenebat in pace. quasi nullo ei resistente. ⁊ hoc cū septem bis nationib̄. i. victis. Supueniens fortior xp̄s vicit eū. ⁊ abstulit ei arma sue malicie ea detegendo. Et hoc bellū ⁊ victoriā notat p̄s. psalmo. xliij. dicens ad dñm. Manus tua gentes disperdidit. plantasti eos. affligisti populos ⁊ expulisti eos. Ubi occidit in ipo bello tria. Gratiam xp̄i operatam ibi. Manus tua gentes disper. Justiciā animi reformatāz ibi. plantasti eos. Maliciam penitentia euacuatam ibi. affligisti.

Onantū ad primū sciendū vtiq̄ q̄ p̄ nos nō possemus superare vnā minimā temptationē. nec eiicere a nobis vnū peccatum. Sine me ait saluator nihil potestis facere Jo. xv. Et rō ē. qr cū peccatum mortale sit defectus quasi infinitus seu iniuria. qr contra deū bonū infinitum. Et homo sit virtutis finite nō p̄t finitū attingere ad infinitum nisi adiunctū infinito. et hec est gratia xp̄i. q̄ est quasi infiniti valoris. Unde apls. Justificati gratis gra ipius ⁊ id est iusti facti expulsis peccatis. Sicut ergo Josue seu iesu naue dux populi dei ipe fuit qui transito iordane devicit ⁊ pstrauit illas septē nationes ⁊ tradidit tribubus israel terram possidendā. Sic iesus nr̄ mediāte baptismo vbi dimisit virtutē sue passiōis, expulsis omnibus capitalib̄ victis tribus virtutū infundit ingenus humanū seu animā quālibet eū sequentē p̄ fidem vt possideat statū quietū ⁊ suauē. Et hoc est qđ dicit p̄s. Manus tua. Brachiū dei dicitur pater. ſm illud p̄s. Fecit potentiā in brachio suo Luc. i. qr ab ipo p̄cedit filius sicut manus a brachio. Digitus dicit spūssanctus. ſm illud Si in digito dei eiicio demōia ⁊c Luc. xi. qr p̄cedit a pre ⁊ filio sicut digitus a brachio ⁊ mānu. Sz manus frequēter in scriptura dicit filius. qr sic procedit a patre sicut manus a brachio ⁊ qr sicut p̄ manū quis opatur ita oia p̄ ipm facta sunt Jo. i. Manus ḡ dei i. dei filius incarnat⁹ supueniēs in mūdum. gentes vicior̄ vicit diabolū cū septē capitaneis vicior̄. que vicia dicunt gentes, q̄si gebēne id est inferno dedite, qr per ipa homo tradit infer no. disperdidit aūt ⁊ destruxit. i. ad nihilū redux it merito sue passiōis. doctrina sue eruditiōis. et exemplo sue pfectissime quersatiōis. Ipa aūt interpretatio noia illar̄ gentium ostendit. p̄rietates ipor̄ vicior̄. De ipis aūt noibus gentiū dicitur Deutero. vij. Cū introduxerit te dñs deus tuus in terrā quā possessurus ingredieris. i. in illū statum iusticie repate ⁊ deleuerit gentes multas coram te. q. d. dñs hoc faciet nō tu ethēū. gergeseuz amorreum. chananeū. pherezeū. eueū ⁊ iebuseuz p̄cutiet eos vsq̄ ad internitionē. Non inibis fedus cū eis vt. s. etiā morib̄ ipor̄ capitaliū veniaaliter acquiescas sed vsq̄ ad primas radices prosterne. Per ethēū qui interpretat stupens vl̄ formidans signat invidia que formidat felicitatem alienā ⁊ dolet. Ut̄ Seneca. Utinā invidi oculos vbiq̄ brēntes oīm felicitate torquerent. Dicitur ethēus stupens. i. admirans, qr invidus qlibet bonū etiā paruū admirat in primo cui invidet. tanq̄ sit multū excellens. Ut̄ poeta. Fertilior est seges alieno semp̄ in agro. Uicinū q̄ pecus grauidus vber habet. Vel stupens etiā dicit qui ob frigiditatem dentiū. vt cū comedunt acerba vue et hmōi. nō p̄t bene comedere. Sic invidia facit sibi insipida bona alior̄. Amos. nō. Ego vedi vobis stupore dentiū in cūctis vrbibus vr̄is. Vedi. i. p̄misi hr̄i ac etiā rōe pene illius afflictionis invidi hoc dat deus in punitionē. Per gergeseum qđ interpretat colonū eiciens vel aduena appropinquans signat superbia vel inanis gla. Hec eiī superbia eiecit diabolū de celo et hominē de paradiso. qui erant coloni illorū locor̄. Dicit etiā aduena. qr quāto sua mente cogitat deo appropinquare. i. exaltari. tanto magis elongat a deo Job. xx. Si ascenderit vsq̄ in celū superbia eius ⁊ caput eius nubes tetigerit q̄si sterquiliniū in fine pdet. Per amorreū q̄ interpretat amaricans signat accidia que facit hoīem amaricari p̄pter laborē boni opis. Sicut gaudiū spūale p̄solat aīaz. ita tedium de bono divino agendo fastidit ⁊ in horrorez ducit. ad Hebre. x. Videte ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat. Per chananeum qui interpretat lapides colligens vl̄ cōmotus intelligit ira. q̄ cōmouet totū hominē ad appetitū vindicte. ⁊ colligit lapides cōtumelias ⁊ detractionū ⁊ contentionū in mēte sua cōcipiendo ad offendendū alios verbis suis Eccles. xxvij. Qui voluit lapidem. s. proiiciendo p̄ tra alīquē p̄tumelias reuertet ad eū, quia sibi etiam fit

Capitulū Tertium.

iniuria in verbis ⁊ factis. Per plateleum qui interpꝛtatur dissemꝫnatio signaꝫ luxuriosus qui nō curat vbi semē spargat sed passim ⁊ indifferēter. Piere. v. Equi amatores in feminas ⁊ emissarij facti sunt. vnusqsq; ad vxorez proximi sui hinniebat. In veteri lege qui patiebaꝫ fluxū sanguinis immundus iudicabaꝫ. nec ad templū dei qđ signat ecclesiā militantē pōt accedere vel triumphantem. Per eueū qui interpꝛtaꝫ fer⁹ vl' pessimus significaꝫ auaricia. que facit hoiem feram pessimā. deuoratricē sui proximi. adeo q; nō miseretur amicoꝝ et ꝓpinquoꝝ Eccle. x. Nihil iniquius qz amare pecuniā. hic em aiam suā venalē habz. Per iebuseū qui interpretaꝫ psepe. signatur gula que semp vellet esse ad mēsam. sicut animalia bruta ad psepe Isa. v. Ve qui ꝛsurgitis mane ad ebrietatem sectandā ⁊c. Vel interpretaꝫ conculcatio. qz anima saturata calcauit fauū. Scdm qđ notaꝫ in predicto psalmo est iusticia reformata. dū dicit plantasti eos. s. filios israel. Ad literā dicit plantasse qñ de nouo induxit in terram promissionis. Et sicut planta cū nouale est sepe irrigatur vt qualescat. ita deus illū ꝓplm suū de nouo introductū in terrā ꝓmissionis miraculis pluribus irriguit ⁊ bonis varijs fecūdauit. Moraliter aūt filij israel sunt virtutes ⁊ boni mores qs deus animabꝰ cōuersoꝝ infundit. Haz vt dicit Ambro. Cū renunciatur improbitati statim assistitur virtus. Egressus em malicie virtus opaꝫ ingressum. Eodemqz aditu quo vicia excluditur innocentia copulaꝫ xxvij. q. i. Has aūt virtutes vt firmētur ⁊ crescant deus spūalibꝫ ꝛsolationibꝫ irrigat vt fructū faciant. Ego ait ipe deus pbiemiam. plantaui te vineā meā electam. omne semen verū. s. virtutū posui ibi. Tertiū notatuz est malicia euacuata. ⁊ hoc p penitentiā. dū dicit affligisti ꝓpulos et expulisti eos. Populus dicit illas nationes gentiū que signant vicia vt dictum est. Affligit aūt p penitentiaz. Ham gulosus dū dolet et penitet vere de gula affligit se mēte ⁊ corpoze ieiunando et abstinēdo. Luxuriosus penitens tristaꝫ de victijs ꝓperratis et affligit se ꝓtinendo. Sic modo suo auarus superbus ⁊ alij. Dicunt aūt hec vicia gentes q̄i gehenne debita. q; deducūt ad gehennā. sed ex afflictiōe penitētie expellunt de terra ꝓmissionis. i. de anima. Unō magdalene se affligenti in penitētia. qđ figurabat etiā vngentū secum ablatam dictū fuit. Remittunt tibi peccata tua Luc. vij. Et p afflictionem penitentie factū fuit vt xps eijceret septē demonia ab ea. vt dz mar. vl. i. septē vicia capitalia.

De nocumentis peccati mortalis que sunt viginitria. Capitulū tertiū

Effectus seu nocumenta peccati mortalis colligēdo sū matim notabimus viginitria. Que cū magna mala sint. cogiꝫ pcōr clamare cuz ps. peccante penitente. Miserere mei deus ſm magnā misericordiā tuā. Magna est misericordia dei erga hominem in creādo. qz de nōente qđ est magna miseria facit esse. ⁊ tam nobile eē dedit. qz ad imaginē ⁊ silitudinē suā. Magna etiā misericordia dei in gubernando hoiem ⁊ puidendo omnibꝰ suis necessitatibꝰ ꝑ magna p excellentiā. ⁊ maxima ē educendo pcōrem de lacu peccati et de luto fecis de tenebris inferni ad lumē celi. Et ꝓpter hoc efficiendū de celo venit ad terras ⁊ sustinuit passiōez. Nō aūt misericordiā postulare dz pcōr ꝓtius qđ aliud. qz misericordia hz pro obiecto miseriam ⁊ ipaz leuat. Nō pōt aūt esse maior miseria qđ peccatū. vñ dr miseros facit ꝓpos. Cōducit em tandem ad summā miseriā ꝓtariā pfectissime felicita ri. Vñ in figurā decē leprosi designātes transgressoꝛes decē ꝓceptoꝝ clamabāt ad iesuz. Miserere nri dñe fili dauid Luc. xvij. Et chananea p filia sua demoniaca signāte aiam possessam a diabolo. Miserere mei ⁊c inquit. Filia mea male a demonio vexaꝫ. Vexaꝫ aūt anima a peccato multiplici malo. ⁊ in vite hꝰ quersatiōe. ⁊ ipi⁹ anime sepatione. et in i pius collatiōe. Et in vite quidē quersatiōe miseriā patiꝫ ⁊ vexatur in triplici differentia bonoꝝ. s. In bonis tpalibꝰ. In bonis naturalibꝰ. In bonis spūalibus.

Et bona quidem .§. i.

tēporalia ⁊ si minima sint respectu alioꝝz. tamen bona sunt a deo. Et vt dicit philosophus organice deseruiunt felicitati. id est instrumentaliter. quia sunt tanqz media ad perficiendum aliqua opera virtuosa. Sunt autez huiusmodi tripartita. videlicet diuitie seu substantia tēporal' Honorificentie seu gloria mundialis. Presidentie et libertas humanalis. Diuitias quidem siue naturales. vt possessiones. animalia. victualia et huiusmodi. ac etiam diuitias artificiales. vt pecunee argentee. auree vestes ⁊ huiusmodi. dominus tribuit vt mediante earū fideli dispensatione quis sibi meretur vitam eternam. Sed si quis eis abutatur. vl alias eoꝝ largitorē offendat p peccatum. frequenter eas amittit vnde ad magnam miseriam ⁊ vexationem deueniat. Sic egiptijs ꝓpter peccatum suum iniurias videlicet ⁊ offensiones quas hebreis inferebāt. ablata sūt eis vasa aurea et argentea et plures alioꝝ diuitie domino hebreis illa concedente. vt habet Exo. ri Israelitis autem idolatrantibus in terra ꝓmissionis ꝓpter peccatum eoꝝz clausum est celum annis tribus ⁊ mensibus sex Unde magnam penuriam credendum est indubitanter ibi exortā. Et iterum alias sub helyseo ꝓphera tanta fame samaria oppressa est. vt matres comederent filios. vt

habetur. nñ. Reg. vñ. ꝙ etiã quotidie talia flagel
la populi patiunt ꝓpter peccata ipoꝝ. Bonuꝫ
honoris ⁊ glorie multũ appetitur. Unde ⁊ Aug. de
ciui. dei dicit allegans Ciceronez. Honos alit ar
tes quicq gloria ad studia accedunt. Et propter
hanc ꝙsequendaz antiqui romani ad innumera
⁊ immensa picula ⁊ labores se exposuerunt. Et
hoc esse maius bonũ scz habere bonam famaz sa
lamon ostendit magis q̃ diuitias habere dicens
Melius est nomen bonũ q̃ diuitie multe. Unde
⁊ sancti viri hanc conseruare ⁊ augere nituntur.
nõ ꝓter se sed ad primoꝝ edificationẽ, ꝓpter qd̃
dicebat apls. Expedit mihi magis mori q̃ vt glo
riam meã quis euacuet, sed ⁊ bonũ istud ꝙ pec
catum tollit vel diminuitur. Unde ⁊ salomon sa
pientissimus quẽ ꝓpter famã virtutis ⁊ sapien
tie. omnis terra desiderabat eũ videre. Cui etiam
dixit regina saba ad eam veniens de finibꝫ terre
uicisti famã virtutibus tuis. ꝓpter peccata laſci
uie sue adeo sibi gloriã ⁊ honorem minuit. vt eti
am de sui salute dubitaretur. De quo etiaz dicit
sapiens Eccle. xlvij. Dedisti maculam in gloria
tua ꝛc. Sic ⁊ magdalena quãtumcũq esset gene
re nobilis. diues ⁊ pulcra propter lasciuias suas
ita famam attriuerat vt diceret peccatrix. Po
testas quoq qua quis alijs preest. donũ est non
paruum a dño concessum. ſm illud Sap. vj. O
iudices data est vobis potestas a dño ⁊ virtus ab
altissimo. Et in hoc habent quandam similitudi
nem cũ deo specialem ꝑticipantes diuinam pote
statem. vt sicut deus omnibꝫ preest et omia regit
ita presidẽtes in mũdo quibusdã preeminent et
eos regunt. vnde ⁊ dñi aliqñ vocant. ꝓpter qd̃ di
xit dominus moysi Exod. vij. Constitui te deum
pharaonis. Hec autem potestas ⁊ dominiuz fre
quẽter ꝙ peccata tollitur. Unde ⁊ nabuchodono
sor ꝓpter superbiam suam ablatũ fuit sibi regnũ
ad tempus qui erat monarcha mudi voce emissa
de celo dicente. Transiit a te regnum tuum ⁊ ab
hominibus eijcieris ⁊ cum bestijs habitatio tua
Sed balthasar filius eius ꝓpter peccata sua ex to
to amisit ipm regnuz, ipo interfecto a cyro rege
persarum ⁊ dario capta babilonia. Sic ⁊ septem
nationes q̃ habitabant in terra ꝓmissionis ami
serunt terras suas, ipis interfectis cũ regibus su
is a iosue cum exercitu suo scilicet israelitarum. ⁊
pro eisdẽ pis israelite possederũt. Unde ⁊ cuz dñs
promitteret illam terrã se daturum semini abrae
quasi rationez assignans quare tunc non dabat
ipi abrae subdit. Nondũ complete sunt iniquita
tes eorum Gen. xv. id est nondũ ascenderunt ad
tantam malicia m q̃ adhuc mereant perdere illa
dominia. Insup et ipi iudei possessam illam pa
triam fertilem ⁊ gratiosam ꝓpter peccata sua per
lxx. annos amiserũt translati in captiuitatem ba
bilonicam cũ rege suo sedechia. nij. Reg. vlt. Et
demum reuersi grauiora perpetrantes ⁊ dei filiũ
interimentes post maximã stragem, amissa oñi
dignitate regali ⁊ sacerdotali. captiuitati ⁊ vendi
ti in seruos dispersi sunt ꝙ vniuersum orbem. Li
bertas vtiq magnũ bonum estimatur. Non emi
tur bene pro toto libertas vendit auro. Sicut econtra
seruitus est maxima miseria q̃ ꝙ peccatuz induc
ta est seruitus. Unde Ambro: Non esset hodie
seruitus si ebrietas nõ fuisset di. xxx. sexto die. Et
loquitur de cham qui ex eo q̃ vidit noe patrem
suum quem ꝓpter ebrietatem vidit nudatuz ma
ledictionẽ seruitutis ab eo accepit in genere suo
Peccator seruus etiam efficitur diaboli ⁊ pecca
ti Jo. viij. Qui facit peccatum seruus est peccati
Male ergo vexatur homo a demonio peccati cuz
de magnis dignitatibus deuoluatur ad magnas
miserias. propter quod clamare cogitur Miſe
rere mei vel nostri.

Bona autez naturalia tripartita sunt. videlicet. §. II.

Familia parentalis.
Consistentia corporalis.
Potentia animalis.

Familia parentalis sũt propinqui. scilicet filij
qui cum sint de substantia patris ⁊ matris. rõna
biliter dicuntur bona naturalia. Et hoc bonũ cũ
nõ habet multũ desideratur. etiaz a probis viris
Sicut patet in Isaac orante ꝙ conceptu rebecce
uxoris sue. Et abraam de hoc dño pie conqueren
ti cum dixit. Vernaculus meus helieser iste da
masc⁹ erit heres meus. mihi autem nõ dedisti
semen, ⁊ cum habet multum amatur cõseruatio
vite eorum et sanitas. Et rõ huius esse potest. qz
naturaliter vnũquodq appetit perpetuari q̃nuz
possibile est. cognoscit aũt q̃libet experientia docente
qz in se diu ꝑmanere nõ pot cũ mortal' sit ⁊ corru
ptibilis. ⁊ cũ filius sit de substantia parentũ. duz
sunt ⁊ viuũt filij. sic in eis ⁊ ꝙ eos vident ꝑmane
re et perpetuari ꝙ successiuã ex eis generationem
Sed certe filij ꝓpter peccata parentũ q̃nq ex hac
vita subtrahunt. aliqñ diu et grauiter infirman
tur. Exemplũ in dauid cui dictuz fuit a nathan.
qz blasphemare fecisti nomen dñi. idcirco mori
filius tu⁹ q̃. s. fuerat nat⁹ ex bersabee. qd̃ et factuz
est. vt habetur. ij. Reg. xij. Sic ⁊ heli sacerdos q̃ pec
cauerat in nõ bñdo curã de filijs oꝑtum ⁊ ꝑtine
es. audito qd filij ei⁹ i bello mortui eẽnt ⁊ occisa
arca dñi capta a philisteis. ex dolore cecidit retro
et fractis cervicibꝫ expiravit. i. Reg. nij. Quãtus
ſm leges bũanas. filius nõ debeat aliquo mõ oc
cidi ꝙ peccato patris. etiã si cõmisisset crimẽ lese
maiestatis. sed alijs ꝑnis puniri potest vt a
missione honorũ. rerũ temporaliuz ⁊ patrie. tũ in
iudicio dei ei ſm legem suam. etiã morte corpali
punit filius pro patre. Nec ex hoc fit iniuria vel

Capitulū Tertium.

iniustícia filio.c2 omnes sumus ⁊ iusti ⁊ iniusti debitores mortis quo ad deū ꝓpter originale peccatum. Sed quo ad animā seu penaz inferni vel purgatorij vtrigz firma manet sententia dñi illa. Eze.xviij. Filius nō portabit iniquitatez patris ⁊ econuerso. Consistentia corpalis seu cōseruatio vite corpalis q̄ntū amet precipue cū sanitate eius.q̄libet experiri in seipo.vt induci nō oporteat illud qđ satban dixit dño Jo.i. Pellem ꝓ pelle. ⁊ cūcta que hz homo dabit ꝓ ania sua.i.vita conseruanda. Propter hoc tpe pestis vitant etiā cōsanguinei ne inficiant.querunt diligētissime medici sumunt potiones amarissime, vstiones ⁊ incisiones sustinent varia tormentoꝝ genera ac malefactores patiunt, ⁊ multa illicita perpetrant. ne vita ꝙdat.sed vt dz extra de pe.⁊ re.cū infirmitas. Infirmitas corpis nonunqz ex infirmitate animi pcedit.dicente dño languido q̄.s.iacebat in porticu piscine. Ecce sanꝰ factꝰ es.vade ⁊ noli amplius peccare ne deterius tibi aliqđ ꝓueniat Jo.v. Et exempla patēt. Et de ezechia rege iuda q̄ egrotauit vsqz ad mortem Isa xxxviij.⁊ hoc ꝓpter pctm̄ ingratitudinis vel superbie de victoria habita seu liberatione ab exercitu sennacherib. Exemplū etiā i maria sorore aaron q̄ effecta ē leprosa ꝓpter murmurationē factam cōtra moysen, vt ptz Nu.xij. Sed ⁊ infectio aeris ⁊ pestes euenire ꝓpter peccata hoīm ondit̄ur i.Reg.vl.qñ ⁊ ꝓpter elatiōez dauid qua vsus est in numerare faciendo pplm tum etiā ꝓpter conspirationem ppli contra ipm dauid factam in cōiuratione absalonis infra triduum mortui sunt ex peste, lxx. milia de israel. Notādum tñ q̄ decretal' dicit.nōnunqz.i. nō semp.sed aliqñ. Nā ⁊ infirmitates etiā immittunt a deo ꝓpter alias causas qñqz q̄z ꝓter peccata vt patet in Job vlcere pessimo percusso ⁊ celidonio ceco postea illuminato Jo.ix. Et qz difficile est ex certitudine scire hmōi cām nisi a deo reueletur, iō quilibet in hac pte viā tenere debet humiliorē vt.s. propter peccata sua cū infirmat.existimet se a deo flagellatum.de alijs nō iudicet cuz cām nesciat. Insuper ⁊ guerre ⁊ bella vbi ⁊ vulnerant et occidūtur innumera milia hominū ꝓpter peccata cōtingunt Jaco.iiij. Vñ bella et lites in vobis nisi ex concupiscentijs que militant in mēbris vestris. Postqz salomon peccatis se implicauit .suscitauit ei dñs plures inimicos ad bellandū contra euz qui prius in marina regnauerat pace. vt ptz iij. Reg.xi. Et in libris iudicū hoc plene ondit̄ur.q̄ cū ille populus israel a mandatis dei declinabat. suscitabantur contra eos bella a finitimis nationibus cū multis oppressionibꝰ Male ergo vexatur creatura a peccato.⁊ iō in miserijs hmōi constituta clamet Miserere ⁊c. Potentie animales cuz naturales sunt.sunt ꝫm Aug. bona media q̄bus ⁊ bene ⁊ male vti possumus, sed in se valde bone sunt ⁊ necessarie ad opandū.⁊ hec sunt tres principales. Primo potentia intellectiua. Secō potentia volitiua. Tertio potentia sensitiua. Quelibet vexatur suo modo ꝓ peccatū. Unde ps. penitens ait. Conturbata sunt omnia ossa mea, i. potentie quibus anima vigoratur ad opanduz. Et hoc figuratum extitit in vulnerato a latronibꝰ.q̄ descendit a hierusalem in iericho.vt habetur Luce.x. Vulnera enim sunt ipa mala infra potētijs vt declarat magister in.nij.sen.in principio. Et quantū ad potentiam intellectiuā dicit̄ sapiō. i. de peccatoribus. Ambulabāt. i. opabunt vt ceci qz dño peccauerūt. Et in huius figuram legitur Judic.xvi.ca.q̄ samson captus a philisteis excecatus est ab eis ad insinuandū.q̄ viro quātūcunqz sancto capto ꝓ temptatione ā demonijs, eruūtur sibi oculi intellectus, nō quidē vt priuet potentia intellectiua vl'actu intellectus simpliciter sed in particulari ope eligibili ,ita passione obtenebratur vt tunc nō aduertat illud esse malum: sed bonum sibi videtur illud faciendū q̄zuis habitu ⁊ in generali cognoscat illud esse maluz. Et hoc est qđ dicit pbs in li.ethico.q̄ omnis malus est ignorans. Ignorat enim peccans tunc illud esse malum vt fornicationē, ⁊ si habitualiter sciat illud esse malum.⁊ phibitum.sicut ebrius positus in ebrietate dicit veras sententias quas habitu tenet.sed cū ꝓfert in ebrietate non eas actu intelligit impeditus ab ebrietate. Ignorat etiaz peccator quot ⁊ quanta bona ꝓ peccatum perdat quanta mala incurrat ꝓ peccatū. nō cōsiderās ea. Et q̄zuis nō auferat ex toto peccatum iudicium rationis, ꝓpter qđ peccator non priuat actu iudicandi ⁊ sententiādi ⁊ reprehendendi alios peccatores ⁊ puniendo. dūmodo cū hūilitate fiat. tamē multū liberatur intellectus ⁊ obscurus remanet nō adiutus lumine gē qua talis priuat in iudicando.corrigendo ⁊ puniendo ⁊ indignus reddit̄ur. Qua eñ fronte potest alios corrigere cū tacitus sibiipi videt eadem se admisisse que corrigit inquit Hiero. di.xxv.primum. Et si paruz gaudiū esse valeat ei qui lumē celi corpali videre nō potest vt ait tbobias. imo multi doloris. Nō minus vexatur anima amisso lumine intellect⁹ per peccatū. iō clamet Miserere ⁊c. Voluntas q̄z multum est remissa ad bonum ꝓ peccatuz, adeo q̄ bonum quod intelligit ⁊ in generali proponit agere non valeat.propter quod ait apostolus ad Roma.vij. Non enim quod volo bonum hoc ago.sed quod odi malum illud facio. Et loquitur ꝫm vnam expositionē in pson̄a constituti in mortali. Vñ ⁊ figurat̄ ꝓ claudum qui videt quidē q̄ pergere debeat.⁊ recto gressu incedere non valet q̄bus claudis dz ꝓ helias iij. Re.xviij. Usqz quo claudicatis in duas ptes Claudicat ex pte dextra qui pcepta ad deum nos ordinantia non seruat.

Claudicat ad sinistram qui mandata erga proxi
mum nos dirigẽtia nõ custodit. Et fm. b. Tho. ī
prima scõe nec talis diu in peccatis pmanere po
test quin labat in alia. In repentinis eñ casibus
qui quotidie occurrũt. in qbus non põt hõi mul
tũ tpis ad deliberandũ. opatur homo fm finẽ sibi
prefitũ ⁊ habitũ preceptũ Et cũ pctõr nõ sibi pre
stituat vt vltimũ finẽ ad quẽ oia dirigat gloſum
deũ ⁊ creaturam, cui⁹ amorẽ deo ⁊ mãdatis eius
preponit. nõ nõ fm deuz ⁊ mãdata eius agit ⁊ fm
passionẽ suã et malũ habitũ alicuius vicij cui est
deditus. Et hoc est qõ dicit Greg. q peccatuz qõ
per penitentiã nõ diluitur mor suo pondere ad a/
liud trahit. sic patet in dauid qui lapsus in adul
terũ. q2 cito nõ penituit. addidit ⁊ homicidium
ordinando de morte vrie. ij. Reg. xi. Voluntas eri
am pctõris spũalia nõ gustat. q2 supfluo humo
re terreno2. s. amore infectus est vt infirmus ⁊ ei
vilescũt ⁊ fastidiũt spũalia. Potentia sensitiu
a seu sensualitas multipliciter vexat passionib
propter pctm. Glorioſus eñ de⁹ sic instituit do
minẽ vt rõ subiceret sibi. ⁊ inde sensualitas oĩno
erat subdita rõi, sed p pctm inobedientie rebellãs
se rõ deo immediate. ⁊ caro recalcitrauit spiritui
In cui⁹ signũ fm Aug. de ciui. dei senserunt sti
mulos carnis in mẽbris genitalibꝫ ꝓpter qõd eru
bescentes adinuicẽ fecerũt sibi perizomata. i. suc
cinctoria seu cooperimenta Gen. iij. Et potentia
quidẽ ꝓcupiscibilis non appetit nisi delectabilia
sensibus. ⁊ si ꝓtraria spũi. Caro eñ ꝓcupiscit ad/
uersus spũm vt dicit ad Gal. v. In cui⁹ figuraz
ancilla agar cõcepisse se videns ex abraam. etiam
pterua despiciebat dñam suã sarai, ⁊ cũ verberib
angeretur ab ea fugam arripuit Gen. xvi. ad desi
gnandũ q sensualitas que est ancilla rõis. postꝫ
per cõcupiscentiã conceperit peccatũ ex viro. i. ap
petitu rõnali despicit postea rõem. nec vult ei obe
dire. Sed ⁊ si alicui cogat quibusdã penis. vt ie
iunijs et disciplinis. ipa sensualitas fugit a rõe
nec ꝓpter hoc ei obedit sed vt libera vagat. Et in
tantũ excrescit ipa ꝓcupiscentia. vt nõ deferat na
turali federi seu propinquio. vt patz in amon pri/
mogenito dauid qui amore ꝓcupiscentie insani
ens in thamar sororẽ suã violenter constuprauit
eam. xij. Reg. xiij. Et de ruben qui ascendit cubile
patris sui iacob cognoscendo. s. vxorẽ patris Ge
nes. penul. Et de semiramis bellicosissima regi/
na niniue que duxit in maritũ filium suũ, sed ab
ipo interfecta est. Irascibilis potentia plena ẽ
perturbationib et vindictis illicitis. Vñ saul qui
prius erat pacacissimus, adeo q despicientes do
minũ eius sibi a dño traditũ patienter tolerauit
nec in aliquo molestari eos voluit post victoriaz
magnã habitam ꝓtra ammonitas, cũ tñ populus
hoc quereret postꝫ a dño recessit p peccatum. ita
turbulẽter et furioſus fact⁹ ẽ vt frequẽter p se ⁊ p
alios mortem que fierit generi suo dauid ei fide/
lissimi. et. lxxxv. sacerdotes occidi fecit. q2 abime/
lech princeps eorũ fauorem dederat ipi dauid cõ
cedendo ei panes et gladium golie et ꝓfulendo p
eo dominũ. i. Reg. xxij. Alexãder magnus victo
immersus ira et iracundus aliquando erat. vt fi/
delissimum et amicissimũ sibi propria manu in/
terficeret. Sensitiua q3 apprehẽsiua vt visus au
ditus. gustus et hmõi. ita efficiuntur inordinati
per curiositatem. q nec sacietur oculus visu nec
auris auditu. vt dicitur Eccles. i.

Vexatur pecca .ſ.III.

tor et detrimentum patitur in tertio genere bono
rum. que sunt precipua scilicet in bonis spũalib
que sunt sub triplici differentia.

Munimenta suffragiorum.
Fulcimenta meritorum.
Ornamenta virtutum ⁊ donoz um.

Ille qui est in gratia recipit suffragium ⁊ mu
nimen a sacramẽtis. ab indulgentijs. et a fidelium
actionibus bonis. Et a sacramẽtis quidez. q2
sumendo aliquid eoz cũ deuotiõe inde augetur
sibi gratia et fructus multiplex spũalium. vt illu/
minatio mẽtis. consolatio spũalis fortificationis
et hmõi. Sed ille qui est in mortali nõ põt acce/
dere ad ipa nisi cũ sui detrimento. Dicit Aug. i.
q. i. q sacramẽta talia fiunt vnicuiqꝫ cũ quali cõ/
scientia quis accedit. Qui cũ conscientia mortal
accedit mortẽ nouã anie incurrit p speciale mor
tale qõd addit. sicut dicit apls. i. ad Corin. xi. de eu
charistia. Qui manducat ⁊ bibit indigne iudici
um sibi manducat ⁊ bibit. Et si in confessione acce
dens cũ mortali ⁊ nõ contritus totum tñ dicens
forte nouũ nõ cõmittat mortale. tñ fructum ma/
gnũ confessionis nõ recipit. Si vero sacramenta
nõ percipit et vtilitate ipoz se priuat et manda
tum eccl'ie transgredit. ⁊ sic omni mõ vexatur
Ecdario vetus fidelis. s. cui est in gra. habet suf/
fragium ab eccl'ia in indulgentijs. Valent enim
indulgentie date a prelatis eccie ad tollendũ seu
diminuendũ penã talem debitã pro peccatis cõ
missis. Nã culpã ⁊ debitũ pene infernalis cõtra
ctum p mortali solus deus remittit. Cum autez
culpa cõmissa sit causa debiti pene. remanẽte cul
pa in anima. nunqꝫ põt fieri remissio pene Rõe
q2 remanente cã remanet effectus. Exempli gra
tia. Sol existens sup nostrũ emisperium est cã il
luminationis aeris, dũ ergo sol est sup nostrum
orizontem. semp aer inuenit illuminatus. Sic
remanente culpa in ania remanet ⁊ obligatio pe
ne. Et cũ peccata mortalia sint connexa q ad aver
sionem, q2 omnia auertũt ab vltimo fine. iõ qui
remanet in vno mortali. nullo modo põt habere
remissionem de aliquo alio mortali q ad culpam
nec veniali. ⁊ p. cõs nec quo ad penã. remanente

Capitulum.Tertium

m ordinatione culpe. Et sic indulgentie date a quocūqz siue a papa. sine ab epīs vel alīs nihil valēt his q̄ sūt in mortali. Indulgētie enim tm valēt q̄tū sonant. Sonāt aūt fm formā cōem. q̄ bīt eas qui fuerint cōtriti z cōfessi. vñ exīs in mortali nulli⁹ indulgētie est capax. Et si cēties iret ad sepulcrū dñi z limina ap̄lor. z haberet in dulgentiam in articulo mortis nil ei valent permanenti in mortali. cum receptur⁹ nō ē effectuz eius quāuis alias faceret quod cōtinet indulgē tia. puta. q̄ dat elemosinā ecclesie statutam. vadit ad illā ecclesiaz z hmōi. clamare igit hz. Miserere mei. Tertiū genus suffragij ecclesie est p̄ticipatio omniū bonorum que fiunt in ecclesia orationum ieiuniorum elemosinarum z hmōi. Assimilant. n. theologi. vt b. tho. z petr⁹ de tarā tasia z alij ecclesiā corpori humano. quā simili tudinē notauit ap̄ls ad ro. xij. Hōes. s. fideles sumus vnū corp⁹ in xp̄o. Eidem⁹ ēt in corpe hūano q̄ ex cibo assumpto oīa mēbra recipiūt nutrimētū z robur. nisi sint p̄cisa vel stupida. vt manus arida vel pes. Similiter ex oīb⁹ opīb⁹ bōis q̄ fiūt a bonis quilibet verus fidelis recipit p̄ticipa tōem z fortificatiōem. nisi sit membrū p̄cisum. s. p̄ sententiam excōicatiōis. vel aridū quod euenit p̄ priuatiōez viuacitatis gratie. i. p̄ mortale. Hoc intelligens p̄s. orabat dicēs. Participem me fac deus oīm timētium te z c. q. d. Da mihi gratiam tuam. qua sim liber a mortali. z extūc hōo p̄tem omnium bonor̄ que fiunt in ecclesia. His ergo suffragijs priuatus peccator. ñ miruz si diabolus hēt maiorē potestatē sup̄ euz. ad nocendū spūaliter z tpaliter q̄z super alios. vnde z super septē viros sarati babuit potestatē demoniū suffocandi eos. q̄ mali erant. nō autē super sarati vel tobiam. qui rimebāt deuz. Potestatez babuit ad ligādū z īmobilē reddēdū philetum discipulum Jacobi apostoli ante cōuersiōez ei⁹ nō autem post baptismū eius. Decim genus bonorum spiritualium est fructus meritorium z hec sunt triplicia videlicet. Merita agendorum. Merita gestor̄. Meirta seu subsidia aliorum. Et q̄tum ad primū. Unusquisq̄ ait ap̄ls. p̄priam mercedem accipiet fm suū laborem. Hō verū est de his que fiūt in gratia quantū ad mercedem glorie. Et quia charitas est radix meredi fm tho. in. iij. quodlibet aūt mortale contrariat charitati fm ip̄m. ideo existens in mortali nullo modo p̄t mereri. nec pro se nec p̄ alīs. aliquod bonum glorie seu gradum premij ecīni. Quez facit de genere bonor̄ qui est in mortali. z si ad multa bona sibi valeant. z tpalia z spiritualia. q̄ disponit p̄ illa ad gratiā z hmōi. non tamen de his mercedem accipit. vt cōgreget fructum in vitam eternam. Nec etiam reuerso tali ad veram penitentiā. illa bona reuiniscūt ad premiū glorie. vñ apostolus. i. ad Corin. xiij. Si distribuero facultates meas in cibos pauperū. z tradidero corpus meū ita vt ardeā. charitatem autem non habeam nihil mihi p̄dest. s. ad vitam eternam. vt exponit Aug. de pe. di. iij. Si quis. Et sicut q̄ viuū non fuit vnq̄z resuscitari non p̄t. sic viuere non p̄sit. s. opera mortua. que nunq̄z viua fuerunt fm Host. Quātū ad scōm. s. merita acquisita. verū est quod dr Aggei. i. Congregauerūt mercedes. i. merita ex bonis factis in gratia z miserūt eas in sacculum pertusum. i. p̄foratū. vnde egredit quidq̄d immittitur. vult dicere. q̄ qui acq̄rit alīq̄ merita p̄ opa virtuosa. ea amittit per peccatum quod postea cōmittit. si est tale q̄ perforet id est tollat vnitatem anime eius. vt est mortale. Nam p̄seuerans in eo si moriatur. premium non p̄cipit illorum meritorum. propter defectum suum z obstaculum peccati. quo se indignū fecit premio superno. Ad quod innuēdū dixit nobilis homo de illo seruo qui propter suā pigriciaz nō multiplicauerat mnaz sibi traditā familiaribus suis. Auferte ab illo mnaz. z date ei qui hēt decem mnas. vt parabolice hētur Luce. xix. c. Erogat ergo illud meritū inter electos Verum est tamen q̄ si ille reuertitur ad penitētiā merita illa que acq̄siuit i statu gratie. sibi restituuntur nō autem que fecit bona extra gratiam vt dictum est. vnde Aug. Pium est credere z fides nostra hoc exp̄postulat vt cum gratia christi destruxit mala p̄iora. etiam remunerat bōa. s. mortificata. s. p̄ peccatum. de pe. di. iij. Quantum ad tertiū scz subsidia p̄tricularia. Sciendum q̄ sicut corpus mortuū non potest aliquem iuuare nec ab aliquo iuuari. ita mortu⁹ per peccatuz in anima. non est capax operis boni. quod fit p̄ eo. inquantum est opus ipsuz satisfactiuū. Nec per se satisfacere potest p̄ opa quantuncunq̄z penalia. vt ieiunia peregrinationes elemosinas. et hmōi. Peccator enim inimicus dei cōstituitur p̄pter offensam commissam. Durante ergo inimicitia. nō acceptat deus aliquam emendaz vel satisfactioem. cū deficiat amicitia qua acceptat vnde p̄s. l. Edificētur muri hierusalem. i. virtutes cōgregate in anima destructe p̄ peccatum. q̄ reedificantur per penitētiam. Et tunc tu dē⁹ acceptabis sacrificium iusticie. i. religioinis et orationis oblationes elemosinaz. holocausta ieiuniorum. Insup̄ in mortali existens p̄ alio satisfacere non p̄t. viuo vl̄ defuncto. ex opīb⁹ mere propr̄ijs z directe. Nam indirecte hoc facere potest. puta. dādo elemosinas p̄ missis dicēdis. vl̄ alīs orationib⁹ fiendis a clericis p̄ viuis z defunctis. Quāuis enim elemosine tales nō valeāt illis ad expiatiōem p̄ q̄b⁹ fiunt. tñ misse z orōes dicte a clericis. etiā si sint malivalēt. non inq̄tum priuate p̄sone. sed inq̄tum ministri ecclesie. cuius

ꝑces deo nō ꝓfit nō esse grate. Valēt tamen talia ad alia bona. cū fiūt ꝓfse a malis. ⁊ iō nō cessandum ab eis vt deus mētem illustret. Tertiuz gen⁹ ꝑcipale spūaliū bonoꝝ sunt virtutes ⁊ dona. ps. Dereliq̄t me virtus mea. s. quā hēbam. Et q̄ꝫ m magistrū in. iij. sen. Virtutes oēs sunt cōnexe. ita q̄ vna sine altera haberi nō ꝑt. cū q̄s cōmittit aliq̄d mortale. illud directe oppoz q̄ contrarie alicui virtuti. ⁊ ꝓfus vt suū ꝯrariū eaz expellit. ⁊ cū illa oēs alie ab aīa recedūt. Et ꝺ figuratū extitit in illo q̄ incidit in latrones Lu. x. qui eum expoliauerūt. Latrones sunt demones qui cū capiūt aiam ꝑ peccatū in defto mūdi. expoliāt virtutibꝰ. Fides igit amittit q̄ꝫtū ad meritū. ⁊ si nō q̄ꝫtum ad informē hītū. Sic Joroboā filꝰ nabach rex primꝰ israel victus a peccato ambitiōis ne ꝑs israel accederet ad templū hierusalem. ad offerēda sacrificia vt mandabatur. in lege timēs inde amittere regnū fieri fecit duos vitulos aureos. quos ipe cū populo adorare. ⁊ sacrificia offerret. vt hētur iij. Re. xij. Ꝑpem omnē amisit iudas patrato facinore ꝓditionis. vñ ⁊ laqueo se suspēdit matth. xxvij. Charitatez oēm a se eliminauerat diues epulo nō subueniendo necessitatibꝰ lazari vlcerati Lu. xvi. Dona spūs in peccatore reperiri non ꝓfit. Nā sapiēia ꝑ insipiētiā deicitur. vt diuina nō gustet. Intellectus ꝑ ebetudinē obscurat. vt scripture eis tint ī ꝓbolas. nō intra medullā penetrātes. Cōsiliū ꝑ ꝓcipitatiōem perit. vt sine examinatiōe cūcta faciat. Fortitudo ꝑ pusillanimitatē ⁊ impatiētiaz ꝓsternit. Sciēia ꝑ ignorātiā ꝯculcatur circa cōuersationē cū ꝓximis nō prudēter se hīs. nec sufficiēter discernēs verū a falso. circa mores ⁊ fidē Pietas que est dei cultus vel ꝓximis subueniēdo ab impietate deicitur. Et timor ꝑ superbiaz abiicit. hoc aūt totū figuratū fuit ꝑ oppressiōez trium hliarū ⁊ septē filioꝝ Job vt exponit Gre. in li. mora. Significāt tres filie tres virtutes theologicas. Septē filij sūt septē dona spūssancti. q̄ cōmuniū faciūt. quilibet in die suo. q̄ quodlibet reficit mentez spūali refectiōe. hec ꝑ ventū tēptationū cōcutientē domū ꝓsciētie oīa mortificantur. Cū g ꝑ ꝓpriū factū sit miꝰ ⁊ miserrimꝰ expoliatus priuatꝰ oībꝰ bonis spūalibꝰ. ⁊ multipliciter vexatus. clamare cogit. Miserere mei ⁊c. vel miserere nostri. q̄ filia mea male vexatur.

Vexatur etiā in .ꝯ.iiii

ipsius anime sepatiōe. Mors ei ꝑm plūm est vltimū terribiliū. Sed vt dr Eccl. i. Timenti deū bene erit in extremis. Spe enim premij ⁊ ex fiducia bonoꝝ labꝝ ꝑteritoꝝ confortatur. sed miser peccatoꝝ ⁊ refrigeriū hinc habere nō pōt. sed magis angustias. Et hoc ex triplici causa seu rōe.

Ex amore concupiscentie.

Ex remorsione conscientie.

Ex terrore diabolice nequitie.

¶ Quantū ad primū. certuz est q̄ dolor ex amore ꝓcedit. Dolz. n. quis cū priuatur eo q̄ amat ⁊ quanto plus amat rem. tāto ex eius carentia ⁊ priuatione magis dolet. Hinc videmꝰ matres grauissime dolere ⁊ lugere sup̄ mortem filioruz ꝓpter magnū amorē ad eos. Sic ⁊ Jacob delata sibi vste filij Joseph sanguine cruentata existimans ipm mortuum valde doluit. q̄ sup̄ alios dilexit adeo q̄ cōgregatis cunctis literis vt delinirent doloꝛē patris. noluit eos audire. Vi ser peccatoꝛ diligit varias creaturas plusq̄ deuz ⁊ animam suam. ibi constituēs finem vt diuitias honoꝛes possessiones venereas delectatiōes. filios ⁊ alios seu alia. ⁊ q̄n aliquid de hmōi ꝑdit multū dolet. Sed veniēs ad' mortē cum videt se omnib' priuari vbi suū amoꝛem posuerat nimis dolet. sciens se illis oībꝰ in ꝑpetuum priuari. vñ dicitur eccle. xli. O mors q̄ꝫ amara est memoria tua. homini iniusto bñti pacē in substātijs suis. Justus autem q̄ inordinate non diligit ista terrena. Sed reputat se hic aduenam ⁊ ꝑegrinū. Juxta illd ps. Aduena ego sum apud te ⁊ ꝑegrinus ⁊ futurā inq̄rit ciuitatē. vt ꝑmaz ⁊ ꝑmanentem ibi non dolet sim rōem. sed cupit dissolui ⁊ esse cū christo. ¶ Secūdum quod cruciat peccatoꝛem in extremis est remorsus conscie tie. Cōsiderat. n. infidelis. q̄ optet eū cōparere coram supno iudice. cui nil occultū. nil inultuz remanebit. Considerat vitā suam totā fuisse deditam mūdo ⁊ pompis eius quasi nil boni fecisse Considerat quomō tpus transiuit plenum iniq tatibꝰ. quot ⁊ quanta bona facere potuisz que nō fecit. vnde cōscientia acerrime torquet eum ⁊ ex hoc aliq̄n indesperationē adducitur. Et q̄ꝫ cūq̄ malus fuisset. reuerti adhuc potuisset ad penitētiā ⁊ ad gratiā. Justoꝝ tñ iudicio dei sepe contingit. vt nec de penitētia nec de deo aliquid curet. sed desperatus vel cecus ad inferna descendet. vnde Aug. Hac animadversione percutiuntur peccatoꝛ. vt moriēs obliuiscatur sui. qui dū viueret oblitus est dei. Et ideo clamādū est ei. Miserere mei ⁊c. ¶ Tertiū crucians est turba demonū. Sciēs enī diabolus sibi nō subesse plus tpis ad decipiendū hominē vltra terminū vite. totū virtus malitie sue in cauda reseruat. i. in fine. vnde in figurā dictū fuit serpenti. Tu insideaberis calcaneo. i. anime vel creature rōnali cuius calcaneus est terminus vite. Et frequenter peccatoꝛes obduratos quos cognoscit secuz mancipandos in inferno. antecz anima exeat de corpe torquere incipit. Sicut legitur in vitaspatrū de quodaz viuente. cuius animam sanctus quidā vidit cū vncinis ferreis violēter trahi ex corpe. ⁊ cū multa caterua demonū eū penitētū

ad infernū deduci. De hac materia vide plenꝰ supra ti.vi.c.viij.de desperatiõe aie. Posst sepatõ ne a corpe verat aīa pmaxime ex mlb. lꝛ ⁊ alijs modis cruciet. Ex primatiõe diuine visiõis esa. vl. Tollat impius ne videat gloriã dei. ⁊ matb vij. Discedite a me oēs q̄ opamī inq̄tatē. Ex duratione ignee cruciationis. vñ in apoc. Pars illoꝝ in stagnū ignis ⁊ sulpburis. Matb. xiij. Exibūt angeli ⁊ sepabūt malos de medio iustoꝝ et mittēt eos in caminū ignis. Hūc mittuntur in anima. ⁊ in fine etiã cū corpe. Et malignatione diabolice associationis. Matb. xxv. Ite maledicti in ignē eternū. q̄ patus est diabolo ⁊ angelis eius. Iere. v. Seruietis dijs alienis. i. demonijs alienis ab omni mīa. q̄ ñ dabūt vobis req̄em die ac nocte ꝛc. De hac materia. s. inferni vide infra in ti. ix. de peccato actuali mortali. ca. iij.

Titulus octauus de peccato originali.

Capitulum primum de causa peccati originalis et eius pena.

Post tractatum de cauſ peccatoꝝ. ⁊ de diffinitiõibus. ⁊ diuisionibꝫ. ⁊ nocumẽtis eoꝝ. Nūc videndū ē de ipis. sm illã diuisionē qua primo diuidūtur. qz. s. pctõrū aliꝺ originale. aliꝺ actuale. Et hoc diuidit ī mortale ⁊ veniale. ⁊ de singulis hoꝝ dicẽduz est. Et primo de originali. Est āt peccatū originale. peccatū cū quo nascunt hoīes. de quo Aug. de cõse. di. iij. sic ait. Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites. oīem hoīem q̄ cõcipit p̄ concubitū viri ⁊ mulieꝛ nasci cū pctõ originali. ⁊ ꝓpter hoc pueri mox nati deferūtur ad baptismū. tanq̄ ab aliqua infectione culpe abluendi. Sic fatet fides catholica. ⁊ cõtrariū tenere cẽt hereſis pelagiana. vt dicit. tho. i. se. q. lxxxij. Est āt pctm originale sm tho. q. vbi supra. quidã habitus innatꝰ p vitiatã originẽ. seu q̄dã inordinata dispositio nature. q̄ hz rõem culpe inq̄tū ꝓducta primo parẽte. Et hoc talis hītꝰ aliq̄d priuatiõis. ⁊ aliq̄d positiõis sicut egritudo. Formaliꝛ. n. ē defectus seu priuatõ originalis iusticie. Dicitur aūt originalis iusticia illa rectitudo. in qua fuit creatꝰ primus hõ. et q̄ mẽs ⁊ rõ deo subdita erat. ⁊ vires inferiores rõi. ⁊ corpus spiritui. Hꝫ donũ originalis iusticie erat. vt accidẽs speciei humane. ñ ex principijs nature causatum. sed diuino munere collatum primo parenti. vt trãsfundendū in posteros. cuz natura humana que postea in multis cõicata tota erat in ipso. Ubi p̄ suum peccatū actuale vitiata ⁊ ablata ipa originali iust. cia. eius oppositum vt accidẽs speciei hũane. s. peccatū originale per ꝓpagationē trãsmisit in posteros cū natura. Generat enim hõ sibi similem in specie. etiã q̄ntum ad accidẽtia ꝓpria spẽi. vt visibile. nõ q̄ntum ad accidentia indiuidualia que ptinent ad actiones psonales. Non enim musicus generat musicuz. Et hīc est q̄ solū illud peccatū primoꝝ parentū traducitur ⁊ non alia. nec ēt alioꝝ hoīm. qz solū p primū peccatū sublatū est bonū nature. quod erat p originē nature trãsductū. Per alia vero peccata subtrahit bonum gratie psonalis. qd̄ ñ transit ad posteros. Similiter nec pnia primi parentis. nec eius scia nec alioꝝ hominū traducūt qz ptinẽt ad actiones psonales. seu sūt accidẽtia indiuidualia. Materialiꝛ āt est pctm originale concupiscẽtia. q̄ vt dicit Aug. pnulos facit labiles ad concupiscendū. ⁊ adultos actu concupiscẽtes. Et hoc hic concupiscentia inordinatio potẽtiaꝝ aīe que in hꝫ attẽdit. q̄ inordinate feruntur in bonū cõmutabile. Peccatū āt illud originale traducit a primo parente p generationis actiuã virtutem in hoīes. de quo apls ad ro. v. p vnū hoīem peccatū intrauit in mūduz. ⁊ p pctm mors. i. q. .iij. Hã tracꝫ. Pro cuius declaratiõe ē sciendū sm tho. i. se. q. lxxxi. ⁊ sup. epłam ad Ro. Cū oēs hoīes cõueniãt in natã bũana quã traxerūt ex adã. ⁊ sic dici pt vnus hõ. sicut vna ciuitas hoc vnū corpus vñ sm porphi. pticipatiõe spẽi plures hoēs sūt vnus hõ. hinc ē q̄ sicut diuersa corpis membra sūptes vnius psone particularis. ita oēs hoīes sūt ptes ⁊ quasi membra nature hũane. Sicut actus peccati exercitus p aliquod membꝝ. puta per manū vel pedē. ñ ē voluntarius voluntate manus nisi voluntate totius hois. vñ homicidiū vel aliud cõmissum p manū ñ imputaret ei ad culpã. si cõsideraret manꝰ vt separata a corpe. nisi ē aliq̄d hominis motũ a voluntate ipius. Ita inordinatiõ ista nature q̄ dicit peccatū originale. ñ voluntaria voluntate huius vel illius derivati ex adã. nisi voluntate ipius ade q̄ mouet oēs hoīes descẽdentes ab eo p ꝓpagationē motione generationis. sicut voluntas vnius psone mouet omnia membra ad peccatū. ⁊ sic talis inordinatio nature hēt rõnez culpe in oībꝫ ad q̄s puenit inq̄tū sunt susceptiui nature infecte culpa p adam. Et sicut peccatū actuale quod est peccatū psone trahit ad singula membra p aliquem actum psonalē. ita peccatum originale trahitur ad singulos homines p actum nature. q̄ est generatio. ⁊ sic in ꝓcessu peccati originalis psona id ē adam infecit naturaz sc̄z humanam. sed postmodum in alijs naturam vitiata infecit psonam dum sc̄z genuit imputat in culpam nature vitiũ ꝓpter voluntatē primi parẽtis. Quãnis. n. anima huius vel illius hominis nõ fuerit sm seminalē rationē in adaz peccãte sicut in principio effectiuo. eo q̄ semẽ corpale q̄ ēt ex adã traducitur sua virtute nõ pōt causare aīam rõnalē. fuit tñ in ipo sicut in principio dispositiuo. qz semẽ ex ipo trãsductū dispo

nit ad animi susceptionē. Et sic ipa anima cū infundit corpi tūc maculatur culpa originali.

Est autem ipsum .§.I.

peccatū originale vnū in eētia. ⁊ multiplex in effectu. ppt qđ ps. I. Ecce iniq̃tatib⁹ p̃cept⁹ sum. in plurali. ex eo vz q̃ inficit plures potētias aīe. vt volūtatē p̃cupiscibilē irascibilē. ⁊ tū ēt. q̃ in ipo virtualit p̃existūt oīa pcā actualia. sicut in q̃dam pncipio. Participat ãt eēlit ab oīb⁹. ⁊ q̃nis vnus sit pnior q̃ alt ad p̃cupiscēdū. vl irascēdum b⁹. hoc ñ pcedit ex rōe peccati originalis. cū eēlr in oīb⁹ soluat ⁊ tollat originalis iustitia ⁊ equaliter in oīb⁹ pnb⁹ inferiorib⁹ aīe sibi relinquent. Sed accidit hoc ex diuersa dispositione potentiaꝝ. Nam alique vires aīe sūt fortiores in vno q̃ in alio. ꝓpter diuersas corpis ꝓpietates. soluto ãt vinculo originalis iustitie. vnaq̃q vis tēdit in suū ꝓprium motū. ⁊ tāto vehemētius quāto fortior. Et q̃ oēs homines excepto christo solū. descendūt ab adā p virtutem actiuā in generatione originaliter abadā deriuatam. qđ est sm rationē seminalē ab eo descendere. Ideo similiter est tenendū. vt dicit b. Tho. prima te. q. lxxxi. q. sm fidē catholicā oēs homines p̃ter solū xp̃m. ex adā deriuati peccatū originale ex eo. cōtrahūt. alioqn non omnes indigerēt redemptione que est per christum. quod est erroneum.

Pena aūt huius .§.II.

peccati quantum quidem ad animam est pena dāni id est priuatio diuine visiōis. q̃ nisi purgatus fuerit ds ab eo. nō p̃t introire regnum dei. Nō. aū ⁊ tustinēt penā sensus p solo originali. i. penam ignis infernalis. vt tenet ⁊ pbat b. Tho. in. ij. sen. ⁊ in quadā q̃stione de q̃libetis. Et habetur de cōse. di. iiij. c. nulla salus. q. aūt Aug. dicit. dist. ca. c. fortissime. tene tales parvulos sine baptismo trāseūtes sempiterno igne puniēdos exponit glo. ⁊ bene. ignē. i. penā. q̃ semp erunt in tenebris. i. priuati dei visione. que ipa priuatio diuine visiōis est ⁊ si adultis sit in maximā penaꝝ eis tū nō est ad afflictiōē. q̃ sciūt se nō fuisse capaces. ⁊ sine propria culpa esse priuatos. Et sicut necessitati rusticus penam hz q̃ nō eligat in papaz vel imperatorē. q̃ ñ ꝓportionat ei talis dignitas. Quātū vero ad corpus pena ipius peccati mortis. de cōse. di. iiij. placuit. ac etiā alias penalitates q̃b⁹ sunt subditi hoīes. vt fames sitis ⁊ b⁹ etiam inclinationes ad malum.

Tollitur aūt ip .§.III.

sum peccatum nunq̃ sin nouo testamēto p baptismū. actu vel proposito sumptuz non per alium modum nisi per martirium quo ad paruulos. In veteri autem testamēto p fidē pentum q̃tū ad nō hītes vsū rōnis. i. p actū fidei relatū ad salutē pueri p modū oblationis. quā fidē ꝓtestabantur oriūdi ex abrahā in circūcisiōe martiū. que oīno erat necessaria. Alij vero aliarū nationum ⁊ oēs vniuersaliter añ circūcisionē data abrahe eā ꝓtestabant in virtute sacrificioz. Adulti vero purgabant ab originali p fidē ꝓpriā. Femine iū deoz añ vsum rōnis ñ p circūcisiōem. s p fidem parentū. purgabant. Et sic debet intelligi q̃ virtute sacrificioruz dicebant purgari ab originali añ circūcisionē data. sicut ⁊ mares iudeoz. in virtute circūcisionis. vt dicit Gre. in mora. ⁊ habet de cōse. di. iiij. qđ apud nos. Nō q̃ in illis sacrificijs vel circūcisione eēt aliqua virtus gratie ad purgandū vt ē in baptismo. s p fidē tollebat peccatū quā ꝓtestabat illō sacrificiū. vel circūcisiō. Illi ⁊ b. Tho. q̃ hoc dixit in .iiij. de circūcisione postea retractauit in tertia pte sūme. Quānis ãt trāseat ipm̃ peccm̃ originale ⁊ tollat p baptismū reatus. q̃ euadit obligationē pene eē ne remanz tū actus. i. remanet in ipo baptisato ipa habitualis p̃cupiscētia. i. inclinatio ad malū ⁊ ordinatio virtū inferioz. Et q̃ hō ñ generat sm mētē. sed sm vires inferiores. ⁊ cū ipa habituali p̃cupiscētia. hō trāsmittit peccatū in plem etiam si in ipo actu generatiōis varet alicui p gratiā. q̃ nō sentiret actualē p̃cupiscētiā seu ardorē libidinis. nihilominus vt dicit Tho. i. se. q. lxxxi. sic genit' cō traheret peccatū originale. Aug. dat exemplū de frumēto q̃ q̃uis purgatū seminetur tū nascitur cum lolio.

Dro aliqua ma. §.IIII.

tori declaratione de statu puloz discedentiū sine baptismo est sciendū. q̃ anima q̃libet rōnalis migrās a corpe ꝓprio vadit ad locū glorie. que. s. est pfecte purgata ab omni culpa ⁊ reatu. Et locus iste glorie dr esse celū empirreū supremum motū a motu virtute tū sua influens in inferiora sm Tho. in prima pte. Alii aīa vadit ad locū miserie qui locus largo vocabulo dr infernus. ⁊ creditur eē in centro terre seu sub terra. Nō. pbat Gre. in. iiij. dialogoz. p eo qđ dic Job. ia porta q̃ ñ replebat q̃ posset aperire librū clausum signatū septez sigillis. neq̃ in celo neq̃ in terra neq̃ subtus terrā. nisi agnus ꝛc. De iſtis aūt diuersis locis seu receptaculis animarū sicut dicit Aug. Tempus quod est inter hoīs mortē ⁊ vltimam resurrectiōem animas varijs receptaculis pitinet. put vnaquaq̃ digna est requie vel cruciatu sm ea que gessit in carne dū viueret. xiij. q. ij. cē p⁹. Infern⁹ ãt distīguit' inf locū vbi est pena dāni. i. priuatio visionis dei q̃ dr limb⁹. ⁊ locū vbi est pena sensus. i. ignis cruciatio vltra penā dāni. ⁊ dr strictius infernus. Qui etiā locus diuiditur in locū dānatoz eternaliter. q̃ dr infernus

Capitulum. Secūdum

strictissima acceptione, & locū purgandoꝝ qui dꝛ purgatoriū q̄ loca, s. infern⁹ & purgatoriū diuersificātur. sicut superi⁹ & infer⁹, ac si imaginaremus vnā domū plenam ignis vsq; ad sūmū. et in pauimēto staret aīe dānate, & in superiori pte iuxta tectū aīe que purgant. Chrī. gre. dicit q̄ sicut sub eodē igne aurum rutilat & palea fumat. sic idem ignis & reprobos cruciat. & electos purgat. Sic ét limbꝰ ē duplex. s. limbꝰ puuloꝝ, & limbus patrū. q̄ etiā q̄tū ad situ differūt. sm̄ superi⁹ & inferius, vt dictū ē de purgatorio & inferno. et in pte q̄dez superiori est limbꝰ patrū q̄ ēt dꝛ sinus abrahe. Vn⁹ q̄dē. q. q̄s ibi erit abrahe aut q. ñ nisi p̄ fidē charitate informatā ibi aūt ad illū locū aīe. cui⁹ fidei, s. de vno deo. prim⁹ public⁹ p̄dicatoꝛ et p̄fessatoꝛ fuit abrahā. declinātibus alijs ad idolatriā. Limbꝰ iste fuit loc⁹ sc̄oꝝ patrum a creatione mūdi vsq; ad mortē x̄pi, vel resurrectōnē ad quē locū de purgatorio ascēdebāt tūc tpis ille aīe. que post hāc vitā indiguissent purgatione. Et ad istū locū descēdit aīa x̄pi diuinitate sociata. q̄n̄ in cruce expirauit. & sic in simbolo dꝛ de scēdisse ad infernū. & tūc eos būficauit educens inꝺ in sua resurrectiōe. Nō āt alia loca inferni visitauit nec ab eis visus fuit nec eos eduxit. Erat aūt ibi in limbo illo & si ñ pena ignis. tamē pena dāni. s. de retardatiōe glie quā expectabant q̄liq̄t affligebat eos. Quāuis. n. purgati eēnt a pcō originali. inq̄tū ip̄m pcm̄ inficiebat' psonas eoꝝ. tñ q. nō dū erat natura hūana purgata ab ipo originali q̄ purgata fuit in genere & vt in causa p̄ passiōem x̄pi solueris ade debitū. & iō detinebant' illi pentes in tali loco & pena. vñ ecclesia in hymno. soluit a pena miseros &c. s. x̄ps In limbo aūt puuloꝝ cōtinus ñ videat' deus. ñ ꝺ priuatiōe talis visiōis penā ñ hñt. & cū tales puuli migrāt a corpe, imprimūtur seu gregātur in intellectibꝰ eoꝝ spēs rerū naturaliū. sicut & oēs alijs aīabꝰ de corpe egredientibꝰ q̄ dꝛ scīa inuita ad quas spēs seu similitudines rerū intellect⁹ se puertēs. melio⁹ intelligit q̄ naturali cognitioni cognosci p̄nt. cōtinus aliq̄s plōs mūdi. & sic in speculatiōe rerū p̄nt aīe taliū puuloꝝ valde delectari. q̄ꝺ facere ñ p̄nt dānari. cōtinuis hēant talē sciam. q. absorbētur a penis. Resurgēt aūt & ip si puuli in vltima resurrectione sicut & alij cum corporibꝰ suis. p̄prijs illius statūre quā būissent in xxti. annis si vixissent. ñ būturi nec penā nec gloriā. Sed in quo loco habitaturi nouit deus. Elie aūt ipoꝝ puuloꝝ iuuari ñ p̄nt vel liberari a tali⁹ statu suffragijs nostris q̄ꝺ trahi p̄t ex verbis Aug. q̄ loquēs de suffragijs que fiūt p̄ defunctis dꝛ. Eis solis p̄sūt q̄bꝰ cū viuerēt hoc sibi. vt postea possent p̄desse meruerūt. xiij. c. ij. tps. Ex clarū ē q. tales in vita nihil meruerūt ergo &c.

De questione vtrum virgo maria fuit concepta in peccato originali. Capitulum. II.

Et quia de peccato originali facta ē mētio. hic incidēter ponat' materia seu q̄stio de qua q̄tidie a curiosis disputat' & in fructuosa. s. de cōceptu v̄ginis gl'iose ponēdo ea que senserūt doctores tam antiq̄ q̄ moderni. de hoc diuinitēdo determinatiōez sancte ecclesie. Quāuis. n. nō sit ꝺterminatū p̄ ecclesiā virginē esse ꝯceptā in peccato originali vl'ñ. p̄pter q̄ꝺ absq; p̄iudicio salutis lz vnicuiq; tenere alterā opinionem. q̄ sibi placeat. Cū si bñ cōsiderent' scripture. & dicta doctoꝝ antiquoꝝ & modernoꝝ. q̄ fuerūt ꝺuotissimi virginis gloriose. manifeste p̄z ex verbis eoꝝ. ipam in peccato originali cōceptā fuisse. Sed tenētes ꝯtrariā opi. extorquēt dicta eoꝝ ꝯtra intentiōem dicētiū. & primo oñdit hoc apls ad ro. iij. vbi dicit q̄ oēs in adā peccauerūt & egēt gloria dei. & nullū excipit nisi x̄pm. vt p̄z ex eo q̄ꝺ seq̄tur. & in glosa ibiꝺ. ꝺ ēt Job. iij. expectet lucē & nō videat. nec ortū surgētis aurore. vbi loquit' p̄phēta de nocte q̄ designat originalē culpā. que nullo mō vidit lucem. i. x̄pm q. solus ipe sine originali peccato cōceptus. Aurora vero virgo maria cui⁹ ortum ipa nox culpe originalis ñ vidit: q. aū fuit sanctificata. & a peccato origina. i mūdata. q̄ nata ē mūdo. Sic exponit b. tho. in. iij. pte. q. xxvij. Ecclesiastes. ēt. vij. c. dicit virū vnū de mille reperi mulierē aūt nullā inueni. Elix iste fuit x̄ps. nūerus aūt millenarius ponit' iuxta morē scripture determinat⁹ p̄ indeterminato. i. p̄ oī cetu sctōrū inter quos solus x̄ps rept⁹ ē sine peccato aliquo nō āt aliqua mulier. Ita exponit dñs Jo. dīci sup̄ ecclesiastes. vbi ēt p̄ multa originalia sctōꝝ antiquoꝝ & rōnes p̄bat p̄positū. Ps. ēt ait. sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹. Doctores etiā sancti & quoꝝ doctrina approbata est ab ecclesia hoc clare dicūt. Dicit. n. Aug. in li. de p̄fectione iusticie. Nullos fuisse vel ee in hac vita aliquez hoīem vel aliquos hoīes. puta excepto vno mediatoꝛe dei & hoīm. quibꝰ nō fuerit necessaria remissio peccatoꝝ. ꝯtrarius ē diuine scripture. vbi apls ait. Per vnū hominē peccatuz intrauit in mūdum. & p̄ peccatū mors. & ita in oēs homines ptransijt. in quo omnes peccauerūt & necesse est vt in pia cōtentione asserat posse esse homines. qui sine mediatoꝛe x̄po liberante & saluāte. sint liberi saluiq; a peccato. Idem in libro de nupcijs & concupiscentia sic ait. Sine carnis cōcupiscentia que accidit ex peccato. concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. vt hinc etiaz doceret' omnem que de cōcubitu nascitur carnem esse peccati. q̄ñ quidem sola que non inde nata est non fuit caro peccati. Item Grego. xi. moral. c. vlt. sic dicit. Solus redemptoꝛ in carne sua vere mun-

dus extitit. qz nec p carnalem delectationem ve-
nit. Idē in glo. sup Ero. ait oēs in peccatis nati
sum⁹ 7 ex carnis delectatione cōcepti culpā ori-
ginalem nobiscū trahimus. Idē leo pa. in ſmōe
de natiuitate. Sicut a reatu nullum dñs liberū
repit ita p liberādis oīb⁹ venit. Idē Amb. super
Lucā. Solus ex natis de femina. sanctus dñs
Jesus. q terrene cōtagia corruptele imaculati p-
tus nouitatē nō sensit 7 celesti maiestate depu-
lit. Itē Hilarius cui⁹ testimoniū inducit aug.
cōtra Julianū. Ex peccato est oīs caro. p̄ter illaz
que venit in similitudinē carnis peccati sine pec
caro. Item Aug. in secūdo libro cōtra Julianū
Propter catholicā veritatem 7 diuinoz eloqoz
ptractationem. clarissim i sacerdotes Hireneus
Cipzianus Olimpius Hilarius 7 Ambrosi⁹
Gregorius. s. nazanzenus. innocētius. 7 basili⁹
q̄bus addi velis nolis, Hiero. vt eos omittā q
nōdū dormierūt. aduerſum nos pferūt oīm ho-
minū peccato originali obnoxiā sententiam.
Item Anſhelmus in libro cur de⁹ hō. dicit ita
explie q̄ gloſari nō p̄ōt dicit ei. Licet ipa hois
christi cōceptio sit mūda 7 absq; carnalis delecta
tionis peccato. virgo tñ ipa inq̄tatibo cōcepta ē
7 in peccatis cōcepit eā mater eius. Bernardus
quoq; qui deuotius 7 copiosius ceteris de vir-
gine scripsit, exp̄sse hoc dicit in quadā epistola. 7
in sermone de assumptiōe, sic ait. Beatam virgi
nē oīmodis cōstat ab originali contagio sola dei
gratia antecq̄ nasceretur fuisse mūdatam ꝛc.
Sanctus thomas. cuius ēt doctrina est approba
ta ab ecclesia. in tertia pte. q. xxvij. 7 in tertio sen
tentiarū idē sentit 7 pbat. dicēs. q̄ si nunq̄ ani
ma beate Marie fuisset contagio peccati macu-
lata. hoc derogaret dignitati christi. ſm quam est
vniuersalis saluator omniuz 7 redemptor. Cūc
enim esset aliqua p̄sona quam non redemisset. s.
ipsa virgo. nec deberet tantū honorari mater q̄ de-
honoretur filius. derogando sue dignitati. quia
nec virgini placet talis honor. Albertus magn⁹
super quarto sententiarum ait. q̄ dicere q̄ beata
virgo non fuerat cōcepta in peccato originali. fu
it cōdemnatū tanq̄ erroneū a magistris parisiē
sibo. Magister quoq; sententiaruz in secundo li
bro distin. xxx. per totum. nullum excludit a pec
cato originali p̄eter christum. 7 idem in tertio
distin. iij. In decretis quoq; de consecratiōe. di.
iij dicitur. Firmissime tene 7 nullatenus dubi-
tes. omnem hominem qui per concubitum ma-
tris 7 femine concipitur. nasci cum peccato origi-
nali. Et loquitur de natiuitate in vtero. id est cō
ceptione. Et Hugo 7 Raimundus 7 Guilhel.
canonise dicunt eam conceptam in peccato ori
ginali. Potissimi etiam doctores idem dicūt
declarantes particularius materiam. Unde pe
trus de tarantasia ordinis predicatorum qui tu
it papa scilicet innocentius quintus super tertiō
sententiarum distinctione tertia sic dicit. Quā-
to quis magis accedit ad sanctum sanctoruz. tā
to debet habere maiorem sanctificationis gradū
Non enim est accessus ad deum nisi per sanctifi
cationem. Maior vero plus omnibus accedit ad
filium qui est sanctus sanctoz. ergo debuit gra-
dum sanctificationis habere maiorem post filiū
Gradus autem sanctificatiōis quadrupliciter
potest intelligi aut q̄ sanctitatez quis habeat an
te conceptū 7 ortum aut post conceptum 7 ortū
aut in ipso cōceptu 7 ortu. aut in ortu non in cō
ceptu. Nam q̄ in conceptu 7 non in ortu est im
possibile. Primus gradus non est possibilis. q̄
personalis perfectō vt scientia 7 virtus nō trāſfū
dūtur a parentibo. tum q̄ in filios nō potest fie
ri esse gratie ante actuale esse nature super quo
fundatur. Secundus gradus cōmunius est oī-
bus ſm cōmunem legem sanctificationis per sa
cramenta. Tertius gradus est singularis
sancti sanctoruz in de quo solo fuit similis ortus
sanctificatio conceptio aiatio et assumptio. Re-
stat igitur quartus gradus. 7 hic habet quattu-
or gradus. quia potest intelligi factus in vtero
sanctificatus. aut ante animacionem aut in ipa
animatione. aut cito post animatiōem. aut diu
post animatiōem. Primus gradus impossibilis ē
quia ſm Dion. de diui. noibo. sanctitas est ab
omni immunditia libera 7 pfecta 7 immacula-
ta. Immunditia vero culpe non expellitur nisi
gratiam gratum facientem. sicut tenebra p lucē
cuius subiectuz non est nisi creatura rationalis
Secundus gradus non fuit cōueniēs beate vir
gini. quia aut non cōtraxisset originale 7 sic nō
indiguisset vniuersali sanctificatione christi 7 re
demptione. Aut si cōtraxisset simul culpa 7 gra-
tia in ea non posset esse. Tertius etiam gradus
non fuit, conueniens beate virgini. quia fuit ta-
lis vt Johannis 7 Hieremie. 7 quia non cōue-
nit tante sanctitati vt diu mozata sit in peccato.
Quartus vero videtur conueniēs 7 pie credibi
lis. licet de scriptura ſi habeatur. vt cito post ani-
mationem vel in ipso die vel hora. cuius non ip
so momento sanctificata fuerit. hec ille. Quam
opinionem sequitur Heruetus Henric⁹ de gā-
dauo. Durandus. durandellus. iohannes nea-
politanus. 7 alij solennes doctores ordinis pre-
dicatorum. Multi etiam excellentissimi ordi
nis minorum idem dicunt. 7 precipue de uoti-
simus super oēs frat bonauētura. qui postea fu
it cardinalis. Sic dicit super tertio sententiaruz
distinctione tertia questioe. ij. Sāctificatio vir
ginis subsecuta est peccati originalis contractō
nem. quia nullus immunis fuit a culpa origina
lis peccati nisi solum filius virginis. Sicut di-
cit apostolus ad Romanos tertio. Omnes pec

Capitulum. Secūdum

cauerunt ⁊ egent gloria dei. Hic autem dicendi modus est cōmunior. rōnabiliter. ⁊ securior. Cō mūior. q2 oēs fere id tenēt q̄ beata virgo habue/rit originale. cū id appareat ex multiplici ei⁹ pe/nalitate. quā nō est dicere ipam eē passam ꝓpter alior redēptiōem. quā etiā nō est dicere p assūp tionē habuisse sed p ꝯtractionē. Rationabilior est etiā q2 esse nature ꝑcedit esse gratie vel tēpe vel natura. Et ꝓ ter hoc dicit Aug. q̄ prius ē na sci q̄ renasci. sicut est eē q̄ bene esse. igitur ipa⁹ est aīam vniri carni q̄ gratiā dei sibi infundi. Sic igit caro illa infecta fuit. et ex sua infectiōe nata erat animā culpa originali inficere. Neces/sariū igitur est. q̄ ante fuit culpe originalis infe ctio q̄ sanctificatio. Securior est. q2 magis cōso nū fidei ⁊ pietati. ⁊ sanctor auctoritatib⁹ magis concordat. ꝓ eo q̄ sancti cōiter cū de ista materia loquūtur. solum christū excipiūt ab illa genera litate qua dr omnes peccauerūt in Adā. Nullus autem inueniturr dixisse de his que audiuimus auribus nostris. virginem mariaz ab originali fu isse immunē. Pietati etiā fidei magis cōcordat ꝓ eo. q̄ si mater habēda sit in reuerētia ⁊ deuo/tione. multo maior est habenda erga filiū. ex quo est omnis honor ⁊ gloria. et iō quia hoc expectat ad excellētem christi dignitatē. q2 ipse est omniū redemptor ⁊ saluator. ⁊ quia ipe vnus ꝓ oīb⁹ ē mortuus. nullatenus ab hac generalitate virgo Maria excludēda est. ne dum matris excellētia ampliatur. filij gloria minuatur. ⁊ sic mater pro vocet. que filiū vult magis honorari q̄ seipam. Huic igitur opinioni adhrētes ꝓpter honorem Jesu christi. q2 in nullo ꝓiudicat matris hono ri. teneamus ꝑm q̄ cōis opinio tenet scz virgis sanctificatiōem fuisse post peccati originalis con tractionē. hec ille. Quā opinionē sequūt Ricar dus de media villa sup. iij. sen. Ilerāder de alef Rigaldus ⁊ Betrādus in ꝑmonib⁹ de ꝓphetis. in sermone. Egredietur virga ⁊c. Omnes hi ordi nis minorum solennes doctores. Idem dicunt egidius ordinis heremitarū doctor excellentissi/mus in suo q̄libeto sexto. Idez Guido ordis carmelitarum in suo tertio quodlibeto. Idem magister iohānes de pollicratis. q̄ oēs inducunt auctoritatē apli ad Ro. iij. Oēs peccauerūt ⁊c. ⁊ assignāt cōes suas. Quidā alij dicūt nō fuisse cōceptam in peccato originali virginem ipsam. ⁊ precipue Johānes scotus ordinis minor⁹ doc/tor subtilissimus. ⁊ pro sua opinione allegant autoritates ⁊ assignant rationes. Et primo illō Cant. Tota pulcra es ⁊ macula non est in te. et exponunt de virgine dicentes. ex hoc q̄ non fuit macula peccati in ea. ꝯ nec originalis. Secūdo in ducūt illō Aug. cū de peccatis agit ꝓpter honorē domini. nullam prorsus de ea sciliez virgine vo lo habere ꝯcupiscentiā. Tertio illō Anselmi. Decuit vt ea puritate niteret ꝙ s. virgo maria. qua maior sub deo nequeat inueniri. Quarto id oñdunt q̄ hanc cōem. Quia ordinans vas ad seruitium altaris cōseruat ipsum a maculis. hoc enim est val de decens. sed virgo fuit vas deitatis. ergo decuit vt ꝑseruaretur etiam a macula originalis. Quī to. sic. Decuit q̄ christus eam singulari ⁊ nobi/lior mō redimeret ⁊ liberaret q̄z alios. sed hoc fu it. si sine peccō ꝯcepta fuit. Decuit eī magis honora re eam. q2 mater eius. q̄z ceteros. Sed nobili⁹ ⁊ melius liberat̄ ⁊ redimitur cui ꝓuidetur ne cadat ⁊ in seruitutem incurrat. q̄z vt lapsus eri gitur ⁊ factus seruus redimatur ergo ⁊c. Sexto sic ecclesia errare nō potest. Sed ipsa celebrat fe/stum conceptionis octauo die decembris ⁊c.

Ad rationes incōtrariū inductas sic respondent Primo ad illud q̄ omnes in adā peccauerūt. et q̄ omnes geniti ex adam originale contraxerūt. dicunt q̄ sancti q̄n loquebantur omnes contra/xisse originale. loquebantur in cōmūi de filijs ade ām cōmunem cursuz. Sed cū locuti sunt de vir gine in singulari dixerūt. oppositū. vt in auctori/tatib⁹ inductis Aug. ⁊ anshelmi patet. Dicunt etiā q̄ vbicunq̄ ponitur solū vel tantuz anima christi. intelligitur etiā anima virginis. q2 pari⁹ est ꝓs vilceruz Alij eor dicunt. q̄ oēs ex adam cōtrahunt originale de iure ⁊ ex debito. ⁊ sic etiā virgo. sed de facto ipsa non contraxit in hoc pri/uilegiata ⁊ exempta a iure cōmuni. Secundo ad illud quod dicit alia opinio scz q̄ sequeretur q̄ christus non esset vniuersalis omniuz redēp tor. respondent. q̄ non sequitur ex ista positione hoc. q2 redempta est ⁊ saluata ꝓ preseruationem ab originali ne incurreret. Ad illud bernardi q2 glosari non potest. dicunt quidam simplices q̄ in visione ei apparuit cū macula in pectore. eo q̄ b̄ dixerat. vel q2 retractauit. Inducunt etiam re uelationes super hoc quarundā mulierculariuz Sed ad omnia ista faciliter respondetur clare ñ extorte. Ad primū q̄ illa auctoritas canticorum intelligitur de ecclesia proprie. trāsumptiue au/tem. dicitur de virgine postq̄ fuerat sanctificata Unde in assumptione eius canitur. hec duran/tellus. Ad scōm ꝑm tho. ⁊ duram. dicitur. q̄ lo/quitur ibi aug. de peccatis actualib⁹ vt clare pa/tet ex precedentibus ⁊ sequentibus illius libri. Et auctoritate iob. in canonica quā immediate aug. inducit. Si dixerim⁹ quia peccatum nō ha bemus ⁊c. In hoc autem omnes doctores cōcor/dant ipsam virginez solam inter adultos fuisse etiā a veniali immunē. Ad tertiū dicit iob. nea/politanus. q̄ illud anshelmi est magis pro q̄z cō tra. decuit enim vt puritas matris esset sub pu/ritate christi dei. qui non cōtraxit originale nec cō misit actuale. ⁊ hoc fit per hoc q̄d mater actuale nullum cōmisit sed originale contraxit. Si aut e

non contraisset originale. iam puritas eius eq̃re
tur puritati xp̃i. necesse sit sub ea. Nec valet inſtã
tia de angelis bonis. q̃ in eis nõ põt esse peccatuz
p originẽ ꝓtractũ eo q̃ vnus ab alio nõ origina
tur ſ̃ oĩs immediate creant a deo. Vel aliter ꝛ
melius. Sicut nõ refert ad hoc q̃ aer possit dici
magis lucidus an q̃ñ fuerit tenebrosus vel ñ
Aer. n. q̃ plus hẽt de luce magis est lucidus. licz
aliq̃n tenebrosus fuerit. Sic in ꝓposito. Cum
spũalis puritas sit p carẽtiã impuritatis culpe.
quã puritatẽ causat lux gratie dei. Virgo q̃ plus
habuit de luce gratie ẽz q̃cũq̃z alia creatura. pu
ra dz dici q̃ emuit maiori puritate ẽz creatura
q̃cũq̃z dato q̃ fuerit q̃ñq̃z subiecta culpe origi
nali. Sicut etiã põt dici magis albũ q̃ aliquã
do fuit nigrũ. Ad q̃rtũ sic rñde af̃ q̃ decuit virgi
nẽ nõ ꝓcipi cũ originali. q̃z vt dicit Io. neapoli
tan⁹. nõ decuit vt cõceptio naturalis cuiuscũq̃z
boĩs etiã matris virginis equaret ẽz tũ in ĩmũ
nitate a culpa originali sup naturali ꝓceptiõe xp̃i.
Herueus aũt in q̃libeto dicit q̃ idẽ ẽ decentiꝰ
oibꝰ fieri q̃ magis in honorẽ dei cedit. magꝭ aũt
cedit in honorẽ dei tota hũana natura descẽdẽtẽ
ab adã p generatiõem indigere redẽptiõe facta
p xp̃m inducẽdo ꝛginẽ ẽz aliquã pſonã ñ idige
re vt virginẽ. Quãuis. n. ꝛ cedat in honore filij. s.
puritas talis matris primũ tñ magis. rõ ẽ. q̃z il
lud ptinet ad honorẽ xp̃i vt de⁹. s. generalis ĩflu
entia eius redẽptiõis. ꝟ. n. fuit q̃ diuina pſona
fuit incarnata. puritas aũt ꝓdict⁹ matris ptinet
ad honorẽ ei⁹ ingẽtũ hõ. q̃z lz sit mater dei. nõ tñ
fm q̃ ẽ de⁹ ſ̃ ingẽtũ hõ ẽz ꝛc. Sed dicet⁹ q̃ talẽ
emũitatẽ ab originali ñ tollit q̃n fuerit redẽpta
p ꝓfuatiõem seu meritũ paccepti q̃ñ q̃nto dice
bat. Ez rñdeo p Io. neapo. ꝛ alios q̃ redẽptio
seu salus ñ est nisi exñtis. Discuti. n. nihil ꝓprie
bz eẽ cũ est in causa sua solũ. nisi hẽat eẽ in seip
so. Sic nec ꝓprie põt dici redẽpt⁹ vel saluat⁹ ex
istẽs sub spũali future q̃ est p culpã. solũ in suis
pentibꝰ ꝛ nõ in ꝓpria pſona. Quãtũcunq̃z ergo
virgo fuerit ab originali peccato ꝓfuata. ñ posset
dici redẽpta ꝛ saluata. nisi q̃ñq̃z fuisset subiecta
peccato. nõ solũ in pſona pentũ ſ̃ ꝓpria. Rõ est
fm ipm. ꝛ Io. de polliciatis. Redẽptio ꝛ saluatio
importat q̃ndã mutatiõem ꝛ trãsitũ de pecca
to ad gratiã. Res. n. q̃ aliq̃n fuit mea ꝛ postea ñ
est. dr redimi. Sed res q̃ nũq̃z fuit mea dicitur
emi. Res aũt que semp fuit ꝛ est mea. nõ põt di
ci emi neq̃z redemi. Si g̃ virgo beata nulli vnq̃z
peccato subdita fuit g̃ semp fuit dei. ꝛ sic nõ fuit
redẽpta. ꝛ idem de saluatiõe q̃z ꝓsupponit casuz
seu infirmitatem peccati. Et q̃uis deus de potẽ
tia absoluta potuerit facere ipsam originale nõ
contraxisse. Est. n. originale peccatuz carẽtia ori
ginalis iusticie determinate volũtaria voluntate
p̃mi parẽtis. Posset aũt deus excipere a tali de
bito quemcunq̃z ꝓcipiendum tamen non de
cuit q̃ ptinet ad potẽtiã ordinatã qua voluit hono
rare matrẽ rõe iam dicta. Et vt etiã dr Egidius
qui supra. Aliq̃d est laudabile in inferiori. q̃d nõ
est laudabile in supiori. christo non est laudabi
le. q̃ esset conceptus in originale. est tamẽ lauda
bile in virgine matre. nõ q̃z originale contraxit.
sed q̃z facta est membrũ christi ab ipo redempta
Dicit enim Aug. de baptismo puuloꝝ q̃ nullũ
mẽbrũ christi fuit sine peccato. Si g̃ dicat virgo
nõ cõtraxisse originale sic nõ erit mẽbruz christi
q̃d est indecẽs ei⁹. Immo fm Rigaldũ ordis
minoꝝ hoc derogat mri ꝛ filio. Matri q̃ gini q̃
ei⁹ priuilegiũ est. q̃ sola sine peccato ꝓcepit. De
rogat ꝛ filio q̃ solus est immunis ab omi labe ẽt
originali. Et p hoc ꝓz eos nõ sufficienter rñdere
Ad id q̃d primi dicũt de redẽptiõe ꝛ saluatione
dictũ est supra ibi. sꝛdo ad id q̃ dicit. Ad ſe
tũ. s. de festo ꝓceptiõis. Rñdet b. Tho. in. tũ. pte
vbi supra. q̃ ecclesia romana nõ facit illud. cum
nũq̃z repiat institutũ. Immo Bern. in epla. ad
fagdunẽs dicit nõ deberet fieri. Tolerat aũt hoc
fieri ab aliq̃bꝰ ecclesiis. referẽdo hoc ad rps san
ctificatiõis quod quia ignotuz est quãdo fuerit.
fit festũ de ipa sanctificatiõe die qua dicitur esse
concepta. Vel fm Iob. neapoli. põt dici q̃ tale
festũ nõ est festũ cõceptionis eius vt illi dicunt.
cum fiat p nouem menses ante eius natiuitatẽ
qua die nõdum anima erat infusa que est subie
ctũ sanctitatis. Sed magis est festũ gratiarum
actionũ. sicut in veteri lege erat festũ pẽtecostes
ꝛ in nouo festo epipbanie. in quo nulla sanctita
tis fuit noua collata. ſ̃ ecclesia regratiat̃ de bñfi
ciis. ꝛ sic in ꝓposito. Ad rões aũt ꝛ auctoritã
tes nõ sufficiẽter rñdent. Ad ꝓma rñsio nõ va
let. s. q̃ doct. loquãt̃ in cõi. ꝛ fm cõmunẽ cursuz
nõ intendẽdo de virgine illud dicere q̃z q̃ tamz
dicit nihil excludit. ꝛ q̃ oẽm dicit nullũ excipit.
ꝛ qui nullũ dicit omne excipit. sed in predictis
auctoritatibꝰ. nõ dicit indiffinite. ſ̃ vlr omnẽ ab
adam ꝓpagatũ vlr culpã incurrere originalẽ. er
go sancti nullũ intẽdũt excipere ẽt virginẽ mariã
cũ ꝛ ipa exprimat̃ in aliq̃bꝰ auctoritatibꝰ hic et
alibi. Philosophi autem ꝛ sancti loquentes de
aliqua materia in cõmuni. tractant illam mate
riam cõiter loquẽdo indiffinite. ꝛ non vlr. si ea q̃
dicũr in illa materia in cõmuni. aliquo singula
ri exceptiõem habeant. Ad illud aliud quod
cum dicitur solũ de christo ꝛ de matre intelligat
nulla rõ cogit hoc dicere. immo plures exꝑsse au
ctoritates Aug. excludũt xp̃m ab originali. ꝛ in
cludũt matrẽ. nec enim est tãta vnio christi ꝛ ma
tris. quãta pſonaꝝ diuinarũ. vt sicut dicim⁹ q̃
cũ dr aliquid de vna pſona. etiã cũ dictiõe exclu
siua ptinẽs ad substãtiã illud intelligẽdũ ẽ ꝛ de
alia. sic cũ. d. xp̃s nẽo nouit patrẽ nisi filius. ꝛc. ñ

Capitulum Tertium

excludit spūssanct⁹ ita etiam opteat dicere de virgine qđ dicitur de xp̄o cū sine cōpatiōe filius fuerit maioris sanctitatis etiam ingr̄tum bō Ad illud aliđ q̄ si de iure ⁊ debito cōtraxit nō tñ de facto. qz priuilegiata. Rñdet Jo. de policratis. q̄ priuilegiū surreptitium reputatur. et igit̄ virandū. qđ est contra tenorem concilij. nec de b facit aliquā mētionē. Sed nullū priuilegiū legit in scriptura p̄nēs ad virginē qđ de lege cōtineat eam faciat mētiōem. Ꝑr̄ priuilegiū fm ura dz esse ex p̄ssiuū. vnde cū in sanctificatione eniaz in vtero sit priuilegium nō credit de aliquo esse satisfactum nisi istud habeat clare in scriptura vt de Hiere. ⁊ Johanne baptista. Et multo magis videt hoc dicēdū de emunitate a culpa originali cum illō sit maius. ⁊ tñ nil ex p̄sse repit in scriptura de isto priuilegio. sed cōtrarium. ergo ⁊c. Ad illud de reuelatione ⁊ visione Bernardi ⁊c. Dicit Johā. neapolitan⁹ q̄ sunt visiones fantastice quibꝫ nō est credenduz. Et si de aliquas sanctas habuisse reuelationē de bmōi vt sancta brigida. Sciēdū q̄ alie sancte q̄ claruerūt miraculis vt beata katherina de senis. habuerūt reuelationē de ꝯrario. ⁊ cū etiā vni ꝓplete aliq̄ putent se ex reuelatione spūssancti aliqua bē. que ex se dicunt non est inconueniēs dicere q̄ tales reuelationes nō fuerūt a deo sed somnia vana Exemplū in Nathan ꝓphēta loquēte ad dauid in .ij. re. q̄ credebat ex spiritu ꝓphētie respondisse dauid. ⁊ tñ non sic erat. vt postea patuit. Conclusiue circa istā materiā. sic vni istaz opinionū teneat homo inhērere. ⁊ potius p̄me rationibus dictis q̄ paratus sit tenere ꝯtrariū. si ecclesia cōtrariū determinaret. ⁊ añ determinatiōem nō iudicet hereticū vel impiū. ⁊ malū alterā harū tenētem quicunq̄ sit. ⁊ caueat a p̄dicatiōe huius materie coram ꝓplis. cū impugnatiōe alterius ptis. q̄ materia scādalosa in ꝓplo. cū velut nocue nō possit sufferre tm̄ radiū vitaz. ⁊ nil fructꝰ reportauerit. ⁊ modus pulcer tradit ex q̄dā p̄dicatiōe magistri ⁊ sancti Vincentij eximij predicatoris que hic immediate ponitur.

¶ De conceptione virginis marie p̄ modum predicationis. Capitulum tertium.

NOndum erant abissi ⁊ ego iā ꝯcepta eraz. puerbioz. viij. in epistola huius solennitatis. Abissus importat quandam voraginem seu profunditatem cuius terminus non inuenitur. Et sic ps. dicit. Judicia tua abissus multa quia scilicet cōprehendi non p̄nt. iuxta illud ap̄li ad Ro xi. O altitudo sapientie ⁊ scie dei. q̄z incōprehensibilia sūt iudicia ei⁹. Aliq̄n etiā importat abissus cōfusionē ⁊ indecorē. ⁊ hoc ex eius ꝯtinuatione. dr. n. ab a qđ est sine. ⁊ bissus. q̄ fm bedā ē genus ligni cādidissimū ⁊ pulcrū. ⁊ sic sumit ibi .gen. Tenebre erant super faciem abissi Dicitur enim. abissus materia ista prima informis ⁊ confusa. vñ ⁊ indecora. Abissi ēt dici p̄t scripture sacre. ppt̄ p̄fūditatē intellectū mirabilem sensus earū Ac ēt ap̄li ꝓpter maximā noticiaz seu sapiam et dilectiōem eoz. Secūdū aūt vtrāq̄ p̄mā acceptionē creatre ōēs dici p̄nt abissi. nā in se ꝯsiderate habent quandam profunditatem virtutis a deo. vt nec maximi philosophi potuerint complete intelligere naturā ⁊ ꝓprietatem cuiuscūq̄ minime ex eis. Sed respectu perfectiōis diuine ōēs etiā maxime habent quandā cōfusionem et turpitudinem. Est ergo sensus thematis. q̄ anteqū eēnt creature facte. q̄ dicuntur abissi. virgo Maria erat ꝯcepta. Sed subito quicūq̄ etiam rudis mouebit questionem dicens. Cum virgo sanctissima sit cōcepta de anna. quo anna que creatura est potuit ꝯcipere si non iuz erat. sicut nec alia creatura. Sed ad hoc respondetur p̄ distinctionem quadruplicem conceptionis.

Est. n. eius cōceptio in intellectu diuinali.
Est eius cōceptio in mēte angelicali.
Est eius cōceptio in scriptura speciali.
Est eius conceptio in vtero materiali.

¶ De prima loquitur thema. Non solum enim aeterno concepta fuit diuina sapieria. s. filius a patre. ℔ ⁊ virgo Maria. nō quidē eo modo quo filius a p̄re. s. de substātia sua. sed p̄ ordinatiōnem eternam. Exemplum summe in opibꝰ bonis. Quādo enim aliquis vult aliquid boni vel mali facere. tūc dicit istud fiet a me. quia sic cōcepi in corde meo. sicut q̄n peccator imaginatur dimittere malā vitam. ⁊ bñ facere de inceps. tūc concipit peccator. Unde esai. xxvi. dr. A facie tua domine concepimus ⁊ quasi ꝑturiuimꝰ ⁊ peperimus spm̄ salutis. A facie dicit dñs. i. ab aspectu q̄ respicit dñs peccatorē oculo misericordie. faciēs eum recognoscere mala sua Cū enim homo perseuerat in malis. deus dicitur auertere faciem suam ab eo. ⁊ merito. quia ⁊ ipe peccator vertit ei tergum ⁊ non faciem. s. rationis. propter quod ⁊ peccatum dicitur esse auersio ab incommutabili bono. Sz cū deus illustrat cor. quo scit se peccatorem ad deum. tūc ꝯcipit desiderij boni ⁊ proponit se emendare. ⁊ cum hoc tractat agere tunc parturit. quia laborat in his faciendis. Postquam aūt executus est. peperit ⁊ masculum cum opus est recte factum. vt restitutionis. confessionis. orationis. et huiusmodi. et nunciam non meminit p̄ssute ꝓpter gaudiū. qz in cōsequit̄ spm̄ salutis. i. gr̄am spūs eū saluātē. Sic igit̄ patet q̄ prius q̄z hō aliq̄d faciat illō fm̄te ꝯcipit fm̄te dēnēdo

Titulus Octauus.

Ita deus in mẽte sua ab eterno cõcepit. i. disposuit mundum facere ⁊ hominẽ in maxima dignitate. Et ꝓuidẽs hoiem debere ruere a tãta dignitate cõcepit etiã in mẽte sua ante creationez mũdi. ⁊ preordinauit vnam virginẽ facere per quam homo recuperaret dignitatẽ suã. Immo ⁊ maiorem priori cõsequeretur. ꝙ vnionẽ verbi cũ humana natura. Et sic intelligit de hoc thema. Nondũ errant abyssi. i. creature. ⁊ ego concepta eram. s. in mẽte diuina. vt suo tpe in mũdo fierẽ ⁊ in actuali existẽtia. Et sciebat deus ꝙ vna mulier erat futura in mũdo. s. eua. ex qua eueniret omne malũ in mũdo. Ita cõcepit ⁊ pordinauit ꝙ alia deberet venire. s. b. Maria. ex qua totum malũ auferret. Sicut etiã ꝓsciebat ꝙ eua ꝓia mater et spõsa eẽt et virgo. s. duz fuit in spadiso. Ita cõcepit et ordinauit ꝙ b. Maria despõsata eẽt. et virgo semꝑ intacta. mater viuificatrix cũctorũz. Et sicut eua fuit visitata ꝑ angelũ malũ qui eã decepit et mortẽ intulit. ita Maria visitata ꝑ angelũ bonũ. qui ei vitam nũciauit. Et sicut eua euacuata fuit gratia cũ de fructu accepit et comedit. ita Maria gratia repleta. qũ fructũ in ventrem recepit verbi diuini. Et sicut fructus quẽ posuit in ventrẽ eua occidit multos ita fructus quẽ in ventrem recepit Maria viuificauit electos. et viuificat quotidie comedentes deote. cũ in sacramẽto ministratur populo. Ideo dr bñdicitus fructus ventris tui. qz ꝑ ipm bñdicti sumus sicut ꝑ frucũ quem portauit eua viro ad esum fuimus oẽs maledicti. Paradisi porta damnũ ꝑ euaz. cũctis clausa est. sed ꝑ beatã virginem iterũ patefacta est. vt canit ecclesia. Et sicut rex dũ mittit ad prelium milites suos. qz vt sapiens cognoscit ꝙ multi ibi vulnerãtur. mittit etiam medicũ ad curãdum. Ita deus sapiẽtissimꝰ prescies nos habituros cõtinuũ certamẽ cuz demonibꝰ ⁊ sepe ab eis vulneribꝰ peccatoꝝ damnificari. ꝓcepit in mẽte sua ⁊ disposuit mũdo mittere medicã. s. virginẽ beatissimã. Ũñ ⁊ denotus Bern. dicit de ea. ꝙ de plenitudine eius oẽs reciꝑunt. eger curatiõem. tristis cõsolationem. peccatoꝝ ventã. iustiꝰ gratiã. Et de ipa virgine Maria põt intelligi illud Ecde. xxxvi. vbi nõ est mulier ingemiscit eger. Hã contra vulnus superbie ponit ipsa exẽplo vite sue ligaturam seu emplastrum hũilitatis ad curãdam. Contra vulnus auaricie emplastrũ liberalitatis cũ aurũ sibi oblatũ a magꝰ. nõ reseruauit ꝓ futuris necessitatibus. ꝑ pauperibꝰ erogauit ꝛm Bern. Cõtra vulnꝰ luxurie remediũ castitatis. cũ votum fecerit ꝛm Aug. ꝓpetue virginitatis. xxvij. q. ij. §. b. Maria. et sic discurrẽdo ꝙ alia. Dermaxime aũt placuit ⁊ deo electa fuit. vt mater dei eẽt ꝓpter hũilitatẽ Sicut expulsa de paradiso eua cũ viro et omni ꝓgenie ꝓpter superbiã. et hoc est qđ ipa dicit in epistola ista. Dñs possedit me ab initio viarũ suarꝝ Hec dei sunt virtutes quibꝰ nos imus ad deuz Initiũ virtutũ est hũilitas. vñ ⁊ fundamẽtum dicitur earũ. Secũda ꝓceptio. s. angelicalis fuit. nõ ab eterno. ꝑ in principio mũdi ante creatiõem aliarũ rerũ. Nã cũ dñs deus creauit angelos. q signãtur nõe celi cũ dr. In principio creauit deus celũ ⁊ terrã ꝛm Aug. tũc etiã concreauit seu indidit in mentibꝰ eorum species seu similitudines oĩum creaturarum. que in sex diebꝰ referuntur facte. quasi quedam semina ad concipiẽdum intellectum rerum. Ipsa ergo factio rerum signat ꝛm Augustinum infusionem illarum specierũ intelligibiliũ Et numerus successiuus dierum non importat ordinem temporis. ꝑ dignitatis. Nam in principio creatiõis eorum simul create sunt oẽs species rerũ. nõ prius vna ⁊ postea alia ꝓioritate temporis. Sed qz differentia magna dignitatis ẽ inter ipsas creaturas illa ideo dicitur primo die facta q nobilior inuenit in eis. ⁊ sic de aliꝭ diebꝰ. Dies signat cognitionem angelicam veruz que duplex est. Prima est cognitio naturalis. scil. ex per conuersionem intellectus ui ad alias species concreatas. ⁊ illis mediantibus intelligunt res. sicut nos mõ mediante fantasmate. Et dicitur hec cognitio vespertina. Secunda est cognitio supnaturalis. quaz scilicet habent cognitionem conuertendo se ad verbum eternum. in quo relucent idee omniuz rerum ⁊ inde concipiũt clariorez cognitionem rerum. Et hec dicitur cognitio matutina que ꝙ ꝓfectior est prima Et sic dicitur factum vespere et mane dies vnus. quia scilicet cognitio vna quo ad cognita. id est creata. ꝑ duplex quo ad modũ cognoscendi. quia vel in speciebꝰ sibi cõcreatis. vel in verbo. Inter cetera autem angeli sancti a spicientes in verbum. reuelatum seu declaratuz fuit eis misterium incarnationis cum suis circũstantiis. ⁊ ꝙ ad reparandum lapsuz hominis ordinaretur. ⁊ restaurandũ ruinas eorum. dei filius hũane nature vniret. Et virgo hec sanctissima mater eiꝰ esset. Et sic anteeuz essent abissi id est creature in sua distinctione ⁊ vltima ꝓfectiõe ego. s. virgo mater dei concepta eram. intellectu angelico per cognitionem. Et cum hoc cognouerunt. magnum festum fecerunt in paradiso regratiantes deo. ⁊ collaudãtes eius miam mariam. pro reparatione fratrum. suorum. id est nostra. et restauratione sua. quo ad lapsos angelos. Vnde Job triceſimooctauo dicit. Ubi eras cum me laudarent astra matutina. id est angeli ⁊ iubilarent omnes filij dei. ipsi scilicet angeli summe exultantes de reparatatione futura ꝓ filium huiꝰ virginis benedicite. ⁊ omnes offerre bant ei famulari tempore suo. Si enim vt dicitur Luce quintodecimo. gaudium est in celis

Capitulum Tertium

coram angelis dei super vno peccatore penitentiam agente. Quod debuit esse supra mediatrice peccatorū &c. Tertia conceptio dr spualis. Sapia frequēter nomine mulieris nūcupatur. ꝓcipue in libris sapientialibus. Vñ & dr Sap. viij. Hanc scz sapiētiam amaui & exq̄siui a iuuētute mea. & q̄si ui mihi eā sponsam assumere. Sapia aūt supra oēs alias doctrinas maxime ē in scriptura sacra ꝟm b.tho. in principio sūme sue. Hec ergo est ꝓgnans multis misteriis. i. spualibus significatiōibus que sunt multis occulte. Cū aūt doctor vel ꝓdicator exponit qđ latebat tūc quasi pturit. Et inter cetera in hac muliere. s. sapia scripture ē ibi ꝓcepta i occulte ꝓtēta ista beatissima virgo. & frequentissime de ea ibi fit mentio per methaphoras varias. Et sic antequā eēnt abyssi. i. siue creature. vt dictū est cōplete. siue scripture q̄ dicūtur ēe abyssus ꝓpter profunditatē sensuū a nōbis inotescerent earum ꝓfunditas. ꝓcepta erā. i. ibi ꝓpōēsa. vt cū dr. In principio creauit de⁹ celū & terrā. In principio. s. noui testamēti creauit quo ad aīas celū. ioachim celū dictū. ꝓpter affectū celestē. Terrā annam sic dictā. ꝓpter hūilitatē. Terra aūt erat inanis & vacua. i. sterilis. Spūs dñi ferebatur supra aquas lachrimarū ipārū de ꝓfusiōe sua. Tenebre erāt supra facie abyssi. Tenebre vitioꝝ supra mundū totum. Dixit deus vāda virtutē fecūditatis anne. Fiat lux. i. virgo hec btissima. Et facta est lux ex ioachim & anna. quo ad corpus. a deo quo ad aīas. Et diuisit lucē a tenebris. purificās illā animas subito ab originali. Hec est ēt ꝓcepta & figurata ibi in paradiso delitiarū vbi erat lignū vite &c. Ibi est ibi cōcepta cū dñs dixit serpēti. Inimicitias ponā inter te & mulierē. & semē tuū & semē illius &c. Hec mulier maria a deo facta mater spūalis cūctoꝝ. maxime inimica serpenti antiquo. s. diabolo. Semē serpētis ꝓcedens exteriorib⁹ voluntas eius est malitia eius. vnde generat in mentibus hominū vitia & peccata. Semē mulieris huius virginis est bonitas & benignitas eius. contraria semini diaboli. Contriuit ipa caput serpētis sola. quia omnes suggestiones vitioꝝ subito extinxit. nec cōcupiscentiā sensit. religato i ea fomite postea extincto &c. Hec etiā concepta est in scriptura. q̄n Gen. xv. dictū fuit abrahe. Generatio quarta reuertetur huc scz ad terram promissionis. que signat vitā eternā. Semē abrahe spirituale sunt omnes viri fideles. vt ostendit apostolus ad Galatas quarto. Hi exules erāt & peregrini in terra non sua in egipto. que interpretatur tenebre scilicet mundo. seruituti addicti pharaonis iniqui id est diaboli. Sed quarta generatione que per mariam. seu in maria facta est reuertuntur ad patriam propriam superne gloríe. Nam prima generatio fm Anshelmum humanis est. qua Adam factus est a deo de limo si ne viro & muliere. Secūda ē qua formata ē mulier ex viro. Tertia qua cōmuniter omnes generantur ex femina & masculo. Quarta alia ab his scilicet qua homo generatur de muliere sine viro qua christus formatus est ex virgine. Nec alius modus productionis hoīs reperitur. Hec conceptō est figurata in archa dei. In trono salomonis. In virga aarō. in porta dñi clausa. In vellē gedeōis & alijs innūeris. Quarta ꝓceptio est in vtero maternali. q̄n. s. anna ꝓcepit eā. Sed sanctificata ēt credit illa iuxta illd ps. Sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹ & de hac faciūt ali qui festū ꝓpter tribus rationibus.

Prima q̄a fuit cōgruenter impetrata
Secunda q̄a fuit sublimiter sanctificata.
Tertia q̄a fuit firmiter bene opata.

Quātū ad primū sciēdū. q̄ cū anna & ioachim nō hērēt filios. q̄a steriles. & p multos ānos trānsissent sine ple orōnib⁹ ieiunijs. & elemosinis insistebāt vt impetrarēt a deo plē. ñ diffidētes de liberalitate dei. q̄a qđ natura ñ valet gratia supplet. Votū etiā fecerūt offerēdi plē deo in tēplo. Dividebāt dē suos reddit⁹. vt legit in tres ptes. vnā. s. tēplo. aliā paupib⁹. tertiā sibi & familie ꝓcedētes. & p huius. s. trinuata impetrarūt fecūditatē. Vbi oñdit exēplo. hoc ñ displicere deo dūmodo fiant sine superstitiōib⁹ & cū ꝓditione si saluti sue expediat. Apparuit. s. angelus eis & pnūciauit. q̄ haberēt filiam nomine Mariā &c. vt hētur in legenda. Et sic antequā essent abissi. i. apostoli q̄ dicuntur abissi. ꝓpter profunditatē cognitiōis diuinoꝝ & dilectiōis sup oēs sanctos. Vñ Dionisi. Paulū appellat abissum sapie. virgo ꝓcepta fuit in vtero maternali. Quantū ad secūdū norādū tres fore sctificationes. Pria cū puer egredit ex vtero matris. & hec fuit Hiere. iuxta illd. Antequā exires de vulua plene. s. sanctificaui te. Secūda est q̄n ples est adhuc in vtero tot⁹ vt Joh bap. qui in sexto mēse fuit sanctificatus quādo s. virgo Maria ꝓcepto dei filio salutauit elisabeth. Terna est in pūcto quasi post creatiōem & infusionē aīe. Formato enī corpore virginis cōcepto ex anna & ioachim. ñ ex spū sancto. hoc. n. dicere esset hereticū. Solus enim christus hoc habuit creata aīa virgis a deo & infusa. subito sanctificata fuit & infusa eadē die ps. Fluminis impetus letificat ci. dei. sanctificauit tabernaculū suū altissim⁹.

Quātū ad tertiā rōem. Dico q̄ fit miter opera ē bonū & ptinuiter. q̄a nullū vnq̄ peccatum commisit. nec etiam veniale. Non sic fuit in aliis ab vtero sanctificatis. nam omnes venialiter peccauerunt.

Titulus nonus de pecca

cato actuali mortali. Ca. I. penes q̄d attēdat gra

uitas varia in peccato mortali. ⁊ de .xvi. regulis p quas põt cognosci q̃n aliquid est mortale.

Secundum genus peccati est actuale mortale. Et dicit mortale ex eo. q̃ priuet aiam dei inhabitatione p gratiã. ex qua aia viuit spũaliter. de pe. di. i. resuscitatus. Et cõducit tandẽ ad mortẽ dãnatiõis eterne in ipso morientẽ. .xxv. di. ⁊. alias ea. Et de hoc quinq̃ videnda sũt. Primũ est de gravitate ipius. secũdũ quid attẽdatur. ex quo vnũ dicatur grauius altero. Secũdũ est qõ discernatur vel cognoscatur mortale a veniali. Tertiũ de nocibilitate seu dãno quod infert ꝓpetranti. Quartũ qõ puniat in alia vita pena inferni. Quintũ est qõ remittatur mortale.

Quãtum ad primũ. ⁊. i

sciendũ ꝑm Tho. i. se. q. lxxii. q̃ opio fuit hereticoꝝ q̃ oĩa peccata eẽnt paria ⁊ ex hoc deriuat? ẽ quorundã hereticoꝝ error. qui ponẽtes oĩa eẽ paria dicũt etiã oẽs penas inferni esse pares. Et si quidẽ peccatũ esset pura ⁊ simplex priuatio. que. fez cõsistit quasi in esse corruptio. sicut mors ⁊ cecitas. sic verũ esset. nõ enim põt dici vnus esse magis mortuus q̃ alius. Sed peccatũ est priuatio nõ simpliciter. ⁊ aliquid retinẽs ⁊ habitu opposito. que cõsistit magis in corrũpi q̃ in esse corruptũ sicut egritudo corpalis. Vñ sicut verum dicitur. vnus magis vel grauius infirmus q̃ alter. vel etiam in eodem vna infirmitas grauior est altera. sic ⁊ vnũ peccatũ grauius altero. Et q̃ peccatũ ꝓparetur infirmitati. patet non solũ ex scriptura sacra que frequẽter hoc dicit. Juxta illud ps. Miserere mei dñe q̃m infirm⁹ sũ. Ez. et iã ex doctrinis gẽtilũ. Nã seneca ⁊ tullius vitia appellãt egritudines. Et q̃ vnũ sit grauius altero oñdit christus dicẽs pilato. Qui me tradidit tibi maius peccatũ hẽt. Joh. xix. Hieroni. etiam dicit q̃s dubitat scelerat⁹ ee cõmissuz q̃ grauius est punitus. .xxiij. q. i. nõ afferam⁹. Patet etiã hoc ex diuersis penis taxatis ab ecclesia p penitẽtia. ꝑm diuersam grauitatẽ peccatorum.

Prima aũt ⁊ principalis differẽtia grauitaz in peccatis ꝑm tho. vbi supra est illa que attenditur penes obiecta eoꝝ. Obiecta aũt actuũ sunt fines eoꝝ. Pro cuius declaratiõe est sciendũ. q̃ grauitas peccatoꝝ differt eo modo quo vna egritudo est alia grauior. Sicut enim bonum sanitatis consistit in quadam commẽsuratione hũorum p cõuenientiam ad naturam animalis. ita bonum virtutis consistit in quadã cõmẽsuratione hũani actus. per conuenientiam ad regulam rõnis. Manifestum est autem. q̃ tanto est grauior egritudo quanto tollitur debita humorum cõmensuratio. p cõmensurationẽ prioris principij. sicut egritudo que est in corde hũano quod est principium vite. vel ex aliquo quod appropiquat cordi periculosior est. Vnde oportet etiam q̃ peccatum sit tanto grauius. quanto deordinatio contingit circa aliquod principium quod ẽ prius in ordine rõis. Ratio aũt ordinat omnia agibilia ex fine. Et ideo quãto peccatũ cõtingit in actibus humanis ex altiori fine. tãto peccatũ est grauius. Sicut patet q̃ res exteriores ordinant ad hoiem sicut ad finẽ. Homo aũt ordinatur in deũ sicut in finem. Vnde peccatum quod est circa ipam substãtiã hominis. sicut hoicidiũ est grauius peccato quod est circa res exteriores sicut furtum. Et adhuc est grauius peccatũ qđ immediate ꝓra deũ cõmittitur. sicut infidelitas blasphemia ⁊ hmõi. ⁊ in ordine quorũlibet trium peccatorum. vnũ peccatũ est grauius altero ꝑm quod est circa aliquid principalius vel min⁹ ꝑncipale. Et idẽ haberi põt. .xxxiij. q. ij. si qđ verius. Vbi dicitur q̃ homicidium est grauius q̃ adulterium. ⁊. .xvij. q. iiij. sicut. ij. dicitur. q̃ sacrilegiũ est maius q̃ fornicatio. In peccatis etiã eiusdez generis reperitur vnum peccatum grauius altero ꝑm gradũ trãsgressionis. sicut adulteriũ est grauius q̃ fornicatio. ⁊ incest⁹ grauius adulterio ⁊ hmõi. vt. .xxxj. q. vij. adulterij malum.

Attenditur secundo grauitas peccatoruz ex causis seu motiuis. Potest autem esse multiplex causa inducens ad peccatum ꝑm Tho. vbi supra. Prima est que ẽ ꝓpria ⁊ p se causa peccati que est ipsa voluntas peccandi. Cõparatur autem ad actũ peccati sicut arbor ad fructum. vt dicitur in glo. sup illud Matth. vij. Non põt arbor bona fructus malos facere. ⁊c. et causa quanto fuerit maior. tanto peccatum erit grauius. Quanto ẽt fuerit, voluntas maior ad peccandum. tanto hõ grauius peccat. Alie vero cause peccati accipiuntur quasi extrinsice ⁊ remote. ex quibus q̃z voluntas inclinatur ad peccanduz. Et in his causis ẽ distinguendũ. Quedam enim harũ inducũt volũtatem ad peccandum ꝑm ipsam naturaz volũtatis. sicut finis quod est propeium obiectũ volũtatis. Et ex tali causa augetur peccatũ. grauius enim peccat cuius voluntas ex intentiõe peioris finis inclinatur ad peccãdũ. Alie vero cause sũt que inclinant voluntatem ad peccanduz ꝓter naturam ⁊ ordinem ipsius volũtatis. que nata est moueri libere ex seipsa ꝑm iudiciũ rõis. sicut ignorantia. vel que diminuũt liberũ motũ volũtatis sicut infirmitas. vel violentia aut metus vel aliq̃d huiusmodi diminuũt peccatuz ⁊ diminuũt voluntariũ in tantũ. q̃ si actus sit omnino inuoluntarius. non habet rõez peccati. ⁊ de his habet⁹. xv. q. i. ⁊. i. vbi inter cetera ponitur dictuz Aug. i. q̃ peccatum voluntariũ vsq̃z adeo malũ

Capitulum Primum

'est.vt nisi sit volūtariū .nllo mō sit peccatū.⁊ in aliquos dicit Aug.qꝫ reus nō ptituit q nescit qđ fecerit ⁊ loqtur de multo. Potest attendi tertia diuersitas gravitatis in peccato ex actu ipi⁹ cū.n.causa ꝓpria peccati sit volūtas vt dictū est. ⁊ peccatū consistat in actu eius inordinato.cꝫto magis actus est inordinat⁹.tāto grauius est peccatū. Aug. ād est act⁹ volūtat⁹ ⁊ inordinat⁹ cū ope ꝑpetrat.cꝫ solū mētis ꝓsensu.ceteris paribꝫ ⁊ grauī⁹ ex ꝓsuetudine peccat cꝫ vnica opatione. Et nota sm Petrū.qꝫ cū voluntas ⁊ opus peccati sunt separata vtputa sm aliđ ⁊ aliđ tps sūt diuersa pcā.qz diuerse auersiões ⁊ quersiões sic⁹ bñs volūtatē deliberatā ad fornicādū .furādum occidendū ⁊c. diuertit.p tūc ad alia.dimittēs exeq illā volūtatē inde ad horā. opportunitate se ingerente ꝓmittit illa peccata.⁊ sic sunt diuersa. Sed si voluntas ⁊ opus sint ꝓfūcta vt causa ⁊ effectus.sic sunt vnū peccatū formaliter.sed plura materialiter.qz ē vna rō deordinandi.licꝫ plura sint deordinata. Grauius tū est peccatum actu exteriori cōmissuꝫ.cꝫ sola volūtate erat .nā ipe actus exterior⁹ cōiter adauget volūtatē in malis opibꝫ sicut ⁊ in bonis. Vñ Aug. de pe. dis. ij. sic dicit. Sicut tribꝫ gradibꝫ ad peccatū puenit Suggestione.delectatione.consensu.ita ipius peccati tres sunt differētie.in corde.in facto.⁊ in cōsuetudine.tancꝫ tres mortes.vna quasi in domo cū in corde cōsentit libidini. Altera quasi ꝓlata iam extra portaꝫ.cū assensus ꝓcedit in factū Tertia cū ꝓsuetudinis male tancꝫ mole terrena premitur animus.quasi in sepulcro iam fetēs que tria genera mortuoꝝ dñm resuscitasse quisqꝫ euāgeliū legit.agnoscit nec ille. Et extra de cōsue.c.vl.dā.qꝫ tāto sūt graviora peccata.cꝫto diutius animā infelicē detinent alligatam. Attenditur quarto diuersitas gravitatis in peccatis sm qualitatem circūstātiarū. Ubi est sciēdū sm tho.i.se.q.lxxiij.qꝫ cū vnū qđcꝫ ex eodem natū sit augeri ex quo causatur. Sicut dicit pbs đ habitu virtutis.⁊ peccatū causetur ex defectu alicuius circūstātie.qz ex hoc recedit⁹ ab ordine rōis.qꝫ aliqs in opando nō obseruat debitas circūstantias.sequitur qꝫ peccatum ꝑ circūstantias natū est aggrauari. Hoc contingit tripliciter. Uno modo inquantum circumstantia transfert peccatum in aliud genus vel speciem peccati. Sicut peccatū fornicatiōis cōsistit in hoc.qꝫ homo accedit ad nō suā. Sed si addatur hec circūstātia vt illa ad quā accedit sit vxor alterius.trāsfertur iā in aliđ genus peccati.s.in iniusticiā. inquantū homo vsurpat rem alterius. Et sm hoc adulterium est grauius cꝫ fornicatio. Sed talis circumstantia que mutat speciem quamuis ꝑ respectum ad actum in se id est actuꝫ nature possit dici circumstantia.non tamen ꝓprie ꝑ respectū ad ipsum peccatum.quantum ad suam speciem seu actum morale.nam circūstantie peccati.ꝓprie sunt accidentia.que reperiuntur circa ipsam essentiam actus peccati.seu speciem ad quam ꝓducitur ꝑ predictam circūstantiam. Secundo modo circumstantia;no aggrauat peccatū .ita qꝫ trahat ipm in aliud genus.sed totum qz multiplicat eoem peccati. Sicut si ꝓdigus det quādo non debet ⁊ cui nō debet.multiplicius peccat eoem genere peccati.cꝫ si solum det cui non debet ⁊ ex hoc ipso peccatū sit grauius. Sicut ergā egritudo est grauior que plures ptes corpis inficit. Tertio modo circūstantia aggrauat peccatum.ex eo qꝫ auget deformitatem prouenientem ex alia circumstantia. Sicut accipere alienum constituit peccatum furti. Si autem addatur hec circumstantia vt multum accipiat de alieno.est grauī⁹ peccatū.quātus accipe multum vel paū de se.nō dicat rōnem boni vel mali.hec ioi. Excepto illo modico qđ dictum est in primo membro vbi incipit. Sed talia.vbꝫ ad secūdum⁹ membrum.⁊ ex his habes declaratiōem ⁊ determinationem glose que habetur.di.xl.sup.c.lxxmo .vbi ponit⁹ duplex opinio de circumstantijs peccati.quorum dam scilicet dicentium qꝫ circumstantie non aggrauant peccatum.sed totum cōceptus .qui deprehenditur maior vel minor sm omissionē plurium vel paucorum circumstantiarum deformatarum. Alia opinio est qꝫ circumstantie ipse habēt aggrauare ipsam. Et istam secundam tenet beatus Thomas.⁊ alij theologi prima reiecta. Inter ceteras autem circumstantias que peccatum habent aggrauare.est conditio persone in quaꝫ peccatur.si habeat aliquam excellentiam. Propter cuius declarationem est sciendum sm thomam prima secunde.vbi supra.qꝫ cū prima gravitas peccati attendatur ex parte obiecti.ex hoc sequitur qꝫ tanto attenditur maior gravitas.in peccato.quanto obiectuꝫ est principalior sim. Fines autem principales humanorum actuum sunt deus.ipse homo ⁊ proximus. Quidquid enim facimus propter aliquod horum facimus.quamuis eorum trium vnum sub altero ordine.ut. Potest igitur ex parte horum trium considerari maior vel minor gravitas in peccato sm conditionem persone in quam peccatur. Primo quidem ex parte dei.cui tanto aliquis homo magis coniungitur quanto est deo virtuosior.vel deo sacratior.⁊ ideo iniuria illata tali persone magis redundat in deum sm illud zacharie secundo. Qui vos tangit quasi pupillam oculi mei tangit. Unde peccatum fit grauius ex hoc qꝫ peccatur in personam magis deo coniunctam vel ratione virtutis.vel ratione officij. Ex parte vero ipsius.manifestum est qꝫ tāto aliqs grauius peccat.quāto in magis coniunctuꝫ seu na-

turali neceſſitudine. ſeu beneficijs ſeu quacunq; cõiunctione peccauerint. Ex pte vero primi tãto grauius peccat. q̃to pcñi plures tãgit. Et iõ peccatũ qõ fit in pſonã publicã. puta regem. vel prĩcipẽ vel rectorem, eſt grauius peccato qõ ꝯmittitur contra vnã pſonã priuatã. Et ſimiliter iniuria que fit alicui pſone famoſe videtur eẽ grauior ex hoc, q̃ in ſcãdalũ & turbationez plurimorum redundat. Magnitudinis etiam ipſius pſone peccantis que pertinet ad circunſtantiã, bẽt ſepe grauare peccatũ. Vnde Triſtor. di. xij. dicit Homo cõtritian? fortiter cadit in peccatuz aut ꝓpter magnitudinẽ peccati, aut ꝓpter altitudinẽ dignitatis. ſed hoc nõ eſt ſemp. Pro cui? declaratiõe dicit b. tho. prima ſe vbi ſupra q̃ dupler eſt peccatuz. Quoddã ex ſurreptiõe, puenies propter infirmitatem hũane nature. & tale peccatũ minus imputatur ei qui eſt maior in virtute eo q̃ min? negligit hmõi peccata reprimere. que tñ omnino ſubterfugere infirmitas hũana non ſinit. Quedã ſunt ex deliberatiõe ꝓcedentia. et iſta peccata tãto magis alicui imputant. q̃to maior eſt. Et hoc põt eſſe ꝓpter quattuor. Primo q̃ dem q̃ facilius põt reſiſtere peccato maiores. puta qui excedũt in ſciẽtia & virtute. Vnde dñs dicit Lu. xij. q̃ ſciens ſeruus voluntatem dñi ſui & nõ faciẽs. plagis vapulabit multis. Secũdo ꝓpter multitudinem. q̃ omne bonũ quo ꝙs magnificatur eſt dei bñficiũ. cui bõ fit ingratus peccando. ingẽtum ad hoc quelibet maioritas etiaz in temporalibz bonis peccatuz aggrauat. ſm illõ Sap. vi. Potentes potenter tormẽ a patientur Tertio, ꝓpter ſpecialẽ repugnantiã actus peccati ad magnitudinẽ pſone. ſicut ſi princeps iuſticiam violet. qui ponitur iuſticie cuſtos. Et ſi ſacerdos fornicetur q̃ caſtitatẽ vouit. Quarto, ꝓpter exemplũ ſiue ſcandalũ. q̃z vt gre. dicit in paſtoral. Qui in exemplũ vehit. ẽtiam culpa extenditur cũ ꝓ reuerentia gradus peccator honorat ad plurium etiã notitiã puenit peccata magnorũ. et magis homines ea indigne ferũt. Attenditur etiã grauitas peccati ſm nocumẽtum qõ ſequitur ex ipõ. Pro cuius declaratiõe dicat tho. vbi ſupra q̃ nocumentũ tripliciter põt ſe habere ad peccatũ. q̃ñq; ei nocumẽtũ qõ ꝓuenit ex peccõ ẽ præuiſuz & intẽtũ, ſicut cũ aliq̃s aliquid opatur animo nocendi alteri. vt homicida vel fur. & tunc directe quãtitas voluntatiſ adauget quãtitatẽ peccati, q̃z tũc nocumentuz eſt p̃ ſe obiectũ peccati. Quandoq; vero nocumentũ eſt p̃uiſuz ſed nõ intentũ. ſicut cũ aliquis tranſiẽs p̃ agruz, vt cõprehendioſius vadat ad fornicandũ, infert nocumentum his que ſunt ſeminata in agro ſcienter licet non animo nocendi. Et ſic etiam q̃ntitas nocumẽti aggrauat peccatum. ſed indirecte inquantum ſcilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandũ procedit. quod aliquis non ꝓtermittat facere damnuz ſibi vel alteri quod ſimpliciter non vellet. Quandoq; autem nocumẽtum non ẽ intentũ nec eſt præuiſum, et tunc ſi peraccidens ſe habeat ad peccatum. non aggrauat peccatum directe ſed propter negligentiam conſiderandi nocumenta que conſequi poſſent imputantur homini ad penam mala que veniunt ꝓter eius intentionem. ſi habat operaz rei illicite. Si vero nocumentuz per ſe ſequitur ex actu peccati. licet non ſit intentum nec præuiſuz directe. peccatum aggrauat. quia quecunq; per ſe ſequũntur ad peccatum. pertinent quodammodo ad ipſam ſpeciem peccati. puta ſi aliquis publice fornicetur. ſequitur ſcandalũ plurimoꝝ quod quãuis ipſe non intendat nec forte præuideat. directe p̃ hoc aggrauatur peccatũ. Quãuis nocumentum aggrauat peccatuz, non tamẽ ſequitur, q̃ ex ſolo nocumento peccatum aggrauetur. cum immo peccatum per ſe eſt grauius ꝓpter inordinationẽ. vt ſupra dictuz eſt. Vnde & ipſum nocumentum aggrauat peccatuz inq̃ntum facit actum eſſe magis inordinatum, vnde non ſequitur, q̃ ſi nocumentuz maxime habeat locum in peccatis que ſunt circa proximũ. q̃ ipſa peccata ſint grauiſſima. quia multo maior inordinatio inuenitur in peccatis que ſunt cõtra deũ & in quibuſdam eorum que ſunt contra ipſum & tamẽ poteſt dici q̃ & ſi dõ nullus poſſit nocere quantum ad eius ſubſtantiam. poteſt tamen nocumentum attẽdi in his que dei ſunt ſicut extirpando fidem. violãdo ſacra. que ſunt peccata grauiſſima. Et ſi etiam aliquis quandoq; ſcienter & violenter infert nocumentum, ſicut patet de his qui ſe interimunt, licet finaliter hoc referant ad aliquod bonum apparens. puta ad hoc q̃ liberentur ab aliqua anguſtia.

Notandũ etiã vl. §. II.

tra ſupradicta. q̃ vna culpa vel iniuria eſt grauior alia quattuor rationibus. Primo ratione modi circunſtantis. Secundo ratione damni conſequentis. Tertio ratione viri offendẽtis. Quarto ratione animi inducentis. Dna culpa vel iniuria ſit maior vel grauior alia rõne modi circunſtantis octo modis philoſophꝰ docet cognoſcere. Et primo ſic. Illa culpa vel iniuria eſt maior que eſt beſtialior. Cuius ratio eſt quia talis eſt magis inordinata id eſt contra ordinem vel rectitudinem rationis. Secundo ꝓbatur ſic. Illa culpa vel iniuria eſt maior que eſt euidentior et magis ſm̃ electionem. Cuius ratio eſt, quia de ratione peccantis vel iniuriantis eſt q̃ agat voluntarie. & ideo q̃to magis ſm̃ electionem peccat tãto magis voluntarie peccat. q̃to aũt magis voluntarie, tanto grauius peccat.

Capitulum Primum

Tertio sic. Illa culpa vel iniuria est maior que auditoribꝫ ē horribilior ⁊ abominabilior. Nam hoīes magis horrēt ⁊ abominātur vnū scelus ꝯz aliud tū ꝓpter sui nouitatē. tū ꝓpter sui grauitatem. Quarto sic. Illa culpa ⁊ iniuria est grauior in qua trāsgressio ē mltiplicior. puta in qua sunt multe trāsgressiones. verbi gratia. qꝫ frāgit iuramēta. testras. fides. ꝓnubia ⁊c. grauissime peccat. Cuius rō ē. qz in talibꝫ excessus culparū multarū. vel iniusticiarū. vel iniuriarū ē magnitudo sceleris vel grauedo criminis. Quinto sic Illa culpa vel iniuria ē maior vbi loc⁹ est ineptior. s. qñ fit in loco vbi facientes culpā puniuntur. quēadmodū faciūt falsi testes. Cui⁹ rō est. qz siq in ptorio nō faciūt iusticiā vel peccāt. signuz est. q in omni loco nō facerēt iusticiā. Si. n. falsi testes in curiā peccāt. signū est q in omni loco peccarēt. Sexta sic. Illa culpa vel iniuria est maior in qua est maior cōfusio. Cui⁹ rō est. qz cōfusio solū deberet turpi ⁊ prauiori. vnde de magis turpi videtur seq maior cōfusio tanꝫ magꝫ prauū. Septimo sic. Illa clpa vel iniuria ē maior. que est indignior vel irrōnabilior. i. quazꝫ qs facit cōtra eū a quo bona suscepit. Cuius rō ē. qz talis plures iniurias ⁊ peccata facit male. secundo qz non facit bene. tenerīm. n. bñ facere bñ factoꝝ Octauo. Ille plus peccat ⁊ grauiꝰ q peccat ℈ iura non scripta ꝯz ℈ scripta. Cui⁹ rō est. qz melius est esse iustū ꝓ voluntatem quam ꝓ necessitatē. obseruare aūt scripta videt esse ex necessitate seruare aūt nō scripta videtur esse non ex necessitate sed ꝓpria volūtate. peccare contra iura non scripta sed tm iusta videtur grauius hoc pbs secūdo rhetoricoꝝ. c. xxiij. Secundo cognosci ꝑt grauitas culpe ratione nocumēti consequentis. vbi est maius damnū ibi maius peccatū ceteris paribꝫ. sm b. tho. prima secūde. q. lxxiij. Potest ēē magnitudo dāni cōsequentis cognosci quattuor mōis sm pbm in. i. li. rhxto. Primo qz difficile est vel impossibile fieri recōpēsationem vt si qs occideret filiū alterius vel destrueret rem irreparabilem vel non inuentibilē. Secūdo quādo nō potest inueniri equa punitio tali culpe vel dāno. ꝑ ois alia ē mitior. vt si qs occideret l'offerz regē vel publicā psonā. Tertio quādo cōmittit cū qui damnificatus est non recipe satisfactionē. vt puta qz mortuus est. Quarto qñ quis passus est damnū a seipso. vt qui se affligit. vel nocumentū sibi infert. vel occidit se ex aliquo infortunio vel malo cōmisso. ⁊ multomagis quādo sine causa hoc egit. hec philosophus vbi supra. Tertio potest cognosci grauitas culpe vel iniurie rōne viri offendentis. quod quinꝫ modis videri potest sm philosophū in libro rhetoricoꝝ. Et primo quando eam culpam vel iniuriam primus vel solus vel cū paucis fecit. ⁊ ratio huius est. qz videt alios ex exemplū ⁊ causa male faciendi. ⁊ multitudini magis ꝓcitur in delictis ꝯz paucis. Secundo quando in illa culpa sepe peccat. Aggrauatur enim culpa ex frequentatiōe actus. ꝓpter inordinationē volūtatis. Tertio quando ꝓpter illā culpā inueniūtur tormēta dānificantia grauiora. Nā. ꝓpter magnitudinē scelerū inuēta sunt grauiora tormenta. Quarto qñ ꝓpter illū qui cōmisit lex est posita q esse non ꝑt. nisi qz ille fuit primus vel nouo mō peccauit Quīto qñ ꝓpter illū carcer fuit edificat⁹. ℞ pbs vbi supra. sed magnitudo ꝓsone peccātis aggrauat. Quarto oñditur vna culpa grauior alia rōne animi inducētis. i. ex dispositione ⁊ qualitate animi peccātis. Quod oñditur sex rationibꝫ. Et prima est ex causa peccati. nā duplex est causa peccati. vna ꝓ se alia ꝓ accidēs. Causa ꝓ se ipsa volūtas. ⁊ ℞ ꝙnto fuerit maior tāto pcm̄ē grauiꝰ qz cū pcm̄ sit malū volūtariū ꝯz to volūtas fuerit maior ad peccandū. tāto peccatū est grauius. Alie vero cause peccati sunt cause ꝓ accidēs. inclinātes volūtatē ad peccādū. ꝓter naturā ⁊ ordinē ipius volūtatis. que nata ē moueri libere ex seipsa. vt sunt passio ignorātia motus ⁊ hmōi. Secūda rō quare vnū peccatū est grauius alio. est ex noticia. qui enim peccat ex certa scientia ⁊ industria. peccat grauiꝰ eo q peccat in idē ex ignorantia. Ratio huius est. qz volūtas peccantis ex certa sciētia est magis inordinata. ⁊ hoc qz talis scienter eligit qđ malū est. s. pati detrimentuz in maiori bono. s. pati detrimētū in bono anime vt priuari gratia. ad hoc q ꝓpria ſ minori seu fruaſ ſcz corꝓali bono. cuius ꝓtrariū facit voluntas ordinata. Quāuis ei nullus intēdens ad malū opatur sm dioni. tū ꝑt esse intentū malū aliqđ. vel ad vitādum aliqđ malū. vel ad ꝙsequenduz maius bonū. Tertia rō quare vnū peccatuz ē maiꝰ alio ex electiōe. nā peccās ex electiōe peccat grauius in eodē peccato eo q solū ex passiōe. huius rō ē. qz talis peccat ex certa malicia inꝯz tum scienter eligit malū. nō q velit illud qđ est de se malū. ꝑ qz eligit minus bonū spreto maiori. Aliud enī est peccare ex electione. aliud ex passione. q enim peccat ex passione peccat eligens. non tamē electiōe. qz electio ñ ē in eo primū p̄ncipiū peccati ꝑ inducit ex passiōe ad eligēdū id qđ extra passionē nō eligeret. ꝑ ille q peccat ex malitia sm se eligit malū. qz. s. spreto maiori bono vl' postpōito. s. aīe eligit min⁹. vt lasciu⁹. q magꝫ vult hre dilectationē veneriā ꝯz gratz l'vtutē. ⁊ iō electō ē in eo primū principiū. ℞ b. tho. prima se. q. lxxviij. Quarta rō grauitatꝫ maio. ℈ ex pte aī ē maior ratio cōtēpt⁹. nā vbi maior cōtēpt⁹ ibi maior granitas ⁊ rō qz. ꝯz to ꝓtēpt⁹ maior. tāto volūtas ſ inordinati or. Quinta rō ē ex dispōitione volūtatꝫ ⁊ rōnis Verbi gratia. iō peccatū vt homicidiū. grauiꝰ ē

factū ab hoīe sobrio q̄ ab hoīe ebrio. Cuius rō est q̄ ebrietas plus minuit de rōe pcī q̄ sit sua grauitas. ℔ b. tho. i. se. q. lxxvi. Sexta rō ē. q̄ maiori virtuti opponit maior vitiū. tāto g̃ pcm̄ ē grauius quāto opponitur maiori virtuti ceteris paribus. vñ p℔s dicit. viij. ethicoꝝ. q̄ pessimū optimo grauiū ē. qđ ēt pz ex ℔ q̄ charitas. q̄ ē amor dei. sicut ipa ē maxima virtutū. ita odiū dei maximū pcōꝝ. qđ odiū gratiaꝫ dilectioi dei. ita q̄ maius ē infidelitate ⁊ desperatiōe Hec be. tho in. i. se. q. lxxviij. Rainerius

Nota sedecim re. §. III.

gulas vniuersales ad cognoscēdū vbi sint pecca mortalia vel nō. Valent aūt tales regule ad ℔ q̄ dū ad pticularia venit oñdit p eas qđ de singularibꝫ iudicādū sit. Singulares quippe regulas in illas vniuersales resoluere quemt. quo facto veritas illucescit. Est igitur prima sīm cācellariū parisien. q̄ nullū ē pcm̄ mortale actuale absq̄ cōsensu libero rōis vere vel interpretatiue. Interpratiuū aūt ꝓsensum eē dicimus. dū habuit rō tps deliberādi rea circa q̄ vitāda eē quigl tenebaꝫ. Qualit dicit lex q̄ tacet cōsentire videtur de re. iu. q̄ tacet. dū vz repugnare deberet. Cōsensus tm̄ solus rōis in actū venialiter malū ē tm̄ mō venialis. loquēdo de veniali ex genere suoꝝ est vere ociosum. Ē cōa regula est. Non q̄libet tenet scire de quolibꝫ pcō mortali. an sit tale. hꝫ expediat istō inq̄rere ⁊ scire iuxta vniuscuiusq̄ vires ⁊ statū ⁊ plus ecclesiasticos q̄ laicos. ⁊ inter ecclesiasticos ꝓlati ex officio tenent. q̄ sint parati oī poscēti reddere rōem de ea que ē in eis fide ⁊ spe. ar. ad hoc xxxvi. di. p totū. Nota q̄ Augustinus de ci. dei. c. vlt. dicit. Quis iste sit modus ⁊ q̄ sūt illa pcā que ita ipediūt puēnt ad regnuꝫ dei. vt tñ sanctoꝝ amicoꝝ meritis impetrēt indulgentiā. difficillimū ē inuenire. piculosissimū est diffinire. Ego certe vsq̄ ad hoc tps cū inde satagaī ad eoꝝ indaginē puenire nō potui. ⁊ fortasse ꝓpterea latēt. ne sinditū ꝓficiēdi ad oīa cauenda pcā pigrescat. qm̄ si sciet q̄ vl qualia sint delicata. pro q̄bꝫ ēt p manentibꝫ nec prouectu vite melioris assūpti intercessio sit inq̄rēda ⁊ scitoꝝ sperāda. eis secura se obuoluerꝫ būana segnitia nec inuolui talibꝫ ꝓlicamētis vllī⁹ virtutis expeditione curaret. Tertia regula. q̄ cōparatio pcōꝝ adinuicē sīm grauitatē maiorē ⁊ minorē generaliter sumi neq̄t. nisi cōpent in genere suo ⁊ ceteris paribꝫ. qm̄ sīm alias circustātias pticulares se bñt plurimū vt excedētia ⁊ excessa. Quarta regula ē q̄ q̄tificatio peccatoꝝ a posteriori sumit a pena. licet nō sufficienter vsq̄ quaq̄ ⁊ a priori penes gen⁹ obiecti. ⁊ intentiōem finis ⁊ libidinē seu conatum voluntatis maiorem vel minorem. ⁊ sīm motuū. tempus locum ⁊ penes dāna inō sequentia. que peccans prenidebat aut preuidere tenebatur. Quinta regula est q̄ bonitas moralis sumitur ex obiecto. sed totalis bonitas moralis specialiter pēdet ex circūstātijs finis. ⁊ aliaꝝ simul adunatis. Malicia vero ex vnius illaꝝ circūstantiarū carētia cognouimus resultare. Cetera bonitatē gratuitā ⁊ meritoriā gratia gratū faciēs opat. Sexta regula. Quis actus cuiꝰ finis interꝰ ē mortale. mortalis ē. siue intendatur actu siue habitu. Qđ scit si opans interrogatus cur hoc facis. ⁊ aduertēs. tandē rūdebit ad hunc finē feci. Septima regula. Actus qui aliūde nō eēt mortalis. ⁊ fit ꝓpter finē venialis. videt esse solū venialis nisi forte p̄stituat finis ille vt vltimus et q̄tās ⁊ nō solū vt incidens ⁊ minꝰ principalis actu vel habitu. Octaua regula. Nullū etiā desiderū rei illicite. factū tm̄ mō sub cōditiōe actualiter vel bītualit adbibita ē. est de se mortale delictū. de paccidēs tū ꝓpter appetꝰ sensualis cōmotiōem nimiā q̄ scienter dimittit inualescere. ex talis desideriū cōtinuatione libera ꝓt ipm̄ inter mortalia deputari. Nona regula. Si quis mouetur occasionaliter solū ex peccato mortali ad aliquē actū faciendū non oportuit actum esse peccatuꝫ mortale. Secus si causa principalis huius actus esset mortale peccatum. Decima regula. Exponere se periculo mortalis peccati ē pcm̄ mortale. Vel sic agere incertum ⁊ dimittere certū qđ sit mortale. nō solū p cōiecturas leues aut ex suspitione trepida ⁊ scrupulosa. pueniente ex nimio timore cadēdi in viā de est mortale. Sed intelligitur dū tale est vehementer ⁊ ꝓbabiliter incertū eq̄ue sicut oppositū vel magis. tūc enim illō qđ agit nō carebit mortali culpa. aliter nō oportet vt tactū est supra c. xij. ⁊ xiij. Undecima regula. Quis agēs cōtra ꝓsciētiā edificat ad gehēnā vel mortaliter. si ꝓscia sit fixa. q̄ id qđ agitur sit mortale. vel venialit solū q̄tum est ex pte vnius circūstantie q̄ est facere cōtra ꝓsciam. si conscientia iudicet esse illud solum veniale. Duodecima regula. Nullus est actus adeo moralis. quin ipse vel sibi similis sit non moralis. dum displicet vel si non placet cōsensu pfecto ⁊ deliberato. Sīlit nullū peccatū ē a deo veniale. q̄n ipm̄ vel sibi sile fiat mortale dū placet. ℔ est dū ꝓsensus addit. Si tm̄ illud veniale erat act⁹ mortalis ex genere suo. ⁊ ex eo q̄ nō fiebat ex ꝓsensu libero ⁊ pfecto. venialis reddebat. Tertiadecima regula. Multa ex genere mortalia sunt. q̄ similia p̄nt effici bona. dū trabūtur extra rōem suā. Quēad modū volere deliberate de bono alterius. ē mortale delictum. Si vero ℔ fiat p zelo iusticie boni cōis cui cōtrariuꝫ est tale bonū. iste dolor virt⁹ erit. Pleraq̄ ⁊ mlta q̄ genere suo bona eēnt q̄ ex aliq̄ circunstātia puella fiunt mala ⁊ speciez mortalē immittūtia. Deci-

maquarta regula. Nihil est adeo ꝓsiliū in lege euāgelica quin in cāu possit esse obligatoriū. Et ita quilibet vtēs rōe tenet ꝑm ꝓpatōez ānimi ad qōlibet ꝓsiliū, si ⁊ vbi necessitas imminet hoc agendi. obligat igit̄ qōlibet ꝓsiliū vt si cōtēnatur tāgz nō sit salubrior ꝗuatio eius qz oppositi. Et si nullus ita ꝓsilijs seruādis astringit̄ quin ab eis aut possit aut dēat in cāu eoz obꝗuatō qnqz ꝑtermitti. vt de si bn̄do duas tunicas ⁊ de p̄bē do pallio tunicā auferēti ⁊ silibꝫ. Quindecīa regula est. qz ars si deliberat sicut aliquis ex virtute bn̄ agit ⁊ subito. Sic ex puersa assuefactione vicios⁹ quasi repente p̄cipitat̄. Et ita male habituatus in vicijs. vt iniuriādo. ꝯcupiscēdo. odiendo. iudicādo. ⁊ silibꝫ vere temerek ꝯtinue sicut virtuosis ꝯtinue merces accrescit vt verū sit qđ dr̄. Apo. xxij. qui i sordibꝫ est sordescat adhuc ⁊ iustus iusticiā faciat adhuc. Sedecīa regla est de pmissionibꝫ peccatoz ⁊ relaxatōne penē vz ꝙ pene sint restringēde sic ꝙ absqz vtilitate reipublice vel eius cui infligūtur. neqz instituī neqz institute erequi dēbēt. ⁊ peccāt oppositū faciētes vel eas cū instituerit ñ dolētes. In oī aūt repub. tolerari p̄sit aut dāt vicia que absqz deteriori piculo nec corrigi neqz extirpari valerēt. qñ aut illud est ⁊ qñ ñ difficile est ⁊ fere ipossibile generalr diffinire nisi, put circūstātijs ꝓpriis inspectis ꝑlati supiores ⁊ sapientes dēterminābūt. Exēplū bēs in meretricibꝫ ⁊ vsurijs ⁊ silibꝫ. q̄ qnqz pmittūt̄ ita ⁊ dr̄ cubiarijs ꝑ loco ⁊ tēpe.

De nocumēto peccati mortal̄ in p̄ti vita. ca. ij.

Videndū est de dr̄ effectu ⁊ nocumēto pcti mortal̄ qđ ē multipler. Nā bonū nāe corrūpit. Maculā aīe inducit. Reatū pene icludit. que oīa dr̄ signāt̄ in pabola descēdēz a hieru sale in iericho ꝑ spoliato ⁊ vulnerato vt hr̄ Luce. x. De multiplici nocumēto pcti bēs. s. ti. vij. c. iij. Pro declaratōe aūt primi. i. ꝙ pcm̄ bonū nāe corrūpat seu diminuat. No. ꝑm Tho. i. ij. q. lxxxv. ꝙ bonū nāe bn̄ane pōt dici tripl̄r. Prio ipsa p̄cipia nāe ex quibꝫ ipa nāa ꝯstituit̄ ⁊ pro prietates ex bis cāte. sicut potētie anie ⁊ hmōi. et illō tle bonū nāe neqz tollit̄ neqz diminuit̄ per pcm̄. Scdo dr̄ bonū nāe bn̄ane bonū originale iusticie qđ fuit in prio homīe collatū toti bn̄ane nāe. Et illud totl̄r ē ablatū ꝑ pcm̄ primi pntis. Tertio mō dr̄ bonū nāe ipa inclinatō ad vtutez ex eo ꝙ a nāa hō hz inclinatōz ad virtutē. et illō est illud bonū nāe qđ dr̄ diminui ꝑ pcm̄. ꝑ act̄ ei bn̄anos fit quedā inclinatō ad silles act̄. Oportet aūt ꝙ ex hoc ꝙ aliquid inclinat̄ ad vnuz ꝯtrariorz iñ diminuat̄ inclinatō ei⁹ ad alia. Cū cū pcm̄ sit ꝯtrariū vtuti. ex hocipo ꝙ hō peccat diminuit̄ bonū nāe qđ est inclinatio ad virtutē. Et qz talis inclinatō ꝙuenit hoi ex hocipo ꝙ est rōnalis. ex hoc ei hz ꝙ ꝑm rōnē opet̄ qđ est agere ꝑm virtutē. Per peccatū aūt ñ pōt totaliter abhoie tolli quin sit rōnal̄. qz ñ ita eēt ꝙ par peccatiō ñ est possibile ꝙ ꝑdictū bonū nāe tollat̄ totaliter, vñ etiā in dānatis manet talis nāalis ꝯditatō ad virtutē alioquin ñ eēt in eis remorsus ꝓscie. Ex ꝙ ñ reducat̄ in actū ꝓtigit qz deest gratia. Predcā aūt diminutio inclinatōis ad virtutez dr̄ vulneratō. que vl̄t inducta ē ꝑ pcm̄ primi pntis. Nā cū ꝑ ipm̄ sit ablata origialis iusticia oēs vires aīe remanēt quodāmō destitute ꝓprio ordine quo nāal̄ ordinant̄ ad virtutē. ⁊ ipa dr̄ stitutō vulneratō aīe dr̄. Sūt aūt quatuor potētie aīe ꝑm Tho. vbi. s. ar. iij. que p̄nt esse substātie virtutū. s. rō in qua est prudētia. voluntas in qua est iusticia. irascibilis in qua est fortitudo. ꝯcupiscibilis. in qua est tpantia. Inqz tum ꝝ rō dr̄ stituit̄ suo ordine ad vez est vulnus ignorantie. Inqz tū vero volūtas destituit̄ in ordine ad bonum est vulnus malicie. Inqz tū vero irascibil̄ destituit̄ suo ordine ad arduū est vuln⁹ infirmitatis. Inqz tū vero ꝯcupiscibil̄ destituit̄ ordīe ad delectabile moderatū rōe est vuln⁹ ꝯcupīe. Sic igit̄ ista quatuor sunt vulnera infl̄icta toti būane nāe ex pctō primi pntis. Ex qz inclinatō ad bonū virtut̄ in vnoquoqz diminuit̄ ꝑ pctūz actuale, iō etiā ista quatuor. s. ignorātia. malicia. ꝯcupīa. ⁊ infirmitas sunt vulnera ex altijs pctis ꝯsequētia, inqz tuz. s. ꝑ pctūm actuale ⁊ rō delectat̄ p̄cipue in agēdis, ⁊ volūtas quādā ꝓnitatez hz ad malum. ⁊ difficultas bn̄ agendi crescit ⁊ concupīa magis exardescit. Secdo peccatū induc maculā aīe. vt ad Ephes̄. v. dr̄. vt exhiberēt sibi gl̄osam eccl̄iam nō hn̄tez maculā. i. peccatū mortale. Que expō hēri pōt ex verbis Hieron̄i. ⁊ pe. di. i. vbi dicit. Eccl̄ia xp̄i est nō hn̄s maculam neqz rugā. Qui ergo pctōr est aliqua sorde maculat⁹ nō ꝓt de eccl̄ia xp̄i appellari nec xp̄o subiectus dici. Ixc ille. Et loquit̄ de macula pcti mortalis vt exponit in glo. Ruga aūt refert̄ ad scisma vel hęresim. Pro ꝯ declaratōe est sciēdū ꝑm tho. i. ij. q. lxxxvi. ꝙ macl̄a ꝓpria dr̄ in corpalibꝫ ꝙ ad corpus nitidū pdit suū nitorē ex ꝓtactu alterius sicut vestis aut̄. argētū. vel aliquid aliud hmōi. In rebꝫ aūt spūalibꝫ ad silitudinē h⁹ optz maculam dici. Hz aūt aīa hois duplicē nitorē. Unum quidē ex refulgētia lumis naturalis rōnis per quā dirigit̄ in suis actibꝫ. Aliud vero ex ēfulguratōe dīni luminis. s. sapiētie ⁊ gre. p quā et bō ꝑficit̄ ad bn̄ ⁊ dēcēter agēdū. Est autē quasi quidā anime tact⁹ qñ inhęret rebꝫ aliquibꝫ per amorem contra lumen rationis ⁊ divine legis. vt ex supdictis patet. Unde ipm detrimentuz nitoris ex tali contactu ꝓueniens anime macula methaphorice vocat̄. Item nota ꝙ aīa non

x

inquinaf ex rebo inferioribo virtute eaz quasi a gentibo eis in animā. ℔ magis ecōverso, anima sua actōe se inquinat inordinate eis inhereḍo cō tra lumē rōis ⁊ diuine legis. Item no. q actio i tellectus pficif fm q res intelligibiles sunt i in tellectu per modū ipius intellectus, ⁊ iō intellec tus ex eis non inficif ℔ magis pficif. Ex actu vo lūtatis cōsistit in motu ad ipsas res. ita q amor cōglutinat animā rei amate. ⁊ ex hoc anima ma culatur. qñ inordinate inhereret fm illud osee. ix. c Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt. Macula aūt ista peccati remanet in aīa ēt trāse unte actu peccati. Cuius rō est. q macula sicut dic tum ē. importat quēdā defectū nitoris p excessū a lumine rōis vel diuine legis, iō q̄diu bō ma net extra bm lumē manet in eo macula pcī. Ex post q̄ redit ad lumē diuinū ⁊ ad lumē rōis qđ fit per grām. tūc macula cessat. Ex aūt cesset actus peccati quo bō cessit a lumine rōnis vel legis di uine. non tñ statim bō ad illud redit in quo fue rat. sed requirif aliquis motus voluntatis cōtra rius ⁊ distans primo motui oppositus. Sicut si aliquis sit distās alicui p aliquē motū ñ statim cessante motu fit ppinquus, ℔ oportet q approp in quat rediens p motū ptrariū. Et ista macula ñ est aliquid positiue in anima. nec signat priuatō nē solā. ℔ signat priuatōz quādā nitoris anime in ordīe ad cām suā que ē pcm, ⁊ iō diuersa pec cata diuersas maculas inducūt. Et est sicḍ vmbra que est priuatō luminis ex obiecto alicuius cor poris. ⁊ fm diuersitatē corpm obiectoz diuersifi canf in ēbra. Tertius effectus peccati qui tñ ē multiplex est reatus pene. Reatus aūt importat meritū pene. i. q bō sit dignus pena. hoc aūt est malū. q̄uis ipm puniri non sit malū. Facit au tem pcīz hominē reū seu dignū multiplici pēa bus rō est, q. quicquid ptra ordinē aliquem insur git q̄ñs est vt ab ipo ordine seu a principe ipius ordinis deprimaf. Videmus em in rebo natura libo. q vnū cōtrariū vel nimētius agit altero con trario supueniente. ppter qđ aque calefcē magis cōgelātur vt dz. ij. methe. Cū aūt peccatus sit actus inordinatus. manifestū est q quicūq pec cat ptra aliquē ordinē agit. ⁊ iō ab ipo ordine cō sequēs est q deprimaf. que quidē depssio pena ē Cñ fm tres ordines quibo subdif būana volū/ as triplici pena pōt bō puniri. Primo quidez subdif humana natura ordini ppie rōnis, scdo ordini exterioris hominis gubernantis vl spūa liter vel tpalr. politice seu iconomice. tertio sub ditur vli ordini reginiinis. Quilibet aūt horuz ordinū p pcīz incurrit. dū ille qui peccat agit ⁊ ptra rōz. ⁊ cōtra legē humanā. ⁊ cōtra legē diui nā. Cñ triplicē penā incurrit. vnā quidē a seip so qui est cōscientie remorsus. aliā vero ab homīe. ternā a deo. De pena, ppria di. apls Ro. ij. Tri bulatō ⁊ angustia in oēz animā operātē malū. Et Hiero. loquēs de aīma di. Caueat ne fiat mere trix ciuitas filia siō. ⁊ post trinitatis hospitiū sal cent in ea demōes. s. tēptationuz. sirene. i. passio nes inordinate cupiscibiles. ⁊ ericij. i. mor/ ira scibiles inordinati vel pūctōes ficie. Et bī. xxij. q. v. si paulus. De pena ab hoīe dicit aug. in li. de ci. dei. Pertinet ad innocētis officiū ñ soluz alteri malū seu iniuriā ñ inferre. ℔ etiā cohibere a pcō vel punire pcm̄. xxiij. q. v. ñ ē innocentie De pena quā inf ligit de/ dicit Hiero. Nō bo bus sz victis irascif de/. que cū mutata fuerint. ñ punit de/ qđ mutatū ē. de pe. di. i. q̄obrē. Ex in vita ista aliqñ deus punit pcōres vt ostēdat se hēre puidētiā bonum ⁊ mala ei displicere. Alli qñ nō punit sed expectat vt oñdat clemētiā suaz Gratianus. xxiij. q. nū

Quō puniunf dānati in alia vita ⁊ de pēis dā natoz. ⁊ de cognitōe eoz. Capm. iij.

Deo punitur pec cator ppter mortale ñ solū in vita p senti sed etiā in alia vita. Et pēa qui cem tpali si ipm penituit añ mortē. ita q̄ ingra decessit. si hic nō plene satisfecit. tunc enī qđ resi duū est debite satisfactōis so! uit in purgatorio Cñ Aug. di. Purgādus est igne purgatōis. qui in aliū seculū distulit fructū q̄uersionis. de pe. di. vij. c. vlti. Et de pena purgatorij hēs infra ti. x. c. ij. Sed si moriāf impenitēs puniāf a deo pe na eterna. Cñ Mat. xxv. dz. Ibūt hi in supplī cium eternū. ⁊ Aug. de pe. di. vij. Qui impenitens moriāf oīno moriāf ⁊ eternaliter cruciaf. Nō autem quare pena hec sit eterna cū culpa fuerit tpalis est fm Tho. a. ij. q. lxxxvij. q2 pena peccati ppriona tur fm acerbitatē tā in iudicio diuino q̄ humano sicut Aug. dicit. xxi. de ci. dei. In nullo iudicio re quirif vt pena adequef culpe fm durationem. Nō em q2 adulteriū vel homicidiū in momento cōmittiāf, ppter hoc momētanea pena puniāf, sed qñq̄ quidē pperuo carcere vel exilio. qñq̄ etiaz morte in qua ñ cōsideraf occasionis mora, sz po tius q in ppetuū auferf a societate viuentiū. Et sic repūtat suo mō eternitatē pene inflicte diui tuf. Est aūt hec pēa aliquo mō finita ⁊ aliquo mō infinita. Pena em̄ ppportionaf peccato. In peccato aūt duo sunt quoz vnū est auersio ab i cōmutabili bono qđ est infinituz. vñ ex hac pte peccatū est infinitū. Aliud qđ est in peto est inor dinata quersio ad cōmutabile bonū. ⁊ ex hac pte peccatū est finitū. q. ipm bonū cōmutabile ē fi nitū. tum q2 ipa quersio est finita. non enim pōt esse actus creature infiniti. Et ex pte igiṫ auersi onis rndet peccato pena dāni que est infinita. ē enī amissio infiniti boni fm damna. Ex pte aūt

inordinate quersiōis rūdet ei pena sensus· que ēt ēfinita. De hac materia bēs.s.ti.v.c.iij.vbi ponit̄ur, vij.rōnes quare pena inferni est ēna.

Est ergo prima .§.1

q principal pena dānator priuatō dine visiōis in ppetuū Iuxta illud Isa.vl. Tollat impi? ne videat gl'am dei. Hec aūt visio vt refert Augu de ci.dei.tāte pulcritudīs est tantoq; amore dignissima, vt quibuslibet q̄ q̄t̄ūlibet bonis ꝓditus sine hac ꝓtinus exist̄imet infelicissimus. Hanc priuatōnē visiōis eē maiorē q̄ pena ignis oñdit Crisf.sup Mat.sic dī. Intolerabilis est gehenna.i.ignis inferni.vel mille gebēnas ꝓponat qs nil tale dicet quale ē excidi ab ipa gl'a q odio haberia xp̄o. Et hoc intelligēdū est ſm pe.in.nij.d carēria tali h? visionis.que est cū sensu doloris. put est in adultis.q ū put est in puis de limbo. Rōnē grauitatis h? pene declarat Tho. in.nij. di.xi. Quāto em aliquid magis desiderat̄.tāto eius absentia est molestior. Et q; affectus desiderans summū bonū post hāc vitā ē valde ītēsus. Nā intellectus intelligit in generali magnitudinē maritaz boni.nec affectus retardat̄ mole corpis cū iā terminus aduenerit fruēdi ipo sūmo bono quo tū videt se ꝓuari q̄ in ꝓpetuum hinc summe dolet. Scōa pena dānator. que etiā excedit incōparabil'r oēm penā vite p̄ntis est pena ignis de quo xp̄s Mat.xxv. Ite maledicti in ignē eternū. Et Aug. enūeratis multis periculositatibus sic cōcludit. Quisquis aliq̄d horū.s. peroz in se dñari cognouerit nisi se emēdauerit eterna illū flāma cruciabit.xxv.dist.§.alīs ea. Ignis aūt iste ſm tho.in.nij.di.xlvij. ū dz intelligi metaph'orice dicit?. n ec ignis imaginari? sed verus corpeus.a quo aīa patit̄ nō eoipo quo vidz vt quidā dixerūt.nec solū ex eo q aīa apprehendit ipm vt nociuū sibi.ſ vt instrūm diuine iusticie. Nō quo ꝓtingat sic declarat idē Tho. Corpus in spūm natural'r agere ū pōt nec aliq; mō obesse,vel ipm grauare nisi ſm q aliquo modo corpi vnit̄. Sic enī inuenimus scriptum. corp? q̄ō corrumpit̄ aggrauat aīam. Sap.ix. Spūs aūt vnit̄ corpi dupl'r. Uno mō vt forma materie.vt ex eis fit vnū simpl'r. Et sic spūs vnitur corpi q viuificat corp?.q a corpe aliqual'r aggranatur. Spūs aūt homis vel demōis sic igni corpeo ū vnit̄ alio mō sicut mouēs mobili vel sicut locatū loco.eo mō quo incorpalia sunt īloco. Et ſm hoc spūs incorpei creati loco diffiniū tur.ita in vno loco erūtes q ū in alio. Quāuis āt res corpea ex sua natura bēat q spūm incorporeū loco diffiniat, nō tū hoc ex sua natura q spiritū incorpeū loco diffinitū detineat vt ita alligetur illi loco, q ad alia diuertere ū possit cum spūs ū ita sit in loco natural'r q loco subdatur

ꝫ hoc ſpādit igni corpeo inq̄tū est instrūm diuine iusticie iudicantis, q detinet spūm.q ita efficit ei pena.vel retardās eum ab executōe ꝓprie volūtatis.ne.s.possit ōpari vbi vult ei ſm q vult. Et hunc modū ponit Gre.in.nij.dia. Exponēs em quō est q aīma incēdium expiendo patiat̄ sic dicit. Dum veritas peccatorē diuitem dānatum in igne phibet.quisnā sapiēs repbor aīas teneri ignibo neget. Et hoc etiam Iulia.dixit vt in litera mgr̄ dicit.si viuēris homis incorpeus spūs tenetur corpore.cur non etiam post mortez corporeo igne teneatur. Augu.etiā.xxi de ci.dei dicit.q sicut aīa in homis ꝑditōne iungit̄ corpori vt dans ei vitā q̄ uis illud sit spūale ꝫ corporale.q ex illa cōiūctōe vehemētem ꝓcipit amorem ad corpus sic ligat̄ igne vt accipiens ab eo penā q ex illa ꝓiūctōe ꝓcipit horrorem. Oportet ergo omnes p̄dictos modos in vnū colligere. vt sic pfecte videat̄ quō aīa ab igne corpeo patiatur. vt.s.dicamus q ignis ſm naturam suam hz q spūs incorporeus ei ꝓiungi possit, vt loco locatum. Sed inq̄tum est instrūm diuine iusticie. hz vt ipm spūm quodāmō retineat alligatū Et in hoc veraciter est ignis ille spūi noxius. et sic anima ignem vt noxium sibi videns ab igne cruciat̄.vñ Gre.in.nij.dial. ista omnia ꝓ ordinem tāgit.vt ex p̄missis auctoritatibo eius patz Idē Tho.in quodli.di. Videm? spūm corpori alligari q̄q; naturalr vt aīa corpi.q̄q; quadā superiori virtute, sicut p virtutē superiōr demonū inferiores demōes alligāt̄ arte necromātie imaginibo vel anulis vel h?.rebo.in ultomag? virtute diuina demōes vel aīa alligari pōt igni corporeo vt ab eo assumat penā. Se.aūt in.nij.dist. xi.sic dicit. Ignis iste corpeus agit in aīam suā similitudinē imprimēdo.qua apprehensa aīa affligitur veriſſime.multo magis q̄ affligebatur ī corpe exignis agēris in corpus apprehensiōe. Ille aūt ignis corpeus dupl'r pōt ꝯsiderari.aut ꝓ ut est instrūm nate.q sic agere pōt in corpus ū in aīam. Aut put est instrūm diuine iusticie.q sic agit in aīam imprimēdo illi spēm suā vult nolit Et iō est q aīa affligit̄, q; violēter illa spē informat̄.q ꝓ illā a suis opatōnibo impedit̄ q retardatur.hec ibi q Richar.in.nij.ponēs istā passiōez aīe ab igne vtrūq; tāgit.ſ.q patiat̄ er hoc q illi igni alligat̄.q q spēs ipius ignis violenter ī ipsa imprimat̄ ꝑ quā passionē ab alīs opatiōibo impediat̄. Et idē modus est in puniōne demonum in ipso igne. Qui etiā quocūq; vadāt vel cū apud nos morant̄ dñr secum ignem portare. q; ista spē vel similitudine ignis sp intellectus eorum informat̄.qua cognoscūt se illo igne alligatos.vnde maxime affligunt̄ sicut q captiu? qui ad horā exiret carcerē. sciēs se oīno reuersuz q in ꝓpetuū deputatū, nihilominus tristz remanerez

In vltima vero resurrectõe reassumẽt et ipsi dãnati corpa sua ꝓpria virtute dina ĩsuscitata, vt sicut corpe ꝛ aĩa deũ offenderũt ita in vtroq; patiant. Et ꝙ ꝑ quę peccat quis. ꝑ hec ꝛ torqueatur vt dr in li. sa ꝑ. cũ ipi dãnati ꝑ sensibilia peccauerũt inordinate amãdo. iõ ꝛgruẽter ab igne sensibili in vtroq; patiãt. cũ ẽt ipe amor inordinatus ignis methaphorice dicat. Vñ adamã. dicit. Ignis libido est. ignis auaricia ẽ ꝛc. de pe. di. iij. inf hec. Erũt aũt ipa corpa incorruptibilia simplr. scz fm substãtiã & corruptibilia fm quid s. corruptõe accidẽtali vel passione alteratõis materialis vel ĩmaterial ꝑ quã corrũpit ois quies ꝛ delectatõ corpalis in eis. Cã aũt incorruptibilitatis eoꝝ fm subam prima ꝛ principal est ordo diuine iustitie. que vtit igne infernali ad corruptionẽ accidẽtalẽ in trãsmutatõz fm qualitates ĩmateriales. ꝛ passio erit in recipiẽdo ñ ĩ abiciendo sicut odis patit a sibitudine recepta in eo. Secũda cã ꝛ quasi instãtalis ẽ ordo nate. qz deficit actio prime cãe nat al. i. motꝰ rei qui tũc ñ erit. Exempla ponũt doctores de salamãdra que viuit ĩ igne ꝛ de quibusdaz vermibꝰ qui ñ nisi in aqua bulie. n. Aug. eriã pla ponit in de ci. dei li. xxi.

Erunt damnatis .§. II

ꝛ alie prime vltra ꝓdictas vt ille que inferent eis a demõibꝰ. Di. n. Ore. de ipis. Quos habuerũt incẽtores in culpa hẽbũt tortores in pena. Sũt ẽt ibi in maxis tenebris. Juxta illd matth. xxij. ligatis manibꝰ ꝛ pedibꝰ ꝑijcite eũ in tene. exte. Et ad hoc satis facit vt dicit tho. in. nũ. natural sit loci. qz in terre medio vbi inferna ponũt ñ ꝑt ẽt ignis ille eẽ. nisi fetulẽtꝰ ꝛ turbidus ꝛ quasi fumosus. Quidã tñ tenebraꝝ haꝝ cãm assignant ꝓssionẽ ꝛ massam corpum dãnatoꝝ que ꝓpter multitudinẽ ita replebũt locũ iferni ꝙ nihil ibi de aere remanebit ꝛ sic ñ erit ibi aliquid de diaphono qđ possit eẽ obiectũ lucis ꝛ tenebre nisi oculi dãnatoꝝ qui erũt obtenebrati. Cũ q̃libet ille locus sit tenebrosus ex dina dispõne ẽ ibi aliquid lumis q̃tũ sufficit ad videdũ illa que anima torqueri pñt. Est in eis ẽt fletꝰ. Juxta illud Mat. viij. ibi erit fletꝰ. Nõ quidez resolutio lacrimaꝝ & dolor interior ꝛ ꝑmotio ꝛ ꝑturbatio capitis ꝛ oculoꝝ fm tho. in. nũ. qz cessante motu celi cessabit ꝛ odis resolutõ corpalis. Dicit ẽt idẽ in. nũ. di. vl. ꝙ fm basiliũ in vltima mundi purgatõe fiet quedã sepatõ in elemẽtis vt quicquid ẽ purꝰ ꝛ nobile remanet supius ad gloriaz btoꝝ. quicquid aũt ẽ ignobile ꝛ fetulẽtũ in ifernũ ꝓiciat ad penã dãnatoꝝ. vt sicut odis creatꝝ dei ẽ btis materia gaudij. ita dãnatꝝ ex oibꝰ creaturꝝ tormẽtũ accresceret. fm illd Sap. v. Pugnabit cũ illo orbis terraꝝ ꝓtra insensatos. Hoc ẽt dine iustitie ꝓpriũ. vt sicut ab vno recedentes ꝑ ꝑtiñ in rebꝰ materialibꝰ que sunt multa ꝛ varia finẽ suũ ꝙstituerẽt ita ẽt multiplr affligant ꝛ ex multis. Itẽ scia acquisita in dãnatis in vita ista ñ eis ad refrigeriũ & ad augmẽtũ pene ꝛ etiã sciẽtia indita. Pro cꝰ declara. di. tho. in. nũ. qꝛ sic ꝓpter pfectã scoꝝ beatitudinẽ nichil erit in eis qđ non sit gaudij materia. ita nil erit in damnatis qđ ñ sit eis materia ꝛ cã tristicie. nec aliquid qđ ad tristiciã ꝓtinere possit deerit. vt sit eorũ miseria ꝙsummata. Cõsideratõ vero aliquoꝝ notorũ q̃tũ ad aliquid inducit gaudiũ. vel ex pte cogscibiliũ inq̃tũ diligunt. vel ex pte ipi cognitõis inq̃tũ ẽ queniẽs ꝛ pfecta. Põt ẽt tristicie eẽ rõ. ꝛ ex pte cogscibiliũ que nata sunt ꝓtristari. et ex pte ipius cognitõis ꝓut eꝰ impfectõ ꝙsideratur vrpote cũ aliquis seꝙsiderat deficere in cognitione alicꝰ rei cꝰ pfectõz appeteret. Sic q̃ in dãnato erit actual ꝙsideratio eoꝝ que prꝰ sciuerit vt materia tristicie. ñ ãt vt delectatõis cã. Cõsiderabũt. n. et mala que gesserũt et quibꝰ dãnati sunt ꝛ bona dilecta que amiserũt. ꝛ ex vtroq; torquebunt. Similiter eriã torquebũt de hoc ꝙ ꝙsiderabũt noticiã quã d rebꝰ speculabilibꝰ habuerũt impfectã eẽ. ꝛ amisisse summã eiꝰ pfectõz quã potuerunt adipisci. Itẽ fm quosdã augeri põt pena eorũ accidẽtalis aliquo mõ. Pro cuius declaratõe dicit Pe. in. nũ. ꝙ loqui possumus de statu reproboꝝ post iudiciũ ꝛ añ. Nã post iudiciũ erit cõpletus termin ꝛ ꝙsummatõ oim bonoꝝ ꝛ malorũ vñ non erit iã augmẽtũ quo ad meritũ vel ꝑmium, siue eẽntiale siue accidẽtale. añ iudiciũ vo nõ ẽ pfecta cõsummatõ bonoꝝ ꝛ maloꝝ. Vñ dubiũ eẽ ꝑt vtꝝ reprobi adhuc demereãt. Utrobꝝ enim quibusdã ꝙ demereãt supplicium accidẽtale nõ eẽntiale. Alijs vidr ꝙ neutꝝ. Nã. n. accepũt diffinitiuã sñiam. ꝛ sunt in termino vie. Nõ similiter ãt ẽ in demonibꝰ qui bñt officiũ exercendi pnes ꝓpter qđ ñ sunt deducti ad terminũ vie. ꝛ sic in eis augeꝝ pena accidẽtalis vsqz ad iudiciũ. Erit ꝛ in eis vermis. Juxta illud Iudit vl. Dabis igne ẽ ꝛ vermes in carne eoꝝ. ꝛ q̃libet Aug. in xxi. de ci. dei dimittat sub dubio si in inferno erit vermes materiales vel nõ. dicit tñ Rich. in. nũ. di. vl. ꝙ cõiter tenet ꝙ ñ. qz vegetabilia ꝛ bruta non remanebunt. ergo vermis intelligitur in scriptura sacra remorsus ꝙsciẽ. quo ꝛ si principaliter ꝛ immediate affligit aĩa. eo tñ ex ꝙsequenti ꝛ ꝑ quãdã redũdãtiã affligit caro. Vñ caro dãnatoꝝ affliget ab exteriori et interiori. Et ꝓbat idem Rich. ꝙ ista pena vermis. i. remorsus ꝙsciẽ erit maior q̃z pena ignis. Nã anima nõ est apta pati ab igne ex ꝓpria virtute immediate & inq̃ntum est instm diuine iustitie. Patit ãt ex ꝓdicto vme remorsus immediate ꝛ ꝑ se. Est ãt ꝑnia oꝛ anime vmis q̃z ignis ꝛ ꝓiuncto fortiꝛ. de simplici pena dãnatoꝝ habes etiam supra titu. ij.

Si aūt queratur §.III

Vtr̄ dānati sciāt que circa nos agūtur in mūdo Circa hoc di.pe.in.nij.q̄ duplex est modus cog̃scēdi p̄ se vel p̄ alterū. Modus cog̃scēdi p̄ se duplex est. Unus ē quo cog̃scūtur p̄ntia ⁊ manifesta.s.p̄ scīam. Alter q̄ cognoscūt abs̄tia ⁊ occulta p̄ gēcturas. Per alterū dupl̄r aut p̄ infusiōez superioris.aut p̄ relatōz paris siue inferioris.primo mō reprobi ñ cognoscūt mōdana.q̄ cognitō talis fit per acceptōz a reb⁹.hmōi vero acceptō ñ pōt fieri in ēxtraciqz distātia. Secūdo ꝯgnoscunt ꝓiecturādo statū viuēciū p̄sentem ex statu p̄terito in quo eos viderūt. Tertio cognoscere p̄sūt si deꝰ velleteis reuelare. Quarto ēt mō cognoscūt per reuelatōz demonū vel animarū q̄tidie ad eos descēdēciū.vñ Aug.xiij.q.ij.di. Fatēdū est quidē nescire mortuos quid hic agat dū hic agitur postea vero auditur ab eis qui hinc ad eos morientes p̄gūt.ñ quidē oīa sed que sinūtur ēt isti meminisse.⁊ que illos quibꝰ hec indicātur optz audire.p̄sūt ēt ab āgelis qui rebꝰ que hic agunt̄ p̄sto sunt audire aliquid mortui. Videt ēt ipse dānati gloriā btōrū ꝯm Rich.in.nij.vsqz ad diem iudicij.ñ tñ p̄prie nec spāli mō.q̄ visio p̄prie est cognitio sincera ⁊ clara. Sic ēt nō posset videri gloria btōrū quin videātur beati ⁊ ipse deꝰ eos beatificās. In generali tñ et prim in spēali cognoscūt glām beatorū quasi argumētādo. Nūllū esse videt dānatū qui tenuerit fidem ⁊ bonos mores.vñ cogit intellectus eoꝝ assentire q̄ vera est sacra scriptura ⁊ ex ꝓsequēti q̄ beati hūt bōa que eis in sacra scriptura ꝓmittūt.⁊ hoc cognoscunt ñ tñ in generali sz p̄tim ēt in spāli.cūius nō in rōe pure spāliss̄ima.q̄ sint tanta q̄ lingua hoīs ea ñ possit enarrare. Et de hmōi cognitōne tristant̄ dānati ꝓpter inuidiā felicitatis aliene ⁊ caretiā beatitudinis ꝓprie. Sed post iudiciū dānati hāc cognitōz non hēbūt.eo q̄ ad ꝓprias penas quasi totaliter coꝝ ꝯsideratio flectetur. nisi forte hoc sciant in esse generalissimum.⁊ ad hoc inducit auctoritatē Gre.in omel.

Itē si queratur .§.IIII

Vtr̄ anime defunctorū p̄sūt ad nos venire.di.augu.xiij.q.ij.c.fatēdū.q̄ multi ad viuos aliquos ex mortuis venire credūtur sicut ecōuerso pauluꝫ et viuis in p̄adisum raptū esse scriptura diuina testat.hec ille. Cuz aūt venerint ad nos.ad hoc vt sentiant̄ oportet q̄ assumāt aliqd̄ corp̄ꝰ puta fantasticū seu de aere formatū.vñ dicit Ric. in.nij.q̄ aīa separata pōt p̄ virtutē suā naturalem mouere aliqd̄ corpus de loco ad locū nisi ꝓhibeatur a superiore virtute. In aīa eī separata est virtus mouiua ꝯm locū.⁊ virtuosior est separata cū corpus vnita.⁊ cū corpi corruptibili vnit̄.hoc p̄t qd̄ tñ aggrauat aīam.multo fortius hoc pōt cū separata est ab eo.vñ Gre.in.nij.dialo.narrat germanuz epūm capuanū inuenisse pascasiū defunctum et obsequētē in balneis. Cū g̃ anīa illa ñ eēt illius corpis forma.⁊ tñ ipm mouebat.pz q̄ aliqñ aīa separata mouet aliquod corpus ꝯm locū. Nec est dicēdū vt aliqui dicūt q̄ eēt āgelus bonus l̄ malus in spē pascasij.qz hoc faciēdo ille pascasiꝰ fatiebat p̄priam suā.nec tñ fuit idē corpus cuī aīa pascasij erat forma. Alia ei separata,phibet̄ diuina virtute mouere illud corpus cuī fuit forma ⁊ qd̄ cūqz aliud corp̄ qd̄ pōt aīari aīa rōnali.⁊ etiam corpa brutorū.ne eēt hoībꝰ occasio ruēdi i vilē ⁊ horrēdū errorē opinātiū intellectiuū posse trāsire de corpe in corpus.ita q̄ succesiue sit ꝓprius motor corp̄m diuersorū ⁊ quālibet aīam qlibet corpus ingredi posse vt pictagorice fabule dicūt Itē no.ꝯm Tho.in.nij.q̄ aīe separate si sunt bene in libertate sua est venire in mōdo ⁊ apparere vbicqz tñ videtes gloriā dei sicut angeli sācti Si si sunt dānate nō ē in ptāte eorū exire de inferno sed ex spāli dei dispensatōe ⁊ p̄missu circūferēte secū infernū quocūqz pgūt. Et hoc vsqz ad diez iudicij. Nā postea nec dānate aīe nec demones ñ poterūt exire. Sed nec credēdū est ita sepe apparere beatos vel dānatos sicut dr. Nam aliquādo angeli sancti apparēt in p̄sona btōrū ⁊ diabolus in specie dānatorū ad decipiēdū Sciendū vlterius q̄ aīe dānatorū ad infernū finaliter deputate.qd̄ est in oīb⁹ ꝯm legem cōem.de penis inferni liberari ñ p̄sūt.qz in inferno nulla ē redēptio vt dicit Job.vñ ⁊ Hieroñ.di. Cū aūt tribunal xp̄i venerimus.nec Job nec Daniel nec Noe rogare p̄sūt p̄ quoqz.sed vnūquēqz portare onus suū.xiij.q.ij.in p̄nti. Qd̄ dicit gra.in §.se.esse intelligēdū de impenitētibꝰ.de quibꝰ ꝓphēta dicit nō dabit deo placatōz suā nec p̄ciū redemptōis anime sue.⁊ iō frater ñ redimet eū sz labꝰabit in eternū ⁊ viuet in finē. Cōtrariū cedere est hereticorū ige.qui dixit oēs dānatos liberādos vt refert Aug.in.xxi.de ciui.dei. Nec ob.de traiano qui vt dic̄ Damas.eductus fuit de inferno oratione Gregorij. Nam ꝯm tho.in.nij. estimari pōt q̄ anima ista non eēt ad inferuum finaliter deputata Quānis eī ꝯm p̄dēte iusticiā p̄ ꝓpriū meritū eēt in inferno tñ ꝯm cās superiores quibꝰ p̄uidebatur ad vitā reuocādus deus aliter erat facturus vltra legē cōem p̄ spāle priuilegiū ꝓcessum illi.⁊ sic reuocatus ad vitam credit̄ per gratiam ꝓuersus obtinuit Sed nec aliquo mō p̄sūt iuuari per nos ipse aīe dānate quocunqz suffragio ad diminutōz eoꝝ pene vel intermissionē l̄ ipōrum ꝓfortatōz vt declarat Tho.in.nij. Et q̄ dic̄ Augus.xiij.q.ij.tps.s.q̄ quibusdā ꝓsunt suffragia,aut ad hoc prosunt vt sit plena remissio aut certe vt tolerabilior fiat ipa dānatio.dicūt tho.

Pe. Ri. q̄ damnatio non sumit ibi p̄ pena in/
ternali. sed p̄ pena purgatorij. ad quā etiam pōt
dici damnari qui illuc accedit. Et q̄ dr in glo.
ibi. q̄ elemosina facta p̄ eo qui decessit in morta
li. qui est mediocriter malus. vz ad mitiorez pe/
nam. ⁊ per q̄libet suffragiū diminuit de pena.
nō in tanta quāta dimissa est p̄ p̄cedens simile
suffragiū sed in tanta p̄portōne ita q̄ sp̄ aliquid
remanet de pena. Falsa est illa glo. quo ad duo
Primo quidē q̄ mediocriter malus nō dr ille
qui morit in pctō mortali. sed bonus qui morit
in statu gratie. qui tñ deficit a p̄fectōe iusticie. ⁊
p̄terea etiā dr mediocriter bonus. Sed medio
criter malus dr idem ipe ab augu. quia deficit a
ꝑpleta rōne malicie cum nō beat mortale. scōm
Pe. in. nij. Scōm est q̄ diminuat aliquid d̄ pe
na dānatis per suffragiū. Nam si hoc verū esset
sequeret q̄ tot possent fieri q̄ oīno liberaret. qd̄
est falsum fm tho. in. nij. In vita aūt p̄ti ēmit
titur quodcūq; mortale dummō vere peniteat.
Hec est eñ dra fm tho. in. nij. inter spūm carni
vnitū ⁊ sepatū. quia spūs carni vnitus ē susce/
ptibilis pnie. ñ aūt spūs sepatus. Cñ Damas.
Hoc est homi mors q̄ angelo casus. Hinc p̄.p
phetam Ezechielē. xviij. dñs ait. In quacunq;
die quersus fuerit peccator ⁊ ingemuerit pctō
eius non recordabor. ⁊ Crisi. in li. de repatōe lap
si dicit. Talis mihi crede. talis ē erga hoīes dei
pietas. vt nūq; respuat homis pniam. si ei pure
⁊ sincere ⁊ simplr offeratur. Etiā si ad summū
quis puenit malor. ⁊ inde tuerti velit ad virtu
tis viam. suscipit libenter. amplectit ⁊ oīa facit.
quatenus ad priorem reuocet statū. hec ipse. de
pe. di. iij. talis. Ut ergo euadat penas eternas o
portet hic peccatorē penitere Unde Hieroñ. O
peccator satisfacito deo in p̄fessione pnie. non ex
pectes. vt humiliet te cursarsatain. i. diabolus. et
ab inuito necessitatē extorqueat. sed p̄ueni tor/
toris isti⁹ duriciā. q̄ si te ipse correxeris. si te emē
daueris pius est deus vt remittat. de pe. dis. i. vi
de. Sine pnia aūt mortale remitti nō pōt. i. con/
tritōe. Dicit eñ regu. iu. Penitēti venia ñ dat
nisi correcto. extra de re. iu. Et Aug. Neminem
putes ab errore ad veritatē a quocūq; magno l̄
paruo vicio sine pnia posse peruenire. Ira ip̄arti/
tur a deo largitas mie. vt nō dimittat seueritas
disciplīne. de pe. di. i. neminē. De mō aūt peni/
tendi hēs in scda ⁊ tertia pte Quāto autem
peccator magis expectat ad pniam ⁊ nō reuertit
tanto durius punit. vñ Valerius. Lento qui/
dem gradu dīna p̄cedit ira. tarditatēq; supplicij
grauitate ꝑpensat. ⁊ Hieroñ. Moderatio dei ac
pietas solū nūm reditū querit ac nos cupit lon/
ga sua benignitate saluare. Si ñ quertimur si
duri colli sumus. si vsq; in finē in peccatis pse/
ueramus. assidue peccātiū ñ miseret de⁹. di. xcij

diaconi. Et q̄ oīa mortalia hūt ꝓnetior ēad in
uicē ex pte auersionis. Cñ p̄cipalr ē grauitas
peccati. q̄ omnia auertūt a deo fm Tho. in. nij.
Hō non pōt quis penitere de vno sine altero. Et
nima eñ cū sit simplex ñ pōt ex pte auerti et ex
pte querti. Per q̄libet aūt mortale aīa auertit
a deo. vñ Gre. Falsas pnias dicim⁹ cū sic disce
dit ab vno pctō vt ñ deserēdat ab alio. de pe. di. v
falsas. Cū aūt penitet quis vere de oīb⁹ mortali
bus. remittūt ei. pctā q̄ztū ad maculā. q̄. l. sibi ē
stituit gra. ⁊ q̄ztū ad debitū pene eterne Rema/
net tñ obligatus ad penā tpalē cōiter Dum ei
mortale fm pe. in. nij. tollit q̄ est ꝓtra equalita
tē iusticie dū vltra debitū vsus ē ꝓpria volūtate
subtrahēdo debitū obsequiū. Restituta fami/
cicia. q̄ se hūiliauit ⁊ petijt veniā cōiter remanz
obligatus ad soluēdū debitū pene tpalis. ad re/
cōpensandū iniuriā ⁊ satisfaciendū iusticie lese
q̄ soluit postea p̄ opa satisfactoria. Possz tamē
fm doc. cē ꝓtritō tāta q̄ sufficeret ad delēdū oēz
culpā ⁊ penā. Exēplū in latrōe. de pe. dist. i. ipor
tuna. Et exēplū de illo qui abstulit ꝓximo dece
Dic cū fecerit ꝓtra amicitiā ⁊ ꝓtra iusticiā. si pe
nia penit hūiliatus dicit Iesus iniuriā tibi ēmit
to. sz volo q̄ restituas meū. ⁊ si ñ potes mō in fu
turū paulatī facies. Possz tñ ita ⁊ tlr hūiliari. ⁊
ille Iesus cē ita diues ⁊ liberalis q̄ ēt debitū di/
mitteret ⁊ ñ solū iniuriā. Sic accidit de offendē
te deū. ⁊ q̄ post remissiōez culpe remaneat quis
obligatus pene tpali hēs exēplū in dauid Cui
postq̄ dīm fuit vere penitēti. Dñs trāstulit pec
catū tuū. ñ ꝓpter ipz sustinuit magnā tribula/
onē ⁊ psecutōz filij. qd̄ notat Gre. de pe. disti. i.
Si petīm. vbi dicit q̄ delictū de⁹ sine vltōe non
patit. Aut eñ hō punit p̄ sei pm aut deus cū bo
mine. s. vel p̄ tribulatōes vel postea in purgato/
rio. Nō eñ ñ faciet ad plenū satisfactiōis debite
p̄ peccatis mortalib⁹ in purgatorio soluet. l̄ ei/
am p̄ venialibus. Et de bis modo dicendum. s.
de venialibus.

Titulus decimus de

peccato veniali ~ Quid dicat peccatuz veniale
⁊ de nocumētis ei⁹ Cap̄. primum

Eniale dicitur
a via. Pōt ergo dici aliquod
pctm̄ veniale triplr. fm Tho.
i. ij. q. lxxxviij. Uno mō q̄ eli
venia ꝓsecutū. ⁊ sic mortle p⁹
pniam dr veniale. vñ Aug⁹. dicit. Fit veniale p̄
ꝓfessionē q̄d erat criminale in opatōe. de pe. di.
i. Et hoc dr veniale ex euētu. Scdo mō dr venia
le q̄d hz in se vñ veniā ꝓsequat. vel totalr vel in
pte. Un pte quidē sicut cū hz aliq̄d diminuens
culpā. vt cū fit ex infirmitate vel ig norantia. Et

Capitulū Primum

hoc dr̄ veniale ex cā ꝗuis sit mortale. Unde Cy
prianus qui post veritatem manifestā pseverat
prudens ⁊ sciens scz in errore de aliqua materia
iā ñ in venia ignorātie peccat. Presumptiōe em̄
atq; obstinatōe quadā nitit cū a rōe supat̄ vist-
vitꝫ c. ɔsuetudo. Tertio mō dr̄ veniale. qz nō bz
in se vñ nō ꝙsequat̄ veniā ex toto sz facilr̄ dimit
tit̄. qz scz ñ tollit ordinē ad vltimū finē. vñ ñ me
ret̄ penā eternaz sz tpalē, ⁊ de ill' intelligit̄ illud
Bed̄. Pctā que ex ignorātia vel infirmitate cō
mittūtur dicit ⁊ ꝓcipit alteritꝫ ꝙfiteri. s. Jaco.
v. qz facile remittūt̄ di. xxv. § crīs. Ubi dicit gl.
⁊ bñ q; loquit̄ de venialibꝫ que pñt laico cōfite-
ri ēt oblata copia sacerdotis. Nūꝗ tñ ē necessa
riū ipa vel alia laico ꝙfiteri. Usñ ly ꝓcipit ponit̄
p cōsulit seu exhortatur. Et sic sumit̄ xxij. q. nij
Guilisarius. Hoc ār dr̄ veniale ex genere, et de
hoc nūc loquit̄ qđ distinguit̄ ꝓtra mortale, pec-
catoꝝ ergo actualiū aliqđ dr̄ mortale ex genere.
⁊ aliqđ veniale ex genere ꝑm q; genus l' spēs ac-
tus determinant̄ ex obiecto. Cū ei volūtas ferť
in aliqđ qđ ꝑm se repugnat caritati dei vel ꝓxi-
mi p quā hō ordinat̄ in vltimu finē. tūc pctūm
ex obiecto suo bz q; sit mortale. Et ex genere suo
est illud mortale. sicut blasphemia dei piurium
homicidiū ⁊ hmōi. Nūꝗ ār volūtas ferť i illō
qđ in se ꝓtinet' inordinatōz aliquā dei ⁊ ꝓximi.
vt verbū ociosum. risus īmoderat⁹. ⁊ hmōi. Et
tale est veniale ex genere suo. ⁊ ab Aug. ponunt̄
multa de bis que sunt venialia ex genere suo. x
xv. dis. §. als ea. Uel qz actus morales accipiūt
tōem boni vel mali ñ solū ex obiecto sed etiā ex
dispōe agētis ꝓtingit qñꝗ vt qđē veniale ex ge
nere suo rōe obiecti sit mortale ex dispōe agentis
vtputa verbū ociosum dictū ad inducēdum ad
fornicatōem. Et ecōuerso. s. qđ est mortle ex ge
nere sit veniale ex dispōe agētis. ꝓpter hoc. s. qz ē
actus imperfectus, i. ñ deliberatus a rōe vt cogita
tio de adulterio cui ñ assentitur in rōne. de hijs
clarius infra dicetur

Veniale peccatū se. §. I

cundū Tho. i. ij. q. lxxxix. ɔmitti ñ potuit in statu
innocētie vt cōiter bonit̄. Qđ non est sic intelli
gendū q; illud qđ est nobis veniale. si ipe adam
ɔmitteret eēt ei mortale ꝓpter altitudinē sui sta
tus. qz ñ potuit ee q; cōmitteret aliqđ qđ de se ē
veniale añꝗ amitteret integritatē illius status
peccādo mortle. Rō ei h⁹ est, qz pctūm veniale ī
nobis ꝓtingit vel ꝓpter imperfectōez actus sic su
biti motus in genere mortaliū, vel ꝓpter ordīa
tionē exīte circa ea que sunt ad finē. seruato tñ
debito ordine ad finē. Utrūꝗ ār horꝝ ꝓtingit, ꝓ
ter quēdā defectū ordis. eo q; inferius ñ ꝓtinetur
firmiter sub superiori. In statu autē innocētie e-
rat ordinis infallibilis firmitas, vt sp inferius
ꝓtineret̄ sub superiore. i. sensualitas sub rōe ꝗdiu
summū hois. i. rō ꝓtineret̄ sub deo vt Augu. dic̄
in. xiij. de ci. dei. Et qz maior est pfectō āgeli
ꝗ hominis in primo statu sequit̄ q; si hō in statu
innocētie ñ potuit peccare venialr̄ vt dictum est
nec angelus pōt peccare venialr̄. Angelus enim
si est bonus ñ mouet̄ ad ea que sunt ad finē nisi
in ordine ad finē debitū qui ē deus. ⁊ ꝓpter hoc
dilectio eius actus est actus caritatis. ⁊ sic in eo ñ pt
esse veniale. Angelus vero malus ñ mouet̄ ali
quid nisi in ordinē ad finē peccati superbie sue. et
sic in oībꝫ peccat mortlr̄ quecūꝗ ꝓpria volūtate
agit. Secus de appetitu naturali boni qui est in
eo. Et ꝗuis venialia videant̄ qñꝗ ea que pcu-
rant demōes ɔmitti ab hoībꝫ. tñ hoc facīūt vt sic
hoīes ad sui familiaritat̄ ē adducāt ⁊ inducāt ad
mortale. Usñ in oībꝫ talibꝫ mortlr̄ peccāt ꝓpt̄ in-
tentōem finis. Et ē primi motus in infidelibꝫ ñ
sunt mortalia vt quidā dixerunt sed venialia si
eis non consentiat̄. Huius ratio est duplex ꝑm
Thomam. i. ij. q. lxxxix. arti. v. Prima qz sensua
litas ñ potuit ee subiectū mortal' peccati. Est ār
eadē natura sensualitatis in infidelibꝫ sicut i fi-
delibꝫ. ⁊ sic ñ pōt ee q; primus motus sensuali-
tatis in infidelibꝫ sit mortle. Secūda ē qz dignitas
psone nūꝗ diminuit pctūm sz magis adaugz. vñ
pctūm ñ est minus in fideli ꝗ in infideli sz mlto
magis. vt ptz heb. x. ⁊ ibī et exp̄sse colligit̄. xxj. q. i.
Scimus. Pctūm veniale est impossibile q; sit
in aliquo cū originali solo absqz mortli. Cuius rō est
ꝑm Tho. i. ij. q. lxxxix. ar. vi. Quia añꝗ ad ānos
discretōis quis ꝓficiat defectus etatis ꝓhibēs
vsuz rōis excusat eū a mortali. vñ multo magis
a veniali si ɔmitteret aliqđ qđ ex genere suo sit
tale. Hoc ēt exp̄sse hr̄. xv. q. i. §. cū aūt ea. Cū ve
ro vsum rōis hēre incipit ñ oīno excusat̄ a culpa
venialis ⁊ mortal' peccati. Quia primū qđ tūc hoī
cogitādū occurrit ē deliberare d̄ seipo. ⁊ siquidē
seipm ordinauerit ad debitū finē p grām conse
quetur remissiōz original' peccati. Si vero ñ or-
dinet seipm ad debitū finē ꝑm q; in illa etate est
capax discretōis peccabit mortlr̄, ñ faciēs qđ ī se
est. Et extūc ñ erit in se pctūm veniale sine mortli
nisi postꝗ totū sibi fuerit per grām remissum

Et nota q; primi. §. II

motus pctōꝝ qui sunt in sensualitate sunt veni
alia. Dicit em̄ mgr̄. ij. sen. di. xxi. q; tēptatō a car
ne ñ pōt ee absqz pctō. Quia cūꝗ ē primꝰ mo-
tus ē tēptatō a carne. ergo primus motus ñ pōt
ee sine pctō. Pro cuius declaratiōe dicit tho. in qli
bet. q; motꝰ importat inclinatōz quādā ad termi
nū. que quidē inclinatio ꝓtinet ad appetituz in
hūanis actibꝫ. In hoīe aūt triplex appetitus est.
Unus quidē naturalis ꝑm q; vis appetitiua ptinz
ad aiam vegetabilē que bēt vim digestiuā ⁊ ex-

pulsiuā ꝛ retētiuā. Sc̄ōs appetitus est sensuali
tatis qui mouet ſm apprehēsionē sensus. Ter
ius appetitus ē volūtatis qui mouet ſm iudiciū
rōis. Pcm̄ ār qđ hz rōz culpe de quo nō loquit
ñ pōt cē nisi in actu volūtatis. que. ſ. est aliqualr
in ptāte peccāt. Actus ār appetitus nāl'r ñ sub
iacet impio rōis. sicut nec act' aliar potētiarū ve
getabiliū aīe. Et iō in actu talis appetit' ñ pt ꝑsi
stere in culpa. sicut ꝙ hō esuriat l'sitiat absq; cl'
pa ē. ꝛ idē dicēdū est in alijs h:moi. Sz act' ap
petitus sensitiui subiacet impio rōnis. q: rō ꝓueni
ens ipz pt eū impare l'ēt impedire. ꝛ iō tal' mot'
pōt iā bñe rōz culpe. ꝛ si sequat' iudiciū rōis pote
rit' cē pctūz mortale. sicut mot' exteriorū mēbroꝝ
a rōe impati. Si ār ꝓueniat iudiciū rōis ē quđ
pctūz si tēdat in aliqđ illicitū. q: in ptāte homis
fuit ipz cohibere. ē tñ veniale pctūz ꝛ leuissimū
vt pz p Aug. xij. de tri. Et hic dr primꝰ mot' pec
cati. mot' ār spiritꝰ appetitus. i. volūtatis ꝑfis
iudiciū rōis. iā pōt cē pctūz mortale. Et si dicat'
ꝙ nēo peccat in eo qđ vitare ñ pt. vt. xxxij. q. i. §. ij.
Sz ocupia vitari ñ pt. R ñ. ꝙ ocupia ñ pt vita
ri. sic ꝙ nll's motus insurgat. q: dū resistituro ni
insurgit alius. Pñt tñ vitari singuli ꝛ ex b̄ quil
libet hz aliquid de rōe peccati. hz non hēat rōem
pfecti peccati qđ est peccatum mortale.

Insuper queri .§. III

tur li veniale possit effici mortle. vel. Thom̄. i. q.
lxxxviij. ar. nō. ꝙ veniale fieri mortale pōt intelli
gi triplr. Uno mō sic ꝙ idē actus nūero possit es
se pctūz veniale. ꝛ postea mortale. ꝛ b̄ non pt cē
q: pctūz principlr ꝑsistit in actu volūtatis. sicut
ꝛ quilibet actus moral' vñ ñ dr vnus act' morali
ter si volūtas mutat' cuius ēt actō ſm nūer sit ꝙ
tinua. si ār volūtas ñ mutet' ñ pt cē ꝙ de veniali
fiat mortale. Alio mō pt intelligi vt id qđ est ve
niale ex genere fiat mortale. ꝛ b̄ quidē possibile ē
incidētū cōstituit' in eo finis. vel incidētū refertur ad
mortale pctūz sicut ad finē. Dicut cū qs dicit vo
bū ociosuz intēdēs p b̄ inducere ad fornicatōnē
ꝛ p istū ſm modū intelligit' illud dcm̄ aug. nul
lū pctūz ē adeo veniale qđ ñ fiat crimīale. i. mor
tale dū placz. dist. xxv. §. crimīs. Et intelligit' de cō
placētia fruitōis. cū. ſ. ibi cōstituit' finis. Tertio
mō pt intelligi ita ꝙ multa venialia pcta ꝑstitu
ant vnū pec. mortale. qđ si sic intelligit' ꝙ ex ml'
tis pec. venialib9 integralr ꝑstituat' vnū peccatū
mor. falsum est. nō em̄ oia pec. veni. de mōdo pñt
hre tm̄ de reatu cuiusdā vnū pec. mor. qđ pz etiaz ex
pte duratōis. Nā pctūz mor. hz reatū pene eter
ne. pctūz ār venia. reatū pene tpalis vt dictū est.
Pz ēt ex pte pene dāni. q: pctūz mor. meret' ca
rētiā visiōis dīne. cui nulla alia pēa ꝙpari pōt
vt Crisō. di. Pz ēt ex pte pene sensus cuius ēt ad
vermē ꝑsīe. hz forte cuius ēt ad pēnā ignis non sint
impropōnabiles pene. Si vo intelligat' ꝙ ml'
ta pec. veni. faciūt vnū mortale dispositiue. sicut
rū é. Nec' ei pctī duplr ad aliqđ disponit. Uno
quidē mō directe. ꝛ sic disponit ad actū sil'em ſm
spēm. ꝛ hoc mō primo ꝛ p se. pctūm ve. ex genere
nō disponit ad mortale ex genere cū differāt spē.
Sz p būc modū pctm̄ ve. pt disponere p quādā
ꝓximā ad pctūm qđ est mortale ex pte agentis. Au
gmētata em̄ dispōe vel hītu p act' pctōꝝ venīali
um in rm̄ pōt libido peccādi crescere. ꝙ ille q̄ pec
cat finē suū ꝑstituet in pctō ve. Nā vnicuiqz ha
bēti hītū inclītū b' finis est opatō ſm hītuz. Et
sic multotiēs peccādo venialr disponet' ad pctūm
mor. Alio mō actus būanus disponit ad aliqđ re
mouēdo, phibēs. Et hoc mō pctūz ve. ex genere
pt disponere ad pec. mor. ex genere. Qui em̄ pec
cat venialiter ex genere ptermittit aliquē ordinē
ꝛ ex hoc ꝙ ꝑsuescit volūtatē suā in minoribꝰ ve
bito ordini ñ subijcere. disponit' ad hoc ꝙ ēt vo
lūtatē suā ñ subijciat ordini vltimi finis. eligen
do id qđ est pec. mor. ex genere. Et ſm hūc modū
i. ſm dispōz intelligēdū ē qđ dr. Aug. de pr. di. i
tres sunt. ſ. ꝙ illa pcta que būane fragilitati cōg
uis ꝓua tñ crebra subrepūt. que si collecta cōtra
nos fuerint ita nos grauabūt ꝛ oppriment sicut v
nū aliqđ grāde pctūm. ſ. mortale. hoc ille. Idē
no. ſm tho. vbi. s. arti. v. ꝙ veniale ex sui diuīni
tate vel frequētia vel assiduitate ñ pt cē mortale
nisi forte p accidēs ex aliquo supueniēte cū. ſ. in
actu multiplicato l'ptelato supuenerit aliđ qđva
riat spēz. puta inobedīa l'cēptus vel aliud b'. ꝛ
sic intelligēdū est qđ dr. xxv. dis. §. alias ea. Ubi
vt dici ꝙ aliqua venialia in ꝙsuetudinez ducta
efficiunt' mortalia. Et no. ſm pe. de pal. in. nō. ꝙ
idē actus spē pōt cē venialis ꝛ mortal' tripliciter
Primo ꝓpter ꝙscīam erroneā que iudicat mor
tale qđ est veniale. scdo, ꝓpter ꝓcēptū. tertio ꝓpter
finē ibi ꝑstitutū. Cui signū ē qñ faceret ēt si esset
phibitū. Nec ergo dispositiue veniale fit morta
le piculosum est venialia multiplicare. q: q̄daz
dicūt ea sic posse multiplicari vt hō ñ possit po
stea peccare nisi mortlr primo pccō. Periculosū
ē ēt vnū pctūz nimis assuescere ēt veniale. q: fa
cillimū ē agere ſm hītū radicatū firmiter ꝛ dif
ficillimū ē agere ꝓtra. q: assuetudo facit necessi
tatē. Uñ hō assuetus verbis ociosis. si occurrat
sibi rētatō qđ faciet si a deo ēt ꝓhibituz ꝑsciet
facere illud. Et iō ne hītualr in hoie firmēt' fre
quēter ꝑstitēda sunt. ꝛ sic nūqz radicabit' hit' hoc
ille. di. xxvi. q. i. in. nō. sen.

Effectus autem .§. IIII

peccati venialis seu nocumētū est multiplex ſm
ꝙ dr in cōpēdio theologie. Primus ē macla aie
i. impeditio exterioris fulgoris ꝛ nitoris actual'
opm bonoꝝ. Nā ꝓprie sumēdo maculā sic tāmz

Capitulum Primuz

mortale ñ venial'e causat eã. Ut dicit Tho.i.ij. q.lxxix.qõ ẽt vt innuere Grego.di.q mẽtẽ ne/ quaq̃ cogitatio immõda coinq̃nat.i.maculat. ſz cum hãc p̃ delectatõz subiungat.de pe.di.iij.iter hec. Scõs est q minuit feruorẽ caritatis sicut a qua in ignẽ piecta ꝛz ignẽ ñ extinguat feruorez ñ illius tpat. Tertius est q ptãs aĩe in opib⁹ bonis laſſat.sicut equus cui supponit bõ ñ ẽ ita potẽs ad ambulãdũ. Quartus est q retardat a gla.qz hõ qui ñ omitteret dẽret & posset stati p⁹ mortẽ euolare cogeť ꝓpter venialia ad tps ĩ pur gatorio expectare. Nũq̃ em̃ ab aliquo facies di videbit donec soluat p̃ peas minimũ quadrãtẽ venialiũ pctoꝝ. Oportet em̃ quẽlibet ita mõm eẽ añ introitũ padisi sicut fuerat in innocẽtia bap tismali. Quintus ẽ q bõa glorie celestis dimi/ nuunt̃.ñ quidẽ illa que iaz dẽnt & que hẽmus ibi p meritũ reposita ß que deberẽt si venialia ñ fierẽt.qz in eodẽ tpe possent aliqua bõa fieri qñ ista fiũt.ꝓpterea p⁹ ꝓpetratõz venialiũ optz nos quedã opa ꝙuertere ad solutõz h⁹ debitoꝝ perq̃ nobis dẽret crescere cumulus eterni p̃mij. Sex/ tus effectus ẽ.qz venialia sunt sepe occasio pecca toꝝ mortaliũ. Septimus qz pctũm veniale ob/ ligat ad penã vel tpalẽ pnãtẽ si hic satisfacit l'pur gatoriã si moriť in gra.vel infernalẽ si moriť cũz mortali. Nota.q pctũm veniale remitti ñ põt si ne mortali.& rõ est ꝙz tho.in.nũj.di.xvi.qñ ĩmo to prioꝝ remouet posteri⁹ nec posteri⁹ restitue tur nisi prioꝝ restituto. Feruor aũt caritatis cui veniale opponit̃ est posterior ipa caritate. Unde q̃diu caritas ñ restituit̃ ſ.p dimissiõz pctĩ mor. nec feruor caritatis repari põt in qua reparatiõe ẽ venialis dimissio.& sic ſi dimittit̃ idẽ pe. Põt aũt dimitti vnũ veniale sine alio ꝑm tho.vbi.s. q venialia nõ bñt ꝓportionez ad inuicẽ ex pte a/ uersionis sicut mortalia quoniã in eis nulla est auersio a deo. Nec ẽt ex pte quersionis vt per se p̃s. Nõ põt dimitti veniale volũtate manẽte ad illud ꝑm tho.vbi.s.qz non põt tolli culpa nisi re ordinet̃ volũtas.q̃ue reordinari ñ põt q̃diu ĩ ip sa deordinatõe manet.alias eẽnt duo oppositi si mul. Et ideo veniale nullo mõ põt dimitti q̃diu volũtas ad illud manet.idẽ pe. Dño autẽ ad remissionẽ venialis requirit̃ ꝙtritio declarat sic Tho.vbi.s. Pctũm veni.nõ remittit̃ vt dictuz est supra q̃diu volũtas manet in illo. Ꝑm aũt recedere a volũtate ab eo qõd quis volebat est di splicere ei qõd voluit.& talis displicẽtia qñ ẽ gra informata dr dolor ꝙtritõis.& iõ veniale sine con tritõe ñ dimittit̃. Sciẽdũ q ꝙtritio põt accipi tripl'r.ſ.vel habitu vel actu vel medio mõ. Ha/ bitu quidẽ ꝙtritio ñ sufficit ad peccati venial' di missionẽ.qz tũcquicũq̃ hẽret habitũ virtuz pe nitẽtie.q̃ actus est quelibet ꝙtritõ ꝙsecutus veni alis peccati dimissionem. Et sic pctũm ven. cuz gra eẽ non põt.neciterũ requirit̃ q sp sit actua lis cõtritio.qz sequeret̃ q peccatũ qõd quis in mẽ/ ria & contritõe ñ hz remitti nõ posset. Et iõ dicẽ/ dum q requirit̃ ꝙtritõ medio mõ.qñ.ſ.& si actu pctũm ñ displiceat explicite displiceat implicite qz ex vrute pnĩe quã agit sequeret̃ displicẽtia ex plicite peccati venialis.si cogitatõ ad illud ferre tur.idẽ pe. Et no.ꝑm pe.de palu.in.nũj.q feruor caritatis sumitur dupl'r vno'mõ.p actu caritatis cũ conatu & hoc actu intendit̃ & auget̃ cari tas. Sed hic ñ est necessari⁹ ad remissionẽ venialis. Alio mõ.p actu simplici in quẽ prãpit caritas ẽt tepide detestãdo peccatuz. Et hoc requirit̃ ad remissionẽ venialiũ.hec ille. Dicũt quidã q q̃uis aĩa informata caritate mereat̃ p ꝙtritõem remissionẽ venialiũ.ñ illius remissio nõ dz dici cã efficiens saltẽ loquẽdo de cã p se.quia motus cõtritõis ñ est cã remissionis peccati venialis ef ficiens p hoc solũ q cõtritio immediate elicit̃ a volũtate caritate informata vt quidam dixerunt ꝙz est principalius per hoc q illa ꝙtritõ est ip⁹ dei immediat⁹ effectus.hec ille.

Dimittitur aũt §.v

venialia octo mõdis.ꝑm Rai.Prio p dignã cõi/ onẽ.de ꝓse.di.iij.cũ oẽctimẽ.& c. Si quotiẽscun q̃.& vt quidã addũt.p extremã vnctõez extra de sa.pe.c.vnico. Secõdo p aque bñdicẽ aspsionem.d ꝓse.di.iij.aquã sale. Tertõ p eleosinaz largitiõz de pe.di.i.§.q̃obrẽ.& c. medicina & dist.iij. sane Addũt q̃dã p iniuriaz dimissiõz que ẽ eleosina spũalis.de qua Lu.vi. Dimittite & dimittet vo bis. Quarto p oꝛõz & pcipue dñicã.de pe.di.iij. §.de q̃tidianis. Quinto p ꝓfessiõz generalẽ.multo magꝭ p ꝓfessiõz sacrãlẽ.de pe.di.iij.§.õ quotidia nis. Sexto p epalẽ bñdictõz.& ꝑm q̃sdã ẽt sacer dotalẽ.i.q.i.multi.in fi. Septio p deuotã pectoris tũsiõz.vt de pe.di.iij.§ tres sunt actões. Octauo per cordis contritõnem vt in ꝓcedenti.§.dictum est. De his sunt versus. Confiteor tundo conspergor conteror'oro. Signor edo dono per hec venialia pono. Et non solum p ista specialiter nominata sed etiã p quodlibet bonũ opus de lẽtur vt in predicto ca.medicina. versi. Redime te opib⁹ tuis. Et sicut dicit Tho.plura & pauci ora venialia p predicta remittunt̃ ꝑm q per hoc maioꝝ vel minoꝝ feruoꝝ citat̃ qõd de pluribz vel paucioribz saltẽ implicite ꝙtritõem cõmeat. vñ nõ optet q semp oĩa venialia dimittant̃. Nota. q di.pe.de pa.in.nũj.di.xvi.q per hos modos dictos pctã venialia dimittunt̃ pl⁹ q̃z p alia bona opera. Licet cõiter per hos etiã nõ dimittant̃ nisi cum displicẽtia volũtatis. Minoꝝ tñ dolor cũ his sufficit ad remissionẽ venialiuz.q̃z sine his vnde non frustra adhibentur. sed multum vtiliter et rationabiliter. Et primo scilicet quia isti

mõi plus incitãt hoiez ad motũ liberi arbitrij de testãtis pctã Scõo qz plus valẽt ad remissiõez pene. qz ex merito ꝛ ꝑcibo eccie mlta ex bis opãt Tertõ qz plꝰ sufficit generalꝭ ꝯtritio hic ꝙ alibi. ita tñ ꝙ hõ vtat bis hac intẽtõe. Addit ẽt ad ꝑdicta iõ ꝙ quecũq; sacra vnctõ velet venialia vt epoz. ꝛ regũ. ꝛ sacerdotũ. Itẽ ꝛ bñdictõ monialiũ ꝛ panis bñdictꝰ in eccia. Itẽ ꝛ patia flagello rũ. ꝛ totũ itellige q̃ ad eos q̃ sũt i gra idulgẽtie ãt solũ penã ñ culpã nec ẽt vẽiale ẽmittũt. hec ille.

De purgatorio ꝛ suffragijs mortuoꝝ. Ca. ij.

Purgatoriũ esse ex scripta ondit cũ dr. ij. macb. xij Sctã ꝛ salubris ẽ cogitatio ꝓ defunctis exorare vt a pcis soluãt. Nõ em̃ istud dictũ põt intelligi de beatis qz nõ indigẽt nec de dãnatis. qz eis nõ ꝓsunt. Intelligit ergo de bis qui sunt in purgatorio. Cũ eĩ ꝓ ꝯtritõz deleta culpa ñ ex toto tollat ſp reatꝰ pene. nec ẽt ſp venialia dimissis mortalibo tollunt ꝛ iusticia dei exigit vt pctũm ꝓ penã debitã ordinet. oꝑtet ꝙ iste qui pꝰ ꝯtritõz de pctõ decidit aſi satisfactõz debitã. vl ẽt cũ mĩmis venialibo. post hãc vitã puniat. Et iõ qui negat purgatoriũ cũ eccia vlis hoc teneat. ſ. purgatoriũ eẽ orans ꝓ defunctis illis qui ibi sunt hereticꝰ est cũ auctoritati eccie resistat. hec tho. in. nij. di. xi. Hinc et Gre. dicit de quibuſdã ꝙ in culpis añ diem iudicij purgatõis ignis credẽdus ẽ. di. xxv. qualis ꝛ Aug. si quersus. ſ. pctõr fuerit vita viuet et nõ moriet. ñ tñ ꝓmittim̃ ꝙ euadat oẽz penã. priusq; est ei purgãdus igne purgatõis ẽ. ꝺ pe. di. vij. c. vl. Et sic errãt iudei ꝛ greci purgatoriũ negãtes

De loco ãt purgatorij ñ repit aliquid exp̃sse determiatũ in scripta. nec rõnes efficaces ad hoc possent induci. tñ ꝓbabilr ꝛ ꝑm ꝙ magꝭ ꝓsonat dictis scõz ꝛ reuelatõi scẽ multꝭ. Locꝰ purgatorij ab bo duplr assignat ꝑm pe. in. nij. Aut ꝑm legẽ cõez. ꝛ sic purgatoriũ est circa limbũ. Aut ꝑm di spositiõz spãlẽ. ꝛ sic purgant ad aĩe aliq̃ in diuers locis in quibo peccauerũt. Aut ꝓpter aliquã suam reuelatõnẽ ꝓ suffragia eoz q̃bo apparẽt. Aut ꝓpter aliquã viuẽtiũ edificatõz. hoc ãt ñ est ꝑm legem cõem. qz ꝑm legẽ cõem simul puniũt. exempla plura hẽs in li. dialo. ꝛ legẽdis scõrum

Est ãt ibi dupler pena. ſ. pẽa dãni. vt carentia dine visionis ꝛ ista ẽ maxima. vt patuit. s. de pena inferni. Alia ẽ pena ignis. ꝛ ista ẽt excedit oẽz penã tpalẽ. vñ Aug. Dic ignis. ſ. purgatorij. ꝛ si ñ sit eternꝰ. ſ. q̃ ad offm. miro tñ mõ grauis ẽ. excellit em̃ oẽz penã quã vnq̃ aliquis passus est i vita ista. ꝺ pe. d. vij. c. vl. bꝰ rõz assignat tho. i. nij di. xi. di. Q̃ cũ dolor nõ sit lesio sed sensus lesionis. tãto magis aliquis dolet de aliqua lesiõe. quanto magis ẽ sensitiuꝰ. Cũ lesiões que fiunt in locis maxime sensibilibo sunt maxim̃ dolorez causantes. ꝛ qz totus sensus corpis ẽ ab aĩa. iõo si in ipaz animã aliquid lesiuũ agat de necessitate oꝑtet ꝙ maxie affligat. Q̃ ãt aĩa ab igne corporali patiat dictũ est. s. in tractatu de inferno. Etem̃ eodẽ igne cruciãt anie que sunt in purgatorio ꝛ que in inferno. Et dicũt quidã ꝙ ita sũt absorpti pẽis ꝙ nesciũt se ꝓ penã purgare. Sed dicit tho. ꝙ hoc ẽ falsum. qz nisi scirẽt se liberandos ñ peterẽt suffragia vt frequẽter faciũt. Sustinẽt g̃ illã penã ñ volũtate absoluta sed ꝺditõa ta. qz sciũt se sine illa pẽa ad glaz venire nõ posse

Purgantur autẽ .ſ. i.

ipe aĩe sola dina iusticia ignẽ incẽdẽtẽ ñ misterio demonũ. nec quoz victores exterẽt. nec mĩsterio ãgeloz qui ꝯciues suos ñ tã velẽmẽter affligerẽt. Sz tñ possibile ẽ ꝙ ãgeli eos ad loca pene ꝺducãt. ꝛ ẽt ipi demões qui de penis boim letant eos comitant ꝛ assistũt purgãdis. tũ vt ꝺ eoz penis satient. tũ vt in eoz exitu a corpe suũ aliquid ibi repiãt. Tho. in. nij. di. xxi. Notã. dum ẽt ꝙ quia quedã venialia sunt maioris ad hrẽtie q̃ alia ꝑm ꝙ effectus magis ad ea inclinant ꝛ in eis fortius figit. ꝛ ea que sunt maioris adhrẽtie tardius purgant. Hõ quidã in purgatorio diutius q̃ alij torq̃etur. ꝑm ꝙ affectꝰ eoz ad venialia fuerit magis mersus. Et acerbitas quidẽ pene rñdet q̃titati culpe ꝓpter q̃s diuersitas rñdet radicatõi culpe in subiecto. Cũ pt̃ingere ꝙ aliquis in purgatorio diutius moret qui minus affligit. Rich. in. nij. di. ꝙ hoc ñ videt vez. qz cũ priuatio seu carẽtia visionis dei sit maxima pena qui diutius ibi maneret acerbiꝰ affligeret. sed oĩbo ꝓportatis simlr qui plus peccauit plus punit Ex duabo ãt cãis aĩa recedẽs a corpe sustinet penã purgatorij. ſ. vel qz morit cũ venialibo. ꝛ de hoc apls. i. Cozin. iij. Si quis supedificauerit sup hoc fundamẽtũ. i. fidẽ viuã lignũ fenũ ꝛ stipulã ipe saluus erit. Sic tamen quasi ꝑ ignẽ. Noie ãt ligni feni ꝛ stipule diuersa venialia designant. vt exponit aug. xxv. di. ſ. alias ea. Alia cã est ex eo ꝙ quis nõ satisfecit plene penis debitis pro peccatis suis. moriẽs tamẽ in statu gratie. pro his ergo possumus ꝛ dem̃us facere suffragia. Sed quia discernere non possumus quis moriat in statu gratie vel non. vt dicit Augusti. pro omnibo baptizatis ea facere debem̃. nisi q̃s in notorio moriat. xxij. q. v. placuit

Quatuor autem ſ. ii

mõis aĩe defunctoz ꝓ suffragijs ñm iuniũ vñ Gre. Alie defunctoz quatuor mõis soluũt. Aut oblatõibo sacerdotũ aut ꝑcibo scõz aut carorum elemosinis aut ieiunijs cognatoz. xiij. q. ij. non estimem̃. ꝛ c. aĩe. Quos mõs distinguit Rai-

di.sic. Suffragia quidē ꝓsunt defunctis ad absolutōz pene a qua pñt absolui quatuor modis Uno mō ꝑ intercessiōz i ꝑius capitz.s.xpi. ⁊ sic iuuant ꝑ oblatōz altaris. Scdo per intercessiōz quasi priuatoꝝ mēbroꝝ.i. per orōnes scōꝝ. Tertio per mod redēptōis pene.s.elēosinaꝝ sargitionē. Quarto per mod solōnis pene.s.per ieiūioꝝ afflictōz. Et ad dictos quatuor modos oēs alij reducūtur. ¶ Que aūt hoꝝ sint meliora suffragia di. Rav ꝙ melius est opus caritatis qd dirigitur in deū q̄ qd in hominē.iō duo primi mōi qui dirigūt in deū meliores sunt q̄ scdi vltimi. nisi ꝑ accidēs inq̄tū elēosina impetrat oratōes qꝛ vero melius ē opus caritatis cōis q̄ priuate. ⁊ spālis.iō melius suffragiū sacri altaris q̄ orōnes. Iteꝝ qꝛ bonū q̄to cōius tāto melius. ideo elēosina melior ē ieiunio. Suffragia fcā per malos ministros aliquo mō valēt ⁊ aliquo mō non valent. Pro cꝰ decla.di.tho.in.nij.dis.xlv. Qd suffragia per malū fiūt triplr. Primo.s. velut ꝑ actorē sicut fiūt ex primo mouēte, ⁊ sic nō ꝓsunt nisi forte ex ꝯñti ⁊ ꝑ accidēs.inq̄tū ꝑ elēosinaz mali hominis pauꝑes excitati orāt ꝓ defunctis Scdo pñt fieri ꝑ malū vt ministrū publicū di vel totiꝰ eccie, sicut est sacerdos qui celebrat missam vel exequias mortuoꝝ in ecclesia. ⁊ qꝛ ille intelligit facere cꝰ nomine vel vice fit vt pz ꝑ dyoni.in.xiij.celestis ierarchie vñ est ꝙ valent talia suffragia talis sacerdotis q̄uis sit pctōr ⁊ ꝓsunt defunctis. Tertō pñt fieri per malū vt ministrū priuatū.s.priuate ꝑsone.de mādato.s.alicꝰ exñtz in caritate siue sit defunctus siue viuus.et talia ꝓsunt, sicut ꝟuus in pctō exñs qdcūq̄ opus misericordie facit ex ꝑcepto dñi caritatē hēntis magis tñ prodessent si ēt ministri in caritate essent. qꝛ tūc illa opera eēnt meritoria ex duabꝫ ꝑtibꝫ. ¶ Si queratur vtꝝ prosint facienti. dicit tho.vbi supra.opus suffragij qd pro altero fit pōt considerari duplr. Uno modo vt expiatiuum pene ꝑ modū cuiusdam recōpensatōnis. Et hoc modo opus suffragij reputatur quasi eius pro quo fit.et ita absoluit eum a debito pene sue.qd nō absoluit faciētē a debito ꝓprie pene. Alio mō pōt cōsiderari inq̄tū est meritoriū vite eterne qd hz inq̄tū procedit ex radice caritatis. Et ꝟm hoc ñ solum prodest ei pro quo fit sed facienti magꝰ. vñ in ps. Oratio mea in sinu meo ꝯuertetur. ⁊ Joan. Dama.in ꝟmōe de his qui in fide dormierūt dicit. Quicūq̄ salutē proximi agonizat primū ipe sibi prodest. deinde proximo

Vtrū missa pro §.III

defunctis equaliter valeat defuncto vna sicut alia Rñ.ꝟm pe.in.nij.dis.xlv. In officō misse nō solū est sacrm sed ēt orōnes sunt. Et iō suffragium misse continet duo de predictis.s.orōem et sacrificium. Quātum igitur est ex ꝑte sacrificij oblati missa de quocunq̄ dicatur equaliter ꝓdest defuncto. ⁊ hoc est ꝑcipuum qd fit in missa. Sz ex ꝑte orōnum magis prodest illa in qua sunt orationes ad hoc determinate. Sed tñ iste defunctus recōpensari pōt per maiorem deuotōem vel eius qui dicit missam. vel eius qui facit dici. vl etiā per intercessionē sancti.cuius suffragiū imploratur. ¶ Utrum suffragia spāliter pro aliquo facta prosunt alijs Rñsio ꝟm Thomam et Petrum in.nij.distin.xlv.cum suffragium sit virtutis finite ⁊ deriuetur ꝑ intenttōem facientis q̄ voluerit valet ei pro quo fit. quātum ad liberationem a pena. tamen quātum ad congratulationem ⁊ interiorem ꝯsolatōem ꝟm ꝙ vnus in caritate existens de bonis alterius gaudet. sic valet omnibꝫ in caritate existentibꝫ. ⁊ plus ei qui in maiori caritate est ¶ Utruz suffragia facta pro multis equaliter prosint singulis. Rñsio scdm Tho. ⁊ pe.vbi.s. Si valor suffragioꝝ cōsideretur ꝟm ꝙ valēt ex vtute caritatis. sic tm̄ prosunt singulis.ac si pro vno tm̄ fierēt. qꝛ caritas non minuit si distribuatur affectus in multos, imo magꝰ augetur. Et silr etiā gaudiū ex caritate procedens quāto in pluribꝫ est tāto fit maius vt dicit aug. in li.ꝯfess. ⁊ sic quātū ad gratulatōez pōt intelligi de ꝯse.di.v. nō mediocriter. Si autē ꝯsideretur valor suffragioꝝ inquātū sunt satisfactōes quedam ꝑ intētōez faciētis trāslate in mortuos sic magis valēt ei pro quo spāliter fiūt. Et sic effectus suffragij diuiditur ex dīna iusticia inter eos ꝓ quibꝫ fiunt. Si āt queritur vtꝝ exñtes in purgatorio possint iuuari ab exñtibꝫ in hoc seclo, rñ. pe. ꝙ sic. ⁊ sic declarat aplus.i.ad Cor.xij.loquitur de corpe mistico ad similitudinez corpis hūani. In corpe vero hūano natura ꝑ vnū mēbꝝ supplet indigētiā alteriꝰ. g̃ cū gra sit potētior q̄ natura. in cor.mis.vnū mēbꝝ pōt supplere indigētiā alterius. Et hinc est ꝙ suffragia mēbroꝝ eccie pñt ꝓdesse mēbris indigētibꝫ. Quia vero ꝑ mortē ñ desinūt eē mēbra eiusdē corpis.suffragia viuoꝝ possunt ꝓdesse. Nam ad hoc vt aliquis defunctus iuuetur duo requirūtur ex ꝑte eius. Unum ē indigentia. ⁊ ideo nō ꝓsunt beatis. Alterum est ꝯditionale meritum.s.vt hic meruerit sibi prodesse, ⁊ iō ñ ꝓsunt dānatis. Utrūq̄ vero ē ī his que sunt in purgatorio. ⁊ idcirco ꝓsunt illi. Vñ Aug. Nō est negādū defunctoꝝ aīas pietate suorum viuētiū posse iuuari.xiij.q.ij.tempus.

Queri etiā solet §.IIII

vtrum promittēs sigillatim diuersꝫ vnā missaz liberetur ⁊ satisfaciat celebrādo vnā ꝓ omnibus Rñ.ꝟm pe.de pal.iu.nij.ꝙ non liberatur a toto sed a tanto.quia soluit minus q̄ debet. Sicut promittens Titio vnam marcham. et Seyo

vnã ñ totaliter liberat offerẽdo duobꝰ vnã qz missa celebrata ꝑ multis ñ tñ valz singulis. Pōt tñ talis celebrans excusari quicz mōis Primo ꝓpter impossibilitatẽ celebrãdi ꝓ quolibet spāliter puta si collegiũ saluo offō ad qđ ẽ institutũ nō pōt soluere plus q3 tres aut duas l' vnã missaz. Aut religioso si postq3 ꝓmisit a superiore imponat alie missa qz difficultas ꝓstatōis ⁊ si nō liberat tñ excusat. Cui sicut qñ bōa defuncti ñ sufficiunt ad integre soluẽdũ creditoribꝰ. soluit sil' pluribꝰ qđ cuilibet erat ꝑ se soluẽdũ sic hic. Scđo ꝓpter consuetudiné maxie apud eũ qui scit vel scire tenet qz sciẽti dolus ñ infert sicut de ꝓchiāis qui petũt missas a curatis aut canonici relinquẽtes anniuersariũ canonicis. Tertiō ꝓpter quẽtiōz si ex pse ꝗs dicat ꝓmittẽs qz extract ex quẽtiōe legez accipiunt. Qđ ẽt sufficit dicere executori. qz cui cõmisit testatoꝛ distributōz pecũie ꝑ missa vidz ẽt ꝓmisisse ordinatōz de missa ꝓcurãda. Quarto ꝓpter recõpensatōz qz ñ refert quid ex equipollentibꝰ fiat. vt si in aliis missis vel suffragiis ꝛcompenset sicut apud nos missa dicẽda a quẽru ꝛiponitur vni fratri. Quinto ꝓpter suppletōz dī. Vbi est sciẽdũ ꝑm qđdã missaz ñ valere tñ plnribꝰ q3 tũ vni soli. Si ꝑ vno solo dicat ꝓuenit ex actuali intẽtōe sacerdotis ñ ꝓpter hoc qꝺ ei⁹ intẽtō vel eius valoꝛ distribuat diuersis ꝑm diuersas ꝓportiones. Ex qz ñ pōt aliquis ad plures sil' affici tãtũ q3tũ ad vnũ sicut ñ pōt bti tãta amicicia acquisita ad multos sicut ad vnuz. Et iō missa dcã ꝑ pluribꝰ sil' ñ tñ vz cuilibz illoꝝ q3tũ si ꝑ illo solo diceret nisi summ⁹ sacerdos suppleat. Tūc ãt supplet qñ ratōabile ẽ qꝺ sacerdos tñ affectũ habeat ad quẽlibet q3tũ deberet bte ad vnũ solũ si ꝑ illo solo celebraret. Sicut si aliqui prochiani l' canonici ex deuotōe quã hñt ad eccliaz suã faciũt fieri ãniuersariũ in eccia sua. qđ fieri nō pōt nisi plures ꝛcurrãt ad vnã missaz. Missa illa tñ vz cuilibet illoꝝ q3tuz si ꝑ qlibet solo diceret missa ab extraneo sacerdote qui ñ ẽ ita affect⁹ defũcto nec ecõuerso. Dicũt ẽt isti qꝺ bona spũalia q cõicãt religiosi suis familiaribꝰ ñ iō dicũt min⁹ valere multz q3 paucis. qz diuidũt diuers. qz tota pñt applicari diuersis. ꝗ qz ꝑm cursum cõem qñ aliquis extẽdit deuotōz suã ad multos. deuotio sua minuit. ⁊ ex ꝗ talia minus valẽt multz. Ex qz ẽt talia bōa pl⁹ vel min⁹ valẽt pensãndo ꝑm maiore vel minorẽ deuotōz ipoꝝ. Iō si cũ instantia multi petãt ⁊ altz recta intẽtōe eos recipiãt vidz qꝺ tñ valẽt talibꝰ multis sicut paucis. qz supplet vicẽ deuotōis actualis cũ maneat sufficies ꝑm habitũ ⁊ radicẽ. Ex pdicta istoꝝ distinctiō inter seculare ⁊ regulare ꝓpriũ sacerdotẽ ⁊ extraneũ non vz qz vidz eadẽ rō in extraneo q ue a diuersis equale bñficiũ recipit. Tñ ñ miu⁹ tenet scđo q3 tertiō rōe bñfictz sicut curat⁹ vtriq3 prochiano rōe officiꝫ. Nec vz ꝑ istis suppletō de receptis ad bñficia qz ꝑ hꝫ receptōz ñ ẽ ĩmunis a pẽa sibi iniũcta. nec in toto nec in pte ꝓpter ieiunia que fiũt in ordine sicut eẽt ꝑ indulgẽtias. Nec minus diu puniẽt in purgatorio ꝓpter qđ pl⁹ morte solẽt recitari obitus vt spāliter ꝑ eis orẽt. Qui ãt spāliter petit missaz ꝑ se vel ꝑ aĩco viuo vl' mortuo intẽdit bte ꝑ se totã missaz ad satisfaciẽdũ. cũ ñ possit bte eã totã ad merẽdũ. qz nullũ meritũ pt eẽ sic singulare quin oẽs bõi ꝑticipẽt. ꝗ satisfactio sic. vñ ñ ẽ sil'e ꝓpter dcaz que ꝗ mō ponit Et no. qꝺ duplex ẽ dca inter ꝑticipiũ qđ ẽ ad merẽdũ ⁊ illꝫ qđ ẽ ad satisfaciẽdũ. Dca qz ꝑticipiũ meriti ẽ ex sola vniõe caritatis sine aliqua intẽtõe faciẽtis spẽal' directa ad ꝑticipãtẽ. Iz sit maior cũ intẽtõe ꝗ ꝑticipiũ ad satisfaciẽdũ ñ. Alioquin quicũq3 eẽt in caritate siue in ꝗ mōdo siue in alio. stati eẽt ĩmunis ab oĩ pẽa. thesauro eccie qui ẽ infinit⁹ distributo ꝑ ei⁹ satisfactõne. Sic ẽt quilibz ex ꝑticipatõe meriti xꝑi ꝑ facta meret ꝑmiũ infinitũ qđ ẽ de⁹ intẽsiue ⁊ extensiue vita eterna. l' saltẽ ille qui ẽ in maiori caritate eẽt minoris pene debitor in ꝗ seculo ⁊ in alio. qđ ñ est vez ꝗ ex sola intẽtõe faciẽtis Et dca dca ẽ qz ꝑticipiũ meriti ñ minuit ex multiplicatõe ꝑticipãtiũ. sicut pz qꝺ ñ fit deterior ꝙditō multiplicatis electis ꝗ melior. ñ solũ qz illi incipiunt ꝑticipare qui incipiũt cõtcare. vt ẽt puuli baptizati sũt ꝑtices bonoꝝ opm qui nihil opant. Et ꝓpter hoc sine ꝑiudicio ꝑz⁹ receptoꝝ ad bñficia ordinis fiũt recipi nec min⁹ capiũt nouissimi q3 primi. sed in satisfactõe sec⁹ ꝑm cõem doctrinã. Sed quid ꝛportat illud ꝑticipiũ meriti dubiũ ẽ. ñ. ꝓpter hoc maiorẽ hẽbit gl'am. qz cũ pluribꝰ ꝑticipat. qz possibile ẽ illũ qui ñ hz plus de caritate eẽ ꝑticipẽ pluriũ. sicut nũc qñ sunt plures fideles q3 tpibꝰ ade noe ⁊ abrahe. l' aliquis ẽ ꝛceptus ad bñficia pluriũ ordinũ religiosoꝝ q3 aliꝰ qui hz tãtã caritatẽ ꝑm quã dat gloria. Tñ nō vidz aliud nisi qz ꝓpter merita aliꝗz ꝑseruat eũ deus qñq3 a pctō qñz a morte. ⁊ sic de aliis. Sicut recordatus ẽ deus abrahã ⁊ liberauit loth. Cuz ẽt qñq3 ꝓpter iustos ꝑcat impijs vbi ñ concurrit meritũ nisi ex vna pte. Ex qñ ãbo iusti tunc ex vtraq3 pte. Ex ꝑ receptiōz ad bñficia ꝙsequit aliã vtilitatẽ. qz spāliꝰ ꝑticipat. ⁊ ex ĩtẽtiõe spāli ꝑ receptis orãdo. hec ꝑ. de pa in quarto

Vtrũ soluẽs ꝑro .S.V

mltz tot suffragia qđ dz oĩbꝰ sigillati libeat vt si soluo .xx. missas ꝑ ꝛcõmẽdatz mihi ĩ capło ⁊ nõ ꝑ illo ꝛc. dico qꝺ ñ ꝑt ꝑfcẽ qz mi⁹ soluit cuilibet. ⁊ ꝑ ꝙns ñ libat. nã ꝑticlarz solo mlta hz ĩcõmoda. vt si dẽaz tibi. x. titō. x. ⁊ scio. x. ⁊ soluo hodie x. tribꝰ. ñ tñ ꝑdest oĩbꝰ eis. sicut si vni soluissez x. qz vnus stati de illis facere potuissz vtilitatez

Capitulum Tertiuz

suã. Et sic est hic in ꝓposito. vt si sint quatuoꝛ in carcere quilibet ꝙ decẽ. Si primo die soluo decẽ ꝙ oĩbꝫ. nullus euadet carcerẽ lz debitũ oĩum minuaſ. Si scõo die decẽ adhuc nll's. Si tertio et quarto die tũc oẽs. Sz soluẽdo ꝙ singul' ꝓim' prima' die, scõs scõa. terti' tertia. quart' quarta. fuisset liberat'. Et sic feci triũ ꝺditõz deteriozem. Sig aliqui in purgatorio exñtes. sic sunt dispositi ꝙ vnus vna missa ⁊ ñ minoꝛi suffragio liberãdus est. Et sunt mlti tales vna missa, ꝓ omĩbus istis dcã neminẽ eripit, ꝙ vno statim eripit, ⁊ sic diutius singuli tenerent. Nec ꝫ est ꝺtra antisiodoren. qui credit ꝙ nulla missa celebraſ ꝙ qua ñ plures de purgatorio libere nt. Quia qñq; sunt multi in purgatorio sic dispositi, vel qui ibi diu steterẽt, vel qui pauca purgãda habuerũt. De. ꝺ pa. in. nũ. Itẽ no. ꝙ soluẽs ꝙ aliũ ita liberaſ sicut si solueret ꝙ seipm. etiã si industria ꝓsone sit electa. qz ñ refert quid ex equipolleñtibꝫ fiat. dum tñ eque bñ cẽt ãt ꝓsumptuosus qui putaret oꝛõnẽ suã meliorẽ oꝛõibꝫ alioꝛ. Itẽ liberaſ quisquis soluẽdo suffragia cũ alio sicut solus ⁊ simplum imo si a duobꝫ quoꝛ quilibet ꝺz ꝙ mortuo psalteriũ. soluaſ simplũ. dicẽdo. s. sil'vnũ psalteriuz sufficit. Nõ appet ꝙ sil'e de hoꝛis cano. quoꝛum quilibet clericoꝛ teneſ insolidũ. ⁊ tñ dicendo sil' oẽs liberanſ vnica vice. Sz tñ requiriſ ꝙ vnus attẽdat ad versum seu illã ptẽ quã dicit soci'. sic ad id qõ dicit ipe ꝺz attẽdere. alr debitũ ꝺfundere. Põt etiã dici in hꝰ. cãu. qz magis acceptat ꝺus oꝛões cões cꝫ singulares ⁊ ẽt eccĩa. tõ ex ꝺi acceptatõe ⁊ eccie ordinatõe liberaſ ⁊ ñ alias. ꝑ. de pa. in. nũ. Itẽ cũ queriſ vtꝝ soluẽs suffragia ĩ mortali liberet. l'si teneſ ea iterare. R ñ. ꝑ. de pa. sic. Laiſ aut est obligat' ad suffragiũ ex statuto supioꝛis aut ex ꝓmissiõe ꝓpria aut rõe bñficij accepti. ⁊ primo cãu ñ teneſ. qz supioꝛ ñ potuit euz obligare ad hoc qõ faceret in caritate ꝫ solũ ad subam facri. In scõo ẽt cãu ñ vidꝛ ꝙ teneaſ iterare. qz ñ est verisile ꝙ se obligauerit ad dicẽdũ in caritate. ꝫ solũ ad dicẽdũ vel faciẽdũ absolute. In tertio casu tunc aut est obligat' ex congruitate tñ, ⁊ tũc ñ teneſ iterare. aut ex necessitate, ⁊ tũc etiã ñ teneſ. qz nõ tenebaſ determinare ad istud vel illõ. Un illõ ñ teneſ iterare sicut nec tenebaſ facere. immo nec teneſ aliud facere si fuerit missa. Cꝰ principal' efficacia ẽ ex operato. imo etiã nec teneſ si sit aliud cꝫ missa. qz ꝺz ex caritate postulãtis suffragiũ interꝑtarie ꝙ bñficij collatoꝛ. Nõ dici põt qñq; ex mãdato vl rogatu alterius in caritate exñtis viui vel mortui. Alter qui est petõr suffragiuz faciat quasi ex ꝓpria illius alias nõ facturus tũc ꝓdest ei. Si a fit noĩe suo faciens ⁊ illi tm̃ applicare vellet ñ posset. ꝑ. de pal'. Itẽ cũ queriſ vtꝝ tm̃ valeãt suffragia cõtinuata cꝫ tõ suffragia simul multiplicata. i. tm̃. xx. misse dicte ꝙ. xx. dies cꝫtuz. xx. dicte in vna die a diuerſ. R ñ. ꝑ. de pa. vbi supꝝ ꝙ ad celeriorẽ liberatõem a purgatorio ⁊ citius videdo deũ plus ꝺz accelerata multiplicatio. qz sacẽm bituz tm̃ in ꝓposito nuncꝫ tm̃ ꝺz ad pene remissionẽ ex ope operato cꝫtũ ad actũ exercitum. Sicut ꝙz de baptismo flaminis ⁊ forte ñ est tãdiu mãsurus in purgatorio ille ꝙ quo ꝓpetuz fit anniuersarium ꝙ eis egeat. Sz ꝓtinuata successio tm̃ vel plus ꝺz ad meritũ multitudinis. qz magis est ad honorẽ dei ꝓtinuatõ taliũ anniuersarioꝝ. Neutꝝ ergo ꝓdẽnãdũ. qz vtrũcꝫ fieri põt bona intẽtõne ⁊ anniuersarioꝝ, vt deꝰ clariꝰ videatur ꝙ opus magis sibi honorificũ, ⁊ multitudo missarũ simul dicẽdaꝝ. vt deus citiꝰ videaſ ⁊ ne diutius torqueatur.

De indulgẽtijs Capm tertium.

OE indulgentijs nil ex̃pisse hẽmꝰ et sacra scriptura cꝫuis ad hoc inducaſ illud apli. ij Coꝛ. ij. si quid donaui vobis, ꝓpter vos in ꝓsona xpi. Nec ẽt ex dictꝫ antiquoꝝ doc. ꝫ modernoꝝ. Dr̃ tñ Gre. imposuisse indulgẽtias septẽnes in statõibꝫ rome. Et qz eccĩa hoc facit ⁊ seruat ñ est credẽdũ ꝙ erret. Ho. aũt ꝙ nõ valẽt ad remissionẽ culpe quã solus deus remittit auctoritatiue. de ꝺse. di. nũ. nẽo. sed valent ad remissionẽ pene debite ꝙ ptis. seu solutõz que fit de thesauro eccie. Et ꝺz indulgẽtia plena ꝺm ꝑ. de pa. in. nũ. di. xx. quo ad remissionẽ pene mortalium. Plenioꝛ respectu pene iniũcte mortalium ⁊ venialiũ. Plenissima respectu pniaꝝ ñ solũ iniũctarũ ꝫ ⁊ iniũgẽdaꝝ. Vel sic. Plena respectu pene mortaliũ ⁊ venialiũ. Põt eñ vt vĩ ꝙ indulgentiã inꝫtũ ꝺz rõem cuiusdã absolutiõis ꝺmitti culpa venialis sicut ⁊ ꝙ ofessiõz generalẽ non factalẽ. Sz ad hoc requiriſ ꝓtritõ ñ ꝑfecta sz aliqua ꝓtritõ semiplena adiũcta papali absolutiõe que ꝙ se nõ cẽt sufficiẽs sicut in adiũcta epali benedictõe que ꝙ se nõ sufficeret. hoc ꝑ. de pal'.

Claues ãt isti' thesauri ad iplz erogãdũ plenarie ꝺz pa. iõ dcñ est petro. Tibi dabo claues re. ce. ẽ Particulr ⁊ ꝺm quãdã determinatõz eis ꝓcessã bñt epi ⁊ eoꝝ supioꝛes ptãẽ ad dãdũ indulgentias ꝓprie subditis suis ⁊ ñ aliꝫs ꝺm Host. extra de ꝑ. ⁊ re. quomodo aũt. Inferioꝛes epis dare ñ possunt indulgentias sed bene possunt cõcedere participatõem bonoꝛum que fiunt per subditos suos quibuscũq;. dũmodo rõnabilr fiãt et i gta ꝓstitutis. alias nõ eẽnt capaces. Põt autem valere indulgẽtie ꝺm Tho. ⁊ Richar. in. nũ. nõ solũ viuis ꝫ ẽt exñtibꝫ in purgatorio. qñ. s. i forma indulgentie ꝓtineſ ꝙ qui facit hoc vel illõ ipse faciẽs vel alius ꝙ q facit ꝓ se quaſ tãtuz indulgentie. Sed si in forma indulgẽtie ꝫ ñ ꝺz sz sim

plr qui facit ꝺ vel illꝺ ꝺz tm̃ indulgẽtie. tũc ñ ꝑt
ertẽdi ad defunctos q̃ trucũq̃ iste qui faceret idꝑ
quo ꝺat indulgẽtia intẽtoz suã dirigeret ad de/
functos. Dare g̃ indulgẽtiã est accipe ꝺ illo the
sauro ecclesie dicto. ⁊ soluere ꝓ debitꝫ penaruꝫ
recipiẽtibꝫ idulgẽtias. Nec ẽ necessariũ q̃ sit q̃s
sacerdos ad dãdã indulgẽtiã. qz ptinet ad iurꝺicꝫ
tionẽ ⁊ cũ papa ponit generalẽ idulgẽtã in ali/
qua eccia. vel ꝺat faciẽtibꝫ certũ quid. q̃ indul/
gẽtia ꝙsueuit appellari ꝫ corrupte a pẽa ⁊ clpa.
Si discrete ⁊ rõabiliter det ⁊ fiat ꝺbitũ ꝓ q̃ ꝺat ꝺi.
hoc. q̃ ille statꝫ euolat ad celũ si ĩ tꝫ statu ꝺcedat

In valore indulgẽ .§.I

tiaꝫ ẽ triplr cã. Una ẽ ex pte xp̃i hoc ẽ meritũ
⁊ satisfactõ xp̃i. cꝰ vna gutta sanguis sufficiesset.
Cũ iste thesaurus quo ꝺtauit sp̃õsaz suã eccIaz
restat ad mutuãdũ peccatoꝛibꝫ gratis vnꝺ satis
facãt. Secꝺa cã est merita scõꝝ pene ⁊ penalita/
tes qui mlto plꝰ erogauerũt q̃ meruerũt pcã eoꝛũ
Tertia cã est ex pte eccie. saliq̃ ꝺ opꝰ piũ spũale ⁊
tpale. Et ꝫ nisi sit iusta cã dãde indulgẽtie pec/
cet ꝺcedẽs quasi ꝺilapidatoꝛ tãti thesauri. videt
tm̃ valere illi qui ꝙditõz implerꝫ nisi ipe illaz si
necã ipetraret. qz tũc ⁊ ipe peccarꝫ ⁊ sine cã suffi
ciẽn ipetrãs. Si g̃ papa ꝓpio motu moziẽtẽ ab/
solueret ab oĩ pena p modꝫ indulgẽtie ⁊ ille pie
crederet statĩ ad celũ euolaret ac si nullã culpaz
haberet. etiam si papa iustam scitz causam non
hꝫet. Dz alĩ ꝺicũt q̃ ñ ꝙ idulgẽtia collata sine
cã iusta ⁊ rõnabili a q̃cũq̃ ꝺf qz ẽ contra volũtatẽ
ꝺei. Et no q̃ opus bonũ penale scõꝝ ꝑt duplr
ꝙsiderari. Uno mõ inq̃tũ meritoziũ ⁊ sic ñ trãs/
gredit ꝑsonã merẽtis. nisi solũ meritũ xp̃i qui si
bi ⁊ alĩs meruit ⁊ sic nullus plus meruit q̃z acce
pit vel acceptuꝝ sit in seipõ. Alio mõ inq̃tũ est
satisfactoziũ. ⁊ sic multi scĩ plus satisfecerunt q̃z
ꝺebuerũt. Qz g̃ scĩ plus sustinuerũt q̃z meruc/
rũt. ⁊ ñ solũ ad mo merẽdi ꝫ et satisfaciẽdi ẽt ꝓ se q̃
dẽ primo deũ ꝓ oĩbꝫ indigẽtibꝫ fm intẽtõez ec
clesie. iõ il' primo cedit in satisfactõz fm q̃ indi
gẽt. residuũ reseruat ꝓ indigẽtibꝫ dispẽsandum
ꝑ ꝓlatos eccie. Sic igit tota satisfactõ xp̃i cessit
in thesauꝝ ꝓ ceteꝛ ⁊ nihil ꝓ se. qz nlli pene de/
bitoꝛ. De ꝟgine maria. qz nullꝰ pene ꝓ actuali
erat ꝺebitrix. oẽs eius penalitates cedũt nobꝫ in
satisfactõz. Pẽa ãt originalꝰ que ẽ mors naꝰ e sa/
tisfecit ꝓ se. qz illi erat ꝺebitrix. De alĩs scĩs q̃
superogauerũt soluto ꝺebito suoꝝ petõꝝ hoc re/
manet in thesauro eccie. hec oĩa pe. de pa. Et no.
fm pe. de pa. vbi. s. q̃ xp̃s ñ solũ oĩbꝫ meruit sed
ꝓ oĩbꝫ satisfecit. qz suppositũ agebat ⁊ patiebaꝰ.
Cũ ñ solũ actõ merẽs ꝫ et passio satisfaciẽs fu/
it infinita. Nõ ẽ g̃ ex insufficiẽtia q̃ passio xp̃i in
sactis ñ soluit ꝫ ex ꝺei ordinatõe qui gratꝫ ẽmit
tit. Dicere eñ q̃ in sactis ꝺeꝰ nil remittit nisi q̃z
tũ sibi soluit. aut de thesauro cõi eccIe aut de the
sauro cordis l' corꝓis vel oris ẽ ꝺicere ꝺeuz min⁹
liberalẽ. Et ꝫ in hoc eẽt liberalitas hoĩs xp̃i nobꝫ
cõicãtis diuitias sue pẽalitatis. in hoc tm̃ in nullo
est liberalitas ꝺei qui nichil ꝺ suo nobis ꝺonat.
ꝓpter qꝺ melius ꝺr q̃ in sactis est liberatio vel a
tota pena vel a ptiali. ñ ex solutõe sicut in indul
gẽtijs ꝫ ex liberali ꝺei remissiõe. Ex merito quiꝺ
xp̃i. i. amore xp̃i. ꝫ nõ ex soluciõe xp̃i. qui ⁊ si pro
pctõ nafe soluit ⁊ satis fecit. ñ sic ꝓ pctõ ꝓsone. ⁊
si ꝺicaꝰ. Cũ vltra infinitũ nil sit ⁊ vnũ infinitũ
cõsumat aliud. g̃ satis factõ xp̃i ⁊ si fuit infinita.
vidꝛ exhausta tollẽdo penã infinitã. s. originalis
culpe in bapnsatis. nil ergo remanet. ad solucn/
dũ in indulgentijs ꝓ actualibꝫ peccatis. Ñisio
q̃ hoc est verũ in infinitis eiusdẽ rõnis. sed infi
nitas ꝟtutis ꝺei est alterius rõis a bonis infini
tatibꝫ. oẽs eñ excedit ⁊ oĩa alia ad ipsam cõpata
sunt finita ⁊ quasi nihil. Passio igit xp̃i ⁊ inq̃/
tum meritoria ⁊ inquãtum satisfactoria est infi
nita rõne suppositi. qz omnes infirmitates exi/
stentes ⁊ possibiles excedit. qz oẽm penã damni
⁊ sensus infinitam ⁊ finitã ⁊ nullam facere põt
Alioquin sꝫ argui posset. q̃ passio xp̃i ꝓmo so
lo satisfacere posset. cꝰ pena est infinita et non ꝓ
duobꝫ sicut ꝓbus arguebaꝰ q̃ ꝓ originali nõ ꝓ
actuali nisi diceret qꝺ dictum ẽ.

Et nota q̃ ad cõ .§.II.

sequẽdũ aliquã indulgẽtiã ꝺatã quatuoꝛ sunt
necessaria fm pe. in. iij. duo ex pte ꝺantis ẽ. Pri
mũ est auctoꝛitas plenaria quã hꝫ pa. erga oẽs.
vt ꝺcm̃ est. Legati aũt ñ nisi in termio sue legati
onis. Archiepi ꝟo ẽt in ep̃atibꝫ suoꝝ suffraganeo
ꝝ. extra de pe. ⁊ re. nõo. Epi ãt ẽt electi ⁊ si non
ꝺũ ꝙsecrati. ꝺare p̃nt tm̃ in suo ep̃atu ⁊ in ꝺedi/
catõe eccIe siue ab vno siue a pluribꝫ ꝙsecretur.
ꝺare ãt ñ p̃nt nisi vnũ ãnũ. In ãniuersario de/
dicatõis tm̃. xl. ꝺies extra de pe. ⁊ re. cũ ex eo. i. fi.
idẽ Ricar. Qz ãt p̃lati sint bõi l' mali nil hꝫ fa/
cere ad valorẽ idulgẽtie. tho. Ecõm ẽ cã rati/
onabil' puta aliqꝺ opus piũ ad honorẽ ꝺei ⁊ vti
litatẽ eccIe vel ꝓximoꝝ ordinatũ. vt visitatio ec
clesiaꝝ. edificatio hoꝙspitalium. redemptõ captꝛi/
uorum ⁊ hmõi. Dez quia indulgentie sunt bo
na spũalia. ⁊ spũalia ꝓ tpalibꝫ non sunt danda
ideo fm tho. ⁊ pe. indulgẽtie ñ sunt dãde prin/
cipaliter ꝓ tpalibꝫ ꝫ pro spũalibꝫ. vt. s. p eas exci
tentur homies ad bona opera. Et ex hoc ostenditꝰ
q̃ non põt papa extra lxre animas oĩũ de pur
gatorio ꝺando eis indulgẽtias. qz hoc esset indi
scretum a irrationabile. Alia duo requiruntur
ex pte recipientis. Et primum est q̃ sit in statu
merendi. i. q̃ habeat grãm. Unde fm pe. de pal.
non valent indulgentie exĩstentibꝫ in mortali.
quia manẽte offensa reatus pene tolli nõ potest

Capitulum Tertiuz

Dicit idem pe. de pa. q cum dr in indulgentijs vere penitētibꝫ ꝛ pfessis intelligit ipe pfessionez in ꝓposito. qz ñ optet de facto. Contra qđ tñ ē. qz in quibusdã exprimit vel qui infra mensem fuerint confessi. vñ vidr ex mēte ꝛ pactõe concedentis q̃ quis implet confessionē ñ est in statu merendi postea recedẽte fictione recipiat effectum. Scõm est vt faciat illud ꝑ quo dat indulgẽtia. Cũ ẽt cũcq aliquis hẽret voluntatẽ faciẽdi id ꝑ quo dat indulgentia. puta eundi ad ecclam vel dando elemosinã ꝛ non faceret. qz non potest non obtinet indulgẽtiã ꝑm Tho. ꝛ Albe. Religiosi aũt pñt bẽre sicut laici si faciũt id qđ contin net indulgẽtia Quãuis enim ex se nil dare possint cum nil hẽant ꝓpriũ. cũ. q. i ñ dicat. Pñt tñ ex licẽtia prelati dare. Tho. Prelati ẽt dãtes indulgentiã pñt ea vti. Et dici ẽt ipius eccie vbi ẽ indulgẽtia ꝙsequi pñt vn? ꝑ altero indulgẽtiaz carere ñ põt nisi hoc ꝙtineat forma ĩdulgẽtie. tho.

Valent etiam in §. III

dulgẽtie ꝑm Tho. ꝛ Albe. cẽtũ sonãt vt vicz. xl. dies indulgẽtie valẽt cẽtum. xl. dies pñe ꝑm tationẽ factã siue a sacerdote siue a iure siue a iustitia dina. Dies enim iste siue ãni ñ sunt anni celi nec purgatorij ꝟ mõi. Et sicut in mõdo. xl. dies pñe plus valent vni pficiẽti cũ maiori deuotõe cẽ valeãt alteri. ita. xl. dies indulgẽtie plus valẽt illi qui cũ maiori caritate seu rei date cẽtitate accedit. Richꝰ. aũt dicit in. nũ. sen. q cẽtũ ad remissionẽ pene pares sunt iste qui plus dat ꝛ qui minus. si hoc ꝙtinet in forma indulgẽtie. Sed cẽtũ ad remissionem interõis pene. ꝛ cẽtum ad sui dispositõem ꝛ recipiendũ augmentum gre. plus recipit qui plus dat. nisi in casu in quo min? datum ẽt maius ꝓparatõem ad dantem. Dñ aũt indulgentia posita eccie est determinata ad tempus. puta qui vadit ad ẽm eccliam vsq ad tale tps. hẽat tñ de indulgẽtia intelligit sel'tãtũ bẽri. ꝑm Tho. Cũ si quis multis vicibꝫ iret ad vnam eccliam in die qua est ibi indulgẽtia et sp de nouo offerret. ñ hẽret ꝓpterea indulgẽtiaz nisi semel. Sed in eccia sancti petri de roma est ꝑpetua indulgẽtia. xl. diez. vt quoti's ingrediat toties obtineat Tho. Nota. q indulgẽtia ꝑm Pe. de pa. in. nũ. tñ valet cẽtum sonat ꝛ in foro dei. ꝛ hic in purgatorio. Sic intelligẽdo q̃ q̃ lucrat indulgentiaz viginti annoz tñ sibi vz ad remissionẽ pene ꝑ peccatis suis. cẽtũ illi valuisset. xx. anni in pña iniũcti. Si illis xx. ãnis peniruisset aliter eccia reciper. Sed sicut penitentia cẽto fit in maiori caritate tãto est magis satisfactoria. Sic isti. xx. anni lucrati tãto sunt pl? vel minus satisfactorij isti cẽ illi cẽto pnia isti? fuisset satisfactoria ꝙ magis cẽ illi? Et ꝓpt hoc indulgẽtie sũt maxime vtiles pcõibꝫ ꝛ secure. qui sepe recidiuant ꝛ ñ facile abstinẽt ꝑ totũ annũ a mortali sicut abstinẽt vno die quo dat indulgentia. Quibusdam ꝓbabilr vidr q intelligat de penitẽtijs iniũgendis. q. d. quadraginta dies de tali pnia. qualis tibi claue nõ errãte dẽrent iniungi Alij dicũt q tñ valẽt cẽtum sonãt. ꝛ plus si plus intẽdit ille qui dat. dũ tñ possit occurrẽtibꝫ debitis circumstantijs. Sed si nõ intẽdit dare nisi cẽtũ sonãt. tñc nõ relaxãt nisi pnie iniũcte in foro penitentiali. Cũ si nihil est iniunctũ nihil remittitur. sed cum dat indulgẽtia plena plenior vel plenissima tũc oĩs pnia iniuncta ꝛ iniũgenda remittitur hic ꝛ in futuro. Alij dicũt q vidr iste esse sensus verboz. Remitto tibi vnũ annũ de penitẽtia iniũcta. i. tanto minus punieris ĩ purgatorio. cẽtũ cẽs si vno anno ꝙtinuo egisses pniaz in hac vita. Nec credũt q ꝓpter bas indulgentias generales minus teneant agere pniam ĩ hac vita. ꝛ hoc dictũ satis vidr ꝙcordare equitati. vt notat Inno. Itẽ nota q cũ est determinata cẽtitas indulgẽtie. ꝛ taxata cẽtitas elemosine. qui dat tñ hẽt qui nõ dat tñ non hz etiã si sit pauper. Sed si simplr dat sic. qui subuenit tali loco hẽat tñ de indulgẽtia intelligit ꝑm suã ꝙditõnẽ. Itẽ no. q indulgẽtie date vel ꝑ papaz vel ꝑ epos simplr sp durãt dũ durat locus nec expirant per mortẽ ꝙcedẽtis. Sed si eccia destruatur vt oꝑteat eã iterꝝ dedicare. tũc indulgẽtie destructe dant ad tps vt quinquẽniũ vsq ad illũd tps durãt. hec oĩa pe. de pal. Itẽ no. q ꝓcisi non pñt dare indulgẽtias. qz nõ extẽdunt nisi ad subditos quos ꝓcisus nõ hz. Itẽ no. q ñ ꝓsunt ñ subdito nisi de lnia ꝓprij epi vel ꝓprij iudicis. vnde sufficere vidr lnia curati. pe. de pal.

Demũ videtur. §. IIII

est de indulgẽtia plenaria que dãtur solũ a summis pontificibꝫ qđ fit diuersimode. Alliqñ enim datur vlr omnibꝫ certum locum visitantibꝫ simpliciter. i. ꝑ omni tpe. Sicut cõiter dr de visitantibꝫ sepulcr dñi. Verum est tñ q sine licẽtia pape nõ pñt illuc accedere. Quod videtur institutum. ne ob suasionem sarracenoz hũãtium fideles fidem veram abnegarẽt vel timoꝛe devicti penarum inferẽdarum ab eis. Alliqñ dat indulgentia plenaria omnibꝫ visitãtibꝫ certũ locum certa die infra annum. vt ꝓcessum est ecclesie scẽ marie de angelis ordinis prædicatorum ferrarie ꝑ eugenium quartum. ꝛ in ꝓuincia ꝓuincie in ecclesia sancte marie magdalene in palma ꝑ eũdem. Et hmõi lin perpetuũ ꝑmanẽt nisi ꝑ papaz revocẽtur sicut revocate fuerũt omnes tales indulgentie date. instar indulgentiaz aliaz indulgentiarum in concilio ꝓstantiẽsi. Oꝑtet tñ visitantem talia loca implere ea que in forma ipsa continentur ad ꝙsequẽdum talem indulgẽtiam

nec ad alios viuos vel defunctos pñt applicari. q3 cõiter ibi 03 de ipsis accedẽtibꝫ ¶ Tertio mõ datur indulgẽtia plenaria oĩbꝫ faciẽtibꝫ certuꝫ opus. puta assumẽtibꝫ crucẽ ad bellãdũ contra infideles. vel eũtibꝫ vel mittẽtibꝫ bellatores contra illos. vel dãtibꝫ certã summã pecunie eleẽosinaliter p tali ope vel alio pio negõ. ¶ Quarto modo daf certis ⁊ determinatis siue notatꝫ ꝓsonis faciẽtibꝫ infra annũ vel aliud tpus in bulla taratũ certas elemosinas ⁊ ieiũia. vel alia pia opera oꝛõnũ ⁊ hmõi. q talis hẽat facultatẽ eligẽ di idoneũ ꝯfessoꝛẽ in articulo mortis qui vigore talis indulti valeat absoluere ab oĩbꝫ pctis. ꝺ quibꝫ est coꝛde ꝓtritus ⁊ oꝛe ꝯfessus. exceptꝫ illis que ꝑpetrasset sub fiducia talis gr̃e ¶ Quinto datur plenaria indulgẽtia visitãtibꝫ certas eccias vꝛbis certis diebꝫ vt dicet j. Et ꝺ quinquagenario in quinquagenariũ. ⁊ 03 indulgẽtia iubilei. Circa materiã istã primo no. q ꝯquis tales plenarie indulgẽtie vulgariter nũcupent indulgentie de culpa ⁊ pena. Locutõ tñ talis ꝓprie nõ est vꝛa. q3 culpe solus remissoꝛ est deus auctoritatiue. Juxta illud q3 dñs ait per Ysa. xliij. Ego solus deleo iniquitates tuas ꝓpter memetipsum. Et de ꝯse. di. nũ. Nemo. Põt tñ sic saluari dcã locutio vt remissio culpe referaf ad ꝓtritõnẽ ⁊ ꝯfessionẽ. que ꝑexigif ad ꝯsequẽdã indulgentiã. vt pz ex forma ⁊ remissione pene ad effectuꝫ indulgẽtie. Ad hoc enim ordinaf omnis indulgentia siue ptꝛicularis siue vꝛlis ad remissionem pene tpalis debite ꝓ peccatis ꝯmissis ptialẽ vel totalẽ ꝓ qua si quis ñ satisfacit in ꝑñti ꝑ opera bona in statu gr̃e fcã vel ꝑ pnias iniũctas in confessione vel ꝑ sacꝛoꝝ piã susceptionẽ. vel indulgentiaꝝ suffragationẽ. in purgatoꝛio postmodũ eas luet. Si tñ in statu gr̃e decedat alias ad infeꝛna descẽdet nũq̃ eas solutuꝝ ꝑm doc. in. nti. Et q3 indulgẽtie tãtũ valẽt q̃tũ sonãt ideo diligenter attẽdẽdus est tenoꝛ eaꝝ ⁊ obseruandus Non. n. in hmõi votũ ꝓpe reputaf vt ait casso ꝺ de pe. di. i. Sed optet opere ꝛplere q3 ibi mãdatur. Nec sufficit ptẽ ꝛplere vt ptez hẽat indulgẽtie ꝫ aut totũ aut nihil vt vꝛbi gr̃a. Si quis teneaf ex forma indulgẽtie certa ieiũia facere infra annũ ꝓximũ. ⁊ ex incuria ñ faciat omnia ñ consequetur. Si quis dẽat visitare quatuoꝛ ecclesias ꝙ quindenã ⁊ tantum tres ex eis visitat. vl solũ ꝙ quaterdenã ñ ꝓsequetur eam.

Etq3 indulgentie .§.v.

in articulo mortis q̃ plurimis vate sunt abeundo. ntꝫ. que nulli dubiũ ꝓmanẽt in suo valoꝛe post mortẽ eiꝰ ꝑ regulã. Decet bñficiũ ꝓncipis eẽ mãsuꝫ libꝛo sexto. pla dubia insurꝛexit circa hꝰ. Primũ est quis dicaf in hac maꝛia articulus mortꝭ. in quo bñs hꝰ. indulgẽtiaꝫ absoluit. Utꝛ veꝛus cũ. s. quis moꝛitur vel ꝓsumptus. cum. s. quis extimaf ꝑm cõe iudicium moꝛiturus. q̃uis postea euadat q3 pluries accidit. Ad q3 ñdetur. q ꝙ si non plus dẽaf ex forma indulti. nec ꝓcedẽs aliter suã intentiõez exꝑimat vi3 intelligendũ de articulo ꝓsumpto nõ veꝛo Sicut etiã extrema vnctio 03 que est sacꝛm exeuntiũ. q3 03 dari bis qui ꝑm cõem extimatiõem reputanf moꝛituri. ⁊ tñ si euadant itez postea in iungunf ⁊ nihilominꝰ extrema 03. q3 sic estimabaf q ꝺ foꝛet extrema. Tũc g̃ cũ in tali articulo ꝓsumpto mortis absoluif. ꝙsequi vi3 effectuꝫ indulgẽtie, vsq3 ad illud tpꝰ. q̃uis postea euadat ⁊ gr̃a illa expiꝛat in postez. Ita ꝙsoluit dñs icã dñici. Secus aũt eẽt si in forma diceꝛet q cõsequeꝛetur effectũ indulgẽtie in casu quo moꝛiatur tũc. alias sibi ꝛeseꝛuef in finẽ. Tũc enim ñ consequitur effectũ si non moꝛif nec gr̃a expiꝛat pene tpalis absolutõnẽ. Item si ñ hẽatur hoc in forma ⁊ tñ ꝓcedẽs declarat sic intẽdere. s. de articulo veꝛo ñ ꝓsumpto vt 03 eugenius declaꝛasse Ecce quꝛitur vtꝛ quis teneatur generaliꝛ ꝙfiteꝛi de peccatꝭ ẽt que alias ꝛite ꝙfessus ẽ. vt ꝙsequatur effectũ indulgẽtie plenarie. Et aliquibꝫ visum est q3 sic. q3 03 in forma indulti q ꝙfessoꝛ quẽ elegerit in articulo moꝛtꝭ absoluat ⁊ dẽt sibi auctꝛitate aplica plenariã remissionem oĩm peccatoꝝ que ẽ oꝛe ꝙfessus ⁊ ꝓtritus. Si g̃ ñ ꝙfiteaf tũc ad illa que alias ꝙfessus est ñ vi3 extendi remissio nisi ad sibi tũc ꝙfessa ⁊ ñ ad alia. Sed in oppositũ est ꝛei veꝛitas. Preterea declara. est no. q clauis iurisdictionis circa hominẽ in moꝛtis articulo ꝓstitutum duplꝛ in sacerdote dilataf. s. de iure cõi ⁊ de indulto ꝑticulari hꝰ. Et q̃tũ ad ꝓmũ modũ põt q̃libet sacerdos quẽlibet in articulo moꝛtis ꝓstitutũ sibi cõfitẽrẽ absoluere. ab oĩbꝫ peccatꝭ ⁊ sentẽtijs excõicatõis indifferẽter sacꝛal'r ⁊ in foꝛo pñiali. Nec aũt ptãs ꝑ hꝰ. indultũ ñ ꝯmittiꝫ. q3 quilibet sacerdos ñ ꝑcisus hz hãc de iure cõi in casu. Preterea talis absolutõ sacꝛalis ẽt extendit ad pctãque ꝑtextu tal' vꝛlis auctoritatis cõmissa eẽnt Alls em excipif dñm ꝓtritus ꝙfiteaf. sed ptãs ꝓcessa sacerdoti ꝛespectu hꝰ. indulti ñ extenditur ad pctã que ꝯmisisꝭ ꝑ textu talis ĩdulgẽtie. vt pz ex forma indulti. hz nichilominꝰ quo ad ipa ꝯmissa ꝑtextu indulti vz absolutõ sacꝛal' que fit de iure cõi in hꝰ. articulo si conteꝛatur et ꝙfiteaf si memoꝛie occurꝛãt quo ad culpã ⁊ quo ad penã tpalẽ ptãte cõi, clauiũ plus ⁊ minꝰ ꝑm dispõnẽ eius Ecce mõ dilataf clauis iurisdictionis in sacerdote in hoc articulo ꝓpter indultum spãle talis indulgẽtie quo ad remissionez pene tpaliũ quas quis soluturus est hic vl in purgatoꝛio. quas de iure cõi sacerdos remittere nõ poterat ꝫ põt vigoꝛe indulti hꝰ. Ubi etiã notandũ. q ista remissio que in hac gr̃a ĩdulgẽtie

Capitulū Tertium.

ꝓmittit nō est sacr̄alis. ideo nō requirit de necessitate noticiā pcētōꝝ. nec formā absolutōis sacr̄al' sed ꝑsupponit q̄ sit tūc vel antea corde cōtrit⁹. et ore cōfessus. Cuius rō eē pōt. Quia cū sint tres ptes integrales pnie hmōi. gr̄osa indulgētia nō pōt supplere nisi tertiā. s. satisfactōꝝ ꝓtritōez ⁊ cōfessionē supplere ñ pt. Nō em̄ pt quis p alīūde teri vel ꝓfiteri sacr̄aliter nisi p interp̄tē cū nescit loqui. Ex hū pōt vnus p alio satisfacere viuo vel defuncto. Et iō pontifex romanus qui est p̄cipalis dispensator thesauri eccie intēdit p hmōi indulgētias q̄ de ipō thesauro. s. penaꝝ x̄pi ⁊ sc̄oꝝ adiuuent fideles ad satisfaciēdū seu soluēdū debita hmōi penaꝝ. Nō ergo oꝑtet q̄ confiteat' generaliter seu alias ꝓfessa. Nec hoc exprimit forma indulti sed q̄ vtī sibi plenariā remissionē pcētōꝝ que est ore ꝓfessus ⁊ cōtrit⁹. Nō dicit sibi ex simpliciter qui est ꝓfessus. Si igit̄ aliquis ē ꝓfessus iam ē ꝓfessus ⁊ impleuit formam facilz indulti vt ñ oꝑteat ꝓfessa iterꝝ ꝓfiteri. Ex si q̄ ꝑpetrassz mortalia p⁹ vltimā ꝓfessionē rite factā de ill' oꝑtet ꝓfiteri vt ad illa extēdat' remissio pene debite p illis. Et si amisissz loquelā ⁊ ñ vsum rationis posset prouidere saluti sue p signa ⁊ nutus que equiualēt ꝓfessioni ⁊ ad ꝓsecutōz remissiōis pene illoꝝ. Ex si p nullū modū pōt intimare illa peccata valebit quidē sibi cōtritō sola si eaz hēat ad remissiōz culpaꝝ taliū. Ex ñ extēdet' remissio pene illaꝝ vigore indulti vt vidz. q̄ nūq̄z est ea ꝓfessus. Si aūt incurrat amentiā vel frenesim p⁹ mortale ꝓmissuz. de quo nūq̄z habuit cōtritōem cū nec in tali statu possit eā hēre. nec saluat' nec in aliquo sibi suffragat'. vel vz indulgētia. Dex q̄ sciri ñ pōt hoc nisi p̄māsisset vsq̄z ad illud vltimū in aliquo notorio crimīe. vt in concubinatu. vsura publica. ⁊ hmōi pōt sacerdos facere qđ in se est vt det sibi talē absolutōnē ⁊ plenam remissionē. Et idē dicēdū est de venialibꝫ hoc ē q̄ q̄ ñ sunt de necessitate ꝓfitēda. nō eis non confessis ñ ꝓpter hoc tollit' valoꝝ indulgētie si mortalia est ꝓfessus tūc vel alias ⁊ de venialibꝫ sit contritus. alias ⁊ si p hoc' ñ impediret' a salute. q̄ venialia ñ toll̄t grām nec effectū h⁹ indulgentie impediret' tñ ad remissionē penaꝝ debitaꝝ pro ill' venialibꝫ nisi extēderet' et eo q̄ pena nō remitt' remanēte culpa etiā veniali. Idē intelligēdū est de oībꝫ indulgētiis que dant' ꝑticulariter vel vlr penitentibꝫ ⁊ ꝓfessis. s. q̄ oꝑtet ꝓfiteri si quā p̄misissent mortalia post vltimā ꝓfessionē alias sibi nō valerēt. Venialia aūt nō oꝑtet ꝓfiteri nec mortalia iā rite ꝓfessa. Dex q̄ cōfessio sp̄ est vtil' etiā iterata frequenter et de venialibꝫ. ⁊ venialia cōfiteri et alias confessa ñ pōt nisi iuuare ꝑterī cum p confessiōes efficiat' quis aliq̄n de attrito cōtritus. iō si quis vult generalr tūc cōfiteri non pōt nec⁹ reprehendi sz ꝓmēdari. Sed nō est hoc necessariū ad consequēdū effectum indulgentie

Tertio querit' que sit forma b⁹ absolutōis vel remissionis plenarie qđ est diligēter inspiciēdum q̄ sicut forma ē principiū eēndi ita ⁊ cognoscē di Et iō fiēda est vna distinctio cōis ⁊ satis vulgata fm theologos ⁊ canonistas. vz q̄ duplex ē clauis vna ordinis. alia iurisdictōis. Dare aūt indulgētiam plenariā vel ñ plenariā nō ptinz ad clauē ordinis sed iurisdictōnis. Qđ p̄z ex eo. q̄ clauis ordis ñ pōt vti nisi qui est sacerdos qđ est absoluere in facto pnie sacr̄aliter. Ez absoluere in foro iudiciali seu dare indulgētiā ptialem. vl plenariā ptinet ad clauē iurisdictōis qđ fieri pt etiā p eū qui ñ est sacerdos. Dā legatus non sacerdos dat indulgētiā ⁊ papa electus canonice ⁊ si ñ sit adhuc sacerdos pōt dare indulgētias. ⁊ sic p̄z q̄ ñ ptinet ad clauē ordis sed iurisdictiōis dare indulgētias. Ad clauē aūt ordis ptinet habere ptātē sup corpus x̄pi ver̄ ad cōficiendū. et sup corpus x̄pi misticū ad absoluēdū a peccatis sacr̄aliter. Et absolō quidē a peccatis sacr̄alis hz certā formā' que īmutari ñ pt quo ad formā substātialē. Nec ea vti pōt quis q̄ efficaciā hēat nisi sacerdos. Sed absolutō plenaria seu concessio remissionis plenarie ñ hz certā formā determīatam. ⁊ iō variari pōt. Quinto absq̄z aliqua forma verboꝝ pōt cōcedi vt puta cū cōcedēs di. Clisitanus talē eccīam vel faciēs talē eleōsinaz penitens ⁊ cōfessus hēat plenariā indulgētiā. Et intelligit' vt dictū est. s. q̄ tūc vel antea sit confess⁹ de necessario cōfitēdis. Manifestū est e ñ talem qui illa implet statī absq̄z alia forma verboꝝ alicuius absolutōis cōsequi effectū illius indulgētie' nisi ponat obstaculū in cōtritōis Sc̄o no. q̄ illa dz esse forma verboꝝ in remissione plenaria concedēda. quā cōcedēs indulgētiaz decreuit Nā in illa forma dz mīster exequi mandatū in qua eius impator iniūxerit. Cū ergo in h⁹. gr̄atijs cōiter talis sit forma indulti vt cōfessor tali psone inobedā romane eccīe psistēti et plenā remissionē largiat'. Sequit' ex tali forma cōmissionis impariua q̄ talis dz eē forma executiōis īdicatiua. Ego auctē sedis aplīce mihi p nūc ꝓmissa. cōcedo tibi plenariā remissiōz oīm pcētōꝝ tuorum. de quibꝫ es ꝓtritus ⁊ ore confessus ꝓter ea que ex cōfidētia h⁹ indulti cōmisisti. Si addat'. In noīe. p. ⁊ f. ⁊. ſ. cōgruū erit sed nō necessarium. Et q̄ aliq̄ addūt ⁊ restituo te illi innocētie in qua eras q̄n baptisatus fuisti. supfluū vidz nō tñ viciat actū Tertio est no. q̄z ex commissiōe actual' plenariā remissionē cōcedēs nō oꝑtet q̄ necessario sit sacerdos nisi exp̄sse in commissione mādet' hoc. Nō em̄ est seruus maior dño suo sed cōcedēs plenariā indulgētiā pōt ñ esse sacerdos. ergo ⁊ exequēs nō oꝑtet q̄ sit sacerdos nisi hoc cōtineret forma indulgētie hui⁹. Sic em̄ talis plena remissio pōt dari cū forma. ⁊ sine forma. ita ē p ministrꝫ ⁊ sine ministro ⁊ p ministrū

sacerdotē ⁊ nō sacerdorē nisi in bulla dicat exp̄ſſe. q̄ minister b⁹ cōfessiōis sit sacerdos. Si aūt nō dicat in bulla. nisi q̄ sit idone⁹ confessor. ⁊ q̄s i articlo mortis ꝓstitut⁹ hīs talez indulgētiā. sacerdotē habere nō possit vl̄ etiā clericū. Cat̄ videt q̄ laicus in eo cāu possit iudicari idoneus confessor. q̄ vt dictū est. tal⁹ confessio vl̄ absolutio non est sacramēt talis. que nō pōt fieri nisi p̄ sacerdotez Cui ⁊ cōfitēs petā sua laico in tali casu cū nō hēat copiā sacerdotis laudabiliter quidē faciat sed euadens teneat ex illa sacerdoti cōfiteri cū laic⁹ non hēat clauē ordinis. ⁊ nō si cōfitet laico necessario confitēda. vel mortalia ꝓmissa post vltimā confessionē valet. quidē sibi ad ꝓsequēdā indulgētiā talē

Quarto est notandū q̄ materia circa quā principaliter ē remissio plenaria. ⁊ materia circa quā est remissio sacr̄alis differūt quasi sicut culpa ⁊ pena Nā ptās que est clauis ordinis p̄cipue est circa culpam actualē. q̄uis ēt virtute clauiū diminuat ⁊ de pena debita tpali plus ⁊ minus ſm q̄ritatem ꝓritōis ⁊ laboris ⁊ ex ope iniūcto satisfactionis. Sed clauis iurisdictōis est in hmōi indulgentijs ꝓtra pnā tpalē debitā p culpa. Nam et si culpa dimittat. hoc est rōne cōtritōis ⁊ cōfessionis prius facte. Cui remissio sacr̄alis vel d̄parium mortaliū sp̄ est plenaria vel nulla. cum oīa mortalia sint ꝓnexa ad inuicē ex pte auersiōis. vt vnū. nō possit dimitti sine altero. Remissio aūt que fit p indulgētias p̄ōt esse ⁊ plenaria ⁊ ptial. de aliquib⁹ annis vel diebus ſm formam indulti

Quinto idē vidē dicēdū si sacerdos vel laic⁹ cū non hēt sacerdos cum nesciat formā que consueuit cōiter dici ex ignorātia vel inaduertentia nō illā dicat sed equipollētia. puta do tibi illam indulgētiā que ꝓtinet in hoc tuo indulto. Vel dūs te absoluat a tua culpa ⁊ pena ſm gratiam quā dicis tibi ꝓcessam a summo pontifice. Nec sequit q̄ frustra in forma indulti ponit q̄ valeat sibi eligere confessorē idoneū nō. q̄ hoc fit vt faciēdo si pōt cōfessionē sacr̄alē sacerdoti de mortalib⁹ nōdū cōfessis. vel de illis ⁊ si iam cōfessis vl̄ venialib⁹ ꝑ necessarijs ꝓfiteri efficacius tollatur obstaculū ad ꝓsecūdū indulgētiā cū p confessionē efficiat quis aliq̄n de attrito cōtritus ſm thom.

Si in forma indulti hoc diceret. q̄ valeat sibi eligere cōfessorē sacerdotē secularē vel regularem. Ex ipa forma patz q̄ dz eē sacerdos qui det sibi illā plenariā remissionē.

Quarto queritur vtr̄ valeat dicta cōfessio quo ad peccata oblita. Et vidē q̄ non. q̄ dat ex forma indulgētie remissio plenaria peccatoꝝ. de quib⁹ est cōtritus ⁊ cōfessus. Sed quicq̄ est oblitus nō est cōfessus g̃ nō illis ꝑ dat in cōtrariū vt credo est rei veritas. cui rō est. q̄ cū deus nō requirat ab hoīe impossibile. ita videt sentiēdū de papa. qui eiꝰ vices tz in terris. cū regula dicat. Nec ad impossibile obligari potest de re. iu. li. vi. Impossibile est aūt q̄ q̄s ꝓfiteat in ptic̄lari illud qđ nō hz in mēoria nisi diceret mēdaciū qđ nullo mō est faciendū. xxij. q. ij. Cū humilitatis. Hz nec istud requirit ad hoc vt remittat oblita sed sufficit q̄ oīterat ⁊ ꝓfiteat de bis in genere cū ꝓposito cōterēdi ⁊ confitēdi in spē cū mēti occurrerit. ⁊ p hoc remittunt si aliās est bn̄ dispositus. Et ita vidē extimādū papaz b⁹ intēdere in tali indulto. s. d̄ confessiōe eoꝝ que mēti eoꝝ occurrūt. cū ꝓterēti discussione. ⁊ eoꝝ necessario confitēda vt mortalia. d̄ oblit⁹ aūt sufficiat confessio sic ⁊ contritō gñal̄. Ad qđ ēt fac a sili dicta. tal⁹ bis vtriusq̄ sexus. de. pe. ⁊ re. Nā ibi. p̄cipit q̄s oīa pcā sua debeat saltē semel i anno confiteri ꝓprio sacerdoti. ⁊ certū est. qđ pcā oblita sunt peccata. Nō. n. obliuio facit pēm ꝓpetratū non esse pēm. ⁊ cū q̄s ea nō cōfiteat q̄ non recordat̄ g̃ nō oīa pcta sua confitet. g̃ cū nō tenet mādatū. ea nō confitēdo. q̄ nō oīa peccabit mortal̄. qđ cēt absurdū dicere. Intelligēda est g̃ decretalis illa de pctis confitēdis. s. q̄ memorie occurrūt ip̄tidari alia in generali. Et sil̄r in ꝓposito quo ad cōsecutionē plenarie remissionis sufficit cōfessio d̄ obliris in genere. nec requirit in spē qđ est impossibile. Itē vidē dicēdū cū in forma b⁹ indulti cōtineat. q̄ si hz alteri satisfacere seu restituere illi tuat intelligēdū vt si pōt. Sic ei glosat Aug. illam regulā. Pctm̄ nō dimittit nisi restituat ablatū. de re. iu. li. vi. vicz si pōt restitui vt ipe Augu. exp̄sse dicit. xxij. q. vi. si res. Qui ergo abstulit ab alijs p furtū. rapinā. vsurā. fraudes. ⁊ b⁹. certā ſ summā pecunie ⁊ penitus nichil hz ad restituēdū vtiq̄ talis hīs talē indulgētiā nō prodest fructu eius si alias cōtritus ⁊ cōfessus ē cū ꝓposito efficaci satisfaciēdi si posset. Sed si pōt in totū vel in ptē ⁊ si nō sine magno incōmodo suo vtiq̄ nō ea cōsequit. Quinto queritur vtrūz litargicus vel freneticus vel amēs effectus qui nō dū eligit confessorē qui eū absoluat seu cōcedat dictam remissionē plenariaz vigore talis indulti valeat cōsequi effectū talis indulgētie. Et vidē q̄ nō. q̄ talis prius nō elegit cōfessorē. nūc autē eligere nō dz cū nō sit compos rōis. g̃ cē. Circa hz aliqua sint supradicta adhuc addētur et alia. Vtiq̄ dubiū nō hz q̄ si in sana mēte cōstitutus declarauit velle hoc sibi fieri q̄n casus cōtigeret mortis p quēcūq̄ vt elegisse. ⁊ sic p sacerdotem si hēri possz fiat absolutō vel cōcessio remissionis. ⁊ valebit ei ad oīa. nisi ad ea peccata que perpetrasset ꝓtextu hmōi indulgētie. q̄ hec excludūt in forma illa. Et idez quo ad peccata mortalia q̄ nūq̄ fuit cōfessus de quib⁹ recordabat. ⁊ contritus ꝓponebat ipe suo cōfiteri sed ꝓuentus vel casu repentine ⁊ improuise mortis. vel amissionis loquele vel freneſi supueniēte non valuit. Nāz talis ⁊ si cōcedat a sacerdote ad hoc vocato absō

Capitulū Tertium.

lutio seu plenaria remissio vigore talis indulti. valebit quidē sibi indulgētia alias ꝓrrito. ꝛ nō quo ad ea que nōdū fuerat cōfessus. Videretiaz quibusdā q̄ si mō predicto exp̄sse nō elegerit l' declarauerit. hoc tū intēdebat q̄ ista electō babi tualis ei sufficit ad cōsequēdā indulgētiā mō tū predicto. Quinimmo in absentia sacerdotis di cunt q̄ etiam laicus est idoneus ad ꝓcedēdū ta lem remissionē ex indulto huius. Utr aūt hoc sit verū dubitari pōt. Et rōes ad vtrāq; ꝓtez sūt nil tū nocet q̄ fiat p laicū si hēri nō potest sacer dos ꝛ valeat q̄tū valere pōt. Sexto queritur vtr qui adimplet ea que ꝓmittūt in forma īdul gentie. ad hoc q̄ ꝓsequat eam in pctō mortali ēr p eum cognito ꝓsequat effectū indulgētie verbi gra. In huius indulgētie forma cōi exprimitur q̄ eroget pauperib certā quātitatez pecunie. et q̄ ieiunet p annū si pōt vna die in ebdomada alis nō hēat eam. Vel si posita sit indulgētia ad cer tum locū. puta in visitādo aliquas eccias vt in indulgētia iubilei habet. Si in mortali existēs sumit iter ad vrbē. Utr cōsequat indulgentiaz ꝛ vidr q̄ nō. q̄a ab oib doctoribz tenet q̄ est ne cessarium hoiem ēe extra mortale peccatuz ad h q̄ valeat cōsequi fructuz eius. Sed talis est in mortali ergo ꝛc. Ad hoc saluo meliori iudicō Re spondēdū vidr p dist inctōz q̄ aliud est dicēdū de eo tpe ꝛ loco quo ꝓcedit indulgētia. aliud de tpe quo itur vel disponit ad indulgētiā. Nā de tpe quo ꝓsecuturus est indulgētiam vtiq; optz q̄ sit ꝓtritus ꝛ ꝓsequēs sine mortali alias non ꝓdesset. viz cū est in articulo mortis q̄n fit ei ta lis absolutio vel cōcessio seu q̄ eo tēpe quo visi tat eccl̄am vel eccias vbi posita est indulgentia vt indulgētia iubilei. Ex tpe quo ꝓgit ad vrbē vbi sunt dicē eccie. Vel tpe quo dat elemosinas vel facit ieiuniū p annū ſm formā indulgētiaz in articulo mortis. ſ. vidr necessariū q̄ illa faci at extra mortale. q̄us vtiq; tutius ꝛ melr forz ꝛ vtilius. etiā tūc esse sine mortali pctō sicut eti am dicūt plures doc. vt Tho. in. nū. q̄ eas satis factiones iniūctas a cōfessore. que post expletōem eaz relinquūt effectū in satisfaciēte in mortli p actas non oportet iterare vt ieiunia ꝛ eleosine et pegrinatōes. q̄ effectus ille remanēs valz tuer so ad gratiam.

De indulgētia iu. §. VI.

bilei que ē plenaria ꝛ vidr valde rōnabiliter in stituta seu ꝓcessa. tum q̄ hōes sunt valde tepi di ad satisfaciēdū maximis debitis penarū qui bus tenēt obnoxij ꝓpter innūerabilia et grauia peccata ꝓmissa vt saltem semel in vita gratiose recipiāt tale suffragiū ad soluēda tāta debita ex thesauro inexhaustibili meritoz xp̄i ꝛ scōz. tum vt ꝓseruet reuerētia ac deuotō aplice sedis. que originata est in vrbe vbi talis indulgētia ꝓcessa est. cū pōtifex romanus sit in terris xp̄i vicari9 ꝛ petri successor. tū ad ꝓfirmādā fidē catholicā. et excitādū feruorē eius in mēribz fideliū. quā ver bis ꝛ factis innūerabilium passionū ꝛ miraculo rum sancti martires defensarūt ꝛ corroborauerūt ꝓmaxime in vrbe tūc dña mōdi vbi ꝛ illoz corpa sine numero requiescūt. Accedētes eñ illuc de uote ꝛ visitātes eccias inquirūt ꝛ audiūt de lo cis martirioz ꝛ inde ꝓfortant in fide ꝛ aiantur ad cōstantiā. Qñ habuerit initū talis indul gētia iubilei nōdum inueni. Sed Jo. an. et q̄ dam alij doc. referunt bonifaciū octauū instru isse de cōcilio ꝛ cōsensu cardinaliuz indulgētiā plenariā seu ꝓcessisse de cētenario in cētenariuz accedētibz ad vrbē ꝛ visitātibz certis diebus q̄ dam vrbis eccias. ſ. sancti Joānis lateranen sis sancti petri. sancti pauli. scē marie maioris. Q̄ vidr fuisse circa annos dñi. M. ccc. Postea cle mens ꝛ exiū gregorius ꝓsiderātes pauciss imos hoīes attingere ad cētesimū reduxerūt nūerum cētum annoz ad numez quinquagenarium ad quē pueniūt qui in mōdo veteraſcūt. Demū ni colaus papa quintus qui nūc viuit ꝛ regnat ā no dñi. M. cccc. incbuante in festo natiuitatis dñi fecit in missaz solēnis indulgētiaz iubilei publice insinuari. ſ. plenariā remissionē ꝓsequi penitētes ꝛ ꝓfessos. qui dcās eccias semel in die visitauerint p quidenam vltramōtanos ꝛ citra montanos roma nos aūt ꝛ vicinas ciuitates p mēsem. ꝛ per totū anū quinquagesimū pma net dicta indulgētia ꝛ in sua bulla patēti hoc ex primēre recolit. quatenꝰ ꝓfati summi pontifices mō declarato idē statuerūt. Paulus vero papa scōs certis ex cāis rōnabilibz aīm suum mouē tibz dictū iubileū assignauit de vicesimoquīto in vicesimū quintū annū ꝓfirmara p Sixtum papā. nūj. vt pz in extrauagāti Sixti de bulla cō firmatōis anni iubilei que incipit quēadmodū Et ne quis sumat dubia p certis sciēdū q̄ cō pia cuiusdā bulle que dr eē clementis. mīta nar rātur que si videtur eē de stilo curie. cuz sint le uia ꝛ exorbitātia satis. Nā si assribātur clemē ti nō vidr verisile illius vel alterius summi pō tificis fuisse. sed ficticie inuēta ꝛ si ēt eēnt. papa nicolaus illa nō approbauit. Posset aūt papa ab breuiare dies visitatōis sicut aliqñ fecit propter maximam multitudinem cōcurrentem

Notandum de .§. VII

iubileo q̄ hoc nomē ſm interpratōnem; deriuat a iobel. Jobel enim hebraice. latine interpratur initium vel remissio. Nā iubileus remissiuꝰ vel miriana dr quia vt dicetur fiebant in eo remis siones. Scōm vero ethimologiam dicit a iubi lo qui significat magnum gaudiū. nā in eli āno

erat magnum gaudium et festum. Est itaq; iubileus.

In abraham inchoatus
In veteri lege prefiguratus.
In tempore gratie perfectionatus
Et a summo pontifice ad plenariam pene indulgentiam applicatus

Quātum ad primū refert mgr in histo. sco. q̄ hebrei tradūt iubileū habuisse initium q̄n abrahām lotb neptē suū. qui ductus erat captiuꝰ a quatuor regibꝰ qui debellauerāt quinq; ḡtes s. regem sodomoꝝ vbi hābitabat lotb. ⁊ alios a captiuitate liberauit. Quia eñ fuit remissio captiuitatis eius Gen. xiiij. Et tunc dr lotb fuisse. l. annoꝝ. Vel ipe abrahām in. l. anno erat cum dñs ei locutus fuerat q̄n egressus est de aram. Vel quia abrahām peritus astroꝝ. nouerat q̄ aeris intemperies que fit ex eleuatis vel depressis planetis semp vsq; ad quinquaginta annos ad temperiē reducit. qd̄ fieri vidit in astris. voluit imitari in terris. vt quinquagesimus annus dicerētur iubileus. Quātum ad scdm mandauit deus in lege Leui. xxv. vt post septem ebdomadas annoꝝ annus sequēs qui erat quinquagesimus diceretur iubileus in quo anno fiebat remissio multiplex. Naz remittebat terra a cultura. q̄ non poterāt. colere. serere. ⁊ hmōi. Remittebat seruitus hoīm. q̄ tunc serui efficiebāt liberi. Remittebant ⁊ debita. ⁊ possessiones vendite reuertebant ad priores possessores. Similiter ⁊ pignorate. ⁊ plura fiebant alia ad gaudiuz Sed vt dicit apls. i. Cozin. x. Hec omnia in figuram contingebant illis facta sunt autem ppt nos. Quātum ad tertiū hoc pfectōnē habuit ⁊ fuit impletum. q̄n q̄ninquagesima die p̄ xp̄i resurrectōem. fuit lex gratie ⁊ amoris data discipulis xp̄i in mōte sion descendēte spūsc̄ō super illos in specie ignis. Unde ⁊ tūc canit ecclesia. Patrata sunt hec mistice. pasce pacto tempore sacro dierum numero quo lege fit remissio. Resurgens xp̄s ⁊ apparēs eis dixerat Joan. xx. Accipite spūmsc̄m quorum remiseritis peccata ⁊c Sed ipa quinquagesima die copiosius receperunt grām. quia remissa est eis omnis iniqtas. quo ad culpam ⁊ penā. Per hāc reuertitur homo ad possessionē āriquam deperditā vite eterne. Prius aūt mortali carne indutus dixerat petro primo summo pontifici. Nō dico tibi septies ꝫ vsq; septuagies septies. Mat. xviij. qō multiplr exponit. Et alias expōes omittēdo. Septuagintaseptē generatōes nūerant a luca a xp̄o vsq; ad adā primū oīm prēm. q. d. Si oīa peccata quis hēret que omissa sunt ab oīb hoīb q̄ fuerūt oīa dimittent ita tū vt ibi dr. si fuerit quer sus ⁊ penituerit. Uenia eīm nō dat nisi correcto de re. iu. li. vi. ⁊ in vnitate eccie existat. Ubi ⁊ flāma ignis vicioꝝ ⁊ demō infernalis egredīēs de fornace babilonica cubitis quadragintanouez incedit quos repit de caldeis mīstros regis diaboli. q̄ n̄ venerāt ad quinquagesimū remissiōis annū. vnitas eñ deficiebat. Eos aūt qui in ea erāt. q̄ in vnitate erāt n̄ tetigit ignis. Dan. iij. ꝫ bñdicebāt deū secum hītes silem filio dei.

Quātū ad quartū. q̄ solus papa hz plenitudiez potātis quo ad iurisdictōz. a qua deriuat vt a fōte oīs iurisdictō spūalis in platos ⁊ sacerdotes alios. xxxij. q. i. loquit. ⁊ offerre indulgētias pertinet ad forū iurisdictōnale ecclasticū. vt dictū est supra. Nō dare indulgētiā plenariā spectat solū ad papā qui hz vlr claues thesauri eccie. s. meritorum satisfactionaliū xp̄i ⁊ scōz. Et no. q̄ cuz in simbolo fidei vnus ex articul sit scām ecclaz catholicā scōz cōionē. pctōz remissionē in quo cō plxendunt effectꝰ gre qui est remissio pctōz p̄la crameta. ⁊ effectus gre qui ē cōicatō meritoz ⁊ bonoz opm que ēp caritatē. Cū relaxatō pene que fit p indulgētias īnitat meritis eccie. et p̄cipue passiōis xp̄i. Pertinaciter tenere q̄ indulgentie n̄ valeāt ad remissionē pene bītis debitis circūstātijs vel q̄ papa n̄ possit p̄cedere plenariā indulgētiā est hereticū cū sit cōtra articulū fidei ⁊ contra determinatōem vlis ecclesie.

Titulus Undecimus

de lege in cōi. De septēplici lege. que oīs ordinatur ad caritatē Cap. i.

Uia per legē dñi docemur vicia euitare. ꝫ tutes āplecti. qbꝰ ad supnam beatitudinē aīa puenit. Nō in hac prima pte pꝰ tractatū de aīa agem de multiplici lege. qua aīa ⁊ potētie eiꝰ regulant. De lege aūt dr in ps. Beati immaculati in via qui ābulāt in lege dñi. In quibꝰ ꝰbis ps. tria oñdit

Cōplemētū būane appetitōis ibi. Beati
Fūdamētū bꝰ adeptōis ibi. immaculati.
Additamentū ipsius exercitatōis. ibi. q̄ ambulāt in lege dñi.

Quātū ad primū .§. I.

dicit boetius de conso. q̄ inserta est mētibꝰ hoīz veri summiq; boni cupiditas. Hoc aūt sūmū bonū non hr nisi p̄ vrā beatitudinē. Nā hanc diffiniēs ipe boe. ait. Beatitudo est status oīm bonoz aggregatōe pfectus. Talē āt statū. s. hēre oē bonū oēs appetūt. vñ Aug. x. de ci. dei inquit Oīm aūt hoīm qui q̄libet rōne vti pūt certa sīa est oēs homines btōs esse velle. Qui autez sint vel vnde fiant dum humana mortalitas q̄rit diuerse ꝓtroversie cōcitate sunt. in quibꝰ ꝑbi sua ocia cōtriuerūt. Et ponit multas opiniōes

circa hmōi. Sz magr veritatis dñs ihesus xp̄us qui ad hoc venit in mūdm vt testimoniū perhi/beret veritati, vt ipe dicit ioan.xviii. & in fine sue predicatōis in vltima cena declarauit in quo consistat ista beatitudo dicēs in oratiōe ad patrem Hec aūt est vita eterna vt cognoscāt te solum verum deū & quē misisti ihesum xp̄m. Joan.xvij.i in hoc consistit vita eterna que est pfecta beatitudo.cognoscere clara & pfecta visione te patrez et filiū quē misisti.i.incarnari fecisti. Et quia ipa incarnatio facta est ope spūssancti in hoc includitur & psona spūssancti.& ipsa incarnatio. Est ergo sensus. In hoc consistit beatitudo & vita eterna cognoscere patrem et filium & spūmsciūm esse vnum solū deū & scdario xp̄i humanitatem Et visio vt dicit Aug.est tota merces, s.fundamentalr ad ipsum immediate sequit p̄phētio. dilectio.& fruitio ipius dei Hec em visio tāte pulcritudinis est tātoq amore dignissima vt q̄busli/bet & quātislibet bonis aīam repletam. sine hac plotinus pbūs extimet infelicissimam. Aug.de ci.dei. Modū aūt pueniēdi ad hanc bitudinez declaraverat cum dixit in mōte discipul. in principio sue instructōis. & de eodem descendēs ad turbas Beati pauꝛ. &c. Mat.v. & Luce.vi. Octo oēs beatitudines.s.septē sunt actus virtuosi. q/bus pueniť ad beatitudinez. Et illos octo mōs p̄hendit p̄s.dum subdit. immaculati qui ambulant in lege dñi

Secunduz ergo .§.II

q̄ notať est fundamētū & modus adipiscēdi beatitudinē. Hoc aūt est caritaſ sincera que notatur cū dr. Immaculati in via. Via ad bitudinem ē caritatē oīndit apl's i.Cor.xij. Postq̄ locutus est de quibusdā donis spūalibus dicens Adhuc excellēriozem viaz vobis demōstro, vicz caritatē. de qua imediate loquiť p totū sequens congrue aūt caritas dicta ē via q̄ sic sine via nō pūt homines puenire ad terminū optatū alic? loci. ita sine caritate que dicta est via non pūt homines ambulare sed errare inquit, p̄per. de pe. di.ij. Et Aug.in sermōe. Caritas est fons & origo oīm bonoꝝ. Via que ducit ad celuz. Ipsam quoq esse fundamētū totius spūalis edificij ostendit idē apl's dicēs. In caritate radicati & fūdati. s.sitis vt possitis cōprehendere cū oībus sāctis sez deū ad eph.iij. Sz in hac via. s.opm caritatis quibus itur ad beatitudinē oportet ē immaculatū. Nā maculati nō sunt beati. sed immaculati. Apoc.xiij. Sine macula sunt ante thronū dei scilicet beati.

Oportet ergo .§.III.

vt via caritaſ sit imaculata q̄ sit corde puro de sciā bona in fide nō ficta, vt docet apl's, i. Thimi. Et hoc est diligere deum ex toto corde & ex tota aīa & ex oī mēte tua. & primū suū sicut seipsum. Mat.xxij. Sed in dilectōe dei includiť dilectio primi & econverso. Tria ergo no. in dictis verbis sez cordis puritas excludit maculā affectōnis et facit diligere ex toto corde. Cōscie bōitas educit maculā erroris. & facit diligere ex tota aīa. i. intellectu. Nō ficta fides. i. fidelitas rēspuit maculā defectōis & facit diligere ex oī mēte. i. semp

Quātū ad primū sunt aliq̄ q̄ videť eē in via caritatis. q̄. s. faciūt opa de genere bonoꝝ. vt eleōsinas. orōes. ieiūia. & hmōi ꝓpter deū. Sz q̄ hūt cor maculatū inordinatū affectōibo. iō nō sunt immaculati in via. Beatus vir inquit sapiēs Eccl. qui inuētus ē sine macula. qui post auꝝ nō abiit nec speavit in pecūie thesauꝝ. Ille vadit p̄ auꝝ qui inordinate ad tpalia afficiť magis diligens pecuniā q̄z deū vel p̄im. & iste vtiq̄z nō hz cor purū. Caritas aūt vera ē de corde puro. Puꝝ &m b. Tho. in sum. dr q̄d nō est mixtū cū alio se vilio ri. Dicimus vinū puꝝ q̄d nō ē mixtū aqua. q̄ a/qua nō ē p̄ciosus liquor sicut vinū. & cum aqua miscet nō ē puꝝ. Auꝝ ē puꝝ cū nō ē mixtū auricalco vel argēto que min? p̄ciosa sunt. Argētū impurum est q̄d mixtū est stāno. Sz si argēto misceatur auꝝ vt cū deaurať calix vel aliud Si anulo aureo includať lapis p̄ciosus adamas carbūculus topazi? & hmōi. nll's dicet illa ē impura immo magis pfecta & p̄ciosa. ex eoq̄ iungunť ibo nobiliozibo se. Ad ꝓpositū. Alīma nra vbi est cor nrm. i. volūtas. que ē nobilior oī re corpea. nō solū auro & argēto & lapidibo p̄ciosis que ita appciant. Sz oībo cel' & planetis & sole & lūa & stell' pulcrior & pfectior ē nalī sua ḡditōe. Comungiť āt rebo & quodāmō miscet p amorē. q̄ amor hz virtutē vnitiuā. Si g̃ quis inordinate diligit terrena, diuinas. glām. delectatōes corporis. ꝓponēs amorē hoꝝ dei & p̄ximi dilectōi, cor hō. i. volūtas efficiť impurū & maculatū. q̄ rebo viliorib miscet. Sz si cor tuū & affectus tu? & mēs dirigiť ad deū. ad supnā p̄riam ad cōtēplādum gloriā angelorū & scōꝝ ad pficiēduz in virtutibo & gra, q̄ oīa ista sunt nobiliora ipsa aīa. Iō ex iūctōe tali efficiť aīa & cor purū diligēdo ista super omnia trāsitoria. Sic g̃ diliges deū ex toto corde tuo. nō ex pte. vt deū et vna pte & mundum ex alia pte inordinate diligas. Di. eūi Isaias. cap.xxviij. Angustatū est stratuz ita vt alter decidat & palliū breue vtrūq̄z opire non pōt. Stratum in quo quiescit amor noster ē cor. & istud est ita angustū vt non possit capere nisi vnū deū l' mundum. Si dei amor quiescit in eo amor mūdi immediate decidit. & cū eo manere nō pōt. Si introit amor mūdi inordinatus et maculosus decidit ex eo amor dei. Et cūis dē? sit infinit? & cor nrm puū. tñ ita se coaptat vt tot? in eo quiescat

Et palliū breue affectōis hūane vtrūq; .s. vicium
& virtutē opire ñ pōt simul. Sit ergo caritas ō
corde puro vt deū diligas supoīa & ꝓpter se non
ꝓpter te id est tuā vtilitatē & omnia facies ꝓpter
deū. Diligas & primū de corde puro. non qz tibi
vtilis vel delectabil' vt amor carnis. & qz capax
supne beatitudinis & sic eris immaculatus ī via
hac. Quātū ad scōm sunt multi qui videntur
esse in via caritatis sustinētes ēt tormēta & mul
ta aduersa ꝓpter deū. sed qz hñt aīam. i. intellec
tū maculatū errore hi ñ sunt in via, qz non sunt
immaculati. Dicit apl's qz xp̄s elegit sibi sp̄osaz
eccīam ñ hñtē maculā neq; rugā. maculā. .s. erro
ris, nec rugā duplicitatis. Alls error circa ea q̄
sunt fidei & bonoꝝ mozes est vel esse pōt in sācta ec
clesia. vñ qui hz aliquē errorē circa hmōi firma
tus in eo, hic nō est de eccīa nec in caritatis via ā
bulat. quia caritas est de ꝓscīa bona quam ille ñ
hz sed erroneā & puersam. Conscīa dz cum scia.
que scīa si est vera tūc cū ea est bona conscīa. Si
est falsa est mala ꝓscīētia. Qui ergo in aliquo ar
ticulo fidei errat vel dubitat de aliquo determi
nato p eccl'am circa fidē & bonos mozes, ille non
hz bonā ꝓsciam nec caritatē, etiam si sustineret
mortē ꝓpter xp̄m saluari nō posset. nec puenire ad
beatitudinē. qz nō est immaculatus in via. Qui
lequunt incātatōes. diuinatōes. & varias super
stitiōes quibꝫ plenus est mūdus & si videat ea face
re ꝓpter caritatē primi vt subleuat eū ab īfirmi
tate vel alia molestia ad eternam damnatōz ten
dit ſm Aug. xxvi. q. vij. Nō obseruetis. Nō hñt
hi bonā ꝓscīaz. Similr qui mutuat primo suo
vt subueniat ei ī magna necessitate ꝓximi to cer
tam summā pecunie recipiēs in pignus aliquā
domū vel agꝝ cuius fructū pcipit dū ille retinz
suā pecuniā. Dicit iste cē in via caritatis cū faci
at illi magnū seruitiū. Sed certe extra viam est.
qz ꝓscīenā hz maculatā nō bonā. Et q̄uis ipe si
bi nō faciat ꝓscīenā estimās illud licitū nō ꝓp
terea excusat. qz illa cōscīētia sua nō est cū scīētia
turis diuini vel naturalis sed ꝓtra ius diuinuz
est. Dicit enim xp̄s Luce. vi. Mutuū date nihil
inde sperantes scilicet temporale vltra mutuatū
extra de vsur. Cōsuluit. Ignorātia aūt iurz di
uini nullū excusat. Cū quicquid fit ꝓtra ipum.
fit cū mala ꝓscīētia. Idē pōt dici de dātibꝫ pecu
niā mercatoribꝫ vel alijs ad discretionez si ñ sub
liāt piculo, put cōiter fit. Ite alij sunt qui vt faci
ant ꝓximos euitare picula vel dāna magna, nō
faciūt sibi cōscīam mēdacia dicere. & qđ peius ē
etiā peierare. Sed mala ꝓscīa est ista non bona.
cū sit cōtra ordinē caritatis ſm quē quis dz pl?
diligere salutē ꝓximi q̄z alioꝝ. Cū nūq; pōt lici
te fieri aliqđ de se malū ꝓpter salutē alioꝝ. Nō
sunt facienda mala vt eueniāt bōa. inquit apl's
ad Ro. iij. Indeces est em crimē suū alienis cō
modis impēdere, ait Leo papa dist. xlvij. Sicut
nō suo. Sit ergo caritas de ꝓscīa bona vt non sit
error in ꝓscīa de his que sunt fidei & bonoꝝ mo
rū. & diligas ex tota aīa. i. intelligētia hñdo sanū
intellectū de agēdis. & sic eris immaculat? in via.
Quātū ad tertiū sunt plurimi. qui & si ī via
caritatis aliqñ repiant' tñ qz ꝓtrahūt maculā de
fectōis ñ pseuerātes in ea. iō via illa ñ ꝓducit eos
ad beatitudinē. Incassum ei bonū agit' si a fīvite
terminū defat. Gre. in. xxj. mor. et de Salomōe
dz eccle. xlvij. Posuisti maculā in gloria tua Et
que fuit ista macula nisi qz ñ pseuerauit in grā
sibi collata a via recedēs dīni timoris ꝓpter inor
dinatū amorē mulieꝝ. Ex vera et ꝓfecta caritas
est cū fide ñ ficta, i. fidelitate obseruatiōis mādato
rū nō fragili & caduca. Et em dicit Ambr. de pe.
di. ij. fracta ē caritas que deserit in aduersitate. i.
fragilis. Nā oī tpe diligit qui amicus ē vt dz p
uer. xvij. & tpe aduersitatis & tpe pspitatis & tē
pore tēptatōis. Et si amicus boīs multo magis a
micus dei. Nā vt dz Can. viij. Multe aque. .s. tē
ptationū & tribulationū ñ potuerūt extinguere
caritatē. dū. .s. quis vult sequi instinctū ei?. Sic
em caritas nūq; excidit. i. Cor. xiij. i. ex caritate o
perans nūq; peccat. Sicut ex igne ñ pōt ꝓcedere
nisi calor ñ aūt frig? & ex habitu virtuoso non po
test ꝓcedere actus vicios'us. ita ex caritate nō pōt
ꝓcedere nisi bonū. Dez qz volūtas vbi est bitus
caritatis est libera & verubilis ad bonū & malum
ideo pōt hñs caritatē peccare grauiter & eā amit
tere. Sicut pz exēplū in petro negāte. Dauid ad
ultarāte. Ezechia infirmāte. Et hoc est rō quare
caritas viatoꝝ pōt amitti & ñ caritas ꝓprehenso
rum, qz sancti sp actualr videt diuinā eentiā fa
cie ad faciē & cognoscūt clare ipm deū ee summū
& infinitū bonū in quo omnia bōa continentur
Voluntas aūt amat bonū sibi p intellectū repr̄
sentatū & q̄tū bonū ee intelligit sibi pñtatū tm
amat. Et qz cōtinue actualr cognoscit intellect?
deū esse bonum summū & vniuersale. ꝓtinue vo
luntas summe amat in patria & ñ pōt ñ amare.
aut aliquid maius eo amare. cum videat omnia
alia bona quasi nihil esse in comparatōe eius.
Sed in via imꝑfecte cognoscit deus per fidez. .s.
Et si ꝓfecti viri in ꝓtēplatōe positi cognoscant quo
dam gustu mētis ipm deū esse summum bonuz
& omnia que in mōdo sunt quasi lutū in conspe
ctu eius. Cū dū hñt illū gustuz nunq; peccant
Sz qz ñ pōt mēs viatoris sp actualr in tali specu
latōe & gustu ꝓsistere. qz circa aliđ oportz occupari
hinc ē qđ dū circa alia ꝑsāt aliqñ volūtati repre
sentat' aliqđ op?t maxīm bonū a rōne obfusca
ta passiōe. & sic assentit postponēs dei mādata. & iñ
amittit caritatē. Sit g caritas ex fide ñ ficta non
fragili & ꝺuicta tēptatōibꝫ & tribulatōibꝫ Sz di
ligas ī oī mēte. i. oī tpe vite. & ex ūmaclat? in via

Capitulū Primum

Quātum ad ter. §. IIII

tium principale diuisiōis prime addit executio ipius dilectōis dū dr. Qui ambulāt in lege domini. Probatō dilectōis inquit Hre. etbibitio est opis. Hi eīm vere sunt in via dilectōis q̄ ābulant in lege dñi. i. qui opant ſm legē dei. Omīs enim lex in vno sermōe implet diliges ad Gal. v. Et finis p̄cepti caritas idem apl̄s. i. Thimo. i. Cū interrogatus a xp̄o legis pit⁹ qui dixerat ei. Quid faciēdo vitam eternā possidebo ait xp̄s In lege quid scriptū est. Et rīdit optime. Diliges dñm deū tuū ⁊ primū tuū Lu. x. Nō vtiq; in omni lege scriptū est. Sunt eīm multe leguz dr̄e. Unde Job. xi. dr. Utinā ostenderet tibi deus secreta sapie sue. Et q̄ multiplex sit lex eius. Et quelibet lex hz multa p̄cepta quasi mlt̄as leges Sunt igitur domini leges

Lex deifica ⁊ eternalis.
Lex intrinseca ⁊ naturalis.
Lex mosaica ⁊ diuinalis.
Lex euangelica ⁊ spūalis
Lex p̄fetica ⁊ generalis.
Lex canonica ⁊ eccl̄iasticalis
Lex politica ⁊ secularis.

De prima. i. lege eterna p̄t intelligi illd psal. lex dei eius in corde ipius. s. iusti. nā sp iust⁹ i oībus opib⁹ respicit ad legē eternā que est rō. sapientissima volūtaſ dei, put ordīat oīa in debitos fines suos. Cuilibet creature dedit legē suā seu p̄ceptū q̄d seruāt ſm illud puer. viij. Dñ circūdabat mari terminū suū ⁊ legē dabat aquis ne trāsirēt fines suos. Et p̄s. p̄ceptū posuit. s. celis ⁊ planetis. de quib⁹ loquit ⁊ nō p̄teribit. ⁊ sic de alīs creaturis. Hō est aliud illa lex seu p̄ceptum q̄z inclinatio creature ad opatōnes suas p̄prias. Sicut lex celor̄ ⁊ planetar̄ est inclinatio ad motum quē faciūt quotidie de oriente in occidēs. ⁊ ad influēdū in ista inferiora. Et hanc legē nūq̄z p̄tereūt. Hōes aūt creature p suas opatōnes manifestāt dei magnificētiā ⁊ bonitatē ⁊ ad obseruationē suam tēdunt. ⁊ sic suo mō deum diligunt homi aūt deus dedit inclinatōem ad appetendū summū bonū. Et q̄ nullius boni solitarij ē iocunda possessio. iō ēt dedit inclinatōz ad appetendū p̄cipatōz huius boni in primo. In lege ꝯ hoc scriptū est. diliges deū ⁊ primū. p his oībus sez tibi collatis. Hugo. nil aliud vult nisi vt diligas. De lege naturali que est intrinseca hoī et quedā p̄cipatio legis eterne. dicit apl̄s ad Ro ij. Cū gētes que legē ñ hñt. s. scriptā naturāl ea q̄ legis sunt faciūt. ip̄i sibi sunt lex. i. legē naturalem hñt secū. Hec eī lex naturalis multiplex ē. q̄ cōtinet in se multa p̄cepta ꝯ oīa reducunt ad duo sez ad dilectōz dei ⁊ primi. In his duob⁹ mandatis vniuersa lex pendet. Hi naturales nll̄az hītes a deo legē scriptā rōe naturali cognouerī ⁊ p̄bauerūt vnū eē deū gubernatorē oīm, et hūc eē colēdū ⁊ amāduz. Ad legē ēt naturalē p̄tinet illud. Nō tibi oderis fieri. alteri ne feceris ⁊ quecunq; vultis vt faciāt vobis hoīes. ⁊ vos facite illis. Et ad hec duo reducunt plura alia precepta legis naturalis que hñr di. i. ius naturale. in lege ꝯ hac quid scriptū est. Certe diliges dñz deum tuū ⁊c. ⁊ primū tuū sicut teipm. De tertia lege dr̄ Joan. i. Lex p moisen data est. i. a deo ministerio angelor̄. Angelus eīm dñi apparens moisi, in mōte sina dedit legē decalogi. sculptaz in duabo tabulis lapideis. quā populo iudeorū referrz. q̄ eīm hō ita erat iā rōe obscuratus q̄ nesciebat legē naturalē in corde suo a deo insitam nec quersabaſ ſm eā sed iā declinauerat ad idolatriā q̄d est ctra dilectōem dei ⁊ ad vicia cōtra naturā. ⁊ alia que sunt ctra primū. iō p̄ssimus deus dedit legē scriptam in tabulis. vt ex ea quodammō recordaret vel excitaret ad legēdū scripturā cordis. Sed in lege hac quid scriptum est. Certe ad hām. Diliges dñm deū tuum ex toto corde tuo Deute. vi. Et diliges amicū tuū. i. primū sicut teipm Leui. xi. Hc ēt explicatū est i ea q̄ño sit diligendus deus p tria p̄cepta prime tabule. vt. s. ipe solus adoret. ⁊ ois irreuerētia i loquēdo caueat. ⁊ quies in eo p puritatē mētis et orōem querat. Et q̄ño ēt primus diligatur p p̄cepta septē sc̄de tabule declarat vt vicz adiuuet in suis necessitatib⁹ ⁊ permaxime parentes ibi. Honora pkem tuū ⁊c. Et vt ñ offendat ipe primus nec in psona p̄pria p lesionē corp̄is nec in psona p̄iūcta p adulteriū. nec in reb⁹ p furtum ⁊ alias vsurpatōes. nec in fama p falsam testificatōem ⁊ mēdacia nec etiā desiderio. Ad ista decem p̄cepta oēs natōes erāt obligate, ⁊ omī tpe mōi ad ea seruāda qui voluerūt saluari. q̄z sunt de iure naturali. Addita sunt illis p̄cepta multa cerimonialia ⁊ iudicialia que obligabāt solū illū p̄plm vsq; ad x̄pi passionē. Et cerimonialia p̄tinebāt ad cultū dei ⁊ dilectiōz. Judicialia ad pacificū q̄ictū p̄plī illius. Cū ad dilectōem p̄rimi. Et q̄z multa p̄cepta erāt dñr multe leges. Leui. xix. Ego dñs leges meas custodite inquit De quarta lege dicit Jacob. c. nij. in sua canonica. Unus ē legislator ⁊ iudex. s. x̄ps q̄ legem dedit euāgelicā. que dr̄ lex spūs. q̄z vltra mozalia p̄cepta que cōtinet vt lex mosaica p̄hendit ⁊ sacra que sunt p̄tiua ⁊ cātiua gē spūssanctus vt bapt̄smū. pn̄am. eucaristiā. ⁊ alia que ñ erāt in lege mosaica nisi in figurā tm̄. Et iō hñ dicit apostolus. Nihil ad p̄fectū adduxit lex. s. illa. ad hēb. vij. Non eīm p̄ferebat grām que adiuuat ad obseruādū p̄cepta vt lex euāgelica rōe ⁊ virtute sacr̄or̄ que ēt ducit ad gl̄am apta iam ua per x̄pi passionē. Cū Jacobi. i. dr̄. Si quis perspexerit

in lege pfecte libertatis. i. in euãgelica ⁊ pmãse
rit in ea. ñ auditor obliuiosus factus ſz factor o/
peris. hic btũs in facto suo erit. ¶ Sed in lege hac
quid scriptũ est. Certe ad lkam. Diliges dñz de
um tuũ ꝛc. ⁊ primũ tuũ sicut teipm. Mat. xxij.
inquit dñs ihesus. Addidit ẽt ipe legis bꝰ lator.
ꝓps ad ꝑcepta decalogi cõsilia castitatis. pau/pta
tis. obedõe. ⁊ patiẽ. vt p illa magis possit diligi de
us ⁊ primus. Remouit ẽt falsas expõnes quas
doctores iudeor inuenerãt circa legẽ mosaicam
vt illud. Diliges amicũ tuũ ⁊ odio hẽbis inimi
cum tuũ. oñdẽs inimicũ ñ odiẽdũ sed diligẽduz
fm caritatẽ Mat. v. Et illud. ñ mechaberis. qõ
intelligebãt phibitũ tm̃ de ope exteriori. sed ꝓps
oñdit idem esse de affectu interiori di. Qui vide
rit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eã iã mechatus ẽ eaz
in corde suo. Mat. vi. Et multa hmõi. Cerimo/
nialia quoq; impleuit qõ figurabat exhibendo
Et ꝓterea i ꝑe dixit. Nõ veni legẽ soluere ſ ad
implere Mat. v. Et qz multa sunt mãdata euã/
gelica que oĩa clamãt pfectã dilectõem esse; mul/
tiplex etiã lex ista. Vñ Hieremi. di. Dabo leges
meas in cordibꝰ eor. ⁊ loquit de euãgelio
¶ De quinta lege que est ꝓsuetudo dicitur in de
cretis di. xi. in his. Vos ꝓli dei institutа maio
rum ꝑ lege hñda sunt. Et q̃uis lex ista fuerat ã
te legẽ mosaicã, vel euãgelicã qz qñ cepunt hoies
multiplicari sup terrã añ diluuiũ, vel post sum/
pserũt aliquos mores exteriores sue ꝓuersatõis
ad inuicẽ, put dictabat rõ eos abſq; scriptura
ꝑ lege tenebãt, tñ iõ ponit lex ꝓsuetudis post le/
gem dĩnã mosaicã ⁊ euãgelicã qz quicquid ẽ cõ/
tra mãdata moralia vel euãgelica ꝑ quãtũcunq;
ꝑpis sit ductũ in cõsuetudinẽ nõ est lex nec ligat
immo nec excusat a pctõ illud facies Vñ Cipri
anus. Cõsuetudo sine rõe q̃tũ vis vulgata. q̃/
tũ vis antiqua vetustas erroris est. di. viij. Sz
quid in hac lege scriptũ est. Certe diliges dñm
deũ tuũ ⁊ primũ tuũ. Nã sicubi ẽ de more sup/
stitiões facere. peierare. furari. fornicari. vindictas
facere ⁊ hꝰ. que sunt ꝓtra dilectõz dei ⁊ ꝓximi. ñ
est ista lex que dr ꝓsuetudo ſ abusio ⁊ corrupte
la. Nã ꝓsuetudo ẽ ius moribꝰ. i. actibꝰ morieratz
a ꝓbatũ qõ ꝑ lege susciꝑt cũ dicit lex vt dici/
tur di. i. ꝓsuetudo. Sz de ꝓsuetudine fuit antiq̃
offerre deo sacrificia abſq; alia lege. vt pz in Ab/
rabã. Isaac. ⁊ Jacob. ⁊ alijs. Reuereri ⁊ obedi/
re pentibꝰ ñ inferre nocumẽta ꝓximis ⁊ hꝰ. que
ptinẽt ad dilectiõz dei ⁊ ꝓximi. Et hec lex multi
plex est. qz multe ⁊ varie sunt ꝓsuetudines
¶ De sexta lege. s. canonica põt intelligi illud qõ
dr ꝓuer. viij. ꝑ me. s. sapiam legũ ꝓditores iusta
decernũt. Cõditores legũ ciuiliũ nõ sp decernũt
iusta. vt pz in legibꝰ pmittentibꝰ vsuras vel pre/
scrip. malefidei. Vñ nec vim legis hñt tales le
ges. Sed ꝓditores legũ eccliasticaꝝ sp iusta decer
nunt. Nã eccia regitur a spũsco in ordinandis legi
bus suis. vñ errare ñ põt fm Tho. in quotli. ⁊ ꝑ
iudicat legi ciuili in eo qd est ꝓtra eã. Vñ Nico.
papa. Lex imperatoꝝ ñ est supra legẽ dei. i. canoni
cã sed sub. di. x. imperatores. Sed quid in hac le
ge scriptũ ẽ. Certe. Diliges dñm deũ tuũ ex to
to corde tuo ⁊ ꝓximũ tuũ sicut teipm. Docens
modũ diligẽdi ex toto corde ⁊ ꝓximũ cũ dicit ip
sa lex canonica. de ꝑe. di. ij. Deum diligere ex to/
to corde est illũ sibi oĩo occupare q̃cipe fruẽde visio/
nis affectũ. peccati odiũ. mõi fastidiuz. Et nij.
q. nij. dr hõ diligere ꝓximũ suũ sicut sei ꝑsum vt
oẽm hoiem quẽ põt informatõe doctrine bñficien/
tie ꝓsolatõe. coꝛrectõe discipline inducat ad colẽ/
dum deũ. Et in principio decretaliũ dr. Rex pa
cificus pia miseratõe disposuit subditos sibi fo/
re pacificos. pios. piter. ⁊ modestos. Pios quo
ad dilectiõz ⁊ devotõz erga deũ. Pacificos quo
ad dilectõez ⁊ iusticiã erga ꝓximos. Modestos
quo ad dilectõz ⁊ tpantiã sui. Et ꝓter hoc eccle
sia statuit multas leges ptinẽtes ad cultũ dinũ
⁊ dilectiõnẽ dei augẽdã. vt de ofitẽdo. coĩone su/
mẽda. festis celebrãdis. dĩnis exequẽdis. ⁊ hmõi
Remouit multas altercatões ⁊ litigia que fiũt
fieri in iudicijs ꝓtra caritatẽ ꝓximoꝝ ꝑ suas de/
terminationes, ideo ⁊ ista multiplex lex dei
¶ De septima lege. s. seculari intelligitur illud de
ster. i. Septẽ sapiẽtes erãt psiliarũ regis Assue
ri. quoꝝ psiliis cũcta agebat. sciẽtes leges ⁊ iura
maioꝝ. Non hẽbant illi necꝑ legẽ mosaicã, q̃ ñ
erant de ꝓpio iudeoꝝ. nec euãgelicam. nec canõi/
cam que adhuc ñ erant. ſ leges ciuiles. Et hę v/
tiq; cũ ñ sint iniuste siue sint impiales, siue mu
nicipales. vt statuta ciuitatũ a quibuscũq; facte
sint fidelibꝰ vel infidelibꝰ leges dñi sunt ⁊ fua/
ri dñt ab oĩbꝰ. Sed quid in hac lege scriptum ẽ
Certe. Diliges dñm deũ tuũ ꝛc. Unde ⁊ priui/
legiãt eccias ⁊ mĩstros eccie. ⁊ puniũt hereticos
⁊ blasphematores ⁊ alia que sunt ꝓtra dei cultũ
⁊ honorem. Et similiter puniũt inferẽtes nocu
mẽta ꝓximis. vt sic inter ꝓximos ꝓseruetur di/lec
tio. Unde dicit Isidꝰ. q̃ facte sunt leges vt earũ
metu humana coꝛerceaꝝ audacia. turaq; sit iter
improbos innocẽtia. di. nij. c. facte sunt autez le/
ges. Et loquit de legibꝰ secularibꝰ que ponũt pe
nas varias etiam mortis cõtra trãsgretiores. Et
qd ait apls. i. ad Thim. i. q̃ iusto non est posita
lex. sed iniustis. maleficis. veneficis. homicidis. ⁊
adulteris. ꝛc. Non intelligit vt quidam hereti
falso exponebãt. q̃ iusti ñ sint obligati ad leges
bũanas fuandas. Sz qz cũ lex hẽat duplicẽ ac/
tum. s. dirigere hoiem in opibꝰ suis. ⁊ cogere me
tu pene ad obseruãciaz eius. iustis ⁊ si sit posita
lex vt est directiua. non tñ vt est coactiua. qz vi/
delz non metu pene eã obseruãt vt pctõres. sz li/
bere amore iusticie ⁊ obedẽ. Hec etiã lex est mul

Capitulum Secūduz

tiplex quia multe sunt leges hoim. qui ergo ambulant. i. operant fm has leges que dñi sunt. et per quaz obseruātiā exercēt immaculata caritaſ bi erunt sine dubio beati in pñti in spe. ⁊ in futuro in re. Est tñ vna alia lex que nō est ꝓpie dñi sed qui sequit eā trāsgredit omēm legē dñi Et ꝓce bacat aplūs ad Ro. vij. Video aliā legez in membris meis repugnātē legi mētis mee. s. rationis. ⁊ captiuū me ducētē in lege peccati. Illa lex dr fomes. vel lex mēbroz. i. ꝯcupīa nobis īnata inclinatio. s. ad malum. ⁊ ad delectabilia sensuum. eriā que sunt ꝓtra rationē. Pro cuius declaratione di. b. Tho. i. q. xcij. arti. vlti. q lex essentialr inuenit in regulante ⁊ mēsurante. ptcipatiue aūt in eo qđ regulat ⁊ mēsurat ita q omnis inclinatio que inuenit in his que subiecta sunt legi ptcipatiue dr lex Sub đo igitur legislatore diuerse creature diuersas hñt inclinatōes naturales. ita qđ vni est quodāmō lex. alteri sit ꝓtra legem. Ut si dicamus q esse furibundum est leꝛ canis. est aūt ꝓtra legem ouis vel alterius alialis mansueti Est igit hoīs lex quā sortitur ex ordinatōe dīna fm ꝓpriam cōditionē. vt fm rationem operis. que quidē lex fuit tā valida in pōstatu vt nihil vel ꝓter rōem vel ꝓtra rōez possit suaipe hoīs. Sed dum homo adeo recessit incurrit in hoc q ferat fm impetū sensualitatis et vnicuiq etiā ꝑticulariter hoc ꝓtingit. ꝯtra maiorem rationem recesserit. vt sic quodammō bestijs assimilet. que sensualitatis impetu ferunt fm illoꝝ ꝑpria. Homo cū in honore eēt nō intellexit. cōparatus est iumētis ꝛc. Sic igit ipa sensualitatis inclinatio que fomes dr in alijs aialibz simplr bz rationē legis. illo tñ modo quo in talibz pōt lex dici fm directā inclinationē. In hominibz tamē fm hoc nō habet rationem legis. sed magis est deuiatio a lege rationis. Sed inꝯtrū per dīnam iusticiā homo destituit originali iusticia ⁊ vigore rōnis. impetus sensualitatis qui eum ducit bz rationem legis inꝯtum est penalis ⁊ ex lege diuina ꝓpter hoīem destitutum ꝓpria dignitate. Sicut si aliquis dñs ponēs subditos suos ī diuersis statibz seu officijs ciuilibz statuēs legē quaz debēt seruare. ⁊ ordinās q si quis ab illa deficiat trāseat ad aliū statū vilioꝛē. puta de statu militum vel mercatoꝝ ad rusticoꝝ vel seruoꝝ. Vi les ergo recedēs a lege ꝓpria q trāseat ad statuz seruoꝝ ex lege est ordinationis illius dñi

De actibz ⁊ ꝓprietatibz ⁊ vtilitatibus legis.

Capitulum Secundum.

Attendite populeus legē meā. inclinate aurem ⁊ verba oris mei. ps. Cōgruenter dñs inuitās ad obseruationē legis ꝓpīn vocat. Non enī ꝓpie dat lex nisi ꝓpīo quē Aug⁹. in li. iij. de ci. dei diffinit esse cētum multitudis viris consensu ⁊ vtilitate cōmunitatis societaz. Unde Abrahe nō fuit data lex a domino. nec Isaac vel Jacob. sed aliqua precepta domestica vt de circumcisione quia non adhuc creuerat in populum. Sed multiplicatis eorum filijs ⁊ descēdentibus in gentem copiosam ⁊ liberatis a seruitute pharaonis quia seruis nō congruit lex data fuit a deo per moysen populo iudeoruz. quia erat populus dei. Sed nec populus dei est populus cristianus cui congruit omnis lex iusta que dei est bene intellecta. Et ideo attendite. Ubi tria possunt notari in ipsis verbis de lege dei quacunq

- Q; est diligenter intuenda. ibi Attēdite populeus meus
- Q; est reuerenter suscipienda. ibi legez meā
- Q; est congruenter adimplēda ibi. inclinate aurem ꝛc

Quātū ad primū .ꝟ.ı

dicit. Attendite id est diligenter considerate. clerus debet attendere vt possit sine errore alios docere. Dicitur enim Malach. ij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam ⁊ legem requirūt ex ore eius. s. populi. Unde Hieronimus ad pauliānum. Sacerdotis est interrogatū de lege rīdere Non inquit de poesi vel ꝓsa vel rethorica sz de lege. ⁊ iō attēdite. Populi aūt seu laici dēbēt attendere cum docent. vt intelligāt ⁊ mēte retineant. sicut de ꝓpīo antiquo legit. i. Esdre. ij. q Esdras sacerdos legit in libro legis dñi aptē ō mane vsq ad vesperam in ꝓspectu virorū ⁊ mulieruz ⁊ sapientū. ⁊ aures oīs ꝓpli erāt recte ad librum ⁊ leuite silentiū faciebāt in ꝓpīo ad audiēdam legem. ⁊ legerūt in libro legis dei distincte ⁊ aptē. ergo et vosipsi.

- Attēdite ad legis qualitatem.
- Attendite ad eius actualitatem
- Attendite ad eius effectualitatem.

Quātū ad primū. s. quid sit lex in cōi. b. Tho. i. ij. q. xc. sic diffinit. Lex est quedā ordinatio rationis ad bonū cōe ab eo qui curā hz cōitatis promulgata. vbi ponunt quatuoꝛ cōditōnes legis

- Q; lex est rōis practice ordinatio
- Q; est boni cōis procuratio
- Q; est ꝓpli vel principis ꝓstō.
- Q; de eius rōne est ꝓmulgatio.

Q; lex est rōis practice ad actiōes ordinatio probat nois interptationē. diffinitōe. ⁊ auctoritate. Dicit enī Isi⁹. q lex dr a legēdo qz scripta ē vel dr a ligādo. qz ligat. i. obligat. ꝓceptis affirmatiuis ad agēdū negatiuis ad cauēdū. Vel dr lex ab eligēdo fm Augu. qz dz quilibet eligere viuere fm legē Isti aūt actꝰ. s. eligere legere ⁊ ligare sunt actꝰ rōis. Probat ꝫ idē rōe vel diffinitōne

sic. Lex est quedā mēsura directiua humanorū actuū ſm quā inducit̄ hō ad aliquid agēdū. vel retrahit̄ ab agēdo. ſ. mala. Regla aūt prima humanor̄ actuū est rō que est primū principiū humanor̄ actuū. Rōis est ordinare ad finē. qui est primū principiū in agēdis. In vnoquoq; autē genere id qđ ē principiū seu primū est regula et mēsura alior̄ illius generis. Et sic p̄z q̄ lex pertinet ad rōem. Tertio p̄bat̄ auctoritate legis canonice ⁊ ciuilis. Hā Ysi. dicit in li etbi. di. iij. omnis. Q̄z lex b̄z p̄cipere et p̄hibere. Hi aūt actꝰ sunt actus rōis. Juris etiaz p̄itus dicit in lege. Qđ placuit principi b̄z legis vigorē, qđ intelligendū est cū volūtas eius est ratōe regulata. nā volūtas principis nō regulata rōe magis est iniquitas q̄z lex. Scđo de rōe legis est boni cōis intētio vel ordinatō. Hā lex ad bonū cōe oīum tanq̄z ad finē ordinat̄ ſp. Vñ Ysi. dicit q̄ lex nūlo priuato cōmodo sed p̄ cōi vtilitate ciuiū dz esse ꝓscripta. di. nij. erit aūt. Rō bꝰ est ſm Tho. vbi. s. q̄ primū principiū in opatiuis est vltimus finis. Finis aūt vltimus hūane vite ē felicitas seu beatitudo. Vñ opter q̄ maxime respiciat ordinē qui est in beatitudine cum sit lex regula directiua humanar̄ actionū. Rursus cum oīs ps ordinet̄ ad totū sicut imp̄fectū ad p̄fectū. vnꝰ ār homo sit ps cōitatis p̄fecte necesse est q̄ lex respiciat p̄prie ordinē ad cōem felicitatē. qđcūq; autē p̄ceptū fiat ad aliq̄ē de aliquo p̄riculari ope intm hz rōem legis inq̄tū ordinat̄ ad bonū cōmune. Hā p̄tularia opa p̄nt referri ad bonum cōe cōitate cause finalis ſm q̄ bonū cōe dr cōis finis. Et oīs quidē lex iusta dei est. ⁊ ad felicitatē ordinat. Sed si fiat aliqua lex būana ob ꝓfitatem priuatā aliquor̄ sine rōe ñ erit p̄prie lex. Tertio lex est p̄cepti vel principis ostō. Unde dicit Ysi do. vi. ety. q̄ lex est cōstō p̄li. qua maiores natu simul cū plebibꝰ aliquid sanxerūt. di. ij. Rō bꝰ est ſm Tho. q̄ lex principal̄ ⁊ p̄prie ordinat̄ ad bonū cōe. Ordinare aūt ad bonū cōe aliquid ē p̄cipis. vel totius multitudinis. Et ideo condere legē p̄tinet ad totā multitudinē vel ad p̄cipē qui curā b̄z multitudis. Hā intentio legislatoris est vt hoīes ad virtutes inducat ⁊ a vicijs retrahat. Ez p̄sona priuata pōt quidē inducere monitōe aut suasione bñ dispositos sed efficater inducere. ſ. p̄ viā coactiuā motu penar̄ p̄teruos et male dispositos nō p̄t nisi p̄sona publica ad quā p̄tinet penas infligere. Et q̄ laici nullā iurisdictionē bñt super p̄sonas eccl̄iasticas. ideo nullā legem ordere p̄nt p̄prie auctoritate de p̄sonis vel rebꝰ ear̄. vñ dicit Nico. papa. Lege impiali non p̄nt eccl̄iastica iura dissolui. di. x. lege. Quarto de rōe legis est p̄mulgatio. vñ dicit Grati. in ōcretis di. nij. q̄ leges instituūtur cum p̄mulgāt̄ Rō huius est. q̄ ad hoc q̄ lex obligz. oportz q̄ in noticiam deducat̄ alior̄. Hoc aūt fit p̄ p̄mulgationē. Et lex quidē naturalis p̄mulgata ē a deo ſm q̄ deus eam mētibꝰ hoīm inseruit natural̄r cognoscēdā. Lex aūt exterior humana p̄mulgat̄ quo ad p̄nṡ verbo sed in futur̄ scripto. Unde legis p̄mulgatio que fit verbo in futur̄ extēdit̄ p̄ scripture firmitatē que quodāmō ſp legē p̄mulgat. Illi aūt corā quibꝰ lex nō p̄mulgat̄ obligāt̄ ad legem seruādā inq̄tum ad eor̄ noticiam deuenit. vel deuenire potuit per alios p̄mulgatiōe facta. Unde dr di. xvi. qđ dicitis. qđ uon oportet qđ singulor̄ auribꝰ inculcetur. ſ. lex. Attendite ergo populo meus legem meaz que babes omēs bas conditōnes. ⁊ sic omnis lex illas vebet babere vt vere sit lex.

Quātū adsecūdū .ſ.ii

ſ. actualitatē legis. Sciēdū ſm Ysidor̄. v. ety. q̄ quadruplex est actus legis. dicit em oīs lex aut p̄mittit aliquid vt vir fortis petat premiū aut vetat vt sacrar̄ virginum nuptias nulli liceat appetere. aut punit vt qui cedē fecerit capite plectatur. ei⁹ em p̄mio vel pena vita moderat̄ humana. aut p̄cipit vt diligas dñm deū tuum. di. iij. in decretis. Pro quor̄ declaratōe dr Tho. i. ij. q. xciij. ar. iij. q̄ cum lex sit directiua humanor̄ actuum tres sunt dre humanor̄ actuū. Quidā em sunt actus boni ex genere vt sunt actus virtutū ⁊ respectu hor̄ ponit̄ actus legis p̄cipere. Precipit em lex oēs actus virtutū. vt dicit p̄bus in v. etbi. Quidam alij actus sunt mali ex genere. sicut sunt actus vicior̄ ⁊ respectu hor̄ ponit̄ actus legis p̄bibere. Quidam alij sunt indifferentes ex genere ⁊ respectu horum dicit̄ lex p̄mittere Possunt etiam dici indifferentes qui paruz habent boni vel mali vt venialia. Oportet autez q̄ aliquid sit per quod inducat lex subditos vt ei obediat̄. hoc autem est timore pene ⁊ respectu huius dicitur actus legis punitio. Non autez ponitur consilium actus legis. quia consulere etiam spectat ad priuatam p̄sonam. cuius nō est condere legem. Quilibet enim potest alteri cōsulere. Similiter premiare non ponitur actus legis sicut punire. quia premiare potest quilibet sz punire non pertinet nisi ad p̄sonam publicā que est minister legis. cuius auctoritate pena infert. Unde et Ysidorus dicit in quinto etymologia. Facte sunt leges vt humana coerceatur audacia. tutaq̄z sit inter improbos innocentia. vt in ipsis improbis formidato supplicio refrenet̄ ur audacia et nocendi facultas. distinctōe. nij. Nota etiam q̄ permissio est triplex vt dicat glosa super. c. omnis. dist. iij. Prima est qua p̄mittit̄ qđ nullo iure p̄bibetur. babet tamen aliquam apparentiam mali. vt ꝓtraxere scōm mīi monium quod vidꝰ signum libidinis. xxxi. q. i. hac ratōne

Capitulum Decūduz

Scōa est qua pmittit qō ptra ōstōnes būanas indulget vt ptrahere in gradu mītimonij ꝓhibito. ß cū dispēsatōe. xxxv. q. iij. quedā. ⁊ hec est va ⁊ absoluta pmissio. Tertia est qua pmittit minus malū vt vitet maiꝰ. pmittit. i. si punit. Et sic pmisit dē⁹ dari libellū repudij vt vitaret vxoricidiū. dī. iij. §. ostīm. Et ō hec ꝯpatiua pmissio. Attēdite ergo ad act⁹ legis. ad p̄cepta vt obseruetis. Leuiti. xx. Custodite p̄cepta mea ⁊ facite ea. Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi ꝓua mandata. Attēdite ad ꝓhibita vt euitet⁹ puer. i. Prohibe pedū tuū. i. affectū a semitis e⁹. s. pcti. Ad se ostēdit ꝑ-fecisse di. Ab omi via mala. i. ope. ꝓhibui pedes meos. i. affect⁹. Attendite ad pmissa mala ne erretis putātes eē licita q̄ pmissa. Ān salua tor. Mat. xvij. ait iudeis moyses ob duriciaꝫ cordis vestri pmisit vobis dari libellū repudij. qō tn erat illicitū. s. ptrahere cū alia postea. ⁊ decre. dicit. Multa p̄ patiam toleramus. que si in iudiciū ducerēt exigēte iusticia dānarētur. extra de ꝑben. Cū iā dudū. Attēdite ad penalia vt euitēt si trāsgrediēdo legē vt tolerētur faciēdo contra legē. Bene ei sunt medicine ait pbs. Medicina āt ⁊ si displiceat patiēter sumit ꝓpter sanitatem que sequit. Non tn tenetur quis ad penas legū luendas nisi postq̄ ad eas fuerit adiudicat⁹. ſm Tho. ⁊ Ray.

Quātū ad tertiū. §. III

s. de effectu leg⁹. No. ſm Tho. i. ij. q. xcij. arti. i. q effectus finalis legis est hoies facere bonos. Dicit em pbs. ij. ethi. q intētō cuiuslibet legislatoris est hoies facere bonos ⁊ virtuosos. Et hoc vl simplr vel ſm quid. Qō sic declarat. Lex nihil ē aliud q̄ dictamē rōis in p̄sidēte quo subditi gubernant. cuiuslibet āt subditi virt⁹ est vt bñ subdat ei a quo gubernat. Sicut videm⁹ q virtus cōcupiscibilis ⁊ irascibil' in hoc ꝯsistūt q sint bene obedientes rōi. Et p hūc modū virt⁹ cuiuslibz subditi ē vt bñ subijciat p̄incipāti. vt di. pbs in. i. politi. ⁊ apls ad Ro. xiij. ait. Omis aīa prāubo sublimioribꝰ subdita sit. Nō ē em ptās nisi a deo xc. Ad hoc āt ordinat vnaquecz lex vt obediatur ei a subditis. Ān manifestū ē q hoc sit ꝓpriū legis inducere subiectos ad ꝓpriā ⁊ virtutē eoꝝ. Cū autē virtus sit que bonū facit hītē ⁊ opus ei⁹ bonuz reddit. sequit q e⁹ effect⁹ ē facere bonos eos qbꝰ dat. vel simplr vel ſm quid. Nā si intētō ferētis legē tēdat in verū bonū qō est bonū cōe regulatū ſm dīnā iusticiā. sequit q ꝑ talez legē fiūt hoies boni simplr sicut ꝑ legē dīnā l' canonicā. Si aūt intētō legislatoris ferat ad id qō n ē bonuz simplr. ⁊ vile sibi vl delectabile. faciet hoies bonos ſm quid. i. in ordine ad tle regnū. sicut leges seculares ātiq̄ infideliū morales faciebāt obseruātes bonos bonitate ⁊ felicitate terrena. s. cuiusdā pacifici vite. Et si quis arguat q hoies sūt boni ꝑ virtutē. q⁹ virt⁹ ē que bonū facit hītē vt dicū ē. Virtutē āt facit dē⁹ in hoie infūdēdo. g nō ꝑ legē sed ꝑ deū fit hō bonus. nō. ſm Tho. q cuz sit duplex virtus. acquisita ⁊ infusa. ad virtutē q̄liquid opat bonoꝝ opum assuetudo sed diuersi mode. Nā virtutē acq̄sitā cāt opus bonoꝝ assuefactō. q⁹ ex actibꝰ generat habitus virtutū. s. acquisite. Ad virtutē āt infusaꝫ disponit opus bonorū frequētatō ⁊ eā iā hītā ꝓseruat ⁊ ꝓmouet nō aut cē cāt. ß dē⁹ gra sua. Diffinit ei virt⁹ infusa. q ē bōa qualitas mētis qua recte vtimur. quā deus in nobis sine nobis opat. s. principlr. sz nō sine nobis coopantibꝰ seu ꝯsentientibꝰ. Et q⁹ lex dat ad hoc vt dirigat actus hūanos. inq̄tū act⁹ hūani ordinantur ad virtutē intm facit hoies bonos. Ān pbs in. ij. polit. dicit q legislatores assuefacientes faciūt bonos. Nec sp aliquis obedit legi ex perfecta bonitate virtutis sz q̄nq̄ ex timore pene. q̄nq̄ ex quodā dictamine rōis. qō ē q̄ quodā principium virtutis. Est etiā impossibile ſm Tho. q bonus cōe ciuitatis bene se hēat nisi ciues sint virtuosi ad minus illi quibꝰ ꝯuenit p̄incipari. vñ ⁊ Philo. dicit. Justū est p̄incipē obtpari legibꝰ suis. Tūc āūt existimet iura ab altis fuāda q̄ prim⁹ eis reuerentiā ꝑbet. Ān plus dei antiqu⁹ dum habuit bonos iudices ⁊ reges ⁊ p̄incipes facet totū plus se bñ habuit in moribꝰ et in felicitate terrena. Ān habuit malos reges q ꝑ maiorē p̄te fuit plus ad idolatriaꝫ ⁊ innūera mala lapsus ⁊ ꝓpter hoc in diuersas captiuitates ductus ⁊ demū ꝑ orbē dispsus. Sufficit āt ad bonū cōitatis q alij. s. subditi intm sint subditi q principum mādatis obediāt q̄tū ad ciuilitatē terrenā. Sed ad ciuilitatē supnam ꝓsequēdam ad quam ordinat lex dī oꝑtet q ex amore legē obseruēt. Qui ei ex rōne facit ꝑceptū. s. legis. ⁊ si bonū ē qō facit nō bñ facit. i. virtuose. extra d⁹ re. iū. qui ex timore

Decūdū princi. §. IIII.

pale no. q lex est reuerēter suscipiēda. cū dicit. legē meā. Isa. xxxiij. Dñs rex nr ⁊ legifer nr. Et q⁹ vt dr Job. xxvi. Alls silis ei in legislatoribus. Tāto ei⁹ lex cū maiori reuerētia ē suscipiēda q̄to maior ē in potētia ⁊ sapia ⁊ bonitate ferēs eā. cū nlls sit dr a ꝓpinquās nedū silis. iō reuerēter lex eius suscipiēda ē. Ān dr Isa. i. Auribꝰ p̄cipite legē dei vti plus gomorre. ⁊ Job. xxij. Suscipe legē ex ore ei⁹. s. dei. Iō autem reuerēter.

Propter eius eximiā auctoritatem
Propter eius miram veritatem.
Propter eius nimiam vtilitatem

Quātum ad pmū. Attēdite ple meus legem meā ꝓpter meā auctoritatē que tāta ē vt omia mea potētia creata sint. mea sapia gubernēt mea iusticia oia defectuosa corrigantur. vnde Leuiti.

vitj. dicit. Ego dñs leges meas custodite. q.d. Jō vt dicitis ⁊ suscipere ⁊ seruare leges meas. qz dñs sum absolute ⁊ vlis dñs omniū. et ptātem habeo sup omnia. Dñs enī nomē est ptātis ait ḡb. Et dr dñs quasi do mīas. s. pnaz trāsgressoribꝫ legū meaz. vñ dr. xj. Machab. nūj. in leges dīnas impie agere ñ impune cedit. Propterea cū primo dedit legē scriptā in mōte sinai apparuit mōs fumigās. tonitrua emittēs ⁊ coruscatiōes. ita q ꝑ plis exterritus dicerz. Non loquatur nobis dñs ne forte moriamur vt visa auctoritate ⁊ ptāte datoris legis. s. dei attēderet et obseruaret eam. Quātū ad scōm est suscipiēda ipsa lex reuerēter ꝓpter eius mirā veritatez. Dr ꝓpterea lex veritatis fuit in ore eius Sicut in doctrinis hominū reperiūtur plures falsitates vt pz in doctrinis phōz. qz vt ait psal. Dis homo mendax. Nulla aūt falsitas repiri pōt in doctrina dei. scz sacre scripture sed omnis veritas. Jo. xvij. Sermo tuus veritas est. ita in legibꝫ hoīm repiunt aliqñ falsitates ⁊ iniusticie. ꝓpter qđ dr Hiere. x. Leges aplōz vane sunt. i. false ⁊ inutiles. Hā si vere ⁊ iuste sunt leges dei sunt. Vñ ipa dei sapientia ait. puer. viij. Per me legū ꝓditores iusta decernūt. Sed lex dei oīs verissima ⁊ iustissima est. ⁊ ideo dz cum oī reuerentia suscipi ⁊ audiri. Nam vt dicit Lactā. in li. insti. Nullo suauior aīe cibꝫ qz virtus. Et si quis obiceret q lex dei vidr cōtinere falsitatē qz ꝑmittebat multa bona tpalia seruātibꝫ ea. ⁊ tñ multi obseruatores eius vt Thobias. isaias. hieremias. ⁊ alij habuerūt multa aduersa ⁊ indigēias. Rñ. Tho. i. ij. q. xcix. ar. vl. q illa tpalia ꝑmissa sunt obseruatoribꝫ legis. nō vt ꝑmii palis remunerato in quibus affectu inhærerēt sed tāqz impfectis vt ꝑ ea māuducerēt̄ ad obseruatōem legis. Sicut pueri ad obseruatōz eoz que imponūt eis inducūtur quibusdā munusculis. Et ꝑm hist̄oriā ve. testōis status populi cū sub lege fuit qz diu legez seruauit in ꝓsperitate fuit. Decimās aūt ab obsertōe legis multa aduersa incurrit. Aliqui tñ persone priculares legē obseruantes in aliquas aduersitates incidebāt. vel qz iam erāt spūales effecti. vt ꝑ hoc magis affectu tpaliū abstraherentur ⁊ eaz virtus ꝓbata redderet. vel qz opa legis exterius explētes aliqui coz in tpalibꝫ defixuz habebant. Quātū ad tertiū Lex est suscipienda ⁊ implēda ꝓpter eius utilitatē. Ex nulla enīz lege bō ꝓsequit tñ fructū sicut ex lege dei si obseruet. Ad intelligēs ps. ait. Portio mea dñe dixi custodire legē tuā. q.d. Alia ē ps quā eligo ex oibꝫ bonis que ponunt añ me de bonis mundi. tanqz meliorem seruare legē dñi Nam vicia primo hz manifestare. vt sic possint cauteri. Apostolus ad Ro. vij. Nam cupiam nesciebam. s. esse peccatum. nisi lex diceret non cōcupisces. vbi Augu. Bona est ergo lex que dum cupiam ꝓhibet omē malū. ꝓhibet. extra de consti. nā concupiscētia. Quātus enī lex humana nō ꝓhibeat omnia peccata etiā exteriora. sed ea que magis hīt tollere pacificum cōuictū hoīm ad iuicem. vt furta. adulteria. homicidia. ⁊ huiusmōi Lex tñ naturalis ⁊ diuina omnia vicia ꝓhibet. Secdo lex iuuat virtuosa exercitare. Vnde Ecclesi. xlv. Dedit illi coz ad precepta. ⁊ legem vite ⁊ disciplīne. Lex dr vite. s. spūalis que cōsistit in virtutibꝫ Dicit etiā lex disciplīne. que imperat morum cōpositōem. Ad legem siquidez nature ptinet omne illud ad qđ homo inclinatur ꝑm suā naturā. Inclinat aūt vnumqđqz ad operatōem sibi cōueniētem ꝑm suā formaz. sicut ignis ad calefaciēdum. Vnde cum aīa rationalis sit ꝓpria forma hoīs naturalis. inclinatio cuiuslibet hoīs est opari ꝑm rōem. ⁊ hoc est agere ꝑm virtutem. Vñ oēs actus virtutū sunt de lege nāali ⁊ ꝓpterea Dama. dicit in. iij. q virtutes sunt naturales. i. ꝑm inclinatōz seu legem naturalem. Lex diuina certū est q de actibꝫ virtuosis impat. ⁊ omis lex humana intātū hz rationem legis inq̄tum est deriuata a lege naturali Tertio lex facit pacem inter hoīes ꝙseruare qđ multum desiderat. Vñ dr. ij. Machab. i. Adaperiat dñs coz vestz in lege sua ⁊ in ꝑceptis suis. ⁊ faciat pacē. q.d. Hñdo volūtatem efficacē ad implendū legē dei. inde sequit pax Finis oīs legis est dilectō. ⁊ pax est effectus dilectōis Qui enīz se diligūt pacē inter se hīt. vñ apls ad Ro. xiij. Plenitudo legis est dilectō. Et q̄ñ etiā seruant leges humane que ꝓhibent iniurias ꝓximoz hī pax inter eos Quarto lex hz iustificare. et hoc ꝑcipue facit lex euāgelica. Vñ ad Ro. viij. dr. Lex spūs vite in xpo iesu liberauit me a lege peccati ⁊ mortis. s. eterne. Et dicit Aug. in li. de spū ⁊ litera q sicut lex factoz. i. mosaica fuit scripta in tabulis lapideis. ita lex fidei. i. euāgelica est scripta in cordibꝫ fideliū. Et ipe idem dicit. q nō est aliud lex dei scripta in cordibꝫ fidelium nisi presentia spūssancti. id est gratia que vtiqz habet iustificare. id est a peccato emundare ⁊ dō gratum reddere. ⁊ consequēter opera meritoria reddere. Sunt tamen in lege euangelica verba scripta que sunt dispositiua ad gratiam spūssancti. ⁊ ad vsum gratie eius pertinēcia. vt que pertinent ad diuinitatem vel humanitatē xpi sti. que disponunt intellectum scz ad fidem. Et que pertinent ad contemptum mundi. videlicz vsus sacramentoz̄. que habent disponere ad gratiam. Et ista sunt vt secundaria huius legis Sed principale in ea est gratia scilicet spiritus sancti in mente fidelium infusa. Quinto lex habet in temptationibus vigorare. vñ psal.

Capitulum Decūduz

Lex dei eius in corde ipius. s. iusti. ⁊ ñ supplātabunt gressus eius. Gressus hoīs sunt opa eius que dñr supplātari. qñ decipit in eis faciendo id qđ bz spēm bōni sed est vere malū. Sicut auaro apparet bonum esse decipe primū vt psequat̄ bonū vtile. s. lucri. Sed dum quis attēdit ad legē que oñdit hoc. eē mala. ⁊ lex doctrina est dei. que errare non pōt abstinet se ab his. et tēptationes vincit. Unde ⁊ ipse cum fuit tēptatus a diabolo in deserto. cum auctoritatibo legis pugnauit respondēs tēptatori. Scriptū est. s. in lege Deut. viij. Nō in solo pane viuit homo rē. cōtra viciū gule. Et non temptabis dñm deū tuum contra supbiam seu inanem glām. Et item dñm deum tuum adorabis rē. cōtra auariciam. Hec omnia scripta sunt in lege dei. Et sic nō fuit supplantatus sed diabolū ipe supplantauit ⁊ vicit. Set to ler terrena multiplicare facit. Unde di. moyses Deutero xxviij. Si audieris vocem dñi dei tui. s. in lege sua loquētis vt facies que ego precipio tibi. ⁊ serues mādata eius. faciet te dñs celsiorem cūctis gētibo. Uenier̄ sup te oēs bñdictiones iste que prinēt ad tpalia. Bñdictus eris ī ciuitate. bñdictus in agro rē. ibi vide. Et potrarium immediate supius dr. Maledictus omis qui nō pmāserit in sermonibo legis huius. Et ponunt ibi determinate multe maledictōes cōtra trāsgressores legis. Infirmi eīm ⁊ imperfecti p tpalia manuducunt ad spūalia opa. Septimo legis obseruatō facit celestia penetrare ad possidēdū Jaco. i. Qui autē pspexerit in lege perfecte libertatis. s. euāgelica. ñ auditor obliuiosus factus, sed factor opis hic beatus erit. Attēdite ergo populo meus legem meam.

Quantū ad tertiū. §. v.

principale. Lex ē gruēter adimplēda. vnđ subdit. inclinate aurē vrām in verba oris mei. Inclinare aurem in verba legis nō est aliud q̄z implere ⁊ seruare legem. De aure ei cordis loquit̄ id est voluntatis. Uolūtas eīm cū est efficax est q̄ mouet ad opandū ⁊ seruādū legē. Et ad istū intellectum dr. puer. xxviij. Qui declinat aurē suā ne audiat legem oro eius erit execrabilis. Declinare aurem ⁊ ñ audire est ñ obedire. ⁊ talis non merek audiri in oroibo suis. Inclinate ḡ aurem vrām in verba oris mei nō expectate tps ad faciendū. q. vt ait ps. Tps faciēdi dñe dissipauer legē tuā. i. ꝓter tps qđ expectāt hoīes ad faciendū se bñe. dissipāt legē cōtra faciēdo. sed nūc inclinate aurē vrām. Et vt congrue seruetis inclinate aurem vrām triplicirer.

Ut impleatis integraliter
Ut obediatis intentionaliter
Ut agatis constantionaliter

Quātū ad primū dicit Ja. in cāñ. sua. c. ij. Qui totā legē seruauerit. offendat aūt ī vno. s. pcepto legis fact̄ ē oīz re. i. ita dānabit̄ sicut si oīa pcepta legis fuiss trāsgressus. Nō q̄ tātā penā patiat cū quelibet trāsgressio bēat debitū sue grauitatis pene ⁊ ita vni trāsgressio pcepti legis est sufficiēs ad incurrēdā penā infernalē sicut trāsgressio toti legis. Et hoc nisi quis pnīam agat. Nō diligēret ps. oñ debat se facere dī. Exitus aquaꝝ deduxerūt oculi mei. i. abūdāniā lacrīaruz ex cōtritōe pcedētē. qz ñ custodierūt legē tuā sensus mei vel ēt primi mei. vñ ⁊ ps ait Vat. vIota vnū aut vni aper ñ pteribit a lege. s. dī donec oīa fiāt. Sicut eīm ō ceremonialibo q̄ erant in figurā xpi ⁊ eccie. nihil pterīt qđ ñ sit īpletū ita ⁊ de moralibo nec quo ad maiora pcepta. q̄z qōlibet iota dici pōt nec minora que apices dicunt vel nū ptermittere dz qđ ñ seruet̄ qui voluerit saluus eē. Uñ sequit. Qui soluerit vnuz de mādatis istis mīmis. i. ꝓtra fecerit ⁊ docuerit sic hoīes. i. pdicauerit alīs bona. ⁊ ipe in vno pcepto deficiat ñ seruādo. mīmus vocabit̄ in regno celoꝝ. i. nullus. qz ñ intrabit illuc. Ita exponitur Inclinate ḡ aurē vrām rē. ⁊ verba. s. singula legis. ñ aliquot vt oīa seruetis ad plenū. Sed dz legi obediri intētionalr. i. ſm intētōz legislatoris. nō ſm verba tm. Uñ dicit regula iuris. Certuz est q̄ is pmittit in legē qui verba legis amplectēs ꝓtra legis mtt̄ volūtatē. de reg. iu. in. vi. Idqđ ēt facit qđ Gre. in mora. ait. s. q̄ ñ intētō verbis ⁊ verba dñt deseruire intētōni. xxij. q. v. humane Nō ēt no. phūs in li. ethi. q̄ magis attēdēdū ē ad intētionē instituētis aliquā legē q̄z ad verba legis. Nō ad ꝓpositū. Precepit dñs in ātiqua lege aliqua ad tps seruāda ſm lrām que erāt in figurā futuroꝝ vt oīa cerimōialia quousq̄z ipsa figurata exhiberent̄ in veritate. Uñ apls ad hebre. x. ait. Umbrā hns lex futuroꝝ bonoꝝ. Cum ḡ implete sunt ille figure ñ dñt illa seruari ſ dm lrām cū sit ꝓtra intētōz legislatoris ⁊ ſm spūm. Et ꝓterea dicit apls. ij. Cor. iij. Lra occidit spiritus aūt vivificat. i. lex intellecta ⁊ ſuata ſm literā occidit alīaz. ⁊ ſuata ſm spūalē intellectū dat vitā aie. Uerbi gra. Mādauit dñs in lege circūcisionē. prīm? tñ pūbo datā que figurabat baptismū bñtē virtutē ex xpi passione. Ita xps adueīt passionem sustinuit ⁊ baptismum instituit. vnde non debet illud preceptum seruari nunc ad literam. ex quo impleta est figura illa. Hoc enim mortale esset. quia contra intentiōem legislatoz. Unde et contra legem. sed debet seruari spiritu aliter a superfluis et vicijs se abstinendo. Precepit dominus in lege populo ne comederet porcinas carnes ad figurandum. q̄ populus suus futurus. s. populus christianus. debebat se permaxime abstinere a moribus porcinis id est luxuriosis. Jam est in actu populus christianus

qui quo ad bonos se abstineret a luxurijs Cñ ñ dz illud p̄ceptū mō ꝓm lr̄ãz ꝙuari.qz eē mortale sed ꝓm spm̄ sp̄.qm̄ hoc intēdit legislator.s.abstinere se a vicio luxurie. Sic etiã p̄ceptū est legis nature quecūq; vultis vt faciãt vobis homĩes et vos facite illi. Hoc est eī lex et ꝓphete.i.in hoc ꝓsistit. Si quis g̃ velit sibi dari cētū floꝛ.sine aliq debito iusticie vel cã rōnali cū ñ egeret.nunqd et ipe dz hoc facere,primo.qz vult ipe hoc sibi fieri et dz alteri facere si p̄ot. Certe ñ intelligit ꝺ legꝫ lator.s.deus.sz de volũtate rōnali qđ quis rationabiliꝛ vult sibi fieri dz alteri facere si p̄t. Itē in lege euãgelica xp̄s di. Si quis te p̄cus.in text. mar. p̄.ei et al. Mat.v. Qui hoc indifferēter faceret cuicūq; ñ bñfaceret.qz daret illi occasiõez augendi peccatū itez p̄cutiēdo. Nō g̃ hoc intelligit xp̄s lator legis bꝰ.qz nec ipe hoc fecit cū ministeranne pontificis ei alapã dedit sed eum redarguit Jo.xviij. Sz vult dicere q̄ p̄cussus q̄libet ira patiēter ferat iniuriã sibi factã q̄ etiam si maiozē sibi vellet facere iniuriã patus sit equanimiter tolerare. Ita exponit Aug.xviij.q.i.patus. Itē lex dina et canonica ꝓhibet recipi ꝑ pecunia mutuata aliq̄d vltra sortez. Si igit̄ quis nō det pecuniã sz opaz sue p̄sone,p mutuo contra interdictū legis facit et ꝓmittit vsurã.qz opa illa p̄cio existimari p̄t. xviij.q.iij.plerigꝫ. Itez lex ciuilis mãdat furē et alios malefactores capi et puniri. Nūquid g̃ capiet iudex laicus clericum furē.vel alꝫ malefactorē. Certe ñ qz eēt excōicatus.extra de sen. ex. vt fame. Intēdit enī legislator de subditis foro ciuili ñ de clericis. Sic g̃ in lege quacūq; inclinate aurē vrām in verba.i nō ad verba,put sonāt exterius.sed in verba.i.ī intellectū verboꝝ legis quid.s.intēdit legislator Tertio lex est implēda ꝓstāter.vt.s.,ꝓpter timorez penaꝝ ñ declinet quis ab ea. Cñ de scis canit ecclia. Iste sanctus,p lege dei sui certauit vsq; ad mortē et a verbis impioꝝ ñ timuit. Sic legimus de castissima susanna.q̄ cū inuitaret ad opus nephariū subꝛminatōe accusatōis de adulterio et p̄ñs mortis.subito rūdit. Melius est mihi ī cidere in manus vras absq; opꝫ q̄ vt̄ relinquere legē dei mei. Si enī hoc egero mors mihi est ꝛc Dañ.xiij. Et ilr Eleazarus annq̄ vus voluit potius durã mortē sustinere q̄ trãsgredi vnū mãdatū legis dei.s.comedere carnes porcinas dicēs Eldolescẽtib⁹ exẽplū forte relinquã si forte aõ ac ꝓmpto ꝓ grauissimis et scissimis legib⁹ bõe fiam mortē pfungar.ij. Macha.vi.c. Sz et septē frēs Machabei cum mrē sua sustinuerūt ꝓstantissime multa grauia supplicioꝝ genera et demũ mortez potius q̄ vellēt legē dei trãsgredi. Cñ et primꝰ eoꝝ ad tormēta ducꝰ dixit. Parati sumꝰ magꝭ mori q̄ patricias dei leges ꝓuaricari. Et mr eorũ eos exhortãdo ad ꝓstantiam martirij dicebat.

Vōi creator qui formauit hoīs natiuitatē, qui q̄z inuenit hoīm originē et spũm.vobis itez reddet et vitã cū mia sicut nūc vos metipos despicitis,ppt dei leges.ij.macha.vij. Sic ī nouo testamento innumeri martires ꝓ obseruatōne legis euangelice mortem sustinuerunt

Titulus .xii. de lege

eterna. Q̄ legi eterne oia subiciunt et quō debemus ꝓformare volũtati dine Ca.primũ

Lex eterna secun

dũ.b.Tho.i.ij.q.xciij.ar.i. nō est aliud q̄z rō dine sapie.ꝼm q̄ ē directiua oiz actuũ et motionũ. Et qz dina rō nihil ꝓcipit et tpe.sz hz eternũ ꝓceptũ.iō dr lex eterna. Deꝰ eī sicut ꝓ sapiam suam est cōditor vniuersaꝝ nataꝝ ad quas ꝓpak sicut artifex ad artificiata.ita ē gubernator oīm actuũ et motionũ que inueniũk in singulis creaturis. Cñ sicut rō dine sapie inq̄ztũ ꝑ eā cūcta sūt create hz rōz artis l' exẽplaris vel ideę,ita rō diuine sapie mouẽtis oia ad debitũ finez seu ipa rō gubernatōis rez in deo sicut in p̄cipe vniuersitatꝫ exñs.cū mōs dina apud. regak obtinet vi legis. cū nihil aliud sit lex q̄z qđã dictamñ practice rōnis in p̄cipe qui gubernat alicui cōitatē pfectē.

Est ãt ipa lex eterna in trinitate deo q̄ mōz regit. Cñ de ipa trinitate canit ec. Qui s.deꝰ omnia tot ñ subdit suis ordẽ legibꝰ. In ipo deo vna est lex vt dcm̄ ē in creaturꝫ tot sunt q̄t sunt spēs creaturaꝝ,quibꝰ singul' indidit diuersas ĩclinationes in suos ꝓbitos fines.que ĩclinatōes leges in ipis creatis dñr. Et q̄z ipa lex eterna attribuak ꝑ appropriatōz filio ꝼm Tho.vbi.s.ñ ꝼm Alex.in.iij.pte.q.xij. ꝓ attribui ꝼm ꝺditōes legꝫ varias et altas ꝑsonis. Tria eī occurrūt ad legez s.auctoritas.veritas.et bonitas.et ꝼm hoc optet q lex bẽat principiũ.formã.et finez. Rōe principij debet legi auctoritas.qz ñ ꝑt eē principiũ legis nisi bñs auctatē. Ratōe forme debet legi veritas. qz nūq̄z ferk sine rōe recta.s.si sit ꝓpter lex.nā iusta ñ est lex. Rōe finis debet legi bōitas.qz lex ñ ordinak nisi ad bonũ. Si g̃ ꝛspiciam⁹ in lege eterna auctē sic appropriak ꝑsone p̄ris rōe ptāt. Si respiciam⁹ in ipa lege eterna veritatē sic appropriatur filio ꝼm rōem formalē sapientie. Si attendamus bonitatem legis.sic appropriak spiritui sancto. Hec Alexan.de ales.q̄ legi eterne omnia subiciunt

De lege eterna pōt §.I

intelligi illud ps.i.q̄ dr ꝺ iusto In lege dñi fuit volũtas eiꝰ et in lege eiꝰ meditabit die ac noc. Dicit aug.q̄ peccm̄ ñ est aliud nisi dictū vel factum vel ꝓcupitum ꝓtra legem eternam. Et sub

bis ꝓhendit ꝑm tho. omis excessus siue locutō
nis siue actōis ⁊ desideriꝫ ꝓtra rōem. Quia igit
iustus summā diligētiā bz vt caueat a pctis. iō
affectus ei⁹ est ad legē eternā. i. volūtatē dei vt ī
pleat intellect⁹ vt intelligat. vnō in lege dñi fuit
voluntas ⁊c. Vbi tria pñt notari. Qz est vlis et
ideo mōs totus ea regulat ibi in lege dñi. Qz ē
pfectionalis ⁊ ideo affectus bonus ei ꝙformat.
ibi. fuit volūtas eius. Qz est rōnalis ⁊ iō intelle
ctus rectus eam speculat ibi ⁊ in lege eius me
ditabitur die ac nocte

Quantū ad primū. §. II

No. ꝙ nullus hō ꝯtūcūꝯ habuerit dñiū latū
⁊ longū potuit vel pōt dici absolute dñs sed ꝑm
quid. Nā ⁊ si Octauianus prim⁹ imperator post
cesarē fecit describi vniuersum orbē terraꝝ tāqꝫ
dñs terre. nūquid dñiū habuit aquaꝝ ⁊ aliorū
elemētoꝝ. aut celoꝝ. aut āgeloꝝ. aut ēt oīum bru
toꝝ. Terre ñ. Fuit ḡ dñs ñ simplr oīm sed hoīz.
qui versabant tūc in mūdo. Cui ⁊ illis legē dare
volebat. nec tñ quo ad oīa. nō aūt alijs rebꝫ sibi
nō subditis. Absolute ⁊ simplr dñs est de⁹. om
nibꝫ dñans creaturis. Cui sciūs mardocheus in
oōne sua dicebat. Dñe rex ops in ditiōe tua cū
cta sunt posita. ⁊ ñ est qui resistat volūtati tue ⁊c
Dñs vniuersoꝝ tu es Hester. xiij. Sicut ḡ dñi
um est vlcita ⁊ lex eius dz eē vlis ⁊ ipa tot⁹ or
bis regulat. qz lex dñi. Et ꝙ legi eterne que nō
differt a dei volūtate realr subjciāt ⁊ ab ea ḡu
lent oīa declarat ⁊ oñdit ꝑm Tho. i. q. xciij. nā
creature irrōnales eterne legi subjciunt inquā
tū sequunt sine iudicō rōis vel sensus id qđ eis
impssuz est a deo quasi mote a alio. s. deo ad su
os fines ⁊ act⁹. Sēdo creat e rōnales legi eterne
subjciunt ꝓ noticiā dīni ꝑcepti. eo ꝙ eis. datū
est intelligere quid deāt agere l cauere. Ipa ei
lex natural que ē in hoīe ē quedā ptipatō legꝫ
eterne. Mali ēt subjciūt legi eterne. ⁊ si impfe
cte. s. necessitate coactōis. inqꝫtū subjciunt non
eius ꝑceptōi ꝑ punitiōi. s. inqꝫtū mali puniunt
a deo ꝙ lex eterna dictat ⁊ impat. Quarto boni
subjciūt pfecte. inqꝫtū. s. ñ coactōe pūitōis sz vo
lūtate obsecutōis. ⁊ volūtate obediēdi deo. amo
re ñ tiore se subjciūt. Bri ēt ⁊ dānati subjciūt
legi eterne. cui rō est qz sicut corpus graue mouet
grauiter de loco ad locū. ita eadē grauitate quie
scit in loco. A sili sicut bōi ꝓ legē eternā merent
beatitudinē ⁊ mali miseriā. ita ꝓ eādē legē beati
in beatitudinē ⁊ mali in miseriam ꝙseruant
Subjciūt ēt legi eterne oīa creata siue necessa
ria siue ctingēria ñ āt eterna. Et rō h⁹ est ꝑm tho
vbi s. lex eterna ē rō gubernatōis. quecūꝯ ḡ sub
jciunt dīne gubernatōi subdunt ⁊ legi eterne.
Cū ḡ oīa que sunt in rebꝫ a deo creat⁹ subdātur
dīne gubernatōi. siue necessaria siue ctingēria. ñ
āt ea que ptinēt ad dīnā ēntiā l naturā vt ꝓso
ne dine vel volūtas. vel bonitas dei ⁊ hmōi. rōo
creata subdūt legi eterne ñ āt increata sicut pz ꝑ
exēplū in hoibꝫ. Nā gubernatōi hominum sub
duntur que fiūt ꝑ hoīes. ñ āt que ptinēt ad nat⁹
hominū vt ꝙ bēat man⁹ l pdes. vñ ⁊ Aug. di.
xij. de ci. dei. ꝙ nullo mō aliquid legibꝫ summi
creatoris ordinatoris ꝙ. s. creatū subtrahit a quo
pax vniuersitatis administrat. Nec ob. qđ ait a
pls dicēs ad Ro. viij. Prudētia carnis inimica
est deo. nec ꝙ. n. legi ei⁹ subiecta ē. nā ꝑm Tho. vi
bi. s. ⁊ si subjci ñ possit prudētia carnis legi eter
ne ex pte actōis. qz inclinat ad actōes ꝓtrarias le
gi dei. tñ subjcit legi dei ex pte passiōis. qz mere
tur penā ꝑm legē dīne iusticie. Ro. ēt ꝙ alr ē
dicēdū de lege hoīm alr de lege dei. Nā hō rebꝫ
irrōnabilibꝫ ꝯtūcūꝯ ei subjciāt ñ ꝑt impone
re legē. sz solū hominibꝫ sibi subiectis quibꝫ hoī
bus in tñ ponit legē inqꝫtū suo ꝑcepto l denūci
atōe imprimit mētibꝫ eoꝝ quādā regulā que est
principiū agēdi. Sicut āt hō denūciādo impri
mit hoī subiecto sibi quoddā principiuz interi⁹
actuū. ita deus imprimit toti nate principia ac
tuū ꝓpioꝝ. Et iō ꝑ hūc mod⁹ dz deus ꝑcipe toti
nate ꝑm illud ꝓs. Preceptū posuit ⁊ ñ ꝑteribit
s. irrōnalibꝫ creaturis. Et ꝑ hāc ēt rōz oēs mot⁹
⁊ actōes tot⁹ nate legi eterne subduntur. Alio
mō ergo subdunt legi eterne creature irrōnabi
les ꝯtūcūꝯ rōnales inqꝫtū. s. irrōnales mouent a di
uina prudētia. ñ aūt ꝑ intellectū diuini ꝑcepti.
vt rōales. Et ipa impssio principij actiui intrin
seci ꝯtūcūꝯ ad res naturales ē primulgatō legis eter
ne in eis. Defectus aūt qui accidūt in rebꝫ na
turalibꝫ. ꝯtuis sint ꝑter rōz cārum ꝑticulariuz
nō tñ sunt ꝑter ordinē cāꝝ vniuersalium. et ꝓpe
pue cause ꝓme. i. dei cuius prudētia nihil pōt
subterfugere. vñ ⁊ ipa subdūtur legi eterne. oēs
ēt leges inqꝫtū ꝑticipāt dā rōe recta intrīn dēriuā
tur a lege eterna. Cui aug. in tpali lege. nihil est
iustū atqꝫ legitimū qđ ñ ex eterna hoīes sibi de
riuauerint. ⁊ idē Aug. Lex eterna ita medio q̄
dam loco posuit aliqua vt in eis vsurpādis me
rito reꝑhendat audacia in exequendis iure lau
dē obedientia. Et ponit exēplū abzalx qui ex se
volēdo occidere filiū pessime fecisset. sz ex volūta
te dei iubētis ꝑ volēdo optīe fecisset. xxiij. q. v. lex

Secūdū ꝙ nota. §. III

tur est ꝙ affectus seu volūtas iusti cōformat se
ad. legē eternā. i. volūtatē diuinā. qđ quilibet fa
cere dz. Dicit enim Aug. Qz lex eterna est ratō
summa in deo. i. volūtas rationabil cui sp obtē
perādum est. s. cōformādo volūtatem nrām sue
Dicit enim aresto. in sua metha. ꝙ primum in
vnoquoꝯ genere ē regula ⁊ cā scōrum seu om
niū illius generis. Sicut ꝑmū in gñe calidita

tis est ignis. ⁊ ipe est cā scōa oīm calidoꝝ incꝫtū calida. Intrīm em vnūquodq; est calidū incꝫtuz pticipat naturā ignis. prima igit cā omnis rectitudinis ē diuina volūtas. in qua est summa rectitudo. ⁊ intrīm volūtas būana est recta incꝫtū participat rectitudinē dīne volūtatis qđ fit conformando se ei. tūc em recta est. Tenemur aūt ee recti. qz vt dr Lan. i. Recti diligūt te. s. deū. Ad dilectōnē aut obligamur que sine rectitudine eē nō pōt. Vlīn ⁊ glo. dicit. Rectus est qui vult qđ deus vult. Sciēdū tn qm cum dr volūtas nra dz eē cōformis volūtati dīne vt dicit Durā. in primo sentē. di. vl. nō intelligit hoc de conformitate volūtatis incꝫtū ad eēntiā eius vel eē. i. vel le sed cꝫtū ad tēdentiā eius in obiectū. i. in volitum. Nā cū cōformitas importat quādā assīlatiōnē vnius rei ad alterā. vīn dr cōformis quasi cōueniētia in vnā formā. n pōt hoc intelligi de omnimoda assīlatōne volūtatis nre vel nostri velle qđ actus ipius volūtatis ē cū volūtate dei. hoc ei impossibile ē cū in infinitū distet. qz volūtas dei ⁊ velle eius ē eēntia ei⁹. sed in nobis voluntas ē quedā potētia n eēntia aīe sed accidēs consequēs ipaz. ⁊ velle ē actus ipius potētie n potē tia nec eēntia ei⁹. Est aūt cōformitas ꝑportōis in ter volūtatē nrām ⁊ dei in hoc. s. qz sicut de⁹ vult libere qđ vult. ita ⁊ volūtas nra. ⁊ sicut vult bonū. ita ⁊ volūtas nra nafalr. ꝟz hoc ptiet ad imaginē dei que nafalr est in nobis. Cōformitas ergo ista attēdit fm tēdētiā in obiectū. i. in volitū ꝑut. s. velle ptiet ad genus moris. s. bn vel male Et tūc ista cōformitas volūtatis pōt attēdi fm quadruplex genꝰ cāꝝ. s. efficiētis. finalis. formal ⁊ materialis. Et fm genꝰ cāe efficiētis tenemur cōformare volūtatē nrām volūtati dei. qđ. s. tūc facimus qn volumꝰ id qđ deus vult nos velle. Hoc ei ipe efficit in nobis. vn apls ad phili. ij. Ipe est qui opaf in nobis velle ⁊ pficere ꝑ bōa volūtate. Et sic vno mō exponit illud. i. ad thimo. i. deus vult oēs hoies saluos fieri. i. istā voluntatē qua velimꝰ oēs hoies saluos fieri constituta solū natura ipoꝝ ipse facit in nobis. et ꝫ vult nos velle. Scdm cām finalē dēmus ēt cōformare volūtatē nrāz volūtati dīne. Et sic in lege dīni volūtas iusti. vt. s. velit oīa ꝓpter bonuz finē qđ est cōformare se in rōe volēdi. Quicqd ei vult deus vult ꝓpter būc finē. s. ꝓpter bonū vniuersi ꝑ qđ manifestat bōitas sua infinita que ē finis oīz. Et quilibz ēt qđcūq; vult debz velle sub rōe bōi. n tm appenꝝ. i. ꝓt aliquē bonū finē. Illđ aūt qđ ꝑ se ē malū n pōt ordinari ad finē qui ꝓprie dicat bonus. Sic furari ꝓpter bunc finē vt quis iñ faciat eleōsinā n pōt ꝓprie dici q fiat ꝓpter bonū finē. Qz ergo quis cōformare volūtatē suā dīne fm cām finalē vt oīa faciat ꝓpter aliquē finē fm illud. Oia in glāz dei facite. vn iudei volētes passionē xpi quā deus volebat n cōformabāt se volūtati dei ꝟz cōtrariabant. qz deus illā volebat. ⁊ sc̄a hoc cupiebāt ꝓpter bunc finē. s. ꝓpter redēptōz nrām incꝫtū erat satisfactia nri debiti. n aūt volebāt incꝫtū erat afflictiua innocētis xpi. Qz iudei volebāt eā ꝓpter bunc finē incꝫtū erat afflictiua innocētis xpi ⁊ satisfactiua passiōi eoꝝ ire ⁊ iudie non incꝫtū erat nn saluatiua. vn grauissime peccauerūt. Scdm cām formalē cōformare volūtatē suā dīne est operari ex caritate seu hte caritatē qđ est cōformare se in mō volēdi. deus ei oia vult ex caritate. ꝟ ad bndū caritatē directe n tenemur. qz hoc n est i ptāte nra eā hte. dei ei ē eā infundere sine meritis nris fm illud ad Ro. v. Caritas dei diffusa est in cordibꝰ nris ꝑ spm̄sc̄m. qui datus ē nobis ꝟ indirecte tenemur ad eā. Tenemur ei facere qđ ex nobis est vt caritatē hēamus. puta orando et iunādo a peccatis cessando. ⁊ hmōi ꝑ que quis disponit ad recipiēdū. Exēplū de sole qui illuminat cꝫtū est de se n ponētē obstaculū. sed se ponē tem aīa eū. hec Tho. in. i. sen. dis. vl. Et vt di. romanus di. eadē. Quia istud est ꝓceptū affirmatiuū. s. de ꝓpando ad bndū caritatē obligat non ad sp. ꝟ ꝑ loco ⁊ tēpe. vtpote qn cogitat ꝓcepta dei bn̄ficia ⁊ hmōi. Determinare aūt tps hmōi obligatōis. s. qn teneamur vel qn n teneamur. nō pōt bn̄ determinari. Ad faciēdū aūt ex caritate que facimus tenemur cōditōna iter. s. si volumus mereri vitā eternā. qz sine caritate opus nostrum non est meritoriū. Absolute nō tenemur ad hoc. qz si teneremur sp ex caritate agere semp peccaremus faciēdo aliquid n ex caritate. Et sic filius honorās ptem nafali pietate peccaret si n bēret caritatē. Nec est. qz ꝑ loco ⁊ tpe tenef dilibet facere aliquid ex caritate qđ tps non potest facile determinari a nobis. hec Romanus in. i. senten. di. vl. Sed rectus homo in lege dīni voluntas eius. vt. s. velit omnia ex caritate. Secundu cām materialē cōformare volūtatē suam volūtati diuine est velle qđ deus vult. Qz vtq; teneamur cōformare volūtatē nrām diuine i volito. Rn. frater roman⁹ sup. i. sen. di. vl. q. vl. di. Hic n querit de volūtate sensualitatis. qz illa nō ferf in bonū simplr sicut volūtas dīna ꝟ incōueniēs sibi. s. delectabile fm sensuz. Vlīn fm istā volūtatē n tenemur cōformare volūtatē nrām dīne Et fm hāc volūtatē xpus nolebat pati ꝓpter qđ oravit di. Pr̄ trāseat a me calix iste ꝛc. Nec etiaz volūtate naturali tenemur ad hoc. qz illa sp ferf in bonū nature vt cōseruatōz sui vel suoꝝ. Et sic b. maria voluntate nafali ⁊ sensuali nolebat filium pati qđ deus volebat. vn tristata ē marie de morte eius. ꝓpter quod simeon dixit de ea. Tuā ipius aīam ptrāsibit gladius Lu. ij. Et ad crucem canit ecclesia. Flecte ramos arbor alta tensa

lara viscera ⁊c. Nec ēt volūtate ꝺditionata q⁊ ꝓ illā bene possum⁹ velle aliud q̄z de⁹ velit iubꝺi tione. si deo placz Sic̄ paul⁹ volebat sibi stimulū auferri. ꝓpter qꝺ hoc postulabat. ⁊ de⁹ nolebat vt ꝑz. ꝙ ad Cor. xij. nō. n. illꝺ volebat apls nisi in ꝙntū deo placeret Cūm hoc sibi revelato. nō ap̄l⁹ voluit sibi auferri.

Sed queritur .§.iiii

de voluntate deliberata Et circa hoc sūt due opiones Una est q̄ distinguit volitū diuinū q⁊. s. aut congruit mihi illꝺ velle. aut non congruit si congruit mihi illud velle simplr de deo illꝺ velle qꝺ de⁹ vult dūmō sciā qꝺ de⁹ velit Si āt nō cōgruit mihi illꝺ velle. tūc nō teneor velle qꝺ de⁹ vult vt mortē meā l' dānatōez Rō ē ꝙm ipos q⁊ cū gra ꝓficiat nō ꝺstruat. nō teneor ꝓp̄r statū gre velle aliqꝺ qꝺ sit ꝓnū nat̄e mee. vt mortē meā vl' meos. Jtē natura nō dictat q̄ velim dānatōez meā nec ex gra hoc exigit vt hoc velī. q̄ non nō teneor Alia opio q̄ volūtate absoluta ⁊ ꝺliberata oio teneor velle qꝺ de⁹ vult vel qꝺ scio deū velle. Et ad hoc dicendū mouet eos auctoritas rō⁹ et ep̄l'ū Et auctoritas q̄dē bt in glo. sup ps Non adhesit mihi cor ꝓnū vbi dr q̄ cor ꝓnū ⁊ distortū bz q̄ nō vlt qꝺ de⁹ vult Et glo. sup illꝺ rectos decet collaudatio dic̄ Recti sūt qui volūt qꝺ de⁹ vult Rō q̄ ad idē mouet ē q⁊ si ñ teneor velle qꝺ de⁹ vlt. q̄ posīū velle ꝙtrariū q̄ pt mihi displicere qꝺ de⁹ vult Sz hoc ē falsū q⁊ vt dt aug Impi⁹ ē cui displicz ꝺina puidēcia Jtē nil iustū displicz iusto ꝙm aug⁹ de da religione ß oē volitū a ꝺo ē iustū. q̄ ille cui tale volitū displicz ē iniust⁹ Et i q̄nō posīū velle cōtrariū ei⁹ quod deus vult. ergo teneor velle omne quod vult. Jtē q⁊ scꝺum tul iū amicoz est idem velle⁊ nolle. ß teneamur eē amici dei. q̄ ⁊ velle qꝺ vult ipse Sz hoc ēt ꝓ ex̄plū q⁊ mala q̄ inferunt corpi meo ꝺebeo acceptare. ex q̄ deo placz Sz nil magis ꝺbeo diligere post aiam q̄z corp⁹ meū. q̄ multo magis ꝺebeo acceptare q̄ fiūt ꝓnibꝺ meis vt mortē corꝑ h⁹ Nec illi dicūt q⁊ ꝺebeā velle dānationē meā. ß q⁊ ꝺeo eā velle ꝙm q⁊ de⁹ eā vult De⁹ āt nō vult ꝓ se⁊ simplr me dānari. ß si facio opa ꝑfi vult me dānari. vñ vult ordinē iusticie q̄ est punitōnis culpe ꝓ pena Justū āt ordinē iusticie teneor acceptare. s. si peccavero puniar. q⁊ alit ꝑpugnare ordini ꝺmine iusticie⁊ fine ꝺubio sic teneor velle quicq̄d scio deū velle si mihi cōgruit ꝙm oēs bt̄entōnis nō teneor alia rōne nisi q⁊ voluntas mea teneat velle oē qꝺ iustū ē⁊ bonū. ⁊ si ista ē rō tentionis vbicūq̄z ē iusticia⁊ bonitas. illud teneor velle Nec obstat q̄ nature nō ꝙgruit q⁊ volūtas ꝺliberata se ꝓfert in eā q̄ repugnat nature. i. volūtas ꝙm rōem subiicit sic⁊ volūtatē seu instinctū naturalē vt cū hoīe ꝓp̄r vtutē se morti exponit Teneat tū velle volūtate deliberata istū ordinē iusticie. q̄ si in pctis moriat dānat⁹ q⁊ ꝺeo vlt ⁊ nō dānatōez ꝓ se nec culpā Tho. in prima opionē videt magis ꝺdinare ranqz durā Scōaz firmat b. tho. di. ea. Et de dānatōe sua ꝓpria dicit q̄ ista positio est q̄si impossibilis. s. q̄ alicui revelet dānatō sua sicut nec angelo Cūm si fieret debet ille cui fierz estimare q̄ sit illusio diaboli Qꝺ si certificaret q̄ revelatō eēt a deo. debet credere q̄ eēt ꝙm ꝓmissionē nō ꝙm ꝓphciam vt illud Jone. iij. c. xl. dies ⁊ minive subverteť Sz sciendū ꝙm tho. di. ea. circa finē q̄ mot⁹ volūtatis ꝺliberate circa volitum diuinū. aliq̄ se hz in pctōribꝺ. ⁊ aliq̄ in iustis viatoribꝺ. aliq̄ in ꝓbēsoribꝺ Dā in pctōribꝺ motus volūtatis est corrupt⁹ q⁊ ex toto relinquūt ꝺliberationē rōnis. ⁊ ꝓsequunt ipetū volūtatis naturalis ⁊ sensitive. murmurantes ꝺ dei ordinatōe Nullus tñ ē adeo obstinat⁹ in pctis q̄ obstinatōez nō possit ꝺponere⁊ se ꝺine volūtati ꝙformare ꝺū ē viatoz Solū dānatis in penā inflictū est vt al' sua obstinatōe nunqz curent Jn iustis āt viatoribꝺ manet mot⁹ volūtatis integer. s. ipsos dr tū ex pte ꝙgnitōis q⁊ nō plene volūtatē ꝺinā ꝙgscūt. tū ex pte affectōis q̄ retardat ex moribꝺ inferioribꝺ. vñ in talibꝺ sufficit nō recalcitrare ꝺine iustitie. i. ordinationi Dbs cūm dic̄ in. xij. etb. q⁊ sufficit fortis q⁊ nō ꝓtristet⁹ ī pic̄l' morz q̄z ꝺus nō gaudeat sic̄ est gaudiū in actibꝺ aliaz ꝺutū. Sz in ꝺbīs est mot⁹ volūtatis ꝺliberate integer ⁊ ꝓfect⁹. tū ex pte ꝙgnitōis q⁊ ꝺuinā volūtatē plene ꝙgscūt. tū ex pte affectōis q̄ ꝺnat oi appetitui inferiori. nec in aliq̄ retardat vel impedit Cūm in vidēdo qꝺ de⁹ vlt ⁊ qꝺ ipsi volūt. gaudiū capiunt de q̄ in ps Letabit⁹ iust⁹ cū viderit vindictā Cūm tal' nō ꝺz ꝺimittere. quī faciat oē bonū qꝺ ꝑt. q⁊ in custodiēdis ill̄ s. ꝓcept⁹ dei retributio multa ait ps Nō solū ꝓ custodiēdis. i. obꝺuādis retributio multa bt̄ merced/is ēt ne ß ēt in ipsa observatiōe retributio multa delectatōis spūal' q⁊ ꝺtuose operari de⁹ decrat mentē magis q̄z delectabilia corꝑis Et ex hoc ēt vitat⁹ maius supplicium. si pure deberz dānari in inferno q⁊ ex pctō aggravat⁹ supplicium Legit⁹ in vitis patruz q⁊ cū q̄dā p̄ scōs bēt q̄ndā discipulū valde obediētē modestū⁊ gratiosū. rogavit ꝺnm vt sibi revelarz si deberet eē de numō salvandis Revelatū est q⁊ erat dānand⁹ ꝓp̄r qꝺ cū p̄ videbat illū. lacrimas ꝓfundere nō poterat Qꝺ ꝑpendēs discipul⁹ ille interrogavit p̄ez de cā fler⁹ Et cū frequenter⁹ hoc petiss. vicit⁹ pcibꝺ ei⁹ sibi dixit q⁊ ex ꝙpassiōe ad eū flebat q⁊ revelatū sibi erat eū eē dānandū. Qꝺ ille audiēs ait Pr̄ nō ozvt ꝓp̄r hoc lugeat. q⁊ scio iustū eē ꝺnm ⁊ q⁊ me nō dānabit nisi ꝓp̄r pctā mea Et sic̄ fur patiēter dz pati penā suspendēdi ex q̄ meruit Jta⁊ ego sū patus ferre penā dānatōis. si offendero. q⁊ exigit ꝺine iusticie ordo. cui⁹ volūtati volo me ꝙformare Jta q̄ conabor ex me facere qꝺ boni facere potero. ⁊ ꝺns ꝺ creatura sua faciat qꝺ

sibi placz. Ideo ãt placita dco fuit talis rñsio q̃ pformatio volũtatis. qđ nocte seq̃nti reuelatũ ẽ pri illi q̃ mutata erat sñia dei q̃ saluãd⁹ erat. Dđ ñ sic est ũtelligendũ q̃ volũtas dei l' dispositio sit mutabil' vt velit qđ pri⁹ nõ volebat ꝟ sñia di ꝯmina toria q̃ ẽplicit merita l' demerita hoim mutat̃. erat in illo discipło forte, aliq̃ indispositio mẽtis. vel viciũ occultũ qđ merebat dãnatõem. q̃ remoto meruit ex opibz bonis saluatõem. In lege g̃ dñi volũtas iusti ẽ pformãdo se dñe volũtati i voluit vt dictum est.

Quãtũ ad tertiũ .ꝑ.v

pncipale no. q̃ intellect⁹ rect⁹ respicit die ac nocte. i. freq̃nt in aduersitate q̃ pspitate. ad legẽ eternã dei. i. ad ꝙscendũ volũtatẽ suã. vt pficiat. vñ ipe ps. Una petij a dño hãc req̃rã tc. vt videã dolũtatẽ dñi. Et q̃ in lege sua scripta ipam volũtatẽ manifestat. ideo freq̃nt eã legit q̃ meditat. ps. Quõ dilexi legẽ tuã dñe. tota die meditatõ mea est. non solũ vt scrã q̃ vt ait apls ad Ro. ij. Non auditores legis. s. tm̃. ꝟ factores iustificabunt. Qui em̃ fecerit volũtatẽ pris mei. ait xps. q̃ manifestatur in lege. ipse me⁹ frat̃ est. Ja. iij. Fratribz xpi debetur hereditas eterna. Sed sciendum ꝑm magistrum in primo sen. di. penul. q̃ duplex ẽ volũtas dei. vna q̃ dr volũtas beneplaciti. Illa que dr voluntas signi. Dđ nõ sic ẽ intelligendũ. tanq̃ i deo sint plures volũtates cũ non sit nisi vna tm̃. ꝟ ꝑm tho. in. i. pte. q. xix. Volũtas de dõ aliqñ ꝓpe dr. q̃ ꝟ voluntas bñplaciti nuncupat̃. q̃ sp ipleat. Aliqñ voluntas de deo methaphorice dr sicut et multa alia de deo. q̃ hec dr voluntas signi. nõ q̃ sit signũ q̃ de⁹ illud velit ꝟ q̃ est signũ in nob⁹ voluntatis nre. Sicut dicimus deũ iratũ cũ punit non q̃ punitõ sit signũ ire in deo cũ nulla ira in eo sit. ꝟ q̃ est signũ ire in nobis cũ punimur. sic cũ de⁹ ꝓcipit aliqđ dr velle illud a nobis. q̃ cum nos ꝓcipimus. signũ est in nobis q̃ de⁹ illud. Per hãc silitudinẽ dr volũtas signi in deo q̃ hec est quintuplex ꝑm ꝙncz signa. s. ꝓceptũ. pbitio. ꝙsiliũ. pmissio. q̃ opatio. Per hec em̃ vt p signa ꝺclaram⁹ nos aliqđ velle. Declarat em̃ ꝙs se aliqđ velle dupliciter. Uno mõ ꝑ se. alio mõ ꝑ aliũ. Et ꝑ se quidẽ declarat aliqđ velle aut directe aut indirecte. Directe cũ aliqđ opat̃. signũ ẽ q̃ illđ velit q̃ sic opatio dr volũtas. Indirecte q̃ ꝑ accidẽs. cũ nõ pbibet vel impedit operantẽ. Nã remouẽs pbibens dr mouẽs ꝑ accns ꝑm pđm. q̃ sic ẽ pmissio. Per aliũ dco declarat se ꝙs aliqđ velle inq̃ntum ordiat aliũ ad aliqđ faciẽdũ vl' necãria inductõe. qđ fit ꝓcipiẽdo qđ aliꝙs vult. vl' pbibẽdo ꝯtrariũ vl' aliq̃ psuasoria inductõe qđ ptinz ad ꝙsiliũ. Qđ em̃ ꝓceptũ. ꝙsiliũ. q̃ pbibitio dicant̃ di volũtas ꝑz ꝑ idq̃đ dr. Ja. vi. fiat volũtas tua tc. q̃ ãt pmissio vl opatio dicat̃ dei volũtas ꝑz ꝑ aug. q̃ dicit in enchir. Nihil fit nisi oiꝑtẽs fieri velit vel sinẽdo vt fiat vel faciẽdo. Vel. ꝓt dici q̃ pmissio q̃ opatõ referunt̃ ad pñs. pmissio quidẽ ad malũ. opatio vero ad bonũ. ad futur⁹. vo. pbibitio respectu mali. ꝓceptũ vero respectu boni neccãrij. ꝙsiliũ ãt respectu supabundãtis boni. Voluntas g̃ bñplaciti. q̃ ꝑprie ẽ voluntas dei sp ipleat. siue a nobis. siue ꝺ nobis vt ꝺt ma. ñ. i. sen. di. xlvi. Ihñ ipse ait ꝑ Isa. c xlvi. Consilium meum stabit. i. dispositio. Et pau. ad ro. ix. Voluntati eius quis resistet. q. d. nullus. Cũ g̃ suam⁹ mãdata ei⁹ l' ꝙsilia. ipleat voluntas ei⁹. a nobis. i. ꝙsentientibz nobis bois opibz q̃ facit nobis. Cũ trãsgrediñ mãdata ei⁹ volũtas ei⁹ ipleat ꝺ nob⁹ incurrentibz penas q̃s vult de nobis ꝑm exigẽtiã sue iusticie. Et sic volũtas di cũ sit cã efficacissiã oĩm entiũ. non ãt pcedz q̃ nullo sapiẽte. s. opante aut aug. fit hõ melior. q̃ mlt⁹ min⁹ dño opãte. sp ipleat cũ illud vult. Qui. n. recedit ab ordine volũtatis sue iusticie q̃ reprobos punit. Dđ autem opat̃ in creaturis ibi ꝙcurrit volũtas signi cũ voluntate bñplaciti illđ. n. ꝑprie vult. Dr tñ volũtas signi inq̃ntũ i nobis op⁹ nr̃m ẽ signũ volũtatis nre. ꝑ hãc talẽ silitudinẽ. q̃ silr pmissio ꝙcurrit cũ volũtate bñplaciti. Sz q̃ pmittit. s. mala fieri. dr q̃dẽ signũ volũtatis nõ sue. s. dei q̃ nõ vult ipse mala fieri ꝟ in nobis q̃ cũ pmittim⁹ malũ fieri. q̃ ñ ꝓhibem⁹ cũ possum⁹ dicimur illud velle. In deo ãt pmissio q̃ mala pmittit fieri ẽ signũ nõ volẽdi illa. ꝟ volẽdi pmittere. q̃ ꝟ ꝑ maiora bona inde seq̃ntia. q̃ ꝓpe vult. Ihñ aug. in Enchir. ait q̃ de⁹ opes nil' pmitteret mali cẽ i opibz suis nisi eẽt adeo potẽs q̃ bonũ q̃ ex oĩ malo eliceret. maiꝰ bonũ q̃ si nõ sp bonũ q̃ si ei cui accidit malum. saltem ad bonum melius vniuersi. Et sic ex crudelitate tirãnorum secuta ẽ corona martiꝝ. q̃uersio mlt⁹ ex ẽplo martiꝝ. Et occasio ouis a lupo q̃ si ñ sit ad meli⁹ ouis. ẽ tñ ad meli⁹ vniuersi q̃ sic sustentat̃ species lupoꝝ in vniuerso. Et dãnatio reprobꝝ eis bona nõ ẽ. est tñ ad melius vniuersi. vt reluceat nõ solũ mia in beatis ꝟ iusticia dei in dãnat̃. Exẽplũ in Joseph quẽ vẽdiderũt frẽs in egipto. q̃ ex tãto malo eduxit de⁹ tñ bonũ. s. ꝙseruatiõez nõ solũ pris q̃ fratrũ ꝟ plimoꝝ q̃ fame defecissent. ꝑprie puisionẽ suã de frumẽto. Ihñ ipe ꝺt Gen. vl. nõ possum⁹ resistere volũtati dei. vos cogitastis de me malũ. q̃ de⁹ vertit illđ in bonũ. Voluntas ãt signi q̃ ad ꝓcepta. pbitiones q̃ ꝙsilia. nõ ẽ ꝑprie volũtas q̃ nõ sp ipleat. vt in pcõribz ꝑz. Sz ẽ signũ volũtatis in deo q̃dẽ q̃ vult illud ꝓcipere. pbibere q̃ ꝙsulere in nobis ãt vñ trãssumit̃ vt dicat de deo ẽ signũ q̃ illđ volumus quod precipimus igit̃ iustus intellectu medit̃ die ac nocte i lege dñi. i. assidue siue in lege ẽterna q̃d velut. siue in lege scripta vbi ꝑ signa ipsa

Capitulus Primus

expimit. Hec est voluntas dei sctificatio vra vt ait apls .i. ad thessa. iiij. Vult enī caueri ꝓhibita vt sic sitis scti .i. mundi a pcis vult seruari ꝑcepta vt sic sitis sancti .i. firmi in virtutibꝫ. Dant ei ꝑcepta de actibus vt utī. ex qꝫ frequntatōe generat habitꝰ Vult impleri ꝓsilia ad maiorē ꝑfectū. qbꝫ efficiamur scī .i. deo dedicati. sic tēpla dr̄ sctā. qz deo dedicata Vult recogīsci a nobis sua bnficia q̄ opant in nobis vt scimꝰ scti .i. gratificātes officiū scrōꝝ in pria. q̄ sp regratiāt Vult ꝓsiderari primi ſa. vt simꝰ scti .i. pictī eū imitātes qui .s. sp ex malꝰ elicit bona sic nos ex iniuris eliciamꝰ bona obliui scēd o iniurias Ad ro. xj. Vbi abundauit delictum superabundauit et gratia. Vbi in bono malum Et ex malis tribulationū eliciamꝰ bonū ꝙuersionis nr̄e et patie Et ex malo pcōꝝ ꝓmissoꝝ. elicia mus bonū bnīliatōis nr̄e. vt bnīliores et cautiores sum⁹ Et sic scī estote ait ipse qz scts ego sum dns deus vr̄er

Videtur āt pre .§. VI.

dictis obstare qđ ait apls .i. ad thimo .i. Vult deꝰ oēs hoīes saluos fieri. et tn̄ pauci sūt q̄ saluant nō ergo videt ipleri sp volūtas dei Ad qđ rndet b. tho. in .i. sen. di. xlvj. et in postilla supradicto pas su Qđ hoc intelligi ꝑt multipliciter Uno modo fm Dama. qui dicit hoc intelligendum de volūtate dei antecedenti. non voluntate consequenti. Et appellat volūtatē añcedentē illā qđ vult deꝰ de creatura rōnali. ipsam ꝓsiderādo solū fm suaz naturā absqz opibꝫ et sic vult oēs saluos fieri. Nā quelibet creat ad hūc finē. et dat ei naturā capacē q̄ ꝑcepta et cōsilia. et documēta ꝓponit añ eū. vt ex illis possit ꝓcurare salutē suā Vel q̄ voluntas añcedens qz antecedit ꝓsideratōem operꝫ creature. quāquidē ꝓsideratōez possumꝰ nos facere de deo pu. s. ipsam creaturā disponit fm naturā suā ad saluatōez mō dcōt hoc vult erga oēs hoīes. Vel volūtate ꝓsequnti nōvult oēs hoīes saluos fieri. q̄ aliqs saluari. i. bonos. aliqs dānari. s. malos Et dr̄ volūtas ꝓfis qz vult illud de creatura ꝓsiderata. nō solū fm naturā. q̄ et opa sua q̄ sequūt in creatura pꝰ nāz dat exēplū iudicij boni q̄ veniēs ad citatē volūtate añcedēti vult oēs hoīes illiꝰ citatꝫ viue re. nullū pire ꝓsiderādo. s. hoīes fm suā naturā. q̄ volūtate ꝓsequnti vult aliqs viuere. s. bonos. aliqs occidi vt malefactores. et hoc ꝓsiderantꝫ hoibꝫ fm opera eoꝝ Vel exponi ꝑt sic Vult oēs hoīes saluos fieri. i. hac nos velle hoc q̄ oēs velimꝰ saluos fieri in gnali. vt viuāt virtuose sic dr̄ spūsctis psulare gemitibꝫ inenarrabilibꝫ ad Ro. viij. quia nos postulātes facit Aug. Relictēte qđ ꝑtineat ad ꝑfectinatoꝝ nūez qđ nō ꝑtineat Sic affici dēmꝰ ad oēs vt velimꝰ oēs saluos fieri. xxxij. q. iij. contra ꝑfat Tertio exponit illō fm distributōz accomodā ꝓ bis. s. tm̄ q̄ saluant qz .s. oēs hoīes q̄ saluāt nō nisi eo volēte saluant Sicut illud Jo. i. illuminat oēm hoīem venientē in hūc mundū qz ex his qui illuminātur gra. nullus illuīat nisi ab eo Quarto ꝑt exponi qđ sit ibi distributio. nō ꝓ singul. sꝫ ꝓ generibꝫ singulorꝝ Sicut dr̄ oē aīal fuit in archa noe. i. de qlibet genere aīaliū aliqđ. Et sic de qlibz genere hoīm vult aliqs saluari. qz et vir et mulieribꝫ et iudeis et gēnlibꝫ fidelibꝫ tn̄ Et italicis. et de theutonicis. et anglicis et dr̄ācis et de hispanis et orientalibꝫ. et occidētalibꝫ. fidelibꝫ tn̄ vult aliqs saluari Quinto ꝑt exponi dr̄ oi statu n̄ vicioso. pura dr̄ statu regulari. clericali. laicali rēginali. viduali. ꝓiugali. rectorꝝ dn̄orꝝ. vasallorꝝ militū. fi pēdiariorꝝ nō latrocinantiū tn̄. mercatorꝝ nō fenerantiū. artificū nō fraudātiū. aduocatorꝝ. medicorꝝ. notariorꝝ. fuorꝝ. et alis recte tn̄ viuētiū vult aliqs saluari. vt ꝑ discurrēdo de vitas sctorꝝ Exēplū de b. macbario. q̄ cū petisset in orōe cui eēt socius in pria. dictū est ei primo de qdā mercatore. scdario de qdā simphaniaco. tertio de duabus sororibꝫ nuptis duobꝰ germanis artificibꝰ et c Vide in vita sp̄m ‖ In lege ꝙ dn̄i erna. fiat volūtas iusti. et in lege ei⁹ eternaꝫ el scripta meditabitur die ac nocte ad ꝓformādā volūtatē suā cū volūtate dr̄ faciēdū eā qz q̄ fecerit volūtatē ꝑfis mei q̄ in cel est ipse intrabit in regnū celorꝝ Ja. vij. id est q̄ fecerit ea q̄ dr̄ declarat in lege sua scripture se velle ꝑs. Magna opa dn̄i. i. opatio exponit glo. exq̄sita. i. diligētissime et efficacissime bnīs effectū in oēs voluntates ei⁹. i. in his q̄ declarat se velle a nobis Ita cū vult a nob ipleri sua māda ta et ordinata et ꝓsulta. qꝫ ipe principal ē ad opandū in nobis voluntarie tn̄ nō coacte coopantibꝫ Vñ apls ad Ro. vij. velle adiacz mihi. ꝓficere āt nō inuenio Et p Isa. xxvi. Dia opa nr̄a opat⁹ es in nobis dn̄e Et q̄cūqz vultꝫ opari in vobis exq̄site. i. diligētissime et ꝓfectissime opar. et nos ad illa mouet Subeat enī tibi posse cū volueris. dicit sap. xij. c. Et ero. xxxiij. aut dns Miserebor cui voluero. et clemens ero in quē mihi placuerit Sic cum voluit saulum ꝑsecutorē suum. subito ꝙuerti. subito ꝙuersus ē dicēte ipso. qđ me vis facere. Ac. ix. Unde et ipse dicit ad Gal. i. Cū placuit ei q̄ me segregauit ex vtero mr̄is mee. ꝙtinuo non acqeui carni et sanguini nō Ad hoc ꝓpositū gre. in li. vi. moral. pulchra ponit ad ostendendū quōd volūtas hominū. vñ q̄rit volūtatē dei seu ordinatōnē im pedire. inde. in effectu ei seruit d. Sepe. n. nonnulli būana sapia inflati. dū desideriis suis dina iudicia ꝙtraire ꝓspiciunt. astutiꝫ eis deluctari machinatōibꝫ conant. et qꝫ ad votū suum vim supne dispēsatōis introqant. callidis cogitatōibꝫ insistunt subtiliora ꝓsilia exq̄rūt Ex inde volūtatē dei pagūt. vñ hāc immutare cōtendūt. atqꝫ oī potētis ꝓsilio dū resistere nituntur. obsequūtur qz hoc dispositōe dina apte militat qđ ei p būanuz studiū friuole resultat Sapientes g dns in ipla

eor astucia ꝓhẽndit qñ eiꝰ ꝙsiliꝭ humana facta
ẽt tunc cogrue seruiunt cũ resistunt. Qđ melius
ostẽdim⁹ si pauca ad mediũ gestaꝝ reꝝ exẽpla ꝓ
teram⁹. Joseph somniũ viderat ꝙ manipulo suo
fratꝝ eiꝰ se manipuli ꝓsternebãt. Sõniũ vide⸗
rat ꝙ luna ⁊ sol se cũ reliqs stellis adorabãt. q̃ qꝝ
pure fratribꝫ retulit. eor corda ptimꝰ future dña
tionis inuidia pauorꝫ pcussit. Cũqꝫ ad se hunc
venire ꝓspiceret. malicia seuiẽte dixẽt. Ecce som
niator ille venit. venite occidam⁹ eũ ⁊ videamus
qđ illi ꝓderũt somnia sua. Cũqꝫ eiꝰ dñio subꝛci
merunt. somniatorẽ i puteũ deponũt. eũqꝫ ifima
helitꝛ trãseũtibꝫ vendũt. Qui in egipto ducꝰ. fui
tum subdit⁹ luxurie accusatõe dãnaꝝ. Callitatis
merito adiut⁹. ꝓ ꝗbie iudicio erectꝰ. oĩ egipto ꝑla
tus ẽ. Per supnã ꝛõ sapiaꝫ. puidus. frumẽta cõ
gessit. ⁊ futuro ꝙculo necitatis obuiauit. Cũqꝫ i
orbẽ. fames irruit. de alimẽtoꝝ ꝓparatõe solicitꝰ
Jacob filios i egiptũ misit. q̃ frumẽtoꝝ dispẽsa⸗
tioni ꝓpositũ. Joseph nesciẽtes iuenerũt. Atqꝫ vt
mererent⁹ alimẽta ꝙpere eoꝝ dispensatorem cõ⸗
pulsi sunt ꝓnis in terrã cerucibꝫ adorare. Pẽse
mus igit⁹ geste rei ordinẽ. pensemus quõ sapien
tes in ipsa sua astucia visio diuina ꝓhẽndat.
Ideo ab eis ioseph vendit⁹ fuerat ne adorarẽ. ꝙ
ideo est adorat⁹ qꝝ venditus. Astute nãqꝫ aliquid
agere cõpulsi sunt. vt dei ꝙsiliũ mutarẽ. Sed di
uino iudicio qđ declinare conati sunt renitendo
seruierũt. Unde qppe coacti sꝛ dei volũtatẽ ꝑagere
vñ hãc moliri sunt astute ꝓmutare. Sic diuinũ
ꝙsiliũ dñi deuitaꝝ implẽ. Sic hũana sapia dum
reluctatur ꝓhẽndit. Timuerunt fratres ne io
seph sup eos excresceret. ꝙ hoc qđ diuinit⁹ disꝑo⸗
situ fuerat cauendo actũ est vt eueniret. Hũana
q̃ sapia in seipsa ꝓhensa est. ⁊ q̃ volũtãi dei. vñ
p intentionẽ resistit. inde eiꝰ ꝛpletioni militauit.

Sic saul duꝫ dauid subiectũ quotidiano suc
crescere virtutũ successu ꝙspicerꝫ. suã ei in comu
gio filiã spopõdit atqꝫ in eiꝰ dotẽ centũ dari phi
listiꝰ ꝓpucia petijt. vt cũ ꝓuocatus miles vltra
se excrescere q̃reret. inimicoꝝ gladijs tradit⁹ vitã
finiret. Sicut scriptum elt. Nõ bꝫ rex nccẽ spolia
nisi tm̃ centũ ꝓpucia philistiꝰ. vt fiat vltio d̃ ini⸗
micis regꝫ. Porro saul cogitabat tradere dauid i
manibꝫ philistinoꝝ. Sed dauid dispositõis in
time fauore roborat⁹. centum se dare perhibu⸗
it. ⁊ ducenta ꝓpucia reportauit. Cuius nimirũ
operꝫ saul argumẽto supatus. supna ꝓuidẽtia in
sapiẽ iue est consilio deꝑhensus. qꝛ vñ succrescẽꝫ
militis vitã se extinguere credidit. vtuꝫ gl̃am ei⁹
inde cumulauit. Ex qꝛ nõnunqꝫ ast ute aliqd sa
pere ẽt electi moliunt⁹. libet ad mediũ aliũ sapiẽ⸗
tẽ deducere. ⁊ q̃ interni ꝙsiliꝭ astucia moralitꝫ ꝓ
hendat demõstrare. Prudẽt qppe ionas sape vo
luit cũ ad ꝓdicãdũ niniuitaꝝ pnãz missus q̃ de
ciuis gẽtibꝫ iudeis deseri timuit. ꝓdicatõis officiũ
implere recusauit. Navem petijt fugere. Tarsꝫ ele
git sed ptinus tẽpestas exoritur. Sors mittitur.
vt. s. ꝛgnoscatur cuius mare culpa turbat. Jonas in
culpa deꝑhenditur. in profundo mergitur. ceto
sorbente deuorat⁹. atqꝫ illuc ducẽte belua puenit. q̃
ille ire ꝛpõte ꝓhibuit. Ecce fugitiuũ dei tẽpestas i
uenit. sors ligat. mare suscipit. belua includit. Et
q̃ auctori suo obedire renitit⁹ a loco q̃ missus fue
rat. suo rei carcere portat⁹ ⁊c. ibi vide. Cõprehẽdit
g̃ sapiẽtes dñs in astucia eor. quãdoꝛ hoc impiũ
siue volũtaꝝ redigit. ꝓ qđ sibi volũtas humana
ꝓdicit. Et ponit exẽplum de iudeis. q̃ xp̃m occi
derunt ne amitterent regnum tpale ⁊ illud ami
serunt. Et allegat illud ps. Magna opa dñi ⁊c.
Hec omnia grego.

Vult aũt nouẽ .§. VII

a nobis deus ꝑm ꝓ. de tra. ⁊ sup epl̃as pauli. De
to vult in vita pñti. per q̃ vult nonũ in alia vita.
Vult primo viatoꝝ ꝓ penitentiam quẽlionem.
Scõdo quẽlioꝝ a pctis emundatõez. Tertio emũ
datoꝝ ꝓ opatõz sctificatõem. Quarto sctificatoꝝ
ad ꝛgnitionũ illustratõez. Quinto illuiatoꝝ per
feruoꝛem inflãmationem. Sexto infl̃amatorum
per tribulationum ꝓbationem. Septimo ꝓba
toꝝ vnitatis ꝛcordatõem. Octauo finalẽ in ꝓ
posito ꝑseueratõez. Nono per bꝰ seruata vult ꝑseue
rantiũ glificatõem. De primo hẽs Ezech. xviij.
Nunquid voluntatis mee est mors impij. dicit
dñs. ⁊ nõ potiꝰ vt ꝙuertat⁹ ⁊ viuat. q. d. volo q̃ cõ
uertat⁹. Ex vt ait aug⁹. Nemi nem putes ab erro
re ad veritatẽ in quocũqꝫ magno vel paruo pecca
to ad correptionem sine penitentia posse transire
de pe. di. dist. i. Est autem conuersio cordis vndi
qꝫ auersio. tunc enim homo conuertitur vere. qñ
ex toto dimittit peccatum. Cor. i. Voluntatem a
uertens a malo omni. ⁊ vertens se totum ad dñi
Cũ enim anima sit essentia simplicissima. ⁊ nec ꝫ
partes. non potest ex vna auerti ⁊ altera conuer⸗
ti. ꝙ totum ad bonum vl̃ malũ ꝙuertit. Conuertit
se impijssimus Manasses ad deũ ⁊ susceptus est
2° De scõdo nota. q̃ vult deus post conuersionẽ
vt satisfaciat peccatis. ⁊ sic emundetur. i. liberet
a peccatis. Ysa. viij. Volo mundare. dixit ꝓphe
ta ꝓso. Et qꝛ nimis ꝓpatiẽ de? semꝑ supplet defe
ctum nostrum compatiens nobis. ne habeamur
nimis stare in purgatorio ꝓ venialibus. vl̃ ꝓ
aliis debitis pcõꝝ. Hã dicit grego. in. mꝝ moraliũ.
Deꝰ delictũ sine vltione non patitꝰ qꝛ vel hõ ꝑ se
punit. vel deꝰ cũ bone. In hac figurã bẽm⁹ q̃ cũ fu
it edificatũ tẽplũ salomonis. nõ fuit ibi auditus
sonit⁹ mallei qꝛ prius aptabant⁹ lapides ⁊ polie⸗
bant⁹. vt nõ hẽrent nisi superponi. Tẽplũ istud ẽ col
lectio bnoꝝ. vbi deꝰ inhabitat ꝑ manifestatõem gl̃ie
Quilibet hic ẽ tanqꝫ vn⁹ lapis vt g̃ qñ ꝑ morte e
superedificãd⁹ nõ hẽat penas pati. deꝰ hic suos de

ctos qtidie p tribulatões polit vt sic pleni⁹ satisfa
3° ciāt Tertio vult post emēdatōez sctificatōez. i. cō
firmatōez i bonis vtutibꝫ. i. ad thes. nij. Hec ēro
lūtas dei sctificatio vīa Qñ qs addiscit aliqua
artē. si se nō exercet in ea. cito obliuiscit eā Si āt
ptinuet op⁹ eius hīuat ⁊ firmat i eo. vt nō facile
obliuiscat. sic in ꝓposito q̄uis ꝙuers⁹ ꝛcepit vru
tes. nisi se ptinuo exerceat in actibꝫ eaꝝ. mō i hui
litate. mō in sobrietate. mō in castitate. resistēs tē
ptatōibꝫ debilr eas hz. q̄ p act⁹ freq̄ntes generat
6 to bit⁹. q̄ ē d difficili mobilr a subiecto Quarto vult
de⁹ in sctificatōe illuiatōz. i. ad thi. i Vult oēs sal
uos fieri ⁊ ad agnitōez vēritat⁹ puenire Qñ ⁊ mo
ralis Sen. Si vnū pedē hēm in fouea ⁊ alīū ex
tra discere vellē. Nō tñ debem⁹ q̄rere scire oez vi
tatē. q̄ multe sūt vitates. q̄ nō oēs sunt ꝙcapaces
Quedā ef. sūt q̄ sciēdo bō male vteret. nec a demo
nijs qs dz q̄rere vitatē Propꝫea xp̄s īcrepabat d
mōes. ꝓcepto ei⁹ exeūtes ab hoīb⁹ ne dicerē vita
tē illā. f. Lu. nij. Quia tu es xp̄s fili⁹ dei q̄. n. vlr
q ab eis q̄ram⁹ vēritatē scire. cū ēt vitatē quā di
cūt. dicūt vt decipiāt ⁊ noceāt Sz hoies ita paꝛ sē
audi ad ꝙgscendū vtilia. q̄ subito in ꝑdicatōibꝫ
obdormiūt Qñ in collatōibꝫ p̄m narrat de q̄dā
p̄re q̄ cū salutaria docerꝫ. dormitare oēs ceperūt.
Studiose āt mutādo materiā. i. narrāte fabulo
sa. oēs excitant sē ⁊ ridere ceperūt Ex hoc p̄ oñdit
7 ta illōē op⁹ diaboli Quīto vult de⁹ illū inanē ꝙseruo
ris inflāmatōez Lu. xij Ignē veni mittere in frā
dixit xp̄s. ⁊ q̄d volo nisi vt ardeat. f. p seruoz Ac
cēdit āt seruoz mēris p meditatōez facta d passio
ne xp̄i. d gl̄ia celesti. ⁊ de bñficijs dei ⁊ b⁹ iuxta il
lud ps In meditatōne mea exardescet ignis Ui
demus p expientiaꝫ q̄ q̄ñ olla stat sup ignē ⁊ fer
uet. muscę ñ audēt appropinq̄re ꝙ si desinat a suo
feruore ⁊ repescat. subito currūt oēs muscę ⁊ coo
periūt eā ⁊ totū deturpāt Sic q̄ñ mēs desiderijs
feruet. demōes nō audēt appropinq̄re. ꝙ cū vidēt
memē repessatā d turpāt suis molestijs intētio
nē Petro vult de⁹ if lāmari ꝙ t bulatōez ꝓbatōez
Fidelis. i. Patia vobis necēaria est vt volūtatē dei
facietes ꝓmissionē recipiatis Nō bñ ꝙgscit amic⁹
in p̄sp̄itate. nam dū quis abundat. oēs volūt ⁊ di
cūt ee amici ei⁹. ꝙ sunt amici illi q̄les muscę melle
lupi cadaueꝝ. formice granoꝝ Sz q̄ñ qs tribu
latur ⁊ bō nō deserit eū. ꝙ patit ei ⁊ adiuuat eū.
ptipās labores illi⁹. ille ē vēr⁹ amic⁹ Sic ḡ deus
vt cognoscantur amici non ab eo q̄ oīa sp vider
ꝙ ab alijs pt at tribulatōibꝫ suis Apo. iij. Ego qs
Arbo amo. corrigo ⁊ castigo vt. f. manifestet bonitas eoꝝ
Deptio vult ei de⁹ in tribulatis ⁊ ꝓbatis ꝓcordatōz
et vnitatē Ysa. xvij. Quoties volui congregare
pullos tuos sub alis ⁊c. Q̄ti tribulant ⁊ tñ nō
hñt vnitatē ⁊ ꝓcordiam cū hoīb⁹. sed dissensiōes
Sed oīs virtus vnita est fortior Unde humber
tus alias hugo in expositōe rege aug. dicit q̄ nil
tñ timet diabolus q̄z ꝓcordiam Romani em̄ q̄n
fuerunt vniti. habuerunt magnas victorias. sed
factis diuisionibꝫ paulatī defecerunt. ⁊ ad nihilū
deuenerūt Octauo vult de⁹ finalem pseuerantiā 8 vo
Jo. vi. Sic eum volo manere donec veniā. s. ꝓ eo
post mortē Sic. i. i bona vita Non ei dat brauiū
nisi ꝙtinuanti cursum vsq̄z ad terminum. His
seruatis in quibꝫ ꝙsistit volūtas dei. i. id q̄d vult
a nobis Vult tandē nono nīi gl̄ificatōez. Jo. xij 9 no
Volo p̄r vbi ego sū. s. in regno celoꝝ sit mīster
me⁹ q̄. s. mihi seruiūt in faciēdo vo. ūtatē di Etiā
ego semel ꝓmisi q̄ fecerit voluntatē p̄ris ipe ītra
bit in regnum celoꝝ

Tirnl⁹. xiij. de lege naturali q̄ ē scda De q̄ddi
tate leg⁹ naturalis. ⁊ quō inclinat ad bonū multi
plex

Capitulum primum

Ex naturalis ē se⁹

Lecunda lex de q̄ dt apl̄s ad Ro. ij. d gē
tibꝫ q̄ viuebāt ꝑm rōem Ostendunt
opus legis scriptū in cordibꝫ suis vbi dicit glo.
Q̄ ⁊ si nō hñt legē scriptā. s. in chartis hñt tñ le
gem naturalem. qua intelligit quilibet ⁊ sibi con
scius est q̄d sit bonū. ⁊ q̄d malū De ipsa ār lege
naturali dicit b. tho. in pri. se. q. xciij. q̄ aliq̄ mō ē
hītus. aliq̄ mō nō Pro cui⁹ declaratōe sciēdū. q̄
hītus sumit dupl̄r Uno mō ꝓprie ⁊ eētialr ⁊ sic
lex natural⁹ nō est hītus Et rō est q⁹ lex ē aliquid
pstitutū p rōem Sicut eē ꝓpositio est q̄ddā op⁹
rōnis. nō est āt idē q̄d quis agit. ⁊ id quo q̄s agit
Habitus etiam scd̄m aug⁹. est quo quis agit cū
opus est Sicut grāmaticus p hītum grāmatice
agit oīonem ꝙgruam. Nō ergo p̄t esse q̄ aliqua
lex sit habit⁹. ꝓprie ⁊ essentialiter Alio mō potest
dici habitus illud q̄d habitu tenet⁹. sicut fides
id q̄d fide tenet⁹ ⁊ hoc mō q̄ p̄cepta leg⁹ natural⁹
q̄nq̄z ꝙsiderāt⁹ in actu a rōne. q̄nq̄z sunt in ea ha
bitualr tñ ꝑm hūc modū p̄t dici q̄ lex natural⁹
sit habitus Sicut et principia indemonstrabi
lia in speculatiuis nō sūt ipsi habitus p̄cipioꝝ
ꝙ sunt principia quoꝝ est habitus Nec est cōtra
q̄d ait pbs in. vj. eth⁹. s. q̄ tria sunt in aīa. s. potētia
habitus ⁊ passio. ibi em̄ ponit tñ ea q̄ sunt⁹ prin
cipiū humanoꝝ actuū Sz p̄ter hec tria sūt q̄dā
in aīa vt actus quidem sicut velle est in volunta
te. ⁊ cognita in cognoscente. ⁊ naturales ꝓpieta
tes aīe insunt ei. vt īmortalitas ⁊ h⁹ Sinderesis
aūt ꝑm basiliū dī lex intellectus nostri inq̄ntū ē
habitus ptinēs p̄cepta legis natural⁹ q̄ sūt p̄ncipia
humanoꝝ actuū Notandū q̄ q̄ntū p̄la sint p̄ce
pta leg⁹ natural⁹. vt nō inferre iniuriā alteri. redde
re depositū. vī vi repellere. educare liberos ⁊ alia.
di. i. ius naturale Inq̄ntū oīa referunt⁹ ad vnum
primū p̄ceptū hñt rōem vni⁹ legis naturalis Re
ducunt⁹ aūt ad istud primū p̄ceptū. s. q̄ bonuz
est faciendū Sicut em̄ ens est primū q̄d cadit in

apprehensione simpliciter Ita bonum est primū qđ cadit in apprehensione practice rōnis q̄ ordiat ad opus. Omne em̄ agens agit ꝓpter finem qui hz rōnem boni. Et ideo primū principiū in rōe practica est. q̄ fundatur supra rōnem boni. q̄ est bonū est qđ oīa appetunt Hoc ergo est primū pceptum legis naturalis. qđ bonū est faciendū. ꝙse quendū. & malū vitandū Et sup hoc fundant oīa alia precepta legis. s. naturalis. vt scilicet omnia illa facienda vel vitanda. pmeant ad p̄cepta legis nature. que rō practica naturalr apprehendit esse bona Hec tho. in pri. se. q. xciij. ar. ij

In capite libri §. I.

scriptū est ō me vt facerē volūtatē tuam de⁹ me⁹ volui & legez tuam in medio cordis mei. ps. xxxix Loquitur ps i ꝑsona xpi. vel etiā cuiuslibet iusti ad dm̄ p̄tem Et ostendit quō bēaf recta vita seu sanctitas hōis ex tribꝰ Primo q̄ est ex dispositōne diuina bonū preordinatū. ibi In capite libri rē. vt sa. vo. tu. Secdo q̄ē ex electōe humana bonū preoptatū. ibi. Deus me⁹ volui Tertio q̄ est ex lege seu illustratōe nature bonū demōstratū. ibi. legem tuam in medio cordis mei Quantū ad primū liber dei est noticia dei. siue lex eterna. in q̄ oīa sunt scripta. & oēs hoies sūt scripti quid facere debeant & quid facient. ps Jn libro tuo oēs scribentur Jn isto libro non est aliquid scriptum in capite vel in fine. prius vel postea fm ordinē tpis q̄ronico actu ill' oīa nouit. ꝺ fm dignitatē vt illa dicantur in capite scripta que sunt digniora fm naturā vel gram & q̄ dignissim⁹ sup oēs ēxp̄s. in q̄ntū hō q̄ ꝓcēqnf elci et⁹ q̄ dr mēora vnigeniti. iō in capite h⁹ libri est de eo & q̄libet iusto scriptū Et q̄d sit scriptū ondit dicēs vt sa. vo. tu. Hoc ē ordinatū a deo de electis suis q̄ faciant in mūdo quer̄antes volūtatē dei. q̄ in hoc ꝓsistit ꝓfectō & victrias creature vt subdat voluntati dei seu legi eterne Ihū apls ad eph. i. Elegit nos de⁹ volūtate ante ꝓstitutionē mundi. vt essemus sancti & imaculati in ꝓspectu eius Sed vt ait aug. Nolite cogitare inuitum trahi. nō em̄ inuitus trahit animus sed amore. s. boni qđ ptinet ad voluntatem Obiectum em̄ voluntatis est bonum intellectum. Sed hoc non sufficit ad sanctitatem & salutē obtinendam preordinatio dei. ꝺ oportet etiam q̄ homo cooperetur deo. volendo facere volūtatē dei Et ꝓpterea subdit qđ est fm deus meus volui. s. facere voluntatē tuā Et hoc eligendo bonū verū Et dr Ec. xv. Deus ab initō ꝓstituit hoiem & reliquit eum in manu ꝓsilij sui. posuit ante eū malū & bonum. ignem & aquam. mortē & vitā. ad quod cunq̄ voluerit extendat manū suā Vult peccator bonum. ꝺ non fm voluntatem dei q̄ est verū bonum. s. opus virtuosum sed apparens bonū. s. fm sensualitatē & ō dr volun. q̄ p̄ra dr p̄cep. ꝺ scd hō mines eligunt vel bonum q̄ volunt facere volūtatem dei & cum magno deliberio Ihū. ij. mach. i dr faciatis eius voluntatem corde magno & aio volenti Et. i. Jacha. q. dr. Congregata est sinagoga fortis viris oīs volūtarius in lege Et hoc est qđ ait p̄ salo. Fili prebe mihi cor tuū. i. voluntatem. qui em̄ hz volūtatem veram faciendi voluntatē dei qđ est facere bonum. vnicq̄ facit. Hec est gra. qđ ait apls ad Ro. vij Non em̄ qđ volo bonum hoc ago. sed qđ odi malum illud facio. Intelligitur em̄ illud vel ō peccāte ꝓmanente in peccato q̄ vnicq̄ absq̄ dei gra non ꝑt dimittere peccatum qđ fm rōem appetit & facere bonum meritorium. ꝑt hō se ꝓparare ad gram Vel si intelligaf ō iusto loquitur de primis motibꝰ voluntatis ad malū quos euadere nō ꝑt q̄is hoc oportet. ita ponit glo. illa Nō ät sit bonū. q̄ debet velle & facere oñdit lex naturalis de qua iudicit Quantum ad tertium sciendum q̄ lex naturalis docet nos voluntatem dei. Et ista est scripta in medio cordis Sed & lex euangelica etiam dr scripta in cordibus fm illud. scribam leges meas in cordibus eorum Et vt ostendit apls ad hēb. loquitur ibi dns de euāgelica lege Hz fm tho. lex naturalr dr scpta in corde per lumen naturale impssū nobis Lex ät euāgelica dr scripta p̄ lumē gre. additū lumini naturali

Excellit autem lex §. II

naturalr leges humanas in tribꝰ ꝓditōnibꝰ q̄s hz Hz em̄ primo dignitatē cōitatis Secdo firmitatem imutabilitatis Tertio prioritatem temporalitatis Quantū ad primū dicit Jsrō. in libro ethim̄. Jus naturale. i. lex naturalr est cōe oīm nationum Nō sic dicta. b. tho. pri. se. q. xciij. ar. iij Lex nature q̄ntū ad principia prima q̄ia. ē eadē apud oēs & fm rectitudinē & fm noticiā. vtputa. q̄ agenda fm rōez q̄ bonū sit. ꝓsequendū & malū Hz q̄ntū ad quedam ꝓpria. que sunt quasi conclusiones principioꝝ cōmuniū. est eadem apud oēs vt ꝰ pluribus fm rectitudinem & fm noticiam. sed vt in paucioribus potest dēficere. & quantum ad rectitudinem ꝓpter particularia impedimēta. sicut nature generabiles deficiunt vt in paucioribus propter impedimenta Verbi gratia Ex isto cōi principio q̄ agendum est fm rationem sequitur quasi conclusio propria q̄ depositum sunt reddenda. quod vt in pluribus habet rectitudinem sed in aliquo casu potest cōtingere q̄ hoc sit damnosum. & per q̄s irrationabile puta cum repetit depositum ad impugnandum patriam. vnde tunc non esset reddendū Similiter etiam q̄ntum ad noticiam non est eadem lex nature quantum ad hmōi ꝓclusiones que deducuntur ex principijs cōmunibꝰ ꝺ deficit vt ī paucioribꝰ. Et hoc ex hoc q̄ aliqui hñt rationem depravatam ex passione seu

mala consuetudine seu mala habitudīe nature sicut apud germanos olim latrocinia nō reputabantur iniq̄ eē. cum tñ sit cōtra legē nature. vt refert Julius celsus. Nec obstat his qđ dicit gra. in pncipio decretoꝝ. s. q̄ ius naturale ē qđ ī lege ⁊ euāgelio ꝓtinet. Ex lex mosaica nō fuit cōis oībus. Nec euāgeliū q̄ vt dr ad Ro. x. Nō oēs obediunt euāgelio. Nec recipiūt q̄ fm tho. vbi supꝫ. illud qđ dicit gratia. non sic intelligendū est q̄si omnia que sunt in lege veteri ⁊ euangelio sint ō lege nature. cum multa ibi tradantur que sunt supra naturam vt pertinentia ad fidem. Sed q̄ ea que sunt in lege nature ibi plene continentur. Ūñ ibi subdit. vt qđ sibi nō vult fieri. alteri nō faciat. ⁊ alī faciat qđ sibi vult fieri q̄ bēnt in sacꝛa scriptura. Ex est lex natural' dignitatē cōtinens q̄ iure naturali omnia sunt cōia. ⁊ olim ē vna libertas vt dr di. i. Jus nata. e qđ vt dicit gratian' nō solum seruatur legitur a xp̄icolis primitiue eccē ō quib' legitur. Ac. nij. Multitudinis credentiū erat cor vnū ⁊ aīa vna. nec suū quisq̄ aliq̄d esse dicebat sed etiam ab antiquis pbis traditū inuenitur. Unde ⁊ apud platonem illa ciuitas iustissime ordinata tradit. in qua quisq̄ ꝓpios nescit affectus. i. nō hz aliquid ꝓpriū di. viij. §. i. Ex vt dicit tho. q. e. ar. v. De lege nature p̄t intelligi eē aliquid dupliciter. Uno modo q̄ natura inclinat ad hoc. ⁊ sic est de lege nature q̄ nemini fiendа est iniuria. isto autē modo non est ō lege cōis oīm possessio. Alio modo dr de lege nature. quia natura. nō induxit ꝓtrariū. Sic possem' dicere eē de lege nature. hoiez eē nudū q̄. s. natura nō dedit sibi vestimentū. Pars hoīs sibi adniuenit. Et sic ō lege nature dr cōis possessio omniū q̄. s. distinctio possessionum. propꝛietas. ⁊ seruitus nō sunt inducte a natura. ꝫ adinuenta ꝓ rōem hoīm. ad vtilitatem vite. Unde aug. sup io. quo iure dei dis villas ecclesias diuino an humano. Diuinō ius in scripturis diuinis haberur humanum in legibus regum. Unde quisq̄ possidet qđ possidet. nonne iure humano. Nam iure diuino dñi est terra ⁊ plenitudo eius. Jure ergo humano dr hec villa mea. hec domus mea. hic seruus meus. Jura aūt humana iura imperatorum sunt. Tolle iura imperatorum. ⁊ quis audebit dicere. hec villa mea. hec domus mea ⁊ h' dist. viij. Quo iure. Sub iure aūt diuino ꝓprehenditur ius naturale q̄ in eo cōtinetur plene. ⁊ sic est ad ꝓpositum. Potest etiam dici iure naturali oīa esse cōia. i. cōicāda tempore necessitatis. Et sic exponit glos. illud Ambro. Propriū nemo dicat qđ cōe est plus q̄ꝫ sufficeret sūptui violenter obtentū est di. xlvij. sicut bi. Legem ergo tuam in medio cordis mei tu descripsisti vt ꝓtinue intelligā ignorantiā meā nō excusare in his q̄ sūt ꝓtra rōnem naturalem. ⁊ q̄ debeā nullū ledere. oēs iuuare. ꝓpalia indigētibꝫ cōicare. Ecce lex naturalis hz firmitatē īmutabilitatis. Nā cū alia iura humana freq̄nter mutētur q̄ nō statuit vnū. nō ꝓtrariū. ius naturale ab exordio creature rōnal' cepit. nec variatur tpe sed īmutabile ꝓmanet inquit gratianus di. v. §. i. Sed hec īmutabilitas intelligenda est q̄ntū ad subtractōez non q̄ntum ad additōez fm tho. pri. se. q. xcvij. ar. v. Dupliciter em̄ p̄t intelligi lex nature mutari. Uno mō p̄ modū subtractionis vt scz aliquid deliuat esse sub lege nature qđ prius erat fm legem nature. Et sic quantum ad prima principia legis nature. lex nature ē oīno īmutabil'. Quantū vo ad secūda precepta que dicit' esse q̄si quasdā ꝓprias cōclusiones. ꝓpinquas primis ꝓceptis. sic etiam lex natural' nō īmutat q̄n vt ī pl'ib' non sit rectum qđ fm eam est. Potest tñ immutari in aliq̄ ꝓticulari. ⁊ vt in paucioꝝbꝫ. ꝓpter aliquas causas ipedientes obseruantiā talium pceptoꝝ. Sic vbi gra. Depositū reddi reperēti ē de iure naturali. Sed si effectus est furiosus. nō dz reddi ne malevrat. Alio mō p̄t dici lex nature immutari. p hoc q̄ ei aliquid addat. Et sic nihil. phibet legē naturalem īmutari. Multa em̄ ad legem naturalē supaddita sūt. tā p leges dīnas q̄ꝫ hūanas. ꝓtinēntia ad vtilitatē hūane vite. Et si arguatur q̄ abrahам ex dñi pcepto voluit filiū in nocētē occidere. Gen. xxij. Oseas ꝓphēta ad mulierē fornicariā accessit. Ose. i. Filij isrl' expoliauerūt egiptū vasis aureis ⁊ argēteis. Exo. xij. Que oīa apparent esse ꝓtra legē naturalem. ⁊ tñ nō peccauerunt. q̄ videt q̄ lex nāe īmutet. Rñ. b. tho. vbi supꝫ. Ex sicut in naturalibꝫ effectibꝫ illud qđ fit a deo miraculose. naturale p̄t dici. hz sit ꝓter solitū cursū nature. ita ⁊ in actibꝫ moralibꝫ. qđ deus pcipit alicui facere. hz sit ꝓter cōem vsū rōis. p̄t tñ dici totū eē fm rōez q̄. illud ē rōnale ⁊ fm legē nāe. qđ de' ordiat in lege nāe. Cū g̃ oēs simul' debitores mortis. nocētes ⁊ innocētes. ꝓpter culpā originalē. quicūq̄ ex mādato dei occidit aliquē q̄tūcunq̄ innocentē iuste occidit q̄. cora deo innocens non est. vñ nō facit ꝓtra legē naturalē vel diuinā. Et osee. ⁊ quicunq̄ alius accedens ad solutam vel ꝓiugatā ex mandato dei. accedit ad suam. q̄. vnicuiq̄ illa est sua. quā deus ordinauit esse suam. Sicut aūt in cōi ordinauit esse suam q̄ nō sibi sed illi est legitīe copulata ita ꝓter cōez legē ordinauit in aliq̄ ꝓticulari esse suam. q̄ alteri erat ꝓiuncta. Et filij isrl vel furtum non fecerunt. q̄. de voluntate dñi principalis omniū illa abstulerunt. Habet etiam firmitatem. quia a corde aboliri nō p̄t lex naturalis ex toto. Unde aug. in li. de. ser. dñi. ait. Lex tua scripta est in cordibus hominū quam nec vetusta vncq̄ delet iniquitas. Et vt declarat b. tho. q. e. ar. vi. quantum ad illa principia cōia. lex naturalis nullo modo p̄t a cordibꝫ hoīm deleri in vli delet aūt ī particulari operabili fm q̄ rō ipedit applicare cōia

principia ad particulare opabile. per concupiscẽ
tiam vel aliquam passionem. Quantum vo ad
precepta secundaria que sũt quasi conclusiones
deducte ex ꝑmis principijs cõibꝫ. potest deleri de
cordibus hominum lex naturalis, vel ꝓpter ma-
las ꝓsuasiones. vel propter prauas ꝙsuetudines
vel habitus corruptos. Sic apud germanos nõ
reputabantur vicia latrocinia vel etiam vicia cõ
tra naturã vt ait apls ad Ro. i. Et ista gra sit effi-
cacior qz natura. tñ qz natura ẽ essentialior ẽ. iõ. & si
gra ex toto ab aĩma posset deleri. non tamen lex
naturalis. ꝙmanet. Legem ergo tuam in me-
dio cordis mei. s. dedisti ꝑmanentem. Nec admit
tit dispensationẽ lex natural. sicut leges humane
Et licet gratianus videatur casum perplexitatẽ
excipere. vt scilicet cum quis est perplexus inter
duo mala. sit quasi sibi licitũ eligere minus ma
lum. ad quod inducit auctoritatem gregorij expo
nentis illud Job. Nervi testiculorum leuiatan
ꝑplexi sunt. qz suggestionum illius argumẽta in
plicaris alligantur inuent. s. i. inuentionibꝫ pec-
vt pleroscz ita peccare faciant. qtinus si forte alise
peccatũ fugere appetant. hoc sine aliquo peccati
laqo non euadant. & culpam etiam faciant dum
aliqua vitant. atcz nequaqz se ab vna soluere va
leant nisi in alia consentiant se ligare vi. rij. ner
ui. Et ponit plura exempla humane conuersatõ
nis. Sed tamẽ vt dicit glo. sũmaria in principio
distinctionis. & bene fm rei veritatem. nullus po
test esse perplexus inter duo peccata mortalia vl
venialia, ita qꝫ sit necessarium alterum eorum in
currere simpliciter. & absolute qz illud quod quis
eligeret facere quod vitare non posset. nõ imputa
retur ei ad peccatũ. Salis ire. i. reprobis nunczꝫ
de. redderet interitũ. si non spontaneum inueni
retur homo hẽ pcm aut aug. xxiij. q. vij. Habu-
chodonosor ꝓplicaret hoc contradictionem fm
tho. vt aliquis debeat aliquid facere. & illud fit illi
citum. Verum est qꝫ ꝓsupposita erronea cons-
entia alicui. vel obstinatiõe in aliquo malo. tũc
potest esse perplexus. & tunc eligendo alterũ illoꝝ
non excusatur ꝓpterea a pcõ qz dimittere debuit
ꝙsciam erroneam vel obstinationẽ. Sicut si quis
faceret sibi ꝙsciaz qꝫ si nõ obedit in omnibus suo
superiori peccet. Et superior suus ꝓcipiat sibi
vt dicat periurium vel mẽdacium. & conscia sibi
dictat qꝫ debeat obedire quia erronea est. non ex
cusaz eum a peccato. Durante tali perplexitate
datur regula. di. xiij. qꝫ eligat qꝫ estimat minus
malum. Tertio lex naturalis habet prioritatem
tps. est ei prior oi lege creata. Nã vt dicit gratia.
di. vi. in fi. Ius naturale cepit ab exordio creatu
re rõnal. Ius vero ꝙsuetudinis post naturalẽ
legem exordium habuit. Ex quo hoies ꝙuenien
tes in vnum simul ceperunt habitare. qđ eo tem
pore factum creditur. quo cain ciuitatem edifi-
casse legitur. qđ cum ꝓpter diuersitatem hominum
raritate feruebatur extinctum. postmodum a
tpe nemroth reparatum. vel potius immutatuz
estimatur. cum ipse cum alijs cepit ceteros oppri
mere. alij sua imbecillitate eorũ ditioni ceperũt
esse subiecti. Ius autẽ ostitutionis cepit a iustifi
cationibꝫ qs dns tradidit moisi dicens. Si eme
ris seruũ hebreum &c. De ipso & alijs q fuerunt
inuentores legum humanarꝫ apud diuersas na
tiones exprimit isid. dicens. v. etimo. Moises gẽ
tis hebree primus oĩum diuinas leges sacris lit-
teris explicauit. Foroneus rex grecis primꝰ leges
iudiciaqꝫ ostituit. Mercurius trimegistꝰ primꝰ
leges egiptijs tradidit. Solon primꝰ leges athe-
mensibus edidit. Licurgus primꝰ lacedemonib
iura ex appolinis auctoritate ꝓscript. Numa Põ-
pilius q. Romulo successit in regno primꝰ leges
romanis edidit. Deinde decem electi sunt ex ro
manis qui leges solonis ex libris grecis in latinũ
sermone trãslatas. xij. tabulis exposuerunt. Leges
ãt redigere in libꝝ ꝓmus consul Pompeius in
stituere voluit. sed ñ ꝓseuerauit metu obtrectatoꝝ
Deinde Cesar id facere cepit. sed ante interfectꝰ
est. Nouella constantino cessare ceperunt. & reliqs
succedentibus factis ex prioribus imperatorib co
dicem fecit. Hec oĩa Isidor. di. vij. p totum. Le
uangelica a xpo data fuit sub Tiberio imperatore
& postea ꝑ apostolos diuulgata vbiqꝫ terrarꝫ. Le
canonica quantum ad canones ꝙsiliorꝫ a ꝓpibus
Constantini cepit fm Isi. in. vi. ethimo. & di. xv
in principio. Decreta & decretales ecclie sũmoꝝ
pontificum quasi a principio ecclesie ceperunt vt
patet in actibus aploꝝ. & occasione circa obseruã
tiam legalium

¶ Multiplex est bonum quod lex naturalis do
cet. Capitulum secundum.

Sacrificate sacrifi-
cium iusticie & sperate in dño. multi
dicũt quis ostẽdit nobis bona. Sig
natum est sup nos lumen vultus tui dñe ps. nij
Loquitur ps de lege naturali ostendens quõ pce
dit a lege eterna. & habet nos regulare. Pro cui
declaratione dicit tho. ꝑi. se. q. xci. ar. ij. Quia lex cũ
sit quedã regula & mensura. potest esse in aliquo
dupliciter. Uno modo sicut in mensurante et
regulante. Et sic lex eterna est in deo. sicut lex hu
mana est in principe ciuitatis. Alio modo lex ꝓte
in alio vt in mẽsurato & regulato. qz inquantũ par
ticipat aliquid de regula & mensura inquã regula
tur & mensurat. Et sic cũ oĩa que diuine puidẽtie
subdunt a lege eterna regulantur & mẽsurent ꝑ
qꝫ oĩa ꝑticipãt aliqlit legẽ eternã inquantũ. s. ex im
ꝑssione eis ĩdit inclinatões in ꝓpios act & fines

Inf ceſa ät rōnal' creatura excellēcio: q̄dāmō diuine ꝓuidētie ſubiacet. inq̄ntū ipſa ſit ꝓuidētie ꝓticeps. valēs ſibi ⁊ alijs ꝓuidere Cui ⁊ ab ipa ꝓticipatur rō eſt na ꝓq̄ bz naturalē inclinatōem ad debitū actū ⁊ finē Et tal' ꝓticipatio leg̃ eſt ne in rōnali creatura dicit lex natural' Cui cū ꝑs dix. iſſet Sacrificate ſacrificiū iuſticie ⁊ ſpate in dño quaſi q̄buſdā querētibꝰ q̄ ſint iuſticie opa ſubiū git Multi dicūt q̄s oñdit nob̄ bona Cui q̄ōi rñ dit dicēs Signatū ē ſup nos lumē vultꝰ tui dñe q. d. lumē rōis natural' q̄ diſcernim⁹ q̄d ſit bonū ⁊ q̄d malū. q̄d ꝓtinet ad legē naturalē. nihil aliud ē q̄ impſſio dīni luis in nobis ⁊ ſic ꝑz q̄ lex natal' eſt ꝓticipatio lg̃ eſt ne in creata rōali. Bñ dō. Et in dictis verbis tria notantur

Operatio boni ꝓcipitur. ibi Sacrificate ſacrificium iuſticie.

Expectatio auxilij ⁊ premij adijcitur. ibi ſpate in dño

Ignorantia agendi excluditur ibi Multi dicūt quis ⁊c̄.

Quātuz ad pri .ℌ.I.

mū dicit hiero. Nō p̄cipit impoſſ. q̄d impoſſ neceſſe eſt fieri. ſi non fiat penam bz. rnq. q. i. Et penam eternam ⁊ tpalem incurrit Impatiue aūt dī. Sacrificate ſacrificiū iuſticie In vet̄i lege mādauit deus ꝑpl'o ſuo ſibi offerri diuerſa ſacrificia aialiū. nō q̄ delectaret eſ in occiſiōe ⁊ oblatōe illorū aialium in ſe. ſ q̄ oēs alie natiōes offerebāt dijs ſuis ſacrificiū aialiuz ne ꝑpl's ille q̄ erat ꝓmptus et inclinatus ad imitandū mores malos vicinaꝝ nationum ſilia faceret. īmolādo falſis dijs voluit potius illa ſibi offerri Erant grata ex deuotōe offerentium. ⁊ ex eo q̄ figurabant Oia em̄ in figura ꝓcedēbāt ill' ait apl's i. ad Cor. x. Figurabāt aūt duo q̄ ꝓtinēt ad iuſticiā. vt ꝓtes eius integrales ſc̄z. dōctrinare a malo ⁊ facere bonum Nam in occiſione diuerſoꝝ aialiū. ſignat mortificatio paſſionum beſtialium ⁊ viciorꝝ ſm illud apl'i ꝑ. in can. i. Xp̄s ſemel mortuus eſt ꝓ ꝓcīs nr̄is vt ꝓcīs mortui iuſticie viuam⁹. in oblatōe aūt illoꝝ aialiū q̄ fiebat do⁹ ⁊ aliq̄n totū aliq̄n ꝑ ꝑte ꝙburebant igni ad dei honorē Signat exhibitō bonoꝝ operꝝ igne charitatis incēſoꝝ ad dei laudē q̄d aliq̄ offerūt ex toto vt religioſi ⁊ hoc dī holocauſtū aliq̄ ex ꝑte vt boni laici ⁊ hoc dī ſacrificiū Sacrificia aialiū mō nō vult de⁹. q̄ cū īplete ſint figure ille. hoc eēt iudaiſare ⁊ ꝓtra iuſticiā. Cui ipſe dicit Ifa. i. Holocauſtū arietū ⁊ adipē pinguiū ⁊ ſanguinē vitulorꝝ ⁊ hircorꝝ ⁊ agnorꝝ nolui ne offeratis vltra ſacrificiū fruſtra Bz ſacrificiū iuſticie ſp voluit ⁊ vult quale ē illud ꝑs Sacrificiū do ſpūs ꝓtribulatus Et illud ad Ro. xij. Exhibeatis corpa vīa hoſtiam viuentē ſc̄am deo placentē Et iſta opa iuſticie dictat lex natural' exercere Sacrificate ſacrificium iuſticie

Quātuz adſecun .ℌ.II.

dū cū ſm apl'm ij. ad Cor. iij. Nō ſum⁹ ſufficientes cogitare aliq̄d a nobis quaſi ex nobis. m'ltomin⁹ poſſum⁹ bona opari vel mala vitare. ꝓpria virtute ſed debemus expectare ⁊ procurare auxilium a dño Cui dixit illa ſcā iudith Bñdictus es. dñe qui non dereliquiſti ꝓſumentes. i. ſpantes. de te ⁊ de ſua virtute gl'antes humilias Sperāt alii qui nō in dño. ſz in iniquitatibꝰ ſuis. ſ. aſtutijs ⁊ inuētionibꝰ Hoc. te ſpare in iniq̄tate Alij ſperāt in hoībꝰ dñis. vel parētibꝰ. vel ꝓpinquis Bz maledictus vir qui confidit in homine ⁊ ponit carnē brachiū ſuū. ⁊ a dño recedit cor ei⁹ Et erit. xvij. Alij ät in dño ſperanti Et vt dī Ifa. xl. Qui ſperāt in dño mutabūt fortitudinē. ſumēt pēnas vt aquile ⁊c̄. Sperate ergo nō in mūdo. vel ſenſu ꝓprio ſ in dño adiuuari. Et a deo eſt expectanda ꝓmij retributio Cui ſi bona opa facis ſm iuſticiā ⁊ mala pateris ⁊ iniurias ab his quibꝰ bona feciſti. nō debes ꝓpterea bonū dimittere q̄ dic nō debes expectare premium tui opis a deo vel ab hoībꝰ ſ in celo in futuꝝ. hoc em̄ eſt ſpare in dño Sic cū tobie facienti opa iuſticie diligenter cū ipſe m'lta aduerſa pateret inſultātes ei aliq̄ ſibi noti dicebāt Nūc vana facta ē ſpes tua Quibꝰ ille rñdit Tacite q̄m filij ſcīoꝝ ſumus. ⁊ vitā illam expectam⁹ quam daturus eſt deus his qui nō recedunt ab eo. ſ. ꝓpter aduerſa Sperate ergo in dño ꝓmiari ꝓmiū ꝓſideratū ē q̄d mouet agentē ad opandum ⁊ tātomagis q̄nto mai⁹. Et ideo vt ſeruēt⁹ operet debet ſepe de ꝓmio cogitare Cui apl's ad Ro. xij. Spe gaudentes in tribulatione patientes Fiat miſericordia tua domie ſuper nos quemadmodū ſperauimus in te.

Quantuz ad ter .ℌ.III.

tiū excluditur ignorātia agēdorum dum ſubdit Multi di. quis oſten. nobis bona. q. d. volētes ſe excuſare de ignorantia quis demōſtrat nobis iſta ſacrificia. i. opa iuſti. q̄ dēm⁹ facere. aut q̄s oñdit nobis iſta ꝓmia q̄ debem⁹ ſpare Cui rñdet q̄ rō ſeu lex natural' hoc docet. ⁊ hoc ē lumē vultus dei. i. ꝓcedēs a vultu ſuo. i. a ſapia ſua ⁊ lege eſt na q̄ ē ſignatū. i. impſſū in nobis. Nā vt ait boe. de phi. ꝯſo. Inſerta ē mētibꝰ hoīm vi ſūmigq̄ bōi cupiditas. ſ. optet q̄ ſit ſūmū bonū. q̄ de⁹ ⁊ nāa nihil fruſtra opant' inq̄t pbs Eēt ät fruſtra tale deſiderū i nob̄ ſi in vitate nō eēt ipm ſūmū bonū ſ ſpate in dño Iter lumē rōis natal' docz ⁊ nobis oñdit q̄ bona facere debeam⁹ ⁊ q̄ mala vitare. ⁊ ſi i aliq̄bꝰ obſcuratū eſt vt non ꝙgnoſcant vel faciāt ſibi ꝙſcientiam de grauibꝰ peccatis non excuſat q̄ ſit in cā ſue obcecatōis Signatū eſt ſ ſup nos lumen vultus tui dñe. ſ. lex naturalis q̄ oſtēdit

nō bona agēda ¶Hāvt vicit tho. prima. se. q. xciij ar. ij. ¶Quia bonū bz rōem finis. malū āt bz rōez ꝓtrarij. inde ē ꝙ oīa illa ad q̄ bz bō naſalē ſclinatōz rō naſalr appbēdit vt bona. ⁊ p̄ ꝓſequenda ⁊ ꝓtraria eoꝝ vt mala ⁊ vitāda. ſm ordinē ſclinationū naturaliū ē ordo p̄ceptoꝝ legis nature ¶Inest ei primo inclinatio boī ad bonū ſm naturā ī q̄ cōicat cū oībus ſubſtātijs ꝙput. ſ. quelibz ſubſtātia appetit ꝓſeruationē ſui eē ſm ſui naturā. ⁊ ſm hāc inclinationē ꝑtinent ad legē naturalē. ea quibus vita boīs ꝓſeruat ⁊ ꝓtrariū impedit. ¶Et ponitur eſſe de iure naturali vim vi repellere. di. i. ius naturale. ¶Quia tñ inſtinct⁹ natural' debet in boīe regulari rōne. ideo hoc fieri dz cū moderamīe inculpate tutele. ¶Nō em̄ licet quōcunq; vitare mortem ⁊ infirmitates. ſ debito modo. ¶Necꝫ liceret maleſactori reſiſtere iudici ꝓdēnāti eum iuſte ad mortē. ¶Nec lz ob euadendū mortē corpoꝝ. incurrere mortē aīe. ꝑpetrādo aliquid criminale. ¶Sed ab iniuſte īuadenti lz ſe defendere. nō tñ oī vīdicte repetere. ſ ad ꝓſeruatiōem vite ſe tuare. cū moderamīe. ¶Scdo inest boī inclinatō ad aliq̄ magis ſpecialia ſm. naturā in qua cōicat cū aīalibus. ⁊ ſic dr̄ eſſe de lege naturali ea que natura oīa aīalia docuit vt cōmixtio maris ⁊ femine educatio liberoꝝ ⁊ h⁹ di. i. ius naturale. ¶Et q; hō debet ſenſualitatē regere freno rōnis. alias ſi īpetu ei⁹ ferat̄ ſimilis erit animalibz brutis que paſſiones refrenare non p̄nt. qz rōne carent. ¶Ideo talē inſtinctū ſenſualē. ſ. ad cōmixtionē debet rōne dirigere vt vz non ad quācunq; feminā. ſ ad legitime ſibi ꝓiunctā accedat. ⁊ mulier ad legittime ꝓiunctū. alias ꝓtra legē naturalē erit fornicando vel adulterando ⁊ ſi no ꝓtra naturā generis in q̄ cū bestijs cōicat. tñ ꝓtra naturā ſpēi humane ſm quā viuere debet nō ſm beſtias. ¶Hoc tñ āt ſodomiticum non ſolum eſt ꝓtra naturā ſpēi hūane ſed ⁊ etiā ꝓtra naturā generis. ⁊ ideo p excellentiam ſodomia dr̄ ꝓtra naturā q; tā ꝓtra naturā generis q̄z ꝓtra naturam ſpeciei. ¶Nullum em̄ animal brutū inuenit accedere maſculus ad maſculū vl femina ad feminā p cōmixtionē ſicut homines. ō quibz ait aplūs ad ¶Ro. i. Maſculi in maſculos ⁊ femine in feminas turpitudinez operantes ō q̄bz dicit ꝙ digni ſunt morte. ⁊ qui faciunt ⁊ q̄ aſſentiunt facientibz morte. ſ. ꝑpetua eterna. Cōſentiūt autem parentes ⁊ rectores qui non puniunt talia di. xxxiij. error. ¶Similiter nō nutrire filios ꝑ ut ꝑt. corporaliter ⁊ ſpiritualiter moribus informādo eſt ꝓtra legē naturalez. cū animalia bruta nutriāt filios ſuos. ¶Vñ aplūs. i. ad thim. v. Si q̄s ſuoꝝ ⁊ maxime domeſticoꝝ curam non bz fidem negauit. i. fidelitatem naturalez. ⁊ eſt infideli deterior. ¶Sed quanti ꝓtra naturalē legē agūt aborſum ꝓcurantes. vel filios occidentes ad occultādum ſcelera. ¶Tertio inest homini inclinatio ad bonum ſm naturā rōnis. q̄ eſt ſibi ꝓpria. et ſic homo bz naturalē inclinationē ꝙ vitatē ḡſcat. ¶Vnde pbs in. i. poſt. ¶Oēs homines natura ſcire deſiderāt ⁊ ꝑcipue de deo ⁊ ad hoc ꝙ ī ſocietate viuat vnde dr̄ homo animal politicum ſeu ſociale ſm pbm. ſm b ad legē naturalē ꝑtinent ea q̄ ad h⁹ inclinationez ſpectant vt ꝙ homo ignorantiā vitet. ⁊ ꝙ alios non offendat cum quibus habz conuerſari. ꝙ depoſita ⁊ ꝓmodata reddantur cū repetuntur di. i. ius naturale. ¶Et ad hanc etiam legem naturalem pertinet ꝙ inferiores ſuoꝝ ſuis ſuperioribus ⁊ obediant ſm illud ¶Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit q̄z non eſt poteſtas niſi a deo. ⁊ que a deo ſunt. ordinata ſunt. ⁊ quaſi naturalia ad ¶Ro. xiij. ¶Et ſm hanc inclinationem materialem ſcilicet ſm rōez omne peccatum eſt contra naturam. ¶Et iſta ſunt vere mala quia ledunt animam ⁊ corpus. ⁊ ideo naturalis rationis lumen docet euitare. que vere mala dicuntur. quia nociua corpori docet tolerare. Vnde ambroſius in exameron. mala. n. nō ſunt niſi que crimine mentem implicant ⁊ ꝓſecūtiā ligant. Vñ pauperiem. ignominiam. egritudinem. mortē. nemo ſapiens mala dixerit. nec in malorum ſorte numerauit. xv. q. i. ¶Illa cauenda. ¶Sed ⁊ quanta ⁊ quot mala ⁊ dāna ſequant̄ ex peccato. habes ſupra ri. ix. de peccato mortali. ſ. q. ⁊. iij. ¶Et rōne lex naturalis oſtendit ꝙ debeat euitari. ¶Itē nota diligēter ſm tho. p. ſe. q. xciij. ꝙ iſtud lumen legis naturalis non oſtendit homini que ſint bona quouſq; perueniatur ad ꝓfectionis id eſt in qua etate non poteſt dari regula certa. quia in aliquibus acceleratur ⁊ in aliq̄bus retardatur vſus rationis ſm varietatem cōplexionis. ¶Cōmuniter tamē creditur. ꝙ incipiat vſū rōnis habere circa. xi. annum ex dictis ¶Tho. in quarto ⁊ pe. de aucba. ¶Et ex tunc cum incipit habere vſum rationis. poteſt peccare mortaliter ⁊ venialiter ⁊ non ante. ¶Et ſic intelligitur decretalis extra de delict. pue. c. i. ¶Tunc ḡ lumen vultus dei. i. lex naturalis. oſtendit ei que ſint bona agēda. ¶Et primū ꝙ tūc homī cogitādū occurrit ē ſm tho. p. ſe. q. lxxix. deliberare de ſeipō. ¶Et ſiquidē ſeipſum ordinauerit ad debitum finem per gratiam conſequetur remiſſionez originalis peccati ſi. ſ. nondum eſt baptiſatus ⁊ ꝓponat baptiſari. ¶Si vero non ſe ordinat ad debitum finem ſm ꝙ ī illa etate ē capax diſcretōis. peccabit mortaliter non faciens ꝙ in ſe eſt. ¶Et ſic eſt impoſſibile in aliquo reperire veniale cū originali pctō ſine mortali. ¶Et ſubdit paulo poſt. ¶Quāuis ab aliis peccatis mortalibus poſſit puer incipiens hūſmōi rōis ꝑ aliqđ tps abſtinere. ſed a pctō omiſſionis ſpōte nō liberatur niſi cōcito ꝑ ſe querat ad dominū. ¶Primū em̄ qđ occurrit diſcretionē hūti eſt. ꝙ đ ſeipſo cogitet ad quē alia ordinet ſicut ad finem

finis effi est prior in intentione Et ideo hoc est tē pus pro q̄ obligat ex dei p̄cepto affirmatiuo quo dicit zacharie.i. Cōuertimini ad me & ego q̄uer tar ad vos

Lumen ergo .H.iiii.

vult⁹ dei.i. lex naturalis q nobis impssa ē. ostendit q bonū est apprendū & pseq̄ndū Et nota q p̄sidē rando bonum in cōi & absolute vel bonū describit & cognoscitur tribꝰ modis Describitur enim bo num a pbo q est appetitus motiuum Alio. q ē suiipsius diffusiuum Alio. q est virtutis vel po tentie perfectiuum. Primum. s. q bonum sit appetitus motiuum habetur ex primo ethicorum in principio. v. & dicit pbs Bene enunciauerunt dicentes bonū est qđ oia appetūt Sz contra hoc tri plici rōne arguit Et primo sic Multi desiderant & operantur malū. vt homicide fornicatij & bꝰ. q̄ non oia appetūt bonum Rñdet q oēs tales ap petunt malum. non sub ratione mali. ꝫ sub rōne boni inq̄ntū estimant illud esse eis bonum vtile vel delectabile Et sic optant bonum. & si nō exīs tū eis apparens & in suis operationibꝰ mouent ab aliquo qđ hz apparentiam vel similitudinez bo ni Ad qđ etiam facit qđ ait aug. s. peccare nemo appetit p̄pter hoc p̄m. ꝫ p̄pter illud qđ ꝓsequit ex eo. xv. q. i. merito Secundo arguitur sic Mali sunt scientes & tñ contraria agētes his que sciunt Aut ergo eoꝝ scia est recta aut operatio Sed cōstat q scia eoꝝ est recta q̄ operant ꝯtra illud bonū p scīam qđ sciunt. Et sic nec appetunt bonū nec operantur gratia boni Rñdet q q̄ꝫ tales sci ant scīa recta in obli & in habitu illud ee malū qđ agunt. nō tñ sciunt in pticulari & in actu cū ma lum agunt Cuius ratio est q̄ per passionem ali quam obfuscatur ratio eorum vt apprehendāt il lud malū vt bonū ad opandū. Tertio arguit sic Desiderium nō est nisi aiatoꝝ & hoꝝ nō oium sed sensibiliū Sed nō oia que sūt aiata sūt & sen sibilia. ergo non oia appetunt bonum Rñdetur q q̄ꝫ nō oia habeant aiam l̄ sensū vel cognitōez p̄ncipiū ꝓiunctū eis. habēt tñ cognitōem p̄ p̄ cipiū sepatū qđ ē p̄m⁹ motor q̄ dirigit oia in pri mum bonum & desiderium eoꝝ est in oibꝰ his que mouentur ab ipso. sicut desiderium & intentō sa gittantis est in sagitta directa Nā ex ordinatiōe diuina res quelibet. etiam cognitōne carēs rēdit in bonū. sicut sagitta rendit in signū ex directiōe sagittantis. Ipm āt tendere & inclinari in bonū est appetere bonū. & sic oia entia appetūt bonum Hec tho. i. in scrip. super primo etbi. & alber. sup tio. Est āt illud bonum qđ cōiter oia appetūt perpetuatio in esse Nā appetitus non solum est boni nō būti. ꝫ ex boni būti vt melꝰ bēat Et tal ē appetit⁹ oīm ipius ee cū modo. s. cū perpetuatōe ipius esse. Qđ quidem pbat p eius ꝯtrariū. q̄ sicut nulla res appetit corruptionē suiipsius eo q corruptio sit non ens. & p̄ns malū qđ nō ca dit in appetitu Ita cum ꝓseruatio in esse sit bo num. ab oi appetitu appetitur Ergo signatum ē sup nos lumē vultus dei. lex naturalis. ostendēs nobis bonū istud apprendū. s. ꝓseruatōem sui & cū ps principal⁹ sit aia q̄ ꝓseruat in esse spūali per gr̄am alias p peccatum corrūpitur ab esse spūali er meret corrūpi in ee naturali. vū pcīn nihil dē Ideo lumen istud docz pcā vitare & gr̄am q̄rere & ꝓseruare Scōm bonū describitur ee sui dif fusiuum sm dio. vel cōicatiuū Ratio huius est. q̄ in oi bono est essentia & ecōuerso. q̄vt dē gen. i Vidit deus cuncta que fecerat & erant valde bo na Ab essentia autem fluit potentia & a potentia actus vel actio Actio āt boni est cōicare seipsum. ad hoc em̄ ordinatū est tanq̄ ad finē. s. ad cōican dū seipm Vbi nota dām inter bonum creatū & bonū increatū Nā bonū creatū alit diffundit & cōicat seipm. & aliter bonū increatū quale ē de⁹. Bonum em̄ creatum cōicat & diffundit seipsum tribus modis. Primo per sui diuisionem sicut vnum totum diuiditur in multas partes. vt cū lignum vel lapis scinditur in partes Sed talis multitudo tollit plenitudinem & adunatōem q̄ erat in toto Sed bonū increatum quale est de⁹ ad oia entia se diffundit sine sui diuisione Pro ducēdo. n. diuersa nō diuidit. q̄ ipse deus in sua eēntia sup substātialit est ab oibꝰ entibꝰ segrega tus Scōo bonum creatum se diffundit p sui cōi cationē numeralem Sicut ex vno genere proue niunt multe spēs ex vna specie multa individua Sed illō vnū sic multiplicatū non est vnū singu lare ꝫ cōe Sz dīna bonitas se diffundit sine sui multiplicatōe. q̄ pducendo diuersa & successiue infinita. nō minorat cui⁹ rō est q̄ cū sua bonitas sit infinita. ex cōicatione bonoꝝ infinitorū minora ri non pt Vñ nō est dicendū q̄ si aliq̄ sua bona cōicet. q̄ nō amplius possit cōicare Tertio bonū se influit & diffundit ad alia per effusionem Si cut ex vno fonte. pcedunt multi riuuli Sed hoc est cū quadam egressione inquantū s. aqua a fon te egrediens in riuulos multos diffundit. Sed diuina bonitas sine sui effusiōe cōicat eo q̄ diui na bonitas sm suā eēntiam manens vna indi stincta in se collā. multiplicat in sua similitudie. s. ā effectibꝰ pticipātibꝰ dīnam bonitatē Cui⁹ rō ē q̄ cum sua bonitas sit idem qđ eēntia. sicut eēntia dei est vna. ita q̄ multiplicari non pt sic bonitas dei successiue infinita. pducens in se manēs vna multiplicari non pt Et manifestatur hoc p exē plū de sole Sicut sol noster sensibilis illuminat oia q̄ eius lumen pticipare pnt q̄ntum est ex se ipso lucez nō amittendo lucem in seipsa nō diui dendo neq̄ multiplicando. non minorando nō preeligendo vnum aliter. ita diuina bonitas tac

per suum intellectum ac voluntatē Hec tho. sup
dio. Ps. ecc. dlq; dr Sol illuminans p oīa respex
it ⁊ glia dñi plenū ē op⁹ ei⁹ Cū igit lumē vult⁹ dī
i. lex nat̄al. oñdat hoī bonū ee sui diffusiuū. ⁊ tō
cōicat bona q̄ hz tpalia vel nat̄alia l̄ gratuita q̄n
tū pt altis dictāte luis natural⁹ rōe q⁹ bonū q̄nto
cōi⁹ tāto dim⁹. Et. i. pe. dr Unusq̄sq; put accepit
gram in alterutr illā administrantes vt boni di
spensatores multiformis gr̄e dei Et q⁹ de⁹ ē bonū
infinitū maxie diffusiuū. ⁊ si fine sui diminutōe
ideo sup oīa diligēd⁹ ⁊ imitād⁹. Qui vt dr Ma.
v. Solem suum oriri facit sup bonos ⁊ malos ⁊
pluit super iustos ⁊ iniustos. tpaliter ⁊ spūaliter. lu
men. s. intelligentie ⁊ pluuiam gratie influēdo.

Tertō describitur bonum q̄ est virtutis vel po
tentie pfectiuum Nam tūc dr aliq̄d esse bonum
q̄n hz suā pfectionē Et sm hoc bonū dr tribo mo
dis Primo em̄ dr bonū ipsa perfectio rei Sicut
verbi gratia ālumen visus dicitur oculi bonum
et virtus dicitur bonum hominis. Secundo di
citur bonū res q̄ habet suā pfectōez sic bō ⁊ tuo
sus dr bon⁹ ⁊ oculus acute vidēs dr bon⁹ Tertō
dr bonū ipz subiectū sm q⁹ ē in potētia ad pfectio
nem. sicut aīa dr bona q⁹ est in potentia ad virtu
tē. ⁊ substantia oculi ad acumen visus Hec tho.
in q̄stionib⁹ de malo Cū igit aīa pficiat p virtu
tes. que quanto perfectius habz. tanto magis bo
na est ⁊ naturaliter q̄libet appetat nō solū bonū.
sz mat⁹ bonū Ideo naturaliter quilibet dz appetere
virtutes. ⁊ q̄rere pfecte Nam virtus sm phm est.
que bonum facit hītez Et aug. Virtus est bona
qualitas mentis qua recte viuitur. qua. s. nemo
male vtitur Signatū est sup nos lumē vultus
tui ac. im pssa naturaliter q̄dā cognitio vultus dei. i.
diuine essentie Cum enim obiectum appetitus
seu voluntatis sit bonum ab intellectu apprehen
sum. sicut naturaliter est appetitus summi boni.
ita est cognitio aliq̄ summi bōi Unde ⁊ de pbis
dr ap⁹s ad Ro. i quod notū est dei manifestū est
in illis. i. qō naturaliter pr sciri ō deo illi pḡuerunt

Iplus aūt bonū .§. v

increatū q̄le est de⁹ describit⁹ ⁊ cognoscitur tribus
modis sm di. in li. de di. no. nu. c. Primo sic. bo
num increatuz est in quo omnia preexistunt. ex
quo hz rōz oīa pūnentis Secundo sic Bonum
increatum est ex quo omnia subsistūt ex quo hz
rōem oīa efficientis ⁊ pseruantis Tertio sic Bo
num increatum est quod omnia appetunt ⁊ con
cupiscunt. ex quo habet rationē cause finalis vel
vltimi finis Quantū ad primū dico q⁹ bonū
increatum ē illud ī quo oīa preexistūt. ex quo hz
rōnem omnia continentis Ubi sciendum q⁹ oīs
creatura producta a deo nobilius habet esse in do
q̄ in seipsa Unde bene dr Jo. i. Qd factū est. in
ipso vita erat Hoc ār ostendit p rōem. p similitudi
nē p sufficientem diuisionem Et rōne quidem
q⁹ nobili⁹ est aliq̄d in aliq̄ sic in radice causante
et sustentante q̄z in ramo sustentato. Sed oīs
res creata habet esse in deo vt in radice sustentā
te ⁊ causante. in se ār hz esse vt in ramo sustenta
to ⁊ causato. ergo nobilius res quelibet hz ee in
deo q̄z in seipsa Probat̄ et sic Licet res nobilius
hēat esse in seipsa q̄z in causa instrumentali. vel
in causa producente partem rei Sicut homo no
bili⁹ hz esse in seipso q̄z in patre generante vel in
sole. tñ res nobilius habet esse in causa pncipali
a qua totum esse rei dependet sicut a dō Hec hēr
ucus Probatur ⁊ hoc p similitudinē. nam effect⁹
nobiliori modo inuenitur in causa equoca q̄z in
cā vniuoca. Sicut calor excellentiori mō inuenit
in sole q̄z in igne Sic omnia bona que reperiunt
in creaturis. excellentiori modo inueniuntur in
deo q̄z in seipsis Tho. prima parte. q. vi. ar. ij

Probatur idē sufficienti diuisione Nobili⁹
em̄ est esse spirituale. eternale. ⁊ diuinum q̄z esse
materiale. temporale. ⁊ humanū Sed esse cuius
libet rei create in deo. est esse spirituale eternum
⁊ diuinū. q⁹ creatura in deo est de⁹. est g̃ nobili⁹
⁊ pfecti⁹ ee hz creatura in deo q̄z in seipa Ex quo
igitur bona appetūtur ab hominibus velut dul
cia gustui. vt mel. vel vt fragrātia odoratui vt ro
se ⁊ aromata. vel vt consonantia auditui vt can
tus ⁊ sonitus. vel vt pulchra aspectui vt figura be
ne proportionata. vel vt suauia ⁊ lenia tactui. vel
vt vtilia operi vt argentum aurum ⁊ alie diui
tie. vel vt magna extimationi. vt honores ⁊ potē
tie. vel vt scientia ⁊ sapiētia intellectui. vel vt vir
tutes morales vite politice ⁊ hec omnia bona q⁹
cellentiori modo sunt in deo. et sine de. ectu sicut
grossus argenteus est in ī loreno aureo. non qui
dem in materia. sed in valore ⁊ pciositate. mul
to etiam maiori. vnde quilibet preeligit florenū
grosso vt longe melius Sic cum lumen natura
lis rationis impressum nobis. ostendat nobis bo
na. ergo instinctu eius debemus ipsum amare.
et procurare habere Unde ps. Quid mihi ē in
celo. aut quid a te. s. deo volui super terram quasi
diceret. nihil ex bonis creatis. Sed defecit caro
mea. i. appetitus sensitiuus. ⁊ cor meum. i. appe
titus rōnalis ab omni affectu temporaliū ⁊ para
mea de⁹ in eternū Ubi adherere deo bonum ē
absolute Est enim deus sm anselmuz quo me
li⁹ nil excogitari potest Secundo bonū increa
tum. quale est de⁹ sic describitur Deus est bonū
increatum. ex quo omnia subsistunt. ⁊ ex hoc ha
bet rationem cause non solum omnia efficientis
sed etiam omnia cōseruantis Qd ostēdit triplici
ter. s. auctoritate. similitudine. ⁊ ratione Auctō
ritate q̄dē. nā vt dicit grego. Omnia nec ad mo
mentum subsisterent. sed in nihilum tenderent
nisi operatione diuine virtutis inesse substēarē

Capitulum Secundū

tur Et auguſt.nū.ſuper geñ.ad literam Virtus dei ab his que creata ſunt regendis ſi aliquādo ceſſaret.ſimul et eorum ceſſaret ſpecies omniſq; natura cōcideret Et ſic omnia dicuntur vanitas Ecc.i.quia omnia ⁊ angeli ⁊ homines ⁊ elementa.ſicut habent eſſe ex nihilo.ita ex ſe habent tendere in nihilum.niſi dei influentia ſuſtentarētur Probatur ſcō hoc ſilitudine. Sicut enim aer preſente lumie ſtatim fit lucidus Sic homo deo pñte illuminatur.⁊ ſicut aer nec ad momentum remanet illuminatus ſed ꝓtinue obtenebratur ceſſante actione ſolis ita creatura nec ad momentum ineſſe remaneret.ceſſante actione dei vt dicit auguſtinus Ratio autem quare aqua calefacta retinet calorē ignis ceſſante actiōe ignis nō ät aer eſt ad momētū remanet illuminat⁹.ceſſāte actione ſolis eſt iſta.quia aqua eſt ſuſceptiua caloris ignis ſcōm eādem rationem vel formam q̄ eſt in igne Et ideo ceſſante actione ignis remanet calor in aqua plus ⁊ minus ſcōm participationem caloris Sed aer nullo modo recipit lucem ſcōm eandem rationem qua eſt in ſole.vt recipiat formam ſolis que eſt principium luminis Unde quia non habet lux ſolis radicem ī aere.ſtatim ceſſat ceſſante actione ſolis Sic a ſimili.quia eſſe non recipitur in creatura ſcōm eandem rationem qua eſt in deo.ideo ſtatim ceſſaret ceſſante influentia virtutis diuine Tho.prima pte.q.cnij.ar.ij. Tertio probatur ratione ſic Effectus qui dependet a cauſa tantum quo ad ſuū fieri.⁊ non quo ad ſuum eſſe.bene poteſt manere ſubtracta cauſa. Sed non ſi dependeat quo ad ſuum eſſe Sicut verbi gratia Eſſe domus dependet quo ad ſuum fieri ab edificatore.non autem quo ad ſuum eē Et ideo ceſſante actione edificatoris non propterea deſinit eſſe domus.eo q̄ duricies ligni ⁊ lapidum ⁊ huiuſmodi eſt nata per ſe retinere formam impreſſam ab edificatore in domo facta.⁊ eius forme artifex eſt cauſa in fieri ceſſante influentia artificis non ceſſat forma domus Sed deus nō eſt ſolū cauſa in fieri creature.ſ.⁊ in facto eſſe.⁊ ideo ceſſante influentia dei. nec ad momentum creatura poteſt conſeruari in eſſe. Nec deus poteſt communicare creature vt conſeruetur in eſſe ſua opatione ceſſante Tho.i. pte.q.cnij.articlo primo.⁊ hec deus Cum igitur homo appetat bonum ſue conſeruationis ineſſe propter quod dicit boetius q̄ omne animal vitā tueri laborat Profecto vt ait auguſti.magna miſeria hominis eſt non eſſe cum illo ſaliez per gratiam.ſine quo eſſe non poteſt. Sicut autē in eſſe naturali homo ꝓſeruari non poteſt.ſine influxu naturali diuinine virtutis.ita in eſſe gratie ꝓſeruari nō poteſt.ſine influxu ipſius dei Unde apoſtolus Gratia dei ſum id quod ſū Quo eſſe ſpirituali amiſſo per negatōnem ait petrus Homo non ſum Unde auguſtinus de pēn.diſt.i. Reſuſcitatus in corpe viuit abſente ſuſcitatore.non autem reſuſcitatus in anima. Sicut eñ corpus non viuit abſente anima.ita anima ſcilicet non niſi deo preſente ſcilicz per influxum gratie Certio bonum increatum quale eſt deus deſcribitur Qđ eſt bonum quod omnia appetunt ſeu concupiſcunt Omnia eñ ſuo modo deſiderant deum Et hoc probatur quatuor rationibus ſcōm dionyſium de diuinis nominibus.c.nij Et primo Omnia deſiderāt deum: ſicut principium a quo cauſantur. Nam ipſe eſt omnia in omnibus p cauſalitem.inquantum omnes perfectiones eſt ipſe deus cauſaliter Licet enim quelibet res creata ſit bona ſeipſa formaliter.non tamen eſt bona ſeipſa cauſaliter.exemplariter.⁊ finaliter. Nam licet quelibet res creata ſit bona p bonitatē propriam.⁊ formaliter inhrentem ⁊ perficientem. tamen multo magiſ eſt bona bonitate dei efficiēti.Et ideo ceſſante bonitate dei efficienti. exēplari ⁊ finali ceſſaret tota bonitas creature. Unde augu. in octauo de trinitate ſic ait Bonum hoc et bonum illud.ſ.creatum ⁊ increatum. Tolle hoc et tolle illud.⁊ vide ipm bonum ſi poteſ Ita deū videbis non alio modo bonum ſed omnis rei bonum ſcilicet cauſaliter.ita q̄ bonitas omnium per cauſalitem ſcilicet bonitas diuina . Et multe ſunt bonitates formaliter quelibet enim res formaliter eſt bona ſua bonitate Secundo omnia deſiderant deum vt auxilium quo in eſſe ꝓſeruantur Nam ipſe deus portat id ē conſeruat omnia verbo virtutis ſue dicit apoſtolus ad Hebre.i.vt patet.§.precedenti Tertio omnia deſiderant deum vt bonum.in quo omnia quietāt ⁊ nobilitātur Nam deus eſt bonum primū totū integrū ⁊ perfectū Et primo oīa dēſiderāt deū.eo q̄ ipſe eſt primū bonū. Nā ſicut oēs numeri ptn apant vnitatē. vnitas ät eſt p ſe non participans nūerū aliquē Ita de⁹ eſt p ſe bonus.ſ.eſſentialit bon⁹.nō dñs bonitatē ſuam ab alio.ps Bonor meus nō indiges dñe Unde ſicut ipſe eēntialit ē ſua ditas.ita ē p ſe eēntialit ſua bonitas. Dis ät bonitas creature.ptipatiue eſt bonitas diuina Hec dionyſius Et hoc eſt ad excludendum errorē arrij ⁊ origenis qui poſuerūt deitatē. enntatez et bonitatem filij eſſe participatam a patre. Ut ergo oſtendat q̄ entitas deitas.⁊ bonitas equaliter conuenit filio ſicut patri.dicit filiū eſſe bonū primum Secōdo omnia deſiderant deum eo q̄ eſt bonum totum Sed cum totum dicitur dupliciter.ſ.totum quod conſtat ex partibus vt domus prout eſt in materia in actu ꝓſtat enim ex fundamento tecto ⁊ ex parietibus ſuis. Et totum quod eſt ante partes.⁊ domus prout eſt in mente edificatoris quod dr ante partes q̄ precreatur domus fiende ex partibus ei⁹ De igitur cum dicitur bo-

num totū. non dr totum quasi sit compositū ex pribo. qz hoc repuguat simplicitati diuine bernhardus Si dici pt vnissimus est. sed est deus totum anne partes. qz ipsa veritas patris⁊ filij⁊ spiritussancti. est quasi prehabens omnia bona Certio omnia desiderāt deum. eo qz est bonū perfectū Sz cū dupliciť dicať aliq̄d pfectū. Uno mō qz pplete factū. sic cū dicim⁹ pfectā eē nr̄am ambulationem cum. s. complete terminauimus eam. Alio modo quod habet naturam⁊ virtutē proprie speciei Sicut dicitur homo perfectum aīal. eo qz habet naturam propriam Deus autem nō dr bonum perfectum. primo modo qz quod non est factum non potest dici perfectum. deus autez factus non est nec creatus Sed dicitur perfectū bonum inquantuz est maxime in sua natura et virtute perfectus Quarto omnia desiderant deum inquantū est bonum integrum Nā integrū dr p exclusionē vel remotionē diminutōis. Sic dicim⁹ hoiez nō esse integrū. si aliq̄ mēbro priuet vel trūcet⁊ qz de⁹ nō hz alicui⁹ mali admixtionē sic creature frestres. nec alicui⁹ boni priuatiōem sicut et celestes qbo deficit salte īmutabilitas. nec alicui⁹ boni subtractionē. qz nihil ei subtrahi pt. Ideo dr bonū integrum⁊ per consequens est ab omnibo cōcupitū Dec dio. q. c. de di. no.⁊ tho. in scrip. ibidem

Quā bonus ista §. VI

vel de⁹ bis qui recto sūt corde Ubi circa deū quē nobis ostendit. tō naturalis premittenda ē vera illustratio qz de⁹ israhel Israhel interpretatur videns deum⁊ signat fideles videntes per fidē id est credentes ea que sunt fidei. que continent in xp̄o. vel. xnj. articuli in simbolo figuratis in gradibus scale vide ab ūrt. in cui⁹ sūmitate deus innixus erat Gen. xxviij Secundo addēda est congrua conuersatio. quia bis qui recto sunt corde. Rectum dicitur. cuius medium non discrepat ab extremis Extrema nostra sunt principiū⁊ finis Ego sum alpha⁊ o. i. pancipium⁊ finis dicit dominus Alpha. i. scilicet omnis creature Cum igitur conuersatō nostra in operibus suis incipit a deo per rectam intentionem⁊ terminatur in deū per completam executionem⁊ medium non discrepat scilicet in pſecutōnem per alicuius debite circumstantie omissionem. recti sumus corde Extrema nr̄a sunt natiuitas⁊ mors in qbo pauper et bōules inuenimur ac dolentes Si igit medium id est dum viuimus nō discrepat ab humilitate⁊ paupertate⁊ luctu recti sumus Extrema amoris qui est in corde nostro⁊ sine eo esse nō potest vnde⁊ igneum est sicut deus qui est pamu petamandū Ultimū est proximus dilectōne ampletā duo Medium nos sumus Si g̃ nos discordamus ab extremis. i. vt nō amem⁹ nos tm̄ & deum et primū nouissimū. recti sumus corde. i. Cor. xiij. Charitas nō querit que sua sunt. s. tm̄ & q̄ dei⁊ primi Can. i. Recti diligūt te Tertio expectāda ē dulcorosa degustatio. ibi. q̄z non⁹ inuenitur Bon⁹ dns anime q̄renti eū Inuenit autem⁊ degustat de⁹ bon⁹ in rez creatioe Unde eccl. xij. Ipse fecit bona in rpe suo. In rez conseruatione Uñ Isa. i. Omne datū optimū q̄. s. ad naturalia⁊ oē datum perfectum. s. q̄ ad gratuita, deorsum est scilicet a deo causante⁊ conseruante. Et de pio dei conseruatia p suā bonitatē dr Sap. xvi Q̄z bonus⁊ suauis est spiritus tuus dne. quivt dulcitu. in fi. demō. nō Loquitur de māna dato ad conseruationē vite illi⁹ pplī Inuenitur p gustum de⁹ q̄z bonus. i. valde bonus in rez quietatōe⁊ nobilitatōe. ps. Qui replet in bonis desiderū tuum s. in bonis que repiuntur in deo Uñ aug. Omnia sunt aspera⁊ tu solus es requies⁊ inq̄etū est cor nr̄m donec requescat in te Inuenit eñ q̄z bon⁹ essentialiter⁊ sic nemo bonus nisi solus deus ait xp̄s Isa. xlv. Inuenit eñ q̄z bonus totaliter Uñ in figurā dicere pt q̄libet anima q̄ p peccatū dei amittit illō thobie In te vno omnia bona bōtes nunq̄z debuimus te dimittere Inuenit q̄z bon⁹ pfectionalit Isa. v. pt vt celestis pfect⁹ est Inuenitur q̄z bon⁹ integraliter Alpis q̄ sol⁹ hz immortalitatē. qd nulla creatura hz.⁊ ideo non hz integrū bonum Strabilisq̄z manes dās cuncta moueri. Et sic vltime ait Ego sū pastor bon⁹ Jo. x. qui pascit oues suas. eos. s. qui recti sunt corde dādo gustū sue bonitatis.⁊ p lumē naturale.⁊ maz̄ p lumē gr̄e addituz. qd̄ oñdit nob oia bona in ipo Clide declaratōz hoz. in §. pce. s. quō de⁹ ē bon⁹ illis modis

Bonus es tu dñe §. VII

ps ad dñm⁊ in bonitate tua doce me iustificatōes tuas. ps. cxviij. Bonus est dns in se. in bonitate sua quā cōicat creaturis docet nos⁊ iuuat facere ea q̄ nos faciunt iustos⁊ bonos. qd̄ lex naturalis oñdit. lumē a do impressū Ad sciendū ē. q̄z rō boni vt bonū dicē eē pfectū cui nihil deest. qđ hit in tribo s. in mō. spē.⁊ ordine Uñ aug. in li. de na. boni sic ait Dia q̄nto mag̃ moderata⁊ speciosa⁊ ordinata sūt. vbi bona sūt. magna bona sūt vbi pua pua bona sunt vbi nulla nulla bona sūt Et iterū aug. exponēs illud sap. xi. Dia disposuisti in pōdere. numero.⁊ mensura dicit Q̄ idē est mēsura qđ modus idē est spēs qđ numer⁹ idē est ordo qđ pōd⁹⁹ ⁊ hec queniūt creatori⁊ creature oi in eē naturali⁊ rōnali in eē morali seu ope virtuoso⁊ in eē penitētiali.⁊ in esse penali Quantū ad primū augu. ad orosiū Numer⁹ mensura⁊ pondus ipse deus. bonus essentialiter. bonus es tu Ipse. n. sm aug. est mensura sine mensurato. ac est omnis mensura

Capitulum Secundū

Est enī mensura ipse deus mensuras. i. mensurā cuilibet rei prefigens. Mensura ār mensurata est cuiuslibet rei quantitas. magna vel parua vl mediocris que a dō est. Est deus numer⁹ sine numero a quo est oīs numer⁹. Est ei numerās omnes res. Numerus numeratus est vniuscuiusq; rei ppria qualitas qua vna res distīguitur ab alia q̄ a deo ē. Est deus pondus sine pondere. a quo oē pond⁹. Est. n. ipse de⁹ ordo ordinās seu ponderās pondus oīb⁹ dans ordinē ⁊ pōd⁹. i. ppriā inclinationē ad locū vl ad finē suū. Appropriant et hec tria psonis diuinis sic. Nam pond⁹ ad potentiā operantis. numerus ad sapientiam ordinantis. mensura ad clementiam conseruantis. Et ita pō dus refertur ad patrem cui appropriatur potentia. Numer⁹ ad filiū cui attribuitur sapīa. Mēsura ad spūsanctum cui appropriatur clemētia. Ita q̄ oīs creatura hz pondus a patre creante. nūerū a filio ordinante. ⁊ hz mēsuram a spūsancto ꝓseruante. Scdo hec tria seu tres ꝓditōes inueniunt in omni creatura. Unde august. in xi. de ci. dei sic ait. Deo ē oīs modus. oīs species. oīs ordo. sine quibus nihil in rebus inueniri potest aut excogitari. Nam esse omnis rei create non potest intelligi nisi sub relatōe ad primā cām sub rōne triplicis cause. s. efficiētis. formal⁹ ⁊ final⁹. Ubi aug. in. v. de ci. dei. Tria de oī re inquirimus scz quis eam fecerit. quō fēa est res. ⁊ ppr quid facta ē. Et sic oia fecit de⁹ in pōdere. numero. ⁊ mensura. vñ hz bonitatē. Ratio autem quare bonum in his tribꝰ ꝓsistit est ista. Quia vnūquodq; in tm ē bonum ⁊ per consequens appetibile inquantum est perfectum. Est autem bonum perfectum. cui nihil deest eorum q̄ requiruntur ꝑm modum siue pfectōis. Perfectio ār boni seu rō boni. vt pfecti integraf ex pte cause efficiētis. ex pte cause distinguēt⁹ ex pte nē iclinār⁹. Primo rō boni vt pfī integraf ex pte cause efficient⁹. quecunq; cōstituendo bonum in esse dat sibi certum moduz essendi scilicet esse commensuratum ⁊ proportionatum. Et alia sunt modus vel mensura. Nam causa efficiens dat modum vel mensuram bono ex qua scilicet efficitur proportionatum vel conuenies appetitui ⁊ sic efficitur appetibile. Unde beatus Augustinus dicit. Hz mensura modum prefigit. Secundo ratio boni vt perfecti. integratur ex parte forme specificantis ⁊ distinguentis. Nam preter causam efficientem ad perfectionem boni requiritur causa formalis que bonuz specificat ⁊ distinguit. ⁊ propter hoc ponitur ab augustino forma vel numer⁹. Ratio quare ponitur forma est quia vnumquodq; a forma sua speciem habet. Ratio autem quare augustinus dicit q̄ nūer⁹ speciem prebet est quia sicut i nūeris vnitas addita vel subtracta variat speciez numeri. ita in diffinitionibus quelibet differētia addita vel subtracta variat speciem boni cuiuslibet rei create. vt dicit Aristoteles in sua methaphisica.

Tertio perfecto boni integratur ex parte nature inclinantis. Sicut enim a forma causatur specificatio. ita etiam ex forma sequitur inclinatio ad conuenientē actionem vel finem. Nam vnū quodq; per formam suam agit et tendit in illud quod sibi conuenit scōm suam formam. Et quantum ad hoc ponitur ab augustino pondus vel ordo. sicut enim corpus ponderc fertur ad locum suum sursum vel deorsum. ita quelibet res sua forma inclinatur ⁊ ordinatur ad finem suū. hec tho. in prima parte. q. v. articulo q̄nto. Unde augustinus super Geñ. ait q̄ mensura modum prefigit. numerus omni rei speciem prebet. pōd⁹ vero in loco suo ordinat ⁊ quiescere facit. Et sic omnia fecisti in pondere. numero ⁊ mensura. Et in ista bonitate cōmunicata creaturis. sibi petit doceri iustificationes. vt faciat omnia in pondere numero ⁊ mensura. ⁊ inde iustificetur vt bonus.

Tertio hz tres ꝓditiones reperiuntur p̄cipue in humana conseruatione cum est iusta et bona. Et primo quo ad naturam in ꝯmuni vt mēsura sit in aliquid agendo mēte ne sit irrenocabilis ⁊ imoderata ꝓgressio. Et hoc ptinet ad intellectū. ne s. plus vel minus sapiat q̄ oportet. Numer⁹ vt in mēte seu memoria habeat aīa recolendo singula bene ficia dei ⁊ pcā sua. prima ad recōpensandū. secūda. s. pcā ad dolēdū. Pondus est voluntatis et amoris vbi appetit⁹ ⁊ fert in illud qō dz ⁊ respicit qd ei ꝓponat. Hec ār docēt⁹ a deo vt iustificatōes exerceat ⁊ bona fiat. Scdo p̄t hz tres ꝓditōes referri ad voluntatē. in qua principaliter ꝓsistit bonitas ⁊ malicia moralis. Modus enī ⁊ mensura voluntatis est inquantum voluntas in nitit summe bonitati. ꝓductiue oīs boni. Species voluntatis inquantū hz suā rectitudinē ⁊ maxime ex cōformitate ad rectitudinē diuine volūtat⁹. Ordo volūtatis est. cū voluntas sequitur diuinā volūtatē. ⁊ eius bonitatē diligit sup oīa. Malum ār voluntatis est priuatio istorū triū qō pz q: cum creatura amatur vt deus vel plus q̄ deus est de fectus modi vel mensure. Cū non amatur ꝓpr se ꝓpter sui vnitatē vt ꝓpter ꝓsperitatem bīdam vel ꝓsolationem vel bonum ꝓsequenduz in alia vita quasi aliud ab eo. est defectus spēi. Cum nō amatur sup oīa est defectus ordinis. Tertio p̄t hz tres conditōes reperiri in oī humana actōne bona. Et ideo deus fecit oīa in mēsura. contra vitiū superfluitatis. In pondere ꝯtra vitiū leuitatis. In numero ꝯtra vitiū singularitatis. Et hec que creaturis ꝓtulisse noscit⁹ a creaturis req̄rit. Habes ergo pondus. scīa numer⁹. mensuram tene. ⁊ sic faciēdo. diuidi nō poteris ab auctore. Falsitas nō hz mensurā. vñ euolat ⁊ fert⁹ in incertū. Pōdus nescit leuitas. ⁊ non sinit eē stabile neq; fir

mũ Numerũ nõ seruat singularitas. q est diuisio numerõ Rõ g ponderis reddit stabilẽ Rõ numeri reddit sociabilẽ Rõ mensure reddit frugalem. bẽat g̃ pondus. i. stabilitatẽ in fide. hz nũeꝝ .i. socialitatẽ in charitate Hz mẽsurã. i. frugalitatem in querlatione ¶ In penitentia etiã hr tres ꝯditiones debẽt esse vt quis iustificetur in bonitate eius. Numeꝝ debet attendere pcõꝝ. q̃riens peccauerit q2 qualibet vice ꝯmisit vnũ peccatum de quo debet dolere q̃ pfiteri põs Lauabo per singulas noctes. i. peccata. lectum meum. i. ꝑsciam in ꝯtritione q̃ ꝯfessione. put docet rõ naturalis. Pondus debet attendi peccatoꝝ q2 diuersa ẽ gravitas eoꝝ. Aliter grauat venale aliter mortale. Et licet quodlibet mortale grauet vsq; ad pfũdũ inferni. nõ vnum est grauius altero Apoca. xviij Quantũ se exaltauit. q in deliciis fuit tm̃ date ei tormentum q luctum Quanto grauꝰ est pcm tanto magꝭ rõ dictat dolendũ Mensurare debet penã debitã pcis vt ẽnto plus peccauit. plꝰ satisfaciat In veteri lege dictũ est ꝑm delicti modum erit q plagaꝝ modus Dicit nõ hiero. de pe. di. i. Mensurã tpis non satis ꝓfigunt canones. ꝓnno quoq; pctõ q2 apud deum non tm̃ valet mensura temporis q̃ doloris. nec abstinentia ciboꝝ q̃ mortificatio criminũ ¶ Si quis nõ egerit penitentiã. deus in iudicio oia ꝑstituet in pondere numero. q mensura puniendo Infligit enim deus in iudicio penas peccatoribus In numero vt multitudo penaꝝ respondeat multitudini peccatorum Apo. xviij Duplicate illi duplicia scõm opera eius Et eccle. xxxij Intuere opa altissimi duo ꝯtra duo vnum ꝯtra vnum ¶ Secũdo disponet deus penas in mẽsura. vt. s. tanta sit ẽntitas penꝫ q acerbitas quãta fuit gravitas culpe Mat. vij In qua mẽsura mẽsi fueritis remetietur vobis Hieronimus Dicimus deum omniũ rerũ ita q penarum scire mensuram dis. xxiij. q. v. Quid ergo Tertio disponit penas in pondere vt scilicet pena damnatorum respondeat cause vel rationi mouenti ad peccatum Plus enim ponderat culpa ciusdẽ generis in vno q̃ in alio ꝑm qꝫ magis vel minus impellens habuit Cũ plus puniuit angelum qui nullo suadente peccauit q̃ hoiem qui angelo temptante offendit Sap. vi. Exiguo conceditur misericordia id est peccanti per infirmitatem vel ignorantiam. q se humilianti in penitentia. potentes autem potenter tormenta sustinebunt. q ex malicia vel indurati in pcis Hiero. Si duri colli sumꝰ liꝰq; in finem in peccatis ꝑseueramus. assidue peccantiũ nõ miseretur deus di. xciij. Diaconi Hec tenet alexan. in q̃narta parte sũme. partim bugo in postillis. ptim robertꝰ hol chot in li. sap.

Dixi domino §. viii

te meꝰ es tu. q̃m bonoꝝ meoꝝ non indiges. ps. Dis creatura indiget bonis alicuiꝰ saltẽ dei. ß deus nullius bono eget Et ex hoc ostenditur infinita sua bonitas q2 cum in se habeat omne bonum nõ indiget nec nostri nec aliorum Hz nos indigemus bonis eius. imo nec aliquid boni habere possumus nisi ab eo. Et ratio naturalis apperit bonum. sed diuersa q multipler distinctio datur de bono ¶ Una ẽ aug. õ libero arbi. qua ex ponit mgr̃ in. ij. sent. s. q bonoꝝ quedam sunt minima quedam media quedam maxima Minima bona sunt bona temporalia vt diuitie. honoꝝ fama potestas q huiusmodi. q his contingit bene q male vti Bona vnq; sũt in sua natura Unde Isa. i. Si volueritis q audieritis me. bona terre comedetis ait dñs Bona etiam sunt bene venti q̃ vt ait phs organice. i. instrumentaliter deseruiunt felicitati sed cõiter vt in pluribꝰ hoies male eis vruntur. cum copiam habent Unde dixit dives ille de quo habetur Lu. xij. Anima mea habes bona plurima reposita in annos plurimos. comede quiesce. epulare. Et ideo mia magna vtitur ds cum hominibus cum non dat abundantiam horum eis Bona media sunt potentie animales. talia naturalia quibus possumus vti bene q male vt intellectus. voluntas. sensus corporis hmõi Gene. i. Vidit deus cuncta que fecerat. q erant valde bona Nec enim meliora in suo esse naturali q specifico esse potuerunt. Poterat quidem equo dare meliorẽ naturam de puta naturaꝝ hominis. sed non remaneret equus. sed esset alterius nature. s. humane sicꝫ homiꝫ vt haberet naturã angeli. ß non esset homo. Ista aũt bona naturalia dat ds vni meliora q̃ alteri non quidem q̃ntũ ad naturã. ß q̃ntũ ad vsum. Nã ita hz intellectũ naturalẽ q memoriã q fantasiã vnus fatuꝰ sic sapientissimus Sed ꝓter indispositõnem organi corporalis cui ẽ affixa potẽtia fantastica vel memoria. fatuus deficit in vsu rõnis. alius acutissimaz hz Quod autẽ dicitur in parabola Mat. xxv. q dñs tradidit bona sua suis. vnicuiq; ꝑm suã virtutẽ Nõ sic ẽ intelligendũ q̃ si hñti meliora naturalia det deus maiorẽ gratiam bonoꝝ spũalium vt virtutũ. cũ manifeste videam hñtes magnã memoriã q acutũ intellectũ esse puersos q alios rudes q ebetes esse deuotos q sctos Hz principaliter ex liberalitate dei hoc fit ꝑm illõ apli ad eph. iiij Unicuiq; nrm data est gratia ꝑm mensuram donationis xpi Secundario dantur bona spiritualia. ꝑm ꝓpria in virtutẽ. i. conatum ad recipiẽ dũ q ad exercẽdũ ea vt ei magꝭ q̃ se magꝭ q̃ ꝓparat Et qꝫ ceteris paribus hñs meliora naturalia. magis se ꝓparat. sic ꝑt maiorẽ gram recipere. Bona maxima. sunt gratia q virtutes. necessaria ad salutez q abis bonis nemo male vtitur Unde aug. dicit. q virtus est bona qualitas mẽtis qua nemo

Capitulum Secundū

male vtitur. Sed vt dicit alexander in prima pte
sūme hoc intelligendū est de virtutibꝫ considera
tis formaliter nō materialiter. nā ō ipsis virtutibꝫ ꝑfi
cerat̄ materialiter vt de abstinēcijs. ieiunijs. actibꝫ
iusticie ⁊ fortitudinis ⁊ hꝰ contingit hominē ma
le vti. inquantū homo de ipsis superbit. Unde
aug. dicit de ci. dei. q virtutes cū referunt̄ ad seip
sas ⁊ nō ꝓpter aliud repetunt̄ inflate ⁊ superbe fi
unt. materia superbie ⁊ elationis. Sed formaliter ꝑfi
cerat̄. sic eis nemo male vtit̄ q actus q ꝓcedit
ab habitu virtutis. non potest esse malus. sic nec
ipsa virtus ꝑt esse mala. Ex quo igitur tpalia sūt
minima bona. ⁊ virtualia maxima ⁊ cō naturalis
dicat maiora bona ꝓponere minoribꝫ. Ideo de
bet quilibet tpalia ꝓtemnere vt ꝓsequat̄ spūalia
et media bene regulate ⁊ ordinate. Unde hiero.
dicit. Non modicum erat qui minus bonū maio
ri ꝓponit de ꝓse. di. v. Lex aūt natural̄ docet vi
tare errorē. Et apls ad gal̄. vi. Dum tps hēmus
operemur bonum ad omnes. Operationes autē
sunt potentiarū aie. Ponitur alia distinctio seu
differentia bonoꝝ ꝑm alexandrū in parte prima
q. viij. dt ei. Quadruplex ē bonū. s. bonū nature
bonū virtutis politice. bonū gr̄e. ⁊ bonum glorie.
Bonum nature conuenit generaliter oī enti.
Et tale bonum est perfectio debita ⁊ conueniens
nature. Unde ecclesiastes. Omnia fecit bona in
tempore suo scilicet deus bonus priuatio vl̄ carē
tia est malum nature. Secundum bonū
est bonum virtutis politice. quod bonum habet
principium intra nos. eo q virtus pollitica ē vir
tus que acquiritur voluntaria consuetudine. Ex
actibus enim generantur habitus sicut patet de
castitate. abstinētia. iustitia ⁊ hꝰ. Unū dōs ꝓphet.
c. vij. ait. Bonas facite vias vr̄as. i. opa vr̄a. ⁊ ha
bitabo vobiscum. Et talia disponūt ad gr̄am. Sz
istud bonum non sufficit ducere ad salutē. Unū
augusti⁹ dicit. Nullum bonū scilicet ducens ad
salutem. sine summo bono id est deo per gratiaz
inhabitante. Ubi deest agnitio eterne ⁊ incōmu
tabilis veritatis. falsa est virtus etiā in optimis
moribus. xxviij. q. i. §. vltimo. Et quia actus vir
tutum acquisitarum sunt similes actibus vir
tutum infusarum. ideo quantumcunq opa vir
tuosa operetur quis scire non potest. certitudina
liter se esse in statu gratie. quia scire non valet si
opa eius bona procedunt a virtute infusa vl̄ ac
quisita vel naturali inclinatione. Tertium est
bonum gratie quod conuenit creature rationali
bene disposite. Et istud bonum habet principiuz
partim intra nos. ⁊ partim extra nos. Dicit enī
augustinus. Qui fecit te sine te. non iustificabit
te sine te. s. cooperante ⁊ p liberum arbitrium con
sentiente. Justificat autem per infusionez gratie
⁊ consensum liberi arbitrij. adultos. ⁊ paruulos
per vsum sacramenti. Et istud est sufficiens ad sa
lutem consequendam. ij. ad Corinth. xij. Sufficit
tibi gratia mea. dictum fuit paulo. Quam autem
propriam gratiam nemo meretur. sed ex diuina
liberalitate homini largitur. Ideo dicitur gra
tia quasi gratis. id est sine meritis data. Ab hac
autem gratia procedunt omnia bona virtutum
infusarū in diuersas potentias anime. ad eas fa
ciendum expeditas in operibus bonis. Sicut a
sole procedunt plures radij ad illuminandum
omnes partes orbis. et quodlibet opus bonum
procedens a virtutibus infusis p gratiam ē me
ritorium vite eterne. Ad quod hortatur apostō
lus ad Galathas sexto dicens. Bonum autē fa
cientes non deficiamus. tempore enim suo mete
mus scilicet mercedem eorum. Quartum est bo
num glorie. ⁊ tale est bonum ꝓfectum qō conue
nit anime informate per gratiam. Sicut enim i
materia est necessaria prouia dispositio ad forme
susceptionem. Ita necessaria est dispositio que ē
p gratiam ad adeptionem glorie ꝓs. Qui replet
in bonis desiderium tuum scilicet deus. Neq ēi
repletur desiderium anime nisi bonis glorie. Cō
fitere ergo deo in bonis. ⁊ benedic deum sanctorū
ait tobias. i. lauda ⁊ regratiare eū pro bonis col
latis tibi. bona nature virtutis politice. gr̄e ⁊ glē
Et bonū quidē nature potest distingui in duo. s
in naturalia tibi ꝓcessa quibꝫ ꝑfi⁹tis. ⁊ tpalia ti
bi largita ad vsū que bona etiam in se habent na
turam suam bonam. vt diuitias. cibum. potum.
vestitum ⁊ alia hꝰ. Et ista figurantur per illa bo
na sua q̄ tradidit dñs seruis suis vt negociarent̄
in eis. s. quinq talenta.

Tertia distinctio .§.ix

boni est ꝑm tullium ⁊ ambro. ⁊ tho. s. q bonū aliō
vtile. aliud delectabile. aliud honestum. Hec di
uisio boni nō est sicut diuisio vniuoci. q equalit̄
ꝓdicatur de suis ptibus. sed sicut diuisio analogi
in sua analogata. q p prius ⁊ principaliꝰ ꝓdicat̄
de vno q̄z de alijs ptibꝰ. Nam bonū p priꝰ ⁊ prin
cipalius dr̄ de honesto. secundario de delectabili
tertio de vtili. Cō diuisionis boni in hꝰ tria ē ista
q bonū est aliq̄d inquantū appetibile. Appetitus
aūt ad aliquid bonū tribus modis. Primo enī
appetit̄ aliquid nō ꝓpt̄ se sz ꝓpt̄ aliud. s. vt quod
dā medium p qō in aliud bonū tenditur. ⁊ tale vo
catur bonū vtile. Sic et isto modo appetuntur di
uitie vt. s. medium p qō q̄s possit hr̄e victū. vestitū
honorē gloriam ⁊ delectatōes. Propter qō dicit
salomon Eccle. x. c. Pecunie obediunt omnia.
Secō appetit̄ bonū vt quedā res terminans
appetitū p se totaliter. Et tale vocatur bonū hone
stum. Dr̄ aūt bonū honestū qō ꝓpter se desidera
tur. ⁊ hoc est bonum virtutis. ad qō hortat̄ apls
dicens. i. ad Cor̄. xvij. Oia honeste ⁊ ꝑm ordinez
fiant in vobis. Et bonū honestum ꝓmaxīe repit̄

⁊

ꝛ ꝓfecte in virtutibus infusis Unde sapien. vij. dr̄ de vera sapia. s. infusa que sine gra esse non pt. Venerunt mihi oia bona pariter cum illa, ꝛ inumerabilis honestas per manus illius Certo ap petit bonū vt ques in re desiderata ꝛ ꝓcupita. et tale est bonum delectabile, ꝑ quod appetuntur delectationes ciboꝝ. venereoꝝ. ꝛ ludoꝝ ꝛ hꝰ Sed si delectationes sint viciose. vt qz ꝓtra ordinem rōnis sm illd̄ ꝑuer. ij. Letant cū malefecerūt ꝛ exultāt in rebus pessimis Letari est delectari dicit grego. in mor. Qz momentaneum est qd̄ delectat. eternum qd̄ cruciat. s. aīmam ꝓpter delectationes prauas Sed si delectationes sint bone vt in actibus bonis. maiores ꝛ ꝓfectiores sūt delectatōi bꝰ q̄buscūq̄ mūdanis. ducētes ad delcātiones eternas sm illd̄ ps Delectatōnes in dextra tua. i. in bonis spūalibꝰ o dr̄ vsq̄ in finē. i. ꝙducūt hoīes ad fi rē vltimū Bona igit vtilia nō hnt in se vñ dēside rent. ꝑ desiderant solū vt ducētia in bonū alterū. sic sūptio medicine amare desiderat. nō ꝓpt se ꝑ ꝓpt sanitatē. Bona aūt delectabilia nullā aliam rōez hnt appetibilitat̄, nisi delectatōez cū ꝛ aliqū sint nocia ꝛ inhōesta Qz honestia in se hnt vñ de siderenꝰ ꝑ tho. in prima parte. q. v. Opponit̄ ār bono honesto malū culpe. ꝛ bono delectabili ma lum pene. bono aūt vtili non opponit̄ aliquid speciale malum eo q̄ bonum vtile ordinatur in bonum honestum vel delectabile sicut in finem Tho. in. q. de malo. Cum igitur rō naturalis oñ stēdat nobis ista varia bona. ꝛ lex naturalis dic tet meliora inter bona appetenda ꝛ prosequēda Ideo cum bonum honestum sit precipuum in q̄ inuenitur vtilitas maxima. quia consecutio salu tis. pax mentis. ꝛ edificatio ꝛ dilectio proximi. ac etiam delectatio ꝓpua. ergo declina a malo vbi est annexum bonum delectabile vel vtile ꝛpaliꝫ et fac bonum honestum ꝛ virtuosuz, inquire pa cem eternam. omnia bona faciendo propter pacē supernam

Signatum est su .ℌ.x

ꝑ nos lumen vultus tui dñe id est lex naturalis que ostendit nobis bona que appetuntur. Et si cut bonum naturaliter appetitur ita ꝛ maius bo num esse cum aliquid cognoscitur magis appeti tur Propterea eñ plus amatur ꝛ queritur vnū aureum q̄ argenteum nū misma. quia maiꝰ bo nū vtilitatis est in eo Plibus autē rōibꝰ oñdit vnū esse maius seu melius altero, vnde ꝛ magis appetendum

Quia diuturnius — Quia ipmixtꝰ
Quia cōius — Quia sufficiētꝰ
Quia honorabilius

Primo vnum bonum est maius altero. quia diuturnius Ubi sciendum q̄ sicut in malꝫ quan to diuturnius est malum tanto peius. ita ecōtra in bonis. quanto diuturnius bonum tanto me lius Patet per exemplum Egrotari per annum quod pertinet ad malum pene seu nature. est pe ius q̄ per mensem, vel ebdomadam. Unde et naturaliter magis horretur. et si potest vitatur. Sic infirmitas animae que est peccatum quanto magis durat tanto peius Deus enim est perma nere in peccato per mensem q̄ per ebdomadam. Unde extra de consuetud. c. vltimo dicitur Tan to sunt grauiora peccata quāto diuturnius aiaz infelicem detinent alligatam Consuetudo enim peccandi et habituatio eius aggrauat peccatum. Item qz plus habet de ratione mali malū culpe q̄ pene. ideo semp preeligendum est malū pene q̄dcunq̄ q̄ nimimū malum culpe Unde aug⁹. xxxij. q. v. Ita ne. ait Potius debet quis oia mala sustinere q̄ peccato ꝙsentire Sic dixit ꝛ fecit su sanna Melius est mihi absq̄ opere. s. malo inci dere in manus vras q̄ delinq̄re legem dei mei Da. xiij. Sz in bonis q̄nto diuturniꝰ tāto melꝰ ideo magis eligendū. Et rō. qz q̄nto bonū ē diu turnius tāto securiꝰ possidet Et quāto quis cum voluntate magis habituata ꝛ fixa in bono opat. tāto opus est ꝓfectius Et ideo dr̄ Ecc. iij. Bonū est viro si portauerit iugū. s. obedientie, ab adolesce tia sua Cū igitur bona spūalia virtutum perma neant. nec auferri nec amitti possint ꝓtra volūta tem hntis. vt dicit ambro. de pe. di. ij. Sapiens Bona autem tpalia auferri possint inuitis vel a mitti saltē in morte Unde ambro. sup Lu. Non sunt hois bona que secū afferre non pt. q̄ magis eligenda spūalia q̄ tpalia Ecce ovnū bonū ē maius altero q̄ imꝑmixtius seu purius Bonū eñ c. dē est sine malo. est maius ꝛ magis eligendū q̄ qd̄ hz admixtionē mali ꝛ gaudiū sine tristicia est magis gaudio, qd̄ hz annexā tristiciā Cuiꝰ rō est qz bonū q̄nto delectabiliꝰ tanto melius ꝛ ma gis eligendū Sed bonū qd̄ ē in malo puriꝰ ꝛ imꝑ mixtiꝰ ē delectabiliꝰ Cū q̄ bona spūalia nō hēant admixtionē mali aut tristicie Unde dr̄ de sapia venerunt mihi oia pariter cum illa. ait Sapiens Sa. viij. non hz amaritudinem ꝙuersatio illius nec tediū ꝙuictus ei⁹ sed gaudium Bona ār terre na siue diuitie siue voluptates. habent multam tristiciā ꝛ anxietatē admixta m Unde saluator eaꝫ spinis ꝓpat Lu. viij. qz pungūt ꝛ mentē lacerant diuersis afflictōibꝰ Ideo spūalia bona sūt dilige da Respectu tū sui in casu. s. ꝑsu ꝓposita culpa cō missa. melius est bonū malo admixtū. s. bonum pñe admixtū doloꝛi ꝛ tristicie ꝓtrītōis q̄ gaudē ꝛ magis eligēdū Melius est eñ penitere q̄ gau dere dē Bonū mihi dñe qz humiliasti me. s. ꝓ punctōez Respectu ek amici cum tristatur. me lius est ꝓtristari q̄ gaudere qd̄ pinet ad ꝓfirma tionē amicicie Flete cum flentibus ait aplꝰ ad Ro. xij. Tertio vnū bonū est maius altero. qz

cōius bonū. Bonū est q̄nto cōius tāto diuinius fm pb̄m. i. pfectius. qđ intelligit đ illo bono cōi qđ fm se totū. ⁊ in eodem tpe p̄t a multis participari. Sicut aspectus ludi in theatro ⁊ doctrina in pl̄o ꝓpinata. Huius ratio est q̄ bonum simpliciter est maius ⁊ magis eligendum q̄ bonus alicui. Q̄ bonū simplicit. i. ex se ⁊ ex sua natura est bonū cōe. Bonū aut ē̄ priculare vel ꝓpriū ē bonum alicui isti vel illi. Apl̄s ad Gal. vi. Dū tps habem⁹ operemur bonum ad oēs. Et. vij. q. i. sciasdē q̄ vilitas cōis vilitati vni⁹ pponēda ē. Et caritas non ꝓpria cōibo. ꝑ cōia ꝓpijs anteponit. in quit Aug. in regula. Illud aūt bonū cōe. qđ nō p̄t simul scđm se totum a pluribus participari in eodem tempore sicut vnus equus vel vna vestis. Aut ⁊ si in eodem tempore, non tamen scđm se totum. sed secundaz partem p̄t participari sicut pecus. sic bonum ꝓprium est maius ⁊ magis eligendum q̄ ꝯmune. Et ratio est. quia illud bonuz quod habetur in omni tempore est maius bonū q̄ illud quod habetur aliquo tempore. et quod habetur fm se totū q̄ fm partem. talia sunt temporalia. Sed spiritualia vt deus ⁊ virtutes fm se totas possunt haberi in oīni tempore deo operante ergo ⁊c. Quarto vnum bonum est maius altero. quia sufficientius. Nam illud bonuz quo habito nullo indigemus est maius ⁊ magis eligendum eo quo habito adhuc alijs indigem⁹. Verbi gratia. Justicia ē maius bonū q̄ fortitudo. Huius ratio est quia habita fortitudine adhuc iusticia indigemus scilicet ad recte cōtinuiē dū. Sed habita iusticia non indigemus fortitudine. Nam si omnes homines eēnt fortes. adhuc indigerent iusticia. que reddit vnicuiq̄ quod suum est. Sed si omnes homines essent iusti. ad nihil esset vtilis fortitudo. Quod intelligendū est đ fortitudine scđm actum. Nam cum fortitudinis actus sit repellere nociua ⁊ aduersa sustinere cum talia non semper occurrant. non semper est necessaria fortitudo scđm actum. sed bene indigemus fortitudine fm habitum. Est ergo vnū bonum sufficientius altero. vel quia per se sufficiens sine alio. aliud non sufficiens sine alio. vt est inductum exemplum đ fortitudine ⁊ iusticia. Vel quia tale bonum est finis q̄đ potest eē sine bis que sunt ad finem. ꝑ nō econuerso. Nam habitus que sunt ad finem non bē finis. Q̄ habito fine. nō indigem⁹ bis q̄ sunt ad finē. Exemplū de medicina ⁊ sanitate. ⁊ diuitijs. ⁊ bītudine. Vel q̄ tale bonū ē p̄cipiū oīm q̄đ p̄t eē sine bono quod nō est principium omniuz. Ex bis sequit Deus ⁊ gloria eius. ⁊ gratia. ⁊ virtutes alijs bonis mundi esse maiora. et ideo magis eligenda. Sufficientissimum bonum est deus quia nullo indiget. ps. Bonoꝝ meoꝝ nō indiges domine. Gra dei sufficit ad salutem. ñ aūt ad alia bona ij. Corinth. xij. Sufficit tibi gratia mea. Et capitulo octauo. Omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum. Quinto aliquod bonum est maius altero. quia eligibili? Et ex parte elegibilis rei ē aliquod bonum magis eligibile. Vel ratione maioris desiderij. quāto enim aliquod bonum magis communiter desideratur tanto est maius. Vel ratione maioris precij. quia quorum precia sūt maiora illa meliora. Precium enim est quedam mensura rei appreciate. Vel rōne maioris dāni. nā illa sunt meliora quoꝝ dāna seu amissiones eorum sunt maiora q̄ maiori bono maius damnū opponitur. Et q̄ beatitudo est bonum q̄đ omnes maxime desiderant fm aug. de ci. dei q̄ non est digna ponderatio aīe continentis. i. equale precium ad bona tēporalia. ⁊ idem de alijs virtutibus. ⁊ maximum damnū acquirit ex vltis bonis mundanis male vsis. q̄ priuatio beatitudinis vere fm illud Job xxi. ducūt in bonis dies suos ⁊ in pūcto ad īferna descendūt. ideo eligenda ⁊ magis amāda sunt bona eterna ⁊ spiritualia alijs. Hec aristo. rhetoricoꝝ li. i. c. xv. Raynerius.

Diffinies Jli. ℣. xi.

In. v. erbim. ius naturale sic ait. Jus naturale ē cōe oīm nationū. eo q̄ vbiq̄ instictu nature nō aliq̄ ꝓstitutōe bēt vir ⁊ fem̄e ꝯiunctio. liberoꝝ successio ⁊ pueroꝝ educatio. cōis oīm possessio. ⁊ oīm vna libertas. acquisitio⁹ eoꝝ que celo terra mariq̄ capiuntur. depositi rei vel ꝯmodate pecunie retentio vio'entie per vim repulsio. Nam hoc aut si quid simile est. non iniustū sed naturale equūq̄ habetur in decretis di. i. Dicit tibi glo. q̄ ius naturale seu natura đ multis modis. Quiq̄. n. đ natura vis insita rebus et filijs filia, procreās. Secđo đ natura quidā stimulus seu instinctus ex sensualitate proueniens ad appetendum, procreandū et huiusmodi. Tertio modo dicit natura institinctus nature ex rōne, pueniens q̄ etiam đ natura dis equitas. Dicāt in isto capitulo supponit ꝑ instinctu rōnis. ⁊ sic ꝓpterunt oia exempla b⁹. c. ⁊ finis etiam cum dicitur eo q̄ ipsum iusticiq̄ instinctu nature. ī. inspiratione dei Archipoli. Lau. Deus enī đ natura naturans omnia alia natura naturata. Ponit autem Jsidorus octo effectus iuris naturalis. Coniunctio maris et femine. Nota fm alexandrum q̄ hec coniunctio p̄t dupliciter ꝑsiderari. Uno modo inquantum est signum significans videlicet ꝯiunctionem x̄pi et eccl̄esie ⁊ anime ad deum. ⁊ sic nō est de iure naturali sed diuino. Deus enī instituit sacramenta eccl̄esie inter que est matrimoniū. Alio modo in quantū est quedam res ipsa. s. ꝯmixtio. ⁊ sic ē de iure naturali. Sed si ius naturale dicat instinctū sensualis. sic ipa ꝯiunctio simpliciter ⁊ absolute

est de iure naturali Sed si dicatur instinct⁹ cōis sic cōmunctio maris ⁊ femine nō quecūqꝫ. ꝑ matrimonialis cū debitis circūstantijs est de iure naturali Successio liberoꝝ. alias susceptio ⁊ melius glo. non intelligo de successiōe q̄ fit ꝑ hereditatē cū illa non sit naturalis. ꝑ de successione que fit ꝑ carnis ꝓpaginē Vel et ꝑt intelligi de illa ꝑ quā liberi succedūt iure naturali ꝓcentibꝰ vt. ff. vñ liberi. l. prima. ⁊. l. scripto Puerorꝝ educatio Glo. Parētes. n. debēt thesaurisare filijs. nō filij parētibus ꝑm ap̄lm. xvi. q. i. ꝑdicato⁹ Silr filij ꝑtem egentē cogit alere. xxij. q. nūj Inter Tenet autez ꝑt filios educare nō solū q̄ ad corꝑ ꝑtinet ⁊ multo magis q̄ ad aiam ꝑ doctrinā ⁊ correctiōez ad bonos mores bñdos ꝺ iure naturali ⁊ sic intelligit illd ap̄lus. i. ad thim. v. Si qs suoꝝ ⁊ maxime domesticoꝝ curā nō hz. fidē negauit. i. fidelitatē naturalē quia cōtra ius naturale facit Cōis oīm possessio Archi. post lau. i. res possesse. alias cū possessio sit nomē iuris cōit possideri nō ꝑt nec aliq̄d a ꝑtibꝰ insolidū. nec naturaliter nec ciuiliter quod dicit notatur extra de proba. licet Et nota ꝑm alexandrum. q̄ lex naturalis circa cōmunionem ⁊ ꝓpietatem dictat aliquid tripliciter Dictat enim aliquid quia debitum. aliquid quia bonum. aliquid quia equum Quia ꝺbitum dictat quia in casu necessitatis sunt omnia cōmunia. In statu enim isto omnia sunt cōmonicāda Et hoc mō in precepto est cōicatio. Et hoc est dictamen respectu rerum ad sustentationem personarum Et in de sumitur illud Matth. vij. Omnia que vultis vt faciāt vobis homines ⁊c. Respectu ꝺo ꝑsonarum q̄ntum ad multiplicatiōem prolis dictat q̄ vxor sit ꝓpria ⁊ ꝑm oē ꝑps iuxta illud. quod tibi nō vis ⁊c. Secundo modo lex naturalis aliquid dictat circa cōionē ⁊ ꝓpietatem. q̄ bonum. ⁊ sic in statu nature institute dictabat oīa ee cōia In statu vero nature corrupte dictat q̄ bonum est aliq̄ esse ꝓpria. alioq̄n boni egerēt ⁊ nō staret societas hūana. q̄ mali oīa raperent. ⁊ iō ꝑm diuersū statū dcāt q̄ bonū sit q̄ oīa sit cōia. ⁊ q̄ aliq̄ sint ꝓpria Dictat tertio aliq̄d lex naturalis circa cōionē ⁊ ꝓpietatē. q̄ equū ⁊ sic ꝑm dictamē eq̄tatis. dictat q̄dā ee approꝑabilia. ⁊ si in nulli⁹ sint bonis occupāti concedant Et in his sunt que celo. terra. mariq̄ capiuntur. vt captio auium ⁊ piscium Diuum libertas dicit Archi. post alex. q̄ est loqui de natura seu iure naturali dupliciter scilicz ꝑm statum ante peccatum. ⁊ post peccatum Ante peccatum nō fuit seruitus. sicut dicit Aug⁹. Lex ergo naturalis dictat cōem libertatem omnium ꝑm statum nature institute. Sed ꝑm statum nature corrupte dictat q̄ est necessaria seruitus ⁊ dominiū ad cohercendum malos. ꝑm Augu. de ciui. dei Dictat enim ratio iustum esse. vt rationabiliter viuentes dominenter his qui carnaliter viuunt Ac quisitio eorum que celo terra mariq̄ capiuntur Glosa. Hec enim ⁊ alia que in nullius bonis succedunt occupanti ꝓcedunt. vt inst. de re. diui. ꝑ. fere. archi. dicit. q̄ quinq̄ modis dr aliquid in nullius bonis esse Natura vt liber hō mare ⁊ b⁹ Facto. vt qđ ꝑ derelicto br. Censura ꝓpli. vt res sacra. vniuersitat⁹ cōia Lpe. vt thesaur⁹ Casu. vt cū iacet hereditas Qđ ergo in nullius bonis est sez in re vel spe. q̄ dico ꝓpter hereditatē iacentē. q̄ in spe est in bonis alicui⁹ Item q̄ in nullius bonis est. non censura. ꝑ ꝓstitutione hominū. vt res sacra occupanti conceditur si apta fuerit occupari. sed non vt occupet. quod dico propter liberū hominē Depositi rei vel ꝺmodate pecunie restitutio. glo. Fallit hoc in casu q̄ br. xxij. q. ij. Ne q̄s Et est cuz furiosus ⁊ furia repetit gladium suū depositum. tunc eīm nō debet reddi Fallit in alio casu. s. cū deponens rem ⁊ dñs rei sil petant rem. potius eīm dz restitui dño cuz scitur. ff. depositi. l bona Violentie ꝑ vim repulsio. quod tñ intelligitur cū moderamine inculpate tutele ⁊ nō ad vindicādi sed se defendēdi hoc faciat ⁊ in ꝓtinēti. ⁊ tūc nō incurrit ꝑtm nec excōicatō. quo ad ꝑtinentē clericū. nec irregularitas est si sequatur mutilatio vel homicidiū. nisi dedisset opam rei illicite vt furādo vel homicidādo. ꝓpt qđ inuasus. vt se defendat mutilat. vel et si alit ꝑterat euadere casū Quis darz opam rei licite De hoc tñ xxij. q. i. in fi. ⁊ in. ij. ꝑte ri. xxij. de cle.

Titulus. XIIII. de lege mosaica.

De lege ꝺina veteris ⁊ noui testamenti in cōi ⁊ eius excellentia respectu aliarum.

Post legē eternam et naturalem agendum est de lege diuina. de qua ait ꝓpha. xviij. ꝑs. Lex dñi immaculata conuertēs aiās. testimoniū dñi fidele sapiam ꝑstans puulis Lex dñi dē quā dñs tradidit. s. euāgelica. quā ipse dñs incarnat⁹ instituit ⁊ mosaica quā dñs tradidit ꝓphe isti ꝑ moisen. vt patz Exodi. xx. Quātus eīm lex naturalis sit vna tñ diuina est duplex Et ratio huius est quia lex naturalis dirigit hoīez ꝑm quedam ꝑcepta cōia in quibꝰ conueniunt tam perfecti q̄m impfecti ⁊ ideo ē vna oīm. sz lex diuina dirigit hoīez in quibusdā ꝑticularibꝰ preceptis. ad que nō similiter se habent perfecti ⁊ impfecti. ⁊ ideo duplex ponitur. s. veteris ⁊ noui testamēti. q̄ differunt non in spē sed sicut ꝑfectum ⁊ impfectum. sic puer ⁊ virilis etatis Vñ apls ad gal. nij. ꝓpat statū veteris legis puero eīm ti sub pedagogo. ⁊ legē nouā statui viri s. ꝑfecti Attendit aūt ista ꝑfectio ⁊ impfectio quātū ad tria Primo ex ꝑte finis vltimi q̄ lex vet⁹ ordinabat hoīes ad bonū sensibile ⁊ terrenū Lex nova ordinat ad bonū intelligibile ⁊ celeste Vñ

ꝓs in principio sue ꝓdicatōis statī inuitauit ad regnū celeste dicēs Ysa.iij. Penitentiam agite appropinquat enī regnū celoꝝ. Secundo ex parte officij. qz lex vetus cohibebat manū. noua autem animum. quamuis enī in veteri lge ꝓhiberetur malus affectus. vt patet in nono et decimo precepto. non tamen puniebatur per legem talis transgressio. Tertio ex parte motiui quia lex vetus inducebat ad obseruantiam metu penarum quas taxauerat. Lex aūt noua hoc facit amore. q infunditur in cordibus fidelium per gratiam christi. Hec tho. pri. se. q. xci. art. v. Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianꝰ in decre. xxiij. q. iij. hec āt. §. Ex his oīb dicit enī In lege veteris testamenti corpal' pena statuta est. in lege vero euāgelij oī peccāti ꝑ pīam venia ꝓmittitur. Enī illa a terrore incepit dicēs Ego sū dñs deꝰ zelotes visitās pcā patꝝ in filios vsq; in tertiā et quartam generatōes. Hec vero a lenitate māsuetudinis et misericordie. ita inquiens Beati pauꝑes spū. brī mites ꝛc. In illa dicebatur qui fecerit hoc vel illđ moriatur. in ista dr gaudiū sup vno pcōre pīam agēte. Et vt vlr dicatur. In lege ꝑfs ille rudis seruili penaꝝ timore cogebaf. vñ et legē in pedagogū accepit. in euāgelio āt ꝑfs gē liber et adultus filiali amore et hereditatis certitudine ad cultū diuine seruitutis inuitatur. Hec ibi. In ꝓdicto āt dñi nō ꝑs notantur qtuoꝝ rōes quare fuit neccārium instituī legem diuinam seu notanf quatuor excellentie legis diuine ad būanas ꝑm tho. pri. se. q. xci. ar. nij. Est ꝓpter cohibitōez oīs crimis. ibi Lex dñi īmaculata

Est ꝓf directōez mēf. ibi. Cōuertēs aīas

Est ꝓf certitudinē vitaf. ibi Testimoniū dñi fidele

Est ꝓf ꝓsecutōem felicitatf. ibi. Sapi. ꝑs. par.

Quia igit rō qre fuit neccārium dare legē diuinam vltra naturalē et humanā est ꝓf cohibitōez et exclusionē oīs criminis. vt enī dicit aug. de. li. ar. Lex humana non ꝑt oīa mala q fiūt ꝓhibere vel punire. qz dū auferrz mala oīa sequref qz multa bona auferrēt et impediref vtilitas boni cōis qđ est neccārium ad ꝓseruatōem humanā Ult aug. Tolle meretrices de ciuitatibꝰ et libidinibꝰ qz accederent hoīes ad nuptas virgines vl' alias corruptelas. vñ scandala sequrent. Lex āt naturaf vt in plīb' obscurata, erat et multa pcā igrabātur ee mala Et iō vt nullū malū ꝓhibitū et ipunitū remaneat. fuit neccārium dari legē diuinā q nullū ꝓmittat pctm Et iō dicit Lex dñi īmaculata. i. nullā ꝓmittēs pctī turpitudinē. Scōa rō est ꝓpter directionē mēf. de his et ꝑt hō legē ferre de quibꝰ ꝑt iudicare. Iudiciū āt hois nō ꝑt ee de interioribꝰ animi moribꝰ vl' voluntatibꝰ q latēt ꝫ solum de exterioribꝰ qui apparent vt dicit vbanus papa De manifestis loquimur. occultoꝝ eī cognitor et iudex est deus di. xxxij. Erubescant et lex

dicit cogitatōis pena nemo patiatur de pe. di. i. et tm ad ꝓfectionē virtutis requiritur q in vtrisq; actibꝰ. s. interioribꝰ et exterioribꝰ hō sit rectus Lex āt humana non ꝑt sufficienter cohibere et ordinare actus interiores mēris. et ꝓpter hoc neccārium fuit q sup̄ueniret lex diuina q̄ ꝓhibet actus etiā interiores vicioꝝ. vt illud Exo. xx. Nō concupisces rē ꝓximi tui Et illud Ysa. vij. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam. iam mechatus est in corde suo. Et ideo dicit ꝑs. Cōuertēs aīas qz scz exteriores et interiores actus dirigit. Tertia rō est ꝓf certitudinē veritatis. hō enī vz scire absq; oī dubitatōe quid đbeat agere et quid vitare. Vz ꝑ legē naturalē vel humanā non ꝑt hoc scire. qđ pz ex hoc. qz de rebꝰ humanis ideo diuersa iudicia dantur. ꝓpter incertitudinē humani iudicij. et ꝑcipue de rebꝰ ꝓtingentibꝰ et particularibꝰ ex quibꝰ diuerse leges et contrarie ferunf. Ut ergo hō absq; dubitatōe aliqua scire posset. quid ei agendū. qđ ei vitandū. neccārium fuit vt in actibꝰ ꝓpriis diriget ꝑ legē diuinam. Ō qua ꝑstat q errare nō ꝑt. et ideo subdit. Testimoniū dñi fidele. s. ꝓpter certitudinē veritatis et rectitudinis Lex đ testimoniū qz in ea deꝰ testatf. i. declarat quid debeat agere vel vitare. et quid inde expectare. penā. s. vel ꝑmiū ꝑm obꝫuantiā vel trāsgressionē eī. Quarta rō est ꝓpter adeptionē felicitatis. ꝑ legē em hō dirigit actus proprios ad vltimū finē. si autē hō ordinaretur ad finē tm naturalē. qui non excederet ꝓportionē facultatis naturalis hois. sufficerz lex humana. Ꝫ qz hō ordinatur ad finē supnaturalem. i. ad finē eterne btitudinis qui excedit facultatē humane vite et ideo fuit neccāria lex đina. ꝑ quā homo ordinaref ad finē eterne btitudinis Lex em đina tradit ea que sunt credenda fide. et sacra quibꝰ homo iustificaf et ad beatitudinem supnam tendit. Hec āt non dīcitur lege naturali vel humana Et ideo subdit sapiam ꝑuam' .i. humilibꝰ Sapia est notitia diuinoꝝ q̄ ꝓcrete hī in supna btitudine non in vita pīti

De ꝓditōibꝰ illius legis q̄ntū ad latorē et receptorem Capitulum secundum.

Qz prior tēpore est lex veteris testamenti. ideo priꝰ de ea agatur. de qua loquens prophēta ait ꝑs. cxviij. Reuela oculos meos et ꝓsiderabo mirabilia đ lege tua vt ait bieron. lex spūalis est. et vt intelligaf reuelatōe opus est Eius autem est reuelare seu interꝑtari pmaxie cꝰ est condere Et qz dñs deꝰ ꝓdidit ipsam legem ad ipm oīone recurrendum est vt nobis reuelet quid in ea intendat. Iudei qz innituntf ꝓprio sensui intelligentes eā carnaliter et ꝑm superficiem remanent vacui in intellectu eius vero in multꝫ delirātes in expositione eius. etiam q ad moralia

vt patet Ja.v. dictum est antiquis. non occi. nē Et in hāc figurā cū legē illam moises pplo exponeret. ponebat velamen sup faciē suam. ad innuendum intellectum eius ipsis velatū et absconsum Et vt dicit hilari⁹. intelligētia dictoꝝ ex causis ē assumenda, dicendi q̄ non sermoni res. s rei est sermo subiectus. extra de verb. sig. Intelligētia Et greg. dicit. q̄ nō intētio verbis s verba debent deseruire in intētioni xxij. q. v. hūane Erat ḡ ppōia vt velamen obscuritatis, qđ est in superficie lre auferatur q̄ lra occidit ait aplūs Et tunc ꝓsiderabit mirabilia de ipsa lege q̄, oīa in figurā ꝓtinget ād illis. i. Cor. x. ꝓcipue q̄ ad cerimonialia. et signifi cabāt misteria xpi et ecclē q̄ mirabilia sunt facta āt reuelatōe hui⁹ legis p spūm scm̄ loquentē. p expositores ei⁹ ꝓsiderare dz mirabilia ei⁹ q̄druplr.

Quo ad latoris sublimitatem
Quo ad receptoris ꝓprietatem
Quo ad valoris q̄ntitatem
Quo ad tpis ꝯgruitatem

Quantū ad primū. §. I.

s. de latore legis veteris testamenti ꝓsiderado q̄s dederit et quō mirabilr est data. Data em̄ est lex ista a deo ꝺo et bono mediante misterio angelorū qđ ondit apls ad gal. iij. dicēs Lex ordinata per angelos in manu mediatoris ordinata. i. ordinabiliter data p angelos. i. p moisen et alios mīstros qui angeli dīr Jal. ij. Labia sacerdotis custodiūt scīam nē. q̄ angelus dñi exercituū est, vl data per angelos. i. misterio angelorū in quibꝫ angel erant vncꝫ pē et filij et spūsctūs et aliq̄n sine vlla distinctione psone p illos figurabatur in manu mediatoris subdit. i. in ptāte xpi q̄ ē mediator dei et hoīm vt. s. illa lex staret dū vellet. et cessaret cū sibi placeret, Apparebat ḡ angelus in forma humana. vt creditur. vel alia moisi Et loquens voce humana in psona dei. ex pte dei dicebat Ego sū deus zelotes. nē. s. repūtatiue. leges meas custodite. Fuit āt hoc ꝯgruū q̄ dīna vt erat lux illa. deferunt hoībus mediātibꝫ angel p̄m dic. Rō spālis b⁹ quientie est q̄ videmus in oībꝫ prātibus et artib⁹ hunc ordinē seruari. q̄ supior artifex p se formā inducit. inferior āt materiaz ad forme susceptōez disponit. sicut nauifactor p se nauem ꝓpaginat sed per alios. s. p artifices subministrātes dispōit et prepat materiam scindendo et dolando ligna et h⁹ sic a sil. q̄ lex noua est pfecta eo q̄ perducit ad finem sup naturalem eterne beatitudinis. iō īmediate data ē p xp̄m deū hoīem tactū Lex āt vetus ipfcā fuit q̄ nō pduxit s disponit ad pfcāz salutē būāi generis Et iō quemēs fuit vt p āgelos hoībꝫ daret Lbo. pri. se. q. xcviij. ar. iij. Fuit ēt data mirabilr q̄ appebat mōs sinai fumigās et fulgurās Et audiebant tonitrua et hoc ad inducendū illū pplm ad reuerētiā legis et obseruantiā et inuendū q̄ lex illa erat timoris nō amoris

Quātum ad secū. §. II.

s. de ꝺditōe ppli recipiētis illā legē Mirabile ē et ꝓsiderare quare illi solo pplo iudeoꝝ fuit data illa lex. Assignatur autem ad hoc triplex ratio scilicet dispositōnis discretōnis. et promissionis. Et primo fuit conueniens dari illam legem populo iudeoꝝ potius q̄z alij pplo rōne dispositōis quia alijs populis declinantibꝫ ad idolatriam, sol⁹ ille populus iudeoꝝ remansit in cultu vnius dei Et ideo alij pli indigni erant illa lege dei. q. vt dicit ma. vij. Nolite sanctū dare canibꝫ nē. Nā sic lux corpal non lucet nisi oculo disposito. ita lux spūalis vt lex. non datur nisi dispōsito Est autem bō dispositus ad ipsam legem p voluntatē p quam vult bō sub lege viuere et legi obedire. Unde q̄ solus pplus iudeoꝝ se prepabat et disponebat ad receptionem legis. ideo ꝯgruū fuit vt sibi traderet illa lex Et si arguatur ꝯtra. q̄ etiam in alijs pplis gentilium erant aliq̄ psone digne vt iob et alij Rndetur q̄ lex non datur psonis pticularibꝫ s pplis Quāuis ergo aliq̄ psone in alijs natiōibꝫ bone essent. non tñ populus nisi populus iudeoꝝ et iō ꝯgruit ei dari Nā q̄ ista rō non est sufficiēs cum populus iudeoꝝ declinauerit ad idolatriaz post datam legē qđ grauius fuit Ideo inducēda ē scda rō que est rō discretōis vt. s. populus iudeoꝝ tanqz a deo electus. et tanqz dignior ab alijs popul distingueretur p legē veterem sibi datam a deo. ꝯgruū etiā erat vt populus ille de quo xps nasci elegerat p ceteris q̄dā sanctificatōe polleret qđ fiebat p cerimonias legis Tertia rō est ꝓpter promissionē Que āt promissio facta est ondit apls ad gal. iij. dicēs abrahe dicte sunt repromissiones et semini eius. nō dicit et seminibꝫ quasi multis s in vno. s. semini tuo qui est xps Ista āt promissio. s. q̄ ex semīe abrahe xps nasceret. nō fuit ex meritis abrahe. s ex gratuita electōe et vocatōe dei. si āt vlterius queratur quare de⁹ magis eligit populum iudeoꝝ q̄z aliū ex q̄ nasceretur Nō pt rō assignari sufficiens nisi suū beneplacitū Est āt quemēs rnsio ad h⁹ et sil'es questiones Illud āt dictū aug. sup Jo. Nemo venit. s. ad deū nisi tractus. quē āt trabat et quē non trabat Cū istū trabat et illū nō trabat. noli iudicare si nō vis errare Si nō tralxeris ora vt trabaris Tho. pri. se. q. xcviij. ar. iiij. Cō tinebat āt illa lex triplex genus ꝓceptoꝝ. s. moraliū cerimonialiū. iudicialiū. Et moralia quidē sunt de dictamine rōis naturalis. vt decalogus et alia moralia que reducuntur ad ipsum Et ad obseruātiam illoꝝ obligabant. nō solū iudei s ōes natōes et sp obligabūt q̄ dictat ea rō naturalis Unde dicit alex. in. iij. pte sūme Moralia precepta prout sunt de iure naturali dictant in genere bonū faciēdum et malum vitandum Sed ꝓut moralia

sunt de iure legis iudaice. dictant hoc in spāli et ceremōiate. vt p3 in decalogo. Honora pēz⁊ mīez nō occides⁊ h⁹. aut ā moralia sūt de lege euāgelica. dictant ipa īplenda nō tīore pene. vt lex ver⁹ sīntuitu amoris diuini. data sunt aūt illa moralia q̄ sūt de actib⁹ virtutū in se vt p illa hoīes efficerent̄ bonī⁊ amici dī. Cerimonialia āt sūt īstituta ad ordinandū hoīes ad deū circa cultū diuinū nō solū. n. hoīes ordinant̄ ad deū p act⁹ in tiores vt credere sperare⁊ amare. ß et p exteriores quib⁹ hō pfitet diuinam seruitutē. Et circa cultū exteriorē erāt cerimoialia pcepta obligātia solū illū pplm iudeoz in illo tpe. Judicialia sūt īstituta ad ordinādū hoīes ad iuicē ad pacifice q̄uiuēdū p modū statutoz vt faciat alt̄i alt q̄ iustū ē. Et solos iudeos obligabat. Unde apl's ad ro. vij. cū dixisset. Lex quidē scta q̄si subdens ista tria genera pcepto⁊ subdit. ⁊ mandatū iustū sctm̄ ⁊ bonū vt iustū referat̄ ad iudicialia sctm̄ ad cerimoialia. q⁊ sctm dī deo dicatū. bonū ad moralia. i. honestum. t̄x. Mirabile est g̃ q̄sideare cū q̄nto ordine ⁊ sapīa fuit data illa lex

Tertio de valore .ſ.iii.

seu vtilitate legis mirabile est q̄sideare. Ubi p3 mo sciendū q⁊ si illa lex nō fuit pfectē bona sic̄ lex euāgelica. q⁊ nō q̄tinebat gīam⁊ ipsa lex euāgelica pducat ad gīaz q̄ lex mosaica nō faciebat. pp̄ qđ dicit apl's de ea ad hēb. vij. Nihil ad pfectū adduxit lex. tñ fuit bona illa lex non mala. vt quidā falso dicebāt. Cōtra q̄s dī apl's ad ro. vij. lex q̄dē scta. bonū em̄ dī aliquid duplicit̄. ſ. pfectū⁊ impfectū. Perfectū est qđ est p se sufficiēs ad inducē dū⁊ p'eq̄ndū finē. Impfectū āt qđ nō est p se ad hoc sufficiēs ß disponit⁊ operatur ad hoc. sic̄ medicina pfecta est et bona q̄ inducit sanitatē. ß impfecta q̄ disponit⁊ opatur ad sanitatē. ß nō pficit. Sic lex vetus. q⁊ phibebat petā p penas dispone bat ad gīam⁊ salutē. licz eā nō q̄ferret sic̄ lex euāgelica. q̄ ido pfecta dī. Tho. in pri. se. q. xcviij. ar. i. Utr⁊ āt ipsa lex iustificaret⁊ quō. p h⁹ declaratōe sciendū sm tho. pri. se. q. c. ar. xij. q. i iustificatio p̄t sumi q̄druplicit̄. Uno mō⁊ hoc pprie. p creatōne iusticie. put iusticia ē virtus generalis ip̄portās recti tudinē quādam mēt̄⁊ tūc cū ß sit duplex. ſ. infusa p dei gīam. ⁊ acquisita p humanū exercitium. Loquēdo de infusa que est vera iusticia sm quā quis est iustus apud deū sm illud ad ro. iij. Si abrahā iustificatus est ex op̄ib⁹ legis. h⁹ gīam ß non apud deū. sic isto modo pcepta legis nec etiā moralia iustificabant q⁊ causare nō poterāt iustitiā infusam. que est solū p gīam dei. Alio q̄ndo de iusticia acquisita. sic obseruatio illoz pceptoz iustificabat q⁊ cū moralia sint de actib⁹ iusticie⁊ ex actib⁹ frequētatis generent̄ hītus virtut⁹ acq̄siti. sic⁊ actib⁹ tpantie generant̄ hītus tpantie.

Uoz illa pcepta obſuata iustificabāt causando iusticie habitū acq̄situ qui tñ nō est sufficiens ad salutē. Scdo modo iustificatio sumit̄ p dispositione ad iusticiam. ⁊ sic illa pcepta leg̃ iustificabant q⁊ disponebāt obseruantes ad gīam xp̄i iustificantē. Per obseruantiā em̄ illoz retrahebant̄ ab idolatria⁊ alīs vicīs. vnde magis erāt dispositi ad gīam. qđ āt dns dicebat leui. xviij. Custodite leges meas atq̄ iusticias. que faciens homo viuet in eis. non intelligitur d̄ vita gē que iustificat. sed de vita corp̄is in q̄ p̄seruabat̄ q⁊ ip̄lēdo legem nō incurrebat penas legis. quaz aliq erāt pene mortis. Tertio sumitur iustificatio p signi ficatiōe iusticie. Sicut vrina dī sana q⁊ designat sanitatē. Et isto modo oīa legalia illa⁊ pcepue ceremonialia iustificabant. q⁊ figurabāt gīam⁊ sacramenta nostra noui testamenti. que vere iustificant. vnde⁊ aug⁹. dicit q̄ vita illius ppli. ppbia erat xp̄i⁊ ppli xp̄iani. Et apl's. i. ad Cor. x. Oīa in figuram q̄tingebant illis. facta sunt aūt p̄opt̄ nos. Unde apl's ad gal'. ij. Si data eēt lex que posz iustificare xp̄s gratis mortuus ē. i. sine cā. Quarto modo sumitur iustificatio p executōe iusticie. et sic oīa legalia iustificabant. aliter tñ⁊ aliter. Nā ceremonialia q̄tinebant quidē sm se iustū. vel in generali vel in speciali. sed moralia q̄tinebant id qđ est iustum iusticia generali que est oīs virtus. Sed iudicialia id qđ est iustū iusticia speciali que q̄sistit circa q̄tractus humane vite. q̄ sunt inter hoīes ad inuicē. Et sic p executōe iusticie sumitur iustificatio. cuz ait apl's ad ro. ij. non auditores legis sed factores iustificabunt̄. Pro maiori declaratiōe dictoz b. tho. i. se. q. ciij. q⁊ illa ceremonialia erāt quedam remedia adhibita ex ordinatōe legis. ad tollendas quasdam īmundicias ex statuto legis inductas. corp̄ales que tollebant idoneitatē ad cultū diuinū. quasi quedam irregularitates. sicut dicebat īmundus lepr̄osus vel qui tangebant mortuū⁊ hmōi. Et hoc est qđ ait apl's ad hēb. ix. q⁊ cinis vitule aſpſus inq̄natos sanctificabat ad emūdationē carnis. Sed īmundiciam mentis. i. culpam non tollebat. q⁊ expiatō a peccatis non potuit fieri nisi p xp̄m qui tollit peccata mundi. et q⁊ misterium passionis xp̄i nondum erat per'actum realiter. ille vet̄ legis ceremonie nō poterant realiter in se q̄tinere vt utē. pfluentē a xp̄o incarnato⁊ passo. Sicut cō tinent sacra noue legis⁊ ideo nō poterāt iustificare⁊ a peccatis mūdare. Poterat tñ mens illoz patrū in veteri lege q̄iungi xp̄o incarnato⁊ passo

Et ita ex illa fide iustificabantur. cuius fidei protestatio quedam erat ipsa ceremonia. et observatō inquantum erat figura xpi. Et q etiam expiarent illa ceremonialia ab īmundicijs corpalibus erant in figurā expiatōis pctōr fiende p xpm. Et sciēdum sm tho. pri. se. q. xcix. q omnia precepta legis per illa tria genera ꝓpetenduntur. Unde dr Deu. vi. Hec sunt precepta et ceremonie atq iudicia q mādauit dñs de nobis. Si qua g alia in scriptura vocabula ponunt sub illis ꝓtinētur. Nam iustificatōes de quibꝫ fit mētio frequens in psalmis. possunt dici omnia precepta legis. in quantū sunt quedā executiones legalis iusticie vel etiam ipse pene vel premia que ponunt in lege trāsgressoribus et observatoribus possunt dici iustificationes sm q deus aliqs iuste punit vel ꝓmiat. testimonia ār de quibus dicitur in ps. et Deu. vi. Custodi precepta et testimonia. possunt dici vno modo ea que pertinent ad penā vel premium in lege. inquantum sunt protestatiōes de iustitia. Vel alio modo dicuntur testimonia que ostendunt auctoritatē dei ꝓcipientis. vt illō exo. xx. Audi isrl dñs de⁹ tuus vnus est. Et illud geñ. i. In principio creauit deus celum tc. Inter preceptum autē et mandatum est hec differentia. Quia preceptum ē de his que sūt de necessitate salutis seruanda vt decalogus. Mandatum vero qđ nō est necessarium ad salutē. sed quid ꝓfecti vel preceptum potest dici quod deus iussit per se ipsum. Mandatum quod per alios mādauit. vt p moisen et aaron.

Quantum ad .§. IIII

ārtū. s. quō ꝓgruo tpe data sit illa lex. cōsiderare mirabile est. Fuit em data lex mosaica. inf legez nature et legem gre. Et conueniens fuit rōne ista. Quelibz lex ponit duob generibꝫ hoīz. s. bonis et malis. Illis tm et aliqs rōnibꝫ. Dō sic pz. Imponitur em lex malis. s. duris et superbis. in remedium ptra ignorantiā. et in flagellū ptra superbiā. Per legē em mali. s. superbi et duri quincūtur et domant. et qr hoīes illo tpe erāt tales ideo conueniens fuit vt tpe moisi lex vetus daretur ad quincendum eor superbiam. Superbiebat ei homo de duob. s. de scia et potentia. Primo de scia quasi rō natural ei posset sufficere ad salutē. Et ideo vt de hoc ei⁹ superbia quīceret ꝓmissus est hō sue regimini rōis absq adminiculo legis scripte. Et ex hoc experimento potuit hō discere q patiebat defectū rōnis qr hoīes vsq ad idolatriā et turpissima vicia lapsi sunt. Et ideo post tps legis nature fuit necārium dari legē scriptā. s. mosaicā. qr p legē cognitio pcti fit apl'm. Sc̄do superbiebat hō tpe legis nate ꝺ potētia qr ex arrogātia et superbia dicebat. deest q iubeat. nō deest q impleat. Ido postq instructus ē p legē scriptam quicta est ei⁹ superbia de infirmitate et impotentia. dū implere nō poterant qđ p legē ꝓcipiebant et ideo sicut apls concludit ad ro. viij. qđ impossibile erat legi in qua infirmabat p carnē misit deus filiū suum vt iustificatio legis impleret in nobis.

Sc̄do lex vetus data est bonis in auxiliū et in signū. et in auxilium quidē ignorantie et impotentie. Nō quidē tūc necessariū fuit qñ lex natural obscurari incipiebat ꝓpter exuberātiā pctōr. Oportebat ār dare auxiliū quodā ordine vt. s. p impfectū ad pfectū māuduceret. Et ido oportuit inf legē naturē legē gre dari legē scriptā. Sc̄do lex illa fuit data bonis in signū seu in figurā legis gre. Dia em illa ceremonialia figurabāt misteria xpi et ecclesie et sacra que mirabilia sūt b. tho. pri. se. q. xcviij. ar. vi. Et qr adueniente veritate dz cessare figura. Et figure debent cedere figurato. Ido cū tradita fuerat illa lex vt obligaret ꝓpm illū q ad ceremonialia et iudicialia vsq ad ꝓsūmatiōnem seu implerionē figure ꝓ xpo q implere sunt in morte eius p quā ꝓsecuta est salus hoīm. Ilō ꝺr circa nonā. Consūmatū est. et in signū b⁹ velū templi qđ tegebat interiora scissū est mediū. ad inde dū q velamina figurat ꝺficiebāt. Ido mortua sūt illa legalia. et nūc et mortifera. Et sciendū q cuz quērit quo tpe cessauerūt legalia q nō potuerit seruari sine mortali peccato. Circa hoc aug. distinguit tria tpa. Primū ante passionē xpi in q legalia nō erāt mortua nec mortifera. s. salutifere et currebāt sil'r cū euāgelio. Sc̄om tps fuit medium inf passionē xpi et dimulgatōez euāgelij. in q tpe legalia erāt mortua. quia nullā vtutē habebant nec observari tenebant. nō tm erāt mortifera. qr illi qui ex iudeis erāt quersi ad fidē. poterāt licite ea seruare. dūmodo nō ponerēt spē salutis in eis putātes. s. eor observantiā neccāriam q si sine legalibꝫ fides xpi nō sufficerez ad salutē vel posset iustificare. Et ideo paulus circūcidit thimotheū. v. hr actuū. xvi. natū ex iudea mre ad tollēdum scādala aliquor iudeor quersor zelantiū. p observatōe legaliū. non ār titū q erat natus ex gentilibꝫ. Nō em gentiles quersi poterāt seruare legalia. sicē quersi iudei. Ideo ār voluit spūs sc̄s q nō statim inhiberet quersis. ex iudaismo ad fidē xpi observantia legaliū. sicut inhibitus fuit quersis ex gentilibꝫ ritus gentiliū. vt oīderet differētia in vtrisq. Nā gentilitatis ritus repudiabatur tanq sp illicit⁹ et a deo sp ꝓhibitus. Ritus ār legis cessabat tanq impletus p xpi passionē. vtpote a deo in figurā xpi institutus. Tertiū tps est post euāgeliū diuulgatū. in quo legalia non solū sunt mortua virtutē nullā hñtia. Sz et mortifera ita q peccū mortale est illa seruare. Et rō h⁹ ē sm tho. pri. se. q. ciij. ar. iij. Quia oēs ceremonie sunt quedam ꝓtestatōes fidei in qua ꝓsistit interior cultus dei. Potest enim hō fidē interiorē ꝓtestari factis. sicut et verbis et in vtraq ꝓtestatōe si aliqd hō falsū ꝓte

statur.pccat mortalit. Quāuis āt sit eadē fides quā hēm⁹ de xpo, et quā habuerūt pres veteris testamēti, tñ q; ipi pcesserūt nos sequimur. eadem fides diuersis verbis significat ab eis et a nobis Nam ab eis dicebatur Ecce virgo cipiet et pariet Et nos dicim⁹ Virgo cepit. virgo pepit Idē repsentando p verba preteriti tpis qđ illi p verba futuri tpis Sic ceremonie veteris testamēti figurabant xpm nascitur passum et h⁹ Sacta autē noui testamenti signāt ipm natū et passū. Sicut ḡ peccaret mortaliter qui nunc suam fidem ptestāt dicere xpm nascitur passum et h⁹. qđ antiqui pie et veraciter dicebant. ita nunc peccaret et mortaliter. si quis ceremonias legis seruaret quas illi antiqui pie et fideliter obseruabant. Ad autez di Baruth. nō. Hic ē liber mandatoz et lex que est in eternū. intelligitur lex eterna. illa quantum ad moralia simpliciter et absolute. quantum vo ad ceremonialia est eterna sm figuratum non sm figuram Sciendum q hiero. et aug. in hac materia fuerunt contrarie opinionis Hieronimus eñ distinguens tñ duo tpa circa illa legalia dicebat q ante passionem xpi in quo legalia erant mortua sed non mortifera Aliud post passionem in quo erant et mortua et mortifera ita q non poterant seruari sine mortali peccato Et sic dicebat q post passionem nunqz apli seruauerunt legalia sm veritatem, sed solum quadam pia simulatōne ne. s. scandalisarent iudeos, et eoz conuersionem impedirent que, si latio intelligenda est sm tho. non q illos actus non facerent sm rei veritatem, sed q non faciebant, tanqz legem obseruantes Sicut si quis abscideret pelliculam membri virilis pter sanitatem. nō causa circumcisionis faciendi, sed indecens videtur dicere sm tho. q apostoli ea occultarent propter scandalum que pertinent ad veritatem vite et doctrine et q vterentur simulatōne in pertinentibus ad salutem fideliū Dicit et hieronimus q petrus simulatorie subtrahebat se a gentib⁹ cōuersis cū eēt antiochie vt haberetur ad gal. ij. vt vitaret scandalum iudeorū quoz apls erat Unde in hoc non peccauit petrus et paulus simulatorie eum reprehendit vt vitaret scandalum gentilium quoz erat apls Sz augustinus hoc improbat quia paulus in canonica scriptura. s. ad gal. ij. in qua nephas est credere aliquid falsum dicit q petrus reprehensibil erat Unde verum est sm tho. post augu. q petrus peccauit. et paulus non simulatorie, sed vere reprehendit. non āt peccauit pe. in hoc q ad tps legalia observauit q sciebat sibi licere tanqz ex iudeis conuerso sed in hoc peccabat q in obseruatōne legalium nimiam diligentiam adhibebat ne scandalisaret iudeos. ita q ex hoc sequebatur scādalum iudeoz Magis tenetur augusti. in hac materia Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianus. ij. q. vij. Tes. Sicut si quis abscideret pelliculam membri virilis sm tho. q apostoli ea occultarent propter scandalum que pertinent ad veritatem vite et doctrine et q vterentur simulatōne in pertinentibus ad salutem fideliū Dicit et hieronimus q petrus simulatorie subtrahebat se a gentib⁹ cōuersis cū eēt antiochie vt haberetur ad gal. ij. vt vitaret scandalum iudeorū quoz apls erat Unde in hoc non peccauit petrus et paulus simulatorie eum reprehendit vt vitaret scandalum gentilium quoz erat apls Sz augustinus hoc improbat quia paulus in canonica scriptura. s. ad gal. ij. in qua nephas est credere aliquid falsum dicit q petrus reprehensibil erat Unde verum est sm tho. post augu. q petrus peccauit. et paulus non simulatorie, sed vere reprehendit. non āt peccauit pe. in hoc q ad tps legalia observauit q sciebat sibi licere tanqz ex iudeis conuerso sed in hoc peccabat q in obseruatōne legalium nimiam diligentiam adhibebat ne scandalisaret iudeos. ita q ex hoc sequebatur scādalum iudeoz Magis tenetur augusti. in hac materia Ad hoc etiam facit qđ dicit gratianus. ij. q. vij. Tes. §. fi. Paulus petrū reprehendit qui erat princeps aplōz Uñ datur intelligi q subditi pñt reprehendere suos platos si reprehensibiles sunt. sm hoc facile refellit si vñ sit reprehensus attēdat. Petrus cogebat gētes iudaisare. s. facto suo et a veritate euāgelij recedere. cum iudeis gregem faciēs et actibo gētiliū se subtrahens latenter Par autē est in se a fide erorbitare. et alios a fide deiscere exēplo vel verbo Non ergo ex hoc ostenditur q prelati possint a subditis accusari nisi cum erorbitauerit a fide vel alios erorbitare fecerint Ad hoc etiam facit distinc. ix. Si ad sacras cum in illa nimia condescensione petri circa legalia non dicitur peccasse mortaliter sed venialiter sm tho.

De preceptis moralibus ipsius legis in cōi et supadditis Capitulum tertium

De moralibus preceptis veteris legis.

de modo implendi ea. vtrum cadat sub precepto et de triplici eorū differentia sub qua comprehenduntur actus omnium virtutum, et si implere ea in charitate est in precepto. et si sunt dispensabilia, et quia ista sūt difficilia ad cognoscendum. ideo cū ps oraādum est Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam. et custodiam illaz in toto corde meo non sufficit q deus dederit nobis legem nature et scripture. s. mosaice. sm illud eccl. xvij. Addidit illis disciplinam et legē vite hereditauit eos. nisi det intellectum eius Lex dicitur a legendo quia sepe debet legi. Sed legere et non intelligere est negligere Humanus autem intellectus de facili errat sicut patet in doctoribus iudeozum antiquis et nouis male intelligentibus legem. nō solum quo ad ceremonialia. sz et quo ad moralia vt patet Ja. v. et vi. c. Oportet ergo q deus det intellectum ad ipsam intelligendum. quo ad ceremonialia scōm spiritualem intellectum scōm quē adhuc oz obseruari pura. q non comedant carnes porcine id est q non habeantur mores lasciui. Quantum ad moralia scōm sensum literalem vez. et de ipsis moralibus tria vidēda sunt Primo vt modalitas faciendi ea ꝓquirat. ibi da mihi intellectum

Scōo vt varietas iubendi ea ꝓquirat. ibi. et scrutabor legem tuam

Tertio vt charitas iplendi ea adhibeat. ibi. custodiam illam.

Precepta moralia sunt de actibo virtutū. §. i.

bus nisi fiat cū debito mō. Quod? āt virtutis sm pbum in. ij. etb. ostitit in tribo Primū est vt opans sciens hoc iudicat tā a lege diuina qz hūana quod. n. quis facit oīno nesciēs se illō facere nō

meretꝛ ꝓmiū ⁊ in malis nō meretur pnā si est ignorantia inuincibilis alias secus. debet ꝑ quis seruare ꝓcepta sciēs illa eē ꝓcepta. Scōm qꝫ ꝑtinet ad modū virtutis ē vt opeꝝ volēs vel eligēs in q̄ sportaꝝ duplex motꝰ interior. s. uolūtaꝫ ⁊ intentōis Et ista duo q̄uis nō dijudicꝫ lex hūana Eo qꝫ legislatoꝛ ipi⁹. s. legꝫ hūane ē hō q̄ nō hꝫ iudicare de interioribꝰ actibꝰ q̄s nō videt. ꝫ de exterioribꝰ Lex tñ diuina dijudicat. qꝛ deꝰ q̄ ē hꝰ legislatoꝛ. iudicat ēt ō interioribꝰ actibꝰ q̄s videt Lex eñ humana non punit volentem occidere. ꝫ lex diuina punit Unde dr Mat. v. Qui irascitur fratri suo reꝰ erit iudicio. ⁊ similiter in bonis operibus malā intentionē iuxta illud. Ne faciatis iusticiā vestram coram hoīb⁹ vt videamini ab eis Ma. vi

Tertium qđ pertinet ad modum virtutis est vt firmiter ⁊ imobiliter operetur. s. in ꝓposito Et ista firmitas pertinet ad habitum vt. s. aliquis ex habitu radicato operetur. ⁊ istud non dijudicatur nec a lege humana nec diuina. s. vt puniaꝫ ex defectu huius Sed si debet homo mereri in obseruando aliqđ ꝓceptum. oportet qꝫ ⁊ istud obseruet. i. qꝫ actus eius procedat ex habitu virtuꝫ in fuso. nō tñ transgressoꝛ est precepti. vñ mereaꝫ penam a deo non habendo habitū virtutis. cuius actum opatur Honorans eñ pntes qđ pertinet ad preceptum quartum est actus pietatis. quā⁊ uis non hēat habitum illius virtutis. s. pietatis qđ ip̄ est cū est in aliq̄ mortali peccato. vnꝫ non mereaꝫ ex hoc ꝓmiū a deo. non tñ peccat mortaliter in hoc Et sic quantum ad illud modus virtutis non cadit sub precepto legis. Intentio eñ legislatoris est de duobꝰ Unum est id ad qđ inteñ dit ꝑ ꝓcepta legꝫ inducere ⁊ hoc est virtuꝫ Aliđ ē id de q̄ intendit ꝓceptum ferre. hoc est qđ ducit ⁊ disponit ad virtutem. s. actus virtutis Nō enim est idem finis precepti. ⁊ id de q̄ ꝓceptū daꝫ Sic ē ⁊ in aliꝭ de bꝰ non est idem finis ⁊ illud qđ est ad finem Ergo intelligere debem⁹ circa legē qꝫ oportet implere precepta eius scienter cognoscēdo ea libenter non ex tristicia vel coacte faciendo recta intentione nō sinistra implendo. firmiter hūdo bitū virtuꝫ vt mereaꝫ ñ Hec b. tho. pri. se. q. c. ar. ix.

De varietate mo .ꝟ.II

ralium quibꝰ iudenꝫ in lege actus oīm virtutū ꝑquirendi ait ꝑs. scrutabor legē tuā Morale dr a more Mores ꝓprie dñr actus humani q̄ conueniūt rōni Et bi sūt boni act⁹ Actus āt hūani q̄ discordāt a rōe nō mores ꝫ mali mores dici debēt Moralia g̃ ꝓcepta sꝭ de bis q̄ ptinēt ad bonos mores q̄. s. q̄ueniūt rōni Dē āt iudiciū rōnis hūane. cū a naturali rōe aliꝭ diuerꝫ. nccē ē qꝫ oīa ꝓcepta ptineāt ad legē naꝫ diuersimode tñ . Et pñt sic diuidi qꝫ moraliū legū q̄dā sūt vt fūdamēta. q̄dā vt superedificamēta. q̄dā additamēta vite virtualꝭ

Uñ ⁊ b. tho. pri se. q. c. ar. ti. dicit qꝫ moraliū triplex est gradus. q̄dā eñ sunt ꝓmunissima ⁊ adō manifesta qꝫ editione nō indigent. sic mādata de dilectōe dei ⁊ primi ⁊ hꝰ. que sunt quasi fines ꝓceptoꝛ Finis āt in opabilibꝰ ē ꝓncipiū opandi. s. in intentōe Et iō hꝰ ꝓcepta cōissima dñr fūdamēta qđ ē ꝓmū in edificio. ⁊ ī his nullꝰ ꝑt errare ꝫ iudiciū rōis Preceptū est ō fide hūda ꝑsupponit ad decalogū Sic ⁊ ꝓceptū dilectōis Sic. n. ꝓma ꝓcepta legꝫ nate cōia sūt ꝙ se nota hñti rōez nate lē ⁊ ꝓmulgatōe nō idigēt vt qꝫ nemī ē fīēda iniuria ⁊ qꝫ bonū ē faciēdū Ita ⁊ credere in deū ē ꝙ se notū ei q̄ hꝫ fidē ⁊ nō idigꝫ alia ꝓmulgatōe cum sit infusiōe fidei Quedā vo ex moralibꝰ ꝓceptꝫ sūt magꝫ determinata q̄tū rōez finaꝫ q̄libꝫ ꝓbabꝫ ꝑt de facili videre Et qꝛ in paucioribꝰ hꝰ ꝓgit hūanū iudiciū puerti. iō ista editōe idigēt Et hꝫ sūt ꝓcepta decalogi data seu ꝓposita a deo ꝙ sei ꝑm ꝓphā. q̄dā vo sūt quoꝝ rō nō est a deo manifesta ꝙ se. ꝫ solū sapiēb⁹ Et ista sūt ꝓcepta moralia superaddita decalogo. tradita a deo pphā ꝙ moisen ⁊ aaron. Hꝫ qꝛ ea q̄ sūt manifesta sūt principia ꝙgscēdi rōem eoꝝ q̄ nō sunt ita manifesta Ideo ista moralia superaddita decalogo. reducunt ad decalogū ꝙ modū cuiusdam additiōis ad ipsa Et ad qlibet ꝓceptoꝝ decalogi reducunt aliqua superaddita vt infra declarabit Ultraꝫ tñ genera ꝓceptoꝝ. s. illa prima cōissima. ⁊ ista superaddita ptinēt in decalogo ꝫ diuersimode Nā prima cōia ptinēt ī ꝓceptꝫ decalogi sic principia in ꝯclusioīb⁹ primis Superaddita āt q̄ ꝙ sapientes ꝙgscūt ptinent in eis sic ꝯclusiones in principijs Ista ꝓcepta moralia sꝭ ō actibꝰ oīm virtutū Nā pckm ꝑm amb. est trāsgressio legꝫ dine Voluit āt pcm̄ ē contra aliquā virtutē dictē Et contra aliqđ ꝓceptoꝝ Pro cuiꝰ declaratōne dicit b. tho. i. se. q. c. ar. ti. qꝫ cū lex oīs ordiet ad bonū cōe. vt pꝫ ex diffinitiōe legꝫ. ꝓcepta legū diuersificant ꝑm diuersos modos cōitatū Uñ ꝑs in sua politica docet alias leges dandas in ciuitate q̄ regit ꝙ pplm alias in ciuitate que regitur ꝙ aliquos potentes de ciuitate Est autem alius modus cōitatis ad quē ordinat lex humana Et alius ad quē ordinat lex diuina Lex eñ hūana ordinat hoīes ad cōitatem ciuilē que est hoīm ad inuicē. hoīes āt ordinant ad inuicē ꝙ actꝰ exteriores quibꝰ inuicem cōicat Hꝰ āt cōicatio ptinet ad rōem iusticie que est directiua cōicatōis humane Et iō lex humana nō ꝓponit ꝓcepta nisi de actibꝰ iusticie. et si precipiat actꝰ aliaꝝ virtutū. vt qꝫ nō fiat adulteriū qđ ptinet ad castitatē. hoc nō facit nisi inquātū assumit rōez iusticie. vt qꝫ ꝙ adulteriū fit iniuria alteri Hꝫ cōitas ad quā ordinat lex diuina. ē hoīs ad deū in pñti vita vel futura Et iō lex diuina ꝓponit ō oīb⁹ actibus ꝙ quos hoīes bñ ordinant ad cōicationē cū deo Hō āt ꝙgit cū deo mēte siue rōne in qua est dei imago Et ideo lex diuina dat

precepta de oĩbꝫ illis pꝫ q̄ rō sit bene ordinata. hoc ãt est pꝫ actꝰ oĩm virtutū. Nã virtutes intellectuales ordinãt bene actus rōnis circa passiones inferiores et morales circa actꝰ exteriores. Et sic de actibꝫ oĩm virtutū p̄cipit. ita tñ q̄ actus qui sunt ꝺ necessitate virtutis sine quibꝫ nō ꝑt virtus ꝙsistere. sũt sub obligatõe p̄cepti. Sed qui sunt de bene esse seu ꝑfectione virtutis. nõ sunt in p̄cepto. ꝫ sub ꝙsilio. Et q̄ꝫ p̄cepta decalogi sint solũ de actibꝫ iusticie. Nam prima tria, sunt de actibꝫ virtutis latrie. Que est pars iusticie potissima. Quartũ ꝫ̄ de actu pietatis q̄ est etiam ꝑs iusticie. Illa ser sunt ꝺ actibꝫ iusticie essentialiꝫ cũ p̄cepta de actibꝫ aliarꝫ virtutũ dantur in aliꝭ moralibꝫ p̄ceptis legis. q̄ pinent ad prima cõia vt de dilectõe ⁊ fide vel ad supaddita. Que q̄ vt dictũ est. ꝛinẽt reductiue in decalogo. Ideo est isto mõ ꝑt dici in ipo decalogo ⁊ alia p̄cipi. Ideo ãt magis in decalogo dant p̄cepta de actibꝫ iusticie ex ꝑsse q̄ꝫ de actibꝫ aliarũ virtutũ q̄ cũ preceptũ ipoꝛtat rõem debiti. Et decalogi p̄cepta sunt q̄ statim mens bũana intelligit observanda. magis apparet oĩbꝫ rō debiti in actibꝫ iusticie, q̄ est alterꝫ q̄ꝫ in actibꝫ aliarꝫ virtutũ. Magis eñ quilibet ꝙgnoscit se debere abstinere ab offensa ꝓximi. Et deum honorare q̄ꝫ q̄ debeat vti prudentia. fortitudine. aut ꝛpantia. De quibꝫ tñ virtutibꝫ ⁊ alias dantur in lege p̄cepta. Scrutãda est ergo lex. i. diligẽter inuestigãda. vt inueniantur actus oĩm virtutũ q̄ nobis p̄cipiunt.

De observatõe .§.III.

corꝫ cũ dilectiõe ⁊ sine dispensatõe ait. ꝑs. Custodiam illã. s. legẽ in toto corde meo. Custodire in toto corde. est observare toto affectu ⁊ dilectione. Non eñ sufficit ad salutez custodire seu seruare oĩa mãdata decalogi ⁊ supaddita nisi fiant in caritate vt dr̃ Ja. ij. Qui totam legẽ seruauerit offendat ãũt in uno. i. in caritate que vnit nos cũ deo. factus est oĩm reus. i. damnabitur. ac si nullum seruasset mandatoꝝ. Seruãdo tñ q̄dcũq̄ p̄ceptoꝝ non exꝭs in caritate. puta honorãdo parentes. non peccat nec ex hoc damnatur. q̄ honorauit pentes in caritate non exꝭs. Sz ex hoc. q̄ non habuit caritatem. nec se exercuit in actibꝰ eius cum debuit. Pro maiori ãũt declaratione horꝫ dicit b. tho. pri. se. q. c. ar. x. q̄ actus caritatiꝭ ꝑt dupliciter ꝙsiderari. Uno modo ꝑm q̄ est q̄dã actus ꝑse. Et hoc modo cadit sub precepto legis. q̄ ꝺ hoc datur spāle preceptũ. s. diliges dñm deũ tuũ ⁊ diliges ꝓximũ. Et quantũ ad hoc verꝫ dixerunt illi qui dixerũt q̄ꝫ mod⁹ caritatis cadit sub precepto. Nõ eñ est ipossibile observare hoc preceptũ qũ est de actu caritatis q̄ ꝑt se hõ disponere ad caritatẽ hñdam ⁊ cũ eam habuerit. ꝑt ea vti. Alio modo potest ꝯsiderari actus caritatis ꝛcũm q̄ est modus actuum aliarum virtutum. i. ꝑm q̄ actus aliarũ virtutum ordinantur ad caritatẽ que est finis p̄cepti. Et hoc mõ verꝫ ẽ q̄ꝺ dicebat alij. s. q̄ modus caritatis nõ cadit sub p̄cepto. hoc est dictuꝫ q̄ sub hoc precepto honora ꝓrem tuũ ⁊c. nõ includit q̄ honorẽt ꝑ ex caritate ꝫ solum q̄ honoretur. Ille ẽñ qui honorat patrez non hñs caritatẽ nõ efficitur trãsgressoꝛ p̄cepti de honoratione ꝓntum ⁊ si sit trãsgressoꝛ p̄cepti q̄ datur de dilectõis actu vñ penam meret. Cuius ergo qui honorat ꝓntes, teneatur ex caritate honorare. hoc tñ non ẽ ex vi hꝰ p̄cepti. honora patrem tuũ ꝫ ex vi illius p̄cepti. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo. qꝺ intelligit vt oĩa acta referantur in deum. Et cum ista sint duo precepta affirmatiua. s. de honore ꝓntum ⁊ de dilectõe nõ obligantia ad sp. pñt ꝑ diuersis tpibꝫ obligare. ita ꝑt ꝙtingere q̄ ꝑ ipl̃es preceptũ de honore ꝓtũ non tunc trangrediatur de omissione caritatis in deum. Oꝓtet ẽ p̄cepta custodire in toto corde. i. in caritate si quis vult saluari qꝺ ãt dr̃ Ja. xij. Si vis ad vitã ingredi serua mãdata. intelligitur non solũ de mandatis decalogi. ꝫ est ꝺ aliꝭ inf que precipuũ est illud de caritate. Debẽt ẽt sp custodiri precepta moralia. q̄ indispensabilia sunt. vñ ꝑs. Custodiam legẽ tuã sp in seculũ seculi. Pro cuiꝰ declaratõe dicit b. tho. pri. se. q. c. ar. viij. q̄ in p̄ceptis ꝺ fieri dispensatõ. q̃ occurrit aliqꝭ ꝓticularis casus in q̄ si verbũ legis obseruet. ꝓtrariatur intẽtioni legislatoꝛ. Intẽtio ãt legislatoris cuiuscũq̄ ordinatur principaliꝫ ad bonum cõe. Scꝺo ad ordinẽ iusticie virtutis. ꝑm q̄ bonum cõe ꝙseruat. Et ad ipsum ꝓuenitur. Si q̄ ergo precepta dantur que ꝓtineant obseruatõez boni cõis vel ordinem iusticie ⁊ virtutis. hꝰ p̄cepta ꝓtinent intentionẽ legislatoris. Et ideo indispẽsabilia sunt puta si ponereꝫ in aliq̄ ciuitate hoc p̄ceptũ q̄ nullus destrueret rẽpubli. vel ꝓderet ciuitatẽ. vel q̄ nullus faceret aliquid iniuste. hꝰ p̄cepta essent indispensabilia. Precepta ãt decalogi ꝓtinent ipsam intentionem legislatoris scilicz dei. Nã precepta prime tabule que ordinant nos ad deum. continent ipsum ordinem ad bonũ cõe et finale quod est deus. Precepta autem secunde tabule continent ordinem iusticie inter homines seruande. vt scilicet nulli fiat indebitũ ⁊ cuilibet reddat⁹ debitũ. ꝑm eñ hãc rõez intelligenda sũt p̄cepta decalogi ⁊ ideo sunt oĩno indispensabilia. qꝺ. n. in decalogo ꝓhibetur occisio hoꝝ hoc fit inquantum istud habet rationem indebiti. q̄ s. est innocens. Et hoc lex humana non potest cõcedere. s. q̄ indebite hõ occidat. Sz malefactores vel hostes reipublice occidere non est indebitum vñ nõ ꝓtrariat huic p̄cepto ñ occides q̄ q̄ iudex occidat malefactoꝛem. Similr q̄ abraham ꝙsensit occidere filium. Isaac. non consensit in homicidium ꝓhibitum. quia ꝺbitum erat eũ occidi

scdm mandatum dei. qui iuste infligit mortem iusti. et peccatoribus pro peccato primi penaꝫ cui⁹ sententie si homo ē executor deo iubente. non est homicida sicut nec deus iubens. Similiter si alicui auferatur quod suum est. si debitum est q̄ amittat hoc non est furtū qđ in decalogo ꝓhibet. Et nō cū filii isrl tulerūt spolia egiptior deo iubēte cuius sunt omnia. non ꝓmiserunt furtum. Et ozee accedens ad mulierem fornicariam vel adulteram. nō ꝓmisit fornicationem vel adulterium q̄ sua erat ad quam accessit deo iubente. qui est institutor matrimonii. Unde et aliqui dicūt q̄ ꝑcepta prime tabule sunt omnino indispēsabilia etiam a deo. Et hoc ideo quia semp transgressio eorum habet rationem indebiti. Sed precepta secunde tabule sunt dispensabilia quia possūt materialiter transgredi. non habendo in se ratōnem indebiti vt ꝓz in exēplis positis

De fundamento .§. IIII

seu principio moraliū ꝑceptor qđ ē caritas. Unde aplūs ad philip. In charitate radicati et fundati potest intelligi illud. ps. Portio mea domine. dixi custodire legem tuam. Ante hominem posita sunt multa bona vera vel apparentia. vt bona tēporalia. diuitie. honores. delectationes corporee. Bona spiritualia. vt sciētia et virtutes. Ad quod cunq̄ vult extendat manum suam vt eligat et q̄rat. Et alii quidem vt partem sibi meliorem eligunt diuitias. alii voluptates. alii scientias. Sed iusti et sancti homines eligunt pro parte sua verū bonum scz custodire legem dei et mandata eius. dicentes cū ps. Portio mea dñe id est pars quā mihi elegi de bonis. dixi. i. liberaui esse custodire legem tuam. Hec custoditur integre per dilectionem. Unde apostolus. plenitudo legis est dilectio. Omne enim preceptum legis ad hoc ordinat.

Pro cuius declaratōe dicit b. tho. se. se. q. xxvij. q̄ cum preceptum importat rationem debiti q̄. s. et hoc aliquid precipit fieri. In rebus aliquid cadit sub precepto. in q̄ntū hz rōnem debiti. Est autē aliqđ debitū dupliciter. uno mō ꝑ se. alio mō ꝓpter aliud. ꝑ se est debitū in vnoq̄z negocio id qđ ē finis q̄ hz rōez ꝑ se boni. ꝓpter aliud ē debitū qđ ordinat ad finē. sicut medico ꝑ se ē debitū q̄ sanet. q̄ hic finis artis est. ꝓpter aliud ār medico ē debitū vt det medicinā. q̄ medicina ordinat ad inducendam sanitatē. Finis ār spūal vite est vt hōminiatur deo et hoc fit ꝑ charitatē q̄ qui manet in charitate. in deo manet et deus in eo. vt. i. Io. nō. Ideo dī charitas quasi cara vnitas. In hoc ꝑsistit ꝑfectio vltia creature vniri cū deo. et ad hoc ordinant sicut ad finem omnia ꝑcepta que ptinent ad spūalē vitā. Unde apls. i. ad tbi. i. Finis precepti. s. oīs est charitas de corde puro. conscientia bona et fide non ficta. Dēs em̄ virtutes de quarū actibꝫ dant precepta ordinant vel ad purificandū corda a turbinibus passionū. sic virtutes que sunt circa passiones moderādas. vt fortitudo et pantia. vel saltē ad bñdā bonā ꝙscām. Sic virtutes q̄ sūt circa operatōes vt iusticia et prudentia. vel ad bñdam rectā fidē. vt illa que ptinēt ad diuinū cultū. Ex hoc tria requirūtur ad diligendū deū. Nā cor ipum a dei dilectōe abstrahit. ꝓpter passiones inclinātes ad terrena. Conscia mala facit horrere diuinā iusticiā. ꝓpter morē pene. Fides ficta trahit affectū in id qđ deo fingit sepans se a dei vitate. In q̄libz ār genere illud qđ ꝑ se ē ꝓ deo qđ ē ꝑ accidēs. Et hō primū et maximū mādatoꝫ est de charitate vt dic xps. Mat. xxij. Nō ponit aūt hoc in decalogo q̄ ꝓsupponit ad illū. et in oibꝫ illis. x. ꝑceptis includit istō diuersificat aūt ꝑceptū de dilectōe in duo. s. in diligēdo deū et in diligēdo ꝓximū. Unde xps. Ma. xxij. Postoꝫ interrogatus de magno et ꝓpuo mandato in lege. rndit. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. et ex tota aīa tua. et ex oī mēte tua. Hoc est maximū et primū mādatū. Secūdum aūt sile huic est. Diliges ꝓximū tuū sic teipm. subdit. In his duobꝫ mādatis vniuersa lex pendet et ꝓphete. Et. i. Io. nō. Hoc mandatum habemus a deo. vt qui diligit deū diligat et fratrem suum. Et q̄z vnū includatur in alio. nec posset esse dilectio dei vera sine dilectione ꝓximi. nec dilectō ꝓximi sine dilectōe dei. cū dilectio ꝓximi ordinet ad dilectionē dei vt ad finē ꝓpr qđ dic aplūs. Qui ꝓximū diligit legē impleuit. Ex hoc patuit dari distincte ꝑceptū. non solū de dilectōe dei. s. diliges dñm deum tuum. qđ hr. Deu. vi. Sed etiā de dilectōe ꝓximi cū dr. Leuit. xix. Diliges amicū tuū sic teipm. i. ꝓximū. et hoc ꝓpr minꝰ capaces. q̄ nō de facili ꝙsiderarēt vnū sub alio ptineri. Et q̄z quis ei diligere nos ipos teneamur tñ de hoc nō dat spāle ꝑceptū q̄ q̄ntūcūq̄z ōs excidat a vitate remanet tñ in ipo dilcō sui. Hec ita ꝓpinqio obscurari rōez circa dilectionē sui sic circa dilcōez dei ꝓximi. Uel ex q̄ ex hoc q̄s diligit deū ꝓximū vel diligit seipm. Imo ēt in ꝑcepto de dilectōe ꝓximi notat dilectio sui cū hoc ponat ꝑ regla et mō dilectōis ꝓximi. cū dr sicut teipsuz

De ipso deca .§. V.

logo q̄ ptinet xpi ꝑcepta dr. Deut. nō. oīdit nob dñs pactum suū qđ precepit vr facerent et. x. verba que scripsit in duabꝫ tabul lapideis. Hec aūt exprosse ponuntur. Exo. xx. vt patebit infra. Et ad obseruationē eoz inuitans hs. vij. In psalterio dece corda psallite ei. Psalteriū ē lex. dece corde sunt precepta eius. Unde aug. fecit quendā libꝝ de. x. preceptis quē intitulauit de. x. cordis. Ad nīb autē tactum tale instrumentū reddit suauē sonū et non aliter. Tangere igit manu psalteriū illud. i. legē est ope seruare. Et ꝑ hoc vitat omne

Capitulum Tertiũ.

pcim ꝛ suauẽ armonia bonoꝝ operꝝ inde seq̃t Ihĩ ps. Iniquitatem odio habui ꝛ abominat⁹ sum legem aũt tuam dilexi q. d. Ideo odiui oẽm iniq̃ tatẽ. i. vitaui qꝛ legem mandatoꝝ tuoꝝ seruaui. Vnde aug. in dicto li. Tangis primam cordam qua colitur deus Et occiditur bestia superstitiõis et sic de aliis Et cum peccatum sit transgressio legis diuine ꝛ celestiuꝫ inobedientia mãdatorum et omne peccatũ sit vel in deum vel in ꝓximũ. vt ꝑtra seipm. ꝓt dicit sm quandam adaptationem q ꝑ prima tria obseruata vitantur peccata directe ꝓtra deum ꝑ quiqꝫ sequentia peccata q̃ sũt cõtra ꝓximũ. ꝑ duo vltima que sunt ꝓtra seipsum Nam ꝑ desideria ꝛ ꝓcupiscẽtias malas in ꝓximos non fit lesio ꝓmo sed sibi ꝑ ipsi. i. aĩe sue quã maculauit ꝑ prauas dsideria Rõem aũt sufficientẽ q̃re. s. nõ sũt pla nec paucioꝛa. assignat b. tho. pri. se. q. c. art. v. Sicut em̃ ait ꝓcepta legis humane ordinant hoĩem ad cõitatẽ humanã, ita ꝓcepta diuine legis ordinãt hoĩem ad quandã cõitatem hoĩm sub deo Ad hoc aũt vt hõ in aliq̃ cõitate cõmoret duo req̃runt Primũ est vt hõ bñ se hẽat ad eã q̃ est cõitati Scõ vt bene se hẽat ad alios cõitat̃ ꝓcios ꝛ ꝓticipes Oportet g̃ q̃ in lege diuina ferant aliq̃ ꝓcepta ordinantia hoiez in deũ et deinde alia ꝓcepta ordinantia hoiẽ ad alios ꝓximos sibi queniẽtes sub eodẽ principe Principi aũt cõitat̃ tria dz hõ Primo fidelitatẽ Scõ reuerentiã Tertõ famulatũ Fidelitas aũt ad dñm in hoc ꝙsistit, vt honorẽ principat⁹ ad aliũ nõ deferat ꝛ q̃ntũ ad hoc accipit ꝑmũ ꝓceptũ cũ dr. Nõ hẽbis deos alienos coꝝ me Reuerentia ad dñm exigit. vt nil iniurioſũ in eũ ꝓmittat ꝛ q̃ntũ ad hoc assumit sm ꝓceptũ. s. nõ assumes nomẽ dei tui in vanũ Famulat⁹ deo debet in recõpensatõe bñficoꝝ q̃ ab eo recipiunt a subditis Et q̃ntũ ad hoc ptinet tertiũ ꝓceptũ. s. ꝺ sctificatõe sabbati in meoriã ꝓditõis rep Memento ait vt die sabbati sanctifices ꝛc. Ad ꝓximos autez bene quis se hz ꝛ spãliter ꝛ generaliter Specialiter quidem quantũ ad eos q̃ bus ꝑ debitoꝛ. vt eis debitũ reddat ꝛ quãtum ad hoc dr. Honora ꝓtem tuum ꝛ matrem Quantum ad oẽs generaliter bene se habet homo vt nulli nocumẽtũ inferat. nec ope. nec corde. nec ore Et nocumentũ ꝓmo infert ope q̃cq̃ in ꝑsonã ꝓximi quantũ ad ꝙsistentiam ꝛ sic ꝓhibetur homicidiũ cũ dr Non occides Q̃cq̃ in ꝑsonam ꝓximi quantũ ad ꝓpagationẽ ꝓlis. ꝛ sic ꝓcipit Nõ mechaberis Q̃cq̃ fit iniuria in rem possessam que ordinatur ad vtilitatẽ Et sic dr Nõ furtũ facies. Nocumentum oris ꝓhibetur cum dr Non loqueris falsum testimonium ꝓtra ꝓximum tuum Nocumentũ cordis cum dr Nõ concupisces rem ꝓximi tui nec desiderabis vxorẽ eius nõ Scõm hanc assignatõem non datur aliqd ꝓceptum ordinans hoiem in seipm. Et ratio sm tho. qꝛ cum ꝓcepta decalogi referãtur vt ad finẽ ad ꝓcepta dilectõis dei ꝛ ꝓximi Sicut in illis preceptis de dilectõne dei ꝛ ꝓximi includitur dilectio sui qꝛ tũc vere qs diligit seipm. cum ordinat se bene in deum ꝛ ꝓximum Ita etiam tũc quis bene ordinat seipm cũ bene se hz ad deũ ꝛ ꝓximũ seruando ista ꝓcepta Vel ex nõ datur ꝓceptũ in decalogo speciale de ipo ordinatũ. qꝛ cũ ꝓcepta decalogi oportet q̃ sint talia q̃ statim in mẽte ꝑsone cadere possint Preceptũ aũt hz rõez debiti. q̃ aũt hõ ex necessitate debeat aliqd deo ꝛ ꝓximo. hoc de facili cadit in ꝓceptõe hois ꝑcipue fidelis Hz q̃ ex necessitate sit ei debitũ de his que pertinent ad seipsum. non appꝛz hoc in promptu cũ videat ꝓmo aspectu. q̃ quilibet sit liber sui in his que pertinent ad ipsum Sz magis inordinatiões hoim ad seipsos ꝓueniunt ad ꝑsonam mediãte instructõe sapientũ Preceptum aũt de obseruatione sabbati inquantum est morale ptinens ad decalogum inquantum intelligit ibi ꝓcipi quies mẽtis in deo Et vacare deo ꝑ aliq̃ tpe Hz q̃ntũ ad determinationẽ diei tal. s. sabbati ẽ cerimoniale ꝛ nõ morale, vñ nũc cessat Et q̃uis esichi⁹ ꝛ origenes ista decẽ ꝓcepta alit distinguãt ꝛ assignẽt. ista tñ melioꝛ sm tho. quã ponit aug⁹. vt dictum est

De preceptis .§. VI.

moralibꝫ additis decalogo. ꝑ quibꝫ ꝓt induci illũ ps Legẽ pone mihi dñe in via tua ꝛ dirige me in semitã rectã ꝓpt inimicos meos Via qua itur ad deũ est via virtutũ. dant ꝓcepta legis vt dictum est. hz oportet q̃ de⁹ ponat in affectu nr̃o ꝑ gr̃az. s. vt velim⁹ facere, qꝛ vt dicit aug. sine spũsancto ꝙstat nos mãdata dei facere nõ posse Semita q̃ ẽ strictioꝛ additꝫ q̃z via ꝓt intelligi collectio illoꝝ moraliũ mãdatoꝝ. q̃ addunt decalogo q̃ vtiq̃ artiora sũt ad seruandũ vt patebit Et oꝛ vt deus dirigat ad recte sentiendũ de eis ꝓpt inimicos iudeoꝝ male exponentiũ vel ꝓpianoꝝ male de eis sentientiũ. vt demonũ nos seducere cupientiũ Sũt igit̃ hꝰ ad vita q̃ referunt ꝓpl'o a deo mediãte doctrina ꝛ instructõe sapientum subtilioꝛi eoꝝ ꝙsideratõe Vnde in primo ꝓcepto vbi ꝓhibentur cultꝰ alioꝝ deoꝝ. addunt precepta ꝓhibentia ea q̃ ordinãtur in cultũ idoloꝝ Sicut dr Deu. xvij. Nõ ĩueniatur in te qui lustret filium suum aut filiã suã ꝑ ignẽ ducens aut q̃ ariolos sciscitet. aut obseruet somnia atq̃ auguria nec sit maleficꝰ aut incãtatoꝛ. nec ꝓhitones cõsulat nec diuinos. ꝛ que rat a mortuis veritatẽ Et sic oĩs superstitio ꝓhibet diuinatio. incantatio ꝛ vana obseruatio. Scõo precepto quo prohibetur periurium superaddit ei prohibitio blasphemie Leui. xxiij. Et prohibitio false doctrine Deuterono. xiij. Tertio precepto supadduntur omnia cerimonialia vt determinatiua modi exterioris diuini cultus. q̃ precipue

in festis est exercend⁹ Nūc ät illis cerimonijs cel
santib⁹ succedunt cerimonie diuini cultus noui
testamēti q̄ obseruāde sunt ſm ordinationē eccē
vel ꝙsuetudinē locoꝝ in sactis ⁊ diuinis officijs.
vt d.ri.eccāstica. ¶ Precipit ät in eo vt vacet deo
pro aliq̄ tpe.⁊ ſm hoc ponitur in decalogo.⁊ nūc
sabbato succedit dies dñicus Et alia festa ex sta
tuto ecclesie ¶ Quarto precepto d̄ honore parē
tum. superadduntur vniuersa precepta inducen
tia ad reuerentiam ⁊ obedientiam exhibenda ma
ioribus Et p̄cepta inducētia ad beneficia exhibē
da. temporalia vel spiritualia proximis vt elemo
sinas aut etiā minorib⁹. vt curā quam debent ēē
habere parentes d̄ filijs.⁊ prelati de subditis Et
etiā preceptum de honoratione senum ſm illud
Leui.xix. Honora personam senum.⁊ coram ca
no capite surge ¶ Quinto q̄d est de ꝓhibitione
homicidij superadditur prohibitio cuiuscunq̄
molitionis contra personam proximi. Sicut il
lud Leuit.xix. Non stabis contra sanguinē pro
ximi tui Et ꝓhibitio odij ſm illd Leuit.xix Nō
oderis frēm tuū in corde tuo ß publice argue eum.
Sexto q̄d̄ de adulterij ꝓhibitōe superaddit p̄cep
tū de ꝓhibitōe meretricij ſm illd Deu.xxiij. Nō
erit meretrix d̄ filiabus isrl. nec scortator de filijs isrl
Et ꝓhibitio vicij ctra naturā ſm illd Leu.xviij
Cū masculo nō misceberis Et vicij bestialitatis
ſm illd Leui.xviij Cū oi pecore nō coibis ¶ Se
ptimo de ꝓhibitōe furti superadditur ꝓhibitō usu
re ſm illud Deu.xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vsu
rum Et prohibitio fraudis scdm illud Deute
ro.xxv. Non habebis in sacculo diuersa pondera
maius ⁊ minus Et vniuersaliter omnia que per
tinent ad calumniam ⁊ rapinam Octauo quod
est de prohibitione falsi testimonij superadditur
prohibitio falsi iudicij. scdm illud Exodi vicesi
motertio Nec in iudicio plurimorum sententie
acquiescas vt a vero deuies.⁊ ꝓhibitio mendacij
ſm illud Mendaciū fugies.⁊ ꝓhibitio detractio
nis ſm illud Le.xix Non eris susurro ⁊ criminator
i pplis ¶ Illijs duobus preceptis vltis nulla alia
adduntur. quia oīa mala cōcupiscentia est aliorū
vitiorū p̄ea ꝓhibet. ꝓterea aūt magis ꝓhibetur
spāliter desiderium adulterij ⁊ furti q̄ aliorū vitiorū
vt homicidij ⁊ b⁹. ex eo q̄ delectatō adulterij ⁊ uti
litas diuitiarū. sūt ſm seipsa appetibilia. inq̄ntum
habent rationem boni delectabilis vel vtilis. sed
hoīcidium ⁊ falsitas sūt ſm horribilia q̄. primo ⁊ vi
tas naturaliter amant. ⁊ nō desiderāt ctraria eis
nisi ꝓp aliud ⁊ itē q̄ passiones irascibilis deriuāt
a passionib⁹ concupiscibilis Ideo in p̄ceptis decalogi
q̄ sūt q̄si prima elemēta legis nō erat mētio facienda
de passionibus vitijs irascibilis ß tm concupiscibilis
et in preceptis superadditis decalogo. reperiunt
in diuersis locis p̄cepta de oib⁹ ꝛtutib⁹. sed non
ita aperte

¶ De decalogo ⁊ singulis preceptis eius in par
ticulari Capitulum quartum

De singulis precep

tis decalogi quoꝝ tria prima pertinet
ad dilectōē dei Et illoꝝ primū ē. nō
habebis deos alienos coram me. nec facies sculpti
le. nec adorabis nec coles ea exodi.xx. Id q̄d est
hoc q̄d̄ait dñs p̄ Ysrl si audieris me nō erit in te
deus recens nec adorabis deū alienū. ego enim sū dñs
deus tu⁹ Ysrl interp̄tat videns deū ⁊ signat ꝑfectū fide
lē. q̄ si audit. i. obedit d̄o. in mādatis legis sue obser
uat q̄d̄ sequit̄ q̄. hoc ē primū mādatū legis. vt. s. nō
sit in corde suo ⁊ credulitate alij⁹ de⁹ q̄si vet⁹. qui ē
eternus Dis alij⁹ q̄ opione falsa hꝫ deus. esset
deus recens Nec adoret cultu exteriori quo quis
ꝓtestatur fidē suā. deos alienos extra deū vet⁹ Et
q̄. sapietis est ordinare ſm ꝓbm Maxia autē sa
pietia reperit̄ in lege diuina. iō cū maxio ordine
posita vt nūerata sunt ipsa p̄cepta Et vt istud sit
primū Pro cuius declaratōe dicit b. tho. se. seq.
cxxij. ar. ij. q̄. ad legē ptinet hoīs facere bonos. et
ideo oportz precepta legis ordinare ſm ordinem
generatōis ſm quā bō fit bonus In ordine autē
generatōis duo sūt attēdēda. q̄. primū ē q̄ prima
ps primo ꝙstituit Sicut in generatōe aīal primo
generat cor. ⁊ in domo p̄mo fit fūdamentū. ⁊ i bo
nitate aīe. p. prima ps est bonitas volūtat⁹. et q̄ bō
vult bene q̄cunq̄ alia bonitate Bonitas ät volū
tatis attēdit ad obiectū suū q̄d est finis ⁊ ideo in
eo est qui erat p legē instituēdus ad vtutē. Pri
mo oportuit quasi iacere q̄dā fundamentū reli
gionis. p quā bō debite ordinat in deum qui est
vltimus finis humane volūtatis Secundū q̄d
attēdit in ordine generatōis est. q̄ pri⁹ īpedime
ta ⁊ contraria tollant̄. sicut agricola prius pur
gat agrum q̄. seminet Et ideo circa virtutem re
ligionis pri⁹ erat bō instruendus. vt impedimen
ta vere religiōis excluderet q̄. q̄ actus eius exercerz
scilicet in colendo eum. precipuum autem impe
dimentū religionis est. q̄ homo inhereatur falso
deo scdm illud Mathei. vi. Non potest̄ seruire
deo ⁊ māmone. ⁊ ideo rationabiliter primo pre
cepto excluditur cultus falsorum deorum Pri⁹
ergo erant premittenda precepta negatiua quib⁹
tollerent̄ impedimenta religionis. scilicet infide
litatis per primum preceptum. ⁊ irreuerentia p
secundum. ⁊ postea iacendum fundamentum re
ligionis per cultum exhibendum vero deo. quod
fit in tertio precepto. scilicz de sanctificatione sab
bati Non ergo sit in te deus recens. vt credas vel
colas alium q̄. deum eternum. Nec adorabis deū
alienum. vt notat beatus thomas in libello de de
cem preceptis

Sicut cōtra istud .S.I.

Capitulum Quartū.

ceptum primum Non habebis vel adorabis deos alienos. faciebāt antiqui pagani q̄druplicit̄ ita⁊ nunc mali fideles q̄si eos imitātes. Qui dā. n. colebāt celestia corpa credētes astra eē dos De quibꝫ dr̄ sa. xiij. Solē⁊ lunā⁊ giꝫ stellaꝫ rectores orbis credentes deos putauerūt Et iō moises phibuit iudeis ne leuarēt oculos ad celum⁊ adorarent solē et lunā et stellas q̄ fecit dn̄s in ministeriū. i. seruitiū nr̄m nō i cultū eoꝝ Hos imitant̄ ꝓra p̄ceptū agētes astrologi q̄ dicūt rectōres eē aīaꝫ corpa celestia et ꝓstellatōibꝫ sub quibꝫ nascūt hoīes nccē ad bonū v̄ malū trahi Et hinc hereticꝰ pdēnant̄. xxxij. q. iij. c. penū. Quidā alij colebant inferiora elemēta de quibꝫ sap̄. xiij. aut ignē aut spūm aut aerē deos putauerunt Caldei ignē ꝓ deo bēbant et q̄ abrahā cū frībus suis⁊ patre araꝫ noluerūt illū colere dicētes nō eē deū. in ignē ꝓiecti sunt vt exp̄irent vi ei⁹. ꝑ fide euaserūt Cū abrahā dr̄ liberatus de ur. i. de igne chaldeorum Pisiles sunt qui inferioribꝫ male vtūtur Nimis amātes diuitias Unde⁊ apls dicit auariciam esse idoloꝝ seruitus. q̄ cultum quē debet auarus deo exhibere⁊ solicitudinem exhibet nūmo Tertij errantes colebant hoīes in deos se vel alios Aliqui eñ nimis carnaliter amātes certas psonas. ipsis mortuis fecerunt eis imagines que colebāt in deos Sicut fecit ninus de belo patre suo Unde idola primo denominata sūt vt dicerentur bel vel baal vel baalim Et sap̄. xiij. Acerbo luctu dolens pater cito rapti filij fecit imaginē⁊ illū qui tūc q̄si dō mortuus fuerat. nūc q̄si deū colere cepit Hinc siles sūt q̄ nimis amāt alios psonas siue p̄sidentes vt ꝓ eis nō vereāt oīa mala facere Vel filios q̄s male nutriūt⁊ vt dimittāt diuites. rapinas faciūt Contra q̄s p̄s. Nolite ꝑsidere in principibꝫ. in filijs hoīm in quibꝫ non est salus Aliqui vero fuerunt ita p̄sumptuosi. vt se facerent deos nōiare⁊ colere sm illud Ezech. xxviij. Elevatū est cor tuū⁊ dixisti deus ego sum Dō nabuchodonosor conat̄ est facere ꝓ holoferne ducē exercitus sui Hꝫ ꝓsusus vt p̄z Judith. i Hos imitāt̄ q̄ nimis credūt sensui suo⁊ q̄ voluptatibꝫ corpis inh̄erent vt vltimo fini de quibus apls ad phil. iij. quoꝝ deus venter est. Ceteri colebant dēmones qui in statuis hītantes dabāt rīsa rēsp̄ns ad decipiendū hoīes vt patz in legē dis aplorꝫ De q̄bꝫ p̄s. Dēs dn̄s gentū dēmonia Hos imitant̄ faciētes dīnatōes. incantatōes⁊ vanas observatōes in quibꝫ fiūt sm aug. q̄daz pacta tacita vel expressa cum dēmonibꝫ⁊ ideo ista facientes adorant deos alienos. i. dēmones q̄ sunt alieni ab omni mīa⁊ veritate Et q̄ grauiter delinquant ista facientes patet ꝑ illud q̄d dicit aug.⁊ hī. xxvij. q. vij Non observetis dies qui dicuntur egiptiaci aut calendas ianuarij Qui bas vel q̄s cunq̄ diuinatōes aut fata aut auguria observat aut ꝓsentit obseruātibꝫ Sive p̄ q̄sdā nūeros literarum⁊ lunes⁊ ꝑ pitagoricā necromātiā egrōtātū vitā vel mortē. ꝓspera vel aduersa inq̄rit Sive q̄ arrēdūt somnialia scripta⁊ falso Daniel nōe i titulata⁊ sortes q̄ dn̄r scrōꝝ aplorum⁊ auguria auium⁊ aliq̄ ꝓ domo faciēda. vel coniugia copulanda. aut ī collectōibꝫ herbaꝝ carmina dicūt aut pictaciolas. i. brevia pro quauis infirmitate sup hoīes⁊ animalia ponūt⁊ preter simbolum⁊ orōnes dn̄icā. aut magicis falsitatibꝫ. in grādinatōibꝫ⁊ tēpestatibꝫ credūt qui talibꝫ credūt. aut ad eoꝝ domū eūtes. aut suis domibꝫ introducūt. aut interrogāt. sciant se fidē xp̄ianam⁊ bap̄mū puaricasse⁊ paganū⁊ apostatā⁊ dei inimicū irā dei in eōs incurrere. nisi eccāstica penitentia. emendatus deo reconciliet. hec ibi Et in. c. p̄ce. dicit idē Admoneant sacerdotes fideles magicas artes⁊ incātationes pro infirmitatibus hoīm vel aīalū laqueos esse⁊ insidias hostis antiqui. quibꝫ ille p̄fidus genus humanū decipere nititꝰ Ecce quō decipit. q̄ cum h̄ incantationibꝫ imisceantur aliq̄ pia. vt orōnes. credet se homo colere deum. et colit diabolū qui ibi operatur Hꝫ nō adorabis deū alienū. i. dēmones ꝑ incātatōes p̄cipit dn̄s ꝑ moisē⁊ p̄ psalmistam

Quatuor aūt rō .ℌ.II.

nes sūq̄bꝫ excluso cultu falsoꝝ deoꝝ debem⁹ verū deum colere que habentur in dicto libello b. tho. de aquino Et possunt notari in eo quod subditur in ver. p̄s. Ego enim sum dominus de⁹ tuus Prima est ex dei largitate Omne enim bonū naturale vel temporale vel spirituale a deo habemus Quid enim habes ait apls. i. Cor. iij. q̄d non accepisti. p̄s. Aperiente te manū tuam. i. largiente prudentie. oīa implebunt̄ bonitate. Et oīa in nihilum redirent. nisi manus oīpotentis ea sustentaret ait grego. Unde dicit Ego sum qui sciliz̄ do esse omnibus⁊ ꝓseruo⁊ solus habeo eē īmutabile Et ideo vt verus deus adorandus Nimis ingratus est qui deum non colit. a quo omnia bona recepit Deuteron. xxxij. Nunquid non ipse est pat tuus qui possidet⁊ fecit⁊ creauit te Qui autem non recognoscit beneficia eius⁊ non colit eum similis est illis israhelitis qui educti d̄ Egipto cum tot mirabilibus ostensis. coluerunt deos dicentes. Hi sunt dn̄i tui filij israhel Exodi. xxxij Secūda rō quare debemus eum colere⁊ non alium deum ē ex premij numeralitate seu magnitudine Jn nulla eñ lege promittitur obseruatoribus eius tantum premium Jn lege machometi promittitur sarracenis pro p̄mio obseruatōis eius fluuius lactis⁊ mellis Judei exp̄ctabāt terram promissionis⁊ expectant reuerentiam ad illam Sed christianis promittitur gloria angelorum Unde⁊ aplus ad Ro. Non sunt condigne

passiones bꝰ tpis ad futurā glaz Ma.xvij. Eqles sunt angel' dei Hñ dicit Ego sum dñs Dñs dt qsi do munꝰ ſ. glorie. ps. Gram z glaz dabit dñs Tertia rō est ex sui dignitate qꝫ vt dr Eccle. i. Unus eñ dr ops rex potens. z metuendꝰ nimis Sapientissimus est qꝫ oia nuda z apta sunt oculis eius Ad hebreos quarto. Unde deus latine grece theos dicitur. Et theos deriuatur ab thim quod est videre quia omnia videt Quarta ratio est ex pacti fidelitate Nam in baptismo quilibet abrenūciat diabolo z pompis eius z obligat se ad seruandum mandata dei z ad fidem Unde magnum supplicium meretur frangens promissum ad hebreos decimo Irritam quis faciens legez moisi de duobus aut tribus testibus lapidabitur sine vlla miseratōe. qntomagis putandum est deteriora mereri supplicia Qui filium dei cōculcauerit ꝛc. Unde dicit Ego sum dominus deus tuus. tuus scilicet frater effectus per incarnationem. z quem eligisti in deum tuum ad eum colendum.

De secundo pre. §. III.

cepto quod est. Non assumes nomen dei tui in vanum. Exodi. xx. capitulo. Sicut per primum preceptū excludit vicium supstitionis qđ opponit religionis virtuti scōdum excessum. ne scilicet cultus diuinus alteri tradat qđ deo vero Ita p̄ fm p̄ceptū excludit vicium irreligiositatis qđ opponit religioni fm defectū ne. s. deꝰ ptēnat per defectū reuerentie Par' āt ē deū suscipe ad colendū. qđ eum susceptum honorare. z ideo rōnabile p̄mittit primū p̄ceptū q, pbibet supstitio. scōdo q, pbibet p̄riū. z alia p̄nētia ad irreligiositatem seu irreuerētiā dei. tho. se. q. xxij. ar. iij z qđ p hoc p̄ceptū p̄cipiens principaliter pbibeat assūptio nois dei illa qua assumit nomē dñi ad ꝓfirmationē verbi p modū inramēti ex eo qꝫ illa est frequentior apud hoies. z precepta decalogi sunt ō bis que paꝰ in occursu būani generis solent accidere. tñ pt ex p̄ñti intelligi pbibita. ois inordinata diui nois assūptio Et fm hoc reprimit diuerse expōnōes bꝰ precepti Item qđ nois dei sint multa tñ qꝫ reuerentia debet nois dei rōe rei signate que est vna. i. diuinitas. nō rōne vocū significantiū q sūt multe. ido signanter in singulari dr. nō assumes nomē dei tui in vanū idem tho. Frequenter pdōres faciūt ptra istud p̄ceptū. p̄t qđ dici pt illud ps. Uniuersa vanitas ois hōvues Hō aliqñ fm grego. in mor. significat naturā cū culpa Hñ. ad Cor. iij. dicit apls Cum sit in nob zelus z rixa nōne carnales estis z fm hoiez ambulatis. i. fm sensualitatē culpabile Est āt tal' hō. i. peccatoꝛ vniuersa vanitas. i. vanꝰ ois modo vanitatis Dr. n. vanū quadruplex Primo vanū. i. falsū iuxta illō ps. vana. i. falsa locuti sūt vnusqsq ad primū suū Scōdo dr vanū qđ est iniustū seu illicitū Ecc. vi. Adolescētia z voluptas vana sūt. i. adolescens voluptuosus illicita p̄mittit Tertiō dr vanuz inutile seu indiscretum fm illud bier. li. Uana opa eoꝛ z risu digna Quarto dr vanū qđ nō consequitur finem suum ad quem ordinatur Sap. xiij. Vani sunt oēs hoies quibus non subest sciā dei. qz nō p̄tingūt ad primam veritatē ad quā ordinatur ois sciā z illud ps. Nisi dñs edificauerit domū. s. ecclie z alie edificio bꝰ tutū. i. vanū laborauerūt q edificāt eā qz nō acquirūt eas Dis igitur bō. i. peccatoꝛ est vniuersa vanitas. i. vanꝰ oīb⁹ modis Sciendū āt qꝫ nomē dñi assumitur a q tuoꝛ vt dr in ter. b. tho. de p̄ceptis Primo ad sanctificationem Scōdo ad confessionē Tertio ad auxiliū ip̄loꝛatiōez Quarto ad vlci sui ꝓfirmationē Sed p̄dōr in his quatuoꝛ modis assumit in vanū Quantū ad primū sumitur alii qñ nomē dei ad scificatiōem. s. cū noiaf ad hoc vt scificet. i. purificet hoiem a pctis quod precipue fit in facto baptismatis z p̄ñe que ordinata sunt ad purgationē pctōꝝ. i. ad Cor. vi. Ablui estis. s. p baptismū scificati estis in noie dñi Dicat em baptisans. ego te baptiso in noie pris z. f. z. s. q. sūt vnꝰ deꝰ z absoluēs i p̄ña. ego te absoluo in nomine. p. z. f. z. s. Hñ dñs dixit sacerdotib⁹ veteris testamenti. vos ponite nomen meum sup filios israhel. scilicet in vocando in collatione sacramentorum. z ego dominus benedicam eos scilicet cōferendo virtutē z effectū eorum Sed in vanum assumit in hoc nomen dñi qui male vtitur sacramentis conferendo vel accipiendo ea in peccato mortali. quia talis non consequitur sanctificationem ad quod ordinātur sacramenta et saluationem. sed culpam mortalem z damnationem. Et sic in vanum assumit nomē dei inuocatum Hñ auguſt. Sacramenta talia fiunt vnicuiq. cum quali conscientia quis accedit. i. q. i. Quidam Qui ergo irreuerentiam facit sacramentis ptra illud preceptum agit. z qz fit frequenter. rō vniuersa vanitas. omnis homo viuens Secundo sumitur nomen dñi ad confessionem Et hoc vel predicando z docendo. vel laudando deum. ps. Confitemini domino z inuocate nomē eius annunciate inter gētes opa eius scilicet predicā do sicut paulus de quo dixit dñs actu. ix. Portet nomen meū coꝝ gentibus z regibus z filiis isr̄l Qz in vanū sumit qui falsa predicat vel docet vt heretici. qz non sequitur fructus saluatis inde. ad quē est ordinata predicatio Unde vna glosa super hoc precepto dicit. non dices creaturam esse. scilz puram p̄fm filium dei. quod iudei faciunt z tal' peccat mortaliter. falsa scienter predicans scōdum Tho. in quarto. Sumitur etiam nomen dei ad laudandum scōm illud ps. xlviij. Omnem qui inuocat nomen meum in gloria mea creaui eum

Capitulus Quartū

Et illud ꝑs. Laudate nomē dominī. Sed in vanum assumit. qui illud nominat in derisionē in cātilenis mūdanis vel qđ pei⁹ est. blasphemādo et maledicēdo. qđ vnicū ē mortale ⁊ contra istud ꝓceptū ꝑm tho. se. se. vbi sup. Cōtra q̄s q̄rit dñs dicēs p Isa. lij. Pugit nomē meū blasphemat⁹ tota die. ⁊ đ blasphemia hēs diffuse in. q. pte. ti. vij. c. v. Tertio fuit nomē dñi ad auxiliū ip̄lorandū ꝓ puer. xviij. turris fortissima. nomē dñi ad eā ꝓfugit iust⁹ ⁊ saluabit. Et bier. xvij. Nomē tuū invocatū est sup nos ne derelinq̄s nos. Et ad hoc vt citius aliq̄s obtineat auxiliū in orōe adiūgit vtū aliqđ. ꝟ in vanū assumit nomē dñi. q̄ in orōe voluntarie distrahit ad alia. Cōtra quos dr Malach. ij. Populus hic labijs me honorat. cor aūt eor⁹ longe est a me. Sine cā. i. vtilitate colūt me. Et multo magis in vanū assumit nomē dei. q̄ vota facit ꝓ illicitis vel licita nō iplet. ⁊ q̄ ꝓtōres in hoc frequēt incidūt. Ideo vniuersa vanitas. dis bōviuēs de trāsgressione voto⁹ hēs diffuse. in. q. pte. ti. xi. ꝓtorū. Quarto sumit nomē dei ad ꝓfirmatōem dictorū. s. ꝓ iuramentū. Quāuis em aliq̄s iuret ꝓ creaturas. aut ꝓ euāgeliū. ꝓ fidē. ꝓ scōs. ꝓ corp⁹ suū ⁊ h⁹ implicite assumit nomē dei. ꝓ illa. n. iuratur inq̄ntū veritas vel bonitas aut virtus dei in illis manifestat. Est ei iurare ꝑm aug. deū in testē invocare suor⁹ verbor⁹. Sz vt dicit hiero. tractans illud bier. Et iurabūt in nōie meo in iudicio ⁊ iustitia ⁊ veritate. Ad q̄ intendū q̄ iusiurādum debet hē tres comites. s. iudiciū. iustitiā ⁊ veritatē. Si quid hor⁹ defuerit nō iuramentū s̄ peccatū erit. q. ij. ⁊ ꝓtra istud ꝓceptum aut ꝓter ipm

Primo em req̄rit veritas vt iuret qđ credit ee vr⁹. Nā iurādo sciens falsū q̄cūq⁹ mō tā sp peccat mortal. ꝑm tho. se. se. Et tūc ꝓprie agit contra istud ꝓceptū assūmēs nomē dei in vanū. i. ad asserendū falsū. Q̄n dicit scriptura. Nō ꝓiurabis in nōie meo. i. nō iurabis falsū.

Scdo req̄rit iustitia in iuramēto qđ videl hēre locū in ꝓmissorio iuramēto vt. s. iuret qđ sit iustū ⁊ licitū. Nā iurādo facere quid iniquū. seruari nō dz. sic fecit Hero des amputare faciēs caput Io. bap. ꝓpt iusiurā. Et peccat mortal. q̄n iurat q̄d illicitū qđ sit mortale. vt occidere hoiem. nō facere pacē. h⁹. ⁊ tunc assumit nomē dī in vanū. i. ꝓ re illicita.

Tertō requirit iudiciū. i. discretio vt. s. nō iuret. nisi i casu necessitat⁹ vel magne vtilitatis. nō em ꝓ re vilī vel loco dz iurari. ex veritatē dicēdo⁹ iustū ꝓmittēdo. Q̄n dicit aug. q̄ iuramēto q̄sdā vtī dz vt medicina. s. ꝓ necessitate. alias iurādo leuiter vt cōiter fit ⁊ si vr⁹ licitū qđ iurat ē pctm. nō tñ mortale nisi fieret in ꝓtemptū. Et sic sumit nomē dei in vanū. i. ꝓ re inutili. ⁊ ē ꝓter nō ꝓtra illud ꝓceptū.

Periurans aūt ꝑm tho. in dicto libello iniuriat⁹ ⁊ facit irreuerentiā deo. c. videl sentire eū ee ignarū. ⁊ nescire vr⁹ vel falsū dicēdo sui vel malicia in eo q̄ diligat deus mendaciū cui⁹ testē inducit. ve ipotentia q̄si nō possit punire. Proxīo est nociu⁹ q̄ societas hoīm in unicē ꝓseruari non possz nisi⁹ crederet⁹ dictis eor⁹. Dubia aūt ꝓfirmant iuramēto ꝑm illō ad hebr. vi. Dis ꝓtrouersie finis est iuramentū. ⁊ est sibi crudel. q̄ se obligat ad hoc puniat⁹ si non dicit vr⁹ in iurādo. Exēplū in bisto. ec. de tribꝰ q̄ falso iurauerūt ꝓtra aliquē accusantes de crimine. Et vn⁹ dixit q̄ obureret⁹ si nō iuraret vtū. Scdōs q̄ leprosus efficeret⁹. Tertiꝰ q̄ cec⁹ efficeret⁹. ⁊ oibꝰ euenit qđ sibi impcar⁹ ē. cūcti⁹ notificata virtute ꝓ vnū illor⁹. De iuramēto ⁊ ꝓiurio hēs diffuse in scda pte ti ꝓ.

De tertio ꝓcepto .ꝟ. IIII

pto q̄ dō est. Memēto vt die sabbati sanctifices. Et. xx. exclus⁹ his q̄ ꝓhibēt debitū debitū do exhibere. s. infidelitatis superstitiōes ⁊ irreuerentiā ꝓ primū ⁊ ꝓ secundū ꝓceptū. q̄ntus fuit vt poneret⁹ tertiū ꝓceptū ꝓ qđ hō vera religione fundaret⁹. Ad religionē aūt ꝓtinet debitū cultū deo exhibere. Sic aūt dīna nobis traduntur in scripturis sacris sub similitudīb⁹ reg⁹ corpalium vt intuit⁹ ⁊ cognitio dei dicat⁹ oculꝰ eius et h⁹. Ita ⁊ cultꝰ exterior deo exhibet⁹ ꝑm aliqđ sensibile signum. Et q̄ ad interiorē cultū qui ꝓsistit in orōe. deuotōe magꝭ ducit hō ex interiori instinctu spūssancti. ꝓceptū legis dandū fuit nō de eo ꝙ de exteriori cultu ꝑm aliqđ sensibile signū. Et q̄ ꝓcepta decalogi sūt q̄si q̄dā prima ⁊ cōia legis principia. ideo in tertio ꝑcepto decalogi ꝓcipit⁹ exterior cultꝰ dei sub signo cōis bñficij qđ ptinet ad oēs. s. ad repūtādū op⁹ creatōis mūdi a q̄ requeisse dr septimo die. In cui⁹ signū septima. s. sabbati manda⁹ sanctificanda. i. deputāda ad vacandū deo⁹ colē dū eū. Est aūt istud ꝓceptū morale ꝑm se tale intellectū q̄ntū ad hoc vt hō aliqđ tps deputet vite sue ad vacandū deo ⁊ diuinis rebꝰ. ⁊ sic sp obligās. Sz ceremoniale est q̄ntū ad determinatōez diei. s. septeni. ⁊ ꝑm hoc non obligat. imo nec dz seruari sic nec alia ceremonialia. Hec tho. se. se. q. cxxxv. ar. ij. Et ad hoc ꝓ induci illd ꝓs. lxxx. Buccinate in neomenia tuba. in insigni die solēnitat⁹ vre q̄ ꝓceptū in isr̄l est. Ubi tria nota. Qđ festū est obseruādū. ibi. q̄ ꝓceptū isr̄l est. Scdo q̄ tps ē determinādū. ibi. in insigni die solē. vre. Tertio q̄ op⁹ in eo est declarandū. ibi. buccinate in neo. tu. Quantū ad primū nota q̄ ples solēnitates hēbant iudei figuratiuas nr⁹ aūt vt dicet. Et hi dies dicebant⁹ insignes. ꝓpt insignia aliqua facta in eis ⁊ ꝓceptuz erat illa custodire sic xpianis sua. Freqntior aūt solēnitas erat sabbatū in qua repūtabat⁹ maior⁹ et generali⁹ insigne. s. creatōis mūdi. cui fidelit⁹ succedit dñica in qua ꝓmemorat⁹ insigne renouatōis mūdi p xp̄i resurrectionē⁊ nr⁹. Preceptū aūt in isr̄l erat sabbatū custodiri ꝓpt quatuor rōes ꝑm tho. in tract. de. x. ꝑcep. Prīo ad destructōez errorꝭ

preuidit enī spūsctūs q̄ aliqui venturi erāt qui dicerēt mundū sp̄ fuisse vt p̄bi antiqui. Voluit ḡ deus vt custodiretur vnus dies ebdomade. ī memoriam q̄ deus omnia creauerit in sex diebꝫ Et in septima requieuit. i. cessauit a nouis cōdendis creaturis Vñ exo xx. Assignans dñs hāc rōnem Sex diebꝫ operaberꝫ oīa opa tua. septima dies sabbatum dñi est Non facies in ea opus, Et paulo post Sex enī diebꝫ fecit deus celum ⁊ terram. ⁊ q̄ in eis sunt ⁊ septimo die requieuit Judei ergo celebrabant sabbatum in memoriam prime creatōnis. sed quia christus aduenies fecit nouā creationem, vt apo. xxi. Ecce noua facio omnia q̄ melior est prima quia per primam homo factus est terrenus. p̄ secundam factus est celestis. Vñ ad Galat. vi. In christo ihesu nec circumcisio nec p̄pucium aliquid valz sed noua creatura que est p̄gram q̄ incepit in resurrectōe x̄pi Vñ ad ro. vi dic Sicut x̄ps resurrexit a mortuis p̄ gl̄am p̄tis ita ⁊ nos in nouitate vite ambulem⁹ Que resurrectō q̄ fcā ē in dñica Jō eccā p̄cepit de p̄se. di. iij. p̄nunciandū oēm diem dñicam ad honorē resurrectōis ihū x̄pi dñi nr̄i de vespera ad vesperam festiue obseruari Ecōa ratio quare p̄cepta fuit dies sabbati. est ad instructiōez fidei redēptōis. Quiescēdo enī sabbato. figurabant iudei q̄ x̄ps in sepulchro mortuus debeat quiescere in sabbato Quieuit aūt p̄ hoc q̄ caro eius non vidit corruptionē. ps. Caro mea requiescet in spe. s. resurrectionis Et iterꝫ Non dabis sanctū tuū videre corruptionem Est enī quasi quedam quies hoīs tum quod naturaliter appetit. s. nō corrūpi. ß cū suo corpore manere vnitam, hoc euenit sicut in christo. Sicut ergo, sacrificia iudeorꝫ significabāt x̄pi mortē. ita sabbatum x̄pi quietē in sepulchro q̄ credere pertinet ad fidem Et quia aduenīēte veritate figura, debet cessare Ideo ex quo x̄ps iam quieuit in sepulchro ⁊ a mortuis resurrexit. ideo non sabbatum sed dñicam debem⁹ celebrare. Vñ de p̄se. di. iij. p̄uenit. dicitur q̄ illi qui dicunt sabbatū custodiendum. sūt p̄dicatores anti x̄pi qui faciet celebrari sabbatum ⁊ dñicam Sex est q̄ talem diem. s. sabbati deputam⁹ specialiter honori virginis marie Quia in illa die. s. sepulture x̄pi in ea sola remānsit fides plena de christo. Et quia sicut deus requieuit septimo die in creatiōe mūdi. ita requieuit in v̄gine p̄ incarnatōz recreādo mundū. aliqua ḡ facere illa die ob honorem virginis laudabile est. non tñ ab operibus cessare. ne videamur iudaisare Tertia rō est ad inflāmationē amoris Corpus enī terrenū de sui natura terrena appetit Et rō homo p̄m illam partem a qua cōiter deprimitur. semper ad terrena tēdit nisi conetur se eleuare ab eis. Et ideo oportet habere certum tps. in quo cum liceat ei vacare operibus. detur ei materia vacandi spiritualibꝫ Sicut enim corpus indiget aliquo tempore ad refectionem sui. que fit per somnum. cōmestionem ⁊ hꝰ. alias deficeret in opando ⁊ viuendo. Ita ⁊ aīa indiget refectōne spirituali ne deficiat q̄ fit p̄ orones ⁊ alia spūalia Et aliqui quidem sp̄ faciūt sabbatum. s. sp̄ vacando deo vt p̄fecti Aliqui frequenter vt boni clerici ⁊ religiosi Sed ⁊ laici debent hāre suū sabbatum. quo quiescētes ab opibꝫ exterioribus. vacent deo. s. festa x̄pianoꝝ ne repp̄sant in diuinis Isa. lviij. Erit sabbatum delicatum ⁊ sanctum dñi gloriosum. ⁊ quia etiam fuit ancille debent hāre tps advacandū deo Ideo dñs p̄cepit Deu. v. Custodi sabbatum dei tui vt requiescat seruꝰ tuus ⁊ ancilla. quod est ctra illos qui faciunt diebus festiuis seruos laborare.

Quarta rō est ad roborādā veritatē p̄missioꝝ p̄mittit enī nobis quies p̄fecta in alia vita quā significabat dies sabbati. ß oporet prius operari sex diebus. i. in vita p̄senti. quod modicum est respectu perpetue future quieī Ecc. li. Modicū laboraui. ⁊ īueni mihi multā quietē Isa. vi. Erit sabbatū ex sabbato Quia. s. ad illam quietē eternam que sabbatum dī non peruenitur nisi ex q̄dam mentis liberate. s. a passionibus ⁊ vicijs Ma. xi. Tollite iugū meū sup̄ vos ⁊ discite a me ait x̄ps quia mitis sum ⁊ humilis corde. ⁊ inuenietis requiem aīabꝰ vr̄is Quantum ad secundū sciendum q̄ sicut nō solū sabbatū in veteri testamento erat in p̄cepto, ß ⁊ alie solennitates. sic in nouo, nō solū dñica dies, sed ⁊ multe alie solennitates que figurate sūt p̄ illas quo ad principaliores ⁊ q̄libet dicenda est īsignis dies solēnitat⁹ p̄ aliq̄d insigne in illa factū. ⁊ p̄m tho. i. se. q. cij. ar. iij Septem erant solēnitates temporales in illo populo vt potest colligi Numeri. xxviij. ⁊ xxix. Prima erat ⁊ itera batur qualibet septimana scilicet sabbatum. que celebrabatur in memoriam creationis rerum. cui respondet in nouo testamento festum dominice in memoriam resurrectionis. per quam facta est creatio spiritualis mundi

Secūdo solennitas iterabatur quolibet mense. ⁊ dicebatur neomenia quod celebrabatur i memoram gubernationis rerum. Nam ixe inferiora precipue variantur scōm motum lune. Et ideo celebrabatur in nouitate lune Cui respondent festa virginis. que sunt. plura que lune assimilant Et ipsa suis meritis ⁊ precibꝰ sustentat mundum ⁊ quasi regit. Vnde regina mūdi dicitur Alia festa celebrabantur semel in anno vt festum pasce valde solenne. quod durabat septem diebus primo mense in memoriam liberationis de egipto Cui respondet festum natiuitatis christi per quod inchoatiue, liberatum est genus humanum de seruitute diaboli Aliud erat inde ad l. dies. scilicet pentecostes. in memoriam legis date in monte sinai Cui respondet festum spiritus

Capitulum Quartū

ſancti.vati in monte ſion cū lege euāgelica. Erat et quintū feſtū.prima die ſeptēbris. qđ dicebaſ tubaꝝ in ꝯmēoratōez liberatōis iſaac qñ abrahā inuenit arietē quē obtulit ꝓ eo Et etiā erat iſtud feſtū q̄ſi quedā inuitatio vt ꝓparent ſe ad feſtū ſeqns Cui rñdent feſta apl̄oꝝ.qui tubis p̄dicatō num inuitauerūt mūdū ad feſtū ſupnū Sextū feſtū eſt expiatōis. decīa die ſeptēbriſ in memoriā bñficij.q̄ dē ꝓpiciatus eſt pp̄lo iſrl̄, in adoratōe vi tuli aurei ad ꝓces moiſi Cui rñdet feſtū aſcen ſionis xp̄i. qua aſcēdit vt ſit ꝓpiciatio ꝓ pctis nr̄is apud p̄rem Septimū erat feſtū cenopheie.i.ta bernaculoꝝ in eodē meſe ſeptē diebꝫ in ſignū de ductōis in deſerto vbi bitabant in tabernaculis. Cui rñdet feſtū angeloꝝ qui nos deducūt̄ cuſto diunt ꝓ deſertū mundi.ſicut illos angelus dñi. Octauo āt die illi⁹ feſti erat aliud qđ dicebaſ ce tus ſeu collecta Cui rñdet feſtū dedicatōis eccl̄ie vel oim ſctōꝝ Erāt aliqua feſta alia. q̄ nō ita ſo lennia.vt furni ⁊ encenia ⁊ h⁹ Et ſic in eccleſia q̄ debent celebrari vt martiꝝ ⁊ confeſſoꝝ.put eccīa ſta tuit de quo.di.iij.pnunciandū Quelibet dē inſig nis ſolēnitas ꝓpt inſigne in ea factū.quilibꝫ dcōꝝ die ꝓ debet ſcificari.vt declarabit̄.qz p̄ceptū in iſrl̄ eſt de ea celebrāda. Quantū ad tertiū op⁹ qđ dz fieri in die feſti vt ſanctificet̄ eſt quadruplex dela randū Primo corpaſ opa abdicāda Scđo mor talis culpa euitāda Tertio totaſ negligētia elimi nāda Quarto vl̄is nr̄a ſubſtātia ſacrificāda Cui dicit p̄s.buccinate.i.ſonate in tuba neomenia.i. qua maxime vtebaſ in neomenia Erāt āt ſonit⁹ tube ad.iij.ſ.ad ꝙuocādū.pl̄m.ad vocādū ⁊ adan dū ad pl̄ū.ad epulū ſolēnizādū ⁊ laudādū dēū.ē em feſtū ordinatū ad vacandū deo Et ꝓ iſta opti me vocaſ.vt ipleaſ illud p̄s Vacate ⁊ videte q̄m ego ſū de⁹ exaltabor in gētib⁹. Primo nō debet fieri opus ſeruile.i.manuale in feſto Dicit.xxiij Sanctificabis ſabbatū ⁊ nō facies opus ſeruile in eo.i.corporale Eſt.em peccatū mortale operari in feſtis ſine cā vrgente ⁊ rōnabili. Cui quēdam iudeū inuentū colligere ligna in ſabbato.iuſſit dñs lapidare.que āt opa corpalia ꝓhibeant̄.hēs diffuſe in.ij.pte.i.ix.c.iij.d negligentia bñ opan di Buccinate ergo tuba in feſto.i.vocate pl̄m vt dimittat opa Scđo vitanda eſt mortalis culpa Die.xxij. Cuſtodite aīas vr̄as vt nō ꝓteꝫ pōd⁹ in die ſabbati. Pondus ꝓmaxime eſt pctm̄ ſm illud.p̄s.ſicut onus graue grauate ſunt ſup me ſ.iniquitates Leuiti.xxiij. Dē opus ſeruile nō fa cietis in eo.ſ.ſabbato Opus maxīe ſeruile ē pec catum qđ facit ſeruuz diaboli Cui ſm tho.magis facit ꝓtra iſtud p̄ceptū peccās mortal̄r in feſto q̄z opans manualiē Et ral̄ circūſtantia.ſ.in die feſto trahit pctm̄ in aliā ſpēm Nā fornicans in feſto fa cit ꝓtra duo p̄cepta.ſ.nō mechaberiſ ⁊ illō de ſcti ficatōe ſabbati Buccinate ergo tuba ad excitādū aīam ad pugnā ꝓtra diabolū ad reſiſtendū pc̄is Cui in figurā dicit Iſa.lviij. Quaſi tuba exaltra vocē tuā. ⁊ annūcia pp̄lo meo ſcelera eoꝝ vt.ſ.ca ueant. ⁊ matbathias cū ſuis dixerunt.i. Mac.iij Quicūq; venerit ad nos die ſabbati pugnemus ꝓtra eos Terrō vitanda eſt negligētia in feliꝫ ne.ſ.quis det ſe ocioꝝ ludis.qz laborare nō bz.ſic cōiſ fit Dia ei mala docuit ociositas ſinqtſa p̄. ec. xxviij. vñ tre.iij. Cliderūt eā hoſtes.ſ.aīam aut ꝓ ſonam ociosam ⁊ deriſerunt ſabbata ſua ꝓpt ociū Dicit tho.ſe.ſe.qv.ciuꝫ accidie.qđ ipoꝝtat tediū bene opandi eſt ꝓtra hoc p̄ceptū Succinate g̃ in inſigni die ſolennitatiꝫ tuba ad epulum ſpūale.i. ad audiēdum verbum dei Joēl.ij. Canite tuba in ſion. congregate cetum vocate pl̄m Ec.xiij. Clo ces ꝓpbaꝝ q̄ legunt̄ ꝓ oī ſabbatum Quarto ē ois nr̄a ſubſtātia ſacrificio offerēda.vbi em̄ alijs diebꝫ offerebaſ vnuz ſacrificium.in ſabbato du plicabaſ offerēdum eſt ergo ſacrificium de aīa ꝓ ꝓtritionē De q̄ p̄s Sacrificium deo ſpūs ꝓtribu latus Leui.xvi. Sabbatum requietionis eſt.af fligetiſq; aīas vr̄as.ſ.ꝓ ꝓtritionē ſm origenē.exa minando ꝯſciam ⁊ volendo de ꝯmiſſis Offeren dum eſt corpus ꝓ ſobrietatē ad ro.xij. Exhibeatiz corpa vr̄a deo hoſtiā.i.in ſacrificium Cui aug.reſ̄ bendit ꝯmeſatōes ⁊ ebrietates q̄ fiunt in feſtis et magis q̄z in alijs diebꝫ di.xlvij. Cōmeſatiō es debet etiam corpus exerceri in eundo ad eccl̄ias indulgentias ꝓticipando faciendo diſciplinas. ⁊ ad laudes dīnas ire.p̄s. Sacrificium laudis ho norificauit me Offerenda eſt terrena ſubſtantia dando elemoſinas magis q̄z alijs diebus Eſdre vij. Virtute ꝓtes eis q̄ non ꝓpauerunt ſibi.i. pauperib⁹ Ecclē.ii. dies dñi ē buccinate g̃ tuba ad laudādum deum Juxta illō. Laudate eum in ſo no tube. ⁊ ſic ſcificaſ ſabbatum ſeu feſtū. ⁊ ſuaſ dñi ꝓceptum.

Quartuz ꝓceptū. §. v

eſt Honora patrē tuum ⁊ matrem. vt ſis longe uus ſuper terram. quā tibi daturus ē dñs Exo. xx. Hoc ꝓp̄s inducit Isa.xv. Poſt p̄cepta prime tabule q̄ ordināt nos ad deum ꝓgrue in p̄ceptis ſc̄de tabule q̄ nos ordināt ad ꝓximum. Primo ponit̄ iſtud de honoratōe pntum qz ſic de ē prin cipium vl̄e eēndi oīb⁹ ita p̄ē eſt q̄ddā principiuz eēndi filioꝝ cuiuſ ſm tho.pri ſe.q.c.art.v. ⁊ ſe.ſe. q.cxij.ar.v. ſub isto p̄cepto includaſ nō ſolū ve neratio fienda oīb⁹ ſupioribꝫ ſanguineis ⁊ pla nis ab inferioribꝫ. ſ̄ eā ꝓuiſio ⁊ gubernatō fienda inferioribꝫ a p̄ib⁹ ⁊ p̄ſidentib⁹.aceptā bñficioꝝ oīm exhibitio oīb⁹ ꝓximis.q̄ ad elemoſinas cor porales ⁊ ſpūales.cū debeaſ ab oīb⁹. tñ exp̄ſe nō fit mētio niſi de honore ꝓntum ⁊ rō eſt.qz cum vt dē̄m eſt p̄cepta decalogi ſunt de his que ſtatī rō natural̄ ꝓ ſe apprehēdit eē ſeruanda Debitū filij

a patre est a tro manifestum q nulla potest tergi uersatione negari eo q pater est principium ge nerationis ⁊ esse filio, sed q aliquod beneficium vel obsequium sit exhibendum alijs. non ita sta tim dictat ratō naturalis sicut parentibus Et iō de beneficijs alijs exhibendis. non datur in tecalogo speciale preceptum. ⁊ eadem ratōne quia pa rentes nō videntur ōbitores esse filijs ꝓpter alīq beneficia suscepta ab eis. sed econuerso Ideo nō datur preceptum etiam ō cura parentum erga fi lios. sed tñ vt dictum est sub hoc precepto includi tur. Item q hoc est preceptum affirmatiuū obli gat sp. ℔ non ad sp. i. ita q oī tpe debeat quis actu venerare parētes. ℔ pro loco ⁊ tpe. cū exhedit. circa hoc videnda sunt tria Primo que sit ista pīni tas Scōo q sit ista honorabilitas Tertiō q sit ista remunerabilitas

Quātū ad primū. §. VI.

nota q est quadruplex pīnitas veneranda Pri ma est carnalis Scōa presidentialis Tertia tpal' Quarta sacralis Et de qualibet pt dici illud. ps. Miserere pī filioꝝ. de prima pīnitate dī Ecc. vij Honora patrē tuū ⁊ genitū mris tue nec obliui scaris Memento q nisi p illos nō fuisses. ipse eī generando dant esse filio post dū Secōa dr de vtero. xxxij. interroga patrez tuum. i. prelatum ⁊ ānūciabit tibi maiores tuos ⁊ dicet tibi ⁊ di. xcvi ait grego. quis dubitet sacerdotes xpi. regū ⁊ pī cipum ⁊ oīm fidelium patres ⁊ magistros cense ri De tertia. s. tpali dr. nu. Reg. v. Pī si rem gran dem dixisset tibi, ꝓphēta facere debuisses. quāe fue runt verba seruoꝝ dicta ad naaman dīm suum De quarta dicit simachus papa Omnes quos in pīnia suscepimus. ita nostri spuales sunt filij vt ⁊ ipsi quos vel nobis suscipientibus vel sub trino mersionis vocabulo mergentibus vnda sa cri baptismatis regenerauit. xxx. q. i. oēs Idem de facto ꝓfirmatōis. quilibet horū pater miseret ⁊ mi seret dz filioꝝ suorū vere puidendo eis in q̄tuor in nutrimēto. in documēto. in castigamēto. i. exē plo Et primo quidē pī carnalis. s. vtiq debet nu trire filios. nō ei ait ap'lus filij debent thesaurisare pntibus. ℔ pntes filijs Vñ ⁊ sura statuerūt q legi tima sine magna causa priuare non pīt Vñ ma lefaciunt qui filios mittunt ad hospitale ⁊ nō ꝓ uident eis si pīt, q̄ō ꝓtingit ō conceptis ex forni catione vel alio illicito modo ⁊ in tecre. di. xxx. dr Si quis deliquerit ꝓprios filios ⁊ nō eos aluerit et q̄ō pietatis est necāria non prebuerit. ℔ sub oc casione ꝓtinentie eos negligēdos putauerit ana thema sit. i. fiat Non est enī lata sententia. ℔ com minatio. Non tñ debent illicita aliqua facere vt vsuras ⁊ fraudes vel alia mala. vt pīnt filios nu trire. qui enī diligit filios plus q̄ me non est me dignus ait xps Ja. x. Pater sc̄dus. s. pīdentialis etiam debet pro posse ō nutrimēto ꝓuidere filijs suis. i. subditis Vñ pe. in can. Pascite eū qui in vobis est gregē Et bie. quicq̄d bñt clerici pau per ū sunt. ⁊ domus eoꝝ, oīb debet eē cōis xvi. q. j. qm̄ Pater tertius. s. rector tpalis debet subdi tis vt filijs, puidere de nutrimēto. vt nō sit penu ria in ciuitate. ⁊ querere bonū cōe Et precipue pu illoꝝ, viduaꝝ ⁊ miserabiliū psōaꝝ cās vt pī iuuat vt faciebat iob dicens. pater eram pauperū eius ō, xxx Quartus pater. s. spūalis p administratōem sacrō rum pīne ⁊ alioꝝ ex officio debet puidere. ⁊ si ipe non pt sale pcurare ꝓ filijs suis Debet etiam pī quilibet misereri filijs, puidendo de documento. Nam pater carnalis ⁊ qui loco eius est, hz curā filij quo ad aīam magis q̄ quo ad corpus Debz ergo aīe, puidere filio de nutrimento. qō est bona instructio vt ecc'. vij. Filij nbi sūt erudi illos ad heb. xij. Patres carnis nre habuim' eruditores. sic bonus pater Thobias docuit filiū suū ab infan tia timere dēū ⁊ cauere ab oī peccō vt dicit thobi. ij Pater p̄sidentialis multo magis tenet filios suos .i. subditis de eruditōe Vñ dictū fuit primis pa tribus ⁊ prelatis. s. ap'lis Euntes docete oēs gen tes. docentes eos seruare quecūq mandaui vo bis Ja. v. j. tbi. nū. Predica verbū insta opor tune importune Isa. lviij Clama ne cesses quasi tuba exaltra voce tua Et annūcia ꝓpulo meo scelera eoꝝ Et qō ꝓ se nō pt vel nescit. faciat ꝓdicatores qz ⁊ ipsi pīes dicuntur Pater tpalis etiā de bet admonere subditos ad bonos mores Pater sa cramentalis multo magis. debet ei confessor in structere ꝓfitentē de necāriis ⁊ patrinus alumnuz ꝓpue de credendis Debet tertio misereri pa ter filijs de castigamento. ⁊ pater ⁊ mater carnal' dīt castigare filios deliq̄ntes ⁊ corrigere verbis ⁊ verib' Unde puer. xxij. qui pcit vge odit filiū Qui diligit illū assiduat ei flagella. ⁊ in eodem. xxiij. Cu pcuties ei virga ⁊ aīaz eius ab inferno liberabis Nec debet expectare adh̄ p̄m corrigēdū Quia cum ē magnus. incorrigibilis erit Vñ dr puer. xxij. adolescēs iuxta viam suam ambulans et cū senuerit nō recedet ab ea Pater p̄sidential' debet corrigere diuersis modis Ap'ls. i. tbi. v. pec cantem cora oīb argue Sicut fecit ipse excōicās illum corinthum qui publicū ꝓmiserat incestuz tradens eum sathane. i. Corin. v. Et ambro. Nō osculat' sp. pater filium. ℔ aliqñ castigat. ergo cū castigat' qui diligitur. tunc circa eum pietas exer cetur. v. q. v. Pater tpalis debet punire malefac tores Exod. xxij. Maleficos non patieris viuere Aug. Et qui emendat verbere in quē ptās datur vel coercet aliqua disciplina miam p̄stat di. xlv Pater penitentialis sibi ꝓfitentē debet verbis du ris increpare cum viderit expedire Quarto debet pater filijs misereri exēpla bona ꝓferendo qz plus mouent exempla q̄ verba. ꝓpterea dicit dīs. ego sum dīs deus fortis zelotes visitās. i. punies pcta patrū in filios in tertiam ⁊ quartā

Capituluz Quartū

generationem Ero.xx. Non quia puniat filios p̄ peccatis p̄ntum Sz qz cōiter filij imitantur exē pla patruz in q̄uersatōe ⁊ si mala exēpla dant pa rentes filijs in peierando. blasphemādo. furādo turpia perpetrando Silia illi faciunt Et p̄ suis nō p̄nis vicijs puniunt ſm aug. Pē p̄sidentiales p̄marie debet exēpla bonoz opez filijs p̄bere Ysa. v. Sic luceat lux vra coꝝ hoibus vt videant opera vestra bona. dixit xp̄us p̄mis patribus noui testa menti Et gre. ait Scire debent prelati. qz si vnqz delinquerint tot mortibus digni sunt. qt exempla pditionis ad posteros trāsmittūt Et de p̄e tpali dr isid. d. r. iustū Tūc p̄iceps existimet iura sua aboibus seruanda. qñ ipse p̄mus eis reuerentiā p̄ bet. s. seruando Cōiter in pp̄lo isrl qñ boni fuerūt reges. bona exēpla dantes opez pp̄lis vt uoie se ba buit. qñ āt mali ⁊ pp̄lis secut sunt exēpla illoz ⁊ de mū vtriqz pierūt Cōfessores ēt ⁊ p̄ini debēt bo na exēpla p̄bere filijs suis spūalibus

Secūdo videndū. §. VII

est quis sit honor qui debet p̄ribus a filijs exhiberi intelligēdo generaliter de oi p̄nitate. honora inqt p. t. ⁊ m. t. ꝛc. Ihū in ps dī de timente deū ⁊ p̄cem filij tui sicut nouelle oliuarū. s. videt p̄stantiā nouelle p̄ speciositatē modestie oliuarū fructuosa nū ī ope mīe ⁊ elemosinarū. s. In circuitu mēse. i. coꝝ te p̄ad honorandū seruiendū ⁊ subueniēdum sicut est qp tunc ipsi patri deficiat. dicendū q̄ est q̄druplex honor exhibendus. honor reuerētie. honor obedientie. honor būficētie. honor tolerātie De primo dr Ecc. iij. Qui timet deū honorat p̄ntes ⁊ q̄si dñis seruiet his qui eū genuerūt in operis mone Manifestū est āt qp serui dñis suis seruiūt. cū magna reuerētia in assurgēdo. caput inclinando. associando. famulando. cū humilita te loquendo Sic debent filij p̄ntes reuereri Cō tra qđ agunt qui deridēt eos vel blasphemāt. sz in punitionē eoꝝ dr p̄uer. xxx. Oculū qui subsā nat patrē ⁊ qui despicit partū matris effodiāt eū corui de torrente ⁊ filij aquile comedant eū. i. tirā ni seu dīm tpales puniant vel demones excecent mentēt deuorent Et ero xx Qui maledixerit p̄ri vel matri morte moriat Prēs et p̄sidentiales de bent honorari reuerentiam exhibendo eis Aug. in regula In honore coram vobis p̄lanus sit. sunt enī ministri dei Et ideo etiam si sunt mali reueren di. i. non despiciendi. ⁊ mala eoꝝ manifestanda. Ihū nicolaus papa si đ dīm sacerdotib qui iure patres aiaꝝ dicuntur aliquid p̄trigerit vos audi te. qđ p̄fusionē p̄is mētibus ingerat. nō in frontē cham ⁊ pudoratos filios Noe imitātes paternaz de reliq̄ verecundiā tegatz di. xcvi In scripturis Prēs tpales. i. dīm sunt reuerēdi ſm illud. i. pe. Deū timete. regē honorate. ac et p̄fessores ⁊ p̄ini sunt reuerendi Malachi. i. Filius honorat p̄trem suū De scdo honore. s. obediētie dicit Jo. viij. Ego honorifico patrē meū ait xp̄s. s. seruando mā data ei Et de p̄ntibus carnalibus dicit ap̄ls ad col. iij. Filij obedite parentibus vestris. Et p̄cipue ad hoc tenent in his q̄ p̄tinēt ad domesticā curā do mus Ihū puer. Audi fili disciplinā p̄is tui. i. do ctrinam ⁊ mādata. ⁊ ne dimittas legē matrz tue De p̄ntibus spūalibus. i. p̄latis dicit ap̄ls ad hebre. vl. Obedite p̄positis vestris ⁊ subiacete eis Et hiero. Esto subiectus pontifici tuo. ⁊ quasi p̄ntē aīe tue ama. di. xcij. Subdiaconi Etiā de malis p̄latis inquit xp̄s. Oīa quecūqz dixerit vobis ta citer seruate Ysa. xxij. s. spectantia ad officiū suū De dīnis tpalibus ait petrus Obedite dīnis vestrz nō tm̄ bonis ⁊ modestis. s etiā discol Et silr pribus penitētialibus obediendū est ⁊ facienda penitentia iniuncta qz illud est necārium ⁊ in aliis monitōi bus qz fructuosū, quez oīs ista obedientia filioꝝ erga patres intelligenda est. cum p̄cipiunt iusta et licita ⁊ que non impediant salutē vel saluz in crementū vt dicit hier. xi. q. iij Si dīs Cū. i. de? a quo oīs p̄nitas denoīat aliquid iubeat ⁊ p̄tra rium p̄ntes. obediat sūmo patri nō terreno Vnde āt est ecclesia q̄ vtriqz non p̄t nisi iusta iubere ⁊ iō obedienda De tertio honore p̄t intelligi illud eccl. iij. Honora patrē tuū ⁊ matrē tuā. vt sup ueniat tibi bñdictio a deo Datur vtriqz bñdictio a xp̄o veniēte ad iudiciū bis qui subuenerunt in digentibus Sz primi quibus tenet bō subuenire i necēsitate sunt p̄ntes Ihū xp̄s reprehendit scribas et phariseos qui inducebant hoies ad faciendū vo ta oblationū in tēplo ⁊ implendū ea. nō curātes q̄ ex hoc p̄ntibus eoꝝ subtrahebāt necāria declarās quō faciebant p̄tra istud p̄ceptū Ho. p. t. nō sub uenientes indigētijs p̄ntū Hinc ambro. Cetez dei traditō est vt p̄ius pascas p̄ntes Nā si iuxta diuinū oraculum p̄tumelia p̄ntis morte luitur. quanto magis fames que multo grauior est. di. lxxxvi. Non satis Parentibus etiā spūalibus. s. p̄la tis subueniendum est a p̄lis Signum est enim vt quibus seminant spūalia ab his metant coꝝpa lia subsidia in decimis oblatōnibus ⁊ elemosinis Ihū ap̄ls. i. ad tbi. v. Qui bene p̄sūt p̄sbiteri du plici honore sunt digni. s. reuerentie ⁊ subuentō nis. vel duplici portione q̄z alij clerici non p̄lati Dīn q̄z tpales ⁊ rectores ex q̄ laborant p. o pp̄lo ab eo debent sustentari ad ro. xiij. Reddite oībus debita. cui honorē. honorē. cui tributū. tributuz qđ institutū est ad sustentationē dīnoꝝ Cōfessori bus est in necēsitatibus subueniendū ⁊ p̄dicatoribus. Juxta illud Deu. xxv. Non alligabis os bo ui triturāti Nō tm̄ vt preciū sacri vel veri dei tri buēdū est q̄ simonia eēt. s p̄ modū elemosinaꝝ De q̄rto honore dr ecc. iij. Fili suscipe senectā patris tui. ⁊ si defecerit sensu venia da. ⁊ ne eū spernas in tua virtute Sic etiam ⁊ alij p̄res hue

prelati sive dñi tpales Sive predicatores ⁊ confessores tolerari debent in suis defectibus a subditis Nec ꝓpter hoc ꝑmittit discedere ab obedientia eoꝝ ⁊ iudicium eoꝝ fugere. vij. q. iij. Nōne directa Et hoc nisi precisi sint p sententias excōicationis vel suspensi Pōssit tñ denūciare supioribꝫ eoꝝ vt ꝓuideant Et aug. dicit q tolerandus est mercēnarius Difficile est diffinire q̄n fiat cōtra illud ꝓceptū. ita peccet q mortaliꝫ nisi cū sit manifeste magna iniuria pentibꝫ vt ꝓtemnēdo eoꝝ monita. deridēdo eos ꝓstrumeliando. ꝛberādo. nō subueniendo in necessitatibꝫ

Tertio viden .§. viii.

dū est de ꝑmio obꝛuatōis b̄ ꝓcepti Ubi sciēdū ꝑm tho. q ad nullū aliud ꝓceptum ponit remuneratio obꝛuatoribꝫ eius nisi ad istud. s. in decalogi descriptione Et ratō b̄ est ꝑm eundem se. se. non q̄ ⁊ alioꝝ ꝛpletio non habeat ꝓmiū sicut ⁊ istud. ꝙ cum istud sit valde dō instinctu nature s. honorare ꝓntes poterat aliquibꝫ oriri extimatō et exb̄ obꝛuatione nil mereri. cum natura hoc inꝛitigat ⁊ sic min̄ solicite implere. ꝓpt ad hoc nō careī mercede sua a deo ⁊ ideo ponitur ꝑmiū scz longeuitas. i. longa vita vt sis ait. longeuus sup terrā viuentiū vel morientiū Est āt q̄druplex vita. s. vita nature. vita grē. vita fame. vita glie ⁊ in qualibet sit longeuꝰ ꝓ honoratione ñ ꝓntū Quātum ad vitā nature dr ecc. iij. Qui honorat ꝑrem vita viuet lōgioꝛ q̄ ꝑ est principium actuū generationis. ideo freq̄ntius fit mentio in scriptura d̄ honore ꝑris q̄ matris. ꝙ subeo etiā includitur honor maternus eadem rōne q̄ principiū generationis ⁊ ſi passiuum Vtrum autem congruit talis remuneratio huic operi. nam qui bene vtitur beneficō concesso. meretur illud sibi augeri. q̄ ergo beneficium vite post deum hz a pentibus ⁊ bene vtitur eos honorando. dignum est vt augeat ei vita. q ād aliq̄ contrarium inueniatur q̄ honorātes ꝓntes cito moriantur ⁊ inhonorantes diu viuant. hoc accidit occulto dei iudicio ꝓpter aliud melioꝛ nobis ignotum De vita gre dr ec. iij. Qui honorat patrem suum iocundabit in filijs. vel naturalibꝫ q̄ bonos habebit honorātes eum vel spūalibꝫ que sunt bona opa. q̄ multiplicabūtur ei p gratiam ⁊ dant ei iocunditatē spūalem Et subditur in die oratonis exaudietur De tertia dr Eccl. iij. Glia hoīs ex honore patris sui. ⁊ dedecus patris filius sine honore Glia āt dr clara fama cum laude. ⁊ itez. Quā male fame est qui reliquit patrem ⁊ maledictus a deo qui exasꝑat matrem Dicitur autē bona fama quasi quedam vita q̄ p hanc viuit homo in memorijs aliorum De vita glie dr eccle. iij. Honora patrem tuū vt iupueniat tibi benedictio a deo scz gre. ⁊ bñdictio eius. s. glie in nouissimo maneat. i. in terra viuentium Et cum est contentio de aliquo inter ꝑrem et filiū. preponendus est pater filio in honore. q̄ non ꝓiudicetur filio tñ in veritate Tñ aug. Queritur pater de malo filio Queritur filiꝰ de duro patre. seruam⁹ honorificentiā patri que ei dꝫ a filio Nō equamus filium patri in honore Dz preponim⁹ filiū pri in veritate. s. si dz. ⁊ sic tribuimus honoris debitū vt non ꝓdat equitas meritū ij. q. vij. queritur

Quintū preceptū. §. ix

est Non occides Exo. xx. Posit quartum ꝓceptū q̄ est primū in scda tabula. q̄ est virtutis pietatis qua redditur ꝓntibꝫ debitū in quo includit omne. q̄ primo speciali aliqua rōe fit necesse fuit vt ponerentur alia ꝓcepta ꝓtinentia ad iusticiā ꝓprie dictam. que indifferēter reddit oībꝫ debitū Est āt debitum cuilibet vt nulli inferat nocumētum. ⁊ ideo ponūtur illa ꝓcepta negatiua quibꝫ ꝓhibent nocumenta proximis Omne ēñ nocumentū q̄ infertur alteri vel est in ꝑsonā ꝓpriam q̄ ꝓtinet ad homicidiū vel in rē cam ꝑ modū libidinis. q̄ ꝓtinet ad mechiam. vel in substantiā q̄ ꝓtinet ad furtū vel ad famā q̄ ꝓtinet ad falsū testimoniū Ultima duo ꝓhibent delectabilia mechie ⁊ furti. q̄ ad illa trahit ꝓpria coactiōne delectabile vel vtilis. non aut̄ sic trahit discupiscentia ad homicidiū vel falsum testimoniū per se. q̄ non hñt rōnem delectabilis vel vtilis Et q̄ inter nocumēta maximū ē q̄ fit in ꝑsona ꝓpria ꝑ homicidiū. ideo primū in negatiuis q̄ obligāt semp ad semp. nō occides Hec tho. se. q. cxxv. ar. vi Et dicit idem in trac. de. x. ꝓceptis. q tripliciter est erratū circa istud ꝓceptū Aliqui ēñ putauerunt non esse licitū occidere bruta aīalia. sed hoc est falsum q̄ non est ꝑcūm vti illis q̄ sunt subdita ꝓpter hoīs Est aūt ordo naturalis q̄ plante sunt in nutrimentum animaliū. ⁊ aīalia q̄dā in nutrimentum alioꝝ. ⁊ oīa in nutrimentum hoīs Gen. ix. Quasi olera virentia tradidi vobis oīa q̄ñs etiam ꝑs in pollicitis dicit q̄ venatio est iustum bellum. Et. i. ad Cor. x. Omne q̄d venit in macello manducate Cū g dr nō occides intelligitur hoīem. non bruta aīalia Scōs errōr fuit dicentium. q̄ ꝓhiberetur hic occisio cuiuscunq̄ hoīs. etiam malefactoris Unde iudices ⁊ officiales occidentes reos appellant homicidas Contra quos dicit aug. q̄ deus qui hoc ꝓceptū dedit. nō sibi ꝑ hoc ꝓpriam occidendi abstulit Dicit enim Deu. xxij. ego occidam ⁊ viuere faciam Judices autē occidendo reos iuridice occidunt mandato dei qui legē statuit vt rei occiderentur. ꝓuer. viij. per me. s. sapiam. q̄ deus ē legum ꝓditores iusta decernunt. ad ro. xiij. Non sine causa gladiū portat minister enim dei est vindex in iram ei qui malefacit Intelligit g nō occides hoīem. s. ꝓpria auctori

Capituluz Quartū

tate Tertius error fuit dicentiū. qz phibebaf hic occisio primi. ß non sui. asserentes hoc licitū eē. ß hoc etiam falsū est Nulli eñ licet quacūqz ex causa occidere seipm nisi deo iubente vt dēm⁹ de sansone Ut eñ dr aug. Spūsctus qui p eū miracla fecit eū ad ß inducit ad figurandū xpi mortem. est eñ grauissimū pcm hoc inuenibile Ulñ ecclesia phibuit rales in ecclesia sepeliri. vel pro eis fieri suffragia vt hē. xxiij. q. v. placuit Cū ergo dr non occides. intelligitur neqz te neqz alterz scōm aug. i. de ci. dei Et de talib⁹ homicidis dicē ps. Ueloces pedes eorz ad effundendum sanguinez Cōtritio et infelicitas in vijs eorz. viam pacis non cognouerūt Pedes aīe sunt affectus qui in homicidis sunt veloces. i. pmpti ad effundendum sanguinem humanū. i. occidendū. et affectū cito ducunt ad effectū ß oīs qui accepit gladiuz. s. auctoritate ppria pibit Ysa. xxvi. hoīs vel dine sentēie puniētis Et ideo subdit ps Contritio corpis qz dz occidi tal' infelicitas aīe. qz per hoc priuaf glia cum sit mortale et etiā mlt⁹ infelicitates hic patitur Glia pacis est penitentia ad quā raro reuenit effecti obstinati Perpetraf aūt. qtuor modis. s. interiori deliberatōe. exteriori locutōe. manuali actione notabili omissione Quantū ad pmū dr. i. Jo. iij. Oīs qui odit frem suū homicida est Odiēs aliquē cōiter appetit mortē ei⁹ Et hiero. sup Ysa. Dis iniqtas et oppressiones iniusticia iudicium sanguinis est Et licet gladio nō occidas voluntate tñ interficis de pe. di. i. oīs Et aug. Homicidium lege veritū. putabaf non aliud eē nisi corpis interemptō Aperuit ergo dñs oēm iniquū motū ad nocendū fratri in homicidij genere cōtineri de pe. di. i. Cum. s. dñs ait Ysa. v. dictum ē antiquis non occides. qui āt occiderit reus erit iudicio. ego āt dico vobis. qz oīs qui irascit frī suo reus erit iudicio et damnatōe Et loquit de ira mortali qua quis desiderat mortē vel notabile nocumentū pximi Ulñ et sm tho. vbi supra Dic, phibetur viciū ire, put est mortale de q bēs in. q. prima. vij. ci. diffuse Ulñ iob. v. Uirz stultū interficit ira cundia Scdo perpetraf homicidiū ore. et hoc, multiplicif. s. imprando. pslelēdo. suadendo in mortez alteri⁹ Ulñ aug Periculose se decipiunt qui existimant eos tñ homicidas qui manib⁹ hoīez occidunt et nō potius eos p quoz consiliū et fraudē et exhortationē hoīes extinguūt Hā iudei neqtqz xpm pprijs manib⁹ interfecerūt sicut scriptum ē Nobis non licet interficere quēqz Sed tñ illis mos dñi impulit qz ipsi cū lingua occiderūt dicentes Crucifige cū de pe. di. i. piculose Silr cū aliqs malis psuasionib⁹ et malis consiliis trahit alium ad aliqd criminale. puta furtū. fraudē. luxuriā et alia h⁹. occidit aīam eius Ulñ aug. Nolite putare nō eē homicidā cū fratri tuo male psuades Cum enim fratri tuo male psuades. occidis. Et vt scias quia occidis audi psalm. Filij hominuz arma eorum dentes et sagitte lingua eorum gladius acutus de pen. di. i. Tertio perpetratur ope Exo. xxi. Qui percusserit hoiem volens eū occidere morte morief Et aug. ō ci. dei Dis exceptis qs vel lex iusta generalr vel ipse fons iusticie spāliter deus iubet occidi Quisqz hoiem vel se vel alium occiderit. homicidij crimine innectef. xxiij. q. v. Si non licet Contra hoc etiā pceptū facē graviter verberās vel vulnerās vel mutilans se vel alium Ulñ et amputās sibi virilia Etiā zelo caritatis homicida dr Et phibef ordinari. et primotus officio ordinis fungi. qz irregularis est di. lv Si quis abscinderit Ez ef iudex vel miles ei⁹ occidēs reum nō amore iusticie. ß liuore vindicte ex delectatione effundendi humanū sanguinē homicida reputatur Ulñ aug. Cū miles iudicis occidit eū quē iudex iussit occidi si id sponte facit. i. delectabiliter homicida ē. xxiij. q. v Nec refert quō qs se vel aliū occidat. gladio. s. vel veneno vel lapide vel ligno. grauet⁹ tñ q̄nto psona occisa est innocentior vel virtuosior vel ppinquior Ulñ occisio patris vel matris vel filioz grauissimū inde vxoricidiū qdvis qz nec etiā ppf adulteriū ppetratū permittit Sed phibef et grauit punit. vt. xxiij. q. ij. Amonere. Quarto ppetraf homicidiū omissiōe cū. s. aliqs pt obuiare morti alteri⁹ iniuste sine sui piculo. et nō curat. puer. xxiij. Erue eos q ducunt ad mortē. et q traduntf ad interitū liberare nō cesses Sic fecit daniel erga susannā Dan. xiij Hinc et lima cus papa Nō grādis est differētia vtz letū inferas vel admittas Mortē. n. lāguētib⁹ phibef inferre q hāc cū possit nō excludit dist. lxxxiij. §. i. Et dicit ibi glo. de medicis qz tenent gratis infirmis pauprib⁹ mederi q̄nimo et medicias emere si pnt cū alit eis de salute puideri nō possit Et silr qui nō subuenit indigētib⁹ in extrema necessitate cum possit homicida reputaf Ulñ eccle. xxxiij Panis egentium est vita pauperis qui defraudat illum. s. nō dādo vir sanguinū ē. i. homicida Et ambros⁹ Pasce fame morientē si nō pauisti occidisti dist. lxxxvij Non satis Cōtritio igit. i. destructio corpis et infelicitas. i. priuatio regni supni in vijs eorū. i. in opib⁹ homicidij. qz oīs homicida nō hz ptē in regno xpi. Jo. iij. Hz vt dr apo. xxi. homicidis ps eorz in stagno ignis et sulphuris Nolibet horū homicidioz ē mortale

Sextū preceptū ē .§. x

Nō mechabers Exo. xx. Post iniuriā ppria psone nulla maior reputaf qz adulteriū qđ dr mechia. qđ ꝓmittit in psonā ꝓiunctā q reputaf q̄si vna p̄sona cū ꝓiuge suo Gen. xix Eruntqz nō sūt duo sed vna caro Et q̄tus mechia ppria dicaf adulteriū. i. accessus ad alienū thorū. tñ sub isto noīe intelligit phibita oīs spēs luxurie et oīs actꝰ venereus

extra mrimoniū debite seruatus Ūñ aug. in li. de questionib⁹ Deu. dicit Meretrices eē ad meretrices accedere, phibet dñs Quaꝫ turpitudo ē venal' cū. s. dñs dicit in lege, vt notat hic glo. Nō erit meretrix de filiabꝰ isr̄l, nec scortator de filꝫs isr̄l Et paulopost Ez sic sub furti noīe intelligit, p hibita oīs illicita vsurpatio rei aliene, aptevolēs intelligere totū Sic noīe mechie oīs illicit⁹ cubit⁹ atq; illoꝝ membroꝝ ñ legitim⁹ vsus, phibit⁹ dz intelligi, xxxij. q. nij. Meretrices Et isīd̄ supero. ait Nō mechabet, i. nec q̄sq̄ p̄ter mrimoniū federa alīs temis āmiccab̄, xxxij. q. v Ideo āt in decalogo pot⁹ exp̄ssit, phibet mechia, i. adulteriū q̄ alie spēs luxurie Quia cū p̄cepta decalogi p̄tineāt ad iustitiā q̄ reddit debitū alt̄i. & nemī inferat nocumentū vel iniuriam magꝭ fit clare iniuria, p̄rio p adulteriū q̄ p alios modos luxurie. & io exp̄ssit phibet Circa hoc p̄t induci illud p̄s. Ambulās in via īmaculata. hic mihi mīstrabat. q̄uis oīs culpa mortal' sit tho. in. nij. maculā aīe ingerat. q̄ nō est aliud q̄ p̄uatio pulchritudīs aīe q̄ resultat ex debita ꝓportiōe operꝭ sm. s. rōem, cū q̄dā resultātia gre p̄cipue tū p̄cā luxurie magꝭ dñt macl'are hoīez q⁹ corp⁹ & tactū & aīam maculant & abhorrent p̄ceteꝝ, Iuxta rōis Ūñ de salomōe, ppt luxuriam ei⁹ dr infectū Ecc. xlvij. Turpitudinē āt posuisti maculā in gl'a tua Inclinasti femora tua mulieribus. In via q̄ īmaculata ambulant qui caste viuit suadens illud p̄ceptū. nō mechabeꝭ Et bicit fidel bonus mīstrat. i. seruit deo ad debite. xij. Honorabilis nuptie & thorus īmaculatus. & multo magꝭ ei seruit & accepti⁹ q̄ ambulat in via īmaculata viduitatis vel virginitat̄ mūde Ūñ cant ecclesia de agatha virgine Immaculat⁹ dñs īmaculatā sibi sp̄ōsam elegit Et de virgine dei mīte Sicca & īmaculata negotiat̄. Et q̄ mihi mīstrauerit ait dñs. honorificabit eū p̄ me⁹ q̄ est in cel' Ro. xij. Et in cel' sine macula sūt ad̄ thronū dei apo. xiiij. Fit āt q⁹ dr dupliciter quis maclat⁹ p luxuriam facies ꝓtra hoc p̄ceptum

Cum agit turpiter in seipsum.
Cum ꝓgnoscit nequiter vas femineum
Cum se iungit sceleriter ad silem sexum.
Cum accedit carnaliter ad aīal brutum

Quantū ad primū maclat̄ q̄s p luxuriā opādo turpia p seipm q̄d dr mollicies. i. Cor. vi. Neq; molles regnū dei possidebūt. q̄ illud mortale ē et ꝓtra hoc p̄ceptū Nō b⁹ ē sm tho. se. se. q. clij. ar. ij. Pcm̄ in huanis actib⁹ ē q̄d ē ꝓtra ordinē rōnis bz hoc rōis ordo. vt q̄libet ordinata & dirigat ad finē suū Ūñ sic nō est pcm̄ si p rōnem hō vtat aliq̄b⁹ rebꝫ ad finē ad quē sit mō & ordine q̄ nīeti dūmodo ille finis sit aliq̄d vere bonū. ita pcm̄ ē si vtat hō aliquibꝫ rebꝫ ad finē ad quē no sūt ordinata. vel si nō debito mō hoc faciat. Est āt vere bonū vt ꝓseruet natura indiuidui, q̄d fit p esum cibꝝ Et sic bonū est & magis excellēs q̄ ꝓseruet natura spēi q̄d fit in generatōe p actū venereum Sic g̃ vsus cibꝝ si nō fiat ad debitū finē. s. sustētatōis corpis. vel nō debito mō. est pcm̄ ita vtendo venereis nō ad finē būane generatōis vel' indebito mō vt cū nō sua vxore pcm̄ est Ez polluēdo seip̄m. certū ē q̄ frustrat oīno intētio nat̄e. cū nō possit seq̄ generatio, vñ pcm̄ ē & mortale. ex q̄ excludit a regno dei sm apl'm Et q̄uis semē humanū dicat̄ superfluū in aīali. nō tñ ē simpl'r superfluū & ex eo q̄ est residuū opatōis vtutis nutritiue tñ eo indiget ur ad virtutis generatiue opus. & ideo cum ꝓcuretur emitti indebite. i. extra actū coniugalē peccatū est Non sic est de alīs superfluitatibꝫ corporis. que qualitercūq; emittant̄ salua decentia quietus humani sine pcō est Si aūt accidat emissio seminis in vigilia vel somno, sine procuratione aliq̄. & p̄ter oēm intentionē nō est pcm̄ sm tho ¶ Scdo fit quis maclatus feminam ꝓgnoscendo non suam Thobi. nij. Attende tibi ab oī fornicatione & preter vxorem tuam nunq̄ patiaris crimen scire Sunt autē diuerse spēs luxurie cum mulieribꝫ. & distincte ꝓsitende Nam si peccatum carnis ꝓmittatur soluti cum soluta. dicit̄ simpl'r fornicatio. vt accedere ad meretrices vel concubinas & h⁹ q̄d⁹ quidam arbitrantur licituꝫ nō ꝓlugatis nec esse pcm̄ Sed b. tho. se. se. q. cij. ar. ij. dicit esse mortale. & contra hoc p̄ceptum apl's ad eph̄. v. Omnis fornicator aut īmundus non habet hereditatem in regno dei & christi Si cōmittatur cum virginibus dicitur stupr̄. Si cum sanguineis vel affinibus dicitur incestus. Si cum cleris vel religiosis vel monialibus dicitur sacrilegium. vel etiam cum patribus spiritualibus vt confessoribus vel ꝓmatribus Si per violētiam mulieꝭ vel parentum dicitur raptus Si cum vxore alterius vel viro coniugato mulier et soluta dicitur adulterium. i. ad Cor. vi. Neq; adulteri regnum dei possidebunt. Et vt dicit tho. in trac. de. x. p̄ceptis Mulier adulterans tria mala facit que notantur ecc̄l. xxiij. Omnis mulier relinquens virum suum peccabit. primo in lege altissimi incredibilis fuit Secundo virū suū dereliquit ¶ Tertio in adulterio fornicata est. et ex alio viro subintituit filios. & sic legi dei sī credit qui prohibet adulterium & sacramentum violat Fidem frangit viro & proditionem & furtum si generat ex adulterio filios quos nutrit & substāta viri Vir āt adulterans & ipse tria mala facit Primo q̄ cum caput sit vxoris. deberet eam dicere exemplo suo ad honestatē. & facit ꝓtra iū. Scdo q̄ bz rōnem magis vigorosam q̄ mulier. & ideo p̄t magis reprimere ꝓcupias. Tertio facit contra q̄litatē q̄ ita tenetur sibi seruare fidem sicut illa sibi Hinc aug. in li. de decē cordis ait, nō mechaberis. i. no ibis ad aliam q̄ vxorem tuam. nu

exigis hoc ab vxore nō vis hoc reddere vxori. cū tamen debeas in virtute vxorem precellere q̄n ca stitas virtꝰ est Cuius tua vxor ee victrice. & tu victꝰ iaces. xxij. q. vij Tertio fit quis maculatꝰ agēs cō tra hoc ꝓceptū p̄ viciū sodomiticū De q̄ ap̄s ad Ro. i. Tradidit illos dus. i. tradi permisit in pas siones ignominie. i. vicia innominanda Nam fe mine eoꝝ īmutauerunt naturalē vsū in eū q̄ ē cō tra naturā Similr masculi relicto naturali vsu femi ne exarserūt in ꝓcupiscētiis suis subinuicē masculi i masculos turpitudinē op̄antes & ad q̄nta mala ta les postea deuenīāt subdit ap̄s dicens Tradidit eos dus in reprobū sensū. i. tradi permisit repletos oīs iniq̄tate. malicia. fornicatōe. auaricia. neq̄cia ꝛc. Et ad hoc et ꝓtinet vxore vel alia femina abutē do extra vas debitū Cuī aug⁹. xxxij. q. vij. Adulterij enumerat̄ quibusdā spēb⁹ luxurie subdit Dolor oīm pessimū est q̄d ē extra naturā vt si vir membra mulieris ad hoc ꝓcesso viri voluerit. & iste vsus cō tra naturā execrabil fit in meretrice execrabilior in vxore. b⁹ ille Et de tale viciū pessimū q̄ destru ctiuū būani generis vñ de de sodomitis q̄ erant pessimi corazq̄ dño. q̄s de⁹ igne & sulphure p̄supsit et ciuitates subuertit vt p̄z gen. xix. Et p̄m leges tales debent decapitari. Et mediatores b⁹ vt. C. de penis. l. Qui abducto Quarto fit quis macu latus cū alīb⁹ bruti ꝓmiscendo Ero. xxij. Qui coierit cū iumēto morte moriat Et leui. xx. Mu lier que accesserit ad oē pec⁹ & vult ascendi ab eo interficietis mulierē & pecus morte moriat Aug. Pecora inde credendū est iussa interfici q̄ tali fla gitiō p̄terminata indignā refricāt sci memoriā. xv q. i. Vnher Cōtra illud ꝓceptū ē facit qui cum vxore vel alia extra vas debitū fūdit semē ne. s. ge neret. & inde scādalū oriat. vel ne grauet i alendo filios paup̄es. in q̄ viciū incidētes lxr & onā fiūt iude mala morte subito pierūt Genē. Si et cū vxore sua q̄s debito mō ꝓgnicat cā delectatōis vel tra limites matrimonij. i. tāta ꝓcupia ducat⁹ vt et si non ceat vxor ea vel alia mulierē ꝓgnicet vt satisfa ceret voluptati sue sin tbo. in. nū. peccat mortalit Et ō tali dz intelligi illō sexti phi. q̄d inducē bie. xxij. q. nū. Prego. dicēs. Dis i vxorē suā amator ardētior adulterē ē De modis aūt debitj in vsu matri monij tuato debito vasq̄ ō se ñ ē mortale sin al b. ꝑ p̄t ee mortale ex inordiatōe ai. De oīb⁹ bis spē bus luxurie & de nocumentis eoꝝ hēs diffuse in. ij pte. ti. i. per totum.

Septimū precep. §. xi

tū decalogi ē nō furtū facies Exo. xx Sup. q̄ aug. Furtum nōie b̄ intelligit oīs illicita vsurpatio rei aliene. nō cī rapinā ꝓmisit q̄ furtū ꝓhibuit. ꝑ fur ti nōie in le. ve. test. & rapinā itelligi voluit Apte em totū significauit quicq̄d illicite rei ꝓmi au ferr. xiij. q. v. pena Nec ꝓtea excusaret q̄s a fur to. q̄ auferret a ꝓximo indigētib⁹ subueniret sibi vel alīs nisi in extrēa necessitate essent & nō inueni ret subueniētē Cuī aug. Forte aliq̄s cogitat & di cit multi sūt xp̄iani diuites. auari. cupidi. nō hēo pecūiā. si illi abstulero & paup̄ib⁹ dedero Cuī illi nil boni agūt mercedē hīe potero Sz b⁹ cogitatō di aboli calliditate suggerit Nā si totū tribuat pau p̄ri pecūiā q̄z minuat. xiij. q. v. forte Et p̄ totam il lam q. Nec est sumendū est exemplū furādi ab il lis debitis q̄ accipientes sub mutuo a egiptijs va sa aurea & argentea spoliauerūt eos Quia vt du cit aug. Virtute furtū nō fecerūt b⁹ deo iubēte hoc misterū p̄buerūt. xiij. q. v. dicit Nō q̄ furtū faci es Fit aūt. nij. modis ꝓtra illud ꝓceptū p̄ iniustā rei acq̄sitōez. p̄ prauā ad hoc op̄atōem. p̄ iniquā retentionē. p̄ indebitā distributōez Quātum ad primū Illj modis q̄s acq̄rit bona alia in iuste Primo occulte aliena accipiendo ēt in ventis Sz vt dē ecc. v. Sup furē est opp. obriū & ꝓfusio Secdo p̄ rapinā manifeste & p̄ vim capiēdo. & hi nō sūt solū latrones in stratis. sed & ēt p̄cipes & ci tates vsurpātes iniuste citates & castra sine iusto titulo. vel ēt faciētes extorsiones indebitas a sub ditis. in gabellis pedagijs. & collectis Ezech. xxij Principes eius in medio ipsius q̄si lupi rapien tes p̄dā Vel ēt cū faciūt leges iniq̄s ad lucrandū Isa. x. Ve q̄ q̄dūt leges iniq̄s & scribētes iniusti cias scripserunt. vt opp̄imerēt in iudicio pauperes & vt facerēt cāe būiliū ꝓli mei vt eēnt vidue p̄da eoꝝ & pupillos diriperent Tertio p̄ fraudulē tiam multiplicē In quantitate dando diminu ta pōdera & mensuras rerū In qualitate prauā p̄ tonis vendendo in iusto p̄cio In substātia vendē do vinum limphatū pro puro. vnum metallum ꝓ alio Carnes pecudinas pro castrato. aromata vnius speciei ꝓ altera. Amos. viij. Audite q̄ de ritis pauperē & deficere facitis egenos tre. dicentes q̄n trāsibit mensis & venūdabimus merces & sab batū & aperiem⁹ frumentū vt īminuam⁹ mensurā & siclū augeamus. & supponamus stateras do. o sas vt possideamus in argento egenos & pauperes ꝓ calciamentis. & quisquilias frumenti vendam⁹ Quarto fit ꝓtra hoc ꝓceptum p̄ vsurā. s. pro mu tuo pecunie vel rei q̄ vsu ꝓsumūtur vt victualiū accipiendo aliquid vltra capitale hec dē vsura vt p̄z. xiij. q. iij. vsura. vñ ꝑs. Qui pecuniam suam nō dedit ad vsurā. hic requiescz in monte sancto dei scilicet glorie superne Qui autem eam facit non ascendit illic habitabit. sed in inferno Quinto fit con tra hoc preceptum per sacrilegium id est iniustā acceptionem rerum ecclesie Hieronym⁹. Amico quippe rapere furtum ē. ecclesiam fraudare sacri legium. xij. q. ij. Gloria Sexto per iniusticiaz iudicum seu officialium dantium iniquas sen tētias. vel ex timore vel ex amore vel cupiditate vl odio vel notabili ignorantia Isa. v. Iustificatis

impiũ ꝑ muneribꝫ ⁊ iusticiam iusti auferꝫ ab eo
Ysido. citoviolatur auro iusticia. xi.q.iij. pauper
Septimo ꝓ variam dãnificatõez vt in incendijs
deuastatõibꝫ agrorꝫ ⁊ castrorꝫ in bellis iniustis in
mutilatõibꝫ. occasionibꝫ. falsis accusatõibꝫ. testi
catõibus. ⁊ instrumẽtꝫ Et hi oẽs nõ solũ pẽccant
mortaliter agentes contra hoc ꝓceptum. ꝫ et te
nentur ad restitutionẽ ꝓdictorꝫ. vñ aug⁹. ad mace
donĩ Qui ꝓtra ius humane societatis furtꝫ. ra
pinis. calũnijs. oppressionibus. inuasionibꝫ. aliꝙ
abstulerit. reddenda potiꝰ q̃z donanda censemus
zachei publicani exẽplo. xnij.q.v. Nõ sane in fi
ꝙzachꝰ dixit ꝙpõ intrãti domũ suã Si ꝙd aliquẽ
defraudaui reddo ãdruplũ Lu. xix. Sz acq̃sitõ est
ꝑ simoniã. ludũ. vel aliõ turpe lucꝝ q̃si furtũ cen
setur. nõ ꝙdẽ restituẽdũ dãi. ꝫ pauꝑibꝫ erogãdũ
Aliqñ de necẽsitate vt in simoniaꝫ ludo. Aliqñ ex
honestate vt in meretricõ ⁊ bꝰ. ar. xnij.q.v.q̃ hẽz
⁊ ca. nõ sane Qui ãt ꝑ simoniã l'itrusiõez ⁊ non
canonicã ĩstitutõez recipit l'tenet dñficiũ eccãsticũ.
furaꝫ oẽs fructꝰ q̃s ꝓcipit Jo. r. Qui nõ intrat ꝑ
hostiũ. ꝫ ascẽdit aliũde ille fur ẽ ⁊ latro Scdo
fit ꝓtra istõ ꝓceptũ ꝑ prauã cooꝑatõz ad talia ac
quisita illicita. et si nihil i ꝑe inde ꝓcipiat vt ꝑsu
lẽdo. psuadẽdo. impando. ⁊ bꝰ. ad ro. i. Digni sꝫ
morte nõ solũ q̃ faciũt. ꝫ qui ꝑsentiũt faciẽtibꝫ. ⁊
nõ solũ peccãt mortaliter ꝫ etiã tenent ad restitutõz
dãnorũ ⁊ ablatorꝝ. q̃ñ talis cooꝑatio fuit ꝑ sine ea
nõ fuissz fcta rapina vel furtũ. vsura vel dãnũ. tꝫ.
q.i. notũ in fi. Facientẽ ⁊ ꝑsentientẽ par pena cõ
stringit. qõ ĩtelligit de ꝑsensu cooꝑatõis sine q̃ nõ
fieret malũ in glo. Et ad hoc facit qõ dr extra de
iniu. ⁊ dã. da. c. vl. q occasionẽ dãni dat dãnũ q̃z
dedisse videt Et in puer. vulgarit dr Cato. facbi
tieneel. facbo. ãnto q̃ inuola. Si ãt nõ ita coopa
ti sũt quin etiã sine eis fieret damnũ. peccãt q̃dẽ
grauit ꝫ nõ tenent ad restitutõez nisi ãntũ ꝓue
nisset ad eos de furto vel rapina ⁊ bꝰ Vel inq̃ntũ
ex suo ꝑsilio vel alia cooꝑatõe plꝰ dãni iussz fierñ
Ym tbo. in. nij. ⁊ alber. Cñ Isa. i. Principes tui
infideles socij furũ. oẽs diligũt munera. sequit
retributões. ⁊ ꝑ bꝰ cooꝑant rapinis aliorꝝ De re
stitutõe ⁊ mõ eiꝰ bẽs diffuse in. tj. ꝑte. ti. ij. ꝑ totũ
Tertio fit furtũ ꝑ retẽtionẽ rei alienę ꝓtra vo
lũtatẽ dñi sui. apls ad ro. viij. Reddite oĩbꝫ debi
ta. ⁊ infra Nemini quicq̃ debeatis Qui eñ detinet rẽ alterius ꝓtra voluntatẽ eiꝰ vtiq̃ facit ei iniu
riam q̃ impedit eũ abusu eiꝰ. nũ hoc facerz ad hoz
ad obuiãdũ malo. puta cũ nõ reddit gladiũ suũ
furioso. postulanti eũ ab eo penes quẽ depositus
hoc ne se vel aliũ ledat. hoc eñ licitũ ẽ Facere aũt
iniuriã. pprio hoc ẽ pcm. q̃ ꝓtra iusticiã. nõ ãt. sz
nec in modico in pctõ mozari. ꝫ subito dz egredi
Furta illõ eccẽ. xi Quasi a facie colubri fuge pec
catũ. q̃ ãt detinet alienũ ꝓtra volũtatẽ dñi morat
in pctõ. ⁊ sic sp auget pcm Et q̃ries meri occurrit
se detinere alienũ ⁊ ꝓponit retinere ⁊ nõ reddere
tonẽs de nouo peccat mortaliter. ⁊ penitere ñ ꝑt nec
absolui Cñ aug. Si res aliena ꝓpter quã pcm ẽ
reddi possit. ⁊ nõ reddit. pẽa nõ agitur ꝫ silatur
Si ãt vacat agit. nõ remittit pcm nisi restituat
ablatũ si ẽstitui ꝑt. xnij.q.vi. Si res. de re. iur. li.
vi. Quãuis g̃ q̃s nõ acceperit ipe furtũ vel fraudũ
lentia vl' usurã sacrilegium ⁊ bꝰ. ꝫ pt vel alij ꝙsan
guinei vel amici Si tñ ad eũ ꝓuenit hereditas. te
net illa restituere inq̃ntũ sufficit hereditas. Idẽ
de legatis q̃ñ nõ sufficerz hereditas. extra d usuz
michael Quarto fit ꝓtra hoc ꝓceptũ ꝑ indebi
taz distributionẽ Apls. i. ad Cor. iij. Hic iã q̃rit
int dispensatores. vt fideꝫ quis inueniat Eccias
Plani sunt dispensatores rei eccẽ. potiꝰ q̃z dñi Cñ
aug. Non illa nra sũt q̃ cũ ꝓcurationẽ q̃dãmodo
gerimꝰ. vt ꝓprietatem nobis dãnabili usurpatõe
vendicamꝰ. xij. q i. §. vl. Ubi dicit glo. q̃ plani si be
ne admistrant loco dñoꝝ sũt. si male loco ꝑdonũ
ff. ꝑ emp. l. qui fundũ. §. si tutor Eccã. n. tenet lo
cum pupilli. ⁊ platus locũ tutoris Sicut ergo tu
tor si male admistrat dilapidando bona pupilli
vt fur dr ita ⁊ plat⁹ dũ ꝓmittit destruere bona ec
clesie. vel usurpare. vel indebite alienare ⁊ tenet sa
tisfacere Si et expendit i malos usus. dãdo sine
necẽsitate consanguineis vel quibꝫ. ludis canibꝫ.
⁊ turpibus ꝑsonis exponit. qõ dz dare pauꝑibꝫ
quasi furaꝫ Nec dubiũ q̃ mortaliter peccat Utrũ ãt
teneatur ad restitutionẽ vide infra in. ij. ꝑte ti. ij.
Qui et dñt aliq̃ pauꝑibꝫ vl' ecclesijs distribuere
vt hospitalarij ⁊ societates laicorꝝ. si nõ fideꝫ faci
unt. si nõ indigẽtibꝫ tribuũt furtũ ꝓmittũr Reli
giosi qui ꝓprijũ tenent vel extra ꝙuentum sine
licentia ⁊ rõnabili cã bona distribuũt furtũ ꝓmit
tũt Seculares de bonis ꝓprijs nõ dãtes elemosi
nas indigentibus q̃s sciunt. cũ deceant ꝑtim furtũ
faciunt. licet non teneant ad restitutõez Unde
ambro. Esurientium est panis quem tu detines
Nudorꝝ vestimentum qõd recludis Captiuorꝝ
pecunia quam in terra defodis Tantorꝝ ergo te
scias inuadere bona. quanti possis praestare qõ va
les di. rlvij. Sicut bi. Contra oẽs fures dr Isa.
xxxiij. Ue qui predaris. nõne ⁊ ipse predaberis cũ
ꝙsumatus fueris depredatõem. ⁊ ipse predaberis
vel substantiam vel aiam Et vt dicit tbo. in trac.
de decem preceptis Nullum peccatum est quasi
piculosius isto Nam de alijs pctis hõ volendo ⁊
ꝓfitẽdo saluat ꝫ de isto oportet q̃ et satisfiat de a
lieno ablato si ꝑt. alias nil valet penitentia. ꝫ ni
mis difficile videt hoibꝫ exbursare pecuniã ⁊ resti
tuere. ⁊ facilius inducuntur ad dandum elemosi
nas vel faciendũ ecclesias ⁊ hospitalia q̃z ad resti
tuendũ. qõ nõ sufficit. Et ideo bene dr abacuch
ij Ue bis qui ꝙgregant nõ sua vsq̃q̃ aggrauant
ꝓtra se densum lutuz De denso luto difficile exit
Ideoꝝ quia furatus est. et tulit de bonis hiericho

Capitulum Quartū.

ḡtra ordinatōez dei. lapidat⁹ ēa toto ꝑplo ꝓpe singul' modis furti q̄ fuit spēs auaricie bēs diffuse i ij. ꝓtc. ti. i.

Octauū ꝓcep'. §. xii.

tū est. Nō loq̄r ḡtra ꝓximū tuū falsū testimoniū exo. xx. inter oīa aīalia soli hoī datū est loq̄ vt ꝓcep tū sue mēris possit alteri manifestare. ꝓpt̄ q̄d dr pbs. q̄ ea q̄ sūt in voce sūt note eoꝝ q̄ sunt in aīa passionū. Quia ḡ aliq̄s scient falsū dicat abutit lingua. nec ē sine pcō. ēt si faciat ad bonū ꝓsequendū vel malū vitādū q̄z nō sūt mala facieda vt veniāt bona ait apl's ad ro. iij. Et aug. Ad salutē sempit nā null⁹ ducēd⁹ ē opit vllāte mēdacio. xxij. q. ij. pri Ēt ād ꝓvitādū mēdaciū ꝓpt̄ tria ꝑm tho. in dicto trac. decem ꝓceptorum.

Propter diaboli assimilationem
Propter societatis dissolutionem
Propter fame amissionem

Primo ꝓpter diaboli assimilatōem. Efficitur em mēdax filius diabolo q̄z ipse vt dr Jo. viij. mēdax est ⁊ pr eius. Ipse inuenit primum mendacium rū dixit primis ꝓnīb⁹ Nequaq̄z moriemini ⁊c Gen. iij. Ambro. Oēs q̄ dicūt mēdaciū filij sūt diaboli. xxij. q. v. Cauete. fili⁹ ād filios ē pri Secdo mendaciū vitari dz ꝓpt̄ societat̄z dissolutōz Nō ei nata. r ē aīal sociale seu pl'iticū cū alijs viuēs ꝑ male posset hoies iuicē q̄uere si hoies bīent sp dubitare de verbis alioꝝ Vñ apl's ad eph̄. nij Deponētes mēdaciū loq̄mīz vnusq̄sq̄z veritatē cū ꝓximo suo. q̄m sum⁹ inuicē mēbra Tertio ꝓpt̄ fame amissionē. Nō em qui assuescit mēdacijs. nō credit ei cū veritatē dicit ⁊ p̄cipue in viris spūalibus. dñis. plat̄. multū reddit infames mēdaciū Ec. xxxij. ab īmūdo q̄s mūdabit ⁊ a mēdace q̄d vez dicet. q. d. nullū. Et hoc pct in ē ḡtra vel ꝑter illud ꝓceptū ꝑm magi. in. iij. sen. li. d. penul. Nō loq̄ris ḡtra ꝓx. ⁊c. Vñ. ꝓs Insurrexerūt in me testes iniqui. ⁊ mentita est iniquitas sibi Propter ꝑncipaliter loquit̄ de xpo. ḡtra quē dixerūt duo falsum testimoniū Quadruplicit ergo fit ḡtra hoc preceptum ꝑm tho. vbi supra

Per falsam in iudicio ꝓbatōem
Per variam de alio detractionem.
Per mendacem in sermone locutionem.
Per notam de prelato murmurationem

Quantū ad primū cū aliq̄s i iudicio aliquē accusat falso vel testificat̄. ex ꝑsse agit ḡtra istō ꝓceptū ⁊ tenet ei ō oī dāno Et si ōficez in ꝓbatōe fuit rei pena talionis. ij. q. iij. p totū Sic illi duo ꝑsbri accusantes ⁊ testificātes ḡtra susannā de adulio q̄uicī fūt a daniele falsū dixisse testimoniū. lapidati sunt a ꝓplo Dañ. xiij. Illi āt duo testes q̄ testificati sūt ḡtra xpm falsū. cū nō q̄uenīetia eēnt testimonia eoꝝ. nō tñ puniti sunt vt merebantur nec ꝓbare potuerūt suā falsitatē. s. xpm dixisse. posfum destruere tēplū hoc ⁊c. Et sic insurrexerūt testes iniqui. Secdo loquit̄ q̄s falsū testimoniū ḡtra ꝓximū cū ei detrahit dicēdo aliq̄d crimīale ō alio i abnīa ei⁹q̄d ō ñ ē vez l'si ē vez cū sit illd occultū alijs manifestat ad denigrādā famā ei⁹ q̄d vtiq̄z ē mortale ꝑm tho. se. se. Vñ ecc. x. q̄si si serpēs mordeat in occulto. sic q̄ occulte detrahit serpens comedit terrā. i. detractor pascit defectibo alioꝝ narratis Serpens videt incedere p vnā viā ⁊ subito imperceptibil'r voluit se ad aliā Sic detractor incipit bona dicere de aliquo postea vtitur aduersatiua ꝓiunctione Sed cum sūma iniquitas est fratribo detrahere. vñ dr. vi. q. i Et deteriores sunt q̄ vitā morescz bonoꝝ corrūpūt his qui subtrahias aliorū ꝓdiacz diripiūt Caueat vnusq̄sq̄z ne aut linguaz aut aures bēat ꝓurientes ne. s. aut alijs detrahat. aut detrahentes audiat. Sedens inq̄t aduersus frēm tuū loq̄bar̄z. s. detrahēdo ⁊c. Parcant omnes detractores lingue. custodiātcz ꝑ mones suos Et sciant cū de alijs loquūtur. sua sentētia iudicabunt Nemo iuito auditori libent loq̄t Nec adrian⁹. vi. q. i. Ex merito. vnde ⁊ puer. xxv dr Vent⁹ aquilo dissipat ꝓuincias. ⁊ facies triſtiz linguam detrahentē Et tenet ur tal' restituere famam ablatā. put ꝑt. nō tñ debet illi notificare vt simplices dicūt. nec ab eo petere veniam de quo malū dixit. nisi certus eēt q̄ sciret Nam hoc esset scandalum in illo generare. ⁊ ḡtra se periclā incitare Si aut̄ malum de aliquo quis dicit falsuz vel vez in sui pnīa. hoc ꝓtinet ad contumeliam Et tunc tenet petere veniam ab eo. ⁊ coram illis dicere se falsuz dixisse si falsum dixit Nō ḡ ḡtra loquendo, falsū testimoniū loq̄r̄z Tertio per mendacem locutionē Osee. iij. Non est veritas in terra non est mīa. sed furtum mendacium maledictuz inundauerunt Vñ hiere. ix. Docuerunt linguā suam loqui ꝑmendacium Sed os q̄ mentit dr sap̄. i. occidit aīaz Nō occidit āt aiam̄ā. s. ꝓriuādo grā. nisi pctm̄ mortale. ḡ videt mortale Nō vez ē ꝑ nō sp Metiri in his que sunt fidei. ⁊ moꝝ qui sunt necār̄z ad fidē. mortale ē. ⁊ ḡtra hoc ꝓceptū q̄ ō ꝑcipue ꝓtinet ad ꝓlatos. magrōs. ꝓdicatores de quib⁹. ij. pet. ij. Erunt in vobis mgri mēdaces qui introducent sectas ꝓditōnis Et aliqui talia dicunt vt videant⁹ scire Isa. lxvij. Sup quē lusistis sup quē dilatastis os ⁊ eiecistis linguā. nunquid nōvos filij sceleſti semen mendax Si r mēntir̄z in notabile dānū ꝓximū spūale vel coꝝpale mortale ē. Vel etiā cum quis vtitur mēdacio in cōfessione de mortalib⁹ ꝑcipue. vel i iudicio interrogatus iuridice Et ō his intelligitur auctoritas predicta Os quod mentitur ⁊c. In alijs casibus loqui mendacium non est contra. sed ꝑter istud ꝓceptū Unde ⁊ veniale a quo etiā abstinēdum Ad col'. iij. Nolite mētiri inuicem. ⁊ aliqn quis mētitur ꝓ salute alioꝝ Sed dicitur Jo.

xtij. Nūquid dr̄ nō indiget nr̄ mēdacio Aliqñ ex falsa hūilitate dicēs aliq̄ malū de se q̄ nō est vel negās bonū q̄ō inesse scit De quibo aug. Incauti sunt humiles qui mēdacio se illaqueāt.xxij q.ij. Aliqñ ex verecundie leuitate Et cū quis credit vez dicere ⁊ dicit falsū.postea aduertēs debecū datur illud retractare Aliqñ istud posset eē morale Ecc.nij. Nō ꝓtradicas verbo veritatē ullo mō Aliqñ ex vtilitate vt.s.aliqs ꝓsequtur vl malū euitet Isa.xxviij. Posuim⁹ mēdaciū spē nr̄am.⁊ mēdacio ꝓtecti sum⁹ Aliqñ ꝑpter ꝓmodū alt⁹.ecc.nij Nō accipias faciē ꝓtra faciē tuā nec aduersꝰ aīaz tuā,mēdacium Aliqñ ꝑpter ludū q̄ō ⁊ pcm̄ est ꝑm aug. Ab oi ergo mendacio cauendum est ꝑm illō Isidō. Omne genus mēdacij sūope fuge nec casu nec studio loq̄ris falsū.xxij.q.ij. Non loquaris

Quarto p murmuratione frequenter subditi murmurant de ꝓlatis ꝙquerēres de eis q̄ male tractant ⁊ gubernant eos Sz vt dr̄ sap̄.i. Custoditevos a murmuratōe q̄ nihil ꝑdest.imo mltū nocet q̄z ꝓturbat totū collegiū.⁊ induc̄ alios ad filia.i. Cor̄.x. Nec murmuraueritꝭ sic q̄dā eoꝝ murmuraverūt.⁊ a ꝑnnibo ꝓterūt v.rc. Alien⁹ sit a fratꝝ vnitate q̄ murmuraverit rc̄ Maria soror aaron q̄z murmurauit ꝓtra moisen ꝓcussa est lepra Ide bisviciis.s.detractōe.ꝓtelia.mēdacio. et murmuratōe diffuse hēs infra.in.ij.ꝑte.

Nonū precep .S.XIII

tū ē Nō ꝙcupisces rē ꝓximi tui rc̄. Exo.xx. Post ꝓcepta quibo ꝑhibent exp̄sse pcta oris ⁊ opis ponuntur ea q̄ ꝑhibent pcta cordis.cōcupiam.s.seu desideriū Ista em̄ est differētia vt dictū est supra. inf legē dīnā⁊ humanā.q̄z hūana solū iudicat dr̄ p.ꝑ his oris ⁊ opis.ñ āt de pcīs cordis Lex āt dīna iudicat de occultis cordis pcīs ⁊ oñdit ea eē punienda Crisō. Deus nō ex opibo tm̄ iudicat sed ex cogitatōibo ⁊ ex corde.xxij.q.v. Juramenti Et rō est vt dr̄ i. Reg.xvi.q̄z hoies vident q̄ foris apparent.deus āt intuetur cor Cū etiam dr̄ q̄ lex vet⁹ cohibet manū nō aīam vt noua.nō sic intelligendū est quasi lex vetus nō ꝑhibeat pcta cordis.q̄z b⁹ ꝓtrariū apparz in isto ꝓcepto.sed ideo dr̄ cohibere manū non aīam.q̄z non puniebat pena tpali seu corꝑali pcta cordis ⁊ malas ꝙcupiscētias. sic pcta oris ꝑhibita p̄ ꝓcedētia ꝓcepta Et vt dicit augustī. Bona est lex.s.ista q̄ dū ꝙcupiam ꝑhibz oē malū ꝑhibet.ex dono sti. Nā ꝙcupiam Cōcupia em̄ mali est ra dix oīs mali⁊ principiū Nisi.n.q̄s ꝙcupisceret malū nō faceret Unde ma.xv. Et corde exeunt cogitatōes male, homicidia.adulteria rc̄. Et hec,sunt que coinquinant hoiem Et q̄ntū ad ꝙcupiscentiam rez de qua hic dr̄.nō ꝙcupisces rē rc̄.dicit.p̄. Rapinas nolite cōcupiscere,diuitie li affluant.nolite cor apponere Propt̄ q̄tuor āt cōes dz q̄s abstinere ab illa ꝙcupia ꝑm tbo.i. tract. de decem preceptis

Propter concupiscentie infinitatem.
Propter inquietudinis anxietatem.
Propter iusticie ꝓtrarietatem
Propter substantie inutilitatem

Quantū ad primū sciēdū q̄ cupiditas seu cō cupiscentia dz quandam infinitatē. Quilibet āt sapiēs dz intēdere finē aliquē in suo facto Null⁹ em̄ dz ire p viā infinitā Concupiscentia aūt rez est infinita Unde dr̄ ecc̄.v. Avarus nō implebit pecunia Et amb. Nec finis nec satietas vnq̄z aderit cupiditati.di.xlvij.sicut bi Et Isa.v.dr̄ Ve qui ꝓiūgitis domū ad domū⁊ agrū agro copulatis rc̄. q.d. Nunq̄z poteritis finem ponere vestre concupiscentie rerum Ratio huius est quia cor humanum est factum ad recipiendum deum p̄ gratiaz et postea p̄ glām Et ideo quicq̄d bēat min⁹ deo non ꝑt finire desideriū eius Ipse em̄ maior est oi re.ps. Qui.s.de⁹ replet in bonis desideriū tuum

Secdo debet caueri ꝙcupiscentia ꝑpter inquietudinē quam dz in se Quilibet naturaliter appetit quietē.q̄z hoc est valde delectabile cuilibet Ex cupiditas facit hoies semp̄ inquietos punctionibo solicitudinū Unde ꝙpantur cupidi terre spinose q̄ seminata verbo dī suffocatur a spinis crescentibo solicitudinum rez vt dr̄ Lu.viij. Semper enim cupidi sunt soliciti.non habita acquirere acquisita custodire.⁊ augere ipsa non amittere Eccl.v Saturitas diuitis non sinit dormire eum Ua. vi. Ubi est thesaurus tuus ibi est cor tuū Ambr. Vens auari viculis cupiditatis astricta.sp̄ aut videt sp̄ argētum cogitat.sp̄ redditus computat gratius aurum q̄z solem intuetur.ipsa eius oratio a deo petit aurū distinc.xlviij. Sic bi Tertio ꝑpter iusticie ꝓtrarietatem. Remota iusticia ait aug.de ci.dei Quid sunt regna nisi magna latrocinia.⁊ sic tollitur recta ꝙuersatio hūana Est autem cupiditas cōtraria iusticie quia vt acquirat sibi cupidus facit omnē iusticiam in negociationibus.in iudicijs.⁊ alijs Unde dicit ecc̄.xxvi Qui diligit aurum nō iustificabitur.i.nō faciet iusticiā Et de iudicibus dicitur exo.xxiij. Nō accipies munera,quia munera excecant oculos sapientū.⁊ ꝑuertūt verba iustoꝝ Legitur de q̄daz iudice cupido q̄ cum bēt quandam causam p̄ manibus.vna pars obtulit ei ꝓ munere vnū vitulū vt ꝓ se sententiam daret.altera vaccam Cum aut̄ deberet sententiam proferre.dixit qui vitulū dederat. Loquat⁹ vitulus,ꝓ me Et ille iudex respondit Vacca non permittit Voluit dicere q̄,quia maius munus accepat ab alio.ideo ꝓ eo debebat dare sententiam. Quarto ꝑpter sublantie seu diuitiaꝝ inutilitem. Nec em̄ sibi ꝓsunt corꝑi.quia tales sustinent multa incōmoda ⁊ penurias ad ꝙseruandum ⁊ augendum Ecc̄.v Diuitie ꝙgregate in malō dn̄i sui nec aīe

Capitulum Quartū.

psunt-q cupiditas nō ptmittit sibi facere elemosinas.ꝛ inde sibi q̄rere tḣsaurꝫ.ꝛ mā̄sionē in celo ſm illud Lu.xvi. Facite vobis amicos de mām̄ona iniquitat̄ vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula Et demum ducit eum ad interitum.i.ad tbi.vi. Qui volunt diuites fieri incidunt in tēptationē.ꝛ laqueū diaboli.ꝛ desideria multa inutilia.ꝛ nociua q̄ mergunt hoiem in interitū Et greg. Honoꝝ actori inherere nō possum⁹ nisi cupiditatē q̄ radix est oīm malorꝝ radicit⁹ euellamus di.xlvij. Triplicit̄ āt tal' cupīa reꝝ pt̄ ē mortale ptm̄ Primo cupiscit res rpal' vt hēat quocūq; modo si p̄ter defacto vt p furtū.rapinam vsurā fraudē.ꝛ b⁹ Et de hoc intelligit illud apli Dis imūd⁹ aut auar⁹ nō hz hereditatē in regno xp̄i et dei Auarus quasi auidus eris. Ecdo cū cupiscatur substātia frena.ꝛ si p licitā acquisitionē ni ad malū finē vt.s. inde possit ludere.fornicari. et alia mala facere, acquirere inde amicos ad pcurandum regnum.ꝛ tirānidandū.ꝛ b⁹ Et ō bēc.ꝛ Auaro nihil est celesti⁹. hic em̄ aiam suā venalez hz Tertio cū nimis diligit et iuste acquisita.ꝛ dō q̄ nō amittat ea patus est facere ꝓtra dei mādata vt pierare.ꝛ b⁹ Tel'etiā nō est patus subuenire in extrema nēcitate indigentibo ne ea diminuat. Tal' p̄t finē suū vltimū in krenis.q̄ ita inordīate cupiscit Et isto mō ipossibile est diuitē intrare in regnū celoꝝ ait xp̄s Va.vir.s. ponentē finē suū in diuitijs Alias āt inordiate cupiscere seu amare diuitias citra.s. dilectionem dei vel primi tal' cupīa est venale Sed vt dī hiek.vi Et maioꝝ vsq; ad minorē.a sacerdote vsq; ad leuitā oēs auaricie studēt

Decimū ꝛ vl .ℌ.xiiii

timū p̄ceptū decalogi est Non desiderabis vxorē proximi tui Exo.xx. Vt dicit Jo. in prima canonica.c.ij. Omne q̄d est in mundo.i.in mūdanis peccatoribꝫ aut est cupiscētia carnis.aut cupiscētia oculoꝝ.aut superbia vite.q̄d ptinet ad cupīaz hoīs Scdm tho. in tract. de.x.p̄cep. duo ex his intelligūtur p̄hibita p p̄cedēs p̄ceptum Nā cum dī Nō cupisces rem proximi tui intelligit̄ p̄hibita cupīa oculoꝝ.cū dī Nō domū. intelligit̄ p̄hibita superbia vite seu concupiscētia honoꝝ In domo em̄ in qua est altitudo ꝛ latitudo ītelligit̄ superbia ꝛ diuitie ꝛ p̄ōr dignitates ꝛ honores Tertiū āt.i. cupīa carnis hic p̄hibet cum dī Non desiderabis vxorē eius sub q̄ ek comp̄hendit̄ omne desideriū carnale illicitū Sic sup̄ sub noīe mechie includitur omne ptm̄ opis carnalis Et q̄ hoc apparet magis de se esse iniustū. s. de vxore proximi Ideo expresse hoc p̄hibetur dum dī Non desiderabis vxorē proximi tui In alijs p̄ceptis sub peccato operis intelligitur p̄hibere ptm̄ mali desiderij ipsius operis, sic de mechia ꝛ furto dantur spe-

cialia ꝛ distincta p̄cepta operis ꝛ cogitationis. q̄ concupiscētia magis trahit ad ista p̄s. Concupierunt cōcupiscētiam in deserto.i. diuersarū rez et gule ꝛ luxurie. vt in moabitis Est āt q̄druplex gradus h⁹ concupiscentie

Jn carnali suggestione.
Jn sensuali delectatione
Jn rationali deliberatione
Jn audaci defensione

Notat ista gre. in. nū. moral' dicens Quatuor modis ptm̄ perpetratur in corde.s. concupiscendo q̄d intelligitur de quolibet ptō. sed magis dicitur in cōcupiscentia luxurie suggestione. s. delectatione consensu ꝛ defensionis audacia Fit autē suggestio p aduersarium. delectatio p carnē consensus p spūm.i. defensionis audacia per elationem Dat exemplum de lapsu de primoꝝ parentum dicens Illam primi hominis rectitudinē antiquus hostis bis quatuor ictibo fregit Nā serpens suasit Eua delectata est quasi caro. Adā consensit vt ratio. qui etiam requisitus confiteri culpam p audaciam voluit defendere dicēs Mulier quam dedisti mihi sociam. dedit mihi de ligno.ꝛ comedi Hoc in humano genere quotidie cognitum quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur Serpens suasit. quia occult⁹ hostis mala cordibus hominum latēter suggerit Sed vt dicitur Eccl.xviij. Post concupiscētias tuas non eas. quia vt ait ambrosius exponens illud p̄s. Beatus qui tenebit ꝛ allidet. parvulos suos.i. lubricas cogitationes ꝛ primos motus cōcupiscentie ne vltra procedant ad petram resistētie Raro tñ est quin ibi' sit ptm̄.ꝛ p̄cipue q̄n q̄s est occasio hui⁹ cogitatōnis p distractionē sensus Sc̄dus gradus est p sensualem delectationem Ad gal'.v. Caro concupiscit aduersus spūm Vbi dicit aug. q̄ nōnullum ptm̄ est cum caro concupiscit aduersus spūm Et b.tho. vbi sup̄ dicit q̄ nullus euadit concupiscentiam carnis post peccatū primorum parentum ꝓpter corruptionē nature.ꝛ pretor xp̄m ꝛ virginem matrem eius Unde ap'us ad ro.vi. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscentijs eius. nō ait nō sit. sed nō regnet. i. non dñet Est q̄dē in carne ptm̄ concupiscentie cum delectatur sola sensualitas sed non dñatur cū ratio non assentit Et vt dicit gregorius Nequaq; im̄unda cogitatio mentē maculat scilicet p mortale. cum pulsat scilicet p suggestionem vel sensualem complacentiam. Sed cū hāc p delectationē superat. s. assentiendo. de pe. d. ij sc̄ēdū Tertiꝰ grad⁹ est p consensū rōnis Sic em̄ eua comesto fructu porrexit subito viro. ita sensualitas i suggestiōe cupīe alic⁹ mali delectāt.ꝛ subito suggerit rōi vt assentiat q̄ si consentit. tūc q̄si adā comedit ꝛ mortal'r peccat in his q̄ sūt ꝓtra p̄cepta Deq̄ dī Dan.xiij. Cōcupia suauertit cor tuum

dō fit cupl'r dū. ſ. ꝓſentit in opus malū vel ꝓſentit in mozoſaz delectationē. qđ ē eſt mortale ſm tho. Ja. vij. q̄ viderit mlierē ad ꝓcupiſcēdū eā ia mechat' ē eā in corde ſuo. i. ad Eoꝛ. r. Nō ſim' cō cupiſcētes malozum ſic illi ꝓcupierūt ⁊ ceciderūt vna die. xxiij. milia Quart' grad' eſt audax defenſio ſeu excuſatio Sic prim' parēs cū fuiſſet requiſit' de culpa ſubito q̄ſi defendēs intoꝛſit culpam in mulierē vel eū q̄ dederit ei in ſociam Sic pcō poſt ꝓſenſū ſe excuſat. vel p exēpla peius facientium. vel diaboli temptantis ⁊ h' Ja. xlij. Cū bella ⁊ lites in vobis. nōne ex ꝓcupiſcētijs que militant in mēbꝛis vꝛis excuſando. ſ. mala ⁊c. Dz aūt conari quilibet has ꝓcupias vincere occaſiōes exteriores fugiēdo. vt malas ſocietates ⁊ diſcurſus auditū ⁊ aſpectum vanū Nō ꝓcupiſcat pulchꝛitudinem mulieris coꝛ tuū. ne capiaris nutibꝫ illi' puer. vi. Nam q̄ tetigerit picem inquinabit' ab ea Scdo p mortificatōz carnis apl's ad gal'. v. Qui xpi ſūt. carnē ſuā crucifixerūt cū vicijs ⁊ ꝓcupiſcētijs. tertio ꝓpoñez Sap'. viij. Scio. q̄ nō poſſū ē ꝓtinēs niſi tu deꝛ. Quarto p occupatōnem Ecc'. In deſideꝛijs ē oīs ociosus Per agrū pigri hoīs tranſiui ait ſalomon totū repleuerāt vrtice concupiſcentiarum

¶ De p̄ceptꝭ ceremonialibꝫ ipſi' legꝭ ſub quadruplica differentia Capitulum quintū

Ecūda pars legis moſaice ē de p̄ceptꝭ ceremonialibꝫ. q̄ quidē oīno ceſſāt in nouo teſtamēto et ſeruari non debent Dz q̄ntū ad moꝛalē intelligentiam ſeu expoſitionē adhuc debent ſeruari vt gra. in decre. di. vi. ⁊ vl. dicit q̄ miſtica mādata legis quantū ad ſuꝑficiem a naturali iure videnť aliena Quantū āt ad moꝛalē intelligentiā. mutabilitatē neſcire ꝓbanť ⁊ ſibi inueniūtur ānexa ac p hoc ⁊ ſi ſm ſuꝑficiē videanť eē mutata. tñ ſm moꝛalē intelligentiā nō ſunt mutata Et ſic ꝑt intelligi illud p̄s. Cuſtodiā legē tuā ſp in ſeculū ⁊ in ſeculū ſeculi. q̄ nō ſolū moꝛalia. ſ ⁊ ceremonialia legis ſm moꝛalem intellectum obligant ſemper ideo debent ſeruari. Sicut verbi gratia. Dz nō ꝓmedāť carnes porcine q̄ in lege ꝓhibite ſeruari ſi dz. ſ q̄ nō hēanť q̄uerſatōes ⁊ mores laſciui ⁊ luxurioſi. figurati p talē eſū ſp dz ſeruari Dz p hoc declaratōe ſciēdum primo ſm tho. i. ſe. q. ci. ar. i. q̄ ceremonialia p̄cepta determinant p̄cepta moꝛalia in ordine ad deū. ſicut iudicialia determinant ipſa moꝛalia in ordine ad ꝓximum puta p̄ceptū moꝛale eſt q̄ quis colat ⁊ adoꝛet deū. ſ quō vel q̄ tpe vel loco hoc determinabāt ceremonialia. puta offerēdo ſacrificia ad tēplū ⁊ tali tpe Ordinať aūt hō ad deū p debitū cultū eius ⁊ ideo ꝓprie ceremonialia dīr q̄ ꝓprie ꝓtinēt ad cultū dei Et dīr ceremonialia quaſi munia. i. dona cereris. q̄ dicebať a gētilibꝫ dea frugū eo q̄ primū ex frugibus oblatōes dō offerebāť Vl' ſic valeri' maxim' refert Nomē ceremonie introductū eſt ad ſignificandū cultū dīnū apꝛ latios a q̄dā oppido iuxta romā q̄ dē vocabať. eo q̄ roma' capta a gall'. illuc ſacra romanoꝛ ablata ſūt venerādiſſime dicta Thom. i. ſe. q. ci. ar. iij. Vel ceremonialia a cereis qui in ſolēnitatibꝫ accendunť Vel ſm alios ceremonialia quaſi norme id ē regule ſalutis ſed iſte due vltime expoſitōes nō ſūt ita ꝓprie De ipſis āt ceremonijs dixit dñs moiſi Exod. xxiij. Eſto tu populo in his q̄ ad deū ꝓtinēt vt referas q̄ dicūť ad eū oſtendeſq̄ populo ceremonias ⁊ ritū colendi ¶ Sciendum āt q̄ dicta ceremonialia ſunt figuralia Vñ apl's ad col. ij. inquit Nemo vos iudicet i cibo aut potu. aut in parte diei feſti. aut neomenie. aut ſabbatoꝛ que ſunt vmbra futuꝛoꝛum. i. figura. ſ. chꝛiſti ⁊ populi xp̄iani ⁊ ſacramentoꝛ et moꝛum ipſoꝛum Pro cuius declaratione notandum ſm tho. i. ſe. q. ci. ar. ij. q̄ cum p̄cepta ceremonialia ordinentur ad cultum dei vt dictum eſt. duplex eſt cultus dei ſcilicet interioꝛ ⁊ exterioꝛ Et cum homo ſit compoſitus ex anima ⁊ coꝛpore vtriuſq̄ debet applicare ad colendum deū. vt. ſ. anima colat interioꝛi cultu. ⁊ coꝛpus exteriori ſm illud p̄s. Coꝛ meū. i. aīa ⁊ caro mea exultauerūt in deū viuū. Et ſicut coꝛpus ordinatur ad aīam. ita cultus exterioꝛ ad interioꝛem Cultus autem interioꝛ conſiſtit in hoc q̄ anima ꝓiungatur deo p intellectū et affectū ⁊ ideo ſm q̄ diuerſimode intellectus et affectus colentis deum ꝓiungit deo. ſm hoc diuerſimode actus exterioꝛes hoīs ad cultū dei applicanť In ſtatu eīm future bēatitudinis. intellectus humanꝰ diuinā eēntiam in ſeipſa intuebit. Et ideo exterioꝛ cultꝰ nō conſiſtit ibi in aliqua figura. ſ ſolū in laude dei. q̄ procedit ex interioꝛi agnitōe ⁊ affectōne ꝓfecta ſm illud Iſa. li. Gaudium ⁊ letitia inueniet' in ea. gratꝛ actio ⁊ voꝛ laudis. In ſtatu autē p̄ntis vite nō poſſum' diuinā veritatē in ſe ipſam intueri. ſ oꝑtet q̄ radi' diuine veritatis nobis illuceſcat. ſub aliquibꝫ ſenſibilibꝫ figuris. vt dicit dio. diuerſimode tñ ſm diuerſum ſtatū ꝓpoſitionis humane In vet' eīm lege necꝛ ipſa diuina veritas in ſeipſa manifeſta erat. necꝛ adhuc ꝓpalata erat via ad hoc ꝓueniendi ¶ Sicut dicit apl's ad hebꝛ. viij. Et ideo oꝑtebat exterioꝛē cultū vet' legis nō ſolū eē figuratiuū future vitatis manifeſtāde in p̄ria. ſ et figuratiuū xp̄i q̄ē via ducens ad illā p̄riā veritatē In ſtatu vero noue legis hec via iam reuelata ē. vñ hāc p̄figurari nō oꝛ ſicut futurā. ſ ꝓmēoꝛari p modū p̄ſiti l' p̄ſ'. vt miſterium paſſionis. reſurrectōis ⁊ h' ⁊ exhibitio ſacramentoꝛ ſ oꝛ ſolum p̄figurari futurā veritatē gloꝛie. nō dum reuelatam q̄ fit in ipſis ſacramētis ⁊ ſacrificijs Et hoc eſt q̄ dicit apl's ad hebꝛ. r. Umbꝛā hīs lex futuꝛoꝛ bonoꝛ. ñ ipſā imaginē rei. vmbꝛa

Capitulum Quintuz.

em min'ē q̄z imago tanq̄z imago ptīeat ad nouā legē vmbꝛa ad veterē Hec oīa q̄ lex pp̄lo data dꝛe mafīeste p̄m ysiō. di. nq. Erat āt Quia dīna nō sūt reuelāda hoīb. nisi p̄m capacitatē eoꝝ alio q̄n daret eis mafīa p̄cipicq̄ dū ꝓtēneret q̄ capere nō posset Et iō vtili' fuit vt sub q̄dā velamīe figura rū dīna misteria dei pp̄lo traderēt vt saltē ea ip̄licite ꝓgscerēt. dū ill' figuꝛ referrent ad honorē dei

Ipsa autē cere .§. I

monialia p̄cepta sūt multiplicia p̄m illō oze. viij Ecclā eis multiplices leges. hꝰ āt rō ē p̄m tho. i se. q. ci. ar. iij. q̄ oīs lex datur alicui pp̄lo In pp̄lo ūt sunt duo genera hoīm Quidā pni ad malum Et bi sunt p̄ quos p̄cepta legis' coꝛcercēdi Quidā sūt bōnes inclinatōes ad bonū vel ex natura vel ex cō suetudine vel magis ex gr̄a. ⁊ tales sūt p̄legentes p̄cepta instituendi. ⁊ in meli' promouendi Quātū igit ad vtrūq̄ genꝰ hoīm fuit expediēs multiplicatu ceremonialia in veteri lege Quia. n. in illo pp̄lo aliq̄ erāt pni ad idolatriā. cui multipl'r idolatre gentiles deseruiebant. oportebat econuerso multa institui ceremonialia. ad singl'a reprimenda ⁊ multa talibꝰ imponi q̄si oneratis ex his que ad cultū dei ip̄endebāt. non vacaꝛ eis idolatrie deseruire Ex pte vero eoꝝ qui pni erāt ad' bonū. fuit necessaria multiplicatio ceremonialiū. tum quia p hoc diuersimode mens eoꝝ referebatur in deū et ⁊ magis assidue. tū etiam q̄ misteriū xp̄i q̄d p hꝰ ceremonialia figurabatur. multiplices vtilitates ꝓtulit mūdo. ⁊ multa circa ip̄m erāt p̄sideranda. q̄ oportuit per diuersa ceremonialia figurari Diuidūtur āt ista ceremonialia p̄cepta i nq̄. genera. s. sacrificiū. sac. sacrm. ⁊ obseruātia Hꝰ rō ē p̄m tho. vbi sup̄ ar. nij. q̄ ceremonialia p̄cepta ordinant' ad cultū dei in quo quidē cultu p̄liberari p̄t ⁊ ipse cultus. ⁊ colētes. ⁊ instrumenta colendi. Ipse āt cultꝰ spāliter ꝓsistit in sacrificijs q̄ in dei reuerentiā offeruntur Instrumēta āt colendi pnent' ad sacra. sic̄ est tabernaculū et vasa et alia hꝰ Ex pte aūt colētium duo p̄nt p̄sideranti. s. ⁊ eoꝝ iustificatio ad cultū dīnū. qꝰ fit p q̄ndaꝫ ꝓsecratōem vel pp̄li vel mīstroꝝ Et ad hꝰ pnent sacramenta Et iteꝝ eoꝝ singularis quersatio per quam distinguūtur ab his qui deū nō colunt Et ad hoc pnēt obseruātie. puta in cibis pestimēꝫ et in alijs huiusmodi

De sacrificijs ve .§. II.

teris testamenti in lege mādat'. quare instituta sunt. ⁊ quid significarunt dī Leui. i. Adolebat ea sacerdos sup̄ altare in holocaustum ⁊ odorē suauissimū dño. Dicunt' illa sacrificia odorē p̄stare dño suauissimū. q̄ deo erāt accepta Nō q̄ deus all'indigeret. ꝓ Nūquid māducabo carues thaurorū Aut q̄ illa de se placerent deo tanq̄z expiatia culpaꝝ Vñ dicit' apl's ad hęb. q̄ sacerdos offerebat sepe hostias q̄ nunq̄z p̄nt auferre pctā. sed ꝓp̄t rōnes ꝓp̄ quas offerebant' grata habebat

Assignatur āt triplex rō illoꝝ sacrificioꝝ. quare talia aīalia vel alia offerebant' ⁊ tali modo p̄m tho. i. se. q. ciij. ar. iij

Propter idolatrie detestatōez euitandam
Propter offerentiꝫ dispositionem signandam.
Propter xp̄i passionem figurandam

Prima ⁊ scōa rō est l'ralis. tertia mistica ⁊ figuralis Et ad hoc p̄t induci illō p̄s Sacrificiū ⁊ oblatōem noluisti. aures aūt p̄fecisti mihi. Holocaustū ⁊ pro pctō non postulasti. tunc dixi ecce venio q. d. Sacrificiū ⁊ oblatōem noluisti ꝓpter se. q̄si delectareris illis rebꝰ. ß ꝓpter idolatriā virādam Et est sacrificiū in aīalibꝰ. oblatio in alijs fruge scēnibꝰ Aures āt p̄fecisti mihi. i. dedisti q̄ mihi p̄fectum intellectū in his vt intelligerē mētiꝫ dispositionē. quā requiꝫ in offerēte tibi placitā. ⁊ hoc q̄ ad secundū Holocaustū ⁊ p̄ pctō nō postulasti. q̄ erant p̄cipue inf sacrificia tunc. s. cum dixi p̄fectū ecce venio. s. in mūdū ad sustinendā passionē Nunc ergo ip̄leta figura illoꝝ sacrificioꝝ nō postulo. imo respuo illa sacrificia que figurabāt istud p̄fectum sacrificiū Quantū q̄ ad primū dicit hiero. xxij. q. i. Cōsidera q̄ cū iudei essent pni ad idolatriam. in qua gētes offerebant aīalia occisa dijs suis voluit vt iudi potius illa offerrēt deo in honorē suum q̄z dijs seu demonibꝰ sic retraherent' a sacrificijs idolorum Vñ nō fuerunt data illi pp̄lo p̄cepta de sacrificijs nisi postq̄z declinauerūt ad idolatriā adorādo vitulū p̄flatile. ⁊ hic est q̄ illa aīalia q̄ nō offerebāt egiptij. inter quos erāt quersati dijs suis. vt oues ⁊ boues ⁊ arietes. illa iussi sunt offerre. non alia q̄ offerebāt gētiles dijs suis. Et propter hoc etiam p̄hibebatur deo offerri sanguis aīaliū. ⁊ adipem. ⁊ mel. ⁊ fermentum. q̄ ista offerebāt gentiles in suis sacrificijs. Aues offerebant' vt turtur. pulli columb. ⁊ passeres ꝓp̄t paupes q̄ nō poterāt in alijs aīalibꝰ multum expendere Pax āt auiū est copia in illis p̄tibus Nō āt offerebant' pisces in sacrificiū. q̄ cū in aquis viuāt. magꝫ sunt alieni ab hoīe q̄z alia aīalia. q̄ viuūt in aere Mod' et occidēdi quedaꝫ aīalia vt aues. determinabat' a lege. ad excludendū ei idolatrandi modū quē tenebāt Quantū ad secundū ꝓt' tho. vbi sup̄ q̄ p̄ sacrificia repetita bat' ordinatio mētiꝫ in deū. ad quā excitabat' sacrificiū offerēs Ad rectā aūt ordinatōez in deū p̄tinet q̄ oīa q̄ bz q̄s recogīscat a deo tanq̄z p̄ncipio ⁊ ordinet i deū tanq̄z in vltimū finē Et hoc repetita bat' i sacrificijs ⁊ oblatōibꝰ p̄m q̄ hō ex rebꝰ suis q̄si in recognitionē q̄ ea hꝰet a deo. in honorē dei ea offerebat p̄m illud qꝰ dixit dauid. i. pal. xxix. q̄ de manu tua accepimus. dedimus tibi Et ideo in oblationibus sacrificiorum protestatur homo

qz de⁹ eēt primū principiū creatōis rez. ⁊ vltim⁹ finis ad quē eēnt oīa referē dav⁹ mens humana non recognoscat aliū actorē primū rez nisi solū deū. nec ⁊ alio finē suū ꝓstituat Et ꝓpt̄ hoc phibet̄ in lege sub pena mortis, non offerri sacrificiū alteri nisi deo soli Exo. xxij. Offerebantur autem aīalia occisa ⁊ coquebantur. qz sic veniūt talia in vsū hoīm. fm qz a deo dant̄ ad esum hoīm Silr et ꝓ occisionē illoz aīaliū significabat̄ destructio pctōz q̄ debz eē in offerētibꝫ deo sacrificia bonoz opez Vñ glo. Leui. i. Vitulū offerim⁹ cū superbiā auertim⁹. Agnū cuz irrōnabiles mor⁹ corrigim⁹ edum dum lasciuiam supamus Turturē dum castitatem seruamus. Azimos panes cū azimis sinceritate epulemur In columba signātur simplicitas ⁊ charitas mentis Gallina ⁊ porcus nō offerebant̄ qz hz immundū nutrimentū Deo āt qđ est puz ⁊ mundū tribuendū est Aīalia vo siluestria non sunt cōiter hoīm vsui reputata Vaculosa etiam aīalia claudat h⁹ phibebantur offerri qz vt ait hier di. xlix. c. vlt. Indignū est dare deo que dedignatur homo Et quia signat defect⁹ mētis a quibus offerentes debent cauere Et notandum fm tho. vbi supra q triplex est genus sacrificiorum. quod mandabatur offerri. quod scilicz designat triplicē statum fidelium Primū dicebat̄ holocaustū qđ interpret̄ q. totū incensū qz totū aīal offerebat̄ ⁊ cremabatur ad honorē diuine maiestatis. ⁊ amorem sue bonitatis Et signat statū perfectionis in obseruatōe ꝓsiliorū quibꝫ quis totū se deo ⁊ oīa sua offert in honorē suū. nihil sibi reseruans. Aliud dicebat̄ sacrificiū ꝓ pctō. qz offerebat̄ deo ꝓ remissione peccati. ⁊ ꝓueniebat statui pēitentiū in satisfactōe pctōz qđ sacrificiū diuidebat̄ in duas ptes. quaz vna incendebat̄. alia cedebat in vsū sacerdotis ad significandū q̄ expiatio pctōz fit a deo p̄ ministeriū sacerdotū per sacra. ⁊ hoc nisi cum offeret̄ ꝓ pctō sacerdot̄ tūc etiam totū ꝓburebat̄. ad innuendū q̄ nil peccati remaneret in sacerdote Tertium dicebat̄ hostia pacifica qđ offerebatur deo pro gratiarū actione vel pro salute ⁊ ꝓsperitate offerenti. ex debito bñficij accepti vel accipiendi Et cōuenit statui proficiētium in obseruatione mandatoz Et diuidebatur tale sacrificium in tres partes. quarū vna cedebat in honorē dei que. s. comburebatur. alia in vsum sacerdotis Tertia in vsum offerentium Ad figurādum q̄ salus hominis prouenit a deo mediantibus sacerdotibus vt ministris dei ⁊ cooperantibus hominibus ipsis qui saluant̄ Sacerdotum autem erat pectusculum ⁊ armus dexter animalis ad designandum q debet habere sapientiam cordis ad instruendum populum fortitudinem que designatur in armo dextro ad sustentandum defectus Sacrificate ergo ait ꝓs sacrificiū iusticie Non sacrificia aīaliū qz holocaustū ꝓ pctō nō postulasti. ℞ sacrificium iusticie. i. bonoꝝ operꝝ fm istum triplicē statū. Quātum ad tertium dicit tho. vbi supra q inter omnia dona que de⁹ humano generi p peccatum lapso dedit. ꝑcipuū est q dedit filiū suū Jo. iij. Sic deus dilexit mundū vt filiū suū vnigenitū daz vt oīs qui credit in eū nō pear. ℞ bēat vitam eternam. ⁊ ideo potissimū sacrificiū est quo se obtulit do p̄ti in odorem suauitatis vt dicitur ad hebreos quito Et ꝓpter hoc omnia alia sacrificia offerebant̄ in lege. vt hoc vnū principale ⁊ ꝑcipuū figurarēt tanq̄z pfectū ꝓ imꝑfectū Vñ ad hēb. x Xps vnā semel pro peccato obtulit hostiaz in sempiternū Et sic oīa illa figurabant christi passionem Vñ glosa Leuiti. primo. Christus in vitulo offertur propter virtutem crucis In agno propter innocentiam. In ariete propter principatum In hirco propter similitudinez carnis peccati In turture ⁊ columba duaꝝ naturaꝝ ꝓiunctio designat. Vel in turture castitas ei⁹ In columba charitas insinuatur In oue patientia vel obediētia. Offerebant̄ ⁊ panes a pauperibꝫ qui etiam figurabāt xp̄m qui ait Ego sum panis viuus Jo. vi. Vel farinam vel spicas. Et christus spica fuit in statu legis nature In fide patrum vt similia In lege doctrina prophetarum. sicut panis format̄ post assumptionem humanitatis igne spiritussancti coctus in clibano vteri virginal. in sartagine coctus ꝓ labores sue ꝓuersatōis in mūdo In cruce q̄si in craticla adustus Vinū qđ aliqñ offerebat̄ significat sanguinē suū Oleū gratiam eius Sal sapientiā eius Thus deuotōem oronis Cuc ergo cū noluit deus amplius sacrificia iudeoz dixit di filius Ecce venio in me perficio. ⁊ impleo omnia sarificia

De secunda par. §. III

te ceremonialium. que scz dicuntur sacra. ⁊ pertinent ad templuz ⁊ vasa ei⁹. dicit apls ad hēb. viij. qz illi qui offerūt fm legē mūera. i. in templo deseruiunt exēplari et umbre celestiū. sicut rsum est moisi cum ꝓsumaz tabernaculum. vide inquit oīa. ⁊ facito fm exēplar qđ tibi in monte mōstratū est vbi dicit b. tho. pri. se. q. cij. ar. iij. qz tota ⁊ terior cult⁹ dei ad hoc ordinatur vt homines deū in reuerētia habeant Hoc enim ē humanus affectus vt ea que cōia sunt ⁊ non distincta ab altis minꝰ reuerentur Ea vero que habent tanq̄z excellentie discretionem ab altis. magis admiratur ⁊ reueretur. vnde ⁊ hominum consuetudo inoleuit q reges ⁊ principes quos oportet in reuerentia haberi a subditis ⁊ preciosioribus vestibus vtātur et ampliores habitationes inhabitent Propter hoc oportuit vt specialia templa ⁊ speciales ornatus. vasa ⁊ spāles ministri ad di cultū ordinarent̄ ꝓ ꝓ aī hoiz ad maiorē reuerētiā di inducerēt Iulu

per ꝛ status veteꝛ legis erat ordinatus ad signi
ficādū misteriū xpi. Oportet ātē aliquid determi
natū id p. qđ aliud figurari dꝛ vt. s. aliquā eius
similitudinē repñtet. Et ī optuit aliqua spālia ob
seruari ad cultū dei. ꝛ circa tēplū ei⁹. De quo ꝑt
induci illud ps. Adorabo ad tēplū scm tuū in ti
more tuo. ꝓcipue reuerētiali. Adorare ꝓfiet ad
cultū dei exteriorē. Sed sciēdū q triplex ē tem
plū. Et de quolibet pōt dupliciter illud intelligi.

Est synagoge materiale.
Est ecclesie spūale.
Est glorie supernale.

Et q̄tum ad primū not. ꝑm Ihm. vbi supra q
cum cult⁹ dei duo respiciat. s. deum qui colitur
ꝛ hoies colentes. certū est q ipse deus qui colit
nullo loco claudit. vñ ꝓpter ipm ñ optuit facere
tēplū vel tabernaculū sꝫ ꝓpter hoies colētes. quia
corpales sunt. opter ꝓpter eos facere tabernacl'm
vel tēplū ad cultuꝫ dei ꝓpter duo. Primo vt ad
huc ꝙueniētes cū hac ꝙsideratōe. q ille locus de
putatus est ad colēdū deū cū maiori reuerentia
ꝙueniret. Scdo vt p dispōnē talis templi vel ta
bernaculi figurarent aliqua ptinētia ad excellē
tiā dīnitatis vel hūanitatis xpi. Et hoc est qđ sa
lomō dixit. iij. reg. viij. Si celū ꝛ celi celoꝝ te ca
pere ñ pñt. q̄to magis nec domus hec quā ego e
dificaui tibi. Et paulo p⁹ subdit. Sint oculi tui
apti sup domū istam die ac nocte de qua dixisti
Erit nom meū ibi ꝛ exaudies deprecatōꝫ fui tui ꝛ
ꝓli tui isrl. Ex quibꝫ pꝫ q tēplū vel tabernacu
lū ñ est factū vt deū inhitātē capiat sꝫ vt nomē
dei sit i. noticia dei manifestat p ea que ibi fiūt
ꝛ dīr. Et q ꝓpter reuerētiā loci orōes sint ma
gis exaudibiles ex deuotōe faciētiū eas. Adora
bo ergo ad tēplū scm tuū in timore tuo. Et vidꝛ
loqui de tabernaculo moisi. Nā adhuc ñ erat fa
ctū tēplū sꝫ ipm fecit salomō filiꝰ ei⁹ qđ tēpluꝫ
successit tabernaclo. qꝛ tpe moisi ñ hēbāt firmaꝫ
mānsionē eūtes p deserti. Et postea tpe iudicuꝫ
ꝛ vsqꝫ ad salomonē fuerunt in bellis extra finiti
mos ī ñ potuerūt apte hīe firmuꝫ tēplū sed loco
eius tabernaculū portatile. Cū aūt fuit in quie
te tpe salomōis. tūc factū est tēplū. Factū est aūt
vnū tēplū vel tabernaculū ñ plura ad euitādam
idolatriā gentiliū. qui plura tēpla dīis suis faci
ebant. ꝛ vt firmarēt in mētibꝫ hoīm fides vnita
tis dīne nature. Et ad sīgnādā vnitatē ecclesie
militātis ꝛ triūphātis. Erāt tñ in ꝓlo iudeoꝝ
multe synagoge vbi. s. docebāt ꝓlm. Sꝫ vnū tm
tēplū vbi offerebāt sacrificiū. Sicut āt p vnita
tem tabernaculi vel tēpli illius designabāt vni
tas dei. ita p distinctōꝫ eius in ptes. s. in sancta ꝛ
scāscoꝝ signāt distinctio eoꝝ que sunt deo sub
iecta. Distinguebat ꝙ illud tabernaculū vl' tem
plū sic. Quia vna ps principalioꝝ eius dicebat
scāscoꝝ. ꝛ erat versus occidētē versus quam ſie
bat oro ad excludēdā idolatriā. qꝛ gētiles adora
bant ad orientē ob reuerentiā solis reputantes il
lū deuꝫ. Et in ista parte que in tabernaculo erat
spacij. x. cubitoꝝ in lōgitudine ꝛ latitudīe. Erat
archa dei de lignis setbim scā ꝛ deaurata intus
ꝛ extra. In qua archa erāt tria. s. tabule decalo
gi. virga aarō que frōduerat ꝛ vna aurea habēs
manna. Sup archam erat quedā tabula suble
uata quasi sedes que sustētabāt ab alis cherubī
qui ibi erāt sculpti de ligno oliuaꝝ. positi vnus
ab vno latere alius ab altero respicientibꝫ se mu
tuis vultibꝫ. ita q archa erat in medio eoꝝ. Et
dicebat illa tabula ꝓpiatorij quasi extimaret se
des dei vñ ꝓpiaret ꝓplō ꝛ exaudiret orōes eoꝝ.
Juxta illud. Qui sedes sup cherubin. ⁊c. Ante
istā ptē stābāt scoꝝ erat velū qđā intertū ex quatu
oꝛ coloribꝫ. s. bisso. iacincto. purpura. ꝛ cocco bi
stincto. Qđ velū sustētabāt colūnis aliquibus
ꝛ diuidebat scā a scāscoꝝ occultās que erant in
scāscoꝝ. In loco vero seu pte illa tēpli vel taber
naculi erant tria. s. cādelabꝝ aureū cū hastilibus
vij. ꝛ lucernis. vij. aureis ex pte austri. ꝛ mēsa au
rea super qua ꝙtinue erāt. xij. panes qui dicebā
tur ꝓpositōis. ꝛ in medio altare aureū. qđ diceba
tur altare thimiamatis. sup qđ incensabāt cum
thuribulo aureo. Alū vero istā ptē que dꝛ sancta
erat atrū in tēplo qđ fecit salomō. vbi erat alta
re holocaustoꝝ ꝙcauū. sup qđ erat craticula fer
rea vbi ponebant animalia occisa ad ꝓburēdū
in sacrificiū. ꝛ subtus cratē id est in illa cōcauita
te altaris ardebat sp ignis. Et sup illud altare
offerebāt sacerdotes sacrificia in ꝓspectu populi
In locū aūt qui dꝛ sancta intrabāt soli sacerdo
tes. p certis cauſ. In scā aūt scoꝝ solus summus
sacerdos ꝛ sel' tm in āno in festo ꝓpiatiōis. Et
am atria tēpli large dicebāt tēplū. vt pꝫ in euā.
nā cū ibi dꝛ ꝑm docuisse vel aliquid fecisse ī tē
plo intelligit de atrijs tēpli. Et pietes quidez tē
pli salomōis fuerūt de lapidibꝫ vt fiūt cōiter edi
ficia. Sꝫ tabernaculū moisi habuit p parietibus
tabulas ligneas lōgitudinis. ꝛ cubitoꝝ in lōgū
erectis. que ꝓiūgebant ad inuicē certis modis.
Et bi pietes lignei cortinis tegebant ab intra ex
quatuoꝛ coloribꝫ ꝓtextis. s. bisso iacincto. purpu
ra. ꝛ cocco. bistincto. Deo tecto āt tabernaculi e
rat duplex optimētū. Primū de pellibꝫ iacincti
nis. Et cōm supra illud de pellibꝫ arietū rubrica
tis. i. de corio. Tertiū de zagis cilicis qđ ñ soluꝫ
cooperiebat alia optimēta tabernaculi sꝫ et descen
debat a lateribꝫ vsqꝫ ad terrā. ꝛ cooperiebat tabu
las ab extra. Hec oīa fuerūt fcā ad ornamētū tē
pli vel tabernaculi ꝛ ꝓtectiōꝫ. ꝛ ob reducēdū ad
memoriā bñficioꝝ dei ꝛ reuerētiā deo exhibēdā
Sꝫ qꝛ oīa in figurā ꝓtingebāt illis inquit apls
s. tēpli spūal' xpi ꝛ eccie. Jō de ipo nūc vidēdum
Sicut g adorabat in illo tēplo veteri in timore

A

reuerẽtiali. Ita nũc ⁊ multo magꝭ ꝺ ageꝺuz in
tẽplo materiali noui teſ. Adorabo ꝑ ad tẽplũ ſã/
ctũ tuũ in timore tuo. ¶ Hõ figurabil' hꝰ tẽpli
vel tabernaculi eſt diſpõ varia tẽpli ſpũalis .qõ
eſt eccĩa. Vñ apl's .i. Cor. iij. Tẽplũ dei ſanctum
eſt qõ eſtis vos. Hꝰ tẽpli ps principal' ⁊ caput ẽ
xps qui ẽ ſcũs ſcõꝝ. Alia ps que dr ſcã ñ ẽ ab eo
diuiſa ſed vnũ corpus vnũ tẽplũ cũ eo eſt ꝓgre/
gatio fideliũ. Que igit erãt in ſcã ſcõꝝ ꝙueniũt
xpo ſeu figurãt ipm ſm Tho. vbi ſupra. Arcba
igit ſignat humanitatẽ xpi que archa erat facta
ex lignis imputrelcibilibꝫ. qz corpus eiꝰ ſicut fu
it ex puriſſimis ſanguibꝫ virginis formatũ. ita
nec corruptõz vidit in ſepulcro nec corruptiõẽ
peccati habuit in aĩa Tota iſta archa erat intus
⁊ extra deaurata. Quia plenꝰ caritate ſp in acti/
bus exterioribꝫ ⁊ interioribꝫ. In iſta archa hũa
nitatis xpi erãt tabule teſtameti. i. ſumma ſapi/
entia. ⁊ ipſe eſt legiſlator. Virga aaron que ſi/
gnat ⁊ iuſticiã ⁊ ptãtẽ iudiciariã ⁊ dignitatẽ re
giam. et ſacerdotalẽ que in eo fuerũt. Vñ ⁊ ꝺ re
gibꝫ ⁊ ſacerdotibꝫ natus eſt quaſi ſummꝰ ſacer
dos ⁊ rex. Aurea vna hꝫs mãna. i. mẽs eiꝰ ſan/
ctiſſima plena gr̃a ⁊ mĩa. Deſup erat ꝓpiatorĩ
um .i. dĩnitas eius. qua nobis ꝓpiat cũ pr̃e et
ſpũſancto. i. Ioan. ij. Ipſe eſt ꝓpiatiõ ꝓ pecca/
tis nr̃is. Cherubin quaſi deſerẽtes propiatorĩ
um ⁊ circa archã ſignãt ãgelos ⁊ ſupiores obſe/
quẽtes ſibi in nr̃o adiutorio. Velum ex quattu
or coloribꝫ qꝺ diſtinguit ſcã a ſcã ſcõꝝ. ſunt qua
tuor virtutes cardinales que fuerunt in xpo Et
ſunt in oĩbꝫ ſanctis eius .ſ. prudẽtia. iuſticia. for/
titudo. ⁊ tpantia. Ex alio ⁊ alio mõ. qz in xpo vt
exẽplares ⁊ purgati animi in ſanctã eccl'e militã
tis. vt purgatorias vel pollũcas in ſcã .ſ. eccleſia
militãte. i. ꝙgregatõe bonoꝝ fideliuz. Sunt iſta
bona ſpũalia. ſ. mẽſa aurea. i. caritas ſcã que hẽt
ſup ſe aureã ⁊ poſtea aureolã. qz ꝑmiũ eẽntiale
corrñdet caritati ⁊ dat̃ ꝓ ea. ac etiã ꝑmiũ accidẽ
tale. nec eĩ ꝑiudicaret̃ virginitas aut martiriuz ni
ſi cũ caritate ſeruata. Duodecim panes ꝓpoſiti
onis ſignant doctrinã reficiẽtẽ credendoꝝ .ſ. xij.
articulorꝝ que cũ caritate inuenit̃. Cãdelabrum
aureũ deſignat grãm ſpũſancti. que ſeptiformis
eſt in ſeptẽ donis. ſ. ſapie. intellectus. ꝓſilij. ⁊ for
titudinis. ſcie. ⁊ pietatis. ⁊ timoris. He deſignãt
per .xij. baſtilia eius ⁊ lucernas. Baſtilia quo ad
habitũ. lucernas quo ad actũ. Per actũ enim ⁊
exercitiũ eorꝝ illũiant tẽplũ eccl'ie. Altare thimia/
matis deſignat ſpẽ ex qua quis mouet̃ ad orã
dũ deũ ⁊ tibus deuotõis offerẽdus. In iſto loco
ſ. ſcã aſpgebat̃ ꝓ ſacerdotẽ ſepties ſanguis ꝓtra
velũ de quodã ſacrificio ꝓcipue in feſto ꝓpiati
onis. qz in eccl'a militãte remãſit virtꝰ ſanguiniz
xpi ſignati in illo ſacrificio ⁊ in .vij. ſactis q̃ ad/
miniſtrant̃ ꝓ ſacerdotes ad expiandũ .vij. pecca/
ta mortalia. In quolibet eĩ altar ſanguis xpi.
Tabule tabernaculi deſignant fideles qui ſunt
erecti per puram intentõz cõiuncti ꝑ fraternaz cõ
paſſionẽ auro cooperti ꝑ lucidã exemplorꝝ oñſiõz
Decẽ cubitorꝝ per .x. preceptorꝝ obſeruatiõnem.
Coopimentũ deſignat eorꝝ prelatos ⁊ doctores
qui ſupeminẽt eis. Hi dñt bre celeſtiũ ꝓpoſi/
tionẽ, ⁊ ſignãtur ꝑ iacinctinas pelles. ꝓmptitu
dinẽ ad martiriũ qꝺ ſignat̃ ꝑ rubricatas pelles
⁊ tolerãtiã aduerſorꝝ vel abſtinẽtiã qꝺ ſignificat̃
ꝑ ſaga cilicina. Atriũ tẽpli põt deſignare fideles
qui ſunt nũero nõ merito in eccĩa. In tali ꝙgre
gatõe offerunt̃ ſacrificia opm. ſ. que ſunt de ge/
nere bonoꝝ. Oz non bñ t illa bona ſpũalia que
ſunt in ſcã. In ſcã ſcõꝝ ñ intrat ad xpm in celuz
niſi vnus .i. pfecte vnitus cũ xpo ꝑ pfectã dilec/
tionem. Ad iſtud ergo tẽplũ dẽmus adorare id
eſt xpm ⁊ ſcõs ſuos. Sed ad xpm adoratõne la/
trie. Ad ſcõs adoratõe dulie ⁊ hoc in timore filia
li ⁊ reuerẽtie ¶ Tertiũ tẽplũ dei eſt celum em/
pirreũ in quo ſanctis ⁊ angel' manifeſtat̃ gl'a di
ẽ de quo pſal. In tẽplo eius oẽs dicẽt gloriaz .i.
oẽs laudabũt ⁊ glorificabunt deũ. Aliud exerci
tium ibi ñ eſt. Hoc tẽplum ẽt figurabat ps illa
tabernaculi vel templi que dicebat̃ ſcã ſcõꝝ Alia
etiã inſinuabãt deo ſubiecta ex quibꝰ ꝙſurgim⁹
in venerationem dei. Significat ergo ſcã ſcõz
ſm Tho. Alti⁹ ſeculũ qꝺ ẽ ſubãꝝ ſeparatꝝ et ſcã
mõm corpalẽ. Et iõ ſcã a ſcã ſcõꝝ diſtinguebãt
quodaz velo. qꝺ. nij. coloribꝫ erat diſtictũ. ꝙque
quatuor elemẽta ſignificant̃. ſ. biſſo ꝙ qꝺ ſigna
tur terra. qz biſſus. i. linũ de terra naſcit̃. Pur/
pura ꝑ quã ſignificabat̃ aqua. fiebat enĩ purpu
reus color ex cuibuſdã ꝙchis marinis que inue/
niũtur in mari. Iacincto ꝑ qꝺ ſignat̃ aer q̃ hẽt
iacinctinũ colorẽ. i. aereũ .coccho biſtincto quiẽ
rubei coloris ⁊ ſignat ignẽ. Et ſicut illud velum
abſcõdebat ſcã ſcõꝝ hoibꝰ ita materia quatuor
elemẽtorꝝ ẽ nobis impedimentũ ꝑ qꝺ velant̃ nob
incorpales ſubſtãtie. qz ⁊ ipſa corpa nr̃a ex ipſis
quatuor elemẽtis ꝙpacta. ñ ſinũt aĩam pure et
pfecte illas cognoſcere. ꝑ tria ãt que erãt in ſanc
ta ſcõꝝ figurãt̃ tria que ſunt in tẽplo celi empur
rei. Hã archa deſignat dĩnitatẽ que ẽ de lignis
imputribilibꝫ. qz deꝰ ñ ſolũ incorruptibil' ⁊ im/
mortalis ẽ ſed ẽ alienꝰ ab oĩ corruptiõe mutatio
nis. Mala. iij. Ego deꝰ ⁊ nõ mutor. deaurata to
ta erat archa. qz deus caritas ẽ. Tria ꝓpria in ar/
cha deſignãt tria attributa deo. Hã in virga po
tẽtie eiꝰ .apls. Ptãti eius quis reſiſtit In tabu
lis in quibꝫ erat lex magne ſapie ſignificat̃ ſapi
entia dei. eccle. i. Fons ſapie verbũ dñi in excel/
ſis In mãna dulcedo bõitatiz eiꝰ Sapiẽ .xvi. Oĩ
bonꝰ ⁊ ſuauis ẽ ſpũs tuꝰ dñe. Qui vt dulcedi/
nẽ tuã in filios tẽmkares panẽ ſuauiſſimũ mã/
ne ꝑſtitiſti eis. Potẽtia attribuit̃ pri. Sapien/

Capitulū Quintum.

tia filio bōitas ſpūiſcō. Quānis ipſe tres pſōe dine ſint ſunt tñ vna eētia. ⁊ ita ⁊ vna oīpotentia. vna ſapīa. vna bōitas. Erant illa tria quaſi clauſa in illa archa q̄ in illo ītelligibili ſeclō ſeu tēplo rōes oīum eoꝝ que hic pficiunt quodāmō clauſe ſunt ſicut rōes effectuū claudunt in ſuis cāis ⁊ artificiatoꝝ in mēte artificis. Propiciatorium vero qđ erat ſup archā. i. quedaꝫ ſedes deſignat q̄ dr̄ q̄ ē ſup oīa īcōphēſibilis ē oī creature Et ꝓpterea nulla ſilitudo põebat ad repſentādū eius inuiſibilitatē. ſz põebat quedā figura ſedis vt dcm̄ eſt ad īnuendū q̄ ſunt deo ſubiecta oīa. Cherubī qui ibi erāt deſignāt ſcōs āgelos. quo erāt ſ̄ vn⁹ ad deſignādū pluralitatez eoꝝ. Et ad inuicē aſpiciebāt ad innuēdū cōcordiā eoꝝ ad inuicē ſm illud Job. xxv. Qui facit cōcordiā ī ſublimib⁹. Alis ſuis tenebāt ꝓpiciatoriuꝫ. q̄ ī ſuis officijs ꝓpiciatōꝫ dei ad nos deferūt. tūc tpis nō hōies ſz ſoli āgeli in illo tēplo erāt. In ſcā vero erat cādelabꝝ cū haſtilibus ⁊ lucernis ſeptē. et deſignat ſeptuplex celū in ſeculo iſto viſibili cum ſeptē planetis q̄ſi lucernis illūiantibus ſcā. id eſt mūm ſenſibilē ſm Joſephū. i. lūa. mercurio venere. ſole. marte. ioue. ⁊ ſatno. Erat ibi ⁊ mēſa cū panib⁹ deſignās nutrimētū vite būane. et altare thimiamatis. qđ deſignat officiū ſacerdotale. qđ bz reducere ꝑſ̄m ad deū ⁊ iſta hñt a dō Intrabat aūt ſolus vn⁹ ſumm⁹ ſacer. in ſcā ſcōrum. q̄ de ſtatu pñtis ſeculi ⁊ eccie ꝙgregatōe in trat in tēplū gloie. Et nēo aſcēdit in celū niſi q̄ deſcēdit de celo filius hōis qui ē in celo. Ppe ē xp̄s qui aſſiſtēs põtifex futurox bonox ꝑ ꝓpriū ſanguinē introiuit ſolus in ſcā eterna redēptōe inuēta ꝑ nobis. Bz oꝑtet vt ſim⁹ vnū cū eo. i. vniti in caritate. q̄ nēo aſcēdit niſi xp̄s vnū corpus miſticū cū eccleſtic⁹ eſt caput ⁊ ibi adorant oēs āgeli ⁊ ſancti in illo templo in timore reuerenti ali. iuxta illud. Tremunt videntes āgeli ⁊c. ✓

De tertio gene .§. IIII

re ceremōialiū qđ dr̄ obſuātie que ꝓſiſtunt in cibis ⁊ veſtib⁹ quibuſdā ⁊ alijs eis ꝓhibitis. De quib⁹ dr̄. iij. re. ir. Si auerſi fueritis ñ ſequētes me nec obſuātes ceremōias ⁊c. Ꝓro hoc dr̄ declaratiōe quare. ſ. iſta ſint illis ꝓhibita ſciēdū ſm tho. i. ſ. q. ciij. ar. vi. q̄ ꝑſ iudeoꝝ ſpāliter erat ꝺputatus ad cultū dīnū ī inter oēs natōes. declinātib⁹ alijs natōib⁹ ad cultū idoloꝝ. ⁊ inter ipſos iuꝺeos ſpālius ſacerdotes. ⁊ ſicut alie res que applicant ſ̄ ad cultū dīnū aliquā ſpālitatez dñt hē qđ ꝑtinet ad honorificentiā dīni cult⁹. ita et in querſatōe illi⁹ ꝑſ̄ī. ⁊ ꝑcipue ſacerdotū dēbat eē aliqua ſpālis ꝙgruētia ad cultū dīnū vel corpalē vel ſpūalē ꝑ cultū āt illi⁹ legis figurabāt miſterium xp̄i. vñ oīa eoꝝ geſta figurabāt ea que pertinēt ad xp̄m ſeu ꝑſ̄m xp̄ianū ſm illō. i. cor. x. Oīa in figurā cōtingebāt illis. Et ad hoc põt induci illō ꝑs. Greſſus meos dirige ſm eloquiū tuū. vt ñ ꝺnetur mei oīs iniuſticia. Greſſus nri ſunt opa nra quib⁹ incedim⁹ vel ad deū vel ad inferñ. Eloquiū dei lex ſua in qua nobis loquit̄ declarādo quid exigit a nobis. Hec ē aūt voluntas dei ſanctificatō vra inquit apls. i. Thi. iiij. Id ē puritas mētis vt abſtineatis a ꝑtis oīb⁹. ⁊ rō ꝓhibuit a cibis aliquib⁹ abſtinere ⁊ veſtibus ꝙque deſignāt oīs iniuſticia ſeu ꝑtm. qđ vt nō ꝺnet nobis indigem⁹ dei auxilio qđ oratōe implorāt. Et iō poſtulat ꝑs. di. Greſſus meos dirige ⁊c. vñ in hmōi obſeruātijs cibox ⁊ veſtium ⁊ hmōi triplex rō aſſignari põt

¶ Que eſt literalis ad remouendū circa cibos nimiam diligentiaz.

¶ Que eſt figuralis ad abſciēdā circa ꝑſonas variam nequitiam.

¶ Que eſt etiā literalis ad deſtruēdaz circa iuꝺeos cūctā idolatriam

¶ Iſta triplex rō eſt beati tho. vbi. s. In reſpōe ad primū argumētū ¶ Quātū ad primā notā. ſm eūdem q̄ nulla genera cibox immōda ſūt vl hōiem inquinari ꝑſ̄t ſm ſuā naturā. vñ criſtus Mat. xv. Nō qđ intrat in os coinquinat hōiez ſed qđ exit de ore. ſ. cordis. Et exponit illō de peccatis. Pōſt tñ aliquī cibi coinquinare aīam per accidēs. inq̄tū. ſ. ꝑtra obediaz vel votū vel ex nimia ꝙcupia gule comedunt. vel inq̄tū ꝑbent fomētū luxurie ꝓpter qđ aliquī a vino. alij a carnibus abſtinēt. ⁊ hoc tāgit̄ de ꝑſe. diſt. v. Carnem. Prohibēt̄ g̃ in lege aliquī comedi cibi. vt ꝑz Leui. ir. Nō q̄ in ſui natura aīam maculēt. ſed ad tollēdā nimiā diligētiā circa cibos. Vñ ⁊ illa ꝙcedunt que de facili in ꝓmptu hī ꝑñt. Et iſta etiā rōe ñ ita ꝓhibita ſunt aliqua ex terra naſcētia. Nā talia magis ꝑtinēt ad quādā ſimplicitatē victus ⁊ de facili hñt cū modico cultu terre. Alialia aūt cū magno ſtudio nutrire vel capere oportet. Et vſus olez aſi diluuiū ſolus erat ñ aīalium. Prohibebant̄ tria aīalia. q̄ quādā immōdicia corꝑalē corruptōis hēnt vel q̄ ex rebo ĩmundis nutriunt̄ vt porc⁹. vel q̄ ĩmōde querunt̄. vt ſub terra. ſicut mus ⁊ talpa ⁊ hmōi. vel q̄ eoꝝ carnes ſuꝑfluos hūores ⁊ malos generāt in corꝑibus comedēntiū ꝓpter nimiā ſiccitatez vel hūiditatē. Vñ ꝓpter hoc aīalia ñ hñtia vngulaz ſciſſam. vel hñtia multas ſoleas in ꝑdib⁹ vel figuras ſunt ꝓhibita ꝓpter eoꝝ terreſtrietatē. Et q̄ ſunt nimis colerica ⁊ aduſta. Et aues rapaces ꝓpter nimiam ſcilz ſiccitatē. ⁊ aues aquatice Et piſces ñ hñtes ſquamas vt anguille ꝓpter nimiam humiditatē. Alialia vero hñtia vngulaz ſciſſam ⁊ ruminātia ſunt ꝓceſſa. q̄ hñt hūores hñ digeſtos. et medie cōplexionata ſunt. Et piſces hñtes ſquamas ⁊ pēnulas. vt ſicciores permiſſi

sunt. In auibꝫ ēt ꝓcessa sunt que sunt magꝭ tē perata. vt gallina. pdix. ⁊ hmōi. Voluit ḡ dꝰ. ab huiusmodi q̄ inmūdana sūt coꝛpalit. ēt abstinē coꝛpalit vt ꝑ hec ī ducerēt magis ab immūdicia mētis. i. pcīs canē. Esus sag unnis vl̄r erat, phibit ad victādū cruꝛ delitatē. vt hoīem ēt humanuꝫ saguinē fūdere. ⁊ eadē rōe aīaluꝫ strangulatoꝝ ⁊ suffocatoꝝ. Aldipis esus erat, phibit. ad tollendā occasionēꝫ gulositatis. Erat ēt sanguis ⁊ adipis esus, phibitus q̄ nō generāt bonū nutrimētū, put dicit rabbi moises. ⁊ ista est rō litteralis. Quātū ad scdaꝫ rōꝫ que est spūalis vt dicit Aug. Ppls ille erat figuratiuꝰ ppli xpiani. Et vita ecclā fm cerimōias legis erat quedā, pfigtiua designatiua ꝑ figurā vite ⁊ cōuersatōis. Quaꝫ seruare dēbet ppls xpianus. Illa igit aīalia, phibita comedi vt immūda figurant diuersa vicia q̄ immūdam aīam faciūt. Esus ḡ illoꝝ signat operationē illoꝝ que comesta incoꝛpant ⁊ quertūtur in naturā. ⁊ ex opibꝫ malis generant hītus mali vicioꝝ. Qui quertit quasi ī naturā, ppt assuefactōꝫ. Dūt ḡ fideles abstinere a victꝰ designatis ꝑ illa. Et aīalia quidēꝫ que ū bīfit vngulam scissam vel ū rumināt, designāt hoīes ū bēntes discretōꝫ. nesciētes distinguere ⁊ ꝑsiderare circūstantias rei, vel ū ruminātes. i. meditātes scripturas sacras. Hi ḡ immūdi sunt pctō indiscretionis vel ignorātie. ⁊ tales moꝛes dēbīt euitari. Vel diuisio vngule designat fidē duaꝝ naturarū in xpō. ⁊ ruminatō sanus intellectꝰ scripturaꝝ. ⁊ vtrūq; iudei trāsgrediunt. ¶ Et viciū superbie, phibet in esu aquile que alte volat sup oēs aues. Sed vt dicit dūs Hiere. xlix. Si exaltaueris te vt aquila. ⁊ in celo collocaueris nidū tuū iñ detrahā te. qꝛ superbis dūs resistit. Exēplū ponit in lucifero de celo eiecto. ¶ Vicium ipocrisis, phibet in esu struciōis. Nā struthio bz alas. ꝫ pre grauedine ū pōt volare circa terrā ambulat. Vñ signat ipocritā qui ꝑ opa exteꝛioꝛa de genere bonoꝝ volare vidēꝛ. Bz circa terrena est sp in mēte. scdm Grego. in moꝛa. Nolite ḡ fieri sicut ipocrite ait xps Mat. v. In gryphone designat crudelitas potentū. Quia gryphus est infestus hoīb armatis et equestribꝰ. Sed dūs currus pharaonis ⁊ exercituꝫ eius, iecit in mare. Exo. xv. c. ¶ Vicium inanis glorie pōt designari in cigno que auis ē coloris cādidissimi. Bz cibū trahit ex, pfundo terre vel aque. Sic vane gloriosi oīa opa sua que candida vident faciūt vt videant ab hoīb. Et sic querūt cibū ex terreno fauoꝛe. Bz amē dico vobis receperunt mercedē suā Mat. vi. Et iō noli cignū comedere. i. inani gla vuci. ¶ Onacrotalus est auis in pnīb oriētis que bz lōgū rostꝝ et hēt in faucibꝰ lōgos pelliculos in quibꝰ primū cibū ponit. ⁊ post hoꝛā in ventrē mittit. et significat auaros. qui immoderata sollicitudine vite necessaria ꝗgregāt. Cōtra illud mat. vi. Nolite sollici ci ēē dicit apls ad hēb. xl. Sint moꝛes sine auaricia. q. d. Noli vesci onacrotalo. ¶ Vicium rapine phibet in esu auium rapaciū oīum vt accipitris et hmōi. Accipiter qui deseruit, hoīb ad predādū designat eos qui deseruiūt potēnb ad predam. Allietus que pascit minutis auibꝰ designat eos qui pauꝑibꝰ sunt molesti. ¶ Vulture qui sequit exercitū expectās comedere cadauera moꝛtuoꝝ signat eos qui moꝛtes ⁊ seditōes ⁊ guerras ꝓcurāt vt in lucrent. ¶ Upupa que nidificat in stercoꝛibꝰ ⁊ pascit fimo ⁊ gemitū in cātu similat significat tristiciā seculi que ptinet ad accidiam. ⁊ mortē in hoīb opat. Propter qd̄ dicit sapiēs eccla. xxx. Remoue tristiciā a corde tuo. ¶ Oēs aues coꝛuini generis que crocitādo quasi cras sonāt significāt tarditatē et pigriciā bñ operandi. Sed coꝛuus egressus de archa non est reuersus ad eā. Et iō dꝰ eccle. v. Ne tardes conuerti ad dūm ne differas de die in diē. ¶ Ibix ē auis in africa bīs lōgū rostꝝ que ex serpēnibꝰ pascit. ⁊ forte idē est qd̄ ciconia. significat inuidos qui de defectibꝰ aliorꝝ quasi de serpēnibꝰ reficiūt. Nō in ptentōe ⁊ emulatōe ambuletis. i. īuidia ait apls ad Ro. xiij. Mergulus cognata est vt subundis diutius īmoꝛet significat gulosos qui in aquis deliciaꝝ se īmergūt. ¶ Bubo bubonē qui de nocte pastū querit de die aūt latet significāt luxuriosi q̄ occultari quērt in noctis opibꝰ que agūt. ¶ Et ꝑ porcū in die in luto iacētē manifestos luxuriosos. Bz sint lūbi vr̄i p̄cincti ait xps. s. abstinēdo ab oī luxuria. ¶ Per nicticoracē que in nocte acuit ē visus in die ñ videt. significāt hi qui ī spiritualibꝰ sunt hetetes in tpalibꝰ acut. Baruch. iij. Quesierūt prudētiā que de terra ē. ¶ Larus qui volat in aere ⁊ natat ī aquis. singnificat eos qui cū volēt ꝑ speculatōnē. tñ natāt ī voluptatū aquis. ¶ Porpbirio ꝑ termōꝝ aliaꝝ auiū bz vnū pdē. atū ad natandū. aliū ītū ad ambulādū. qꝛ ī aquis natat vt anates. ī terra ābulāt vt pdices. solo moꝛsu bibit cētem cibū aqua tīgēs. singnificat hōes, ppꝛie volūtatiꝫ q̄ nil volūt facere ad arbitriū alterius sed solū qd̄ fit rinctū aqua, ppꝛie voluntatiꝫ. cūtū xps dicat, nō veni facere volūtatē meā. Io. vj. ¶ Per herodianē qui vulgariter dꝰ falco. significāt iracūdi ⁊ ꝓni ad effūdendum saguinē humanū. ¶ Charadriō ē auis garrula ⁊ significat loquaces. cōtra illud puer. x. ī multiloquio ū deerit pcm. Per vespertilionem qui circa terrā volitat. significāt illi qui seculari sapiēria pditi. sola terrena sapiūt. Circa volatilia ēt quadrupedia illa cōcedūt. que posteriora crura bīt lōgioꝝ ꝑ que salire pñt. Alia vo īmūda bīntur ⁊ signant eos qui doctrina quatruoꝝ euangelioꝝ rum abutuntur vt per ea in altum subleuētur. ¶ De fructibus ārborum non licebit vesci

Capitulū Quintum.

quatuor primis annis. Leui.xix.ad signādū fm tpo.ꝛ Gre.ꝙ primordia nr̄or bonor opꝰ dñt nobis esse suspecta. Neruus femoris ꝓhibit⁹ in aīali ad esum significat fortitudinē ad peccandū que dꝰ vitari. Quātū ad tertiā rōem que ēt est lēalis quare fuerit ista ꝓhibita ē.qr̄ his gentiles vtebant in ritib⁹ sue idolatrie vel ad maleficia q̄ ad aliqua ex his. ꝓpter qđ ēt fuit ꝓhibit⁹ esus adipis ꝛ sanguis. primitiua fructuū ꝛ portatura vestis femince a viris. ꝛ ecōuerso Deu.xxij.qr̄ idolatre talib⁹ vtebāt. Et ēt vestis ꝯtexte ex lana ꝛ lino Leui.xix. Et agros ēt ꝓhibebat dñs in lege nō seminari diuerso semie. ꝛ aīalia diuerse spēi ꝓmisceri. Talia faciebāt gētiles diuersis superstitionib⁹ a quib⁹ voluit dñs ꝓpl̄m suū eē liberū. ꝛ iō ista ꝓhibuit. Et diuerse superstitiones que ad huc repiunt in ꝓpl̄o x̄piano nō sunt nisi quedaꝫ reliquie paganor. Moralis aūt rō seu figuralis taliū ꝓhibitionū est quo ad vestes qr̄ mulier nō dꝰ sibi sumere officia viror. hoc est sumere vestem virilez. nec vir actib⁹ mollib⁹ vti. In veste lana ꝛ lino ꝯtexta ꝓhibita significat ꝓhibitio cōiunctōis simplicitatis cū malicia. Ager l' vinea ñ ē diuerso semie seminada Leui.xix.ꝛ Deu. xxij.signat q̄ dꝰ ager vel vinea eccl̄ia ñ varia doctrina. s.catholica et hęretica edoceri. Iumēta nō dēbent facere ꝓmisceri diuersar spēr. Leui.xix.signat q̄ ñ dñt boues ꝓmitti ꝓpl̄ares cōiungi s.p familiarē ꝙuersatōnē bob⁹ alterius fidei. s. iudeis vel paganis. Est ēt rō spūalis s.ad detestationē vic̄ ꝓtra naturā ꝛ tollēdū oēm occasionē ꝙcupie. Nō enī fiūt talia nisi ꝓcurā ib⁹ hom̄ib⁹ vñ ercitaf mor⁹ ꝙcupie. Aues repta aue i nido cuꝫ filijs nō dēbēt capi ꝛ retineri mr̄ cū filijs. Deu. xxij. fuit rō l̄ralis ad inducēdū ad pietatē. Sed rō figuralis est qr̄ in quibusdā scripture passib⁹ retinēdi sunt sensus spūales. quasi filij ꝛ vimitenda est obsernātia l̄re quasi mr̄. Nō est arandū in boue ꝛ asino. ꝛsignat. qr̄ in ꝓdicatōe nō est iungēdus fatuus cū sapiēti. qr̄ qđ vnus edificauerit verbo alius destrueret exēplo. Aues portarent fimbrias racinctinas in angulis palliorꝰ ꝓceptū obseruātie fuit. Nūe.xv. vt distinguerent fr̄ in habitu ab alijs natōib⁹ ad figurādū q̄ dēbent fideles hīe celestē ꝙuersatōem ꝛ intētēem in oīb⁹ operib⁹ ad celū. Nō sacerdotes in mortib⁹ ꝓpinquorum ñ dēbāt deponere capillos capitis vel barbe. Leui.xxi. signat q̄ nunq̄ dñt deponere sapiaz mētis nec pfectōem sapie. Nec dēbant scindere carnes vel vestes. id est vicium scismatis vitare. Nō boies egestiones e corpe dñt opire terra Deu. xxiij. signat q̄ opa prauа dēnt opiri terra pnie. Ab his g̃ ꝓhibitis abstinēdo fm expōem factam moraliꝫ que ē.b. Tho. Nō dñaf in nobis aliqua iniustitia. Sed vtēdo cibis ꝓcessis. s. ruminātibus ꝛ videntib⁹ ꝯgulā pedibꝰ quo ad quadrupedia. i. opib⁹ insistēdo que sunt cū examinatōe rōnis ꝛ scripturar̄ collatōe ꝛ cū discretōe. Desce do squamatis ꝛ pennulas hūib⁹ quo ad pisces. i. exercēdo se in austeritate vite. signata per squamas asperas ꝛ in ꝯplatōe celestiū qđ notaf per alas. Comedēdo aues que ñ hñt ni miā siccitatē vel humiditatē. i. in cogitatōib⁹ nō hūdo siccitatem indeuotōis ꝛ humiditatē nimie carnal' affectionis. sed medie tpatas. i. in virtute que medium tenet fundalas ꝛ cauēdo a duplicitate. Sed vestes hūdo cū fimbrijs iacinctinis. i. quersatōꝫ cum intētōne erecta ad celestia ꝛ prauа opa cooperiēdo pnia. sic dirigimus. i. rectos facim⁹ gressus. opm vt nos ꝓducant ad celum.

De quarto gene .§.v.

re ceremonialiū qđ dꝰ sacramēta. que vtiq̄ erāt tantum signa sacrar̄ rer̄. non autem causatiua nec ꝯtēniua gr̄e vt sacra ecc̄ie. de quib⁹ dñs Leui. xx. Ego dñs qui sanctifico vos. Pro quor̄ declaratione dicit. b. Tho. i. ij. q. ciij. arti. v. Q̄ sacra ꝓprie dñr illa que adhibebanf dei cultor̄ib⁹ ad quādā ꝓsecratōꝫ. p quā. s. repurabanf quodāmō ad dei cultū. Cultus aūt dei generaliꝫ ꝓtinet ad totū ꝓpulum sed spāliter ꝓtinet ad sacerdotes et leuitas qui erāt cult⁹ dīni ministri. Dū in sacris veteris legis quedā ꝓtinebāt cōiter ad totū ꝓpl̄m. quedā spāliter ad mīstros. ꝛ circa vtroſq̄ tria erant necessaria. Quor̄ primuꝫ est instō in statu colēdi deū. ꝛ hec instō ꝯgtū ad oēs fiebat ꝑ circūcisionē sine qua nullus admittebaf ad aliquod legaliū ꝯgtū vero ad sacerdotes ꝑ sacerdotū ꝓsecrationē. Scdo requirebaf vsus eor̄ que ꝓtinent ad dīnū cultū. ꝛ sic ꝯgtū ad ꝓpl̄m erat vsus pascalis quiuq̄. ad quē nullus incircūcisus admittebaf. vt ꝑz exo. xij. ꝛ ꝯgtū ad sacerdotes oblatōvictimar̄ ꝛ esus panū ꝓpositōis ꝛ alior̄ que erant sacerdotū vsib⁹ deputata. Tertio requirebaf remotio eor̄ ꝑ que aliqui impediebauf a cultu divino. s. immōditiar̄. ꝛ sic ꝯgtū ad ꝓpl̄m erāt instituta quedā purificatōes a quibusdā exterioribus immōdicijs ꝛ ēt expiatōes a pctis ꝯgtū ad sacerdotes ꝛ leuitas erāt instituta ablutō manuuꝫ ꝛ pedū ꝛ rasio pilor̄. ꝛ hec oīa hēbāt rōabiles causas l̄rales fm q̄ ordinabanf ad cultū dei. ꝑ illo tēpe ꝛ figurales fm q̄ ordinabanf ad figurādū x̄pm Et ad hoc pōt induci illud ps. Sūdictus es dñe doce me iustificatōes tuas. Illa veteris legis p̄cepta oīa ꝯguis possint dici iustificatiōes quasi q̄dam executōes iusticie. er se vel ex instō diuina ꝓcipue tū illa sacra pñt dici iustificatōes. non qr̄ ex se iustificarēt sine ex fide ꝛ devotōne vrēntiū ēt qr̄ disponebāt ad x̄pm iustificātē ꝛ figurabāt prime sacra ecc̄ie que vere iustificāt vt ꝓtinua gr̄e Ex qūo ista figurēt debitū vsum ipor̄ sacrorꝫ obscur̄ ē. ꝛ iō potentū a dño vt doceat fm illud

bñdictus es dñe docere⁊c. Et ꝓm tho. vbi. s. circũ cisioni corrñdet baptismus. ⁊ figuraꝝ ꝑ ipsam. Vñ apl's ad colo. ij. Circũcisi estis in circũcisiõe dñi nr̃i ihesu xp̃i. ꝯsepulti in baptismo. Cõuiuio agni paschal' corrñdet in noua lege sacr̃m eucharistie. Purificatõibꝫ oĩbꝫ veteris legis corrñdet in noua lege sacr̃m pn̄ie. Cõsecratõni pontificũ corrñdet sacr̃m ordinis. Matrimoniũ fuit in veteri lege, put est in officiũ nake ñ, put ẽ sacr̃m ecclie. significãs ꝓiunctõez xp̃i, ⁊ eccl̃ie que nõdũ erat facta. Sacrã ãt ꝯfirmatõis ñ habuit figurã seu corrñdẽs sacr̃m in veteri lege, eo ꝙ est sacr̃m plenitudis gr̃e. que nõdũ erat data. s. in plenitudie illa. Et sic̃ sacr̃m extreme vnctõis qz ꝑ ip̃m fit qdã immediata ꝓpatio ad introitũ gl'e. ß eius aditus nõdũ patebat in veteri lege. De bis g̃ quatuor generibꝫ sacrõꝝ veteris legis videndũ. s. circũcisione agno paschali. purificatõibꝫ. ⁊ vnctõne sacerdotũ. In bis enĩ figuraꝝ sacra eccl̃ie. et qũo sint sumẽda. Pcẽdũ g̃ vt doceat dñs ista qbꝫ servatis iustificemur. Bñdicꝰ es dñe doce me iustificatões tuas Et primo de circumcisione.

Circũcisio primũ, §. VI

sacr̃m veteꝝ legꝫ ẽ bñs principiũ ñ ex moise. i. in lege sua ß ex pribꝫ inquit xp̃s Jo. vij. Moyses. n. pr̃ cipiũ in abrahã cui deus ß prio mãdauit. vt pz geñ. xvij. vbi dicit dñs abrahe. Circũcidet̃ i vobis oẽ masculinũ ⁊ circũcidetis carnẽ ꝓpucij vestri. Masculus cꝰ ꝓpucij caro circũcisa ñ fuerit delebꝫ illã de ꝓplo suo. i. de cetu scõꝝ. qz pactum meu irritũ fecit. s. adã in paradiso trãsgrediẽdo mãdatũ dei, ꝓpter quã trãsgressionẽz traducit̃ ꝑ generatõz in oẽs pcũm originale. qđ nisi tollatur priuat aĩam gl'a dei vt exponit magr̃. Ad tollẽdum igit̃ hoc pcũm originale fuit instituta circumcisio. vñ Gre. Mo apud nos oz aqua baptismaꝝ hoc apud veteres egit vel, ꝑ puul' sola fides vel ꝑ maiorũ virtꝰ sacrificij. vel, ꝑ bis qui de abrahã stirpe ꝓdierũt misteriũ circũcisiõis de ꝙse. dicv. qđ apud. Ro. tñ ꝓm Tho. in. iij. pte ꝙ nõ eo mõ circũcisio tollebat pcũm originale sicut mõ baptismꝰ. nã circumcisio ꝓtestatiue ñ causatiue. Tollebat̃ g̃ originale ꝑ fidẽ pntũ cꝰ, ꝓtestatio erat illa circũcisio. ita ꝙ eẽt cã sine qua ñ tollebat̃ Sed baptismꝰ ẽ cã qua tollit̃ originale. qz ẽ ꝯtinuus gr̃e ⁊ iustificatiuꝰ. Triplex ãt est rõ iustificatõis circũcisiõis. prima ob fidei ꝓtestatõnẽ. scda ob ꝓcupie ꝺbilitatẽ. tertia ob nr̃e purgationis figurationem. Prima ergo ratio circũcisionis ꝓm Tho. vbi. s. que ẽ principalis ⁊ literalis fuit ad ꝓtestatõz vniꝰ dei. qz abrahã fuit primꝰ qui se ab infidelibꝫ sepauit exies ꝺ domo sua ⁊ cognatõe sua. ⁊ tõ ipe primꝰ circũcisiõez accepit. Et hãc cãm assignat apl's ad Ro. nũ. dicv. Signũ accepit circũcisiõis signaculũ iustitie fidei que ẽ in ꝓpucio. qz. s. in ß legit̃ fides abrahe, reputata ad iustitiã. qz in spe ꝓtra spẽ credidit. i ꝓtra spẽ nake in spez gr̃e. vt fieret pr̃ multarꝫ gentiũ. cũ ipe eẽt senex ⁊ vxor sua anꝰ ⁊ sterilis. et vt hec ꝓtestatio ⁊ mutatio fidei abrahe firmaret̃ in cordibꝫ indeorꝫ. iõ acceperũt signũ in carne sua. ne obliuisci ñ possent. vñ geñ. xvij. dr Erit pactũ meũ in carne vra in fedus eternũ. ⁊ Gra. dicit. qꝺ abrahã accepit circũcisionez in signũ iustitie. nõ in cãm iustificatõis. de pe. di. i Scda ratõ circũcisiõis potuit eẽ ad debilitatiõz ꝓcupie que maxime manifestat̃ in illo mẽbro qđ ẽ instrz generatõis ⁊ eo tpe decẽs fuit dari signũ in cõcupie debilitatõz. quo magis vigebat in hoĩbꝫ ipa ꝓcupia incipiẽtibꝫ hoĩbꝫ declinare ꝓpter inordinationẽ eiꝰ ad vicia contra naturã vt pz in sodomitis Fiebat aũt octauo die natiuitatis pueri. vt dicitur Genesis .xvij. ca. non ante. quia puer erat valde euellꝰ ⁊ poterat ĩ ñ grauiter ledi. Non aũt postea tradabat̃. ne aliqui ꝓpter dolorem circũcisiõis ipsaz refugeret. ⁊ ne parẽtes qꝺ amor est nimius ad filios pꝰ eorꝫ frequẽtẽ ꝙuersatiõem ⁊ augmẽtum eos circũcisiõi subtraheret. Tertia rõ ẽ figuraꝝ. qz ꝑ hoc designabatur ablatio omis corruptiõis fienda per xp̃z. q̃ pfecte cõplebit̃ in octaua erate mũdi. que est etas resurgẽtiũ. Nam prima etas fuit ab adã vsq̃ ad noe. Scda a noe vsq̃ ad abrahã. Tertia ab abraham vsq̃ ad dauid. Quarta a dauid vsq̃ ad trãsmigratõnẽ babilonis. Quinta iñ vsq̃ ad xp̃m. Sexta iñ vsq̃ ad finẽ mũdi vl' aute xp̃mi Septima dormiẽtiũ Octaua resurgẽtiũ. Et qz oĩs corruptio culpe ⁊ pene puenit in nos ꝑ carnalẽ originẽ et pcõ ꝑmi parẽtis. ideo talis circũcisio fiebat in mẽbro generatõis. Figurabat aũt circũcisio baptismuꝫ qz dabat̃ ad tollẽdũ defectũ pcti originalis. quẽ tñ nõ tollebat eo mõ baptismꝰ. In effusiõe aũt sanguis in circũcisiõe signabat̃ xp̃s. in cui virtute tollit̃ pccatũ ip̃m. s. in virtute sanguis xp̃i effusi. Suscepit aũt xp̃s hãc circũcisionẽ multꝫ de cãis. q̃ ß ñ declarabo. Et inter ceteras vt dixi nos circũcidere. nõ corpalicer oz ß eẽt iudaizare. sz spialiter Unde apl's ad col. ij. circũcisi estis circumcisiõe nõ manufacta. i expoliatõe corpis carnis. s. in circũcisiõe dñi nr̃i ihesu xp̃i. Oz aũt ꝙlibꝫ baptizarꝰ esse circũcisus ĩ tribus. primo. ꝙuo ad potẽciaz intellectiuã. Scdo quo ad potẽciaz affectiuam. Tertio quo ad potẽciaz sensitiuã. Quo ad intellectũ vt iñ removeat oẽm errorẽ ⁊ superstitiõem. Et ß figurata est per circũcisiõez factã in galgalis trãsito iordãis ꝑ Josue. vt hꝫ Josue. nũ. Et signat errorꝫ remotionẽ gẽtiliũ quam dñt facere bnmĩes post baptismũ. Unde hiero. Est ⁊ illud obꝓbriũ egipti qꝺ si neglererit̃ post iordanis trãsitũ ⁊ post baptismi ꝓcz circũcisiõem vetust̃ ꝙsuetudis in vsũ suggeritur obseruare auguria. ⁊

Capitulū Quintum.

requirere stellaꝝ cursus ⁊ euentꝰ futurorꝝ ex his rimari.ceteriscꝫ hmōi supstitiōibꝫ implicari ido latrie nāꝫ mr ē egiptꝰ ex qua certū ē hꝰ obprobria pullulare ⁊c.xxvi.q.vj.§.illō. ⁊ de supstitiōibꝫ que fiūt in calē ianuarij.que ē dies circūcisiōis xpi hēs.xxvi.q.vij.si quis calēdas. Dz ēt fidel circūcidere affectū a superfluitate affectꝰ terrenorꝝ hiere.viij. Circūcidimī dño ⁊ auferte prepucia cordiū vrōꝝ.i.superfluitatē affectuū. Dz ēt circūcidere sensitiuā.i.sensus exteriores. Visuz a vano aspectu. Auditū a detractōibꝫ ⁊ adulatōnibꝫ. Gustū ab īmoderatis cibis. Odoratū a suauibꝫ odoribꝫ. Tactū a voluptatibꝫ. Os a laquacitatibus. Totū corpus a pomposis vestibꝫ ⁊ a vanis ornatibꝫ qđ tāgit bēđ.in ome.vñ Stephanꝰ dicit iudeis eos ꝓhēdēl. Incircūcisi cordibꝫ ⁊ auribꝫ vos sp̄ spūisctō restitistis.act.vij. Et seruata ista triplici circūcisiōe xp̄s nos ducēs ed gloriaz ibi circūcidet demū ab oī corruptōe miserie corporis ⁊ aīe. Vñ ⁊ moises in egiptū vadēs qz ducebat secū duos filios incircūcisos.angelus voluit occidere eū ſz subito circūcidit ⁊ euasit. et significat duplicē affectū.s.sensitiuū ⁊ intellectū ꝗs dēm̄ a superfluis remouere ⁊ mortificare.

De agno paschali.§.vii

sacro veteris legis ⁊ figuratiuo sacrificio eucaristie ⁊ p̄cipue quo ad modū debitū sūmptōis.de ꝗ pōt exponi illō p̄s. Parasti in ꝓspectu tuo mensam aduersus eos qui tribulāt me. Ad lrām vtrꝫ illa mēsa.i.illud qui uiuz agni paschal fuit pata iudeis ꝓtra egiptios qui eos affligebāt. Nā mortuis p̄mogenitis egiptiorꝝ ⁊ ipis intactis ab exterminatore āgelo p signū thau ex sanguine agni in suplimināibꝫ domorꝝ cogebāt egiptij illos recedere subito ne peiora paterēt. Et ista ē rō lēal quare deꝰ statuit agnū annuatī comedi ⁊ talibꝫ circūstātijs vt recordarēt sepi⁹ bñficij sue liberationis a tribulatōibꝫ. Nā ille ceremōie oēs insinuāt festinātā exitꝰ eorꝝ de egipto, sicut lactuce aggrestes designāt amaritudinē tribulatōnūm quas patiebant in egipto. Moraliter āt seu ſm rōnē figuralē ſm tho.vbi.s.figurabat xp̄m passuz p nobis qui ꝓponit sumēdus in sacro aduersꝰ eos qui tribulāt nos.i.demōes.vñ apls.i.cor.v. Pascha nr̄m immolatus ē xp̄s. ⁊ Gre.in omel.inquit. Quid sit sanguis agni ñ ia audiēdo ſ bibendo didicistis. Qui sanguis sup vtrūqꝫ postē ponit qñ ñ solū ore corpis ſ ⁊ ore cordis hauritur.de ꝑse.di.ij. quid vult. Et sic ab extermīatore tribulāte liberamur. Ille āt ceremōie ꝓmedē di agnū figurāt ꝓditōes ꝙuādas in sumēdo agnū xp̄m in sacro. Dt.n. de ipo agno Exo.xij. Caput cū iteſtinis ⁊ pedibꝫ vorabitꝫ vt nil vsqꝫ mane remaneat. Si quid āt residui fuerit igni cōburaſ. Si tāti ñ fuerit in familia vt sufficiāt ad esum agni assumāt secū vicinū ꝗūctum domui sue nil de carnibꝫ extra domū ferēdo. Nō aūt crudū vel aqua coctū ſ tm̄ igni assatū dz comedi ⁊ hoc ad vesperā cū panibꝫ azimis ⁊ lactucis aggrestibꝫ. Accinctis qz renibꝫ ⁊ baculos bētes in manibꝫ ⁊ calciamēta in pedibꝫ ⁊ festinanter. Notanꝫ in his ꝙditōes quas dz hēre digne sumēs agnū sacrale seu xp̄m. Primo exigit plena fides in ītellectu circa ip̄m sacrm̄.i.ꝙ in eo est dīnitas ⁊ corpus ⁊ aīa. Signanꝫ illa per caput pedes ⁊ inteſtina. Caput est cristus de⁹ ait apls.pedes quibꝫ corpaliter incedebat est corpus ī teriora occulta ē aīa. Totū vorat qui totum credit. Nil dubites ait hilarius ſ potius suscipe vba saluatoris in fide qui ait Caro mea vere ē cibus. Dz si quid ē duz ⁊ arduū rōi qđ capi ñ possit ꝓburaſ igni.i.totū credaſ ex īmēso dei amore ꝓcessisse. Ad firmādū cor sincerā sola fides sufficit.ait Tho. In cōioribꝫ āt sentētijs que dīr de hoc sacro qđ ꝙ se comedere ñ dz.i.ītelligere adiutoriū sumat.aliquē.s.pitū domui sue vicinū.i ecclie vnitū qui dz ei declarare. Nil extra domū est ferēdū de hoc agno. Et nec incircūcisus dz admitti ad hoc qđ ē scdo seruādū vt.s. nulli ꝓferaſ extra ecclīam exūti.nec aliquis hereticus scismaticus excōicatus accedat.qz ad sui iudiciū sumeret. Tertiū obseruādū ꝙ aqua.i.sapia seclari coqui.i.examinari ñ dz.que vult ꝙ accidētia ñ possint eē sine subiecto. ⁊ alia multa que docet eccīa. Nec crudū ēt vt cōedamus carnē hūanaz xp̄i crudū.ſz igne assatū spūssancti qui de eo loquiſ in scripturis. Quartū vt affectus sit sincerus sine aliqua mala intētōe ⁊ duplicatiōe.i corin.v. Epulemur in azimis sinceritatis ⁊ veritatis. Leo papa nullus fictus accedat.nllꝰ fucato aio.nec insidie mēte ꝓdanꝫ p̄cedat veritas cōfessiōis debite. Quintū vt sit ibi ꝓtritō pctōrum. Per lactucas aggrestes signaſ ipsa amaritudo ꝓtritōis.qz ⁊ ille lactuce amare erāt. Dz quis ex amittare ꝓsciam ⁊ dolere de offibꝫ ⁊ recognoscere se indignū ꝓpter pctā sua. ⁊ dicere cū cēturiōe Dñe ñ sum dignus vt intres sub tectū meum.i. in domo corpis mei.ſz tm̄ dic verbo.i.ope virtute tue mie remittētis culpas. ⁊ sanabiſ aīa mea Mat.viij. Sextū vt bēaſ in mēte ꝙ meditatōez mēoria passiōis eiꝰ qđ significaſ ꝙ baculū quez tenebant in manibꝫ vt.s.pati sint imitari eaz in opibꝫ suis. vt patiēter ferāt aduersa. Aug.de cō se.di.ij.qz morte dñi liberati sumꝰ. hꝰ rei memores in edēdo corpus et bibēdo sanguiné xp̄i esse dēm̄.hoc facite ait i p̄e in meā ꝓmēoratōem scz passiōis.i.cor.xi. Septimū vt reducanꝫ ad effectū imitatōis exēpla scōꝝ ⁊ hoc ē bñe calciamenta in pedibꝫ. Calciamēta eēm̄ fiūt de pellibꝫ aīalium mortuorꝝ. ⁊ signāt exēpla scōꝝ qui ꝺcesserūt. Dos dēm̄ bñe in pedibꝫ affectionū.vt desideremus

imitari eos. Antiqui fideles p̄ totā septimanaz sanctam cessabāt ab op̄ib⁹ vt p̄z de ꝑse. di iij. p nūciādū vt se cū summa diligētia p̄pare possent ad cōionē. ⁊ p̄ septimanā ēt pasce seqūtē ad refe rēdū gr̄as deo de tāto bñficio. Hodie aūt nullā quasi p̄paroz faciūt ⁊ subito post pasca ad vana redeūt. Octauū est castitas p̄missa mēte ⁊ cor pore. ⁊ hoc est renes bñ accinctos. i. restrictos lū bos in quib⁹ ē sedes luxurie. Propter qđ ab actu p̄iugali ēt abstinere dz accedēs. vt dr. xxxiij. q. nij. c. i. Nō q̄ nuptias p̄tēnamus sz eo tp̄e q̄ car nes agni māducaturi sum⁹ vacare a carnalibus op̄ib⁹ dēamus. Nonū vt sumaf ad pasch̄m qđ ñ solū p̄t intelligi q̄ illud pascale sacr̄m est no bis datū in vespa mđi. i. in sexta etate. de q̄ ap̄ls Nos sumus in quos fines seculoz deuenerūt. Sz ēt signat q̄ cū tāta deuotiōe dz sumere quis ⁊ hūilitate. ac ti in vespe suo. i. in fine vite sue ac cipet cū firmo ꝓposito ñ recidiuādi. Decim ē vt sumaf feruēter. i. cū magno desiderio se vniē di cū deo. ⁊ hoc est sumere festināter non tepide Jo. dama. Ignis nīi desideriꝫ sumēs eā que ex illo facto est ignitōz. illuminabit coꝛda nr̄a vt p̄ticipatōe eius igneamur ⁊ deificemur. ⁊ tāto q̄s ex b⁹ sumptōe suscipit maiorē fructū cū quanto maiori desiderio amoris accedit ad ip̄m. Un decimū qđ est fuādū est q̄ nullo mō p̄termitta tur sumptō eius in figurā cuius ē. q̄ oēs tene bant annuatim ad illius agni paschalis esum. ⁊ si habuisz aliq̄d impedimētū in illa solēnitate. dēbat iñ ad breue tp̄s supplere. Sic ēt quibz si delis in annis discretōis exñs tenef in pasca re surrectōis sumere eucaristiā. Et si ob aliq̄d ip̄e dimētū cū lnīa p̄fessoris dimitteret. dz supplere q̄rtius vt nullo mō omittat quolibet anno. ex tra de p̄e. ⁊ re. oñie. Alias incurrit culpā morta lem vñ ⁊ dānatōz. Sz deuote comedēdo libera tur de manu p̄baraōis. i. diaboli. ⁊ pascif deind̄ māna celestis gr̄e ⁊ verbi dei. vt demū p̄uen at ad terrā p̄missiōis. Crif. vt leones flammam inspirātes sic ab illa mēsa dñi discedimus dia bolo terribiles effecti. s. p̄ virtutē sacri. Parasti ergo mēsam r̄c. Et qui māducat carnē meam in me manet ⁊ ego in eo. De multis alīs que p̄ti nent ad hoc sacr̄m. bēs diffuse in. iij. p̄te. ti. xij. Et in scđa p̄te ti. ij. c. xij. ⁊ sequenti de omissio ne diuinoꝛum.

De variis puri. §. viii

ficatōib⁹ veteris legis figurānb⁹ sacr̄m p̄nie et baptismū ⁊ passionē xp̄i in c⁹ virtute sacr̄m pe nitētie ⁊ alia bñt effectū. Pro cuius declaratōe no. fm Tho. i. ij. q. ciij. arti. v. q̄ purificatōes legis veteris ordinabanf ad remouēdū impedimētū dīni cultus. qui est dupler. s. spūalis qui consi stit in deuotōe mentis ad deū. ⁊ corp̄alis qui cō sistit in sacrificijs ⁊ oblatōnib⁹ ⁊ alīs hmōi. A cultu spūali impediunf homines per peccata q̄b⁹ hoīes pollui dicebanf. sicut p̄ idolatriā homicidi um adulteriū ⁊ hmōi. Et ab istis pollutōib⁹ pu rificabanf homines p̄ aliqua sacrificia vl̄ cōiter oblata p̄ tota multitudīe l̄ p̄ p̄tis singulor̄. nō q̄ illa sacrificia bērēt ex se virtutē expiādi p̄cūz. sz q̄ figura bāt expiatōz futurā p̄ xp̄m c⁹ ptic̄ipes erāt ēt antiqui p̄testātes fidē redēptoris in figu ris sacrificioꝝ. A cultu vero exteriori impedie banf hoīes p̄ quasdā īmōicias corp̄ales vel i ho mīb⁹ ⁊ in alīs aialib⁹ in vestimētis domib⁹ ⁊ vas. Et in hoīb⁹ quidez aut ex se. vt in cadaucre hoīs. aut in infirmitate lepra l̄ fluxu sanguinis l̄ semis ⁊ b⁹. que p̄cedūt ex corruptiōe humoꝛuz Aut ēt p̄tahebaf immōicia illa ex p̄tactu rerū īmōaꝝ vt cadaueꝛ lep̄ ⁊ b⁹. Nō aūt baꝝ īmōici aꝝ erat lr̄alis p̄pter reuerētiā eoꝝ que ad diuz cultū p̄tinēt. tū q̄ p̄ciosas res hoīes ñ solēt con tingere cū sunt īmōi. tū q̄ ex raro accessu ad sac̄ ea hoīes magis veneranf. tū ēt q̄ in quibusdaz erat nō vitādi rit⁹ ⁊ occasiōes idolatrie ad quaz erāt inclinati. ⁊ gēiles multi ex his vtebanf in cultu suoꝝ deoꝝ. Hēb⁹. aūt immōicie corp̄ales purificabanf l̄ p̄ aspersionem aque lustratiōis. de qua dicef vel que maiores īmōicie erant p̄ alīq̄ sacrificia. Nō ār figural ē. q̄ iste īmūdicie corpa les signāt immōicias culpaꝝ varias. que ip̄edi unt a vero cultu interiori dei. Et eaꝝ purificatio signat purgatiōz eaꝝ p̄ sacr̄m baptismi vel p̄nie virtute p̄assiōis x̄p̄i in ill̄ sacrificijs figurate. vñ p̄t ad hoc induci illud p̄s. Aspges me dñe ysop. r̄c. Aspersio ⁊ lotio fit aqua. ⁊ hec ē p̄nia figurata in aqua lustrationis. Sz adiūgif ysop⁹ qui est her ba minutissima in folijs calida medicinal. q̄ pur gatiua ⁊ odorifera signat passiōz x̄p̄i que fuit p̄ acta in magna hūilitate ⁊ caritate purgatia cul paꝝ ⁊ odore virtutū reficiēte. Cū aūt quis vere p̄nitet tūc de⁹ aspergit ysopo. applicās virtutē ip̄e passiōis ad aquā p̄nie illi⁹. Et sic lauaf a sordi bus īmōiciaꝝ ⁊ efficif albo. i. īmaculat⁹ vt nit puritatis celestis. Declarāde q̄ sunt ille īmū dicie quid significēt. Et immōicia lep̄ signat im mūdiciā hereticе doctrine. q̄ hereꝭ est morbo cō tagiosus ⁊ īmiscēs in suis dictis vera cū falsis. q̄ quedā distinctō maculaꝝ in corpe. Lepra domus que erat ex aliqua corruptiōe p̄ter excessum hu miditatis l̄ siccitatis signat immōiciā p̄gregati onis hereticoꝝ. Lepra vestis linee p̄cruñ opis oc culti. q̄ lino vtimur ad carnē vñ occulta ē linea vt camisia. Lepra vestis lanee qua vtimur ab ex tra ē p̄cipue in exteriori querelatōe. Lepra in pilis p̄cipue in cogitatōib⁹. Immōicia mulieris sang uinē fluētis signat idolatrie culpā p̄ter īmola ticū cruoꝛē. Immōicia mulieris p̄turiētis īmū dicia peccati originalis. Immōicia mēstruate cul

Capitulum Quintum

pā aiē p voluptates emollite. Immōicia fluxꝰ seminis culpa supflue vel inordinate seu inutilis locutōis ēt legēdo ꝛ pdicādo vt exponit Gre di. vbi. sit rector. Immōicia cadauerīs pctm̄ obstinatōis. Immōicia ꝓtractus tex. immōat consensum in pctm̄ alteriꝰ. ꝑm illud .ij. Cor. vi. Exite de medio eoꝝ ꝛ separamini ꝛ immōm ne tetigeritis. s. ꝓsentiēdo. Immōm nō tāgit qui pctō alteriꝰ ñ assentit vt dicit Aug. xxiij. q. iij. recedite. Vbi ñ hñs coopculū vel ligaturā immōm erat ꝛ signat nō hñs restrictōem disciplineꝫ Vō videndū est qūo purgabanꝫ hæ immōicie pctōrū Et certū est qꝫ p pniam. actu. iij. Penitemini vt deleanꝫ peccata vestra ait Petrus. Lauabꝭ me inquit ps. s. aqua pnie ꝛ sup niuē dealbabor. Et hoc figurabaꝫ p illā aquā que dicebaꝫ lustrationis. q̄ miscebaꝫ cinere vitule ꝓbuste. De qua ait apls ad hēb. ix. Si em̄ cinis vitule aspsus inquinatos sanctificat ad emūdatōez carnis. i. ad tollendū illas immōicias coꝛpales. ēpto magis sāguis xpi emūdabit ꝓscias nās ab opibꝰ mortuis. s. pctōꝝ. Sic g̃ fiebat ille cinis. Mandauit dns Nūe. xix. vt accipet vaccā rufam sine macula ꝛ que ñ portasset iugū. ꝛ immolaret. i. occideret extra castra. ꝛ de sanguine eius intingebat sacerdos digitū. ꝛ aspgebat ꝓtra fores scūarū septēvicibꝰ Cremabaꝫ aūt illa vacca tota cū sangui ne pelle carnibꝰ ꝛ fimo. et adiūgebaꝫ ꝓbustioni eius lignū cedrinū. ysopus ꝛ cochus bistinctus Et ille cinis vacce reseruabaꝫ ꝛ ponebaꝫ in aqs ꝛ cū illa aqua aspsi mōabanꝫ a dictis immūditijs. Sed immōi efficiebanꝫ ꝛ cremātes vaccaz ꝛ cineres colligētes ꝛ aspgētes alios aqua. Spiritualr. Vacca ista signat dñm iesum dei sapiētiā. qui dr vacca ꝓpter assumptā nām infirmitatē mortalitatis. Rufa fuit qꝛ plenus caritate l' qꝛ aspsus sanguine in passiōe. Integre eratꝫ vacca ista erat. qꝛ oīs actō eius fuit pfectissima et in pfecta etate passus est. Nulla fuit in eo macula peccati nec iugū seruitutis. Debat aūt ppls adducere ad moisen. qꝛ imputabāt ei trāsgressionē mosaice legis in violatōe sabbati. Precipiꝫ aūt tradi eleazaro sacerdoti. qꝛ xpus occidendus traditus est in manus sacerdotuz. Immolaꝫ extra castra. qꝛ extra portā passus ē vt dicit apls. Intingit sacerdos digitū in sanguine eius. qꝛ misteriū passiōis xpi ꝓsiderādū cū discretōne ꝛ imitādū actōe est. ꝛ pcipue a sacerdotibꝰ. Aspgiꝫ sanguis ꝓtra tabernaculū designās synagogā. vel ad ꝓdēnatōz nō credēniū. vel ad purificatōem credēniū. Et hoc septē vicibꝰ. vel ꝓpter septē dona spiritussancti. que ex sacrīs ꝓcipimꝰ vel p oē tps qđ signaꝫ in septēnario. Omīa igne cremāda sūt. i. fōsialiter intelligēda igne spūssancti instructōe Nam per pellē ꝛ carnē exterior eius operatio. p sanguinē subtilis interna eius virtus viuificāſ p fimū lascitudo sitis ꝛ alia ad infirmitatē pertinentia. Tria addita signant. cedrus altitudinē spei vel ꝓtemplatōnis ysopus humilitatem vel fidem. cocchus bistinctus geminā caritatem. p hec dēmus xpo passo adhærere. Cinis bꝰ vacce ē memoria seu virtus xpi passi. Colligiꝫ iste cinis a viro mūdo qꝛ reliquie passiōis ꝓuenerunt ad gēnles qui nō fuerūt culpabiles in xpi passione Ꝓponūꝫ iste cineres in aquā ad expiādum qꝛ ex passiōe xpi baptismus ꝛ ēt pnia fortiꝫ effectū emūdādi pctā. Qui aūt immolabāt vaccā vel colligebāt cineres ꝛ qui aspgebant aquā efficiebāꝫ immōi vsqꝫ ad vesperaz. qꝛ iudei in occisiōe xpi effecti sunt immōi ꝛ pctōres. ꝛ bꝰ vsqꝫ in finē mōi qꝛ tūc ꝙuertenꝫ ad vesperaz ꝑm ps. Vel ēt ad figurandū. qꝛ qui ministrāt alīs sacra in collatōe eorum aliquas immōicias contrahunt. ꝛ ꝓmaxie in sacramentis pnie. ꝛ hoc vsqꝫ ad vesperꝫ. i. finē vite pīris. Fiebant et alia sacrificia in festo propiciatōis. s. vituli arietis ꝛ duoꝝ hircoruz ad expiatōem pctōrꝫ. p. ꝓplo et sacerdotibꝰ designātia passionē xpi. Et etiam sacrificia que fiebāt a singulis personis. p peccatis vel a leprosis mūdatis sacra erāt figurātia passionez xpi. ꝛ etiam sacrificium pnie et cōfessionis que ob breuitatē nunc dimittitur. Aspergamur g̃ ysopo cū aqua lustratōis. i. penitētia. ꝛ sic super niuem efficimur albi ꝛ enim mundati vt in tēplū glorie possim̄ intrare.

De cōsecratiōe .§. IX

sacerdotum ꝛ ornamētis eoꝝ ꝛ maculis ꝓhibitis in eis. Et cōsident ista sacra sacramēto ordinis clericoꝝ et ꝙuersatōi eoꝝ. Pro quoꝝ declaratōe dicit. b. Tho. i. ij. q. ciij. ar. v. Sicut ppls ille instituebatur ad cultū dei per sacramētū circūcisiōis ita ministri per aliquā consecratōz vel purificationem. Unde separari ab alīs precipiūꝫ quasi specialiter ad ministeriū cultus dīni p alīs deputati. ꝛ totū quod fiebat in eoꝝ ꝓsecratione vel in siōne ad bꝰ pertinebat vt ostenderet eos hīe quandam ꝓgatiuā puritatis ꝛ virtutis et dignitatis. Ad quod facit qđ ait ps. Sacerdotes tui induātur iusticia et sci tui exultent. Ex circa instōem ministroꝝ tria fiebant que habent ratōes līales et rationes figurales.

Debebant enim esse a certis maculis liberi
Debebant variis ornamentis indui.
Debebāt certis sacrificijs ꝛ modis purificari

Quantū ad primū mandauit dns vt qui haberent maculā etiam si essent de genere aaron non ministrarent ei. Ratio literalis huius. qꝛ tales solent hominibus cōtēptui hēri ꝛ iñ etiam ipe cultus dei. Sed ratio figuralis est quia macule ille designant defectus peccatoꝝ. qui tollūt sanctitatē alarum debitam sacerdotibus. Et designabunꝫ hæ macule Leuiti. xxi. vbi dicitur. Homo

de semie tuo qui habuerit maculā ñ accedat ad altare·neq; offerat panes dō suo. Et subdit sin gulas describēdo. Si cecꝰ.i.ne sit ignorans. Si claudus.i.ne sit instabil' ⁊ ad diuersa se iclinās Si quo vel grādi vel torto naso.i.ne p defectuz discretōis in plꝰ vel minꝰ excedat aut aliqua pua exerceat. Per nasuz ēt p quē discernīꝰ odores ,a fetoribꝫ discretō dignaf Ne sit fracto pede.l'manu.i.ne amittat virtutē bñ opādi vel ꝓcedendi de virtute in virtutē. Ne gibbꝰ añ vel retro.i.ne superfluū amorē vel laborē bēat ad terrena. Si lippus ne.l.per carnalē affectū eiꝰ ingenium ob scuꝝ fiat. Si albuginē bēns in oculo ne.l.p̄sum ptōz candoris inscīētie bēat in estimatōe. Si u gem scabiē.i.petulātiam carnis in ope. Si im petiginē.i.litigiosus.impetigo corpꝰ sine dolore occupat·⁊ mēbroꝝ tū decorē sedat.vñ⁊ auaricia designat. Si hernosus seu ponderosus ⁊ significat luxuriā in cogitatōe. hec Ebo.vbi.s. Et qua si silem expōem hanꝝ maculaꝝ ponit Ore.in pa sto. Et in decre.hī.di.xlix. Hinc etenī et diffusiꝰ ibi hec dēclaraf Quātū ad scām. Voluit deꝰ vt sacerdotes hērēt diuersa ornamēta. vt in ma iori reuerētia bērenf a pplo·⁊ sic cultus dei esset in maiori honorificētia et gloria. Et vt hī ꝛexcedi rrvitj. Pōtifex bēbat nouē ornamēta. Primuz vestē lineā. Secūm tunicā iacinctinā in cuꝰ extre mitate versus pedes ponebāf tintinabula que dā.⁊ mala punica intexta.⁊ ex iacincto purpu ra⁊ cocco bisso tincto. Tertiū superhume.ale qō teti gebat humeros⁊ anteriorē ptē vsqꝫ ad cingulū qō erat ex auro⁊ iacincto⁊ purpura et cocco bi stincto et basso retorta. Et sup hūeros hēbat duos onichinos in quib erāt scripta nōia filiorum israel. Quartū erat rōnale ex eadē materia fac:ū qō erat quadratū⁊ ponebaf in pectore⁊ ꝓiungebaf superhūerali Et in hoc rōnali erāt xij.lapides ꝑciosi distincti per quatuor ordines in quibꝫ e rāt scripta nōia filiorꝫ isrl' quasi ad designādum qꝫ deferrēt onus totiꝰ ppli.⁊ qꝫ dēbāt ingiter de eorꝫ salute cogitare. Et iō in pectore·i.in rōali in quo mādauit dñs ibi poni doctrinā⁊ veritatem qꝫ quedā ptinēcia ad veritatē iusticie.quedā ad veritatē doctrine.ibi erāt scripta. Quintū orna mentū baltheus.i.cingulus quidā factus ex illis quatuor coloribꝫ. Sextū est thiara.i.mitra quedam de basso. Septimū lamina aurea pendens in frōte in qua erat scriptū nomē dei. Octauuz erat feminalis linea vt opirēt turpitudinē suaz qñ accederet ad altare vel ad scūariū. Ex his octo ornamentis sacerdotes minores hēbāt tātuz quatuor.s.tunicā.lineā.balthēū.femoralia.i.se rabulas.⁊ thiarā. Horꝫ aūt ornamentorꝫ rōnē literalē quidā assignāt dicētes.qꝫ in bis designaf dispō orbis terraꝝ.quasi pōtifex,ptestaref se eē ministruz creatoris mūdi.vñ⁊ Sap.viij.dr qꝫ in veste aarō erat descriptus orbis terraꝝ. Nā feminalia linea figurabāt terrā.ex qua linū nascitur Balthei circū uolutō significat mare occeanum qō circū it terrā. Tunica iacinctina suo colore significat aerē.p quē tintinabula tonitrua⁊ p malogranata coruscatōes. Superhūerale sua varietate celū sidereū. Duo onichini duo emispia vl' duo luminaria magna.solē⁊ lunā. Duodecim lapides in rōnali duodeci signa in zodiaco.qꝫ in celestib sunt tōes eternoꝝ. Cidaris vel thyara celū empirreū. Lamia aurea deū oīb p̄sidēte Rō aūt figuralis horꝫ ē.qz ista designāt ornamēta virtutū quibꝫ dñi mīstri eē induti.i.bītuati. que oīa ꝓtinenf in iusticia.⁊ iō bñ dr. Sacerdotes tui induanf iusticiā.vt em̄ dicit Ora.di.xl. §.i. Multis virtutibꝫ dr splēdere vita pōtificis vt gradui ꝓferat decorē quē ab eo ñ accepit Vñ ex eo ñ lniam peccādi sed necessitatē bñ viuendi se nouerit assecutū. Et in minoribꝫ sacerdotibus dñt esse quatuor. Castitas signata p feminalia. Abstinētia signata p cingulū. Linea tūnica.i.moderatio discretōis. Et thiara recte intērōis in capite.i.in mēte. Hi pontifices dñt p alijs bēne p dicta⁊ alia quatuor.s.iugē dei memoriā in ōtē platōe.⁊ hoc signaf in lamina. Supportatōz populi p pectam·⁊ hūerali. Tertio qꝫ bēat pfm in corde⁊ visceribꝫ caritatis qō signatur p rōnale. Granus aūt addit qꝫ in corde eius dr eē manifesta veritas.s.scripturaꝝ p id qō ibi scriptū erat.di.xxxvi.§.ij. Hi vltio bne celestem quersatōz qō signaf p tunicā iacinctinā. Tintinabula aurea que erāt adiūcta in fine vestiꝫ significāt exercitiū p̄dicatiōis de sapia scripte. Et malogranata intexta signāt vnitatē fidei⁊ morum vel qꝫ in practicatōe dr cauere scādala⁊ diuisiones⁊ querere vnitatē Quātū ad tertiū ꝓsecratōe eoꝝ fiebāt quedā. Et primo purificabanf oēs p ablutōz aque. Et quedaz sacrificia facta p eis spāliter leuite. Secdo radebāt oēs pilos carnis sue vt hī Leui.viij. Tertō ꝓsecratio ponti cis⁊ sacerdotū hoc ordine fiebat. Post ablutōz p̄dictā induebanf vestimētis p̄noiatis ad designandū dignitatē suā. Spal'r aūt pontifex inungebaf in capite·vt designaref qꝫ ab ipo diffūdebaf ptās ꝓsecrādi in alios sicut oleū a capite deriuaf in inferiora.iuxta illud ps. Sicut vnguētum in capite. Leuite vero nō bēbāt aliā ꝓsecrationē nisi qꝫ offerebanf dño a filijs isrl' p manus pontificis qui orabat p eis. Minoꝝ vero sacerdotū sole manꝰ ꝓsecrabanf. que erāt applicande ad sacrificia. Et de sanguine aialis īmolati tigebaf extremū auricule dextre eoꝝ.et pollicē pedis dextri vt.s.eēnt obedientes legi dī in oblatōibꝫ sacrificiorꝫ qō signaf in intinctōe dextre auricule qꝫ eēnt solliciti⁊ ꝓmpti in executōe sacrificiorū. ⁊ in signū huius intingebaf extremū pedis et

Capitulum Sextum

manus. Ipi ēt et vestimēta eoꝝ aspgebant sanguine aialis imolati. in memoriā sanguis agni p quē fuerūt liberati ex egipto. Offerebant aūt in cōsecratōe eoꝝ ista sacrificia. Vitulus pro peccato in memoriā remissionis peccati. Aaron circa vitulum conflatilē. Aries in holocaustum in memoriā oblatōis abrahe. cuius obediam dēret imitari. Aries ꝓsecratōnis qui erat quasi hostia pacifica. in mēoriā liberatōis de egipto p sanguinem agni. Canistr panū in mēoriā manne date. Pertinebat aūt ad applicatōem ministerij q imponebant sup manus eoꝝ adeps arietis et torta panis et armus dexter, vt ostenderet q accipiebant ptātē hmōi offerēdi. Leuite vero applicabāt ex hoc q introducebant in tabernaculū sederis. quasi ad ministrādū circa vasa sanctuarij.

Ratio figuralis hoꝝ est. q illi qui sunt ꝓsecrādi ad spūale ministeriū xpi dēt primo purgari per aquā baptismi et lacrimarū in fide passiōis xpi et dēt radere oēs pilos carnis sue. i. oēs prauas cogitatōes a se removere. dēt vngi oleo gē spiritussancti. et aspsiōe sanguis xpi p mēoriā passionis. et sic accedere ad ministrādū. cū obedia ad legē dei et diligētia agēdoꝝ. Inuncrō aūt in capitib pontificū et manib sacerdotū adhuc fit ecclesia. s ob aliā cām. vt extra de sacra. vn. c. i. Sacerdotes ergo induant iusticia isto mō et sancti facti p illā cōsecrationis figuratiōez habitam in le exultabunt in gloria.

De preceptis iudicialib ipsius legis.

Capitulum Sextum

Tertia pars legis mosaice est de ꝑceptis iudicialibus. que dēt Exo. xxi. et xxij. de quib pōt intelligi illud ps. Iudicia dñi vera iustificata in semetipa. desiderabilia sup aurū et lapidē precios multū. et hoc ꝓpter maximā equitatē et humanitatē quā ꝓtinēt. Iudicia. i. ꝑcepta iudicialia dñi. q. a dño instituta. vera q; ñ pōt cōtinere errorē sicut iudicia hoīm in suis statutis. Iustificata in semetipa. q; hēt cās et rōes valde iustas quare sic instituta sunt. Et nota vt dicit. b. Tho. i. ij. q. civ. Sicut aūt legem mosaicā fuerūt hīta et seruata quedā ceremonialia ad cultū dei a sanctis hoīb vt ps de sacrificijs factis p noe. abraā. et alios et altarib erectis. Ita ēt fuerūt hīta quedam iudicialia inter eos s ñ erāt illa iudicialia ex institōne dīna sed hūana. vt sunt mō statuta ciuitatū. Sic ēt illa ceremonialia ñ fuerūt p institōez dei sed p deuotiōz colētiū dei. ad hoc instigatorū ex instinctu dīno. Differūt aūt iudicialia a ceremonialib in trib. in determinatōe. in figuratiōne. in observatōe. Et primo. s. determinatione sunt in se iustificata. q; a deo ordinata. Et scdo observatōe. vt q; ad hoīb assumit sunt desirabilia sup aurū. q; valde vtilia reipublice. Et tertio. s. figuratōe sunt dulciora sup mel et fauū ꝗtū ad expōem misticā et moralē. Primo differūt q; ceremōialia ordināt hoīem ad debitum cultū dei. Iudicialia aūt ordināt ad debitū cōuictū cū primo. Sed p hmōi declaratione dicit. b. Tho. i. ij. q. cvij. ar. i. q ꝑceptoꝝ cui uslibet legis quedā hēt vim obligādi ex ipso dictamine rōis q. s. ipsa rō natural dictat hoc ee debitū fieri l vitari. et hmōi dīr ꝑcepta moralia eo q a rōne dīr mores hūani. Alia vero ꝑcepta sunt que ñ hēnt vim obligādi ex dictamine rōis. q; in se cōsiderata ñ hēt absolutā rōz debiti vel indebiti, sz hēt vim obligandi ex ipa institōe dīna vel humana. et hmōi ꝑcepta sunt determinatōes moraliū ꝑceptorū. Et. si determinēt moralia ex institōe dīna in his p que bō ordinat ad deū. talia dīr ceremōialia. si aūt determināt moralia in his que ptinent ad ordinatōz hoīm ad inuicez. talia dīr iudicialia. Et in his duob cōsistit rō iudicialiū ꝑceptorū vt. s. nō hēant vim obligādi ex ipa natali rōe sz ex institōe et p hoc differunt a moralib⁹. Scdo vt ptineāt ad ordinatōz hoīm ad inuicē. et sic differūt a ceremōialibꝫ ꝑceptis. p hoc aūt differunt iudicialia ista a legibꝫ et statutis ciuitatū. q; illa sunt ex institōne dei. hec aūt ex institōe hoīum. Et dīr iudicialia ñ solū que ptinēt ad lites iudiciorū. s ēt quecūqz ptinēt ad ordinatōz hoīm ad inuicē que subest ordinatōi principis alic⁹ seu officialis. Scdo differūt iudicialia a ceremōialibus in figuratōe. q. s. ceremōialia figurabāt primo et p se. iudicialia aūt scdario et ex ꝓsequenti

Pro c⁹ declaratōe dicit Tho i. ij. q. cvij. art. ij. q dupl̄r dr aliquod preceptū figurale. Uno modo primo et p se, quia. s. principl̄r est institutum ad aliquid figurādū. et hoc mō ceremonialia sunt figuralia. Ad hoc etiā sunt instituta vt figurarēt aliquid ptinēs ad cultū dei et ad misteria cristi. Alio modo dr preceptū aliqd figurale. ñ primo et p se sed ex ꝓsequēti. et hoc mō iudicialia sunt figuralia. ñ enim fuerūt principl̄r instituta ad aliquid figurādū sed ad ordinādū statū illius ppli ꝗm iusticiam et equitatē. Sed ex ꝓsequēti aliqd figurabāt inqꝝtū status illius ppli qui p hmōi ꝑcepta disponebat. figuralis erat. Scdm illd. i. Cor. x. Omnia in figurā ptingebāt illis. Quia enim ille populus erat electus a deo vt ex eo xps nasceretur. ideo optuit statū illi⁹ populi ee ꝓphēticum et figuralem. vt ait Aug. Et iō iudicialia illi ppl̄o tradita fuerūt magis figuralia qꝝ iudicia aliorū ppl̄orum. Sicut etiam in bella et gesta illius populi exponuntur mistice non autez bella vel gesta assiriorum vel romanorum. que fuerunt magis famosa ꝗm hominēs. Unde et. Exe. dic. xxiij. q. i. Nisi bella illius ppli significarent bella spūalia dēmonū cōtra nos. nequaqꝝ ec

desta libros illos qui narrãt illa bella vt regum iosue ⁊ alioꝝ ꝓponeret legẽda. Et sic iudicialia ꝑcepta a doctoribꝫ supꝫ exo. in glo. exponerent̃ allegorice ⁊ moraliter. Tertio differũt iudicialia a ceremõialibꝫ in obseruatõe. Nã cũm vtraq; in nouo testamẽto sint mortua. qz euacuata ab obligatõe ꝑ aduẽtũ xp̃i. tñ ceremõialia ñ solũ sunt mortua. sz ét mortifera post diuulgatiõz euangelij. Et rõ est. qz vt dictũ est illa ceremõialia sunt figuralia p̃cipal̃r instituta ad figurãdũ xp̃i misteriũ vt futura. ⁊ ñ ipa mõ ꝺuare cẽt. ꝓtestari cõtra veritatẽ fidei. ac si nõdũ eẽnt impleta. Sz iudicialia ita sunt mortua q; nõ mortifera. Vaz si quis p̃nceps vel eccia vellet aliqđ ex ill̃ iudicialibꝫ sumere ꝑ suo statuto seruando in ciuitate tanq; iustũ ⁊ vtile ñ peccaret. qz illud seruarz ni si hoc faceret ipe l̃ ab alijs mãdari seruaret. qz in lege mosaica ꝓtẽtũ ⁊ iñ obligatoriũ. tũc eĩ intentio eẽt mortifera. Nõ autem iudicialia nũc sunt mortua ⁊ ñ obligãt. qz cũ instituta eẽnt ad disponẽdũ statũ illi⁹ ꝑpl̃i qui ordinabat̃ ad xp̃m. mutato illo statu ꝑpl̃i xp̃o aduenĩẽte ipsa iudicialia ñ obligãt. Fuit eĩ lex ꝑdagogus ducẽs ad xp̃m ꝺm ap̃lm. Sed qz hmõi p̃cepta vt dictũ est. non ordinabant̃ p̃cipal̃r ad figurãdũ xp̃i misteria. sz ad aliquid fiẽdũ ꝺm iusticiã. tõ ipoꝝ obseruatõ nõ ita p̃iudicat fidei veritati absolute. Sz nunc si intẽto obseruãdi eẽt vt qz in lege mosaica mãdatũ. hoc. n. p̃iudicaret veritati fidei. qz p̃ hoc haberet̃ q; status ꝑpl̃i priorꝭ adhuc duraret. ⁊ xp̃s nõdũ venisset. vñ ⁊ ap̃ls ad hẽb. vij. ait. Translato sacerdotio necesse ẽ q; legis trãslatõ fiat. s. quo ad totã. Vbi dicit Aug. Quia. n. simul ⁊ ab eodẽ ⁊ sub eadẽ spõsione vtraq; data sunt. qđ de vno ꝺz necesse est vt de altero intelligatur. extra ꝺ cõstitu. translato

Fit autez quadru- .§. I

plex distinctõ hoꝝ p̃ceptoꝝ iudicialiũ ꝺm distinctionẽ ordinatõis bũane vt ponit. b. Tho. i. ij. q. c. xij. ar. xij. Quadruplex. n. ordo in ꝑpl̃o põt inueniri. Primus ordo ẽ principiũ ꝑpl̃i ad subditos. ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedã p̃cepta iudicialia ꝺ institutõe principũ ⁊ officioꝝ eorum. et reuerentia eis exhibenda. ⁊ hec est vna ps eoꝝ. Et cõis ordo est subditoꝝ ad inuicẽ ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedaz alia p̃cepta p̃tinẽtia ad ꝓciues ad inuicem. puta circa ẽptões. vendicões. iudicia. ⁊ penas. ⁊ hmõi ⁊ hec scda ps iudicialiũ. Tertius ordo est eorũ qui sunt de ꝑpl̃o quo ad extraneos. ⁊ ꝺm hoc dant̃ quedam alia p̃cepta p̃tinẽtia ad extraneos. puta de bellis ꝓtra hostes ⁊ de susceptiõe pegrinoꝝ et aduenaꝝ. ⁊ hec est tertia ps. Quartus ẽ ad domesticos vt vxoris ad vir̃. pẽtis ad filiũ. dñi ad fuũ ⁊ ꝺm hoc dant̃ aliqua p̃cepta p̃tinẽtia ad domesticã ꝙuersatiõz. sicut de filijs. vxoribꝫ. ⁊ seruis. et hec est quarta ps. Et de singulis ponet̃ in sequẽti. §. ß breuiter. Et no. q; aliqua ex hijs iudicialibꝫ p̃ceptis eccia sumpsit. ꝑ suis ꝙstõmbꝫ in diuersis titulis decretaliũ. ⁊ p̃cipue in. v. libro. vñ obligãt vt statuta eccie nõ vt i lege mosaica mãdata. Et ꝑio extra de adulteriis vz. Si seduxerit quis virginẽ necdũ desponsataz. dormierit q; cũ ea dotabit eã ⁊ bẽbit in vxorẽ. Si vero pater virgis dare noluerit pecuniã. reddet. i. dabit pecuniã iuxta morẽ vel modũ dotis quã virgines recipe ꝙsueuerũt. Glo. ibi dotabit. i. donatõem ꝑ rer nuptias assignabit ei. vel ꝑ⁹ pecuniã dabit mulieri quã ꝑ dote sibi reꝛuabit qõ fieri põt ff. de dona. inter vi. ⁊ vx. si quis vxori. Etiã si cũ ea ñ ꝙtrahat nichilomin⁹ bẽbit illaz pecuniam. Glo. supꝫ illud. dabit eã vxorẽ. s. si pt ei dare voluerit et ipa ꝙsenserit vel si ipe eam acceperit voluerit. Alias punirẽ ꝑ put cõtinet̃ in ca. sequẽti. s. puenit Glo. supꝫ illud iuxta modũ qui extimabitur iuxta facultates ipius et dignitatem puelle. Et illo capitulo puenit. dicit glo. talis nõ cogit̃ illã accipe in vxorẽ si noluerit. Sz qz illã ꝺcepit alias punietur. Et ꝺm leges. si per vim hoc egerit punitur morte. Institu. de publi. iudi. §. sin autem. Si decepit puellã relegatur. vel si est vilis ꝑsona verberatur ꝺm q; iudici visum fuerit Institu e. §. ij. Et cõm canones si non acceperit. excomunicatur quousq; visum fuerit superiori. et in monasterium ad agendum penitẽtiam ad tempus retrudit̃. vt dicitur in dicto capitulo ꝑuenit. Item in titulo de fur. capitulo primo dicitur. Qui furatus fuerit dominẽ et videriterit eum nocte. conuictus morte moriatur. Etiam glosa. super illud hominem. s. liberꝫ. naz qui furatur seruum hac pena nõ tenet̃. ff. ad. l. fa. de pla. l. vltima. Et ꝺm canones hec pena non imponitur. vt de raptore in archiepatu. vbi ꝺz. q; ꝑ certis excessibꝫ episcopi possunt certam penam pecuniariã imponere et flagellis afficere ea moderatõe hita q; flagella in vindictam sanguinis transire non videantur. Et ꝺ vbi est ita grauis excessus q; mortem et membroꝝ trucatõem mereatur reus sustinere reseruẽt illa potestanbꝫ secularibus. Et si episcopus habet iurisdictõem temporalem. causas sanguinis remãdet ei cui huius competat dicit ibi glo. Item in titu. ꝺ iniur. et dam. c. i. dicitur si irati fuerit homines et percusserit alter ꝓmum suum lapide vel pugno. et ille mortuus non fuerit si iacuerit in lecto qui percusserit. operas eius et impensas in medicos restituet. Exodi. xxi. Glo. ibi operas amissas et impensas curatore prestabit. Item si quis apperuerit cisternam et foderit et ñ operuerit eam cecideritq; bos vel asinus in eam. domin⁹ cisterne reddet precium iumentorum. Quod autez mortuum fuerit ipius erit. extra eo. titu. Glosa

ibi. si hoc fecerit in publico. nã si in occulto vbi ꝙsueuerũt fieri ñ teneꝫ. Rõ primi est. qz occasio nẽ dãni tedit. Itẽ si bos cornupeta eẽt ab he ri. z nudiustertius z nõ custodiuit eũ dñs suus reddet bouem p boue z cadauer integꝝ recipiet Exo. xxi. z eo. ti. Glo. sup illud ñ custodierit. scz si bouẽ alterius occiderit tenebiꝫ. qz nõ adhibuit diligẽtiã quã debuit. Itẽ si leserit quispiaꝫ agꝝ vel vineã. z dimiserit iumentũ suũ vt depascat aliena p dãno estimatõem restituet. Glosa sup illud estimatõz. vltra estimatõz eñ nõ tenetur. expellere vz aĩal qđ dãnũ dedit tanꝯ suuz nõ includere illud cum dñs eius teneaꝫ ad dãnũ. Itẽ si egressus ignis ꝓphendat aceruos frugũ siue stãtes segetes in agris reddet dãnuz qui ignẽ succẽdit. Exo. xxij. eo. ti. Glo. sup illud reddet. si fuerit in culpa cũ ignez apposuit. nec adhibuit diligẽtiã quã debuit. ff. ad. l. acquili. q occidit. Alias si nihil de ꝓringẽtibꝰ omisit ñ tenetur. l. e. c. vl. Item in ti. homici. c. i. Si qs p industriã occideret ꝓximũ suum z p insidias ab altari meo euellas eũ vt moriaꝫ. Ero đ. xxi. ca. Glo. sup illud p industriã. Secus in cãu. ar. xv. q. i. si quis ñ ictatus. Insidias. Iste talis insidiãs si occidit ñ hz immunitatẽ ab eccl̃ia. l. vt non possit extrahi. quod forte intelligiꝫ qñ hoc agit in eccl̃esia.

De tõe precepto. §. II.

rum iudicialiũ legis mosaice que ptinẽt ad principes. Pro quoꝝ declaratõe dici. b. Tho. i. q. q. circa bonã ordinatõz principũ in aliqua ciuitate vel regno duo sunt attẽdẽda. quoꝝ vnuz est vt oẽs hẽant aliquã ptem in principatu. per hoc. n. ꝯseruaꝫ pax ꝓpli. z oẽs talem ordinatõem amant z custodiũt vt hꝫ in. q. polli. Aliud est qđ attendiꝫ iuxta spẽm regimis vel ordinatõis principatuũ. cꝰ cũ sint diuerse spẽs vt pbs tradidit in. iij. polli. ꝑcipue tñ est regnũ in quo vnꝰ princip̃at ꝑm virtutẽ. Ibi dicit pluralitas principatuũ mala. vnus g̃ princeps Et aristocratia. i. potestas optimoꝝ in qua aliqui principant pauciꝰ ꝑm virtutẽ. Ibi optima ordinatõ principuz est in aliqua ciuitate vel regno in qua vnꝰ ꝓficitur ꝑm virtutẽ qui oĩbꝰ ꝑsit. z subipõ sunt aliqui principãtes ꝑm virtutẽ. Tũ qz talis ꝑncipatus ad oẽs ptinet. tũ qz ex oĩbꝰ eligi ꝑnt. tuz qz et ab oĩbꝰ eligunt. Talis ẽ optima pollicia bñ ordinata et regno incꝫtũ vnus ꝑest. Et aristocratia incꝫtũ aliqui principãt ꝑm virtutẽ. Et ex democratia incꝫtũ. i. ptãte ꝓpli incꝫtũ ex ꝓpl̃aribꝰ ꝑnt elici principes. z ad ꝓpl̃m ptinet elcõ principũ. z ꝙ fuit institutũ ꝑm legẽ dĩnã in illo ꝓpl̃o iudeoꝝ. Nã moyses z eius successores gubernabãt ꝓpl̃m quasi singlr oĩbꝰ principãtes. quod ẽ quedã spẽs regni. Eligebant autẽ. lxx. seniores ꝑm virtutẽ. Ibi de deu. i. Tuli de tribubꝰ vestris viros sapiẽtes z nobiles. z ꝓstitui eos principes z hoc erat aristocraticũ. Ex democraticũ erat qꝙ illi de oĩ ꝓpl̃o eligebãtur. Dt eñ exo. xviij. Proui de omni plebe viros sapiẽtes. Et ẽt ꝓpl̃s eligebat. vñ dr deu. i. Date ex vobis viros sapientes. z sic pz qꝙ optima fuit ordinatio principum quã lex ꝓposuit. Et cuius ordinatõ ꝓpl̃i ꝑcipue dependeat ex maximo principatu. i. principali regiõe vt dr pbs in. iij. polit. tñ qz ille ꝓpl̃s sub speciali cura dei regebaꝫ. Ibi dr deute. vij. Eum te elegit dñs deus tuꝰ vt sis ei ꝓpl̃s peculiaris. ideo instõnẽ summi principis sibi dñs retinuit. nõ ler ipa determinauit. Et hoc est qđ dñs petiuit. Ibi. xxvij. Prouideat dñs deus spũm omis carnis hoĩz qui sit sup oẽm bãc multitudinez Et sic ex dei ordinatõe institutꝰ est iosue in principatu post moisen. Et de singl̃ iudicibꝰ q fuer̃ũt post iosue legiꝫ qꝙ deus suscitauit ꝓpl̃o saluatorẽ. z qz spũs dñi fuit in eis vt pz libro iudicũ De rege ãt cõmisit ꝓpl̃o cõstõem sed sibi reseruauit electõz. Ibi dr deu. xvij. Cũ ꝓstitues regem quẽ elegerit dñs deus tuus. Quo aũt se debeant hĩe reges z alij ꝑsides oñdit ꝑs. di. Et nũc reges intelligite. erudimini qui iudicatis terraz Seruite dño in timore. Regnũ vtiqz ẽ optim̃ regimẽ ꝓpl̃i qz bꝰ regimẽ marie repsentat regiñ di quo vnꝰ nõm gubernat. Et bꝰ ẽ vez si ñ corrũpat. Sz ꝓpter magnã ptãtẽ que regi ꝓcedit. de facili degenerat in tirãnidẽ nisi sit ꝑfecta virtus cui talis ptãs cõcedit. Perfecta ãt virtꝰ in paucis inuenit. z ꝑcipue in iudeis qui erãt crudeles z ad auariciã ꝓni ꝙ que hoĩes marie in tirannidẽ decidũt. Et iõ dñs a principio eis regẽ nõ instituit ꝑfectã ptãte bꝰ iudicẽ z gubernatorẽ. z postea regẽ ad petitõz ꝓpl̃i quasi indignat̃ ꝓcessit. vt pz ꝙ ea que dixit ad samuelẽ. i. Re. viij. Nõ eum te bꝰ me abiecerũt ne regnẽ sup eos. Instruxit tñ a principio circa regẽ instruẽdũ. Ibi de mõ eligendi vt. s. qñ in eius electõe expectarent iudicium dñi. z vt nõ facerẽt regẽ alterius gẽtiz qz tales reges solẽt pax affici ad gentem cui ꝓficitur. z per ꝙs pax curare de eis. Secõ ordinauit circa reges institutos qualiter se deberẽt hĩe ad seipos. s. vt nõ multiplicarẽt currus et equos z vxores z diuitias immẽsas. qz ex cupiditate hoꝝ facile principes decidũt in tirannidẽ z iusticiã derelinquũ. Tertio qualiter se dẽrent hẽre ad deum. vt. s. semp legerent z cogitarẽt legem dei. vt semper eẽnt in dei timore z obediẽtia. Seruite dño in timore. Instruxit ẽt qualr debent se hĩe ad subditos vt. s. non superbe contemnerent z opprimerẽt. z a iusticia declinarẽt. Quod autem dixit dñs populo ꝙ samuelem. i. Re. viij. Hoc erit ius regis. filios vestros tollet sibi in seruos. tribunos z centuriões. Illõ ius ñ

acquirit regi lex institutõne diuina, sed magis si bi prenunciat vsurpatio regũ, qui sibi iniquũ ius cõstituũt in tirannidẽ degenerantes et subditos depredantes.

De rõne et cõ §.III

uenientia iudicialiũ ꝓceptoꝝ cõtũ ad ꝑticulariũ bominũ quietũ illi⁹ ꝑtin. Hec eñ talia ꝓcepta inueniunt cẽ fm rõnẽ ⁊ plena equitate ⁊ cautate. et hec est intẽtõ legis assuescere hoies p ei⁹ ꝓcepta vt sint bñ cõicatiui ad inuicẽ ⁊ facilit. vt sic ꝓsequet amicicia ⁊ pax inter eos. Vñ in ꝓmẽdatõnẽ taliũ preceptoꝝ dr in psal. Non fecit tlr omi nationi. s. dei⁹ qualia fecit pplo israel. ⁊ iudicia sua i. ꝓcepta iudicialia ñ manifestauit eis. Pro cuius declaratõe dicit Tho. i. ij. q. cv. ar. ij. Aug. in. ij. de ci. dei Tullius distiniens quid sit pplis dicit q est cetus multitudis iuris cõsensu ⁊ vtilitate cõitatis sociatus. Vñ ad rõnem ꝑtinet vt cõicatio hoim ad inuicẽ iustis ꝓceptis legis ordinet. Est aũt duplex cõicatio hoim ad inuicẽ. Una que fit auctoritate principũ, alia q̃ fit ꝑtia auctoritate priuataꝝ ꝑsonaꝝ. Et qr volũtate vniuscuiusq; disponi põt qd̃ ẽ subditus eius ptãt. iõ auctoritate principũ quibus subiecti sunt hoies optet q iudicia inter hoies exerceant. ⁊ pene malefactoribus inferant. Ptãti autẽ priuataꝝ ꝑsonaꝝ subdunt res possesse, ⁊ iõ ꝓpria volũtate in his ꝑtit sibiinuicem cõicare. puta emẽdo. vẽdẽdo. donando. ⁊ alijs hmõi. Circa aũt cõicatõz lex sufficiẽter ordinauit. Statuit eñ iudices vt pz deu. xvi. Iudices ⁊ mgros cõstitues in oĩbus portis tuis. vt iudicẽt ꝑplum iusto iudicio. Instituit ẽt iustũ iudicij ordinẽ ⁊ sine acceptõne ꝑsonaꝝ. Vñ dr Deut. i. Nõ iustus est iudicare siue ciues ille siue ꝑegrinus. nulla erit ꝑsonaꝝ distãtia. Et qr iudices ad hoc inter hoies ꝓstituũtur vt determinẽt qd̃ ãbiguũ est ĩter bominꝫ. cũ ambiguũ sit duplex. qr vel apud simplices. vel ẽt apud ꝓtos ⁊ doctos. Nõ vtriq; ꝓuidet lex. Nã ad dubia cõia tollẽda mandauit Deu. xvi. vt iudices ⁊ mgri ꝓstituerent ꝑ singulas tribus ad iudicãdũ ꝑtin. Ad tollendũ secundũ dubiũ. s. qd̃ est apud ꝓtos statuit lex. vt oẽs recurrerẽt ad locũ ꝓncipalẽ a deo electum in quo summus sacerdos erat qui determinaret dubia circa cerimonias dĩni cultus. Et summ⁹ iudex ꝑtis rex vel iudex qui determinaret quo ad iudicialia sicut ẽt nũc p appellatiõz ab inferiori bus iudicibus ad superiores cãe deferunt. vñ deu. xvij. dr. Si difficile apud te ⁊ ãbiguũ iudicium ꝑspexeris. ⁊ iudiciuz qui inter portas tuas sunt videris verba variari. ascẽde ad locũ quẽ elegerit dñs deus tuus. Sustulit ẽt occasiões inusti iudicij. s. p mũera dñi ait. Nõ accipiat munera. s. iudex. qr mũera excecãt oculos sapiẽtũ et puertũt verba iustoꝝ. deu. xvi. Instituit ẽt nũerũ testiũ. s. duoꝝ vel triũ vt pz deu. vij. Quãuis ei sit possibile duos vel tres testes in mẽdacio cõuenire. ñ tñ ñ ẽ facile l̃ ꝓbabile q̃ ꝙueniãt. et ꝓcipue si eoꝝ testiõnia ñ vacillent nec alis sint suspecti. Et ad hoc q̃ de facili testes a veritate ñ dclinarẽt instituit lex vt diligẽtissime examinarẽt. ⁊ iõ accipit testiõniũ eoꝝ tãq̃ veꝝ. Nã in negocijs hũanis fm ꝓbm ñ põt hr̃i ꝓbatõ demõstratiua ⁊ infallibilis. sz sufficit cõiecturalis ꝓbabilitas fm q̃ rector suadet. Et tiã lex instituit certas penas ꝓ certis delictis vt. j. dicet. Circa res vero possessas optim est fm ꝓbm in. ij. polli. q̃ possessiones sint distincte ⁊ vlus sit ꝓtim cõis. primo ꝓ volũtatẽ possessoꝝ cõicet. Et hoc tria fuerit in lege statuta. Primo. n. ipe possessiões erãt diuise ꝑ singulos. dr. n. Nũe. xxxvij. Ego dedi vob⁹ terrã quã sorte diuidetis vobis. Et qr ꝑ possessiones irregularitatẽ plures ciuitates destruunt vt di. pbs. in. ij. polli. iõ circa possessiones regulandas triplex remediũ lex instituit. Unũ. s. vt fm nũeꝝ hoim diuideret equalit. vñ dr Nũe. xxxvij Pluribus dabitis latiorẽ ⁊ paucioribus ãgustiorẽ. Aliud remediũ fuit vt possessiões in ꝑpetuum nõ alienarẽt, sz certo tpe redirẽt ad suos ꝓstinos possessores. vt. s. ñ ꝙfunderent sortes possessionũ. Sicq̃ ꝙcessit lex vt necessitatibus occurrentibus possent sibi hoies ꝓuidere. q̃ ad certũ tẽps alienari possent. Sz ne ꝙfunderet sortes tribuũ. in iubileo saltẽ optebat q̃ reuerterẽt ad priores possessores. Excipiebant dom⁹ urbane. qr in perpetuũ poterãt vẽdi. ⁊ rõ ẽ. qr ñ erãt dom⁹ ita sorte distincte vt possessiões. Tertiũ remediũ erat ad tollẽdũ hmõi ꝙfusionẽ vt ꝓximi succederent morientibus. Et primo quidẽ gradu filij. secõdo filia tertio frẽs. quarto patrui. quinto quicũq; ꝓximi qui. Et ad distinctõz sortiũ ꝙseruãdã vltr⁹ lex statuit vt mulieres q̃ sunt hæredes nubant tribus sue tribꝰ. vt bt Nũe. xxxvi. Nõ aũt statuit lex q̃ mulieres succederẽt in bonis paternis nisi in defectu masculoꝝ. Tũc aũt fuit necessariuz vt mulieres succederẽt in ꝙsolatõz ꝑtis. cui fuisset graue q̃ ad extraneos hereditas devolueretur. sz vt dictũ est ñ poterãt nubere nisi in tribu sua. Secõ statuit lex vt cõtũ ad aliqua ꝑticulariũ eẽt cõmunis. Et primo cõtũ ad curam. Precepti enim est enim Deu. xxij. Nõ videbis ouez ⁊ bouẽ fratris tui errantẽ ⁊ ꝓteribis. sed reduces fratri. ⁊ sic de alijs. Secõ cõtũ ad fructũ concedebat enim ꝙnienter cõtũ ad oẽs vt ingressus in vineam amici posset comedere licite non aũt extra ferre. Intẽdebat enim lex assuefacere hominꝫ nes vt sibi mutuo de facili sua cõicarẽt. Nonne autem est de facili suorum cõmunicatiuus. qui ñ sustinet q̃ proximus modicum quid de suo accipiat absq; magno detrimẽto. Sec⁹ autem cuz

magno damno. Et ideo ꝓhibebat lex extra portare sz̄ in vinea ꝓmedere. Quantum autē ad pauperes mandabat lex vt relinquerent manipuli obliti. ⁊ racemi re manētes ipsis vt ꝑz Leui. xix. Tertio statuit lex cōmunicatōnem factam ꝑ eos qui sunt dñi rez. Et vnā quidē cōiacionē pure gratuitā. vñ dr Deu. xxiij. Anno tertio sepabis aliam decimā. veniētq; leuites ⁊ pegrinus ⁊ pupillus ⁊ vidua ⁊ comedent ⁊ saturabuntur. Illiam vero cōmunicatōnem cum recōpensatōne vtilitatis. sicut pemptionem, venditionem. locationem. mutuum. depositū. De quibꝫ omnibꝫ inueniūtur ordinationes in lege. Intentio legis erat vt sibimuicem homines in necessitatibꝫ de facili subuenirēt. quia hoc est maxime amicicie fomentum. Et hanc facilitatē subueniēdi non solum statuit in bis que gratis ⁊ absolute donātur, sed etiaz in bis que mutuo ꝓcedūtur. quia huius subuētio frequētioz est. ⁊ pluribꝫ necessaria. Hmōi aūt subuentionis facultatem multipliciter instituit. Primo quidē vt faciles se ꝓberent ad mutuum exhibendū ⁊ ne a tali retraherēt se anno remissionis appropinquāte vt habet Deute. xv. Secūdo ne eiz cui mutuū ꝓcederent grauarent vel vsuras. vel etiam aliqua pignora omnino scilicet vite necessaria accipiēdo. Et si accepta fuerint ꝙ statim restituerent. Dicitur etiam Deute. xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vsuram. Et. xxiiij. Non accipies loco pignoris inferiozem molam et superiorē molam. qz animam suam apposuit tibi ⁊ Exo. xxij. dicitur. Si pignus a primo tuo acceperis vestimentum añ solis occasum reddes ei. Tertio vt nō importune exigerēt vt dr Exo. xxij. Si pecuniaz mutuo dederis ꝓplo meo pauperi qui bitat tecū. non vrgebis eum quasi exactor. ⁊ ꝓpter hoc etiā mandat Deute. xxiij. Cum repetes a ꝓximo tuo rē aliquā quā debet tibi. ñ ingredieris domuz eius vt pignus auferas. sed stabis foris. Quarto instituit ꝙ in septio anno debita eoꝝ remittāt. Probabile eñ erat ꝙ illi q̄ quomode reddere possent añ septimū annū reddederent. ⁊ gratis mutuātes ñ defraudarē. si aūt oino impotētes eēnt eadē rōe erat eis debitum dimittendū et dilectōe que ēt erat eis de nouo dādū ꝓpter indigētiā. Circa vero aialia mutuata hoc lex statuit vt ꝓpter negligētiā eius cui mutuata sunt si in ipius absentia moriant vel debilitent reddere ea ꝓpellat. Si vero eo pñte ⁊ diligenter custodiēte mortua fuerint vel debilitata nō cogebat restituere ea. ⁊ marime si erāt mercede ꝺducta. qz ita etiā potuit mori seu debilitari apud mutuātē. Hoc obseruādū erat qñ aialia erant mercede ꝺducta. qz tūc hēbat certū ꝓciuz ꝓ vsu aialiū. vñ nihil accrescere debat ꝓ restōnez aialiū nisi ꝓpter negligētiā custodientis. Et q̄ hoc ē dra inter mutuū ⁊ depositū. qz mutuū tradit in vtilitatē eius cui tradit. sed depositū in vtilitatez deponētis. iō magis arrabat aliquis in certis casibꝫ ad restituēdū mutuū q̄z ad restituē dū depositū. qz de minori negligētia tenebat is qui recepit mutuū q̄z depositarius qui ñ tenebat nisi de furto. vt ꝑz ex. xxij. De penis que inferebant ꝓ iudicialia ꝓcepta legis ꝓ diuersis delictis. no. ꝑm Tho. vbi. s. ꝙ ñ solū ꝓpter grauitatem culpe sed etiā ꝓpter alias cās grauis pena infligit. Primo quidē ꝓpter q̄titatē peccati. quia maiori pctō ceteris paribꝫ grauior pena debetur. Secō ꝓpter peccati ꝓsuetudinē qz a pctis ꝓsuetis ñ facilr hoies abstrahunt nisi per graues penas. Tertio ꝓpter multā ꝓcupiam vel delectatiōnē in peccato. ab bis ēt ñ de facili homines abstrahuntur nisi ꝓpter graues penas. Quarto ꝓpter facilitatē ꝓmittēdi pctūm ⁊ iacēdi in ipo hmōi etiā peccata que manifestant sunt magis puniēnda ad alioꝝ terrorē. Circa ēt ipsaz q̄titatē peccati quadrupler gradus est attēdēdus ēt vnū ⁊ idē pctm̄. Quoꝝ primus est qñ inuolūtarius pctm̄ ꝓmittit. Tūc ei si oīno est inuolūtarius totalr excusat a pena. Dr. n. deut. xxij. q̄ puella que oppimit in agro ñ est rea mortis qz clamauit ⁊ nēo affuit qui liberaret eā. Si vero aliquo mō fuerit voluntari, sz̄ tñ ex infirmitate peccat puta cū aliquis peccat ex passiōe minuat pctūm ⁊ pena ꝑm veritatē iudicij diminui dr nisi forte ꝓpter cōem vtilitatē pena aggrauet ad abstrahēdū hoies ab hmōi peccatis sicut dictū ē. Secūs gradus est qñ aliquis ꝑ ignorātiam peccauit. ⁊ tūc aliquo mō reus reputabit ꝓpter negligētiaz addiscēdi. sz̄ tñ ñ punief per iudices sz̄ expiabit peccatū suum per sacrificia. vt dr Leui. iij. Ilia cū peccauerit ꝑ ignorātiā ꝛc. Sed hoc intelligēdum est de ignorātia facti. nō autē de ignorātia ꝓcepti diui qđ omnes scire tenent. Tertius gradus est qñ aliquis ex superbia peccabat. i. ex certa electōe vel ex certa malicia. ⁊ tunc puniebat ꝑm q̄titatē delicti. Quartus autē gradus ē qñ ꝑ ꝓ pruiā ⁊ ꝓtinaciā peccabat. Et tūc quasi rebellis et destructor ordinatōis legis oīno occidēd erat Et ꝑm hoc dicēdū est. ꝙ in pena furti ꝓsiderabatur ꝑm legē id qđ frequenter accidere poterat. ⁊ ideo ꝓ furto aliaꝝ rez que de facili custodiri possunt a furibꝫ nō reddebat fur nisi duplū. Que aūt non de facili pñt custodiri a furto. quia pascunt in agris. iō frequētius ꝓtingebat q̄ oues furto subtraherent. vñ lex maiorē penaz apposuit vt ſ. quatuor oues ꝓ vna oue redderētur. Ad hoc aūt boues difficilius custodiūtur, qui hēnt in agris. ⁊ nō ita pascātur gregatim sicut oues. ⁊ ideo adhuc hic maiorē penā apposuit, vt ſcilz quinq; boues ꝓ vno boue redderētur. Et hoc dico nisi forte idē aial inuentū fuerit viues apud

eum. qz tūc solū duplū restituebat sicut in cete/
ris furtis. Poterit eñ hēri psumptō q cogita/
ret restituere ex quo viuū seruasz. Et no. sm
Aug. xxi. de ci. dei. q Tullius posuit octo genera
penarū esse in legibꝫ. vicz damnū. vincula. ver
ra. tallionē. ignominiā. exiliū. mortē. ꝛ seruitutē
Ex quibꝫ aliqua in lege sunt instituta. Damnuz
quidem. s. cū fur condēnabat ad quintuplū l' qua
druplū. Vincula vero sicut nūc. xv. mandat de
quodā q in carcere ēcluderet. Verbera sicut de/
utero. xxv. Si eū qui peccauit dignuz viderint
plagis psternēt corā se. faciētqz verberari. Igno
miniā ēt inferebat illi qui nolebāt accipe vxorē
fratris sui defuncti que tollebat calciamēta illi/
us. ꝛ spuebat in faciē eius. mortē etiā inferebat
vt pz Leui. xx. Qui maledixerit pri suo aut mri
morte moriat. Penā eñ tallionis lex induxit di
cens exo. xxi. Oculū p oculo. dentem pro dente.
Penā aūt seruitutis induxit in duobꝫ casibus
In vno quidē qñ septimo anno remissiōis ille
qui erat seruus nolebat bñficio legis vti vt lib
eriret. vñ p pena ei infligebat. vt in ppetuū ser/
uus remaneret. Secdo infligebat furi qñ nō ha
bebat q posz restituere sicut hī Exo. xxii. Penā
aūt exiliꝫ vlr lex ñ statuit. qz in solo pl'o de/cole
bat omnibꝫ alijs pl'is p idolatriā corruptz. vñ
si quis a pl'o illo vlr exclusus eēt daret ei occa/
sio idolatrie. Et iō. i. re. xxvi. dr q dauid dixit ad
saul. Maledicti sunt qui dieceruṅ me vt ñ ha/
bitet in hereditate dñi dicētes. Clade serui dijs
alienis. Erat ām aliqd ꝑticulare exiliū. Dī enim
deute. xix. q qui ꝑcusserit proximū suū nesciens
ꝛ nullū erga ipm habuisse odiū ꝓbatur ad
vnā vrbiū refugij ꝓfugiebat vsqz ad mortē sum
mi sacerdotis. tūc enī licebat ei redire ad domū
suā. qz in vli dāno pli ꝓsueuerṫ ꝑticulares ire se
cure. ꝛ ita primi defuncti ñ sic pni erāt ad eius
occasionē. Penā aūt mortis lex inflixit in mais/
ribꝫ criminibꝫ. s. in his que sunt ctra deū in ho/
micidio ꝛ furto hoīm. ꝛ in reuerētia ad pntes ꝛ
in adulterio ꝛ in cestibꝫ. In furto autē aliarum
rez adhibuit penā dāni. In ꝑcussuris ꝛ in mu
tilatōibꝫ induxit penā tallionis. In alijs mīori
bus culpis penā flagellatōis ꝛ ignominie.

De iudicialibus. §. IIII

ꝑceptis que respiciūt extraneos. Pro bꝰ declara
tiōe no. sm Leui. i. tij. q. cv. ar. iij. q cum extrane/
is pōt eē hoīm ꝓuersatio dupl'r. Uno mō pacifi
ce. Alio mō hostil'r. Et q̄ztū ad vtrūqz modū or/
dinandū lex ꝓueniētia ꝑcepta ꝓtinebat. Tripl'r
enī iudeis offerebat occasio. vt cū extraneis pa/
cifice cōicarēt. Primo quidē qñ extranei per ter
ram eoz transitū facerēt quasi pegrini. Secun
do mō qñ in terram eoz aduenientes ad inha/
bitādū sicut aduene. Et q̄ztū ad vtrūqz lex ꝑcep
ta mīe ꝓposuit. nā exod. xxij. dr. Aduenā ñ contri
staberis. ꝛ xxiij. dr. Peregrino molestus ñ eris.
Tertio qñ aliqui extranei totl'r in eoz ꝓsortium
ꝛ ritū admitti volebāt. Et in his quidam ordo
attēdebat. nō enim statim recipiebant quasi ci/
ues. sicut ēt apud quosdam gētiliū statutū erat
vt ñ reputarent ciues nisi qui vel ex auo vel a/
tauo ciues existerēt vt dicit ꝓbūs in. iij. politice
Et hoc iō qz si statim extranei aduenientes recip
erent ad tractandū ea que sunt pl'i posset multa
picula ꝓtingere dū extranei ñ būte adhuc amo
rem firmatū ad bonū publicū aliqua ctra pl'm
attētarent. Et iō lex statuit vt de quibusdā gēti/
bus aliquā affiniratē ad iudeos. s. de egiptijs ba
bentibꝫ apud quos nati fuerāt ꝛ nutriti ꝛ dī idu
meis filijs Esau fratris Jacob in tertia genera
tione recipent in ꝓsortium pl'i. Quidam vero
qz hostiliter ad eos se habuerāt sicut amonite et
moabite nūqz ad ꝓsortiū eoz admitterēt. Alma/
lechite aūt qui magis eis aduersati fuerāt ꝛ cū
eis nullū hēbant cognatōnis cōsortiū quasi ho/
stes perpetui hērent. Dī enī Exo. xvij. Belluz
dei erit cōtra amalech a generatōe in generatioz
Dicit etiam q̄ztū ad hostilē cōicatōem cum ex
traneis lex ꝑcepta ꝓueniēria tradidit. Nam pri
mo quidē instituit q bellum iuste iniret. Dā/
datur enim deut. xx. Qz qñ accederent ad expu
gnādam ciuitatē offerret ei primū pacē. Secdo
instituit vt fortiter bellū susceptū exequerēt. hū
tes de deo fiduciā. ꝛ ad hoc melius obtinēdum
instituit q iminēte pl'io sacerdos eos ꝓfortaret
ꝑmittēdo auxiliū dei. Tertō mādauit impedimen
ta a pl'io remoueri remittēdo quosdā ad domū
qui possent impedimēta pstare vt nouus edifi/
cator dom⁹. aut plātator vinee. aut desponsator
vxoris. Hi excludebant a pl'io. ꝛ hoc ꝑter duo
Primo quidē qz ea que bō de nouo bz vel stati
patus est ad bñdū magis solet amare. ꝛ per ōns
eoz amissionē timere. Cū ꝓbabile erat q ex tli
amore timerēt mortē. ꝛ sic min⁹ fortes essent ad
pugnādū. Secdo eadem cōe timidi mittebant ad
domū. Quarto instituit vt victorijs moderate
vterent ꝑcēdo mulieribꝫ ꝛ puulis. ꝛ etiaz ligna
fructifera regionis ñ incidēda. Accipe aūt vtu/
tas ab alienis ñ erat sm legis intētōz ꝑ ex qua/
dam ꝑmissōe ꝑter pronitatē iudeoz ad auari/
ciam vt magis pacifice se hērēt ad extraneos. a
quibꝫ lucrabantur.

De preceptis .§. V

iudicialibꝫ circa psonas domesticas vt filios vx
orē. suos. que docet quēlibet circa suā familiam
seruare ad bñ regēdū nō qz in lege mosaica scri
pta sz qz in magna equitate ꝛ bñanitate funda
ta. vt valeat dicere illud ps. Al iudicijs tuis non
declinaui. i. ꝑceptis iudicialibꝫ. quia tu legem

posuisti mihi que. s. ista ꝓtinēt ⁊ ad que seruāda legē priuatā. s. inspiratōis i corde posuisti ad ea implēda vt valde iusta. Pro cui declaratōe no. ſm Tho. i. ij. q. cv. q cōio domestice psonaꝝ ad invicem. vt dicit phūs in. i. polli. est ſm quotidianos actus qui ordinant ad necessitatē vite. Ulita aūt hoīs ꝙseruatur triplr. Uno modo ꝗtū ad individuū. puta. s. hō idē nūmero vtuit ⁊ ad talem vite cōseruatōz opitulant hoī exteriora bona ex quibꝫ hz victū ⁊ vestitū ⁊ alia hmōi vite necessaria in quibꝫ admīstrādis indiget hō seruis. Alio mō cōseruat vita hoīs ſm spēm ⁊ ꝓ generationē. ad quā hō indiget vxore vt ex ea generz filios. Sic igit in domestica cōione sunt tres ꝙbinatōnes. s. domini ad seruū. viri ad vxorē. patris ad filiū. Et ꝗtum ad oīa lex ista vetus ꝙnenientia ꝑcepta tradidit. Quantū em ad seruos instituit vt modeste tractarent ⁊ ꝗtum ad labores. no. s. in laboribꝫ immoderatis affligerētur. Ulñ Deu. v. dīs mandauit vt die sabbati requiescerent bus ⁊ ancilla sicut ⁊ ipe. Et itez ꝗtum ad pnas infligēdas vt. s. moderate castigarent. imposuit em pnā mutilatonibꝫ suoꝝ. vt dimitterent eos liberos sicut hī Exo. xxi. Et sīle statuit i ancilla quā in vxorez aliquis duxerit. Statuit et spāliter circa seruos qui erāt ex pplo. vt. vij. ānō liberi egrederent cū oībꝫ que apportauerāt et vestimētis vt hī Exo. xxi. Insup et no. deut. xv. vt viaticū eis det. Quia em filij isrl erāt a seruitute liberati pharaonis a dño. ⁊ per hoc dīne sui turi additi. iō noluit dīs vt i ꝑpetuū serui eēnt simplr. ſz ſm quid. i. ad tps. Et ꝗuis ista nūc ñ seruent nec obligēt ꝗtū ad ista determinata in lege. obligant tñ in genere vt. s. quis modeste se hēat ad seruos. Circa vxores vero statuit in lege ꝗtū ad ipas ducēdas vt accipiāt vxores ex tribu sua. vt hī Nume. vl ⁊ hoc iō ne sortes tribuum cōfundant. Prohibuit et quasdā psonas ne in coniugiū ducerent. s. alienigenas. i. que ñ erant de pplo iudeoꝝ ꝓpter ꝑiculū seductōis ⁊ ꝓpinqs ꝓpter reuerētiā naturalē que eis debet. Hoc aūt nūc seruādū ē. ⁊ ꝗtū ad ꝓpinquas in mlto pluribꝫ gradibꝫ ꝗ in veteri testō. ⁊ et ꝗtū ad affines vt pz extra de cōsan. ⁊ affi. c. vl. Quātū aūt ad alienigenas. hoc ita seruādū ē vt fideles cū infidelibus cōtrahere ꝓhibeant mītimoniū. xxviij. q. i. caue. In lege et fuit statutū q aliquis in vxorē duceret vxorē fratris defuncti sine liberis vt patet deu. xxv. Et hoc ne totlr memoria defuncti deleret. Nā filius exillis genitus dicebat filius fratris defuncti ſm quādā adoptōez. hoc ātnūc cessasse ꝓhibet ꝓpter affinitatē. Statuit et lex qualr vxores iuste ducte tractari dēnt. s. amicabilr. vt. s. ñ leuiter infamarent. Ulñ ⁊ mādat pūiri qui falsum crimē imponit vxori vt hī deu. xxij. Et et q ꝓpter vxoris odiū filius detrimētū ñ pateret. deu. xxi. Et et q ꝓpter odiū vxorē ñ affligeret. ſz ꝑpter scripto libello repudij ea dimitteret. vt pz deu. xxiij

Notan. aūt q lex ꝑmisit repudiū vxoris. nō q simplr iustū ēt ſz ꝓpter duriciā iudeoꝝ vt dicit dīs Mat. xix. Fuit g ꝑmissus repudiū ad vitādū vxoricidiū. Erāt. n. ita crudeles q occidissēt vxores quas odio hēbāt. si ñ potuissent dimittere vt alias ducerēt. Nūc aūt in nouo testō mītimoniū ꝙsummatū nulla pt rōe dissolui nec etiam cū. dispensatōe pape. Diuortiū autē quo ad separatōz thori vel quo ad cohītatōz ſm formā ab eccīa tradita fieri pōt ⁊ ñ alr. Et de hoc in. iij. pte ti. i.

Circa filios aūt instituit lex vt pēs eis disciplinā adhiberēt. instruēdo eos in fide vt hī Exo. xij. Ubi dr. Cum dixerint vobis filij vestri que est ista religio. i. cā hanc ceremoniaꝝ que fiebat circa agnū paschalē dicetis eis. Victima trāsitꝰ dīni est ꝛc. Et et q instruerēt eos in moribus vñ Deu. xxv. dr q pēs cū hēbāt filios rebelles ⁊ ꝓtumaces dēbant eos ducere ad iudices ciuitatis ⁊ eis dēnūciare q monita eoꝝ audire cōtemnerēt ꝓmissatōnibꝫ. qui uīs. atqz luxuriis vacarēt ꝛc. Et illi iudices mādabāt illos lapidari. nō aūt hoc ꝓnibꝫ licebat. s. occidere l mutilare filios ad correptōz suoꝝ sceleꝝ sicut nec et nunc hz. Nam sicut phūs dicit. ⁊ ethico. Principat pater nus hz solā amonēdi prātē ſi aūt vim coactiuam per quā rebelles ⁊ cōtumaces ꝙmi pūt. ideo lex mandabat vt filius contumax a principibus puniretur

Titulus. xv. De lege euāgelica seu noui testamēti Capi. vnicum.

Quarta lex euangelica siue noui testi que et videt lex indita. s. in cor. seu lex gre quā ꝓmisit dīs dādā. Hiere. xxxi. cuz ait. Ecce dies veniēt dicit dīs. ⁊ ꝙsummabo super domū isrl ⁊ sup domū iuda testm nouuz. Et exponēs qd sit hoc testm subdit. qz b est testamētum qd disponā domui isrl. dādo leges in eas i mēte eoꝝ. ⁊ in corde eoꝝ supscribam eas. Quaz auctoritatē inducit apls ad hēb. viij. Et de ea pt intelligi illud ps. Bonū mihi lex oris tui super milia auri ⁊ argēti. Precipue aūt lex euāgelica dr lex oris dei. qz ab ipo incarnato pnūciata ⁊ data fuit ⁊ cum ea gra collata. vñ Mathēus euangē. narrat qñ cepit eis xps pdicare di. Aperiēs os suū docebat discipulos suos di. Beati paupes ꝛc. Mat. v. Et hoc in mōte qui designat ſm aug insignē ꝓfectūqz iustitiā quā ꝓtinet ipsa lex. supēs alias leges. ⁊ ꝓterea dicit ps. Mihi ē sibi bonū sup milia. i. melior ꝗ diuicie tpales auri et argēti. vel diuitie spūales cuiuscūqz scie. vel eloquētie seu legis que designant ꝓaut ⁊ argētuz

Continet enī lex euāgelica non solū documēta que ibi cōtinētur sed etiam grām ipius xp̄i que ducit ad gloriā. Et idem melior supoēm substā tiam sapiam ⁊ sciam ⁊ mōi gloriā. Sed p̄ bo rum declaratōe dicit.b. Tho.i.q.cvi.arti.i.q. vnaquecz res illud vtor esse qō est in ea potissi mū vt dicit pbūs.ix.ethi. Id aūt qō est potissi mū in lege noui testamēti ⁊ in quo tota virtus eius consistit est gra spūssancti que datur p̄ fidem xp̄i.⁊ ideo principalr lex noua est ipa gra spūssā cti que datur fidelibo. Et hoc manifeste apparz per aplm qui ad roma.iij.dicit.vbi est gloriatō tua sz o iudea. Exclusa est.per quā legem scōz. Nō sed p̄ legē fidei. Ipam enī fidei gram legē appel lat. Et exp̄ssius ad rom.viij.dr. Lex spūs vite in xp̄o iesu liberauit me a lege peccati ⁊ mortj. Ubi ⁊ Aug.in li.de spū ⁊ lra dicit q̄ sicut lex scōz fu it in tabulis lapideis. ita lex fidei scripta est in cordibo fideliū. Dz tñ lex noua quedā sicut dis positiua ad grām spūssancti ⁊ ad vsum b⁹ gre p̄ tinentia que sunt quasi scdaria in lege nona.de quibo oportuit instrui fideles xp̄i ex verbis ⁊ scri pturis tā circa credēda q̄ circa agenda. Et iō di cendū est q̄ principalr lex noua hec est indita nō quasi aliquid ptinēs ad naturā humanā.q̄ sic est indita lex naturalis.q̄ nāe aliquid superaddi tum p̄ donū gre adiuuās ad implēdū qō docet qō non facit lex naturalis vel scripta. Scdario aūt lex noua est lex scripta.⁊ in scriptura quidez euāgelij cōtinent ea que ptinēt ad grām spūssā cti.vel sicut dispositiua vel sic ordinātia vsuz b⁹ gre. Sicut dispositiua quidē q̄tū ad intellectm p̄ fidē p̄ quā datur spūssancti gra cōtinent in euā gelio ea que ptinent ad manifestādā dīnitatez vel humanitatē xp̄i.vñ dr Jo.vl. Hec aūt scrip ta sunt vt credatis.q̄ iesus est filius dei. Scdz vero affectū ptinētur in euangelio ea que perti nent ad cōtēptū mōi.p̄ quē cōtēptū fit bō capax gra spūssancti. Vdr enī.i.mōi amatores ñ p̄ut cape spūm scūm inquit xp̄s Jo.xiij. Usus vero spūalis gre est in opibo virtutum ad que multi pliciter in doctrina noui testi oēs exhortant.vt pz in sermōe dñi in mōte Mat.v.⁊ in aliis lo cis. Ubi ēt no.q̄ nullus vnq̄z habuit gram spūssancti nisi p̄ fidē xp̄i explicitā vel saltem im plicitā q̄tū ad eos qui fuerūt in veteri testō p̄ fi dem āt xp̄i ptinet bō ad nouū testm. Ita quibus cunq̄z fuit lex gre indita in veteri testō sine inde is sine gētilibo oēs illi fm hoc ad nouū testa. p̄ tinebāt. Et sic pz quō lex oris dei bonū est. id ē melius supmilia auri ⁊ argēti. s. per gram spūs sancti in ea p̄sonsam. Et fm b⁹ qō est in ea prin cipale.lex euāgelij hz iustificare hoīem. Ad qō fa cit qō dr aplūs ad Ro.i. Nō erubesco euāgeliuz virtus est enī dei in salutē oī credenti.i. ducens ad salutē que non potest eē nisi p̄ purificationē

Quantū aūt ad doctrinā que est in euāgelio et p̄cepta et consilia ordinātia intellectū affectū et actū. Lex euāgelica ñ iustificat sed de ea ēt verifi catur qō dr aplūs.ij.cor.iij. Litera occidit spirit⁹ aūt viuificat. Occidit.i.ñ viuificat ad iustifican dum. Ipa enī doctrina euāgelij ⁊ si multum in struat clare ad bñ operandū ⁊ ad occasiōes malo rum tollēdum nō tñ adiuuat efficaciter ad im plendū. Nā ⁊ si gra in euāgelio p̄sentia adiu uet hominē ad non peccandū.non tamē confir mat vt peccare non possit.q̄ hoc pertinet ad sta tum glorie

Ipsa autem lex .§.i.

euāgelica ñ fuit data a principio mōi triplici rōe fm tho.i.q.cvi.ar.iij. Quaz pma est. Quia lex noua sicut dictū ē principalr est gra spūssancti q̄ abūdanter dari ñ debuit antecz impedimētum peccati ab būano genere tolleret cōsummata re demptōe p̄ xp̄m Ñā dr Jo.vij. Nondum erat spūs datus.q̄ iesus nōdū erat glorificatus. Et hāc rōnē assignat manifeste apostolus ad Ro. viij.vbi postq̄z p̄miserat de lege spūs vite subiū xit deus filiū suū misit in similitudinem carnis peccati vt de pctō damnaret pctm̄ in carne.vt iu stificatio legis impleret in nobis. Scda ratō p̄t assignari ex p̄fectōe legis noue. Nō enī ali quid ad p̄fectū adducit statim a principio sz ā dam tpali successionis ordine. Sicut aliqs pri us est puer ⁊ postmodū est vir. Et hāc rationem assignat apostolus ad Gal.iij.dr. Lex pedagog⁹ noster fuit in xp̄o.vt ex fide iustificemur. At v bi venit fides iā ñ sumus sub pedagogo.⁊ i.Co rin.xv. Nō prius qō spūale est sed qō animale Lex aūt euāgelica maxime est spūalis.⁊ ideo nō prius debuit dari sed posterius Tertia rō sumit ex hoc q̄ lex noua est lex gre qua bō indi get ad bñ operandū.⁊ ideo primo oportuit q̄ bō re linqueret subiūp̄i in statu legis veteris.vt cadē do in peccatū cū p̄ illā iuuari ñ posset suā infir mitatē recognosces.sciret se gra dei indigere ad bñ operandū.⁊ ad hāc p̄curandam se humiliaret Nil enī magis gre recipiēde obsistit q̄z superbia. cū.s.quis p̄fidit de viribo suis ad bñ operādum ꝓpter qō dicit Jacobi. Deus superbis resistit hu milibo aūt dat grām. Hanc rōz assignat aposto. ad Ro.v.dr. Lex subintrauit vt abūdaret delic tū.vbi aūt abūdauit delictum superabūdauit et gra. Nec ex hoc p̄t dici deus acceptor p̄sonarū q̄z sez,puidit eis de lege gre hominibo noui testi ⁊ nō hoībo veteris. Nam humanū genus ꝓpter pec catū primi pntis meruit priuari auxilio gratie. ⁊ ideo quibuscūq̄z non datur gratia hoc ē ex iu stitia.q̄ hoc illi meruerūt.quibo aūt datur hoc est ex gratia seu liberalitate. Nō aūt est acceptor dōs p̄sonaz si de suo in quo nō est alicui debitor nō

dat vni qđ dat alteri. Nō g̃ ex ꝟ q̄ hoīb⁹ a p̄rinci
pio mūdi ñ dedit deus legē gratie iniuriā fecit. vel
acceptor personarum fuit. cuz ⁊ ipa lex debito or
dine danda esset

De duratōe le .§.II.

gis euāgelice. ſ. q̄ durat vſq̄ ad finē ſeculi. nec ē
expectāda alia lex que ei ſuccedat vt quidam ma
le ſenſerūt. Pro cui⁹ declaratōe dicit. b. Tho. i. q̄
coi. arti. nū. q̄ ſtatus mūdi variari p̄t dupl̄r. Uno
mō ſm diuerſitatē legis. ⁊ ſic huic ſtatui no
ue legis nullus ſtatus alius ſuccedit. Succeſſit
enī ſtatus noue legis tanq̄z pfectior ſtatui vete
ris legis tāq̄z impfectior. ſm illō. i. cor. xiij. Cuz
venerit q̄d pfectū eſt euacuabit qđ ex pte ē. Sed i
ſtatu vite p̄ſentis nūllus ſtatus pfectior eē p̄t ſtatu
noue legis. Nihil enī p̄t eſſe ꝓpinquius fini vl
timo q̄z id qđ imediate inducit in finē vltimuz
hoc aūt facit noua lex. Unde dicit apl̄s ad hebre. x.
Habētes itaq̄z frēs fidūciā in introitū scōꝝ in san
guine xp̄i quā initiauit nobis viā nouā acceda
mus ad eū. Cūm ñ p̄t cē aliquis ſtat⁹ vite p̄ſentis
q̄z ſtatus noue legis. q⁹ tāto vnūq̄qq̄z ē pfectꝰ
quāto magis fini vltimo ꝓpinquius ē. Alio mō
p̄t ſtatus hoīm variari ſm q̄ hoīes diuerſimodꝰ
ſe dīſpōnt ad eādē legē vel pfectiꝰ vel minus pfecte
Et ſic ſtat⁹ veteris legis fuit multipl̄r mutatus.
q⁹ q̄libz hoīes optime illā legē ſeruabāt q̄libz oī
no p̄teribāt. Sic ēt ſtat⁹ noue legis diuerſificat
ſm diuerſa loca ⁊ diuerſa tpa ⁊ ꝑſonas in q̄ gr̄a
ſpūſſancti pfectiꝰ vel minꝰ pfecte hī. Nō ē expe
crādū q̄ aliquis ſtatus ſit futurꝰ in quo pfectiꝰ
gr̄a ſpūſſancti hēaf̄ q̄z hactenꝰ hūa ſit. ⁊ maxime
ab apl̄is. qui ſicut tpe p̄rius. ita ⁊ ceteris abūdā
tius ſpūmſcūm acceperūt. vt dicit glo. ſup illud
primitias ſpūs accipiēs. Ultra iſtos duos ſtat⁹ ſcz
legis moſaice ⁊ legis euāgelice ponit quidē Di
oni. in eccl̄aſtica hierarchia tertiū ſtatū. ſed ñ in
vita iſta ſ in vita btā. vbi ſine figuris ⁊ velamīe
videbim⁹ deū facie ad faciē. Promiſſio aut̄e
aduēt⁹ ſpūſſancti quē xp̄s p̄miſit apl̄is pluri
es. quā aliqui dicebāt nōdū impletā ſ implēdā
tā facta eſt apl̄is. vñ ⁊ xp̄us dixit Act. i. Vos aūt
baptizabimi ſpūſcō ñ poſt multos hos dies. Nō ī
pletū legit Act. ij. ſ. in feſto pentex. ⁊ tūc docuit a
poſtolos oēm veritatē. ſ. de neceſſariīſs ad ſalutez
credēdis ⁊ agēdis. Nō aūt docuit eos de oīb⁹ fu
turis euēnīb⁹. hoc enī ñ ſpectabat ad eos. vñ dixit
Act. i. Nō eſt vr̄m noſſe tpa vel mōīta que pat
poſuit in ſua p̄tate. Q⁹ dā aliqui aſſignabāt tres
ſtat⁹ mūdi q̄uenientes tribꝰ ꝑſonis dīnis dicētes
ſtatū veteris legis cōuenire p̄ri. q⁹ illi generatōi ītē
debāt ſtatū noue legis q̄uenire filio. q⁹ clerici in
eo intendūt ſapie. vñ et ſequēdus erat tertiꝰ ſtat⁹
qui q̄ueniret ſpūſcō in quo viri ſpūales p̄inci
parent. Rūdit. b. Tho. vbi. s. q̄ ſtatus veteꝛ le
gꝭ fuit nō ſoluz p̄ris ſ filij. q⁹ xp̄s in veteri lege
figurabat ⁊ ſtatus noue legis ñ ſolū eſt filij ſ ēt
ſpūſſancti ſm illud ad to. viij. Lex spūs vite in xp̄o
ieſu. Cūm nō oporteat expectare aliā legē ſpūſſancti.
Poſſet etiā ſm vūm Io. diſcipl. ille triplex ſtat⁹
ſic adaptari. vt dicat p̄rim⁹ in lege nature qui i
cepit a creatōe ⁊ puritate ⁊ renouat⁹ fuit p diſlu
uiū noe puritas ⁊ ptās rōe creatōis attribuitur
patri. Ecōs incepit in lege moſaica que fuit lex
plena ſapia. Et in ꝓphetis etiā qui tūc maxime
floruerūt fuit maxima ſapia ꝓphetantes de criſto
ſapia patris ⁊ in xp̄m fuit terminatus i ſui paſ
ſione ⁊ aſcēſione. Succeſſit tertiꝰ qui appropriat
ſpūiſcō incipiēs in aduētu eius ſup apoſtolos i
quo data eſt in cordib⁹ lex amoris ⁊ dilectōnis ⁊
ſpūſcī quo filij dei agunt. Cūm nō oporteat expecta
re aliā legē. Nō aūt xp̄s dixit Mat. xxiiij. q⁹ p̄re
dicabit euāgeliū regni in toto orbe ⁊ tūc veniet
conſummatio dicit Tho. q⁹ iſta p̄dicatō euangelij
p̄t intelligi dupl̄r. Uno mō q̄tū ad diuulgari
onē noticie xp̄i. ⁊ fuit diuulgatū euāgeliū in to
to orbe p̄ p̄dicatōꝝ apl̄oꝝ. Et qđ ſubdit in illa au
ctoritate. Tūc erit conſummatō intelligit⁹ de ſtru
ctōe ir̄lm. de qua tūc loquebat⁹ ad ir̄am. Alio mō
poteſt intelligi p̄dicatio euāgelij cuz pleno effec
tu. ita. ſ. vt in qualibet gēte recipiat⁹ eccl̄ia. Et ita
ſm Aug. nōdum p̄dicatum eſt in toto orbe Et ſ
facto veniet conſummatio mūdi. ⁊ ſic ñ oporter expec
tare euāgeliū aliud q̄đ illi vocabant eternū. Ille
petrus eſt quidē liber qui intitulabat⁹ euāgeliū
eternū que dicebat⁹ fuiſſe doctrina Joachim ab
batis. ſ ex ipo tractatu ⁊ tpe ſuo⁹ p̄hendit mani
feſte ipm ñ feciſſe. Sūt aūt ibi multa hereticata et
erronea ⁊ fatua. Hā in primo dicit doctrinā ioa
chim excedere doctrinā xp̄i ⁊ nouū ⁊ vetus teſta
mētum. Secōdo q⁹ euāgeliū xp̄i ñ eſt euāgeliū re
gni. Tertio q⁹ nouū teſtm̄ erat euacuādū. ⁊ q⁹ ñ
erat duraturꝰ niſi p ſex annos. i. vſq̄ ad annū in
carnatōis. M. cclx. Quarto q⁹ ſicut euāgelio cri
ſti ſuccedit aliud euāgeliū. ita ſacerdotio xp̄i ali
ud ſacerdotiū. Quinto q⁹ euāgelium xp̄i neiez
ducit ad pfectōz. Sexto q⁹ ſpūalis intellect⁹ no
ui teſta. non eſt cōmiſſus pape romano ſ tm̄ līta
lis. Et ſic nō hz iudicare papa de intellectu ſpūa
li ſed litterali. Septimo q⁹ receſſus grecoꝝ a ro
mana eccl̄ia fuit bonus ⁊ q⁹ viri ſpūales nō tene
rent⁹ obedire romane eccl̄ie in his que dei ſunt.
Octauo q⁹ papa grecus magis ambulat ſm ſpi
ritum q̄z papa roman⁹. Et ſic q⁹ magis eſt in ſta
tu ſaluādorum. Nono q⁹ ſpūſſanctus p̄cipit a
liquid ab eccl̄ia ſicut xp̄s in q̄tum homo a ſpiri
tuſcō. Decimo q⁹ xp̄s ⁊ apoſtoli fuerūt p̄fecti in
vita contemplatiua. ⁊ q⁹ vita activa fuit fructu
oſa vſq̄ ad ioachim ſed aliquomodo nō eſt fructuo
ſa. ſed vita contemplatiua quam dicit eſſe i mo
nachis. Undecimo q⁹ ſicut in primo ſtatu mūdi

fuit ꝓcessum regnū eccie tori⁹ a pre aliquibꝫ. de ordine ꝯiugatoꝝ in quo auctorizatus est ille ordo. Et in scdo statu mōi fuit ꝓcessum a filio alicui de ordine clericoꝝ in quo ab ipo glificat⁹ est. Sic in .iij. statu mōi ꝓmittet alicui de ordine monachoꝝ in quo spūs sanctus glorificabit. Et q̄ p̄dicatores qui erūt in illo vltimo statu erūt maiores dignitatis q̄ predicatores primitie ecclesie. Hec oia sunt ꝑim hereticа ꝑim fatua et erronea.

De cōparatōne §.III

noue legis ad veterē. q̄uo. s. noua lex est alia a veteri. a q̄uo ꝯtinet in veteri. Primꝫ pbat ꝑ hoc q̄d ait apls ad hebr. vij. Trāslato sacerdotiō necesse ē vt legis trāslatio fiāt. Sed sacerdotiū noue legis est aliud a sacerdotio veteri. ergo a lex alia. Pro b⁹ declaratōe di. b. Lxo. i. tj. q. cvij. q̄ cum oīs lex ordinet querlatoꝝ bñanam ad aliquez finē. pūt aliqua ordinari ad finē dupl̄r. Uno mō q̄ diuersa ordinēt ad diuersos fines. a sic leges sunt oīno diuerse diuersitate spēi. Sicut lex ciuitatis que eēt ordinata ad hoc vt ꝓpls dñaret. eēt oīo diuersa spēi ab ea que ordinaret ad b̄ q̄ optimates ciuitatis dñant. Alio mō pūt ordinata in finē diuersificari. scm q̄ vnū ꝓpinqui⁹ ordinat ad eundē finem. a aliud remoti⁹. Et sic alia ꝺr lex que dat in eadē ciuitate a eōd mō regimīs pueris circa agēda. a alia que dat viris ꝓfectis. Scōm igit primū modū diuersitatis. lex noua nō est alia a lege veteri. cr vtriusq̄ est vnus finis s. vt hoīes subdant deo. Est ei vn⁹ de⁹ noui a veteris test. scm illud ad Ro. nō. Unus est deus q̄ iustificat circūcisionē ex fide a ꝓputiū ꝑ fidem. Alio mō lex noua est alia a veteri. q̄ lex vetus ē pedagogus pueroꝝ. a lex noua est lex ꝓfectōnis q̄ lex dilectōis. Et omēs ꝺcte quas ponūt doc. inter legē veterē a nouā hoc ofidūt q̄ differūt sicut ꝓfectū a īpfectū. Et q̄uis in lege euāgelica contineant multa documēta a sacrālia. nō tñ in illo cōsistit principalitas b⁹ legis sed in gīa a fide. Principalitas aūt veteris legis cōsistebat in documētis a mādatis illius legis. Et illi qui in illa lege seruiebāt deo ñ timore pene nec ꝓpter tales ꝓmissiones illius legis sed amore iusticie et ꝓter ꝓmissiōes eternas ꝑtinebāt ad nouā legem. Sicut ecōtra qui in nouo test. seruāt leges nō re penaꝝ. a ꝓp̄ ꝑtalia ꝑtinēt ad vetus test. a legē. Cōtinet aūt ipa lex noua in veteri sicut expo nit Gre. illud Ezech. i. Erat rota in medio rote. i. tem̄ nouū in veteri. Continet quidē. ñ tm̄ in actu sicut ꝯtinet locatū in loco. sed in virtute sicut effectus in cā. a sicut complemētū in cōpleto. a sicut tota arbor in semine. Compat aūt noua lex ad veterē vt dictū est. sicut ꝓfectum ad īpfectū. Et sic noua lex cōtinet in veteri. sicut frumētū in spica. Dicit enī que tradunt in nouo testō credenda explicite a apte tradunt a in veteri sed implicite a in figura. Et si dicant p̄cepta noui testa. maiora q̄z veteris intelligit q̄tuz ad manifestatōem nō quo ad substātiā. a hoc quo ad moralia. Quō ꝓ legem nouā lex vetus īplet hoc enī xp̄s dixit Matb. v. Nō veni legē soluere sz ad īplere. Et paulo post. Iota vnū aut vnus apex ñ ꝑteribit a lege donec oīa fiant. Uñ potest induci illud p̄s. Dis consummatōis vidi finez latū mādatum tuū nimis. Mandatū dei precepuū q̄d dedit xp̄s fuit de dilectōe Joā. xv. Hoc est p̄ceptū meū vt dili. inuicē. q̄d includit dilectionē dei a lex euāgelica est lex dilectōis. a illud est nimis. i. valde latū. qz ꝓpendit oīa creatoꝝ a creaturā. Et in ipsa implet oīs lex ēt veter⁹ testamēti. ideo dicit oīs ꝓsummatōis. i. impletōis totius legis vidi finē. Pro c⁹ declaratōe di. bea. Lxo. i. tj. q. cvij. ar. tj. q̄ lex noua cōpat ad veterē sicut ꝓfectū ad īpfectū. Dñe aūt ꝓfectū adimplet q̄d deest īpfecto. Et scm hoc lex noua īplet veterē. inq̄tū q̄d veteri legi erat supplet. In veteri aūt lege duo pūt considerari. s. finis. a p̄cepta contēta in lege. Finis aūt cuiuslibet legis est vt hoīes efficiant iusti a virtuosi. Uñ etiam finis veteris legis erat iustificatio hoīm. quā quidem iustificatōem efficere nō poterat sed figurabat quibusdā ceremonialibꝫ factis a promittebat verbis. Et q̄tum ad hoc noua lex implet legem veterē iustificādo virtutē passionis xp̄i. Et hoc est q̄d apls dicit ad Ro. viij. Q̄d impossibile erat legi deus misit filiū suū in similitudinez carnis peccati. dānauit peccatū in carne vt iustificatō legis impleret in nobis. Et q̄tum ad hoc lex noua adhibet q̄d lex vetus ꝓmittebat scm illud ad Col. i. Quotquot ꝓmissiones sunt in illo. s. xp̄o sunt. Quātū ad hoc etiā cōplet q̄d vet⁹ lex figurabat. Unde ad Col. ij. dr de ceremōialibus q̄ erāt vmbra futuroꝝ. s. corpis xp̄i. a veritas ꝑtinet ad xp̄m. Unde lex noua dr lex veritatis. lex autem vetus vmbra vel figura. Quātum ad p̄cepta que considerant scdo circa legem impleuit xp̄s p̄cepta veteris legis ope et doctrina. Opere quidē q̄ circūcidi voluit. a alia legalia seruare que erāt tempe illo seruāda. scm illd ad Gal. nō. Misit deus filium suū factū sub lege. Et faciēdo miracula in sabbatis nō soluebat legē scm rei veritatē. tū q̄ illa miracula faciebat virtute diuina que semper opatur. tuz q̄ opera salutis humane faciebat. cum etiam ꝓbaret sanari animalium ꝓuiderēt in die sabbati. tuz etiam ratōne necessitatis discipulos excusauit spicas colligentes sabbato. Sed videbatur solui re sabbatū scm suꝑstitiosum intellectū ꝓbariseorum. Tangere leꝑsum non erat ꝓhibitum in lege. sed contra lxbat ꝑ hoc quedam immūdicia

irregularitatis sicut ex cōtactu mortui. Ex dñs qui erat mūdator lepr̄osi immūdiciā incurrere ñ poterat tangēdo lepr̄osum. Doctrina aūt sua impleuit p̄cepta legis triplr. Primo vr̄ intellectū legis exprimēdo sicut pr̄ī homicidio. r ad ulterio. in quor̄ phibitōe scribe r phariseī ñ intelligebāt nisi actum exteriorem phibitū. Unde dñs legem impleuit ondendo et actū interiorez phibitum ex lege. Scdo impleuit dñs doctrīa sua p̄cepta legis ordinādo quō tuti⁹ obseruarent qđ lex statuerat. Sicut lex vetus statuit q bō ñ piuraret sed hoc tuti⁹ ꝓseruāt si oīno a iuramēto abstineat nisi in cā necessitatis. Tertio adimplenit legē supaddēdo p̄ceptis legis quedā perfectōis cōsilia. vt pr̄ Mat. rix. vbi dñs cuidā dicēti sua esse p̄cepta ait. Unū tibi deest si vis p̄fectus esse. vende que hēs r da paupib⁹ r seqre me Et in sermōe dñi in mōte qđ hr̄ Mat. v. r in sc. de ceremōialib⁹ p̄ceptis ñ fit mētio. qr̄ euacuata sunt. Cum em̄ essent in figurā impleta sunt p exhibitionē eor̄ que figurabāt. r sic excludū tur. De iudicialib⁹ vero p̄ceptis cōmemorauit p̄ceptū talionis. vt qđ de hoc diceret de oīb⁹ alijs intelligēdū eēt. In quo p̄cepto docuit ñ esse intētionē legis. q pena talionis quereret ꝓpter vindicte liuorē. quā ipe excludit mouēs q bō dr̄ eē patus maiores eriā iurias sufferre ꝛz soluz ꝓpter amorē iusticie qđ adhuc in noua lege remanet. De mortalib⁹ autem excludit falsum intellectum phariseorum'

Que sit grauior §. IIII

ler ad obseruādū vet⁹ vel noua. declarat. b. Tho i. ñ. q. cvij. ar. nij. di. q circa opa virtutis de quibus p̄cepta legis dant duplex difficultas attendi pōt. Una ex pte op̄m exterior̄. que ex seipsis hñt quādā grauitatē r difficultatē. Et q̄tuz ad hoc lex vetus ē multo grauior q̄ noua qr̄ ad plures actus exteriores obligabat lex vetus in multiplicib⁹ ceremonijs q̄ lex noua que ꝓter p̄cepta legis nāe paucissima addit in doctrina xp̄i et ap̄lor̄. Iz aliqua sint postea supaddita ex instōe scor̄ patr̄ in quib⁹ ēt oportet moderatōz eē attēdē dā ne quersatō fidelū onerosa fiat. Dicit enim Aug. ad inquisitōes Januarij de quibusdā q̄ ipam religionē nāz quā mānifestissimis ac paucissimis celebrationū sacris dei miscōa voluit eē liberā seruilib⁹ p̄mūt oneribꝰ. adeo vt tolerabilior sit ipa ꝯditio iudeor̄ qui legalib⁹ sactis nō hūanis ꝓsumptōib⁹ subijciūt. Et hr̄ B ēt in decretis di. xij. oia. Alia difficultas ē circa opa virtutū in interioribꝰ actib⁹. puta q aliquis opus virtutis exerceat ꝓmpte r delectabilr. put agit hñs habitū virtutis. Et hoc ñ hñti hītū virtuz est valde difficile sed ꝓ virtutē reddit facile. Et sm hoc p̄cepta noue legis sunt graviora p̄ceptis veteris legis. qr̄ in noua lege, phibent interiores animi mot⁹ qui exp̄sse in veteri ñ phibebant in oīb⁹. r si in aliquib⁹ phibebant. in quib⁹ mī ꝓhibendis pena ñ apponebat. hoc aūt est difficillimū ñ hñti virtutē. Sicut ēt di. phūs. v. ethic. q opari que iustus facit ē facile. Sed opari eo mō quo iustus facit. s. ꝓmpte et delectabilr difficile est ñ hñti iusticiā. Et sic intelligit illud. i. Joā. v. Mādata ei⁹ grauia ñ sunt. Qđ exponēs aug. ait q amāti grauia ñ sunt. sed nō amāti grauia sunt hec. Tho. Ex si ꝯsiderent ipa p̄cepta noue legis cū adiutorio suo. sic ēt leuiora sunt p̄ceptis veteris. Nā in noua lege, ꝓponūt sacra addunt exēpla, promittunt imediate eterna p̄mia que mī tū hñt hoīes attrahere ad hñ opandū r si in ope sit difficultas eā quasi minuit. Hec āt nō hēbāt in veteri lege. vñ r xp̄s dixit. Mat. xi. Uenite ad me oēs qui laborātis r onerati estis. Qđ exponēs Hilari⁹ dicit. Legis difficultatib⁹ laborāti bus peccatis oneratos ad se vocat. r postmodum de iugo euāgelij subdit. Jugū em̄ meū suē. et onus meū leue. Et ad hoc pōt induci illud p̄s. Viā mādator̄ tuor̄ cucurri cū dilatasti cor meum. Dilatat cor caritas qr̄ facit se extēdere ad oēs r oīa bona. r ipsa est p̄cipuū legis euāgelice. Et cū hec bt̄ ñ solum itur. ß r currit ꝓ viā. i. opa mādator̄ dei veteris r noue legis. Importat aūt cursus auiditatē. velocitatē. r facilitatē, qr̄ vt ait Aug⁹. Oīa seuia r inania. facilia. r prope nulla facit amor. et alibi idē. Solus amor nescit laborē. Q̄ lex euāgelica p̄cipit r phibet quedā opa exteriora opera tenebrar̄ vz crimina phibet. Eld ro. xiij. Abijciamus opa tenebrar̄. Opa lucis mādat. i. virtutū. Ad ephe. vi. Eratis aliq̄n tenebre nūc autem lux in dño vt filij lucis ambulate. r hoc fuit val de tecēs cū ꝓ nouā legē efficiant hoīes filij lucis vt opa lucis eis mādarent. Jo. xij. Credite in lucē vt filij lucis sitis ait xp̄s. Et hāc lucē legē euāgelice pōt dici p̄s. postulasse cū ait. Emitte lucē tuā r veri. t. ipa me deduxerunt. r addu. in mō. san. t. r in taber. tua. Lex euāgelica cōtinet lucē. s. gratie. qr̄ hoc ē in ea principale vt dictū est. r veritatē que ibi hñr. r ipsa nos deducūt in pñti vita. i. de vno actu virtutū ad aliū inducūt faciendū r de vno statu. s. imp̄fectiori ad aliū ꝓfectiorem ducūt illustrādo r adiuuādo. Et demum adducūt in mōtē sanctū dei. i. ad supnā patriā vbi sūt plurima tabernacula. i. varia p̄mia scor̄. quia vt dr̄ Jo. xiij. In domo p̄ris mei mās. mul. s. Pro hoc declaratōe di. b. Tho. i. ñ. q. cviij. q p̄cipalitas legis noue est gra spūssancti. que manifestatur in fide ꝓ dilectōz apte. hāc aūt grām ꝓsequūtur hoīes ꝓ dei filiū hoīem factū. cuius hūanitatem primo impleuit gra. r inde ad nos ēt derivata est. Unde Jo. i. dr̄. Uerbū ca. f. ē. r postea subdit. plenū gra r ve. Et. j. De plenitudine ei⁹ nos

oēs accepimus gr̃am p gr̃a. Ulñ ꝛ subdit. Gr̃a ꝛ veritas p. ihesum xp̃m facta est. ꝛ iō cōgruit vt p aliqua exteriora sensibilia gr̃a a verbo incarnato pfluens in nos deducat. ꝛ ex interiori gr̃a per quā caro spūi subticiat. exteriora quedā opa sensibilia pducant. Sic igit exteriora opa duplici ter ad gr̃am ptinere pñt. Uno mō sicut inducētia aliqualit ad gr̃am ꝛ talia sunt opa sacrorum que in lege noua sunt instituta sicut bapt. eucaristia ꝛ alia. Alia vero sunt opa exteriora que ex instinctu gr̃e pducūt. ꝛ in his est quedaꝫ dā attendēda. quedā ei necessariā cōuenientiā vel contrarietatē bñt ad interiorē grāꝫ que in fide p dilectōꝫ aptē consistit. Et hmōi opa exteriora sūt p̃cepta vel pbibita in lege noua. Precepta ē cōfessio fidei. ꝛ pbibita negatō dei. dr. n. Matb. x. Qui me confessus fuerit corā hoīb. cōfitebor et ego eū corā pr̃e meo. ꝛ qui negauerit me corā hominib. negabo eū corā pr̃e meo. Alia vo sunt opera que ñ bñt ncāriā cōuenientiā l cōtrarietatez ad fidē p dilectōꝫ opantē. ꝛ talia opa ñ sunt in lege p̃cepta l pbibita ex ipa legis prima instōe. ⁊ relicta sunt a legislatore. s. xp̃o vnicuiq; ꝑm q̄ alic? cutā gerere dr. sicut vnicuiq; libeꝛ est circa talia determiare. quid sibi expediat facere vl vitare. Et cuilibet rndenti ordinare circa tlia suis subditis. quid in talibo faciēdū l vitādū. Ulñ ēt q̄tū ad hoc lex euāgelij dr lex libertatis. Nā lex multa determinabat. ꝛ pauca relinquebat hoībus determinānda. Sic igit q̄uis euāgeliū qō dr euāgeliū regni consistit principlr in interioribo actib. ꝓter qō dr Lu. xvij. Regnū dei intra vos est. ꝛ pau. ad Ro. Regnū dei ñ est esca et potus ⁊ iusticia. pax. gaudium in spū scō. tñ ex consequēti ēt ad regnū dei seu euāgeliū ptinēt oīa ista. sine quib interiores actus' eē nō pñt. sicut si regnū dei est interior iusticia. pax. ꝛ gaudium necesse eīt vt oēs actus exteriores qui repugnāt iusticie. paci. ꝛ gaudio. repugnēt regno dei. ꝛ iō tales act? pbibendi sunt in euāgelio regni. In bis vero que idifferēter se bñt. vt comedere hos vel illos cibos in bis ñ ē regnū dei Ro. ēt ꝑm Chr. vbi. s. q̄ lex noua dr lex libertatis ꝑm illud Jac. i. Si quis pspexerit in lege pfecte libertatis ꝛc. Et hoc dupliꝛ. Uno mō q̄ nō artat nos ad faciēda vel vitāda aliqua nisi que sunt repugnantia saluti de se. que sunt sub p̃cepto vel pbibitione. Scdo mō. q̄ hmōi p̃cepta ꝛ pbibitōes nos libere implere facit inq̄tū ex interiori instinctu gratie. quem lex euangelica includit ea implet. Ipa enī gr̃a spūssancti ē sicut interior bit? influens inclinās nos ad bñ opandū. ꝛ facit nos libere et spōte opari que cōueniūt gr̃e. vñ aplus. Ubi spūs ibi libertas.

Quod lex euange §. v

lica cōuenienter ordinat hoīez q̄ ad act? exteriores nulla alia opa exteriora determinādo nisi sacra ꝛ moralia p̃cepta que de se ptinēt ad rectitudinē virtutis. Pro cui? declaratōe dr. b. Tho. i. ij. q. cvij. arti. ij. Lex noua in actib exteriorib solū illa p̃cipe vel pbibere debuit p̃ que ad gr̃am introducimur. l q̄ ptinēt ad rectū vsum gratie ex necessitate. ꝛ qr gr̃az ex nobis bēre nō possimus. sed solū p xp̃m ideo facta p̃ que gr̃am cōsequimur p̃ seipm instituit. s. baptismū. eucaristiā. ordinē ministroꝝ noue legis. instituēdo aplos. ꝛ lxxij. discipulos pñaz ꝛ matrimoniū indiuisibile. Cōfirmatōꝫ p̃misit p spūssancti missionē. Et eius etiā instōne aplī legunt infirmos vngēdo sanasse. vt bt Marci vi. que oīa sunt noue legis facta. Quia enim in factis dat gratia que nō est nisi a xp̃o. iō optuit q̄ ipa facta bñt instōem a xp̃o Ex in factis noui test. puta cōsecratōis tēpli vel altaris ꝛ in celebritate solēnitatū et hmōi. nō dat aliqua gr̃a. Et ideo q̄ ipa ñ ptinēt p̃m seipa ad necessitatez gr̃e interioris. reliquit deus instituēda plat̃ p arbitrio suo Rect? āt vsus gr̃e est p̃ opa caritatis. que quidē p̃m q̄ sunt de necessitate virtutis ptinēt ad p̃cepta moralia. que ēt in xte. legetra debant. Ulñ q̄tū ad hoc lex noua addere nō debuit circa exteriora agēda. Determiatō aūt hoīs opm in ordine ad cultū dei ptin et ad ceremōialia. in ordine ad primū ad iudicialia. ꝛ iō q̄ iste determinatōes ñ sunt p̃m se de necessitate interioris gr̃e in qua lex noua cōsistit. iō ñ cadunt sub p̃cepto noue legis sz relinquūt hmōi būano arbitrio. Quedā quidē q̄tū ad subditos que. s. ptinēt sigillatī ad vnūquēq;. Quedā vro ad prelatos tpales vel spūales. que. s. ptinēt ad vtilitatē cōez. Sic igit lex noua nulla alia exteriora opera determiare debuit p̃cipiēdo l pbibēdo. nisi sacra ꝛ moralia p̃cepta que de se ptinēt ad rectitudinē virtutis. vt ñ ē occidēdū furādū ꝛ hꝰ. Ea antē que sunt fidei q̄ sunt supra būanā rōem. vñ ad ea ñ possum? quēre nisi p̃ gr̃az. iō abūdātior gr̃a supueniēte optuit pl̃a credēda explicari sicut de misterio trinitatis ꝛ articul' incarnatōis que tradunt explicite in euā. Judicialia āt p̃cepta ñ sūt posita in euā. q̄ cū p̃m se ñ sint de necessitate virtutis sz solū q̄tū ad cōem rectitudinē. iō relict dīs ea disponēda bis qui curā erāt bituri alioqꝝ tpalē l spūalē. Explanauit tñ quedā iudicialia. xp̃s ad excludēdū falsuz intellectū scribaꝝ ꝛ phariseorū. q̄ aūt xp̃s dedit aplis quedā mādata vt paz Mat. x. Nolite portare sacculū neq; peraz neq; argētū ꝛc. ñ ista dedit tāq; ceremōiales observantias sz tanq; moralia statuta. Que pñt intelligi dupliꝛ. Uno mō vt dicit aug. de cōsensu euāgeli staꝝ vt. s. ñ fuerit p̃cepta sz cōcessiōes. Concessit enī vt possent pgere ad p̃dicatōis off̃m sine pera baculo auro ꝛ pecūia tāq; būtes ptātē accipiē-

Capitulū Vnicum

di necessaria vite ab his quibꝫ p̄dicabāt. Unde subdit. dignus est ei operario cibo suo. Nō aūt peccat qui superogat sua potās ex quibꝫ viuat in p̄dicatōis offō. ñ accipies sumptū ab his quibus p̄dicat sicut fecit Paulus Cor. laborās manibꝫ suis. vt iñ viueret. Alio mō p̄nt intelligi ꝑm expositionē aliorꝫ sc̄ōrꝫ vt fuerint illa quedā statuta tpalia aplis data p illo tpe quo mittebantur ad predicandū in iudea ante passionē xp̄i idigebant enī adhuc quasi puuli sub xp̄i cura exītes accipere aliqua institutā spālia sicut ⁊ quilibet subditi a suis p̄latis. Et p̄cipue qui erāt paulatiz exercitādi vt tpaliū sollicitudinē abdicarēt. p qō redderent idonei. vt euāgeliū p orbē p̄dicarent. Ista aūt tēpalia statuta remouit imminente passione tāq̄ discipulis sufficiēter exercitatis p ea. vñ dixit eis Lu. xxij. Quñ misi vos sine sacculo ⁊c. Sz nūc qui hz sacculū tollat silr ⁊ peraz ⁊c. quasi iā imineret tps pfecte libertatis. quo suo dimitterent arbitrio. hec Tho. Pōt ēt exponi illa morali. vt. s. p̄dicatores ñ possideāt aut hūa ne sapie. aut argētū eloquētie. s. p fidēdo in illis ⁊ in illis insistēdo. Nec sacculū thesaurizatiōis nec perā sollicitudis laute ad edēdū ꝓpaz. Nec duas tunicas duplicitaz seu ypocrisi. nec calciamēta. i. exēpla mortifere actōis seu afflictōis. nec virgā ire ⁊ vindicatōis. nec p viā salutēt. s. adulādo auditoribꝫ Ut ēt de domo in domū ñ trāsirēt. i. ñ sint vagabūdi ⁊ visitātes domos multi circulaz. vt annūciāt primo domui pacē. i. quietāt pacē dom⁹ vbi morant ⁊ eccie vbi p̄dicāt. et no seminēt scādala ⁊ comedāt que apponunt. ñ quidē lapides vel nōia. sed ne sollicitent de cib̄ p̄parādis ⁊ molestēt hospites in petendo varia vel ēt q oīb̄ indifferēter p̄dicēt incorpando ecclesie fidei sz tm̄ baculū cōcessit portare designātem crucē. Nos ait apls predicam⁹ xp̄m crucifixum ⁊c. In quibꝫ ꝺditōibꝫ obseruādis multum deficiūt p̄dicatores moderni vt euidens est.

Quod lex noua §. VI.

sufficiēter ordinat hoīez circa act⁹ interiores. ⁊ b̄ p̄cipue in sermōe quē fecit dōs in mōte vis. su. quē recitat Mat. euāgelista. a v. c. sui euāgelij vsq̄ ad. viij. exclusiue p tria capi. cōtinua. vñ dicit Aug. in li. de sermōe dōi in mōte. Cōsiderāduz est q cū dixit Qui audit verba mea. hoc satis significat istū sermonē dōi oīb̄ p̄ceptis quibus xp̄iana vita formaf esse p̄fectū. Cū posset indurci de eo illud p̄s. Lucerna pedib̄ meis verbū tuum. ⁊ lumē semitis meis. Verbuz vocale et ore xp̄i est in toto illo sermone Cū in principio dicit euāgelista Ipse ēs os suū. q. d. In alijs sermōibꝫ scripture ⁊ veteris legis apuit ora pphetaz in illo aūt os suū. Et p pphetas locutus ē quasi ifra dentes. i. obscure. in isto apuit os. i. clare locut⁹. ē

Et istud verbuz. s. doctrine h⁹ sermōis ē lucerna plena oleo gr̄e. quā cōtinet lex euāgelica et igne amoris. Cū in p̄uer. Lucerna ē lex ⁊ mādatum lex. Et hec est posita pedib̄ meis. i. ad dirigēdos pedes intētōis ⁊ affectōis in agēdis. ⁊ lumen semitis meis. i. opib̄ exterioribꝫ que stricta sūt ad informādū ea In isto igit̄ sermōe pfecte interiores motus hoīm ordinant̄ ꝑm Tho. m. i. q. d. c vij. ar. nij. Nā primo xp̄s ponit ⁊ declarat finem in agēdis debitū qui est vltim⁹ s. beatitudinem di. Beati pau. spi. q̄m ip. est re. ce. ⁊ alie beatitudines. Scōo ꝓmēdat aplicam dignitatem per quā erat doctrina euāgelica ꝓmulgāda declarās q ex̄ē plaris ⁊ pfecta dz eē vita eoꝝ subdens postea. Vos estis sal terre. ⁊c. Tertio ordinat mot⁹ interiores cui⁹libet hoīs. Et primo q̄tū ad seipm. Scōo q̄tū ad primū. Tertio q̄tū ad deū Quātū ad seipm dupl̄ ordinat hoīem scōz duos interiores animi mot⁹ circa agēda qui sunt voluntas agēdi ⁊ intētio de fine. Primo igit̄ ordinat hoīs voluntatē ꝑm diuersa legis precepta. vt. s. abstineat aliquis nō solū ab exterioribꝫ operibꝫ que sunt ꝑm se mala dicēs. Dictū est ātiquis. ñ occides. sed etiā ab interioribꝫ motibꝫ ⁊ occasionibꝫ malorꝫ. vt ira ⁊ cōtumelia dicēs. qui iratus fratri suo reus erit iudicio. Mat. v. Intētionē aūt ordinat docēs q̄ bonis opib̄ nō dēm⁹ querere hūanā glām. di. Attendite ne iusticiam vrām faciatis coram hominibꝫ vt videamini ab eis ⁊c. Math. vi. Et nolite fieri sicut ypocrite. Necq̄ mōanas diuitias appetatis di. Nolite thesaurisare. Mat. vi. Ubi etiā no. est q̄ oēs res mūdane ad tria reducunt̄. s. honores. diuitias. ⁊ delicias ꝑm illud. i. Joan. ij. Oē qd̄ est in mūdo. aut est concupiscia carnis. aut concupiscia oculorꝫ aut superbia vite. Et supfluas quidem delicias carnis que pertinent ad concupiscam carnis. lex vetus nō ꝓhibuit sed magis ꝓmisit. Promisit enī lex illa celsitudinē honoris qd̄ pertinet ad superbiam vite. ⁊ abundātiā diuitiarꝫ qd̄ pertinet ad concupiscentiā oculorꝫ. Si enī deute. xxviij. Si audiens vocem dōi dei tui. faciet te excelsiorē cūctis gentibus. Et paulopost. Et abūdare te faciet oīb̄ bonis. Que quidē ꝓmissa ꝓaue intelligebāt iudei sz vt ꝓpterea eēt deo seruiendū sicut ꝓpter finem Et iō dōs hec removit oīdens. primo q̄ opera virtutis ñ sunt facienda ꝓpter humanam gloriaz Et ponit tria opera ad que oīa alia reducuntur Nā omnia que quis facit ad refrenandū seipz a suis concupiscētijs reducunt̄ ad ieiuniū. Que cunq̄ vero fiunt ꝓpter dilectōz ꝓximi reducunt̄ ad elemosinā Quecūq̄ vero ꝓpter cultū dei reducunt̄ ad orōnem. Ponit aūt hec tria quasi p̄cipua. q̄ per hec maxime hoīes solent glari Secundo docuit q̄ nō dēmus cōstituere finē in diuitijs di. Nolite thesaurisare. Secūdario ordinat

bomis interiorē motū quo ad ꝓmū. vt. s. eum nō temerarie aut iniuste aut ꝑsumptuose iudicemus dī. Nolite iudicare ⁊ ñ iudicabimī. Mat. vij. Necꝫ ēt ꝙ simus erga ꝓmū nimis faciles vt eis. s. sacra ꝓmittam? vel demus si sunt indigni vt dicit. Nolite sc̄m dare canib⁹ necꝫ mittatis margaritas añ porcos. qz. s. immōdis ñ sunt danda sacra. Hoc tñ cū distinctōe intelligēdū ē vt hī in. iij. pte. Ubi etiā no. ꝙ precepta moralia ueteris legis. nō in lege noua remanere ōbuerunt. qz ꝑm se ꝑtinēt ad rōz virtutis. vñ ⁊ Gra. dicit in prin. dcreto. ꝙ ius naturale qđ. s. ē ō moralib⁹ in lege ⁊ euā. ꝓtinetur. quo. s. quis iubet alteri ñ facere qđ sibi ñ vult fieri. ⁊ alteri facere qđ sibi vult fieri. s. qđ vult ꝑm rōem. vt di. glosa ibi. Istud añt ꝑm. s. oīa que vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos facite illis. dicit xp̄s in illo ꝑmone. Precepta añt iudicialia nō remanēt in lege noua ex necessitate ꝑm ꝙ lex determinauit sed relinquebantur arbitrio hoīm. vtꝫ sic vel alr esset determinādū. et iō circa ista duo genera p̄cepto/rum nos ordinauit. Preceptoꝫ añt ceremonialiū obseruatō totaliter ꝑ impletōz tollebat. ⁊ iō circa hmōi p̄cepta ceremōialia in illa doctria sermonis nihil ordinauit. Vñdit tñ alibi ꝙ totius cultus corpalis qui erat determinat⁹ in lege erat in spūalē cōmutādus vt pz Jo. xnij. cū dixit samaritane. Venit hora qñ necꝫ in mōte hoc necꝫ hierosolimis adorabitis ꝑem. sed veri adoratores adorabunt ꝑem in spū ⁊ veritate. Circa tria ăt p̄cepta ex moralib⁹ ad impletōz posuit. Nam circa homicidiū ⁊ adulteriū existimabāt scribe et pharisei actū exteriorē ꝓhiberi ñ motū interiorē qz hmōi motus ire ⁊ ꝙcupīe vident ineſſe nobis a natura. Sed dñs ondit ꝓhibitū ēt appetitum interiorē h⁹. di. Qui viderit mulierē ad concupiscendam. iam mecb. est eā in cor. s. Mat. vij. Et illud Qui irascit fratri suo reus erit iudicio. Juramētū etiā existimabāt vt ꝑ se appetēdū. qz virōz ad reuerētiā dei ꝑtinere vnde frequētādū. Sz ondit dñs ñ appetendū vt bonū ⁊ melius sine iuramēto loqui. nisi necessitas vrgeat. Unde dixit in ꝑmo illo. Nolite iurare oīno. i. sine causa rōnabili Circa iudicialia errabāt scribe ⁊ pharisei Primo qz quedā que in lege moisi erāt tradita tāqꝫ ꝓmissiones reputabāt ꝑ se iusta vt repudiū vxoris ⁊ accipe vsuras ab extraneis. Et ideo dñs in sermone ꝓhibuit ⁊ repudiū vxoris. Mat. v. et vsuras accipe d. lu. vi. Mutuū date nihil inde sperantes. Jn hoc enim cōsistit vsura sperare lucrū ex mutuo. Secūdo errabant extimātes penā quā lex inflixerat ꝓpter iusticiā exequendā ex appetitu vindicte vel cupiditate ꝑtiū rez. vel odiū inimicoꝝ esse licitū ꝓpter p̄ceptū tallionis datū qđ datū fuit vt iusticia seruaret. non vt vindicta quereretur. Unde dñs ad hoc remouendum docet animū debēre quis bēre paratū ad plura etiam sustinēdū si necesse sit. vnde dixit. Ego dico vobis non resistite malo. sed si quis te percusserit in dexteram maxillam ꝑbe ei et alteram. Mat. v. qđ intelligitur q̄ntum ad animi ꝑparationē ſm Aug. xnij. q. i. patus. Motū cupiditatis extimabant licitū ꝓpter p̄cepta iudicialia quib⁹ mādabat fieri restitutio cum additōe. Sed dñs docet vt ex cupiditate nostra etiam non repetamus sed simus pari etiā ampliora dare si necesse fuerit tibi. Si quis accepit tunicaz dimitte ei et palliū. Odiū credebāt licitū ꝓpter hostiū interfectiōem cōcessam. sed ad hoc tollendū mandauit dñs etiam inimicis bñfacere. Mat. v. Ego dico vobis Diligite inimicos vestros bñfacite his qui oderunt vos ⁊c. Tertio ⁊ vltimo docet modū implē di doctrinā euangelicā. s. per oratōem Et ꝙ habz nos ordinare ad deū per conatū nostrū qz qui fecit te sine te nō iustificabit te sine te. ait Aug. Et ideo ait. Cōtēdite intrare p̄ angustā portam ⁊ regnū celoꝝ vim patitur. ⁊ violenti rapiunt illud Mat. vij. Et ꝙ cautelā adhibeamus ne seducamur p̄ falsos p̄dicatores ibi. Attēdite a falsis p̄phetis qui veniūt ad vos in vestimētis ouiū intrinsecus añt sunt lupi rapaces. Et demū ꝙ obseruatio mādatoꝝ est necessaria ad virtutez. nec sufficit cōfessio fidei vel opario miraculoꝝ. vñ ait Nō oīs qui dicit mihi dñe ⁊c. ⁊ postea. Multi dicēt in illa die. dñe nōne in noīe tuo ꝓphetauimus ⁊c. Nec etiā sufficit auditus solus horuz verboꝝ sed exercutio. vnde dicit. Oīs qui audit verba mea hec. ⁊ nō facit similis est hoī qui edificauit domū suā sup arenā sed faciēs filis est edificanti supra petrā. Prohibet etiā solicitudinez circa ꝑtalia dicēs Mat. vi. Nolite sollicīti esse. Et hoc ñ necessariā sed inordinatā. Hec añt ordinata est quadruplex ⁊ iō vitāda. Primo vt in eis finē nō ꝓstituam⁹ necꝫ deo seruiamus ꝓpter victū ⁊ vestitū. Unde dicit. Nēo pōt duob⁹ dñis seruire. Secūdo vt nō sollicitemur de ꝑtalib⁹ cum despatōe dīni auxilij. vnde dñs. Scit pater vester quia his omnib⁹ indigetis. Tertio ne sollicitudo sit ꝑsumptuosa vt sc̄z hō cōfidat ꝑ suā sollicitudinē se posse ꝓcurare necessaria vite qđ remouet ꝑ hoc quod dicit ꝙ homo non potest adijcere ad staturā suā cubitū vnū. Quarto ꝙ sollicitudinis p̄occupat tp̄us. qz. s. sollicitus est nūc de deo. qđ nō ꝑtinet ad curā ꝑntis tp̄is. sed futuri. Sicut cū tp̄e messis sollicitat circa vindemiā ꝓpter qđ dixit. Nolite solliciti esse in crastinū. i. in futurū remotū De hac tñ materia sollicitudinis habes diffuse in. ij. pte. ti. i-c. xxv. de inquietudine.

Quod in lege .§. vii

euāgelica cōuenienter tradūtur consilia quasi ad

dita ꝓceptis multū vtilia. Cū ꝓuer.xxv.b2. Unguēto ⁊ variis odoribꝰ delectat cor. ⁊ bonis amicꝰ ꝓsilijs ānia dulcorat. Maxim⁹ ⁊ vltim⁹ amic⁹ nr̄ ihesus xp̄s. Unde in cant. J p̄e ē amic⁹ me⁹ filie ierlm. Consilia eius vtilima ⁊ dulcedine plena. q̄ tradit in euangelio. vnde p̄s. Animalia tua habitabūt in ea. s. hereditate. pasti in dulcedie tua paupi deus. Animalia mōi sunt viuētes bestialiter Sed ānalia dei sunt que ducunt spū dei non ꝓpio ꝑm opa virtutū. Cū designatur ꝑ quatuor ānalia que vidit Ezech. c.i. Designant em̄ ex specie sua quatuor virtutes cardinales ꝑm exp̄onē Gre. sup Ezech. Jsta habitabūt demū in hereditate dñi. i. patria supna quā ip̄e dꝰ dat filijs suis Ad ro.viij. Heredes quidē dei coheredes ār xp̄i. vñ ⁊ illa eadē ānalia vidit Jo. anī thronū dei stātia Apo.nij. Ano aūt pueniāt ad hāc hereditatē insinuat p̄s subdēs pasti ⁊c. i. in dulcedine dilectionis quā cōtinet lex euāgelica. quā tu dꝰ pasti paupi. Hic exponit Gra.xxij.q.vi.§.ij. Ad ꝓfectōem dilectōis ꝓuenitur ꝓpter obseruātiā cōsiliorꝫ quorꝫ primū est pauptas xp̄i fundamētū aliorꝫ ⁊ ideo signāter dicit paupi. Pro hoc dē declaratōe vi. b. Tho. i.ij.q.cviij.ar.nij.q. ista ē dra inter p̄ceptū ⁊ ꝓsiliū, qz ꝓceptū importat necessitatē. Cōsiliū aūt ponit in optōne eius cui datur Et ad hoc facit qđ ait Augu. Qđ ꝓcipit impat qđ impat necesse ē fieri. si nō fiat pnā bz. Cōsilio dñi si vti nolueris min⁹ bōi adipiscēris xxij. q.i. Quenīēter aūt in lege nouā que est libertatis di Tho. vbi. s. Precepta addita sunt consilia. ñ autez in veteri lege que erat lex seruitutis. Propterq̄ p̄cepta noue legis intelligant ee data de bis que sunt necessaria ad ꝓsequēdū finez eterne beatitudinis in quā lex noua īmediate introducit. Cōsilia vero sunt de bis ꝑ que melius ⁊ expeditiꝰ pōt hō ꝓsequi finē p̄dictū. Est autez hō ꝓstitutus inter res bꝰ mōi ⁊ spūalia bona in quibꝰ eterna beatitudo ꝓsistit. ita q̄ q̄nto plus inhereat vni eorꝫ tāto plus recedit ab altero ⁊ econuerso. Qui q̄ totaliter inhereat rebꝰ huius mūdi vt in eis ꝓstituat finē. bñs eas quasi rationes et regulas opm̄ suorꝫ totalit excidit a spūalibꝰ bonis ⁊ hmōi inordinatō tollit ꝑ p̄cepta. Sed q̄ hō totalit ea que sunt mōi abiciat ñ est necessariuz ad pueniēdū ad finē p̄dictū. qz pōt hō vti rebus huius mōi. ita q̄ ad eternā beatitudinē ꝓueniat. dūmō in eis finē nō ꝓstituat sed expediti⁹ ꝓueniē ad ipam beatitudinē ista tpalia abdicādo ⁊ iō de hoc dant ꝓsilia euāgelij. Bona autem hꝰ mūdi que ptinēt ad vsum bāe vite in tribus ꝓsistūt. s. in diuitijs rez exterioꝝ que ptinēt ad ꝓcupiam oculoꝝ ⁊ delicias carnis que ptinēt ad ꝓcupiam carnis ⁊ honorib⁹ qui ptinēt ad superbiā vite. vt p. i. Jo. ij. Hec igit tria relinquere ptinēt ad ꝓsilia euāgelica. relinquere dico ꝑm q̄ possibile est in quibꝰ tribꝰ fundat oīs religio que statū ꝓfectōis ꝓficit Nā diuitie abdicantur per paupertatē delicie carnis per perpetuā castitatez superbie per obedē seruitutē. Hec aūt simplicit observata pertinēt ad consilia simplr proposita. Sed observatō vniuscuiusq̄ eorꝫ in aliquo cāu ptinet ad consilium ꝑm quid. s. in casu illo. puta cum homo dat aliquā elemosinā paupi quaz dare nō tenet. sequit ꝓsiliū q̄tū ad factum illud Sicut q̄ī in aliquo tpe determinato a delectatōibꝰ carnis abstineat vt orōnib⁹ vacet cōsiliuz sequitur ꝓ tpe illo. Similr q̄ī aliquis ñ sequit⁹ voluntatem suā in aliquo facto quo licite facere posset sequit ꝓsiliū in casu illo. Sicut si bñ faciat inimicis q̄ī ñ tenet. Vel si offensam remittat c⁹ iuste posset exigere vindictā ꝓsiliū sequit in casu illo. Et sic oīa cōsilia particularia ad illa tria genera lia ⁊ ꝓfecta reducūtur Et no. q̄uis p̄dcā cōsilia de se sint oīb⁹ expediētia. tū ex indispositōe aliquorꝫ cōtingit q̄ aliqui expediētia nō sunt. q⁹ eorum affectus ñ inclinatur ad hoc. Et ideo christ⁹ cum ista cōsilia proponit semp facit mentōez de idoneitate hoīm ad obseruantiam consiliorum. Dans em̄ ꝓsiliū perpetue paupertatis p̄mittit. Si vis ꝓfectus esse Mat.xix. Et subdit. vade ⁊ vende oīa que bēs ⁊ da pau. Sicut dās ꝓsiliū ꝓpetue castitatis cū dixisset. sunt eunuchi q̄ castrauerunt seipos ꝓpter regnum celorꝫ. statim subdit. Qui p̄t capere capiat. Similr aplūs dato cōsilio virginitatis. subdit hoc ad vtilitatē vām dico ñ vt laqueum vobis iniciam. Consiliū aūt obedē ptr̄icularit̄ tedit rōs cum dixit. Clade ⁊ vende oīa ⁊ sequere me. Vel etiam cum ait. Qui vult venire post me tollat crucē suam ⁊ sequatur me que sequela intelligitur non solum imitādo opera sua sed etiā obediēdo mandatis. ꝑm illud. Oues mee vo. meam au. ⁊ se me. Joan.x. Que aūt dñr a rp̄o de dilectōne inimicorꝫ ⁊ silibus q̄ne bñr Mat.v. ⁊ Lu.vi. q̄tū ad p̄patiōem animi sunt in p̄cepto. vt. s. sit hō paratus bñ facere etiam inimicis cū subest aliqua ncītas. Sz q̄ aliquis in ꝓmptu hꝫ habeat inimicis vbi ncītas spālis non occurrit est in ꝓsilio. Et de cōsilio virginitatis seu castitatis dicit Ambr. Integritas corꝑis expetenda a nobis est. quam ꝓ consilio suadeo ñ ꝓ impio ꝓcipio. Sola. n. virginitas ē que suaderi pōt impari ñ pōt. Res est magn̄ voti. i. voluntaris libere q̄ p̄cepti. habentur hec. xxxij q.i. integritas. De consilio obediētie ait stephanus papa cuidam vrozicide. Placeat tibi ꝓsilium meū quod tibi melius ⁊ vtili⁹ fieri p̄t. Relinque hoc seculū malū. ingredere monasteriuz humiliare sub manu abbatis cuncta facito simplici aio q̄ tibi fuerint imperata. xxxij.q.ij. admonere. De paupate dicit Urbanus pa. Quicūq̄ nrām cōem vitā suscepta habet. ⁊ vouet se ni

bil ꝓpriñ hñe videat ne pollicitatiõz suã irritam faciat. sed hoc ꝙ dño est pollicitus fidelr custodiat ne dãnatõez sed premiũ sibi acquirat. xxj. q. i. Scimus. Et nota ꝙ ista que de se ponũtur sub ꝓsilio postq̃ ꝓmissa fuerit ꝑ vtrũ cadũt in ꝓceptum vt ꝑz in religiosis quo ad pauptatez. castitatem. et obediennam

Titulus. xvi. de lege

quinta que dr ꝓsuetudo vel mos Caplm vni cũ de ꝓsuetudis quidditate. actõe. ꝛ dñã

Ro quinta lege

ponit cõsuetudo seu mos. Di. n. Aug. ad casul. ꝙ mos ꝓpũ di q̃n stituta maioꝝ ꝓlege hñda sunt. ꝛ sicut ꝑuaricatores legũ diui naꝝ. ita ꝓteptores ꝓsuetudinũ ecclasticaꝝ coherc̃di sunt. di. xi. In bis. ꝛ dicit Gra. dist. vij. §. i. ꝙ ius ꝓsuetudinis post naturale legẽ exordiũ habuit. ex quo ꝓuenientes in vnũ simul ceperũt hñare. qđ ex eo tẽpe factũ esse credit quo Caym ciuitatẽ edificasse legitur. qđ cum ꝑ diluuiũ videbat extinctũ post modũ tpe Nemroth fuit reparũ seu ĩmutatuz hec ibi. Fuit ergo añ cõe ius humanũ ꝛ aliquã do ẽt tollit tpm seu ꝑiudicat vt dicetur

Diffinitur autem §. i

sic ab Isidõ. v. etb. Mos ẽ lõga ꝓsuetudo de moribo ꝛ ñmnõ tracta. Cõsuetudo añ ẽ qđã ius moribo instituũ qđ ꝑ lege suscipit cũ deficit lex distin. i. Ubi glo. Obijcit ꝯtra descriptiõz primaz tãq̃ ñ bonã. Primo q̃ idẽ ponit in descripto et descriptõe eius. Mos est. n. qui describit ꝛ in descriptione ei? dr de moribo ñmnõ tracta. Ecdo obijcit. q̃ cum ꝓsuetudo videat ee spẽs moris ꝛ mos est gen?. incõueniẽs est ꝙ spẽs ponatur in diffinitõe generis sui. Sicut si diffiniẽdo anal diceret ꝙ est homo. eẽt incõueniẽs. Sz ad pmũ ñ. ꝙ mos sumit triplr. Uno mõ ꝑut genus ad omnẽ legẽ humanã scriptam ꝛ nõ scriptã. Et sic sumit Gra. in prin. decretoꝝ cũ ait. Gen? hũanum duobo regit. nafali s. iure ꝛ moribo. i. iure positiuo scripto vel ñ scripto. Secdo mõ dr mos actus frequẽtat? ꝛ ꝑcipue morigeratus seu ꝑfm rõz. ꝛ sic sumit in dione moris et ꝓsuetudinis. Tertio mõ sumit ꝑ iure hũano nõ scripto. ꝛ sic sumit hic cũ dr. ꝙ mos est longa cõsuetudo. Et sic ẽt ꝓsuetudo aliqñ sumit ꝑ oi iure positiuo scripto vel nõ scripto. ꝛ sic sumit cuz dr. mos ẽ lõga ꝓsuetudo. Aliqñ sumit ꝑ iure positiuo ñ scripto. ꝛ sic sumit cũ diffinit cõsuetudo. ꝙ ẽ qđam ius ꝛc. Archi. in ros. sup. verbo mos dic. ꝙ mos ꝛ cõsuetudo q̃nq̃ sunt nõia iuris. ꝛ fm hoc hic diffiniunt vt dictũ est. et aliqñ sunt sinonima. Aliqñ vero sunt nõia qualitatis. ꝛ ꝑ. n hoc idem vidr esse mos ꝛ cõsue. ſ. qualitas seu hitus mẽtis ex quo hõ disponit ad ꝺ vel illud faciẽdum ꝛ si ad malũ vicũ est. Et q̃uis large dicat tal' hitus mos vel consue. tñ ꝓprie loquẽdo ñ simplr dici dẽret sz cũ adiectõe. ſ. malus mos seu mala consue. Si vero talis hitus ad bonũ inclinat dicit virtus l' bona qualitas mẽtis. ꝛ ñ solũ dr actz addite bon? mos ꝛ bona ꝓsue. sz simplr mos ꝛ ꝙ suetudo. Et idẽ sunt mos ꝛ cõsuetudo. ſ. qualitas ꝛemiẽs ex actibo iteratis silibo. ꝛ sic sumit in dione cũ dr moribo. ſ. ꝑ actibo iteratis pluries et bonis. Ite sup. xv. ꝓsuetudo. vbi dr ꝙ ẽ ius qđã Obijcit. qz consuetudo ẽ facti vt dr extra de consue. lz. li. vi. qz consuetudo contrahit saltẽ tacite qñ est pactũ tacitũ sz pacisci ꝛ cõtrahere est qđ facti. ff. de pac. l. i. g̃ ñ est ius qđã. Rñ. Archid. ꝙ considerando actus ex quibo elicit ꝓsuetudo sic ipa ꝓsuetudo ẽ factũ. Sz exq̃ ẽ elicita sic ẽ ius ꝛ sic est hic in dione. Moribo instituũ. i. actibus assiduis. qđ ꝑ lege suscipit. ſ. ꝑ lege scripta. accipit quod ñ est scriptũ vt lex sed cõsuetũ cum dicit lex. lex. ſ. scripta. puta cũ negocium tale emergit cuius declaratio non reperit in lege scripta et tunc recurrendum est ad consuetudinem. Et vtroq̃ deficiẽte vel succedit rõ nafalis l' ẽ silibo ad silia ꝓcedẽdũ vt fiat sicut dr di. ij. de libellis

De virtute et effec. §. ii

tu cõsuetudis que est multipler. ꝓter qđ dr. l. ꝓsuetudinis. ff. de cõsue. Cõsuetudis vsuscz lõgeui ñ vilis auctas. ꝛ ponit Archi. primã esse ꝙ est iuris inductiua et suppletiua cũ deficit lex vt di. i consuetudo. et extra de sepul. ca. cernificari. Ecdo est similiũ attractiua. vt in eis idẽ inducat. vt extra de consue. cũ olim. Et di xi. quis ne sciat. ꝛ ff. de legibo. l. de quibus. Tertio est iuris dubij interpretatiua. extra de consue. cũ dilcõs. ff. co. ti. si de interpretatõe. Quarto est iuris mutatiua Insti de iu. na. §. ex non scripto. Et extra de cõsue. c. vl. Quinto est iuris derogatiua inꝺ enim differũt. ff. de ver. sig. derogat. Nam abrogatur ius qñ ex toto tollitur. Derogat qñ ꝑ ꝑte tollit. Uñ consuetudo aliqñ abrogat qñ. ſ. est vlis. aliqñ derogat qñ ꝑ ꝑte tollit. ſ. cñ est ꝓcularis. Sexto consuetudo est legis firmatiua. vt di. nij. §. leges. ꝛ extra de ꝓscrip. veniens. Septimo consuetudo est gratie dilatiua. extra de consue. non est dicenda. li. vi. Ratione m horuz sz quare consuetudo possit legẽ mutare vel facere et hmõi. assignat beatus Tho. i. ij. q. xcvi. arti. iij. Dicit enim ꝙ omnis lex. ꝓficitur a ratõe et legislatoris voluntate. Et lex quidẽ dina ꝛ nafalis a rõnabili dei voluntate. Lex autez humana a voluntate hominis et rõe regulata. Sicut autẽ voluntas homĩs et rõ manifestatur verbo in rebo agendis ita et facto. hoc enĩ vnusquisq̃ eligere

vidz vt bonũ qđ oꝑe implet. Manifestũ ē autē q̄ lex bũana pōt instituj ⁊ mutari verbo ⁊ exꝑssꝫ ꝙ ꝗtũ iudicat interiorē motũ ⁊ ꝯceptũ rōis bũane. vñ ⁊ pacē maxime multiplicatos qui ꝙsuetudinē efficiũt, lex pōt ⁊ mutari ⁊ exꝑssꝫ. et aliq̄d iñ cāri qđ bēat vim legis inq̄ꝗtũ ꝑ actus bōium multiplicatos interiorē voluntatis motus ⁊ rōis ꝯceptus efficacissime declarat. Cū em aliq̄d mlt̄ies fit. sic vidz ex deliberato rōis iudicio puenire. Et tm hoc ꝙsuetudo hz vim legis ⁊ abolet aliqñ legē ⁊ interꝑtat legez. Et q̄ lex diuina ⁊ naturalis ꝓcedit a voluntate dīna vñ dicituz ē supra quā ñ se extendit ptās bũana. Ideo sicut lex bũana nō pōt tollere legē dīnaz vel naturalē. ita ēt nlla ꝙsuetudo pōt tollere legē dei vel naturalez. Ita ysid. in sinonimis. Nauuz vsum lex. s. dīna et rō. s. natal' vincat di. xi. vsus.

Ex q̄ ꝙsuetudo ñ posset tollere legē bũanā arguit sic. Ex multis malis ñ pōt fieri vnū bonū ꝫ ille qui ꝓio incipit extra legē facere male facit. g̃ multiplicatꝫ similibus actibꝰ ñ efficiet aliq̄d bonū. Lex āt ē q̄dā bonū q̄ est regulatiua bũanoꝝ actuū. g̃ p ꝙsuetudinē abroleri ñ pōt lex vt ꝙsuetudo bēat vim legis. Ad qđ rñdet Tho. vbi. s. q̄ leges bũane in aliquibꝰ casibꝰ deficiũt. vñ possibile est aliqñ extra legem agere in cāu in quo deficit lex. ⁊ tñ actꝰ non erit malus. Et cū tales casus multiplicant̃ ꝓpter aliquā mutatōz hoiz. tūc manifestat̃ ꝑ ꝙsuetudiez q̄ lex vlteriꝰ vtil' ñ est sicut ēt manifestaret si lex extraria verbo ꝓmulgaret. Si āt adhuc remaneat eadē rō quare lex ꝓma vtil' erat tunc ñ ꝙsuetudo legē sed lex ꝙsuetudinē vincit nisi forte ꝓpter ꝫ solū lex inutil' videat. q̄ nō ē possibilis hm ꝙsuetudinē pḟie que est vna de ꝙditōnibꝰ legis. Difficile est ei ꝙsuetudinē multitudis ēmouere.

Ecō arguit sic q̄. s. ꝙsuetudo ñ possit facere legē seu hr̄e vim legis. Facere seu ꝯdere legē pti net ad psonas publicas que hñt regere ciuitatē seu cōitatē. vñ priuate ꝑsone legē facere ñ pñt. ꝫ ꝙsuetudo inualescit p actꝰ priuatazꝝ ꝑsonazꝝ. ergo ꝙsuetudo ñ hz vim legis nec pōt tollere legē. Ad qđ r̄ñ. b. Tho. vbi. s. Multitudo in qua consuetudo aliqua introducit̃ pōt eē duplicis cōditōis. si ei sit libera mltitudo que possit sibi legē ꝙponere plꝰ est ꝙsensus totꝰ multitudis ad aliq̄d observandū qđ cōsuetudo māifestat q̄ꝫ auctas ꝓncipis qui ñ hz ptātē cōdēdi legē nisi inq̄ꝗtū gerit ꝑsonā multitudis. Vñ hz singule ꝑsone ñ possint condere legē. tñ totꝰ ꝑplus legē cōdere pōt. Si vo multitudo ñ sit libera nec bēat ptātē cōdēdi legē tūc ēt ñ hz ptātē remouēdi legē a superiori posita. Et tūc ipa cōsuetudo in tali multitudie ualēs ñ obtinet vi legis nisi inq̄ꝗtū ꝑ eos tolerat̃ ad qs ptinet legē ꝙponere multitudi. Et hinc. n. q̄ tolerāt qđ fit cōtra legē suā vident̃ approbare qđ consuetudo induxit ꝫ tho. que refert Archid. i. rosa rio. di. xi. Dicit āt io. in glo. sup. §. leges. di. ntij. q̄ cōsue. nō pōt abrogare. i. tollere legē. nisi ꝑ expꝛssum cōsensuz pape. extra d. pbē. cū iā dudum. Ex quidā dixerūt q̄ sufficit sola scīa pape. Et sequ tur in ista gl. que ē bar. brī. Ego credo q̄ consue. rōnabil' ⁊ ꝓscripta tollat legē. extra d. cōsue. c. vl Etiā sine scīa ꝓncipis. difficile ei eēt scire oēs ꝙsuetu. que ꝗuātur. addit Archi. in rof. alij dicūt cōtra. ꝙ ñ sufficit scīa ꝓncipis. ad d. q̄ ꝙsuetudo tollat legē. di. xij. ꝙsuetudo. In papa certuz ē q̄ requirit̃ ei⁹ assensus expꝛssus. ⁊ ē necessarius cū ñ ex trāslatōe ꝑpli ꝫ dñica iussiōe ⁊ cōsiliorum auctoritate suā bēat iudicatōz. di. xi. ꝓñs. Ex ꝙ opinōe gl. s. q̄ sufficit sola scīa ⁊ tolerantia. facit ff. de legi. l. de quibꝰ. Cū rō operet tacit⁹ cōsensus qđ expꝛssus imo ꝑ⁹ qñz vt notat ꝙsuenit di. ntij si seruꝰ. Si āt subditi nollēt acceptare rōnabilē constitōem allegātes cōsuetudinē in cōtrariū. cōstituēs pōt eos cōpellere vt factū fuit. xxiij. q. v. d liguribꝰ. Alias ptās ei⁹ eēt deluſoria. Iussa enī romane ecclesie seruare tenemur. ⁊ qui nō facit peccat. di. lxnij. quia. Et cū dz lex tolli ꝑ dissuetudinē intelligendum est ꝑ contrarium actum seu vsum ad id quod mandat lex.

Quō consuetu §. III

do parificat̃ legi in multis que ponit Archi. di. xi. in his. sup. eo. q̄ dixit Aug. q̄ mos ꝑli dei et instituta maiozꝝ ꝑ lege būda sunt. Et ꝓio q̄dez parificat̃ in nouo iure ꝙstituēdo. Sicut enim lex de nouo instituj pōt q̄ ꝓi⁹ ñ erat facta. ita ⁊ consuetudo vbi ñ est statutū ius legē obligātē introducit. ff. de legi. l. diuersi.

Secōo interꝑtatōne sicut ei vna lex alia interꝑtat̃. ff. de legi. l. si d. interꝑtatōe. ita ⁊ ꝙsuetudo interꝑtat̃ legē. extra d. cōsue. cū dilect⁹.

Tertio sicut in iure scripto ꝑcedit̃ de filiis ad filia. ita ⁊ in iure ꝙsuetudinario. C. que sit lon. ꝙsue. l. i.

Quarto sicut lex facit aliquē iudicē ordinariū ita ⁊ ꝙsuetudo extra de fo. cōpe. cū ꝓtingat. Et de of. Archidi. dilecto

Quinto sicut lex informat iudicē ⁊ iurisdictiōz ita ⁊ consuetudo. ff. de of. ꝓconsul. ⁊ lega. l. solet §. i.

Sexto sicut lex dat certis ꝑsonis ptātē eligendi. ita ⁊ cōsuetudo extra de postu. bōe mēorie. Et de elec. venerabilē ⁊ c. cumana. Item sicut in electi. ius ciuile ⁊ canonicū attēditur. ita ⁊ cōsuetudo extra de excess. ꝓla. ⁊ c. ñ ita. imo plus facit ꝙsuetudo. q̄. s. tollit ius eligēdi ei cui cōpetit de iure. extra de his que fi. a ꝓla. sine cōsen. ca. Ea nosci.

Septimo sicut forma iurꝫ attēditur in pēnis emolliendis ⁊ exasꝑandis ita forma cōsuetudis extra de simo. ꝑ tuas.

Octauo sicut de iure cōcedit̃ edificare in loco publico. ita ⁊ de ꝙsuetudine. ff. q̄ vi aut clā. l. iij. §. plane.

Item nono sicut dat̃ immunitas alicui⁹ officij vel collatiōis a lege. ita ⁊ a cōsuetudine. ff. de

iur. imm u. l. iij. §. legē ¶ Decimo sicut lex vetoꝛ gat ꝙsuetudini. ita ꝛ ꝙsuetudo aliqñ legi. ff. ꝺ̄ se pul. vio. l. iij. §. diuus. extra de cēsi. cū. li. vi. Et ꝺi. nij. §. leges. Quod intelligo. s. ꝙ lex tollat cō/ suetudinē qñ princeps ꝑ suū statutū vel rescrip tū intēdit tollere ꝙsuetudinē. ꝛ sic ꝺꝛ intelligi ꝑ dictus. §. diuus. Alias ctra. extra de cōsti. lꝫ. lib. vi. Et hanc sn̄iam visus ē tenere Jnno. ꝛ hoc te neas. quicquid alias inuenias notatū. ¶ Un/ decimo sicut lex dat formaꝫ testādi. ꝛ ita ꝙsuetu do. C. de testa. l. si nō spēali. ¶ Duodecio sicut antiqui canones determinabāt iurisdictiōes ar chiepi in suffraganeos ꝛ subditos eoꝝ. ita ꝛ con suetudo extra de off. ꝺꝛ. c. duo. ¶ Tredecio sicut sn̄ia principis intēdētis facere legē facit ius ex/ tra de sen. ꝛ re. iuꝺ. in cāis. ita ꝛ sn̄ia lata sup cō/ suetudinē ꝺūmō plures sint facit ius ꝛ ēmittit circa hoc ad no. ꝑ eū in. c. frustra. ꝺi. viij. Ibi au/ tem dicit sic clarius. Cōsuetudo inualida cōua lescit si obtinet in iudicō ctradictō. Si enī fuit deductū in questionē an eēt ꝙsuetudo super ali/ quo. ꝛ iudex pn̄uciauit ꝙsuetudinē eē. ꝛ nō fuit appellatū ab illa sn̄ia ꝛ index si illā pn̄uciauit ꝙ errorē vel coꝛruptōꝫ ꝙfirmata est talis ꝙsuetudo ꝛ in ctradicto iudicio de cetero seruabiꝫ nec reci piet libellus ctra. ꝛ est vn⁹ casus spēalis i quo res inter alios acta p̄iudicat alijs. Et sic nullus alic⁹ de ciuitate illa bēbit ꝓbare ꝙsuetudinem il lam cēſz sufficit ꝓbare q̄ ꝺ̄ ē obtēta in cōtradictō ne ¶ Decimoquarto sicut lex ē attēdēda ꝛ ispi/ ciēda in testibꝫ euocādis. ita ꝛ ꝙsuetudo. ff. ꝺ̄ te sti. l. iij. ¶ Quindecimo sicut lex adiuuat cōsue tudinē. ita ꝛ cōsuetudo legē extra de cēsi. sopite. remontis eccie. Et si aliqui fideles nōie sunt di uersoꝝ ꝛ maloꝝ moꝝ. ibi ñ bītāt in eccia merito nec ꝓprie ꝺꝛ malus mos vel consuetudo. Est igi tur triplex consuetudo.

C Est ꝙsuetudo ꝺ̄ se mala ꝛ ideo effugāda.
C Est ꝙsuetudo ꝺ̄ se bona ꝛ ideo imitanda.
C Est consuetudo dubia ꝛ iō bñ examinanda.

Cōsuetudo ꝺ̄ se mala est ois que est ctra legez ꝺīnā vel naturalē. ꝛ actus ex illa ꝓcedēs ſp ē pec catū. Nec minuit pcm̄ vt aliquibꝫ viꝺꝛ. nec ex/ cusat ꝫ auget vt ꝺꝛ. ꝓnij. q. i. scisma. ꝛ extra de cō sue. c. vl. ꝺꝛ. Tā to sunt graniora peccata q̄to ani mam infelicē diutius ꝺtinent alligatā. Et ratō huius est. q ꝛ cum magis effrenata voluntate et firmioꝛi habitu malicie tales peccāt Et quia ꝼm pbū m consuetudo est quasi altera natura. ideo cum difficultate magna quis recedit a peccatis ꝙsuetis. Et in hmōi figuram Lazar⁹ quadriduꝫ anus sepultus signās peccātez ex consuetudine ꝼm August. ꝺ̄ pen̄i. distin. ij. Sicut multis pre missis fuit resuscitatus. s. lacrimis ꝛ precibus ꝛ hmōi. Non obstat q ꝓ Gre. loquens ꝺ̄ crapula. quam consueuerunt facere laici in carnisp̄riuio que vticꝫ peccatum est dicit. Nec a tali ꝙsuetu/ ꝺine auerti p̄t. ꝛ ideo cū venia suo ingenio re/ linquēdi sunt. ne forte peiores existāt si a tali cō suetudine ꝓhiberentur. ꝺist. nij. c. deniq. Dicit enī ibi glosa. Q relinquunt cum venia. s. pene tpalis. ita q ꝛ si vult dicere Gre. q ꝙsuetudo ex/ cuset illos a pctō. ꝫ q nō ꝺꝛ tolli talis ꝙsuetudo per penas tpales quādo timet maius iñ scādalū ꝓuenire. Verum est tamē q aliquādo quis pec cat ex ignoꝛātia vel fragilitate faciens id qꝺ ꝙsue uerunt alij facere circa aliquid ꝛ tunc nō excusa tur a mortali. si istud qꝺ agit ꝼm ꝙsuetudinē ali oꝛum est ctra legē ꝺei vel naturalē. Sed minui tur grauitas eius. puta quis facit aliquem con/ tractū vsurarium credens esse licitū. quia illud cōiter fit ꝼm moꝛē sue patrie. certum est q ꝙsue tudo illius loci non excusat eum a mortali. q ꝛ ctra legem ꝺei. quā sicut lex humana tollere non potest. ita nec ꝙsuetudo que potius ꝺicēda ē cor/ ruptela seu abusio. talibꝫ abusionibꝫ ꝛ coꝛrupte lis plenus est mundus. Contra quod ꝺicit ꝺñs ezo. xxiij. Nō sequaꝝ turbā ad malū. ꝛ apl's. i. co rin. xi. Si quis viꝺꝛ inter vos ꝛētiosus ēē. s. cō/ tra veritatē nos ꝙsuetudinē talē ñ bēm⁹. ꝫ neq ecclesie ꝺei. s. ꝛtendēdi. Et eccle. xxiij. Jn ratōem nō assuescat os tuū. Et ꝺ̄ hac mala ꝙsuetudine ꝺicit Ciprianus. Cōsuetudo que apꝺ quosdaꝫ obrepserat ipedire ñ quo min⁹ ꝓualeat ꝛ vincat veritas. Nā ꝙsuetudo sine veritate vetustas er/ roꝛis ē. ꝓpter qꝺ ꝛlicto errore sequamur veritatē sciētes apꝺ esdrā. s. ij. esdre. nij. Veritas vicit ꝙ scriptū ē. Veritas vꝫ ꝛ inualescit ꝛ viuit ꝛ obti/ net in secula seculoꝝ ꝺi. viij. ꝛ in. c. sequenti ꝺꝛ

De triplici ge §. IIII

nere ꝙsuetudinis sumēdo large hoc vocabuluꝫ ꝙsuetudo. ꝺi. Augu. in. ij. ꝙfes. Que ctra moꝛes hoī sunt flagitia. ꝓ moꝝ diuersitate sunt vitan da. vt pactū inter se gentis aut ciuitatis ꝙsuetu ꝺine vel lege firmatū. nulla ciuis aut pegrini li/ bidine violet. Turpis ē enī ois ps vniuerso suo ñ ꝓgruēs. Cū aūt ꝺeus iubet aliqu id ctra moꝛē quoꝛūlibet ꝛ si ibi nūq factū est. tñ faciēdum est ꝺi. viij. Ubi ēt p. ps ꝺꝛ ꝺe eo. Qui bītare facit v nius moꝛis in ꝺomo. Domus ꝺi est supna gla ꝼm illud. ij. coꝛ. v. Hēmus in celis domū nō ma nufactā. Et in hac ꝺomo qui inhabitāt. s. sancti sunt vn⁹ moꝛis. Et ꝫ mos ñ est ali⁹ nisi gꝛaruꝫ actō ꝛ voꝛ laudis. vt ꝺꝛ Jsa. ꝛ Thob. xij. Jrām p oēs vicos eius cātabit alla. Sed ad ill ū domū nō itur nisi ꝺ̄ ꝺomo ꝺei que est eccia militans. in qua ꝺeus inbītare facit electos suos ꝓ grām ita. vt sint vnius moꝛis q̄tū ad cultū interioꝛē quo vna fide spe ꝛ caritate bonoꝛat ꝺe⁹. Quātū etiā ad ꝙuersatōz exteriorē sunt vn⁹ moꝛis q̄tū ad necessaria ad salutē ꝛ sub eisdē etiā ritibꝫ ꝛ ce

Capitulum Vnicum

Neq; hoīs ꝓsuetudinē ſ. malā ſequi oꝑtz ſz ꝛei veritatē cū ꝑ Iſaiā ꝓphetā loquat̄ dē⁹. ꝛ dicat. ſine cā. i. vtilitate colūt me doctrinas ꝛ mādata hoīnū docētes. i. ꝓsuetudines malas ꝛ ſtatuta hūi ſta. Ad idē ēt Aug. in li. de bap. ait. Qui ꝓcepta veritate ꝓſumūt ꝓsuetudinē ſequi aut circa frēs inuidus eſt ꝛ malign⁹. quibꝫ veritas ſuelat̄ aut circa deū ingratus cuius inſpiratiōe eccīa ei⁹ inſtruit. Nā dñs in euāgelio. Ego ſum inquit veritas. Nō dicit ego ſum ꝓsuetudo. Itaq; veritate manifeſtata cedat cōſuetudo veritati. q; et pet⁹ qui circūcidebat ceſſit paulo veritatē ꝓdicāti. Itaq; cū xp̄s ſit veritas magꝭ veritatē q̄z cōſuetudinē ſequi dēm⁹. q; cōſuetudinē rō ꝛ veritas ſp excludit di. viij. Rō ꝑt referri ad legē naturalem ꝛ veritas ad legē dīnā. ſ. veteris ꝛ noui teſta. Et nō ſolū cōſuetudo que eſt contra legē naturalez ꝛ dīnā eſt vitāda. ſz etiā que eſt contra legē būanā repbaſ a iure. Et generalit̄ de talibꝫ abuſiōibus dicit Nico. papa. Mala cōſuetudo non minus q̄z pniciosa corruptela vitanda eſt. que niſi cit⁹ radicit⁹ euellat̄ in priuilegiū ius ab ipſis aſſumit. Et incipiūt ꝓuaricatōes ꝛ varie ꝓſumptiones celerrime ñ cōpreſſe. ꝑ legibꝫ venerari. ꝛ priuilegiū more ꝑpetuo celebrari di. viij. mala.

Ecōm genus cōſuetudinis eſt que ñ eſt contra aliquā legē dīnā vel humanā. ꝛ hz in ſe aliquā rōem boni. Et hec ſi generalis eſt generalit̄ ꝛ ab oīb⁹ ſeruari dz. Si ꝑticularis. ſ. in aliquo loco in illo ſuari dz. Unō ꝛ mīt dñs voluit ſeruare laudabilē cōſuetudinē iudeoꝝ que erat ꝑ in feſtis eoꝝ irēt ad tēplū in irl'm ēt mulieres. Lex q̄dem hoc mādabat maſculis di. in exo. Ter in anno apparebit oē maſculinū in ꝓſpectu meo. Sz ñ ēt mulieres ibant ñ ex lege ſed de more. vñ dz Lu. ij. Cum factus eēt ieſus annoꝝ. xij. aſcēdentibꝫ pntibꝫ eius in irl'm ſm cōſuetudinē diei feſti ꝛc. Et peccatū eſſet agere contra hmōi conſuetudines ſicut contra leges ſcripras. Unde dicit. Aug. in li. de baptiſmo Hoc plane verꝫ eſt. q; rō ꝛ veritas conſuetudīs ſp ꝓponēda eſt. ꝑ ſi conſuetudini rō ſuffragat̄ nihil oꝑtet firmi⁹ retinere. di. viij. fruſtra. Hec etiā documēta dicit Augu. accepiſſe a beato amb. Nā cum aduenisſz ipſe Aug. cuz matre ſua Mediolanū. ꝛ mater ſua ieiunaret in ſabbato ſicut ſolita erat alibi. ſcz rome ieiūari in tali die. Mediolani aūt nō ieiunabat in die ſabbati Interrogauit Augu Amb. ex parte matris quid agere dēret. ſ. an ieiunare i ſabbato ſicut ſolita erat alibi an dimitteret ieiūiuz illud Mediolani vt ſe alijs ꝓformaret. Cui rñdit Am. Cū fuero rome ieiūo ſabbato. cū mediolani ſum ñ ieiuno. Ita ꝛ tu ad quā eccīam veneris eius morē ſerua ſi cuiq; ñ vis ſcādalu⁹ eē. nec quēq; tibi di. xij. illa. ꝛ in eo. ca. dz. Nō neq; ꝓtra fidē neq; cōtra bonos mores eſſe conuincit̄ indifferenter eſt habendum. et ꝑ eoꝝ inter quos viuitur ſocietate ſeruādum. ꝛ diſtin. xi. dicitur. Eccleſiaſticaꝝ inſtitutōi quaſdā ſcripturē. quaſdam apoſtolica traditōne ꝑ ſucceſſores in miniſterio confirmatas accepimus. quaſdā vero conſuetudine robꝛatas approbauit vſus quibꝫ par ritus ꝛ idem vtriuſq; pieratis debetur affectus Et infra. Que enī ſcriptura ſalutifere crucis ſignaculo fideles docuit inſignir. que vel tripharia digeſta ſup panē ꝛ calicem. plire oīonis l'cōſecratōnis verba ꝓmēdauit. que verſus oriētem nos orare literaꝝ forma docuit. hūdicimus fontem baptiſmatis vnctōis oleo ꝛc. Et ſicut agere contra conſuetudinē generalem eccīe eſt pctūm vbiq;. Unde ꝛ dicit Guil. ꝙ dicēdo miſſam ante matutinas eſt' peccatū mortale. quia hoc ē contra conſuetudinē generalem eccīe. nam alias ꝑ legem ſcriptam non inuenit̄. Ita etiā facere cōtra cōſuetudinem ꝑticularem alicuius eccleſie ē peccatū mortalibꝫ in illo loco. Unde qui conficeret in azimis in eccleſia greca. peccaret mortaliter. faciēdo contra conſuetudinē eccleſie oriētalis. ꝛ ſimiliter qui in eccleſia latina conficeret infermētato grauiter peccaret. cuius oppoꝛ confi⁹ ceret ſm Ilo. in. nū. Ideo autem peccaret. quia faceret contra cōſuetudinē eccleſie ſue. Sic ī italia in ſabbato abſtinetur ab eſu carnium. ꝛ qui tali die ſine cauſa rationabili puta infirmitatis comederet carnes peccaret mortaliter. quia faceret contra conſuetudinē talis patrie. Extra italiam in multis partibꝫ vt in cathalonia non ē talis conſuetudo abſtinendi illa die a carnibꝫ vt de comedentes ibi carnes non peccant. Vigilia Bartholomei apoſtoli in aliquibꝫ ptibus ſeruatur in vna die. in alijs locis die ſequenti. vnde ſm cōſuetudinem locoꝝ debet illa vigilia quo ad ieiunium ſeruari. extra de obſerua. ieiuni. cōſilium. In ieiunijs eccleſie que ſunt extra quadrageſimā quo ad eſum lacticinioꝝ. ſm Ilo. ij. ij. ſeruari poteſt conſuetudo locoꝝ. Et vbi eſt de conſuetudine abſtinere ab eis. eſſet peccatuz mortale vt eis ſciēdo hoc. ſecus vbi eſt de more comedere talia. Jeiunia ēt que ſunt ex generali ꝙ ſuetudine eccīe obligāt. ſicut ꝛ ea que ſunt in ꝓcepto ſeu ſtatuto eccīe vt vigilia natiuitatis beati Io. bap. oīm ſcoꝝ. ꝛ. b Laurēti. ſm Innocē. Sic ēt vbi in aliqua ciuitate de ꝓsuetudine ātiqua eſt celebrare aliqđ feſtū qđ tñ ñ ſit ab eccl'ia ſtatutū dz ſeruari. vt feſtū Ant. vel Nic. vel alterius ſcī. ꝛ ad hoc optime facit qđ di. Hieroñ. ad Lucinū. Illud breuiter te admonēdū puto. vt traditōes eccleſiaſticas. ꝑtim que fidei ñ officiunt. ita obſeruādas vt a maioribꝫ tradite ſunt. nec aliquoꝝ ꝓsuetudinē alioꝝ ꝙtrario more ſubuerti. di. xij. illud. Ubi dicit glo. traditōnes. i. cōſuetudines ꝑtim. i. tm̄. Sic ponit̄. xi. q. iij. ſi quis

epʒ. Uel ꝑsertim. i. ita ut nū ꝙ ñ aduersent consuetudines fidei uel bonis moribꝫ ut dis. ea illa. Nec alioꝛ ⁊trario. di. ibi Archidō. contrario. i. diuerso. Bonū ꝯ bono cōtrariū ñ ē. Si ꝯ due ꝯsuetudies sunt ⁊tratie. ꝯ una mala ē. ⁊ si sunt diuerse ñ. Et ꝯsue. un. ⁊ loci alteri ñ ꝓiudicat. Et dicebat Gof. ꝙ eadē iurisdictō ꝺz hꝫ in una eccia q̄ in alijs hꝫ ut de iure cōi. extra de ꝯsue. cū olim. Ni⁊ si ꝓscripserit aliqua eccīa dicit glo. extra de ꝓscri. auditis. Sec⁊ aūt si agat ñ ut de iurisdictōe ⁊ ō pa rilitate l' cōsili actu. ut ꝙ dicūt aliqui quidā faciunt sic. ꝯ ⁊ nos dēm⁹ ⁊ agere ⁊ ñ sequit. ⁊ ad hoc facit. c. illud. ⁊ ad idē facit quod ait Nico. papa. Scit scā romana ec. ꝙ nihil obsunt saluti credētiū diuerse, ꝓ loco ⁊ tpe ꝯsuetudines. si illis cānica ñ obsistit auctoritas, ꝓ qua eis obuiare dēamus. Uñ nihil iudicam⁹ eis dēre uel posse resisti. di. xij. Itē C. li. viij. ti. li. que sit lon. consue. l. i. ꝺz. Cōsuetudo p̄cedēs ⁊ rō que ꝯsuetudinē sua sit tenēda ē. ⁊ quicquid contra longā consue. fi⁊ et ad sollicitudinē suā reuocabit ꝓses puīcie di. xij. ⁊ loquit de ꝯsue. que ñ ē ⁊traria iuri scripto. fm gl. Nā cū contraria est ꝺz. j. §. se. quid iuris. Consuetudo que erat in regiune mesopotamie quā allegauit labā iacob cum cōquest⁹ ē de eo ꝙ supposuisset sibi liam loco rachelis dicēs. Non ē consuetudis in loco isto ut minores pa⁹ tradamus ad nuptias ut hꝫ Geñ. xxix. ī se laudabilis fuit. ꝯ tñ laban male fecit eā quādo ex eo uicꝫ qꝛ fregit fidē sibi datā seu ꝓmissionē factā de rachele qđ est cōtra ius nasale q̄ ꝓiudicat oī ꝯsuetudini. Dic ēt mō si q̄s iuraret quare determinata statuta puta ducere secū tātā familiā cuꝫ mittit ad gubernādū ciuitatē casiꝫ. Et ō more cōi oiꝫ ē ñ ducere tātā ⁊ quasi oēs illō agūt. nec uniꝫ ō fectus iste deducit ad iudiciū uniꝫ talis peccaret mortl'r. qꝛ iuraret ducere tātā familiā ita ꝙ si cōsuetudo alis forte excusaret a pctō trāsgressionis statuti. ñ tñ excusaret a ꝓiurio. Ho. ēt ꝙ cum ꝺz eccie ro. ꝯsuetudinē seruādā in. di. xi. c. vl. circa fi. intelligit illud nō de oī ꝯsuetudine ro. eccie quo ad ubē sed de ꝯsuetudine quā eccīa ro. mandat generalit seruādā ut dicit glo. sum. in ꝓin. di. ei usdē. Cū aūt de nouo fundaret aliqua eccīa. s. ꝓ quersionē alic⁹ genetis l' aliqua religio ꝛuari posset illō qđ ait Gre. Aug. epo anglorꝫ. Nō ꝓ locis res. i. mores. ⁊ ꝓ reb⁹. i. moribꝫ loca amāda sunt. Ex singulis q̄ꝫ quibusq̄ ecclesijs que pia que religiosa que recta sunt elige. ⁊ hec quasi in fasciculū collcā apud anglorꝫ mētes in ꝯsuetudinem de pe. di. xij. nouit. Tertiū gen⁹ cōsuetudis est q̄ñ dubia ē utꝫ. s. sit seruāda. Et hec ꝑcipue habꝫ locū q̄ñ ē ⁊traria alicui iuri būano scripto. Naꝫ si eēt ⁊traria iuri nasali l' dīno iā declaratū est. q̄ eēt ſp mala ⁊ iō repbāda. Cū ꝯ ē cōtraria iuri būano aliq̄ñ ꝓiudicat ⁊ tollit i ꝑꝫ ⁊ aliq̄ñ ñ. uñ C. li. viij. titu. li. ꝺz Cōsuetudis usuſq̄ lōgeui ñ uilis auctoritas ē. Uel ꝙ ñ usq̄ adeō sui ualituā momēto ut aut rōꝫ uincat aut legē scriptā. di. xi. Ubi di. glo. ꝙ aliqui intelligūt istud. ca. quo ad primā ptē de bōa cōsuetudine quo ad scdam de mala cōsuetudie. Sꝫ ille intellcūs ē ineptus, qꝛ sepat caudā a capite qđ ñ licꝫ. extra de bap. maiores. Alij uero oēs exponūt de bōa cōsue. totum. c que quidē ꝯsuetudo si sit ꝑticularis. s. in aliq̄ loco, ñ tñ tollit seu uincit legē sibi ⁊trariā ulꝫ ſꝫ solū in illo municipio ubi seruat. Et q̄ꝫuis hoc sit uerꝫ. tñ nllꝰ de b⁹ unq̄ꝫ dubitauit ꝙ cōsuetudo ꝑticularis ꝺz uincere legē in oīb⁹ alijs locis. Refert Archi. di. xi. sup ꝺcō. c. cōsuetudis. ꝙ ber. cōpost. dicit ꝙ principiū illi⁹. c. seu legis loquit de bona cōsue. ñ ꝓscripta. c⁹ aliquod directe ñ obuiat. imo est iuri cōsona. ⁊ hec seruari ꝺz etiā si nō sit ꝓscripta. Scōa ps loquit de ꝯsuetudine iuri cōtraria. ⁊ in tali requirit ꝓscriptio ad hoc ut iuri positiuo ꝓiudicet extra de cōsuetu. c. ul. Alij dicūt ꝙ loquit ista lex de cōsue. ꝑticulari. que nec etiā in loco illo ꝑticulari uincit legē nisi sint ille cōditōes que ponunt in glo. sup. c. frustra. di. viij. In illa aūt gl. que est Joā. ꝺz. Dicas ꝙ ad hoc ꝙ ꝯsuetudo ꝓiudicet iuri requirit primo ꝙ sit ꝓscripta extra de cā possess. cum eccīa sutrina. Scōo ꝙ obtineat in ⁊tradicto iudicio populi. extra de uerbo. signi. abbatem. Tertio ꝙ eo anio fiat ut credat se ius hēre ⁊ ut in posterum intendat illud facere. alioquin talis usus non dicit⁹ sus. ff. de itine. actuq̄ priu. a. l. i. Quarto ut res illa sit ꝓscriptibilis ut. xcv. distinc. illud. Quinto ut possit dici antiquata ⁊ approbata. extra de postula. bone. circa finem. Sexto debet continere naturalem equitatem extra de consue. ex pte. Septimo ꝙ sit de scientia principis introducta nō tantum tolerata. extra de priuile. Cum iā dudum. Octauo ꝙ non sit per errorem inducta. ff de leg. ꝙ non ratione. ⁊ distinc. viij. Cōsuetudo. Nono ꝙ maioꝛ ps ꝑsonꝫ ꝯsueuerit illa cōsuetudine uti. qꝛ sicut maioꝛ ps populi ñ possꝫ cōdere legem ita nec ꝯsuetudinē. Quidā tñ dicūt ꝙ illa ꝯsuetudo ꝓiudicat iuri que excedit mēoriā hoīs Illud em̄ loco constituti hꝫ. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. hec iure. Jo. Sed quicquid dicat Joā. dicit Bar. Bri. hoc breuiter teneas qđ fm canonē sufficit ꝙ ocurrāt ista duo. s. ꝙ sit rōnabilis ⁊ ꝓscripta. hoc enim dicit decretalis extra de cōsuetu. c. ulti. Unde ꝯ consuetudinis lōgeue etiā nō sit uilis auctoritas. non tamen est usq̄ adeo ualitura ut uel iuri scripto, ualeat derogare. nisi fuerit rationabilis et legitime sit prescripta. Glosa super illud legittime prescripta spacio. xl. annoꝛ extra de cau. poss. cum ecclesia. Et de prescripcionibus. Et de hoc etiam possunt haberi multa iura Ea enim sola locum habent in rebus ecclesia-

sticis vt xvi.q.iij.§.pōt.Glo.sup illō.nisi sit rō nabil' Rōnabilis dr cōsuetudo quā ñ impbāt iura vt de cā poss.cū eccīa.et eo.ti.cum dilectus. et de ver.sig.abbatem, vt qñqz aliqui admittan tur ad electionē ad quos non pertinet de iure cō muni.et de alio collegio ista cōsuetudo ñ impro batur a iure vt dicūt p̄dicta iura. ¶ Irrōnabil' aūt dr consuetudo que repbaf a iure qualis est ista extra de instī.frequētibꝫ.Et d consue.cuz ve nerabilis.ibi repbaf consuetudo cuiusdā loci q̄ erat q̄ abbas qui īmediate erat sub aplica sede trāsferebaf ad aliā abbatiā sine lnīa obtēta a pa pa qđ fieri ñ p̄t.Et eo.ti.c.i. reprobatur consue tudo qua disrūpit neruꝰ ecciastice discipline.c. cū inter vos.Et dr neruus ecciastice discipline. vigor censure ecciastice.i excoicatio suspensio et interdictū Istis eīm confuaf robur auctoritatis ecciastice. ¶ Q̄ ñ fuarētur que statuta sunt cir ca hmōi cēsuras seruāda.rōne consuetudīs alicꝰ ñ excusaret consuetudo Itē eo.ti.c.q̄to.repba tur consuetudo qua aliqui simplices sacerdotes ad defectū epoꝝ crismabāt in frōte tales enim nī hil conferebāt. Itē nec contra obediam vz cōsue tudo vel p̄scriptio eo.ti.cū venerabilis.⁊.xviij.q ij.abbatibꝫ. Itē nec extra,curatoꝝ que rōe visi tatōis debeñ.eo.cū ex officijs. Itez repbaf a iu re consuetudo que est cōtra libertatē eccie. extra de elo.cū terra.⁊. c.sacrosancta. Itē extra de con sue.c.ex pte.reprobanf due cōsuetudines in qui busdā ptibꝫ exñtes scz q̄ cū marit9 ex ,pdigali tate vel incuria.vel alio casu amisissz bona sua a lienabat bōa vxoris mobilia vel īmmobilia ar bitrio suo.Illa cōsuetudo erat q̄ vxore cōmitte te adulteriū medietatē oīm bonoꝝ que maritus fuerat adeptus petebat ⁊ apphendebat.Utraqz piebat occasionē malignādi.Nā p primā iuita bantur viri ad dissipādū bona sua p secām mu lieres ,priores erant ad ppetrandū adulterium Itē sicut ñ vz cōsensus vel pactū cōtra legez, vt clericus rñdeat in alterius foro.extra de fo.com pe.significasti.ita nec consuetudo. Nec ēt vt cle ricus verberandus se laico subiiciat sua sponte. extra de sen.ex.contingit Itē reprobatur a iure cōsuetudo qua quis ,ppria auctoritate sibi eligat cōfessorē extra de pē.et re.si epūs.li.vi. Itē repro batur consuetudo exigēdi pedagia ⁊ gabellas a clericis ⁊ religiosis extra de cēsi.cāp̄ li.vi. Itez re probaf cōsuetudo exigēdi vel paciscēdi aliquid tēpale p spūalibꝫ vt p ingressu mōasterij vel sa cramētis.extra de simo.qñ simōiaca. Sz cōsue tudo dādi vel accipiēdi aliqđ tpale in collatōne vel receptōe spūaliū p modū elēosine ⁊ ex deuo tionē ⁊ ñ ex pacto l̄ p modū p̄cij nec p subtracti onē spūaliū ñ repbaf immo fuari dēt laudabi les in hmōi cōsuetudines vt extra de simo.p to tum. Post.aūt dicit q̄ que dicaf rōnabilis con suetudo erat arbitrio iudicis relinquēda nec cer ta regula sup hoc peterat dari. Archid. aūt sup c.consuetudinis.di.xi.post multas opiniōes re citatas ad declarationē illius.c.scz q̄ñ consuetu do tollat seu vincat legem scriptā sic dicit.dic in summa. Ubi consuetudo obuiat omni iuri ita q̄ ipa consuetudo ñ toleraf ab aliquo iure. tūc indistincte succūbit cōsuetudo. et hoc ,pter bo num obēdē.⁊.xij.di.c.ij. Et q̄ decreta summoꝝ pontificū non sunt in aliquo viōlāda.⁊ hoc po nit sub statuto di.lxi.statuimus. Et cōtrariū fa cies peccat grauiter di.lxiij.q̄ p. Sed vbi ꝓcor dat consuetudo seu toleraf ab aliquo iure. licet alijs iuribꝫ videaf contraria. tūc cōsuetudo vin cit ⁊ tollit legē scriptam.q̄ multa fieri non dēt facta tamen remanēt extra de regula.ad apostо licam.et.ij.q.vi.biduum, hec ille Et ꝑm hec cuz dicitur q̄ consuetudo non est rationabilis seu non valet que obuiat canonicis statutis extra d consuetu.ad nostram.videtur intelligendum q̄ñ obuiat omnibꝫ statutis. Nam si obuiat alicui ⁊ per aliud toleraf non erit irrationabilis p hoc solum alias nunqz toleraret ius scriptū cum ta men quotidie fiat cōtrarium per totam ecciam Verbi gratia de consecra.dist.iij.,pnūciandum ⁊.c.rogatōnes. In illis capitulis mādantur ser uari dies rogationū quo ad ieiuniuz, ⁊ quo ad cessationē ab operibꝫ ⁊ tamen vbiqz fit contrari um.nec aliquis dicit q̄ peccent fideles dies il los non seruando ⁊ hoc quia abrogatum est per contrariam consuetudinem que p̄scripta ē. Et etiā vidr rationabilis ,pter ieiunia mltiplicata ⁊ festa ab ecclesia.⁊ fideles parum deuotōni se dant diebus festiuis.⁊ vix laborando vinere pos sint pauperes. Idem dicendum de tota abdo mada pasce.qua ponitur celebranda in c.,pnun ciandum. Idem de ieiunio quadragesimali qđ fuit statutū ab ecclesia inchoari a clericis prima die post quinquagesimā dist.nij. Statuimus. ⁊ tamē non obseruaf a clericis.sed cōiter incipi unt quadragesimā q̄ñ laici.s.quarta feria. Nec dicit Gratianus eos esse trāsgressores canonū ⁊ hoc q̄z est abrogatū per cōtrariā cōsuetudinem di.nij.§.leges. Quamuis ergo ista ⁊ sil'ia obui ent canonicis statutis aliquibꝫ.tñ q̄z ñ omnibꝫ obuiant, sed ab aliquo tolerantur vt ab ista de cretali de consue.c.vl.q̄ue vult q̄ vincat legem etiam canonicam.cum est rōnabilis ⁊ p̄scripta ideo valēt ⁊ sine p̄iudicio salutis seruari p̄nt. Hic tñ magna diligentia habenda est in iu dicando vt non de facili aperiatur via trāsgres sionis ordinationū ecciasticarum. Nec etiā con temnetur qui is leuiter de mortali in huiusmōi consuetudinum obseruatione sicut est de festo Innocentū.de festo sancti Siluestri.et huius modi que communiter abiect in desuetudinem

vbi tñ seruanꝫ oīno custodienda sunt.qz ab ec/
clesia instituta. Silr de ꝙsuetudine que est ī mꝫ
tis locis.qꝫ in sabbatis ⁊ in vigilijs magnaꝝ
solēnitatū hoīes laborēt vel vendāt vsqꝫ ad ter/
tiā horā noctis vt barbitōsores plus faciētes exer
citij illa die cꝫ tota ebdomada. Et vidz posse to
lerari cū quasi in recōpensatōz hꝰ ñ laborēt in se
ro festi vsqꝫ ad mediā noctē qđ tñ de iure posset
qz de vespa ad vespaz.i.sero mādaꝫ celebrari.de
pse.di.iij.pnūcianduz. Sed nullo mō tolerari
dñt nec excusat a pctō.qꝫ de cōsuetudine īmo cor
ruptela est.ñ cōicent hoīes nisi in virili etate vl
puelle cum sunt nupte cum debeāt ꝙfiteri ⁊ cōi
care oēs.postꝫ puenirēt ad vsum rōis. Silr et
vidue qꝫ de more patrie stent p menses qꝫ ñ va/
dant ad ecclīam ad dīna officia post mortem vi/
rozū excusari non pñt. Sed nec puelle nōdū nu
pte dñt omittere auditōz misse.qz de more pfie
immo abusione ñ mittuntur extra domū. Ja/
gis tñ hoc imputādū est culpe pntū.non.ñ.dece
ret eas extra volūtatē pntū ire ad ecclias. Similr
qꝫ clerici multa faciant extra decētia statꝰ clerical'
quā iura insinuēt in habitu ⁊ conuersatōne qz de
more est patrie. Ut ēt qꝫ religiosi dimittant au
steritates sue regule ⁊ ꝙstōnū ⁊ ceremōias.qz si
ꝙsueruñt relaxate viuere nullo mō excusantur.
Nec dici pñt hmōi cōsuetudines. sed corrupte
le et abusiones.⁊ iō extirpande a prelatis cū fie
ri pōt sine maiori scādalo cꝫ eēt bonū inde secꝫs
ar.dist.nñ.veniꝫ. Et ad hoc facit qđ ait Nicola
us papa. Ridiculū est ⁊ satis abominabile de de
cus.vt traditōes quas a patrib accepimꝰ infrī/
gi patiamur.di.xij. Et de hmōi prauis ꝙsuetu/
dinib intelligitur illud nicolai pape.dist.viij.
Mala ꝙsuetudo nō min? cꝫ pniciosa corruptela
vitanda est que nisi cin?radicitus euellaꝫ in pri
uilegiorum ius ab impijs assumitur

De consuetudine .§.V.

quo ad iudicandū seu quo ad iudicia ꝓtentōsa.
glo.sup.c. Cōsuetudo di.i.tractat.vtr fm ꝙsue
tudinē sit iudicādū qñ cōsuetudo ē ꝓtraria iuri
scripto añt fm ius scriptū. Inducit multa iura
p ⁊ cōtra. Nā ñ sit iudicādū fm cōsuetudinem.
qñ ius scriptū ꝓtrariū hz,pbat p.c. Si cōsuetu
dinē.di.viij. Et d.ri.cōsuetudīs.⁊ c.sequē.extra
de sen.⁊ re iu.cū cā.⁊ de fo.cōpe.qꝫ clericis.ff.de
sepul.vio.l.iij.§.diuus Hz qꝫ fm consuetudi
nem sit iudicādū etiā extra ius scriptū,pbat p.c.
placuit.di.xxij.⁊ extra de eo qui mit.in poss.cuz
venissent.⁊ de testa. Ad hec.de cog.spi.sup eo.ff
consue.c.ij.⁊ de arbi.c.dilecti. Cōcludit de mnz
Joan.dicit qꝫ iudicandū est fm cōsuetudinem
cōtra ius scriptū qñ in cōsuetudine concurrunt
ille cōditōes que hñt in glo.sup eo,frustra. di.
viij.quas bēs.s.in.§.precedēti circa prin. Sed
Bar.hīi.addit. Hoc tene qꝫ si sit rōnabilis et p/
scripta cōsuetudo pīudicat iuri extra de cōsue.c.
vl. Deiñ querit glo.ad quā ꝙsuetudinem sit
recurrēdū in iudicijs vtꝫ ad ꝙsuetudinē terre il
lius vel ꝓuinciarū vel romanaz. Et rīdet qꝫ iu/
dex maxime delegatus fm canones primo iudi/
cabit.deficiēndo canonib fm leges. vt extra de
no.opꝫ.nun.intelleximus.⁊ di.x. Si in adiuto
rium Deficiēte oī iure ꝓcedēdū est fm cōsuetu
dinē generalem vel ꝑticularē.si generalis circa
illud negociū nō inuenit.hz quidā dicāt tunc re
currendū ad romanā. Deficiēte añt omī iure ⁊
cōsuetudine,pceda de silīb ad silīa vt.xx.di.de
quib. Dīb deficiēnib recurraꝫ ad romanā con
suetudinē vt.ff.de legi.⁊ cōsti.de quib. Hz sit ar
gu.qꝫ ad cōsuetudinē ꝓuinciaꝝ vicinaꝝ sit recur
rēdū extra de cēsi.sup eo. Jo. Itē glo.super.c.
Illud.di.xij.querit fm qnā ꝙsuetudinē debeat
iudex delegatus iudicare an fm cōsuetudinez lo
ci seu ꝓuincie.an fm cōsuetudinē romanaz. an
fm cōsuetudinē delegātis, an fm cōsuetudinez
rei vel actoris. Inducit multa iura,p qualibz p
te hoc.temū decidēdo dicit. Dicūt aliqui qꝫ si
aliqui sp̄ōte se subijciāt iudicio alicꝰ seu petant
iudices delegatos sponte.qꝫ sp fm cōsuetudinē
iudicij delegātis ē iudicandū. Si āt inuītis daf
iudex tūc iudicabit fm cōsuetudinē litigantiū
et potiꝰ rei cꝫ actoris. qz fauorabiliores sunt rei
cꝫ actores. Melius pōt distingui hz qz aut p ap
pellatōz obtinet iudex aut sine appellatōe impe
trat. Si p appellatōnē tūc dico delegatū dēre se
qui cōsuetudines iudicis a quo appellatuz ē qꝫ
iudex appellatōis dz sequi leges prioris sententie
vt in auten.cū de appellatione cogno col.viij.in
prin.ar.ad b extra de testa. Rainuti. Hz si sine
appellatione īpetraꝫ iudex tūc dz sequi ꝙsuetu
dinē delegātis ar.ad b.ff.de cōdi. Que conditō
Ego credo qꝫ iudex iudicabit fm consuetudinē
rei qz actor sequit? forū rei vt extra de fo.compet.
Cū sit generale.nisi rōne cōtractus vel maleficij
sit factꝰ de foro alterius qz tūc seruabitur ꝙsuetu
do loci vbi ꝓtraxit vel vbi maleficiū fecit vt di.
viij.que contra morē.⁊ extra de fo.compe.c. vl.
Addit Archid.sup.d.c.consuetudinis.ad hanc
glo.⁊ dicit qꝫ hugo ⁊ Jo.au.asserūt qꝫ si circa arti/
culum de quo queritꝫ sunt diuerse cōsuetudines
actoris ⁊ rei.sequaꝫ iudex rei ꝙsuetudinē vt dīc
hic glo.nisi in duobꝰ casibꝰ,scz cū ꝙsuetudo acto
ris est magꝭ cōsona iuri ⁊ veritati.vel si magꝭ in
ducit absoloez cꝫ ꝑdēnatōz.tūc enī magis dz se
qui qđ consonat veritati negocij.iij.q.vij. Iudi
cet.et ꝓmptiores esse dēmus ad absoluendum.
xxxv.q.ij. veniā Ponit ēt archid.ibidem,con
suetudines varias attēdēdas ī diuerꝭ negocijs
⁊ dicit fm Joan. Consuetudo loci ꝓtractꝰ fuaꝭ
ad hoc.ff.de vsuf.l.i.⁊ ff.de euicti. Si fundus.

Capitulū Vnicum.

Et mouet.q.talē. Pone q̄ sit q̄dam regio vbi est ꝯsuetudo q̄ si vxor præmoriat̄ viro.maritus eius lucratur totam dotem ꝓtrahit cū quadā de bononia vbi est ꝯsuetudo q̄ in tali casu vir lucrat̄ medietatē dotis. Quero cui? ꝯsuetudo inspiciet in cōficiendo instrumēto dotis. Dixit dñs Guido de suc.q̄ mariti ꝯsuetudo est attendenda.ꝛ ff.de iudi.l.exigere. Sed circa hoc ē sciendū q̄ ꝯsuetudinū alia generalis alia ſpecial̄. Generalis seu generalissima est q̄ inducit̄ a pplo romano .ff.de legi. de q̄bus. Specialis ꝯsuetudo alia ciuitatis.alia ꝓuincialis.alia oppidi.alia certi p̄dij. alia certe dignitatis.alia certe eccīe seu monasterij.alia certi comitis seu patriſſami.alia aliis.alia certi fori. De ꝓuinciali ꝯsuetudine seu ciuitatū loquit̄ litera.ff.de le.l.cū de ꝯsuetudine.extra de elec.Cū ecclesia vulterana.extra de cenſi.sopite. Est tñ dña inter ꝓuincialē ꝛ ciuitatē.s.q̄ ad ꝓbationē ꝓuincialis est.q̄ñ in ciuitate eiusdē prouincie vſitata ē ff.de tribu.l.iij.§.vl. Alia dr esse ꝓuincialis.q̄ de iure cōi statutū nō est.cū dubitat̄ in illa ꝓuincia in qua nihil est statutū nec aliq̄d de iure cōmuni reperitur.extra de cogna.ſpū.c.ſup eo. Idē iuris est si dubitetur de interp̄tatiōe iuris ꝯsuetudinarij. vt in p̄dictis ca.in q̄bus cauetur q̄ standū est interp̄tatiōi aliaꝝ ciuitatū ꝓximaꝝ. Si aūt de consuetudie ciuitat̄ dubitet̄ dr attendi q̄liter ipa ciuitas vſitata sit in ill̄ de q̄bus dubitat̄ ꝛ in sil̄ibus. ff.de le.l.de q̄bus.et.l.ſi de interp̄tatiōe Si autem nō apparet q̄d declaret hoc dubiū.nec est determinatū aliq̄d ſup hoc in iure cōi. tūc dr attendi q̄d ꝓtinet in circūuicinis ciuitatibꝰ coercētibꝰ de consuetudine earūdem.vt in p̄dicto .c.ſup eo.ꝛ extra de ꝯsue.cū olim.et idē est obſeruandū de ꝯsuetudine oppidi seu castri. C.q̄ ſit lō ꝯsue.l.i.ꝛ ff.de edi. ꝓpua.l. De cōsuetudine aūt certi p̄dij loq̄tur litera.ff.cōia.p̄di.l.vendito.ꝛ §.ſi ꝯstat De ꝯsuetudine vero dignitat̄ loquit̄ litera.extra d̄ offi.ordi.duo ſimul.et.ix.q.iij.cōquestus.ꝛ extra de excel.pla. ca.ij. Et in cōsuetudine ꝓcedit̄ de ſilijs ad filias.extra de offi.archi.dilecto. In ꝯsuetudine aūt certe eccīe vel certi monasterij inſpicit̄ q̄d fieri ꝯsueuit in illo monasterio.extra de his q̄ fi.a pla.ſi.ꝯsenca. Ea noſcitur.et de ver.ſig.abbatē. Et etiā ꝯsuetudo hoīs seu patriſſa.ꝛ in ipa etiā actēditur q̄d facere cōsueuit.ff.qui testamē.face.poſſ.heredes palam.§.i.et.ff.de re mili.l.ſemp. Est etiā consuetudo aīalis ꝛ in ea aſpicitur quid facere cōsueuit illud aīal.vt inſti.de re.diui.§.pauonū.ꝛ credo q̄ in alijs actibꝰ et delictis ſufficit binus act⁹ ad ꝓbandā ꝯsuetudinē peccādi q̄ ad hoīes ꝛ aīalia. xxv.q.ij.ita nos.et.ff.de ſeruo corru.l. Heraclius Sicut bina ſnīa lata ſup cōsuetudine.cōsuetudinē inducit ꝛ approbat.ff.de legi.l.cū de cōsuetudine. Est etiā cōsuetudo fori.ff.de var.ꝛ extraor.cogni.l.i. Est etiā consuetudo corporis.extra de celebra.miſ.§.pernicioſus. hec omnia Archidi.

De cōsuetudine .§.vi

q̄ñ tollat legē ꝛ p̄iudicet legi.ꝛ q̄ñ nō notat ſummarium Heinricus boych.ſup.c.vl.de cōsuetudine. Vbi primo sciendū q̄ nulla ꝯsuetudo quātūcunq̄ generalis vel antiquata p̄t p̄iudicare seu tollere id q̄d est de lege naturali seu etiā diuina.q̄ ad moralia p̄cepta vt di. viij.per totū. Cerimonialia aūt p̄cepta quātū ad ſtām cessant et seruari nō debent.q̄ hoc esſet iudaizare. Iudicialia vero p̄cepta legis diuīe nō obligant ad obſeruātiā eoꝝ inquātū cōtenta in lege moſaica ſ inquātuz aſſumerent̄ p cōstitutis ꝛ statutis ab eccīa vl̄ aliqua ciuitate ꝑm Tho. Et de iſtis dictuz est ſupra dict̄ūse in titulo de lege moſaica Restat q̄ questio ſolū de lege positiua.canonica vel ciuili p̄out lex positiua includit etiā ius gentiuz. Circa hoc igit̄ distinguit p̄dictus Heinricus. Quia aut conſuetudo precedit legez ꝛ lex ſequit̄.i. constituit̄ post ipam.aut ecōtra lex p̄cedit cōsuetudinē ꝛ consuetudo ſequitur. Si igit̄ cōsuetudo p̄cedat legem. tūc aut cōsuetudo est general̄.que.s.p totū orbem seruatur.aut est localis seu particularis que.s.seruatur in vna ciuitate vel regno et nō in alio . Si ꝯsuetudo general̄ est tūc lex noua ſupueniens ſibi ꝛtraria ei p̄iudicat et eā abrogat seu derogat.licet de ipa nō faciat mentionē.ar.de ꝯsti.licet li.vi Ibi.s.locoꝝ et p̄ſonaꝝ ſingulariū ꝛc.a ꝛtrario ſensu. Et hoc ibi notat Jo.an.q̄ illud q̄d cōiter tenetur.princeps nō p̄ſumit̄ ignare.vt.ff.de teſti.mili.l.cōi. Et q̄ alīs talis lex general̄ nihil operet̄ q̄d nō est dicendū.ar.xix.di.ſi romanoꝝ. Si vero cōſuetudo ē localis ſiue p̄icularis.tūc alia lex ſupueniens hz clauſulā derogatiuā ꝯsuetudini.viz l̄ expreſſe improbādo cōsuetudinē inducendā.vel ſimpl̄r cōtrariā cōsuetudinē tollēdo.q̄ tūc intelligitur de inducta ꝛ inducēda in futuꝝ .et tunc lex tollit ipam cōsuetudinē.vt de cenſi.q̄q̄ li.vi. Et ita intelligit Bern.illā legē.ff.de ſepul .vio.l.utq̄. §.diuus. Et de fide īſtru.paſtoral̄.et Archi.ꝛ Jo.an.de cōſti.c.i.li.vi. Aut nō hz clauſulam derogatiuā cōtra cōsuetudinē inductā.et tūc nō tollit eā vt notat Inno.et est hodie expſſum de cōſti.c.i.li.vi. Fallit vbi ꝯsuetudo localis eēt ꝑm ius cōe.cōtrariū ſcdo iuri.vt notāt Jo.an.de ꝯsti.c.i.ꝛ archi di.de fil.p̄sbi.c.i.li.vi. Si vero lex p̄cedit cōsuetudinē et ꝯsuetudo ſequit̄ur.tunc aut lex p̄cedens hz clauſula m derogatiuā cōsuetudini.vt q̄ prohibet in futuꝝ ꝛtrariā cōsuetudinē introduci vel tollit ſimpl̄r cōtrariā cōsuetudinē vt dictū est.ꝛ tūc preiudicat cōſuetudi.ita q̄ cōsuetudo ſequēs non valet vt.C.de cenſi.l.eos extra eo.nō putam⁹ li.vi ꝑm Jo.an. Et Pe.de anchar.dicit q̄ licet tollat cōsuetudinē inductā.tñ ſi consuetudo contra talē duret.ita vt ſit preſcripta et nō rōnabilis.adhuc

C

tollet talem legem. Jo. de immo. in cle. dicit in aliquibus bñe locum dictū. Jo. an. in aliquibus aliis dictū Petri. Si autē p̄dicta lex nō hz clausulaz derogatiuā consuetudini. tūc aut est rōnabil' aut irrationabilis. Si rōnabilis nō tollit legē. ꝛ dicitur irrationabilis. vt q̄ est ꝓtra ius p̄ quō ledit ordo indiciari'. vt eo. ti. ad nrām. vel p̄ quō dirumpit ecclesiastica disciplina. vt eo. ti. cū inter. vel q̄ est onerosa ecclesijs eo. ti. cū inter. vel q̄ est contra publicā vtilitatē cōem. ꝛ talis ꝙsuetudo nō derogat canoni vel legi. vt. viij. di. mala cōsuetudo. Et rō est. q̄ sicut iuramentū nō est vinculū iniquitatis nec hz admittere peccatum. als nō valet. vt xxij. q. nij. iter cetera. ita nec p̄uilegiū nec cōsuetudo nec ꝓscriptio nec etiā appellatio. ſm hosti. Ad hoc ꝑcordat qđ notāt Hosti. et Jo. an. de elec. p̄ venerabilē dicentes. Q̄ ꝙsuetudo vl statutū q̄ cōmittentes furtū vel homicidiū vel simile crimen. in pecunia tm̄ puniant sunt irrationabilia. q̄ nihil aliud est q̄ hoīes penalitati exponere vel incitare hoīes ad cōmittēda peccata. Cales em̄ minus timent penā pecuniariā q̄ timent suspendiū vel aliā mortē. illa g̃ non sunt tenenda nec q̄ fuanda. de offi. or. dilect'. ꝛ c. fi. Dicit etiam Hosti. in sūma de pe. ꝛ re. q̄bus ꝛ qualiter, q̄ cōtra peccati correptionē nō currit p̄scriptio vel consuetudo vel dissuetudo. Si aūt ꝙsuetudo sit rationabilis. tūc aut est p̄scripta aut nō p̄scripta. Si p̄scripta tūc derogat iuri positiuo ꝛ etiā iuri gentiū. vt de consue. c. vl. Et cū generalis est consuetudo tūc generaliter ꝛ vbiq̄ derogat. vt. ff. de legi. l. de q̄bus. §. inueterata. Si vero sit particularis ꝙsuetudo seu localis. tūc in illo loco tm̄ cōsuetudo tollit legē. sic loquit lex. ff. cōia p̄e. l. vendit. ꝛ di. xi. cōsuetudinis. Si aūt nō est p̄scripta consuetudo tūc nō derogat legi. vt in. ca. cumana. de elec. Et hoc etiā ei; p̄esse dz de ꝙsue. c. vl. Dicit etiam Hosti. q̄ que sit cōsuetudo rōnabilis vel non relinquitur ꝙsilio iudicis. Idem' etiā dicit q̄ consuetudo q̄ est ꝓtra votū vel ꝓtra religionē nō valet nec tollit legē, de sta. monacho. cū ad monasterium. Idē dicit q̄ lex vel canon ꝓtinens p̄ceptuz vel prohibitionē nō potest toli p̄ consuetudinez. qđ ifi non videt simpliciter vz̄. sed de his q̄ comprehendūt p̄ceptū vel ꝓhibitionē legis diuine. non aūt in pure positiuis. Nam rogationes q̄ ad ieiunium ꝛ quo ad festandū ponūtur in p̄cepto. de ꝙse. di. iij. rogationes. ꝛ ifi ab oībus dz p̄ceptū illud esse abrogatum p̄ contrariā cōsuetudinem. Item sicut legē. ꝛ si non generalē tm̄ specialez potest sibi facere vnusquisq̄ pl's. ꝛ in hoc dz princeps consentire. licet etiā posset illā ignorare. Eadem rōe potest sibi cōsuetudinē facere p̄ticularez ꝛ rationabilē. q̄ princeps nunq̄ vult facta rationabilia impedire sed potius approbare. Et quantum ad consuetudinē generalem vel p̄ticularem introducendam. credit Heinricus p̄dictus q̄ scientia p̄sumpta ꝛ tolerantia principis sufficiat. inducens glo. B. bar. x. di. nij. §. leges. Q̄ consuetudo rationabilis p̄scribi potest sine scia principis licet Jo. ꝛ Jnno. ꝛ Hosti. ꝛ Archi. contrariuz videantur sentire. sed male dicit Heinricus. ꝛ primam opinionem magis approbat.

Titulus decimusseptimus de lege canonica.

Capitulū vnicum in q̄ agit de p̄ceptis eccl'ie. de rescript. de decret'. ō de decretalibo eccl'ijs. ꝛ de autoritate doctorum.

Lex humana dicitur ius positiuū scriptū Nā si non est scriptū dicit consuetudo vt dictum est. Jpa aūt lex humana si nō est iusta. cuius large dicat lex inquātū ab aliquo bñite autoritatē constituit. ꝓpter qđ dz Isa. x. Ve qui condūt leges iniquas. non tm̄ ꝓprie. q̄ non ligat. i. non obligat ad sui obseruantiā. Si autē iusta a deo inspirante est. ſm illud prouer. viij. Per me reges regnāt ꝛ legū conditores iusta decernunt vñ ꝛ lex dei dici p̄t et custodiri ꝛ meditari debz Et sic p̄t exponi illud ps. Anīa mea in manibus meis semp̄ et legē tuā nō sum oblit'. Alia mea. i. cōsideratio et affect' aīe in manib'. i. in opib' nostris dz esse. vt. s. sint bona ipa opera ꝛ deo grata. Et q̄ opa tūc sunt bona q̄n̄ sunt ſm legē nō solū dei ꝫ etiā hoīm. Cūm et xp̄s nascens suaui voluit a mre sua legē hois infidel'. s. cū exijt edictū a cesare Augusto vt describeret orbis. Lu. ij. iuit p̄gnās in bethleem. Jō subdit legē tuā nō sum oblitus. ꝫ bene recordat' legis diuine et hūane vt ipa opera essent ſm legē nō ꝓtra legē. Et q̄ lex est species iuris ſm ysido. di. i. iō videndū est de isto termino ius q̄d sit ꝛ vñ dicat. Pro cui' declaratiōe dicit be. Tho. ij. ij. q. lvij. arti. i. q̄ consuetū est q̄ noīa a prima sui impositiōe retorqueant' ad alia significanda. sicut nomē medicine primo impositū ē ad significandū remediū qđ p̄stat infirmo ad sanādum. deinde tractū est ad significandū artez qua hoc fit. Jta hoc nomē ius primo impositū ē ad significandū ipam rē iustā. postea é deriuatū ad significandū artē qua cognoscit q̄d sit iustū. Et ſm hoc dicit Celsus iurisconsultus q̄ ius ē ars boni ꝛ equi. Sicut n. eoz q̄ fiūt p̄ artē exterī'. q̄daz rō in mēte artificis p̄existit q̄ dz regla artis. ita ēt illius opis iusti qđ rō determinat. q̄dam rō p̄existit in mēte q̄i quedā regla prudētie. Et etiā hec si i scriptis redigat' vocat' lex. ꝛ iō ipa lex nō est ꝓpter ipz ius ꝫ aliq̄lis rō iuris. i. illi' regule que ē in mente. Unde ꝛ Jsido. q̄ lex est cōstitutio scripta di. i. Ulteri' etiā hoc nomē extendit' ad significanduz locū in quo ius redditur. ei sic dz aliq̄s cōparere iuri. Quarto etiā dz ius id qđ redditur ab eo. ad cui'

Capitulū Vnicum.

officium pinet iusticiā facere. licet etiā id qđ debent sit iniquū. Dictū ē aūt ius eo q̄ sit iustū ꝟz Jsido. di. i. Justū aut̄ ē est obiectū iusticie. vnde pb̄s in. v. ethi. dicit. Omnes talē habitū volūt appellare iusticiā a quo opatiui iusti nominant. Dicit aut̄ aliq̄d iustū q̄i hn̄s in se rectitudinē ad quod terminat actus iusticie. etiā nō ꝯsiderato qualiter id ab agente fiat. Importat em̄ iustū quādaz eq̄litatem sicut ipm nomē demōstrat. dicunt̄ n. vulgariter ea que adequant̄ instari. eq̄litas aut̄ est ad alterū. Illud q̄dē in ope nr̄o iustuz qđ rn̄det ꝑm quandā eq̄litatē alteri. puta recōpensationē debite mercedis p̄ seruicio impenso. Et cum in alijs virtutib⁹ nō determinet aliq̄d rectū nisi ꝑm q̄ fit aliqualiter ab agente sed tm̄ in virtute iusticie specialiter p̄ alijs virtutib⁹ determinatur ꝑm se obiectum qđ vocat̄ rectū. et hoc q̄dem ē ius. ⁊ sic patz q̄ iustum seu ius ē obiectū iusticie. Qđ aut̄ dicit ysido. di. i. Omnes q̄ phas ē leg̀ diuina. ius leg̀ humana, ꝓterea hoc dicit, q̄ cū ius sit obiectum iusticie. ⁊ iusticia equalitatē importet. nos autez deo nō possum⁹ recōpensare ꝑm equalitatē. iō nō ꝓprie deo possumus reddere ius sicut primo. sed sufficit q̄ impleamus quod possumus deo. s. ani mam subijciendo. ⁊ hoc dicitur pbas.

Diuidit aūt Jsido .ℌ. I

rus sic ius di. i. Jus aut naturale est. aut ciuile. aut gentiū. Vbi sciendū q̄ ius gentiū complectitur sub iure positiuo. sic. n. diuidit pb̄s in. v. ethicoꝝ ius. s. in naturale ⁊ politicū. Dicit. n. politici iusti hoc q̄dez naturale. hoc aūt legale. i. lege positum. Jus siue iustum aut naturale est qđ ex sui natura est alteri adequatū vel cōmensuratum alteri. Hoc aūt pōt ꝓtingere dupliciter. Uno mō ꝑm absolutā sui ꝯsiderationē. sic masculus ex sui rōe dz cōmensuratione ad feminā vt ex ea generz ⁊ pariens ad filiū vt eum nutriat. Alio mō aliq̄d ē naturaliter adeq̄tū alteri. nō ꝑm absolutā sui raōez sed ꝑm aliq̄d qđ ex illo ꝯsequit̄. puta ꝓprietas possessionum. Si. n. ꝯsideretur iste ager absolute nō habet vñ magis sit huius q̄z illius. sed si ꝯsideretur ad opportunitatē colendi ⁊ pacificū vsuz agri scdo loco habet quandā cōmensurationez ad hoc q̄ sit vnius ⁊ nō alterius. vt patz p pb̄m in. ij. politicoꝝ. Absolute aūt apprehendere aliq̄d. non solum ꝯuenit homini ꝟ etiā alijs aīalibus. et ideo ius qđ dicitur naturale ꝑm primū modū cōmune est nobis ⁊ alijs aīalib⁹. Al iure aut̄ naturali sic dicto recedit ius gentiū. vt iurisconsult⁹ dicit q̄ id oīb⁹ aīalibus hoc solis inter se cōmune ē Considerare aūt aliquid compando ad id qđ exinde sequit̄ est ꝓprium rōis. ⁊ iō hoc est naturale homini ꝑm rōem naturalē que hoc dictat. Et idō Gaius iurisconsult⁹. dicit qđ naturalis rō inter oēs hoies ꝯstituit apud oēs gentes custodit̄. vocatur q̄z ius gentiū. Et q̄ ea q̄ sunt de iure gentiū tanq̄ naturalis dictat. puta ex ꝓpio quo hn̄tia equitatez inde est q̄ nō indigent aliqua ꝑticulari institutiōe sicut ius ciuile. sed ipa natural⁹ rō ipm iusgentiuz instituit. Et si arguat̄ q̄ seruitus ē de iuregentiū ꝑm Jsido. di. i. iusgentiū. Sed seruitus ē naturalis. dicit. n. pb̄s in. ij. politicoꝝ q̄ naturaliter aliqui sunt serui. Rn̄det Tho. q̄ hunc hoīem ē̄ seruum magis q̄z aliū absolute ꝯsiderando non dz rōem naturalē. ꝟ solū ꝑm aliquā vtilitatē inde cōsequentē inquātū vtile est huic q̄ regat̄ a sapienti. ⁊ illi q̄ ad hoc iuuetur. vt dicit̄. i. politicoꝝ. Et ideo huius ꝑtinens ad iusgentiū ē natural⁹ scdo modo vt dictū est nō primo mō. Et q̄uis vtrūq̄z ius. s. gentiū ⁊ ius ciuile seu politicuz deriuetur a iure naturali. tm̄ alio ⁊ alio mō. Nā iusgentiuz ꝓpinquius deriuat̄ a eo vt cōclusiones ex principijs. Jus aut̄ ciuile non ita immediate. ⁊ vt determinationes aliq̄z vniuersaliū. Itē q̄uis etiaz sit quoddā iustū qđ dicit̄ paternū. s. inter p̄em ⁊ filiū. ⁊ quoddā qđ dicit̄ dn̄ativū. s. inter dn̄um ⁊ dn̄m. tm̄ ista nō ꝑtinent ad ius politicū ꝟ magis ad iustū econolicū. ad iusticiā. n. ꝟ obiectū ē iustū simpl̄r qđ ē ius politicū. ꝓprie ꝑtinet reddere vnicuiq̄z qđ suū est̄ supposita tm̄ diuersitate persone vni⁹ ad alterū. Si q̄s. n. sibi det qđ sibi debet̄. non ꝓprie vocat̄ hoc iustū. Et q̄z qđ ē filij ē p̄tis. et qđ est dn̄i ē dn̄i. iō nō est ꝓprie iusticia p̄tis ad filium vel dn̄i ad seruū. Cū. n. iusticia sit ad alterū. Alterum dici pōt aliq̄d dupl̄r. Uel q̄z est oīno distinctum ab eo sicut in duobus hoīb⁹. quoꝝ vnus nō est sub alio sed ambo sub vno principe. Uel q̄z aliquid ē eius et istē. ⁊ sic fili⁹ est aliq̄d patris. q̄z q̄i ps ei⁹. ⁊ suus aliq̄d dn̄i. q̄z instm ei⁹. iō ꝓprie ⁊ simpliciter iustū seu ius qđ ē obiectū iusticie ꝓprie ē ius politicū seu ciuile. Dn̄ativū aūt ius nō est simpl̄r ius sed aliq̄ modo. Sub iure aūt ciuili qđ ponit Jsido. in diuisiōe illa q̄ est in principio huius. ℌ. cōprehendit̄ ius canonicū. Primo ergo de iure vel lege hūana tractando ponentur quedā cōia tam iuri ciuili. qđ alio noīe dicit̄ ius forense q̄z iure canonico. Postea aliqua ꝓpria de iure gentiū et ciuili. demum de iure canonico.

De necessitate le .ℌ. II.

gis hūane dicit Jsido. in li. ethi. Facte sunt aut̄ leges vt earū metu hūana coerceat̄ audacia. tuta q̄z sit inter improbos innocētia ⁊ in ipis improbis formidato supplicio refrenet̄ nocēdi facultas. dinq̄. sed hoc ē maxime necessariū hūano generi. scz vt tollatur facultas malis nocendi alijs. al⁹ non possent cōuiuere hoies. ⁊ cū hoc faciat lex hūana ꝑ penas impositas ab ea. iō necessariū fuit tales leges statuere. Sz ꝑ maiori hoz declaratione dicit be. Tho. i. ij. q. xcv. arti. i. q̄ hoīm inest naturaliter q̄dam aptitudo ad virtutē sed in ea virtus ꝑfectio

necesse est q̄ aduenīat hoīni p aliquaz disciplinam sicut videm⁹ q̄ p aliquā industriā subueniturhoīni in suis necessitatibꝫ puto in cibo ⁊ vestitu quoꝝ initia quedā sunt a natura .i. a ratiōe ⁊ manu. Nō aūt est a natura cōplementū ipsum. sicut cetera aīalia quibꝫ natura sufficiēter tegumētum ⁊ cibū dedit. Ad hanc aūt disciplinā nō defacili bō sibi sufficiens ē. Quia pfectio virtutis cōsistit precipue in retrahendo se ab inordinatis delectationibꝫ ⁊ indebitis ad quas hoīes sunt proni. ⁊ maxime iuuenes q̄bus magis ē efficax et necessaria disciplina. Et iō oportet q̄ hmōi disciplina p quā ad virtutē puenīt ab alio sortiātur. Et quātū quidem ad illos iuuenes qui sūt proni ad virtutis actꝰ vel ex dispositiōe nature vel ex cōsuetudine vel magꝫ ex diuino munere. sufficit disciplina paterna q̄ est p admonitiōes. sed q̄ inueniuntur quidā proteruī ⁊ ad vicia proni q̄ de facili verbis moueri nō pūnt. Necessariū fuit vt pena ⁊ metū cohiberētur a malo. vt saltē sic a malis desistentes. et alijs quietā vitā redderent ⁊ ipi tandem p hmōi assuetudinē ad virtutē p̄ducerentur ⁊ volūtarie facerēt que metu prius implebāt. ⁊ sic efficerent virtuosi. Hmōi aūt disciplina cogens metu pene ē disciplina legū. Cū necessariuz fuit ad pacē hoīm ⁊ virtutē acq̄rendā vt leges bñane instituerētur. q̄ sicut dicit p̄bus in .i. politi. Sicut bō si ē virtuosus est optimū aīaliū. Ita si sit sepatus a lege ⁊ iusticia est pessimū aīaliuz oīum q̄ hꝫ mo arma rōis ad ex̄pellendas ꝯcupiscentias ⁊ seuicias bz que alia aīalia nō bñt · Et si arguat̄ q̄ melior ē iusticia aniata q̄z inanīata. sed iudex ē iusticia aniata. Dicit .n. p̄bs. v. ethi. q̄ ad iudicez confugiūt hoīes sicut ad iusticiā aniatam. Lex autem ē quasi iusticia anīata. ergo videt̄ q̄ melius fuisset vt executio iusticie cōmitteretur arbitrio iudicū q̄z q̄ lex aliqua ederetur. Rñdet Tho. vbi supra q̄ sm p̄bm in .i. rhetoricoꝝ. melius ē oīa ordinari lege q̄z dimitti arbitrio iudicū. ⁊ hoc propter tria. Primo q̄ facilius ē repire paucos sapientes q̄ sufficiūt ad rectas leges ꝯdendas q̄z multos qui requirēt̄ ad recte iudicandū de singlis. Et cōo q̄ illi qui leges ponūt multo tpe ꝯsiderāt quid lege ferendū sit. Sz iudicia de singularibus factis fiūt ex casibꝰ subito ortis. facilꝰ aūt ex multis cōsideratis p̄t̄ homo videre quid rectum sit. q̄z ex uno solo facto. Tertio q̄ legislatores iudicāt in vniuersali ⁊ de futuris. Sz hoīes iudicijs p̄sentes iudicant ad que afficiūtur odio vel amore aut cupiditate. et sic eoruz deprauatur iudicium. Quia igit̄ iusticia aniata iudicis nō in mītis inuenit̄ ⁊ q̄ flexibilis ē. iō necessariū fuit in quibuscūq̄z est possibile lege determiare q̄d iudicandū sit. ⁊ paucissima arbitrio hoīm relinquere.

descriptione legis bñane Isi. in li. ethi. sic describit. Erit aūt lex honesta. iusta. possibilis sm naturam sm ꝓsuetudinē patrie. loco tpiq̄z cōueniens necessaria. vtilis. manifesta q̄z ne aliquid p obscuritatem in captiōe ꝯtineat nullo priuato cōmodo sed p cōmuni ciuiū vtilitatez conscripta. dis. nij. erit. Que quidē descriptio nō videtur bona. Primo etiā Isido. di. i. ca. ꝓsuetudo ponens qualitatē legis dicit. Lex erit oīe quod rōe ꝓstiterit. dūmodo sit q̄ religioni congruat quod discipline ꝯueniat q̄ saluti proficiat. Aut q̄ ista ē diminuta descriptio. que ponit tm̄ tres ꝯditiones legis. Aut illa superflua q̄ ponit. xi. condiciones legū. Sz rñsio ē q̄ vna q̄z bona est ⁊ tm̄ ista ſcda breuior ꝯtinens que sūt necessaria legi. que tm̄ oēs cōtinent̄ implicite seu reducuntur ad illas tres ꝯditiones positas in ſcda descriptiōe. Vocaūt sic declarat. b. Tho. i. ij. q. xcv. arti. iij. Cuiuscuiusq̄z rei que est propter aliquē finē. necesse ē q̄ forma determiet̄ sm ꝓportionē ad finē. sicut forma serre talis dz ē qualis cōuenit sectioni. vt p̄z in. ij. phisi. Quelibet etiā res recta ⁊ mēsurata optet q̄ hēat formā ꝓportionalem seu regule et mensure. Lex autez humana vtrunq̄z hz. q̄ et ē aliq̄d ordinatū ad finē. ⁊ ē quedam regula et mēsura recta et mēsurata. quadaz regula supioz. Que quidē regula supioz est duplex. s. lex diuina et lex nature. Finis autē bñane legis ē vtilitas hoīm. sicut etiā dicit iurisperitus. Et iō Isido. in descriptiōe ſcda legis tria ponit. scz q̄ religioni ꝯgruat inquātū. s. est ꝓportionata legi diuine. Q̄ discipline cōueniat inquātū. s. est ꝓportionata legi nature. Q̄ vtilitati ꝓficiat inq̄ntuz. s. ē ꝓportionata vtilitati bñane. ⁊ ad ista tria oīes alie ꝯditiones que postea in illa prima ponūtur. reducūtur. Nā q̄ dz honesta refert̄ ad hoc q̄ congruat religioni. Iō aūt subdit iusta. possibilis sm naturā et cōsuetudinē patrie. loco. tpi q̄z cōueniens refert̄ ad hoc q̄ ꝓueniat discipline. Attendit̄. n. disciplina primo quātū ad ordinem rōis q̄ importat̄ in eo qō dicit iusta. Secōo q̄ntum ad facultatē agenti uz debet. n. cē disciplina cōueniens vnicuiq̄z sm suā possibilitatē. et iō dicitur possibilis. Obseruata etiā possibilitate nature. et iō dicit sm naturā. Non. n. cadē imponēda sunt pueris que imponuntur viris perfectis. Et sm bñanā cōsuetudinē. Nō. n. pōt homo solus viuere in societate alijs morē non gerens. Certio mō quātū ad debitas circunstantias. iō dicit tpi locoq̄z cōueniens. qō aūt subditur necessaria vtilis ⁊c refert̄ ad hoc q̄ ꝓficiat saluti vt necessitas referatur ad remotionem mali. Utilitas vero ad cōsecutionē bonoꝝ. Manifestatio vero prīcipa lege. si esset obscura. Et vt dictū est lex ordinatur ad bonū cōmune. Iō et hoc ponit in hac descriptione dū dicitur. Nullo priuata cōmodo ꝛc

Capitulū Vnicum.

Et ista descriptione posset vīderi ad ea que obij/cerentur in cōtrariū. hec tho. que refert Archidi. sup ca. erit aūt. di. nij. Glo. aūt dicti ca. sic ex/ponit. Honesta dz esse lex q̄ in iure nō tam attē/ditur iusticia q̄ honestas. vt xxxv. q. iij. porro. Ad dit Archidi. hic i rosa. Honestas dicit q̄si hono/ris statū conseruās. Vñ honestū est quod sua vi trahit & dignitatē allicit vt dicit Tullius. Et hec est virt' cōtraria turpitudini & mater cōdecentie Dicit etiā honestas aliq̄n cōpositio & apparatus diuitiarū. sm illud Eccle. xl. Vaupras et bone/stas adeo sunt iusta. Aliter. n. nō esset ius nisi eēt iustum. vt di. i. ius generale. Et Aug. dicit q̄ lex si nō est iusta nō est lex possibilis. q̄si ex impossi/bilitate legis homo eā transgrederet. q̄. s. serua/re nō posset transgressio ei nō imputaret. vt. xv. q. i. non est. & xxij. q. nij. nabuchodonosor. Scōm naturā. i. sm naturalē rōem. q̄si cōtraria eēt rati/oni nō esset lex. Vel sm naturā. i. cōuenientiam psonarū quibꝰ datur. vel sm naturā. s. negocioꝝ de quibꝰ agit. Scōm cōsuetudinē. q̄si est cōtra consuetudinē inhabitantiū p cōtrariā consuetu/dinē derogatur. vt di. nij. §. leges. Item q̄ & cō/suetudo legē interp̄tatur. extra de ver. sig. Abba. Loco. q̄ in aliq̄bus locis aliqua statuūtur q̄ alibi nō reciperent. vt di. xxi. aliter vbi oñditur lex continēre imposita in sacris constitutis in ec/clesia occidentali nō esse posita in eccl'ia orientali quo. s. ad vsum matrimonij contracti. Tempori conueniens. Omnia. n. debent cōuenire tpibus suis. vt. xxij. q. ij. si ecclesia. Multa. n. fuerūt sta/tuta rigorosa tpibus antiquis. q̄ hoies deuotio/res erant & fortiores. que modernis tpibus p̄a/lia iura vel cōsuetudines sunt immutata. Unde dicit di. xxxvij. fraternitatis. Defectus nr̄i tpis quibus nō solū merita sed et corpa defecerūt. nō patitur distinctionis illius manere censurā. Ne cessaria non nisi instante necessitate ius statui de bet. vt. xxix. di. regule. Sed intellige non de necessitate absoluta sed de necessitate cōgruentie. qua sz aliquid melius fit. Manifesta. ne in captione ne. s. aliquis viciose possit eā interp̄tari. vel ne ali cui paretur laqueus p eā. cū. s. non clare loquit'. Dec. Jo. ā. & mouet glo. questionē sup. c. in istis di. cnij. Quid cū papa vult condere canonem & episcopi cōtradicūt dicentes. Iste canon nō con/uenit cōsuetudini regionis nr̄e. Cuius sntie poti/us stabitur pape vel oīm epoz. Videtur q̄ po/tius epoz. m. q̄ orbis maior est vnde. di. xciij. legi/mus. argumentū q̄ sntia pape p̄ualet. vt. xxxv. q. ix. veniam. Nam & error principis ius facit. ff. de suppel. lega. l. i q. Jo. Intelligendū tū de tali errore qui non sit contra legē diuinā vel natura/lem. Et dicit Archi. sup. dicō ca. erit in p̄i. q̄ iste ḡditiones legis intelligēde sunt de legibꝰ cōmu/nibus. in q̄bus hec oīa considerāda sunt. Vel for/te hec omnia intelligūtur negatiue vt. s. leges nō ferantur cōtra honestatē vel iusticiā. & sic de aliis Vel intelligitur q̄ hic dicit. Collectiue. s. in cō/tendis legibꝰ hec sunt ꝓsiderāda. sed nō in quali/bet earꝝ. Item Archidi. sup ca. consuetudo di. i. exponendo scōdaz descriptionez legis suprapositam sic ait. Lex erit. i. p̄o lege seruandū & vigorē legis habebit oīe. i. aliquod de omni, vl' oīe nō genere substantie sed equiualentie dūmodo cō/tineat quod sequit'. q̄ ratione. s. nō scriptura tm̄. Quod religioni hoc iō dicit. q̄ satis dictaret ra/tio būana q̄ quis posset pecuniā fenebrem exer/cere. sed q̄ hoc contrariū est discipline & saluti. iō non est ius. nec loco iuris pōt bri. Et est ar. con/tra leges p̄mittētes vsuras. s. q̄ ñ sunt leges Ite satis dictaret būana ratio posse vti azimis iude/orum vel idoloticis. Sed q̄ hoc cē contrariū reli/gioni. iō nō potest de iure fieri. xxviij. q. i. Omnes xxiij. q. nij. sicut sancim'. Quod videt intelligē/dum q̄n hoc fieret, vt q̄ in lege veteri mandatuz quo ad p̄mū vel in venerationez idoli. quo ad scōm exemplū. Vel ita vt scandalum sequeret' q̄ ad vtrūq̄. Ite satis p̄suaderet ratio būana q̄ q̄s posset vti sua vroze in sacro ordine, vel q̄ posset contrahere cū cōmatre vel affini. Sed q̄ cōtrariū/um est discipline & religioni non pōt fieri de iu/re. Et diffinit Hugo de sancto victore sic disciplī/nam. Disciplina est bona & honesta conuersatio cui parū est non malū facere, sī etiā studet in bis que bñ agit irrep̄hensibilis apparere. Scōm aūt Aug. & Papiam disciplina dicit' quasi cū cuq̄ re/rum scientia. Deriuatur aūt a discendo.

De lege būana .§. IIII.

q̄ deriuat' a rōe naturali & p̄hibet vicia. sed ñ oīa Imperat actus virtutū sed nō oēs. Et p̄ decla/ratione p̄mi dicit. b. tho. i. scōe. q. xcv. arti. ij. q̄ lex inquātū habet de iusticia in tantū hz de virtu/te legis. In rebꝰ aūt būanis dicit' aliq̄d eē iustū ex eo q̄ est rectū sm regulā rōis. Rationis aut̄ p̄ma regula est lex nature. vt supra dictum est. Omnis igit' lex būanit' posita in tantū hz de le/gis rōe in q̄ntū a lege nature deriuat'. Non tñ de/riuatur lex būana a lege naturali. vt ꝯclusiōes ex p̄incip̄ijs demonstratiue ꝓducunt'. Hoc. n. mo/do deriuant' p̄cepta decalogi a lege nature. sicut ex hoc q̄ dicit lex naturalis nemini fienda iniu/ria. sequit' de necessitate nō esse occidendū. adul/terandū. furandū & hmōi. Et quasi etiā isto mo/do ius gentiū deriuat' a lege nature, sed deriuat' lex būana a naturali, sicut determiatiōes p̄ticu/lares quoꝝdā generaliū. sicut etiā forme cōmu/nes in artibꝰ determinant' ad aliq̄d speciale. sicut artifex formā cōem domus. necesse est q̄ determi/net ad hanc vel illā figurā domus. Dictat lex na/turalis malefactoꝝ punir̄, sed ponit lex būana

modum determinatum puniriõnis. ꝛ sic de aliis
Ulñ ꝛ Tullius dicit in sua rhetorica ꝙ res a na-
tura pfectas ꝛ a ꝙsuetudine approbatas legũ me
tus ꝛ religio sanxit. Dicit aũt iurisperit⁹ ꝙ non
omniũ que lege statuta sunt ꝓpt̃ ratio assignari.
non ꝙ leges oẽs nõ ꝓcedant a rõe si iuste sunt.
sed ꝙ nimis esset difficile ꝛ prolixuꝫ. sed vt dicat
pb̃s in. v. etbi. In talibꝰ oportet attendere expertо
rum vel senioꝝ vel prudentiũ in demonstrabili-
bus enunciationibꝰ ꝛ opinionibꝰ nõ minus q̃ꝫ
demonstrationibꝰ. Quantũ ad scm̃ sciendũ
ꝙ lex ponit in cõmuni. Rõ huiꝰ est fm̃ .b. Tho.
prima scõe. q. xcvi. arti. i. Quia vnũquodq̃ qđ ẽ
ꝓpter finẽ necesse est ꝙ sit fini ꝓportionatũ. Finis
aũt legis est bonũ cõmune. Sic. n. dicit Ysido. su-
pra in descriptiõe legis, s. ꝙ lex nullo pauato cõ
modo. sed pro cõi vtilitate ciuiũ dꝫ esse cõscripta
di. nũ. erit. Ulñ oportet leges hũanas eẽ ꝓportio-
natas ad bonũ cõmune. bonuꝫ aũt cõe constat ex
multis. ꝛ iõ oportet ꝙ lex ad multa respiciat fm̃
psonas ꝛ fm̃ tpa ꝛ fm̃ negocia. Constituitur. n.
cõitas, ꝛ ciuitas ex multis psonis. ꝛ ei⁹ bonum ꝙ
multiplices actiões ꝓcurat. nec ad hoc solum ꝙ
modico tpe duret sed ꝙ offi tpe ꝙseueret ꝓ ciui
um succesiõnẽ. vt Aug. dicit i. q. de ciui. dei. Ne
tandũ tñ ꝙ pb̃s in. v. etbi. ponit tres ptes iusti-
cie localis qđ est ius positiuũ. Sunt. n. quedam
que simplr in cõi ponunt. et hꝰ sunt leges cõmu
nes. Et q̃ntũ ad hoc dicit ꝙ legale est qđ ex prin
cipio quidẽ nihil differt. vt sic sit vl aliter q̃ñ au
tem ponit differt. puta ꝙ captiui statuto p̃cio re
dimantur. Quedã vero sunt quãtũ ad aliq̃d cõ
munia ꝛ quãtũ ad aliq̃d priculariа q̃si leges pri
uatoꝝ. ꝙ respiciũt singlares psonas. sed ptãs
eartũ extendit ad multa negocia. ꝛ quãtũ ad hoc
dicit quicũq̃ in singularibꝰ lege ponunt. Dicũ
tur etiã quedã legalia non ꝙ sint leges. sed ꝓpter
applicationẽ legũ cõium ad priculariа facta aliq̃
sicut sunt sñie que ꝓ iure bñtur. et quantum ad
hoc dicit pb̃s ꝛ sentẽtialia. Quãtũ ad tertiuꝫ
sc̃z ꝙ lex hũana ꝓhibet vicia sed non oia. declarat
be. tho. i. q. q xcvi. arti. ñ. sic. Cum lex sit q̃daꝫ mẽ-
sura hũanoꝝ actuũ. ꝛ diuersa diuersis mensu-
rentur fm̃ ꝙuenientiã eoꝝ. oꝑtet ꝙ leges impo-
nantur hoibus fm̃ eoꝝ conditionẽ. ꝙ lex fm̃ Ysi
dorũ dꝫ esse possibilis ꝛ fm̃ patrie ꝙsuetudinem
Potestas aũt opandi seu facultas ex interiori ha-
bitu ꝛ dispositiõe ꝓcedit. Nõ. n. idẽ est possibile
non bñti habitũ virtutis ꝛ virtuoso Sicut non
est idẽ possibile puero ꝛ viro pfecto. ꝛ ꝓpter hoc
nõ ponitur eadẽ lex pueris que ꝛ adultis. Mul
ta eñ ꝑmittũtur in pueris que in adultis puni-
untur in lege vel vituperañ. Et sic multa sunt
ꝑmittenda hoibus nõ pfectis virtute q̃ non eẽnt
toleranda in hoibus virtuosis. Lex aũt humana
imponit multitudini hoim̃ in qua maioꝝ ps ẽ ho
minũ imꝑfectoꝝ virtute. Et iõ lege hũana nõ ꝓ
hibentur oĩa vicia a quibꝰ virtuosi abstinẽt. sed
solũ grauiora a q̃bus possibile est maiorẽ ptem
multitudinis abstinere. ꝛ precipue q̃ cadunt in no
cumentũ aliorꝝ sine quoꝝ ꝓhibitiõe societas hu
mana ꝙseruari nõ posset. sicut ꝓhibet homicidia
furta adulteria ꝛ hmõi. Ulñ ꝛ sigñater Ysido. di-
cit di. nũ. Facte sunt aũt leges vt eaꝝ metu hũa-
na coerceatur audacia. Audacia eñ pertinere vi
detur ad inuasiõnẽ aliorũ. Ulñ ptinet p̃cipue ad
illa peccata. ꝓ que infert iniuria ꝓximis. q̃ vi-
q̃ lege ꝓhibent. Et q̃uis intentio legislatoris
sit hoies ꝙ eam facere virtuosos. nõ tñ hoc intẽ
dit subito facere ꝟ gradatim. ꝛ iõ nõ statim mul
titudini imꝑfectorum imponit ea que sunt vir-
tuosoꝝ. vt. s. ab oĩbus malis se abstineant. alio-
quin imꝑfecti hmõi ꝓcepta ferre nõ valentes
in deteriora mala prorumperent. Ulñ dñs dixit
Mat. ix. Nec̃ vinũ nouũ. i. precepta pfecte vite
mittitur in vtres veteres. i. in hoies imꝑfectos
alioquin rũpuntur vtres ꝛ vinũ effundit. i. p̃ce-
pta ꝓtemnunt. et hoies imꝑfecti ꝓ cõtemptu ad
peiora dilabunt. Quantũ ad quartũ. s. ꝙ lex
nõ ꝑcipit oẽs actus virtutũ sic declarat be. tho.
vbi supra arti. iij. Species virtutũ distinguũntur
fm̃ obiecta. oñia aũt obiecta virtutũ referri pñt
vel ad bonũ priuatũ alicuiꝰ ꝑsone. vel ad bonũ cõ
mune multitudinis. sicut ea q̃ sunt fortitudinis
pt̃ homo ꝛequi. vel ꝓpter ꝙseruatiõnẽ ciuitatis
vel ad ꝙseruãdũ ius amici sui. ꝛ sile in aliis. Lex
aũt reducitur ad bonũ cõmune. ꝛ iõ nulla virtus
est. de cuiꝰ actibꝰ lex ꝑcipere nõ possit. Non tñ de
oĩbus actibꝰ oĩm virtutũ lex ꝑcipit hũana. sed
solũ de illis qui sunt ordinabiles ad bonũ cõmu
ne immediate vel mediate. sicut cum aliqua ordi
nantur a legislatore ptinentia ad bonaꝫ disciplі-
nam qua ciues informant. vt bonũ cõe iusticie ꝛ
pacis ꝙseruent. Sicut ꝟ lex hũana non prohibet
fm̃ obligationẽ p̃cepti oẽs actus vitiosos. ita etі
am nõ ꝑcipit oẽs actus virtuosos. Sed sicut ꝓ
hibet lex aliq̃s actus singulorum viciorum. ita et
precipit aliquos actꝰ singulariũ virtutũ. Notan
dũ etiã ꝙ cuꝫ actus ꝟ virtutis dicatur dupliciter
Uno mõ materialiter. i. facere actus fortitudinis
iusticie et hmõi. ꝛ si nõ ex habitu. et sic lex ꝑcipit
aliquos actꝰ virtutũ. Alio mõ formaliter. i. opa-
ri virtuose. eo mõ q̃ virtuosus opat. ꝛ talis actꝰ ꝓ
cedit ad habitũ virtutis. nec cadit sub p̃cepto legis

Quod oẽs subiici .§. V

untur legi humane. hoc sic declarat. b. tho. i. ij. q.
xcvi. arti. v. Lex de sui rõe bꝫ duo. s. ꝙ est regula
humanoꝝ actuũ. Secõ ꝙ bꝫ vim coactiuam.
Dupliciter q̃ põt aliq̃s esse legi subiectus. Uno
mõ sicut regulatũ regule. Ex hoc mõ oñes qui
subdunt ptãti subiiciũtur legi quã fecit potestas

Capitulū Vnicum.

Q̄ aūt aliq̄s nō subīciaf ptāri p̄ōt ꝓtingi dupl'r
Uno mō q̄ sunt simpliciter absoluti ab ei⁹ sub-
iectione. vñ illi qui sūt de vna ciuitate vel regno
nō subdūntr legibꝫ principis alteri⁹ ciuitaꝭ vel
regni sicut nec dñs ei⁹. Alio mō ꝑm q̄ regiſ alia
lege supiori. puta si aliq̄s sit subiect⁹ proconsuli
regulari ꝺz eius mādatis. nō in his q̄ dispensan
tur ab impatore. quātū. n. ad illa ñ astringimur
mādato inferioris cū supiori mādato dirigaf. Et
ꝑm hoc ꝓtingit q̄ aliq̄s simpl'r subiectus legi ꝑm
aliqua legi nō astringaf ꝑm q̄ regiſ aliqua lege
supiori. ⁊ ad hoc facit qđ dicit Aug. Sicut in po
testatibꝫ būane societatis ad obediendum maior
minori recte p̄ponit, ita de⁹ oībus di. viij. q̄ con
tra mores. Alio mō dicit aliq̄s subīci legi sicut
coactū cogenti. Et hoc mō boīes virtuosi nō sub
ñciuntur legi sed solū mali. Qđ. n. est coactuz et
violentū est ꝓtrariū voluntari. volūtas aūt bono
rum ꝓsonat legi a qua volutas malor discordat.
Et ꝑm hoc boni nō sunt sub lege sed tm̄ mali. Et
sic intelligitur illud apl'i. i. ad Thimo. i. lex iusto
posita nō est sed impijs ⁊c. q̄. s. nō sunt iusti sub
diti legi per modū coactiōis. q̄ volūtarie obediūt
Nec ob. qđ dicit. xix. q. ij. due sunt leges. s. q̄ qui
lege priuata. i. spūssancti ducit. nulla rō exigit vt
abstringantur lege publica. i. būana. Nā lex spūss.
est sup oī lege būana tus posita. ⁊ iō viri spūales
ꝑm hoc q̄ ducunt lege spūssancti nō subdunt le-
gi būane q̄ntum ad ea que sunt ꝓtraria ductiōi
spūssancti. Ex tm̄ hoc ꝑ̄m est de ductu spūssancti
q̄ viri spūales subīciant legibꝫ būanis ꝑm illud
i. Petri. ij. Subiecti estote oi būane creature p-
pter deū. Hinc ⁊ Amb. Magnū quidē est ⁊ spe
ciale documentū q̄ xp̄iani viri potestatibꝫ subli
mioribus docentur debere esse subiecti ne ꝺs cō-
stitutionē terreni regis putet esse soluendā. Si
enī censum filio⁹ dei soluit, quis tu tantus es qui
nō putas esse soluendū. ⁊ apl's aut. Dīs aīa po-
testatibus sublimioribꝫ subdita sit. xi. q. i. Ma-
gnum. Qđ aūt dicit iurisperit⁹ q̄ princeps solu
tus est legibꝫ suis. nō vult dicere q̄ nō debeat eas
seruare. sed q̄ nō est subdit⁹ q̄ntū ad vim coacti-
uam. Nullus. n. cogiſa seipo. Nō. n. ꝺz lex vim
coactiuā nisi ex principis ptāte. ⁊ sic ꝺz princeps
solu⁹ lege. q. si transgrediſ nullus in eū pōt fe-
re sniam ꝺdemnatiōis. vñ Hiero. sup illud. Ti
bi soli peccaui. Rex. n. erat ⁊ aliū nō timebat. de
pe. di. iij. totā. s. qui posset eū punire de adulterio
⁊ iō dixit. Tibi soli peccaui. q. dicat. tu solus bēs
me punire. Sed inq̄ntū lex ꝺz vim directiuam.
princeps est subditus legi sue ꝓpria. s. voluntate
⁊ ꝺz seruare. vñ extra de ꝓsti. cū omēs dicit. Quo
q̄s iure in alio ferat ipe eodē vti ꝺz. Et sapientis
dicit autoritas. Patere legē quaz tuipe tuleris.
⁊ Isido. etiā dicit iustū eē princi pem obtempe-
rare legibus suis. Tūc. n. extimet sua iura ab a-
liq̄s seruanda q̄n ipe ꝑm⁹ reuerētiam ꝓhꝫ di-
r. In palea. Et dñs iesus improperaf eis q̄ im-
posuit aliq̄s onera grania ⁊ importabilia ⁊ digito
suo nolūt ea mouere mat. xxiij. Vñ q̄ntū ad dei
iudiciū princeps nō est solut⁹ legibꝫ quātum ad
vim directiuā ei⁹. ß ꝺz volūtari⁹ nō coact⁹ seruā
re. Est ēt p̄ceps supra legē inq̄ntū cū expediens
fuerit pōt eā mutare ⁊ i eo ꝓ loco ⁊ tpe dispēsare.

Quō vel quādo .§. vi

liceat subditis legi p̄eter verba legꝫ agere. ad de
clarationem h⁹ dicit. b. tho. i. scōe. q. xcvi. arti. vi-
Dīs lex ordinaf ad bonū cōe vt dictū ē. ⁊ in tāti
ꝺz vim ⁊ rōem legis. Secūm vero q̄ ab hoc deſi-
cit non ꝺz virtutē obligādi. Vñ ⁊ iurisper it⁹ di-
cit q̄ nulla iuris rō aut equitatis benignitas pa
titur. vt q̄ salubriter ꝓ utilitate hoīm introducū-
tur ea nos duriori interpretatiōe ꝓtra ipoꝛuz cō
modū ꝓducam⁹ ad seueritatē. Contingit aūt q̄
aliq̄ꝺ obseruari cōi saluti est vtile vt in pluribꝫ
quod tm̄ in aliq̄bus casibus est nocumentū ma-
xim̄. Quia igiſ legislatoꝛ non pōt oēs casus sin
gulares intueri ꝓponit legē ꝑm ea que vt in plu-
ribus accidūt ferens intentionē suā ad cōem uti
litatem. Vñ si emergat casus in q̄ talis obseruā
tio legis sit dānosa nō salutifera. talis lex non est
seruanda. Sicut si in ciuitate obsessa statuaf lex
q̄ porte stent clause. hoc est vtile cōi saluti, vt in
pluribus Si aūt ꝓtingat casus q̄ hostes insequn
tur aliq̄s ciues ꝓ quos ciuitas ꝓseruaf. dānosissi
m̄ esset ciuitati si porte eis nō aperīrent. Et iō
in tali casu eēnt eis porte aperiēde ꝓtra verba le-
gis vt seruaref utilitas cōis quā intendit legisla
toꝛ Sed tm̄ hoc est ꝓsiderandū q̄ si obseruatio le
gis ꝑm verba nō ꝺz subitū ꝑiculum cui oporteat
statim occurri nō ptinet ad quēlibet vt interpre-
tetur q̄d sit vtile. ß hoc solū ptinet ad principes
q̄ ꝓpter hmōi casus hūt autoritatē dispensandi
in legibꝫ. Si vero sit subitū ꝑiculū non patiens
tantā morā vt ad supioꝛē possit recursus hēri. i ꝑa
necessitas dispensationē ꝺz annexā. q̄ necessitas
non subdiſ legi ꝟ tho. et tūc ꝺz locū q̄ ait Grati
anus. i. q. i. remissionē. §. sed notandū. Necessitaſ
non ꝺz legē sed ipa sibi facit legē. Nec obstat qđ
ait Aug. in li. de vera religione. In his tpibꝫ le-
gibus q̄uis boies iudicent de ipis cū eas instītu
unt. tm̄ cū fuerint institute ⁊ cōfirmate nō licebit
de ipis iudicare sed ꝑm ipas di. iij. in. istis. Di-
cēſ. n. q̄ si q̄s ꝓtermittat verba legꝫ. dicens se in
tentionē legis seruare q̄ iudicet talis de lege. Ad
qđ rñdet Tho. q̄ ille q̄ in casu necessitatis agit p̄
ter verba legꝫ nō iudicat de lege sed de casu singu
lari in q̄ videt verba legis nō eē seruāda. Vñ di
citur extra de rescrip. cām. Verba in scriptis vl' le
gibus posita debem⁹ ꝓformare equitati. etiā si ver
ba nō paterent. Itē si arguaf q̄ ei⁹ est interꝑtari

legē cui? ē ꝯdere vt dicit Grati .xi.q.i.sic. n. §.ex bis oīb⁹.ß subditoꝝ legi ñ ē cōdere legē. nec ḡ eo/rū ē interp̄tari intētiōez legislatoꝛ ß ꝑm ⁊ bā agere. Hñ. tho. q̄ ille q̄ sequit intētionē legislatoris nō interp̄tat legē simplr ß in cāu in q̄ manifestiuz est p euidētiā nocumēti legislatorē aliud intēdis se. si. n. dubiū sit ꝺz vel ꝑm verba legꝭ agere vlsu periores ꝯsulere. vñ gre. dicit q̄ hūane aures ta/lia verba iudicāt q̄lia foris sonāt. ⁊ paulop⁹. Cler ba dñt debuire iētōi ñ itētio verbis. xxij. q. v. hūa ne. vbi dic glo. oꝛ. q̄ ponꝰ ē ꝯsideranda mēs alic⁹ in loquēdo ꝙ verba. Clñ ⁊ extra de vꝛ. sig. dicit Hilarius. Intelligēta doctoꝝ ex cāis ē assumē/da dicēdi. q̄ nō ꝑmoni res ß rei ē sermo subiect⁹ Sz ß est vꝛ q̄ dicit glo. cū ꝯstat de intellectu legꝭ alsi dubijs nō ē a ꝛbis recedēdū. ff. de le. iij. nō aliter. ⁊ sic ꝯcoꝛ. glo. cū tho. Itē q̄uis sapiētes nouerūt intentionē suā verbis explicare ⁊ ꝯditoꝛes legū fuerūt sapiētes. tñ nulli⁹ sapia tāta ē vt pos/sit cūctos casus excogitare. ⁊ iō nō ꝑt sufficiēter per verba sua ī lege exprimere ea q̄ ꝯueniūt ad finez intētū. ⁊ si posset legislatoꝛ oēs cāus ꝯsiderare. nō oporteret q̄ oēs exprimerꝫ ꝑpter confusionē vitandā ß legē ferre ꝺz ꝑm ea q̄ eueniūt. vt in pluribꝰ tho.

De interpretati .§. VII

one legꝭ nota q̄ glo. sup. §. ex bis oīb⁹. xi. q. i. ꝓit q̄druplicē interp̄tationē legis. nā quedaz interp/tatio ē ꝓbabil ß nō necia vt ingri ⁊ docto. inter/pretant leges. C. de pfes. q̄ in vrbe ꝯstantinopoli/tana. l. vnica. quedā ē necia ß nō ḡnalis vt iudicꝭ ff. de le. l. nā vt ait. Sz nō pōt interp̄tari sniaz su/am nisi sit ꝓtes ꝓuincie. ff. de appel. l. ab executo/re. qñq̄ etiā legat⁹ interpretat rescriptū pape. ex/tra de sequestra. ad hec Quedā interp̄tatio ē ꝓ/babilis. necia ⁊ gnalis ß nō in scriptis redigēda vt ꝯsuetudinis. ff. de le. l. ſi de interp̄tatione. et ex/tra de vꝛ. sig. abbate. Quedā ē ꝓbabilis. necia ⁊ in scriptis redigēda vt principis. C. de le. l. i. addit arbi. in glo. Dicūt quidā ⁊ forte nō male q̄ nō li/cet inferioribꝰ iudicibus interp̄tari inter ius scri/ptū ⁊ equitatē. imo ß solis principibus licet. C. de le. ⁊ consti. l. vl. Sciendū est tñ q̄ in cāis quas coꝛā se bñt iferiores iudices bñ pōt quātū ad ius litigatoris ptinet sup iuribꝰ ⁊ interrogatōibꝰ in/ter ius ⁊ equitatē interp̄tari. Ista nota. Inno. ex/tra de appel. cū speciali. Sz q̄d si sup arbitrio pro/lato oꝛt dubitatio. nunq̄d arbiter poterit interp̄/tari dic q̄ arbit ñ pt interp̄tari siue declarare seu determiare p⁹ sniaz ab eo latā ꝑm ea que notant de ap. ab executoꝛe. extra de arbi. cum olim.

De mutatōe le .§. VIII

gū si mutari lex būana possit ⁊ qñ. Et de ß dicit augu. in. i. de libe. arbi. Lex tpalis q̄uis iusta sit mutari tñ p tpa iuste pōt Pro cui⁹ declaratione dicit. b. tho. i. ij. q. xcvij. arti. i. Lex būana ē qdaz dictū rōis q̄ virgunt actꝰ būani. ⁊ ꝑm ß duplex pōt ee cā q̄ lex būana iuste mutet. Una quidē ex pte rōis. alia vero ex pte hoīm q̄ actꝰ lege regu/lātur. Ex pte q̄dē rōis qz būane rōi naturale esse videt. vt gradatī ab imꝑfecto ad pfectū vēiat. vñ videmꝰ in sciētijs speculatiuis q̄ q̄dā prio philoso/phati sūt q̄dā imꝑfecta tradiderūt. q̄ postmoduz per posteriores magꝭ sūt pfecta. Ita etiā ē in ope/rabilibꝰ. Nā primi q̄ intēderūt inuenire aliq̄d vti/le cōitati hoīm. nō valētes oīa ex sei ꝑis ꝯsiderare instituerūt q̄dā imꝑfecta in mlt⁹ deficiētia q̄ po/steriores mutauerūt instituētes aliq̄ q̄ ī pauciori/bus deficere possēt a cōi vtilitate. Ex pte vo hoīz q̄z actus lege regulant lex recte mutari ꝑt p mu/tationē ꝯditiōis hoīm. q̄bus ꝑm diuersas eoꝝ cōi/ditiones diuersa expediūt. sicut aug⁹ ponit exēplū in. i. li. de libe. arbi. q̄ si ꝑpls sit moderat⁹ ⁊ grauis cōiscz vtilitatꝭ diligēti⁹ im⁹ custos. recte lex fert qua sibi liceat magistrat⁹ creare p q̄s respublica administret. Porro si paulatim ꝑpls ꝛepauat⁹ bēat venale suffragiū ⁊ regimē flagitiosis scele/ratisq̄ cōmittat. recte adimit ptās tali ꝑpl⁹ dādi honoris ⁊ ad paucoꝝ bonoꝝ redit arbitrium. Et q̄uis lex būana ꝛetuet a lege naīali q̄ ē immu/tabil. nō tñ sequit⁹ q̄ ipa lex būana ēt sit imutabi/lis. Et rō b⁹ ē. qz lex naturalis ē q̄dā ꝓticipatio legꝭ eterne vt dictū ē sup. iō immobil perseuerat. cō/bz ex imobilitate diuīe rōis instituētis naturaz Sz rō būana mutabil est ⁊ imꝑfecta. ꝛz iō lex bū/na ab ea ꝓcedēs ē mutabil. Itē qz lex naturalis cō/tinet q̄dā vlia ꝓcepta q̄ sp manēt. lex aūt ab hoīe posita q̄dā ꝓcepta ꝓticularia ꝑm diuersos casus q̄ emergūt. Itē sicut iura ciuilia siue cōia siue municipalia mutata sūt diuersis tpibus. Ita et iura canonica. qđ oñdit grān⁹ p ꝛepluz arca ele/ctionē pōtificū. Dicit. n. di. lxiij. §. p⁹. c. vota. Pri/cipibꝰ ⁊ ipatoribꝰ electiōes sūmoꝝ pontificū atz alioꝝ epoꝝ. vt gre. ⁊ amb. referēdas vsus ⁊ cōsti/tutio tradidit. p scismaticoꝝ. ⁊ hereticoꝝ dissensi/onibꝰ q̄bus eccia dei nōnunq̄ ꝯcussa ꝓclitabat. Repūtabat ḡ electio catholicoꝝ principibꝰ vt eo/rū aucte robꝛata nullus hereticoꝝ vel scismati/coꝝ auderet ꝯtraire ꝛc. ⁊ i. §. se. subdit. Cleꝝ q̄ im/peratoꝛes aliq̄n modū suū ignoꝛātes nō i mlto ꝑsentiētiū ß primi distribuentiū. imo extermi/nantiū ee voluerūt frequēter. et in hereticoꝝ pfi/diā. plapsi catholice mīs eccie vnitatē impugna/re conati sūt. scoꝝ patrū institutā ꝺ eos ꝓdierunt vt se electiōi nō ingereret. Et q̄lēs eoꝝ suffragio ec/clesiā obtineret anathemaꝫ vinclo innodaretur Sic etiā scriptura diuīa dicit q̄ ezechias posti/dissipauit excelsa vbi. s. idola colebant ꝙfregit et serpentē eneū quē fecerat moises. q̄ illū serpētz de⁹ fieri iusserat ne serpētina morte ꝑpls interiz/Ille aūt ꝑpls iō venerari ⁊ colere cepat. Idcirco

destruxit ille qđ deo iubẽte fecerat ille. ac p̃ b̃ magna auctas ẽ in eccĩa bñda. vt si nõnulli ex p̃decessoribꝫ ꝛ maioribꝫ fecerũt aliq̃ statuta. s. q̃ p illo tpe fuerũt sine culpa ꝛ postea verterunt in errorez ꝛ supstitiõez sine aliq̃ tarditate ꝛ cũ magna auctte destruẽda sũt. xcc grana. ꝛ dic ibi glo. or. q̃ successores dñt mutare facta ĩstituta añcessorꝫ ẽt bona si viderit eẽ pniciosa exẽplo. xij. q. i. videtes. zi. q. i c. i. ꝛ. 95. di. bene in fi. extra de decimis suggestũ.

De mutatõe legũ .§.ix

qđ fieri nõ dz sine cã multũ vtile l' necĩa. vñ Hico pa. di. xij. Ridiculũ ẽ ꝛ satz abdĩabile dedecus vt traditões q̃s a pñtibꝫ accepim⁹ infringi patiam̃ Pro cui⁹ declaratõe dic tho. q̃ lex hũana in tãtũ recte mutaf. inq̃ntũ p ei⁹ mutatõem puidef bono cõi. Dz aũt ipa legis mutatio q̃ntũ in se ẽ qđ dã detrimẽtũ cõis salutis. q̃ ad obseruãtiã legũ plimũ valz ꝓsuetudo. in tãtũ q̃ ea q̃ ꝓtra oẽz cõsuetudinẽ fiũt. ẽt si sint leuiora grauiora videanf. Vñ q̃ mutaf lex vis ꝓstitutiua legũ diminuit inquãtũ tollit ꝓsuetudo. ꝛ io nũq̃ dz lex mutari nisi ex alia pte tm̃ recõpenset cõi saluti q̃ntum ex ista pte derogat. Qđ q̃dẽ pñgit ex hoc q̃ aliqua maria ꝛ euidentissima vtilitas ex nouo statuto puenit. ler eo q̃ ẽ maria necessitas. eo q̃ lex constituta aut grauamẽ aut inq̃tatẽ ꝓtinet aut ei⁹ obseruatio ẽ plurimũ nociua. vñ dz a iurispito q̃ in tedo nouis ꝓstituẽdis euidẽs dz eẽ vtilitas vt recedatur ab eo iure qđ diu equũ visuz ẽ. Et cũ leges hẽant maximã virtutẽ ex ꝓsuetudine. vt ait ꝑbs in. ij. poliri. io nõ sunt defacili mutande.

De iure gẽtiũ hoc .§.x

ius q̃d sit seu quale. declarat Isido. di. i. in decretis pcẽpla. Dicit. n. Jusgentiũ ẽ sediũ occupatio. glo. vacãtiũ q̃. s. occupãti pcedunt. insti d̃ re. di. §. fere. Alioq̃n si ꝓpria aucte capet rẽ suã cadit a iure suo. vt. ff. q̃ met⁹ cã. extat. Et b̃ nisi forte alio mõ nõ posset bñe p iudicẽ. vt. xxij. q. i. c. i. Hoc ẽt dz tho. ita tñ q̃ nõ inde seqnat scandalũ l' grauamẽ alijs l' sediũ occupatio. s. hostiliũ. qđ videf intelligendũ q̃n iustũ ẽ pliũ occupãtiũ edificatio. s. ad habitãdũ. mũitio. s. cõ hostiũ fuit⁹ tel fuit⁹ dz eẽ de iure gẽtiũ. nõ q̃ prio eã inuenerit cũ noe male dictione seruitutẽ intulerit chanaã filio chã propter irrisionẽ in eũ factã ab ipo chã. cũ. ex ebraeta te vidit eũ nudatũ iacere ĩ pudẽdis. b̃ q̃ iusgẽtiũ eã approbauit. Cũ g̃ bellũ ẽ iustũ capt⁹ efficit⁹ seruus capiẽtis q̃ dz iustũ bellũ. Vñ suus dz a seruãdo. q̃. s. capt⁹ suabaf in vita ne occideref. b̃ ad seruiendũ seruabaf. ꝛ peccat q̃ sic capt⁹. s. in bello iusto recedit a dño suo. Dz si bellũ ẽ iniustũ licitũ ẽ fugere si põt. bella. s. iusta. Captiuitates vt s. q̃ capiunf seruẽtur ad vitã. Postliminiũ est ius q̃ restituit alicui res quã ꝓpter captiuitatẽ amisserat vt. xvi. q. iij. pria. nisi sint arma q̃ ũ restituũf. q̃ ea turpiter amisit. vt. ff. e. l. ij. vel vestes ꝛ lan. Jnducie. i. treuge. Hugo circa eas aũt determinatur p ius canonicũ. vt extra de pa. ꝛ treug. p totũ Legatorꝫ nõ violãdorꝫ. glo. Si q̃s legatũ añcorũ vel hostiũ ipedit ꝑm canões excõicaf di. rcnij. Si q̃s. Scõm le. hostibꝫ tradit vt sit ꝑ⁹ illorꝫ vt. ff. d le. l. vl. cõnubia. s. inter hoies eiusdez rit⁹ fidei. vt xxviij. q. i. caue. Cõcludit Isido. Hoc iusgẽrium appellaf q̃ eo fere oẽs gẽtes vtũf. Et dic b̃ Archi di. q̃ ex b̃ iuregẽtiũ fere oẽs ꝓtract⁹ introducti sũt scz empciõis. vẽditõis. pmutatõis. ꝛ hmõi. Licet aũt iugsentiũ obligatões induxerit nõ tñ nomia neq̃ actiones. imo a iure ciuili postea inducto. p cesserunt. insti. de acti. §. iste quoq̃.

Lex canonica ẽ .§.xi.

lex eccĩe. ꝛ dr canõ largo tñ vocabulo. Qđ aũt sit canõ dicit Isi. in li. etbi. Canõ grece latine regula nũcupaf. Regula aũt dicta eo q̃ recte ducit. nec aliq̃ alioꝛsuz trahit. Alij dixerũt regl'am dictã q̃ bñ regat l' normã bñ viuẽdi põbeat l' q̃ distortum prauũq̃ corrigat di. ij. c. i. Et dic ibi glo. sũma ria q̃ cõstitutio eccĩastica appellaf variis noĩbus Aliq̃n dr canõ. q̃nq̃ decretũ. q̃nq̃ decretalis epla Canõ dr qđ statuif in gñali cõcilio. Decretũ qđ statuit pa. de cõcilio cardinaliũ suorꝫ ad nulli⁹ cõsultationẽ. Decretal' vo epla quã statuit pa. vel ex se vel cũ ꝓcilio cardinaliũ. Itẽ inuenim⁹ aliaf canoĩcas cõstitutõis appellatões vt dogma mãdatũ. interdictũ ꝛ sanctio. Dogma ẽ in doctria cõsistens fidei xpiane. Mãdatũ in doctria de moribꝫ Interdictũ in q̃ nulla pena adĩcif. Sanctio vbi pena adĩcif. cñ onũ aliq̃n ponif ꝑ alio. xxv. q. ij. si q̃s. Glo. supꝛ illud. nec aliq̃n alioꝛsuz trahit cõtra. ff. de re. iu. l. i. Regla ẽ q̃ rẽ breuit enarrat nõ vt ex ea ius fiat. q̃ aliq̃n alioꝛsuz trahit Rũ. Si illud appellaf regla in q̃ aliq̃d gñaliter statuif sine suis exceptõibꝫ sic trahit aliq̃n alioꝛsuz. ꝛ ꝑm b̃ intelligif regla ĩducta. Si aũt sumaf regla dz q̃ ĩcludit suas exceptões sic nũq̃ fallit Et notandũ q̃ ait gre. di. xxix. regule scõrꝫ patrũ ꝑ tpe. loco ꝛ ꝑsona ꝛ negocio instante necessitate tradite sunt Et di. e. Isido. dicit sciendũ est pleraq̃ capitula ex cã. ex ꝑsona. ex loco ꝛ tpe cõsiderãda sũt quoꝛ modi q̃ medullit⁹ nõ indagandf in erroris labore tñ nõnulli intricando impingunt. cũ ante iudicant q̃ intelligant. ante inculpãt q̃ itera dd lecta ꝓquirẽt. De regulis iuris ponef inferi⁹.

De preceptis ec .§.xii

cleie que obligant ad mortale. ꝛ aliqua quidem vniuersalia sũt q̃ extẽdunf ad oẽs fideles. aliqua ad certos status ꝑsonarum. Et vniuersaliuz primũ quidẽ est de celebratiõe festorum. de quibus agitur ꝛ determinaf de ꝑse. di. iij. pronũciã

dum. Nã ꝙuis vacare deo ⁊ ꝓ ꝙsequens cessare ab opibus exterioribꝫ pro aliq̃ tpe sit de iure diuino ⁊ naturali. tñ determiatio tẽporis in q̃ hoc fiat. vel determiatio dieruꝫ est de iure positiuo et precepto ecclie. Declaratio circa istud preceptuꝫ habet in. ij. pte ti. de accidia. c. de omissione festoꝝ

Scdm preceptũ est de obseruãtia ieiuniorꝫ diebꝫ determiatis per ecciam per totã quadragesimã. de ꝙse. di. v. Quadragesima ⁊ in q̃tuor tẽporibꝫ ãni ⁊ certis vigilijs. di. lxxvi. per totum. ⁊ istud bꝫ multas declarationes ⁊ exceptiones, quas vide in. ij. pte ti. de gula. c. de transgressione ieiuniorũ

Tertiũ est abstinẽtia ab esu carniũ oĩm sexta feria anni. de ꝙse. di. iij. de esu. nisi cũ natale dñi venerit in tali die, extra de observa. ieiu. c. fi. Die aũt sabbati in italia ⁊ vbi est talis ꝙsuetudo etiã est in ꝓcepto. Ubi non est consuetudo vt in catbalonia ⁊ quibusdã alijs regionibꝫ nõ est in precepto. Est etiã abstinere ab ouis ⁊ caseo in tẽpore quadragesime nõ solũ ieiunantibꝫ sed etiã bñtibus iustã cãm non ieiunandi nisi excusaret infirmitas. dist. nij. denicꝫ

Quartũ ꝓceptuꝫ ecclesie est de audiõe mille diebꝫ dñicis ⁊ festiuis. de ꝙse. di. i. missas. ⁊ extra de parro. vt diebus dñicis. Declaratio aũt bꝰ precepti hẽtur in. ij. pte ti. de accidia. c. de omissiõe diuinoꝝ

Quintum preceptũ est de annali ꝓfessiõe. i. q̃ semel saltem in anno q̃libet postq̃ venerit ad ãnos discretionis confiteat peccata sua ꝓprio sacerdoti. extra de peni. ⁊ re. Dis vtriusq̃. Declarationẽ huiꝰ Et q̃s dicat ꝓprius sacerdos. bẽs in ti. de accidia ij. pte. c. de omissiõe ꝙfessiõis. ⁊ in. iij. pte ti. de clerici. c. de sacramẽto pnie.

Sextũ preceptũ ẽ de annali cõione sumẽda in die pascatis postq̃ venerit quis ad ãnos discretiõis. extra de pe. ⁊ re. Oĩs Quis aũt sit ãnus discretiõis ⁊ de die pascatis declarat ti. de accidia ⁊ de omissiõe cõionis i. ij. p. Addit ⁊ huic aliud ꝓceptũ ecclesie erga sumẽtes eucaristiã. s. q̃ ieiunio stomacho sumãt, nisi sint grauiter infirmi. ꝺ ꝙse. di. iij. liquido Et ꝺclaratiõz huiꝰ habes in. iij. parte ti. ꝺ cleri. c. ꝺ sacrameto eucaristie

Septimũ est de solutiõe decimarũ. q̃ scz ad quotã. i. decimã partẽ fructuũ vel lucroꝝ fm Tho. extra de deci. a nobis. Et ꝓpue vbi est ꝙsuetudo dandi totum vel plus quãtum ad illam ptem eẽt in ꝓcepto. Quõ aũt excusant non dantes vbi nõ est cõsuetudo vel nõ excusant. vide declarationẽ in. ij. pte ti. de inani gl'ia. c. de inobedientia q̃ ad solutionẽ decimaꝝ

Octauũ ẽ abstinere ab oĩ actu q̃ prohibet sub pena excõicationis ⁊ pmaxime late sñie. Nã cõtrariũ faciẽdo est peccatum mortale, siue sit sñia lata a iure vl̃ siue synodali siue ab hoĩe. etiã si illud de se nõ esset peccatũ. puta ingredi monasteriũ monialiuꝫ nõ mala intentiõe sed ad videndũ locũ de se nullũ esse peccatũ. ꝙz si est lata sñia excõicatiõis cõtra ingrediẽtes extra casum necessitatis ingrediens peccat mortaliter. Et hoc nisi excuset eũ ignorantia iuris illi⁹ ⁊ hẽat iustã cãm ignorãtie. ⁊ nisi sñia iniusta ferret ab hoĩe. Nã et si liget talꝫ sententia non tñ ꝙscia in cõspectu dei nisi ꝓtemnerꝫ xi. q. iij. ⁊ si dãnaris. De hac materia hẽs in. ij. pte ti. de excõicationibꝫ

Nonũ est de vitatione excõicatoꝝ. xi. q. iij. cũ excõicato ⁊ sequẽti. ⁊ hoc in diuinis ofic̃ijs. Nã participare cũ hmõi excõicatis maiori in diuinis sciẽter est mortale fm tho. ⁊ alios. Et etiã ptic̃ipando i alijs vt loquela. mẽsa et hmõi. q̃ñ. s. hoc fieret in contẽptuꝫ ecclie, vel post ꝓhibitionẽ prelatoꝝ ꝙspecialiter supꝑ ꝺ facta fm tho. et alios. Nota tñ hodie ꝙ ꝓ decretũ cõsilie cõsiliense hoc fuit modificatũ. s. ꝙ nõ teneãt fideles excõicatos vitare etiã in diuinis. nisi postq̃ fuerint publice denunciati, vel ꝓpter publicã manuum iniectionẽ in ꝙsonã ecclialtica. vide hoc. i. ij. parte, ti de excõica.

Decimũ est ꝙ nõ audiant misse ⁊ diuina officia clericoꝝ publice in fornicatione iacentiũ seu cõcubinariorũ. di. xxxij. preter hoc. Hoc tñ varie intelligit a doctoribꝫ. sed ⁊ per illud decretũ constanciense etiã mõ ꝑdicto videt mitigatũ, viz ꝙ nõ debeant vitari nisi fuerint a suis prelatis publice denunciati.

Undecimũ preceptum cõcernit clericos ordinatos in sacris vel beneficiatos, s. ꝙ debeant dicere q̃tidie septez horas canonicas tam de virgine q̃ etiam de tpe. alꝫ vnã horã ex negligentia omittẽdo sciẽter peccat mortaliter extra de cele. missa tolẽtes. Cuius declarationẽ hẽs in. iij. pte ti de clericis. c. de horis canonicis.

Duodecimũ ꝙ nõ dicat missaꝫ sacerdotes nisi pri⁹ dictis matutinis ⁊ prima, vbi est de ꝙsuetudie vel ꝙstitutiõe. alꝫ cẽt mortale fꝫ Guil. ⁊ hoc ex generali ꝙsuetudine eccie.

Tredecimũ est ꝙ dicendo missam sacerdotes si omittant de vestibꝫ sacris ordinatis ab eccia vel alijs ꝙsuetis vbiq̃ seruari, vt cũ lumine cũ missali cũ ordine debito ⁊ hmõi omittendo aliq̃ notabile scienter erit mortale. q̃ extra ꝙstitutiõem vel morẽ eccie di. xi. i bis De his hẽs i. iij. pte ti. de cle. c. sacrameto ordinis.

Decimũquartũ ẽ erga religiosos ꝙ nõ dicant aliq̃ detrahentia hoĩes a solutione decimarũ. ⁊ ꝙ faciant ꝙfessores ꝙsciaz cõfitentibꝫ de decimis. ⁊ ꝙ ꝑdicatores ꝑdicent certis diebꝫ de materia decimaꝝ. cũ fuerint super hꝰ a prelatꝫ ecclie requisiti. Ista sunt tria ꝓcepta et transgrediẽdo sciẽter eẽt mortale. Jn. iij. pte hẽs declaratiõem hꝰ

Decimũquintũ est cõe clericis ⁊ religiosis. s. ꝙ ñ se exerceãt in negocijs secularibꝫ. vt in milicia. in negociatiõe. in macellaria in cauponia ⁊ hmõi. extra ne cle. l'mo. c. i.

Decimũ sextũ in q̃libet regula seu religiõe est sciẽdũ ꝙ bñtur aliqua statuta per moduꝫ precepti. fm expressionem ibi factã. vel declarationem ecclesie vt in regula minoꝝ ⁊ quodlibet illoꝝ transgre-

Capitulum Vnicum

viendo ē mortale. Facere autem contra aliquod essentialiū religionis. s. cōtra paupertatem .castitatem ⁊ obedientiā est mortale. nō solū q̄ contra ius būanū. sed magis q̄ cōtra ius diuinū et naturale. q̄ contra factū votū. Vox declarationem habes in. iij. pte ti. de religiosis. Decimum est primū est ad medicos. vt. s. cū vocant ad infirmos debeant eos inducere vt cōfiteant peccata sua. extra de pe. ⁊ re. cū infirmitas. Et declarationē huius habes in. iij. pte ti. de medicis. Quāt ñ tenent medici medicinā in detrimentū anime p salute corporali vel alia cā. puta q mlier grauida faciat abortiuū ne ipa moriatur. vel ne fornicatio sua nota fiat. q̄ etiā in dicta decretali prohibet. q̄ñ hoc est nō solū de iure positiuo sed etiā diuino et naturali. Decimū octauū sciendū q̄ ad statū cōiugatorū multiplex preceptū fuit p ecclīam. Primo q̄ nō contrahent būtes aliq̄d ex impedimentis matrimoniū diriment̄ibus que sunt duodecim ⁊ būtur in iij. pte ti. i. Scdo q̄ nō consument matrimoniū contrahentes in tpe prohibito. i. nuptias faciant. vt in. xl. ⁊ hmōi. de q̄ habes in. iij. pte. ti. i. Tertio q̄ cū debēt benedici q̄ nō bigami. nō cōsument matrimoniū ante benedictionē nuptiaꝝ. Quarto q̄ nō fiat seu contrahat matrimonium clandestine. i. sine testib⁹ saltē. Et de his oīb⁹ habes in. iij. pte ti. i. Quinto q̄ p seuerāti in adulterio alter q̄ est innocēs nō dz exact⁹ reddere debitum q̄ñ est notū. xxij. q. i. p totū. declaratōez huius hēs in. iij. pte ti. i. Sūt ⁊ alia p̄cepta ecclīe aliquas psonas concernētia ⁊ non ita generalia. que ⁊ causa brevitatis ⁊ aliis causis omittūtur. que pertinent ad diuersos status.

De canonibus .§. xiii

Nota q̄ canon aliq̄ñ sumit large p quacūq̄ regula in quacūq̄ facultate. ⁊ sic etiā scientia medicine dicit hīe suos canones. Aliq̄ñ sumunt pro omni scriptura ecclīastica. ⁊ sic Piero. dicit in prologo biblie q̄ aliqui libri in biblia vt liber sapie. Ecclesiastici ⁊ hmōi nō būntur in canone. s. librorum scripture q̄ sunt approbati ab ecclīa vt nullo modo liceat dubitare de his q̄ cōtinent in illis ⁊ p illos argumētatur necessario cōcludendo in his que sunt fidei. Scdm hoc etiā quodcūq̄ habetur in corpe iuris canonici dicit canon. non solum constitutiones ecclesiastice. sed etiā dicta doctorū que ibi bēntur. Tertio dicit canō stricte p stitutione ecclesiastica q̄ fit in conciliis vniuersalib⁹ vel prouincialib⁹. Nā vt dicit Gratianus dis. xij. §. i. Conciliorū alia sunt vniuersalia alia prouincialia Et prouincialia. alia celebrant autorita te romani pontificis. presente viz legato romane ecclīe. Et dicit ibi glo. sup verbo legato. s. speciali ter ad hoc destinato Licet n. aliquis sit generalis legatus. nō tñ potest facere generale. vel prouinciale cōciliū. q̄ ea que romano pontifici cōcedūtur spāliter. mādata gīali iurisdictiōe ñ trāsferūtur. extra de of. lega. q̄ translationē. Sed nunq̄d metrōpolitan⁹ pōt condere canones cū in concilio. s. prouinciali. dicas q̄ sic. de paruis negocijs ⁊ de his q̄ spectant ad onus suū de magnis vero nō potest vt de his q̄ ptinent ad fidē. vt. xxij. dis. multis. Et canones sui solū obligant eos qui sibi sunt subditi. s. de prouincia. Et notandū p̄m Archidi. di. e. sup verbo legato q̄ legatus in prouincia sibi decreta seu cōmissa pōt statuta facere ⁊ durant statuta per eum etiam eo recedente. extra de of. leg. Nemini. Et vt euites oēm calūniaz intelligas de statutis legatoꝝ in cōciliis prouincialibus vel generalib⁹. de quib⁹ loquit hic Gratianus di. lxxvi. vtinā. De aliis p̄ceptis suis inhibitionibus ⁊ interdictis dico q̄ si aliquē prohibet aduocare post temp⁹ administratiōis sue. s. legati potest suū officiū aduocationis sue exercere. ff. de pen. l. vlti. p̄m Alin. ⁊ sic. si ad tempus prohibet illud. ff. de pen. l. moris. Si vero sentētialiter cū cause cognitiōe suo officio finito nihilominꝰ tenet statutū. Et ita intelligit C. de postula. l. i. ⁊ glo. dicit de legato q̄ nō pōt conciliū prouinciale facere. intelligendū est in his que spectant soluz ad papam. nā hoc facere conciliū prouinciale spectet ad metropolitanū cū suis suffraganeis. vt in eo inferior nō videat ligatus. dicendū est q̄ quātum ad prouinciam sibi decretā potest facere concilium. q̄ in ea ordinari⁹ est. extra de offi. lega. legatos li. vi. Itez querit Archidi. di. xvij. sup. c. i. Si fiant in cōcilio prouinciali aliqui canones. ⁊ aliquis incidat in aliquē illoꝝ. nūquid archiepūs sine epīs poterit absoluere. Rñdeo. Hosti. in. c. graue de preben. facit circa hoc distinctionē. et dicit q̄ si formantur statuta in forma concilij vt sic dicatur. Nos concilium vel nos archiepūs de psensu suffraganeorum nrōꝝ in concilio congregatorum statuim⁹ ⁊c. tunc sine psensu eorundē non poterit fieri absolutio vel relaratio. ar. de tēpo. or. si archiepūs. ⁊ de of. dele. cām. Nisi forte epī hoc ei concesserint. vel sup hoc sit munit⁹ consuetudīe vel priuilegio speciali. extra de of. ordi. duo. Aut in psonam archiepiscopi sit factus canon Vt si dicatur. Nos archiepūs de concilio fratrū nrōrū Quod conciliū cum non importet necessitatē vt nota. extra de arbi. Cum olim. non multuz operatur. et sic per se poterit absoluere. satisfactione tamen premissa. extra de institu. ex frequentibus nisi sit solenne anathema. Alij vero indistincte dicunt q̄ non potest. Nam cum statutum nō possit facere in prouincia sine suis suffraganeis nec econtra. scilicet potest absoluere. dis. xviij. episcopus. Et sic non poterit penam tollere sine concilio. quia omnis res ⁊c. extra de regulis iuris. Concludit Archidia. Ego credo q̄ siue si

dicat nos cōciliū siue nos archiepūs de consensu
cē. non solū archiepūs poterit absoluere suū subditum ab illo ligamine, imo q̄libet suffraganeus eius poterit absoluere suū subditū. cum talis sit sñia canonis siue iuris ar. extra de sen. excō mu. nuper. Dicit etiā Gratianus q̄ ep̄oz cōcilia. i. congregatiōes quas faciūt epi cuz clericz sue dioc̄esis. que cōsueuerūt dici synodus. cūq̄ uis sint inualida ad cōstituendū et diffiniendū. non tñ sunt inualida ad corrigendū et exhortandum. hñt etiā autoritatē imponendi et indicendi. qō als statutū est. dis. xviij. §. i vbi dicit glo. q̄ istud non est verū. s. q̄ epi in synodo non possint aliq̄d statuere. imo pñt condere canones ep̄ales. sicut archiepiscopi. prouinciales. non tñ cōsueuerunt dici canones. sed constitutiōes synodales. Et q̄libet pl̄s et quelibet ecclesia pōt sibi statuere aliquod ius. di. xi. catholica. Sup quo ca. dicit Archi. q̄ nullū statutū pōt facere siue cathedral ecclesia siue alia sine consensu epi. extra de consuetu. Cum cōsuetudinis. et de his que fiūt a prelatis. Nouit. nisi sint aliqua minima. Rō est. q̄ ep̄s ē caput cathedralis ecclesie et aliarū. extra de testi. requisisti. Et sine capite nihil est faciendum. ſm Inno. qui sic nota. extra de consti. cū accessissent sed videt contradicere. extra de consti. cū omnes et de cleri. nō resi. cū dilectus. Sed dic q̄ illa iura pñt intelligi q̄n constitutio illa fuerit facta auctoritate epi. vel nō erat qui eā impugnaret. alias non valeret nisi papa ex certa sciencia illā confirmasset. ſz Ber. cōposi. q̄ uta notat i dicto. c. cū oēs

De canonibus .§. xiiii

conciliorū vniuersaliū et de ip̄is cōciliis vniuersalibus que sint approbata. hētur di. xv. et xvi. per totū. et ibi etiā haberur de canonibz apo. qui sūt autentici. et qui apocrisi. Et specialiter canones seu cōstitutiones edite in. nū. primis ḡciliis vniuersalibus. in quibz reprobate sunt q̄dam hereses tunc exorte. Approbantur sīl̄r q̄tuor euangelia. vt p̄z di. xv. sicut sancti euāgelij et in di. xvij. per totū ostendit apte q̄ talia vniuersalia ḡcilia nō pñt celebrari nisi autoritate pape. Idem Thomas.

De decretis sum .§. xv

morum pontificū seu constitutiōibz dicit Nico. papa. Si decreta summoz pontificū nō habetis de neglectu et incurie redarguendi estis. Si habetis et nō obseruatis de temeritate estis redarguendi et increpandi. di. xx. Quid sit decretum habes supra in. i. §. Cuius etiā aliq̄n dicat decretū cōstitutio q̄ fit in cōciliis. et cuius ſm Tho. in qō libetis. papa in iudicialibz sententijs possit errare. qz ibi p̄ceditur p̄ probatiōes hoīm q̄ pñt errare. Et de his intelligitur qō dicit extra de sen. ex com. a nobis. s. q̄ ecclesia et fallit et fallit. In huiusmodi tñ p̄stitutionibus suis et decretis errare non pōt. qz regit a spūsancto. di. viij. qui ꝺtēpta. et xxv. q. i. c. violatores. Et hoc est verū in his que determinat papa vt papa. i. cū consilio cardinalium. Nā que determinaret papa vt priuata p̄sona posset errare vt alij hoīes. vt p̄z de decreto Anastasij pape. qō reprobat vt nō verū. di. xix. scōz

Item quod dicit Gre. di. c. Nulli pbas ē vel le vel posse transgredi ap̄lice sedis p̄cepta. Sic ergo ruine sue dolore prostratus quisq̄s apostolicis voluerit ꝓtrarie decretis. nec locū deinceps inter sacerdotes habeat. Q̄ erroz fiat a sancto miste rio ꝛc. Ubi dicit Archidi. in rosa. q̄ istud. c. nulli potest esse canon late sñie scilicet excōicatiōis l enā ferende. Sunt em̄ quidā qui ap̄licam sedez contumaciter negantes esse caput oīm ecclesiaz dicunt ip̄m nō posse condere canones et decreta. nec habere autoritatē ea condendi. nec esse seruāda ab ea statuta. Isti tales hereſim et scisma sapiunt. et in ip̄o genere delicti tanq̄z hereticī excōicati sūt. xxv. q. i. violatores. et de talibz loquit istud ca. si dicatur esse canon late sñie. Sunt et alij qui transgrediūtur decreta ap̄lice sedis. non tñ dicūt vel credūt papam nō posse condere ea vel nō esse seruanda. tales nō sapiūt hereſim. nec sunt ipso facto excōicati. licet peccent mortaliter. et sic pñt excōmunicari post admonitionē. siue ergo sit canon late sñie. siue ferende nullū sequit̄ inconueniens. sed varie exponēda est litera i p̄ius ca. Ego tñ ait Archidia. credo potius esse late sñie. et q̄ lo quatur de cōtemptoribz decretoz qui. s. credunt romanā ecclesiam nō esse caput et nō posse cōdere decreta. Utrum papa p̄ decretum suū seu constitutionē vel determinationez possit facere nouos articulos fidei. Dicit archi. in rosa. di. xv. in. i. c. q̄ articul⁹ fidei pōt accipi dupliciter. vno modo stricte p̄ro his qui continent̄ in simbolo quos oportet oēs fideles explicite credere et tenent scire. de conse. di. iij. ante. Et sic papa nō pōt facere vl addere nouos articulos sicut etiā nec noua sacramenta ſm Tho. Alio mō pōt dici articulus fidei largius. Talis. s. q̄ credere oporteat qō prius non oporteret. et sic cōp̄hendit articulus diffinitiones factas a papa vel cōciliis sup̄ questionibz moris de fide. Et sic papa pōt facere nouos articulos. qz pōt declarare aliq̄d esse firmiter credendum et oppositū esse hereticū. qō prius ante declaratioz nō erat necessariū illud credere magis q̄ oppositū Et illud. Tres p̄sonas diuinas esse eq̄les. et alia multa q̄ hñtur in. c. canones di. xv. que post illā determinationē factā a ḡciliis vel papa. nō licuit credere cōtrariū sine p̄iudicio salutis vt p̄z. Et sic sumit̄ in decretali. Cū xp̄s extra de hereticis. vbi dicit Alanus q̄ ante illā diffinitionē de qua loquitur illa decretalis. cum christus cōtrarium dicere licebat. cum non esset p̄hibitum. Post

declarationem illaz non licet. Ista hmõi credere explicite nõ est necessariũ nisi prelatis qui legem scire debent nõ perfunctorie sed scrutabiliter .xxxviij di. Omnes implicite aũt credere ẽ credere generaliter qđ credit & tenet eccia. que fides sufficit in hmõi subtilitatibꝰ fidei .dũmodo specialiter ĩ otrariũ nõ sentiat. Largissime aũt sumẽdo articulum fidei fm q̃ cõprehendit oẽm sniaz vrã circa fidem. siue sit diffinita siue non in hac larga acceptione articuli. sic licet dubitare de eo qđ nõ ẽ diffinitum ante determiationẽ. hec Archidiaconus.

De decretalibus .§. VI.

eplis. Quid sit decretalis habes supra i §. Q aũt habeant decretales eplẽ eandẽ autoritatez sicut decreta & canones ondit̃ apte di.xix.c.i.vbi ĩ fine dicit. Ostendimus nullã esse drãm inter illa decreta que in corpe canonũ hñtur a licesedis p̃sulum & ea que pre multitudine vix p singulaꝝ luminũ corpora repiunt̃. cũ oĩm predecessoꝝ suorum decretalia cõstituta atq; decretales eplas q̃s beatissimi papæ diuersis tpibꝰ ab vrbe roma dederunt venerabiliter fore suscipiendas & custodiendas eximios p̃sules leonẽ. l. mandasse & gelasiuz pbauim?. Nicolaus papa. Et in sequẽti. c. di. e. dicit agatbon. sic oẽs aplice sanctiones accipiẽde sunt tanq̃z ipi? diuina voce petri firmate. & Aug. etiã dicit in. ij. li. de doctrina xpiana q̃ inter canonicas scripturas ille sint quas aplica sedes hre. et ab eo meruerint eplas accipe di. e. in canonicis. Et nota fm Archidi. in rosa. di. xix. in prin. q̃ nõ ligatur cõstitutiõe anteq̃z ad eũ pueniat. vt. xxxvi. q. ij. Si aũt. d. posuisti vbi no. Aug. q̃ puenire intelligit siue p publicationẽ ibi factã siue per famam vbicunq̃z alibi sit publicata. Nã decretales quedã ad quasdã prouinciaz misse sunt. & tñ obtinent etiã ibi quo nõ puenerũt nisi p famã. et ibi etiã iudicandũ est fm eas si certũ est iudici q̃ sũt decretales. Si vero dubitat an sint decretales vel nõ qđ est facti & ei q̃ eas inducit incumbit pbatio fm Aug. Sed Clin. dicebat q̃ si allegat̃ decretalis cõtraria iuri positiuo statim ẽ abijciẽda nisi cõsonet cõsuetudini q̃ illo loco abrogat ius cõe. C. cõmunia. p. venditor. & tũc ẽ admittẽda decretal nõ q̃ decretal & q̃ fauet cõsuetudini · nec obstat huic dicto in auten. vt nul. iu. §. ex hoc nõ. C. de pci. impa. of. l. &tiens. Nã intelligi drz q̃n constabat. Rescriptũ esse impatorũ. hic aũt agim? vbi nõ constat de decretali p bullã vel alio mõ. Si aũt nõẽ otra ius sed pter ius hz locũ decretalis extra de fide instru. patoralis. Quãdo aũt fit otra predicta. xxviij. q. i. §. ex his in fi. vñ si ledat ius alicui? vel in totũ vel in ptem recurrit̃ ad iuris ditoreꝝ Si aũt talis decretalis cõsonat iuri statim admitti drz sed licet cõsonet cõsuetudini non tñ admittit̃ nisi cõsuetudo admittatur. extra de re iudi. cũ causa. Item si talis decretalis allegata ẽ cõtra ius statim ẽ abijcienda sed ẽ ad papã recurrendum. & si dicat se contrariũ esse abrogat consuetudinẽ. Ius enim editũ otra cõsuetudinẽ ei abrogar. ff. de sepul. vio. l. iij. §. damus. Sed hoc intellige fm hoc quod habetur extra li. vi. de consti. licet roman?. & hec vera sunt otra decretales q̃ allegãt fm vin. qui ita notat in pce. decre. pastoral. Ita tñ notat Jo. & gof. q̃ si aliqua decretalis otrã ius inueniat̃ nõ statiz reiicitur ß superioꝝ cõsolatur. vt ibi dicit. Tu dicas q̃ cõstitutio añ insinuationẽ neminez astringit cũ decretũ nõ liget ignorãtes. ff. de decre. ab or. fa. l. vl. Nõ. n. otempsit disciplinaz qui ignorauit militẽ. ff. loc. si ignorãs. vñ iudex põt merito dubitare. vt dicit p̃dicta decretalis pastoral eo q̃ cõstitutio q̃ allegat̃ nõ est publice insinuata. extra de postu. pre. c. i. in auten. vt fac. no. cõsti. col. v. & in p. Si aũt. proposuisti quod tñ intelligo cũ determiatione ei? fm Aug. qđ supra dixi. Põt dici q̃ cõstitutio nõ ligat nisi a tpe scie. vt ptz in eo quod legitur & no. in pri. c. proposuisti iuxta si. & xij. q. ij. de laicis. v. dicit̃ de hoc. Sed fm can. decre. ligat ignorantes. vt pbat̃ li. vi. de pben. dudũ. §. nos igitur vbi & quidẽ. & c. si beneficia. & c. quodã ad idẽ extra eo. li. de elec. sed eo tpe. vñ sane intellige qđ dictũ ẽ in eadẽ glo. ibi Sed si dubiũ adde. dic clarius esse hoc q̃ decretalis epla aut diffinit. aut imperat. aut pbibet. aut precat aut indulget. Cũ diffinit hz locũ qđ supra dictũ est. Cũ impat necessitatẽ infert & cõtra resistentẽ pcedit̃ fm ordinẽ qui habetur. xxiij. q. iij. de illicita. i. q. vl. c. pe. Cũ vero, pbibitionẽ otinet necessitatez infert. vt. xxxij. p. vi. Nõ mechaberis fm Jo. f. tñ nõ ppio cõtemptu. Silr depositionẽ meret̃ lxxxij. di. honoratus. In vtroq; tñ casu deponit̃ si vel cõtumacia arguat̃ vl illicitũ fuerit qđ pbibet. vt. xij. di. in pluribꝰ. c. presumit̃. Cũ precatur nõ ẽ coactio iustũ tñ ẽ vt obediatur. lxxxv. di. archidiaconũ. xxviij. q. i. sic. n. Quãdo indulget nullo mõ trahit̃ ad ꝯsequẽtiaz fm Jo. f. & hoc videas quod dicitur. xi. q. iij. qui cõmunicauerit. & nij. di. §. leges. & ibi videas.

De rescriptis .§. VII.

videndũ est. quid sit rescriptũ. quis rescriptũ conuere possit. sup q̃bus rebꝰ impetrent̃ si super eis dubitare cõtingat. que vis ac ptãs ipoz quãto tẽpore duret eoz autoritas. que rescripta sint generalia. que specialia. que iurisdictiõi ꝯferũt. et que merã executionẽ & q̃ ius cõe cõtinẽt. & q̃ grãm specialem & q̃ pena debeat̃ bis q̃ rescripta impetrant p suggestionẽ falsitatiz seu vi suppssionẽ. & q̃ circa hãc materiã dicũt bꝰ extracta sũt ex sum. gof. Rescripta pape l̃ pncipis sũt mãdata q̃ ad instantiã alic? l̃ aliq̃z seu ppio motu l̃ ex relatiõibꝰ abnũtiũ vel ex suggestiõibꝰ pñtiũ l̃ ad ꝯsultatõez facit. vel cũ aliq̃d alicui l̃ aliq̃bꝰ corpi. collegio vniuersitat

vel ciuitati mandat seu indulget. Talia enim ius
faciūt nō generale ꝫ speciale in negocijs ꝛ inter
psonas in q̄bus inter q̄s ꝓmulgata fuit. vt. C. dō
le. ꝛ con. l. ij. Rescriptū ꝓcedere pōt in ecclīasticis
papa. in secularibꝫ impator. De iuribꝫ aūt rescri
ptoꝝ sciendū est. q̄ aut rescriptū est ꝑm ius aut p̄
ter ius aut ꝓtra ius. Si ē ꝑm ius vizōstōis habz
Tale. n. ē decretal epla ꝛ in cāis diffiniēdis auto
ritatē hz. vt. xix. di. p totū. Si p̄ter ius silr viz cō
stituōis hz ꝛ arrat illos ad q̄s dirigitur. Nā et si
vix ferendū iugū a sancta ro. sede imponit, pia tñ
deuotiōe tolerandū est vt. xix. di. in mēoriaz. Aut
is cui mandatū dirigit rōnabilē cām assignet q̄re
q̄d mādat adimplere nō possit, vt extra. e. ti. si q̄n
Si ꝓtra ius ꝛ forte ꝓtra dictū dei. aplōꝝ. euāgeli
starū aliq̄d prodeat oīno respuit. vt. xxv. q. i. sunt
q̄dā. Quia nedū mior i maiorē ꝫ par in parez nō
hz impiū. vt. ff. de arbi. l. nā. ff. ad trebel. l. ille a q̄.
§. tempestiuū. Eoꝝ tñ dicta vel statuta pōt papa
modificare. vñ illud. Quos de⁹ ꝓiūxit hō ñ sepet
sic modificat ꝑ sūmū pontificē. ꝓiūxit ꝓsensu aiōꝝ
ꝛ carnis cōmercio. Als si primū interueniat. s. cō
sensus aiōꝝ nō ꝑm. i. carnis cōmerciū sepat per in
gressum religiōis. vt. j. de quer. cōiuga. verū. ꝛ. c. ex
publico. Nō sic si alter ꝓiugiū velit in domo pro
pria remanere. vt eo. ti. Ex pte tua in fi. Itē mo
dificat ꝛ aliter illud verbū. Quos de⁹ ꝓiūxit hō ñ
sepet. s. violēter sine lege absq̄ rōne. sic modificat
ꝫ fido. xxxvij. q. ij. quos de⁹ ꝓiūxit. Si aūt contra
ius positiuū aliq̄d rescriptū emanet abꝝciendus
est. vt. xxv. q. ij. rescripta. C. de ꝓci. impatori of. l.
rescripta. Nec etiā rōe, rescripti recedendū est a iu
re cōi. vt. j. de eta. ꝛ qua. or. ꝓfi. Eā te. nisi expresse
in rescripto ꝓtineat. nō obstante ꝓstōe vel iure ta
li. vt. ff. dele. ij. l. si q̄s in p̄i. extra de of. del. super
q̄nū. Als ñ est verisile summū pontificē vna epla
multa velle tolerare iura. vt. j. de elec. eccīa. C. de
inof. te. l. si q̄n. Hz si sup iure aliq̄ dubitatio oria
tur ꝓsulēdus est papa. vt. j. de fide. instru. pastora
lis. Et in hꝫ posset poni exēplū. j. de ꝓcef. ꝓben. l. ec.
nō va. dilecti. de q̄ ꝓbabiliter dubitat an sit reuo
cata ꝑ aliā decretalē posteriorē tpe nō ordīe. j. de e
lec. ne ꝓ defectu. Hz si rescriptū sit ꝓtra cōsuetu
dinē ꝑualet ꝓsuetudo. nā ꝓeualet iuri si sit rōna
bilis ꝛ ꝑscripta vt. j. eo. ti. c. vl. Itē si rescriptuz sit
ꝓtra fiscuz vel publicā vtilitatē, respuit p̄a iuſ
sio ꝛ expectat ictōa. vt. C. de ꝓci. impa. of. l. nec dā
nosa. In auct. vt nulli vi. §. ꝛ hoc q̄z iubemus. et
de mā. p̄in. §. deinde. Si vero ꝓtra ius priuati di
stinguit. Aut in leuē ꝛ modicā lesionē. vt si papa
mandet in suo rescripto q̄ nō admissis dilatorijs
exceptiōibꝫ ꝓcedat in principali. vel si mādet acti
onē vel petitionē alicui⁹ differri. vt cum indulgz
cruce signatis nō q̄eiri tpe crucis. tale rescriptū
valet. vt. C. de ꝓci. impa. of. l. quotiens. ꝛ. l. rescri
pta Mā modica dāna tolerant. vt ar. xij. q. ij. terru
las ꝛ. c. si q̄s de seruis. ꝛ. c. bone rei. extra de his q̄
fiunt ab epo. sine con. ca. pastoralis. ff. de in integ.
resti. l. scio. Sicut ꝛ deceptio modica tolerat. vt
ff. de mino. in ānis ꝫ. idē pompo. Magna vero de
scindit. vt. C. de rescin. ven. l. rē maiorīs. Ceteruz
si rescriptū enormē alicui lesionē inducat ꝛ i totū
ius eius absorbeat nō valet vt in p̄dicta. l. q̄triens
extra de decimis suggestū. Et de dona. aplice, j. de
verbo. sig. Quid p nouale. ff. ne quid in publico
l. ij. §. sunt q̄ putant. eo saluo. q̄ ex delicto auferū
tur oīa bona. vt. C. de bonis dam na. p totū, extra
de iudeis ꝛ sarracenis ad liberandā. j. de hereticis
vergētis. ꝛ ne cleri. vel mo. relatū. als. n. nō est ve
risimile q̄ papa vel impator in ꝓbādo actiōez in
dulgeat. vt. C. de peti. bono. sub. l. i. li. x. ꝛ. ff. de mi
no. l. deniq̄z in prin. Ubicūq̄z. n. denegat petino,
denegandū est ꝛ rescriptū. vt. C. si imp. ex rescrip.
p̄i. l. ij. Nisi forte aliq̄d sit q̄d ꝓhīt ipetrāti ꝛ nlſo
obstit. vt. ff. de sena. l. nupte. Vel si is cui p̄cepe
sine exēplo subuenit. vt instī. de iure na. gē. ꝛ ciui. §
sed q̄ principi. ꝛ. xxv. q. ij. rescriptuz. Tollit resci
ptū si p suggestionē falsitat, vel veri suppressionē
fuerit ipetratū ꝛ sciēter vel ignorāter. ꝫ p talē qua
nō intercueniēte nō fuissent obtēte like. vt extra eo.
ti. sup lītis. etiā si rescriptū sit ꝓsentaneuz iuri. vt
xxv. q. ij. ꝛ si legibꝫ. C. si ꝓtra ius vel vti. publi. l. ꝛ
si legibꝫ. Et eodē mō tollit si p mendaciū iuī obti
neat. vt. xxv. q. ij. ꝑscriptū. C. si ꝓtra ius vel vti.
publi. l. ꝑscriptū. Et cū q̄s suggerēs p̄cipi ēe de
iure q̄d nō est ipetrat. q̄uis nō sit verisile p̄cipē
in hꝫ falli. vt. C. de testa. l. oīm. Tollit rescriptū pri
mū p posteri⁹ facies mētionē de p̄io. ꝛ tūc ipo in
re vt extra de of. dele. ex lītis ꝛ. c. pastoral. §. ꝓterea i
fi. Si vero in posteriori nō fiat mētio de priori. tol
litur posteri⁹ p primū. ꝫ nō ipo iure ꝫ opē exceptī
onis. Et est rō diuersitatis. q̄ in p̄io cāu cessa
mus de volūtate p̄cipis vel papē q̄ voluerit pri
mū tolli cū in scōo de ipo fecerit mētionē, in scōo
aūt cāu cū in vno de altero mētio nō bētur de vo
lūtate p̄incipis, ignoram⁹ q̄d illoꝝ voluit ꝑualere
nō requirimus opē exceptiōis ex p̄io ꝓtra scōm. Et
sic intelligim⁹ extra e. ti. ceteꝝ. ꝛ. c. ex p̄e. Ubi au
tē dubitat de duobꝫ rescriptis. q̄d sit primuz ꝛ q̄d
posteri⁹. vtpote q̄ eadē ē data vtriusq̄, si impetra
ta a diuersis sup diuersis ꝫ ad eosdē iudices fue
rint sup ioꝝ ꝓsolat vt. j. de of. dele. sane. Si vo di
uersa fuerint obtēta rescripta a diuersis ꝛ ad di
uersos iudices, sed sup eodē negocio ꝛ dubitetur
q̄d sit p̄ius q̄d posterius. tūc seruanda est doctri
na illarū decretaliū. extra eo. ti. pastoralis. ꝛ. c. cuz
ꝓtingat. Item elidit primū rescriptū generale ꝑ
posterius ꝛspeciale. Etiā si speciali de generali mē
tio nō habeat. In eo tñ q̄ in speciali spāliter cōti
net. vt extra e. ti. pastoral. vbi aūt vtrūq̄z rescriptū
est speciale ꝫ vnū eū sup incerto aliud super certo
requiritur in secūdo mentio de priori. vt infra de

Capitulum Vnicum

offi. tcle. ex pte. Itē tollūtur rescripta si ab eodem duo paria fuerint impetrata. dz posteri⁹ te priori mentionē non faciat, si ad diuersos iudices obtē ta fuit cā vrandi reū coā diuersis. nūc coā istis nūc coā illis. Secus si hoc fiat ad cautelā. nec al reū admittat, vel ne iudices vni⁹ interim moriā tur. vno tū ipetrato⁹ vti itēdit. vt extra eo. ti. ex te nore. ℞. C. de assertiōe tol. l. i. §. vl. Sed si duo re scripta eiusdē tenoris impetrant ad eosdē iudices tūc nullū est viciū. vnū. n. eē videt. vt. ff. de testa. l. vnū. ff. de his q̄ in testa. tcle. l. vl. ℞. C. de bo. pos. fm ta. l. i. §. ij. Et rō. ꝓsuetudo curie bz frequētius duplicare lrās ꝓpter ꝑicula viaꝝ. Vbi vero quis impetrat diuersas lrās ad diuersos ꝙtra diuersos talis diuersitas nihil obest, sed si ꝙtra eundē talis diuersitas obest in ꝓsonalibo actionibus. q̄ cōmo dius coā eodē vel eisdez iudicibo poterāt expedi ri. vt. j. eo. ti. c. vl. ff. de q̄bus rebo ad eūdē in le. ea. Itē si diuersi impetrāt diuersas lrās sup diuers ℞ contra diuersos. hec diuersitas nihil obest. ℞ idē si contra eundē eo saluo, q̄ si plures impetrāt di uersas lrās sup diuersis bñficijs ꝙtra eandē eccle siam vn⁹ illoꝝ obtinebit qui ꝓius ad executores lrās portabit. extra eo. ti. capitulūz. Nō intelligo cū papa non intēdat grauare eccīam in receptiōe duoꝝ. vt extra eo. ti. capitulū. Quā intentionem papē colligo ex forma lrāꝝ vt si in lris cōtineatur. Si ꝓ alio vel alijs ibidē non scripserim⁹ ℞ vt. j. e. ti. mandatū ℞ vel sic. Nisi pro alio ꝙ nos vīa eccīa sit grauata. vt. j. eo. ti. lris Ceterū si hec vel similia in rescripto nō inueniant. cuius eccīa cui scribit sit grauata in receptione alicuius vel aliquoꝝ de mandato dñi papē. non tū cōpetit exceptio. Haz ℞ si graue sit qđ imponit ab eccīa romana ferēdū est. vt. nir. vi. in mēoriam. vel saltē excusandū. vt ex tra. eo. ti. si qñ. Itē elidit rescriptū si ab appellato fuerit impetratū infra tps appellationi ꝓfixum vt extra de appel. sepe. ℞ ca. oblate. j. de ꝓbr. vti. vel inuti. c. bone mēorie. Itez elidit⁹ si ab excōicato fuerit impetratū. vt extra de eta. ℞ qua. or. ꝑ. cū bo ne. j. de pba. post cessionē. ℞ de procura. c. vl. Item elidit⁹ rescriptū obtentū lite pendente. extra vt li te pen. c. i. ℞. ij. ℞ vl. Hā lite pendente supplicare ñ licet. vt. C. vt li. pen. nisi in casibo. vt. C. vt li. pen. l. ij. In auten. in medio lit. nō exꝑec. sac. §. sup hoc coll. viij. Itē tollitur rescriptū ex vicio visibili vel inuisibili. intelligibili tñ. Vicia eñ rescriptoꝝ q̄ dam sunt visibilia. q̄dam inuisibilia. & intelligi bilia. Visibilia sunt q̄ acuto ingenio ℞ perspicaci oculo cerni pñt. de q̄bus ponūtur septez exempla. extra de crimi. fal. licet. Inuisibilia sed intelligibi lia sunt vt suggestio falsitatis. suppressio veritat⁹ de q̄bus dictū est supra. Itē cū litere impetrētur non ꝓmentes seriem facti. vt extra de coha. cle. ℞ muli. sup eo. Et cām facti. vt extra de rescript. di lectus. j. de sen. excom. Cum pro cā. Item si nō fi at mentio de dispensatione. vt extra de fili. presbi. Ex tua decōpositione. vt. j. de decimis. ex multi plici. De statuto. vt extra de rescript. constitutus De priuilegio. vt extra eo. ti. cū ordinē. De sentē tia. vt. j. de sen. ℞ re iu. Inter monasteriū. vñ. ℞. Si priuilegiū. si dispensatio pactum. vel si⁹ rescri ptū. snīa siue statutū. Finis tolletur nisi mentio facta ꝓbetur. Elidit eiā rescriptū. si per aliuz sine mandato dñi impetretur. vt extra eo. ti. non nulli. Que exceptio hodie fm obseruatā ꝙsuetudinē lo cum bz in audientia lrāꝝ. nō in iudicio negociorꝝ Si oppones ex illa decre. eo. ti. ex pte in fi. Dz il la loq̄tur in ꝓcuratore reuocato. cui⁹ impetratōez ratā dñs ñ hēbat. Secus si is cui⁹ nōie impetra tur. ℞ si sine mādato ratā bz impetrationez. Pōt aūt q̄s impetrare ꝓ alio sine mādato si sit de illis ꝓsonis a q̄bus nō exigit⁹ de iure mandatū. vt ī de cre. illis. nōnulli ℞ ex pte. Que aūt sunt ille perso ne legit⁹ ff. de ꝓcu. l. ß ℞ he ꝓsone. Durat rescri ptoꝝ auctas ꝑ decenniū. Si impetrātes copiā iu dicū habuerint ℞ neglexerint vti. Hā infra illud tps q̄cunq̄ poterūt experiri. vt. C. de diuersis re scriptis. l. falso. Alij aūt doctores dixerunt q̄ si q̄s impetret rescriptū. ℞ infra annū cū copiā iudicuz habuerit nō vtatur perit rescriptū lapsu anni. vt infra eo. ti. si aūt. ℞. c. plerūq̄z. Qui sic dicunt ℞ as serunt de plano. l. illam falso fore correctam. Dz q̄ promptum est iura iuribo ꝙcordare, vt. C. de i offi. doti. l. vna. Sic legem ℞ decretales reduco ad concordiā. Legem intelligo cū post primū rescri ptuz scōm nō fuerit impetratū. Decretales illas intelligo cū impetro primū rescriptū. tu impetras scōm nō facta mētione de primo agis ex ꝙsuetu dine. excipere nō possum ex primo sup eodē negō cio ad alios iudices obtento si in illo fraudulēter vel negligēter infra annū ab impetratiōe tui scōi vti omiserim. sic loquūtur ille decre. ℞ būc casū. l. illa nō ꝓsiderauit. Et si hec opinio placeat dices vt supius tactū est q̄ ānus iste incipit currere a tpe scōi. rescripti. qđ tali rōe ꝓbabis. Annꝰ ꝑ se si ne scōo rescripto nō tollit primū reiciptū vt dic tū est. nec scōm rescriptū ꝑ se sufficit ad tollēdū primū. cū de eo nō hēat mētiōem. Est igit⁹ vtrūq̄z necessariū ℞ scōm rescriptū impetrari ℞ ānuz ce dere vt sic ābo ꝓiūcta primū ꝑimāt. iuxta illud. Et si nō ꝓsint singla queq̄z iuuāt. ℞ ad hēs opti mū sile. q̄ imꝑfecta volūtas ꝑ se nō tollit solenne testamentū p̄cedens ß cū de ēnio tollit. vt. C. de testa. l. sancim⁹. Doctores tñ multi dicūt primū re scriptū nullo alio impetrato sup eodē negocio tol li ꝑ lapsuz ānī. Generalia rescripta sunt illa in q̄ bus generales seu idefinite clausule ꝙtinent. s. cū dicat⁹ tal' ℞ tal'. ℞ quidā alij iniuriant eidē. Vel sic Super decimis, possessionibo ℞ rebus alijs quo casu, rescripta ad maiores ℞ digniores ꝓsonas vel ad maiora negocia exꝑssis nō extendunt, vt extra

eo. Eccles aplica ꝛc. pastoral. Jtē si ponat clausula illa. Cōtradictores ꝛc. itē illa. Amoto inde. itez illa. Locatis ꝛc. Tales. n. ꝛ ꝙsiles clausule faciūt generale. rescriptū. Jtē cū lre dirigūtur ad oēs vt extra de pe. ꝛ re. Cū ꝙ eo. Speciale rescriptū est qđ iuter certos dirigit. ꝛ sup certꝫ et expressis rebꝰ seu negocijs sine clausula ghali. vt extra eo. ti. c. i. et. c. pastoralis. Et tale rescriptū nō extendit ad alias res vel psonas vt. j. de offi. dele. c. p. ꝛ. g. ꝛ c. cū olim. Sicḡ et p̄uilegiū psonale psonaz nō transgredit. vt. j. de vsu. pal. c. ij. j. de offi. dele. qñ abbas. ff. q̄bus mo. vsufruc. amit. l. si vsufructus ꝛ. vij. q. i. petisti. Jnsti. de iure na. gen. ꝛ ciui. §. ē ꝙ ꝓncipi. ff. de iudi. l. sed ꝛ si restituat. ff. de re. iur. l. p̄uilegia. ij. q. vi. si qñ. § diffinitiua in. v. Qñqz nō obstat extra de iudi qz vero. Nā ibi agitur p̄ p̄rias lras sed aucte scḋaz. Nō ob. j. de offi. dele. Qñ. cū fit cōmissio expresso noīe dignitatis Jbi. n. lre transeūt ad successorē q̄ succedit p̄mo in onere et honore. vt. j. de offi. ordi. pastoral. Jtē nō ob. j. de offi. dele. c. i. vbi iurisdictio ex lris spāli alibꝰ extendit ad alios. Nā ille casus spālis est vt extendat iurisdictio ad illos q̄ p̄cessuz iudicū impediūt. vt. j. de offi. iudi. dele. ex lris. Ez de p̄rogatione iurisdictiōis nō plegr hic āplius. qz no. plenius. j. de offi. dele. Jurisdictōem ꝓferunt oēs ille lre in q̄bꝰ cāe cognitio demandat qđ ex forma colligit lraz vt cū in lris ꝓtinet. Si est ita. Si p̄missis veritas suffragat. cognita veritate. iusticia mediante sicut de iure fuerit. qđ canonicū. qđ iustū. vt p̄misit. vt tenet. put in instro inde cōfecto vl li teris cōtinet. Et tal iudex cui negociū a ꝓncipe cōmittit. sub aliq̄ de bis formis p̄nt in figura iudicij p̄cedere. Pōt et alq̄ vel alīs cām cōmittere totā vel p̄tem. vt. j. de offi. dele. Cū ce. Principiū medium vel finē cognitionē vel executionē. vt. j. de offi. dele. sup q̄nū. Tal pōt recusari ex cā nisi fuerit iudex p̄ciit?. vt extra de offi. dele. Cū olim mḡr iij. q. iij. Jnducie. § spaciū. Jn auten. offerat. nij. q. iij. §. Jtē in crimiali. in. v. si q̄s testibꝰ Ez ꝛ tūc poterit recusari ex noua cā vt extra de offi. dele. in fine uante. Executore lre sunt p̄ q̄s sine aliq̄ iudiciali cognitiōe factū seu misterū delegat. vt extra de of. dele. c. vl. Talis nō ē iudex ꝫ auditor vel executor. vt extra de of. dele. super q̄nū. §. porro. Talis et si possit recusari nisi det de voluntate ptiū vt recipiat assensu. vt in decre. sup q̄nū. §. nos autē ꝛ. §. porro. a tali appellari nō pōt nisi fines mandati excedat vt in ea. decre. sup q̄nū. ꝛ. j. de appel. nouit. ij. q. vi. si qñ. §. diffinitiua. Jn. v. ab executore. Finis aūt excedit cū aliud vel aliter exequit q̄m mandat. Vl cū exeq̄ndo mādatū p̄ter cōmissuz iniuriā infert Nā ꝛ tūc p̄t ab iniuria appellari. vt. C. de app. l. si q̄s p̄uocatione. Tal cū nō sit iudex vt dictū ē nec ei sit iurisdictio ꝫ executio demādata vt extra de of. dele. c. vl. alteri delegare nō p̄t. qz ex iurisdictione p̄cedit iudicis vādi ptās vt. ff. de iurisd. o. iu. l. iij Et qz cū misteriū cōmittit industria eligit psonalis. et iō a psona recedi nō dz. vt de of. dele. c. vl. C de cadu. tol. l. vna. ff. de solu. l. inter artifices. Tales in exq̄ndo ptes iudicij nō assumat. vt. C. de executiōe rei iudi. l. si vt ꝓponis. Cōtinet ius cōe lictere in q̄bꝰ mandat qđ ꝙsonat iuri ꝛ eq̄tati ꝛ maxime cū ipe lre cōtinet iuris determiatiōes. puta pti do cōuocat, vel vocat q̄ fuerint euocādi. qđ iustū vel qđ canonicū ꝛc. Jtē iusticia mediāte vel put de iure fuerit ꝛc. vel alīs cōsiles clausulas. Gratiam continet ille q̄ cōtinet dispensationem. pene debite remissionē. ꝛ in q̄bus ob fauorē. vtilitatez seu necessitatē recedat a iure cōi. Tria. n. sūt q̄ faciunt a iure discedi. necessitas. vtilitas et euidens meritoz ꝓrogatiua. vt. i. q. vij. tali. extra de elect. Jnnotuit. Restat videre de pena impetrantiū literas p̄ subreptionē. Et est sciendū ꝙ cōdemnādi sunt ad expēsas q̄s altera ps fecit in ea re. ꝛ circa ipm iter. vt extra e. ti. cetez in fi. C. de bis q̄ accu. pos. l. qui crimē. Et alias seueritati subiaceant iudicantiū vt xxv. q. ij. ꝛ si nō cognitio. Nā ꝛ p. l. cor nelia de falsa. puniri p̄nt. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis irrepserit.

De doctrinis .§.xviii

ecclesiasticis ꝑcipue doctoꝝ. nota triplicem drām Quedā. n. sūt reprobate tanq̄z false ꝛ hereticе. de q̄bus hētur. xxxij. q. iij. c. pe. ꝛ di. xv. sancta romana. In palea. et extra de sū. tri. ꝛ fi. c. dānamus Quedā vero doctrine declarant apocrise. de q̄bus hētur in dicto ca. sancta romana. In palea dis. v. Dicit aūt apocriphū fm archi. di. xvi. in p̄cipio q̄si occultū seu secretū. qz. s. nō in eccia ꝫ remote lecrete est legendum. Dicit aūt aliq̄d duplr apocriphū. viz. qz ignorat q̄s fuerit autor talis li. ꝛ sic in biblia dicūtur aliq̄ libri apocriphi. et tū leguntur publice in eccia. vel qz dubitat de veritate talis libri. ꝛ de hmōi apocriphis dr in dicto ca. sancta romana. ꝛ taliū liboꝝ liber est q̄libet ad credēdum vel nō. Tertiū genꝰ doctrinaꝝ est. qđ est approbatū ab eccia. Et hr sūt primū quidē ꝛ principaliter doctrie seu libri biblie q̄s ita vlr ꝛ firmiter oꝝ credere ꝙ nullo mō licet de veritate ipaꝝ dubitare. qz ꝫ eēt hr reticū cū sint dictate a spū san. vt p̄z in simbolo q̄ errare nō p̄t. Deinde ordinatōes seu cōstitutōes ꝛ determiatiōes facte p̄ sūmos pontifices vel cōcilia vl ia approbata et indubitāter credere tenēde sūt. Post hec ēt opuscula scoꝝ patrū ꝛ doctoꝝ eccie sūt approbata. ꝛ p̄cipue borū. s. Cipriani. gre. nazāzēi. anastasij l arbanasij. bierō. p̄speri. io. crisosto. valerij. ambrosij. augustini. leonis pape. vt p̄z in dicto ca. sancta romana. Et i fine dicti ca. dicit. Opuscula aūt tractat? olim patrum orthodoxoꝝ. q̄ in in nullo a sancte romane

Capitulum. Vnicum

ecclesie cōsortio reuiauerūt. nec ab eius fidei p/ dicatiōe seiūcti sūt. ℞ cōionis ipius gratia. vsq; ad vltimū die ꝓcipes fuerūt legere decernim⁹. Et decretales epl̄e sū mox pontificū venerabilit suscipiēde sūt. Nō tn credēdū est vel dicēdū di/ cta p̄dictoꝝ doctoꝝ vel aliox eē tāte auctoritatis vel firmitatis. quāte sūt doctrina scripture sctē vel determiationes ecclie facte in ꝯciliis vel per sūmos pōtifices. Nā de his nullo mō lz dubita re de dictis vero doctoꝝ lz dubitare. ⁊ alr sentire nisi sint talia. q̄ vel sūt determiata p ecclesiā. q̄ sūt firmit tenēda. vel q̄ sūt alr in doctrina scripture sacre ꝓtēta. vñ aug. Ego sol̄ eis scriptoꝝ q̄ tā ca/ nonici appellāt dicici. huic tñ ore honore q; referre vt nullū eoꝝ scribēdo errasse audeā credere. aut si aliq̄d in eis oñdero. q̄ videat ꝓtrariū veritati nihil alid erist timē q; mēdosiz codicē eē. vel nō ē assecutū interptē. q̄ dictū ē. vl me mīme ītel/ lexisse fi ambigā. Alios vero ita lego vt q̄ntalibz scitate. quātaue doctrina polleāt. fi io verū putē q; ita ipi senserūt. ℞ q; mihi p alios autores vel canonicas vel pbabiles rōes. q̄ a vero fi abhor reat psuadere potuerūt di. ix. ego ito Aug. Noli meis litteris q̄i canonicis scripturis infuire. ℞ in il lis. ⁊ q̄cūq; credebas cū ꝛueneris. incūcranter credere. In ulis āt q̄ certū bēbas nisi certū ītel legeris. noli firme tenere. di. e. vñ archi. sup. d. c. Noli dicit. Hodie ī scriptur taliū. s. doct. aliq̄d posse reprehendi. ⁊ fi nisi si q̄d inueiat q̄ fi inni/ tat aucti veter. ⁊ noui testamēti. siue pbabili si/ ue canonica rōe. ℞ ibi. Hoc pz ex eo. q; ipi scti doc. sibiin uicē ꝓtraria ī suis libris diterūt. Sicut ⁊/ bi gra hiero. dixit bigamū fi eē cēsendū eū. q̄ af baptismū habuit vnā vroꝛē. ⁊ p⁹ baptismū aliā Aug. vo ꝓtrariū sensit. s. talē eē bigamū. c⁹ sīta ꝓferī. ⁊ illa Hiero. fi tenet. vtz. di. xxvi. Acutius ⁊. c. deinde. extra de bigamis debitū. ⁊ silr de obs uatiōe legaliū ⁊ de reprehēsiōe quā fecit Paulus petro. ad gal. ij. ꝓtraria scripserūt. tñ mag; statur augustino vt dictū ē supꝛ. Dez ē. q; in his q̄ pri nēr ad fidē l̄ bonos mores necessarios ad salutē i n̄ lo discordāt scī doc. realr. ⁊ si aliq̄ fi superficialr videāt sentire ꝓtraria. Itē dicit archi. sup. c. q̄s neciat. di. ix. q; rubrice decretaliū auctēticāt. ex/ tra i ꝓemio decretaliū i fi. vbi dicit vtāt. ⁊ extra vt. li. pen. nihil inno. ⁊ silr rubrice vel tituli lega/ les auctētici sūt. ⁊ allegari pūt in cāis. ff. de ī in/ teg. restitu. l. i. Sed rubrice decretoꝝ fi. vñ falsle inueniūt aliq̄ fi. xvi. q. i. placuit. ℞ inno. q̄ ita no/ tat extra in ꝓemio decre. q̄ et ponūt in decre. s. ca pi. seu. dctā ꝯciliox sūmox pōtificū ⁊ doctoꝝ au/ thentica ⁊ approbata sūt. fi āt dicta gratiani in. ℔. fm Jo. an. Doctrina ēt b. tho. de aq̄no approba ta fuit. vtz ꝑ tra uagātē Jo. xxij. Cū āt dicta doct. ꝓfatoꝝ vel aliox cōtraria eēnt dictis sūmo/ rū pōtificū. cui sentēte magis est stādū. declarat

Gratianus. di. xx. ℔. i. ꝓ distinctiōem. vz q; in cau sis seu negotijs diffiniēdis. Cū q̄libz negō/ cia finē accipiāt vel in absolutiōe innocentū vel cōdēnatione delinq̄ntiū. Absolutio vero vel con dēnatio nō sciam tm̄ desiderāt. ℞ et ꝓtātem presi dentiū. iō diuinarū scripturarū tractatores. ⁊ si scīa pōtificib; ꝑmineāt. tñ q; dignitatis eorum apicē fi sūt adepti in scripturarū sacratū expositi oīb; his ꝓponūt. In cāis vero diffiniēdis fm p⁹ eos locū merētur.. Quis aūt ordo tenēdus sit in solutiōe alicuius q̄stionis ponit Jnno. di. e. de q̄b sūmatim explicat ibi Archi. dicēs. Nā primo recurrēdū est ad scripta noui. ⁊ veteris te stamēti. Secūdo ad canones apl̄oꝝ ⁊ cōciliox. Tertio ad decreta ⁊ decretalia romanoꝝ pōtifi/ cū. Quarto ad scripta greca. Quīto ad scripta sanctoꝝ patrū latinoꝝ. Vltimo ad exēpla sancto rū. Si aūt nec veritas inueniat. hoc modo cōgre/ gandi sunt sapiētes. ⁊ q̄d agēdū sit inuestigādū dñs reuelabit. Juxta illd vbi duo vel tres con/ gregati in nōie meo ⁊c. Matth. xviij. Quia tñ dictū est q; recurrēdū est ad scripta greca. subdit Archi. ⁊ dicit. q; hoc locū habuit. q̄n penes gre/ cos pīules catholice fidei vigebat auctoritas et exēplaria eoꝝ erāt coꝛ recta. ⁊ iō in dubijs recur rebat ad eos. di. ix. vt. veterū. Sed hoc hodie lo cū nō hz. Naz hodie greci sūt accephali. ⁊ scrip ta eoꝝ corrupta. fm Hugo. Et pauc; tamē anno citra reuersi sunt ad vnitatē fidei ecclesie roma/ ne. Dicit aut glo. supꝛ dicto. c. vt veterū. facien do cōparationē inter doctores. cui mag; sit credē dū. q; augustino in disputationib; Hiero. in histoꝛijs ⁊ trāslatiōib; gregorio in moralibus. Sed querit archi. di. xx. Si grego. q̄ fuit expositoꝛ seu doctoꝛ ⁊ papa. in aliquo articulo cōtrarij inuenitur alicui illoꝛū expositoꝛū. cuius doctri/ na etiam est approbata. vnde credendū est mag; Grego. in determinatiōe causarū. q̄ aliis docto ribus. In his vero. q̄ vt expositoꝛ dixit videtur ei nō magis esse credendū qꝛ papa. sed forte qui. ⁊ magis ꝑsona rōni dixit. vel qꝛ maioris scīētie et sanctitatis ⁊ auctoritatis hētur. Nā ⁊ inter apo/ stolos vnus ꝓponit alteri. vt Petrus lino. ge/ sio ludo. Et similiter interptes. vt ambro. Jsi. augustinus. bede fm Aug. Augustinus in li. de doctrina christiana dicit. ⁊ habet di. xix. In canōicis scripturis ecclesiaꝝ catho. q̄plurimū di uinaꝝ scripturarū. solertissim⁹ īdagator auctoritatem sequat. Inter quas sane ille sint. quas apostolica sedes habere. ⁊ ab ea meruerūt epistolas accipere. Tenebit igitur hūc modū in scrip/ turis canonicis. vt eas que ab oīb; recipiuntur ecclesijs ꝓponat eis quas quidē nō accipiunt In eis vero que non accipiuntur ab oīb; ꝓpo/ nat eas quas plures grauioꝛes q; accipiunt. eis quas pauciores minoris q; auctoritatis ecclesie te/

nent. Si aũt alias inuenerit a pluribꝫ alʒ a grauioribus haberi. q̃q̃ hoc inueniri vix possit. eq̃lis tñ auctoritatis eas habendas puto.

Item nota q̃ .§. xix

posterior cõstitutio siue lex tollit priorẽ. etiã si de priori nullã faciat mentionẽ. extra de cognaʒ spi. c.i. Hec⁹ est in rescriptis. extra de rescriptis. Ce terũ. Hec⁹ ẽt de priuilegijs. q̃.s. nõ tollit priꝰ et posterius nisi in posteriori fiat mentio de priori vt nota. di. xvij. Idẽ in glo. ⁊ idẽ de cõsuetudine. q̃.s. nõ tollitur p cõstitutiõem nisi fiat mentio de ea extra de consti. licet li. vi. Item ⁊ ꝯ Hostien. Job. an. ⁊ Bern. q̃ cõstitutio generalis incipit artare seu obligare post duos menses a tpe publicationis. Et hoc nisi in ipa cõstitutiõe aliud cõtineatur. Inferior aũt ꝯstitutio vtputa capitulorꝫ ⁊ vniuersitatũ ꝯ Hostien. ligat incõtinenti facta p mulgatione. nisi forte absentes ⁊ ignorãtes. q̃bꝰ nec tps dabo. ℔ iudicis arbitrio relinquo. Item ꝯstitutio nõ extenditur ad p̃terita sed tñ ad futura. nisi aliud declaret. extra de ꝯstitu. c. vl. Queritur aũt vtrũ q̃ facit cõtra ꝯstitutionez pape p ignorantiã peccet. Rñdet Ho. in q̃dã liberis. q̃ ignorãtia q̃ est causa act⁹. causat in voluntario. vñ sp excusat a peccato. nisi ignorãtia ipsa sit peccatũ. Est aũt ignorãtia peccatũ q̃ñ q̃s q̃d põt scire ⁊ tenetur. hmõi Cõstitutionẽ autez pape cẽs suo modo scire tenent. si aliqs ℊ cõtra cõstitutionẽ pape agat. ⁊ bẽat sufficiẽs impedimentũ. p q̃ nõ scire nõ potuerit. puta si fuit in carcere vel in terris extraneis. ad quas ꝯstitutio nõ puenit vniuersaliter vel aliq̃d simile. talis ignorãtia excusat vt non peccet agens contra constitutionem pape. hec ipse

Itẽ nota quod .§. xx

dispensare in legibꝰ vel eaʒ interp̃tari spectat ad prelatos ⁊ rectores. q̃.s. in bꝰ. hñt prãtem nisi sibita necessitas occurrat. cui oporteat subito obuiari ne sequat aliqd̃ inconueniẽs. Ex hã tñc ipa necessitas bz annexã ipam dispẽsationez legis ⁊ q̃libz p se põt tñc interp̃tari legẽ ⁊ dispensare secũ ⁊ p̃cipue cũ nõ põt habere recursum ad superiorem. q.i. puta cũ. Si ℊ q̃s grauiter infirmat̃ tpe ieiunij ab ecclesia instituti. p ipm põt dispẽsare secũ in lege ieiunij. ⁊ interp̃tari. q̃ nõ obliget ad illa. In obseruatione. n. legũ vel p̃ceptorꝫ. maxime bz attẽdi ⁊ seruari intentio ferẽtis legẽ vel ad p̃ceptũ. de qua si ꝯstet. ⁊ cõtraria sit ad scripturã legis vel verbũ p̃cepti. eque obediendũ est omissa littera legis vel p̃cepti. xxij. q. v. bũane. Si aũt dubitet de intentione standũ est littere ⁊m arch̃. vel bẽat recursus ad superiorẽ si põt. cui⁹ est interp̃tari ⁊ dispẽsare. vel si nõ põt bẽatur ꝯsiliũ pitorũ. Hñt aũt ipsi prelati dispẽsare ⁊ dñt cum adest causa rõnalis. puta alicui⁹ necessitatis vel maioris vtilitatis. Cñ diffinit̃ dispẽsatio sicab Hos. q̃ ẽ iurʒ alleuiatio fct̃a cũ cãe. s. rõabil̃ cogmitiõe ab eo q̃ põt. q̃ si prelati absq̃ rõabili cã. l. saltẽ dubia. p sola voluntate licẽtiã tribuãt veniẽ di cõtra leges. ⁊m Bern. in li. de dispẽsatiõe ⁊ p̃cepto. nõ erunt dispensatores ℊ dissipatores ⁊ peccabũt ipi dispẽsantes cũ dispensatis si eis vtuntur. Cñ dñs dicit Lu. xij. Quis putas est fidel⁹ dispẽsator ⁊ prudens quẽ ꝯstituit dñs sup familiã suã. vbi tria notant̃ in dispẽsantibꝰ. Primũ est fidelitas. vt. s. in dispensatiõe bẽat intentionem ad bonũ cõe ibi fidel⁹. Secũdũ põderositas. vt. s. cõsideret cãs mouẽtes ⁊ q̃litates p̃sonarũ. Unde dispensare quasi diuersa pensare. ibi. prudens. Tertiũ ẽ prãs vt. s. in eo in q̃ dispensat bẽat auctoritatẽ. ⁊ sup̃ his cũ q̃bꝰ dispensat bẽat prãtez ibi. quẽ ꝯstituit dñs ⁊c. Et nota ⁊m Rai. q̃ ꝓbi bet̃ etiã dispensatio. vbicũq̃ ñ põt fieri sine manifesta declaratione ecclesie. ⁊ vbi ñ ẽ iusta causa dispẽsãdi. i. q. vij. Tali. Aliqñ ꝺo dispẽsatõ ẽre bita. ⁊ ℔ vbi iusta cã dispẽsãdi. q̃ iustacãm hñpleat põt ee. i. q. vij. Hec̃ruꝫ. §. rigor. ⁊. c. ⁊. §. seq̃nti. et q̃ꝫ dispensatio ex iusta causa sit ꝺebita. ⁊ peccet pl̃at⁹ ñ dispẽsãdo vt ẽ ar. ij. q. v. Quãto in fi. tñ subditi nõ bñt ius petendi nisi forte supplicãdo. Aliqñ dispẽsatio ẽ p̃missa. vt. di. l. Si q̃s pbiter. Et papa q̃dẽ in oĩbꝰ pure positiuis bet pleitudinẽ dispensandi. ⁊ sic ꝺe habere oĩa iura ĩ scrinio pectoris sui. extra ꝺ post. lz. li. vi. q̃ꝫtũ. s. ad interp̃tatiõem ⁊ dispẽsatiõem. In aliqꝺ tñ nõ cõsueuit dispensare. Epi aũt dispensare põt ⁊m cõem opinionẽ doctorꝫ ĩ bis q̃ñ sũt eis a iure p̃hibita. extra de sen. excõ. Super. Et di. l. Miror in gl. q̃ ãt eis ꝓhibeãt ⁊ pape ẽxuẽt ĩ p̃tebẽs in p̃dicta glo. Et vide etiã in. iij p̃te. Et nota ⁊m Inno. in glo. sup. c. dilect⁹. extra de tempo. ordi. q̃ epo non lz dispensare sup̃ faciendo. vt. s. aliqd̃ faciat cõtra canones. nisi vbi p̃mitturei a iure. extra de cõsti. c.i. nisi ꝓtraria ꝯsuetudie ⁊ p̃scripta esset ei derogatũ. extra de cõsue. c. vl. Sup eo aũt qꝺ factũ eli semp. potest dispensare vt tolleretur. nisi ꝓhibeatur. ar. ad hoc. xxij. q. v. hoc videtur. Dico ⁊ forte melius q̃ vbi ius ꝯcedit dispensationẽ simpliciter potest. Et sic loq̃tur de re extra de sen. excõ. Super. Si aũt dispensatio nõ conceditur a canone. nunq̃ eps potest dispensare etiã si in canone inuenitur q̃ papa dispenset. extra de consang. ⁊ affini. q̃ dilectio. Quia cum episcopi debeant seruare canones. non debent cõtra facere. nisi id expresse concedat̃. xxv. q. i. ca. i. et sequẽti. Hec inno. De dispensationibꝰ que p̃t fieri p episcopos. vide in. iij. p̃te ti. de statu epor. Notandũ etiam q̃ corpus totuz iurʒ canonici habetur in quattuor libris. s. decreto. decretalibꝰ sexto ⁊ clementinis. Cõpilator decretorum fuit

Capitulum. Vnicum

Gratianus monachus. qui opus illd edidit anno dñi. Mc. vel circa. vt dicit hug. ff. q. vi. §. forma. Fuerũt ante hãc cõpilatiõem quedaz alie. s. Jsido. postea Juonis. Distinguit aũt in tres partes. Nam prima ptinet cẽtũ unam distinctiões Secũda ptinet trigintasex causas. quarũ q̃libet habet plures q̃stiones. ꝛ in .xxxiij. causa Tertia questio cõtinz tractatũ speciale ꝛ plenũ de penitẽria. qui sic allegat. s. de. pe. di. tali. ꝛ continet septẽ distinctiões. Tertia ps intitulat de cõsecra. ꝛ habet quinq̃ distinctiões. Primus q̃ fecit ibi lecturã fuit Hugo q̃ nimis scrupulosus fuit in suis determinatiõibꝫ. Sed glo. cõis eiꝰ est iob. satis bona. Addidit tñ Barto. barri. quedã ad dictas glo. que corrigũt opini. iob. vel melius declarãt. Post fecit solennem apparatũ sup eodez Archi. q̃ dz Rosariũ. Compilator vero decretaliũ fuit magister Rai. magister ordinis p̃dicatoꝝ ad req̃sitiõem ꝛ iniũctiõez Gze. noni. anno dñi. Mccxx. vel circa. ꝛ diuidit liber ille ĩ quinq̃ ptes. ꝛ quelibz ps hz multos titulos. q̃ tituli ex primũ materiaſ de q̃bꝫ ibi agit ꝛ allegat nõ p̃ ptes. sed p titulos ꝛ capitula. ꝛ antiq̃tus ante titulũ dicebat extra. s. decretũ. sed a modernis dimittitur illd extra ꝛ solũ titulus allegat cũ ca. glose cões eius sũt Bernadi. Sed plurimi fecerũt ap paratũ seu lecturas sup eisdẽ. vt inno. iiij. Bos. iob. an. in nouella. iob. de lignano. Petrus de ancharano. Franciscus zam. Antonius de butrio. Abbas de sicilia ꝛ alij. Sextũ librũ cõpilauit fecit Bonifaci⁹. viij. Anno dñi. Mccc. vel circa q̃ dz sextus. qz sequit ad. v. libros decretaliuz ꝛ hz titulos ꝛ capitula sicut decretales. ꝛ fm illũ ordinẽ. nõ tñ oẽs illos titulos hz. Clñ de matrimonio parũ ibi agit. glo. cõi eius est. iob. an qui etiã sup eo fecit apparatũ in nouella. Archi. etiã fecit apparatũ. Dñicus de sancto geminiano notabilit scripsit ꝛ alij mlti. Quart⁹ li. dicit clementine ex eo q̃ sũt sb clemẽte in cõcilio vienẽ si edite post modicũ tempus a cõpilatione sexti. Clemens tñ morte p̃uentus nõ promulgauit eas sed Job. xxij. successor ei⁹. Habet titulos fm ordinẽ decretaliũ. sed nõ oẽs illos. Allegatur p titulos ꝛ capitula. Sed cũ additione. in clemẽtinis sicut allegat. q̃ habet in. vi. addẽdo lib. vi. Et hoc ad differẽtiam titulorꝝ qui habent in decretalibus. Glo. eius cõmunis ꝛ notabilis est Johãandree. Sed fecerũt apparatum sup eis. Paulus de leaza. Franciscus zamba. Joban. de imola. ꝛzen. Reperiunt etiã quedã constitutiones ecclesie. que non sunt in corpore iuris ꝛ ideo dicuntur extrauagãtes que postq̃z sunt promulgate ligãt sic q̃ habẽt in corpe iuris. p̃cipue cũ sciũt-

Titulus decimusocta-uus. De lege ciuili.

Quo tempore ius ciuile conditum sit. quantum liget. de legum diuersitate ꝛ earum effectu. Capitulum vnicum.

Lex seu ius ciuile

sic describitur ab Jsidoro in. v ethimologiaꝝ. Jus ciuile est qd̃ quisq̃ populus, vel ciuitas sibi ppriũ. diuina humana q̃ causa cõstituit. di. pria. Glo. causa prima cõtemplatione dei ꝛ ꝓxim. Addit Archidia. cõtemplatione. i. ad reuerentiam dei ꝛ utilitatẽ ꝓxim. Si eĩ lex ptineat aliquid contra deũ vel ꝓies. repellẽda ẽ. Clñ si impator vel alius princeps faceret legem cõtra ius naturale. puta. q̃ dñia retuz trãsferrẽtur de uno ad aliũ sine causa. tal⁹ lex nec in foro aĩe nec in foro cõtentioso valet. ꝛ remittit ad nota. p eũ. ix. q. iij. p principalẽ. Et ibi dicit. q̃ si impator vult ex rescripto auferre rẽ meam. nõ potest. qz rerũ dominia sunt de iure naturali Jnsti. de iure natu. §. ulti. fm ac. ꝛ olde. Joban. tamen ibi in glo. sentit contrariuz. p leges. ff. de rei vendi. item verberatũ. Et. ff. de euic. l. lucius Sed dicit Archi. q̃ nõ obstant leges que volũt q̃ impatoribꝫ licet predia nostra dare militibꝫ ob publicã utilitatem. Hã illud verũ est precio nobis dato. Dic ergo q̃ omnia sunt principis. vt dicit lex alle. omnia. s. fiscalia. Et sic intelligit ibi Olde. Et ad hoc facit qd̃ dz. xxiij. q. viij. tributũ §. quamuis. Dicit etiam archi. di. xj. in prin. q̃ licet romana ecclesia sit mater ꝛ caput oĩm ecclesiarũ rõne principij institutiõis ꝛ prelationis. vt di. xxi. q̃uis. non tamen est dña aliarũ ecclesiarũ. nec papa est dñs fm Bern. ad eugenium. Et q̃ papa non sit dominus omnium episcoporũ. est optimũ. ar. xviij. q. i. mutationes. Quamuis enim res ecclesie sint eiꝰ ut principalis dispẽsatoris. non tamen sunt eius vt domini ꝛ possessoris. vt dicit tho. secũda secũde. q. c. Clñ ꝛ simoniam cõmitteret papa. recipiendo pro re spũali aliquid de redditibus ecclesie. vel etiam a aliq̃ seculari de bonis suis. Et hoc sane intelligendũ Nam q̃ papa in collatione bñficiorum recipiat ãnuatas taratas. nõ est hoc accipe tpalia. p spũalibus. sed suis ꝛ curie necessitatibus prouidere qd̃ fieri potest. Jus militare sic describit isidoꝰ q̃ est belli inferendi solennitas. Archidia. id est ius quod de militibus ꝛ p militibus est statutum. quod est pars iuris ciuilis. Et improprie ponitur. quia ponit seu describit non essentiam talis iuris. sed eius effectus per exempla. Solẽnitas .i. solennis ordinatio seu dispositio exercitus qui scilicet debeant in primo loco esse. qui in secundo. qui in tertio ꝛ huiusmodi. Federꝫ pacis s. cõponende. Signo dato scilicet tuba vel cornu egressio vel cõgressio in hostem. Signo dato receptõ. s. in domũ. Flagitij militarꝫ discipli-

na.i.pena seu pūcio delicti. Si locus deseratur glo. Qui fugit in bello publico ſm canoñ infamis ē. ſm leges capite pūit. ⁊ dr ſm archi. deserto militie. q̄ p longū tps euagatus ad castra reducitur. Stipendior modus. ſ. qualiter militi ⁊ qualit̄ prediti tribuat̄. Dignitatū gradus. in q̄ gradu differāt q̄s dignior vel supior alio. Premior. honor. q̄liter. ſ. quidā magis. quidā min⁹ honorētur. veluti cū corona vel torques donatur Corona dr hic mai⁹ mun⁹. Torques min⁹ munus. Prede dcisio. i. diuisio. ⁊ p psonar ⁊ qualitatib⁹ ⁊ laboribus iusta diuisio ac principis portio. glo. Nō g̃ oīa que capiūtur in bello sūt principis. ⁊ uidet eē ctra. xxiij. q. v. dicat. Ubi dr q̄ regis sūt oīa. intelligendū q̄ ad ipm dñt referri oīa ⁊ pūtari. ⁊ ipe dr diuidere ſm merita psonarū. xxj. q. ij. vulterane. Et intellige de bello non iusto. Nā in iusto oīa que capiūtur dñt restitui ſm oēs doct. Jus publicū dicit isido. ē in sacris sacerdotib⁹ ⁊ magistratib⁹. dis. i. vbi archi. publicū. i. ius q̄d est p bis ꝓstitutū ē. i. cōsistit in sacris. id ē rebus deo dicatis venerādis. sacerdotibus honorādis. magistratibus timendis ⁊ obediēdis. sicut sūt ꝓfect⁹. ꝓconsul. cōsul. pretor et hmōi. ⁊ dicit b glo. q̄ q̄ ledit sacerdotes vel res sacras. ab oib⁹ tanq̄ p publico crimine pōt accusare. ar. ij. q. i. in primis. Et rōem assignat ibi Archi. q̄ hę psone ad statum reipublice ptinēt plus ei oīonib⁹ ecclesie q̄ auxilio militari consistit imp̄iū. xxij. q. viij. §. q̄uis. Jus quiritū ait isodo. ē ꝓprie romanorū quo nulli alij nisi roma ni eo vtunt. vt de legitimis hereditanbus. de tutelis. de curationib⁹ ⁊ vsucapiōib⁹ statuta sunt di. i. de cōtractib⁹ qualiter scilicet debeāt celebrari in scriptis vel sine. ⁊ dicit glosa q̄ ius q̄ritum dictum est a quirino vel romulo. qui fuit conditor primus rome. Ulī dicūtur romāi. ⁊ ſm glo. hic dicuntur romani oēs subditi romano ī perio. put dr ꝓprīū romanor habere filios in potestate ⁊ sic gētiles etiā sūt sub romano impio. Nam imp̄ator princeps est totius mūdi. vt vij q. i. in apibus. Sed in diuersis ꝓuincijs diuersi reges sūt sub eo. vt. vi. ij. scitote. Qui ergo nō vult esse sub romano imperio nec hereditatem habere potest nec alia que hic enumerant de iure hūano. Juris ciuilis species varias ponit Jsido. in eodē quinto li. ethimologiarū ⁊ noīa earū. Et hñtur oīa in decretis. di. ij. p totū. Ulī in principio eius dicit. Cōstat aūt ius quiritum ex legibus ex plebiscit⁹. ex iurisc̄onsultis ꝓstitutiōibus principū edictis senatorū ⁊ prudētū rēsis ⁊ singulas hor describitur. Lex ſm Jsido. est cōstitutio ppli. q̄ maiores natu sil'cū plebib⁹ aliq̄d sanxerūt. di. ij. lex vbi. d. archi. q̄ lex alit̄ sumit̄ hic. aliter supra. di. i. Nā hic sumitur stricte ꝓut est species iuris quiritum. supra autem ꝓut est genus ad omē ius scriptū. Constitutio ppli dicit hic glo. ℞ Olim ppls statuit leges. sed hodie trāstulit potestatē in ip̄atorē. vt insti. de iu. na. §. ſ q̄d principi. Uel q̄ hodie ēt ppls potest legē statuere. ⁊ q̄ dr in dicta. l. trāstulit. i. cōcessit. Addu archi. Dicūt quidam q̄ ppls hodie nō potest cōdere legē. ar. ad hoc. C. de legi. l. vlti. Alij. vt Lau dicunt contra. ſ. q̄ populus potest auferre auctoritatē imp̄atori. ſ oēs ecclesie nō possent tollere auctoritatez pape. Et rō est. q̄ papa nō haberet auctoritatē ab eccl'ia ſ ecōtra. ar. di. xxi. q̄uis. Et dñica ei iussione ⁊ cōciliorū auctoritate papa hz suā iurisdictionē. ⁊ nō ex trāslatiōe populi sicut imp̄ator. extra de elec. significasti. ⁊ dicūt hi quo ad ptātē trāslatā. p ppl'm in ip̄atorē. dēdi legem q̄ populus potest reuocare istam potestatem cū vult. sic̄ iudex q̄ delegat. q̄ ꝓpter al'ā pōt eā remā sit nec obstat illa lex vl. C. de legi. q̄ ibi illō soli ñ excludit populū. ar. xv. q. viij. §. solus. Sed tale ē ac si dicerz. Soli principi. i. nlli alij. soli. Hec obstat extra de offi. dele. sup q̄stionū. ⁊ in. c. venerabili. q̄ illa iura loquūtur in delegato. In alio forte secus. ff. de offi. p̄. l. vltima. hec. archi. Maiores natu gl'. maiores natu dicūtur nobilitate dignitate antiquitate. scientia. vt. ij. q. vij. querēdum. Addit archi. q̄ hic magis ꝓprie dicitur nobilitate. Plebiscita sunt. que plebes tm̄ cōstituunt. ⁊ vocātur plebiscita. eo q̄ ea plebs sciat. vel q̄ sciscitatur ⁊ rogat vt fiant. Jsidorus distin. ij glosa. ibi. Plebiscita prima facta fuerunt ꝓpter discordiā inter nobiles ⁊ plebeios. vt. ff. de orig. iu. li. ij. Addit hic archi. q̄ q̄dā tpe cessit plebs romanor a patrib⁹ in mōtem auentinum ⁊ ibi statuta ab ea vocata sunt plebiscita. scita. i. statuta plebis vel q̄ eius sciēcia ⁊ ꝓsensu statuebant Est g̃ plebiscitū ius q̄d plebs magistratu interrogante veluti tribuno cōstituebat. Et hec lex p bono pacis fuit obseruata. p. l. hortēsiam. vt. ff. de orig. iu. l. ij. Senatusconsultum est q̄ tm̄ senatores populis consulendo decernunt Jsido. di. e. Dicit hic archi. in Rosa. q̄ cū populus romanus ita esset auctus. vt in vnum conuenire nō posset causa legis sanciende visum est senatui vice populi cōsuli. vt insti. de iure naturali. §. senatus vbi dicitur q̄ senatusconsultum est. q̄ senatus iubet arg̃ constituit. ſm Lau. Et sicut totus populus interrogabat quando cōsul legem ferebat ad populū ita senatores interrogabant vice populi. quando consul legem ferebat. ⁊ ita eorum consensu senatus consultū vocatum est Hugo. Erant autem senatores centum numero. ⁊ dicitur senat⁹ a senectute. Isti electi sunt a romulo centum. ⁊ a populo centum. Qui ob etatem senatores ob similitudinem aure patres dicebātur. Uel senatus a sinendo dicebantur. Quia senatores facultatem eligendi habāt. Qui

Capitulum. Vnicum

sine licentia eorum nulli licebat magistratum aliquem facere id est officium. Et senatus etiã vocabatur locus in quo cõueniebant senatores. Cõstituũ l'edictũ ẽ qñ rex l'ĩpator pstituit l'edidit isido. di. e. vbi dic archi. Rex. s. cñ. Hã reges prius leges tulerunt. ff. de orig. iu. l. ij. Lau. vel dic q ĩ ẽ rex ⁊ impator. sed rex ante cz corone tur. Et idem est cõstitutio qñ edictũ. licet edictũ posit dici tantũ in preciplẽdo. dicũtur ẽt edicta pretor. vt dicit ioh. que. s. ptor ius ciuile corigẽs vel supplẽs vel confirmãs ĩ ambone posita siue scripta publice preponebat fm Aug. Respõsa sunt que iurisc̃ consulti rñdere dicũtur cõsulẽtibus. Unde ⁊ rñsa Pauli dicta sunt. Fuerunt enim quidã prudẽtes ⁊ arbitri equitatis q̃ instituciones iuris ciuilis cõpositas ediderunt. quibus dissidentũ lites cõtentiones cz sopirẽt isido. di. e. archi. Rñsa id est sentẽtie eor quibz permissum est iura cõdere. Cõsulti quibus datũ erat ius respondendi. Consulenabo sup aliquo articulo vel interptatione alicuius iuris. Ediderũt id ẽ exposuerũt ⁊ iterptati sũt ĩstitutiões cõpositas ab aliis. Quedã leges dicũtur ab his q ediderũt eas. ut cõsulares tribunitie. iulie. ⁊ cornelie. Hã ⁊ sub octauiano cesare suffecti consules papius ⁊ pompeius legez tulerũt. que a nominibus eor papia ⁊ põpeia nũcupant. cõtinens patrũ premia. p suscipiendis liberis. Sub eodem impatore falcidius tribunus plebis legem fecit. ne quis plus extraneis in testamẽto legaret. cz vt quarta ps supesset heredibus. ex cuius nomine lex falcidia nomiata ẽ. di. ea. archi.. Consulares. Cũ romani ferre nõ possent sup oĩa reguz consules fecerunt ⁊ edite leges ab illis cosulibz consulares dicũtur. Tribunitie. Cũ quadaz vice populus romanus a patribus recessisset. fecit sibi tribunos qui cz pessent aliis ⁊ leges facte ab his dicitur tribunitie. et dicitur tribunus a tribuendo iura vnicuiqz. vel a tribu id ẽ populo cui perat. Vel q populus diuisus fuit in tres partes. ⁊ ex qualibet pte tribuni eligebantur ⁊ inde dicti tribuni. Suffecti id ẽ substituti. Qui e niz in locũ consulũ ante finem sui officij decedentiũ substituebantur. dicebantur suffecti. Falcidius De lege falcidie quã notat hic glo. vide in. iij. p re ii. c. de testamẽtis. Satyra lex dicta est eo q de pluribus rebz lex illa loqtur. simul dicta a copia rerũ ⁊ quasi a saturitate. vñ ⁊ satyrã scribere ẽ poemata varia cõdere vt oratij. Juuenal' ⁊ persij. Rodie leges noualiũ ꝓmerciorũ sũt. ab insula rodo cognominate. in qua antiquitus mercatorũ vsus fuit. di. e. Et sic ꝫ glo. q lex illa iniquissima ẽ cz q patientib naufragiuz inhabitatores oĩa auferãt. ff. e. modestius. Sed i. la lex hodie correcta ẽ vt. C. de. fur. l. aũt naufragia. ĩmo tales ipso iure sũt excõicati. extra de rap. c. excõica-

rioni. Addit archi. q videt q sit canõ late sentẽtie. qđ ẽt tenet glo. hic posita. Sed inno. credit q sit canon ferẽde sentẽtie. idẽ bern. sentit ibidem De hoc hẽs in. iij. pte in tractatu de censuris

Et nota q totũ cor. ff. l

pus iuris ciuilis cõis diuiditur in quattuor libros. quo ad allegatiões. s. codicũ. digestũ. institutã. autẽticã. Et que in eis notãtur allegãtur p nomẽ libri p titulos. p leges. p pagraphos. Cõuenientia hꝰ diuisiõis legum bũanarũ supposite fm isido. pulcre notat b. tho. i. se. q. xcv. arti. iij. Dicit ei q vnũqđqz pt p se diuidi. fm id qđ in eiꝰ rõe ptinet. Sicut in rõe aialis cõtinet aĩa. q ẽ rõalis l'irrõalis. Et iõ animal p se diuiditur in rõale ⁊ irrõale. ſi ãt diuidit fz albũ ⁊ nigrũ. que sũt diuisio pter eius rõem. Sũt ãt multa de rõe legis bũane. fm quoz qlibet lex bũana ꝓprie ⁊ p se diuidi pt. Est ei primo de rõe legis bũane. q sit deriuata a lege nature. vt ex dictis ptz. Et fm hoc positiuũ. diuidit in iusgentiũ ⁊ ĩ ius ciuile. fm duos modos quibz aliqđ deriuat a lege nature. vt supra dictũ est. Nã ad iusgentiũ ptinẽt ea q deriuant a lege nature. sicut ꝯclusiões ex pricipijs. vt iuste ẽptiones. ⁊ vẽditiões ⁊ alia hꝰ. sine qbz hoies adinuicẽ quiuere nõ possent. qđ ẽ de lege nature. q. hõ naturaliter ẽ aĩal sociale. put. pbat in primo poli. Que vero deriuantur a lege nature p modũ pticularis determinationis ptinẽt ad ius ciuile. fm q aliq̃ ciuitas aliqđ ius sibi ad cõmodũ determinat. Secõdo ẽd rõe legz q ordinat ad bonũ ciuitatis ⁊ fm hoc lex bũana diuidi põt. fm diuersitatẽ eor q dãt operã bono cõi. sicut sacerdotes. p pplo deũ orãtes. principes pplm gubernãtes. milites. p salute ppli pugnãtes. ⁊ iõ istis hoĩbz spẽalia quedã iura aptãtur vt cz ponat ius publicũ ⁊ ius militare. Tertio de rõe legis ẽ vt instituat a gubernante cõitatẽ ciuitatis. ⁊ fm hoc distinguũtur leges fm diuersa regimina ciuitatũ. Quoz vnũ regimen est fm pbum in. iij. poli. q̃ ciuitas gubernat ab vno. ⁊ fm hoc ponũt ꝓstitutiões principũ seu edicta. Aliud regimẽ est aristocratia. i. principatus optimoz vel optimatũ. ⁊ fm hoc sumũtur rñsa prudẽtũ ⁊ senatusconsulta. Aliud regimẽ ẽ oligarchia principatus paucoz diuitũ ⁊ potentũ. ⁊ fm hoc sumitur ius ptorũ. ⁊ ẽt dicitur ius honorariũ. Aliꝺ regimẽ est populi qđ dicitur democratia. ⁊ fm hoc sumitur plebiscita. Aliud regimẽ est tirannicũ quod est omnino corruptũ. vnde ex hoc non sumitur aliqua lex. Aliud regimẽ est ex bis cõmixtũ qđ est optimũ ⁊ fm hoc sumitur lex. quam maiores natu simul cũ plebibus aliquid sanxerũt. vt dictũ est supra. Quarto de ratõne legis est q sit directiua hũanoz actuuz. ⁊ fm hoc secũdum diuersa de quibus leges ferantur

distinguũtur leges que aliqñ ab actoribꝫ earũ
noiant. ⁊ sic distinguitur lex iulia vel de adulteriis
lex cornelia de siccariis. ⁊ sic de aliis. Alie denoi-
antur ñ ꝓpter auctores earũ. ꝫ ꝓpter res de q̃bus
sũt. vt lex de officio pcõsulis. lex de furtis ⁊ bꝫ.
Distinguitur aũt iusgẽtiũ a iure naturali. maxi
me inq̃ntum ius naturale ẽ cõe oĩbꝫ animalibꝫ.

Quod leges hũa .§.II.

ne ẽt seclares imponunt hoĩni necessitatez ad
obseruãdũ in foro ꝯsciẽtie. ita q̃ ñ obseruãs pec
cat si sint iuste. vñ Aug. dicit. Qui legibꝫ impa
toꝝ. que ꝑ dei volũtate ferũt obtẽpare ñ vult ac
q̃rit grãde ꝑmiũ. di. ix. ĩpatores. Ꝛro bꝫ. declaratõe
dicit Tho. i. se. q. xcvi. arti. iiij. q̃ leges hũanit
positeꝫ sit iuste ꝫ iuste. si sũt iuste. hñt vim ob
ligãdi in foro ꝯsciẽ a lege eterna a qua deriuãtur
ſm illꝫ ꝓuer. viij. ꝑ me reges regnãt ⁊ legũ ꝯdi
tores iusta decernũt. Dicũntur aũt leges iuste vel
iniuste. ſm q̃druplex genꝰ causarũ. s. finalẽ. effici
entẽ formalẽ ⁊ materialẽ. Dicũtur iuste ex cau
sa finali seu ex fine. q̃ ordinãt ad bonũ cõmune.
Iste ei est finis legis vtilitas boni cõis. Ecõtra ẽ
lex iniusta. q̃ ẽ ꝓtraria boni cõi. vñ q̃ aliqs ꝑsi
dẽs imponit leges onerosas subditis ñ ꝓpter cõ
mune vtilitatẽ. ꝫ ꝓpter priuatã suã. vt ꝓpter cu
piditatẽ vel glriã puta faciẽs statutũ. q̃ q̃ cõmit
tit talẽ defectũ soluat tm̃. qđ nõ ꝓpter aliꝺ facit.
nisi vt inde lucretur. Vel cũ ponit tallias ⁊ ga
bellas vltra debitũ. vt thezaurizet vel põpiser.
Secũdo dꝫ iuste ex cã efficiẽti seu auctore. Cau
sa efficiẽs legis ẽ statuẽs legẽ. Si ĩ g̃ non excedit
ptãtẽ ferẽtis. q. s. eã. fac subditꝫ suis. iusta ẽ. Ju
iusta ãt si fert legẽ sup eos. in q̃bꝰ ñ hꝫ ptãtẽ. pu
ta. si laicus cuiuscũq̃ dignitatꝫ ẽt imperator facit
legẽ. q̃ extẽdatur ẽt ad clericos. vt q̃ bẽant rñde
re in foro suo. vel q̃ soluãt tallias ⁊ bꝫ. Nõ. n. ba
bẽt ptãtẽ sup clerꝫ. Tertio dicũt iuste ex forma.
q̃ñ. s. ſm cõuitatẽ ꝓportionis. ĩponũtur onera sub
ditis in ordine ad bonũ cõe. Cũ ei vnꝰ hõ sit pe
mirtudinis. q̃libꝫ hõ ⁊ q̃ ẽ ⁊ q̃ hꝫ. ẽ multitudi
nis. sicut ⁊ q̃libꝫ pes ẽ q̃ ẽ totiꝰ. vñ ⁊ natura ali
q̃ hõ defectũ infert aliq̃ ptiꝰ. vt saluet totũ. ⁊ ſm
hꝫ leges ꝓportionabiliter onera imponẽtes sunt
iuste ⁊ obligãt in foro cõscie. vñ ex cã rõabili re
ctores ciuitatis imponũt aliqs collectas. puta ad
defendendũ se i iusto bello. ⁊ ſm ꝓportionẽ debi
tã. q̃ hꝫ recusaret. peccaret. Iniuste ãt sũt. q̃ ñ eq̃
liter onera imponũtur ſm ratã vnicuiq̃ ptigen
tẽ. ſm subitãnã. ꝫ alĩ nimis grauãt enormiter.
alĩ nimis alleuiãtur. ⁊ iste sũt violẽtie magis q̃ꝫ
leges. vñ tales leges nõ obligãt i foro cõscie. nisi
forte ꝓpter vitandũ scãdalũ vel ꝑturbatiõem. ꝓp q̃
q̃ nõ dꝫ cedere ẽt iuri suo. ſm illꝫ Matth. v.
Qui te angariauerit mille passus vade cũ illo
⁊ alia duo. Quarto leges sũt iuste ex materia
q̃ñ sez sũt de rebꝰ in se iustis. Juste ãt q̃ñ sunt
de rebus illicitis puta ꝓtra ius diuinũ vel natu
rale. vt q̃ adorẽt idola. sicut fecit nabuchodono
sor legẽ. q̃ oĩs adorarẽt statuã. ⁊c. dañ. iij. Et ta
les leges nullo mõ sũt obseruãde. q̃a vt dr Act. v
Obedire oz deo magisq̃ hoĩbꝫ. Et de bis legibꝫ
iniq̃s ⁊ cõdẽnbꝫ eas. dr esai. x. Ve bis q̃ cõdunt
leges iniquas. ⁊ scribẽtes iniusticias scripserunt
vt opprimerẽt in iudicio pauperes ⁊ vim facerent
cãe hũiliũ ꝑsũ mei. ꝯcꝫ g̃ istoꝝ mõꝝ sc̃i iuste
ñ obligãt i foro ꝯscie. si tñ solũ ex fine eẽnt iuste
⁊ in aliꝺ iuste. s. ex mã fora tauctore forte ligarẽt
tũc. Et nota q̃ ꝯdentes leges iniq̃s puta ad im
ponendum collectas indebitas ⁊ grauamina te
nẽtur ad restitutiõem ⁊ hẽredes eoꝝ oĩm dãno
rũ q̃ occasione dictarũ legũ aliq̃ passi sũt. ⁊ illi q̃
induxerũt ꝯditorẽ ad talẽ legẽ faciendã. q̃libet in
solidũ. ⁊ seruãtes eas leges tenẽtur ẽt ad restitu
tiõem eoꝝ que occasione taliũ legũ lucrati sunt.
Ubi aũt iuste sint leges seculares. etiã seruari
dñt ⁊ peccãt trãsgrediẽtes. vñ gelasius papa. ds
aũt leges ꝓncipũ. aut patrũ regulas. aut mo
nitiões paternas dicat debere ꝓtẽni. nisi q̃ impu
nitũ sibi extimet trãsire ꝓmissũ. di. x. Und dicit
gl. q̃ peccat oĩs q̃ ꝓtẽnit legẽ. ꝫ nõ peccat oĩs q̃
paret legibꝫ. vbi. s. loq̃tur de consilio lex. xiij. q. i.
q̃sq̃s. Et sic aliꝺ est cõtenere. aliꝺ nõ parere. dicit
Ber. in li. de dispensatiõe ⁊ ꝓcepto. Cõtemptus
vbiq̃ dãnabilis. ⁊ sic est mortale ex ꝓpẽtu legẽ
trãsgredi. Ex ignorãtia. n. vel negligẽtia nõ sp. ꝫ
ſm materias. Et dicit Jo. pa. Quidq̃d ꝓtra le
ges accipiẽ ꝑ leges dissolui meretur. di. x. vides
⁊ dicit ibi glo. q̃ hec regula est vera. in bis in q̃
bus ẽ ꝑpetua causa ꝓhibitionis. vt q̃ filius con
trahat matrimoniũ cũ matre. Vel dic q̃ meret
dissolui nisi illꝫ per aliã constitutiõem tolleret.

De cõparatiõe .§.III

legũ ciuiliũ ad canoicas quo ad prioritatẽ. Sci
endũ igitur. q̃ lex ciuilis est prioꝝ lege canonica
tẽpe. Sed lex canonica est prioꝝ ciuili dignitate
seu auctoritate. Primũ patet ex hoc. q̃ lex ciuilis
cepit ꝛpe moisi vel circa. Lex vero canonica tẽpe
apostoloꝝ quando fecerũt cõstitutiõem. q̃ cõuer
si ad fidẽ abstinerẽt se a fornicatiõe. ab idolatrĩ
sanguine ⁊ suffocato. s. animali. Fornicatio qui
dem de se semꝑ fuit peccatũ mortale. sed ideo ꝓ
hibita. quia gentiles putabãt licitã. quasi natu
ralem. Alia vero prohibita fuerunt. non q̃ de se
mala. sed ad inducendũ pacificũ quietũ inter iu
deos ⁊ gentiles cõuersos ad fidem. ⁊ remouen
dũ occasiõem ⁊ exemplũ mali. Qui fuerũt au
ctores legũ seculariũ. ponit Jsido. in quito ethi
mologiarũ. dicẽs. Moyses gentis hebree primꝰ

omnium diuinas leges sacris litteris explicauit Foroneus rex prim⁹ grecis leges iudiciaq; cõstituit. Mercurius trimegistus prim⁹ leges egiptijs tradidit. Solon primus leges athenien'ibꝰ edidit. Lycurgus primus lacedemonibꝰ iura ex appollinis auctoritate cõfinxit. Numa pompiliꝰ qui romulo successit in regno. primus romanis leges edidit. Deinde cũ populus seditiosus magistratus ferre non posset. decem viros legibꝰ cõdendis creauit. qui leges ex libris solonis. in latinũ sermonem trãslatas. xij. tabulas exposuerũt di. vij. moises. Et in. c. se. dicit. Leges redigere in libros Primus cõsul pompeius instituere voluit. sed nõ pseuerauit metu obtrectatoꝝ. Deinde cesar cepit id facere sed ante interfectus est paulatim aũt antique leges vetustate ⁊ incuria aboluerũt. Noue autez a constantino cesare ceperũt ⁊ reliquis succedẽtibus erãtq; primitꝰ ⁊ inordinate. Postea Theodosius minor augustus. codicem factum cõstitutionũ disposuit. De legibus autẽ canonicis dicit Ysido. di. xvi. c. i. Canones cõciliorꝝ generalium ceperũt a tpe cõstantini imperatoris. Quibꝰ pcedentibꝰ psecutione feruente. nõ dabatur facultas docendaq; plebiũ nec licẽtia epis conueniendi in vnũ. Sed ipse cõstantinus dedit hanc facultatem christianis. et sub eo factum fuit primũ generale cõciliũ scz nicenum. Dicit tamen ibi glo. q; tpe clemẽtis ceperũt fieri cõcilia. Vt pz di. xvi. Ysido. Sed non fuerũt ita generalia ⁊ sic soluit cõtrarietas. Fuerũt etiã facta ante tps cõstãtini multa decreta a summis põtificibꝰ diuersis tpibꝰ. Dignitate aũt et auctoritate leges canonice sunt priores adeo. q; leges seculares que legibꝰ canonicis repugnantur cõtrarie. nullius sũt momẽti. Et hec est sententia cõclusiua totius di. x. quã pbat p multa. ca. Et in primo. c. di. Lex imperatoꝝ ñ ẽ sup legẽ di. sed subtus. Impiali iudicio non pñt ecclesiastica iura dissolui. Et di. e. Constitutiones que sunt ptra canones ⁊ decreta pñsulũ romanoꝝ. vel cõtra bonos mores. nullius sũt momẽti. Imperator etiã dicit q; sacre leges nõ dedignãtur seq; sacros canones ꝑcipue in matrimonijs. vsuris. ⁊ hmõi. In auten. vt cleri. apud propri. epis. ix. coll. Et ij. c. iij. §. hinc colligit. Et extra de no. op. nũ. in fi. Leges nostras. Vbi autem euangelicis ⁊ canonicis decretis non obuiauerint omni reuerentia digne habeantur. dicit gratianꝰ di. x. §. ecce. Ecce ⁊ Aug. Si in aduersariũ vestrũ terreni imperij leges assumẽdas putatis. nõ repẽdimus. nã ⁊ hoc fecit paulus. cũ aduersus iniuriosos romanũ se esse ciuẽ testat. Sed vtrũ papa possit tollere leges quo ad vtrũq; forũ. sunt opi. p ⁊ cõtra. Sed dic. Io. an. sup. regula possessor. de re. iu. li. vi. q; vbi papa nõ hz tpalẽ iurisdictionẽ. non potest tollere leges quo ad forũ ciuilẽ. nisi. in his in quibus vertitur piculũ aie. vt vsuris ⁊ hꝰ. cũ potestates sint distincte. di. x. q; ñi ⁊ di. xcvi. cũ ad verum. In his aũt in qbꝰ vertit piculũ aie. põt tollere quo ad vtrũq; forũ. pbatur hec de iudic. nouit. et. de prescrip. c. vltimo.

Casus plures illi. §. iiii

citi q; pmittũtur a legibus secularibꝰ. sed q; pbentur iure diuino vel canonico. in omnibus illis casibꝰ leges ille sunt abrogate. nec deceret seruari ⁊ peccarent qui eas seruarent. Et primo in matrimonijs. Nã ꝑm leges filius germani vnius. põt copulare matrimonũ cũ filia alteri⁹ germani. vt insti. de nup. §. inter eas. Et. C. de nup. l. nemini. Sed ꝑm deũ tales oñt penitus separari extra de consang. ⁊ affi. nõ dz. ⁊ xxxv. q. iij. pgenies. Secũdo q; ꝑm leges. puella rapta no põt cõtrahere matrimoniũ cũ suo raptore. C. de rap. virginũ. l. vnica. Et idẽ erat olim ꝑm antiquos canones. Sed hodie põt. extra de rap. c. fi. Tertio q; ꝑm leges licitũ est hoẽ soluto tenere mulierẽ solutã ꝓcubinã. vt in aut. q; deb mo. na. et. sui §. si q;s. Sed ꝑm deũ ẽt simplex fornicatio peccatũ mortale ẽ. ⁊ excludit a regno dei. vt dicit aplꝰ i. ad Cor. vi. Quarto q; ꝑm leges licitũ est viro occidere adulterũ uxoꝝ; de phẽlũ i adulterio. si est psona vilis ⁊ cui non debet reuerẽtiam. ff. de adult. l. marito. i. Et. l. si adulteriũ. Et. C. de adulte. l. graccus. Insuplicz patri q; habet filiã in potestate occidere adulterũ filie in domo sua fornicantẽ. ⁊ occidere filiã. ff. de adul. l. pater. ⁊ l. non in ea. Et similiꝰ de latrone ⁊ populatore agrorum. Sed ꝑm deum nihil horum licet. ⁊ prohibentur talia. cũ precipitur. Exo. Non occides. Quinto quia ꝑm leges damnatur qui apprehẽsam in adulterio tenet vxorem. C. de adul. l. crimen et. l. castitati. Sed ꝑm deum et iura canonica potest tenere sine vlla pena. dummodo ipsa velit ab adulterio recedere. xxxi. q̃stione. i. §. obauditur. Sexto quia ꝑm leges in multis casibus licitũ ẽ vxorem repudiare. ⁊ matrimonium rite ꝙtractũ dissoluere. ⁊ mariue in casu qui notatur. di. x. l. ⁊ xxvij. q. ij. sunt qui dicunt. Sed hoc lex diuina prohibet. vt in eisdem. c. dicitur. Septimo q; ꝑm leges mulier que mortuo viro nubit infra tempus luctus. s. vni⁹ anni infamis fit ⁊ incurrit multas penas. C. de secũ. nup. l. i. ⁊ ij. Sed ꝑm deũ. vt aplus dicit. nubat mulier cui vult. extra de secũ. nup. c. i. in fi. ⁊ vt ibi notat Inno. remittit ei oẽs ille pene. q; sũt tm ad penã ipi⁹. Secꝰ si inde proueniat aliq̃d ad alios. Octauo q; ꝑm leges filius spurius non est alẽdus. Ex ꝑm deũ ⁊ canonẽ cõtra. Nono q; ꝑm leges hæres si nõ fecerit inuentariũ. tenetur ad omnia de bonis defuncti. secus ꝑm deũ. Decimo q; in certis casibꝰ ꝑm leges hæres ñ tenet de malencio delicti

¶ Decus ſm deū. ¶ Undecimo q2 ſm leges illō qđ relīq̄tur niſi b̄eat. vij. vel q̄nq̄ teſtes ñ valet C. de teſta. l. ſi vnus. ℈ ſm deū in relictis ad pias cauſas ſufficiūt tres aut ēt duo teſtes. extra d teſta. cū eſſes. ⁊. c. relatū ¶ Duodecimo q2 ſm leges. ſi ꝓmitto aliq̄d nudo pacto. nō teneor. ⁊ dico q2 nō ont̄ inde actio. ff. de pac. l. iuris. Ecōtra eſt ſm deū ⁊ canones. q2 mortaliter ꝑccat recedēs a pacto. extra de pac. c. i. cuz ſimilibꝫ que ibi notāt̄ur. ⁊ iō ſi ꝓmitto vni recipieti ꝓ alio. quia ſm deū teneor. ſm leges nō ¶ Tertiodecimo q2 int̄ emētes ⁊ vendētes ꝓcedūt leges decepciōez ⁊c. ¶ Quārtodecimo q2 ſm leges nō licz emere ſeu vendere iura ⁊ actiones. q̄ ꝙs ꝫz ꝓtra aliū. ꝓ maiori ꝑcio q̄ſ ſit ꝓcipale debitū. alſ nō valet emptio. nec peri poterit. niſi vſq̄ ad illud qđ ſoluti ē. Nec ēt pñt talia iura ꝓ ꝑte vendi. ⁊ ꝓ ꝑte donari. C. mādati ſcz. l. ꝓ. ⁊ diuerſa ⁊. l. ab anaſtaſio. ℈ ſm deū nihil ꝓhibet me emere iura ꝓtra aliquē ꝓ minori ꝑcio q̄ſ ſint ipa iura. dū tñ nō faciā hoc in fraudē vſure. ꝫ ꝓpter intereſſe meuz aut laborē qui forſan erit i rebꝫ ēdo. Eo quia dubito ne debitor fugiat aut ad paupt̄atē veniat ¶ Quintodecimo q2 ſm leges in lōgiſſimo ſeꝑe ēt poſſeſſor male fidei ꝑſcribit. Secus ſm deū ⁊ iura canonica. extra de reg. iu. poſſeſſor male fidei li. vi. ¶ Sextodecimo q2 ſm leges maleficia cogitationis regulariter nō puniūt̄ur. ff. de pēnis. l. cogitatiōis. ꝫ tñ oīs cogitatio mala. vel a deo l' ꝓ pēnitētiā punienda ē. de pe. di. i. omnis ¶ Septimodecimo q2 ſm leges ꝫz magi ⁊ venefici puniant̄ur. tñ q̄ hoc faciūt ꝓtra imbreſ vētos ⁊ grādines. ꝑmiant̄. C. de maleficis. l. eoz. ℈ ſm deū ēt talia ſic facere. grauiſſimū ꝑccatū ē vt dare ꝓbat Tho. ſe. ſe. q. xcvi. ¶ Octauodecimo q2 ſm leges licitū ē in cā ſanguinis coꝛrūpere accuſatorē. ff. de ꝑua. l. ſi. ℈ ſm deum non licet vz in Tho. ſecunda ſecunde. q. lxix.

Titulus decimusnonus

de priuilegiis in cōi. Priuilegia ꝓ quem ꝓcedi pñt. ⁊ per quem impetrari et quando ⁊ quomō tollunt̄ur ¶ Capitulum Primum

¶ Et et alia lex priuata q̄ dē priuilegiū dist. iij. priuilegia. pleniꝰ xxv. q. i. §. vl. ℈ ē priuilegiū datū a deo ⁊ priuilegiū ab hoie. Et priuilegiū q̄dē dei ē q̄ dā ius. ſeu q̄dā gra ꝓceſſa alicui in aliq̄ ꝓtra legē cōem. Sicut fuit ꝓceſſū gregorio ꝓre ēt troiano dānato. ⁊ martino ꝓ q̄dā a ſeipſo ſuſpēſo ⁊ ꝓceſſū fuit ap̄lis vt ſortibꝫ i electione matḣie. ⁊ oſee accedere ad vxorē fornicariā et ſāſoni ſeiſm occidēt. ⁊ iſraelitꝫ expoliāt egiptios ⁊ abrahe ⁊ iacob hēre plēs vxores ſil' vt extra de diuor. gaudem⁹. xiiij. q. v. dixit dñs. ⁊. xxiij. q. v. ſi ñ lz. §. ñ occides. ⁊. xxvi. q. ij. ñ ſtatū. vbi dicit beda p' biero. q̄ priuilegia paucoꝝ cōem legē facere ñ pñt. vt extra de diuor. gaudem⁹. ⁊ regula iuris i. vi. Nō alicui gratioſe ꝓcedit ñ dz ab aliis trahi i exēplū. Quig̃ dicit dicūt hac lege priuata. q̄ ē lex. i. ſpiratō certa ſpūſſancti. hi ñ ſūt ſub lege. ſ. cōi in illo op̄e. ꝓtra quā hñt̄ ꝓtrariū inſtitutū a ſpūſcto. xix. q. ij. due ſūt leges. ℈ caueat ſibi q̄s diligēter in b. q̄ ipe ſathanas trāſfigurat ſe i angelū lucis. vt hēs plura exēpla i collatione ſcōa abbatis moiſi. ⁊ iō niſi ſis oīno cert⁹ deb⁹ inſtinctu. vt erāt ſcti. ñ dimittas leges cōes. xxiij. q. iij. trāſferūt. Quātū ad priuilegia hoīm. Nota q̄ q̄cūq̄ ꝑt legē facere ⁊ in aliq̄bꝫ ꝑt priuilegium ēdulgere. vt papa in ſpūalibꝫ. ⁊ q̄nq̄ in tpalibus. in ſris ſue tpalis iuriſdictiōis. l'q̄ ſ iudicū ad eū devoluerēt. ⁊ nota ſm ber. q̄ eccla rōana ſiue papa nūq̄ ꝓſſuenit aliq̄ē ꝓtra ſe ꝑuilegiāt ar. extra de ꝑscrip. cū ex officij. q̄ē ꝓtra eos q̄ dicūt l' potius fingūt. q̄ abſq̄ eoꝝ approbatione. ñ ſit ꝓcedēdū ſm rescripta pape ⁊ b'. Itē ꝑt ꝓcedere priuilegiū ipatoꝝ in tpalibꝫ ñ nūq̄ in ſpūalibꝫ q2 de eis nihil ꝑt ſtatuere xcvi. di. bñ q̄dem Itē ꝑt ꝓcedere eſt̄ ſ priuilegiū. extra de reli. domi. c. ſtatuim⁹. ⁊ de cēſi. cū venerabil. vi. q. ij. vif. dū tñ b facia de volūtate ſui capi. extra d iure patro. paſtoral. ⁊ extra de excēſſ. ꝑlato. ſicut venire. ⁊ multo fortiꝰ b ꝑt ꝑſcribere. Quis āt poſſit legem facere dictum eſt ſupra

Interpretatio pri. §. I.

uilegioꝝ. vbi verba fūt obſcura ſiue ābigua. ad eū ſpectat c⁹ē ꝓcedere. ſm hoſt. ⁊ interim negocium ſupēdet. extra de ſen. ex cō. inter aita. ⁊ extra de iudi. cū venīſſent. Si āt verba ñ ſūt obſcura vel ābigua. tūc dz diligēter tenor ꝓſiderari. extra eo. porro. ⁊. c. recepim⁹. Et pot⁹ inſiſtēdū ē intēti priuilegij. q̄ bis. i. q. i. marchiō. ⁊ extra de bo. ſig. intelligētia. ⁊ q̄ tū ꝑt fieri latiſſime infra dū ē. extra de dona. cū dilecti. ff. de ſcti. priui. l. bñficia. ⁊ b niſi ꝓiudiciū iuri alieno. q2 tūc reducit ad ius cōe. extra. de ꝓſue. cū dilect⁹. Ita tñ q̄ aliq̄d op̄et. nā ſi aliq̄d īdulgeret. ñ eēt priuilegium extra d bb. ſig. abbate. Cōcedit tñ q̄nq̄ priuilegium ſm ius cōe. extra. de ꝑcura. q2 i cāis. q2 magis ſolet timeri q̄d ſpēaliſ ꝓhibet. q̄ q̄d generaliter xxiij. di. q̄q̄. Tū q2 multi neſcīt q̄nq̄ priuilegia data ſibi ⁊ tgrāt iura. tñ cū frequēt iura male obſeruēt. ipa priuilegia innouāt. extra. d treu. ⁊ pa. c. ij.

Itē nota ſecūdū. §. II.

Hoſti. in ſūma. q̄ multiplex ē ſpecies priuilegioꝝ vz reale. ꝑſonale. ⁊ cozpale. Reale ē q̄d eccleſie dignitati ciuitati vel alicui loco. vel aliq̄bꝫ ꝑſonis occaſiōe loci. ſeu cuiuſcūq̄ rei ꝓcedit. extra eo. cū olim eſſemus. ⁊. c. ij. Et tale priuilegiū ꝓpriū ē

ꝛ rei adhereꝛ.ꝛ sic ſp durat. niſi res pimaſ vel de ſtruatur. vel niſi in ptē vel in totū reuocef. xxv. q. ij. ita nos. Vl' admittaſ. extra de statu mo. recolē tes. ꝛ hoc dicit verū Jo. an. ſup regula priuilegi um. extra de re. iu. qñ ipa res vel locus priuilegi atus ecclesia ciuitas ꝛ hmōi. deſtrueref auctorita te ſupioris. Siāt deſtruaſ ab hoſtibus. retinet oīa sua priuilegia. ꝛ remanēt ibi clerici. xix. q. iij. que semel. Itē si auctoritate ſupioris trāſferatur ad aliū locū. vel alij vniaſ. xvi. q. iij. si episcopus Personale priuilegiū ē. qđ singulariſ pſonale dici poteſt. i. illđ qđ alicui vel aliquibꝫ certis et ꝑpꝛis noibꝫ exꝑſſis pſonaliter cōcediſ. extra de offi. lega. volētes. Et tale priuilegiū pſonā illiuſ cui cōceſſū eſt nō egrediet. et si obtētu dignitatis cōceditur. In quo etiā casu si aliā dignitatē adi piſcatur. priuilegio cōceſſo nō vtitur. extra de po ſtula. bone. ij. Tale et priuilegiū ad ſucceſſoꝛē nō trāſſertur niſi hoc exꝑimatur. Sed. vt dicit re gula. priuilegiū pſonale pſonā ſequitur ꝛ extin guiſ cū pſona. ꝛ sic ē tpale ꝛ nō ꝑpetuū. Est aliud pſonale qđ đr cōe pſonale. qđ nec cōcediſ certis pſoniſ cōiter et certis cauſis. ꝛ in certis ar riculis ꝑꝛis noibꝫ nō exꝑſſis. Et pōt pōi exem plū in minoribꝫ. xxv. annis q̄ gaudet priuilegio reſtitutionis in integrū. ff. de mino. l. i. Et mul ta talia repiunt in iure. Corpale priuilegiū ē illud. qđ alicui vniuerſitati coꝛpi vel collegio sic cō ceditur q̄ q̄libꝫ ſingularis de illa vniuerſitate ꝑ tali priuilegio ſe iuuare. extra de foro cōpe. si diligenti. Vel et vniuerſitas ipa ſibi. xij. q. ij. q̄ mau mittiſ. Et hoc siue concedaſ vniuerſitatibꝫ siue collegiis clericoꝝ siue concedatur collegio religioſoꝝ. ꝛ sic coꝛpalia ꝓuilegia appellātur cō ceſſa ꝓdicatoribꝫ ꝛ minoribꝫ. extra de excel. ꝓla. nimis iniq. ꝛ. c. nimis prava. Et tale priuilegiū nō ꝑit durāte collegio. niſi. vt ſupꝛa dictū eſt. đ realiꝫ ꝛ vt dicit glo. ſūmaria. xxv. q. ij. circa medi um. Cū dubitaſ de priuilegio vtrū ſit pſonale vel reale. ꝓsumitur potius eē reale q̄ pſonale. ex tra de inſti. cū venſſent. Nō eſt ob hoc đ pſona le. q̄ ſola inſeriſ pſona. vt. ff. de. pac. iur. gē. §. pa ctoꝝ. Itē hec noꝛatur differētia inſ priuilegiū ꝛ cōfirmatiōem vt đr in glo. qꝛ in cōfirmatiōe ni hil nouī iuriſ daſ. vt extra đ cōfir. cū dilecta. Secꝰ est in priuilegio. Itē in confirmatione nihil poniſ vel affirmaſ. ß totū cōditionaliter intelligitur. vt extra de cōceſ. ꝓben. qꝛ diuerſitatē. Sz in priuile gio oīa iura ponūtur. ꝛ certū ibi aſſeritur. vt ex tra de verbo ſigni. abbate

Nota q̄ priuile §. III

giū nō valet seu euacuaſ multis modis. Et pri mo quidē si fuerit ꝑ ſurrepticiōem cōceſſum. Nā quo ad ſic impetrātez fauoꝛe caret. ar. de reſcrip. liuer. ꝛ đ ſurreptitiū. cū impetrās ſuggerit ſal ſam cām. et q̄ preſuppoſita vt vera daſ priuilegi um. xxv. q. ij. ꝛ si legibꝫ. Secūdo irritū ē priuile giū si ſit cōtra ꝓſtitutiōez. ꝛ nō facit mēcionē de ea. oꝛ ei q̄ priuilegiū faciat mentionē đ ꝓſtitutō ne cōtra quā indulgeſ. extra de bis q̄ fi. a ma. par. c. cū nos. Tertio nō valet si ē cōtra ꝓſuetudinem niſi faciat mēcionē de ea. qñ tolliſ ꝑ priuilegiuz extra đ cōſti. c. i. li. vi. ꝛ đ duo ēt notat glo. Joh xxv. q. ij. in pri. Itē si ſit cōtra ſniaz datū oꝛ q̄ fa ciat mēcionē de ſentētia ad hoc vt tollaſ ꝑ priui legiū. extra de fide inſtru. inter dilectos. ꝛ no. in gl. ꝑdicta. Quarto ipo facto priuilegiū in fauo rē ꝓceſſū. ceſſare intelligitur quo ipetrās siue pri uilegiatus facit contra illud quod in priuilegio ipſo exꝑimitur eſſe conceſſum. extra de priuile. c. porro ꝛ. c. accepimꝰ. Quito ceſſante cā priui legij ceſſat siue ceſſaſ oꝛ priuilegiū. extra đ appel. cū ceſſāte ꝛ xxv. q. ij. c. vl. vbi. d. gratianꝰ ꝛ ibern. ſ gl. ſup đcō de cretali. qđ si daſ aliqđ ꝓuilegiū ex cā religiōis. vel cōe pauꝑatis l' alia ſibi cā. q̄ cito ceſſat cā. ceſſat ꝛ priuilegiū. cū ē alias dānoꝰ ſū. xvi. q. i. ghiſi. Sexto ceſſat. cū incipit alicui eſſe iniquū. ꝛ ꝑcipue iꝰ fauoꝛē ē ꝓceſſū. vt enī đr in regla. Qđ ob gram alicui ꝓcediſ. nō ē in eiꝰ diſ pēdiū retoꝛqndū. extra. de re. iu. li. vi. ꝛ extra đ ꝓ bo. sig. Quid ꝑ nouale. cū glo. Septimo ceſ ſat ꝛ tolliſ priuilegiū ꝑ ſecōz. facies plenā siue ex ꝓſſam mēcionē de ꝓpoꝛi. extra de ꝓſcrip. veniens. ſm Goff. Hoſti. tū dicit q̄ ꝑ ſm ſpāle tolliſ ge nerale. et si nō faciat mēcionē de ipo. ſm Joh. in gl. ſū maria vbi mouz ilitā qōez ꝓcludit q̄ nec ēt ſm tollit ꝓius generale. niſi de eo faciat mētio nē. Octauo tolliſ ꝑ cōcedētis reuocationem ar. ff. de iudi. l. iudiciū. qđ tū facere ū decz sine cā Et cā tū ꝑt ꝛ đz reuocari. puta qñ fieret aliꝫs leſ ſio enoꝛmis. Itē si q̄s nō ſuat priuilegia sui ſu pioris cōceſſa ſubditis suis. et ipi ꝰ ñ ſuātis pri uilegiū merito reuocaſ. extra eo. dilecti. Item si ſupioꝛ ex certa ſcia confirmauit indulgētiā inferio ris. ñ ꝑt postea inferioꝛ sine licētia ſupioris reuo care. vñ priuilegia ꝓceſſa a rege l' impatoꝛe eccl'ie ꝛ ꝑ papā confirmata ñ ꝑt ipatoꝛ reuocare. xxv. q. ij priuilegia. ꝛ. c. ſe. Nono tolliſ priuilegiū ꝑ re nūciatiōem ꝓpriā ꝛ exꝑſſā. extra de ꝛeci. nuꝑ. qđ intelligas q̄tū ad ius tāgens renūciatiōem tm. Secꝰ si papā vel aliū tāgit. vñ nec clericꝰ pōt re nūciare cuilibet priuilegio suo. vt ꝑz extra de fo. cōpe. si diligēti ibern. ēt dicit in gl. de reli. domi. ſup. c. cū dilectꝰ. q̄ abbas siue cōuēt' priuilegio renūciare ñ pñt. Ultimo admittiſ priuilegiū ꝑ abuſis. qđ pōt exponi pro non vſis. vel ꝑ vſuz cōtrariū. xi. q. iij. priuilegiū. puta. si eſt aliqs pri uilegiatus q̄ non ſoluat decimas omni anno ta mē sicut aliꝫ ſoluit. Et si eſt exēptus ꝛ cū quenif coꝝ ordinario. vñdet. nec allegat priuilegiū. nec ſi allegat oñdit. Quanto aūt tpe nō vtens priui

legio amittat. ⁊ quo actu vel qñ ponit Hostiē. ⁊ ioh. ī sūma ꝓfes. li. i. ti. v. q. iij. Bern. ēt in glo. extra de īstitu. cū venissent posuit ꝑtra hoc diuersas opi. ⁊ tāð sic ꝓcludit. Vel⁹ videt dicendū ꝙ sicut sūt diuersa ꝓuilegia ⁊ in diuersis casibꝫ ꝓcessa qðlibꝫ priuilegiū bēeat locū in suo casu. sicut in ꝓscriptiōibꝫ in qbus diuersa tpa reqūruntur. de hoc ēt bēs. xxv. q. ij. priuilepia in glo. Si qs aūt allegat priuilegiū. ⁊ ñ fuat ei fm hoste. nō dz imputari nō obstāte ꝙ obiciat ei. ꝙ nō sit eo vsus vel ꝙ sit ꝑtrariū fcm̄. Quo n. vtet priuilegio q̄ vti nō ꝓmittit. nisi forte si sīnia feratur contra eum et non appellat

Qui dicūt se exē. §. IIII

ꝓsi ⁊ allegāt priuilegia. reqūsiti ab ordinario oñ dere tenēt. ⁊ tradere rescripta ad reqūsitiōez cli. ð qbꝫ fuerit cōtrouersia. ꝙ si ad exēptionē alleg̃et solā ꝓscriptionē dñi de ꝺ facere fidē. Si vero allegāt vtrūqꝫ tūc si priuilegiū ad plenū non sufficiat. ꝺ tm causaꝫ ꝓbeat ꝓscribēdi. tenent̄ prescriptiōem ꝓbare ⁊ ꝓbatiōe pendēte nō turbēt. Nō si nō allegāt nec exhibēt. saltē tale priuilegium qð cām ꝓscribendi vel diocesani vtunt iure suo. extra de ꝓuil. cū ꝓsone li. vi. Eccl̄ia exēpta. ēt monachi vel canonici quieti ⁊ ꝑpetuo obligati. intelligūtur exēpti. Nō aūt ꝓsbiter q̄ prochianꝰ nor curā hz. quo ad ea q̄ ad ipam curā ꝑtinent. nec ipi prochiani. extra ð ꝓuil. ꝑ exēptionē li. v Si eximāt canonici alic' eccie. ñ ꝓpt ꝺ sūt exempti clerici. ꝺ bñ ecōuerso. Ez ipa ecclesia ñ est ꝓpt ꝺ exēpta. vt ī dicto. c. ⁊ ꝑ mōasteriū. siue h⁹ locū exēptū. intelligi dz tā de ipo q̄ de cimiterio ⁊ de domibꝫ mōasterij. curtiꝫ. ortis. ⁊ areis. que sūt iuxta eccl̄iā. ar. xij. q. i. necessaria ⁊. ca. nulla. Legatus de latere fm bern. bñ pōt cognoscere ð cāis ꝑtra exēptos. ꝓ priuilegia eximūt a ꝓlāte episcopoꝝ ⁊ hȝ. Sed nō pape vel legatoꝝ. no. hoc extra de offi. lega. p⁹ trāslationem. Monasteria moīalia ēt si sint exēpta dñi singuli⁹ ānis ꝑ ordinariū visitari. vt de sta. mo. attēdētes. ī clemē. Exempti q̄tūcunq̄ gaudeāt libertate. nihilomin⁹ ꝑsūt ꝙueniri coꝝ ordinarijs. rōe delicti siue ꝙtractꝰ. aut de re de q̄ ꝙtra eos agit. nisi delictū sit cōmissum in loco exēpto. vel cōtract⁹ ibi sit factus vel ibi sit ipa res litigiosa. Itē nō⁹ ꝑsūt ꝙueniri vbi domiciliū hñt. si alibi deliquerūt vel ꝙtraxerūt. vel res cōsistit. nec ēt ꝑsūt diocesani illoꝝ locoꝝ vbi domiciliū hñt remittere exēptos. si conueniant ad locū vbi deliquerūt vel cōtraxerunt vel res ꝙsistit extra de ꝓuil. volētes li. vi. Ealuis q̄ dicūtur. j. ⁊ ꝑpt hoc ē sciēdū. ꝙ q̄dā sūt ꝑriuilegiati. ita ꝙ nec rōe delicti vel cōtract⁹ ꝑsūt ꝙueniri. vt p̄dicatores. minores. ⁊ cisterciēses. Exēpti nō ꝑsūt construere oratoria vel capellas vel loca ī locis nō exēptis sine licēcia diocesanoꝝ. Nec etiā sic ꝙstructis. tpe interdicti ī casibꝫ nō exhibitis celebrare. vel facere celebrari. alias ꝑ ordinarios cōpescant. ⁊ si ꝓpter hoc ꝙseruatores eoꝝ ferrēt sententias ꝑtra ordinarios. nō valet. extra de priuile. auctē li. vi. In locis aūt exemptis non ꝑsūt ꝑdicta facere nisi de licentia vel priuilegio. vt in dicto. c. auctoritate. ⁊ vt oñdit Gratianus. xxv. q. i. §. vl. Sacrosancta romana ecclesia ius ⁊ auctoritatez sacris canonibꝫ imptit. sed nō eis alligat. Sed sicut christus q̄ legem dedit ipaz legē canaliter impleuit. ꝑz in circūcisione ⁊ alijs. Postea vero vt se dñm legis oñderet cōtra legis literam leprosum mūdauit. Unde in euāgelio dicitur. ꝙ erat docēs tanqꝫ potestatem habens id ē tanqꝫ dñs legis. addens moralibꝫ ea que derāt ad ꝓfectiōem vmbrā figuraliū in lucem spūalis intelligentie cōmutans. non tanqꝫ scribe eoꝝ q̄ legis littera astricti. nō audebant aliquid addere vel mutare. Sic ⁊ sūme sedis pōtifices canonibꝫ a se siue ab alijs sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent. ⁊ eis se humiliando ipsos custodiunt. vt ab alijs obseruandos ipsos exhibeāt. Nonūqꝫ vo seu iubēdo seu diffiniēdo seu decernēdo seu aliter agendo. se decretorū dominos ⁊ conditores esse ostendūt. Hec Gratianus. De ista materia hic pulcre dicit grego. xxv q. ij. De ecclesiasticis priuilegijs hoc teneat fraternitas vra. q̄ sicut nostra defendimus. ita singulis q̄busq̄ ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibꝫ gratia fauēte vltra q̄ meretur imptior. nec vlli hoc qð sui iuris est ambitu stimulante denegabo. ꝺ fratres meos honorare cupio. sicqꝫ honore singulos subuehi volo. dummodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi.

De priuilegijs ordinis fratrum predicatorū
Capitulum Secundum

QVia vero multa priuilegia cōcessa sunt a sede apostolica. ordini fratrū ꝑdicatorū. ⁊ communiter dicitur ꝙ predicatores ⁊ minores gaudent eisdem priuilegijs. cum vnle sit nos ipsa priuilegia habere. que non facile reperiuntur in bullis. nisi in paucis conuenientibus ideo cogitaui hec interserere summatim de ipsis priuilegijs. omissis bis que habentur extra de priuile. nimis iniqua. ⁊ c. nimis praua. ⁊ etiā quibusdā que ponūt in tertia ꝑte de cēsuris. ꝙ a ꝓlatis ecclesiaꝝ cogi ñ possum⁹. vt inuiti petā nīa ꝓfiteamur eis. imo si vellem⁹. ñ possem⁹. qz ꝓhibet ꝑ sūmū pōtificē fratribꝰ nr̄is. vt petā sua nulli mi si ꝓlatis suis ꝓfiteri ꝑsumāt nisi a ꝓlatis ipis licētiā habeant alijs q̄busdā fribꝰ nr̄i ordis ꝓfitēdi. quā licētiā dare ꝑt solus mgr ordis. Ꝺt cogi ñ possiū⁹ abeis. q̄n oi tpe missas. ⁊ diuina officia celebm⁹.

Capitulum Secundum

Item impediri ab eis ñ possum⁹. quin in ecclesia nra oratoria seu edificia, p nostris vsibꝰ ꝓstruamus. Item in ꝓstruentes ecclesias vel edificia nra sñia interdicti vel excõicatiõis ferre ñ pñt. Item impedire nos neq̃unt. q̃n tpe interdicti. Quata tñ interdicti forma. diuina officia celebrem⁹. Item nõ pñt nobis inuitis defũctoꝝ corpa in nris cimiterijs sepelire. vel in ecclesijs nostris missaꝝ solennia celebrare. vel mortuoꝝ corpa q̃ in nris locis tumulãdi sũt exeq̃as celebrare. Item impedire ñ pñt. q̃n i domibꝰ nostris p lectores nostros tꝛologia solennit & publice legat. Item cogere nos neq̃ũt q̃n eos q̃ in nris morãt obsequijs sepeliam⁹ in nris cimiterijs. & ministremus eis ecclesiastica sacra. Item impedire nequeũt q̃n male oblata incerta. ingrediẽtiũ ordinẽ nostrũ. possint p mgrim ordis vel priores aut eorũ vicarios in locis sibi ꝓmissis in pios vsus ꝓuerti. Item cogere ñ pñt vt de ortis vel virgultis nostris decimã psoluam⁹. Item ñ pñt nos cogere ad collectas. p curationes exactiões subsidia. vel ad quascunq; ꝓmissiones faciẽdas. et auctoritate aplice sedis nisi ipe littere de ordie nostro expssaꝝ fecerit mẽtionẽ. Item cogere ñ pñt. q̃ pores vel supiores nostri fidelitatẽ cũ iuramento firmatã l' manualiter obedientiã eis impendãt. Item impedire nos neq̃unt q̃n ordinãdos frẽs nros q̃buscũq; voluerimus epis ꝓmitem⁹. Item fratres nros q̃s ad ordines p mouẽt. examinare. l' ꝓmissioi alicui obligare non pñt. item subditos suos neq̃ũt impedire. q̃n apud nos eligãt sepeliri. item in receptatores nros. interdicti. suspẽsiõis excõicatiõis. sñias fulminare ñ pñt. item in bñfactores nros p eoꝝ bñfaciũt nobis sñias excõicatõis suspẽsiõis & interdicti ferre ñ pñt. item fratres nros ad suaꝝ ecclesiaꝝ negocia p tractãda. l' ad secũ manẽdũ ñ pñt assumere l' assumptos tenere ptextu lrarꝝ sũmi põtificis. q̃ de indulto h⁹ & ordie nro expssaꝝ ñ faciũt mẽtiõez. nisi q̃s magister ordis vel prior ꝓuincial' i pꝛioꝝ tãq; idoneos & discretos eis dixerit assignandos. item impedire neq̃ũt. q̃n fratres nrizeis p sedem aplicã vel p ordinẽ i socios deputati. subiaceãt ordinis discipline. item impedire nõ pñt. q̃n fratres niti eis p sedẽ aplicã vel p ordinẽ in socios deputati. p ꝓlatos ordis corrigi valeãt. & ad ordinẽ reuocari ꝓtradictiõe aliq̃ ñ obstãte. item apostatas nros nobis inuitꝰ secũ & in locis aliꝭ sine voluntate ꝓlatoꝝ nroꝝ tenere ñ pñt. item cogi p eos nõ possum⁹ adimpendendũ correctiõis visitatiõis seu inq̃sitiõis officium monasterijs eccl̃is seu q̃buscũq; psonis. item p eos cogi ñ possum⁹. ad recipiẽdũ curã monialiũ seu quarũlibet religiosarũ p̃sonaꝝ. nec ad visitãdũ monasteria cuiuscũq; ordis. item ad portãdũ seu deferẽdũ lras. item cogi nõ possum⁹ ad exequendũ vel denũciãdũ sñias cõtra ꝓncipes seculares cõitates. pl'os seu q̃scũq; bñfactores nostros. Item cogi nõ possum⁹ p eos. q̃ sim⁹ assessores in q̃buscũq; cãis eccl̃iaꝝ vel ꝓlatorum seu ad alias lites vel ꝓtouerbias cõtingẽtes i cãis q̃ corã ipis tractãt. item ñ pñt nos q̃rere ipetere vel molestare rõe ỗdicti ꝓmiss. vel iniri ꝓtract⁹. aut rei sit pos̃ite vel exũtis extra loca nra exẽpta. Nec obstãtibus constitutõe innoꝓpe. iuj. in ꝓtrariũ edita. b. Bonifacius in pncipi. Virtute ꝓspicuos. item ñ pñt nos ꝓhibere an q̃scũq; voluerim⁹ epos. bñtes cõione aplice sedis. cõuocem⁹ ad ponẽdũ ꝓmariũ lapidẽ i oratorijs l' ecclesijs nris ad dedicãdũ ecclesias l' altaria & ad bñdicendũ cimiteria nra. si diocesani locoꝝ. j. q̃rtuor mẽses nob ỗnegãt ꝓdicta. postq̃ p fratres nros fuerit bũilit req̃siti. aut si grauat nos volũt nimiũ i expẽs. honoꝝ⁹. Ex pte nra. item cogere nos neq̃ũt ad fuãdũ pacta & ꝓmissa. ad q̃ fratres nri in aliq̃bꝰ locis ꝓlatis & rectoribꝰ eccl̃iaꝝ se obligauerũt i receptiõe locoꝝ. Si pacta illa sũt ꝓtraria iuri nro. l' ꝓm ius p sedẽ aplicã absoluti. nisi pacta illa facta fuerit de licentia mgri ordis & capituli generalis. Honorius. Religionis fauor. item impedire ñ pñt. q̃n bona tpalia q̃ nob ex successiõe ꝓueniũt applicẽdam⁹ vẽdam⁹. & ipoꝝ pciũ in nostrũ vsũ ꝓut voluerim⁹. cõmutemus. Clemens. Obtentu. item cogere nos ñ pñt vt eoꝝ ꝓstitutiõibus sq̃amur⁹. item q̃ accedam⁹ ad pcessiões eoꝝ ñ intra ciuitates vel extra. Alexan. Humilis inq̃ Item in oĩbꝰ electionibꝰ ordinis. exceptis electiõe mgri ordis. supioꝝ ad quẽ electi ꝓmotio ꝓtinz si confirmare electum noluerit potest alium cõcedere in priorem prouintialem vel conuentualem. quem maior pars per suas litteras petierit sibi dari Bonifacius. Virtute. Item electores priorum prouincialium et conuentualium cõmittere pñt fratribus qui ab eis pro electi ꝓmotione mittuntur. vt aliũ eligãt in priorem. si is qui electus fuerat non fuerit confirmat⁹. & si superior ad quẽ confirmatio pertinet possit electũ quem voluerit cõfirmare. Alexan. Virtute. Item apostate nostri vel qui electi de ordine fuerint. ñ possunt licite predicare. docere. vel confessiones audire. nisi ad alium ordinez licite ꝓtranseant. in quo huiusmodi officia exerceantur. Et si secus attẽptare presumpserint. magister ordinis & priores & eoꝝ vicarij. possunt in illo monitionis & excõmunicationis sententiam promulgare. Bonifacius. Virtute. Item prelati ordinis in correctionibꝰ fratrum. omissis apicibus iuris & positis. libere procedere possunt sm cõsuetudines ordinis approbatas. & generalia ordinis institutta. Bonifacius. Ad augmentum. Item conuenti non possumus per litteras apostolice sedis. vel legatorum eius aut delegatorum eius. nisi ipse littere de indulto hoc etiã de ordine nostro expssam facerẽt mentionem. Bonifa. & Anno Cum

iam p eius gratiã. Discedẽtes ab ordine nostro absq; licẽtia platorum suorum, nullus audeat retinere. & sub pretextu litterar apostolice & sedis. non faciẽtes exp̃ssam de indulto huius mentionẽ. Boni. Virtute. Item q; nulli siue sit in religionis ordine vel extra ordinẽ ꝓstitut⁹ liceat deferre habitũ nostrũ. aut ita ꝙsimilẽ. q; ꝓpter eum frater p̃dicator⁹ credi possit. absq; mãdato sedis aplice spãli. Qui vero ꝯrariũ p̃sumpserit facere. ad deponẽdũ ipm p diocesanos locor. cũ a fratribus nostris fuerint req̃siti. monitiõe p̃missa p cẽsuram ecclesiasticã appellatiõe postposita ꝓpellãt. Inno. Quia cõfusio. hĩt⁹. Et bonũ. Virtute. Item ordinatio & correctio officij nostri facta p fratrẽ Hũbertũ magistri ordinis nostri est p se dẽ aplicã approbata. & q; ꝯra ordinatiõem prędictã nulli liceat aliq̃d ĩmutare Clemẽs. Cõsurgit. Itẽ penitẽtie & vota ingrediẽtiũ ordinẽ nr̃m p̃sit p prelatos ordinis vel eor. vicarios in obseruãtias ordis ꝓmutari. dũmõ vota illa nõ fuerint de trãslesido ad ordinẽ obseruãtie artioris vban⁹. Quia aplici. Itẽ p̃dicare libere possum⁹ clero et populo in locis nr̃is & in plateis cõibus absq; q̃rũ cũq; licẽtia platoꝝ. exceptis duobus cãib⁹. i. hora qua diocesan⁹ p̃dicat. vel coram se p̃dicare faceret. Sermones ãt ad clerũ inf̃mittẽdi sũt a fratribus q̃ñ hora f̃mõis eps aliq̃ rõe vel vigẽs cã cõuocaret generaliter ad se clerũ Bonifaci⁹. Inter cuncta. Item generalis vicarius magistri ordis exptãte sibi a p̃uilegijs tradita. põt fratres oẽs absoluere a peccatis. & a sñia excõicatiõis infdicti & suspẽsiõis vt possit magister. Itẽ põt sup irregularitatibus dispẽsare sicut magister. Itẽ põt illas a suis ꝓfessorib⁹ absolutiões & dispẽsatiões recipe q̃s ipse suis subditis põt imp̃tiri. item põt socios platoꝝ vel p̃cipũ corrigere. & si ei visum fuerit ad ordinẽ reuocare. item põt si ei visuꝝ fuerit fratres nostros f̃m p̃uilegij formã ad ordines alios licẽtiare. Papa vero Johãnes solis magistro & p̃uinciali ꝓpter hoc ꝓcedit. itẽ põt apostatas nostros & eiectos licẽtiare. coĩrcere & punire sicut põt magister ordinis. itẽ vicari⁹ prioris p̃uincialis. potest ex p̃uilegijs sup fratres sue p̃uincie. oĩa q̃ põt magistri ordinis vicari⁹. & insuper põt crucẽ p̃dicare. & inq̃sitores hereticoꝝ p se dẽ ap̃l cã ꝯputatos remouere vel q̃ supsedeant inquirere & alios põt remotos substituere. put ei visum fuerit expedire. itẽ vicarij prioris quẽtualis in suo conuentu põt oĩa q̃ supius de vicario magistri ordis posita sũt. Excepto q; ꝯ socijs platoꝝ vel principũ se intromittere non põt. Q̃ que dicta sũt de vicarijs hũtur in diuersis p̃uilegijs & p̃cipue Boni. Virtute. Item sorores ordinis nostri. magistro ordis & p̃uincialib⁹ sũt ꝓmisse & ꝑpetuo ꝑmanere dñt sub magistro ordinis et priorꝝ p̃uincialiũ. magisterio & doctrina inno. Iz olim Clemens. Affectu sincero. item magister ordinis & priores p̃uinciales curã aiarũ sororũ ordinis & solitudinẽ gerẽtes. eis de cõstitutionib⁹ nostri ordinis dñt. put ill⁹ ꝑtinet. puidere inno. Iz olim Clemẽs. Affectu sincero. item q; magister ordinis põt ꝓstitutiones sororꝝ ordis corrigere. ad vnifoꝛmitatẽ reducere & quocũq; mõ in melius cõmutare seu reformare. put viderit expedire. Alexand. Affect⁹ pmptitudo beniuoli. item magister ordinis & priores p̃uinciales põt monasteria ordinis p se vel p alios idoneos quotiens cũq; expedierit uisitare. corrigẽdo. & reformãdo ibidẽ tã in capitibus q̃ in mẽbris. ea q̃ correctione & reformatione viderint indigere. instituẽdo. destituẽdo. mutãdo. & ordinãdo. put f̃m deũ viderint expedire. inno. Iz oliz. Clemẽs. Affectu sincero. item electio prioriss̃e libere ptinet ad quẽtũ sororũ inno. Licet olim Clemẽs. Affectu sincero. item cõfirmatio prioriss̃e ad magistr̃ ordinis vbicũq; ptinet & ad quẽlibet priorẽ p̃uinciale in sua p̃uincia vel ad eos q̃bus ipse duxerint cõmittẽdos Clemens. Affectu sincero. item magister ordinis & priores p̃uinciales. põt p se vel p alios audire cõfessiões sororꝝ ordinis. & ministrare eis ecclesiastica sacra. inno. Clemẽs. Iz oliz. Affectu sincero. item mgr̃ ordinis & priores p̃uinciales põt sororib⁹ ordis deputare aliquos discretos & p̃uidos capellanos. innocẽ. Iz olim Clemẽs. Affectu sincero. item magister ordis & priores p̃uinciales põt conuersos & familares monasteriorũ nostrorũ mutare & ordinare de ipsis. put f̃m deũ viderint expedire. Clemens. Affectu sincero. item declaratio q; ille q̃ in seculo & in seculari hĩtu existẽs voto obedientie & castitatis emisso. p̃fessiõis vinculo se & sua alicui monasterio obligarũt. ab ipis votis obligatione et donatione bonorũ in ꝑpetuũ ẽt ante baptismũ assumptũ hĩtũ nequeũt resilire. ß. sũt ordini et monasterio obligate ꝑpetuo nõ obstãte ordinatiõe siue ꝓstitutiõe inno. papa. iiij. de p̃bationis ãno ꝓplẽdo. que nõ bz locũ in monialib⁹ fratrũ predicatorũ ordinis & minorũ & matrimonium si postea p eas ꝯtractũ fuerit nullius firmitatis existit. Possunt etiã ipe moniales annũ libere ꝑfiteri Alexander. Ex tenore. item sorores ordinis nostri illis gaudẽt p̃uilegijs que nostro ordini sunt concessa vel in posterũ concedentur inno. Iz olim Clemens. Sacra vestra religio. iterꝝ a iurisdictione & potestate quoruncunq; prelatorum sororum nostri ordinis cum monasteriis et locis suis totaliter sunt exempte. Benedictus. Sacra nostra religio. item sorores nostri ordis ad p̃stationem decimarũ. de quibuscunq; suis bonis. vel ad contribuendum in procurationib⁹ ordinariorũ vel legatorum. aut nunciorũ sedis apostolice & ad quascunq; tallias & collectas ac

pedagia.thelonia ⁊ exactiones alias.quibusuis regibus ⁊ principibus seu alijs personis secularibus exhibendas minime obligãtur Nicolaus Quãto studiosius Bonifacius Laudabilis Sñ dictus Sacra nra religio Item nulla soror nostri ordinis assumi pt p quemcũq ad aliquã abbatiam vel regimẽ alicui⁹ monasterij alterius professionis sine licẽtia sedis aplice.faciente de statuto h⁹ mentionẽ exp̃ssam Bene Et monialis Item ex p̃dicto priuilegio bonifacij qđ incipit virtute cõspicuos. Et p gre.vndecimum innouato.hoc bt vz. Cõcedimus q3 vobis vt de illis que in ornamentis vel p eis aut libris fabrica lu.minaribo anniuersario septio vicesimo tricesim⁹ seu alijs ad ppetuũ cultũ diuinũ.seu pro pie.atijs aut victu ad sustentationẽ vestrã.vel indumentis necnõ p annuis censibꝰ retinendis.ad quoꝝ solutionem alique domus vestri ordinis obligate noscuntur vel de domibꝰ.predijs.ortis.alijsq locis.fm instituta vestri ordinis opportunis.aut de bis quep h⁹ domibꝰ.predijs.ortis.⁊ locis emẽdis vobis legantur dũmodo p̃missa nõ conuertantur in alios vsus.ꝛ in illos dũtaxat pro quibꝰ relinquũt.aut alios ei⁹ qui in hac cessione vel indulgẽtia continent.nulli canonicam portionẽ aliquã teneamĩ exhibere.⁊ ne quis a vobis vel vltimaꝝ executõibus voluntatũ seu decedentiũ heredibꝰ đ p̃missis aut de bis que vobis in vltimis voluntatibꝰ absolute leganꝰ vel alias p vestris necessitatibꝰ cõferuntur.aliquid exigere vel extorquere p̃sumãt districtius inhibemus ꝛc. Et nota q cũ a quibusdã doctoribꝰ diceretur istũ p̃uilegiũ s.q ad q̃rtã nõ dandã.tolli p clemẽtinã dudum đ sepultur⁹ reuocatũ extitit p martinũ q̃ntũ ⁊ cõfirmatũ et ad remouendũ dubiũ ⁊ declarandũ q ad q̃rtã soluenda m de legatis non tenentur fratres.hoc fuit additum p martinũ quintũ vz Certũ ne dubitationes ac controuersie que alias vos pluribꝰ laboribus ⁊ expensis vexauerunt de cetero vobis fiant.ex certa sciẽtia statuimꝰ vt dictum est p̃uilegiũ gre.pape.xi.in iudicio ⁊ extra in qualibz sui dispositione inuiolabiliter obseruetur.nõ obstãtibꝰ constitutõibꝰ aplicis illa p̃sertim felicis recordationis clemẽtis pape.v.p̃decessoris nri.edita in concilio vienẽsi q incipit dudũ. Necnõ p̃uilegijs gratijs.⁊ concessionibꝰ aplicis in genere vel in spẽ quibusuis p̃sonis.ecclesijs siue locis concessis sub q̃uis forma vel exp̃ssione verborꝝ.ex si de eis hñda essẽ in p̃sentibꝰ mentio specialis seu p q̃ue p̃sentibꝰ nõ exp̃ssa aut totaliter de verbo ad verbũ non inserta eaꝝ in toto seu in aliq̃ pte sui effectꝰ possẽ aliqualiter impediri.⁊ alijs contrarijs q̃buscũq. Nos em̃ exnũc irritũ decernimus⁊ inane si secus sup bis aut coꝝ aliqua a q̃cũq quauis auctoritate scienter vel ignanter attigerit attemptari declarãtes clausulã illa vz salua tñ iustitia illaꝝ eccliaꝝ a q̃bꝰ mortuoꝝ corpa assumũt in oĩbꝰ alijs debere intelligi p̃terq̃ in bis de quibꝰ in ipso priuilegio specialiter cauetur.q canonica portio minime exigat Nulli ergo ꝛc.

Titulus.xx.de regulis iuris sub vnico capitulo ex decre.⁊ li.vi.collectis

Via materia de regulis iuris est satis vniuersalis vtilis⁊ breuis Ideo hic ponẽs cũ glo.ꝑ abbreuiatis tñ Et primo videndum est de ethimologia nois ipsius. Ad qđ dicit Isido.q regula dr eo q recte ducat.nec aliquã aliorsum trahit Alij dixerũt regulam dictam eo q regat vel normam recte viuẽdi p̃beat vel qđ distortum prauũq est corrigat in decre.di.iij.Glo. ibi Si regla nunq̃ aliorsum trahit.ergo omnis regula est ius Sed contradicit lex q regula est q̃rem breuiter enarrat non vt ex ea ius fiat vt ff.đ re.iu.l.i. Ad hoc dicas q si regula dicitur illud i quo aliquid statuitur generaliter nõ admittis exceptõibꝰ sic ex ea non sumitur ius⁊ sic sumit lex Sed si appellas regulã id qđ includit exceptões suas secũ.sic regula nunq̃ fallit.⁊ ita Isi.sumit Io.an. Dicit ãt regula quasi a rega.vel regla qđ idem est qđ rectitudinis forma. Sicut em̃ p regulam nouit scriptor modũ recte scribendi.sector modũ recte secandi.⁊ sic de alijs.ita p bas regulas modũ recte iudicandi cognoscim⁹. Quare autem regule iuris ponuntur in fi.decreta.assignatur duplex ratio. Prima est colorariua vz.q que vltimo loco dicuntur melius memorie cõmendatur de cõse.di.ij.liquido Secũda est vera et p̃pria.s.vt ostenderetur ius nõ sumi ex regula ꝑ regula ex iure Si em̃ posite fuissent in principio cõpilationis.forsitã crederet aliquis q ius seqns ex regul⁹ sumeret In fine ergo ponunt vt appareat ex iure qđ p̃cessit regulas sumi Est ãt regla p̃rie regulariter vera q̃uis patiat exceptões i se Quę ãt exceptiões contineant sub regula breuit dico q quo ad ptãtem verborꝝ que in ea p̃feruntur vlr.vel saltẽ indefinite affirmãdo vel negãdo cõprehendit exceptões.alias nõ diceret exceptõ Sicut si dicerẽ Dis bõ currit excepto equo titij.hec nõ est exceptõ q equus titij nõ cõprehendebat sub illa p̃positõe dis hõ currit Sz si dico dis hõ currit excepto titio.illa est p̃pria exceptio.q⁹ positõ dis hõ currit bene cõprehendit titium Tollitur ergo ritus virtute exceptõis q̃ ad materiã de qua fit sermo.ꝑ q̃ ad iuris determinationẽ.exceptio nõ cõprehenditur sub regula q⁹ contraria tõ ⁊ ius est in exceptõne q̃ in regula Hec q̃ opatur exceptio vt illõ qđ alias sub verbis regule cõprehendebatur.ad determinationẽ regule exceptionis virtute tollatur Cõstituit ãt regula verba que de sui natura oĩa cõprehendant.s.p signa vlia affirmatiua q̃ oĩa cõ

prehendunt de re.iu.ois Et p verba negatiua q̄
vlr negando excludunt oia de re.iu.in vi.nemo
pt.⁊ alias Et p verba indefinita que simplr pla
ta equipollent vlibo.xix.c.i Et ideo oes regule
tradunt p signa indefinita affirmatiua vel nega
tiua paucis exceptis Officium ār regule est ples
casus sil iungere clauo rōnis Utp ār regula ꝓsti
tuat ius nouū vel antiquū recitet.dubitaf Sub
tiliter dixerunt doc.q̄ est ꝑsiderare tres spēs ca/
suum Quidam sunt iam determinati.⁊ in ill re
gula non ꝓstituit ius q̄ inuenit iam ꝓstitutum
Quidam alij sunt excepti a legis determinatiōe
⁊ in illis silr regula non ꝓstituit ius q̄ non clau
dunt sub regule determinatōe Quidam sunt in
quibo ē eadē eq̄tas q̄ in casibo determinatis a iu
re.nec tñ repiunt in iure positi.⁊ in illis regla fa
cit ius.ꝓpter identitatē rōnis.non patientis ius
similiū casuū esse diuersum Ego tñ nō recedo a
verbis legis.⁊ dico q̄ p regulā nō statuit ius. ß
ex iure sumit regula alias nō video quō possz di
ci regula iuris Sicut em in regula ligni vel ferri
necē est matias ꝑuenire.s.lignū vel ferr ex quibo
regula fiat.sic necē est in regula iurꝫ ius qđ ē in
materia ꝑuenisse ad hoc vt possit inde regla dispo
ni.⁊ tūc ꝓprie loquitur l.de re.iu.alias debuisset
dici đ iure regulā.Et sic dicatur q̄ in casibo non
exꝑssis a iure vbi est simil rō regula facit ius.hoc
est sine aliqua regula per iura q̄ hoc volunt de re
scrip.ceterꝫ.Et si dicat q̄ alique regule videntur
ꝑcessisse iuris exꝑsse traditionē Dico q̄ ius idez
est q̄ rō vt di.i. Cōsuetudo ab exordio rōnal creā
ture ꝑcesserat di.v.in principio Vel saltē dispo/
sitionē cōdentis regulas ius ꝑcessit. Videns em̄
formator regule sic esse debere de iure.qđ in eius
saltē mēte sedebat.formauit regulam Allegatur
tñ regula ꝓ iure.non tā ex origine q̄z ex forma Et
potior est causa ei⁹ ꝓ q̄ facit regula Dz em̄ aduer
sarius necesse ostendere rōem quare in illo casu
nō loquat regula.⁊ facit qđ dicat infra vtile. Cū
aūt dicit hic regula iuris sumit ꝓ iure canonico
nō ciuili.vt pz in regula que de iure ciuili nōpce
dit Hec oia Job.an.in glo.sup rubrica de re iu.
Ponent aūt ipe regule p alphabetū.vt meli⁹
memorie ꝯmēdent.⁊ nō ꝑm ordinē iuris Ho
ra qđ dicit biero.di.xxix.q̄ regule scrōz patrz pro
tpe loco ⁊ ꝑsona negocio.instante necessitate tra/
dite sūt Et Isido.ibi Sciendum est q̄ pluraq̄z
capitula ex causa.ex loco.ex tpe.ex persona consi/
deranda sunt.quorum modi quia medulit⁹ non
indagant.in erroris labirintū nōnulli intricādo
impingunt.cū ante iudicant q̄ intelligant.ante
inculpant q̄z iterato lecta ꝙquirant Exempla po
nūtur in di.seqntibo đ diuersis ordinatōibo factis
ab ecclesia

Accessoriū naturā sequi

cōgruit principalis Hec regula sūpta est ex.l.ff.
eo.ti.cū principal Pone casū in principali dstru
cto⁹q⁹ dē destructum ⁊ accessorium.xvi.q.vij.et
hoc diximus Item si causa principalis matrimo
nij ꝓmittit.sic ⁊ accessoriū.s.dotz de do.post di.re
de prudentia Dz contra de iureiurā debitores.⁊
c.cum contingat ⁊ supra ti.eo.l.licet vbi tenet ac/
cessorium ⁊ nō principale So.illud ꝓpter periculū
aīe.qđ eueniret si nō seruaret iuramentū.⁊ dicit
in ꝓdicto decre.cū ꝓtingat Jo.an Vultra alia ibi
vide Potest sic extēdi Fides viua ē principale
vt fūdamentū in statu spūali Opa de genere bo
noū sunt accessoriū Remota fide nil boni meri
torij pt esse in hoīe.xxviij.q.i.Ex his Ubi deest
agnitio incōmutabilis veritatis.s.p fidē.falsa est
virtus etiā in optimis moribo Sic in particulari
ope principale est intētio recta Accessoria opa q̄
ex illa fiūt q̄ sequūtur naturā ei⁹ vt sint bona di.
lxxxvi.non satis Et mala sunt opa si intētio ma
la In his ār q̄ sūt mala de se.non est bona intētio
et si videat Contrario ē principale in pēna Cōfes
sio ⁊ satisfactio accessoria que sequuntur naturā
eius ⁊c.

Actus legitimi cōditio

nē nō recipiūt neq̄z diē Hec regula sūpta est ex.l
ff.eo.ti.actus Dicunt aūt actus legitimi Emāci
patio.acceptilatio.hereditatisz aditio.serui adoptō
tutorz datio.electio.postulatio.sñie latio.mūmo
niū ⁊ h⁹ Exēplū pone in sñia q̄ nō dz fieri sub ꝓdi
tione vt ij.q.vi.biduū It ē electio nō dz fieri sub
ꝓditōe.vt de elec.in electōibo li.vi Nō debent ēt
fieri in diē.i.vsq̄z ad certū tps ⁊ non vltra.ß sim
plicit.nō em̄ eligit q̄s vsq̄z ad certū tps ß simplr
Nec ꝓtrahit mūmoniū ad tps.ß absolute.xxij.
q.ij.solz Dz ꝓtra di.xviij.c.vl.⁊ lxxxvi.tāta Ubi
fert sñia excōicatōis vsq̄z ad duos mēses Solu.
ibi sumit excō:catio ꝓ remotōe a sacris Hā excōi
catio dz ee ꝑpetua.x.q.i.q̄ sacerdotes Et exponi/
mus perpetuā.i.donec penituerit.xxvij.q.i.de vi/
duis Itē ꝓtra de elec.cū in veri Ubi eligēdi ptās
in certū tps ꝓfert So. Electio est ille actus legi
timus qui nō recipit diē Cūm non pt canonic⁹ alij
quē sibi eligere in ꝓlatū vsq̄z ad festū resurrectō
nis Dz ptās eligēdi nō est ille actus.⁊ ideo ꝓfert
in tps vt ibi Et ꝓcurator dat ad tps de ꝓcura.si
quē li.vi Itē ꝓtra.vij.q.i.pastoral. vbi ꝓlatura ec
clesie videt dari ad tps So.in vl.glo. Ubi dī q̄
hoc fieri pt ex dispēsatōe pape Itē ꝓtra q̄ mūmo
niū licet nō recipiat diē.recipit tñ ꝓditōem vt de
ꝓdi.sup eo.So. Veritate inspecta.nō est ibi mūi/
moniū vbi nō inuenit pur⁹ ꝓsensus vt ibi pz im
mo nec sponsalia.de spon.c.i.li.vi Itē q̄ dcm est
đ datione tutoris q̄ non recipit diem.bz locum
in tutore dato a iudice Secus si a testatore. Et
nota q̄ sic bi actus nō recipiunt ꝓditiōem neq̄z

die.ita nec distinctionē vt in.c.pal.de elec.in ele ctionibus Itez nota q regula ista indistincte lo quitur de actibus legitimis q non recipiunt cō ditionē nec diem Et autem stricte dixit Actus legitimi qui ꝯditionē nō recipiūt vt.q.d. Aliqui actus sunt qui recipiunt.aliqui nō Et loquit ipa lex in actibus qui nō sūt ꝯtractus ⁊ quasi Cōtra ctus.n. bñ recipiunt ꝯditionē.ff.de ꝯtrahen.emp. l.lxc vendito Jo.an.

Beneficiū ecclesiasticū

nō potest licite sine institutiōe canonica possideri Pone casum p.c.xvi.q.vij siquis de incepto Ibi enī dr q accipiēs eccām de manu laici est suspen sus.⁊ eā retinere non pt.vide ibi glo. Et sic no. hic casū in q nō currit ꝓscriptio Idem est in mri monio carnali.xxiij.q.v.qō vlt. Et de ꝓsan.⁊ lab. nō vebet.idem in alijs casibus qui notantur.xvi q.iij.clerici Et de ꝓscrip.cū nō liceat in glo. Su mitur aūt hic beneficium largo mō vt ꝯprehendat dignitates ꝓlonatus ecclesias oēs cum cura ⁊ si ne cura que cū titulo bñtur.i.q.iij.si quis tutor. Sumit aūt interdū stricte vt distinguat a ꝓbēda xij.q.ij.alienationes Alias includit ꝓbendā vt.i. q.iij.c.vl. Alibi stricte sumitur,p sol bñficijs sim plicibus sine cura.ō ꝓben.c.vl. Cū igit in bñficō ecclesiastico requiratur canonica institutio.vidē dum est quid sit institutō Institucre autem est ius canonicū in ecclesia vel ecclesiastico bñficio tribuere Qd dic vt no.de.instit.auctoritate. Jn uestitura aūt est q̄si iuris illi⁹ possessionē ꝓferre Acci pit tñ aliqñ vnū pro alio vt dicit ibi glo.in dcō c.⁊ de jure cōi instituere spectat ad epm.xvi.q.vij. null⁹ Et fit inuestitura p anulū.baculū.vel libꝝ Ex an caplm sede vacāte possit instituere dēmi natur hoc de instit.c.i.li.vi. Et q̄ dra sit inter colla tionē.ꝓbationē.⁊ institutionē vide de ꝓben.cuz in illis li.vi. Nō ꝓt Hec dictio ꝓt posit negatiuā positam vt hic.nccitatē importat.tj.q.i.c.i. Cuz aūt affirmatiue ponit.nccitatē nō importat.xij.q.iij.§. utē in criminali.v.pt Licite supabūdat Jd.n.di cimur posse.qō licite possu m⁹.xxij.q.j. faciat. Ubi d'multiplici posse Obtineri Cōtradicit huic regu le.de iure pa.cura. Jo. Jbi nō prescribebatur ec clesia tanꝯ bñficiū ⁊ vt ꝓprietas. Jtē nccitat⁹ cā vel pietat⁹ vel cā ipensi obsequij sine canonica in stitutōe possidet q̄s ꝓuēt⁹ eccē.nec ex eo canonic⁹ vel beneficiat⁹ dr ꝓprie.xij.q.ij.quicūqꝫ suffragio xvi.q.i.possessiones⁊.q.iij.clerici.⁊ de magistris q̄m Et de pugnātibꝫ in duel.o.hēricus Jtē ar. ctra de elec.in genesi Ubi possessio dat ius eligē di ex ꝓscriptōe Jo.p possessionē acquirit⁹ ius eli gendi⁊ pūtandi c⁊ꝓcedit ex nūis actibus Institu tuno aūt ꝓcedit ex actibꝫ aliꝯ.q̄ ad hoc vt valeat debet esse canonica vt hic Jn q̄ ꝓcipue q̄tuor req runtur Primum q̄ ꝓsona sit que possit instituc re.xvi.q.vij.c.nullus Sdum q̄ instituēs sit talis qui possit instituere.de instit.c.ij.quia non laic⁹ pt in stitui Vel ipse idem instituens.eo.titulo vltimo Tertium q̄ illius beneficij institutio ex iure pro prio vel de uoluto vel delegato. ad instituentem pertineat eo.t.c.ij. Quartum q̄ seruetur forma constitutionis illius de elec.c.vi.li.vi.⁊ cē Jo.an. Extende regulā istam quia triplex est gen⁹ be neficij eccāstici.s.bñficiū sacēꝯ.bñficium suffra giorꝯ.⁊ bñficiū eccāsticoꝯ locoꝯ Primū.s. qōlibꝫ sacēm non ꝓt de iure⁊ ad salute aīe obtineri.ni si fm institutionē canonicā.i.ordinationē eccle sie vt.s.bene dispositus accedat⁊ fm ritum eccie Secdꝫ q̄ est cōicatio seu pricipatō bonoꝯ.q̄ fiūt i eccā⁊ orationū⁊ alioꝯ bonoꝯ⁊ indulgēriaꝯ non ꝓt bēi nisi fm institutionē eccē.i.existēdo in cha ritate.⁊ faciendo ea q̄ ordinauit eccā fienda vt cō tinet indulgentie forma Tertiū est eccā.ꝓbenda et dignitas eccāstica In qbꝫ optet seruari,put or dinauit eccā.vt ꝓz hic in glo.

Bona fides nō patitur

vt semel exactum itez exigatur Hec regla sūpra fuit ex.l.ff.eo.ti.bona fides Ecclesia enim non de bet suum recipere vel repetere cū augmento.sed si semel exactū itez exigerz augmentum recipet xij.q.ij. fraternitas. Et habet locum hec regula etiam in penis.que semel exacte ab eodem.iterū exigi nō debēt.ad hoc.xiij.q.vij.c.vl.⁊ ō iudicibꝫ at si clerici Ab eodem autem ideo dixit q̄ si plu res tenerentur ad penā insolidū.soluta pena per vnū.non liberat alter.xij.q.ij.cū deuotissimā An aūt res⁊ pena sit peti possint.dic vt notat xxv.q.ij si eccē Hanc aūt regulam dico verā in his quoꝯ cā vnica exactione finitur Unde si decem debco ipsoꝝ solutōne tollitur omnis obligatio Cū nō patit bona fides vt illa.x.itez exigantur Et si soluāt vt indebita repetūtur q̄ō dic vt.i.q.xij.ni si de.so.c.vlt. Si aūt vnica exactōe non sumitur obligatio.pura in actione debiti viri ab vxore.et econuerso.nō hz locū hec regula Idē in ꝓcuratione quā exigit epūs primo anno visitās Nā scdo anno visitās.itez exigit ꝓcurationē Et idem ex si nccī tate ecclesie.itez eodē mō visitaret⁊ anno Et sic ꝓt intelligi illud de censibus.cū venerabilis Idē dico in actione pene vbi actū est in ꝓtractu sic vt s.tocies pena ꝓmittat⁹⁊ exigi possit q̄tiens cōtra factū fuerit Nā tūc pena semel exacta.itez exigeī Rō est q⁹ fm aliam regulā Cōtract⁹ ex quentōne legē accipiūt Sz veritate ista spectā in his casibus ⁊ silibꝫ nō est idē.ꝫ aliꝯ licet eiusdē generis Et fa cit hec regla ad q̄stionē quā mouet Jo.xij.q.ij.mo nemus An si eccā ꝓsecuta est suū a possessore q̄ō facere ꝓt vt e.q.aplicos An idē possit petere ēt a plato.⁊ certe non q⁹ bona fides ⁊c. Ad penam tñ agere posset ꝓtra eū vt de re.eccle.nō alie.si quis.

Jo.an. Bona fides.i.ꝓscia7 equitas bona Et ꝓ extendi istud q exactum non debet iterū exigi in solutionibus Et ꝓtra hoc faciunt vsurarij qz cum receperint suum capitale.iterum exigunt illud du mvsurā petunt quod est q̄ aliud capitale Tho. Nō bona fides non patitur vide de vsu.in ij.pte ti.i. Hoc etam seruandum in punitiōibꝫ Sicut em̄ non iudicat de bis in idipm sicz qui semel iudicatus 7 punitus est pro illo pctō non debz iterꝫ puniri Et cui deus remisit culpam per penitentiam non punit ad gehennam pro illa qz pctā nō dedit nec quo ad culpam nec quo ad ꝑnam. Tho. Sed si deus punit hic pctōrem, 7 ille nō emendatur qz non soluit debitum.ideo deus punit etiā in inferno.quia debitū nō est solutū Sil'r in ꝓtractibꝫ.soluta pena non dz iterꝫ exigivt dictum est in glo.

Cum sunt partium iura

obscura.reo fauendum est potius q̄ actori. Hec regula sumpta est ex lege.ff.eo-ti. fauorabiliores Et pone casum.iij-q.ix.iudicas Et hec regula vera est nisi actor leueat fauorabilem causam.puta mrimonij.libertatis tetli, vel dotis Tunc em̄ fallit regula qz fauendum est potius actori.xxiij.q.i si quis accepit.d'ꝑba, ex līis Et hz locū hec regula.non solum in sententia fienda.sed etiā iā lata puta a duobus ordinarijs vno absoluente7 alio ꝓdēnante Tenet em̄ sententia ꝓ reo nisi fuerit lata in supradictis casibus Et nota q dicit obscura Si em̄ certū esset reum esse obnoxium. puniretur qz culpa est relaxare vindictam vt di.xxviij qz sunt Et hoc dico cum est certum iudicivt iudica Secus si vt deo. de offi.ordi-si sacerdos.velvt hoi.iij.q.vij.iudicet Si certum est eum non esse obnoxium absoluitur Idem si dubium vt hic vi des Sanctius est em̄ nocentē absoluere q̄ innocentem ꝓdemnare.ff.d' penis absentē Et sic in re dubia tertur certa sentēa Contra illud.xi.q.iij graue d' spon.de mulie7e Sed hic non est dubiū imo certū qz ex quo actor nō ꝓbauit clare re9 dēt absolui.vi.q.vl.actor Sic no.ber.de spō.iuuenis Et vide d' triplici ambiguitate no.xxxiij.di.c.vl. Reo Sic dicto a re que petitur vel super qua petitur vt d' v.sig.for9 Actori Cōtra.ff.d' iurd. l.iiqs intentōe Vbi ambiguā oīonem actoris in sui vtilitatem interpretamur So. Illud in principio liꝫ in quo fauetur actori Istud in fine in q̄ fauetur reo.quod dic vt no.de restit-spo.cum ad sedem in glo.tertia In sūma ergo nota q in obscurꝫ potius fauetur reo q̄ actori nisi cause fauor aliud inducat vt dictum est ꝛc. Nec intelligas hanc regulam in obscuris probatōnibus inductis a reo.quia illas ꝓtra eum interpretamur de proba. licet Quod dic vt infra.in regula ꝓtra eum Jo.an.

Cū quis in ius succedit

alterius iustā ignorantie cām censet hīe Hec regla sumpta ē ex.l.ff.eo-ti.qui in alterius Et pone casum.xvi.q.iij.si sacerdotes scdm tertium casum ibi nota.7.ff.de posiri-l.i.in fi. Ibi em̄ heres veniens rem depositam credens illam fuisse defuncti non tenetur ad rem sed ad precium Quod autē in hac regula dī verꝫ est si cum ipso successore agatur Secus si ipse agat quia certus debuit esse de facto suo cum ad iudicium prouocat Intelligitur autē hec regula de quolibet successore, siue sit singularis siue vniuersalis de quibꝫ dicam infra.is qui in ius ē.n.que videtur contra.§ nō ē, qz ibi loquitur de iure-hic de facto Vbi ergo q̄rere de prescriptiōe in qua sufficit bona fides p̄ scriberet successor bone fidei q̄d' prescriberet p̄decessor male fidei. Vbi āt requireret titulus.si in iusitum titulum habuit predecessor qui nō debit cōm prescribendi.successor qui eodem titulo vtit non prescribit.ff.d' diuer.7 tempo.prescrip.l.cuz heres Et aduerte qz regula illa venit exemplificative ad illā ignorantiā vbi ignorātia facti probabilis excusat Jo.an.

Cum quid prohibetur

phibentur oīa que sequūtur ex illo Pone casum in phibito a carnibꝫ q̄ phibit9 intelligit ab oībꝫ q̄ trabūt semētinā originē vt di.xij.venicz.phibita ꝓcupia p legē. intelliguntf phibita oīa mala q̄ sequunt ex illa, d' ofti. nā ꝓcupiam dīte phibita alienatione, phibita intelligitur venditio-donatio.manumissio.7c.de re.eccle.nō alie.nulli dīte phibito officio7 beneficium di.lxxi.eos dīte furto prohibito intelligitur prohibita omnis illicita vsurpatio rei aliene.xiij.q.v.penale dīte phibita mechia.omnis illicitus concubitus prohibetur.xxxij-q.xij.meretrices Et cui phibet eccle cōio.7 eius stipendia,phibita intelligūtur de appel.passoral' Cōcordat ad hāc regulam supra illa accessorium

Cui licet quod plus est

licet vtiq̄ qd' ē min9 Hec regula sūpta est ex.l.ff. eo.t.non debet Et fallit hec regula in casibus ibi no. Pone casū Presbiter ꝓficit in missa corpus xpi qd' plus est. bene ergo p̄t benedicere ꝑplm qd' minus est.xcv.di.ecce. Item cui ꝓcessum est relatori vel filio familias de peculio castrensi q̄ 7 bona re cā mortis Concor.xij-q.i.ꝓcipimus Cui ꝓmittitur aiē pecunie dispensande vt de dona.7 testā. post diuor.p nras Cui ꝓmittit vxor corpus bene p̄t ꝓmittere dōtē Et nota q illd' est vnum bo cardicū Cui licet plus 7 minus Aliud qd' licet maiori 7 minori di.xcv.illud supfluū Aliud nocendo Cui nō licet minus.nec matus de sen.q.

cū illoꝝ Et qđ nō licet in minori. nec in maiori. de dec. cū in cunctis vbi de hoc Cōtra de ꝓse. di. ij. primus Sed illud est ſpeciale ꝓpter cōionē Ité ꝓ xxxij. q. ij. latorē. vbi ꝓcedit cōicare ⁊ ñ oblatōez offerre. xvij. q. nij. miroꝝ Ité de corneamēꝫ c. i. de rapt. c. q. vbi ꝓcedit pīna ⁊ nō ſepultura So. Regulare ē qđ dr nisi a minori ꝓbibeat ex cā. l. vt ꝓſulat viuis. vt ibi. l. ob aliā cāz. Ité ad negatiuā ꝓtra di. xxxvi. q. ecclāstic. Et. i. q. i. ſi q epi. vbi q in iuſte ꝓtulit ordinē ꝓriuat collatōe ordīs illiꝰ ꝙ nō minoris vel maioris ſm bar. lz Aug. ꝓtra. Sed dic vt ſupra ꝓxie dixi Vl⁹ g̃ q̃litate excludit min⁹ ꝙ nō ſp Sic plus q̃ntitate ſp includit min⁹ vt. j plus ſp Jo. an.

Cōtra eū qui legez dice

re potuit apti⁹ē interꝓtatio faciēda Hec regla ſūpta ē. ex. l. ff. e. ti. in ꝓtrahēda vēditōe Et plene liq at iſta matia. licet de ipſa tractet de ſpō. ex lr̄is. ff ꝺ pac. l. vtenbꝺ Cu tñ nota q obſcuritas vl am biguitas Aut iponit in vltimis volūtatibꝺ. aut in quentōibꝺ factis in iudicio Aut in ꝓfeſſioībꝺ Aut in ꝓtractibꝺ penis Aut in ſentētijs Si in vltimis volūtatibꝺ ſubdiſtingue. q aut ꝓstat ꝺ volūtate exp̄ſſe aut tacite. Si exp̄ſſe illa ſeruaf. q nil est qđ tñ vbeaf hoībꝺ. q̃z qđ vltie voluntaꝫ liber sit ſulus xiij. q. ij. vltima voluntas Et de teſtam. officij Si ꝓstat tacite vt ꝓiecturā illa fuaf. xxvi q. vi. qui recedunt Et de teſta. reqſiſti Et hoc niſi dicta voluntas turpis eēt vt. ff. de cō. inſtit. l. q̃daz Vel alias ꝓtra ius Pone exemplū de teſta. tua. Si nō ꝓstat exp̄ſſe nec tacite. ſtaf verbis teſti. Ad hoc xxij. q. ij. ꝺs ār De cele. miſ. in q̃dā Si ār ꝛbba ſūt nimis larga. ſeq̃mur benigni⁹ ⁊ minimū vt in regula in obſcuris. j eo. tit. Et ſic eēt hꝛedis elec no Si ꝛo nō apparz que ꝑs ſit benignior vel minor neutra tenet ur. ff. de teſta. in. l. ſi duo ſūt. Si queraf ad quē ſpectat indagatio. dic ꝙ ad iudicē C. de fideicōmiſ. l. volūtatis defuncti Si in iudicijs ſit ambiguitas ſit interꝓtatio ꝓ ꝓferēte rō. q debitor ſp negaret ſe de hoc ſenſiſſe. C. ꝺ anali excep. l. vl. Et hoc in litis exordio De hoc de teſti. ſpō. cū ad ſedē Si ꝛo in ꝓbatōibꝺ ſit ambiguū interꝓtabit ꝓtra ꝓducentē de ꝓdi. app. ꝑ tuas Et de ꝓba. in pīncia Debent eīm ꝓbatōes eē clare de ꝓſcrip. auditis Saluo eo ꝙ pñt teſtes obſcure deponētes interdū itez interrogari. vt de teſti. cū clamor In ꝓfeſſionibꝺ Si ꝓfiteaf in certuz certificare cogitur. ff. de ꝓfeſſ. l. certum Alioquin accipiē qđ magis expediet aduerſario vt ibi. Et de ꝓfeſ. c. i. In ꝓtractibꝺ aut ē certū de ꝓſenſu. aut de diſſenſu. aut dubiū In primo ſtatur ei qđ ſen ſerūt de ſpon. c. i. In ſecꝺo nil valet. xxvij. q. ij. ſuf ficit. xxx. q. ij. c. vltio. De rapto. cū cām. xxix. q. i. ſ. i Et ibi error nō ſolū corꝑis. ſ ⁊ matie venditōez impedit Habil eſt tā ꝓtractū ꝙ ſenſui ſicut error ff. de iudi. l. ij. Et errare est aliud ꝓ alio putare xxxviij. di. q̃uis Non tñ oīs error impedit mūi monium Sed error tñ plene ⁊ ꝓdutōis qđ dic vt xxix. q. i. ſ. i. ⁊ in ſūma In tertio caſu ſez dū est dubiū ſubdiſtingue Aut ꝑt valere ſm intellectū vnius tñ. aut vtriuſq Si ſm intellectum vnius tñ valeat ſm quē valere ꝑt. ff. de ver. obli. q̃tiens Et hoc hz locū ex in ꝓtractu mūmoniali in foro iudiciali In foro āt aīe ſtaref ei qui diſſenſiſſz in tali dubio Vt de ſpon. tua nos Si ſm vtriuſq ī tellectū ꝑt valere valeat ſm q ē verisili⁹. ff. de ꝛ. ob. eū qui ita Et infra in regla inſpicim⁹. cū ſuis ꝓor. Si dubitaf q ſit verisilius. ſeruaf q i hac regula dr. ff. de ver. ob. l. quicqd Et hoc vez cum neuter volum committit Si autem alter volum committat contra eum fiet interꝓretatio. xxij. que ſti. v. ſ. ex his Et. c. quacūq Si ārō ter q̃mittit volū. ad cōem ſignificatōem recurref vt in dicta decre. ex litteris Ubi de hoc. ⁊. xxij. q. v. ſi g̃ Et idē reputaf in iuramētis vt ibi notaf In teſtētijs ſuis interꝓtari poterit ꝓſes ꝓuincie vel ꝓcurator ceſaris. ff. de appella. ab executore in ꝓin. Functi⁹ est eīm officio ſuo ſiue male ſiue bene iudicando. Nō intelligē de diffinitiua ſentētia Sec de int locutoria Nō dic vt no. de appel. ceſſāte De fructibꝺ tñ ⁊ expenſis ſupplere ꝑt eadem die. ff. ꝺ re. iudi. l. paulus Et de hoc no. xxxv. q. ij. ſ. q̃z g̃. alias ĩcipit Dis ita in glo. xi. q. i. ſ. ⁊ bis in glo. Et ibi ꝺ multiplici interꝓtatōe De legibꝺ nō ē dcm q̃z in eis nil obſcuꝝ est vel ambiguū diſ. ij. q. erit Et. C. de nouo. co. ꝓpo. in ꝓma ꝓſtitutōe ibi. erit lex certa ⁊ breui ſinone ꝓſcripta Si tñ ambigui tas eē videref in eis recurrif ad ꝓdentē. q̃z illeſio lus interꝓtari ꝑt q ⁊ ꝓdere. xi. q. i. ſ. ex bis Et idē in priuilegijs q̃ ſūt leges priuate. ⁊ ꝑ eadem iura Jo. an. Et nota qđ dicit gre. xxx. q. v. humane q verba debent deſeruire intentōni. nō intentio verbis Ubi glo. ar. ponꝰ cē ꝓſiderandū intentionem alicui⁹ q̃z verba. i. q. i. Marcion Sz hoc est vez cū ꝓstat de intellectū. alias a verbis no est recedendū in dubijs. ff. de l. vi. nō aliter Et adde qđ. xxij. q. i. patrus dicit glo. q nō debem⁹ ſp adhrere verbis Verba. n. in reſcriptis poſita vel ī legibꝺ dēm⁹ ꝓformare eq̃tati. lz verba nō patiāf. vt de reſcrip. cām. de ꝓſue. cū dilectus

Cū nō ſtat per eum ad

quē ptinet q̃ min⁹ ꝓditio ipleaf. dēs dz ꝓpinde ac ſi ipleta fuiſſz Hec regula ſūpta est ex. l. ff. e. ti in iure auili Pone exemplū in abraham. ꝑ quem nō ſteteꝝ q̃ min⁹ filiū ſuū īmolarz ſm dm̃ ꝓceptū Un̄ pinde ita gratū fuit añ dm̃. ac ſi īmolaſſet xxij. q. v. ſi q̃libet. ſ. abrabā q̃z. ⁊. c. ſe. Ité pone ca ſū qui impedit ne ad eū citatio ꝓueniat vt ii. nō co teſta. q̃m. Ité ꝑt ponere in libertate legata ⁊ vt a liquid detur hꝛedi. ⁊ ꝑ eū ſtat. C. de ꝓdic. inter. l

penl'.ꝛ vlti. Et idem in alijs legatis Et nota ꝙ si mihi quinqz ꝓmiseris si te vicero. tacite videtur hoc actum vt resistere possis.ꝛ sic hꝫ retur ꝑ exp̃ssa Et nota ꝙ dicit ꝑ eum ad quem ꝓtinet Nam si starꝫ ꝑ alium tertium vel ꝑ impedimentum mei ipsius tunc locū hꝫ ẽgula illa infra ip̃urari quia tunc licet non imputet ꝙ ꝑ me nō stat vt ibi. nō ñ habebit ꝓ ip̃leto vt hic. Item nota ꝙ si libertas legata ẽ seruo si.r. heredi dedit.ꝛ ꝑ hꝛedē stetit ꝙ min⁹ seruus dederit illa.r. pinde est ac si impleta esset ꝓditio qꝛ ille liber erit Tenet tñ illa dedē postmodū soluere nisi forte obtuleritꝛ hꝛes nō suscepit. E. de ꝓdi. inser. l. vl. cū. Jo. an.

Cū quid vna via prohi

betur alicui. ad id alia via admittⁱ nō debet Pōe casū. xxxiij. q. v. hec imago de ꝓcess. ꝓben. dereliāda Nota ergo ꝙ cum aliquid ꝓhibetur, ꝓhibent̃ et oīa ꝙ sequūtur ex illo vt in regula Cum quid. supra Ec etiam oīa per que possit peniri ad illud Fallit hoc interduz qꝛ seruus nō admittit̃ i testimonium pro dño nec ꝓtra dñm.ꝛ tñ testificatur de facto suo. dū dꝫ ꝑ eum deponituz vel ꝓmodatū vel silẽ. nij. q. iij. serui necz. Item qui non ꝑt accusare deuñciet ꝺ iureur, quēadmodū in ñ. Item ꝓlatus de mobilibꝫ ꝑ eccām acquisitis testari nō ꝑt.ꝛ tñ in egritudine moderate pōt de ipsis aliq erogare. de testa. ad hoc Satis circa hoc dici ꝑt ꝙ cū aliquid ꝓhibet̃ principaliꝫ habito respectū ad ꝓhibitum nō ad viam vel ad modū quo ꝓhibet̃ Exẽplifica ꝑ iura in principio dicta. tunc suffic̃ ꝓhibita vna via. vt ad id in eius fraudē alia via vel modo admitti nō debeat vt hic. Pāle tñ est in libertate. ff. de inoffi. te. l. papinian⁹ Si aī ꝓhibitio principaliꝫ se hꝫ ad viam vel modū. non ad rē. nūc lec⁹ Alī alteri eccē alligat⁹ ep̃s non eligit ꝫ tñ postulatur Item qui iurauit nō accusare dñ denūciat qꝛ sibi nō est ꝓhibitū deferre crimē Hꝫ ꝑ modū accusatōis ꝓhibetur ꝛc. Jo. an.

Contractus ex conuẽtio

ne legē acipe dinoscunt Dicunt vulgares Pact̃m rūpit leges Et hoc dicit hec regula q̃ sūpta est ex. l. ff. e. ti. ꝓtractus Pone casū ꝑ can. xvij. q. ij. eleuterius Vbi quentio inter ep̃m diocesanuz et fundatorem inita de oblationib⁹ obuenēt̃ib⁹ in festo ipsi⁹ ecclesie seruanda est Item ꝛepositari⁹ ꝑm iura tenetur soluz de dolo ꝛ lata culpa q̃ dolo ꝓparat Si tñ interuenit quentio vt teneat de leui ꝛ leuissima culpa.ꝛ casū fortuito. illa seruat de dep. c. ij. Et qđ dicit regula hic intelligas ꝺ quē tiōe honestat nō ꝓtra bonos mores Alī si quenerit vt dolus ꝓstetur nō valet quentio vt in dcā. l. ꝓtractus Job. an.

Certum ẽ ꝙ is cōmittit

in legē qui legis verba amplectens ꝓtra legis nititur voluntatē Pone casum. xvij. q. iij. plerigz. ꝛ de elec. auaricie li. vi Et ꝓcor. i. q. i. sunt nonnulli Circa regulā nō insisto, ꝓsequere ipsam vt nota. xvij. q. iij. plerigz ibi in glo. dꝫ Nolūt quidam facere ꝓtra legē. ꝺ faciūt fraudem legi Facit autem fraudem legi qui obſuat verba legis. ꝺ mentē eiꝰ circumuenit. ff. de legi. fraus Fit autem fraus legi quatuor modis s. de re ad rem. i. qñ in fraudē datur aliqua res vt in dicto. c. plerigz. ꝛ. i. q. i. sūt nōnulli Item de ꝑsona ad ꝑsonam vt quis sub ꝑsona alterius exercet vsuram. xlvij. dis. sicut nō suo Et cum marit⁹ non potest aliquid dare uxori supponit aliam ꝑsonam cui det. ff. de dona. inter vi.ꝛ vx. ꝺ rō Item de vno ꝓtractu ad aliū fit fraus legi vt cum mulier non possit aliquid dare viro. fingit se vendere ei. ff. de dona. inter vi.ꝛ vx. si sponsus Item de vno ꝓtractu ad aliū vt cū mulier non possit fi ꝺ iubere constituit se principalem debitricem. ff. ad vell. Quis. xxxiij. q. v. mulierem Jo. an.

Extendi ꝑt ad multa.ꝛ in vsuris que palleāt sub iusto titul'. C. vendicatōis. emptionis. pignorationis. de posit. societatis.ꝛ hꝰ de quib⁹ fraudibus vsuraꝝ. vide in. ij. ꝑte ti. i. c. vi.ꝛ sequē. Item i nō cōicando vel mala cōicando Item in ieiunijs et alijs Et dicit decre. ꝙ fraus ꝛ dolus nemi debet patrociniari.

Decet concessū a princi

pe bñficiū eē mās. Pōe casū. xxv. q. ij. c. i. ꝛ ij. et de ꝓben. si cui. li. vi.ꝛ in auten. col. vi. Constitutio Decz hoc verbum quantū ad subditos i ꝓsecutē importat quantū ad ip̃m principem hoc nellatez, ipse em̃ priuilegiū ꝑ se ꝓcessū diminuere vel moderare vel in totū tollere ꝑt Primū ꝓbatur de dec. capitulo secundo Secundum probatur de elec. qꝛ sepe li. vi. Ad hoc. lxiij. dist. §. vlt Si princeps qui solus priuilegiū in alterius preiudiciū ꝓferre ꝑt ꝑm q̃ sdā. ix. q. iij. nūc vero ꝛc. et sequē. Nō nō est verꝫ vt no. xxv. q. ij. in sū. in pri. Licet em̃ hic exprimatur de principe Idem ẽ in beneficijs alioꝝ. xij. q. ij. Si eps. de in. cū venis sent Pūt em̃ epi dare priuilegia de re iudi. cum inter vos De hoc. xxv. q. ij. in sū. Bñficiū Priuilegium est q̃dā bñficiū collatū alteri Cum aūt sit duplex genus priuilegioꝝ. qꝛ realia ꝛ ꝑsonalia hoc est verꝫ in realib⁹ priuilegijs Hec em̃ priuilegia principum sunt perpetua Non aūt intelligitur de ꝑsonalib⁹. nam ꝑsonalia cum ꝑsonis extinguūtur vt infra in regu. priuilegium Et idē dico de priuilegio dato ad tps Pone casum de verb. sig. tua Vālꝫ Nota ꝙ licet priuilegiū debeat esse perpetuū vt hic. extinguit̃ tñ ꝓpter abusum negligentiam ꝓtractū factum ꝛ supueniens enorme ꝓiudicium Nō dic vt no. xxij. di. renouantes. ꝛ. q. iij. priuilegiū de dec. suggestū Alī dico q aū

ipso principe verba priuilegij interpretanda sunt ita q̃ alteri enorme prei udicium non afferant. de rer. sig. quod p nouale Si aũt ex postfacto suppueniat enorme prudiciũ. pone casũ p̃ decreta. suggestũ. hoc cũ sit necẽ directe venire ꝓtra verba priuilegij credere ꝙponendã principi qõem de priuilegio qõ de nouo tẽdit ad noxã ꝛ ꝓtra illõ nõ debere ꝓia auctoritate veniri fm lau. qui hoc sennit ff. q. i. in fi. Et ber. Beneficiũ remissionis pcõr qõ dat a principe adeo manet q̃ nunq̃ reuocat. xxiij q. iij. si illic Cõtra de pe. di. iij. q̃ dñi Ezo. Ro redeũt pcã dimissa p recidiuũ. nec q̃ ad culpam nec q̃ ad penã. Beneficia dñr reduere p q̃ndã efficaciã aggrauatõis illi⁹ seq̃nti culpe Ezo. in. iij. Beneficiũ etiã gratie virtutũ sp durat in hoie. ex pte di dãt de pe. d. ij. q̃rendũ Bz si qõ admittat ẽ ꝓpe abusũ vel negligentiã hoim Beneficiũ ẽ q̃dcũq̃ bẽ⁹ bonũ. ꝛ illud sp oz manere in mẽte nra p recognitõez ipsius Soli obliuisci oẽs retributões ei⁹

Dubia sũt in meliorem

ptẽ interpretanda. s. ea scã q̃ dubiũ est q̃ aio fiant Hec regula hꝫ in decreta de re. iu. estote Et sunt verba bede sup illõ Lu. vi. Nolite iudicare Ubi sciẽdũ q̃ triplex ẽ gen⁹ hũanox opex. Aut eiñ sũt bona vel de genere bonox vt ieiuniũ. oõ. elemosina. ꝛ hꝫ. ꝛ ista sp debent interpꝛtari in bonã ptem q̃uis possint fieri mala intentõe Aut sũt de genere malox ꝛ mala fm se vt furta. hoicidia. blasphemie. ꝛ hꝫ Et de his vt dicit beda ibidẽ p̃mittit nobis iudicare. i. interpꝛtari in malã ptẽ. ꝛ reputari digna dãnatõis iudicio. ꝛ pcim eẽt hꝫ hũi interpꝛtari. ꝛ excusare. xi. q. iij Si quis dixerit ꝛ c. se. Non tñ dem⁹ iudicare illos simplr eẽ dãnãdos. q̃ pñt recurri ad pñaz de ill Est tertiũ gen⁹ opex qõ est indifferens vt comedere bibere loqui ire vendere emere hꝫ ꝛ hec fiunt bene ꝛ male Et de his precipue intelligit q̃ sunt interpretanda in meliorẽ ptem cũ nesciat alias facta talia. in meliorem partem. i. securiorem fm glo.

In dubijs tutior via ẽ.

eligenda Istud dictũ qõ est q̃si regula sic⁹ solueuit allegari cõit Et est sumptũ ex c. Iuuenis de spõ. vbi dr In his q̃ dubia sũt qõ certi⁹ existimam⁹ tenere debem⁹ Glo. ibi. Sic g̃ pz q̃ in dubijs sp certus esti tenendũ de pe. di. viij. c. ij. Ubi dicit aug⁹. Tene certũ ꝛ dimitte incertũ. ꝛ loquit de penitẽte in extre. de q̃ est dubiũ si vere pniteat Quia ãt certus est de vera pña p̃ sinecturas tñ si sanꝰ agit pñam. xxij. di. Et ic de homicid. Ad audientiam Nota tñ q̃ ẽ dubiũ pbabile ꝛ est dubiũ seruplosũ De pbabili hic loquit cũ. s. rões sũt ad vtrãq̃ ptem q̃si equales ꝛ pcim graue est se exponere tali dubio vbi est mortale Est aliud scrupulosũ vbi. s. ex leui suspitõe timet quis esse in aliq̃ actu pcim vbi nõ est. ꝛ istud ad Siliũ boni viri ẽ deponendũ Gze. Bona q̃ mentiũ est ibi culpam agnoscere. vbi culpa nõ est. i. timere. nõ tñ assere/re di. v. Ad ea⁹ Ite dr. xi. q. iij Graue est ꝛ latꝫ in decens vt in re dubia. certa detur sentẽtia. Dicit glo. xxxiij. di. c. vl. q̃ triplex est ambiguitas. s. iurꝫ facti ꝛ psone Ambiguitas iurꝫ est vbi de sil'ibo ad sil'ia. pcedit vt di. xx. ꝺ libellis Et de tali ambiguitate loquit. c. Dicit di. xxij. Sed vbi ẽ ambiguitas facti nunq̃ ferenda est sentẽtia in p̃iudicium alicuius. ꝛ de hoc intelligit c. Graue. xi. q. iij. Bz vbi nulli fit p̃iudiciũ vt in bapmo. confirmatõe. ordinatõe. consecratõe. ꝛ hmõi bene ferꝛ in dubio sententia certa. s. vt baptiset vel eccã consecret. vel de nuo ordinet ꝛ hꝫ. vt de cõse. di. iij. puulos. ꝛ di. i. solẽnitates Quãq̃ tñ dubitat de facto. ꝛ ferꝛ sententia in p̃iudicio alterius vt de spon Iuuenis. ꝺ istud est ꝓpter piculum aie Ubi vero est ambiguitas psone. ꝺ factũ est certũ bene ferꝛ certa sententia vt. v. q. i. Quidã. puta cũ scit publice furtũ factũ. ꝺ ignoratur psona. tũc p̃t iudex ferre ex cõicatiõe in eũ qui fecit. ꝛ p̃cipe vt sibi mantel/stet. ꝛ tenetur subditus obedire

Defleat pctor qui offendens

tens in vno factus est oim reus Hec regula hꝫ in decre. de re. iu. defleat Et sumpta est ex. c. pfiderz. de pe. disti. iij. ꝛ sunt verba aug. prim aũt Jacobi apli in canonica vbi dicit Qui totam legẽ seruauerit offendat aũt in vno factus est oim reus Defleat saltem luctu interiori Nam lacrime exteriores sine interiori fletu. s. ctritõis. modicum vel nihil pfunt de pe. di. iij. irriso. Interior fletus etiã sine exteriori. i. ctritio cordis. sufficiens ẽ ad remittendũ de pe. di. iij. pfiderz ibi Doleat interior cũ exterior adhuc me. ior Prosper Lacrimis exuera cordis ctritõe fluentibꝫ. restringent eterni ignis incẽdia de pe. di. i. porro Offendens in vno. s. pceptoz Omne eiñ mortale est ꝓtra aliq̃ pceptũ dñi directe vel indirecte Uel in vno. i. charitate q̃ vnũ nos facit cũ deo ꝛ pximo. ꝛ q̃dlibet mortale est ꝓtra charitatẽ glo. ber. Oim reus. s. pceptoz. i. ita damnat quis ꝛ priuat gla eterna p vna trãsgressione pcepti in ipsa mortẽ do. sicut si oia fuisset trãsgressus ita exponitur de pe. di. i. frẽs. Nõ tñ sustinet tanta pena Nã q̃libet mortale bz suã penã vel oim. s. strictũ q̃ quelibet virtus patit terrimẽtum abono vicio Sic exponit aug. ꝺ pe. di. vi. qui vult Cũ. n. strictes sint omnes vna amissa oẽs amittuntur Uel oim bonox reus. i. ingratus. ꝛ sic oia merer sibi auferri Uel oim q̃ p pcim amisit meritũ oim p̃cedentiũ opex bonox Aug. de pe. di. vi Qui vult

Dolo facit qui petit q̃

restituere oportet eũdẽ Hec regla supra ẽ ex. l. ff.

e.ti. ¶In ꝺdemnatõne ¶Pone casum in vsurario qui non petit vsuras a debitore.ipsas eñ restituere cogeretur.xiij.q.iij. nullus ¶Ad idem de iureiuran. debitores ¶Duo ãt nota circa hanc regulam ¶Primum est qꝺ ꝺr hic locum hꝺe.qñ res restituenda est ei a quo petitur ¶Cõmodatarius eñ repetit rem a fure quam tenetur dño restituere. C.de fur.ꝛ seruo coꝛ.l.vlt. ¶Cir soluto mr̃imonio petit dotẽ a socero.quã vxoꝛi ꝛ liberꝫ restituere eñ oportet.ff.So.mr̃i.si socer. ¶Idẽ in vsurario q̃ vsuras repetit q̃s alias soluit Si nõ est soluẽdo pẽsita cautõe restituẽdi eas a q̃ pcepit de rest.spo.oli. Et de vsur. ¶Quia frustra Scõo nota hanc regulam nõ hꝺe locum in possessorijs iudicijs.ß in petitorijs ¶Hec ẽt no.gof.de offi.iudi.de l. venerabili Ber.ꝛ Jo.an.

Damnũ quod quis sua

culpa sentit.sibi debet non alteri imputare. ¶Hec regula sumpta est ex.l.ff.e.ti.q̃ quis. ¶Pone casũ p canonẽ.xiij.q.iij. displicet ¶Ubi si quis ductꝰ ad iudicem de equo se pjciat ꝛ ledatur. sibiipsi imputet ¶Itẽ de pben.si clericus li.vi. vbi clericꝰ. qui negligit petere pben.sibi debitã cum vacat. sibi imputare debet.non sequenti expectanti ¶Ad idem pro socio.l.cum duobꝰ ¶Ubi socius omniũ bonoꝝ dãnatus ex ꝓtractu ob ꝓtumaciam suam vel ex maleficio.puta furto. vel simonia non recuperat a socio Concoꝛ.l.di.sepe.ꝛ c.hi qui ¶Item procuratoꝛ penam quam ex suo delicto pstitit.nõ recuperat a dño.ff.de ꝓcur.qui proprio ¶Ad idẽ C. de euict.l.emptoꝛ. vbi dr̃ q̃ emptoꝛ si in iudicio non fuit re evicta de evictione nõ agit̃ ꝓtra vẽditorẽ qꝛ culpa sua res evicta videt̃ Jo.an. ¶Ad hoc etiam facit qꝺ ait aug. absit vt ea que ꝓpter bonum ac licitum facim⁹ ꝛ hẽm⁹. si quid ꝓter intẽtionem nr̃am accident.nobis imputetur.xxiij.q. v. de occidendis ¶Ubi ponit exemplũ de eo qui se occidit gladio vel ligone ꝛ hꝰ.qꝺ nõ imputat̃ facienti vel venti in bonũ talia instrumenta.ß illi qui se occidit ¶Potest ẽt sic extendi regula thꝺe legice q̃ cũ triplex sit dãnũ ¶Primũ priuatõis glie nõ debet quis imputare diuine pscie qꝛ ꝯm aug. ipsa nulli ẽ causa latendi.ß culpe ꝓprie.xxiij.q.iij. ¶Nabuchodonosoꝛ ¶Secundum damnum ẽ subtractionis siue priuationis gr̃e p pcm̃ qꝺ nõ ꝺr quis imputare dei seueritati ß sue negligentie.xi q.iij.audi Et de pe.di.i.§.Cõuertimini ad me.r̃ ¶Nec debet imputare diabolo r̃tann vel hoi incitanti ß sue ꝓprie voluntati.xv.q.i. ¶Non est ꝛ q illa ¶Tertiũ est damnũ tpalis fortune.in rebꝰ.in fama in bonoꝛibꝰ ꝛ hꝰ.ꝛ hoc debet imputari peccatis⁹ius de pe.di.i.cꝰobrem ꝛ c.ß ꝓnuo ꝛ c.si pcm̃

Delictũ persone non ꝺr

in detrimentum ecclesie redũdare ¶Pone casũ in epõ depposito propter crimen ¶Non enim debet ecclesia propter hoc expoliari rebus suis.xvi.q.vi. si episcopũ vbi de hoc ¶Itẽ pone casum in procuratoꝛe qui falsificauit instrumentum nõ ꝓpterea pdidit ecclesia.cãm de excep.cum venerabilis Et delictum tutoris non obligat pupillum.ff.e.ti.l. necꝫ ¶Contra xvi.q.iij.placuit ¶Ubi ꝺlictum p̃lati non repertentis rem ecclesiasticam nocꝫ ecclesie ¶Ad idem de ꝓscrip.c.i. ¶So. ¶Delictum aliud est in faciendo.ꝛ hoc non preiudicat ecclesie vt ꝺ ¶Illud est in omittendo et istud bene preiudicat ecclesie.vt ibi ¶Et hoc proprie dicitur delictum.s. omissio.cꝫuis nõ sꝑ tenetur huic significationi sed ampliatur aliqñ ¶Item ad hanc solutionem contradicit.xxv.q.ij.ita nos.vbi delictum qꝺ ꝑsistit in faciendo.preiudicat ecclesie ¶Solu.dici potest ꝯm Job.qui hoc ibi notat q̃ hec regula intelligitur de detrimento facultatum .illa ꝺ detrimento honoꝝ sed potius ibi nocet ꝺlinquentibus cꝫ eccl'esie ¶Ad hoc ꝓtra istam so.de censi.cũ olim. Ubi delictũ q̃ ꝺ est in faciendo nocet ecclesie Et ꝺ in integ.resti. ¶Auditis Ubi delictum in omittendo non nocꝫ ecclesie ¶Satis congruedistingui posset inter iudicialia.ꝛ extra iudicialia.vt in iudicialibꝰ iudicioꝝ fauoꝛe.si ne sit in faciẽdo siue in obmittẽdo preiudicet ecclesie ¶Et in decre.audiꝫ ꝺlictum qꝺ fuit in omittendo bene preiudicat ecclesie.sed fuit restituta.ꝛ sic non est ꝓtra ¶In ꝺcre. cuꝫ venerabilis dici p̃t extra iudiciale ¶Vel ibi solus ꝓcuratoꝛ ꝺliquit in faciendo.s.instrumentũ falsando ¶Item contra di.lxij.si seruus vbi punitur ep̃s.qui pro vno seruo ꝺr duos dare ¶So. ¶Illud debet facere de ꝓprio si habet non de bonis ecclesie.ꝛ sic non est ꝓtra hanc regulam ¶Item ꝓtra ꝺ ꝺr.cog.cum dilectus ¶Ubi dol⁹ ꝛ violenta abbatis ecclesie nocere videt̃.Sed ibi solutur ꝑ ber in glo.qꝛ.s.ibi delictum fuerat ꝓmissuꝫ ꝓ abbatem.ꝛ collegium cõicato ꝓsilio ꝓsone nõie possumus intelligere de prelato ¶Vel indistincte de qualibet persona intelligatur cuius delictũ non nocebit ecclesie saltem cum effectu qꝛ daretur restitutio vsqꝫ ad quadrienium tm̃.nisi ex cã plus ꝓpis daretur de resti.in integ.c.i.li.vi. Jo.an. ¶Potest ꝛ sic extendi regula ¶Delicta quecuꝫq clericoꝝ dũmodo tollerentur non nocent ecclesie.i fidelibꝰ quo ad veritatem ꝛ vtilitatem sacꝝ ꝓferunt vt.i.q.i. ¶Si fuerit ꝛ c.dñs declarauit ꝺ etiam non redundant in ꝺtrimentum ecclesie.i. fideliũ vt ꝑ bꝰ officia ꝛ oꝝones que faciunt vt ministri ecclesie non valeant ꝯm tho.ꝛ p regulã illã qui ꝑ alium. Ecclesia eñ cuius nõie faciunt ꝺ semꝑ deo grata ꝛ obsequia eius ¶Vel etiam ꝓter maliciam eoꝝ non debet perdere ecclesia iura sua ꝛ priuilegia,vt decimas.libertatem.communitatem.ꝛ obedientiam ei debitam ꝛ reuerentiam di.xxix.c.vl..

Ea que fiunt a iudice si ad eius nō spectant officiū iuribꝫ nō subsistunt. Hec regu. supta est er. l. ff. co. ti. factū ¶ Pone casū lxviij. di. quoꝝ vices ¶ Ubi pbēri simplices crismā vel ecclās vel ꝛginēs plectrādo. ordinādo. nil agūt ō pt. ꝛ re. indulgētie li. vi vbi indulgētia data ab epō vltra tenorē pcilij generalis nō valet Ad idē ff. ō iurisdi. o. iudi. l. vl. ¶ Ubi dicitur Extra territorium ius dicēti nō pareat impune ¶ Idē si supra iurisdictionē suā velit ius dicere Et ꝺz ꝺ regula locū etiā in his que bona sunt que facit iudex. tñ et quo ad eius nō spectat officiū. iuribꝫ nō subsistunt ¶ Pone exemplū di. xcvi Sñ quidē Bonuz quidē ē statuere res ecclē alienari nō posse. xij. q. ij p totū ¶ Cū statutū imperatoris sup hoc nō valuit qꝛ ad ei⁹ nō ptinebat officiū vt ibi Generale eñ est qꝛ nō sufficit bonū facere. nisi ꝛ ꝺñ id fiat. xvi. q. i. monachi. ij. Et qꝺ dicit hec regula Ea q̄ fiūt a iudice alias subaudi Nā in eo qꝺ facit nō ptinens ad officiū suū. nō dꝫ iudex Sic ergo pcurator fines mādati excedere nō ꝺz. ita ꝛ iudex fines iurisdictōis Saluo eo qꝺ de progatōe no. de offic. p. ꝛ g. Nec ꝺz hec regula locū in spūalibꝫ q̄ pnus dependēt ex ptāte ordis q̄ iurisdictōis ¶ Dic est qꝛ si epūs qui hoc pt ex ordine cōsecret alienam eccām vel altare vel ordinet alienū subditū qꝺ nō pt ex iurisdictōe Cōsecratio tñ ꝛ ordinatio bene tenet. licz ordinatus executōe careat. vij. q. i. Epūs in dioē. Et de tempo. ꝺz. qꝛ trāslationē Nō est cōtra di. xcv. c. i. ¶ Ubi pbēri crisinabant ꝛ vere. cū tñ nō ptineat ad ordinē sacerdotalem ꝛ epalem Nā illud fuit spāliter eis ꝛcessum a gre. papa. Et sic ad eoꝝ spectabat officium. ꝛ si nō ex ordine. tñ ex remādatōe ¶ Queri solz si iudex qui de decē tñ pt iudicare iudicat ō. xx. an valeat sententia in. x. Et Jo. dicit qꝛ non qꝛ res iudicata nō pt in pte tenere. sin pte nō tenere Et hoc ipse no. ij. q. vi. §. diffinitiua. v. Cū certa rōne Et facit optime p Jo. de pe. ꝛ re. indulgētie li. vi. Et ꝛcoꝝ. cū eo accur. ff. ꝺ iurisdi. om. iudi. l. vl. ¶ Hu. tñ ꝛ lau. tenēt ꝛtrariū ꝙ sententia tenet in. x. tñ ꝛ dicunt sñiam rescidi in illo supfluo tñ Et facit p eis de arbi. c. i. li. vi. ꝛ regula. j. vtile Et qꝺ ibi dicā Jo. an. Extendi pt ad milia ¶ Qui dat aliquā indulgētiam de culpa. etiam papa nō valet qꝛ solus deꝰ indulget culpam de se. di. xij. Nemo Epūs qui facit ꝓpositionem cū publico vsurario ō certa quota remittēs sibi residuū obnoxiū etiaz restitutioni psonis certis nil facit nec sibi valet illa remissio qꝛ non est epūs iudex aliene sꝰbstantie. iij. q. i. reintegranda Confessor qui absoluit ab aliquo casu pccati vl sententia a quo non pt non valet absolutio ¶ Prelatus qui precipit subdito aliquid contra regulam suam vel aliquid sibi revelandū salua ordine frāne correctōis nō obligat illud ꝓceptū. nec debet obedire. secunda q. i. Si peccaverit ꝛ huiusmodi

Eū qui certus est certiorari vlteriꝰ nō oportet ¶ Pone casum di. xi. c. vl. ꝙ sepe dilec. Et de appel. si duobꝫ. In archiepō qui sciens illum excō. cauit qui appellaverat ad papā ¶ Et no. qꝛ hic dicit qui certus est. subaudi vel esse debet Nam nō est necārium singulorꝫ auribꝫ intimari qꝺ est publice pmulgatū di. xvi. Qꝺ dicitis Et de postu. p. c. i. Licet aūt canonicus qui certus est de morte epi non oporteat eum ampliꝰ certionari de ipsius morte Eū citari debet ad electionem faciendam vt no. Ber. in decre. Eū inte de elect. Qꝺ vꝛ puto qꝛ qui certus est vt homo certionatur vt iudex. ij. q. i. ¶ Vulti Et interdū qui certus est adhuc certioratur ad cautelaz vt in dicto c. vl. xi. dist. ¶ Preterea licet sciat eccām vacare diem tñ assignatam ad electionem celebrandam ignorabat. ꝛ ideo vocandus est ꝛ dies notificād⁹ Et hec est regula in ar. ad questionē qua queritꝰ An ingressus religionem ꝛ in fine anni exiens si iteꝝ eādem religionē ingrediatur. an debeat iteꝝ hīe annū ꝓbationis ꝛ satis videtur qꝛ nō p hanc regulam nisi ꝺditio psone vel religionis mutata eēt Et hoc tenet bar. bzix. in questionibꝫ suis Jo. an. Si autem pro medietate anni stetisset vel circa. tunc sunt opi. ꝛ vide de hoc infra in. iij. parte ti. de statu religiosoꝝ ¶ Et facit ista regula cōtra ignorantes mandata dei vel etiam generalia ecclesie precepta vel si nodalia cum publicātur. vel acta caplōꝝ generalium qui non videntur excusari si contrafaciunt quia certi esse debent de hꝰre ligiosis. ¶ Ubi sciendum qꝛ non eadem certitudo requiritur in omnibus. non eñ certitudo demōstratōnis scientie requiritur in his que sunt fidei sed sufficit ea que traditur ab ecclesia. per miracula. per doctrinas doctorum. ꝛ tolerantias martirum. nec debent velle vlterius cernonari.

Ex eo nō debet quis fructum consequi qꝛ nisus extitit impugnare ¶ Pone casū in eo qui dicit decretales epistolas non esse autenticas qꝛ nullam debet pro se allegare di. xix si romanoꝝ Ad idem di. viij. quo iure ¶ Item pone casum in eo qui impugnabat testamentū dicens illud inofficiosum qui si id improbe dixit ꝛ succubuit. quicqd ex testamēto capiebat. pdit. ff. de inoffi. testa. pap. §. meminisse Ad idem. xij. q. ij. cū p̄posterꝝ Et dicit ler Absurdum est quez redire ad id qꝺ semel renūciandum putavit. C. de rebꝰ creditis. l. si quis Et qꝺ hic dicit nisus extitit dicum effectu. saltem quantum in eo fuit quia perseveravit. Si autē simpliciter protestaretur tecēt vt ītelligit Ber. predictā decre. pīcipiū de testi.

Idē si incipet agere vel excipe. ⁊ postea desistez añ lniam Et q̄ dicit hec regula vtrū intelligo nisi ex necitate officij habuit ipugnare Nā tunc ꝓpio noie fructū ꝓseqū posſz. hoc ꝓbat. iij. q. vij. §. tria. ff. si ptra pfem pupilli. Item lz q̄s ipugnet lniaz in vno caplo. ex alio caplo ꝓsequi fructū. ō testa. Rainuti⁹ ⁊ c. Rainaldus. ⁊ ꝓcor. ad regl̄az i. q. vij. c. i. ⁊ d. xcvi. si imperator Et sic ē q̄ dr. frustra iplorat legis auxiliū is q̄ ꝓmittit in legē. ōsu Quia frustra Idē nota q̄ sic q̄s nō dz fructū ꝓsequi ex eo q̄ ipugnat vt hic Ecōtra nō dz quis ipugnare ex q̄ fructū ꝓsequi. xix. di. c. i. ⁊. iij. viij. cui⁹ in agēdo Jo. an. Extē de Quia ex q̄ pcīor ipugnat dei ꝓuidētiā murmurādo. nō meret ab eo gubernari. vel aliquid boni cū pugnet ptra dīn volūtatē Item cū male se hz ad pntes. meret priuari bonis eoꝝ ⁊c.

Exceptiōez obiciēs nō

videt de intentōe aduersarij ꝓsiteri Dēs ꝺ ⁊ta de excep. cū vnerabil Et ꝓseqūre hāc materiā vt ibi no. Et pone casū de ꝓscrip. illō Et aduerte q̄ mirabil videt ꝺ regula Nā si excipio de pacto ō nō petendo. videor ꝓsiteri debitū fuisse Si dico interrupi ꝓscriptionē videor fateri te ꝓscripsisse Si dico ptra te ꝓscripsi. ego primo id tibi debitum erat q̄ ꝓscripsi Et sic actor nil amodo debz cogi ꝓbare. ꝺ excipiēs, tm̄ Et facit ad hoc ō trāsac. Preterea Dic g̃ q̄ huic regule est triplex ī ō Prima q̄ licet dicā Fecisti pactū de nō petēdo. poterat eē q̄ illud nō erat vere debitū. vel naturalit tm̄ vel nullo mō Item licet dicā infrupi ꝓscriptionē forte nō erat ꝓpleta ꝓscriptio. imo hoc dicere videor q̄ ꝓpleta non fuerit dicendo me interrupisse Vl si cōpleta fuerat sine titulo erat ⁊ bona fide Idē in aliis exceptiōibꝫ Ecōa q̄ p exceptionē nego me debere Nā si p ipm̄ de intentōne aduersarij dicerētur ꝓsiteri. eadē exceptio duos ptrarios ehrtūs hret q̄ dē nō dz. ff. de sol. Qui hoīem. §. vl. Et ō bapmo⁹ eius effectu. maiores Cū igit̄ p exceptionē negē intentōez aduersarij. nō est ꝓgruū me p ipsam dici fateri Tertia ē. q̄ reus ꝓuilegiat⁹ est vt possit duas exceptōes ꝓponere. et sibi ptrarias vt infra in regula null⁹ plus Sicut ergo exp̄sse dicere possez nego te ꝓscripsisse. postea si ꝓscripsisti ego interrupi vel nego me ꝓmisisse. ⁊ postea pactū opponere de nō petēdo sic dicēdo Quam p scriptionē interrupi. vel pactū ō nō petēdo fecisti vel bis sile inentionē aduersarij non fatet cū ad huc dicere possit nō ꝓmisi. nō ꝓscripsisti. ⁊ sic de singul Quia⁹ tñ eet ipse reo sic dicere Nego me ꝓmisisse Et posito q̄ ꝓmiserim. postea pactū ō nō petēdo fecisti. ⁊ sic ō singul Ad hoc. xiij. q. ij. in pncipio Sed q̄ hoc forma verboꝝ doceat mentiri. vbi veritas ⁊ ꝓscia est in ptrariū. nō est amplectē da cū pr⁹ aias de mū linguas oportet fieri eruditas. vt in proemio. ff. in fi. Unū nota q̄ idem q̄ dicit ꝺ regla in exceptōe intelligas ⁊ in replicatione Illū sicut excipiens nō ꝓsitet actionē. ita nec replicans exceptionem. eadem de cā Dicē em se hz exceptio ad actionē. ita ⁊ replicatio ad exceptionē. ⁊ q̄druplicatio ad replicatōez Et hoc satis ꝓbat de excep. dilecti Jo. an.

Factum legitime retra

ctari ñ dz. Iz cas⁹ postea eueiat a q̄ nō potuit inchoari Hec regula sūpta est ex. l. ff. eo. ti. in ambiguis Exēplifica in eo qui ptraxit mātimoniū. ⁊ postea tact⁹ est furiosus. xxxij. q. vij. Nec furiosus Idē in supueniente affinitate. de eo qui pgno. pfang. vro. sue. c. penul Idē in adoptōe supueniēte. ff. ō ritu nup. adoptiuū Et nota q̄ aliā rgulā bēs ī p ptrariū. s. nō firmat. q̄ licz casus supueiata q̄ potuit inchoari. nō firmat q̄ ab initio nō valebat. vt infra Dō tñ intelligas vt ibi dr ita q̄ a pncipio factū erat legitime nō retractat. licet supueniat casus in q̄ nō potuit inchoari vt hic Et nota q̄ dicit retractari q. d. ꝓpter cām supueniētē nō retractat ac si legitime nō fuisz fctm Unde tñ ꝓpt supueni. nec cām impedit ei⁹ effectū q̄ legitīe fctm erat Exemplifica p canonē. xxxiij. di. cōiter Et de cleri. egro. pbr̄m ⁊c. Jo. an. Extē do Religiosus post pfessionē si efficit pessim⁹ vel fatuus. nō tñ ꝓpt hoc soluit vel retractat pfessio. plus post platurā efficit maius. excōicat⁹ ⁊ h⁹. non tñ p hoc retractat elcio l confirmatio ei⁹ Absoluit q̄s a pactis dicēs se velle facere pmiaz iniūctā se ꝓtin⁹ satisfacere nec ⁊ instituere postea mutat propositū nil volēs facere nō p ꝺ retractat absolutio fcā ꝺ tūc peccat mortalit cū pt oīt illa nō facere ō pe. di. i. Magna in glo. ⁊ huiusmodi.

Frustra sibi fidem quis

postulat ab eo quari cui fidē a se ptitā quat recusat Nōe casū ī fideli q̄ ad dīm ⁊ in dño q̄ ad fidelē seu vasallū. xxij. q. v. de forma Item ō eo q̄ inpposita cditōe iurauit aliq̄d facere ō iureiur. pueit. q̄ vbi ō ꝺ Item de eo q̄ ñ vlt trāsactōz inpposita obſuare C. ō pac. cū pt oās. ꝓcor. qō hr. xcv. d. esto ibi Cur ego te bēbo ī pncipē. cū nō bēas me in senatorē ꝺ nōne bosti quāda ē fides. xxij. q. i. noli. so. vt ibi no. Illō n. vr̄e ē cū ipe bosti nob quat fidē sic cor. cū hac rgla Item Ō. xxxij. q. v. q̄ dō. vbi dr q̄ si vir vxor pi ꝓsecu⁹ voluēt ptinēria. vno labēte alt dz pseuerat Ecō. Illa, pmissio nō fuerat scā bois ꝺ dō Et q̄ dō vouenf. sive vlla cditōe ipleri debēt xxij. q. viij. c. i. et lz vxor ad ul tata sit peccat tñ vir adulterādo. xxxij. q. vi. p totū Frustra igit̄ obitū petit q̄ qō dz ñ ipedit Unū no. q̄ qñ ptes aliq̄d sibi ad inuicē ꝓmittūt sub pēa. ⁊ una ps ptō frāgit fidē Aut expedit magis alteri pti penā ꝓsequi et stare pacto vel contractui. aut magis expedit sibi

fidē rūpe Jn primo casu ꝫ fides sit sibi fracta ipe
tū ꝑ sua ꝓte fuer eandē. ⁊ sic poterit petere penā
cū effectu Jn scdo casu secure frāgat fidem. ⁊ fiet
bincide mutua ꝓpensatio penaꝝ vt de penis ꝯsti
tutis Et sic illā decre. intelligas ⁊ q̄ ibi no. io. an.
Extende Deus ꝑmittit p̄miū ⁊ bona tpalia.
si bñ iaciamus q̄ ꝑmittim⁹ in baptismo. ⁊ pñam
agamus Et q̄ nos frāgim⁹ fidē ⁊ deus reuocat ꝑ
missa de pe. di. i. si agamus. ⁊ c. ꝑdixerat Jn socie
tate aliq̄ ꝑmittūt ad inuicē oia lucra cōicare cuꝫ
vnus certus ē sociū nō seruare hoc nec ipse tenet
seruare Promittunt ad inuicem ꝯiuges tacite
reddere debitū alt alti petēti, aliq̄ ñ adherere. si ꝫ
alt adulter. inocēs certe ꝺ sciēs. nō tenet illi adul
terāti reddere ꝺbitū ex q̄ fregit sibi fidē. nō tñ ꝑt
et ipse adulterare ⁊c.

Generi per speciē dero

gat Hec rḡla supra ē ex. l. ff. e. t. in toto Pōe casū
pau. di. c. vl. vbi diacon⁹ q̄ generalr ē mīor ꝑsbro
in illo spāli casu. s. q̄ obtinet vices epi maior est.
Itē de offi. leg. c. studui sti vbi de cā ꝯgscit delega
tus spāl. nō generalr legat Hec regula hꝫ locū i
rescripꝭ siue primū sit generale. ⁊ secundū spāle
vt ꝺ rescrip. pastoral Siue primū sit spāle. ⁊ secū
dū generale vt e. ti. abbatē Siue eodē tpe sit da
tū generaler spāle Ald hoc rescriptū. c. i. li. vi Re
scriptū ār spāle nō tollit priuilegiū generale vt e.
ti. cū ordinē. q̄ dē Nisi ꝺ ipso ꝓuilegio fiat mētō
rescripti ovt ibi Dicūt q̄dā b⁹ regle deñer tēdere
ad priuilegia vt scōm spāle derogꝫ generale prio
Ꝫ hoc ē falsū q⁹ sp valꝫ primū siue sit generale
siue spāle si in scdo nō tollat ex plse ꝺ pscrip. vene
ens li. vi. Et in regula sup decret Nō diuertitat ꝫ ē
q⁹ per primū priuilegiū ek generale. stari ꝓsequit
quis plenū ius Ꝫ ꝑ primū rescriptū generale.
nō stari ꝓsequit quis plenā iurisdictōez in spēbꝰ
de rescrip. pastoral. ⁊ id eo stari tollit facili? Cōtra
de offi. del. ex pte Ubi scōm spāle nō ꝺrogat prio
generali. ß ibi si bñ ītueamur vtrūq̄ fuerat spāle
⁊ dic vt ibi Notauit ꝙ gif got. de of. leg. c. ij. q̄ ō re
gula fallit in tribꝰ casibus Jn priuilegio vt ō re
scrip. cū ordinē Et cū gen⁹ ad vnicā rē refert vt in
decre. ex pte Et cū spāles lre ñ exhibent re ītegra.
ō fil. pbi. ex tuaꝝ Itē no. circa hāc regulā q̄ nō
tñ valꝫ gen⁹ ad spēm q̄ntū spēs q̄ ad gen⁹ de ap.
c. ij. li. vi. Et ō ß. xvij. di. ꝯ Itē no. q̄ hꝫ ꝑ spēm
genen ꝺrogat. vt hic in regula tū spēs sub gene
re bñ ornet. xlij. q. ij. Nō extimem⁹ Ꝫ enī in ge
neralibꝰ spāl. ia insūt rē Jo. an. Extēde ad statuta
citat. q̄ ꝑ hāc legē que ē spūal alicui? citat. derog
at legi generali impiali in eo q̄ ē ꝯtra Et legi ge
nerali q̄ oēs eccē ⁊ mōasteria in aliq̄ dioc. subsūt
diocesano. derogat ꝑ spāl. priuilegia mēdicāt. tū
s. ꝓdicatoꝝ. mīoꝝ. heremitaꝝ. carmelitaꝝ. cuitaꝝ
⁊ aliꝭ exemptoꝝ monachoꝝ

Homagiū indignū est ⁊

a romana eccā alienum. vt ꝑ spāles dēbꝰ facere homa
giū ꝓpellat quis Hec regula hē de re. iu. in ōcre.
Et fin glo. ibi homagiū dē iuramentū fidelitat ꝫ
q̄ non licet facere pro aliq̄ spūali cū hoc sit simo
niacū de simo. et diligēti. Aliq̄n cleric⁹ tenet ꝓmit
to facere obedientiā ⁊ in casibꝰ iuramentū facere
de obedientia vel de fidelitate. ⁊ hoc post receptaꝫ
administrationē ꝺ iureitur. nullus Et. xxij. di. q̄ꝫ
Alias in spūalibꝰ nullū iuramentū. nulla pactō
nulla obligatō debet interuenire Et si interuene
rit, nullam obligationē de iure vel de facto indu
ceret. vt de pac. pactōnes Al romana rē. Ergo a cō
suetudine aliaꝝ eccāꝝ debet esse alienū q⁹ q̄ ꝺ ro
mana ecclesia approbat vel reprobat ⁊ alie eccē. ꝺ
facere debent cū ad ipsa suā hēant institutionē et
auctoritatē di. xi. ꝓñs ⁊ c. nolite Ber.

Jn iudiciꝭ nō ē accep

tio pson aꝝ bñda Pone casū. iij. q. vi. nccē Et de
iudi. nouit Aliaꝝ eñ honores aliꝭ non debent eē
occasio nocendi. C. de sta. ⁊ ima. l. vl. Ald hoc. xi. q
iij. si quis Signanter contraria ad hanc regulā
xl. di. c. i. Et. xl v. di. cum bis Et. xcvij. di. nobilissi
mus de offi. dele. sane So. in penis debet dignī
tati ⁊ pson e vt ibi Et de hoc de transac. c. vl. Idē
in sedendo ⁊ assurgēdo di. xciij. nō oportet Et no.
iij. q. ir. c. vlt. Jn iudiciꝭ aūt vel sentēria non est
bñda acceptio psonaꝝ vt hic Jn eis ei est eq̄litas
suāda vt hic in regla Itē in pñe exhibitōe. xxvi
q. vij. sacerdos Itē i fide, ꝙi suscipiēda ꝺ ose. di.
nij. nec ꝯ Et in aliꝭ sacris ꝺ ꝓiu. suo. c. i. Et in
pauper receptōe cū sufficere possum⁹. xlij. d. quie
scamus Et in aliꝭ opibꝰ pietat ꝫ. xvi. q. i. si cupis
Hoc ꝙ q̄ ꝺ dicit in iudiciꝭ soluit ꝯtraria Et no.
q⁹ iudiciū interdū ponit ꝑ eo q̄ ꝓcedit sententia
vt hic in regula Jnstdū ꝑ ordēnatōe de ose. di. q. ti
morē Jnstdū ꝑ discretōe. iij. q. vij. §. tria Jnstdū ꝑ
vltia volūtate de sepul. c. penul. Et nota q⁹ licꝫ iu
dex vti non debeat acceptōe psonaꝝ in iudiciꝭ vt
dic. tñ vtile est in arbitrariꝭ iudicē gratiosū hte
de of. dele. ꝙsuluit Caueat tñ ne in faciēdo grā in
currat penā ꝙstitutōis de re iudi. cū enī li. vi. Et
tēde q⁹ de⁹ nō est acceptor psonaꝝ ex eo q⁹ vni dat
grāꝫ nō alti q⁹ psonaꝝ acceptio hꝫ locū in bis q̄
quis hꝫ dare seu distribuere ex debito. de⁹ nulli
est debitor. ergo ⁊c.

Ignorantia facti non

iuris excusat Pone casum in ignorantia facti. ꝺ
ordinato ignoranter a simoniaco. quem. s. nesciē
bat esse simoniacum. i. cōmisisse tale factum. i. q. i
si qui a simoniacis Item in eo qui ignorabat be
neficium reseruatum per papam vel alias co. la
tum de preben. si beneficia li. vi. de ignorātia iurꝫ

pone casum .i.q.nij.§.notandum in fi. Hec regla nō indiget glo. cū ei⁹ mitia plenissime beat in dcō §.notā. in tex. ⁊ glo. ⁊ dis. xxviij. in sū. Unū nota q cū q̄rit de ꝯdēnatōe expensaꝝ litis dicim⁹ q⁹ in principali cā ꝓbabil' error excusat a ꝯdēnatioe expensaꝝ .ij.q.iij.c.paulū. Sz in cā appellatōis in⁊ distincte victus ꝯdēnat victori in expensis .ij.q.vi. q̄modo. Nō b⁹ diuersitatis colligit ꝑ hāc regl'az In principali em cā est error facti q⁹ in ea ex ꝓbationibꝫ q̄ in facto ꝙsistūt ꝓcedit ꝫ in appel. cā ꝓcedit ex actis prioris cause. vñ ibi est error iurꝫ ⁊ iō nō excusat a ꝯdēnatōe vt hic in regula. Ñ fm inno. ⁊ posti. si in cā appellatōis nō ꝓcedit ꝑ sola antiq̄ acta. ꝫ inducunt ꝓbatōes noue ꝑ q̄s ꝓnū ciet ꝓbabil' error. tūc bene excusat victū a ꝯdēnatione q⁹ vez puto. Extēde materiā q⁹ vnl'ē. Duplex ig̃rantia. s. facti et iuris. Ig̃rantia facti excusat a toto. Si quis dabat opam rei licite ⁊ adhibuit debitā diligentiā. Nec est ꝓtra. xxxviij.q.ij.in lectum. vbi ipōnit pēna ig̃ranti ꝓbabil'r factū in re licita. Sed illud fit ad cautelam. Si aūt daret opam rei illicite vt ludendo ludo noxio. inaduertenter occidit vel non adhibet diligentiam nō excusat a toto ꝫ a tāto. Ig̃rātia iurꝫ diuin⁹ ⁊ naturalis in his q̄ sūt necc̄aria ad salutē neminē excusat habentē vsū rōis a toto ꝫ a tāto di. xxxviij.§.i. Si ē crassa. i. ex negligētia ꝓcedēs ꝫ si est affectata vt. s. liberi⁹ peccz nō vult scire. nō excusat. Glauget ꝑ cimino ē ipāle pcm̄. Ignorātia aūt iurꝫ canonici vel ciuil' q̄ntū ad cōia ꝓcepta ecc̄e non excusat a toto eos q̄ potuerūt hāc copiā docētiū. Nec ꝑlatos religiosos ⁊ clericos q̄ntū ad ea q̄ pertinēt ad statum suū di. xxxviij. si in laicis. Sz illos q̄ nō būerunt copiā addiscēdi vt in dicta di.§.i. Quantū aūt ad lucꝝ captandū vel tēnū tpale vitādū quō excutiūt vide. i.q.iij.§.notā. Et de ig̃rātia bēs infra in secunda parte.

Ignorātia presumitur

vbi scia non ꝓbat. Pone casū. lxxxij. di. ꝓposuisti in fi. fm q⁹ ibi iacet lra. Sz ꝓtra. xvi. di. Nō dicitis. Et ix.q.i. ordinatōes cū similibꝫ in quibꝫ iuribꝫ dr̄ q⁹ non ꝑsumit ignorantia ꝫ scia. Et o. dic vt in predicto. c. ꝓposuisti q⁹ circa ea q̄ publice fiūt ꝑsumitur scia nisi ꝓbetur ignorantia. Sed circa ea q̄ fiunt occulte. ꝑsumitur ignorantia nisi scia ꝓbet vt hic. Et scias q⁹ hec regula vera est in his q̄ q̄s scire vel indagare nō tenet. In his aūt que scire vl̄ indagare tenetur non bz locum sicut in eligendo prelato. lxi. di. c.ij.⁊ viij.q.ij. dilectissimi. ⁊ ideo ꝑsumitur scia nisi ꝓbiberur ignorantia. Ad hoc est q⁹ lex dicit q⁹ mgr̄at⁹ tenet de idoneitate tutoris vel curatoris inquirere quē nolauit. Q⁹ aūt regla dicit ꝑsumit. est b⁹ virtutis hec presūptio vt trāsferat onus ꝓbādi in aduersarium. ⁊ idem est in aliis casibꝫ qui nota. vi.q.vl. actor. Item nota q ignorantia tribꝫ modis ꝓbatur. Prima p̄ sacrm vt cum iuro me ignorasse. ⁊ tunc remū admittit probarō. hec cum est probabilis. Secundo id probatur ex quo sequitur necc̄ario me ignorasse puta me tunc fuisse anniculū vel furiosū. Tertio q̄ ꝫ batur id non ex quo necc̄ario sed verisimr̄ sequitur me ignorasse puta me tunc absentem fuisse. hoc dicere volunt Jo. i.q.i. si qui a simoniacis. Et licet in facto proprio probabilis sit aliq̄ ignorantia, probabilior tñ in alieno. quod dic vt no. i.q.nij §. notā. Et in regula ignorantia facti. Et q⁹ ignorātia iurꝫ natural' nō excusat. ideo de tali nō loq̄t hec regula Jo. an.

Indultū a iure benefi

cium nemini est auferendū. Pone casū in licētia nubendi data ab ap̄lo di. xxviij. de bis. Item in anno, dato ad ꝓmotionē sacerdotij ꝺ elec. ꝓmissa. li. vi. Item in q̄drimestri tpe dato ꝺdēnato in plenali actione ad soluendū. ff. de re. iudi. l. nij. §. si q⁹ cō demnatus. Ista auferri non pōt nec abbreuiari. Cōtra de re iudi. q⁹ ad ꝓsecutationē. Et ꝺ appel. cū sit. Jo. q̄ddā est iuris beneficiū q⁹ non pōt alicui auferri. vt inducie. x. diez ad appellandū. ij.q.vi. anteriorꝫ. Inducie q̄tuor annorꝫ ad petendū restitutionē de in integrū. restī. c. i. li. vi. Et isto⁹ certū ē in istis ⁊ in alijs inducijs que dantur a lege sine tacito vel expresso ministerio iudicantis. Quōdā beneficiū est q⁹ sine causa auferri nō pōt. Et licm telligitur hec regula sed cū causa cognita bene pōt auferri. Et nota de hoc plene in dicta decre. cū sit. Et illud vez in inducijs qui licet dentur a iure, interuenit tñ in eis expressum vel tacitū misterium iudicantis vt in deliberatorijs. xx. diez ⁊ sibus. Nō ergo hic dicit q⁹ beneficium iuris nemini ē auferendū intelligas ab hoiem sine cause ꝯgnitōe. Alio em iure interdū tollitur alteri⁹ iurꝫ bificiū. Pone exēplū in solēniter vouēte qui nō contrahit de voto. ⁊ vo. re. c. i. li. vi. Item in ꝯtumace in nō venīdo. Item in notorio criminoso. ⁊ in tertio appellante qui non audiuntur appellantes. tnij. q. iij. de illicita. de appel. ꝓposuit ⁊ c. tua nobis. Sed vbi ius aufert vl̄ ꝓmittit hoiem auferre cessat regula. Sicut est videre in parte. qui bz a iure vsufructū in bonis aduēticijs filij. C. de bo. q̄ li. l. cū oportz. Et ñ aufert ꝓpter relinquentē ea ꝯditōe ad ꝓfectum ꝓueniat vsufructus in autē. vt li. ma. Item a lege datur marito administratio bonorꝫ paferna liū. ⁊ ñ pōt auferri ꝑ mulieres ꝓhibitionē. Sed ista que fiunt ꝓmittente lege. per hominem fieri non videntur. sed potius per legem ꝓmittentez Jo. an. Extēde regulā. Ipse datum ē ad eligē dū vel petendū confirmationē. non pōt tolli nec abbreuiari in uitis. Silr tps vnius anni ad ꝓbandum in religiosis. Nec ius q̄ quis bz in eligēdo. Nec q⁹ nō possit libere eligere sepulturā. si nō elī

religiosus. Nec magistro nec ꝓlato ꝑt auferri ꝙ non castiget moderate scholares vel subditos

In obscuris minimū ē

sequendū Hec regula sūpta ē ex.l.ff.e.ti.sp in obscuris Pone casū de censi. Ex parte.vbi ī dubio non ꝓpelluntur soluere vota ad maximam ꝛ ad minimā mensuram Ad idem.ff.de leg.minimus ꝙ.minus.sic in genere legatis debentur minimi Circa hanc regulam nota ꝙ in obscuꝝ statim inspicimus qđ est minimū.imo inspicimus ꝓmo qđ est verisimilius.ꝛ qđ fieri ꝙsueuit vt in regla sequenti cū suis ꝓcor. Si hoc scīri non ꝑt.tūc inspicimus qđ est minimū Primo ergo inspicimus qđ expresse agitur puta.ꝛ.lib.boñ. vel qđ agit tacite dico vel rōne rei que venditur.ꝛ.lib. vel rōne ꝑsone.vel rōe ꝙsuetudinis.vltimo qđ est minimū vt hic Rō ꝫ regule ē ꝙ de minimo nō est dubiū sensisse ꝙ si intellexit de maximo ergo ꝛ de minimo ꝙ plus ꝓtinet in se qđ ē minus.ꝫ nō ecōtra Et de hoc dicetur in regula plus sp Alibi tū bēs argumenta de mediocritate spectanda ꝛ.q.ij.hoc ius Et ꝑt dici ꝙ in speciebus ꝛ artificijs mediū inspicim⁹ vt no.ff.man.l.fideiussoꝛ In quantitatibus aūt inspicimus qđ est minimū vt ut prędicta.l.fideiussoꝛ Item locum hz hec regula in penis vt infra e.in penis Jo.an. Extende Cū dubitet quis quantam penitentiam debet pcōri dare.melius est errare in modicitate cꝫ in excessu ꝙ melius est ꝑm Crisō.hōe deo reddere rationeꝫ ōnimia mīa cꝫ de nimia seueritate.ꝛ.xxvi.q.vij.alligant Cum quis etiam est perplexus ꝑm ꝓsciaꝫ suā inter duo mala.minimū est eligendū.di.xiij nerui Cum quis dubitat de diuersis opibus.qđ magis debeat facere.vel quid de se sentire.sequat minimū.i.humilius.

Inspicimus in obscuris

qđ est verisimilius.vl qđ plerūcꝫ ꝙsueuit fieri Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.in obscuꝝ. Pone casum Aliquis ꝓtraxit cū vidua.ꝛ longo tpe habitauit cum ipsa.illa dicit se incognitam In hoc obscuro presumitur ꝛgnita qđ verisimilius ē.xxxiij. questione prima Si quis acceperit. Item causa cellata vel obscurata littera nominis presumimus ibi illam literam fuisse.de qua est ꝛsimilitudo de fide instru.inter dilectos Item in dubio verisimile est. filium iniuste exheredatum C.de inof. testa.auten. non liceat Et hoc repete qđ dictū est in precedenti regula Jo.an. Extende Cū pe sius cum dubiū est alicui si debet recedere a loco infecto.verisimili? est vt vitet morē vel infirmitatem subitaꝛendo se a loco infecto.ꝛ sic fieri cōsueuit Et ꝫ nisi ex aliqua causa oporteret aliquē ꝓmanere vt sunt curati sacerdotes.xxiij.q.vij. de rēgs ꝛ.§.se. Dubitat quis si in ieiunijs extra qđ dragesimam debeat vti lacticinijs.faciat qđ fieri ꝙsueuit a ꝛmoratis in hmōi locis di.xi.catholica et dist.xij.illud Poterat dubitare Eloraldam de pudicicia auferēda vxori si diceret sororē suam.ꝛ de occisione sui si diceret esse vxorem Fecit id ex quo verisimilius poterat se tuitare.xxij.q.secūdo Queritur

In penis benignior est

interpretatio facienda Hec regula sumpta est ex l.ff.e.ti.factū Pone casū in iudice qui ita ꝓnunciauit Temere accusasti calūniatoꝛē.nō ꝓnūciat ij.q.iij.notandum Item priuatus a collegio doctorum non perpetuo sed tpaliter intelligitur priuatus de ꝓsti.ex litteris Item tutoꝛ remotus no expresso an ꝓpter dolum an ꝓpter culpam.remotus intelligitur ꝓpter culpam.ff.de suspec.tu.l.b ēm Cōcoꝛ.cū regula de pe.dis.i.§.pene.vbi dr. ꝙ pene legum interpōtatione magis sunt mollīēde cꝫ exasperande Et ex hac regula est argumētum qđ in dubio ꝓsumitur cassatio electionis ferā nō vicio ꝓsone ꝫ electionis modo Et nota ꝙ ꝫ benigna interpōtatio fit in multis Primo qꝛ ex multiplici pena expressa eligimus minoꝛem.l.di.eos Ecdo qꝛ si verbum ꝑt importaret penā ꝓpetuā ꝛ tpalē.eligim⁹ tpalem.xxiij.q.nij. Nō oportet.ij Saluo eo qđ habes di.l.c.i.ꝛ de ꝓsti. ex literis.ꝓter.ꝛ modernos.ꝛ accur. Tertio quia đ penis nō arguimus ad silia.qꝛ pene non excedunt ꝓpriuꝝ cassūve.dr de pe.di.i.§.pene Quarto qꝛ voi est tale verbum puniantur.priuentur.ꝛ h⁹ per sententiam intelligimus non ipso iure de elec.qꝛ ꝓter Nisi essent ibi verba que aliud saperent vt ipso iure.vel eoipse.de elec.cꝫ sit.li.vi. Gra.cū ꝓtra.ꝫ primum credo ꝑm guil. Quinto quia in dubio mitiorem causam eligimus.ff.de iuspec.tu.l.hec ēm An autem iudex possit penas moderare.no. ij.q.iij.§.notandum in glo. Benignioꝛ dicit canō Illa digniora sunt imitatione que sunt excellentiora pietate di.ix. sane Interpretatio.de multiplici interpretatione.no.xi.q.i.§.ex his omnibꝫ Jo.an. Extende Cum videmus aliquos flagellatoꝛ precipue bonos cum diuersis de causis flagella contingant vt de pe.di.iij.productioꝛ.debemus interpōtari in benignioꝛē cāni.puta ad maioꝛē cumulū ꝓmij Item cū nos deꝰ flagellat qđ faciat ad purgatōem ꝓpꝛ đ pe.di.i.si pctūm.nō ad initiū dānatōis vt antiochū ꝛ herodē Item vt cū severitate misceat mīaz.aliqđ diminuēdo si ꝑt. sic deꝰ punit citra ꝓdignū di.xlv. disciplina.ꝛ.c.qui iuste cū glo.

Imputari nō dēt ei per

quē nō stat si non faciat qđ ꝓ eū fuerat faciendū Pone casū in eo ꝙ đ appellatōe ꝓsequi ꝑ annū cui nō ꝓpurat si ꝓ eū nō stetit.ij.q.vi.antioꝛ Item

in eo q̃ debet ꝓmoueri infra annũ ad sacerdotiũ cui nõ currit annus ipse.si iusto impedimẽto detentus non potuit ꝓmoueri de elec.ꝓmissa.li.vi Itẽ in eo qui rem emit sub pacto legꝫ ꝓmissorie l.q si ꝑciũ infra terminũ statutũ nõ soluerꝫ.res eẽt inẽptaꝝ. emptor in termino soluere volẽs nõ habuit.cui solueret sibi.nõ iputaf.ff.de l.ꝓmissoria in fi. Eld idẽ.xliij.di.ephesijs Et nota q̃ dicit ꝑ quem non stat. Nõ em̃ sufficit velle nisi ad opus ꝓcedat q̃ntũ in eo est Impossibilitas ꝑ tres sic a principio ãn ullam obligationẽ vt in regula nulli?.ita ex post facto elidit vt hic. Si tũ tenef quis facere aliquid in certũ tps nec ꝑ eũ stetit.hz nõ iputef.tũ post tps tenef de do.ꝛ ptu.cũ dilecti Consulo tũ q̃ si ꝑt infra tps de ipotẽtia ꝓtestef ij.q.vi.post appela. Sz quid dices de eo q̃ sua culpa in cidit in casũ ꝑ quã postea facere nõ potuit.q̃d ꝑ eũ fuerat faciendũ videf primo q̃ sibi sit iputandũ q̃ regularit quis d casu tenef.q̃ sequit culpã di.l.sepe.ꝛ.c.studeat.ꝛ de eta.ꝛ quali.c.i In ꝓtrariũ videf de elec.c.vl.ꝛ de ꝓben.q̃ diuersitatẽ Satis videf dici posse q̃ iputandũ sit illi ꝙ fiurã ꝓmo inducta Hic dicit lex nõ debere succurri ei qui in necessitate se posuit.ff.qui satisda.co.l.fi de iusso. Eld iura in ꝓtrariũ inducta.rñdeo.ꝛ dico q̃ decre.illa de elec.c.vlti.ꝛ decre.diuersitatis loquũtur de quadã pena canonis ꝓlata.solũ cõtra negligẽtes.vñ ibi culpa sine negligẽtia nõ punif Hoc sat? ꝓbat decre.q̃ Item dic q̃ si ex culpa ꝓpria nitur.aliq̃ pena suspensio vl̃ depositio.tũc culpa illa vlteri? puniri nõ dz.ad hoc.xiij.q.ij.c.vl. Johan. Extẽde q̃ si pfamilias facit q̃d in se ẽ.ad corrigendũ familiã.ꝛ dirigendũ.ꝛ tñ mala ẽ sibi nõ iputaf q̃ ad deũ vel eccãm.ꝛ sil̃r ꝓlat? si facit q̃d in se est ad directionẽ.ꝛ ꝓfectũ subditoꝝ.ꝛ tñ mali sũt.sibi nõ iputaf vt.xlviij.di.§. Quid tũc fiet et.c. q̃mũlibet ꝛ.c.q̃d ad nos Sil̃r si q̃s q̃rit baptismũ.ꝓmam.ꝛ hꝫ.ꝛ ꝑ eum nõ stat q̃ accipiat.ẽ q̃ non inuenit administrantẽ hꝫ sibi nou iputaf q̃ ad interitũ salutꝫ si alias est ꝓtritus de ꝓse.di.nij baptismi vicẽ.ꝛ de pe.di.i.quẽ penitet Sil̃r iudex aduocat?.medic?.si faciũt q̃d in se ẽ in vsu officiõ tũ suoꝝ nil omittẽdo d ꝓtingẽtibꝫ.si dãna sequũtur.non eis imputatur.

Is qui in ius succedit

alteri? eo iure q̃ ille vti debebit Hec regula sũpta est ex.l.ff.e ti.qui in ius Pone casũ in pono.q̃ eodem iure utef suc.essor q̃ ꝑdecessor.xviij.q.ij eleutherius Itẽ ꝓuenitur successor ꝑ rescriptum ipetratũ ꝓtra ꝑdecessorẽ de fo.ꝓpe.dilecti Itẽ in hærede q̃ nõ vsucapit q̃d nõ vsucapiebat defunct? Fallit hec regula in multis casibꝫ Primo vbi cũ q̃ morte defuncti confirmaf donatõ ibi.n.hæres nõ penitet. C.fami.hercis.l.filio Itẽ fallit in ꝙẽtionibus vbi ex ꝑsona successoꝝ mutatur forus

Hinc est q̃d clericus etiam in ciuilibus ꝛ primonialibus ꝙuenitur coram suo iudice.xi.q.i.nullus de so.ꝓpe.cũ sit Itẽ fallit de iurepto.c.i.li.vi. In casu vbi eccã succedit laico prono Nam ecclesia hz sex menses cũ tñ laicus habeat solum.nũ Itẽ legatarij acceptare non pñt legatũ ꝑ pte.ꝛ ꝑ pte respuere Si tñ decedat plibus hæredibus dimissis.vnus hæres poterit pro pte sua acceptare.alter pro pte sua respuere.ff.de leg.l.legatarij? Itẽ fallit in casu qui hẽt.l.procula.de probatõ Item in casu qui ad.l.falci.reperitur Rõ regle est quare eodẽ iure debet uti q̃ plus iuris hẽre nõ ꝑt.vt in regula.nemo ꝑt Sinus nõ q̃ hæres censef eadẽ ꝑsona cũ defunctoꝝ successor cũ ꝑdecessore Et nota q̃ dicit eodem iure non eo priuilegio ex sui ꝑsona Si ꝑsonale erat priuilegium ꝑdecessorꝭ.q̃ priuilegium ꝑsonale ꝛc.infra in regula cũ suis ꝑ.or. Idẽ d.co de pacto ꝑsonali de trãsac.cõcetero Jo.an. Extende Eandem prãtem hz papa qui ẽ pro tpe ad statuendũ ꝛ destituendũ quã oẽs sui ꝑdecessores e tiam si malus.di.xl.si papa Eãdez auctoritatẽ hñt epi.abbates generales.mgri.vel ministri.priores ꝙuentuales quã habuerũt eoꝝ ꝑ decessores in dictis officijs rõne ipsoꝝ officiorũ Illam exceptionem habent exempti successores quã predecessores ex priuilegijs antiqs ꝛ cessis et non habitis ꝛc

In re cõi potior est conditio prohibentis

Pone casum in duobus ꝓuinciis quoꝝ vno vouere ꝓtinentiam volente altero ꝓhibente potior est conditio vel causa ꝓhibentis xxviij.q.v.c.i Item in electione fienda vno prohibente ne procedatur per viam ꝓmissi alijs volẽtibus potior est conditio prohibentis de elect.q̃ propter Item duobus habentibus cõem partem vno volente destruere ꝛ reficere altero prohibente dstruere non potest.ff.de seruit.ur.prædi.pretem Fallit hec regula Primo q̃n non interest socij.puta q̃ vult incrustare vel pingere. Vel vult scalas ponere iuxta parietem Secundo q̃n ob hoc quelita est vt opus fiat Item q̃n edificium reficeret.ff.de dam.infec.l.in reficiendo Itẽ fauore religionis vt si ibi sepeliri velit.ff.de relig. si pres Vel in cõe sepulchrum alium mittere. instituꝫ dꝰ rerum diui.§.religiosum Item cũ donatoꝝ rem cõem habet cum donatario. C.de donat. l.sancimus Prohibentis Ratio est quia volens non solum domin? est illius rei.sed ꝛ prohibens Et scire debes aliquid cõmune vel singulis vt hic Aliquid commune vt collegio.ꝛ de hoc infra q̃ omnes Johan.an. Extendi potest ad casum cum quis habens vsum rationis vult intrare religionem ante.xxij.annum.ꝛ pater vel tutor prohibet vel econtra.pater vellet q̃ ipse intraret.ꝛ ipse non vult.potior est ꝙditio prohibentis Itẽ in

voris q̃ fiũt a religios. oportet q̃ occurrat volũtas plani cũ voluẽte in executõe. Vñ si ipe vult iplere votũ factum absti nẽtie. & h̃ plat⁹ nõ vult vel abbas seu prælatus vult q̃ plus faciat q̃z tenetur potior ẽ ꝺditio, phibẽt. Ber. abbas nõ augeat vo ta mea sine mea voluntate.

In malis promissis fi

dẽ nõ expedit obs̃uari. Hec regla sũpta ẽ ex vbis ff. si. xrij. q. nij. vbi dr̃ i mal̃ promissis rescinde fidẽ. & in turpi voto muta ꝺcretũ. Et, pleq̃re hãc regulã sm ea q̃ dr̃ infra in regula. non est obligatorium. Et nota q̃ dicit in mal̃ promissis. Nã lz mala, promissa seruari nõ debeãt. tñ interdum male promissa. puta p dolũ vel metũ seruanda. q̃ñ. s. ſuari pñt sine incũmodo salutis, ecne si iuramentũ intercessit ꝺ iuramẽtã. si vo. Jo. an. Extẽde. Nota q̃ ẽ triplex gen⁹ promissionis. Quedã est q̃ fit simplici verbo. vel nim. q̃ dã q̃ firmat̃ iuramẽto. & hec fortior. quedã q̃ fit voto et ꝺ fortissima. Quelibet harũ si ẽ de re licita obligat nisi supueniat impossibilitas. Etiã simplex promissio obligat in foro cõscie. vt dr̃. xrij. q. v. iuramẽti. Vbi dicit glo. Joh. q̃ ex nudo pacto oritur actio xij. q. ij. quicũq̃. Sz fortius obligat iuramentũ. et exinde votũ. Sz in qualibet harũ vbi malũ promittat̃ seruãda ẽ regla ista vt. s. nõ seruet̃. Nec in hoc peccat̃ ꝺ tũc q̃ illicitũ ẽ promissũ ar. ad hoc. xrij. q. nij. vnusq̃sq̃z. Et. c. q̃ ꝺ dicendũ. & c. nõ peiurabit. & illicitũ. ergo per totum

In alternatiuis debito

ris ẽ electio. & ñ sufficit alterũ adimpleri. Hec regla sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. in eo q̃ pl⁹. Pone expẽplũ q̃ ca nonẽ. xij. q. ij. bone rei. Et de rescrip. inf cete. Et i vito q̃ in cã soluti mtimonij dotẽ. l ei⁹ estimatõez restituere, promisit. ff. de iu. do. plerũq̃z. Sũt ãt q̃ dã alternatiue in quibꝰ ꝺz ordo seruari vt̃ cũ man dat testator aliq̃d dari liber̃, aut his ꝺficiẽtibꝰ cõ sanguineis aut affinibꝰ. q̃ tũc seq̃mur ordinẽ. & ẽ ar. ad hoc q̃ ꝺ dixi ꝺ ordie seq̃ndo. di. xlvij. c. sit rec tor in fi. ꝺ elec. c. i. li. vi. Cõtra ꝺr ad hãc regulam insti. ꝺ lega. §. si generaliter. Jo. Illꝺ cũ eligẽs fuit in mon. de cõsue. ca. vl. li. vi. Et sic notat bernar. in ꝺdic. decre. de rescri. inf cete. Jo. an. Sic cũ sit i optõe eligẽtiũ. p aliquẽ triũ modoꝝ. ꝓcedere. suf ficit alterũ ipleri ꝺ elec, q̃z ꝓpt̃ Dauid ex tribꝰ sibi ꝓpositꝰ a dño flagell̃ sufficit q̃ alterũ eligit. s. pestẽ

In pari delicto vel cau

sa potior ẽ ꝺditio possidẽtis. Hec regula inquantũ ꝺ ꝺ delicto. sũpta ẽ ex. l. ff. e. ti. cũ par. Inquantũ dicit de cã. sũpta ẽ de l. e. ti. in pari. Pone casũ in delicto p canonẽ. xrij. q. v. nõ sane. In eo. s. q̃ repe tit pecuniã quã dedit p iniq̃ iudicio. Itẽ in eo q̃ vsuras quas soluit repetit cũ ipe sit in pari delic to de vsu. q̃z frustra. & ff. de ꝺdi ob. tur. l. vbi aũt. vbi hẽs q̃ nõ repetit̃ qꝺ ꝓpt̃ stupꝝ vel vt male iu dicet̃ ẽ datũ. & de pben. si a sede li. vi. Et nota q̃ vi dr̃ male expẽplificare p dict̃. illã si a sede. Nã ibi nõ erat par cã. cũ vni fuerit collata p papã alti p ordinariũ. Sz nõ q̃rit̃ de paritate q̃ ad pfatẽ ꝺse rentiũ. ꝺ de paritate q̃ ad tps q̃z cui ꝓmo collata fuerit dubitat̃. & tõ in hac pari cã tpis potior erit ꝺditio possidẽtis. Et nota q̃ hic exhibẽt fauor reo q̃z absoluit̃ i pari cã vel delicto. C. de ꝺdi. ob tur cãm. l. ij. Vñ sp dicere ꝓsueuim⁹ q̃ in pari cã vel ꝺlicto. potior sit excipiẽtis ꝺditio. Jo. an. Sic in lu do alee qui prohibet̃ dist. xxxv. eps melior ẽ ꝺdi tio possidentis acquisitum per ludum q̃z perden tis. quamuis em̃ Joban. in glo. ibi. dicat q̃ pos sit repeti. & ꝓpt̃ hoc ꝺz restitui pdẽti. hoc ꝺz locũ in locis vbi viuit̃ legibꝰ impialibꝰ hoc mãdantibꝰ s. de resti. vt. ff. de alle. l. vl. q̃ nõ sint in hoc abroga te ꝺ seruent̃. Nã alit̃ ponerẽ pauperibꝰ erogãdũ. vi de tñ ꝺ ludo plene infra in. ij. pte

In argumentum trahi

neq̃unt. q̃ ꝓpt̃ necessitatẽ aliq̃n sũt ꝓcessa. Hec regla sumpta est ex. l. ff. e. ti. q̃ ꝓpt̃. Pone casũ ꝺ. l. v. c. i. vbi ꝓpt̃ necessitatẽ ministroꝝ ꝓmissũ fuit assumi mo nachos ad prochiales eccãs. Cessãte g̃ hac necessita te i argumentũ illꝺ trahi nõ ꝺz nec. C. de sa. sãc. ec. l. anũpenult̃. Et ꝓcor. ad hãc regulã illã. j. q̃ a iure. Et illa alia. Qꝺ alicui. Nec supfluit ꝺ ad illas. q̃z ille loquunt̃ de his q̃ concedunt̃ ob fauorẽ vl gratiã. hec ãt in eo q̃ ꝓcedit̃ ob tpis necessitatẽ. Et ꝺt in argumentũ q. d. iurista vel arguẽs. Nõ debet arguere de eo qꝺ intẽdũ ex necessitate ꝓcessũ ẽ. q̃z ar gumẽta de silibꝰ ad pemi⁹ silia, pcedũt, ꝺ int tps necessitat̃. & nõ necessitat̃ nõ ẽ silitudo vñ nõ ꝓcedit ar gumẽtatio. Et ꝓcor. ad hãc regulã. xxxv. q. i. c. i. p qꝺ expẽplificare potes. Nã a principio generis hu mani licite ꝓtraxit frat̃ cũ sorore q̃z ex necessitate id faciebat. hodie ãt creuit gen⁹ humanũ et sublata est necessitas. & ideo nõ licite ꝓtrahit̃ infra quartũ gradũ ꝺ ꝓsan. & assi nõ ꝺz. C. de pa. q̃ fi. di. l. i. & ij vbi ꝓpt̃ necessitatẽ famis lz filiũ distrahere. qꝺ alias non lz. Et nota ex hac regla illꝺ generale q̃ ces sante cã cessat effectꝰ de iureiurã. & si ꝓpe. Et ꝺ pe. & re. cũ infirmitas. lxi. di. §. his oĩbꝰ. Cessãte igit̃ necessitate ꝓpt̃ quã dispensatũ est. cessat dispensatio i. q. vij. Qꝺ ꝓ remedio. Qꝺ verũ ẽ circa facienda nõ circa facta vt ibi notat̃. Et hoc ẽt verũ. vbi vtilitas succedit loco necessitat̃. sic ẽ de monachis ordi nandis. xvi. q. i. sunt nõnulli. Jo. an. Sz q̃rit̃ an cessante cã alicui⁹ phibitõis vl ordinatõis eccãstice. cessat ipsa ꝓstitutio. Et videt̃ q̃ sic. Dicit enim gl̃a⁹ q̃ phibitões eccãstice ꝓprias hñt cãs. quibꝰ cessantibꝰ cessant & ipe di. lx. §. his oĩbꝰ. Ubi ẽt po nit expẽplũ am brosij electi i archiepm añ bapmũ ꝓtra phibitõez eccẽ ar. ꝓtra. xix. q. ij. due sũt. So. Dicit glosa. q̃ bono modo sic bene potest exponi

istud q cessante cā cessat ꝓstitutō. i. qñ cessat actu ꝛ exēplo. ita q non possit trahi in ꝓnicie exempli Vel dic q cessat ꝓstitutio circa illā ꝑsonā cessāte causa vt. i. possit dispensare secū Vel dic q qñ ois causa cessat impulsiua finalꝫ efficiēs ꝛ occasionalꝫ tūc cessat ꝓstitutio Istud extendi ꝑt ad oēs dispensatōes. q. si dispensat in aliquo aliqñ ꝓpter aliquā necessitatē nō inde trahi ꝑt exemplum Sic ꝛ da uid ꝓpter necessitatē famis comedit panes ꝓpositionis. qđ alias non licuit. sic in necessitate vertula baptisat q alias malefacerꝫ Infirmꝰ nō ieiunus cōicat. qui alias peccarꝫ Cōfessor in necessitate. s. articulo mortꝭ absoluit ab oīb casib ꝛ sentētijs. q alias non posset

Quod non est licitum in

lege necessitas licitū facit Hec regula bt in ūcre. de re. iu. ꝛ sunt verba bede Et addit in textu exemplū Nam sabbatum custodiri ꝓceptum est. ma cbabei tñ in sabbato sine culpa ꝓpugnant Sic et hodie. si qnis fregerit ieiunium egrotus reꝰ voti nō bt. B ibi. Et sic ū ieiunio ex voto ita ū ieiunio eccē Et idē si comedat carnes in. xl. sic olim in veteri testa. licuit in sabbato pugnare in necessitate. ꝛ circūcidere. ita hodie in dñicis diebꝰ festiuis in necessitate licet ꝓpugnare. xxiij. q. vl. si nulla Et est timore inimicoꝝ supuenientiū remouere ꝛ ferre ad locū tutū victualia ꝛ suppellectilia. ꝛ cā custodiendi infirmū. vel alia vrgente cā dimittere auditionem misse. ꝛ sic idem est de alijs ꝓceptis positiuis Secus de ꝓceptis diuinis q ꝓpter nullā necessitatem licet ꝑterire. puta ꝓiurare. adulterare ꝛ bꝰ ne occidatur Nec est hoc ꝓtra qđ dictuꝫ est de violatōe sabbati vel dñice. q sanctificatio vel obseruatio festi qntum ad determinationē diei huius vel illius. est ꝓceptū ecclesie seu positiuuꝫ Sed in generali q vacetur deo aliq tpe ē ū iure diuino Itē non est ꝓtra q in necessitate licet furari q illud non est ꝓprie furari. qñ in necessitate. s. extrema. cū aliter subueniri non ꝑt. oīa sūt cōia di. xlvij. sicut bi Cñ nec furtū est qntū ad illud q ꝓ sua extrema necessitate accipit. ex ꝑm leges. Ad hoc facit textus gratiani. i. q. i. remissionē. ꝑ. B notādū Necessitas non bꝫ legē. B ipsa sibi facit legē Sed tñ religiosus in casu extreme necessitatꝭ. i. mortꝭ. si sine licētia curati daret sacra cōionis vel extreme vnctōis nō euaderꝫ pēm ꝛ excōicationē cle. ū priuile. religiosi in cle. Illa cñ nō sunt tāte necessitatꝭ vt baptismus

In toto non ē dubium

ꝓtem ꝓtineri Pone exempla q habētur in regula plus sp. ꝛ plequere ꝑm ea que ibi nota. Cōcor. xxij. q. v. penale Vbi sub noīe furti qđ ponit ꝓ toto. i. oī illicita vsurpatōe rei aliene ꝓhibet vsura. rapīa. ꝛ oīs alia vsurpatio Et. xxxij. q. nij. Ve retrices Et de ꝑe. di. i. ꝧ. hoc idem Io. an. Et ēdi ꝑt ad multa Et primo deus est totale ꝛ vle bonū Quicquid est in creatura qualibꝫ virtutē bonū ꝓriale ꝓcedens ab illo totali bono Cū ergo scom ꝑm Bonum oīa appetant. ꝛ qnto maius tanto magis Si creatura ꝓpter aliqđ bonū ꝓriale in ea trahitur ad amorem. multo magis debet trahi a deo bono totali in toto nē Item oīs scīa ꝛ sapientia in deo est. ꝛ ideo si quis vult aliquā ꝓtem. ad euꝫ accedat. eum querat vt doceat Almho. di. xxv Itē totum genꝰ humanū fuit virtualiter in primis ꝓntib adam ꝛ eua. ꝛ quilibet vir ꝛ mulier ē ꝑs decisa ab illis ꝓ seminalem ꝓpagationē excepto ꝓpo qui nō fuit ex semine viri generatus Cñ corrupto toto per inobedientiam eoꝝ. oīs ꝑs decisa ab eis est corrupta. i. q. nij. itaq Et de cō. di. nij firmissime Itē in sacro est totus ꝑs. vñ ꝛ oēs ꝑtes eius. i. corpus. aīa. sanguis. diuinitas ꝛ hꝰ.

In generali cōcessione

non veniunt que quis nō eēt verisiliter in specie ꝓcessurus Hec verba habentur de ꝑe. ꝛ re. si epūs. li. vi Bone casum. xvi. q. i. frater noster vbi generalis ꝓmissio facta legato ꝓ papam. non extenditꝭ ad causas fiōi Item. C. que res pigno. ob. pōs. l. i vbi in generali obligatōe pignoris. nō veniunt vxor ꝛ alūni ꝛ que quis verisiliꝫ nō est credēdus obligasse spāliter Et nota q nō solum in obscuris inspicimus id qđ est verisile. ꝧ etiā in generalibus vt hic in regula Si queratur que sūt illa verisiliꝫ nō dicentur in specie ꝓcessisse. Rñ. hoc ꝓgnosci ex ipossibili vel inhumana vel dura separatione. vtputa ministeria artis sue. vel que ad effectionem ꝓtinent generali obligatione nō veniūt ff. de pigno. l. obligatione Et nota q ex hac regula verbum generale restringi. ad idem de rescrip. c. ij. li. vi Item facit hec regula ū eo. qui generalit tenetur aliquē ꝓtra oēs iuuare Nūquid ꝓtra se vel filios Et nota ū hoc. xxij. q. v. de forma in glo. Io. an. Hec regula multum facit ad auctoritatem que datur a prelatis suis inferioribꝰ Nam ꝑm doctores si dicat epūs his quibꝰ dat licentiam audiendi confessiōes Ego ꝓcedo auctoritatē meā Ex ista generali ꝓcessione non intelliguntur concessi casus reseruati sibi nisi ipse specificet. Et si concedit casus sibi reseruatos. non videtur ex ꝧ concessisse absolutionem ab excommunicatione. aut dispensationem in votis Et ideo ista in spāli sunt petenda.

Infamibus ꝑte non

pateāt dignitatum Hec regula videtur sumpta C. de. dignit. l. ij. li. xij. Vbi dicit lex Necꝫ quos infamia ad honestoꝝ cetu segregat dignitas ꝓte parebunt Pone casum per canonem. distinc ne. lxxi. tanꝫ daniel. ꝛ de excessibus prelatoꝝ

ter dilectos.ad idem di.xxxiij.laici.vbi dr.q opio ordinandi vacillare nō debet. De infamia aūt qd sit ⁊ quō ptrabatur. et de multiplici eius genē dic vt no.iij.q.vij.§.Tria.v.porro infamia Et qd di cit hec regula de dignitatib⁹.intelligas de eccīastici is ⁊ secularibo. Infamis.n.iudex ee nō pōt.iij.q vij.infamis. Bñ tñ esse pōt arbiter.iij.q.vij.tria. v.cognitor.el. Sed an ꝓcurator possit esse.q̄re no. di.l.accedens.⁊.iij.q.x.c. vl. Jo.an. Infamis est coā deo ⁊ curia celesti q̄libet peccator in mortali ꝓstitutus.de pe.di.i.eccīa. Unde in ipso pseuerā te non patent porte dignitatum regni celesti in q̄ sūt oēs reges ⁊ sacerdotes.vt dr in Apoc.

Locupletari non debet

aliquis cū alteri⁹ iniuria vl iactura. Hec regla sū pta ē ex.l.ff.eo.ti.iure nature. Pone casū.xvij.q. vl.c.vl. Ubi dicit Aug.q qui vult eccīam facere hēredē tori⁹ sue subē.ex hēredato filio.nō vult ipe recipe talem hēreditatē.⁊ tūc inducit exemplum aurelij carthaginensis epi. Item de donatōe apli ce sedis vbi nō ditatur monasteriū.cū iactura ca thedralis eccīe. Concor.di.xcix.ecce.⁊.xij.q.ij. bo ne rei.xi.q.iij.si quis.xxij.q.ij.primū. Et iō priui legium interpretamur ne alteri enorme ꝓiudiciū inferat.de vbo.signi.qd ꝓ nouale.ix.q.iij.nūc vo ⁊.xv.q.ij.de eccīasticis. Hec regula fallit in ꝓscri ptionib⁹ ⁊ vsucapionib⁹.vt p te vides.⁊ in excep. nō numerate pecunie.que si infra debitū tempus nō opponit.locupletat petens cū aliena iactura. C.d nō nu.pec.l.in ptractibo. Item in expēsis facꝫ in re aliena.ff.de doli.excep.paulus. Sꝫ vbi ē au ctoritas iuris nō pōt dici iniuria.xxiij.q.iiij.qui peccat. Dicit enī iniuria q̄si ꝓtra iura. Qd ergo de iniuria vl iactura.expone vl ꝓpo et. sic.lxxxviij di.c.i. Queri solet.si licet aliqd in meo facere. ex q̄ alij nocumentū seq̄t. Rñdeo. Aut imitto vl opus facio in alienū.⁊ tūc nō licet.ff.si seruit⁹ vē. l.sic.§.et si testatrix. Aut nō imitto nec opus facio in alienū. Et tūc aut id dolo facio vt noceā alteri et tunc phibeor. Aut nō dolo facio.ꝫ solū eo ꝓpo sito vt mihi pfim.licet p id alteri noceam.et tunc ñ phibeor.ff.de aqua plu.arcē.l.i. Et qd dicit hec regula iactura.intelligas enormi. Nā priuilegium bene affert iacturā.licet enormē inferre nō debeat De h.xxv.q.ij.rescripta. Et d vbo.sig.olī. Jo.an.

Extende.pharao locupletari voluit cū iniuria pli israhel.ꝫ punitus fuit.q autem ꝓlus israhel fuerit locupletatus cū iactura egiptior⁹ quor⁹ va sa mutuata asportauit.nō fecit cum iniuria.sed se recōpensando de damnis eis datis.sicut mō licet alic⁹ bona referre.tantūdez quantū hz de suo. Item q mandato dñi hoc egit.cuius sunt omia xxiij.q.v.dixit dominus.

Mora sua cuilibz est no

cua. Hec regula sumpta ē.ex.l.ff.e.ti.i odēnatōe Pone casum in eo q̄ est in mora soluēdi decimas quia pereunt periculo suo.etiam in casu fortuito xvi.q.i.decime. Item in cō modatario vel depositario qui fuit in mora.d cōmo.c.i.d depo. Bona fi des. Item i fure.q̄ statim ē in mora.ff.d fur.subtra cto. Circa hāc regulā nota.q ad hoc q dicatur quis morosus req̄rit q sciat se debere vl scire de beat q interpellat⁹ fuerit a die vl hoie.⁊ q habue rit possibilitatē dandi. Hec habes.ff.de rebus cre.l q te ⁊ tūc tenet morosus de casu fortuito. Et si res fuisset pitura apud dñm eodē mō scām accur. lz mat. Ptra.vt nota in dicta.l.q te. Fortassis.n.do minus rē vēdidisset.⁊ apud alium pisset, ⁊ d tenet Ber. Unū.no.q si debitor primo fuit in mora soluēdi.⁊ postea creditor i mora recipiendi vl ecō uerso vltima mora nocet.ff.de vsur.debitor. De mora aūt ⁊ multiplici eius effectu. plene notat. ff.de vsuris.l. mora. Sed nūquid mora semel ꝓmissa purgari pōt. Videt q nō.xij.q.ij.longinq tate.⁊.xx.q.ij.puella. Et d elec.cū in cūctis. In cō trariū q possit purgari videt.xviij.di.c.i.vbi d b ⁊ di.c.Nūi. Et de supplē.negli.pla.lītas. Solvic q vbi dies pfigit a canone vl lege penā ponente mora purgari nō pōt.pena ei semel ꝓmissa nō pur gatur ⁊ sic intelligunt priora iura.⁊ hec regula.⁊ hoc ē vez nisi eadē lege vl canone caueat in eo cāu posse purgari morā et penā euitari.⁊ sic intelligū turcontraria. Pena ergo semel ꝓmissa nō purga tur nisi forte fingeret nō fuisse in mora.ij.q.vi.bi duū. Sicut ei a pena canonis nō appellat.d ap ꝓ soluit.iij.li.vi. Jo.an. Ista regula pōt multuz extendi ⁊ vtiliter. Est enī nociua mora in suscipi endis sacramentis ꝓpter varia pricula q̄ pñt ꝓtin gere. pcipue baptism⁹ maxīe necessari⁹.di.v.bap tizari. Silr in admīstrandis q̄ ad dantes. neīter ueniente modica mora inueniri nō possint qui re vimant.di.v.baptisari.. Silr in restituendo vitā va est mora .a l's si valet grauiter peccat. Sīm Tho. Simlr in ꝓtritiōe bñdo d mortalibo.q̄ꝓ.nōduz penituit.al's cū recordat peccat mortaliter. Tho. Propter qd dr Eccī.v. Nō tardes ꝓuerti ad dñz ⁊c. Silr ad bñ faciendū.⁊ subueniendū necessita tibo alioꝝ. Mat.h.xxv. Morā faciente spōso.q̄ nō se preparauerūt virgines clausa est ianua. Et corū bñs vocē pcrastinationis.nō redūt ad archaz Et leuites qui fuit morosus i recedendo a socio.sup uenit maximū scandalum in vxore ꝓstupata. vt habetur in li.iudicū

Mutare cōsiliū quis nō

pōt alteri⁹ detrimentū. hec regula supta est.ex.l.ff eo.ti.nemo pōt. Pone casū in electōe.viij.q.ij.di lectissimi.⁊ de elec.publicatio.vbi habet q publi cato scrutinio electores non pñt mutare vota sua ad aliū eligendū si regulariter vn⁹ ē a maiori pre

electus.⁊ hoc q̄ fieret iniuria electo⁹. Itē in eo q̄ circa fuitutē alicuius iuri suo cessit.q̄ mutare nō pōt.lz socij eius nōdum cesserint.ff.ō fuitu. rus. p̄di.l.perfundū.⁊.C.ō neg.ges.l.vlti. Illa igit regula ī.q̄ semel placuit.intelligit fm istā. q̄n.s. ex mutatōe volūtaīs vl placiti.alteri ip̄edimētuz vl detrimētū afferet,vt ibi dicet.et fallit ī ca.ibi,no. Itē fallit in suo herede,abstinēte vl repudiante. qui te,adhuc in eodē statu,manēte.pōt adire⁹. vel tempus ad deliberandū petere.C.de repu. hære. l.vlti.Jo.an. Sic ⁊ cū quis donat aliquid vl dat nō dz revocare. Si p̄traxit cū aliquo sp̄salia. nō debet mutare,nisi intercedat casus in quo liceat mutare.de quo infra in tercia p̄te ti.i.David p⁹ q̄z p̄misit dare regnū Salomoni nō mutauit cō silium.Saul qui p̄miserat dare filiā David in vxorem.⁊ mutauit consilium male fecit. Sanso quia soceri sui mutuauerūt ꝯ filiū in eius detrimentū.dantes sponsaz suā alteri inde fecit mlta mala pbilisteis.

Non ē in mora qui pōt

exceptione legitima se tueri.Hec regula sūpta ē ex.ff.e.ti.nulla.Pone exemplū in dño.q̄ nō requisiuit seruū suū fugitiuū infra triennū monachū factū.Dicit em̄ fuisse in mora.Ad dō ē vez nisi posset se tueri exceptione legitima puta longinq̄tatis loci.⁊ vij.q.ij.si quis incognitus. Et nota q̄ vt dixi in regula mora.Ad hoc vt dicat⁹ quis morosus necesse est q̄ sciat vl scire debeat se debere Sz ille qui est tut⁹ exceptōe legitīa.nescit se debere vl nescire debet.ergo nō ē in mora. Itē nota q̄ dicit exceptione legitimā que est cum est obligatus in re naturali vl ciuili.Sed obstat exceptio.puta pactum de nō petendo vel similis.Tel est obligat⁹ iure naturali tm̄.⁊ facit q̄d circa indebitū nota.i. q.iij.in fine. Et intelligit illa exceptio legitima. que replicatione nō elidit.Pone exemplū. Debebas mihi decem,feci tibi pactū,de nō petēdo. Sz p̄ metū vel tp̄e furoris hoc feci.tūc exceptio pacti nō est legitima.quia eliditur replicatione furoris vel met⁹.⁊ nō diceris in mora fuisse Jo.an.

Nemo pōt adimpossibile

obligari.Hec regula sumpta est.ex.l.ff.eo.t.impossibilium.Scire debes q̄ impossibilitas est triplex.iuris⁊ facti ⁊ nature.De prima pone casuz distinctōe quinq̄gesima quarta.abbas.vbi dicit. q̄ abbas nō pōt seruū facere liberū.sez de iure.q̄z nihil habet p̄prium.De secunda.ff.de ver.obli.l. generaliter. Nō enim tenet p̄missio.si p̄misero tibi q̄d est impossibile ꝯ facto.vt mōtes alpiū¦ vltra mare deferre. Et si bononie p̄stitutus,promitto me hodie tibi daturū centū rome.q̄z impossibile ē p̄missum.nō nascit obligatio.vt hic in regula,Et,est ex p̄cessum misti.de.v.obli.§.loca.p̄tereā in casu.ff.ō v.ob.l.vl.De tercia.Si dare,promitto q̄d natura dari ē possibile vt solē lunā ⁊ stellas vl facere q̄d natura est impossibile fieri.vt celū ascendere vel digito tangere.ff.de v̄bo.obli.si stipuler.Aut⁹ regule nō satis pz.q̄z ois obligatio aut in dando aut in faciendo cōsistit.ff.ō v.ob.l.ij.Sz q̄d nō ē nec esse pōt dari vel fieri nō pōt ergo ibi cōstitui neq̄t obligatio.Itē obligatio actōez parit.Sz q̄d nō ē nec esse pōt.obligationē parere nō pōt.⁊ sic nec actionē.Itē actio est ius p̄sequendi in iudicio.q̄d nobis debet.Debere aūt ē de alio habere.Sz q̄d nō est nec esse pōt. de alio hāi nō pōt.Ergo ibi nō est actio.⁊ sic nec obligatio. Et nota q̄ hec regula dz locū in matrimonio ⁊ vltimis volūtatib⁹ ⁊ singulis ꝯtractibus.in sententijs ⁊ p̄ceptis.Itē in legib⁹ ⁊ constitutionibus q̄ debent eē possibiles.di. iij.erit.Est tn̄,in hoc differentia q̄z īpossibilis cōditio apposita in ꝯtractu.viciat ꝯtractū.insti.ō inuti.stipu.§.īpossibilis.In testamētis aūt ⁊ matrimonio obseruat⁹ ē ipso⁹ habet,p nō adiecto.ō p̄di. appo.c.vl.Et q̄d dicit hec regula de īpossibili.ītelligas etiā ō turpi.de q̄ dicet ēt,j.nō est obligatorium.No.gof.⁊ hosti.in decre.cū dilecti.de v.⁊ cōtu.q̄ si iudex citet aliquē eo die quo īpossibile est eū p̄sequi.q̄d nō est oīno inutile mandatū.imo ꝛ nō teneat⁹ ꝯparere illa die,p̄pter īpossibilitatē.tenetur tn̄ cōparere p⁹ die.Et pōt esse rō b⁹.q̄z principale est ibi q̄ p̄ueniat.Accessoriū aūt q̄ tali die p̄veniat.principale aūt nō viciat,p̄pter accessoriū sed econtra.Jo.an. Et ex hac regula pōt trahi.q̄ si pater filio.dñs seruo vir vxori.p̄latus subdito p̄cipiat illicita⁹,nō obligat⁹ ad faciendū illud.q̄ impossibile est de iure.xi.q.iij.si dñs.⁊.c.si is q̄ p̄sti. Dicit ei lex.Illud possum⁹ q̄d de iure possum⁹. ad hoc ēt.xxij.q.ij.faciat. Nō dz ḡ obedire sicut nec petrus principibus sacerdotū,p̄hibentib⁹ sibi p̄dicationē.Sed hū mliter se excusare.vt fecit asina balaam in figurā b⁹.q̄d habes.ij.q.vij.§.cū balaam.Cū.n.p̄cipiunt plura īpossibilia nō tenemur Thomas.

Non est sine culpa qui

rei qui ad eū nō p̄tinet se imiscet.Hec regula sumpta ē.ex.l.ff.e.ti.culpa.Pone casuz in clerico iacente lapidē.di.l.clerico.Et de monacho cirurgico de homi.tua.Et in ceco sagittante.xxiij.q.i.§.vt ita q̄.ibi de lamech ceco sagitta occidente cham.Si hec regula vera est ḡ culpa est gerere aliena negocia.⁊ sic est p̄ta.ff.de nego.ges.l.ij.xxij.q.iij.si ad peccatū.Jo.officiū hoc dz bō hoi.xxij.q.iij.c.ij. Et nota.q̄ p̄prie loquēdo inter deū ⁊ hoiez est religio.xxij.q.iij.vnusquisq̄z.Inter p̄latū et subditum obedientia.ij.q.vi.qui se scit.Inter maiorez et minorē reuerentia.di.xciij.p totū.Inter patrem ⁊ filiū dilectō.v.q.v.nō osculat⁹ Inf̄ ꝯsanguineos

pietas. Inter dñm ⁊ seruū fuitiū. Inter patro/nū ⁊ libertū obsequium. Inter hoiez ⁊ hoiez offi cium. Nō igit̄ pōt dici ad eū nō ptinere. Expli/ficare etiā potes hāc regulā in ipito medico. et iti iudice q̄ p impitiā male iudicauit. q̄ tenet̄ actōe in factū. mḡtū religioni iudicantis videbit̄ equū ff. de variis ⁊ extraor. cogni. l. si iudex. Quia impi tia culpe iputat̄. i. q. i. nō est putanda. Si g̃ est in culpa se imiscēdo. g̃ tenet̄ ꝺ casu. quia semp si cul pa casum p̄uenit tenet̄ quis ꝺ casu. ꝺ homi pſbi/ter. Jo. an. Si laicus iudex iudicando clericos malefactores. non euadit culpā. nec ēt excōicatōez si facit capere. incarcerare ⁊ hmōi. de sen. excōi. vt fame. nisi de licentia suoꝝ p̄latorum. Rō est. quia nō ptinet ad eū. ꝺ quo. j. in. iiij. pte ti. i. Simil̄ p se intromittit de officio alterius. Cñ Ozias rex qui voluit incesū offerre in templo. p̄cussus est lepra. ij. paralip. xxvi. Similiter ad subditos nō ptinet tēp̄hendere facta p̄latoꝝ temerarie. Cñ in figurā oza qui retinuit archā dei inclinataz p/cussus est. Expositionē figure habes. xj. q. vij. nos si. Silr ignorās p̄fessor male facit. ꝺ pe. di.

Non firmatur tractu tē

poris qꝺ de iure ab initio nō subsistit. Hec regu la sumpta ē ex. l. ff. e. ti. q̄ ab initio. Pone casū. i. q. i principatus. ibi nō qualescit simoniac⁹ ingress⁹? Ad idem inst̄i. qꝺ nō est p̄mis. fa. te. §. p̄terea. vbi test̄m furiosi vel impuberis nō valet. licet postea ef/ficiat̄ maior vel sane mentis. Cōcor. ad hoc. xvi. q iij. §. potest. Nota ergo ex hac regula p̄incipiū spectandum. alibi habes ꝺ fine. Sz p̄sequere h̄ brocardum. vt no. de elec. dudū Itē nota quod a principio nullum est ipso iure. tractu tpis nō cō ualescere. Secus aūt si nō esset nullū. sed annullā dum. de postu. none. tj. ⁊ ꝺ elec. q̄ sicut. Expresse contra. xij. q. ij. si qua de reb⁹. xvi. q. i. c. viri. ꝺ bis q̄ fi. a pla. Cū nos. ff. de ritu nup. si quis In oīb⁹ bis dicit̄. q̄ qualescit quod a principio nullū erat Solu. dic generaliter ad omnia supradicta. q̄ il/lud quod ab initio nullū est. nō firmat̄ solo trac/tu temporis. vt hic in regula. Sicut enī tps non est modus inducende obligatōis. x. q. iij. Quia cognouim⁹? nec tollende. de p̄scrip. cām. lic nec re p̄rande vt hic. Sz nouo subsequēti p̄sensu. Inter dū tacito interdū ex p̄sso. sublata cā impedimēti. bū vt p contraria. p̄batur. Probat̄ hoc optīe ꝺ de spon. impub. c. i. li. vi. Valent g̃ ex sequenti p̄sen/su ex nūc. non vt ex tunc. In electōe cū fm Ber. si nulla est ex subsequēti p̄sensu. nō p̄firmat̄. ꝺ elec. auditis. Solu. ꝺ tradicit. de eo qui du. in ma. quā pol. p adul. c. secundo vbi matrimoniū ꝺ tractuz cū sc̄da viuente p̄ima. mortua p̄ima ex nouo cō sensu p̄firmari nō pōt Jo. Illud ē. p̄pter impedimē tum p̄petuū. s. adulteriū cū ipōsalt⁹ de facto. vt. co. ti. c. vi. Illa g̃ q̄ de necessitate cōsiderāt im/tium. vl̄ q̄ iō nō valent. quia subest in eis p̄petu/um impedimentū. nec tractu tpis. nec nouo subse/quente p̄sensu p̄firmant̄. vt hic ⁊ ibi. Sed ⁊ ea q̄ de necessitate nō respiciunt initiū nec subest in eis p̄petuū sed t pale impedimentū ⁊ si non solo tra ctu tpis p̄firmant̄. vt hic in regula. tamen nouo subsequenti p̄sensu. interdū tacito interdū ex p̄sso sublato impedimēto bene. vt in ꝓtrarijs. Jo. an. Ex hac regula etiam sequit̄. q̄ id qꝺ est contra ius naturale vel diuinū. p longā consuetudinez non iustificatur. di. viij. p totum.

Nullus pluribus vti de

fensionib⁹ ꝓhibetur. Hec regula sumpta est ex. l. ff. eo. ti. l. nemo. Pone casū. xiij. q. i. Quisquis. Vbi negat. Aug. q ꝺ dicebat. Quincē. eū facere di/cens. q̄ posito. q̄ id vellēt. id facit ex cā. Et de p̄/scrip. auditis. vbi allegat̄ exemptio ⁊ p̄scriptō. Et de transac. interpositas. vbi ꝺ transactōz nō tene/re tū q̄ metu interposito. tū q̄ facta cū suo ꝓprio Et q̄ dicit regula ꝺ defensiōib⁹. intelligas etiā cō trarijs. xxiij. q. ij. In principio. vbi de hoc. nisi for te spēaliter ius impediat. Impedit. n. ius interdū ꝓtrarias defensiones ꝓponi. Pone casū. Cōuict⁹ de mendatio in eo q̄ negat pecuniā numeratā. nō pōt dicere se soluisse. C. de nō nu. pecu. aūt. ꝓtra q̄ ꝓpriā. ⁊ plures alij casus hic ponunt̄ ibi vide. du as aūt electōes quis p̄sequi nō pōt simul. necyna electa redire ad aliā. ꝺ elec. vt quis li. vi. An āt pluribꝰ actionib⁹ sit̄ vti possit. nota. xiij. q. ij. i p̄/cipio. et p Jnno. ⁊ Host. ꝺ resti. in integ. p̄stitut⁹? Itē an ꝓtraria allegās audiat̄ vī q̄ nō. xxiij. q. vij q̄ aūt. Et de appel. solicitudinē. Circa hoc nota q̄ quidā dixerūt indistincte. allegantē ꝓtraria nō au/diri. Alij dixerūt vt gof. Hoc verū in actore. ⁊ in eadem instantia iudicij. nā secus in diuersis. Jn reo aūt nō habebat locū. Alij dixerūt q̄ nō audit̄ ꝓtraria allegans in eadē instātia iudicij. sec⁹ in diuersis. Alij dixerūt q̄ sub ꝺitōne licet, ꝓponere ꝓtraria. puta, ꝓpono talē exceptōz in q̄ si succubu ero ex tūc. ꝓpono talē facit ꝺ excepti. Cū venerabil̄ Verius dicas. q̄ aut sūt ꝓtraria q̄ ꝓponūt̄ ex p̄n cipio. aut ex fi. Si ex p̄incipio sūt ꝓtraria. sed ad v nū finē tendūt. Pone casū ꝺ p̄scrip. auditis. ⁊ c. cū olim tūc. ꝓponi p̄t in eadē instantia. ⁊ vnū ñ p̄iudicat̄ alteri. Si āt ad fi. ꝓtrariū tendūt pone casū de appel. solicitudinē. tūc simul vel in eadez instātia nō ꝓponūt̄ nec credas q̄ in illa decretali Veniēs. de p̄scrip. priuile. in eo q̄ priuilegiū sit ꝓ trariū p̄scriptioni in eo q̄ p̄scriptō. Sz priuile/gij teneor erat ꝓtrarius p̄scriptōi. Jo. an.

Non debet aliquis alteri

⁹ odio p̄grauari. Pone casū in filio q̄ nō excōica tur. p p̄cō p̄ris. xxiij. q. iij. si bēs. Itē in p̄mit. ē tibus qui nō puniunt̄ dolo ꝓmissarij. ꝺ elect. ii

cõpromissarius.li.vi. Sed ꝓtra.dis.lxx. neminem vbi in odiũ ordinãtis ponit ordinatus ꝫ ibi ñ solũ fuit odium ordinãtis.ꝫ relictũ ordiãti.q̃ se ꝓmisit fine titulo ordiari. Itẽ ꝓtra.l.vi.di.p totũ. ibi.n.ꝓpter incõtinẽtiã pẽm filij illegitimi ñ pñt ꝓmoueri.i.q.i.§. Itẽ pctõ.vi.q.i.si q̃s.xv.q.vlti. cũ multa.ꝛ de hẽre, vergentis.cũ multis li libr.so. triplex est pena. Eternal.spũalis.ꝛ co.palis. qõ ꝓsequere.vt nota.i.q.iiij. In summa Jo.an.ibi sic dicit. Pena eterna nũq̃ punit vn⁹ ꝓ alio.i.q iiij.c.i.ꝛ.c. Jam itaq̃ cõsequen. Et de hac intelli gitur illud Ezechi.xviij. Filius.nõ portabit iniqui tatem patris nec pater filij ꝛc. Pena corpalis est duplex. quedã circa corpus.ꝛ illa sepe punit vn⁹ ꝓ alio.vt.i.q.iiij.§. Itẽ pctõr. Quedã circa statuz rei.vt seruitus ꝛ infamia.ꝛ hac etiã pũit vn⁹ ꝓ alio.filius ꝓ patre.vt.vi.q.i.§.verũ. Spũal autẽ est quadruplex. Pria est excõicatio. Et hac ſñ pu nitur vnus ꝓ alio.vt.xxiij.q.iij.si habes. Scõa ẽ interdicti.ꝛ hac punit vnus ꝓ alio.de spon.nõ est vobis. Tertia remotio ab oblatõnibꝫ.ꝛ illa ẽt pu nitur vnus ꝓ alio.vt.xvij.q.iiij. Jtem. Quarta pena spũalis est ordinis et remotio ab eo.ꝛ vnus etiam punit ꝓ alio.nam ꝓpter fornicatõem vl ad ulterium vxoris.repellit vir a ꝓmotõe.vt.xxxiij. di.si cuius. Jo.an. Extẽdi pot multũ materia expbis q̃ habent in textu. §. Itẽ pctõ ciuilũ. ꝓ multa exempla scripture.quõ vn⁹ grauat in pena odio alterius et quare.

Nõ lz actori quod reo licitũ nõ existit

Hec regula sũpta est ex.l.ff.e.ti.l. non licet. Pone casũ.iiij.q.iiij.c.ij. Ibi. Accusa tores ꝛ accusati.equa audiant rõe. Et facit ad hãc regulam illa supra in iudicijs.ꝛ qõ ibi dixi. Fos mata aũt fuit hec regula p hunc modũ.qz fauo rabiliores sunt rei q̃z actores. Cũ si quid actori licet.multo magis reo qui fauorabilior est. Sed ea rõne.qua paritas in iudicijs est seruãda, vt i regula in iudicijs. Intelligit idẽ iuris ecõtra scz quod non liceat reo quod nõ licet actori. Nota tñ q̃ reus maiores dilationes habet q̃z actor.ꝛ reus habet deliberatorias ꝛ nõ actor. Plures alios fa uores quos habet re⁹ magis q̃z actor.ibi potes vi dere.in glo.lxx Jo.an.

Nõ prestat impedimen tũ.qõ de iure nõ sortit effectũ.

Pone casũ i matri monio.q̃ nõ tenet qõ nõ pstat impedimentũ scõo. xxxi.q.ij.si verũ. In electõe que nõ tenet de elec.cõ gregato. Vides tñ in mtimonio q̃ sponsalia que sunt nulla ꝓ sanguinitatẽ vl affinitatẽ pstãt im pedimentũ in ꝓsanguineis alterutr⁹.ex publice honestatis iustitia. Rõ est.qz publice honestatis iustitia inducit ex solo ꝓsensu. Cũ ex q̃ sunt aliq̃ ex ꝓsensu, licet alias sint nulla inducit publice ho nestatis iustitia. Si ãt eẽnt nulla ex defectu ꝓsen sus.nõ inducit. respon.c.i.li.vi. Sicut ꝛ impedimẽ tũ affinitatis iuducit ẽt ꝓ coitũ illegitimũ. xxxv. q.iij.de incestis. Circa electõez ẽt vides.q̃ e lectio q̃ nulla ẽ sc̃da impedit. de elec.audinis.qõ ñ ꝓsequor.sed vide vt ibi. Itẽ in lris pape ꝓ meda tiũ ipetratis.que lz sint nulle quo ad iuris effec tum. pstant impedimentũ alijs ipetrandis. si de eis mentio nõ fiat. de rescrip. cetez bñ gof. Et nota banc regulã verã. nisi aliquis in penã phibe atur. hoc dico ꝓpter maleficia.que nõ sortiuntur effectũ a iure.ꝛ tñ impedimentũ pstant ꝓmouẽdis l.di.c.i.ij.ꝛ.iij.interdũ matrimonio ꝓtrahẽdo. no ta.xxxiij.q.ij.§. hoc quãq̃. de bo mi. qui pbyterꝫ ba bet ẽñ ꝓ infecto qõ contra iura fit. di.ꝓ. vides. vbi de hoc Jo.an.

Nõ pot eẽ iusta excusa tio pastoris.si lupus oues comedit.ꝛ pastor nescit

Hec regula habet in decreta. de re.iu. Et sũt ꝛba Greg. Pastor est plarus.ꝛ sic notat.qz pascere de bet vt o doctrie exẽplo bone vite.ꝛ cibo terrene. su bstãtie inq̃tũ pot gregẽ sibi cõmissum. vñ in si gnum b⁹ prio pastori dictũ fuit ter a dño. Pasce oues vel agnos meos Jo.xxi. De prio cibo. di.xl iij. sit rector. De secũdo. di.xl. Nos q̃ §.i.p totuz De tertio.xxj.q.ij. Gloria.ꝛ.c.qz quicquid. Debet aũt tria facere..q̃ signant in baculo.pastorali. Vñ .v. Callige.sustenta.purga vaga.morbida lẽ ta.de sacra vnc.cũ venissent.in fi. Hec sufficat q̃ puniat delicta q̃ videt.ꝫ subtiliter dz inquirere ve tam subditoz.q̃ adinueniendũ defectus eoz.sic de bitoz creditorẽ ꝓm Tho.in.iij. Lup⁹ ẽ hereticus. Itẽ tyrannus q̃ iuste opprimit subditos.ac etiã publicus malus xpian⁹ q̃ trahit alios ad malũ ex emplo suo. Vel ẽt diabol⁹.q̃ suis rẽpratoribꝫ icau tos deuorat.ꝓtra oẽs dz vigilare pastor.

Nõ ẽ obligatorũ cõtra bonos mores pstitũ iuramentũ.

Hec regula sumi potuit ex.l.ff.e.ti.l.ꝓtractus. Pone exẽplũ in eo.q̃ iurauit occidere pẽm. vl simile q̃d facere ꝓ hi.q.iiij.c.i.et p totũ. Itẽ in eo q̃ iurauit vxorez et filios expellere de iurisdi.quinta uallis. Eld idẽ.ff. de pac.dota.l.quemtr. vbi pactũ ne cũ vxore agat rez ãmotaꝫ nõ valet.qz p illud muitant mulie res ad furandũ. Nõ ẽ g̃ bna regula ꝓcise.q̃ dicit q̃ iuramentũ seruandũ est. si pot sine interitu salu tis eterne seruari de iureiu. si bo. Nã si est contra bonos mores. nõ dz seruari nec obligat. vbi gta. Jurat quis nõ sumere clericatũ vl nõ intrare reli gionẽ.ꝛ bmõi. q̃z istud posset seruari sine inte ritu salutis. tñ qz impedit maiorẽ pfectũ salutis. seruari nõ dz. ꝓm Tho. Idẽ i quolibz 'temerario iuramento.e.ti. sicut ꝛ.c. qñ vi vl dolo pstitũ ẽ de iureiuk. lz.li.vi.q̃ dic vt q̃ metus cã.abbas.ꝛ.p

q.vi.c.ij.⁊ facit ad bāc regulā supra in malis.⁊c. Non ergo tenet turpe pactū vel cōtra bonos mores de pac.c.vlti.g nec iuramentū qđ accessoriū ē. Et nota q̄ veru⁹ reb⁹ vti ad qđ sūt instituti vt.xxij.q.ij.his aūt. Bz iuramentū nō est institutum vt sit vinculū iniquitatis.dicit.Aug.xxij.q.iij.inter cetera.g iniquitatē nō vinculat vl obligat vt hic.Jo.an. Hic multa pñt dici ō iuramēto.que vide.j.in scda pte.Si q̄s g iurat seruare statuta ciuitatis.intelligit de licitis.Sic q̄s iurat seruare secretū aliq̄d.intelligit si nō erit aliās p̄ iudiciū.Et si intellexisset seruare etiā illicita q̄ pterentur.tūc peccauit mortaliter.Bz nō dz seruare quia tūc etiā peccaret.Cū hxrodes q̄ ꝓpter iusiurandū decollari fecit baptistā.pessime fecit.xxij.q.iij.vnusquisq⁹.Dauid q̄ iurauit interficere Nabal sancte mutauit ꝓpositū.q.e.Quod dauid

Nullus ex cōsilio dum

mō fraudulentū nō fuerit obligat.Hec regla supra est ex.l.ff.e.ti.l.consilij.Rō huius regule colligit ex canone.xiij.q.i.Nō p̄cipit.⁊ q̄ decreta.ō arbi.cū olī.p quā exēplificare potes et ici de hoc. Nullus.n.tenet seq̄ consiliū.imo explorare debet apud semetipm.an sibi expediat nec ne.Si autē ꝓsiliū sit fraudulentū.bene obligat ꝓsulēs.Iz durat rō supradicta ⁊ hoc rōe fraudis.Exēplifica p canonē di.lxxvi.tanta.⁊ de renūcia.sane. Nota igit breuiter circa hoc.aut consiliū dat circa cōtractū vl quasi.aut circa maleficiū vel q̄si. Prio casu subdistingue.aut nō ē fraudulentū.⁊ tūc nō tenet vt hic.⁊ in supradictis iuribꝫ.Aut est fraudulentū.⁊ tunc tenet actōe de dolo ipsi cui ꝓsiliū dedit.vt.ff.de dolo.si cū scires.Ubi ille qui mihi consuluit.vt forte lucri sui causa mutuare debitori nō idoneo.tenet mihi actione de dolo.In secūdo casu.scz cū datur circa maleficiū.tenet consulens.nō tamē ei.sed illi contra quē ꝓsiliū dedit. nec tunc tenet actione de dolo.sed eius maleficij nomine.Nam si ꝓsuluit occidi.homicida est.dis. l.si quis vidua.⁊ de homi.sicut dignū.Si ꝓsuluit seruo vt fugeret vel furtū faceret.tenet furti vl serui corrupti.ff.de seruo corrup.l.prima.Si ꝓsuluit uicio mihi iniuriam facere.tenet mihi actōe iniuriarū.de pe.di.i.nō solū.Differentia est g̃ intermandatū ⁊ consiliū.Nā mandator obligat mādando.sed nō ꝓsulens.ꝓsulēdo Jo.an. Ex hoc sequit q̄ si quis ꝓsuluit alicui q̄ intret religionē cū debitis circūstantijs si in de ille nō ꝓficeret vl male se hēat.in nullo tenet cōā deo. Sil si q̄s ꝓsuluit alicui vt ꝓtrahat cū tali pura intētōe mortus.si inde malū sequit.nō ei imputat.⁊ sic de similibꝫ.Sil in foro ꝓscie ꝓsulēdo.nō ex toto.Bz hic dz bñ cauere vt sit ꝓcitus in tali materia.alias male ꝓsulendo nō ex toto excusaret de ꝓsilio malo.Consiliū Achitofel fuit pessimū.qđ dedit absaloni.Consiliū christi q̄z⁹ fuerit fraudulentū q̄ ad intentionē ⁊ ꝓpositū Absalonis.tñ q̄z iniuste vsurpauerat regnū ꝓtra patrē.ideo vt male fecisse.ij.Reg.Sed ⁊ rebecca de ꝓsilio suo quasi fraudulento quod dedit Jacob nō male fecit.familiari consilio spūssancti ad hoc inducta.

Nemo pōt plus iuris

trās ferre in aliū q̄z sibi cōpetē dinoscat.Hec regla supta ē ex.l.ff.e.ti.l.nemo.Pone casū.i.q.vij. dabertū.de dōa.inter vi.⁊ vxo.Nup.Cōcor.cū hac qđ dicit.Nemo dat qđ nō bz de iurepa.Qđ aūt. Bz cōtra de ꝓfe.di.iiij.solz.vbi dat baptismū q̄ si hz.⁊ de elec.suffraganeis Sol'.Hoc qđ dic regla ē generale.Illa vero sūt spēalia.⁊ spēalitatis rōez facile vidē poterz Et nō nota Ber in dicta decre.Nup.de do.inter vi.⁊ vxo.⁊c.vide in glo.Jo.an. Ex hac regla sequit q̄ emēs rē furatā nullū ius ibi hz.q̄z nec q̄ vēdidit bēbat Recipiēs.a religioso sine licētia superioꝛz.nō pōt illud tenē.cū ille nil hēat.Suspēsus ab officio ꝓpter cōicatōz vel hmoi eps ordinē dare pōt ō ficto sz si dat executōez Prelat⁹ q̄ dat auctē quā si hz. nil dat.

Odia restringi et fauo

res cōuenit āpliari.Pōe casu in prio dicto.xxxv.q.iij.q̄ scripsi vbi priuilegiū odiosū de ꝓtrahēdo in gradū.phibito restringit.⁊ de dec.cua.vbi decie noualiū nō accrescunt laicis hntibꝫ decias in feudum.In ko pone casū.xvi.q.ij.c.i.et de priui.licz li.vi.Et ꝓcor.ad hāc regulā.xvi.q.iij.§.por. Si g̃ ius vl priuilegiū odiosū est restringet.dū ē fauorabile āpliandū ē.Si fauorabile ⁊ odiosū vt macedoniū.ampliat.q̄ illi iuri renūciari nō pōt.ff. ad macedo.Bz ⁊ si pt in fi.Ite extendit nō solū ad pecuniam.sed ad rē aliā datā in fraudē.ff.e.ti. sed Julianus Hosti.de ꝓscrip.cū ex officij.queritur de plato q̄ ꝓscripsit visitatōz ⁊ nūq̄z fuit ꝓcuratus.mō petit ꝓcurationē.an sit audiendus.et dicit q̄ nō.Prescriptio.n.odiosa est.⁊ iō vnus sine altero acquiri pōt ꝓcā nec tūc visitatōi est annexa ꝓcuratio.sed ius cōe fauorabile.Jo.an. Extendi pōt sic.quia q̄ sunt ꝓuocatiua odioꝛz.vt inferre ꝓtumelias.detractōes.exercere vindictas seueritas iusticie.sūt restringenda ⁊ ampurāda.Et que sunt ꝓuocatiua fauoris ⁊ amoris.vt remissio iniuriarū.obsequia ipēsa.largitas misericordie.sūt amplianda.Sic dauid cū tot ꝓsecutiones iniustas recepisset a saule.benigne remisit.nec voluit vindicare cū poruit.Similiter in expulsione sui et cōiuratione popu i contra eū.Sic ⁊ Joseph erga fratres qui vendidederāt eū.benignissime se habuit.⁊c.

Omnis res per quas

causas ꝯtrahit. ꝑ eas dissoluit. Hec regula hēt. in decre. de re. iur. Et sūt ꝛ̄ba Io. criso. Peccatū primū ꝺmissum fuit ꝑ femiaz. vt ꝑ cām initialē. ⁊ ꝑ v. ꝓ. vt ꝑ cām cōpletiuā. Et i ꝑim peccatū dissoluti fuit ꝑ femiaz. i. vgine maria iniatiue ꝯplenue ꝑ filiū ei⁹. Iesū christū. xxj. q. ij. Cū redēp. oz Peccatū introductū fuit ꝑ seusualia nimis e si berendo. s. cibū potū. ⁊ ipm petrū dissoluit ꝑ lacrametura q̄ consilūt in sensibilibꝫ. hūiliter quez rendo salutē ꝑ ipa. i. q. i multi. ibi. Sacramēturz est. Petrū actuale ꝺmisit corde ꝑ cogitatōem oze ꝑ locutōem. ope ꝑ sensuū abusionē. Et ipm remittit ꝑ cordis ꝺtritionē. oris confessionē. opis satisfactōem. que semp requirunt saltēm ꝓposito. de pe. di. iij. pnia cogit. Et ꝓm petrū de taranta sia. Et cut sufficienter petrū mortale ꝺmisit sola voluntatis cōplacētia. xv. q. i. nō est. ita ⁊ sufficienter dissoluit seu dissolui pōt ꝑ detestationē solaz voluntatis. q̄ ꝺz dolor intellectual⁹ ab ꝯq̄ sensuali dolore. de hoc. j. in. iij. pte. Item excōicatio solo verbo pōt fieri. ergo et absolutio ab ea. ꝑ regulā iuris vt arguit Io.

Possessor male fidei vl

lo tpe nō ꝓscribit. Pone casū. xxiiij. q. ij. Si virgo. Et ꝺ ꝓscrip. c. vl. Et hec regla vera est ꝓm leges in ꝓscriptōe. x. vl xx. annoz. C. de ꝓscrip. lon. tep. autē. male fidei. In ꝓscriptōe aūt. xx. vl. xl. annoz nō requirit bona fides. xvi. q. iij. §. pōt. et de ꝓscri. vigilanti. Ire etiā ꝓm leges in ꝓscriptōe. x. vel. xx. annoz sufficiebat bonā fidem ab initio agnouisse vt in ꝓdicto. §. pōt. xvi. q. iij. sed ꝓm canones in oi ꝓscriptione etiā lōgi tpis requirit bona fides. Et nō solū ab initio ꝓscriptōis. ⁊ in qualiber pte ꝓscriptōis ꝺz ꝓscribēs agnoscere bonā fidē vt hic. ⁊ quia leges nō ꝺdignant sacros canones imitari in bis que sunt ꝯtraria eis. ptinētibꝫ ad foz ꝑscie ideo ille leges sunt correcte ꝑ decreta. de ꝓscrip. c. vl. ⁊ ſtatur in hoc iure canonico. Sed vtrū papa possit tollere leges quo ad vtrūq̄ foz. sunt opi. ꝑ et ꝯtra. Sed dicit Io. an. q̄ vbi papa nō habet tpalem iurisdictiōem nō pōt tollere leges quo ad forū ciuile. nisi in bis in quib⁹ vertit piculū aīe cum potestates sint distincte. xcvi. dist. cū ad vez. ⁊ di. x. q iij. vbi de hoc. In bis aūt in quibꝫ vrit piculū aīe. pōt tollere q̄ ad vtrūq̄ foz. Probant hec ꝺ iudi. nouit. ꝺ ꝓscrip. c. vlt. et p alia iura. Si q̄ ratur de eo qui cōpleta ꝓscriptōe incipit hē male fidē. an teneatur restituere rē illā. dicit no. xiij. o. vi. c. i. ⁊ xxiiij. q. ij. si ꝺgo. ⁊ de ꝓscrip. vigilanti. Et ꝯclusiue ibi ꝺz q̄ nō. nisi hēret ꝯscias remordē rem quā nō posset deponere. Et assignat ibi tō fidei. Fides ꝺz hic ꝯscia sic sumit. xxviij. q. i. §. et bis. Et q̄uis multis modis sumit fides. habes. xxij. q. i mouet. et de sū. tri. ⁊ fi. ca. in Rubrica. Ullo tpe. potes facere punctū ante ⁊ p⁹ ⁊ sic bēbis duos in tellectus. Primus est q̄ nulla ānqua dicz possessio. cē. de ꝓscrip. vigilanti. Secōdo est q̄ nullo tpe ꝓscriptionis ꝺz agnoscere malā fidē. Quid sit ꝓscriptio. ⁊ quid. vsucapio ⁊ que in eis requirant et quis coz effectus. hēs plene no. xvi. q. iij. in sūma. ⁊ infra in. ij. pte. Usurarij ⁊ raptores ⁊ bⁱ nō ꝓscribunt vnq̄. nec hꝛedes coz. de quo vide in secunda parte n. i.

Sine possessione prescri

ptio nō ꝓcedit. Hec regula sūpta est ex. l. ff. co. ti. l qui in seruitute. Per quā etiā pōt hic poni casus et per. c. xvi. q. iij. porro. ⁊ ꝺ ꝓscriptione cāz. Quia seruitus cū ab alio possideatur. nō possidet. vt i primo casu. Hereticus et paganus vt in secundo laicus spūalia vt in tertio. Sciendū aūt q̄ possessionū. alia iuris alia facti. alī iuris et facti. Dic interdū habet plurimū iuris ⁊ minimū facti. interdum aūt ecōtra. Ꝺ ꝓsequere. vt no. ꝺ ꝓscr. pōbone. Et ergo currat ꝓscriptio. ꝺz possidere de facto ⁊ de iure. De facto planū est. q̄ qui nō possidet nō ꝓscribit. Et ꝺz possidere ꝓprio nōie nō alieno. alⁱs ille ꝓscriberet cui⁹ nōie possideret. xvi. q. iij. de rici. Debet etiā possidere de iure. q̄ ad ꝓscriptiōz requirit ciuilis possessio. ⁊ q̄ talis sit ꝑsona i quā cadere possit possessio hmōi. vt ꝑ inducta iura ꝓbatur in ꝓin. glo. Id hoc etiā. xiiij. q. i. in principio. ⁊ ꝺ ibi notat. Hoc dico. q̄ laici de facto iterdum possident decimas ⁊ spūalia. vt notat. barto. brix. xiij. q. i. in ꝓncipio. Nā vt ibi ꝓz. aliud ē possidere. aliud legitime possidere. Nota. n. q̄ hec possessio facti ꝺz esse ꝯtinua. q̄ si interrūpat possessio. interrupta est ꝓscriptio. xvi. q. iij. §. pōt. et de ꝓscrip. illud. Si tñ fiat interruptio ciuiliter. puta ꝑ litis ꝯtestatōem ꝓm canoñ. videt q̄ ꝺmodo nō currat ꝓscriptio. quia ꝓsumit titubare ⁊ malā fidem hē. Secus ꝓm leges. ⁊ hoc notat Io. xvi. q. iij. c. i. Et q̄ ꝺ dicit regula ꝺ possessione. itelligas et vel de quasi possessione. q̄ incorpalia nō possidētur. sed quasi possident. ff. de vsufruc. l. sequit. §. si via m. Dic etiā plura ponunt de vsucapione que ob breuitatē dimitto Io. an.

Ꝺro possessore habetur

qui dolo desijt possidere. Hec regula sumpta ē et l. ff. e. ti. l. qui dolo. Et pone casum. vt li. pen. eccīa sancte Marie. Hec regula vera est quo ad hoc vt in foꝛ teneatur qui dolo desijt possidere inquātū possidens. Non tamen tenet taliter. nā ꝯtra possidentem datur directa. hic aūt datur vtilis. ff. de nouā. l. electio. Item no. q̄ hec regula ꝺz locū i primato et in prelato quo ad bona ꝓpria. Si aūt eccīa delinat possidere dolo prelati. nō habet locuz in ecclesia isterigoz. quia delictū ꝑsone. cē. vt supra in regula. Et q̄ ꝺ dixi. q̄ qui sine dolo desijt possidere absolut. verū intellige hoc. cū a principio in

ne dolo possedit.puta.p vsuras.p rapinā.vl'fur/tum vel simili mō.etiā si sine dolo de sijt possidere.puta naturali interemptōe vl' casu vel furto vl' violentia.nihilomin9 tenef.vt de vsur.cū tu.ꝛ ō rapto.sup eo. Et facit quod dictuz est supra in remora. Jo.an.

Peccatuz nō dimittitur

nisi restituat ablatū. Hic ponit p regula ꝟbum Aug.qō habef.xiij.q.vi.c.i.ꝛ ō vsur.cū tu. Nō aūt dicit in hac regula verū intelligas.si illud ablatū restitui potest vt in predictis.c.dicit. Si autē res ipsa ablata restitui nō pōt.vl'qz ꝓsumpta est. aut ꝑdita distracta.aut sine magno scandalo nō pōt restitui res illa.restituit eius extimatō etiā si res illa casu perijt.sine culpa sua.qz ipso instāti fuit in mora.xvi.q.i.decime.ꝛ de cō mo.c.i. Si aūt nec estimatōem restituere pōt qz euidēter ē ꝓpos. bene quidē dimittit pcm̄.si vicz als ipsum penitet.remanet tñ obligatio. Et si postea puenerit ad pinguiorē fortunā tenebit.ar.xxvi.q.vi.si quis.ꝛ de solu.odoard9. Nota tñ q inops qui dz ex cō tractu.sufficit si bonis cedat. C.qui bo.ce.pos.l. vltima. Sed inops qui dz ex maleficio.castigat ꝟberibus.xij.q.ij.fraternitas. Nō g̃ dixi.q tenetur si venerit ad pinguiorē fortunā.verū est.si penas corporales nō ē passus als sec9.vt notat Ber gm Lau.de homici.sicut dignū. Restituat. Nō dicit de restitutiōe.intelligas nisi is cui facienda ē restitutio liberaliter remittat.i.sine vi sine metu sine fraude.quia satisfactū intelligit q̄litercunq; satisfaciat.ff.qui.mo.pig.vl' ypthx.sol.l.itē liberatur. Et qō dico ō remissiōe.intellige nisi in his casibus in quib exp̄ssum est in iure.q nō liberat remissio.vt de censi. Exigit in fi. Est aūt restituēdū ei a quo extortum est.vel heredib eius si extant di.xviij.q̄m.et ō vsu.cū tu. His nō extātibz pauperib.vt ibi in dicto.c. Utrū aūt excōicatō cuius est res restituēda.fieri dz restitutio dū est in excōicatione.remittit ad no.p glo.xv.q.vi.nos sanctoz Et subdit. Satis posset dici ꝓponēdū illud in cde ē sacrā.quouscq; s.absoluat creditor. Ablatum. Idē intelligit in dānis datis p aliquē.in qbz nil puenit ad eum.qz.s. tenef damnū passo alias nō remittit pcm̄. Jo.an. Et qz multū diffuse tractatur materia de restōibz in.ij.pte ti.ij. iō hic non plus. Potest ad multa extendi regula ista .et primo qz deus pcm̄ sine vltione nō patit.vt dz de pe.di.i.si david. Ideo nō fuit dimissum pcm̄ humani generis.nisi facta restōne seu solutōe pene in cruce p christū.ꝓs. Que nō rapui tunc exolvebam. Et sic de quolibz actuali pctō.qz cū p ipsuz subtrahatur obsequiū deo debitū p sup biā. nisi humiliet9 quis in obsequiū dei.nō remittit de pe.di.i.neminē. Sic de oblatione fame vl' damnificatione vel occisione ꝛ hmōi.qz oportet satisfacere modo possibili.

Qui occasionē dāni dat

damnū q̄z dedisse videtur. Hoc habetur extra de iniur.ꝛ dam.da.c.vl.licet sub alijs verbis.ꝛ additur immediate sic. Secus tñ in illo dicendū.qui vt nō occideret.de ꝓtingentibz nil omisit. Et in p̄cipio decreti.illius sic dicit. Si culpa tua datum est damnū vel iniuria irrogata seu alijs irroganti bus forte opem tulisti.aut hec imperitia tua aut negligentia tua euenerūt.iure sup bis satisfacere te oportet.nec ignorantia te excusat.si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse ꝓuenire vel iacturam.hec ibi. Nota q est duplex occasio.s.data.ꝛ ex ista tenef.ꝛ occasio ex se accepta.ꝛ ex ista nō tenetur quis.

Peccati venia non datur

nisi correcto. Hec regula colligit ex.c.legatur xxiij.q.ij.et ō scisma.c.i.li.vi.per que pones casū Nota q differentia est inter delictū.peccatū.ꝛ crimen. Peccatū idem est q prau9 actus. Delictuz vero desertio boni quasi derelictū. Crimē vero peccatum accusatōne ꝛ damnatōe dignissimū. lxxi. dis.c.i. Frequenter tñ vnū ponit p alio. Nota q peccator nō solū delinquit in deū.sed etiā in ecclesiam. Per ꝓtritionē aūt deletur pcm̄ quo ad deū p pnīam ꝟbo que imponit a sacerdote in cfessiōe. ostendit deletū quo ad eccīam.de pe.dis.i.p totū. Licet aūt p ꝓtritionē sit deletū.quo ad deum.ꝛ tñ adhuc de crimine accusari potest.xxxiij.q.ij.admonere.vbi de hoc. Si g semel ꝓterit ꝛ penitet.vlterius non cogetur penitere. Si in iudicio accusatus absoluit vlterius nō poterit accusari.nisi i casibus notatis.ij.q.vi.§.habet hoc ꝓprium. Signat contrarium ad hanc regulā dis.iij.de nicq. Ubi enī datur venia nō correctis.ꝛ fit ibi mentio de crapula carnispriuij. Sed exponit ibi venia.idest impunitas pene temporalis.ꝓpter scandalū enī vitandum relinquuntur q̄nq; crimīa impunita.vt.di. l.vt constitueret. Item contra.de pe.ꝛ re.q quidā et.c.officij.vbi datur penitentia nō correcto.i.incōtrito. Sed dic q licet imponat pnīa nō tamē datur remissio.et ideo inutilis est illa penitētia. quo ad vitam eternam de pe.dis.v.falsas. Nota etiaz q ꝓ quolibet mortali debet duplex pena.s.eterna seu infernalis.ꝛ tpalis.de pe.dis.i.si peccatū Ouid. Hoc etiā ponūt Tho.ꝛ alij theologi. Venia peni.tpalis interdū datur nō correcto in hac vita inquantū.s.quis nō punit seu satisfacit p peccatis cōmissis. Venia aūt pene eternalis nunquā dat incōtrito. Jo.an. Sic pōt exp̄di. Aut loq̄mur de venia peccati.i.remissione quo ad culpā.aut q ad penā. Si quo ad culpā vera ꝛ firma stat regula ilta.quia nec culpa peccati mortalis remittit aliqui. nisi correcto.ideli vere penitenti ꝛ ꝓtrito.de

peni.dis.iij.neminē.⁊.c.tres sunt actōnes. Culpa etiam venialis nō remittit in ꝑsenti nō penitēti de eo.sed in purgatorio. Si vo loquit de pctō q̄ ad penā ei debitam.siue eternā.siue tpalē. adhuc vera est regula.q̄ pena eterna nunq̄ remittit in/ corretto .i.nō cōtrito de oīb⁹ mortalib⁹.de pe.dis. iij.sūt plures. Sed nec pena tpalis de mortalib⁹ vel venialib⁹ debita remittit in ꝓtrito.vñ indulgē tie talib⁹ nō valent.q̄ solū sunt de penis. Sed cō/ trito datur venia.i.remissio.cor recto cōtrito quo ad illa quoꝝ penitet. Nō aūt de illis venialibus de quibus nō penitet.

Priuilegium personale

ꝑsonam sequit.et extinguit cū ꝑsona. Hec regla sumpta est ex.l.ff.e.ritu.l.priuilegia. Pone casu. xvij.q.i petisti.⁊ de auro.⁊ vsu.pal.c.ij. Et nota q̄ dicit priuilegiū.q̄ ius cōmune ad vnā ꝑsonā di/ rectum.ad omnes extenditur.dis.lxi.miramur.⁊ de re iudica.in causis. Et idem in rescriptis dire/ ctis ad ꝑsonas.q̄ cū ꝑsonis extinguūtur.de offi. deleg.quoniā. Sic ⁊ pacta ꝑsonalia ꝑsonas non transgrediunt.de transactio.de cetero. Et cōpro/ missum nō extēditur ad hæredes.nisi de ipsis cau/ tum.de arbi.c.vlti. Et intelligit hec regula ꝺ priui legio ꝑsonali.idest ꝑsone ꝓcesso. Idem si esset ꝑso nale ex pte cōcedentis.de rescrip.si gratiose li.vi. Priuilegiorū igit aliud ꝑsonale.aliud reale.ꝺ ꝑ/ sumptio. mandata. Si aūt simpliciter ꝓcedant. an dicant ꝑsonalia an realia.dic vt notatur.xxv.q. ij.in summa.⁊.xvi.q.i. possessiones. Et qꝺ dicit hic de priuilegio ꝑsonali q̄ extinguit cū persona. idem intelligas in reali.quod scilicet extinguitur extincta re.xvi.q.vij.et hoc diximus de ver.sig.ab batem. Quod dic ver. quando ipsa loca vel res. puta.ciuitas.ecclesia vl̄ alia loca sacra vel ꝓbana destruuntur supioris auctoritatem.ꝑm Jo.⁊ lau ren.que hec no.sup dicto.c.⁊ hoc diximus. Si au tem destruatur ab hostib⁹.retinent oia sua priui/ legia.⁊ remanent ibi clerici.vij.q.i.pastoralis.idē si auctoritate supioris transferatur ad aliū locū vl̄ vniatur alteri loco.xvi.q.i.et tpis.⁊.c.se. Et licet dicatur hoc priuilegiū extinguī cū extinguit ꝑso/ na.interdum etiam extinguit ante ⁊ ꝓpter abusū meretur extingui.xi.q.iij.priuilegiuꝫ meret amit tere.inquit Greg.qui ꝓcessa sibi abutitur prāte.⁊ in casib⁹ nota.in glo.⁊ dis.xxij.renouantes. Et nota q̄ priuilegiū indeterminate ꝓcessum ꝑsonam sequit ꝑ ese.vt in regula.i.in omni loco et tempe Sed priuilegium ꝓcessum cū determinatione lo ci ⁊ temporis vt in vsu pallei.extra locum ꝑsonā non sequitur vt de vsu pal.ex tuaꝝ. Tenor esti pri uilegiorū attendēdus est ⁊ seruandus.de priuile/ porro. Jo.an. Ex hoc sequitur q̄ qui obtinet ali/ quam auctoritatem specialem vel gratiam simpli citer a supiori.semꝑ retinet nisi reuocetur.

Pluralis locutō duorū

numero est ꝓtenta. Pone casum de ese.di.i.ꝺ q̄ ꝺ ibi dñis vobiscum duos numero ꝓprehendit.ꝺ ꝑ ben.is cui li.vi. Vbi beneficiorū nomine duo in telliguntur beneficia. Item p.l.ff.de mace.te.l libertas. Si legetur seruo libertas post annos.de duobus intelligit. Item si promittit vl̄ legat post dies.de duobus diebus intelligit ff. de ver. sig.l.inter illa. Et no.q̄ cum hic regula dicit q̄ pluralis locutio.est contenta numero duoꝝ. Ve rum est regulariter.et vbi eodem iure vel alio iu/ re.nō adijcit numerus. In causis igit et instrumē tis regulariter duo testes sufficiunt. Interdū eti/ am vnus sufficit.vbi nulli fit ꝑiudiciū.de ese.di. iij.placuit. Et multi sunt casus in quib⁹ requirū tur tres ad minus testes. Patmus in depositōne pecunie. Scōs quando impius krā ꝓtrahit in scriptis. Tercius in instrumēto publico.q̄n mu/ lier fatet se aliquid recepisse ꝑ interesse. Item q̄n quis vult infirmare testamētuꝫ qꝺ fecit post trās/ cursum decennij. Item in innē tario. Item in ꝑ uata scriptura vt fidem faciat. Item quīq̄ testes re quiruntur.dum ꝓtractus excedit libras auri in ci/ uitate. Item in codicillis. Item in donatōe causa mortis. In testamētis aūt cōmuniter septē req̄/ runtur. Item in testamēto ceci octo. Aliq̄n sufficiū unt quinq̄.vt in testamēto rustici.vt in munici/ pijs ⁊ villis vbi est loīm raritas. Aliq̄n sufficiūt duo vl̄ tres.vt in testamēto facto inter filios ⁊ ne potes.nē.ibi videre potes Jo.an.

Plus semper cōtinet in

se quod est minus. Hec regula sumpta est ex.l.ff. eo.ti.l.in eo. Pone casū.xxiij.q.i. Sicꝺ vederit. Vbi quidā ꝓponebāt pniam.vij.annō.quidā de cem aliq̄ quinq̄. Et canon hanc vltimā ibi sequi tur. Item in arbitris ꝓnūciantib⁹ quilibet diuer/ so numero.de arbi.c.i.li.vi. Et est rō huius regu/ le.quare in obscuris sequit mīmū.q̄ plus ꝓtinet in se qꝺ est min⁹.⁊ nō ecōtra vt dictū ē supra i re gula in obscuris. Et ꝓcor.ad hanc regulā lup illa cui licet. Sed ꝓtra de pben. Cui. li.vi. vbi dicit. si mandat alicui ꝓuideri de pbenda integra etiā eo volente.sibi nō poterit de dimidia ꝓuideri.vl̄ si mandet ei ꝓuideri de pbenda certi valoris.sibi nō poterit etiā eo volēte de pbenda minoris valo ris ꝓuideri. Sol̄.hoc facit forma mandati que ex acta diligentia est seruāda. Item fallit hec regula in casib⁹ vbi requirit spēalis expssio.vbi genus qꝺ plus est.nō ꝓtinet speciem qꝺ minus est.vt dictū est in regula genera. Item habet locum regula in eo qꝺ plus est quantitate.nō in eo quod plus est qualitate.quia plus qualitate non includit mi/ nus qualitate.vt in regula cui licet. Jo.an.

De regulis iuris

Pōt quis per aliū quod

pōt facere p seipm. Pone exempla. Pōt quis iu
rare p aliū. vt. l. xiij. dis. Tibi dño. Itē pōt p aliuz
quis ptrahere matrimoniū. s. p. procuratorē suū ad
hoc. ō. pcu. c. vl. li. vi. Hec tñ regula hz multas ex
cepriones in quibo nō pōt qs facere p aliū qō p
seipsum. vt in eo cui pmittit certū mīsteriū. ō. of.
dele. c. vlti. Nō enī pōt subdelegare nisi in hoc ha
beat spēalem pmissionem. Itē in pnīa suscipien
da. de pe. di. i. quē penitet. quā p se quis suscipere
debet. nō p aliū. s. quo ad ptritionē ⁊ pfessionē. rō
est pudor qui est maxīa pars pnīe. vt ibi dicitur.
Item in eo viro q̄ p se veniā etatis impetrat. qō
p se facere debet. Itē adoptare vl' arrogare nō pt
quis p alium. ff. de adop. post mor. l. nec̄. Rō est.
quia adoptatio imitat naturā. Itē fallit in iudice
qui p se debet clare sniam nō p alium. nisi sit ep̄s
vel supior. de re. iudi. c. vl. li. vi. Itē in eo qui cepit
offerre sacīm vnitatis. vt ordines. ba pm. extremaz
vnctionē. ꝓsecrationē euca. et bmōi. quia p aliuz
pficere nō pōt. di. xxiij. quoꝝdam. Nam vbi defi
ceret sacerdos in medio forme sacramētoꝝ. q̄ sup
plet defectum eius totam formā debet dicere. nō
ptem ꝑm theologos. Itē abbas p se potest corrige
re monachos etiam verberando. nō p alios. maxi
me laicos. de sen. excō. vniuersitatis. Itē dñs no
uuz emphiteotaz p se non p alios in possessionē
inducere debz. Itē regulariter i causa crimin ali
ij q vi. si quando. Itē que sunt meri imperij vel
gladij potestatis nō delegātur. ꝑm leges. nisi in
casu. ff. de offi. eius cui mā. est iu. l. i. Secus ꝑm
canones de hoc nota. xxv. di. c. i. et de. offi. or. q̄ se
dē. Itē p se dz rīdere adultus qui cathezizat nō
p alī ū. Fallit et in casu de eletiōe. cupiētes li. vi.
Et ō offi leg. c. i. Et. ō bēri. ca. ij. Hec igit̄ ⁊ silia
spēalia sūt. Et no. q̄ ēt ecōuersio. quedā per ali
um possūt q̄ nō p me. Ep̄s enī clericū suū per ali
uz ꝛberare pōt clericū tamē nō p seipsū. xxxvi. di
nō liceat. Itē ep̄s p aliū litigare dz nō p se. Itē
tutionez ⁊ gubernationē ⁊ curā pupilloꝝ. vidu
arū peregrinoꝝ. p aliū exercere dz. nō p se. dis. lxxx
viij. ep̄s. Itē ꝑlatus cleric' bñs tpalē iurisditōez
audit et iudicat in cā sanguis. nō p se sed p alium
ne cle. vl' mo. c. vl. li. vi. Itē religiosa mlier p aliū
pōt esse in iudicio. nō p se. Itē interdū ꝓsequitur
quis p alium. qō p se ꝓsequi nō posset. ō. ꝓcef. pre
ben. auctoritate li. vi. Et no. q̄ id dicim̄ posse qō
de iure possumus. Hanc igit̄ regulam credo lo
qui in bis que de iure sortiuntur vel sortiri pñt
effectum. Non igit̄ supabundat alia regula. j. scz
qui facit. que generaliter loquit̄. vt etiam malefi
cia ꝓdelxndat. Et ista loquit̄ de potestate facien
di. illa de effectu iam facti. Itē ex ista regula no. q̄
sicut p se potest quis se subscribere. ita per alium
vt no. de re iudi. cum inter. Jo. an. Pōt quis fa
cere per alium sicut p se. si videlicet est in grā.
econtra potest mereri per se. ⁊ peccare. quod non
potest per alium.

Qui facit per alium. est

p inde ac si faciat p seipz. hec regla sūpta ē ex. l. ff.
eo. ti. l. qui iussu. pone exēpla ⁊ ꝓsequere. vt in re
gula pōt q̄s. ⁊ nō supabūdat ista p illam vt ibi di
xit Jo. an.

Quod semel placuit am

plius displicere nō pōt. Pone casū i matrimonio
q̄ cōsumatū nō pōt dissolui. xxxij. q. v. horendus
Et de iureiurā. quēadmodū. Itē in electo. viij. q.
ij. dilectissimi. In iudice. iij. q. iij. offerat. idem iu
alīs oīb⁹. dis. iiij. in isīis. Fallit interdum hec re
gula. ex casu superuenienti. vel de nouo ad notici
am peruenieuti. de electio. vt circa li. vi. quia que
de nouo emergunt. indigent auxilio. de offi. dele.
insinuāte. Item fallit in omnibus casibus in q̄
bus permittitur a iure penitere vel variare. sicut
in medico quē licet mutare. In appellatione a q̄
licet appellanti ab appellatōne recedere. ij. q. vi. si
quis. In patrono laico qui pōt variare. de iurepa
tro. quod autem. In cardinali qui variat in casu.
de electio. licet. Itē in moniali eo. ti. li. vi. idemni
tatibus. Item in testamēto quod mutari pōt vsq̄
ad vltimum vite. xiij. q. ij. c. vltima voluntas.
etiam non obstante pacto de non mutando. C. ō
pac. l. pactum. Item in libello quē quis mutare
pōt vsq̄ ad litis ꝓtestatiouē et accusans añ inscri
ptionem penitet. de accu. c. licet. Item in manda
to ⁊ societate ⁊ depposito licitum est penitere. insti.
mandati. §. recte. Et de procu. c. ij. li. vi. Et regula
riter in cōtractibus innominatis. quod dic vt ple
ne no. ff. de condi. ca. da. ⁊ ca. non pe. l. si pecuniaz
Itē soluūt spōsa. ō futuro p seq̄ntia spō. ō pūti. ō
spō. si iter. Et spōsalia ō pūti p ingressuz religōis
de quer. ꝓiug. ex publico Et ingress' religiōis ante
annū vl' pfessionē penitz ō reg. ad ntaz. ⁊ pfessus
vnā religionē ēt inuito ꝑlato ingredit̄ ⁊ pfitet artō
rē. eo. ti. lz. Et a voto simplici recedit̄ p seq̄ns mti
monū. ō vo. ⁊ vo. red. c. i. li. vi. Itē a voto ō certa
religiōe pfitenda. recedit̄ p ingressū alteri⁹. ēt la
tionis. ō reg. q̄ post votū li. vi. Itē fallit i casu in q̄
lz infra triduū penitere. ō regu. ad ntaz. c. ti. ⁊ li. osti
tutionē. Itē i electo. q̄ ꝓsentit electōi ō se facte. qui
ꝓpria auctte penitet añ ꝓfirmatōz. de transla. inter
corpalia. hz Ber. In his igit̄ ⁊ silibz casibz qō sel
placuit. adhuc displicere poterit. Et ītidit i hāc
regulā illud generale. q̄ null⁹ pōt venire contra fa
ctū suū ō q̄ dic vt. lv. di. penitētes. Et no. q̄ hec re
gula nō hz locū in his q̄ impbant a iure. vt in p̄
dicto. c. penitētes. ō so. ꝓpe. si diligēti. C. de arbi. l.
i. Ubi licet ptes faciant pactum de non recedēdo
ab arbitrio et appel'. renuncient. nihilo minus re

cedere possunt. Item habet locū in his que scien/ter placent ⁊ nō p errorē facti .xxvoiij.vi.q̄uis.vñ ꝓtrahens cum serua.quā credit liberā pōt penite/re. Emens auricalcū intendens emere aut pōt re scindere emptionē. Itē requirit q̄ placeat nō so/lum mente sed verbo vl̄ facto.⁊ q̄ alteri⁹ interſit. Facit ad hoc regula mutare.⁊ qō ibi dr Jo.an.

Quod vltimo dictū est.videt hīc locū in foro ꝓtentioso. Nā siquis vouerit aliquid sola mente tenetur quo ad deū, sicut si ore vouisset. Exten ditur regula ad vota et iuramēta ⁊ hmōi. q̄ si sūt iusta non licet ꝓpria auctoritate venire ptra. Item si quis renūciat iuri suo penitere nō potest.vij.q. i.q̄ periculosum.

Quod quis mādato iu

dicis facit dolo facere nō videtur.cū habet parere necesse. Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l. non videt. Pone casū in milite.qui de mādato iudicis occidit.xxiij.q.v.miles.in laico vel clerico.q̄ d mā dato p̄lati capit clericū.de sen.ex.si clericos li.vi. Et hec regula vera est.cū iudex aliquid mādat su um officiū exercēdo.ff.ad trebel.fuo.§.cū ptor. si vero nō exercet officiū suū.nō est parendū nisi in i reuerētie exhibitōe. Nā interdū resistere debent officiales.de peni.di.i.nemo. Et hoc verū in atro cioribus.in quibus deo magis q̄ hoībus obediendū ē. xi.q.iij.si dūs. In his aūt q̄ sine dolo ꝓmittuntur etiā parens extra officiū excusatur.ff.ad.l. acquil. liber homo. Et nota.q̄ sicut dolo caret qui iudicis obtempat ꝓcepto.ita econtra dolo non caret.q̄ ꝓ/cepto iudicis nō obtpat.ff.e.ti.l.nō pōt. Cū habe/at.⁊c. Hic reddit rō. In his g̃ in q̄bus nō dz neces/se parere.vt in atrocioribus.q̄ ad suū nō spectāt offi cium.dolo nō caret. Et facit ad hoc d sen.excō.vni uersitatis.vbi verberans monachū.si est laic⁹.licz illud faciat de mandato abbatis est excōicat⁹ Et nota.q̄ dicit parere necesse. Sicut enī necessitas excusat a furto.de ꝓse.di.v.discipulos.ita ⁊ a dolo.vt hic. Cū g̃ nullū maleficiū si sine dolo vl̄ la/ta culpa que dolo cōparatur.xv.q.i.aliquos.ergo ⁊ a maleficio quolibet excusat necessitas. Qō in/tellige vt dixi.cū.s.mandat qd̄ spectat ad suū offi/cium.puta occidere homicidā fm ordinē iuris nō peccat obediens in hoc iudici.q̄ alīs peccaret grauiter Jo.an. In mal' g̃.nō ē obediendū iudici.i.pla to.xi.q.iij.quid g̃. In bonis obediendū est simplr. ea.q.si dūs.in dubijs aūt sil'r obediendū est.xxiij. q.i.quid culpat in ſi.

Que a iure cōi exhorbi

tant.nequaq̄ sunt ad ꝓsequentiā trahenda. Hec regula sumpta est ex.l.ff.eo.ti.l.qd̄ cōtra. Pone ca sū.xvi.q.i.hinc est.⁊ d priuil.sane. Et ꝓcor.ad hāc regulā.supra illa regula in argumentū ⁊ infra.

Quod alicui. Potes g̃ intelligere hāc regl'am in priuilegio.quia.priuilegia singuloꝝ cōem legem nō faciūt.xxvi.q.ij.nō statim. Item pone in iure velleiano.nā regulariter q̄libet intercedēdo obli/gatur Fallit in mliere q̄ nō trahit ad ꝓsequēnaz ⁊ idem in sil'ibus. Et no.q̄ sicut ea q̄ exorbitant a iure cōi nō sūt trahēda ad ꝓsequēriā.vt hic in re gula.⁊ ita nō sunt āplianda sed restringenda.vt de fili.ꝓbi.is qui li.vi. Facit hec regula ad questi onē q̄ queritur. An fratres heremitani ⁊ alij mē/dicantes religiosi ⁊ nō mēdicantes ꝓhendant in illa ꝓsōne.extra nagāti nouiter edita p bonifa/cium octauū.que incipit.sup cathedrā.in q̄ expri munt solū mīores et p̄dicatores. Et quicūd' alij dicant dicendū q̄ nō extendit ad alios religiosos mendicantes vl̄ nō.vel ad clericos seculares.s̄z so lum amplectit mīores ⁊ p̄dicatores.tū q̄ inten/tio pape videt hec fuisse.vt p verba ꝓstitutionis apparet.tū q̄ exorbitans est a iure cōi.⁊ iō ad ꝓse quentiam nō trahenda nec amplianda vt hic in regula. Vult enī illa constitutio dari quartā etiā de his de quibus de iure dari nō dz.sicut de orna/mentis relictis p fabrica.aut p anniuersarijs.sep timo siue tricesimo ⁊ hmōi.puta relictis etiam p luminaribus vel certis ꝓsonis.de testa.c.vl. Et ita ꝓnunciatū est p me.et dōm Jo.de monte murlo Jo.an. Nota q̄ ista ꝓstitutio que hic dicit ex/tranagans scilicet sup cathedram.nunc est in cor pore iuris scilicet in cle.de sepul.dudū. Item nota. q̄ post clemen.vterq̄ ordo.scz minor et p̄dicator habuit priuilegia contra illam clemen.quartam nō soluendā.de qua ⁊ quō vide supra.de priuile/gijs ordinis p̄dicatorum titulo precedenti. Et in tercia pte titu.x.c.quinto.de sepulturis.

Quod alicui gratioſe cō

cedit trahi nō debet ab alijs in exemplū. Nōe ex/pla que dixi in regula.que a iure.scilicet īmedia/te posita.et prosequere.vt ibi.et in regula priuile/gium. Et concor.ad hanc illa alia in argumentū Jo.an. Extendi potest ista cū superiori.de his que facta sunt a sanctis in veteri vel nouo testō. p̄ter leges cōmunes. Et ad hoc facit qd̄ dicit gra/tia.ij.q.vij.§.his ita respondet. Miracula marie veteris testamenti sunt admirāda.nō in exemplū nostre actōis trahenda. Et ponit exēpla samuelis q̄ occidit Agag.⁊ Ebinces sacerdotis q̄ occidit iu deū coeuntē cū Madianita.danielē q̄ cū nō esset iudex.diuidicauit causam Susanne. Plura alia possunt induci.vt Osee qui duxit vxorem forni/cariam. Samsonis qui se occidit. Abrahe qui fi/lium suum quantum in se fuit īmolauit. Moi si qui egyptiū iniuriantem hebreo occidit. Hester regine que alienigene nupsit. Matthie qui sorte electus fuit. Jacob qui plures vxores simul habu it. Dauid qui Jonomachiā cū Golia exercuit

In nouo testō Ambrosij qui nōdū baptizat⁹ electus in epm fuit. Leueri q̄ ex lanifice epūs factus fuit. Alexij q̄ sponsam cū q̄ tractarat p̄ verba d̄ presenti dimisit sine assumptōe religionis. Zenobij qui post collatōem sibi factam cū Amb. celebrauit. d̄ abstinētijs miris ⁊ vigilijs. b. Dñici ⁊ Frācisci. ⁊ alior̄ qui sunt extra cōmunes leges.

Quod ob gratiaz alicui

p̄cedit. nō est i eo⁹ dispēdiū retorquendū. Pone casum in economo. q̄ cū in fauorē eccie ꝓstitutus sit. ecciam vacantē grauare nō debet. xij. q. ij. caritatem Itē i religionibꝰ nō mēdicantibꝰ. de regla. ñ solū ⁊ c. se. li. vi. Sed ꝓtra. ff. de aucto tu. l. oblgarī ⁊ instī. de acti. tu. §. necꝫ. Ubi dicit. q̄ pupillus nō pōt adire hereditatē ēt locupletē. sine tutoris auctoritate. Vo. in his in quibꝰ certū ē p̄ditionē pupilli effici meliorē. valet factū a pupillo. eniā sine tutoris auctoritate. vt si ferat̄ p̄ eo sniā vt in. l. nō eo min⁹. C. de p̄cura. In his vo in quibꝰ certū est p̄ditōem pupilli deteriorē ꝓstitui. vt si alicui cedat actōem vel se obliget. factū suū sine auctoritate tutoris nō tenet. C. de aucto. p̄stan. l. ij. ⁊ iij. In his vo in quibus dubiū est vel esse pt. an p̄ditio pupilli ꝓstituat̄ melior. vl deterior vt i hereditatis additione que pōt habere latentia onera. factū a pupillo sine auctoritate tutoris nō valet. vt in dictis ꝓtrarijs. ⁊ hoc in fauorē pupilli. ne onerib⁹ iplicet. ff. de acqui. here. l. more. Et hec regula hz veritatē in sui ꝓtrario. s. q̄ pena vel odiū nō debet querī in p̄miū. xvi. q. i. legi. ⁊ de sen. ex. si vere. cū suis ꝓcor. Jo. an.

Qui prior ē tēpore. potior est iure

Hec regula sumpta ē ex. l. ff. eo. ti. l. q̄ticies. Pone casū in iure cessionis ⁊ subscriptōnis. dic. xvij. c. vl. Ibi preponit̄ pr⁹ ordinat⁹ in cōsecratione ät p̄bende preponit̄ q̄ prius ipetrat. d. p̄bē. eū cui. li. vi. In duobus ēptoribꝰ vl donatarijs. p̄ponit̄ in rei vēdicatōe is cui res prius tradita fuit. C. de rei vē. l. quotiēs. Hz q̄re in d̄ vltio casu p̄ferretur is cui res est tradita primo ⁊ non is cui res pr⁹ ē vēdita vl donata. q̄d esse dz p̄m hanc regulā. sol. hec regula locū hz ī his quoz vtriusq̄ par est cā. vt in p̄dicta. l. quotiens. ff. eo. ti. Hz p⁹ venditionē ⁊ ante traditionē quis remanet dñs vēdendo. vendendo ergo ⁊ tradēdo scdo. potior ē cā secundi vt ibi hec. pbant̄. tenet tū prioris ꝙemptor q̄tū sua interest vt ibi. Sed p̄ lras papales q̄s sit aī est canonic⁹ ⁊ iō in eis attendum⁹ data. vt in p̄dicta decreta. eū cui. Et no. q̄ hec regula locū hz in ꝓtractibꝰ. ⁊ in his q̄ duoz volūtate dependent. Hz in legibꝰ ⁊ ꝓstōibꝰ que pēdent ex vni⁹ voluntate. semp posterior tollit priorē seu revocat. Idē in testamēt⁹. ⁊ eadē de cā. q̄ dependet ex voluntate vni⁹. Ad primū d̄ ꝓse. di. i. vasa. ⁊ d̄ cogna. spi. c. i. Ad fin. xij. q. ij. ultima volūtas. Ad primū cōtra. xxiij. q. ij. hoc ip̄m. et. l. dis. dño sancto. vbi dicit q̄ stamus potius antiquo iuri q̄z nouo. Sed dic vt ibi. ⁊ vt supra dixi. Hec regula locū hz in his que par ius hñt. Hā priuilegia ꝓsiderant̄ nō soluz ex tpe sed ex cā. hīc est q̄ receptus auctoritate aplica p̄fertur oīb⁹ alijs ante receptis alior̄ auctē. de p̄ben. hi qui li. vi. Et creditrix dotalis p̄fertur quibusdā anterioribꝰ. nō tñ filijs exprioni mūimonio qui agunt de dote materna. C. qui po. in pig. habe. l. vlti. Jo an.

Quod alicui non suo licet noīe. nec alieno licebit

Pone casū p. c. xlvi. di. sicut nō suo. Neo eī noīe non hz sen⁹ exercere. ita nec alieno. vt ibi dr. Itē extra. d̄ falsa. ad falsarioz̄. Sicut. p̄prio noīe nō debeo falsare lras papales. ita nec alieno. Et no. q̄ hec regula va. est in malefactis. Indecens ē. n. crimē suū alienis cōmodis ipendere. vt in dicto. c. sicut nō suo. Hoc dico q̄ delegatus et delegatōe ꝓgnoscit de cā. d̄ q̄ er. p̄prio noīe cognoscere nō posset. Et laic⁹ q̄ nō p̄t p̄prio noīe tractare cām spūalem. tractat alieno vt de p̄cu. ca. i. li. vi. Itē hz locū regula in his. quev tē mādari possint requirūt ordīs administriculū. vñ sicut suo noīe sacerdos simpliciter nō crīminat in fronte. nō ordinat ad sacros. ita nec epi sui mādato. cū talia demādari nō possint. Et de hoc d̄ ose. eccle. vel alta. aqua. Jo an. Nō licet fraudes. dāna. furta. ⁊ hmōi facere noīe suo. ita nec alieno.

Que cōtra ius fiūt debēt vnicq̄ p̄ iniuriā hīi. pone exēpla. xxv. q. ij. ī p̄ncipio. vbi sunt hec vba. Et d̄ regu. nō solū. li. vi. in regula supra. nō p̄stat ī pedimētuz. Obijciat̄ ad hāc regulam de mīmonio ꝓtracto p⁹ votū simplex q̄d tenet. Et de mīmonio ꝓtracto ꝓtra ī terdictū eccie. ⁊ iter ꝓpatres ex cathecismo tñ. de ogna. spi. ca. ij. li. vi. ⁊ d̄ snia sub conditōe lata. q̄ tenet. ij. q. vi. bi duū. Et ī eccia ꝓsecrata ab alieno epo. vij. q. i. epūs Et de oīb⁹ q̄ fieri p̄hibent̄ ⁊ tñ facta tenēt. Item obijcit̄ de his q̄ fiūt ꝓtra ius ⁊ postea ꝓfirmantur q̄ allegata sūt sup̄ in regula. nō firmat̄. Vo. generaliter dici pōt p̄m Jo. qui d̄ nota. vit. di. x. vides ⁊ Dec. q̄ idē no. d̄ spō. duoz. c. penl. ⁊ gl. penl. hāc regulā locū hīe ī his q̄ hñt perpetuā p̄hibitōnis cāz contraria vo in his q̄ tpalem. Vl dic hanc regulā vtā. nisi ī eodē vl alio iure tollerēt. ⁊ sic ītelligūt ꝓtraria vl dic. q̄ illa nō sūt directe ꝓtra ius. q̄z hz ñ assistat ius. ñ tñ plene resistit ius. Et d̄. C. de legib⁹. l. nō dubiū. q̄ sufficit legislatorē aliq̄d p̄hibuisse. hz nō adiecerit. si contra factū fuerit. nō valere. Et hec regula locū hz in his q̄ de iure fortiuntur effectū. nō de maleficijs q̄ ꝓtra ius fiūt. q̄ vnicq̄ nō habent̄ p̄ īfectis. Et facit q̄d dictū ē sup̄ in regula nō p̄stat. ⁊ illud hic adde Jo. an.

Quod oēs tangit debet

ab oīb⁹ approbari. Pone casū in archiepo ꝑsecrā do. ab oīb⁹ suffraganeis suis. l. xvi. dis. ca. i. In ele/ctione faciēda ab oīb⁹ canonicis. de elec. q⁹ ꝓter. ī ꝓcedendo bausū aq̄. in quo ꝙuocandi sunt omēs qui ius dīt. ff. de aqua plu. ar. in ꝓcedēdo. Ad idē l. iij. dis. c. i. ⁊ vij. q. i. licet. Et no. q⁹ dicit id qđ tangit oēs debere approbari ab oīb⁹. ḡ nō valz. qđ facit maior pars. ⁊ sic ē ꝯtra. l. xv. di. c. i. Do. aut cō penit illud vt singul. aut vt collegio. Qđ ꝑsequ/quere. vt no. ꝑ Ber. ⁊ Inno. de ꝓsti. cū oēs. Fal/lit aūt hec regula. in casu inst. de rer. diui. ꝯ. religi osum. Illud aūt dicunt in aliquo collegio oēs fa cere. qđ maior ꝑs facit. l. vi. di. aplica. Interdū tñ requirunt due ptes. de elec. licet. Et est regula in argu. ad qōem. An papa possit statuere inuitis a/colitis. q⁹ ipsi ꝓtingant. Et hec. q. notat. di. lxxxij. ꝓposuisti. Et ꝓdicit. Jo. q⁹ nō. q⁹ castitas suaderi ꝑt nō imꝑari. xxj. q. i. integritas. Bar. brix. ibi ꝯtra. cuius dictū est penitus falsū. nisi intelligas de p/mouēdis. sed ipse ēt de ꝓmotis intellexit. Mona/chis aūt ꝓfessis qui renūciauerūt ꝓprie volūtati austerior regula posset eis indici. ēt ipsis nō app bantib⁹. ꝺm Inno. q̄ hoc no. de regu. sup ꝯ. Et ha ris est exꝑsū ꝺ ista. reg. c. i. li. vi. Ibi ei monialib⁹ ī dicit austeriorē vitā. lz ñ possint sine volūtate oīm ordinē mutare. ꝺ hiis q̄ vi me. ve. cau. fi. c. fi. io. an.

Qui sentit onus sentire

d⁹ cōmodū. ⁊ ecōtra. Hec regula sūpta ē. ex. l. ff. e n. l. ꝓm naturā. pone casū in clerico. qui ꝓter lap/sum retrudit ī monasterio ad pniam agendā. q⁹ res eius ꝓficient monasterio. xvi. q. vi. de lapsis. In secūdo. l. dicto ibi ecōtra. Pone casū in patro no. qui defensare debet eccīam. xvi. q. vij. filijs. in clerico qui officiari d⁹ eccie. de ꝑ ben. ſignificatum Et dicit lex. Nō est ferend⁹ qui lucrū amplectit. onus aūt subīre recusat. C. de caduc. tol. l. vna. cō co⁹. ad hanc regulā. vij. q. i. ibi. ⁊ xij. q. ij. charitatē cum suis ꝓco⁹. Et nota q⁹ hec regula fallit ītер/dū rōne etatis vel ꝑsone. Interdū rōe nature cō tractū. Interdū ex ꝑāli pacto. Pamū ꝑz. C. ꝺ. l. tutel. l. Ibi ei mīores lz vl. ad tutele grauatē nō ve niant successionis emolumentū nō amittūt. Se cundū ꝑz ex. l. ff. ꝓ so. l. de illo. Ibi enī nō fit ꝓpē latio emolumenti. qđ soci⁹ attulit societati dāno qđ intulit. īmo eo⁹ nō obstante damnū emendare cnetur. ⁊ est rō natura ꝓtract⁹. ꝓtrahit ei societas tm̄ ad lucrū. Terciū ꝑz. ff. de pac. do. l. familie. ⁊ de pac. c. i. li. vi. Itē fallit vbi ex cā q̄s ꝓhibet ab emo lumento. lz onus hēat. Sic in iudice q̄ nihil d⁹ a pnb⁹ exigere. nisi expensas moderatas. cū ꝓficiscit ꝓ cā. Hec tūc illas ti ptes sunt notabiliter paupe res. de rescrip. statutū li. vi. Jo. an. Potest hic extendi. Qui sentit onus pnīe et obꝛuatiōis mā

dato⁹. sentiet ꝙmodū ꝑmij. ⁊ ecōtra. qui sentit cō modū delectationū. sentit postea onus dānatōis

Qui ad agendū admit

titur ad excipiendū multo magis admittēdus ē. Hec regula sumpta est. ex. l. ff. eo. ti. l. inuit⁹. Po ne casuz in eo q̄ legitīe ꝓscripsit. q⁹ si cadit a possessione. dat sibi actio. multo fortiꝰ dī possidet. exceptio. xvi. q. iij. ſ. pōt. Ad idē de ꝓscrip. illud Rōb⁹ regule est. regula quā habuisti supra. cui lz pl⁹ nē. q⁹ plus est agere q̄z excipere. Sicut ergo lz agere. multo fortius licebit excipere. Jo. an.

Qui contra iura merca

tur ꝑsumit bonā fidē nō habere. Pone casū in eo qui recipit eccleſiam de manu laici. xvi. q. vij. siqs deinceps. Idē in eo qui emit spūalia. de simo. nō satis. ⁊ i. q. i. quicūq⁹. ⁊ in multis alijs. c. Ad idē C. de argri. ⁊ cen. l. quēadmodū vbi qui emit ascri pticium sine gleba. ꝯtra legū interdicta mercat⁹ ⁊ male fidei possesso⁹. dē. ⁊ iō. q⁹ talis nō ꝑsumit ha bere bonā fidē. iō nō ꝑscribit. vt ī ꝑdictis iuribus Contra de iurepa. cura. solue vt ibi. Et sic ꝑz. q iuris ignorātia nō excusat in ꝑscriptōnib⁹ ⁊ usu/captionib⁹. Jo. an. Vl⁹ q̄ scient emit res furatas vl⁹ raptas. ñ lz bonā fidē vñ. tēt vt possesso⁹ maleſi.

Quod latenter vel per

vim vl⁹ alⁱs introductū ē illicite nulla d⁹ stabilita te subsistere. Hec regula est in decre. de re. iur. Et sunt verba Grego. vij. Glo. ibi. Pone casū p. l. ff qđ vi aut clam. l. i. Et ī seruitio ꝑstito ꝑlato a subdito ꝑ vim. hoc in futuꝝ nō facit ꝑiudiciū. ⁊. q. iij q⁹ cognouim⁹ ꝑ vim. Que ꝑ vim vl⁹ metū fiunt. qui pōt cadere ī ꝓstantē vir. cū de b ꝓstiterit revo cant. de his que vi me. ve cau. fi. c. fi. ī glo.

Quicquid ī sacratis deo

rebus ⁊ epis ī muste agit⁹ ꝑ sacrilegio reputat. Hec regula est in decre. de re. iur. Et sūt verba Stepha ni pape. glo. ibi. In sacratis rebus. siue sit bō siue a ger. qui illa aufert ⁊ inuadit. sacrileg⁹ iudicat. Item xvij. q. ij. Nulli. Est aūt multiplex gen⁹ sacrile gij. xvij. q. iij. ꝑ totū. ibi vide. ⁊ in secunda ꝑte.

Rōni congruit vt succe

dat in onere. qui substituitur in honore. Pone ca sum in filio patroni hērede. qui succedit in hono/re iurispatronatus. sic in onere defendendi eccle/siam succedere debet. xvi. q. vij. filijs. Item in ꝑ/lato qui succedit ꝑdecessori in honore. sic et in one re soluēdi ꝑdecessoris debita succedere d⁹. ꝑ eccie vtilitate ꝓtracta. ꝺ sol. c. i. Et ꝓco⁹. regula. supra. q̄ sentit. ⁊ qđ ibi dictū ē. Ꝺ adde. Jo. an. Et hoc sequit q⁹ papa qui substituit in honorē petri. īmo xp̄i ep̄i in loco apl⁹ religiosi in honore sanctoꝝ būdicti

dñici.fran.⁊ hmõi.ſuccedãt in onere vite⁊ auſte/
ritatꝫ eoꝝ.di.xl.ñ.vos.⁊.c.ñ ẽ.⁊ di.xxxv. eccie. ⁊c.

Ratũ quis hẽre nõ põt

qđ ipi⁹ noie nõ ẽ geſtũ. pone caſũ .ir.q.ij.c.i.et de ſen.ex.cũ ꝙs.li.vi. Sz ꝓtradicit ad hãc regulã .ir.q ij.lugdunẽſis.xvi.q.i.c.vl.et de elec.q ſcut. In q bus iuribꝫ hz ꝙs ratũ.qđ ei⁹ noie nõ ẽ geſtũ.ſol. Quidã dixerũt ꝫ fallere in ſpũalibꝫ.ĩ qbꝫ ratum habeo q noie meo nõ ẽ geſtũ.p iura p̃dicta.⁊ hoc no.ĩ p̃dicta decre.q ſicut in glo. Cleri⁹ dic q ordi natio facta a nõ ꝓprio epo.tenet q ad ordinẽ.hz nõ quo ad executõz de tẽp.or.q tranſla.õz ibi igit in c.lugdunenſis epꝰ ꝓprius nõ ratificauit collatõz ordis quo ad ordinẽ.q nõ erat neceſſe.ꝫ executõz ille diſpẽſatiue ꝓtulit.quã nõ habebat. Alia ẽt iura nõ ꝓprie loquũt.de ratihabitõe ꝫ đ quodam nouo ꝓſenſu.q̃ ſũt valde diuerſa.⁊ ſup hoc vide. qđ dictũ eſt ſupra in regula nõ firmat. Aln ãt vn⁹ iudr poſſit hre ratã ſnĩaz latã p aliũ.dic vt no .ir. q.ij.c.i.⁊ đ materia huius regule.adde qđ đr in ſe quenti regula Jo.an.

Ratihabitõz retrotrahi

⁊ mãdato nõ ẽ dubiũ ꝓpari.hec regla ſumpta ẽ ex l.ff.eo.ti.l.hoc iure. Pone caſũ in iudicio.ij.q.vi nõ ſolẽt.⁊ de iureiu.c.vl.li.vi. Vtẽ in ꝓtractibꝫ.C ad mace.l.vl. Et hz locũ hec regula in caſu.q̃.ñ. ſcz noie meo eſt geſtũ.⁊ tũc ratũ hre poſſũ.⁊ ratihabi tio retro trahit⁊ mãdato ꝓparat. Unũ no. ſi ĩra certũ tps teneor aliq̃d facere.⁊ alius infra idẽ tps id fecit noie meo.hre ratũ debeo.alꝫs ratihabitõ ñ pdeſſet.ij.q.vi.nõ ſolẽt. Huic regule ſile ẽ qđ dic lex.ſ.q appellãs ꝓdẽnat⁹ de furto.ſi nõ ꝓſequitur appellatõz retro no.infa.vñ. n. ratũ hre ſniaz .ff. đ his q no.infa.l.furti. Jo.an. Extẽdi põt ad ma lefica⁊ dãna.q̃ ſi ꝙs faciat noie alic⁹ vñi vl alteri us.⁊ ille ꝫ ſentiẽs ratũ habeat.ita ẽ⁊ teneꝫ.ac ſi mandaſſet. Sic⁊ verberãs clericũ noie alteri⁹.ſi habet ratũ .efficit excõicatus. Nec⁹ ſi verberat ex ſe nõ noie alterius.q̃ qui audiẽs hz ratũ⁊ gratuz. peccat qdẽ.ſed nõ incidit in excõicatõez. Silr au diens dãna facta⁊ furta.nõ tñ noie ſuo hz hẽat rata ꝓpter odiũ illi⁹ peccat qui idẽ.ſed nõ teneꝫ ad reſtiõz.ſicut teneret.ſi eius noie eẽt factũ cũ poſſet obuiare. Utrũ abſoluẽs aliquẽ a pctis.nõ hñs li centiam ſeu auctoritatez.ſub ſpe ratihabitõis ſui ꝑlati vere abſoluat.ſi ille poſtea hẽat ratũ. Cõiter dicitur q non.

Semel malus ſemper

ꝑſumit mal⁹.pone caſũ in ſemel ꝓiuro.xxij.q.v.p unũ. In ſemel ꝓtumace.đ ꝑſump.ſcriba. Ad hec dic.xxv.c.vl. Dicꝫ ꝑſumit eũ q ſemel mal⁹ fuit ſẽ per eſſe malũ. Et põt hmõi dici ꝑſũptio boĩs qz p ira boĩez ſic ꝑſumit. Põt ẽt dici ꝑſũpt.o facti.qz ex ſemel facto ſic ꝑſumit. Põt dici⁊ ꝑſumptõ iu ris.qz ius ſic ꝑſumit ex facto.vt hic vides⁊ in iu ribus ſupra aſſignatis. De qbꝫ diuerſis ꝑſũptõi bus ꝓſequere.vt no.p Jo.di.l.ferrũ.⁊ iuñ.di.fra ternitatẽ.⁊ p Ber.de ſpõ.is q. Dic ꝫ vides.q ꝑ ſumit ex ꝓterito circa pñs⁊ futurꝫ. Interdũ ꝑſu mit ex ꝓſenti circa ꝓteritũ. Interdũ circa ꝓſens. Interdũ circa futurũ. Qđ ꝓſequere vt notat.di. xliij.multis⁊ xxiiij.q.i.cũ p bellicã. de ꝑſump. ſcriba. Licet aũt hec poſſit dici ꝑſũptio iuris.non tñ ẽ ꝑſumptõ iur.⁊ de iure.admittit.n. pbatõ in cõtrariũ.⁊ pbato q penituerit.nõ dicetur amplꝰ malus.dic.l.ferrũ. ſaluo eo qđ đr de hereticis.ad abolendã. Nota.igit.q ꝙ ſemel fuit bon⁹ ſẽp ꝑſumit bonus.lxi.di.miramur.⁊ đ ꝑſũp.mãda ta. Et prima facie quilibet ꝑſumit bon⁹.xi.q.iij.ĩ cunctis.đ ꝑſump.dudũ. Qui ãt malus eſt ſemel ſemp ꝑſumit mal⁹.vt hic. Et procedit hec ꝑſũptio. tũ ex ꝑſumentis natura corrupta.tũ qz hũana na tura.pna ẽ ad delicta.xxij.q.i.ois etas. Jo.an. Ex ꝓdictis nota.q eſt duplex ꝑſumptio.ſ.iuris.⁊ hec eſt ſemp probatio eius rei de q ꝑſumit.vñ con tra hãc admittit pbatõ in ꝓtrariũ.exẽpli gra.ꝓ mulgata eſt aliqua ꝓſtitutõ publice.vñ qlibet ꝑ ſumit ſcire.⁊ nõ excuſat p ignoꝛ ꝓtrariũ faciendo. Sz ſi ꝙs ꝓbet ſe iuſte ignoraſſe.puta.tunc fur loſũ fuiſſe vl longe.abſentẽ elidit illa ꝑſũptio iuris p pbationẽ. Eſt alia pbatio que đr iuꝛ⁊ đ iure ꝫ eſt plena pbatio in humano iudicio rei de q ꝑſu mitur.vt oĩno credat ſic eẽ.vñ ꝓtra eã nõ admit tur pbatio. Exẽpli gra. Que p violentiã abſolu tã cognita eſt.ꝑſumit nõ virgo.vñ ꝑm iura nõ ꝑt inter ꝛgies ꝓſecrari.quãtũcunq fuerit aĩo rem tens.⁊ p ꝑs virgo nõ eſt. Preſumit etiã ſemꝑ malus ſemp mal⁹.ſ.in eo genere mali. Et qz nul lus iudicand⁹ ẽ in memoꝛ ſue ſalutis.i.q.i.debet ex timari penituiſſe niſi ꝓueniret in malo.⁊ hoc ĩ iu dicio anime.

Sine culpa niſi ſubſit cã

nõ eſt aliqs puniẽd⁹. Hic ponit regula⁊ exceptio ei⁹ in regla. pone caſũ.di.lvi.ſatis puerſũ. In ex ceptione pone caſũ ĩ marito corrupto.q̃ a ꝓmotõ ne ſine culpa repellit.tñ ex cã ꝓpter facti defectũ.xx xiij.di.ſi cui⁹. In clico lepſo q ſine cã ꝓpter ſcan dalũ ꝓpulſat eccĩa.đ cleri.egro tua. Reglariꝫ g nul lus punit ſine culpa.xxvi.q.vij.inuẽtũ. Et ẽ rõ.qz pena ẽ menſura culpe.vbi aũt nõ extat mẽſura n dũ.mẽſura locũ nõ hz. Sñ aũt ex cã punit ꝙs ſi ne culpa.di.xxij.renouãtes. Et nota q quilz đ cauſis aliqs punit in pñti.ꝑm mgrm in.iij. Pri ma cã purgatõis peccati.vt languid⁹ ad piſcinaz. de pe.⁊ re.cũ infirmitas. Secũa cã inchoande dã nationis eterne.vt in Herode⁊ Antiocho.đ pe. di.iij.ignis. Tercia cã preſeruatiõis a futura cul pa.vt Paulus. Quarta cauſa glorificatõis dei.

ex miraculo secuto. vt i ceco a natiuitate ¶ Lazaro resuscitato. Quita ad mai⁹ meriti cumulū ¶ pmi um ¶ exēplū ceteroꝝ. vt Job Tobias. ¶ hmōi. de pe. di. i. si pctm̄ Dauid ¶ dist. iij. pducio⁹.

Sciēti et cōsētiēti nō fit

ei iniuria neq; vol⁹. Hec regla supta ē ex. l. ff. e. ti. l. nemo. Pone casū in ingenuo. q̄ sciens ¶ ꝓsentiēs ꝓtrabit cū xua vl' ecōuerso. xxix. q. ij. sicḡ ingenu⁹ In clicis q̄ sciēter ¶ volūtate iocosa. ad inuicē se p cutiūt. de sen. ex. c. i. Itē i eo q̄ sciebat rē quā eme bat suitutē debere. ff. ō act. emp. ¶ vē. l. i. Et qō di cit hec regula Sciēti. dic vl' scire debēti. Ad ḃ. xvi di. qō dictis. Itē dic scienti a p̄cipio. Sec⁹ si ex postfacto. ff. ō edi. edic. l. iustissime. Et no. q̄ dol⁹ malus est oīs calliditas. fallacia. machinatio. ad circūueniendū. fallendū. decipiendū. in alterū ad hibita. ꝑm labeonē. ff. de dolo ma. l. i. §. i. Sz sciēs nō circūuenit fallit vl' decipit. q̄ sibi nō infert dō lus. Igit' inductus ad clericatū vl' monachatū. nō dicit dolū pass⁹. q̄ nō est decept⁹. xx. q. iij. ꝓstituit vbi de hoc. Et qō dicit hec regla. nō inferri dolū scienti ¶ volēti. verū ē vt ex eo agi possit. Infertur tñ ita. q̄ nascit ex eo actio p exceptōz elidenda. ff. de fur. ūter oēs. §. vl. Itē no. q̄ hec regula formata est copulatiue. nō disiūctiue. hec enī duo req̄runt' ꝓiunctī. s. q̄ sciat ¶ q̄ ꝓsentiat. Scienti ei ¶ nō cōsentienti bñ infert' iniuria ¶ dolus. xv. q. i. illō cū si. Ad hāc regulā signat' ꝓtra. de sen. ex. ꝓtingit in ꝑtē. s. clericū. se ad hoc offerentē in satisfac tione iniurie facte. ab eo q̄ excōicat⁹ est Dolu. q̄ḡ uis nō fiat iniurta ipi clerico volēti vt ibi. fit tamē iniuria ordini clicali. ¶ ideo incidit. Itē ꝓtra. C. ō rap. virg. l. vna. vbi si rapio virginē etiā volentē teneo⁹. Sed hoc iō. q̄ id voluit in psuasione do losa. q̄ō plus ē quā violentia. ff. de suo corrup. l. i Jo an. Ex hoc sequit' q̄ḡ si quis opat' p aliquo. p certo p̄cio sibi dando in panno p̄tim. vl' ad rōem xiij. vnciaꝝ. p libra nō fiat ei iniuria. ex q̄ a p̄ncipio scit quō si bi solues'. Jacob nō ꝓmisit dolū in emendo p̄mo genita ab Esau Gen̄. xvij.

Semel deo dicatum nō

est ad vs⁹ humanos vlteri⁹ transferēdū. Põe casum. xij. q. ij. nulli. Et de reli. do. ad hoc. Ad idem xix. q. iij. q̄ semel. de ꝓse. di. i. ligna. ¶ c. vestimenta. Et hz locū hec regula. nō solū in re ꝓpria sed etiā aliena ꝓsecrata. Ulñ si aurifex hēbat calicē quem epūs ꝓsecrauit. ap̄li⁹ nō reddet' artifici calix ipe sed exstimano ei⁹. Et tē casus spālis in quo q̄s priuat re sua. xiij. q. vi. cōperim⁹ Et qō dixi ō calice. nō ō q̄libet re in aīata. Sec⁹ inaīata puta i suo. Et sic si est contra. dis. liij. frequēs. ¶ c. se. Et nō ē quā no tat Jo. s. q̄z in re aīata. nō fuit dolus. Sz aīata. vij. q. i. epūs. in dioces⁹. et hoc quod dictū est hic. q̄ nō debet reddi intellige in eadē forma. Nā ob redēp tionē captiuoꝝ ¶ vrgētia debita calices ¶ vasa a lia eccl'iastica vēdi p̄nt. et laicis. ꝓfata tñ ¶ ꝓmi nuta. x. q. ij. hoc ius. Itē no. qō dicit regula di catū. q̄z bona eccie nō dicata vl' cōsecrata bene trā scunt ad humanos vsus. ¶ et sui eccie vēdunt' laycis. vel donant' ad seruiendū. xij. q. ij. eccliastic⁹

Itē no. q̄ dicit ad vs⁹. q̄z nō solū ad dñū laico trū. sed nec in vsum eoꝝ transire dñt res deo dica te. de cōse. di. i. vestimenta. Et ponit' ibi exēplū Baltbasar⁹ regis babilonis. qui punit⁹ fuit ꝓpter vsum vasoꝝ tēpli. Dañ. v. Ad humanos. i. secu lares vel secularū ꝑsonaꝝ. Ad idē. xij. q. ij. q̄ diui nis. Hoc iō dico q̄z ad vsus cl'icorū bñ p̄nt redu ci. de ꝓse. di. i. ligna Transferendū. Ad de qō dixi supra p̄uilegiū Jo. an. Ex hoc sequit' q̄ḡ clerici ¶ religiosi cū sint deo dicati nō dñt se imiscere nego cijs secularibus. ne cle. vel mo. c. vult. Nec se da re vitevitiose ¶ mūdo. xij. q. i. cl'ic⁹. ¶ c. duo sūt In figurā b⁹ ꝓtrariū facientib⁹ hēs de Nadab ¶ abiu qui offerentes ignē alienū ꝓbusti sunt

Tacere qui tacet. cōsēti

re videt'. Pone. casū. liij. di. si ku⁹. ¶ de p̄sūp. non ne. Nota q̄ q̄ tacet ꝓsentit. vt hic. ¶ in supradictis iuribꝫ votū emittit. di. xxvij. c. i. occidit. dist. xliij. ephesijs Est ꝓtumax. di. lxv. c. vl. Interdū nec cō sentit nec ꝓtradicit. vt dicet' stari in regula sequēti Jo. an. Isa. Ue mihi q̄z tacui. Est simulator. di. lxv. si forte. Impunitatē ꝓmittit. di. xliij. sic rector Offert. xx. q. v. c. i. Jo. an.

Is qui tacz nō fatetur

Sed nec vticḡ negare vt'. Hec regla supta ē ex. l. ff. e. ti. l. q̄ tacet. Et no. q̄ tacere ē qōdā mediū iter exp̄ssam voluntatē. et exp̄ssaz ꝓtradictōz. Pone q̄ḡ casū i eo ꝓtra quē fert' sn̄ia. q̄ tacens nō habet' p cō sentiēte. nec p ꝓtradicente ifra decē dies. Infra q̄s sp̄ appellat. ij. q. vi. ātericꝝ. Itē põe casū i pla to q̄ tacet ex cā ꝓpter scandalū. ō ꝓgna. spi. sup. c. Prima regula fallit. di. xxvij. c. i. et dis. liij. si ku⁹. ¶ xx. q. ij. c. i. de p̄sump. nōne. ¶ vbicūq; tacitū pa ctū iducit' a lege. Scda regla fallit i eo q̄ vbo tacet. sed ꝓtradicit facto vl' signo. lxxiij. di. c. i. Itē fallit i bis in q̄bꝫ req̄rit' exp̄ss⁹ ꝓsens⁹. vt in adulto q̄ cathezizat' Itē in seruitute i ponēda. Itē i pcu ratore ꝓstituendo. Itē in furto. ff. ō fur. q̄ phas. Itē in soluendo matrimonia. Itē in bis casibꝫ q̄ habent' ij. q. vij. plericḡ. Quid ḡ in bis dices. nū quid tacens habebitur pro cōsentiente an p ꝓtra dicente. Dol'. dicūt q̄dā q̄ regl'ariter tacēs hētur p ꝓsentiente. Facit ad hoc regula supra ī mediata q̄ tacet. Fallit aūt in casibꝫ nūc dictis. Ul' dic se cundo. q̄ aut est tale factū quod fieri non pōt me phibente. Pone casum. in. liij. dis. si seruus. ¶ tunc t.citurnitas habet' pro consensu. Fallit tamen in casibꝫ supradictis. Aut est tale quod f. ei potest

me ꝓbibente vel contradicente. Bone casum. ff. de ꝯtrahen. emp. rem alienam. & tunc tacet̃ urnitas non obest. ꝑm Jo. qui hec no. di. xxvij. c. i. Vel dic tercio ꝙ in facto concupiscibili. honorabili. et meritorio. tacturnitas haberur ꝓ consensu. vt in primis iuribus. In facto autē qđ nō est concupiscibile honorabile & meritoriū. sed oneros̃um. tacturnitas nō baberet̃ ꝓ consensu. sed necessarie ē expss̃ consensus. vt in alijs iuribꝫ. ꝑm Jnno. Hoc addito ꝙ vbi ius in penā statuit aliquē tacentē hēri ꝓ cōsentiente. vl ꝓfesso. sic habebit̃. licet factū sit onerosum. Exēplifica p decreta. ꝫ iura calū. c. vl. Jo.

Qui ex timore facit pre-

ceptū aliter facit ꝯ debeat. & iō iam oia non facit. Hec regula est in decre. de re. iur̃. Et sunt verba Aug. Glo. Timore. s. seruili. Hic nō stat cū charitate. Est tñ bonus. qz sicut sera filū. ita iste timor introducit caritatē. ꝑm Aug. xxij. q. vi. cū ꝙ timorem. Nō tñ sufficit ad salutē. de pe. di. vij. ca. vlti. Et hic timor est cū ꝗs tm̃ respicit ad penas infernales. ꝙ ꝑcipaliter ꝓpter illas vitādas sibi cauet a peccatis. & facit bona opa. alꝫ nō facturus. Requirit̃ timor filialis vl initialis. q̃ respicit ad beneplacitū dei patris & premiū. Jam nō facit Glo. ar. ꝙ nō dz factū. qđ nō legitime fit. xxiij. q. i. pudenda. Jrē est ar. ꝙ qui inuit̃ obedit. aut rez aut meritum ꝓdit et talis obedientia aut nulla ē aut minima. viij. q. i. Sciendum.

Vtilius scandalū nasci

ꝑmittit̃ ꝯ veritas relinquat̃. hec regla ē in decreta. de re. iur̃. c. qui scandalizauerit. Et sūt verba de de. Glo. ibi. Collige casū. xi. q. iij. inter verba. & xxxv. q. vj. primū. Veritas que triplex est. s. vite bone. q̃ nūq̃ omittēda ē ꝓpter scandalū. & ad quēlibet ꝑtinet. Alia est veritas iusticie. hec ad iudicē ꝑtinet. Alia discipline seu doctrine. q̃ ꝑtinet ad prelatū & doctorem. Jn bis duabꝫ q̃nq̃ omittit̃ ꝓpter scandalū vitandū. di. l. vt ꝓstitueret̃. Et intelligo de bis que indispensabilia sunt. Et tale ius. cōe qđ est indispensabile dz veritas. que nunq̃ ē deserenda ꝓpter scandalū. q̃n. s. est ius indispensabile Sed cū est ius cōe dispensabile qđ etiā pōt dici veritas. ꝓpter scandalū pōt dimitti. i. q. vlti. dispēsationes Ber. Jntellige sane ꝙ. s. veritas doctrine pōt aliquando dimitti ꝓpter scandalū. non vt mendacium dicat̃. vel falsitas doceatur. qz hoc nūq̃ licet. sed vt veritas tacea t̃. cū non est necesse. Sic etiā aliq̃n ꝑmittit̃ veritas iusticie deseri t̃ ꝓpter scandalum non vt iniqua & iniusta sn̄ia det̃ ꝓ innocente. sed aliq̃n vt reus non cōdemnet̃ ad vitandū ma-

ius scandalū. vt dz in illo. c. vt constituere t̃. dis. l. De ista materia habes infra in. ij. parte.

Vtile non debet per in

utile vitiari. Nōe casū. xij. q. ij. si quos dz Euis. vbi eps manumisit seruū benemeritū. cui dedit vltra xx. solidos. Sed illud amplius tm̃ revocabil̃ sed non totū. de ꝑben. dilectus. vbi ꝓfirmat̃ factū legati in vno capitulo. et non in alio. C. de dona. l. sancimus. vbi donatio ꝙ pte tenet & pro pte non. Et nota ꝙ hoc est brocbardicū. & ꝙ hac pte faciunt iura supra inducta. Ad idem. xxxvij. dis. turbat. & c. si quid vi. & i. q. i. nōne. & c. dñs declarauit. xij. q. v. qz. & xij. q. iij. inter cetera. xxiij. q. iij. quid ḡ. de ꝓse. di. iij. si nō sanctificat̃. de arbi. cum tpe de dona. aplice. institu. de inuti. stipu. §. ꝙ si quis. Per hec et similia ꝓbatur. ꝙ vtile ꝙ inutile non vitiat̃ vt dicit regula. Econtra ꝙ vtile ꝙ inutile vitiet̃ ꝓbatur. di. ix. si ad sacras. xxiij. di. quorundam. iij. q. ix. pura. et de offi. dele. cū super ff. de arbi. l. pedius. Solu. dixit bar. brix. ꝙ vtile ꝙ inutile viciatur. vbi de hoc in iure inuenit̃ expressum. Et hoc no. ipse. iij. q. ix. pura. alꝫ nō vitiatur. Vel dic plenius. ꝙ regulariter vtile nō vitiatur ꝙ inutile. vt hic ꝓz in regula. Vides ei ꝙ hec pars ꝓbandi. s. negatiuā hic ponit̃ ꝓ regula. Habem̃ ergo stare regule. nisi ꝓbabilitatis rō. vel cas̃ ꝓbabilis contra regulā appareat. Est aūt ꝓtra hanc regulam casualiter innenire vtile ꝙ inutile vitiari. vt in contrarijs. Et est ꝓbabilitat̃ rō. qz vtile & inutile sunt sepabilia. vt vides in. c. quorundā. Nā ibi quidaz epūs ordinans imposuit manū ꝑsuper ordinanduz. alius dixit verba forme. Et sic quia materia non debet separari a forma. vt si dicatur ꝙ vnum forma. per alium exhibeatur materia. ideo ibi vtile viciatur per inutile. vt nil reputet̃ factuz Et similiter. si vnus diceret partem forme. & alius aliam ptem. nil faceret. ꝓbatur optime hec sol. ff. de aqua quotti. et estiu. l. i. §. Trebatius. Joh. an. Nota etiā quod habetur. dis. ix. si ad sacras. ī gl. Sic opus de genere bonoꝝ vitiat̃ vtile ꝙ inutile peccati mortalis. quia illi operi non debet̃ premiū supernū. et hoc ideo. qz inseparabilia sunt opus bonuz et carētia mortalis. ad hoc vt sit meritoriuz.

Finis prime partis summe domini Antonini archiepiscopi Florentinoꝝ. debita cura et opera (quemadmodū et tres eiusdez partes sequētes) post nuper factas correctiones denuo emendate. Anno legis gratie. M. cccc. xxv. Decimo kalendas Aprilis.

Besonderes, nicht zum Text gehörendes
altes Einsatzblatt aus dem 15. Jahrh.

Summe Antoni ni pars secunda.

Besonderes, nicht zum Text gehörendes
altes Einsatzblatt aus dem 15. Jahrh.

Proemium

Proemiū in secundam

partem summe Clarissimi viri fratris Antoni ni archiepi florentini ordinis Predicatoꝝ.

Contribulasti capita dra conū in aquis. tu confregisti capita draconis. ps. lxxiij dic̄ dñs Eze. xxix. Anīa que peccauerit ipa moriet. De aīa quidē ꝛ ei⁹ nobilitate ꝛ pōtē/tijs eius quib⁹ opaī. ꝛ qūo hō eas dēat exercere de passionib⁹ quoꝝ ipsius que sunt principia peccatoꝝ. ac etiā de peccato in genere quod occidit aīam. ꝑ quod hoīes trāsgredi unt leges que ponunt in septēplici genere. dictuꝝ est in prima pte p̄cedēti. Nunc aūt qr in materia morali sermones particulares sunt vtiliores. ideo in hac scōa pte agit de singulis vicijs in pticulari. primo ꝑ modū p̄dicatōis. deinde ꝑ modū doctrine Et draco quidē est diabolus. qui vt dr Job vlt. Ipe est rex sup oēs filios superbie. vt ipa superbia sit vxor eius que regina ꝛ mater ponit a Greg. xxxi. moral. oīm vicioꝝ. Capita draconū sunt septem vicia capitalia que oriunt ex ea. s. Eluaricia. Inanis gloria. Luxuria. Gula. Ira. Invidia. ꝛ Accidia. quoꝝ quodlibet hēr suas filias. quodlibet horꝝ est caput draconis. ꝛ sic sunt plura capita draconū. Vñ dr. Contribulasti capita draconū. ꝫ ab vno dracone diabolo ꝛ eius vxore superbia ꝓcedūt. ꝛ ideo in singulari postea dicit. Tu ꝯfregisti capita draconis. Iste est ille draco magnus ꝛ rufus de quo dr Apoca. xij. qr manebat patus ad deuorādū filiū mulieris amicte sole c̄. qui draco hēbat capita. vij. ꝛ cornua. x. Draco est diabolus venenatus multa malicia. magnus naturali potētia. rufus. i. sanguinolēt⁹ sevicia qui circūiuit querēs quē devoret. Nā ꝛ filium virginis que est mulier amicta sole. i. xp̄m qui recturus erat mōm devorare quesiuit sz nō valuit. ꝛ quēlibet bonū fidelē qui est filius eccie designate etiā per illā mulierē qr ꝛ vnitū cū xp̄o querit devorare. ꝫ deo coopante nō valet. ꝫ demū ꝓicit ille draco diabolus in terrā infernalez in fine mūdi vt amplius non noceat. Capita. vij. sunt septē vicia capitalia que dīr mortalia. que occidūt aīam cū filiabo suis. ꝛ ad ipa reducūtur trāsgressiones. x. p̄ceptoꝝ signata ꝑ cornua decē bis capitib⁹ mordet. bis cornibus vulnerat. Et qr qlibet horꝝ vicioꝝ ē quedā lepra spūalis que inficit ꝛ maculat aīam. s. tollēdo decorē grē. ideo in sacra scriptura designat ꝑ. vij. leprosos. Naz lepra superbie que aliqñ ponit quasi ꝑ eode cū vana gloria ꝓpter magnā similitudinē figurat in lep̄ Ozie. qui ꝓpter superbiā ꝛ p̄sumptōem cū esset rex voluit officiū sacerdotū vsurpare. s. incēsum offerēdo in templo. ꝓpter quod lep̄sus effectus est. ij. Paral. xxvi. Lepra auaricie figurat per lepram Giezi qui ꝓpter auariciā effectus est lep̄sus. vt p̄z. ij. Re. v. ꝛ. i. q. i. cum ordinaret. Lepra luxurie significatur in lepra que impcata fuit Joab a Dauid dicēte. Non deficiet de domo Joab patiēs fluxū seminis lep̄sus ꝛ tenens fusum. cadēs gladio ꝛ indigens pane. ij. Regū. iij Pōt etiam significari per. x. leprosos Luce. xvij quia. x. sunt species eius ꝛ dictū est eis. Ite ꝛ ostendite vos sacerdotib⁹ qr nullū viciū ita abscōdit ab oīb⁹ sacerdotib⁹ sicut istud. Lepra iudicie significat per lepram Marie sororis Aaron que qr ex invidia murmurauit ꝯra Moysen facta est leprosa vt Nume. xij. Lepra accidie significatur per leprā Moysi. qui mittēs manum in sinu effecta est leprosa Exo. iij. Sic accidiosus manū tenet in sinu. i. non operat. Lepra ire significat per leprā Naaman. cui cū misisset Heliseus dictum vt lauaret in Jordane ꝛ mundaretur a lepra. abijt indignās ꝛ iratus. vt habet. iij Regum. v. Vñ non est mūdatus nisi post depositam irā. Lepra gule figurat per quatuor leprosos qui manebāt iuxta portaz Samarie. qui accesserunt ad tentoria inimicoꝝ ad ꝓmedendū ꝛ bibendū. iij. Re. vij. qr quatuor sunt modi gule Vñ Joannē Cassianū. Et quia genus hūanuz erat infectum omi ista lepra. sed pereuz mūdatum. ideo in figurā descendente iesu de monte id est de celo primo occurrit ei leprosus quez sanauit. Et hoc est quod dr. Contribulasti. s. tu deus incarnatus de quo direrat. Dspatus est salutem in medio terre. tu ꝓfirmasti in virtute tua mare. i. tu genus humanū ꝓfundissimi cordis tua auctoritate firmasti. dando ei legē ne transiret terminos eius. vt dr Prouer. viij. sed draconis suggestione ꝓturbatum est mare ꝛ legez fregit. Sed tu capita draconū ꝓtribulasti. i. ista vicia capitalia debilitasti in aquis sapiē ꝛ doctrie scripturaꝝ. de qua aqua Eccle. xv. dr. Aqua sapientie salutaris potauit illum. Ne docēt quō debemus cauere vicia ꝛ ex nocumētis eoꝝ diuinitere. ꝓut in hac scōa pte ostēdet. vel in aquis sacramētalib⁹. quoꝝ primū est aqua baptismatis ꝛ post baptismū aqua pnie. de quib⁹ dr Ezechi. xxxvi. Effundā sup vos aquā mundā. ꝛ mūdabimini ab omnib⁹ inquinamētis vestris. Et de ꝫ agit in tertia pte sez de sacris ꝛ de diuersis statibus populoꝝ. qui sanctificant ꝑ has aquas. ꝛ figurant ꝑ aquas. qr aque multe sunt popli multi. Apoca. xix. vel in aquis grē ꝛ virtutib⁹ ꝓcedētibus ab ea. de qua aqua dixit xp̄s. Qui biberit

ex aqua quã ego dabo ei fiet in eo fons aque sali
entis in vitã eternã Joã.iiij. Et in his aquis ñ
solũ ꝯtribulant.i. debilitant vicia sed etiã ꝙfrin
guntur ex toto. de quibꝫ aquis. i. gĝa ⁊ virtutibꝫ
in. iiij. pte agitur. Cũ in figurã in aquis iordá
nis lepsus Naamã septies lotus fuit mdat? iiij
Re. v. Insuper q2 peccatũ quodlibet excecat mẽ
tem ꝓm illud Sophonie. i. Ambulabũt vt ceci.
q2 dño peccauerũt. Et figurãtur. vij. vicia p. vij
cecos. Superbia per cecitatẽ Sauli qui cadens
in terrã nihil videbat. Superbia eñ psequeba
tur xpianos. Act. ix. Auaricia per cecitatẽ Tho
bie. qui excecatus est a stercore irundinũ. ista tẽ
poralia bona vt stercora reputat apls Phili. iij.
Luxuria per cecitatẽ Sãpsonis qui ꝓpter amo
rem ad mulierẽ Dalilã excecatus ẽ a philisteis
Judi. xvi. Invidia per cecitatẽ Hely qui vide
re ñ poterat lucernã dñi priusq3 extingueretur. i
Re. iij. Sic invidus nõ põt videre bona ꝓximi.
nisi extincta vel diminuta. Accidia quasi per ce
citatẽ Isaac cuius oculi caligauerũt ⁊ videre ñ
poterat p̃ senectute Geñ. xxvij. Sic accidiosus
vt senex ⁊ debilis nil opatur. Ira significat per
cecum qui clamabat in via nec poterat cõpesci a
turba Lu. xviij. Sic irosus clamat nec põt qui
escere. Gula per cecũ natũ Joan. ix. Nam istud
viciũ adducimus a natiuitate nobiscũ. Et ꝓpus
cecos illumĩauit Mat. xi. Ceci vident. Et sic tu
ꝯtribulasti capita draconis in aquis. vñ in figu
ram cecus natus ad aquas Syloe fuit illumĩa
tus Joã. ix. Per peccatũ etiã hõ efficit similr be
stijs ꝓm illud ps. Cõparatus ẽ iumentis insipi
entibꝫ ⁊ similis factus est illis. ⁊ per supbiã efficit
similis leoni. vñ ꝓphꝫta Leo rugit quis non time
bit. Per inanẽ gloriã efficit similr pauoni. p. lu
xuriam porco. iij. Pe. ij. Quasi sus lota in volu
tabro luti p auariciã serpenti qui comedit ter
ram Geñ. iij. Terrã comedes oibꝫ diebꝫ. dictuꝫ
fuit primo serpenti p̃ irã cani qui crudel est ⁊ la
trat ⁊ mordet ps. Erue de manu canis animaꝫ
meã. Vñr iudei canes ꝓpter crudelitatem erga
xpm. per accidiã asino. vnde ꝓphꝫta Ezech. xxiij.
quoꝝ carnes sunt vt carnes asinoꝝ. qõ est aiãl
pigꝝ ⁊ tardũ. p gulam vso qui ꝓpter auiditatẽ
ad mel occiditur. vel lupo qui est aiãl vorax Ja
thei. vij. Veniũt ad vos in vestimẽtis ouiuꝫ. in
trinsecus aũt. i. occulte sunt lupi rapaces. Sed
ꝯtribulat ⁊ ꝙfringit deus capita draconũ. i. vici
orum p̃que efficitur hõ peccator bestialis. q2 pec
catores vt bestie tradũtur deuorãdi in escã pplis
ethiopũ. i. demonũ. Sed xps in aquis ꝙ bestijs
facit ñ solum boies sed silꝫ angelis Lu. xx. Eq̃
les sunt iusti angelis dei. ⁊ ad motũ aque piscie
p̃ angelũ sanabat vnus infirmus in eã intrãs.
Joan. v. qui infirmus figurat peccatorez bestia
lem post peccatũ Per peccatũ quodlibet horum
dat homo in ptãte diaboli ⁊ seruũ. ij. Pet. ij. A
quo quis superatus ẽ seruus eius est. Cũ ⁊ figu
rantur per. vij. demoniacos in sacra scripta. In
uidus per Saulẽ invidũ veratuꝫ a demonio. i.
Re. xvij. Auarus per lunaticũ quẽ diabolus ꝓ
ciebat in ignẽ ⁊ aquã. Mat. ix. q2 auarus p ma
re ⁊ p ignem caloꝝ discurrit ad ꝙgregãduꝫ vsq3
ad picula mortis. Luxuriosus p filiã Cananee
que male vexabat. Mat. xv. Juuenes enĩ marie
verant a luxuria. Accidiosus p boiem mutum.
Lu. xi. Qui etiã erat surdus. q2 accidia facit hõ
minẽ tacere a laude dei ⁊ ꝓfessiõe peccatoꝝ ⁊ nõ
audire verba dei ⁊ corrigẽtiũ. Gulosus per illos
demoniacos qui hãbãt in monumẽtis Mat.
viij. q2 gula facit hoiem pauperem ⁊ feridum ⁊ se
pe dirigit ad sepulcꝝ p inordinatõem vite. Cũ
Eccle. xxxvij. Propter crapulã multi obierunt.
Iracũdus p illũ qui clamabat in templo. q2 tu
es filius dei Luce. iiij. Nam talis clamat cõtra
deũ blasphemãdo. Superbus p illos filios septẽ
sacerdotis sceue. qui p̃sumẽtes adiurare demões
in nomĩe iesu quẽ p̃dicabat Paulus demon ex
iens intrauit in eos vt haberur Act. xix. Sed vt
dicit Joan. in canonica. Venit filius dei vt dis
soluat opa diaboli. Et ideo bñ dr. Tu ꝯtribula
sti capita draconũ in aquis sapie tue. ⁊ sacrat me
dicine. que tanq3 tyriacha extinguit venenũ dra
conis ⁊ virtualis gĝe. que vt ꝯraria expellit cõ
traria. ita virtutes ⁊ dona expellũt a mente vicia
omnia. In cuius figurã Pharao cũ exercitu suo
significãs diabolũ in aquis submersus est Exo.
xiij. Sed vt dicit Aug. qui fecit te sine te. non
saluabit te sine te. Et ideo principalr opante co
operari debemus eũdo ad aquas sermonum sa
crarũ virtutũ vt ꝙfringãtur capita draconũ. Vñ
dr Isa. lv. Oẽs sitiẽtes supple eternam salutem
venite ad aquas ⁊c. als diceret peccatoribꝫ in fine
ite maledicti in ignẽ eternũ qui parus est diabo
lo ⁊ angelis eius. Mat. xxv. Et ibi quia superbi
fuerũt deo rebelles semp punient in inferno Ap
poca. xviij. Ascendit fumus tormẽtoꝝ eius in se
cula seculoꝝ. ⁊ q2 auaricia insatiabilis appetit
sp eos cruciabit ignis inextinguibilis. Isa. xxxiij
quis poterit de vobis hãtare cũ ardoribꝫ sempi
nis? Et q2 fuerũt fetẽtes luxuria ignis sulpbur
⁊ spũs procellaꝝ pars calicis eoꝝ. ps. Qui gulosi
fuerunt vt dives epulo nec quidẽ vnam guttaꝫ
aque habere poterũt. Invidi q2 ñ letãtur volue
runt videre bona alioꝝ non poterũt vnq3 vide
re summũ bonũ deuꝫ ⁊ sanctos Isa. xxvi. Tollat
impius nec videat glam dei. Iracũdi q2 ex ira li
gua sua blasphemauerũt deũ linguas suas mor
debunt. ꝓm illud Apoca. xvi. Commanducaue
runt linguas suas ⁊ blasphemauerũt viuẽtem
in secula seculoꝝ qui habent ptãtez sup bas pla
gas. Accidiosi quia vermis talis tristicie corrodit

Proemium

eos ꝙsumens vigorem gratie. Ideo vt dr Ysaie vl. vermis eoꝝ. s. ꝙscie non morietꝫ remordens ꝙ nõ egerint bona que potuerunt. ꝛ manꝰ ꝛ pedes ligabũtur vt operari non valeant. Illi igiꝫ peccatores bestiales ꝛ immundi vt porci obsessi a demonibꝰ per vicia qui in aquis sapie sacralis medicine ꝛ gratie noluerunt hic liberari ꝛ mundari temum in aquis infernalibꝰ ꝓtribulabuntur ꝛ submergẽtur. sicut in figuram demones ĩtrantes porcos eos precipitantes in aquis submersi
nota runt. vt habetur Mar. viij. c. Insuperqꝺ dictum est. Tu ꝓtribulasti capita draconuꝫ ĩ aquis potest exponi de virgine gloriosa. in qua deus cõtribulauit vicia oĩa in se confirmando eam virtutem sanctificatõnis. Unde premittitur. Tu ꝓfirmasti in virtute tua mare. i. Mariam. deriuatum nomẽ a mari ꝓpter plenitudinẽ aquaꝝ gratie. Unde in figuram dr Gene. i. Congregatões aquaꝝ appellauit maria. idem nomen est sed diuerso accentu platum. ꝛ Ecclesiastes. i. dr. Omnia flumina. s. gratiaꝝ in mare intrant. s. Mariã ꝛ mare non redundat. s. per superbiã extra se erundo vltra regulam sibi a deo prefixam. ꝛ Hieroñ. dicit ꝙ in Maria gratie plenitudo se infudit. In aquis ergo gratiaruꝫ Marie capita draconum sunt ꝓtribulata ꝛ ꝓfracta quo ad seipam ꝛ quo ad nos. ad hoc nos inducens exemplo vite sue ꝛ ꝓtectõne suoꝝ meritoꝝ ꝛ ꝑcum. hoc autem deus prenunciauerat cuꝫ dixit serpenti antiqno draconi isti. Ipsa conteret caput tuum. Genẽ. iij Nullam inuenimus mulierem ait Sigisbert? in sermone que caput draconis. i. principia vicioꝝ ꝓtruerit ꝛ ex toto ꝓfregerit nisi Mariã. ꝛ ꝓpterea aptissime eã salutãdo dixit ei archangel? Gabriel. Aue gratia plẽa. Aue ꝙponiꝫ ab. a. qꝺ est sine. ꝛ ve qꝺ imꝓortat punitõem. ve ve ve habitantibꝰ in terra Apoc. viij. scribiꝫ. Ue. s. ꝓpua rionis dine visionis ꝓpter peccatũ originale. ve cruciationis eterni ignis ꝓpter peccatũ mortale. ve tpalis punitõis ꝓpter peccatũ veniale. et hec sunt in habitãtibꝰ supꝫ terrã. i. viatoribꝰ. Sꝫ virgo Maria sine ve originalis nata ab oĩ mortali im maculata a venia ꝑseruata Et ideo aue. i. sine ve aliq̃. De ve originali põt illud intelligi. Ue eis. i. primis pennibꝰ. qꝝ recesserunt a me. s. ꝓ inobedientiam mei ꝑcepti. ꝛ istud ve tranffundiꝫ in omnes descendentes abeo ꝓ peccatum originale excepto ꝓpo. Sed virginem constat ab originali esse mũdatam in vtero ait Bernñ. que sancta fuit a ñiꝫ nata. De ve peccati mortalis dr Ysa. i. Ue genti peccatrici populo graui iniquitate. semini nequam. filijs sceleratis dereliquerũt deuꝫ blasphemauerũt sanctũ israel. abalienati sunt retroꝝ sum. Ubi no. vij. vicia capitalia que sunt septẽ capita draconũ quibꝰ paraꝫ ve dãnatõis Primum est vicium gule. ꝛ huic dedita gẽs dicitur gens peccatrix qꝺ imꝓortat habitũ ꝓmanentem Nullũ em̃ viciũ ita ꝓmanet ꝛ hꝫuatũ est in nobis vt gula. ꝛ que citius exerceaꝫ. nam puer totꝰ est deditus gule. ꝛ si ab aliꝭs abstineat ꝛ quis est ille ait Aug. in li. confes. qui vltra metas necessitatis ñ rapiaꝫ aliqñ. s. comedendo ꝛ bibendo. vel plus debito vel ardẽtiori auiditate. ꝛ cum mortaliter in eo offendiꝫ. qꝝ hoc ñ est ꝙ. tunc ve eterne cruciatõis sequiꝫ ñ penitẽtis. Ysa. v. Ue qui cõsurgitis mane ad ebrietatẽ sectãdã ꝛc. Sꝫ Maria ab hoc vicio libera fuit. Unꝺ Amb. in libro de virginibꝰ de ea ait. Quis explicare valeat cibꝰ eius parsimoniã officioꝝ redũdantiam. ꝛ cũ reficiendi necessitas erat. cibus ei obuius erat qui mortem auerret non qui delitias ministraret. Scõm caput draconis est accidia. ꝛ hoc est ꝓpius grauis iniquitate. Quia accidia ꝝm Damasce. aggrauat animum vt nil boni ei agere libeat. sed ve dissolutis corde dr Eccle. ij. Maria autem fuit sine hoc ve accidie. Unde audito ꝙ cognata Elizabeth erat grauida abiit in montana cũ festinatõne ad eam vt sibi seruiret Lu. i. Tertiuꝫ caput draconis est luxuria. ꝛ hoc est semẽ nequã quia nequiter effundit semen. Sed vt dr Nauꝫ iij. Ue ciuitas sanguinum. i. anima dedita luxuriꝭs vniuersa mendacij dilatõe plena Maria autem virgo ante partum in partu ꝛ post partum. ipa est porta in domo dñi per quam dñs exiuit ꝛ introiuit solus semp clausa. vt vidit in visione Ezechiel. ꝓpheta. Ezech. xliij. c. Quartum caput est auaricia. ꝛ isti vicio dediti sunt filij sceleratiꝫ. Eccle. x. Auaro nil est sceleſtius. hic ei aiam suam venalẽ hꝫ. ꝙ ve his qui congregãt auariciam ꝛc dr Habacuc. ij. Maria vero ita liberalis fuit vt aurum sibi ꝑtarum a magis cito pauperibus distribueret. ita vt agnum in die purificatõis offerre nõ posset. ꝙ vt paupcula par turturum aut duos pullos columbaꝝ. Lu. ij. Quintum caput est superbia cum inani gla. ꝛ hi sunt qui dereliquerunt deum. ꝓ nil'in em̃ vicium ita recedit a deo ꝛ bellatur contra deum sicut per superbiam Sed ve corone superbie dr Ysaie. xxviij. Haꝫ detracta est ad inferos superbia tua. Ysa. xxij. Singulariter añt Maria de humilitate commendatur Hiero. Prima Marie virtus fundamẽtũ oĩm virtutũ humilitas. ꝛ ibã ait. Quia respexit humilitatem ancille sue Lu. i. Sextum caput ẽ ira per quam homies pessimi blasphemauerunt sanctũ isrl'. Sed ve eis qui ꝓdiderũt sustinentiã Eccle. ij. i. patiam. s. victi ab ira. Virgo singulariꝫ inter omnes mitis nos culpis solutos mites facꝛ castos. canit eccia de gloriosa virgine Maria. Reuolue scripturam nunq̃ inuenies aliquid durum vel asperum er ore virginis ꝓcessisse vel in opere. Sed tota pulcra ꝛ suauis vt dicit Cãtico. nij. c. Septimuꝫ caput est inuidia. et bi

alienati sunt retrorsum a deo qui omia bona sua cõicat. Inuido añt displicet q aliquis bẽat bõa & sic alienus est a ꝯditõibꝫ dei. Sed vt dr in epistola Jude. ij. c. Ue bis qui abierũt in viam Cayn & Chore ꝛc. hi p̃ iuidiã moti. primus occidit Abel alius fecit ꝯiuratõem ꝯra Aarõ & male périerũt. Ogardeter virgo Maria cõicat & pcurat hoibꝫ bona. Oibꝫ ait Bern̄. sinum misericor die sue apit. & de plenitudine eius oẽs accipiũt eger curatõnẽ. tristis ꝙsolatõnẽ. captiu? redẽpti onem. peccator veniã. iustus grãm. angeli gl̃am dei filius carnis substãtiã. Sñ g̃ dictum fuit ei. Aue. i. sine de alic? capitalis victj. & sic in aquis sue gr̃e ꝓtribulasti tu deus capita draconũ. i. vicia. Tertium de pene. s. tpalis incurrit p̃ peccatũ veniale. Deus. n. ait Gre. delictũ hoĩs sine vltõne nõ patit. Aut. n. homo punit p̃ se ipm. s. per sufficientẽ ꝓtritõem. Aut deus cũ hoĩe. de pena. i. si peccatũ. Deus cũ hoĩe punit qñ p̃ penas in pñti vel in purgatorio patienter toleratas peccata purgat. s. venialia. de quo de põt intelligi illud Mich. vij. Ne qui cogitatis inutile. qõ de se videtur veniale. Sed virgo Maria sola ab bu iusmõi de fuit ĩmunis. Ulñ Augu. Si oẽs sancti & sancte dum hic viuerẽt interrogati fuissent si peccatũ hr̃ent oẽs vna voce rñderẽt. Si dixerimus q̃ peccatũ ñ hẽmus ipsi nos seducimus. excepta sancta virgine Maria. & sic caput draconis. i. primos motus peccator̃ ꝓtriuit & ꝓstregit ĩ aquis sue gratie.

Explicit Proemium

Incipit tabula secunde

ptis que hz xij Titulos. quor̃ quilibet hẽt capitula multa. que capl̃a habent plures. §.

Primus titulus de auaricia.

cuius primum capitulũ est p̃ modum predicatõnis. tractans de detestatõe ip̃ius auaricie de auaricia insatiabili cupiditate

Scõm ca. per modum predicatõnis

Tertium ca. per modum predicatõnis. de septẽ pauitatibus auaricie

Quartũ ca. de specie auaricie que de simonia

Quintum ca. de speciebꝫ simonie vbi valde diffuse tractat de simonia. que committitur et circa sacramenta singula. & circa beneficia. et circa actus spũales vt est baptisare. ꝓfirmare. corrigere. predicare. & bmõi. & circa sepulturas. et circa ingressum religionis. & circa patronatum

Sextum. c. de Usura p̃ modũ p̃dicatõnis

Septimum. c. diffuse de materia vsurar̃. Et ibi agitur de multiplici modo vsurar̃. s. de illa q̃ ꝓmittit in mutuis expssis. & in pignoribꝫ. et in depositis. & in societatibꝫ. & in soccidis animaliũ & in securitatibꝫ. & in cambijs

Octauum. ca. de contractibꝫ vsurarijs. vt de emptõne & venditõe.

Nonũ. c. de coopatõe & pticipatõne vsure.

Decimum. ca. de manifestis vsurarijs si recipi pñt ad eccl̃asticam sepulturam.

Undecimũ. c. de materia mõtis de florẽnis et imp̃litor̃ venetijs & locis genuẽsium. vtrum. s. sit licitum recipe tales redditus quos cõitas ꝓcedit annuati solutibꝫ p̃stãtias. & vr̃ sit licitum emere talia iura. Circa que ponit longus tractatus. & varie opiniones ponuntur.

Duodecimum ca. est de Rapina per modum predicatõis.

Decimũtertium. c. diffuse de rapina & pricipantibꝫ in ea & tallijs seu p̃stantijs que ꝙponuntur iniuste & exactõibꝫ indebitis que fiũt a dñis vel officialibꝫ eorũ & pedagijs & gabellis

Decimũquartũ. c. de furto per modũ p̃dicatõnis & alienorum vsurpatõne.

Decimuquintũ. c. de multis speciebꝫ seu modis furti. Et ibi hẽtur de inuẽtis. s. que sibi reti nentur & de pignore. & de ꝓmodato & de deposito & de locatõe & ꝓductõe & de p̃scriptõne. quõ. s. in his ꝓmittit furtum vel aliud peccatum.

Decimũsextum. ca. de negociatõne mũdiali scelesta ideo cauẽda quia fraudulenta.

Decimũseptimũ. c. de variis fraudibꝫ negociator̃ que committuntur in negociando.

Decimũoctauũ. c. de falsificatõne multiplici mẽsurar̃. & ibi agit de falsificatõe in mẽsuris et ponderibꝫ & in monetis & in scripturis & in bullis & in instrumentis & in feribꝫ filiorum.

Decimumnonũ. c. de iniusticia que fit in iudicijs & quo ad iudicem & quo ad accusatorem et quo ad reum et quo ad testem & quo ad aduocatum & pcuratorem

Uicesimũ. c. de acceptõne p̃sonar̃ in officijs.

Uicesimumprimũ. c. de sacrilegijs inꝺ̃tũ p̃tinet ad auariciã detinentibꝫ legata eccl̃e

Uicesimũsecõm. c. de p̃dition criminali.

Uicesimũtertium. c. de turpi lucro exartificõ p̃hibito. et ibi de ludo alearum. et de ludo p̃ modum predicatõis

Uicesimũquartũ. c. ꝺ inhũanitate eradicãda

Uicesimumquintum. c. de inquietudie mentis & nimia sollicitudine.

Secũdus titulus de Restitutionibus

Primũ. c. de restõe in genere vbi ponunt̃ centum articuli. xx. manus rapientium quar̃ quelibet hz quinq̃ digitos. i. modos. & sic sunt centum modi in quibꝫ fit restõ vel erogatio. & hoc p̃ modum predicatõnis. Ubi etiam de multiplici naui

ſz pñie eccle. ⁊ religionis. Ibi etiã ponunt im/
pedimenta reſtõnis ⁊ vtilitas eius
Secundum. c. oſtendit quid ſit reſtituendum
⁊ quantum.
Tertium ca. vbi ſit fienda reſtitutio. ⁊ quibꝰ
expenſis a nobis remotis preſentandum.
Quartum ca. per quos fieri debeat vel poſſit
fieri reſtitutio.
Quintum ca. cui fienda ſit reſtitutio.
Sextum ca. cur fienda ſit reſtitutio
Septimum ca. de modo ⁊ ordine reſtituẽdi.
Octauum ca. qñ fienda ſit reſtitutio. cito ce/
teris paribus quod habet magnã difficultatẽ

Titulus Tertius

Primũ. c. de ſuperbia ꝑ modum predicatõnis
Et ibi de ſuperbia primoꝝ pntũ ⁊ punitõe eorum
Secõm ca. de quatuor ſpeciebus luxurie.
Tertium ca. de duodecim gradibꝰ ſuperbie
Quartum ca. de quadruplici ſuperbia in q̃
duplici genere hoim ſ. in ꝓlatis. in religioſ in
clericis. et in laicis. et in ſingulis horum eſt qua
duplex ſuperbia
Quintum ca. de ambitõe. ⁊ ibi de appetẽtibꝰ
vel procurantibꝰ dignitatẽ l'officia vel bñficia cu/
rata vel magiſteriũ in theologia vtrꝫ ſit licitum.
Sextum ca. de preſumptõne, qui eſt contrari
um puſillanimitati.
Septimũ ca. de curioſitate Et ibi de ſpectacu
lis et vicijs que pcedunt ex vano aſpectu. ibi eti
am de ſtudio ſecularium ſciarum vtrꝫ ſit licituꝫ.
Octauum ca. de temerario iudicio.
Nonum. c. de ingratitudine. Et ibi de multꝫ
beneficijs nobis a deo conceſſis de quibus bõ de
bet eſſe gratus deo
Decimum ca. de temptatõne qua homo temp
tat deum de ſua poteſtate ſapientia et bonitate
ſpernens humana iudicia.
Undecimum ca. de ſciſmate. ibi tractatur de
duobus ſe gerentibus ꝑ ſummo pontifice quid
agendum ſit ꝑ ſerenitate conſcientie

Quartus titulus de ina

ni gloria ⁊ primo primum ꝑ modũ ꝓdicatõnis.
Primum ca. de ipſa inani gloria ꝑ modũ pre
dicatõnis primogenita ſuperbie filia
Secundum ca. de inobedientia.
Tertium ca. de retentõne decimarum. Et ibi
agitur qñ ⁊ ſi excuſantur non dãtes decimas
Quartum caꝑ. de iactanna ſcõa filia inanis
gl'e ꝑ modũ ꝓdicatõis. ⁊ diuidit i duo membra
Quintum ca. de ꝓſumptõe nouitatũ tertia fi
lia inanis gl'e. ⁊ ibi agitur de ornatu mulierum
inordinato. vtrum ſit mortale.
Sextũ ca. de ꝑtinacia quarta filia inanis gl'ie.
Septim ca. de ypocriſi. ⁊ incipit. Ypocriſis ꝑ
modum predicatõis quita filia inanis glorie.
Octauum ca. de diſcordia. ⁊ incipit. Diſcor/
dia per modum predicatõnis. ⁊ ibi de partialita
tibus ciuitatum. ſexta filia inanis glorie.
Nonum ca. de contentione emulatõnis ſepti
ma filia inanis glorie.

Quintus titulus de Lu

xuria.
Primum ca. per modum ꝓdicatiõis. Et i pri
mo de ſeptem occaſionibꝰ eius. ſcõo de ſeptẽ gra
dibus ſeius. tertio de eptem nocumentis eius.
Secundum ca. de ſimplici fornicatiõe.
Tertium ca. de adulterio. ⁊ incipit Adulteriũ
Quar. c. de quadruplici vicio contra naturaꝫ
Quintum ca. de inceſtu Et ibi etiam quomo
do reſiſtitur luxurie.
Sextum ca. de ſtupro.
Septimum ca. de raptu ⁊ eius pena legali
Octauum ca. de ſacrilegio.
Nonum ca. de filiabꝰ luxurie. ⁊ primo de ceci/
tate mentis ſupernalia non intuendo.
Decimum. c. de ꝓcipitatõne ſcõa filia luxurie
Undecimum ca. de inconſideratõne tertia fi
lia luxurie.
Duodecimũ ca. de iucõſtãtia quarta filia lu/
xurie.
Decimũtertiũ ca. de amore ſui quita filia lu
xurie.
Decimumquartum ca. de amore preſentis ſe
culi ſexta filia luxurie.
Decimquintum. c. de ſtulticia ſeptima filia
luxurie.

Sextus titulus de gula

Primum ca. de gula. Et ibi de ſpeciebus eiꝰ.
et pena ⁊ remedijs.
Secõm. c. de omiſſiõne ieiuñ que frequẽter acci
dit ex gula contra legem diuinalem. naturalem
⁊ humanalem. Et ibi habetur qui teneantur ad
ieiunia. et quomodo ſit ieiunandum ⁊ de vtili/
tate ieiunij.
Tertium ca. de ebrietate.
Quartũ. c. de filiabꝰ gule que ſunt quinq̃.
Quintũ. c. de pollutõe in ſomnis ⁊ cauſ eius
Sextum ca. de choreis.
Septimũ ca. de deriſionis generalitate.
Octauũ caꝑ. de ꝓdigalitatis ꝓprietate

Septimus titu. de Ira

Primũ. c. de ipa ira. Et ibi de diuerſis mo/
dis ire. ⁊ nocumentis eius et remedijs
Secõm. c. õ indinatõne pna filia ire. ⁊ ibi de
murmurationibus varijs que fiunt contra deũ
⁊ prelatum ⁊ contra ſocium et de punitõne.
Tertium ca. de clamore ſecunda filia ire.

Quar.c.ō scādalo mltiplici tertia filie ire
Quin.c.de blasphemia.i. maledictōne que fit multiplr ꝓtra deū l creaturas quarta filia ire
Sextum.c.de ꝓtumelia quinta filia ire
Septimū.c.de rixa ꝛ bello multiplici sexta filia ire.
Octauum ca.de homicidio Et ibi quomodo multipliciter fit.est septima filia ire.

Octauus ti.de inuidia.

Primū ca.est de ipa inuidia.ꝛ ibi de inuidie origine de nocumentis eius ꝛ remedijs
Secundum ca.de afflictōne in ꝓsperis ꝓximi prima filia inuidie.
Tertium ca.de odio multiplici ꝛ de nocumētis eius ꝛ variꝫ modis secunda filia inuidie
Quartum ca.de detractōne ꝛ de grauitate eiꝰ tertia filia inuidie
Quintū ca.de susurratōe quarta filia iuidie.
Sextum ca.de exaltatōe in aduersis ꝓximi quinta filia inuidie
Septimū.c.de blasphemia que fit ꝓtra deum
Octauum.c.de blasphemia ꝛ sex spēbꝰ eiꝰ peccatis in spūm sanctum.
Nonum.c.de duricia seu obstinatione.

Nonus titu.de accidia

Primū.c.de quidditate accidie ꝛ filiabꝰ eius
Scōm.c.de tedio accidie ꝛ remedijs eius.
Tertium.c.de negligentia in genere.
Quartum ca.de negligentia bene operandi.
Quintum ca.de negligentia prelatoꝝ quatenus ignorantiam ab animo remoueant
Sextū.c.de Omissione fraterne correptōnis quēadmodū ꝓtigit fieri ōfectuosa atqꝫ culpabil.
Septimū.c.de Negligētia circa obseruationē festoꝝ. Et ibi quō festa debeant celebrari.
Octauū.c.de Negligētia sumptōis sacꝝ ꝛ fin statū ecclie ꝛ p̄cipue ꝓfessiōis annalis.
Nonū.c.de Negligētia circa sacrm eucharistie sumēdū omittēdo idebitei? sumptionez.
Decimū.c.de Omissiōe circa diuina officia. ꝛ precipue auditione misse
Undecimū.c.de Negligētia circa p̄dicatōem Et ibi de.xij.vtilitatibꝰ audiēdi verbum dei.
Duodecimū.c.ō Negligētia i horis canonicis
Decimūtertiū.c.de Pigritia.ꝛ ibi de tarditate cōuersionis.ꝛ cōfes.ꝛ bone opatōis.
Decimumquartum.ca.de Sciositate tanqꝫ vitium insinuandum.
Decimūquintum.c.de Desperatōne cōtum ad gloriam adipiscendam.
Decimumsextum.c.de pusillanitate trepidāte opera spiritualia non posse perficere.

Decimus titulus de

Uendacio ꝛ periurio.
Primū.c.de multiplici mēdatio ꝛ punitione eiꝰ.ꝛ de ꝓmissionibꝰ simplicibꝰ.que fiūt pſonis
Secundum.c.de Adulatione.
Tertium.c.de Juramēto.
Quartū ca.de iurāmento per membra dei
Quintum ca.de formis iuramentorum.
Sextum capitulum de iuramento ꝓmissorio vbi ponunt.ꝛ.casus in quibꝰ iuramentum promissorium pōt non seruari licite
Septimū.c.de periurio summope vitando
Octauū.c.de adiuratōe si licita sit ecl̄i leuibꝰ

Undecimus titulus de

voto ꝛ voti transgressione.
Primum.c.de voto per modum predicatōis
Scōm.c.de materia voti.ibi multū diffuse ō materia voti ꝛ ipsius diuisione qui ñ possit vouere ꝛ quis possit irritare ꝛ quis possit dispensar vel commutare.

Duodecimus titu.de

infidelitate.
Primū.c.de superstitionibꝰ.ꝛ ibi de mltis generibꝰ diuinationū ꝛ de sortibꝰ ꝛ de somnijs ꝛ de breuibꝰ vel incantatōnibꝰ adiurationibꝰ cē
Scōm.c.de triplici infidelitate in genere.
Tertiū.c.de infidelitate iudeoꝝ.ꝛ ibi ō ritibꝰ iudeoꝝ ꝛ alioꝝ infideliū ꝛ de ptici patōe cum eis ꝛ de exactōnibꝰ in eos ꝛ de seruientibꝰ eis.
Quartū.c.de hæresi.ꝛ ibi de penis hereticoꝝ
Quintum.c.quedam remissio de materia hæresis qui hæretici dicantur.
Sextum.c.de apostasia multiplici
Septimum.c.de infidelitate in genere ꝓmodum predicationis
Octauum ca.de superstitionum grauitate per modum predicationis
Nonum ca.de fortuna
Decimū.c.de ꝓstellationibꝰ vicꝫ de stella que dr cumes stellis erraticis siue planetis.ꝛ ibi de stella magoꝝ que apparuit eis.
Undecimum.c.de fato.

Sciendū ꝙ titulus scōs qui est de restōnibꝰ reducit ad titulū p̄cedentem qui est de auaricia iuxtum restōnis impedimentū est auaricia. Et detentio alienoꝝ ptinet ad auariciam

Titulus decimus qui est de mēdacio ꝛ periurio ptinet etiā ad materiā auaricie inqtū sunt filie eius ꝛ frequēter ab auaricia ꝓcedunt

Titulus undecimꝰ qui ē de voto ꝛ voti transgressione potest reduci ad accidiam.

Titulus duodecimus ō superstitionibꝰ pōt reduci ad superbiam.

Laus deo.

Incipit secunda pars
summe maioris fratris Antonini archiepi flor.

Titulus primus de auaricia diuisus per plura capitula ¶ Capitulum primum per modum predicationis

Ilij hominū vsqz quo graui corde vt quid diligitis vanitatē ⁊ queritis mēdaciū ps.iij. Gre. mij. moral'. c.xix. sup ver. plūbi lamia ꝛc. dicit q̄ contra auaros quos auaricie pondus grauat. ps. in uebit ⁊ increpat di. B. Filij hoim. ꝛc. nō filijs dei id est electis qui ex deo nati sunt. s. p grām. cōtēnentib⁹ terrena loquit ps. filijs hoium. i. terre nor. bō ei ab humo deriuat' qui filij sunt ñ solū generatōe sed imitatōe. bi sunt graui corde. Inter oia elemēta terra est grauis. ⁊ iter terrena metalla que ptinēt ad diuitias aur ⁊ argētū sunt grauiora. grauiū aūt locus ꝓprius ad quē inclinantur grauia est cētrū vbi est infernus. Inter vicia illud qđ deprimit cor ad terrenas diuitas ē auaricia. cuius locus est infernus. s. eterne dānatōis Vñ serpenti antiquo dictū fuit. Terram comedes cūctis diebus vite tue. Gene. iij. i. ad terre ptinebunt quos decepis terrena cupiditate. ꝑ quo dānatō incurrit. filij hoim vsqz quo. s. ꝑmanetis in hoc vicio vt diligatis vanitatē. i. ista tpalia q̄ vana sunt. i. cito trāsitoria. Vñ in inferno dicūt diuites. Quid nobis ꝓfuit superbia. aut quid cōtulit nobis iactātia diuitiar? Ecce oia trāsierūt velut vmbra Ea p. v. vana sunt. q̄ faciūt homines vanos. cū p hoc frustrent' fine suo. i. vita eterna. Et hoc est accipe in vanū aiam suā sm ps. i. nō oparie ea tm vñ saluent'. sicut medicina dr vana que ñ inducit sanitatē ad quā ordinat'. Et queritis mēdaciū. i. ipa terrena que sunt mendaciosa q̄ ꝑmittūt quietē ⁊ dāt inquietudinē. ꝑmittūt sufficiētiā ⁊ dāt miseriā. Filij hoim ꝛc. Vbi sciēdū q̄ cū auaricia sit immoderatus amor bēndi ℞ immoderātia pōt esse triplex sm. bea. Tho. q. q. q. crit. ar. iij. Primo in affectōe. Scdo in retentōne Tertio in acquisitōe. Et sm hec tria erūt tres sermones de auaricia in genere. Et q̄tū ad primū scz de nimia affectōe ad res tpales ℞ reprehendit' in dicto ꝓsu. Filij ho. Vbi tria ptim notari de auaricia. Primo eius mali quidditatē ibi. vt quid dili. vanitatem ⁊ queritis men. Scdo ei⁹ peccati ponderositatē ibi. filij hoim. Tertio eius affectualitatē ibi. ⁊ queritis mendacium.

Quātū ad primū .§.i.

Sciēdum q̄ auaricia vel cupiditas sumit' triplr Uno mō, put est ñ pcūz ℞ pena vel radix pcī. ⁊ sm hāc acceptōnē auaricia ñ est aliud q̄z quedaz inclinatō nature corrupte ad bona corruptibilia ⁊ tpalia inordinate appetēdo. vñ apls. i. ad Thi. vi. Radix oium malor est cupiditas. i. auaricia. eo vidz q̄ ex auaricia frequētius alia pcā orianē ad similitudinē radicis. q̄ sicut radix toti arbori alimētū ꝓstat. sic hō p diuitias acq̄rit facultatē ad quodcūq̄z peccatū desiderādū ⁊ perpetrādū. ⁊ vt dicit Leo papa. Clericū vel vir catholicum ⁊ ꝑcipue sacerdotē dñi sicut nullo errore implicari. ita nulla cupiditate violari optet. di. xlvij. c. clericū vel virū implicari. i. detineri ⁊ impediri a spūalibus. Scdo mō sumit' auaricia seu cupiditas ꝓut ē generale peccatū seu genus ad oē pcm̄. ⁊ sic diffinitur a Gre. in quadā ome. q̄ auaricia est appetit⁹ inordinatus ñ solū pecunie ℞ scie ⁊ altitudis et cuiuscūq̄z boni tpalis. vt cū supra modū ambit' ptās. Et de hac loquit' Aug. cū dicit. q̄z radix oiz malor est cupiditas. ⁊ radix oim bonor est caritas. Et nisi fuerit vna penitus euulsa non pōt alia plantari. de pe. di. ij. q̄z radix. q̄z quodlibet peccatū mortale est ꝯtra caritatē sm. b. Tho. ⁊ quodlibet pcūz ptinet isto mō ad cupiditatē. Et si obiciat' q̄ ex hoc sequi vidr q̄ auaricia et superbia sint idē. Nā superbia dr inordinatus appetit⁹ scie altitudis ⁊ honoris. qđ ꝓprium rationis in diffinitione auaricie vt dictū est. Rñ. q̄ hoc ñ sequit'. ℞ sunt vtriq̄z diuersa pcā superbia ⁊ auaricia etiā generaliter sumpta. Nā superbia est inordinat⁹ appetit⁹ circa scīam. potētiā. pecuniā. ⁊ alia quo ad excellētiam quā quis ꝓsequit' ex illis. ℞ auaricia ē inordinatus appetitus circa ꝓdicta quo ad sufficiētiam que intēdit' in ill' in acquirēdo vel retinendo ipa tpalia. Differūt etiā in hoc q̄z superbia respicit pcm̄ ex pte auersiōis a deo. cui ꝓcepto superbus recusat subdi. Auaricia vero respicit pcm̄ ex pte cōuersiōis ad bonū ꝓmutabile q̄ pecuniā. s. inordinate diligit. Tertiō mō sumit' auaricia ꝓut ē speciale pcm̄ distinctū a ceteris. Et sic diffinit' auaricia. q̄ est inordinatus amor vel appetit⁹ pecūie

Cñ Ysi. in li. ethimo. dicit q̄ auarus dr ꝯsi eris auidus. De his. b. Tho. q̄. q̄. q. cxviij. ar. ij. et in qōnib⁹ de malo. ⁊ Alex. in scđa pte summe. q. xlij ⁊ de hac auaricia que ē spāle pcūm dicit Amb. Sicut hi qui p̄ insaniā mēte trāslati sunt. ñ iam rē ipāz ꝫ passiōis sue fantasiā videt. ita etiā mēs auari semel vincul' cupiditatis astricta. sp̄ auruz videt. sp̄ argētū videt. sp̄ redditus ꝓputat. gratiā auz̄ q̄ solē intuet. Ipa eius oro ⁊ depcatō a dño petit auz̄ nec finis nec satietas aderit cupiditati. di. xlvij. sicut hi. Et hoc est qđ dicit Salomon Eccle. v. Auarus ñ implebit pecūia. ⁊ qui amat diuitias ñ capiet fructū ex eis. Ubi sciēdū q̄ aliud est diuitias amare ⁊ ñ bre. aliud bre ⁊ nō amare. aliud nec bre nec amare. aliud bre et amare. Amare ⁊ ñ bre est vanū ⁊ infructuosum. Nā nec ꝫz ꝓmoditatē ex vsu eaz̄ cū eas ñ possideat. nec fructū ex pania in defectu eaz̄. ex quo amat ⁊ cupit bre p̄ oēm modū quē posset licitū et illicitū. impatiēter ⁊ tuolūtarie sustinēs paupertē. vñ apl's. i. ad Thi. vi. Qui volūt diuites fieri incidūt in tēptatōnē ⁊ in laqueū magnū diaboli. ⁊ in desideria multa iutilia que mergūt hoīez in interitū. Nā ꝓpter hoc aliq̄s desiderat furari. fenerari. decipe ⁊ alia mala facere vt bēant diuitias quas inordiate amat. Scōm. s. bre diuitias ⁊ nō amare ē laboriosum. Cñ dr Ecclxxi. Beatus vir. s. diues qui inuētus ē sine macula. s. inordiati amoris. ⁊ qui p⁹ auz̄ ñ abijt. s. mēte ⁊ corpe. vt auari qui vbiq̄ terraz̄ sequūt aur̄ etiā sub terra. Sz quis ē hic. ⁊ laudabim⁹ eū. q. di. paucissimi. Lal' fuit abrabā de quo scribit Gen. xiij. q̄ erat diues in possessiōe auri ⁊ argēti. Sic et Job vt p̄z. i. c. q̄. ñ habuerit inordinatū amorē patuit ex amissiōe ipaz̄ rerū in qua pturbat⁹ nō fuit. Tertiū. s. nec bre nec amare doc ē pfectū. Unde puer. xxx. dr. Duo rogaui te ne deneges mihi antq̄ moriar. diuitias ⁊ paupertates ne dederis mihi ꝫ tm̄ tribue victui meo neccaria. Diuitie enī frequēter puertūt possessores suos. Juxta illud deut. xxxij. Incrassatus ē dilect⁹ ⁊ recalcitrauit Gen. Nō est pauper cui q̄tūcūq̄ paz̄ est satis ē. et subdit. Superflue bre cupiditatis ē neccaria bre infirmitatis ē. oīa relīquere pfectōis ē sicut fecerunt apli. vñ Pe. in p̄sona oīm dicebat. Ecce nos reliquim⁹ oīa ⁊ secuti sum⁹ te Mat. xix. ⁊ Hieron. Socrates ille thebanꝰ cū ad philosophādū pgeret magnū auri pondus abiecit. nec extimauit se diuitias sil' ⁊ virtutes posse possidere. xc. xij. q. ij. gla. Quartū. s. bre ⁊ amare. Si amenf plus q̄z deus vel ꝓtra deū ita. s. vt bñs eas patus sit facere ꝓtra dei mādata ne amittat. vel ñ subuenire i magnis necessitatib⁹ sibi notis. piculosum est ⁊ pnitiosum. vñ p̄s. Diuitie si affluāt nolite cor apponere. s. inordinate amādo. Nō aūt quare auaricia est pcūm ē ista fm. b. Tho. q̄. q̄. q. cxviij. ar. ij. Eoz̄ que ordinanf ad aliquē finē bonū eoz̄ q̄sistit in ꝓportōe seu debita ꝓmēsuratōe ad illuz finē bonū. i. q̄ sint in tali mēsura seu q̄titate q̄ pringāt ad finē. Sicut medicia que ordinaf ad finē sanitatis corpis tūc est bona qñ sumif in tali mēsura ⁊ qualitate que inducat sanitatē. maluz aūt eoz̄ que ordinanf ad finē q̄sistit in excessu vl defectu ad debitū finē. Sicut medicina purgans tūc ē mala qñ ñ euacuat sufficiēter malos humores vel qñ nimis euacuat ita q̄ etiā bonos auferat. talia aūt bona sunt ordinata a deo ad sustētatōz hoīm Querere igit' ea ⁊ tenere vel desiderare ñ solū ad sustētatōz sui ⁊ suoz̄ ꝫ ad superfluitatem ⁊ vanitatē vicios um ē ⁊ malū. q̄z excessus fit a debita eoz̄ mēsura. Sz q̄z etiā ñ lz vti indebitis mediis vt ad debitū finē ꝓueniat fm. b. Tho. q̄ fm aplm ad Ro. xij. Non sunt facienda mala vt veniāt bona. Dicit est q̄ ñ lz quererevel desiderare talia ec ꝓpter sui sustētatōz per idebitos modos. vt per furtū vsurā fraudulētiā ⁊ hmōi.

Quātū ad secūdū .§. II

principale. Sciēdū q̄ vicū auaricie ꝓpue aggrauat hoīez ⁊ vt graue inclinat ad cēz̄. ita auaricia p̄ ceteris ad cēz̄ inferni deiicit. Cōiter enī auari sunt obligati ēkōibo⁹ dediti iniustis lucris ⁊ cū saluari ñ possint ⁊ centz̄ inferni debere. nisi alleuienf p̄ restōnē ⁊ dimissionē illicitoz̄ lucroz̄ pon⁹ cū pondere pcōz̄ volūt ad inferna descēdere ꝫz̄ q̄sueta mala relinquere. quinimo fm Hiero. Cetera vicia hoīe inueterascēte senescūt. sola auaricia iuuenescit. Et rō nasal' est fm Tho. vbi supra q̄z senes ꝓpter defectū nasalē auidi⁹ exterioꝝ rū rez̄ requirūt subsidia. sicut oīs indigēs querit sue indigētie supplemētū. nec tñ excusaf a pcato si ꝓtra rōnē appetat. Et precipue cū ipa nasa doceat q̄z oē qđ ātiquaf ⁊ senescit ꝓpe interitū est fm aplm ad Hēb. Et cū iterierit ñ sumet oīa secū fm p̄s. i. aliqđ suoz̄ bonoz̄. Nō de facili dz ꝓtēnere oīa cogitādo in breui ee morituz̄. igit' filij hominū vsqz̄quo graui corde. i. ī auaricia que vos grauat ꝓmanetis. Facilius ē camelū p foza. acus trā. q̄z diui. intra. in re. ce. ait x p̄s. Mat. xix. Ubi Hiero. Recte diuites camelis ꝓpanf q̄z sicut cameli cū deposuerīt gibbū ⁊ graue sarcinā ponderū p̄ cruna ac⁹. i. p̄ angustā ⁊ artā viā intrare ⁊ trāsire p̄nt. ita supbi ⁊ diues si dimittūt gibbu. i. amorē inordinatū diuitiaz̄ ⁊ sarcinā pcōz̄. d' facili intrabūt p̄ artā viā in regnū celoz̄. Ixc Hiero. fm mgrm historiaz̄. acus erat quedā porta ciuitatis hierosolime valde arta p̄ quā ñ poterant intrare cameli nisi deposita sarcina. Undif aūt hoc pcūm ē graue. q̄z ē ꝓtra deū ꝓtra ꝓxim ⁊ cōtra seip̄m fm Thom. q̄. q̄. q. cxviij. ar. i. Peccat auarus ꝓtra deū inq̄tū ꝓpter bonū tpale diuitiarū ꝓtēnit bonū eternū. Cñ ⁊ auaricia dicit aplā

Capitulū Primum

ad Eph̄x. v. idolor̄ seruitutē. qz affectū quē fideles exhibent deo ꝛ sollicitudinē. auaro exhibet pecunie. Et sicut idolatra subiicit se creature exteriori ita auar⁹. Iz ñ eodē mō. qz idolatra subiicē se creature quo ad cultū vt exhibeat ei cultū diuinū ꝫ auarus subiicit se pecūie inordinate ꝫcupiscendo eā ꝙ ad vsuz. Et iō ꝛ si graue pc̄m non sit cōtrā idolatria. Itē ꝑm Chrisa. auaricia assimilat idolatrie. qz sicut idolatre venerant reliquias ꝛ idola nec ꝑ reuerētia audēt ea tāgere ita multi venerant pecūias ꝛ eis vti nesciūt. ꝫ vt sacra ꝺponūt ꝛ filijs ꝛ neponib⁹ tractas ꝙseruāt. Itē ꝑm Amb. cōparat auaricia idolatrie. qz sicut idolatra nititr auferre glām deo ne solus deus nomen deitatis obtineat. ita auarus in dei res se extēdit vt solus vsurpet que de⁹ oīb⁹ fecit. Ultraqz sunt inimica deo. qz negāt deo que sunt eius. Itē auar⁹ peccat in p̄im cū. s. plus debito accipit ꝛ ꝙseruat pecūias ꝛ bona alia tpalia in dānū ꝛ nocumētū ꝓxor. Cū. n. bona tpalia ñ possint sil' possideri a multis nō pōt vnus bō in tpalib⁹ supabūdare nisi alteri deficiat. ꝛ sic auaricia est directe ꝓtra primum vī Amb. Esurietiū est panis quē tu detines nudor̄ vestimētū qđ recludis. miseror̄ pecunia quā in terra defodis. Cātor̄ ꝫ te scias ꝺuadere bona ꝫtis possis dare qđ velis. i. qđ debes velle. xlvij. di. sicut hi. Terrō peccat auarus in seip̄m. quia p hoc inordinat affect⁹ eius. Iz ñ deordinet corp⁹ sicut ꝑ vicia carnalia. Sustinet etiā corpus multa incōmoda cōtra rōnē. vī Gre. Oēs h⁹ seculi diuites in terrenis rebꝰ fortes sunt in celestibus debiles. Et. j. Nā famē inducitatē deiectōez sustinet. ꝛ eaz rez se ꝑ abstinētiā cruciāt ad quas adipiscēdas festinār. xlvij. di. oēs. Et Ec. vi. dicitur Est aliud malū qđ vidi sub sole. ꝛ hoc frequētius apud hoies vir. s. auarus cui dedit deus diuitias. s. quo ad mobilia ꝛ subām. s. īmobiliū. ꝛ honorē. s. dignitatis ꝛ ptātis. nec deest aie sue. i. sensualitati ꝛ vite corꝑali ex his que desiderat īo hoc mō. nec ei dedit deus ptātē. i. vsum ptātis vt comedat ꝫ alius vorabit eas. Est aūt auaricia mortale triplex ꝛ tūc grauat ꝛ deijcit ad infernuz. primo rōe equitatis quā offendit. scō rōe caritatis quā excludit. tertō rōne finis quē puertit. Primo quidē auaricia offendit equitatē q̄ñ noctz. ꝓxo ꝙ iniustā acquisitōz furādo fenerādo fraudādo et hmōi que sunt mortalia ex genere suo. qz pertinent in nocumētū notabile. ꝓxo ꝛ sunt ꝙtra iusticiā. ꝛ ñ solum ista perpetrare. ꝫ ista desiderare. s. rez illicitas apperere acquisitōes qđ ptinet ad auariciā est mortle. Et de his itelligit illud Abac. ij. Ve qui ꝙgregāt ñ sua. Scō q̄ñ quis ita amat ista tpalia ꝙ ꝛ si videret extremas necessitates ꝛ subleuare posz ñ faceret ne minuerēt ī tpalib⁹. ꝛ de his Jaco. nij. Agite nūc diuites ploratе ꝛ vlulate in miserijs que aduenient vobis. diuitie vre putrefacte sunt. auz ꝛ argētū vrm eruginauit ꝛ erugo eoz erit vobis in testimoniuz et māducabit carnes vras. Scō auaricia ē mortle rōe caritatis quā excludit. Si ei tm̄ amor diuitiaz crescat ꝙ ꝓferat caritati dei vel ꝓxi qđ ꝓtingit qñ facit vel qñ patus ē facere ꝙtra deū vel ꝓximū vt hēat diuitias l' ñ minuat vel ñ amittat. puta peierat vel festa violat aut decipit ꝓxim aut hēt aim patū ad ista h⁹ facere vt lucref. aut ñ ledat ī tpalib⁹ vel etiā de supfluo ñ vult dare necessitatē patiētib⁹ tūc est mortale. vñ. i. Jo. iij. dr. Qui habuerit substām h⁹ mōi ꝛ viderit frēm suuz necesse hēre ꝛ clauserit viscera sua ab eo. quō caritas dei est in eo. q. di. ñ bz talis caritatē dei qz facit ꝙtra caritatē ꝓximi manifeste. ꝛ deus diligi nō pōt vere ꝛ salubriter si ñ diligit ꝓxim⁹. cū hoc ipe ꝑcepit. Si quis diligit me ait xp̄s sermōes meos seruabit. Et ecōtra. qui ñ dilit me sermo. non ser-
Joan. xiij. Dīr aūt diuitie substātia l' a substādo. qz dīt substare rōni ñ dīari. Matb. vi. Non potestis deo seruire ꝛ māmone. i. diuitijs. Nō dicit ibi inquit Hieroni. ñ potestis hēre ꝫ fruire. qui ei seruus est diuitiaz eas custodit vt seruꝰ. et sic nō substāt diuitie ꝫ ꝑsunt ꝛ dīant talib⁹. Vel dīr diuitie substātia a sustēta ndo. qz dīt diligi ad sustētatōnē ñ ad supfluitatē vel voluptatē. et subdit. Et viderit frēm suuz necesse hēre. i. scire. ñ ei tenet subuenire necessitatib⁹ quas ñ nouit ꝛ clauserit viscera. s. mīe ñ dādo cū pōt. ꝛ bz. l' nō ꝙpatiēdo si dare ñ pōt nō est caritas dei in h⁹
Tertio auaricia est mortle rōe finis quē puertit qđ sic ꝓbat. Amor ē boni. Sicut aūt dupler ē bonū. s. bonū ꝓprie ꝛ principl' dictū. ꝛ sic ē bonū qđ est finis. ꝛ bonū qđ ñ est principale. s. bonū qđ est ad ñnē. ita bz ē dupler amor. s. principl' ꝛ ꝙ se boni qđ est finis. ꝛ amor scōdario ꝛ ꝙñr boni qđ ē ad finē. Auaricia igit ꝓput est inordinatus amor tpaliū rez. ita ꝙ in eis finis ꝙstituat. sp̄ est mortale. cuī rō est. qz auerti ab īcōmutabili bono ē peccatū mortale. ꝫ ꝙuerti ad qđcūqz ꝙmutabile bonū creatū sicut ad finē facit auersionē ab incommutabili bono quod debet esse vltimus finis. eo ꝙ non possunt esse plures vltimi fines. ꝫ auaricia incurrit fruitur tpalib⁹ bonis. sp̄ est mortale. hec Tho. in. q. de malo. ꝛ hoc mō dicit apl's ad Eph̄x. v. ꝙ oīs auarus non bz hereditatē in regno xp̄i ꝛ dei. i. nl's auarus qui. s. ꝙstituit finē in diuitijs. Veniale aūt esset qñ quis inordinate diligeret tpalia ꝫ circa deū. nec ex hoc trāsgredit vel patus est trāsgredi aliqđ ꝑceptoz. Qz aūt sit nō solū mortale ꝫ valde graue oīdit ex hoc. qz ꝙtra nobilissimas vtutes vt puta ꝙtra pietatē ꝛ misericordiam que est maxima inter eas que sunt ad ꝓximū. vñ Amb. Dis summa xp̄iane religionis in mia ꝛ pietate ꝙsistit. Est ꝙtraria iusticie que est omnis virtus ꝛ neqz hesperus. neqz stella. neqz

lucifer est ita clarus vt dicit pbs. Justicia enī tenet mediū inter supfluū ⁊ diminutū. Auaricia aūt excedit in accipiēdo ⁊ deficit in dādo. qz accipit plus cū dz ab alijs furādo rapiēdo fenerādo fraudādo ⁊ hmōi. Et min⁹ dat cū dz sibi ⁊ aliorū necessitatibꝫ cū pōt ñ subuenīēdo. Est etiam ꝓtraria virtuti liberalitatis que facit hoīem alijs gratū vñ Boe. Largitas claros. i. famosos facit auaricia vero odiosos. Cū ei virtus liberalitatis mediū teneat circa acceptōnem ⁊ datōz pecūiarū liberalis vtrūq; facit sicut optet. Nā ad decentez datōnē sequit̄ q̄ sit decēs acceptō. Liberalis enīz primo recte se hz in datōne eo q̄ ipe in dādo obseruat regulā rōnis inq̄tū ipe dat quibꝫ oportet q̄ñ oportet ⁊ quid oportz ⁊ cūtū oportet ⁊ qūo oportz obseruādo sp debitas circūstātias que ad rectā datiōnē exigunt̄. Scdo liberalis se recte hz in acceptione ⁊ p̄cipue quatuor mōis. Primo qz accipit vñ oportet. qz a ꝑmis possessoribꝫ. Scdo accipit cūtū oportet. qz min⁹ sibi relinquit cū alijs det eo q̄ paucis ipe est ꝓtētus. Tertō accipit qūo oportet. qz pauca ⁊ in necessitate libenter aūt dat. ⁊ ꝑ pterea interdū minora dās liberalior iudicatur. Quarto accipit eo fine qūo oportet. Nō ei liberal⁹ appetit diuitias ꝑpter ipas ꝫ solū ꝑpter datōz Auarus vero inordinate se hz in bis duobꝫ. s. in acceptōe ⁊ datōe pecuniaꝝ. vt pz discurrēdo per singula. ꝫ Tho. ij. ij. q. cxviij. arti. iij. ⁊ in scriptis Etbico. li. iiij. c. ij. Et cūis auaricia sit valde graue pctūm. ñ tñ maxim oīum. nā magnitudo peccati pōt attēdi ex tribꝫ. Primo ex parte boni qđ offendit̄ vel ꝓtēnit̄ ⁊ ꝑm hoc tāto peccatū est grauius cūto bonū qđ ꝑ pctm̄ offendit̄ ꝓtēnit̄ vt corrumpit̄ est nobilius vel maius. ⁊ sic pctm̄ cōtra deū est grauissimū. qz p hoc ꝓtēnit̄ summum bonū. Scdo attēdit̄ magnitudo pctī ex pte damni qđ infert̄ ⁊ sic inter pcta que in pxim̄ ꝓmittuntur tāto pctm̄ est grauius cūto dānū est grauiꝰ. pxio illatū. vñ homicidiū grauius ē adulterio ⁊ adulteriū grauius furto. Tertio pōt attēdi magnitudo pctī ex pte boni cui quis inordinate subijcitur cūto ei bonū ē minus tāto pctūz deformiꝰ. Cum aūt inter bona hūana tpalia sunt mīma. qz mīora cū bona corpis. ⁊ bona corpis cū bona aie. ideo qz inordinatus appetitus auari subijcit̄ minimo bono. s. rei exteriori. nō ꝑm hoc auaricia ē turpiꝰ ⁊ deformius. Et ꝓpter hoc dr Ec. x. Auaro nihil est sceleſtius. i. ad pctūz ꝓnius. qz ad oīa vicia auarus inclinat̄. vel sceleſtius. i. turpius vl vilius. qz pfert bonū ꝓmutabile mīmū bono incōmutabili summo. Et subdit̄ ibi. Nichil iniquiꝰ cū amare pecuniā. qđ intelligit̄ triplr. Iniquus. i. equitati naturali magis ꝓtrariū cū amare pecuniā. scz plus debito acquirēdo vel retinēdo qz ꝑm legem cōem nature oīa erāt cōia. Scdo mō dr inquius. i. insatiabilius cū amare pecuniā. s. inordīate. qz uunq; satiat̄ Joan. iiij. Qui biberit ex aqua hac sitiet iterꝫ. Tertio mō dr iniquius. i. inequalius qz auarus dat ⁊ ꝓtēnit bonū eternū ꝓ tpali. vnde subdit. Dic ei aiam suā venalē hz. i. vitā suaz natalē exponēs se picul⁹ vel aiam. i. spm̄ suum. et subdit̄. Proiecit ei intima sua. i. vitā corpalē nō curādo de ea vt lucret̄ vel intima sua. i. virtutes oēs abijciēs vt lucret̄ vel intīa. i. intimos amicos qz auar⁹ nll'm hz amicū. vel intima. i. viscera pietatis ⁊ mīe. Cñ Tulli. in li. de officijs. Nihil tā angusti animi nec tā prauī cū amare pecuniā sz inordinate. hec. b. Tho. ij. ij. q. q. supra. Et Alexā der in scda pte. q. xlij.

Quantum ad tex. §. III.

tiū. s. de effectu eius. Sciēdū q̄ multa vicia ⁊ q̄ si oia ꝓcedūt ex auaricia. vñ subdit̄. Queritꝰ mēdaciū. i. diligēdo inordīate tpalia. qđ ptinet ad auariciā. queritis mēdaciū. i. pctm̄. Dī aūt pctm̄ mēdaciū iuxta illud. Dis homo mēdax. i. pctōr. ex eo q̄ pctm̄ ē ꝓtra veritatē vite. tū qz ñ adequatur intellectui dīno nec hūano actus pcti. ꝫ cōtra lumē natale est. tū qz pctm̄ sub spē boni recipit hoīem trahendo ad malū. Procedit nāq; ex auaricia superbia. cū ex diuitijs hō superbiat. ⁊ vidē sibi oia dēre subijci. Augº. Vermis diuitū superbia orit̄ ⁊ luxuria. Cñ xps diuitijs adiūxit voluptates di. A diuitijs ⁊ voluptatibꝫ eūtes suffocātur Lu. viij. Hinc ira flāmescit si impediunt̄ ei⁹ luc Latescit inuidia si alius sit ditior eo. Desciscit accidia si ñ lucret̄ vel amittat quesita. Tristat̄ sup modū ⁊ sic de alijs. Precipue tū ꝓcedūt ex ea illa que dñr filie eius. rōe quoꝝ dr vicia capitale. scz septē que ponit Gre. in mora. Dr ei aliquod vicia capitale ꝑm Tho. ij. ij. q. cxviij. ar. viij. illud ex quo oriūtur alia ꝑm rōnem finis. Finis enim cum sit multū appetibilis ꝓ eius appetitum homo ꝓcedit ad multa facienda bona vel mala. finis aūt maxime appetibilis ē beatitudo seu felicitas que est vltimus finis hūane vite. Et iō cūto magis aliquid ꝓficiat ꝓ ditiōes felicitatis tāto magis ē appetibile. Est aūt vna de ꝓditiōibꝫ felicitatis vt sit ꝓ se sufficiēs. alioquin ñ quieteret appetitū tāq; vltimus finis. Sz ꝑ se sufficientia maxime repromittit̄ diuitie vt Boe. ait in. viij. de cōsolatōe. Cuius rō est qz denario vtimur quasi fortiussore ad oīa hūda. vt dicit phūs in. v. Ethi. Et ad idē dr Eccle. x. Pecūie obediūt oīa. Et iō auaricia que ꝓsistit i appetitu pecūie ponit̄ vicia capitale. Nec obstat q̄ liberalitas que opponitur auaricie ñ est principalis virtus. Nō enim oportz q̄ principale vicio opponatur principali virtuti. Nam virtus perficit̄ secundum rationem. vicia aūt ꝑm inclinatōnem appetitus sensualis. nō autem ad idem genus principaliter respicit. ratō et appetitus sensitiuus. Item ñ obstat q̄ auaricia

Capitulū Primum

ipa ex alio vicio aliqñ oriaf. cū dicat Gregof. q aliqñ orif ex elatõe aliqñ ex timore. qz nihil prohibet viciū capitale ex alijs interdū oriri. duz tñ alia vicia soleāt ex eo plerūq; nasci. Itē ñ obstat q dinitie circa quas ē auaricia ñ hñt rõnē finis 8 magis rõnē eius qđ est ad finē. qz inq̄stū pecunia ē vtilis ad oīa sensibilia q̄ quirēda ptinz quo dammõ virtute oīa. r iõ bz quādā silitudinē felicitaf. b. Tho. ij. ij. q. vbi supra. Itē cum pcā carnalia dicanf illa que pficiunf in delectatõibz. q̄ s. sensu carnis ꝓplenf. vt delectatio ciboꝝ. r venereoꝝ. Spūalia aūt pcā dñr que pficiunf delectatõibz spūalibz absq; carnis delectatõne vt que ꝓplenf in sola aīe apprehensiõe. qz auaricia ē hꝰ. delectaf eī auarꝰ in eo qđ ꝓsiderat se possessorem diuitiaꝝ. r iõ est spūale pctñ ſm Gre. Cuius enī sit circa obiectū corpale. s. diuitiaꝝ ñ querit tañ delectatõnē corpalē 8 solū aīalem. s. put delectatur in hac ꝓsideratõe q̄ diuitias possideat. rõne ñ obiecti quod est materiale. b. Tho.

Sunt aūt he .§. III.

filie auaricie septē. Prima ē obduratõ cordis misericordiā. que alio mõ dr inhūanitas. r p hoc. qz primo auarus excedit modū in retinēdo. Scdo excedit auarus modū in accipiēdo. Et hoc triplr. In corde ope r sermõe. In corde quidez excedit modū acquirēdi. qz auaricia ingerit hoi sollicitudines r curas supfluas. r sic ponif filia auaricie inquietudo mētis. Scdo excedit auarꝰ moduz acquirēdi in opa. r sic er ea orif violētia ad quaz ptinet rapina. Tertio excedit modū in sermone Et cūtum ad hoc quatuor facit. Primo vtif falsacia. Scdo addit aliqñ iuramētū. r perpetratur piurium vt possit lucrari. Tertio fraude decipiēdo in ꝓtractibz. Quarto pditõe. pdendo psonas ad acquirēdū lucꝝ. Isidorus aūt ponit ix. filias auaricie. s. m endaciū. r falsum testimoniū. fraus furtū. periuriū. turpis lucri appetitus. violentia inhumanitas. obduratõ. r rapacitas que reducūtur ad. vij. que ponit Greg. Nam mēdacium et falsum testimoniū ꝓplendif sub fallacia. r furtū est quedā spēs fraudis. turpe lucꝝ ad iquietudinē reducif. Rapacitas sub violentia. inhūanitas r obduratõ idē sunt. Ista g̃ septē genera vicioꝝ dñr auaricie filie. qz ex ea oriunf sicut filie ex matre. Notādū etiā ſm Ari. nq. Ethicoꝝ. q̄ septem sunt spēs seu dē auaricie. tenacitas. parcitas. cbinibil seruit?. meretricium. aleatores. et mortuoꝝ spoliatores. quoꝝ numerus. vel sufficientia sic distinguif. qz auarus peccat in generali duobz modis. s. in dãdo. r in accipiēdo. In dando peccat tribz modis. qz aliqñ nihil dat r talis dr tenax. Scdo peccat qz parꝝ dat. r talis dicif p cus. Tertio qz si dat cū magna difficultate dat. r tūc parū. r talis vocaf cbinibilis quasi animi vēditor. qz ꝺ quis magnā vim facit. Scdo auarus peccat in accipiēdo. r hoc quatuor modis. qz scz lucraf viliter. turpiter. illiberaliter. r violenter. Primo auarꝰ lucraf viliter aliqñ et seruiliter. puta si aliqua vilia seruitia facit. r talis vocaf ꝓuitus. Scdo peccat q̄ lucraf aliqñ turpiter. puta de aliquibz actibz turpibus r vicioſis vt meretricio r hmõi. Tertio lucraf illiteraliter vt ꝺ eo quod gratis optet ꝙcedere vt faciūt vsurarij r aleatores ab amicis auferēdo. Quarto lucraf violenter. s. vim inferēdo alijs. sicut faciūt latrones vel mortuoꝝ spoliatores. b. Tho. ij. ij. q. cxvij. ar. ij. vij. r in. q. de malo.

Quod peccatum §. V

auaricie aggrauet vt dictū est supra. r q̄ pluria mala ex ea oriaf vt hic ꝺ. ostendit Gre. in. xij. mor. c. xix. vbi exponit ꝓphetiā zacharie dicentis sibi dictū Leua oculos tuos r vide quid est hoc qđ egreditur? Et dixi. Quid nam est hoc? Et ait Hec est amphora egrediēs. Et dixit. Hec ē oculꝰ eoꝝ in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabaf. Et ecce mulier vna sedēs in medio amphore. Et dixit. Hec est impietas. r piecit eā in medio amphore. r misit massam plumbeam in os eius. et leuaui oculos meos et vidi. Et ecce due mulieres egredientes et spūs in alis earꝝ. r hēbant alas quasi milui. r leuauerūt ãphoꝝ inter celum et terrā. Et dixi ãgelo qui loquebaf in me. Quo isti deferūt ãphoꝝ? Et dixit. Ut edificet ei dom? in terra Senaar. Sup quibz verbis Greg. ibi sic ait. Volēs deus ꝓphete oñdere hūanū genus ex quo ab eo maxīe culpa vilabaf. p imaginē ãphore quasi patēs os auaricie designauit. Auaricia quippe velut ãphora est que os cordis in ãbitu terre i. appetitu terrenoꝝ aptū fr. qđ aūt subditur. Hec oculꝰ eoꝝ in vniuersa terra intelligif. qz auaricia designata p ãphorā ē ad quā summa vigilātia et intētō ē oīm. qz vt ꝺr Hiere. vi. Et maiores vsq; ad minores oēs auaricie studēt. et qui ad bona cognoscēda hebetes sunt et quasi ceci. circa tē poralia acquirēda et possidēda nimiū sunt acuti ſm illud Hiere. nij. Sapientes sunt vt faciāt mala. bona aūt facere nescierūt. Et ecce talētū plūbi portabaf p plūbū et in magna q̄titate. qz p talē tū designaf magna grauitas peccati que ad inferiora deprimit. Et ecce mulier vna sedēs in medio amphore. de qua ꝺr q̄ est ipietas. Gre. Im pietas in medio ãphore ptiaf qz nimiꝝ spī auaricia ipietas tenef. Et hoc siue sumaf ipietas pro infidelitate. ſm qđ pietas ei ꝓtraria ꝺr cultꝰ dei. siue sumaf p crudelitate. ſm qđ pietas ꝺr mia. Hã et auaricia dicitur idoloꝝ seruitus ab aplo ad Ephe. v. qz sollicitudinē quam debet deo exhibere nummo apponit. r auarus est crudelissimus r ad pauperes r sibi r suis in necessarijs. et

misit massam plũbi in os eius. Massa plũbi est pondus peccati qđ obstruit ita os eius. ſ. auarici am sectãtus vt nec dñm laudare valeat nec ꝓfiteri peccata sua. Nullũ eĩ peccatũ ita ītrahit hoĩez a ꝓfessione sicut auaricia. qz nouit auarꝰ absoluiſ̃ pōt nisi restituat alienũ. ī futurũ abstineat ab illicitis lucris quod necessariũ est. vt dicit de pe. di. v. negociũ. ī. c. falsas. Et leuaui oc̃los meos ī vidi. Et ecce due mulieres egredientes. In his duabꝫ mulieribꝫ duo principalia vicia accipimus ſupbiam vicz. ī inanem gl̃am. que impietati sine dubio ꝓiũcta sunt. Hã ī omis diuitũ ſupbia vt dicit Aug. Et cõiter diuites sunt auari. Et ītm ps. in multitudine diuitiarꝫ suarꝫ gloriant. Et ſpũs erat in alis earꝫ. Ale aũt habꝫ muliez sunt actões ꝓcedẽtes ex ipis vicijs ſupbia. ſ ī inani gl̃a. Spũs aũt dr eẽ in ipis alis. qz ꝑ actiones hoꝝ vicioꝝ satbane voluntati deseruiunt De quo spũ loquit Lu. xi. Cũ īmũdus spũs exierit ab hoīe ambulat ꝑ loca arida i. deuotõe priuata. Et hẽbãt alas quasi alas milui. Milu⁹ insidiari studet ſp nate pullorꝫ. qz. ſ. actões ꝓuenientes ex ſupbia ī inani gl̃a diabolo sunt files qz insidiabanꝫ ſp vite puloꝝ siue sibi siue alijs ꝑ uis sensu ī intellectu quos fraudibꝫ decipiunt Milui etiam vox est. meũ meũ. ꝑ hoc designans qz auaricia ſupbia ī inanis gl̃a querũt ꝓprũ cõmodum. Et leuauerunt amphoram inter celuz ī terram ſupbia ī inanis gloria bñt hoc ꝓprium vt eum quem fecerit in cogitatõe sua euanescere ſup ceteros extollant. ī modo ꝑ ambitũ rez. mõ per desideriũ dignitatũ quẽ captũ tenent. quasi in honoris altitudine eleuant. qui aũt est ītercelũ ī terram ī ima deserit ī tñ ſupiora nõ attigit. qz videlz ſupbia ī inanis gl̃a mẽtẽ ꝑ auariciam captã ita eleuant vt quoſcz ꝓximos despicientes. quasi deseratꝰ ī alta quasi gl̃iantes petãt. ī tñ dñ ſupbiũt ciuibꝫ ſupioribꝫ. i. angel̃is iungunt. Et cũ interrogaret ꝓphẽta quo deferretur amphora. fuit rñsum ei vt edificetur ei domus in terra senaar. Senaar interꝑtatur fetoꝝ eoꝝ. sicut aũt bonus odoꝝ ſ. edificatiõis est ex virtute. iuxta illud apli. Christi bonus odoꝝ sumus deo. Ita ecõtrario ex vicio fetoꝝ. Quia ergo qlibet malũ ꝑ auariciã gignit ꝓin illud. i. ad Thim. vi. Radix oĩm maloꝝ est cupiditas. dignum est vt domus auaricie in fetore ꝓstruatur. Scẽdũcz qz senaar latiſſima vallis est in qua turris a ſupiẽtibꝫ edificari cepit. que linguarꝫ facta diuersitate dstructa est. que turris Babylon dicta est ex ipa vicz ꝓfusione gentiũ atcz linguarꝫ. Ibi ergo amphora auaricie ponitur. vbi Babylon. id est confusio edificatur. quia per auaricie impietatem certum est omnia mala exurgere. ī demum ad Babilonem infernalem summe confusionis adducit.

Capl̃m Scdm ꝑ modũ ꝓdicatõis

Thesaurizat et ignorat cui congregabit ea. ps. xxxviij Et cõtruz malũ sequaf ex dõ oñdit Amb. di. Omẽs cupidi oẽs auari Giezi lepram cũ diuitijs suis possident. ī mala quesita mercede. nõ tã patrimonij facultatem cz thesaurum criminũ congregauerũt eterno supplicio ī breui fructu. i. q. i. cito turpem. ī iõ ꝓpus signãter admonuit di. Nolite thesaurisare vobꝫ thesauros sup terrã ꝛc Mat. vi. Notandum aũt qz thesaurisare vel thesauros recondere potest fieri triplici ex causa. vt dicitur in cõpendio theologi. li. iij. c. xix. Primo pōt quis thesaurisare ex prudẽtia ī ꝓsideratõe necessitatis. ī sic ꝓcedit penitẽs secularibꝫ ob necessitatẽ filioꝝ educandorũ ī filiarꝫ ꝓuidendarꝫ. non ditandarum seruato modo ī statu ꝓsone. vñ apls. Debent parẽtes filijs thesaurisare. nõ filij parẽtibꝫ. Scõdo pōt quis thesaurizare ex ꝓsideratõe publice vtilitatis. ſ. regni defendendi. cultus dei ampliandi. ī sic etiam vt licitũ conceditur principibus. seruatis tamen debitis circumstantijs. vt. ſ. ꝑ hõ dimittaf subuẽtõ extremarꝫ necessitatum occurrentiũ que sciunf. Vñ ī Dauid prepauit ī seruauit magnũ thesaurꝫ Salomõi ꝓ structõe templi. vt. p. i. Reg. Personis aũt ecclesiasticis nõ ex intentõne seruandi. Vñ Amb. Aurum babz eccia non vt seruet sed vt eroget ī det pauperibus. q. ij. aurum. Tertio ex affectu auaricie absq omĩ intentõne ꝓuidendi sue necessitati vel alicui. ī hoc modo thesaurisare est ꝓhibitũ ī mortale. ad quod facit verbum Hieroni. di. Accepisse pauperibꝫ erogãdũ ī egẽtibꝫ plurimis reseruasse. aut timidũ est. aut cautũ. aut certe quod apprime est sceleris oĩm pdonum vincit cupiditatem. q. ij. gl̃a. Contra hoc pceptũ facit auarus ꝓut dicit ps. Thesaurisat ī ignorat cui. vbi ostenditur auari triplex mala conditio

Prima insatiabilis cupiditas. qz thesaurisat
Scda culpabilis cecitas qz ignorat.
Tertia miserabilis infelicitas qz congregabit ea

Primum ptinet ad cupiditatem affectus
Scdm ad cecitatem intellectus
Tertium ad facultatem effectus. ī sic totam eĩ vitam condemnat

Prima ergo pars .§. I.

uitas est terrenoꝝ inextinguibil̃ appetitus. ī iõ dicit thesaurisat. i. congregare si cessat ꝓpter sitiz inextinguibilẽ suã. generat eĩ auaricia infinitũ ardorẽ ī insatiabilẽ sitiz. vñ Amb. di. xlvij. sicbi. di. Nec finis vnqz nec satietas aderit cupiditatibꝫ Et bifplici rõe. prio rõe dsiderij. scdo rõe mõi. tertio rõe termi. Quãtũ ad primũ. cto pl⁹ auarꝰ

Capitulū Secundū

hz tāto plꝰ silia ꝯcupiscit. Ūñ puer. iij. Ignis ſ auaricie nunq̄ dicit ſufficit. Ignis etiā nō ex tinguit̄ ex appositōe lignoꝝ siccoꝝ ꝫ augeꝝ. Ūñ ver. Crescit amor nūmi q̄tū ipa pecunia crescit Ite. Nūq̄ pecunia tristis satiaꝝ auarꝝ? Rō hui? est. q: potus pecunie ñ ibi ponit̄ vbi est sitꝫ auari. Ūñ sicut vinum in dolio nō sedat corporalem sitim. sic pecunia in bursa vel archa sitim mētis sedare ñ pōt. q̄to ergo magis hec ꝯcupia crescit. tanto etiā minus hz qđ ei sufficere possit. Talis ergo insufficiētia rer̄ maiorē esuriē ⁊ amorē rerum tpalium gignit. vñ ex. ſimil ydropico. qui q̄to plus bibit tāto amplius sitit. Sic auarꝰ q̄to amplius lucraꝝ tanto magis desiderat lucrari Proinde Ber. ait. Auarus terrena esurit vt mē dicus. Ecce hōe modi. q̄to. n. modus augēdi pecunias est facilior certior atq̄ securior ⁊ lucruꝫ maius. tāto inbianti ad incremētū illius delectabilior ⁊ suauior fit. nisi a tali excessu mentꝫ virtute homo cohibeaꝝ. sed modus ipe augēdi pecunias ⁊ spāliter per vsuram preceteris habet predictas tres ꝯditōnes. q: facilior certior ⁊ securior ⁊ per ꝓfis lucꝝ maius est. ⁊ ꝓterea ad affectum succēdēdum ad cupiditatem efficacissime operatur. Hinc Eccle. v. Insatiabil' oculus ſcupidi. Talis sanguissuge assil'ari pōt. que membro tumido delectabil'r applicaꝝ sanguinē infectum insatiabil'r sugit. Et dum infirmuꝫ mēbꝝ a putredine sanat. sibiipsi necem sugēdo ꝓcurat. Sic insatiabilis auarus dū venenosam pecuniā p auariciam bibit insatiabilē aliū infirmum quasi sanat. dū sanitate indigētem aliqñ subleuat. ſz ipse seipm occidit per peccatū. Unde. puer. penul. Que sunt sanguissuge que sp dicūt affer affer. ſz cupiditas ⁊ luxuria. Sepeq̄ ꝓtingit qđ dicitur Eccle. vij. Unus est ⁊ ſcōm ñ hz. ñ filium nō frēm nē. ⁊ tñ laborare non cessat. nec tñ satiantur oculi eius diuitijs nō. Tertio rōe termini. ſm eñ Aristo. i. Polit̄. Finis auari est augmētatio pecunie. appetitus aūt finis ſm eum est infinit? ꝓpter quod beatitudinē appetimus quasi infinitum. q̄to magis possumus cogitare. ⁊ q̄to fortius ⁊ intēsius nos valemus. Et hinc est qđ sicut ipe ait. Pecunie amatores totā suā substātiaz ⁊ industriam ⁊ potētiā ordināt ad pecūie lucrum. Preterea creatura rōnalis ad imaginē dei facta creaturis oīb occupari pōt. repleri aūt oīno nō pōt. q: capacē dei quicquid minus est deo iplere nō pōt. Insup vllū corpus in spūali ꝓtineri impossibile est. nā sicut sapīa nō pōt impleri arcba. sic nec pecunia impleri pōt aīa. Ūñ Bern̄. Non plus satiabit̄ cor hōis auro q̄ corpus aura ⁊ auarus nō implebit̄ pecunia Eccle. v. Hinc enim in figurā thesauri Jerico fuerūt anathematizati. ⁊ q: Achor tulit aliquid ex eis ꝓtra dñi māda tū lapidaꝝ fuit. vt bī Josue. vij. ad figurādum vt exponit venerabilis Gra i. q. nō. eccīa. §. se. q thesauri huius mōi non dñt transire in sortem fideliū i. non dñt fideles thesaurisare. Jerico ei interꝑtaꝝ luna. ⁊ significat mōm qui mutaꝝ vt luna crescēdo ⁊ decrescēdo in hōib̄ quo ad tēporalia. Israelite interꝑtant̄ videntes. ⁊ significant fideles. Achor significat auarꝝ qui ꝓtra voluntatem dei ꝓgregat. ⁊ ipe sñia dilapidatur dānatōis

Quidā auarus cū ꝓposuisset implere archaz p fas ⁊ nefas. deiñ a labore cessare cepit ꝓpe viuere. deiñ ad archā impletōz multiplici vicio. ſ. mendacij. piurij. fraudis. ⁊ hmōi laborare. Cūq̄ nōdum archā ipleſſz timēs diabolus ne archa ꝑpleta amitteret eū ei talr guttur ꝓstrinxit q̄ quicq̄ nō poterat deglutire. Deniq̄ allaꝝ variis cibis cepit eger clamare di. Crucior crucior. heu morior fame. ꝫ qz a diabolo strāgulor māducare ñ possum. quo dicto cū diabolo spūm exalauit.

Secūda pr̄auitaſ .§. II

est cecitas mētis. ⁊ iō dicit ig̃rat. Ig̃rātia oūt est quedā cecitas mētis p̄ci pue circa salutifera. Hē pe q̄to magis corpalis oculus ad infima indīatur terreq̄ ꝓpior fit. tanto magis restringit̄ corporeus visus. ⁊ ecōtra. si ad superiora eleuaꝝ. proinde si oculi vnius hōis eēnt in celo tota terra q̄ nobis tā immēsa vid̄r quasi breuissimꝰ pūct? ei appareret. Sic nēpe corde dīno amore suspenso atq̄ deo ꝑiūcto terrena cūcta nihil esse videntur Ꝫ ab his qui spūales oc̄los statuēt declinare in terrā magis extimant̄. q: spūali lūine priuati sunt. Ūñ de hoc ꝓphēta Dauid ait. Nō videbit interitū cū viderit sapiētes moriētes. sil' insipiens ⁊ stultus pibūt. ⁊ relinquēt alienis diuitias suas. ⁊ sepulc̄ illoꝝ domus eoꝝ i eternum. In quib̄ verbis, ꝓba tres cecitates oñdit in talibus hōmie. Pria dānatōis. Scōa derelictōnis. Tertia bītatōnis. Quantū ad primā ꝓsiderat auarꝰ q̄ sic ⁊ pauper iusti. sicut ⁊ alij mali moriunt̄ et excecatus puluere terrenoꝝ aliā vitā non credit ac p hoc dānatōnē suā ñ videt. Et q̄tum ad hoc dicit ps. Nō videbit ⁊c. ſ. oculo fidei interitū suum. ſ. eternū. Et cām hꝰ subdit. Cū viderit sapientes moriētes. i. virtuosos. hinc Eccle. ij. Oculi sapiētis virtuosi in capite eiꝰ. ſ. oculi mētales sunt eleuati ⁊ locati i capite. i. ꝛpō ñ in bis trāsitorijs. Et sequit̄. stultus. i. auarꝰ in tenebris ambulat. i. in terrenis que tenebrosa sunt vt terra. Et subdit ps. Similis insipiēs ⁊ stultus pibūt insipiēs qui futura nō intelligit nec credit. stultus qui negligit ea scire corpe ⁊ aīa simul pibūt tales auari. Scōa est cecitas derelictōnis. q: derelinquēt alienis diuitias suas. nec ecū secum asportabunt teste Job qui. xxvij. ait. Diues cuz dormierit nihil secū affert. aprit oculos suos ⁊ nihil inuenit Amb. Non sunt hōis bona q̄ secum

afferre nō valet. Sepe quoq; ad trām ꝓnigere solet ꝙ alienis diuitias suas relinquūt. Ihñ Eccle. vi. Est aliud malū quod vidi sub sole. & qui dem frequēs apud hoīes. vir cui dedit dē diuitias ſcz ꝓmissiue. & substātiā & honorē ꝛc. que sequuntur ibi. vide qz ad ꝓpositū. Insup & ꝙsanguinei sepe alieni sunt dū auari mortē desiderāt vt habeant illa bona qđ dñs insinuare volēs ait Iacthei. x. Inimici hoīs domestici eius. Et vere inimici illi sunt. cum sepe optingat ꝙ filij & ceteri cōsanguinei ne auarus que acquisiuit ꝑ furtū. rapinā. & fraudes. & vsuras. & ludos. & hmōi. restituat aliena malicia aut violētia impediūt ne cōficiāt testamēta & cautōes. qđ dei iusto iudicio euenit vt ñ possint cū volūt qñ cū poterāt noluerunt ¶ Tertia cecitas est hītatōis. qz q̄si opinari tales videnť ꝙ in sepulcris suis dēant hītare sp. s. ita faustuose ea ornāt & in loc̄ sacris collocāt illa. Et de hoc subdit. Sepulcra illoꝝ domus eoꝝ in eternū. Proinde ad tales ꝑ Ysaiam. xxij. Quid tu hic. s. in ecclesia aut quis hic? quia excidisti tibi sepulcꝝ. Excidisti in excelso mēoriale diligēter in petra xꝑi tabernaclm tibi. Ecce dñs asportari te faciet sicut asportať gallus gallinarius ꝛc. Exēplū in lib. dial. de sepulto in loco sacro malo hoīe. Itē in canone Greg. Quos peccata grauia deprimūt ad maiorē cumulū dānatōnis potius q̄ ad absolutōem eoꝝ corpa in ecclīs ponunť in. c. cum grauia. xiij. q. ij. Et hoc ꝓpter presumptōem ꝙmissam ab eis in vita ordinando. d̄ huius sepultura ꝓpter faustū mundi. Cōiter accidit auaro qđ d̄r Piere xiij Sepultura asini sepelietur. De asino mortuo tres ptes fiunt. vna ps est pellis. & hec est eius qui possidebat. & ex h̄ corio fit tympanū vñ boies gaudēt et tripudiāt ad sonitū eius. Secūda ps s. caro est vermibus. Tertia sunt ossa que exponuntur ventis frigoribꝰ et caloribꝰ duratura. Sic de auaro fiunt tres ptes Nā tpalia que sunt vt pellis remanēt suis ꝙsanguineis. vnde gaudēt & tripudiāt corpaliter. corpus vero efficiť esca vermibus. aīa cū potētijs suis que sunt vt ossa pmanētia exponunť frigori & caloꝛi inferni. Iuxta illud Iob. xxiij. Trāsibūt ab aquis niuiū ad calorē nimiū. Ita diuiti illi qui intēdebat thesaurisare sibi dī. Ecclia mea hēs multa bona posita in annos plurīos. fuit dictū. Stulte hac nocte aīam tuā repetēt a te. i. demones auferēt. que aūt parasti cuius erūt? Et addit dñs iesus post istud exēplū dictuz. Sic est omnis qui sibi thesaurisat. & non est in deum diues Lu. xij Legiť in cronica martiniana ꝙ quidā diues deditus auaricie emebat blada tpe messium multa ea seruās vt caristiam induceret. sed dei iusto iudicio miserabiliť mortuus est. Nam cum esset in quodā portu in terra ad ista tractādū subito mures innumeri de terra egredientes coram omībus ascēderūt sup corpus eius ad rodēdū eū & cuz si possent eum multi a muribꝰ defendere potuerunt eum in nauim. Sed de naui tot exierūt ibi mures. ꝙ nec eū ibi potuerūt defendere. sed demū a muribꝰ occisus & corosus ē. sicut ipe ꝓmittebat blada marcescere & a muribꝰ cōsumi q̄ gruo precio vendere

Tertia prauitas .§.iii.

est seruitus miserāda. Et iō dicit ps. Cui congregabit ea. vt sit interrogatiua locutō. q. d. non sibi. qz oīa dimittet. ß alijs qui male vtenť eis. et ꝓpter quā congregatōnē tradeť in manus demōiorum & eis seruiet in inferno. Et certe ista est miserabilis seruitus & infelicitas vt faciat se seruū diuitiaꝝ ad congregādū. vñ efficieť seruus diaboli ad cruciatū. auarus seruus est diuitiaꝝ. quod manifeste declarat ꝓpheta di. Dormierunt somnum suū & nihil inuenerūt oēs viri. di. in manibꝰ suis Ordo quidē congruus est. qñ diuitie sunt virorꝝ non autē qñ viri sunt diuitiaꝝ. quē ordinem peruertit auaricia. vt viri diuitiaꝝ sint. & non econuerso. Triplex. n. seruile offm̄ iub dñio diuitiarum auari bñt ¶ Primū ē ad obediēdū. qđ ptinet ad nūmos multiplicandū. ¶ Secūm est ad custodiēdū qđ ptinet ad ꝙseruādū. ¶ Tertiuz ad ꝙformādū qđ ptinet ad illos ad ꝙformādum ¶ Quārū ad primū officiū. s. ad obediēdū. Cāto nēpe fragrāti desiderio atq; voto tāta q̄ seruitute atq; subiectōe cordis. oris & opis. dedicať est auarus obedire nummi ad nūmos seu ad pecuniam multiplicādam. ꝙ ad p̄ceptū eius cogitat impia & iniq̄. In corde eīm frequēter versantur studiose cogitatōes pate ad decipiēdum. circumueniēdum. fallēdū. Fabricanť cauillatōes. iniusticie. sīlatōes. calliditates. puersitates. malicie. ꝓditōes. & hmōi. Ad iussionē illius multiplicat auar? mēdacia. ꝓiuria. sophistica ?ba. frāgit ꝓmissa ꝛc. sīl'ia ꝑcipiēte illo abstinet a delicatis cibis. a vestibꝰ p̄ciosis. a solatijs. a quiete. & a somno patrat quoq; crudelitates. iniusticias. nequicias. & sīl'ia. Insup ad impiū ei? exponit se laboribꝰ & erūnis. Iruenibꝰ sepe. ꝓicul fluminū. piculis latronū ꝛc. i fame & siti ꝛc. que noīat aplus ij. ad Cor. xi. Sz aplus ꝓpter deū. auar? ꝓpter nūmum. & qđ est miserabili?, qz nūmus ꝙ obedam cogit aīam suā dare in manibꝰ demonioꝝ quod ipe facit libēter vt verificeť illud Ecc. i. Pecūnie obediūt oīa. s. locutiones. operationes. & cogitationes. ¶ Secundum seruile officium est i custodiendo. que. s. iam male acquisita sunt. Vnde sup Luc. xvi. Non potestis deo seruire & māmone. Glosa. seruit diuitijs qui custodit vt fuue. sed qui seruitutis excussit iugum eas distribuit vt dominus. In hoc autem manifestissimum signum est ꝙ auarus nō sit domin? diuitiaꝝ. nec

Capitulū Tertium

possessor ꝑfectissimō custos. qz de eis nō pōt facere q̄c quid vult etiā bonū qđ iudicat esse faciēdū. Vñ Ber. sup cant. Quere a quouis eoꝝ qui lucris ꝓpalibꝫ i nbiāt insatiabili corde. quid sentiāt de illis qui sua vēdētes & pauꝑibꝫ erogātes regna celoꝝ ꝓ terrena substātia mercātur sapienter negāt. rñdebit, pculdubio sapiēter. quere iterum cur qđ ꝓbat ñ facit nō possum inquit. qz dña auaricia ñ ꝑmittit. Nō est ergo auarus dñs eorū que bñ vidz nisi forte eo mō loquēdi quo quis dñs est ꝓpedū quibꝫ ꝓpeditus tenet qui tñ potꝰ illi dñantur q̄z seruiāt ei. & dū quodāmō videt custodire eos custodit ab eis. Sic auarꝰ cuz ipsos denarios vidz custodire māmone iussu ī custodia retinet ab eis. demū in pūcto mortis tradendus in manus demonū Tertiū offm̄ ꝑtinile est ad ꝓformādū. s. marsupio suo siue in psperis siue in aduersis. Hinc Ber. sup cant. loquit auaro di. Cōformaris burse tue tanq̄z seruus dño suo dū qđ ille necessario congaudet illi gaudēti ꝯdolet dolēti. Tu quoq̄ crescente marsupio tuo crescis pariter & animo & decrescēte pariter decrescis. Nam cōtrahꝫris tristicia dum illud euacuatur. & solueris letitia. aut inflaris supbia cuz illud impletur

Queritur cū tē .§.IIII

pre fame sint multi pauꝑes & aliquis thēologus p̄dicatoꝝ bz plēs libros in quibus studet vt possit p̄dicare & ꝓsulere vtꝫ dēat in hac necessitate. cū. s. ab alijs ñ subueniatur libros suos vendere & p̄cū pauꝑibꝫ erogare & ꝓsilia & p̄dicatōes dimittere. Rñdeo ꝑm Aler. de ales. ij. pte sūme. q. xliij. Sic. Licet ei p̄dicare ex genere suo sit maius bonum q̄z dare elemosinas. eo q̄ elemosina spūalis sit melioꝝ corpali. tñ īminēte necessitate melius est eleōsinā dare q̄z p̄dicare. Vñ & pbūs dicit. q̄ egēti melius ē ditari. i. subueniri q̄z phi losophari. Et hoc duplici rōne ꝓbat. Prima qz sine libris vel cum paucis pōt quis p̄dicare. Secunda qz ꝓsupposito q̄ ita ignarus eēt. q̄ nesciꝛz sine libris p̄dicare. dēret ad tps a p̄dicatōe abstinere vt pauꝑibꝫ subueniret nisi sciret. q̄ ꝓpter defectum p̄dicatōis hoīes irent in perditōēz. tūc enī in tali casu bz libros retinere & ñ vendere. cū euz moueret zelus aīarum & nō cupiditas librorum. Et intelligitur hoc de magnis necessitatibꝫ tūc enī hēt locū Pasce fame morientē. si nō pauisti occidisti. di. lxxxvi. c. ñ satis. Item ꝑm Alexā. vbi supra. Quāto auarus plus superflua congregat. tāto plus peccat q̄z minus ꝯgregās. & B. tuz quia magis recedit a virtute que ꝓsistit ī medio tum qz plus dānificat ꝓximum. tuz quia maioꝝ cupiditas est in eo.

¶ Capitulum Tertium per modum predicationis

Declina coꝝ meuz

deus in testimonia tua. i. in affectuz dīnoꝝ eloquioꝝ que testificantur de deo. & ñ in auaricia. ps. cxviij. Auarus dz q̄si eris i. pecunie auidus. Assimilatur aūt hydropisi q̄ facit hoiem sitire. qui q̄nto plus bibit tāto plus abundat inordinato humore. Sic auarꝰ q̄nto plꝰ bēt tāto plus appetit hēre. Vñ Aug. Fideli totꝰ mūdus diuitiaꝝ est. infideli aūt eēt nec obolus. xnij q. nij. quid dicā. i. bono xp̄iano quelibet ps minima mōdi. i. rerꝫ tpaliū est sibi ad diuitias & ꝓtērꝰ est. Dz infideli. i. auaro qui dz idolatra. vñ & infidelis ꝓ similitudinē vt dictū est si totū mōm hēret nec obolū sibi vidz hēre. Cōiter aūt hydropicꝰ nō sanat & p̄cipue in semb, ꝓpter defectū caloris naturaꝰ nisi miraculose. Vñ in euāgelio dz de hydropico posito aūt xp̄m q̄ apl̄icē suz sanauit euz Lu. xnij. Deus n. būanū qđ repit auaricie deditū ꝓmarie. ꝑm illud Hiere. vi. Dēs auaricie studet. sanauit exēplo dū pauꝑ virit & grām attulit & doctrinā mōdo di Lu. xvij. Attēdite vobis i. cauete ab oī auaricia ꝓmarie auaricia ē pcūm graue & ꝑiculosuz ad dimittēdū illa que ꝑmittūtur in male acquirēdo. & p̄cipue ī casibꝫ in quibꝫ oꝑtet facere restōnē. qz rari ad istā faciēdā se disponūt. & de hac Eze. xxij. dz. Principes ei⁹ ī medio ei⁹ quasi lupi rapiētes p̄dā ad effundēdū sāguinē & auaricie lucra sectanda. Et ꝑm hoc auaricia ex genere suo. i. ex materia ē mortle ꝑm. be. Tho. ij. ij. q. cxviij. ꝓtinet ei isto mō ad auariciaz ī iuste p furtū rapinā vsurā fraudulētiā simoniaz turpe lucꝝ & alia hmōi acquirere que dz se sūt mortalia. & ñ solū opa & etiā appetitu deliberato solū Et in hꝰ figurā declarauit dñs quedā aīalia cē imda nec dēre eis vesci. que significāt rapias et iniustas acquisitōes ꝑm. b. Tho. i. ij. q. cij. ar. nij vt gripbū qui equestribꝫ hoībꝫ est infestꝰ. & significat crudelitatē potētū & oppimētiū. Milietuz qui pascit minutꝫ aubꝫ & signat molestos pauperibꝫ. Viluū qui marie insidijs vtit. & signat fraudulētos. Vulturē qui sequit exercitū expectās ꝯmedere cadauera mortuoꝝ & signat eos qui mortes & seditōes hoīm affectāt vt. s. iñ acquirāt structiōēz que cū sit auis volare ñ pōt. & signat deo militātes & clicos & religiosos se negocijs secularibꝫ ꝯplicātes. Nicticoraxē que ē in nocte acuti visus & ī die ñ videt. & signat eos qui ī tpalibꝫ sunt astuti & in spūalibꝫ hetetes. Accipitrē qui sunt hoībꝫ ad p̄dā. & signat eos qui mīstrāt potētibꝫ vel vsurarijs ad p̄dādū. Cignū qui ē colozis multū candidi & lōgo collo qđ bz ex ꝓfunditate aque terre cibū querit. & signat ypocritas. qui p iusticie exteriozis cādozē terrēa lucra quērt & dignitates & hmōi. Monocratallū q̄ auis ē ī pribꝫ oriēt̄ q̄ bz in faucibꝫ follicłos. ī q̄bꝫ primo cibū

ponit ꝙ post horam in ventrē mittit. ꝙ signat eos qui sunt nimis solliciti ad tpalia vesci. His ꝑ/fatis moralr est sibi incorpare tales mores ꝙ eis vti qō non licet. vñ apls ad Heb. vl. Sint mo/res in vobis sine auaricia. Notandum ꝙ sex sunt prauitates que reperiunt in auaricia

Prima est angustia cordis
Secunda obprobrium vite
Tertia illaqueatio diaboli
Quarta certitudo dānatōis
Quinta impenitens malum
Sexta horribilitas mortis

Prima ergo pra .§.1

uitas est angustia cordis. In mira quidē angu/stia viuit cor auari. vt dicere possit illō Dañ. xiij. Angustie mihi sunt vndiqꝫ. Triplicē angustiā dolorosam expit auarus miser circa diuitias tpa/les. Primā in eas acquirēdo. Secdam in eas ex/pendendo. Tertiā in eas amittēdo. Primaꝫ quidē angustiā experit in diuitias acquirēdo. Nam nocte ꝙ die quietē repire nō pōt. Sero q̄/dem anteqꝫ inquietā quietē dormitans sumat. pergit reuidere denarios suos. Illos numerat remouet, speclat. ꝙ contemplat. osculat. ꝙ amplexa/tur. ꝙ tandiu pictima ꝙ aīe sue medelā appōit cor/di. O qui specularet clā gestus modos et actus ꝙ verba que circa denarios solus in secreto fuat nō absqꝫ admiratōe repleret risu. Deniqꝫ post locatos denarios in loco tuto. reliquā circūit do/mū. scrutat mūma. rimat cūcta. reuidet reliqua. ꝓsiderat cetera. ꝙ nichil de tota suppellectili do/mus sue inexaminatū ꝙ indiscussum relinquit. Tādē dormitū pergēs sobrio seu pco somno il/lo quo dormit somniat. qō ꝓcupiscit vel tñet nūc apparet ei se repisse thesaurꝫ magnū. nūc maiorē ei fuisse ablatū. ꝙ illo letat. iocūdatur. ꝙ dormiē/do exultādo ridet. ex alio tristat. ꝙ lamentatur. la/crimatur. ploratꝫ. clamat. ꝙ dolet. ꝙqueritur. suspi/rat. ꝙ vix absqꝫ ꝓli somno trāsit somnū. Qua lingua exprimi posset qīta mestitia obruit. cum euigilādo defraudatū se reperit de thesauro nūc in somno tam certe repto. Proiñ ꝓtingit ei sic Ysa. xxix. ait. Sicut somniat esuriēs ꝙ comedit cū aūt fuerit exꝓgefactus vacua est aīa eius. ꝙ si/cut somniat sitiēs ꝙ bibit. ꝙ postqꝫ fuerit exꝓge/factus lassus adhuc sitit. ꝙ aīma eius est vacua Sic. s. ꝓtingit bis auaris. Quis etiā depmere posset letitiā cordis eius cū ꝓperit exꝓgefact⁹ nō extitisse verꝫ qꝫ ablatus ei fuisset thesaurus quē/admodū somniauerat paulo ante. de die quoqꝫ etiam minorē qnietē bēt. Nā summo mane do/mū egrediēs plateas ꝙ loca publica visitat. aīo inquieto circūiens ꝙ querēs quē devoret aīa ei⁹ ꝙ tanqꝫ leo egressus de antro nō reuertit donec apprehensa ꝑda escā puulis catulis. i. natis suis ferat. sicut testat Ezech. xxij. Leo rugiēs capiens/qꝫ prēdā devorat aīam pauperis. Primꝰ auarus in mūdo fuit reprobꝰ Caym. qui ob auariciam obtulit deo de frugibꝰ destructis ꝙ corrosis non de bonis vt dicūt hebrei. ꝙ iō non respexit domi/nus ad munera eius. hic primꝰ edificauit ciui/tatem. vt. s. possent ꝓgregare filios suos ꝙ filij ab/lata ab alijs retinere. ꝑ vagus ꝙ profugus exijt a facie dei. ꝙ demū occisus ꝙ desperatus ē. Sic aua/rus vagus ꝑ mōm in acquirēdo aliqñ occidit ꝙ desperatōnē incurrit. Secdam quidē angustiaꝫ experit in diuitias expendēdo. Tāta em̄ miseria ꝓmit. tāta auaricia atqꝫ tenacitate ꝓstringit. ꝙ qñcunqꝫ de sua substātia diminui cernit, oclīn sibi cecidisse vidēt. ꝙ ꝓpter hoc quidē totā famili/am suā in amaritudine tenet. Subtilissime em̄ discutit ꝙ numerat expensas panis vini olei ca/nū salitaꝫ ouoꝝ gallinaꝝ. ꝙ quarūcūqꝫ minuta rum rez. figit frenū artissimū expēsaꝝ. ꝙ si quid vltra diminutū in domo repit defraudatum se dicit. de gulositate. ꝙ ebrietate ꝙ latrocinio oēs de familia sua mouet ad abstinētiā parcāqꝫ vitam hortat eos obseruat. ꝙ numerat oēs ꝓmedēcium bolos ꝙ potuū vices ꝓtinue. interim amaritudi/ne vāt ꝙ turbat. Sepe ꝓquerit dicēs. In domo hac ñ sunt nisi latrones ꝙ lupi ac lamētabiliꝰ se/pius ait. Clos roditis mihi ossa. Ex his ꝙ similb⁹ clarescere pōt ꝙ nec ipe in ꝓpria domo aliq̄ tēpe pacē hz. nec familia sua cū eo quietē repire pōt. vt verificet qō de talibꝰ Ysa. xlviij. c. ait. Nō est pax ipīs dicit dñs. Et rez. prouerb. xv. Cōturbat domū suā qui sectat auariciā. Talis est tal⁹ ava/rus canis. qui cū paleas super ꝙs cubat ꝙ dormit nec ipe ꝓmedit. nec ipe alijs sinit asportare. imo si quis eas iñ asportare. velle se mōstrat. ñ cessat latrare ꝙ qñqꝫ mordere. Sic tal⁹ miserabil⁹ hō a/uarus nec vtit diuitijs quibꝰ pest nec alijs sine latratu ꝙ morsu canio ꝓmittit vti. Tal⁹ vtiqꝫ nō est aptus ad plīū tēptatōnū ꝓtra inimicū ppli dei. demōes. qz subito ꝓsternit a diabolo i omia vi/cia. Vñ Sed. Quecūqꝫ arripuerit būana cupi/ditas mox in oīm ꝓsternit ima vicioꝝ. de pe. dis. nij. In hꝰ figurā legit Iudi. vij. ꝙ qui erāt cum Gedeone bellaturi ꝓtra madianitas illi qui de fluuio inclinati sumpserūt aquā manu ꝓpicientes ad os. illi fuerūt electi ad plīū. qui vero ꝓstrauer/ūt se totos mittētes os in fluuiū vt lepti fuerit repudiati ad significādū ꝙ illi qui tñ necessaria accipiūt de rebꝰ trāsitoriis que fluūt vt aq̄ sunt apti ad vincēdū diabolū ꝙ vicia. ꝑ qui totaliꝰ se imergūt vt auari ñ sunt apti ad vincēdū. Ter/tiā angustiā talis expit in diuitias amittendo. Que lingua dicere posset qīto dolore torquetur. qīta amaritudine cruciat. qītoqꝫ merore afficia/tur. qñ aliquid de substātia sua casu amittit ꝙ in mari piclitaret seu ꝑda furto seu alio mō furti

Capitulū Tertium

pitur ⁊ fraudat. Hinc Eccle.v. ait. Est alia infirmitas pessima quā vidi sub sole diuitie ꝯgregate in malū dñi sui. peūt eī in affl ictōne pessima Admirāda ergo sapia saluatoris qui respiciēs ꝙ cupiditatis via duceret ad hospitiū infernale si eā dimitteret aptā facilē ⁊ planā, fecit sicut agricola prudēs qui viā p quā nemīez vult transire fossatis p̄cidit. ac palis in terraz ofixis applicatis pūgēdo spinis illā obstruit arcz munit Sic dī sapia in iniere diuitiaz posuit āgustias miras in acquirēdo tiores ⁊ sollicitudies i ꝯseruādo. ⁊ dolores plimos in amittēdo vt sic saltē hoies impedirent p talē viā cateruatim ad infernū currere vñ Osee.ij. Sepiā vias tuas spinis ⁊c. ⁊ sequit ⁊ dicet. Reuertar ad virz meū priorē ⁊c. i. xp̄m p mediū tribulatōis. In hoc figurā legit. i. Regū.

Secunda pars .§.II

tas est obprbriū vite. tota nēpe auari vita obprobriis plena est. Tria inter alia sunt opprbria vite eius. Primū est inertia. Secōm malicia. Tertiū infamia. Primū obprbriū vite eius est inertia. Per auaricā enī tollit sibi oposita tē ois debiti modi, pcurādi sibi licita ⁊ salubria lucra ⁊ p tanto efficit desidiosus. accidiosus. ociosus. Et hoc etiā auaricia necessitat hoiem ad indebitos modos lucrandi ꝯtra legē quā dedit dñs Geñ.iij. dicens. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et tales sicut ꝓpheta ait in labore hoīm non sunt et cū hoī bo nō flagellabunt. s. qñcz in vita. sed post mortē cum demonibo semp flagellandi sunt. Secōm obprbrium est malicia que sequit ex p̄cedenti inertia. Nam sicut Ecc. xxiij. scriptum est Multā malicia docuit ociositas. i. iners vita ad tantā maliciā scelez tales ducit ꝙ aīam suā pro quolibet vili nūmo venalē pbent. Maximū vtiqz scelus est aīam in tāta sublimitate creatā. i. ad imaginē dei formatā. tāto p̄cio. i. sanguine xp̄i redemptā ad tātā gl̄am ordinatā, p tam vili precio venūdare. Hinc Eccle.x. Auaro nihil est sceleratius. habet enim animam suam venalem Ex quo apparet manifeste ꝙ p nūmo talis p̄cipitaret se in infernalē voraginē oīm scelez ⁊ flagitioz. nisi forte aliquo mōdano timore refrenaret. Tertiū eius obprbriū est infamia. Ita auaricie sceluſ reddit hoiem infamē p vsurā quā aliqñ exercet ꝙ nll̄s nisi infidelis eā audet publice exercere bi quidē sunt illi de quibo ꝓuer. i. Qui relinquūt iter rectū ⁊ ambulāt p vias tenebrosas qui letāt cum malefecerint ⁊ exultant in rebo pessimis. q̄rum vie pverse ⁊ infames gressus eoz.

Tertia pars .§.III

est illaqueatō diaboli. Tāta est ptās quā exigēte hoc scelere ⁊ dño ꝯmittēte suscipit diabolus superales. eo ꝙ opante auaricia. Primo se illaqueat Secōo se intricat. Tertio p̄sumptuose sperat Et primo illaqueat se. Iñ Job. xviij. de cupido loquēs ait. Immisit in rhete pedes suos ⁊ i maculis eius. s. demōis ambulat. tenebit plāta eius laqueo. plātā enī extremitatē vite vocat. Quanto. n. cupidus ꝓpinquioz fit fini vite sue. tāto maiori cupidine inardescit. Hinc Hiero. ait. Cum alia vicia cū hoīe senescāt sola auaricia iuuenescit. ⁊ iterz. i. Thimo. vi. Qui volūt diuites fieri incidūt in tēptatōem ⁊ in laqueū magnū diaboli, ꝓpterea qz̄to hō magis senescit tāto difficiliuſ ab ea soluit Secōo se intricat. Cū enī auis volando in rhete ceciderit. tanto magis se intricat qz̄to plus se extricare ꝓtendit. Sic auaro ꝓnigit sepe. qz cū p aliqd tps intēdit vacare vsuris vel alijs illicitis acquisitōibo ⁊ demū cessare ab eis oī die oī mēse ⁊ oī anno magis se repit intricarī atqz a ꝓposito cessandi ab iniustis lucris elongatū. Hinc ꝓuer. v. Iniquitates sue capiūt impiū ⁊ funibo peccatoz ostringit Tertio p̄sumptuose spat. qz credit se penitere in fine ⁊ restituere aliena. sz ignorat qd deus Mat. xxv. ꝯminat? est dicēs. oī eñ bñti dabit ⁊ abūdabit. ei aūt qui ñ bz ⁊ qd videt bīe auferet ab eo. bz nēpe rhetaurz magnū qui tps ei ꝯcessum virtuose expendit Et iō multa merita cumulat ⁊ huic dabit. s. in fine vite tps. s. melius se disponēdi ⁊ prepandi. vñ ⁊ tūc maiori gr̄a abūdabit. Qui aūt ñ bz. s. in p̄terito tpe merita cumulata. qz sp male vivit id qd videz bīe. s. pñie tps in fine auferet ab eo. s. iusto iudicio dei. eo ꝙ in illo p̄sumptuose ꝯfisus ē. vñ Aug. de pe. di. vij. Multos solet decipe serotina pnīa. Unde in figurā h?. Locuus qui viuit de rapina ⁊ cadaueribo ⁊ vociferat crocitādo egressus de archa nō est reuersus ad eā. Sic auarus qui differt pnīam nūqz reuertit ad eccl̄iam p penitētiā veram. Sed colūba cui? victus est innocens Hō accidit vni auaro qui in p̄cto mortis alta voce clamauit. o pnīa o pnīa vbi es. quo dcō spiritū exalauit. vt apte claresceret ꝙ qz qñ illā recipere poterat nō quesiuit. merito eā recipe nō posset cū vellet. eo ꝙ nō debito mō vellet. Iñ de talibus Job ait. Inuolute sunt semite gressuū eoz ambulabūt in vanum ⁊ peribūt.

Quarta pars .§.IIII.

tas est certitudo dānatōis. Viro nāqz mō inter alia scelera pctōz certificat auar? de sua efna dānatōe. Nā ad hoc bz tria testionia credibilia scā nimis vt in ore duoz vel triū stet h? veritaſ verbum. Primū testimoniū sunt euāgelia. Secōm priuilegia. Tertiū manifesta indicia Quātū ad primū dñs Lu. vi. ait. Mēsura qua mēsi fueritis remetiet. Iñ. n. auar? non det aliqd nisi recipiat amplius. ex hoc certificat seipm de damnatione eterna. quia si volet acquirere a iusto iudi

ce qui ꝑdictam ꝙstituit legem non dabiť ei nisi aliquid tot amplius ⁊ melius ꝑadiso. ⁊ qz3 nũ cꝫ poterit obseruare necessario sequitur ꝙ nũcꝫ poterit acquirere gl'am sempiternam. ¶ Scdum testimonium sunt priuilegia ⁊ autentica instra. Nullũ equidẽ crimẽ est qđ tã patẽter ⁊ apte deferat lacrimas eterne mortis sicut auaricia. Nã in quolibet instro ⁊ particula librorꝫ in quibꝫ cõtractus vsurarꝝ vel alꝝ iniusti ⁊ fraudulenti cõscribũtur. ꝑticulariter priuilegiũ auarus habet. qđ eum obligat ad supplicia sempiterna. Et hoc pz. qz de hoc tot priuilegia hz quot iniustos cõtractus, ꝓterea multũ certificatus est de damnatõne eterna. Verũ si restituit aliena abraduntur ⁊ cassanť priuilegia supradicta, nec credit eis sicut nec credit cassato libro ⁊ abrasis cartis seu incisis in iudicio seculari. ¶ Tertiũ sunt indicia manifesta ⁊ inter alia vnũ potissimũ est. qz in vsurario ꝓtractu fit senerator socius demõis infernal'. fieri enim ꝙsuevit ꝙ qñ mercator facit forꝫ cum vendritore. arrasꝫ soluit de re empta. Et si superuenies alius appõat de arra ⁊ dicat. In hac mercantia ꝑticeps cẽ volo. ⁊ ille annuat tũc fct̃ sunt socij in lucro piter ⁊ dãno. Sic ꝙtingere vidꝫ auaro ⁊ demoni infernali. Nã inter iniusta lucra ꝑ furtũ. rapinã. simoniã. fraudulẽtiã. ꝑditõnem vsuram. ⁊ hmõi auari. apponit diabolus aliquid impie acquisitũ. ⁊ dicit se esse socium ꝓtẽꝫ hẽre in illa mercatõe. Hoc ꝓbatur quodam exemp'o ꝙ quidam ꝑdiues homo magnam bẽbat pecunie summã licite acquisitam. infra'quã apposuit duos denarios quos illicite acquisierat. ⁊ totaꝫ illam pecuniam collocauit in archa. Cunꝫ altera die apiret archã repit sup denarios diabolus ibi sedẽtem qui ꝓhibuit ei ne ꝙtingeret eos nisi expendere vellet eos cũ ꝙsensu suo eo ꝙ socij simul cẽnt in pecunia illa. Ex illis pz ꝙ mãifestũ indiciũ est auaros esse dãnandos nisi restituant aliena. eo ꝙ sicut sunt in pñti vita socij pctõrus. ita erũt in alia socij tormẽtorꝫ. Ex hac igiť contracta societate in tantũ auarus cũ diabolo ꝙfederatur. tantũ cꝫ in demone transformať ꝙ quodam modo induit silitudinẽ eius. Nam sicut diabolus peccari nũmũ quẽ libenter sub spẽ lucri mutuat peccatori sibi nũcꝫ restitui vellet vt demus illius corpus ⁊ aiam lucrari possz. sic auarus pervsurã datũ ab eo mutuũ restitui nollet vt possz totã substantiã paupis deuorare. ꝓterea de tali Job. xx. c. ad lram scriptũ ẽ. Juxta multitudinez adinuẽtõnũ suarꝫ sic ⁊ sustinebit. qñ ꝙfringens nudauit domũ paupis domũ rapuit ⁊ ñ edificauit eã. nec est satiatus venter eius. ⁊ cuz habuit qđ cupiebat possidere ñ potuit. qz. s. vel rapiet ei in vita. vel saltẽ relinquet illud

est impenitẽs malũ. Triplex quidẽ cã ẽ ꝙ auarus ꝑcipue raro ꝙfitet̃ ⁊ cũ magna difficultate ad pniam verã reduci põt. Prima cã est indispositio. Scda est induratõ. Tertia est obstinatõ. vt sint hi tres gradus ad descẽsum dãnatõnis eterne. ¶ Prima cã est indispositio. Indispositꝰ eñ est auarus qui male acquisiuit veraciter penitere. Nã aut est ꝑdigus aut tenax. Si ꝑdigus nõ hz vñ reddat. Si tenax nõ vult reddere. Deinꝫ ad impossibile nemo tenet̃. Nã inanis ẽ actõ quã excludit inopia debitoris. Auarꝰ enĩ rarissime nisi in mortis articulo satisfacere vult. sil'is vasculo illi terreo in quo pueri denarios ponũt cũ iã cupido nũmi incipit blãdiri eis de quo vase nisi frãgat̃ extrahi mĩme possunt. Et ic auarus nũcꝫ restituit nisi in mortis articlo qñ denarios illos secũ ferre ñ põt. vt vꝫificet̃ illud Eccles. xxiv. Multi quasi iuetõnẽ. i. ex ingenio hois adinuẽtum. ñ ex natura ꝓhibitũ extimauerũt fen' ⁊ plus terũt molestiã his qui se adiuuerũt. ¶ Scda cã ẽ induratõ. Cũ eĩ auarus ꝙsideret ad statũ saluris ñ posse venire nisi ꝑ posse restituat aliẽa. nec per ꝙs nisi filios ⁊ filias suas in multa paupertate ⁊ inhonorabilitate relinquat. ꝓterea hoc ablorens ꝑ fidẽ ñ intelligẽs statũ suuz ꝑiculosuz potius deliberat in ꝑccato perseuerare cꝫ debito mõ se emẽdare. sic diu pseuerãdo indurať coꝛ eiꝰ ⁊ hz huius vicij ꝑdicatões audiat hz timẽs deum ad pniam eũ inducat. hz exhortatꝰ ad hoc ꝙ obiurgatus circa hoc freꝫtius sentiat. nihilominꝰ coꝛ eius sp amplius indurať. sicut de eo Job. xli. scribiť. Coꝛ eiꝰ indurabiť quasi lapis. ⁊ stringet̃ qñ malleatoris incꝰ. quecꝫto plus malleo ferit. tãto durioꝛ fieri solz. ¶ Tertia cã impnẽ eiꝰ est obstinatio. Signũ quippe manifeste obstinatõis auari ẽ ꝓtẽptus dñi verbi ⁊ exhortatõnũ ⁊ repbẽsionũ sceleris sui, ꝙbinc Salomõ ꝓuerb. xxiij. ait. Pctõr cũ in ꝓfundũ iniquitatẽ venerit cõtemit. resurgere. s. ꝑ ꝑdca. Vira nãcꝫ ẽ obstinatõ ꝓtẽptoris ⁊ quodãmõ excedere vitã obstinatõz iudee Judã ei penituit de scelere ꝑpetrato hz nõ debito mõ. ꝓterea iquit peccauí sc̃o suũ pẽtz ꝙfessꝰ est cũ ait. peccaui tradẽs sanguinẽ iustũ. ¶ Tertiõ satisfecerat ꝑ ciũ qđ recepat ꝑ ꝑpi ꝑditõe restignãs pecuniã. verũtñ veniã ñ meruerit. qz illã ñ requisiuit. Sed quid dicere possumꝰ de auaro obstinato quẽ pão ñ penitz đ iniuste acquisitis nisi forte ꝙ modicũ luctus sit. ¶ Scdo si penitet̃ ñ ꝙfitet̃ ne. s. ꝙfessore ad satisfactõz cogať. ¶ Tertio si ꝙfitet̃ querit aliquẽ ꝙfessorẽ qui ñ bẽat sciam necꝫ ꝙsciam. ne ꝑ cautõez debitam satisfacere cogatur. sed simplici verbo ꝑmittit confessori ignaro restituere aliena. ¶ Quarto si hoc in confessione promittit promissionem non seruat. hz vt dicitur de regu. iuris. li. vi. Nõ dimittiť peccatũ nisi ablatum restituatur.

Capitulū Quartū.

Sexta prauitas .§.vi.

est horribilitas mortis inter cūcta scelera. q̄ diuino iudicio ponūt impijs finē p horribilē mortē. auaricia te maioribꝰ est. cū mirabilia ⁊ terribilia signa sepi⁹ appeant in auaroꝝ p̄cipue raptoꝝ. et vsurarioꝝ fine. hoc aūt accidere p̄t triplici rōe. primo rōe derelictiōis. scdo rōe desperatiōis. tertio rōe p̄secutiōis. Primo quidez accidit hoc rōe derelictiōis. Cū. n. auarus p vsurā lucrari nō cesset in q̄libet sacro die. nō p̄cit diei pascatis. nō dominico. nō diei sctissime passiōis. in q̄libet solēnitate sctissime virginis nō cessat a tali lucro. nec i diebꝰ apl̄oꝝ. nec in diebꝰ martiꝝ ⁊ alioꝝ sctoꝝz ⁊ angeloꝝ. Merito q̄ nō solū a deo. vez etiā a beata virgine. ab angelis vniuersis. ⁊ ab oī multitudine beatoꝝ iusto iudicio in vltimo fine vite ita derelinqui mereb̄. q̄ nec deū habeat gr̄e donatorē nec aliquē beatū inuenit gr̄e. p eo ip̄etratorē seu supplicatorē. vñ Michee. iij. Abscondet dñs faciem suā ab eis in die illo. s. extremo. sicut nequiter fecerūt in adinuentionibꝰ suis. Scdo accidit eis hoc rōe desperationis. Qñ enī infelix petōr a deo ⁊ a tota celesti curia derelictus est. facile ē demonibus in baratrū desperatōis eū p̄cipitare. q̄ quidē libertate eis p̄cessa ope cōplent oīa dētes ei multitudinē scelerū suoꝝ. ⁊ oblitā esse illius misericordiā. sicut Job. xxiij. ait. Obliuiscēt illius misericordia. Et iteꝝ. xxi. Auferet ab eo oīs spes fiducie. s. venie. gr̄e ⁊ gl̄e. vñ ip̄e in tali desperatione vltima derelict⁹ ait illud Job. vij. Desperaui ⁊ nequaq̄z vltra iā viuā. s. nec vita corpali. nec vita eternali. Cñ legit de quodā auaro. q̄ cū infirmaretur ad mortē. ⁊ noti ⁊ vicini hortarent eum ad p̄nitentiā ⁊ cōfessionē. R̄ndit. Ego nō possum q̄ nō habeo mecū cor. cui illi. tu deliras. Quid ē enī qđ dicis? quō enī viueres si nō brēs cor. ⁊ q̄s tibi extraxit. at ille. Non deliro. sed vez est qđ dico. Et vt sciatis verū esse qđ dico. ite ad capsam vbi sunt pecunie mee. in quibꝰ spem ⁊ fidē meā posui ⁊ ibi inuenietis. sicq̄z desperatus decessit. Cūq̄z illi ad capsam accessissent ⁊ aperuissent inuenerunt. qđ ille dixerat. ibi videlicet inter pecunias cor illius miraculose factū. ad innuendum q̄ ibi erat tot⁹ affectus eius. iuxta illud x̄pi Mat. v. Vbi est thesaurus tu⁹ ibi ē cor ⁊ tuū. Tertio rōe p̄secutiōis. Cū. n. auarus. sicut ex supioribus p̄z nō solū offēderit deū. quēad modū ceteri peccatores. vez etiā cū vendiderit tps vt p vsurā qđ est cōmune cunctaꝝ creaturaꝝ. Et sic offenderit oēs creaturas q̄ create sunt. ⁊ oībus creatis male vsus sit. p̄pter auariciā radicē oīm malorꝝ. Audita sñia a dño. plata ꝓtra eū oīs creatura p̄secutione ꝓtra eū armab̄. proinde oēs beati. ⁊ oēs angeli paradisi tūc clamabūt ꝓtra eū. ad infernum ad infernū. Elementa q̄z ꝓtra eū seuiūt ⁊ clamāt. ad tormēta. ad tormēta eterna. Domus q̄z i qua iacet infirmus atq̄z p̄pietes ⁊ ligna ꝓtra eū vindictam clamare nō cessant. Dicq̄z Baruth. iij. ait. Lapis de pariete clamabit. ⁊c. vt in his oīb⁹ verificet illud Sap. v. Pugnabit p eo orbis terrar ꝓtra insensatos. ⁊ accipiet armaturā zelus illius ⁊ armabit creaturā ad vltionē inimicorum.

¶ Capitum quartū de specie auaricie q̄ dicit simonia per modum predicationis.

Deus deorum dominus locutus est. ⁊ vocauit terram. Ps. Deus deoꝝ dñs est. deus verus. qui est dñs sctoꝝ. qui dī aliqñ in scriptura dicitur ⁊ creaturaꝝ aliaꝝ q̄ prodigis a gētibus sūt adorate. Et locutus ē mūdo in p̄phetis. Nouissime locutus est nobis in filio dicēs p eū. Nolite facere domū p̄ris mei domū negociatiōis Jo. ij. Et p hec verba ⁊ alia ac gesta ⁊ exēpla vite eius vocauit terrā. i. hoīes cupidos ⁊ auaros. vt cuz longe sint ab eo p auariciā appropinquēt p p̄nīaz. Dicūtur. n. auari terra nō solū q̄ originaliter de terra facti sūt in Adā. sq̄ terrena sūme diligūt aurū ⁊ argentū ⁊ es ⁊ diuitias q̄ de terra sunt i eis suū finē ꝓstituētes. Et de hac terra dixit dñs antiquo serpenti Gen. iij. Terrā comedes cunctis diebus. i. ad te p̄trahēs. quos terrena cupiditate decepis vt exponit Augu. super Gen. ad lrām. Specialiter. n. doctrina ⁊ p̄dicatio x̄pi fuit cōtra auaros. ⁊ ad inducēdum ad ꝓtemptū terrenoꝝ. Vñ ⁊ p̄imū verbū qđ dixit discipulis in sermone facto in monte fuit. Beati pauperes Matth. v. Sciebat. n. q̄ radix oīm malorū est cupiditas. i. auaricia. qđ postea declarauit apl̄s. i. ad Thi. vi. hoc dicens. Radix enī peccatū est q̄ ex auaricia deriuari nō valeat. ip̄e quoq̄z pauperime vixit. Dia inquit Aug. terrena ꝓtemp̄sit. dō x̄ps vt ꝓtēnenda esse mōstraret. Et q̄ multe sunt spēs auaricie q̄ omēs vitāde sunt. Jō ip̄e ait Luce. xij. Attendite vobis. i. cauete ab oī auaricia. Principalior aūt ⁊ detestabilior est cūctis simōia. Ad hanc removendā ⁊ cauendā vocauit terrā loquens i veteri testamēto p Micheā. p̄phetā p̄nunciās malū nis graue ventuꝝ dicēs. Judices eius in muneribus iudicabunt. Sacerdotes ei⁹ in mercede docebūt. ⁊ p̄phete eius in pecūnia diuinabant. Et paulo post subdit. Jdcirco syon q̄si ager arabit. ⁊ hierusalē q̄si custodia pomerij erit. Michee. iij. c. Vbi Hiero. Nemo ambigat hierusalez. p̄pter hmōi scelera fuisse subuersam. i. q. i. iudices. ⁊ loquitur ibi de simonia. Locutus est p seip̄m ꝓtra simoniacos dicēs. Nolite facere d. p. m. domū negociatōis. Domū sui p̄ris eccl̄iam vocat ⁊ tēplū q̄ fit dom⁹ negocitōis p simōiā. dū spūalia q̄ traduntur in ea vendūtur vel emuntur. Nec x̄pus vnq̄z aliquod vitiū sic seuere correxit. sicut hoc

pccatū simonie verberans eos flagello. ⁊ ejciens de templo in principio sue predicatiōis. vt recitat Jo. euan. Et iterꝝ circa finez. s. dñica in ramis ant̄ suā passionē. vt narrāt Mat. xxi. c. Mar. ⁊ Luc. Locutus est mōdo p̄ aplos. p̄cipue p̄ principē eorum Petrū cū dixit simoni. a quo ortuz habuit simonia p̄ius in nouo testamēto plenius ⁊ dete stabilius ⁊ manifestius. s. qñ obtulit multā pecuniā petro ⁊ ceteris. vt sibi ꝯcederet ptātem confe rendi spūm sanctū. intēdebat. n. emere vt postea venderet illā grām. Qd̄ abhorrens petrus dixit sibi. Pecūnia tua tecū sit in pditionē. qz existimasti donū dei pecūnia possideri Act. viij. Sicqꝫ de⁹ de ore suo locut⁹ est p̄ os petri. vñ p̄ hanc imprecationē factā symoni. vñ simōia hoc pessimū scelus denominatur. vocat terrā. i. simōiacos terrena impūssime ḡrentes. i. reuocat a tanto malo terrore tanti iudicij. Ex qua auctē petri tria pñt notari circa simoniacos faciētes domū prīs domū negociatōis. Primū est materia inductiua b⁹ criminis. ibi. Pecūnia tua. Secūm ē pena ꝓsecutiua b⁹ opis. ibi. tecū sit in pditionē. Tertiū est sīna expressiua. vel declarativa hui⁹ sceleris. ibi. quia existimasti. d. pe. possideri.

Incipiendo a ter .§.i.

rno vt ordinati⁹, pcedat ex hac sīna petri q̄ ait. existimasti donū dei pecunia possideri declarat magnitudo pcti simonie. Donū dei est spūssctūs qz pcedit a p̄re ⁊ filio p̄ modū doni. Donū dei ē gr̄a sua. ⁊ sacra ⁊ oīa spūalia q̄ dant gratis ex dono a deo ⁊ nō ex meritis nr̄is. Vñ urban⁹ papa. donū dei est nō solū spūssctūs ꝫ ⁊ res eccie. s. spūales. ꝺ quibꝫ loquit. i. q. iij. saluator. Dicūt aūt doctores simōia nō est aliud q̄ emere vel vendere vel aliū ꝓtractū nō gratuitū facere p̄ spūalibꝫ hūdis p̄cio rei tpalis vt ptz. j. §. vi. ex diffinitione eius. Qui aūt emit vel vendit aliq̄d existimat illō posse pecūnia possideri. Cū ḡ simōiacus vēdat l' emat spūalia q̄ sunt dona dei ⁊ p̄maria. vidz p̄m apparentiā act⁹ existimare donū dei posse pecūnia possideri. vñ sic agit de eis. ac si eēt vel eē velit dñs spiritussancti ⁊ donoꝝ eius. Et ꝫ magnus error ⁊ p̄maria irreuerētia. Q. āt sit illicita talis ēptio vel venditio, pbat. b. Tho. se. se. q. c. triplici rōe. Prima ē ex pte emētis. scōa est ex pte vēdentis. tertia ex pte vēditōis ipius. Prima ḡ rō est ista. Ille q̄ emit aliquā rē multo mīori p̄cio q̄ꝫ valeat iuste emit. ꝫ spūalia sunt tante nobilitatis ⁊ pfectōis ⁊ p̄ꝫ valoris q̄ nulli p̄cio tpaliū rer̄ pñt adequari. Vñ de sapīa q̄ est res spūalis, dr̄ puer. iij. Preciosior est cūctis opib⁹ ⁊ oīa q̄ desiderant. s. tpalia huic nō valēt cōpari. Iniustissime ḡ emit simōiacus. cū donū dei seu spūalia q̄ sunt imp̄ciabilia ꝓpter eoꝝ excellentiā mīmo p̄cio emit, aliqñ. n. vno florēo. imo ⁊ vno bononeno emet mis sam seu eucharistiā vel pn̄iam. Sz ⁊ si cēt mille floreni minimū est respectu valoris rer̄ spūalium. sicut iniustissimū eēt qui topazion vel annulum aureū gēmatū maximi valoris emeret vno nūmo. nec eū excusat q̄ vendens sciēter est ꝺtentus illo p̄cio. q̄ ille nō est dūs illius rei. Et hec est secūda rō qua pbat hmōi emptio ⁊ vēditio iniusta. Nā qui vēdit rē. cui⁹ dñs ñ est tanq̄ꝫ suā furatur ⁊ latro. qz cōtrectat rē alienā in uito dño. ⁊ ille qui emit ei coopat ad malū. cū sciat vel scire debeat illū nō esse dñm ei⁹ rei. Sed qui vēdit spūalia vt sacra ⁊ alia hmōi. nō est dūs eoꝝ ꝫ dispensator. iuxta illud ap̄li. i. ad Corin. iiij. c. Sic nos existimet hō vt ministros xp̄i ⁊ dispensatores mini sterioꝝ dei, pbibet. n. dñs talia emi vel vendi. Et hoc iā ptinet ad tertiā rōem. qz hoc. s. ꝺtrariat origini collatiōis eoꝝ. Qui. n. vtitur aliq̄ actu ad aliud seu alio mō q̄ꝫ ordinauerit de⁹ inique facit. ⁊ tanto peius q̄nto illud est in se dignius. Ordinauit aūt deus spūalia gratis debere hūīdi cōferri p̄ ministros ei⁹. qđ ꝓs declarauit dicēs Mat. x. Gratis accepistis gratis date. s. sacra ⁊ alia spiritualia. Vñ in ꝯcilio ḡnali Tolletan. dr̄. Quicquid inuisibilis gr̄e ꝓsolatiōe tribuit. nunq̄ꝫ venundari vllis questib⁹ vel pn̄ijs dz. dicēte domino. Gratis accepistis gratis date. i. q. i. quicquid. Et q̄ sit mortale ptz. qz nullus excōicari dz nisi p̄o mortali pctō. ꝑm. b. Tho. in. iiij. cū excōicatio sit grauissima pena eccie ꝑm Aug. xxiij. q. iij. corripiant. sed p̄o simonia dz quis excōicari. Vñ dr̄ de simoniacis. Anathema danti. s. sit anathema accipienti. i. q. i. qui sacros. sit id est fiat ꝑm glo. hoc apte oñdit Gre. Nazāzenus sic dicens Spūssancti donū p̄cio cōpari. quid aliud est q̄ꝫ capitale crimē ⁊ simoniaca hereses. ⁊ paulo post. Dūs vt emētes ⁊ vendētes gr̄e exptes oñderet cūctos pctōres in templo dimisit, ⁊ singulariter vendentes ⁊ emētes increpans ⁊ flagellans de tē plo eiecit, in quo emptores ⁊ vēditores gr̄e spiritussancti oñdit esse destitutos et vacuos. i. q. i. qui studet. Dicunt aūt sp̄ualia sacra vt baptis mus. crisma. eucharistia, pn̄ia. extrema vnctio. benedictio, nuptiaꝝ. ⁊ ordo. p̄o quibꝫ dare pecuniā vel recipe vt preciū eoꝝ est, phibitū. qz simonia. Dicūt etiā spūalia vel annexa spūalibꝫ. dedicatio ecclīaꝝ. ꝓsecratio virginū ⁊ aliaꝝ rer̄ ad cultum diuinū ptinentiū. benedictio abbatū, absolutio ab excōicatione vel alīs cēsuris ecclīasticis. electio ꝓlatoꝝ ecclesiasticoꝝ. ꝓfirmatio. eorū renunciatio. visitatio i ꝓpoꝝ ꝓlatoꝝ. correctio criminum. vel desistere a correctiōe in iudicio eccie. p̄dicatio. oratio. officiatio eccl'ie. cura aniaꝝ. ingressus monasterij vel religiōis, eccl'ia seu beneficium simplex vel curatū. prebenda. dignitas ecclesiastica, vt archidiaconat⁹. prepositura. epatus. ⁊ hmōi. Officiū sepulture vel locus eccie ꝓsecrat⁹

Capitulū Quartū.

ad sepulturā. vel vbi iā est sepultus aliqs. Capelle. iuspatronatus. ius ꝓcipiendi decias. officia ecclesiastica, vbi est aliqd iurisdictionis spūalis, vt economus. vicedñus ⁊ hm. ferre sñiam in iudicio ecclīastico ⁊ alia hm. ꝓmutatio dignitatis vel bñficioꝝ ecclīasticoꝝ, ꝓ cōmodo tpali. Agit exigere l exactus soluere aut, ꝓmittere aut paci. ci ꝓ a. iq predictoꝝ spūali ꝙsequēdo, ꝓ pecunia seu re que precio pōt extimari. alias ipm spūale bre nō posset. exꝑssa simonia est q ꝓ eccīam puniri pōt. Clī dicit. i. q. ij. c. cū pio. Cesset oīs pactio. cesset oīs quentio. Sed ⁊ sine pactiōe exꝑssa vel exactione si quis ꝙferat aliqd spūale principaliter hac intē tione. vt ꝓpter illud recipiat tpale. puta audit cōfessionē vel dicit missam vel ꝙfert ordinē vel bñficium principaliter. qz sperat ꝓpter hoc se habitum pecuniā vel aliud ꝓciabile. Et sic qui dat aliqd tpale principaliter vt recipiat spūale. vt eucharistiam. ordinē sacrū. bñficiū ⁊ hmōi simoniaz cōmittit mentalē que mortale ē ꝯm Ho. Rai. Inno. Hosti. ⁊ Al. Sed pnia tollit mentalē simōia extra de simo. mādato. Ubi aūt nō fit pactio vel exactio. nec principalis intentio ad tpalia in collatione spūaliū, vel receptiōe sed gratis ⁊ elemosynaliter det ⁊ accipiat ad sustentatōem nature. vel ob reuerētiā sacroꝝ. vel ad ꝙseruandū laudabilem ꝙsuetudinē locoꝝ licite ⁊ sine simōia dari vel accipi pōt. Clī de Greg. Eius oblatio nullam culpe maculā ingerit. q nō ex ambitētis petitione, ꝓcessit. i. q. ij. sicut ēpm. Qui etiā mediatores in hm. sunt simoniaci sūt. vñ ⁊ ꝓ eccīa grauiter puniunt. i. q. i. si qs epūs. Debis oībus supdictis que dicunt spūalia. habes infra. §. sequenti.

Reuertendo ad .§. II.

primū membꝝ distinctōis. cuz. s. de pecunia tua. ibi nota. illud qđ inducit ad tantū flagitiū. quid em est aliud hoc nisi pecūia. Sed aduertendū q vt dicit Aug. Totū q̄cquid hñt hoies in terra q̄z sunt dñi pecūia vocāt, seruus. ager. vas. arbor. pecus ⁊ hmōi. iō pecūia vocata q̄i a pecu. qz q̄cquid antiqui bēbant. in pecoribꝰ bēbant. i. q. iij. totuz Pōt etiā pecūia dici q̄cquid pcio tpali estimari seu mensurari pōt. nō solū pecūia nūerata in monetis auri ⁊ argenti ⁊ eris. vel ea q̄ cōiter ꝙsueuerunt vendi ⁊ emi. vt vasa aurea ⁊ argētea. aīalia agri ⁊ hm. sed etiā ꝑces ex quibꝰ acquirit fauor popularis ⁊ obsequa corpaliter ꝓstita. Clī dic Gre. in Home. ꝓphēta. s. Isaias. xxxiij. c. cū describeret virū iustū ait. Beat⁹ qui excutit manus suas ab oī munere. nō dixit tm a mū ers ab oī mū ere qz aliud est mun⁹ a manu. aliud ab obsequio. aliud a lingua. Munus a mānu est pecūia. s. nūerata vel sile. Mun⁹ ab obsequio est seruit⁹ indebite impensa. Mun⁹ a lingua est fauor. s. mūdan⁹ hec Grego. i. q. i. sunt nōnulli. Et ꝓ qlibet hoc rū munerū. cū interuenit in spūalibꝰ cōmittitur simōia vt idē Greg. dicit. Et aptius Urbanus pa. Quicunq; inquit res eccl'iasticas. i. spūalia. q̄ dona dei snnt. nō ad hoc ad qđ institute sunt. sed ad ꝓpria lucra munere lingue, vel indebiti obsequij vel pecūie largit vel adipiscit. simoniacus est i. q. iij. saluator. Et q̄ntū ad mun⁹ a lingua scien dū q si qs ꝑlatus ꝙfert beneficiū ecclesiasticum. seu dignitatē ecclīasticā vel aliqđ sacrm ad ꝑces alicuius. hac inten. iōe principali vt ei⁹ pcio cōferenti laus vel fama acquirat, vel ꝓtrariū euitet simoniā cōmittit. Et si ꝑces ꝓriguntur, ꝓ indigno ab alio de bñficio curato vel simplici. ⁊ ille qui ꝓrigit ⁊ qui exaudit. simoniam cōmittit. si ad ꝑces factas principaliter mouetur. Si pro digno ⁊ ad idoneitatē respicit. nō ad ꝑces principaliter. nec rogās nec ꝙferēs male facit nec simoniā cōmittit. Si vero quis, ꝓ se ꝑces ꝓrigat de bñficio simplici. nō reputat simōia. si al's est dignus. Nā si idign⁹ simoniac⁹ reputat. ⁊ sic simoniā inducit ꝑces, ꝓ se ꝓrecte de bñficio curato etiā si alias sit dignus. q̄z rōe ambitiōis ⁊ ꝓsumptōis reputat eoipso indign⁹. ꝯm. b. Ho. in iiij. di. xxv. ⁊ se. se. q c. ⁊ Rai. licet ad istō vltimū rōe ꝓbū practicet. et de hoc. i. in. §. ir. Quātū ad mun⁹ ab obsequio reputat simonia. qñ qs seruiret alicui ꝑlato obsequio inhonesto. vz. ꝓ vtilitate tpali ipi⁹ ꝓlati l ꝙsanguineoꝝ ipius. § quo ad obsequia honesta. vz ordinata ad vtilitatē eccīe vel ꝑlati rōnabiles, nō reputat simōia. ita tñ q nō principaliter fuiens facit ꝓpter illud ꝙsequendū. Clī Gre. dicit Ecclīasticis vtilitatibꝰ deseruientē ecclīastica oportet remūeratiōe gaudere. xij. q. ij. De hoc. i. eo. § Mun⁹ aūt a manu est cū dat pecunia ⁊ hm.

Ubi tñ sciendū q pecūia pōt dari ⁊ recipi, ꝓ spūali re vel circa spūalia licite ⁊ sine simōia quinq; modis. s. rōe pmiatōis. sustētatōis. ꝓuocatōnis punitōis ⁊ vitāde vexatōis. Et primo quidē mō. s. pmiatōis. ꝓbat sic. Qui vult remissionē pctoꝝ ꝙsequi. dz si pōt elemosynas dare pauperibꝰ iuxta illud Daniel. iiij. Peccata tua eleosynis redime Et Amb. Pctis tuis vnūdatus es. s. diabolo. redime te pecūia tua. de pe. di. i. medicina. dz etiaz quis, ꝓ adeptiōe gl'e tpalia dare iuxta illud Lu. xvi. Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis ⁊c. Et Gre. dicit. Regnū celoꝝ tantū valet q̄ntū habes. Ubi etiā est notandū q nō sic est intelligendū hoc tanq̄z res magna q̄cunq; possessa q̄ dat sit preciū regni celoꝝ. vt ꝓpie emat. ꝙ ipm merituz qđ ibi acquirit in dādo. dz ꝓ similitudinē q̄i pciuz qz sicut pcio acquirit res q̄ nō bēbat. ita elemosynis ⁊ meritis aliorꝝ bonoꝝ q̄ fiūt acquirit regnū celoꝝ. Non. n. pōt attingere meritū nēm ad pfectam rōem emptōis triplici rōe. Primo qz ex b̄ merito nō deo. qui dat ipm regnum nihil accrescit. qz infinitū est bonū ⁊ augeri nō pōt. ꝑs Bo;

norū meorū non indiges dñe. Scdo qz meritus nostrū nō sufficit p se ad vitā eternā. ꝛ sic non est equale preciū ſm illud Ro. viij. Non sunt cōdigne passiones ꝛc. Tertio qz meritū nostrū principaliter ꝓsistit in affectu interiori et nō in actu exteriori. cuiusmōi est emptio ꝛ vendicio. b. Tho. in. iiij. di. xxv. ¶ Scdo pōt dari pecūie ꝛ alia bō rōe sustentatiōis. Sicut sacerdos ꝓ missa quaz dicit accipit pecuniā vel p̄bendā. nō qz illā accipiat ꝓ ꝓsecratione seu ꝓfectione eucharistie. vel ꝓ orōibus ꝛ bō. q̄si preciū eoꝝ. Sed ut stipendiū sue sustentationis. Unū Aug. Accipiāt sustentationes sue necessitatis a pl̄o mercedem mīstratiōis sue a deo. Sic ꝛ pl̄xte antiqui testamēti aliqñ recipiebant aliqd in pl̄xtādo accipiebāt illa p modū elemosyne ad sustentationē nōvt preciū pl̄xtie vt dicit Piero. i. q. i. iudices. ¶ Tertio rōe ꝓuocationis. ꝛ sic dant elemosynę pauperibꝰ ad inducendū eos ꝛ excitandū ad orandū pro bñfactoribꝰ suis ex ipīs elemosynis. non ad emendū orōnes. psalteria ꝛ bō. Unū sapiens. Absconde eleōsynā in sinu pauperis ꝛ ipa orabit pro te. i. inducet pauperem ad orandū. Oratio. n. spūalis est. ꝛ rōe appreciari non pōt. tū ex affectu deuotōis vñ. pcedit. tū ex affectu qui intendit. s. spūali. b. Tho. in iiij. ¶ Quarto rōe pūitionis sicut fit in absolutione ab excōicatione. aliqñ exigit pecūia ñ. ꝓ ipa absolutione. qz hoc eēt simonia. ꝑ in punitionem. Et sic etiā in absolutione a casibꝰ reseruatis peccatoꝝ. Potest. n. imponi pēna pecūiaria q̄i pene p̄cedentis culpe. ꝛ de hoc extra de simo. c. ad aures. Sed qz hoc vitāt hīe spēm cupiditatis. iō potius ab eis ē abstinēdū. vel ita manifeste ꝛ caute agendū q̄ soluentibus ꝓstet nō sibi reseruare absolutēm hoc mō talia ꝑ ꝛ pauperibꝰ dimittere. b. Tho. ſe. ſe. vbi supꝝ. ¶ Quinto rōe redimēde vexationis. Et anteq̄ ius acquirat alicui in bñficio l̄ dignitate. non licet dare ad redimendā vexationez suā. alias simonia est. Sed postq̄ fuerit adeptꝰ et ius sibi acquisitū vexationē sibi iniuste factā super eccia vel bñficio vel dignitate licet pecūia redimere ꝑ nō iustā vexationē. vt si iuste accusaret ꝛ bō. hoc be. Tho. in. iiij. ꝛ ſe. ſe. De bis omnibus diffuse habes infra in diuersis. ꝯ.

Quantū ad se .ꝯ.iii.

cundū. i. de pena q̄ ꝓsequit hoc crimē ibi comprehenditur tecū sit i pditionē. s. tuā. Multiplex autem est pditio q̄ incurrit p simoniā. Et prima. q̄ cōes inuoluit hoc crimīe irretitos. est pditio gre diuine. ꝑ quā puenit ad pditionē gehenne. Unū Greg. nazāzenus. Judas oīm redemptorē vendidit. mox laqo suspensus eandē grām redemptionis non obtinuit. ꝛ merito. qz nemo pōt retinere qd̄ vendidit. Symon magus cū eandem spūs sancti grām emere vellet dānatiōis sue sniam a Petro audiuit. Pecūia tua tecū sit in pditōem. i. q. i. qui studet. Fuit. n. ꝓpe ihesus maxime spūalis. ꝛ ideo emēdo vel vendendo eū. simonia fuit. Ille aūt vendidit filiū dei q̄ntū ad hūanitatē. ꝑ simoniaci vident vendere spūsanctū q̄ntū ad suam diuinitatē. ꝛ sic vident oīdere se esse dños spūssancti. Et ꝓpterea dicunt maxime hæretici. i. q. vij. pt. nō qz ꝓprie sint hæretici. nisi brēnt primaciter hāc opīoem in mēte. s. qz possint emere l̄ vēdere spūmsanctū. ꝑ larger ꝓ similitudinē. qz faciunt dādo tpalia ꝓ precio spūaliū. ac si hoc crederent. Dicit. n. Aug. qz ignis sacrificij qui per. lxx. annos Babylonice captiuitatis sub aq̄ vixerat extinctus est ab Anthiocho Jasoni vendente sacerdotiū qđ significauit ignē spūssancti nō lucere in simoniacis sactis. i. q. i. sicut. Et hoc intelligēdum. nō qz sacra ꝓfecta vel collata a simoniacis. si sint vera sacramēta sicut alioꝝ. sed qz carēt effectu gre quo ad ꝓficientes ꝛ ꝓferentes ea. Nō. n. in de recipiūt grām vt dicit Gratianꝰ in. ꝯ. se. ꝑ peccant mortaliter. et non solū ipi sed ꝛ sciēter recipientes ab illis simoniacis. qui sunt suspensi propter simoniā i pam. vt di. xxiij. ꝯ. vez. ibi officiuz simoniacoꝝ ꝛc. cū glo. eius notabili. Et idem be. Tho. in. iiij. Hodie aūt p decretū factū in ꝯcilio Constanz. ꝛ Basil. anteq̄ faceret scissurā approbatū q̄ntū ad recipientes sacra ab bō. est aliter modificatū. de quo vide. ꝯ. in. iiij. pte diffuse in ti. de suspensione. ¶ Scda pditio simoniacoꝝ est exercutionis ordinū ꝛ officioꝝ suoꝝ q̄ ad simoniacos in ordine recepto simoniace vel etiā in dignitate ꝛ bñficio curato. etiā si sit occultū vitiuz. qz suspensi sunt qno ad se ꝛ quo ad alios. Et sic notatꝝ simoniaci ꝓ collatiōe ordinū vel bñficioꝝ sūt suspensi. i. q. i. statuim. ꝛ c. q̄s de quo vide infra in. iiij. pte ti ꝓ. de suspensiōe. Et hanc suspensionē videt Hamb. vocare excōicationē in. c. reperiuntur. i. q. i. ſm glo. Et tales. s. ꝓferētes ordines vel beneficia ꝛ officia eccleſiastica. ꝛ ista etiā recipientes ꝓ simoniā. si sunt clerici dñt deponi id ē priuari officio ꝛ bñficio simplr. si conuincant de hoc in iudicio eccīe. Si sunt laici vt mediatores simonie dñt excōicari. vt. i. q. i. si q̄s epūs ꝛ c. sequ. Mediatores si sunt clerici deponunt vt in dicto ca. si q̄s. Efficiunt eriā infames. ꝛ q̄libet etiā criminosus admittit ad accusationē eoꝝ vt extra d simo. c. tanta. ꝛ c. si dñs. ¶ Tertia pditio est substantie tpalis. Nā pecūia p simoniā recepta retineri ñ pōt. nec tñ dz restitui ꝓferenti. qz turpiter dedit sed dz pauperibꝰ erogari. vel illi eccīe in cui iniuriā data est applicari. ꝛ hoc in doī simonia ſm be. Tho. vbi supra. de quo vide plene. ꝯ. eo. c. Et quo ad bñficia simplicia vel curata p simoniam recepta pdit fructus. qz nō pōt recipe ꝛ receptos tenet restituere. deductis expensis factis in vtilitatem eccīe ꝛ gra fructuū colligendoꝝ ſm beatū

Capitulū Quintū.

Tho. ⁊ Rai. ⁊ Anno. ⁊ hoc q2 fur est ⁊ latro in illo beneficio. de his vide plenius. j. eo. c. Quarta perditio est aliqñ sanitatis vel vite corporalis sicut ptz exemplū in Giezi. qui cū exegisset pecuniaz a Naamā Syro ꝓpter sanitatē receptam. s. mundationē lepre p Heliseū ꝓplxtā magistruz ipius Giezi ad imprecationē ipius Helisei percussus est a lepra cū posteris ei⁹, vt hēt. iiij. Reg. Cōmisit. n. simoniā. q2 gra sanitatis est gra spiritualis ⁊ donū dei. quā ille q̄ntū in eo fuit vēdidit. Narrat etiā in li de miracul. b. Hiero. de q̄dam monasterio monialiū q̄d cōmittebat simoniam in recipiēdo moniales cū pactione expssa de vote, p ipo ingressu monasterij. Sup q̄ excessu simonie. b. Hiero. cuidā moniali illi⁹ monasterij q̄ deuotionē bēbat ad ipm sanctum apparuit mandans sibi vt ꝙuocatis monialibꝫ ⁊ abbatissa in ca. admoneret eas vt desisterent a tali simōia. alꝫ male eis eēt. qđ ⁊ fecit. ⁊ oēs desiserūt illā nec voluerūt se corrigere. Et cū pluries hoc factū eēt Demū. b. Hiero. reuelauit illi q̄ monasteriū debebat ruere ⁊ oēs occidere, ꝓpter qđ extraxit illam de monasterio. ⁊ extinde fundit⁹ corruit monasterium ⁊ extinxit alias moniales.

¶ Capitulū. v. de materia simoie vbi valde diffuse tractat de simoia q̄ cōmittit circa sacra singula. ⁊ circa bñficia. ⁊ circa actus spūales. vt confirmare. corrigere. predicare ⁊ hmōi ⁊ circa sepulturas. ⁊ circa ingressum religiōis. ⁊ circa patronatum. ⁊ de diuersis modis simonie.

Via radit omnium malox est cupiditas. i. auaricia. i ad Thimo. vi. q̄ nisi radicit⁹ enellat bonoꝝ auctori inhxere nō valem⁹, vt dic Greg. di. xlvij. q2 hz difficultatē in vera pnīa ei⁹, ꝓpter obligationē restitutionis quā hz annexā in pluribus eius speciebꝫ. cū tñ peccatū nō dimittat nisi restituat ablatū. xiij. q. vi. si res, ido ab ea ista scda ps sumat initiū. Diffinit aūt a. b. Aug. Auaricia q̄ est inordinat⁹ amox bñdi. Haz ⁊ q̄ aliquis iniuste acquirat ex inordinato a more procedit. Et q2 inter oēs species auaricie vitiū simōie est grauius. Cūm. i. q. vij. c. si. dicit esse maximū peccatū qđ ꝑm Tho. in qđlibetis. ē intelligendū nō simpliꝫ. ꝙ inter illa maximū q̄ cōmittit circa ꝓtractus pecūiarios. Habet etiā grauitatē ex hoc q̄ p ipm irreuerēter se hz homo ad res sacras. iō de simonia primo tractat. Hec aliqñ dicit hereses. vt. i. q. i. eos. non ꝓprie quidē sed ꝓpter similitudinē actus. q2 ita opant simoniaci, ac si existimarent donū spūssancti pecunia possideri. eo q̄ emunt vel vendūt sacra, in q̄bus dat gra. q̄si sint dni spūssancti. quā existimationē si q̄s brēvtiqꝫ esset hereticꝰ. i. q. i. cū oīs. Potius aūt denoiatū est istud vitiū a symone. Dicit. n. simoia potiꝰ a symone q̄ꝫ a Giezi. vel alio qui etiā vendidit spiritualia. q2 completi⁹ in ipo symone mago reperta fuit rō simonie. Nā emere voluit ab aplis gratiam vt ipe postea vēderet etiā alijs. i. q. iij. saluator. Tho. se. se. q. c.

Diffinitur autem .§. I.

simonia sic. s. q̄ est studiosa voluntas emēdi vel vendendi aliq̄d spūale vel spūali annexum Tho. se. se. q. c. Voluntas aūt ponit ibi nō ꝓ potentia sed ꝓ actu ei⁹. Dīne. n. peccatū cōmittit actu voluntatis. studiosa. dz. i. deliberata. nā sola deliberatione nōis pōt cōmitti istud peccatū. ꝙ non punitur in iudicio eccie q̄ non iudicat de occultis. nisi ꝓcedat ad extra. Sed Guil. exponit studiosa. i. ad opus exterius ꝓcedēs. Io. an. etiā dicit q̄ simonia mentalis nō punit⁹. s. ab eccia nisi cū ope subsecuto. Noie aūt emptiōis ⁊ vēditiois cōprehendit oīs ꝓtractus nō gratuit⁹, vt transactiōis ⁊ renunciatiōis ⁊ b⁹. excepta ꝓmutatiōe q̄ licita est. seruatis q̄busdā circūstantijs vt. j. dicet. Spūale aūt dz tripliciter ꝑm Ric. in. iij. s. essentialiter vt gratia ⁊ virtutes. causaliter vt sacra q̄ causant grām. actualiter seu effectiue vt ꝑdicare. corrigere. visitare. orare ⁊ hmōi. qui sunt actus spūales. Spūali annexū dz dupliciter. ꝑm. b. Tho. in. iij. Uno mō sicut ex spiritualibꝫ dependens. vt hēre eccl'iasticā bñficia. qđ dicit spūali ānexum. q2 nō competit nisi hnti officiū clericale. Alio mō dicit spūali ānexum. q2 ad spūalia ordinat, sicut ius patronatus, qđ ordinat ad pntandū clericos ad bñficia ⁊ vasa sacra. q̄ ordinant ad sacrox vsum. Sub pcio aūt cōprehendit oīe tpale qđ pecūia estimari pōt. Ponit. n. Gre. triplex genus muneris quo cōmittit simonia. s. a manu. i. pecunia a lingua vt pces. ⁊ ab obsequio. i. q. i. sunt nonnulli. c. ordinationes. ⁊. q. iij. saluator. Et de singulis partibus plenius est videndum.

Est autē mortale .§. II.

q2 ⁊ ꝓtra iusticiā ⁊ ꝓtra legē diuinā ⁊ naturalem Et q2 papa subdit⁹ est ꝓdictis legibꝫ dei ⁊ naturali vt alij hoies. nec in illis se vel alium valet dispensare, ꝙ solū in puris positiuis. vbi hz plenitudinē ptātis. Ideo dicit. b. Tho. in. iij. q̄ illa opinio q̄ dicit q̄ in papā nō cadit simonia ē erronea Nam si papa, p aliq̄ spūali mun⁹ acciꝑet simoniam cōmitteret sicut ⁊ ali⁹ hō, q2 ⁊ in ipo Petro cui papa succedit simōie vitiū dānationē incurrit in nouo testamēto. Quāuis eñ res eccleſie sint aliq̄ modo pape. nō tñ sunt ei⁹ oībus modis bñdi. sicut illud qđ habet ad manū, vñ si recipe, ret, p aliq̄ re spūali pecuniā de reddit⁹ alicui⁹ eccleſie nō careret vitio simonie. ⁊ idem si reciperet pecuniā ab aliquo laico. nō de bonis eccl'ie, p re spirituali. Idez. b. Tho. se. se. q. c. Q. aūt dicit

in papam non cadere simoniam, dicit Anto. de bu. post Hosti. in his q̄ simoniaca sunt prohibita. s. ex iure positiuo habere locū. Nam talis constitutio nō ligat promulgātes. puta vendēdo vicariam. castaldionatū aduocaciam economiā. et hmōi. i. q. iij. saluator. extra eo. ad nostraz. Et de hac etiā videt intelligendū qđ dicit Jo. de ligu. extra eo. c. i. s. q nec papa nec alij regentes in curia cōmittunt simoniam. si papa ex certa scientia scit & tolerat. Nam certa scientia principis purgat hoc vitium. Sed & p̄m Petrum de palu. in iiij. di. xxv. & in q̄buscūq̄ simonijs. & si peccatum nō euitet. penā tñ iuris positiui cui nō subest sp euadit. vñ nec suspensionem nec hȳ. penas iuris sui timet. sicut nec est etiaz excōicatus. si p̄cutiat clericū. Dicit etiā idē Pe. q ille qui emeret beneficiū vel ordinē etiā a papa. penas iuris nō incurreret. q̄z sicut pōt dispensare in penis iā incursis. ita etiā q nō incurrātur. sicut posset p̄uilegium alicui p̄cedere q p̄cutiendo clericū nō eēt excōicatus. licet nō libenter faciat. Vñ autē dat pro pecunia videt dispensare. qđ licet retinere. sicut q̄ñ scienter dat ordinē irregulari eoipo dispēsat cū eo. Vñ qui habuit beneficiū p simoniā in curia. si habet q̄sciam q emanauit de q̄scia pape conferentis. penitendo de peccato non habet resignare. sed potest retinere. hec ille.

Querendū ergo .§. III

a clerico vel laico, put videt expedire fm̄ persone q̄ditionē. si dedit vel recepit aliq̄d spūale vel spūali annexum. vt sacramēta. beneficia. sepulturas vel iuspatronat⁹ & hmōi pro aliq̄ tpali vel pecūia vel prece vel obsequio. q̄z simoniā cōmisit. & p̄ cō sequens mortaliter peccauit. & qui dedit & qui recepit & qui mediator ad hoc vel cooperator fuit. i. q. i. repiuntur. Nec in hoc excusat ignorātia. cū sit ignorantia iuris diuini. q̄ neminem excusat. Et hoc est verū si ista prepositio pro cū dicit dari pro spūali importet appreciationē vel cōmutationez vel cām principaliter mouentē. ita. s. q illud tpale sit vt preciū rei spūalis. vel p̄pter hoc principaliter detur i p̄m spūale. Sed si pro importet cām finalem seu adminiculatiuā. vt. s. si detur aliq̄d tpale in collatiōe seu receptione spūaliū ob reuerentiā sacramentoz. vel ad sustentationē mīstrorum. & ad seruandū pias q̄suetudines in hȳ. & nō vt preciū i p̄ozz. nō est ibi simonia. ita tñ q̄ cesset oīs pactio & q̄uētio. i. q. tj. cū pio. sed & sine pacto etiā cū subtrahunt talia. s. spūalia. p̄marime sacramenta a nō dantib⁹ pecuniā. vel exiguntur a nō valentib⁹ dare vel etiā a valētib⁹ sed nō volētibus dare extorquent. p̄cipue añ collationē spiritualiū. multū p̄sumit de simonia. Sec⁹ si libere spūalia traderent & post collationē nolētes dare etiā cogerent ad dandū. nō quidē vt preciū sed vt stipendiū & subsidiū rōe cōsuetudinis ibi existentis. b. Tho. in quolibet. Ponte autē oblata licite p̄t recipi. i. q. tj. sicut e p̄m. Si autem dans sacramentū vel aliud spūale intendat recipere pecuniā & hȳ. als nō daturus. dans etiā p̄dicto mō aliq̄d tpale vt pecuniā & hmōi nō vt p̄cium sed vt elemosynā nulla interueniēte pactione vel exactione erit simonia. nō quidē recipiēte sacramentū sed in dāte. que tñ simonia q̄z mētalis est sola pnia purgat. q̄z nullā censurā eccl̄esiasticā incurrit extra eo. mādato. & ita econuerso quando dans spirituale intenderet libere dare. et recipiens intenderet quasi precio emere ex eo q̄ tpale dat. Vñ nota q̄ aliq̄n simonia committit ex p̄te vtriusq̄. cū. s. dans ordinē vel beneficiū vel aliud spūale facit pactū cū recipiēte. vl vtriq̄ hñt intentionē ad tpalia. p spūalib⁹ cōmutanda. Aliq̄n ex p̄te neutriusq̄ vt cū q̄sanguīe⁹ dat aliquid nō ēpo sed q̄siliatio ē p̄. vt q̄ferat būficiū vl aliud ignorāte eo q̄ recipit & ē pō. Aliq̄n ex parte dantis spūale tantū. vt cū dat principaliter ea intentione q̄ habeat tpalia q̄ nō intēdit recipiens. Aliq̄n ex p̄te recipiētis tantū. vt cū ip̄e dat aliq̄d tpale p spūali principaliter vel ordinatori vel alteri. i p̄o tñ ordinatore ignorāte l' hoc nō intēdente.

De precibus .§. IIII.

que dicunt munus a lingua q̄ñ vel quomō inducant simoniā. Nota distinctionē q̄ fit a doctoribus. Aut. n. quis porrigit p̄ces pro se. aut p alio. s. vt obtineat būficiū. sacramentū vel aliq̄d aliud spūale. & si porrigat p̄ces pro se p obtinenda dignitate vel beneficio seu eccl̄ia būte curā aiarū tales p̄ces inducūt simoniā fm̄ Hu. Rai. Host. b. Tho. se. se. & in directorio iuris li. iij. etiā q̄mūcunq̄z al⁹ esset dign⁹. q̄z eoipo q̄ se ingerit p̄sumptuosus & ambitiosus videt. & p̄ ēns indignus. Et rō est fm̄. b. Tho. in quolibet. q̄ nullus pōt exercere curā aiaz extra grām cū p̄cō mortali digne q̄z faciendo ea q̄ p̄tinent ad curā aiaz peccat mortaliter. sed nemo scire pōt si est extra mortale peccatū. & sic est p̄sumptuosus & simoniac⁹. Vñ & nullus dz sibi assumere honorē sed qui vocat a deo tangz Aaron. vt dr ad Heb. v. & sic videt facere contra ius diuinū. vij. q. i. in scripturis. i. q. i. ordinationes. extra de elec. q̄liter. Multo magis e simonia si al⁹ est indign⁹. puta q̄z illiteratus vl notorius fornicator & hmōi. Si autē porrigat p̄ces p se pro būficio simplici & idigeat nec indignus est eo p̄pter aliqđ impedimentū. nō ē simoniac⁹ nec peccat fm̄ Rai. & b. Tho. & alios extra đ p̄bē. c. tj. Si vero nō indiget peccat. i. q. tj. clericos fm̄ Rai. & multo magis si cēt indignus. Guil. tñ et Bar. dicūt q̄ hec opio est Duran. Et credūt q̄ q̄ quo aliq⁹ est, p̄mot⁹ ad sacros ordines cū hȳ. ordinatio titulū eccl̄iasticū req̄rat pōt petere būficiū

Capitulū Quintū.

ecclīsticū.licet abūdet in tpalibꝫ ⁊ nō solum simplex sed etiā bñficium cum cura pōt petere si est dignꝰ exemplo Ysa.vi.c.qui dixit.Ecce ego.mitte me. Cū istud vltimū dictū nō videt tutū nec tenēdū cū solēniores doctores ꝯtrarium dicant Nec exemplū inductū multū valet. Naz ysaias ad predicandū mittebat.nō ad presidendū vidit etiā prius se purgatū.viij.q.i.ī scripturis qō de se nullus pōt scire. Cūi dicit Nico.de lira sup illo passu.Ecce ego,mitte me.Ysai.vi.se offerendo nō peccauit.qz ante dispositū se vidit per purgationē.⁊ sup illud qō sequit. Clade cē.s.ad arguendū peccata regni iude. Pro sacramētis vero vel alijs spūalibꝫ nō repitur,pbibitū preces porrigere,p se,si est dignꝰ.excepto tū religioso.q vel le nō habet.xij.q.i.nō dicatis. Et pcipue ad ordines,pmoueri nō debet.nisi de volūtate plati.extra de tem.or.c.ad aures. Si aūt preces porrigātur pro alio,tūc aut sunt pces spūales,aut carnales. Si carnales.tūt aut pro digno aut pro indigno. Et si quidē pro indigno.simonia cōmittitur ſm oēs doc.i.q.i.de ordinatiōibus. Si vero pces sint p digno.puta qz illi qui precant.attendunt ad parētelā principaliter,si tū supior nō habeat respectū ad pces sed ad merituz,pmouendi.s.ad ordines vel beneficiū.nō cōmittit simonia.extra de eta.⁊ qli.ordi.c.tua.imo si ꝯsanguineus dignꝰ est,plus tenet prelatus ei ꝓ extraneis prouidere ar.extra de coba.cle.⁊ mu.c.e. Hec in dicteto.iuris. Duo aūt in.iij.dicit.q qñ quis dat aliquid spūale pro laude acq̄renda,vel,p fauore quē expectat ab eo.cuiꝰ precibꝰ satisfacit.non est dubium quin simoniā cōmittat,⁊ sibi si hoc facit ad euitādum aliqd pīculū vel malū qō pōt inferre,pces porrigens.si nō eraudit puta aliqs potens,et hz dicunt preces armate. Quādoq̄ preces fiūt pro indigno.satis apparet q nihil aliud mouerit.nisi fauor ⁊ auxiliū.aut pīculū euitandū.⁊ dicitur fauor ſm Catholicon auxilium.laus ⁊ assensus. Et iō manifeste simonia cōmittit,si,ꝓpter hoc bñficiū ecclīasticū detur. Si aūt,p digno fiant preces.q̄ntū ad iudiciū hoīm,pbabile videt,s.q dās magis moueat intuitu dignitatis,pone ꝯ fauore precū.⁊ iō non reputat simonia. Si tū principaliter moueat fauore precū.vel timore rogātis q̄ntū ad diuinū iudiciū simoniam cōmittit,⁊ rogatus ⁊ rogans si hoc intēdat siue aliqs roget,p se siue,p alio. Dicit aūt in directorio iuris li.iij. q siue,p alio roget siue electores siue quoscunq̄ alios.etiā pro indigno,siue,p dignitate,siue pro beneficio.nō dicit bñficiū hīe simoniace. licet iniustas pces funderet.nisi faceret intēdens obligari collatori bñficij ex precibꝰ.vl exonerare ipm quē rogat ab aliquo seruicio.qō ei fecerat p etaditionē precū. Idem.n.puto remittere qō dare. i.q.i.si qui sunt. Et pōt esse rō.qz ad hoc q sit simoniacus optet q interueniat mun?.i.q.i.sunt nōnulli. Hec aūt nō pro munere dant ſm Lancre.⁊ Guil.naso. Si a se vel ab alijs pces porrigantur.si platus solū deū in,pmotiōe.⁊ nō potētiam attēdat,vel diuitias seculares.tūc licz simoniacꝰ sit qui ita male rogat,extra eo.ti.c.tua. Nō tū qui rogat esse simoniacus.nisi dans beneficium seu dignitatē pces secutus sit,⁊ ꝓpter pces dederit.vt colligit a ꝯtrario sensu.extra de eta.⁊ quali.or.c.tuā. Sed ⁊si preces pro indigno cōsecutus esset.nō tū renunciare tenet nisi expressisset q ꝓpter preces fecisset,extra. eo.c.fi. Qui si dedit pecuniā alteri vel pces porexit alij ex pacto q ꝓpter datā pecuniā vel pces porrectas det operam q bēat bñficiū.idē est ac si dedisset collatori beneficij.i.q.v.c.pūtiū. Nec distinguit q fiant pces pro digno.aut carnaliter.aut spūaliter,cuz ex hoc ipo sit indignus ⁊ sint preces carnales,q ex pacto vult hīe beneficiū. Si vero adulationē faciat.vt bñficiū bēat pōt dici munꝰ ab obsequio. ⁊ reputādus est simoniacus.i.q.i.ordinationes. Non tū tenet illud bñficiū resignare. ar.extra e.c.fi. Hec notat Ber.Inno.⁊ Hosti.extra de eta. ⁊ qua.or.c.tuā. hec ibi. Et sic videt ꝯclusiue iste dicere q pces qñcz inducūt simoniā.nō tū pūitur in iudicio eccl'ie.vel censura ecclīastica iuris nisi fiat pactio vel aliq̄ quentio. Propter hoc etiam Anto.de bu.sup.c.tua nos.extra eo. sic dicit inter cetera. Nota q datio tpalis relatiue ad causandā dationē iuris spūalis expresse causat simoniā mentalē.de q̄ deus iudicat.non ecclesia. Et sic q optatur pactū exp̄ssum quo ad ecclesiam sola ⁊ simplex mens etiā verbis nō expressa apō deū optatur. Nota etiā q simplex rogatio sine ꝓmissione tpalis.⁊ sic simplices pces simoniam nō inducūt.de q extra de eta.⁊ q̄li.or.c.tuā.hec ille.qō videt intelligendū vt supra. Unō in fine dicte decre.q̄rens.vtrū sola datio sine pactione correlatiua ad inducendū dationē iuris spūalis inducat simoniā.recitatis pluribꝰ opionibus sic concludit Jo.an.dicit tenendū q in oībus sola intentio nō inducit simoniā.nisi mētalē.hec aūt sola pnia purgat.extra eo.mandato. Idez sentit Ricar.in q̄rto in sili casu.vt in.§.se. Preces aūt spūituales iuste sunt.⁊ ideo in eis non cōmittitur simonia.i.q.i.latorem.

De munere ab .§.v.

obsequio.nota distinctionē doctoꝝ. Aut.n.obsequiū est corpale ⁊ illicitū.aut corpale ⁊ de se licitum.aut spūale. Si obsequiū est inhonestuz.vt qua seruit prelato in faciendis vsuris.mercatijs,vel lenocinijs,p eo.aut etiā ad carnalia reputatū.vt qz seruit ad vtilitatē ꝯsanguineoꝝ suoꝝ vel patrimonij sui,tunc seruiens in hmōi ꝓ habendo.ordine vel bñficio.vel alio spūali simoniā

committit. ꝛ conferens ꝓpter hoc obsequium ali
qđ spũale. i. q. iij. c. saluator. Tho. se. se. ꝛ Duran.
ꝛ Ricar. Si aũt obsequiũ de se sit honestum vel
ad spũalia ordinatũ. puta laborat pro eccl̃ie vtili
tate eundo Romã. vel alias laborat in seruiẽdo
prelato in officio aduocandi vel alias. Dicit Ri
car. in. iij. q. si sine pacto aliquo seruit. ille q̃ ser
uitium recipit si eũ remunerat. aliqđ beneficiuz
ecclesiasticũ ꝓferendo. si tñ alias dignus sit. non
peccat. nisi principaliter habeat respectũ ad seru
tium receptũ ꝓ quo ei illud ꝓferat. ꝙ tunc esset
simonia ſm. be. Tho. ꝛ Duran. Et subdit Ric.
Clericus seruiens epo in spe future retributiõis
simoniã nõ cõmittit. si sine oĩ pactione ꝛ cõditio
ne seruiat. ꝛ principaliter hac intentiõe nõ serui
at. nec eps pro hoc directe prebendaz ei assignat.
extra de simoĩa. c. cũ essent in glo. Si aũt seruiat
principaliter cã obtinendi bñficiũ ecclĩasticũ seu
intentione. nullo tñ pacto intercedente, q̃uis
grauiter peccet ꝛ simoniã cõmittat mentalez. nõ
tñ incurrit illã simoniã que obligat ad resignati
onẽ bñficij ecclĩastici, qđ simoĩace adeptũ est. qđ
potest ꝓbari a simili ꝓ id qđ habet extra de simo.
c. mandato. hec ille. Si aũt obsequiũ est pure spi
rituale qđ esset impositũ beneficio ſm Guil. tũc
indubitanter ex pacto põt conferri beneficiũ. ita
ꝙ ille ꝓmittat tale obsequiũ vt puta celebrando
talem vel talẽ missaz. extra de ꝓben. c. significatũ
Sil̃t ſm Hosti. si alicui prebende vel bñficio eẽt
impositũ onus. qđ qui hz tenet docere, põt fieri
pactio seu exactio, ꝓmissiõis, cuz ei cõfertur đ tali
obsequio exhibendo absq̃ simonia. Et ꝛ alicui ꝓ
bende cui nõ est annexũ hoc onꝰ. cum vacat posset
hoc onꝰ imponi. Recipe aũt aliquẽ canonicũ. eo
pacto vt doceat. simoĩa est ſm Hosti. Item ſm
Guil. cũ duo sacerdotes debent celebrare missaz
vnus maiorẽ. aliꝰ minorẽ. si ex cã cũ dicunt adin
uicem. ꝙ vnus dicat missaz q̃ alter ꝙ tangit. ꝛ econ
uerso. licitũ est marie ex cã. Et cũ dicit iste impe
dit obsequiũ spũale ꝓ spũali, ly pro nõ notat cãz
finalẽ aut appreciationẽ & admiculationẽ cuz
iste nõ posuit dicere loco alterius nisi ipe dicat lo
co eius. Dicit etiã Ric. in. iij. ꝙ licitũ nõ esset ꝙ
duo adulti baptizãdi hanc pactionẽ inter se face
rent. Ego baptizabo te eo pacto ꝙ tu baptizes me
qz in talibꝫ oĩs pactio ꝛ ꝓmentio cessare debent.
extra de simo. c. tua. Dare. n. aliqđ ex pacto ꝓ sa
cramento. q̃uis spũale est illicitũ. ꝛ si nõ oĩno eo
modo quo ꝛ dare tpale. tñ qz res a nõ dño emit
ꝛ est extra rõem gre. Dicere aũt ozabo ꝓ vobis et
rogo vos ꝙ etiã ozetis ꝓ meꝫ. in nullo est re p
hensibile. quia hic non emitur vel venditur spũ
ale. cum nulla sit pactio.

De munere a .§. vi.

manu qđ est pecũia large sumẽdo pecuniã ꝓ re
bus mobilibꝫ ꝛ immobilibꝫ q̃ tpaliter possiden
tur. i. q. iij. c. totuz. Nota vt dicit Duran. in. iij.
ꝙ munus a manu vel est tale ꝛ tantũ qđ ꝑsumi
tur inclinare affectũ ad collationẽ rei spũalis ꝓ
pter i ꝑm. ꝛ tũc ꝓsumit simoĩa. Vel hoc tã paz
est ꝙ nõ ꝑsumit inclinare affectũ ad collationem
rei spũalis. ꝛ tũc nõ est simoĩa. Et hoc quidẽ ver
quo ad iudiciũ eccl̃ie q̃ ex exterioribꝫ hoc ꝑsumit.
& quo ad deũ. ꝛ ꝓsciam semp est simoĩa. cũ ꝓpter
qđcunq̃ tpale q̃ntũcunq̃ etiã puũ det spũale.
Et dicit Anto. de bu. super. c. tua nos, extra eo. ꝙ
dare pecuniã vel aliud tpale correlatiue ad recõ
pensationẽ vel inductionẽ datiõis iuris spũalis
siue cũ pacto siue sine pacto. siue ante siue post.
inducit simoniã. i. q. i. emẽdari. Secus si pure ꝛ
libere det nõ hac intentione. Dicit tñ Hosti. vt
allegat idẽ Anto. sup. c. veniens. extra eo. ꝙ dan
o pecunie sine conuentione nõ cõmittitur nisi si
monia mẽtalis q̃ ꝓ pniam abolet. Et sufficit so
la ꝙuentio ad inducendũ simoniã. dato ꝙ nõ ser
uetur ꝓmissum. Ad iudicandũ aũt simoniaz
cũ dubitat vtz quis corrupta mẽte dederit mũe
ra ſm Rai. attendenda sunt ꝑcipue tria. Pri
mũ. s. dantis ꝛ recipiẽtis q̃litas. vtrũ. s. a paupe
re diuiti vel ecõuerso. Secõm muneris q̃ntI
tas. vt si res est modici vel magni precij. Ter
tium est donatiõis tps. an. s. instante necessitate
vel alias ꝓferat. Et ſm hoc ꝑsumit ꝓ vel ꝓtra
extra eo. c. ꝛ si q̃stiones. Qđ intelligẽdũ est in foro
ꝑtioso. & i foro ꝓscie attendit intẽtio. ꝛ ex eã iudi
cat. q̃uis oĩes ꝑsumptiones essent ꝓtra. Idẽ di
cendũ est de enpcionẽ. s. ꝙ sine pacto ꝛ non corru
pta intentione dãdo nõ inducãt simoniaz. alias
secus. i. q. i. iudices eius. Tho. in quolibet sic di
cit. In dispensatione sacrorꝫ vel aliorꝫ spũalium
cũ aliq̃ recipiunt. vt simoĩa euitet tria sunt neces
saria. Primũ vt hoc fiat ex ꝓcessiõe iuris diui
ni vel hũani. vel saltẽ sue ꝓsuetudis. Secõm
est vt sit intentio pia ꝛ nõ corrupta. Tertiuz ẽ
vt sit forma honesta vt. s. nõ requirat ante ꝑfi
ciꝫ exhibitionẽ ne pactũ ĩteruenire videat. & im
pleto officio pñt exigi. Et igit̃ ista tria ꝙueniant
secure accipiat Archidi. palefrediũ. ꝓ installatiõe
abbatis. Nota etiã ſm Io. de lig. ꝛ Inno. sup. c
ad aplicam. ꝙ si est ꝙsuetudo ꝙ pro ordine vel a
lio sacramẽto det tantũ añ receptionẽ eiꝰ. nõ va
let. imo est corrupta. Et si longo tpe seruata est.
ꝙ ꝓ ordine tali det tantũ. nõ põt cõpelli ad solue
dum. qz si gratis dedit nõ ꝑiudicat sibi. nec nata
est obligatio. nec si nõ gratis dedit ex vigore con
suetudinis valet. qz fuit corruptela. Ez si ex sta
tuto vel ꝙsuetudine det aliqđ ꝓ ordine vel aliis
spũalibꝫ post receptionẽ eoꝝ valet. vt in ꝙsuetu
dine venetoꝝ vbi q̃rta oĩm mobiliũ morientis da
tur epo. In Britania vero tertia ꝑs. ꝛ possũt ad
hoc cogi. Ideo aũt veneti hec dant. qz nil soluũt

Capitulū Quintū.

pro decima. hec ille. Anto. aūt de bu. sup. c. in ordinando extra eo. sic dicit. Pro spūalibꝫ non est licitum aliquid exigere. nec etiam aliquid sponte offerre p̄ istud. c. qđ non solū prohibet in exactis sed etiā in oblatis. Ubi tñ non dat pro spūalibꝫ bene licitū est aliquid gratuitū recipe. dūmodo non fiat ex pacto expresso vel tacito. vt in. c. ꝛ si q̄stiones. Dz aūt dicit iste pro spūalibus nō esse licitū. etiā sponte offerre intelligendū est prout ly pro importat appreciationē. p̄missam pro eo. Sz siquis p̄ ypocrisim cū pretendit speciē sanctitatis promouet ad ordines vel bñficia nulla interposita ꝯditione vel pacto fm Rai. resignare non tenet tale beneficiū. nec dispensatiōe indiget. sed p̄nia interiori. extra eo. c. mandato. imo fm Tho. vbi supra nō est ibi simonia. Itē nota q̄ ille qui dat prebendā. vel aliqđ beneficiū principaliter ratione ꝯsanguinitatis vel ꝓpter affectionē alicuiꝰ amicicie tpalis. siquidē intendat solū bonū tpale illius cui datur ꝛ nō alterius. q̄uis graviter peccet. non tñ simoniā cōmittit. qz nō vendit cuz nihil accipiat. Sed si in hoc intēdat aliqđ bonū in seip̄m redūdans. s. q̄ magnificet per hoc. ꝛ nobiliretur dom⁹ sua. vel q̄ i p̄e in ꝯsanguineis sit sortioz. vel si hoc pacto vel intentiōe beneficiū cōcedit vt beneficiatus faciat aliquā recōpensatōez tpalem sibi vel suis ꝯsanguineis. simonia est. hec Tho. in iiij. ꝛ in se. se. ꝛ in quolibet. Item qui debitori suo dat aliqđ spūale vt recupet qđ suū est absq; dubio simoniā cōmittit fm Tho. in iiij.

De pecunia au .§. VI

tem simoniace recepta siue pro ordine dato vel beneficio. vel p̄ sepultura vel p̄ ingressu monasterij vel pro p̄sentatione quo ad patronos eccl'iaꝝ. vl' p mediatiōe vel ad hoc vt procuret quis alteri spūalia ꝛ hmōi. quid fieri debeat. Nota fm doc. q̄ talis pecūia retineri nō p̄ot. nec etiā debet reddi ei qui dedit. qz ille turpiter dedit. Sed fm Bern. debet dari illi eccl'ie. in cui⁹ contumeliā data est. extra eo de hoc. ar. xvij. q. iij. si q̄s in atrio. Unde si quis est ordinat⁹ non bñs bñficiū. pecunia ab eo accepta simoniace debz dari ecclesie cathedrali Si aūt est ordinat⁹ ad titulū alicuiꝰ ecce vel bñficij. illi eccl'ie bñficio applicabit fm Guil. ꝛ Ul. Si accepta est pecūia vel res alia p̄ eccl'ia l' bñficio illi eccl'e l' bñficiō applicabit. nisi eccl'ia fuisset i cui pa. qz tūc dz illud pauperibus erogari. ne eccl'ia de malo reportet lucrū. puta si totū collegiū ꝯsensisset simonie. Dicit etiā Rai. q̄ si talis transiret ad religionē ex misericordia posset ei reddi vt cū ea transiret. vel etiā si eēt paup. ꝛ non sufficerent sua. vel etiam si dedisset ex ignorātia fm Hosti. Idē videt dicendū de pecūia simoīe recepta pro aliqs spūalibꝫ. vt. s. det illi eccl'ie in q̄ cōmissa est. ita tñ q̄ nō reportet cōmodū qui dedit. Si vero pro ingressu monasterij pecūia simoniace sit recepta. si capitulū fuit pticeps simoīe. transibit sic ingressus ad aliud monasteriū simpliciter cū illa pecunia sibi restituta. Si aūt solus p̄latus vel aliq ꝛ nō capitulū. tūc transeūdo ad aliud monasteriū si est professus illud scōm monasteriū ad qđ trā sit habebit vsufructū illoꝝ bonoꝝ suoꝝ ipo viuēte mortuo aūt reuertentur illa bona libere ad p̄mū monasteriū. qđ videt hec locuz in bis q̄ vsu nō ꝯsumunt vel distrahūtur. vt sunt possessiones Si vero dispenset cū tali q̄ remaneat in illo eodem monasterio. puto etiā q̄ poterit dispensari. q̄ illa pecūia simoniaca remaneat mōasterio. ita tñ q̄ si possibile est q̄ illi q̄ fuerūt in vitio nō habeant vtilitatē. Vel etiā q̄n nō p̄ot pecūia simoniace recepta cōmode applicari loco. vbi vel in cuius ꝯtumeliā data est. puta q̄ in remotis p̄tibꝫ est. vel cū videret inconueniens eā ibi dari. vt cuz eccl'esia b̄etur q̄si pro derelicta. pauperibus potest erogari. De fructibꝫ vero bñficioꝝ simoniace receptoꝝ quid iuris. dicet. j. Si q̄s autē recipet pecuniā vt p̄mittat aliquē intrare ad p̄latum a q̄ vult obtinere aliqđ spūale nō cōmittit simoniā. Secus si recipet vt etiā ipe psuaderet ipi p̄lato vt daret illud spūale qđ querit. puta bñficiuz vel ordinē. ꝛ hmōi. hoc. n. esset simoniacū.

Dicto de tripli .§. VII.

ci munere qđ b̄etur loco precij in vitio simonie. Nūc videndū est de q̄busdā contractibꝫ vel actibus in quibꝫ aliqñ cōmittit simoīa. q̄ cōprehēdūtur noīe emptiōis ꝛ venditiōis. Et primo de permutatione. Nota g̃ fm Ell. q̄ pmutatio aut' est tm̄ possessionū. aut bñficioꝝ vel eccl'iaꝝ vel dignitatū eccl'esiasticarū tm̄ vel mixtū simul cū tpalibꝫ Et primo mō vtiqz fieri p̄ot absq; vitio simonie. puta cū p̄latus vni⁹ eccie cū alia eccia vl' laico etiam aliquā possessionē adinuicez pmutant. Et si possessio vnius plus valet q̄z possessio alteri⁹ in quā pmutat. p̄ot ꝛ dz supplere residuū in pecunia. vel alijs rebꝫ ille alter quosq; p̄uenat ad eq̄litatem. extra de re. pmu. c. ad q̄stiones. Sed qz ista est q̄dam alienatio. extra de re. ec. nō alie. nulli. iō in hoc dz seruari forma alienatiōis. de q̄ habes. j. in tertia p̄te ti. c. Si aūt est pmutatio beneficiorū cū tpalibus. puta cū bñficia ineq̄lia i possessionibꝫ pmutāt. ꝛ iō hñs bñficiū plus abundans petit sibi adjici certā summā pecunie vl' alterius vt ad eq̄litatē veniat pmutatiōis. p̄ot hoc fieri autoritate supioris. ꝛ q̄ nō p̄etat aliqđ tpale ab altera partiū. ex eo q̄ suū bñficiū plus dz de iure spūali q̄z aliud. In bis. n. duobꝫ casibꝫ committeret simonia. Primo viz si talis pmutatio fieret inter p̄tes sic adinuicē paciscētes ꝛ cōmutantes sine officio supioris. Secō si etiā ex officio supioris fieret talis pmutatio. ꝛ aliqđ tpale

daretur ab eo qui minus habet de iure spirituali in suo beneficio ei qui plus habet in suo. & hac ratione. extra de re. pmu. c. ad questiones. Sed si plus daretur ex eo q aliud beneficiū in quo fit permutatio habet plus de tpalibus. & precise hoc respectu fieret. & nō etiā ptim respectu spūaliū iuriū non esset simōia Si aūt fiat pmutatio simpliciter de bñficio ad bñficiū, vel de eccīa ad ecclesiaz cū suis iuribo & possessiombo, tūc si fit hoc auctoritate & pactiōe partiū tm̄. est simōia. Sed si fiat ex officio epi. nō est simōia, pōt. n. epūs transferre psonas & facere pmutatiōes. ptes autē de hoc adinuicē offerre nō debent ꝑm Ell. Inno. dicit q possent dicere epo. tali meli⁹ cōpeteret eccīa mea. & mihi sua. & hmōi. Idē Host. Sed Guil. dicit q ptes q faciūt pmutationē pñt sibi inuicē intimare voluntatē suā absq peccato aliq. Jo. autē de Imo. sup cle. ne pcessione de re. pmu. dicit q glo. sup illud verbū cle. volētibo arguit q tractatus de pmutādo pōt inter ptes pcedere pmutationē. Nec ob. c. quesitū de re. pmu. qz ibi nō loquit de tractatu de pmutādo ꝫ de ipa permutatione, q nō dñt expediri p partes ꝫ ex mero officio iudicis. & idē notat ibi Paulus. Idez etiā dicit glo. dicte cle. q in resignatiōe dicti bñficij pōt exprimi q illa fiat ex cā permutatiōis. Et ideo fieri pōt ꝑm Guil. qz ius hoc permittit. vt supra eo. c. vno li. vi. Quāuis. n. de rigore resignatio debeat esse libera & nulla dz esse adiectio. i. q. ij. q̄z pio. tm̄ hoc, pcedit ex eqtate scripta q̄ prevalet rigori ex q̄ scripta est. C. de iudi. l. placuit. Idē etiaz dicit q q̄uis Inno. dicat q. vbi cēnt pbende vni⁹ eccīe prochialis & vniformis additionis sed sola eēt diuersitas tpalium. tūc posset vnus canonic⁹ cuz alio canonico eiusdē eccīe permutare prebendam sine autoritate supioris. & vnū tēporale cū alio tēporali. Nā aliud canonia. aliud pbenda est. Tuti⁹ videt qd dicit Host. i. q nō fiat talis permutatio sine autoritate supioris. Cū. n. pbenda sit de annexis spūalibo idē iudiciū sicut & de spūalibo. Dicit aūt Jo. de Imo. añ factū hoc esse tenendū vt tuti⁹. & ne det via fraudibo & simoniq. tm̄ post factū forte pcederet opio Inno. ar. no. in fi. i de elec. c. nihil est sup glo. i. Jo. aūt de lig. dicit hoc onio necessariū ne dū honestū q fiat auctē superioris mouet. qz necessaria ē in pmutatiōe collatio noua. extra eo. c. vno li. vi. Et iō cū pbēde sint annexe iuribo canonicalibo. sicut ius canonicale nō pōt de vno in aliū trāsferri sine autoritate supioris. sic nec pbenda. alias separet ius canonicale a iure prebende qd fieri non potest per priuatos.

De simonia .§. VIII

que cōmittit ꝑ mediatorē. Nota ꝑm Host. in sūma. q si q̄s offerat pecuniā vel pces p me vel promittat pecuniā si ex̄pse ꝓtradiri, nō obstat mib extra eo. c. sicut tuis. Secus si me sciēte & ꝓsentiente. tūc dicor interponere volūtatē meā. & iō q̄n tūcunq occultū sit simonia est. & renūciare debeo si aīam saluare volo. Si vero hoc fit me penitus ignorāte. & ab inimico meo volēte, pmorionē meam impedire de q̄ sperab. nō cōmittit simonia quo ad me, ne ex dolo suo reportet qđ intēdit. extra eo. c. sicut tuis. Si aūt amic⁹ mens dedit pecuniaz p, pmotiōe mea, simoniace, pmoueor. & nō sum simoniac⁹. s. cū fit me ignorāte. tm̄ renūciare teneor extra eo. de simoniace. & c. de regularibo. pcordat cū eo Inno. Dz Guil. dicit. q si me nesciēte, pmissa est pecūia, p mea, pmotiōe quā postea solui. vel etiā iā solutaz restituo. licet graviter peccaverim. & licet in male factis ratihabitio retro trahat. et mādato cōparet. pōt tm̄ epūs dispensare. qz revera non fui simoniac⁹ in receptiōe bñficij. sicut notat Lancre. extra eo. c. sicut nobis. Cōcessio regis. sicut de iure direc. iuris censet simoniaca. & allegat ibi ad idē Ber. & Hosti. Ric. etiā in. iij. idē videtur sentire. & sic tenet renunciare. Dicit etiā Inno. sup. c. tanta extra eo. q si q̄s obtinuerit ordinem vel beneficiū. alio dante pecuniā non ordinatori non est simonia. etiā si sine pecūia nō erat obtenturus. cr. i. q. vi. §. fi. Si aūt ipe ordinat⁹ pecuniaz dedisset. etiā si sine pecunia bīturus erat ordinē simonia est. ar. i. q. iij. §. vl. & q. vi. c. i. Idem Ll. Qui dat pecuniaz alicui ex familiaribus plati. vt det sibi ingressum ad ipm. cū intēdat quid spūale vt ordinē vel bñficiū obtinere. simoniā neutr cōmittit. Sed si dat vt faciat verbū, p eo ad plua tendū vel ꝓsulendū prelato de collatiōe alicuius spūalis. simoniā vterq cōmittit. i. q. i. quicunq pecuniā aūt quā recipit mediator simoie p se retinere nō potest. sed dare dz vt dicetur in. §. se.

De transactiōe .§. IX.

que aliqñ inducit simoniaz in spūalibus. Nota primo q̄d sit. Ad qđ dicūt doc. q ē de re dubia lite incerta nec dū finita nō gratuita pactio. ff. e. l. litē aūt intelligas pñtem vel futurā. qz etiā añ litem fieri pōt trāsactio. Nota, scdo q Inno. extra de trāsac. c. statuim⁹ in glo. dicit sic. Quidaz dicūt q in spūalibo pōt intervenire cōpositio. trāsactio nunq̄. Nos licitā esse dicim⁹ trāsactionez & pmutationē in spūalibo. dūmō ex vtraq parte tm̄ intervenīat spūale, & nihil tpale. vt in dicto c. statuim⁹. & c. de cetero. & extra d decimis. c. ex multiplici. & de re. pmu. c. ad qōnes. Idē dicimus de bñficijs. si petant iure ptāris. puta qz vna eccīa petit ab alia pbendā quā dicit ad suā collationez ptinere. Sed si aliqs clericus petit sibi bñficiuz nō est licite trāsactio. etiā si vtriq; det spūale. extra eo. ꝓstitut⁹. cōpositō aūt intervenire ñ pōt. extra eo. c. sup eo. talis. s. q ille cleric⁹ q̄ ius non bz vel nō bē credit. ꝑmit⁹ iuri suo renūciet sine ali

Capitulū Quintum

qua datione vel etiā q̄ alius ius habēre recipiat in canonicum sine aliqua datione. hec ille. Si ḡ fiat transactio in spiritualibus vbi fieri non potest. vt in casu dicto. vel etiam vbi fieri potest. puta inter spiritualia cum mixtione ⁊ interuentiōe temporalium erit simonia. Amicabilis aūt compositio admittitur. etiā vbi non esset licita transactio ꝑm Hosti. que si fiat sine autoritate iudicis personalis est. ⁊ iō cū psonis extinguit. Si autē autoritate iudicis realis est nisi per iudicē aliud dictū sit. sicut loquit extra eo. c. statuim⁹. Quāuis aūt amicabilis cōpositio facta autoritate superioris teneat mero iure. tñ restituet eccl̄ia. si ex hoc graviter ledat. extra de restit. in inte. c. i.

De renunciatio .§. x

ne. Nota primo quid sit. Dicunt doc. q̄ est iuris p̄ij spontanea refutatio. Juris p̄ij refutatio dicit. q̄ iuri alieno renūciari non pōt. nisi cū ꝗs cēt ꝓstitut⁹ ꝓcurator ꝓ altero. ⁊ sup hoc haberet speciale mandatū. Potest. n. quis renunciare sicut p seipm. ita per aliū noīe suo. extra de of. dele. cū olim. Spontanea dicit. q̄ si nō esset spontanea ꝫ coacta. non obesset repetere volenti. extra. e. c. sup hoc. Scōo nota q̄ effectus renūciationis est. vt qui renūciauit ad id cui renunciauit. regressum non habeat nisi ex nouo iure cōcedat. vel antiquo sibi restituto iure. extra eo. cuz inter ⁊ ca. ex transmissa. vij. q. i. ꝫ piculosum. Nota tertio q̄ fieri debet in manibus eius a quo habetur institutio ⁊ ꝯfirmatio. extra eo. admonet. Falitū in episcopo qui nō potest renunciare episcopatui nisi in manib⁹ pape. extra de renunc̄. nisi cū pridem. etiā nō ꝓfectus dū mō electus ⁊ cōfirmatus. extra de trāslatis. c. inter cozpalia. Fieri aūt cōiter renunciatio debet in scriptis. vij. q. i. §. ecce. Nota q̄rto q̄ renunciatio officij ⁊ beneficij ecclesiastici debet esse volūtaria. nā inuitus non cogit renunciare. vij. q. i. ꝫ uis. et debet fieri pure ⁊ absolute. extra de offi. dele. c. ex parte. Naz si quis renunciat alicui bñficio vel rei spūali. vel resignat aliq̄d spūale aliquo tpali dato vel promisso simonia est ꝑm Gof. ⁊ Hosti. viij. q. iij. talia. Q si nō precedat datio vel promissio sed ſsit sola intentio. vt. s. solū renunciet beneficio hac intentione vt detur sibi aliquid tpale alias non renunciaturus. simonia mentalis est que p̄ solam penitentiam abolet̄. extra eo. mādato. Sed ex quo nulla pactio interuenit ab ecclesia nō punitur. Sed si quis renunciat beneficio ea intentione vt detur nepoti vel alteri nulla tamē de hac facta pactione vel conuentione nullā incurrit simoniam. Renunciare aūt beneficio vt detur alteri est simoniacum. q̄ prohibitū. scilicet ex iure positiuo. sed non est prohibitū simpliciter sed sc̄om istū modū cū videlicet hoc ducitur in pactū. i. q. ij. ꝫ pio. Guil. Jnno. Gof. Si autem quis habet voluntatem deliberatam renunciandi beneficio cū intentione ⁊ ꝓposito paciscēdi vt alteri detur in illo est simonia mentalis. Effectualis aūt est ab ecclesia punienda cū procederet ad actum ipm paciscendi in renunciatione. Nota quīto q̄ cū quis habet lrās a sede aplica sup prouisiōe sibi fienda de aliquo beneficio si renūciet talibus lr̄is pro aliquo tpali pecunia vel pensione facta pactione simoniacū est ꝑm Hosti. ⁊ Jnno. Naz ex illis literis habet ius ad petendū spirituale. talis etiā priuat̄ literis ⁊ pensione si p̄ hoc recipieret pensionē. Sed si ex officio iudicis vel bonis viris mediantib⁹ pure renunciat ⁊ ex altera parte aliquid temporale datur ei non est simoniacū vt colligit extra de renun. c. sane. Similiter si renunciet talibus literis ex eo q̄ assignatur sibi spūale. i. beneficium non est simonia. etiam si ex hoc pacto renunciet. Est. n. quasi permutatio de spirituali ad spūale ꝑm Hosti. ⁊ Jnno. qui hoc notant extra de rescrip. c. ad audiētiā in glo. Nota sexto ꝑm Anto. de bu. sup. c. nō sine de arbi. q̄ licet valeat compositio autoritate superioris vt p beneficio quod dimittitur detur aliquid tpale. extra de preben. nisi. non tñ valet vt detur aliq̄d aūcte īferior⁹ l'paris ī quē cōpmittit. Et sic cōmittit simonia p̄dationē pecūnie pro beneficio cōsequendo ita in eo ⁊ pro eo cedendo. Et q̄ nō valet renunciatio litis super beneficiali pecunia suscepta pro renunciatione. Dicit tñ idem Anto. q̄ ꝑm Jnno. vt detur pecunia sup renunciatiōe litis non est semper simonia sed aliquando. Ex quia ꝫ tenet speciem simonie. ideo ꝫ reprobatur Declaro. Nam si daretur pecunia non habenti ius vt cederet liti hoc non esset simoniacum nec iniquum. Item si daretur pro bono pacis nō ex pacto partiuz sed promissione arbitrorum nō in conspectu ad beneficium. de transactis. super eo. Sed si daretur ius habenti pro redimēda iusta lite ab habente ius ⁊ ī respectu ad spirituale. hoc esset simonia. Nota septimo q̄ episcopus vel alius qui simoniace tenet beneficiuz veniens ad mortem si vult saluari debet renunciare scōm Hosti. vel etiā in mente sua si alius deficiat omnino renunciet ⁊ in manibus confessoris. si non potest habere eum in cuius manibus ordiarie deberet renunciare. ⁊ sub hac conditione renunciabit si placuerit pape vel alteri ad quem spectaret collatio eius. Et si conualuerit vadat ꝫ citius ad eum ⁊ pareat ei. Et caueat ne mozā prebeat nec fructus sibi appropriet sed fideliter custodiat vel in vtilitatem ecclesie expendat potest tñ vite necessaria stricte recipere. di. lxxvi. c. pasce.

De cautiōe vel .§. xi.

promissione in collatione ordinis beneficiorū vel aliorū spūaliū. Nota q̄ oēs doc. in hoc q̄ cordāt q̄ post ordinationē factā vel electionē pōt exigi & fieri cautio & pmissio ab electo vel ordinato p̄ suspitionem & p capitulū siue electores absq; vitio simonie nisi p̄cederet illa pmissio ex pactione facta añ electionē de hoc. q̄ tūc induceret simoniā vñ. q. iij. artaldus. Et dicūt Hosti. & Gl. q̄ post electionē añ cōsecrationē & cōfirmationē p̄lati superiores req̄rere ab electis cautiones debitas & honestas extra de elect̄. c. significasti. Et etiā electores ꝑm Gl. Et rō est q̄ post electionē nil spreatur ab eis. Et nō solū capitulū & p̄latus pōt hoc eq̄rere ß etiā rex dūmō hoc nō fiat ex p̄cedēti pactione. Potest etiā tā capitulū q̄ superior post electionē ex causa inuenire nouas cautiones & pmissiones. dūmō sint iuste & viles. & eas exigere añ cōsecrationē. vel etiā vacante bñficio pōt aliq̄d statuere & electus tenet illud seruare. Sed añ electionē vel pmotionē an requiri possit cautio vel pmissio aliq̄. Rai. & Gof. & Gl. dicūt q̄ p̄lat a superiori suo seu p̄lato absq; vitio simonie ß nō ab electoribus. Sed Guil. & Hosti. dicūt q̄ nec a p̄latis nec ab alijs añ electionē vel pmotionē licet requirere cautionē absq; simonia. & ista ē tutior opinio. Itē nota ꝑm Ric. q̄ ille qui pactus facit & pmittit patri adiuuare filiū vt ei ꝓferat bñficium. vel si ipe est eps pmittit p̄ri p̄o vando bñficio filio suo ipo filio hoc nesciēte si postea pactū obliuioni tradens dat illi filio bñficiū vel adiuuat eū vt ipi cōferat. et hoc facit pure & intuitu pietatis nō est irregularis aut simoniacus. q̄ talis ꝑm rei iudiciū reputat recessisse a pacto re integra & hoc nisi ex postfacto illud q̄d in pactū positū fuerat sciēter recipiat. Nec etiā ille reputat simoniacus vel tenet ad resignationē bñficij q̄ beneficiū fuit ꝓsecut⁹ ex pmissione facta patri q̄. s. dat⁹ filio tale bñficiū si resisterꝫ a tali & tli malo

De redēptiōe .§. xii.

spūaliū. Nota ꝑz. Rai. q̄ spūalia sic vēdi & emi nō p̄nt ita nec redimi ex. de simo. c. q̄relā. nec aliquo dato vl̄ pmisso vel retēto possidere. Et intellige ꝑm Guil. q̄ talia nō p̄nt redimi aliq̄ dato vl̄ pmisso videlicꝫ ei q̄ iuste possidet. nā dando ei q̄ iuste possidet ab eo cui debēt iuste redimi possunt hoc est. n. redimere non spūalia sed vexationē suā. Illa. n. spūalia iam sua erāt vñ redimēs decimas clericus a layco iniuste detinēte nec volēte dare nisi p̄ pecunia simoniā nō ꝓmittit sc̄ꝫ hosti. Sꝫ bñ laycus qui recipit ꝓpter hoc pecuniaꝫ. Item si alicui clerico uel etiā layco nulluꝫ ius habēti in electiōe sed maliciose volēti eaꝫ impedire quis dat aliquid ne ipediat dicit Rai. q̄ si nondū est ei ius acquisitum. puta q̄ nōdū est electus simoniacē secus si iā ē ei ius acquisitū extra eo. c. dilectus fi. Dicit añt Guil. q̄ si tali nō bñti aliquod ius in electiōe & volēti ipedire simpliciter ne fieret electio aliq̄ possꝫ totuꝫ capitulū daret aliq̄d & hoc eēt redimē vexatioēꝫ suā. Sed nō posset dare si ille impediret ne de isto vel illo fieret. Item cū quis est iste excōicat⁹ vel suspensus vel interdict⁹. si dat aliq̄d p̄ sua absolutiōe vel restōne simoniacus est. in dāte & in recipiēte ꝑm Hug. Hosti. & Gl. ar. i. q. i. c. nullus extra eo. nemo. Sꝫ vbi quis iniuste est excōicatus suspēsus vl̄ interdictus si dat aliq̄d p̄ sua absolutōe vel p̄ restituti one sui officij beneficij vel cōionis ꝑm Hug. xvi. q. vij. decimas q̄s. in glo. & Hosti. simonia est ex pte recipiētis pecuniā nō ex pte dātis. naꝫ dans nullū ius acquirit ß dat vt acquisitum retineat q̄d licet. ar. i. q. lij. quesitū. Guil. tñ dicit etiā dātem esse simoniacū. debet. n. recurrere ad superiorem. Itē si quis dat pecuniā q̄renti facere eū removeri ab officio & beneficio q̄d iniuste & ñ canōice obtinuit vel iniuste detinet ne hoc faciat simonia est in vtroq;. Sed si iuste acq̄siuit & tenet et iniuste quis vult expellere eū licet redimere vexationē suam. Et in dante quidem nō est simonia sed in recipiente p̄o hoc pecuniā ꝑm Lyo. Itez ꝑz Guil si eccl̄ia mea l̄ p̄benda me remoto alteri fuerit assignata. si p̄o precio eā recupero vel redimo simonia est. siue iuste siue iniuste fuerim amotus & alius institutus. Sed bñ licet ei tueri ius suū & probare si pōt iuiustā electionē vt sibi restituat. Et etiam ante priuationem liceret cuꝫ iuste tenet redimere vexationem suam.

De locatione .§. xiii.

vel cōductiōe in eccl̄iis & beneficijs & venditōibus fructuū. Nota primo q̄ nec epi nec archidiaconi nec aliq̄ p̄lati p̄nt cōmittere vices suas sub āno censu. extra ne p̄la. vi. su. c. i. ij. & iij. Cum. n. tale ius sit spūale nō est dubiū q̄ p̄o eo aliq̄d dare vel recipe simonia est. Sed q̄ epus permittat alicui pure & simpliciter vices suas & tali vicario cōstituat salariū nō est peccatū sed pot⁹ ad hoc tenet̄ ex. q. ij. charitatē. Et vt dicit Hosti. Sicut p̄ cōmissione iurisdictiōis non licet recipe certaꝫ pecunie q̄ntitatē ita multo minus licet recipe quotam. i. p̄tem prouētus. Nota scd̄o ꝑm Hosti. q̄ prelatus vel rector eccl̄ie presbyteris illis quos i pe cōducit vel locat fructus eccl̄esie cōmittere potest etiā curam aiarū dūmō gratis & sine pactione aliqua intercedente autoritate epi extra de offi. vica. c. ad hoc. Sine autoritate epi. imminente profectiōe necessario posset cōmitti ad modicū tps vnū viz vel paucos dies sed nō viu. ex. q. i. p totuꝫ. q̄ nec pegrinari pōt sine lnīa epi. de ꝓse. di. v. c. nō oportet. Dz si p̄ pecunia cōmitteret vel locaret simonia est. Nota tertio q̄ cū p̄lat⁹ vendit omnes obuētiones eccl̄esie cōmoduꝫ iu

Capitulū Quintum

risdictiōis transit cū alijs nisi fuerit exempta iu-
risdictio.p se tñ iurisdictio vendi non potest nec
debet.hoc ſm Hosti. Nota ḡrto q ſm glo.c.tj.
ne prela.vi.su. Prelatus iurisdictionē nō solū spū-
alem imo ⁊ tpalem tm̄ vendens simoniā cōmit-
tit. Nō dictū glo.vt dicit Anto.de bu.intelligē-
dum est de iurisdictiōe tpali quā quis habet ab
eccīa que iudicat quid spūale.vñ respectu eius a
quo ipa iurisdictio habet dependentiā potest iu-
dicari spūalis vel annexa spūali.vñ nō mirum si
ipam vendens cōmittit simoniā. Q: aūt dicunt
Imno ⁊ Hosti.sup.c.i.eo.ti.q̄ vendens iurisdi
ctionē tpalem nō cōmittit simoniā licet al's gra-
uiter peccet.intelligit de iurisdictione tpali quā
quis habet a ptāte tpali que nec respectu sue es-
sentie nec accessorie nec dependentie pōt iudica-
ri spūalis.⁊ iō ibi nō cōmittit simonia.vñ prela-
tus si hēret tpalem iurisdictionē in feudū a' prin
cipe seu dño tpali.si venderet nō cōmitteret simo
niam'quanq̄ grauiter peccaret. Nota quīto
q̄ cū loco tibi eccīam meā ⁊ cū sis p̄sbyter locas
opas tuas vt ibi' officies nō h:iturus ibi al's ali-
quā iuri dictionē nō cōmittis simoniā. ar xxj. q.
j. c.charitatē. Et ſm Guil.hic nō habet locuz p
prie locatio ⁊ oductio.sed presbyter dz gratis fa
cere officiū.⁊ ille gratis expēsas. Porro ſm Gof.
si locatio fiat vltra tps vite locantis.nō valet vl-
tra.q̄ clericus in beneficio cōpatur vsufructua-
rio.qui.s.nō nisi ad vitam.xvi.q.vi.illud. Ho
ta sexto ſm Imno.q̄ cū locatio fit vltra tpus vi-
te locantis.siquidē sit facta nōie eccīe ⁊ vtiliter
successor tenet ad illam extra de solu.c.i.⁊.x.q.ij.
Bb⁹. Si aūt locatio est facta nōie ipius cui⁹ est
eccīa ⁊ nō intēdebat eccīam obligare.nō tenet
successor.sed si oductor sine emptor iam aliquid
soluit.tūc ſm Hosti.tenet successor hēre ratuz in
q̄ntū pecunia versa esset in vtilitatem eccīe.
Nota septimo q̄ licet rector eccīe possit eaz q̄ñq̄
locare vltra tps vite.nunq̄ tñ potest canonicus
vltra vitā suā locare prebendā suā. Nota octa
uo q̄ clericus licite potest vendere fructus bñfi-
cij sui ad modicū tps.extra ne prela.vi.su.eo.ti.
Ad totum aūt tps quo venditor tenet beneficiū
vendere.q̄uis nō sit honestū.nō tñ est prohibi-
tum.ita tñ q̄ nil spūale intercedat in tali ven-
ditione.extra de re.p̄mu.ad questionē.s. potest tñ
gratis curā aniaz cōmittere ei cui vendit fruct⁹.
Nota nono q̄ si clericus vel religiosus vendat
panē oblatū in altari a pplo vel cerā ⁊ alia sibi da
ta elemosynaliter ⁊ fructus decimaz nō cōmittit
simoniā.q̄ spūalia nō sunt.nec in aliquo peccat
ſm Archi.in rosa.dūmodo de bis vel de alijs vl-
tra suā necessitatē subueniat pauperib⁹ vt tenet.
xvi.q.i.qñ. Et cāute faciat ad scandalū populi
re mouendū.xi.q.iij.inter verba. Panē aūt bene
dictū vendere simoniacū est ſm Ol.⁊ multoma
gis ius p̄cipiendi decimas.q̄ est spūale.i.q.i.

Dicto de cōtra. §. xiiij

ctibus cōparentibus sub nōie emptiōis ⁊ venditi-
onis in quib⁹ sepe cōmittit simonia. Hūc decla-
randū est q̄ sint illa q̄ dicunt spūalia.⁊ q̄ dicun-
tur ānexa spūalib⁹.in quo oz emptiōe vel venditi
one p̄sistit ipa simonia. Sciendū igit q̄ spūaliuz
q̄dam dicunt spūalia p̄ ꝓpationē ad spūm̄sanc-
tum.⁊ q̄dam alia p compationem ad spūm hu
manum ſm Puraſi.in q̄rto.⁊ Ric. Et spūaliuz
in compatione ad spūm̄sanctū.aliqua sunt spū-
alia p essentiā.vt gratia ⁊ virtutes infuse. alia p
causam vt sacramenta.alia p effectū vt officia ec
clesiastica ⁊ h⁹. Et spūalia p essentiā nec emi nec
vendi possunt.nec de iure nec de facto q̄ntū .s.ad
efficaciam transferendi ⁊ acquirēdi est. q̄ nō est
hom̄is ea transferre vel dare ſ dei, videt tñ q̄ de
facto possint vendi ⁊ emi q̄ntū ad simoniā cōtra
hendam.vt dicit Pe.de pal'.in q̄rto.q̄ Symon
magus voluit simoniace emere gratiam illam
apostolorum que erat caracter episcopalis ⁊ gra
na miraculorum.s.q̄ spūssanctus visibiliter de-
scendebat.similiter scientia ⁊ virtutes acquisite
que dicunt spūalia p essentiam p respectum ad
spiritū humanū nec emi nec vendi possunt.

Quedam alia .§.xv.

sunt spiritualia p cām sicut sunt sacra que sunt
causa gre. Quāuis ſm Pe.de palu. in quolibet
sacramento noue legis sit virtus p̄ efficaciā spū
alis ad causandū caracterē vel ornatuz.est tñ cor-
poralis p essentiā.q̄ sic est subiectiue in corpore
q̄ nō est nata esse in spiritu. Et ista quidē spūa-
lia de facto vendi p̄nt ⁊ emi.nunq̄ aūt de iure ⁊
licite sed cū vitio simonie. In matrimonio aūt q̄ē
vnū de sacramētis licite dat ⁊ accipit pecunia no
mine dotis absq̄ vitio simonie nō ex eo quidez
q̄ ex tali sacramēto nō oferat gra vt notat glo.i.
q.i.quicquid.hoc.n.falsum est, ſ ꝓterea q̄ ma-
trimoniū non solū est sacramentū sed etiā natu
re officium.⁊ ſm hoc dat pecunia p matrimonio
ad subleuandū onera eius ⁊ nō inq̄ntū est eccie
sacramentū ſm Tho.se.se. vnde ⁊ p benedictione
nuptiaz p̄hibet aliquid exigere licet sponte ob
latum recipi possit.extra eo.c.cū ecclesia Dicit ta
men Guil.q̄ si sacerdos aliquis puta ad quem
spectat benedictio nuptiarū nō vult dare licentri
am alteri sacerdoti q̄ bñdicat nuptias nisi p pe
cunia.siquidē nō intendat vendere licentiā bene
dictionis.ſ p̄uidere sibi de portiōe oblationuz
eū ꝓtingente.nō est simonia. Si tñ ex certa scien
tia maiorē exigat summā q̄ presumi pōt q̄ ipaz
licentiam vendere voluit. Pro baptismo au-
tem q̄ non sit danda vel exigenda pecūia exp̄sse
habes.i.q.i. baptizandis. Unde si sacerdos non

vellet baptizare nisi pro pecunia in nullo casu ei danda. Nam si baptizandus est adultus suffi/ciat ei ad salutē baptismi flāminis. si tūc moriat Si est puulus in tali casu ipe offerens. vel quicunq; alius pōt ipm baptizare. et debet si esset puer in piculo mortis. Sed et si vel nesciret vel non posset alius baptizare. nisi talis sacerdos dz portus dimittere puer sine baptismo mori q̄ pecuniam dare sacerdoti p̄ b?. Non. n. faciēda sunt mala vt veniāt bona vt ait ap̄lus ad Ro. iij. Ista tenent Tho. se. se. et in iiij. Pe. de tarañ. et Pe. de pal'. et glo. i. q. i. baptizandis. et Ric. in. iiij. qui tñ addit. Aliq̄ dicūt q̄ i tali cāu nihilomi? possz dari pecunia. ita tñ q̄ dans nō intēderet eā dare. p sacramēto s̄ p̄ vitanda dānatiōe pueri ad removendā insaniā sacerdotis. Secus aūt est de alijs sacramētis q̄ sine piculo dānatiōis ex cā differri pōt. hec Ric. q̄ opīo fuit Guil. Posset etiaz emi a tali sacerdote aqua q̄ esset puer baptizandus si aqua ipa eēt purū elementū. sec? aūt si eēt iā consecrata vt est aqua fontiū baptismaliū. tunc. n. simonia est ꝑm Ul. et. i. q. i. c. dictū. Eodez mō nec pro confirmatiōe nec p̄ crismate nec p̄ extrema vnctiōe licz exigere. sed sponte oblata licite recipiūt Dicit. n. Greg. q̄ eius oblatio nullā culpē maculā ingerit q̄ nō ex ambitionis p̄cesserit petitiōe i. q. ij. sicut ep̄m. Et si in his vel q̄buscunq; alijs spūalibz aliq̄ consuetudine exigant q̄si p̄ciū rei spūalis cū intētione emēdi vel vendēdi manifesta est simōia p̄cipue si ab inuito exigant s̄ si accipiant q̄si q̄dam stipendia p̄ consuetudinē approbata nō est simōia. si tñ nō sit ei? intentio emēdi vel vendendi. sed intētio referat ad solā consuetudinis obseruantiā. et p̄cipue q̄n quis voluntarie soluit. In his tñ sollicite est cauendum ab eo q̄d bz speciē simonie vel cupiditatis. hec Tho. se. ij. et extra de vi. et hone. cle. c. cū ab oī. Item pro euchari stie collatiōe non licet exigere vel ex pacto seu q̄si preciū aliq̄d dare. i. q. i. c. dictū. Pro celebratiōe aūt misse tanq̄ preciū nunq̄ licitū est accipe vel dare. Sed ꝑm Rai. si sacerdos teneat celebrare puta q̄ hñs eccl̄iam vel bñficiū officiare tenetur tūc exigere. est simōia. i. q. ij. c. vendētes. Si vero nō tenet et deficit ei sumpt? pōt accipe. i. q. i. iudices. Nā et opas suas locare pōt siue ad diez siue ad annū extra ne p̄la. vi. su. c. fi. Q. si sumpt? bz et ad hoc nō tenet aut dz facere gratis aut cessare alis videt facere ex auaricia. et licet forte q̄n nō teneret ad ista nō eēt simōia eo q̄ nō debet suis stipendijs militare. xij. q. ij. charitatē tñ turpe lucr est q̄n fit ex auaricia. vel saltem habet spēm mali Et in quolibet p̄dictorū intelligas q̄ ipe gratis debet cantare vel dicere missam. aliq̄d p̄ sumptibus recipiat. et idē intelligas de alijs officijs diuinis q̄d dictum est de missa. Cōcor. Tho. se. se. Ric. in. iiij. dicit q̄ p̄ anniuersario celebrādo nō licet facere pactū de pecūia dāda. si tñ ex deuotiōe dat eccl̄ie. eccl̄ia tenet pro illis celebrare pro q̄b dat ꝑm q̄ p̄ recepto bñficio magis obligatz se videt. hec ille. Et seculares q̄ dant vel dimittunt certā q̄ntitatē pecūie p̄ missis seu anniuersarijs fiendis in itinere et mori patrie. cuius in h?. ex simplicitate taliter loquēiū ac si vellēt emere videt q̄ pie sit interp̄tandū factū eor. s. q̄ dēt p̄ modū eleosyne. sunt tñ admonēdi de hoc et ne dent tanq̄ preciū misse. Item nec p̄ pnīa seu cōfessione debet aliq̄d exigi. i. q. i. quicq̄d. Et sacerdotes qui audiūt confessiōes principaliter intēdentes lucrū pecunie etiā si nō petāt simoniā cōmittūt mentalem. Si aūt exigūt alias nō audituri cōmittūt simoniā etiā ab eccl̄ia puniēdā. i. q. ij. cū pio. Sacerdos etiā qui nō vult dare ln̄iam suo procbiano alteri confitēdi nisi p̄ pecūia simoniaz cōmittit ꝑm Rai. In absolutiōe aūt ab excōicatiōe vel suspēsiōne aut interdicto si exigat pecūia q̄si pena culpe p̄cedētis pro q̄ fuit excōicatus suspensus vl' interdictus. factū quidē nō est simoniacū. nisi sub illa specie intētio sit corrupta. Sed si exigat tanq̄ preciū absolutiōis simoniacū est ꝑm Tho. se. se. et Pe. et Hosti. Item pro sacramēto ordinis p̄maxime prohibet exigi pecūia et exacta p̄solui. i. q. i. c. cū ordinaret et extra de simo. c. inordinādo. sup̄ quo. c. dicit Anto. de bu- Nota tres personas q̄ in ordinatōe requirunt. s. epūs. minister et notarius. Nota etiā q̄ sicut principalis ordinatio dz esse gratuita. ita et oē accedens ad ordinatōez debet esse gratuitū. Et de eo clarū est q̄ si recipiat aliquid p̄ ordinatione p̄ pactionē. conuentionē vel exactionē simoniā ē. i. q. ij. cū pio. et. c. sicut ep̄m Nunmo simoia est ex pte ip̄ius et ep̄i sed non ex parte dantis ꝑm Lancre. et Bar. brix. i. q. i. nulli? Minister aūt in ordinatiōe de quo loq̄tur decretalis illa in ordinādo. vel est archidiaconus qui habet examinare promouēdos. vel ille q̄ vocat promouendos secundum doctores. vel qui respondet i scrutinio ordinādi ꝑm formā. c. viij. de scrutinio. vel est ille minister qui legit euāgeliū. si cum sit ordinatio ꝑm Gotifredū. et quilibet hoz si peteret cuniam recipet pro illo ministerio simoniā committeret. Sed de notario qui. s. scribit p̄mouendos et postmodū facit literas ordinis collati an liceat ei exigere vel recipe pecuniam pro tali actu. Circa hoc sunt opiones. Quidā dicūt q̄ nō licet quando habet notarius salariū de publico. Laurentius dicit q̄ si etiam nihil recipiat de publico nil tamē debet recipere pro tali scriptura quia simonia est. vel ex pacto nil debet recipere. Dz si non hac intentione accedit scilicet ad illud faciēdum credit glo. q̄ laicus possit accipere. i. q. ij. si. cut episcopum. Innocen. dicit q̄ notarius potest aliquid accipere pro suo salario. dum tñ instrū sit q̄d p̄cipit l' aliq̄d pl? ꝑter fcī magnitudiez

Capitulū Quintum

vel cū non valeret instrumentū. si alius notarius facere tūc notarius bñs tale officiū nō posset p cipere, & extraneus bñs posset pcipere & nō peccaret. Quilibet tū bñs hoc ex officio sponte oblata bene pōt pcipe. Recitatis his opinionibꝫ idem Anto. de bu. in fine sic determiat. Tu dic clarius q̄ q̄ñ aliq̄d sponte offert. non occurrente aliq̄ pacto. ꝫstitutiōe vel ꝫsuetudine. tūc licituꝫ est illud recipe. vt in. c. dilectus. ij. eo. ti. Cū vero aliq̄d accipitur vigore pacti ꝫstitutiōis vel ꝫsuetudinis. & tūc si recipiens est salariat⁹ de publico in tali casu nō licite recipit. vt in. c. i. de magis. Si aut̄ nō est salariat⁹ de publico tunc dīsi ingue. q̄ aut officiū est de substātia ordinatiōis. & sic nō licꝫ recipere. aut nō est de substātia. & tūc si salariū solutū ꝙuenit scribenti ꝫsiderato labore & negocij q̄litate licita est receptio. Rō est q̄ nō dꝫ cogi suis stipendijs militare. vt in. c. cū ex officij. de prescrip. Si aut̄ salariū q̄d̄ solui nō ꝙuenit ꝫsiderato labore & q̄litate negotij. & tūc nō est licita receptio. imo recipiens cōmittit simoniā. & hoc ꝑm doc. tū ꝑ notarijs facit stil⁹ curie. Ro. ꝑm quā taxata sūt oia bñficia ꝑm q̄litatē ipoꝝ. hec ille. Itē ꝑm Rai. qui nō bñs titulū rogat pbrm vt pñtet eū ad ordines ad titulū eccīe sue. ꝓmittens ei q̄ nūq̄ꝫ in eccīa sua aliq̄d petet. simoniā cōmittit. eo. ti. c. pertuas. Itē nec ꝑ sacramētalibꝫ licitū est aliq̄d recipere. vt pro bñdictiōe abbatū & abbatissarū vel velatiōe virginū vl̄ pro aq̄ bñdicta & hoc ꝑm Pe. de pal. Utrū aut̄ sacerdos possit vendere officiū portādi aquā bñdictā ꝑ parrochiā. Dicit Guil. q̄ si talis sacerdos habet de ꝙsuetudine vt possit tale officiū retinere & ꝑ se vel ꝑ aliū exercere & ꝓueniēt⁹ recipe non est simonia si illud quidē cōmittat ad firmā. alꝫ simonia est vel saltē turpe lucꝝ.

Dicuntur que .§. xvi.

dam alia spūalia. Tertio mō. s. quasi effectiue ꝛz Ric. in. iij. et eo vꝫ q̄ ꝓcedūt ex spūali gr̄a & ad eam disponūt. vt ꝓphetare. p̄dicare. ingressus religionis & h⁹. vel q̄ sunt de actibus vel negotijs spūalibꝫ. vt docē. iudicare testificari & h⁹. et hoc q̄ dā dicūt spūalia ꝑ cōpatiōez ad spūm sactm̄ vt prima. q̄dam ꝑ cōpationē ad spūm bñanū. Nota igit̄ primo q̄ ꝑ actu ꝓphetandi nō licet accipe pecuniā q̄si preciū. Ulm & ꝓphete veteris testamēti veri rarissime etiā sponte oblata recipiebant ne vendere viderent ꝓphetiā. & si accipiebant aliqñ ad sustentationē ipoꝝ recipiebant. vt dicit Diero. i. q. i. c. iudices. vbi dicit q̄ q̄rentes pecuniā q̄ ꝓphetas se fingūt et hoc diuinatores se eē ostendunt. i. sortilegos. Secdo nota q̄ pauprib⁹ nō est dāda elemosyna ꝑ ordōe ab eis fienda. tanq̄ꝫ ex hoc q̄s intēdat emere ordīem eoꝝ. & ꝑ gratuitū beneficiū dꝫ intēdere. ꝓuocare aīos pauperꝝ ad hoc q̄ gratis. & ex charitate ad orandum ꝓcedant ꝑm Tho. se. se. Sed & si detur ex pacto pecūia ꝓ psalterio dicēdo est expīse simōia ꝑm Pe. de pal. non aūt si daret ꝓ vigilādo sup defuncto. s. rōe laboris vigilie. i. q̄ ad vigilias seq̄ret dicere psalteriū vel alias orōes ꝑm Hosti. Sed cū ordinatō est in eccīa. q̄ qui vadit ad talē hor̄ā tantū bēt. et aliquis vadit ad illā hor̄ā principaliter cā lucrandi illud grauiter peccat. & simoniā quidē mentalez cōmittit. & non eā que ab eccīa punit̄, cū nulla pactio intercedat. extra eo. c. tua ꝑm Archi. nec tñ restituere oꝑtet pecuniā illā. Nota tertio q̄ ꝓ p̄dicatione nō licet recipe pecuniā, & licꝫ p̄dicanti victū recipere ꝑm Tho. & Pe. de pal. vñ illi qui p̄dicant principaliter hac intentiōe vt recipiant pecuniā vel laudē seu fauorē popularē. simoniam mētalē cōmittūt. i. q. iij. nō solū. Sed si super hoc paciscunt̄. simoīa est. q̄ etiā ꝓ eccīam puniri pōt. Dicit etiā Tho. in q̄li. q̄ cū aliqui pretendēt religionē. siue sctitatē petūt a sacerdotibus. q̄ procurent eis pecuniā in prochia sua. ita q̄ sacerdos bēat inde certā partē. si in hoc interueniat pactū. simoniā cōmittit ipe sacerdos. q̄ ꝓ suasio sacerdotis spūalis est. & credit̄ ei. eo q̄ sacerdos est. & sacrilegiū est respectu illoꝝ religiosorū. q̄ defraudatio est elemosynaꝝ respectu illoꝝ qui dant. & vtriqꝫ. s. sacerdos & religiosi illi tenētur de simoīa. Nota q̄rto q̄ ꝓ vsu spūal⁹ protestatis siue ꝓlature nō licet aliq̄d accipe. cuz. n. ille cui cōmittit̄ spūalis ptās ex officio obligetur ad vsuz ptātis sibi cōmisse in spūaliū dispēsatōe & etiā ꝓ sua sustentatiōe statuta stipendia bēat ex redditibꝫ eccīasticis. si aliq̄d accipet ꝓ vsu hmōi ptātis. non intelligeret̄ locare opas suas. quas ex debito suscepti officij dꝫ impendere. sed intelligeret̄ vendere ipm spūalis gr̄e vsum. & sic esset simonia. Tho. se. se. vbi supra. vñ non licet aliq̄d accipe ꝓ quacūqꝫ dispensatōe. nec etiā per hoc q̄ cōmittit vices suas. nec ꝓ correctiōe faciēda. nec ꝓ cessando a correctione. nec ꝓ minus puniendo peccatū. nec ꝓ crimīe celādo iudici eccle siastico. nec ꝓ reo purgādo. nec ꝓ visitādo. q̄ꝫ procurationez liceat recipe visitanti & dedicanti. nec vt min⁹ digne penitentē recōciliet. vel vt digne penitentē repellat. In oībus his cōmittitur simonia ex pte dantis & recipientis. si fiat ex aliq̄ tpali. s. pecunia. p̄cibus vel obsequijs. ꝑm beatū Tho. & Pe. de palu. extra eo. ca. nemo. Nota quinto q̄ dare vel accipe aliquid a superiori. vt seruet iusticiā in causa spūali. & iurisdictione ecclesiastica ꝑm Pe. de palu. Ray. simonia est. q̄ sunt accessoria spiritualibus. Et idem est dicendum scōm Ulri. si agatur super temporalibus. et persona iudicans sit ecclesiastica. quia ratione ecclesiastice iurisdictionis tenetur ad tale ius reddendum. Sed si iudex sit laicus. & super temporali iudicet. nō est simonia. licet alias

graviter peccet. ¶ Similiter testificari in causa spūali sicut est mulier matrimonialis. de dedicimis. & b⁹. p pecūia simoia est. ¶ In alijs aūt cāis et si nō si mōia. tū inīustū ē. Et ex b̄ seq̄t q̄ cū sigillū iudicis nō sit nisi testioniū indicij. nō appet quō p̄ si gillo suo iudex possit aliq̄d petere nisi forte exp̄ sas cere. & sigillatoris. & clericoꝝ ad hoc deputato rū. Duran. in. iij. Sed non solū hoc est illicitū sed etiā simoniacū in cā spūali. & iurisdictōe eccle siastica. & p̄estare ꝓsiliū vt iurispitus vel p̄ociniū vt procurator vel aduocat⁹ nō solū in cā tpali & etiā spūali p pecūia. nō est simoiacū nec peccatū. ꝑm Pe. de pal'. & Duran. Et rō est. q̄ cū ñ teneat tales opas ex officio exhibere. ñ cogit de suo facere bñficiū. x. q. iij. pcario. Nota sexto q̄ p doctrina potest recipe pecuniā a scolaribꝫ doctoꝝ nō q̄si vendens veritatē vel sciam & q̄ opas suas locans. q̄ꝫ vꝫ ad hoc non teneat ex officio suo. Haꝫ si ad hoc teneret ex officio intelligeret ipaz vēdere veritatē. vñ graviter peccaret. sicut ꝓz in illis qui instituunt in aliq̄bus eccl'is ad docēdum clericos eccle & alios paupes p quo ab eccīa bñficium recipiūt a q̄bus nō licet eis aliq̄d accipe. Tho. se. se. vbi supꝫ. Sed Hosti. dicit q̄ si mgr̄o est annexū sufficiens bñficiū. vel salariū. nō licet ei a scolaribꝫ aliq̄d exigere. alias simoniā comittit. q. iij. vendētes. sponte tū oblata recipe potest Sed si nō est annexū tale bñficiū vl' salaruꝫ q̄ō sufficiat ei. pōt accipe collectā. p laboribus suis ar. xij. q. ij. c. q̄cūq̄. Et videt q̄ non solū ab extraneis possit exigere. & etiā a clericis eccie. non tū a paupe. cū ipe potiꝰ deat pauprari subuenire. et talis exactio non dꝫ esse coactiva. vt q̄ nisi soluant. expellat eos a scolis. aut recipiat res eoꝝ & potius inopiā suā exponat. & multo magis pōt exigere mgr̄ vel doctor vbi nulla bꝫ ꝓuisiones a valentibꝫ soluere. q̄ nō tenet eis gratis seruire. Et hec oīa sunt intelligēda ꝑm Hosti. q̄ñ doctor est sufficiens ad docendū. nā si insufficiens ē non est ei ex debito ꝓuidendū & imputet sibi culpam Cōcor. satis Rai. Inno. & Ol. p doctrina theo'ogie aliq̄d accipe dicit Pe. de pal'. in. iij. q. videt simōia. & si nō est de altꝰ sciētijs. ¶ Nota septio q̄ ꝑm Rai. cū mgr̄ nō vult ꝓcedere festū alicui⁹ sancti. q̄ō est colendū ac celebrāduꝫ. nisi p pecūia data. simoniā cōmittit. q̄ vendit spūale ad q̄ō tenet. i. q. iij. vendētes. & silr si festū nō celebrandū vult festare nec vult legere in eo nisi p pecūia. simonia ē. Nota octauo q̄ ꝑm Pe. de pal'. p licentia docēdi in q̄cunq̄ facultate dare vel recipere ēiā gratis oblatū nec p labore licet. Sed ꝑm Ricar. q̄ꝫ is p dādo talē lniaꝫ exigere sit illicitū vt extra de mgr̄is. c. i. nō tū ꝓpie ē ibi simoia. vñ glo. dicit q̄ est q̄si simoniacum. Itē ꝑm Fran. de zan. sup de. Si eps p pecūia dat lniam eūdi ad studiū mortaliter peccat. q̄ dat pro p̄cio q̄ō gratis dꝫ. i. q. iij. vendētes. nō tū simōiaca est. & turpe lucrū. q̄ si dat lniam eūdi ad studiū & non bñdi ibi p̄bendā nisi pro pecūia sibi turpe lucrū cōmittit. q̄ꝫ is Aug. dixerit ibi esse simoniā.

Pro ingressu .§. xvii

aūt religiōis siue mōachoꝝ siue mōialiū. nō licet aliq̄d exigere vel accipe q̄ pcūi. sponte tū oblata q̄ntacūq̄ sint ū iterueniente aliq̄ corrupta intētione licꝫ recipe. & i hoc oēs doc. & cor. i. q. ij. sicut ꝓz Licitū est etiā ꝑm Tho. se. se. si ꝓpter deuotionez quā aliq̄s oñdit ad mōasteriū largas elōesynas faciēdo facili⁹ in mōasterio recipiat. sicut licitū ē ecōtra aliquē ꝓuocare ad deuotionez monasterij ꝓpter tpalia bñficia vt ex hoc inclinet ad mōasterij ingressuꝫ. licet nō sit licitū ex pacto aliq̄d dare vl' accipe p ingressu mōasterij. vt dēt̄ur. i. q. ij. q̄ꝫ pio. hec Tho. q̄ō est intelligēdū. ita tū q̄ illō tpale q̄ō dat nō sit principale motiuū. ꝓpter q̄ō cōcedat vel q̄rat religiōis ingressus. q̄ tūc eēt simonia ꝑm Ol. q̄ñ p tpalia traderent spūalia. Ex si monasteriū est tenue ita q̄ ñ sufficiat suis ans̄pos sit hēri intētio a religiosis illis recipiēdi tpalia vl' etiā paciscī sup hoc sūt varie opiones. Quidā. n dicūt vt Ol. q̄ i tali cāu oblatis spūalibꝫ gratis pōt hēe intētioꝫ recipiēdi tpalia ab ingrediente pro sustentatiōe vite ipius. & possūt etiā experimere & paciscī de determiata sūma tpaliū. Et q̄ō vid⁹ ꝓtrariū extra eo. c. q̄ñ simoiaca ibi sub pauptatis ꝓtextu intelligit ꝑm Rai. cū hoc dicebant in fraude. vl' ꝑm Hosti. q̄ñ nō gratis offeruntur spūalia. & recipiētes faciūt pactū de spūalibꝫ ad tpalia. Isti. n. ponūt duplex ius ex ingressu monasterij cōpetere ingresso. Unū. s. spūale. & hoc ē vox in capitlo. & ptcipatio bonoꝝ q̄ ibi fiūt & b⁹. Aliud est q̄ sustentet ꝓportionaliter de bois monasterij. & de isto vident isti sentire q̄ possit fieri pactio. nō de primo. Ex ista opīo nō vid⁹ multū tuta. cū dicat simplr & sine distinctione. i. q. ij. q̄ꝫ pio. Cesset oīs pactio. cesset oīs q̄uentio Et sicut dicit de p̄benda q̄ q̄ꝫis quid tpale sit tū q̄ ānexa spūali. s. canonie. vendi nō pōt. alias ipa vēdita venditū intelligit illud ius spūale cui annexū est. vt dꝫ. i. q. iij. si quis obiecerit. Ita videtur de isto iure accipiēdi tpalia. i. victū & vestitū ratiōe monachatus. s. q̄ licet tpale sit. vñ & abeo qui ñ est monachus emi potest ꝑm Ol. puta cum quis laicus dat tantū monasterio vt inde recipiat sustentationē vite. tū in monacho separari nō pōt a iure speciali. tenet. n. ei monasteriū prouidere in temporalibꝫ ꝑm possibilitatē. cū ipe deseruiat in spiritualibus. Innocen. etiam dicit q̄ indistincte. etiam pretextu paupertatis. non valet receptio cum pacto de pecunia. quia non excusat paupertas a simonia. per decretalem. quoniam. Et quia pactū quod non peratur. quod de iure

cōmuni comperit. inducit simoniā .ar. e. ti. p tuas. Et de iure cōi est q canonicus vel monach⁹ viuat de cōi. extra de ǫsti. c. cū oēs. In li. aūt qui de directoriū i ūt. li. iij. ti. xvi. vbi tractaf ista materia. ⁊ q̄rif. An cū mōasteriū est tenue ⁊ nimia paupate depressuz possit pecūia dari ⁊ recipi sine simonia. ponit duplicē opīonē. ⁊ ꝯcordat eas. Dicē q̄ fm Clin. Lan. Ray. Jo. ⁊ Hosti. pūt h̄ abba dicere illi q̄ sunt de quentu volēti intrare. Nos libenter ⁊ gratis recipim⁹ te ad ǫsortiū spūale. ꝙ cū bona nr̄a nō sufficiāt nobis ⁊ tibi. porta tecuz vñ possis viuere. vel sic, quideas tibi vnde viuas. Tūc. n. si ingrediens monasteriuz aliq̄ sua bona ǫferat nō cōmittit simonia, dūmō pure fiat ⁊ hoc i fraudē nō dicaf ⁊ sine aliquo pacto. ar. i. q. ij. §. i. Nec ob. decret. q̄m. vbi dicit q̄ volentes praetextu pauptatis h⁹ vitiū palliare. Nā illud intelligēdū est q̄n nō sic caute, pcedit fm Hosti. ⁊ Goff. Dz si recipiētes pactū faciūt ⁊ certū fozū. ⁊ postq̄ cōmiserint nitunt se ptextu pauptatis excusare. ꝙ hoc ptextu nō parcit delinquēti. Naz cēt sanctus fame mori, extra. ij. q. iiij. sic. Dz Ber. Bar. bri. Jnno. ⁊ Archi. dicunt. q̄ nec añ nec post pōt aliquid peti. i q. i. eos. ⁊ q. iij. si q̄s pbēdā. Et sic dicētes simoniā cōmittūt. tā recipiētes q̄z recepti etiā si ignorēt. i. q. ij. §. i. ⁊ extra eo. q̄m. Et hec opīo videtur q̄ntū ad mulieres approbata. extra de sta. r. c. piculose li. vi. Districtius inhibem⁹ ne in mōasterio ordinū nō mendicantiū mulierū de cetero aliq̄ recipiant in sozores nisi q̄t poterūt de ipoz monasteriozū bonis vel quentib⁹ absq̄ penuria sustentari. si secus factū fuerit irritū decernētes. Ubi dicūt Jo. an. ⁊ Archi. q̄ ex hoc multa mala sequūtur in mōasteriis talib⁹ monialib⁹. q̄ propter ꝙ simonia cōmittit. extra eo. q̄m. Et nota q̄ non dicat cōmode ꝙ absq̄ penuria. Nā posset sustētari q̄s cōmode de centū florenis. ⁊ cū. xx. absq̄ penuria. fm. n. Pap. Penuria dz indigētia et rei familiaris necessitas. ⁊ vbi eēt talis necessitas. possent recipiētes dicere. nō possum⁹ te recipe. q̄ sumus ita paupes q̄ sine penuria ñ possum⁹ viuere. ⁊ si te recipem⁹ ñ teneret receptio. ꝙ si brēs vñ viueres ⁊ apportares tecū. libenter te recipere mus dūmō non plus dicāt. Nec dicāt tantū sufficeret tibi, alias ñ recipem⁹ te. q̄ esset pactū et sēcretur simonia, si propter hoc mouerem⁹ ad receptionē principaliter. extra eo. tua nos. ⁊ in hoc cāu vera est prima opīo. Si aūt ñ posset sustētari cōmode ꝙ tñ absq̄ penuria forte ñ possent ista dicere. extra eo. q̄m. ⁊ c. nō satis. ⁊ sic intelligit sēda opīo. hec oia in dicto li. Anto. vero de bu. sup. dicto. ca. q̄m simoniaca recitat aliā opīonem. ⁊ sic concludit. Dic si recipit assimulata pauptate ⁊ ñ in fraudē sed ex pacto pcedente est simonia, si pacto ñ precedente ꝙ prestatione premissa tpe receptiōis. tūc si conditionant receptionē ad dationē bonoz est simonia. vt in. c. tua nos. Si receptio est simplex. sed de pecunia soluēda postea, ptestent receptionē est simoniaca. Idē ⁊ multo fortiꝰ si nil dz in receptione et pecunia gratis offert, hec ille. Ex his oībus due pūt cōclusiones elici. Prima q̄ nulla pactio de tpalibus dz interuenire, p ingressu monasterij. etiā si monasteriū sit tenue fm cōiozez tutiorē opīonē ⁊ pene fm oēs. Secūda est q̄ si monasteriū sit abūdans nullus dz ibi esse tractatus de tpalibus in receptione et hoc est ǫtra cōem abusionē. q̄ q̄nto monasteriū est abūdantius. tāto volūt maiores dotes. sponte tñ oblata pūt recipere et si quidē hēnt intentionē ad tpalia principaliter. nulla tñ interueniente pactione vel quentione seu exactione erit fm Rai. simonia mentalis. q̄ p solā pūiam abolef, nec incurrūt penas ecclesiasticas. q̄ si gratis recepta est puella. ⁊ postes post receptionē nil volūt dare monasterio. cū tñ sit tenue. dicit Hosti. q̄ pūt moniales agere ǫtra patrem, p alimētis filie, vel si ē mortuꝰ pūt agere pūt ad ptē sue hereditatis. vt i aut. de san. epi. §. nil'a col. ix. Non. n. priuari pōt legitīa p ingressuz religionis nisi ipa sponte iuri suo renūciasset. vt. r. q. iij. c. pe. Si aūt nullū fiat pactū ꝙ taratū est q̄ntum ingrediens debeat dare, p ingressu. ⁊ fm hoc daf simoniacū est. et reprobatur talis taratio fm Hosti. extra eo. c. sicut, p certo. Idē si fiat pactuz de seruanda ǫsuetudine. extra eo. veniens. Idez si gratis recipiaf et postea compellaf ad seruādū ǫsuetudinem. extra e. c. iacobus.

Videndum .§. xviii

est etiā de ābusdā, pmissionib⁹ vel quentiōibus. q̄ aliq̄ fiūt, p ingressu religiōis vel ingressu monasteriī, collegij vel fraternitatis. q̄ inducūt simoniā. Ubi nota fm Guil. q̄ si q̄s seruit religiosis, propter, pmissionē sibi factā. s. q̄ post certū tēpus recipief ad religionē als nō seruitur⁹ simoniā cōmittit vtraq̄ ps. i. q. ij. cū pio. Item si recipiētes exprimūt ꝙditionē de aliq̄ dādo. et recipiēd us timens repelli si ꝙtradicerz tacet, ponēs tñ in mēte nil dare fm Guil. ingressus simoniac⁹ reputatur. q̄ taciturnitas hēt ur, p ǫsensu ex quo ñ contradixit illicite pactioni de re. aut. qui tacet. li. vi. Item cū timens nō recipi dicit abbati. Si velletis me recipe darem vobis bona mea. ⁊ sic habito sup hoc consilio, abbas cū consensu cōuentus recipit eū fm Guil. simonia est. saltez ex pte offerentis. etiā si non intuitu, pmissiōis est recept⁹. sicut notat Lancre. extra eo. nobis. Idē Ber. et Hosti. nec ibi pōt remanere. quod tñ intelligendum est nisi secū dispensetur. tenef tñ ad aliud monasteriū transire si se religioni obligasset. fm illos extra de regularibus capitulo porrectum. Sed si talis hoc simpliciter diceret. nō intēdens ex hoc per temporalia accipere ingressum reli-

gionis. sed declarare intentionē suā. scilicet q̄ in tendit transire cum bonis suis. ⁊ recipiētes etiā ad bona tpalia principaliter nō respiciunt i foro pñie. non vidō q̄re sit simoniacus. ⁊ si in foro cāz. Itē si quis ꝓcurat q̄ filius alicui⁹ recipiat i monasterio nō facta aliq̄ ꝙuentione ⁊ post receptiōez talis qui ꝓcurauit hoc. sollicitat prēm illi⁹ vt cōferat aliq̄d monasterio ꝑm Guil. est quidē simonia qñ ille nō ꝓcurasset aliter illū recipi. nisi qa sperabat eū daturū aliquid monasterio. vl si tūc hoc nō sperauit. tñ nūc petit dari aliq̄d monasterio ꝓ receptione ipius. Sed si nō ex hoc sed al' sollicitat eū vt sit deuotus monasterio vt esse dz ⁊ ex dilectione orta ex receptione filij cōferat monasterio. nō est simonia. Itē monachi qui dāt aliquid abbati vel eī o prioratibꝫ bñdis. l etiā vt nō remoueant' a prioratibꝫ ꝑm Guil. si in illis prioratibus est aliq̄d spūale. ⁊ li ꝓ vel ꝓpter dicat appreciationē vel cām proximā ⁊ principa'ē simonia est. Itē si ꝓ receptiōe alicui⁹ ponat' cōditio seu pactio ex vtraq̄ pte ingredientis. l. ad religionem. ⁊ recipiētis de aliquo dādo. ℔ anteq̄ recipiatur vel acceptet' recipi vtraq̄ ps reuocat ꝙditionē. ⁊ si gratis recipit' ꝑm Guil. nō est simoniaca receptio ℔ licita. dū tñ nō sit corrupta intentio. l. q̄ nō obstāte reuocatiōe principaliter. dat' ingressus intuitu tpaliū q̄ tūc est ibi simonia ℔ mētalis tm̄. Si aūt iā recept⁹ est añ reuocationē. ipo facto est indign⁹ eo mōasterio. q̄ simoniac⁹ ingressus. Itē si promittat' alicui q̄ post biennīū recipietur. si tñ interim didicerit tale' artē. vl' steterit in scolis. ⁊ tūc sic recipit' ⁊ nō añ ꝑz Guil. ⁊ Ll. nō est simōia q̄ inde est ac si diceret'. Iuuenem⁹ te si interim reddideris te idoneū addiscēdo tale quid. puto tñ q̄ si bñetur intētio ad lucrū tpale illius artis de q̄ fit pactū vt addiscat q̄d cēt simonia ꝓ munus ab obsequio. Itē si quis dat bona sua alicui eccie seculari vt in canonicū recipiat' si quidē hoc facit hac intētione ꝙditione ⁊ pacto vt retineat illa bona ꝓ prebenda. ⁊ ipse in canonicū recipiat' simōia est. etiā in foro cāz. Sive ro nullū pactū vel ꝙuētio fiat ℔ simpliciter dat' ⁊ sic recipit' in canonicū. assignat' sibi bonis suis ꝓ ꝑbenda. hac dz intētiōe pricipaliter vt p illa tpalia accipiat spūalia. simōia mētalis ē ℞ si puro de notiōis affectu largit' bona sua eccie. ⁊ rogat in canonicū recipi ⁊ illa bona sibi ꝓ ꝑbenda retinere. ⁊ clerici etiā hoc libere faciāt sine intētiōe corrupta. nō est simōia ℔ licitū. hoc extra eo. c. tuanos. ⁊ ꝑm Hosti. Ber. ⁊ Ll. Itē si q̄s seruit i hospitali vel eccia. puta ad pulsandū cāpanas. faciēdum matriculā ⁊ hmōi. ꝓ pecūia. siquidē tali officio sit annexū aliq̄d ius spūale. simōia est. ℔ si ñ est ibi ius spūale. nō est simōia ꝑm Rai. ℔ posset ibi esse turpe lucrū qñ dz nō est consuetū taliaue dare vel emere. Sed si ꝙsuetudo dz talia locare. ⁊ hmōi. pōt fieri. ix. q. iij. c. cōquestus. Itē de confraternitatibꝫ in quibus statutū est q̄ nullus recipiatur nisi ꝓmittat. vel iuret se daturū tantuz annuatim. ꝓ hmōi datione nō habet locū simonia. q̄ hmōi confraternitates nō ꝑñt vere dici religiones q̄ ſ. sint. sed quedā congregatiōes ad bene faciendū. quinimo potius ⁊ si talis datio tpalium ab eis imponat' ꝓ elemosynis ꝓ faciēdis vt ꝓ alendis pauꝑibus. ꝓ redimendis captiuis ⁊ hmōi laudabile est. ⁊ tales ꝙfraternitates bone sunt dis. xlij. si quis despicit. Et similiter si oportet q̄ semel in anno vel mēse cōueniant ad tractandū de salute aīe disponendū de agendis ⁊ ꝓpter hoc fiant expense. iustū est vt ponāt inter se aliquā q̄ntitatē. Ideoq̄ ꝓpter p̄dictas causas predictū statutū videt' licitū ⁊ bonū. Tamen ad oēm ambiguitatē tollendā ꝑm Ll. utius cēt q̄ hmōi statuta fierent sub forma affirmatiua. puta si quis dederit tantū recipiat' in confratrem. et non ꝙ verba negatiua. l. qui nō dederit tantū. nō recipiatur. sed ꝑm Rai. iuramentū in hmōi non approbatur. ꝓpter periculum periurij.

Quid autem .ſ. xix.

agere debeant simōiace religionē ingressi seu recepti. Ll. ⁊ Rai. in sūma circa hmōi sic dicunt. Si simonia cōmissa fuit sciētibus ipis qui recepti sūt. de suo mōsterio dñt expelli sine spē restitutiōis. ⁊ dēnt ad agendā perpetuā pniam in locū artioris regule detrudi. extra eo. qñ simōiaca. Et si nō inuenit' artior regla. debent mutari i aliud monasteriū ⁊ eiusdē regule. q̄d si nō pōt cōmode fieri. fiat saltē ad tps. ar. lxxi. di. valet. ⁊ postea recipiant' de nouo. Si aūt simonia fuit commissa ipis ignorātibus. sufficit q̄ renūcient loco. ⁊ ꝓ sica poterūt de nouo recipi. mutatis tñ prioribus locis. extra eo. ex insinuatiōe. Et intelligit Ray. ⁊ Ll. q̄ p̄dictus rigor seruādus est. etiā in occultis simoniis. ⁊ in foro penitētiali. licet nō constet de crimine ꝓ inquisitionez. vel in forma iudicij. ar. in dicto. c. qñ. q̄d nihil loquit' de accusatōe vel inquisitione. intellige tñ occultā simoniā. nō mētalem tm̄. que ꝓ solā pniam purgatur. sed de ea tra ꝓcedentē. ſ. ꝓ pactionē. ꝙuentionē vel aliquid simile. ⁊ si alijs ꝑsonis extra cōmittentibꝫ est occultum. Cū talibꝫ autē ꝑm Rai. pōt dici in fauorē religionis. q̄ eps potest dispensare. ⁊ in ordie ⁊ in loco. Silr etiā potest dispensare capitulum vel prelat⁹ eoz. dum tñ ipi non fuerint principes simonie. q̄ cū ex hoc sint puniēdi. nō dñt q̄ de facto priuilegiū obtinere. imo vident' amisisse potestatem recipiendi talē. ⁊ illi q̄ non peccauerūt acquisiuisse. ar. extra de elec. c. bone. Tales etiam qui. ſ. commiserunt simoniam in hmōi. ⁊ participes ei⁹. vt ꝙsanguinei qui dāt vtest' incurrūt excōi cationem ꝑm extraua. vbani. quaz bēs supra .i.

pte ti. i. nec absolui potest nisi a pa· Audiui tñ a fidedignis, q̄ Martinus quintus habuit dicere q̄ nō vult has personas incurrere censuras eccle siasticas, ꝓpter votes que dantur a monialibus pro ingressu monasteriorum.

Quia circa an .ℓ.xx.

neta spūalibus etiā cōmittitur simonia vt dictū est. cū. ſ. pro eis dat q̄cūq̄ munus. ideō de eis nūc videndū est. Et primo de bñficijs et ꝑbendis q̄, ꝓpter officiū dātur. Vbi primo sciendum est ꝑm Tho. in sūma. et in. iiij. q̄ circa collationē beneficiorū et prebendarū. si ep̄s anteqū alicui beneficiū vel prebendā cōferat ordinauit subtrahxre aliq̄d de beneficio se prouētu ꝑbende, ꝓ aliq̄ iusta causa et nō interuenit aliq̄ quētio cū eo cui dare dispo/ suit non est simonia. Si aūt pactio interueniat vt ante vel post receptionē accipiat ab eo cui bene ficiū ofert vel aliquid sibi exhiberi de fructibꝫ be/ neficij vel ꝑbende requirit. nō caret vitio simōie- q̄ idē est ac si ab eo munus exigeret. Secūdo no ta ꝑm Anto. de bu. sup. c. qui aliū. eo. ti. q̄ sicut ñ licet pecuniā dari immediate ꝓ bñficio ofequen do. ita etiā nec ꝓ danda vacatiōe beneficij vt post ea oferatur, q̄ preambulū est et via ad collationē Item cū dicūt sibi aliqui maiores canōici. cano nizemus nepotulos nrōs. placeat tibi de meo. et mihi placebit de tuo· vel de eo q̄ dicit, nunq̄ me viuente fiet canonic⁹ in eccīa. nisi fiat talis, ꝓ q̄ rogaui. dicit Rai. q̄ simoniā cōmittūt in vtroq̄ casu. nā Canon dicit. Cesset oīs quētio. i. q. ij. q̄ pio. Itē si dicat vnus canonic⁹ alteri. tu fuisti ex auditus in vna petitiōe. ego debeo exaudiri i alia dicit Rai. q̄ si ꝑces sunt spūales. nō est simonia ar. di. lxiij. q̄ sancta. Si aūt sunt preces carnales vel ex pacto quondā facto vel nūc faciendo. simo nia est. Item si in fundatiōe eccīe fiat talis cōstitutio. q̄ qui dederit tantū in redditibus· vel tan tam quātitatē pecunie q̄ poss int emi possessiōes taliū redditꝫ recipiat in canonicū. et qui dede rit habeat ꝑbendam. Dicit Guil. q̄ si fiat. ita q̄ nō duret in perpetuū. sed ad tps. nec fiat in frau dem simonie. et ea sit intentio ofitentis q̄ nō ꝓ rebus dādis ꝑ principaliter, ꝓpter diuinū cultuꝫ augmentandū. et ꝓpter devotiōem dātis recipiat ad spūalia tolerari pōt. duꝫ tñ ille qui recipit sit dignus. Itē si detur pecunia, ꝓ electiōe alicuius nō ab eo ꝑ ab alio. et iā electio facta est a maiori ꝑ te de eo aliq̄bus ꝓtradicētibꝫ, eo sciēte et nō ꝓtra/ dicente. licet hoc sit factū de volūtate eiꝰ turbata simōia cōmittit. et resignare tenet, extra e. mathe us. Multo fortius si electio facta nō fuisset extra eo. a nobis. q̄ licet eēt minor ps, tñ se pūt oppone re. q̄ forte fuerūt ꝓtenti. extra de elec. c. q̄ sicut. vl' q̄ electꝰ erat irregularis et bꝰ. et ita ius bñs. vñ vi/ bil ei dari dꝫ. Silr si añ electionē fec̄ pecūia ab aliq̄ vt ipi eligāt percū eodē petro ignorāte. et sic postea eligit electio tanq̄ simōiaca repellēda est nisi ꝓstaret illos qui fecerūt, pmissionē vel dolo l' fraude hoc fecisse. i. in dispendiū eius qui erat eli gēdus. Et q̄uis electores illū ꝓpter datū nō ele/ gerint, ꝑ erant al' eū electuri. tñ q̄ nulla, pmissio nullaq̄ pactio debuit interuenire, tunc ab amicis simōiaca reputat. i. q. i. placuit. Ixc oīa in li. dire ctorij iur. Idē Anto. de bu. sup. c. mathe. eo. ti. q̄ et ponit exēplū de volūtate turbata. dicēs. q̄ for/ te amico ꝓsulēti rndit. maledicat ipe. da illi pecu niā que secū sit in pditionē, vel q̄ intendebat re dimere vexationē suā. ꝑ intētio ex qua pactū iter uenit nō excusat, vel fuit forte volūtas turbata q̄ rndit. Amice q̄d a me q̄ris ꝓsiliū. fac q̄d vis. tibi et id dixit animo turbato. Anno. etiā dicit q̄ siue iusta siue iniusta eēt ꝓtradictio añ ꝓfirmationez licita nō fuit data pecunie, de elec. c. significasti. Si dat pecūia pro electiōe alicuiꝰ in impatorez vel regē vel rectorē ciuitatis. q̄uis Hosti. dixerit ibi esse simoniam. verius tñ dē ꝑm alios q̄ sit ibi turpe lucꝝ et nō simōia. q̄ tale est ꝑm Tho. se. ſ. q. lxv. Itē cū dat pecunia a se vel alio eo sciēte et ꝓsentiente pro ꝓfirmatōe electiōis est simonia ꝑm Pe. de pal. nisi ꝺs faceret redimēdo vexatōez suā. Sicut. n. liceret iure ciuili redimere sanguī nē suū. sic in re canōico vexatiōez. q̄ō fit q̄uis homo dat pecuniā. nō vt aliq̄d ius acquirat sibi. sed ne acquisitū ius iniuste impediat. Ixc Pe. Si aūt pro ꝓfirmatiōe vel bñdictiōe, vel ꝓsecratiōe dare tur pecunia. eo nesciēte vel ꝓtra volūtatē et prohi bitionē suā. a qua nunq̄ recessit, et pecuniā aliq̄s soluit vel, pmisit nihil dꝫ ei nocere nisi eēt ꝓsan/ guineus vel nisi postea ꝓsenserit soluēdo pecūiā vel reddēdo solutā. extra eo. c. sic. vbi dicūt Ber. et Hosti. q̄ si ꝓsensisset simoniā cōmisisset. q̄ con sentire est q̄ncunq̄ ꝓsentire añ vel post. sicut acci pere est q̄ncunq̄ accipe ante, et post. i. q. i. eos q̄ i maleficijs factis noīe eius ratihabitio retrotrabi tur. et mādato cōparatur. extra de re. iur̄ li. vi. Ixc ha bentur in directorio iuris li. iij. Nota etiā ꝑm Fran. de zaba· sup cle· post paulū. q̄ si impetrans bñficiū petit sibi illud ꝓcedi, q̄uis videat q̄ nō debeat admitti. sed rejici tanq̄ ambitiosus. tñ in iudicio eccīe nō censet ambitiosus. q̄ ius suū ꝓ sequitur. sicut notatus in scrutinio. qui petit eli/ gi. extra de elec· c. publicato. et electus qui petit cō firmari. de elec. dudū. et ꝓsecratus in ep̄m qui pe tit palliū. dis. c. pasca· Sed in iudicio dei qui vi det cor et quo peccata procedūt. vt dꝫ Matth. xv. Iudicatur ꝑm intentionē et dispositionem eius Itē emere vel vendere officia eccl'iastica. simonia est. i. q. i. si quis epūs, vbi ꝓciliū. Calcedonense iu dicat simoniacos esse. etiā procuratores rer̄ eccle siasticarum. et defensores. et regule subiectos. si per pecuniam ordinantur seu instituuntur. Et

mediatores simonie. Et sicut dicit Urban⁹. i.q. iij. saluator. nolle ꝓcuratorꝫ intelligiꝫ rectꝫ eccl'iasticaꝫ admiſtrator. vt ꝓpoſit⁹ ſiue econom⁹ q̄. ſ. ē ille qui ꝑeſt rebꝫ canōicoꝝ. ⁊ vicedñs qui ꝑeſt rebus epi. Nolle defenſorꝫ intelligiꝫ aduocat⁹ ſiue ſindicus. i. qui ꝑeſt cāis eccl'ie. ſiue aduocat⁹ vniuerſitatis ⁊ caſtaldus ſiue maior dñs. qui ſ. bz curā rectꝫ exterioꝝ epi. ⁊ iudex epi ſic in eccl'ia Bonoñ. In ſubiecto regle intelligiꝫ archipbr. archidiaconus. canōicus. monachus ⁊ qlibet eccl'iaſtico mācipatus officio. Et in his oībus dixerūt q̄dam vt Hug. ⁊ Bar. Brix. ſemp cōmitti ſimoniam ſi emant. ⁊ hoc q̄ ꝓhibitū. Alij vt dicit Rai. inhrētes ꝙſuetudini dicūt ꝓbabili⁹ q̄ rūc ē ſimonia in empta adminiſtratiōe q̄n bēt annexū aliq̄d ſpūalitatis. aliter nō. Idē Gl. ⁊ addit q̄ aduocatus caſtaldus ⁊ iudex pōt eē laicus ⁊ tunc nihil ſpūalitatis bz. Guil. aūt dicit q̄ ſp eſt illicitum talia emere vel vēdere q̄ ꝓhibitū. Et nota q̄ ille q̄ recipit bñficiū eccl'iaſticū ſimoniace tenet ſm Tho. ⁊ Rai. renūciare bñficio. ⁊ ſi ſimonia cōmiſſa eſt ꝓ ipm vel aliū eo ſciēte ⁊ nō ꝓdicēte tenet reſtituere eos fructꝫ ꝓceptoſ. ⁊ qui percipi potuiſſent. xiij. q. vi. ſi res aliena. ⁊ extra de reſti. ſpo. c. grauiſ. Gḟialiter. n. poſſidens ſine titulo tenet ad oīa dāna ⁊ lucra ꝓcepta ⁊ ꝓcipienda. ff. de rei vendi. l. ſi nauis. Et intellige fructꝫ qui ſuꝑſunt. deductis tñ expēſis q̄ fiūt q̄rendoꝝ ꝙſeruādoꝝq̄ fructuū gr̄a. q̄ deducuntur tā a bone fidei q̄ a male fidei poſſeſſore. ⁊ eriaz deductis fructibus ſeu expēſis in ſeruiciū vel vtilitatē eccl'ie fctis. Et idē iuris ē de illo q̄ ⁊ ſi pr⁹ neſciuit. tñ poſtq̄ ſciuit. nō ſtatim renūciauit. ar. extra e. de ſimoniace dū tñ eſt bone fidei poſſeſſor. nō tenet de ill' fructibus q̄s interim ꝙſumit. Sz ſi ſcit tenet tantū de extantibꝫ. C. de rei ven. l. certū. Et vt dicit Anto. de bu. eo. ti. ca. de regl'aribus. Si tales ſunt epi cedere vel renūciare nō pōſſunt ſine lr̄a pape. Alij inferiores cedere nō pōſſunt ſine licētia ſuoꝝ ꝓlatorū. extra de renū. admōet. Si tñ nō pōſſunt licētiaz bre debent oīno renūciare q̄ nō pōſſunt penitere niſi malū ablatū reſtituāt. ⁊ ſp ſunt in mora ſicut fures xiij. q. vij. ſi res. Dicūt doc. q̄ imo in hoc caſu recurrit ad ſuꝑiores interim tñ abſtineāt de bonis eccl'ie ſm Inno. ⁊ Hoſti. Dicūt etiā doc. q̄ inferiores ꝓlati ⁊ exempti renūciant in manibꝫ pape tñ. Sed differūt ab epis in hoc. q̄ epi non renunciant in manibus legati. ſ. ſic abbates exempti. hec ille. Licet etiā q̄ cū tali diſpenſari poſſet retinente beneficiū ſimoniace ⁊ ſine reſignatione. dūmodo ſit diſpoſit⁹ ille renūciare in caſu q̄ nō obtineat diſpenſationē. ſicut ⁊ dicim⁹ de furto. q̄ ⁊ purgari pōt etiā furto remanēte penes furē. l. cū pecu. ⁊ accipit remiſſionē. debet tñ q̄ citi⁹ poteſt hmōi petere diſpenſatōeꝫ. ⁊ interim a fructibus eiꝰ abſtinere. De renūciatiōe aūt bñficij ꝛ extremis. quō fienda eſt. bē ſupra. §. xij. De aliis penis hmōi ſimonie habes. j. §. finali.

De ſepultura .§. xxi.

circa quā aliq̄n ſimōia cōmittit. Nota ſm Gof. q̄ ſepultura multiplr ſumit. Quinq̄ n. dr ſepulē officiū eccl'iaſticū q̄ impēdit ſepeliēdi. ⁊ hoc q̄ ſpūale ē vendi nō pōt. vt dr. i. q. i. c. dictū. xij. q. ij ꝓcipiendū. Quinq̄ ſepultura dr ipa terra in q̄ defunctus ſepelit. ⁊ tūc ſi ē de cimiterio vendi non poteſt. ſiue ſit ibi aliq̄s ſepult⁹ ſiue nō. Tertio dr ſepultura tūba marmorea vel lapidea. ⁊ hec vēdi pōt. ſi ſit pura. i. ſi nullus ſit ibi ſepult⁹. Si aūt aliquis ſit ibi ſepultus. locus factus ē religioſus nec pōt vendi. xij. q. ij. queſta. ⁊ c. poſtq̄. Quarto dr ſepultura terra pura ad vſuz ſepulture deputāda. ⁊ hec vēdi pōt. xij. q. ij. aūt. Pro exequijs igit⁹ mortuoꝝ nihil dr exigi. ſed pie debēt ꝙſuetudines obſeruari. extra eo. ad nrām. Q. ſi clerici aliq̄ corpus ſepelire nōvellent. niſi fiat cautio eis ab hēredibus defuncti de redēptione eoꝝ q̄ veniunt cū funere ſimoniā cōmittūt. ⁊ multo magis q̄n abſq̄ pecunia hoc exigūt nolētes aliter ſepelire. xij. q. ij. queſta ē. Si aūt faciūt pactionē de redimendo lectū. pannos ⁊ hmōi. etiā añ portationē ad eccl'iam. ꝓ hoc tñ non eſt ſimonia. ſed licitum. cū illa ſint tpalia. dūmodo ꝓ hoc nō neget ſepultura vel immiſceat ius ſepulture. ⁊ ſi non vellent poſt ſepulturā hēredes facere q̄d debitur eſt clericus pōt agere extra eos. extra eo. c. ad apoſtolicam. Ite circa pfeſſiones quas faciūt aliq̄ collegiate eccleſie in obſequijs mortuoꝝ data vel promiſſa pecunia vel alia re tpali alias nō facturi. Nota ſm Ray. q̄ ſi tenent clerici ad hmōi pceſſiones ex officio ſic exigere aliq̄d ſimonia eſt. i. q. iij. vendentes. Si nō tenent clerici ad hmōi pceſſiones. nō eſt ſimonia exigere. dū tñ nō intendant hoc petere vel recipere tanq̄z preciū officij. ſ. vt ſtipendiū ſumpt⁹. alias ſimonia eēt. ſi ꝓ ſpūali tpale accipent. Ite cū eſt ſtatutū in aliq̄ eccl'ia q̄ pceſſio fiat ꝓ pecūnia dicit Ray. q̄ ſi ſtatutū ſit tm̄ ſit p verba affirmatiua. puta dicunq̄z reliq̄rit collegio. ⁊. bēat pceſſionē ⁊ alias ad eā non teneb̄at nō eſt ſimonia. Sed ſi ſtatutū eſt factuz p verba negatiua. puta q̄ nulli fiat pceſſio niſi qui reliq̄rit tantū. ſimonia eſt. q̄ tollit officiū pietatis. ſ. q̄ pceſſio nō fiat gratis. vel ꝓ minori pcio. ar. extra de iudic. quāto pſona. Concor. Tho. ſe. ſe. Item cum apud aliquam eccl'iam ſunt diuerſa cimiteria. ⁊ tractatur ꝓ quāta pecunia quis ꝓnatur in tali cimiterio. dicit Hoſti. q̄ eſt ſimonia Et eodem modo ſi crux ſpecialis portetur ad funus. extra eo. c. audiuimus.

Vaſa etiā ſa .§. xxii.

cra vt calices. ⁊ veſtes ſacre. vt paramenta. palle.

Capitulum Quintū

et hmōi añ ꝓsecrationē q̄dē simplicit vēdi pñt vt alie res. ß post ꝓsecratōem. q̄ spūalibꝫ ānexa sunt rōne ꝓsecratōis vendi non pñt. ß rōne materie referendo intentionē ad tpale. non ad spūale vendi pñt eccl̄ie ⁊ in eadem forma. ß laico siue priuato vendi non ꝑt calix nisi ꝓ latus vel cōfractus p̄missa prius oratione. x. q. ij. §. hoc ius. ß Ill. sed ⁊ pe. de pal. in. nō. dicit q̄ vasa sacra laicis vendi nō debent. nisi ꝓ lata quibꝫ tñ pñt obligari Et subdit. Idē est de reliquijs sctōꝝ q̄ gra auri ⁊ argenti vendi pñt ⁊ obligari nō aliꝫ q̄ nemo martires distrahat. nemo mercet C. de sa. sā. eccle. l. nemo

Jus etiā pa §. xxiii

tronātus q̄ annexū ē spūali. ideo emi vel vendi nō ꝑt. alias ꝓmittit simonia ꝑm hō. ⁊ alios. Est aūt iuspatronat⁹ ꝑm hos. Prās p̄ntandi instituē dū ad b̄ficiū eccl̄asticū simplex ⁊ vacans Et pouenit hoc iuspatronatus ꝑm gos. ⁊ hostī. ⁊ inno. q̄ fundatōe. s. eccē. dotatōe. soli collatōe. vt. xvi. q. vij. filijs. ⁊ c. q̄cūq̄. ⁊ xviij. q. ij. abbatē. vñ ꝺ ius Patronū faciūt. dos. edificatio. fundis Et dicit hoc iuspronat⁹ q̄ñq̄ aduocatio. q̄ñq̄ vicedñat⁹ q̄ñq̄ custodia vel guardia. q̄ñq̄ ius frequntatōis vel pcessionis. hec oīa ⁊ silia ꝓ eodē supponūt. extra de sta. mo. in singul. §. vl. Exēpla habes q̄ dicat his nolꝺ iure. Ex pronatu ꝺo ꝓpetit patrono q̄druplex ius. Primū est q̄ ipse ꝑt p̄ntare instituendū ad p̄bendas s. ue eccl̄as nō collegiatas extra eo. fere p̄ totū. In collegiatis ꝺo nō electōi faciēde. ß iam facte postulat⁹ assēsus proni. extra eo. nob. Secūdum ē. q̄ q̄si p̄cipal⁹ prim⁹ in processione pcedit. xvi. q. vij. pie mentis Terciū ē q̄ defēsor p̄cipu⁹ eccl̄ie ē. ⁊ iō tenet eā defēdere ab oīꝺ oppressoribꝫ. xvi. q. vij. filijs. q̄rtū ē q̄ si egat ad inopiā alendus ē de bonis eccē. vt in dicto. c. filijs Et ꝑt pronus laic⁹ de ꝓsensu epi in ipa fundatione certū censū tenere. extra eo. p̄terea. Sed nil vltra debet exigere. nec eccām grauare in aliq̄ extra de sta. mo. in singul. Sz q̄ñ pronus ē loc⁹ religiosus vt si aliq̄ monachi i. ꝓpio solo. ⁊ ꝓpijs expensis eccām edificauerūt hñt in ea oīa tpalia sicē eps oīa spūalia. xvi. q. ij. sane. extra ꝺ capellimo. c. i. ⁊ hñt nihilominus vriā p̄ntandi. extra de sup. ne. pla. sicut. Dare igit̄ pecuniā vel accipe p tali p̄ntatōe. q̄ ꝓpenit pronis. simonia ē Et ilr vendere tale ius. s. pronat⁹ ꝓ se vel etiā vendere villā seu casale vbi ē eccā. cui⁹ ꝺs ē pron⁹. ⁊ rōe illius pronatus aliq̄d plus petere. simonia ē. Sz vendere simplicit̄ villā talē cū oī iurisdictōe. quā ibi hz. q̄ius iuspatrona. ꝓ istū modū venditōis deueniat ad emptorē. nō est simonia Cūm ⁊ abrahā q̄ emit agrū vbi erat spelūca duplex Gen. xxiij. in q̄ loco dīr fuisse sepulti primi pnteā. ⁊ ꝓ pōs locus erat religiosus effectus. xiij. q. ij. ecclesiā. nō ar guit̄ de simonia. q̄ respectū habuit ad agrū. non ad sepulchꝝ. ß effron repīxendit de. ß. xiij. q. ij. c. post quā. q̄ intentionē habuit ad sepulchꝝ vt ex eo aliq̄d plus peterꝫ Et q̄uis effron grat⁹ eius sepulturā offerret. perpendit tñ abrahā q̄ grat⁹ recipe sine ei⁹ offensa nō poterat. ⁊ ꝓterea pecuniam vedit in hoc redimēs vexatōem suā vt dicit hō. Itē iuspa. p se in feudū dari non ꝑt ꝑm hō. ß cū vniuersitate puta alicui⁹ loci. vel iurium alicuius dari ꝑt. extra eo. cū ꝑm Itē nec simpliciter nec cū vniuersitate ꝑt pignori obligari ꝑm inno. De aliꝫs q̄ pertinēt ad iuspronat⁹ vide ī ca. ī. iij. p.

Pena ātcō §. xxiiii

tra simoniacos in iudicio eccl̄astico ⁊ ꝑm iura est pcipal⁹ triplex. Prima ē suspēsio ab executiōe ordinū. de q̄ quō ꝺs incurrat ⁊ q̄ñ. vide ī. iij. p. ti. eo. ⁊ hoc in corpe iuris Scōa pena ē. q̄ dēt punire si de crimine ꝓstiterit in iudicio pena depositōis ⁊ infamie. xv. q. iij sane. ⁊ extra ꝺ actu in quisitōis. Tercia pena ē excōicatōis. ⁊ hec ī ducta est p extrauagātes q̄ ad q̄sdā simonias De pecunia aūt simoniace recepta quid agendū sit. vide supā in. ca. i. §. viij. De fructibꝫ āt b̄ficioꝝ simoniace receptoꝝ q̄d agendū hēs supā eo. c. §. xxvi Et notavt dī in directorio iuris li. iij. ti. xvi. q̄ si ꝺs ordīatus fuerit ad aliquē ordinē ab epo ꝺ q̄ audiuit p. us ex relatōe aliq̄ꝝ q̄ omisit vtū simonie. ⁊ ideo nolebat ab eodē epo ad superiores ordines pmoueri. ꝑt quidē in suscepto ordine secure mīstret in ordīe suscepto. qꝺ eī audiuit a ꝺ alijs credere nō debuit. Cūm ⁊ hos. supꝝ dicto. c. elicit quidā notabilia. Primū est. q̄ ex variis dict⁹ in alti⁹ p̄iudiciū nō ē ꝓscia informāda. Secūm ē q̄ si formata sit totalit̄ ad ꝓsilium plati ꝺponēda est. Terciū. q̄ si ꝺponi nō ꝑt oībꝫ modis seq̄nda ē. Quartū est. q̄ ꝺrus aī de scrupulosa ꝓscia ꝑt facere bonā. ⁊ in meli⁹ informare ⁊ debilitas aī est etiā ni mia simplicitas ecōuer⁹

Quintū est q̄ in indifferētibꝫ ꝑt vnus quisq̄ put sibi placeat ꝓscientiam informare

Capitulū sextū de vsura p modū ꝺdicatōis.

De vsura inquit

ps. Nō deficit ꝺ plateis ei⁹ vsura ⁊ dol⁹. Qꝺ videt ꝺificari ⁊ de cīuitate terrestri ⁊ de cīuitate spūali eccē Vix em̄ est aliq̄ cīuitas ī orbe. in q̄ nō sit vsura ⁊ dolus. ⁊ sic a synagoga iudeoꝝ transiuit vsura ad ecclesiam xp̄ianoꝝ. dico q̄ ad nūeꝝ seu bap̄ma receptū. nō aūt q̄ ad op⁹ meritū ⁊ opus fidei viuum

Dis em̃ verus fidel' sũmope se cauet ab vsuraꝝ voragine.q̃ substãtias exhaurit.ꝛ aĩas deuorat ꝓpter qđ ipa mr̃ eccl̃a ex gẽtilitate ꝯgregata.ꝛ iđo in cananea figurata ꝓ ter magnitudinem fidei merito clamat.miserere mei fili dauid filia mea male a demonia verax.filia eccl̃e est q̃libet ꝑsona siue aĩa xp̃iana.quã ipsa generat ꝑ aquã bapt̃smi.ß ista filia verax vt in ꝑlio a demonio.qđ vr̃ mãmona qđ interꝑtax diuicie.quaꝝ illicite acq̃ sitiom sup' oẽs attẽdit vsurarius.ꝛ ideo male vexax.ꝛ q̃ male vexet ostẽdit ꝑs in ꝑdcto vsu Vexatur enim male ꝛ valde male tripliciter Primo ꝓpter ꝓpinquatõez ꝑiculosissimã q̃ notax ibi. Nõ defecit. Secũdo ꝓpter extensionẽ copiosissimã q̃ significatur ibi. de plateis eius. Tercio ꝓpt palliationẽ seu excusatõem fraudulentã.ibi.vsura ꝛ dolus.

Et ab illo vltimo §.I

inchoando dico.q̃ in vsurario est palliatio.ꝛ excusatio sui vitij multũ fraudulẽtissima.ꝛ hĩc secq̃tur magna ꝛ mala vexatio demonis in eo Quid em̃ ꝑius.ꝛ vãnabili ꝙ ꝑt esse in hoĩe q̃z excusare flagitiũ suũ Ad qđ ostẽdendũ primi ꝓntes post excusationẽ sui ꝓxĩ ĩmediate de padiso fuerunt expulsi. Sed videam' primo quid sit vsura.ꝛ ex inde quõ sit falsa ꝛ fraudulẽta excusatio ei? Vsura fm gof. est quicq̃d sorti accedit.ꝑcedẽte intentione vel pacto. Vel fm alios.ꝛ clarius Vsura ẽ lucꝝ ex mutuo principaliter intentũ vt si mutuo tibi.ioo.fl̃oze.hac principal'r intẽtõe vt aliq̃d pl̃ vltra centũ recipiã.vel si mutuo tibi certas mẽsuras frumenti.vini ꝛ olei.ꝛ hmõi q̃ vsu ꝓsumũt et plus ex hoc exquiro q̃z ipm capitale in valoze vsuram ꝓmitto.vt dr̃.xnij.q.iij.vsura ẽ Diffinitionẽ ꝑdictã habes declaratã in.c.fe §.ij. Et prima quidẽ fraudẽ ꝛ dolũ ꝓmittit vsurar'.qñ ex mutuata ꝑcunia nõ q̃rit plus in ꝑcunia nũerata suo capitali.ß in aliquo alio.vt frumẽto.vino fructu.dom' vel agri seruitio aliq̃ seu opis.quod vtiq̃z vsura est Vsñ amb. Esca vsura est ꝛ vestis vsura est.ꝛ quicquid sorti accedit vsura est ꝛ qđ velis nomen ei ĩponas vsura ẽ .xnij.q.iij.pleniꝰ qđ intelligit in mutuo.cũ.s.plus recipit.vel spexax q̃z q̃ mutuatũ ẽ in valoze Et ponit ibi amb pla exẽpla ostẽdens ibi fraudẽ ꝓmitti.ꝛ sic vsura ꝛ dolus.i.fraus sil'sũt. Et cũ vsura ꝓtrahax in mutuo ne deteganꝝ ipsi vsurarij.de sua prauitate vtũtur fraude mltiplici eã exercẽtes ꝓtractibꝰ emptõis venditõis.pignoratõis depositõis.sed in his q̃z repit vsura ex fraude q̃ ꝛ mutuũ ĩplicite vt declarabit̃ j.§.v.ꝛ sic cũ vsura nõ deficat dolus ß q̃đ ꝑius ẽ volunt vsurarij excusare facin' suũ et defendere tali rõe Omne pct̃m ẽ ꝓtra aliquã legẽ. Sed vsura nõ est ꝓtra aliquã legẽ nec diuinalem nec inicialem siue naturalẽ.nec humanalem.quinimo oẽs iste eam ꝓmittũt.ꝛ sic apparet nõ ee pct̃m. Nã in lege diuinali q̃ habet̃ in sacra pagina dic̃t dñs. Feneraberis gẽtibꝰ multis.feꝝ ãt vocat vsura Ite rẽ Deu.iij.dicit idẽ dñs Non feneraberis frĩ tuo ß alieno. Ex q̃ auctoritate videtur q̃ ꝛ si nõ frĩbꝰ saltẽ alienigenis extraneis possit fenerari ꝛ infidelibꝰ. Quantũ ad legẽ naturalẽ bz regulã fundatã in rõe naturali.q̃ nulli debet cũ dãno alteri' vel iactura locupletari.in vi.de re.iu.cũ g̃ dic̃ vsurari' seruiã ꝓxio ĩ mutuã do.nõne ꝛ rõ dictat vt ꝛ ipe debeat seruire mihi. et si cũ mutuata pecunia Petr' negociãdo lucratur ipe ad rõem.xv.vel.xx.ꝓ cẽtenario nõne rõ dictat vt sim ꝑticeps lucri ei' ꝛ mihi saltẽ.x.vel viij.ꝯcedat Ite ãt alias locupletabit̃ ipse ꝛ cũ meo dãno.q̃ cũ ipsa pecunia potuissem ꝛ ego lucrari Leges q̃z ciules q̃ hũane dicunt̃ c ab hoĩbꝰ inuente.iuste sunt Juxta illud.puer.viij Per me ſ.sapiam reges regnãt.ꝛ legũ ꝯditores iusta decernũt Ite ãt leges ꝯcedũt aliq̃s vsuras ꝓpue vt C.de vsu.eos Et sic ex oi lege videt̃ cessa vsura vñ nec pct̃m Ex rei veritas ẽ fm determinatõez doctoꝝ q̃ vsura ꝓprie sũpta vt diffinitũ est.semp ẽ pct̃m ꝛ mortale ꝛ valde graue.vñ ꝛ am.ß dicit Si quis vsurã accipit rapinã facit.vita nõ viuit ſ.gr̃a in li.đ bono mor̃.ꝛ trãsl̃ ꝓpriue.xnij.q.nj si quis Et hoc q̃ ipsa vsura ẽ oi lege ꝓhibita.ſ. naturali.diuinali.ꝛ hũanali Et ad rões ĩductas ꝓ vsurario hoc declarãdo ad singulas rñdebit̃ur Et primo quidẽ e' ꝓtra legẽ naturalẽ Et hoc triplici rõne Primo rõne inadequatõis Secũdo rõne appropriatõis Tercio rõne fructificatõis Quantũ ad primã rõem dax ẽ.q̃ illud qđ ẽ ꝓtra iusticiã q̃ in eq̃litate ꝓsistit ẽ ꝓtra legẽ naturalẽ.ß vsura ẽ ꝓtra eq̃litatẽ iusticie ex eo videlicz qꝝ vendit id q̃đ non est fm tho.ſe.ſe.q.lxxviij

Pro cui' declaratõe sciendũ fm eundẽ q̃ rex q̃ in vsũ nr̃m veniut q̃dã sũt quaꝝ vsus ipaꝝ est ꝓsumptio.vt frumentũ.vinũ.et oleũ et hmõi quibꝰ hõ nõ vtit̃ nisi ꝓmedẽdo vel bibẽdo et sic ex toto ꝓsumendo Ille res sunt quaꝝ vsus et si nõ sit ipaꝝ ꝓsumptio in se est tñ ea ꝝ distractiõ.vt pecunia nũerata q̃ principalit̃ est mueta ad ꝓmutatões faciendas. vt dicit p'bs in.i polit̃ice.et sic vtendo distrahit̃ cũ in ꝓmutatõnes expendit̃ur Sunt et alie res q̃ꝝ vsus nõ est ipsaꝝ ꝓsumptio vel distractio.sic dom' ager.iumentũ.vasa argẽtea.et aurea.et hmõi Vsus eñ dom' est habitatio.nõ ꝓsumptio.sic cultus agri est' cultiuatio ad fructificandũ non dissipatio.et sic de aliis bꝰ Et ex isto tercio genere rer̃ vsus ipi' rei secũdum põt ꝓputari a ipa re.et vnum ꝯcedi sine altero ꝑt̃ est alicui tradi dominũ dom' l'fui vel agri vel iumẽti retento sibi vsu vel fructu ipi' ad vitaz vel ad alq̃d tps.vt fit aliq̃n in donatõibꝰ.et econuerso.ꝑt ꝯcedi vsus tali ũ red̃o retento sibi rñ vt

Capitulum Sextū

in locatione.a ficto. pensione domus ⁊ hmōi. Et ido ī hmōi licite recipit certū pciū seu lucr̄ pvsu dato ipius rei retento sibi dñio. ⁊ inde ad certuz tps rehabita ex integro ipsa re. Sed in reb⁹ pri mi ⁊ secundi generis, quaz. s. vsus est ipsaz consumptio vel distractio nō p̄t ꝑputari seorsū vsus talium rez ab ipsis reb⁹ q̄ inseparabilis est. ⁊ cui cūqz ꝑceditur vsus taliū rez ex hoc ipo ꝑceditur ⁊ res. ⁊ ꝓpter hoc in talib⁹ p mutuū transfert dominiū Sicut ergo si quis seorsum vellet vendere vinum. ⁊ seorsum vsum vini venderet eandem rem bis. vñ ⁊ venderet id qđ non est. ꝓpter qđ manifeste ꝓtra eq̄litatem iusticie est. Simili rōne qui mutuat triticū vinū ⁊ oleum ⁊ hmōi vl pecuniā numeratā. ⁊ vltra suū capitale mutuatū aliqd exigit. vel principaliter intendit hr̄e qđ pcio potest extimari ꝓtra equalitatē iusticie agit q̄ petit sibi duas recōpensatōes fieri, vnā scz restitutionem equalem rei mutuate. aliam vero vt precium vsus qđ dr̄ vsura. ⁊ sic peccatū est. vtpote p̄ rationem seu legem naturalē. ꝓtra iusticiam Quantū ad scdaz rōez clar̄ est q illđ qđ gratis natura dat ꝓximo alicui nō debet sibi illud abalterovendi. ꝙ natura dat ei cui mutuatur pecunia aliquā industriā vt ꝓximam. ⁊ hanc industriam ⁊ actus ꝓximos ipsius recipientis mutuū sibi vendit dum vltra capitale mutuatū plus exigit ipse mutuans qđ est iniustū. ⁊ ꝓtra naturā appropriationis q̄ dedit viro industriā q ꝓxima industria sibi ipe ꝓsit. Pecunia em̄ inquantū precium rerum alium nullū ꝓfert lucr̄. nisi p industriam vtentis Dedere ergo vtilitatē proueniente ex pecunia per mercatiuam industriam. ei cui mutuata est nihil est aliud q̄z vendere sibi industriam. et actus suos quod est contra naturā siue legē naturalem. ⁊ hoc est ratio scoti sup quarto senten. di. xxxvij. Videt etiā tps illi vendere cui mutuauit illud scz q̄ pecuniā suam detinet. qđ est etiā ꝓtra naturā cū nō magis sibi sit appropriatū illđ tps q̄z illi qui recipit mutuū. Et hec ratio est Crisō. di. xxxvij. ex̄ciens. Quantū ad terciam rōem scz fructificationis patz q̄ p vsurā fit vt res mutuata q̄ ñ ex se generat fructū. ꝑeat lucr̄ qđ est contra naturam Non em̄ aliud videtur esse lucr̄ q̄z fructus ipsius rei seu p fructū ipsius aliquid acquisitū Naturale em̄ est q res q̄ generat fructū semp̄ crescat in valore cum ipso fructu. atq; maior est cū est sub fructu q̄z cū ipsa res ꝑmaneat sine fructu Cū igitur vsura res hñtes determinatū valorē a natura vel arte q̄ in eo excrescere non possunt. ⁊ p̄ñs fructificare non p̄nt. faciat excrescere in valore. sequitur q̄ faciat rem nō generātē fructū parrere lucr̄. vñ ꝓm pbm. i. pol. vsura dr̄ a latros q̄ est partus. qz cōtra naturā rei mutuabilis vult vsurarius q̄ pecunia pariat qđ miraculosum videt. ꝙ diabolicū est. Et hanc rōem tangere videtur Ambro. dicens Interdū etiam vsure arte nequissima ex ipso auro aur̄ nascitur di. xlvij. sicut. Ad rōnem aūt vsurarij respondetur Nā cū dicit. q̄ sicut ratio dictat q̄ ipse debeat ꝓximū sublevare. ⁊ ei subuenire p mutuum vel alios modos cum p̄t. ita etiā dictat ratio naturalis q̄ ipse cui mutuauit debeat eum adiuuare. ⁊ esse grat⁹ ex seruitio ꝑpenso. dando ei aliquid de suo lucro Rñ. q̄ p̄mū dictat rō scz q̄ mutuet ꝓximo indigenti si p̄t ꝙ gratis sine spe lucri Secundū etiā dictat ratio scz q̄ sit gratus recipiēs mutuū erga mutuantē. puta in recognoscēdo beneficiū. ⁊ cum p̄t eum adiuuare q̄n indiget. vel viceuersa remutuando sibi vel p alia obsequia ꝙ gratis non ex pactione Nā ⁊ si ei teneatur ad antidota naturaliter. i. recōpensandū bñficiū hoc ē ex debito honestatis. non āt necessitatis scz q̄ posset cogi in iudicio Et ideo ꝺm tho. ⁊ alios si quis mutuaret alicui cū hoc pacto q̄ ei teneret̄ remutuare vsurā ꝓmitterz q̄ vltra capitale suū aliqd exigit quod potest p̄cio extimari illa scilicet obligatio q̄ scz p̄t eū ꝓuenire in iudicio Ad aliaz rōnem cū scz dicit q̄ qui recipit mutuū ab eo locupletatur cū dāno suo ⁊ de sua pecunia Rñ. q̄ locupletatur seu lucrat̄ ille principaliter p industriam suam. q̄ pecunia ex se nihil lucratur vt pz tenendo in capsa. pecunia etiā illa nō est mutuātis. ꝙ eius qui accepit mutuū. q̄ in eū trās latuz est dominiū ⁊ si periit vel pdit in negociando vel aliud agēdo perit ꝑiculo suo nō mutuantis Dānum autē non sustinet nisi q̄ cessat ex hoc sibi lucrū. ꝙ idez̄ damnū habuisset. si pecuniā in archa seruasset. q̄ ibi nō fructificat Et si cū ea negociatus fuisset potuisset amittere sicut ⁊ lucrari substabat em̄ tunc periculo vbi in mutuo non substat. verū si ex carentia pecunie mutuate passus fuisset dānum puta cū oportuisset eum accipere ad vsurā vel vendere res suas min⁹ iusto precio. vel aliquo simili. tunc mutuans deberet ei satisfacere de dāno ei secuto ꝓpter mutuū. etiam si non fecisset pactum de hoc ꝺm ꝓscīam. non āt de industria sua lucr̄ factū tenetur cōicare cessante dāno Secundo vsura est ꝓtra legē diuinalē Et hoc patet ex triplici scriptura. que ꝓplectitur legē diuinalem scz mosaica. ꝓphetica. ⁊ euāgelica In euāgelio dicit ꝟitas ipa que mentiri non p̄t Date mutuū nihil inde sperātes Lu. vi. nihil. s. qđ precio possit extimari vltra suā sortē. nā beniuolentiā ⁊ amiciciā licet sperare. que nō cadunt sub precio. Qđ verbum est preceptoriū quantū scz ad hoc q̄ nō speretur seu expectetur lucr̄ ꝓp mutuū. q̄ ibi esset vsura. vnde ⁊ mortale Qđ a perte declarat aug. sup p̄s. dicens. Si fenerauer̄is. i. si mutuū dederis. pecuniā tuam. a quo pl⁹ q̄z ddisti expectes accipe nō solū pecuniā ꝙ q̄cq̄d aliđ siue tritici siue vinū ⁊ hmōi. fenerator es. i.

vsurarius. ⁊ in hoc nō laudādus. ß ip̄obandus xnij.q.iij.c. si fenerauer. Jn pp̄is q̄z phibef ip̄a vsura Clñ ⁊ ps. describens ꝯditōnes necessarias ad requiescendū in monte dei. s. supne p̄tie. hāc vnā ponit inter ceteras Qui pecuniā suā nō dit ad vsurā. qui ergo dat ad vsurā nunq̄z ascēdit ad montē dine gl'ie nisi penituerit plene Et nec mie. v. Increpaui inquit optimates ⁊ mgr̄atus et dixi eis. vsuras ne exigatis ⁊c. Ezechē. xviij. Inter scelera digna morte eterna ponit vsurā dicens Qui ad vsurā nō ꝓmodauerit. i. ap̄li? q̄cq̄z non accepit. Vbi dicit hie. Pntāt quidā tm̄ vsuras cē in pecunia Nō p̄uidēs scriptura diuina oīs rei aufert supabūdātā vt pl? nō recipias q̄z dedisti. xnij.q.iij.c. putāt. Et p̄uer. xxviij. Qui coaceruat diuitias vsuris ⁊ fenore liberali ⁊c. In lege mosaica q̄ntū ad p̄tē moralē. q̄ ad hoc obligat. hēt̄ Deut. xxv. Ne accipias a frē tuo vsurā nec plus q̄z dedisti Noīe frīs intelligit quilibet p̄primus ⁊ rōe originis q̄ vna ē. s. a deo. ⁊ rōe finis qui vn? est. s. de? Ad rōem āt vsurarij rñdef. cū. s. dicebat q̄ in lege p̄mittebat vsura. q? illa fuit cōpatiua p̄missio q̄ p̄mittit min? malū. ne sequat maius. p̄mittit aūt nō q̄ ꝓcedat vt licitū. ß q? nō unit pena tpali. ß bñ punit pena eterna. Permisit ergo fuit iudeis vt auaris vsurā exercere erga alienigenas. ne crudeles existētes a frībo exigerēt eos ꝓsumēdo Alia rōem hēs j. ī. §. iij. c. se.

Ad illā aliā auctoritatē inductā Feneraberis gēnbo multis ⁊c. Rñ. Tho. vbi supꝛ. q̄ ibi large sumit fenus p̄ mutuo tm̄. nō p̄ mutuo ad vsurā Et vult dicere de? q̄ si pp̄lis seruaret legē erit ita abundans q̄ poterunt alijs mutuare. ⁊ nō indigebunt mutuū accipe Tercio vsura est ꝓtra legē hūanalē Sup̄ oēs leges hūanas ē ius canonicū q̄d resultat ex decretis ⁊ decretatibo ⁊ scrōz auctoritatibo doc. Ex capitulo nāq̄z ꝓcilij Cartaginē. x. q̄d incipit Seditionarios, phibef vsurarios ad clericatū p̄mouer. di. xlvi. Nullus āt, phibetur a p̄moīe. nisi p̄ mortali vel p̄ irregularitate. ⁊. xnij.q.iij. ⁊ q. nij. in pl'ibo, c. ⁊ extra de vsur. per totum. p̄cipue. c. q? in oībo. hoc phibef vbi excōicantur publici vsurarij quo ad sacra p̄cipienda. ⁊ quo ad oblatōes altaris. ⁊ quo ad sepulturam eccl̄asticā bis oībo priuant nisi restituant. in vi. li. de vsuris q̄q̄z Priuātur ꝓfectōe testamentorum ⁊ alijs mltipliciter nisi faciant cautionem De his. oībo plene habes infra in diuers. §. vide ibi. Et de excōicatōe quā incurrūt sepelientes eos scz publice vsurarios nisi fecerit cautionem. hēs infra in. nij. p̄te. ti. i. c. Aug?. etiā dic An crudelior est qui subtrahit aliq̄d vel eripit diuiti q̄z q̄ trucidat inopem fenore. xnij.q.nij. quid dicam!. Et ambro. Sine ferro dimicat qui vsuras flagitat xnij.q.nij.c. a bullo. Et leo papa. Sic em̄ nō suo noīe. ita nec alieno lz fenus exercere Fen? hoc solū exercere debem? vt q̄d hic misericordit tribuimus a dño qui multipliciter ⁊ imperpetuū mē; surā tribuit recipere valeamus di. xlvi. sicut. Et de hac vsura spūali ⁊ licita dicit salomon Feneratur dño qui miseref. primo q? centū. p̄ vno accipietis. i. spūalia que excedunt in centuplo vnū et vitā eternā possidebitis in euāgelio Mat. xix.

Ad rōem vsuratij rñdef. q̄ leges ciuiles dantur pp̄lis. qui sunt. p̄ maiori ꝑte malivl' ip̄erfecti et intendunt pacificū q̄ictū ciuiu m adinuicem Clñ solū. p̄hibent exp̄sse vitari q̄ sunt magis perturbatiua ciuilitatis ⁊ quietis tpalis puniendo transgressores ⁊ coarcēdo ab ill' p̄ penas. vt adulteria. furta. homicidia ⁊ h?. Alia p̄mittūt non vt licita ꝓcedētes ß nō vt alia vicia p̄dicta puniētes. ⁊ hoc ne peiora ꝓtingāt. sicut de meretricibo et hmōi. 9m tho. vbi supꝛa, Sz lex diuina, phibet omne pcm̄ oītēdens puniri ī diuino iudicio Cū ergo lex diuina ⁊ natural' sit supꝛa oēm legē humanā vt ꝓz di. viij. ⁊ ix. p̄ to. ⁊ canonica' sit etiam p̄eiudicās ciuili. vt di. ix. in que spectant ad conscientiam ⁊ triplex lex diuina ⁊ natural'. ⁊ canonica phibeant vsurā oēm Dis lex ciuil'. que p̄mitteret etiā ꝓcedendo vsuras. annulla' quantū ad hoc p̄ legem diuinam ⁊ canonicā Et si leges ille sint iuste quo ad ciuilitatē vite p̄sentis rōe iam dicta. non tñ iuste sunt quo ad ciuilitatem supnā ad ip̄a scēdam ad q̄d oportet ab oī vicio esse immunem Sz ⁊ ipse imꝑator dicit q̄ sacre leges nō dignant' sacros canones imitari in mrimoniis et vsuris. vt in auten. vt de ap. ꝓpri. epi. cōue. col. vi. ⁊. ij. q. iij. §. hinc colligitur

Quantū ad secū .§. II.

dam p̄tem que est extensio seu dilatatio copiosa talis vicij. hoc notatur ibi. De plateis ei?. Platea est locus vbi multi conueniunt ⁊ locus lat? et patens. et lata est via que ducit ad perditōem scz via cupiditatis. ⁊ multi incedunt per eam dicit saluator. Mathei. vij. ⁊ p̄cipue p̄ vsurariaz p̄auitatem. patens est. q? semp̄ a criticolis hec vsura habita est ꝓ magno ⁊ enormi scelere. Et ad tollēdum omnē excusationem huius maledicti vicij ecclesia statuit. vt si quis pertinaciter hic assereret ip̄am scz nō esse peccatū ⁊ graue. hereticus habeatur. ⁊ contra ip̄m vt ꝓtra alios hereticos ꝓcedatur de vsura ex graui in clemen.

Sunt autē in ciuitate plures platee Est platea nobilium, ⁊ campsoꝝ Est platea artiū ⁊ mercatoꝝ Est platea ludentiū ⁊ temploꝝ. Et de omnibo his plateis nō defecit vsura ⁊ dolus Jn prima vt est Florentie platea dñoꝝ ⁊ platea fori sunt nobiles q̄ nolunt laborare. ⁊ ne pecunia eis deficiat paulatim consumēdo tradunt eam mercatoribus vel trapezite intendētes principaliter aliq̄d annuatim recipe ad discretionē eorum. saluo tñ

Capitulum Textum

capitali. Et ꝙuis ipsi vocent hoc depositum. tñ clare vsura ē. xnij. q. iij. si feneraueris vt hēs sup̄ Nec vre depositū ē. nec sapit naturā eius Ipsi etiam ⁊ alij plēs qñq; mutuant pecunias diuersis plonis accipiētes in pignus domū vel agrū vel vineā sub noīe securitatis, & fructū seu vsum dicti pignoris interim volūt hīe quousq; restituat eis pecunia nō ꝑputādo in sortē ⁊ vsura ē. ō vsu. c. i. Excusatur tñ in hoc casu a vicio vsure gener qui cū sustineat onera mātimonij ⁊ nondū habūit dotes recipit a socero vel alijs dotātibꝫ mulierez possessionē aliquā in pign⁹ quousq; recipiat dotes hic licite facit fructus illius pignoris suos nec tenetur ꝑputare in sortem vt de vsurꝫ. c. salubriter Cāpsores cambia faciunt q̄ vocant cambia sicca vel ad libras grossoꝝ. vel ꝑ venetos Et quia ibi est mutuū exīsse. qđ ē materia in ācu, vsurario et intentio lucri principaliter. qđ est forma, ideo inde resultat vera vsura. ⁊ si dicat cambiū. Nec excusat periculū qđ ibi esse ꝑt. vt de vsuris nauigāti Faciūt etiā alij securitatē ꝑ alijs in mutuis cū certa scriptura. ⁊ ꝑ hoc recipiūt duo ꝑ cētenario ⁊ h⁹. ⁊ hoc etiā vsura videt. si nō est, ꝓbabile periculū De hoc tñ ⁊ alijs supdict⁹ ꝓtractibꝫ hēs plene in. §. plibꝫ. c. se. In secūda platea. s. vbi morant mercatores. lanifices. ritagliatores ⁊ h⁹. multe reperiūtur vsure Nā qui vendit aliquid ad aliquē tēminū tpis. ⁊ rōne termini seu dilate solutōis petit pl⁹ iusto p̄cio. puta iustū preciū sit x. ⁊ ipe vendit. xi, vsurā ꝓmittit. nisi illō intēderz nō tunc vendere. & seruare vsqz ad tps q̄ verisimr credebat merces illas valituras quantū vendit etsi nūc nō tantū valeant puta tpe estiuo vendit bladum ⁊ preces seu instātiam alicuius. qđ intēdebat reseruare ad tps hiemale q̄n cōiter pl⁹ valet. propter qđ venditur pluri precio q̄ nunc valeat vt ō vsuris in ciuitate Similr si quis emit merces vel victualia minus iusto precio. pro eo q̄ anticipat tempus in soluēdo precium aute q̄ recipiat merces vel victualia ꝑ aliquos menses putabat precium tpe veris ⁊ recipit bladum tpe estiuꝫ. ⁊ hoc nisi subsistaret, periculū. vt qz bladū vl' aliud ꝑt ꝓbabiliter plus vel min⁹ valere dicto precio qđ solvit vt in dicto. c. in ciuitate. Ex qui emunt possessiones vel domos multo min⁹ ꝑcio q̄ valeant cum pacto q̄ infra certū tps ille vendit. dicet possit recemere vsura reputat seu fraus vsure palliate sub titulo emptionis Qui etiā faciūt societatē cum alijs siue mercatoribꝫ siue artificibus siue agricolis circa mercantias vel artificia vel pecora vel alia aīalia volentes saluum esse capitale quo ad pecuniam seu capita quo ad aīalia vsura elt ⁊ nō vera societas. xnij. q. iij. plerique cū glo. Ex ⁊ diuersis modis ꝓmittit fraus ⁊ dolus in h⁹. ⁊ ī iusticia. de quibꝫ diffuse habet infra in pluribus. §. se. In plateis tertijs que sunt cōiter aū eccias. ibi oēs cōueniūt. ⁊ diuites. et pauperes. et viri et mulieres. lusores. prodigi artifices ciues ⁊ alij. Et ad oēs quasi extēdit vitium vsure vl' ꝑ exercitiū eius. vl' ꝑ participatōz. Nā mulieres ō quibꝫminus videt. si sunt vidue ne cōsumant dotes earū. vel deponūt eas mercatoribus ad discretōez. ⁊ vsura est scōm predicta vl' recipiūt ab hēredibus cōiugis sui defuncti possessionē vsfructuandā quousq; reddātur eis dotes. ⁊ vsura ē fm Anno. Hosti. et alios. Si sūt nupte iuris qui sunt obligati ad restitutōez vsurarū ad quātū ē valoz eoꝝ substātie i vsura ꝓtici pāt victū vestitū de his ꝓpiēdo. Si sūt puelle nuptui tradēde. ⁊ dotes recipiūt ō vsuris. viri earū nō pñt recipe tales dotes. ⁊ si receperit tenēt ad restōnem illis. quibus, socer erat obligat⁹. ex quo oīa illius erāt obnoxia restōni. Et ipa mulier soluto matrimonio tenet ad restōnem. si nō restituit vir. scōm docto. Rai. ⁊ alios De his omibꝫ plene vide in ij. §. pluribꝫ. c. se. Pupilli quoq; quorum tutores vl' ꝓcuratores eorū pecunias posuerūt ad discretōez, vbi vsura ē fm ꝓdicta tenent ad restōnem. q̄ꝫ non fecerit ipi tales cōtractus. tamen qz lucrū tale ipi ꝓceperūt. Et si nō disponūt se ad restōnez. cū habent administrationem suorū bonoꝝ. iam sunt in statu damnatōnis. sed ⁊ ipi tutores ⁊ curatores mortaliter peccāt faciēdo tales contractus. ⁊ tenētur ad restitutionē ꝙuis vtilitatē nō sint inde ꝓsecuti in casu q̄ ipsi pupilli nō vellent, vel nō possent satisfacere vt notat archi. di. xlvi. sicut nō suo Idem de quolibet factore vel ꝓcuratore q̄ exercet negocia alioꝝ faciente h⁹ ꝓtractus Qui etiā mutuāt pauperibus hac intentōne vel pacto. vt seruiant eis in operis agri. vinee ⁊ h⁹. vel in operis boum vel eqꝝ vel alio seruitio corporali. vsurā ꝓmittūt. de vsu. c. consuluit Filij qz ⁊ hēredes quicūqz vsurariorum ptícipes sunt. ⁊ tenentur ad restitutionē. et si dona illa legata obnoxia sunt restitutioni. vt ō vsuris. c. michael. nisi incerta ēent ⁊ locis pijs legata Publici autē vsurarij cū consciētia diocesani. ⁊ caution ēre talibus debent disponere. vt de vsuris in. vi. de quo vide infra in. §. Illi etiam q̄ accipiunt mutuū ad vsurā si faciūt sine legitima causa puta necessitatis vel vtilitatis rōnabilis si ad ludendū vel ꝓdigalit expendendū peccāt mortaliter fm b. tho. vbi supra. ⁊ alios doctores Notarij conficiētes instrumēta in fraudem vsurar scienter ⁊ testes peccant mortaliter Idē est ō mediatoribꝫ ⁊ seruientibus eis in talibus Aduocati patrocinantes eis in h⁹ contractibus Omēs hi digni sunt morte eterna. quia consentiūt vsure coopando. ei. ij. q. i. c. notum sit Facientes q̄z statuta super h⁹ ⁊ iudicātes fm ea vt capitanei rectores ⁊ hmōi ⁊ ꝓbentes consilia ad huiusmodi statuta peccant mortaliter ⁊ sunt excommunicati de

vsuris et graui in de. Dñi et iã tꝝ talis qui ꝓmittunt vsuras ꝓpter vnã certã quotã quaz recipiũt inde in eadẽ sunt dãnatõne Et ꝯfessores qui absoluũt scienter tales. nõ disponẽtes satisfactionẽ et emẽdam. Ecce q̃t innumeros illaqueant male dicte vsure Et sic non defecit de plateis oĩb⁹ vsura. q̃ per vnũ modum vel ꝑ aliũ inuoluit quasi vniuersos.

Tertiũ quod cõ §. III

tinetur in verbis ps. qđ in primo mẽbro dẽtur ẽ ꝓtinuatio huiꝰ vitij q̃ est ꝑiculosissima. cum dr Non defecit ipsa vsura. ꝙ vsqz in finem vite cõiter ꝑseuerat. Sz vt dicit hiero. Si vsqz in finez vite in malis perseueramus. assidue peccantium non miseretur deus. di. xciij. c. diaconi Attendit autẽ ista ꝓtinuatõ periculosissima Quia sine interpolatione Quia in finali duratione Quia in plurali successiõe In alijs peccatis nunq̃z hõ aliq̃d eoz ꝓtinuat Non em̃ gulosus semp actu ꝓmedit. nec ꝓtinue luxuriat lasciuus. nec tracũdus ꝓtinue irascit. sed interpolãt actus suos Sz vsura sp rodit et ꝙsumit paupez ossa. et de die et de nocte et in festis et in feriis et dormiendo et vigilando opatur. et nunq̃z deficit vsura Et cũ peccatu m suum vsure mẽti occurrerit. et nõ dolet. et ꝓponit vsurariã prauitatẽ dimittere et restituere ꝙ ipsa lucra retinere. ite et de nouo peccat mortaliter et totiẽs q̃tiens Tenet em̃ q̃libet ad ꝓterẽdũ statũ de mortali. cũ menti occurrit. de q̃ad hec nõ habuit ꝯtritionẽ ꝑm b. tho. in. nũ. et ricar. et boñ. et pe. de taran. ꝓ Preceptorie em̃ dr illud a dño. Cõuertimini ad me filij reuertẽte et sanabo aduersiones vras hiere. iij. Non defecit scõo vsura. q̃ durat dum ille viuit. et ꝑt exercere Cetera vicia inquit hiero. cũ senescente senescunt sola auaricia iuuenescit. et sup oẽs species eiꝰ vsura. Et rõ est. q̃ in alijs peccatis si q̃s vult pẽnitere. nõ habet nisi conteri. et ꝓponere abstinere et sibi iniũctam pñiam facere. q̃ modicũ quid est Sz vsurarius sicut et quilibet alter qui accepit aliena iniuste vel dr detinet. nõ solũ optet q̃ doleat. et ꝓpiteat et ꝓponat abstinere in futuꝝ. ꝙ et necẽ est q̃ restituat aliena si ꝑt. nã vt alias dr i iure Nõ dimittit pctm̃ nisi restituat ablatũ de re. iu. li. vi. Nec ꝓfessor. sacerdos. nec epc̃s. nec alius supior ꝑlat⁹ ꝑt sibi remittere ius alienũ. si ille cui⁹ est pecunia debita Nimis aũt dur sibi videt vt reddat q̃ cũ tãto labore acq̃sinit et q̃ bursã euacuet ac dilapidat possessiões. et vbi assuetus ẽ viuere abũdanter cũ familia sua et indui põpatice reducat se ad tenuem victũ et vestitũ. et q̃ dimittat. filius pauperes. et nõ ꝑsiderat miser hõ. q̃ sic nud⁹ ẽ egressꝰ de vẽtre mris sue. ita nudus reuertet illuc Job primo. i. in terrã mrem oĩm. Nõ attendit qđ ait ps. Frater non redimit. i. xps nr̃ frater ꝙ humanitatẽ nõ liberabit talem mortuũ in peccato ꝓpr̃ sua legata facta ecclesijs. vel hospitalia facta Redimet hõ quicunq̃z. q̃si dicat nõ dabit deo placationem suã et ẽ. Quãto ãt magis ꝑseuerat in vsuris tãto magz aggrauat pcm̃ ei⁹ Et vt dr ꝓuer. xvij. Impi⁹ cũ in ꝓfundũ pcoꝝ venerit ꝓtẽnit nec curat de aĩa sua. Et tãto sunt grauiora pcã quãto aĩam infelicem detinẽt diuti⁹ alligatã aur. greg. extra de consue. c. fi. Et cõiter tales moriunt vt aĩalia bruta. vel aliq̃ terribili iudicio dei eis cõtingente rapti aliq̃n a demonijs notorie Dicit legitur de q̃dam vsurario. q̃ cuz dormiret in lecto cũ vxore. subito expergefactus exiuit de lecto Cũ ãt a vxore sua interrogaret q̃d hꝫet ait Nõ raptus fui ante iudiciũ dei vbi tot et tanta terribilia sũt opposita ꝓtra me q̃ nesciui nec potui aliq̃d respondere Cũq̃z fuerim diu ad pẽitentiã expectatus. nec hucusq̃z volui diuinis inspirationibus et ꝑceptis obedire. audiui nũc iudicẽ ꝓtra me sententiã ꝓtulisse. meq̃z datũ in ptãtem demonũ q̃ me deberent hodie ad eterna supplicia asportare. q̃ dicto de partica vili veste assũpta domũ rapido cursu egressus est. quẽ sui hinc inde q̃rentes tandẽ in q̃dam monasterio monachoꝝ matutinas cantantum inuenerunt Cuncris ergo eũ ad pẽtiam inducentibꝰ. nec ꝑficere valentibꝰ rõne aut exhortatõe. vel p̃ce custoditus est diligenter vsq̃z ad sextam horã Deniq̃z cũ ꝙsanguinei eũ ad domũ reducere vellent. et ad q̃ndã fluuiũ. ꝙ quem trãsituri erãt peuenissent. viderunt q̃ndã nauim rapido cursu ꝙ fluuiũ ascẽdentẽ a nullo vt videbatur ꝺducta Sz ab vsurario visa ẽ plena dãmonijs q̃ ait. ideo veniebãt vt eũ ad supplicia! etna asportarẽt. q̃ dicto statim de manibꝰ eoꝝ a dãmonibꝰ violenter raptus et in nauĩ ꝑiciẽs. et cursu rapido refacto subito disparuit cũ dẽmonibꝰ et preda ꝑ fate nauis Sicut ergo nõ defecit vsure vinuz in eo dũ in hoc seculo vixit. ita non deficiet punitio gehẽne in alia vita. et ꝑm modũ delicti erit et plagarũ modus vt dr Deu. xxv. Demũ ẽ ꝑiculosissimũ istud viciũ q̃ trãsit ad successoꝝ sicut lepra Giezi trãsit fusa est in posteros Illia pcã non excedunt actoꝝ eoꝝ vnusquisq̃z in iniq̃tate sua morietur. Filiꝰ nõ portabit iniquitatẽ ꝑtis Ezech. xviij. nec ire. nec superbie. nec iudicie. nec alia Sz i vsura sicut et rapina. et oĩ illicita vsurpatõe filiꝰ et quilibet alius hꝫres vsurarij et raptoris. et filij filiozum. ad quos deuenerunt bona ipoꝝ obligata restitutõi portabũt iniquitatẽ ꝑtis vsurarij. i. penã debitã. nõ quidem ꝓ peccato. quod accu cõmisit pater. ꝓ illo em̃ ipse solus pater portabit onus suum. sed ꝓ peccato quod commisit filius eius. vel quicunq̃z hꝫres ipsi⁹ in retinẽdo bona aliena. in quo imitat ipsum prauum pẽm Et sic de progenie in progeniem ĩperpetuz obligatur hꝫres vsurarij. vel alienozum detentoꝝ

Capitulum Septimū

inquantū durāt bona iportz ad vltem? nō tenent nisi d eo qd̄ puenit ad eum quousqz creditoribꝫ sit satisf factum p̄ solutōez vel remissionē in foro ꝓscientie Caucāt aūt hꝛedes taliū. filij. nepotes consanguinei vel extranei. ne in h̄ laborēt crassa ignorantia. qz nō excusaret eos a dānatōe Ez illud verificaret in eis Ignorās ignorabit. i. reputabitur sola ignorātia iuincibil eos excusarz Legitur de quodā vsurario qꝫ cū infirmatus cēt et grauiter ac filios duos hēret visitatus a ꝓfessore ꝓfessus est ⁊ nō negauit pctm̄ suū Cui cū declarasset ꝓfessor. qꝫ oportebat eum a male ablata restituere. alias saluari ⁊ absolui nō poterat. ⁊ filij ad hoc eū hortarentur. vt posset ⁊ sacra suscipere ⁊ aiam saluam facere. sciebant em̄ vsurarios ꝓtractus ei? Rndit ille miser. Ego nō possū qz si superuiuerē nō hēm ad mādducandū. & oporterz me mendicare Et moreret ⁊ vos oporterz ire ad hospitale. mbil em̄ vob remaneret. qz oīa de vsuris sunt. cui illi Nō curetis de nobis. puideat saluti vre Tacete. ait ille. Volo ire potius ⁊ ad mīam dei stare qꝫ mercedem hoīm qz inhumani ⁊ īmisericordes sunt. deus aūt clemētissim? Sicqꝫ in sua obstinatione migrauit Dō attrēdens vn? ex filijs hortatus est germanū ad restituendum ne sequerētur pēm dānatōe Cui ille. Si pater meus vsuras fecit ego illas nō feci Volo portione mea gaudere dum viuo. d̄ futuro nescio qd erit. Permansit ergo in vitio patris detinēdo ptem suaz Illius vero restituit certis psonis et i certa paupibus erogauit Cum autem in bonis duceret dies suos ex substantia tenebri i pūcto ad inferna descēdit morieꝫ Aliter vero qui statū religionis assumpserat sacra restitutōne de parte sua quadam die cum oraret vidit in visione terram apertam. ⁊ in ꝓfundū ignem maximū īmensum fūmam extēdentem. Et in ꝓfundo inferni inter ceteros vidit pēm suū ⁊ frēm suū supeuz quē pater frequēter maledicebat dicens. Male dictus ⁊c. qz propter te vt diuitem te dimittere huc veni Et filius respondebat īmo tu male dicar. quia propter te huc veni Si enī nō dimisisses mihi male acquisita. ego cauissem me ab alijs vitijs. ⁊ sic stabant in ista altercatione Dō ille cernens dominū laudauit de sua illuminatione quia restituerat. Et sic apparet continuatio eius. quia non deficit moriente vsurario sed trāsit ad alios. vt dictū est nisi restituatur.

Capitulum septimum vbi agitur de multiplici modo vsurarum scilicz ⁊ que cōmittitur in mutuis expressis. ⁊ in pignorib? ⁊ in securitatibus et in societatibus. ⁊ in occidis animalium. et in aīmoīs.

Quia vsure vora

go q̄ aīas deuorat plurimas. multa habet intricamēta propter fraudes adinuētas. ⁊ difficulr deserit propr obligatōem restitutōis ideo post simoniā de ea tractetur. cum habeat etiam ꝓuenientiā cū ea in hoc. s. qꝫ ꝓmitti ꝑt per triplex. munus. a manu. lingua ⁊ obsequio Et vtrūqz sola spe ⁊ intētione ꝓmittit Dicitur aūt vsura q̄si vsus rei vel eris. seu vsu rea. datur. n. ob vsū eris. i. pecunie. vel alteri? rei q̄ vsu ꝓsumit. ⁊ ob hoc est rea ⁊ mala. qz datur propter illud propter qd̄ dari nō debet vt declarabitur infra

Diffinitur aūt sic .§.1

Vsura ē lucꝛ ex mutuo p̄cipaler intentū Lucꝛ dicitur proprie īcrementū qd̄ quis habet ex voluntaria ꝓmutatōe vltra ea que prius sua erant. vñ si mutuo vni habenti. x. de mea substātia ea intētōne vt vltra mutuatum rehabeā ab eo illa. x. cū alias habere nō possem nō ꝓmitto vsuram quia non intendo hoc lucrum. sed tantum qd̄ meum de iure erat rehabere. ar. xnij. q. nij. a billo Et mutuo subditur. quia regulariter vsura cōmittitur in mutuo. q̄uis ei in alijs ꝓtractib? sepe reperiat vsura titulo emptōis vel vēditōis vel pignorationis ⁊ huiusmodi palliatōis ibi tamen est implicite mutuuz Nam si cum vendo tibi cannam panni valentem nunc vnum ducatum ex eo qꝫ vis dilationem vnius anni ad soluendum prezium. volo propter istam expectatōez vnū solidū plus dicto precio ista vēditio resoluit in mutuū Ita enī ē ac si modo tu mihi dares vnū ducatū pro precio illius pānī. quem qz tibi mutuo pro nū volo vnū solidum. ecce vsura explicita. extra de vsuris in cītate Et dr mutuū q̄si de meo tuū qz transfertur dominiū rei mutuate in eum cui mutuatur. ⁊ stat periculo eius. vnde proprie locū habet in his que vsu ꝓsumūtur. vt victualia. vel distrahuntur vt pecunia numerata. ⁊ dō grauari non debet vltra restitutionē capitalis Sec? aūt est in locatione ⁊ ꝓductōe domoꝝ ⁊ agroꝝ vel eq bouis ⁊ hmōi Nā dominiū nō transfertur i accipiētem. & remanet penes dñm ⁊ eius periculo stat. ⁊ ideo licite speratur. ⁊ petitur lucꝛ pro re locata vel cōmodata Intentum additur qd̄ includit expressam pactionem Nam ⁊ sine pacto ⁊ locutione sola intentione cōmittitur vsura. sicut simonia Si enim quis mutuat hac intentione vt aliquid recipiat vltra sortem temporale. esto qꝫ nil querat. vsuram ꝓmittit mente. xnij. q. iij. si teneaueris. Ez si nil recipit vltra sortē. sufficit vt pñiam agat de peccato suo mortali. si aliquid habuit restituere oportet nisi sibi remittatur. Si vero quis mutuat principaliter propter deū vel

amicicia. non propter tpale ꝓmodū Et is qui mutuum accipit ex liberalitate sua vt gratus nō ꝑcipaliter propter mutuū donat ei aliquid hoc ei declarās ꝙ ei libere donat. vsura nō est. quia illud lucꝛ mutuans nō intēdit. ar. i. q. ij. sicut nō em̄ debz esse factus deteriozis ꝯditōis ꝑ meliozis propter obsequiū ꝙ ipso factū in mutuando. vt s. donum ei gratis factū recipe nō possit qui ꝑfm oēs potuissz ¶ Principaliꝛ dr̄ ꝓpter secūdariā intētionem. q̄ nō inducit vsurā. dr̄ aūt intētio principalis hic cū. s. magꝫ mouet ad mutuandū propt lucꝛ qđ sperat sibi euenire q̄ꝫ propter aliud. ¶ Sz intētio secūdaria dr̄ q̄n̄ ⁊ si sperat aliq̄d sibi dari ab eo cui mutuauit ex sua liberalitate. tn̄ nō illō eum monet. ꝑ magis̄ beniuolentia ita ꝙ etiam si non crederet aliquid sibi dari vltra sorte. adhuc tn̄ mutuarꝛ. Sic em̄ principal' spes ⁊ intētio adꝛ tpale inducit simoniā. ⁊ nō secūdaria in collatōe spūalium. vt habet' extra de simo. cū olim. li. vi. quid prodest in glo. ⁊ di. lix. si officia ¶ Ita ⁊ in mutuo principal' intētio ad lucꝛ inducit vsurā. ⁊ nō secūdaria ꝑfm lau. de ridol. ⁊ multos alios ¶ Nec ob. c. i. xiij. q. iij vbi dicit aug⁹ Si mutuo dederis a q̄ plus q̄ꝫ desisti expectes feneratozes. hoc em̄ intelligit' de expectatione causatiua principaliter mutui Sil'r nō ob. c. fi. xiij. q. iij. ad id qđ dictum est supra de dato ex liberalitate ¶ Nā dictum. c. loquitur cū datur aliquid vltra sortē ex exactōne actuali. vel saltem intentionali mutuantis. ⁊ non ex liberalitate mutuum accipientis Et nota ꝙ intentio principalis ad lucꝛ nō solū in ꝓcipio mutuatōis ꝑ et hīta postea. ⁊ si a ꝓncipio nō habuerit. inducit vsurā. puta mutuat quis ꝓmo mere ex charitate post mēsem subi intrat cogitatio mentē eius de lucro sibi dando ab eo cui mutuauit ⁊ ita inficit' ꝙ si nō sperauit aliquid recipe vltra sortē repeteret mutuatū. ꝑ propter illud lucꝛ sperat̄ dimittit. certe tal' vsurari⁹ est ar. i. q. i. vulnerato ⁊ siqđ vltra sortem recipit. q̄ꝫ ille daret nō exactus. ꝑ propria sponte tenet' restituere. ⁊ hoc nisi mutuū accipiēs in restitutōe eius. ⁊ scirꝫ vel crederet intentionē illi⁹ fuisse deprauatā. tn̄ ex mera liberalitate aliq̄d dat ꝓ modū doni. ⁊ hoc sibi declarat ꝙ vult oīno ꝙ sit suū ⁊ ꝓ modu⁹ doni. tūc em̄ de pcō penitere habet. ꝑ ex quo donatū sibi est nō tenetur restituere Sz si dedisset. nō ex libera voluntate. ꝑ ne reputaretur ingratus. ⁊ ab illo vel ab alio nō repire posse mutuū dubitat. si mutuans hoc scit. vel ꝓbabiliter credit. nō ꝑt recipe q̄ꝫ is ex charitate mutuasset. ⁊ ipse sponte dedisset. i. nō exactus ⁊ restituere tenet' acceptum ꝑfm lau. de ridol. ⁊ est sp mortale. vsura q̄ꝫ ꝓtra iusticiā ⁊ charitatem. ⁊ diuinam legē ꝓtra illud videlicꝫ ¶ Nō furaberis ¶ Nomīe em̄ furti intelligit' rapina vel oīs illicita vsurpatio rei aliene que ibi ꝓhibetur vt dicit aug⁹. xiij. q. v. c. penale

Et qꝛ cōtra diuinā §. ii

naturalemq̄ legem est. in qua ꝙ hoīem dispensari non ꝑt. ideo nec ꝙ papam dispensari posset. vt sine pcō vsurā exerceret. vt ēt q̄ꝫ posse dr̄ ex. de vsu. sup eo. vbi ¶ Alexander tercius sic ait Cū vsuraꝛ crimen vtriusq̄ testamēti pagina detestet. super hoc dispensationē aliquā posse fieri non videm⁹ ¶ Quia cū scriptura sacra ꝓhibeat pro alterius vita mentiri. multomagis ꝓhibendus est quis ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluatur ¶ Posset aūt dispensari in exactis quo ad incertoꝛ restitutionē ꝑfm doc. quem̄ si fiat sine ratōne quo ad ꝓscīam nō puto ꝙ valeat. ¶ Nec excusantur iudei in exactōne vsurarum. sic nec ab alijs peccatis ¶ Illud em̄ ꝙ inducūt ad sui excusatōem tanq̄ꝫ hoc sit eis ꝓcessum male intelligunt ¶ Nam qđ dr̄ Deu. xxiij. ¶ Nō fenerabis fri tuo ad vsuram. ꝑ alieno sane est intelligendum. ¶ Per alienum em̄ aut intelligūtur illi qui erant finitimi eoꝛ. quoꝛ terras eis dns ꝓcesserat vt colanei. ⁊ ab illis licite recipiebant vsuras. non vt vsuras. sed vt recuperatōem iuris sui. ar. extra. eo. c. i. sic exponit greg. ⁊ vl. Sicut etiā mō a xpianis licite accipiuntur vsure ab eo ꝓtra quez agit' iust̄ bellū. cū etiā liceret eum occidere. ⁊ ad hoc ē tex. ambro. xiij. q. iij. ab illo vbi dicit ꝙ vbi est ius belli ⁊ vsure. ⁊ ab illo exigevsuras. cui merito nocere desideras Et q̄ꝫ quis aliq̄ hoc exponant negatiue. i. qꝛ nulli debes velle nocere. ita ⁊ nulli fenerari. tamē alij intelligūt affirmatiue vt notat ibi ¶ Archi. ¶ Nec inconueniens aliqđ sequitur. cum illa non sit ꝓprie vsura. ꝑ sui iuris recuperatio Si aūt talis vt vsurā peteret nō excusaret a mortali q̄ntūcunq̄ ille hēret de suo. sed ad restitutōem nō tenet' vsq̄ ad sui satisfactionē ¶ Aut ꝙ alienū intelligitur quilibet qui nō erat de genere indeoꝝ et tunc dicetur ꝙ illa fuit ꝙdam ꝓmissio q̄ permittitur minus malū ne maius malū fiat. sicut etiam permissum fuit eis dare libellum repudij. ⁊ repudiare vxorem ad vitandum vxoricidium Sic ⁊ vsura fuit ꝓmissa eis erga alienigenas ne simpliciter ꝓhibita maiori crudelitate crassarent in suos vt sue cupiditati satisfacerent Excusant̄ ergo a pena tpali legis. sed non a pena gehenali. sicut nec a culpa mortali Unde dicit crisos. xxxi. q. i. hac rōne in fi. ¶ Qđ em̄ ꝓmittim⁹ nolētes ꝓcipimus. i. ꝓmittimus ꝑfm glo. qꝛ malas hoīz voluntates ad plenum ꝓhibere non possumus ar. de hoc di. xij. veniq̄ Et hoc deus declarauit ꝑ ꝓphetas. s. sibi displicere vt ps. ¶ Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā Et ezech. xviij. dr̄ Ad vsuram nō ꝓmodauerit Sz ⁊ si quis rōne dicte permissionis vellet eos excusare ꝓ illo tempoꝛe. q̄ tamen excusatio cōmuniter a doc. nō admittitur ꝓ nunc tempoꝛe gratie reuelate nō excusarentur

Capitulum Septimū

xxxi.q.i.§.ſi obiꝯitur. Nam expreſſe oīs vſura et lege canonica.ꝛ lege euāgelica ꝓhibetur.q̄ leges oēs aſtringūt. Dicit enī luce vi. Mutuū date nihil inde ſperātes.q̄ auctoritas ſumitur in decre. ꝓſuluit extra d̄ vſuris,vbi ꝓhibent vſure. Et hec habet duas ꝑticulas. Prima eſt. Mutuum date qd̄ quantū ad eos qui ꝯmode p̄nt mutuare ſine notabili detrimento ſui ſtatus erga eos qui ſūt in magnis neceſſitatib⁹ ꝓſtituti.ꝛ quaſi extremiſ videt cē ꝑceptū.q̄ ſi hoc dicim⁹ de elemoſina a fornori in mutuo.ar.di.lxxxvi.in ſingulis autez videtur eſſe in ꝓſilio. Secunda ꝑticula auctoritatis eſt.nihil inde ſperantes.ꝛ hoc eſt in ꝑcepto ita tñ q̄ intelligatur de primaria ſpe,vt dictum eſt ſupra.ꝛ nihil referatur ad id qd̄ precio p̄t extimari. Hā bene p̄t ꝛ debet ſperari premiū eternuz exinde ſi fiat mutuū ex charitate vel etiā beniuolētia ꝛ amicicia ꝓſone inquantū tñ amicicia.nō inquantū cauſatiua vtilitatiſ ꝑtalis

Item notandū .§.iii

q̄ licet quidam dixerint vſuram eſſe ꝓteſtam in quibuſdam caſibus ꝓprie loquēdo in nullo caſu cōcedit. Sed cū in illis caſib⁹ quos illi ponunt aliquid recipitur vltra ſortem.ideo ꝛ ꝓpter aliquā ſilitudinem large ꝛ impropꝛie ſumendo dī vſura ibi ꝓmiſſa.§ non eſt vſura. Illos autez caſus ponit hoſt.in ſūma videlicz. Feuda fideiuſſoꝛ pro dote ſtipendia cleri. Clenditō fructus.cui velles iure nocere. Clendens ſub dubio preciuz poſt tpa ſoluēs. Pena ne in fraudem legis ꝯmiſſe gratiā. Hanc ſocijs pompam plus ſorte modis dabit iſtis. Exempla hoꝛ habes in iure. Hā de feudo habes extra eo.conqueſtus. De fideiuſſoꝛe ſoluente.ſ.vſuras q̄ poſſit repetere habes ex. d̄ fideiuſſ.c.ꝓſtitut⁹. De dote i fructib⁹ pignoꝛ.ꝓ dote habēs ex.d̄ vſu,ſalubrit. De ſtipēdioclerici.i. poſſeſſionis ſue ab alio tenente.ꝛ ſibi pignoꝛate habes extra eo.c.i. De venditōe fructuū hēs extra de locati.ꝛ ꝺduct.ꝓ totum.d̄ acceptiōe vſure ab inimico hēs.xvij.q.vij.ab illo. De vendente ſub dubio ꝛ ſine receptione precij.extra de vſuꝝ nauiganti. De pena appoſita in ꝓtractibus dū modo nō in fraudem eſt exacta habes.xij.q.iij.c.i legib⁹. De gratis oblatis ꝛ ſine principali ſpe recipientis mutui cauſatiua habes.arg.i.q.iij.ſicut de mutuata ad pompam ſeu ad oſtentatiōnem non ad vſum dicit tho.ſe.ſe.q.lxxviij.puta vult aliquis oſtendere ſe hāre multos denarios ad ꝟ vt creditoꝛes ſui nō dubitent de eo.ꝛ ſic aliquis ſibi mutuat ſolum ad oſtentatiōnē nō ad diſtrahendum fructū ſeu emolumentum aliqd̄ ꝓcipiāt.ſicut poſſz de vaſis argenteis,vel aureis mutuatis vel aliis iocalib⁹ ex quib⁹ lucꝛ iuſte q̄rere p̄t. Primus declarabuit nr iſta infra. Dicit enī b. tho.vbi ſupra.q̄ qꝛ principalis vſus vaſoꝝ argēteoꝝ ꝛ huiuſmodi.non eſt eoꝝ conſumptio.ideo eoꝝ vſus licite vendi poteſt. ſeruato ſibi dñio eoꝝ. Sed vſus principalis pecunie eſt in ꝓmutatiōes.vnde non licet eius vſum vendere cum hoc q̄ aliquis velit eius reſtitutionē qd̄ mutuo vedit. Sciendum tñ q̄ ſecūdarius vſus argenteoꝝ vaſoꝝ poſſet eſſe ꝓmutatio.ꝛ talē vſū eoꝝ vendere non liceret. Et ſi ꝛ poſſz eſſe aliquis vſus pecunie argentee vt pura ſi quis accōmodet pecuniam ſignatā ad oſtentationē vel ad ꝓnendū loco pignoris. Et talem vſum,pecunie hō licite vendere p̄t. Hec tho.

Quis aūt ſit iu .§.iiii

dex ꝛpetens in cauſa vſuraꝝ. Archi.in.ca.quid dicam.xvij.q.iij. ponit diuerſas opiniones vbi approbat opinionem lau.hu.ꝛ goff.q̄ hz q̄ ꝓtra laicū laicus iudex.ꝓtra clericuz eccāſtic⁹.ꝛ hoc ēt placz io.cal. Hz glo.in.c.diſpendioſam de iudi. in cle.videtur ſentire ꝓtrariū.ſ.q̄ ſolus iudex eccleſiaſticus habet iudicare. Pau.in cle.i.d̄ vſuris dixit opinionē lau.ꝛ ſeq̄ntiū veram vbi non refertur queſtio an id qd̄ petitur ſit vſura. Et ſic nō eſt q̄ſtio de ꝓhibito ꝛ ꝓceſſo.§ de ſoluto tantū. vl̄ non ſoluto. Hz ſi eſt q̄ſtio an id qd̄ petit ſit vſura.vel ſub noīe vſuraꝝ recludatur vel non tunc vera eſt opinio alia. Hanc approbat io.de lig.et Fede.de Senis. Idē videt ſentire bal.d̄ peruſio. Sed queritur ad quos magis ſpectet determinatio dubioꝝ de vſuris,ad tꝛeologos vel canoniſtas. Ad hoc rñdet pe.d̄ ancha.in q̄dam queſtione diſputata.ꝛ tenet q̄ ſpectat ad canoniſtas. Dicit enī q̄ interpꝛetatio iuris naturalis ꝛ diuini q̄tenus tendit ad moꝛalitatē.ꝛ dirigit actus noſtros in deū,ꝑtinet ad canoniſtas.§ quatenꝰ ius diuinū tendit ad ſp̄ualitatez ꝛ tuitionem fidei ꝓtra inīmicos ꝑtinet ad tꝛeologos.ꝛ ſic ꝓcludit q̄ magis ad canoniſtas ꝛ iuriſtas q̄ꝫ tꝛeologos ꝑtineat determinatio de dubijs circa vſuram. Hz nō ſolū b.tho.in q̄dam quolibet.§ etiā anth.de bu,qui fuit magnus decretaliſta dicit ꝓtrarium.ſ.q̄ declarationes materiaꝝ que reſpiciunt ius diuinū magis ſpectant ad tꝛeologos.ꝛ in hoc canoniſte debent ad eos recurrere.vſura aūt eſt ꝓtra ius diuinū.ꝛ ideo magis ad tꝛeologos ꝑtinet declarare dubia de vſuris. Preterea ad bonitatem fidei ꝑtinet non ſolū credere.§ etiam opari ſm illam. Si ergo ad ipos tꝛeologos ſpectat etiā interꝓetari ius diuinū in his que ſunt fidei,vt dicit ipe pe.cū vſura ſit ꝓtra opa fidei ergo,ſpectat ad tꝛeologos ergo ꝛc. Bene eſt verum q̄ quantum ad ea que inſtituta ſunt ꝑ leges ꝛ canones ꝓtra vſurarios declaratio dubioꝝ magꝭ ſpectat ad legiſtas ꝛ canoniſtas. De manifeſtis vſurarijs q̄ dicant ſ ꝛ quō puniant ſ habes i fine buiꝰ capituli. Quere ergo ſm q̄ videtur expedire ſi ꝯmittꝛ vſu

ram vel in mutuo vel in pignore vel in depósito vel in emptõe ⁊ vẽditione vel in societate ⁊ hꝰ Et declara per exempla

Nota ergo pri .§.v.

mo q̃ si quis mutuat aliquid eoꝝ que vsu cõsumuntur vt victualia. vel distrahũtur vt pecunia numerata nõ ad ostentationẽ trñi. & simplr mutuata cum pacto aliquid recipiendi vltra sortem siue illud sit munus a manu. vt deñ. fructus. et quicqd aliud qđ precio extimari põt. siue munus ab obsequio. vt seruitium hoĩs in laborando pro eo ⁊ hmõi. siue munus a lingua vt puta mutuat alicui vt porrigat pro se preces pro aliquo officio vel beneficio tpali obtinendo. In oĩbꝰ his casibꝰ vsuram ꝓmittit. xxxij. q. iij. putãt. ⁊. c. plerique. Idẽ tho. se. se. q. lxxviij. ⁊ tenẽ restituere ei a quo accepit id qđ habuit vltra sortem vel valorem eius. In vltimo trñi casu cum. s. ꝓpter preces porrectas pro eo rõne mutui ꝓsequitur officiũ aliqđ puto q̃ debeat pauperibꝰ erogare qđ inde emolumenti peciper deductis trñi expensis sui laboris ad arbitrium boni viri Idem potest dicendũ cũ quis ꝑ dicta mutuat. ⁊ si nõ cum pacto trñi ea intentõne ꝓncipaliter vt aliquid vltra capitale recipiat qđ possit precio extimari Tho. vbi supra. ⁊. xxxij. q. iij li fenerabaris. sil'r si mutuat eo pacto vel intentõne principali vt sibi in posterꝝ remutuet ecõuerso vsura est fm tho. ⁊ host. ar. extra eo. ꝓsoluit Licet trñi fm Tho. mutuũ recipe simul aliquid a mutuante Quãuis enĩ recipiẽs seruitiũ mutui teneatur naturaliter ad antidota. i. recõpensãdũ seruitium. extra de testa. c. cum in officijs. nõ trñi ex hoc simpliciter est obligatus q̃ ad hoc cogi nõ posset Sed si hoc ducit in pactũ ꝓmittens. s. remutuare ex hoc iurgit ciuilis actio q̃ mutuans põt cogere eum cui mutuauit ad hoc. ⁊ sic recipit vltra sortẽ aliud q̃ illam obligationẽ Et circ. post pe. Sz ⁊ si quis ex mutuo querat beniuolentiã alterius. eo trñi fine principali vt amicus effectus sit sibi vtilis ad acquisitõnem tpaliũ vsura est fm lau. de vsur. in tractatu. quem fecit de vsuris qui tractat pluries allegatur in isto. c. Et iãt principaliter beniuolentiam intendit non est vsura. q̃ precio non extimatur Tho. ⁊ Jo. cal. Itẽ nota q̃ cum quis mutuat vniuersitati licz Spec. dixerit q̃ ex pacto interuenĩẽte in ꝓtractu mutui inito cũ vniuersitate posset euitare collectas ad q̃s interĩ vniuersitati tenebatur Trñi io. an. ⁊ io. de lig. ⁊ io. cal. ꝓcedunt hoc nõ simpliciter ẽqñ nulle certe collecte statute sunt Secus autem in collectis certis quia tunc vsura est. argu. extra eo. nauiganti

Qui autem ex .§.vi

beniuolentia mutuat non ꝓpter tpale ꝓmodum si is qui mutuũ recipit postmodũ aliquid ei gratis ⁊ liberaliter dat non est vsura nec peccatum hec recepto ar. di. xviij. de eulogijs. ⁊. i. q. iij. sicut Sed quid si facta mutuatione ex beniuolentia debitor aliquid vltra sortem obtulit non voluntarie sed quasi coacte. puta dubitãs ne si hoc nõ faciat indiscret iudicaretur, ita q̃ alias nec illuz nec alium inueniret mutuantem vel q̃uis alia simili causa. nunquid recipiẽs illud ꝓmittit vsuram ⁊ tenetur restituere Rñdet lau. in dicto tractatu q̃ si mutuans dixit aliqua verba ad inducendum illum ad hoc. ex quibus ille soluit aliqd vltra sortem vel etiam absq̃ hoc scit vel credit probabiliter illum non voluntarie dare vnqz vsura est ⁊ tenetur restituere. ar. xxxij. q. iij. vsura. Sed si tpe quo recipit mutuans illud pure ꝛcepit credens illum dare liberaliter ⁊ animo donandi discretione ductum ⁊ non vt vsuram ⁊ non coacte dare q̃uis tutius fuit restituere puto q̃ non teneatur ad restitutionem etiam si postea sciat nõ liberaliter dedisse ⁊ per se patet q̃ nec peccauit et hoc nisi aliter remordeat cum conscientia illa q̃ nequiret iuri conformare qđ trñi scrupulosuz est magis q̃z laudabile ex quo timetur nõ timendũ Ratio huius est nam ex quo tpe donationis ⁊ receptionis bonam fidem habuit licite recepit ⁊ licite eius dominiũ in ipm transit nõ obstãte dubitatione debitoris qua ductus fuit ad dãdum illi mutuanti horum penitus nescio nec aliquid penitus attentanti. ex quo in tale dubium debitor fuit inductus. ar. de reg. iu. factum li. vi. Inducit exemplum de re obtenta per legitimã prescriptionem Nam mala fides superueniens prescriptioni complete non facit quempiam obnoxium restitutioni dũmodo in cursu prescribẽdi semper habuerit bonam fidem. hoc dicit glo. xxxij. q. vi. si res. ⁊. xxxij. q. ij. si virgo Hanc dicit Jo. de lig. esse opinionem cõmunem canonistarum Sic ad propositum si ille credidit debitorem libere dare cum dedit aliquid vltra sortem vt donũ non vt vsuram licite retinet q̃uis postea audiuerit vel sciuerit cõtrarium Et hoc intelligit ipe lau. nisi talis credulitas fuisz crassa ⁊ supina qđ ex circumstantijs vir bonus poterit arbitrari puta si mutuans erat solitus non danti sibi aliqđ emolumẽti pro mutuo non amplius mutuare vel repetere mutuatum ⁊ debitor tunc nõ poterat restituere ⁊ hmõi

Itẽ queritur .§.vii.

vtrum dans aliquid vltra sortem vbi nulla pactio interuenit presumatur gratis ⁊ liberalr dare et nũquid recipiens ꝓsumatur recta ꝓscia ⁊ non deprauata recipere Rñ. lau. de vsur. Et ad primũ mẽbꝝ dicit q̃ si tpe quo aliquid vltra sortem soluitur. debitũ sortis extictũ erat, alio nõ dato ꝓsu

Capitulū .Septimuz

mitur gratis dare Ex si durabat debitū psumet̄ metū repentōis sortis id actū. ar. de iureiur. c. debitores Posset tñ tot ⁊ talia occurrere q̄ psūptio tal̄ cessaret. psumptō nāq̄ psumptōe retūdit̄ seu elidit. de psum. ca. illud. ⁊ multo fortiꝰ si donātis scriptura caueret q̄ libere soluit ⁊ nō coact⁹. cū tunc nō sit locus suspectis. ⁊ ita tam vidi osultū p multos doctores famosissimos Ex ego id verū credo nisi p creditorē vsuraꝝ pharetur tale qđ p qđ de fraude ꝓstaret Elidi eñ sepe p experientiaꝝ q̄ accipiētes mutuo pecuniā sūt in tanta ⁊ tali egestate q̄ quicqđ volūt creditores faciunt vt dilationē habeant in restitutōe sortis. ⁊ quicqđ volunt scribūt ⁊ ꝓfitebunt̄. illa tñ verba ꝓfessionis q̄ liberaliter dedit nō. opabūtur hoc. q̄ onus pbādi cōtrariū in aduersariū trāsibit. ⁊ interim illis stabitur Qđ scōm mentē dicit q̄ vtiq̄ psumit̄ recta ꝓscia recipere Rō est qz qulibet psumitur sue salutis memor. alio nō dato. i. q. vij. sancim⁹ Talia eñ possent ctraria pbari. ex quibus aliꝰ diceret Pone eñ q̄ tal̄ ꝓsueuit ad vsurā dare Itē q̄ ꝓsueuit q̄ sibi nil dabatur vltra sortē mutua tū repetere vel depositū. ⁊ dare illis qui aliquid dant ⁊ b⁹. quid iudicabis de tali nisi malū in condemnando. tñ nō sit inde⁊ptus. ß lau. In foro tñ penitentiali credet̄ simpliciter verbis ipius recipientis in hiis dubijs. ß in primo mēbro seu casu oportet magis respicere psumptionem

Itē si quis mu §. VIII

tuat alīi ea intentōe vel pacto vt vadat ad molēdinū suū vel furnū vl̄ ad apotecā suā ad emēdū vel vt intrat scholas sub eo ⁊ hꝰ. alias nō mutuaturus. vsurā cōmittit. etiā si nō maiori pcio sibi vendit ꝓpter hoc. seu plus ab eo q̄ ab alijs petit. Ratio est quia cōmoditatem seu vtilitatez inde recipit. que pcio extimari potest. ar. xnij. q. iij. c. si feneraueris ⁊ extra eo. ꝓsuluit. ⁊ tenet̄ restituere et si ratōne mutui plus recepisset ab eo de re vendita vel de ope suo q̄ ab alijs perciperet. illꝫ plus tenetur restituere ei a quo accepit. si vo plus accepit propter mutuū tenetur pauperibus erogare nō quidem illam mercedē seu precium quia et ille alteri dedisset. ß vtilitatem quā habet alter puta quia ex hoc molēdinum suū vel furnus vel apoteca vel schole habebūt maiorem ꝓcursum personarū tātum videlicet quātum reputat sibi vel reputare debet illꝫ cōmodū vel illum honorē. ꝓpter ß q̄ illi ab eo emerūt vel vl̄ acceperūt opas ei⁹ a q̄ nō accepissent si nō mutuassz. nec debet precium illius ꝓmodi illi restituere cui mutuauit. qz nil sibi deperit. nihilq̄ dedit mutuanti de suo qđ aliter ꝓ mercede nō dedissz pauperibꝰ ergo dandū est ſm io. an. ⁊ io de lig. ⁊ io. cal. Si ait molēdinarius vel alius mechanicus dat pecuniam hominibus vt vadant ad molendinū suū seu apotecā potius q̄z vicinoꝝ. ⁊ tñ illi si alio iuissent tantum dē laboris habuissent. ⁊ tñ de pensione soluissēt vel ope ſm lau. de ridol. vsura nō ꝓmittit̄ qz vsura materialiter generat̄ ex mutuo. hic aūt mutuū non intervenit

Itē si quis mu §. IX

tuat granū vel aliud bladū ad renouādum antiquū. i. vt nouū pro veteri recipiat. si hoc facit ne suū sibi peat. ⁊ recipiēti gram faciat. non est vsura ſm oēs. Sed si facit principaliter vt meliꝰ recipiat io. de lig. dicit etiam tunc non esse vsuram nisi essent circumstantie mentalis vsure. puta si credit plus valitur ū vel nisi id qđ mutuaret cēt quasi putrefactum ⁊ paꝝ valens Sed tutior et ꝓmunior opinio est q̄ sit vsura etiā sine illis exceptionibus. qz vtile intendit ex mutuo. extra eo. ꝓsuluit. ⁊ hanc opinionē tenent rai. gott. ⁊ ho. t. in summis

Item si dominus §. X

alicuius agri mutuat rustico certā quātitatez pecunie ad hoc vt colat eius possessionē si ratōne mutui vult sibi responderi aliquid plus ō fructu vl̄ opaꝝ q̄ faceret. si nō mutuaret. vsuram cōmittit. xnij. q. iij. pntant. ⁊ restituere illud plus tenetur Si vero nil plus recepit ratōne mutui non est vsura scōm greg. de ari. Hec ob. qz dñs intēdit sibi propter mutuū operas prestari per colonos. ⁊ coloni eadem ratōne illas operas exhibēt alias nō exhibituri Nam si sic mutuantibus exhibeant̄ opere a colonis. ille tñ non sunt eis lucrū cum illas iusto precio emant. ⁊ sic non ꝓperit hec diffinitio vsure. ar. xnij. q. iij. c. vsuras Inducit ēt greg. tale exemplū Pone q̄ dñs ꝓducat colonū ad vnum certum tempus pro iusto precio. ⁊ precium tradat anteq̄ colonus incipiat operari ei⁹dem Postmodum nolente colone laborare nisi dñs mutuet certā quantitatē pecunie. dñs mutuat vt operetur alias nō mutuaturus. ꝓ quo scto colon⁹ opas illas pro quibꝰ solutū fuit impēdit equidem non erit vsurarius mutuans quia nil ex tali mutuo lucratur. ß recipit opas sibi debitas ex emptione Patet etiam hoc p casum de cretal. extra eo. c. i. §. au. de ridol. ponit aliud exemplum. puta occupasti rem meam vel p potentiaz tuam vim mihi vis facere in rebus meis vel nō restituis rem tibi mutuatam cōmodatam vel locatam. nec vis desistere vel reddere nisi mutuam tibi mille. q̄ facto desistis vel restituis. est ne vsura ex parte mutuātis Absit. nil. n. lucrat. imo pdit quia forte cū illis mille lucratus fuisset. redimit eñ vexationem suam. ⁊ suum recuperat qđ licitū est. extra de simo. dilect⁹. Et nota q̄ quilibet hoꝝ debet hoc intendere principaliter ꝛc recompensationem sui iuris

Queritur vtrũ sit §.xi

icitũ mutuare hostibꝰ ad vsurã. Ad qꝺ rñ. lau. de ridol. post greg. de ari. qꝺ a nullo licitũ est recipere ad vsuram. vt vsura. Bab hostibꝰ ꝓra quos gerit iustũ bellũ. licitũ ẽ ex mutuo recipe vsurã nõ quidẽ vt vsurã. i. vt ꝙrat aliquid vltra capitale mutuatum ꝓcise rõne mutui. hoc ei ẽ mortale ꝙmis nõ teneret ad restitutõem talis vsure qꝛ recipit qꝺ suũ erat. Nã tpe belli quicqd cape ꝑt ab hostibꝰ iuste bellans suũ facit. Sz ab hostibꝰ licite recipit. nõ rõne mutui ꝫ iure dominij. qꝺ habet in illos. ⁊ vt recuperet rem suam. quã non ꝑt ab inuito possessore nisi mediante mutuo recuperare ⁊ sic itelligit illꝰ. c. ab illo. xnij. q. nij. Ad ꝫ faciunt no. ꝑ arcꝺ. xxiij. q. vj. dñs. Si. n. ꝓmittit a iure spoliare inimicũ. imo ⁊ occidere dũmõ iuste bellet ꝓra eũ. m. ytomag. ꝑ hãc viã suũ accipe. Et sic dr licitũ fuisse iudeis accipe vsurã ab illꝰ tñ finitimis nationibꝰ qui occupauerãt terrã suam datam eis a dño tanꝯ ab hostibꝰ. Nũ aũt ipsi iudei pñta nullo recipẽ sine mortali. nec xpiani a iudeis. Nã non sunt inimici nri in ciuili quersatione. ⁊ pati sunt seruire vt dr. xnij. q. vij. dispar. Quo aũt ad illos infideles. s. vꝛ est qꝺ sunt inimici nri etiã illis arma inferre possum⁹ tanꝯ occupatoꝛibꝰ reꝛ nraꝛ. de q. xnij. q. vij. si de rebꝰ et. c. dispar. xnij. q. viij. ⁊ ꝑ ĩno. ⁊ ho. extra de voto qꝺ sup. his. Relict lõge fortius xpianũ ab eis licite posse vltra sortẽ accipe qꝛ suũ est vt dixi qꝺ recipit. Q aũt ꝓra saracenos ⁊ alios infideles dñia ⁊ fras possidẽtes licitũ sit bellũ vltra alias rõnes facit qꝛ ad defensam ⁊ recuperatõem sit sno tractoꝛ. ergo licitũ. Juxta ea q scribit inno. in. c. qꝺ super his. de voto vbi dicit qꝺ vbi terra fuit aliq tpe xpianoꝝ bellũ est licitũ. occupauerũt. n. a xpianis quicqd tenẽt. nã vbicꝯ terraꝝ fuit laudatũ nomẽ xpi. vñ in ps. In oẽm ter. ⁊c. Et act. i. Eritꝭ mihi testes. Et in ps. Adorabũt eũ oẽs reges terre. ⁊ oẽs gẽtes seruiẽt ei. xxiij. q. iij. c. displi cet. ꝑ q videt qꝺ in eo qꝺ dixit inno. ĩ dicto. c. qꝺ sup. his. q iurisdictio ⁊ dñium possit esse apud sarracenos nõ sit vꝛ. ⁊ q vtrioꝛ sit ibi sna hoſt. qui tenet ꝓtrariũ. ⁊ cõiter oẽs doc. ⁊ ita etiã repto tenuisse. Qid. Lau. de ridol. ꝫ de materia belli hẽs in. iij. ꝑte diffuse t. c. etiã de bello ꝓra infideles.

Jtẽ si quis iniu §.xii

rietur alicui ꝓpter qꝺ recipiens iniuriam ei inimicatur, et oporet q iniuriã fecit opoꝛtet subire certas expensas puta. x. florenũ. in mẽse in famul' quos oportet tenere armatos. si is qui fecit iniuriam mutuat iniuriam passo eo pacto vel illa principali intẽtione vt remittat iniuriam vt ei⁹ gratiam queratur ⁊ ꝓsequẽs veniã qua obtenta cessant expense predicte talis scom lau. de ridol. nõ pyet vsurã ꝓmittere qꝛ licitũ ẽ cuilibet redimere vexationem suã de simo. c. dilect⁹ ⁊ ita facit iste. Nec ob. si dicas. dedit cãm delicto ergo non redimit vexationẽ suã. qm̃ si ille peccauit iniuriam dãdo et ille etiã peccabit invindicando. qꝛ ꝓtra dei ꝓcepta est vindictã inferre. iste etiã nõ lucrat ꝫ nñ euitat dãnum quod subire oporteret. xnij. q. nij. quoniam multi

Sed quid cũ §.xiii

mutuãs aliquid eoꝝ que vsu ꝯsumũtur ⁊ distrahunt vt pecuniã ⁊ victualia recipit tpe redditõis rem illaꝝ maioris extimatõis. puta mutuat vnã mẽsurã frumẽti valentẽ mediũ ducatũ ⁊ eadem mẽsura redditur sibi ꝫ tunc valꝫ mẽsura pl⁹ medio ducato est ne vsura. Rñ. arcꝺ. post hu. xnij. q nij. si quis clericus. ⁊ io. de lig. ex. eo. in ciuitate. qꝺ nõ. ꝓ quo bene facit lex que dicit qꝺ restitui debet res eiusdem bonitatis in qualitate. s. intrinseca ꝫ nõ est necesse qꝺ sit eiusdẽ extimatõis. imo si actum fuit quo tpe redderet. illꝰ tpis habebit rõ ꝙ ad extimatõeꝫ. alias habebitur ratio tpis ꝙ fuit petita. vt notat glo. in dicto. c. si quis clericꝰ. Si ergo tenet recipe viliorem si facta ẽt vilior quo ad extimatõeꝫ. ergo nõ peccabit recipiendo ꝑciosiorem sm eũ. Et hoc totũ videt intelligẽdũ qñ intentio mutuantis est pura. s. ad subueniẽdũ ꝓximo principaliꝛ. Nam si intenderet lucꝝ in mutuo puta qꝛ sperat qꝺ plus valebit tpe redditõis res mutuata ꝙꝫ tpe mutui. ⁊ rõne mutuat. vsura est. xnij. q. iij. c. si feneraueris. Eñ vt refert lau. de ridol. Circa hũc casũ ꝙdã distinguũt sic. Aut ẽ verisimile qꝺ ipsa res mutuata nõ erit ꝑciosioꝛ tpe solutõis. aut de hoc ꝓbabiliter dubitat. ⁊ tũc nullum vitiũ. ⁊ hoc bene ꝓbatur extra eo. c. fi. Aut ẽ verisimile qꝺ erit ꝑciosioꝛ. ⁊ tũc aut creditoꝛ non erat seruaturꝰ pecuniã seu victualia ꝫ interim cõsumpturus seu distracturus ⁊ tũc est vsura. Aut erat seruaturus. ⁊ tunc aut creditoꝛ debitori aufert libertatẽ se liberandi. ⁊ tunc etiam est vsura. In hꝰ eñ casu se eronerare voluit ⁊ debitorem onerare. Aut talis nõ aufert libertatem debitori et tunc nõ est vsura. imo posset mereri si debitoꝛẽ bona intentõe requireret ad terminũ solutõis vt soluat ne oneretur. Sed si haberet corruptã intentionẽ qꝛ dicit sibi qꝺ ꝑt retinere vsqꝫ ad terminũ vt se a dã no releuet licꝫ nõ auferat ei ꝓpriꝫ libertãdi. ⁊ tũc ⁊ si nõ sit vsura peccat tñ. ⁊ ꝫ distinctio sm qꝺ dicit ieꝫ. cal. innititur magne equitati salutem in foro pnitentiali. Et hoc faciũt ad materiam cambioꝝ per venetias. De quibus infra lau. de ridol.

Quid si debi §.xiiii

toꝛ vsurarij mutuauerit socio suo pecuniam eo

Capitulū Septimuz

pacto q̄ ipe debitor restitueret vsurario sortem ꝛ vsuras eide currētes. est ne talis vsurari? Rñ. Quis archi. in. c. vsura. xnij. q. iij. teneat simpliciter hunc posse licite ptrahere ex eo q̄ nō fit stipulatō vt vsuraz. sed vt damnū euitet. qđ videt ee licitū ar. de fideiuss. c. ꝓstitutus. Perfecti? loq̄t io. cal. extra de vsuris nauigāti p̄ hāc distinctōez Aut tal' scđo mutuās socio sub dicto pacto. oio intendebat tūc satisfacere vsurario creditori suo de illa pecunia sic scđo loco dicto socio suo mutuata aut non. tūc primo casu nō ē vsurari?. nec peccat rōne iam dicta abarchi. q̄ nō fit stipulatio vt vsuraz. sed vt damnū euitet nec sibi aliq̄d accrescit. xnij. q. nij. si quis oblitus ibi aliqua incremēta. Nō enī tenebat cū dāno suo socio subuenire. xnij. q. v. si nō lz Solū ergo euitauit dānū qđ erat euitaturus restitutiōe do Inducit nōta per inno. de vsuris. c. i. s. q̄ si teneris mihi ad cēsum in certo die. ꝛ q̄ nō soluisti oportuit me accipere sub vsuris a balio. tu teneris mihi restituere. pp̄t dictā rōem ꝛ propter moꝝ debitoris In scđo vo casu cū. s. nō intēdebat tūc hic scđo mutuās satisfacere suo creditori vsurario primo mutuāti cuz cessent iā dicte rōnes tal' peccabit. ꝛ si a socio vsuras accepit ad restitutiōem: tenet Nec ꝓ in io. cal. Que quidē distinctio. vt equa sūme placet lau. de ridol. cū ista tñ declaratōe quā subdit videlicz vt in primo casu illud sit verū q̄n debitor erat paratus tūc oīno satisfacere vsurario suo creditori. ꝛ ille vsurarius erat paratus satisfactōez recipe. ꝛ sic poterat debitor voluntatē suā īplere Nā si vsurarius nolebat tūc recipe mutuatā pecuniā q̄uis debitor vellz offerre. ꝛ hoc puta q̄ mutuo ille accepat p̄ sex mēsibus. ꝛ ideo vsurarius nō vult recipere añ terminū nisi recipiat vsuras toti? tpis. ꝛ sic opteret mutuatā pecuniā remanere penes ipsū debitorē In hoc casu videt idē dicendū qđ in scđo casu. s. q̄ sit vsurari? ille scđo mutuās socio cū pacto q̄ exinde soluat vsurā p̄ eo p̄ō creditori vsurario.

Quid cū hēm .ℊ.xv

pecuniam ꝛ volebā ire ad nūdinas. ꝛ ibi merces emere. ꝛ ad aliū locū deferre vel seruare lucri causa certo tpe. vl' possessionē emere. tu indigēs pecunia illa recipis ea mutuo a me offerēs patū te illā restituere cū lucro spato in finimo. ꝛ loco ē ne vsura Rñ. innocentius. in. ca. fi. eo. ti. dic. q̄ licet quidā ꝓtrariū dicāt. ipe putat hūc ꝓtractū vsurariū nec scit sic ꝓtrahentē excusare Host. vo ī. c. salubriter. dicit q̄ tal' est mihi obligat' ad interesse illi? lucri qđ facturus erā. nisi l're ex pecunia pūmō ml fiat in fraudē vsuraz. Io. an. approbat dictū inno. Et qđ dī de interesse hz locū port moꝝ debitoris ꝓtrariū dicēdo paret via apta ad fen? ꝛ hz et p̄ac. io. cal. hz io. de hz. dī q̄ q̄uis cōiter teneatur cū inno. ne via fraudibus apiatur ipe tñ credit vtrā opinionē Host. dūmodo nil fiat in fraudē. tutū tñ ē ab hoc abstinere lau. de ridol. Nō ēt dī host. de lucro videt intelligēdū deducto ēt dubio lucri. cū. s. potuisset ēt nō lucri vel pdere. ꝛ añ fcm phibend? est. post factū vero in foro ꝑscie vol crē dendū ē pro se sicut ꝓtra se cū asserit sine fraude fecisse videtur posse ptransire. Quis enim licit? sit talis ꝓtractus simplr intuitu pietatis factus non in fraudez vsure. tripliciter p̄t ꝓbari. primo rōne equitatis ꝛ pietatis. Nam equū est ꝛ piū in necessitate fratre amico Insup iniquū nō ē si rōne capitalis quā iam in expressa intentōe ꝛ quasi in facto habeat seruetur indēnis. secundo hoc licet rōne indēnitatis Nam retentor mutui vltra cēssum tps dño obligat. q̄ ille dñs fuisset vsus vt capitali suo ita q̄ talis res extunc assumit rationem capitalis q̄uis nullus ex mutuo illo meretur. ergo a sil'. tercio licet hoc rōne utilitat̄. Nā extra dī vsuris. nauigāti. dī q̄ qui p̄ annū granū vel pannum vel alias merces vendit ampli? cū valeant tunc in certo termino. recepturus aliq̄d pl? pro eisdem si tñ eo tpe talis ꝓtractus nō erat vē diturus. sed seruaturus vsq̄ ad tps quo verisil'r credebatur tñ valituras quantum vendit non ē vsurarius Ratio ē q̄ pro illo tpe futuro quo intendebat vendere habet rōnem vendibilis ꝛ non pro tūc ergo a sil'. q̄ pecunia eius iam habet rationem capitalis p̄t ex ea ratione sue capitalitat̄ exigere in p̄fato casu Sed si extra casum necessitatis ꝛ pietatis precibus amici hoc facit tūc eo ipso ꝓmittitur q̄ poni? vult vti. vt vsurario mutuo q̄uis in mercationibus vt vero capitali. vnde cōtractus erit vsurarius. sicut etiaz si quis mutuaret alicui pecuniam cū pacto q̄ si in termino cōcesso non restituit extunc teneatur ad interesse ꝑ babilis lucri. sed si hoc facit q̄ credit illum non posse in termino reddere vt sic inde lucretur vsurā ꝓmittit. ar. xnij. q. iij. pleriq̄z. ꝛ ō re. iu. c. certū Sec? si simplr facit ad tollendā moꝝ. s. debitor̄ et se ꝓseruandū indemnē. sic etiā in ꝓposito si in vigētia amici eēt casus extreme neccitatis vel q̄si ita q̄ teneret ex ꝓcepto. ℔ scies ad illi subuenīe dū ꝛ vandū tūc nil dz expetere vltra capitale cū mlto mag̃ teneat ad mutuandū q̄z ad vandū in casu h? neccitat̄. Nam ḡ hoies seipsos amātes nimis se decipiūt in h?. ideo pon? Sin inno. sunt dissuadēdi isti ꝓtractus q̄z admittēdi etiā cū piā haberent intēt̄onem

Quid cū quis .ℊ.xvi

tradit alii. 100. ducatos mor in suis neccitatibus expendēdos sub ℔ pacto q̄ sic ꝓsil'es. 100. ducati apud tritū mercatorē legalē lucrabunt̄ vel pdent sic isti. 100. ducati illi traditi lucrent̄ vel pdant. ē ne ꝓtractus licit? Rñ. q̄ dubius reputat̄ ꝛ pon?

vsurã sapẽ fm plẽs doc̃ & hoc ꝓpter tria primo qꝛ tale pactum in fraudem vsuraꝝ adinuentũ videtur vt sub pallio quasi societatis latitet mutuũ cũ spe lucri. scdo qꝛ vt pz. l. xxxviij. di. eijciens. pecunia ex se sola mime ẽ lucrosa. nec valet seipam multiplicare & ex industria mercantiũ fit ꝑ eoꝝ negociatões lucrosa. tertio qđ est efficacius qꝛ de tribꝰ ẽ vnũ in dicto ꝙtracu Nã dicta pecunia aut ẽ tradita ꝑ modũ mutui. aut ꝑ modũ depositi. aut ꝑ modũ capitalẽ. vt. s. in psona tradẽtis emptionibꝰ & mercatõnibꝰ reputẽ Si ꝑ modũ mutui tũc manifesta ẽ vsura qꝛ mutuo trãsserẽ dñiuꝫ in eũ cui factũ est mutuũ. vũ nõ debet lucrari vl̃ ꝓdere nisi sibi Si ꝑ modũ đpositi tũc ipa reddi debet absq; oĩ lucro. qm̃ potius qui eaꝫ seruauit remuerand⁹ eẽt. & tm̃ ex forma ipsi⁹ ꝙtract⁹ pz ꝙ non est data ꝑ modũ depositi. cũ depositari⁹ eã expendiderit Si ꝑ modũ capitalis seu recte societatis. tũc in pacto eẽt ꝙ deberet eã solis mercationibus fideliter reputare. Et hec vltima rõ formꝫ ꝓbare videt ꝙ nõ sit tradita dicta pecunia nisi vt mutui rõem hñs in q̃ spes lucri reprobat. q. vsura vt ĩ. c. soluit đ vsu. Si diceraẽ nõ eẽ mutuũ nec depositũ nec societas & ꝙtractus innoĩatus. s. do vt des do. s. tibi centũ vt des mihi tm̃ q̃nũ & cõtra Rñderi ꝑt ꝙ licet talis ꝙtract⁹ alic̃ ñ licite possit fieri. s. do vt des. nõ tm̃ in dicto casu & in fraudẽ videt eẽ vsuraꝝ sic̃ & fraus etiaꝫ ꝓmittẽ in alijs ẽt licitꝫ Scribo ex se. vt. xnij. q. iij. plerique cũ glo. & bꝰ fm̃ẽ fuit in no. de vsu. c. fi. & io an. ibidem

Quid cũ ali .§. xvii

quis mutuat certã q̃ntatẽ pecunie & recipit ꝓmissi onẽ de rehabitõe tm̃ sui capitalis & hñs res sterile vel debitores qui nõ pñt vel male pñt solvere vendit illas vel iura illoꝝ đbitoꝝ receptori talis mutui ꝑ certo precio qđ postea ꝑcipit. & tm̃ reuera nõ fuisset ille ꝙtractus venditõis alias celebratus nisi ꝓpter mutuũ factũ. nũc quid vsura ẽ Rñ. fm̃ la. de rei. l. rescidit tangꝫ vsurari⁹ & in fraudẽ vsuraꝝ ꝓcept⁹ tal̃ ꝙtractus. vt notatur ꝑ bar. & bal. in. l. cũ allegas. C. de vsu. & multo magis ẽ vsura cũ aliquis mutuãs alteri pecuniã sil̃ et vendẽs aliq̃d mobile vel ĩmobile plus petit ab eo iusto ꝑcio rõne mutui. xnij. q. iij. c. si fenerauer is Item pone ꝙ vnus ꝙducẽ ab aliq̃ ad exercẽdum opa sue artis. puta lanificij. fabrici & bꝰ ꝑ annũ pro salario. l. florenos. qđ reputat iustũ attenta ꝙditõe ꝑsone & artis Et si ipse ꝙductus tali salario ponit in exercitio artis illius. c. florenos de suis recipit. lx. nunqđ licite ꝑt retipere Rñ. Quia aut ista. c. dat mgr̃o suo ad exercendũ in arte ꝑ modũ societatis. aut ꝑ modũ mutui. Si primo modo ꝑ modũ societatis ista. s. ꝙ subsit periculo videlicz ꝙ si mgr̃ negociãdo vl̃ laborãdo cũ illis ꝓdat suscipiat partẽ dãni ꝑ rata eum ꝓtingente & si nil lucret cũ eis. si in capite ãni remaneat cũ illo capitali nil accipiat de lucro. vnde nõ. lx. § l. tm̃ pro suo salario hẽat licitus ẽ ꝙtractus vt notat glo. xnij. q. iij. c. plerique. ff. ꝑ socio. l. vlt. Si scdo modo. s. ꝑ modũ mutui. vsurari⁹ est ꝙtractus. qꝛ rõne mutui recipit annuatim. x. extra đ vsuris cõsuluit In casu ergo posito vt sic illicitũ est exq̃ intendit salua esse sibi illa. c. & in oẽm euentum vult. lx. ꝑ salario. manifeste patz ꝙ. x. exigit rõne illoꝝ. c. depositoꝝ & ꝙ verisimiliter est mutuatoꝝ cũ nõ habuisset ꝑ salario suo nisi illa. c. posuisset ĩ apotheca. nõ vsura est. xnij. q. iij. si feneraueris

Quid cũ veni §. xviii

ente termino redditõis mutui vel alias solutõis pecunie debite creditor non vult ꝙcedere đbitori prolongationẽ termini vel relaxatõnem iuramẽti si iurasset ipse debitor nisi data pecunia vel alio equipollenti Rñ. Si hoc agit solum tatõue termini ꝑlõgati & nõ ob euitationẽ dãni sui vsuram ꝓmittit etiam si non expresse exigeret. vt ĩ habetur extra de vsuris. c. consuluit Sed si ꝺ agit ad sui indemnitatẽ. puta qꝛ oportz eum accipere ad vsuram vel vendere rem suam viliori precio & valeat. quod non fecisset si recepisset pecuniã sibi debitam & tunc nõ est vsura illud damnum exigere a debitore. cꝺ percipit ex carentia illi⁹ pecunie sibi debite Non em̃ debet gratiari ex seruitio impenso fm̃ rai. Ex vtꝛ talis creditor possit exigere a debitore suo non solum damnum habitum sed etiam lucrum qđ fecisset cum illa pecunia si eam recepisset in termiõ. debito Ad quod respondet pe. de ancha. super clemen. ex graui de vsuris & dicit Credo ꝙ nõ solum damnũ emergens sed etiam lucrum cessans potest accipi. illud erat mercatoꝝ qui cum pecunijs ꝙsueuit negociari Et idem videtur dicendum etiam si nõ eẽt mercator. sed tamen intendebat omnino illã pecuniam exponere negociationibꝰ licitis ad lucrã dum Secus aũt esset si persona eẽt talis ꝙ ipsã pecuniaz retinuisset in archa Et remittit ad notata. xij. q. ij. ca. si quis de clericis. & in. c. conquestus. extra de vsuris Idem videtur sentire btũs Thomas. ĩ. se. q. lxij. cum ista tamen consideratione quam ibi ponit videlicet ꝙ non debet exigere talis creditor. nec ille suus debitor tenet totum lucrum restituere siue dare cꝙd inde sperabat suus creditor cũ illa pecunia negociãdo acquirere cum illud lucrum nõ eẽt certũ qꝛ impediri poterat vel forte etiam de capitali amittit. ꝫ tm̃ tenetur cꝙantum potuisset valere illud lucrũ in illo dubio

Sed queri .§. xix.

tur an sit licitum aliquid vltra sortem recipere ꝛncie interesse Respondetur. si repletemtũ illi⁹

Capitulū Septimuz

interesse venit applicādū tertio nō mutuāti licitū est vltra sortē recipe. Hoc ē dictū doc. ex. de vsu. c. i. Exemplū qñ vsuras soluo alteri ⁊ has vt int esse volo repetere Et ad idē facit qđ ait bal. C. de vsur. l. vsuras dicit enī. Pone q̄ emi a petro lapides seu ligna vel alias res ex quib⁹ naturaliter nō capitur aliquis fruct⁹ ⁊ vt soluerē p̄ciū accepi illud sub mutuo ad vsurā ac vendēti solui. ipe. ātē nō tradidit mihi lapides seu ligna ꝫ fuit in mora. nūquid teneī reddere illas vsuras Rn̄. Dicē dū q̄ sic tanq̄ interesse dāni emergēs. Et de ꝫ hēbitur ter. no. ff. de act̄. l. lucius Idem dicendum in sil⁹ib⁹ p̄tractib⁹ puta locatōis ⁊ ꝓductōis ⁊ h⁹. ꝫ ille Q̄nq̄ venit applicandū primo. i. illi cui sors principalis est soluenda ⁊ tūc si debitor ē in mora applicare. i. capere illud ad aliqđ inferie ē licitū. et glo. sup. c. ꝙquestus. ⁊ notat Jo. an. in. c. nauigāti. Exēplū pone in venditore ⁊ emptore si emptor sit in mora soluēdi p̄ciū Et hoc credo verū si ibi interesse sit in dāno emergēte siue in lucro cessante. dū tñ illđ lucr̄ sit certū ⁊ ego sū paratus vel aptus ad tale lucrū. vt in. c. nauigāti. De hoc etiā vide qđ hēs post. §. se. in fi. Pone casum vendo tibi prediū ⁊ tibi trado illud atq̄ inde p̄cipis fructū. ⁊ tñ ad terminū ꝙuentū p̄ciū mihi nō soluis hoc ꝓsupposito potero elapso t̄mino repetere vsurā cū fruct⁹ rei vendite facias tuos ⁊ tñ mihi nō soluisti Et rō hui⁹ ē. q̄ nō accipio illud vt vsurā ꝫ vt interesse meū. ar. xvij. q. vij. qm̄. si ēt res vendita in pignus daret mihi possū inde recipe fructus eius elapso termino solutōis nō facte etiā si trāscendat q̄ntitatē interesse Nā licz tal⁹ res a vēditore nō possit peti tñ fruct⁹ ei⁹ p̄cipe p̄t post q̄ꝫ extra voluntatē suā p̄ciū rei vendite detinet tanq̄ interesse Sz p mutuo recipiēdo possessionē in pign⁹ nō licz fructus possessionis interim accipe nisi p̄ pte sortis q̄ vsura

Sed quid cū §. xx

vendo possessionē meā cū nō des mihi p̄ciū eius tecū facio pactum q̄ quousq̄ tradas mihi p̄ciū recipiā interi fruct⁹ ei⁹ Rn̄. Licz bal. ⁊ pe. dō ancha. dicāt licitū esse ꝓtractū. q̄ cū possessio fructificet nō videt iustū vt emptor hēat utilitatē ⁊ fructū rei empte ⁊ vēditor nō habeat utilitatē p̄cij vt possit pecunia utilitata tñ q̄ quantū emptor soluit de p̄cio in futur̄ t̄m vendit⁹ minus recipiat de fructibus. verbi gratia. Si possessio empta centum florenī. cum inde ad annum dat sibi quinquaginta extunc vendit⁹ det sibi medietatem fructuz et sic dē alijs Sed theologi non approbant dictū contractum. quia ratōne dilationis de soluendo precio viderentur habere dicti fructus qđ ad vsū trā pertinet extra de vsu. in ciuitate. Item possessio subitat periclo emptoris. ⁊ de se est fructifica abilis non āt pecuniā p̄cij soluēda subitat periclo vēdito

ris. nec de se fructificat. ⁊ ideo ꝙsulendū ē abstinere ab hoc. Posset bene fieri pactū q̄ si infra certū t̄minū nō soluat emptor p̄cium extūc fructū recipiat vēditor q̄usq̄ p̄cium sit solutū si hoc nō fiat in fraudē ꝫ in penā

Quid de eo qui §. xxi

mutuauit nauigāti vel euntī ad nūdinas recepturus aliquid vltra sortē p eo q̄ suscipit in se periculum. i. si pecunia vel merces inde empras portauerit saluas. alias nihil ꝛceptur⁹ est ꝺ sorte. Rn̄ per distinctionē t̄m io. de Neapol. in q̄dz. ⁊ io. cal. q̄ aut illud vltra sortē recipit rōne mutui tm̄. ⁊ sic ē vsura. nō obstāte q̄ piculū ipe suscipiat ⁊ iste est casus ex. c. nauigāti. extra eo. Aut recipit illud vltra sortē p̄ se rōne periculi vt p̄cium periculi. ⁊ sic nō est vsura ꝫ licitum Nā etiā si nō mutuaret ⁊ periculū nauigantis in se vellet recipere licite posset recipere precium periculi nec ꝓpter hoc q̄ ei seruitium faciat in mutuando efficit deterior⁹ cōditionis Aut aliquid vltra sortē recipit tal⁹ mutuans partim ratione periculi ⁊ ptim rōne mutui ⁊ tūc vsura ē quantū ad id qđ plus p̄cipit respectu mutui. ⁊ illud tale tenet restituere Jol⁹. Neapol. ⁊ Jo. cal.

Quid de pena §. xxii

apposita in ꝓtractu mutui puta si nō restituit infra ad certū tps soluat t̄m recipiens mutuū vltra capitale. nunqđ p̄t peti tal⁹ pena absq̄ vsura Rn̄. ꝑm tra. Si pena fuit a iudice ꝫposita ꝓpter punitē damnū ꝓtumaciā debitoris q̄ nō soluit in termino cū posset non est vsura ar. xvij. di. c. cū q̄. ff. de iudi. l. q̄ auctoritate Si ēt pena sit de ꝓsensu p̄tiū in cōtractu apposita. ad hoc. s. vt saltē metu pene debitū soluat vsura nō ꝓmittit nisi a p̄cipio fuerit prava intentio. ar. extra. de arbi. dilecti Sed tñ p̄sumit in fraudē si ille alias ꝓsueuit esse vsurarius vel si p singulos ānos vl̄ menses dicatur pena ꝓmitti. ar. c. eo. stabit tñ in iudicio eius confessioni ⁊ ꝑmarime in foro ꝓscientie Idē host. tñ in omni euentu non videtur honestum petere penam. ĩmo nec ēt iam licitum q̄ñ debitor sine culpa sua factus est impotens ad soluendum ⁊ ideo puniri non debet Et idem videtur dicendum de eo qđ dictum est supra. §. ante precedentē quantum ad lucrum cessans q̄. s. nō debeat illud exigi quando ex impotentia ille non soluit. Ultra p̄dictas penas ꝓpositas. s. iudicialem que infertur a iudice ⁊ conuentionalem que ponitur in contractu de consensu partium. est ⁊ tercia pena que dicitur legalis vel canonica. de qua habetur. xvij. q. ij in legibus ⁊ in diuersis ciuitatibus ponuntur certe pene pecuniarie. Sicut verbi gratia cum statutum est alicubi q̄ tutor de pecunijs pupilli que perueniunt ad manus eius teneatur emere

possessiones vel rñdere ei ad rõem .v. p cẽtenario si i gif tutor pecuniã pupilli exponat p facꝫ suis vel faciat negociatões p se teneꝫ vicꝫ dare pupillo ꝗcꝫ p cẽtenario. etiã si cũ illis nihil ẽ lucrat? exꝰ noĩe suo nõ pupilli ẽ negociat? cũ eis Iuste enĩ hoc statutũ est ne tutores ex malicia vel negligentia sint inuidi pupillis ⁊ male tractent substãtias eor̃ sicut freq̃nter fit Nec p̃t conq̃ri tutor si inde nõ ẽ lucrat? qꝛ potuit emere de ill' pecunijs possessione m vel noĩe pupillor̃ exponere in iustꝫ et licitis mercãtijs ⁊ tũc lucꝝ ⁊ damnũ esset pupillor̃ fideli agẽdo. ℔ si noĩe pupillorũ pecuniã eor̃ exponãt vel deponãt ad vsurã. pupilli tenentur illas restituere. ⁊ tutores insup teneñ in casu q̃ pupilli nõ vellent vel non possent vt etiam dicitur infra in .c. de cooꝑatione vsure.

Quid si cõi §.xxiii

tas vel officiales hñtes curã de pupillis accipiãt pro cõmunitate ipsas pecunias respondẽdo eis ad rõem ꝗcꝫ p cẽtenario: Rñ. q̃ si eis i uiꝫ fit seu eis ad ꝙs spectat videt q̃ licite p̃t illa .v. p cẽtenario recipe qꝛ puidet p hoc idẽnitati eor̃go exꝰ potuerũt emere possessiões vel tradere negociatoribꝫ licitis vt disposuit statutũ ⁊ nõ fecerunt vt ꝓcurarent p hoc vtilitatẽ cõitatis

Quid de ge §.xx.iiii

rẽtibꝫ seu ꝓcurãtibꝫ negocia stipendiarioꝝ .s. recipiendo pagas pro eis ⁊ faciendo alia obsequia ⁊ cũ lx. mutuãdo eis in necessitatibꝫ ⁊ pro eis recipientibꝫ certũ salariũ nũquid est licitũ Rñ. fm lau. de vidol. Quantũ ad istud quidẽ q̃ ꝓpiũt tales ꝓpter laborẽ quẽ gerũt in ꝓcurãdo eor̃ negocia nõ est vsura ℔ licitum. Sed quantum ad illud quod percipiunt propter mutuum quod impendũt ipis stipendiarijs vsura est. xnij. q. iij vsura. Q. aũt p̃fatus doctor dicit in primo mem bro esse licitum videtur intelligendũ cũ bellum est iustũ Nã si manifeste sit iniustum. illicitum videtur. cũ cooperatur malo ⁊ dat operã rei illicite di. lxxvi. c. facientis.

Querẽdũẽ etiã §.xxv

q̃d iuris si q̃s mutuãdo pecuniã recipit aliq̃d in pign? mobile vel imobile Ad q̃ dicendũ si hoc fecit ad sui securitatez ⁊ nullũ fructũ intẽdit hꝫ ex illo pignore. puta quia est aliquid iocale non est illicitum. ℔ si intẽdit recipe utilitatẽ aliquã ex vsu illi? pignoris rõe mutui. puta recipit domũ in pign? vel agꝝ vel equũ vel vestẽ. ⁊ fructũ horꝝ capit vsuras ẽ ⁊ tenet restituere p̃ciũ vsus illius pignoris ipi pignoꝛati seu in ptẽ sortis ꝓputare extra eo. c. i Nota q̃ si laic? tenet iniuste aliquã possessionẽ eccẽ ⁊ ipignorat ipam possessionẽ rectori eccẽ illius licite ⁊ absq̃ vicõ vsure ille rector poterit ricipe fruct? eiusdẽ possessionis vltra sortẽ fm rai ⁊ ẽ casus. c. i. extra eo. ⁊ rõ est qꝛ tũc nõ rapit clericꝰ illõ vt vsurã. ℔ qõ sibi debet. Et idẽ de possessione quã recipit laic? ab eccã in feudo Dicunt etiã host. io. an. ⁊ io. de lig. q̃ idẽ est de possessione laici qꝛ. s. si iniuste retinẽs pignora eã dño illius possessionis ille licite facit fructus suos.

Bz quid cũ §.xxvi

q̃s recipit domũ in pign? ꝓ centũ mutuatis vsq̃ ad annũ hoc pacto q̃ si non soluit in termio statuto cadat debitũ i ꝓmissũ. ⁊ pignoratio cadet in venditionem p̃t ne iuste tenere domum illã pignori obligatã eo q̃ nõ soluit in termino cũ tñ dom? sat? pl? valeat Rñ ꝓ distinctõez q̃ aut mutuans in illo ãno recipit vsufructũ dom? nõ ꝓputãdo i sortẽ. ℔ ꝓ ipso mutuo. aut non recipit vsufructũ s. pensionem in primo casu illicitum est ⁊ vsura extra eo. c. i. vnde restituere tenet illam pensionẽ vel cõputare in sortem. ⁊ etiam domũ tenetur restituere nec potest sibi retinere elapso termino qꝛ cõtractus nõ tenuit cũ fuerit vsurari? ⁊ radice viciata nõ potest fructus iusti sꝛz lucri oriri ar. i. q. i vulnerato Poterit tñ post terminũ petere inter eẽ suũ si dãnificat? caret ex carẽtia sue pecunie. Et si dãnificatus est in faciendo illud mutuũ. puta qꝛ oportet ipm accipe ad vsurã ad mutuandũ amico vel parus erat ex pecunia illa emere possessionẽ inuentã vel exponere licitis lucris. tunc posset petere i tereſſe suũ In scõo casu cũ. s. creditor nõ recipit vsufructũ dom? cũ supfluitas valoris dom? cedat in debitoris penã supposita vtriusq̃ bona fide q̃ñ ꝙtractus mutui ꝑ celebrat?. licitum erit vt dictũ est supꝝ de pena ꝙẽtionali ar. de ar. c. dilecti. Et hoc nisi fierꝝ in fraudẽ vsuraꝝ. puta qꝛ extimabat mutuãs illã nõ posse in termio restituere ⁊ sic inde illõ pl? valoris dom? sibi lucrari. tunc enĩ fraus vsure ẽ. Sec? si hoc fecit ad coercẽdã moꝛã debitoris Aduertendũ etiã q̃ si a mutuãte sub aliq̃ ꝓcio vel lucro vltra terminuꝝ detẽtio mutui ꝓcedat. tũc eoipso ꝓmittit vsuram quia ex tali ꝓcessione ponit? sortiꝝ volũtarij mutui rõem q̃z iniuste detentionis. ad hoc de vsu. c. consuluit Et hoc nisi illud peteret in ꝓpensationem dãni sui qõ inde recipit. cũ tñ liberꝝ posset petere illud mutuatũ sed ille nõ potest sine notabili iactura restituere Ez cuꝝ socer obligat genero suo possessionẽ aliquã ꝓ dote filie clarꝝ ẽ ⁊ certũ q̃ ñ teneaꝫ dict? gener ꝓputare fruct? possessionis i sortẽ vt ot. ex p̃sse. c. saluberiter. ex. eo. cũ. s. sustinet gener onera mr̃imonij. quia. s. eam secum nutrit

Queritur ẽt §.xxvii

Vtrum gener si non recipiat pignus ꝑ cautionẽ de numeranda dote certa die. et interim recipit a socero ex pacto certos denarios puta ad ra/

Capitulū Septimuz

tionē.vi.pro cētenario ⁊ h⁹.nūquid vsurā ꝓmit tit Rñ. De hoc sūt varie ⁊ ꝯtrarie opiones Nā io.an. sup dicto.c.tenet ꝙ nō sit licitum ℔ vsura quā opionem dicit io. de lig. ꝓferiori ⁊ securiori posse defendere. Sz paulus de eleaza. tenet ꝯtra riū. l. ꝙ nō sit vsura rō est ꝑm ipm. qz exq̄ in tauo rem mrimonij hoc indultū est ad subleuādum onera eius vt scz gener ꝓcipiat fructus possessio⁹ nis pignorate a socero ꝓ dote nō ꝙputādo in sor tem si ipsam nutrit. ita etiā debet iuuari ille ali⁹ Et ad rōes q̄ possent fieri in ꝯtrariū q. s. decre. salubriter. solū dicit de possessione. et qz possessio ex sui natura est fructificabil'. nō āt pecunia Rñ. ad primā ꝙ papa q̄situs fuit de possessione et de ea respondit. Idem rñdisset si fuisset q̄situs de pecunia Ad aliud rūdetur ꝙ sicut nec terra ex se fructificat ℔ cū labore hoīs. sic et pecunia simil' cū industria hoīs ⁊ hoc ꝓcipue cū eā intēdebat tra dere mercatoribꝰ vel emere possessionem vel alio mō cū ea licite lucrari Et cuius etiā fructus pos sessionis substant periculo multiplici et nō sic pe cunia. tñ vt in plibꝰ sic accidit ꝙ emolumētum ex ipsa possessione recipit'. Opinionē pau. videt sequi io. cal. et pe. de ancha. Sz qz prima opinio tunc⁹ est. ideo ꝑm lau. de ridol. salubrius est eaz tenere. ex. de spon. iuuenis ⁊ hoc ꝓcipue q̄n q̄s ℔ voluntarie agit in sui maius ꝙmodū vel cū inten debat pecuniā ipsam reseruare. Antho. de bu. di cit ꝙ ꝑt intelligi ℔ tex. l. salubriter cū illa dilatio data erat ipsi socero ⁊ ꝓpter hoc dabat pignus. Et hoc casu puto idem si esset pecunia; exoluēda si nō est in mora. qz. l. ex quentōne differt solutio tunc nō credo ꝙ possit paciscī de interesse soluen do. qz tale interesse debet ꝓpter moram que hic ces sat ꝓpter tpis dilationē. non ergo pēi ꝑt guil. di cit ꝙ q̄ndoq̄ volo exigere aliquid ꝓ interesse ante moram vt qz facio pactū d' soluenda sorte in pasca ita ꝙ interim tñ noīe interesse soluat. hoc casu nō ꝑt dici mora. qz obstat exceptio ante terminū ideo non ꝑt dici nisi vsura qz ꝓpter dilationem tpis dati vsura est. Et ꝓpter hoc dico ꝙ si gener fecisset pactū ꝓ recipienda dote ad certū terminū et interim ꝓciperet fructus ꝙ ꝙputarent in sortē Idem dico in re pignoraticia cui⁹ fructus sunt certi. qz sorte illa res ē locata ad fictū vel pēsionē vel talis res ē dom⁹ quā gener locat ⁊ recipit pen sionem ꝙ oēs istos fructus gener tenet ꝙputare in sortem ⁊ sic limita hanc decretalem qz debet intelligi vbi dos fuisset simpliciter ꝓmissa post ea cū non solueret ad cautelam in eū sit data possess sio tunc ꝓcedit decretalis. qz si dicit gener. ego su stineo onera mrimonij da dotē Ille socer dicit. ego nō possum certe. si dicit gener. saltem sustine as onera mrimonij. certe si tūc dat aliquid loco interesse ꝓpter onera mrimonij licite ꝓcipit. dū modo illa onera sint certa sic intelligo ut tā mate riam ⁊ antho. de bu. sup. c. salubriter

Sed quid. §. xxviii.

d heredibꝰ marito ipo mortuo nūquid hēbūt ℔ priuilegium q̄diu relictā alere tenētur nec tenē⁹ tur dotē restituere scz vsq̄ ad annū post mortem mariti Rñ. Dicunt io. an. ⁊ io. de li. post hostiē. in. c. salubriter ꝙ nō Et ratō ꝑm ipos quia hered tes statim possunt se expedire de muliere redden do ei pignus vel rem obligatam quod nō potest maritus. extra de iureiur. tua el scdo. Et qz solu to mrimonio desinit esse dos

Sed quid si. §. xxix.

soluto mrimonio heredes mariti obligāt mlieri ꝑdiuz pro dote restituēda. nūquid possit mulier fructus suos facere nō ꝙputādo in sortē Rñ. ꝑm inno. ⁊ host. ꝙ nō. nā vsurā ꝓmitteret cessat. n. rō q̄ excusabat gener suscipiente fruct⁹ possessionis pignorate sine ꝙputatōe in sortē Sit ergo cauta mulier ⁊ nō recipiat possessionē vel rem aliaz in obligatōem. ℔ vel faciat ipsam distrahi vel recipi at in solutum. ff. de re. iu. l. vt di. admo. alioquin fructus sortem extenuabūt Puto tñ ꝙ vbi vio⁹ lenter detineret dos ab illis heredibus nec ꝑt se iuuare quia nō fieret illi iusticia propt potentiā illoz̄ tunc mulier licite recipit fructus possessio nis vel pecuniam sine extenuatōe dotis Idem vi detur dicēdum cū heredes illi nō possēt sine ma gno suo detrimento restituere dotem que ē in pe cunia nec possessionē habent quā ei assiguent. et ꝓpter hoc mulier ne nimis grauet dimittit penes eos ad tps ⁊ si illo intervallo recipit ab eis ali⁹ mēta. cū nō hēat vñ aliūde viuat nō videt illici tū. nō enī illud recipit rōne mutui ℔ rōe ītereſſe. cū si dotes hēret inde viueret emēdo possessiones vel exponēdo negociatōi Nec⁹ āt dicendū q̄n ℔ fieret ob vtilitatē vtriusq̄ illi vt magꝭ possent cū illa pecunia lucrari. ⁊ illa vt ex ītegro suo capita li hēat lucꝝ nō tñ de facili ꝙsulēdū ne pareat via frandibus vsuraꝝ factū tñ nō ꝙdemnādum

Sed quid de. §. xxx.

fructibus q̄s ex pacto dotali mortuo marito reli cta lucrat. nūquid licite recipit Rñd. ꝑm lau. de ridol. videtur ꝙ sic. ex eo ꝙ ratōe interesse q̄ueri ꝓueniant ex mora debitoris dotes nō restituent⁹ et ꝓ sic in locū pene ad hoc glo. in. l. cū allegas. C. e. ti. q̄ vult ꝙ pena quaten⁹ ītereſt ꝑt peti in q̄cūq̄ ꝯtractu de mundo Nec ob. si dicatur ꝙ hoc ē in⁹ tereſse extra rem. quia cōiter dotes dantur in pe cunia ⁊ de talibus intelligo ꝓdicta. ℔ in pecunia non est dare ꝙ cadat in interesse nisi extra rē ꝓpt quod dico hoc esse speciale in interesse pecunie ꝙ licet non sit intra rem ꝙ nihilominus potest pe ti ex quentōe iuxta notata ꝑ bar. ⁊ bal. Pot etiā

dici ꝑm q̄sdaz q̄ hoc sit interesse dāni vitādi q̄m cū mulieres habeant de doriby viuere si illas nō hñt oꝑtet q̄ sibi aliundevictū querāt ⁊ sic dānū incurrūt ad qđ refarciendū ⁊ restaurandū fructꝰ illi ex pacto dotali succedunt. Vel etiā ꝑt dici q̄ nō vt interesse ꝓprie ſ vt penā ꝙuēcionalē exigūt q̄ licite ꝙuenire potuerūt. dūmō non in fraudē vsuraꝝ q̄ ꝑfecto nequaq̄ hoc casu est ꝑsumēda vt de se pz. Q. ät ꝑdicta sint de iure licita ꝓbat a ptiūs Nā pone q̄ tu mihi mutues centū cū pacto q̄ tenear die tali tibi restituere. alias do noīe pene do tibi pfatē auctoritate ꝓpria intrādi possessionē tal mei fundi ita q̄ lucreris fructꝰ vnicq̄ qui alias ꝙputarent in sorte in hoc casu nō ꝙputabuntur in sortē si vere pure ⁊ nō in fraudē vsu rarū hoc fuerūt celebrata qđ esſ vltra sortē reci pio nō vt vsurā ſ vt penā recipio vel interesse cō uentū Ad hoc faciūt notata ꝑ hoſt. ⁊ inno. nō tñ puto sanā illam ꝙsciaz q̄ pro mille q̄ sibi debent ꝑ doribꝰ fructus ꝓcipit possessionē lōge ꝑ gradū excessiue plus valentiū maxīe si alias ꝑpotēs est debitor ad restituendū dotes

Sed quid si §.xxxi

statutū habet q̄ oēs detinentes dotes mlier̄ post annū teneant̄ dare alimētum vxoribꝰ dotaris ⁊ maxime duos denarios ꝓ libra q̄libet mense. an valeat statutū Rñ. io. de ymol. sup. cle. ex graui. de vsuris post archi. q̄ nō tenet qz in. c. salubriter. de q̄ vir tenet alere mulierē ꝓpter onera mr̄imonij ⁊ ex hoc fructus nō ꝙputant̄ in sortē. ⁊ sic pz q̄ si nō extat mr̄imonij nō tenet̄ ⁊ p̄ñs si nō ꝑstat seruitia mr̄imonialia nō debet hīe alimenta Ad qđ facit qđ notauit rai. in sum. eo. t. ⁊ inno. in. di cto. c. Et ex hoc sequit̄ q̄ taliter statuētes ſcidūt ſ penā hui? ꝓstitutōis ex graui scz q̄ sunt excōicati Frā. de zā ber. dicit q̄ tale statutū vel ꝙsuetudo ꝑt tolerari vt debeant̄ alimenta tanēq̄ interesse post moꝝ in solnēdo ꝓ hoc q̄ notat̄ in regula damnū de re. iu. li. vi. ⁊ de fideiuſ. c. ij. Nō em̄ ꝑt dici for mal̄ vsura ex q̄ pactū de plus dando nō intercedit. ⁊ sic consuluit Forte posſz sic dici q̄ſi mulier ꝑt dotē rehabere ⁊ nō curat vt ꝙsequat̄ illō lucr̄ taxatū a statuto ſalua dote. vsurā ꝙmittit vōe quā Jo. de. ymol. assignat. ⁊ Rai. Qz ſi vellet potius dotē ſ non ꝑt. qz hæredes mariti cū sint potentes nolunt vel non pñt restituere sine notabili detri mēto. ⁊ hinc mulier qz coacta vl̄ ex pietate mota non lucro nō recipiens dotem ꝓcipit illud quod dictat statutū. non ꝙmittit vsurā vōne quā assig nat Frā. zāb. ⁊ precipue cū intēderet ex illa pecu nia dotis emere ꝓssessionē vel exponere licitꝰ lu cris. ⁊ multo magis si nō habet alias vñ viuat. De statuto dicendū q̄ ſi statuētes hoc egerūt ꝓ modū pēne ad tollendū moꝝ hæredū in dote re stituēda nō inciderūt in penā cle. ex graui. al̄s sic

Sed quid si §.xxxii

gener possessionē sibi pignoratam ꝓ dote cū de iure q̄ ibi hz ꝙcedit̄ alij recepta ab eo sūma q̄ si bi ꝓ dote debebat̄ nunqđ ille poterit ſlucrifacere fructus perceptos sicut poterat gener Rñ. ꝑm guil. Si gener animo dōnādi trāſferat totū ius qđ habebat ī pignore ⁊ hoc facit nō ꝓpter pecu niam quam recipit ab eo sed quia cōiunctus vel amicus eius est. ⁊ ille amicus nō vt lucretur fru ctus mutuat pecuniam. sed ꝓpter caritatē aut graciam absq̄ dubio fructus lucrifacit absq̄ vi cio vsure. alias non. Vnde ⁊ d. bal. C. de vsuris sup Richar. formal quesſtionē in marito qui in digens pecunia accipit illam mutuo ab amico ⁊ ponit eum in locum suum Et tenet q̄ talis non gaudebit ꝓuilegio mariti q̄ ad fructus. qz mu tatōe ꝑsone mutat̄ ꝓuilegiū q̄tiens ꝑsona ē im mediate causa ꝓuilegij

Itē queri .§.xxxiii

tur cum quis ex statuto ciuitatis vel ꝙsuetudine dicrante q̄ missus in possessionem lucretur fru ctus possessionis ad ratōnem. v. ꝓ centenario. si talis ita faciēs recta cōsciētia illos fructus per cipiat. Rñ. ꝑm lau. de ridol. bal. determinauit q̄ sic cum lucretur illos fructus nomine et ratiōe interesse. et hoc ꝓpter nimiam contumaciam potest facere auctoritas ꝓtoris Sed bar. dic q̄ vbi est talis consuetudo q̄ non est bona. quia cō tra ius diuinum in fraudem vsurarum. quare di cit fructus cōputandos in sortem. Et subdit idē Lauren. de ridol. ſi presupponamus fraudem ve rum dicit bart̄ Sed ſi omnino cessat fraus. tūc procedit dictū bal. Dicaut̄ nō videtur eē fraus quia in locum pene legalis vt debitor cogat̄ ad satisfaciendū. vel loco interesse propter moꝝ vi detur statutū vel cōsuetudo emanasse Et hoc in telligo de eo q̄ iuste missus est in possessionē. nō tātum ex ordine sed ex causa Qui em̄ in virtute cre ditor nō foret seu causa nō subesſet. sicut ex recta conſciētia capitale seu sortē retinere nō posſz sic nec fructus noīe interesse

Querēdū.§ xxxiiii

etiā ab his qui dāt pecunias mercatoribꝰ vt arti ficibꝰ vt inde aliquid lucrent̄ q̄uo dent Nā si cā dant ꝓ modū depositi. vt. ſ. pēnes eos pecunia cō seruet̄ vel ex cū ea negocient̄ vt placeat. ita tñ q̄ in oēm euentū ⁊ piculū eis ſit capitale ſaluū. i. re stituēdū integraliter ad placitū ipoꝝ ſ inde aliq̄d lu cri sperant hīe. alias nō deponerent sed in capſa seruarēt. cūius nulla pactio interueniat vel con uentio vel petitio. vsuram cōmittunt. xmj. q. iij. vsura. nec excusat eos q̄ ex hoc se exponunt peri culo quia marcatores penes quos deponunt

Capitulū Septimuz

aliqñ ꝛeficiūt et eis male fortunatis .et recedē tibus nec capitale aliqñ rebaberēt. nō em illō lu cū sperant rōe piculi ꝫ si dubitarent de pericu lo nō deponerent ꝫ lucrū rōne mutui sperant ex mutuo vel interuenit periculum nō licꝫ vt expl se dicit c. nauiganti. de vsuris Tenēt ergo talia lucra sic pcepta restituere. nō obstante q depositarij multū cum ipa lucrati fuissent Nā lucrum industrie fuit nō pecunie. et piculo substabat a missionis eius qui mutuū receperat cui? depo nēs nolebat esse pticeps Frequenter etiā in talib depositis fiūt cōtractus vsurarij et fraudulenti in quibus tenētur ipsi depositarij ad restitutiōez bis a quibo extorserunt. et ideo rationi consonū est vt adiuuētur ab his quibo et ipsi vsuras ꝺde tunt ex depositis pecunijs. ꝛ sic videtur q ipi de ponentes magis debeant talia lucra depositarijs restituere ꝙ pauperibus erogare. pō se em reti nere nō possunt cum turpiter acceperint ꝛ vsu raria intentione

Pro maiori ℌ.xxxv

buj? declaratōe Nota q quidā dixerūt vsuram animi seu mentalē esse peccatū mortale ꝫ habē tes exercentes ad restitutionē minime teneri ꝫ sibi licite posse retineri puta cū quis deponit pecuniā penes mercatorem intēdens recipere inde alicꝙ emolumentū capitali semp saluo. de nullo tñ lu cro facit pactionē ꝫ simpliciter dimittit discretōi depositarij si rō crederet q nil daret nō depone ret. istud ꝓprie ē mutuū non depositū. ꝛ ideo vsu ra q principaliter fit propter spem lucri ar. xnij. q. iij. c. si fenaueris. ꝛ. c. plerīqꝫ vsura igitur mē talis est ꝛ si nō pactionalis. Sicut ꝛ cū quis mu tuat. 100. principaliter propter spem talis lucri si ne aliquo pacto vsura est mentalis. ꝛ talē vsurā receptā vltra sortez dicūt illi nō cē de necessitate salutis restituendā Et opinio fuit alexandri lō bardi nō illius de ales ꝛ scoti qui dicitur doctor subtilis sed certe in hoc nō est tenenda eoꝝ opinio qꝝ periculosa aīe. cuꝫ iura ꝛ rationes ꝛ doctores q̄si oēs tℏeologi ꝛ canoniste sint ꝓtra eum seu hanc opinionē. Ad illud tñ ꝓbandū inducit hanc ra tionem seu exemplū Si quis gratis ꝛ liberaliter recipit in donū qꝺ affectabat ꝛ intēdebat furari cuj? talis furaretur mente non tñ opere. ita tñ q ad restitutionē merito obligef. ergo a simili si quis lucrari intēdit ex mutuo qꝺ dedit. ꝛ tñ a de bitore suo nihil exigit nec eū ꝓ aliqꝺ pactū ꝓpter hoc ꝫ gratis ꝛ liberaliter ab eō recipit aliqd cuj? sit vsurarius mēte nō tñ opere censendus ē vsu rarius ita q satisfacere teneat. Ꝛ ad hoc rūdet Joan. in mercur. sup regula pactū dicꝫ q inter casum furti ꝛ vsure mētalis est maxima dissimi litudo Nā licet donatarius in casu furti habue rit intentionez corruptā ad furtū. nō tñ donatio causat ab eius furto. nec est ānexa illi intentioni corrupte cui? ꝓtrariū in mutuo cadit. qꝛ cū ex bo no charitatis debeat fieri gratis fit principaliter ex spe lucri. cui quidē vitiose spei effectus sequit qꝺ est lucꝝ. ꝛ ideo tal ad restitutionē tenet Dōr et alia rō ad idē assignari. qꝛ. s. sic datū qꝺ tradit intentōe donādi sortit verā rōem doni ꝛ amittit rōem mutui sic si mutuet ex intentōe principal lucri ꝛ spei eius amittit corpo rōe mutui gratui ti. ꝛ sortit rōem mutui vsurarij Exq̄ ꝓz q lucrū exinde sub tali intētōe receptū vsurariū ē ꝛ resti tui debet ꝑm io. an. ꝛ innoc. ꝛ archi. ꝛ host. ꝛ ray. Ꝛz ꝛ iura indistincte loquūtur q vsure restituā tur indistincte. ꝛ vniuersaliter nō so. ū pactionales vt ꝺ vsur. c. cum tu. ꝛ. c. consuluit. ꝛ xnij. q. nij. c. quid dicā. xnij. q. vi. si res Doctores etiā tℏeolo gi vt b. tℏo pe richar. ꝛ alij simpliciter dicunt q vsure debent restitui Si ꝙ vsura mēta l vsura est est ꝓtra euāgelicā legē Lu. vi. Mutuū date nihil inde sperātes. ꝛ exposse aug?. testat. xnij. q. iij. ca. si fenaueris. Et ipe scot? hoc fatet ergo restituēda nisi cū nil vltra sortē recepisset cuj? ꝫ teneret in mutuo seu deposito facto. tūc em peccasset mor taliter ꝫ nihil haberet restituere

Sciēdū in ℌ.xxxvi.

sup q quidā dicūt ꝓcedētes ee vsurā ꝛ nō posse sibi retineri vsurā. s. mētalē ꝫ pauperib erogādā assignātes ꝓ rōne. qꝛ ille qui dedit dando ab illa se absoluit. ꝫ hoc no videt verꝝ qꝛ qui cepit mu tuū aut dedit ꝓ modū doni vsurario liberaliter. ꝛ nō principaliter rōne mutui. hoc ille declarās ꝓ cipue posit mutuū restitutū ꝛ tunc non tenet re stituere nec pauperib dare Sicut etiam dicit egi dius de illo qui recipit remissionē debiti ex ma le ablatis a creditore liberaliter sine fraude et vi cuj? non sit paratus restituere exactus etiam si ꝓt valet sibi illa remissio. vt non amplius tenea tur. sed tenetur penitere de sua indispositōe in q fuit. sic in ꝓposito Si aūt totaliter vel principali ter detur aliquid vltra sortē ꝓpter mutuū fcm mē ne si non daret egre ferret ꝛ ꝓtra eum indignare tur. ꝛ forte alias nō inueniret mutuantē auarus ꝛ ingrat? iudicaret. tūc tenet illi restituere Regu lare enim est q vsura restituenda esset a quo ex torta est dum scitur ꝑsona Qꝺ etiam sonat ipm vocabulū restōnis. dicit em restituere rē in statū pristinū statuere. qꝺ fit dū redditur ei a q data est ar. xnij. q. vi. si res Si em illa pecuniā mutuatā exercuit ī licitis negocijs lucꝝ illō attribui dz ꝛ de putari industrie sue ꝛ labori cū et substātz pericl. Si ī licitis ꝛ vsurarijs cū ipe teneat restituere qꝺ vsurarie accepit. piū ē vt adiuuet recipiendo ab his qbo ipe ꝺdit vsuras. l. illi det qbo ille obligat cū satu ē. ñ tñ tenet illo l. qtē ꝫ sufficiat illi tꝺdē qꝺ dedit. ꝫ si simpl ꝛ ꝓdisset pecuniā ad ꝓfuandū non

intendes inde lucr̃ ⁊ mercator sponte ⁊ ex sua liberalitate darz aliqd. qz. s. cū illa pecūa lucrat' ẽ in negociādo. nō eēt vsura. ar. i. q. tj. sic ẽ̄m. vbi dī Ei⁹ oblatio nullā culpe maculā ingerit. s. suscipiēti q̄ non ex ambitiōis peritōe. pcessit ⁊ ꝟ vsura multum practicat' in prīdo tuscie palliata sub noīe depositorz. nec ꝓprie ista sunt deposita. ꝟ mutua palliata sub noīe depositi. Nā depositū vcr̃ stat periculo deponētis. nō depositarij. nisi ex sua culpa amitteret. nec lucr̃ inēdit deponēs intendens hr̃e a depositario. ꝟ potī⁹ econuerso ppt̄ fuinū ꝑseruādi. Ez in casu nō stat pecunia vt dcm ẽ piculo recipiētis in oī casu. ⁊ lucr̃ inde dās reciperet. Ez nec ignorātia excusat a pctō. qz vsura ẽ ꝓtra ius diuinū et naturale cui⁹ ignorātia nemi nẽ excusat. vt. i. q. nij. ꝯ. fi. nisi forte aliqs simpler vt mulier nō crederz eē vsurā nullo mō talia facturus si sciret ibi esse vsurā vel aliud pcm. tal' et si excusaret' forte a pctō. nō tñ ab obligatōe restitutōis. sicut pupillus excusat' a pctō vsure noie suo facte a tutore. cū nescīt eē pcm. qz nōdum est capax rōnis nō tñ excusat' ab obligatōe restitutōis. si vsuras recipit a tutore.

Inquiren. ℣. xxxvii

dū est etiā de diuersis modis societatū quo fiant Et prīo q̄rit. An dās pecuniā mercatori ad mercādū. l' artifici ad mafias emēdū. vt ex eis artificiata faciat cū pacto l' essine pacto. ꝟ cū hac ītentōne ꝓncipali q̄ capitale sit saluū. ⁊ ꝓ lucri hēat nunquid talis est vsurari? Rñ. ffm Iau. de ridol. Et iēdum q̄ glo. in. c. plericꝫ. xxij. q. iij. tenet q̄ talis ꝓtractus nō sit licitus. ex q̄ periculū spectat ad recipientē. ꝟ si periculū capitalis spectaret ad vtrūq̄. tunc cū societas ꝓtrahat' ꝓ talia ꝛba. tūc bene est licitus. Licitū em̄ est q̄ vnus soci⁹ ponat pecuniā. ⁊ alius operā. ⁊ sic suppleat laborē qđ deest in pecunia. Et licet host. in sum. velit defendere q̄ etiā si damnū suscipiet in se recipiens. talis societas est licita ⁊ allegat. ff. pro socio. l. si nō fuerit. Et quia in aliis ꝓtractib⁹ valet pactū appositū ꝑter naturā ꝓtractus vt damnū spectet ad suscipientē. vt in ꝓmodato ⁊ silib⁹. ⁊ sic tenet ex vi pacti. quia ꝓtractus exquentōe legē accipiunt. de re. iu. Tamen azo. ⁊ accur. in. d. l. tenēt ꝓtrarium q̄ talis nō est vera societas. cū sit ꝓtra ei⁹ naturā Societas em̄ est quedā fraternitas. ff. p socio. l. verum vnde sequitur q̄ tale pactū non sit ꝑter sed ꝓtra naturā ꝓtractus. vnde nō valet de precar. fi. De natura em̄ ꝓtractus societatis est q̄ partes sint equales. nisi aliud sit dictū. non em̄ negatur quin agi possit in ꝓtractu q̄ ad vnū ptineāt due partes lucri ad aliam tertia. si is qui plus debet hr̃e plus contulit societati. vel pecunie vel opere. vel cuiuscū q̄ artis. vt dicta. l. si nō fuerit aliās secus ratōne iam dicta. quia sez societas ẽ quedam ius fraternitatis. ⁊ hec est ratio specialitat' quare ex vi pacti talis societas nō valebit. cuius in alijs contractibus pactum appositum teneat Unde opinio bostiensis in hoc nō est tenēda. cū nō sit equa. sed opinio cōtraria quā tenet goff. ⁊ iohan. cal. Dicit em̄ goff. Talis q̄ sit vera societas fac vt damna ⁊ lucra sint cōmunia Intelligēda etiā sunt p̄dicta esse vera scōm iohan. cal. cū mercantia est licita. alias secus. ⁊ allegat. c. pvīas de dona. inter vi. ⁊ vxo.

Quid āt. ℣. xxxviii

cū aliquis tradit pecuniā negociatorib⁹ vel artificibus ad exercendū in licitis negociatōnib⁹ intendens etiā se velle dānū participare exp̄imēs lucr̃. sed ob sui securitatē exigit a mercatore vel artifice instrumētum de pecunia mutuata alias data nō sub nomine societatis sed mutui. vel depositi. nūquid talis potest licite ꝑcipere lucrum. Respon. videtur q̄ nō. quia vitiosus ẽ contractus et periculosus est negociatori vel artifici Nā posset talis tradens pecuniā ad placitū suū mutare intētionem ⁊ cū cōtingit mercatorem perdere potest totū capitale petere tanqz mutuatū vt cautat instrumētum. Posset etiā mori intestatus ⁊ heredes exigerent ẽm tenorem instrumēti qō reperirent. Est etiā hoc scandalizatiuū proximorū qui sciūt illū ꝑcipere fructū ex mutuo. vnde indu cendus est talis ad destruendū ꝯtractū inutui si vult partē lucri. Et de sic ꝓcedz in ꝑterīū cōcordet se cū illo restituendo. vel remissionē petendo ⁊ hmōi. Potest tñ bene quis ob sui securitatē petere ⁊ tenere pignora a mercatore vel artifice talia. s. ex quib⁹ nō ꝓpit vilitatē in vēdo ad ꝓuidendū sibi de capitali ꝓtra fraudes mercatoꝝ dicentiū se ꝓdidisse cū nō ꝑdūt. ꝑ etiā facere pactū. q̄ vult pre m damni qō mercator incurreret si sufficiēter hoc ei ostēdat Potest etiaz facere pactū q̄ exerceat pecuniā suā in quibuscā locis. ⁊ nō in alijs. ⁊ si secus ille fecerit ⁊ damnū patiat' totū suū erit. qz ꝓtra pactū venit. Debet etiā sibi declarare q̄ solū in negociatōib⁹ licitis pecuniā suā ꝓmerciet. q̄ si scuerit ꝓtrariū facere postq̄z ei hoc ꝓstiterit. nō ꝓficiet de lucro. ꝟ pecuniam suam repetat.

Interrogā. ℣. xxxix

dū est et vbi expedit de traditōe aīaliū ad lucr̃ q̄ cōiter soccida appellat. licet aliqñ alius contractus sit ibi īmixtus. ⁊ aliqñ etiā vsura. Nota q̄ pecora tradi possūt multiplicater Uno modo ad custodiā. puta alicui dantur viginti capita pascenda sub certa mercede. vel etiā sub certa participatione de ꝓfectu gregis. ⁊ tūc ẽm guil. si dns ꝓpozū retinet sibi ꝓpriū piculū aīaliū ẽ ꝓtract⁹ locatōis de se licit⁹. ꝟ si nō retinet sibi piculum. ꝛ putat

Capitulū septimū.

ꝓductori est illicit⁹ nisi forte illud dānū ꝓcederꝫ mere ex negligentia custodie. Ellio mō pñt tradi q̄ ꝑ modū mutui. puta cū q̄s dat alicui rustico scō capita cū pacto q̄ sint firma in nūero vl in ꝑcio iꝑ⁹ i oēz euētū. ⁊ tūc si totū lucrū sit rusti/ci sic est dānū. licitū ē fm Ell. q⁹ idē est ac si mu/tuasset ei pecuniā de q̄ emisſz tot capita. Si aūt vult ptē lucri saluo suo capitali. vsura est. q⁹ illō lucrū vult rōe mutui. qō ꝓhibet. xliij. q. iij. c. vsu/ra. Et si q̄s vellet hūc ꝓtractū soccidā vocari erit iniusta. ⁊ obligabit⁹ tal ad restitōnē. Ellio mō tra/dunt ꝑ modū locatōis vl q̄si vēditōis modifica/te. puta cū q̄s tradit certas oues alicui mōasterio sub hoc pacto q̄ ꝑ q̄libz oue accipiat ānuatī duo/s solidos cū tñ fructu⁹ cuiuslibz valeat. v. l. iiij. ⁊ cū hoc q⁹ si oues tradite moriant nihilomin⁹ re/maneat mōasteriū obligatū toto tpe vite sue tra/denti ac si oēs viuerēt. & p⁹ mortē ei⁹ oēs oues li/bere sint monasterij ec si nūer⁹ sit cētuplicat⁹. Et tūc fm Hosti. ⁊ Jo. de lig. ꝓtract⁹ est licit⁹ adeo q⁹ si euētus mortalitatis seq̄tur. mōasteriū seu ec/clesia nō pōt petere restōnē cū nō sit lesa in tradi/tōe. ⁊ hoc nisi ia oues fuissent infecte ⁊ ad mortē parate ⁊ mōasterium ñ aduertit. Cōsulit tñ idez Hosti. q̄ i hoc casu sentiat ꝓpē dāni. ne cū iactu/ra mōasterij velit locupletari. Aduertat ec tradēs q⁹ in tali ꝓtractu ꝓuēt⁹ ꝓsensus interueniat. q⁹ si sol⁹ abbatis vl celerarij nō teneret⁹ mōasteriū stare ꝓtractui ex. de ꝛep̄. c. i. Aliq̄n tradūt⁹ ꝑ mo/dū societatis. ⁊ hoc ec̄ variꝫ mōis. et q̄nq̄z iuste q̄nq̄z iniuste. Et iuste q̄dē vt cū vn⁹ hz. ij. capi/ta alij⁹ tot idē vl ec̄. x. ⁊ cōicant adinuicē eas ⁊ pi/culū ⁊ emolumētū ⁊ expēsas cōicant eq̄liter. si e/q̄liter ponūt in societate l ꝑ rata fm q⁹ ponunt. ⁊ pūt ec̄ tales ꝓuenire q⁹ de feris recuperent capi/ta mortua. vl de velleribz emant capita ad augē/dū gregē. Iniuste aūt sit hui⁹ societas cū q̄s dat certa capita ouiuz extimata certo ꝓcio hoc pacto q⁹ rustic⁹ nō accipiat aliquā vtilitatem donec tra/dens recepit pa⁹ totā sortē. hoc. n. pactū fm Ell. est valde iniquū. sic ec̄ si q̄s paciscat q⁹ añz ru/sticus recipiat aliq̄d restaurabit de feris omnia mortua. hoc. n. pacto est q̄si tradere oues īmorta/les. Predictū casū vidz formare Lau. de ridol. in suo tractatu de vsuris. ⁊ lati⁹ ꝓsequit⁹. Queri/tur ei⁹ vtr⁹ licitū sit dare pecora rustico cū pacto q⁹ tradēs recipiat oēs fructu⁹ pecoz q̄usq̄z ꝓsequat⁹ to/tū suum capitale ⁊ ex tūc sint pecora cōia. Rñ. q⁹ Jo. de lig. nz q⁹ nō. Rōe fm eū. q⁹ talis ꝓtio vult capitale certū p⁹ ea vult lucr⁹ locare. Sz ipe lau. dicit q⁹ cōiter tal ꝓtract⁹ licit⁹ reputat⁹. ⁊ credit il/li de iure posse multuz bñ sustineri. Et ad rōem Jo. rñdet q⁹ ibi nō est salū capitale cū periculo nñ tradēris ꝑeant. ⁊ iō nō mirū si maius emolu/mentū ꝓcipit ex q̄ pl⁹ piculi sustinet. hec ille. Sz si q̄s bñ ꝓsideret casuz positū videt⁹ q⁹ possit intel/ligi dupliciter. ⁊ ꝓtio mō erit illicit⁹. si videlicet inter ligat⁹ sic q⁹ tradēs dicta pecora velut capitale suū saluū grege peūte. ⁊ si nō perit in pñti vult nihilomin⁹ ꝓti⁹ de fructu pecoz suū capitale. et sic vidz intellexisse Joā. de lig. vt ꝓz ex rōe eius scō mō pōt intelligi sic. q⁹ peūte grege tot⁹ ꝑeat tradēti ipa pecora. sed si nō perit vult pri⁹ de fru/ctu trahere capitale ⁊ exinde facere pecora cōia. et fm istū modū vidz intellexisse Lau. de ridol. vt ꝓz ex rōibz eius. ⁊ approbat vt licitū. Presuppo/nit iste Lau. q⁹ totū ꝑiculū. s. casuū fortuitoꝝ sit tradētis. Sed vbi ꝑiculū esset ꝓductoris totū es/set vsura. Si aūt ꝑiculū cēt cōmune vtriq̄. tūc ⁊ si nō sit vsura. vidz tñ iniustū vt. j. dicet. Sz cla/rius ⁊ tut⁹ eēt q⁹ traderet ꝑ tribz ānis vel. iiij pe/cora. ⁊ in fine tpis eq̄liter diuideret fructū cū ca/pitali. ita q⁹ tradēs subiret ꝑicula casuū fortuito/rū. ⁊ recipiēs ꝑicula seu dāna ex negligētia. In diuersis partibz fiūt ista diuersis mōis. Sz nota/ndū aliter fm doc. q⁹ q̄n cōis est ꝓditio in societate vt eq̄liter. s. ꝑticipēt luc⁹ ⁊ dānū ꝓportionaliter licitū est. Sec⁹ vbi melior ē ꝓditio vni⁹ q̄ alte/rius. Ell̄n ⁊ cū dant oues sub isto pacto q⁹ vbi pe/rirent ꝑ medietate ꝑeant tradēti. ⁊ ꝑ alia media/te recipiēti in oi casu. vbi aūt nō ꝑeāt pri⁹ debe/at tradens ex fructibz suū trahere capitale ⁊ q̄ in de sint cōia. q̄ ꝓtract⁹ cortoni celebrant. nō videt licitū ex eo q⁹ recipiens pecora nimis grauat. Nā vbi male fortunet ipe amittit duo. s. medietatē ꝑcij pecoz ⁊ laborē sue custodie. tradēs aūt amit/tit vnū. s. medietatē ꝑcij pecoz. Erquo igit⁹ rusti/cus recipiens seu conducens pecora substat plu/ri periculo. debet etiā plus ꝑticipare de lucro.

Item queritur. §. xl.

q̄d iuris cū dat Pe. Jo. oues in soccidaz ꝑ quin/quēniū. ⁊ de ꝯsuetudine est q⁹ in capite q̄nquēnij diuidant oues cū fructibz. interim aūt oues na/turaliter pereūt. est ne Jo. rustic⁹ q̄ accepit oues in soccidā ad aliq̄d obligat⁹ Pe. Rñ. fm Bal. ō Peruſio. j. l. i C. ꝑ socio. In tali casu pōt cōin/gere tale dānū triplicit⁹. s. ex natura. scō ex fortu/na. tercio ex culpa seu incuria. Et cū ꝓtio mō contingit tale dānū. s. ex natura nō teneat⁹ Jo. a. i quid restituere Pe. Et rō est. q⁹ si fuissent etiam penes Pe. erāt pereture. Et si fuiss. nt oēs oues cū date fuerūt in soccidam estimate nō tenetur. q⁹ in ꝓtractibz nō ordinatis ad dñm transferen/dum extimatio emptionē nō facit. vt. ff. ꝑ socio. l. cum duobz. ⁊ hoc ꝑ regulā tradita. ff. de contra/hen. emp. l. cū manuſlata. Si vero contingat ta/le dānū scō mō. s. ex fortuna vt si perirent fo/rtuito casu cui resisti nō potuit. puta ex aliq̄ guer/ra subito exorta ꝓter oēm extimationē. tex. dicit in ꝓdicta. l. duobz §. dāna. q⁹ periculuz debet esse cōmune. ⁊ ñ si oues extimate erant .xx. lib. Jo.

rusticus restituet Pe. io. lib. Nã si nihil restitu-
eret totũ dãnum eẽt Pe. qđ esset cõtra illũ ter.
§. dãna. qui dicit q dz esse cõmũe dãnũ ⁊ sic ali-
ter iudicatur de casu naturali. aliter de fortuito.
Sed si dãnũ tale, puenit ex culpa Jo. rustici te-
net Jo. ad emendã tot⁹ ãnritatis. qz añ societa
tis rps diuidẽ de oẽs oues erãt mere ipius Pe.
licet estimate tradite fuerint. Facit ad hoc. C. de
pact. l. si pascẽda. ⁊. l. cũ a nobis. ff. p socio. Sive
ro postq̃ oẽs oues eq̃liter ptiri debẽbãt damnũ
interuẽit rustici culpa. s. Jo. tũc nõ tenet Pe. ni
si ad dimidiã ptẽ pcij. qz ĩ pl⁹ eũ nõ dãnificauit
hec Bal. Sed cũ sup dixit q Jo. tenet ad emen
dam tot⁹ q̃ritatis. credo intelligẽdũ de q̃nrita
te capital' seu ei⁹ qđ cõstiterũt vl' ad pl⁹ etiã fru-
ctus inde psecuti si iã fruct⁹ erat secut⁹ q̃ ad me
dietatẽ qz alia medietas Jo. dẽbat esse. Et ex his
ptz q dãnũ pcedens ex nata spectat ad tradentẽ
ad soccidã. Sz pcedens ex culpa negligẽtie spe-
ctat ad recipientẽ ad soccidã. pcedens vero ex for-
tuna spectat ad vtrq̃z q̃ntum est ex ipo ptractu.
Sec⁹ si aliter fuerit pactũ factũ ĩter ptes. qz tũc
stabit pactiõi. qz pacta ex puẽtiõe legẽ accipiunt
⁊ pacta seruãda sunt. extra de pactis. c. i. Et hoc si
iusta sunt vt nõ grauet magis vna ps q̃z altera

Sed queritur .§. XLI

de bobus Quid iuris cũ Pe. tradit Jo. bouẽ et
vitulũ nutriendũ vsq̃z ad annũ hac videlicz cõ-
uentiõe q in fine anni vendat. ⁊ Pe. suũ habat
capitale. deinde diuidat lucr̃. nunqđ est licitus
ptractus. Rñ. q ad hoc q sit licit⁹ duo sunt ne-
cessaria. Primũ est q Pe. in se retineat piculũ
fortuitũ capital'. aliter illicitũ esset. Secõm ẽ q si
animalia min⁹ venderent q̃z fuerit empta. non tñ
Jo. teneat ipi Pe. ad supplendũ p capitali defi
ciente. qz tũc eẽt capitale saluũ. ⁊ p psequẽs usu
rarius. Itẽ pone q Pe. locat Jo. duos bues vo
lens q̃libet mẽse duas mnas seu sextaria frumẽ
ti ⁊ retinet sibi piculũ dictor̃ bouũ. nũquid est li-
citũ? Rñ. Talis ptract⁹ est locatiõis ⁊ tũc licit⁹
sit. tñ sit lucr̃ q đ rñdeat vtilitati q̃ põt hri de bo-
bus aliter illicit⁹ eẽt. Nã si nulla vtilitas de bo-
bus adueniret. nil dare dẽt. vl' nõ tñ si de dictis
sextarijs frumẽti q̃ dat locatori paz̃ quid lucri re
maneret pductori. als iniust⁹. Itẽ pone q Pe.
locat Jo. duos bues estimatos cũ hac cõditiõe
s. q Jo. laboret sibi in ãno. xij. bubulcas terre cũ
dictis bobus ⁊ in fine ãni bues vendi debeant
atq̃z Pe. totũ suũ capitale prius extrahere debz
postea de residuo Jo. debet hre medietatẽ. nũqđ
est licitus? Rñ. licitus est si Pe. obseruat duo.
Primũ est q retineat sibi piculũ dictor̃ bouum.
Secõm est q pmittat Pe. satisfacere ipi Jo. de
labore suo quo laborat terras suas. ⁊ hoc ad arbi
trium boni viri. in qua satisfactiõe cõputat hoc
q dat sibi medietatẽ lucri bõũ. Sed si nullũ lu-
crum fieret de bobus tũc Pe. recõpensare tenet
pro expensis factis a Jo. de ipa sorte bõũ. vno pe-
dictorũ deficiente cõtractus erit illicitus. Eodẽ
modo licitum est locare boues ad quartã partez
lucri ⁊ damni. dũmodo locans bues laboranti
pmittat cõpetenter satisfacturũ pro labore quem
sustinuit siue fiat satisfactio ex parte dantis de
expensis factis siue de sorte bouum si ibi non fue-
rit lucrum. alioquin contractus illicitus esset.

Itẽ queritur .§. XLII

Quid iuris cũ Pe. tradit Jo. vaccam estimatã
io. lib. cũ tali pacto q ipe Jo. teneat eam ⁊ oẽm
fructum ei⁹ ⁊ fetũ cum diligẽtia seruare ⁊ custo-
dire sumptibz suis fructũq̃z eius ⁊ fetũ nõ alie-
nare sine licentia eius Pe. atq̃z de fructibz eius
⁊ fetibz prioribz tantũ dare ⁊ cõsignare ipi Pe.
donec sit ipi Pe. de precio vacce integre sanssa-
ctum. deinde assignare dimidiũ in futurum de
fructibus ⁊ fetibz talis vacce. ⁊ cum hac cõditio
ne adiecta q si vacca vel fetus eius culpa ipius
Jo. aut nuncij ei⁹ quocũq̃z modo perierint. ipe
Jo. integre restituere teneatur. Si añt diuõ iu
dicio aut fortuito casu pdicta euenerĩt prineat
damnũ ad ipm Pe. Rñ. dicendũ q talis cõtra
ctus ꝑm quosdã licitus videt. Naz licet Pe. pri
us recipiat sortem suã. tñ inconueniens nõ videt
cum in se suscipiat piculũ fortuiti casus ⁊ diui-
ni iudicij. Sed verior sñia est q ptractus sit illi
citus. Nã euidenter apparet q multũ potior est
pditio locatoris q̃z cõductoris. qz potest euenire
q postq̃z Pe. suaz sortem recepit vacca cũ omni
fetu ⁊ fructu pibit. ⁊ sic de oĩbus expensis. ⁊ labo
ribus habitis circa vaccam ipe Jo. nihil habe-
bit. qđ iniustũ esse videt. vñ cõtractus illicitus.
Item q̃d si Pe. locat Jo. duos bues estimatos
xij. florenẽ. pacto q vbi consuetũ est dare pro duo
bus bobus. xij. sextaria frumenti det ipe Jo. tñ
viij. ita tamen q ster ad periculum tercie partis
bouum. Respondeo licitus est. aliter autem nõ.

Queritur de .§. XLIII

traditiõe bouum. ⁊ primo sic. Dat quis bones ru
stico cum pacto q dare debeat sibi pro eis xx. sex
taria seu cumulos grani in anno. nũquid est li-
citũ? Rñdet Lau. de ridol. Si locauit opa bouz
⁊ periculum deteriorationis eoz sustinet ipe locator
licitus est cõtractus. qz bones deteriorant. Sed
si vult locator bones recuperare precio quo fue-
rant estimati cum tradita. nec vult periculũ de
teriorationis subire q̃z periculũ mortis natu-
ralis. tunc contractus erit illicitus. Ita Jo. de li-
gu. qui ad hoc allegat. c. plericq̃z. xxiij. q. iij. Sic ta
men casus plenius declaratur in sequẽ dubio
Queritur ergo scdo. s. q̃s locat bones alteri cum

Capitulū septimū.

hoc pacto q̄ vult secū ꝓticipare lucꝝ ⁊ damnū ⁊ nihilomin⁹ vult .x. sextaria vel cumulos grani q̄ liber anno. est ne licitū? Rñdet Lau. ⁊ ridol. Videndū videtur q̄ iste ꝓtract⁹ põt dupl'r intelligi Uno mõ sic celebrat' vt locet ille tales boues rustico. vt cū illis campum suū araret vel plaustrū duceret vel aliud opus sibi vtile faceret ad placitum. ⁊ emolumentuz inde ꝓueniens suuz foret precise. Sed si boues in fine ānī facti eēnt deteriozis ꝓditionis. ⁊ sic mīozis valozis ꝓ medietate sibi cederet in dānum. Si vero melioris ꝓditionis ⁊ sic maiozis pretij ꝓ medietate sibi cederet in lucrū. ⁊ tūc nõ obstante q̄ sextaria .x. grani deberit locatoꝛi nihilominus licit⁹ erit contractus hic ille. Nõ videt intelligendū vt ipemet infra ponit cū cõductoꝛ deductis expensis boum remaneat in aliq̄ lucro cõmuniter vt sic illi .x. sextarij de lucro ꝓueniant. Probat aūt hunc ꝓtractum esse licitū per istam rõem dicens. Aut vis q̄ iste contractus sit locatiõis aut societatis. Si locationis. ſ. operarū erit licitus ratiõe deteriozatiõis. nec obstat q̄ ꝓ medietate subijt dānum deteriorationis. qz satis est q̄ ꝓ illa dimidia ⁊ illius respectu nil solut. Soluit. n. .x. vbi si nihil subiret damni solueret .x. Imo sicut stat ad lucrū ita debet stare pro eadem pte ad damnū. ⁊ sic non ꝓ ea pro qua nõ stat ad lucrū alio nõ dato. nec mirū. sit ꝓ ea isto casu solui .x. qz potest in pluri lucrari ⁊ sic est verisimile cum emolumentū totū ex operibus ꝓueniens suum sit. videtur eīm ꝓ vna pte sapere contractū societatis. ⁊ pro alia pte contractum locatiõis operarū. sicut in simili dici cõsueuit in. c. ad questiones de re. ꝑmu. Aut vult dicere q̄ iste ꝓtractus sit mere societatis. ⁊ tūc idez scilicet q̄ licitus est. quoniã capitale stat ad lucꝝ ⁊ damnum vtruscꝫ. Add hoc. xiij. q. iij. plericꝫ. cum ibi notatis Nec obstat q̄ ego habeã ꝑcipua .x. in anno. qz ⁊ tu habes omne emolumentuz ex operibus bouū prouenienſ. vnū g̃ cū alio compensatur. ar. de vsuris. c. i. Preterea si plus in societate pono nõ mirum si plus ꝑcipio. Alio mõ predictus contractus potest sic celebrari vt videlicz nedum cõmunicemus adinuicem lucrū ⁊ damnum capitalis. sed etiã lucrū ⁊ damnum operaz ⁊ tunc nihilominus idem videt dicendum. sed non semp. Unde dic q̄ aut tu ꝓsonam opantez ⁊ ego boues aut ambo ponimus ꝓsonã opantez ⁊ vltra hoc etiã ego pono boues. In primo casu aut opera ꝓsone preponderant bobus seu eorum valori. aut ecõuerso. aut sunt equales. primo casu presumitur q̄ in fraudem vsurarum ⁊ tanꝫ vsura illi sortarij dentur annuatim. ⁊ effectiue licet non ex sui forma vel natura mutuū celebrabitur. Erit enim ac si tibi valorem bouum ꝓ dimidia mutuasset pro .x. sextarijs. ⁊ tu illū in societate posuisses. ar. de vsuris. c. in ciuitate. ⁊ c. con/ suluit. ⁊ c. fi. Et idez dico in tercio casu. In secõ autem dico secus. nisi iam ex aliꝭ circūstantijs aliud dicere oporteret. ar. eoꝝ que leguñ ⁊ notantur de emp. ⁊ ven. c. ad nostraz. ⁊ de pig. c. illos. ⁊ per Jo. an. in additi. spec. c. in ciuitate ti. de vsuris. Nõ est. n. ꝓtra naturaz societatis q̄ q̄ plus contulit societati vel pecunie vl' ope vel rei plus de lucro ꝑcipiat. ff. ꝓ socio. l. si non fuerit. Insti. eo. §. de illa. alias secus. In secõ aūt mẽbro principali qñ vltra ꝓsonam opantez ego pono boues dic idem ⁊ fortius. ⁊ hoc verū intelligo tam in hoc cꝫ in precedenti casu qñ tu remanes etiam in aliq̄ lucro. ⁊ sic illi .x. sextarij de lucro ꝓueniant. Si eīm nullū lucrum resultasset ex hac societate. ⁊ ego nihilomin⁹ habuissem a te .x. sextarios grani iam hic nõ ꝑciperem illos ex lucro. ex quo bene licitū est plus cõferendo plus ꝑcipere. Cum eīm de natura cõtractus societatis sit q̄ partes sint equales habito respectu ad quotam in societate positam. cū sit quoddaz ius fraternitatis. vt. l. verū. ff. pro socio. que eq̃litas erit aut que fraternitas vt tu nihil lucreris. ⁊ tu mihi .x. de tuis tradas. Resultaret g̃ potius ex tali cõtractu mutuum cꝫ fraternitas in effectu si recte cõsideretur. esset eīm contractus huiusmõi ꝓtra huiusmodi effectus q̄ ꝓ dimidia valorem bouū tibi intelligar mutuasse. ⁊ ꝓterea volo .x. ⁊ tu in societate illam dimidiã vel etiã dimidiam opere vel totam operam ponas ad cõmune lucrū ⁊ dānuz ar. eo. c. in ciuitate. Et ibi nota. ꝑ Pe. de lig. post Jo. an. Nota tñ q̄ dic Guil. q̄ cū locatoꝛ vltra illas mẽsuras quas habet bladi apponit pactuz q̄ in casu mortis ꝓductoꝛ teneat ad medietatez damni. Et hoc facit timens ne si ad hoc non teneretur nimis. ⁊ indiscrete grauaret boues ⁊ min⁹ curaret de eis. sed in animo firmiter ꝓponit q̄ si sine culpa ꝓductoris perirent. nil a cõductoꝛe susciperet de damno. qõ credit q̄ nõ peccaret nisi ꝓpter scandalū eoꝝ qui ignorarent ei⁹ intentionẽ Dic etiam pñt dari ⁊ asini ⁊ equi in soccidaz diuersis modis. Sed ad hoc vt si licita oportet q̄ facta computatiõe expensaruz ⁊ laboris custodie id est habito respectu ad quotam ⁊ piculuz non reperiatur deterioris conditiõis vnus cꝫ alius.

Itẽ queri/ .§. xliiii.

tur quid iuris cuz Pe. locat Jo. duos boues pacisens secum q̄ det sibi quolibet mense vnū sextarium frumenti nulla mentione facta de piculo. Rñ. q̄ si Pe. vult capitale firmuz seu hoc intendit vsura est. Sed si intendit ⁊ declarat in se susc̃ipere fortuitū periculum ⁊ diuini iudicij tūc licitum est. sicut etiã licitū est tradere equuz ad vecturam. Insup tūc si morerent boues per Jo. in curiã. ipe Jo. tenet satisfacere. Q̄ si facit sup hoc instrumentuz primo mõ si piculum fortuiti

casus vel incurie sit Jo.tñ. & hac intentione vt Jo.habeat maiorẽ diligentiã in custodiendo. & mente intendens sibi asscribere fortuitos casus ipe Pe.si sufficiẽter sibi fuerit ostensum ·cõtractus etiã est illicit? fm Guil.q? scandalizatiuus ꝓximoꝫ cũ ex forma sit vsurarius et intentionez põt mutare & subito mori. & tñ hꝛedes ex vi instrumẽti petere possent dãna casus fortuiti. Sz si pactũ fiat q̃ in omni casu siue incurie siue fortuiti vtercꝫ sustineat medietatẽ damni forte tolerari posset.q? cũ casus incurie ꝓprie debeat imputari ꝓductori & casus fortuit? locatori fit q̃dã recõpensatio vni? cũ altero ad vitandũ litigia.

Queritur .§.XLV.

Vtrum hoc sit licitũ. Accipit Pe. ab aliq̃ pecuniam mutuo & ꝓ eo Martinus satisdat seu scriptam securitatis facit. & vult vnũ vel duos ducatos ꝓ quolibet centenario: Rñ. Si satisdator seu fideiussor est fictus.q?.s.ipe est mutuator et fingit se ab alio facere mutuare & ꝓ fideiussione illa ficta vnũ vl' duos ducatos petit. vsurã commi ttit.xiiij.q.iij.c.vsura. Si aũt est ver? satisdator.q?.s.ali? est qui mutuat. vtrũ licite recipiat illa duo vel vnũ Lau. de ridol. arguit pro & cõtra. Nã q̃ sit vsura ꝓbat sic. Paria q̃dem videntur mutuare vltra sortẽ & certũ quid recipe & penes creditorem satisdare & aliq̃d a debitore recipere. Nam ego ꝓstituo te mei creditoris debitorẽ propter q̃ a te debitore ꝓcipio illos duos florenos et sic si soluo creditori tu mihi ad restitutiõem teneris tanq̃ debitor me? vere sortis. q̃ q̃ plus das vsura videt. q? ꝓinde videt ac si mutuasses. etsi hoc ꝓcedit cũ ꝓ te tuo creditori soluo tanto fortiꝫ cũ non soluo. Non.n.debeo esse melioris ꝓditionis cũ non soluo q̃z cũ soluo. Nec ob. cũ in casu nostro etiã in me suscipio piculũ. q? si tu illi nõ soluis ego teneor soluere. quoniã tu mihi remanes obligat? ad reddendum extra de fideius.c.ij. Sed q̃ nõ sit vsura videt. q? solũ i ꝓtractu mutui cadit vsura. & hic nõ est dare ꝓtractũ mutui. sed ꝓtractũ innoiatũ. s. do vt facias mihi scriptã cautionis. vel do vt des illi ꝓ me si non tedero. seu facio vt des. nõ.n.ad mutuũ respectus habet cũ nullũ sit ꝓ̃o ꝓte recipiẽtis illos vnũ vl' duos florenũ. sed ad seruitiũ scripture securitatis quaz tibi facio & sic videt ponꝫ quedã venditio crediti mei. Sed fundamentũ hmõi rõis faciliter destrui põt. nã etsi vsura ex forma nõ cadat nisi in ꝓtractũ mutui expliciti. tñ vsura ex frande bene repitur in alijs cõtractibꝫ vbi est implicitũ mutuum vt ꝓz ex dictis supꝫ. Et sic videt in ꝓposito casu esse q̃d p̃cipue videt dicendũ. s. esse vsura cũ talis satisdator facit sibi idonee caueri ab eo ꝓ quo satisdat de indẽnitate vel etiã sine hoc cũ reddit se certũ inde nõ posse hꝛe damnũ. cũ aliaꝫ non satisdaret. Concludunt predictus Lau. de tali ꝓtractu dicit simpliciter q̃ turi? est abstinere.

Quid cum .§.XLVI.

tu mittis ꝓ mare vel ꝓ terrã merces tuas ad aliquas ptes & ego piculũ in me suscipio & ꝓ quolibet centenario valoris ipaꝝ merciuz conuenio q̃ mihi tradas certã pecunie q̃ntitatẽ. nunquid sum vsurarius? Et videt Lau. de ridol. q̃ non. Non.n.est iste casus silis casui decretal'. naũgãti. q? ibi receptũ vltra sortẽ directe ꝓcernit mutuum in q̃ supabundantia reꝓbat. xiiij.q.iij.c. si q̃s obligat? & in casu nro nõ sic. q? cõcernit factum. i. securitatem. datur. n. vt faciat. nõ.n.datur ꝓpter mutuũ cũ nullũ interuenerit. & ꝓpter id q̃ securat mercatorẽ de mercibus suis q̃s periculo marino vel terrestri exponit. Preterea nulla sors interuenit. q̃ falsum est dicere q̃ vltra sortem aliq̃d ꝓcipit. Nullũ.n.est dare edificiũ sine fundamẽto. i.q.i.c.cũ Paulus. Ponꝫ aũt videtur esse ꝓtract? locatõis. q̃i iste locet sub suo piculo & cũ tali mercede ꝓductionẽ haꝝ merciũ. qua eñ eq̃tate ductus diceres hũc subire picula sine lucro. Et sic ꝓcludit hanc sñiam veriorẽ. s. q̃ contractus de se sit licit? Hanc dicit tenuisse mgtm in thꝛologia frẽm Francis. de Empulis ordi. mi.

Cambia fi· .§.XLVII

unt tripliciter. & de q̃libet eoꝝ videndum est si est licitum. Uno mõ fit sic. Campsor cambiendo recipit vnum denariũ ꝓ florẽo dicit' cambiũ minutum. est ne vsura? Videt q̃ sic. q? querit' fructus d̃ pecunia que nõ parit. ar. di. l'viij. sicut hi Jo. de lig. dicit q̃ nõ videt bene excusabilis. nisi attento interesse. q? attẽto subiecto pecunia est inuendibilis nisi ꝓpter cursum monete. Cõcludit finaliter q̃ vbi quis plus recipiat nõ est bene tutus in cõscientia. Sed Lau. de ridol. dicit q̃ si verũ foꝛet hmõi cambia nõ foꝛe licita. nimiꝫ damnarent. vñ puta talia esse licita dũmodo sine fraude celebrent. nec hic interuenit mutuum vnde nec vsura. nec insup q̃d cõtra cõscientiam edificet. Si.n.tibi cambio florenum dando tibi monetam vel dando tibi florenũ accipio monetam. & in primo casu recipio mihi vnũ denariuz veri valoris. in scõo volo vnũ denariũ a te vltra verũ valorem. iã id nõ retineo vel volo vt tibi pecuniaz vendens q̃ est inuẽdibilis fm Archi. nisi q.iij.c.i. Nec ad pecuniam respectum habeo sed ad interesse meũ ratiõe laboris. oparum pensionum. salariorũ factoꝝ & discipulorꝝ. que ꝓ huiusmodi arte exercendo subeo que de ꝓprio non esset decens vt subeam. nec incassum laborare vl' opari debeo in tui & aliorꝝ vtilitatẽ. Expensaꝝ quippe laboris & itineris ratio est hñda. extra de vsu. c. magne. Et ista videt fuisse sñia Jo. de ligu. si re-

Capitulū septimū.

cte attendaf. Potest tñ in hmõi cambijs cõmitti peccatū multipliciter nõ solum cum fit hoc ex auaricia ꝫ etiã cũ vanf monete falsef vl' incisf vl' diminute mixte vl' etiã cũ nimis capiũt ꝑ hmõi cambio. Quãtũ aũt sic sumi possit non põt dari regula generalis determinate q̃ntitatis vbiq̃.

Fit ⁊ aliud .§.xlviii

cambiũ qđ dicit cambium ꝑ lras ⁊ fit ꝑ istũ modũ. Recipit campsor centũ i loco vno. puta Venetijs a Pe. restitui facit ipi Pe. vel alteri ꝑ eo in alio loco. puta Florentie. c. sex florenos l' septẽ ꝓut q̃ plus vel min⁹ valet de hoc q̃ri vtrũz sit licitũ. Rñ. Lau. de ridol. q̃ sic. Nõ n. vendit pecunia q̃ est inuendibil' sed tñ hic soluit q̃ntũ ibi numerat. Nã tantũ valet alicubi floren⁹ cuz vno denario q̃ntũ alibi sine denario. Cursus. n. monete opat excessum in valore ꝓut loco⁹ diuersitatem. Plus. n. valet floren⁹ florẽtinus florẽtie q̃ alibi. ⁊ plus ducatus romanus Rome q̃ alibi. Opat hoc ⁊ monetaꝝ diuersitas. q̃q̃ n. tantũ valent Venetijs centũ ducati q̃ntũ Florẽtie cẽtum sex vel centũ septẽ floreni vel plus vl' min⁹. nõ n. plus soluit ꝫ tantũdem. Est ⁊ alia rõ. s. pticuli cui subijcit campsor. Aliq̃n in missiõe monetarũ de loco ad locuz ⁊ iõ si min⁹ aliq̃d valet qđ recipit a campsore in vno loco q̃ illud qđ reddet in alio illud plus sit rõe periculi ⁊ vt subueniat salarijs ministroꝝ ⁊ pensionũ ⁊ aliozuz in hmõi arte necessariorũ vt nõ frustra operas ponat ⁊ sudorem ꝓprium in aliozũ vtilitatẽ. Ad qđ bñ facit qđ scripsit Ho. sc̃da sc̃de. q. lxxvij. ar. iij. Nõ est ergo vsura vel contra conscientiam.

Est ⁊ tercũ .§.xlix.

genus cambij qđ dicit cambiũ ꝑ Venetias siue cambiũ siccum vel cambiũ ad lib. grossoꝝ. ⁊ fit ꝑ hunc moduz. Ego egens hic Florentie. x. libris grossorũ recipio a te campsore florentino ibidez florenos centũ sex vel plus vel minus sicut tunc Florentie cambia currũt ⁊ valẽt. x. lib. grossorũ ⁊ inde ad vnũ mẽsem teneor tibi ad restituendum tantũ q̃ntũ infra decẽ dies cõputandos a die celebrati ꝓtractus valẽt. x. lib. grossorũ in ciuitate Venetiarũ que aliq̃n valent plus aliq̃n minus ⁊ sic aliq̃n pdit aliq̃n lucrat cambiens. licet vt in pluribꝰ lucret. Et vt intelligas terminũ p̃dictũ x. libre grossorũ intelligũtur centũ ducati. Queritur q̃ vtrũ licitus sit ꝓtractus. Rñdet Lau. de ridol. arguit ꝑ ⁊ contra. ⁊ dicit sic. Aut vis dicere q̃ hic interuenit mutuũ, aut q̃ ꝓmutatio siue cambium. Si dicis q̃ mutuũ cũ reddat idez qđ mutuat. s. tot libre grossorũ hinc ad mensem q̃t mõ mutuant restat ꝑ ꝓsequẽs q̃ hic nulla cõmittatur vsura. nã nulla supuenit abundantia siue incrementũ. xiiij. q. iij. c. i. ⁊ q. iiij. si q̃s obli-

tus. Nec obstat. imo poterit contingere q̃ incrementa suscipiat. cũ si hodie ꝑ. x. libris grossoꝝ cẽtum sex florenos numeret hinc ad decendiuz. i. ad decem dies forte valebũt centũ septẽ. ⁊ sic inde ad mensem recipiet vnũ vltra sortẽ mutuatã. Quoniã etsi vnũ plus tũc tpis valebũt dicte decem libre grossorũ ⁊ sic vnũ recipit plus. non tñ sequit̃ q̃ vltra decẽ libras grossorũ recipiat. imo ꝑ. tñ. Colle exemplũ i sili. Cu vides q̃ valor florẽi alteraf ⁊ variaf de tpe in tpus ex causis diuersis. nã aliqñ valet tres libras ⁊ sedecim solidos. aliqñ plus. aliqñ minus. Pone ḡ q̃ ego hodie tibi mutuem vnũ florenũ pro quo tibi trado monetam ⁊ hic libras tres ⁊ solidos sexdecim vel in auro ⁊ cambis ⁊ ꝓcipis solũ libras tres ⁊ solidos sexdecim. teq̃ facio debitorẽ in vno floreno. Inde ad mensem restituis vnũ florenũ in auro vel in moneta ⁊ q̃ tunc valet solidos decẽ et septem dicef ne ille solidus quẽ plus ꝓcipio de floreno in auro restituto qui valet tũc decem ⁊ septem solidos vel restitutio in moneta ad dictam rationẽ solidorũ decem ⁊ septez vsurarius? Absit a seculo. tantuz. n ꝓcipio q̃ntum mutuaui. s. vnum florenũ vel eius valorem. Quãũt pl⁹ valeat tũc ille florenus nec tibi nocet nec mihi prodest. Nam si emissem de illa pecunia tibi mutuata tpe cõtractus mutui vnũ florenum ⁊ vsq̃ ad hodiernũ diem seruassem iam ex illo totidem. i. tres libras ⁊ decem septẽ solidos recipem. Sequitur etiã hoc inconueniens q̃ si mutuaui ex caritate ⁊ pure vnum modiũ grani tũc valentẽ sex hodie valentẽ septem. tanto minus de grano restituere tenearis. ⁊ sic ex gratitudine ⁊ charitate mea incõmodũ reportare potero. Volebam. n. illud seruare in id tpus quo tu mihi restituis. qđ si fecissem illud plus qđ tũc valet vendidissem. ⁊ q̃ seruiui tibi mutuando illud, si min⁹ q̃ tũc valeat dabis. tũc me dampnificabis. Ad predicta optime facit qđ scribit Aug. ⁊ Archidi. post cuz in. c. si q̃s clericus. xiiij. q. iij. Si aũt vis dicere q̃ hic interuenit ꝓmutatio siue cambiũ. lõge fortius videf procedere cõclusio memorata. s. q̃ nõ sit vsura. Cum. n. vsura ꝓprie cõmittaf in contractu mutui. cũ hoc nõ sit mutuũ sed ꝓmutatio vl' cambium. ⁊ sic ꝓtractus vicinus emptioni q̃ nõ est vsura. Sed ꝓtra primũ. s. cũ dicit hic interuenire mutuũ. videf esse tex. in. c. nauigãti in prin. cum ibi notaris in glo. Lau. Et põt huic addi q̃ cũ dicebat q̃ idem reddit qđ mutuat. s. tot libre grossorũ, ergo nulla vsura. Rñdetur q̃ illas. x. libras grossorũ sperat campsor recipe in maiori valore q̃ dederit. alias nõ mutuaret, licet q̃ñq̃ nõ illum recipiat, ⁊ sic est ibi vsura. cuz interueniat mutuũ cum intentiõe lucri. xiiij. q. iij. c. i. Exempla etiã que ibi subdũtur de floreno mutuato vl' modio grani sunt dissimilia a casu nõo. q̃ enim

mutuans illa ex charitate mouetur ad mutuandum ꝛ a casu ꝓtingit illū florenū, vel modiū grani plus valere qñ sibi redditur ꝯ cū mutuauit. iō absq; vsura ꝓcipit cū nō intenderet lucrari. sed ꝓmo fuire. Et in tali casu loquuntur Archi. ꝛ Hug. supius allegati. In casu aūt nō lnc; ꝓcipaliter inꝺit. ꝛ iō vsura. Cōtra ſm vero cū. ſ. dicit interuenire cambiū ꝛ nō mutuū facit, q; si ꝓtractus cambij eq̄pollet qꝺ ammō ꝓtractui venditiōis cū pecunia sit inuendibil' necnō ꝛ ipius vsus q̄ nō est aliud ꝯ ipa ꝓsumptio ab ipa pecunia inſepabilis. ꝛ sic vnū sine alio vendi nō pōt. nec etiā vtrūq; si mul tanꝯ alter ꝑ alter; crescat in valore iuxta notata ꝑ Io. an. sup; regl'a pcm̄ de re. iur. sequitur q; ꝓtract? est licitus. hec ille. Et his pōt addi q; cū arguebat. ſ. vsurā hic non esse. q; vsura cōmittit in ꝓtractu mutui, ꝛ hic nō est mutuū. ſ cambiū vel ꝑmutatio. Rñdet q; vsura ex fraude repit etiā in alijs ꝓtractib; cum est tibi mutuū implicitū ꝛ ñ q̄rit lucrū. ꝛ sic est in ꝓposito. Tandē post multa ipe Lau. banc q̄stionē liccō cludit. q; sub specie lucri ꝛ intentiōe pl? pcipiendi ꝯ sit qꝺ tūc mutuat. ꝛ q; vt plurimū sic ꝓtingit. ꝛ alis nō mutuaret ipe mutuās. talia ꝓperat ꝓsulo vt cēs abstineant. ar. eo. ti. c. in ciuitate Et remittit ꝑ maiori declaratiōe ad q̄sdā alias q̄stiones ipi? tractat? q̄ sup̄ posite sunt. ex q̄ bus satis dare haberi pōt q; est vsurarius contractus.

Exercetur insu- §. I.

per in romana curia ali? ꝓtract? a trape, itis seu campsoribꝫ curie quē cambiū esse nūcupant. sed vsura magna est. fit aūt sic. Clericus ꝓsecut? de nouo bñficiū aliqꝺ ꝑ expditiōe bulla; ipius indigens pecunias petit a campsore sub mutuo certam summā. puta mille florenū. restituendorū in patria. puta Parisius inde ad sex mēses in moneta ibi currēti, ei quē ille statuerit mutuat campsor. sed vltra lucrū cambij exurgens ex varietate valoris monetaꝝ in diuers locis exigit ab eo quīcq; vel octo ꝑ centenario. sicq; ei rñdet. Queritur vtrū sit licitū. Et q; liceat q̄runt aliq; ꝓbare ad excusandas excusatiōes in pctis tripliciter primo rōe more. q; tūc veniūt vsure soluēde nō vt vsure. ſcḋo noīe interesse. nā bñficio illā pecuniam cū ea lucrari posset, sed nō bñficio non potuit eaꝫ exercere, ꝛ sic ꝓsequitur damnū. ar. xij. q. ij. si qs de clericis. ꝛ extra de fidei iusꝓuenit. tercio ratōe piculi. q; pōt bñficiatus mori in via. ꝛ sic posset campsor totū amittere. vel cū magnis laboribus ꝛ expensis rebabere. ar. de vsuris nauigāti. ex notatis ibi ꝑ Io. cal. Sed fatendū est vsurā esse expressaꝫ q; ibi lucrū sepatur ex mutuo qꝺ ptinet ad rōem vsure. vt xiiij. q. iij. si feneraueris. ꝛ extra de vsuris ꝓsuluit. Et ad rōes eoꝝ rñdet. primo q; in casu dicto nō est dare moꝛā cū nonduꝫ aduenerit terminꝰ solutōis fiende ꝙuētus. Hoc em̄ venit solueꝺe qñ. ſ. post terminū datū quis nō soluit vñ recipit tale damnū. Ad ſcḋam dicēdum q; illud bꝫ locū. ſ. de interesse q̄ ad damnū emergens. puta si mutuans ipe acciꝑet ad vsuram ſm Inno. ꝛ Io. an. Q; si qs dicat etiaꝫ hīe locum q̄ ad lucrū cessans vt Hosti. ꝛ Pe. de ancha. sentiūt. Nec etiaꝫ hoc excusat in vicio vsure talem ꝓtractū. q; dicūt prefati hoc esse verum qñ mutuans oīno intendebat ex pecunia ꝓmutuata emere vnā possessionē iam sibi paratam ad emendū vel exercere in negociatiōibꝰ licitis, vñ verisimiliter sperabat lucrū. q̄ hic cessant. Nam campsor nō intendebat emere possessionē nec exercere in negotione. ſ in silibus mutuis ꝛ hmōi. Ad terciā rñdeo q; ita cautos se faciūt ꝑ diuersas vias q; sunt q̄si securi de capitali, sed si esset ꝑiculum etiā non excusaret cū rōe mutui hoc perant. ar. extra de vsuris nauiganti. Est g̃ lucrū fenebre ꝛ restitutiōi obnoxiū. Q; aūt ꝓpinas faciāt ꝛ munera largiant, ꝑ beneficiandis ad instantiā eorū pre'atis cum quibus habent amicitiam ipi' campsores vt operent' pro beneficijs obtinendis pro eis. hoc iam spectat ad simoniam. i. q. i. qui studꝫ de qua supra dictum est.

¶ Capitulū. viij. de venditione ad terminū.

De venditione ad

terminū pōt exponi illud ps. Terminum posuisti quē non transgrediē/tur. neq; ꝙuertent' operire terrā. i. tu deus sic alijs rebus posuisti terminū ita ꝛ valori rerū q̄ sunt venales terminū precij, put rō dictat, quez iusti homines nō transgredi unt' in augendo precium. Neq; ꝙuertent'. ſ. in minuendo preciū ipsi iusti in emēdo min? iusto precio. operire. i. ad venezandum ꝛ absorbendum terram. i. pauperem. Triplex est terminus.

Est igitur primo terminus precij iustificati. ibi Terminum posuisti.

Est scḋo terminus precij augmentati. ibi. quem non transgredientur.

Est tercio terminus precij minorati. ibi. neq; cōuertentur operire terram.

Primū preciū §. I.

venditionis dicit iustificatū ꝛ limitatū. Et circa hoc prenotandū est ſm Sco. in. iiij. dis. xv. q. ij. Pensatio valoris vsualiū rerū vix aut nūq; potest a nobis fieri nisi ꝑ coniecturalē seu ꝓbabilē opinionē. Et hoc quidem non punctualiter seu sub rōe ꝛ mensura indiuisibili in plus ꝛ minus sed sub aliq̄ latitudine cōpetenti circa quā etiaꝫ diuersa hoīm capita ꝛ iudicia in estimatiōe differre videntur. Proinde varios gradus et modicam certitudinē multūq; ambiguitatis iuxta

Capitulū Octauū.

opinabilem modū in se includit q̄uis quedam plus vel q̄dam min⁹. Concor. in hoc tho. ¶ Pro inde aduertendū est q̄ hmōi primi precij iustificari vel limitari potest etiā distingui tripliciter limitationis grad⁹ etiā iustus. ¶ Prim⁹ pōt nominari pius. ¶ Scōs discretus. ¶ Tercius vero rigidus. Primus est precij minoris. Scōus est mediocris. Tercius est maioris. verbi gratia. Sint decem petie panni eiusdem videlicet boni laboris artificij atq̄ expense. Hanc tū. x. peciarū fm varia capita vel diuersas sñias circa illas a variis varia estimatio fiet. Et rande repientur isti estimatores circa illas tripliciter variari vt puta. Quidam estimabūt quandā illam precij. l. ducatoz. vel hic potest dici precij limes vel gradus pius. Item alij. l. cū dimidio. vel talis dici potest limes vel grad⁹ discretus. Quidam vero alij. li. vel hic dici valet limes vel gradus rigidus vel seuerus Propter varietatē ergo emptoz vel venditoz aliqua istarū peciarū panni pro pecunia numerata vendet̄ .l. ducatis. aliq̄. l. cū dimidio. et aliq̄ dabitur p. li. Hunc aliquis venit non bñs denarios vnde pñialiter soluat. dilationē solutōis poscit si igit̄ venditio tunc non statim soluēdus, ꝓpter hmōi precij expectationē precij augeat nō tñ vltra vltimū limitem iusti precij. sed stat in sūma li. ita q̄ quācunq̄ solutionē amplioꝛi tpe gratis seu ex pacto expectaret nunq̄ ob hoc vltra illum limitem iusti precij aliq̄d accipet. nō est ibi ex vi ptractus vsura fm sñiam magnoꝝ doctoz. Rō huius est. q̄ talis nō vendit terminū. nec ꝓpter expectationē reciperet aliquid iuxta precium rei quā vendit. q̄uis nō facit gratiā remissionis precij descendendo ad. l. q̄d quidem libenter faceret si ille solueret statim. Nam aliud est non facere gratiam illā ꝓ eo q̄ facit gratiā expectatiōis atq̄ aliud est ꝓpter hoc. i. ꝓpter expectationē simpliciter excedere precij iustum. Stat igitur talis in limite rigidi gradus qui extra iusticiā esse mīme potest dici. Sed si iste solueret statim condescēderet vsq̄ ad limitē grad⁹ ptij. i. vsq̄ ad. l. ¶ Notandum insup̄ q̄ cū quis vendit merces q̄scūq̄ lanam linū pannos victualia vel hmōi certo precio maioꝛi q̄ sit illud q̄ tunc valent cū vendunt̄ ex eo. q̄ non intendebat eas vendere sed seruare vsq̄ ad tempus quo ꝓbabiliter estimabat tantū tunc valituras vel plus q̄ntum nunc vendit. sed ad instantiā alterius vendit. istud est etiā precium iustificatū vel licitum. vt expresse dicit. c. in ciuitate de vsuris. Secus añt si nō intendebat ea seruare sed tunc vendere. vel etiā si non est ꝓbabile seu verisimile q̄ eo tpe quo valebat in futurum vendere tantū debebant valere q̄ntum nūc vendit. q̄ tunc haberet respectus ad terminū nō ad indemnitatem suā. vnde esset vsura. Idem dicendū de emptoze. s. q̄ si emptoꝛ dat precium mercium antecq̄ recipiat merces vel minus dat q̄ tunc valent cuꝝ emit ex eo. quia eo tpe quo recepturus est merces verisimiliter estimañ. q̄ min⁹ debeant valere q̄ tunc cū emit. vel saltem dubium est vtruꝝ plus vel minus sint valituꝛe q̄ lit precium datum. precij est iustificatum vel licitū. puta de mense martij emit sextariū frumenti valentem tūc medium florenū dandum. sibi de mē se iulij q̄n estimatur valituꝛū. xxx. solidos. vel est dubium si valebit. xxx. solidos. aut etiā. xxv. vel plus vel ꝓbabile dubium emendo. xxx. solidis nō reputatur illicitū. ar. ad hoc in. c. in ciuitate. vel. c. nauiganti. Secus si rōe anticipationis solutionis precij ante receptionē mercium diminueret precium tūc currens. vel si verisimiliter estimaret minoꝛi precio non posse valere merces illas empras q̄ sit illud quod dat. sed bene multo ꝓ maioꝛi precio. quia tunc esset vsura.

Secundū precij .§. II

rei vendite dicit̄ augmentatū seu multiplicatuꝝ qd̄ quidem fit cū a venditoze. quia emptoꝛ de re empta precij non soluit statim sed terminū querit. ideo venditoꝛ precij petit vltra debitū iusticie augmentatū. verbi gratia. Vult ꝓpter terminum set mensiū de qualibet petia predicti panni lij. q. vel. lvij. vel q̄ñq̄ vltra q̄d̄ quidem manifesta vsura est sicut ꝓ determinationē ecclesie patet vt extra de vsuris. in. c. consuluit. Sed q̄ mercatoꝛes iniusti ad excusādas excusationes in peccatis pro se hñe. conantur qualdā in hoc defensiones. idco de eis cū responsionibus suis aliqua subiungamus. Primo equidem dicūt q̄ mercatoꝛi licet ex quo ꝓ cōmuni vtilitate laboꝛibus et expensis vel multiplicibus piculis se exponit. q̄ iustum est vt inde ꝓportet lucrū competens officio suo. hoc quidem facere minime potest nisi in vendendo merces suas sic precij taxet q̄ pensatis oībus laboꝛibus piculis vel expensis circa merces suas factis vel fiendis lucret̄. x. vel. xv. ꝓ centenario. Hoc quoq̄ agere nō potest nisi ꝓ expectatione solutōis vsq̄ ad hoc augeat precium solutionis merciū suaꝝ. vt scilicet pensata hmōi expectatione cū ceteris circūstantijs lucret̄ finaliter. x. vel. xi. Ad q̄d rñdetur q̄ istud non est simpliciter veruꝝ. s. q̄ in omni casu liceat mercatoꝛi plus vendere q̄ ei constiterit. sed aliqñ oportet q̄ tantūdem vendat aliqñ etiā minus aliquando plus fm q̄ plus vel minus illo tpe quo vendit valet illa mercantia. q̄d̄ ꝓcedit ex abundātia vel penuria ei⁹. vel fm q̄ plus vel min⁹ reputur. vel hoc ꝓbat tripliciter. Et primo dicēdū est q̄ li et mercatoꝛ sicut predictū est ꝓpter p̄dictas causas lucrari possit. nō tñ mō licito. sicut ꝓtingit in vendendo ad terminum vel obseruādo alios illicitos modos. Itez scdo sic̄ intuentibus patet ex p̄dictis

sequeretur q̄ dato q̄ mercator merces valoris.c ducatorū p̄ mille ducatos emisset. tūc ꝑm predictam positionē posset p̄ quēcunq; illicitū contractum illas illicite vendere sic. q̄ vltra mille ducatos lucraret. ꝛ. vel. xv. ꝑ centenario. qđ quidē patenter irrationabile est. Sequeret etiā tercio q̄ si in terra vel tpe maxime caristie merces suas precio magno emisset. posset ꝓpter hoc in loco vel tpe in quo merces ille essent viles vendere illas etiā precio maiori cū emisset saltez ꝓpter expectationē solutiōis. qđ quidē absurdissimuz manifeste apparet atq; iniustū. Scđo etiam dicūt q̄ nō intendūt merces suas carius vendere ꝓpter tps sed ꝓpter recupandū damnuz qđ ex dilatione solutōis incurrit. qz si predictos denarios statim post mercū venditionē hēnt. posset cū eis iterū lucrari qđ facere non pñt. qz non statim soluunt. Ad qđ etiā tripliciter rñderi potest Et primo dicendū q̄ si talis venditor inde lucrari posset. possibile etiā foret nō lucrari. insuper et ꝓdere capitale. nuncaūt qz nō stat in piculo tal' damni nō pōt stare in certitudine tal' lucri. Insup ꝛ scđo qz nō hēret lucrū de re nō sua. i. de mutuo dato in emptione. Preterea ꝛ tercio mercator non pōt in pactū deducere recōpensationem dāni. qđ ꝓsiderat ex hoc. qz sua pecūnia nō lucrat vt possit vendere qđ nondū est. ꝛ potest ab hūdo multiplicit impediri ꝑm Tho. scđa scđe. q. lxxviij ar. ij. in responsione ad primū. Tercio q̄z hoc dicunt facere. qz frequēter apparet q̄ debitores nō soluūt in tpe assignato. ꝛ circa requisitionē talium denariorū oportet eos facere magnas expensas. aliqui etiā nunq̄z soluūt. qz recedunt vel fallunt. Ad qđ dupliciter rñ det. Et primo dicēdum est q̄ licet multi q̄bus talis terminus cōcessus est in termīo non soluāt. multi etiā sunt qui in termino sibi dato soluūt. ꝛ tñ precū qđ ꝓpter tps mercib; additū est non minuit ab bis qui in dato termino soluūt. quare eque vtriq; vendere terminū ineq̄litas ꝛ iniusticia est. qz iust' nō debet ferre penā iniqui seu mali debitoris. Dez est q̄ extra de fideiuss. c. quenit. cōcedit rōe interesse. si debitor nō soluit in termīo sibi dato creditor seruari dz indēnis. nec tunc est ibi vsura. cū vsura sit. qz rōe mutui sperat lucrū hic aūt talis excrescentia non recipit nisi ex rōe damni vitādi non lucri habendi. Ab illis q̄ qui in termino non soluūt exigat recōpensationem sui damni non ab alijs. Quantū ad aliam ptem sue excusationis. s. de bis qui nunq̄z soluūt vñ damnificātur. Talib; respondendū est q̄ eoz conscientia potest stare merito inquieta cū ꝛ de tali termīo dato culpam habeant ꝛ aiam cū substātia perdant. Nam nō cogunt talib; vendere nec illis venderent si crederent illos nō soluturos. ꝛ rōe dubij in mutuo qđ est ibi implicitū non licet sperare lucrum extra. de vsuris nauigāti. Nec est iustuz q̄ in termino soluentes patiantur penam ꝑ nō soluentibus vt dictum est.

Tercium vero .§. III.

precū rei vendende dicit minoratū. sicut pz in vendente pannū vel equū pro. c. florenis cum expectātione tpis. puta vni? anni. ei q̄ sibi mox dit reuenditurus ꝑ nonaginta tūc recipiēdis. Primus em̄ dñs panni vel equi tradidit illi nonaginta florenos ꝛ q̄nq̄z octoginta sed manualiter tunc. Ille vero q̄ primo emit nihil tūc soluit primo dño rei sed inde ad annū. patens igit est q̄ ideo scđs reuendidit primo vendēti ꝑ pcio saltez minori. qz sub q̄daz mutui rōe poti? q̄z sub reali veritate solutiōis tradidit ille sibi nonaginta vl octoginta ab eo debens rehabere centū q̄s ipi primo vendēti nō soluit tūc. ꝓterea talis ꝓtractus vsurari? est ꝛ oī malignitate ac duplicitate plenus. ar. xiij. q. iij. plericq;. Aduertenduz est tm̄ q̄ si q̄s absq; intentiōe reemēdi rē a se vendēdā absq; fraude vendidisset equū ꝑ c. florenis et tm̄ ab emptore simpliciter vendenti sibi sicut ꝛ cui cūq; emere volēti reuenderet illū ꝑ precio minori nō esset vsura. posset tm̄ ibi esse peccatū iniusti pcij. Posset etiā hec reemptio taliter circūstanciari q̄ nō esset ibi peccatū mīoratiōis iniuste. tm̄ talis ꝓtractus fieri solet etiā in fraudē vsurarum. Propterea hoc vltimū non est vtile ꝑdicare nisi cū ista additiōe. s. cū ꝑdicti emētes pcio minorato nō sint artiū ꝛ legitimaz mercationū ꝛ ciuitatum ꝑ ꝓpio cōmodo destructores. Sed qđ remediū dabit lanificibz ꝛ alijs mercatoribz q̄ obtinēt precū vltra iusticiā minoratū nequeūt vendere pānos. vel merces suas quin multū amittāt de capitali si ad terminū vēdere nolūt dictas mercēs. q̄nq̄z si nō vendant ad terminū nō pñt repire emptorem. Insuper talis est q̄nq̄z in ciuitate ꝓsuetudo ꝑ cōmuni bono iā longo tpe introducta. Ad hoc dicendū est q̄ si talis ꝓsuetudo esset dilatione solutiōis introducta sit ꝑ cōmuni bono ꝛ nō in fraudē vsurarū sed ꝑ expeditiōe mercantiarū. tūc distinguendū est ꝑm Tho. vt dicit in. §. se. qz aut mercator merces suas vēdit ad terminū vltra q̄ntitatem iusti precij. aut non. Si primo mō nō est dubiū q̄ ꝓtract? vsurarius est. cū in eo expectatio tpis sub precio iniusto cadit. contra. c. consuluit extra. de vsuris. Si aūt scđo mō q̄ ꝑm q̄ntitatē iusti precij vendit. licet terminū tradat ꝛ ꝑ termīo precio maiori vendere videatur. non tm̄ est ibi vsura. Nec primo obstat si ꝑ minori pcio daret si statim sibi pecunia solueretur. qđ quidē potest ꝑ similē alijs debitis apparere. quēadmodū si alicui aliq̄d debeat ad certum terminū q̄m de eo qđ est sibi debituz aliq̄d dimitteret si citi? solueret. Constat nēpe q̄ ille

dimittere sibi posset ⁊ tñ ab vsura immunis eēt illa s. qui dimitteret de debito. ⁊ ille etiaz cui dimitteret ꝓpter qsdam. Sed hoc nō semp credo verum. s. q̄ntū ad debitorē soluentē ante tps. s. qñ ex anticipatiōe solutionis debiti illi soluens sustinet damnū. qz oportet eū accipe ad vsurā l' venere res suas in viliori foro. quas' reseruare volebat ad tps cū plus vendunt. vel etiā cū non tam ex anticipatiōe solutiōis q̄ ex q̄daz liberalitate sibi remitteret qđ tñ de facili nō est credendū nisi ex circūstantijs sufficientibz appareat. Scdo etiam nō obstat si q̄s dicat q ad denarios nūeratos illa mercantia tantū non posset vendi q̄ntū cuz predicto termino assignata ⁊ res tantū valet q̄ntuz vendi pōt. vt. ff. ad trebel'. l. i. §. si hoc res. Itē q licet plus ꝓfiterit si cū tali termīo plus venderetur q̄ cū denarijs nūeratis vendi posset illud plus ꝓcipit vltra sortē. Ad hoc dicendū q ꝓsupposita bis q̄ supius dicta sunt q licet nō ex natura ꝓtractus ⁊ mercātie. sed ex malignot' mercatorū malicia in vendendo illicito mō terminū ⁊ minorādo iustū preciū nō obseruet iuste mercatiōis via. tñ iustis mercatorib relinquit semita. q̄uis obumbrata ⁊ arta q licito mō mercari pōt. pinderebz sic stantibz si lanifex ⁊ mercator tñ vendit pānos ⁊ merces suas ad terminū pro q̄nto venderet ad denarios nūeratos si predicte impietates cessarent nō sibi edificat ad gehēnā. Et cū dicebat q tantū res valet q̄ntū vendi pōt dicendū q verū est si ꝓ tanto q̄ntū valet' ꝓmittit vendi. ⁊ nō obstent malicie ꝓdicte. Cū ꝓdictis cōcordat Tho. in q̄dam sua rñsione que hic ponit.

Et pro maiori declaratione .§. IIII.

huius materie. s. de vendendo ad terminū. Nota q. b. Tho. reqsitus sup hoc a lectore florentino. Vtrū si in expectatiōe tpis de solued̄o precio plus petat q̄ si tūc solueret preciū cū res venditur sit vsurarius ꝓtract⁹. Sup quo collatione habita cū Vgone cardinali ⁊ q̄dam electo Capuano sic ꝓ literas rñdit. Primo dico q supposito q consuetudo de dilatione solutiōis vsq ad spaciū triū mensiū sicut ꝓponit sit ad cōmūe bonum mercatorū. s. ꝓ expediendis mercationibus ⁊ nō in fraudē vsurar⁹ introducta videtur esse distinguendū. Quia aut venditor vēdit suas mercātias ad terminū predictū vltra q̄ntitatem iusti precij ꝓpter expectationem aut ꝑm iusti precij q̄ntitatē. Si primo mō non est dubiū esse vsurariū ꝓtractū. cū expectatio tpis sub ꝓcio cadat. Nec pōt esse excusatio si venditor sit seruiēs ꝓ salario suo pot⁹ ministet q̄ dñs apotece cū ob nullam cām liceat ꝓ tpe expectatiōis pecunie ad preciū augeri. Si aūt scdo mō nō est vsura. nec obstat si ꝓ minori daret si statim sibi pecūia solueretur. qđ ꝓ sile potest ꝓbari in alijs debitis. qz si alicui debeat aliqđ vsq ad certū terminū. q̄ntūcunq de eo qđ est sibi debitū dimitteret si sibi citius solueret. constat eū cui debet a pcto vsure esse immunē. Licet. n. plus debito accipe ꝓpter dilationē tpis vsurā sapiat minus tñ accipe vt citius sibi soluat vsurā non sapit. maxime ex pte eius q̄ minus recepit q̄uis ex pte eius q̄ minus dat videat esse aliqs modus vsure cū ⁊ ꝑ pactum tpis vendat. Vltñ ⁊ in casu ꝓposito plus cē timēdum de vsura emptoris vt ad̄ tres menses soluat si minus iusta estimatiōe pānos emit q̄ venditori q minus accipit vt citius sibi soluat. Ex q̄ etiam ꝓz qđ sit ad scōm casuz dicēdū. qz si mercatores. Tuscie portātes pānos de frācia vt de eis vsq ad tp̄us resurrectiōis preciū expectarent pl⁹ venderent pānos ꝓpter expectationē predictā q̄ valeant ꝑm cōmune forū nō est dubiū esse vsuram. si aūt non plus q̄ valeant sed q̄ntū valent pl⁹ tñ accipent q̄ si eis statim solueretur. nō est vsura. Item tercio casu etiā silr dicendū videt q si illi qui pecuniā mutuo accipiūt cū vsuris illā vsurā recupare volūt plus vendentes pānos q̄ valeant ꝓpter expectationē predictā. nō est dubiū esse vsuram. cū manifeste tps vendatur. Nec excusantur ꝓpter hoc q volunt se seruare indemnes. qz nullus debet se seruare indemnez mortaliter peccando. Et licet alias expensas factas licite. puta in portatione pannoz̄ possint licite recupare non tñ vsuras quas dederūt cum hoc fuerit inmusta datio. ⁊ p̄sertim etiā cū in dando vsuras peccauerint tanq̄ occasionē peccandi vsurarijs dātes. cū necessitas que ponit. s. vt honorabili⁹ viuant ⁊ maiores mercationes faciāt non sit talis necessitas que sufficiat ad excusandū peccatū predictum. Patet etiā a simili q nō ꝓ̄t in venditione pannoz̄ expensas recupare quas incaute et imprudēter fecissent. ꝓz etiā ex predictis qđ in iij. casu q̄rebatur. Nam ille q̄ ad certum terminū dare dz si ante terminū soluat vt ei aliqđ de debito dimittat vsuram cōmittere videt. qz manifeste temp⁹ solutiōis pecunie vendit vñ ad restitutionē tenet. Nec excusat ꝓpter hoc q soluendo ante terminū grauatur. vel q ad hoc a creditore inducit. qz eadem ratione possent oēs alij vsurarij excusari. hec omnia b. Tho.

Queritur de Ba .§. V

rocholi. Est aūt hmōi quidā contract⁹ qui sic fit. Vendit lanifex retagliatori. x. pannos ad terminū vnius anni ꝓ precio florenoz̄ quingentoz̄ venit ex transuerso Titius egens pecunia ⁊ cōuenit cū retagliatore q te presenti sibi tradat florenos q̄dringentos quinq̄ginta. ⁊ ipe ꝓtabit lanificem in die termini de quingentis. mō q̄rit an talis ꝓtractus sit licit⁹ ⁊ ex qua pte seu ex cuius pson⁹. Istam materiam tractat. d. Ilau. de

flor. in suo tractatu de vsuris in .iij. parte & eius dicta de verbo ad verbū hic ponunt. Dicit ergo Ex pte Titij non est dubiū q̄ nō est illicitus ni si q̄tenus dicim⁹ licitū vel illicitū mutuo recipe ad vsuram. de q̄ habes. j. Ex pte vero retagliato/ris dicas q̄ aut vendit pānos ad rationē quin/gentorū, & tunc est illicitus. aut ad rōem q̄drin/gentorū quinq̄ginta. & tunc sec⁹. Ex pte aūt la/nificis dico q̄ aut dicti panni valebant tpe ven ditionis quingentos. & quingētos habuisset vē dendo vocabulo alludens ad ptantos. & tūc con tractus est licit⁹ aut tūc valebūt min⁹ quingen tis sed ꝓpter dilationē solutiōis ꝓuenit de quin gentis. & tūc dices. q̄ aut dubiū est an solutiōis tpe plus vl' min⁹ forent valituri. aut certū est q̄ tuncillud vl' plus sunt valituri aut minus q̄ il lud in scdo casu nō est dubiū q̄ licit⁹ est ꝓtract⁹ & sil'r in tercio q̄ illicit⁹ est. In primo vero dicas q̄ est licit⁹ si alis non erat venditurus. alis secus. vt predicta oīa ꝓbant ex decretalibo in ciuitate. & c. nauiganti. extra eo. Caueat sibi insup ab intē/tione deprauata in his casibo in q̄bus licitū affir mari vt in hac nr̄a decreta. cōsuluit. Ideo bñ cō suluit papa in dicto. c. in ciuitate in fi. Et in hoc lanificibus meis cōpatior. quoꝝ quidā vt ꝓcepti ad ꝓtractos vendere nolūt eo q̄ minus q̄ ad ter minū ꝓcipent. Verū q̄ mihi dicit q̄ si venderz ad ꝓtantos non bñt tantū de pannis q̄ntū cō stiterunt. rudis lane materia. & alīs expensis in/teruenientibo cōputatis. Elidendū est vtrū saltē q̄tū eis ꝓstiterit vel ꝓstat vendendū. ad termi/nū ꝓcipe valeant. Et videt q̄ sic. q̄ nihil vltra sortem ꝓcipiūt. In ꝓtrariū facit. q̄ tantū reserva let q̄ntuz vendi pōt. ff. ad trebel. l. i. §. si hæres. ff. ad. l. falci. l. q̄rebatur. ff. de furtis. l. si q̄s vxori. §. fi. ad. l. rodi. de iactu. l. ij. §. porro. nota extra de te sti. cum cām. & in. c. ciuitate. sup eo. q̄ si plus ven/dūt q̄ valeat nō obstante q̄ plus cōstiterit illud plus ꝓcipiūt vltra sortē. dico q̄ attento constito rudis lane tincture ac manufacture nō est veri/simile q̄ lanifex debeat inde ꝓ minori ꝓcio ven/dere pannuz q̄ sibi constiterit. quinimo pluris ꝓsideratis opis ꝓsone ipius lanificis. Si q̄ nō reperit qui velit ꝓ tanto emere hoc nō contingit ex eo q̄ plus nō valeat pānus maxime ꝓsidera/to q̄ retagliator ꝓ pluri vendat & emptorē repit. Si q̄ ex ipostura retagliatoꝝ vel alioꝝ mercānū q̄ sil' se cōponere debent q̄ nēo nisi ꝓ tāto pānos emat nisi termin⁹ concedat. imo audiui q̄ sunt q̄dam lanifices in pecunia plurimū abundan/tes qui plus cure in pecunia q̄ in anima ponē/tes sunt hoꝝ causa. Nā pecunia nō egentes ven/dunt ad terminū ꝓ maiori q̄ntitate q̄ si vende/rent ad ꝓtantos. ꝓpter hoc alij q̄ vellent vendere ad ꝓtantos nō repiunt q̄ ab eis velint emere ni si ad terminū. vl' si emūt ad ꝓtantos no' ūt eme/re ꝓ q̄ntitate debita. ꝓpter q̄ oportet tales vēdere ad terminū sicut illi potentes. Quāobrem dico rebo sic se ita bñ tibo q̄ lanifex si pro tanto vendit pannos ad terminū ꝓ q̄nto venderet ad ꝓtantos si p̄dicta cessarēt. q̄ nō edificat ad gehennā. q̄ q̄n tū res valet ꝓ tanto vendit. Et cū dicebat q̄ tan tum res valet q̄ntū vendi pōt. fateor si ꝓ tāto vē di ꝓmittit q̄ntū valet & sic defendi pūt lanifices ꝓbari. alis aūt defendi neq̄unt. Et quō estima/ri & quō ꝓbari dēat rei valor vide notata p glo. in. c. cū cām de testi. & p. d. meū Jo. de lig. in. c. cū cām. de emp. & ven. & p glo. & Bar. in. l. ij. C. de re/scin. ven. & in. l. si q̄s eo. ti. Et facit etiā quod ipe Bar. notat in. l. ꝓtinus §. cū ita. ff. de ver. obli.

Item nota .§. VI.

q̄ cū aliq̄s vendit res ꝓ precio q̄ dū nunc currit & addit pactū q̄ si plus valebūt vsq̄ ad pascha vult illud plus. Si aūt min⁹ valebūt non min⁹ vult fm Hosti. procul dubio vsurari⁹ est. Ite q̄ emūt a paupib⁹ oues & boues q̄s illi forte nō bñt. & ta lia aīalia locant eis. tales emptores si sciunt vel credūt hoc. s. q̄ venditor ille nō habeat vsuraz cō mittunt fm Ol. Sed si credunt eos bñe et sine fraude emunt nō est vsura. Item q̄ nūc emūt certos equos tradendos emptori ab ipo vendi/tore in certis nūdinis. si emant minori precio q̄ estimēt eos ibi valere. vsura est. Si aūt de va/lore verisimiliter dubitat non est vsura fm Ol.

Sed quid cū .§. VII.

quis nō erat venditurus res in loco illo in quo quis vult emere ab eo. sed in alio vbi carius ille res vendunt. nūquid vendēdo fm illud preciū loci q̄ volebat deferre vsurā cōmittit? Rñ. Inn. post Ray. & dicūt q̄ nō. dūmodo non accipiat vl tra id q̄ acceptur⁹ erat ibi q̄ portare volebat. q̄ q̄ iure pōt cari⁹ vendere ꝓpter dubiū loci. extra eo. in ciuitate. Ez hoc sile reprobat Hosti. tū q̄ nō est verisimile q̄ alīq̄s talē emptionē faceret nisi multū egeret. & sic via p talē opinionē parat fi gmentis. tū q̄ laboris & expensaꝝ itineris bñdc. est rō. extra. de voto. magne. Jo. au. ꝑcor. bas op. niones dicēs q̄ si statim ille emptor solvit pci putat verā opinionē Inn. sed si differat solutio precij tūc videt ꝓcedere rō Hosti. & cessare rō Jo/no. q̄ in dubio tpis pōt cōmodū ꝓuenire. ven ditori & emptori. sed hic nullū cōmodū emptor. Et hanc distinctionem approbat Jo. cal.

Quid si quis .§. VIII

vendit prediū cū tali ꝓditione q̄ vsq̄ ad tot an nos si reddit prediū rebabeat prediū Rñdeo fm Ray. Hosti. & Ber. hoc nō esse mutuū vnde nec vsura. s. ex forma. & emptor facit fructus suos. q̄

Capitulū Octauū.

venditio est, & hoc intelligas nisi tal' venditio fuerit facta in fraudē vsuraꝝ qđ pōt psumi si modicum est preciū respectu valoris rei extra de empti. & ven. ad nrām. Item si sit in pacto q restituatur aliquid plus cū fuerit precium. extra. de pigno. illo vos. Itē si emptor pslueuit exercere vsuras vt in di. c. illo. Sed si emptor intendit realiter emere & iusto pcio. tñ dat illi venditori illaꝝ ptātem reemendi. potius tamen vellet q sibi remaneret predium non est vsura.

Hz quid si quis .§. IX

emat fructus siue segetes, puenturas hocāno de agro seminato. Rñdeo fm Gl. q nō est vsura ex forma ptractus. potest tñ fieri in fraudē vsuraꝝ q si verisiliter scit q fructꝰ colligendi etiā cōputato dubio q pñt impediri valebūt tunc plus cū illud qđ nūc dat fraus vsure est. Si aūt pbabiliter dubitat vtrū plus vl' minus debeant valere. non est vsura. Idem Hosti. & Gl. Et eodez mō dicendum est si quis emat fructus, puenturos vsqz ad tres vl' quattuor vel plures annos.

Quid de contra .§. X

ctu quē vbbiam vocant q sic celebrat. Dant quidam cuidā monasterio centū cū pacto q ad vitā suā & cuiuscūqz ex eis eccl'ia illa seu monasteriū det illis qlibet āno, xvi. dictaqz centū sua sint. s. monasterij hoc adiecto q si durante vita talium monasteriū voluerit ptractuz rescindere & dicta centū restituere optionem habeat. & tūc ad dicta annua solutiōe sit liberata. & ppter hoc oīa & singula bona sua monasteriū obligauit. est ne licit? ptract?. Et posset videri q sic. qz qđā emptio est illius ānual' redditus. hic interuenit preciū. hic est merces. s. cert? reddit?. g ꝛc. Rñdeo fm Lau. de ridol. Credo illicitū in casu q vltra illa centū aliqđ habeat illudqz restitutiōi obnoxiū. vt enī vides reddit? nō constituit in re. nec ad rē fit relatio sed ad psonā. licet bona pro obseruatiōe cōtractus obliget monasteriū. & sic nō vendit ius imo tūc de nouo ozit & vendit qđ inuēdibile. s. pecunia q inuendibil' est. seu veri? ptract? innouiatus celebrat. s. do vt facias. in q fraus videt interuenire de cōtractu ad cōtractū maxīe attenta maxīmi lucri q̄ntitate & adiectōe pacti de restituendo cū voluerit. ex q̄bus videt in effectu ac si mutuū ptraxissent. coadiuuat. licet etiā sola de p se non sit efficax ratio rōe incertitudinis q i paucis annis totū capitale rebabebit. Nec est verisimile q in breui oēs moriantur. hoc Lau.

Quid si quis .§. XI

emat redditū vnius castri vel alium redditū ad vitam suā vel suoꝝ hꝛedum vel als ad incertū tempus habendum. est ne vsura. Rñdeo scōm Lau. de ridol. & Inno. eo. ti. in' ciuitate. q dicū tangendo' būc passum q aliq dicūt & forte ben. q si redditus constituat' ante cōtractū vel vendi tam actionē siue fuerit pstitut? in re. puta in vino & possessiōe vel alīs hmōi. siue in psona, puta serui liberti vl' rustici. vl' actiōe vel noīe. Item siue sint redditus certi. puta qui reddunt. c. siue incerti. puta qui reddūt q̄rtam ptem fructuū q̄ pcipiunt de aliq domo vel de opibus alicui? persone. Item siue sit contract? perpetuus. puta q extendit ad hꝛedes cōtrahentiū. siue sit ad vitā hominis, siue ad certū temp?. puta vsqz ad. v. annos. Itē siue sit redditus in pecūia siue in alīs rebus siue in facto reputant tales cōtractus licitos. Ibi eñ est licitus & purus cōtractus venditionis. Est nanqz preciū. s. certe pecunie q̄ntitas & est merces. s. certus redditus. C. de sa. san. eccl'. l. iubemus. Hosti. vero vt refert Jo. an. in dicto c. in ciuitate. dicit simpliciter tenenduz q hmōi contractus siue sint in perpetuū siue ad tempus siue ad certū censum regl'ariter sunt pmissi dūmodo nō celebrent in fraudem vsuraꝝ & vltra dimidiū neuter decipiat'. alias secus de emp. & vē. c. ad nrām. & licet certū sit q vsqz ad. xx. xxx. vl' xl. annos plus accipiat de redditu qđ sit preciuz qđ dat. tamen hec certitudo non faciat illicitum cōtractum venditionis. cuz & hoc idem sit dare in venditione alicuius possessionis vbi certum est fm causas inferiores q plus accipet infra dictū tempus de certis fructibus eius qđ sit preciū qđ datur pro ea & sine expensis vel labore dando ad fictum vel certū vel emphiteosim. Nec obstant c. in ciuitate. & c. nauiganti. Nam ibi reprehenditur tñ quando carius venditur merces propter terminum quem dat prolixum emptori ad soluendum pecuniam, vel quia pro minori emit merces ex eo q statim dat pecuniam & prolixius tempus expectat merces. que sunt penitus illicita. sed in casu nostro omīa sunt pñtia. & id qđ vēditur & precium eius. Est ergo conclusio Inno. q predicta, pcedant & sint vera quando reddit? constituti sunt ante contractū vl' venditā actōez hoc ille. Et adde qđ dicit Guil. videlicz q cūq; ptractus tal' nō sit vsurari? ex forma. pōt tñ esse illicitus, vel ex pte emptoris si nimis paruo precio emeret pensatis circunstantijs de quantitate precij & valoris ipius vsufructus & verisimilitudine vite eius scōm q esset iuuenis vel senex. sanus vel infirmus. quando scilicet emeret ad vitam. Sed quid si redditus vl' nomē, ppter hoc de nouo constituat' in rebus vel psonis contrahentibus. puta qz dicit emptor tu constituis tales redditus in tali possessione. vel seruo. vel facias q talis fatebitur se debere mihi mille vsqz ad annum et ego de illis mille vel magis de actione pro illis mille cōpetente tibi dabo. l. Respondeo

Jnno. refert quosdam asseuerare hunc ꝓtractū licitū. qz nō est hic mutuū sed emptio. Jtē multi casus pñt interuenire qꝫ iste emptor amitteret in boc casu. puta si inops fieret. Subdit tñ Jnno. qꝫ cūctis fidelibꝫ est ꝓsulendū qꝫ a tali cōtractu se abstineāt. Sed Lau. de ridol. dicꝫ sibi videtur qꝫ Jnno. potiꝰ sentiat qđ consulit ꝙ qđ refert. Et idē Jo. an. i. qꝫ sit illicitꝰ ꝓtractus. et vix videt quō sine fraude tal' contractꝰ possit fieri.

Quid aūt cum .§.xii.

quidā habuit recipe ab aliq̄ centū i certo termiō venit tercꝰ emens ipa iura cōtractus ꝓtra debitorē ꝓ ꝑcio. xc. q̄ nunc soluit. nūq̄d emptor cōmittit vsurā? Rñdeo si iste emit tantū minꝰ q̄ntum nunc est interesse suū. aut q̄ntū vere estimādum siue timendū ne ille debitor soluat. aut q̄ntus est futurꝰ labor rebaben di non esi vsura. Si vero alꝫ vult diminuere ꝓcium solū ꝓpter hoc qꝫ nunc soluit sed in futuro rebabebit plus. est manifeste vsura. Et nota qꝫ tal' pactio iuriū pīertim q̄ immineret de hoc litigiū si fiat ꝓ minori ꝓcio nō valet. nec iste creditor poterit plus petere ab isto debitore ꝙ in veritate soluit etiā si residuum fuerit ei donatum. C. manda. l. p diuersas. ꝛ. l. ab anastasio. Qđ ꝓ bono cōmun statutū est ne litigia emerentur vel mouerentur.

Jtē queritur .§.xiii.

cum q̄s debeat alicui dare. c. hinc ad annū. si creditor eiꝰ petit nunc sibi dari. xcv. ꝛ a. ia. v. sibi remittit. vtrū ne sit licitū? Rñdeo. Jo. de rip. oꝛd. mino. dicit simpliciter ꝛ indistincte qꝫ licet. Et cū arguit contra qꝫ accipe aliq̄d vltra iustū ꝓciū in venditione rei rōe expectatiōis tꝑis est vsura vt extra. de vsuris in ciuitate. Et sil'r ꝓrogare terminū solutiōis nūc fiende ꝛ ꝓ hoc recipe aliq̄d vltra debitā q̄ntitatē est vsura. vt in eo. ti. c. cōsulunt. ꝛ hoc qꝛ vendit tꝑs qđ cōmūe oībus est. tū etiā qꝛ est ibi mutuū implicitū cū lucro. Nā idē est in effectu ac si creditor acceptā pecuniaꝫ tunc q̄ sibi debet eam mutuat vsq̄ ad terminū ꝓrogatum ꝛ ꝓ illo mutuo illud lucrū recipit. Rñdet ille ꝙ distinctionez quandā de tꝑe. Dicit. n. qꝫ est tꝑus cōmune ꝛ est tꝑus ꝓpriū. Et tꝑus cōmune dicit esse illud qđ dimittit qꝫ est mensura primi mobilis. Et qꝛ illud ita deseruit vni sicut ꝛ alteri. cū cōmune sit nō pōt vt ꝓpriū vendi qđ contingit q̄n q̄s rōe tm̄ dilatiōis tꝑis in solutione fienda plus petit. vel cū in anticipatiōe solutionis fiende anteq̄ det merces minuit ꝓcium qđ reprobat in dictis decret. Tempꝰ ꝓpriū dicit esse qđ est ita mihi accomodatū circa aliq̄d negociū qđ nō alteri. sicut cum debeo dare Pe. c. hinc ad annū ꝛ nō prius. istud tꝑus vnius anni quo ad vtendū ꝛ exercendū illa c. que debeo Petro ē meum ꝓpriū. qꝛ mihi ꝑcessum ad vtendū illis ꝓ ut volo ꝛ sic possum vendere vt meū. quod facio dum nūc soluendo ipi Petro do sibi. xc. vel circa. Sed. b. Tho. in epla ad lectorem florentinuꝫ dicit simpliciter hoc esse vsurā. vt ꝓz supꝛ in. c. de vsura in emptione ꝛ venditiōe. §. fi. circa fi. Pro pleniori declaratione posset sic distingui. Q. aut talis debitor in dando illa. c. ante tꝑus sibi concessum inde recipit damnū. puta qꝛ cū non habeat in ꝓmptu optet eū accipe ad vsurā seu vendere res suas minꝰ iusto ꝓcio. seu q̄s intendebat seruare in futurū q̄n plus verisimiliter erāt valiture ꝛ hmōi. sed ad preces creditoris nūc sibi solut illa. xcv. ꝛ illa. v. sibi retinet debitor. qꝛ tantundem est dānum qđ ipe inde recipit ex anticipatione solutiōis. ꝛ tunc nō est vsura. qꝛ nullum ibi ex hoc lucrū conseq̄tur sed solū cōseruat se indemnem. Secus si plus esset lucrū illoꝝ v. q̄ dampnum inde sequens. Aut ipe debitor intendebat nunc illa. c. exponere in licitis mercantijs. vbi sperabat plus lucri bre q̄ illa. v. ꝛ viam habebat ad hoc paratam. ꝛ tunc dubiū est vtrū possit illa. v. subtrahere ꝛ sibi retinere ꝓsupposito qꝫ lucrū speratū ex negociatione cū illis. c. cū sub tuo dubio. s. de non lucrādo etiā si tantū estimetur. Nam Jnno. ꝛ Jo. an. dicūt illicitū. Nō sit licitum asseuerat cū Jo. de lig. dūmodo non fiat in fraudem. Quia ergo dubiū. tene certum ꝛ dimitte incertū. de ꝑe. di. vij. c. si quis. Aut debitor ex tali anticipatione solutionis nec dānuꝫ incurrit nec negociari cū illis est paratus. nec super hoc cogitat. sed solum qꝛ ꝓuenit tempꝰ vult sibi illa. v. remitti. tūc est vsura. ꝛ ratio est. quia venditur tempꝰ ꝛ mutuum est ibi implicitū cuꝫ lucro intento. ar. in dicto. c. in ciuitate. et in hoc casu loquitur. b. Tho. vbi supꝛa. Jlla aūt distinctio de tꝑe cōmuni ꝛ ꝓpio non sufficienter euacuat argumēta. Nec apparet ratio quare magis tempus debeat dici ꝓpium in hoc casu q̄ in alijs qui habentur in dictis decreta. Nec alij theologi vel canoniste ponunt talem distinctionem. ꝛ ideo non ē tenēda qꝛ periculosa.

Alius cōtra .§.xiiii.

ctus celebratur in ꝓtribus catbalonie precipue Barchinonie sub tali forma ꝛ mō. Cīnus ingens pecunia vēdit Venio. c. florēti. auri ānui ꝛ perpetui reddit? sup oībus bonis suis vel sup aliquibꝫ in specie ꝛ ad hoc bona illa obligat ꝛ fit contractus precio competenti fm cōmune ꝙ illaꝝ regionū. vl' paulo plus vl' min? ꝛ in ipo cōtractu expresse agit qꝫ venditor ꝓ eodem precio possit in totum vel in ꝑtem redimere illum redditū seu censum venditū. Nūc queri' vtꝝ dict? ꝓtract? sit vsurari? Ad qđ respondet. Jsta questionē tractat Jnnocen. in. c. i ciuitate de vsuris

Capitulū Octauū:

Et ibidem alij post eū plures. nihil tamē dicit de facultate redimendi ipm redditum. sed simpliciter de emptione talis redditus Et dicit Inno. q emptio redditus iam formari seu constitui siue in possessiōe siue in pecunia licita est. Sz ab emptione redditus nō formati nec antea constituti consulit abstinēdū vt dubia vtruz sint licita. Quidā aūt vt Ell. sic dicit. Omittendo argumēta dico talē ptractū esse licitū data etiā redimendi facultate Rō est. q. tal' ptractus est mera ⁊ pura venditio ⁊ p precio cōpetenti saltē licito. q. etiā in modico, pcio ptrahētes licet se inuicem decipe. ⁊ est res q̄ cadit in connūciū. q. ppbatur. nec emptor ex hoc ptractu pl⁹ recipit q̄z ex legitimo ptractu emptiōis. s. rem venditā. igit nō est vsura. nec video aliquā rōez dubitandi. Pl⁹ dico idem. s. esse in redditu prius nō constituto. Quid. n. refert q̄ntū ad vsurā an sit ptitut⁹ de nouo. an sit constitut⁹ prius? Certe nihil. Nec pcedit occasio quā assumit Inno. supꝑ q in non constituto ante nō videt merces in rez natura. ⁊ ita nō vera emptio q̄ requirit mercedē preciū et pensum. q. dico cū reuerētia q est merces. s. ipe redditus q̄ contrahēdo constituit ⁊ ius illud pcipiendi ex illo contractu q̄ acq̄rit emptor. imo etiā sine mercede existente in rez natura fit emptio. vt puta in sola spe vt in actu piscādi rectis. q. siue capiat siue nō capiat valet emptio. ⁊ tenetur emptor ad preciū. Et q̄ plus est. si captura in duplo pl⁹ valeret q̄z ipm preciū. nihilomin⁹ tenet ptract⁹. q. spei emptio est. Idē de partu futuro ancille vel pecudis vt in. l. nec emptum. ff. de ptrahen. emp. Nec in hoc mihi videt in aliq quomōliber dubitandū. Q. aūt addit in casu redimendi p eodē precio. dico q illud non variat cōclusionē. q. hoc magis ē in fauorez venditoris Nec in hoc casu pōt notari vsura pl⁹ q̄z in emptione predij vl' alicui⁹ rei cū. s. vendit cū pditione vt vēditor possit reemere p eodē precio q̄n. s. simpliciter fit nō in fraudē vsuraꝝ. Sed pone q p⁹ tres vl' q̄ttuor ānos vl' plures vēditor redimit illū redditū ⁊ soluit emptori pre ciū sibi datū. nūquid cū tuta pcāa emptor illo alio intermedio tpe triū annoꝝ vl' q̄ttuor retinebit illū redditum sic receptū? Dcio q, multi dicūt q nō, ⁊ q debz computari i sortē vt dicit in pignore. Et breuiter dico q licite retinet nec tenet cōputare in sortem. q̄ sic pbat. Ista redditꝰ receptio venit ex cōtractu licito etiā adiecta facultate redimēdi vt supra dictū est. q. ex tali ptractu acq̄situ est ius pcipiendi redditū illū ⁊ illi⁹ iuris factus est dñs. q. ptractus est licit⁹ licet vēditor possit redimere. et ad emptorē ptinet cōmodū ⁊ piculū rei vendite igit ex illo iure pcipit de re sua ⁊ suū pcipit ⁊ suum facit ac si de pcio suo fructꝰ peciper rei empte igit licite retinet tanq̄z suū. Sed pone q iste emptor alteri vendit illū redditū quod facere potest vt rem suā tñ cū facultate redimendi postea redimitur ab illo scdo emptore, nūquid primus emptor reddet q̄ pcepit. Certe nō. q. suum recepit nec tps preteritū subiacet restitutiōi. sed futurū solū hz illud ius pcipiendi q̄ redimit. De istis duabꝰ conclusionibꝰ ⁊ q licit⁹ sit ptract⁹ ⁊ cū facultate ⁊ sine facultate redimendi. ⁊ q faciat fructus suos ⁊ nō habeat cōputare in sortez reputo q̄si exp̄ssum casum in. l. ij. in fi. ⁊ in. l. vbi autem. §. iulianus. ff. de condi. ad die. cū certe nulla sit differennia in emptione redditꝰ vl' fundi. cū sit res cadens in cōmerciū sicut ⁊ cetera. nō obstante regula iuris cōmunis p quā habet q̄ q̄cquid recipitur vltra sortē est vsura. q. illa hz locū in mutuo in q̄ solo pprie locū habet vsura licet p quandam consequentiā extendat ad alios contractus maxime q̄n fiunt in fraudē vsuraꝝ. vl' pro dilatione solutiōis plus recipit ⁊ vendit tps. q. sic, ppie est vsura. sicut in mutuo in q̄ pro dilatione tpis quo mutuū rennet plus soluit q̄z datū sit vt in. c. in ciuitate. de vsuris. Et p hoc respondet ad dictum. c. quod loquit in pecunia debita cuz pro dilatione plus soluitur q̄z datum sit vt in. c. in ciuitate. ⁊ ex pacto sicut in mutuo. Idid aūt quod dicitur fructus computari in sortem vt in. c. i. ⁊ ij. ⁊. c. conquestus de vsuris q̄ illa. c. loquit̄ in mutuo ⁊ etiam in pignore dato pro mutuo. quia fructus pignoris merito computatur in sortem. Item creditor non est domin⁹ pignoris nec̄z fructus recipit ex re sua sed ex re debitoris. sed nec habet ius pcipiendi illos fructꝰ tanq̄z de re sua ⁊ suis. Secus in casu nostro vbi recipit vt iure suo ⁊ tanq̄z suas ⁊ in re sua seu de re sua. s. de iure pcipiendi q̄ ius suū ⁊ sua res ē Item non obstat euangelium vbi dicit. Mutuum date nihil inde sperantes. Luc. vi. q̄ dictū extenditur etiā ad alios contractus. vt patet in. c. consuluit de vsuris. q. illud verum est q̄n illud agitur principaliter spe lucri vltra sortē vt dicit ibi glo. Hic aūt principaliter agit ⁊ emit redditus sicut si prediū eet emptū vt habeat. Nec. n. i ptractibꝰ, phibet spes lucri imo cōmuniter inest ⁊ est licita. imo in mutuo simplici ⁊ liberali licz sperare ⁊ recipe remunerationē non principaliter alias esset vsura que etiā naturaliter debetur licet peti nō possit. q. talis beneficētia mutui dati parit naturalem obligationem. q. benefacienti benefacere tenemur vt in. l. sed in lege cōmissoria. §. psuluit. ff. de peti. hēredi. Et si dicat quomodocunc̄z fit p talem redemptionem primus emptor recepit vltra sortē. q. redditus medij tēporis fateor sed suū recepit, vt supra dictū est Et licet forsitan si eet emptor cōsuet⁹ dare ad vsurā presumit de fraude vsurarū, ⁊ maxime si emeret in se vt redimeret ⁊ ita haberet illud lucrū inter

medij tpis posset dici vsura mentalʾ licz nō ex forma ptractus iuxta .c. in ciuitate. Sed ista psumptio hic cessat, qz est i libertate vēditoris redimere vel nō. ⁊ res est in piculo emptoris. qz emptor pōt venire ad inopiā ⁊ res obligate pire ⁊ ita perderet emptor pretiū. Si tñ eēt certū qz redimeretur. ⁊ ex illa cā emeret vt redimeret, quanūcūq; ñ ex forma ptract⁹ tñ re ipa illicit⁹ esset ⁊ bz nāz vsure. Hoc aūt cessat in istis marie in psonis ecclesiasticis. qz sup talibz redditibz fundate ⁊ dotate sunt eccl'ie q̄i in spe ꝑpetuandi. Et si talʾ ptractus phiberet ⁊ redditibz redimeret eccl'ie essent destructe q̄ nō hrent reddit⁹ nisi pecunias facile cōsumēdas. Stantibz aūt illis ptractibz licitis ite⁊ emūt ex illʾ pecūijs alios reddit⁹. Hec ola ille Guil. ñ glosator Ray. ⁊ ali⁹ nou⁹, qđ iste asserit licitū ptractū nō vidz clar⁊ ⁊ dubiū ⁊ iō cauēdū.

Quasi similis .ℌ.xv.

q̄stio fit p Aller. lomb. excepto de redemptōe ipi⁹ reddit⁹. Querit̄ g̃ an liceat emere pecūiales reddit⁹ hereditarie seu ad vitā. Ad hoc dicendū ꝑm Aller. lomb. q̄ talʾ ptractus licitus eē pōt. Ad cui⁹ intelligētiā aduertendū est q̄ q̄drupliciter pōt eē vicij i ptractu. pmo ex cā materiali. secdo ex cā efficiēti. tercio ex cā formali. q̄rto ex cā finali.

Primo potest .ℌ.xvi.

esse vicij in ptractu ex cā materiali. i. ex pte rei q̄ emitur vl' vendit̄, puta qz res mīme vendibilʾ est sicut bō liber q̄ vendi non pōt. nec spūalia vendi pūt. nec etiam vendi pōt alienare. Et ꝑm hunc modū ptractus hmōi ꝑm alios viciat̄. qz pecūia non pōt vendi. Et intantū ꝑm eos talʾ ptract⁹ viciatur q̄ ab actu emptiōis declinat ⁊ contractuz mutui intrat in q̄ nō licet sperare lucz sicut ptz extra. de usuris. c. consuluit. Sed tñ pōt ad hoc responderi q̄ in rebz nris triplicia bē⁹ bona. primo mobilia. secdo immobilia. tercio autez ius in vtrisq;. Et sicut distinguit̄ mobile ⁊ immobile ⁊ ius in vtrisq; ita ipm ius vendi pōt sic mobilia ⁊ immobilia. Non g̃ vendit̄ ipa pecūia ꝑ ius pcipiendi reddit⁹ illos pecuniales. Cuius autē pecunia vendi nō possit transit tñ cū vendito iure. Vendim⁹. n. aliq̄d qđ vendi nō pōt, ⁊ tñ cuz alīq̄ alio transit qđ de iure emi ⁊ vendi valet. sic ius patronat⁹ qđ spūali annexū est. ⁊ tñ trāsit cū venditione ville vl' fundi qđ de iure vtriq; vendi potest. Sic in ꝓposito casu cōtingit. Vendit̄. n. ius q̄ vendito pecūia transit. Jus. n. pcipiendi q̄libet āno talem pecūie q̄ntitatez sub bōis alicui⁹ vendentis siue hereditarie siue ad vitā ipi⁹ emētis nō est pecūia sed distinguit̄ vnū ab alio. Clerū est tñ qz alia rōe non pōt vendi pecūia q̄ ius patronatus. Pecunia. n. non pōt vendi. qz medium est in venditiōe. Jus aūt patronat⁹ vendi fi. potest quia spirituali annexum est.

Secundo po⁹ .ℌ.xvii

test esse vicij in contractu ex cā efficienti. i. ex pte ptrahentis. Sicut. n. q̄ quis fingit se emere illud qđ in pignus intendit accipe. ⁊ tunc a vicio vsure non excusat̄. ar. ad hoc extra de pigno. c. illos vos. Et hoc mō posset aliq̄s dicere q̄ hoc vicij est qz tantundē est sic ptrahere sicut mutuare. c. p. ꝙ libet anno. ita q̄ sic ptrahens mutuat indirecte ⁊ emptionē fingens mutuū facit. Posset autez dici q̄ argumentū non cogit. qz in tali cōtractu nō est mutuū directū. nā vbi mutuū est mutuatū ipi mutuanti in ꝑcio obligat̄. Sed in tali cōtractu pecunia transit ⁊ ius pcipiendoz redditum stat̄ lucro et piculo ipius emptoris. Posset aūt in hoc contractu incidere vicij ex pte contrahentis ꝓpter cupiditatem ⁊ auariciam eius. sed non accidit cōtractui ex ipius ptractus natura.

Tercio quo⁹ .ℌ.xviii

q̄ potest esse vicij in contractu ex cā formali. i. ex pte pacti appositi. hoc est qñ apponit̄ pactum qđ repugnat rei q̄ transigit̄. ita q̄ ipa res non patit apponi tale pactū. ⁊ isto mō contingit esse vicium in symonia. Alio mō qñ pactū repugnat contractui. Hoc aūt est qñ contractus gratuit⁹ est. ⁊ tale vicij facit vsurā. Eiqdem est in hoc q̄ aliq̄d ex pacto rōe rei mutuate. Tale autem vicium non est in predicto contractu. cū ibi non mutuum sed vera venditio sit.

Quarto potest .ℌ.xix

esse vicij in ptractu ex cā finali. i. ex pte precij. et tale vicij excludit̄ ab isto contractu qñ ꝓportionatur precij iuri qđ vendit̄. ⁊ reglare siquidem est q̄ contract⁹ emptiōis ⁊ venditionis illicitus est. cū in eo iuris naturalis eq̄tas non seruat̄. Sed cū talis seruat̄ equitas. ita q̄ nō est notabilʾ excessus precij sup rem venditā nec econuerso. tūc licit⁹ est ptractus. Non g̃ negat̄ q̄ talʾ contract⁹ viciari nō possit ex pte precij. sed tñ sicut pōt viciari ita ratificari potest. Alio q̄z modo ꝓbant aliq̄ hunc contractū licitū esse. qz licite potest vi emere ꝑdium ꝓ. c. lib. ⁊ prediū emptuz posset hereditarie dare alicui ꝑ se ⁊ ꝑ heredibz suis hoc pacto q̄ recipiens predium obligaret̄ ꝑ se ⁊ suis heredibus dare quolibet āno. c. solidos ⁊ nihil differt in cōspectu dei vtrum mutuum habeat hoc mediate vel immediate. contractus igitur licitus esse videtur. Fateor tñ q̄ non est honestus nec decens, sicut est ptractus q̄ emunt̄ reddit⁹ prediales.

Sed cōtra pre .ℌ.xx.

dicta arguūt quidam dicētes hoc ideo nō licere. quia pecunia ad hoc inuenta est vt medium sit in

Capitulū Nonum.

ter ementem atq; vendentē ⁊ nō vt emat ⁊ vendatur. ꝓpter qđ emens vl' vendens pecuniā vtit ea ad finē ad quē nō est inuenta, et p̄ ꝑñs peccat ⁊ maxime. qz tal' cōtract⁹ ñ videt posse reduci ni si ad contractū mutui. Ratio hui⁹ est. qz cū pecunia nō possit emi vel vendi. cū sit non extremum venditiōis vel emptiōis. sequit' q̄ nō pōt contractus iste reduci ad emptionē vl' venditionē. Certum etiā est q̄ locatio nō pōt dici nec etiā cōmodatū. q̄ ad contractū mutui reducere eu⁹ necesse est. ꝑ in eo sicut ex ꝑcedentibꝫ ptz nō licz sperare lucrū. Ad hoc dicendū q̄ sic ex ꝑcedentibꝫ ptz q̄ nō emit pecunia ꝑ ipm ius. ꝓterea mutuū minime dici pōt. Item q̄z opponūt ⁊ dicūt q̄ hic vetur accessus lucri ad sortem. Tal' aūt accessus seu successus aut sil' fact⁹ ꝓtractū variare nō pōt qz vtrobiq; utit ipa vsura. cū vsura sit q̄cq̄d accedit sorti. sic ꝑ. xiij. q. iij. pleriq;. Sz si fiat accessus sil'. puta si q̄s dat. c. lib. vt recipiat. x. in vno anno. vsura est. q̄ eodē mō si q̄s dat. x. vt recipiat xx. in duobꝫ vel tribus ānis vsura est. Hoc q̄dez pingit q̄ emunt pecūiales reddit⁹ in certis annis. lucrū nō solū adequat sorti ꝑ etiā excedit sortem. Et q̄uis tal' excessus ꝓ successiuā ꝓceptōez reddituū fiat. tū hoc ꝓtractū nō ratificat ꝑ ꝓdemnat. qz nō differt vtrū talis excrescēria successiue vel sil' recipiatur. ad quod dicendū q̄ hic non est accessus lucri ad sortem. quia in venditiōe sicut predictum est totum de sorte est.

Queritur etiā .ꝟ.xxi

Vtrū licitū sit emere pignora a manifestis vsurarijs q̄ ex lapsu tpis puenerūt ad eos rōe vsure ſi solute vt q̄tidie fit. Et vid⁹ q̄ nō. qz Ambro. appellat vsurā rapinā vt ptz. xiiij. q. iij. c. si q̄s vsuram. ꝑ rem raptā null⁹ licite pōt emere sciēter. q̄ nē. In ꝓtrariū vid⁹ esse. qz nullū ius hoc ꝓhibet cū ꝓhibeat emere rē furatā vl' raptā vt. C. de furtis. l. in ciuilē. Et q̄ nō est ꝓhibitū intelligit' eē ꝓcessum. ar. xiij. q. ij. ebron. ⁊ ꝟ. se. in fi. Ad hoc dicendū q̄ circa vsurā dupler est opinio q̄ntū ad dominiū ei⁹. Alię. n. dicūt q̄ in vsura nō transfertur dominiū sic nec in furto nec i rapina. Cuius opionis sunt Alex. de ales. ⁊ Bon. ⁊ Ric. et Sco. i iij. di. xv. ⁊ hi. qz. mino. Hugo. super. c. si q̄s. xiij. q. iij. idē. Et ꝑm hāc opionē non bñ ꝓsent ralia emi pignora. sicut nec res rapta nec recipi in solutionē si q̄s ab eo. s. vsurario teneꝫ habere aliq̄d. qz q̄ dedit ea posset ꝓtradicere ⁊ illa repetere. qz vltra capitale mutuatuz vsurario resid⁹ualis valoris pignoris qđ est tantūdem ⁊ pl⁹ est vsura. vñ etiaz in dñio ei⁹ est q̄ pign⁹ dedit. ⁊ sic non posset alienari sine volūtate ei⁹ nisi q̄s dicere t ipm assentire eo q̄ tacet ⁊ nō ꝓtradicit de re. iur. li. vi. q̄ tacet Sz ad hoc posset dici q̄ tacet. qz ñ pōt alienationē impedire. Sz alia opio est q̄ in vsura transferat dominiū licet cōpetat repetitio Cui⁹ opionis sunt Tho. in sūma. Gl. Hos. Ber. ⁊ glo. xiij. q. iij. sup. c. si q̄s. Et hec est cōior opinio ⁊ mihi magis placet. Et ꝑm banc videt q̄ possit emi talia pignora. Nā q̄ ñ possent emi posset eē et duplici cā. Aut qz vsurari⁹ efficeret ñ soluēdo. Aut qz ꝓ hoc fieret iniuria dño pignoris ꝑ neutrū videt hic esse. Nā ꝓpter hoc nō efficitur vsurari⁹ min⁹ soluēdo. qz recipit preciū ꝓ pignore. qđ tantūdem valet vl' q̄si q̄ntū pignus Habet eē vsurari⁹ in pignore ius sui capitalis. s. sortez mutuatā. sicut ipe qui est obligat⁹ restitutioni pōt preciū restituere. Non etiā videt iniuria fieri dño pignoris Scienti. n. ⁊ ꝓsentienti ñ fit iniuria neq; dolus. de re. iur. li. vi. Sed cū sciat dñs pignoris ipm alienari nō reputat sibi fieri iniuriā si alius emat. nec sup hoc aliq̄s cōqueritur. q̄ merito. qz sic pactū voluntariū fecit cum vsurario q̄ posset libere alienare post tantū tp̄is ⁊ cōmūitates ⁊ dñi ꝓmittūt talia pacta et firma volūt ea bīi. qz alias nullus publice fenerari vellet si illa non possent alienare. vñ seq̄rent multa inconuenientia in ciuitatibꝫ ꝓpter que tollenda ꝓmittūtur. Non tñ impediūt vel statuunt quin possint repeti vsure ⁊ quin possit cogi. qz qui hoc facerent tenerent' ad restitutionē in solidū. ⁊ qui hoc statuerent. ⁊ qui statuta huius seruarent essent excommunicati. extra de vsuris. ex graui. in cle. Nullum etiaz doc. ad hoc legi qui asserat hoc illicitum ⁊ teneri ad restitutionē ex ꝓsse. s. emētes hmoi pignora. qđ si necessariū esset nō tacuissent sicut ⁊ de aliꝫ casibꝫ mentionē faciūt Ad argumentum respondeq̄ Ambro. sumit ibi rapinam large ꝓ omni illicita acquisitione vbi competit repetitio. verum qz materia nō est vsq; quaq; clara nemini consulendum est vt faciat. post factū non condemnādus. Et hoc veruz nisi pignora essent res furate vel rapte vel res sacre que pignori dari non possent.

Capitulū. ix. de cooparioē ⁊ pricipatōe vsure

De cooperatione ⁊ participatiōe vsure quomodo ⁊ quādo teneatur ad restitutionem.

Et ꝓ fundamento hui⁹ sumenda est regula que habetur de iniu. ⁊ dam da. c. si culpa. vbi dicit'. Qui occasionem damni dat damnum quoq; dedisse videtur. Pro cuius declaratione sciendu⁹ q̄ occasio sumitur dupliciter. Uno modo ꝓ eo qđ est aliqualiter inductiuum seu causatiuum alicuius effectus. sed nō sufficienter ⁊ efficaciter. et ista est ꝓpria acceptio sicut dicit' occasio subuersionis. vel predationis nauis nauta qui ducit nauem ad aliquem locum vbi superueniente tempestate submergitur. vel ab hostibus rapitur. qđ probabiliter estimari non poterat. et isto

modo qui dat occasionem damni. vsure. rapine furti. & hmõi damnũ videtur dare sed realiter nõ dat. vñ non tenet ad restitutionẽ licz peccare possit grauiter. Illio mõ sumit occasio, p eo qõ est inductiuũ vl causariuũ alicui⁹ effect⁹ sufficiẽter. & efficaciter, ita q̃ sine eo nõ seq̃retur effect⁹. et ista est impropria acceptio. & magis, p̃prie dr causa ad quã posita seq̃tur effect⁹. Et sic dicit occasio seu causa submersiõis nauis q̃ faceret foramẽ in nauj vt intraret aqua ad submergendũ. & sic euenit Et dicit cã seu occasio directa qñ hoc intẽdit. indirecta aũt qñ nõ intendit sed nõ impedit nec obuiat ne eueniat effect⁹ cũ põt. & debet sicut nauta dicit cã indirecta seu occasio subuersiõis nauis cũ p̃mittit aquã intrare in nauim paulatim. vñ seq̃tur submersio cũ posset obuiare. & debeat hoc facere cũ ad hoc teneat vt gubernator dato q̃ nõ intendat Et sic q̃ p̃stat occasionẽ dãni in furto & rapina & vsura & alijs hmõi. videt dare dãnum ita q̃ realiter dat, vñ tenet ad restitutõem insoli dum. Fit tñ ab aliq̃bus differẽtia inter dantem occasionẽ seu cãm efficacez rapine furto & hmõi vsurpatiõibꝫ violẽtis, & dantẽ occasionẽ efficacẽ vsure ita q̃ sine eis nõ fieret vsura. Nã in dante occasionẽ violente vsurpatiõe & oĩno inuoluntarie, cẽs dicunt teneri insolidũ. sed in vsura dãs occasionẽ in hmõi dicũt aliq̃ nõ teneri nisi q̃ntũ de vsura p̃uenisset ad eũ. & hoc tñ q̃ nõ oĩno involũtariũ acceptũ sed mixtũ volũtarium. Guil. hoc tenet. Alij dicũt q̃ idem est q̃ ad hoc ĩ vsura qõ & in rapina. s. q̃ teneat insolidũ etiã si nõ peruenisset ad eũ aliq̃d. & hoc tz Pe. de pal'. in. iij. & alij vt patebit. j. Et q̃ hec opio tutior ẽ iõ p̃sulda.

Quereitur ergo .§.I.

Quid de seruientibꝫ vsurarioꝝ q̃ nihil habent p̃ter vsuras? Rñdeo fz Guil. Credo q̃ p̃nt licite ab vsurarijs accipe mercedẽ suã si seruiũt vtiliter ĩ rebꝫ licitis vel honestis aut necessarijs. Nã vtilitas quã sequãtur vsurarij ex opẽ seruientiũ cõpensant cũ merce quã dant seruientibus illis. nec p̃nt dici pauperiores p̃ter mercedẽ datã seruentibus illis cũ loco mercedis habuerint cõmodum oparũ. Si aũt seruierint de illicitis. nõ credo q̃ debeant recipe mercedẽ de hmõi. Idem de cultoribus & alijs eoꝝ mercẽarijs. Pe. aũt de pal'. ĩ. iij dicit q̃ famulus qui qñ se locauit nesciuit esse vsurariũ & nõ seruiuit sibi in vsuris mercedẽ recipere potest. als imputet sibi q̃ ei seruiuit quem sciebat nil nisi de vsuris hãre. Idez tñ dicit q̃ seruiẽdo in licitis & necessarijs pot recipe mercedẽ.

Quid de eo qui .§.II.

consulit alicui q̃ feneret vel q̃ mutuat gratis feneratori vt feneret. vel p̃trahit societatez cũ aliq̃ ad fenus exercendũ. vel qui mutuat vsurario vt feneretur. iste p̃cipiet lucrum. nũquid oĩes tales tenent insolidũ? Rñdeo fm Guil. Quidã dicunt q̃ qui inducunt illos ad fenerandũ qui alias nõ erant feneraturi tenent insolidũ. Sive alias erant feneraturi nõ tenent nisi q̃ntum ad eos p̃uenit. Et subdit. Ego credo sine p̃iudicio q̃ in neutro casu taliter inducẽtes tenerent nisi q̃ntum ad eos p̃uenit. & q̃ntum ad hoc conditio eorũ est melior q̃ eorũ qui vel p̃stant fauorẽ in rapina vel furto. q̃ ipi tenent etiã si ad eos nil p̃uenit. Et hoc ideo. q̃ rapina vel furtũ fit simpliciter contra voluntatez dñi. sed vsura p̃uenit ad creditorem de volũtate dñi. Nec inuenio iura dare actionẽ debitori cõtra hmõi inductores vel fautores ad reperendũ ab eis illas vsuras quas ipi debitores soluerunt illis inductis. sicut dãt actionem p̃tra illos quoꝝ opẽ vel consilio fiunt furta vel rapine licz nil ad eos p̃uenerit. Prima autẽ opinio tutior est saltem qñ principales essent soluẽdo. Oĩes eñ tales indubitãter sũt participes culpe. & banc opinionẽ tenet Pe. de pal'.

Quid de eo qui .§.III

accipit vsuras noĩe alieno vt tutor curator vel p curatore? Rñdeo fm Io. Sicut p̃hibet alijs accipe vsuras noĩe suo. ita & alieno vi. ylpic. sicut non suo. Et si accipit alieno noĩe tenetur ad restitutionez si ille cuius nomĩe accepit non est soluendo vel non vult restituere. Nam faciens & consentiens pari pena puniũtur. ij. q. i. c. notũ in fine. Sed fm q̃ addit Host. ille in cui⁹ vtilitatem versum est primo. & principaliter tenetur alius ĩ subsidium. & hec indubitanter vera sunt de tutore curatore & procuratore p̃o eo q̃ p̃stant auctem talibus. Secus de eo qui nũdum p̃bet ministerium. vt dicunt in se. §. Idem dicendum est quando tutor vel curator p̃o pupillis exigit vsuras ex contractibus factis vsurarijs a patre pupilli, vnde si ab officio aliquo cõmunitatis ponitur tutor vel curator faciat protestationem coram ep̃o. vel alijs q̃ non intendit se intromittere de vsuris exigendis nec se de hoc impediet. Similiter mulier vidue que exigit vsuras factas a marito p filijs. vel cũ sit tutrix simulcũ alijs tutoribus assentiat. q̃ pecunie filiorum pupillorum tradant ad vsuram tenentur insolidum. Item sciendum q̃ si ille soluit cui⁹ noĩe accepte sunt vsure ceteri liberant Io. de lig. in. c. michael. dicit q̃ de ertoꝝ quente noĩe alieno & parciario in quota non est dubium q̃ tenetur sed vbi non est partiarius sed simpliciter erogans tunc non tenetur. licet aliqui dicant eũ teneri vbi mandans nõ est soluẽdo vt in dicto c. sicut non suo. hec ille. Videtur tamen intelligendum id scilicet q̃ teneatur qui nomĩe alieno feneratur. etsi non esset partiarius in quota tñ p̃e

Capitulū Nonum.

ſiat aucrem vt dixit Guil. Unde ꝓſules alicui? artis vel lane vel alterius qui pecunias ꝙs bñt exreddituꝫ artis tractare ſi eas mutuant artifi cibus artis iꝑius vl' aliꝭs quibuſcūqꝫ ad rōnem tot ꝓcentenario ſiue parū ſiue multuꝫ ſaluo tñ capitali vſuram cōmittūt ⁊ tenenť facere qđ in ſe eſt vt ars iꝑa reſtituat. alꝫs iꝑi obliganť ad re ſtitutionem. et ſi nihil ꝙuenerit ad eos ex eo ꝙ actores fuerūt ꝓtractus. etſi nōie alieno. qꝫ dant cauſam efficacē. Et ideo ꝺꝫ talis pecunia ꝑ mo dum ſocietatis ita ꝙ ſit ars ꝓticeps dāni ſicut ⁊ lucri ſi contingeret ⁊ tūc licite fiat. ſi tñ in licitis mercantijs vel artificijs exerceatur.

Quid de illis .§.IIII.

famulis qui de mandato dñoꝝ dant pecuniam ad vſurā debitoribꝫ ⁊ ſuſcipiūt pecuniā ab eisꝫ Rñ. ꝑm Guil. Si nil ad eos ꝙuenit nō credo ꝙ teneanť. preſertim ſi illi domini aliter ꝑ ſeipſos exercent vſuras vel per alios exercent. etſi non per iſtos gerendo negocium. Idem Petrus de pal. Sed ſi ſunt factores ſtantes ad dandum mutuū in ꝑſona vſurariꝭ ita ꝙ apud eos reſi deāt ſi principalis aucras ſuoꝝ dñoꝝ ſeu magi ſtroꝝ vel etiā ſocij ⁊ partiales in lucro. tūc ſi ꝑ cipales nō reſtituunt. qui. ſ. inde habuerūt luc ꝝ vſurariuꝫ obliganť iꝑi factores ex eo ꝙ ꝓeſtant cauſam efficacē. ⁊ hoc ꝑm Geraldū. ꝺꝫ. Heremiraꝝ Et ſil'r in alijs contractibꝫ iniqs vt in vendēdo plus iuſto precio rōe dilatiōis tꝑis ⁊ recipien do diuerſis fraudibꝫ cū. ſ. hoc faciūt in ꝑſona do minoꝝ ſuoꝝ ſeu pecuniaꝫ danniū. ⁊ ipſi exercitā um ꝑſone ponūt diſponēdo facta apotece tenen tur inſolidū ſi alij nō faciūt. qꝫ ꝓeſtāt cām effica cem. Et ꝑm Rodo. magiſtri et principales q̄ po nūt pecunias ſi tales cautos reddūt ⁊ ꝓteſtanť ꝙ nolūt ꝙ faciūt malos ꝓtractus excuſanť a pec cato dū neſciūt. Sed cū poſtea ſciūt tenenť reſti tuere pecuniā ꝑ vſuram vel alios malos contra ctus queſitā que ꝙuenit ad eos. Cū etiā perpen dūt debent ꝓhibere talia alꝫs nō excuſarenť a pec cato. Sed q̄d de illo q̄ ſine illi? mandato fenerā tur ad opus ei?: Rñdeo ꝑm Guil. tenetur ad re ſtituendum vſuras. licet nihil ad eum ꝙuenit fuit. n. vt actor ⁊ miniſter ꝓtractus vſurarij.

Quid de illo qui .§.V.

cū vellem mutuare gratis induxit me vt darem ſub vſuris: Rñdeo ꝑm Guil. tenetur ſicut et ille de quo in p̄cedenti. §. dictū eſt. qꝫ indebite impe diuit vtilitatē ꝓximi ⁊ ei damnū adduxit.

Quid de nota .§.VI.

rijs qui ſcienter ſuꝑ vſuris ꝓficiūt inſtrumēta: Rñdeo ꝑm Hoſti. ꝙ ꝑiuri ſunt. qꝫ cōiter ſolent iurare ꝙ talia nō facient ⁊ ſic ꝑ ꝓs ſūt infames nec de cetero ꝑñt teſtificari. nec inſtrumēta cōfi cere. extra de teſti. licet ex q̄daꝫ. §. i. in fi. Si tñ ob hoc recipiūt pecuniā nō tenenť reſtituere. qꝫ rece perūt eā ꝓ ope ſuo ꝙuis illicito. videť tñ ꝙ de beant pauperibꝫ erogare. arg. xiij. q. v. c. non ſane. Sed vtrū tales notarij teneant ad reſtōem vſu rarū de qbꝫ ꝓfecerūt inſtrumēta. Sup hoc Ge ral. facit talē diſtinctōez. qꝫ ſi ſciēter faciāt inſtru mēta vl' charras de debito vſuraꝝ ac ſi cēt legiti mū debitū. puta. qꝫ facit inſtru mentū ꝙ Martinus mutuauerit Pe. c. hinc ad annū reſtituen dos cū ſciat nō mutuaſſe niſi. lxx. vl' c. qꝫ forte ⁊ ſi primo. c. dedit poſtea in occulto. xx. vl' x. rehabu it a Pe. vt mutuuꝫ ſit de illꝰ. lxxviij. vl'. lxxix. tñ tenenť in ſolidū ſi iꝑi vſurarij nō reſtituāt. ⁊ hoc niſi facerēt in fauorē receptiōis mutui. puta. qꝫ illa aliter nō volebat mutuare ⁊ Pe. multū in digebat nec poterat aliter ſibi ꝓuidere tūc. n. nō teneret notari. peccaret tñ mortaliter ſciēter hoc faciens. qꝫ ꝑiurū incurreret faciens inſtrumen tum falſum ⁊ in fraudē vſurarū. Ratio primi ē qꝫ efficaciter cooparatur vſure accipiende. Ratio ſcōi eſt. qꝫ intendit principaliter ꝓximo indigē ti ſubuenire. ar. xxiij. q. v de occidendis. Si aūt in inſtrumento eſt facta expreſſa mentio de vſu ra. tunc nō teneť ad vſuram reſtituendā. ⁊ rō. qꝫ nō efficaciter cooparatur ad illud. Nam poteſt ꝙ mutuum accepit ad vſurā in iudicio ſe iuuare vt nō ſoluat vſurā. Verū vbi conſuetudo cēt ꝙ per talia inſtrumēta cogerenť homīes ad ſoluen dum vſuras ſtipulatas a debitoribꝫ tūc teneretur ꝙuis conſuetudo ſit iniqua ⁊ ſtatutū quod ſup hoc eſſet. Et in vtroqꝫ caſu peccat mortaliter ta lia inſtrumenta conficiendo ſcienter.

Quid de prela .§.VII.

tis qui ſubſcribūt ⁊ ſigillant cedulas vſurarias Rñdeo ꝑm Hoſti. Si prelatus nō legit tenorē vel etiā ſi legit ⁊ vſura nō apparebat. qꝫ forte ibi poſita eſt maioꝝ quantitas ꝙꝫ mutuata ſit. ⁊ iꝑe prelatus non diligenter conſiderat. ſatne facit. ſed tamen ꝑm veritatem non conſentit. Si vero legit ⁊ veritatez percipit particeps eſt pene ⁊ nō commodo vſurarum. Nam ſubſcriptio in mul tis approbationem inducit. extra de ſen. ⁊ re iu di. cum inter vos. Idem Gof. Teſtes quoqꝫ in inſtrumentis vſurarijs qui ſcienter hoc faciunt ſcientes ſcilicet inſtrumentū vſurarium tenen tur eo modo quo notarij. de quibus dictum eſt ſupra. ⁊ hoc quia dant cauſam efficacem.

Quid de ciui- § VIII

tatibus vl' vniuerſitatibꝫ mutuantibꝫ ad vſurā nunquid ſinguli teneanť ad reſtitutionem: Re ſpondeo ꝑm Hoſti. poſt Ray. Omēs q̄ ſunt cō ſentientes puniunť. ⁊ ad reſtitutionē obliganť

singulariter nō tanq̄ vniuersitas q̄ aiam nō habet. nec tanq̄ vniuersi sed tanq̄ singuli. vti.q.i. c. sicut vir. ff. iij. q. iij. c. si habes. Et hoc verū quibus hoc placet in mēte sua ratūq̄ hñt ꝓsentiūt vel ꝓhibere pñt ꝛ nō faciūt. Jo. de lig. de hoc tractans dicit q̄ nō dubitaf de regētibꝫ ꝓhibere valentibꝫ. Secus aūt de alijs nō principalibꝫ gubernatoribꝫ vl' alis ignorantibꝫ nec inhibere valētibus. Et hoc vltimū dico verū nisi ꝓcipauerūt cōmodū singl'are ꝛ bursale. quia tūc ꝓsentirent. Archi. etiā. xlvij. vno verbo se ei ꝓdit dicens oēs ꝛ singulos teneri ꝛ etiā in statu dānationis quotq̄ aucte fit ꝛ ꝓsensu. Et idem si collegiū aliqđ accipit pign⁹ in casu nō ꝓcesso. de vsuris. c. cōsuluit. ꝛ. c. ꝙquestus. Guil. dicit q̄ illi tenenf insolidū ad restitutionē q̄ ꝓceptū vel auctrem ꝓstiterūt sup hoc. ita q̄ sine hoc alij ciues nō fecissent. Illij vero ꝓsentiētes ꝛ si peccent mortaliter nō tenentur nisi de eo qđ puenisset ad eos de vsuris. vel inq̄ntum releuati sunt ab expensis quas alis fecissent. Idem Pe. de palu. in quarto.

Sed quid de .§.ix.

quinq̄ ꝓ centenario q̄ dat tutor pupillo? Rñ. fm Lau. de ridol. Si dat liberaliter. dicendū vt in alijs sup. i. q̄ pōt pupill⁹ recipe. puta q̄ tutor exercuit pecuniā pupilli in negociationibꝫ licitis ꝛ lucrat⁹ est bñ cum ipa. ꝛ cōtinuis capitale pupilli staret sibi saluū ꝓpter qđ ille nō licite possit petere vltra sortē ipe tñ tutor ex sua liberalitate sponte sibi donat. v. ꝓ centenario. Sed si inuit⁹ dat hoc tutor q̄. s. cogif ad hoc ex forma statuti hoc dicentis vl' alis tūc videf q̄ sit vsura. Et in cōtrariū facit. q̄ hoc videf nō tanq̄ vsura ß tanq̄ pena legal' solui. ar. vi. q. tj. c. in legibꝫ. Patet q̄ debuit emere de pecunia pupilli possessiōis vl' dare sibi. v. ꝓ centenario. ꝛ sic cōiter statuta dispōnūt. q̄ si verū est q̄ noīe pene darenf licite recipe/renf. hoc Lau. Videf posse dici q̄ si tutor potuit vl' emendo de pecunijs pupilli possessiōes. vl' tradendo ad licitas negociationes ipas pecunias tñ vl' plus lucrari mere ex negligētia omisit q̄ tanq̄ pena possit peti. Et mlto magis si cū ipis pecunijs tutor fecit facta sua ꝓpria. vl' negociat⁹ est cū eis ꝛ lucrat⁹. Et si tñ ꝓdidisset videf q̄ nō esset subire ptē dām ipe pupilli. qđ tñ nō esset necesse si tutor potuisset vl' possessiōes emēdo vel aliqđ aliud sine piculo tantū lucri hre. s. v. p cētenario. Et subdit Lau. ꝓbatus. Hoc certū tene q̄ pecuniā pupilli nō pōt credere tutor ad rōem. v. vl' alterius q̄ntitatis citerioris vl' ulteri⁹ ꝓ cētenario

Sed queritur .§.x.

Utrū pupillus possit dicere tali tutori. tanto tē pore habuisti pecuniā meā ꝓpterea peto ꝓ eo licitum lucrū. vsuras nolo. ß interesse meū ꝛ sic ꝓdictum se retinere velle cū ꝓtestatione prefata. s. q̄ nō vult vsuras. si hoc pōt licite facere. Ad hoc q̄dam dicūt sic. Pupillus talis facta ꝓtestatione predicta restituere nō tenef sed tutor. nisi vsuraria q̄ntitas excederet moderatū lucrū. ꝛ interesse tunc. n. supfluū lucrū retinere nō posset sed restituere deberet tutor illud supfluū. q̄ tutor restituere dz vsuras. ꝛ sibi imputet improuidentiaz suā. Si aūt pupill⁹ recipit ꝓdictas vsuras restituere obligaf. sed ꝓtra tutorez agere pōt ac ab eo suū petere interesse. Si vero tutor pecuniā pupillo restituat nihilq̄ ei dicat q̄ lucrū ꝓdictuz vsurariū sit demum lapsu tpis id dicat postea fuisse lucrū vsurariū. tūc pupill⁹ ei credere nō tenetur nec illud restituere obligaf fm q̄sdā. Et rō est fm eos. q̄ pupillus id non approbauit qđ ille fecit. nec de vsuris aliqd dixit tpe quo debuit. ꝓterea ipe tutor tale lucrū reddere obligaf. Ista opinio videf mihi q̄ multipliciter deficiat. Et q̄nū ad primū post factā vsurā a tutore nisi esset statutum in ciuitate q̄ tutor deberet ꝓ pupillis emere de pecunijs aliquā possessionē. vel tradere negociationi. alis ꝓ modū pene deberet nūdere sibi ad rationē. v. ꝓ centenario. vel nisi ipe. et i pupillus tū capax rōis tutori prostrat⁹ est q̄ nō exerceat pecuniā nisi in licitis lucris seu negocijs. alis non credo q̄ possit petere aliqđ interesse. ß lucrū vsurariū ꝓ tutorem factū pupillus tenetur restituere. ꝛ imputef hoc patri pupilli qui talez instituit tutorē. ꝛ nō ꝓuidit in huiusmōi sicut potuit. Quantū ad scōum q̄ possit agere cōtra tutorem credo verū ee si tutor exercuerit pecunias pupilli ad sunꝫpius vtilitatē. vel ex negligētia omisit exercere in licitis mercantijs vel rebꝰ quz posset. Quantū ad terciū credo q̄ etiā post lapsum tpis cū sibi constat dare lucrū sibi assignatum ꝓ tutorem fuisse vsurariū tenetur pupillus restituere. nisi vt dictū est contra statutū cuiuscunq̄ nō emisset possessionē. vel alias licite exposuisset pecuniam sed ad sui vtilitatez vsus fuisset pecunia per vsuras vel alios modos.

Verum autem .§.xi.

liceat creditori recipere debituz quod vsurarius ei debet? Respondeo fm Guil. Si bona fide credidit ei pecuniam vt ex illa cōmodum suum faceret. ꝛ lucrando sorte ex ea se liberaret. recipere potest qđ mutuauit etiā si ille alias nō sufficit vsuras soluere. Si vero alia causa credidit vel mutuauit. puta ad ludendum vel vandum meretrici vel hystrioni nō debet ab illo recipere qui nec vsuras extortas sufficit restituere. Pe. de pal' dicit hoc verū q̄n scienter hoc agit. De illo autem qui habet causam lucrativaz nisi in casu in quo elemosyna fieri potest dicū. q̄ tenef insolidum si ille non sit soluendo. quia preciū succedit loco

rei hec ꝓpe. Utrum aūt illi quibꝫ debet ex cōtractu vel ōsi. aut ex maleficio vel ōsi possint hoc recipere ab vsurario? Rñdeo ꝑm Guil. sic. dum tamen rem ipam vsurariā nō recipiant. Et idez dicendum de quocunqꝫ raptore vel fure.

Utrū autem .§.xii

liceat marito recipe dotē a ꝑre vxoris sue qui est vsurarius? Rñdeo ꝑm ꝙd. Si ꝑ non sufficit ad soluendū ea q̄ habet de vsuris ⁊ marit⁹ sciens veritatē vel bñs ignorantiā crassam ꝓtraxit cū filia. nō debet recipe dotem a tali ꝑre. Si aūt non putabat socrū esse vsurariā vel alias esse solvendo qō tñ non erat pōt dotē in solidū recipe. licet postmodū sciverit veritatē. hec Guil. Et i ſūma pisana addit. Tunius aūt dz q̄ sciens veritatem nō recipiat dotē. aut si recipit restituat ill' quibꝫ ꝑ tenebat. Si aūt in veritate de alijs bis socer erat sufficiens ad soluendū. tunc indubitāter dotē gener pōt recipe. ꝓpe. de pall' sic dicit. Gener qui dotez ab vsurario recipit q̄ nihil hēt nisi de vsuris. tenet reddere si sciēter cōtraxit. Si autē ignoāter. nō. q̄ ꝓ oneribꝫ mr̄imonij hēt dotem sed filia sic. q̄ nec q̄rtam nake. i. legitimā pōt tenere. Satis cōcordat Geral. ordi. hxremi. dicēs. q̄ si ꝑ dotauit filiā suā eo tpe quo erat soluendo ⁊ ꝓ ꝑis nō ꝓpter dotes illas est factꝰ impotēs ad soluēdū tūc maritꝰ pt ea retinere. ⁊ ꝑ mortuo ipo marito eē ipa filia pōt ea retinere. Intelligitur cū dotasse de illis bonis q̄ nō erāt obligata restitutioni. ex q̄ vltra illas dotes erat soluēdo. Sed si dotauit eo tpe q̄ iam erāt oīa obnoxia restituti oni gener q̄ hoc scit vl' etiā laborat ignoātia crassa. q̄ scilicet ille socer est publicꝰ vsurariꝰ vel raptor vel alīs obligatꝰ alijs. non pōt recipe dotes. Cuius rō est. q̄ de alioꝝ bonis nullatenus ꝑm deum potuit dotari. q̄ nec elemosina dari. xiiij. q. v. nolite. Per hoc. n. fit impotēs ad restituendū ⁊ sic ad damnū creditoꝝ ꝓstat operā efficacem. vñ tenet restituere extra de iniur. ⁊ dan. da. si culpa. Et si filia vsurariꝰ tal' vult dotē ipsaz restitui ⁊ eius maritꝰ obstat nec pariē illam reddi. culpa erit viri nō vxoris. si tñ ipa ꝓponat premoriente marito dotē restituere. Si aūt ecōuerso vir vult dotem restituere ⁊ ipa nō vult. peccatū erit vxoris ita tñ q̄ nō ꝓcipiet de bonis ipius doris. ⁊ ꝓponat restituere qñ poterit. ar. xiiij. q. vi. c. si res Si aūt vtrīqꝫ in nō satisfacere volēdo ꝓcordant. amb sunt in statu dānatiōis. de re. iur. c. peccatum lib. vi. In remediū tñ piculi dici posset. q̄ si ꝑ talis vxoris seu eiꝰ hxredes hēnt ad satisfaciendū certa ad sufficientiā. tūc si talis dos ꝓpria est in totū. si magna in ꝑte posset diocesanus vt dispensatoꝝ incertoꝝ ꝑm discretū iudiciū dispensare ⁊ marito vt pauperi ꝓcedere si indiget. ⁊ ipi mulieri vidue remanēti si aliūde nō pōt cōpetēter viuere. ⁊ multomagis si hēt familiā seu filias maritare seu filios nutrire. Sed q̄ ad certa. i. si bona ꝑis vsurarij vel raptoris aut hxredū eiꝰ nō sunt sufficiēcia ad restituendū certis ꝑsonis quibꝫ obligat' tunc restituat cū habet libertatem sup hoc. vel petat remissionē a creditoribꝫ intuitu pietatis si obtinere pōt. alīs restituat. nisi sit i extrema neccitate cū familia sua vl' in magno piculo. et tūc ꝓponat reddere cū poterit. vel paulatim si pōt reddat. ⁊ si impedit' ab hoc cū videret se in piculo mortis vocet virū ⁊ filios ⁊ ꝓtesteturꝙ restituāt dotē talem cum sit de vsuris vel alijs male acquisitis. ⁊ sic poterit transire.

De ꝓsone .§.xiii.

tis seu sensalibꝫ. Utrū peccent cū sunt mediatores ad fenus. ⁊ vtrū teneant' ad restitutionem. Ꝓpo cuiꝰ declaratōe nota duplicē ꝑsideratiōem Prima cōsideratio est ꝙ respectū ad mutuo indigentes ⁊ sic dupliciter peccare pñt sensuales. primo si mutuū q̄rūt ad vsurā ꝑ bis q̄ nō indigent. sicut quotidie in bis q̄ dicunt' depositā sed realiter sūt vsure ⁊ alijs mal' cōtractibꝫ fieri solet. tūc peccāt mortaliter Et rō huiꝰ est. q̄ cū mutuū sic accipiēs peccet mortaliter vt ꝓz in se. §. ⁊ ipe q̄z peccabit q̄ coopabit' eidē. ri. q. iij. qui ꝑsentit. Sēdo peccāt sensales qñ ⁊ si neccitate cogēte vl' nō cogēte. primū ad vsurā mutuū tribuere reniten tem inducūt. ar. extra de homi. sic dignū. Secūda cōsideratio fieri pōt ꝙ respectū ad mutuū dantes. Secūm. n. Geral. dupliciter pñt tales eē mediatores. Primo cū stant ꝑ illis q̄ mutuo indigent ⁊ ꝓcurāt ab illis q̄ pati sunt dare. tales non peccāt. ⁊ multo minꝰ restituere obligant' cū primo subuenire ꝓcurēt. ⁊ malo vsurarij bñ vtant'. ⁊ lucrū q̄ inde ꝓcipiūt de suo labore licite retinent. Secōo cū stat seu hoc facit sensal' principaliter ꝑ lucro vsurarij ⁊ ꝑ ꝑte sua. Et isti nō solū peccant mortaliter ꝓpter cooperationē ad vsurā. ꝫ eē restituere obligant' in solidū si ita cooperati sunt q̄ absq̄z ope illo ꝓstatio illa vsuraria mīme facta fuisset. Cuius rō est. q̄ ꝑm philosophū. q. ethicoꝝ. medium cōparatū extremis sapit naturā extremoꝝ. ar. ti. q. i. c. notū. in fi. Lucꝝ q̄ ipe ꝓcipit inō dz pauperibꝫ erogare. Et sic' in duobꝫ primis casibꝫ q̄ ponunt' in prima ꝓditiōe seu cōsideratiōe arg. xiiij. q. v. nō sane. ⁊ c. q̄ habetis de malo. Guil. tñ tenet cōtrarium q̄ntum. s. ad obligationez restituriōis vsuraꝝ. Et q̄uis nō sit vsqquaq̄ reprobandum hoc. tamē id quod dictum est. vt tutius consulendum. s. q̄ teneant' tales sensales.

Sed nūquid .§.xiiii.

licet accipe mutuo sub vsura? Rñdeo ꝑm Tho. secūda secūde. q. lxxviij. Non licet inducere aliquē ad mutuandum sub vsura. licet tñ ab eo qui para-

tus est facere ⁊ qui exercet vsuras mutuo accipe ꝓpter aliqđ bonũ. vt est subuentio sue necessitatis vel alteri⁹. Et intelligit Ol. nõ solũ de absoluta necessitate ꝫ etiã de necessitate vtilitatis quã ꝙs ꝓsequi⁹ agendo negocia sua. Sed hac necessitate cessante cũ peni⁹ sub vsuris ad ludendũ vl' scortã dũ ⁊ hmõi. tũc ꝑm eum dãnãe est mortale pcm̃. Sz Pe. de pal'. sic dic̃. Dicũt q̃dã q̃ accipiẽte mutuũ sub vsura ẽ duo ꝓsiderare. cãm. s. ⁊ modum Cãm si hoc facit mor⁹ iusta necessitate. vl' mor⁹ sola cupiditate augẽdi pecũias sicut faciũt aliqui mercatores sperãtes magis lucrari ex pecũia accepta sub vsuris q̃z sit dãnũ qđ eis seq̃tur de vsura soluta. ⁊ loq̃r de mercatoribꝫ q̃ absq̃z mercatione bñt vñ decẽter viuãt. ꝫ mercant⁹ solũ ex cupiditate lucri. vt ex pecũia accepta sub vsuris superflua ꝓgregẽt sibi. q⁹ sec⁹ eẽt de mercatoribꝫ illis q̃ nõ bñt vñ decẽter viuãt nisi ex mercatiõe. q⁹ tũc qđ fit ꝓpter mercatõez fit ꝓpter iustã necessitatẽ. Et pte aũt modi sil'r est distinguẽdũ. q⁹ aut talis petit mutuũ absolute. puta xxx. li. sibi tradi mutuo aut petit cũ determiatiõe vsure superexcrescentis. puta. ioo. sibi tradi sub mutuo p. izo. Hoc supposito dicendũ q̃ accipiẽs mutuo sub vsura absq̃z iusta necessitate peccat. q⁹ nõ solũ peccat qui dat alij occasionẽ peccãdi ꝫ etiã q̃ sciẽter. ⁊ absq̃z iusta cã ⁊ necessitate] ꝓbit alteri materiã vñ sumit occasionẽ peccãdi. maxie q̃ credit dispositum ad tale peccatũ. vbi gña. Si ml'ier credit aliquẽ male dispositũ ad ꝓcupiscendũ eã si sciẽter et absq̃z iusta necessitate. vl' debita vtilitate pñtat se ei peccat. Unicuiq̃z. n. mãdauit de⁹ de ꝓximo suo ñ satis aũt displicet alicui dãnatio ꝓximi si sciẽter ꝓponit ei materiã vñ sumit occasionẽ peccãdi. Talis aũt est q̃ absq̃z iusta necessitate accipit mutuum sub vsura g̃ ⁊c. Si aũt hoc facit mor⁹ iusta necessitate. aut petit mutuũ cũ determiatiõe vsure superexcrescẽtis puta. ioo. ꝙ. cxx. ⁊ sic credo q⁹ peccat. q⁹ nemo põt absq̃z peccato ab aliq̃ petere aliq̃d quẽ scit nõ posse illud dare absq̃z peccato. vel nõ velle sed vsurari⁹ nõ põt dare mutuũ cũ pacto superexcrescente sine peccato. g̃ nec ali⁹ põt sine peccato sic petere. Cũ excusant illi q̃ sic petũt ex ignorãtia vl' inaduertẽtia. vel q⁹ firmiter tenent. q⁹ alias sine pacto superexcrescẽtis vsure mutuũ nõ traderent Si aũt peterant mutuũ absolute sed vsurari⁹ nõ vult tradere nisi cũ vsura. puto q⁹ nõ peccat tũc accipiens mutuo sub vsura. Cuius rõ est. q⁹ qui patitur iniustũ nõ peccat: qđ est verũ nisi ꝓsenti⁹ at iniustũ facienti. tũc. n. nõ solũ patitur sed coagit. Sed accipiens victo mõ sub vsura pariẽ in iustũ nec ꝓsentiens est facienti. g̃ nõ peccat.

Capitulũ. r. de manifestis vsurarijs

De manifestis vsu

rarijs. Nota q⁹ vsurarij manifesti sũt excõicari nõ simpliciter sed q̃ntũ ad tria. Quoꝝ primũ est q⁹. s. nõ dñt recipi ad cõionem altaris. Secũdo mõ q⁹ nec dñt recipi eoꝝ oblatiões. ⁊ si sacerdos recipit reddere tenet ⁊ cõpellit extra eo c. q⁹ in oĩbꝫ. Ray. vel dz dari epõ vt ꝑm. puideãt eius vl' restituat ei a q̃ extorta est vsura vel detur paupibꝫ. Hosti. Et q̃ recipit oblationẽ a talibꝫ dz ab executõe sui officij manere suspẽsus donec ad arbitriũ sui epi satisfaciat. vt in dicto. c. q⁹ in oĩbus. Utrum aũt sit canon ferẽde sñie vel late. Hosti. dicit q⁹ benigni⁹ est dicere q⁹ sit canõ ferẽ de sñie nõ late. Et hoc tenet Ber. ⁊ Jo. an. in novella. Dona vero ⁊ elemosyne pñt a tali recipi si bz alia ꝓter vsuras ita q⁹ ꝓpter hoc non efficiat nõ soluẽdo. Sec⁹ aũt q̃ nõ bñt nisi vsuras. q⁹ tũc tales elemosyne recepte vel dona dñt dari ei a q̃bus vsure extorte sunt vel ipis vsurarijs reddi. Ol. Terciũ est q⁹ nõ debent recipi ad ecclesiasticam sepulturã si in hoc peccato decesse. int. extra eo c. q⁹ in oĩbꝫ. Et dicunt manifesti vsurarij vel p euidentiã facti. puta q⁹ mẽsam tenẽt patã advsuras. vl' si de hoc sint in iure ꝓfessi aut ꝓuicti. Posti. Dicũt etiaz Jo. an. ⁊ Archi. q⁹ satis põt dici vsurarius manifestus si coram sacerdote ⁊ testibus publice fatet se vsurariũ. ⁊ vsuras restitui mandat forte libros rõnũ tradẽs. Itẽ nota q⁹ si vsurarius manifest⁹ est ita paup⁹ q⁹ nõ põt idonee cauere de restituẽdis vsuris. dicit Spẽ. q̃sdã tenere q⁹ nõ sepeliat tal'ẽ si peniteat. ⁊ sic ꝙabit rigor ad terrorẽ criminis. vel fiat vt dz de rapinis. ⁊ ꝓtore. extra de rapto c. super eo Jo. an. i nouel.

Item nota quod .§.I.

manifesti vsurarij non pñt recipi ad ꝓfessionem vel ad sepulturã cuius dicant se velle restituere vel etiã si mãdent in vltia voluntate satisfieri. sed oꝑtet q⁹ vel de ipis sit satisfactũ. aut eoꝝ facultates patiunt. vel saltẽ q⁹ illis q̃bꝫ facienda ẽ restitutio si presto sint. aut alijs q̃ illis possint acquirere. vel illis absentibꝫ ordinario loci vel vices eius gerenti. aut rectori parrochie ipius vsurarij coram aliq̃bus fidedignis. aut suo publico de ipius ordinarij voluntate ⁊ mãdato idonee de restitutiõe sit cautũ. s. q⁹ si q̃ntitas sit manifesta illa exprimatur. alioq̃n est moderãda arbitrio recipiẽtis eaz ipe tñ si sciẽter moderet minuẽ. tenet ad restitutionẽ residui alias null⁹ debet esse testis in testamẽtis eoꝝ nec recipere ꝓfessionem vel impendere absolutionẽ vel ad sepulturã recipe. ⁊ testamẽta eorum sunt irrita ipo facto. omnia hec habentur in tex. extra de vsuris. c. quanq̃z. lib. vi. Qui autem dicantur manifesti vsurarij habes in q̃rta parte plenius in. c. Idem dicit Pe. de pal'. in iij. simpliciter ⁊ indistincte. s. q⁹ vsurarij in mortem mandantes restitui si possunt tũc ꝓ se restituere non liberantur. tum quia ad fiarim tenentur.

Capitulū Decimū

tum quia ñ videnť habere perfectam bonam voluntatem. quia legata et donatio causa mortis facta pñt reuocari. vnde si vsurarius non cauet per talem cautionē qua non possit penitere ñ est vere penitens. Si aūt sic excusat se ⁊ innotescat creditoribꝫ exonerādo eos ⁊ approbando qꝛ fecerit approbare non poterāt ⁊ sic faceret qđ posset tūc excusaťꝫ qꝛ pua mora est vsqꝫ ad mortem vel conualescentiā. Et extunc etiam pñt executores in vita eius pcedere ad restōem hoc ille. Et dicit Jo.an. in ista decre. q debet satisfieri ei a quo pecunia est extorta vel eius hēredi illis non exñtibus pauplbꝫ erogabiť. extra de vsur. cum tu. Dicit tñ Gof. q in tali casu dꝫ publice poni edictū in locis a quoꝝ incolis sunt extorte. ⁊ q omnes a quibꝫ sunt extorte vsure veniāt. ⁊ si aliqui appareāt quibꝫ fides sit adhibenda potius restituiť illis q̄ pauplbꝫ erogeť. extra de homi. sic dignū. Dicit tñ idem Jo. q ñ solum rector poterit vbi habitat vsurarius ꝫ ⁊ multo magis rector prochie vbi bītat is cui faciēda est restō pōt pcipe dictā cautionē pbr̄ etiā prochie vbi moram trahit vsurarius ⁊ si ñ sit ciuis vel incola pōt ꝛcipe talē cautionē ꝑm Jo.an. Utꝝ aūt sufficiat pśtari istā cautionē cuicūq̄ sacerdoti, etiā ñ prochiali dubitaťꝫ. Et Jo. cal. consuluit q sic. ⁊ q ex ea roborabiť testiū. Lap. concedit hoc dō sacerdote ꝛdinis mēdicātū audiēte confessionē taliuꝫ vsurariorꝫ ꝫ de alio sacerdote ñ prochiali negat Ratione hmōi diuersitatis assignat ex eo q sacerdos de ordine mendicātū expositus ad audientiam cōfessionū est iudex ei⁹ qui sibi cōfitek a iure datus p̄ priuilegiū in corpe iuris clausum. dō sepul. ducū in cle. ⁊ p. eēm approbatus. Sꝫ alienus pbr̄ prochianū alterius audire ñ pōt. s. sine lnia. Sꝫ Lau. de ridol. dicit q añ factū cōsuluit dictū Lapi. post factū ñ audet condēnare dictuꝫ Jo cal. cū ex hoc nil deperat bis q̄bꝫ faciēda ē restiō consulaťꝫ ꝫ p̄ aīabꝫ vsurariorꝫ ad sufficiēnā Itē dicit ibidē q seruus public⁹ hic dꝛ tabellio sic dict⁹ ñ q sit seru⁹ ꝫ q publicū exercet officiū C. de tabula li. x. de tabel. l. generali. hic tñ acquirit actōꝝ extraneo ex sua stipulatōe hoc casu nisi faciat de ordinarij mādato. Et dꝛ ordīari⁹ eps loci vbi degit vsurari⁹. Idē tñ in decano archipr̄ bitero vel abbate qui alīs iurīdictōꝝ hꝫ de consuetudine in spūalibꝫ. Itē dicit q noīe idoneo cautionis itelliguntť fideiussores vel pignora. alias verbū cautōis nudā, pmissionē designat. Si aute pignora vel fideiussores dare ñ possit sufficit q cauet extra de sen. ex. c. fi. Et hoc maxīe q̄n ē de tristle eū. l. aliā dare ñ posse. Itē dicit q si ꝛcepta hmōi cautōe noīe eoꝝ quoꝝ itereſt vsurari⁹ manifestus vsuras reperat ñ audieť. ⁊ possꝫ ī aīarū salutē eps istas vsuras repetere ⁊ recipe ⁊ solue re illis a quibꝫ iste penitor extorserat. Et idē si ñ esset manifestus dūmodo posset pbari ꝑm Joā. ⁊ Gerar. qui etiā dicūt q vbi penitoē vsurari⁹ manifestus ⁊ si hēs ñ excipet. iudex ex offō suo eū ñ repellet. Iste aūt qui sic satisfecit si cōualescit tenet restituere ex satisfactione ꝑm predictos cui etiā ⁊ prius teneret. extra de vsur. cuꝝ tu Itē qđ dꝛ testamēta eoꝝ eē irrita ītelligiť etiaꝫ facta ad pias cās ꝑm Bar. in. l. i. C. de sa. san. ecclīmo dicit idē Bar. id vꝝ esse nedū in vsurarijs manifestis ꝫ etiā in quocūq̄ quē cōstaret ī peccato mortali notorio decessisse. vt qꝛ interfectus in furto. vel qꝛ ipꝫ occidit. xvij. q. v. placuit. Itē etiā de codicillis intelligiť ⁊ de qualibet alia vltima voluntate ꝑm Jo.an. Itē si prius fecit testamentū ⁊ postea cauet de restōe ꝑm Jo.an. in nouella. ⁊ Bar. recōualescit tale testm̄ vt in eo disposita valeāt ⁊ debeanť etiā quo ad sepulturam. Sꝫ si ipse testator post testm̄ añ mortē nō cauit de restituēdis vsuris p̄ istū modū ꝫ nisi hēres tm̄ satisfacere de vsuris debere. cautio hēredis de vsuris restituendis post mortē testātis emissa nihil valet ⁊ opaťꝫ ad validādū testm̄ ꝫ tātum ad sepulturā bñdā alio nō obstāte. Nota etiā q diuerse cōstōes synodales sunt in diuersis diocesibꝫ circa istā materiaꝫ q̄ inuestigande sunt. De excoīcatōe quā incurrūt sciēter sepelientes manifestos vsurarios: vel etiā clericos locantes domos talibꝫ ñ de illis locis oriūdis ⁊ dō faciētibꝫ statuta contra restōnē vsuraꝝ hēs. j. in iij. pte ti. c i. Et bi cēs peccāt mortr̄ qꝛ ꝛtra canones. Et de locātibꝫ dñis vel alīs quibuscunq̄ domos suas vsurarijs ad fenerādū ⁊ sustinētibꝫ in terra sua manifestos vsurarios vel collocātibꝫ aut talliātibꝫ iudeos. vel alios quos sciunt nihil hr̄e nisi de vsuris. Dicit Pe. de pal. in. iij. q tenenť restituere pecuniā perceptaꝫ ab ipſ vsurarijs illis a quibus ipsi exegerunt.

Sed queritur §. II

quid iuris de eo qui cauere voluit ꝫ nō valuit morte preuētus añ horā sperata. nec tm̄ q̄ euꝝ stetit. Rñdet sup̄ hoc ꝓsultus Gal. de pusio q de equitate canonica putat testamētū tale valere.

Item queritur §. III

Si coram ecclīastico iudice traxerit vsuraꝝ creditor debitorem dicēs. q quoddam instrm̄ quo coram laico conuenebaťꝫ fore vsurariū nil, pbauit. q p vsuris soluisset illi ꝫ bñ per testes, pbauit q̄ solueret facto cū illo calculo rōnis quātitatē in instrō cōtētā. nūquid imponet illi vicarius silentiū ne molestet vigore dicti instrī positi q in ciuitate sit statutum q contra instrā ñ admittatur, pbatio de soluto per testes. Fede. dō senis ꝓsului. q ñ qr̄ē in aliq̄ pte sui, pbatū ist̄m fore vsurarium, nec q creditor fuerit vsurarius

Item queri .§.IIII

tur. vtrꝫ sit idoneus testis ad ꝓbādū aliquē vsurariū. s. is cui ꝓbat se illi soluisse vsuras. Et videtur ꝙ nō. qꝛ similitudo cāe a testimonio r̄pellit ꝑsonas ⁊ ad iudicādū. Fede. de Senis tenuit ꝙ nō sit idoneus testis. tū qꝛ tales sunt singulares. tuꝫ quia de facto ꝓprio deponūt. ⁊ sunt suspecti ratōe cōmodi qđ ex futura sn̄ia sunt ꝑcepturi. Lau. de ridol. dicit vidisse id sic sepius practicari in ep̄ali curia florētina. Sed Bal. đ Perusio in quodaꝫ simili dixit ꝙ vbi talis testis ꝓtestatur ex hoc testimonio aliquod ius querere ꝙ ñ admittat̄. qꝛ ex necessitate ⁊ certitudīaliter expectat cōmodū ergo repellit̄ tāq̄ꝫ in ꝓpria re

Item queritur. .§.V.

Si cātat ep̄alis cōstō ꝙ ad dicta taliū possit q̄s cōpelli ad vsuraꝝ restōnē. nūquid si agat̄ ad annullādū testimoniuꝫ vigore decretalis. q̄ꝫq̄ꝫ. ti. eo. li. vi. reputabunt̄ idonei. Rñdeo. Fede. sentit ꝙ nō. tū qꝛ cōstō exorbitās a iure cōi non excedit casum ꝓpriū. tum qꝛ fictio talis constōnis operat̄ ꝙ crimē sit ꝓbatū sed nō qualificatuꝫ ꝓut requirit constitutio

Item queritur .§.VI

Quid iuris si vsuras postulās cōtra quē opponit̄. c. quia frustra. extra de vsur̄. ꝑatus est cauere de illis restituēdis admittet̄ nisi cauerit. Sētit glo. in. e. c. qꝛ frustra. ꝙ nō. nisi casu quo magna cā cōtrariū suaderet qualis est inopia. que opinio placuit Joā. Si em̄ ꝓpter inopiā repellit ip̄m cui debet. extra eo. cū tu. q̄ꝫto fortius extraneum. Hoc idē firmat glo. in regula dolo. de regu. iur̄. Nec obstat illud. c. quāq̄ꝫ. in sua alternatiōe. qꝛ illud verꝫ quo ad euitādas penas đ quibus in ip̄a decretali disponit̄. Et talis si non inuenit pignora vel fideiussores ꝓ cautōne statur suo sacramento.

Item si talis .§.VII.

hēt vñ soluat vel al's vñ possit cauere ⁊ neutruꝫ vult facere cū opposita exceptōe. qꝛ frustra ñ debeat audiri. quid faciet ep̄s tūc ꝑmittere ne vsurariū a quo repetebant̄ vsure illas retinere. Rñdet Lau. ridol. ꝙ ñ. ꝫ cōsignabunt̄ ⁊ deponent̄ quousq̄ꝫ petēs res suas restituat vsuras. Inno. tñ dicit ꝙ re⁹ ille poterit cōpelli a iudice ex offō suo restituere illis a quibꝫ agens extorsit

Item si is con .§.VIII

tra quē excipit̄ ꝙ nō pōt petere vsuras. quia ipse est vsuraius lꝫ non sit manifestus. nunquid nihilominus pōt repelli. Dicit Cardi. ꝙ sic. maxime si ꝓbet̄ infra octo dies. ar. c. pia. de excep. lib. vi. Sꝫ quid si quis in pn̄ia cōfessus est se vsuras extorsisse ꝫ hoc est occultū. nūquid sacerdos dēt isti negare sepulturā heredibꝫ ñ volētibꝫ ad dictū eius restituere. Rñdeo ñ. qꝛ nō dꝫ illū publicare. de peni. ⁊ remi. c. oīs. Itē sibi id dicēdi nō credet̄. vi. q. ij. c. placuit. Taceat̄ ergo vt. ij. q. vij. plerūq̄ꝫ. Debuit aūt sacerdos illū inducere. vt corā testibꝫ cōfiteret̄ ⁊ caueret ꝙ ab heredibꝫ exactio fieri posset. Itez nota ꝙ in directorio iuris đꝛ ꝙ q̄ꝫuis vsurarius mētalis sit inducēdus in foro pn̄ie ꝙ restituat ꝑ. c. cōsuluit de vsuris in foro eccīe iudicādus male agere. inducēdus tñ ē ⁊ nō cōpellēdus in iudicio eccīe ꝑ cēsuras vel alias penas vt sic accepta restituat nec vt vsurarius puniēdus est. hoc Ber. Inno. Hosti. Goff. Qđ facit ꝓ materia depositoꝝ vbi est cōiter vsura mētalis. Nō tñ tales absoluēdi sunt nisi tales cōtractus dimittāt ⁊ sic recepta restituā t. vt in c. cōsuluit. Itē pone q̄dā cōitas indiget pecunia ⁊ imponit cuilibet p̄stātiā. s. mutuo ꝓmittēs et obligās prestātibꝫ certa pignora ⁊ certū lucrum nūquid prestātes cōmittūt vsurā. Rñdeo ex quo coacte faciāt ⁊ forte ꝓpter hoc multā incōmoditatem incurrūt. i. ꝙ libenter ab hoc cessarēt si possent non est vsura. Sed iuxta hoc est aliqua dubitatio vicꝫ ꝙ si postq̄ꝫ ciuis primo prestitit veniat secundus ⁊ emat iura a primo pro minori precio eo ꝙ soluit. nunquid ille secundus committit vsuram. Respondet vt in precedenti. §. Bartholomeus in pysa. sed diffuse habes istam materiam in. c. se.

Capl'm. xi. de materia mōtis in Florētia imprestitoꝝ in Venetijs ⁊ locoꝝ Genue. Vtꝫ licitū sit recipe tales redditus quos cōmunitas cōcedit annuatim soluētibꝫ prestātias et an liceat emere talia iura.

Videndum est etiam de lucro seu redditu ānali. queꝫ reddūt quedā cōitates ciuibꝫ suis ꝓ collectis seu prestātijs solutis sibi ꝑ eos. qui diuersimode noīant̄ in diuersis locis. Nā Florētie dñr denarij mōtis Venetijs dñr imprestite Genue dñr loca. Et Florētie quideꝫ hoc seruat̄ circa istā materiā. Ciuitas indigens pecunia ciuibꝫ suis onera imponit que vulgariter ibi dñr prestātie. ad quas soluēdas quilibet īuitus compellit̄. statuitq̄ꝫ ciuibꝫ quousq̄ꝫ restituat sortem seu capitale suū quinq̄ꝫ dādos ꝓ cētenario ⁊ ita de facto a diu obseruauit obseruatq̄ꝫ quotidie. Appellant̄q̄ꝫ tales creditores montis. Et contingit aliqñ ꝙ dictis creditoribꝫ vel ab eisdem iura habentibꝫ fuit tantum rñsum de accessione predicta vere sortis. ⁊ tātum tempus ꝙ aliquando accessio adequata est sorti. aliquādo non in totū aliquando excedit sortem. Et insuper maxime

Capitulū .xi.

ad oēm dubitatōem tollēdā ⁊ exoneratōez cōscie cui⁹cūqz ⁊ vt tollaſ oīs tiet⁹ quo quicūqz de ciuitate vel comitatu flozētino ꝓ inſcriptis l' eoz occaſione ligatus vel aſtrict⁹ q̄oliber diceretur ꝙ ad veū cōſciam vel ad mōm. ſtatuit ꝙ quicūqd puiſum ē ꝓ ordinatēta dicti coīs dari dēre tali bus mutuātibꝫ ad dictā rōnem ꝓ dono dānis ⁊ intereſſe ſeu ꝓuiſiōe vel merito dictoz creditoz intelligaſ dari dēre ⁊ recipi ⁊ deſ ⁊ recipiaſ et ꝑti ⁊ recipi poſſit ꝓ ſpontaneo mero libero do no ⁊ donatōis titulo ⁊ tlr recipiat ⁊ recipi itelli gaſ quilibet talis creditoz a coī ꝑdcō. ⁊ nichilo minus etiā ꝓ dānis ⁊ no intereſſe ⁊ ꝓ aliqua li remūeratōe ⁊ vt bñfaciētibꝫ bñfiat ⁊ ita ⁊ tlr il lud totū recipiat vnuſquiſqz talis creditoz ſicqz ꝑtere ⁊ exigere valeat ꝙ nullaten⁹ ad reſtōnem aliquā teneaſ etiā quo ad ꝓſciaz vel ad veū illud qz ſic receptū abſqz alio grauamīe vt ſibi de do natū licite valeat obtiere. Statuitqz inſup ipa coītas hmōi talia credita cū iure ꝓcipiēdi hmōi acceſſiones alienari poſſe in alios cū hoc tñ pac to ꝙ ipi coītati redimere liceat dictū debitū ſol uendum creditori ꝓ redēptōe dicti iuris ad rōz p̄rij ꝓ centenario ⁊ ꝙ talis creditoz teneaſ re uendere dicto coī ad oēm eius voluntatē rema nente dicto creditori lucro facto vſqz ad tempuſ dicte reuēditōnis. hec oīa ab illo loco. Et iſuper marime hñr ex quadā reformatōe ciuitatis quā recitat ꝑdictus Lau. de verbo ad verbum. Circa iſtam materiā occurrūt plura dubia ſup quī bus conſulti plures mgri in tlio lo. ozdi. prędi. minoꝝ ⁊ heremitaꝝ ac etiā doc. caſi. diuerſa ⁊ cō traria rñderunt ⁊ ſcripſerunt. Nouiſſime autez ſcripſit ſup materia hac ſatis diffuſe di Lau. de ridol. in fine tractatus quē fecit de vſuris vbi eē poſuit tractatus alioꝝ de iſta materia ſuper qua formar. viij. qōnes. ⁊ hoc ordine. Primo. Utr recta conſcia poſſint talia onera indici ⁊ ad eoꝝ ſolutōem compelli cum aſſignatōe incrementis ꝓlibati. Secō. Utr dicti ſoluētes onera mēo rata licite tale percipiāt incremētum. Tercio poſito ꝙ nō. Utr vigore donatōis remiſſionis ⁊ liberatōnis ſupradicte excuſent a reſtōne et li berentur a peccato. Quarto. An dicti ſoluen tes licite vendant ius quod bñt in dicto monte vigore talis crediti. Quinto. Utr alij ab eis licite emāt. Sexto poſito ꝙ ſic. Utr licite per cipiant incrementū quod p̄ius ꝓcipiebāt dicti creditores. Septimo. Quid de illis qui pro aliis a quibꝫ qñqz certā quotā ꝓ quolibet flore no. qñqz nibil ꝓcipiūt ſoluūt ꝓſtādas. ⁊ in illo rū loco quo ad tale creditū diſtribuunt. Oc tauo. Quid ſi coītas ſic nouos ſibi cōſtituat cre ditores. puta q̄ vendit annuū redditū ad rōnē qua rñdet creditoꝝbꝫ mōtis ad vitā emētis ⁊ al teri⁹ ab eo noīandi cū pactis ꝺ quibꝫ ſup̄ i ſi. cā⁹

Circa primum .§.i.

mgr Guido de bello regaldo generalis ozd. hēre mitaꝝ conſultus rñdit indiſtincte. ꝙ lex ſtatuēs tale lucrum non' eſt licite inſtituta. ⁊ iō ſi obſer uanda ſ abolēda. ꝓbat. q̄ in diminutōe reipub lice. ⁊ ꝑ ꝓns mala. ꝓ añs. q̄ iam' finaſ r coītas ſoluit duplam pecuniā. allegat di. iij. c. p̄iuile gia. §. offm. cum. c. ſe. Itē q̄ lex talis non ē iuſta nec vtilis ex quo cōtinet plus p̄iuatū bonuz ſin gulariū ꝑſonaꝝ cꝫ publicū ipius coītatis. cōtra illud. c. ericaſñt lex. di. iiij. Item q̄ aſſignatōe di cti incrementi inuitaſ ꝑ ipam legem hoīes ad peccādū. q̄ inducit eos ad recipiēdū vltra ſoz tem. Et ſi dicaſ ꝙ lex talis eſt iuſtituta ꝓpter bo num ciuitatis cuſtodiēdū ⁊ ꝓtegendum ad ha bendum pecuniā ꝓ gentibꝫ armoꝝ in cuſtodiaz ⁊ ꝓtectōnē ciuitatis. ⁊ ſic ñ mala ſ bona eſt. Re ſpondet mgr ꝑdictus ꝙ his nō obſtantibꝫ firme manent rōes ſupra poſite. eo ꝙ aliter ⁊ ſine pec cato pōt ciuitas defenſari. Nam ſubſiſtente ne ceſſitate poteſt a ſibi ſuppoſitis etiā inuitis iuſte exigere auri liū tam pecuniaꝝ cꝫ ꝑſonarū. et ipi ad illud p̄eſtandū obliganſ ⁊ cꝫtum p̄eſtāt tā tum ſm regulam iuſticie. ⁊ nō vltra rebabere de bent. ⁊ ſic faciēdo minus in expenſ dicta cōitas grauabitur. quod eſt ꝓpoſitum. hec dict⁹ Guil. Sed Lau. de ridol. in dicto tractatu tenet cōtra rium. ſ. ꝙ dicta lex ſiue ſtatutū nō ſit illicite fac tum. Et ꝓ rōne inducit illud qđ dictū eſt ſupra ſcz ꝙ inſtituta eſt dicta lex ꝓpter bonū ciuitatis cuſtodiēdū ꝛc. Et ad id qđ Guido ꝑdictuſ dixit ad deſtructōem illius rōnis. Rñdet ꝙ ⁊ ſi com munitas valeat cōpellere ciues ad mutuādum abſqz eo ꝙ ſtatuat aliquid dare vltra ſortē. tamē nō oē poſſibile eſt volibile. Sepe nāqz multa poſ ſumus que ꝓ bono reipublice ⁊ ꝓ fugiēdo ſcan dalo nō facimus ⁊ merito ar. ij. q. i. in primis. cū ſimiles coactōes quidem difficiles frequēter cō ſueuerūt exitus bēre. extra de ſpon. requiſiuit. et melius eſt cum aliquali cōſcito ⁊ pace oīm ſuis neceſſitatibꝫ ꝓuidere cꝫ per hmōi coactōnes et violentias non ſine forti ⁊ graui ſcandalo. Nō ſiquidem enormiter ex hoc expientia media dā nificari quottidie cernimus. imo ⁊ multos fun ditus deſtrui ⁊ ad extremam pauperiem deduci qui ex hoc ſaltem aliqualiter ſubleuantur ⁊ con ſolaſ ꝙ dicta quinqz ꝓcipiūt annuatim. ⁊ niſi hoc eēt in deſpatōnē foꝛſitan ducerenſ. ⁊ in rez publicam machinarenſ ⁊ in graue aīe ſue et coz poris ſui diſpendium. ⁊ reipublice piculū. Et ſi dicatur talibꝫ ⁊ non altꝫs ſi lex ꝓuideat bene eſt. Reſpondeo ꝙ lex debet eſſe cōis ꝓ reipublice vtilitate ne altꝫ ſcrupuloſo corde moueāt⁹. ⁊ du rum foꝛet atqz difficile vnum diſtinguere ab a lio. hoc Lau. perque deſtruit primam rationem.

dicti magistri. Preterea interest reipublice erga suos ciues taliter se habere q̄ nō deducātur in paupiez vt cū alias opus fuerit sibi valeant subuenire. Si ergo in dāni restauratōem vel ex liberalitate vt alliciat ad bñ se bñ dum erga rempublicā aliquid gratis donat. ⁊ sic indubie vtilitas reipublice p̄curat. quare illud improbāduz est hec Lau. p̄ que destruit rōem p̄dicti magistri quā sc̄do faciebat in oppositum. Ad etiā hoies inuitent ad peccādū ex dicta lege vt allegabat p̄ dictus mgr̄ in tercia rōe. negat Lau. considerato ei dicit ipe q̄ si quis vellet sua pecunia vti il licite plus lucrarer imo etiā in licitis quinimo ⁊ in possessionibz que magis secure sunt q̄z cōitati mutuare ñ est dicēdū q̄ p̄ hoc q̄. v. dari statuunt inuitant hoies ad vsurarie mutuādum. maxime cū dubiū sit nedū de lucro ꝟ etiā d̄ sorte principali ne p̄dat capitale. Et p̄ hoc etiā tollit q̄nedā alia rō p̄dicti mgr̄i in qua dicebat. q̄ p̄ter cōe de fensandū nō est licite facere aliquid vñ deus offendat. vñ nec vsurā facere vel ad vsuram inducere nō d̄s positū ad hoc vt in casu nō Sed rñdetur vt iā dictū est ⁊ plenius. ꝛ dicet q̄ ibi nā est cōtractus vsurarius iter ciuitatez ⁊ ciuē recipiētē ad rōem. v. p̄ cētenario p̄ solutōne dicte cōitatis ī p̄stātijs. Itē si quis vellz adhuc dicere talē impositōz onet illicitā ex eo q̄ huiꝰmōi onera sine p̄cipis iussu indici nequeūt. vt l. i. C. de erac. l. trib. ꝛ. bu. Rñdz dict⁹ Lau. q̄ si generalē collectā camere fiscali applicādā nemo possit imponere sine p̄missu principis vt in p̄e allegata. l. tñ collectā sp̄ealē vnaquecz ciuitas ⁊ vniuersitas p̄ necessitate sibi incūbente indicere p̄ōt vt. l. cēa. C. de ope. pub. Et sic Lau. cōcludit illud statutum iustum esse.

Quantum ad .§. II.

sc̄dam q̄onem cum. s. querit. An dicti soluentes dicta onera licite p̄cipiant incrementū. Rñdet magr̄ Greg. de ari. generalis hꝛe. tractans hāc q̄onem. dicit sic distinguēs. Inquirēduz est de intētōe mutuātiū. aut. n. tales recipiētes hmōi lucrum aliquā itētōem lucri habuerūt aut nullam. Si aliquā ⁊ tūc dicas tale lucꝝ fore vsurā ⁊ sic mutuātes ⁊ recipiētes. ꝛ vltra sortem teneri ad restōem si possunt. ⁊ si nō possunt peccāt mortaliter si non hñt intētōem restituēdi cum poterunt ⁊ hoc siue talē intentōnem lucrum recipiēdi habuerūt tpe facti mutui. q̄. s. cum mutuant p̄ter lucꝝ percipiēdū mutuēt. siue tpe illo tātū quo lucrum recipiūt. s. quia cum recipiūt illud recipiūt p̄ter lucrum prius factū. ⁊ idem si post q̄ncunq̄. Probat aūt hoc sic ex diffinitōe vsure sic enī ipe diffinit. Vsura est lucrum ex mutuo intentū. ꝟ sic est in p̄posito. ergo ꝛc. Et si queraꝝ q̄o dep̄hendatur talis mutuātiū intētio. Rñ. fm eum inquirendo de intentōe ꝛ cōitatis tale lucrum dantis. vel dare statuentis q̄n illud dat l̄ dare statuit rōe mutui ꝛcepti l̄ vlteri⁹ rennēdi vel nō rōe mutui. sed alia ratione vl̄ cā. Et p̄mo casu si ipsi mutuantes talem ītentiōnem sciunt vel credunt vsura ē et pctm̄ et ad restitutionem tenētur. Consentiūt sic. n. recipiendo intēnoni cōitatis dantis ⁊ ipsi rōne mutui. et p̄ter mutuum lucrum intēdūt. immo ⁊ si tunc nō haberent hmōi credulitatem. vel sciam bñt tñ postea post receptōem in successum tp̄is. nihilominus ad restituēdum illa prius habita obligant. Nā ex quo p̄ter mutuū cōitas illud dat alias ñ datura. nō est iuste acquisitū recipiēnbz nec in eo est trāslatū dñium dicti lucri. Quinimo vlteri⁹ dicēdū fm eum vic. q̄ si cōitas ñ p̄ter mutuū dedisset ⁊ tñ ip̄i putarent eam p̄ter mutuum dedisse. p̄ cul dubio peccarēt nō restituendo. imo plus. q̄ si nec añ nec tūc nec postea talē habent sciam vel credulitatē de intentōne cōitatis nihilominus. si ex aliquibz indicijs pōt eis innotescere intentō cōitatis vt forte ex eo q̄ mutuātibus statuit dare tale lucrū. ⁊ tūc mutuāndo p̄ dari. ⁊ non obstāte q̄ alij ciues similia vel maiora bona cōitati tulerint. id tñ in eis nō statuitur nec aliqua in remūeratōe cōsimilem p̄sequunt vel ex p̄babilibz alijs argumētis que cū p̄nt nolunt aduertere vel inquirere hmōi tales mīme non sunt obnoxij cum affectata ignorātia nō excuset. Si vero isto vel alio casu recipiens nullā lucri haberet intentōem. neq̄ intentio dāris p̄ter mutuū posset vllo mō ex exterioribz indicijs apparere. siue compr̄hendi ⁊ dans diceret p̄fus non p̄ter mutuū. ꝟ ex liberalitate dare. q̄ in recipiente nulla videt corrupta intētio immunis esset a peccato ipe recipiēs ⁊ retinēs. ⁊ ipsum lucrum non est vsura q̄z nō fuit nec est intentum ex mutuo. In scō autem principali mēbro prime distinctōnis. s. q̄ñ nullam intētōem lucri habuerūt mutuātes ⁊ recipientes dicit ipe. G. q̄ si p̄fus nec ante nec tūc nec postea illū. habuerūt nec insup vllo tempore sciuerunt. vel credidere cōitatē p̄ter mutuū lucrum aliquod dare velle. nec intentio cōmunitatis dantis p̄ter mutuū dare facit. nec ex vllis potest indicijs exterioribz apparere q̄ p̄ter illud dedit. ⁊ dās dicebat se p̄sne. non p̄ter mutuum sed ex aliqua rationabili causa dare. vtputa p̄pter refectiōem dampni quod forsitan mutuantes inde perpessi sunt. vt p̄ter beniuolentiam quam ip̄i si mutuātes cōmunitati in mutuando offenderunt. vel etiam ex mera liberalitate cōmunitatis tūc nullam cōmitterēt vsuram vel peccatum nec ad vllam restitutōem tenentur. non enim ē hoc dare lucrum intentum ex mutuo. q̄z in p̄dicto lucrū censeri non debet. sed potius quedā dāni

Capitulū .xi.

restauratio ad quam ⁊ non de vsura tenetur ipsa cōtras que fuit ipius cā compellēdo ad mutuandum ꝓpter quod ipi dāñum perpessi sunt. facit ad hoc. c. ꝙuenit de fideiuss. Et hoc si ex illa cā tātū tale dāñum incurrerēt alias secus ⁊ intelligit vt ipe declarat in ꝓcessu dicte questionis nō solum de damno quod cōsistit in diminutōe p̄ habiti sed etiam de damno quod cōsistit in nō acquisitōe lucri polliciti vel sperati quo ad inuite vel coacte mutuātes vt dicamus ꝙ tales sic coacte mutuātes et tali mutuatōne de lucro impediti quod licite negociādo vel alio modo licito acquisiuissent licite p̄nt exigere vel recompensatōem sui dāni p̄ iudicium discretum prudētis viri considerantis simul quātum eo tempore a tij simile negociatōem vel artem exercentes cum equali pecunia coīter lucrari sunt. habita etiam cōsideratōne ad hoc ꝙ labore non impendit nec periculum subijt in hmōi casu negociationis vel artis exercēde, ꝓpter quod et min⁹ debet habere. Si autem vlterius querat quid p̄sumendum sit in isto casu. vtrum vicz cōmunitas dictum lucrum impendat, p restauratōne damni nec ne. Ad hoc rñdet predictus. G. ꝙ non. s. p̄sumitur ꝙ det ꝓpter restaurationem damni sed ꝓpius ꝓpter mutuum. ⁊ hoc ꝓbat ex eo ꝙ oī bus mutuantibus datur dictum lucrum nec ē verisimile ꝙ omnes damnificent siue damnu parianmr ex mutuo a se facto. Sed ⁊ si aliqui damnificentur non tamen est verisimile ꝙ ēq liter, immo satis est possibile ꝙ qui minus mutuauerūt maius damnū passi sunt ⁊ tñ minus datur eis. quod nequaq̄ cōtingeret si ꝓpter restauratōem damni daret. Similiter non videtur ꝙ ꝙ beniuolētia dari p̄sumitur seu cā remuneratōis beniuolētie, quam sic mutuātes i mutuando oīderent cōmunitati. quia si ꝓpter illam daretur certe plus daretur ei in quo maior affectus beniuolētie, ꝓbaretur. quod nō fit. Preterea illud lucrum non datur quando sors ē soluta ⁊ cōitas est a debito liberata quo tempore magis posset liberaliter estimari. sed quādo ad huc debitū manet ex quo saris p̄sumi potest ꝙ ꝓpter mutuū tribuat. Si tñ in rei veritatē ꝓpter remunerandam beniuolētiam communitas illud daret. laudabiliter illud ageret ⁊ licite eriam quibus daretur reciperent sicut licite amicꝰ recipit ab amico bñficium. Non enim propter mutuum ⁊ gratiam factam communitati debet fieri pactis conditionis. hec omnia supradicta sunt verba magistri supradicti licet abbreuiata. Ex quibꝰ vt dicit Lau. qui ipsa recitat colligit ipm mgrm sentire ꝙ dicti primi creditores minus licite tale recipiant incremētum. i. vltra sum capitale cum interesse. ⁊ ad restōnem teneātur. Alius magister ⁊ generalis ordis. heremi. s. frater Guido de quo supra in p̄cedēti. §. consultus de dicta materia quasi similia rñdit concludens ꝙ nō solum a creditoribꝰ talis pecunia. vltra sortē principalē accepta ab eis est restituēda ꝙ etiam ab eoꝝ legatarijs ⁊ hꝫ heredibꝰ vel ēptoribus. ex quo eni talis cōtractus est in creditoribꝰ indebitus ⁊ illicitus erit ⁊ ꝙ cōsequens in eorum successoribꝰ. Probat aūt dictū cōtractū ee illicitum. qz vt vsurariū ⁊ pluribꝰ. c. que bñr. rnū. q. iij. Scipue. c. plerigꝫ. ⁊. c. vsura. Idē rñdit ⁊ scripsit frater Jo. chēlzot eiusdē ordis. Sz vt refert Lau. in p̄dicto tractatu bāc questōem disputādo quidam mgr anglicus ordinis predicō firmauit cōtrarium. s. ꝙ licite recipiatur dictum īcrementū a solueētibꝰ mō quo declarabit. Et idem dicit tenuisse ⁊ scripsisse alium magistrum ordō. minoꝝ. s. mgrm Fracischū de empolis. Idem tenuit Pe. de ancba in sili materia disputās. s. ō impētiris venetoꝝ ⁊ plres alij iuris possessores. Quam opionem sequuntur communiter p̄dicatores ⁊ minores. rōem huius assignat p̄dict⁹ Lau. rñdendo ad argumenta facta in cōtrariuꝫ vñ sic dicit. Credo alio non dato tales mutuantes nedum si coacte ꝙ etiam si volūtarie mutuauit dummodo ex caritate non autem spem i lucro seu in incremēto ꝓprie ⁊ principaliter. et sic secūdario mutuēt īmunes esse a peccato ⁊ vsurarū vicio. nec illi fore restōni obnoxias. Pōt nāq̄ aliqui qui foēsitan ex cā lucri quod intēdunt primo loco ad sic mutuādū mouent ⁊ sic de bis nulla dubitatō. qz. s. vsuram committūt ex quo principaliter lucrum intēdunt. Sūt ⁊ alij qui principaliter mouent ex caritate qua afficiūtur reipublice, vel qz coacti aliter facere nequeūt. et de bis est sermo noster. ⁊ bi non videntur peccare. rō est. quia tunc quis vsuraz committit recipiendo aliquid vltra sortem quando spe lucri motus principaliter mutuat non autem quando nō spe lucri principlr ⁊ si secūdario. ⁊ hoc nisi iam debitor coactus incremētū solueret l'iuitus solutōi siqz tpe vel prius id in noticiam deueniſſet creditoris. Sed in casu nostro non spe lucri principaliter quis motus cōitati mutuat imo vt cōitati impanti pareat penasq̄ inflictas effugiat vel caritate ⁊ amore vt illi suis necessitatibꝰ subueniat. alias nullatenus mutuatur⁹ ⁊ merito. cum in alijs pecuniā istam expendēdo lōge plus verisilit lucraret ⁊ magis libere pluris ꝙ valoris foret. nec coacta est cōitas qz cogi nō pōt a suppositis. nec īuita soluit ipa cōitas. sz ex sua spontanea volūtate iuste honeste ⁊ rōnabiliter regulata vt in exp̄ssione casus supra tenet. quin etiā ⁊ si īuite solueret id tñ creditoribꝰ nō cōstat. maxime cū cōtrariū in tā dicta reformatōne asseueret cōitas ipa. ⁊ in incertis nō in certis locus ē cōiecturis. ff. de ꝛ. ob. l. cōtinuꝰ. licite ꝙ

recipiſ. ergo ꝛc. Si tamē hmōi creditores in oppositum cōſcīa remorderet illāqꝫ reponere ac iuri conformare nequirent. ꝛ ſicut in ſimili inquit Hoſt. ſcrupuloſa ſit ponus qꝫ theologica ſatiſfaciant oīmode cōſcīe ſue. Ad rōnes aūt magri Greg. ſupradicti ſic rñdet eas deſtruendo. nā cū ipſe diffinīēs vſuram dicat qꝺ ſit lucrum ex mutuo intētū diminute eſt data dicta diffinitō. qz lucrū intentū ſcōdario nō aūt principaliter i mutuo nō inducit vſuram ꝓ ſm cōem opinionem. ꝛ ſimiliter ponens ſpem in lucro ex mutuo facto ſecūdario non principaliter nō cōmittit vſuraz niſi ſuite vel coacte ſolueret debitor. ꝛ illud ſciret l' crederet quod nō cōtingit i caſu noſtro quia nec cōitas que eſt debitrix cogiſ nec inuita ſolui nec principaliter ciues videnſ moueri ad mutuandum rōe dicti lucri ānualis. ſ. v. ꝑ centenario qꝫ uis illud ſperēt ꝛ expectēt quia maius lucrum poſſent ſibi ꝑ alias vias ꝓcurare vt dictum ē ſupra. Ad illud aliud quod dicebat mgr. ſ. qꝺ intentio mutuātiū regulaī ex intentōne cōitatis que ipſi mutuātibo nō pōt ñ eſſe nota. ſ. qꝺ talis intētio ſit deprauata. quia dat illud lucrū ꝓpter mutuum. ergo vſura. Rñdet Lau. qꝺ id non ſemper ſequiſ. vñ diſtinguit qꝺ ꝓpter mutuū aliquando pōt dari aliquid vt vſura ꝛ aliqñ non vt vſura. ℔ vt donū gratuitū tm̄ non ex ipſo mutuo ſed ex ſeruitio ſibi impenſo ꝛ cōmodo exinde percepto vel lucro cōſecuto vel ex aīmi nobilitate quadaz ꝛ ſi ſic dari ſciat vel credat recipiens ñ peccat. Alii aūt ſic credere teneaī vide ſupra. i. §. Et cum dz qꝺ iſta non vidz fuiſſe intentō cōitatis. qz ſi hoc eſſet dez plus daretur illi qui maiorem qꝫ mīorem benuolētiā oſtēraſſet erga cōitatem nō habita conſideratōe ad quantitatem precuniē ℔ benuolentie. ꝛ ſimiliter plus illi daret qui ex tali mutuo plus fuiſſet damnificatus qꝺ virtūqꝫ de facto non ſeruaī. Rñdet qꝺ equum foret hoc ſed non poſſent hec de facili in noticiam cōitatis deduci. ꝛ ne alīs ſcrupuloſo corde moueanī. ꝛ ſcandala atqꝫ iuidie oriaī ſi ad imparia iudicarenī ideo ſic pariliter. ꝛ ex memoratis cauſ mota oēs tractare decreuit. ꝛ bene arg. l. di. vt conſtituereī. Sic in cōſimili videmus qꝺ in collegio mgrorū ꝛ ordinatoꝝ qui prior eſt in tempore prior ē in se de. ꝛ alīs non hīta diſtinctōe an primus ſit doctior ſecūdo. Inficiari aūt non poſſumus quī ſaltem rōne lucri ceſſantis vnu ſquiſqꝫ ciuis damnificetur. Et cum quilibet compellaī ad ſoluendum. quia nemo libenter mutuat. ꝛ talibo ſcōm dicta mgrī ipius ſit fienda talis damni reſtauratio. ℊ cōcluditur qꝺ nemo eſt qui nō deat tle lucrum vt intereſſe cōſequi. ꝛ licite ſi datur recipe poſſit. Difficile aūt eēt cōitari. ꝛ quaſi impoſſibile bēre noticiam plenam qꝫitatis vel benuolērie qua mouenī ciues ad mutuādū vel dānoꝝ que inde ſuſtinēt vt ſm illam fieret quātitas recompenſatōis. Ite ad illud ex quo dicebat mgr. ꝓſumi contra cōitatem de intētōe qua dat illud lucrum. quia. ſ. ꝓpter mutuū ex eo qꝺ cōitas poſt qꝫ ſoluta eſt vera ſors ꝛ a debito liberata nō confert vltra tale lucrum. Rñdet qꝺ licet vltra non cōferat non ſequitur ergo vt vſuram tribuat ceſſat enim tūc dānum in mutuāte. ceſſat commodum in cōmunitate. ꝛ ſatis ex impenſo ſeruitio remuneratus eſt mutuās. alias diceret in ſimili vſuram cōmittere is qui liberaliter mutuauit mille flor. mihi mercatori ſine vlla principali intentōe. vel ſpe remūeratōis. ꝛ ego qui tenui illos p. ꝛ. annos vel ex quibo lucratus ſum mille licitis mercātīs ex liberalitate ꝛ optima ductus diſcretōe videō. qz ex illis lucratus fui ſibi tātū do naui. viij. ꝑ centenario ſub q uolibet dictoꝝ ānorum. ꝛ quos non donaui in anno. ꝛi. quia mille cum quibo lucrari cōſueui iam ſibi reſtitui. cui? contrarium eſt ipa veritas. Mouet etiam dict? Lau. tale dubiū facti circa ꝓdicta quod ibi ſepe contingit videlicet. Indicitur onus ꝓſtanne vt accari cum incremēto ſiue lucro concedenni ꝛ cōſueto ſ. v. ꝑ centenario ānuarim ꝓcipiendo dōtaxat ꝓſonis que infra certū tps ſolueret numquid ſoluētes infra dictum tēpus qui alias infra illud tēpus nō ſoluiſſent peccāt intantum qꝺ ad reſtōnem tenenī eius quod ꝓceperint ad rōz ꝓdictam. Item indicit onus de menſe nouem. ꝛ ſtatuit qꝺ bis qui ſoluerit infra mēſem incipiat dictū lucꝝ in kal. Januarij. qui vero ſoluerit ꝓ mēſem incipiat. i. kal. Septēbris. peccāt nec ad reſtōnē tenenī ſolnētes infra mēſem qui alīs infra illū nō ſoluiſſent. Rñdet qꝺ ℔quis cum nō teneat principale nec acceſſorii qꝺ illius ſequī naturam de re. iuī. acceſſoriū li. vi. ñ tñ ſic ē eōuerſo. ℔ ſepe ꝓmittiī quid acceſſorie qꝺ ꝓcipaliter reꝓbaī de pbē. ꝓ trās in de. Ad ꝓpoſitum autez ex quo mutuū in caſu noſtro qꝺ eſt principale ñ eſt corruptīū. qz ad mutuādū ñ ſunt tales inducti ſpe vel intētōe, ꝓpria dicti lucri ℔ ex caritate vl ex coactōe. abſit vt corrumpaī acceſſoriū ſicut eſt illud prius. ſ. infra mēſem ad mutuādū vt ꝓpiat vel citius lucꝝ memoratū. ex quo ē tale lucrū licitū eſt ñ eſt malū illud appetere. Inſup facit ꝓdictus Lau. circa lucꝝ ānuale qꝺ dat cōitas ipſa mutuāntibo quādā diſtinctōz an. ſ. det. v. ꝑ centenario vt coīter fit ab ea. an. viij. vel. x. ſicut fit a liqñ in accatis ꝛ ꝓſtantibo. Diſtinctōz etiā facit inter ipos recipiētes ſi ue. v. ꝑ cētenario ſiue viij. vel. x. nā quo ad lucrū cōdecēs ꝛ cōſueti? dari. ſ. v. ꝑ cētenario ſi tali ſtatuto ānuētes oēs vel aliqui ad ſuū priuatū cōmodū reſpexerūt vſurā in foro cōſcīe cōmittūt tales. ſ. annuentes qꝺ tali reſpectu etiā ſi nō ex tali reſpectu ſed alīs ꝓpter bonum finem ſi non ſine illis ſufficerent ad ſic fia

Capitulū .xi.

tuendum. Aliq̄ aūt non statuētes quo ad tale cō
suetū lucr̄ cōdecēs nec etiā ipsi statuētes qui
ad publicū cōmodū dūtaxat respexerūt Quo au
tem ad lucr̄ inusitatū ꝛ incōueniēs quaten⁹ est
dare excessum. ſ. viq̄. vel x.p.c in quo nō libera
litas vel dāni restō ꝫ cōpulsa ꝛ necessitata volun
tas intercuenire ꝑsumit. indistincte forte dicen
dū est q̄ quilibet peccet ꝛ vsurar̄ vicio inuolua
tur recipiēdo nisi iā quis tm̄ ꝛ tale dānū incur
risset q̄ ascēderet ad illō plus statutū dari vltra
cōsuetū. q̄ si in aliquibꝰ cōtingere posset non tm̄
in oibꝰ vt videmus experiēcia mediāte. Jn quibꝰ
ergo nō cōtingit stet regula supra posita. cuī nec
liberalitas nec dānificatio seu itereſſe rōe dāni
hoc casu cōcurrāt ꝛ si nequeūt iuuari rōne legis
que dī esse cois ꝛc. vt supra dixi in alio casu. Jn
quibꝰ aūt tale damnum contingit, ꝓcedat exce
ptio.

Quātū ad ter .§.iii.

cium articulū quo querebaſ. vtr̄ ꝑsuppoſito q̄
dicti ſoluētes seu mutuātes non licite ꝓciperēt
tale incremētū an vigore donatiōis remiſſionis
ꝛ liberatiōis ſupradicte excuſenſ a restōne ꝛ liberē
tur a peccato. Rñdet Lau. ꝓdictus q̄ vtiq̄ ꝑ il
lam donatiōem liberantur a restōne ꝫ nō a pctō
Ad hoc. n. vt tollaſ peccatū contritiōe opus eſt. et
pnia que fieri poterit ablq̄ illa restōne q̄ restitu
tum cenſetur ablatum virtute remiſſiōis predi
cte. Et sic non obſtat dictum Aug. quod ponit
in re. iu peccatum. li. vi. vt declaratum' eſt ſupra
Et hanc cōclusionem etiā amplectit. d Lauſ de
caſti. in repetitōne decre. in ciuitate de vſuſ. Sz
ego dubito inquit ipſe Lau. an ſibi locum ven
dicet dicta concl'o in eo qui ſtatuit vel decreuit
vna cum aliis de populo talē remiſſionē vel libe
ratiōem fieri ꝛ illam fecit ꝛ credo q̄ non in foro
cōſcie ſi habuit reſpectum ad cōmodum vel inter
eſſe ſuū ꝛ hoc ſi aliorū cōſenſus ſine ſuo nō ſuffi
ciebat. alioquin ſecus quo ad restōnem ꝫ agit pe
nitentiam eo caſu cōtritiōe ꝓcedente non ſolū de
peccato quod cōmiſit ad vſurā mutuādo qđ non
tollitur ꝑ ſolā remiſſionē quinimo nec ꝑ restōez
actualeu ſed etiā de eo quod ñ erat patus reſti
tuere. ꝛ ſi remiſſio facta nō ſoret ſed in pctō ꝓſe
ueraret ex quo peccatū augetur de cōſue. c. fi. qđ
ꝓſumit ex dictis cum ꝑ exteriora de interiori
bus ꝓſumaſ. de ꝓſump. c. et ſtudiſ. cū ſi. Re
aūt aliter ſe bñte pniam agat de peccato tantum
et in hoc ſue conſcientie relinquitur. Res enīm
ſua agitur.

Ad quartū .§.iiii.

aūt articulū trāſeūdo videndum eſt an vicz dicti
ſoluētes licite vendāt ius ſuū quod bñt in dicto
monte vigore talis crediti. Ad quod rñdendū ē
ſm mgrm Gre. in dicto ſuo tractatu q̄ ſi tātum
q̄ntū mutuauerūt ꝓcepunt in eo lucro qđ illici
te a cōitate ꝓceperūt nō ꝑt qm̄ iā extinta eſt
vera ſorſ. Ad qđ allegat. c. i. extra eo. n. Si tamē
tātū ꝫ minus. tūc vendere ꝑt q̄tū ſupeſt. ꝛ ſic
ſi totū ſupeſt q̄ nihil ꝓcepunt, vel ſi aliquid nō
ꝓpter mutuū ꝫ alias licite iuxta ſupradicta poſt
eū totū vendere ꝑt. Et idē in dcō. c. in ciuitate.
Jn ſcdo queſito prime principalis qōnis firmat
d Lap. de caſti. predcūs ꝛ ego idē dico in genere
Fateor ſiquidē q̄ quicquid iuris bñt in dcō mu
tuo, vel ad dictū mutuū ſup dicto monte licite
vendere ꝑt. Ad ſpēm aūt deſcēdēdo dico q̄ pl⁹
iuris bñt ſup dicto mōte ex mutuo q̄z predcī ſen
ſerint. q̄ quod illicitū reputāt in quibuſdaz lici
tum affirmaui, vt late p̄z ex his que ſupra diffu
ſe ſcripſi in ſcdo dubio principali ꝛ sic plus vēde
re ꝑt q̄z ipi ſenſerint. Et ꝓcedit dubiū preliba
tum circūſcripta remiſſione de qua in dubio ꝓ
prime precedēti, illa ſiquidē operatur q̄ in nullo ſorſ
extenuaſ ex lucro. ꝛ sic vendere ꝑt illud ius qđ
bñt ꝛ quod a principio habuerūt. Cū Lauſ. te
nent ꝛ mgr Fran. de Empolis, o⁹. mino. ꝛ Pe.
de ancha. ꝛ quidā o⁹. predi. ſ. ſimplr vendere ꝑt
dictum ius Sed cum Gre. prefato ordi. here
mitaꝝ tenēt magiſter Gui. ꝛ frater Jo. eiuſdem
ordi. ꝛ quidam alij ordi. predica. Quintum pro
nūc dimittēdo quia vltimo ponetur cum pluri⁹
ceteris ſit tractandum

Quātum ad ſex .§.v

tum cum vicz querebaſ. Utr̄ preſuppoſito q̄z li
cite tale ius quod bñt in dicto monte ſoluentes
venderent ꝛ ementes emāt licite ꝓcipiant dicti
ementes illud incrementū quod prius ipi vēdi
tores ꝓcipiebant. Rñdet predcūs Lau. de ridol.
q̄ in oi caſu quo primo loco mutuās a cōitate li
cite aliquid ꝓcipit illud idem licite vēdit illōq̄z
licite emit ꝛ ꝓcipitur ſiue ſit ſors ſiue acceſſio li
ue lucr̄ vel quo noīe velis nūcupare. ꝛ hoc satis
intelligo circūſcripta fraude ꝛ intentiōe deprava
ta. Et idem tz Pe. de ancho. in qōe de impreſti
tis venetor⁹ quā allegat ꝛ ipſe Lau. Idē quoq̄z
ſentit magr Fran. o⁹ heremi. Conſulit tamē ip
ſe Lau. q̄ dubiū iō ab hmōi abſtinendū. Sz p̄
fati magri o⁹. heremi. ꝛ valētes viri ordi. p̄dica
torꝝ cōiter tenent contrariū. Jnter quos vir per
cūcta laudabilis di. Jo. dñici card. Raguſinuſ
ſup hoc cōſultus rñdit q̄ hi qui ñ coacti aut dāt
pecunias aut emūt vandaſ aut emunt iam ſolu
tas. ſi hoc ſponte faciūt preciū quod recipiūt nō
lucrātur ſed ad restōnem obligantur. Et ꝑ aliqua
li maiori declaratiōe dicit idē q̄ pſtātie ſunt ſub
quadruplici genere. Aliqui enim fortaſſis a prin
cipio cōmunitati dederūt c. vt exinde quilibꝫ ha
berent annuati. aliqui emerūt ab his qui volebāt

ſoluere terciam partem. ⁊ hmõi ad perdendum. Alij vero emerunt ⁊ emunt quotidie ab his qui poſſidẽt. Ceteri vero bñt in monte. q; ſoluerunt coacti. Tres primi ñ pñt iuſte p̃dictam acceptõnem. vel p̃ciũ ſibi retinere vel redditũ vltra ſuũ capitale quarti vero ſic licz etiã apud nõnullos graues nec etiã iſti. Nec etiã vz dicit ip̃e q̃ nõ nulli etiã famoſi dicũt vicz q; quilibet p̃ot tranſferre ius q̃ hz in aliũ. g̃ qui iuſte recipit hmõi in quẽlibet aliũ p̃ot trãſferre iuſte. Nã añcedẽs hmõi rõis patit infinitas inſtãtias. Papa etei hẽt ius in papatu ⁊ illud in aliũ trãſferre ñ p̃ot. Maritus hz ptãtem corpis mulieris ſue. ramẽ hãc nemi p̃cedere vz. Requirit ad hoc q; añs ſit vez q; tale ſit p̃ñs q̃le ⁊ añs. Sũt. n. act⁹ actuorum in pariẽte bñ vtſpoſito. vñ ſi cogat emptor ad emẽdũ ſicut coactus ẽ venditor ad ſoluẽdum vtiq; q: vterq; coactõne depingit tenere poterit vnũ ſicut ⁊ alterũ ⁊ nõ. Et ſubdit. Reſtat g̃ videre cui reſtõ p̃cij. vel meriti receptorũ de p̃fatis pecunijs ſit faciẽda. an. ſ. cõitati vel venditori vel ei qui primo ſoluit coactus. an ſint inter ĩcerta cenſenda ⁊ pauperib⁹ erogãda. Et ſiquidem quis dedit cõitati. c. ſponte ⁊ liberevt inde bẽat tres. vel. r. cõitati tenet. Duo vero alia genera q̃ male ſoluerunt. cõitati non obligantur ex eo q; cõitas iuſte ſoluit licet nõ rñdeatur ⁊ inuitus cui? ſoluit. nã. p̃ coactis mutuis rite ſe obligauit ad tãtum. p̃ centenario. Conſimiliter non vid: reſtõ faciẽda illi qui coactus ſoluit. quia ſponte emptori dedit ius ſuuz cuius tñ non fuit capax vt ſupra dictũ eſt. alias ſequerent plura incõuenientia. Nulli etiã vertí debet in dubiũ q; venditor qui emeret ab alio non eſt capax hmõi reſtõnis. vñ ſibi fieri nõ debet. Reſtat ergo vt quicũq; emit de tali pecunia cum teneat ad reſtõem i primo caſu cõitati reſtituere dz. in alijs duob⁹ erogare dz ad pias cãs ⁊ paupib⁹ Jeſu xp̃i. ibi eĩ ſunt mẽbra cõitatis ⁊ bi p̃ſumunt pl⁹pari aut ꝓpter infortunia ciuitatis. aut ꝓpter min⁹ equaz gubernatõem. hec omnia ille.

Quantum ad .§. VI.

ſeptimũ de illis. ſ. qui. p̃ alijs q̃nq; certam quotam. p̃ floreno q̃nq; nihil pcipiẽtib⁹ ſoluũt p̃ſtãtias. ⁊ in illoz loco quo ad tale creditũ deſcribũtur vtq; licite faciant. vel illicite. ⁊ ita q; teneant ad reſtõz. Rñdet dictus Lau. poſt argumẽta facta in cõtrariũ que ſoluit q; cum ibi nõ ſit contractus mutui ſ cõtractus innoiatus ſ. do. vt facias. puta do tibi. v. vt. p̃ me ſoluas ⁊ alia. v. tua. ⁊ ſic in totũ. x. ad que ſum cõitati obnoxius et a tali obligatõe me liberet. ⁊ ius lucri exinde venturi quod facta ſolutõe ſperari p̃ot ſit tuũ. et accedere videtur dict⁹ cõtractus ad naturã ẽptõis ⁊ venditõis. ⁊ ſic tenet cõcluſiue iſtũ cõtractum licitũ. dicit tñ q; cõtrarium cõiter tenetur p̃ vulgares. Et mihi hoc videt illud ꝓuerbium verũ. Vox ꝓpli vox dei vnde ⁊ tutior opinio eſt. Jo. dominici qui dicit hoc eſſe illicitum ⁊ vſurariũ. vt patet in fi. precedentis. §

Quantum ad .§. VII

octauum cũ. ſ. querit. Si cõitas ſibi nouos conſtituat creditores. ſ. puta q; vendit annuũ redditũ ad rõnem que rñdet creditoribo montis ad vitã i p̃ius emẽtis ⁊ alterius ab eo noſcendi cum pactis de quib⁹ ſupra dictũ eſt in formatõne caſus an hoc ſit licitum. Rñdet Lau. dicens. q; d. Lapus de caſti. doctor eximius in. c. in ciuitate hoc examinans finaliter hoc concludit licite fieri ab vtraq; pte dũmõ in fraudem vſurar⁹ nõ fiat ⁊ ñ interueniat receptõ vltra dimidiã iuſti p̃cij. Ego añt ſubdit predcũs Lau. poſt argumẽta p̃ ⁊ cõtra nõ puto ſic indiſtincte ⁊ ſimplr tutũ vel approbandũ. ß vt valeat ⁊ fraudis p̃ſumptõ ceſſet opus eſſe credo. Primo vt redditus ip̃e non exceſſiuus ſed cõuenies inſtituat. Secõ q; de rebus cõitatis. Tercio q; nulla detur facultas contractũ reſoluẽdi. p̃ maiori vel minori p̃cõ. Quarto q; cõtrahens cũ cõitate nõ cõſueuerit ſenerari. Et his ergo dico q; ſi cõitas abſq; fraude regẽs facit per quã cõſtituit in bonis ſuis certos redditus deputãs iuxta morẽ officiales ad illos vẽdendum ad vitã alic⁹ vel ſui vel alterius vel alio⁹ indefinitũ tps ad rõem illã qua rñdet creditoribo montis. nec id facit ad petitionem alic⁹ id ꝓcurantis. ⁊ cũ ea cõtrahere volẽtis. ſed in genere ſi bito reſpectu ad aliquẽ in ſpecie. q; tũc talis contractus erit licitus ſi inteream ⁊ aliquẽ ineat ⁊ etiã ſit pactũ de reſoluẽdo etiã. p̃ minori p̃cio et eo caſu p̃ot ſibi vendicare locum dicti dñi Lap. q: añ cõtractũ erat cõſtitutus redditus et i rebo ⁊ ad tempus incertũ. ⁊ ſic nulla fraus p̃ſumpta. ß ſi fiat id de nouo ad petitõnẽ alicui⁹ i ſpem ⁊ interueniat inter hunc ⁊ illã tale pactũ. tũc ſecus alio nõ dato quod fraudẽ ceſſare faciat. Ubi vero redditus ñ p̃ſtituerent in bonis cõitatis. ß fieret relatio tantũ ad p̃ſonam cõitatis tũc omino p̃ſumeret illicitus talis contractus qui ſic fieret. Si etiã tam redditus q̃ tpa foꝛent certa. tunc fraus p̃ſumeretur vbi maior eſſet certa q̃ntitas quã in certo tpe pciperet a cõitate q̃ illa q̃ daret cõitati in p̃ñti. hec oĩa que habent in iſto c. ſunt extracta de caplo ⁊ tractatu p̃dicti d. Lau. ſed abbreuiata exceptis dictis. d. Jo. dñi Dec. de ancha. ⁊ Anto. de bu.

Quãtum ad .§. VIII.

quintum quod querit. Utrum alij ab eis licite emãt tale ius quod ſupra omiſimus hoc iſumẽ dñi. Rñdet magiſter Gre. preſatus ⁊ dicit q; in

Capitulum xi.

quirendū est de intentōe eoꝝ qm̄ aut emūt intē
tione pcipiendi lucrum a cōitate aut nō. In pri
mo casu sic emēdo peccāt & vsuram committūt.
qm̄ extūc ipsi mutuū dāt siue dant dilatōem so
lutionis intentōe lucri. & p hoc facit casus c. con
suluit. extra de vsuris. in secunda consultatione
In scdo vero casu secus est. nisi alia mala inten
tione vel ex circumstantia mala reddatur eoꝝ
intentio inordinata. Dictam conclonē damnat
d Lap. de casti. quia cum quer at idem magr. an
licite emat a primis creditoribꝫ optet intelligi q̄
stionem eo casu quo ipsi venditores licite ven
dunt. qui qm̄ non licite vendunt alij nō licite ab
eis emunt. Sed quādo dicti mutuantes licite
vendūt vt quia nil vltra sortem recepturi. si ca
su licito iuxta premissa certe emere potuerūt a
lij ab eisdem. nec in hoc aliquam inordinatā in
tentionem habere videnf scōm eum. Rñdendo
ad rōnes magri non videtur esse verū dicere q̄
etunc mutuent non enim mutui sed emptōis
contractum ineunt. Nec etiā est verꝫ q̄ dent di
lationē solutōnis ꝫ expectant dilatōem data a
communi auctore suo. Nec insuper verum vi
q̄ si dicto casu emunt intentōne lucri q̄ sic emē
do peccent. quia in contractu emptōnis non est
reprobata spes lucri. extra de emp. & ven. cum di
lecti. hec d Lap. Quod recitans Lau. dicit q̄ iuri
consona videtur conclio. d Lap. Illa tamen ma
gistri conclo p tanto fomentum habere videtur
quia fm eius opinionē illicite tale lucꝫ percipi
ant communiter ipsi mutuātes. Et quia qui ta
leius mutui siue crediti ꝓpter mutuum factuꝫ
emūt se in locum mutuātiū subrogant. superest
vt sicut illi peccauerūt si spem pcipiendi lucruꝫ
in mutuando habuerūt tunc vel postea sic isti
Unde licet in sui figuram sit contractus empti
onis inter creditores communitatis vendentes
& eos entes. tamen inter ipsos ementes & ip
sam cōitatem est effectiue contractus mutui si
cut prius erat inter ipsam & illos pr?mutuātes
Quem quidem effectū & non verborum corticē
vel contractus formulā considerat theologus et
considerare debet canonista. ar. de iudi. c. dilecti
Et in his potissimum quibꝫ anima releuat. Na
turaliter quidem subrogati eodem iure iudicā
tur quo & hi quibꝫ subrogatur. viij. q. ij. eleuthe
rius. Et ex predictis inferri videtur q̄ nedū fm
opinionem magistri circa perceptōnem talis lu
cri. sed fm opinionem aliorum & meam de qua
supra in secūdo dubio habes emptio huius rep
tetur. quod patet. quia predicto loco mutuantes
mouentur vel ex caritate qua reipublice afficiū
tur vel ex coactōne que eis ab ista infertur & nul
la intentione lucri primarie. Sed isti emētes q̄
ad formam contractus & quo ad vendentes mu
tuantes agūt quo ad veritatē & quo ad cōitatem
primarie moueri videnf ex intentiōe lucri. ergo
vsurarij. Preterea vbicūq̄ fit fraus de contrac
tu ad contractū. iudicamus talē cōtractū non vt
iacet eius forma sed vt iaceret veritas. ar. ad hoc
de emp. & ven. c. ad nrām. & xiij. q. iij. plericq̄. cū
glo. ß sic contingit in ꝓposito. q̄ꝫ Huic videt
de facili responderi q̄ hic nulla fit fraus de con
tractu ad contractum. Celebrat enim contractū
emptōnis & venditōnis hic emens qui non ce
lebraret contractum mutui. ex quo enim noui q̄
tu primo mutuans licite percipis illud lucrum
sic per consequēs q̄ licite ipse illud pcipiet emē
do a te ius vel actionem ad illud. Nullam ergo
adhibet fraudem nec contractum simulat. imo
palam contrahit. & ita ꝓtrahit in medulla sicut
in cortice quia vere facit quod verborum cortex
intonat. & sic est intentio sua vt etiam statuꝫ de
clarabitur. si secus esset secus dicerē. & credo di
ctum dñi Lapi verum quo ad emptōnem iuris
quod habet vendens p vera sorte de quo intelli
gitur dubium ꝓpositum. in hmōi enim merci
monij species est. hic eteniz interuenit pecunia
& res que venditur. & vendibilis est. ius enim &
iura venduntur. ff. de hered. vel act. ven. per totū
emunt autem communiter. x. p. rl. vel. l. vel. xx. se
cundum temporum diuersitatez. & sic lucratur
vt vides. & tale lucrum sperare in emptiōe alijs
circūstantijs interuenientibus talem contractū
non habentibus defraudare non est improbatū
Nec obstat q̄ improbatur contractus ex quo mi
nus iusto precio saltem infra dimidiam emitur.
quia negatur q̄ minus iusto precio sit emptuꝫ
quia immo quantum valet. Si ergo in hoc tan
tum spes & intentio versata est ementis nulla est
vsura. Sed si vltra pgressa est scilicet ad lucruꝫ
puenies quod est quod queritur in dubio. et
eo casu ꝓcedere videntur ratōnes & intētio ma
gistri. Sed in contrarium facit. quia cum in ca
su quo lucꝫ a cōitate statutū & ꝓordinatum li
cite & ordinate statuatur. & illō primo loco mu
tuans licite recipiat certis casibꝫ fm eum. imo
fm alios. & me omni casu paucis exceptis iuxta
supius annotata. & de hoc deberet formatū dubi
um intelligi. cōcluditur q̄ illud tale lucꝫ a cōi
tate ꝓordinatum non est illicitum vel vsura. & p
ꝓns q̄ sicut illud de quo dixi in membro ꝓcedē
ti sperare vel appetere ordinate non est vsura vel
peccatū. sic & istud ex quo licitum simplr est & mi
nime reprobatum sperare vel appetere non ē v
sura vel peccatū. Tolle exēplū. Alti prediū in pi
gnus recipere p. c. vel fructus velle lucrari vsu
ra est. & similiter si ego in locum tui me subrogo
vsurarius ero. Sed pone. q̄ tu fructus illos
ordinate appetas liciteq̄ huiusmodi percipias.
vt quia de pignoraticio in emptitium contrac
tum transeat. Equidem si & ego a te illud

emẽs in tui locũ me subrogo subsꝑ nõ tñ lucꝝ ꝓcipiẽdi ex vero capitali de q̃ sine fraude ꝛ dolo tamen minus do q̃ sit dictuz capitale eiã nõ committo vsuraz. Nec ob. qđ supra dicebatur q̃ iste ꝑctus ꝛ si i sui figura sit ẽptiõnis ꝛ vẽditiõis. tñ vtualiter ẽ ꝑct⁹ mutui inter emẽtez ꝛ cõiratem. nec tamẽ valet ꝓña cũ dicitur. idẽ cõmodũ cõsequit emẽs qđ fuiſſz cõsecut⁹ mutuãs si nõ vẽdidisset siue ipe emẽs a ꝓncipio ꝓmunitati mutuãſſz. g̃ effectiue mutuũ ꝓtrabit. qm̃ sepe ꝓtigit q̃ ex diuerſ cõtractibo quoꝝ vn⁹ ẽ licit⁹ alter illicitus q̃s eũdẽ effectũ ꝓsequ̇ ꝛ tñ fallũ ẽ q̃ vnus sit alt⁹ effectiue misi ꝑ respectũ ad factũ. qđ quidem factum nõ ẽ simpliciter attẽdendũ sed vna cũ ei⁹ q̃litate que bz eius naturaz alterare sicut patuit exẽplũ paulo superi⁹ de fructu quẽ quis ꝓsequ̇ ex cõtractu ẽptiõ. ꝛ idẽ ẽ cõtractu pigñatiõ ꝛ tñ primũ licitũ ꝫ lcõm illicitũ. Sic ad ꝓpositũ q̃z uis effectiue idẽ cõmodũ cõsequaꝛ bic emẽs qđ cõsequ̇ si a principio mutuasset cõicati tñ nõse quiſ q̃ cũ illa mutuũ ꝓtrabat. q̃ nõ ꝑ viaz mutui. ꝫ ꝑ viã emptiõis vere sine fraude vl̃ dolo cõsequitur tale cõmodũ ꝛ nõ subrogaꝛ mutuãn vt mutuãs sed vt emẽs illud ius a vẽdente.

Sed dices nõne .§.ix

i cõtrariũ est. c. ꝓsuluit. extra de vsuris. ꝛ. c. nauigan. R. Hõ q̃ alia rõ reformat pactũ. Jõ nãq̃ ibi vinosus ẽ cõtract⁹ emptõis ꝛ vẽditõis ꝛ eq̃ polleꝛ cõtractui mutui q̃ is q̃ erat alias vẽditur⁹ rẽsuam ꝑ. ꝛ. si tũc data fuisset pecunia. voluit. rñ ꝓpter dilatõem solutõis. ꝛ sic est ꝓuide acsi illa. ꝑ libi mutuasset ꝑ duobꝫ ꝑ illo tẽpore ꝛ sic tempus vẽdidit. sed in casu nr̃o non sic. qm̃ vendẽs tale ius qđ habet ꝑ pecunia mutuata vẽdit illđ quantũ tũc cõiter valet. ꝛ ipm ius tribuit ẽptori in cõtinenti ꝛ etiã incõmẽti preciuz recipit ipsius rei vendite. nec bic vlla interuenit ex parte cõtraxẽntiũ dilatio seu ꝓpter dilatõem vel anticipatõem tẽporis maior vel minor quãtitas. ꝛ sic non venditur ipe vt in casibo illarum decretaliũ ꝫ in casu nostro oĩa sunt pñtia. s. merces ꝛ ꝑciũ. quasi merces est ipse redditus seu ius l' actõ que tãtũ valebũt vel ad minus valere creduntur subsequẽnbo rpibo quãtũ mõ valent. vel saltem est dubiũ ꝛ hoc sufficit ad hoc q̃ contractus sit licitus. Operaꝛ tñ bene fateor tale dubiũ q̃ ipm ius minus valet ꝛ minus venditur. Est enĩ dubium an ꝛ qñ sit rehabiturus ꝛ ꝓpter hoc nõ est liber ꝫ sed tali circũstantia aggrauatum ipm ius quod venditur. ꝛ ideo minus venditur q̃z si esset clarum ꝛ liberum. Minus enim vẽditur res onerata q̃z libera. sicut domus vel terra que duz alteri seruitutẽ minus q̃z libera venditur. Et sic predcũs Lau. cõclusiue tenet q̃ ẽptõ talis iuris sit licita de se. ꝛ q̃ licite ꝓssint emi talia iura ab aliꝭs. ꝛ bz Lau. ad oẽs rñdeat rõnes tenentiũ sz talẽ emptõem illicitam cõcludẽdo tñ consuluit oĩbo q̃ vẽant se ab hmõi emptõe abstinere. q̃ ex quo docti viri in b⁹ ꝓtraria sibi inuicem sentiant negari nõ põt quin saltem dubiũ sit talẽ emptõem licitam vel illicitã. Et iuris regula dicit q̃ ĩ dubiꝭs tutior via est eligẽda. extra de spon. iuuenis ꝛ ad idem facit dictũ Aug. de peñ. di. vj. si quis dicẽs. Tene certũ ꝛ dimitte incertũ. Pe. de ancha. egregius doctor vtriusq̃z iuris Bon̄. solẽniter disputauit bãc qõnem. s. de impꝛfectis Cleneto⁹ que tñ similia sunt pñstantiꝭ Florẽtinoꝝ de quibo est sermo ꝛ cõclusiue determinat tñ solũ licitã esse ꝓceptõem dicti lucri vltra sortez ipsis mutuãntibo coitati. ꝫ etiã licite vẽndi ꝛ licite emi Ad quod ꝓbãdũ facit quãdã distinctiõnem quã dam̃ebrẽ. dicit eĩ q̃ q̃nq̃z fructus siue redditus qui emunt sunt incerti ꝛ tps incertũ vt ẽptio v sufructus vni⁹ possessiõis ad vitã. iste cõtract⁹ de se est licitus q̃z uis ꝓsit ꝛe ꝓuari ꝑ circũstãtias malas. Q̃nq̃z tps est certũ ꝛ redditus ẽ certus. puta ãuuati. r. corbes frumẽti. vsq̃z ad. v. annos vel aliũ cẽsum ãnualẽ pecunie determinatuz puta. r. flor. annuatim vsq̃z ad certũ tps. Et tũc Jo. an. ꝛ post Host. ꝛ Anno. videtur tenere q̃ cõstituendo istũ annuũz redditũ de nouo ꝑ minori precio emẽdo sit illicitum. Constitutũ aũt sic reddituz ab antiquo licite videtur emi posse. Sz in addi. Spe. tenet q̃ q̃n redditus sunt certi puta cẽsuales non submissi fortune ꝛ tempus est certũ. plus trabi istum contractũ ad vsuram Et hoc dictum intelligo dicit iste Pe. cum iste census consistit in pecunia et per hoc inf̃ero q̃ si quis emeret dicta ꝓmissa ad vnum duos vl tres annos pro minori precio q̃z percepturus sit puta. c. in anno pro. lxx. hoc esset vsura. Sed cuz redditus non consistit in pecunia sed in fructu puta vino oleo frumento seruitio operis si constituno talis redditus creatur de nouo q̃uis ꝓ minori precio emat q̃z sit quis percepturus. si tamen remanet dubium vtrum plus vel minus sit percepturus credo valere. ꝛ licitam esse emptionem. alias secus. Quandoq̃z tempus est certum ꝛ fructus incerti. vt fructus agri vsq̃z ad. v. annos. ꝛ hoc videtur licitum. licet verisimiliter sit ampli⁹ percepturus emens q̃z sit preciũ qđ dat. ꝛ licet de nouo constituatur. Quãdoq̃z redditus sunt certi ꝛ tempus est incertum. puta ad vitam vel imperpetuũ vt ꝓ me ꝛ meis hꝛedibo ꝛ successoribus ꝛ hmõi sunt talia ꝓmissa Et ita concludit q̃ neq̃z in ciuibus ad soluendum coactis neq̃z in emptoribus ipsorum ꝓmissorum contrahit̃ vicium vsurarium ꝛ licite posse tales redditus vendere Ultra rationes alas inducit q̃ Inno. Host. ꝛ Joan. an. in similibo casibo hoc tenuerũt Et icẽ dic̃ tenuisse disputando

Capitulum .xi.

magīm Nicolaum de anglia ordi. pre. ⁊ mgrm Franciſ. ordi. minoꝝ. licet contrarium tenuerit mgr Pe. de ſtrotis or. predica. hoc Pe. d' ancha Gre. aūr de ari. ⁊ Gui. ⁊ Joā. cheniz ot oēs ord. hꝛemitaꝝ tenēt qꝫ emptō talium iuriū cuꝫ re ceptis' illius' lucri ſimplr, put dat cōitas ſit vſu ra. ⁊ qꝫ non poſſint licite recipe vltra ſuum capi tale. ſicut nec etiā ipſi mutuātes poterāt recipe a cōitate vltra ſuū capitale mutuatū cum inter eſſe. Vgīi aūt ordi. p̄dica. cōiter tenent ciues ex quo coacte ſoluūt licite poſſe recipe talem annu um redditū ⁊ etiā in ꝑpetuum. ſed nō licite poſ ſeemi. ⁊ rōnes eoꝝ cā breuitatis omitto. Et licꝫ Lauſ. ad rōnes oēs' rñdeat tenentium. ſ. talem emptōem illiciram cōcludēdo tñ cōſulit oīb' qꝫ vꝛeant ſe ab hmōi emptōib' abſtinere. quia ex quo docti viri in hmōi cōtraria ſibi inuicē ſenti ant negari nō pōt quin ſaltē dubiū ſit talē emp tionem licitā vel illicitā. Et regula iuris dic qꝫ in dubijs tutior via eſt tenēda. extra de ſpon. iu uenis. Et ad idē facit dictū Augu. de pe. di. vi. ſi quis dicēs. Tene certū ⁊ dimitte incertū. Anto. de bu. ſup. c. in ciuitate de vſuꝝ. poſtꝫ determīa uit de ēptōe redditus certi fundi imꝑpetuū vel ad vitā. an licitus ſit cōtract⁹ ⁊ cōcluſit qꝫ ſic. ⁊ Joā. an. ſic ſubdit. Et p̄dicta faciūt ad illud qđ ſepius Clenetijs reuocaſ in dubiū. Ibi ei oēs hactenus cōtulerūt pecūias ꝑ neceſſitatib' que occurrerūt ⁊ deiū cōitas rñdit eis quolibet āno ꝓ cētenario qñqꝫ. v. qñqꝫ minus. ⁊ capitale nun qꝫ reſtituūt ⁊ vocaſ impreſtita. Ille ergo qui bēt in cōi duo milia vel tria milia vendit alteri ius ſuū ⁊ emolumētū oē qđ ꝓcipit a cōi. q̄rit an iſte ſit licitus cōtractus. Et p̄dictis ꝑz qꝫ ſic. ⁊ qꝛ reci pit redditū in pecunia iam cōſtitutū. Item idez redditus creſcit ⁊ decreſcit ⁊ poſſet cōe in totum abolere ſi vellet ⁊ nihil rñdere. Itē nō eſt maioꝛ redditus qꝫ eēt vnius poſſeſſionis īmobilis. ⁊ ſic videſ qꝫ licitus ſit cōtract⁹. hec Anto. de bu. Su perius tñ i eod̄. c. ponit iſtud. Nota qꝫ i dubio abſtinēdū eſt ab illo cōtractu de quo pōt ꝓbabi liter dubitari. an ſit licitus vel illicitus. qꝛ bona tum mētū eſt ibi culpā timere ꝛc. di. v. ad eius. talis eſt hmōi emptio.

Item hunc con .§.x

tractū ēptōis ⁊ venditōis qui fit de pecunijs ſo luris a ciuib' cōitati que dñr p̄ſtantie non eē li citum ꝓbat mgr Franciſ. de Empolis magiſter in theologia ordi. minoꝝ triplici via. ⁊ primo ſic. Hmōi cōtractus nullo iure ꝓbibetur diuīo aut humano. ergo ñ eſt illicitus ſeu vicōſus. ꝑz ꝑña qꝛ nihil ē peccatū niſi qꝛ cōtra p̄ceptū iuris dīni vel humani. añs ꝓbaſ. qꝛ nec canonico nec ciui li nec diuino iure ꝓbibetur. Nō canonico vl ci uili iure ñ ꝓbibeaſ explicite vel exp̄ſſe ex ſe patet

Quod etiā nec implicite ꝑz ex hoc. qꝛ cōiter in ris periti vtriuſq; ꝓbant licitū eſſe. Quia autez iu re dīno nō ꝓbibeaſ ꝓbatur per hoc qꝛ ſi ꝓbibere tur poniſſime videreſ ꝓbiberi per illud verbum. Mutuū date nihil inde ſperantes. quod ꝓbuz Chriſti eſt Luce. vi. quaſi ꝓpter hoc hic interue niat mutuū ⁊ vſura ⁊ talis cōtractus vſurarius reputeſ. ſed hoc eſt falſum quod ſic ꝓbatur. Con tractus vſurarius ſm theologos eſt cum ex vſu rei cuius vſus non diſtinguiſ perpetuo a domi nio quiſ lucraſ. vt cum ex pecunia quis vult ha bere lucrū rē illā alteri mutuādo. quia ſic mutu ando vt pecuniā non manet mutuās dñs pecu nie mutuate. ⁊ per ꝓña ſi ꝓ illa vel vſu eius ali quid vellet recipe vltra ſortē reciperet ꝓ nō ſuo. ⁊ ſic venderet nō ſuum. ⁊ ad iſtum intellectū lo quuntur ſancti doc. xliij. q. iij. per totū. In oī eti am cōtractū vſurario videt̄ ēpus vendi qđ non eſt plus ſuum ēꝫ alterius. In contractu autem ꝓdicto non exerceretur mutuum ſ emptio. ⁊ vēdi tio realr. Eſt etiā dare caſus in quib' mutuādo talem rem cuius vſus nō poteſt ꝑpetuo ſeparī a dñio vt eſt pecunia pōt quis recipe aliquid vl tra ſortē vt rōe more poſt terminū cōceſſum ōbi toꝛi vel rōe pene vel alijs modis quos ob breui tatem dimitto

Secūdo Quod .§.xi.

dictus cōtractus nō ſit illicitus ⁊ vſurarius vt quidam dicūt ꝓbaſ ſic. Quia aut dictus cōtrac tus eſt vſurarius iter vendēt̄ puta Pe. ⁊ emē tem puta Jo. aut eſt vſurarius inter Jo. ſ. emē tem ⁊ cōitatem. nō eſt. cadit vſura niſi inter vſu rarie cōtrahentes. Sed capiēdo ſcdm mēbrum ſc, qꝫ ñ ſit vſurarius inter emētē. ſ. Jo. ⁊ cōitatē que eſt obligata Pe. ꝑ p̄ſtātijs ſoluris ꝓbatur ſic. Inter Jo. ⁊ cōitatē nullus eſt cōtractus vel ſaltē nullus cōtractus mutui ꝫ nullus cōtract⁹ vſurarius. ꝓña ꝑz ex dictis. añs ꝓbatur, qꝛ mu tuum nō conſiſtit niſi vbi fit de meo tuū. quia ē obligatio que re contrabitur accedente conſen ſu. Sed quando Joan. dat pecuniam Pe. ven ditoꝛi nihil dat ex hoc cōitati nec aliquid de ſuo efficitur cōmunitatis. Confirmatur hoc. qꝛ cō tractus qui fit inter Pe. ⁊ Jo. poſſet de iure fie ri etiam ignoāte cōitate. Ad quod etiam poteſt addi tercia rō. vicz quia in contractu emptōnis iuris interiſtos duos Pe. ⁊ Joā. effectus eius quod agitur eſt vt cōmoditas et vtilitas crediti et actōnis quod ⁊ quam vendit habens in mon te quantum eſt ex pte ipſius in illum emptoꝛez tranſeat. Et ex hoc non attingitur vinculum exi ſtens ex parte debitoꝛis nec etiam vinculū obli gatōis ex pte creditoꝛis tranſit de eo in emptoꝛē ſed exercitium ſue actionis accōmodatur emp toꝛi vt ad ſuam vtilitatem exigat quod debetur

venditori. Conclude do istud scom mebrum p/
dicte distinctois p maiori declaratoe sciendum
est q tã inter vendito e Pe. 7 coitatẽ. ꝫ inter
Pe. vendito ẽ 7 Jo. emptoẽ dem⁹ tria consi
derare. Nam inter ipm Pe. qui soluit pstãtias
coitati 7 ipsam coitatẽ dem⁹ attẽdere prio con
tractũ mutui quo ille coitati mutuauit puta flo
renos c quos soluit in pstantijs. Scdo obligatõ
nem ex tali cõtractu insurgẽtem qua coitas ipsi
mutuãti tenet in dictis flor. c. 7 etiã ad interesse
7 sic hz ipse creditor qui. s. soluit coitati. c. ius
exigẽdi 7 pcipiẽdi dicta. c. 7 interesse. Tercio po
test hic petere 7 agere vt recipiat capitale vel dũ
nõ dat capitale vt recipiat interesse. Subsequẽ/
ter in cõtractu emptois 7 venditois celebrato in
ter Pe. 7 Jo. de illo credito mõtis. s. c. etiã debe
mus cõsiderare tres effectus ex illo insurgẽtes.
quoꝝ primus ẽ q ẽptor hz actois exercitiuz quã
habebat vẽditor noie ipi⁹ vẽditoris ad vtilitatẽ
tñ ipsius emptoris. Scdus ẽ q a iure datur sibi
vna actio simil illi quã bẽbat venditor q vtilis
appellat 7 nõ dat ex pacto quẽ bẽbat emptor cuz
pmunitate. hz pter cõtractũ quẽ hz cũ vẽditore
cũ bẽat eã ex illo prio cõtractu vẽditoris vel a iu
re tñ ac sꝫ materia alic⁹ cõtract⁹ ex quo pcedit
pprie. Tercꝰ effect⁹ est q vẽditor tenet ẽz vtili
tatẽ mutui i. oẽ qđ pcipit de mutuo facto coita
ti 7 actois 7 iuris sibi ꝓpetẽtis 7 interesse dare ac
tori siue emptori. Et quido infert ad ꝓpositum
dare apparere q ius ẽptori cõpetens ñ pcedit ex
aliquo cõtractu qui sit iter eũ 7 cõe 7 q nllꝰ con
tract⁹ init p illũ actũ cũ coitate. nec coitas effici
tur ꝓprie debitrix isti⁹ ẽptoris cũ vtilis actõ qua
hz suo noie 7 directa quã hz noie vẽditoris in/
surgũt ex prio mutuo. ẽptõe siue p ẽptõez abs
q eo q illud primũ mutuũ vicissim siue alteretur
vel trãsferat in aliã pson̄. Et sic dicat q imo p/
cedit ex aliquo cõtractu inter coitatẽ 7 ẽptorẽ ce
lebrato. q totũ vidz vires assumere ex pacto cuz
coitate celebrato rõe scripture q̃ve hoc fit. q sꝫ
obligat sindicus coiis 7 p pñs ipz cõe ad ista fa/
ciẽdũ hoc est ẽptori dãdũ. c. 7 interesse p scripturaz
Fingit q sindicus ñ est factus ad celebrãdum
aliquẽ cõtractũ iter coitatẽ 7 ẽptorẽ. s solum ad
faciẽdũ firmũ eẽ cõtractũ inter ẽptorẽ 7 vẽdito/
rẽ vt hoc fcõ etiaz inuito vendito e ẽptor bẽat ius
suũ qđ emit ab eo. 7 ad hoc tẽdũt cẽs scripte q
super hoc fiũt, ñ aũt ad faciẽdũ nouũ cõtractum
cũ coitate. Et sic ꝓcludit ista scda ps distinctois
sꝫ q inter ẽptorẽ 7 cõitatẽ nullus interuenit cõ
tractus vsurarius. Alia ps distinctois supradi
cte. s. q inter ẽptorẽ 7 venditorẽ nullus iteruenit
cõtractus vsurari⁹ sic ꝓbat. Inter ipos. s. ẽpto/
rẽ 7 vẽditorẽ nullũ est mutuũ. ergo nulla vsura
nam vsura in mutuo cõtrahit, pñs ꝓbatur. q
iste est cõtractus ẽptionis 7 venditionis ñ mu/
tui vt pz de se. cum nunc hz debabeat ẽptor a ven
ditore illos. xxv. flor. quos dedit p prio. c. qñ ta/
li precio centenarius venditur. Ad hoc etiã indu
ci potest scda ratio. quia. s. cum tam capitale ꝫ
interesse in aliquo dubio pendeat, ergo cum se
exponit piculo iste emẽs nullam committit vsu
ram. Si enim in dubio non penderet non daz
venditor. c. p. xv. 7 insurgit hmõi dubium. q
in mera debitoris. s. coitatis voluntate consistit
non soluere vel differre 7 creditorum leges dis/
soluere. Si ergo licitus talis contractus ratõne
talis dubij. 7 cum in nullo is emens se innouz
cum communitate. sed dumtaxat recditus aliq/
liter dubios emat 7 licitos a venditore. Fortifi/
catur tercio dicta ratio dubij p vnum ale. Haz
7 securans merces. Genuam vel xndas 7 ꝓpter
hoc. x. vel. xx. recipiens, put plus vel minus gra/
ue videtur 7 periculosum sibi assecuranti mi il
licitum facit, ergo nec i casu nostro qui est simi
lis illi, quia totum debitum quod hz vẽditor re
cipit emptor dãdo illis. xxv. sꝫ p precio. c. Si ei
nunc hz recipet a coitate aliquid iste scdus. s. emp/
tor sibi 7 ñ post dãnũ cederet. Sicut ergo suuz
esset dãnũ si nil recipet. puta q coitas deficeret
in soluẽdo. sic suum sit lucꝝ siue parũ siue mul
tum recipiat. Sit 7 quarta rõ talis. Vsura nõ
est nisi cum aliquis vltra sortem aliquid recipit
vel recipe intendit, sed respectu emptoris non ẽ
considerare sortem vel aliquid vltra sortem. q
totum ius venditoris 7 quo ad capitale et quo
ad interesse est sors 7 cedit in sortem emptoris. q
totum illud ius emit. ergo nihil accedit sibi vl/
tra sortem. 7 sic patet q inter venditorẽ 7 empto
rem non interuenit contractus vsurarius

Tercio proba .ſ.xii

tur q dictus cõtractus emptiõis creditorem in
monte nõ fit illicitus ex iniusto prio, put prima
facie apparet ex eo viz q. c. p. xxv. venduntur et
multo forcius. quia non solum. c, sed. c. cum lu/
cro. s. redditus annalis qui datur a cõmunita/
te, p illis. c. 7 sic non interuenit iustum precium
Item ex eo q hic videtur tẽpus vendi qm̃ rõne
dilationis talis emit. c. cum lucro p. xxv. Sz
ad hoc respondetur. Ad primũ quidem q satis
interuenit iusticia i precio. Justicia enim ꝓcij
debet attẽdi a tpe cõtractus vt tantum detur qn
tum tunc valet. s tantum valet quantum vẽdi
potest. non aũt quantum est tunc valitura et p
toto tempore sequẽti, quia res ñ debet estimari
in venditõe nisi cẽtum valet tpe contractus. a/
lias non posses licite emere aliquam terraz fm
equalitatem. Cum ergo ius exigendi. c. non plꝰ
valet tunc cẽ. xxv. florẽ ñ propter dubium vide/
licet. quod iacet non solum circa interesse sed
circa capitale. 7 etiam quia patet q tu vendens

Capitulum .xi.

nō bēs tale ius cū suo interesse plꝰ carum. vnō sequit ꝙ emit iusto ꝓcio. Itē res ligata non tm̄ valet ꝯtm̄ libera. Exemplū in domo q̄ non tātū valet cū circūstātia aggrauāte ꝯtum libera sed sors illa .c. floꝝ. ligata est circūstātia aggrauāte. cū tātū rebabere nō possis. ergo nō mirum si nō tm̄ valet ꝯtum .c. floꝝ. liberi. Et si queratur quā tum minus valere dēt. Rñdeo quantum a sapiennibꝰ ꝛ ꝓbis consideratis circumstantijs aggrauāntibꝰ fuerit arbitratū ꝛ appreciatum. Et cū in ꝓposito nostro sic cōiter apprecient tm̄. p ꝓns valebunt. Ad scōm dicas ꝙ hic non venditur tps. Nō ei emēs dat .xv. cum intētōne plus habendi in postꝫ ex solo lapsu tpis. ꝟ ꝓpter dubiū emergēs in tpe rōe siquidē ꝓiculi quod in se suscipit. ꝛ ꝙ attēdit lucꝝ ꝓceptū esse licitū. ñ autē rōe tpis q̄ ñ est precium tpis sed precium ꝓiculum in tempore.

Sed oppone .§. xiii

nūc vt argumēta tollam⁹ q̄ in cōtrariū fieri consueuerūt. Et primo ꝓm quosdā sic. Certe primꝰ cōitati mutuās qui rōe coactōnis alias licite illud interesse recipit ñ foret coactꝰ ꝟ voluntarie mutuaret sub spe vel pacto tātū recipiēdi. vt alꝰ nolēs recipe capitale cōitate volēte illud restituere vsurā cōmitteret. g̃ a sili idē dicamus in hoc q̄. emēte ab eo qui cōitati soluit ꝓstātias. consequēntia pz. q⁹ voluntarie intrat locū primi quo ad cōtractū mutui. Dz ad hoc rñdet negādo ꝙ iste intret locū primi quo ad cōtractū mutui. nā nil mutuauit iste emēs cōitati ex hoc cōtractu quez cū primo fecit. s. venditore iuris sui qđ bz ī mōte nec efficit ꝓprie creditor cōitatis ꝓ hūc cōtractū q⁹ cōitas ꝓprie ñ tenet vt debitor sibi rñdere nec legē sup hoc facit. ꝟ ꝓ cōtractū ēptōis intrat locuz suū quo ad ius exigēdi ꝛ ꝓcipiēdi qđ bz. s. vēditor ex cōtractu mutui facto cū cōitate. Sūt g̃ diuersi contractus ꝛ si quo ad cōmodū idē sequat effect⁹. que qui idē idēpritas effectꝰ ñ bz alterare naturā taliū cōtractuū. Nec ē hoc nouuz ꝙ quo ad dānū ꝛ cōmodū idē sequat effectꝰ in diuerſ cōtractibꝰ quoꝝ vnꝰ a ꝓbat alter reꝓbat. Exemplū in cōtractibꝰ pignoratitijs ꝛ vēdititijs. Cōcede michi mutuo .c. floꝝ. ꝓ octo ānos. ꝛ ego tibi cōcedo domū meā valētē .c. floꝝ. in pignus vt eā inhites ꝓ octo ānos sine pensione. ꝛ ī fine restituā tibi .c. flo. ꝛ tu mihi domū meā ecce vnꝰ modus quo ꝓt celebrari hic cōtractus. Alius modus est puta vendo tibi domū meā .c. floꝝ. ꝟm ꝙ estimatur ꝟ hac cōditōe adiecta ꝙ post octo ānos tenearis reuēdere mihi eodē precio si volam. Ecce isti sunt duo diuersi cōtractus quo ad formā cōtractus. q⁹ primus pignoratitius. scōs ēptitiꝰ ꝟ ꝯtū ad effectū cōmodi vel damni non sunt diuersi. ꝛ tm̄ primus reꝓbat q⁹ pignoratitius ꝛ vsurarius. scōs approbat. q⁹ ēptitius ꝛ ideo licitus sequestrata fraude intētōnis. Sic ad ꝓpositum reducēdo licet idem vtile aut cōmodum vel damnum cōsequatur hic emens dictum ius. c. florenorum quos habet sup monte communitatis hꝛc vendēs quod alias etiam cōsecutus fuisset si volūtarie mutuasset. nihilominus non sequitur ꝙ dēat iudicari sicut in vno sic in alio. Nam in primo iudicādus est emēs recte cōsciētie. quia facit cōtractum licitum scilz emptōnis ī quo licitū est sperare lucꝝ ꝛ desiderare. ꝛ sic ad restitutōem minime obligat. Sed in contractu mutui cum est volūtarius nō lz sperare lucrum alias vsurarius cōtractus est. ꝛ ad restitutōnez illius lucri obligabit. Et sic ablate sunt obiectiones primorum.

Oppone se .§. xiiii

cundo vt tollant obiectōes scōorum. Variatio conditionis inducit varietatem dispositionis. sed tali cōtractu variatur cōditio vendēntis et ementis. Nam vendēs ad mutuādū cōmunitati .c. quorum ibi ius habet. inuitus accessit ꝛ coactus. Emēs aūt illa .c. seu ius eoꝝ volūtariꝰ hoc agit nō coactus. ergo debet variari ꝛ dispositio. vt. s. ꝛ si vendēs licite recipiēda redditus annuales. v. ꝓ dānis ꝛ interesse. emēs nō licite recipiat ipe: q⁹ non coactus est emere. Reꝓbat autem ꝓdictum aūcedens per simile. Nā si gener qui habet in pignus a socero possessiōem ꝓ doribus recipiēdis nō computās fructus in sortem ꝓpter onera matrimonij alium ponat in locum suum vt quia ab eo recipit quātitatem pecunie quam dz habere a socero ꝓ doribꝰ ꝛ ipe dat sibi ius qđ habet in illo pignore possessiōis ꝓ ipis doribus recipiēdis. ꝛ cum hoc possessionē eo modo quo habet. nihilominus isti secūdo fructus computabūtur in sortem. quia. s. cessat cōditō que erat in primo. s. onus matrimonij. quod ꝓz quia ꝓrimus ex eo ꝙ quasi coactus licite recipiebat fructus que conditō variatur in scōo. i. in emptore q⁹ in eo nulla coactō. Sed ad hoc rñdetur ꝙ nō est sile. Qui enim subrogat genero ꝓ cōtractu emptōis iuris sui ab eo. oportet ꝙ cōputet fructus in sortem. q⁹ si aliud fieret recipet lucruz ex sola expectatōe tpis ad recipiēdum suum cū sit certus de suo ꝓpter pignus possessionis quaz tenet. ꝛ sic venderet tempus quo ad vsurā pertiet Sed non sic est in ꝓposito. quia emens talia iura montis nescit an illud lucrum recepturꝰ sit. ītmo ꝛ de capitali dubitare ꝑt. Si ergo aliqđ lucrum cōsequitur nō est hoc ex sola expectatiōe tē pois sed ex anticipatione seu anneritate dubij et periculi in tempore. ꝛ sic patet ꝙ casus positus est dissimilis a nostro. Posset tamē bene ad ꝓpositum adduci per hunc modum. vt si quis debeꝛz

genero dare dotes ⁊ p hoc daret sibi fructus alicuius terre. ℔ tñ esset in ptate sua dare vel ñ dare. tūc si esset socer malus debitor et dubitaret d eo tam de solutōe dotiū ℭ datōne fructuum tūc posset alteri totū ius vendere ⁊ in sui locū in totū illū ponere. ⁊ tūc valeret talis cōtractus ⁊ licitus eēt ꝓpter dubiū ꝑiculi ⁊ laboris in exigendo ℭ obrē etiā nō daret emēs tūcilli de toto simul ℭtum foret sola dos ⁊ sic non obstat.

Opponeter .§.xv.

cio vt tollant obiectiōes tercio ꝙ. Dic vendūtur c. floreni cum suo interesse ꝑ .xx. ⁊ non tantum ius exigendi ⁊ ꝓcipiēdi. Et hoc sic ꝓbat. Illd emitur qd scribit. ℔. c. floreni scribunt emptori. ℭ ꝛc. Si sic rōe excessus vid iniustus ⁊ illicit? cōtractus talis. quod in assecurāte mercātias non contingit vbi nō est excessus in lucro. q conuenies tm accipi cōsueuit. Sed ad hoc rñdetur negando ꝙ in hoc cōtractu vendant ipi. c. floreni. quinimo vendit ius exigēdi. c. flore. Hinc videmus ꝙ in libro cōtans scribit sic vicz ꝙ talis emit ius. c. flor. vel alio sili mō equipolleti. Sed debere recipe. c. flor. non est. c. flor. nec est habere c. flor. Et sic pōt negari ꝙ sit dari in hoc contractu lucrum excessiuum. immo dat equiualēs ꝓ equiualenti.

Vltimo super .§.xvi

est vt ad quarto exceptiōes descendamus. Ponatur ℭ quatuor ⁊ sic. Iste est cōtractus certus ⁊ nullo mō dubius. ℭ vsurarius. ꝓz añs. q vallatus est cōtractus talis tot legib tot scripturis ⁊ cathenis. ꝙ vid aīo indissolubilis. ⁊ sic ꝙ nullus dēat in ea dubitare. ꝓña ptz. q cum emptor sit certus de magno lucro cū ꝓua pecunia vid ꝓ añs ex solo lapsu tpis hoc lucꝝ cōsurgere. Ꝫ rñdetur ꝙ si talis cōtractus sit vallatus vt dicitur. tñ quin sit magnū dubiū negari non potest qd satis vid ꝓ experientiā. Nam vnde est ꝙ aliqñ valent plus aliqñ minus ꝑdicta credita mōtis nisi ꝓpter maius ⁊ minus dubiū vno tēpore magis ℭ alio ⁊ multi sunt ibi labores ⁊ expense vt asserūt expti. Ex oib ꝑlibatis sic demū cōclude illa conglutinādo ꝙ est cōsiderare i ista materia. iiij. pūcta. Et primū est ꝙ hic ē cōtractus emptōis ⁊ venditōis ⁊ ñ mutui. vt supra declarat. ex quo soluunt argumēta primoꝝ. Est. ij. cōsiderare qūo i hoc cōtractu vendit tam ius ad capitale ℭ interesse simul ita ꝙ cadūt simul in sortem emptori eo mō quo primus dēbat iuste. ℔ ꝓ aliū contractū distinctū spē a priori. ꝓ qd tollunt argumēta scdorum. Est ⁊ tercio cōsiderate qūo distinguit ius ꝓcipiēdi. c. flor. ⁊ c. flor. q ñ sunt id cum vnū sit sine alio ⁊ vnum est maioris valoris alio ex quo soluunt argumēta tercio arguēntiū. Est quarto considerate dubiū qd emens incurrit i illo contractu circa ius exigēdi ⁊ ꝓcipiendi illā pecuniā quā emit a venditore. q̄ experientia hoc docet ⁊ sciūt expti. ⁊ sic soluunt argumenta quarto arguēntiū. ⁊ sic concludit prefatus magr Franciscus contractum licitum.

Cōtrarium .§.xvii

determinauit alius mgr in theolo. ord. predicat. cuius rationes precipuas summatim ponit di. Lau. supradictus eas destruēdo ꝓ modū glose i margine. Et licz nomen ipe se dicat ignorare vnde ñ expmit. vocatus est iste mgr dominicus de pantaleonibo d Florētia. Dicit aūt primo ꝙ quia non oēs casus in lege repiuntur non semper dz requiri ius exp̄ssum qñ plura sunt negocia ℭ vocabula. ff. de prescri. ver. l. cer. Cuz ergo talis casus non reperiatur expressus in iure. ido aliquib auctoritatib ⁊ rationib vt potero conclusionem dictā firmabo. s. vsuram sapere emere tlia credita in monte. Ponit aūt circa hoc tres conclusiones. Quaꝝ prima ē venditor iuris sortis id est crediti qd hz in monte puta c. non vendit illud interesse quod datur a cōtrate mutuantib nec vendere potest. Scda est ꝙ inter cōtrates et ciuem ementem est contract? mutui seu ea q̄ inter eos fiunt bñt vim talis contractus. Tercia est conclusio principalis supradicte materie. scz ꝙ licz qd ꝑdicti ēptores a cōtrate eo modo quo bñt est illicitum ⁊ sapit vsuram.

Primā aūt §.xviii

conclusionē sic ꝓbat. Illud qd cōtras dono confert mutuātib. s. emptori ñ venditur nec vendi potest per venditorem iure sortis. ℔ cōtras cōfert dono emptori predictum interesse vt dicitur in scriptura reformationis facte sup hoc a communitate. ergo nec venditur nec vendi potest a venditore iuris sui seu sortis. maior patet cum donum sit libera datio. vt patet ex descriptione donationis quam ponit Hostien. dicens ꝙ est recilicite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. Minor ꝓbatur quia scribitur in statuto ciuitatis ꝙ camerarius qui recipit pecuniam gabelle teneatur soluere cuilibet creditori ꝓ dono ꝛc. Et suo modo ratio similis formari potest de damno ⁊ interesse qe ua communitate dātur emptori. et sic non vendunt ab alio. Preterea quod dependet ex mera liberalitate communitatis vendi non potest nec venditur sine eius mero assensu. sed illud interesse ex mera voluntate communitatis dependet. nec datur vendēti ius sortis assensus vendendi dictum interesse. ergo nec venditur nec vendi potest ꝓ ipm. minor ꝓz quia per legē a cōtate factam nec simpliciter ipsa cōtras cogit dare ipsum interesse si non vult

Capitulum .xi.

nec inuenitur concessum a cõmunitate q̃ mutuator vendat. maior p̃z q̃z nõ põt vendi aliquod quod nõ est in eius ptãte nec libertate nisi cũ assensu eius cui? interest. puta vendẽs trãsfert dominiũ ꝛ ꝓprietatẽ rei vendite ꝓ equiualẽti in emẽtẽ sed hic venditor sortis nõ trãsfert dñiũ ꝛ ꝓprietatẽ illius interesse in emẽtẽ. ergo nec vẽdit illud. maior p̃z ex natura venditõis ꝛ dictis aliorũ. minor p̃z cũ fiat ꝓ statu ciuitatis dicẽs q̃ camerarius gabelle ad hoc ẽstitut? teneat ꝛ debeat dare singulis creditoribꝫ descriptis in li. In illo aũt libro scribunt ẽptores ꝛ creditores. Preterea venditõ ẽ cõmutatõ rei ad p̃ciũ ex cõuẽtõe ꝛ pacto ptiũ veniẽs. sed iter p̃fatos. s. venditorez iuris sortis ꝛ ẽptorẽ nulla cõmutatõ fit ipi? interesse ad q̃cũq̃ p̃ciũ ꝛ nulla de hoc cõuẽtõ vel pactõ iterueniet. ergo nõ vẽdit illud. maior p̃z ex descriptõe vẽditõis. mino? etiã p̃z q̃z vt dicũt qui illa cõmercia tractãt ꝓsona media tractãt venditioñ ꝛ emptionẽ pecunie mutuis. nulla mẽtiõe facta de ipso lucro vel ꝓuisione vel interesse. Et apparet q̃ cõitas que ꝓuidet ꝛ facit statutuz dat ex se sic emẽti illud lucr̃. Vera aũt rei venditio est q̃ nec in ꝑcu notiatur nec ꝓ ea aliquid datur

Secunda cõ .§.xix

dusio. s. q̃ inter cõitatẽ ꝛ ciuẽ emẽtẽ ẽ cõtractus mutui seu ea que fiũt iter eos hũt vim talis cõtractus. Hoc aũt sic ꝓbat. primo ꝑmittit in facto id q̃ facit ipa cõitas. Vadũt nãq̃ venditor ꝛ emptor ad notariũ mõtis qui sic cõficit scripturã: Talis asserẽs se eẽ descriptũ in libro creditorũ mõtis vendit ꝛ cõcessit pabolã ꝛ lñiam mihi tali notario tãq̃ publice ꝓsone recipiẽti ꝛ stipulãti ꝓ tali ꝛ tali ꝛ scribanis ꝓ cõi Florẽtie deputatis ad scribẽdũ creditores de mõte ꝛ quãtitates ꝛ pecunias ꝛc. in libris ꝛ sup̃ libris dictor̃ creditorũ ꝛ cõcludit q̃ emptor scribat per scribanos cõis in libro dictor̃ creditor̃ loco in vice seu nomine talis. s. qui prius erat creditor cõitatis. et addit q̃ p̃dicti creditores ꝛc. p̃ñt eisq̃ liceat ipor̃ iura vendere. ꝑmutare. alienare. ꝛ quocũq̃ titulo siue cã trãsferre in aliũ scribẽda i dictis libris Et q̃ illi in quos dicta iura trãslata fuerit. potiant̃ bñficijs ꝛ iuribꝫ quibꝫ potirent̃ dicti creditores seu qui recipe dñt. Q̃ ꝓbat̃ sic ꝓpositus Obligatio ex volũtate ꝛ ex pacto cõsurgẽs inter verũ creditorẽ ꝛ debitorẽ de sorte cõcessa restituẽda instituit iter eos cõtractũ mutui. ꝫ talis obligatio est iter cõitatẽ ꝛ ciuẽ ẽptorẽ. ꝫ ꝛc. maior ꝓbat̃ in glo. Rai. de nego. secu. vbi dr̃ q̃ cõtractus est vltra citraq̃ obligatõ ex volũtate ptiũ surgẽs minor etiã ꝓbat̃ ex supradictis. Ex quibꝫ ꝑz q̃ inter cõe ꝛ ciuẽ est obligatõ vt eẽ põt ꝛ vnus est creditor ꝛ alter est debitor ex ipar̃ ptiũ volũtate Et silr̃ q̃ inter eos sit pactũ ꝓbat̃. q̃z pactũ est ꝓmissum ex cõcordia ptiũ vt hr̃ in Catholicõ Ex paret aũt q̃ cõe ꝑmittit emptori ꝛ se obligat de sorte ꝛ lucro ꝛc. Preterea sanctus Tho. inter a pte. q. iiij. dicit q̃ in verbo contrahendi importat ordo effect? ad cãz vbi gra. Inter cõiuges contractus matrimonij dicit obligatõnẽ mutuã vt effectũ in ordine ad mutuũ cõsensuz qui ẽ cã. ꝫ iter quoscũq̃ est obligatõ vere sortis cõcesse restituẽde de cõsensu ptiũ iter eos est cõtractus mutui. ꝫ inter cõe ꝛ ẽptorẽ est hmõi obligatõ: ꝫ ꝛc. vtraq̃ ex supiorib̃ p̃z. maior ex dictis. b. Tho. minor ex scripturis adductis. Preterea arguo ex dictis oppositorũ dicẽtiũ q̃ mutuũ nõ conficit nisi vbi ex mero fit tuuz. q̃z est obligatõ que cõtrahit accedẽte re ꝛ cõsensu. igit̃ cũ de meo fit tuum cũ acceptõe rei ꝛ accessione cõsensus ibi est mutuũ sed sic est in ꝓposito ꝫ ꝛc. maior loquẽtiũ est. minor põt apparere nõ solum ex dictis in principio hmõi cõclusionis adductis. ꝫ etiã quia quod tenes meũ est. q̃z cũ mihi debeat sors ex emptõe iuris de nouo scribar creditor. ꝛ cõitas se debitorẽ esse obligat. ꝛ ego assentio vt maneat apud eam ꝛ ꝑmittit ꝑsuio debiti michi vt creditori. ergo ꝛc. Preterea. Inter quoscũq̃ sunt vel fiũt ea q̃ requirunt̃ ad contractũ mutui inter eos est contractus mutui. sed inter emptorẽ ꝛ cõmune fiũt ꝛ fiũt ea que requirũtur ad contractuz mutui. ergo ꝛc. maior est nota. minor ꝓbatur. quia non plus videtur requiri ad p̃dictũ cõtractũ mutui q̃z creditor ꝛ sors cõcessa cũ vsu cõi. vnde debitoris cõsensus ꝛ obligatio inter vtrũq̃ sed hec sunt inter p̃fatos vt tã ex dictis q̃z ex facto appareat. igitur inter eos est mutuũ. Nec põt dici q̃ emptor nõ cõcedit sortẽ cõitati. cũ de sua volũtate ꝛ cõsensu sors cuius ius est suũ ex emptione manet cum suo vsu apud cõmunitatẽ. Nec põt dici q̃ cõtractus sit cum cõmunitate sed cũ quibusdam officialibꝫ cõmunitatis emptor tractat quia si ex hoc negat̃ cõtractus. pari ratõne negabitur fuisse inter primos ꝛ cõitatẽ quia primi nisi quibusdã officialibus cõitatis tractauerũt scribentibꝫ ꝛ recipiẽtibꝫ pecuniã. Nec põt negari talis cõtractus. q̃z sors nõ debetur ẽptori a cõitate imo de iure ipi emptori debetur. Quod ꝓbatur primo. q̃z ei cui cõitas se obligat ꝛ ꝑmittit de sorte debetur ipa sors. ꝫ emptori cõitas se obligat ꝛ ꝑmittit de sorte. ergo ꝛc. maior p̃z. q̃z alias se obligaret iniuste ꝛ raper si alteri deberet. minor patet ex scriptura ꝛ statuto.

Tercia cõclu- .§.xx

sio que est q̃ lucrum quod hũt dicti emptores a cõitate eo modo quo hũt est illicitũ ꝛ sapit vsuram sic ꝓbatur. Credere ꝛ cõcedere sortẽ sub rõe crediti vel alicuius capitalis sola spe ꝛ intentõe lucri habendi est vsura. sed in huiusmõi ꝓtractu

ꝓcedit sors sub rõe crediti vel capitalis sola spe ꝛ intẽtione lucri bñdi. g̃ talis contract⁹ sapit vsurã. maior est in c. cõsuluit. de vsuris. vbi reꝓbat spes lucri. Spes ei ꝛ intẽtio ad voluntatẽ pertinent illud ergo qd solũ mouet voluntatẽ ad ꝓdictã cõcessionẽ ꝛ credẽtiã sortis ꝛc est lucr̃ speratum. g̃ ibi est vsura. maior iste ius ꝓ sili nota est cũ finis intẽt⁹ sic mouẽs agẽtẽ ad actũ. minor ꝓbat. qz illud est cã quo posito vel amoto res vel act⁹ ponitur vel amouet. ß illo lucro posito vel amoto ꝓmittit vel amouet dicta cõcessio. ergo illud lucrum est sola ꝛ tota cã. Ista ñ aliter ꝓbo nisi ꝓ cõfessionẽ hoim ita faciẽtiũ. Preterea lucr̃ qd̃ oportet restituere est iniustũ ꝛ illicitũ ꝛ ñ alia cã nisi qz vsurarie ex tortũ. ß lucr̃ ex hmõi emptõe oportet restituere g̃ cã maior ꝓz qz si iniustũ. ñ oportet restituere minor ꝓz ex. c. supi⁹ allegatis. In ꝓposito aũt ñ est alia cã restituẽdi nisi qz vsurariũ g̃ ꝛc. Satisfiꝫ ꝓbat hãc hmõi rõis ꝓclusionẽ qd̃ hactenꝰ fieri cõsueuit. Instituebant ei officiales ad remittẽdũ cui uslibet ꝑfatũ lucr̃ qz hũ ꝓscia sicut d̃ vsura. Preterea sicut vt dicũt in cõtrariũ arguẽtes qui ñ est creditor in sorte siue cui sors ñ ẽ debita ñ est vsurari⁹. sicꝫ oppositũ arguẽdo qui est creditor in sorte ꝛ cui sors est debita si recipit lucrũ vel accessionẽ sortis a cõtrate mõ supi⁹ allegato est vsurari⁹. ß ꝑfatus ẽptor est creditor in sorte ꝛ ibi sors debet ꝛ accipit ꝑfatũ lucr̃ iterum ꝛ datũ ꝓ sorte. g̃ est vsurari⁹. maior ꝓz ꝓ Xrist. qz sicut negatõ est cã ñ cãe. ita affirmatio est cã cãe. minor q̃ztũ ad singulas suas ptes est ꝓbata supius. Preterea qui mutuũ cõcedit corrupta intẽtõe. s. inde bñdi lucr̃ est vsurari⁹. ß ꝑfat⁹ emptor cõcedit sortẽ seu capitale corrupta intẽtõne g̃ est vsurari⁹ ꝛ tenet restituere. maior ꝓz aucta te iuris de vsuꝝ. c. cõsuluit. mior apparet. qz corrupta intẽtio fm theologos ꝛ iura vocat qñ mutuat ꝓpter solã spem lucri vt fit in ꝓposito. Et si dicat qd in ꝓposito nõ ñ est cõtract⁹ mutui ex forma ꝛ iõ ñ est vsura. Rñdeo qd hoc ñ vz nec excusat. qz saltẽ est vsura ex fraude. vt extra de empt ꝛ ven. ad nra. Et scis Tho. scda scde. q. clxxviij dicit qd vbi vendit res plus iusto ꝓcio ꝓpter dilatã solutiõz est vsura. igit vbi ꝓpter sortis expectationẽ intẽdit vel recipit lucr̃ vel expectat vsura est. ꝛ sic est in ꝓposito. Preterea si ponat quis pecuniã apud mercatorẽ ꝛ lucr̃ annuatim fm cõsuetudinẽ recipiat iã hic vsurari⁹ est. ꝛ tñ nullꝰ cõtractus inter eos est vsurarius ex forma. Preterea succedẽs hres vsurario nullũ cõtractũ facit cũ debitoribꝰ ꝛ tñ recipiẽs capitale cũ lucro vsurarius est. Nec põt dici qd ñ sit expectatio tẽporis. qz venditor totũ vẽdit sil ẽptori. qz nec vẽditor nec ẽptor pñt bñ ꝓ sorte sibi a cõtrate debita illud lucr̃ qd̃ ꝓ retẽta sorte dat nisi in terminis assignatis a cõtrate ymo expectãt vt in statuto termino ex eis dt. Probant ꝓdicta. s. qd expectatione recipe ꝓ sorte sit vsura. ruñ. q. iij. ex dictis Aug. Hiero. ꝛ Amb. Nec valet dici ẽptor ñ dedit. qz verus creditor efficit ia dati ꝛ sibi ex emptione de iure debet. ꝛ est in expectatõe sortis lucri. Preterea vltra sortẽ mutuatã vel concessaz etiam cum piculo suo vt dicũt exigit et expectat emptor vltra sortem. ergo ẽ vsurarius. maior bñ ex ꝑsse de vsuꝝ. i. c. naligãri. mior est expta ꝓ quotidie faciẽtes. Ex quibꝰ apparet qd exemplum positum ꝓ aliꝰ de dubio excusante non valz. Dicunt enim sicut possum licite securare mercanones tuas vsqꝫ Januam retinẽdo sup me dubium ꝛ volẽdo. x. vel. xx. p. c. plus vel minus scdm quãtitatẽ piculi. sic in ꝓposito qz totum dubiuz qd̃ tu bẽs super me recipio dando tibi tuum ꝛc. quia extũc si nihil vnꝫ recepo dãnum meũ est. Istud simile vel exemplũ non videt valere nec est ad ꝓpositum. Iste enim qui assecurat mercãtias recipit ꝑcium sui piculi ß nullam sortẽ cõcedit vel mutuat vltra q̃ꝫ ꝓ eo lucrũ accipiat aliquod ab eo quem de mercibꝰ assecurauit. Szin casu nostro emptor sortẽ concedit ꝛ credit pro q̃ vltra aliquid querit. s. lucrum. Item securator merciũ querit lucrum ab eo cuius merces assecurat. ꝛ ꝓ ea piculum intrat. Emptor autem d̃ quo loquimur non recipit lucrum nec habet ab eo cuius periculum sup se recipit sed expectat et recipit ꝛ habet a cõmunitate ꝓ sorte ei credita et ei debita. Itẽ videamus quem securat iste emptor nõ cõtratem quia ñ indiget. nõ venditorẽ immo infert ei dãnum de tribꝰ partibꝰ sortis cuius emit. ꝛ de toto lucro de quibꝰ si venditio iaz incurrit periculum nunc euasit. Item arguit ꝓ aliꝰ ꝛ sic. Quicquid cõtras ordinat statuit ad hunc finem vt cõtractus inter primum. ꝛ scdm habeat firmitatẽ ꝛ illud confirmat ꝛ non immutat. ergo si sine lege cõtaris contractus ẽ licitus. Si lex ꝛ cum lege factus cõtractus erit licitus. Sed istud dico qd ñ me intromitto vtr̃ inter primuz et scdm sit cõtractus vsurari⁹. Sed dictu istoꝝ. s. qd cõtras quicquid facit faciat ad firmãdũ cõtractũ inter illos duos factũ. nõ videt mihi verum qz cõtras ñ cõfirmat cõtractũ de quo nullaz facit mẽtiõnẽ. ß sic est in ꝓposito g̃ ꝛc. maior ꝓz cuz confirmatio sit ꝑcedentis quoddam commemorare minor apparet in scriptis cõtatis. si enim confirmaret exprimeret quẽ cõtractũ vel cuius ꝓtractũ confirmaret ß nullum exprimit ergo ꝛc.

Solutiones etiã §. xxi

quedam que fiebãt per predictos opponentes ad quasdam rões que fiebant in oppositum non videntur sufficientes. Et vna ratio eorum erat talꝫ quia cũ dicebaꝫ qd si primus voluntarie mutuaret cõtati ꝓ illo lucro habendo esset vsurarius.

Capitulū Undecimū.

modo secundus intrat voluntarie locū primi cū spe p̄mij ꝛc. Rñdet p illos q̄ de secūdo nō est lucrū simile, q̄z nō intrat locū primi quo ad contractū mutui. q̄z nil mutuauit cōitati. ⁊ ex cōtractu quē facit cū primo nō efficit creditor primus cōitatis. cū cōitas ꝓprie non teneat sibi rñdere si nollet. sed intrat locū primi quo ad ius exigendū ⁊ p̄cipiendū qđ hz primus ex ꝓtractu facto cū cōitate. Ista solutio salua reuerētia nō videt sufficere. q̄z vt supra dictū ē inter cōitatem ⁊ fm est ꝓtractus mutui, seu ea que fiūt inter eos hñt vim ꝓtractus mutui. vel certe negari nō p̄t q̄n ipse secūdus sit ver⁹ creditor cōitatis nō tm̄ ex emptione iuris primi, sz etiā ex ꝓsensu cōitatis cōitatis p̄sentientis ⁊ recognoscētis eū vt rez credi torē in sorte p̄ qua recipit lucrū. vt intēdebat. et sperabat p̄ ipsa sorte credita. nec hz soluz ius exigendi vt dicūt. sz est creditor sortis. libertas aūt cōitatis non excusat intentionē ⁊ spem lucri p̄cipiendi p̄ sorte quā p̄cedit ⁊ credit cōitati. que q̄dem spes ⁊ intentio faciūt hominē vsurarium. Exēplum aūt qđ ponūt de p̄cedēte domū ⁊ p̄cedente pecuniā p̄ inhabitatōne domus satisfacit p̄ nō ꝓposito. Cōcedens. n. vsum domus q̄ estimatur pecunia licite pōt recipere p̄ciū. concedēs vero pecuniā non pōt recipere p̄ eius vsu, rē pretio estimabilē. ⁊ ideo secundus est vsurarius. et sic secundus in ꝓposito nostro ē vsurarius. Cū aūt primus vēdit domū ⁊ alter tradit pecuniaz nil vltra expectat de illa pecunia. Hz nō sic i ꝓposito. q̄z qui dat pecuniam emēdo ius sortis p̄ empta expectat lucrū. s. p̄ sorte credita cui⁹ ius emit. Videt ergo hoc exemplū p̄ nobis potius q̄ꝑ ꝓtrariū sentiētibꝰ. Et qđ addit soluendo q̄ in cōtractu emptōnis licz spare lucrū sicut facit mercator de sua mercatione nullo mō videt valere in ꝓposito nr̄o. immo reputo piculosuz q̄z bene emit ius sortis que apud debitorē manet p̄ lucro babēdo in posterū in terminis assignatis qđ desiderare ⁊ emere non licet. Nec emit sors simul et interesse vt isti dicunt. immo oppositum sup̄ eius est probatum.

Aliud argu .§. xxii.

metū cop̄ fuit q̄ gener babēs a socero terraz in pignus p̄ dotibꝰ nō ꝓputat fructus in sortē ꝓpter onera matrimonij si aliud soluat. vel emat a genere dotes debet fructus ꝓputare in sortem. alꝫ esset vsurari⁹. q̄z cessat ꝓditio. s. onus matrimonij ꝓpter qđ licebat fructus nō ꝓputare in sortē ⁊ sic est in ꝓposito q̄z in emptōe ꝓditio primi cessat ꝓpter quā aliquid recepisse vltra sortez dicit licuisse. Rñdent q̄ secundus hz fructus cōputare in sortē. Alias reciperet lucrū ⁊ cōmodū exspectatione temporis ad recipiendū suum cū sit certus ꝓpter pignus equiualēs. ⁊ sic vēderet tempus qđ est vsura. Addūt etiā rñsioni. Si deberet mihi dare dotes daret mihi annuatim fructus alicuius terre. ⁊ in ptāte eius cēt dare vel nō dare. tūc si esset malus debitor ⁊ dubitaret de eo tam de dote q̄ꝫ de fructu totū possum alteri vendere ⁊ aliū in totū ponere in loco mei. sed tunc talis emens nō daret tibi tantū q̄ꝫtū esset sola dos ꝓpter dubiū. ⁊ tūc staret ꝓtractus propter piculum vel laborē in exigēdo. hec sūt ꝛba respondentiū. Sed salua eoꝝ reuerētia exēpluz ⁊ rō fiant nō soluta. Parēs em̄ est q̄ sic in emente dotes a genero conditione matrimonij cessante si nō computat fructus in sortē ē vsurari⁹ etiā ꝓfessione rñdentiū. sic sequit q̄ cessante conditiōne primi mutuantis pecuniā cōitati, ꝓpter quaz licebat recipere pecuniā a cōitate in emente ius sortis primi. si recipiat illud lucrū. ⁊ nō ꝓputat i sortem erit vsura. Ite sequit ex verbis eoruz q̄ nullus ꝓtractus dicat factus. ⁊ ponat q̄ nō fiat inter ementē dotes a genero et socez cuius est primo dare. tū si sic emens nō cōputat ius i sortē est vsurarius. ita eodē mō si diceret q̄ emens ius sortis primi nullū cū cōitate faceret ꝓtractū si vllū lucrū recipiat et nō cōputat in sortē ē vsurarius. Sicut ei ille licet cū illo nō ꝓtrabat si illud lucrū recipiat ⁊ nō ꝓputet in sortē. ei tñ ad restitutionē teneť cuius sūt fructus. sic in ꝓposito inter cōitatē ⁊ ementē. Cōcludit ergo q̄ recipiens fructū ab eo cū quo nullū fecit ꝓtractū tenetur ad restōem. Qđ vero dicit q̄ vendit tempus. ⁊ ideo ē vsurarius nil videt valere. Nec cōcessio sortis intentōe corrupta ⁊ spe lucri vl fructus quē recipit facit vsuram quicq̄d sit de tpe. nec securitas pignoris tollit, vel facit vsurā. cuz etiā pignus habens cū securitate si fruct⁹ cōputaret in sortē nō esset vsurarius etiā cū expectatione sortis in tempe. Nec videt q̄ anxietas dubij vel piculi q̄z. s. nescit. si aliq̄d ꝓsequeret vl habebit facit licitū lucrū qđ q̄rit vltra sortē. patz extra de vsuris, nauigāti. Ite patz q̄ si mutuo pessimo ⁊ dubio debitori. ioo ꝓ. io. annuatim nunq̄ dubiū excusabit etiā si nūq̄ aliquid haberē. Ita in ꝓposito quicquid sit de ꝓtractu vbi fuit primo corrupta intentio spe ⁊ intētione lucri qđ cōsequitur ē illicitū. ⁊ sapit vsurā. Ite si hoc dubiū cōitatis excusat lucrū illud. videt q̄ possum⁹ ponere pecunias apud mercatores cū plus sit dubiū apud mercatores qui frequēter defecerūt. ⁊ dicunt q̄ꝫ cōitas q̄ exquo cepit dare p̄dictū lucruz nunq̄ subtraxit. ⁊ si aliq̄n distulit postea supplebit. Ite ex dictis videt q̄ regibus ⁊ magnis possumus credere ⁊ tradere sortem ⁊ habere lucrū cum sit magnum dubium ne sibi sortem nedū. sed et lucrum sibi retineant ⁊ possunt hoc facere vt eis placet. Quod vero additur de venditione. ⁊c. michi dubium facit. Si enim gener

recipperet dotes vel cessaret onus matrimonij si posset recipere illos fructus de bona cōscia. Itez cōsideramus q dotes sunt generi ꝓprie. fructus aūt sunt ei aduēticij et accessorij. sig vendant nō erūt fructus emētis nisi sint accessorij et aduenticij ꝑ sorte. et sic illiciti. cū nō eēt in eo cā illicita quā habet gener. Nec ꝓt dici ꝓpter dubiū cū sit securus de pignore. Ad aūt ꝑ eos addit exemplū et argumentū adductū q esset in ptāte debitoris dare vel nō dare. nō. nō excusat meo iudicio corruptam intentionē ementis q ꝑ sorte vl dote data genero recipit vltra lucrū fructū possessionis pignorate. q esset cū piculo nō licz aliquid recipere vltra sortez. vt ꝓz in .d.c. nauigāti

Itez argue .§.xxiii.

batur cōtra eos q sors vendat. q. qđ scribit in libris cōitatis hoc vendit. hz in libris cōitatis scribitur sors. s. c. nō. et videtur excessiuū lucrū. Rn̄detur ꝑ eos q nō vendunt. c. nec ē hre. c. florenī. nec excessiuū lucrū. sed datur equiualēs ꝑ equivalenti. Sed salua reuerētia aliter supra dixit sic. Totū ius primi et quo ad capitale et quo ad interesse est sors et cedit in sortez isti secundo. q. totū illud emitur ergo sors. c. florenī. emitur. et ē habere apud cōitatem. c. florenī. Vtrū autez sit cōueniens ꝑcium relinquo decidēdū. Scio tn̄ q ꝓbi viri iudicant prauū et iniustum ꝑcium.

Itez fiebat §.xxiiii.

aliud argumentū cōtra eos q. s. inter cōitatē et ciuem emptorē videtur esse pactū et ꝑ cōsequēs vsura. qđ ipsi diminute recitant. Arguūt. n. sic. Vbi ꝑ scripturam fiūt ꝓmissiones et obligationes ex ꝑte cōmunitatis ciui ementi ciuis ex his motus vt habeat ꝓmissum lucrū emit iura primi. et fit creditor cōitatis ibi videtur ē pactum. sic ē in ꝓposito. Per officiales em̄ ꝑ cōitatē deputatos ad faciendū istas scripturas siue vocētur syndici siue aliter fiat ꝑfata ꝓmissio. et obligatō. pactum aūt vt supra est allegatum. videtur esse ꝓmissum ergo nō. Ad hoc argumentū respōdent q syndici et officiales ꝓdicti nō sunt instituti ad faciendū nouū contractū inter cōmunitatem et ciuē. sed solū ad confirmandū contractum factum inter venditorem et emptorem. et hec ē responsio eorum.

Item super .§.xxv.

eo qđ de dubio dicebat. ꝑ excusatione ementiū arguebat in contrariū sic. q. ꝓtract⁹ qui vallat tot legibus et scripturis et cathenis non videt esse dubius. Sed rn̄dent illi q ad hec eo non obstante est magnū dubiū. Nō ꝓz q aliqn̄ plus valz aliquando minus. Et quare hoc nisi ꝓpter dubium Sed hec rn̄sio ꝑt deficere. q. non ē tantū dubiū sic dicūt. Nā vt supra diximus et babuia mercatoribus q non est tm̄. quia mercatores ista tractant. Et quo ꝑfata ꝓuisio vel lucrū dari cepit ꝑ cōitatem ciuibus nunq̄ defecit. et si aliqn̄ dilatata ē suppleta est. Cā aūt quare plus vel minus valet est defectus vel abundantia pecunie inciuibus. Qui. n. habent pecunias emūt. et tūc vendunt carius. qui aūt qui habent sortes apud cōitatē indigent pecunia tūc emunt et vendunt minus sicut etiā in diuersis locis plus vl minus dat ꝑ cambio florenī. de loco ad locū. in maiorē et minorē indigentiā eor ꝑ mercationibus. Catbenas aūt securitatis et firmitatis ꝑ ꝓdictis diuitis voluntatē et potentiā ciuitū regentū qui habent pecunias de ꝑdictis in cōitate et querūt lucrū et minus difficile esset eis ista subtrahere et mutuare eis inuitis qui si libenter ꝑderent sortem et lucrum. deus nouit.

Ex premissis.§.xxvi.

apparet q ꝑfatū lucrū ementiū a primis nō est licitū sed sapit vsuram. Sed forte ipsi emptores possent excusari. q. cōmune dat eis lucrū ꝑ dono damno et interesse. Et ista vt mihi videt non excusant illud lucrū nec faciunt licitū. Aut ei intelligitur q illud lucrū vnū. et idem sit interesse et donū. aut donū solū. aut interesse solū sed non pōt dici donū et interesse simul. qđ ꝓbo Eidem. n. eodē modo sumpto nō cōuenit ea q non sunt eodem modo sumpta. sed donū et interesse nō sumuntur eodē modo ergo simul vnū esse nō ꝓnt. maior ē nota ꝑ philosophū. minor ē nota. q. rō doni ē q sit liber. rō vero interesse est q sit obligatū Preterea ꝓbat. q. cause dispate sunt dispator effectuū nec cōueniennū ei dem vel idem existenti. sed cause doni et interesse sūt liberalitas et iusticia. g donū et interesse sunt dispata. nec vnū et idem est cā ergo vnū et idem non est in illa. Probat scdo q illud lucrū non est donū. Illud ergo qđ datur mutui sorte et nō aliter non ē donū. Seu illud qđ a cōitate est tale. ergo nō donū est. maior ē vera. q. cadit sub obligatione vt patuit supra. minor ꝓbatur q. non datur alicui nisi debenti recipere sortem Preterea qđ ex se cadit sub restōne non habet ex se rōez doni. sed ꝑfatū lucrū ex se cadit sub restitutione. g nō hz ex se rōem doni. maior ē nota cū donū sit res inuēdibil. mior ꝓbat de facto cū indigeat remissione vt dicit in tbemate nisi forte donū vellet appellare qđ debitor post solutionē donat et remoueat creditori q nō teneat ad restitutionē. Probat tercio q illud lucrū nō sit ꝑ prie interesse damnū aūt et interesse ꝑ eodē accipio in ꝑdicto cōmunitatis statuto. Interesse ꝓz cū aliqd alicui deest qđ sibi debet ꝺ iure. Ali g, ꝑ interesse dat aliqd vltra sortē cui aliquid ab

est qđ sibi debet de iure sed isti emptori nō abest aliqđ qđ ei debebat de iure, g illđ lucrū qđ dat ei vltra sortē nō ē interesse. maior vera de iure ē minor apparet qr de iure dr sibi sors deberi & illam voluntarie credit cōitati. Videt g ex ꝓdictis dictum lucrū illicitū & vsuram sapere. &c. Hec omnia ꝓfatus magister Dñicus ordi. ꝓdicator

Super ista .§.xxvii.

materia ꝓsultus Fede. d Senis. Utr. sit licitū emere dicta iura seu credita q̄ qs hz in mōte ꝓpter ffantias soluras. Rñdet q nō. sed vsurā sapit, put repit in ꝓsiljs suis sic declarās. hz vulgarit monet dicat vēdo tibi. c. florenos q̄s mutuauit cōitati tū in rei ꝛitate nō sic est, qr eoipso q mutuauit. c. ipi cōitati trāstuli dñim eor in ipaz cōitatē cū in mutuo dñiū trāsferat. sic pz i instiq. mo. re. p. obli. i ꝓncipio in .v. vñ ēt. Nō pōt g creditor vendere ista. c. cū nō sit dñs ipor. Naz solus dñs rei de iure vendere pōt sicut ꝓdictū ē ꝓpter qđ videt q̄ in hoc ꝓtractu nō vendant nisi iura creditor q̄ insurgūt ex mutuo & ex ipa obligatione cōitatis. Videndū ē g primo q̄ sic actoris intentio in cōtractu ꝓfato. Ad hoc. n. dico q ꝓncipal et intentio ē vt subintret & teneat locū primi creditoris vidz q̄ ad hoc q ipe creditor sit creditor cōitatis in sorte q̄ vēditor recipit .v. p q̄liber centenario annuatī donec recipiat sortē ꝓpter qđ colligit manifeste q sub velamīe emptōis emptor fit liber & voluntarius creditor cōitatis vt vltra sortē gra mutui .v. recipiat annuati. Dico ergo q nō ꝙre primi creditores nō sūt vsurarij ē qr ad mutuandū cōitati coacti sūt. Et qđ nō ē licitū in lege necitas licitū facit de re. iur. Qđ nō ē licitū sub aliq̄ spe vl maxīe intentōe primaria recipiendi aliqđ vltra sortē gra mutui mutuant cōitati, ꝓpterea licitū ē oliqđ accipe vltra sortez. Nā sicut dr. i. q. ij. in. c. sic ē ꝓm. Nullā ei macula oblatio suscipiēti ingerit q̄ nō ex ambitōis pretione ꝓcessit, g ꝓ locū ab opposito ist e q̄ liberē & voluntarie cū spe & intentōe prīaria recipiēdi vltra sortē gra mutui mutuat cōitati vsurari? ē. x. iij. q. iij. vsura. & c. plerīq. & iiij. q. iij. si fenerauerīs ex. d vsuris ꝓsuluit. Preterea ī iudicio aīe ille vsurarius cēsēnd? ē qui eo ꝓposito pecuniaz mutuat & credit hz quēcione cessante vt pl? ide recipiat vt pz ex. d vsu. ꝓsuluit. xiiij. q. iij. si fenerauerīs. Hz talis emptor efficit creditor & eo ꝓposito pecuniā imutuat, & hz oī quēcione cessāte recipiat vltra sortē nec als mutuaret. sic ex ei? intentione iā pz. g in iudicio aīe vsurari? ē. Preterea sc̄do sic ꝓbat. Quicūq alteri tradit q̄ usq̄ mediante ꝓtractu vt pl? sorte recipiat vsurari? ē. sicut pz. iiij. q. iij. c. vsura. & c. plerīq. & talēptō b? modi ē, sicut pz ex intentōe & affectu. g vsurari? est credēd? Cōfirmat sic. Si talēptor simplicit & absq̄ velamīe aliq̄ fieret creditor cōitatis, vt reciperet vltra sortē vsurari? cēt, & iste sub ēptōis velamīe eq̄ fit creditor ac si simplr tradidisset cōitati g vsurari? ē. Tercio ꝓbat. ꝓclo añdicta multiplici alia ꝓclone q̄ ex ꝓdictis colligi pñt. Prima ē hec. Prim? creditor nūq̄ pt ponere ꝓdictū emptorē in loco suo cū oib illis circūstantijs q̄bus ē ipe. cū ipe violenter creditor sit. Scda ꝓclo ē q̄ si talēptor cogeret emere a cōitate sic extitit primus ab vsura excusar? cēt vbi ꝓncipaliter nō cēt ꝓtent? accipe vltra sortē mutui rōe sic superius ē dictū. Tercia q̄z ē. Si talēptor daret. c. ꝓ ill. c. q̄ imo si daret & vltra nō min? vsarius cēt. ex q̄ sola intentio recipiendi vltra sortem gra mutui hoīez vsurariū facit. Quarta ē q primū nō solū coactio sz ēt intentio recta excusat qr si placerz cogi illicitū foret eo q coactō trāsiret i voluntariū. Quīta ē. Nō io qr liber emit & creditor voluntari? sit ēptor iste vsari? ē, & qr intendit recipe vltra sortē. Hec ē sntia Fede. d Senis de verbo ad verbum.

Cuz ergo .§.xxviii.

in ꝓdicta materia ēptōis iuriū q̄ bñt soluētes ꝓstantias seu collectas cōitati in ipa cōitate q̄ dicunt Florentie tenarij mōtis. Genettis im pstita. Ianue loca. Utr sit licitū emere dicta iura sit magna ꝓtroversia. & varia opinio iter sapientes tā doctores in theologia q̄z in iure. aliquibo dicentibo talē ꝓtractū sape vsurā & ꝓ ꝓñs illicitū. aliis, ꝓbantibo licitū ēe. Notandū ē qđ dicit b. Tho i q̄dā qōne d q̄libet, vidz q̄ q̄stio q̄ q̄rit de aliq̄ actu. vtr sit pctm mortale vl non nisi ad hoc habeat auctoritas exꝓssa scriptura sacre aut canonis seu determiatōis eccie vl euidēs rō nō nisi piculosissime determiat. Nā si determiet q sit ibi mortale & nō sit mortaliter peccabit ꝓtrafaciens. qr oē q dō ē ꝓtra ꝓsciam edificat ad gehennā vt dr xxviij. q. i. §. ex his. Si aūt determiet q nō sit mortale & m rei veritatē sit error su? nō excusabit eū a mortali. Sed hoc m videt sane intelligendū q̄n. s. erraret ex crassa ignorātia. sec? si ex ꝓbabili-puta qr ꝓsuluit pitos in tali materia a q̄bo sibi dr illud tale nō ēe mortale, vide t ei rūc in eo ēe ignorātia q̄si inuincibil. q excusat a toto & hoc q̄stū ad ea q̄ nō sūt exꝓsse ꝓtra ius diuinū vl naturale vt ꝓtra articlos fidei. decē ꝓcepta. et hmōi in q̄bo ignorās ignorabit. vt ait apls & habet. i. q. iiij. §. fi. Et si diceret hoc ēe vsurā & vsura ē cōtra decalogū. Rñdeo vsurā ee cōtra ꝓcepta decalogi vez ē reductiue, sz hūc ꝓtractū ēe vsurariū nō ē clar. cū sapientes ꝓtra sibi inicē i hmōi sentiāt. Cū āt dr ignorantiā iuris naturaliter nō excusare. intelligit & bis q̄ exꝓsse & se vl reductiue sūt ꝓtra ius naturale & diuinū vt cōtra fidē & ꝓcepta decalogi euidētes rōes l determiatōez eccie vl determiatōz

ꝛ ſniam cõmunẽ doc. Et nõ te bis q̃ p̃ multa media ꝛ ñ clara, ꝓbant eẽ ꝓtra p̃cepta ꝛ articlos

In hmõi .ſ.xxix.

ergo qꝫ in dubijs tutior via ẽ eligenda. vt dicit de ſpon. c. inuenis. Ideo cõſulendũ ẽ vnicuiq; vt ab emptione taliũ iuriũ abſtineat ſicut concludit p̃fatus Lau. in ſuo tractatu de vſuris. q̃ uis rõibꝫ ꝓbet dictũ ꝓtractũ ſuſtineri poſſe vt licitũ vt patz ſup̃. Et ſicut etiã cõcludit Inno. in ſimilibꝫ cõtractibꝫ qui dubij ſunt ſup. c. conſulunt. de vſuris. Qui aũt iam feciſſent dictuz cõtractũ emptõis dictoꝝ iuriũ cõſulendũ eſſet qꝫ ſi reſcindere poſſent ipm cõtractũ reuendendo cõitati ipſis ſalubꝛe eſſet. ꝛ qõ inde recipent vltra ſuũ capitale qõ poſuerũt in emendo paueribꝫ errogarent. Vel ſi hoc cõmode fieri non poſſet poſt receptam ſortem ſuam ex redditibus annualibꝫ a cõitate paupibus ſeu locis pijs legarent ſcõm quoſdã vt Io. de. car. aut cõitati remitterent ipſum ius exigendi redditũ illũ ſcõz alios vt Guido. ꝛ Grego. de ari. Nõ ſi tale cõſilium recipere recuſaret quis reputans illa licita eſſe ex rõibꝫ ſeu conſilijs habitis a ſapientibꝫ circa hoc et predicta iura emere intenderet vel iã empta retinere ꝛ annuũ redditũ illorum recipere vt licitũ imperpetuũ. ꝛ alijs legare vel vendere ad placitũ. relinquendus videt iudicio ſuo. nec cõdemnãdus ex hoc aut denegãda abſolutio tanq̃ pſeuerãs videat in vicio vſure. Multo magis in p̃dicatõe. In hmõi materia nõ eſt p̃cipitãda ſnia q̃ ſit mortale ſeu vſurarius cõtract9. vt dicit Cancellari9 pariſien. in generali loquẽs de dubijs materijs de mortali ꝛ hoc ne inijciat laqueus anime. xxvi. q. i. viduas. Sed nec etiã p̃dicare expedit licitũ eẽ cõtractũ ne via pareat cupiditati. Sed vl nil dicẽdum de tali materia aut ſi dicatur aliq̃d oñdendo dubiũ eſſe ꝛ p cõſequẽs p̃ ſuadẽdo ab abſtinentia iſtius cõtract9 vt tutior via eligat. Sed p̃ſuppoſito etiã q̃ dictus cõtractus eſſet licitus illi qui vacant emptioni hmõi iuriũ nõ aliquacã rõnabili ducti. ſed ſolũ ad augendas diuitias ꝛ ſue cupiditati ſatiſfaciendũ. non videt poſſe excuſari a turpi lucro. qõ mortale ẽ et ſi non obliget ad reſtõnem. Et ſi ita emerent intendẽtes p̃ hoc cõmunitati mutuare vnde parati ad mutuandũ voluntarie ipſi cõitati p̃ illo redditu annuali habendo. abſura excuſari nõ poſſẽt ſm. c. conſuluit extra de vſuris. Secus aũt ſi intenderent emere ab hñte ius in monte ſeu ipze ſtris' et locis. ſicut emũtur predia ꝛ iura licita. et non mutuare cõmunitati.

Inſuper cũ .ſ.xxx.

clerici ꝛ religioſi magis q̃ ceteri ab oĩ ſpẽ mali debeant abſtinere. vt ex. de vi. ꝛ hon. cle. c. cũ ab oĩ ꝛ fama eoꝝ non pollui ſed pollere debet in populis ſcõm Aug. xij. q. i. nolo. ꝛ laycos quoſcunq̃ in vita ꝛ moribꝫ p̃cellere deceat vt dic Hiero. viij. q. i. q̃lis. iõ abſtinere debent ab emptõne hmõi iuriũ. ne hoc ab alijs trahat in exemplũ Nõ ſi eis p̃ teſtamentũ legent vel alio pio mõ conferantur ſi eis licet reddit9 habere licebit. et iſtud poſſidere. Conſultius tamen facerẽt vẽdendo ipſi cõmunitati.

Quod autẽ .ſ.xxxi.

volentes, ꝓbare cõtractũ eſſe illicitũ inducũt illud. In dubijs tutior via ẽ eligenda Rñdet hoc eſſe verũ de honeſtate ꝛ meriti maioritate nõ de ſalutis neceſſitate quo ad oĩa dubia. Alioquin oporteret omnes religionẽ intrare. cũ tutior via ſit q̃ in ſeculo p̃ manere: Et iſtud. ſ. religionem intrare vtiq̃ cõſulit. nõ p̃cipit. xxvij. q. ij. admonere.

Item cuz di.ſ.xxxii

caueat a quibuſdã qꝫ exponere ſe periculo peccati mortalis eſt mortale ſcõm. b. Tho. in iij. Beme re p̃dicta iura ẽ exponere ſe piculo peccati mortalis. qꝫ dubium ẽ vtrũ ibi ſit mortale. Rñdet negando minorẽ Nõ enĩ emere p̃dicta iura eſt exponere ſe periculo peccati mortalis ſimplicit loquendo. ſed bene cũ iſta conditione adiuncto ſcz dubitando ibi eſſe mortale ſumẽdo ꝓpter dubium cum. ſ. non magis declinat ad vnam ptez q̃ ad aliam ſcõm rõnem. Sed qui emit p̃dicta poteſt non dubitare de hoc ſed opinari licitum eſſe ex quo p̃ eccleſiam non eſt determinatũ contrarium et multi ſapientes ꝛ piti licitũ aſſeuerent. et multo magis qui crederet oĩno talẽ contractũ cẽ illicitũ p̃ caret mortali illa emendo.

Itẽ quod .ſ.xxxiii.

dicitur a quibuſdam qꝫ quidã papa moribꝫ et ſcientia preditus dixit cõtractũ hunc eſſe illicitum. non ꝓpterea ſequitur qꝫ ſit illicitus. qꝛ talis papa non de termĩauit illud papaliter ſed magiſtraliter. vt dicit Aug. in quodã ſimili. ꝛ habet in glo. quadam in decretis. Hoc eĩ declarauit papa qõ vt priuata p̃ſona ſentiebat circa illam materiam non autem vt papa faciendo. ſ. decretum ſiue conſtitutionem ſuper tali materia. nam talis determinatio ſic facta p̃iudicaret et prevaleret auctoritatibus et dictis quorũcunq̃ doctoꝝ vt plene habetur di. xx. per totũ. Hoc autem dicitur per Grego. Bonarum mentiuz eſt ibi culpam timere vbi culpa nõ eſt. di. v. ad eius. valet ad hoc q̃ dictum eſt ſupra. videlicet qꝫ timendũ eſt ne ibi ſit culpa. et ideo conſule abſtinendum.

De solue .§.xxxiiii

ribus aūt ipas collectas seu pstautias cōitati q̄ ad receptōem annuā redditus quē eis pcedit p munitas cōiter cōcordant q̄si oēs licitū eē exq̄ coacti soluūt tanq̄ quoddā interesse .i. dāni sui euitatio, p ipsa pecunia coacte mutuata vetura cōitate. cū etiā ipsa cōitas libere ꝛ expedite ꝛ spō te pcedat illū redditū ip̄ modū doni si interesse locū nō haberet. ex eo q̄ ciues videnf obligari ad subueniendū sue cōitati ꝛ ad exponendū omnia sua bona. imo ꝛ vitā, p salute reipublice. Quidā aūt de ordi-bus exemitaq̄ vt Greg. de vari. ꝛ Guido dixerūt pdictos mutuantes seu soluētes pstantias cōitati nō posse recipe dictū redditū annuale nisi quousq̄ recipiant suā sortē cū interesse .i. dampnis inde secutis ꝛ nō vltra posse recipere. Sed cōiter hoc nō tenef nec a magistris ordi pdicatoq̄ nec minoq̄ nec a iurispitis. sz impetruū dicunt recipi posse. Qui aūt volūtarij ñ coacti soluūt dictas pstantias, ppter lucrū q̄d intendunt habere ex redditu annuali vsurā pmittunt ex quo principaliter lucrū intendūt in illo mutuo. Secus si secūdario. hoc ē. ideo mutuāt q̄ coguntur. Sperāt ñ recipe illū redditū. vñ aliquantulū pdonf nō tñ ex illo lucro mouentur ad mutuandū sed ex coactione vel etiā ex liberalitate ad subueniendum necessitati sue cōmunitatis.

¶ Capitulum xij. de rapina.

Nolite sperare in

inquitate. rapinas nolite pcupiscere. diuitie si affluāt nolite cor apponere. ps. lxi. Venerabil' Io. Cassian' ī collationib' dicit diuitias silues esse viscos. Sicut em viscus implicās auez ipedit ne possit volare sursum sed cadit ad terrā ꝛ sic capit ab aucupe-ita amor diuitiaq̄ implicat mentē vt nō valeat q̄ sursum sunt q̄rere ꝛ appetere. Sed si vult ad hec supna et spūalia se leuare relabif ad terrena querenda etiā rapiendo aliena. vñ capif tandez a dyabolo. vt ait apls. i. Cor. vi. Neq̄ rapaces regnū dei psequentur. ꝛ hō ē q̄ faciūt cōtra caritatem pximi. ꝛ cōtra pcepta dei quoq̄ obstuatio necessaria est ad cōsequendū regnū dei. Dicit ei deus Exo xx. Nō furtū facies. Hoc aūt furtū intelligif ois vsurpatio illicita rei aliene siue occulta siue manifesta vt dicit Aug. xiij. q. v. c. pena Et frequenter accidit q̄ nō solū in morte oīa sibi auferunf sed etiā in vita vel a dñis tpalibus vel a stipendiarijs vel ab alijs Vnde dñs p ysa. xxxiij. Ve qui pdaris. nonne ꝛ ipse pdaberis. cū consummatus fueris de pdatione pdaberis. Exemplum manifestū ad litterā habem? i. Reg xxx. de Amalechitis qui cū fecisset magnā pdam ꝛ incendiū in Sicelech vbi Dauid cū familia sua habitabat ꝑ tūc erat absūs reuers? ex psilio dñi p secutus ē illos. ꝛ inuenit eos discūbentes q̄ quasi festū celebrabāt diē, p cūcta pda ꝛ spolijs captis et eis oīa ablatulit ꝛ fugauit. Et q̄ pauciss'imi sunt q̄ nō inuoluti sint rapinis aliq̄ mō. iō pharise? rōnabiliter dño gras referebat ab hoc vitio cognoscens se īmunē. Deus gras ago tibi inquit. q̄ nō sum sicut ceteri hoīm raptores iniusti. Luc. xviij. Nolite ergo spare. ꝛc. Vbi tria pūt notari. ¶ Primo interdicif pfidentia circa opulentiā tpalem ibi. Nolite spare. ¶ Secundo excludif violentia ptra substantiā mūdialez ibi rapinas nolite cōcupiscere. ¶ Tercio abdicif concupiscentia q̄tum ad inhærentiā eoq̄ finalez ibi diuitie si affluant. ꝛc.

Quantum ad pri .§.i.

mu. Nota q̄ iniq̄tas hic appellaf opulentia tpalis seu diuitie sm hugo. car. Chñ ꝛ saluator dixit Luce. xvi. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis. mamona aūt. Syriace latine diuitie inter ptantur sm Hiero. Dicunf aūt diuitie iniquitates seu iniquitas nō q̄ in se male sint. sed ppter tria. s. q̄. ¶ Vneq̄liter dispensanf ¶ Animis solerf pcurant ¶ Noies eis cōiter aburūtur. Nō diuitie inequaliter dispensanf de se pz Nā vnus paup ē ꝛ de eis nil hz, alius aliquantulum. alius multū alter plurimū ꝛ ppterea sm Basiliū dicunf diuitie iniqnitatis. i. inequalitatis. q̄ nō eq̄liter distribunf hoīb. Nec tñ hoc est ex hoīs industria cū videam? multos industriosos satis egere ꝛ simplices ꝛ incurios abūdare. Nec etiā ex demone. q̄ nil pōt facere sine dei pmissu. Cū q̄d ipe dixit xp̄o cū tētauit de auaricia ostendens ei omnia regna et dicens. Hec oīa mea sūt ꝛ cui voluero do illa. vt hēf. Luc. iij. mendatiū dixit. nec mirq̄ q̄ mendax ē. ꝛ pater eius. Io. viij. Hz a dño deo ē hec varia diuinarū et ineq̄lis dispensatio opatiue vel pmissiue. Nō intelligēs Iob ait cap'lo. xij. Habūdant tabernacula pdonū. ꝛ audacter, puocāt dñm. s. ad iram cū omnia dederit eis deus in manu? s. pmissiue. Cām aūt hmōi ineq̄lis dispensatōis in pte assignans Ambro ait Nūq̄d iniquus ē deus vt nō nobis eque distribuat vite subsidia. vt tu q̄dem eēs affluens ꝛ abūdans alijs vno deesiz et egerent. Et nō potiq̄ q̄ voluit tibi benignitatis sue exp̄imēta, p ferre. aliū vno ꝛ tute patiētie coronare. di. xlvij. sic bi. Sig diues nō vtif diuitijs ad finē quē dñs ordianit. s. ꝛ intēdit vt. s. recognoscat ip̄m vt bñfactorē ꝛ diligat. ꝛ p noie ei? indigentib' largiaf nō hz cām sperādi vitā eternā Vñ recte de talib'. Nolite spare ī iniq̄tate. i. in diuitijs. s. retentis. Hā ꝛ diuin epulon dictuz fuit. Recordare q̄ recepisti bona i vita tua. Lu.

ꝛvi. i. rem uneratōem accepisti p diuitias. et iō nō potes sperare salutē. Unde. Ecc. xxvi. dr Beat? vir qui inuētus ē sine macula qui post aur nō abijt nec sperauit i pecunie thesauris. Scdo dicunt diuitie iniquitas ꝓpter nimiā sollicitudinem que habent ad eas. Unde saluator loquēs d terra spinis occupata in q̄ ps cecidit semis. dicit significare eos qui a diuitijs et solicitudinib⁹ mūdi suffocant. Lu. viij. Addiūgit ꝑ solicitudinē diuitijs q? sine ipa solicitudine diuitie haberi nō pnt. q̄ iō et iā spinis cōparant: q? pungūt mentes frequenti solicitudie et anxietate et languinē peccatoꝝ pluriū eliciūt. et verbū dei auditū vl lectū suffocant ne fructū? seq̄tur. Et hec solicitudo dicitur malitia seu iniquitas. vt dicit Gratianus xiij. q. v. ℔. sed hoc exponens illud Facite vobis amicos d māmona iniq̄tatis. Sperāt aūt multi er ipa solicitudine sua circa diuitias nō posse d ficere vel egere. ſz ꝓuidere ad plenū occurrentibus casib⁹. Sz nolite sperare in iniquitate ait psalmista i. in ipis diuitijs et vīa solicitudie ad eas. et rō ē. q? vana ē spes ista et deficiens. Unde mus. n. quotidie diuitias deficere et de magnis copijs venire ad pauptatē. Et hoc ē qd ait apls i. Thimo vi. Diuitib⁹ h? seculi ꝓcipe nō sublime sapere nec sperare in incerto diuitiaꝝ suarū. Exemplū legit d quodā ortulano q̄ deū timēs que sibi supfluebāt ex lucro d laboribus suis oīa de die in diem paupib⁹ largiebat. Intrauit aūt suggestio diabolica in coꝝ eius vt. vicz nō pauperib⁹ erogaret amplius qd sibi superat sed ꝓgregaret et cōseruaret vt necessitatib⁹ eius futuris ꝓuideret. Et cū cōgregasset magnā quātitatem pecunie cū magno labore et solicitudine et in illa sperauit ꝓrigit vt quadā die cū laborāret pedē p cussit et grauiter adeo vt laborare nō posset nec ire. Cepit ergo pecuniā cōgregatā in medicos. et varias medicias expendere. et tota iam exhausta pmanebat infirmitas et ita aggrauata. q̄ de consilio medicoꝝ optebat pedem abscindere ad mortem euadendā. Et qua re in angustia cōstitutus reuersus ad seipm cepit se arguere d sua vana spe in illa pecunia. et dñi miam implorare vt nō aspiceret ad suā iniquitatē. sed redderet sibi pristinā sanitatem ꝓmittens ad solita pietatis opera rediturū. Cui angelus apparēs cū ſto macho ait. Ubi sunt diuitie tue cōgregate q̄re p eas in quib⁹ tantā spem hēbas nō facis te sanari. Quoꝝ qz recognoscis iniquitatē tuā nō vlt deus respicere ad fatuitatē tuā. sed tibi sanitatē tribuo. ita vt caueas nō amplius spare in iniquitate sed in deo viuo Et tāgens pedē eius subito curauit eū plene. Dicunt tercio diuitie iniquitas q? multe iniquitates committunt ꝓpter eas et p eas. Propter qd dicit Salomon eccs. v. Diuitie cōgregate i malū dñi sui. Et diero.

Omnis diues aut iniquus aut heres iniqui. p ipsas n. diuitias sperāt peruertere iusticiā scientes q? pecunie obediūt oīa. Unde ysidorus in li. sniaꝝ Cito violat auro iusticia. nullāq̄ reus ꝓtimescit culpā quā redimere se nūmis existimat. ſz q. iij. paup. Per diuicias spat diues habere officia et bñficia et exaltat supbiā Aug. omnis diuitum supbia. Per diuitias spat miser bō obtinere veniā et supnā patriā dando elemosinas ex eo qd ipa veritas ait. Facite vobis amicos de māmona iniquitatis vt cū defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. q̄si dicat. dando pauperib⁹ elemosynas ex iniquis diuitijs p merita et orationes eoꝝ parabit vobis regnū celoꝝ Sz hoc ē verū q̄ ipse diuine et si p iniquos modos et nimia solicitudine sunt cōgregate nō tñ sunt obnoxie restōi certe. Nam illa oportet certis ps onis restituere. In oēs doc. theologos et canonistas. Ne sufficit hospitalia vel eccias facere aut pauperib⁹ erogare. vt habet ex. de homi. sicut dignū. Et aug. Neq̄ si agris iniq̄ ac perperā iuasis ita quisq̄ viat vt ex eoꝝ fructib⁹ largas elemosinas faciat iō rapinā iustificat. xiij. q. v. neq̄. Sz si restō fienda ē incerta tūc pauperib⁹ erogandū. cetera alias illicita lucra et supfl̄ua. et hoc in statu gre sunt fienda vt fructus ꝓpiat. Nā vt dicit sapiens. Dona iniq̄ nō ꝓbat altissim⁹ nec respicit in oblatōib⁹ iniq̄. nec in multitudine sacrificioꝝ eoꝝ ꝓpiabit peccata. Unde et Job. xxvij. Que ē spes ypocrite vt auare rapiat quasi dicat nullam spem pōt habere salutis. et si ex rebus raptis daret elemosinā. cū debēt ea potius restituere. Nolite ergo sperare in iniq̄tate.

Quantū ad secun §. II

dum excluditur ab homīe vsurpatio rei in eo quod dicit rapinas nolite cōcupiscere. Sicut aūt illicitū ē et cōtra ꝓceptum de sideriū rapine. ita et multo fortius ipsum opus rapine. Et apertius quidem rapine ꝓhibet lege diuina et punit iudicio dei ꝓcise. Sed opus rapine ꝓhibet lege diuina pariter et humana. ti vtroq̄ foro dei s. et mundi punitur grauiter q? p turbat nimis pacificū hoīm cōuictum. Unde dñs p ysa. lxi. capitulo Ego dñs hñs odio rapinā in holocaustum. i. etiam si mihi ex ea fiat sacrificiū. Odire aūt dei ē repbare et punire. Et punitionē rapto rū ponit Amos ꝓpheta in. c. iij. dicēs d eis. Nescierunt facere rectū. thesaurizantes iniquitatē et rapinas in edib⁹ suis. Propterea hec dicit dominus deus. Tribulabit terra. i. corpus et civitatem cū ietur. s. penis et detrahetur ex te fortitudo tua id est anima tua que ē fortis ad rapinas et alia mala. deorsum trahetur ad inferos et diripient edes tue. vbi scilicet sunt congregate rapine.

Capitulū XII.

Notandū autē .§.III.

q̄ quinq̄ modis p̄mittit rapina. s. in vsurparis dominijs. in publicis bellis. in manifestis latrocinijs. in pedagijs. r gabellis indebitis in iniustis tallijs. r dānis. Quantū ad primū cū aliquis dñs vl cōitas accipit vel detinet ciuitatē vl castrū eccie vel Imperij vel alicui dñi nō iusto titulo. vtiq̄ raptor est r omē lucrū r censum q̄ de p̄cipit r salariū q̄ inde p̄cipiūt officiales. et rectores ab illa rapina ē. Rapine impios detrahent eos. ait Salomon. puer. xxi. i. deorsum trahent ad inferos. sicut scribit de Alexādro. i. Macha. i. q̄ postq̄ p̄cussit Darium regē Persarum et Medoꝝ p̄stituit plia multa r oīm obtinuit munitiones. s. p rapinā. r interfecit reges terre. r p transiit vsq̄ ad fines terre. r accepit spolia multitudinis gentiū. r obtinuit regiones gentiū. r tyrānos. r facti sunt ei in tributū. Vñ refert Augusti. in li. de ci. dei. Q cū quidā pirata dict? Dyomedes captus fuisset r Alexandro p̄tatus interrogauit eū. Alexāder. Quare mare infestum haberet. s. p̄dando p i p̄m. Cui rñdit libera cōtumacia q̄ ea cā r rōne qua ipe totū mundū psequitur. Sed q̄ ego inquit quo nauigio id facio latro vocor. tu vero q̄ magna classe. s gentium multitudine id agis diceris imperator. Hā alia differentia nō est inter me r te. nisi q̄ ad hoc me necessitas cogit te vero īmensa cupiditas demū mortuū ē Alex. r detract? ē cū rapia sua ad īferos

Cōmittitur secū .§.IIII

do rapina in bellis. Qui ei iniustū bellū agūt in oīb? que auferūt ab eis p̄tra q̄s p̄liant rapinaz faciunt fm. b. Tho. sc̄da sc̄de. q. lvi. al's. lxvi. arti. penul. Qui aūt iuste bellant si ab hostib? laycis accipiant nō p̄mittūt rapinā. Sed ab alijs capientes nō sunt īmunes a rapina. puta si a p̄sonis ecclasticis morāntib? in ciuitatib? et locis alijs hostium. nisi illis bonis vt victualib? hostes fouerent. vel loca eoꝝ essent incastellata etiā ecclesie q̄ Gnil. r Vl. seu si a viatoribus seu a suis victualia r alia vt cōiter faciūt rapiant. Vñ Jo. baptista dixit militib? i. stipendiarijs petentib? docuit viā salutis. Estote p̄tenti stipendijs vestris Luc. tertio. Docens intēt Amb sup Luc. Idcirco stipendia p̄stituta ee militib? ne dū sumpt? q̄runt p̄do crassetur. di. lxxvi. c. in singulis. Et vt dicit Aug. militare nō est pctm. s. de se sed p̄pter p̄dam militare hoc pctm ē. xxiij. q. i. militare. Etiā cū hoc fieret in bello iusto fm. b. Tho. vbi supra vtq̄ principali intentione cupiditatis. r rapine. vñ omnes tales sunt in dānatōis statu. Quod hodie pene in omnib? stipendiarijs inuenitur. Pone inquit psalmista loquēs d̄ iniuste bellantibus. vel p̄tra p̄plm fidelē principes eorū sicut Oreb Zeb. r Zebee. r Salmana. q̄ exītes capitanei Madianitaꝝ iniuste bellauerāt. r trapiendo bona eoꝝ subiugauerāt p̄plm dei. Sz p Gedeonē cū trecētis occisi sunt cū exercitib? suis centū viginti milib? dicti p̄cipes vt habetur Judic. vij. r viij. De bello hēs. j. i tria p̄te ti. iij

Cōmittitur terto .§.V.

rapina in latrocinijs aptis. Tales erāt qui descendentem a Hierusalē in Jericho expoliauerūt r plagis impositis abierūt semiuiuo relicto. vt habet p̄babolice Luc. x. Et latrones quidē mariti mi qui dicuntur pirate p mare p̄dantes quoscūq̄ excōicati sunt. nec absolui p̄nt citra apostolicam sedem. Similiter r latrocinantes p terraz qui spoliant seu rapiunt sua a romipetis. r alijs pegrinis ecclesias r loca sancta visitāntib? aut etiam eos qui p suis negocijs vadūt ad curiā romanā vbicūq̄ sit. vel inde redeuntes ad p̄pria aut portantes ad curiam victualia. simili modo excōicati sunt. vt. j. habetur in quarta p̄te ti. i. Alij vero latrones qui alias p̄dantur ac etiā naufragantes expoliant rebus suis debent excōicari vt extra d̄ rapto. excōicatione. Et cū alios sceleratos vt homicidas. adulteros. pditores. r hmōi confugientes ad ecclesiam rōne emunitatis ecclesiastice debeat defendere r nō p̄mittere ibi capi. istos publicos latrones tueri non debet ex. d̄ immu. eccle. Et hi quidem etiam in vita p̄senti male fortunantur. Sicut et duo latrones q̄ cuz Christo crucifixi sunt. vt habetur Matth. xxvij. Et duo p̄cipes latronū. s. Rechab. r Baana qui portantes caput ysboset filij Saul occisi ab eis fecit Dauid eos occidi. r p̄cisis eoꝝ manib? r pedib? fecit suspendi. vt habet. ij. Reg. quarto De multiplici pena hoꝝ raptoꝝ hēs. j. post se. §.

Quantum ad .§.VI.

quartū. Exigentes vl imponētes noua pedagia vel guidagia que. s. dari instituta sunt a viatoribus vel mercatoribus q̄ p̄sonis vel rebus quas deferunt. exigentes ipsi sine īa p̄incipis. i. pape vel imperatoris rapinā p̄mittūt r excōicati sūt nec citra sedem apostolicam p̄nt absolui. exigentes aūt p̄sueta seu cū licentia p̄incipis noua. et non tenentes itinera secura et negligentia seu cupiditate ne expendant p̄pter q̄d viatores spoliantur. rapinam p̄mittūt p̄tenentur ad hmōi damna. Exigentes a p̄sonis ecclesiasticis p se vl alios gabellas et pedagia. p rebus suis quas nō deferunt causa negociationis rapinā faciunt et sunt excōicati. vt de censi. c. quāq̄ li. vi. Et hoc nisi haberent licentiam a papa. quod fit in terris ecclesie. Unde et christus cū quadā vice intraret Capharnaum dixerunt qui exigebant ibi pedagiū. Petro magister vester nō solui dragma.

i. illud qđ cõiter soluebaf p transitu in loco. Et introeuntibꝫ in domũ interrogauit xps. Petꝝ dicꝫ. Simon. Princeps terre a qbꝫ accipiunt tributũ vel censuꝫ a suis vl alienis. Rñdit Simon Petrus ab alienis. Ergo subdit xps. Liberi sunt filij. Iussit tñ ipm ire ad mare ꝛ staterem quẽ inueniret i ore piscis hamo capti daret exigẽtibꝫ ad scadalũ. vt hẽt Matb. xvij. Ad innuẽdũ q̃ psone religiose ꝛ ecclastice ql̃es erãt xpus cũ discipulis nõ tenẽt tallia soluere. Imponẽtes q̃qꝫ tallias seu collectas seu pstãtias dñi tpales vl ciues alicui? cõitatis psonis vltra debitũ rõnis nimias l improportionatas et certa scia. Similiter exigẽtes a subditis seruitia idebita in psonis vl rebꝫ vtopas in agris. et vecturas aiali um rapinã pmittũt fm. b. Tho. scõa scõe. q. lxvi arti. penul. de quibꝫ dicit Ezech. xxij. Principes in medio eius quasi lupi rapiẽtes pdã Robꝫ ret. quia noluit alleuiare iugũ seu onus exactionum graue quod Salomõ pater eius imposuerat pplo isrl. ad ptinuãdã pompã ꝛ iactãtiã curie sue amisit. io. ptes regni sui. i. decẽ tribꝫ q̃ exigebat p eo lapidat? fuit a pplo. vt p. iij. tertio Regũ. xij. Exigẽtes tallias a clericis sine licẽtia pape. rapinã faciũt. ꝛ post monitõez si non cessauerint ab hmõi sunt excõicati. ex. de immuni. ecclesia. nõ minus. ꝛ. c. aduersus et ex. de censi. quãqꝫ li. vi. de qua excõicatione hẽs in. iiij. pte. titu. i. Quecũqꝫ aũt rapina sit ex pdictis mortale peccatum ẽ. ꝛ psequẽter ducẽs ad eternã mortez nisi fiat de ea pnia ꝛ restõ si põt. Vñ Ezech xviij dicit dñs. Si genuerit q̃s filiũ latronẽ rapientem rapinas ꝛc. nũquid viuet. s. talis raptor nõ viuet vita. s. grẽ. sed morte morietur. s. corpali. ꝛ inde eterna. Ergo rapinas nolite pcupiscere.

De tallijs seu collectis pedagijs ꝛ gabellis vide plene. j. eo. titulo.

In tertio prin .§. vii.

cipali psalmista docet remouere cõcupiscentiã. i. amorẽ diuitiarꝫ q̃. s. quis eis inhęret vt vltimo fini dicẽs. Diuitie si affluant. i. etiã si a deo fluant p licitam acq̃sitionẽ nolite cor apponere. id est ibi constituere finẽ eas amãdo vt pncipale bonũ hoc. n. esset frui eis. Nã frui fm magistrũ. i. sniaꝫ vi. i ẽ amore inhęrere rei ꝓpter se. qđ sicut dñ nõ est nisi summe trinitati. Nã scõm Hier. ipossibile ẽ vt pñtibꝫ quis et futuris fruaf bõis i. gloria celesti. Et hoc ẽ qđ ait saluator. Impossibile est diuitez intrare in regnũ celoꝝ. Matb. xix. Loquitur ei de diuite qui cõstituit suũ vltimũ finẽ in diuitijs cuius signũ manifestũ est. si apponat cor diuitijs ita qđ ibi cõstituat finem qñ ꝓpter diuitias acquirẽdas vel cõseruandas paratus ẽ facere cõtra dei pceptũ. De hoc etiã intelligif illud Luc. vi. Ve eterne. s. dãnatõis vobis diuitibꝫ qui habetis cõsolationẽ vestrã. Nolite ergo cor apponere diuitijs cõstituendo ibi finem p modũ fruitõis. Et rõ quare nõ sunt diligende ẽ quia ibi non repitur qđ creditur. sꝫ decipiunt. ꝛ ꝓterea xps appellat eas fallaces. Nã pmittũt felicitatẽ fruitõis pfecte. ꝛ pstant miseriam damnationis eterne. Vñ Salomõ ait. Eccs. v. Qui amat diuitias nõ capiat fructũ ex eis. Fructus scõm. b. Tho. in summa dicitur a fruor frueris qz fructus est vltimũ qđ desiderat ur ꝛ expectaf d arbore. vñ cõgrue significat fruitionem dei que ẽ vltimus finis q̃ desideraf ꝛ expectatur a nobis ex opibus nostris. Est enĩ vltimũ in actibꝫ glie. qz post visionẽ ꝛ intentiõem seu dilectiõnem sequitur fruitio. Vñ Joan. xv. dicit dñs xps. Posui vos vt eatis. s. p bona opa viã mandatorꝫ ꝛ fructum afferatis i cõsequamini eternam fruitionem. Huius aũt fruitio in se habet sanctitatem suauitatẽ ꝛ puritatẽ. Sꝫ q̃ amat diuitias vt auarus. d quo ibi loquit non capit ista ex eis. nam insatiabilis est. Vñ Cris. Ipsa appositio diuitiarꝫ auget flãmam. ꝛ maior fit cupido Et Ambro. Nec satietas vnqꝫ adest cupiditati di xvij sicut bi. Scõd auarus priuatur suauitate ꝓpter qđ dicit Eccs. v. Saturitas diuitis. i. abũdantia magna nõ sinit dormire eũ Tertio puritate priuatur. Nam vt dr Eccle. x. Auaro nihil est sceleftius. hic aũt aiam suã vendit animã suam dyabolo cõmittendo mendatium piuriũ. ꝛ hmõi. ergo ex quo non capit fructus qui intenditur ex diuitijs scõm psalmistaꝫ Diuitie si affluant nolite cor apponere.

Et pro maiori .§. viii

declaratione materie hmõi põt sic diffiniri. Rapina. s. qz est rei aliene nõ sacre in loco nõ sacro illicita p violentiam ad lucrum facta vsurpatõ Declarando aũt pticulas eius nota q vsurpatio dicit actum in genere. Sciendum tñ qꝫ rapina sumitur multipliciter Uno mõ largissime ꝛ ipproprie. p omni vsurpatõe indebita siue rei realis siue rei spũalis. ꝛ sic sumif ad Phil. ij. Non rapinã arbitratus ẽ. s. xps Jesus esse se equalem deo. Sed hoc fecerũt primi parentes. qui vt dicit Aug. voluerũt rapere diuinitatẽ. i. dei equalitatem ꝛ pdiderũt felicitatẽ. Sed buiusmodi rapine xpus soluit penã. ꝛ hoc ẽ. qđ dicitur p psalmistam. Que non rapui tũc exoluebam. Secundo sumitur minus large. p vsurpatione ꝛ acquisitione vel retentione illicita rei debite realis quacũqꝫ siue manifesta siue occulta. ꝛ sic Amb. dicit q̃ qui vsurã accipit rapinã facit. xiij. q. iij. Et Aug. ait. Si quid inuenisti ꝛ nõ reddidisti rapuisti. xiiij. q. v. qđ tñ ptinet ad furtũ Et Hiero. Aliena rapere ꝓuincit q̃ vltra necef

saria sibi retinere, pbatur. di. xlij. §. i. qđ tñ ītel/
ligitur de superfluo nature et psone. Tertio mo/
do rapina sumit, ppie et stricte sc̃z, p vsurpatõe
rerũ violenta. et đ hac xp̃s pharisęis ait. Pleni
estis rapina. Math. xxiij. Et secundũ hanc ac/
ceptionem ppriam hic diffinit. Unde in ea po/
nuntur differentie eius ab alijs vsurpatõibꝫ.
Rei aliene dicit ad differentiam rei ppie. Naz
rem ppriam si qs etiã p violentiã accipet ab eo
qui ab eo abstulit dñi asportat non esset rapina.
nec etiã postẽ ad locũ raptor se ꝓtulit et porta/
uit. cẽ quis alꝫ male faceret cũ posset in iudicio re
petere. Non sacre et in loco non sacro subditur.
ad differentiam sacrilegij quo res sacra auferꝛ.
vel de loco sacro res non sacra. Illicita additur
ad differentiam eoꝝ que et si manifeste et cõtra
voluntatẽ eoꝝ a quibꝫ accipiunt auferant ta/
mẽ licite tollunt vt in bellis iustis cũ debito mõ
auferunt bona ab hostibꝫ et cũ alias debitũ ab a
liquo inuito publica auctoritate auferꝛtur. Ibi
enĩ nec rapina nec peccatũ est. ar. xxiij. q. v. c. nõ
sane. Per violentiã additur ad differentiã fur
ti quo nõ manifeste sed fraudulenter res capit
aliena. p hoc enĩ philosophus distinguit furtũ
a rapina. v. ethi. qz furtuz occultũ. rapina vero
violentam vsurpationem importat et sic sũt di
uerse spẽs auaritie. Ad lucrũ facta dicit ad differ/
entiã raptus que est spẽs luxurie qua muli/
er rapit ad cõcubitũ nõ ob lucrũ đ quo infra.

Nota secundũ .§.ix.

b. Tho. sc̃da lc̃de. q. lxvi. qđ rapina ẽ grauiꝰ pec/
catũ furto triplici rõne. Prima ẽ talis. Fur/
tum et rapina habent rõnem peccati, ppter inuo
luntariũ quod est ex pte eius cui auferꝛtur res qz
sc̃z cõtra voluntatem eius auferꝛ id cuius ẽ do/
minus. vbi ergo magis reperiꝛ de inuoluntario
ibi maius peccatũ. Sed maior rõ inuolũtarij i/
uenitur in rapina cẽ in furto. qz violentia que
reperitur in rapina directius opponit voluntati.
cẽ ignorantia que inuenitur in furto, cũ nesciẽ/
te eo res auferatur et ideo grauius peccatũ est ra
pina furto. Secunda rõ est quia p rapinam
nõ solũ infertur damnũ. sed etiã infertur iniu/
ria psone. cum hoc vergat in quandam ignomi
niam ipsius psone. et hec iniuria psonalis pre/
ponderat fraudi vel dolo que pertinet ad furtũ
Tertia rõ sumitur ex pena a legibꝰ vtricẽ pec
cato imposita. Nam secundũ leges canonicas.
et ciuiles grauius punitur rapina cẽ furtũ. vt. j
patebit. Quis autem dubitat sceleratius eẽ cõ
missum quod grauius est punituꝛ inquit Hie
ro. xxiij. q. i. non auferamus. Dz autẽ homines
verecundentur magis de furto cẽ de rapina nõ
est ex eo qđ furtum sit turpius. id est grauius cẽ
rapina. Est enim verecundia secundum philo/
sophum iii. tercio ethicorum timor de turpi actu.
sed vt dicit beatus Thomas quia homines sen
sibilibus inherentes magis gloriantur de vir/
tute exteriori que manifestatur in rapina. cẽ de
virtute interiori que tollitur per peccatum. et
ideo minus verecundantur de rapina cẽ đ fur/
to. cum tamen magis deberent de rapina erube
scere. Rapinas ergo nolite cõcupiscere ait psal/
mista et multo magis nolite facere. ex quo gra/
uius est furto a quo homines cõmuniter se cu/
stodiunt. et grauissime etiam puniuntur. Et de
pena infra ponitur.

De pena rapto .§.x.

ris. Nota qđ cũ quis rapit res alienas secundũ
leges si agatur infra annũ ciuiliter punitur in
quadruplũ cõputata scilicet ipsa re. Si aũt post
annum. punitur in simplum. ff. vi. bo. rap. l. i.
et. ij. teneturꝰ tñ raptor ad istaz pẽnam postẽ fu
erit cõdemnatus scõm Tho. Si vero agat cri/
minaliter punitur, ppter vim sine armis in ter/
tia parte bonoꝝ et est infamis. ff. de vi et vi. ar.
l. i. Si autem cũ armis punitur deportatione.
qua sc̃z deportatur in insulam et perdit omnia
sua bona. ff. de publi. iudi. l. iij. §. item lex iulia.
Secundum canones vero multipliciter punit.
Et prima pena est. quia excõicatur ab illo epi/
scopo in cuius episcopatu fecit rapinam. extra đ
rap. et incen. c. i. et. vi. q. iij. placuit. Itẽ denegat
ei pnia nisi restituat ablata. vel securitatem ple
nam faciat de reddendo si habeat vnde possit.
Si vero non haberet vnde posset et distulit ac/
cipere penitentiam vsqꝫ ad mortem. et sic non
potest satisfacere. si petat penitentiaz habitur ei
et etiam viatiꝰ m. Si autem decedat impeni/
tens. tunc et viaticum et sepultura negabit. ex.
eo. c. sup eo. et. c. in litteris. Qz si non habet vn/
de reddat nec hęredes nec ppinqui volunt sati/s
facere ipse tñ contritus facit qđ potest licet tar/
de non priuabitur pnia et viatico. sed tñ sepul/
tura negabitur. Nõ statutũ est ad terrorem a/
liorꝫ. Presbiteri vero qui contra p̃dicta fecerint
sepeliendo ipsum et hmõi. debent deponi ab of/
ficio et bñficio. vt in. d. c. sup eo. Sed tamen de
istis raptoribus occultis non debet iste rigor ser
uari secundum Inno. extra eo. in litteris.

Itẽ nota quod .§.xi.

qui pticipauit in crimie rapine vl furti vl sacri
legij vel alteriꝰ iniuste dãnificatõis mortaliter
peccauit. Quibꝫ aũt modis fiat pticipatõ hmõi
ptinet in his vsibꝫ. Jussio. consiliũ. consensꝰ palpo
recursus. Participãs mutꝰ. nõ obstãs. nõ mani
festans. Et inquantum quilibet eoꝝ teneat ad
restitutionẽ vide nũc in declaratione eorum.

Quantum ad .§.xii.

quinq̄ casus primi versus datur talis regula q̄ si ex p̄cepto alteri⁹ vl̄ p̄silio vl̄ p̄sensu. s. cooparō nis vel palpatione. s. adulatōis laudando eum Idē ō dērisione vl̄ vilificatione vt ad hoc indu cat. puta q̄ dicit nō esse bonū ad aliq̄d. ⁊ q̄ ne/scit rapere ⁊ hmōi. ⁊ ex hoc dānificās mouet ad dānificandū Item dic Pe. ō pal. ō dētractore si ꝓpter detractōz audiēs ꝓuocat⁹ dānificet detra/ctū. Vel recursu. si receptōe furū vl̄ rei furate est facta rapina vel alia dānificatio iniusta. ita q̄ a lias nō fuisset facta. vl̄ ēt postq̄z ē facta rapīa vl̄ furtū q̄n ex receptōe furis vl̄ rei furate ipedit nō solū punitō ꝑ etiā restō rei ablate Item Pe. ō pal. vel cū dānificans hz recursuz ad aliquē sicut ad p̄stantē p̄ociniū ad nocumentū al⁹ q̄libet eorū p se tenet insolidū. i. in totū leso seu dānificato etiā si nihil ō rapina puenisset ad eū aut p se nil damni intulisset. ⁊ hoc quousq̄z illi leso fuerit sa tis factum Si aūt etiā sine ope istor. s. p̄silio mā dato ⁊ hmōi fuisset nihilomin⁹ facta rapina vl̄ damnificatio. ⁊ nil plus p q̄cunq̄z opus illorū additū est nō tenent nisi q̄tū ō rapina puenis/set ad eos. Si vo aliq̄d plus factū ē ex manda/to vl̄ consilio vel alt̄s hmōi ad illud plus tenet insolidū. Et q̄ dictū ē de iussione idem intelli/ge q̄n rapinā vel damnū noīe suo factū ratū ha/buit hec Pe. ō pal. xi. q. iij. c. qui psentit. cū duo bus. c. se. ex. ō resti. ispo. c. cū ad sedē. Item ō p̄silio i p̄iudiciū eccl̄ie vt ō collectis eis ip̄onēdis ⁊ hu iusmodi tenet insolidū q̄ dat tale p̄silium vñ seq̄t cum effectu talis impositio collecte clericis sine Inīa pape ex. ō sen. ex. nouerit. Item q̄ hic dr ō p̄ silio rapine idem intelligit Pe. ō pal. de p̄silio vsure: ⁊ idē dicit ō aduocato dante malū p̄silium etiā ex ignorātia. Item dicit Ric. ō cōsilio q̄ dat alicui q̄n nō restituat aliena. vl̄ quocūq̄z alio mō p̄silium p̄stat in damnū p̄rimi scienter vl̄ ignorā tia crassa sine quo cōsilio talia nō fierent. ar. de sen. ex. c. nup. in glo. Conditores iniquor⁹ statu tor⁹ que sunt in damnū p̄rimor⁹ ꝑ Durā. tenē tur restituere totū illud damnū. et sil̄r p̄sultores statutor⁹ illor⁹. Item q̄n plures vadūt insimul ita q̄ vnus nō iret sine alio ad faciendū aliq̄d furtum vel damnū, vel bellū iniustū vbi inferūt dā num cū sit ibi p̄sensus cooparionis q̄libet eorū tenet insolidū ō dāno dato. Sed siquis tales se queret ita q̄ sine eo etiā fuisset factū damnū te/net solū ō eo q̄d puenit ad eū. ⁊ de eo i q̄ dānifica uit. ar. ad hāc distinctōez ex. ō se. ⁊ re iu. c. iter ⁊ ō sen. ex. ca. inter alia. et. xi. q. iij. c. q̄n multos Ho/tarij etiā vl̄ alie p̄sone q̄ destruūt testamēta vl̄ a/lia instrumēta p̄tinentia legata facta locis p̄is vel quibuscūq̄z p̄sonis vel debita alia q̄ alij ne/sciūt seu p̄bare nō p̄nt. vñ sequit dānū q̄ ta/lia nō soluūtur. tenent insolidū lesis. q̄ p̄stant cām efficacē. Qui vo occultant ea studiose pec/cant mortaliter nec dñt absolui nisi manifestēt ea cū oz. Et licet aliqui dicant eos nō teneri ad restōem q⁹ hered̄es remanent obligati legatarijs vel alijs creditorib⁹. nō videt hoc vez cū p̄stant cām efficacem damni sicut ⁊ primi dū occulte ea tenent. ⁊ p̄marime cū hered̄es vel debitores hoc nesciunt quia tūc nō obligant satisfacere. Dz ēt si sciunt et satis facere nesciunt seu nolūt. q⁹ lega tarij hoc p̄bare nō p̄nt. Nec valet rō eor⁹ sic pa/tet in simili. Nā cū plures obligant insolidū ob ligatio vnius magis principalis nō tollit obli/gationē minus principalis. sicut obligatio pu/pilli ad restituendū vsurā quā fecit tutor⁹ p eo non deobligat tutorē si pupillus non reddit.

Quantum ad .§.xiii

tres vltimos casus secundi versus datur talis regula. Si talis mutui. i. tacens quando vi/det fieri furtum et dolose tacet cum posset impe dire. Et similiter non obstans qui posset obstite re. Et nō manifestans. i. qui scit vbi sit res rap/ta vel furata non manifestat. et iā cū ō hoc inter rogatur. In quolibet horū casuū si est officialis tenetur insolidū cū teneat ad hoc ex officio suo etiam si nil puenerit ad eum quousq̄z damnifi/catus sit satisfactū. di. lxxvi. c. facientis. Et intel ligit Sco. cū interrogat⁹ in iudicio ⁊ nō manife stat vbi sn̄aliter res ablata. vel alias iniuste po sessa posset dño restitui: ita tamen q̄ dicendo ve ritatem non imineat piculum sui status vel sue persone talis tenetur leso siue sit officialis siue priuata p̄sona. ar. ad hoc. xi. q. iij. c. quisquis ⁊ ex tra ō fur. c. qui cum fure. Sed officialis etiā ex. iudicio interrogatus tenetur si non dicat. cū nō imineat sibi periculū siue p̄sone. Si aūt non sit officialis ex quo ad hoc non tenetur ex suo offi/cio q̄uis peccet. nō tñ tenet ad aliquā satisfactō nem damnificato. Tho. scōa scōe. q. lxij. ⁊ in iij sn̄iaz di. xv. et Al. in. iij. ⁊ Ol. in glo. ponūt pdi ctos versus. et sic exponunt. Ray. in sum. ⁊ bo/sti. in summa de peni. et re. ⁊ Inno. super. ca. sic dignum de homi. satis concordant. Et Pe. de pal. in quarto ponit dictos versus. Et istos tres vltimos casus sic declarat. Virtus qui scilicet scit vbi est res abscondita. et non reuelat. Non obstans ille scilicet propter cuius culpam in nō purgando prouintiam malis hominibus fur/ta et latrocinia committuntur, sicut tenetur pa/stor, propter cuius culpam lupus ouem comedit. Non manifestans Iudex qui de ea re quā cog/noscit debet pnuntiare et sic manifestare ius p/tium si nō facit tenet. Item ꝑ Sco. in q̄sto quā uis ad alicuius officiū p̄rineat obuiare malis. ⁊ damnis q̄ fiunt quādo hoc faciēdo vergeret i

aliquo casu ad malū reipublice puta magnum scandalū vl' eundēs piculū ꝓprie psone tūc non obuians nec tenet ad satisfactōem. nec etiā peccaret si obuiare ꝓtus eēt qñ p̄dicta nō ip̄edrēt. ar. di. l. vt cōstitueret. Secus si nō ī mineret tale scandalum vel periculum.

Et nota quod §. XIIII

si vnus dictoꝝ q. l. tenet ī solidū satisfecit īte graliter ō oi dāno expensis siue īcōmodo siue ī teresse oēs alij liberant qz nō tenent dānificato Nā bona fides nō patit vt idē bis exigat. ff. ō re iudi. l. bona fides Ray. Host. ⁊ Tho. Et addit Ray. dicens sic. Ille cui sic satisfit credo q̄ p̄ōt ⁊ debet quantū ad iudiciū aīe cedere actōz illi q̄ totū soluit. nō quidē vt ab vno totū exigat nisi forte a p̄cipali. sz ꝓ p̄tib⁹ petat a singul'. quātū ād fozi cōtentiosū nō tenet cedere. ff. ō admi. tuto. l. si plures. l. i. Cū sic dicit Host. siue sit facta cessio siue nō alij qui nihil soluerūt tenent ex cōscia ad releuandū illū qui insolidū satisfecit quilibz ī suis p̄tib⁹. Nā soluēs vtiliter gessit eo rū negociū. vñ tenent hꝰ ratū ⁊ ei satis facere. ar. ff. ō neg. gest. l. cū pecunia. ⁊ l. soluēdo. Tho. q̄z secūda scōe. q. lxij. q̄. si declarās dicit q̄ si ille qui fuit p̄cipal' vtputa p̄ceps soluerit oēs illi liberati sūt qui fuerūt cū eo ad damnū faciendū inducti. Si vo alius restituit tūc illi qui sunt p̄cipales. ⁊ illi ad q̄s res puenit tenet restituere illi q̄ restituit vt videt intelligendū q̄ si isti tales nō restituant ei ceteri tenent ꝓ suis p̄tib⁹ vt dictum est p̄ius

Et nota secundū §. XV

Imo. in glo. sup. c. sicut dignū. ex. ō homi. q̄ si spoliatus liberaliter dimittit p̄cipali vt raptori vl' p̄cipienti liberatus ē cōsiliatoꝝ ⁊ hmōi. qz liberatus ē is q̄ p̄cipal' tenebat ⁊ q̄ res habuerat Sed si dimittit cōsiliatoꝝ nō credit ipe Inno. liberatos alios ad quos res pueuerūt nisi ex p̄sse intellexerit eos liberare. neqz etiā illū q̄ rapinā fecit. etiā si ō rapina nil būit. qz ō iure naturali ⁊ dīno cōsequēs ē q̄ sublato p̄cipali tollatur accessoriū. ⁊ nō ecōuerso. ex. ō cōsti. c. trāslato imo plus. qz si ēt liberalit absolueret p̄cipalis nō ꝓpter hoc absolutus ē cōsiliari? si aliquid ad eū puenit ō rapina nisi ali? ꝓ eo satisfecerit. ⁊ tūc iste cōsiliari? in casu aīe ei teneret q̄ ꝓ eo satisfecit Cōcordat Host. Et q̄libz a p̄dictis oībus posset exigi pena q̄druplici: vt ō rapina ⁊ furto manifesto ⁊ ō alio furto pena duplici. Tho. secūda scōe. q. lxij. q̄. si declarās dicit hmōi pene nō debent nisi postq̄z fuerint adiudicati per sniam in quo casu pena vnius ſm Ray. nō liberat alium. xij. q. ij. c. cum de notissimam.

Nota quod si .§. XVI.

q̄s emit de rapina vl' furto qđ ꝓtinet ad ꝓticipationem rapine si hoc fecit scient' aut ꝓbabiliter hoc credēs. si hoc fecit cupidate acq̄rendi sibi. vt s. haberet vel venderet alteri sicut vellet incurrit in multa mala ⁊ incomoda ſm Ray. Tho. ⁊ Ill. Primo indistincte tenet ad restōez rei si hz. vl' valoris eius si nō hz. aut etiā si ex ipsa re ꝓpria reddita detegeret cū sit occultū. tūc n. sufficit valorē restituere. Secōo nō liberat alienando alteri vel si res ꝓeat morte vl' quocunqz casu. vl' si auferatur ei ignoranter aut violēter ⁊ hoc nisi rem ipam emptā ō rapina vel furto obtulisset dño ipsius rei tpe et loco cōgruo ⁊ ille recipere noluisset. Tertio peccat mortaliter ⁊ nō vt triusq̄z ē q̄z furtū cōmisit rē alienā cōtrectando inuito dño. ff. ō fur. l. i. Et fur. ſp̄ēi mō ra restituendi. ff. ō cōdi. fur. l. ꝓ fure. §. conduō Quarto nec p̄ciū qđ dedit pōt repetere ab eo cuius ē res. Vñ C. ō fur. l. in ciuīē. sic dz. In ciuilem rē desideratis vt res agnitas furtiuas nō prius soluatis q̄z p̄ciū solutū fuerit a dīno. Cautē negotiari. ne nō tū in dāna hmōi sed etiā in suspitionē crīs incidatis. Nec pōt se defendere rōne statuti sup hoc edīti. q̄z tale statutū esset cōtra deū. ar. di. viij. q̄ cōtra mores. Iusto ē tē restituere oēz vtilitatē quā habuit vl' habere potuit ⁊ etiā incōmoda q̄ sustinuit ille cuius ē res scōm Guil. deductis tū expensis q̄s fecisset vtiliter circa rē ipsam. Certo ei si restituit rem deteriorē q̄z cū ad ipsum puenit ñ liberat ⁊ si in alq̄ tpe medio fuit res melior tenetur ad estimatōez plurimi. ff. ō fur. l. in re furtiua ⁊ de resti. spo. c. grauis Et hoc scōm quosdam intelligendū ē q̄n res nō habet. Si ei res habet sufficit q̄ sit eque bona sicut cū fuit ablata. Septimo q̄z nō pōt agere cōtra vēditorē de precio sibi dato. obstat enī sibi turpitudo sua et hoc nisi ers̄se cauerit. x. q. ij. c. hoc ius in fine Scōm tū Ille. ex. ō ales in. viij. talis pōt rē empta restituere vendenti vt recipiat qđ de illa dedit. Magis enim pōt sibi ꝓuidere q̄z alij. dz tū inducere furem ad restituendū rem illā dño suo. hoc ille. Lex. in foro cōscie tenet venditor rei q̄ sciebat rem furatā esse reddere ementi bona fide. Et multo magis qui furatus est tenet reddere vel domino rei si sibi satisfactū nō ē p̄ emptores vel cōsumptores eius vel ei qui emit si ipse restituit. In hoc tamen non excusat ignorātia iuris. s. quia credebat ee licitū emere ea que quis rapuit. extra de regu. iur. li. vi. c. ignorantia. Sed ne ignorantia iuris facti crassa ⁊ supina. puta cum quis tempore guerre iuste vel iniuste emit a stipendiarijs calicem paramenta missale et hmōi. i. intentione lucrandi exinde Nam tenetur in totū in secundum predicta argu. xij. q. ij. ca. qui et humanis. xvi. q. i. si cupis. de cleri. ex. mi. ca. apostolice. Idem dicendū si sup hoc

nibil cogitabat. ꝛ sic ꝓpter fatuitatẽ ꝛ temerariã simplicitatẽ emit. tenet̃ scõm Ray. ꝛ Hosti. Si aũt pr̃i raptor vel ẽptor vl̃ ꝓncipal̃ restituit plene rei estimatõez cũ toto itereſſe. ceteri q̃ emerũt vl̃ dono acceptũt liberati sũt. ar. ff. d euic. l. si fui. agat tñ pn̄iam q̃libz d̃ pcõ suo. xuij. q. v. q̃ bẽris scõm Ray. ꝛ Guil. Si aũt rẽ quã sciebat raptã emit volũtate restituẽdi q̃si vtiliter gerẽs negociũ illius cui⁹ fuerat nõ peccat ꝛ põt ab expoliato petere pciũ qd̃ dedit ꝛ quicq̃d expẽdit ad ꝓseruationẽ eius Si quid ãt lucrat⁹ ẽ cũ ea re illud ꝓtinet ad dñm rei ꝛ si res sine culpa sua pereat vel amittat̃. Põt etiã petere q̃cquid soluit ꝓ ipsa re. ꝛ in iudicio aẽ credit̃ tali emptori absq̃ ꝓbatione. sed nõ in foro ꝓtentioso nisi hoc publice ꝓtestaret̃. ar. ff. de nego. ge. l. ne semmiu⁹. Si ãt tal̃ emptor postq̃ fecit diligent̃ inq̃rere ꝛ nõ potuit inuenire cui⁹ eẽt illa res quicq̃d valet vltra id qd̃ expẽdit ꝓ ipsa re. dandũ ẽ ꝓ aĩa illius cuius fuit ꝛ sic liberat⁹ ẽ ar. ad hoc xij. q. ij. q̃ttuor. Si esset paup̃ posset a ꝓlato etiã ei vt paupi relinq̃ illud pl⁹ pcio soluto. Guil. ꝛ Hosti. Si vo emit bona fide ꝛ cũ diligẽtia adhibita nõ tenet̃ restituere durãte bõa fide. ꝛ emẽdo vt ꝓ ꝓmodo suo haberet tñ peccat. Et si durante ꝓcia nõ recepta ꝛ bona fide res perijt nõ tenet̃ q̃ nõ erat ĩ mora. ꝛ sil̃r si alienauit nõ tenet̃. sz postq̃ ꝓperit rez fuisse vitiosam si inuenit dñm ipi⁹ rei dz ei reddere. nec põt pciũ petere ab eo. C. d fur. l. in ciuitẽ ß agat ꝓtra vẽditorẽ. põt tñ retinere vl̃ petere ex pcõ. q̃s cristens in bõa fide fecit circa rẽ ꝓfuãdã vl̃ meliorandã. ꝛ nõ tenet̃ d̃ fructibz tpe bone fidei pceptis iã cõsumptis. sz d̃ ertantibz qui adhuc nõ cẽnt cõsumpti ex q̃ malã fidẽ cepit hẽre secus. q̃ tenent̃ restituere. Ray. in sum. Hostiẽ. i sum. Guil. in glo.

Sciendum .§. xvii.

si q̃s ꝓmedit vl̃ al̃s ꝓsupsit d̃ rapina vl̃ furto. q̃ tenet̃ ad restõez ei⁹ q̃d̃ ꝓsupsit si hoc sciebat. Et idẽ d̃ eo q̃d̃ accepit ꝑ donatõem sciẽs eẽ rem raptam. q̃. s. tenet̃ ad restõem nisi consupsisset añq̃ hoc sciret Inno. ꝛ hosti. ĩmo etiã postq̃ ꝓsupsit nesciens rẽ hmõi q̃ñ qui donauit nõ ẽ soluendo Pe. d pal. Sz quid si dubitat vtrũ illud qd̃ habuit ꝑ donũ vl̃ ꝑ ẽptõez sit d̃ rapĩa furto ꝛ hmõi Ad hoc dicit Aller. d ales in. iiij. q̃ regulare est q̃ hõ talẽ rem restituere obligat̃ q̃ñ ꝓscia dictat q̃ sit res aliena vel q̃ñ dubitat eẽ alienã siue obtinuerit ꝑ donatõez siue ꝑ emptionẽ. dz ãt illã restituere dño cũ ꝓscia furis qui eã furat⁹ ẽ. s. vt liberet̃ vterq̃. hoc ille. Et rõ hmõi cẽ põt. q̃ null⁹ se dz exponere piculo pcũ mortalis sz retinendo in tali dubio erpõit se piculo furti. Nec si nõ sciretur dñs vel nõ inueniret̃ p⁹ debitã diligentiã inquisitionis eroget paupibz. vl̃ sibi a penitẽti.

rio. i. ꝓfessore si indigeret vt paupi assignet̃. Et sumit̃ hoc dubiũ stricte ꝛ ꝑpẽ ñ large. pleni scrupulo. Nõ si irrõnabilit̃ timat sibi dubiũ pũta q̃ emit ab eo qui rapuit ab inimicis in bello sua manifeste iusto. ꝛ cũ alijs debitis circũstantijs deponat dubiũ ad ꝓhibitũ sapientis. Nõ si deponere nõ põt satisfaciat cõscie sue reddẽdo. Cõsu endũ tñ ẽ cuilibet vt abstineat ab emptõne talium. quia multa possunt occurrere dubia.

Item nota .§. xviii.

scõm Ray. in sum. q̃ vxores q̃ comedũt ꝛ bibũt ꝛ induunt̃ d̃ rapinis ꝛ alijs male acq̃sitis seu obligatis restitutioni tenent̃ d̃ oĩbz q̃ sic cõsumũt nisi in casu. sz cũ agũt cũm spoliatoꝝ monendo et inducendo ipm raptorẽ ad restitutõem faciẽdam tũcẽ nõ tenent̃. Nã qui alteri⁹ negociũ gerit vtiliter etiã ignoranti ꝛ absenti licite recipit expensas siue secuta fuerit vtilitas siue nõ. ff. d nego. l. ij. ꝛ. l. pomponi⁹. Et hoc intelligo ꝓ eo tẽpore quo circa taliũ correctõem laborauerũt. nõ q̃ vxor ꝛ familia possint viuere toto anno de rebus talibz ꝓ vna admonitõe vl̃ duabz. sed q̃diu continue instant oportunis horis. Paris concordat Ull. ꝛ Guil. ꝛ hosti. Unde aũt vel quomodo debeant viuere vxor ꝛ familia raptoris in predicto casu dicit. Ray. in sum. Si ibi sũt alĩq̃ d̃ iusto põt de illis consumere vel expendere. si nõ sunt aliqua aliunde sibi victũ querat vel ab amicis vel de consanguineis vel operando vel etiaz elemosynam querendo Et idem dico si aliqua sunt ibi de iusto. sed vel ita mixta sunt q̃ nõ ꝑñt discerni. vel si possunt maritus nõ permittit Nõ si ꝓ nullũ ex ꝓdictis modis victũ inuenire potest restat ei triplex auxilium. Unum est. si potest habere de dote vel sponsalitio idest donatione facta ei, ꝓpter nuptias inde viuat. Secundũ vt denunciet talibus qui possunt prodesse vl̃ etiam si probari potest denunciet episcopo vt compellat vxorez pascere de iusto. ij. q. i. si peccauerit extra de pigno. c. ex litteris. Tertiũ auxiliũ est vt si esset in arto posita potest etiam de rapina viuere. quia necessitas non habet legem. de cõ. d. distin. v. ca. discipulos. Et si non immineat extrema necessitas videtur aliquantulum peccare et ideo ad cautelam iniungenda est ei aliqua penitentia. extra de furtis. si quis per necessitatez famis Quicquid autem sic expendit toleat animo. et ꝓponat q̃ citius poterit restituere. ꝛ vtatur partius. s. ad solam necessitatem. Potest etiam viuere ipsa et quilibet alius cui raptor dare ret de precio rerum raptarum quas vendidisset quia precium rei furtiue nõ est furtum. Et hoc dico si maritus alias est soluendo. Secus si nõ est soluendo. aut per hoc fieret nõ soluendo. Hec Ray. Potest etiam vti alio remedio secundũz

cōsiliū sapientū .s. in casu quo bona raptoris vl' vsurarij nō essent obligata ota certis psonis sz ꝙdā incertis tūc ō lnīa epi q̄ ē panpū pater di. lxxviij. eps pōt vti talibꝫ ac si eps distribueret ei vt paupi ō illis īcertis. pce tū ⁊ cū nore. Hoc tū videt habere locū qñ vir bñt vñ posset restituere certa. qz restō incertoꝝ fienda ē pri? restitutis certis. Nibꝫ supdictis alijs remedijs pōt vti vxor vsurarij si ō vsuris bēat dotē. ⁊ vir nihil hz nisi restōni obligatū rone rapine. furti: vsure. vel alia ō cā. put dictū ē. In oi tū pdicto casu tenet vxor debitū reddere viro ⁊ ecōuerso. nisi subsit aliud ipedimentū. ar. xxxiij. q. v. si dicat. Fratres etiā pdicatores q̄ vadūt vl' puersant apud vsurarios. q̄ nō bñt nisi de vsuris. vl' apud raptores vt eos inducāt ad restōem siue p pdicatōem in generali siue in spēali p psuasionem excusant maxime si apud alios nō possent cōmode inuenire ex. ō sen. ex. cū volūtate. Et hoc intelligendū ē cū moderamīe. ⁊ ō victu ⁊ vestitu. et libris ꝑm Pe. ō pal'. ⁊ si sit spes ꝓbabil' ō illoꝝ correctione. Itē si ꝓpter eoꝝ expensas raptoribꝫ nō subtrahat facultas restituēdi nec in toto nec in pte. ar. ij. q. vi. anteriorꝝ. ℣. illud. Guil. ⁊ Hosti. De restōne bēs plene. .s. in ti. ij. p totū. A iuris ō Pe. ō pal. q̄ nō hz recipe ꝓpter scādalū.

De filijs ⁊ filia. ℣. xix.

bus ⁊ famulis raptoris vsurarioꝝ ⁊ alioꝝ q̄ restitutioni sūt obligati vuēribꝫ ō bonis ipoꝝ. Nota distinctōem ꝑm Geral. ordi. heremi. qz aut vsurarius ē soluendo. aut nō. In ꝓmo casu. .s. cū est soluendo. et alia ad hoc hz vltra ea ad q̄ satisfacere tenet. ō illis viuere pñt. scōm distinctōez tū datā ō vxore ī hoc casu. In scōo casu cū. .s. nō est soluēdo. quicq̄d cosumūt in comedendo ⁊ bibendo ⁊ vestiendo restituere obligant. Et rō est. qz illū reddūt ipotentē ad satisfaciendū. et sic dāno pstant cām efficacē. Excusari tū pñt tales ꝓpter quinq̄. Primo propter procurationem. id est cum cām spoliatoꝝ agunt. .s. laborando fidel' ⁊ frequēter ad inducendū illū ad restituēdum. ⁊ hoc dū habet spes circa hoc de eo. .s. vt restituat. alīs nō. Secundo ꝓpter recōpensatōez. .s. qz de suo tū restituit q̄tū ab eo accipit. puta si ē filius tantū lucrat in aliquo exercitio q̄ victuz et vestitū ex suo lucro haberet. Si ē filia tū laboret in domo q̄ vna ꝑsona viuere posset ⁊ sic de famulis. tūc ḡ nō tenet sicut dicit ō emptōibus vsurarioꝝ et mercenarijs eoꝝ. Tertō ꝓpter restaurationē. .s. si ꝓponūt se restauraturos. ⁊ ad hoc se facultatem habere ꝓbabiliter credūt nec aliūde cōmode viuere pñt. Quarto ꝓpter ignorantiā qñ nescit rem esse tal'ē. .s. furtiuam vel illū obnoxium hmōi restitutioni. nec cām hz hoc sciendi sed hoc videtur vez dum ē in illa ignorātia ꝑ cū postea nouit vt teneri nisi eēt ita puul? q̄ aliter nutriri nō poterat. ar. ō cose. di. v. discipulos. ⁊ ex. ō re. iur. qō nō est. Quinto ꝓpter necessitatez qz ī tali etate sūt filij q̄ aliter nutriri nō pñt. Et si qraf vtrū pt alicui? qui dū viueret expendit. c florenos ꝓ filio nutriendo in studio ⁊ doctorando cū ipe pt nihil nisi ō vsuris bñt. ⁊ cū eēt obligatus ad restōnem vsurarū in mille legauit filio tantū q̄ngentos qz plus tūc nō bēbat. vtrū teneatur filius ad restituendū illos. c. florenos expensos in studio. Ad qō dicendū scōm quosdā q̄ si pater erat nō soluēdo cū filiū nutriebat in studio: si filius sciebat patrē suū ota bñe obligata restōni. qz male ablata esse sciebat tenet. Si vero patrē credebat ō licite acq̄sitis sibi ꝓuidere nō tenetur ō cōsumptis. sz tantū ō extāntibus puta libris ō illis emptis. ⁊ hmōi. Ego credo teneri etiā ō cōsumptis. ⁊ necessarijs vict? cū aliter sibi nō possz ꝓuidere. vt ō bis q̄ expēdit pro doctoratu ⁊ vestitu nō necessario ⁊ altꝫ distractus sine necessitate. Bona. n. fides sua excusat eū a pcō ꝓ tūc. sz nō ab obligatione restitutōnis.

Itē nota quod .℣. xx

si quis ipedit aliquē dignū vl' idoneū iniuste i. ꝓpter odiū vl' vindictā. ⁊ hmōi. a cōsecutōe alic? beneficij vl' officij vel muneris mortaliter peccat. Et si q̄dē iam erat cōsecut? illud bñficiū vl' officiū. et ipse fecit reuocare tenet ad restōnē eq̄lem secundū suā facultatē. Si nōdum erat consecutus tenetur ad aliquam recompensationez arbitrio boni viri. Tho. secunda secunde. q. lxij. Sed Pe. ō pal'. in. iij. sic dicit. Si aliquis impedit aliquē a consecutione pbende non animo ledendi sed vt detur digniori vel eque digno sibi vel alteri non tenetur ad restitutionē. Si autem facit hoc vt detur minus digno tenetur nō quidem tanti q̄ntum valebat prebenda cum ad huc non esset consecutus. sed pensatis conditionibus vtriusq̄ scōm arbitriū bonoꝝ. Sec? aūt est in alijs bonis. vel legatis in quibꝫ nihil ē debitum legatario. vel donatario sed tantū gratuitum. vnde si tibi danduz vel iam legatū ad hoc tamen reuocabiliter. ꝓcuro mihi vel amico dari non facio tibi iniuriam nec iusticiā. quia non aufero tibi ius tuum. Nihil enim erat ad hoc tibi debitum. Sed ꝓbende habent distribui non per liberalitatem sed per iusticiam que respicit debitum: vnde meliori debentur respectu minus boni quia inequaliter bonis locus est gratificationi hec Petrus de pal'. Sed Ric. ⁊ Sco. in quar. o de eo qui impedit aliquem a consecutione beneficij ꝓbende vel alicuius muneris qō erat in via habendi faciunt talem distinctionem. Quia aut hoc facit ex odio ⁊ cā dānificādi proximum. et tunc tenet. vt dictū est secundum

Ebo ~ Re. nō ad totū illud bñficiū vl munus qz nō est eq̄lis valoris bñe rē in actu ~ ꝓpe esse ad habere. ~ maxie cū posset ipediri sed tenet ad aliq̄ recōpensationē ad arbitriū boni viri. Aut hoc facit nō cā odij ~ iniurie. ℔ cā cōsulendi ~ ꝓuidendi sibi vel amico suo de illius rei vtilitate ~ tūc in nullo tenet si ꝓcurauit p viā licitā. Et hoc pōt patere tali exemplo. Nā si ꝑcido venas in fundo meo p q̄s deriuat aq̄ ad laterius puteum ~ hoc intentōne sibi nocēdi teneor ad restōz damni. ℔i aūt hoc facio absq; fraude. s. intentōne cōsulendi vtilitati mee, vtpote. qz mihi multum ē vtile hoc facere. nec cōuenienter fieri pōt sine ꝑcisione dictaꝝ venaꝝ. tūc in nllo teneor qz nō iniuste dāmifico eo q̄ ius habeā faciēdi vtilitatem meā in fundo meo. ff. d̄ aqua plu. ar. l. si in meo. Nec obstat q̄ rusticū detinēs violenter ne suas opas exequat tenet ad salariū qd̄ amittit. Et sil̄r ipediens piscatorē aut aucupē a captōne pisciū vel auiū q̄ sūt cōis iuris tenet eis ad dāmum datū ~ hoc nisi rōne ripe vel terre q̄ sunt spāliū dñoꝝ ~ cōitatū q̄s faceret bñs. s. sup hoc auctoritatē. Nō ei hec sunt similia añdictis. naz hic auferet piscatori ~ aucupi suo, ꝓprius vsq; qui erat vtiq; sui iuris. auferet etiā fructus i eoꝝ vsu ~ q̄si seminaliter cōtentos. Itē si ipediuit fructū alicui agri vel vinee puta effodiēdo semina vl̄ destruendo vineas florentes ~ hmōi qz peccat moraliter studiose hoc faciēdo ~ tenet ad satisfactōz tanti q̄tum vendi potuissent fructus in illo dubio. s. nondū nati vel maturati. vñ multiplicit̄ impediri poterant. Ebo secunda secunde.

De columba .ℊ.xxi.

rtus. Petrus d̄ pal. in quarto dicit sic. Videt q̄ dñs colūboꝝ teneat restituere dāna illata dñis agroꝝ semātoꝝ quos colūbi dāmificant nisi sit vsq; quod q̄dā fingūt dicentes q̄ colūbi q̄dā nociua cū granis comedētes magis ꝓsūt q̄ obsint. Dñs em̄ tenet emendare dampnū illatū a suo animali ꝓpe q̄ē in culpa. alias liberat dāno ipm ꝓ nora. Si se. n. iudiciū ē quo ad hoc de seruo ~ animali bruto. Cū semp ad minus ad alterū tenetur. cū g̃ dñs colūbarū sit in culpa sciēter sic tenens colūbos tenet insolidū hec Pe. de pal.

Capitulū. xiij. de rapina ~ ꝑticipantibꝫ in ea. et tallijs seu ꝑstantijs q̄ imponunt iniuste ~ exactionibꝫ indebitis q̄ fiūt a dñis ~ vel officialibꝫ eoꝝ et pedagijs et gabellis.

De tallijs seu collectis impositōnibꝫ seu ꝑstantijs que imponūt ~ exigunt dñi ~ cōitates a subditis vel ciuibꝫ suis q̄ sunt licite ~ q̄ illicite et p cōsequens rapine. Notandū q̄ q̄dā gratuamina q̄ diuersis noibꝫ nūcupant. aut iponūtur ꝑsonis eccl̄asticis aut secularibꝫ. Si ꝑsonis eccl̄asticis vt clericis et religiosis et hmōi hoc fiat cum licentia ~ auctoritate sedis ap̄lice illicite ~ rapine sunt. et mortaliter peccant talia exigentes. et tenent ad restitutionem et si nō soluant. vel occultent bona ad subterfugiendū hec onera non ē peccatū. et sunt excōicati tales exigentes. vel recipientes et imponentes nisi cessauerint ab huiusmodi exactionibꝫ postq̄ fuerint admoniti extra de imu. eccle. aduersus. de qua excōicatione hēs. s. in quarta ꝓte ti. i. ~ ibi habes q̄ etiā dicantur ꝑsone eccl̄astice a quibꝫ nō possit exigi. Sed lnia habita sedis ap̄lice fi fiant causis iustis et modis licita sunt. ~ nō aliter. Cūm ~ cū tēpore famis cūctoꝝ egyptioꝝ terrā Pharao emeret ꝓ pandis. s. victualibꝫ arq; sub eadē fame cūctos seruituti subijceret sacerdotibꝫ ita necessaria subministrauit vt nec possessionibꝫ nec libertate priuarent ~ nudarentur. dño extūc ꝓnūciāte sacerdotes in omni gente liberos esse optere. inquit Gracianus. xxiij. q. viij. ℊ q̄uis. Et hystoria hmōi habet. Gen. xlvij. Si talia exigant a laycis. tūc aut qui ista exigūt ~ iponūt habēt legittimū dñiū sup eos ~ iusto titulo possidēt eorū ciuitates vel castra. aut vsurpatū puta quia ꝓtinent ad eccl̄iam vel Imperiū, vel aliq̄ dominū et iniuste sunt ablata ab eis. et contra voluntatē eoꝝ detinentur. ~ si isto secundo modo. i vsurpatiue habent tales exactiones et collecte illicite et rapine sunt. ~ mortaliter peccant exigētes et tenent ad restitutionē deductis tamen et pensis factis in vtilitatem eoꝝ ꝓ conseruatione ciuitatis et aliorū locoꝝ et hmōi. Illi aūt a quibus exiguntur in non soluendo vel fraudes adhibendo. videlicet occultando bona sup quibꝫ imponunt non peccant. dūmodo tamen caueāt a periurijs et mendacijs et locutionibꝫ circa hmodi. Cauere etiā debent a scandalis si indecōtingerent et non soluendo ar. xi. q. iij. c. inter verba. Si autem haberetur legittimū dominiū sup eos quibus imponuntur hec onera. tunc aut ꝓ iniustis causis imponuntur aut ꝓ iustis. Si primo modo id est ꝓ iniustis causis puta ꝓ faciendis iniustis guerris et nutriendis manifeste. vel si est dominus ciuitatis impont ut beat ad ludendum ad pompatice viuendum cum familia vltra decentiam sui status ad prodige expendendum in conuiuijs ensenijs luxurijs et huiusmodi, tales tallie et collecte ꝓ huiusmodi sunt rapine. et tenentur ad restitutōez nisi ea tantū exigerent q̄ alias sunt debita vel ex statuto vel antiqua rōnabili cōsuetudine lz male expendantur. Qui etiam ex subditis ꝓpria sponte soluerent ꝓ huiusmodi causis, et voluntarie assentiūt iniustis guerris peccāt vtiq;

mortaliter cū dñis suis cōsentiētes in malo. ri. q. iij. c. qui cōsentit. nō tñ rapinā cōmittit ipe dominus. nec tenent ipsi dñi eis restituere p regulam. sciēti & cōsentienti nō fit iniuria. neq; dolus de re. iur. li. vi. Coactus aūt ad hoc soluēda tenent & si pñt subterfugere solutōez hmōi talia sine scādalo nō peccāt: Si vo iustis de cāis imponant hec onera tūc subdistīguendū p maiori declaratōe. Aut enim talis ppls aliquo fit hec actio regit p vnū puta regem ducē marchionē comitē. principē & hmōi. Aut p plures siue ex nobilioribus siue ex plebeis siue mixtim ex vtrisq;. Et in primo casu cū. s. p vnū regit si exigat vltra ea que inter ipm & ancessores suos & subditos suos & ancessores eoz cōuentū ē ex pacto statuto vel cōsuetudie antiqua & hoc ex fraude minis vel coactione directa vel indirecta a se facta vl a suis. Indirectū voco qñ denegat eis iusticiā. vel nō defendit eos vt dz vt sic aliqd extorq̄at vl insinuari eis facē q̄ vlt aliqd ab eis mortaliter peccat rapinā cōmittēdo. & tenent ad restōnē ēm Ray. Guil. Al. & host. ar. a cōtrarijs diuinis de eulogijs. Et subditi ī tali cāu nō tenent ad dandū vl ad solutionē eoz. vñ illa subtrahēdo ñ peccāt. si tñ fiat hoc sine scādalo. Si vo exigit dñs a subditis ea de quib cōuentū ē cū eis. p se & ancessores bona fide sine dolo & coactōne sicut fieri solet cū villa vl māsiones cōcedunt de nouo colonis vl alijs plonis de quib etiā fieri solent instīa q̄ cōtinēt censū annuū vl alias fluitutes & pactōes tūc licite pt petere. & subditi tenent soluere. Nā quilibz ī traditōe rei sue pōt ponere legē quā vlt. dūmō nō sit cōtra deū ar. de cōdi. appo. c. ver. & xviij. q. ij. eleuteri⁹. Dicit etiā cōsiliū Affricanū. Pacta custodiant et de pactis. antigon⁹. Si etiā dñs vltra pacta vl sta tuta inter se & subditos spōte oblata recipit nō peccat. nec tenet restituere. i. q. iij. c. placuit. ēm Ray. et Host.

Circa hanc mate .§. i.

riā sic dicit: b. Tho. in epla ad ducissam Brabā ne: Principes terrarū a deo sūt instituti. ñ quidē vt p̄pria lucra q̄rant. & vt cōem vtilitatē pls procurēt & iō sūt eis instituti reditus: vt ex illi viuētes a spoliatione abstineant. Vñ Ezech. xlv. dr q̄ principi erit possessio in Isrl. nō depopulabūtur vltra pplm meū principes. Cōtingit aūt q̄ aliqñ principes nō bñt sufficiētes reddit⁹ ad custodiendā terrā & ad alia q̄ imināt eis expediēda cōmodabiliter ipis principib. Et ī tali casu licitū est vt subditi exhibeant vñ possit cōis vtilitas procurari. Et inde ē q̄ in aliquib terris ex antiq cōsuetudine dñi suis subditis talliā ponūt q̄ si ñ sint īmoderata absq; peccato exigi pōt. Nā ms aplm. Nemo militat suis stipendijs vñ & prin-

cipes qui militāt cōitati. negocia ei⁹ procurādo & bene. etiā viuere de bonis cōib cōitatis. vl p reditus reputatos. vel si hmōi defuerint. vel etiā si sufficiētes non sint qui sūt reputari p ea que a singulis colliguntur. Et silis rō videt cē. si aliquis casus de nouo emergat in q̄ opteat milia expendere p vtilitate cōi. vel p honesto statu principis cōsuando. ad q̄ nō sufficiūt reddit⁹. ppij vel exactiones cōsuete puta si hostes terrā in vadant vel aliquis silis casus emergat tūc p̄ter cōsuetā exactionē pñt p̄cipes aliquid exigere p vtilitate cōi. hoc Tho. Et tūc subditi qui absq; voluntate dñi subtraherent p fraudes vel alios modos tales tallias debitas ex statuto vel consuetudie antiq̄ rōabili. vl etiā de nouo ipositas moderate ex cāis expssis. a. b. Tho. peccāt mortaliter furtū cōmittendo ēm Ray. & tenent ad restōnem. vñ & Ray. dicit q̄ si indistincte sit positū in instīo cōuentionis aliquod tale verbuz collecta tallia questa & hmōi intelligit q̄ debet ea moderate petere inspectis onere & facultatibus subditoz. r. q. iij. c. fi. & extra de censi. cū apls in fi. glo. etiā Guil. dicit ibi. q̄ cū in instīo cōtinetur q̄ dñs possit facere talliā ad iussuz & placitum suū. aut cū hoc ē ex cōsuetudie moderandū ē ad arbitriū boni viri inspectis facultatibus subditorum.

Ponuntur casus .§. ii.

speciales in quib licitū est dñis exigere a subditis vltra consuetū vel statutū. Et Ray. expz mit quattuor. Primus casus ē quē etiā posuit supra. b. Tho. pfensione patrie cū sc̄z iniuste inuaditur ab hostibus. & maxime pro defensione sue ciuitatis castri vel ville. Ad hoc enim tenētur omnes non solum res suas partiri: sed etiam corpaliter laborare. munire se in castris vel in ciuitate vigilare. vt sic seipsos & res suas saluent. xxiij. q. iq. c. fortitudo. & de immu. ecc. pervenit. Secundus ē si dñs vult ire in exercituz indictum ab ecclesia vel a principe cōtra hereticos vel paganos. nec de suo absq; graui dāno posset facere expensas necessarias. tūc enī pōt a subditis auxilium moderatū petere. Tercius ē si in guerra vel bello iusto ex parte sua capt⁹ sit ab hostibus nec potest soluere redemptionē petitam ab eo absq; graui dāno. Sed si in bello iniusto captus esset nō posset redemptionez suā exigere a subditis. Et si exigeret totā vl ptē teneretur restituere eis ēm. be. Tho. in pdicta epla. Quartus est. si vellet ire ad principē p obtinendo priuilegio specialis protectionis pro se et pro eis. nec posset de suo expensas ad hoc viles facere et necessitas absq; graui damno. vel etiam si qua alia similis cā emergeret duz tamen semp moderate. & nō ad grauamē eoz. &

cū charitate ⁊ nō ex violentia exigeret .x.q. iij.c. vnio circa mediū. ⁊ de censi.c.cū apls vbi dicit. Prohibemus ne subditos suos talijs ⁊ exactōi bus ep̄i grauare p̄sumāt. Sustinemus aūt pro multis necessitatibꝫ que aliquoties supuenūt vt si manifesta ⁊ rōnabilis cā extiterit cū carita te moderatū valeant ab eis auxiliū postulare. Inno. etiā sup. d.c.cū apls. dicit q̄ subditi pos sunt p ep̄m cōpelli ad p̄standū auxiliū in neces sitate. Glo. etiā Guil. sup illo vbo si q̄ alia cā si milis addit alios casus dicēs q̄ sūt aliq̄ alie cau se vsitate ⁊ pbate alicubi preter p̄dictas. Sit g̃ quintus casus tres includēs qñ dñs maritat fi liam suā vel filiū suum facit militē aut releuat feudū suū aut nouū auget cōpando. talia. n. ui dentur respicere cōmodū subditoꝝ p eo q̄ cum dñs maritat filiā sibi acquirit amicos ⁊ augen do feudū fit ditior ⁊ cū facit filiū militē fit potē tior ad defendendū terrā. tunc g̃ plus p̄t petere dñs a subditis q̄ ante Hec credo q̄ qui talia re cipiūt dānandi sint vbi cōsuetū est vl cōstitutū vū tñ nō recipiant vltra cōsuetū vel restitutum Si tñ aliquid ē p̄suetū vel cōstitutū. ⁊ sic ad ar bitriū exigi cōsueuit. cū moderamine exigat. Cō cor. cū Ray. Ul. Guil. ⁊ Host. qui Hostiē. ad dit etiā lertū casuz qui ē multiplex. s. circa refecti onem pontiū ⁊ viaꝝ. ⁊ q̄ñ iusta cā depauperat? est vl nimis obligatus. vel qr nō bz quid comē dat. In talibꝫ ⁊ si libꝫ tenent subditi dño subꝫ uenire imo ⁊ vasalli dñr in hmōi se recognosce re obligatos. Et hoc quasi vbiq̄ cōprobat con suetudo generalr q̄ cū rōnabilr sit cēsenda ab oībꝫ est seruanda. Et i hoc etiā cōcordat. b. Tho. vt pa tet in p̄cedenti. §. Si aūt dñi vel officiales eoꝝ aliquid cōtra formā p̄scriptā extorqueant a subꝫditis inuitis directe vel indirecte scm Ray. rapi nam p̄petrant ⁊ ad restōez tenent. Si rr si qui p̄ lati eccl̄iastici, p cūrationē vel seruitiū aliq̄d ip̄eu dant legato vel alij ⁊ plus a subditis extorqueant q̄ soluerint. rapinā cōmittunt ⁊ tenent ex torta restituere. ⁊ tantundē d̄ suis pauprbꝫ erogare vt extra. de imu. ec. qz plericꝫ. Dicit aūt. b. Tho. in p̄dicta ep̄la ad ducissam. q̄ si id q̄d ab officialibꝫ dñoꝝ iniuste exactū est peruenit ad ma nus eoꝝ dñoꝝ restituendū est vel certis p̄sonis si sciuntur, vel pias in cās seu in vtilitatē cōem si nesciuntur. Si aūt ad manus dñoꝝ nō p̄uenit q̄d iniuste extortū ē dñt nihilomin? ipsi dñi cō pellere suos officiales ad restitutionē similez fa ciendam ne de sua iniusticia lucrū reportēt. imo ⁊ tales sunt a dñis grauiter puniendi vt ceteri a similibꝫ abstineant in futurū. Sicut salomō dicit q̄ pestilente flagellato stultus sapientior fiet. hec Tho. Dicit etiam Ray. q̄ si ex aliquibꝫ circumstantijs videtur ipsis dñis impossibilis vel multum difficilis talis restitutio. satis vi detur q̄ possit hmōi p̄incipibꝫ ⁊ militibꝫ con suli q̄ in recōpensationem remitterēt eis de eoꝝ assensu ⁊ libera volūtate aliquā fruitutē seu an nuam p̄stationē in p̄petuū vel ad tp̄us in q̄ plenissime videntur eis satisfierī vel etiā facerēt in remissionē p̄cōꝝ illoꝝ quibꝫ tenent aliquod hospitale vel opus similis pietatis cū consensu tñ eoꝝ sip̄ōr requiri. Idem dicit Ray. q̄ dñi q̄ mil recipiūt a subditis nisi tallias vel ōstus si d nouo est petita vel quesita talis tallia. nō debz et igere. ⁊ q̄d mala fide p̄cepit debet restituere si p̄ tinū. vi. si. res. Et idem dicit si ab antiquo ē solu ta sibi et antecessoribꝫ suis. sed nescitur vel credi tur iniusta cā fuisse ip̄osita. ⁊ concor. Ul. Addit tñ Ray. q̄ si est verus dñs ⁊ nihil p̄cipit p̄ter cū tñ videat viz credibile q̄d minus iustitias recipit debent subditi aliquid inter se statuere. q̄d det sibi insignū subiectionis. ne als inuniri videat esse dñium rei sue penes eū ar. optimū. xxiij. q. iij. c. eleutherius. ⁊ i. q. iij. c. si quis obiece rit. Et si dubitet de quantitate hmōi subsidij. Credo inquit Ray. q̄ debent seruare q̄d in vici nis villis vel castris vel p̄uicijs obseruatur ita tñ q̄ non grauet villa illa, vel etiā eligat illa cō suetudo vbi minus soluitur. qñ diuerse consue tudines reperiuntur. extra de consue. cū olim ⁊ d cen. c. ex p̄te. Et dicit glo. Guil. q̄ credi p̄t, vel sciri, p̄babiliter ex iusta cā ab antiquo fuisse tal lia vel collecta ip̄osita ⁊ exacta qñ sup hoc repit p̄fectū instrūm, vel si est fruatū hoc a tp̄e quo non extat memoria in contrariū p̄sumendū est q̄n quosdam q̄ ex iusta cā erit ip̄osita. ar. di. iij. c. illa Quod credo nisi sit violenta suspitio in contra riū p̄serti cū dicat q̄ in longissimis p̄scripti bus nō oportz, p̄bare titulū. Dicit etiā idē Guil. q̄ illi dñi qui bñt d cōsuetudine cū subditis su is q̄ de mobilibꝫ suis capiant q̄tū volunt et q̄ volunt ⁊ cū suspicant eos velle transire ad alia dñm oīno expoliant eos. Si nō est certū aut si creditur q̄ nō fuerit hoc ab initio legitime insti tutū hmōi spoliationes ipso genere facti male sunt videlicet rapine, vnde peccant qui hoc faci unt ⁊ tenent ad restōnem. Idē. Ul. addens q̄ p̄babile nō est hmōi cōsuetudinē nimis seruilē esse inductā de voluntate ⁊ cōsensu subditoꝝ q̄ violentiā ⁊ coactionē supioꝝ. Sed si certum est q̄ ab initio fuit impositū tale onus terre sine malicia ⁊ fraude. s. q̄ dñs posit capere quanti vult a subditis, et q̄ possit retinere omnia mo bilia si recesserunt cū quilibet possit imponere rei sue onus q̄d vult videt posse tolleranti q̄ in tantū vtatur tali cōsuetudine q̄ non grauet vl tra modum manentes vel inde recedentes. nec tenetur ad restitutionē. Si aūt ciuitas vel ca strū reguntur p plures simul sicut fit in mlts ꝯralie ciuitatibꝫ tūc cū ciuitas eget pecunijs p

Capitulū .xiii.

defensione sui in iusto bello, vl' ꝓpter alios casus occurrētes, cōiter eligit aliq̄s ex ciuibꝫ q̄ habeant imponere vnicuiq; ꝓ rata ei ꝓtingēte ꝓm facultates suas. Et hoc fit tripliciter. Uno mō q̄ dicti ciues electi ad distribuendū dicta onera ꝑponāt vnicuiq; ꝓm q̄ repiunt eū bñe in substātijs & lucris debita inuestigatione sup̄ hoc facta puta ad rōem vni⁹ libre ꝓ centenario eoꝝ q̄ hñt et hmōi. Et tunc si ex certa scīa ob odiū vel aliud imponit alicui vltra ratā ei ꝓtingentē ꝓm ea q̄ reptus est bñe. rapinā facit & mortaliter peccat & tenet ei satisfacere de illo pluri q̄ sibi imponit vltra debitū q̄ ex sua impositiōe ille recipit tale grauamē. Contingit. n. aliq̄n q̄ illi nō imponit tāta tallia vl' collecta vl' prestātia ānta ꝓ illū imposita est q̄ voluit sup̄ debitū grauare q⁹ s. alij qui cū eo hñt distribuere plures nō cōcordāt cū ipo ita aggrauādo. Et tūc ex q̄ nō dānificat licet hoc intēderet peccat q̄dem tñ mortaliter. ar. xxij. q. v. q̄ ꝑiurare sed nō tenet ad restōem. Si aūt oēs vl' maior ꝑs cōuenūt in imponēdo illi vltra debitū peccant mortaliter & tenent insolidū q̄libꝫ eoꝝ q̄ grauat ad satisfaciendū de dāno. extra. de iniu. & dā. da. c. si culpa. Ꝯz si min⁹ debito imponūt sciēter tā q̄ min⁹ hēant q̄ cōpertū est, vl' etiā ex dissimulatione vl' negligētia notabili nō q̄rūt sufficienter de substātie q̄ntitate quā hñt q̄do imponit ꝑstā tia peccāt mortalit. & cōitati q̄dez nō tenentur. q⁹ cōitas & si ꝑ vna vice nō colligit q̄ntū indigz ponet iterꝫ & pluries ꝑm taractōez tñ factā ab impositoribꝰ illi q̄ alleuiat⁹ est ꝓtra debitū certū. q̄ nō tenent imo pot⁹ ipe videt obligari illis q̄ impo suerūt in eo q̄ ꝑ eo satisfaceret vñ magis ill' teneret quibꝰ iterꝫ imponit vl' pluries. Ꝯz q⁹ē ob scurū & nīs difficile repire ꝯbo ex illis & inq̄ntū teneat videt dicēdū q̄ ad arbitriū boni viri debet pauperibus erogare. precipue his q̄ sunt de numero eoꝝ quibꝰ imponit plus vl' min⁹ ꝑm q̄ntitatē subtracta ex iniusta diminutiōe collectaruꝫ vni vl' pluribꝰ factaꝫ. Et in eo casu cū ꝑm q̄ntitatē substātie bñe & lucroꝝ imponit vnicuiq; ciues q̄ occultāt bona sua mobilia vl' īmobilia vel fingūt min⁹ valere aut debita bñe vt min⁹ imponat eis furtū cōmittūt. & tenent cōitati satisfacere. nisi ꝓbabiliter scirēt q̄ oēs illud facere. s. occultare ꝓtem suoꝝ bonoꝝ. tūc. n. vident posse excusari q⁹ ꝓia manifestādo vltra debitū grauarent ꝑm tatā cōtingentē. Cauere tñ debēt in oīb⁹ a mendacijs & multo magis a ꝑiurijs. ar. xxij. q. iij. primū

Ꝯcūdo modo .§. iii.

imponit prestātia vel collecta ciuibꝰ ab electis a cōitate ad hmōi ita videlicz q̄ imponant vnicuiq; nō solū ꝑm bonoꝝ q̄ntitatē quā repiūt bñes sed etiā ꝑm iudiciū ipoꝝ imponentiuꝫ. i. ꝑm q̄ credūt illos bñe quibꝰ imponūt. ita q̄ simpliciter cōmittit ꝓscīe & iudicio imponentiuꝫ videt tñ cōitas intendere q̄ iuste faciant hoc vnicuiq; videlicz ꝓ rata sua. Et tūc si ex certa scīa plus alicui imponūt q̄ debeāt vt illi noceāt, vel vt alios indebite alleuiēt min⁹ debito imponēdo peccāt mortaliter & tenent oēs illi q̄ hoc faciūt satisfacere de dānis inde secutis lesis. ar. de iniu. & dam. da. c. si culpa. de illo pluri vltra debitū cōitati soluto. Si aūt ex errore alicui plus iusto imponūt credentes illū multo plura bñe bona q̄ habuit & ꝑm illā q̄ntitatē quā credūt ex ꝓbabilibus cōiecturis imponūt & nō plus, vident excusari a peccato & ab obligatiōe satisfactiōis. dūmodo nō moueant leuibꝰ ꝓbationibus neq; suspitionibꝰ & rumoribꝰ hoīm & ꝑcipue malivolorum. sed ꝓbabilibus rōibus vigentibꝰ facta debita diligētia als tenerent. s. grauādo ex ignorātia crassa, vt in dicto. c. si culpa. in q̄ etiā dz attendi fama & conuersatio ipius cui imponit que sibi laudabilia sunt ꝑm cōem estimationē tutius est sibi credere in hoc & ꝑm assignata imponere q̄ ꝓpria opinōe moueri. q⁹ humanū iudiciū sepe fallit. de sen. ex. c. a nobis. ij. Secus aūt est si fama illius vacillat. Si vero min⁹ debito notabiliter imponunt ex certa scīa ob parentelā vel amicitiā vel priuatam vtilitatē. aut etiā ex notabili negligētia, q⁹ nolūt diligēter inquirere vñ possent de facili inuenire illū multo plura bñe q̄ oñdat ꝑm que debent imponere, peccāt mortaliter facientes ꝓtra iusticiā & tenent satisfacere alijs qui inde plus gratiātur q̄ grauarent si a ꝓdictis fuisset soluta debita talia. nisi forte hoc facerēt. s. min⁹ debito imponendo alicui. ne si sec⁹ fieret molirent aliq̄d cōtra cōitatem vel etiā q⁹ in preteritū fuerit hmōi supra modū grauat⁹ q̄i in hoc volentes ei recompensare de dānis. Occultātes aūt bona vel pauciora assignātes q̄ habeant ex eo q̄ verisimiliter credūt. q⁹ nō habūt illi informatiōi sed pl⁹ estimabūt ipm bñe & sic plus imponēt. q⁹ de ciuitate sciunt & alios sic facere. vident posse excusari cauēdo tñ a mendacijs & ꝑiurijs. Secus si crederent q⁹ ex hoc non grauarentur vltra debitum. tūc. n. peccant & tenentur communitati.

Tercio modo .§. iiii.

imponit prestātia sic. Ciuibus ad imponendū deputatis assignat certa & determinata summa. puta mille florenī. hoīb⁹ vni⁹ ꝓtracte seu vnius ptis ciuitatis imponēda cuilibꝫ videlicet ꝓ rata sua ꝓportionabiliter ꝑm facultates suas, & q⁹ nō clare sciri pōt de facultatibꝰ ponit simpliciter in arbitrio illoꝝ q̄ntitas imponēda. ita tñ q̄ ꝓueniatur ad dictā summā mille flore. Et assumūtur ad hoc q̄nq; septē & q̄nq; nouē hoīes. q̄nq; etiaꝫ plures. & ꝓ hūc modū fit determīata impositio cuilibet. Quilibet. n. illoꝝ imponentiuꝫ facit

scriptam suam in secreto ⁊ ꝓse ꝙntitatem exprimentem quã imponit cuilibet. Et collectis scriptis omniũ imponentiũ abijciunt scripte continentes maiorem summã ⁊ minorẽ ⁊ accipiunt tres tñ continẽtes summas medias totiꝰ ꝙntitatis quã continent simul assumpte ille tres cedule. Tercia ꝑs imponit illi ciui puta si vna exprimit vnũ florenũ alia duos alia tres florenos erit tercia ꝑs totiꝰ summe que ẽ sex floreni duo ⁊ hoc illi imponet. Si ergo imponentes habita sufficienti diligẽtia ad sciẽdũ facultates ⁊ lucra ꝓsonaꝝ bona fide imponũt ꝙntũ credũt illi ꝓportionabiliter debere cõtingere etiã si plus imponeret ꝙz ille mereatur excusari vident a peccato ar. xxiij. q. v. de occidẽdis. Sed si intendũt aliqs grauare ⁊ se ⁊ suos amicos alleuiare citra condignũ notabiliter q̃ hoc faciũt peccãt mortaliter in singul' impositiõibꝫ hoim in ꝗbus hoc intendũt ꝑ regulã. Qui occasionẽ dãni dat dãnuz ꝗz de disse videt. extra. de iniur. ⁊ dam. da. c. si culpa. Quantũ vero ad obligationẽ satisfactiõis ẽ difficile inuenire q̃ teneant ⁊ inꝙntũ ꝓpter intricatam materiã. Et siqdem oẽs imponẽtes condicũt sibi ⁊ ꝓcordãt ꝙntũ cuilibet velint, vel aliquibus imponere aggrauãdo aliqs ex odio vel vt amicos possint vltra debitũ alleuiare oẽs sũt fures ⁊ latrones. ⁊ tenet quilibꝫ insolidũ notabiliter lesis ex hmõi impositiõe nisi postea exgrauarent vt dicetur in. §. se. Tenent aũt ꝓdictis de oĩ dãno ⁊ interesse. put argui a simili põt ex ꝟbis Rai. ⁊ Glo. sup eo. tĩ. q. vi. q̃ dicũt iudicẽ dantem sciẽter iniustã sniam teneri ad satisfactionẽ de omni interesse ꝓti lese. Efficaciter em̃ est cã dãni illius nõ obstante ꝙ nil sibi inde acq̃rat vt de iniu. ⁊ dam. c. si culpa. Et ꝙ teneat quilibet eoꝝ insolidũ q̃ ꝗsꝫ sit satisfactũ. ptz ꝑ ea q̃ dicunt. b. Tho. ⁊ oĩs alij in. iiij. di. xv. De coopantibꝫ ad rapinas ⁊ dãna alioꝝ sine ꝗbus nõ fierẽt. bñdatñ est ꝓsideratio fructꝰ. s. annual' redditus quez inde ꝓcipiũt soluẽtes prestãtias vt fit Florentie ⁊ Venetijs. Et hoc em̃ minꝰ ledunt multo ꝙz si nil soluentibꝫ redditus concederet. ⁊ sic ꝙ consequens illi ad minꝰ satisfaciendũ tenent. Si aũt quilibet ꝓse ⁊ in secreto vt facere tenent ꝟm intẽtionem cõitatis imponit, cũ aliq̃ ex scriptis vt dictum est abijciant. s. maiores sũmas cõtinentes ⁊ minores, ⁊ sic solũ medie opent impositionez cuilibet contingentẽ. nec bñ sciri valeat q̃ sit maior minor q̃ abijcit vel media q̃ opatur difficile est iudicare ꝗs ex illis teneat de illis dico qui ex certa scia intendũt vltra debitũ grauare. Naz q̃ imponit ꝟm ꝙ sibi videt ille de collecta mereri siue opetur sua scripta siue nõ opetur. in nullo videt teneri si diligentiã adhibuit. Illij aũt qui grauare intendũt vltra debitũ siue opetur siue non opetur eoꝝ scripta obligari vident ꝓpter affectũ intentionis cũ ope subsecuto. arg. extra. de biga. debitũ. Tum etiã qz illi aliq̃ mõ coopant ⁊ assentiũt dãno. q. q. i. c. notũ. Tũ qz in dubio tutior via est eligenda. de spon. c. iuuenis. Qui eẽ minus debito imponũt tenent alijs q̃ ex hoc ꝓpo grauant qz illud minꝰ qd̃ ei imponit debitũ solui ꝟm rõem refundit sup alios ad soluendũ nisi forte hoc facerent ex hac ꝓditiõe ⁊ cõsideratiõe ꝙ alias in preteritũ fuerũt sup modũ ⁊ iusticiã nimis grauati. ⁊ tam in isto casu. s. iniuste alleuationis ꝙz in precedẽti. s. nimie aggrauatiõis vbi obscurũ est ⁊ valde incertũ ꝙntũ inde seq̃tur dãnum. tenent ad arbitriũ boni viri. vel saltẽ q̃rere remissionẽ a lesis si sponte hñi potest. Occultãtes aũt bona vl' oĩdentes pauciora hñe vl' debita nõ vera cũ merito habeant dubitare etiã cum hoc plus sibi imponi ꝙz mereant. vident posse excusari ex q̃ cũ multa iniusticia ⁊ improportiõe hec imponunt. mendacia tñ sp̃ vitanda. xx. q. iij. c. i.

Et quia post im- §. V.

positionẽ dictarũ talliarũ ⁊ prestanciarũ cũ publicantur repiunt multe impositiones nimis improportionate ⁊ enormes ex quibꝫ sequunt quamplurimoꝝ ad sedandũ scandalũ laudabiliter, puidet ꝙ eligant exgrauatores qui pũt minuere de summa in cõmuni posita puta mille florenos certam ꝙntitatẽ. puta centũ florenos minuendo de impositione facta eis ꝗs vltra ratã sibi cõtingentem grauatos inueniunt, put eis videt vnicuiqz eoꝝ ꝓportionabiliter ꝟm excessuz grauaminis. Et cũ plures ad hoc assumant reiectis maioribꝫ ⁊ minoribꝫ ꝙntitatũ exgrauataꝝ de mediis scriptis que cõiter sunt tres simul multiplicatis Tercia ꝑs totiꝰ ab impositiõe sibi plus ꝑ alios iniuncta subtrahit. Si g̃ ꝑ talem exgrauationem reducit ad eq̃litatẽ ꝟm ꝓportionẽ vt. s. remaneat in tallia seu prestãtia sibi ꝙuenienti ⁊ debita. et isti exgrauatores bene faciũt. Et illos qui ꝑ pri? contra conscĩam plus debito imposuerãt ab obligatione satisfactiõis liberant. sed non a peccato iniusticie perpetrato. Et qui petũt alleuationez cũ sciant se nõ esse vltra debitũ grauatos assignãtes rões sue aggrauatiõis. sed falsas puta qz bñt debita. vel nõ tanta bona lucra ꝙntа bñt ⁊ creditur hẽ. vnde exgrauatores mouent ad minuendum onus peccant mortaliter ꝓpter mendacia ⁊ fraudes que vergũt in detrimentũ ꝓximoꝝ sez qui veraciter sunt grauati nimis quibꝫ unde minus põt diminuere de grauamine. Si vero exgrauatores constituti ꝓtra conscĩam exgrauãt aliquẽ de quo iudicant ꝙ nõ debet exgrauari, ꝙ non est sibi impositũ vltra debitũ peccant mortaliter agentes contra iusticiã distributiuaz qd̃ est mortale ꝟm. b. Tho. sc̃da sc̃e. ⁊ vident teneri cõmunitati quam damnificant. vel potius alijs

egrauandis quos ex hoc nō valent alleuiare vt intendit cōitas. Et si ex aggrauatis nimis vnus multū releuāt aliū in nullo ptra iusticiā faciunt ptra intentionē cōitatis q̄ est q̄ nō solū aliq̄ bo sed etiā oīb grauatis ꝓportionabiliter dimittat Sed si in modico pl⁹ alleuiāt se t amicos q̄ alios videt locꝰ esse gratificatiōi. Si. n. onꝰ sibi imꝑtū t vicens q̄rit imminui, pmittens ex hoc t socijs imminuere t amicoꝝ suoꝝ indifferēter. i. siue sint grauati siue nō, ptra iusticiā facit Et in hui⁹ cōpositionib pmissis t iuramēt factis cōtra iusticiā peccant mortaliter nec tenēt seruare. xxij. q. iij. c. in mal. Et idē est dicendū etiā q̄ntū ad primos impositores de q̄bus dictū est in. §. p̄cedentibus quo. s. ad istas colligationes iuramenta t promissiones iniustas siue intendant seruare siue non intendant.

De pedagijs .§. vi.

guidagijs t thelonijs. Pro declaratiōe vocabulorū dicit Ber. in glo. sup. c. sup q̄busdā de ver. sig. q̄ pedagia dicunt q̄ dant a transeūtib. .s. pecunie in locis ꝑstitutis a principe. Guidagia dicūtur que dant p ducatū p terrā, alicui⁹ vt securius vadant. hoc Ber. hec etiā dicunt thelonea a thelos grece deriuata q̄ latine vectigal dicit. alicubi dicūtur vulgariter gabelle. alibi duane. Dicuntur ḡ hec instituta p expensis q̄ fiunt a dñis terrarū vel cōitatib ad tenēdū territoriū eorum securū transeuntib p mare vel terrā ne ꝑsolentur vel dant in ꝑsona vel reb. Addit etiam bis Ber. vbi sup̄ salinaria que. s. dant pro sale. Et ō bis oīb dicit q̄ solus princeps pōt hoc ꝑstituere t nō ciuitas. C. no vecti. instī. nō pos. l. ij. t. iij Et q̄ dicit ciuitatē nō posse. videt intelligendū de licentia principis. Dicit aūt hic p̄ceps Imperator. Item t Hosti. in summa q̄ solus rex Romanorū pōt concedere pedagiū t nō ali⁹. De rege etiā Francie dicit q̄ in hoc eandē ptātem habet p priuilegiū. extra qui fi. sint le. p venerabilē Sed Inno. sup. c. innouam⁹. de censi. dicit simpliciter reges posse imponere noua pedagia. peccant tū si faciunt sine cā, vi ō, etiā t multo magis q̄ papa possit hoc cōstituere t cōcedere precipue in terris ecclesie. Ipse. n. dicitur princeps.

Ad sciendum .§. vii.

igit q̄n hec licite extinguitur vel non. vl q̄n iuste subtrahūtur t q̄n nō licite, distinguēdū ē primo Aut q̄ a ꝑsonis eccl'asticis accipiuntur aut ab alijs. Et si recipiunt a ꝑsonis eccl'asticis. tūc aut exigūtur hec ab eis p reb quas cā negociatiōis tulerūt vel deferri faciūt t tūc licitum est ab eis recipe iusta pedagia t gabellas sicut ab alijs ꝑsonis Archi. qui hoc notat p ar. a contrarijs de censi. c. quanq̄ li. vi. Idem dicendū cum tulerūt merimonia alioꝝ noīe suo. i. dicendo esse sua. imo et punirī deberent p prelatos suos de fraude t negociatiōis exercitio cū sit eis interdictū. lxxxvij. di. fornicari. Aut exigūtur hec ab eis p reb suis vel eccl'ie suaꝝ quibuscūq̄. dūmodo non cā negociandi transferri faciāt t tūc exigi t recipi non ꝑnt a principe seculari ꝑsonis. Hosti. q̄ null⁹ secularis hz ptātem in eccl'asticis rebus. extra de ꝑsti. que in eccl'ia. Recipidēo aūt p se vel p alios rapinam cōmittūt t tenētur ad restitutionē t sunt excōicati. vt de censi. c. quanq̄ li. vi. de q̄ excōicatione habes. j. in. iiij. pte ti. i. Ipse aut̄ ꝑsone ecclesiastice occultando ipas res quas tulerūt per se vel p alios vt non soluāt nō peccant. q̄ ad hoc non tenent. debent tū cauere a mendacijs t scandalis que solent oriri cū talia deprehenduntur. nec tū per hoc ꝑnt mulctrari tanq̄ de fraude. alias obligarentur ad restituendū. Et p constitutionem illam c. q̄q̄ in. vi. olim erant excōicati t ipe ꝑsone ecclesiastice soluētes pedagia t hmōi t tallias sed ad tollenda scandala fuit reuocata q̄ntū ad istam ptem p clementinā. Si aūt exigantur hec pedagia t thelonea t laicis tunc subdistinguendum. q̄ aut exigātur p mercimonijs. aut p alijs rebus ad vsum suū vt bladum vinū t hmōi. Et si pro mercimonijs exigant i terū subdistinguendum. Nam aut antiquū exigūt. aut nouuz. Si nouum nisi sit certū institutū esse a principe, ꝓpter imminentē necessitatē non liceat accipe. alias rapinam cōmittūt t ad restitutionē tenentur ꝑsonis Ray. t sūt excōicati. nec absolui ꝑnt citra sedem aplicam. vt ptz. j. in. iiij. pte ti. i. in. c. de processu excōicationum que fit in curia in cena dñi. Si aūt sit nouū t institutuz a principe iusta de causa. aut etiā antiquum q̄d scitur impositū ab his qui potuerūt imponere t p̄sertim auctoritate ecclesie, aut nescitur a quibo sit institutum. creditur tū ab illis institutū qui potuerūt quod credi rōnabiliter potest cū non extat memoria in contrariū. tūc si est vel credit esse iusta cā impositum vt p defensione strate publice contra predones in terra. vel piratas in mari. vel pro defensione fidei vel patrie contra paganos vel hereticos vel alia simili causa. t recipiēs tale pedagiuz vel thelonеum facit illud ꝓpter q̄d fuit impositū. sine scrupulo consciētie pōt illud recipe ꝑsonis Ray. etiā si non faceret tūc expensas. q̄ nō est necessarie. cū terra sit bene purgata latronib t in pace paratus tū labores t expensas facere si necessarie esset ad tenendū patriā securam. Probant hec omnia. xxiij. q. iij si quis romipetas t. xij. q. ij. c. nobis aūt. extra de censi. c. puenit de treu. t pa. c. innouam⁹. ff. de publi. t vecti. l. vectigalia. ff. locati. l. et conducto. Si aūt sit antiquuz t tū non auctoritate principis inductum. vel etiā si nō facit illud ꝓpter q̄d institutuz est. s. faciendo q̄d in

se est ad tenendum viã securam siue antiquum sit siue nouum ꝛ cũ auctoritate principis introductum ꝑm Ray. non potest licite recipe. ꝛ recipiendo rapinã facit. ꝛ tenet ad restitutionem illis a quibꝫ accepit. vel paupibus erogandũ si illos ignorat ꝑm Ray. Sed Hosti. dicit in sũma qꝫ nou tenet restituere si auctoritate principis ẽ inductũ vbi ꝓstaret qꝫ hac de cã institutũ est. Sz qꝫ plꝰ ẽ tenet ad plẽaz satisfactionẽ ill'q ibi ledũtur in ꝑsona vel rebꝫ si hoc accidit ex defectu suo qz. s. non tenet patriã securã vt debet ꝛ põ. xxiij. q. ij. c. dñis. ꝛ q. v. administratores.

Non soluẽtes .§. VIII

autem dicta pedagia ꝛ thelonea cum iniusta sũt qz. s. nõ sunt instituta cũ auctoritate principis l' ex iniusta cã qꝫ tñ credi non dz nisi ꝓbabiliter sciatur vel etiã si iusta de cã ꝛ ab bis q̃ potuerũt tñ non seruat illud ꝓpter qꝫ fuit institutũ. s. in tenendo loca secura ꝛ hmõi. non peccent nec tenentur restituere ꝑm Ray. qz cessante cã in exigẽte cessat effectus ꝛ obligatio in dante ꝛ illo non seruante fidem nec ipi tenent. vi. di. §. bis oibꝫ. ꝛ de iureiur. c. puenit. Caueant tñ a mendaciis semp qz peccata sunt. Non soluẽtes aũt licita pedagia ꝛ thelonea. qz. s. sunt instituta a qbus debent cũ iusta cã ꝛ obseruata. rapinam faciũt seu furtũ ꝑm Ray. vñ tenent ad restituendũ illis q̃ bus talia debent. ꝛ agere debẽt pniam de peccato hmõi ꝛ de mendaciis ꝛ piuriis ꝛ aliis viciis additis. Vñ apls Ro. xiij. Reddite oibꝫ debita cui vectigal vectigal. Cleruz ad penas q̃ inflicte sunt a iure cõmuni vel municipali ꝓtra facientes in hmõi fraudẽ dupli vel q̃drupli vel amissiõis illoꝝ mercimoniorꝝ in qbus fiebat fraus non tenent in foro ꝓscientie nisi fuerint deꝑhensi ꝛ cõdemnati ꝑm Tho. scda scde ꝛ Guil. ꝛ glo. sup. c. fraternitas. xxj. q. ij. in fi. De nõ soluẽtibꝫ hmõi thelonea ꝛ pedagia in territorio sarracenorũ vel paganorum dicit Ray. qꝫ si hoc fit tpe treuge cũ eis ꝛ de mercibus nõ prohibitis. ꝛ ipi sarraceni seruant fidẽ in defendendo in territorio suo eos a latronibus ꝛ pirratis p mare cũ teneant ipsis infidelibus soluere. fideliter debent talia eis restituere. vel si nõ apte ꝓñt pauꝑibus dispensare ad mandatũ ecclesie. Nam fides etiã hostibꝫ seruanda est. xxiij. q. i. noli. et xxij. q. iij. innocens. Idem Vl. qꝫ tñ intelligit glo. Guil. cũ sentiũt ipi confideles ꝛ hmõi statutis eorꝝ aut pactis. Sed tpe guerre vel q̃ ad merces ꝓhibitas vt ferrum ꝛ ligamina ꝛ hmõi fraudando in hmõi thelonea nõ tenẽt eis sed debent pauꝑibus erogare Ad qꝫ tñ ꝑm glo. Guil. non sunt de necessitate cogendi sed de honestate Hosti. aũt in sũma dicit simpliciter ꝛ indistincte xpianos non teneri ad soluendũ hmõi thelonea sarracenis. qz non sunt eis. Hodie tñ portantes nã solũ predicta. s. ferrum ꝛ ligamina sed ꝛ q̃cunqꝫ mercimonia ad terras sarracenorꝝ sine licentia pape incidũt in excõicationẽ. cui? absolutio apl'ice sedi reseruat. ꝛ i alijs graues penas. de qbꝫ bẽs. j. iiij. ꝑte. i.

De pedagijs ꝛc .§. IX.

ro que exiguñ ꝓ vlado vino ꝛ aliꝭ hmõi que qs defert vel deferri facit non pro mercimonio ꝙ pro vsu. i. vite sue ꝛ familie sue. vt dicit Hosti. qꝫ non debet solui aliqꝫ pedagiũ. etiã si cõsuetudo sit. qz irrationabilis ꝛ ideo non tenẽda. De predictis. n. rebus nõ exigi debet pedagiũ. Et qz nõ datur pedagiũ nisi de rebus que cã negociationis vel mercimonij rebuñ. C. de vect. ꝛ cõmis. l. vniuersi. Sarjs ꝓcor. Ber. in glo. sup. c. sup. q̃buldã de ver. sig. Hic vero Jo. in summa ꝓes. ꝛ Bar. in sũma pisana in directorio sic dicit. De bis q̃ ad ꝓprium vsum emuntur vt gra ruris colligendi vel ad se defendendũ. fisco nullũ pedagiũ debetur. vt. C. de vect. l. vniuersi vbi contra venientes decollari mandat. qz non exigenda sunt nisi de bis que cã negociationis seu mercimonij defecerunt C. de vect. ꝛ cõmis. vniuersi. Nec excusat ꝓsuetudo contraria dũ sit irrationabilis ꝛ iniqua. arg. di. viij. si consuetudinẽ. Ex bis seqtur qꝫ fraudã do hmõi pedagia occulte portando talia ꝛ nõ soluendo non esset peccatũ. dũmodo cessant periuria ꝛ mendacia ꝛ scandala. Et si pedagiuz ꝛ gabella sumatur ꝙ eodem contrariũ seruat de facto in ciuitatibus Tuscie. s. Florentie ꝛ aliꝭ multis. qz de oibus predictis exigit gabella ꝛ cum dicta gabella sit imposita ꝙ statutũ ciuitatis ꝙ modũ cuiusdam tallie seu impositiões ꝛ collecte ꝙ expensis fiendis in vtilitatẽ cõitatis. Dicendũ qꝫ ciuitas exigens dictas gabellas ꝙ victualibꝫ siuerẽ gatur ꝙ vnũ vt ducem. marchionẽ. principez et hmõi siue ꝙ plures de ꝓlo vt priores consules. antianos ꝛ hmõi. si habent ptãtem leges cõdendi ꝛ imponendi collectas. qꝫ est ꝓsumendum si ex more antiquo hoc faciant cui? memoria nõ extat in contrariũ. videt etiã posse imponere solutionem dictarũ gabellarũ ꝙ sui adiutorio ꝛ defensione. cuius. n. ꝓls aliquis non possit facere legem generalez. qz hoc est imperatoris vt notant Jo. ꝛ Archi. di. ij. ler. Specialẽ tñ facere põt. ꝛ hoc consentit princeps. ff. de iusti. ꝛ iu. l. cões ꝓli Sic etiã ꝛ collectam specialez facere ꝛ imponere potest ꝙ suis necessitatibꝫ. ꝛ si non ghalem vt ex actionem pedagiorꝝ sine licentia principis. quin imo ꝙ legem municipalẽ que dicit statutũ siue reformatio apud quosdã derogatus legi cõmuni vt ꝑz in materia dotium ꝛ successionũ ꝛ aliorum. Ad qꝫ facit regula iuris. Generi ꝙ specie derogatur. de re iuris in vi. ꝛ sicsi gabella inclu datur sub nõe pedagij vel sit idez non obstabit

Capitulū. XIIII.

q̄ lex cōmunis ꝓhibeat exigi pedagium vl̄ gabellam de victualibꝫ ⁊ hmōi. q̄ vel lex municipal̄ vel cōsuetudo ꝓscripta habeat contrariū. cuz cōsuetudo rōnabilis ⁊ ꝓscripta tollat legem. vt extra de cōsue. c. vlti. Nec videt irrationabil̄ cōsuetudo cū sit necessarium ꝑ expensis supplē dis cōmunitatis ⁊ ciuitatis defensione. q̄ oēs ciues debent se ⁊ sua exponere ꝑ patrie defensione. Requirit aūt licentia principis ad imponē dum pedagium. que videtur forte obtēta si extat cōsuetum nec est memoria in contrariū. Presupposita igitur licentia habita a principe si gabella noīe pedagij intelligatur ⁊ multo magis si gabella sit non vt pedagium. sed vt collecta videtur q̄ teneantur hoīes soluere gabellas de victualibus ⁊ quibuscūq; ⁊ contrariū faciēdo sit furtum ⁊ tenent restituere cōmunitati vel ementibus eas. nisi ista exactio gabellaruz fieret ab his qui non hūt legitimū dominiū seu titulū iustificatum inibi. vel nisi illi qui fraudauerant alijs impositionibꝫ ⁊ modis vltra ꝓportionē cēsent grauati nimis. vel cū essent graues gabelle ⁊ sine necessitate impsite ⁊ vtilitate cōitatis sed ad numendum pompam ⁊ auariciam aliquoꝝ principuz vel ciuiū. Alias solui debent dicte gabelle vt dictū est. Ad q̄ facit Aug⁹. Pactū intelligētis ciuitatis ꝓsuetudie vel lege firmatū. nulla ciuis aut pegrini libidie violet. di. viij. q. cōtra mores

Capitulum. xiiij. de Furto.

Proiecisti sermōes meos retrorsum. si videbas furē currebas cū eo. ps. xlix. vt dicit di. xxxiij Oēs psallentes quondie deo reꝓmittimus In iustificationibꝫ tuis meditabor non obliuiscar sermones tuos. q̄ quidez oēs xp̄ianos obseruare saluberrimum est. sed precipue hos q̄ ecclesiasticam consecuti sunt dignitatem. Decibi verba sacre scripture dicūtur sermones dei ⁊ iustificationes. Sermones quidem dei. q̄z de⁹ eadem verba locutus est ꝑ sanctos suos. ⁊ q̄z deuz mentiri vel falsum dicere impossibile est cuz sit ipa veritas. ideo sermōes sui verissimi sunt. Unde ps ad patrē Jo. xvij. Sermo tuus veritas ē Justificationes aūt dicunt. q̄z ea seruata faciūt hoiem iustū ⁊ oīdunt in conspectu dei ⁊ hoīum Unde de Zacharia ⁊ uxore sua Elizabeth dicit Luc. i. q̄ erant iusti ambo ante deū incedētes in oībus mandatis ⁊ iustificationibꝫ dñi. q. d. ideo erant ⁊ oīdebant iusti. q̄z obseruabant iustificationes dñi. Sed hmōi obliuiscitur nec eis meditatur. q̄z nec ea seruat nec ea curat scire. contra quos dicit dominus Osee. iiij. quia tu scientiaz repulisti. ⁊ ego te repellam. Et Gre. qui ea que dei sunt nesciunt. i. mādata eius a dño nesciunt id est reprobant. di. xxxviij. Contra quēlibet igit horum inuebitur dns dicens Proiecisti ⁊c. vbi tria notauit. Primo redarguit obmissionē precepti in generali ibi Proiecisti ⁊c. Secdo innuit usurpationem alienoz in particulari ibi. si videbas furem. Tercio ostendit ꝓcipationē huiusmodi usurpationum ibi. currebas cuz eo

Quantū ad pri- .§. I.

mum certum est q̄ illud q̄d proijcitur tanq̄ inutile ⁊ abominabile a se elongatur. ⁊ q̄d retroponitur vt nō videatur sic collocatur. Proijciunt ergo sermones dñi qui ab obseruatione eoz̄ se elongant reputantes inutile ⁊ vanum ⁊ vile virtuose viuere ꝑm mandata eius. Retro autez proijciunt qui volūt ea scire vt licentius seu libertius peccent sine remorsu conscientie. Dicitur ⁊ Job. xx. Recede nobis. scientiā viarum tuarum nolumus. Hi sunt omniū pessimi. Item ꝑmones aūt dñi primi ⁊ magis necessarij sunt decalogi. ⁊ in vno ipoz̄ preceptoz̄ dicitur. Nō furtum facies. Exo. xx. Notē aūt furti intelligit cōis illicita usurpatio rei aliene. vt dicit Aug⁹. xiiij. q. v. penale. Cōmunis usus oīm que sunt in hoc mundo cūbꝫ hoībus esse debuit. dicit Clemens xij. i. dilectissimis. Sic. n. deus instituit naturā humanā dans ei dominiū omniū cum ait. Dominamini volatilibus celi. piscibus maris et bestijs terre. Gen. i. Q̄d dominiū oīm̄ habuissent q̄z ita erat ratio bene ordinata ⁊ regulata q̄ nulla re usi fuissent nisi ad necessitatem vel rationabilem utilitatem q̄d oīs sibīinuicez voluissent ⁊ sic nulla inter eos fuisset discordia. ⁊ sic ponit esse de iure nature. s. primitus institute cōmūis omniū possessio. vt ꝓz di. i ius autem naturale Sed ⁊ natura viciata etiaz de iure nature est in casu extreme necessitatis omnia esse cōmunia. ⁊ sic intelligitur illud Ambro. Nemo ꝓpriū dicat q̄d cōmune est. di. xlvij. sicut hi. vbi glo. cōmune id est cōmunicandi tpe necessitatis. Unde cuz quis auferret aliquid vt prouideret sue vel alterius extreme necessitati cū non posset aliter, puidere in nullo peccaret nec alicui teneretur. q̄z tūc illud est suum q̄d accipit. Nec est contra q̄d habetur extra de furtis. c. si quis. vbi imponit penitentia furanti in necessitate. quia illud intelligitur q̄n non erat extrema necessitas ⁊ si aliqua indigentia. tunc. n. non licet aliena furari sed debz aliter sibi prouidere etiā si oporteret eū mendicare. Post naturam ergo destitutam iuste, puisuz est iure humano vt extra casus extreme necessitatis possideant ista tpa diuersa a diuersis vt ꝓpria. Ita Aug⁹. Unusquisq; possidet q̄d possidz Nonne iure humano? Nam iure diuino dñi ē terra ⁊ plenitudo eius. Pauper ⁊ diuites dns de vno limo fecit. pauperes et diuites vna terra supportat. Jure autē hūano dicit. Hec villa mea.

hec domus mea. hic seruus meus. Jura būana iura impatorū sunt. quare q̄ ipa iura būana p̄ impatores ⁊ reges seculi dīs distribuit generi būano di. viij. c. quo iure. Sed p̄ maiori huius declaratiōe sciendū ꝑm. b. Tho. scōa scōe. q. xlvi. ar. i. ⁊ ij. q̄ res iste exteriores que possident ꝑsūt conſiderari tripliciter. Primo q̄ntū ad earū naturam ⁊ mutationē. Scdo q̄ntū ad ptātem, pcurandi eas ⁊ dispensationē. Tercio q̄ntū ad vsuz eaꝝ ⁊ subuentionē. Et ꝑm primū modū res ipe nec in cōmuni nec in pticulari sunt hoīm sed dei cui q̄ natura reꝝ nō subjcit ptāti hoīm sed dei, cui ad nutū oīa obediūt. Vñ nō potest homo virtute sua mutare naturas reꝝ sed solus de⁹ ⁊ ipi⁹ virtute immediate facte sunt mutatiōes miraculose rerū vt aque in vinuz in nuptijs. Jo. ij. virge in serpētē ⁊ econuerso Exo. vij. vel virtute naturali mediante. vt in mutationibus factis a magis Pharaonis. quā virtutem de⁹ indidit rebus in sui creatione. Quis aūt deus principaliter dominiū oīm haberet. ordinauit tū ꝑm suā prouidētiam q̄dam esse ad hoīs sustentationē ⁊ vt ea possideat. ita tū q̄ ab eo hīe recognoscat ⁊ nō a seipo diues ille q̄ dicebat Ānīa mea habes mlta bona reposita in ānos plurīos. Cui dictū fuit. Stulte hac nocte aīam tuam repetūt a te. Luc. xij. Quantū ad scōm. s. ptātem pcurandi ⁊ dispensandi ipas res tpales sic non solū licitū est ꝫ etiam necessariū ad humanā vitā q̄ homo possideat aliq̄ ⁊ ppria. ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo q̄ magis solicit⁹ est vnusquisq̄ ad pcurandū aliq̄d ⁊ gubernandū q̄d sibi soli cōpetit q̄ ad id q̄d est cōmune oīm vel multoꝝ. q̄ vnusquisq̄ laborē fugiens relinquit alteri id quicq̄d ptinet ad cōmune. sicut accidit in multitudine mīstroꝝ. Scdo q̄ ordinatiꝰ res būane tractant si singul' immineat ꝓpria cura alicui⁹ rei pcurande. ⁊ e cōtrario esset cōfusio nō modica si q̄libet indistincte quelibet pcuraret cū plures cōcurrerent ad eandē reꝝ pcurandā ⁊ q̄libet mō suo. Tercio q̄ ꝑ hoc status hoīm magis pacifice ꝓseruat. dum vnusquisq̄ sua re ptentus est. Vñ videm⁹ q̄ inter eos q̄ cōmuniter et indiuiso aliq̄d possident frequēius inter eos iurgia oriunt. dū. s. vm videtur q̄ magis illa re vtat q̄ ipe. vel q̄ min⁹ laboret ꝓ ea. et hmōi. Quantū ad tercū. s. vsum istaꝝ reꝝ ⁊ subuentionē. sic non dz hō ipas res hīe vt ꝓprias ꝫ vt cōmunes. i. vt de facili eas cōicet alijs indigētibus etiā si nō patiant extremā necessitatē. Vñ ap̄ls. i. Thi. vl. Diuitibus huius seculi precipe facile tribuere. cōicare. Vñ Crisō. Dñs nō dixit reꝝ nos dños sed dispensatores fecit. Cū igitur ista tpalia vt ꝓpria licite possideant. nullus dz sine beneplacito ⁊ voluntate dñi ipaꝝ reꝝ aliquid auferre alioquin furtū facit ⁊ sermones dei retrorsum proijcit. Nec pōt se aliq̄s excusare ex eo q̄ si liij Jsrael mutuo accipiētes ab egiptijs vasa aurea ⁊ argentea asportauerūt ea secū sibi retinentes ea. vt habet Exo xi. Hoc. n. iuste fecerunt ex eo q̄ ex dñi precepto. vñ Aug. Non hinc quisq̄ sumendū exemplū putare debet ad expoliendū isto modo proximū suū. hoc. n. deus iussit q̄ nouerat quid quenq̄ pati oporteat. Nec israelite furtū fecerūt sed deo iubenti ministeriū prebuerūt. xiiij. q. v. c. dixit dñs. Cum. n. dñi sint oia nobis quodāmodo accōmodata sicut dñs alicui⁹ rei cōmodare alteri in accipiendo ab ipo ⁊ cōmodādo alteri nō illi facit iniuriā. nec iste scōs diceret furari accipiendo illud de voluntate dñi Ita in ꝓposito accipiētes illa vasa ex precepto dei nō cōmiserūt furtū. Hoc aūt de⁹ iustissime dispōsuit ꝓpter oppressiones ⁊ iniurias q̄s hebreis fecerāt egiptij ⁊ vsurpatiōes mercedis ꝫ laboris eoꝝ ꝗsi in recōpensationē illoꝝ damnoꝝ. Sicut ē nīc tenenti suū certitudinaliter q̄d aliter rebabere nō potest. si aliquid veniret ad manus ei⁹ q̄d illius eēt ⁊ vnde nō sequeret scandalū vel piculum licite posset accipe. Secus si inde sequi posset periculū. ⁊ de hoc plene infra in. c. se. §.

Quantum ad se .§. II.

cundū Notat specialis transgressio cū dicit. Si videbat furem. Furtū ꝓprie importat occultam vsurpationē q̄uis vt dictum est large importat oīnē vsurpationē illicitā. Est aūt triplex vsurpatio occulta. s. presidentie. doctrine ⁊ substantie Et de prima dicit dñs Joh. x. Qui ascendit aliunde q̄. s. p̄ ostium ille fur est ⁊ latro. ostiuz per q̄d ascendit ꝑ dignitatē vel regimen ad ouile ecclesie est xp̄s ihesus. Ego sum ostium ait ipe. seu modus traditus p̄ ordinationē eccl'ie. Intrat ergo p̄ ostiuz qui suscipit regimē alioꝝ ꝓpter xp̄m non ꝓpter mūdi faustū ⁊ auariciā imitans ipm vt. s. paratus sit aīam ponere p̄ ouibus suis. non lanam tm̄ querens ⁊ lac tpalium ab ouibus suis recipiens curam ꝑm canonicas sanctiones. q̄ nō sic p̄mouetur. ille fur est ⁊ latro. Occulte subtrahit animas subditoꝝ de⁹ nō bīdo curam de eis ⁊ mala exempla dando eis. Et si intrusus est non illam curā habens a superioribus. vel irregularis ⁊ excōicatus. vel suspensus vel interdictus exercēdo curam q̄ntū in ipo est furatur animas occulte subditoꝝ absoluendo cū non possit. q̄uis oues nescientes excusentur si alias boni sunt. fructus quoq̄ beneficioꝝ furatur talis. vnde vltra mōtale quod quotidie cōmittit exercendo curam tenetur ad restitutionem illoꝝ fructuum pceptoruz sicut ⁊ fur de re furata. Unde Isa. i. contra tales dicitur. Principes tui. i. prelati socij furū. Furtum doctrine est cū aliquis gratiā scientie et doctrine quā sine dubio habet a deo. q̄ ꝑm Aug. q̄ bona prudenter loquamur a deo est non nostra

Capitulū. xiiii.

sapientia. ipe tñ sibi p arrogantiā asscribit. Tñ apls Ro. ij. Qui pdicas nō furandū furaris. s. vsurpando glām dei. Furtū etiā in doctrina cōmittūt infideles. pagani. hereticī. de qbus xp̄us Omnes quotq̄t venerūt añ me. i. ꝓtra me seu p̄ponentes doctrinam suaz mee. fures fuerunt ⁊ latrones Joh. x. vbi Aug. sup Jo. Fuerūt q̄daz phansei de victis ⁊ virtutibz multa subtilia tractantes. diuidētes. diffiniētes rōes acutissimas concludētes. libros implentes. sapiam suā buccis concrepātibus ventilātes q̄ etiā auderēt dicere loīb⁹ nō sequimini. sectaz nrām tenete. si vultis bene viuere. Sed hi fuerūt fures querētes alias deo auferre. q̄ añ. i. ꝓtra xp̄m venerunt id est cōtra verā fidem ⁊ doctrinā ei⁹. Silēs his sunt tpe moderno quidā qui sibi ⁊ alijs persuadent sufficere sibi ad salutez ciuiliter viuere sm q̄ndam vbanitatē exteriorē de interioribz nō sapientes pticiam de victis ⁊ mādatis eccl'ie. Sed furtū etiā cōmittūr in doctrina q̄ predicant non missi. de qbus dns Jere xxiij. hec dicit dns ad. p phetas. Qui furabunt verba mea Prophete dicunt predicatores sm Gre. qui furant ꝟba dei cū predicant nō hītes auctem. narrātes ec̄ multa somnia ⁊ fictiōes sub specie reuelatiōis facte a deo. ⁊ sic recipiunt multas elemosynas cū his deceptionibz. sed illas elemosynas furant ⁊ tenētur ad restitutionē ea⁹ sm Sco. ⁊ Inn. ¶ Furtum substātie est ꝑ̄ncipalissime furtū cum occulte auferturaliena substātia. sicut fecit Judas qui fur erat ⁊ loculos hns. vt dr Jo. xiij. ⁊ ea q̄ mittebātur. s. in loculis. i. scarsella. portabat. i. asportabat ptem furans ⁊ domū portans. Sup. q̄ verba dicit Aug. Exemplū dñi accipite ꝓuersantis i terra. q̄re habuit loculos cui angeli ministrabāt. nisi q̄ ecclia illi⁹ loculos habitura erat. Quare furē admisit. s. iudā. nisi q̄ eccl'ia cū fures patit tolleret. xij. q. i. exemplū. Et qbus verbis monstrat apte error fraticellor⁹ asserentiū xp̄m nil habuisse in mūdo ꝓpriū nec in pticulari nec cōmuni cū dicat Aug. q̄ hēbat dns loculos qs portabat iudas. Et ad qd idem Aug. declarat. q. e. in. c. Habebat dns loculos a fidelibz oblata cōseruans et suor⁹ necessitatibus ⁊ alijs indigētibus prouidebat. Sic etiā error illor⁹ qui dicunt aplici teregit dicentiū nil posse vt ꝓprium retineri ⁊ possideri cū salute anie. Cū Aug. dicat q̄ eccl'ia erat habitura loculos eccl'ia. i. fideles etiā clici ⁊ prelati ecclesiar⁹ licite poterāt aliq̄ vt ꝓpria possidere vt patet. q. e. c. epi. ⁊ sequētibus alijs pluribz. ca. Tñ vter⁹ error ꝑ hereli ab eccl'ia est dānat⁹. Declarat etiā ibi Aug. ex ipo facto xp̄i tolerātis iudaz quē sciebat furez q̄ dispensatores eccl'ie vt plati ⁊ si male tractent bona ei⁹ male vtendo ⁊ sic q̄si fraudando q̄ paupibz ea subtrahūt q̄bz debent tñ tolerari a fidelibz nisi in iudicio detegantur ⁊ condēnent. Demū sicut iudas fur laqueo vitam finiuit eternaliter dānatus. ita fures aliq̄ suspendunt in vita ⁊ nisi pnīaz agant ⁊ restituant si p̄nt dānant. Perpetrat añt furtū circa substātiam tpalem multis mōis. Primo in rebus inuētis alteri⁹ ⁊ sibi retētis. cuius plenam declarationē bēs infra. e. ti. c. de inuentis. Secdo in rebz prescriptis sed mala fide infra tēpus prescriptiōis. ⁊ de hoc infra eo. c. de prescriptis. Tercio in rebz sibi cōmodatis vel pignoratis vel depositis. q̄n. s. ꝓtra voluntatē dñi i illarū vtit eis ad vtilitatē suā. Et de his infra eo. c. de cōmodato. ⁊. c. de depsito. Quarto in scriptis alteri⁹ acceptis vl retentis q̄ cōtinent iura sua ⁊ credita sine quibz nō pōt sibi debita exigere ⁊ sua defensare. Quinto etiā in rebz occulte subtractis. ⁊ sicut dicit Boeci⁹ q̄ nulla peior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimic⁹. ita iter fures nullus pōt ita nocere sicut domestic⁹ latrūculus. Et hi sunt filij ⁊ filie cū accipiūt de bonis parentū occulte ꝓtra voluntatē eor⁹. Uxores cuz accipiūt de bonis vir⁹ suor⁹ sine consensu eorū vt dent cōsanguineis vel alijs nisi cōes elemosynas. Serui ⁊ serue de bonis dnoz⁹ suor⁹ sine sciu eorū. Discipuli negociatorū ⁊ artificū ⁊ factores sine beneplacito suor⁹ magistrorū ⁊ patronorum. Socij in apotecis cū accipiūt de cōmūi lucro sine sciu consociorū vt sibi retineant nō est dubiuz oēs hos mortaliter peccare. De his plene infra in. c. de furto. q̄ ꝓtra preceptū dñi faciunt q̄ ꝓhibet furtū. Tñ ⁊ dns inter peccata que coinquināt hoīem. i. maculāt aiam. qd̄ ꝓprie nō facit nisi peccatū mortale sm. b. Tho. in. iij. ponit expresse furta. hec sunt inq̄t que coinquināt hoīem Matth. xv. Hoc etiā ꝓz ex eo q̄d dicit Zacha. v. Hec est maledictio q̄ egredit sup faciem oīs terre. q̄ oīs fur sicut ibi scriptū est iudicabit. id est condēnabit. Nullus añt ꝓdemnat sm iudiciū diuinū nisi ꝓ mortali ex. b. Tho. ij da ij de q. lxvi. arti. vi. Qui igit furabat ait apls. iam nō furetur sed magis operetur manibz suis vt habeat vnde necessitatē tribuat patienti. ⁊ etiā vt possit restituere ablata ad que tenet q̄ntū potest. alias non posset digne penitere vt dicit Aug. xiij. q. vi. si res. Sed si quis auferret alteri aliq̄d. q̄ illa re male vteret. vnde damnū ei non sequit tpale sed vtilitas anime. sicut auferendo occulte fucum mulieri. gladium furioso. pecuniam vel pannos lusori ⁊ dilapidatori ⁊ hmōi. ne illa distrabat male sed ad vtilitatem domus cōuertat nō malefaceret sicut ⁊ Rachel que furata est idola patris sui Laban ex hoc non reprehendit. q̄ abstulit illi occasionem idolatrandi. Et hoc nisi ex ipo facto sequeret graue scandalū alicuius. Si quis añt auferret a diuite auaro vel vsurario vt inde daret paupibus nō ꝓ hoc excusaretur a fur

to.vt expresse cōfidit Aug.in quadam Omelia. Forte aliquis cogitat ꝛ dicit. Vtri sūt xp̄iani auari ꝛ cupidi nō habeo peccatū si illi abstulero ꝛ pauperibus tedero. vñ si nil boni agūt. mercedez hr̄e potero. ꝙ hmōi cogitatio dyaboli calliditate suggerit. Nam si totū tribuat qđ abstulit addit potius peccatū ꝙ minuat. hec ille. xiij. q. v. forte.

Quātum ad ter .§. III

cium vbi notabitur p̄ticipario vsurpatiōis alie norū ibi. currebas cū eo. s. eundo ad furandum. Cursus aūt importat affectum magnū ad ip̄m furtū. Dicit aūt Salomon puer. xxvi. Qui cū fure p̄ticipat odit aīam suā. Triplex aūt rō assignatur ꝙre furtū est peccatū grande. Prima est qz cōtra charitatē agit ur q̄ consistit in dilectiōe nō solū dei sed etiā p̄rimi. Qđ aūt est cōtra charitatem mortale est. cuz p̄ ea habeat vita spūalis anīe ptinet em̄ ad charitatē p̄rimi vt nō solum q̄s velit ei bonū sed etiā ad hoc operetur. ꝙ p̄ furtū non optatur quis bonū p̄rimo. imo cōtrariuz. s. nocumentum in reb⁹. ꝛ si passim sibi inuicez homines furarent̄ periret hūana societas. hec Tho. scda scde. q. lxvi. ar. vi. Scda ratio est. qz furtuz est contra iusticiam que reddit vnicuiq; qđ suum est. p̄ furtū em̄ accipitur qđ est alteri⁹ quod sibi nō debetur. s. auferenti. qđ aūt est cōtra iustiam est mortale. cū agit̄ non solū cōtra bonū alicuius sed etiā cōtra bonū commune. vñ ꝛ leges oēs puniūt furta grauiter. qz nocent bono cōmuni. ꝛ ꝑm alias leges positiuas municipales morte puniunt̄ tales. Scōm aūt legē diuinam puniebant̄ furta pena dāni. qz debebat restituere q̄tuor oues p̄ vna. quinq; boues p̄ vno. vt habet Exo. xxij. ꝛ hmōi. Tercia rō est. qz in furto cōmittitur dolus seu fraus. dum. s. occulte accipit quasi ex insidijs vsurpando rē p̄ximi ꝙ dolum ꝛ fraudē cōmittere vbi est notabile dānuz p̄rimi nō est absq; graui peccato. ps. Virū dolosum abominabit̄ dñs. Est aūt mortale nō solum cū furatur q̄s qđ notabil̄ valoris est in se. ꝙ etiā cū notabile impedimentū ꝛ nocumentum est ei cui auferitur vt. xx. solidi in se parū sunt tñ pauperi multū est. Sed si quis in se parū qđ aufert paratus ꝛ dispositus actualiter multuz auferre si cōmode posset furtuz cōmittit. qđ mortale est. Unde Hiero. Fur non solū in maioribꝫ ꝙ etiā in minoribus iudicatur. Non em̄ qđ furatū est sed mens furantis attendit̄. xiij. q. vi c. fi. Qđ intelligitur cū intendit accipe etiā multū alias in minimis non p̄prie furtum nec mortale est. Qđ. aūt dicit̄ puer. vi. Non grandis est culpa cū quis furat⁹ fuerit. non p̄terea dicit̄ quia ī se non sit mortale. sed vt dicit. b. Tho. scda scde. q. lxvi. arti. vi. duplici ratione. Primo p̄ter necessitatem inducentez ad furandum que vel diminuit culpam vel totaliter tollit cū scilicet esset extrema necessitas. vt dictū est supra. Unde quasi hanc rationē assignans quare non sit grandis culpe. subdit Salomon. Furatur em̄ vt esurientem impleat aiam̄. Scō, p̄ter comparationem ad reatū adulterij quod vnicuiq; est grauius. vnde morte punitur in lege diuina. Unde de fure subditur q̄ de p̄hibitus reddet septuplum. qui autem adulter est perdet aīam suā. Currit ꝙ cum fure qui participat cū eo in furto. Quod vt notat Ugo. cardi. sup. v. supradicti p̄s. fit inquem modis contentis in his versibus. Jussio. consilium. consensus. palpo. recursus. Participans mutus. nō obstans. nō manifestans. Quos versus ponunt plures doctores. b. Tho. scda scde. ꝛ in. iiij. Alb. ꝛ alij. Sed eorum declarationez habes plene in precedenti c. de rapina. quod sufficeret pro alia predicatione ibi. vide. Idem enim iuris est in participatione rapine ꝛ furti.

Capitulum. xv. de Furto ꝛ de multis speciebus seu modis furti. ꝛ de inuētis. que sibi retinētur ꝛ de pignore. ꝛ de cōmodato. ꝛ de depposito. et de locatione ꝛ cōductiōe. ꝛ de p̄scriptiōe. quō. s. in his cōmittatur furtum vel aliud peccatum.

Furtum est cōtrectatio rei alienę mobilis ꝛ corpalis fraudulosa inuito dño. lucrifaciendi gratia siue ip̄ius rei siue vsus possessionis vere. vt. ff. eo. l. i. Contrectatio ponitur in predicta diffinitione. qz sine ea nō est furtum. etiam si intenciat voluntas. vel verbū. tamen p̄ solam voluntatem erit quis transgressor alteri⁹ p̄cepti. s. illius. Non cōcupisces rem p̄rimi tui. Rei alienę ponit̄ in diffinitione. qz in re p̄pria non cōmittit̄ furtum. intellige nisi alius hēat in re illa aliqđ ius. puta cui res erat pignorata vel commodata quā dñs fraudulose capiendo furtū cōmitteret ff. e. l. si res. §. si is qui re in principio. Idē Tho. scda scde. q. lxij. Mobilis ꝛ corpalis dicit̄. qz in rebus immobilibꝫ vt in agro vel in corpalibus vt sunt actiones ꝛ seruitutes nō cōmittit̄ furtū eo q̄ talia nō possint contrectari. Fraudulosa dicitur. qz cū aliquis credebat rem esse suā que nō erat. vel si nō erat sua credebat q̄ etiā ab eo q̄ habebat ibi ius posset accipe. nō cōmittit furtuz. licet al⁹ teneat̄ instī. vi bo. rap. §. qz tñ. ꝛ §. sc. Invito dño dicit̄. qz si credit dñm p̄missurū ꝛ subest iusta causa credendi nō tenet̄. Secus si non subest. ff. eo. l. si is qui. Et dicit̄ dñs inuit⁹ etiaz si videat rem auferri ꝙtus nō cōtradicat. ff. eo. l. penul. Si aūt putat facere inuito dño ꝛ in dñs vult furtū quidem fact ꝙntū ad intentionem sed non tenet̄ ad restitutionē. nec dñs pōt petere obstante sibi sua voluntate. ff. eo. l. inter oēs

Capitulū .xv.

.§.penul. Lucrifaciendi gratia dicitur. qz si quis alienā ancillam rapuerit nō causa lucri sed libidinis nō committit furtū. ff.e.l.xcrum. Vsus rei vel vsus possessionis vere dicitur. qz nō soluz cōmittit furtuz qui rei dominium vult lucrari. sed etiā qui vult in re ipa lucrari vsum ⁊ possessionem di.xv. qui saccū. ff.e.l. qui inuenta. Quot sunt species furti? Rñdeo. due. Nam aliud est manifestum. s. illud cū quo fur deprehendit priusqz veniat ad locū destinatum. Aliud nō manifestum cū quo nō deprehenditur. ff. eo. l. ij. ⁊. iij. Item nota qz quedā remanent in noīe generali quedam sub speciali, veluti sacrilegium. qđ furtum est rei sacre. Peculatus qz est furtum de re publica. xxij. q. iij. quid ergo. Fibigeatus quod dē furtū qñ quis dispergit gregem ⁊ inde furatur. Plagium quod dicit furtum hoīs. s. qñ quis liberum hoīem scienter vendit vel emit. ff. de plag. l. i. ⁊. iij. Et eodem modo si seruum alienum solicitauerit vel asportauerit.

De furto in gene .§.i.

Notandū ergo qz furtū cōmittit quis qñ abstulit rem alienā fraudulēter ⁊ sciens nō esse suam occulte ⁊ est mortale nisi cēt quid minimuz vt fructus' ortozū in paruo valoze ⁊ hmōi. quia tunc veniale nisi illud modicū abstulisset ⁊ intētione ⁊ notabiliter accipiendi, vel damnificandi si potuisset qz tunc est mortale sm. b. Tho. ij. ij. q. lxvi. ar. vi. ⁊. xiij. q. vi. c. ij. Et tenet etiā restituere rem furatā qz citiꝰ potest nisi ille a quo abstulit tantūdem habuisset de suo ⁊ nolebat reddere qz in tali casu nō tenet ad restitutionē sm. Ho. sti. nisi p hoc fieret alteri grauamen. peccauit tamen talis grauiter sic auferendo si poterat in iudicio rem suā recuperare. qz non debebat sibi facere iusticiā sed iudex. Si aūt in iudicio nō poterat rehabere suū vel ꝓpter defectū probationis vel ꝓpter tyrannidem vel potentiam i pius. tunc etiam nec accipiendo peccauit. nisi inde alīs scādalum pararetur sm. Tho. se. se. Idem. Pe. de palu. in q̄to. ⁊ Henricus de Gan. Ad quod etiam facit dictū Aug. xiij. q. v. nō sane. quicquid ab inuito sumit iniuriose aufert. Nam plerīqz nec medico volunt impendere honorē suum ꝛc. Et quod dictū est de furto. s. qz cū fine scandalo alicuius rem sibi furatam vel aliud tanti valoris potest accipe ab eo qui abstulit qñ in iudicio recuperare nō posset tenetur restituere. Idem videtur dicendū de rapina, vsura ⁊ fraudulentia ⁊ alijs damnificationibus iniustis. Et qz bona fides nō patitur vt idem bis exigatur. tutum est hēredibus suis declarare qz ille non tenet sibi p aliquem modū honestum, vel donare ei si qđ deberat ille fur vel raptor vel alias damnificans. Et hoc dico ne ille qui alienū detinebat conscia dictus restituat illud maleablatuz ei ex q̄ habebat ius suū. ⁊ sic habebit bis suum. Pro maiori declaratione predictoꝝ nota qz in. vij. casibus nemo sibi satisfacere potest. Primō qñ iuridice vl' aliter potest suū rehabere. i. petendo ab eo qui ē sibi debitor vel ipm in iudicio cōueniendo p. probationes sufficientes q̄s hz ⁊ sibi fieri speraz iusticiam. facit. n. tūc cōtra ius expressum. ar. di. ir. §. quicunqz ergo legibꝰ. Secdo in iudicio ordinario ⁊ cōmuni. Nemo em̄ potest ee iudex in ꝓpria causa. vt habet. C. ne quis in ꝓpria cau. l. i. quod institutū est iuste. tum ne fur vel raptor deprehensus se excusare posset dicens se debere hīe ab alio cui furat? est. tum qz inde orirent scandala ⁊ discordie si extra ordinariū iudiciū quilibet sibi satisfaceret. tum qz plus posset accipe q̄z quod debet hīe dicendo rem suā maioris precij q̄z sit ⁊ eā quā abstulit minoris q̄z sit. Tercio in dubio, tūc enim est superioris sententia requirēda. alīs accipiendo cuz se exponat piculo furti ex quo dubitat peccaret grauiter. ar. di. xxiij. habuisse. Indecēs est ⁊ satis abominabile dedecus, vt in re dubia certa detur sententia. Quarto cuz verisimile est inde scandalum proximorum generari ⁊ grauamen. puta quia vel capietur vel credet qz qui innocens est illud furtum fecisset. Nemo em̄ cū alterius iactura debet locupletari. de re. iur. li. vi. Quinto qñ ex hoc immineret periculum ꝓprie fame. puta quia verisimiliter estimari potest qz scietur ⁊ vt fur diu vlgabitur cum nō possit probare illum sibi esse debitorem cui abstulit. ar. xiij. q. i. nolo ibi. q̄ fidens ꝓscīe sue negligat famā suam nimis crudele est. Sexto si imminet ei piculum, ꝓprie psone vl' vite puta qz possz accusari vt fur. qz hoc cēt temptare deū. ar. xxij. q. ij. queritur. Septīo si imminet piculū pscie. puta qz ñ credit sibi licere ꝟ furtū reputat vl' qz se exponit piculo piurij parat? piurare cū peteret potiꝰ q̄z dicere veritatē. ar. xxviij. q. i. §. ex bis oībus. ⁊ xxij. q. v qui piurare. Peccat g̃ in bis casibꝰ sibi satisfaciens. Satisfacere aūt seu restituere nō tenet nisi plus debito accepisset vl' nisi ei nō satisfaciendo seu restituendo vnū de quinqz vltimis piculis euenire posset cui tñ obuiaret restituendo. ar. extra. c. cū ex iniūcto de noui ope. nunc. §. super eo. Et rō hoz est qz sic retinens cōtra se vel cōtra ꝓximū quereretur iusticiā naturalē. Item nota qz si filiusfamilias abstulit de bonis parentum contra voluntatē eorum furtū cōmisit ⁊ si est quid notabile mortale est ⁊ si coheredes, haberet post mortem eorum. videtur obligari illis pro eo qđ contingebat illos de sic ablatis si sunt in notabili quantitate. nisi obtinuisset remissionem super bis ab ipsis parentibus, ⁊ multo magis emancipatus tenetur. Nec potest filiusfamilias sm. Ray. in summa dare elemosynā de peculio

profectio ⁊ aduentitio nisi credat pr̃em p̃missu
tũ vel nisi sit de licẽtia pr̃is in schol' vel in pegri/
natione. De castrensi aũt vl'q̃ castrensi potest.
Pro buius declaratiõe nota ꝑm Guil. Peculiuz
castrense dicit̃ q̃ filiofamilias occasiõe militie
a parẽtibus vl' alijs donat̃ vel ipe in militia acq̃
rit. Quasi castrense est qđ filiusfamilias ex ad/
uocatione vel alio officio publico ꝓcepit. puta si
sit officialis seu rector ⁊ inde recepit salariũ. Idẽ
dicit̃ de medico. ⁊ sili qđ p̃sbiteris ⁊ clericis ex of/
ficio suo aduenit. Et in p̃dicto duplici peculio
filius censet̃ vt p̃familias vt possit de eo facere
elemosynã ⁊ facere vt placet. C. de ino f. test. l. fi.
Profectitiũ est qđ ex rebꝫ p̃is vel earꝫ occasione
aduenit vt fructꝰ siue lucrũ ⁊ in isto nil iuris hz
filius sed p̃ plenã ꝓprietatẽ, vt instit. p q̃s perso.
no. acq̃. §. i. Aduentitiũ est qđ ex alia q̃cũq̃ cã fi/
lio aduenit siue a mre siue ab alia extranea ꝑso/
na siue de alijs oparionibꝫ siue de laboribꝫ suis.
⁊ in hoc peculio ꝑuat̃ filio ꝓprietas. Et si p̃ pre/
moriat̃ filij est. ꝙ viuente p̃re hz p̃ plenum vsu
fructũ. ⁊ de eo fili⁹ testari nõ p̃t. extra de sepul.
licer li. vi. In bonis aũt q̃ hz pater multo min⁹
filius habet aliquã ptãtem nisi qz hz ali. ⁊ iõ ac/
cipiendo ꝓtra voluntatẽ eius furtum cõmittit.
Item nota qꝫ si vxor occulte ⁊ ꝓtra voluntatẽ vi
ri dedit de ei⁹ pecunijs vel alijs rebꝫ in notabili
q̃ntitate. notabili dico ꝑm se vel etiã ꝑm ꝓportio
nem substãtie viri. qz tũc furtũ cõmisit ⁊ morta/
liter peccauit si notabiliter dedit. sanguineis su
is siue alijs ludis fucis vl' alijs vanitatibꝫ expen
derit ⁊ dando etiã pauperibꝫ isto mõ peccauit. qz
si nõ hz ꝓfernalia ꝙ votes tñ non p̃t dare ele/
mosynã ꝓtra voluntatẽ viri. Et no. ſcda ſcde. q. iij
In extrema tñ necessitate ꝑ̃t ⁊ hz subuenire eẽ
ꝓtra voluntatẽ mariti dũmodo tñ ipe ex hoc nõ
incurrat notabile detrimentũ sui status. lxxxvij.
di. nõ satis. Si etiã mlr vltra gubernationẽ do/
mus exercet̃ artẽ aliquã lucrosam, vt aurificiũ
lanificiũ. sericiũ ⁊ hmõi. tũc de suo lucro posset ⁊
notabiliter dare ꝓ ꝓijs causis dũmodo tẽ te eius familia
vñ cõuenienter aliũde sustentet̃. Alb. De pane
⁊ de vino ⁊ hmõi q̃ cõiter consueuerũt viri dare
ptãtem familie erogandi ecĩpo qꝫ nõ ꝓhibuerit
concessisse vident̃ dũmodo moderate fiat. quin/
imo si aliqñ ꝓhibuissent pie p̃sũt inter ꝑtes. s. qꝫ
intendant ꝓ hmõi ꝓhibere eas a nimio nõ a to
to. Guil. Si tñ ꝓscia sua eis dictaret qꝫ nllo mõ
contentarent̃ nõ debent dare cõtra cõsciam. Pa
rafernalia dicunt̃ q̃ hz vxor ꝑter votes vt succes
siones hereditarie, legata ei facta vel donata et
hmõi. De parafernalibꝫ autẽ p̃sũt disponere vt
volũt mulieres nisi obstet consuetudo vel aliqđ
ius municipale. Ultra p̃dictos tres casus. s. ex/
treme necessitatis in paupe vel cũ mulier est lu/
crosa, vel hz parafernalia. De. de pal. ponit etiaz
alios casus in q̃bus mulier põt dare elemosynã
⁊ alienare sine licẽtia viri. Primus est ad vi
tandũ damnũ sicut fecit Abigail. i. Reg. xxv. qz
mulier hz ꝓprietatẽ in bonis cõibus sicut et vir.
vñ si ꝑ negligentiã vel maliciaz viri videat sibi
imminere ꝑiculũ põt ipa obuiare. Secus si
vir sit fatuus. tũc em dispensatio domus ptinet
ad vxorẽ nisi ꝑ superiorem aliter ordinatũ fuerit.
Tercius est si vir absens nõ posuit aliũ dispen/
satorem dom⁹ sue loco sui. Quartus est. si pe/
grinans vir expensas taxatas dederit mulieri.
si vult sibi subtrahere põt pauperibꝫ erogare. hec il
le in q̃sto. Siqua aũt furtiue accipiũt vltra pre
dicta teneant̃ ad restitutionẽ ꝑm qꝫ p̃sit. Item si
scipulus cuiuscũq̃ artificis si abstulit vel de pe/
cunijs vel de ipis rebꝫ venalibus sui magistri vl'
si emens aliqđ ꝑ suo magistro dixit plus expen
disse q̃ fecerit accipiens sibi residuũ pecunie qz
furtũ est. Item q̃libet gerens negocia alteri⁹ vt
tutor curator, procurator ⁊ hmõi fingentes se pl⁹
expendisse in emendo vel min⁹ recepisse q̃ recepe
rint in vendendo vel alias dolose damnificãtes
Item q̃ habet societatẽ cũ altero de lucro alicui⁹
negocij si sufficienter ꝑm pacta inita ⁊ iusticiam
sibi respondit de ꝑte illi contingẽte retinendum
de iure illius furtũ cõmittit. Sic etiaz agricola
partionalis si nõ fideliter ⁊ integre respõdit suo
patrono. Item stipendarius etiaz in bello iusto
existens si pupillos vel alia comeltibilia abstu/
lit ab hoĩbus ꝓ quibus pugnat, vel blada col/
legit ꝓ equis pascendis vel alios eos dãnifica/
uit. qz furtum est vel rapina ⁊ ad restitutionem
tenetur, nec excusatur si hoc faciat ex preceptoꝝ
mini sui. di. viij. que contra mores. In bello in
iusto tenet̃ inimicis de dampnis datis. De bel/
lo aũt mlta hẽs in tercia ꝑte in tractatu de dam
nis. c. ij. Item qui dedit opem ad furtum faciẽ
dum. ⁊ qui dedit consiliũ, ⁊ qui receptauit furet̃
tenetur vltra peccatum ad restituẽdum ꝑm mo/
duz tamẽ qui dicitur in. c. de rapina sup̃. Quid
si mulier fecit furtum siue ante matrimonium
siue post ⁊ vir participauit aut vir fecit ⁊ mulie/
er participauit. nunquid licebit vxori de reb⁹ cõ
munibus satisfacere? Rñdeo ꝑm Guil. Ubi de
consuetudine regionis vir ⁊ vxor cõicant sibi cre
dita ⁊ debita ex contractu vel maleficio. si res fur
tiua adhuc existit in eorum potestate, vxor potest
illam restituere etiam contradicẽte marito. Si
autẽ consumpta est potest vxor si expresse vir nõ
contradicat negocia mariti gerendo ⁊ scipam li
berando estimationem restituere de communib⁹
bonis. Prohibente autem marito non credo qꝫ
debeat facere huiusmodi restitutionem cũ non
habeat administrationẽ rerum. sed maritus. si
tñ restitueret de rebus cõmunib⁹ bona fide non
credo, qꝫ esset pnã iniungenda q̃si ꝓ mortali

Capitulū .xv.

Quid si quis furatur ꝓpter necessitatem famis vel frigoris? Rñsio. Si est extrema necessitas ñ peccat sed vnꝰ iure suo. de ꝓse. di. v. discipulos. Unde pōt occulte subtrahere vt dicit Tho. scḋa scḋe. q. lxvi. non tm̄ ꝑ se sed ꝑ alio. Hꝫ in tali casu oīa sunt cōia. di. xlviij. sicut hi. Sed hoc intelligendū est cū aliter sibi, puidere nō potest. Nam si ab amicis, vel etiā elemosynaliter petendo inueniret & ex verecūdia nō peteret non excusaret a furto accipiendo occulte ab alīs. Q. si nō sit extrema necessitas peccat quidē. sed ꝓpter necessitatē attenuatur peccatū. Et in tali casu intelligit pe/nitentia q̄ imponit. extra de furt, si q̄s ꝓpter necessitatem. De restitutiōe facienda vide infra de restitutiōe ꝑ totū. Quid si q̄s furat xp̄ianos detentos a pagānis vt eos liberet? Rñdeo ꝑm Rai. & Hosti. Si est tꝑs guerre in nullo tenet, xxiij. q. ij. c. q. viij. vt prīdē. Si vero est tꝑs treuge tenetur ipi pagano restituere nō hoīez ꝓpter periculum aīe sed estimatiōe m. si ir etiaz tenet de alīs male ablatis ar. xxiij q. i. noli. Si tm̄ pagani cōpulerant ad circūcisionē vel idolatriā vl aliquod mortale peccatū tūc penit? ille liber factus est. Et sic furans eū nō peccat sed meret. ar. di. liij. nll'a Sed & si q̄s violēter uteret ancilla sua nec vellz desistere. si aliter nō posset euadere tale malū licite fugere posset & dimittere dñm suū. Nūquid xp̄iano qui detinet a sarraceno liceat furari? Rñdeo ꝑm Hosti. Si ipe xp̄ian? dū esset treuga frā geret eā & sic erat in culpa & fuit capt? nec immiher periculū necessitatis nō licet furari & tenet ad restitutionē. Nam talis iuste detinebatur, vt q̄ ꝓpe belli captus est, vel si immineat necessitas ñ tenetur ad restitutionem.

De inuentis Sci .ſ.II

endum q̄ de inuētis Hiero. sic ait. Sciant hoc viriū sile esse rapine si q̄s inuēta non reddiderit xxiij. q. v. multi. Et Aug. si q̄d inueniſti non reddidiſti rapuiſti. q̄ntū ꝓtuiſti feciſti. q̄ plus nō inueniſti. q. ea. Et nota q̄ Hiero. & Aug ī dictis auctib⁹ sumūt rapinā large, ꝑ omni illicita vsurpatione. Sed ꝓprie loquēdo nō est rapina & fur tū dicit. ff. de fur. l. falsus. Et aduertendū q̄ inuēta aut de ꝓpinquo fuerūt in bonis alicuius nec būtur ꝑ derelicto aut nunq̄, vel nō de ꝓpinquo sed ab antiquo vt thesauri. Si primo mō tūc ſm Hic. & Tho. qui res alienas inuētas q̄ de ꝓpinq̄ fuerūt in bonis alteri? & nō būtur ꝑ derelicto accepit vt sibiipi retineret mortaliter ꝑccauit si est q̄d notabil' valoris. & tenet nihilomin? ad restitutionē ei cui? est. Q. si ꝑ se nescit cui? sit. faciat publice denūciari in eccl'ia. & si nec isto modo repiret cui? esset. debet pauperib⁹ erogari. nisi ipe inuētor eēt multū paup. q̄ tūc posset cū licentia epi vel penitentiarij sui, vel ꝓfessoris illud sibi retinere q̄ñ. ſ. non inuenitur cuius est. Sed si res inuenta nō fuisset in bonis alicuius aliq̄ñ vl ab antiquo fuit vt in thesauris antiquis inuentis. quid iuris? Dicit Tho. scḋa scḋe. q. lvi. q̄ res q̄ nunq̄ fuerūt in bonis alicui? sicut lapilli & gēme que inueniunt in littore maris, & non domestice aues & pisces maris. tales res occupanti cōceduntur. Et eadem ratio est de thesauris antiq̄ tpe sub terra occultatis quorū non est aliq̄s possessor nisi q̄ ꝑm leges ciuiles tenētur dare medietatē dño agri si in alieno agro inuenerint. Ro. autem de palu. in ḡrto dicit q̄ thesaurus in alieno agro inuētus, ꝑ medietate restituendus est domino agri inuētus in suo agro suus est. De consuetudine aūt thesaurus vbicunq̄ inuētus est principis. Et dicit thesaur? vetus de positio pecunie cuius non extat memoria. hec Ro. De eodem igitur fieri potest elemosyna. sed non tenetur. Hosti. aūt in summa dicit q̄ si thesaurū in ꝑpio fundo inueneris sit tuus. Idem si in alieno data opa. sed si non data opa. medietatem debeo dño fundi. insti. de re. diui. §. item ea. et. §. thesaurus & §. item lapilli & C. de thesauris. l. i. Res aūt pro derelicto habita occupanti cōcediꝫtur. s. si sit mobilis & abiciatur. Idem si immobilis. Idem Guil. Res aūt que iaciunt in mari ad alleuiandū nauim ꝓpter periculum vite nō būtur pro derelicto. vnde restitui debent si scitur cuius sunt vel pauperibus erogari si nescitur.

De pignore. Ro .ſ.III

ta q̄ si quis est vsus piguore accepto vnde habuit emolumentum tꝑale si hoc egit contra voluntatem pignorantis cōmisit furtū. si ex voluntate eius cōmisit vsuram nisi forte eēt talis res cui? vsus sine precio solet concedi inter amicos sicut commodatio libri, & in vtroq̄ casu tenet ad restitutionem. vel restituendum preciū illius vsus Tho. scḋa scḋe. q. lxxiij. Et nota ſm Hosti. q̄ pignus est obligatio rei licite & mobilis ꝑ debito inita. & transit in ptātem creditoris. Sed hypoteca que est etiā q̄si pignus sed rei immobil' non transit in ptātem. q̄ntum vero ad actū psonalez non differunt. Que possunt obligari vel nō. vide in sum confes. li. ij. ti. viij. q. lxxiij. Prohibent aūt obligari res sacre vt ecclesie. Itez vasa sacra vel ornamenta ecclesiastica. & in hoc nisi necessitate vrgente. i. in illis casibus in quib⁹ pñt talia alienari. extra. eo. ti. c. i. Ecclesiastici etiam redditus & stipendia non pñt obligari speciali conuētione. sed a iudice pro debito canonici ex cā iudicari pñt obligari ſm Inno. extra de fide ius. pue nit. contrarium faciendo furtum, vel sacrilegiū cōmittitur. Item liberi hoīs nulla est obligatio q̄ in his ꝓsistit tm̄ obligatio pignoris que de bonis nostris facimus obnoxia. Fallit hoc in libro

homine suspecto ⁊ male merito vel in ppio debi
to nisi debitor cedat bonis extra de solut. odard⁹
vl si tanta sit necessitas q̄ ducat patrē q̄ filiū ob
liget q̄ vendere possit. Fallit ⁊ in q̄busdam alijs
casibꝫ q̄s narrat Hosti. li. iij. Rica. pri. de pigno.
Obligari aūt pñt ꝑm Hosti. vbi sup̄ tā res. pſē
tes q̄z future. ⁊ fruct⁹ pendētes. part⁹ ancille fru
ctus pecoꝝ. ⁊ ea que nascent. ff. e. l. qui nondum.
Item res corpales ⁊ incorpales, vt cautiones ⁊
nōia debitorū. ff. e. l. cū conuenit. Item pñt pigno
ri obligari psonales fuitutes ⁊ vsufructus. ff. e.
l. si is. §. fi. Item prediales fuientes rustice non
aūt vrbane fuitutes. ff. e. l. si is. Si q̄s autē res
suas obligauerit. de pñtibꝫ ⁊ futuris sensisse p̄
sumitur. q̄uis hoc nō exprimat. vt. C. q̄ res pi
gno. obli. pol. l. fi. Sed videt exceptū esse qđ spe
cialiter obligatur⁹ nō erat. vt puta vestis. suppel
lectilia ⁊ silia que in vsu hēbat. C. q̄ res pig. ob
li. l. i. Pignoraticia vero actio nō nascit nisi re
muz tradita re creditori. insti. qui mo. re. cōtra.
obli. §. vlti. Notandū est q̄ q̄diu vn⁹ tenari
us rema net ad soluendū pignus nihilominus
remanet obligatū. ff. e. l. qui plures. Et nota q̄
creditor tenet oēs fructus pignoris pceptos de
ductis expensis bona fide circa hmōi factis cōpu
tare in sortē. Si aūt hoc facto sibi vult reddi suū
a debitore ꝑm Rai. li. i. ti. de vsuris. §. rij. plura
habet auxilia. primo videlicet pōt pecuniaz mu
tuatam petere p actionē psonalē coram iudice. C.
de pig. l. q̄uis. Secdo pōt pignus sibi datū alteri ī
pignore obligare. C. de pig. l. i. ⁊ ij. tercio pōt pi
gnus etiā vendere inuito ⁊ ptradicente debitore
nisi debitū offerat. C. debitorē venditionē pigno
ris impedire nō posse. l. i. ⁊ ij. Circa venditionē
tñ est adhibenda distinctio. q̄ aut certa pacta fu
erunt firmata inter debitorē ⁊ creditorē sup̄ ven
ditione pignoris in certo termiō, vel loco vel per
sona de hoc facienda. aut nullo mō faciēda. Aliut
sup̄ hoc nil conuentū est inter eos. In primo ca
su tenet creditor prius notificare debitori postea
poterit vendere ꝑm formā conuentā. ⁊ nō aliter.
In secdo casu q̄n fuit pactū appositū de non ven
dendo etiā tūc potest vendere. sed dz creditor pri
us denunciare debitori ter vt soluat. ⁊ si nō solu
erit poterit vendere postea. alias si ante ꝛtrinaz
denunciationē venderet furti teneret. In tercio
casu cū. s. nil conuentuz est sup̄ hoc sufficit vna
denunciatio postea elapso biennio poterit fieri
venditio. Probant hec. ff. de pigno. act. l. si cōue
nerit. Ad satisfaciendū creditori supradictis mo
dis pōt cogi debitor p ecclesiā si est de foro suo. ⁊
etiā si nō sit de foro suo p modū denunciationis
rōe pacti. extra de iudi. nouit. vel in modū recon
uentionis. iij. q. viij. cuius in agendo. Et si forte
post inceptā cām vellet debitor desistere a cā mo
ta contra creditorē videt q̄ ad petitionē credito
ris possit eū cogere iudex ecclesiasticus vt rādeat
coram eo vel satisfaciat extra de ordi. cogni. cum
dilect⁹. Et nota ꝑm Hosti. in sūma li. iij. Rica
de pigno. §. iij. q̄ hec infrascripta intelligūtur pi
gnori tacite obligata. si q̄s promisit dotē tibi oīa
bona illius p̄ illa promissiōe tacite obligantur. si
cut ⁊ bona mariti pro restituenda dote mulieris pro
ri tacite obligant. etiam vbi extraneus. i. is qui
non habet in potestate mulierem constituit dotē
⁊ nisi ipe extraneus ipam dotez specialiter stipu
letur. ipa mulier tacite stipulasse videtur nec pro
delicto viri debet vxor amittere dotem suā. extra
eo. ti. ex literis. etiam si crimē lese maiestatis cō
miserit. C. ad. l. iul' maiesta. l. quisquis. §. vxorez
Item omnia bona conductoris inuenta ⁊ illata
in predio rustico domino sciente nisi ad tempus
inferantur domino tacite obligata sunt p pensi
one. C. in qui. cau. pi. ta. ptra. l. q̄uis. in agrorz
bano nō distinguit vtrum dño sciente vel nesci
ente sint ablata. Item bona tutorū et curatorum
tacite obligantur minoribꝫ p̄ illoꝝ officio si
administrauerint inique. C. de admi. tu. l. pōffi
cio. Item bona patris tacite obligantur filijs p
rebus aduenticijs. C. de bo. que lib. l. cū oportet.
Item bona matris conuolantis ad secdas nupti
as sunt filiorum prioris matrimonij vt eis resti
tuat qui a priori marito lucrata fuit. C. de se. nu
pti. hac edictali. Item bona defuncti tacite obli
gantur pro legatis ⁊ pro fideicōmissis. C. cōmu
nia. de le. l. i. Et nota q̄ si pignus periret vel dete
rioretur penes eum si hoc accidit sine culpa cre
ditoris non tenetur soluere illud nisi actū sit q̄
amissio pignoris liberet debitorez. Si vero peri
ret vel deterioraretur culpa creditoris tenet cre
ditor. C. de pig. act. l. que fortuito. Item nota q̄
in casu in quo creditor iuste vendit pignus ⁊ bo
na fide si minus accipit q̄z debeat habere potest
agere contra debitorem ad residuum. Si vero
plus accipit tenetur restituere debitori. C. di uer.
pot. l. fi. hoc Rai. alias furtum cōmitteret sibi il
lud plus retinendo.

De cōmodato. §. IIII.

Nota q̄ si alicui cōmodatū fuit aliq̄d ad certuz
vsum ⁊ ipe ad aliud est vsus, pura q̄ equus sibi
cōmodatus est vt iret in villam ⁊ ipe duxit ī bel
lum sic furtuz cōmittitur. nisi forte rōe amicicie
poneret spem in ratihabitiōe. ⁊ tenet talis ad sa
tisfactionē si perijt vel deterioraretur. ff. e. l. si vt
certo. Hosti. ⁊ Gof. ⁊ in cōmodato nō transfert
dominium. sicut in mutuo. Est autē commoda
tum ꝑm Hosti. alicuius rei ad aliquem specialē
vsum gratuita facta concessio. Quaz si merces in
teruenit transit in locatum vel alium ptractum
innoiatū. Cōmodare aūt potest q̄s ⁊ donare cō
modare pōt cui ⁊ donari ⁊ is qui obligationem

Capitulū .xv.

contrahere potest. Item non solū prelatus sed eē yconomus. naz ⁊ talis contrahere pōt. x. q. tj. hoc ius. Sed si pupillo cōmoderur nō tenet licz alium sibi obliget. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iulian⁹. §. aūpenul. tenet tū pupill⁹ inq̄ntū locupletior factus est. sic ⁊ si pſone nō eccl'ie cōmodatū fuit tenetur eccl'ia inq̄ntū in vtilitatē eius versum est. Hosti. Item si vtēdo ad id ad q̄ē est sibi cōmodatū periit vel est res deteriorata. q̄z tūc si gra vel volū tate ipius cui cōmodatū est. est cōmodatū. nō tenet de casu fortuito nisi ipe fuisset in culpa. Exēplū vt si cōmodatū remisit p̄ min⁹ idoneū nūcium vel interuenerit pactū q̄ teneatur. vel fuit i mora postq̄ debuit reddere. q̄z in q̄libet horz tenetur ad satisfactionē. Dicit casus fortuit⁹ qui p̄uideri non pōt. sicut incendiū. ruina naufragiū rapina ⁊ hmōi. C. e. l. i. Tenet aūt de dolo ⁊ culpa lata leui ⁊ leuissima. extra de cōmo. c. i. Et dicitur dolus machinatio vt si fecit cōmodatarius sibi subripi rē cōmodatā. Lata culpa est cū dicit se nō intelligere vl' se nescire q̄ dōes sciūt. vt si dimisit rez cōmodatā in platea. ⁊ dicat q̄ nō credebat sibi auferri. ⁊ sic ablata est ei vñ ei imputat ⁊ tenet ad satisfaciendū tal' cōmodatarius. Leuis culpa est desidia seu negligētia. vt si rē cōmodatam posuit in camera ⁊ dimisit ostiū apertū inde recedens ⁊ sic ablata est. Leuissima vero culpa ē que aliq̄ mō p̄euideri potuit. vt si rē cōmodataz posuit in arca. sed nō firmauit claue. ⁊ sic ablata est ei. vñ ei imputat ⁊ tenet ad satisfaciendū. sed firmauit arcā ⁊ adhibuit oēm diligentiā tūc nō tenetur. Dz si ablata est res cōmodata. vel periit vt si seruū tibi cōmodauero vt domū tuā vel tectum reficiat. ⁊ cadens de machina moriat nō teneris nisi in culpa deprehenderis. etiā leuissima. q. d. machina nō fuit diligēter ligata. ff. eo. si vt certo. Si vero cōmodatū fuit gra cōmodātis tm̄ si periit vel deterioratur cōmodatarius tenet de dolo ⁊ culpa lata. vt. ff. e. si vt certo. puta si vxori mee mutuaui clamidē vt honeste iret ad eccl'iaz vel vt inde adduceretur. Si aūt fiat gra vtriusq̄ tenetur de culpa lata ⁊ leui. puta cōmodauī tibi ciphos argenteos cum amicos communes inuitasses. ff. eo. l. in rebus. hec Hostien. in summa. li. iij. Rubrica. xxv. §. i. ⁊ Gof.

De depōsito. Nō .§.v.

ta q̄ si depōsito sibi facto vsus est vl' retinuit sibi vel p̄cessit ad vsum. q̄z tūc furtū cōmisit. nisi hoc egit cū voluntate deponentis. vl' nisi erat res qua vsus est p̄sistens in pondere nūero ⁊ mēsura nō obsignata. q̄z in hmōi non p̄prie locū habet depositum. Item cū res depōsita apud eū existens perijt seu ablata est si quidē dolū cōmisit vel latam culpam tenet. De leuissima culpa tenet si sit in mora vel aliq̄d accepit p̄ custodia. aut gratia depositorij fuit depositum. aut se obtulit depositor de casu fortuito tenet si pactū. vel morā precessit. extra. eo. bona. vide ī summa li. tj. in ti. vi. q. xriij Quid sit culpa leuis ⁊ leuissima habes supē. §. cōmodatum. ex his videt posse solui q̄stio qua queritur. Quid cū officialis alicui⁹ cōitatis vl' dñi qui solet dici camerarius vl' thesaurari⁹ recipiēt pecunias introitus ipius cōitatis. vel dñi gabellarū pedagioz collectaz ⁊ p̄dictas pecunias assignas congruo tpe alijs officialibz vel pſonis determinatis a dño ipo vel a cōmunitate. puta stipendarijs ⁊ alijs seruientibz eis. vtrū si pecunia sibi tradita p̄ modū q̄si depositi si cū ea negociet vel eam p̄mutet cambiendo florenos ad monetam vel ecōuerso. vel mutuo tradens vsurā recipiat. vtrū lucrū inde susceptū fiat suum. Ad hoc dicendū q̄ si cōitas inde nihil ledat seu dñs illius pecunie nec etiā pſone que recipe debent sua salaria. q̄. s. tpe statuto eis soluit integre. illud lucrū suū facit rōe sue industrie. ⁊ precipue cum subsit amissio ei⁹ periculo sui. vñ ⁊ fideiussoreż tales solent dare ⁊ cōmunitates hoc sciūt ⁊ tolerent. q̄z res est in numero consistens ⁊ pondere non obsignata ⁊ sic non p̄prie depositū. Secus aūt esset si pecunie amissio subsitaret piculo communitatis. vel dñi. q̄z tunc lucrū esset cōmunitatis seu dñi deducta tm̄ mercede laboris illi⁹ eam exercentis. Item si ex hoc exercitio sequeret damnum creditoribz dñi vel cōmunitatis. q̄z eis non soluitur statuto tpe ex eo q̄ camerarius pecuniā communitatis. vel dñi in alijs tenet occupataz tunc tenet illis de oīno damno ⁊ peccat grauiter contra voluntatē eoz deferendo solutionem. Si aūt in vsuris exercet talem pecuniā peccant grauiter talia p̄mittētes ad quos spectat cū p̄cipes sint peccati p̄senriendo. xi. q. iij. Qui p̄sentit ⁊ tenetur ipe ad restitutionē. ⁊ cōitas seu dñs si inde aliquid lucri hīet quo ad illam ptez. De fraudibus aūt quas ibi faciūt dādo diminutas monetas ⁊ de extorsionibz. q̄z cōiter multe. ⁊ q̄si innumere minutie sūt ⁊ difficile eēt inuenire p̄sit ea paupibus dari. ar. xriij. q. v. non sane.

De iniusticia in .§.vi.

locacione ⁊ p̄ductione facta videndū est. Dicit autē locator qui rei sue vsum alti p̄ precio concedit. vt cum loco tibi domum meā ego sum locator. tu vero conductor. Et etiā q̄libz dicitur quis locare operas suas q̄n offert se ad faciendū aliquid pro precio. vel etiā q̄n accipit rem vt faciat in ea aliq̄d quod dicit innominatus cōtractus. Et potest in hmōi committi peccatū multiplici ter. Primo si locat rez viciosam sciēter. puta domū ruinosam. vel equū claudicantem vel aliq̄d defectuosum peccat mortaliter si inde secutū est vel verisimiliter sequi poterat notabile damnū

conductori. ⁊ tenetur ad satiffactionē de damno subsecuto. ⁊ hoc q̄n tale vicium vel talis defect⁹ ignorabatur a conductore. vñ ⁊ in li. qui dicitur Veridiana sic dicitur. Si locaui tibi cōuenta mercede vnum equū ad vecturā ducendū Florentie ⁊ restituendū inde ad octo dies. ⁊ equus adeo vicios⁹ erat vt cōmode eo vti non posses forte q⁹ cespitabat. vel cadebat vel sessorē ledebat cū calcaribꝰ vrgeret nō ambulabat vel male ⁊ similia. Distinguendū est. q⁹ si locaui certū. puta hunc equū ⁊ sciebā vicios⁹m. teneor ad oīe dānum ⁊ interesse tuū. Si nesciebā vicios⁹m non teneor. Sed si locaui tibi incertū. puta vnuꝫ de equis meis cū hēm plures bonos ⁊ malos ⁊ postea tibi pītaui malū hoc sciens. teneor etiaꝫ ad oīe interesse. Item teneor tibi ad oēs impensas quas fecisti i equitatiōe. ⁊ tu teneris specialiter ad ea q̄ mecū etiā pueniſti. hec ibi. Item si locāvo domū vel agrū plus exigat q̄ debuerat p̄sideratis circūstantijs p̄currentibꝰ q̄ multe sunt peccauit plus vl̄ min⁹ ꝑm q⁹ grauat conductor. Item si grauauit cōductorē exigēdo pensionē siue mercedē rei locate añ tp̄s debitū. q⁹ iniquū est. et ꝑm Gof. in hoc seruari dz q̄d inter eos actū est. Si vero nō apparet q̄d actū sit seruādus est mos regionis. q̄ si nō apparet vel est vari⁹. seruandū est q̄d minimū est vt. s. soluat in fine anni. de re. iu. in obscur. in. vi. Idem Azo. Item si dñs siue locator expulit inquilinū seu p̄ductorē de habitatione. vl̄ vsu rei locate añ terminū conuentū inter eos in casu nō concesso peccauit. ⁊ tenet ad satisfactionē si cōductor ex hoc aliq̄d dānuꝫ incurrit. Vbi nota q⁹ in q̄tuor casibꝰ licite locator potest expellere p̄ductorē. Prim⁹ est si dom⁹ locata necessaria facta sit sue habitatiōi. puta si domus in q̄ habitabat casu destructa ē. aut si postea duxit vxorē. aut sil'is necessitas supuenerit. q̄d intelligenduꝫ est ꝑm Hosti. q̄n tp̄e locatiōis illa necessitas nō imminebat. Secōs casus est si dom⁹ habet necessitatē reparatiōis. ⁊ intelligo de necessitate orta post locatōem. ⁊ in bis duobꝰ casibꝰ est remittenda pensio p̄rata tp̄is. Tercio⁹ si puerse cōductor in domo p̄uersetur. vt si tenet porcos in solario vl̄ nō est in ea ꝑm pactū p̄ductōis. vl̄ si deterior est faciat rē. puta si opa rustic⁹ suo tp̄e nō exerceat. vl̄ si malas femīas ibi teneat aut ec̄ puellas. ar. in auth. de leno. §. sancim⁹. vl̄ p̄pter inimicicias culpa coloni ortas dānū dat agro. vt si inimicus ei⁹ arborem exciderit. q̄ exempla ponit Hosti. Et in hoc tercio casu dixerūt aliqui nō esse remittendā ptē pensionis p̄rata tp̄is. Sz p̄trariū vꝛ est q⁹ dñs tenet remittere ꝑ pōt agere contra inquilinū de dam. da. Quart⁹ est q̄n inq̄linus pensionē nō soluit p̄ biennīū. q⁹ pōt expelli si ad quinquennīū. vel vltra p̄duxit. Et si locator p̄mittit sub certa pena nō expellere conductorē intelligatur p̄dictio si soluat pensionē. ff. eo. ti. l. q̄ro. hoc q̄tuor casus ponit Gof. extra eo. ti. p totū. Item si conductor male tractauit rē sibi locatā. sic plus vel minus peccauit ꝑm lesionē ⁊ p̄cipue q̄n ex malicia vel crassa negligētia hoc egit. et tenet ad satisfactionē. Item si nō solueret tp̄e debito cuz posset peccauit. Item si exigit locator a conductore satisfactionē dāni de re locata in casu etiā in quo nō tenebat. vl̄ econuerso si conductor nō satisfecit de dāno secuto in re sibi locata cū tenebat. Pro cui⁹ declaratiōe nota ꝑm Hosti. q⁹ si dānū contigerit culpa p̄ductoris vl̄ illoꝝ q̄rū opa vtit. tenetur ip̄e p̄ductor. ⁊ in hoc ec̄ cōtractu venit culpa leuis cū gra vtriusq⁹ celebret. q̄uis q̄dā p̄trariū dixerint vt isti à more cōtra. obli. §. fi. Vñ si auriga vl̄ carroteri⁹ dū ceteros currus trāsire non permittit cōtendēdo si currū euertit ⁊ seruū l' bouē quē cōduxerat quassauit. vl̄ occidit. tenet conductor. debuit. n. se tp̄are ⁊ diligentius se hē. ff. eo. §. item q̄rit. Sed si fecit q̄d q̄cūq⁹ diligens fecisset securus erit. ff. e. si merces. §. qui colūnā. De dāno vero dato ab alio cui obuiari nō potuit. nō tenet. ff. e. sed de dāno. Similiter de casu fortuito nō tenet nisi fecerit speciale pactū Hosti. Idē si locando opas suas in faciēdo aliquā rem inutilit dānuꝫ dño rei destruendo in toto vl̄ in parte ip̄am rem si hoc p̄tingit culpa sua vl̄ illoꝝ quoꝝ opa vtit tenet de dāno etiaꝫ vbi leuis est culpa. vt si cōductor colū nā transferendā cōduxit vl̄ volia ⁊ sil'ia si fracta fuerūt sua culpa vel suoꝝ quorū. s. opa vtitur tenet. Si aūt adhibuit diligentiam quā adhibuisset diligēs paterfamilias nō tenet. ff. e. si merces. §. qui ⁊ colūnam Et licet de dāno dato ab alio nō teneat. tenetur tū de custodia. ff. e. l. qui mercedē. Nam q̄ mercedē p̄o sola custodia accipit tenet etiā de leuissima culpa. q̄ tra de depos. bona fides. De casu fortuito nō tenetur nisi ex pacto. Item si nō laborauit tantuꝫ q̄ntum cōmode potuit. vel faciendo moras l' passas nō necessarias vel etiā non faciēdo opus diligenter. Item pastor tenet de custodia. ff. locati. l. qui mercedem. Et si dñs dicat q⁹ p̄rijt culpa vl̄ dolo illius ⁊ pastor negat ꝑm Hosti. pastori incumbit onus p̄bandi. Nam cū ip̄e rōe officij debeat custodiam hē si dicit amissam p̄bet absq⁹ se culpam siue dolum. sicut argentari⁹ p̄bare debet amisisse rationes. ff. de edendo. l. si quis de argentarijs. §. fi. Idem in custode carceris. ff. de custo. ⁊ exhi. reo. l. fi. cū alijs. Qui dolū allegat dolum p̄bare debet. ff. de p̄bati. l. quotiens. §. qui dolū. Item si sutor puerū quē cōdurerat forma calcei tam velementer percussit vt ei oculus effoderetur. tenetur. q⁹ leuis tm̄ castigatio est ei commissa. ff. e. l. item queritur. §. si sutor. Item q̄reci pit pallium meū. ⁊ postea p̄ errorem dedit alteri tenet q⁹ non toleratur error in sacro p̄cio. ff. eo.

Capitulū .xv.

Item si pallium. Item si vestimenta pollienda accepit ⁊ mures roserūt de culpa tenet. vt. ff. eo. l. item queritꝫ. §. si fullo. Item si aliqd sartiendū vel polliendū vel gēmam sculpendā vel includē dam accepit tenet. excepto si vicio mare frangat nam tūc nō tenetur nisi i p̄ speciale pactū. ff. e. l. si quis fundū. Eodem mō si vitulos pascēdos accepit. Item si me inuito nauta ponat res meas in aliā nauī cū conducerā ⁊ pereāt tenet nauta. ff. e. l. item queritꝫ. §. i. Et nota q̄ in certis casibꝰ fit remissio census siue precij rei licite ꝑm Gof. vt si conductor expellit fit remissio p̄ rata tp̄is vt supꝫ Item excusat ꝓpter vim maiorē cui resisti nō potuit. ff. e. l. si ex ꝓducto. §. ij. ⁊ iij. Itē ꝓpter sterilitatem afficientē conductorez in agro incōmodo nisi sterilitas valeat cōpensari cū vbertate precedentis vel sequētis āni. Et fiat hec remissio p̄ rata tp̄is sterilitatis extra eo. ꝓpter. Sed ꝑm Jnno. ⁊ Hosti. si aliqs locat opas suas tm̄. vl̄ locat opam ⁊ rē. vel accipit specie ex innoīato ꝓtractu vt aliqd faciat in ea. totā mercedē recipit etiaz si casu fortuito impedit⁹ fuerit nisi mora vel culpa posset sibi imputari. puta si opatus fuit alibi eo tp̄e quo inde potuit cōmode opari. ff. de vāt. ⁊ extraor. ogni. l. i. §. penl̄. Casus vbi fortuit⁹ nocz locatori corp̄is in mercede vt nō habeat nisi p̄ rata Item ꝓductor agri vel domus vl̄ alteri⁹ rei pōt ipam rē alteri locare. C. e. l. nemo. ⁊ tūc res posteriores ꝓductoris sunt obligate principali dño vsqꝫ ad istam q̄ntitatē quaz iste scds ꝓductor tenet priori. ff. eo. l. si in lege. Item si ꝓductor expendit aliqd in re ꝓducta necessarie vel vtiliter augēdo edificando vel instituēdo ꝑm Hosti. aget contra locatorē vt expensas recipiat. ff. e. l. dñs. alias secus. Item nota q̄ magistri vel scholares tractantes cū aliq̄ ciue Bononien. de ꝓductiōe hospicij ireq̄sitis inq̄linis nisi tp̄s fuerit elapsum cōductionis sunt excōicati. extra. de loca. ex rescripto. De hoc bēs in. iij. p̄te. ti. i. Item si aliqd possidet iure p̄scriptis nō extantibꝰ ꝓditiōibꝰ oībus q̄ req̄runt ad legitimā prescriptionē tūc rē furtiuam hz vel raptā ⁊ sic peccat mortaliter ⁊ tenet restituere ꝑm Guil. ⁊ alios thxologos ⁊ canonistas. Pro cui⁹ materie aliq̄li sed breuissima declaratione est sciendū q̄ prescriptio vel vsucapio ꝑm Ray. est acq̄sitio dominū p̄ priuationē possessionis tp̄is a lege diffiniti. i. p̄ spaciū tp̄is diffinitū a lege. ff. de vsuca. l. iij. Differūt aūt p̄scriptio ⁊ vsucapio ad inuicez in hoc. q⁹ prescriptio est circa immobilia vt agros domos ⁊ huiusmodi. Vsucapio circa mobilia vt animalia ⁊ huiusmodi. rvi. q. iij. quas actiones. Itez vsucapio cōpletur triennio. sed ad prescriptionem requirit plus temporis vt. j. patebit.

Ad prescriptio .§. vii

nem legitimā q̄ttuor requirunt ꝑm Ray. Gof. ⁊ Hosti. Primū est priuatio prescriptōis per eū qui prescribit p̄ tp̄s a lege diffinitū vt toto illo tp̄e sine interruptione sit possessa. xvi. q. iij. §. potest. Temp⁹ aūt a lege sup̄ hoc diffinitū est in prescriptiōe longi tp̄is. tēpus. xx. annoꝝ inter absentes. ⁊ x. inter p̄ntes. In prescriptiōe longissimi tp̄is est spaciū. xxx. vel. xl. annoꝝ. xvi. q. iij. §. potest. Et hoc intellige contra laicos ⁊ priuatas p̄sonas. Nam ꝓtra ecclesiā non potest prescribi nec̄ ab alia eccl'ia nec̄ a laico nisi spacio. xl. annoꝝ. Cōtra ecclesiā vero romanā spacio. c. annoꝝ xvi. q. iij. quas actiones. ⁊ c. nemo. Et intellige p̄ntes in eadem prouincia existentes ꝑm Hosti. ⁊ Guil. ꝑm alios in eadem ciuitate. Secōnum est bona fides. id est q̄ recipiens rem quā p̄scripsit credit tradentē ee dominū vel bē ius alienandi ⁊ sic erret in facto ⁊ non in iure. ff. de ver. sig. l. bone fidei. Jnno. ⁊ Ray. ⁊ hec bona fides requiritur p̄ totū tempus prescriptiōis. extra de p̄scriptio. vigilanti. xxxiij. q. ij. si virgo. Et nota q̄ ꝑm leges non solū exigebatur bona fides in prescriptione longissimi temporis scilicet. xxx. vel. xl. annorum. sed etiā in prescriptione longi tp̄is. x. vel. xx. annoꝝ non tamen req̄ritur ꝑm leges bona fides nisi ab initio prescriptiōis. vt. C. de prescriptio. xxx. vel. xl. annoꝝ. l. cū notissimi. ⁊ l. si q̄s emptis. xvi. q. iij. §. potest. Sed ꝑm canones req̄ritur bona fides in omni prescriptione in qualibet parte tp̄is quouscz prescripsit. extra. de re. iu. possessor li. sexto. Unde in hoc leges ille sunt abrogate per canones vt dicit Jo. an. quod pōt facere papa ꝓpter periculū animaꝝ. vt. x. di. per totum. ⁊ extra de prescripti. vigilanti. Terciuz q̄d requirit est iustus titul⁹. ⁊ ꝑm Ll. ⁊ Guil. dicitur iustus titulus omnis actus p̄ quē solet acq̄ri dominiū. vt si verus dñs tradat rem. aut q⁹ solui tur ei vt debitū. aut q⁹ emit. aut quia est hered̄ institut⁹. aut intra res hereditarias habuit. aut donatum est ei aut per transactionem recipit siue pro derelicto habitam occupauit. aut legatuz est sibi. aut datuz est viro in dotem ex parte vxoris aut pro socio. id est quando duorum societate soluta diuiduntur bona. id est facta diuisione cedit in p̄tem alteri aliquid eorum que bona fide possidebant alienū. aut pro suo vt cū quis inter multa q̄ habet sua habet aliqd alienū q̄d credit suum. Dicit tū Hosti. q⁹ iste vltim⁹ titulus sz p̄ suo nunc̄z dat cām p̄scribendi nisi aliquid supiorū pretendant. C. de vsuris. l. celsus. Sed cū extra. de p̄scripti. ad aures. ⁊ c. vlt. nil dicatur de titulo non videtur q⁹ requiratur sed sufficiat bona fides solum. Jo. an. sup̄ dicta regula possessor breuiter dicit q⁹ si ius cōmūe vl̄ p̄scriptio non est ꝓtra possessorez sufficit bona fides. alias necesse est allegare titulum ⁊ probare nisi alleget

prescriptio tanti tpis cuiꝰ in ꝓtrariū non sit memoria. extra. de ꝓscrip. c. i. li. vi. In ſūma autem cōfeſ. li. ij. ti. v. q. xvi. dicit ꝙ ſufficit bñe titulum vel ꝓſumptū. ⁊ iō ſoluunt nil ꝓtraria ex. e. ti. c. de q̄rta. Et ſubdit Guil. ꝙ ꝓſumptōes de iuſto ti. ſp bñe pōt ſecura ꝓſcia q̄n ei nihil ꝓbabilitatis innoteſcit de cōtrario. Quartuꝫ ꝙ req̄rit eſt ſm Ray. ꝙ res non ſit viciosa. Et dr res viciosa ſi eſt furtiua vel vi poſſeſſa quā nō ſolū fur vel raptor ſ nec vllus aliꝰ q̄uis ab eis emerit vel alias bona fide acceꝑit ꝓſcribere pōt vel vſucapere. ⁊ hoc niſi viciū purgatū fuerit loco iſtiꝰ q̄rti. Hoſti. et Gof. dicūt ꝙ opter ꝙ ſit res ꝓſcriptibil. Ponūt aūt Ray. Hoſti. ⁊ Gof. in ſūmis multa ee que ꝓſcribi nō ꝑnt. Et in crimini bꝫ nullo tpe ꝓſcribi pōt. ſ ponꝰ ex diuturnitate tpis augent. extra de ꝓſue. c. fi. xxvij. q. v. qđ deo. Item ꝓtra obedie tiam viſitatione, ꝑcuratione q̄ debet rōe viſitationis ꝓſcribere nō pōt ſubdit extra de ꝓſcrip. cuꝫ nō licet. extra de cenſi. c. cū inſtātia. Item eccie ⁊ cetera ſacra loca nec nō decime ⁊ primitie ⁊ oblationes nullo iure ꝑnt a laicis poſſideri vel ꝓſcribi. qz regulariter qđ poſſideri nō pōt ꝓſcribi ñ pōt. xvi. q. iij. §. poteſt. Item limes parrochiaꝝ vel dioceſum vel qđ adheret limiti ꝓſcribi nō pōt. ſ bñ limes predioꝝ. xvi q. iij. licet. Item publice penſiones ⁊ fruitiões agroꝝ nō preſcribunt a colono. Item liber bō. xvi. q. iij. §. pōt. Item reſp̄ublice q̄ ſunt in vſu ꝑpli romani vel aliaꝝ ciuitatū vl plate pontes aqueducus. riue ⁊ hmōi nec in toto nec in ꝑte hec ꝓſcribunt. ff. de vſuca. l. vſucapio. His q̄tuoꝝ ꝓditioibꝫ cōcurrentibꝫ re aliena preſcriptā cū bona ꝓſcia q̄ſ pōt poſſidere ſm Hoſti. Jo. an. ⁊ q̄i oēs. Naꝫ iure būano diſtincte ſunt poſſeſſiões. ⁊ res appropriate. dis. viij. q̄ iure. Et ius ſic diſponit ꝙ illud qđ ꝑꝰ erat alienū efficiatur ſuū iure ꝓſcriptiōis. Si q̄s vero bꝫ ſup hoc cōſciam ſcrupuloſaꝫ ad cōſiliū ſapiētis deponere debet. ꝙ ſi non poteſt deponere reſtituat. ⁊ nullo mō teneat cōtra cōſciam qz edificat ad gehennaꝫ xxxviij q. i. §. et his itaq̄. De preſcriptiōe q̄ ad cōſciētiam ſic dicit Anto. de bu. in. c. qz plerīq̄ de immu. ec. Preſcriptio aut eſt mere odioſa q̄. ſ. ſolū eſt fundata et negligētia nō ptētis. vt in preſcriptiōe xx. āno. ⁊ hmōi. ⁊ tū in ꝓſcribente deeſt bona fides. ⁊ ſic tal' tenet reſtituere in foro cōſcientie. Aut ꝓſcriptio ñ eſt mere odioſa. qz. ſ. nō eſt fundata ſup pura negligentia eius ꝓtra quē preſcribitur. ſed ſup terminis preſcribētis. ⁊ titulo ⁊ bona fide. ⁊ tūcq̄ tales preſcriptiōes ſunt inducte contra naturalē equitatē ſed ꝑpter bonū ⁊ equū publicū ſic taliter ꝓſcripta non tenet preſcribens reſtituere. ⁊ hoc tenēt cōmūiter canoniſte in. c. vigilanti. extra. de preſcrip. Et in regula poſſeſſor. de re. iur. in. vi. theologi tenent cōtrarium. ⁊ ſic res eſt in dubio. Patis eē dici poſſet ꝙ ſi acq̄rit rem titulo lucratiuo conſulendū eſt ei ꝙ reſtituat vbi nullā fecit expenſaꝫ. Sed ſi titulo non lucratiuo. tūc ſi contra ignorantē ⁊ nō ſagacem conſulatur. vt reſtituat ſi contra ſagacem conſulatur. vt non reſtituat. niſi refarcito precio ⁊ expenſis meliorationis. qz hoc damnū eſt paſſus ꝓpter negligentiā eiꝰ cuius erat res in nō recupando. Ille. Ray. aūt dicit ſimpliciter tali conſulendū ꝙ reſtituat. Q̄ ſi tal' nollet acq̄eſcere non audet illi dare ſecuritatē ꝙ ſit in ſtatu ſalutis. nec audet precise diffinire illū eſſe in ſtatu dānandoꝝ ꝓpter iura q̄ hoc concedūt. ⁊ ſic ſeruatur vbiq̄. Sed Inn. Hoſti. Jo. an. Ber. Gof. Bonat. Gl. Guil. Geral. Jo. de rip. ⁊ Lau. ſimpliciter dicūt licite poſſe poſſidere taliter preſcripta. ſ. concurrentibꝫ dictis circūſtantijs. ⁊ liceꝫ̄ in uniter tenet. Quot aūt modis interrūpatur preſcriptio naturaliter vel ciuiliter ⁊ q̄n requieſcit aut nō currit. vide in ſumma cōfeſ. li. ij. ti. iij. q. xxij. ⁊ ſe. Ubi dicit ꝙ ſm Ray. interrūpitur ꝓſcriptio duobꝫ modis. ſ. ciuiliter et naturaliter. Et ciuiliter tribꝫ modis. Primo ꝑ libellū principi oblatū ⁊ hoc valet in annalibus actionibus que ꝑ hoc ꝑpetuant. Et ſm glo. dicunt ānales actiones q̄ vltra annū non durant. Secdo interrumpitur preſcriptio ꝑ querelā iudici factā ⁊ ſecuram rei conuentionē. ⁊ hoc in cībus actionibꝫ Tercio ꝑ litis conteſtationē. ⁊ hic modꝰ in oibꝫ actionibꝫ valet. C. de preſcrip. xxx. anno. l. ſi. Idē p omnia eſt in q̄ſi litis conteſtatione ponendum extra. vt li. nō conte. quoniā vltra medium. Extra iudiciū etiam ciuiliter interrūpitur ꝓſcriptio. v. modis. Primo modo ꝑ ſolutionē vſurarum debite pecunie. Nam ſolutio vſuraꝝ vt dicit glo. interrūpit preſcriptionē ſup debito ꝑ q̄t quot āños creditoꝝ ceſſet a repetitione debiti. Interrumpit ſecdo ꝑ ſecuram cautionē factā a debitore. C. de preſcrip. xxx. anno. l. cū noviſſimi. Tercio interrūpitur ꝑ proteſtationē cū non pōt procedere aliq̄ cauſa impediꝰ. extra. de of. oꝝ. c. paſtoralis ⁊ xvi. q. iij. §. poteſt. Iſta ꝓteſtatio ſm glo. pōt fieri coram ordinario iudice vel etiā coram publicis ⁊ honeſtis ꝑſonis. Interrumpitur q̄rto ꝑ denūciationē factam colono. i. ꝑ citationez factam de parendo iuri coram iudice ſup re quaꝫ poſſidet nomine alieno. extra. vt li. non conteſta. quoniā Quinto interrūpit ꝑ ſynodalem ꝓclamationez vt cū ſacerdos in ſynodo vel concilio ꝓuinciali vel generali ꝓclamat ꝙ aliꝰ ſacerdos teneat rē ad ſuam eccleſiā ꝑtinentem vt extra. de preſcrip. ſanctoꝝ. Naturaliter aūt interrūpitur preſcriptio ꝑ occupationem aque ⁊ ꝑ violentam eiectionez vel etiam ſi res ſit furto ſublata. ff. de vſuca. l. naturaliter. Cum Ray. concoꝝ. Gl. in oibus pdictis ⁊ Inno. in glo. ſuper. c. illud eo. ti. Item notandū q̄ in. viij. caſibus nō currit preſcriptio.

Capitulū .xvi.

nec etiā interrūpit ꝑ quiescit ꝑm Rai. Primus est tpe plari male alienātis q̄diu viuit ⁊ tenet eccīam vt di. glo. ⁊vi. q. iij. si sacerdotes. Scōs ē tpe vacatōnis eccie. Tercius est q̄diu prelatus est hereticus. ⁊ intelligēdum ꝑm glo. de prelato eccie cuius res ab alio possidebatur. extra de p̄scrip. audiris. Quartus est tpe scismatis. extra de prescrip. cum nobis. Quintus tpe excōicatiōis quod intelligo si nō sit negligens in absolutione. extra vt li. non cōte. qm̄. cuius rō est quia excōicatus non potest agere ad interrūpendum p̄scriptōem. Sextus est tēpe etatis pupillaris. Septimus est in tpe quo quis lītima cā impeditus nō pōt agere. extra de appel. ex rōe. De his Inno. extra eo. ti. c. ex trāsmissa. vbi etiā specificauit de tpe hostilitatis ⁊ captiuitatis. Item nota q̄ vt dr in glo. r. q. i. sup. c. qz aliquis pōt ꝓpria auctoritate retinere q̄d de iure non p̄stitit. licz illud diu soluerit vt. C. de agri. ⁊ censi. l. liniby. Tēpus eīm nō inducit obligatōem extra de censi. puenit nec in talib⁹ currit p̄scriptio sine cā. etiam si aliquid gratis longissimo tempore sit prestitū. nō currit in hoc prescriptio. xvi. q. iij. clerici. Sciendum etiā est de tpe q̄n incipit currere p̄scriptio. Circa quod dicit Rai. ⁊ Guil. q̄ non incipit currere p̄scriptō in actōe reali vel psonali nisi ex quo quis pōt agere nisi impediēte euz iure. Et dr actō realis ꝑm Guil. q̄n quis rē suā p̄sequit apud quēcūq; detētorē vt ē rei vendicatio. Actio psonal est de qua cōtra psonā agit ex aliquo contractu vel quasi ex maleficio vel quasi vt ē actio ex emptōe. actō tutele. actō de furto. actō de eiec. ⁊ effusiōe. Et ex his sequit q̄ filiosamilias n̄ currit p̄scriptō in rebo aduēticijs nisi ex quo libera⁹ tus est a patria ptāte. nec cōtra mulierē currit p̄scriptō in dote nisi mīimonio soluto vel marito ad inopiā vergēte. q̄ eīm extūc pōt repetere dotez si n̄ reperit currit p̄scriptio cōtra eā. Item nec creditori currit p̄scriptō nisi extāte debiti cōditōne. vt si p̄misi creditori. c. si nauis mea venerit de asia. non currit contra eum p̄scriptō nisi cum nauis venerit. nec currit prescriptio nisi adueniente die solutōis. vnde si credidisti mihi. c. vsq; ad. c. ānos non incipit currere prescriptō de me nisi cōpletis. x. annis. pbatur. C. de prescrip. xx. an. l. cum notissimi. Cōcor. Ul. Item nota ꝑm Rai. q̄ ignorātia iuris nō facit aliquē bone fidei possessorem. ff. de vsuca. l. nunq̄. in glo. ⁊ ponit exemplū. puta si credo pupillū vel illū qui curatorez habet posse rē suā alienare sine auctate tutoris l̄ curatoris. ⁊ sic ab eo emo vel in donū recipio nō possum illud p̄ tps statutū prescribere. Idē Ul. Idē etiā si emo rē quā scio furatā putās michi licere quātocūq; tpe nō p̄scribo. Si autem quis dubitat an res sit sua ⁊ br iustam cām dubitandi ꝑm Host. ⁊ Ber. talis adhuc debet hēre bonā fidez ⁊ vtetur fructib⁹ ⁊ prescribit. dr tm̄ ab alijs inquirere veritatē vt sic ad eum pueniat. ar. di. xxvij. §. fi.

Caplm. xvi. de fraudulēcia per modum predicationis

De fraudulēcia sequit que cōmittit in emptōne et venditōe seu negociatōe.

dñi p̄s. lxx. Quīm nō cognoui negociatiōz introibo in potēcias dñi. dñe mēorabor iusticie tue solius. Br cū dñs dicat Lu. xix. p parabolam loquēs. Negociamī dum venio tradens suis suis pecuniā qua possent negociari. ⁊ demum exigens rōem ab eis seruū quē repit non fuisse negociatū dure increpauit. pecuniā ab eo abstulit ⁊ cōdēnauit. Nūo ergo Dauid asserit se abstinuisse a negociatōe vt dño gratus eēt ⁊ suū regnuz intraret. di. Quīm non cognoui. Sciēdū igitur q̄ triplex est genus negociatōis. circa q̄ p̄s. docet nos recte hēre sui exēplo. Prima est mundialis ⁊ sceleſta ⁊ ideo cauēda. q̄m̄ non cognoui negociatōem. Scōa est spūalis ⁊ honesta. et ideo exercenda. introibo ⁊c. Tercia est tpalis ⁊ modesta et ideo p̄mittēda. dñe memorabor ⁊c.

Et a secundo in .§. i.

choando. s. de negociatōne spūali. Parabolā ponit circa hoc saluator dicens Mat. xiij. Simile est regnum celoz hōmī negociatori quērēti bonas margaritas. Regnū celorū significat ecclesiam militātē. ⁊ est sensus. Quod fit in eccl'ia. a quolibet fideli est simile ei quod narrat' in ꝑabola ista de negociatore. Negociator. n. q̄rēs margaritas. vna inuēta que sibi vidr p̄ciosior vnde ⁊ ditior fiat vendit oīa que br ⁊ emit eaz. Negociator discurrit p diuersas regiōes p̄ciuz portat vt merces accipiat. Sic negociator spūalis discurrit non corpe⁹ mēte p tres regiones que subsunt dñio dñi sui vbi manifestat potēcias suas. Prima est regio celestis in qua mānifestat' dī potētia ad remunerādū. Scōa est terrestris. i qua declarat' dei potētia ad creādū ⁊ gubernandum. Tercia est in infernis vbi comp̄bat' potētia dei ad cruciādū. Per istas regiones psalmista ostēdit se discurrere dū ait. Introibo in potēcias domi. i. loca vbi manifestant' sue potēcie, mēte. intellectu. ⁊ affectu. Merces que repit' in p̄ma regione est gl'a dīne intuitōis. Thesio eīm est tota merces inquit Aug. q̄uis enī ibi sint mīte margarite. iuxta illud q̄d canit eccl'ia. Porte nitent margaritis que sunt varia gaudia beatoz. lxx tm̄ p̄ciosioz. Unde. Posuisti in capite eius. id ē in mente seu intellectu iusti ⁊ spūalis negociatoris coronam. mercedem que finem non hēt sicut coronam de lapide p̄ciosoſ ſ̄ clare visionis dei

Emit aũt hec si emi põt gra que vtiq; pecũia est ipsius dñi cõmẽdata seruis suis ad negociãdũ spualiter. Vt aũt possit hẽ istã pecuniam qua e mat. vendat oia que possidet oia. i. substãtiã. corpus aiam supponit gr̃e ad eã bñdã cõseruã dam augmẽtãdã. ea meditãte recipit gl̃az. qz grãm gloriã dabit dñs. ps. Vñ punulus bap tisatus. si nulla bẽat opa meritoz. tñ qz habet grãm decedẽs recipit gloriã. Hinc Greg. Re gnũ celoz tãtũ vz q̃tũ hẽs. s. vt oia subiciãtur voluntati dei gr̃e sue. Nil vilius cũ emit. nil ca rius cũ possidet. In secda regiõe. s. bunt indi sunt multe margarite. Multa sunt genera bonoz̃ qz diuitie. honores. scia hmõi Sed pciosioz oi bus ẽ sapia. Vñ de ea dicit sapiẽs. Nec ppauit li sapie. s. lapidẽ pciosum. oĩa que desiderãtur huic nõ valẽt cõpari Prouer. iij. Sapiam aũt voco virtutẽ infusam tm. sic accipit cõter i sac scriptura. Ipsa pprebẽdit in se cẽs virtutes mo rales quib in vita nil est vtilius hoib vt dicit ibi sapiẽs Pecunia qua emit est labor cohiben di moderãdi suas passiões. Nã vt dicit phus Virtus est scia circa difficilia. Et Virgil. Sur sum atollere gradũ. s. ad virtutẽ hoc opus hoc la boz est. Et in li. sapi. dr. Si q̃sieris sapiam q̃si effodiẽs thesauz̃ inuenies. In effosiõe thesauri ẽ labor in abiciẽdo terrã. i. terrena affectu despici endo. est desideriũ thesauri magnũ. est pfun dario que inuit hũiliatoz̃ In tercia regiõe. s. inferni merces que descẽdẽdo meditatõe ad eaz in vita pñti põt emi ẽ venia. i. remissio pene eter ne inferni vel talis purgatorij. q̃ quisq; ẽ debi tor p peccatis suis. Nõ ei est hõ sup terraz qui ñ peccet ait Salomõ. iij. Reg. viij. Nulla pcio sioz margarita ex illa regiõe in põt trahi vtili oz ista. s. venia. Multa ci in meditando pñt tra bi vt cognitio dñe iusticie cõpassio ad illos. et hmõi. ẽ hec vtilioz. Pecũia aũt qua emitur ista margarita pciosa ẽ pnia. Vt ei di. Leo pa. Ele mia ñ dar nisi correcto. de re. iur. in. vi. Et plenius declarat Aug. de pe. di. i. inquies. Neiem putas de errore ad veritatẽ de quocũq; magno vel puo vicio ad virtutẽ trãsire posse sine pnia. Per pe nitẽtiã. n. principli cordis cõtritoz̃ vera tollit culpa. de pena debita plus minus pm q̃tita tẽ doloris. De ista igit negociatõne spualr intelli git qd dñs pcepit di. Negociami. Et ad hãc ex ercẽdã dicit ps. se intratuz̃ in potẽtias dñi. i. i re giões sue potẽtie. suo exẽplo nos ad idẽ p nocãs

Reuertendo ad .§. II

primũ genus negociatõis. s. quã faciũt mũdani qz plena est multis vicijs. iõ cauẽda inq̃tũ vici osa qd ipe psal. nos docet suo exẽplo di. Non co gnoui negociatõnẽ. hic est textus pm aliã bib lie trãslatoz̃ In loco cuius nra trãslatio habet. Nõ cognoui lr̃aturã. hoc est exercitiũ iniquoz̃ de quib dr Baruch. iij. Filij agar exquisierunt prudẽtiã que de terra est negociatores Temã. ẽ Et iõ hãc dñs Jhesus phibet di. Jo. ij. Nolite facere domũ patris mei domũ negociatõis. Do mus pr̃is est ñ solũ eccia material sed multo ma gis spualis. i. collectõ fideliũ que tũc fit dom?ne gociatõis cũ fideles intẽdũt negociatõib jniqs Vñ Cri. de hmõi di. q̃ mercator nu nq̃ põt deo placere. Septẽplr aũt negociatio est miq̃ et ca tẽda large sumẽdo Primo rõe finis cupidi. Scdo rõe psone clerici Tercio rõe tpis se riati Quarto rõe pssorũ iniusti. Quinto rõne loci sacrati. Sexto rõe medij iniqui. Septimo rõe materie mali. Quãtũ ad pmũ clar est q̃ cuius finis est malus. i pm opus ne cessario est malũ. Si ergo finis negociãdi sit pr cipalr cupiditas que est radix oĩm malor̃. nego ciatio erit iniqua. Sz̃ p hmõi declaratõe sciẽdũ est. b. Tho. se. se. q. lxxvij. arti. nij q̃ ad negocia tores pertinet cõmutationib rer̃ insistere. Im portat ei negociatio in facto quãdã cõmutatõez Est aũt duplex cõmutatio rer̃ scdm phũm in. i. polit. Vna quidẽ quasi naturalis et necessaria. p quã vicz fit cõmutatio rei ad rẽ. vel rer̃ et pena rioz̃. pter necessitatẽ vite. Et talis cõmutatõ ñ ppie pertinet ad mercatores sed magis ad ycono mos et politicos. i. his qui hñt prudere do mibus et familie sue. aut ciuitati de rebus necessarijs vite Secigit commutatõ pm phũm de se est laudabilis. qz bz finẽ honestũ. qz. s. deseruit necessitati hũane vite Possent tñ in ea cõmitti diuersa peccata sed illa sunt vicia hoĩm nõ artis in se Alia cõmutatio est denarioz̃ ad denarios. vt in cãbiẽdo. vel denarioz̃ ad merces vt in emptõne et venditõe. vel rer̃ ad res vt in permutatõne. que dñr baratti. nõ ppter res necessarias vite. sed ordinat a ad hunc finẽ. s. lucrũ ex ipa commutatõ ne consequendũ et hoc ppie dr negociatõ. Et qz q̃tum est de se deseruit cupiditati lucri que ter minũ nescit. sed in infinitũ tẽdit. ideo pm se con siderata hẽt quãdã turpitudinẽ inq̃tũ in sui rõne non importat aliquẽ finẽ honestũ. vel necessa rium de sui rõne. lucr̃ tñ quod inde queritur et si non importet in sui rõe finem honestũ. vel neces sarium. nihil tñ importat in sui rõne vicios̃. vel rõni contrariũ. vñ ordinari põt ad finem ali quem honestũ et necessariũ. et sic efficeret negoci atio licita. puta si negociator lucrum quod q̃rit moderatũ. tñ ordinat ad hunc finẽ. s. ad sustẽta tionem sui et familie pm. s. statũ suum decentem aut etiam vt inde pauperibus subueniat. vel etiã cum negociatõem intendit. pter publicam vti litatem ne scilicet res necessarie ad vitam patrie desint. et lucrum inde expetit. non quasi finem sed quasi stipendium laboris seruatis alijs debi

Capitulū .xvi.

nis circūstātijs de quibꝫ dicet sic nō pōt cōdēnari. Ꝫ si finē ponat vltīm in lucro intendēs solū diuitias augere in ipsum ⁊ sibi reseruare. i statu pmanet dānatōis. Et de hmōi negociatoribꝫ di. b. Tho. cē intelligēdū qđ ait Crisost. sup Mat. Quicūqꝫ rē cōparat vt integrā imutatāqꝫ vendendo lucret. ille est qui de tēplo ejcitur. vt habetur di. lxxxviij. qm. quod verū est qñ vltimum finem constituit in lucro. tūc ei est extra eccīam quo ad meritū. Nolite ergo facere do. pa. m. do. ne. Hic aūt large sumimus negociatōem ⁊ ī sehmōi. §. Scōo negociatio est mala rōe pſone cum sc̄z aliquibꝫ pſonis spāliter aliquo iure ꝓhibeat quod fit cūctis clericis ⁊ multo magis religiosis extra ne cle. vel mo. p totum. vbi non solū negociatio ꝫ plura ibi negocia ponūtur eis interdicta. Dicit etiā Aug. Negociari aliqñ licet, aliqñ non. añqꝫ sis clericus licet postqꝫ effectus es clericus non lz. di. lxxxviij. fornicari. Rō est ꝑ m. b. Tho. ij. ij. q. lxxvij. arti. nij. qz clerici abstinere dēbēt non solum a malis sed etiā ab his que hēnt spēm mali quod in negociatōe contingit. Et hoc triplr. Primo quia negociatio ē ordiata ad lucrum cui us clerici dēbēt esse cōtemptores. Vnde Hier. Clericū negociatorē ⁊ ex hoc deuitē tāqꝫ quandā pestem de uita. dist. lxxxviij. Scōo ꝓpter frequētia negociatorū vicia quia difficulter exuitur negociator a peccatis labiorū vt dr Ecc. xxvij. Et Leo papa. Difficile est inter vendētis emēntisqꝫ mercīū non intercuenire peccatū. de pēnitē. v. qualitas. Sed clericus multuz se dz cauere a peccatis. iuxta illud Ambulans in via īmaculata. Tercio quia negociatio nimis implicat mentem curis secularibꝫ. ⁊ per cōs a spūalibus terrabit. Vñ apls. ij. ad Thimo. ij. Nemo milit. deo im. se ne. se. Ad idem di. lxxxviij. consequēs. bēt. n. frequēter vacare dīnis. Licet tñ clericis vti prima cōmunitatis specie que ordinatur ad necessitatē vite emēdo vel vendēdo. Et si emēdo ad sui vsum victualia vel libros ⁊ hmōi. postea non indigendo his vel alia querendo. ēpta carius vendant clerici qz tūc plus valēt qꝫ prius ñ peccant clerici vel laici. Silr licet eis eandem materiam emere ⁊ iñ artificialia facere, honesta tamē que cōgruāt statui suo. sicut emere ferrū rude. ⁊ inde facere ligones ⁊ vendere ⁊ alia honesta exercitia non tñ ex hoc dimittēdo officia eccie ar. dist. xci. clericus. Nolite ergo qui clerici vel religiosi estis negociationibꝫ vacando facere domuz patrem de. nego. Tercio negociatio est mala rōe temporis festiui. Quilibet enim debet talibus diebꝫ abstinere ab operibꝫ seruilibꝫ. iuxta illud Exo. xx. Omne opus seruile non facietis in eo. Sed negociari computat inter opa seruilia nisi emendo que sunt necessaria victui quotidiano. ⁊ de hoc habetur diffuse. j. ti. Per hmōi negociatōem non solum violātur festa ꝫ frequenter omittunt dīna officia. quibꝫ vacandū est diebꝫ festiuis. de cōse. di. iij. dr. In illa sancta die festiua nūl aliud agendum nisi deo vacādum. Dicit tñ Pe. de pal. in. iij. In nundinis negociandō auditis dīnis non quidem cā auaricie. i. congregandi ad superfluitatē sed aliquo fine honesto sc̄z ad, puidēdū ex lucro necessitati sue ⁊ familie vel dādū paupibꝫ, vel, puidēdū bono cōtratis debꝫ necessarijs ⁊ similia pōt tles excusari ex quo prelati ecciarum sciunt ⁊ tolerāt. Secus si sunt ꝓhibite per aliquā excōicatōem ⁊ hmōi. Conueniens tñ, puideretur per penas pecuniarias. a rectoribꝫ qui magis timentur si exigantur. Quarto negociatio est mala rōne loci. cum scilz exercet negociatio in eccīa. Fit ei ex hoc magna irreuerētia loco sacro. ⁊ per cōs deo cuius ē domus. Vñ ⁊ dōs vendentes ⁊ emētes in templo eiecit di. Nolite fa. do. pa. rē. sed dignius ⁊ sacratius est in tpe gratie templum eccīe qꝫ templuz Salomonis. Ibi ei offerebantur aīalia et sanguis hircorū ⁊ vitulorū. hic aūt offertur corpus ⁊ sanguis xpi verū. Et cum plura peccata perpetrētur in emptōe ⁊ venditōne. grauiora etiam fiūt rōne loci sacri sicut ⁊ alia ibi perpetrata. Impedit ur etiā deuotio orātiū ꝓpter tumultū qui solet cōtingere in hmōi. Sed quid de vendētibꝫ ibi cādelas. Dicendū videtur qđ clerici, vel religiosi qui hoc faciūt principalr ad satisfaciēdū deuotōni fideliū qui solent eas accēdere in honorē dei excusari pōt. Si aūt ad cupiditatē ⁊ lucrum principalr nō vident excusari posse a vicio ei ꝓhibito negociatiōis ⁊ pci pue ī tali loco sicut nec sacerdotes veteris testamēti in his que vendebant in templo. Et in his quatuor casibꝫ predictis cūis cōsulendū sit qđ lucra facta in hoc pauperibꝫ erogentur. nō tñ videtur hoc esse de necessitate salutis. Et rō est. quia datio ⁊ acceptio pecunie in hmōi de se non est ꝓhibita sed actus negociandi nō simplr. ꝫ in tali loco tpe ⁊ pſona vl fine licet aliqui cōtrariū dicant non tamen īuenī aliquod ius vel doctorē solennē hoc expresse dicentem. s. qđ de necessitate sit paupibꝫ dādum illud lucr. Nō aūt predicetur hoc paupibꝫ dādū cautū est absqꝫ aliqua declaratōe esse. s. de necessitate vel consiliū honestate. Nec enim oportz oēm veritatem aperire in ꝑdicatōe ꝓpter periculū abutent iñ sententijs veritatis qui ꝓni sunt ad cōscientiam dilatādam. quinimmo ⁊ interrogationibꝫ decet aliquādo super hoc prudēter eludere. ar. di. xlvij. in mandatis. Semper enim tutior via cōsulenda. sed non impanda. ar. xxvi. q. vij. Alligant. Quinto negociatio redd illicita ratōne mali consortij. puta si mercatores inter se conueniāt ⁊ pactū faciant qđ omēs vendant tali precio tales merces vel vnus solus vendat ⁊ nō

alīq certā rē ꝑ spēm. tales si pactū faciant q̄ vendant certo p̄cio ꝓpterēi ⁊ non plus ⁊ etiā minus sunt liberi Iustū est īmo ꝑsulit Hostiens. q̄ ad hoc q̄ mercatores sua officia exerceāt bona fide de lnīa sui ep̄i sciāt q̄ntū p̄nt lucrari in mēsura bladi ⁊ vini ⁊ hmōi. vel quātū p̄nt ꝑ libra vltra id qđ emerūt vendere in recōpensatōne laboris industrie ⁊ expensaꝝ ⁊ fm p̄ciū taxatū ab eo vendant sine mēdaciis ⁊ tuti erūt a peccato negociationis extra de emp. ⁊ ven. c. i. Bonum ⁊ equū cōsilium est ⁊ q̄ cōsiliū est nō obligat. cum consuetudo vbiq̄ quasi sit in cōtrariū vbi tamē sit ꝑ ep̄m siue quod melius fieret ꝑuideretur per rectores ciuitatis. s. q̄ taxato p̄cio ab eis venderent victualia ⁊ alia que sunt ad vsum necessaria ñ possent mercatores seu vendētes p̄ciū augere absq̄ pctō. Sed si pactū faciūt mercatores insimul q̄ certo p̄cio vendāt merces suas ⁊ non minus ñ tū ꝑ hoc intēdētes se cōseruare indemnes. cū iustū p̄cium ponūt mercibꝰ fm valorē illi? rpis q̄ lucra īmoderata q̄rere et nimietate p̄cij pessime faciūt. Et dñr bi monopolite. a monos quod est vnus ⁊ polite quod est venditō. vl̄ polis quod est ciuitas quasi vnus solus vendēs in ciuitate ⁊ tale pactū monopolitaꝝ est illicitū et a iure ꝓhibitū fm Host. C. de mono. l. i. ⁊ cauetur in dicta. l. q̄ exercēs tale officiū ꝓpꝝis bonis expoliatus exilio ꝑpetuo dānet. Si quis etiā sotietatē facit cū eo quē nouit esse male cōscīe et p fas ⁊ nefas negociari. lz ipse ab illicitis cōmerciis caueat ⁊ socium admoneat ab illicitis abstinere nō excusat nisi ꝓhibeat inquātum p̄t. ⁊ societatem cū eo soluat si p̄t. vel ꝓtesterur si nō p̄t de illicitis lucris ꝑticipare non velle. nec illū in ipis se intromittere. ar. di. lxxxvij. error. ⁊ sup hoc dz inquirere ne laboret crassa ignorātiaque non excusat. Certo est illicita rōne medij. i. cū mendaciis ꝑiurijs ⁊ mendacijs ⁊ duplicitatibus negociatur. Unde Cassio. Illi negociatores abhominabiles sunt coꝝ deo qui iusticiā dei minime ꝑsiderātes ꝑ immoderatū lucrum ambitū polluunt. merces suas plus ꝑiurijs onerando q̄z p̄cijs. di. lxxvij. quid aliud. Et de ꝑiurijs q̄dem ñ est dubiū q̄ qui vtūtur eis etiā vnico ꝑiurio sciēter. s. falsum iurando q̄ peccēt mortal'r fm Rai. ⁊ b. Tho. ij. ij. q. c. ar. vij. quia ex ꝑse cōtra p̄ceptū dei faciūt notabilē irreuerentiā committendo. De mēdacijs aūt di. Rai. q̄ si hoc faciunt vt decipiāt etiā mortl'r peccāt ⁊ tenentur ad restōem eius in quo decepant. Et glo. di. ibi q̄ ñ distinguit vtr̄ in modico vel in magno decipiant. Credo Rai. loqui de mēdacō ex quo quis intēdit nocere seu decipe in multo sicut posset in modico cū dicit esse mortale. Nā si in modico tātū intēdat decipe nō est rō quare dēat cē mortale. Et quod di g'o. videt referendū ad factū nō. ad intentōem quod ex mō loquēdi ꝑz. hoc ē cum ⁊ si intendat decipe in multo actu tñ non decipit nisi in modico quia non potest. vel etiam potest referri ad actum restōnis. quia ita in modico decipiens tenet ad illud modicū sicut ad multum qui in multo decipit. Sed si quis mendacio vtit in emendo ⁊ vendendo vt cōseruet se in demnem. puta vt vendat iusto p̄cio rem suā dicit constituisse sibi plus q̄z cōstituit ⁊ hmōi peccat talis venial'r fm Rai. Sed Host. dicit q̄ si hoc facit assidue ⁊ ex consuetudine. mortal'r videtur peccare. Arguit a simili de caritate quam di. Augu. esse mortale si sit assidua vt ꝑz di. xxv. §. alo. Hoc tñ non credo verum. quia veniale de se q̄n tumcunq̄ continuetur ⁊ multiplicet nunq̄z fit mortale fm Tho. ij. ij. q. cl. arti. ij. Et de hoc. s. in prima parte n. vi. Sed bene dispōnit ad mortale nec est simile de ebrietate. Unde dictū illō Aug exponit. b Tho. ij. ij. q. ea. Est igitur illud mēdacium veniale nisi addatur cōtemptus. Et idem dicendum de duplicitatibꝰ que ibi fiunt ⁊ fraudibꝰ sc̄z q̄ sit mortale vbi intenditur notabilis deceptō ꝓximi alias veniale. de hoc plenius. ¶ Septimo rōne materie mali. Quedam enī negocia sunt que de se sunt mala de sui natura. vt vsura simonia ⁊ hmōi. Unde Almb. Reperiunt q̄plurimi negociatōne mueris mercari velle grām spūssancti i. q. i. repiūtur. ⁊ horum negociatio. i. exercitatō omnibus ꝓhibetur clericis ⁊ laicis fm Rai. Quedam alia sunt que ñ sunt de sui natura mala tñ eis vtūtur homines vt in plurib⁹ ad malum vt facere tapillos ⁊ cartas ludos fucos ⁊ hmōi ⁊ ornamēta superflua vestium. Et ad horum emptōem ⁊ venditōz ⁊ factōem de bet quilibet abstinere ⁊ ꝓmaxime ab his que sine peccato mortali fieri non p̄nt seu quorū vsus cōiter est ad mortale peccatū. Et sic intelligēdus quod dicit Inno. in. c. frēs. de pēn. di. v. valet. Falsa penitētia est cuz penitēs ab offō. i. actu negociali nō recedit. quod sine peccatis agi nō p̄t Et quod ait Greg. in omel'. s. negocia que ad peccatum implicāt. necesse est vt ad hec post conuersionem aīmus non recurrat. de pe. dist. v. negocium. Loquuntur. n. de mortalibꝰ peccatis. Nam si de quibuscūq̄z etiam venialibꝰ intelligantur nullus posset etiam licita negocia exercere. De hmōi autem artibus quarum artificia sunt frequenter ad peccata. dicet infra in se. c. Quedaz alia sunt dubia vt emere p̄stantias solutas cōtati ab alijs seu denarios mōtis ⁊ impōsita decimarum ⁊ loca Genuen. que quidam dicūt licita. quidā illicita ⁊ vsuraria ⁊ ab hmōi abstinendū q̄z in dubijs tutior via est eligēda. extra de sōuuenis ⁊ de hac materia latius. s. eo. ti. c. vij. Ibi ponunt rōnes ad vtrāq̄z ꝑtem. ⁊ ideo nō de facili condemnandū. ⁊ sic quod tutius est cōsu-

Capitulū .XVI.

endum vt dictum est.

Quātū ad terci .§.III

um principale.s.de negociatōne tpali modesta.
Sciendū q̄ tunc negociatō est licita quādo eaz exercent ſm iusticiā quam exigit deus ab hoīb⁹ ſ non ſm iusticiā hoīm.ꝛ hoc est quod ait p̄s. Memorabor iu.tu. ſo.s.in negociādo ꝛ alia opa faciendo. Justicia hoīm solum sibi cauet a magnis excessib⁹ deceptōis.puta vltra dimidiam iusti p̄ cij irritans tales cōtractus.extra de empt̄.ꝛ ven. cum dilecti. Sed iusticia dei non p̄mittit etiam aliquā p̄uam deceptōem scienter facieti. Qui autem sequunt iusticiā hoīum non memorant iusticie dei.de qua dī p̄s. Memorabor iu.t.ſo. Illi sunt negociatores qui de tēplo eccīe militantis quo ad meritū eiciunt.ꝛ de tēplo triumphātis eccie quo ad consortiū. Unde Cassi. super dicto p̄s. Illi abominabiles facti sunt.s.qui iusticiam dei minime cōsiderāt ꝛ p̄ nimiū pecunie ābitū merces suas polluūt. Sicut aūt seruat iusticia dei.i.iusticia ſm deū cū in negociādo dat iustuz p̄uum ñ excessiuū.ꝛ res integra debita ñ sophysticata aut cū est p̄mutatō equa. Ita econtra negociātes largo sumpto vocabulo p̄ emēdibus et vendēdo. Tripl̄r aūt faciūt cōtra iusticiā dei. Primo ex iniqua appreciatōe. Scdo ex vana sophisticatōne. Tercio ex illicita p̄mutatione. Quantum ad primū sciendū ſm Tho. ij. ij.q.lxvij.ar.i.q̄ emptio ꝛ venditio videntur introducta p̄ cōi vtilitate vtriusq̄ dū.s.vnus iuuiget re alterius ꝛ ecōuerso.sicut per phm̄.i.poli. p̄z. Dd aūt p̄ cōi vtilitate introductum est non d̄z magis esse vnius q̄z alterius,ꝛ iō debet inter eos ſm equalitatē contractus instituī. Quantitas aūt rei q̄ in vsum hoīz veniūt mēsuratur ſm p̄ciū datū ad qd̄ est inuētū nūmisma vt dicitur.i.Ethi. Et iō si p̄ciū excedat q̄titatē valoris rei vel ecōuerso res excedat precium,tollitur iusticie equalitas.hoc Tho.ꝛ cōmittitur cōsequenter iniquitas. Iniquitas.n. d̄z quasi inequitas. id est inequalitas. Sed qui diligit iniquitatem odit aiam suā. Scdm aliam trāslatōnē inqt p̄s. p̄s.ꝛ loquit̄ de aīa dei que est volūtas ei⁹,vnd̄ xlij.q.j.hocius d̄z,q̄ si in venditōe rei ecclastice plus offerat q̄z res valeat.eccīa recipe non d̄z b̄ tātū iustū p̄ciū. Et iō est ſm Archi. in dicto.c quia eccīa nō debet dolum facere in cōtractib⁹ suis.extra de dona.per tuas. Sic igitur res nō p̄t licite vendi plus q̄z valeāt,nec minus emi pēsato eaz valore in respectu ad vsum hūm ꝛ per probabile iudiciū humane estimatōis mēsurantis valorē rei infra limites latitudis cōpetētis. Et p maiori declaratōe h⁹ materie tria videda sunt.
Primo vñ accipiendus sit debitus valor rei
Scdo que sit latitudo cōpetēs valoris rei
Tercio quid dicendum q̄n sit excessus valoris rei
Et p declaratōe primi oportet tria considerare diligenter. Et primum est q̄ ſm Sco. in nij. di.xv. duplex est valor rerum. Primus ē valor naturalis. Secundus valor vsualis. Valor naturalis rei est ſm bonitatem nature a deo i re creata,ꝛ hoc mō mus vel pulex vel formica plus valent q̄z panis.quia illa hūt vitam aīam seu vsum.ꝛ non panis vel etiam margarita. Scdus valor d̄z vsualis ſm q̄ assumitur in respectu ad vsum hūm,ꝛ hoc mō quanto aliqua sunt vsibus nostris vtiliora.tanto plus valēt,ꝛ ſm hoc plus valet panis q̄z mus. Quia igitur actus emendi ꝛ vendēdi ad vsus hūanevite merito ordinatur iō res q̄ sunt ad vsum hūane vite venaliū valor sumēdus est.scdo mō nō p̄o. Scdo considerandū circa valorē rei ē q̄ ipe valor res secundo mō acceptus,i.ſm q̄ sunt ad vsum hūm in re venali tripl̄r pensatur. Primo ex eius virtuositate. Scdo ex eius raritate. Tercio ex eius p̄placibilitate. Et virtuositas quidē rei attendit̄ ſm q̄ res ex suis realib⁹ virtutib⁹ ꝛ p̄rietatib⁹ ē nostris vtilitatib⁹ virtuosior ꝛ efficacior,ꝛ hoc mō bonus panis triticeus plus valet ad vsum hūm q̄z ordeaceus,ꝛ fortis equus ad vecturam plus valet q̄z asinus. Scdo pensatur rei venalis valor ex eius raritate,i.ſm q̄ res ex suel intentōnis raritate ꝛ difficultate magis necessarie sunt pro quanto vicz ex earum penuria maiorem ip̄aruz indigentiam ꝛ minorem facultatē habendi ꝛ vtendi hēmus. Unde Hiero. Omne rarum charum.di.xciij.legimus. Et ſm hoc bladum pl⁹ valet tempore famis ꝛ caristie q̄z tempore quo multum abundat apud omēs. Sic quatuor elemēta ignis.aer.aqua.ꝛ terra viliorib⁹ p̄cij apud oēs estimant̄,p̄ter eorum copiam q̄z balsamum vl aurum,q̄uis illa de se sint magis necessaria ac vtilia vite nostre. Tercō pensat̄ in re venali eius cōplacibilitas.i.ſm q̄ magis vel minus hūm placet volūtati nostre hēre talē rē ꝛ vti ea. Uti enim p̄ut hic sumit̄ est rē in facultate volūtatis assumere vel hēre,ꝛ iō ñ modica p̄s valoris venaliū rez ex hūm placito volūtatis pensat̄ siue plus siue minus cōplacētie in vsu huius rei vel illi⁹. ſm q̄ vnus equus gratior est vni ꝛ alter alteri.ꝛ vnum ornamētū vni ꝛ aliud alteri,et hoc modo vnus rē alteri vilioꝛē multū appreciat̄,ꝛ sibi reputat p̄ciosam ꝛ carā,ꝛ ecōuerso. Terciū cōsiderādū circa valorē rez est q̄ valor rez venaliū vix aut nūq̄ p̄t a nobis determiari nisi p̄ cōiecturalē ꝛ p̄babilē opiōnē,ꝛ hoc nō p̄cise,liter sub indiuisibili rōne aut mēsura in plus ꝛ minus. ꝛ sub aliqua latitudie cōpetēti respectu tm loco⁹ ꝛ p̄sonar⁹ circa quā latitudinē diuersi hoīes in estimādo differre,p̄bant̄,ꝛ hoc etiaz di. Tho. vbi supra q̄ valor rerum non consistit in p̄cto

indiuisibili vñ aliquãtulũ ꝑlus aliquãtulũ mi nus emere vel vendere ñ tollit equalitatẽ l'iusti cią. dũmõ ñ fiat excessus notabilis vel ꝓtra con sciam. ¶ Quãtũ ad scõm. s.q̃ sit cõpetens latitu do valoris rei infra q̃ limites possit ꝑcium extẽ di. Dicendũ q̃ tripl'r hoc ĩnotescere põt. ex iure ex cõsuetudine. ex discretõe. Et primo ex iure. q̃ si precium quo vnditur res excedat medietatez iusti ꝑcij seu preciũ quo emitur deficiat a media tate iusti ꝑcij. puta valet res. c. florẽ. put cõiter estimaf. & tñ venditor petit & recipit. cc. vi. vel cum valet. c. emptor emit ꝑ quattuor cũ dimidio. tũc fm iura contractus est nullus. extra de empti. & ven. cum dilecti. per iudicem irritãdũ vel facere supplere defectum cõmissum. vel etiã si esset mi nor excessus q̃ medietas iusti ꝑcij si sit notabil'. vnde fm Tho. ij. ij. q. lxxvij. & Sco. in. iij. di. xv. est ibi iniusticia. & per ꝑns peccatũ mortale. & re stõ facienda quãtũ ad eum per quem fit deceptõ aduertenter in precio multum excessiuo vel de fectiuo. Sed si fiat deceptõ ignoranter. q. s. emp tor vel venditor estimat tantũ valere. tunc ñ est ibi mortale ex quo ipse decipitur per errorẽ. Et tñ cum perpendit. vel sibi oñditur tenetur ad sa tisfactõem. alias tũc peccaret mortl'r si non velit satisfacere. Quod totum intellige q̃ defrauda tur iusto ꝑcio emptor vel venditor ex errore seu ignorãtia. Nam si sciens & aduertens quantita tem excessus vel defectus libere consensit in tale ꝑcium & contractũ. in nullo tenef alter cum eo cõtralxens. cum sciat illum aduertere de excessu l' defectu precij. Et rõ est. quia scienti & consentien ti non fit iniuria neq̃ dolus vt de re. iuris. li. vi Sicut enim põt rem suã absq̃ omĩ ꝑcio dare & donari. ita etiã põt ꝑ centesima ꝑtem iusti ꝑcij rez suam vendere ad suũ bñplacitũ. & alteri ꝑ quin ta parte & alteri ꝑ iusto precio tãtũ. Nec ĩ hoc fit iniusticia ex ꝑte alterius nisi cogeretur venditor ad vendẽdum aliqua magna necessitate ad hoc inducente. cum non põt aliter sibi ꝓuidere vel tñ iustum preciũ. q̃ inuenire non põt vel etiam magna leuitate ad hoc mouẽte. vt ꝓdigus et le uis. tunc enĩ secus dicẽdum. ¶ Scdo ipa latitu do precij põt innotescere ex cõsuetudine. Nam vt vi Sco. in. iij. vbi supra. q̃ experientia satis patz q̃ consuetudinarie relinquif ipf ꝑmutantibus vt pensata mutua necessitate reputent se mutuo dare equiualẽs. & hinc inde accipe. Dubz quip pe videf inter hoies contractus esse in quibo cõ tralxntes nõ intẽdãt aliquid de rigore iudiciali qui est vt tãtũ res emaf vel vendatur quãtũ vz sibi mutuo relarare. vt sic cõem cõtractũ comite tur aliqua datio vera. Et hic modus ꝑmutãtiũ fundaf quasi sup lege nature. dicẽte. Fac alteri q̃ tibi vis fieri. Satis ergo est ꝓbabile q̃ quã do cõtralxntes mutuo sunt cõtenti mutuo sibi re mittere velint. si aliquo mõ. dum tñ nõ enorm deficiũt a ꝓfecta iusticia. ¶ Tercio innotescit la titudo ꝑcij rei ex discretõe. Dictat. n. discretio q̃ cum res in se valens. x. tñ bñ esset cara & vtilis vt. xij. si volo eam bñe vem sibi non tãtum. x. sed quãtum sibi valet ex quo ipe retinere volebat q̃ vtilis vt. xij. vnde & b. Thomñ. ij. ij. q. lxxvij. dicit q̃ vendere rem plus q̃ valeat. est iniustũ nisi in detrumẽtum cederet venditoris vendere. s. q̃ tuz valet. puta quia sibi multũ est vtilis illa res vl necessaria. tunc. n. vendere poterit plus q̃ res ĩ se valeat quãtũ. s. valet ipi venditori. Sed q̃ uis emptor multum iuuef ex re quam vult emere si venditor inde nõ dãnificaf ex carentia ipius rei nõ ꝓpterea plus põt vendere rem q̃ valeat in se quia vtilitas que supuenit emptori non ẽ ex cõ ditõe vendentis. nec ex cõditõe rei in se. q̃ ex cõdi tione ementis. vnde non dz vendere illi qđ non est suũ. Idem Sco. in. iij. Si tñ sua liberalita te emptor vult aliquid plus dare q̃ valeat res. quia ñ multũ iuuaf põt recipi. ar. i. q. ij. sic ebz. ¶ Quantũ ad terciũ prime ꝑtis. s. qñ fit excess? in ꝑcio. quid iuris? Ad hoc dicendum. q̃ tripl'r potest fieri excessus in ꝑcio rei venaliũ vel defec tus. Primo quidẽ vltra dimidiũ iusti ꝑcij & sic contractum põt rescindere deceptus. vel restau ratõem dãni sui petere vt dictum est. Nec ob. si dicaf q̃ vnusquisq̃ in re sua est moderator & iu dex fm iura. ergo rei mee possum ponere ꝑcium qđ volo. nec aliqnis põt me cogere ad ꝓpatarum ꝑciũ sicut nec etiã ad vendẽdũ. Sicut etiã emp tor nõ cogif ad emẽdũ nisi precio sibi bñplacito Sicut igif ꝓtractus ẽptõis & venditõis est me re volũtatis. sic etiã tantũ ꝑcij venaliũ rei debet esse volũtaria fm volũtatẽ vendẽtis & ementis. iuxta illud puerbiũ legale. Res tãtũ vz quãtuz vendi põt. Ad illud. n. rñdeo. Quãuis quis nõ cogatur ad vendendũ rem suam. tñ in actu ex tractu vendẽdi si vendere vult formã iuris & re gulã iusticie seruare dz & equitatis. Et iõ in ac tu vendẽdi nõ lz sibi rei sue statuere iniustuz ꝑ cium & accipe. q̃ tũc nõ imponit rei vt simplicif sue ꝑciũ sed vt in alterz cõmutãde. Hmõi aũt im positio cõmutatiue ĩcludit acceptõnẽ ꝑcij ꝓualẽ tis. Accipe aũt ꝓualẽs ꝑciũ est iniustũ & contra equitatẽ Insup fm Hosti. quãuis nõ possit ꝙs cogi ab initio vendere rẽ suã vel aliẽare vt ꝓz. C. de cõtralxn. emp. l. vndũ. si tñ exposuerit venalẽ & ꝑciũ offerat. si ꝑ iusto precio vendere nõ vult cogi põt ꝑ iudicẽ q̃ iusto ꝑcio vendat. ff. de of. ꝑ. l. i. Et cum dz. Res tãtũ valet quãtũ vẽdi põt. i telligif de iure. nõ de facto fm estimatõem cõem scõm Anto. de bu. ¶ Secundus excessus est in contractu hmõi qñ vnq̃ notabilis est. non tam ꝑtingens ad medietatẽ iusti precij. Et tunc ali qui dicũt licitũ ee nec ad restõnẽ teneri q̃ iurã

Capitulū .xvi.

hoc ꝓmittūt. vt in dicto. c cum dilecti. de empt. ⁊ ven. Quā opi. sequi videtur Durā. 2. mi. in sum. sua. Sed hanc opi. tangꝫ erroneam ⁊ ꝑiculosam saluti aiaꝝ repbat. b. Tho. q. ij. q. lxxvij. et Sco. in. iij. di. xv. dicentes ꝙ talis sciens ⁊ deciens iniusticiā facit ⁊ ꝑ ꝓns mortaliter peccat. ⁊ tenetur ad restitutōnem eius in quo decepit. Si aūt ignorāter ⁊ ex errore. ſ. estimās tātū illā valere ⁊ hmōi ñ peccat. ꝫ cū aduerit errorez tenet ad satisfactionē dampni leſo seu decepto. alias tūc peccaret si nō disponeret se ad emēdam. Ad rōem ab illis inductā de lege rñdet. b. Tho. vbi supra. ꝙ lex dat ꝓ bo in quo sunt multi deficientes a virtute. vñ solum ꝓhibet eā mala que bōm destruere bñanū cōuictū pacificū ea punien do. vt furta adulteria. notabiles deceptōnes ī cōtractib. vt deceptō vltra dimidiū iusti ꝓcij. et hoc cum punire pōt absqꝫ maiori scandalo aliaſ etiam illa tolleret vt. i. q. vij. quotiēs. ꝛuij. q. iij. c. ipsa pietas. di. l. vt constituerētur. Illia aūt ꝓmittit. ñ qz licita ꝫ inquātū ñ punit ea. ⁊ hoc ne pmēdo sequerēt maiora mala. Vz lex diuīa q dat oīb nil dimittit impunitū in hac vita. vel aliquid qō sit vtuti cōtrariū. Vnde ſm dīnam legem illicitū reputat si in cōtractib equalitas nō seruat qō fit plus vendēdo rē ꝙ valuerit vel minus emēdo cū fit ꝑcipue notabilis excesſ? in hoc Cū. b. Tho. cōcordat Jo. de lig. ⁊ Jo cal. et plures alij canoniste di. illam decre. bē locū i ure fori non iure poli. ⁊ hoc ad vitanda multa litigia que de leui possent quotidie fieri. ¶ Tercius excessus est qñ in hmōi cōtractib parum fit dānificatio. vt quia paulo plus vendit res vel paulo minus emit iusto ꝓcio. ⁊ tūc ꝙlibet quidam dicāt indistincte ñ cōmitti peccatū nec teneri ad restōem. eo ꝙ ꝓcia rez ñ consistāt in pūcto indiuisibili ꝫ bēant quandā latitudinē in plus ⁊ minus. Verius tñ videt dicendum ꝙ qz latitudo illa dz esse competēs ⁊ sic hz limites suos qui ñ difficulter sciri pñt. ideo si quis in emēdo vl vendēdo excedat aliquātulū limites non agens cōtra conscīam. qz. ſ. credit illud esse satis iustuz ꝓciū ⁊ si rigidū non peccat nec tenet ad restōnē quāuis aliquātulū excedat limites iusti ꝓcij. et tūc hz locum illud quod illi dicūt. ſ. oēm contractum cōcomitari aliqualem donatōnē ⁊ sibi īuicem ꝓtes remittere modicū plus vel min? iusto ꝓcio. Sed si quis cōtra conscīam vendat pl? vel emat minus iusto ꝓcio. i. credēs excedere supremū gradū latitudis ꝓcij. ⁊ si in modico ñ potest excusari a peccato saltē veniali. cū oīs deceptio et fraus sit peccatū. ⁊ etiā teneat ad satisfactionē. ꝫ ex quo minutie tales sunt innumere. ⁊ pauꝝ ipſi eriam ledit. primus dz illud sic iniuste acquisituz erogari paupib. xxij. q. v. qui hēris ¶ Declarātur predicta ꝑ Geral. oz. here. ⁊ Jo. de rip. ꝙ si fiat diminutio vel excessus iusti ꝓcij in cōtractibus in modico nō est necesse restōnē facere. Ad qō ꝓbandū inducūt triplicē rōem. Prīo quidez rōne pacis ⁊ saluatōis. Nō enim ex consensu et statuto coī ⁊ ꝑ coī oīm vtilitate ꝓcedit. eoipō obtinet equitatem ⁊ robur iuris cōis. ꝫ cois cōsuetudo vult ꝙ ñ omnis excessus in talib restitui sit necesse. ⁊ hoc dō quia expedit tempozali paci ⁊ saluti spūali. Expedit quidem tpali paci quia alias infinite querimonie ⁊ litigia ex hoc orirent. Spūali etiā saluti hoc expedit. ſ. cōtatis ⁊ ꝓximum eius qz cum difficillimū sit ab hmōi cōtractuū excessibz se totaliter reputare ⁊ maxime in hoibz imperfectis in hiātibz lucris. et quibz ⁊ in quibz maioz ps cōtatis hoīm cōsistit. Periculosissimuz oīnō est hmōi excessum sibi vendicare ⁊ retinere ñ licerz. ¶ Secdo hoc idē ꝓbat rōe mutue ꝓcordationis ꝓpria nāqꝫ forma ⁊ rō cōmutatiui cōtractus est vtriusqꝫ ptis libero ac pleno cō'ensu inchoat ⁊ rectificat. ita ꝙ emptor vult sibi rem ēptā potius qꝫ ꝑciū eius ⁊ venditor ecōuerso vterqꝫ etiam ex pleno ꝓsensu a se aliēare intēdit ꝓpriū dominiū rei sue illud in aliū totaliter transferendo. Et si in aliquo ꝓter intentōem ⁊ ꝓpriam estiationem defraudatur. citra tñ excessum enormem lege dīna vel bñana ꝓhibitū. vult nichilomin? contractū initū ratum esse ⁊ firmū ac si libere et exp̄sse oī tali legi renūciaret in contrarium faciēti ꝓ quanto ꝑ sua temporali indemnitate id faciat alter sibi nibil iñ reddere obligat. qz ibi iaz non est enormis immo forte nec vllus excessus quia sicut potuit totum absqꝫ oī precio donare sic potuit ꝑ minori precio iuste vendere vel dare. Tercio hoc ꝓbatur rōne humane estimatiōis q quidē incerta est ad mere iniusta precia ꝓtaranda. ⁊ ad precise discernendum excessus ⁊ defect? iusti ꝓcij. ꝓter quod licet precium in aliquo minuat vel excedatur nibilominus nulli ꝓximo vel coī iudiciū censetur aut cēseri debet ꝓximi. Nec sic respectu iudicij nostri recedit a moderantia iusti ꝓcij sub competēti latitudīe mē surandi quin ipm aliqualiter includatur. sicut mustū vel vinū acerbū vel aliqualiter acerosum non sic recedit a specie vini quin ītludat in ipa. Et ſm Sco. in. iij. di. xv. equalitas cōmutationum ⁊ cōtractuū non consistit in īdiuisibili medio. īmo in illo medio quod iusticia cōmutatiua respicit magna est latitudo. ⁊ intra illā latitudinem ñ attingere indiuisibilē punctū equualētie rei in quocūqꝫ gradu citra extrema fiat iuste fit. Si quis aūt obstaret ⁊ diceret. ꝙ quicquid in cōtractib est illicitū. ⁊ peccatū cōtra ius diuinum cē videt. ⁊ sic nullū robur ab eo obtinere videt. īmo potius oppositum. ꝓter qō nullus illicitus excessus precij pōt a iure diuino acquiri

peccanti in illo. Rñdeo dicendū q̄ in hmōi cō/tractibꝫ sunt duo p̄cipue attendenda. s. intrinse/ca affectō. ⁊ extrinseca operatio. Et quātū ad pri mum. s. intrinsecam affectōem, sciendū q̄ p̄ quā to vult in p̄mū sciēter aliquā inequalitatē, vt sc̄z in hmōi contractibꝫ meliorē ptem bēat q̄ il le p̄ tāto aliquid de iniusticia habet, que si non est mortale, quia sc̄z non notabilis sufficit, aut p̄ contritōem ⁊ pn̄alem satisfactōem. aut per pur gatoriū ignem sicut ⁊ cetera venialia expiari.

Quantū ad scām sc̄z operatōem extrinsecam et commutatōem, licet fm veridicam estimatōem p̄cij sui contineat aliquātulam inequalitatez respectu tamen ad commune statutum, ⁊ ad cō/descensiuam legē dei que permittit aliquos mi/nores defectus, ita sc̄z q̄ per eos non punit ad mortem eternam ⁊ ad libr̄ consensum contra/hentium non habet inequalitatem, immo potiꝰ benignam ⁊ concessoriam ⁊ salutiferam equita/tem, ⁊ ideo q̄tum ad hoc taz diuino iure q̄z hu mano robur obtinet firmitatis. Aliter omēs hu iusmodi excessus p̄cij illiciti erunt in acquirē/tibus mortalis culpa, quia esset vsurpatō rei a/liene inq̄ntum aliene. Tenetur etiam quilibet venditor siue emptor omnem talem excessuz re/stituere, ⁊ sic omnes qui hic non restituerēt dā/narentur quod quidem nequissimum ⁊ durissi mum est pensare. Verum p̄ter prauitatem hu/mani affectus ad talia tēpalia inclinati ac p̄/ter inequalitatem talium cōmutatōnum securi us ⁊ iustius esset omnem talem excessum scien/ter factum si alicuius quātitatis appreciabil' so/ret satisfacere. Ut si parui valoris sunt p̄ aīabꝫ illoꝝ pauperibꝫ erogare. quia in hoc plus profi/ceret fraudato. nisi ⁊ ip̄e grauī inopia laboraret. Hec tamen predicanda cum magna discretōne cum populi ad dilatandam conscientiaz sint p̄/ni. ⁊ ideo que turiora sunt dicenda sunt.

Quātum ad fraudes quas faciunt homines in negociando ⁊ illicitas permutatōes dicetur in sequentibus sub alio sermone.

Cap'lm. p̄mū. de variis fraudibꝫ que p̄mittunt in negociando

Scriptum est fraudati one loquitur, p̄phēta dicens psal. li. Tota die iniusticiam cogitauit lin gua tua sicut nouacula acuta fecisti dolum. Ubi vltra frequentiam mali operis quam signat di cens. Tota die ⁊ sententiam damnatōnis insi/nuat dicens. Propterea deus destruet te in finē ⁊ euellet te ⁊c. Unde ⁊ ap'lus. i. ad Thessalo. nō. Nec̄z quis circūueniat. i. decipiat in negocō fra trem suū, quia vindex est deus de omnibꝫ hꝫs.

Et de bestia quam vidit Joannes Apocal'. xiij. dr q̄ faciet ne quis possit vendere vel emere nisi que habuerit caractarem ac nomē bestie. Bestia que dr a vastando diabolus est. Caracter eius q̄ est imago eius est fraus ⁊ dolus. Nomen eiꝰ est falsitas quia mendax est. Ubiq̄z ista imagine sc̄z fraudis dicunt mercatores non posse vendere l' emere. Sed ibi subditur. q̄ qui acceperit hunc caractarem bibet de vino ire dei. ¶ Et nota tria mala que facit dolosus seu deceptor in negocian do seu vendendo. ¶ Primum est astutia in modos ad decipiendum, et exquirendo ibi tota die iniusticiam cogitauit lingua tua. ¶ Se/cundum est fraudulentia in excogitatos exequē do. ibi. fecisti dolum. ¶ Tercium malum est malicia in decipiendos limendo. ibi sicut nouacula acuta.

Quantum ad pri .§.I.

mum sciendū q̄ lz astutia fraus ⁊ dolus possint in actibꝫ aliorꝫ peccatorꝫ reperiri cōius tñ in vicō auaricie circa acquisitōem tp̄alium cōsueuerūt exercere. Et vt di. b. Tho. ij. ij. q. lvij. ar. iij. Astu/tia, p̄prie est cum quis ad cōsequendū aliquez fi nem bonum vel malū vtitur veris vtis seu me/diis sed simulatis ⁊ apparētibꝫ, hoc autez est pec catum. q̄ cōtra rōem rectam. vnde ⁊ p̄ma prudē tiam. Nec̄z n etiā ad bonū finem oportet falsꝫ vtī ⁊ simulatis p̄uenire. sed veris ⁊ realibꝫ dō facit prudētia. Et quia similitudinē hz cum ea in eo sc̄z q̄ vtīf ad p̄ueniendū ad finē intentū illi me/diis que p̄ducunt ad ip̄m. Sed prudentia debi tis ⁊ iustis mediis ⁊ vtīf ad bonū finē astutia i/debitis mediis vel ad malū finē. rō i p̄a astutia aliqñ dr prudētia p̄ter dictam similitudinem. sed im p̄prie. vnde q̄ puer. i. dr Et pusillis det astu/tia. i. prudētia. Et p̄uer nō. Astutus. i. prudens omīa facit cum p̄silio. Sicut ergo astutia consi stit in excogitatōe dictaꝝ viaꝝ simulatarum ad aliquē finem p̄sequendū. puta in p̄posito ad de/cipiendū p̄mum in tp̄alibꝫ. Et hoc est qđ dic̄ p̄s. de iniquo. Tota die iniu. co. lin. t. lingua sc̄z cordis exquirendo ⁊ inuestigādo mēte qđo iniu sta possit facere. ⁊ p̄mum decipere. Sed di. do/minus per p̄phetam Job. v. c. quod recitat ap'lus i. Corin. iij. Comp̄hendam sapientes. s. mūdi in astutia eoꝝ, quia frequēter cum intēdāt decipe/re ibi decipiuntur.

Quantū ad se/ .§.II.

cundū. Notandū fm. b. Tho. ij. ij. q. lvij. q̄ dolus est executio astutie. vnde consistit in executione dictarū viaꝝ falsaꝝ que excogitantꝰ per astutiaz ⁊ principaliter fit per verba ad decipiendum inpe/tra illud p̄s. In lingua tua cōcinebat. i. mulnpli cabat dolos, quamuis ⁊ ad malicias cordis ex/

cogitatas ad decipiendum extendatur etiam dolus. iuxta illud Ecclesiast. i. Cor tuum plenum est dolo et ad opera deceptoria. secundum illud Iherem. vi. Cuncti faciunt dolum. Fit ergo dolus per verba et facta deceptoria. fraus autem proprie per facta. et sic habes differentiam inter fraudem et dolum. et sic sumitur cum dicitur extra de rescrip. ex tenore. quod fraus et dolus nemini debent patrocinari. vt fraus referatur ad facta deceptoria. ad verba autem dolus. Et nota secundum Pet. de Pal. in. nij. Gof. et Her. quod si dolus dat causam contractui. puta quis celat vicium equi quem exponit venalem vel laudat ipsum vt indefectuosum. quem defectum si sciret emptor nullo modo emeret. vt equum cadentem periculosum. tunc quamuis res illa valeret precium. tamen quia venditor celando vicium occultum rei illius vel laudando vt non habentem defectum cum sciret tenetur ad restitutionem precij emptori et reofferenti rem quia propter talem dolum potest rescindi secundum iura. Si autem per verba. vel facta incidit in contractum. quia scilicet emptor emisset illam rem cuius defectum nesciebat sed non tantum precium si res illa tantum valet non tenetur ei venditor in aliquo. quia ex quo volebat emere debebat emere iusto precio. Sed si non tantum valebat debet restituere illud plus. Hos dolos dum facit iniustus auarus per verba adulatoria plena fallacijs alliciendo verbis humanis et reuerentibus ostendendo se amicum emptoris et huiusmodi. Unde ps. propter hoc assimilat eum barbitonsori et linguam suam nouacule cum qua tradit pilos qui antequam radatacuit nouaculam super lapidem oleo linitum. ita auarus et fraudulentus oleo adulationis linguam acuit ad radendum pilos. i. auferendum temporalia. Dicit ergo sicut nouacula acuta. s. lingua tua fuit. Contra hos imprecatur ps. dicens. Linguis suis dolose agebant. iudica illos deus. i. condemna eos deus

Notatur in ter .§.III

cio fraudulentia que consistit in factis et comprehenditur in dolo dum dicitur. Fecisti dolum. i. operatus es fraudem. Sed vt dicitur Prouer. i. Ipsi moliuntur fraudes contra animas suas. Est. n. ista fraudulentia aliquando mortale peccatum et ad restitutionem obligat si sit notabilis deceptio. Fit ergo fraudulentia.

Primo in rei quidditate.
Secundo in sui quantitate
Tercio in eius qualitate
Quarto in soluendi tarditate.
Quinto in precij mutabilitaate.
Sexto in bone intentionis prauitate.

Primus ergo .§.IIII

defectus fraudis est in quidditate seu specie et substantie rei. vt si vendatur auricalcum pro auro. vnus lapis preciosus pro altero. vinum limphatum pro puro et huiusmodi. De qua fraude contra eam facientes inuehit deus per Isaiam di. i. c. Argentum tuum versum est in scoriam. vinum tuum mixtum est aqua. vbi alia translatio habet. Caupones tui vinum aqua miscent. Hanc fraudem committunt in spem rei macellarij vendentes carnes hircinas vel caprinas pro castratinis. Aromatarij vendentes vinum aroma mixtum cum alio pro puro. ceram mixtam oleo pro pura cera. vnum medicinale pro alio. Et multi alij artificijs suis faciunt multas sophisticationes. Si quis ergo scienter aliquam fraudem facit in huiusmodi decipiens vel intendens decipere proximum peccat. et ad restitutionem tenetur si notabiliter ledit secundum beatum Thomam. secunda secunde. q. lxxvij. Sed si ignoranter fieret talis deceptio scilicet vendendo vnam rem pro alia. cum scilicet credat talem esse non peccat. sed tamen tenetur ad satisfactionem cum percipit de errore. puta vendit quis anulum auricalceum pro aureo. credens esse aureum. tenetur cum perpendit de errore illi emptori satisfacere. Sicut etiam si quis daret alicui vnum grossum argenteum deauratum pro vno floreno tenetur dare florenum Et ex his patet dicit beatus Thomas vbi supra quod illicitum est vendere aurum vel argentum alchimicum pro vero. tum quia non est adeo purum sicut verum. tum etiam quia non habet easdem proprietates sicut proprietatem letificandi. aut quod non valet contra certas infirmitates. Si autem per alchimiam fieret verum aurum non esset illicitum vendere pro vero. quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus causis ad producendum veros et naturales effectus. Sicut Aug. dicit in li de trini. de his que fiunt arte demonum. Et quod dictum est de venditore idem intelligendum de emptore. cum. s. venditor crederet rem suam minus preciosam puta auricalcum quod est aurum. et lapidem vitreum qui est preciosus Emptor enim cum hoc percipit peccat grauiter si non dat sibi precium competens valori rei. sed secundum estimationem vendentis et tenetur ad satisfactionem. Verum cum aliqui sophisticant ea que vendunt vt se seruent indemnes et cum aliquo lucro congruo. quia si venderent puras res et emptores non vellent dare iustum precium. quia alij vendunt talia sic sophisticata et mixta minori precio. videntur posse excusari dummodo non fiant tales mixture quod noceant humanis corporibus quod accidere potest in his que venduntur in cibum et potum hominum. precipue medicinalibus Similiter non videtur illicitum cum per talem mixturam res redduntur magis amabiles. et non nociue. Sicut audiui contingere de vino greco quod aliquando quando est purum quia nimis fumosum minus placet. cum vero aqua miscetur amabilius redditur et libentius emunt homines. credentes tamen esse purum. dicunt tamen venditores in huiusmodi casibus minus vendere quam si esset

purum alias vnderent aquam pro vino et sic de similibus.

Secundo fit .§.v

fraus in quãtitate. in pondere. nũero. ⁊ mẽsura Vñ dñs Deut. xxv. dicit. Nõ bẽbis in sacculo diuersa pondera maius ⁊ min⁹. Et Leui. xix. nolite facere iniquũ aliquid in iudicio in regla. in pondere. ⁊ in mẽsura. Et Osee. xij. Canaã ĩ manu eius statera dolosa. Canaã interp⁹ negociator. Hi. n. cõmittũt dolos ⁊ fraudes in mensuris. q⁹ ⁊ si bẽant iustas mẽsuras ⁊ pondera. tam fraudulenter vt unt eis ad decipiẽdũ. Et in pondere quidẽ fraus est cũ dat quis. xi. vncias. p vna libra carniũ. aromatũ. pisciũ. lane. lini. ⁊ aliarum rer⁹ ponderabiliũ. In mẽsura cũ dat ꝺ pãno laneo vel lineo vel. p. brachia vel vlnas cũ dimidio pãni. p. xi. vel sextariũ vel minã victualiũ diminutã. vel metretã vini olei vel alteri⁹ liquoris non plenã. In numero vt cũ quis debet aliquas res in certo nũero dare. numer⁹ diminutũ tribuit. Dẽs bi qui has sciẽter faciunt fraudes inique agũt ⁊ ꝓra dñm. de quo dr Sa. xi. Dia dispositi ĩ pondere nũero ⁊ mẽsura. s. debitis ⁊ tenef ad satisfactõem dãnificatis. vel si parũ est dare pauperib⁹ Ho. tũ q⁹ vbi est de more patrie. q⁹ qui dat lanã vel linũ ad nendũ seu filandum accipiat ⁊ cõputet filatũ ad rõem tredecim vnciar⁹ p libra q̃ hoc scit qui laborat illa filãdo. si nõ soluit sibi de tredecim vncijs nisi p vna libra. non ꝓprie est ibi fraus q⁹ nõ decipit cum faciat sic sibi dẽre solui ⁊ sic intelligi pactum cum a principio sibi dat opus. Sciẽti n. ⁊ consentiẽti ñ fit iniuria neq⁹ dolus de re. iust. in vi. q̃us turpis videat mos. Nõ aũt sic excusant taberna rij dãtes mẽsurã vini diminutas. s. vsq⁹ ad collum merrere vel alteri⁹ mensure cum sit de more Nã emẽtes decipiunt cũ intẽdãt bẽre plenam mẽsurã ⁊ cõtra volũtatẽ eor⁹ diminuit. nec p⁹sue tudo excusat que dicẽda est corruptela. nisi hoc facerẽt vt se cõseruãt indẽnes vel cum aliquo lucro. rõuabili quẽ als ñ lucrarent si plenas mẽsuras darẽt. q⁹ oporteret pciũ augere in quo ñ inuenirent ẽptores vel paucos. Itẽ lanifices qui faciunt trahere pãnos ad tractoriũ vltra debitu⁹ artis. vñ postea madefactus ⁊ tõsus vt moris ẽ retrahit ad lõge minorẽ mẽsurã q̃ dr. fraudez faciũt. Et multo magis qui fm rõ⁹ artis vendunt caligas cũ faciunt pãnũ ex quo eas formant minus debito madefieri. ita q⁹ postea ipse sutis cuz vnit emptor multũ restringunt ⁊ decurtant. peccant nõ pat⁹ ⁊ fraudatis tenent ad satisfactõem cum cito lacerent ⁊ male deseruiãt eis. Itẽ lanifices. i. deferẽtes lanã vel linũ ad filandũ quibꝰ pecunia data a mgtis suis vt soluãt ad rõnẽ tãtum p libra puta. v. solidos si minus soluũt ⁊ illꝰ si bi retinẽt fraudẽ faciũt. Et si a filatricibus auferunt minus cõuento vel debito pcio soluẽtes illis dñt satisfacere in futur⁹ supplẽdo illud minus datũ eisdẽ vel pauperibꝰ erogãdo si parum ẽ p qualibet. vel nõ bñ sciuntur psone. Si vo eis soluũt cõuẽtũ ⁊ ꝓgruz pciũ qꝰ eis remanet de pecunia tenentur magistris restituere

Tercio in quali .§.vi.

tate re⁹ fit fraus cum. s. vendunt carnes infecte p sanis. aromata antiquata ⁊ sic virtute debilitata. p recẽtibꝰ. liber corruptus ⁊ falsus p fideli ⁊ coxium fragile. p durabili. vinũ corruptum. p sano. domus ruitura. p stabili. ⁊ firma. aial infirmum. p sano. pãnus defectuosus. p indefectuoso. ⁊ binõi. De his dr Isa. xxxij. Vasa fraudulẽti pessima sunt vasa. i. artificiata. Et cum⁹ queritur si teneat venditor⁹ sp dicere defectũ rei quaz exponit venalẽ Rñ. b. Tho. ij. ij. q. lxxvij. q. decetus rei aut est occultus aut est manifestus. Si occultus. tũc aut talis defectus reddit vsum⁹ illius rei venalis impeditum vel noxium aut non. Et siquidem talis defectus reddit vsum rei impeditum. vel noxiũ. puta cum quis vendit equũ claudicãtem. p veloci vel domũ ruinosam. p firma. vel cibum corruptũ. p sano. peccat grauit in iusticiam committendo in dolosa ⁊ fraudulẽta venditõne. ⁊. primum dãnificãdo et hoc. vnde et tenetur ad damni recompensatiõem per regulaz illam. Quia occasionem dãni dat damnum quo q̃ dedisse videt. extra de ininũ. ⁊ dam. da. si culpa. Tenet ergo manifestare vicium rei nec potest celare. Si autem defectus rei non impedit totaliter vsum eius nec reddit noxiuz ꝫ minus reddit rem vtilẽ. si demat de pcio q̃tuz importat ille defectus celãdo defectum nõ peccat. dum tamẽ non dicat mendacium. nec tenet manifestare vicium rei si tũc nec iustũ pciũ inueniret vel eriam emptorẽ. Potest. n. adhuc talis res esse vtil ad plura. ⁊ si nõ ad oĩa ad que valeret ejus sine defectu. Multo magis si defectus sit de se manifestus. puta q⁹ equus est monoculus. ñ tenetur manifestare. sed tenetur pciũ diminuere p illo defectu quẽ emptor ignorat nisi vsus eius esset periculosus. vel noxius. tũc. n. tenet dicere emptori illud ignorãti. imo deberet exponere venditõi pcipue si estimet emptorẽ ex lenitate ⁊ plumpti one nõ curare se periculo psone exponere. vel aliũ in vendendo rem defectuosam deceptuz. Nec ex hoc q⁹ aliquis fuit deceptus in emẽdo rem defectuosam credẽs bonã. pot ipse silr aliũ decipe vendendo in iusto pcio. ac si nullũ defectũ hꝫ. q̃ defectũ nouit. sicut nec licet furari alteri vt dere puta Petro. ex eo q⁹ Martinus furatus ẽ sibi. Pena enim tenere debet suos auctores nõ alios. vnde vendendo pl⁹ iusto pcio sciẽter ꝓter

Capitulum .xvii.

defectū tenet vltra pctūm satisfacere eptori ignorāti defectū illū. Quid de lanificib vendētib pānos laceratos ad tractoriū sed remēdatos, ac si non hērent dictū defectū, aut etiā pannos intextos vel tinctos male, p bonis, vel vestes veteres renouatas et carzatas, ac si eēnt quasi noue. vt rigatorij et ritagliatores faciūt. Rñ. dicendū si tales nō diminuāt de pcio quātū importat ille defectus fraudē et dolū perpetrāt et tenet ad satisfactōem. Mediatores quoq; seu sensales qui sciūt tles defectus et p bonis et indefectuosis vēdere faciūt, pncipes sunt peccati et sunt obligati ad restitōnē vt de iniu. et dā. da. si culpa. Idē et d faciētib fieri pānos lineos vel de serico intextos. cū eueniūt notabiles defectus in eis siue ratiōe materie siue rōe forme seu texture qui tñ nō pcipi de facili pōt ab emptorib. Secus aūt dicē dū in oīb pdictis casib qñ emptor pcipiēs tales defectus vel ñ pcipiēs volūtarie emit rē. et ille precio pitus in negociādo qz intēdit iñ bñ lucrari. puta in alio loco vbi care vendunt etiā cū talib defectib. Sciēti. n. et cōsentiēti ñ fit iniuria neq; dolus. de re. iu. li. vi. Sed quid de ipsis remēdatorib pannoz qui vident ex ope sue artis esse occasio illius fraudis. quia ita subtiliter agūt q ñ pcipi de facili pōt scissure pānoz. Rñ. q cum ars illa sit publica in ciuitate et toleretur rōnabiliter, quia et si non fieret illa remendatō nec etiā iustū preciū vellēt emptores dare. etiā forte non ita de facili inuenirēt emptores, vnde et vōies pōt intelligere pannos aliqñ hēre tales defectus. Lanifices insuper pōt iuste vēdere diminuēdo de precio ꝓm quāti tatē defectus. Ad vtrum faciant, vel non faciant, non bñt ipsi diiudicare ideo non videtur posse condemnari sed tolerari.

Quarto in solu .§. vii.

tionis diminutōe et tarditate fit fraus seu dānū qñ non soluitur laboranti p opere suo termīo debito, quod faciunt multi non tam ex impotētia q̄ ex auaricia, quia cum illa pecunia debita solui mercēnarijs vel alijs volūt aliquo tpe negociari et lucrari. Sed hoc est expresse contra dñi mandatum dicētis Leui. xix. Non morabit op⁹ mercēnarij tui apud te vsq; mane. et Prouerbi. xxv. Ne dicas amico tuo vade reuertere cras cū statim possis dare, cū. n. tales indigēt sustinēt inde plura incōmoda quoz illi sunt cā. Et hoc nisi ñ dū terminus aduenisset solonis fiēde ꝓm pactū et quētōnē. Vñ et dñs vinee dicit in fine diei p curatori suo. Voca operarios et da illi mercedem ꝓm quētōem factā. Aliqñ etiā dāt eis falsas monetas p bonis, aliqñ eis subtrahūt de debito diuersis vtis. Sed quid cū Pe. volēs soluere creditori. puta Jo. p re ēpta et ope facto sibi vel vecture rei, vel alia cā mittit eū ad cāpsorē vel mercatorē qui hz suas pecūias, vel sibi eis mutuat vt ipi soluat et cāpsorius vel alius gerens negocia ipius mercatoris p eo soluit Jo. ad instātiaz et volū tatē ipius Pe. retinet tñ duos denarios p libra, p mercatore cāpsoz? ei⁹. nūquid ē licitū Rñ. si hoc hz cōsuetudo ciuitatis in hmōi. et creditor hoc sciēs non ꝓtradicit vid⁹ posse tolerari et excusari rōne cōsuetudis que legē facit cum ē rōnabilis vt di. i. cōsuetudo. Nō aūt vid⁹ irrationabilis dicta cōsuetudo cū introducta sit respectu laboris numerātis pecuniā et scribētis et expensaz quas facit cāpsor vel mercator pensionis exercentium artē p eo. Rō. n. expensaz et laboris hñda est ar. c. magne. de voto. Et nullus cogitur suis stipendijs militare. xxiij. q. i. §. i. Si aūt vltra cōsuetū acciper fraudē cōmitteret. vel etiā si creditor hoc nesciēs contra volūtatē suā et intentionem recipit illā diminutōnē. nā tunc mercedem laboris sui vult cāpsor ab eo. s. Pe. c⁹ noīe soluit recipiat non a creditore Job. qui integre hz recipe ius suū. Sed quid de camerarijs vel depositarijs cōitatis in diuersis officijs vt montis gabellaz et hmōi habentib vel recipe pecunias a psonis vel tradere eas partijs homib p cōitate a quolibet dante vel recipiēte pecuniam ab eis et exigūt aliquid puta vnum denariū p flor. vel libra. nūquid hoc est licitū si hoc hz consuetudo diu seruata. Rñ. dicendum saluo meliori iudicio hoc videt distinguendū. quia aut tles sunt salariati a communitate et sufficienter ꝓm la rōnē officij et qualitatē. aut non sunt salariati vel diminute et insufficienter salariati. In primo cāu non credo posse exigere vel recipere. quia ibi non videtur hēre locum cōsuetudo cum irrationabilis sit introducta ex mera et immēsa cupiditate. vnde potius dicēda est corruptela. dis. viij. consuetudo. Et sic credo tlia sic extorta seu acquisita ex debito pauperib erogāda. vt. xvij. q. v. non sane In secūdo casu videt eos posse exigere et consuetudinem eos excusare que rōnabilis est, cum seruiat illis psonis et nemo cogitur de suo facere beneficium. ar. xiij. q. i. §. i. Sed dignus est mercēnarius mercede sua

Quinto fit .§. viii.

fraus in pecunie ad rei mutabilitate et ex hoc diminuit pciū debitum, pmissum. qz nō indigentes aliqñ talib rebus conducti in aliquo opere cū vendūt minus pciū q̄ id qd cōstitit i eis. Et cōtra hos ait Jacobus ap⁹. v. c. Ecce merces operariorum qui messuerūt regiones vestras q̄ fraudata est a vobis clamat cōtra vos. Sciendū igit q̄ cum pacta debeant seruari. extra de pac. Antigonus, et pacta ex conuentōne legem accipiunt ideo cum quis conducit ad aliqd op⁹ si, pmittit

sibi dare pecuniã non dz ille dare victualia, vel pãnũ vel alias res nisi inẽtruz velit ipe ꝓducꝰ sua spõte, vel nisi alio mõ ñ possit sibi soluere ex defectu pecunie, ẽ tũc si ille ñ indiget vsu illius rei puta pãni sed optet vendere vt bẽat pecuniã ꝑ alios reb emẽdis illud pãnũ quod iñ sustinet in minus vendẽdo dz cõductor relarciri, ex quo pactum fuit de pecunia ⁊ inuolũtarius alꝫs res recepit. Dz si a pncipio opis pactũ in soluendo sibi de labore sub certo ꝓcio in reb puta pãni victualium ⁊ ptim in pecunia, tũc si illas res qualꝫ sibi dat ꝑ pte solutõis ꝑm ꝓuẽtõẽ vendit iusto ꝓcio ꝑm qꝫ alios vendit cuius ipe ñ indigens eis reuẽdẽdo multũ pdat. qz qđ sibi datũ fuit ꝑ .xx. solidis ñ põt vendere nisi ꝑ .xxv. vel minus ⁊ nullo cõmittit fraudẽ cõductor. qz scienti ⁊ consentienti nõ fit iniuria nec dolus de re. iuris. li. vi. Sed si ipe vel alius ꝑ eo puta ritagliator pro sertariolo dat pannũ textori ꝓducto a sertariolo maiori ꝓcio cuius alios vendat, de illo pluri certe tenet. puta ritagliator vendit pãnũ alios ad rõnem .xx. soli. ꝑ brachio sed textori serici ad rõem .xxtiij. vel plus. quem pãnũ reuendẽs repit .xxv. soli. certe sertariolus tenetur textori de tribo soli. ꝑ quolibz brachio panni. qz plus iusto ꝓcio tantũ vẽdidit sibi ritagliator ad petitõem sertarioli, sed de illis quinecz quibo minus vendidit cuius emit nõ tenet ex quo iusto ꝓcio venditũ fuit. ⁊ conuẽtõ inter illos talis fuit vt. s. in pãno sibi solueret in totũ vel in ptẽ ꝑ suo labore. Sed ⁊ si ipe textor serici ab initio cũ pactũ fecit cũ sertariolo de pãno sibi dato pro labore suo scit qꝫ ritagliator vendet sibi plus iusto ꝓcio, qz si cõiter fit ⁊ alꝫs exptus ẽ, nõ vidz sibi sertariolus teneri, qz in idẽ reuertit ac si sertariolus a principio faceret pactũ cum textore dãdi sibi tñ cuitũ vẽdit pãnũ sibi datũ, puta dz sibi dare .x. flo. ꝑ suo labore ẽ in pãno de quo scit textor qꝫ ñ inueniet de ipo pãno vendẽs ipm nisi sex flor. vñ ita est licut si faceret pactũ cũ eo dare sibi sex flo. non obstante qꝫ dicꝰ se .x. floꝝ qz non in pecunia .x. ꝓmisit sed in panno sibi cõputãdo taliter qꝫ sex flo. bẽbit, vnde ⁊ si textor peteret tñ sex flo. a sertariolo qz sic credit habiturum ꝑ pannum sic venditũ. non videt sertariolus male facere. Est tñ satis turpis talis modus vtriuz ⁊ sertariolo ⁊ ritagliatori ⁊ potius est reꝓbandus vt iustus. Nota tñ qꝫ si ex hoc nõ accipit textor dubium lucrum de labore suo ꝑm cõem estimatiõem sed diminutũ. putatur autem debitum lucrum illud in quo conueniũt in pecunia puta .x. flo. qz quia paup est ⁊ debet cum accipe etiam multo minus vt se ⁊ familiã sustentet, tunc vtriuz sertariolus sibi teneretur dare supplementũ vsq; ad decem vel circa si dat sibi pannũ quẽ non vẽdit nisi ser. quia sicut dignus est operarius mercede sua ex debito iusticie ita ⁊ cõuenieti mercede alꝫs esset contra equalitatem iusticie, sicut in contractu emptõis ⁊ venditõis est iniusticia ⁊ pcm̃ cuz res emit minus iusto ꝓcio ex necessitate venditoris. Sed si cuitas sex floꝝ reputatur congrua merces sui laboris vidz posse illud ⁊ si turpiter inuentũ admitti. Ceruz qz talia cõiter inuenta sunt ad decipiẽdum ⁊ opprimẽdum paupes. iõ inducendi sunt sertarioli ⁊ ritagliatores qꝫ abstineant a talibo, ⁊ ex factis huius fraudibo sanctiant lesis vel pauperibo erogent si non grauauerunt notabiliter textores. arg. xtiij. q. v. c. qui habetis. ⁊. c. non sane. Et idem dicendum de alijs cõducentibo laborantes ad alia artificia ⁊ exercitia Sed de sertariolis ⁊ textoribo dictum ẽ qz hmõi multum Florentie practicatur.

Textor fraus .ſ.ix.

est in operibo de genere bonoꝝ cum. s. quis in eis querit aliud cuius gl̃am dei iuxta illud apli. Omnia in gl̃am dei facite. puta remuneratõem in mõdo. ꝓpter quod dicitur Jere. xlviij. Maledictus omnis qui facit opus dei fraudulenter ⁊ desidiose. Quod exponens Grego. li. xx. moral. dicit qꝫ triplex fraus cõmittit in bono ope quod est opus dei. cum. s. intendit remuneratio ex eo ab homine. Et hoc primo a corde. s. vt bẽat amicitiam, et grãm hoim. ideo aliquid boni operatur, sed falsa gratia dicitur ꝓuer. vlt. Qui enim hoc qrit sepe vt ait Aug ab eo offenditur deus ne offendat amicus. Deus autem ait ps. Dissipauit ossa eorum. i. opa in genere virtuosa qui hoibo placet. Secdo ab ore cum. s. ex bono opere queritur laus humana quod ꝓhibuit xps di. Cum facis eleemosinam noli tuba canere ante te. Matb. v. Noli publicare vt laudetis. Quamuis enim dicatur qꝫ memoria iusti cum laudibo non tñ ipe requirit eam sed deus illi eam tribuit vt non soluz a deo sed etiam ab hominibo viuens ⁊ mortuus laudetur. Tercio ab opere cum. s. quis aliqđ bonuz facit vt a deo remuneret ꝓpaliter. i. vt ꝓpetur ieiunat seu orat ⁊ hmõi facit vt consequat eleemosinam vel ecclasticam dignitatem vel alios cõfidentes de sua bonitate decipiat temporaliter vel spiritualiter talis ypocrita est. Et de hiis õibo dicit. Ve vobis ypocrite qui similes estis sepulcris dealbatis que apparent hominibo speciosa Matb. xxiij. Omnes ergo tales qui fraudes faciunt in opere dei. i. de genere bonoꝝ. maledictionem dei incurrunt. Econtra de viro iusto dicitur Isaie. xxxiij. Beatus qui excutit manus suas. i. opera ab omni munere. i. cordis oris ⁊ operis mil. s. qui rens ab hominibo vt finem iporum opum nec grãm hoim nec laudẽ nec transitoria.

De permutatio .ſ.x.

mbo rerum ad res in negociãdo que vulgariter

Capitulum .xviii.

dñr baratri. puta dat lanifex setariolo duos pā/nos laneos estimatos ab eo .c. flor. ⁊ p his setari olus dat lanifici pannū sericū estimatū ab ipso .c. flor. siue mercator dat lanifici lanam ⁊ setario lo sericū ⁊ p his lanifex dat sibi non pecuniam. sed pānos laneos ⁊ setariolus dat pannos seri/cos in tali estimatōe in q̄ta recepunt lanā ⁊ seri cū nūquid est licitū. Rñ. si pure ⁊ absq; fraude prius fiat pmutatō q̄ntitatis p̄cij vel q̄litatis re/rū est cōtractus pmutatōis ⁊ licit⁹ q̄a iure a pp batus simplr in tpalibꝫ. extra de re. pmu. p totū Si aūt fiat fraus. aut hoc est in ipis mercimōijs quo ad qualitatē aut in estimatōe p̄cij. Si in q̄ litate rei pmutata, tūc si est fraus ex pte vnius rū. q. s. alteri pānū laneū vel sericū dat seu la/nam vel sericū multū defectuosa cōtra intentō/cius cū tū i pe recipiat res ab eo nō viciatas. vti q; peccat mortaliter ⁊ teneť satisfacere notabiliter le/dens extra de iniuť. ⁊ dā. da. si cu/pa. Et silr me/diator seu sensalis qui nouit h⁹ fraudē. q; coope/ratur fraudi. ij. q. i. notum. Si aūt vterq; inten/dit alter decipere ⁊ ab vtroq; datur alteri res de/fectuosa p bona vtroq; ignorāte fraudem alteri/us vterq; peccat mortaliter pter malā intentōnem xxij. q. v. qui piurare. Quātū aūt ad satisfactiō/pōt hic hēre locū cōpēsatō ⁊ vnus alteri nō tene/atur si in tāto deceptus est vn⁹ cōtra intētōnem suā q̄tū alter. Si vero vterq; vt practici sciret defectus rerum pmutādarū nō vid/r ibi eē fraus q; sciēti ⁊ senciēti ñ fit iniuria de re. iu. li. vi. ⁊ al/ter alteri nō teneť. Si aūt fit deceptō in p̄cio q; excessiuū ponit suis mercimonijs tūc si vnus eo/rū excedit in p̄cio ⁊ ñ alter. qui excedit peccat et obligat satisfacere si ē notabilis excessus nisi hoc alter p̄pendat ⁊ tñ si velit facere pmutatō/ tunc videť teneri p regulā Sciēti. in. vi. Si aūt sciē/ter vterq; excedit in p̄cio in estimādo suas res. q; alter de altero hoc credit ⁊ cognoscit cū quoti/die hoc practicēt. puta mercator de lana quā dat lanifici valeē tūc .xc. flor. p̄m currens p̄cium exi/git. c. vel circa. Et lanifex de pannis laneis quos dat mercatori p̄ sua lana exigit. c. cum nō valeāt nisi .xc. vel circa cum alter p̄babiliter sciat de al/tero q; iniustū p̄cium exigūt de sua re videť hic hēre locum cōpensatio. nec ibi p̄sie esse fraudē cum intendant se conseruare indēnes nō alterū grauare. tales tñ adinuentōes sunt ex cupidita/te inuente. ⁊ ideo vitande.

Caplm. xviij. de multiplici falsificatōe. ⁊ ibi agit de falsificatōne in mensuris. in ponderibus. in moneris. in scripturis. in bullis. ī instrumentis ⁊ in fctis filioꝝ.

De falsificatiōe po

test induci illd̄ p̄s. lri. Mēdaces filij boim in stateris vt decipiāt ipi d̄ va/nitate in idipm. Ubi tria p̄nt notari. Primo de fectio veritatis. ibi mēda. si. hō. in sta. Secdo intētio nocibilitatis. ibi. vt decipiāt ipi. Tercio cōsecutō penalitatis ibi. de va. in id ipm

Et a secundo in .§. I.

dicēdo clar⁹ est q; qui vtunť mēdacio ad hoc faci/unt vt decipiāt. ⁊ fallāt. quod p̄z ex diffinitōe ei⁹ Nam diffinitur a magistro sententiarū in. iij. q; est falsa vocis significatio cū intentōne fallendi Et quia fallere ⁊ decipe alium est cōtra vel p̄ter caritatem ⁊ legem naturalem. quia nullus vel/ler ab alio decipi. ideo omne mēdaciū peccatum est ⁊ vitādum. Unde Ysi. in sinonimis. Omne mēdaciū fuge omne mēdaciū peccatū est. Decipit aūt aliquādo sei p̄m quis corde cum facit si/bi erroneā conscīam de aliquo vel male iudicat de alijs. Ore cuz dicit q̄d sic ť estimat nō sic esse. Opere cum simulat vnum actum p alio. Et vi/ait Almb xxij. q. v. cauete. Omnes qui dicūt mē/dacium filij sunt diaboli. De ipo enī dicit Io. viij. Mendax est ⁊ pater eius. i. mēdacij primus inuētor. Et corde quidem mēdaciū dixit cuz ait in corde suo vt dicitur Ysaie. xxij. Silis ero al/tissimo existimans p̄uenire ad gloriam per vtu/tem, p̄riam. Ore vsus est mendacio cum dixit p serpentē primis penitis. Nequaq̄ morieminī. ⁊c. Gen. iij. Ope aūt. cum p̄m ap̄lm ipse sathā/nas trāsfigurat se in angelum lucis.

Quātū ad primū .§. II

Certū est q; in oī mendatio tollit veritas ⁊ cū x̄ps sit veritas discordat ab eo. Unde cum x̄po potest esse aliquis, cum mendacio. Dicitur enī apoc. xxij. de sanctis q; non est inuētum menda/ciū in eis. Sunt aūt mēdaces si. hō. in sta. Sta/tera autez est quedam regula recte mensurandi res cū est iusta statera. sed mēdaces si. hō. in sta. In statera quidē cōscientie vl opinionis inter/nalis. In statera sentētie iudicialis. In statera mēsure materialis. Prima est cū quis iudicat de aliquo p̄m suam conscīam in qua frequenter fallitur nō recte estimādo Unde Hier. Nō af/feramus stateras dolosas vbi appēdamus quod volumus p arbitrio nostro. dicentes hoc graue hoc leue. Sed asseramus dīnā stateram de scri/pturis sanctis, tanq̄ de thesauris dominicis. ⁊ il/la quid sit grauius appēdamus .xxxij. q. i. Sed mendaces si. hō. in sta. facientes sibi leuem cōsci/enciam vel nlla, de grauibꝫ peccatis. seu malis vt de adulterio, p̄ter quod sequitur falsus par/tus aliquando ⁊ suppositō alieni partus ⁊c. Se cūda est in iudicio vbi sīa est quasi statera. Unde Greg. xlv. di. Omnis qui iuste iudicat stateraz in manu gestat. Sed menda. si. hō. in sta. p iniu/stas sīas. Tercia ē statera mēsure materialis. d̄ q̄

Prouer.xi. dicitur. Statera dolosa abhominabilis est aĩ dñm. Sed mẽda. fi. ho. in sta. qz faciũt aliqñ falsas mẽsuras ꝛ pondera vel eis vtuntur Numisma etiã fm phũm dicit mẽsura rerũ venalium. qz tm̃ monete dat quãtum extimat res esse valoris. Sed menda. fi. ho. in sta. falsificando monetas vel falsis vtendo. Scripture etiam hominum possunt dici statere quia per eas quasi mensurat seu declaratur quid alicui sit concedendum. Sed mẽda. fi. ho. in sta. s. bullas falsificando instra ꝛ alias scripturas. Et de his omnibus in se. §. declarabitur.

Quãtum autẽ .§.III.

ad tercium principale ondit̃ quid demũ eueniat istis mẽdacibꝰ in stateris ꝛ falsificãtibꝰ hoc vicz qz cũ ipi decipiẽt ipsi tãdem decipiunt. Ꝟz vbi in modico decipiũt qz in terrenis ipi in multo. qz in eternis a diabolo decipiunt nõ perpẽdentes se inde grauari gl̃ia ꝛ eterno igne puniri. Et sic intelligit̃ illud ps. De vanitate in idipm̃ pcedentes. s. mendaces. de vanitate. i. falsitate q̃ vtunt ad decipiendũ in idipm̃ incidũt. s. in deceptionem. Magna enim deceptio ẽ qua decipiuntur a diabolo, qz dũ intẽdũt ꝛ sperãt ꝛ suis deceptiõibꝰ ditari gaudere iñ summe depauperant ꝛ cõtristant cũ demũ in pũcto ad inferna descendũt, ꝓpter hoc igne eterno cruciãdi vbi nec gutta hẽ aque valẽt in refrigerium. sicut de diuite epulone postulãte vt Lazarus descenderet ad eũ ꝛ aque gutta refrigeraret linguam eius.

De falsificati .§.IIII.

one monere. Abb. sic. sup. c. q̃to de iureiu. sic dicit fm glo. in. d. c. Nõ lz sine cõcessu pncipis seu Imperatoꝛe cudere monetã vt in. l. ij. ꝛ iij. ff. de fal. mo. fm Bar. ꝛ Cy. ibi. Et hoc vꝛ nisi ciuitas l. princeps inferioꝛ pscripsisset hoc ꝓ tãtũ tpus de cuius initio nõ exist̃at mẽoria. vt in. c. sup quibusdam de ẽ. si. vel nisi esset talis q̃ pscripsisset iura impij vt Hispanie reges qui vt dicit glo. dist. lxij. Adrianus. nõ subiacẽt impio. qz de hostiuz faucibꝰ regnũ eruerũt. Falsat aũt moneta multiplr vt in glo. dicti. c. q̃to, ꝛ sic varie punit. Uno modo falsat moneta principis de nouo cudẽdo. ꝛ talis dz cõburi. vt. l. ij. de fal. mo. Secũdo falsat cudendo monetã ciuitatis vel inferioris a pncipe. ꝛ talis capite punit. vt. C. de fal. mo. l. i. Tercio cũ quis nõ fabricat de nouo monetã ꝑ fabricatã cudit. s. minuendo, vel tingit puta monetã ereã vt appareat aurea, ꝛ talis punit vltio supplicio. vel dat ad bestias fm cõditionem pssone. vt in. l. quicũq; C. de fal. mo. Item notãduz scõo q̃ bñs ius cudendi monetã dz fraudare eaz tribꝰ modis. Primo mõ fm Inno. qñ certũ põdus a principio ꝓ quolibet denario, demit dẽ mãdato principis ꝛ illã sic diminutã mãdat postea recipi ac si primi ponderis esset. Scõo mõ fm Inno. quando abiectior cuditur moneta mẽro minoris ponderis vel valoris q̃ esset. deductis tñ expensis factis ꝓ ea fiẽda. Et sic vult Inno. q̃ tãtum dz valere moneta in forma q̃ tũ in materia valet deductis tñ expensis. s. quas auctoritatem pncipis dẽ de suo facere non tenet̃ imo si princeps indiget poterit inde bẽre aliquod lucrum. vt sic minus valeat q̃ materia etiã deductis expensis. Et hoc vꝛ si extra regnum nõ spargeretur moneta talis. qz tũc. s. extra regnũ spargẽdo sequeret dãnũ etiã subditoꝝ. In pmo autẽ casu credit Inno. q̃ possit princeps minuere monetam cũ ꝓsensu ppli. qz quilibet põt renũciari iuri suo. vñ. q. i. c. piculosuz. ꝑ dicit eẽ piculosũ. ꝛ dicit sufficere cõsensum magnatũ regni. qz negocium putat negociũ vniuersitatis. Fatet etiã Inno. licentiã ppli nõ sufficere qñ moneta illa ẽ expendenda extra regnũ. Tercio mõ frandat scõm Host. extrinsecus vt qz princeps bonã monetaz reprobat vel equalẽ vel minus valentẽ subiciat ad hoc, vt de reprobata bonũ foꝛum habeat. et illam conflari faciat ꝛ cudi.

Quantũ ad vsũ .§.V.

false monete. Nota q̃ scienter expendẽs fallam monetã videt̃ q̃ teneat̃ pena. l. corne. de fal. que regl̃r est deportatio ꝛ oĩm bonoꝝ publicatio. seruus vero vltimo supplicio punit̃. Sed Bar. dicit hoc ꝓcedere qñ expedit nũmos plumbeos vl stanneos, qz de illis tm̃ facit mentionez illa lex. alias punit̃ pena extraoꝛdinaria hec omia Abb. si. Nota tñ q̃ vbi quis in aliquo loco vbi monete diminuti põderis minus valẽt fm illã diminutionẽ emit debito ꝓ cõ, postea illas poꝛtat ad locum alium vbi tãtũ valẽt q̃ tũ integre monete. ꝛ ita indifferenter erp̃edunt̃ ꝛ accipiunt̃ ꝛ in tãtum eas cõputãt q̃ tũ integras. vt in quibusdaz ciuitatibꝰ regni ex quo plus vendit eas q̃ emeret nõ videt̃ in hoc peccare. cũ nulli dãnũ inferat ꝛ sibi ex sua ĩdustria, ꝛ labore lucrũ q̃rit sicut accidit de alijs mercimõijs que plus minusue valent in vno loco q̃z i n olio ꝓ regulã sciẽti. de reiur. li. vi. Sed qui bonas ꝛ integras monetas diminueret, ꝛ sic diminutas poꝛtaret ad talẽ locum vtiq; fraudẽ faceret ꝛ ꝓtra legẽ ꝛ tenetur talis lucrum pauꝑibꝰ erogare. xnij. q. v. c. nõ sane Sicut etiam non excusarent̃ a peccato q̃ monetas malas ꝛ diminutas scienter dãt ꝓ bonis etiam si date essent ꝓ bonis Et postea ꝑpendit de diminutione ipius valoris. non enim potest absq; peccato fraudis alteri dare pro bona et integra. quia culpa alterius et eroꝛ suus non debet alteri nocere. Culpa enim debet suos tenere actoꝛes et non alios.

Capitulum .xviii.

De falsificatiõ .§.vi.

nibꝫ in ponderibꝫ et mẽsuris. Et cõcilio magũ. dr. Ut mẽsure ⁊ pondera iusta fiãt supplẽ statuimus ⁊c. Si quis iustas mẽsuras ⁊ iusta põdera lucrãdi mutare psumpserit .xxx. dies in pane ⁊ aqua peniteat extra de emp. ⁊ ven. in. c. ij. Insup punit ꝑm leges. l. ciuiles. l. cornel. de fal. ꝑm glo. ibi hec pna hic tarata forte locũ hꝫ cũ vincerẽtur in iudicio eccliastico cõtẽnoso. nã in foro penitẽtie idẽ iudiciũ est de ista sicut ⁊ de aliꝭ taxatis in canonibꝫ vt. l. sit arbitraria. ar. de pe. dis. i. mẽsurã. ⁊ xxvi. q. vij. tpa. Et dubiũ nõ est quin talis peccet mortr cũ agat iusticiã ⁊ in dãnũ ꝓximi ⁊ tenet de oi dãno ñ secuto satisfacere. extra de iniu. ⁊ dã. da. si culpa. Nõ si scire nõ posset ꝓpter multitudinẽ psonarꝫ ⁊ veritatẽ. tenet pauperibꝫ erogare ꝓcipue si in quo illos lesit. Tenetur etiã ad remediãdũ incꝫtũ põt sine pricio sue psone vel maioris scãdali vt. l. auferant de medio dicte mẽsure vel pondera falsificata vel adequent. Et idẽ dicẽdũ de eo qui eis. l. falsificatis scienter vsus fuerit. l. q̃ peccat graviter. ⁊ õ eo in quo alius dãnificatur ꝓ hoc sibi obligatur.

De falsificati .§.vii.

one in scriptis. Fit aũt hoc vel in bullis papalibus vel instrũis vel in lẽis ⁊ aliꝭ scripturis. Et in bullis papalibꝫ seu rescriptis dr falsa cẽ ꝓ subreptiõem ⁊ ꝓ nouã fabricatiõẽ eius ⁊ ꝓ iuris iterpretatiõem. Per subreptiõnẽ quidẽ dr falsa bulla vel rescriptũ seu carta. cũ. l. in pentiõne gre seu bñficij de quo ibi fit mẽtiõ aliquid tacitũ est, qđ si fuisset expressum nõ eẽt cõcessum cũ est suggestum falsum, quo tacito forte nõ fuisset cõcessuꝫ ⁊ talis dr falsarius. ff. de fal. l. si quis obrepserit. Et cũ hoc studiose fiat ⁊ aduertẽter nõ est dubiũ q̃ mortale ⁊ graue cõmittit Non tñ talis ẽcidit in excõicatiõem lata cõtra falsarios bullarꝫ scõm Ricar. in. nti. de qua infra dicẽt. caret tñ cõmodo illius gre. puta supplicatũ est pape q̃ vel bñficium curatũ alicui cũ bẽat etatẽ ltrãm. l. xxv. annos. ⁊ hoc est falsum, qr scit illũ nõ bẽre .xxij. l' cũ supplicat ꝓ bñficio conferẽdo illegittio tacito q̃ sit illegittimus talis gra sic subrepticie obtenta nil valet ac si nihil obtinuisset, vel in. c. sup ltris de rescriptis fit distinctiõ vt vicz qñ ꝓ maliciam veritas tacet ⁊ falsitas suggerit nullũ cõmodũ ex ltris impetrans cõsequit. Qui aũt hoc facit ꝓ ignorãtia ⁊ simplicitatẽ si tacuit talẽ veritatẽ vel expressit talẽ falsitatẽ qua expssa vel tacita non impetrasset illas ltras alicui gratie idem iuris videt esse. Sed si esset veritate illa expssa vel falsitate non dicta etiã ltras gratie alicui us impetrasset. saltem in forma cõi tunc non caret cõmodo earũ totaliter, ß tñ ꝑm rigorem iuris iudicat ex eis non ꝑm formã eaꝝ vt ibi dicit. Illũ dicit glo. q̃ ad hoc vt rescriptũ teneat nichil dz supprimi ex bis que mouere aĩm principis pñt ad dandum rescriptũ vel denegandũ. Qui aũt falsam cartã fabricat de nouo si est bulla papalis, vel rescriptum talis deponit ⁊ degradatus traditur curie seculari si est clericus puniendus. l. morte. extra de cri. fal. ad falsariozꝫ ⁊ est excõicatus ipso facto extra eo. ad falsariozꝫ. Et ponunt in. c. licet. eo. titu. septẽ modi falsitatis cognoscẽde. De hac excõicatiõe bẽs in quarta pte. ti. i. c. Scõm autẽ leges pena falsarij hec est, depositio ⁊ oũm bonorum cõfiscatio in libero. in seruo pena est mors. ff. de fal. l. i. Et hoc verum in falsante ꝓ se rescriptum principis. Falsantes alias ltras eccie excommunicant. Quo aũt ad forꝫ cõsciẽtie vltra mortale graue cõmissum tenet falsarius siue testamẽti siue instri cui iuscũq̃ siue scripture vt in libris mercatorꝫ. vel sciẽter vtens talibꝫ dr oi damno quod inde alicui sequit siue sit notarius siue testis siue cooperator vel faciens hoc fieri. extra de iur. ⁊ dam. da. si culpa. Et omne emolumentuꝫ quod inde recipit tenetur restituere: quia furẽ ⁊ latro. xvij. q. vi. si res. ⁊ in multis locis est excõmunicatus ꝓ synodales. Qui etiã scienter vtit falsis bullis incidit ĩ illum canonẽ ⁊ vltra mortale tenet ad restiõem si inde aliquid vtilitatis ꝓcepit. Item nota ꝑm glo. sup. c. in mẽoria. di. xix q̃ carta falsa per iuris determinatiõnẽ vel interpretatiõnẽ dr cũ scribit maiorẽ ptẽ vel omẽs fuisse pñtes. que tñ nõ fuit pñs vt extra de bis que fiãt ꝓ. c. q̃sto. ⁊ talis falsari? suspendit ab offõ ⁊ bñficiõ vt extra de testi. tã ltis. Item dr falsa carta que ñ hẽt testes inscriptos vt extra de ꝓcur. c. i. Nota ꝑm Host. q̃ testes dñr inscripti qñ per aliũ scribunt. Sed subscripti dñr qñ ꝓpria manu subscripserũt, qñ quis scit scribere per se oportet subscribere in instrõ. ß si nescit scribere tũc ꝓt ꝓ aliũ subscribere. extra de sen. ⁊ re iud. cũ inter. Item dr charta falsa que hꝫ subscriptiões ß variis manibꝫ notaras. ⁊ que non est ꝓfecta eadez manu, vt extra de priuileg. cum olim. nisi ex hoc sit ibi diuersitas q̃ sit ibi calami vel attramẽti mutatio vt in aut de fi. instru. c. caute. in principio. Item dr falsa si est alieno sigillo signata dum mõ habuit ꝓprium vt extra de appel. c. significauit. Item dr falsa, ꝓpter falsam grãmaticã vt extra de rescrip. ad audiẽtiam. Item dicuntur false si sint suspecte ⁊ eis non imponit fides vt. C. de ꝓbati ombꝫ. l. iubemus. Item dicitur falsa si sigillum est fractum, vel si non est annus indictiõis appositus. vt extra de fide instrumentorum. inter dilectos. Item si sunt impetrate lite pendente vt extra de testibus. causam. Item si filum est ruptũ vt extra de crimine fal. licet. Item si sunt impetrate sine mandato domini. extra de ꝓscrip. nõ

nulli. Itē dñr lre falsę si eps appellaf filius. vel si papa vni loquif in plurali. vt extra de cri. fal. ꝯ graui. Itē dr carta seu bulla falsa si apparz fuisse rasam vel mutatā. ⁊ talis ponif extra d cri. fal. ad audiētiā. Hec oia in glo. in. c. in memoria di. xix. Sed quātū ad istud. vl. l. de vsura. et illd aliud. s. de falsa grāmatica di. Durā. or. mio. in sum, q hoc intelligif in rescriptis pape extra de rescrip. ad audiētiā. Alia aūt instra nō viciant p falsam grāmaticā. Uñ in priuilegijs ⁊ testis falsa latinitas nō nocet dū cōstet de volūtate testatoris vt. C. de testa. l. errore. Et hoc iō qr lre papales trāseūt p multas manus. Nā legunf prio in petitōe. Scdo in notula. Tercio in lra grossa hec Guil. ⁊ Jo. xxv. q. ir. c. aplice. Sed si bz defectum lre vel sillabe nō viciaf, ppter hoc. c. ex pte extra de fi. instru, nisi subtractō lre aliū sensum inducat ꝯ victio integra. c. inter dilectos. Itez instrm viciaf si bz scripturā interlineare, vel rasuram in loco suspecto gñ lre sunt apte, secus si sunt clause. hec ille. Itē dr instrm falsum si ēcōtrariū alteri ex eadē pte, plato vt extra de fide instru. imputari. Sed no. q instra vel attestatōnes cum inueniunf falsę, p pte vtr in totuz rep bentur. Glo. Jo. sup. c. ad scripturas. di. ix. arguit, p et cōtra. tādē soluit dicēs q si plura capitla ibi cōnexa sunt, vel vnū est accessoriū alteri vno casso seu falso, pbato connexa ⁊ accessoria cassantur. Secus si diuersa ⁊ separata sunt hec distinctio pbatur. ff. d ne. ge. l. cum ad eum. ⁊ ij. q. vi. diffinitiua. Sed Bar. bnix. dicit. Ego credo q si aliquid falsitatis repiatur in instrō totū reddit suspectum, vt. ff. de fi. instru. l. ij. hec ibi.

Quarto fit .§. viii.

falsificatō in ptubo cū. s. supponif alienus partꝰ extra de pr. ⁊ re. officij. ⁊. ff. ad. l. cornē. de fal. l. qui falsum. Et idē dicēdū qñ mulier cōiugata bīit filiū p adulteriū quē maritus estimat suū. Ho. si mulier cōcepit p adulteriū vel supponit sibi alienū partū, quicquid expēderet, p nutritione ⁊ gubernatōe illius creature ⁊ ad id in quo succederet putatiuo pri tenef totū ad restituēduz, qr furtū cōmisit ꝯtū possibile est. De hoc tñ sic dicit in sum. Rai. Talis mulier dz laborare qbuscūq modis pōt vt legitimi hēredes ñ fraudenf de hēreditate paterna caute tñ. Reuelare ei simpliciter marito, vel etiā ipi spurio, vel supposito ñ expedit absolute s. ⁊ sine distinctōe vt dicit ibi glo. tū qr forte ifm, puenirēt homicidia ⁊ adulteria. tū qr maritus forte dimitteret eā, ⁊ nō valētes forsitā prinere vterꝯ adulteraref, tū forte qr nō crederēt sibi. Ita ergo, pcedat. Reuelet factū suū in pnīa sacerdoti prochiali vel alteri magispito. ⁊ postea cū ipo vel sine ipso reuelet epo in pnīa. Et tūc eps vel etiā sacerdos sit tāte discretionis, vel maturitatis sit, vel quod tutius ē ambo diligēter inquirāt simul. ⁊ caute si spurꝰ vel suppositus sit bō spūalis timēs deū. Quo iuento vocēt eū secrete coā muliere, ⁊ si videbif expedire recepto prius sacrō, a muliere q nō calūniose, pcedat, ⁊ etiā ab illo q factuz secretum tenebit poterūt reuelare sibi ⁊ inde cōsulere q ingrediatur religionē, vel q trāsferat se ad longiquaz regionem. ⁊ sic nihil percipiat de bonis illiꝰ quē credebat esse prēm. hoc Rai. Idez Guil. ⁊ Hosti. Et addit Hostiē. q etiam ipsa mulier potest marito reuelare si non timet sibi periculū, sicut sunt alique mulieres que dominanf viris ⁊ etiam alique scienter viris adulteranf, ⁊ filios ab alijs susceptos scienter ipsi viri nutriūt tāquaz suos. Et in bmōi casu consulendum est q reuelet marito. ⁊ sic eo assentiente absoluta est mulier quantum ad restitōnem. quia concessum ē marito disponere de suo sicut placet. hoc Hostiens. Si vero illi spurio vel supposito non potest fuelari sine periculo, vel etiam marito. aut etiam si facta reuelatione tali filio scdm dictam formam non vult acquiescere consilio, tunc iniungatur mulieri q de sponsalitio suo ⁊ alijs rebus quas habet vel in futurū habere poterit, satisfaciat iuxta posse, volens semper de peccato. et si nō potest plene satisfacere, ppōat firmiter in aīmo q satisfaciet ꝯcito poterit. ⁊ sic erit in bono statu argu. xix. q. v. Hoc videtur. ⁊ extra de pe. ⁊ re. Officij. vbi ponitur talis casus. Dicta aūt satisfactio fiat mediante psona discreta secrete ⁊ caute. ⁊ sub bmōi verbis. Quedam persona tenetur vobis in hoc accipite. Idem Guil. ⁊ Hosti. qui etiam addit q satisfaciat etiam hēredibus ab intestato vel etiam scriptis. s. in testamento. Satisfaciet etiam vt dicit Innocen. illis quibꝰ verisimiliter credit q sua reliquisset, vel si hoc nescitur detur pauperibus. Nō si mulier non haberet quid daret. tunc f̄m Inno. si habet, pbatōes per quas releuare posset successores predictos a damno, qō habent sua occasione debet eas adducere nisi ide esset graue malum, puenturum, tunc enim non debet facere quia minus malum est damnū rez ꝯ corporum ⁊ animaz. Et idem est in similibus Si vero non bz, pbatōnes fileat. ij. q. vij. Plerū ꝯ. Filius autem buiusmodi spurius vel suppositus vt dicit Guil. non tenetur soli mlieri credere, precipue cum multe sint malicie et fallacie mulierum, vnde si in sana cōscientia perseuerat credo in toto q excusatur per ignorantiam inuincibilem facte deceptionis de percipiendis. Sire ro honestas femine et alie probabiles circūstantie faciunt ei probabilem conscientiam de retinendo facti. et vult turiorem viam tenere nil vltra percipiat. De ceptis autem ⁊ iam consumptis ꝯdiu habuit bonam fidem cōsuluit Rai. q filii

Capitulū.xix.

tuat vel cōponat. vel remissionez petat p aliquaz aliam psonā tacito negocio. Dicit tñ ad hoc nō eē talē cogēdū si de facili ñ pōt ad hoc induci Vz de cōsumptis Vl. simpliciter dicit talē nō teneri Satis cōcordat Io. Neapolis in ql̄ibet. Et addit nō solū si piculū psone immineret. sed etiaz amissionis fame ⁊ sine piculo vite non videf q teneaf manifestare si hoc pbare non potest.

Quinto fit falsifi .§.ix

catio in iudicio. vt qñ iudex ptra leges ⁊ iura pnunciat. sic̄ iudex in sentēciando iniuste. ff. e. l. i. vel q̄ falsaz legē vl canonē cui⁹ auctor ignoraf allegat. sicut faciūt interdū aduocati iniustā cām defendendo. ff. ad. l. corne. de fal. l. i. vel etiā corrūpentes testes aduocatos ⁊ iudices. ff. e. l. i. Sed de hoc ponetur speciale ca. sequens.

Capitulum. xix. de iniusticia q̄ fit in iudicijs. et q̄ ad iudicē ⁊ q̄ ad accusatorē. ⁊ q̄ ad reū. ⁊ q̄ ad testes. ⁊ q̄ ad aduocatū. ⁊ quo ad pcuratorem.

De iniusticia que

fit in iudicijs q̄ fit frequēcius ex auaricia pcedit. ꝓm illud Ysidori li. sniaz. Citoviolaf iusticia auro. xi. q. iij. paup. Cñ ⁊ dñs in veteri lege mādauit iudices instituī qui oderint auariciā. Cōtra aūt iniuste iudicātes inuebit pōs. dicēs. pōs. lxxi. Usq̄q̄ iudicatis iniq̄tatē ⁊ facies pctōz sumitis? Iudicate egeno ⁊ pupillo. Ubi tria notantur. Primo reprehendit platio iniusta sniaz ibi. Usq̄quo iudicatis iniquitatē. Secōo arguit acceptio indebita psonaz ibi. ⁊ facies pctōz sumitis. Tercio precipit subuentio miserabiliū ⁊ oppressorum ibi. iudicate egeno ⁊ pupillo.

Quātū ad primū .§.i.

Sciendū q̄ iniquitatē iudicare ē iniuste ⁊ iniq̄ iudicare. Dicit. n. iniq̄tas q̄i inequitas. i. nō eq̄tas. Equitas aūt ad quā intendere dz semp iudex fm iura est severitas instituta dulcore misericordie tpata. Iniquē g̃ iudicat qui ptra equitatem ⁊ institiā iudicat. ⁊ hoc multipliciter. primo iudicādo eū qui nō est sibi subiect⁹. vt laic⁹ clericū. ⁊ pelat⁹ nō subditū sibi. Cōtra cui⁹ psum prionē inuebit apls Ro. xiiij. Tu autē q̄s es o homo qui iudicas alienū seruū. Cñ ⁊ in figurā dñs precepit. q̄ trāsiens p alienū agrū nō mitteret falcē in messez alienā. s. falcē iudicij in nō subditos. vt expoit Gre. vi. q. iij. scriptū. Secōo iniquē iudicat q̄ de bis q̄ deo sūt refuata iudicat vt de occultis. Cñ apls. i. Cor. iiij. Nolite aūt ꝑs iudicare q̄usq̄ veniat dñs. Et Urban⁹ papa. De manifestis quidē loq̄mur. secretoz. n. ignitor est deus. xxiij. di. Erubescāt. Tercio iniq̄ iudicat qui post posito ordīe iudiciario iudicat vñ post multa. c. ij. q. i. cōcludit Gratian⁹. §. his oībus. q̄ nullus ē pdēnand⁹ nisi iudicio ordīabiliter hito. aut cōuincaf. aut sereū pfiteaf. Et Io. xxi. dicit de se. Cām quā nesciebā diligēcissime exquiebam. Quarto iniq̄ iudicāt qui p pecuniam sniaz pferūt cū dicat Aug. Non licet iudici vendere iustū iudiciū. xi. q. iij. Sed hoc ecē facit et optīe qđ bī. q. ea. Qui nō recte. Cñ ptra tales inuehit Micheas pphēta. iij. c. di. Iudices eius in mūeribꝰ iudicabant ⁊c. Et paulo post in punitionē talis crimis dz. Idcirco syon q̄si ager arabitur. Quinto iniq̄ iudicat q̄ ex leuibꝰ suspitionibus nō sufficiētibus pbationibꝰ sniam pfert. qđ fiendū nō eē dicit Celestinus pp̄ dicens. Primo sp̄ oia diligēter inq̄rite vt cū iusticia et claritate diffiniatis. Neminē cōdēnetis añ vez ⁊ iustū iudiciū. nullū iudiceris suspitiōis arbitrio. Cui⁹ figurā ⁊ exemplū dñs cū audisset clamorē sodomoz de eoz iudicio noluit iudicare seu pferre sniam cū oia sciret nisi prius oculis videret p angelos inq̄rens vt patz Gen. xix. Sexto iniq̄ iudicat q̄ ad iudicandū non zelo iusticie vl rōe s passione mouef odij. amoris. timoris vl ambitiōis. sic̄ iudei ex odio. Pilat⁹ ex timore iniusto ptra xp̄m pcesserūt. Cñ. i. Pe. ij. ca. de Tradebat aūt iudicāti se iniuste. Cñ Gre. dicit q̄ q̄ttuoz mōis puerit būanū iudiciū. Ex more. dū meru ptātis alicui⁹ loqui p̄mescim⁹ Cupiditate. dū premio animū alicui⁹ corrūpim⁹. Odio. dū ptra quēlibet aduersariū molimur. Amore. dū amico vl̄ppinq̄ pstare aliq̄d intendimus. xi. q. iij. quattuoz. Septio iniq̄ iudicat qui existētes in sil̄ibꝰ pctis vl̄ grauioribꝰ. ⁊ pcipue notoriis reos pdēnat. Sed qđ facit quod ait apls Ro. ij. In q̄ aliū iudicas teipm cōdēnas. i. cōdēnabilem ostendis. Hoc em̄ aliū scandalizat fm. b. Tho. se. se. q. xxxiij. q̄ nō videf facere ex iusticia s ex supbia ⁊ ostentatiōe. Unde ⁊ dñs de adultera dixit Io. viij. Qui sine pcto est vestrū primus in illā lapidē mittat. Non tñ dz crimia dimittere impunita. sed pponere emendationez in se. ⁊ cū būilitate cōdēnare. ⁊ nō peccabit. Hic ⁊ Amb. sup̄ beati immaculati ait. Iudicet de alterius errore qui nō habet qđ in seipo condemnet. Iudicet ille qui nō agit eadē que putauerit in alio punienda. ne cū alium iudicat in se ferat sniam. Iudicet ille qui ad pronunciandū nullo odio. nulla offensiōe. nulla leuitate ducatur. Et infra. Discite iudices seculi quē in iudicando tenere debetis affectui sobrietatis inquā. ⁊ sinceritatem. iij. q. vij. iudicet. De processu aūt iudiciario ⁊ de pluribꝰ peccatis que fiunt in iudicādo habes infra in tercia parte ti. ir.

Quantū ad se= .§.ii.

cundū principale acceptio psonaz replxnditur

.i.

cum dicit. facies ꝓcatorū sumitis. q. d. male facitis sumendo facies ꝓtōz. Sumere facies peccatorū est respicere ad ꝑsonas potētes ⁊ diuites ⁊ nobiles. qz cōmuniter sunt ꝓtōres ⁊ sic nō ꝑ misericordia cause sed intuitu potentie, diuitiaꝝ. consanguinitatis. amicicie ⁊ hmōi ꝓ talibꝫ iudicare. qđ ꝑtinet ad acceptionē ꝑsonarū. Sed vt dicitur extra de re. iur. li. vi. Accipere ꝑsonā in iudicio nō est bonū. imo ꝓhibitū dicente dño. Vt magnū ita ⁊ paruuꝫ audietis. Debent em̄ iudices dñm oīm ⁊ supremū iudicez imitari. de quo ait. Petrus apls Actuū. x. In veritate comperi q nō est acceptor ꝑsonaꝝ deus. vel etiā qz facies significat ꝑsciam ꝑ̄m illud Treñ. iiij. Denigrata est sup carbones facies eoꝝ. i. conscīa ꝓtōrum turpis effecta sordibꝫ viciorū. Sumere facies ꝓtōrum in iudicio est iudicare ꝑm conscīaz quā sibi faciūt ꝓtōres qui nō curant agere contra iusticiam dūmodo seruiāt ⁊ cōplaceant amicis et diuitias ⁊ glorīā consequant. Refert Pe. de palu. in. iiij. q in Francia dū quidā foderet i agro suo inuenit būanā linguā viuā loquentē. Et interrogatus q̄s esset. Respondit fuisse linguā hominis pagani qui iudex fuerat diu in pagamsmo mortuus ⁊ sepultus, ⁊ qz nunqꝫ dederat sentētiam iniquā, iō deus reseruauerat illā aiam̄ in illo mēbro sue lingue quousqꝫ baptismū reciperet. Cū ragauit q significaret hoc eꝑo locivt veniret ad baptizandū eū. Et hoc esset signū veritatis ꝓdictorū. si ipa lingua baptizata subito in puluerem reuerteret. Et duocatur utraqꝫ ep̄s cuz clero ⁊ populo. Et post locutionez ipius lingue de ꝓdictis corā oībus baptizata subito resoluta est in puluerē. Vel etiā sumere facies ꝓtōrū est iudicare de rebꝫ ꝑm apparentiā ꝓout faciunt ꝓtōres nō ꝑm existentiā ⁊ put sunt. Contra q̄s ait saluator. Nolite iudicare ꝑm faciem, sed iustum ⁊c. Joban. vij.

Quātum ad ter .§. III.

cium. Mandat iudicibꝫ vt debeant subuenire paupibus ⁊ pupillis dic. Judicate egeno et pupillo. tales em̄ cōiter opprimunt ab altis. Unde Ysi. in li. sniaꝝ. Paup dū non hz qđ offerat nō solū non audit. sed etiā cōtra iusticiaz opprimit. xi. q. iij. c. paup. Et p Ysa. dñs ait. Pupillo nō iudicant ⁊ cā vidue nō ingredit ad eos. Non sic egit Traianus impator ⁊ si etbnicus. sed cāz vidue sibi q̄relam ponētis de filio occiso a filio ipius impatoris patiēter audiuit. ⁊ iustissime iudicando sententiauit. Sic filie Salphaat quinqꝫ orphane ī ꝓpetitiōe sua iuste fuerūt a iudice Moise populi israel audite ⁊ exaudite. Sic sanctus Yuobitanus cās orphanorū ⁊ pupillorꝫ tota potentes efficaciter defendebat. Et sanct⁹ Ludouicus rex Francoꝝ ip̄oꝝ grauamīa diligentissime subleuabat. Tenentur. n. iudices ad hoc ex officio. De ip̄is. n. dicit Veritas cū mūme defensat oppressi. Negligere quippe cuz possis ꝓturbare puerios nihil est aliud q̄z fouere. Nec caret scrupulo socieratis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. di. lxxxiij. Error. Sed ⁊ Gratian⁹ ꝓbat q viduis ⁊ orphanis tenent ep̄i auxilium prestare ⁊ cōtra improborꝫ violētias ꝓtectionis patrociniū nō negare. di. lxxxvij. p totū. Ubi dicit glo. q viduis. pupillis. libertis ⁊ oppressis tenetur ꝓlat⁹ patrociniū prestare. Et sup. c. licet dis. ea. dicit glo. q pauꝑum ⁊ oppressoꝝ cause et pegrinorū spectant ad eccl'iam. extra de ver. sig. sup quibusdā. Spectant etiā ad iudicium regis vt. xxiij. q. v. Regū est. Item tutelā miserabiliū ꝑsonaꝝ. pupillorꝝ. orphanoꝝ ⁊ viduaꝝ. oēs p̄nt suscipe clerici ⁊ monachi. vt dicit di. lxxvi. Pervenit cū glo. Monachi tñ nō sine licētia suoruꝫ superioꝝ. Ꝑñs deus etiā ꝓmittit eas iuuare ꝑs. Viduam eius benedicens benedicam ⁊c. Et ꝑs. Orphano tu eris adiutor.

Notādum au .§. IIII

tem q in iudicijs concurrūt quinqꝫ genera ꝑsonarū. s. Judex ad sententiandū. Actor ad accusandū. Reus ad rñdendū. Testis ad ꝓbandū. ⁊ advocatus seu ꝓcurator ad defendendū. Et quēlibet horꝝ exauaricia cōtingit perpetrare peccatum qđ cōmuni nōie iniusticia nūcupat. Cū de singulis horꝝ videndū est. Et primo iudex ꝓmittit iniusticiā cū ꝓfert iniustā sniaz. ⁊ hoc pōt esse ꝓ certā sciam aut ꝑ ignorantiā aut ꝑ negligēnā Et cū hoc facit primo modo. s. aduerter. peccat mortaliter ⁊ multū grauiter. qz agit cōtra deum cuiꝰ officio fungit. Dicit em̄. Dei est iudiciū et cōtra bonū cōmūe qđ cōseruat ⁊ ꝓmouet ꝑ iusticie executionē ⁊ cōtra charitatē ⁊ iusticiā erga illum cōtra quē ꝓfert sniam. ⁊ grauiꝰ est rapina. vñ tenet ei de oīi interesse in casu q ille ꝓ q̄ deuit sniam iniquā nō vellet. vel nō posset satisfacere. Rō est. qz occasionē seu cām efficacē dedit dāni vānum q̄ deuisse videt. extra de iur. ⁊ dā. da. c. si culpa. Cū glo. sup. c. Hoc etiā placet. ij. q. vi. dicit q si iudex ꝑ dolum vl' grām vel odiū vel ꝑ pecuniā male iudicauit. punitur in verā litis estimationem ⁊ infamis efficit. C. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. ij. Et vltra restitutionē ꝑm lepes multas alias penas sustinere debet. Et q̄uis in foro iudiciali nō cogatur ad restitutionē vel alias penas nisi convictus vel ꝓfessus. tñ in foro penitentiali seu cō scientie absqꝫ conuictiōe tenet ad restitutionem omnis damni leso vt dictum est ꝑm Rai. ⁊ Hosti. ⁊ Ul. Et debet ei imponi penitentia tanqꝫ ꝓ grauissimo crimine. xi. q. iij. c. quicunqꝫ. Si aūt esset talis iudex ecclesiasticus incurreret etiam

Capitulū. xix.

pēnam suspensionis ab execucione officij per annum. De q̄ vide infra in tercia pte ti. ix. Si vero p ignorantiā iuste iudicat. tunc aut ex se iudicat sine assessore. aut de cōsilio assessoris. Et si primo mō. s. ex se. & ignorātia illa est crassa & supina q̄ nec p se sciebat q̄d cōiter debebat scire. nec ab alijs curauit inuestigare. tunc fm Rai. & Bl. et glo. Jo. fm leges tenet leso ingntū bonū & equū videbit religioni iudicātis. C. de va. & extraor. cognī. l. fi. In iudicio aūt anīe credo inquit Ray. q̄ teneat ad restitutionē. vt in prō casu. Ratio huius est. q̄ in culpa fuit cū sciuit vel scire debuit se insufficientē. & tū iudicare presumpserit. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. Si aūt fuisset ignorantia p̄babilis in eo. vt q̄ facta debita diligentia ad inuestigandū a peritis de cōsilio eorū tulit iniustā sn̄iam. p iusta siue scienter mala. & iniuste consulētibus. siue q̄ erat materia variaꝝ opinionū. & illi fm suā opinionē quā rectā putabāt consuluerūt. excusat? est iudex p̄cipue delegatus fm Bl. & etiā vt videtur ordinarius nil omittēdo de contingentibus ad inuestigandū veritatem rei. Si vero iudex hoc fecerit de cōsilio assessoris qui asserebat talem sn̄iam iustā excusat. q̄ in eo est ignorātia p̄babilis q̄ excusat. ar. dis. xxxvii. §. fi. Pantur em̄ assessores iudicibus p̄pter scientiaz eorū. vt cōsulant ignorātibus iura. Nullus em̄ nō possit esse iudex ecclesiastic? nisi habeat mediocrem saltē scientiā. vt extra de elec. Cum nobis & dis. xx. c. i in glo. Tamen in seculari iudicio si habet consuetudinē causarū. siue peritiam iudicandi potest cōmitti causa iura ignoranti. & pōt esse ordinarius. C. de iudi. l. certi iuris. vbi dicit q̄ multos p̄sit esse indices. De iudice etiaz delegato dicit Bl. q̄ sepe est ignarus iuris q̄d etiaz nouit delegans. sed ratione bonitatis delegat sibi causam. & talis si tulit iniustam sn̄iaz bona fide & consilio peritorū. nō tenetur ad satisfactiōez Et idem videtur dicendū de arbitris quo ad sententias iniustas. Si vero tulit iudex iniquā sententiam siue ordinarius siue delegatus siue arbiter. q̄. s. & si erat sciens. tū neglexit reuoluere libros & studere materiā. vel si nesciebat p se neglexit q̄rere cōsilia peritor. etiā si esset delegatus nō excusaret ab obligatiōe restitutiōis p̄ti leso p suā iniquā sn̄iam. etiā si credebat iustaz fore fm Rai. & Bl. Item si fuit negligens iudex ad assumendū idoneū assessorē. q̄ elegit ignorantem aut boiez male p̄sūe fm cōmunē opinionē. siue hoc fecerit ex auaricia vt min? expenderet in salario dādo. siue ex amicicia vt fruiret aīco. p illo regnanti. siue ex incuria vel alia cā. nō excusaretur a restitutione. q̄ in culpa fuit. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. Si aūt assumpsit qui cōiter tenebatur bon? & sufficiens. vel dat sibi a supiori. ita q̄ de eius cōsilio habet iudicare. tūc excusatur iudex a peccato & restitutiōe ferendo iniquā sententiam quē credebat iustā ex consilio assessoris i p̄ius. Sed ip̄e assessor tenet in solidū parti lese cōsulendo seu ofidendo sn̄iam fore iustaz si hoc tacit mala fide & contra conscīam vel etiā bona fide sed ex crassa ignorātia aut negligentia. ff. q̄ q̄sq; iuris. l. ij. & hoc fm Rai. Hosti. & Bl. Item nota q̄ iudices seu officiales iudicantes in causis vsuraꝝ vt Flōrētie officiales mercantie si p̄ suā sn̄iam cogūt ad soluendū aliq̄s vsuras. vel nō ad repetendū solutas. peccant mortaliter. & tenent ad restitutionē. q̄ p̄stant cām efficacem dāni. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. & hoc si faceret ex statuto vel consuetudine. tales officiales sunt excōicati. vt in cle. ex graui de vsuris. Itez iudex si accipit pecuniā vt iudicet. siue vt non iudicet siue vt iudicet male. siue iudicz bene. peccat mortaliter cū teneatur gratis officiū suum exercere ar. xiij. q. v. nō sane. Pecuniam aūt illā retinere nō potest. Sed q̄d debeat facere de tali pecūia habes infra in tercia pte ti. ix. Vbi etiam habes vtrum possit penas debitas reo relaxare vel augere vel minuere.

Actor siue accusator requirit in iudicio

§. v

q̄ vt dicit Ambro. Judicis nō est sine accusatore dānare. ij. q. i. De manifesta. Et hoc nisi crimen sit notoriū. Euidentia em̄ patrati sceleris clamore nō indiget accusatoris. ij. q. i. De manifesta. Fama em̄ publica eū accusat. Sed q̄s qui vocat aliq̄ē ad iudicium querelaz ponit aliq̄n̄ de causa criminali seu crimine. aliq̄n̄ de ciuili seu de rebus tpalibus. In criminali dicit accusator. In ciuili consuenit dici actor. Cuius etiā in criminali actor dicat. Tripliciter aūt contingit talē peccare. Primo calūniose agendo. s. imponendo alicui falsum crimē ex malicia. vel petendo aliq̄ bona tanq̄ sibi debita que nouit p̄ se. vel ex consilio peritor? sibi non debere. & talis in vtroq; casu peccat mortaliter agens cōtra charitatem p̄rimi & contra iusticiaz & est p̄iurus cōiter. & de omni dāno inde secuto tenetur leso modo sibi possibili. extra de iniur. et dam. da. Si de culpa. & xiij. q. v. Non sane in fi. & q. vi. Si res. q̄ si dānificat in bonis tpalibus illa debet restituere. Si in fama vel p̄sona. q̄ accusatus de crimine iniuste & cōuictus falso infamatur de facto. & occiditur vel mutilat. vel alias leditur in p̄sona. debet sibi satisfacere. p̄ut potest ad arbitriū boni viri. non tū tenet se manifestare post factū si inde sibi piculum vite immineret. Et si est in p̄cessu cause. debz dimittere. & nō p̄sequi. Secūdo peccat actor inordinate desistendo a p̄secutiōe cause inchoate. s. preuaricando id est aliā p̄tem videlicet accusatuz adiuuando colludendo cū eo. dissimulando vel nō inducen

vo legitimas ꝓbationes q̃s habet ꝓtra reum. et acceptando falsas excusatiões rei, qȝ̃ habȝ locuȝ in criminibꝫ. aut etiã ex toto desistit a ꝓsecutiõe cause sine debito ordine iuris, qȝ̃ dicit tergiuersari. Et hoc facit corrupt⁹ pecunia a reo ꝙ amicis eius, aut ꝓcibus eoꝝ inductus, ꝙ tũc peccat mortaliter. qꝛ facit, rempublicã cuius bonuȝ ꝓcurat ꝑ punitionẽ criminũ qȝ̃ ille impedit ꝑm beatuȝ Tho. se. se. q. lxviij. In causa aũt ciuili seu vbi agitur de tẽpalibꝫ. qꝛ ibi nõ intendit nisi indẽnitas actoris seu acquisitio iuris ipius actoris. ꝙ quilibet renũciare põt iuri suo. vtj. q. i. q̃ ꝓcul. Iosum. iõ absq̃ peccato põt desistere a ꝓsecutiõe cause sue, siue cõcordando cuȝ reo, siue ad vitandum expensas ꝙ grauamia litigioꝝ. Tercio nõ actor offendit eũ ꝙ si habeat iustã cãm criminalez siue ciuilem ꝑ indebita media cãm ꝓsequit. vtẽ do mendacijs in iudicio. vel falsis instrumentis ꝙ testibꝫ ꝙ ꝓbationibꝫ alijs ne amittat iustã causaȝ. qȝ̃ etiã mortale est ꝑm. b. Tho. se. se. q. lxxviij. vnde nullo mõ licet. xvij. q. q. Faciat. Verũ si iudex obtinet victoriã cause ex q̃ certus de sue iustitia cause nõ tenet ad satisfactionez alteri ꝑti nec etiã in expensis placiti, cuȝ ille iniuste vexauerit eum. Si aũt actor in cã ciuili estimat se ius hꝫ. qꝛ ꝙ sic sibi dicit ab aduocatis ꝙ ꝑitis, vel etiam dubitat de iure suo, nec ĩ ꝓcessu cause cognoscit contrariũ. etiã si cãm hꝫ̃et iniustã nõ peccat placitando. q̃uis melꝰ faceret cõcordando l' diuittendo. Nemini. n. facit iniuriã qui vtit iure suo dicit lex. Etsi obtinet victoriã cause nõ tenet satisfacere. dũ hoc ignorat, qꝛ ꝓbabilis ignorantia excusat eũ. dis. xxvij. §. fi. Sed si postea certificatur de errore suo tũc tenet ad restitutiõez illoꝝ bonoꝝ. ꝙ hoc nisi iã bona fide ꝓscripserit extra de prescrip. ꝑ totũ. In cã aũt criminali nisi sit bñ certus de crimine ꝙ posset legitime ꝓbare nõ excusaretur a peccato mortali accusando, qꝛ expõit se piculo magno sui vel ꝓximi sine causa sufficienti. Item nota ꝑm Hosti. de bu. sup. c. Quia pleriq̃ de immu. ec. qꝛ cuȝ q̃s siue actor siue cus aliqua tenet ex iniusta sentẽtia data ꝓ eo a iudice q̃uis lex positiua ei assistat, tamen quia lex naturalis resistit, qꝛ nõ debet quis locupletari cum aliena iactura vel dãno. de re. iuꝛ. li. vi. Locupletari iõ tenet talis restituere sic habita, etiã si nõ ꝓcuratiõe ipius obtinẽtis. ꝫ sola iudicis ignorãtia obtinuisset, ꝙ ille qui succũbit nõ appellasset q̃si videat ille acquieuisse exq̃ a sñia nõ appellauit lesus. qꝛ talis nõ est verus ꝫ ꝓsumptus ꝓsensus, vt no. de sen. ꝙ re iudi. qȝ̃ nõ sufficit in foro conscie. sed ille. Qȝ̃ intelligendũ videt qñ talis sufficienter nouit sñiam iniustam fuisse datam ꝓ se. siue tunc siue postea.

Reus concurrit .§. VI.

in iudicio. Dicit. n. reus is qui accusat seu impeditur sup aliqua re. siue iuste siue iniuste. Et talis tripliciter põt peccare ꝙ mortaliter. Primo dicendo falsitatẽ. vel tacendo veritatẽ. vt cũ iudex exquirit ab eo veritatẽ ꝑm ordinem iuris. siue in causa ciuili. s. cũ agitur de aliq̃ re temporali vt cũ interrogatur si pecuniã mutuo accepit ab actoꝛe, vel si nõ restituit mutuatam sciens se accepisse hoc negat. vel restitutã asserit, vel etiaȝ in causa criminali. cũ accusat, ꝙ sunt semi ꝓbationes vel cũ infamia exorta erga aliquez fit inquisitio sup hoc etiã in casu mortis negat se cõmisisse maleficium perpetratuȝ. peccat mortaliter talis. Et ratio est ꝑm. b. Tho. se se. q. lxiij. qꝛ facit contra debitum iusticie ꝙ hoc est mortale. Pertinet autẽ ad debitũ iusticie vt quis obediat suo superiori in his ad que ius siue ꝓlationis se extendit. Superioꝛ aũt est iudex respectu eius qui iudicat, ꝙ iõ ex debito tenet accusatus iudici exponere veritatem quã ab eo ꝑm formã iuris exigit. hoc Tho. Si aũt non esset legitimus iudex. puta qꝛ habet dominiũ vsurpatũ cum nõ sit sup̃ior eius. non videt facere cõtra iusticiã si nõ obediat ei in dicendo veritatẽ. peccat tñ dicendo mendaciũ. Et mortaliter si peieraret. vel inde nocumentũ notabile ꝓximo inferret. Similiter etiã si esset legitimus iudex ꝙ nõ inquireret ꝑm formam iuris. puta impeditus de debito pecunie sine aliqua infamia exorta, vel accusatiõe inquirit ab eo de homicidio vel furto. tũc nõ tenetur rñdere, sed põt ꝑ appellationẽ vel aliter subterfugere iudicium eius. non tñ ꝓpter mẽdacium dicere ꝑm Tho. Accusatus aũt, vel inq̃situs iuridice de vno maleficio ꝙ cõuictus põt inquiri ꝙ de alijs. ꝙ tenet veritatem dicere ꝑm Pe. de pal'. in iiij. Scõdo reus põt peccare mortaliter calũmiose se defendendo. nã isto mõ etiã si hꝫ̃et iustã cãm peieraret, qȝ̃ semp est mortale, nã in causa etiã criminali iuramentũ de calũnia prestandũ est extra de iura-calũ. c. inhærentes. Pro cuiꝰ declaratiõe dicit beat⁹ Tho. se. se. q. lxij. qꝛ aliud est veritatẽ tacere. aliud est falsitatem ꝓponere. Horũ primũ in aliq̃ casu licet. Non. n. quis tenet omnẽ veritatẽ dicere. sed illam quã ab eo põt ꝙ debet exigere iudex ꝑm iuris ordinẽ. puta cũ precessit infamia sup aliq̃ crimine, vel aliq̃ indicia apparuerũt, vel cuȝ processit ꝓbatio semi plena. Scõm aũt. s. falsitatem ꝓponere nullo mõ licet. Ad id aũt qȝ̃ licitum est põt q̃s ꝓcedere, vl' per vias licitas. ꝙ fini intento accõmodas. qȝ̃ ꝓtinet ad prudentiã, vel ꝑ vias illicitas ꝙ ꝓposito fini congruas. quod ꝓtinet ad astuciam que exercetur ꝑ fraudẽ ꝙ dolũ. Et primum quidẽ laudabile. Scõdum vero vitiosum. Reo igitur licet se defendere. occultando veritatẽ quã confiteri nõ tenetur ꝑ aliquos cõuenientes modos, puta qꝛ nõ respondeat, ad que respondere

Capitulū.xix.

re nō tenet. ⁊ hoc nō est calūnioſe ſe defendere. ſed prudēter euadere. Non aūt licet vel falſitatē dicere vel veritatē tacere quā dicere tenet. nec aliquā fraudē adhibere. q⁹ fraus ⁊ dol⁹ vī bñt mēdacij qđ ē calūnioſe ſe defendere. hec Tho. Quācunq; ḡ quis hēret iuſtā cām. ſed q⁹ nō habet. plationes ſufficiētes amitteret in notabile detrimētum ſubſtātie vel pſone. nō. ꝓpterea licet ſibi dicere mendaciū. vl inducere falſum teſtē. vel falſum inſtrumentū. vl aliqđ hmōi. alias non excuſaret a mortali. Tercio peccat reus p appellationez iniuſtā. videlicet cū q̄s appellat a ſnīa cā afferendo more ne contra eū iuſta ſnīa ferat. peccat moraliter. q⁹ hoc est calūnioſe ſe defendere. Talis ei agit cōtra iuſticiā q⁹ officiū iudicis impedit. vñ ei iniuriā facit. ⁊ etiā aduerſario ſuo cui⁹ iuſticiam inq̄ntuz pōt ꝓturbat. Et iō ſicut dz. ij. q. vi. Omnino puniēdus est. cui⁹ iniuſta appellatio ꝓnunciat. ⁊ tenet etiā ad ſatiſfaciendū de dānis ⁊ expēſis. Secus ſi appellat ex cōfidentia iuſte cauſe. q⁹. ſ. credit ſe hre iuſtam cām. hoc. b. Tho. vbi ſup. Item condēnato ad mortez ſi iuſte hoc fit nō licet ei ſe defendere p violentiā. ⁊ h⁹. alias eſſet mortale. non tñ tenet facere vnde ſeqūtur ei mors. puta manere in loco carceris ſi inuenit aperte vel nō comedere condēnato ad mortē p famem ſi cibū ei occulte offerat. Sed condēnato iniuſte ad mortē licet reſiſtere condēnanti iudici ſicut ⁊ latronibz. ⁊ ſe defendere. niſi forte ꝓpter ſcādalum vitandū. cū ex hoc aliq̄ grauis turbatio timeretur. hec. b. Tho. ſe. ſe. q. lxix. arti. iiij.

Inducitur etiā .§. vii

teſtis in iudicio. Et tripliciter pōt peccare. Primo dicendo falſitatē ſcienter. ⁊ tal⁹ peccat mortaliter ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. tnm q⁹ facit cōtra iuſticiam ledens bonū cōmune vel ꝓximū. tum q⁹ facit cōtra octauū preceptū ex preſſe q̄ dicit. Non loq̄ris cōtra ꝓximū tuū falſum teſtimoniū. Ergo. ⁊ tū q⁹ piurat. Nā teſtis iurat. alias nō crederet ſibi ōnteq̄ religionis ſit. extra eo. Nup. Et iurare debet ſm Rai. ⁊ Hoſti. q⁹ dicet totā veritatem quaz nouit de re illa. iij. q. ix. Hortamur. ⁊ q⁹ nō admiſceat falſum. nec aliqđ de ſuo adq̄ciet. iij. q. ix. Pura. Item de quozūdaz conſuetudine additur ⁊ bñ q⁹ nulli pandet teſtionū. iij. q. tij. §. Item in crimiali. Potest tñ remitti iuramentum de ꝓſenſu ꝓnū. extra eo. c. tuus. niſi in cauſa matrimoniali. Teſtificando inſup falſuz aduerſus tenet ad reſtitutionē oīm q̄ erinde ꝓximus amiſit. ꝓpter ei⁹ teſtimoniū. xxij. q. vi. Si res. et ij. q. i. Nonū. Secō peccat in teſtificando. cuz id qđ est ſibi dubiū aſſerit ſibi certū. ⁊ tal⁹ peccat moraliter. q⁹ expōit ſe piculo peccandi ⁊ dānificationis alteri⁹. cū poſſit eē ꝓtrariū eē ei⁹ qđ dicit. ⁊ etiā peierat. cū iuret ſe ſcire. illud qđ neſcit. Nā non admitteret ei⁹ teſtimoniū. ſi nō diceret ſe ſcire. q̄nimo ſolēt teſtes interrogari vñ ⁊ quō ſciāt. Etſi interrogati de cā ſcie nō dicant. nō valet teſtimoniū. iij. q. iij. §. ſola. ⁊ in autē. de teſti. §. Et licet dubiū. ⁊ tenent ad reſtōnem. ſi inde ꝓximus iniuſte dānificaret. Debet ḡ bō in ferēdo teſtiōium ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. id de q̄ est certus p certo aſſerere. ⁊ id de q̄ est dubius ſub dubio. pterre Verū q⁹ ex labilitate hūane memorie contingit q̄ quis reputat ſe q̄nq; certū de eo qđ falſuz est. nō ſiquis cū debita ſolicitudie recogitās eſtimat ſe eſſe certū de eo qđ falſum est. nō peccat mortaliter hoc aſſerens. q⁹ nō dicit falſum teſtimoniū p ſe. ⁊ ex intentiōe. ſed p accidens cōtra id qđ intendit. hec Tho. Sed nec tenet ad reſtōnem dānum paſſo. ar. xxij. q. v. De occidēdis. Nō aūt excuſaretur a peccato ſi ex impremeditatiōe ⁊ negligētia. ⁊ſi nō ex malicia diceret falſuz. nec etiā vt videt ad reſtōnem ſi inde ꝓximus dānū incurreret. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Tercio peccatū cōmittit. ⁊ mortale cū pecūia accipit pro teſtimonio veritatis. Et hō huiꝰ est. q⁹ expreſſe facit cōtra iura. cū hoc ꝓhibeāt. ⁊ valde iuſte ad vitandū corruptionē veritatis ꝓpter pecuniā. Vñ dicit Aug. q⁹ nō licet teſti vendere vez teſtionū. xxij. q. v. Nō ſane. ⁊ multo magis peccat cū accipit teſtis pecuniā ad falſitatē dicendā vl occultā daz veritatē. Potest tñ teſtis accipe expenſas tā tū ab eo q̄ eū ꝓducit. puta ſi ex teſtionio ferendo dietā facit. vel etiā opam ſuā. ⁊ lucrū dimittit. ⁊ hmōi. iij. q. iij. Centuris. Accipiēdo aūt pecuniam ꝓ teſtionio. reſtituat ei a q̄ accepit. niſi ille deberet ad cozrū pendū teſtē. nā tunc dz ei dari iuius iniuriā accepit vl paupibz erogari. Quarto peccant in omiſſione teſtimonij. cum ferri dz in vtilitatē ꝓximi. Pro cui⁹ declaratione diſtinguendum eſt ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. Nā teſtimonium ſup aliq̄ re quā quis nouit aut ab eo req̄ritur. aut nō req̄ritur. Si req̄ritur. tunc ſubdiſtinguēdū. q⁹ aut requirit autoritate ſui ſupioris cū ei teneat obedire. aut nō autoritate ſui ſupioris. Et ſi primo mō. i autoritate ſui ſupioris. cum ei obedire teneat in his q̄ ꝓtinent ad iuſticiam. tunc ſine dubio tenet ferre teſtimoniuz in his dumtaxat in quibz exigit ab eo teſtionū ſm ordinē iuris. puta in manifeſtis. ⁊ de quibz precessit infamia. Et in hmōi omittendo teſtionium ferre peccaret. q⁹ cōtra obedientiā ageret. ⁊ contra charitatē non iuuādo ꝓximū vel bonū cum debet. Sed ſi exigatur teſtimoniū ab eo in nō manifeſtis. ⁊ de quibz nō precessit infamia. non tenet ferre teſtimonū. Si aūt req̄ratur teſtimonium eius non autoritate ſuperioris. tunc ad liberandum hoiem ab iniuſta morte. ſeu quacunq; pena. vel falſa infamia vel aliq̄ dāno tenetur nihilomin⁹ ferre teſtimonium. Id qđ facit

dictum psal. Eripite pauperē ⁊ egenū de manu peccatoris liberate Et illud Jnno. Negligere cū possis pturbare puersos nihil aliud est qz fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto crimini desinit obuiare. lxxxij. di. Error Si nō requirit sup hoc ⁊ inde videt sequi iniusticiam et dāno prorimo notabile in persona. fama vel substātia tenet facere qđ in se est vt veritatē tenūciet ei qui pōt ad hoc prodesse. Juxta illud puer. xxiiij. Erue eos qui ducunt ad mortem. Et Ro. i. Digni sunt morte nō solū qui faciūt. sed etiā qui ꝓsentiūt facientibꝫ. ⁊. lxxxij. q. iij. Qđcdit cū pluribꝫ alijs. c. Et in ꝑdicto casu ſm Rai. de dāno etiā sacerdotes ⁊ alij clerici ⁊ religiosi tenētur. xiij. q. vj. Quāqz nisi sit talis cā in qua nō liceat eis ferre testimoniū vt in cā sanguinis. Idem Gil. Sup bis aūt que ad cōdemnationē alicui⁹ ptinēt nō tenet ſm Tho. homo ad testificādū nisi cū a superiore cōpellatur ſm ordinē iuris. qz si circa hoc veritas occultatur nulli ex hoc speciale dānum nascitur. etsi immineat periculum accusatori nō est curādū. qz ipe se in hoc periculū sponte ingessit. Alia aūt rō est ꝺ reo cui piculū imminet eo nolente. Gul. etiā dicit. qđ in odiosis exceptionibꝫ vl criminibꝫ nō ꝓsueuerunt testes cōpelli posse. licet qnqz cōpellant. vt in inquisitionibus. De bis vero q̄ in secreto cōmissa sunt alicui. vtrū debeat quis testificari etiā requisit⁹. dicit. b. Tho. se. se. q. lxx. qđ si quis hoc habet in secreto ꝑ cōfessionē s. auditā nullo modo pōt testificari qz nō scit hoc vt hō. ⁊ maius est vinculū sacramenti qꝫ ꝓcceptū hois. Sed si extra cōfessionē ei cōmissa sunt sub secreto distinguendū. qz si sunt talia q̄ statim cū veniūt ad noticiam hois debent manifestari. puta si ptinent ad corruptionē multitudinis corpalem vel spūalem. vel graue dānum alicui⁹ psone. vel si qđ aliud est qđ ꝓpalare tenetur debet manifestare testificando vel manifestando vel denunciando. qz cōtra hoc debitū nō pōt obligari ꝑ secreti cōmissum. iuxta illud. Jn malis promissis rescinde fidē xxij. q. iiij. Si aūt sunt talia q̄ quis ꝑdere non tenetur. vnđ pōt ex hoc obligari qđ sibi sub secreto cōmittunt. et tūc nullo mō tenet ea ꝑdere etiā ex ꝓcepto superioris testificando. Et rō est qz seruare secretū est de iure naturali. nec pōt homini ꝓcipi cōtra illud quod est de iure naturali.

Aduocatus .§. viii.

procurator ⁊ iurisconsultus peccare pōt multipliciter. Et primo aduocatus si sciēter defendit causaz quā nouit iniustā ſm. b. Tho. se. se. q. lxxi peccat grauiter. i. mortaliter. Et rō est. qz illicitū est cooperari alicui ad malū faciendū. consulendo adiuuando. vel aliter consentiendo. Vñ dz Ro. primo. Digni sunt morte non solū qui faciunt sed etiā qui consentiūt facientibꝫ. Similiter etiam cū a principio cause credit iustā. ⁊ in ꝓcessu videat eā iniustā peccat grauiter defendendo eā non tñ dz eam ꝑdere vt. s. iuuet aliā ptē vl secreta sue cāe alteri ptī reueler. qz male faceret ⁊ contra fidelitatē. Sed dz eam deserere dicēdo clientulo qđ nō habet iusticiā vl eū ad cedendū inducere. vel ad cōponendū cū aduarsario sine sui ſm dāno. ⁊ tenet talis ad oīe dānum qđ altera ps ex ei⁹ auxilio incurrit. hec Tho. Idē Rai. ⁊ allegat. l. rē. C. de iudi. ⁊ idē statuit Greg. decimus.

De restitutione .§. ix.

videtur intelligendū in casu in q̄ clientulus suus qui obtinuit victoriā cause nō vellet vel non posset restituere. Nam ⁊ ille cū receperit vnitatem cause iniuste principaliter tenet cuz hoc nouit. Sed si ignoraret. puta qz aduocatus vel peritꝫ dicūt eū ius hꝫe videt excusare cum laboraz hac ignorātia di. xxxvij §. fi. Jnsup si dixit clientulo eum hꝫe iustam cām quā nouit iniustaz si causam ꝑdit tenetur ei de expensis factis sibi et alijs in litigando. Secus aūt si ipe clientulus cognoscens cām iniustā voluit eā defendere. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Secdo peccat aduocatus in defendendo causas cū est ignoras vel negligens. Nam si assumit iustam causaz. ⁊ ex ignorātia notabili vel negligēia sua qz nō laboraz in reuoluendo libros vt inueniat veritatē ⁊ clientulus amittit cām. peccat mortaliter. Et ratio est. qz notabiliter nocet ꝓximo cum possit ⁊ debeat iuuare. nec debuit se ponere ad illud officium. vel actū ad qđ nō erat idoneus. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. ⁊ tenet ad restitutiōem dāni inde secuti clientulo suo ſm Rai. ⁊ Hosti. Si vero defendit cām iniustā quā credit iustaz ex ignorantia notabili. vtiqz peccat mortaliter. ⁊ ratio est. quia exponit se piculo grauis dampni ꝓximi. vnde ⁊ periculo peccati mortalis. et si obtineret victoriaz cause teneret ad satisfaciendum parti lese. Tercio peccat mortaliter aduocatus si allegat falsa cōtra conscīaz vel instruit falsum testē. vel inducit clientulū suū ad negandū veritatē. etiā si defenderet iustā cām. ⁊ aliter obtinere nō posset victoriam. Et rō est. qz ſm aplm Ro. iij. Non sunt facienda mala vt eueniant bona. Nec vn licet indebitis medijs viteniaturad bonū finē. Ad rōnem aūt nō videt teneri. Sed si abstulit bonā cām ⁊ iustaz aduersario ꝑ dictos modos. vel ꝑ cauillationē suam vel ipm grauauit in pe tendo dilatiōes superfluas. vel faciendo positionē duplicem vel cauillosam tenetur talis insolidū ad verū interesse. i. omne dampnū ſm Hosti. Gregorius decimus etiā statuit in supradicta constitutiōe. qđ id qđ aduocatus recipit in qua aduocatione vel consilio tene

Capitulū.xx.

tur duplū restituere, ⁊ nihilominus de damnis tenetur satisfacere lesis. Et idem statuit de ꝓcuratore. Et iurisconsultꝰ in dando consiliū sciens in causa quā nouit iniustā. si optatur victoriā cause illud consiliū. similiter ad oīa dāna. Non aūt si credit iustā ⁊ hz cām credēdi. extra d're. iu. Nullus ex cōsilio tenetur alteri nisi fuerit fraudulentum in. vi. Si aūt cā est dubia vtrū. s. cōtineat iusticiam nec ne dū sibi remanet dubia vsq; ad diffinitionē cause licet aduocato, ꝓcuratori ⁊ iurisc̄onsulto iuuare ꝑm Tho. vbi sup. ⁊ guil. Quarto peccatur ab aduocatis ⁊ ꝓcuratoribus ⁊ iurisconsultis circa receptionē immoderatam salarij vel indebito mō ꝑm Tho. Quāuis .n. licite possint petere salariū vt mercedem sui laboris Cūi ⁊ Aug dicit q; licet aduocato vendere iusti patrociniū, ⁊ iurisperito verū consiliū. xiij. q. v. Non sane. non tñ debent petere immoderatum Intendit aūt moderamen salarij ꝑm Rai. circa quattuor. Primo ꝑm q̄ntitatē cause. Scōo ꝑm laborem aduocatiōis. Tercio ꝑm scientiā ⁊ facūdiam aduocantis. Quarto ꝑm consuetudinē regionis. Scōm hoc cōsiderationē potest maius ⁊ minus taxari salariū vt. iij. q. vij. §. Apud Urbē ⁊ ar. xij. q. ij. Concesso. ⁊. c. Vlterius. ⁊ extra de ꝓben. De multa. Concor. Tho. ⁊ Cl. vnde in hoc non pōt dari certa regula de q̄ntitate salarij. Et subdit Rai. q; ex quo cā est incepta nullū debet facere pactū cum litigatore quē in ꝓpriā recepit fidez. q; posset esse occasio magni periculi. iij. q. vij. §. Preterea. q; ꝑm glo. q̄n videret cām in periculo. tūc cogeret clientulū suū inire pactum cum eo dare sibi salarium ad libitū. Idem Cl. Petere q̄ pōt salarium immoderatū ab initio litis vel post factū ⁊ si a principio nō est factuz pactū determinatū salarij pōt ꝑm Hosti. aduocatꝰ cogere clientulū p iudicis officiū ad dandum debitum. Dicit etiā Hosti. q; nō licet pacisci de certa ꝑte litis. s. quota. puta decima vel centesima. alias debet ei interdici forus. i. exercitiū aduocādi. C. de postu. l. Si quis aduocatoꝝ. Sz de q̄ntita licet pacisci. i. certa q̄ntitate pecūie. dūmodo nō excedat debitū. Qđ dicit Aug. q; licet vendere recta cōsiliū vt supra dictum est. Intelligit Rai. ⁊ Cl. q̄n laborat in voluendo libros ⁊ studendo ⁊ disputando forte cū aliis peritis. Alias si sine labore posset rūdere credūt q; nil debeat recipere. sed gratis rūdere. Sed Hosti. restringit hanc sniam q̄n petens consiliū est pauper. Naz si est diues pōt petere salariū. ar. xiij. q. v. Non sane. Si em̄ nō laborat, tūc laborauit in preteritū studendo ⁊ discendo. Item aduocātes vel ꝓcurantes scienter in cā vsuraria peccant mortaliter Et si ex eoꝝ aduocatiōe vel ꝓcuratiōe q̄s sentiat ad soluendū vsuras vident teneri ad restitutionem. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Possunt etiā peccare in modo aduocandi cū. s. dicūt obprobria ⁊ derisiones ⁊ hmōi. que ꝓhibent. v. q. iij. In loco. ⁊. iij. q. vij. Si quis adeo procar. Sed de hoc ⁊ pluribus alijs habet infra in. iij. ꝑte ti. ij. Et quomō debent aduocare pro pauperibus infra eo. ti. c. de inhumanitate.

Capitulū xx. de acceptione personarum.

QVia in iudicijs de quibus tractatuz est supra repitur frequēter inimicū acceptiōis ꝓsonarū qđ notauit ꝑs. in eo qđ inductū est supra in auctoritate illa. Vsqz quo iudicatis iniquitatē ⁊ facies peccatoꝝ sumitis. qđ vitiū est contra iusticiam distributiuā, ⁊ frequenter perpetrat q̄ncz ex auaricia. q̄ncz ex affectu sensuali amicicie vel parentele. Ideo nūc de hoc agendū hic est, quia peccatum ⁊ multū nocens bono cōmuni, ꝓhibet in lege diuina dū dicit Deutro. i. Non accipietis cuiuscz ꝓsonā. Ab hoc vicio ꝙpum fuisse immunē testan̄ sunt discipuli phariseoꝝ cū herodianis dicētes. Non respicis ꝓsonā hoīm. Mat. xxij. Et posset sic describi. Acceptio ꝓsonaruz est vitiū quo id qđ ex debito iusticie est alteri conferendū exhibet persone nō ob meritū ei⁹ ad ipam rem, ꝛ ob cōditionem ipi⁹ nō cōgruentez ad ipam rem. Propterea aūt dicit ex debito iusticie cōferendū. qz in his que dant mere ex liberalitate nō ex debito nō habet locū acceptio ꝓsonaꝝ si datur magis vni ꝓsone cz alteri. puta donat quis ex bonis suis centū amico vel consanguineo rōe amicicie, vel parentele qui nō donat extraneo. cz̄ius sit melior vel magis egeat hic nō est acceptio ꝓsonarū si dat magis vni ꝓsone. qz suū est. quod dat ⁊ nemini debet. ⁊ in re sua vnusquisqz ē moderator ⁊ iudex. ⁊ ex hoc ꝓbat. b. Tho. sup ep̄lam ad Ro. vt ait ap̄s. ij. c. Non est ꝓsonarū acceptō apud deū in eo videlicet q; peccatoꝝ quosdā relinquit in suis peccatis. quosdā ad se vocat dando eis grām suā quā non dat reprobis. Nam acceptio ꝓsonarū vt dictū est opponit iusticie. vñ locū habet in his que dant ex debito. qđ attendit iusticiā. Deus aūt nō ex debito sed ex gra vocat peccatores ad pniam. Tūm ad Ro. xi. Si ex operibus iam nō ex gratia. Et ad Titum. iij. Non ex opibus iusticie q̄ fecimus nos sed ꝑm suā misericordiā saluos nos fecit. In talibus aūt beneficijs gratis datis liberū est nō solū deo, sed etiam homini dare cui voluerit. Juxta illud Mat. xx. An non licet mihi qđ volo facere. Signāter autem subdit. Nō ob meritū ꝓsone. nā ad euz qui habet distribuere vel aliq̄ dare ex debito distribuenda ꝑtinet q; det illa ꝑm q; reperit meritum seu aptitudinē in ꝓsonis congruentem rei que dat. Nam ꝑm b. Tho. se. se. q. lxij. ad iusticiam distributiuā spectat diuersis ꝓsonis diuer-

sa tribuere ſm ꝓportionē ad dignitates ꝑsonaꝝ vt.ſ. vnicuiq; deſ ſm q̄ eſt in eo ꝓprietas digna ad id q̄ dat̄. Si igit̄ quis in dando consideret ꝓprietatē illam ꝑsone ꝓpter quā id q̄ ei confert̄ eſt ei debitū nō eſt acceptio ꝑsonarū. Et si quis cōsideret in eo cui cōfert̄. nō illud q̄ datur sit ei ꝓportionatū vel debitū. sed solū hoc q̄ eſt iſte homo Petrus vel Martin⁹. puta amicus vel cōsanguineus. vel sibi vtilis. hꝫ erit acceptio ꝑsonaꝝ. Sed ob conditiōez nō cōgruentē ad ipam rem. hoc dicit q̄ ſm. b. Tho. vbi supra contingit aliquā conditionē ꝑsone facere eaz dignam respectu vnius rei ⁊ nō respectu alterius. sicut hec cōditio. ſ. consanguinitas ad vnā personam facit eā dignā vt sibi plus dimittat̄ de patrimonialibꝫ bonis q̄z extranee ꝑsone. Sed ipa conditio nō facit eā dignam vt ꝑ hoc cōferatur sibi ob eaz de bonis ecclesiasticis seu officijs ⁊ beneficijs q̄ntū alij persone aptiori vel plus q̄ alij q̄ nō eſt parentela cōditio congruens ad talē rē ſ. beneficia vel officia ecclesiastica. Et perpetrat̄ hoc vitiū in officijs ⁊ beneficijs cōferendis in iudicijs exercendis. ⁊ in honoribꝫ exhibendis.

Et quātum ad col .§.I.

lationem bñficioꝝ queriť vtrū prelatus peccet in cōferendo beneficiū bono. ꝓtermisso meliori. ſ. etiā vtrū peccent eligētes aliquē in prelatū minus bonū. ꝓtermisso meliori. Et videť q̄ ſic. q̄z dicit Hiero. q̄ qui prestātioꝝ est ex oī pte. q̄ doctioꝝ. qui sanctioꝝ. qui in oī virtute eminētioꝝ ille eligatur ad sacerdotiū. viij. q. i. Licet. Tunc tpis cōiter sacerdotes hēbant curā aiaꝝ. q̄ non eligendo talem peccab̄. Et rñdet. b. Tho. in quadam q̄stione de q̄libet. q̄ ꝙs pōt dici melior dupliciter. Uno mō simpliciter. Alio mō ſm quid Simplr aūt dr melior q̄ est sanctior ⁊ plus hꝫs de charitate. Scdm q̄d dicit melior qui est melior ſm aliquē respectū. Contingit aūt aliquē esse meliorē simpliciter. i. maioris sanctitatis q̄ non est melior q̄ntū ad hoc q̄ preficiat̄ in eccl'ia. & alij minoris sctitatis erit melior eo in regimīe. quia forte magis eccl'iam iuuare poterit. vel ꝑ consilium sapiē vel ꝑ auxiliū potētie. vel q̄z deseruit in ecclesia. Non q̄ teneť prelat⁹ dare beneficiū vl' officium meliori simpliciter. & meliori quo ad hoc nō pōt esse q̄ preferat̄ vnum alteri nisi ꝓpter aliquā cām que si ptineat ad honorē dei ⁊ vtilitatē ecclesie iam q̄ntū ad hoc iſte eſt melior. Si aut̄ illa cā non ptineat ad hoc erit acceptio ꝑsonarū q̄ tāto est grauioꝝ q̄nto in rebꝫ diuis cōmittitur hec Tho. Et q̄z ē directe p̄ iusticiā ē mortale. ⁊ acceptio ꝑsoāꝝ directe ē p̄ iusticiā distributiuā. iō ē mortale. Notādū ēt q̄ q̄uis min⁹ bon⁹ simplr possit ꝑferri magis bono ī regimīe eccie. q̄z vtilior non tñ si sciat malū esse q̄uis possit iuuare ecclesiam ꝑ scientiā vel potentiā. q̄z in hmōi pmaxime requirit bonitas vite. alias sine peccato contra exerceri non pōt. hoc n. nō esset ꝑferre minus bonū & simpliciter malū. ⁊ ꝑ ꝑns qui nō eſt idoneus non debet preferri ei qui eſt aliq̄ modo idoneus. vñ ⁊ Albert⁹ magnus dicit expresse q̄ promouens ad ordinē vel curā pastoralez. vel aliq̄ beneficiū ecclesiasticū sciēter indignū absq; dubio peccat mortaliter. Hec nobilitas excusari pōt vt promoueat malus. q̄z q̄nto nobilior tanto nociuior. Et si dicat̄ q̄ alius nō sit ita vtilis omnio. ista rō non valet. q̄z vtilitas spūalis ꝑ alis ꝑ alia imponenda est. nec excusat paucitas ministroꝝ ecclie hec Albertus. Ad argumenta rñdet. q̄ vnicq; ceteris paribꝫ debet eligi ⁊ assumi ad prelaturaz doctior ⁊ sanctior. cū. ſ. sit alij⁹ ita vtilis ecclie sic ceteri. Sed vbi alius esset vtilior in gubernatione licet min⁹ doctus ⁊ sanctus tñ bonus. cum in hmōi debeat attendi vtilitas ecclie. ille pon⁹ debet prefici Glo. tñ sup dicto. c. dicit q̄ Aug. tñ pserat dicta comparatiua q̄ ponit Hiero. vij. q. i. q̄ debet esse sanct⁹ ⁊ doctus. sufficit em̄ q̄ sit bonus. Et est aliq̄s eoip̄o bon⁹ q̄ nō est malus. ex tra de ꝑsump. Dicūt. Alij tñ dicūt semp melioꝝ rem esse p̄ferendū. hꝫ. di. Hec e meritis. ⁊ hꝫ. xv. dis. c. fi. Et q̄uis Io. adhereat opinioni Aug. tñ. b. Tho. se. se. q. hꝫ. ar. tñ. tenet aliā opinionez dicens q̄ q̄ntū ad conscīam necesse est eligere ꝑ meliorē vel simpliciter. vel in cōparatione ad bonū cōmune. q̄z alij⁹ hūi nō pōt magis idoneus. verū q̄ntū ad hoc q̄ electio nō possit ꝓpugnari in foro iudiciali sufficit eligere bonuz. nec teneť eligere meliorē. q̄z sic oīs electio posset impugnari. Q̄ cē aliqs dēat eligi d̄ gremio eccie de iuſ cōi. ꝓpter statutū est. q̄z ꝑsumit̄ q̄ tal' dēat ee vtilior q̄ntū ad bonū cōe. q̄z. ſ. magis diliget eccīaz in q̄ est nutritus ſm. be. Tho. Non tñ per hoc tollitur quin de alia ecclesia possit assumi si vtilior habeatur.

Queritur secun .§.II.

do Utrū prelatus eccl'ie possit cōmittere cōsanguineo suo curaz sue ecclesie posposito meliori. Et videť q̄ nō. Nam dicit Hiero. loquens de Ioise qui instituit successorem sibi in regimine Jesum naue. nō filios suos vel ꝓsanguineos Nulla cōsanguinitatis rō. nulla hūa est cōtemplatio ꝓpinquitatis ꝓpinquis agroꝝ ⁊ predioꝝ relinquat̄ hereditas. Gubernatio ꝑ illi traditur quē deus elegit. qui. ſ. hēat spūm dei. viij. q. i Si q̄. Et sic videť q̄ ꝓpinquis nō sint dāda beneficia ecclesiastica. Rñdet. b. Tho. in quadam q. de q̄libet q̄ aliter dicendū est de cōsanguineo eque idoneo aliter de cōsanguineo min⁹ idoneo Si. n. cōsanguineus sit eque idoneus pōt ꝑ alū preferre consanguineū nisi forte ex hoc scandalū oriatur. vel aliq̄ exinde malū exemplū accipiāt

Capitulū .xx.

qñ ꝓbabiliter timeꝫ q alij ꝓlati inducent hoc ex emplo ad vandū suis cōsanguineis minus di gnis. Rō buius est, qr i hoc q̄ tet cōsanguineo eq̄ digno nil reperit vtilitatis eccie. vñ in hoc licz sa tisfacere amori naturali. q̄ charitati cōtrarij ñ est ꝫ magis charitate informat. Et hoc figurat Gene. xlvij. vbi Pharao dixit Joseph de fribꝰ suis Si nosti in eis viros industriosos institue eos magros pecor̄ meor̄. Si vo sit min⁹ idoneꝰ con sanguineꝰ ꝓlati. nō dz eū ꝓficere ad curam eccie postposito meliori. r hoc duplici rōe ꝓio qr insi peliter agit dispēsator q̄ negociū dñi sui gerens rēi⁹ nō meliorat cū possit. Secdo qr hoc vidz pti nere ad acceptiōez ꝓsonar̄. qr cōditio ꝓsanguīta tis nō est cōditio ptinēs ad curā eccie q̄ nō obti neꝫ iure sanguis ꝫ dīno mūere. Esset aūt ꝓditō facies ad negociū circa dispēsatiōes ptimoialiū bonor̄. vñ si eps de ptimoialibꝫ bis. magis ꝓpri deat suo cōsanguīeo mīus idoneo, nō ē acceptio ꝓsonar̄. ꝫ si rōe cōsanguīitatis magis ꝓpideat d ptimonio crucifixi nō caret vicio acceptōis ꝓso nar̄. Cōcordat idē T.ho.se.se.q.lxiij.arti. ij. Idez Tho.dicit.q.e.ar.i.q ptinet ad acceptōem ꝓso narū si qs ꝓmoueat ad ꝓlationē vel ministeriū aliquē qr diues est vel qr cōsanguineꝰ vl̄ amicꝰ est. q: diuitie vel parētela nō est cōditio faciens ad cām ꝓpter quā ille dignus sit tali dono. s. ꝓla tionis vel ministerij. ꝫ sufficiens scia cuz bonitate pertinet ad acceptionez personar̄ fm Jo. Hea pol. in q̄libet. Dispensare cōtra iura cōia vel pti cularia sine cā rōnabili magis circa vnā ꝓsonaz q̄ aliam, pura qr est amicus vl̄ cōsanguineus vl̄ diues r bmōi. vt si dispenset aū legitimā etatez vel ꝓmoueat, vel habeat curā aīar̄ vel dignitatē alquis qr amicus vel cōsanguineus vel diues vl̄ potens r bmōi nō aūt paup̄ r extraneus ec̄ si sit prior aprior vel si abbas vel prior dispensat cuz subditis aliquibꝫ in esu carniū in ieiunijs r vi gilijs r laboribꝫ. non qr magis indigeat vel alia rōnabili causa. sed qr magis sunt cuz eo astricti. Sic̄s etiā bīs distribue re aliquā elemosynaz collegij vel cōitatis vel testatoris nō dat illis q̄s credit magis indigere. ꝫ amicis vicinis vel con sanguineis minus egētibꝫ etiā pertinet ad acce ptionē ꝑsonar̄. Sil'r in cōferendis officijs se cularibꝫ per viaz scrutinij vel aliter si q̄s admit tat ꝑpendo fabā seu assensuz nō bis q̄s idoneos iudicat. ꝫ eis q̄ sunt amici vel cōsanguinei. l'vt seruiat amico in hꝰ ad acceptionē ꝓsonar̄ vidz ptinere. r grauiter peccat ar. di. lxvi. Viramur.

In honoribus .§. III.

etiam hoc viriū reperit, cū. s. aliquis honorat nō ratione virtutis quā in se bz vel saltem repūtat sed ratione diuitiar̄ vel alicuius vanitatis. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. lxiij. art. iij. q cum honor sit quoddā testimoniū de virtu te eius qui honoratur. sola virtus est debita cau sa honoris. Sed sciendū q̄ aliq̄s potest honora ri non solū ꝓpter virtutē propriā sed etiam pro pter virtutē alterius, sicut principes r ꝓlati ho norantur etiā si sint mali inq̄ntū gerūt ꝑsonā dei r cōitatis cui preficiunt. fm illud ꝑuer. xxvi Sicut qui mittit lapidem in aceruz mercurij ita r qui tribuit honorē insipienti. Quia. n. gen tilē rōez vel ratiocinationē attribuebant mercu rio. Dicit⁹ mercurij dicit tumulus ratiocinij in quo mercator mittit aliq̄n vnū lapilluz loco centum marcarū. Ita etiā honorat⁹ insipiens qui ponit loco dei r loco totius cōmunitatis. Et eadem rōe parentes r dñi sunt honorandi ꝓpter participationē diuine cōditionis. qr de⁹ est oim pater r dñs. Senes aūt honorādi sunt propter signū virtutis qđ est senectus. Sed hoc signuz q̄nq̄ deficit. Diuites aūt honorandi sunt. quia maiorē locuz in cōitatibꝫ obtinent r nō propter diuitias suas. Vñ idem. b. Tho. in. xi. q̄libet vbi ponit r querit. Utrū honorari diuites magis q̄ alios pertineat ad acceptionē ꝓsonarū. Respon det dicens q̄ dupler est honor. Primus. s. q̄ debetur alicui rōe sui ꝑfectionis propter ꝓpriā virtu tem sicut est cōmendatio. reuerētia r bmōi. r ad hunc honorē diuitie nihil faciūt. vñ si talis ho nor alicui exhibeatur erit acceptio personarum. Vñ dicit Valerius maximus q̄ honores q̄ vir tutibus debent sicut triumphi r alij bmōi apud romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius est honor qui debet alicui fm statū quem habet in republica. Sic etiā in ꝑsona respublica honoratur. Et ꝓpter hoc reges r principes ꝑ bono rantur fm illud. i. ꝑe. ij. Regem honorate. Et quia in republica terrena diuites statum obti nent altiorem. ideo ciues celestis Jerusalē q̄ si in Babilonia peregrinantes debent eorum in ter quos cōuersant morem gerere vt dicit Aug. in li. de ciuitate dei. Et sic diuites honorare illis dumtaxat honoribus qui ad exteriorem conui ctum pertinēt non est malum. Sed in his q̄ per tinent ad fidem xp̄i peccatū est ꝓferre diuites paupibus. sicut ministratores sacramentor̄. hec Tho. Vñ si quis vellet audire confessionē diui tum nō pauperū. vel non ita diligēter. aut trade re eucharistiam aut ordines aut alia diuitibus r nō pauperibꝫ. esset personarum acceptor. Si quis aūt pri⁹ audiret l'poti⁹ diuites qr credit eos ma gis indigere l' maiorā fructū inde seq̄ vel non ita patiēter expectare sic̄ pauper. nō ptinet hoc ad ac ceptōez ꝑsonar̄ ꝫ ad debitā discretionez. Et hoc est fm be. Tho. se. se. vbi supꝝ. q̄ facilius dispen satur in matrimonio in gradibꝫ cōsanguinitatis r affinitatis ꝓhibitis circa excellentes personas q̄ circa alias. Fit hoc enim propter fedus pacis

firmandum qđ magis est necessariū cōmuniti
litati circa excellentes psonas q̄ circa alias.

In iudicijs §. VIII.

quocz̄ phibet acceptio psonaꝝ. Vñ prouer. xviij
dicitur. Accipe psonā in iudicio nō est bonum.
Huius rō est. qz p hoc corrūpitur indiciū. & per
consequens iusticia. Nam fm. be. Tho. se. se. q.
lxij. arti. iiij. iudiciū est actꝰ iusticie, put. s. iudex
reducit ad eq̄litatem iusticie ea q̄ ineq̄litatē face
re pōt opositā. Personaꝝ aūt acceptio inequa
litatem quandā habet in nāntū attribuit alicui p
sone p̄ter p̄portionē suaz in q̄ cōsistit eq̄litas iu
sticie. & sic corrūpitur iudiciū p acceptionē perso
narū. Vñ & regula iuris dicit. In iudicijs non
est psonaꝝ acceptio bñda. de re. iur. in. vi. Vñ &
Nicolaus papa dicit. Necesse est fm sacraꝝ scri
pturarū documēta ac fm iusticie tramitē & accu
satum sil' & accusatorē adesse. Et vnā p̄tem q̄nta
cunqz̄ & q̄licunqz̄ predita sit autoritate sic proꝝ
sus audiri vt alteri p̄ri nullū p̄ei iudiciū irrogef
iij. q. ir. Necesse. Videnf notari cōtraria. xlv. dis.
Cum beatus. vbi dicit q̄ leuite & sacerdotes nō
sunt nisi p̄ grauibꝫ excessibꝫ corpaliter flagel
landi. cū tñ minores clerici etiā p leuibus verbe
ribus subijcianf. ar. ad hoc dis. xl c. i. & de offi. dele
ga. Sane. Jo. an. in glo. sup̄ dicta regla. sic sol
uit. In penis deferf dignitati & psone. vt in dic
to. c. Cum beatus. & de transac. c. fi. Item in se
dendo & assurgendo. vt dis. xciij. c. Non oportet.
Sed in iudicijs. vel sñia nō est bñda acceptio p
sonarū sed in eis est eq̄litas seruanda vt dicit p̄
dicta regula. Item in penitentie exhibitione. vt
xxvi. q. vij. Sacerdos. Item in fide xp̄i suscipiē
da. de conse. di iiij. ne q̄nq̄z̄ & alijs sacramētis
vt de cōiu. seruo. c. i. Et in paupum receptiōe cū
sufficere possum?. xl. dis. c. Quiescamus. & hmōi
Et nota q̄ licet iudex nō debeat vti acceptiōe per
sonarū vt hic. tñ vtile est in arbitrarijs iudicem
gratiosum hre. vt de offi. delega. Consuluit. Ca
uēat tñ ne in facienda gratia incurrat penā con
stitutionis. de sen. & re iudi. De cetero. Jo. an.

Capitulū xxi. de Sacrilegio in
q̄ntū p̄tinet ad auariciam.

Sacrilegiuz quan

doqz̄ ponitur inter species luxurie.
vt cū opus carnis exercetur a clericis
vel religiosis & monialibus seu a laicis cum eis
Aliqñ ex ira vel odio p̄cedit. vt cū percutif iniu
riose clericus. Aliqñ aūt̄ puenit ex auaricia. vt
cū quis rapit sacras res. vel de sacro loco. Et fm
hunc respectū inter vicia ad auariciā p̄tinentia
hoc ponitur. Sic aūt diffinitur seu describif sa
crilegium. s. q̄ est sacre rei lesio seu violatio. Isi
dorus tñ dicit q̄ sacrilegium dicitur ab eo q̄ le
git. i. furatur. quis sacrum. Vel pōt plenius sic
describi q̄ est viciū quo irreuerentia exhibef per
sonis vel locis vel rebus sacris. Et q̄z sacrū dicit
aliquid ex eo q̄ ordinat ad dei cultuz. & ex hoc q̄
aliquid reputatur ad cultū diuinum efficit q̄dā
dominiuz. sicut & illud q̄ ordinatur ad fi
nem bonū sortitur rationē boni. & sic ad illud ta
le sacrum debetur q̄dam reuerētia que referf in
deum. Et hinc sequif q̄ omne illud q̄ pertinet
ad irreuerentiā rerū sacrarū p̄tinet ad iniuriam
dei. & hoc est peccatū & habet rōez sacrilegij. hec. b.
Tho. se. se. q. xcix. arti. i. Est aūt speciale pecca
tum sacrilegiū distinctum ab alijs. qz in eo repi
tur specialis ratio deformitatis. qz. s. violatur res
sacra per aliquā irreuerentiā & opponitur virtu
ti religionis. ita q̄ ipa irreuerentia & debonora
tio que fit rei sacre dicif violatio. Sicut aūt̄ bo
nor est in honorante non in eo qui honoratur vt
dicitur primo ethicoꝝ. ita irreuerentia est in eo
qui irreuerenter se habet. q̄uis etiā nihil noceat
ei cui irreuerentiam p̄bet vnde & si res sacra i
se nō violetur. tamen q̄ntum est in ipo sacrilego
violat eam. Sicut & purpura regale indumen
tum facta honoratur & glorificatur. & siquis hāc
perforauerit morti damnat quasi contra regem
agens cuius nihil agat in psonaꝝ regis fm Da
mascenū. Ita si q̄s rem sacrā violet ex hoc ipo cō
tra dei reuerenniam agit. Repitur aūt sacrilegi
um in pluribus generibꝫ peccatorū seu materijs
s. in luxuria. in homicidio. in rapina. in furto. in ra
pina & hmōi. Nec tñ ex hoc sequif quin sit specia
le peccatū. Non n. est inconueniens vnā specialē
rationem peccati repiri in pluribus generibus
peccatorū. fm q̄ diuersa peccata ad finem vnius
peccati ordinanf. sicut etiā & specialis ratio alicu
ius virtutis pōt reperiri in pluribꝫ materijs et
generibus virtutū a quibꝫ imp̄atur. sicut iciu
uium aliqñ imperatur ab abstinētia. aliqñ a ca
stitate. aliqñ a religione. Quocūqz̄ g̃ genere pec
cati quis faciat cōtra reuerenniam sacris rebus
debitam. sacrilegiū formalitet cōmittit. licz ma
terialiter sint ibi alia genera peccatoꝝ. Interdū
tñ repitur sacrilegiū separatuz ab alijs peccatis
eo q̄ actus nō habet aliā deformitatē nisi q̄ res
sacra violaf. vt cum iudex rapit aliquem malefa
ctorem de loco sacro quē in alijs locis licite cape
re posset. hec. b. Tho. vbi supra. arti. ij.

Dividitur aūt sa §. I.

crilegiuz in diuersas p̄tes vel species fm diuer
sas rationes sanctitatis rerum sacrarum q̄bus ir
reuerentia exhibetur. Tanto autem aliq̄d sacri
legium est maius quāto res sacra in quā peccaf
maiorē obtinet sanctitatē. Attribuitur aūt san
ctitas & psonis sacris id est diuino cultui dedica
tis. vt sunt clerici & religiosi. & locis sacris vt sūt

Capitulū .xxi.

ecclesie.7 rebus q̄buslibet sacris.vt sacramēta.reliquie.vasa sacra.7 hmōi. Et q̄z sanctitas loci ordinatur ad sanctitatē hoīs.iō grauiꝰ est sacrilegium cōmissuz in pſonā sacrā q̄z in locuz sacrum. Sunt tñ in vtraq̄z ſpecie diuersi gradus sacrilegij ſm diuersitatē locoꝝ 7 pſonarū sacrarū. Grauius.n.est sacrilegiū cōmissuz in sacerdotē vl̄ p sacerdotē q̄z in subdiaconū vel diaconū.grauiusꝰ in epm q̄z in sacerdotē. Sil̄r grauiꝰ est sacrilegium cōmissum in choro vl̄ circa altare q̄z in altero loco eccl̄iastico. Sil̄r etiā tercia ſpecies sacrilegij q̄ cōmittit circa res sacras hēt diuersos gradus ſm diuersitatē graduū rez sacrarum. inter quas summū gradū obtinēt sacra quib⁹ homo sanctificatur 7 interea eucharistia q̄ pertinet rpm Etiō sacrilegiū q̄ cōmittitur circa eucharistiaz est grauissimū inter ea. post sacramēta ſm locuz tenent vasa sacrata ad sacramentoꝝ ſuſceptiōem. Exinde imagines sacre 7 reliquie sanctoꝝ in q̄bus venerantur vel honorātur q̄dammodo ipſe pſone sanctoꝝ. Deinde alia que ad ornatuz ecclesie pertinent ministroꝝ. Demū que sunt deputata ad ſuſtentationē ministroꝝ siue mobilia siue immobilia. Quicūq̄z cōtra aliq̄d predictoꝝ peccat.sacrilegiū cōmittit.hec Tho. vbi ſup̄ arti. iij. Unde 7 pius papa dicit. Sicut qui eccl̄iam dei vaſtat 7 eius predia 7 donaria ſpoliat 7 inuadit fit sacrilegus.sic ille qui sacerdotes eiꝰ inſeq̄tur sacrilegus iudicaꝝ. Non g̃ grauius peccatuz est fornicatio q̄z sacrilegiū. Sed sicut grauiꝰ est peccatum q̄d cōmittitur in deū q̄z q̄d in hoīe.sic grauius est sacrilegiuz agere q̄z fornicari. xvij.q. iij. Sicut. Q̄ peccatū carnale cōmissuz a religiosis sit sacrilegium habeꝝ. xxvij.q.i. Impudicas Item ois peccatū q̄d pſona sacra cōmittit materialiter 7 q̄si p accidens est sacrilegiū. quia aliquo modo est cōtra sanctitatē eius. Unū Hiero. dicit q̄ nuge in ore sacerdotis sunt sacrilegiū vl̄ blaſphemie. Formaliter aūt 7 p̄prie solum illud peccatū sacre pſone est sacrilegiū q̄d agit directe cōtra sanctitatē.vt si virgo deo dicata fornicetur Dicitur etiā. xvij.q.iiij.q. qui diſputant de iudicio principis dubitātes an honore sit dignꝰ quē princeps elegerit est sacrilegiū od̄ intelligit largē ſm quandā noīs extensionē Nam cū bonuz cōmune gētis sit quoddā diuinū vt dicit in primo ethicoꝝ. Unū 7 antiquiꝰ rectores rei publice diui vel diuini dicebant q̄si diuine prouidētie ministri. iō q̄d pertinet ad irreuerentiā principis.ſ. diſputare de eius iudicio an oporteat ipm sequi p quandā ſimilitudinē dicit sacrilegium ſm Tho. vbi ſup̄ art.i. Idem 7 de papa.7 hoc nisi conſtaret illud esse contra deū. Guil.aūt cum diſputat de iudicio intelligit.ſ. de iudicio principis reuocando in dubiū q̄d determinatur. Committit etiā sacrilegiū q̄ contra diuine legis sanctitatem aut neſciendo cōmittit. negligendo violant 7 offendit vt dr. xvij.q.iij.§.qui aūt. Dō large dr sacrilegiū ſm Tho. Et intelligit q̄ legem dei q̄s impugnat.vt hereticꝰ 7 blaſphemus q̄ ex hoc q̄ nō credit deo incurrit īfidelitatē 7 ex hoc q̄ diuine legis ꝛba impugnat sacrilegiū est.

De pena contra .§.ii.

sacrilegos. Nota q̄ triplex est pena. Prima est ſm Rai. excōicatio.aliq̄n maior.vt in sacrilegio cōmisso p iniectionē manuū violētaz in clericū vt. xvij.q.iij. Si quis suadente. 7 ꝓpter incendium vl̄ ꝓpter effractionē eccl̄ie vl̄ loci sacri. Alii q̄n incurritur minor in extralxendo p vim cōfugientem ad eccl̄iā vel locū sacrū de ea vt. xvij.q iij. Viror 7 alijs.c. Et hoc recte statutū est p q̄ peccat quiſ p hoc 7 torqueaꝝ vt dicitur Sap̄.xi. Peccat.n. talis cōtra pſonas vel loca sacra.7 iō iuſtum est vt arceatur a sacramentis 7 eccl̄ia ſm Tho. Secūda pena est pecuniaria etiā ab eccl̄ia inſtituta. 7 hoc etiā recte. Nā ſm Tho. cū pene ſint quedam medicine multi ſunt qui parū curant de penis ſpūalib⁹ magis aūt timent dediti mūdo penas pecuniarias.7 iō addita est talis pena vt magis arceantur a sacrilegijs timore ſaltē hūi. Qualis aūt 7 q̄nta ſit iſta pena 7 cui pſoluenda pro sacrilegio cōmisso in pſonā vel loca sacra vel rebus.hētur. xvij.q.iij. Si q̄s in atrio 7 Si q̄s contumax.7 Si quis deinceps.vbi ponunt diuerſe pene pecuniarie aliq̄n personis leſis. aliq̄n locis sacris violatis applicande. Et dicit guil.q̄ ille diuerſe pene ſunt poſite ſm diuerſas conſuetudines eccl̄iaꝝ. Et idem dicit Ul. vel q̄ arbitrio iudicis puniant. Sed 7 xij.q.ij. De viro nefando p sacrilegio cōmisso circa res sacras imponitur pna ſeptēnis cū certa forma ibi deſcripta Hodie tñ arbitraria est ſicut et alie.extra de pe. et remi. Deus qui. Tercia est pena pſonal̄. Nā ſm leges si atrox iniuria fiat pſone eccleſiaſtice. dicit Rai. q̄ pena est decapitatio. C. de epi.7 de. l. Si quis. Alias iudicis reſeruaꝝ arbitrio moderanda pro qualitate pſone rei loci tp̄is varietate. ff. ad.l. iul̄. pecul. l. Sacrilegij. Gratianꝰ cē dicit xvij.q.iiij. Si q̄s ſuadēte.§.ſe. Qui de eccleſia vi aliquē extremerit. vel in ipa eccia loco vel cultui sacerdotibꝰ.7 mīſtris aliq̄d iniurie imporauerit.ad inſtar publici crimiſ 7 leſe maieſtatiſ accuſabiꝝ. et cōuictus ſiue cōfeſſus capitali pna a rectoribꝰ puincie feriēꝝ ſicut in li. C. legiꝝ. ti. de epi.7 de. Si quis in hoc genus sacrilegij ꝛc.

Qui detinent .§.iii.

legata facta eccleſijs vel alijs p̄is locis 7 nō ſoluunt sacrilegium committunt large tamen ſumendo.vñ Hiero. Amico aliq̄d ſubtrahere furtū est. Eccleſiā vero defraudare sacrilegiū. xij.q.ij

Gloria. Et tales multū differendo vtiq; peccāt Quāuis.n. nō noceat hoc aīabus defunctoꝝ qui illa ligauerūt q̄ntū ad meritū dignū p̄mio gl'e q; ex ipa ordinatiōe eccl'ie fiende p̄secuti sūt meritum. nocet tñ q̄ntū ad expiationē penarū quibus est debitor. q; nō ita cito euadet vel subleuabitur. vñ dicunt necatores aīarū. xiij. q. ij. Qui oblationes. Si tñ fieret pua dilatio ex cā rōnabili, puta vt res vendenda multo maiori p̄cio venderetur q̄z tūc. sic inde mai⁹ suffragiū elemosynarū cōseqūref. tunc laudabiliter fieret. hoc Tho. in q̄libet. Itē nota fm Io. Neapol'. in q̄libet q; hæredes, vl' executoris testamētoꝝ q̄ differunt notabiliter exequi legata ad pias cās ex negligētia vl' auaricia q; est eis incōmodū. peccāt mortaliter. qđ. pbat duplici rōne. Prima est q; inferūt notabile nocumentū aīabꝰ defunctoꝝ q̄ntuz ad expiatiōez a pena qđ nō min⁹ q̄z inferre nocumētum magnū corpib⁹. hoc aūt vtiq; mortale. q; cōtra charitatē seu pietatē. Scōa est q; tales mandant excōicari. vt ptz. xiij. q. ij. Qui oblatiōes. Si nullus dz excōmunicari nisi p mortali. et in quibusdam diocesib⁹ est excōicatio lata p synodalez vñ sup hoc inuestigandū. Itē qui alienat vel emit sciēter bona eccl'ie immobilia vel mobilia p tinentia ad cultū diuinū vt paramēta calices et hmōi. in casu nō licito. vel ī casu licito ꝫ non fm formā eccl'ie q̄ bētur. x. q. ij. Hocius. et c. Si q̄s eps. et extra de re. eccle. nō alie. Nulli liceat. et c. Monasteriorꝝ. in de. peccat mortaliter. q; agit cōtra ordinationē eccl'ie et in dānū eccl'iaꝝ. etiam si iusto precio emeret sacrilegiū cōmittit. et non tenet alienatio. Et de hmōi alienationib⁹ eccl'iasticis et modo caꝝ bēs. j. in tercia pte. Itē faciētes statuta cōtra ecclesiasticā libertatē sacrilegiuz cōmittūt. Et imponētes clericis et p̄sonis eccl'iasticis tallias sine lic̄ia pape. exigētes pedagia et gabellas ab eis. et seculares trahētes eos ad iudicia sua. et capiētes et hmōi. Et quō vel q̄n sint excōicati, p̄pter hmōi. habes in quarta pte ti. i.

De sacrilegio .ſ. iiij.

cōmisso multipliciter p diuersas gētes cōtra sacra p̄li dei loquit̄ ps. dicens. Deus venerūt gētes in hæreditatē tuā. polluerūt templū sanctum tuū. posuerūt Hierusalē in pomorū custodiam. Scōm glo. cōtinuā q̄ntuz ad lrām deplorat ps. sacrilegia cōmittenda circa templū dei et devastatione Hierusalē p̄ p̄lm gentilē. Scōm aūt sensum spūalem sacrilegia q̄ fiūt et alia mala in templo spūali eccl'ie p male viuētes et pie perit liberationē ab ip̄is malis. Fer aūt fuit illud templuz Salomonis, p̄panatū et ciuitas Hierusalez depopulata. Primo per Nabuchodonosor sub Sedechia rege Iuda. qui cū exercitu caldeorum captā ciuitate Hierusalē muris destructis incēdit templū et abstulit vasa eius. vt habetur. iiij. Reg. vl. Scōo p Antiochum regē tpe Machabeorū q̄ idolū posuit in templo adorandum q̄d templū iam fuerat reedificatuz sub Esdra et Zorobabel. Sed de eo dicit. templū plenū erat illicitis et scortaniū cū meretricib⁹. ij. Machab. iij. Tercio p Thitum et Vespasianuz, p̄incipes romanorū post mortē xp̄i inde ad quadragintа annos. qui euersa fundit⁹ ciuitate templū eriam diruerūt fm q; xp̄s p̄nunciauerat dicens. Videritis has magnas edificatiōes. s. templi. Nō relinquet lapis sup lapidē qui nō destruatur. Et q̄uis tpe Dauid nōdum esset templū edificatū Hierosolomis. vñ et nec p̄panatū sed post multa tpa tñ vntur in locutiōe tpe p̄terito pro futuro, p̄pter infallibilitatem diuine p̄scie, in cuius libro, p̄hete legūt p̄phetando. Sensus est ergo. O deus gentes. i. gentiles. venerūt. i. venient et. polluerunt. i. polluent. Spūaliter autez de templo eccl'ie et Hierusalem militanti notant p̄nt tria genera sacrilegiorū. et detestenda. Primū perpetratum in abusiōne sacramentoꝝ ibi. Dei venerunt gen. in hære. tuā. Scōm optatuz in violatione sacrorū locorum ibi. polluerunt templum sanctū tuū. Tercium exercitatum in vsurpatione bonorum ecclesiasticorum ibi. posuerūt Hierusalem in pomorum custodiam.

Quātum ad p̄z .ſ. v.

mum. Sciendū q; hæreditas dei dicit̄ p̄lis fidel' eo q; possideatur a deo p fidez et gratiā sicut hæreditas ab hærede. Unde ip̄e dicit p Ezech. Hereditas mea israel. s. est. Israel interpretatur videns deum. et significat populū fidelē qui videt deum p fidem. Vel etiā hæreditas dei dicitur clerus deputatus diuinis officiis. vñ deros grece latine sors vl' hæreditas dr fm Isi. di. xi. c. i. Qui clerus dr hæreditas dñi. q; tales sic viuere debēt vt speciali p̄rogatiua sanctitatis possideantur a deo. Sed de vtriscz. s. fidelib⁹ et clericis cōsiderans psalmista multipliter sacrilegiū eoꝝ gentē do dicit. O deus gentes. i. gentiliter viuentes. vñ et gelxnne dediti venerunt in hæreditatē tuā id est in xp̄ianissimum et clerū. Sicut em̄ gentes id est pagani nullam reuerentiam habent ad sacramenta vel sacra eccl'ie. q; nō credūt esse sacramenta vel sacra nec alicui⁹ virtutis. Sic clerici et p̄lus xp̄ianus nullā reuerentiā verā oñdunt hīe ad sacramēta et sacra eccl'ie ex hoc cōmittentes sacrilegia multa. Certe gētiles suis sacris falsis exhibebant mlto maiorē reuerentiā q̄z fideles veris sacramētis. Nō oñdit diffuse p multa exempla Valerius maximus in. i. li. c. i. Vñ et ibi narrat q; cū in tēplo dee veste q̄dam virgines essent dedicate ad nutriēdū ignē vna ex eis sup hoc posita q; p̄misit ignē extingui ex negligētia occisa fuit

Capitulū .xxii.

ꝛ alia plura ibi. Et ꝙntum ꝯdem ad sacramēta maximū sacrilegiū est circa abusum maximi sacramēti. i. corpis xp̄i. Nō quidē perpetrant vtē do ipo in maleficijs ꝛ veneficijs. Unō ꝛ in cronicis legit quendā summū pontificem in sanguine xp̄i fuisse venenatū. Ad sacrilegiū etiā pertinet sumere indigne. i. cū peccato mortali q̄cūq; odio fornicatione vsura ꝛ hmōi eucharistiam. Talis efft fm Alpin. i. Corin. xi. iudiciū sibi manducat ꝛ bibit cū mortale sacrilegiū cōmittat. Judas ex indigna cōmunicatiōe cōsecutus est hūc fructū vt iniquitatē proditiōis conceptā executiōi subito mandaret indeq; ex magnitudie mali desperatus laqueo vitā finiret. Sacrilegiū etiā incurrit sacerdos cum mortali tractans ꝛ administrans ecclesiastica sacramēta ꝛ alia. Efft in figuram precepit dñs in veteri lege in applicatiōe leuitarū ꝛ filioꝝ aaron ad ministeriū sacerdotij q̄ raderent prius oēs pilos corpis sui. et lauarent ad designandū q̄ etiā a peccatis cogitationū criminaliū que significant per pilos debent se purgare p̄ nouaculam ꝓtritionis ꝛ aquā cōfessiōis. Propterea efft vt dicunt hebrei Oza q̄ tetigit archam dñi que eucharistiam significabat cum inclinaretur de plaustro bobus recalcitrantibꝰ subito morte correptus est, ꝓpter irreuerentiam q̄ nocte precedenti ꝓxīe cognouerat. Elideretur etiā magna irreuerentia ꝛ q̄si sacrilegiū stare ante altare in faciē sacerdotis curiose ꝛ fixe aspicere in sacramentū ꝛ que facit sacerdos. In huius figurā mandauit dñs in lege sua veteri q̄ archa nō nuda sed vestita. i. coopta traderet leuitis deportanda. ita vt nullus de populo eā videre nudam posset. Et q̄ Bethsamite eam nudā aspexerunt cū. s. in terris philistinoꝝ in terminos israel a bobus reducta est. mortui sunt. lxx. viri. ꝛ. v. milia plebis. vt habet. i Reg. vi. Insuper vti aqua baptismali vel aqua benedicta vl̄ crismate vel oleo sancto in sortilegijs vel in cantatiōibus ꝛbꝫ ē magnū sacrilegiū. Et sil̄r iterare sacra nō iteranda vt baptismū confirmationē ꝛ ordinationem. vel etiā in ipis vel alijs iterare formas sacramentoꝝ sine causa rationabili, vel materias eoꝝ ineptas prepare. vt vinū quasi marciduꝫ ꝛ farinam nō bene purgatā vel quasi corruptā vel hmōi. nō absq; sacrilegio est graue. Similiter ex incuria dimittere eucharistiam corrūpi. Vasa quoq; sacra ꝛ vestes sacras ꝛ alia ornamēta ecclesie, ꝛ multo magis reliquias sanctoꝝ irreuerenter tractare vel immūdas tenere, ꝛ laicos vti in suis repesentationibus his que sacrata sunt magnū sacrilegiū est. Et ꝙntuꝫ hmōi deo displiceant ꝛ offenditur. Danielis. v. Ubi legit q̄ cū Balthasar fecisset apportari vasa aurea que asportauerat pater suus vel auus Nabuchodonosor de templo dei de Hierusalem ꝛ eis vteretur, vidit digitos scribentes in pariete contra eum. Vane Techel Phares. p̄ que verba fuit sibi significatum vt Daniel exposuit q̄ ei auferenduꝫ erat regnum. q̄ nocte sequenti euenit. Nam ingresso Dario cū exercitu suo in ciuitatem capta est. ꝛ ipe Balthasar interfectus. Quā hystoriam recitat canon de conse. di. i. Testamenta. ad terrorē vt caueant sibi laici ab vsu ꝛ tactu talium. Nō q̄ detestabilis est incuria quorūdam clericoꝝ qui calices p̄mittūt rubigine destrui tobalias ꝛ pallas altaris ꝛ corpalia turpissima remanere. casulas ꝛ alia paramēta totaliter dilacerari. Et tamē ipi miserrimi nō paterentur talibus vestibꝰ indui. aut talibus tobaleis mensam suam parari. Et quid sunt ista nisi sacrilegia ꝛ magna irreuerentia ad sacramenta ꝛ sacra. ideo magna punitione digni diuina ꝛ humana. Pro istis ergo ingemiscens psalmista ait. O deus venerūt gentes in hereditatem tuā. qui eo ostendunt se gentiles ꝛ infideles q̄ ita irreuerēter se bñt ad sacramenta ꝛ sacra tua. Et hoc de primo.

Quantuꝫ ad se .§. vi.

cundum. s. sacrilegiuꝫ cōmissum circa loca sacra dicit. Polluerunt templū sanctū tuum. Templum dicitur a contemplando. q̄ ad hoc institutum est vt contempletur ibi deus orando ꝛ contemplando ꝛ meditando. Unde ps. Adorabo ad templum sanctū tuū. Et xp̄s. Luc. ix. ait. Scriptum est. s. Isa. lvi. Domus mea domus orationis vocabitur. Quā uis. n. deus cū spirit? sit nō capiatur loco nec locū ex se requirit, vt exaudiat qui vbiq; est. tñ in veteri ꝛ nouo testamento voluit habere speciale tabernaculū, vel templuꝫ seu ecclesias ad cultum suū ꝓpter ipos adorātes homines qui sunt corpales vt. s. accedētes ad ip̄m locum cū hac cogitatione, q̄ locus ille deputat? est ad colendū ꝛ adorandum deū cum maiori reuerentia ꝛ affectu accederent ꝛ manerent in eo. ꝛ inde cōsequent efficatius orōnes hominū exaudirent. vt dicit. b. Tho. p̄i. scē. q. cū. Ex benedictione aūt ꝛ multo magis ex consecratiōe ipius templi recipit locus quandā virtutem, vt diabolus non tm̄ possit imaginationibꝰ viciosoꝝ homines infestare vt dicit. b. Tho. scēa. scē. Sed istud templum materiale polluitur seu violatur p̄ multiplex sacrilegium. ꝛ multo magis tēpluꝫ rationale. Nō ꝺdem p̄maxime dicunt templuꝫ dei hi qui sunt diuino obsequio mancipati. vt clerici ꝛ religiosi consecrati, vel p̄ solennem professionem vel p̄ ordinationē. Efft ꝛ religio dicit sacra ꝛ ordines sacri. ꝛ caste vtentes ad q̄ illi tenentur ex voto. templū sunt spūs sancti, inquit Lucia virgo ꝛ martyr. Et primo ꝺdeꝫ violat ꝛ polluit tēplū materiale p̄ op? carnale ibi ꝑpetratū, ita q̄ indigꝫ recōciliatiōe ꝑcipue ꝫ Hostis.

cum est manifestū. Et sic ꝓbanatū fuit tēpluꝫ dei ab Antiocho rege, de q̄ dr. q̄. Nacha. iij. q̄ tē plū erat luxuria plenū ⁊ cōmessationib⁹ ⁊ scortā/tium cū meretricib⁹, vltroq̄ se mulieres ingere/bāt facientes int⁹ q̄ nō licebat & nō euasit ipunit⁹ impi⁹ rex de tāto sacrilegio. Nā ⁊ in itinere cōsti tutus cecidit in curru suo ⁊ vermib⁹ scaturientib⁹ corp⁹ ei⁹ intolerabili fetore exercitū grauans cor paliter ⁊ eternaliter mortu⁹ est in maris doloribus. Nec ibi resideāt mlieres pate in būtu meretricio ad capiēdas aīas iuuenesq̄ discurrētes ad ꝓuocandū eas, nōne magnū sacrilegiū videt ⁊ domū oōis fieri spelūcam latronū, vt verificet illud ꝓphete. Oculus me⁹ depdat⁹ est aīaz meā q̄z vt ait veritas ipa q̄ mētiri nō pōt. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eā iam mechat⁹ est eā in corde suo. Nach. v. Sz q̄ etiā ibi tripudi ent vel ludāt multo grauī⁹ sacrilegiuz ē ⁊ male pōt excusari a pēcto mortali. Templū aūt būana le corpis clericoꝝ ⁊ religiosorū cū violat⁹ per opa carnalia sacrilegiū est tāto sceleratī⁹ q̄nto ꝓpri us est tēpluꝫ dei q̄ domus materiat⁹ cū ibi cēnt aliter inhītet. ⁊ p grām in creatura rōnali. Qui cunq̄ violauerit templū dei ait Apls. i. Cor. iij. Disp̄det illū deus. i. in diuersas ptes p̄det. am mā. s. ad inferos i udicādo. famā subtrahendo. et substantiā diminuēdo. Cōiter. n. tales male for/tunant⁹ ⁊ efficiunt⁹ infames. Si. n. sponsus ter/renus sufferre nō pōt sponsaz suā adulterare sed repudiat, aliq̄n etiā occidit cuz adultero. multo magis credendū est ꝙm grauissime indignari q̄ sponsa sua, s. aīa clerici vel religiosi alteri adhe reat. ⁊ p carnalia opa fidē ei frāgat. Et hoc est q̄d dicit Hre. de h⁹. Si. n. inter hoīes solet bone fi/dei ꝓtractus nulla rōe dissolui, q̄nto magis polli citatio ista quā cū deo pepigit. s. p votū solui si/ne vindicta nō poterit. xxvij. q. vij. Eliduas. Et ad hoc plurimū inducūt accessus ad mōasteria monialiū cū vanitatib⁹ mulier⁹ ⁊ tripudia q̄ fi/unt ibi ⁊ cōuiuia ⁊ cōfabulatiōes rer⁹ mūdanar⁹ vt clericoꝝ ⁊ religiosorū nimia familiaritate cū eis. Vñ in decret cauetur q̄ rarus dz esse ad eas accessus. ⁊ cū magna cautela ⁊ breuis oīo lo cutio. xxxij. q. ij. In decia. Bene q̄ dici pōt Pollue runt templū sanctū tuū. Sed pollui⁹ seu vio/latur templū dei materiale p sanguinis effusio/nē violenter ibi factā ⁊ indiget tūc reconciliati/one de cōse. di. i. Clestinus. In hoc sacrilegiū in cidit Joas rex iuda q̄ fecit lapidare Zachariā fi lium Barachie. i. Joiade sūmi sacerdotis inter templū ⁊ altare, vt hētur. ij. Paralip. xxiiij. post q̄d male fortunat⁹ est. Ad sacrilegiū etiā ptinet extrahere de tēplo p vim confugientē ad ipm si/ue ꝓpter debitū siue ꝓpter maleficiū q̄dcūq̄. Ta lis. n. ibi debet esse secur⁹ nec pōt p vim extrabi nisi esset publicus latro. xvij. q. iiij. Sicut vt no cturnus depopulator agrorū, vel iniuriā feciss̄et loco sacro, extra de immu. eccl. Inter. Templuz rationale polluit ⁊ violat p sacrilegiū q̄ manus iniecit violentas in clericū vel religiosuz vel reli giosam, ⁊ talis non solū peccat mortaliter & etiā incidit in excōicationē maiorem, nec pōt absolui circa sedem aplicam si iniuria fuit enormis. pu/ta vulnerationē, incarcerationē. notabilez pcus/sionem. xvij. q. iiij. Si quis suadente. Idez si hu stiliter quis insequit cardinales. Idem si facit banniri vel exilio tradere epm loci. de pen. Si quis in cle. Sed de his excōicationib⁹ declarati/onem habes diffuse in q̄rta pte ti. i. c. q̄. ⁊. inf.

Tercio sacrilegiū cōmittitur ⁊ polluitur dei tē/plum p incendium vel effractionē ipius vel lo/ci religiosi. q̄d factū est a Nabuchodonosore circa templum dei vt predixerat ꝓphe. dicens. Incende rant igni sanctuariū tuū. sed in bouem ex homi/ne cōuersus est. vt dicit Aug. ꝓpter superbiā suaz xvij. q. iiij. Viror. Nichanor strenuus in armis dux exercitus Antiochi q̄ minatus est destrue/re templū dei. victus est ⁊ occisus in bello cū exer citu suo a Juda machabeo. ⁊ dextera quā exten/derat cōtra templū cōminando suspensa est con tra templū ⁊ lingua ei⁹ p particulas amb⁹ tra/dita est. vt hētur. q̄. Nach. vij. Propter hoc eri am incurrit excōicatio maior. vt extra de sen. exc. Tua. ⁊ c. Conquesti. Et de hoc habes diffuse in quarta pte ti. i. De multiplici etiā pena hoꝝ sa/crilegiorū habes supra eo. c. §. ij. Cōmittitur in/sup irreuerētia locis sacris p alios modos, vt fa ciendo de eis stabuluz pro iumētis, aut tabernā ad comedendum vel bibendū, vel lecristernia po nenda. vel victualia ⁊ suppellectilia extra casum necessitatis, ⁊ emendo ⁊ vendendo in eis, quod tanq̄ sacrilegium detestando xp̄us eiecit flagel lis ementes ⁊ vendentes nō quidem in templo sed in atrijs templi q̄d minus est. Refert magi ster in hist⁹rijs scolasticis q̄ postq̄ magn⁹ Pō/pei⁹ devicta Judea ⁊ facta tributaria Roma mis, stabulari fecit equos in templo dei Hiero/solomis. semp postea fuit devictus. ⁊ demū deca pitatus qui prius fuerat fortunatissim⁹. Theo/dozicus etiā narrat q̄ q̄dam Julianus prefect⁹ orientis apud Anthiochiam intrans ecclesiam mingit cōtra altare dei. Sed paucis diebꝫ inter iectis visceribus putrefactis interijt emittens stercora p os. Per istos g̃ modos fideles pollue runt templū sanctū tuū dñe. Sed ecōtra statuit ecclesia extra de immu. eccle. Decet domū. li. vi. q̄ ad ecclesiā sit humilis ⁊ devot⁹ accessus. nec ibi fiant parlamenta nec iudicia, vel vanloquia sed auditio ⁊ meditatio attenta diuinoꝝ.

Quātum ad ter .§. VII

cium principale. Sacrilegiū perpetrat circa res

Capitulū .xxii.

ipas ecclesiarū.eas auferendo vel etiā eis abutē do.Vñ dicit ps. Posuerunt Hierusalē.i. eccle siam in pomorū custodiaz.Quādo fructꝰ sunt in agro fit aliqñ aliqđ tuguriū ad habitandum pro custodiēdis illis,sed ipis recollectis deseritꝰ tuguriū,ꝛ sicꝫ se paulatim ruit.Locꝰ etiaz vbi custodiunt poma in domo est cōmuniter locus vilis ꝛ desolatꝰ.Sic prelati vel seculares oñdūt habere aliquā curam de ecclesijs qñ est ꝓps mes sium vel vindemiaꝝ vt decimas ꝛ oblatiōes reci piant ꝛ fructus possessionū.sed his ꝓceptis nō amplius curant de eis ꝓmittentes destrui ꝛ rue re cum tñ ꝑm iura vna exquattuor ꝓnbꝰ reddi ruum ecclesie debet cōuerti in reparationē fabri ce.vt.xvj.q.ij. Quattuor.Locus etiā pomorū sa tis patulus est,ꝛ plures accipiūt de familia vel domo,ꝛ mures etiā rodūt.Sic bona eccl'ie fami liares cōsanguinei ꝛ qui ea ꝓcurant furant ꝛ ho mines bestiales etiā cōsumūt.Sed vt dicit Hie ro.Ecclesiā defraudare sacrilegiū est.xvij.q.ij.gl'a Hinc ꝛ Bonifacius papa ait. Nulli licet igno rare qꝫ oñe qđ dño consecrat̄.i.datur ꝑm glo.si ue fuerit homo siue aīal siue ager,vel q̄cquid fu erit dño semel cōsecratū.i.datū sanctū sanctorū erit dño.i.ad vsum sacerdotū qui debent sancti esse ꝓtinebit ad ius ꝓtinet sacerdotū. Propter qđ inexcusabilis erit omnis qui a dño ꝛ ecclesia cui cōpetunt aufert vastat ꝛ inuadit vel capit.et vsqꝫ ad emendationē ecclesieqꝫ satisfactionez vt sacrilegus iudicet,ꝛsi emendare noluerit excom municetur.xvij.q.ij. Nulli.

Quātum autē .§.viii

displiceat deo auferre res ecclesie vel templo res alias manifeste oñditur ꝓ exemplū Heliodori. Dicit enī cū fuisset missus a rege Hierosolimam vt acciperet multas pecunias q̄s audiuerat esse in templo dei,cū intrasset in templuz vt eas auferret apparuerūt ei tres angeli in forma humana. Vnus q̄dem equester armatꝰ cuius equus pe dibus anterioribꝰ ꝓcutiens pectꝰ Heliodori in terram prostrauit.Alij vero duo sequētes pede stres ipm accipientes flagellauerūt acerrime.ita vt mortuus fuisset nisi Onias summꝰ pontifex pro eiꝰ vita orasset.qđ ꝛ obtinuit,vt dēcur in.ij. Macha. Narrat ꝛ Justin' qꝫ Brennis dux gal lorū venit cū vi.milibꝰ cōtra grecos ꝛ spoliis ho minū satiatus ac deoz tēpla anhelabat volēs ra pere q̄ in tēplo Appollinis ꝑciosa erant.Veniēs igit' supbus habuit obuiā q̄ttuor milia hoīm q̄ nihil potuerūt cōtra tantū exercitū,sed potuit de us qui suā iniquā intentionez cognouit. Nam subito facto terremotu ꝑmaximo ꝛ cadente ꝑte montis Parnasi vbi templū erat.oppressit ma gnā ꝑtem exercitus.deinde grando ꝛ pluuia ca dens de celo exterruit,ꝛ i pe Brennis ex dolore se ipm occidit.sicq̄ reliqui fugiētes mortui sūt vt vnus nō remaneret. Dionisyus q̄z dñs magnꝰ ꝛ tirānus in Sicilia ex potētissimo dñio ad tan tam deuenit miseriam vt in senectute sua magi ster fieret pueroꝝ ad quā miseriā creditur deue nisse.q̄z culturā deorū cōtempsit,vt dicit Vale ri us. Dicit' etiā sacrilegiū nō solū cuz auferturꝫ crū de loco sacro vt calices paramēta.ꝛ hmōi de ecclesia,sed etiā cū tollitur sacrū de non sacro.vt predicta existentia extra ecclesiā vel locū sacrum Et insuꝑ cū auferturꝫ nō sacrum de sacro,vt qui furatur in eccl'ia que nō sunt sacra vt pecuniā si ue ecclesie siue secularium ꝓsonarū,vt.xvij.q.iij. Qui'quis. Piero.etiā dicit qꝫ clerici q̄ ꝑnt sus tentari de bonis parentū,ꝛ de bonis ecclesie vo lunt nutriri sacrilegiū incurrūt ꝛ cōmittūt.ꝛ p abusum taliū iudicium sibi manducant ꝛ bibūt xvi.q.i. Quoniā. Qđ intelligit' qñ nō deseruiūt ecclesie ipi ꝑm glo.vel etiā si deseruiūt eccl'ie que ab eccl'ia recipi unt' in malos vsus ꝙuertūt. vt in ludis focarijs ꝛ hmōi. Usurpantes patro natū aut bona vacantiū ecclesiarū vltra sacrilegi um sunt excōicati,vt habes in quarta ꝑte.ti.i.c. Non soluētes legata facta ptis locis faciētes sta tuta cōtra ecclesiasticam libertatē,vel iudicātes ꝑm ea alienātes bona ecclesiarū,vel monasterio rum cōtra debitā formā traxentes clericos ad iu dicia secularia sacrilegiū cōmittunt.de q̄bus vi de supra'e.c.§.iij.qui incipit. Qui detinent.

Capitulum.xvij.de Proditione.

Proditio ponitura

Greg.in li.xxi.moral'.inter filias'a uaricie.qꝫ cōmuniter ꝓcedit ab ea. Et potest describi sicꝫ sit quedam deceptio fa cta contra dominū,vel familiares suos in dam num rerum,vel persone aut manifestationem se cretorum eorum.Et de hac prophetans ps.con tra xp̄m periudam patrata in ꝓsona ipsius xp̄i sic ait. Homo pacis mee'in quo speraui.qui ede bat panes meos magnificauit sup me supplan tationem.Vbi tria videnda sunt.

Primo coniunctio familiaris ibi. Homo pacis mee in quo speraui.qui ede.pa.meos.

Secdo proditio crimialis ibi.magnifi.su pplan.

Tercio offensio ꝓsonalis ibi.super me.

Quātum ad pri .§.i.

mum Sciendum est vt dicit Boecius qꝫ nulla peior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimicus Error est.qz cū ab eo q̄s sibi nō cauet multiplicit̄ pōt nocere.habuit aūt xps familiaritatem cum iuda.quia cum eo continue conuersabatur.ꝛ fa miliaritas eius ostēditur in dicto versu ex tribꝰ .s.ex beniuolentia.ex confidentia,ꝛ ex beneficen tia.Beniuolentia ad eum notat cuz ait. Homo

pacis mee. i. cū quo habebam pacē, vtpote q̄ meum ip̄m feci discipulum, & ex speciali amore & benivolentia in ap̄lm elegeram vt esset ex sacrato duodenario numero senatorū vnus quibus secreta sunt reserata. Vos inquit ip̄e eis viri amicos q̄ vobis omnia nota feci Jo. xv. Confidentiā insinuat cū additur in quo speraui. i. confidi. Sz q̄rit aliquis quomō x̄p̄s sperauit seu cōfidit in iuda cum scriptū sit Jhere. xvij. Maledictus vir qui confidit in hoīe. Cui citius rñdetur q̄ confidentia que inducit maledictionē diuinā seu reprobationē est p̄fidentia inhærentie finalis cū. s. quis ita confidit in aliq̄ vt totū suū adiutorium ab eo expectet. Sic aūt x̄p̄s in nulla cōfidit creatura. nec etiā electi eius. Est aūt confidentia suffragantie instrumētalis & ista est licita & necessaria būane p̄uersationi. Nullus. n. sibi ip̄i sufficit vñ indigens alterius op̄e oportet q̄ confidat de eo q̄. s. instrumētaliter eum iuuabit in eo q̄ requirit. Sic x̄p̄s speranit in iuda. i. cōfidit. i. ostēdit se cōfidere de eo in q̄ntū sibi cōmisit seruare locuplos vbi conseruabant pecunie x̄p̄o elemosynaliter date ad p̄uidendū necessitatibus suis & suorū vt dicit Aug ac si eēt fidelis cū tñ sciret eum furem, vel vt dicit glo confidit nō p̄ se sed p̄ membra sua. i. ap̄los qui credebant iudam ip̄m esse fidelem & bonū vt ceteri. Beneficentiā ad eum declarat dicens. qui edebat panes meos. Triplicē aūt panē ei x̄p̄s dedit ad esum p̄o maximo beneficio. s. Panem doctrinalem. Panem sacramētalem. Panem materialem.

Panis doctrina .§.II.

lis est sacra doctrina veritatis. de qua Eccl'. xv. dicitur. Cibauit illū pane vite & intellect⁹. Et Ecclesiastes. xi. Mitte panē tuum sup̄ transeūtes aquas. i. porrige doctrinā eis qui sunt in aq̄s tribulationū vt roborent, vel in aq̄s cōpunctionis p̄cōz vt spe consolent vel eis q̄ calcant & deserūt delicias delectationū vt i spūalibus delectēt. Istum panē edebat iudas qui frequētissime imo continue audiebat doctrinā x̄p̄i inducentē ad cōtemptum terrenoz. Et ip̄e etiā cū ceteris ap̄lis ad p̄dicādū eā missus fuit, vt expresse dic Aug. i. q. i. Christus. Sed tante bñficentie oblit⁹ veritatē perdidit. Ip̄m aūt imitant p̄dicatores qui veritatē mendaciū mutant falsa p̄p̄lis predicando vt placeant, vel veritates necessarias cū expedit reticendo ne displiceant. Vñ Chrisō. Nō solum ille proditor est veritatis q̄ trāsgrediens veritatem palam, p̄ veritate mendaciū loq̄tur, sed etiā ille qui nō libere, p̄nunciat veritatē quā libere defendere cōuenit proditor est veritatis. Nā sicut sacerdos debitor est vt veritatē quam audiuit a deo in scripturis sacris libere predicet, si laic⁹ debitor est vt veritatē quā audiuit a sacerdotibus probatam quidem in scripturis defendat fiducialiter. quod si nō fecerit prodidit veritatem. hec ille. ri. q. iij. Nolite. x̄p̄s aūt ē veritas & sic p̄similitudinem dicitur prodere x̄p̄m. Et hoc q̄ ad necessaria ad salutem & cum extat necessariū. Non enim semp̄ oportet nec decet omnē veritatez dicere vel populis predicare. etsi nunq̄ deberet mēdacium dici etiam ad profectum audientiuz. q̄ vt ait Ap̄l's. Deus nō indiget nr̄o mendacio.

Panis sacra- .§.III.

mentalis est p̄cipue eucharistia. Ejñ de ip̄o loquens dñs Jesus Joban. vi. ait. Panis quem ego dabo caro est p̄o mundi vita. Et p̄s. Panē angelorum m̄ducauit homo. & cibaria misit eis in abūdantia. Dicitur p̄terito p̄o futuro more p̄ophetico. id est manducabit & mittet. panis autem angelorum est deus. Cibaria autez dicit in plurali. quia non solum in sacramentali pane est deus, sed & caro christi & sanguis & anima. Hunc panem comedit iudas in vltima cena. s. eucharistie cum alt̄is. Unde Aug. sup̄ psalteriū. Christus qui fecit nobis i. quale exemplum tribuit qui tanta pateniia suum proditorem vsq̄ ad mortem sustinuit, vt ei primo eucharistiaz p̄prio ore confectam suis manibus traderet. i. q. i. Christus. Sed tanti beneficij ingratissim⁹ mor. ip̄m prodidit osculo quod nunc datur in missa in signum cōmissionis, quia est sacramentū vnitatis & pacis cui assimilantur sumētes sacramētum cum conscientia mortalis peccati & incōtriti accendentes, vt amici & osculantes & sibi viuētes p̄cōmunionem, sed tradentes eum in manus inimicorum p̄ malam dispositionem. i. demonum & peccatorum quib⁹ sunt pleni q̄ntum in eis est. Unde Hiero. Dic mihi sacerdos, dic mihi clerice, quomodo eisdem labijs quib⁹ osculatus es labia meretricum oscularis filium virginis? O iuda, osculo filium hominis tradis? Et assimilat tales iude proditori. Et idem de accedentibus cum alijs criminalibus.

Panis materi .§.IIII.

alis. nōie in scriptura sacra cōplēditur oīe necessariū ad vitam humanaz. Et hoc modo debemus intendere cum postulam⁹ in oratione dominicali. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. i. in p̄senti tempe. hec sunt nobis necessaria ad vitam panis & vinum & oleum & vestimentum & alia necessaria. Hunc panem edebat iudas sibi a dño procuratum. Et vide mirabilem dñi clementiam & beneficentiam, q̄ eum sciebat inclinatum ad cupidicatem, vt posset satisfacere sue auaricie aliqualiter ne omnio carēs pecūia induceret ad satisfaciendū p̄ditōez cōmisit sibi loculos vt inde posset auferre aliqua per

Capitulum .xxii.

mittēs minus malū .s. furti vt cessaret a grauio
ri .s. pditōis et ipa rei dispositōne. Sed ignis
auaricie nūquā dicit sufficit puer. rrr. Id tan
tum eum nefas auaricia durit vt magistrū bñ
factorē z dñm suum vēdēdo pderet p vilissimo
pcio. Huic ārt pessimo pditori cōpari oñdit. Se
da p pecuia dicētes falsa testimonia i iudicijs
z bimōi z discordātes a veritate p sua cōmodi
tate. Cū sup Manasicait tractās illō mar. rriij.
Abijt iudas ad sūmos sacerdotes. z cōstituerūt
ei pecuniā se daturos vt eū pderet. Multi ho
die inde zelus qz dñm z magistrū suū veūqz p
pecuniā vēdidit velut īmane z nephariū erhor
rēt nec tñ cauēt. Nā cū p mūeribo falsū contra
quēlibet testimoniū dicūt pfecto quia veritatem
p pecunia negant veū p pecuia vendūt. Ipe ei
dicit. Ego sum veritas. Cū societatē fraternita
tis aliqua discordie pestē cōmaculāt. veū pdūt.
qz deus caritas ē. Qui ergo veritatis z caritatis
iussa spernūt veū qui veritas z caritas est pdūt
Maxime ei cū nō infirmitate vel ignorātia pec
cant. sed in simlitudinē inde querūt oportuni
tatē .c. ri q. iij. Abijt. Non tñ intelligendum ē
vt p dicti ita grauiter peccēt vt iudas z si dāna
biliter.

Quantū ad secun. §. v.

dum notat pditio crimalis cū dr. Magnifica
uit i. magnā fecit supplantatōez. i. deceptionem
In euāgelio dicit iob. xiij vbi hoc dictū allega
tur. Qui mādducat panē meū leuabit cōtra me
calcaneū suū qđ ē assumptū ex alia trāslatōe et
in idē sonat. Leuabit calcaneū quo res multuz
pmit. i. erigēt contra me ad cōculcādū mei mortē
p pditionē suā. Est aūt pditio magnū zelus sū
me odiosū deo z hoīb. Nil enī ita nocet hūane
quieti z bono cōi binc oriūt maxīa odia. scāda
la homicidia. latrocinia ciuitatū z regnoz exter
minia. Fit aūt pditio trib modis. Primo i re
bus z dominijs. Secūdo i capiēdis z occiden
dis psonis. Tercio i reuelādis secretis. Primo
fit pditio qñ quis maīfestat res occultas dñi sui
amici vel noti sui maliciose alīs vt eas aufetāt
et pcipue inimici sui vel etiā cū ciuitatē vel ca
strū dñi sui vel amici opaī vt amittat et ipe vel
alius iuste accipiat. Et i vtroqz cāu vltra gra
ue mortale ppetratū tenet talis ad restitutionē
oīs damni tā ipis dñis z aīcis suis qz alīs īde
dāmificatis ēt si ipe nullā vtilitatē inde sequat
p illā regulā. Qui occasionē dāni dat. dānum
inferre videt extra de iiur. z dam. da. c. Si cul
pa et. rj. q. iij. Qui cōsentit cum glo. Talis fuit
pditō absoloīs q sub specie voti iplēdi trajit ad
se plin z cōgregauit i ebron. Et facta cōiuratio
ne cōtra pcem pditorie abstulit regnū pri suo
dauid. Sed qcitius recepit qđ meruit. Nā re
manēte suspēso i quercu p capillos sub q̄ eque
ster trāsibat ioab hoc audiēs tribo lāceis eū iter
fecit. Historiā habes diffuse. ij. reg. xviij. Secū
do fit pditio circa psonas vt capiantur ab ini
micis vl occidātur. Sic dalila pdidit Sāsonē
Nā cū ad importunā ei requisitōem maīfestas
set ei in q̄ erat fortitudo eius vocatis ad se phi
listeis eius inimicis a quibo acceperat pecuniaz
pditorie caput ipius Sāsonis dormientis i geni
bus eius abradi fecit. et excitatū tradidit phili
steis: vt scribitur iudicū. xvi. Sic ioab osculās
Amasa sibi obnātē vt ai. co. gladio pditorie occi
dit eū. ij. Regū. xx. Et dauid p lras pditorie fe
cit vriam occidi. ij. regū. xi. Sic iudas osculo fi
liū hois tradens iudeis vt caperēt et occiderent
magnā fecit supplātationē. i. deceptionē magni
ficauit. Tercio mō fit pditio circa secreta reue
lata vt cū quis cōsilia z secretos tractatus dñi
sui vl ciuitatis sue reuelat inimicis vel alīs qui
bus nō debet puer. xi. qui ambulat fraudulēter
reuelat archana: qui aūt fidelis ē celat amici cō
missū. Siqui tñ aliqua illicita tractarēt i nocu
mentū alicuius vel aliquoz cōtra iusticiā si ma
le faceret reuelādo eis talia secreta vt sibi posset
cauere ab iniustis nocumētis mō tñ debito et
quātū fieri pt sine scādalo. ar. xxiij. q. iij. Osten
dis. et di. lxxxiij. p totuz. et. xxij. q. v. Hoc videt.
Exemplū in dnsi qui simulās se amicū absa
lonis vocatus ad cōciliū dissipauit cōciliū Achi
tophel qđ erat cōtra dauid. ac reuelauit ei que
tractata fuerūt i cōcilio p filios Abiatbar vt si
bi pideret. vt habet ij. regū. xvij. Heliseus etiā
pphēta reuelauit regi Israhel cōsilia secreta re
gis Syrie de bis in quib iniuste querebat illi
nocere. hoc tñ habebat et reuelatōne spūssancti.
iiij. regū. vi. Sed z cū qs peccatū alicuius nota
bile occultū maīfestat alīs publice corripiēdo si
ue socius siue plat dr pditor. Vñ aug. Si eū
scilicet occultū peccatorē vis publice arguere nō
eris correptor sed pditor. ij. q. i. Si peccauerit.
Similiter si sacerdos occulto peccatori etiam ex
communicato deneget in publico sacramēta vel
abstineat a cōione eius publice pditor est crimi
nis. Et hoc pbibetur. vi. q. ij. Si tantū. et mlto
magis que habet in cōfessiōe maīfestans pditio
est. et punit si cōuincitur. extra de pēni. z remi.
Dis. Si qs etiā lras clausas alicuius legat ad
uertēter vt sciat secreta eius pditor est et mor
taliter peccat: nisi forte ex quadam subita lenita
te vel ignorātia faciat. cū illi notabilē iniuriam
faciat et scandala multa possent euenire. Et hoc
nisi leges esset plat eius vel alius spem ponēt
in ratihabitōne. vel nisi esset maīfestus aduersa
rius eius dubitans ne aliquid ibi tractet cōtra
eum. Debuit enī scribens sibi pidere ne deue
nirent ad manus aduersarij.

Quantum ad ter. §. VI.

cium pncipale notat offensio pſone rpi ibi. super me. Maxima pena ē homi cū videt se pditū ab aīco ⁊ beneficiato. Vt ergo nullū gen⁹ pene deesset xpi passioni. ideo pmisit se pdi ab amico vnde vt singulare penā suā exprimēs ipam proditionez. Jesus in vltima cena turbatus ē spū -i. alteratus. et multū afflictus cōsiderās penaz ipius pditōis fiende p iudam. Sicut ergo patienter tulit pditionē suam sic ⁊ nos debemus ferre deceptiones ⁊ pditiones patienter.

Queritur cum. §. VII.

q̄s possidet iniuste aliquaz ciuitatē vel castrū. qz siz vsurpauit a vero et legitimo dño. si ciuis vl subditus talis iniusti possessoris vl alius occulte opet vt amittat talē ciuitatē vel castrū. ⁊ recuperet verus dñs eius si peccat. Ad qđ rñdet. q aut hoc agit ex cupiditate. vl odio. aut ex zelo iusticie. Si pmo mō. puta qz inde cōsequit̄ pmū tēporale. vt fieri cōsueuit i hmōi. nulli dubium quin peccet mortaliter. Radice enī infecta itēr ōis peste cupiditatis. q ē radix oīm malorū nō pt seq inde nisi fructus mortiferus dānatōis ar. i q. i. ferē. Non tñ tenebit ei q iniuste possidebat. et si amisit qz rē suā. prio dño restituit. et si nō debito mō. Jdē et dicit capitaneus exercitus Jsboseth qz ex indignatōe cōcepta cōtra eū p iusta rep̄hēsiōe. ac etiā spe talis remuneratōis q̄siuit tradere dñōm regni israhel. qđ iniuste tenebat Jsboseth filius saul. Dauid ad quē de iure spectabat dño illi pcedēre. iusto dei iudicio. pditorie a Joab occisus ē. vt dē̄tur. ij. reg. iij. Si aūt ex zelo iusticie mouet̄ totaliter vel etiā principaliter qz sperat etiā secūdario inde cōsequi aliquā remuneratiōnē talē q̄lis principaliter inducat̄ ex iusticia. nō videt peccare. qz q̄libet z primū iuvare ex caritate. sic in pſona. ita in rebz. Et ad hoc videt facere qđ ait Damasus papa. Qui p̄t obuiare ⁊ pturbare puersos. ⁊ nō facit. nihil est aliud q̄ fauere impietati eoz. Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto factori resistit obuiare. xxiij. q. iij. q. p̄t. Et q̄uis principaliter hoc intelligat̄ de his q̄ hñt publicā ptātē. q ad hoc tenēt̄ necessario ex eorū officio. tñ etiā alijs p̄nt facere hoc ex quadā caritate. et hoc q̄si ver⁹ ⁊ legitimus dñs nō pt alio mō recuperare suā ciuitatē vel castrū p̄ supiorē vel aliū. Et ex tali pditione verisiliter credit nō seq mors vel scādalū alicuius Elī et Joiada sūmus sacerdos ⁊ iustus dñiuz regni iuda qđ sibi vsurpauerat. Athalia tyrannice ab ea abstulit facta cōiuratōe cōtra eā sancte et iuste. ⁊ restituit Joas filio Ochozie q̄ erat tūc septē anaoz ad quē de iure spectabat vt haberet. iij. reg. xi. Sz si hec fieri nō p̄nt sine mō tibus hoīm ⁊ pturbatōibus ⁊ scādalis aliorūz nullo mō hoc attētandū. Elī amb. Si nō p̄t alteri subueniri. nisi alter ledat̄ cōmodi⁹ ē neutrū iuuare q̄ g trauare alterū. xiij. q. v. deniq̄ et qz raro ⁊ q̄si nūq̄ ista fieri p̄nt sine morte hoīm et multis scādalis. ideo nemī cōsulendū nec p̄dicandū hoc agere. cū sp abstinere optet deri cosa cōsilijs ⁊ cooperatōne vbi mors hoīm p̄t accidere etiā p iusta cā. tum ꝓpter vitandā irregularitatē. tum ꝓpter scandalū hoīm qđ inde seq tur. nū ꝓpter horroꝛē effusionis hūani sanguis Elī greg. Si in morte longobardoꝝ me miscere voluissem hodie lōgobardoꝝ gens nec regem nec ducē haberet. sed quia deuz timeo in morte cuuslibet hois me miscere formido. xxiij. q. viij. Si in morte.

Queritur vtrū. §. VIII.

hoītē capitalē alicuius dñi vl cōtatis iniuste agētis vel bellātis cōtra ipm dñm. vel ciuitatē sit licitū pditorie occidere. puta p venenū ⁊ hmōi. pinatū a suis familiaribz. Ad qđ videt dicendum q nulli licet p̄iuate pſone alū occidere quocūq mō etiā q̄tūcūq malū ⁊ nociuū nisi i bello iusto vel se defēdēdo. si hoc non fit pditorie. Et rō ē qz ptra dñi p̄ceptū ē. ar. xxiij. q. v. de occidendis. et. c. si ñ licz. Sz nec etiā inducere aliquē ad pinādū venenū bostī. qđ ñ fit cōit nisi p familiares ⁊ amicos. qz nulli licet inducere alū ad mortale cū sit ptra caritatē. Nec faciēda sūt mala vt eueniāt bona scōm apl̄m qđ fieret si aliqua suasione vel pmissione quis instigaret̄ ad hmōi sicut nec licet inducere aliū ad mutuandum ad vsurā qui ad hoc paratus non sit sm hea. Tho. in summa. Offerēte aūt se aliquo ad hoc faciendum cū iam pactū sit in eo. nō videt illicitū vti mala volūtate eius in bonū suū ei aliquid pmittendo ob liberationē suā ab hoste iniuste grauāte ipm. Habenti enī iustū bellū ptra aliquē licz occidere eum sm aug. xxiij. q. i. quid culpat. ac etiam vti insidijs. xxiij. q. ij. dños. Sicut ergo pcrato ad tenerādū licet ab eo accipere mutuū ad vsurā ex cā aliqua honesta sm Tho. et fideli q̄uis nō liceat infidelē inducere ad iurandum p falsos deos. tamē ad firmandū pactum secū fuper iusto negocio licz vti iuramēto tali eius. qz hoc nō est inducere illū ad malū. sed malo eius vti ad bonū suū. Non enī pacto eius se sociat q̄ p̄ demonia iurat sed bono pacto eius a quo fidem seruat. i. fidelitatē sm Aug. xxij. q. i. mouet. Ad sim̄ulitudinē dei qui vtitur malis hominū in bonū glorie sue inde bona eliciēs. Sic ad ꝓpositum videtur posse dici qđ mala voluntate illius familiaris se ad hoc offerētis ad hmōi licitū sit vti ad liberationem sui iustā. sic audiui a peritis. Hec istud p̄dicandum vel consulendū ne

Capitulum .xxii.

paretur via pditionib⁹ ꝛ homicidijs. quilimo ꝛ
post factum ponenda esset penitentia aliqua ad
terrorē ꝛ cautelā. ar. xiiij. q. ij. in lectū. Sed vbi
talis hostis haberet iustā ciā. ꝛ iuste grauat vel
bellat cōtra talē. vl dubiū est quis habeat iusti-
ciā. nullo mō liceret. Si aūt alicui aliquid dr
sub sigillo secreti seu ꝓfessiōis extra tālē ꝓfessio-
nem. vel cū exactiōe iuramēti sup hoc vt secretū
teneat si illud reuelet sine causa vrgēte ꝛ ratio-
nabili peccat mortr faciēs cōtra ius naturale.
Sed si tenendo illud secretum inde seq̄ verisilr
pōt nocumētū notabile reipublice cōpaliter.
vel in tractatu pditiōis ciuitatis. vel spūaliter.
vel in dissemiatiōe alicuius erroris fidei ꝛ mo-
rū. vel etiā nocumēti ꝑticularis ꝑsone. vt cū q̄rit
mors alicuius. tūc subest cā vrgēs ꝛ rationabil
reuelādi secretū. Et iō nō obstāte q̄cūq; ꝓmissi-
one vel iuramēto maīfestari dr vt obuiet malo
non tū p accusatiōem si ꝓbare nō pōt. q. vij.
plectūr. Sed p denūciatiōem eo mō quo fieri
pōt meli⁹. nec ī hoc peccat: nec piurus ē. q; vt di-
cit regula iuris in vi. Nō est obligatoriū cōtra
bonos mores ꝑstitū iuramēti. nec tenentur in
huiusmōi casū ꝟuare ordinē fraterne correctio-
nis vt. s. primo moueat. xx. Fm. b. Tho. se se. q. lxx
xv. nisi certꝰ eēt de emēdatiōe p secretā admo-
nitionem. De hoc tū pleni⁹ vide. s. in ti. ix. in. c.
de negligētia fraterne correctiōis. De reuelati-
one ꝓfessiōis hēs infra in tertia ꝑte. Sz q̄d si
q̄s lras alicui directas ꝛ ab eo p lectiōez eaꝝ di-
laceratas ꝛ ꝑiectas recolligat iūctas ꝑtes insil
ꝛ legat. Rñ. si vt sciat secreta eiꝰ faciat. curiosi-
tas ē. Si vt sibi ꝓficiat. ꝓuidētia būana est.
nec peccatū. Cuilibz. n. sibi licitū ē accipere rez
q̄ bētur p derelicta. cuiꝰ ē talis lra. Nā dr Clene
tis hoc ꝓcisse. Cū q̄dā magnꝰ mercator lras
accepisset a ꝓtibo oriētis vt aromata emeret mul
ta ciuitatis q; futuꝝ erat vt ꝑciū mlutū cresce-
ret eoꝝ q; inde trāsmitti nō poterāt illi tpoꝛibo
Ille plecta lra dilacerauit. ꝛ in terrā frustra ꝓ-
iecit. ml alicui dixit intēdēs illō facere de quo
cauꝰ reddebat. Sz alius tenuis mercator lras
illius frustra collegit. ꝛ simul suis ꝓtibo coapta
uit ꝛ legit. Quo facto cū hoc a nullo sciret ac-
cessit ad oēs apotecas q̄ hēbāt huiusmōi ī gros-
so vēalia. ꝛ certo ꝑcio currēte vsq; ad termiō totū
emit. Cūq; mercator magnꝰ cui lre directe fue-
rāt ireī ad emēdū inuēit oīa vendita. Interro-
gat de ꝑsōa emptoris. Virat nesciēs factū. sed
tamē ꝓcepit. Sicq; lucrū magnū q̄ ille spera
bat et huiusmōi. emptiōe alius sua ī dustria si-
bi ꝓcurauit sine iniuria eius: nec sibi ī aliq̄ te-
nebat. Sed verte casū. Quid si quis malcio
se intendens noceri alteri scribit litteram viri-
gendam alicui vt suo amico admonens eū vt
emat multū de aliquo mercimonio. lana. serico
aromatib⁹. huiusmōi q; erūt chara in futuꝝ
quod nouit falsuꝝ esse. ꝛ ꝓmittit sibi cadere in
aliquo loco publico vbi frequētat aliquis quē
odio habet vt eam inuentaꝝ legat. ꝛ talia emat
vt inde multū ꝓdat. ꝛ totū hoc sequitur? Rñ.
Talis vtiq; grauiter ꝛ mortalr peccat intēdēs
primo nocere ꝓtra charitatē agēs. de pe. di. i. c.
nūquid cū. c. se. Nō tū tenet satisfacere de dāno
q; nō dedit occasionē efficacē dāni extra de iniu
riis. ꝛ dā. da. si culpa. Nō. n. ita leuiter debuit
credere sibi. g̃ imputꝰ suā leuitatē. Sz quid cū
ciuis vn⁹ vnius ciuitatis ꝛ fidelis iurat⁹ cuiusdā
ꝓncipis sciuit machinatiōez ciuitatis cōtra
ꝓncipē. ꝛ ecōuerso ꝓncipis ꝓtra ciuitatē cui dz
ciri⁹ reuelare. ꝓncipi vel ciuitati? Rñ. Fm. Io.
de Neapol. in q̄libet. io. Sciēdū primum est. q;
machinatio stricte ꝛ ꝓprie accepta sonat in ma-
lū. Est. n. malū seu iniqua excogitatio ꝓtra ali
quē. Sz large ꝛ cōiter accepta ē idez q; excogi-
tatō alicuius mali iuste vel iniuste inferēdi ali
cui. ꝛ sic accipiēdū est in ꝓposito vt q̄stio ꝓposi-
ta latius determinetur. Que quidem q̄stio pōt
distīgui in septē casus. q; aut vtraq; machina-
tio. s. ꝓncipis cōtra ciuitatē. ꝛ ciuitatis ꝓtra ꝑn-
cipē est iusta. aut vtraq; iniusta. aut prima est
iusta. et secunda est iniusta aut econuerso. Pri
ma est iniusta. ꝛ secūda est iusta. aut ē dubiuꝝ
de vtraq; an sit iusta vel iniusta aut ē dubiuꝝ
de ꝓma sola. s. si est iusta vel iniusta. aut de secū
da sola. Primo igit cū. s. vtraq; machinatō est
iusta. Dicendū q; neutram talis debet reuela-
re. Rō est q; bonū bono nō est cōtrariū. q̄ō ergo
est impeditiuuz boni ipi⁹ tanquam ei contra
rium est malum. ꝛ illicitū. sed talis reuelatō in
quantum est ex natura sui est impeditiua talis
machinationis iuste. ergo est mala ꝛ illicita. Et
si diceret. q; talis qui iurauit ꝓncipi reuelare
omne cōsiliū ꝛ tractatū cōtra se factū. ꝛ iō ex vi
ptiti iuramēti reuelare tēt talē machinatiōez
Rñdetur q; iuramentū nou est vinculū iniq̄-
tatis. vñ ex nullo iuramento aliquis obligatur
ad aliquid illicitum. Talis autez reuelatio illi-
cita esset. q; impeditiua iusticie. ꝛ iō non teneꝰ
ad talē renelationē ratione iuramēti. Secun-
do vero casu cū. s. vtraq; machinatō iniusta est.
Dicendum q; vtranq; talis debet reuelare. Rō
est. quia quilibet debet impedire malum iniuste
inferendum ei quem debet eligere. cum dilige-
re aliquem hoc includat scz velle ꝛ ꝓcurare eiꝰ
bonum. ꝛ impedire eius malum. Sed bonus ci
uis debet diligere suam ciuitatem. ꝛ ꝓsiliarius
iuratus ꝓncipis debet diligere talem ꝑncipez
ergo debet malum vtriusq; impedire reuelan-
do machinationez iniustam contra vtrumq; sa
ctam. Et si diceretur q; talis iuranit non reue-
lare secreta ipsius ꝓncipis. Rñdetur vt sup

in precedenti casu scz q non tenetur ad tale iu/ramentum. nisi quando non reuelare esset licitum. In casu autem nostro est illicitum. vnde non tenetur ad obseruantiam iuramenti.

Sciēdū. q cuz ciuitati ⁊ pncipi est reuelanda machinatio cōtra se facta. si q̄ritur cui citi⁹? Rñdet q si pceps pest tali soli ciuitati. citius debz reuelare ciuitati q̄z pncipi. Cui⁹ ratio est quia illi plus obligatur quem magis debet diligere sed talis magis debet diligere talē ciuitatez q̄z talē pncipē. Et rō est: Propter qđ vnūquodq̄z ⁊ illud magis. sed bō dz magis diligere pncipē q̄z aliā singulirem psonā. q2 pceps gerit psonā ciuitatis. ergo magis debet diligere cōmunitatem siue ciuitatis q̄z talem pncipē. Dz si pnceps pre est nō solū tali ciuitati sed tori regno vel regiōi in qua est talis ciuitas. cui⁹ debet reuelare tali pncipi q̄z tali ciuitati. Cui⁹ rō est. q2 illi plus obligat reuelare quē tenet magis diligere. sed talis magis debet diligere talē pncipē ergo ⁊c. Bonū n. tori⁹ ē magis diligēdū q̄z bonū ptis. ß bonū tal' pncipis cū sit estimandū bonū tori⁹ regni se hēt ad bonū talis ciuitatis vt bonū tori⁹ ad bonū ptis.

In casu autē dubio an sit iusta vel iniusta vtraq̄z vel altera machinatio. supponere dz talis q̄ sit iusta. Cui⁹ rō est. q2 q̄ntū ad bonitatē ⁊ malicia idem iudiciū est de actu elicito interiori ⁊ de actu imperato exteriori. q2 act⁹ interior hēt bonitatē ⁊ malici ā ab exteriori vt ab obiecto ⁊ exterior ab interiori vt a principio. Idē ergo iudicium q̄ntum ad bonitatem et maliciaz est de machinatiōe interiori. ⁊ de bello exteriori Sed in casu dubio an bellum inductum a pncipe sit iustum vel iniustū. subditus debet bellare psupponēdū bellū esse iustū. Et sic ē de ciue respectu ciuitatis. ergo idē dicēdū ē de machinatiōe. Et q̄ in casu dubio subditus debeat bellare ad req̄sitiōez dñi sui. dicit Aug. ⁊ hētur. xxiij. q. i. quid culpat. Cū enī dubia sit sp in meliorē partē interpretanda. vt dicit Beda. ⁊ hētur extra de regu. iuris estote. Potissime hoc obseruandū est i factis plator⁹. q2 inferioris nō est de factis superioris sui q̄ ei incūbūt ex officō suo iudicare. Itē nota q nō ē sic de machinatōne sua contra pncipē ⁊ de machinatiōe ciuitatis reuelāda pncipi. Et hoc ppter duo quia nullus pōt licite eē sibiipsi causa mortis. sed alterius sic reuelādo suā machinationem. de qua non accusatur nec denūciatur esset sibi causa mortis sue. Secūdo q2 in potestate sua est veri similiter a propria machinatiōe desistere ⁊ resiliēdo impediret malū pncipis. ß nō est in ptāte sua q talis ciuitas resiliat a tali machinatiōe. Ad alios casus qui supra sunt positi tracti de primo ex dictis potest sumi responsio.

Capīm. xxiij. de turpi lucro. ⁊ ibi de ludo alea rum. et de aliis ludis p modū ꝓdicatiōis.

De turpi lucro de

quo dicit Apostol⁹. Neq̄z turpe lucrū sectātes i. Thimo. iij. Quāuis Apostolus loquatur ibi de promouendis ad ordines sacros. tamen ⁊ oēs fideles debent hoc fugere ne sint sectātes hoc turpe lucrū cuz hoc sit species auaricie que omnibus prohibetur. Dicitur aūt turpe lucrū stricte lucrum quod fit et ope aliquo prohibito a lge diuina vel humana ipsa tamē datione vel acceptiōe pecunie nō veri tavt contingit in acquisitis per meretriciū. concubinatum. histrionatum turpē. ⁊ p torneamētū ⁊ huiusmōi. Talia. n. opa prohibita sūt. nō aut accipe vel dare. p huiusmōi pecūiā. nisi inquantum fouet q̄s in peccato. Largius tū dicit turpe lucrum quodcūq̄z illiciti. siue operat restitutio. aut erogatō paupibz. sine non competat restitutō. Et sic turpe lucrū ē nō solū qđ supra dictū est. sed etiam acceptum per simoniam. per vsuram ac etiā ⁊ acceptū pro iudicādo bene vel male. aut pro testificando. ⁊ acquisitū per mercimonia illicita. ⁊ per ludum alee. Et iecūdum hanc acceptiōem. xliij. q. iij. quoniā multi cum duobus se. c. Sed de acquisitis p vsurā dictū est supra. De acquisito per simoniam quid fieri debeat patet supra in. c. i. Et de acquisitis pro iudicando in. c. de iusticia. Hic primo de ludo. ⁊ Sed primo notādū ē. q cū ludus importet q̄n dā festiuā actiōem triplex ē ludus. Prim⁹ puerilis ex magna deuotiōe ⁊ hic pamandus. Secundus contingens ex humana recreatiōe. et hic tolerandus. Tertius procedens ex diabolica suggestione. et hic eurandus.

Quātū ad primū .§. I.

inuitat psalmista dicēs. Omnes gentes plaudite manibus. iubilate deo in voce exultationis. Quem ludum exemplo suo facere docebat. cū luderet ipe ⁊ oīs israhel coram archa dñi vt habetur. i. paralip. xiij. Saltās nud⁹ ⁊ psallēs obtulit deuotiōem ⁊ affectū eximiū ad christū quē intellexit figurari i illa archa dñi in q̄ erāt virga. manna ⁊ lex mosaica. designāta deitatē potentissimā. carnē purissimā. aīam sapientissimā christi Michol vxor eius q̄ ista videt desperit signari synagogā olim dei sponsā despicieti christi humilitatem ⁊ veritatē misteriosq̄ ei⁹ dixit ipe David Ludaz ⁊ vilior fiam plus q̄z fact⁹ sum. ⁊ hūmilis ero i oculis meis. ij. regū. vi. Idē et ipsa Michol olim multū dilecta a dauid pūita est a deo facta sterilis vsq̄z in finē suū. Sic synagoga propter suam perfidiam sterilis facta est bonis operibz vsq̄z in finem mundi. Secūd⁹ lud⁹ est cuz

Capitulum .xxiii.

quis vtitur aliquibus ꝛ̄bis vel factis solacioſis ob recreatiõem ſui ⁊ alioꝝ. ita tamẽ ꝙ nil turpe ibi miſceat̃ vel deo iniurioſũ aut ꝓximo. nec gra uitas animi totaliter reſoluat̃. Et talis ludꝰ pertinet ad ꝛ̄tutẽ eutrabelie. Cũ. n. aĩmus laborat interioribꝫ curis ⁊ cogitatiõibꝫ. ſicut corpꝰ exterioribꝫ exercitijs ꝙ ꝛ̄turis ẽ finite. indiget ali qñ ꝺete ſicut corpꝰ refectiõe ſua. qꝺ ꝓcuratur p talia dicta vel facta ſolatioſa q̃ dicũtur ludus. bis ergo vtendũ eſt ſed parcẽ. ſicut ſal pro cõdimẽto ſm pl̃m. Hic ⁊ ſapiẽs. Interpõe tuis interdũ gaudia curis. Sic vidimꝰ beatũ Johannẽ ewãgeliſtã aliq̃ ludentẽ cũ auicula. ⁊ beatũ Antoniũ gaudentẽ cũ fr̃ibus ſuis. ⁊ p exẽplum cõmuni tractus dabilis inde frãgende ſi nõ relaxaret corrigẽtẽ ſup hoc facto ſcãdalizantes. De hoc ludo ꝺz Zach̃. viij. Ciuitas replebit̃ puerꝭ ludẽtibꝫ. Et Matt̃. xi. Similꝫ ẽ generatio h̃ pueris ĩ foro ludẽtibꝫ. Ludi puerorꝝ ad recreatiõem eorꝝ ſũt inuẽti. ꝓpter qꝺ pueris dicit ſapiens. Lude troco. Ad hꝰ. ſ. recreatiõem ſũt inuẽti aliq̃ ludi. p ado'eſcẽtibꝫ. vt ludꝰ pl'e. Alij p iuuenibꝫ vt iactꝰ pali. curſitatõ ⁊ huiuſmõi. Alij p viris. vt ludꝰ ſcachorꝝ. q̃ ludꝰ nec etiã clericis ẽ ꝓhibit̃ ſm Lau. tñ ad tollẽdũ ſcãdalũ laicorꝝ coã laicis nõ ꝺẽnt h̃ agere. Hiſtrionatꝰ bone ſtꝰ. p ꝺñis ꝓcipue tpalibꝫ. p ꝓlatꝭ catuli. ⁊ ſimiе licet potius ſolatia ſua in ſcripturis ꝺeberẽt q̃rere. iuxta illꝺ. ij. Machabe. xi. Hñtes ſolatio libꝺos ſanctos in manibꝫ noſtris. Terꝛi⁹ ludus ꝓcedẽs ex diabolica ſuggeſtiõe ẽ ludꝰ vbi fiunt turpes repũtatiões. vt mimoꝝ. l̃ piculoſa ⁊ nociua exercitia. vt torneamẽta paleſtra. ⁊ ludꝰ alee. ⁊ h̃. Et qꝛ hec plẽa ſũt peccatis diẽ Aug⁹ de pniẽte ꝙ cohibeat ſe a ludis ꝺe pe. di. vi. et ſancti viri iſta euitaueṛt. Unde Thob. iij. dixit Sare. Cũ ludẽtibꝫ nõ me miſcui. nec cũ his q̃ ãbulãt ĩ leuitate. Et Jere. In medio ludẽtiuꝫ nõ ſedi. ⁊ ad hoc ꝑtinet ꝓꝑcere ad inuicẽ ſara ſicut ĩ q̃buſdã locis ĩ carniſpriuio vel alijs feſtis qꝺ nõ ẽ dubiũ eẽ mortale. ꝓpter ꝓicula ſeq̃ntia.

De ludo alee vi §. ii

dẽda ſũt tria. Primo vtrũ ſit peccatũ. ⁊ an mortale vl̃ veniale. Secũdo vtrũ qꝺ acquirit̃ p ludũ talẽ ſit reſtituẽdum ei a quo acquiſitũ ẽ. Tertiõ vtr̃ cũ nõ ſit reſtituẽdũ an ſit ꝺe neĉitate ſalutꝭ pauꝑibus erogandus. vel ꝺe honeſtate conſilij. Qꝺ aũt ſit peccatũ ꝓz ex hoc qꝺ ꝓhibet̃ p legem canõicã ⁊ ciuilẽ. vt. ff. ꝺe aleato. p totũ ĩ auctẽ. De ſãc epi §. Interdicim⁹. extra ꝺe vita ⁊ hon. cle. Clerici. vbi ꝺz ꝙ clerici ad aleas vl̃ tarillos nõ ludãt. nec h̃. ludis ĩterſint. ⁊ q̃ꝫ. c. loq̃t̃ ꝺe cl̃icis tñ ⁊ laicꝭ. ꝓhibẽt. vñ ibi vacat argtmẽtũ a cõtrario ſenſu. ⁊ hoc ex alibi nõ ſolũ clericis. ſꝫ ẽt laicis ꝓhibẽt. vt diſt. xxxvi. c. i. vbi dicitur. Ebrietas aut ꝓhibet aut diaconus alee. ſeu ebrietati ꝛ̄uienſ aut ꝛ̄ſinat aut ceſſet aut certe dãnet. Subdiaconꝰ vero aut lector aut cantor ſimilia faciẽs aut ꝛ̄ſinat aut cõmuniõe ꝓriuet. Pari ⁊ laicus et canonicus apl'oꝝ. Circa hoc capitulũ notandum primo ꝙ ludꝰ alee ſecũdũ Guil. intelligit̃ ois ludus qui innititꝰ fortũe vt ludus tarilloꝝ. et idẽ videt̃ de chartis. vel naibis q̃uis ſit ibi aliquid ĩduſtrie ꝓncipaliter. tñ eſt fortũe. Ludus aũt ſcachorꝝ nõ ẽ fortũe ſ̄ ĩduſtrie. ⁊ ob recreationẽ inuẽtus. vñ nõ ꝓhibitus ſecũdum Richar. nec ẽt clericis ſm Lau. Ludꝰ etiã pl'e nõ ẽ fortũe ſ̄ exercitij. Nota ſcõo ꝙ ludus alee ẽ peccatũ mortale ſm Rai. qꝺ ꝓbari põt ex pena. Nullus. n. ꝺz ꝺeponi vel excõicari niſi pro mortali vero vel ꝑſumpto. ſ̄ ludens ad aleas ꝺebet ꝺeponi vel excõicari ſecũdũ illã canonẽ. Eꝑs ergo ꝛ̄c. Qꝺ credo verũ quãdo ex cupiditate q̃s ludit. ſ. ꝓcipaliter motus. nõ ob recreatiõem ſed ad acq̃rẽdũ ⁊ quid notabile p ludũ. Hã ludere q̃ꝺ modicũ vt pueri iaciũt vl̃ ob recreatiõem et moderate nõ videt̃ mortale. Unde. ff. ꝺe alea. l. ſi. ꝺz. ꝙ ĩ quiuio veſcẽdi cã ponit̃ ĩ eã rẽ familie ludere ꝓmittit̃. ⁊ hoc ẽt ĩnuere videt̃ textꝰ. c. illius ex mõ loq̃ndi. ꝺz enĩ ꝛ̄ſueuiſſe. illud ꝛ̄notat freq̃ntiã. i. valde ⁊ freq̃nter ꝛ̄ditus ludo. qꝺ fit cõiter ex cupiditate. Et q̃uis Guil. dicat quod tũc ẽ mortale. qñ ducit in ꝙſuetudiem. iſtud ꝛ̄ ſe ñ videt̃ ver. qꝛ ꝙſuetudo ⁊ ſi aggrauat peccatũ. nõ tñ mutat ſp̃ẽs peccati vel genꝰ. vt de veniali fiat mortale ſm. b. Tho. ſicẽ etiã vitiũ ebrietatis cui ludꝰ eq̃paratꝰ pẽa etiã p ſe' omiſſum auertẽter ẽ mortale. ſ̄ freq̃nter hoc faciens videt̃ hoc agere ex cupiditate. Nota tercio ꝙ illam penã ñ ſuſtiẽbit. ſ. ꝺepõnis ſ' excõicatiõis. niſi ducat h̃ in ꝙſuetudiẽz ſm Rai. imo ⁊ ſi ſit aſſuetꝰ ad huiuſmõi ꝺz priꝰ ad mõẽri. ⁊ ſi admõitus ñ ceſſauerit tũc pñiendꝰ illa pẽa. Neq̃. n. ꝑ mortali q̃s ẽ excõicãdus niſi fuerit ꝓmulgat̃ ſm. b. Tho. in. iiij. Nota q̃rto ꝙ hodie idẽ videt̃ ĩ ſubdiacono ſicẽ ⁊ ĩ diacono dicẽdũ quo ad penã illã ſ̄m Hoſti. extra ꝺe ſer. non ordi. Viram ur.

Quantum ad ſe §. iii.

cũdũ. Nota ſm. b. Tho. ij. ſe. q. xxxij. arti. vij. ꝙ tribꝫ caſibꝫ tenet̃ q̃s reſtituere qꝺ acquiſiuit p ludũ ex iure dño. ita ꝙ nõ ꝺz pauꝑibꝫ erogare ſed reſtitui. niſi cũ neſcirent̃ vel nõ inuenirent̃ perſone. ſicut accidit ĩ aliq̃s reſtitutiõibꝫ. Et primꝰ eſt cũ acq̃rit quis ab his qui rẽ ſuã alienare nõ pñt. ⁊ qui ſũt illi Rai. põit exẽpla vt furioſi. pueri. minores. xxv. ãnis ⁊ maxĩe pupilli ⁊ mente capti. ſurdi ⁊ muti. ⁊ ceci. ⁊ q̃ ꝑpetuo morbo laborãt. qꝛ enĩ tales rebus ſuis ſup̃eſſe. i. ꝓuidere non poſſunt ꝺandi ſunt eis tutores vel curatores. Inſti. ꝺe cura. §. Furioſi. Et quod dictum

est de pdigis videt intelligẽdũ de bis quibꝫ. ratione pdigalitatis dati sũt eis curatores a iudice ꝛ nõ de alijs. Serui etiã cuꝫ ꝙcquid hẽnt sit dñoꝫ alienare nõ pñt. Sz ꝛ religiosi si q̃ haberẽt ad vsũ suũ. vel p admĩstrationem illa tñ donare vel alienare nõ pñt illicite vt ĩ ludis vñ q̃ eis vicerẽt etiã platus ad restitutiõez tẽrent monasterijs vel platis. Clerici q̃ntũ ad res ecclesie cũ pauperꝫ sint. xvi. q. i. Cñ alienare illicite nõ pñt vt ĩ ludis. Filijfamil. qui emãcipati nõ sũt a patre alienare nõ pñt p ludũ vel alios modos nisi peculiũ castrense vel q̃si castrense, in quo vt dñi eiꝰ cẽsent. Et ꝙd sit peculiũ castrense vel q̃si vide sup Silr ꝛ vxores si nõ habẽt pafernalia. alienare nõ possunt. Qui ergo acquirit ab bis p ludũ restituere tenet tutoribꝫ. vel curatoribꝫ vel platis aut dñis eoꝝ ꝑm Tho. Rai. Pe. de pal. ꝛ alios nisi forte sit quid modicũ de quo presumi posset q eoꝝ supiores vt pres. tutores. et huiusmõi. nõ curarẽt. Secũdꝰ casus ẽ. cũ acq̃rit p fraudes. puta vtẽdo falsis tarillis. vel alio mõ decipiẽdo. Nã hoc restituẽdũ ẽ ei q̃ amisit. vel hñti curã eius, reputaf. n. hoc vt furtuz. ar. ad hoc. xiiij. q. v. Nõ sane in fi. ꝑm Tho. ꝛ Rai. Tertius est cũ quis attraxit aliquẽ ad ludũ p vim vel nimiã iportũitatẽ. siue in pncipio ludi siue ĩ medio cũ alĩ vellet dimittere. ꝛ ñ sinit. tẽ etiã tenet restituere ꝑm Tho. ꝛ Rai. q̃ ad hoc inducũt. c. Nõ sane. Quartꝰ casus ẽ qñ scilicet ludit volũtarius cũ volũtario ex cupiditate nõ p fraudẽ ꝛ vincit ab eo qui alienare põt res suas. Sz vbi viuitur legibꝫ imperialibꝫ vel mũicipalibꝫ pbibẽtibꝫ huiusmõi. ludũ ꝛ mãdãtibꝫ posse fieri repetitiõem amissoꝝ in ludo. vt. ff. de alea. l. fi. nec huiusmõi leges lũt p dissuetudiẽz abrogate q̃ ad restitutiõez. ꝛ tẽ circa hoc sũt varie opiones. Alliq̃. n. dicũt q tenet ꝙs restituere sic acq̃situ p ludũ si videz p sñiam iudicis ad hoc fuerit arrat. seu ꝙdẽnat. aliaꝫ nõ tenet. ꝛ rõ est q. tal restitõ est ꝓcepta ĩ penã lucrãtium ex tali lucro. nec iura q̃ de hoc loquũt dicũt q tal teneat restituere ipo iure, ß q possit repeti. Qñqz enĩ licite põt retinere aliq̃d añquã p sñiam iudicis reddere ꝙpellat. qõ tñ per sñiam iuste latã reddere necesse est. sicut patet de penis alioꝝ iuriũ. Et addit Pe. de pal. in. iiij. ad hoc q talis sib retinere nõ põt, ß dz pauperibꝫ erogare añ sñiam iudicis ꝛ tũc nõ tenebit si in iudicio repetat. si põt, pbare erogatiõem factã paupibꝫ, ß post sentiã dz q restituat. nec sufficeret paupibꝫ erogare. Alij dicũt simplr ꝛ indilucte nõ ẽ restituendũ. ß de necessitate paupibus erogãdũ. ꝛ hoc scõm Placen. ꝛ Ugo. Assignãt p rõe. cũ turpitudo vertit ex vtre vtriuslibet. melior est ꝙditõ possidẽtis. ff. de. cõdi. ob turpẽ cãm. l. iij. ꝛ iiij. Sed Azo dicit hoc frõte hic locũ cũ dedi aliquid vt turpe q̃d faceres. Secꝰ si dedi cõtrabendo vbi lex ꝙtractũ ꝓhibet cõtractũ est. vt. C. de. agri. et cẽsi. l. quẽadmodũ. Et idẽ dicit Hosti. Alij dicũt q tali iure durãte sic acq̃situ est simplr restituẽdũ ei a quo acq̃situ ẽ ex iure positiuo q̃ iura ꝓhibẽt nõ solũ ludũ ß ꝙ acquisitiõez p ipsuz. Et male fidei possessor de q̃ ꝓra leguz iura mercatuz. C. de agri. ꝛ cẽnsi. l. Quemadmoduz. Hec ẽ opio Azo. ꝛ Glo. sup c. Episcopus. dist. xxv. ꝛ c. Clerici. de vi. ꝛ hone. cle. ꝛ Hosti. dicẽ q̃ fere oẽs doctores hoc sentiũt. Hãc opiniõem firmat ꝛ sequitur. b. Tho. vbi supra in quarto sententiaꝝ di. xv. Et Ricar. in. iiij. q̃ est restituẽdũ illis ab q̃ sunt talibꝫ legibꝫ astricti eis a quibus acquisitũ ẽ si sciũtur durãte tali iure ĩ suo robore ꝛ nõ abrogato p dissuetudiem. ꝛ hoc nisi quis lucratus fuerit ab eo q̃ eũ attraxit ad ludũ in quo casu nõ tenet illi restituere qui amisit. ß erogare pauꝑbꝫ. Idẽ Rai. Quarti dicũt vniuersaliter restiõem fiẽdã. s. etiã ĩ locis vbi lies nõ subticiũt legibꝰ imperialibꝫ. Et rõez assignãt qz sez talis restitõ in iure canõico implicite est posita. Nã leges ĩperiales nõ ꝙtrariant iuri diuino aut p cõtrariam rõnabilẽ ꝙsuetudiem approbatas obseruãdas ee iura canõica decreuerũt. vt pz di. x. de capitulis. ꝛ ĩ alijs. c. Sz ius impiale ꝓhibet talẽ acq̃situm ergo ꝛẽ. Sz ad hoc posset rñderi. q ẽꝫuis ius canonicũ cõfirmet iura ciuilia iure diuino vel canõico nõ ꝓtraria, nõ tñ extẽdit obligatiõem illoꝝ iuriũ ad eos qui eis non sunt subiecti d iure, vel antiqua ꝙsuetudie. Hec etiam ita ffirmat quin possit per cõtrariam consuetudinem abrogari sicut et ius canonicum. Aliquãdo etiã abrogatur. vt di. iiij. c. statuum. cum. ꝙ. le. Cñ hac opinio ẽ omnia magis placz opinio. b. Tho. supradicta.

Quantũ ad ter .ꝙ.IIII

tiũ cũ. s. quis lucrat ĩ bꝰ ludis cũ volũtario valẽte alienare ꝛ sine fraude ꝛ q̃ legibꝫ ipalibꝫ nõ sũt astricti. l. alijs mũicipalibꝫ pariformiter, pbibẽtibꝫ bꝰ ludũ vel si sũt buiꝰ legibꝰ astricti tñ sunt per dissuetudinem abrogate quo ad factũ restionis. ꝙd agẽdũ de tali lucro. Circa hoc due sũt opiões. Aliqui enĩ dicũt illud pauperibꝰ erogandum de necessitate, ꝛ nõ posse sibi retinere. Alij vo dicũt hoc de honestate cõsilij. non de necessitate fiendum. Et quamuis prima opinio sit securioz. ꝛ iõ potius consulenda, non tamen videtur de necessitate imponãda vt ꝓpter hoc de negetur absolutio nolenti hoc facere, quia non credit sibi necessarium esse ad salutẽ. Et ad hoc faciunt dicta doc. Nã. b. Tho. ꝛ Ricar. in. iij. nil dicũt de erogatione pauperibus fienda quo ad eos qui non sunt astricti legibus imperialibꝫ l. etiã cũ essent per dissuetudinem abrogate

Capitulum .xxiii

Et Jo.an. ⁊ Jo.cal. sup̄ c. clerici de vi. ⁊ hone. de. dicūt tutū eē talia pau. pibus erogare. nō tñ dicūt fore necessariū. Idē Jonal. ⁊ asca. ⁊ Aler. angli. Francis. de zaba. dicunt posse defendi talem opinionē scz q̄ nō teneātur omino talia pauperibus erogare. quia cōsuetudo potuit dominiū p̄dentis in vincentem trāsferre Jo. de Imol. ista allegat. ⁊ nō reprobat. Rai. etiaz in summa sua dicit q̄. licz multi sapientes dixerūt acquisita p̄ ludos alee nō restituēda. ⁊ paup̄bꝰ erogāda. tñ mō sic seruaī. q̄ nec ad erogādum pauperibus sunt cogendi. ⁊ fieri pōt de huiꝰ elemosina vt de acquisito p̄ meretricium. qđ vtiq̄ cōsulit nō imperat. Pe. de pal' in. iiij. dicit. aliqs tenere q̄ q̄ tē nō est locupletior ampliꝰ nō teneī. q̄. s. p̄didit qđ p̄ ludū fuerat lucratꝰ. ꝓhibitū lege hūana. q̄ talis nō erat obligatꝰ pauperibus rōne alicuius recepti ab eis vel ꝓmissi i eos. Igit' ne paretur via ludis ⁊ turpibus lucris in bꝰ casu ꝓsulendū est. ⁊ p̄ suadendū ad erogādū pauperibus et p̄cipue q̄ntū ad illud qđ remanz in lucro vltra perdita in eo. et alia saltem pauperibus erogandū. De acquisito per torneamentum dicit Ricar. in. iiij. q̄ non teneī quis restituere q̄ ecclia et si ꝓhibet torneamētū nō tñ acq̄sitionem p̄ ipm̄ pōi debet pauperibus erogari de cōsilio tamen magis q̄ ex p̄cepto.

De ludo alee .§.v.

per modū p̄dicationis pōt induci ille ꝓs. Audiui vituperatiōem multoꝝ ꝓmorātiū in circūitu. Cōmorant' in circūitu non solū hoīm astātiuz lusores firmi ipi manentes. ⁊ ex ipo' actu ludi. Fit enī ibi q̄ q̄dā circūitꝰ cū fit quidā discursꝰ p̄ciēdi ⁊ resumēdi eosdē taxillos. et tūc finitur vnꝰ ludus q̄n p̄cta illa ex ipis iactatis apparēt q̄ p̄mo visa sūt. Sic. n. figura circularis finitur cū ad p̄mū p̄ctū. a q̄ ichoata est pꝰ discursū q̄ndā redit. Fit etiā circūitꝰ q̄dā in lucro ipiꝰ dum qđ vnꝰ amittit alius vicit. ⁊ post discursū pluri mū q̄ p̄mo amisit qđ p̄diderat. aut reuicit. gaudet cū vicit. tristat' cū p̄dit. Et iterū letat' cū vincit. Et apte dicit cōmorāt'. Nō ei ꝓtēti sūt p̄ hora morari i ludo ⁊ cōmorāt' totaliter. i. morant' tota die. ⁊ qđ peius ē toto tpe vite sue. Qui. n. huic assuescūt dimittere nesciūt. Vñ ergo dicit ps. de hoc. Audiui vituperatiōem. ⁊c. vbi tria notari possūt de hoc vitio. Primo q̄ ē in mūdo abhoīabile. ibi. Audiui vituperatiōem. Secūdo q̄ ē in seipo īsepabile. ibi. ꝓmorātiū. Tertiō q̄ est diabolo associabile. ibi in circūitu.

Quantū ad pri .§.vi.

mū nō est ītēdi aliqđ vitium qđ reddat homines ita infames et abhoīabiles sicut ludus. ⁊ Null' cōfidit de lusore. nec vult eū in sociū alicui' artis. quia semper haberet timere ne furaret' sibi vt posset ludere. Tales ergo lusores ⁊ vituperāt ex suis pessimis moribus christianitatem. ⁊ vituperantur ab hominibus. et hoc ꝓpter multa scelera enormia que repiuntur in ludo ⁊ ex ludo. Vere vitupabilis est lusor ⁊ stultus. cū vilissime seruituti se subiicit. dñō taxillū q̄ deū suū cōstituit. ⁊ ad hoc ꝓstringens se vt faciat qđ ille iusserit. Si videris inquit Señ. murē velle dominari alti muri. nūquid tenes risum. q̄nto magis ridiculū est quando os canium dominatur hominis. Hā de ossibꝰ canis fiunt taxilli. qđ os est minoris valoris ⁊ conditiōis q̄z mus dominatur homini. Sed ⁊ lusor largitur ad soluz p̄ceptū taxilli quod non largiretur ad p̄ceptū dei. et plus. etiam q̄z fuerat beatus Martin' largitus ad consilium dei. quia non solum dat medietatem clamidis sed etiam corrigiam et camisiam ad mandatum taxilli ⁊ nudus sequit dominū suum mundum vel diabolū. ⁊ qđ pei' est quia cum debeut abnegare deum illum scilicet taxillū postquam cognouit. ⁊ exptus est maliciam eius. potius ecōtra abnegat deū vituperabilitꝰ qui ei nil nocuit. ⁊ oīa bona fecit et vindicat se de eo qui est absq̄z culpa. O quātū vtiq̄z vituperandus est qui manibus suis se perdit quē dei filius manibus cruci affixis acquisiuit Vñ Ber. in ꝑsona Christi loquens ait lusori. Ego te acquisiui manibus cruci affixis. ⁊ tu cōsumis te manibꝰ deicis dedicatis. Vñ maxima ingratitudo. Vix est dare actū in quo ꝓcurrant tot mala quot ex ludo. Quot enī in talibus taxillis sunt p̄cta tot scelera ex eo p̄cedunt vnum grauius altero. ⁊ ideo nō mirū si vituperant' a deo ⁊ toto mundo. Nam primū peccatū quasi primus punctus sine quo nūquaz reperitur ludus est amissio temporis. Et quāuis istud multū leue videat'. tamē sapientibus etiaz ethnicis graue reputatur. Vñ Señ. Nulla maior iactura q̄z tpis amissio. nam recuperari nō potest. O q̄z male poterūt reddere rationem deo de tpe q̄ toto die. ⁊ aliquando etiam noctem adiungūt. circa ludum immorantur. Omne tempus tibi impensum requiretur a te qualiter sit expensū inquit Ber. Et non solum amittunt ipsi ludentes tempus. sed et alios amittere faciūt qui scz talia aspiciūt. Nec. n. tales sunt sine peccato. et ex hoc dimittunt diuina ⁊ alia spiritualia opa. Et quid interim cogitant ludentes respicientes nisi vana. Sed vequi cogitatis inutile dicit. Secundum vitium procedens ex ludo est blasfemia. In nullo exercitio ita frequenter blasfemat' deus ⁊ tota curia celestis. Quod vitiū nō solū est mortale. sed valde graue adeo q̄ dñs in

lege sua mandauit. Quicūq; blasfemauerit nomen domini morte moriat. Et corpus quidem morte corpali. aīa aūt morte nisi penituerit īfernali. ⁊ aliqñ terribilia iudicia facit de⁹ cōtra tales. Aliqñ oculi taliū ceciderūt sup mensam lusoriā. Aliqñ vexati sunt fortiter a demonibus. Aliquādo os inuersuz est horribiliter. ⁊ h⁹. et ñ ipe ait. Nomē meū iugiter blasfematur. Tertiū e.. ptūelia. Nā ptūelias sibi inuicē vicūt. Et q⁹ ista et multa alia mala ibi fiūt. ꝓpter q̄ a legibꝫ pūiunt et ꝓhibent ludi. Rectores q̄ ista dissimulāt et nō puniūt q̄z tū ī eis est grauiter offēdūt. Nā vt dr di-xxxiij. Negligere q̄ppe cū possis ꝓturbare puerſos nihil aliud ē q̄z tolerare. Et añ illū dr ibi. Error cui nō resistit ap/ꝓbat. Quartū ē dissipatō substātie tpal. vnde merito figurat ꝓ adolescētioze illū. pdigū q̄ recedens a domo paterna dissipauit substātiā suam Luce.xv. Freq̄nter videm⁹ hoc ꝓtingere vt iuuenes emācipati vel defūcti a pentibꝫ et aliqñ etiā viuētibꝫ magnas diuitias parentū ꝓ ludū cito ꝓsumūt. ⁊ ad magnā miseriā dueniūt. Nā si aliqñ vincūt ptem acquisitoz ꝓ ludū dāt eis qui mutuāt mēsā lusoriā ⁊ taxillos. vel socijs ludi ptem expendūt in tabernis ⁊ luxurijs ⁊ quibusdā. Et cōiter oēs lusores i ꝓcessu tpis dicūt se pl⁹ amisisse q̄z acq̄siuisse. Sz ea q̄ vincūt sibi retinere nō p̄nt. sed vel restituere vel pauperibus dare. Huius aūt declarationem vide supra īmediate. Quītū ē ecclie ꝓtempt⁹ seu inobedientia. Nā ecclia ꝓhibet ludū aleaz nō solū clericis ꝫ etiā laicis. adeo q̄ nisi correct⁹ se emēdauerit debeat excōicari. vt hēt di-xxxv. eps. Et etiā per ius ciuile. ff. de alea. ꝓ totū. ⁊ potest dici ludus alee ois ludus q̄ innititr sortiē p̄cipaliter. etiā si fiat ibi aliquid de īdustria. sicut lud⁹ taxillorz chartaruz. ⁊ alia h⁹. Dicit aūt christus Luce.x. Qui vos spernit. s. p̄latos ecclie ī suis ordinationibꝫ me spernit. Septimū est furtū. Nā qui sunt vediti ludo cū nō hūt ad ludēdū furant. vel a pentibꝫ occulte accipiēdo. et furtū est vl a vicis. vel a mgr̄is si in exercitijs sūt artiū mechanicarū ludēdo aūt si ꝓdūt tenent restituere furata q̄buis amiserint. Si vicūt augent furtuz. vñ et furata tenēt restituere a q̄bꝫ acceperūt. ⁊ lucrata ꝓ ludū ab his qui nō p̄nt alienare vt filij⁹ fam̄il. ⁊ alie certe ꝓsone. ⁊ furata restituere tenēt bis q̄ hūt curā eoz. Nō fm̄tū facies inq̄t dñs. q̄ tal' dign⁹ ē suspēdio. Septimū ē gula crimi/nalis. Qui. n. vicūt sic male acq̄siert pecuniam ita male expēdūt. q⁹ vadūt ad tabernas. vel faciunt qui uia. ⁊ ī vino gule plurima consumunt. et ī crapul'. Sed socij ⁊ familie ⁊ vxores lusoz nō nisi cū mala ꝓscia p̄nt comedere et bibere ⁊ vestiri de acquisitis ꝓ ludū cū debeāt restitui vl pauperibus erogari. Attendite vobis a crapula et ebrietate. ait christus Luce.xxi. Octauū ē homicidiū. Nam lusores aliqñ de verbis veniunt ad verbera. et de verberibus ad vulnera. de vulneribus ad homicidia. De multis etiā vicibus nostris auditum est q̄ occisi sunt in ludis. Sed qui effuderit sanguinez humanū effūdetur sanguis illius. vt dr Geneſis nono. Talis enim captus a iudice occiditur et ipse. vel etiā a consanguineis illius vindictam de hoc facientibus. quāuis male. q⁹ mihi vindicta ⁊ ego retribuam ait dominus. Clere maledicta resultāt. Unde tantum scelus oritur. Nonū est inuidentia fraternalis. Nam qui perdit cum videt bursam suam vacuam et eius qui sibi vicit plenam et aliorum etiam ludentiuz inuidet de pecunia illius tanta. et cupit q̄ ipsam perdat. Cū et iam videt vicinos vel alios abūdare diuitijs inuidet et dolet q̄ ipse nō habeat q̄ ludere possit. Sz fugiamus inquit Basilius inuidiam q̄ pignus est gehenne. Job quinto dicit. Parvulū occidit inuidia. Decimū est charitatis rerū q̄ sequitur in domo sua. Nam mō vendit panis-modo vinum-modo lectus mō vestimēta. vxor. que pignorat vt ludat. Unde cōqueritur vxor et familia irascitur. Ipse maledicit se et alios. et sequuntur multa mala. Et sic nulla pax vel quies potest esse in domo illa. Non est pax impijs dicit dom̄in⁹. Ysaie quinquagesimo sexto. Undecimum est laudatio mala. Nā qui vicit laudat se de malo. et aliquādo de eo q̄ decipit socium et ipe nō perpendit. Laudat etiā a mundanis tanquam strenuus lusor et bonus magister. Sed q̄z praua et bestialis ista laus. cū se laudat de re diabolica. Laudatur peccator in desideriis anime sue inquit ps. Sed et hoc vt subdit. Et acerbauit dominū peccator. i. puocauit ad iram ꝓtra se ad puniendum se ipsum. Duodecimū ē mēdaciū. O quot mendacia vidi cunct ibi a ludentibꝫ et a b aspicientibus. Sed vt dicit Ambr. Oēs qui dicūt mēdaciū filij sūt diaboli. xxij. q. v. cauete et q⁹ ꝓ mēdaciū acq̄rit cū ibi sit fraus. restituere tenet. ⁊ vt eis magis credat mēdaciū addūt iuramētū. ⁊ fit piuriū q⁹ ē sp mortale. ⁊ grauissimū pcm cū sit aduertēter ī ludo siue extra ludū fm Tho. ī sū. Tredecimū ē neglect⁹. Nā lusores pp hoc vt hēant magz tps ad ludēdū negligūt dīna. ⁊ missas ⁊ vespas. oīones ⁊ pdicatiōes nisi forte oret vt de/faciat eas vicere. Sz nescit iusticia dīna pdonare facinoroi seu criminibꝫ. vt dicit Ersso. Negligūt festa seruare q⁹ in illis ꝓmarme luduūt ⁊ plura peccata ⁊ grauiora cōmittunt. q̄z si terrā colerēt q⁹ ē festa violare. Pp⁹ simile nō faciet. ī eo Exo. xx. Peccatum est opus maxime seruile. Decimūquartū est odiū. Nā odiūt eos qui eos vicūt. Aliqñ odiūt seipos se aliqū

Capitulum .xxiii.

verberãtes odiũt qđ peius est deũ qui nõ facit eos vincere. Et intãtũ insurgit odiũ vt qđ non possunt scelesti hoĩes facere in ꝓsona sua .in figuris faciunt pcutiẽtes expuẽtes et huiusmõi Sed deus oñdit super hoc pluries magna miracula. quia de hui⁹ figuris aliquãdo exiuit sanguis. aliqñ tales a demonijs arrepti sunt et horribiliter verati. Odiunt ꝛ hoīnes reprehendentes eos de tanto scelere iuxta illud. Odio habuerũt loquentem. Et ps. Posuerũt aduersum me odiũ ꝓ dilectiõe mea. Decimũ qnrũ est ꝓncipatũ sceleris. Iste stud. n. peccatũ a multis ꝓncipatur. Nã qui dant eis pecunias ad ludendũ ꝓ ꝑte lucri. vtiqꝫ mortaliter peccant. et tenentur de eo qđ peruenit ad eos qui mutuãt eis etiam sine parte lucri male faciũt. ꝛ si nõꝫ rebabent. licet iuste merentur. cum sint cã mali Qui aspiciũt ludẽtes nõ sunt immunes a peccatis multis curiositatis et vanitatis. Sed et pentes q nõ castigãt filios ludẽtes grauiter peccãt. Digni sũt morte nõ solũ qui faciũt ꝫ etiaꝫ qui ꝓsentiũt facientibꝫ. Ro. i. Qui mutuãt tam illos vl q in domo ad ludẽdũ locũ pstãt ꝓncipes etiã sũt mali. Decimũ sextũ ẽ qstio litigiosa seu ꝓtentiosa vbal. dũ. s. vn⁹ dicit sua puncta appuisse ali⁹ negat. vn⁹ dic vnũ. ali⁹ ꝓtrariꝫ ꝛ ex ꝓtẽtiõe insurgũt ꝓtumelie ꝛ vba iordiata Contra vbosos noli ꝓtẽdere vbis ait Cato. Vl tũ ꝫ qlibꝫ dꝫ sibi cauere a cõtẽtiõibꝫ q̃ ꝓducũt tot mala. Decimũ septimũ ẽ rapia Aliqñ. n qi violẽter trahit vn⁹ aliũ ad ludũ l volẽtẽ ire uitũ tenꝫ l falsos tales illos submittit ꝛ tẽ ẽ tãꝫ rapina ꝛ restituere tenet qđ sic acqsiuit ei qꝫ vicit ꝑ lege oẽm dinã et mũdanã. Sꝫ cõiter hoc accidit q vna die vincit alia die ꝓdit. vt merito possꝫ đ eo dici. Tle q ꝓdaris. nõne et tu ꝓdaberis i ꝑ eq. d. sic. Ei tñ q sic attractit iuitũ l cepit ẽ restituẽdũ qđ ꝓdidit. sꝫ paupibꝫ erogãdũ. Decimũ octauũ ẽ scãdalũ. Nã hoc vicit viciũ ifectũ. Cũ. n. qs videt aliũ ludere vbi nibil cogitabat đ ludo iclinat ad sile. Et ꝑcipue cũ filij sint iclinati ꝛ apti ad imitãdũ mores pentũ videdo pnꝫ ludere blasfemare. clamare et alia mala facere q ꝓducit lud⁹ sine freno ad tlia assuescit ꝛ sic scãdalizat filios ꝛ alios suo exemplo ludẽdo. Sꝫ dic ihs Matth. xviij. Qui scãdalizauerit vnũ đ pusillis istis qui in me credũt expedit ei. i. meli⁹ ẽ ei vt suspẽdatur mola asinaria i collo ei⁹ et demergat in ꝓfundũ maris. Decimũ nonũ est tristicia q in eo est tanta si ꝓdit qꝫ nil boni libet ei agere quinimo aliqui intrant desperationem et occidũt seipsos. Tristiciã etiam nõ modicam afferunt omnibus diligentibus eos de actu ita turpi et piculoso aĩe et corpori infami coram deo ꝛ mũdo. Et dicit Aug⁹ de. ꝑ. di. v. c. i. Qđ peccator uersus ad penitẽtiam inter cetera debet lo. deflere de tristicia magna quam dedit de bonis suis malis operibus

Vigesimũ est vsura maxima. Si ei quis ꝓ centũ q exponit mutuo recipiendo. ꝛ. vel. v. ꝓ ioo. dr vsurarius. quid dicendũ est de eo qui ponit se ad ludũ cũ. ꝛ. florenis et ĩ eadem die lucratur ꝓ ludum. ioo. florenos certe videt maria vsura. vnde et ꝓ se retinere non potest. sed vel restituere in certis casibus vel pauperibus erogare in alijs. Si autem perdit sibi imputet et sue fatuitati. Usurarius dicit Criso. sup oẽs est maledictus. Vigesimũ primũ est christianitatis vitupatõ. Cõtra illud qđ ait aplus. ij. Coĩ. vi. Non vituper⁹ ministeriũ nostrũ. i. seruiciũ quo seruim⁹ christo. Sed per ludũ seruit diabolo. Sicut. n. de⁹ inuenit. xpi. ĩas primo. Nã alie postea sunt supaddite ad cõponendaꝫ bibliã vbi est oĩs sapiẽtia reuelata. Ita inuenit diabolus tantillũ bibliam suã vbi posuit. xpi. puncta tanꝫ ĩas saus nigras vbi in vsu eius reperitur omnis malicia peccati. Qđ enim est malũ qđ inde nõ sequat? Nõ deficit ibi qđ ẽ sume abbiabile. s. sodomia. Nã adolescentuli miseri vt habeãt ad ludẽdũ assẽtiũt oĩ spitudini dãti bꝫ eis pecũias ꝓ ludo. Nõꝫ dꝫ dici xpianus q deditus est ludo. cũ vituper nomẽ christi.

Quantũ ad se .§. vii

cundũ. s. qꝫ est insepabile tale viciũ ab homine notatur ex hoc qđ dicitur ꝓmorãtiũ. Non enim tales transeunt sicut faciũt electi trãseuntes de terrenis ad celestia eũtes de vtute in vtutez q̃ sursum sunt q̃rẽtes. sed que sũt sup terrã q̃rãt cõmorãtes in terrenis. i. sil corde et ore et ope morãtes in eis. Corde quidẽ. iuxta illud ps. Oculos suos statuerũt declinare in terrã per convbis. s. inexrigui sile desideriũ et sitim. Ore insup iuxta illd Isaie. xxiii. De terra musitat eoꝝ eloquiũ. Et Job. i. Qui de terra est de terra loquit. Ope aũt. qꝫ oĩa faciunt vt diteñ sustinẽtes mlta picula ꝛ labores. vt ĩ eis illd verificeꝫ ps. Tabescere feciste sicut araneã aĩaz ei⁹ fecisti tu deus. i. permisisti animam auari ex qua auaricia procedit ludus. tabescere. i. dficere sicut araneã q se euiscerat ad faciendũ telas quibꝫ capiat muscas. Sic auar⁹ et luso⁹ cõsumit se ad excogitãdũ malicias et operãdũ quõ possit alios decipe et sibi acquirere. Nec mirũ si luso⁹ cõmorentur in vitio nõ recedẽs a deo. Nam scõm pbm in lib. etbi ex multis actibꝫ vitiosis sicut et vtuosis generatur habitus. qui est de difficili mobilis a subiecto. et generatus habitus adbuc ex iteratis actibꝫ dilatatur et firmaꝫ magis et dilatatus bit⁹ in eius actibꝫ magis ac magis delectat. et delectatio perficit opus. Sic luso⁹ frequentans ludos ita delectaꝫ in eo vt totã ꝗsi

suã felicitatẽ videaf ibi ponere. Et quia consue
tudo est quasi altera natura. sicut naturalia tol
li nõ possunt. ita q̃ in cõsuetudiem ducta. vt lu
di vix pñt hoies auelli ab hui⁹. quantumcunq̃
perpendant ex huiusmõi vitupari. ꝛ consumi.
Consuetudo autem in malũ nõ minuit pecca
tum sed auget. vt dicitur. xxiij. q. i. pudenda.
Tãto. n. sũt grauiora peccata q̃to animam in
felicem diutius detinent alligatam. extra de cõ
sue. c. fi. Et rõe ꝓm Tho. prima se. ꝛ alios doc.
qꝛ cũ peccatũ cõsistat in uolũtate. q̃to quis cum
uolũtate magis effrenata ꝛ firmata in malo pec
cat. tãto grauius peccat in eodem genere peccati
Sz ludẽs cõiter ex ꝙsuetudie vt faciũt. lusores
sunt effrenatissimi ꝛ firmatissimi i auaricia et a
liis malis q̃ comitant ludũ. vñ grauissime pec
cãt. Et his demũ euenit qd̃ psalmista. imprecat
dicẽs. Fiat cõmoratio eoꝝ deserta ꝛ in tabernacul
eoꝝ nõ sit qui inhabitet. Cõmoratio lusoꝝ est
i barateria loco sed illa est deserta ab hoibus. i.
rõne utentibus. Nam nullus qui sit bon⁹ ciuis
vl rõnabil psona ibi cõuersaf. verecundaretur
eĩ ibi videri. Solũ bestie ibi sunt. i. bestialiter vi
uentes sicut bestie libẽter habitant in deserto.
Cõmoratio etiã vbi bĩãt. s. in domo fit deserta.
Vñ hoc sciunt paupercule uxores talium et fa
milie. quia tales vt habeant ad ludẽdũ expoliãt
domum uestimẽtis ꝛ utensilibꝫ ꝛ oĩbꝫ bonis vt
nõ sit qui ĩhabitare ibi possit. Mirabile ẽ ꝛ hor
ribile ꝙsiderare q̃ sit istud vitiuz inseparabile
ab hõmine cũ est in eo habituat⁹. Et iõ caueat
sibi quisq̃ ne talibus misceaf. Cũ inquit. vidi
vituperatiõem multoꝝ cõmorantium usq̃ ad
mortem toto tempe morãtiũ in hui⁹.

Quãtũ ad ter .§. VIII

tium facit illud vitiũ associari demonijs qd̃ in
nuitur cum dicitur in circũitu. Opus diaboli
est circũire. Cũ petr⁹ in ꝓma canoñ. c. v. inqt.
Aduersari⁹ vr diabolus tanq̃ leo rugiẽs circũ
it. Sicut ergo lusores reperiũt se in uia diaboli
q̃ est circuitus. ita ꝛ in termiõ cũ eo. s. in iferno
Unde Isa. lxv. Qui ponitis fortune mẽsam ꝛ
libatis sup eã. ꝓpterea dinũerabo vos in gladio
Ponũt mensãm fortune qui ludũt exponẽtes
se fortune siue ꝑ taxillos ludẽdo siue ꝑ cbartas
Et isti feriunf gladio diuine vltiõis ĩ inferno
Cũ in cbartis siue naibis sũt figure nõ solum
baculoꝝ. denarioꝝ cuppaꝝ. ꝛ gladioꝝ. ad inuẽ
dum q̃ ex ludo sequũtur cupiditates. potatio
nes usq̃ ad ebrietatẽ. verberationes ꝛ vulnera
ꝛ demũ. gladi⁹ mortis eterne. Ducũt in bonis
dies suos inqt Job. xxi. ꝛ in ꝑcto ad inferna
descẽdũt. Quid nf lusoribꝫ bona ꝛ magna bona
ista temporalia ꝙmedere. bibere. ꝑ ludos acqui
rere. ꝛ iste est circũitus vite eoꝝ. sed in ꝑcto ad
inferna descẽdũt. Ipsi q̃runt decipe alios in ꝑcto tpis
ꝛ diabolus decipit eos in ꝑcto tpis
qd̃ expectãt ad peniteudũ sed eis deficit. Cũ ꝛ
puerbialiter dr. Per uno ictꝫ pde Martino
la cappa. Et ibi in inferno iaciũt circũituz cum
diabolo quem dicit ipe Job. xxiij. Transibũt
ab aquis niuiũ ad caloꝛẽ nimiũ. ꝛ ecõuerso itel
ligendꝫ est a calore intenso ad frigus nimiũ.

Queritur quid .§. IX.

iuris cũ altricãtibꝫ duob⁹ puta Petro ꝛ Mar
tino sup aliquo rei euẽtu ꝓterito vl futuro pu
ta morte alicui⁹ dñi vl aduẽtu alicui⁹ ꝓncipis
vn⁹ vt Petr⁹ asserit mortuũ talẽ dñm. vl ven
turũ talẽ ꝓncipẽ ad talẽ ciuitatem infra certuz
tps. q̃ si sec⁹ fuerit obligat se Martino daturũ
ioo. ita tñ q̃ si ita ẽ vt asseruit Martin⁹ q̃ teue
bat ꝛtrariũ viceuersa teneaf dare Petro. ioo. l
mĩn⁹ ꝓm quentiõem ad inuicẽ factaz. vtrũ tale
lucrũ sit licitũ. Rñd. nõ. sed turpe lucrum dici
potest. ꝓcedens ex auaricia ꝛ nulli deseruiẽs vti
litati sed vanitati ꝛ prodigalitati. Nõ tñ restitue
re oportet de necessitate sed pauperibꝫ erogan
dũ vt audiui a peritis. Et hoc magis ex ꝙsilio q̃
ex ꝓcepto. ar. xxiij. q. v. c. nõ sane. ꝛ c. qui habens
Et videt habere similitudinẽ aliquam ad ludũ
q̃tũ ad futurũ euentũ. Nulla eĩ lex mandat re
stitutiõez in b⁹ ꝛ si lex diuina ꝛ naturalis ꝓhi
beat omnem actũ auaricie ꝛ illicite acquisitiõis
vt meretricij ꝛ torneamenti ꝛ huiusmõi.

De acquisito .§. X.

ꝑ meretriciũ qd̃ ꝓtinet ad turpe lucrũ sciendu
est ꝓm. b. Tho. se se. q. xxxij. ꝛ Ricar. in quarto et
Pe. de paf. in q̃rto ꝛ glo. sũmariam. xxiij. q. v. in
principio. q̃ non debet restituere sed põt de eo
fieri elemosina. et cõsulendum est illud paupe
ribꝫ erogari nõ tñ tenef de necessitate. qꝛ si lex
diuina vl canoĩca ꝓhibeat actũ ꝑ quẽ lucraf. nõ
tñ ipam acceptiõem vl datiõem. Qd̃ aũt eccl̃ia
ꝓhibeat recipi oblationes taliũ et in ueteri lege
intelligitur hoc de oblationibꝫ ad altare. qd̃ fit i
detestationẽ criminis vt illa magis erubescat et
desistat. ꝛ ne eccl̃ia videaf approbare talia scele
ra. Et idẽ dicendũ de acquisito ꝑ cõcubinatum
ꝛ sodomiam ꝛ adulterium eadem rõne tñ quia
summe oĩa iura detestanf sodomiam. iõ magis
inducendũ ad dãdum illud pauperibus. Qui
dam tamẽ dicũt q̃ acquisitum ꝑ adulteriũ. est
dãdũ ei in cuius iniuriã est factum. s. viro cum
ipe est innocẽs. ꝛ occulto mõ dãdũ est ei ne ei. i
notescat adulteriũ. vel nisi etiã ecõtra uxori fidẽ
fregisset. tũc. n. pauperibꝫ est erogãdũ. Sed vi
def idẽ dicẽdũ q̃d de alijs tu rpibꝫ lucris sez me
ritritõ ꝛ hꝫ. Si q̃s tñ l si q̃ accepisset aliq̃ bõa
in notabili q̃titate ab his q̃ alienare ñ pñt. s. a

Capitulum .xxiiii.

religiosis suis pupillis ⁊ clericis quo ad bona ecclesiastica restituere tenent̃ his qui hñt curaz de eis vel ecclijs aut monasterijs eoꝝ. Que etiã in hmõi turpitudine vt ꝯtingit p̃ fraudes ⁊ importunas extorsiones plona habuisset teneꝝ restituere ei a quo habuit etiam laico vel hñti curã eius si non esꝫ sui iuris. ar. xiiij. q. vi. si res.

De faciẽtibus .§. xi.

vel vendẽtibꝫ gladios. lãceas. balistas venena ⁊ hmõi. quibus hmões vel ledũtur vel moriuntur vtrum sit licitũ eoꝝ opus vel lucruz. Nota hic Raimundi distinctiõem primo ad intentiõem eoꝝ. secõdo quo ad ipa opa. Quãtũ ad primũ sciendum ꝙ si tales hꝰ facãt vel vẽdãt ꝓpter hoc vt hmões talibꝫ abutant̃ vel si sciẽter vendãt vl̃ donẽt talibus quos sciunt vel credant abusuros. mortaliter peccãt ⁊ grauissime ⁊ oĩa peccata q̃ occasionaliter rerum ab alijs ꝓperant̃ sibi imputant̃. ⁊ rei sunt apũd deũ oĩm animaꝝ q̃. ꝓpter hoc pereunt. xi. q. iij. c. ꝑcipue. xxvij. q. ij. c. si tu a ꝯstines. Item cũ sunt cooperatores oĩm scelerum inde cõmissoꝝ ideo debent p̃ oĩbus penam sustinere ij. q. i. c. notũ in fi. Si aũt dicãt se habuisse bonã intẽtiõem qz sez credebãt aliũ emere talia ꝓ ter aliquem licitũ vsum. vel habẽs animum indifferentẽ nihil sup hoc cogitabat. vl̃ ignorabat ꝙ eẽt illicitũ talia facere vl̃ vendere. tũc subdistinguendũ qz aut ille res sũt q̃ ad hũanũ vsuz nõ possunt esse vtiles vt arma in bello iusto cultellus ad incidẽdũ panem. Quedã etiam venena apponitura medicis in quibusdã medicinis vel etiã in coloribus aptãdis ⁊ huiꝰ. aut ad nullum vsũ vtiles sũt nisi ad peccandũ. sicut quedã venena mortifera ad nullũ bonũ vsum vtilia. Et in primo casu nõ dico ipz peccare dũmõ non hẽat intẽtiõem corrupta vt dictũ est. nisi forte ex q̃litate ꝑsone vl̃ tꝑis cognosceret. vl̃ ꝓbabiliter sibi dictaret ꝙ ille nõ q̃rit illã rẽ nisi ad malũ ꝓpterãdum. tũc n. nõ dz sibi vẽdere ꝯtra talez cõsciaz. xxij. q. v. c. de occidẽdis ⁊. v. q. v. nõ oĩs. In secõdo aũt casu peccat faciẽdo vel tenendo vẽdendo vl̃ alias alienãdo res tales. xxi. q. i. c. i. de cõs. di. v. fucarie. ar. de libello famoso quẽ nõ dz quis oĩdere ꝫ destruere. alias peccaret grauiter v. q. i. p̃ totũ ⁊ ẽ optima lex ad hoc. ff. de ꝯtrahẽ. empt̃. l. q̃ sepe vbi ponit̃ talis regula. ꝙ flagitõ se rei. i. q. nullo mõ ꝓ additiõem alterius rei põt esse vtilis vsui hũano. nec emptiõ. nec mãdatuz nec societas valere põt. Et oĩa mala q̃ inde sequuntur possunt isti imputari. Concordat in predictis. Tho. Hosti. et Inno.

De balistarijs .§. xii.

Nota ꝙ ars sagittarioꝝ seu exercitiũ phibetur sub pena excõicatiõis. extra de sagit. c. vnico qõ cõmuniter intelligit̃ de bello iniusto ⁊ ꝯtra catholicos. Nã contra infideles vel etiã fideles iniusto bello licitũ reputat̃. nã in bello iusto non refert q̃tũ attinet ad iusticiã vtrũ aptẽ. vl̃ et in sidijs. q. i. q̃ pugnaz. xxiij. q. ij. dñs. Et pugnare cuz balistis videt̃ eẽ pugna et insidijs. Sed quantum ad excõicationis penam tenent cõiter doc. q̃ sit canõ ferende non late sententie siue belluz sit iustum vel iniustũ. C. omina. vl̃ epi. l. i.

De factoribus .§. xiii

et vẽditoribus alearũ ⁊ tarillorꝝ ⁊ chartarũ seu naibꝝ. fucoꝝ. sertoꝝ seu coronaruz mulierum. capillorꝝ capitis. stamparoribꝫ pãnoꝝ ⁊ huiꝰ. ornamentoꝝ. quid iuris. Videtur dicẽdũ de factoribus vel venditoribus alearũ. tarillorꝝ. chartarũ ꝙ quia vt in pluribus hmões vtuntur his ad peccatũ mortale ꝓpter auariciã. iõ non videtur tales posse excusari a mortali vñ nec absoluendi nisi talia dimittant. de pe. di. v. falsas. et c. fratres ⁊ c. negociũ. Guil. etiã dicit ꝙ nõ est securũ cũ talibus viuere quoꝝ vsus est vt freqñtius ad peccatũ q̃ intelligo de mortali ⁊ ẽ turpe lucrũ. Sz de factoribꝫ vl̃ vẽditoribꝫ fucoꝝ ⁊ alioꝝ ornamentoꝝ videtur dicẽdũ ꝙ vendẽdo hís de quibus scit vel credit ꝙ vtant̃ ad prouocandum ad lasciuiã ẽ mortale. qz cooperãtur tali incrimĩe. ij. q. i. c. notũ. Nõ tñ non dz de facili credere nisi appareant signa manifesta vt in meretricibus. Nemo. n. est iudicãdus immemor salutis eterne. i. q. vij. inuenimus. Vbi aũt hoc ignorat vel non ꝑsiderat. sed solũ de vanitate aduertit cum talibus possint mulieres vti cũ peccato ⁊ sine peccato ⁊ cũ mortali ⁊ cum veniali secũdum intentionem earum ⁊ quantitatem excessus. Et ꝙ intentio earum vt in pluribus sit lasciua vl̃ mortalis superbia aut vanis gloria. durũ est dicere ⁊ temerariũ iudicare. Quãdo etiam sit tantus excessus ꝙ faciat mortale difficile est discernere. vñ nõ videt̃ ꝙ in huiꝰ peccent mortaliter. Venus. n. est ista facere vel vendere cõportare ꝫ ista portare seu vti vt fucis qõ videt̃ precipue inter ornamenta prouocantia ad lasciviam de se nõ ẽ mortale. f. n. b. Tho. se. se. q. clxij. Vbi etiam dicit ꝙ quia mulieres licite possũt se ornare vel vt ꝑseruent decentiam sui status vel aliquid etiam addere vt placeant viris suis. Ideo artifices taliũ ornamentoꝝ non peccant in vsu artis huiꝰ. nisi forte adinueniendo aliq̃ superflua ⁊ curiosa. Nec tñ hoc faciendo dicit eẽ mortale. Sed si dicat̃ ꝙ q̃runt alijs viris placere vt in pluribus saltem ad inanem gloriã. Dicendum ꝙ inanis gloria ex genere suo est venia le secundũ. b. Tho. secũda secũde. q. cxxij. Hali q̃ possit eẽ mortale. Persuadẽdi sũt igit̃ tales

ad dimittēduz opa ⁊ vēditiōem taliū vanitatū nō tñ cogēdi p negotiatiōem absolutiōis. Dubia. n. in meliorē ptem sūt interptāda. extra de re. iuris. estote. De ipō autem vsu ornatus dicetur infra n. sexto.

De arte hist. §. XIIII.

triōatus. ⁊ de factiōe īstrumētoꝝ musicoꝝ ⁊ vsu eoꝝ. Sciēdū ſm. b. Tho. se se q̄ars histrionat⁹ de se ē licita, q̄ ordinat⁹ ad recreatiōez ⁊ solatiū hominū exhibendum q̄d necessariū est vite humane. sicut et cibo ꝓ condimento. dūmō fiat loc⁹ tporibus et modis opportunis ⁊ a psonis laicis alias peccatū esset vt si tpe penitētie in loco ecclesie a psona ecclesiastica. vel cū iniuria dei vel ꝓximi. Dō si fieret cū verbis turpibū vel actibū turpia repēsātibus vel cū incātatiōibus ⁊ tunc est illicitum ⁊ mortale. Et talia exercentes non sunt absoluendi nec cōicādi. Et de talibū loquit⁹ Ciprian⁹ i. c. p dilectiōe. de cōse. di. v. Et Aug⁹. di. lxxvi. qui dōnāt, vbi dicit q̄ dando talibus pecuniā, p ope suo ē magnū peccatū q̄ fouent in scelere suo. ⁊ ptinet hoc ad turpe lucrū vnde et pauperibus erogādū de cōsilio tñ sicut et iā acq̄sitū p artē mathematicā. i. diuinatoriam vt. xiiij q. v. c. qui habetis. ⁊ §. se.

Quantū ad fa. §. XV.

cientes īstrumēta musica. Cūyus⁹ eoꝝ ō se sit licit⁹ ita ⁊ formatō ⁊ vēditō. Pōt tñ multipliciter esse peccatū in vsu eoꝝ. vt si ad lasciuiā prouocādū vel nimiam ꝓplacentiaz sensualem p̄maxīe aūt in diuinis officijs pulsare īorganis ballatas ⁊ cātatiōes laicales videtur magna di irreuerētia. Nec ita dz placere cler⁹ ꝓpō ad aures q̄ displiceat deo miscēdo carnalia dīnis officijs. Que. n. quentō christi ad Belial? Et si mīti nō ꝓpendūt de cātatiōibus. aliq̄ tñ mūdāi et vani ꝓcipiūt vñ trabūtur magis ad carnalia q̄z ad spūālia. Et Ciprian⁹ dicit cogitatio carnal⁹ ⁊ secularis hominis abscedat scz tpe okonis et diuini officij. de cōse. di. i. qñ. Utrū aūt mortale vel venale sit ipi viderint q̄ hoc faciunt.

De ementibus §. XVI

tpe messium blada et tpe vindemiarū vinuz et alios fructus vt postea carius vēdāt i futurum. Dicit canon hoc eē turpe lucrū cū fit ob cupiditatem nō ob necessitatē. xiiij q. iij. quicūq. Sz Ul. in tractatu suo plenius distinguit. Dicit. n q̄ hoc fit ꝓpter bonū ꝓmūe. aut ꝓpter bonū ꝓpuatum. Si propter bonū ꝓmūe. sic Joseph emit frumētū tpe abūdātie vt possit puidere patrie tempore famis. Geñ. xli. hoc meritū est. Idem Rai. Si aūt propter priuatū ꝓmodū. tunc tripliciter. q̄ aut hoc fit ex puidentia timēs ne postea habeat in futurū emere, si indiguerit cū cariꝰ erit. ⁊ tñ postea cū nō indigeat. sicut credebat vēdidit carius q̄z emerit ſ nō carius q̄z vēdat in foro. et hoc licituū est. Idē Rai. et Guil. et Jnno. Et mlto fortius si hoc facit ex pietate vt. s. ex lucro vēditiōis inde ꝓuideat pauperibus dū tñ moderate hoc faciat ita q̄ p̄ charitatiā cōitas nō ledat. Secūdo potest hoc fieri secūdū iusticiam ꝓmutatiuam. vt faciūt mercatores et licite possunt pro opera sua recipe lucrum vt sustententur dūmō nō intēdant charitatiam inducere. Idem dicit Guil. et addit marime si alīō gen⁹ negotiatiōis nō nouit. nec alias habz vñ viuat. vel sustentetur cū familia sua. Tertio modo fieri potest hoc ex auaricia ita q̄ vnus tantum emit de bmōi et congregat q̄ postea cōpelluntur homines emere ab eo ad placitum suū et iō vēdit care vt vult et isti enormiter peccant ꝓtra ꝓximū et cōtratez. et tales q̄ victualia vel alias res aut etiā monetas emūt vt charitatiā inducāt vocat Rai. nefādas beluas. et mortale ē ſm Guil. sīue a clericis sīue a laicis fiat. ſ grauius i clericis Jnno. et Hosti. dicūt q̄ q̄ emūt victualia vt cariꝰ vēdāt tpe indigētie q̄z emerūt. nulla etiā vtilitate pēsata, scz prouisionis sue psone et familie, vel subuentionis pauperū sed ex cupiditate, vtiq̄z peccant. non tamē tenentur bmōi lucra restituere certis personis sed debent pauperibus erogari ſm Rai. vt xiiij q. v. qui habetis. cum. §. se. Sed hoc secundum Guil. verum est de honestate consiliq̄ nō de necessitate sicut de alijs turpibus lucris dictū est.

Sunt et alia §. XVII

plura turpia lucra, vt i mittendo vel portādo arma vel lignamina vel q̄cunq̄z mercimonia ad terras Soldano subiectas. et tales vltra peccatum turpis lucri incurrunt excommunicationem cuius absolutio pape reseruatur. ⁊ de hoc vide in quarta parte. ti. i.

Lucrū quod §. XVIII

quis consequitur in seruiendo vsurario i arte illa proxeneta cum est mediator in malis ꝓtractibus. Miles in seruiendo in bello iniusto quantum ad stipendium suum. Notarius in faciendo instrumenta vsuraria. Et breuiter quodcūq̄z lucruz q̄d quis recipit pro ope q̄ seruit alijs in illicitis. Lucrum etiā quod quis facit in operando vel vendendo diebus festiuis vel in ecclesijs vel alijs locis indebitis. Recipiēdo etiā pecuniā ob electiōem alicuius in aliquā dignitatem temporalem dicit Guil. q̄ est turpe lucr⁹ et consulendum q̄ pauperibus detur. q̄dus Host. dicat hoc simoniacum

Capitulum. xiiij. de inhumanitate

Capitulum .xxiiii.

Obduratio contra misericordiā seu inhūanitas ponitur filia auaricie a bto Grego. li. moral' ⁊ ab Ysidoro. ⁊ a beato Tho. se se. Et consistit vitium istud in hoc q̄ quis non subuenit proximo in necessarijs vite cū pōt qđ cōiter p̄cedit ex auaricia ex eo q̄ amat plus substātiā tp̄alem q̄z p̄rimū suū. Et talis deficit a faciendo elemosinas corpales q̄ ꝓtinētur in hoc ꝙsu videlicz, visito, poto, cibo, redīo, tego, colligo cōdo. Loquens psalmista de subnētiōe p̄rimi p̄ quā excludit vitiū istud obdurationis ꝓtra mīam sic ait. Beat⁹ qui intelligit sup egenū ⁊ paupem, in die mala liberabit eū dūs. dñs ꝯseruet eū et viuificet eū ⁊ beatū faciat eū in terra et nō tradat eū in aīam inimicoꝝ eius. Naturale ẽ n. cuilibet appetere būtudinē ⁊ vitare miseriā q̄ ẽ ꝓtraria. Sed cū per obdurationem cōtra mīam efficiatur quis miserrim⁹ q̄ dānatus. Dicit n. Matth. xxv. q̄ ibunt hi. s. inmisericordes in supplitiū eternū. ⁊ p̄ misratiōes ⁊ elemosinas debite factas ꝓsequitur būtudinem. q̄ misericordibo dicet Matth. xxv. Venite bñdicti patris mei p̄cipite regnuz Esurrui. n. ⁊ dedistis mihi mādūcare ⁊c. Jō ex tripādū est istō vitiū ⁊ elemosina debito mō facienda est vt p̄ueniat ad būtudiez qđ īuit psalmista dicēs. Beat⁹ q̄ intelligit. Vbi tria notantur. Primū q̄ inhūanitas est eradicāda p̄ rōnabilis elemosine erogationē. ibi. Beatus q̄ intelligit sup egenū ⁊ paupez. Secūdū q̄ crudelitas hoc ẽ eliminānda, p̄ter horribil' sentēcie euasiōnē ibi. ī die mala liberabit eū dūs. Tertiuz q̄ iniquitas hec est effugāda, p̄ter pūctus vite fructificationem ibi. dūs conseruet eum.

Quantuz ad p̄m. §.i

mū ostēditur q̄ vitium hoc est eradicādū p̄ hoc q̄ ꝓtrariū suadet. s. subuenire paupibo. Quō em̄ pōt aliquid efficaci⁹ suaderi q̄z cū ostenditur ex eo beatitudinē adipisci? Beat⁹ inq̄t qui intelligit. Cōtraria. n. mutuo se expellūt. Sed non sufficit dare elemosinā nisi detur debito modo. Unde Eccī. vij. dicitur. Et facere elemosinam ne despicias donec inuenias iustū. i. teneas eam tātū quousq̄z debite possit erogari. Et hoc notat psalmista, cū ait Beat⁹ q̄ intelligit. i. cū ītellectū ⁊ rōne, quidet pauperibo ⁊ egenis. Ordinē notauit Rai. ponēs circa hoc distinctiōem dicens esse discernēdū inter p̄rētes elemosinā. Aut petūt q̄ ex debito. vt p̄dicatores ⁊ p̄lati. Aut simpliciter p̄ corpis substentatiōe. In primo casu distingue, q̄ aut sunt noti, aut nō. Si sunt noti ⁊ ostat eos missos vel ostitutos ad p̄laturam recipiēdi sūt. i. ad Cor̄ ir. Qui altari deseruiunt cum altari participantur. Et nō alligabis os bouis triturantis ⁊c. Si vero sunt incogniti ⁊ dubitatur an eis tale officiū sit ꝓcessuz, primo debēt examinari an ita sit. q̄ circa maiora maius piculū vertit. Nō. n. eis tātū dat temporalia sz spūalia accipit in quibo vertit̄ piculū magnuz dis. xlij. quiescamus. Possent enim falsa diseminare vt hereticī qui simulant sanctitatem, et cerretani qui multa mendacia fingunt. In secundo casu cum s. petūtur simpliciter p̄ substātiōe corpis iteruz subdistingue q̄ aut potes abundare seu prouidere omnibo aut non. Si omnibo sufficis omnibo indistincte subuenire debes habentibo indigentiā. Inuitant nos ad hoc exēpla Abrahe ⁊ Loth q̄ omnes indifferēter recipiebant inter alios etiam angelos recipere meruerunt Gen̄. xix. Et hoc casu dicit Crisost⁹. Quiescam⁹ ab hac absurda diabolica et pēptoria curiositate. s. discernendo inter paupez et paupez. Nō. n. ex vita eoꝝ quos recipis mercedez tibi retribuitur⁹ ẽ deus sed ex voluntate et bonificentia multa et mīa et bonitate di. xlij. c. quiescamus. Et quod dictum est de dādo omnibus indistincte ad sustentatiōem vbi quis sufficiat intelligēdū nisi recipiēs elemosinā abuteretur. vtputa vel male exp̄dēdo. vl' p̄p̄ b traderz se negligētie p̄sūl⁹ ꝺ. p missiōe sibi ficta ar. v. q. v. c. non omnis. Indigentibo autem ad mortem quantūcunq̄z malis obstinatis, excommunicatis hereticis iudeis, ⁊ infidelibo aliis sp̄ subueniendum est et ab omnibus etiā si opterz furto accipere cum non inueniretur aliter ad subueniendum dis. lxxxvi. pasce. In secundo vero casu cū. s. quis nō pōt omnibo sufficere dicit Ambro. nouem esse cōsiderāda. s. fidelem. quia fidelis p̄ferēdus est infideli. quod intelligendum videtur ceteris paribo ⁊ p̄cipue equalitate indigentie Causa. q̄ illi qui tenentur captiui, ab hoc, tibus sunt aliis p̄ferendi. Locum. vt si captus p̄ter debitū iustum excrucietur in carcere. nam si omnibus debetur misericordia. iusto ampliuſ. Temp⁹. nam si tempore afflictionis sue nil a te impetret ⁊c. si tpe quo ducitur ad mortem. Modum vt non totum nec vni sit omnes opes effudantur sed discrete dispēsentur ⁊ hoc nisi aliq̄s ex toto vellet mundū deserere vt religiosi. Exemplū in Heliseo. Et si pōt pluribus sufficienter tradere melius est quam vni tātū dare. sed nō melius est vni vl' paucis ad sufficiētiā quā multis ad insufficiētiā et q̄si nihil secundum Tho. vbi supra. Necessitatem vt p̄pinqui sanguinis extraneis p̄ferantur. Debilitatez quia claudi. ceci. ⁊ inualitudinarij aliis p̄ferendi sunt. Nobilitatem id est ꝓcerecundiā que ingenuos p̄dit natales. Etatē. q̄ senes inuenibo ceteris paribo p̄ferendi sunt. hoc p̄ene habes di. lxxxvi nō satis Tho. se se. q. xxxi. dicit

Exhibitio charitatis ⁊ bñficioꝝ ad magis ꝓpin
quos ⁊ attinẽtes magis est extẽdẽda. Sz ꝓpin
quitas vni⁹ hoīs ad alterũ põt attendi diuersi
modo ꝑm diuersa in quibꝫ sibi hoīes ad inuicẽ
cõmunicant vt cõsanguinei in naturali ꝯuictiõe
cõcines in ciuili ⁊ fideles in spũali ⁊ sic de alijs
⁊ ꝑm diuersas ꝯuictiones sunt diuersa bñficia
expẽdenda. Nã vnicuiqꝫ ẽ magis impẽdẽdũ
bñficiũ ptinẽs ad illã rẽ ꝑm quã ẽ nobis magꝫ
cõiunct⁹ simpliciter loqndo tñ põt variari ꝑm
diuersitatem locoꝝ ⁊ temporꝝ ⁊ negociorꝝ. Naz
in aliq̃ casu magis subueniẽdũ est extraneo pu
ta in extrema necessitate q̃z patri nõ patienti il
lam necessitatem. Item dicit Eccl⁹ vbi supꝫ q
nullũ bñfactoris est bñficiũ sicut parẽtũ. Ideo
parentes in recõpensandis bñficijs sunt omni
bus alijs ꝓferendi. nisi necessitas ex alia parte
prepõderet, vel aliqua alia ꝯditio. puta ꝯmũis
vtilitas ecclesie vel reipublice. Unde in extre
ma nẽcitate magis eẽnt deserẽdi filij q̃z pentes

Quantũ ad secũ .§.II.

dum. Sciendũ q̃ p mĩam elemosinaꝝ euadit
sentẽtia horribilis dãnatiõis qua dicetur. Ite
maledicti in ignem eternũ. De elemosina enĩ
dicitur Eccl⁹.xxix. Elemosina a morte liberat.
⁊ ipsa est q̃ purgat peccata. Et hoc est q̃ ait psal
mista. In die mala liberabit eũ dñs. s. a pẽnis.
Dies mala dicitur dies iudicij ꝓticularꝫ ⁊ vni
uersalis q̃ mala est reprobis. ꝓpter dãnationis
sniam durã cõtra eos publice latam. Ecoutra
aũt vt dicit Jaco.ij. Judiciũ sine mĩa. s. liberã
te. fiet q̃ non fecit misericordiaz inhumanus
existens. Unde. ps. xlviij. de diuite auaro ait.
Nõ dabit deo placationẽ suã ⁊ pciũ redẽptiõis
anime sue. laborabit ⁊c. Ubi tria de eo notãtur.
Primum q̃ deo exitat irrecõciliatus. q̃ nõ
dabit deo placatiõem suã. Scõm q̃ a pecca
to exitat inexpiat⁹. q̃ nec pciũ redemptionis
aĩe sue. Tertiũ q̃ in eternũ durat cruciatus
quia laborabit in eternũ ⁊ viuet adhuc in fine.
Quantũ ad primũ dicit Grego. in oratione de
eo. Deus qui culpa offenderis penitẽtia placa
ris. Sed medicamentũ fortius quod operatur
in pñia est misericordia elemosine inquit Cri
sost. de pe. di. i. medicamentũ. Unde in figurã
hui⁹ dicit Jacob de esau quẽ timebat ꝓpter of
fensam. Placabo euz muneribꝫ Gen⁹.xxxij. Do
minus enim placat muneribꝫ elemosinaꝝ. Sz
inhumanus cum non det elemosinas et auari
cia ipsum placare non potest et per consequens
remanet inimicus et nil quod facit boni potest
deo esse gratum. Quantuz ad scõm dicit Ha
buchodonosor peccatori Daniel. Peccata tua
elemosinis redime Danie⁹is iiij. Ambrosi⁹
Peccatis tuis renundatus es. s. diabolo. redi
me te pecunia tua. s. per elemosinas. de pe. di.
i. medicina. Sicut igitur peccator ꝑ elemosinã
cõtritionis quam dat aĩe stie liberat se a ꝑnitu
te diaboli ⁊ peccati quo ad culpam. Ita ꝑ ele
mosinã quã dat pauperi liberat se a pena debi
ta supplicij. Sed miserico⁹ nõ dat elemosinã
intẽtionẽ nec exteriorem. Et ideo quia nõ dabit
precium redẽptionis anime sue remanet sub
seruitute diaboli in peccatis. Et ex his sequitur
tertiũ Nam ex quo non placat hic deuz quem
offendit sed cũ peccatis accedit ad diem malam
iudicij in fine vite sue i. postea in fine mundi.
Jõ in die mala non liberabit eum dñs. sed dicz
ei cũ alijs Ite maledicti in ignem eternũ. in q̃
secũdũ psalmistã laborabit in eternũ cruciandꝫ.
Et quare nõ liberetur a damnatione in illa die
assignat pro causa inhumanitatem dicẽs. Esu
rivi ⁊ non dedisti mihi manducare Matth⁹.
xxv. Visitari debet infirmus ⁊ tribulatus vt cõ
soletur verbis adiuuetur in corporalibus obse
quijs. subleuetur si indigeat temporalibus sub
stantijs ꝑ medicis et medicinis. Et sicut dicit
Job.v. Visitans speciem tuã id est primũ. nõ
peccabis sed ꝓmium mereberis dicente christo.
Infirmus fui et visitastis me. Sic amici Job
visitauerũt eum tepauperatũ et infirmatuz vt
consolarentur eum. Sed quia reprehenderunt
eum dicentes propter ipocrisim percussum et
humiliatum. deo displicuerunt. Potari debet
sitibundus et qui indiget. iuxta illud Ro.xij.
Si sitit inimicus tuus potum dat illi et mul
to magis benivolis Matth⁹.x. Qui potuz dede
rit vni ex mininimis tantum in nomine discipu
li non perdet mercedez suã. Rebecca q̃ potum
dedit Eliezar ꝓcuratori Abrahe postulanti me
ruit magnifice matrimonio copulari. Cibꝫ de
bet pauperi ministrari secundũ illud Isa.lviij.
Frange esurienti panem tuum Nomine enim
panis intelligitur omnis cibꝫ. Signanter dici
tur frange, i. ptem da, vt videlicet secũdũ Am
bro. dis. lxxxvi. c. nõ satis. Non totum quis sibi
eripiat. sed quod habet cum paupere partiatur
Vel etiam frange scz plures partes faciẽdo da
pluribus. Melius est enĩ dare multis ad suffi
cientiam q̃z vni ad supabũdantiam. Panem
dici, qui est cõis cibus. quia non debent pau
peribꝫ fieri lauta cõuiuia. Unde Aug⁹. dic. De
pauperibꝫ vilia diuites et ipsi vtantur delicatis
di. xlij. c. Non sunt Tuum dicit non alienum
id est de male acquisitis que debent restitui. Nã
vt dicitur Eccl⁹.xxxiiij. Qui offert sacrificium. s.
ecclesie de substantia pauperũ quasi qui vici
mat filium antepatrem suum. xxxiij. q. v. immo
lans. Diues epulo quia micas panis Lazaro
non dedit in inferno sepultus gutta maque ha
bere non potuit de quo latius scribitur Luce

Capitulum.xxiiii.

xvj. Tegere.i. vestire nudū: sub quo cōphendit omē coopimentū corpi necessariū ⁊ vsui aptuz Isa.lviij. Cū videris nudū operi eū qō ostēdit Job optime seruasse diceus. Si despexi pretereūtē eo q̄ nō habuit vestimentū: et absq; operimēto pauperē si nō benedixerunt mihi latera eius: et de velleribo ouū meaꝝ calefactus ē. humer⁹ meus a iūctura sua cadat: Job.xxxi. Et de Thabita q̄ erat plena opibo bonis et elemosinis dicit act.ix. q̄ vidue flētes ostēderūt Petro tuīcas et vestes quas eis ipa faciebat ex quarū cōpassiōe Petrus mortuā suscitauit. Sic iobēs baptista admonebat turbā dicēs. Qui hz duas tunicas det nō hīnti. Luc.iij. Pro vna enī tunica vt exponit hiero. intelligitur vestimentū sibi necessariū et familie sue. p alia intelligūtur alie superflue vestes q̄ sunt pauperibo dande. Ut enīz ait Ambro. Nudoꝝ est vestimentū qō recludis sez superfluū. di. xlvij. sicut hi. Nō subueniētibo enī de vestimēto dicet in iudicio xp̄c Mat.xxv. Nudus fui et nō cooperuisti me et ideo ite maledicti ac. Colligere ī domū pegrinos ad Heb. xiij. Hospitalitatē nolite obliuisci Per hāc enī quidā placuer. ir deo. angelis hospitio receptis. sicut patet de abrahā ⁊ loth Geñ.xix. Job etiaz ostēdit se hunc vacasse opi dicēs. Foris nō mānsit pregrinus. et hostiū meū viatori patuit. Job. xxxi. Et hoc fieret debet hilariter. i. Pet.iiij. Hospitales inuicē sine murmuratōe. Hiero. Omnes hospites aduenientes leta fronte suscipim⁹ et eis pedes abluimus p̄ter hereticos. Similiter q̄ multi discurrūt rutāni et cerretani et latrūculi. et ideo caute in hui⁹ agendū ne damnificet. Dicit enī. xiij. q. i. §. ad hec Ignis in pera. ignis in sinu. serpens ī gremio. male remūerāt hospites suos. Ecōtra domos hospitibo clausas in sodomis ignis celestis cōsumpsit. di. xlij. §. i. Sic ⁊ ignis inferni inhūanos hospites deuorabit. quibo dicet. Hospes fui ⁊ nō collegistis me Mat.xxv. Est sextū opus misericordie corpalis redimere captiuos. ⁊ eos qui detinēt apud infideles redimere maxīa mia ē. cū ipi pciditet nō solū corpus sed etiā aīa. p quo etiā calices cōflari ⁊ vendi suadet Amb. dicēs. Ornatus sacrozuz est redēptō captiuoꝝ. Et vere illa sūt vasa p̄ciosa q̄ redimūt aīas a morte. Ille verus est thesaurus qui optatur quod sanguis xp̄i operatus est xij. q. ij. c. aurum. Et idem etiā dicitur ex sententia serie huiusmodi vniuersalis que habetur ea. q. c. apostolicos. Paulinus epūs Nolanus vir sanctissimus. vt refert Greg. in li. dyalogorum. qz pro redemptione filij vidue se seruituti subiecit infideli. Dēs captiuos xp̄ianos q̄ detinebāt ab infidelibus longobardis pecūt a rege et obtinuit liberari et remitti ad propria. Eos quoq; qui detinentur in carceribus pro debitis et precipue sine culpa sua redimere pro eis soluendo creditoribo. vel mutuādo magna elemosina est. Et multo magis quis dz debitores suos quos nouit imp̄rētes ad soluēdū et misericordia relaxare. quod dñs p̄cepit dicēs Isa.lviij. Dimitte eos qui facti sunt liberos. Illos etiā qui ūiuste ponunt ad carceres iuuare vt absoluant qui libet. p posse debet laborare: sicut fecit Abdemelech eunuchus regis Sedechie. procurans precibo suis et obtinēs a rege Jeremiam. p̄pheram missum in lacum. i. puteum sine aqua ad instātiaz sacerdotum p̄pter veritatem quam p̄nunciabat future captionis Hierosolimoꝝ. inde extrahi et sibi. p. uideri ex quo multū deo placuit. vt habetur Jere. xxxviij. Insup a seruitute liberare seruos p̄cipue postq̄z effecti sunt xp̄iani ⁊ credit eos bñ vsuros sua libertate ē magna miseri cordia. sicut ⁊ ipa seruit⁹ ē magna miseria. Ihū et Gregorius dicit q̄ salubiter agit q̄ si boies quos liberos ab initio natura protulit. ⁊ iugēti iugo subiectuit seruitutis. in ea qua nati fuerāt manu mittētis beneficio libertati reddant. xij. q. ij. Cum redēptor vbi ponit exemplū ad hoc inuitas nostri redemptoris qui nos diaboli captiuos liberātati donauit Ultimū op⁹ misericordie corporalis est cōdere. i. mortuos sepelire: Thobias sepeliēs etiā cōtra p̄ceptū regis Senacherib mortuos de populo suo. ⁊ aliquādo dimittens p̄andiū vt hoc exequeretur. nec timēs. minas vel pericula mortis. p̄pter hoc multum deo placuit vt sibi dixit Raphael angelus. Thobie xij. Et ex magna miseria cecitatis ⁊ pauperratis deuenit ad illuminationem ⁊ magnā p̄speritatem cum filio suo. Filij Jacob cū magna diligentia fecerunt officium sepulture i p̄sio. vt habetur Geñ vltī. Et in penā dictū fuit ō iniquo Joachim. Sepultura asini sepelies. Jere.xxij. Asinus manet insepultus. Deuote etiā mulieres marie cum Nichodemo ⁊ Joseph multuz commendant de sepultura pie ⁊ glorioſe exhibita christo. Math.c.plī. Ad hoc etiaz facit quod habetur. xiij. q. ij. c. Ebrō. ⁊. §. se. Et q̄tuis sepultura mortui nō conferat mortuo q̄tū ad sensuz quem corpus non habet post mortem. propter quod saluator nō ponit intra opa misericordie in iudicio requirenda. Illa. n. tantū ponit que subueniunt vite humane. tamē etiā non memorat ea. quia homines ex se ad hoc inclinantur ex humanitate ⁊ ex vtilitate ne corpora infecta aerem inficiant. tamen secundum. b. Thomā. se. ij. q. xxij. pertinet ad defunctū quid de eius corpore agat. tū q̄tū ad hoc. q̄ viuit ī memorijs hoīm cui⁹ honor debonestatur si maneat insepultus. tu mq̄tum ad affectum quem adhuc viuēs habebat de suo corpore cui piorum affectus conformari debet post mortē eius. ⁊ iō laudabile op⁹ est.

Quantū ad ter: .§.III.

cium principale ostēdit fructus magnus misericordie in vita pñti. Unū .i. tibi .iiij. dicitur Pietas ad omnia valet, promissionē vite que nunc est habēs .s. spūalis et corpalis et future. Et hoc declarat psalmista ponēs qdruplicē fructum. Primus ē. Dñs cōseruet eū .s. in vita gre et in psperitate tpali. Secundus ē. et viuificet eū. spūaliter qz vt dicit Tho. iiij. Elemosina ab oī pctō et a morte liberat. Unū et filius vidue sareptene propter elemosinā suscitatus fuit .iij. re. xvij. Tercius fructus ē, beatū eum faciat in terra .i. felicē et famosū. Dicit enī boetius qd largitas homīes claros facit. auaricia vo odiosos. Quartus nō tradat eū in manus inimicoz eius spūalū. s. demonū. Unū cōtra Job qui fuit elemosinis deditus nō potuit pualere dyabolus cū suis malitijs et flagellis. Sed vtrū dare elemosinā sit ex pcepto ita qd precet mortaliter q ñ dat eā Rñd sm. b. Tho. scda. ij. q. xxxij. qd sic qz omittendo eam punit eternaliter vt pz Matth. xxv. Ite maledicti in ignē eternū ꝛc. qd, p causa damnationis ponit omissio elemosine. Esuriui enī et nō dedistis mihi ꝛc. Sz nullus punit igne eternaliter nisi p mortali. Rō huius ē. qz cū primi dilectō sit sub pcepto sm illō Joh. xv. Hoc ē pceptum meū vt diligatis inuicē. Necesse ē oīa illa cadere sub pcepto; sine qbo dilectio primi ñ cōseruat. Ad dilectionē aūt primi pertinet vt nō solū velimus ei bonum sed etiā opemur ad hoc sm illō .i. Joh. iij. Nō diligamus verbo neqz lingua sed opere et veritate. Ad hoc aūt qd velim? et opemur bonū alicui requirit qd ei? necessitati subueniamus. vñ .i. Joh. iij. dicit. Qui viderit fratrē suū necesse habere et clauserit viscera sua ab eo: qño caritas dei manet in illo. Et ideo elemosinarū largitio est in pcepto. Sed quia pcepta dantur de actibus virtutū necesse est qd hoc bonum elemosine cadat sub pcepto scōm qd ē actus virtutis .i. scōm qd recta ratio requirit scōm quam aliquid ē cōsiderandū ex parte dantis elemosinam et aliqd ex pte recipiētis. Ex pte dantis est considerādū qd illud qd est in elimosinas erogandū sit ei superfluum. nō solū respectu suiipius, qd est vltra illud quod est necessarium nature siue vite sue ppie: sed et respectu aliorū quoz cura sibi incūbit qz prius optet qd vnusquisqz sibi, prideat et his quorū cura sibi incūbit. et postea de residuo aliorū subueniat necessitatibo rōe quoz dicitur necessariū psone scōm qd psona dignitatē importat sicut et natura pño accipit sibi ad sustentationē ppij corpis. qd ē necessariū ministerio virtutis nutritiue. Superfluū aūt erogat ad generationē alterius p virtutē generatiuā. Et ad hoc facit qd dicit xpc luc. xi. Quod superest date elemosinaz. et ecce omnia munda sunt vobis .s. nullā imūdiciā auaricie ex tpalibus cōtrahetis sic dispensando. Et hiero. Aliena rapere cōuincitur qui sibi vltra necessaria retinere pbatur dis. xlvij. §. i. Ex pte aūt recipiētis requirit qd necessitatem habeat alioquin nō est ratio quare ei elemosina detur. Sed cū nō possit ab aliquo vno omnibus necessitatē habentibo subuenri ñ omnis necessitas obligat ad pceptum, sed solū illa sine qua quis sustētari nō pt. Et in hmōi, habz locū quod ait Ambro. Pasce fame morientem: si nō pauisti occidisti dis. lxxxvi. c. Pasce fame Sic ergo dare elemosinam de superfluo ē de precepto. Et similiter dare elemosina ei qui est in extrema necessitate: aliqs dare elemosinā ē de consilio. Sicut de quolibet meliori bono dātur consilia. Sunt aūt superflua nature et psone de necessitate pcepti erogāda quia licet sint istius qz tum ad pprietatē ñ sunt et aliorum habentiz necessitatē qui inde sustentari possent qz ad vsum. Unde ambro. dis. xlvij. Sicut bibinquit Nemo, ppriū dicat qd cōe est. i. aliqs cōcandiz tempore necessitatis sm glo et sequit. Et plus qz sufficeret ad sumptū violenter obtentum ē. Esurientiū ē pais quē tu detines. Nudoz vestimentū qd tu recludis. Miseroz seu captiuoz redēptio est et absolutio pecunia quā in terra defodis Tantoz ergo te scias iuadere bona qztis possis pstare qd velis .i. debes velle hoc ibi. Itez nota qd dictū ē. qz necitate nature et persone hoc iudicādū ē sm qd, pbabiliter estimari pt. Nec oportet cōsiderare ad oēs cāus q possūt cōtingere in futurū. hoc ei esset de crastino cogitare. qd dñs pbibet. Sed debet iudicari superfluū et necessarium scōm ea q, pbabiliter et vt in pluribo occurrūt. Idē ipe tho. in .iij. dis. xv. vbi dicit et addit qd casus extreme necessitatis iudicādus ē qñ apparent signa, pbabilia future necessitatis extreme nisi eis subueniatur. vt cū quis videt pauperē indigētē cibo vel potu vel aliqs necessarijs et hoīes ipotētes vl pigros ad subueniēdū illi nec pauperē posse sibi, puidere. Nec ei expectāda ē vltima et extrema necitas. qz tūc forte nō posset natura iuuari iā defecta. Dicit etiā. b. Tho. qd nō tenet qs querere qs habeat necitatē s sufficit vt bis q veniūt ad noticiā suā subueniat. Ite qd tenetur indigētibo subuenire vt dictū ē quilibet de arte sua medicus in medēdo infirmis pauperibo et, pcurādo medicinas. aduocatus in aduocādo iurisconsultus in cōsulendo et sic de aliqs.

Pro maiori de .§.IIII

claratōe huius materie. Nota que breuiter dicit. Duran. in. iij. dis. xv. Dicit ei qd cū vsus bonorum exteriorum sit ordinatus ad subuenien dum necessitatibus vite presentis subuenientia

Capitulū xxv.

ista dz esse ordinata ſm caritatē qua quis tenet primo sibi scdo, primo. i. cōiūctis. tercio extraneis. Necessitas aūt quā quis patit in necessitatibus ⁊ bonis exterioribz pōt eē duplex, absoluta. ⁊ ꝯditionata. Absoluta qñ oīa bona tpalia que quis dz ei sunt adeo necessaria ꝙ sine eis ñ pōt viuere. Et hec vocat necessitas nate. Cōditōnata vero qñ sunt ei necessaria ad sui status decentiā ⁊ cōseruatōz. ⁊ hec dz necessitas pſone in quātū pſona notat dignitatē ⁊ statū. Dicendū g ꝙ illud qđ est necessariū nature necessitate absoluta ñ est p̄ceptū dare imo illicitū. qz plus tenet sibi ꝙ alij. Illđ aūt qđ est necessariū ad decentiaz status solū ex p̄cepto dari p reuelatōnē stat⁹ alterius. qz nll⁹ tenet verecūde viuere in statu suo vt releuet aliū ad decētē statū. Qđ aūt est supfluū vtriꝙ necessitati nate. s. ⁊ status dz dari ex p̄cepto. ſm illud Lu. xi. Qđ supest date elemosinā. Nec est dubiū quin sit p̄ceptū respectu illoz qui sunt in extrema nec̄itate. qz si illđ ex p̄cepto dādū est qđ est necessariū ꝓpio statui. a fortiori ⁊ oē illđ qđ supfluit. De illis aūt q ñ sunt in extrema nec̄itate. dz sint in magna verecundia ñ audeo plene diffinire nec ꝯdēnare maiorē ptē diuitū ꝫ ſm auctratē Jo. sup allegatā que nō solū loquit de necessitate extrema ꝫ notabili ⁊ verecunda videtur sonare hoc.

Nota igitur ex .§.v.

p̄dictis p̄mo. ꝙ ñ dare eleosinā qđ ptinet ad hoc vitiū inhūanitatis tūc est mortle qñ quis supflua vltra. i. necessaria nate ⁊ pſone bñs nō subuenit patēti extremā nec̄itatē quā nouit scdz Tho. Ric. ⁊ Durā. in. nūj. di. xv. ⁊ Herue. i quo libet scdo cū quis sciēs extremā nec̄itatē ꝓxi non subuenit de eo. qđ est sibi necārium pſone. i. ad decētiā status sui ⁊ familie ꝫ supfluū nate. et hoc ſm Durā. ⁊ Ric. in. nūj. Dz Tho. ij. ij. q. xxxij. dic hoc esse sub cōsilio. vñ ñ peccaret istud omittens saltē mortlr. Qđ forte intelligit de tali necessario pſone. i. quo ad decētiā ꝓpter ꝯ carentiaz sustineret magna pricula vel dāna corpis ⁊ aie. qñ etiā ñ puidet sibi ⁊ suis ſm suū statū ⁊ indigētias ex auaricia hoc agēs vtriꝙ peccat Tercio cum quis de supfluo vtriuslꝙ nec̄itatis nate. s. ⁊ pſone ñ subuenit magnas nec̄itates ⁊ miserias patientibz ⁊ si ñ extremas sibi notas. ⁊ hoc vidz esse quasi mortale ſm Durā. ꝫ ñ ſm Tho. Quarto dare elemosinā de necessario nate. s. sibi ⁊ familie cēt pcūm. qz cōtra caritatē ſm Tho. Ricar. ⁊ Durā. Et hoc nisi vt di. Thom. ij. ij. q. xxxij. vbi supra quis daret pſone alicui. qz cōsiderat vtilitatē illā reipublice vel eccie ꝫ se vel familiā. ⁊ ido pfert cōseruatōnē vite illi⁹ sue subueniendo ei de necessario vite. ad qđ tñ nō tenet ex p̄cepto. ꝫ ptinet ad magnā pfectōnē. Laudabiliter. n. quis daret elemosinā de necessario pſone indigētibz ⁊ si ñ extreme cū vellet religionē ingredi. vel in pmptu per industriā posset sibi cito suo decenti statui puidere. ſm. b. Tho. vbi. s. Quinto quā do indiscrete daret vel ñ indigētibz vel male vētibz. v. q. v. non oēs. Ho. ꝙ si pr̄ filiū vel patronus libertū vel dñs seruū infantē vel etiā adultum languidū exponit. vel ei alimēta negat ipso facto filius est a patria ptāte liberatus ⁊ īgenuitatē libertus ⁊ seruus in libertatē capit. Illi qz qui eos suscipiūt non pñt ꝓpter hoc in eoz pſonis sibi ius aliqđ vendicare hec in decretali de infan. ⁊ lan. expo. c. Si a pre Idē Rai. Et addit ꝙ qui talia p̄sumit in foro pmāli est tanꝫ patricida vel homicida iudicādus p eo ꝙ hoiem cui in tāta necessitate tenet piculo mortis exponit. In spectis tñ circūstātijs ⁊ vtr̄ mors inde fuerit subsecuta vel nō erit pnia moderāda. Si autez hoc facerēt p̄dicti ꝓntes vel dñi. quia forte nec eleosinas dādo aut querēdo nec eos al'r alere pñt tūc ſm Guil. in nullo peccāt si nil omiserint de nō contingētibz. Qui etiam filios per adulterium vel fornicatōem acquirunt sed ad occultatōnem peccati ⁊ tollendum scandalū mittāt ad hospitalia. tenentur illos alere expensis suis. ⁊ eis puidere si possunt.

¶ Capm. xxv. de inquietudine mētis id est nimia solicitudine.

Aquietudo mentis ponitur a Gre. ⁊ Isi. filia auaricie. ad quā ptinet inordinata solicitudo circa tpalia que a xp̄o ꝓhibetur cum dicitur Mat. vi. Nolite soliciti esse. Ad quā etiaz remouēdam exhortat princeps apl̄oz dicēs. Omnem solicitudinē vestrā, pjciētes in eum. qm̄ ipi est cura de vobis. i. Pe. v. Quod vez esse asserit psalmista dicēs. in pſona xp̄i. ⁊ eum pfecte imitanti dz Ego medicus sum ⁊ paup. dñs solicitus ē mei Fuit em̄ xp̄s medicus. quia ex alioz elemosinis sustentabat. Unde Aug. Habebat dñs loculos oblata a fidelibz cōseruās vt suoz ⁊ alioz necessitatibz puideret. xij. q. i. c. hēbat. Dī enim medicus quasi manu dicens. quia tales petēdo elemosinam ꝓmuniter extendunt manum. Pauper dz quasi paz hēns. Nam multi sunt mendici qui multū bñt ꝫ xp̄s etiam medicans paruz habuit Unde ipe dicebat. Vulpes foueas hēnt ⁊ volucres celi nidos. filius aūt hoīs non hz vbi caput suum reclinet Mat. viij. Et cum cēt ita pauper ⁊ multi alij perfecte eum imitātes. tñ dñs vt solicitus de ipis bis quidit. Sed qz apl̄s exhortatur ad solicitudinē di. Ro. xij. Solicitudie ñ pigri ne videatur discordare in sententijs discipulus a magro veritatis. Sciendum ꝙ tripler est solicitudo ¶ Prima crimialis ⁊ repudiāda

quia inimicum dei constituit. Secūda tēporalis ⁊ moderāda. quia nimiū timorem oīdit. Tercia spūalis ⁊ ampleranda. qz multuz dei amorem accendit.

De prima dicit a .§.I

plis ad Phil. iij. Nihil solicīn sitis. s. tali solicitudine criminali. Est aūt solicitudo criminal seu mortalis triplex. Uno mō circa tpalia querenda multū laborādo ⁊ mente ⁊ corpe in eis cōstituēs finem vltīm. s. ipsa tpalia plus amādo q̄z salutē ꝑpriā. Solicitudo. n. importat quoddā studiuz Studiū aūt est vehemēs animi applicatō circa aliquid. Et de hac intelligit illud Eccle. iij. Peccatori dedit deus affictionē ⁊ curā superfluam vt addat ⁊ cōgreget. s. tpalia. ⁊ tradat ei q̄ placet ī cōspectu suo vī religiosis bonis ⁊ hospitalibo. quibus tādē talia relīādo dimittunt pīmi. Et subdit. Et hec vana ⁊ dassa solicitudo ē. Classa ē. qz nō quietat aīm ipius diutis, put estimabat sed valde inquietat eū. vñ inquietudo mētis dicit. Silis. n. est aranee q̄ se euiscerat ad faciēdū subtiles telas quibo muscas capiat ꝫ de facili cuz suis telis ab altis aīalibo destruit. Sic talis mētē evacuat oī vigore sapie ⁊ iusticie ad cogitādum subtiles vias ad decipiēdum incautos. ꝫ ipe ab hoibo vel salutē dino iudicio arcet. Vana ē solicitudo sua. qz ñ affert sibi illū fructū quem credit. s. vitā eternā etiā paupibo dimittendo. nisi ipm vere peniteat ⁊ quibo debz satisfaciat. Alio mō solicitudo tpaliū est crīalis. fm. b. Tho. q. q. lv. qñ est tāta ⁊ tā inordinata q̄ a spūalibo saluti sue necessarijs retrahit eam omittēdo vt lucret. puta si ita inistit occupatōibo negociatōis artificij recollectōne messium ⁊ vindemie. q̄ omittit seruare. festa ieiunare diebo ꝓceptis. audire missam diebo festiuis. cōfiteri cōicare ⁊ huiusmōi. De hac dicit xp̄s Lu. viij. Solicitudo huius seculi suffocat verbū. s. auditum vel īspiratum ne fructificet in mēte. Ad hoc etiam facit qđ ait Grego. in. xix. li. moza. Omēs hui⁹ seculi dilectores in terrenis rebo fortes sunt. s. ad solicite laborādū, p̄ eis in celestibo debiles. Nam p̄ tpali gloria vsq̄ ad mortē desudare appetūt. ⁊ p̄ spe perpetua nec paz in labore subsistunt ꝛc. ī de cre. di. xlvij. omnes. Si quis aūt ex nimia solicitudine quam gerit ad tpalia nō omittit spūalia ad salutē necessaria ꝫ diminuit in deuotōe ⁊ tepescit a feruore debito, veniale erit. Tercio modo est mortalis talis solicitudo qñ etiaz in altis crimibo apponit diligētē curā ⁊ festinā ad perpetrādum. Dī aūt solicitus fm Isi⁹. quasi solers citus. Et sic mulieres sunt solicite ad ornandū se multū ponētes de tpe ⁊ diligētia. Et gulosi ad prepandū cibos. ⁊ ambitiosi ad honores ꝓcurādos. ⁊ hmōi Et de hac intelligit illud ꝓuerb. xi. Expectatō solicitoz. s. ad malum pibit. Hec aūt solicitudo criminal ideo repellēda. qz facit deū nobis inimicū. cum p̄ hāc seruiat mōdo seu diabolo. ꝫ nemo pōt duobo dīis seruire. s. sibi contrarijs ⁊ cōtrarias inclinationibo vt sunt xp̄s ⁊ diabolus spus ⁊ mōs. Seruit quis mōdo ⁊ diabolo ⁊ amicus eius est dū acquiescit tēptatōnibo eius. ⁊ amoz tpalium rez supat amorē dei. Si enim deuz diligeret odiret mōm ⁊ diabolū non ꝯtum ad naturā ꝫ ad vicia ipius mōdi que in eo reperiuntur ⁊ ꝯtum ad malicīam diaboli detestādo ipsa vicia. Sed qui seruit mōdo ⁊ diabolo nō diligit quidem ipm naturalr sed sustinet nrāmicē eius ⁊ alter. s. xp̄m cōtēnit in eo q̄ nō seruat mādata eius. Nolite ꝫ solicīti esse de hmōi.

Secunda solici .§.II.

tudo est humanalis. qz n. bō multis indigz hic ab hūanitate sua instigat. vt solicitet circa tēporalia quibo sustentat nrīmēs. ne sibi deficiāt ꝫ ista est moderāda remouēdo illū timorē inordinatuz quo. s. timet ne etiā laborādo ⁊ faciēdo quod ī se est nō omittēdo curā saluris aīe sue deus nō p̄uideat sibi. quod priuet ad quādā diffidentiam bonitatis seu ꝓuidētie dīne. ⁊ hoc vltiz pctūz ē. Vñ Hiero. Labor exercēdus est. solicitudo vitāda. que. s. ꝓuenit ex ista diffidētia ad hāc modernācā. ⁊ cū est viciosa resecāda. admonet aplus di. Volo vos sine solicitudine esse. s. tali immoderata. precipit xp̄s di. Matth. vi. Nolite solicīti esse in crastinum. Intelligit autem ꝓ crastino tēpus futurū ꝓ fm Hiero. Pro q̄ declaratōe di. dea. Tho. q. q. lv. q. nllm pōt esse virtuosum opus nisi debitis circūstātijs vestiat inter quas vna ē debitū tps fm illud Eccle. viij. Omni negōtio tēpus est ⁊ oportunitas. qđ nō in exteriorib tātū operibo sed etiā in interioribo locum habz solicitudinem. Unicuiqz. n. tpi cōgruit ꝓpria solicitudo sicut tpi estatis cōpetit solicitudo metēdi ⁊ tempori autūni solicitudo vindemie. Si quis ergo in tpe estatis iā de vindemia eēt solicitus. superflue preoccuparet futuri tpis solicitudinē. vñ hmōi solicitudinē tanqz superfluā dīs prohibet di. Nolite solicīti eē in crastinū ⁊ quasi rōnē assignat di. Crastinus. n. dies solicitus erit sibiipi. i. ꝓpriaz solicitudinē habebit q̄ sufficiet ad affligēdū aiam. Et hoc est qđ subdit. Dies sufficit malicia sua. i. afflictō solicitudis. Sumit. n. ibi malicia non ꝓ peccato sed ꝓ malo pene solicitudinis que affligit mentē. Excludit aūt xp̄s hāc solicitudinez ꝓcedentē ex nimio timore defectus triplici rōne vñ ⁊ tex. di Nolite solicīti esse. que similiter ponit. b. Tho. q. ij. q. lv. ar. vi. Primo rōe maioris influentie. ibi. Nonne aīa plus est qz esca ꝛc. et ē talis rō. Qui maiora ꝓstitit vtiqz ex amore non ex debito ⁊ minora ꝓstabit, sed deus dedit nobis

aiam ⁊ corpus ⁊ vitam sine nr̄a solicitudine. q̄ vtiq; sine ꝓpatõe sunt maiora ⁊ pfectiora esca ⁊ vestimẽtis vt patet ex se. Et etiam ex rõne. quia finis nobiliores est bis que sunt ad finem, sed ad hunc finem sunt ordinata esca ad vitam sustentandã ⁊ vestimẽtũ ad corpus coopiendũ ⁊ conseruãdũ. si ergo, puidit de maiori s. dãdo corp⁹ ⁊ aiam, puidebit ⁊ de cibis ⁊ vestimẽtis faciendo. q̄d in vobis ẽ licite. ⁊ si ñ q̄tũ appetitis. tñ q̄tũ iudicabit vobis expedire. Et iõ. nolite soliciti ee

¶ Scõo hoc facit rõe vberioris, puidẽtie ibi. respicite volatilia ⁊ psiderate lilia ⁊c. ⁊ ẽ, talis ratõ Sapiẽs qui gubernat sapiẽter domũ suã oĩb̃ puidet. ⁊ si, puidet mĩmis aialibꝫ. vt canibꝫ auibus ⁊ equis, pbabile est q̄ puidebit creatis rõnabilibꝫ. Sapiẽtissimus est deus ⁊ optime gubernat domũ suã vniuersi. vñ si, puidet vt manifeste p; auibꝫ de victu, ita q̄ absq; solicitudine earum ⁊ ope seminãdi ⁊ cõgregãdi hñt cũ viuant Et herbis ⁊ virgultis, puidet de tã nobili vestimento. vt sunt flores qui dr̄ lilia bñtia ita pulcrũ colorẽ ⁊ viuacẽ q̄ Salomõ nũq̄ fuit indutus veste talis coloris. Nec tñ herba seu virgulta que hic fenũ dr̄ solicitanr̄ ad faciẽdũ sibi tle indumẽtũ q̄to magis credẽdũ est q̄ de⁹ puideat de sufficiẽti cibo ⁊ vestitu bis quos ad imagine suã fecit cũctis nobiliores ¶ Tercõ hoc excludit rõe credẽtie ⁊ spãlis benivolẽtie ibi. Nolite soliciti ⁊c. hec igit̄ oĩa gentes. i. infideles inq̄rũt Scit. n. pr̄ vr̄ ⁊c. Et est talis rõ. gẽtes. i infideles non credũt dĩnam, puidẽtiã curã hẽre de actibꝫ humanis ⁊ iõ non mir̄ si solicitanr̄ ad ista tpalia inquirẽda estimantes sua industria posse ea hẽre. Sed vos fideles cũ credatis deũ gubernatorem oĩm ⁊ mõ specialiori vobm. non oportet ita solicitari. sed laborãdo ⁊ moderate, puidendo cõfidere in deo. Insup̄ si pr̄ aliquis est pius et scit filios suos indigere q̄o se poterit ꝓtinere qui in necessitatibꝫ eor̄, puideat. Sed pater celestis est ptissimus ⁊ scit quia bis oĩbꝫ indigetis. Nõ oportet ergo dubitare de, puisione. ⁊ iõ nolite soliciti esse. Respicite filij nationes hominum dicitur Ecce. ij. ⁊ scitote quia nullus sperauit in domino ⁊ confusus est. ꝓmansit in mandatis eius. et derelictus est. q. d. nullus.

Quãtum ad ter .§. iii.

tiã solicitudinẽ. s. spũalẽ hortat̄ dr̄. Querite primũ regnũ dei ⁊c. vt. n. dr̄. Hiero. in ome. d̄ cibo ⁊ vestimẽto spũali dẽmus sp̄ esse soliciti. Cibus spũalis quo aia reficit̄ est sapia seu verbũ dei. q̄ vt dr̄ Mat. nũ. Non in solo pane viuit hõ sz in omi verbo q̄d̄ procedit de ore dei. Vestimẽta varia sunt bĩtus virtutũ. quibꝫ aia ornatur. vñ Ambr Hec sunt interna mentis velamina. i. indumẽta. Circa hec igit̄ spũalia debet hõ solicitari erga deũ erga seip̄m. ⁊ erga ꝓxim. Primo erga deum Nam hoc est vnum ⁊ vltim̄ q̄d deus requirit ab homie vt rei⁹ bonũ vt dr̄ Michee. v. s. solicitũ te ambulare cum deo tuo. q̄d fit, ꝓter feruentẽ dilectõem ad quã quis pducit̄ solicite orãdo ⁊ meditãdo. Vnde apl's Ro. xij. Solicitudine nõ pigri spũ feruentes dño seruientes. ⁊ sic querit̄ regnũ dei. primũ. s. potissimũ regnũ gr̄e ¶ Scõo debet homo esse solicitus erga seip̄m in cauẽdo ab insidijs diaboli ⁊ custodiẽdo sensus suos tps nõ pdendo. Vñ dr̄ Deute. xij. Custodi teneri⁹ sum ⁊ aiam tuam solicite. Ad quod faciendum Salomõ puer. vi. inducit exemplũ formice dicẽs Vade ad formicã o piger ⁊ psidera vias ei⁹ ⁊ discce ab ea sapiam. i. prudẽtiã ⁊ solicitudinẽ. q̄ cum nõ bẽat ducẽ nec p̄ceptorẽ nec̄ principem ꝓgregat sibi in estate ⁊ parat sibi in messe cibũ. Sic hõ in tpe vite pñtis ñ dr̄ pigritari sed solicitari. dũ põt sibi cõgregare merita bonor̄ opm ⁊ sapientiã. ⁊ sic querit hõ iusticiã regni. i. virtutes et bona opa quibꝫ venit̄ ad regnũ ¶ Tercio dẽt quis esse solicitus quo ad ꝓxim. ad Ephes. iij. Soliciti seruare vnitatẽ spũs in vinculo pacis Et ponit ad hoc exemplũ in corpe hũano dicẽs i. Corin. xij. Pro inuicẽ sibi solicita sunt membra. s. ad iuuã dũ alter̄ aliud ⁊ subueniẽdũ. Et p̄ maxime spectat ad p̄latos solicitari erga subditos in spũalibꝫ ⁊ tpalibꝫ. Vñ Ro. xij. Qui p̄est in solicitudine ⁊ pater erga filios. Vnde de Abobia dr̄ q̄ cũ mora faceret s. filius in redeundo solicitus erat pr̄ p̄ filio. Et cõiuges alter̄ p alterũ. i. Cor. vij. Qui aũt cũ vroze ẽ solicitus est. qũo placeat vroi ⁊ ecõuerso. Et matrona de p̄uisione necessarior̄. Vñ. Martĥe que satagebat circa frequẽs ministeriũ dixit rp̄s. Martha martha solicita es. In quo nõ de solicitudĩe rep̄hendit̄ sed de turbatõe ⁊ murmuratõe Lu. x. Et sic querẽdo regnũ dei ⁊ iusticiã eius solicitudĩe spiritl̄ hec oĩa adijcient̄ tpalia vt ñ oporteat solicitari anxie.

Titulus secũdus de restõibꝫ.

¶ Caplm primũ de restõe in genere vbi ponunt̄ .xx. manus rapiẽtiũ. quar̄ q̄libet hz quã q̄ digitos. i. modos. ⁊ sic cẽtũ modi in quibꝫ fit restõ vel erogatio ⁊ hoc p̄ modũ p̄dicatõis. in quo etiã de multiplici naui. s. pñe. eccle. ⁊ religionis. vbi etiã ponunt̄ impediri ua restõnis et vtilitas eius.

Dc mare ma:

gnum ⁊ spacios̄ manibꝫ illicreptilia quor̄ non est nũerus. Animalia pusilla cuz magnis illic naues ptransibunt. psal. ciij. Loquens proplꝫeta d̄

mari huius mūdi oñdit pericula eius ⁊ ꝓsequē
ter euasionē. Nam plenus est mōs manib⁹ rap
tor⁹ ⁊ illicite acquisitor⁹ de quib⁹ dicit Augusti.
Non dimittit peccatū nisi restituat ablatū.xxij.
q.vi.si res.⁊ de re.iu.peccatum.li.vi.vñ ⁊ Oza
thei.xviij.dr. Redde qđ debes⁊ apls Rom.xiij.
Reddite omnib⁹ debita. Qđ.n.debet ⁊ si beni
gne remittit, non tñ iniuste repetit.peccat aut̄
qui vltra debitū exigit.ait Aug.xxij.q.i.qđ dbe
tur. Et quia opa nostri saluatoris vltra veritatē
hīstorie rei geste aliquid nobis insinuēt moraliter
agenduz in quo eū imitemur ex hoc ꝙ ipe abijt
trāsmare vt scribit Jo.vi. Et iterum ascēdēs in
nauiculā trāsfretauit vt bt Matb.xiv. Figurat
ꝙ dēmus istud mare istius mūdi transire ad qđ
est necessaria nauicula, quia i pe vsus est ea vt p
ueniamus ad patriā ⁊ ciuitatē nostrā ⁊ in mon
tem dei. Tria ergo notat ps.in pdictis verbis.
Primum qualitas mundialis figuraliter deli
gnata.ibi.hoc mare magnum. Secundū ma
lignitas criminalis generaliter demonstrata ibi
Et spaciosum manib⁹ illic reptilia nō. Terciū
suffragabilitas saluatoris pluraliter preparata
ibi. Illic naues pertransibunt ⁊ p aliquā partē
nauium oportet transire

Quantum ad pri §.I

mum cōis sntia est sanctor⁹ Gre. Ber.⁊ aliorum
mare in mōm significare p multas silēs ꝓprietates
q̄s nunc sufficiat tres exprimere

Et primo per amaricatōnem.
Secundo per fluctuatōem.
Tercio per periclitatōnem

Primo.n.mare dr quasi amar⁹.qz.s.eius aq̄ est
amara.i.salsa.⁊ ibi amara vita.sic mōs iste plen⁹
est amaritudīb⁹. Eccles.ij. Cuncti dies eius la
boribus ⁊ erumnis pleni sunt nec p noctem quie
scit Ber. Felicitas huius seculi multis amaritu
dinibus respsa est.⁊ Gre. Omne qđ hic emīet
plus meroribus afficit q̄z honoribus gaudz.di.xiij
c.nerui. Quis posset explicare eius amaritudiē
Nunc amaricat cōtumelia ⁊ derisione. Nūc in
firmitate ⁊ persecutōe. Aliqñ pauptate ⁊ alior⁹
deceptōne. Et tñ tanta est humana cecitas q̄ sp
vellet homo in mōdo isto esse. Unde Jhere.tre
tercio.in psona peccatoris inquit. Inebriauit
me absinthio.i.iebriari permisit dñs absinthio
quod est amarissimū.i.amore' huius seculi ita a
mari. In huius figurā legitur q̄ filij israel ve
nientes ad locum qui dr marath.inuenerūt aq̄s
amarissimas quas bibere ñ poterāt Secūdo
mare ꝓtinue fluctuat plus tñ ⁊ minus sin tēpa
varia ꝓpter quod dicit ps. Mirabiles elatōnes
maris. Sic hoīes mōdi fluctuāt continuo diuer
sis affectib⁹ ⁊ passionib⁹ aliqñ in altuz ascēdūt
p̄sumptōnis ⁊ dignitatis, aliqñ descendunt in
pfundum deiectōnis ⁊ vilitatis. Fluctuāt plus
tñ ⁊ minus varijs etiam desideriis que implere
non pñt. Isa.lvij. Cor impij quasi mare feruēs
quod quiescere nō pōt. demum ad littus frangit
vndas suas Jhere.v. Qui posui arenā terminū
mari.⁊ dixit Illic cōfringes tumentes fluct⁹ tu
os.sic demū superbia ⁊ altitudo mōdana in morte
ad terrā pstern̄it Tercio mare est plenū perī
culis. Unde Eccle.xlij.dr. Qui nauigāt mare
enarrāt pricula eius. Ex maiora sunt pricla mū
di. Nam vt dr.xxviij.q.i.sepe. malor⁹ cōuersatio
etiā bonos corrūpit, quāto magis eos qui ad vi
cia pni sunt. Nimis.n.exēpla trahūt mala. Unū
beatus Anto.videns mōdum in visione plenū la
queis clamauit. O quis istos euader. Pericla
huius mūdi terribilia fuerūt oñsa Danie.vij.c.
qñ vidit in mari magno quatuor ventos pugna
re.⁊ quatuor bestias inde ascēdere terribiles.hoc
mare mōs est.quatuor venti pugnantes sunt q̄
tuor passiones. Timor nimius sui. Odium, pri
mi. Timor deficiēdi. Vana spes diu viuendi.
Post hec exurgūt quatuor bestie vastantes ho
mines. Una vastat aiam malis exemplis ⁊ per
suasionib⁹. Secūda corpora vulneratōe pcussioni
bus ⁊ occisionib⁹ Tercia famam detractōnibus
⁊ contumelijs. Quarta substātiā in iniustis v
surpationib⁹. Transeundum est nobis hoc ma
re magnuz.quia qui amat periculum in illo pe
ribit Eccle.iij.

Quātum ad secū §.II

dū dr.i. Jo.v. Totus mōdus in maligno positus
est.i.malo igne vicior⁹ que vāt mētē inordinat
desideriis ⁊ dignū faciūt ea ppetrāte igne eter
no.vñ Adamā. Ignis alienus libido auaricia
⁊ omis prava cupiditas est, hic ignis exurit non
mūdat.de pe.di.iij.c.inter hec.⁊ Aug. Quicūq̄
aūt aliquod de peccatis istis in se dñari cogno
uerit nisi digne se emēdauerit eterna illuz flam
ma trucidabit. vi.xx. multi sunt. In cui⁹ figu
ram legit Exod.xiij.q.i. Pharao cū exercitu suo
trāsiēs p mare rubr⁹ submersus est descēdēs i p
fundū, q̄ filij israel colūna nubis eos pcedente
exierūt illesi. Ad significandū q̄ vediti mūdo de
mergunt in pfundū vicior⁹, sed ppls dei videns
deum p viuā fidē transeūt mundū liberati adiu
torio dīne gratie. Et qūo mundus iste sit posit⁹
in maligno totus.ipse Jo.in sua prima ca.dcla
rans dicit.ij.c. Omne qđ est in mūdo. aut ē cō
cupiscētia carnis.aut concupīa oculor⁹.aut sup
bia vite. Mundum vocat amatores mundi.et
peccatores in quib⁹ tria dicit esse que sunt radi
ces oīm malorum. Que tria ponit ps. cēi mari
de quo loquit̄ q̄ sub figura. Nam cōcupiscētiaz
carnis.i.luxuriā innuit di. Illic reptilia que cor
nō est numerus. Reptilia que corpus trahūt p.

Capitulū Primum

terrā apte significant luxuriosos vt anguille in mari que in luto figunt ⁊ lubrice sunt ⁊ bi innumeri sunt in oī sexu statu. etate. ⁊ cōditōe. ⁊ nationē vt merito dici possit. Dis caro corrupat viā suam Genē. vi. Sed nō est discurrēdū p ista. ḡa ad alia tendimus. Superbiā vite ostendit ps. eē in mari mōi cum subdit. aīmalia pusilla cum magnis. s. ibi sunt. Et hoc mō q̄ pisces pusilli sunt preda magnoꝝ ⁊ ex eis nutriunt. sic in mōdo pauperes opprimunt a diuitibꝫ ⁊ ppli sunt p̄da potentum ⁊ dñoꝝ ⁊ ex superbia eis dñantur. Unde Habacuc. i. dr. Facies hoīes vt pisces maris scz pmittendo vt superbi dñentur infirmis hoīibꝫ. Concupiam autem oculoꝝ. i. auariciā insinuat di. Spaciosum manibꝫ. i. dēmonibꝫ. Manes ei in plurali dñt dēmones vel manibꝫ. s. hominuz vsurpātiū aliena per auariciā. Vere spaciosuz. i. valde latum est istud seculi mare hmōi manibꝫ Nam vt dr Exre. vi. A maiori vsq̄ ad mīorem sacerdote ⁊ vsq̄ ad leuitā oēs auaricie studēt ⁊ q̄ hoc būt manus aduncatas. ꝫ mundus peribit ⁊ concupia eius. i. quia ⁊ substātia reruz que diligunt ⁊ rapiunt. Sicut autem boni manibꝫ sanctoꝝ angeloꝝ. i. operibꝫ tenētur ne offendant ita mali manibꝫ dēmonum. i. operibus. p̄cipue vsurparionum quas suggerūt portāt ad īferos. Sxpt ait ps. Dñs ñ derelinquet eū. s. electū suum in manibꝫ suis. s. dēmōis q̄ si īcurrit p̄cūz aliquod rapine vel aliud malū habet nauē paratā. s. pniam qua possit exire de manibꝫ dēmōis Unde sequit. Illic naues ptrāsibūt. Et iō cum ꝑpo qui abijt trās mare nauī trāseūdū nobis est ⁊ cauēdum ab hīs manibus ¶ Est enim

Manus feneratoria. 1
Manus raptoria 2
Manus furatoria. 3
Manus tellatoria 4
Manus damnificatoria 5
Manus participatoria 6
Manus sacrilega 7
Manus iniuste iudicatoria. 8
Manus in iudicio inique assistoria 9
Manus fraudatoria 10
Manus falsificatoria 11
Manus proditoria. 12
Manus simoniaca 13
Manus impeditoria. 14
Manus lusoria 15
Manus turpis lucri operatoria 16
Manus locationis ⁊ conductōis viciatoria 17
Manus detractoria. 18
Manus psone lesoria. 19
Manus animarū predatoria 20

De prima manu §. III

Feneratoria ꝑt intelligi illud q̄ dr habetur Apo. xvij. Vidi mulierez sedentē sup bestiā coccineā id est diabolū būtem in manu eius poculuz aureum. Hec mlier est cupiditas q̄ in manu. i. opere vsure bz diuitias quas sitit ꝫ ñ extinguit ei⁹ sitis. ꝫ solū declarat in vi dēdo ¶ Hz aūt quinq̄ modos sicut manus bz quinq̄ digitos. Et primus est in pignoribꝫ q̄ñ. s. quis p mutuo alīi facto recipit pignus ab eo rei mobilis vt vestimēti equi ⁊ hmōi. aut immobilis vt possessionis ex qua capit fructū siue lucrum nō cōputās in sorte. q̄ vsura est nisi sit in casu cuz genera socero quouscq̄ hēat ab eo totē sustinēs onera matrimonij accipit possessionē ab eo in pignus. extra de vsur. c. salubriter. Et de hoc diffuse supra ti. i. c. vi. ¶ Secūs digitus seu modus est in depositionibꝫ. cum. s. quis deponit pecuniā apud mercatorē vel cāpsorē. vt vtat ea saluo tñ capitali suo ⁊ cū intentōe principlr aliquid percapiendi vltra sortem. nulla tñ facta pactōe sup hoc. ⁊ vsura est mij. q. iij. si feneraueris. Et de hoc. s. ti. i. c. vij Tercius digitus in emptōnibꝫ ⁊ venditōnibus cum. s. vendit merces vltra iustū p̄ciū rōe dilationis tpis i soluēdo p̄ciū. ⁊ hoc nisi rē illā intēdebat seruare in futuz. q̄ñ tñ quātum vendit vel plus sperabat valituraꝫ. Similr q̄ñ emit rez minus iusto precio. eo q̄ anticipat tpus solutōnis p̄cij antecq̄ recipiat mercē. vt tpe veris triticū recolligendū ⁊ hoc nisi dubiū esset vtz plus min⁹ re sit res illa valitura. ar. de hoc extra de vsur. ciuitate. ⁊. c. nauiganti. Et de hoc diffuse supra ti. i. c. vij ¶ Quartus digitus in campsionibus ⁊ afflictis assecuratōnibꝫ. vt in cambꝫ que dñt p venetis ⁊ cambijs que fiūt in curia romana' probullis que sunt vere mutua cū vsura ⁊ cum ipse met sit satisdator simulatus ⁊ verus mutuator. ar. xiij. q. iij. c. plericq̄ ⁊ de hoc. s. ti. i. c. vij Quintus digitus in mutuis cū expssis lucri pactiōibꝫ. siue in pecunia. siue in opibꝫ. siue ī alijs que p̄cio p̄nt extimari. ar. xiij. q. iij. c. putāt. Et de hoc. s. ti. i. c. vi. ⁊. vij.

Secunda ē ma §. IIII

nus raptoria que manifeste rapit aliēa. De manu violēti. i. raptoris eripit pauperem. s. de⁹. Eze. xviij. Et hec bēt quinq̄ digitos seu modos. Primus cōsistit in vsurparis dñijs ciuitatū castrorum ⁊ villaꝝ. et quibꝫ oē emolumētū q̄ñ ide p̄cipit rapina ē ¶ Secūs est in tallijs iniustis q̄ñ scz dñs ciuitatis iponit collectas vltra debitū cōsuetudis vel statuti. seruitia indebita oparū exigit. ⁊ ñ soluit eis de labore. vel si ciuitas est libera q̄ñ ñ p rata imponit ciuibꝫ. sed grauat alijs minus ¶ Tercius est in pedagijs ⁊ gabellis illicitis q̄ñ. s. imponūt dñi terraꝝ vel ciues noua pedagia sine lnīa principis. vel etiaz si antiqua. vl' noua cū lnīa nō seruāt vias tutas. cū tam posset

Quartus in latrocinijs terrestribꝫ vel maritimis. vel piratis qui discurrūt p mare ꝓdando. Et naufragio etiā in mare ꝓiecta sibi accipe ad rapinā ptinet. vel etiā de repsaltijs illicitis. de q̄bus in tercia pte ti. iij. ⁊ nij. Quītus in' plonis capiēdis ⁊ vendēdis que libere sunt seu xp̄iane. Nā ⁊ si pagani vel sarraceni capti i bello iusto efficiant serui capiētiū vñ ⁊ vendi pñt vt serui ⁊ emi. nō tñ xp̄iani. Dñt ergo ista restitui si possunt vt dicit Aug. xnij. q. vi. si res. De bis habes. s. ti. i.

Tercia est ma §. V.

nus furatoria. cū quis accipit occulte aliēa nesciente dño. apls ad Eph̄e. nij. Qui furabat iā nō furet ꝫ magis opet manibꝫ suis. Furvidet opari manibꝫ alienis inq̄tū accipit lucrum operis alioꝝ. Et hec manus bz quinq̄ digitos seu modos. Primus est de inuētoꝝ retentōe q̄n. s. ds res alterius inuētas que non bñt ꝑ derelicto sibi retinet. xnij. q. v. multi. Et de hoc bēs. s. ti. i. c pv. Scds in illicita ꝓscriptōe. q̄n. s. quis ꝓscribit aliena mala fide. sciēs. s. illa eē aliena nec aliquo iusto titulo habuisse. de re iudi. possessori. vi. Et de hoc. s. ti. i. c. pv. Tercius ē in rei pignorate cōmodate vel depositate vsu. q̄n dns rei nō cōsentit. ⁊ tenet de vtilitate inde bīta. et si amitteret ex culpa sua tenet reddere Ray. Et de hoc. s. ti. i. Quartus in occulta rer̄ vsurpatōne siue hoc fiat a filijs de rebꝫ parentum. siue ab vxore de rebꝫ viri ipso nesciēte. siue a seruis ꝫ rebus dñoꝝ suoꝝ. siue a dispensatoribꝫ de rebꝫ suorum patronoꝝ. siue a discipulis de rebꝫ mgrōꝝ suoꝝ. siue ab extraneis de rebus aliorum etiaꝫ si hoc faceret dando inde elemosinas pauperibus nisi in extrema necessitate constitutis Et de hoc. s. ti. i. c. ij. p totum. xnij. q. v. c. forte Quintus in religiosa appropriatōne q̄n. s. religiosus recipit aliquid vel nesciente prelato suo vel alteri dat ꝓpinquo vel extraneo. vel cum occultat ⁊ vt ꝓpria retinet acquisita per eum vel data. nō patus superiori hbere assignare. xij. q. i. non dicatis. Et ꝫ hoc bēs in tercia pte ti. vi.

Quarta est ma §. VI

nus bellatoria. vbi repiunt furta. rapine. ⁊ sacrilegia. Manū suā misit hostis. s. bellandū ad oīa desiderabilia Ire. i. Desiderabilia aūt sūt. bla. da. pecunie. edificia. vasa aurea tēpli ⁊ alia ornamēta ornātia ipm tēplū ad que misit manū exercitus Nabuchodonosoꝝ bellās ptra hierosolimā rapiēdo. incēdēdo. ⁊ destruēdo. Et hec manꝰ bz quinq̄ digitos seu modos. Primꝰ ē dns vel cōitas aliqua cū assumit iniustū bellū. Nā q̄ ad hoc ꝓcurrūt adiuuādo. ꝓsulēdo. ⁊ coopando de omnibꝫ dānis illatis aduersarijs. et iam si nihil ꝓueniret ad eos tenent satisfacere. xnij. q. v. c. nō sane. in fi Secūs est q̄ tenet de omnibꝫ dānis ⁊ expens quas patiunt subditi sui. qui iuolūtarij sunt ⁊ coacti. Nā vltra expensas quas faciūt aliq̄n ab aduersarijs debellant ⁊ capiūt ipi ⁊ bona eoꝝ. varius est. n. euētus belli. extra de iniu. ⁊ dam. da. c. si culpa Tercius est. q̄ qui bz ininstū bellū ea que capit ⁊ destruit. vel hoc facere ꝓmittit suis. sicut cōiter faciūt satisfacere tenetur. xxiij. q. i. militare. Bona aūt capta ab inimicis iuste que dñt ꝓdi uidi occultādo ⁊ retinēdo sibi furātur. xxiij. q. v. c. dicat Quartus ē cuz iuste bellās recipit bona eccl̄ie nō incastellatarū aut bona clericoꝝ ꝓrarie ptis. vel etiaꝫ viatores peregrinos. mercatores. ⁊ alios innocētes. dist. lxxxvi. in singulis Quintus est q̄n bñs iustū bellū ex sua inertia ⁊ crassa negligēcia nō defendit suos cū possit. ⁊ ꝑcipue cū est ꝓductus merccede ad bellādū. ⁊ similr cū posset debellare inimicos. ⁊ sic cito guerre facere finē vt plus lucret ex duratōe plij. vel q̄ corruptus ab aduersarijs nō fidelr negocium gerit tenetur. extra de iniu. et dā. da. si culpa. Et de bis omnibꝫ bēs in tercia pte. ti. nij. c. de bello. per totum.

Quinta est ma §. VII

nus dānificatoria. Dr̄ puer. xvi. Si manus ad manū fuerit nō erit innocēs. Et q̄n vna manus nō sufficit ad vnū opus alia iuuat. Sic aliq̄n si vnus ñ sufficeret ad rapiēdū l' furādū vel dānificādū aliū. ⁊ tūc adhibet adiutoriū alter. et hec est manus ad manū adiūcta. ⁊ tal q̄uis non sit principalis vel nil ꝓueniat de rapina l' dāno ad eū. tñ tenet q̄ ñ est innocēs ꝫ in cā. Et hec bz quā q̄ digitos qui cōtinent in versu. Jussio. cōsiliū cōsensus. palpo. recursus Primꝰ q̄ est cū quis mādat fieri rapinā furtū vsurā vel aliud dānuz ⁊ ex hoc sequit effectꝰ dāni. q. d. als ñ fuisz factū talis tenet insolidū etiā si nil ꝓuenit ad eū Sic ⁊ tutoz curatoz ꝓcuratoz ⁊ factoz qui ꝓpupillis vel ꝑ alijs faciūt cōtractus vsurarios. si illi ꝓ quibꝫ fecerūt ñ satisfaciāt. tenent cū sint principaliores. Secūs q̄n ꝓsulit ita q̄ ex illo sequit dānū qđ als non fuisset factū. talis etiā tenet in solidū etiā si nil ꝓuenit ad eū. si aūt fuisz factū etiā sine illo ꝓsilio ꝫ aliquid plus tenet Inno. ⁊ Host Tercius est ꝓsensus scz coopatōis ñ mētis tm. pura q̄n duo vel plēs faciunt aliq̄d furtū vel dānū sinul. ita q̄ vnꝰ nō faceret sine altero. tenet quilibet insolidū. secus cū etiā sine illo factū fuisset. tñ cū alijs se reperit ad damnificādū. tūc em tenet solū de damno illato ꝑ eum. Qui etiā est mediatoz sciēter alicui ꝓtractus fraudulēti vt sensales tenet de damnis Quartus est palpo. s. cū quis adulādo seu laudando aliquē ꝫ furto l' de dāno. s. q̄ sit strenuus ⁊ q

hoc inducit eū ad faciēdū malū qđ alias non fecisset et idē si detrahendo ad hoc inducit vt putatu es pusillanimis vel nihil vales. ⁊ timidus et huiōi. ¶ Quītus ē recursus i. cū quis receptat fures ⁊ dānificātes. ⁊ er hoc sequūtur dāna. vel etiā rē raptam cū querit ⁊ ipe occultat. ꝓpter qđ nō ꝑt recuperare. ¶ Officialis āt qui ꝑt sine piculo sue psone obstare ne fiat damnū vel rapina. vel manifestare fures ⁊ ablata ⁊ nō facit. tenet hec brūs Tho. All. ⁊ Ric. ar. in iiij. di. xvij. Inno. Ray. ⁊ Guil. Et de his supra ti. i. c. xij

Sexta ē manus §. VIII

pricipatoria. s. de rapta. furata vel vsuraria. et de hoc potest itelligi illud Ione. iij. Recedat vnus quisq; ab iniquitate q̄ in manu sua ē. Et hec bz quinq; digitos. ¶ Primus est pticipādo de huiōi p donatiōem. Talis cui donat cū hoc sit debet reddere dño ei⁹ rē oblatā. donū aūt datū ab vsurario cuz oīa bona sua sunt obnoxia restitutioni tenet etiā reddere vel sibi vel potius his quib⁹ vsurari⁹ habet restituere. ¶ Secūdus est p victitationem. Familia em raptoris vel vsurarij vel uxor filij ⁊ alij qui nō habēt nisi ō rapinis vl' vsuris tenent satisfacere ō ꝓsumptis. sz habēdo etiā alia bona ꝓmedēdo vel vtēdo res male ablatas in ꝓpria specie. tenent de eo q̄ ꝓsumūt Ray. Tercius est p dotationē. Filia em q̄ dotat pter eū qui nō habz nisi de vsuris vel alias male ablatis maritus qui hoc nouit non ꝑt recipe dotē ⁊ receptam tenet restituere creditoribus soceri ⁊ ipsa etiaz filia mortuo marito tenet restituere dotes Ray. de hoc habes supꝝ ti. i. c. xij. ¶ Quartus est pticipando de re rapta vel furata p emptionem. Qui em emit talia sciēter vel ignorātia ferē crassa tenet restituere cū inuenerit dōm rei. vel pauperib⁹ erogare si illū ignorat. Si etiā talia emit pbabiliter extimans esse venditoris postea sciēs fuisse ablata. tenetur nihilomin⁹ dño reddere si ꝓgnoscit. vel pauperibus rē vel preciū erogare si nō inuenit Ray. Et de hoc supꝝ ti. i. c. xv. ¶ Quītus p legatū vel hereditatē. Intelligit em here ditas deducto ere alieno. heres g̃ vel legatarij⁹ ei⁹ cuius bona sunt obnoxia restitutioni vel ex contractu vel quasi ex maleficio furti. fraudis vsure et huiōi. vel q̄si oīa tenet restituere q̄ recepit de tali hereditate vl' legato. extra ō vsuris. c. mihael

Septima ē ma- §. IX

nus sacrilega videliz vsurpatō circa sacra ⁊ eccā stica Iob. xv. Tetēdit em aduersus deū manum suā. i. sacrilegā. Dec ē man⁹ sacrilega Richano tis. quā ertēdit ptra tēplū dei ꝓminat⁹ ipm funditus destruere. sz ipo occiso. sulpēsa ē man⁹ ⁊ lingua eius a Juda machabeo ptra tēplū secundi macha. xv. Et hec habet quinq; digitos vel modos. Primꝰ ē cū auferunt sacra. vt calices. patenā. cruces. reliquie. et alia huiusmōi. ¶ Secūdus ē qñ auferunt aliqua ⁊ si nō sacra tñ de loco sacro. vt in eccl'ia. ⁊ de vtroq; xvij. q. iij. c. q̄sq;. Tercius ē quādo fit incēdiū vl' effractio in loco sacro iniurioso tenet etiā satisfacere. l'etiā iferūt alia dāna eccl'iis vel psonis eccl'iasticis vt ei gēdo gabellas ⁊ pedagia. de cēsi. c. quanq; li. vi. Aut imponendo collectas. de immu. eccl'ia. c. aduersus. Aut faciendo rēpsalias ꝓtra psonas eccl'iasticas. extra de iniur. ⁊ dam. da. c. ⁊ si pignoratiōes. li. vi. Quartus ē cū clerici male tractant bona ecc'iarum dilapidando indebite alienādo. in pompas ⁊ lasciuias erpendēdo cōsanguineos ditando. xij. q. ij. c. nulli. Et bona debita pauperibus vel clericis vel reparationi eccl'ie subtrahēdo dñt restituere. ¶ Quītus cū subtrahunt legata facta eccl'iis. xij. q. ij. c. qui oblatōes defunctoꝝ. Vel ñ soluunt decie vbi ꝓsueuerunt solui vel cū ñ est lāme in bñficijs cōstitutus. sed p intrusionem vel simoniā vel aliqđ impedimētum irregularitatis habet. tenet em fructus' pceptos restituere. de re. iuris. libro. vi. beneficiū Et de his omnib⁹ supra ti. i.

Octaua est ma- §. X.

nus iniuste iudicatoria. ⁊ brūs qui excutit manus suas ab omni mūere. dicit Isa. xxxiij. c. obsequij pecunie ⁊ laudis. p munera em frequenter puertit iudicium. Et hec manus bz quinq; digitos. Primus est qñ iudex seu quicūq; officialis dat iniustā sniam. ex certa scia quacūq; de cā. siue odio. siue amore. siue corruptōe pecunie. ⁊ tal' tenetur de omī dāno ⁊ interesse pri lese Ray. xi. q. iij. quatuor. ¶ Secūs est qñ ex ignorātia crassa. p fert iniustā sniam. Nō em debebat se ponere ad id ad quod non erat idoneus cum piculo alterius. secus si deceptus consilio assessoris. qui putabatur idone⁹ ex malicia vel ignorātia crassa male cōsulentis. tūc tenebit assessor Ray. ¶ Tercius est qñ ex notabili negligētia. prulit iniustā sentētiam. q̄ noluit laborare ad legendū in libris qđ potuisset inuenire ⁊ videtur teneri. extra de iiu. ⁊ dam. da. si culpa. ¶ Quartus est qñ accipit pecuniā pro iudicando vel non iudicando aut male vel bñ iudicando Ray. Talem. n. pecuniaz sibi retinere non potest. sed pauperibus dare vel reddere dāti. ¶ Quītus cū non vult iudicare ⁊ dare sniam. put potest ⁊ debet ne displiceat babēti iniusticiam. aut vt damnificet ius habentem ⁊ talis tenetur si pars postea amittat iustam cāz vel si remittat penas. vel diminuat iniuste. cum non posset tenetur cōmunitati si auxerit penam iniuste tenetur ei qui soluit Tho. ⁊ Ray. de his supra. ti. i. c. xix.

Nona est ma §.xi.

nus in iudicio iniuste assistoria. De hoc ne iunges manū tuā vt p impio dicas falsū testimoniū Exo.xxiij.ꝛ Ihere.xxi. Eruite oppressum de mānu calūniantis. Et hec hz quinq; digitos ſm q; sūt quinq; genera hoim que ibi ꝓcurrūt ſ. aduocati iurisc̄ōsulti ſ. actor, ꝓcurator. testis ꝛ re? Primus ḡ est aduocatus qui si sciēter assumit ad defensandā iniustā cām obtinēs victoriā cāe de oī damno tenet aduersario si clientulus non satisfecit. Tho.ij.ij.q.lxxi.art.iij. Si nō obtinet tenet clientulo de expensis quando vicz dixit sibi cām esse iustam. cū als ille non litigasset. Si assumit cām iustam ꝛ ex crassa ignorātia. vel negligentia notabili perdit. videt teneri clientulo de damno suo. extra de iniu. ꝛ dam. da. si ex culpa. Scōs est iurisc̄ōsultus si sciēter p̄stat malum cōsilium vel fraudulentuz vnde ius bñs perdit cām siue sit ille cui consulit siue alter tenet de dānis inō secutis. Si fideliter consulens, put scit nō tenetur. extra de re. iu. nullus ex cōsilio. li. vi. Tercius est actor ꝛ ꝓcurator qui accusat aliquez de falso crimine, vel petit indebitū scienter tenet de omni dāno qđ inde recepit aduersarius etiaz de expensis. b. Tho.ij.ij.q.lxviij. Si aūt vere accusat ꝛ postea p̄ce vel p̄cio desistit vel ꝓuaricat retinetur cōitati. Quartus ē si reus negat veritatem. de qua iuridice interrogat negādo idebitū pecunie tenet actori. Negādo aūt crimē. vnō secuit accusatori mors vel mutilatō vel alia pena. vel fatigādo sciēter appellatōibz vel dilatatōibz tenet satisfacere ad arbitriū boni viri. Quintus est testis si ex falso testimōio eius scienter facto. actor vel reus incurrit damnū aliquod iniuste. tenetur testis insolidum. extra de iniu. ꝛ dā. da. si culpa. Et si accipit pecuniam ꝓ testimonio ferendo etiam vere. tenetur illam pauperibus erogare. xnq. q. v. non sane. Et de bis omnibz supra ti. i. c. xix.

Decima ē ma §.xii

nus fraudatoria. Job. xxxi. Si in manibz meis adhesit macula. ſ. fraudis. Et hec habet quinq; digitos seu modos. Primus est in rerum quid ditate. dum scilicz vna substātia vendit ꝓ alia. vt vinum limphatū ꝓ puro. vnum aroma ꝓ alio, aurum alchimiatū ꝓ puro. et huiusmōi. Secūdus est in quātitate. vt cum datur diminuta mensura vel in ponderibz vt xi. vnci. ꝓ lib. vel in vasis de vino. oleo. tritico. ꝛ huiusmodi. vel in cannis de panno laneo lineo ꝛ huiusmōi. Tercius est in qualitate vt cum venditur res defectuosa. vt vinum, vel carnes corrupte pro bōnis animal vitiosum ꝛ claudicās ꝓ sano, nō diminuendo de precio, ꝛ multo grauius esset vendendo rem periculosam ꝛ nociuam boi. Quartus est in p̄cij inequalitate, vt cum venditur res plus iusto precio q; valeat sciēter, vel cum mīto minori precio emit q; valeat. qz venditor nō cognoscit rem vel quia ducitur maxima necessitate. Quintus est in gabelle debite vel pedagij subtractōne. vt quia occulte introducit rem ad ciuitatē. vel asserit vnum esse ꝓ alio. vel minoris quātitatis vt minus soluat. de bis omnes tenentur satisfacere ſm Tho. ij. ij. q. lv. ꝛ Ray. Et de bis supra ti. i. c. xvij.

Undecima ē §.xiii

ma. falsificatoria Job. v. Qui dissipat cogitationes malignoꝝ ne possint manus eoꝝ implere quod ceperūt manifestādo. ſ. falsitates eorum. Et hec habet quinq; digitos seu modos. Primus est in ponderibz ꝛ mensuris faciendo vel vtendo falsis. i. diminutis mēsuris in vēdendo ꝛ mensuris excessiuis in emēdo. tenet etiam talis de dānis inde secutis. Scōs est in falsis monetis fabricādo falsas monetas vel iciendo eas aut falsando ꝛ diminutis ꝓ legitimis sciēter vtendo. vltra peccatū tenetur de dānis lex. Tercius est in bullis apostolicis falsatis. vel per surreptiōem obtentis, cum. ſ. exp̄ssum est falsum in supplicatōe, vel omissum illud exprimēdo. quo narrato non obtinuisset bñficium enim vel gratia sic obtēta non valet. vñ tenetur satisfacere de emolumēto per ipsas obtēto. Quartus est in instrūmentis, vel scripturis falsificatis. vt testamēntis in quibz scribūtur legata aliter q; disposuit testatore vel scripturis vbi apparet debita ꝛ cassant ꝛ hmōi. Quintus est in falsis ꝓtubis. vt cum mulier ꝓcipit ꝓ adulterio vel supponit sibi alienū ꝓtum, que tenet de omnibz que ꝓsumit putatiuus filius de bonis mariti. ꝛ ō bis que vt legitimo filio sibi de hereditate relinq̄ret extra de iniu. ꝛ dam. da. c. si culpa. Et de bis supra ti. i. c. xviij.

Duodecima §.xiiii

est manus ꝓditoria. De qua ꝓbus Lu. xxij. Ecce manus tradētis me mecum est in mēsa. Nō enim fit ꝓditio nisi per familiares. Et hec habet quinq; digitos. Primus est in castris ꝛ pplis ꝛ terris q̄ñ sez quis aufert a legitimo dño. ꝛ dat ꝓditorie alteri qui ibi ius non hz. tenetur talis de omnibus dānis inde secutis. Scōs est in personis quādo tradit dñm suum vel amicum in manus inimici occidēdum, vel redimendum vel impediendum a negocijs suis ꝛ tenetur ad omne interesse. Tercius in rebz quando pecunias vel alia bona sui dñi vel amici ꝓcurant devenire ad manus inimicoꝝ, aut cum associat se cum aliquo vt ducat ad locum vbi spolietur. Quar-

tus est qñ secreta reuelat sui dñi vt damnificet vel aduocatus secreta cause quā defendit aduersario pandit vt se possit defendere ⁊ tenetur ad damna extra de iniu. ⁊ dam. da. c. si culpa. Et de his omnibꝰ supra ti. i. c. xxij. ¶ Quintus ē cuꝫ quis vtit insidijs. non seruando ꝓmissa pacta etiam si esset hostis dū ⁊ i p̄e ei seruat fidē ⁊ alias non. xxiij. q. i. noli.

Decimatercia §. XV

manus est simoniaca. ⁊ de hac. iij. Re. xiij. Quicunq; volebat implebat manū suaꝫ. scꝫ pecunia quam dabat ⁊ fiebat sacerdos. Et hec hēt quīq; digitos seu modos. ¶ Primus est accipere pecuniam vel alia temp̄alia ꝓ sacramētis aut bñficijs ꝯferendis vel collocatis per modū precij nō per modum elemosine. ⁊ talē pecuniaꝫ retinere non potest. sed pauperibꝰ debet erogare vel ecclesie. in cuius iniuriam data est Tho. se. se. q̄stio. c ¶ Secūdus est accipere pecuniam appreciatiue ꝓ alijs rebꝰ sacris. vt ecclesijs altaribꝰ consecratis aqua baptismali consecrata oleo sancto. reliquijs sanctorum sepulturis loci sacri iure patronatus. ingressu religionis ⁊ huiusmodi. tal' pecunia retineri non potest sed pauperibꝰ erogari oportet vel ecclesie ꝓ qua commissa est simonia ¶ Tercius est ꝓ spūalibus exercitijs. vt ꝓ predicando. orando. visitando. eligendo. confirmādo a correctōne desistendo. curam animarū exercendo. consecrando. ⁊ huiusmodi alia. recipiēdo pecuniam exactiue vel pactōnaliter. vel appreciatiue tenetur pauperibꝰ erogare. vel eccīe in cuius iniuriam data est. Sed si per modum elemosine retinere potest sibi ¶ Quartus est quādo accipit beneficium simplex vel curatum aut dignitatem simoniace. quia tenetur resignare et fructus inde perceptos restituere. etiā consumptos deductis expensis factis in vtilitatem bñficij illius ⁊ ꝓ fructibꝰ colligēdis ¶ Quītus est d' mediatoribꝰ ad ꝓcurandum bñficium vel officium ecciasticum vel aliquod spūale. hi tenent' pecuniam ꝓpter hoc receptam pauperibꝰ erogare. hec oīa b. Tho. se. se. q. c. ⁊ Ray. ⁊ Inno. De his. s. ti. i c. v. per totum.

Decimaquar §. XVI

ta est manus impeditoria. Eccle. ij. Ve duplici corde ⁊ manibꝰ malefaciētibꝰ. s. impedientibꝰ bona alioꝝ. Et hec habet quinq; digitos. ¶ Primus est qñ quis impedit aliquem a ꝯsecutione alicuius bñficij vel officij. Et si iam illud erat ꝯsecutus ⁊ possidebat ⁊ iniuste ꝓcurauit sibi auferri tenetur satisfacere in totum. Si nōdū erat ꝯsecutus ꝫ in via habendi tenetur ad arbitriuꝫ boni viri Tho. ⁊ Ricar. in. nij. ¶ Scd's est quādo impedit fructus ꝓuenturos alicuius agri vl' vinee. vt effodiēdo semina. destruēdo vineas. arbores ⁊ hmōi. qui tenebitur ad q̄ntum extīabūtur fructus in illo dubio valituri. Thom. in. nij Tenendo etiam columbarias ⁊ non sufficiēter pascendo vnde damnum inferunt seminibꝰ vel fructibꝰ tenentur de damnis. Pe. de pal. in. nij ¶ Tercius est de his qui faciunt statuta vel capitula. ne vsure solute possint repeti. vel q̄ possit homines cogi ad soluendum ⁊ qui iudicant ꝑm ea. vel etiam sine statutis dant sententiaꝫ q̄ soluantur vsure. vel solute non repetantur. hi tenētur ad eas restituendum si vsurarij non restituant. impediunt enim restitutōnem. xi. q. iij. cap. qui consentit. ¶ Quartus est de istis qui dant literas emunitorias debitoribꝰ īiuste ne possint cogi a creditoribꝰ ad soluendum eis cum possint hi tenentur illis de illis dānis ¶ Quintus est de iniuste impedientibꝰ ne quis possit exequi negocia sua honesta occultādo instrumēta. vel scripturas ꝑ que manifestatur ius suum. vel impedientes ne quis accedat ad iudicem eccīasticuꝫ in causa qua potest. vbi sibi fieret iusticia. vel aliter iniuste ⁊ maliciose impediens iter suum ad iudicium. vel ad negocia sua vnde recipit dānū ⁊ de his tenetur

Decimaquin §. XVII

ta est manus lusoria de qua potest intelligi illd' Job. xxxi. Si. i. non osculatus sum manū meā in abscondito. Lusor enim cum vincit attribuit manus industrie. vnde aliquando osculat' eam vt causaꝫ lucri. Et hec habet quinq; digitos. Primus cum decipit in ludo. vt per falsos taxillos aut cartas. aut dicendo mendacium. et sic vincit tenetur enim restituere decepto ¶ Secundus est quando vincit ab hijs. qui alienare nō possunt. vt sunt serui. filijfamilias. precipue pupilli. vxores. religiosi ⁊ huiusmodi. ⁊ hec oportet restituere eis qui habent curam illorum. Tercius est quando vincit ei quem induxit vel traxit ad ludendum multa importunitate cum non vellet ludere. vel volentem a ludo recedere inuitum detinet. ⁊ tenetur restituere ¶ Quartus quando vincit in locis vbi ꝓhibetur ludus ⁊ per leges mandatur fieri restitutio. que nec ꝑ dissuetudinem sunt abrogate. ⁊ tunc etiam tenetur restituere perdenti ꝑm Thomam se. se. q. lxij Ricar. in quarto Ray. ⁊ Innocen. et alios. Quintus est quando vincit ī locis vbi non prohibetur ludus. vel si ꝓhibetur leges sunt abrogate per contrariam consuetudinem. ⁊ tunc debet pauperibus erogare vtrum de necessitate vel de honestate. vide supra ti. i. c. xxiij. vbi plene est ista materia

Decimasexta ē .XVIII

manus locationis ⁊ conductōnis viciatoria. de hac Deute. xxiij. Claudebit q̄ infirmata sit manꝰ id est deficiens opus in locando ⁊ conducendo. Et hec habet quinq̄ digitos ¶ Primus est quā do quis locat alteri rem quam nouit viciosaz vt equum claudicantem vel domū ruinosā qui tenetur de dāno inde secuto ¶ Secūdus quando nimis notabiliter exigit preciū. de re locata. domo agro veste ⁊ hmōi. vel qñ aufert ab eo rez locatam sine causa rationabili aut tempus conuētum. tenetur eñ ei de damno Ray ¶ Tercius quando conducit quis aliū ad opandum nimis paruo precio notabiliter. vel debitam mercedem nimis tardat dare cū potest. vnde ille recipit dānum. vel loco pecunie debite dat ibi res quas oportet eum vendere minori precio q̄z debet hēre. ¶ Quartus si conductus ad operam ex festinātia vel negligentia nō fideliter est opatus ⁊ bene vnde sequitur damnum ei ¶ Quintus quādo male tractauit rem sibi locatā vt domū vel agruz permittendo destruere. vel equum vel boues nimis fatigando ⁊ huiusmodi. tenetur talis ꝺ huiusmodi damnis ad arbitriū boni viri Ray. in summa. Vasallus etiam qui bona que habet in feudum a domino male tractat ex malicia vel negligentia tenetur de damnis. Et de bis supra titulo i. c. xv.

Decimaseptima .§.XIX

ma est manus turpiter lucratoria. de qua Isa i. dñs Manus vestre plene sunt sanguīe. i. turpibus lucris Et hec bz quinq̄ digitos ¶ Primus est lucꝝ ex ope carnali vt meretricio lenocinio concubinatu adulterio ⁊ hmōi ¶ Secūs est ex arte vel actu phibito lucrari. vt ex arte mutuādi vel faciēdi tarillos. cartas. fucos. torneamēta. vel ex histrionatu turpi. Item fuiēdo vsurario in numerando pecuniā ad vsurā ⁊ scribendo hmōi. in faciendo diuinatōes. incantatōnes ⁊ hmōi. in scribendo insita in fraudē vsurarꝝ ¶ Tercius est lucrādo tpe phibito vt die bo festiuis emēdo et vēdēdo sine necessitate scribendo. vel alia opa ad lucrum faciēdo. ¶ Quartus ē negociari in locis phibitis. vt in eccliis vendēdo vel emendo. vel etiam mittēdo ad terras sarracenoꝝ vel portando arma vel lignamīa vel victualia ⁊ quecūq̄ mercimonia sine licētia pape tenetur illud qđ lucratus est ⁊ tantūdē de suo mittere in subsidiū terre sancte ¶ Quintus est ex intentōe mere cupiditatis vacare negociatōni vel intentiōe introducendi caristiā. hi oēs dñt acquisita paupibꝫ erogare. magis tñ ex honestate ⁊ cōsilio q̄z necessitate. rnq̄. q. v. c. qui habentis. Et de bis supra titlo primo. c. xxiij.

Decimaoctaua .§.XX

est manus detractoria. hō. Erue. s. deus de mānibus. i. detractoris alam meā. i. vitā. puer. xviij Vox ⁊ vita in manibꝫ lingue. s. detractoris. Et hec bz quinq̄ digitos ¶ Primus est cum quis sciēter accusat aliquem de falso ⁊ conuict⁹ de crimine cōdemnat⁹ talis ei tenet satisfacere nō quidem detegendo falsitatē postq̄z est punitus reus quia sibi imineret periculū psone. ⁊ illi nam punito nō satisfaceret. ꝺ alit⁹ ad arbitriū boni viri. ante punitōem autem bz detegere falsitatez vel desistere ab accusatōe ¶ Secūs est quando ex tra iudicium infamat aliquem de crimīe scīes ī esse verum. vel nescīes si est verum. q̄z tenet illis quibꝫ dixit dēclarare se falsum dixisse. nisi ex hoc sibi imminueret magnum piculum vite ⁊ hmōi Nam tunc aliter. put pōt debet satisfacere. l. cuz libellos famosos sup crimine de eo cōponit l. cantilenas quod pius est ¶ Tercius est quādo ad aliquod crimē cōmissum vere ab alio augeat aliquid aliud notabile qđ est falsum. vt cum dicit se vel aliū turpia colloquia vel gestus habuisse cū aliqua. ꝺ etiam carnalē cōpulam. vel cum alij dicūt de eo turpitudinez cum aliqua agere tacet studiose. vel aliquo signo facit vt credant rez ē quod nō est. ⁊ talis tenetur ad declarandū falsū ¶ Quartus est cum dicit aliqđ crimē alterius referēs se audiuisse quod occultuz est. ⁊ ignorat si est verū. ⁊ talis qđ debeat satisfacere habes j. c. se. §. iij ¶ Quintus cū dicit crimen alterius vere perpetratū ꝺ occultatū. ⁊ talis bz etiā famam restituere. put potest. vel etiā cū dicit ꝓtumeliaz in pūtia alioꝝ. ⁊ talis ꝺbet petere veniā vel aliter se reconciliare cum eo.

Decimanona §.XXI

est manus psone lesoria Mich. vij. Cir frez suum venat ad mortē. malū manuū suaꝝ dicūt bonum. Et bz quinq̄ digitos l. modos ¶ Primus est auferēdo vitā occidēdo aliū iniuste. i. extra iudicium ordinariū. ⁊ talis tenet put dicet in. c. seq̄ē. §. ij. de dāno inde secuto ¶ Secūs est mutilando mēbꝝ ininriose. ⁊ tenet de expensis in medicis ⁊ medicinis. ⁊ de lucro ꝓdito si ex mutilatiōe nō pōt laborare ¶ Tercius est in vulnerādo vel percutiendo iniuste sicut tollēdo sospitatem. ⁊ tenetur ad dāna inde secuta ¶ Quartus incarcerādo ⁊ sic tollēdo ei libertatē qđ faciendo absq̄z cā rōnabili tenet de dāno qđ inde sequit. sec⁹ li facit q̄z ei est debitor vt sibi citius soluat ¶ Quin⁹ cū mittit in exiliū vel cōfiniū iniuste. ⁊ p hoc aufert ei patriaz ⁊ oē damnum qđ inde recipit qđ cōiter est multum. tenet ei satisfacere

Vigesima ē .§.XXII.

manꝰ aiaꝝ ꝓdatoria. ⁊ de hac Sap. i. Impij manibꝫ ⁊ obis mortē accersiūt. Et bz quinq̄ digitos

Capitulum primū.

Primus est qñ volēte ingredi religionez ad seruiēdum deo aliquis reuocat vel iā ingressuz persuadendo educit tenet hic illū reducere ḡnrum in eo est vel se vel aliū ponere in religione ſm Pe de pal. Secūs est qñ quis psuadet alicui aliquod criminale blādiendo vt recipiat. et multo magis qñ quis aufert alicui virgitatem extra matrimoniū z dz ducere in vxorē vel votare si pōt z indiget. Tercius est qñ quis suo sermone trahit ad errorē fidei vt faciūt hereticī diſſeminātes falsaz doctrinā. z hi tenent reuocare. Quartus est cū ꝓlati vel pfessami. et sua negligēcia ꝓmittūt gregē suū pire. ñ corrigētes et admonētes z multo plus cum suis malꝫ exēplis eos ad mala ꝓuocā. tenent eīm eos corrigere. tq. q.i.c. Celsus. Quintus cū hoīes suis prauis actibz alios scādalizāt. vel mulieres suis ornatibus z tripudijs aliꝫ ludis risibz blasphemijs. et hi dñt satisfacere pnīa z bonis actibz edificando quos prius scandalizauerant.

Sequitur .ſ.xxiii

tercia ps principalis diuisiōis facte vbi ponitur remediū ad euadēdū de manibz istis vsurpatorijs quibz diabolus in mare ꝓcipitat in pfūduz inferni z hec est nauis. Ihē dicit. Illic nauesꝫ trāsibūt. In pl̄i dicit naues. qz triplex est nauis

Est nauis ecclesie vniuersalis
Est nauis vite regularis
Est nauis pnīe virtualis.

Et de prima intelligit illud puer. vl. Facta ē scz illa mulier fortis. de qua ibi loquit figurate ecclesia. quasi nauis institoris. i mercatoris de lōge portās panē suū. ſ. doctrine l' eucharistie. qz de celestibz quo pascunt hoīes fideles. Et Crisost. tractās illud Mat. ix. Ascēdēs x ps in naniculā transfretauit dicit. Christus nauim ecclie fluctꝰ sp mitigaturus ascendit. hec est naucula Petri que quatit magnis fluctibz psecutōnuz a tyrannis errorꝫ ab hereticis prauorꝫ opum ab ypocritis vt aliqñ videat submergi. ſ submergi nō pōt ꝛpo eam gubernāte. ſ post tempestatē tranquillū facit vt dz Iob. iij. z figuratū fuit Mat viij. qñ ipe surgēs a somno imperauit ventis et mari z facta est trāquillitas. dormire vero videtur cum tribulatōes surgere sinit. vt dz di. xlvij ca. In nomine. hec per Petrum z alios ꝓlatos z ꝓdicatores hereticis ꝓdicatōis capit multos pisces ad fidē vt impleat nō solū naucula Pe. i. ecclie occidētalis. ſ etiam Jo. euan. i. eccle orientalis. i. grecie. vbi Johānes ꝓdicauit. dum. ſ. sciata fuit cum naucula Petri. i. vnitate eccl'ie romane vt figurate hī Luce. v. Petro quoq; ātecapturā piscīū dictū fuit. duc in altum marisꝫ. ſ. naniculā z laxate retia vestra in capturaz. Nō opponēs Amb. ait. in altū. ſ. in pfundū disputationum. Quid eīm tā altū q̄ altitudinē diuitiarum videre. i. scire dei filiū z pfessionē vnie generatōis assumere. xxxij. q. i. Non turbat. Apte aūt eccīa militās signat ꝑ nauim. qz quēadmodū nauis in principio z fine ē arta z paucos cōtinet hoīes in medio est lata z multos continet ita eccīa militās fuit arta in principio. qz in mītis pſecutōibus. z pauci erāt in ea. vñ z Marcellus qui erat papa post fustigatōem fuit deputatus a Diocleciano impatore pessimo multis annis ad custodiā aīmaliū in stabulo. et Urbanus papa in sepulcris latitabat ꝓpter immanitatem pſequētium. In fine etiā s. tpe anticristi erit arta. Erit eīm tūc tribulatō qualis non fuit ab origine mūdi. vt dz Ma. xxiiij. Unde et pauci firmi in fide eccīe permanebūt. In medio aūt tpe. i. nūc lata est z multi in ea ꝑeunt. clerici z laici vt dicit Crisost. Multi sacerdotes pauci sunt sacerdotes. multi in nomine pauci in opere. dis. xl. Et patrimonium Jhesu x pi latum est et exaltatum. Et principes z magnates ciues z populares omēs querunt de altari pricipare ꝓcurantes suos filios. vel cōsanguineos vel amicos constitui in dignitatibz z beneficijs vt eos diuites faciant z bona pauperibz eroganda in prophanos vsus consumant. Sed nisi male ablata eccīarum restituant si possunt condemnantur.

Et primo nota q̄ ſm regulā iuris in. vi. Beneficium eccīasticum non potest licite sine canonica restitutōne possideri. Si quis per simoniā recipit bñficium seu intrusionem seu vsurpatōnem. i. per laicos. vel alios de facto qui non poterant conferre. vel habens aliquod impedimētū irregularitatis. vel non canonice electus vel positus tenet omēs fructus susceptos restituere deductis expensis rationabiliter factis in vtilitatē beneficij ſm doc. Secundo nota q̄ etiam si rite assumptus nō officiat vel officiare facit seculariter viuens non intēdit demum clericari. ſ vxorari z sequi forum seculare cum defraudet eccleſiam z intentōem eoꝝ qui dederūt eccie possessionem. vidz q̄ teneatur ad restōem. xxj q. ij. c. gloria. Similiter que deputata sunt determiāte ꝓ clericis seruiētibz vel ꝓ fabricis ecclesiarū. vel ꝓ paupibz dans alijs tenet restituere. Jo. tercō q̄ si sua negligēcia amittant bona eccie mobilia vt libri, paramēta z hmōi. vel destruunt imobilia vel ruunt tenet ad satisfactōem de oībz. vt extra de iniu. z dā. da. c. si cul pa. De his posset intelligi illud Job. xxj. Abundant tabernacula predonum. ſ. clericoꝝ z audacter ꝓuocant dñm scz ad irā, ꝓpter malam vitam. cū omnia dederit eis in manus. vt xxj. q. i. si priuatum. De hac nauiecclesie sic ait Crisostomus. Navigat ecclesia instructa fidei gubernaculo felici cursu. per buius seculi mare habens deum gubernatorem.

angelos remiges portas choros omniū sancto/
rū erecta i pa salutari arbore crucis in qua eua
gelice fidei vela suspendens flare spiritu sancto
ad portū paradisi q̄ete securitatis eterne ducu
cit vbi Chrisost. septē dicit de hac naui eccle. Pri
mū ē q̄ per hoc seculū quod ē mare tēpestuosū
habet nauigare. vnde etiā electi periclitant. Exē
plū Jonep̄ phete q̄ in naui existens cū alijs susti
nebat piculū submersionis q̄tūcūq; laborent
ad eponerandū nauim. vt habet Jone p̄mo. et iō
valde timēdū. Beatus vir qui semp̄ē pauidus
sapiēs Ber. Nusq̄ ē securitas o fratres. nec
in celo. nec in paradiso. et multo minus i mūdo
In celo angelus cecidit sub potēria diuinitatis
Adā in paradiso d̄ loco voluptatis. Judas i mū
do sub scola veritatis. Secundū qd̄ dicit Chri/
sost. de naui ecclesie est q̄ habet deū gubernatorē
et baburē cui venti et mare obediūt. et ideo mul
tū cōfidēdū. q̄ et si cōcuti p̄mittit nō tū p̄ire. vñ
in huius figurā cū essent discipuli in naui cū eo
et ipo dormiente p̄iclitarent. surrexit xp̄s et impe
rauit ventis et mari et facta ē tranq̄llitas magna
Matth. viij. Etiā vicē dei tenēt p̄lati in gubernā
do nauim eccie. vñ dij vocant. Sicut autē qui
gubernat nauez nunq̄ deserit neq̄ in tēpestate
neq̄ in tranquillitate. alioquin sibi iputaretur
submersio nauis si cōtingeret ex sui negligētia
etiā si nō intēderet. Ita etiā p̄lati dēnt intēdere
cure eccie oī tpe. Unde Nicolaus papa. Si pni/
ciosum ē, p̄rectam. i. directōem nauis in trāquil
litate nauē deserere. quāto magis in fluctib. et
paulo post. Nos qui tanq̄ arietes gregib ducā
tum p̄bentes. imo q̄ pastores hoc̄ sum? deo au/
ctore. cū eis in piculis p̄ virib p̄sistere cōuenit.
et cum tranquillitas reddita fuerit dīna pietate
mox gregē requirere et in vnū colligere et eis alas
celestis patrie pace sursum erigere dēmus. vij. q
i. scisciteris. Tercio est q̄ hz angelos remiges
qui eā inter fluctus h? seculi custodiūt et vedu/
cūt. iuxta illud. Angelis suis deus mādauit d̄ te
vt custodiāt te in oīb vijs tuis. et iō gaudenduz
de tali adiutorio. Sacerdotes etiā angeli appel/
lant̄ m illud Mal. ij. Labia sacerdotis custodi
unt sciam et legē requirūt ex ore eius. q̄ angelus
dñi exercituū ē. Et bi remigādo mīstratōe sacro
rum nauē mouēt. i. ecciam fideliū ad portum in
quo non pauc̄ bñt laborare in mīstrando debite.
Unde in figura dr Mat. viij. de discipulis q̄ e/
rant laborantes in remigādo. Erat. n. eis ventus
cōtrarius. s. tēptationū. Quartū qd̄ dicit Cri
sost. de naui eccie est. q̄ hēt choros sanctorum qui
sunt omni virtute pleni. vñ de Petro et pluribz
discipulis dr Jo. xxi. Ascenderūt in nauī. et ideo
libenter intrandū. quia m̄ p̄s. Cum scō sanct?
eris. vnde figurat̄ per nauem Salomonis. que
semel in tribz annis adducebat. ij. Paral. Aur
et argentum nimis eburneas et pauones. Ita
eccia xp̄i in fide trinitatis p̄sonar̄ et vnitatis es
sentie dīne ad supernā hierosolimā inducit san
ctos aplos et martires et hoc est aur, doctores sa/
pientia et doctrina plenos, et hoc est argētū et cō/
fessores et bi sunt ebur. quia albi per vite mun/
diciā et fortes p̄ donum fortitudīs, et quasi ūme
imitantes actus hoīm. i. sapientum inhērentes
exemplis. Et principes qui cum apparatu viuūt
et bi sunt pauones. Multū i uuat talis societas
sanctor̄ sicut econuerso multū nocent opa ma/
lorum. vnde Ambr. in figuram huius ait. Non
turbat̄ nauis que hēt Petr̄ de qua. s. hī Lu. v.
Ascendens xp̄s in vnam nauim que erat Simo
nis rogauit eū a terra reducere pusillum. Tur/
batur illa que iudā hēt de qua. s. hī Mat. viij.
Et si multa illic discipulor̄ merita nauigabant
tū adhuc, p̄ditoris eam p̄fidia agitabat in vtra/
q̄. Petrus. sed quis suis meritis erat firm? tur
batur alienis. Caueamus ergo perfidum. caue
amus, p̄ditorem, ne per vnū multi fluctuemus.
ergo nō turbat̄ hec nauis in qua, p̄fidia naui/
gat. abest p̄fidia. superat fides. xp̄m. q. i. Nō tur
bat̄. Quintū est q̄ in hac naui ē arbor erecta
salutifere crucis, et in ea antenna xp̄s ad, p̄tegen
dum, et iō sub ipsa manēdū. quia sub ea nullus po/
test̄ ledi extra istā nauim eccie. i. fidē crucifixi nei
q̄ōt esse salus ad quod facit quod dr Actu. xxvij.
Nisi manseritis in naui non poteritis salui fie/
ri. Unde p̄ archam Noe que tanq̄ nauis in a/
quis diluuij p̄tinuit et saluauit oia aīalia ibi q̄i
stentia. vt hētur Gen. vij. recte figurat̄ ipsa ec/
clesia et crux xp̄i m̄ Gre. et Aug. Sicut enim om
nes qui extra archam reperti sunt diluuio perie
runt. ita omnes qui sunt extra ecclesiam pereūt.
Erat illa archa tricamerata ad denotandū tres
status ecclesie. scilicet coniugatorum. continen/
tium. et p̄elator̄. Compacta erat ex lignis leui/
gatis et bitumine linitis. quia resultat ex fideli/
bus liberis a sup̄fluitate viciorū et caritate glu
tinatis et vnitis. Sextū quia habet vela euā
gelice doctrine que sunt plena verbis xp̄i. Sicut
enim vela sunt plena aere et vento. sic et verba nō
sunt alia q̄ aer formatus in gutture loquentis
Ista ergo vela sunt plena flatu et verbis xp̄i que
nos docēt quando quomodo qua via et quo cū
dum sit. et ideo attentius audiendū. Lu. xi. Be
ati qui audiunt verbum dei et custodiūt illud. vñ
et Jaco. iij. dicitur. Ecce et naues cū magne sunt
et a ventis validis, minētur. circumferūt autez a
modico gubernaculo. scilicet remonis. Ecclesia
est vna et multe. vna vnitate fidei et dilectionis
multe varietate locorum et rituum, et hec mouen
tur a ventis verborum xp̄i. gubernacula sunt or
dinatōes p̄elator̄ qui tū attendere debent ad
stellam maris. i. x p̄m. et eius matrem virginem

vterq; em̄ dr stella. vnde Fulbertus in sermone dicit. Optet omēs xp̄icolas p̄ huius seculi pe'a gus nauigantes respicere ad stellam maris. Si quis n. hoc egerit nō iactabit' in anis gle vento. nec scopulis tribulationū franget. nec absorbebit' sille voluptatū voragie. Septim̄ est quod ducit ad portū quieris. p̄s. Deducit eos in portū voluntatis eor. s. ad quietē t locū securū. t plenū oī bono. vñ dicere p̄nt veri fideles qđ scribit' de paulo t socijs Act. xxvij. Nauigauimus t venimus ad locū qui dr boni portus. Hec ē nauis de qua dr Jo. xxi. q; discipuli nauigio venerunt ad littus. vbi apparuit xp̄s resuscitatus trahentes retia plenū magnis piscib9 cētū quinquagintatrib9 sine scissura rūm. i. sine cōtradictōe veritatis doctrine p̄dicate. vt hī figurate Johā. xxi. Unde cōuiuiū sequit' xp̄s cum sanctis de glorificatōe eor. igne caritatis decoquēte illos t prēs vtis testamēti ad refectōem fruitōis. Ex nūero aūt illor. complendit' saluandor. qualitas. Hā ad illū numer. peruenit' p̄ numer. decē. t septē incipiendo numerare ab vno t addendo sequētem numer. ad precedētes vsq; ad numer. xvij. indusiue. verbi gr̄a. vni addēdo duo fiunt tria. ternario nūero addendo ternariū fiūt sex. senario nūero addendo quaternariū qui sequitur fiunt decē. t sic vlterius p̄cedēdo vsq; ad denariū septenariū resultant. clij. optet ergo saluādos hēre xvij. numer. moraliter. i. observatōem. x p̄ceptor. que sunt de actib9 virtutū. Virtutes sūt septē. fides. spes. caritas. prudētia. iusticia. fortitudo. tpantia. Intrat aūt istam nauim ecclesie p̄ innocentiam baptismalē. Dicit aūt Hieron. q; post naufragiū. s. de ista naui eccīe p̄ amissiōr innocentie baptismalis. Secūda tabula ē penitētia. q̄si secda nauis de pe. di. i.

Nauis etiā .§. xxiiij.

de religio de qua p̄t intelligi illud Matb. viij. Ascēdente ihesu in nauiculā secuti sunt eum discipuli eius. Apte aūt religio signat' p̄ nauiz. q; substātialia religionis multū repiunt' in his q̄ sunt in naui. In nullo statu. vel p̄uersatōe mōi repit' tanta obēdia sicut in naui. nam omnes ad simplicē nutum m obediūt naucterio seu gubernatori nauis t rex t pontifex cuiuscūq; cōditionis existat in eūdo stādo t opando. put mādauerit ipe. Castitas etiā ibi satis seruat' etiā ab incōtinentib9 ad qđ facit t vita austera que ibi cōiter tenet' t exclusio occasionū. paupertas quoq; . q; nihil est in ea. nisi de foris portet' et ea que ibi' sūt cōiter sunt alior. et pax i p̄i nauigātes ibi hēnt. Ascēdit ergo xp̄s in banc nauē. i. hunc statū religionis. Hā obedam summā exhibuit p̄t factus obe. vs. ad mor. mor. aūt cru. ad Phil'. ij. Demēte fratres q; xp̄s p̄t non p̄deret obedam perdidit vitā. ait Ber. Cōtinētiā in summo gradu tenuit. q; virgo purissimus imo nec vnq; stimulum carnis habuit vel sensit. vel cogitatōem turpem. et ita castos mores habuit in sua cōuersatione. q; cū fuerit de alijs criminib9 infamatus. l; falsissime de turpitudine aliqua nunq; ab aduersarijs suis fuit accusatus. notatus. l' infamatus. vel in suspitōe bīt9 q̄us cū mulieribus fuerit aliq̄ cōuersatus. Hā vt dr Lu. viij. Mulieres iuste sequebant' eum. t sepe in hospitium martlie t marie declinauit. t a maria peccatrice osculari pedes t vngi pedes t caput p̄misit paupertatē tantā suscepit vt diceret Matb. xvij. et Lu. ix. Vulpes foueas bīt t volucres celi nidos. filius aūt hōis non hēt vbi caput suū reclinet. De elemosinis viuēs t mortuus expensis alienis sepulturā accepit. Fuit quoq; nazareus. i. deo dedicatus qđ in veteri testamēto erat quidā nouus modus religionis vñ barba t capillis intōsus erat. Institutor fuit primus. t summus oīs p̄fectōis t religionis ad quā direxit et perduxit ap̄los suos nec prius nec postea potuit aliq̄d collegiū eis in sanctitate t p̄fectōe equari ad quam puenerūt in die pentecostē. Prius in istaz nauim ascēderūt. vt nouit' cū oīa dimiserunt nauim. s. p̄prie volūtatis t cupiditatis. Naz de eis dr q; vocati a xp̄o relictis rebus t naui secuti sunt eum Mat. nij. Et dr cupiditas nauis. q; sicut nauis stat sup̄ aquā t nō implet' ita cupid? sup̄ aquas fluxibiles diuitiaz vel cōcupiaz ipleri nō p̄t. Et sicut nauis cū labore magno fabricatur cū timore custodit'. t cū dolore amittit'. ita et res tp̄ales acquirunt' cū labore. et opa carnis. et p̄prie volūtatis p̄ficiunt'. t cū timore nō p̄dendi possident'. et cū dolore custodiunt'. t amittuntur. Et sicut in naui q̄ exonerat' de toto lucro t mercibo nō remanēt nisi feces īsentina. ita auaris fornicatorib9 t hmōi nō remanet eis p̄s nisi stagnū ignis t sulpburis Apoca. xxi. Et de his p̄t intelligi illud p̄s. In spū vehemēti dure snie dānationis cōteres naues tharsis. Tharsis interp̄tatur exploratō gaudij. Naues thar' sunt ille congregationes religiosor. que volūt gaudere in mōdo secular' viuētes. et hoc nisi satisfaciāt spū vehemētis cōtritōis conterunt'. Triplex. n. furtum seu rapinā solēt facere religiosi in naui. s. religionis. Primū est cordis. cū. s. sequit' p̄prias voluntatē transgrediendo p̄cepta sue religionis frēs non solum facultatib9. sed etiam p̄prijs voluntatib9 abrenuncia uerūt. xij. q. i. non dicatis. Secundum est corporis per fractōez castitatis quod semel deo obtulerūt. Tercium est substantialitatis temporalis. et hoc cum recipiūt aliquid et occultāt p̄lato. vel cū qđ tenēt de licentia p̄lator. nō sunt parati ad ponendū in manibus eor. vel cum ea que hīt siue cū licentia. vel siue

male expendūt ludendo turpiter cōsumendo vl' amicis ⁊ consanguineis alijs dando indebite. Comparatur autem religio naui in septē. Primo q̄ sicut nauis est clausa versus terrā et apta versus celum ita ⁊ religiosus ad terrena d̄z esse clausus de eis non se intromittēdo sed apertus celum versus. i. deditus cōtēplatōni celestiuz vt dicere valeat illud apli. Nostra cōuersatio in celis est. hinc ⁊ Hiero. Est vnū genus xp̄ianoruz q̄d mācipatū dīno officio ⁊ dedicatū cōtēplatōi ab omni strepitu tpaliū cessare cōuenit. vt sunt clerici cōuersi ⁊ deo deuoti ⁊ religiosi. xij. q. i. duo Ideo versus terrā d̄z esse clausa ⁊ stricta nauis religionis. Nam ex terra resoluunt' vapores. i. mala desideria que corrūpūt affectū ⁊ nebule q̄ obnubilāt intellectū ⁊ frigus q̄d cōstringit effectū boni op̄is. Scdo nauis ñ pōt diu sustiere seu portare corpus mutuū q̄ putrefieret ⁊ infice rent' etiā alij. vñ in mare p̄icit' sic qui in religione incidit in pēz mortale nisi cito resipiscat. alios inficit ⁊ destruit religionē. Nā a peccatis occultis p̄cedit ad manifesta ⁊ quotidie nisi cito peniteat peior efficit. Vñ Io. cassianus. nulla pei or bestia malo monacho. ⁊ iō si se ñ corrigit sepa rādus est. vñ Hiero. Resecāde sunt carnes putride, scabiosa ouis a caulis repellēda est. ne tota domus massa ⁊ corpus ⁊ pecora ardeat. corrūpat. putrescat. ⁊ intereat. xnij. q. iij. c. resecande. Tercio nauis in aquis integra manet ⁊ conseruat. cū aūt terrā tāgit frangit' ⁊ dissuit' seu aperit' sic religiosa cōgregatō dū sequestrat' a terra. i. a cōuersatōe secularū ⁊ negocijs terrenoruū cōseruat' ⁊ rectitudinē regularē seruat' ⁊ vigoreꝫ spūs. sed si inhereat vel infigit' in terrena cōuersatiōe extra casum necessitatis ⁊ exigētis caritatis a quieris p̄posito resolui' ⁊ relaxat'. vñ Euge. patricit q̄ monachus nō d̄z se q̄libuscūq̄ negocijs implicare. Sit claustro suo cōtētus. q̄ sicut pisces sine aqua caret vita. ita ⁊ monach⁹ sine monasterio. Sedeat itaq̄ solitari⁹ ⁊ taceat. q̄ mortuus est mōdo. deo aūt viuit agnoscat nomē suū Monos. n. grece latine d̄z vnus. ⁊ achos grece. latine d̄z tristis. xvi. q. i. c. placuit. Tristis autez d̄z. i. dolēs ⁊ lugēs. In aquis ergo cōpunctōnis debz morari. Xp̄s enā postq̄ turbas dimittens. Luc. nij. et Mat. xvij. exemplū nobis in hoc p̄bēs. Quarto nauis q̄tūcūq̄ sit clausa ⁊ stipata ⁊ oīa foramina circūquaq̄ obstrusa. tñ imperceptibili modo paulatim ⁊ guttatim aqua subintrat. Ita q̄ nisi sepe sentina euacuet' aquis. tñ creseret aqua q̄ submergeret' ita in cōuersatōe religiōis q̄tūcūq̄ oīa bñ seruent' ⁊ diligētiam quis adhibeat ad claudendū viam peccatis ⁊ vitādū occasiōes tāta est humana fragilitas q̄ iperceptibil'r bomo frequēter cadit in veniale. Septies. n. i die cadit iustus ⁊ resurget. inquit Salomō. puerb. xxiij. Et apli p̄fectissimi religiosi dicūt. In mlt̄is. n. offendimus oēs. Jac. iij. Hec aut̄ quotidiana peccata etiā si leuia sunt, tñ diminuūt vigorem spūs ⁊ disponūt ad mortalia. ⁊ ideo p oratiōnē ⁊ p̄fectōem ⁊ alios modos removēda sunt de anima ne submergat' nauis mētis. vñ Aug. Que būa ni fragilitati q̄uis p̄ua tñ crebra surrepunt, que si collecta contra nos fuerit. ita nos grauabūt ⁊ oppriment sicut aliquod vnum peccatū graue. Quid. n. interest ad naufragium vtrum vno grādi fluctu nauis operiat' ⁊ obruat' an paulatim surrepens aqua insentinā ⁊ per negligētium culpā derelicta atq̄ cōtēpta impleat nauē atq̄ submergat. de pe. di. i. Tres sunt actiones. Quod aut̄ dicit Augu. q̄ multa venialia ita grauāt sicut vnū mortale, non sic intelligendum est tanq̄ venialia sint mortalia. hoc ei nūq̄ accidit, sed in dispositōe q̄ inducūt ad mortale. Quinto nauis non d̄z esse nimis onerata, q̄ nimiū pondus demergeret, nec nimis vacuāca vel alleuiata. q̄ vacillaret, sic in religiōe ad hoc vt quis bñ p̄ficiat non d̄z nimis onerari occupatōnibꝫ exterioribꝫ, quia mētē submergūt Unde Ber. in li. de consideratōe. Oleratio dabit intellectum. inquit p̄pheta. Olez est si non sit nimia. alioquin subruit intellectū. Nec etiam d̄z esse vacuus ab operibꝫ ⁊ ociosus. vnde Hiero. Sp aliquid boni facito vt diabolus inueniat te occupatū. Apli bñtes p̄ātem de euangelio viuere laborabāt manibꝫ suis, ne quēq̄ grauarent. ⁊ infra egyptioq̄ monasteria bunc morez tenent. vt nullum absq̄ opere ⁊ labore suscipiāt. Nam tam p̄pter victus necessaria q̄tum p̄pter ānē salutem. de conse. di. v. c. nunq̄. Nauis etiam nō in vna p̄te tñ oneratur ⁊ in alia non, sed p̄portionabiliter, sic in religione non vn⁹ debet nimis onerari ⁊ alius nil facere sed quilibet ꝓ condicionem suā debet applicari ad opera. Septo in naui existentes intentionem suam' et iter dirigunt ad portum finaliter. Et ad hoc sunt vnanimes, p̄pter quod omnes in vnum concordāt ad ea que valent ad conseruatōnem nauis ad laborandum ⁊ operandum ⁊ obuiandum periculis ⁊ p̄ficiendum merces in mari cū expedit ad adiuuandum ⁊ supportandum alter alteri⁹ grauamina, sic in religione debet esse summa vnitas ad conseruatōnem vite regularis ⁊ intentōnem suam et opera ad portum quietis eterne dirigere sicut scribit' de primitiuis christicolis, qui religiose viuebant. Actu. nij. Multitudis credentium erat cor vnum ⁊ anima vna in domino et cetera. Unde ⁊ Clemens inquit. Communis vita omnibꝫ est necessaria frēs, ⁊ marie bis qui deo irreprehensibiliter militare cupiūt.

Capitulum primū.

ꝛ vitam aplorꝫ eorūq; discipulorꝫ imitari volūt ꝛij.q.i.dilectissimis. Et sicut nauis nō relinquit vestigiū sui ꝓcessus post se, vt dr Sap. Sapien tia docet, ita ꝛ religiosus dēt cauere ne opa sua faciat vt videaf ab homīb in sui laudē, ꝫ occul tare ea sicut ꝑs exemplo suo nos docuit, ꝓcipi ens aliqñ turbis ne cui dicerent miracula sua. Mar. viij. In naui ergo exñtes siue comedāt si ue bibāt vel dormiāt sp ad portum appropiquāt nisi studiose se firmēt vel rēpestate deuicti. ita in religiōe ꝓ omia opa ipius quis mereꝫ. qr oia in oꝺa sunt fundata. In omīb opib meretur si est in gra ꝛ bonam bz intentōem. Septio na uis cōtinet multas ꝛ varias mercesꝫ ꝛ viles et ꝓciosas, sicut autū. argētum. ornamentū. frumē tum. vinū. ꝛ oleū. ꝛ poma. Ubi dr Job ir. Quasi naues poma portāres. sicut aquila volās ad esꝫ cam. Ita religio cōtinet multa exercitia. sapīe. e loquēie. ꝛ doctrine spūalis. leticie. misericordie. odo rifera exempla. corporalia exercitia. Et sic ex mer cib nauiū si ꝙueniāt ad portū salutis hominesꝫ multū ditant. etiam de mercib vilib. multum aūt ꝓdunt si submerganf magis q̄ ꝓ alia exerꝫ citia. ita in statu religionis si quis ꝑseuerꝫ vsq; in finē magnā coronā meritorꝫ sibi acquirit. Sz si deficit in maius iudiciū incidit q̄ in alio staꝫ tu. ſ. seculari vñ Hiero. Rectꝰ fuisset bouez suꝫ bisse piugiū ꝛ ambulasse ꝓ plana, q̄ ad altiora tendēte. ſ. religiōis in ꝓfundū inferni demergi. ꝛij.q.v.c. Si paulus. Item Aug. Sicut difficiꝫ le sum exptus meliores q̄ qui immōo asterijs ꝓꝫ fecerūt. ita nec deteriores q̄ qui in monasterijs defecerūt. di. xlvij. c. q̄tū liber. Clenti varij tem ptationū faciūt naues religiōis submergi ꝛ ōfiꝫ cere ꝛ iō invocare oꝑtet dīnum auxilium.

De tercia na .ꝟ.xxv.

ui ſ. pñe pōt intelligi illud Sap. xnij. Exiguo ligno ſ. nauicule cōmittūt hoīes aīas suas ꝛ trā seuntes mare ꝓ ratē liberati sunt. Exiguū dr illud lignū. qr in humilitate fundaf pnia. Commitūt aūt aīas suas hoīes ei qui sperāt ꝓ ipum saluari gra dei. Nemo enī pōt digne agere peniꝫ tenā nisi qui spauerit venā inquit. Ambr. d. pe. di. i. Et ꝑmanēdo in ea ꝙuenit ad portū salutis cū mercib meritorum, ꝫ ad terā pniam ꝑuenit. vt ꝑambulū eius restō seu satisfactō debitorum Nā vt dicit Aug. xnij. q. vi. Si res que ablata, nō restituit si pōt restitui pnia nō agit sed simulaf. Sciēdū igit q̄ triplex est dīa restōnis. ſ. docꝫ pniua. dānatiua ꝛ retributiua. Et hec vltima peꝫ tinet ad nauī pnie ꝓ quā fit salus. Deceptiua reꝫ stiō bz septē deceptōes. ſ. plongatiuā. inflatiuā. placatiuā. excecatiuā. diminutiuā. distributiuā. defraudatiuā. Est igitur prima deceptiua, restiꝫ tutio plongatiua. Nam q̄daz et si restituere in tendūt aliena. restitutōnē tñ illā differūt quātū possūt aucte ꝓpria dilationē sibi accipiētes. Sz vbi imminet ꝑiculū vitāda ē mora. vt dr dis. v. Cū enim. Vita certe ignorātia volūt dñs absq; mora grām eis ablatā sibi reddi ꝛ tñ pauꝑi restiꝫ tuere nolūt illō ꝓpf quod grā sunt ꝓuati. cum tñ pauperē prius spoliauerūt tēporali substātia q̄ ꝓuati fuerīt spūali grā. Secūda deceptiua reꝫ stitutō dicit inflatiua. Nā q̄ ꝓ illicitos cōtractꝰ atq; vsuras aliena occupauerūt, vbi ꝺ culpa sua debuerūt humiliari ꝛ de iniuria illata creditoriꝫ bus veniā postulare. Ecōtrario ipi debitores q̄ꝫ dā inflata arrogātia dū iacēt in lecto infirmitaꝫ te grauati dicūt ipsis creditoribꝫ Si ego nō fuꝫ issem ꝑsses tu ꝛ familia tua fame, sed si deo placuerit cito ꝙualescā, quasi dicere velint. Si deo me liberare placuerit. faciā q̄ ei grauiter displiꝫ cebit. qr nūq̄ restituā. imo quidā mēte īflati ad iniuriā sibi ꝛeputāt q̄ creditores eorꝫ ī vita, vel in morte petūt sibi restitui sua, quib grās ageꝫ re dēret īmēsas tāq̄ adiutoribꝫ sue salutis repeꝫ tēdo sua. cū aliter vere penitere nō possint. vt de pe. dist. v. c. falsas. Tercia deceptō dr placatiua. hac fallacia decipiūt qui cū dēant restituere alieꝫ na. pacificāt solū clamores exteriores, puta dāꝫ tes bonas rōnes si qui repetāt debita nil faciꝫ entes vel, ꝙudentes de restōne, vel qr cōtractus sunt palliati. cū nil repetaf a creditoribꝫ vsuraꝝ qr erubescerēt. ipi ñ curāt de restōne clamorꝫ conꝫ scie qui eos sequitur vsq; ad sempiternū iudiciꝫ um ñ audiētes qr ꝛ si remordet conscia. nolunt tñ restituere. Sz omnis eorꝫ. ſ. conscie nō morieſ ꝛ ignis eorꝫ nō extinguef Ysa. vl. Quarta est exꝫ cecatiua. Sunt namq̄ plurimi qui cū grauiſ infirmanſ ꝓponūt restituere aliena si cōtingat eosꝫ mori ñ aūt si morte euadāt. hi talr pacē cuꝫ deo volūt inire q̄ si eos mori cōtingat amplius euꝫ molestare ñ intēdūt. secus si euadūt. Sed tales ꝓ certo sciāt q̄ siue viuāt siue moriant. deus mi nime cīreis facit pacez. sicut Ysa. xlviij. testatur. Nō est pax impīs dicit dñs. Pactā. n. te dimiseꝫ rūt ñ tu illa. di. Aug. de penitēdo cā mortis. de pe. di. vij. si quis. Quinta restōdeceptoria nūcuꝫ pari pōt diminutiua Nā sunt quidā qui iuxta posse ñ restituūt integraliꝫ creditoribꝫ q̄ꝺ dñt, sz certā portōem cum ꝓditōe q̄ remittāt residuum creditores. que remissio nō vz, qr coacte fit. vult eī potius creditor aliquid hīe q̄ nihil vñ remitꝫ tit. Certe ñ sic egit zacheus princeps publicanoꝫ rū, sz ait ꝛ pō. Si q̄ꝺ aliquem defraudauī reddo quadruplum. Omnia reddam tibi. dixit seruꝰ domino. Matth. ꝛ viij. Sexta deceptio distribuꝫ tiua dicenda est Magna insania quorundam est quibus nō sufficit q̄ aliena rapuerit cū inulꝫ titudine peccatorꝫ sz cū mīris aliis culpis illa reꝫ linquūt sanctissimū opus ꝛ ꝓssimū arbitrāturꝫ

dum illa que certis psonis restituere obligãtur volũt in pias cãs dispensare. vel erigendo capellas vel altaria aut dotãdo eccias & fabricando. faciendo calices & paramẽta. tradendo nuptui puellas. dando paupibꝫ. vestiẽdo nudos. & faciendo hospitalia cũ armis suis. Et quid est aliꝰ hoc ꝯ culpis perpetratis in vita addere alia in morte dũ debita certis psonis distribuũt ad pompã & oĩtatoẽm. Tales ñ excusant paupibꝫ dando qꝺ est certaꝝ psonaꝝ vt dr extra de homi. c. Sicdignum. & .i. q. i. c. Non est putãda. Septima est q̃ dr defraudari ua. cum. s. quis ꝓmittit alteri restitutoẽm cum ipe põt facere. Et hoc ptinet & concurrit ad scdam restõnis dãm que dr damnari/ua. s. sui & suoꝝ hæredũ. qñ. s. dimittit hæredibus vt post mortem suã restituãt & nõ facit cum ipe põt. talis. n. substãtia sic legata nec ipm saluat. & hæredes damnat. qz cõiter ipsi non restituũt Dsee cñs. vii. dr. Effraym qui interptatur crescens ducit ad interfectoẽm filios. Exemplu narrat Pe. damianus ꝑut recitat Vincen. in spe. bis. de quodam nobili viro qui successit cuidam in hæreditate. & inter cetera bona hæreditaris devenit ad eum quedã possessio cuiusdã eccie quam ille ꝑ hæreditatẽ dimiserat illi nobili vt suam tenebat legatã sibi a ꝑdecessoribꝫ suis. Erat autez nobilis ille alias vir bone conditõnis modestus & pius eccias visitans. contigit aũt ipm mori. & post mortem iñ ad paucos dies cum quidaz notus eius oraret ꝑ ipo in spũ vidit terram aptã & flãmã infernalẽ. & in ea scalam quandam octo gradus bñtem. & in primo gradu superiori vidit illum nobilẽ defunctũ paulo ante. In scdo gradu vidit sedere eum qui legauerat sibi. & sic deinceps alios vsqꝫ ad vltimũ gradũ omnes illi octo iniuste possiderãt & iniuste aliis legauerãt. Erat aũt talis ordo cõstituturus qꝺ qñ vnus de presidentibꝫ moriebaꝰ descẽdebat ad primũ gradum & qui primus erat illi descẽdebat ad scdm & scdus ad terciũ. & sic alij vbi oñsum ẽ qꝺ ꝓpter illaz iniustam detentoẽm possessiõis oẽs illi dãnati erant ex descensione ꝑ gradus notabiliꝰ augmẽtũ pene ꝑ iniustã legatoẽm factã. nõ fuerũt excusari ex ignorantia. quia aut fuit in eis iuꝝ que ñ excusat aut facti. s. crassa & supina q̃ ñ excusat. vt. i. q. nñ. ꝑ totum. Et qꝺ ñ sufficit ad salutẽ alteri committere restõem ei qui põt satisfacere eam qꝺ ꝓbari põt septemplici rõne.

Primo ꝓpter impꝛoꝛietatem.
Secundo ꝓpter inutilitatem
Tercio ꝓpter tepiditatem
Quarto ꝓpter infidelitatem.
Quinto ꝓpter dolositatem
Sexto ꝓpter impossibilitatem
Septimo ꝓpter cupiditatem

Primo inquã ꝓpter impꝛietatez qz sicut di. b. Tho. ij. ij. q. lxij. & supꝝ dictũ est ille ꝑ se ad restõz tenet qui intulit dãnũ. Secõdo ꝓpter inutilitatem. qz cum restõ ad satisfactõnẽ ꝑambula sit. ñ est vere & sufficiẽter penitẽs nec absolutus q̃ potest eam facere & nõ facit. Tercio ꝓpter tepiditatem. qz qꝺ alteri cõmittit cũ facere ꝑ se possit. aut est ex ficta & falsa volũtate restituẽdi aut ex defectu & impfectõe atqꝫ volũtaris tepiditate. cuz qñ exire possit in actũ sibi debitũ. & necessarium nõ exit. Talis ergo nõ bz veram volũtatẽ restituẽdi. imo aptꝺ clarescit qꝺ si plus viueret adduceꝰ set in bituali ꝓposito retinẽdo rẽ illã. alias stati se expediret. Quarto ꝓpter infidelitatẽ. qz cõstat hæredes & executores eẽ ad hoc cõiter vt plurimũ infideles. nec curant de hoc. ꝓpter testatoris mortẽ. imo plus lõge zelãt vario ex respectu viuentiũ & remanentiũ. ꝓperitatẽ. plis. vel sui. aut etiam aliozꝫ quibꝺ illa bona remanere dñt q̃ animã ipius defuncti. ex quo ꝑz qꝺ talis se exꝑit periculo manifesto qꝺ nunqꝫ restõ fiet. Quinto ꝓpter dolositatẽ. qz multi modi dolositatũ ꝑ quos talis aliena acquisiuit iniuste. & multe psone q̃ hoc ꝓbare non pñt sibi soli plenius notifunt. ꝺ quibꝺ certus est qꝺ ꝑ executores & hæredes nũqꝫ ad elucidatoẽm venieꝝ cũ tales querãt testificationes & ꝓbatões quas in hmõi fraudibꝫ frequenter est impossibile dari. q̃ talis sciẽter videꝰ hoc periculũ manifeste ptẽnit salutẽ aie sue. Sexto ꝓpter impossibilitatẽ. qz multi sunt paupes q̃ ꝓbare ñ possent. nec crederet eis. ergo infidelitõ/tra aiam suã facit qui restõem suã hæredi. vel executori dimittit qñ eã põt facere ꝑ seipm. non ei credibile est qꝺ alius sit ei fidelioz q̃ ipsemet

Septimo ꝓpter cupiditatẽ. qz tales executores sunt qñqꝫ valde cupidi & auari ad sibi talia retinẽda vel leuiter aliquo superficiali mõ cũ bis quibꝺ restõ fieri dr ꝓtrãseundũ vel saltẽ ꝓtelandum & differẽdũ & ad exasperandũ & ad repellẽdum qui restõem petũt. Nõ cogitẽt insensati parentes quã in cõpassionẽ & duriciã bituri sunt filij erga eos post mortẽ. vir eñ semel in anno illoꝫ memoꝛes erũt ad anniuersariũ celebranduz pensent itaqꝫ in seipis q̃ pauca bona faciant ꝑ parentibꝫ suis. & silr non dubitẽt sibi fieri. sicut Lu. vi. dñs ait. Mẽsura qua mensi fueritis remetiet & vobis. imo recipiẽt multo minꝰ. qz teste dño Mat. xxiij. Quoniã abũdauit iniquitas. refrigescet caritas multoꝝ. Tercia est retributiua multoꝝ bonoꝝ. Videde sunt igit suasiões seu rões & inductões. s. ad faciẽdũ ipam restõnẽ.

Septẽ nẽpe restituunt hominialiena iniuste detenta restituenti, que inducere debent ad aliena restituendum.

Primo restituitur sibi deus.
Secundo anima sua sibi.
Tercio restituunt sibi merita sua.

Quarto omnes spirituales fratres.
Quinto ecclesiastica bona.
Sexto restituuntur ei bona fama.
Septimo acquirit ab eo regnū gl̄e sempiternū.

¶ Primo. n. tali debite restituēti restituit sibi deus, propterea diabolice psuasioni mūme dz credere q̄ suggerit sibi dicēs. Si aliena restitues eris paup & mēdicus. Quō. n pauper esse pōt cui restituit deus, vel q̄ deū hz & vere nimis auarus est cui nō sufficit deus. Aug. em̄ ait. Sanis diues ē christiana religio que in possessione oīm omnia possidet. q̄ sicut ꝓpheta ait. Dn̄i est terra & plenitudo eius. Qui. n. habet deū hz oīa que sunt dei. Scdo restituit sibi sua anīa. imo totus ipe propterea saltē restituere dz. Quātuz diminueret si captus esset a suis capitalibꝫ inimicis. cū etiam in nequioribꝫ mambꝫ com̄plxnīus sit. quia in vngulis demonioꝝ. ¶ Tercio restituit sibi merita sua que aīa vsurā vel rapinā lucrata est. Hā bona facta in gratia mortificant p̄ sequentē culpam. sed reuiuiscūt p̄ recuparam grām sicut scriptum est. Sepe reuiuiscūt que mortificata fuerunt. Viuere non p̄sit que mortua nata fuerūt. Quarto restituūtur ei oēs frēs spūales q̄s quitem amiserat dū iniuste retinuit aliena. vñ Ecde. xiij. Que cōiugatio sancti ad canē. Vere canis vnīz est iniuste rapiēs & retinēs aliena. ꝓpterea non habet cōmunionē cū aliq̄ viro dei s cū iniuste detenta restituit. amici dei fiūt illius dulcissimi frēs. Quinto restituunt sibi ecclesiastica bona q̄ princeps sit oīm bonoꝝ que i eccl̄ia dei fiūt. sicut in p̄sona talis ꝓphēta ait. Particeps ego sū oīm timentiū te & custodientium mandata tua. Sexto restituit sibi bona fama q̄ supra m̄tas diuitias estimanda est. sicut Salomon, puer. xxij. testat. Melius est nomē bonū q̄z diuitie multe. & sic apta & clara facie absq̄z rubore postq̄z restituit aliena. pōt non tm̄ coram dn̄o sed coram hoīb oībus apparere. Septimo aūt req̄rit ab eo regnuz gl̄e sempiternū, vbi sunt diuitie multe infinite. id ē eternaliter durature. Diuitie. n. tales et si nō restituunt in p̄sti post mortē saltē semel relinquende sunt. & tūc verificat illud Eccle. v. Cum moriet hō hereditabit serpētes. bestias. & vermes. Ista. n. tria diuidūt sibi occupātes impie aliena primo serpētes sunt malicioſi hoies. i. cōsanguinei seu amici qui serpentina amicicia & malicia bona tpalia iniuste acq̄sita sibi multipliciter. et marime in morte diuitis occupare conant. & bi serpentes merito nūcupant. q̄z sicut serpens comedit terrā & malicioſuz animal ē Gen iij. Serpens erat callidior cūctis animātibꝫ terre. sic tales p malicioſaz amicicia incorpant sibi talia bona tpalia. Scdo aūt bestie q̄ a vastādo dicte fūt dicunt demones infernales. sicut ps. ait ad dn̄z Non tradas bestijs alas confitētiū tibi. Et iste bestie rapiūt illius mali diuitis animā. Tercio vero vermes rodunt atq̄ consumunt.

¶ Capitulum scdm̄ de restitutionibus vbi ostenditur quid sit restituendum & quantum.

Circa ipsam autē restitutionē videnda sunt octo que in hoc versu cōtinent. Quis. quid. vbi. p quos. cui. cur. quō. q̄n. Et q̄z de primo dictum est supra in primo. c. §. ij. & §. se. iō ibi videndum. Quantū ad scdm̄. s. quid sit restituendum & q̄ntū. Dicendum q̄ ablatū si pōt. xiiij. q. vi. si res. & si est quid fructificans etiā fructus ei⁹ vel aliter satisfaciendū q̄n restitui nō pōt illud. Dz p hmōi declaratione sciendū q̄ dam̄nū pōt alteri quadrupliciter inferri. ¶ Primo q̄ ad animam auferēdo ei virtutes infusas & morales. Scdo quo ad corpus inferendo ei lesiones corporales. ¶ Tercio quo ad honorem & famaz per vituperationes verbales. ¶ Quarto q̄ ad substantiam per acceptiones criminales.

Quātū ad primū .§.i.

notandū q̄ q̄libet quis nō possit esse cā sufficiēs peccati alterius nec p̄consequens ei auferre virtutes directe & efficaciter. q̄z voluntas cogi nō pōt vbi consistit peccatū. ꝓpter q̄d dicit Ambro. Nō est q̄ cuiq̄ nr̄ām asscribamus erūnam. Nemo em̄ tenet ad culpam nisi ꝓpria voluntate defleterit. xv. q. i. non est. Potest tm̄ aliq̄s esse alteri magna occasio peccandi & decre. dicit. Qui occasionem damni dat damnū q̄z fecisse videt. extra. de iniuſ & dam. da. si culpa. & l. qui occiderit. §. in hac. ff. ad. l. acq̄. & extra de hom. c. de cetero. Pōt aūt esse aliq̄s occasio dām alterius quadrupliciter. Primo verbo suo inducēdo aliū ad peccatū. Et sic qui inducit aliū ad malū suadendo. consulendo. precipiendo. q̄d est mortale est occasio perditionis illius. q̄z p hec auferunt ei gratia & virtutes ab anīa. vñ Aug. Si fratri tuo male persuades occidis. s. illū quo ad aīaz. de pe. di. i. nolli & talis dāmificans fm̄ Sco. in. iiij. tenetur restituere dānum modo suo possibili. s. inducēdo eum efficaciter ad pniam. & ad actus virtuosos. Et si sola inductio p verba nō sufficit. q̄z facilius est puertere q̄z cōuertere. tenet q̄ntū pōt p orationes suas & ab aliꝫ ꝓcuratas & p alioꝝ suaſiōes efficaces. dū tm̄ non prodat illis peccatū occultuz predicti. Quantū ad scdm̄. s. reuocando aliquē a meliori bono hoc fit dānum alteri cū reuocat eum a religione in qua ꝓfectius viuit q̄z in seculo. & taliter dāmificans tenet ipm̄ reuocatuz ab eo reducere ad ingressum vel reuersionez ad religionem. Nam fm̄ Pe. de pal. in. iiij. Nō solum ille qui inducit, pfessum ad egressum religionis tenetur ipm̄ inducere ad reuertendum ad

religionem sed etiā qui retrahit eū qui volebat ingredi. nec tū intrauerat tenet illū inducere ad ingrediendū. q; si ille nolit intrare. tenet ꝑalium eque idoneū ꝓcurare. qđ si nō possit tenet ipe ī/trare. qđ intelligens magister Ray. Magister postea ordi. ꝓedi. qui auerterat quendam ab in gressu religionis postea ꝓ eo intrauit. Rō est q; abstulit dño seruū suū nouiciū vel intraturum hec. Pe. Sed Sco. dicit hoc esse verū de obliga to ad religionē obligatiōe ꝓfessionis. ⁊ si sit ꝑso na idonea ⁊ habilis ad intrandū. non aūt de eo qui nō erat dispositus ad intrandū nec dū intra uerat. Ratio diuersitatis ē. q; interest inter hēe ⁊ prope esse hē. vñ non tenet ad tantā restitutio nē religioni ad quantā teneret si ingressus fuis/set in religionē. sed tenet ad aliq̄lem restitutiōez ſ. aliqualē inductionē illius vel alterius equiua lentis ad ingressum religionis. hoc Sco. Idem videt dicendū de eo qui auertit nouiciuz iā reli/gionē ingressuz anīo ꝑmanēdi sicut ⁊ de ꝓfesso. Nam tal obligat religioni saltē in genere. ⁊ hoc intelligendū si retraxit illū intentiōe dāmificādi religionē. tūc. n. tenet religioni. Si aūt hoc fecit intentiōe consulēdi ꝓpie vtilitati sue sine frau/de q̄ ad eū qui nondū intrauit nō tenet religiōi. sed ipi ꝑsone quā retraxit ꝑsuasionib ⁊ alijs bo nis spūalib ad equiualentiā eoz in quib dāni ficauit. Si aūt q̄s auerteret aliquē a religionis ingressu nō simpliciter ꝫ ab ea vbi dissolute vi uēres intendens ꝓuidere saluti illius in nullo tenet. ar. xxiij. q. v. de occidēdis. Et ex dis ꝓz ꝑm Io. de rip. in q̄dam tractatu de cōtractib q̄d di cendū sit de his qui scholares retrahūt ⁊ subtra hunt doctorib cū quib audiūt. q; aut hoc faci/unt in odiū doctoz vel volētes sibi ꝓuidere vel alijs ꝓuidere. vel volētes scholaribo ꝓuidere. Si primo mō. aut subtrahit scholarē qui iaz in trat scholas. ⁊ tūc tenet doctori ad restitutionez scholaris ⁊ bonoris sibi subtracti. Si ec doctor cui talis subtrahit melioz q̄ ille cui euz ꝓcurat. tenet tali ꝓ q̄nto vtilitatē scie sibi subtraxit. Si aūt nondū scholas intrauit sed intrare dispone/bat. non tantū tenet licet obligef scholarē indu cere vt redeat ad primū. Si aūt hoc facit volen/do sibi ꝓuidere. puta est doctor ⁊ vult sibi de scholaribo ꝓuidere. si hoc sine fraude facit. ⁊ scho laris nondū se tradiderat alicui doctori. non credo eū in aliq̄ obligari. cū cuilibet sit licitū mō lici/to ⁊ debito ꝓcurare vtilitatē suā aliter nō credo sibi licere. Si aūt hoc facit volens aliq̄ ꝓuidere. sicut q̄n scholaris alicui⁹ doctoris subtrahere co natur scholares alijs doctoribo vt intret cuz do/ctore suo. in hoc solū bonorē ⁊ vtilitatē sui docto ris intendens. si subtrahat iā intrantē cum alio doctore. credo i ꝑm obligari nisi forte illi⁹ docto ris cui eū subtrahit insufficientia ⁊ scholaris ali qua specialis cura q̄ sibi tenet excuset. Si aūt retrahat intrare volentē cū ex hoc nullū ius do/ctori sit acquisitū. ⁊ hoc facit sine fraude. ñ credo eū doctori in aliq̄ obligari. Obligat aūt scholā ri si eū retrahat ne audiat meliorē. Si aūt hoc fa cit vtilitati scholaris volēs cōsulere. ⁊ sup hoc a scholari req̄situs cōsulit q̄ audiat aliū doctorez meliorē bene facit. Et dicta in his casib sunt ce teris paribo intelligēda. Iste. n. casus est ita va/rijs modis circūstātialis. q̄ vix pōt dari certa re/gula. hoc ille. Quantū ad tertiū. ſ. dāmificando alios suo malo exēplo. sic scādalizant ꝑlati sub/ditos pompis. ⁊ lasciuijs ⁊ alijs malis moribo su/is. Mulieres suis superfluis ornatib ⁊ fucis et tripudijs. ⁊ alijs maifestis peccātes. ⁊ precipue q̄n hoc intendūt. vl contēnūt seu ꝓpendūt scāda/lū alioz ꝓpter qđ alij ruūt in diuersa vicia. tales tenent ad satisfaciendū bonis exēplis maifestis. nō aūt tenent ꝓpter hoc ad aliquā publicā pniaz vt dicit Ill. Sz ad edificandū alios bonis mori bus maifestis sic scandalizauerūt ꝓ mala mani festa. Quantū ad q̄rtū. ſ. de seducēte virginez. ⁊ corrūpentē extra mrimoniū dicit Exo. xxij. Qui seducit virginē ⁊ dormit cū ea dotabit eā ⁊ habe bit eā in vxorē. aut reddet ei iuxta modum ſdonis quā virgines solēt accipe. Dāmificauit. n. talis illā in castitate virginali auferēdo thesaurū irre cupabilē. vñ tenet ei saltē ad restōem castitatis cōi ugalis accipiēdo eā in vxorē vel dotando. Et siquidē ꝓmisisset eā ducere in vxorē. tenet etiaz rōe ꝓmissionis nisi eēt nūs disparis cōditionis vñ fraus potuit deꝑdi. ⁊ tūc satisfaciat ad ar bitriū boni viri. Et idē ⁊ fortius q̄n violentauit Quātis aūt preceptū allegatū legis Mosaice sit iudiciale. ⁊ inq̄ntū ad hoc non obliget. ñ in/q̄ntū est sumptū ꝓ statuto ab eccl'ia vel aliq̄ ciui tate obligat. sicut patet extra de iniu. ⁊ dā. da. c. si culpa. c. i. ⁊ c. se.

De secūda dam .§.II.

nificatione q̄. ſ. fit corpi ꝑ lesionē. Aduertenduz q̄ q̄tuor modis cōtingit. ſ. ꝑ occisionē. mutila/tionē. vulnerationē aut verberationē. ⁊ ꝑ incar ceratiōnē. aut violētā detentionē. Si g̃ facit dā nū primo mō ſm Sco. pōt satisfacere sustinēdo penā talionis a iudice nō a se. nec etiā tenet iudi ci se offerre sed captus non licet se defendere aut carcerē infringere. ꝫ in dēta oportunitate liq̄ fu gere ſm Tho. ⁊ Ben. ⁊ cōdēnatus oz patienter morte ferre. Est ⁊ aliꝰ modus ſm Sco. sibi vnꝰ ad satisfaciendū cuius ad hoc nō teneat necessa/rio. ſ. ut exponat vitā in cā iusti belli vt cōtra inimicos fidei vl ecclie ꝓ restitutiōe seu satisfactiōe fiende illi cuius vitā abstulit. Ꝑ si nec hoc vult facere tenet ad satisfactionē specialē ꝓ aīa occisi vt ad faciendū elemosynaz ꝓ eo. vel assumendo

aliquā pegrinationē ad limina apl̄oꝝ vel sancti Jacobi ⁊ hmōi p̄ anīa ei⁹ ⁊ p̄curādo alioꝝ oz̄ōnes inq̄ntū pōt. Nec hoc sufficit ꝫ si interfectus sustētabat aliq̄s p̄sonas vt p̄rēm filios ⁊ hmōi opibus manuū suaꝝ tenet interfector oībus illꝫ ad tantū q̄ntum illis abstulit subsidiū ꝓpter occisionē eius. Insup tenetur occisor placare lesos q̄ntū pōt hec Sco. Quantū ad scām. s. de mutilatione dicit idē Sco. q̄ ꝓ hmōi non est statuta pena in eccl̄ia nisi pecuniaria ⁊ ista vꝫ rīdere ñ solū dāno qđ quis intulit p̄ mutilationē ꝫ toto tpe futuro quo vsurus quis esset mēbro absc̄so. sed etiā expensis 'appositis in curatione vt habet extra de iniuſ. ⁊ dam. da. c. si culpa. Et vltra hoc tenet ad placationē lesi q̄ntū in ipo est ⁊ consolationē i p̄ius afflicti q̄ afflictio ꝓpetua est Plus aūt ponderanda est mutilatio paupis q̄ꝫ diuitis si magis egebat pte abscisa ad victū necessariū puta si abscisa est manus dextra scriptori qui de illa arte viuebat tunc. n. magis tenetur. Quātū ad tertiū viōz deū optime satisfactionē imposuisse. s. in lesione seu p̄cussiōe corpali Exo. xxi. vbi dic̄t. Si rixati fuerint viri ⁊ p̄cusserit alter ꝓximū suū lapide vel pugno. ⁊ ille mortuus nō fuerit sed iacuerit in lecto. si surrexerit ⁊ ambulauerit sup̄ baculū suū. innocēs erit q̄ p̄cusserit. s. a mortis pena sustinēda. ita tñ q̄ opas suas quas. s. interim negl̄exerit impedit⁹ percussura ⁊ impensas in medicos restituat. cui pene addēda est reconciliatio ⁊ placatio q̄ntū in eo est. Quātū ad satiſfactionē de q̄rta lesione. Sciendū est q̄ vltra lesionē reconciliationē ⁊ veniā petitā leso fiat satiſfactio iniurie ꝓut sapiēs determinabit ⁊ si lesus plus vellet' exigere q̄ꝫ deberet ad illud plus nō tenet ledens vt illū reconciliet. hec Sco. Et q̄ exiliū reputat vt q̄dā carcer iniurie. iō qui mittit aliquē in exiliū vel ꝑpetuū qđ est exiliū ad tps iniuſte tā ipe q̄ꝫ oēs qui sunt hmōi tā vt dātes consiliū aut auxiliū efficax ad hoc tenent extraxi de iniuſ. ⁊ dam. da. c. si culpa. Et vltra hoc tenet ad placationē lesi q̄ntū in ipo est ⁊ consolationē i p̄ius afflicti q̄ afflictio ꝓpetua est Plus aūt ponderanda est mutilatio paupis q̄ꝫ diuitis si magis egebat pte abscisa ad victū necessariū puta si abscisa est manus dextra scriptori qui de illa arte viuebat tunc. n. magis tenetur. Quātū ad tertiū viōz deū optime satisfactionē imposuisse. s. in lesione seu p̄cussiōe corpali Exo. xxi. vbi dic̄t. Si rixati fuerint viri ⁊ p̄cusserit alter ꝓximū suū lapide vel pugno. ⁊ ille mortuus nō fuerit sed iacuerit in lecto. si surrexerit ⁊ ambulauerit sup̄ baculū suū. innocēs erit q̄ p̄cusserit. s. a mortis pena sustinēda. ita tñ q̄ opas suas quas. s. interim negl̄exerit impedit⁹ percussura ⁊ impensas in medicos restituat. cui pene addēda est reconciliatio ⁊ placatio q̄ntū in eo est. Quātū ad satiſfactionē de q̄rta lesione. Sciendū est q̄ vltra lesionē reconciliationē ⁊ veniā petitā leso fiat satiſfactio iniurie ꝓut sapiēs determinabit ⁊ si lesus plus vellet' exigere q̄ꝫ deberet ad illud plus nō tenet ledens vt illū reconciliet. hec Sco. Et q̄ exiliū reputat vt q̄dā carcer iniurie. iō qui mittit aliquē in exiliū vel ꝑpetuū qđ est exiliū ad tps iniuſte tā ipe q̄ꝫ oēs qui sunt hmōi tā vt dātes consiliū aut auxiliū efficax ad hoc tenent extraxi de iniuſ. ⁊ dam. da. c. si culpa.

De tercia dānī .§. III

canone. s. in fama ⁊ honore. Sciendū q̄ q̄ꝫtuor modis pōt cōtingere. s. p̄ cōtumelie illationē per detractionē vel p̄ detractiōis ab alt̄js facte recitationē ⁊ cū quis accusat iuste p̄ veritatis negationē. Quantū ad primū dic̄t quis cōtumeliari alteri seu cōtumeliā inferre cū ei priuatim vl̄ cora alt̄js in facie dicit verba importātia defectum notabilē culpe vocādo eū latronē proditorez. adulterū ⁊ hmōi. vel etiā cū dicit verba exprimētia defectū nature intēdens inde iniuriari vocando eū straboneū vl̄ illegitimū ⁊ hmōi qđ ꝓprie dic̄t conuiciū. Quādo igit̄ q̄s hoc facit anīo iniuriandi. vltra offensam mortalē tenet satisfacere ꝓximo sic leso ⁊ placare i p̄m lesum q̄ntū pōt petendo veniā vel alio mō. ⁊ hoc in priuato vl̄ in publico f̄m q̄ ipe priuatim vel publice cōtumeliam intulit. Nā si in publico cōtumeliaꝫ intulit. ⁊ cōtumeliatus hoc exigit vt in publico veniam petat tenet ad hoc. Et si in i p̄a cōtumelia aliq̄d crimiale falso exp̄ssit. tenet cora illis q̄ audierūt exprimere se falsum dixisse. Aug. Ubi pecca tū ortū fuerit ibi moriat. xj. q. i. si peccauerit. Le tū si p̄latus subdito. p̄ filio. vir vxori. mḡr discipulo. dñs seruo. dicit verba cōtumeliosa hoc faciens ex correptiōe. non tenet petere veniā a tali f̄m Aug. in regla dicēs de p̄latis. Si etiam i p̄i modū vos excessisse sentitis nō a vobis exigit vt a vobis subditis veniā postuletis ⁊c. Ꝫ si hoc facerēt multū iniuriose ⁊ liuore vindicte tūc tenerēt p̄lati a subdito petere veniā ⁊ reconciliare lesum f̄m Rai. Nec si cōtumeliā recipiēs in vbis post cōtumeliā si domestice cōuersat cū cōtumeliante ⁊ familiariter videt ostendere remisisse iniuriaꝫ ⁊ reconciliatū esse ⁊ cōsequēter nō teneri alias ad petendū veniā f̄m Pur̄a. in sūma. Quātum ad scām dānū. s. p̄ detractionē hoc cōtingit principaliter fieri duobꝰ modis. Primo imponendo alicui falsum crimē verbo. cantilena. l' famoso libello ⁊ tal' tenet illis cora quibꝰ detraxit declarare se falsum dixisse. q̄ntūcunq̄ ei inde erurgat erubescētia ⁊ cōfusio. nisi ex hoc immineret ei magnū periculū vite. l' aliud magnū incōueniens seq̄ret. Et si nouerit q̄ is cui⁹ famā abstulit sciuit detractorē i p̄m. tenet detrahens secō ponere cū infamato per eū de iniuria sibi facta ⁊ veniā postulare i ꝓpria p̄sona si audet vel p̄ aliū si p̄ se apte nō pōt. Sed si ignorat infamatus detrahentē reconciliet ei tacito noie suo. Scōo mō contingit fieri detractio dicēdo aliq̄d criminale de alio. sed vere perpetratū. occultū tñ sed contra debitū ordinē infame inductiuū. Talis tenet famā restituere infamato q̄ntū pōt. sine mendacio tñ. s. vt nō dicat mendacioſe se illū infamasse. sed dicat se male dixisse. vel iniuſte diffamasse vel alio cōgruo modo vt. Non credatis i p̄m esse talem. Vale dixi ⁊ stulte locutus sum ⁊ hmōi. Addit Hosti. ⁊ dicit hoc seruandum ni si ex tali publica recognitione ille infamatus amplius infamaret. Et Guil. addit ad hoc etiā nō teneri q̄n periculū sibi immineat ex potētia. aduersarij Videt insup ⁊ hoc seruandū q̄ q̄n crimē quod prius erat occultū post detractionē est factū manifestū p̄ aliū modū q̄ꝫ p̄ verba illius nō tenet ad hmōi restitutionē. Quādo etiā quis non potest

famam restituere ſm Tho. in ſumma. debet p̄ alium modū recōpenſare dānum illud. Verum ſi quis crimen alicuius reuelat nō ex odio vl̄ loq̄citate ſed ex charitate vel iuſticia. vel ex neceſſitate puta dicit eccl̄ie ſm ordinē correctiōis fraterne. vel accuſat eū corā iudice vel cōfeſſori dicit cū nō poſſet aliter peccatū ſuū ſufficiēter declarare vel etiā vt cōfeſſor oret ⁊ admoneat illū. vel prelato vt p̄uideat melius ſibi ⁊ gregi ſuo talis nō tenetur ad fame reſtitutionē ſm Pe. de tarā. Rai. ⁊ Vmb. Quantū ad terciū dānum. ſ. recitādo detractiones audītas corā alīs nō expreſſe aſſerendo. nec tanq̄ certū dicendo. ſed put audiuit tale ⁊ tale crimē de aliquo q̄ nescitur ab auditoribꝫ Dicit Sco. in. iiij. q̄ talis ſic incaute loquens de alio falſum crimē dicendo. forte ille hoc fecit. certe p̄ōt eſſe q̄ fecerit. aut dicēdo ego audiui q̄ ille hoc fecit niſi ille oñdat aliquā cerritudinem maiorē q̄ ex relatiōe cōmuni nō aufert ex natura actus illi famā in opinione audientiū. q̄ ſi illi firmiter concipiūt ⁊ credūt ex hoc illuꝫ de q̄ eſt ſermo eſſe criminoſuꝫ leues ſunt. q̄ qui cito credit leuis eſt corde. vt ſcribit Eccle. xix. Veruꝫ q̄ a ſcandalo puſillorum cauere oportet. iuxta illud Math. xviij. Qui ſcādalizauerit vnū de puſillis qui in me credūt. expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius ⁊ demergat in p̄fundum maris. ⁊ multi ſunt tales puſilli ⁊ leues. ⁊ nō periculoſum eſt corā eis talia audita referre. Et ſi hoc fiat intentione mala. ſ. ledendi famaꝫ eius. nō facili p̄ōt excuſari a mortali. Si aūt fiat corā puſillis ⁊ leuibꝫ ex conſideratiōe duruꝫ eſt dicere q̄ ſit mortale. Et dicūt aliq̄ q̄ ſi quis ex tali relatione alicui⁹ notā incurriſſet infamie tenetur famā reſtituere corā illis corā quibꝫ locutus eſt de eo. ſed ſi nō eſt ſecuta infamia nō tenetur. Quantū ad q̄rtū dānum cōtingit hoc q̄n̄ q̄s accuſatus in iudicio de crimine q̄d cōmiſit. ſ occulto ⁊ nō ſufficiēter p̄babili negat ſe cōmiſiſſe ⁊ ſic indirecte crimē imponit accuſatori oſidens i hoc eū eſſe mendacē. ⁊ notat eū de calūnia. Vbi dic Sco. in q̄rto. q̄ ſic negans non teneꝫ retractare negationē ſuā qua negauit in publico verū crimen teneꝫ tn̄ p̄ quedā verba ſobria reſtituere famam illi accuſanti quā indirecte notauit de calūnia dicendo. Non habeatis eū p̄ calūniatore. credo q̄ habuit intentionē bonā in accuſando ⁊ hmōi. Econtra cū quis accuſatus ab alio falſo ō aliq̄ crimine ex dolore torture cōfeſſus eſt crimē q̄d nō cōmiſerit cū ſe infamauerit teneꝫ inq̄ntū p̄ōt declarare ſe falſuꝫ diciſſe. magis. n. teneꝫ q̄s ſe diligere ⁊ cōſequēter vite ſue ⁊ fame p̄uidere q̄z alios. Et ſi ex hoc ſequereꝫ infamia. imo etiaꝫ mors accuſatoris. nō ei imputaꝫ ſed malicie ipi⁹ accuſatoris ſi aduertēter hoc facit. vel inſipiēter ſi ex errore hoc agit. ſibi q̄ imputet qui ad hoc indebite ſe poſuit cū p̄iculo alterius. Ite nota ſm Pe. de taran. q̄ ex iniurijs illatis quibuſcunq̄ modis ſolent tria oriri p̄ ordinē in leſo. Primū eſt rancor in affectu. Secūm eſt ſignū rancoris in effectu. Terciū eſt actio cōtra iniuriantē. Primū. ſ. rancorē ſtatim dz dimittere iniuriantī. i. nunq̄ hꝫ. Secūm dz dimittere cū iniurians petit veniā. ⁊ iſta dimiſſio exterior nō eſt aliud niſi quedam acceptatio ſatiſfactiōis. vel iudicatio reconciliatiōis verbo vel facto expreſſa. vt cū offenſus offendentē releuat genuflexū ante eū. vel cuꝫ dicit dñs parcat vobis ꝛc. Terciū aūt. i. actionē iniuriarū nō teneꝫ dimittere niſi facta ſatiſfactiōe Sed aduertendū circa ſigna rancoris q̄ quedā remota ſunt ⁊ q̄dam p̄pinqua que ingerūt p̄babilem ſuſpitionē de rancore. vt cū aliq̄s nō vult vnq̄ iniurianti loqui. vel obuians ei diuertit ab eo. aut curuo vultu ſemp̄ eū reſpicit et hmōi Et iſta ſigna nulli licꝫ retinere nec ante nec poſt ſatiſfactionē ſibi factā. q̄ ab oī ſpecie mali abſtinendū eſt ſm aplm. Cū talis nō dz talia ſigna facere p̄ que p̄babiliter credat eſſe in odio. Sigña vero remota ſunt que nō ingerūt de odio. argumentū licet odiū ſeq̄reꝫ vt ſunt ſubtractio familiaritatis ⁊ ſeruicioꝝ aliquoꝝ. ⁊ ſi lia Et illa licet retinere oībus ſiue ante ſatiſfactionē ſiue p⁹ dūmodo nō fiat malo anīo. ſed p̄ maiori ſui ⁊ alterius pace. non tn̄ teneꝫ iniuriatus. querē reconciliationē iniuriātis ipo nō petēte niſi ſibi. ſ. cū crederet p̄babiliter q̄ p̄pter hoc liberaret aīam eius a mortali odio ⁊ nō eſſet occaſio mali. puta q̄ ex hoc iniurians ſupbiret vel audaciā ſumeret ſimilia faciendi. vñ oñderet ex hoc alīs iniuriatū offendiſſe ⁊ hmōi. hec oīa Vmb. in expoſitione regule beati Aug. Debet aūt fieri ſatiſfactio vel reſtitutio infamie vel fame q̄cūq̄ poteſt ⁊ adeſt oportunitas ſine alīs periculis.

De quarta dā. §. iiii.

nificatione. ſ. rerū exterioꝝ. Notanduꝫ primo q̄ reſtituēda eſt res rapta vel furata vel alio modo vſurpatiua habita in p̄pria ſpecie. imo indiuiduo ſi ipa habeaꝫ. nec p̄ōt dari alia p̄ ea ciuſdem bonitatis. niſi forte pecunia cōtra voluntatē dñi ipius rei. iij. q. i. reintegranda ſunt oīa ſpoliatis ⁊ hoc verū niſi in caſu cū vſurpatio rei aliene eſſet occulta. ⁊ ex reſtitutiōe eius in ſua ſpecie retegeretur raptor. vel aliud incōueniens ſequereꝫ. tunc. n. ſufficeret dare preciū eius. Secōo notandū q̄ ſi ipa res male ablata perijt morte. vt aīal vel ſibi auferreꝫ nihilominus reſtituere tenetur ſm Rai. ⁊ alios. Si aūt deteriorata eſt in bonitate. vel diminuta in precio. ſupplendū eſt preciuꝫ q̄ debuit reſtitui ei iuſdē bonitatis. ſm Rai. Nā ſi equus vel bos ablatus penes raptorē eſt debilitatus ita q̄ extimeꝫ valere. v. florenū. qui p̄ius

Capitulū secūdum

valebat.x.restituet.x.non.v. Similiter si furat? est sextariū frumēti valentē tūc.xl.solidos cuz restituit valet.xx.duo sextaria tenet reddere.vl'.xl. solidos.nec sufficeret restituere sextariū ꝫ Rai. ⁊ Al.imo ⁊ si illo intermedio inter vsurpationē ⁊ restitutionē plus valuit ꝫ tpe vsurpatiōis illo pluri precio restituet ꝑm aliquos. Tenet etiā raptor? pro restitutione vāni petere remissionez de iniuria saltē per interpositā psonā vl' per se expresso noīe furis vel suppresso ꝑm q̄ ēlitas negocij requirit si est manifestū vel occultū. Tercio nota q̄ si est res fructificans tenet restituere rez cū oībus fructibꝰ inde pceptis ⁊ qui percipi potuissent a diligente possessore, puta agrū vsurpauit alteri ex quo nō percepit de fructibus nisi .xx. sextaria frumēti q? male fecit cultiuare. vbi .xxx. percepisset diligens cultiuator? annuatim. tal' restituere tenebit nō solū .xx. percepta sed .xxx. Silr si equū furatus est cū quo lucratus est mēsatim vnū florenū, vbi dūs lucratus fuisset vnū cū dimidio tenebit restituere ad rōem vnius florenicū dimidio per mēsem. Et intelligitur hoc deducto expensis factis in vtilitatē ⁊ cōseruationem ipius rei necessarijs tm nō superfluis. ⁊ expensis factis causa colligendoꝝ fructuū hmōi. n. deducuntur tam a male fidei ꝙ bone fidei possessore. Rai. ⁊ Tho. Dāna etiā q̄ passus dūs est ex carē tia rei sue tenet satisfacere extra de iniur. ⁊ dam. da.c.si culpa. Tho. ⁊ Rai. Item q̄rto nota quādo plures cōcurrūt ad furtū vel dānum faciēdū ita q̄ vnus non faceret sine altero quilibet tenet insolidū. i. ad totū dānum restituendū ⁊ restaurandū q̄lꝫ illi sit satisfactū integraliter. Illo aūt restaurato ad plenū per vnū illoꝝ, tenet? posea quilibet alioꝝ ꝑ parte sua satisfacere ei q̄ totum restituit ꝑm Tho. Rai. Inno. Hosti. ⁊ alios extra de homi. c. sicut dignū. puta cū duo vl' plures vadūt ad furādum aliq̄d ita q̄ vn? ñ iret vel faceret sine altero. siue cuz multi stipendarij bellant iniuste. ita q̄ vnus nō faceret sine alio p̄cipue principalibꝰ multi cōsiliū prestant ad faciendum exorsiones. vel expellēdo iniuste aliquē ciuem. ita q̄ sine assensu eoꝝ nō posset fieri. tenētur oēs insolidū. De bis tū plene habes supra titu i. c. tiij. Quinto nota q̄ cū duobꝰ vel pluribꝰ existentibꝰ heredibꝰ vsurarij vel raptoris si alter factus est nō soluēdo alius sic, vnus tenet insolidum. Si plures sunt q̄libet tenet ꝓ parte sua ad restituendum que vsurarie ⁊ vsurpatiue accepta sunt ab illis, vsq̄ ad q̄ntitatē que peruenit ad eos hereditarie. Nam oēs res hereditarie obligate sūt. extra de vsu. c. cū tu. Hosti. Ber. Gof. ⁊ Jo.an. ad vltra aūt ꝙ percepit de hereditate p̄dicti vsurarij vel raptoris nō tenet q̄uis nō essz pro illa satisfactum in totū creditoribꝰ vsurarū vel rapine. Sed q̄d si heredum vsurarij alter fuctus esset nō soluendo. nūquid alter tenet insolidum. Rñdet ad hoc glo. de vsuris in. c. Tua nos ⁊ dicit q̄ sic q̄ntū ad ipm saltē de hereditate peruenit. Nā ⁊ hereditaria res obligari vidꝰ extraneo Cū ista opione vidꝰ cōcor. Jo.an. ⁊ Car. Secto nota q̄ recipiēs a religioso cōtra voluntatē superioris sui tenetur illud restituere nisi illud extrema necessitate recepisset. ar. xij. q.i. Non dicatis ⁊ recipiens ab ipo ꝓlato religioso sine cā rōnabili ꝙ exparētela vl' turpitudīe tenet ad restituendū monasterio. Filia religiosi vel abbatis dotata notabiliter de bonis monasterij tenet restituere dotes. ⁊ vir eius si hoc scit. nisi forte p̄ modum elemosyne moderate dotasset.

Sed queritur .§.v.

vtrum omne lucrū q̄d quis fecit ex re rapta furata vel per fenus acquisita teneatur restituere vl' pauperibꝰ erogare. Ad q̄d rñdetur p̄ distinctiōez Aut.n. talis res est ex se fructificans q̄ in sui vsu non consumit nec distrahitur. vt ager. vinea. domus. iumentum ⁊ hmōi. Et de hmōi debet restitui oīne lucrū inde pceptū ꝑm Tho. ⁊ oīs alios Aut talis res nō est fructificans ex se. ⁊ ei? vsus est consumptio. vt granū. vinū. oleum et hmōi. aut distractio. vt pecunia numerata. Et circa hui? modi res est triplex modus dicēdi. Nam quidam dicūt q̄ oīne lucrū iaz perceptū dz restitui vel pauperibꝰ erogari. q̄ radice infecta nullꝰ bonus fructus sequi pōt vt dicit. i. q. i. c. fertur. Cū ergo radix illius lucri sit vsura vel rapina. videt etiā q̄ fructus. s. lucrū exinde sit infectū ⁊ obnoxium restitutioni vel erogationi. Alij vero dicūt q̄ si pecuniā raptam vel fenebrem teneat in dubio restituere. ac etiā dāna que passus est is qui soluit vsurā ex carentia ipius pecunie solute. puta q̄ oportuit eū accipe ad vsuram pro suis necessitatibꝰ. vel vendere res suas multo minori p̄cio q̄z valerēt lucrū tm perceptū ex pecunia fenebri p̄ licita negocia nō tenet restituere vel erogare pupillis. ⁊ hoc tenēt. b. Tho. se. se. q. lxxviij. Ricar. ⁊ De. de pa. in q̄rto. Jo.an. ⁊ Jo.cal. Et ad rōem illoꝝ dici pōt q̄ radix iusti lucri non est rapina vel fenus. sed industria vtentis ea. Ex se em illa pecunia nihil lucri attulisset et sic nō est radix infecta. q? industria de se est bona. Sz si illa pecunia male acquisita vsus fuisset in fraudibus ⁊ in alijs illicitis acquisitionibꝰ. tunc radix infecta teneret. Alij dicūt vt Lau. de ridol. in supradicto tractatu de vsuris q̄ lucrū ex tali pecunia acquisitum trifarie diuidet. Et vnaz quidem ptem habebit vsurarius ipe. videlicet tantū q̄ntum debetur expense labori ⁊ industrie. q̄d boni viri dirimet arbitrio partēq̄z aliā restituet creditori suo. qui. s. sibi dedit vsuras habito respectu ad damnum q̄d ille sustinuit in bonis ex ca-

rentia illius pecunie. vt dicūt Tho. ⁊ sequaces. Residuū tanc̄ incertū dabit pauperib⁹. qō sic probat. penes vsurariū nō debet remanere. ne. s. ex hoc patet via vsuris. ⁊ inuitent hoīes ad peccandū. nec dz creditor restitui. qz tūc reciperet vsuras de sorte sua. g̃ pauperibus est erogandum qz regula est q̄ q̄ñ est aliq̄d erogandū. ⁊ non apparet cui. illud est pauperib⁹ dandū. ar. xiij. q. v. Non sane. Rai. etiā consulit q̄ post restitutiōez solū vsure recepte petat vsurarius absolutiōem ab eo de alijs. si teneret ad cautelā. Magne equitati videt inniti ista vltima opinio. Tunc sufficere videtur absolutio que dicitur a beato Tho. cum alijs in sua opinione.

Item queritur .§. VI.

vtrū manifesto vsurario p̄stante cautionez de restituendis vsuris. si ad p̄ces ei⁹ aliq̄s p eo fide iubeat teneat ip̄e fideiussor creditoribꝫ vsurarū vel ep̄o vl' pauperibus ad restitutionē oīum vsurarū extortaꝝ certarū ⁊ incertaꝝ. Ad qō rñdz Lau. vbi supra dicens q̄ Lapus de casti. cū pluribus alijs determiauit talē fideiussorē nō teneri vltra vires hereditatis principalis. etiā si principalez se cōstituisset. Et addit. hanc etiā questionē dilputauit Paul⁹ de eleazaꝝ ⁊ determiauit q̄ non obligat fideiussor vltra facultates vsurarij habito respectu ad tp̄us cautionis. qz si tp̄e cautiōis principalis erat soluēdo. dato q̄ facultates postea sint exhauste nō restitutiōe vsuraꝝ ⁊ eris alieni. sed p̄ alios modos fideiussor remanebit adoīa obligatus. licet. n. exceptio inopie prosit p̄incipali non tñ fideiussori. Sed si tp̄e cautionis principalis nō erat soluēdo. nō tenet vltra vires principalis. Idez tñ Paulus distinguit inter fideiubentē. procauentē. ⁊ se obligantē ad restitutionē vsuraꝝ et alia cā. In primo. n. casu non tenet fideiussor vltra vires. qz nec etiā vltra vires restituere vel cauere tenebat principalis. In scō casu sec⁹. qz principalis est obligatus insolidum. licet. n. habeat exceptionē inopie vel silem que acceptio vtpote p̄sonalis nō dirigit ad fideiussorem. Item ſm Ricar. in. iiij. dis. xv. qui dānificat aliquē iniuste in sua libertate. ſ. iniuste procurando ip̄m redigi in seruitutē tenet se facere seruū pro eo si nō p̄t eū aliter restituere libertati. nisi forte talis esset conditio p̄sone que hoc dānum intulit q̄ notabiliter redūdaret in p̄iudicium bonī cōis. in q̄ casu nō tenet se facere suum. sed tenet ad oīe aliud interesse ad arbitriuz bonorū. Quātūcūq̄ aūt alios dānificaret aliquē in alijs possessionib⁹. nunq̄ tenet p restitutiōe se facere seruū eius vel alterius. qz vt dicit. ff. de re. iur. Libertas inestimabil' res est. Quo aūt dicitur Exo. xxj. Si aūt nō fur vñ reddat venundetur. iudiciale p̄ceptū fuit. vñ ip̄e nō non obligat. B ille. Item qui emit in seruū. vel ancillam qui ab inimico cum fuit captus in bello iusto erat x̄pian⁹ l' x̄piana cuius hereditas libez dimittere dz nec p̄t petere p̄cium ab ip̄o seruo. ⁊ ab eo a quo emit si inuenit. alias sibi imputet sicut ⁊ q̄ emit rem alienā ignorāter cōperta veritate dz restituere dño eius. vel si ignorat dñm pauperib⁹ erogare nō sibi retinere. Si aūt nō erat x̄pianus ſ saracenus. turcus vel tartarus ⁊ hmōi talez in seruum emptū vendere p̄t. ⁊ postea baptizatū piū est certo tp̄e cōuenienti ex seruitio habito euz libere dimittere. si tñ bene vtit libertate. nō tñ necessariū. Item si quis impedit iniuste aliquem ab officio vel beneficio iā obtento. puta p̄curans sibi auferri ex aliq̄ sinistra causa ⁊ falsa tenet ad satisfaciendū de toto ſm Tho. ⁊ Ricar. in quarto. dis. xv. Secus si iuste hoc p̄curat. puta quia mereretur priuari ex defectu suo. Sed si impedit a beneficio p̄sequēdo. non tenet ad tantū q̄ntuz est beneficiū. sed ad arbitriū boni viri ſm Tho. ⁊ Ricar. Qō intelligendū videt q̄ñ hoc facit ex odio ⁊ malicia. Nam si faceret vt sibi vel amico suo magis p̄uideret c̄z illi. puta testator aliquis vult legare Ticio centū. ⁊ ego rogo q̄ potius leget mihi. vel cuidā p̄sone mihi magis dilecte. et ille facit sic. Talis ſm Pe. de pal'. in ōrto. nulli tenetur. qz nulli aufert ius suū. Nam illi nullū ius erat acquisitū ⁊ nemini facit iniuriā q̄ vtitur iure suo. Cuilibet. n. licet se cōmendare alteri vt sibi donet vel leget p̄cipue cū indiget.

Item queritur .§. VII

vtrū clerici teneant restituere illos fruct⁹ quos voluptuose consumūt nō facientes seruitiuz in ecclesia. ſ. officiando. Rñdeo ſm Archi. di. xliij. vtiq̄ tenent. ⁊ hoc tripliciter. Primo rōe dati. Nam illa bona tali ecclesie iō data sunt vt offerātur p̄eces ⁊ sacrificia. p ip̄is qui dederūt ⁊ et residuo alantur pauper. Ad qō facit verbū Pierro. dicentis. Tibi o sacerdos de altario viuere ſ luxuriari p̄mittitur. dis. xliij. §. i. ⁊ qui hoc nō facit infideliter agit. Scō rōe sacrilegij. quia defraudant totā ecclesiā quā suis p̄cibꝫ ⁊ officijs iuuare debent ⁊ ei prodesse. vñ Alexander papa. Ipsi sacerdotes pro pl'o interpellant et peccata populi comedūt. qz p̄cibus suis ea debent i q. i. Ipsi. Tercio rōe odij. qz p̄uocant iram dei contra pl'm. Grego. Cum is qui displicet ad intercedendū mittitur. irari animꝫ p̄oculdubio ad deteriora p̄uocatur. dis. xliij. §. i. Qō verū est q̄ñ populus est cā malicie sacerdotis. Sed quid si facit seruitiū ecclesie. sed in mortali perseverat. Rñdeo non videt teneri de fructibꝫ. ⁊ rō est. qz mali ministri orōes cōmunes. vt officia misse p̄ sunt viuis ⁊ defunctis. ſm Tho. in q̄rto. Sed quid de bonis omissis. nūquid tenet restaurari

Capitulū Tercium

totum. Rñdeo ꝓm Archi. q̄ equitate deberet sibi iniungi in penitentia si posset. sed tñ non est necessarium. sed in hoc penitentia est arbitraria sicut in alijs. Et idem sentire videtur Pe. de palu. in quarto.

Capitulū tercium vbi sit fienda restitutio.

Quantū ad terciū

principale. s. vbi fiēda est restitutio. Circa hoc distinguendū. q̄ aut ps̄ona cui fienda est restitutio scitur aut inquirendo sciri potest. aut omnino ignorat. si aūt sciat vel inquirendo inueniri potest ip̄e vel ei⁹ hæres ip̄o mortuo. in loco vbi facta est rapina vsura vel dānum si vterq; ibi est. vel vbicunq; ad inuicē cōueniunt creditor. et debitor. Si aūt alter est absens a loco vbi facta est vsurpatio vel dampnificatio mittetur expensis eius qui se absentauit de loco. Si igit̄ is cui facienda est restitutio est absens. puta q̄ mutauit domicilū mittet sibi rem ablatam seu pecuniā i p̄e qui abstulit expensis illius cui habet restituere si vo se absentauit a dicto loco is qui rem vsurpauit suis ꝓpꝛijs expensis transmittet rem vel pecuniā ꝓm Host. et Jo. an. Et hoc p̄ talem modū q̄ nō detegat̄ peccatuz si peccatuz est occultū. ar. xj. q. i. Si peccauerit. vl̄ etiā potest creditori significari. precipue quādo est multū remotus a debitore occulte vel manifeste ꝓm q̄ expedit et ꝓm q̄ creditor ordinat vel dimittenda illa re. vel reseruanda vel alicui danda sic agat debitor. et liber erit. Si aūt suo ꝓꝛio motu rem illā destinaret seu pecuniam debitor. et in via periret vel auferretur sibi periret. et adhuc teneretur ad satisfactionē ꝓm Jo. in glo. vel etiaz si speraretur cito venturus ad locū potest rem sibi seruare et ꝓm Ino. et Hosti. et Jo an. in eadem sacram reponere vel alio tuto loco. Aut si res ē parui valoris et creditor multū distans et abūdans potest ꝓm Guil. ꝓ anima eius pauꝑibus erogari. Si ignorat̄ nec perquirēdo inueniri pōt cui restitutio fieri debet. tunc eroganda ē res ablata vel precium ei pauꝑibus ꝓo anima illius in loco illo vbi facta est rapina vsura vel dānum. vel in loco in quo inhabitat is cui fienda est restitutio. Et hoc ideo. quia melius est q̄ vicini sentiāt cōmodū inde q̄z extranei. Cum etiā q̄ verisimilius est ibi repiri dānum passum vel hæredē eius Ita notat Hosti. Jo. an. et Joh̄. de ligu. vel fiat saltem hæc erogatio ad arbitriū diocesani vbi factum est dānum vel rapina ꝓm Hai. Si tñ non cōmode fieri posset in dicto loco cum hoc non sit necessariū potest tūc et debet alibi fieri ꝓm Guil. Sed et. b. Ino. in huiusmodi casu nihil dicit de loco determinato. sed q̄ ꝓo anima illius cuius res erat debet pauꝑibus erogari. vnde et magister Hugo peritus in vtroq; iure et frater Clarus dicebant q̄ cum pauꝑes sint et vnū membrum corꝑis ecclesie. nec ab hac vnitate sequestrentur ꝓpter locorum distantiam. sufficit restitutio incertorum detur quibuscunq; pauꝑibus etiam alterius prouincie eq̄z vbi facta est rapina vel damnum. et maxime qui sunt magis pauꝑes christi et vtiliores ecclesie dei et saluti aīarū Et q̄ hoc apparet q̄ locus nō est de necessitate restitutionis sed de congruentia. Idem tenet Federicus de Senis consi. xxxij. opis sui. Illure tamen incerte extorte p̄ vsurarios manifestos quō debeant restitui. in quo loco et perquem diocesanum habes supra titu. primo.

Quāuis quod ha .§.i.

betur in isto §. non ptineat ad vbi. sed magis ad quid tñ hic notabit̄. Queritur vtrum fideiussor possit repetere a debitore vsuras quas ꝓo eo solvit creditori penes quē ꝓo ip̄o debitore intercessit. Ad quod tñdet dñs Lau. de videl. q̄ Jo. anu. questionibus mercurialis sup regula Damnum de re. iur̄. li. vi. hanc questionem explanat notabiliter. et ex eius dictis elicit. xi conclusiones Quarum prima est talis. Nō recipit fideiussor a debitore obligationem sciente et contradicente vsuras debitori suo solutas. nec etiā sortem. nec quid aliud inutiliter impensuz. Plus est. n. cōtradicere eq̄z non consentire. extra de simo. c. Sicut tuis. Scōa conclusio est non repetit a debitore sciente et patiente sed nō mandante obligationem fideiussor vsuras vel indebitum solutas vel solutuz creditori et sibi imputet q̄ se obtulit. extra de re. iur̄. bona fides li. vi. Repetit tamē sortem et indebitū quod soluit. Tercia conclusio ē. non repetit a debitore sciente et mandante ip̄um obligari. ꝓ sorte tantū fideiussor soluens vsuras tum quia fines mandati excessit. tum quia ad illas obligatus non erat. Quarta conclusio ē. nō repetit a debitore fideiussor vsuras sciente et mādante i p̄m in oēm casum. vel simpliciter obligari siue fideiubere. patet. q̄ in generali mandato non inclusit indebitū. de quo verisimiliter ī specie non mandasset. de reg. iur̄. in generali li. vi. Quinta conclusio est repetit a debitore sciente et mandante i p̄m ꝓo vsuris cū sub nomine sortis inclusit eas vt est moris obligari seu fideiubere ip̄e fideiussor vsuras. quoniam iuste credere potuit illam sortem totum debitum. nec presumere debuit illud indebitum sub nomine sortis ꝓmittere. extra de presūp Quia verisimile. Sexta conclusio est repetit a debitore sciente et mandante nominatim ꝓo vsuris fideiubere fideiussor creditori solutas si iurauit illas soluere et ista est communis opinio. extra de fideiusso. c. ij. Et istam opinionem approbat Jo. an. habet tamen fideiussor optionem soluendi vel absolutionem

petendi sicut habet debitor. Septima conclusio est. repetit a debitore etiā nominatim mandante pro vsuris fideiuberi ipe fideiussor vsuras sue debitori solutas. etiam si non iurauit creditori illas soluere si ipi fideiussori debitor indemnitatē iurauit dum alias propter pignora data vel aliam causam debitori fuerit expediens vsuras solui. extra de fideiusso. c. peruenit. Octaua conclusio est. non repetit a debitore sciente ⁊ mandante nominatim pro vsuris fideiuberi ipe fideiussor creditori sponte solutas si non iurauit creditori illas soluere. nec debitor iurauit fideiussori indemnitatem nec expediebat creditori propter pignora data. vel aliam causaz ipas vsuras solui ⁊ hoc de iure fori. Sed opinio theologorum que fm Jo. an. multum fauet equitati est q̄ vrgeat debitor ad soluendum in foro conscientie. extra de re. iur. Scienti li. vi. Nona conclusio est. nō repetit a debitore sciente ⁊ mandante nominatim p̄ vsuris fideiuberi ipe fideiussor vsuras ipi creditori coacte solutas si non iurauerit creditori illas soluere. nec iurauit fideiussori indemnitatē nec expediebat creditori propter pignora data vl' aliam causam vsuras solui si fuit ipe fideiussor in culpa vt quia non excepit. secus si non fuit in culpa. Decima cōclusio est. q̄ in omni casu quo potest a debitore fideiussor vsuras repetere debet intelligi si non interuenit fraus persone ad p̄sonam constituentis ob hoc fideiussorem. de priui. ca. quanto. Undecima conclusio est. q̄ omni casu quo fideiussor a debitore vsuras repetere p̄t. poterit illas repetere a creditore cui soluit. ff. mā dati. l. si fideiussor. §. in omnibus.

Capitulū q̄rtum p̄ quos debet fieri restitutio.

Quantuz ad quartum. s. p̄ quos fieri debet restitutio. primo dicenduz de incertis. postea de certis. Quaeritur ergo vtrum dispensatio incertorum debeat fieri p̄ eum qui habet restituere vel alium cui cōmiserit. aut solum p̄ diocesanuz Rūdeo. Circa hoc sunt varie opiniones ⁊ cōtrarie. Hosti. sup. c. cum tu. extra de vsuris. ⁊ in ca. cuz sit. extra de iudeis. ⁊ in summa sua. de peni. §. fi. iuxta fi. tenet q̄ vnus de casibus p̄tinentibus ad episcopū est restitutio male ablatorum incertorum. Quod etiam tenet Jo. an. de pe. ⁊ re. c. si episcop⁹. li. vi. in glo. Et de re. iur. peccatū li. vi. Ad q̄d videtur facere q̄d habetur. xij. q. i. precipimus. Adducit etiā aliques qui tenent hanc rationem. Cum hmōi bona incerta sint p̄ animabus eorū quoz fuerūt fideliter dispensanda. ac p̄ consequens eoip̄o sint ad diuinū cultū ⁊ subuentionē pauper̄ ordinata. Solus aūt ecclesiasticus prelatus sit rector ⁊ moderator diuini cultus. ⁊ pater pauper̄. ⁊ dispensator rer̄ diuino cultui ordinatar̄. vt patz. lxxvij. dis. c. Dixisse. ⁊ in multis alijs ca. Ideo fm iudiciū eius incerta debita p̄ eū dispensanda sunt. Archi. aūt in q̄daz questione disputata p̄ eum in rosario. xiij. q. v. Non sane. tenet oppositū. Et dicit sniam Hosti. sez circa hoc supradictā esse verā in casu vbi nullus deputatus est a testatore qui hoc exequat. vt xij. q. ij. De laicis. Ubi vero certa p̄sona deputata est a testatore illa p̄sona dz exequi vt in predicto ca. de laicis. ⁊ extra de testa. c. tua nobis. imo credo q̄ ipe rapto⁹ incerta q̄ debent pauperib⁹ erogari p̄t ipa pauperib⁹ erogari, absq̄ licētia ⁊ auctoritate epi vel alteri⁹ iudicis eccl̄iastici. vt satis colligit ex extra de vsur. c. cū tu. Et hoc etiam innuit clare glo. extra de homi. c. sicut dignū. §. eos. Nec obstat illa decre. extra de iudeis. Cum sit p̄ quā p̄bat Hosti. suā opinionē. Nā illa decre. loquit̄ de iudeo nō de x̄piano. cui⁹ actus vel dispensatio merito habet̄ suspecta ab eccl̄ia quo ad x̄pianos. ideo iuste ⁊ bene dicit ibi fm p̄udentiam diocesani. que suspicio cessat in x̄piano. ⁊ sic nō dubito q̄ eps non dz se intromittere de talibus. hec Archi. Jo. de lig. Idez sentit ⁊ adducit hanc rōem. Qui indebitū extorsit obligatus est ex maleficio. vl' quasi illis quib⁹ extorsit si extant alias pauperibus. Et regula dz q̄ debitor p̄t p̄ solutionē se liberare. Insti. quib⁹ mo. tol. obli. p̄ totū. Tu qui dicis oppositū da mihi casum expressum contra regulā. Nec est verū q̄ sit in dicto. ca. Cum sit. q̄z nō loquit̄ in x̄piano sed in iudeo. vt dixit Archi. Hanc opinionē sequūtur Paul⁹ ⁊ Zenze. sup. cle. i. de priui. hoc etiā consuluerunt Jo. cal. ⁊ Recuper⁹. Idez ⁊ dns Hugo vtriusq̄ iuris peritus. ⁊ frater clarus vt bētur in quadaz summula. p̄cordauerūt in hoc q̄ nullū ius expressum hoc dicit nec in decretis nec alibi nisi q̄ epūs est p̄curator pauper̄. Illud vero adaptat. q̄ p̄t p̄curare de suo p̄prio si habet vel de bonis ecclie id est fructibus vel alijs modis. Idez q̄z sacerdotes simplices sunt impūi. p̄ maiori pte. episcopi vero reputant̄ sufficientes. hinc inoleuit q̄ hmōi restitutiones remittant̄ ad ep̄os. Vñ si confessor peritus sit ⁊ sciat in hoc sufficienter consulere ñ est necesse remittere ad ep̄os. hec ibi. Hui⁹ etiaz sententie est Jo. mo. hoc etiam innuit Inno. extra de immu. eccle. c. Quia plerisq̄. ar. xxiij. q. iij. c. Si quis rompetas. Ad rōem aūt supius inductam p̄ alia opinione posset rūderi q̄ epūs ⁊ prelati sint dispensatores rer̄ datarū eccl̄iis. non tñ sequitur. q̄ sint dispensatores omnium. que fm deum sunt in diuinum cultum. ⁊ in paupes eroganda sed solūz in diuinū cultum iam ordinata vt redditus ecclesiarum ⁊ huiusmodi. Nam si essent dispensatores erogādorum omniū. fm hoc essent dispensatores oim

Capitulū quartū.

supfluorum que diuites ex diuino precepto de/berent pauperibus erogare quod a nullo conce/ditur. Sed r.bea.Tho.se.se.q.lxij. dicit q si ille cui fieri debet restitutio omnino ignotus est de/bet restitui ei sicut potest scilicet dādo in elemo/synas pro salute eius siue sit mortuus siue vi/uus premissa tamen diligenti inquisitiōe eius Et de autoritate episcopi nihil dicit Scotus in quarto.di.xv. dicit. Si queras p̄ cuius manus debeant talia scilicet incerta dispensari. Rñdeo q̄ non inuenio quis necessario sit determinatus mediator in ista pauperibus dispensanda. Vi/detur autem mihi q̄ p̄ se ipsum consilio tamen boni viri potest pauperibus erogare hec.quia ta li mediatori ad dispensandum tribui posset de cuius fidelitate presumeret. r tamen sibi appro/priaret vel in alios vsus conuerteret q̄z deberet. Vnde vbi lex diuina vel ecclesiastica non ligat sequenda est ratio naturalis. Illa autem dictat q̄ qui tenetur restituere magis hoc faciat p̄ se q̄z p̄ alios non excludendo tamen p̄ hoc consilium boni viri.sed includendo. hec Scotus. Quidā alij faciunt circa hoc distinctionem vt videlicet quantum eoz in quibus comperit repetitio vt furto.rapina.vsura.fraude r huiusmodi dispen satio incertorum p̄tineat.ad episcopum.sed ali/orum vbi non competit repetitio. et si erogatio fienda sit pauperibus vt in ludo.iniuste acceptis a iudice pro iudicando vel a teste p̄ testimonio. meretricio r huiusmodi quilibet pro se potest dis pensare.vel de consilio cōfessoris. Ego credo sen/tentiam r opinionem Archi. r sequaciuz omni no veram r simpliciter.excepto vno casu videli cet in incertis publicorum vsurariorum. quē ca sum non dubito omnes alios excepisse intende re.quia ibi expresse r clare ius prouidit.vt scilicz p̄ dispensationem diocesani talia incerta deter/minentur r dispensentur vt extra de vsu. q̄z̄q̄. li.vi. vbi traditur forma de huiusmodi. de q̄ ba/bes supra ti.i.c xij.§.xviij. In hoc ergo casu tan/tū potest intelligi quod dicitur p̄ terciam opini onem.scilicet in vsuris publicis incertis. Et si queritur vtrum ep̄s possit per sua synodalia hoc statuere.vt.l.sibi retineat dispensationez incer/torum r alius non possit se intromittere. Dicit in hoc casu Jo. de lig. sup. c. cum sit. de vsuris q̄ quicquid dicat Jo.an. dubium est an possit. Et Jo.cal.in quodam consilio suo dicit expresse q̄ non pōt Hugo. r frater Clarus dicūt q̄ nō po/test ep̄s de iure excōmunicare sacerdotes qui se intromittunt de dispensatione incertoz.

Quātum ad secū .§.i.

dum.scilicet p̄ quos debet fieri restitutio certoz. Ad quod respondetur q̄ p̄ eum qui abstulit seu recepit vsuras r male ablata.potest etiam r per aliam personam quancunq̄z facere. In hoc enim/ vera ē regla iuris. Qui p̄ aliū facit p̄ se ipsum est ac si per se facere videatur. de regu.iur.in vi. Si ta men vicium vsure vel furti vel alterius damni est occultum. r restitutio occulto' modo per se vel p̄ alium fienda est. vt non detegatur p̄sona. ar/gu.ij.q.i.c. Si peccauerit. Caueat etiam diligē/ter q̄ cum p̄ alium facit ita faciat caute q̄ is re/cipiat cui debet. r non ille sibi retineat. quia nō esset p̄ter hoc liberatus. nec confidat de predica toribus r confessoribus r questuarijs qui que/runt pecunias non animarum salutem Et si is qui rapinam vel vsuram vel fraudem fecit nō re stituit cū hēres teneatur ad oīa onera defuncti inquantum sufficiat hereditas. tenet r ip̄e face/re dictam restitutionē. extra de vsuris.c. Vidua el. Et eadem ratione hēres hēredis. r sic in infi/nitum cū scitur ab eis hereditas obligata ad re/stitutionem p̄ter vsuras r rapinas r damna a priorib⁹ facta. Et vbi nō sufficeret hereditas ad satisfaciendum tenent legatarij r donatarij quia legari nō potest nec donari alienum. Nec excusa rentur hēredes scientes vel dubitantes vel meri to dubitare debentes ex publica fama vl' scriptu ris vel ex fideli relatu testatorē illicitos p̄tractus fecisse vel vsurarios. ex hoc q̄ nullus ponit que relam super hoc. vel postulat aliquid ab eis vt debitum.sed debent diligenter inquirere verita/tem' quantum p̄nt. Et si inueniunt sic esse noti ficent vel notificari faciant illis quib⁹ debent se offerentes ad restitutionem. r si non inuenirē/tur aliqui pauperib⁹ est erogandum. Alias eēt in eis ignorantia crassa que nō excusat. dis.xxxiij.§. fi. Et q̄z̄uis defunctis nō prosit dicta restitutio si decesserūt impenitētes. prodest tamen imo' ne cessaria est ip̄is hēredibus si volūt saluari. quia non dimittitur peccatum nisi restituatur abla/tum. de re.iur.li.vi. Si autem licitam artem ex/ercebat. vel patrimonialia tantuz habebat testa/tor. nec apparet ex fama vel scripturis de illicitis contractibus seu alieno presumere debent eum iuste acquisiuisse. quia nemo iudicandus est im memor sue salutis propie r diuini timoris. i.q vij. Sancimus. r precipue in mortis articulo. Item nota q̄ dicit Hosti. in summa ti. de vsu/ris q̄ si aliqua honesta p̄sona puta sacerdos vel episcopus tractet inter debitorem r creditorem de satisfaciendo. et dicat creditori talis mediator tantum faciam tibi reddi si ex corde residuum dimittas. non recipias me. quia mediator sum. nec debitorez cuius anime salutem quero. et cre ditor respondet se ex toto corde liberare ipsum debitorem. quare non dicam ipsum liberatum non video. nec cura qualitercunq̄z sit satisfactuz dummodo sit ei satisfactum. Si qui moueant in contrarium. hoc faciunt in odiū vsurariorum

Si quis.n.ex alia cā alīq iniuriet. equidem hoc admittit qlibet thxologus qz concordia inter ptes possit tractari. et ps eius qđ deberetur ex pacto remitti. alias titulus de transactionibꝫ inutil' esset Et quare nō idem de vsura. Dicendū g̃ et tenendū qz precibꝫ possit vel iussu iudicis. vel pactione partiū remissio fieri. et sic dicā vsurariuz absolutum. ℟ Hosti. Que quidē intelligo vera esse in foro tentioso. nō in foro conscie q̃ntū ad ea que dubia essent vtrum deberēt dari an nō. qz rōnes sunt ad vtranqꝫ ptem. vel cū dubiū est q̃ntū debeat satisfieri p aliquo dāno dato. Et ad hoc faciunt rōes quas inducit i pe Hosti. Sed vbi certum et clarū est debitū et rōe vsurarū vel alterius vsurparionis nisi creditor liberaliter remittat illud qđ remittit. etiā si de mille.x. tantū remitteret. si hoc facit qz putat se aliter nō posse residuū habere. nil valet illa remissio facta ex publico pacto quo ad aiam. vnde cum mercator infortunia passus fallit et occultans mlta ex bonis suis mobilibus vt nō ꝓueniant ad man⁹ creditorꝫ querit cōpositionē cū eis de minori q̃ntitate q̃ debeat. puta promittit rndere singulis creditoribus ad rōem.xv.solidoꝝ pro libra cū tñ posset totum dare vel cedere bonis. cui cōpositiōi assentiūt creditores. et ita recipiētes liberant eum de residuo. Certū est qz quo ad deū adhuc tenet de residuo cū illi nō sponte coacte fecerūt illā remissionez volentes potiꝰ illa pte carere q̃ toto. quinimo et si cederet bonis totaliter nil sibi reseruādo. et nō sufficiunt bona illa ad satisfaciendum. si postea peruenerit ad pinguiorem fortunaz tenet de residuo. extra de so.c. Odoardus.

De dāmis da .§.II.

tis ad inuicem inter ciuitates tpe guerre quō et ꝑ quos fieri possit remissio qñ faciūt pacē cū certis pactis et capitul'. Nota qz in quadā summula dr sic. qz q̃uis sint multi pupilli et absentes q̃ nō assentiūt. et forte etiā aliqui ꝓtradicūt et ꝓuocē. qz receperūt dāna iniuste nec eis est satisfactum. nihilominꝰ tantū est bonum pacis qz qui bñt rem publicā gerere pñt cuz cōsensu maioris ptis subiectoꝝ sibi pactis pacis subdere licite et relaxare inuicē dāna data. Et si fiat relaxatio p̃dicta tenet et valet. Nam et hoc mō pñt pro bono reipublice sibi tallias imponere et hmōi. q̃s gabellas vocant. De bonis vero clericoꝝ et religiosoꝝ nō pñt relaxationē facere laici. qz nō sūt eoꝝ foro subditi. nec de bonis ecclesiasticis permittit aliqua dispositio eis. vt di.xcvi. Bene pñt tñ hoc facere prelati spūales terraꝝ ad inuicē de ꝯsensu et quenientia clericoꝝ et religiosoꝝ qui dāna receperūt in guerra. Hanc aūt relaxationez quo ad laicos vl' clericos intelligas de dānis datis de rebus consumptis. Nā res extantes vt eq uos pānos et hmōi. qui habent et sciunt sua non esse. vt puta qz iniustū bellū fuit ex pte suoꝝ. vel si iustum ab his acceperūt a quibꝰ nō poterāt i pace tenere non pñt. vnde si dños ꝑprios inuenire pñt eis reddere teneāt. alias si nō inueniūt panpibꝰ erogare. Idem videt dicendū si de iusticia belli dubitat. Nam vbi dare bellū iustū est. res accepte efficiunt capientiū. dic̃t. i. Ius militare. que tñ debent inter eos ꝓportionabiliter distribui ꝑ duces belli. vt. xvij. q. v. Dicat nisi p publicum edictū datū sit vnicuiqꝫ qđ capit. pauperꝫ aūt et innocentū non vīr tutū bona auferre cum sine culpa nisi subsit cā non sit aliqs puniēd⁹. de re. iur'. li. vi. pena tñ tpali frequēter punit' vnus p altero diuersis de causis. vt. i. q. iiij. p totum.

De tutoribus et .§.III.

curatoribus negotioꝝ alioꝝ gestoribꝫ filiōfamili. et hmōi. qui extorserunt vel fecerunt rapinas. fraudes et damna nomine alieno. s. pro pupillis patronis vel parribus suis nil tamen eoꝝ puenit ad eos. sed ad pupillos dños vel patronos vl' patres eoꝝ. queritur vtrū ꝑ eos debeant et possit fieri restitutio ipis pupillis dñis vel parribꝰ nescientibus inuitis de bonis eoꝝ ad quos puenerunt taliter extorta. Rndeo. Quidam dicūt indistincte qz sic in foro conscientie dūmō nō imineat inde periculū vite conscie vel fame si deprehenderent. aut scandalū sequat' puta qz aliqs credit' esse furatus illa qui innocens est et hmōi Tales vt dicūt illi nō cōmittūt furtū occulte illa accipientes. cū pecunia senebris vl' ꝑ rapinas vl' fraudes habita nō sit eoꝝ. et rō est. qz cū ꝑ efficacem cām predictoꝝ. s. tutorū curatorū et hmōi. et ꝑ intermediū illoꝝ. tale iniustū lucrū deuenerit ad manus pupillorū patronorū. vel patruz. et ad restitutionē sint obligati isti mediatores iustum esse videt vt que causa illoꝝ iniuste ablata sunt nūc iuste licentiā bēant ea satisfacere. nec i pi de ꝑprio satisfacere teneant'. ar. ad hoc de reg. iur'. Omnis res vbi dicit Ebrso. Omnis res ꝑ q̃s cunqꝫ causas nascit' ꝑ easdē dissoluit'. ꝑterea ad hoc agendū predicti tenent' et in hoc gerūt vnlez curā sui et eoꝝ qui iniuste detinēt aliena. Aliq autem ꝑfectius et equ rndent ꝑ distinctionē videlicet. qz aut adhuc tales bñt in manibꝰ administrationē rez illaꝝ. aut nō. in primo casu pñt et debent restituere de bonis illoꝝ ad qđ ꝑuenit lucrū qđ bñt in manibus si nolūt remanere i pi obligati ad satisfaciendū de suo. et hoc sine occulte siue manifeste. cum sufficienti cautela qz non possint postea ab eis repeti. Et ad hoc videt' facere ratio prime opinionis. cum regula illa. Omnis. Si autem non habent amplius administrationez tūc subdistinguendū. quia aut predicti tutores. curatores et huiusmodi non pñt illa restituere de

Capitulū quintū.

suo.puta quia pauperes. Aut pñt. Et si nō pñt sufficit q̄ renuncient principalibꝫ. s. pro quibus fecerunt vsuras ⁊ hmōi. si ignorant quomō pro eis fecerunt talia illicita lucra que ad eos deuenerunt vnde ⁊ obligati sunt ad restitutionem. Et si nō satisfaciant ipi principales. habeant pro posito satisfaciendi de suo cū poterunt. Sed accipiendum aūt oculte a predictis ad hoc non tenentur nec debent ⁊ ratio est. q̄ quo ad se excusantur a restitutiōe rōe impotentie. vt. xiiij. q. vi. si res. Quo ad illos ꝑ quibꝫ fecerūt vsuras vel fraudes auferendo ab eis occulte ꝑ hoc nō prouideretur saluti eoꝝ cum remaneant obligati in conscientia ex quo sciūt talia fore facta nec velint satisfacere ⁊ sic nō dissoluit peccatū vel obligatio quo ad estimationē eoꝝ. Sed nec pōt quis a priuata ꝑsona cogi ad restitutionē male ablatoꝝ nisi per iudicē ecclesiasticū vel ciuilē. nec videt bene posse excusari a furto cū contractet rē alienā inuito dño. cū in vsura transferatur dominium per hoc etiā se exponit pluribꝫ periculis. Si aūt tales mediatores de quibꝫ dictū est pñt restituere. cū illi ad quos extorta peruenerūt nolūt restituere qui principaliter obligant. pñt petere humiliter nō per coactionē vl fraudē a creditoribꝫ vsurarū ⁊ fraudū remissionem cū penes eos non remanserit pecunia fenebris ⁊ illi qui eaꝝ habuerunt remaneant principaliter obligati q̄ remissione obtenta libere ⁊ sponte amplius nō tenebūtur sed tm̄ principales. nisi ⁊ eis fieret remissio. Q. si remissionē facere nō vellent teneāt de suo satisfacere ⁊ tūc vsq; ad q̄ntitatē solutā pro illis poterūt occulte recipe de bonis eoꝝ si alias ꝑ viaꝝ iudicij retrahere nō ꝑ pñt. ira tm̄ q̄ non sequat̄ scādalum vel periculū que semꝑ vitanda sunt. Vbi aūt mediator talis sic satisfecit debet paliquem modū cautū declarare illi qui sciebat se obligatū ad illa nō amplius teneri. vtputa si dicat se nō curare ab eo illa recipere quasi acsi donasset. vel declarare suis hꝫ eredibꝫ q̄ nō recipiant a tali ꝑsona aliquid vt debitū pro tali causa ⁊ hmōi. Bona. q. fides non patitur. vt semel exactum iteruꝫ exigatur de re. iuꝰ. li. vi.

Capitulū quintū Cui fienda sit restitutio.

Quantuꝫ ad quintum. s. cui fieda sit restitutio seu datio rei ablate vel alias illicite acquisite. Pro fundamēto notanda est distinctio quaꝫ ponit. b. Tho. se. se. q. xxij. arti. vij. dicēs. Tripliciter potest esse aliquid illicite acquisituꝫ. Vno modo quia q̄d acquirit illicite debet ei a quo est acquisitū. Et si ue nō transferatur dominiū illi? rei in accipientem vt in furto ⁊ rapina. siue transferatur. vt in vsura. tamen cōpetit repetitio. Secundo mō est aliquid illicite acquisitū ita q̄ ille qui acquisiuit non pōt illud retinere. nec tm̄ debetur ei a quo acquisiuit. q̄ ille cōtra iusticiā dedit ⁊ ipe ꝓtra iusticiā accepit. vt in simonia ⁊ in similibꝫ in quibꝫ ipa datio ⁊ acceptio est cōtra legem dei. Tercio mō dicit illicite acquisitū nō q̄ ipa acquisitio sit illicita sed illud ex q̄ acquiritur est illicitū ex q̄ transfert dominiū nec cōpetit repetitio vt in meretricio ⁊ hmōi. Nam meretrix turpiter agit ⁊ ꝓtra legē dei fornicando. sed ipsa acceptio vel datio pecunie ꝑ hmōi illicito nō est illicita. nec ꝓtra legē dei. ⁊ hoc ꝓprie dicit turpe lucrum. De illicitis ḡ isto tercio mō ꝓm Tho. ⁊ Rai. pōt dari elemosyna. ⁊ pōt etiā retineri nisi ſnp̄fluum ꝑ fraudē ⁊ dolū mulier extorsisset. q̄ illud etiā restituendū ⁊ ad hoc ꝑtinent lucra facta ex histrionatu illicito. ex duello. ex torneamento. ex sertis factis de floribꝫ ⁊ aliis hmōi. quoruꝫ vsus cōiter est ad lasciuiā ex dictis factis ⁊ ex arte mathematica seu diuinatoria. ex lucro negotiationis. aduocatiōis vel medicine in casu nō cōcesso quo ad clericos. In his dixerūt aliqui nō posse fieri elemosyna q̄ dicit puer. iij. ca. Honora dñm de tua substātia. Et itez. Honora deum de tuis iustis laboribꝫ. vt. xiiij. q. v. Elemosyna. ⁊ i. q. i. Non est putanda. sed hoc nō est verū ꝓm Tho. ⁊ Rai. ⁊ alios cōmuniter. predicta autē capitula allegata hoc intendūt q̄ nō licet dare elemosynā de male acquisitis. que. s. debent certis ꝑsonis restitui. vel q̄ nō debet ḡs facere aliq̄d illicitum vt det elemosynā. Et ꝯ quis quidā distinguant vt dicit Guil. q̄ in his que sunt ꝓhibita q̄ mala. ⁊ nō puniuntur a iure nisi infamia. vt meretriciū. duellū ⁊ hmōi. talia retineri possūt. Sed que mala sunt q̄ ꝓhibita a iure vt torneamenta. negociatio quo ad clericos ⁊ hmōi ⁊ talia non pñt retineri ad vsum suū. sed debēt pauperibus erogari. Licet hec distinctio videat esse probabilis. tm̄ quia pene sunt restringende non ampliande. Et qui nimis emūgit elicit sanguinem. credo q̄ in predictis oībus casibꝫ ⁊ similibus bonum est ⁊ salubre q̄ penitens inducatur ad erogandū pauperibus. non tm̄ cogendus ad hoc. nec si non velit. et hoc iudicādus est non esse in statu salutis si non velit huiusmodi penitentiam accipere scilicet q̄ huiusmodi lucra pauperibus eroget. nisi in casibus a iure expressis vt in simonia. ⁊ idem de eo quod datur iudici ad corrumpendum eum ⁊ huiusmodi. vt infra dicet. Secūm ergo Tho. Ray. Guil. ⁊ Anno. de huiusmodi debet dari elemosyna debito honestatis ⁊ consilij nō debito necessitatis salutis. Et sic intelligitur illud. xiiij. q. v. Qui habetis. Non est ergo illud sic acceptum restituendum ei a quo acceptum est. quia in turpi causa melior est conditio possidentis. vt. ff. de condi. ob turp. cau. l. si ob turpem. §. porro.

De illicite acquisi .§.I.

tis scdo mõ videlicet cũ illud sic acquisitũ nõ de
betur ei a quo est acqsitũ nec tñ acqrens põt reti
nere,p se illud.põt.ꝛ dz,p necessitate salutis nõ
solũ de cõsilio ꝛ bono estate paupibꝫ erogari.ꝛ hoc
rõ est ꝑm .T.bo.se.se.q.lxij. Quia ipa datio ꝛ acce
ptio est lege,phibita.vt simonia. Quidã tñ ertẽ
dũt istũ scdm modũ ad oñe lucrũ in q̃ cõmittit
peccatũ in dante ꝛ accipiẽte nõ solũ in simonia.
sed etiã in pecuñia accepta ,p adulterio.ꝛ ,p vsura
cũ quis accipit mutuũ sine cã rõnabili .puta vt
amplius vitet.inde soluit vsurã.illã vsuraz vt
dicũt qui accepit retinere nõ põt.nec tñ ei redde
re dz qui dedit.qz turpiter opat? est dãdo mutu
um ei quẽ nouerat nõ indigere. Dz.b. T.bo.nõ
dicit bo.ꝫ cũ datio est cõtra legẽ.in dicto aũt ca
su datio pecũie ,p mutuo nõ est pctm.sed accipe
illo mõ vsurario mutuũ est pctm.qz dat illi oc
casionẽ mali.vñ licet peccet mortaliter sic mutu
um accipiẽdo.debz tñ poti? reddere illi a q̃ acce
pit ꝙ paupibꝫ erogare.nisi vbi nõ inueniret il
le a quo accepit.vl etiã si vellet illã vsurã redde
re nõ vsurario sed bis a q̃bus extorsit ipe vsurari
us vsuras ,p eo satisfaciẽdo,p illa pte.ꝛ tũc debz
vsurario significare ne illi iterꝫ restituat.ꝛ preci
pue dz hoc facere cũ lnia epi vt si dictus vsurari
us vellet a beo repetere epꝰ cõpellat i pm desiste
re a repetitiõe.ꝛ terq̃ vtiliter gestũ est negociũ ei?
ratũ hñe.tñ nõ tenet ad hoc.s.inquirere vel dare
bis quibꝫ est debitor vsurari?.ꝫ sufficit q̃ resti
tuat a quo accepit.paupibus tñ erogare non dz
cũ nouit eum a quo accepit.ꝛ põt ei dare. Ad ꝺ ex
presse oñdit Aug.dicẽs. Nolite facere elemosy
nas de fenore ꝛ vsuris.xiiij.q.v.c.nolite. Nã cũ
dat paupibus qđ debet certe ꝑsone nõ liberat a
restitutiõis obligatione ad illã personã.vt habe
tur extra de homi. Sicut dignũ circa finẽ. Dz in
simonia i ꝑa datio ꝛ acceptio pecunie pro spũali
bus est ,phibita,vñ dicit.i.q.i. Anathema danti
anathema accipienti.ꝛ nõ nec sibi retinere valet
nec illi reddere q̃ dedit,sed dz de necessitate salu
tis paupibus erogare si põt.vel illi ecclie in cui?
iniuriã data est applicari vel aliter ,puideri,put
habes supra ti.i. Silr in iudicio prohibitũ est iu
dici vel assessori cũ bñt certũ salariũ accipe aliq̃d
a partibꝫ,p iudicando vel nõ iudicando bene vel
male.ꝛ testi prohibitũ est accipe ,p testimoio fe
rendo.vñ Aug. Ideo non dz vendere iudex iu
stum iudiciũ.aut testis vel testimoniũ.qz vẽdit
aduocatus iustũ patrociniũ.ꝛ iuris cõsultus ve
rũ consiliũ. Illi.n.inter vtrãqz ptẽ ad examẽ ad
hibent. Isti et vna pte cõsistũt.xiiij.q.v.nõ sane
Ad ꝺ iudex recipit pro hmõi vel testis pro se re
tinere nõ põt,sed dz illi restituere qui dedit si iu
ste dedit.puta vt iuste iudicaret intendens qđ
ammodo redimere vexationẽ suã.vñ Aug.in di
cto.c.nõ sane. Ille solet sibi male ablatã pecuni
am repetere.qz iustũ iudiciũ emit.qñ venale eẽ
nõ debuit. Dz si pecunia data fuit iudici ad eũ
corrũpendũ.vel testi.ad falsum testimoniũ dicẽ
dũ vel alicui ad falso accusandũ vel aduocato ad
iniuste aduocandum illi,datori reddi non dz.qz
turpiter dedit.nec sibi retinere põt.sed paupibꝫ
elargiri.vel illi in cui? dãnũ siue iniuriã data ẽ.
ꝛ precipue si amisisset ex hoc iustã cãm.bñtur hec
in di.c.nõ sane.prout notat ibi Jo.ꝛ Archi.ꝛ ri
q.iij.qui recte.ꝛ Inno.extra de immu.ec.qz ple
riqꝫ. Rai.ꝛ Hosti.in summis. Similiter infe
riores officiales. vt nuncij.missi.ꝛ hmõi.si ali
quid extorquent ꝑ improbitatẽ,vt denarium et
hmõi ꝑ vim,tenent paupibus erogare.ꝛ hoc vbi
certũ salariũ recipiant.vt dicit glo.in di.c. Non
sane. Nam cũ salariũ sufficiens recipiunt hi que
extorquent debent restituere si quid est notabile
Et idem videt dicendũ de notarijs.camerarijs.
ꝛ hmõi.qui pro officio suo exercendo exigũt ali
quid a ꝑsonis. Si.n.bñt sufficiens salariuz te
nentur ad restitutionẽ eoꝝ que accipiũt illis a q̃
bus accipiũt. Nec vlr excusare cõsuetudo cũ sit
irrõnabilis.ar.xiiij.q.i. Militare vel paupibus
erogare si difficile põt inueniri. Si salariũ non
hñent vel nõ sufficiens.cõsuetudo credo q̃ excu
saret.qz nemo cogit suis stipendijs militare. In
super de his qui accipiũt pecuniaz ab accusatis
aut incarceratis antecꝫ proferat sñia contra eos
vt intercedãt ,p eis ꝛ liberent. Sciendũ q̃ si ac
cusati vel incarcerati sunt culpabiles vñ ꝛ meri
to condẽnãdi.illã pecuniã nec reddere debẽt da
toribus qz turpiter dederũt,nec retinere põssi
bi qz turpiter acceperũt impediẽtes iusticiã.sed
pauperibꝫ dz erogari.ar.xiiij.q.v.qui bẽ. Si
vero sunt innocẽtes ꝛ ad redimendũ vexationez
suã dederũt ei,pcurãdo sui liberationem si inter
cessores pro eis sũt officiales salariati alias pecu
niã receptã ,p hoc reddere dñt,vel paupibꝫ eroga
re.nisi data fuisset ꝑ modũ doni ꝛ liberalitatis.
ꝛ pcipue post liberationẽ.qz tunc retineri posset.
ar.i.q.tj. Sicut e ꝑm. Et silr si intercessores non
sunt officiales salariati.ꝫ priuate ꝑsone laboran
do,p bz.iniusta liberatiõe iuste faciunt.ꝛ qđ eis
dat retinere valẽt. Itẽ de pecũia data ,p adulte
rio cõmisso vl cõmittẽdo q̃buis q̃dã dicant q̃ dz
dari ñ ei q̃ dedit nec sibi retineri.ꝫ ei dari i cui?
iniuriã data est.i.marito si vxor ei? cõmisit adul
teriũ ex quo pecuniã habuit.vidz q̃ potiꝰ debe
at dari pauperibꝰ.nisi ille marit? eẽt pauper.qz
ꝓpter paupertatẽ posset etiã cõfessor ipi mulieri
tanqꝫ pauperi dimittere. Et silr de viro cõmitte
te adulterũ quo ad vxorem caste viuentẽ. Et vi
detur esse in huiusmodi quasi idem ius sicut de
turpi lucro ꝛ meretricio.qđ etiã põt retineri sic

Capitulū quintū.

acquisitū. nisi q̄ leges ꝓhibent adulteria ⁊ puniunt. non autē simplicem fornicationē ⁊ meretricia. Nihilominus de pecunia data ꝓ adulterio nō statuunt sicut de pecunia simoniaca et aliis huiusmodi. vnde pauperibus erogari potius inducendi sunt. xiij q. v. Non sane.

De acquisito per .§. II

ludos fortune extra casus in quib̄ debet acq̄sitū perhibēi restitui. debet pauperibus erogari. q̄nq̄ etiā posset sibi retineri. Sed de hoc plene habes supra eo. li. ti. i. c. xiij. De illicite acquisitis primo mō. i. cū debeā illud acquisitū ei a quo acquisitū est. vt in furto. vsura. rapina ⁊ hmōi regula est q̄ hmōi restituēda sunt spoliatis siue sint dñi illarū rer̄ siue ad eos ꝓpectet. dūmō constet rem nō fuisse subtractā seu ablatā vt accidit in pignore depositō. cōmodato ⁊ hmōi. licet n. tales qui hñt pignora deposita ⁊ hmōi. nō sint domini ipar̄ rerū. tñ ex honesta cā illa tenent. ideo eis debent restitui talia ablata vt dñis iparū rerū ⁊ sic intelligit illud. iij. q. i. Reintegranda sunt cia spoliatis. ⁊ de resti spō. ꝓ totū. Si aūt res ablata est ab eo qui iniuste habuerat. puta per furtum vel rapinā. restituenda est dño rei non illi furoni. Quāuis aūt male faceret talis restituendo furoni a quo i pace accepat ⁊ nō dño rei ipius quē nouit. tñ fm Guil. liberatus est a restitutionis obligatiōe q̄ reposuit rē in pristinū statum Quidā tñ dicūt q̄ illud qđ acq̄rit ex vsura mētali tñ non debet illi restitui qui dedit. q̄ id a se voluntarie abdicauit. nec tñ sibi debet retinere q̄ contra legē accepit. extra de vsuris. Cōsuluit. Debet pauperib̄ erogari. ar. ad hoc extra de homi. c. Sicut dignū. de vsuris. ⁊ cū tu Sed ista iura inducta vident esse cōtra talē opinionē. Nā ibi dicitur q̄ debent ablata restitui eis quor̄ fuerūt si reperiunt. vel hꝛedib̄ eor̄. Nec aliqđ ius nec aliquis doctor solēnis facit istā distinctionē. inter vsurā mētalē ⁊ pactionalē. vt prima debeat restitui ei qui dedit. ſcđa nō. sed pauperibus erogari. Sed sicut indistincte dicit Aug de acceptis ꝓ furtum vel rapinā q̄ debēt restitui nō dari pauperibus sic inquiens. Qui cōtra ius societatis būane. furtis. rapinis. inuasionib̄. oppressionibus aliq̄ abstulerūt reddēda potius q̄ donāda censemus exēplo. Zach. xiij. q. v. Non sane. Ita et in distincte dicit idē de vsuris. Nolite facere elemosynā de vsuris q. e. q̄si diceret. hꝛc reddēda sunt nō pauperibus danda. cū. s. inueniunt qui dederūt ipas vsuras. Et cū dicit. q̄ qui dedit vsurā voluntarie illud a se abdicauit. Rndeo q̄ si dedit ex liberalitate ⁊ ꝓ modū doni vel̄ esset. ⁊ tūc recipiens hoc sciens nō tenet restituere. nec etiā pauperibus dare. Sed si dedit rōe mutui principaliter nō illud abdicauit voluntarie supple ꝑ cōdi-

tionate ne mutuans reputaret se grauatū ⁊ istū ingratū. ⁊ sic alia vice nō inueniret mutuū. ⁊ iō sibi debz restitui vsura. Si autez nil accepit vltra sortem q̄uis hoc intēderet. in nullo tenet nec illi. nec pauperibus. Ad hoc facit qđ dicit in directorio iuris. Ibi. n. dr q̄ vsurarius mētalis inducē dus est in foro penitētiali vt restituat ꝓ. c. Cōsuluit. de vsur. Et subdit. i. q̄ in foro eccl̄ie vsurarius mētalis iudicādus est male agere. ⁊ ē inducendus nō compellēdus. vt sic accepta restituat nec tanq̄ vsurarius est punīēdus in foro iudiciali sed q̄ ad deū reuera vsurari⁹ est. ⁊ tenet restituere sic accepta. ⁊ sic intētio cū effectu facit vsurariū. vt in dicto. c. Cōsuluit. ⁊ xiij. q. c. Si fenerareris. hoc notant Ber. In no. Hosti. ⁊ Goff.

Qđ huiusmodi .§. III

aūt maiori declaratione Sciendū q̄ in re q̄ debz restitui tripliciter aliquis se pōt hꝛe. q̄ aut ē verus dñs. aut hꝛes ei⁹. aut solū dispensator ē circa ipam rem. In primo casu. s. cū est verus dñs rei ablate dz sibi restitui si pōt. iij. q. i. reintegranda. ⁊ fere ꝓ tota questionē. Et hoc nisi iusto bello vel iusto edicto impiali vl̄ ecclesiastico ille cui res ablata est priuaret iure rebabēdi simpliciter ⁊ ad tempus. Nam cū cōtingeret hoc. puta q̄ tā q̄uis hꝛeticus condēnatus est dñs rei. vl̄ de crimine lese maiestatis conuictus in quib̄ casib̄ oia confiscantur post sententiā sup hoc non sibi sed fisco debent omnia sua applicari. extra de hꝛereticis. Excōicamus. In sup si dñs rei ablate nō habet administrationem bonor̄ suor̄ vt pupillus debet illud reddi tutori vel curatori. In scđo vero casu. cum. s. est legitimus hꝛes sibi dñt ablata restitui. sed cū distinctiōe tali fm Rai. q̄ si hꝛedes sint plures vnicuiq̄ fm ꝓportione sue hꝛeditarie ptis restituendū est. Si aūt hꝛes in aliqua determinata parte ⁊ q̄ntitate cōstitutus sit puta in centū vel etiā in domo ⁊ nō plus. tūc restitutio non fiet hꝛedi. sed illi vel illis quib̄ testator cōmisit dispensationē bonor̄ suorum. Si vero defunctus in morte oīa bona sua legauit pauperibus ⁊ ptis locis quibus illa legata sunt acquiritur ius in bonis defuncti pñtib̄ ⁊ futuris. vnde eis debet restitui. In tercio casu cuz. s. est dispensator rer̄ vt episcopi ⁊ alij eccl̄iar̄ prelati ⁊ gubernatores hospitaliū. distinguendum quia cuz dant aliqua alīs. aut dant de bonis suis ꝓpꝛijs. i. patrimonialibus vel ꝓ industriam acquisitis. s. scripture. doctrine ⁊ hmōi. ⁊ de huiusmodi dando quibuscūq̄ etiam malis. vt meretricibus ⁊ histrionibus. q̄uis graueter peccēt vt illud dis. lxxxvi. c. Donare. tamen non tenent ad restitutionē. nec illi qui huiusmōi recipiunt ab eis fm Rai. ⁊ Guil. Aut dant de fructib̄ ecclesiarū suarum ⁊ locor̄ piorum ad mēsam eor̄

seu vsuz specialiter deputatis. ⁊ tunc etiam male vtendo ⁊ dando male faciunt. non tñ tenentur ad restitutionē ipi nec illi qui recipiūt ab eis. ni si recipent p extorsiones fraudes ⁊ violentias ⁊ tūc tenerent. ⁊ hoc ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxij. ⁊ ſm Guil. Aut dant de bonis ecclesie deputatis ad cultū diuinū. vl capitulo distribuēdis. aut pauperib erogādis specialiter. vel etiam cū simpliciter cōmittit sue dispensationi sine distinctiōe sibi deputato ad vitā ab alijs. Et tūc si dant cā necessitatis seu elemosyne bene faciūt. nec ipi tenē tur nec qui recipiūt ad restituendū. nisi darēt ō bis que sunt distincte deputata clericis. q tunc tenerent eis de eo qđ abstulerūt ab eis. q nō est danda elemosyna de alieno. xiij. q. v. Nec. Si dant psonis honestis p patrocinio ⁊ labore quē impendūt eccl'ie. etiā laudabiliter faciūt. ⁊ hoc ſm quantitatē laboris ⁊ industrie. Ecclesiasticis enī vtilitatib deseruientē ecclīastica oportet remuneratione gaudere. xij. q. ij. c. ḋcunq. Nec g̃ plati dantes nec recipientes p hmōi tenent in aliq restituere. Sed si dant rōe parētele cū tñ nō indigeant. vel cā fauoris būani erga principes. ni si facerēt ad redimendā vexationē suā q ad tyrā nos vel silēs. vel dant cā turpitudinis vt meretricibus ⁊ hmōi. tenent ad restituendū quod sic male dederūt. nō quidē de bonis eccie. ꝫ de suis patrimonialibz si bñt vel p industriā acquisitis Illi etiā qui sic talia q̃ alijs debebant male accipiūt. debent restituere. nisi ipe q̃ dedit satisfeciſſz hec Tho. vbi supꝛ. Debent aūt dare vel successori eius q̃ dedit. vel in vtilitatē eccie cōuertere cū licentia superioris. vl paupib erogare si illa pauperibus debebant. Qui aūt recipiūt a religiosis ꝓpter iniustā cām vel sine itia superioris debēt restituere plato ipius monasterij. vel cōuentui. vl alias in vtilitatē eccl'ie ⁊ monasterij expendere. precipue si ipe prelat⁹ fuit qui male dedit. In oi aūt casu ex supradictis dz ita fieri q peccatū cuz est occultū nō manifestet. ⁊ ita q nō sequat mal⁹ scandalū. ar. di. xiij. Duo. Qui autē tenent alicui ecclesie. vel loco pio. debent id dare gubernatori seu rectori loci. nisi ille rector nō bēret iustuz titulū ⁊ vsurpatū. vel ꝓbabiliter credatur male vsurum. tunc eñ posset in vtilitatem illius loci conuerti vel successori reseruare.

Capit nlūsextum Cur fienda sit restitutio.

Vantū ad sextuz

scz cur sit fienda restitutio. Ad hoc. b Tho. ſe. ſe. q. lxij. assignat rōem videlicet. q restitutio est actus iusticie. Ad iusticiaz aūt bñdam ⁊ exercendam q̃libet tenet. Cōsistit aūt iusticia in quadā eq̃litate que tollit p vsurpationem ⁊ detentionē rei aliene. ⁊ repari nō potest nisi p iteratam dationē seu p assignationez rei ei cuius erat si pōt. ⁊ iō tenet restituere. Sed nota q̃ sicut q̃liber qui est sui iuris pōt donare rē suam ita pōt etiā remittere sibi rē debitā gratis ⁊ relaxare suo debitori. Que remissio siue donatio libere facta sine fraude ⁊ coactione postq̃ facta est ex pnīa non reuocat vt dicit Raī. ar. vij. q. i. q̃ periculosum. Sed sciendū q̃ illi qui ponūt se in manib creditoꝝ p̃mittēdo seu offerēdo se ad dandū qđ peterēt. rogantes tñ vt totū vl partem dimittant. sed nō intendūt restituere. imo sperant q̃ p modico quierabunt. alias se nō ponerent in manib eoꝝ. a peccato quidez rapine. vsure ⁊ hmōi. vel alterius male vsurpatiōis nō sunt absoluti. q peccatū p pnīam ⁊ cōfessionem dimittit quā illi verā non bñt. Sed vt sint absoluti. a debito vel obligatiōe restituendi distinguendū est ſm Egidiuz ordi. here. in quolibeto. q si creditor ꝓpria voluntate et liberalitate dimittit ⁊ donauit nō curans quicqđ debitor intenderet. nō tenet ipe debitor amplius restituere si hoc ei dare cōstat. Sed aūt si creditor deceptus vl coactus vel desperatus. i. q nunq̃ estimabat se ab eo illud debitū posse hre. vel nō posse hre totū. et ideo potius voluit hre ptem q̃ nihil. dubitans ne nihil hēret si totū vellet. Talis. n. remissio nō valet ⁊ adhuc obligat ad restituendū. Et quia hec materia multū vtilis est ⁊ necessaria sciri et in frequenti practica. ideo seriosius et plenius tractanda. ⁊ quid sentiant doct. in hoc referendum. Cum g̃ querit vtrum vsurario vel cuicunq̃ alteri qui habet aliena sufficiat in foro conscientie remissio sibi facta ab his a quibus extorsit vsuras vel alia male ablata. vel hēredibus eoꝝ si illi non viuūt. Respondet diuersimode a diuersis vt patet in. §. se. Gerardus de Senis ordi. here. asserit q̃ habens mala ablata nisi reddat aut sufficientem faciat cautionem nō potest liberari a sua obligatione per aliquem modum cuz posit aliquo modo restituere. Nec enim pōt deobligari. Primo per viam remissionis. Secō nec per viam satisfactionis. Tercio nec per viaz liberationis. Quarto nec per viam translationis. Quinto non per viam donationis. Sexto non per viam renunciationis. Septimo non per viam conuenientie ⁊ discretionis. Inducit ad hec has rationes que non videntur multum vigere. sed sine multa difficultate solui possunt per eos qui tenent q̃ absq̃ actuali restitutiōe potest tolli obligatio male ablatorum ab eo cui obligatur per quemlibet horum modorum dummodo nil fiat per fraudem vel metum l'p desperationē sciat licet non rehabendi. sed libere. sponte. gratis et scienter. Si enim fraudulenter. vel coacte fieret talis deobligatio locum habet quod dicit. et non aliter. Quod non possit tolli talis obligatio per viam remissionis nisi restituat ꝓbat hic.

Capitulū sextum.

Nullus remissionis est capax. nisi a peccato pri? desistat. sed hīs rez male ablatā q̄diu remanet obligatus ad reddendū non dicit desistere a peccato. g̃ nō est capax remissionis. ⁊ p ꝓns obligatio talis tolli nō pōt p viā remissionis. Ad qō facit regla Peccatū de re. iur. li. vi. Restitutio. n. p quā obligatio tollit est prouia remissiōi. vñ nō videt remissio fieri nisi p restōem pri? tollat obligatio. Sed ad hoc rñdet. Maior dupliciter intelligi pōt. Uno mō vt intelligat de remissiōe debiti rei ablate. ⁊ sic vīa falsa. Nam pōt alicui remitti debitū si vult creditor libere ⁊ sponte q̄uis ille debitor nō intendat dare. ⁊ nō sibi amplius obligabit fm Egidiū. Sc̄o mō vt intelligat de remissione peccati. ⁊ tūc est vera. & mior falsa. Nam hīs male oblata si nō pōt restituere vllo mō remanet obligat? ad restituendū cū poterit. vt extra de solu. c. Odoardus. Et tū desistit a peccato si penitet ⁊ ꝓponit restituere in futurū. Sz ⁊ si pōt restituere sed male. ⁊ hoc intendit facere si creditor nō remittat. talis etiā remanet obligatus ad restituendū. ⁊ tū desistit a peccato penitendo. Et qō subdit ex regla Aug. Peccatū de re. iuris li. vi. q̄ restitutio est ꝓuia remissioni, vez est nō solū de restitutiōe actuali sed etiā mentali ⁊ in ꝓposito ⁊ inequalenti. Q. aūt nō tollat p viā satisfactiōis ꝓbat sic. Satisfacere est pctōr cāsex cidere. ⁊ eor suggestionibo aditū nō indulgere. de pe. di. iij. c. satisfactio. Cū g̃ ablatio ⁊ detentio rei aliene sit cā peccati nisi ipa cā peccati excidat qō fit p oppositū suū. s. restitutionē. g̃ nisi restituatur nō vīr posse satisfacere q̄ntūcūq; accipiet creditor. Insup cū p satisfactionē nō soluz reparetur amicicia. & etiā eqlitas iusticie q̄ ablata erat p vsurpationē ⁊ detentionē. ⁊ alienationez alienoꝝ. nisi tollat cā iniusticie. ⁊ ineqlitatis q̄ fit p restōem subtracto? dñi creditori reddit qō minus bēbat q̄z debebat ab eo vsurpatiōe q̄ p? habebat q̄z debebat nō repabit iusticie eqlitas. ⁊ sic nō fiet satisfactio nisi reddat ablata. Satisfactio. n. fieri debet p ipm debitorē qui violauit iusticiā vsurpando aliena. nō p creditorem. Ad hoc pōt rñderi q̄ vnicq; peccati cā excidi non pōt nisi prestōem. sed restitutio fieri pōt non solum actu sed etiā mente ⁊ ꝓposito. alias q̄ non pōt restituere cū nil habeat seqret q̄ nō posset satisfacere p peccatis qō est falsū. Silr etiam eqlitas iusticie repari pōt. non solū p actualē restōem & etiā p aliū modū p quē sibi creditor vel iniuriā passus reputat sibi satisfactū. Fit q̄z in hmōi remissione satisfactio p debitorē qui violauit iusticiam dñi hz animū paratū ⁊ se offert ad restituēdum si nō remittit. Tercio ꝓbat q̄ nō tollat per viā liberationis sic. Chriso. dicit extra de re. iur. Omnis res p quascūq; cās nascit per easdē dissoluitur. sed obligatio talis iniusti detētoris nascitur p eius solā depranatā intentionē ⁊ voluntatem. s. rapiendo vel retinēdo alienā rē. g̃ dissolui nō poterit nisi p voluntatē sed rectificatā. s. in restituendo ablata. Et sic vīr q̄ nō sufficiat voluntas ei? cui fieri dz restitutio ad tollendā obligationē. cū nō fuerit cā ipius. Ad qō rñderi pōt q̄ voluntas depranata vsurpatoris rectificari pōt non solū p actualē restitutionē. & p intentionez voluntariā restituēdi si ille sponte noluerit remittere. Et sic nō solū voluntas creditoris. & debitoris voluntas q̄ cā fuit obligatōis cōcurrit ad liberandū obligatorē dum se offert ad satisfaciendū creditori ad placitū. Quantū ad q̄rtū. s. p viam translatiōis ⁊ acq̄sitionis dominij ꝓbat q̄ non posit tolli obligatio sic ꝓsupposito q̄ in vsura fit transferat dominiū fm q̄sdam. tūc assumit talis regula. Nullus pōt in re detinēda iustus titul? aduenire nisi prius iniustus titulus auferatur. Nā iniustus titul? auferri non pōt absq; hoc q̄ iustus titulus acquirat. ⁊ econuerso. Et idcirco erit alia actio p quā iust? titul? tollit ⁊ p quaz iust? titulus acq̄rit. nulli g̃ aduenire poterit iustus titulus p aliā actionez. Sed illi qui acq̄rit dominiū in re detinēda aduenit iust? titulus p dominij acquisitionē. g̃ si prius habuit iniustuz titulū p rei aliene vsurpatōez ⁊ detentionē oportet q̄ dict? titulus iniustus auferat p eiusdē rei restitutōem añ dominij acq̄sitionē. ⁊ sic nō ē capax dominij añ restōem. Et mlto fortiꝰ in furtis ⁊ rapinis in quibo fm oēs nō transfert dominiū. Sz ad hoc rñdet q̄ vt dictū est restitutio p q̄m aufert iniust? titulus in foro ꝓscie fieri pōt non solū manualiter & etiā metaliter dū. s. est parat? realiter reddere si nō vult dimittere. ⁊ sic ablato iniusto titulo p spōtaneā ⁊ liberā remissionē creditoris acq̄rit dominiū. Quito q̄ nō possit tolli p viā donatiōis ꝓbat sic p bas ꝓpositones. Ille cui restitutio fieri dz donare non pōt priusq; sit restitut? ⁊ ipe iniuste detinēs aliena añq; restituat ablata certificari non pōt de tali donatione vtrū sit vera donatio. primaz sic ꝓbat. Donatio nisi sit libera non ē donatio vera. v. ff. de adimē. le. l. rē legatā. Iste autē qui taliter donat. s. añq; sit restitutus nō libere donat. q̄z non libere illud habet cū nō actualiter illud bēat. Et si dicat q̄ restituendus libere pōt hre ⁊ per ꝓns ⁊ donare libere pōt. q̄z detentor bonoꝝ suoꝝ paratus est reddere. talis instantia nihil valet. q̄z restituendus certificari nō potest q̄ talis habens sua male ablata sit paratus ad ea restituēduz. nisi ea statim cum potest reddat. vel pro eis reddendis sufficiētem faciat cautionem. quod pertinet ad scdam propositionem. Nam ⁊ si videantur aliqua signa quibus paratum se ostendat ad satisfaciendum non probantur esse sufficientia cū illis vti possit ita qui non habet intentionē restituendi

ſicut ille qui habēt. Et talis alienoꝝ detentor in iuſtus cui donario fit añ reſtōem. nō pōt eam vt veră donationē acceptare cū bona cōſcia. Ad qđ rñdeť q nō ſolū donari pñt res habite. ſed iura & actiones & q̄ ſperank bñ. nec ꝓpterea pōt dici non eſſe donatio libera. qz res nō actu bētur. Et cū negocium agať & diſcutiať fm foꝝ conſcie vbi credendū eſt cuilibet ꝑ ſe & etiaz cōtra ſe. & nemo ſit arbitrād⁹ in memoꝝ ſue ſalutis. vt dicit. i. q. vij. Sancimus eţq debitor offert ſe paratuz ad reſtituendū ſi vult. rogat tñ vt doner nō coactus. nō deceptus ſ ſpontane⁹ pōt ſibi ꝑſuadere & credere libere donaſſe. ꝑcipue cū nō egeat multū. Nec preſumiť q̄s de facili iactare ſua & donare. Secto q nō poſſit tolli ꝑ viă renūciatiōis probat ſic. Vbi renūciario nō bz locū obligatio tolli nō poteſt ꝑ viă renūciatiōis. ſ anteq̄z fiat male ablato tū reſtitutio nō pōt ille cui fieri dz reſtitutio renunciare. q̄ nō pōt tolli obligatio detinētis iniuſte aliena ꝑ viă renūciatiōis. Maior ē nota. Ꝺ⁹ minor ꝓbat. Nā renūciatio illa q̄ fit a ſpoliato ante q̄z reſtituať i pſa decernit nulla eſſe ſicut .xij. q. i. Epīs. & extra de reſti ſpo. c. Solicite. & hoc iō qz nō preſumit libere fieri. qz non eſt veriſimile q ſponte iuri ſuo renūciauerit q renūciat ſpoliat⁹. ſic in ꝓpoſito videť dicendū q renūcians creditor nō reſtitut⁹ nō vi⁹ ſponte renūciare. ſ vt coactus & hmōi. Ad qđ rñdeť q ea q̄ continent in dictis. c. bñt locū in foro cōtentioſo vbi ꝓcedit ꝑ preſumptōem. Sed in foro conſcie etiā ſpoliat⁹ pōt renūciare iuri ſuo. vt i ꝓpoſito. Preterea eo i ꝑpo q offert ſe ei ad reſtōem ſi vult iā reueſtit et reſtituit eū iuri ſuo. Septīo q nō poſſit tolli per viă conuentiōis aut diſcretiōis ꝓbat ſic. Suppoſito dicto regle peccatū li. vi. Obligatio illa q̄ iniuſtus detētor alienoꝝ eſt obligat⁹ ad reſtitutionē. neceſſarie eſt q tollať ꝑ viă reſtōis. vel aliaz viă equipollentē. Et q̄rendo q̄ ſit viă eq̄pollens reſtitutioni ſi dicať q ſit viă remiſſiōis vel donationis ſequiť inter alia iſtud inc̄ōueniens q poteſt dici reſtitutio. & tñ in poſſeſſiōe mūne poſit⁹ qđ pz eſſe falſum ꝑ id qđ bētur. ff. de ver. ſig. l. plus eſt. Dicit. n. ibi q reſtituere eſt nō ſolū preſentiā rei ꝑbere ſ etiā poſſeſſiōē facere. fructuſq̄ reddere quapropter nullus pōt dici reſtitut⁹ niſi in poſſeſſione fuerit cōſtitutus. Sig̃ remiſſio que fit añ reſtōem eq̄pollear reſtitutōi ipi. ſequitur hoc inc̄ōueniens q etiā nō poſitus in poſſeſſione dicet reſtitutus. Sed ad hoc rñdeť q in foro conſcie & ab Aug. nō ſumit ita ſtricte reſtitutio ſicut in foro cōtentioſo fm iura. Nā quōcunq̄ impleať volūtas creditoris a debitore de reſtitutio facta. Et cū q̄s cedit bonis etiam anteq̄z ponat eos in poſſeſſionē reſtituit quo ad conſciam. Qđ dicit ꝑfatus Gerardus. ſ. q nō ſufficit remiſſio nec pōt liberari niſi reſtituat ſi pōt /videť habere locū q̄n remiſſio fieret nō libere & ſincere ſed remittens induceť ad hoc vi. fraude ſ timore ſeu deſperatiōe. ſ. nil inde conſequēdi. Hanc eandē queſtionē formās Lau. de ridol. in tractatu de vſuris. pri⁹ recitat opionez hoc. dicit Glo. ſcđa in regula peccatū tenet q ſic. Sed Di. ibidem cōtra. ſ. q nō ſufficit niſi pecunia ſit parata reſtitutioni. Quoꝝdam vero theologoꝝ opio fuit q etiā nō ſufficit q res ſit parata reſtitutiōi ſed oꝑtet q offerať. Jo. an. ibidem ſuper glo. de mum aſſumit viă mediaz dicens q aut gerit in mente vſurarius reſtituere. & tūc remiſſio ſufficit aut nō. & tūc ſecus. Sed Fede. dō ſenis in ope ſuo firmat indiſtincte opinionē glo. ſupradicte ſic dicens. Si is cui reſtitui debent pecuniel ma le ablata. nō coactus vel decept⁹. nō circūuentus & omni dolo vi & calliditate & metu ceſſantibus etiā precibo vel ſeruicioꝝ exhibitiōe inductus pecuniam ſibi debitā nō oblatam nec reſtitutōi parata vſurario dimittat. liberat⁹ eſt vſurarius a reſtitutiōe non tñ a peccato qđ cōtraxit exercēdo vſuras niſi & de illo peccato pniaz agat. Poteſt etiam dici q p⁹ eſt q ſi vſurario ꝑſeuerāte in crimine & non diſpoſito ad aliquā reſtitutionez. is qui debet recipe vſuras remittat illas. ꝓpio motu vel ad petitionē vſurarij. liberatus eſt vſurarius a reſtitutione rei. & ſi non a peccato. qz de hoc oꝑtet ſatiſfacere deo per penitentiam. hoc ille. Hanc opioez firmare videť Hoſti. in ſumma. & Archi. de vſur. in. c. q̄z. li. vi. ſup verbo ſatiſfactum dicēs. Satiſfactū accipim⁹ quōcunq̄ volūtati creditoris ſatisfiat. Idē Lap⁹ de caſti. Jō Gof. & Guil. Idemū inde Lau. ſic cōcludit. Ut tollať oīno oīs dubitatio an ſit l nō ſit liber animus remittētis. & ꝑ ꝑns clara conſcia vſurarij. & vt facilius inducanť hoies ad contritionē & de cetero a talibo abſtineant. cautū eſt predicare q non ſufficit remiſſio facta q̄uis ſe diſponat ad ſatiſfaciendū ſi non remitteret creditor & cauſa q oꝑtet q pecunia ſit reſtitutiōi parata. & cauſſime q offerať pecunia. vel qđ plus eſt q ponatur in manibo creditoris. Sed de iure etiā in foro conſcientie puto illam glo. cuius opinionem ſequiť Fede. vt dictū eſt eſſe veriſſimā. & ad hoc inducit ipe Fede. plures rationes. Et prima eſt talis. In maioribo criminibus. ſicut eſt i crimine furti vel rapine vel violentie. re furtiua vel rapta remanente apud furē & raptorē de voluntate dñi purgať viriū furti vel rapine ſine aliq̄ reſtitutione. vt. ff. de preca. l. certe. ergo purgať virium vſure remanente vſura apud vſurariū de voluntate dñi. & q illa ſint maiora crimina. ꝓz ex maioritate pene ſiue agať ciuiliter ſiue criminaliter. Grauius añt peccatū eſt qđ grauius punit. vt. xxiij. q. i. Nō afferam⁹. Scđa rō eſt. q in crimine vſuraz & in alijs maioribo ſufficit cōdigna

Capitulum Textum.

facere satisfactiõz extra de rap.c.i. vt q̃s sit liberatus peccato.extra de vsu.quãto. Sed satisfactũ intelligit quodcũq; desideriũ creditoris implea tur etiã si nõ soluat.vt.ff.q̃ satisda.co.l.i. Tercia rõ est q̃ videt ꝑm eũ insolubilis ee. Sũt q̃dã spe/ ciales casus in q̃bus obligatis ad restitutiõez non iustic remissio.vt de censi.exigit.li.vi.ꝛ ibi ꝺ hoc ꝙ in alijs casibꝫ stabit regula.s.q̃ sufficit remis/ sio. Idẽ tenet Pe.ꝺ palu.in q̃rto dis.xv.q̃ dic̃ q̃ obligat? restitutõi excusat ꝑ remissiõez creditoꝛis.qz ꝑ acceptatiõez tollit. Et hoc nisi sit talis ꝑ sona q̃ nõ habeat administrationẽ, vel q̃ nõ põt dare nec ꝑ cõsequẽs ẽmittere.qz ẽmittere ẽ dona re. Itẽq; in iure ẽ cautũ q̃ remissio ñ valeat.tũc nõ excusat, sicut in iudice delegato q̃ munera et expẽsas recipiẽs vel extoꝛquẽs tenet reddere nll̃a partiũ remissiõe sibi ꝓfutura, extra de rescrip.c. Statũ li.vi. Et de visitante iure ordinario reci/ piente munus ad cuius duplũ restituẽdũ tenet de censi.c.exigit.li.vi.hec. Pe.q̃ si q̃s obijceret re gulã. Nõ dimittit peccatũ nisi restituat ablatuz qꝺ ẽ ꝟbum Aug. Et restituere ẽ rẽ in pristinũ sta tum reponere.vñ nõ videt sufficere remissio. Ad hoc rñdet ꝑdictus Pe.ꝛ Lau.post fede.ꝺ sentis q̃ Aug.in ꝑdicta regula nõ habuit respectũ ad strictã significatõez ꝟbi.ß ad mentẽ eius q̃ ꝟbis ꝑferẽda ẽ extra de ꝟbo sig.c.intelligẽtia.ꝛ.c. ꝑte/ rea. Jõ itelligẽdũ fuit q̃ si offendilti ꝓximũ tuũ rapiendo.furãdo.vsuras extoꝛquẽdo.recõciliet te cum ipo.ꝛ cõiter qz hoies nõ iactãt pecunias suas.sz volunt sibi restitui res ablatas. ꝓterea Aug.se retulit ad ꝟbũ restõis. Et q̃ sic intellexit ondit multiplicit.hec ille. q̃ aũt dicit Lau.sup̃ eẽ ꝑdicãdũ nõ sufficere remissionẽ nisi fiãt ea q̃ dicũt diuersi nõ videt tutũ vl cautũ. Nã ex tali ꝑdicatõe põt sequi ita piculũ aiaꝝ sicut cautela. Sicut.n. ꝑdicatoꝛ ꝺz sibi cauere a ꝑdicãdo ea q̃ bñt hoies inducere ad malũ.ꝛ alleuiãdo mala: Ita debet sibi cauere a ꝑdicãdo scrupulosa ꝛ ar dua q̃ñ cõis opinio ẽ in ꝓriũ.hoc enĩ eẽt inicere laqueũ animabꝫ.qꝺ fieri nõ ꝺz.xxvij.q.i. Vidu as. Audiẽdo.n.talia ꝛ nõ seruãdo cũ exauditis formet sibi cõsciam hoc sibi necessario fiendũ. q̃ habuit huiusmõi remissionẽ ꝛ ex difficultate no lit se ponere ad faciendũ erit in malo statu rõne consciẽ sibi facte sup̃ eo in quo bñ poterat trãsi/ re cũ dona consciã. Preterea si ꝑdicator in predi catõe hoc dicat.s.nõ sufficere remissionẽ nisi ꝛc. ꝛ postea in audientia cõfessiõis faciat cõtrariũ ꝛ dicat illi sufficere.nõ enĩ ex hoc põt sequi magnũ scandalũ cõtra doctrinã ꝑdicationis. Ex hoc enĩz poterũt hoies credere sic eẽ de multis alijs que predicatoꝛes dicũt.s.q̃ nõ sunt simplicit̃ vera sz ad terroꝛem dicta.ꝛ sic picturabit doctrina fideꝛ. Nõ video etiã q̃ cũ bona ꝓscia absq; sui magno peccato possit hoc dicere in ꝑdicatõe si sentiat cõ/ trariũ.qz cõiter hoc tenẽt doc. Sz ꝛ si teneret ali/ quã aliaꝝ opinionũ cũ ille sint scrupulosẽ ñ debz velle oẽs inducere ad scrupulos suos. Nec; g̃ ꝑ/ dicãdo dicat q̃ sufficit remissio ne iducat occasio nẽ mali.ꝛ aperiat̃ via vsu.ꝛ.nec; dicat q̃ ñ suffic̃ ne dicat mẽdaciũ.vl scrupulos ꝛ laqueos iniciat auditoꝛibꝫ.sed dicat qꝺ dicit Augu.q̃ oportet q̃ restituat si põt.xiij.q.vi.c.si res ꝛ in restitutiõe includit̃ remissio. Sed quid posit remissionẽ libe re facta ꝛ vere vsurario ipe vsurarius mandat in testamẽto suo reddi vsuras.nunq̃d qꝺ semel re/ missuz est debet restitui his quibꝫ tenebat prius. Dicẽdũ ꝑm Fede.vbi sup̃ q̃ in hoc distiguẽdũ est.qz aut talis testator locutus ẽ ꝟbis trãsfe/ rentia se ad factũ vt pura qz iubet vsuras restitui his quibꝫ debebat ea restituere.ꝛ qui ꝓbarẽt eas soluisse.ꝛ tũc nõ obstante remissione tenebit̃ sa/ tisfacere hꝛes.ꝛ hoc casu loquit̃.c.ad nostraz.de iureiurã. Aut loquitur ꝙ ꝟbis trãsferentia se ad ius nõ ad factũ.vt pura qz iubet ea restitui quibꝫ ꝺz.ꝛ tũc sec? dicẽdũ ẽ.hec ille. Itẽ sciendũ q̃ cũ alicui fit remissio libere ꝛ sine fraude.nõ tenet̃ ta lis illꝺ qꝺ sibi remissum ẽ pauperibꝫ dare.sibi enĩ acquit̃ illud ius seu debitũ nõ pauperibꝫ.sic nec q̃s tenet̃ pauꝓbꝫ dare qꝺ sibi donatũ ẽ. Ho sti.i summa ti.de vsur.dic̃ q̃ si fenerator ptẽ pe/ cunie fenebꝛis restituat ei a quo habuerat vel hꝛe redi suo.ꝛ de volũtate eius ptẽ restituat.dicunt theologi indistincte q̃ nõ ẽ liberat? nisi totũ of/ ferat. Tu dicas q̃ si ex pacto fit ẽ liberatus.extra de simo.c.veniẽs. Si aũt vsurari? ptẽ liberalit̃ ꝛ sine pacto soluat ꝛ offerat.ꝛ ꝺ altera pte miseri cordiã petat.ꝛ creditoꝛ liberalit̃ dimittat libera / tus ẽ debitoꝛ.nec vlterius ad restitutionẽ tenet̃. sic nec tenet̃ si gratis accepisset gratis̃ oblatũ.ꝑm Goff.tñ bonus iudex hic ex certis cõiecturis mo dũ sui animi iformabit. Nã si creditoꝛ est pauꝓ ꝛ inops ꝛ vsurarius ẽ diues ꝛ potẽs, nõ ꝓsumo q̃ creditoꝛ ipm vsurariũ spõte ex corde liberet. ß hoc faciat qz vltra recupare nõ põt.ꝛ vt illꝺ ran tillũ qꝺ offert recupet ꝛ ñ amitteret. Si ꝟo cre/ ditoꝛ sit diues ꝛ potens q̃ etiaz cõsueuit nimis et ioculatoꝛibꝫ tandũdẽ de suo donare vel plus re/ quẽter ꝓsumi põt q̃ ex corde hoc faciat.hoc ille. Itẽ nota ꝑm q̃sdã q̃ quĩq; sunt mõi satisfaciẽdi Primus modus ẽ cũ pecunia libere offert. Se/ cũdus modus ẽ cũ pecuniã ñ ꝺz ꝛ offert pigno/ ra. Tercius ẽ cũ nec pecuniã ꝺz nec pignoꝛa con gruẽtia.facit tñ instrumẽtũ vt hꝛes cõpellatur ad restitutõez.ꝛ etiã ipemet. Quartus modus ẽ cũ mediãte sacerdote vel aliquo religioso fit vo/ lũtaria ꝛ libera cõcordia.iste tñ modus semp ꝺz ostendere creditoꝛi velle ꝛ posse liberũ debitoꝛis. Quitus modus ẽ cũ cõsensu ꝛ misericordia cre ditoꝛis ponit debitoꝛ aliquã possessionẽ in man? alicuius honesti viri ex cuius fructibꝫ soluantur.

per tps debita. deinde possessio ad heredes trā/
sibit ⁊ reuertat vt ita dz pmanere ꝓ incertis hec
ibi. Itē Archi. in rosario. xiij. q. v. nō sane. dicit
q Hosti. dicebat q in his inqbꝫ ē peccatū mor/
tale fm legē diuinā. vt in furtu vel in rapina di/
spēsare non pōt epus. imo nec etiā papa vt aliq
dicūt quo min⁹ pniam agat ⁊ restitutio fiat si po
test extra de vsur. Cū tu. In his vero ī qbus est
peccatū mortale fm iusʒ positiuū ⁊ cū epis seu in
feriorib⁹ pape interdicta est dispēsatio. null⁹ di/
spensare vel dilatōnē pstare pōt nisi solus papa
iij. q. j. Reintegrāda. vel hi qbus spāliter ꝑmittit
Si vero nō ē interdicta. poterit hec ibi. Sed q
dicit papā nō posse dispēsare in his restōnibus
vbi ē peccatū mortale ꝑpetratū in vsurpatiōe cō/
tra legē diuinā facta. vt in furto. rapina. vsura. ⁊
huiusmōi, quo min⁹ restitutio fiat si pōt. videt
intelligēdū quo ad restōnez certoꝝ. cū. s. sciunt p
sone, vel quo ad incerta cū dispensaret absqꝫ cā
rōnabili. vel saltē dubia, ꝓ libitu voluntatis. Nō
enī pōt tollere q̄ sunt ꝓpria hoīm ⁊ dare alijs si/
ne cā. sed cū cā rōnabili pōt puta p modū pene.
vt cū auferret imperiū vl regnū alicui ꝓpter de/
merita sua q̄z eēt inimic⁹ ecclie vel hereticus vel
scismaticus, nec se vellet corrigere, vel cū faceret
mouere bellū ꝓtra aliquē dōm vel ciuitatē ꝑse/
quentē ecclesiā. vel fauentē hereticis. vl tenentē
bona ecclesie. ⁊ traderet alijs dignitatē iura ⁊ bo
na illoꝝ. sicut factū est pluries. Nec papa pōt cū
bona ꝓscia q̄ pauperibus debent dispēsare ⁊ da/
re diuitibus sine rōnabili cā. sꝫ cū cā rōnabili po
test talibus obligatis remittere seu vt pauperib⁹
dare ea q̄ acquisierūt p furta. rapinas. ⁊ vsuras.
cū sunt certa sup oēs alios cū sit sup̄mus ⁊ vni/
uersalis pr̄ pauperū magis q̄ epi q̄ in huiusmōi
dispensare solēt. vt. lxxxviij. dis. c. Epus. Quia
etiā habet plenitudinē ptātis in dispēsatione bo
noꝝ ecclīasticoꝝ ⁊ plenā iurisdictōez in terris ec/
clesie, forte ꝺ huiusmōi bonis. s. ecclesiaꝝ ⁊ eoꝝ q̄
habitant in terris ecclesie posset remittere debi/
ta ex furto ⁊ rapina et vsura etiā cū sciunt ꝑsone
sine eoꝝ ꝓsensu ex aliqua cā rōnabili. Nā quot
tidie hoc fit vt iura vnius ecclesie ⁊ fructꝰ auferat
⁊ det alteri q̄ curato illius ecclesie cuz causa tñ
vt credit rōnabili. Et sic multo magꝭ pōt in huiꝰ
mōi dare dilatōez. q̄z plus ē dimittere debitū q̄
dilationē dare ad soluendū. Queritur etiā vtrum
sup incertis cuz epo q̄ est pr̄ pauperū possit fieri
compositio vel transactio? Rñdet Lau. de ridol.
Sciendū q̄ Pau. in cle. ij. de pe. ⁊ re. hunc pas/
sum examinat. ⁊ finaliter determinat q̄ non per
illū tex. ⁊ p. c. licet. de offi. vica. li. vi. Vult enīz q̄
sine mandato apostolico id facere nequeant epi
nisi ꝓponerēt de tanta quātitate quāta ē illa ad
quā ascēdūt. ⁊ nō de minori. Cōtrariū seruat. sꝫ
facta ꝓputatōe ferat demū sn̄ia taxatiua iporuz
incertoꝝ. Et si vera sunt q̄ dicit Pau. q̄d videt
de iure. nec videt ꝓtraria ꝓsuetudo valere multo
tam anie illaquearent. Ter. tñ illi videre meo si
ꝓbāt ita clare. vnde forte posset rñderi q̄ non est
credendū q̄ papa qui ꝑfecit epos pr̄es pauperū
indistincte nō ꝓcessisset eis in specie q̄ ex cā pos/
sent cū talibꝫ trāsigere. Et isti hñt minorē prātē
q̄ illi quib⁹ libera administratio ē ꝓcessa. Itē
nō simpliciter donāt. Itē papa scit talē ꝓsuetudi
nē et diu tolerauit. Fiunt tñ taxationes p sn̄iam
hec Lau. Forte posset dici q̄ quo ad eccl̄iam mi/
litantē valet dictū Lau. et etiā quo ad deū et ec/
clesiā triūphantē cū ex cā rōnabili facit ꝓpositio
nē de minori quātitate q̄ sint incerta. puta quia
residuū dimittit ei vt pauperi, cū alias nō posꝫ
viuere sine indecēcia sui stat⁹ multum notabili.
Sꝫ vbi absqꝫ hac cā epus sciens ꝓponat ꝺ mi/
nori q̄ntitate notabilit valet dictū Pau. in foro
dei. Nō. n. credendū ē papā fecisse epos dispēsa/
tores bonoꝝ paupꝝ vt pñt ꝓ libito voluntat⁹ re/
mittere vel ꝓponere sup incertis. vt de his hoies
possimodū pompose viuāt. Nec ipe papa pōt cū
bona ꝓscia absqꝫ aliq̄ causa rōnabili facere hui⁹
modi taxatōes longe min⁹ q̄ sit debitū incerto
rū. et residuū illi⁹ sciens debitoribus dare cū oīa
plene ⁊ bñ possint restituere. Sec⁹ aūt cū dubita
tur vtꝝ restituere possit debitoꝝ ꝓ incertis. Nā in
dubio semꝑ interꝑādū ē factū pape ꝓ matꝛie in
bonū. vt dis. xl. Nō nos cū glo. Papa. n. et si ha/
beat plenitudinē ptātis errare pōt vt hō. Et int̄
cetera sue ptātis nō aufert sibi ista cōis hominū
cōdictio q̄n possit peccare mortaliꝫ, et descendere
ad inferos. et grauius ceteꝝ puniēdus si deliqnt
vt ꝺz dis. xl. Si papa. et in glo. Insup cū restitu/
tio certoꝝ ꝺ beat p̄cedere restitutionē incertoꝝ.
q̄ epi circa vsurarios publicos vt licentiēt ad fa
cramēta ecclesie. et sepulturā ꝓpter q̄ ponāt sup cer
ta quātitate ꝓ incertis quā sibi solēt inburiare
magꝭ q̄ pauperib⁹ dare. et de certis ñ ꝓuideant
sufficiēter vt reddant integraliť. min⁹ bene facīt
Quinīmo si nō sufficerēt bona q̄ remanēt vsura
rijs vel heredibus eoꝝ. tenent q̄ acceperūt ꝓ incer
tis ꝓtri buere ꝓ restōne certoꝝ ; alias iures sunt
et latrones auferentes que debent certis ꝑsonis
extra ꝺ vsuꝫ. Cū tu. xiij. q. vi. Si res. Sꝫ ꝑsue
tudo in hoc non excusat que potius dicenda est
corruptela. quia contra ius diuinum. dis. viij.
Que contra mores. xxxij. q. vij. flagitia.

Capitulū septimū de modo et ordine restituēdi

Quantum ad sep

timū de mō restituēdi seu ordine. Cir
ca quod ꝑsiderāda sunt tria. Primū
est q̄ restitutio certoꝝ ꝓponenda est restitutioni
incertoꝝ. Sciendū igitur q̄ certa omnia obliga
ta restitutioni. i. cū sciunt ꝑsone quib⁹ facienda est

Capitulū Septimum

prius integraliter soluēda sunt q̄ restituant᷑ incerta q̄ sc̄z scitur vel dubitat᷑ bona restituentis non sufficere ad vtrūq̄. Nam tunc restituenda sūt plene pa⁹ & integralit᷑ certa. & hoc triplici rōe

Primo ratione successionis.

Secundo ratione obligationis.

Tercio ratione similitudinis.

Quantū igit᷑ ad primā rōem sc̄z successionis advertendū diligenter q̄ non succedit in pauperib⁹ ip̄e p̄p̄s nisi quando nō reperiunt᷑ p̄sone certe quibus restitui deēnt certe vt quasi p̄ substitutionē succedere videatur ac si diceret testator. dimitto meos heredes tales & tales quib⁹ debeo. vel etiā si nō debeo. sed si eos nō repiat᷑ p̄tingat. substituo mihi p̄ in cū pauperib⁹. Quantū ad sc̄dam rationē sc̄z obligatōis p̄batur hoc sic. Naz pauperib⁹ nō tenent᷑ hēredes dare sc̄z p̄ restitutōe incertoz nisi vnica rōne sc̄z in foro dei. Sed creditoribus certus tenet᷑ duplici rōne sc̄z in foro dei. & in foro mundi. q̄z hēredes possunt a creditoribus in iudicio p̄uēiri. Quantū ad terciā rōnem m. l. similitudinis p̄bat᷑ idē a simili de voto simplici & solenni. Nam votū simplex nō ita obligat sicut id q̄d est solenne nam simplex obligat quo ad deū solenne quo ad deum et forum mūdi. vñ & simplex votū impedit mātimoniū p̄hendū. sed nō dirimit p̄tractū. Solēne aūt & impedit. & p̄tractū dirimit vt patet dis. xxvij. p totū. Et rō huius est quia in voto simplici est vnuz vinculum ligans in solenni duplex.

De restitutione .§. I.

vero certoz sciendū est q̄ restitutio etiā fieri debet cū quodā ordine. Pro cui⁹ declaratōe notandū q̄ fm triplicē voluntatē creditoris contingit debitorem habere substantiam eius.

Et prima est violentata.

Secunda conditionata.

Tercia conformata.

Prima reperit᷑ in rapina. furto. & similib⁹. Secūda in vsura. Tercia in p̄tractib⁹ iustis. Et fm hāc triplicē volūtatis gradū. varie prius & p̄steriusb⁹ restituere obligat᷑. Cū igit᷑ prima voluntate sc̄z violētata debitor tenet᷑. vtputa q̄z abstulit p furtū & rapinas & h⁹mōi violētias talia p̄us restituēda sūt q̄ vsura & alia debita. & b⁹ ꝓpt tria. s.

Propter offensionem.

Propter expropriationem.

Propter compulsionem.

Propter offensionē q̄dem. Nā maior in eis interest iniuria. q̄z illa penit⁹ sunt inuolūtaria. s. rapina furtū. & huiusmōi. Vsura vero aliq̄ modo est voluntaria scilicet voluntate conditionata. Ꝓpterea de sui natura minorē iniuriā sapit in p̄iudicū. Alia vero debita sine iniuria fiūt q̄z volūtaria sunt. puta illud q̄d debet rōne emptionis facte alicu⁹ rei vel rōne mutui licīti & huiusmōi. Et ideo rapina & furtū p̄us restui debēt q̄ ipsa vsura & alia debita licito modo p̄tracta. & eadem rōne p̄us rapina q̄z grauior in ea violentia & iniuria q̄ in furto. Sc̄o debet talis ordo seruari ꝓpter expropriationem. Nā in rapina & furto secūdū oēs dñium nō trāsfert᷑ & iō talia nūq̄ fiūt taliter possidentis. In vsura vero dominium transferre videtur. Tercio seruandus est talis ordo ꝓpter cōpulsionē. Magis enī debitor cōpellitur & artat᷑ a iure restituere q̄ extorsit p furtū et rapinā q̄ q̄ habuit p vsurā. Nā ad restitutionez vsure ꝓpellitur diuino & ecclastico iure. sed ad restituendū rapinā artat᷑ iure diuino ecclesiastico & ciuili. Ex quib⁹ seqnit᷑ q̄ debitor si nō p̄t insolidū restituere q̄d extorsit per rapinam & furtū. & etiā q̄d habuit p vsurā. tenet᷑ insolidū restituere p̄us q̄d habuit p rapinā & furtū. quā q̄d būit p vsurā. & hoc tū rōne volūtatis concurrētis. q̄z in soluēte vsurā aliq̄ modo volūtas eius concurrit ad illā expoliationē vsure. Sz expoliatus p furtū seu rapinā ꝓtra omnē suā voluntatē spoliat᷑ tuz etiā rōne iuris coartātis. Nā a iure ciuili ꝓpellit᷑ hō ad restitutionē rapine & furti insolidū etiā si nō habeat ad restituendū vsuras. Hui⁹ mōie est Gerar. ordi. hēre. Que vident᷑ rōnabiliter dicta hoc excepto. s. q̄ debeat p̄us restitui rapina furtū & vsura q̄ debita licito mō contracta. hoc. n. esset offerre holocaustū d̄ rapina. Sicut. n. iniuste acciperet᷑ ab aliq̄ diuite vt daret᷑ elemosina pauperi vt dicit Aug. xiij. q. v. Forte. Ita etiā iuste videtur vt de eo q̄d iuste debet᷑ alteri. puta honesti mutui vel emptōis vel alicu⁹ licīti ꝓtractus. restituat alienū. hoc. n. eēt rapere alienū vt reddat alienū. Et ñ sunt faciēda mala vt veniāt bōa vt ait ap̄s ad ro. iij. c. Ad hoc ar. xiij. q. iij. Neq̄ ei

Quātū ad secun .§. II.

daz volūtatē que dr ꝓditionata q̄. s. cadit in vsura dicit Alex. lomb. q̄ p̄us tenet᷑ restituere q̄ habuit p vsurā q̄ q̄ būit p alios ꝓtractus volūtarie factos. & hui⁹ rō est q̄z in restitutōe debitorū solū seruat᷑ iustitia sz in restitutōe vsure & male ablataz nō solū iustitia seruat᷑. sz etiā iniuria dō & p̄imo facta ammouet᷑. Et ideo restitutio vsure p̄ferenda ē si tū ꝓtrariū seruet᷑ q̄. s. talia debita iusta in satisfactōe p̄ponant᷑ male ablatis. aduertēdū q̄ in duplici casu hoc fieri p̄t. s. q̄n debita sunt dare maiestia. & restitutio male ablatorū nō sic. sz obscure sic inquirēde. Sc̄o quādo res que debet᷑ ē determinata puta. l. vl' joo. & male ablata indeterminata. Nam dazt semp̄ precedit obscuz in iure. & determinata rē indeterminatam. sed illud cōiter nō seruat᷑. etiā extra p̄dictos duos casus q̄d etiā videt᷑ rōnabilit᷑ fieri. q̄z inde cens videt᷑ vsurā debere restitui. de re iuste alteri

obligata. Nam ꝑ hoc nō tollit iniuria facta ꝓximo ⁊ deo sed addit noua qꝛ alienū auferetur nec enī tenet deo ⁊ ꝓximo rōe vsure ꝑpetrate vl alterius male ablati nisi inquātū pōt de iure .ar. de re.iur.li.vi. Nemo ad ipossibile obligat. Si igit nō pōt restituere vsurā nisi ſ̄btrahēdo ius alterius ꝑ tūc excusat a restitutōe ꝓpterea magꝭ hoc esset violentū seu ꝯ voluntatē eius cui debet aliqd rōne iusti ꝓtractus ſ. subtrahere suū creditū q̄ fuerit cecipere vsurā ab alio ꝓpterea nō videtur rōnabile vt de iusto obsequio quod fecit ꝓximo scꝫ mutuando seu expectādo p̄ciū rei vendite reꝑtet incōmodū ⁊ damnū. quod ꝓtingeret hoc seruando. cū qui dedit vsurā iam receperit commodū magnū ex mutuo sibi facto ⁊ ideo debꝫ sibi sufficere vt vsurari restituat sibi vsurā cū poterit de suo ⁊ nō de alieno. quia scōm regulā locupletari nō debet aliquis cū alterius iniuria vel iactura de re.iur.li.vi. Et hoc nisi iura cōmunia vel municipalia aliter disponerēt qꝛ in huiꝰmōi seruāda sūt. Nā iure hūano possessiōes ⁊ alia vt ꝓpria possidentur. vt patet dis. viij. Duo iure.

Tercia volūtas .§.III.

que dicit ꝓformata repitur in ꝓtractibꝰ licitꝫ vbi volūtatel ꝓtrahentiuꝫ in simul conformant. In restitutione aūt raliū aliqua prius restituenda sunt Nam prius restitui debēt quecūq; certa debita q̄cūq; ad pias cās relicta atq; donata. Cuiꝰ rō est. qꝛ donatio ad pias cās largitio sunt ex superogationis ꝓsilio vel sunt forte bona incerta. restitutio aūt male ablatoꝝ seu alioꝝ debitoꝝ certoꝝ sunt ex obligatione ⁊ p̄cepto. Prius. n. restitui debent q̄ sunt fm necessitatē p̄cepti q̄; q̄ sunt fm superogationē ꝓsilij. Huic sniē ꝓcordat Archi. in. c. nō sane. xiij. q. v. Hinc etiaꝫ Hai. ait q̄ si creditores vel legatarij simul venerint ad heredem. primo est satisfaciēdū creditoribꝰ. sed si veniunt separatim. liberat heres soluendo ꝑ ordinez cuilibet venienti siue creditoꝝ legatario dum tñ nil in dolo. vel fraude operetur. Lex tamē si legatarij p̄ueniunt creditores ⁊ accipiūt. vel posteriores creditores priores ⁊ potiores in iure p̄ueniūt creditores postmodū veniētes heredē inq̄etare nō dēnt nisi de hereditate remanserit ei. vñ possit adhuc satisfacere illis. sed habent tanq; potiores ius suū saluū ꝯ legatarios q̄ p̄mo acceperūt. Similiter ⁊ creditores anteriores ꝓtra posteriores q̄ acceperūt primo. Idē quoq; Guil. ait ⁊ addit q̄ si heres scit vl credit hereditatē vltra debita non extendi. siue extractu vl quasi. seu ex maleficio vel quasi. nil legatarijs dꝫ dare. Si vero quātitatē debitoꝝ nescit debet satisfacere primo creditoribꝰ. Et sic legatarij prius vel simul cū creditoribꝰ legata petant. est creditoribꝰ potioribꝰ primo soluendū. Si autē de hereditate nihil remanet. priomo solutis debitis legatarijs nō tenetur Si vero hūc ordinē mutauerit heres priuo. ſ. soluēdo legatarijs seu secundarijs creditoribꝰ prioribꝰ in foro ꝓscientie minime liberatur nisi hoc faciat ignorant reputās hereditatē. ſ. sufficere ad oīa soluēda. vel nesciens hūc creditorē esse potiorem Dis ꝓcor. Posti. Itē nota q̄ ceteris paribꝰ seruanda ē regula. Qui prior est tempe potior est iure. de re.iur.li.vi. Ubi aūt sunt priuilegia paria ꝑsonaꝝ ⁊ actionū. ⁊ insimul eq̄liter satisfaciēdū est. nisi de aliquo illoꝝ ꝓbet q̄ alteri p̄ferendus sit fm legē pacti vel scripti seu vsus approbati hec aūt notari solent. C. de bo. au. iudi. possi. ꝓ debito. Luꝫ ergo mercator vel alius frangit vel vt vulgariter dicit fallit non sufficiens satisfacere creditoribꝰ omnibꝰ ex integro venientibꝰ cūctis vt sibi satisfiat. hic ordo seruat scōm Bal. de parusio. in. l. ꝓ debito. C. de bo. auc. iudi. poſ. primo debet satisfieri dñis rerum ꝛbi gra ꝺponentibꝰ si deposita erant sibi facta. vt. ff. de priuile. credi. l. fi. ⁊. l. veteri. Secdo satisfit merciū venditoꝛi si extant merces hoc est ipe merces restituunt tanq; singulariter ꝑ precio obligate. Si aūt plus valerent. illud plus redditad cōmodum creditoꝝ. vt. ff. de acti. ven. l. iulianus. Si aūt ipe merces non extant sed vendite sunt ⁊ loco earū alie subrogate tales subrogate non reddūtur loco earum. quia non sunt ꝑ precio obligate. vt. ff. de in rem ver. l. Quidā. Huius ratio assignat. quia preciū ex re illa redactum obligatū nō erat. ergo nec etiā res que emit vt habetur extra de eo. Idē quoq; in ꝓmutatione dicendū est. quia vbi ipēs in obligatione est. nō succedit loco alterius alterius. vt notat. ff. de ver. sig. l. labeo. Tercio ceteris paribꝰ p̄fertur vxor. quia hypotecā censet habere ⁊ ideo p̄fertur ne dum p̄tendentibꝰ ꝑsonalem obligationez. sed enā. pretendentibꝰ tacitam hypotecam. vt. l. assiduus. C. qui potio. in pign. ha. Non tñ prefert anterioribꝰ creditoribus habentibus hypothecas tacitas ⁊ expressas. Fiſc' quoq; simile habet priuilegiū cū muliere. C. de priu. fis. q̄uis. Et de hoc etiā habes. extra de pig. ex ltis. in glo. qñ. Quarto post hypothecas veniūt deponētes sez si nō extat depositū. ff. depo. l. si hominē. §. fi. Hoc enī priuilegiū. cause depositi datur ꝓpter frequentiā ꝓtractuū depositoꝝ. tñ sicut in. l. predicta patet. tali priuilegio non gaudent qui sub nomine depositi. mutuant ad vsuras hypotheca aūt potior est quia pinet ad rem ipam. ff. ꝺ pac. l. rescriptū. Quinto veniūt simplices priuilegia. i. habentes priuilegia ꝑsonalia non realia. Petro ⁊ vltimo veniunt cirographarij ꝑ rata non obtenta prioritate ꝓtractuum quia licituꝫ est debitori pro cumulo creditoꝝ facere deteriorē cām creditoꝝ prioꝝ nō dēnium nec hypothecā nec priuilegiū habentiū. vt. ff. de sepa. bo. l. j. §. contrario

Capitulū Septimum

Et ista est rō quare i cirographariis creditoribꝫ nō attendit tps hec ille lex vbi lex mūicipalis seu statutū ciuitatis aliter disponeret. illi ē standū etiā in foro pscie si nō sit expresse ptra deū. qđ nō de facili iudicādū est. qz nemo arbitrādus est immemor diuini timoris et sue salutis j. q. vij. sancim. nisi euidēter appareat ꝓtrium. Ulī in aliq̄bus ciuitatibꝫ vt florentie fallente mercatore. p sindicos institutos a cōitate iuꝫ huiusmōi vbi nō sufficiūt bona mercatoris fallentis ad plene restituendū omnibꝫ satisfit vnicuiq; ꝓ rata sm facultatē bonoꝝ illius et non prius vni q̄ alteri. nisi aliquibus psonis priuilegiatis in hoc vt in mulieribꝫ ꝓ dotibus rehabendis et huiusmodi quibus plene satisfit anteq̄ cuiq̄ aliorꝝ. Itē primo notat q̄ hi q̄ tenent restituere si omīno non pnt soluere vel restituere sufficit ꝯtritō et ꝓpositū restituendi quando cōmode poterūt xiij. q. vi. si res. Quod vez ē cū nota sit paupt. talis enī nō debet excōicari vt dicit extra de solu. c. Odoardus. nec aliqua pena mulctari vt extra de vsur. Cuz tu. Et dz nota paupt quando cedit bonis Ideoq̄ tali debet ꝑsulere sacerdos si de paupte dubitat q̄ cedat bonis. Nota tū q̄ nō sufficit hec cessio ita q̄ nō sit ei aliqua penitentia iniungēda quia nec solutio nec satisfactio plenaria sufficeret. Nam licet cessio siue solutio quo ad satisfactionē homī sufficiat. adhuc tamen eccle satisfactū nō ei. ergo iudex ecclesiasticus sc̄z sacerdos ꝓ vsurpatione rei aliene inūgat sibi pniam. Et in hoc offendūt et sacerdos delinquētes q̄ putāt sufficere q̄ satisfaciant. nec transgressionē quā fecerunt post modum ꝓfitent hec Hosti. in summa. de pe. et re. Secdo nota q̄ si talis postea puenerit ad pinguiorē fortunā tenet satisfacere. etiaz si cederet bonis. quia ꝓ hoc nō sunt liberati. sed talis cessio ad hoc eis prodest ne iudicati trahantur in carcerē. C. qui bo. ce. pos. l. qui bonis. vbi etiaz dicit glo. q̄ cessio in hoc etiam ꝓdest quia postea nō poterūt ꝙueniri nisi in quātuz facere possunt et sic habet rō ne egeat et ꝓpterea cōueniri nō debet nisi sit tantū illd quod acq̄siuit q̄ merito videat debere ꝙueniri. hec in glo. Sed qui habent restituere si ꝙueniant ex maleficio si nō sunt soluendo liberandi sunt ꝓ debito. sed si nō ꝙueniunt ex maleficio nō debent tales liberari. sed sufficit q̄ cedāt bonis Archi. xiij. q. vi. Si res. Nota tercio q̄ si is qui aliena abstulit pōt restituere et nō restituit. nō est in statu saluris. xiij. q. vi. si res Dicit aūt Rai. in summa sua q̄ vīs alicui⁹ tertie tenet restituere indebite exacta a se vel a suis directe vel inderecte. Glo. sup̄ inderecte. vt qnā do denegat eis iusticiam. vl non defendit eos vt debet vt sic extorqueat aliqua. Si tali dño ex aliquibꝫ circūstantiis appareat multū difficilis vel impossibilis talis restitutio. satis videt q̄ possit consuli huiusmōi q̄ in ꝓpensatione vel remittat eis ꝓmuniter cū eoꝝ ꝓsensu et libera volūtate aliquā seruitutē. vel ānuaz p̄stantiā in ꝑpetuū vel ad tps ita q̄ plenissime videat eis satisfactū vel etiam faciat in remissionē peccatoꝝ illoꝝ quibꝫ tenet aliquod hospitale vel simile opus pietatis causa ꝓsensu tū eorundē si potest requiri. hoc ibi. Nota quarto q̄ is qui habet aliena restituere et certis psonis si potest in totuz vel in ptem. sed nō cōmode sed cū multa sui incōmoditate ꝓpinquat vel ꝙuenat cū ipō leso vel spoliato amicabiliter de reddit̄bꝫ suis moderate. ita q̄ vita sibi remaneat assignando sibi quousq̄ fuerit plenarie satisfactū. vel paulatiz singulis annis vl mēsibus vel alijs tempib⁹ emēdet qđ pōt. et hoc cuz volūtate illi⁹ cui debet satisfacere. q̄ si nullā inueniret mīam apud eū. tunc absq̄ dilatōe tenet satisfacere vel bonis cedere. quia talis peccatoz semper ē in mora. Hosti. et Rai. Sed hoc melius declarabit in vltimo. §. se. Si aūt ꝑdictus inuenit misericordiā apud creditores suos facientes sibi dilatōez vl remissionē tūc pōt ea vti. et ē in bono statu anime. si tū habz in ꝓposito faciendi quod debuisset si nō potuisset obtinere. ipam remissionē vel dilationē. Quinto nota q̄ vbi plures essent creditores alicui⁹ et debitoꝝ petenti dilatōez aliqui creditores volunt dare aliqui nō. sed q̄ cedat bonis. stabit in hoc maiori ꝑti creditoꝝ. et intellige maiorē ꝑtem vbi ē mai⁹ et fortius debitū etiā si vnus esset cui plus q̄ omnibꝫ debeat. Si vero par sit debitū. standum est maiori numero creditoꝝ. Si vo omia sunt paria elegēda est clementioz sntia. s. q̄ dilatio detur. C. de cessi. bo. l. fi. Rai. Nota hic Jo. an. sup. c. q̄q̄ de vsur. li. vi. mouet questionez. An hres vsurarij q̄ hereditas nō sufficit omnibꝫ debeat satisfacere primo venientibꝫ. Guil. Duran. et Archi dicūt q̄ nō. immo fiet eis et alijs satisfactio ꝓ rata vnūquēq̄ contingēte. ar. sup̄ de testa. c. Relatū in fi. Sed dicit Jo. an. Satis videt in hoc casu haberi debere ꝓsideratio tpis vt ille q̄ prius soluit vsuras recipiat quod suū est integraliter. et sic de singul scōm regulā de re. iur. li vi. Qui prioz. cū istoruz par sit cā vt sup̄ dixi. et in hypothēca hoc ꝓsideram⁹. C. q̄ po. in pig. ha. l. ij si fund⁹ et bona vsurarij vident esse hypotecata. extra eo. cū tu. Multi tamē doc. dicunt ꝯtrariū in hoc. q̄ bona vsurariorum sint hypotecate. vt Hosti. Archi. Fede. Goff. Et ipe cū. Jo. an. dicit q̄ de hac hypoteca non habemus tex. expressum. Sexto nota q̄ vbi aliquis est institutus hres. et non sufficit hereditas ad soluēdū legata omnia et debita. dicit Rai. q̄ credit in iudicio ani me sue q̄ non teneat nisi in quātū hereditas sufficit etiā si nō fecit inuētariū. Idē Jo. an. et Fede. de senis. sec⁹ in iuditio cōtentioso si nō fecisset inuētariū. sed si fecisset nō

teneret nisi ut̃ra hereditate. Distinguit tñ int̃ legata ⁊ ꝺbita.quia ꝺbita sine diminutõe ꝺbet ꝓsoluere ut̃ante.s.ad hoc hereditate ꝺ legatis vero si tot sunt ꝙ nõ remaneat legitim⁹ pot retra here suã legitimã ⁊ itez quartã ꝑm quosdã si fuit institutus hres. Et nota ꝙ hres pot̃ reducere añ oia expensas funeris ⁊ alias necessarias quas fecit cã hereditatis.vt in testamẽto ⁊ hui⁹ mõi. Expensas tñ quas fecisset superfluas ad honorem ⁊ pompã mũdi nõ posset cũ tuta ꝓscia trahere ꝺ ere alieno sz facere intelligeret ꝺ suo. Pe. ꝺ palu.in quarto. Si añt plures sunt hredes ad ꝺbita vel legata regulariter tenet quilibet ꝓ hereditaria parte. Excipiunt quĩqz casus. Primus est si aliqꝺ opus indiuiduũ est in obligatione.tunc enĩ quilibet tenet insolidum.ff.ꝺ ver. obli.in executione.§.ij. Glo.ponit hic exemplũ. vt si testator promisit se aliquod opus facturu vel promisit per se vel hredem suum non fieri quo minus ꝓ fundum suũ tibi ire liceat. ad hoc quilibet hredum erit obligatus insolidũ. Secũdus casus est si res que ꝺbet restitui ab vno insolidum possideat. C.ꝺ hre.vel actio.ven.l.ij. Tercius est in alimentis legatis que ex voluntate defuncti vel iudicis vel ab vno insolidum vel a pluribus ꝓ partibꝫ ꝺsignatis petunt.ff.ꝺ alim.le.l.ij. Quartus si testator ab vno hredũ legauerit creditori hereditario ꝓpensandi animo.tũc enim hres ille vsqz ad quantitẽ legati onus debiti illius sustinebit.ff.ꝺ lega.ij. Cum ab vno. Quintus est in expensis vxoris que nõ tantum stringit hredes ꝓ hereditariis ꝓtionibꝫ sed etiã virũ ꝓ portione que ꝓuenit ad eũ ꝺ dote vxoris sue.vtputa si ad eũ ꝓuenerunt ioo.⁊ in hereditate sint ꝛoo.ipe vir tenebit ꝓ tercia.⁊ hredes ꝓ duabus partibus.ff.ꝺ reli.⁊ sump.fune.quod. et.l.veluti.hec omnia. Hosti.

Quõ ꝺbeat fie .§.iiij.

ri restitutio vxore ꝓcipiente filium ꝓ adulterio quẽ vir reputat esse suũ ꝺ bis que ꝓsumit ipse filius spurius ꝺ bonis pris putatiui ⁊ ꝺ here ditate tota.vel pte ad eũ ꝓueniente. Et primo videndũ est ꝺ ipa vxore adultera quõ teneat⁹ ⁊ ad quid. Scdo ꝺ ipo filio spurio si tenet⁹ ⁊ quomõ Tercio ꝺ ipo vro ꝑ quẽ ex adulterio talem filium habuit quõ ⁊ ad quantũ teneat⁹. Similis casus videt⁹ qui ponit extra ꝺ pe.⁊ re.c.officij.vbi sic dicit⁹. Significasti.s.ꝺ muliere supponente sibi alienũ partum.quẽ vir eius reputans suũ nutrit.⁊ heredẽ instituit.vnde idẽ dicendũ videtur quantũ ad restitutionẽ ꝺ ipa muliere ⁊ filio supposito ⁊ huic fraudi dantibꝫ operam efficacẽ Et ꝺ muliere adultera q̃rit primo si ꝺbeat hoc revelare marito. Ad quod dicendũ ꝙ aliquãdo nõ.⁊ aliqñ sic. Nam vbi immineat aliquod horum periculoꝝ nõ ꝺbet revelare marito.primuꝫ periculũ est infamie sz mulieris. Scom periculum est scandali. Tercium piculum est mortis. Quartũ piculũ est improbabilitat⁹. Primũ periculũ est infamie sz mulieris. quia hoc taliter revelãdo cum esset antea bone fame seipam pessime ac turpissime diffamaret.qꝺ quidẽ magnuꝫ periculũ est mulieri. Naz qꝺ ꝺ puer.prij. Scriptum est. melius est nomẽ bonũ q̃z diuitie multe.licet intelligat⁹ ꝺ viris. tñ turpius ac piculosius inhonestis infamia mulieribꝫ ingerit notaz Scom ẽ piculũ scandali sz viri ⁊ ꝺsanguineoꝝ atqz amicoꝝ eius si illis hoc innotesceret malum nã non solum apud se turbarent⁹ ex eo.sed vix ex tunc possent cũ ea amicitiã ⁊ pacẽ ac ꝓordez societatem habere immo forte maritus dimitteret eam ⁊ nõ valentes forsitan ꝓtinere vtriqz adulteriũ ꝓpetrarent ⁊ sic innumerabilia mala ⁊ irrecupabilia inter eos oriren⁹. Terciũ est piculũ mortis sz vxoris ⁊ sue spurie ꝓlis atqz adulteri sui. Nam ꝓbabiliter timere posset.ꝙ eius maritus sive quicũqz alius dũ occidere aliũ quereret necaret⁹ ꝑm. Sco. i quarto. ꝓcurrentibꝫ dictis tribus piculis que vident⁹ valde ꝓbabilia ⁊ ĩ pluribus euenientia, nõ ꝺbet talis mulier suo ꝓiugi revelare ⁊ ꝓpter bonũ incertũ restituendũ hereditatis talibus piculis se exponere manifeste. Quarto ꝓpter periculum improbabilitatis. Nam nec vir nec filius nec etiã publicus iudex mulieri hoc revelanti credere obligatur nisi ꝙ ꝺ dicta sua ꝓ infallibilia signa aut ꝓ violentas ꝓbatões sive ꝓ ydoneos testes. Nam ex solo eius dicto ñ pot̃ exhereditare filiũ talem, maxime in terris in quibꝫ primogenita ex ꝙsuetudine in toto vel in parte succedunt. Insup ꝑm Sco. vbi supra in talibus terris si pater crederet vxori sue in hoc.ñ posset tamen in hoc a spurio auferre hereditatez nisi in publico foro eum probaret talem ⁊ tunc oporteret mulierẽ nõ tm̃ apud maritũ.sed apud totam patriã diffamari ⁊ isto ꝓsuppposito sz ꝙ non ꝺbeat revelare ratione maloꝝ grauioꝝ exin ꝺ ptingentiũ.quomõ ꝺbeat talis mulier satisfacere dicet⁹ infra. Ubi tñ non immineret piculum aliud vel malũ nisi infamie ipius adultere vel mortis sue, videt⁹ ꝙ si ꝑmoriat⁹ viro suo ꝺbet ante mortẽ ordinare cũ ꝓfessore suo vel alia ꝑsona matura ꝙ si moriat⁹ postea revelet ex parte sua viro, quãdo sz ex hoc pot̃ obuiari ne putatiuus filius habeat hereditatẽ totã vel ꝑtem. Illi quando vero hoc marito vel alijs extra ꝓfessionẽ tenet⁹ mulier revelare, videlicet si hec tria concurrunt simul. primo si apud maritũ ⁊ alios superet hoc fortis ⁊ grauis suspicio impssa esset ⁊ occasio ꝺubitandi totaliter. Scdo si ex certis ac sufficientibꝫ causis pot̃ ⁊ ꝺbet, vehementer ⁊ valde ꝓbabiliter credi ꝙ nil ꝺ pmissis piculis supdictis

Capitulū Septimum

hoc subsequerē aut crescēret, sz poti⁹ minueret. Tercio si firmiter ꝑsumat q filius bonis mariti volūtarie cedet sed si puulus est fili⁹ cessat ista rō quia mittere pōt marit⁹ ad hospitale illū cū nō teneat alere alienos. nisi i extrema necessitate cuz alij desunt qui ꝓuideāt. his aūt tribꝰ cōcurrentibus reuelari deberet. et posset. sed vix ista concurrūt. et rarissime ꝑsumēdū est q cōcurrāt. Insup dici posset ꝑm Guil. q etiaz reuelare posset si nō nimet maritū. vel aliud immineret piculū. Sed vnicz quidā viri scientes vxoz adulteriū sustinētes vel etiā ꝓsentientes immo qñcz vxores suas ad hoc inuitantes. vel quia ꝓprios filios nō pñt habere. vel alia quacūcz pudenda occasiōe. Facta aūt notificatione a⁹ tecz vir eius ꝓ educatione talis filij expendat videt obligari a restitutōe aliqua sibi debita. quia fecit quod in se fuit vt damnū euitaret viri expensaz in educādo. et hereditationis quo ad alios. ar. extra de iniu. et dam. da. Si culpa. Nec tū debet manifestare adulteriū ꝓpt̄ periculum pone. et infamie detrimentū. et odiū ad euz euitādū. Et si ante manifestatōez iam aliqua cō sumsisset huiusmōi putatiuus fili⁹, tenebit ipsa mater in quantuz poterit satisfacere si aliquid vt suū possidet. Et si magnus existens qñ hoc notificaf. non vellet ipse filius credere hoc, nec cedere bonis putatiui ꝑtis petēs saltē legitimā que sine causis exp̄ssis a iure auferri nō pōt. vt legitimus filius. nec ꝑtrariū pōt ꝓbari. tenebit nihilominus ipa mulier heredibꝰ de portione illa ablata sibi de eo tū quod pōt et nō plus. extra de reg. iu. li. vi. nemo. Et hoc qz fuit in mora notificādi qñ potuit ꝓuideri. Sed nunqd mulier talis debet reuelare crimē suū filio spurio et inducere eū ad dimittendū hereditatē vero heredi. Ad hoc dicēdum ꝑm Sco. vbi supꝝ q aut filius crederet matri aut nō. Si aūt crederet nō aūt ꝓbabile est q ꝓpter hoc dimitteret dictā hereditatē. Nam paucos repire ꝓtingit qui ita ꝓfecti sint q ꝓpter seruandā iusticiā in foro dei dimittāt magnas possessiōes quas retinere possunt iure exteriori. et velint spurij reputari. nec hoc mater ꝑsumere pōt nisi antea multum fuisset experta de bona voluntate filij sui. ñ ergo debz se exponere certo piculo diffamationis apud filium ꝓpter incertā correctionē illius. Si vero nō crederet tunc sequeret inde duplex malū. primū quia ipa diffamaretur Secō quia ab illo hereditas sicut antea possidētur. Si quis aūt obstet q tali filio debeat reuelari ne sz ignorant copularet ꝑ matrimoniuz sue sorori. aut alteri sue ꝓpinque seu alia faceret que a iure spurijs ꝓhibita sunt. Dicendum q talis ignorantia dū ꝑueniat omnino excusat cum sit ignorantia facti. Si tū quando factū veniret ad lucē tale matrimoniū esset dirimēdū. Si tamē queraf an dato q talis filius ex vbi⁹ matris se spurium credat. teneaf restituere bona q̄ habuit a marito matris ceteris filijs alijs heredibꝰ ꝓdicti mariti. Dicēdū q si hoc indubitanf credit et rōnem illud credendi habet. tenef ꝑm deū. nō tū iure humano. Si tamen nō habet sufficientem causam et rōnem credendi tūc reddere nō tenef er quo ꝑ se vel alterz sibi claret q nō habet sufficientem seu ꝓdignam rōnem credendi. Sunt aūt inter cetera quattuor signa que reddūt suspectam talē matrē ita q ei hoc nō dz de facili credi.

Primum est amor.
Secundum est odium.
Tercium stulcia.
Quartum incertitudo.

Primū est amor. i. si ꝓdiligit aliā ꝓlem viri sui. Secūm est odiū videlicz si ꝑsumit ip̄m, vl ei⁹ vxorē odire. Terciuz est stulcia. q̄ sz mulier fatua et leuis ē vl ꝑtinacis. sensus. Quartū ē incertitudo cū nō ꝓstet eā esse vel fuisse certā q hunc cōcepit de adulterio nō de viro. Nō enī hoc omī pōt adultere esse certū. Sz quod remediuz tali mulieri dz exhiberi. Dicēdū q ei ꝑm Sco. vbi supꝝ triplex remediū dari pōt. Primū remediuz est q inducat filiū intrare religionē. et tū talez q possit ꝓfessionē suā seruare. ne. s. incidat in scillā cupiēs vitare caribdim. Secūm est q fiat clericꝰ vnde valeat tū ꝑm deū eccl'iasticā beneficia acceptare. et his quasi sufficientibꝰ merito iam ꝓtentus dimittat hereditatē alteri fratri layco in seculo remanēti. Si tū ꝑ nullā suasionē honestā coz talis filij mater flectere pōt vt hereditatē dimittat. nō videf q debeat se ꝓdere illi cū certa nō sit q talis ab ea impsuasibilis in alijs tū licitis et honestis flecteref ex illo. imo forte tenacius retineret ne spurius putaref. cū talē notā multū caueant male nati. Tūc demū terciū remediū addendū est. s. q saluo iure hūano et absqz ifamia sua pōt et dz de sua dote cū eā habebit in ptāte vl de parafernalibꝰ si habet. et ceteris bonis et laboribꝰ et sudoribꝰ suis indēnem facere vidz et legitimaz eius ꝓlem. Obligaf. n. viro satisfacere de ꝓsumptis ab illegitimo filio sz talis filius satisfacere ñ tenef q̄ ꝓsumpsit quādiu in bona fide fuit. de hereditate aūt mulier obligaf heredibꝰ viri ab intestato. vel heredibꝰ scriptis. vel quibꝰ verisimiliter credif q reliquisset hereditatē. Dō si nesaf debet paupibꝰ erogari. Tenef inqz ꝑm correspondēnā iusticie. Nō. n. dico q teneaf ad restitutionez equalentis hereditati, qz vt supius dictū est plurimū quidē differt int̄ haxre et ꝓpe esse, sz qz iste legitimus heres nunqz habuit hereditatē licet ꝑm iusticiā fuerit ꝓpe. ꝓterea minus qz equalēs hereditati sibi sufficit ꝑ hereditate fienda. Illō aūt minus determinet secūm arbitriū boni viri. Qz si nec hoc fieri pōt ꝑ tunc nō obligaf. tenebit tū cū ꝓueniet ad pīguiorē fortunā extra

de solu. Odoardus. Si vero talis mulier nõ ẽ habet vnde restituere possit. tũc ex impotentia ex cusaf si habet satisfaciendi ꝓpositum. xviij. q. vi. Si res. De adultero aũt cuius est filius dicendũ vi detur ꝙ si scit vel credit verisimiliter illũ eẽ suũ vbi mater ipa satisfacere ñ valeat videf ꝙ teneatur de expensis educatõis pri putatiuo. qz cãm. ef ficacẽ dedit tali dãno extra de iniur. ꝛ dam. da. si culpa. ꝑm tñ possibilitatẽ suã. Et si mitteret ipa adultera ad hospitale. vl' finxisset mortuũ peperisse. vel qz notificauit sine sui piculo tenebif hospi tali de nutrimẽto ꝛ alijs expensis. nisi notabilis pauptas excuset eã cũ de iure naturali ad hoc te neaf dis. j. Jus naturale. ꝛ hospitalia ꝓpter pau peres nutriẽdos sint facta nõ ꝓpter diuites. Sz de hereditate vel dote si dotaref a pre putatiuo te neri videf ad arbitriũ boni viri attenta sua facul tate. Que tñ satisfactio occulte fieri dz cũ sine pe riculo manifestari non possit. ar. xj. q. j. si peccaue rit. Si aũt dubitat adulter ex eo qz leuis est mu lier. ꝛ cũ alijs adulteraf. vel etiaz qz ipa adultera dubitat vtr sit eius vel mariti. relinquaf iudicio dei cui omia nuda sunt ꝛ apta. ꝛ grauari nõ vide tur de restitutõe. Indecẽs est enĩ vt in re dubia certa deb sma. ait Grego. dis. xxiij. Habuisse in nullo tñ casu ad obuiandũ huiusmõi piculis vl' malis debet adultera vel adulter querere abor sum vel mortem paruuli. ar. xxij. q. ij. Faciat.

¶ Capitulũ octauũ. scz Qñ fienda sit restitutõ

Vãtũ ad octauũ

scz quãdo dicit. b. Tho. se. se. q. lxij. ꝙ statim. qz sicut accipe rem alienaz est ꝓtra iusticiã. ita ꝛ detinere eam. quia per hoc ꝙ aliqs detinet rem alienã inuito dño impedit eũ ab vsu rei sue. ꝛ sic facit ei iuriã. Manifestũ est aũt ꝙ nec ꝑ modicũ tempis licz alicui in pec cato morari. sed quilibet tenef peccatũ statim de serere. vñ dicit quasi a facie colubri fuge peccatũ ꝛ ideo tenef quilibet statim restituere vel dilatio nẽ petere ab eo qui põt vsum rei cõcedere. Et si quidẽ teneanf de incertis cũ illud esset erogan dum in pias causas cũ cõsilio eccl'ie. si huiusmõi psone habentes restituere remaneãt ita pauꝑes cũ filijs ꝛ familia ꝙ nõ habeãt vñ viuãt. fiat dic Rai. vt dixi in casu consilij supꝝ in ti. de dec. Ibi aũt sic dicit. Si quis retinuit decimas longo tẽ pore ꝛ nunc venit ad satisfactionẽ. ꝛ postulat in tuitu dei ꝛ eccl'e ꝛ marie quia hz paruã substan tiã sibi remitti qđ accepit tpe ꝓterito cum aliter oporteret cũ sua familia mendicare. cũ quis eccl'ia decimas oẽs possit petere. si viderit istũ ꝓritũ. et preces eius ĩniri veritati. dz ei tanꝯ paupi dimit tere vude viuat. cũ hoc esset ei datura postea. xvj. q. j. Quoniã hec Rai. Quod intelligendũ vide tur vbi danf decime de more. put est de iure com muni. Nã vbi de more nõ danf decime. vel val de diminute. videf excusari. put plene habes in ꝓma ꝑte ti. xx. c. vnice. §. xj. Et dic ibi glo. Guil. ꝙ illi ꝙ reassignãt in manu penitẽtiarij q̃ hoc nõ facerent nisi penitẽtiarij restituerent eis ꝑ parte vel ꝓ toto quando nescitur cui facienda est re stitutio. ꝙ nõ credit eos esse in statu salutis. Di cit etiã paulo post ꝙ non est necesse ꝙ fiat huius mõi ressignatõ in manibo pniarij vũmodo talis patus sit ad arbitriũ eius vel alteri⁹ boni viri sa tisfacere. Dicit etiã ꝙ in hoc casu epus q̃ est dis pensator pauper põt dilationẽ dare vel ꝓtem di mittere ac etiã totũ si viderit ꝙ pedire ad necessa riã sustentatõez illius tanꝯ alicui⁹ alterius pau peris. ita tñ ꝙ quãto vtilius põt gerat negociuz illius cui fienda est restitutio. si ꝓsona eius fuisz nota videlicet exponẽdo illa que essent ei restitu enda in vsus tales qui possunt ei magis ꝓficere quo ad deũ. hec ibi. Si tenef certis ꝓsonis que nolunt dare certã dilationem debet ad petitõem ipor absq̃ dilatione satisfacere vel cedere bonis quia fur vel raptor semꝑ sunt in mora. ꝛ iõ sem per augent peccatũ. ff. de ꝺdi. fur. l. In re furtiua vbi lesi egent ꝛ fame pereũt ne intervenĩere pau lulũ mora inuenitur nõ valeant qui reclamantur. Semper vitanda est mora vbi est piculum dis. xxiij. de Siracusane. Et hoc etiã si oporteret ipm mendicare. vnde nõ dico habito respectu ne ege at. Nam ꝓtra hoc notaf. extra de vsuris. Luz tu. Tamẽ Ol. Addit sine culpa põt excipere vite ne cessaria. s. extreme. Rai. moderate sibi vita retẽta a quousq̃ plene satisfaciat. Hosti. vero sic dicit. Sed quid si ñ immineat tale periculũ necessita tis. ꝛ is qui restituere tenef non põt induci ad restitutionẽ statim faciendã. puto ꝙ discretus sa cerdos põt suã ꝓscientiã informare ex eo ꝙ inten dit gerere vtiliter negociũ creditoris. Nam si vi det ꝙ aliter non põt recuperare impetuum. vel non ita cito vel nõ ita cõmode. põt recepto iura mento vel alia sufficienti cautione si habere põt cautionẽ dilationẽ ꝓcedere. ꝛ sub hac ꝓditione si adimpleuerit hoc infra talem diez peccatores ab soluere. vt sic creditor qđ ei debetur recuperet et peccator nõ recedat a presbytero desperatus. hec ille. Sed ꝙ in fine huius. §. s. ꝙ absoluat sub cõ ditione. ꝓtrarium asserit. Ol. dicens ꝙ absolutõ a peccatis nunꝯ fieri debet sub ꝓditione. ꝛ ideo põt dici ꝙ absoluat simpliciter si est absolutẽdus sed declaret ꝙ non valebit absolutio nisi adim pleat ꝓmissum. Ol. Archi. super. c. si res. xiij. q. vi. querit. Utrum habenti restituere debeat habe ri respectus ne egeat ꝛ dicit videf ꝙ sic. ff. de in iur. l. In condemnatione. ff. de cessi. bo. l. is qui. Et sic notatur per. Ber. extra de solu. Odoar dus. Et facit ad hoc quod habet. xvi. q. vij. qui cunꝯ. Sed Inno in. c. Cum tu. extra de vsur.

Capitulum octauuz.

secus credit scom canones vt ibi nota. Alla. Ber. ⁊ Hosti. q̄ insolidum tenent detentores vsura/ rum ⁊ nō solū in quantū facere possunt, q̄ Ho/ sti. in summa dicit q̄ qui habent restituere pau/ latim singulis mensibo soluāt creditoribo si alit nō possunt sine magno detrimento, put poterūt vel ꝓponant se cū spoliatis. Q si nullam poterūt inuenire misericordiā apud eos. tunc absq̄ dila tione tenent satisfacere vel bonis cedere quia pec cator semp est in mora. ff. de ꝓdi. fur. l. in re fur/ tiua. extra de simo. Cū in ecclesia. Multi tenent dictū ꝓcedens tanq̄ equum scz q̄ tenentur sol/ uere quātū possunt retenta sibi vite cōmoda. ar. de ꝓse. dis. v. discipulos. extra. de fur. Si q̄s. Sz ar. cōtra sup verbo reddere eiusdē. c. ⁊ ibi. Dicit Alchi. q̄ statim debent reddere totum quod pōt allegans. b. Tho. se. se. q. lxij. qui dicit q̄ statim fi enda restitutio est. Idem dns Io. dnīci in glo. quadā. dictum tamen. b. Tho. pōt dicit non esse contra. si sane intelligat. vt. j. dicit. Sed in qua/ dā summa dicit q̄ illi qui habēt restituere vsu/ ras ⁊ male ablata ⁊ ꝓponunt firmiter reddere, sz non possunt statī quia nolūt cū familia sua ege/ re vel mendicare. tamen incipiūt iuxta posse satis facere. vtrum tales possint absolui ⁊ ꝓmunicari. Rñdeo aut sciunt personas certas aut nō. Et si sciunt ipi male ablata ⁊ etiam ipi quibus deben tur huiusmodi volunt, tutū est q̄ de conscientia eop stent ad terminū ipōrum ⁊ voluntatem. Si vero nesciunt tales damna data sibi. ⁊ reuelatio posset esse periculosa illis qui volunt restituere. tunc non est reuelandum illis. sed presumendū q̄ confessor vtiliter illoz negocium gerat, ⁊ con fitens intendat ⁊ promittat satisfacere cēzcito pōt quia hic habet locū ratihabitio de bono ⁊ equo ⁊ tunc confitens absolui ⁊ ꝓmunicari potest, q̄ est in via salutis. Si vero omnino nesciant ēs per/ sone quibus restitutio est fienda. tūc est libere in potestate prelati vel discreti ꝓfessoris dare ⁊ con stituere terminum confitenti sicut viderit neces/ sitatem ⁊ contritionem eius ⁊ voluntatem eius paratam ⁊ promptā restituendi. ⁊ infra istū ter/ minum talis potest absolui ⁊ ꝓmunicari. Quid aūt debeat facere vxor ⁊ familia raptoris qui nō habent nisi de obligatis restitutioni. habes sup ri. j. c. xij. de rapina. §. xviij. ⁊ xix. Nota q̄ Rai. ⁊ Hosti. circa istam materiā restitutiones dicunt hoc notēt ⁊ teneant sacerdotes, q̄ scom q̄ maior vel minor fuit fraus vel dolus vel violentia ma ior vel minor debet esse discretio iudicātis. ⁊ sic. hoc in vsuris que fiunt in depositis, vt dictum ē supra in. c. de vsura. que omnino sunt restituen/ da. tamen quia minor est ibi violentia cēz in cete ris poterit ꝓfessor etiā cū scit ꝑsona cui fienda est restitutio magis moderare tempus restituendi retento sibi vite cōmodo ⁊ familie sue. Quidam circa istam materiam dicunt ⁊ meo iudicio sat rationabiliter q̄ in certis casibus nō tenet quis ad statim restituendum actualiter ⁊ etiā si habeat modum aliquem ad restituendū ⁊ ab eo cui te/ netur inuenire non possit nec remissionez nec di lationem. sed subitam velit sibi fieri restitutōnē quando videlicet ex restituendo statim inde, seq retur euidēs vel ꝓbabile damnuz spirituale vt temporale notabile ipius restituentis vel alioz quod preponderaret damno eius qui debet ha/ bere ex carentia illius rei. Potest autē tale dam/ num esse triplex scilicet periculum mortis, infa/ mia grauis. seu scandalū notabile. vel damnuz ⁊ periculum ꝓbabile mortalis culpe. ratio huius est sz q̄ telis restitutio possit differri quia scom Sco. ordi. mino. creditor. i. qui debet habere ma/ gis debet velle in huiusmodi casibus vt maximū incommodum seu damnum eius qui habet re/ stituere euitetur in modica restitutionis dilatōe cēz suū incommodū modicum, vel damnum er carentia ad tempus sue rei. Et si obiciatur q̄ re stituere est actus negatiui precepti, quia reducit seu explicatur ꝑ hoc q̄ non est retinere alienum sed preceptū negatiuū obligat semp et ad semp. Rñdetur scom Sco. q̄ alienum iniuste ⁊ inui to domino retinere simpliciter ꝓhibetur ꝓpter ea semp ⁊ pro semp isto modo necesse est saluti alienū non retinere. Sed quādo q̄s habet ꝓposi tum ⁊ voluntatē restituendi alienum pro tempe oportuno. ex tunc tenetur domino rei volente. id est velle debente, vult autez hoc dominus rei ⁊ si non actu elicito tamē actu debito ⁊ honesto quia velle debet q̄ qui suū habeat retineat quousq̄ po terit oportune. Et si dicat. dns rei hoc agit inui/ te. ⁊ quia nō vult q̄ per cēzūcunq̄ tempus suuz retineat. Dicendū scom Sco. q̄ dño inordina te volente statim rehabere suū ⁊ per ꝓsequens cō tra rectam rōnem. nolente ꝓximum retinere su/ um. tunc tenens non est detentor iniustus. Nā ⁊ depositum debet redditōne strictissime cū repe rit reddi. vt. C. de po. l. fi. ⁊ tūc inuito dño volun/ tate inordinata cū repetit ⁊ cū eo malum faciat si bi vel alteri pōt retineri. Et Aug. dicit. q̄ multa bona sunt prestāda inuitis dū eorū potius vtili/ tati cēz voluntati ꝓsulitur ⁊c. dis. xlv. Et qui emē dat. Et exemplū ponit. xxiij. q. iij. c. ipa pietas de eo scz qui voluntatē suā extrahit de domo rui tu ra quod laudabiliter fit. Est ergo vnus casus cū imminet ex huiusmōi restitutiōe subita piculuz damni incōpabiliter ꝓuaēntis dāno q̄ inde ha/ bet creditor ex carentia rei sue puta cū ipe credi tor habendo illā rē seu pecuniā quā quis de suo retinet magis posset repugnare ⁊ ꝓualere cō bonū ꝓmune. Nā tūc fin Ricar. in. iij. nō tenet illud restituere illi. sz fideliter reseruare vt restituat sibi vl hēredib suis qui hoc fieri poterit sine ꝓiudicō

boni ꝯmunis. vl' depositare illō ita inordinādo ꝙ puidendo ꝙ tpe suo restituaf. Idē videf dicēduz cū qs male vteref re sua rehabita, puta gladio ad occidendū se vl' aliū ꝙ huiusmōi. Idē videf dicēdū cū ex subita restitutōe ille q̄ restitueret rem ablatā p furtū vel aliud vicium detegeref et inde infameref cū fama sit quid nobili⁹ q̄ substantia tpalis. vñ graui⁹ reputaf pcm detractionis q̄ furti ceteris paribus scōm Tho. se. se. q. lxxij. ar. iij. Et vi. q. j. Peteriores. Cū q̄libet debeat puidere cōseruationi fame sue ar. xxj. q. j. Nolo. pōt talis differre restitutioē vsq; ad tpus q̄ nō deprehēdaf in crimine ꝙ diffamef si aliter puidere nō pōt. Idē dicendū cū id qđ debet restitui nō posset illi restitui. nisi faciendo magnas expensas ad mittendū sibi, qz in remotis est creditor. Cūc enī quid agendū est habes supꝝ in eo. ti. c. iij. Et idē dicendū q̄n mulier hz filiū p adulteriū nesciēte viro, vl' suppositit sibi alienū partuz qui nutrif ꝙ bonis viri. vl' hxres etiā dimittif. vt filius ꝓpriꝰ. cū teneaf mater taliū de oībus que pcepit filius ille. s. putatiui pris. nō tñ debet revelare factū q̄n ex hoc sequeref seu sequi ꝓbabilit posset mors sua, vl' plis talis. vl' etiā notabilis infamia vel alia grauia scandala ꝛm Hai. ꝙ Jo. neapol'. in q̄libet. ꝙ q̄ habes supꝝ plene eo. li. ti. j. c. de furto. ibi vide. Aliius casus ē q̄n ex huiusmōi restitutōe subita sequi posit mors spūalis seu peccatū mortale, ꝓbabilit in restituēdo. vel familie eius. puta restituēdo que hz aliena ad tātā venit paupiatē vl' miseriā ꝙ nō pōt viuere, vl' puidere filiis de victu ꝙ vestitu. ꝙ cū sint alicui⁹ nobilis ꝙditōis mēdicare nimis erubescūt ab amicis ad sufficiēnā nō inuenūt. laborare nesciūt. vel non possunt quia puuli vel infirmi. ꝙ sic restituendo exponit piculo ipe cū familia sua furādi vl' prstituēdi filias vel despationis vbi retinēdo alienū cuz ipo ex industria sua puidet. ꝙ parce sibi ꝙ familie. ꝙ disponit ad satisfaciēdū paulatiz hoc sentire videt. Sco. in quarto. Ben. in sexto q̄libe. q. xxiij. Et idē videt dicendū cū qs habet instrumenta artiz sue vñ ex labore suo gubernat se ꝙ suos. ꝙ vēdēdo vl' tradendo ea vt restituat suis creditoribꝰ nō poterit laborare ꝙ inde lucrari. puta libros quo ad iurisperitos. ꝙ medicos. instrumēta quo ad artifices. Laborādo aūt cū ꝓdictis vltra sustentōez suaz poterit interim paulatim satisfacere. Nec credo esse ꝓtra hoc qđ dic b. Tho. se. se. q. lxij. sez q̄ statim restituendū est alienum simpliciter. Non enī ita amare ꝛba accipiēda sūt dicit lex, sed ciuiliter in sacra scriptura statim dicit fieri qđ in plixto tempe vt patz Malach. iij. Statiz veniet ad templū. c. ꝙ ꝓcipue cū ex causa ita vrgenti differ, vt dictū est. Pōt etiā multipliciter accipi in iure ꝙ nō solū p potētia facti. sed ꝙ iuris ꝙ ꝛmoditatis. vt pz. xxij. q. ij. Faciat

in glo. Hec nō sunt ꝓdicanda ne pareat via tetētioni alioꝝ ad qđ nimis pꝓne sunt inclinate. sz cū magna discretōe in ꝓfessione ꝙ ꝓsiliis tractanda, ꝙ cū multis circūstantiis ꝓsiderandis que honestēt factū Ad hoc etiā facit qđ dicit Jo. neapol' inquo libet. ij. q. xxij. ꝙ Ricar. in quarto. et Pe. de palu. Quert enī vtꝝ potenti restituere male ablata statim sufficiat ad salutē reliquere in testamēto q̄ hxredes restituāt Rñdet ad hoc ipe. Jo. neapol' q̄ hoc sufficit in duobꝰ casibus tantum. Primus est q̄n habens mala ablata credit vere et ꝓ certo q̄ talis retentio nō sit ꝓtra voluntatez dñi. Talis. n. retentio nō ē iniurioſa seu iniusta Nullus. n. pot' iniusticiā volēs. vt dicit in. v. ethi coꝝ. Scōus casus est q̄n talis retentio rei aliene est ꝓtra voluntatē dñi, sed inordinatā. puta cum reddit gladius furioso cum repentīm in furia hoc. n. iuste fit vt. xxij. q. ij. ne quis. Et similit hoc est q̄n aliquis vult rem suā statim habere quam retinēs nō pōt dare sine notabili damno suo et econtra. ille cuius est pōt sine damno suo ꝙ incōmodo carere ad tempus. Extra istos casus non sufficit ad salutem nisi statim restituat Ratio est quia de necessitate salutis est vitare peccatū mortale. sed non solum aufferre alienum. sed etiā retinere extra predictos casus est mortale, quia cōtra iusticiam cum faciat iniuriā proximo. ꝙ hoc cum potest restituere. vnde nō sufficit ad salutez tali relinquere per testamentum q̄ hxredes restituāt. sed de necessitate salutis est statim restituere si potest. Sed si ille cui⁹ est res seu cui obligatur. non potest illa re carere sine incōmodo suo etiā m ad tempus tunc oportet q̄ restituat etiam cū magno incōmodo suo, nec sufficeret dimittere ꝙ testamentu m. Tercius casus excusans a restitutione subita est cū ex hoc immineret piculuz mortis coꝛpalis. Ē ꝓ huius maiori declaratione nota scōm Ricar. in quarto dis. xv. q. si ille qui damnū intulit habet aliquid vltra necessitatem sustentationis nature cuius sibi necessarium ad victum scōm decentiam sue psone restituere tenetur. Non enim licitum est de alieno viuere cum seculari honore. Si aūt non habet nisi necessaria ad sustentatōez nature. tūc distinguēdū est. qz aut iste qui damnū passus est nō indiget ad sustentatiōez nature eo qđ ab eo ablatū est. et tūc ille q̄ abstulit restituere non tenet qz ex iure naturali licit⁹ est vnicuiq; vsus possessiōis necessarie ad sustētatōez nature Extrema aūt necessitas oia facit cōia. ff. ad. l. ro. l. ij. §. j. Cū in eadē in tex. ꝙ glo. Aut indiget ad sustentatōez nature eo qđ ablatū ē. ꝙ tūc subdistinguo, qz aut ꝓmus. i. dñis ipius rei indiget ista re ad sustentationez sue nature prius q̄z necessaria ad sustentationez sit nature illi⁹ q̄ abstulit. Aut vterq; eodē tpe factus ē indigens ista re ad sustentatōez sue nature. Aut

Capitulum octauuz.

iste qui abstulit factus est indigens ista re ad sustentatoēz sue nature p̄uscz̄ iste a q̄ ablata ē p̄ia mō ꝛ scdo p̄t dici sine p̄iudicio q̄ iste q̄ abstulit rem istā teneť restituere illi a q̄ abstulit, qz nūcz̄ fuit res illius qui eā abstulit. sed semp remansit istius de iure. postcz̄ n. suz in statu in q̄ res mea est mihi necessaria ad sustentatoēz nature ñ p̄ot fieri alteri⁹ me ꝓtradicente. Si tercio mō. tūc ille qui abstulit restituere nō teneť, qz ab isto tempe quo facta est sibi necessaria ad sustentatoēz nature cū tūc illi a quo ablata est nō esset necessaria acquisiuit ius in illa re ille qui abstulit. Et ideo cz̄uis damnū passus veniat postea ad statuz in q̄ res sibi ablata esset sibi necessaria ad sustentatio nē nature nō ꝓpter hoc habet maⁱ⁹ ius in ista re cz̄ iste q̄ eā abstulit nisi iste q̄ eā abstulit deuenis set ad statū in q̄ ampliⁱ⁹ ista res nō eēt sibi necessaria ad sustentatoēz nature. Idē p̄ totū. Ce. de palu. in quarto. ꝛ Sco. Ex dictis hoꝛ q̄ tales q̄ habēt restituere. ꝛ si retineāt sibi quodāmō necessaria p̄ sustentatōe sui ꝛ familie ad vitandum multa picula anime ꝛ corpis q̄ verisimilť sequi possent bonis suis cedēdo ꝛ oībus se spoliādo p̄ restitutiōe fienda q̄ō forte tutiⁱ⁹ esset. s. restituere. ꝛ in deo p̄fidere. etiā si oporteret mendicare ſm. Rai. Ad hoc nō videť teneri de necessitate salutis. Cū nō debēt tales ita laute viuere. ꝛ pompe se vestire cū familijs suis. ꝛ filias suas cum magnis dotib⁹ nuptui tradere sicut si nō essent obligati ad restitutoēz. sed parce viuere ꝛ paruas dotes tradere. ꝛ si non possunt nobili vel mercatori nuptui dare. artifici ꝛ plebeo dñt tradere. ꝛ alia superflua resecare. Cū multa ergo p̄udētia hoc negociū agendū est. cuz efficaciter videnť facere q̄ p̄t ad restituēdū. ꝛ i alijs bene se habere. ꝛ cū in more dei credo possunt absolui ꝛ cōicari. Qui aūt ꝛ de eo q̄ō possunt semp p̄crastināt ꝛ annuatiz repiunť p̄mittere p̄fessori restituere ꝛ postea nō faciūt. non videnť absoluēdi nisi p̄us faciant vel disponāt efficaciť negociū vt hēat executioēz ꝛ multo minⁱ⁹ ei p̄mitti dz p̄munio sumi cz̄tuz dico spectat ad p̄iliū p̄fessoris. Nā quātū ad sacerdotē q̄ hz cōicare. cū ille se in manifesto ingerit. ad hoc q̄d iuris habes. j. in tercia pte. De vsu tantis aūt manifestis quō sit agendū cū eis in restitutōe ꝛ collocatōe sacramē toꝛ habes sup̄. e. ti. c. de vsuris. Possent etiā tales petere remissioēz a creditoribꝫ. quā si spōte ꝛ sine fraude obtinent nō amplius ip̄i obligāť. nec etiā paupib⁹ illa remissa eis dare tenenť. Nō tñ decēs eēt vt diues a paupe ꝛ indigens paz a mlto indigente peteret remissionē. Queriť vtruz epūs elapsis trib⁹ vel quattuoꝛ annis possit agere ꝓtra hæredes vel possessoes bonoꝛ quondā illius qui in testamento reliq̄t nulle hbzas soluendas noīe vsuraz incertaz cū de extorsione dictaz vsuraz non appareat nisi p̄fessionez dicti testatoris. Rñdet Lau. de ridol. in tractatu de vsur⁹. post Fede. q̄ cuz actio que ꝓpetit ex testamēto. vel ꝓdicio que competit epō p. l. nulli. C. de epi. ꝛ cle. sint p̄sonales. ꝛ per spaciū triū annoꝛ claudanť per p̄sequens. C. de p̄script. xxx. vel. xl. annoꝛ. Idō ꝓtra hæredes bona fide possidentes que semp p̄sumiť nō cōpetit actio ad dictas mille nisi p̄bareť malā fidem hēredē habuisse ꝛ sciuisse vicium ꝛ crimen defuncti. quo casu debet intelligi. c. tua nobis cū si. Et idē ñ de extorsione appareat p̄ aliud cz̄ p̄ testamētū. Quo aūt ad possessores bonoꝛ p̄ quos p̄ testatorē vel eius hēredē bona alienata sunt nō est aliquod dubiū si possederūt spacio .x. annoꝛū. qz actio p̄sonalis nō ꝓpetit ꝓtra successorē singulare. vt. l. j. §. hæres. ff. ad trebel. Nec obstāt p̄ia dicta scz̄ q̄ actiones epō ꝓpetentes durent quattuoꝛ annis. qz intelligiť hoc de actionib⁹ ꝓpetentibus ep̄atui vel ecclesijs. Sz hec nō ꝓpetit actō epō vt epō sed vt economo ꝛ admīstratori bonoꝛuz pauperū. Queriť q̄d sit p̄missio generali edicto q̄ quicunqz tenent vsuraz nomine aliquid tali veniat infra tot dies ꝛc. Si nemo venit nec aliquas certas p̄bauit vsurarius infra terminuz ad id sibi statutū lataqz est ista p̄ ep̄m declarās illas esse incertas. vtz vsurari⁹ sit tutus si postea appareāt p̄sone certe quib⁹ restitutio ē facienda. Fede. in ope suo sentit q̄ sic. etiā q̄ ad illos q̄ tūc erāt extra diocesiz. Fateť tñ q̄ talib⁹ ꝓpetit remedium. Sz cogita dicit Lau. an sit vez ꝛ p̄ciū p̄acticaď q̄ñ nō est determiātū q̄ oīa veniāt sub nomīe incertoꝛ hoc est q̄ñ nō fit taxatō vere ꝛ scdm quātitatē ad quā ascendūt sz minoꝛ ꝛ ſm q̄ inf eos ꝙuentū ē. Et de hoc iudei p̄ cuⁱ⁹ fidē alio nō dato p̄sumiť p̄stat legitime. An aūt talis practica sit iuri p̄sona tuipe vide. p̄mpti sunt ep̄i ad eius obseruantiā quia p̄ se ip̄is incerta inbursant nec ad illoꝛ volūt restitutōez venire vl teneri. sed fit certa taxatio scdm ꝙuentionē ſm q̄ moris est. q̄ tamē an de iure possit fieri videdū est. Notādū etiā ſm Archi. q̄ si aliquis decedēs relinquat sibi hēredē ex testamēto vl ab intestato. ꝛ ordinauit quandā executorē tantū ad emendā suoꝛ foris factoꝛ. qui decedēs tpe mortis sue creditoribus teneba ť. ꝛ iā termini solutōis sue fluxerant. Iste executoꝛ debituz huiusmōi soluere teneť. et potest cōuenīri quia elapsis terminis solutionis cepit iniuriari creditoribus in non soluendo defunctus. Ex p̄cepto aūt dñi solutio est facienda ar. xi. q. j. Magnum. xiij. q. fi. c. Tributum. quare peccat in termino soluendo. tum quia frāgit p̄missuz. extra de pac. c. j. ꝛ. tj. tū quia illo ea ꝑso inuito domino detinet alienū. ff. de excepti. doli. l. tj. §. Circa. Et hoc tenent quidam vt. ſ. nomine foris factoruz hoc casu veniant debita quoruz terminus solutionis tempoꝛe mortis lapsus

erat ꝛ p illis agi posſit. Secus de debitis quoꝝ terminus nō aduenerat. ꝛ ita notaſ in Specu. Rub. qualiter in ĩdicio ſcriptura ꝓferri. §. nunc vero. De eo demũ cui datũ eſt aliquid ꝓ errorẽ dicit Io. de rip. in tractatu de ꝯtractibꝫ q̃ in tali datione aut eſt error ꝑſone vel eſt error fortune vl̃ alterius ꝯditionis appoſite. Si p̃mo mõ puta intendo dare petro ꝛ do martino tũc martin⁹ tenet acceptũ reſtituere vel danti vl̃ illi cui intẽdebat dare. ar. xxix. q. j. §. p̃mo. Si vero error fortune puta intendo tibi dare vt paupi ꝛ tu es dines. dicit q̃ ſic acceptũ tenet reſtituere danti vl̃ alicui pauperi niſi recipiẽs interim eſſet effect⁹ pauper. Si vero ſit error alicui⁹ alterius ꝯditionis puta quia te ſanctũ credo cũ non ſis. ꝛ ideo dono tibi. vel credo celebraturꝫ te miſſas ꝛ ideo do tibi dicit q̃ ſi receptori conſtat de precisa intentione dantis ſcz quia aliter nõ daret niſi conditio ſubeſſet. talis error obligat ad reſtituendũ receptũ. aut adſufficient ſupplẽdũ ꝑ ſe vel ꝑ aliũ intẽtionẽ dantis quoꝝ rõ eſt. quia cũ res in iſtũ nõ tranſeat niſi eo mõ quo dans vult tranſferre ſi nõ exiſtat conditio. in ipm res nõ tranſfertur. Alij vero dicunt q̃ ad reſtitutionẽ talis error nõ obligat niſi ipa conditio circa quã errat eſſet cã motiua ꝛ finalis dationis talis. quod ꝓbant ꝑ ſimile. do tibi centũ libras quia credo te eſſe amicum meũ. dato q̃ accipiens nõ ſit amicus me⁹ non obligat ad reſtitutionẽ. Si aũt amicitia ſit cauſa ꝓpter quã do tibi cẽtũ libras ſcz ſi ſis amicus meus. niſi amicus fueris obligaris ad reſtitutionẽ. Ex his patet q̃ queſtores ſancti. Antonij vel alij quicunq̃ nullo mõ poſſunt retinere ſibi ea que illis pauꝑibus vel locis ꝓ quibꝫ dantur petunt. quia hic eſſet error perſone. verumtñ quia nullus tenet ꝓprijs ſtipẽdijs militare. nec cauſas alioꝝ agere ad expenſas ſuas dico q̃ poſſunt tales viuere ſup queſtus quos faciunt ꝛ poteſt eis moderatũ ſalariũ dari hic ille. Illa vero que dant eis ex mendacijs eoꝝ queſtoꝝ quia videlicet aſſerunt q̃ dicent multe miſſe ꝓ danubꝫ vel habebunt talem vel talẽ indulgentiã. vel abſoluen t a votis eoꝝ vel a caſibus reſeruatis. vel q̃ fiãt lectiſternia ꝛ hoſpitalia ꝛ huiuſmodi pro quibꝫ illi dant. alias non daturi. nec talia fiunt nec vera ſunt totũ ẽ rapina. ꝛ reſtitui dñt dãnubꝫ ea vel pauꝑibꝫ erogari. xiij. q. v. Non ſane.

Titulus tercius de ſuperbia. Capitulum p̃imũ de ſuperbia p̃imoꝝ parentum ꝛ eius punitiõe.

Expeditis his que

pertinent ad auariciã cũ ſpẽbus ꝛ ſtipẽdijs ꝛ remedijs reſtitutiõis. Nũc de ſuperbia agendũ eſt que cũ ſit vicij ſpũale minus ab hominibꝫ cognoſcit. Sicut aũt ꝺ̃ dyabolo a quo ortũ habuit dicit Job pl̃t. q̃ eſt rex ſuper oẽs filios ſuperbie. ita et ſuperbia ipa regina et mater ẽ omniũ vicioꝝ ſm Greg. ꝛ ſicut de ipa maxime dyabolus ꝺemnat. ita xp̃s cũ electis ſuis de eius ꝯtrario. ſ. hũilitate maxime ꝯmendat. vñ Aug. in xiij. de ciui. dei. c. xij. ſic ait Ciuitati dei in hoc ſeculo pegrinanti maxie ꝯmendatur humilitas. ꝛ in rege eius qui eſt xp̃s maxie p̃dicatur. Contrariũ huic vtuti elatõis vicij in eꝝ aduerſario qui dyabolus eſt maxie dñari ſacris litteris edocet. Profecto iſta eſt magna dña q̃ ciuitas. vñ loq̃mur vtraq̃ diſcernit vna. ſ. ſocietas pioꝝ hominũ. alia impioꝝ. ſingula queq̃ cũ angelis ad ſe p̃tinentibus in quibꝫ preceſſit hac amor dei. hac amor ſui. hec ille. De hac p̃s. Superbi inique agebant vſquequaq̃. a lege autem tua nõ declinaui. Ubi de ea tria tanguñ. Primus eſt vicij. ꝛ ideo propulſanda. ibi. Superbi inique agebant.

Scõm ẽ maximũ. ꝛ iõ eradicãda. q̃ vſqueq̃. Tercium eius remedium. ꝛ ideo regula ſeruanda quia a lege autem tua non declinaui.

Quod ſuperbia §. I.

ſit peccatũ patet ex eo q̃ dicit p̃s. Superbi inique agebãt ſcz ſuppiendo. Iniq̃tas aũt peccatũ ẽ. vñ ꝛ Jac. iij. ꝺ̃. Suppbis deus reſiſtit. ꝛ hoc iõ q̃ ſibi contrarij ſunt ꝓpcm. Sz de ipo ſuppbie vicio videnda ſunt tria. Primo q̃d ſit. Secõ quã do ſit mortifer. Tercio quõ primũ. Et quãtũ ad primũ dicit. Aug. in. xiij. de ciui. dei q̃ ſuppbia ẽ puerſe celſitudinis appetitus. Ubi p̃mo notandũ q̃ ſuppbie peccatũ conſiſtit in appetitu ſeu voluntate ſic ꝛ alia peccata nõ in eſtimatõe q̃ pertinet ad rõnẽ. vñ q̃ñ. Greg. dicit in li. moral. q̃ ſuppbia ẽ cũ quis eſtimat bona q̃ habet a ſe habere non a deo vel meritis ſuis eſtimat obtinuiſſe. ꝛ humiliter nõ ſic eſt intelligẽdũ tanq̃ in ipa eſtimatione conſiſtat ſuppbia ipa ſed conſiſtit in appetitu excellentie inordinato. Sz q̃ q̃s multũ appetit facile credit ex ipo appetitu nimio excellẽtie quem hz ſuppbo inde inclinat de facili ad eſtimandũ de ſe vltra id q̃d eſt. ita q̃ eſtimatio illa ſequit appetitũ illũ inordinatũ. Secõ eſt conſiderandũ q̃ q̃ appetitus ſuppbi eſt puerſus ſeu inordinatus q̃ ꝛ ꝛ regulã rõnis. ideo vicioſus. Pro cuius declaratione eſt vicenduz q̃ appetitus in omni eo quod appetit aut ſequit regulam rõnis id ſcz q̃d ratio naturalis dictat. aut excedit ipam. aut deficit ab ea ꝛ cum ſequit regulã rõnis eſt actus virtuoſus. cuz aũt excedit vel deficit a regula rõnis eſt vicioſus. Exemplũ de appetitu ſcientie q̃ de ſe eſt bonũ naturalis. Si. n. quis appetat ſcíam ꝛ intẽdat ei fm q̃ ratio dictat. puta ad debitum finem ꝛ debito mõ. pertinet hoc ad virtutẽ ſtudioſitatis. Si vero excedit regulaz rationis vt quia nõ intendit ſcie ꝓpter deum. vl̃ quia querit ſcire

Capitulum primum.

que non ptinent ad deum. ⁊ huiusmodi ptinebit hoc ad vicium curiositatis. Si aũt deficiat a regula rõnis vt quia nõ vacat scie vt debet ptinebit ad negligẽtie viciũ. Sic ad ꝓpositũ ẽ supbia. Cũ em̃ ꝓsistat in appetitu excellentie ⁊ honoris que naturaliter hõ desiderat ⁊ rõ huius est quia homo naturaliter desiderat pfectionẽ boni qđ cõsistit in quadã excellentia. Hãc excellẽtiã põt ꝙs tribus modis desiderare. Nam si hoc faciat ꝑ̃ regulã rõis sc̃z ad đbitũ finẽ ⁊ debitis mediꝯ. ꝓtinebit ad ꝟtutem magnanimitat̃. Si đficiat a regula rõnis totaliter retrahẽs se ab ope magno ⁊ honore sibi ꝓportionata timore deficiendi ptinet ad viciũ pusillanimitatis. Si aũt excedit regulã rõnis querens honorẽ ⁊ excellentiã non ad debitum finẽ vel sibi inꝓportionatũ. sed supẽ suã conditionẽ. ptinet ad vicium supbie. Nõ-n. est aliꝺ supbia q̃ excedere mensurã ꝓpriam in excellentie appetitu. Unde supbus dicit̃ quasi supra id qđ est vadẽs. Et quia nõ est eadẽ mensura omnium qđ vni nõ imputabit̃ ad supbiam faciẽdo quedã multa honorabilia sicut ep̃s exercẽdo auctoritatẽ epal̃e. alteri imputaret̃ ad supbiã vt si sacerdos eadẽ agere vellet. Tho. se. se. q. clxij. ⁊ in quelibet de malo. Tercio sciendũ q̃ materia huius vicij perquam differt a aliꝯ est excellentia sicut materia auaritie ẽ pecunia ⁊ materia luxurie ẽ delectatio venerea. Et q̃uis videt̃ idẽ superbia cũ inanigl'ia ꝓpter qđ aliqui doc. ponũt vnũ q̃ꝑ vno. tñ scđm Greg. in. xxxj. li. moral'. ⁊ ea. Tho. se. se. vbi supr̃ sunt diuersa ⁊ realiter distincta m̃ hoc dra. quia supbie materia est ꝓpria excellentia. sed materia inanigl'ie est manifestatõ ipi excellentie. Appetit em̃ supbus excellentiã ⁊ honorem supr̃ suã ꝟtutẽ. sed vanegl'iosus appetit inordinate q̃ manifestet̃ alt̃s sua excellẽtia et quia ad excellentiã ptinet q̃ manifestet̃ quis alt̃s iõ quasi imediate a supbia ꝓcedit inanigl'ia vt prima filia seu ꝓsequit̃ ad eam ptinuo vt germana. Hõ pulchre oñdit. Origenes supr̃ penthateuc̃ cxx. vbi moraliter exponẽs incestationẽ Loth ꝑ filias eius. dicit q̃ ille due filie maior ⁊ minor Loth que secute cũ in monte inebriauerũt ⁊ cũ eo copulate filios genuerũt. sc̃z Moab ⁊ Amon quoꝝ descenden tes inimici fuerunt populi dei ꝑ hoc q̃ in templũ intrare in tertiã ⁊ quartã generationẽ. figurãt hec duo vicia. supbiaz ⁊ ianez gl'am. q̃ ex mente oriunt̃ viri iusti ⁊ sancti. Supbia. n. ait Aug. etiã bonis opibus insidiat̃ vt pereant. Cũ igit̃ q̃ mũdi vicia deserit. s. cupiditatẽ ⁊ luxuriã tanq̃ ignẽ ⁊ sulpgurẽ sodomã mũdane conuersationis cõsumentẽ. montẽq̃ ꝓfectionis apprehendit. sequuntur supbia ⁊ inanigl'ia que etiã non sibi cauentẽ dulcedine ꝓplacentie ipius bonoꝝ ⁊ laudis inebriant vt no discernat bonũ a malo in ope fiendo. ex quibꝫ generãt tanq̃ filij opera facta ex supbia ⁊ inanigl'ia que quia ille legitima ⁊ dei populo inimica non possunt in templum supne glorie intrare vel hominẽ introducere siue ipa supbia sit corde siue locutione siue opere siue cõsuetudine ꝓpetrata tanq̃ quattuor generationes eius. Quamuis autem supbia videtur habere similitudinẽ cũ magnanimitate in quantũ vtrumq̃ tendit in magnũ differt tamẽ ab ea plurimũ sicut ꝟtus ⁊ vicium. Nam supbia tendit in magna querendo excellentiã et honorem sed excessiue vt dictũ ẽ. Magnanimitas vero mediocriter que mediocritas non attendit̃ scđm quãtitatem eius in quod tendit. q̃ tendit in maximũ quantũ fieri potest̃ attenditur ista mediocritas in duobꝫ sc̃z primo in ꝓportione sui ad magnũ. quia tendit in magnũ quod põt sibi esse ꝓportionatũ ⁊ ꝓueniẽs. ⁊ ideo nullus põt eẽ magnanimus nisi ꝟtuosus. Secõ attenditur ista mediocritas in electione. quia sc̃z non tendit in magnũ scđm quid sicut sunt bona exteriora inter que magnũ ꝓcipue est honor. qđ patet quia magnanimus non querit honorẽ tanq̃ finem voluntatis sue quia hoc nimis parum reputat sibi cuz honor sit vanũ ⁊ trãsitoriũ bonũ. vnde nõ curat nec elegit honorari. sed fieri honore dignũ scđm q̃ honor est testimoniũ virtutis. supbus autem in his duobus deficit a magnanimo. primo q̃ excessiue ⁊ supr̃ regulam rõnis. i. supra ꝓportionẽ sue ꝟtutis honorẽ ⁊ excellentiã appetit. Secõ q̃ honorẽ exteriorẽ elegit tanq̃ finem voluntatis sue de ꝟtute cui debet honor nil curans. Tho. super scõ sñiar̃ dis. xlij. Sic ergo superbi inique agũt quia peccant supbiendo. Necesse cõtra quod repromittit seruantibꝫ legem suam in premiuz dicens. Donam te in supbiam populorum. Sumitur em̃ ibi im̃ꝓprie superbia pro quadã excellentia super alios. Quantum ad secundum notandum q̃ superbia secundum genus suum est mortiferum quando est scđm rationis deliberationem. Ratio huius est. quia velle non subiici deo deliberate seu regulis eius est mortale. q̃ hoc est auerti a deo. quod est ꝑcipuũ in omi mortali. sc̃z superbus hoc agit. ergo ⁊c. Signanter aũt dictum est deliberate quia sicut omia alia mortalia ex genere suo vt homicidiũ. furtum. aduiterũ. ⁊ huiusmodi. ꝓpter impfectionem. quia sc̃z ꝑuenit iudicium rationis ⁊ sunt preter rõnis consensuz sunt venialia. ita ⁊ circa superbiam accidit. quia sc̃z sunt aliqui motus superbie qui sunt venialia dum eis ratio non assentit. hec Tho. se. se. q. clxij Unde et Tobias admonens filium dixit. Superbiam nunquam in tuo sensu aut verbo dominari ꝓmittas. Thobie quarto. non dixit tangi vel simulari sed dominari quod importat rationis consensum. Ostenditur idem auctoritate ꝑs. dicentis in ꝑsona domini psal. joo. Non

habitabit in medio dom⁹ mee qui facit ſuꝑbiaz
Nullus aũt excludit a domo dei ſiue militantis
ſiue trĩũphantis eccl̃ie niſi ꝓpter mortale. iz hoc
agit ſuꝑbia ꝓm dictũ. Aug. g̃ ꝛc. dicit etiam dñs
ꝑ ꝓphetã. Detestor ego oẽm ſuꝑbiã. qđ nõ fit ni
ſi ꝓpter mortale. Ad qđ etiã facit dictũ. Greg. in
xxxiij. moral. dicẽs. Cuidẽtiſſimũ ſignũ repro
boꝝ eſt ſuꝑbia ſic electoꝝ eſt hũilitas. ſed nullus
fit reprobus niſi ꝓpter mortale g̃ ꝛc. Sciẽdũ tñ
qꝫ ſuꝑbia dupliciter ꝑt ꝯſiderari ꝑm Tho. vbi ſu
pra. Uno mõ ꝑm qꝫ habet quãdã redũdantiã in
omia vicia. Omia. n. peccata pñt oriri ex ſuꝑbia
duplici rõne. Uno mõ ꝑ ſe inq̃tum. ſ. alia pecca
ta ordinant ad finẽ ſuꝑbie q̃ eſt appetitus inor
dinatus ꝓprie excellentie ad qđ põt ordinari il
lud qđ q̃s inordinatea appetit. Alio mõ indirecte
ꝛ quaſi ꝑ accidẽs. ſ. remouẽdo ꝓhibens vt timo
rem ꝛ reuerẽtiã ad deũ in quãtũ. ſ. ꝑ ſuꝑbiã con
temnit hõ diuinã legẽ ꝑ quã ꝓhibet a peccato. ꝛ
ſic ſuꝑbia eſt vitiũ quali generale ꝛ habet quãdã
generalitatẽ ſuꝑ omia vicia. Ad hãc tñ generali
tatẽ ſuꝑbie ꝓtinet qꝫ omia vicia pñt ex ea oriri ñ
qꝫ ſemꝑ omia ex ea oriant. nã ꝛ ſi poſſit q̃s trans
gredi qđcunq̃ ꝓceptũ ex cõtemptu qđ ꝓtineret
ad ſuꝑbiã nõ tñ ſemꝑ ex ꝓtẽptu transgredit. ſed
aliquãdo ex paſſione vel ignorantia ꝛ huiuſmõi
Alio mõ põt ꝯſiderari ſuꝑbia ꝑm ſpẽm ꝓpriam
quã habet ex rõne ꝓpria obiecti. ſic ſuꝑbia eſt ſpe
ciale peccatũ. Eſt. n. appetitus inordidatus ꝓprie
excellentie. Et q̃uis quidã ꝓnumeret inf capua
lia vicia in quãtũ ex ea multa genera peccatorũ
oriunt. Greg. tñ quẽ ſequit. b. Tho. ſe. ſe. q. xxxij
ponit eã matrẽ ꝛ radicẽ capitaliũ dicẽs. xxxj. mo
ral. Radix quippe cũcti mali ẽ ſuꝑbia. ꝑme autẽ
huius ſoboles ſeptez nimirũ ꝓncipalia vicia de
hac virulẽta radice ꝓferunt inanis glõia. inuidia
ira. triſticia. auaricia. vẽtris ingluuies. ꝛ luxuria.
Quãtũ ad terciũ. ſ. qꝫ ẽ ꝑmũ peccatũ patz ex hoc
quod dr. Eccle. x. Jniciũ omis peccati ſuꝑbia. ꝛ
Thob. iiij. Abꝛpa. ſ. ſuꝑbia ſumpſit iniciũ omis
pditiõ. ꝛ Iſido. dicit qꝫ ſicut ſuꝑbia eſt origo om
niũ crimiũ. ita ꝛ ruina ꝯiũm ꝛtutũ. patet hoc.
qꝛ ꝑmũ peccatũ luciferi fuit ſuꝑbia. vñ de eo dr
Ihe. xiiij. Detracta ẽ ad inferos ſuꝑbia tua. Et
ſiliter ꝑmũ pctz Ade ꝛ Eue fuit ſuꝑbia. vt infra
declarabitur. Q⁹ aũt aliqua peccata etiam dicant
prima. vt cupiditas. apoſtaſia. ꝛ inuidia. hoc nõ
eſt ſimpliciter vt ſuꝑbia. ſed ꝑm quid. i. ſcõm ali
quẽ reſpectũ. Nam cupiditas dr prima ſeu pri
mũ peccatoꝝ ꝑm illud j. Thi. vi. Radix omniũ
malorꝝ eſt cupiditas qđ eſt verꝝ ex pte ꝯuerſionis
eo qꝫ ꝯuerſio inordinata ad cõmutabile bonũ eſt
cauſa omniũ peccatorꝝ. Sed ſuꝑbia eſt cauſa ex
pte auerſi omis a deo ꝓpius aũt eſt auerti ab incõ
mutabili bono q̃ ꝯuerti ad cõmutabile bonũ. ꝛ
ideo ſuꝑbia eſt ꝓior cupiditate. ꝛ cauſa eiꝰ Apo
ſtaſia. i. recedere a mãdatis dei ꝛ volũtate dicitur
cauſa omniũ peccatorꝝ ꝑm illud Eccle. x. Jniciũ
peccati hoĩs apoſtatare a deo. ſed hoc intelligit
ꝓprietate executõis nõ ꝓprietate intentõis. ita
qꝫ ꝓprietate executionis eſt apoſtaſia a deo. que
eſt volũtas nõ ſubijciendi ſe volũtati diuine. ſed
ꝓprietate intentõis eſt prius ſuꝑbia. q̃ eſt volũ
tas ꝓſidendi. Tho. ꝑma ſe. q. lxxxiij. Jnuidia de
iniciũ omniũ maloꝝ. ſ. in hũano genere inuidia
ſcz dyaboli prius tñ in ipo fuit ſuꝑbia. Sap. ij.
Jnuidia dyaboli mors introiuit in orbẽ terraꝝ
Ex ſuꝑbia. n. dyaboli ſecutũ ẽ odiũ ipius ad deũ
iuite punirẽ ꝛ reſiſtẽtẽ ſuꝑbie ſue. ꝛ inuidia ad
hoĩez ꝛ multa alia. Tho. in iij. c̃ gentiles. c. cxij.

Quãtuz ad ſecũ .ꝟ.ii.

dum ꝓncipale ſuꝑbia oñdit eſſe maximũ pec
catoꝝ cũ dicat ps. Elſquequaq̃. i. maxime inq̃
agebant ſuꝑbi vñ glo. ibi dicit maximũ pecca
tũ in hoie eſt ſuꝑbia. Et ad idẽ facit qđ dicit glo.
ſup illud ps. Et mũdabor a delicto maximo. hoc
eſt a delicto ſuꝑbie. qđ eſt vltimũ redeuntibꝰ ad
deũ. ꝛ primũ recedentibꝰ a deo. Iſido. etiã in li.
de ſummo bono dicit. Omni vicio deteriorem
ſcito eſſe ſuꝑbiã ſeu ꝓpter qđ a ſummis ꝓnus
vel a primis aſſumit ſeu ꝓpter qđ ex bonis oriur
Q⁹ autem ſuꝑbia ſit grauiſſimũ omniũ peccato
rũ octo rõmbus ꝓbat. ſcz rõne auerſionis. opera
tionis. ꝓmiſſionis. vitatõis. oppoſitionis. aſſimi
latõis. adheſionis. ꝛ imutatõis. Et primo rõne
auerſionis ꝓbatur ſic. Jn peccato mortali atten
dunt duo. ſ. auerſio ab incõmutabili bono. ꝛ cõ
uerſio ad ꝯmutabile bonũ licz aũt ex pte ꝯuerſio
nis ad cõmutabile bonũ ſuꝑbia nõ ſit grauiſſi
mũ peccatoꝝ eo qꝫ excellentia q̃uã ſuꝑbo inordi
nate appetit nõ habet maximã repugnãtiã ad bo
nũ ꝛtutis. tñ ex pte auerſionis ſuꝑbia hz maxi
mã grauitatẽ cuiꝰ rõ eſt. qz in alijs peccatis homo
auertit a deo. vel ꝓpter ignorãnã. vel ꝓpter infirmi
tatẽ aliquã vel ꝓpter ꝯcupiſcẽtiã alicuiꝰ alterius
boni. ſz ꝑ ſuꝑbiã auertit a deo ex hoc ipo qꝫ ñ vult
ſubijci deo. ꝛ eiꝰ ꝓceptis ꝓpterea. Jac. iij. dr. De
ſuꝑbis reſiſtit. ꝓterea q̃to pcẽm magis auertit a
deo tanto eſt maior. ſz pcẽm ex ꝓtẽptu qđ eſt ſuꝑ
bia magis auertit a deo q̃ pcẽm ex ignorantia im
potẽtia vl ꝯcupiſcẽtia. g̃ ſuꝑbia ẽ maior. Contẽnit
enim deũ ſuꝑbo eo qꝫ ñ vult ſubijci ei ꝛ ꝓceptis eiꝰ
Secõdo ꝓbat ſuꝑbiã eẽ maximũ pcẽm rõne ope
ratõis hic. Illud qđ oibus peccatis grauitatẽ do
nat ꝛ caulat eſt grauius aliis ꝑ regulã illam Ex.
Propter quod vnũquodq̃ ꝛ illud magis. Si
enim quecunq̃ ſunt calida ſunt calida in quan
tum ꝓticipant naturam ignis. ergo permaxime
ignis eſt calidus. ſed ſuꝑbia facit hoc. Nam
vnũquodq̃ peccatuz eſt grauius ſi fiat ex ſuꝑ
bia q̃ ſi ex ignorantia vel infirmitate etiam ſi fit

Capitulum primum.

ꝓcc̃atū infidelitatis quod grauius reddit̃ ex cō
tẽptu ſuꝑbie. ergo iꝑm eſt maximum ſcōm q̄
pōt illud ꝙponi. ꝑ. ⁊ Suꝑbia eoꝝ qui te oderūt
ſc̄z deū vt punientē et ꝓhibentē ꝓſecutionē ſuoꝝ
maloꝝ deſideriꝝ aſcēdit ſemꝑ ſc̄z ſup alia vicia
Tercio ꝓbat̃ idē rōne p̄miſſionis ſic. ⁊ Apud deū
et apud mundū p̄mittit̃ minus malū vt euitet̃
vel erūpat maius. ſicut et medic⁹ ſapiēs i reme
diū maioris morbi patit̃ infirmū in leuiorē mor
bū incidere. ⁊ ꝺs p̄mittebat i veteri lege libellū
dari repudij vt vitaret̃ vꝝoricidiū. ⁊ leges huma
ne p̄mittūt mereꝝ ciū ne ſequat̃ adulteriū. q̄ gra
uiora ſunt huiuſmōi. Sz in remediū peccati ſu
perbie p̄mittit ꝺs hoīem ruere in peccata grauia
et turpia. ⁊ Ho. vbi ſuꝑ. vñ Iſidoꝝ⁹ in li. de ſum
mo bono dicit. Qui detinet̃ ſuꝑbia et nō ſentit la
bitur in carnis luxuriā vt ꝑ hāc humiliatus cō
fuſiōe ꝙrgat. idē Greg. in moral̃. tractans illō
Job. xli. Qui ſc̄z ꝺs diſſoluit balthæum regū. i. ꝑ
mittit frāgi caſtitatē ſanctoꝝ. vt. ſ. recognoſcant
ſuꝑbiā. Exemplū in vitaſpatrū de vno qui cū et
magna puritate et ſc̄itate paſceret̃ ab angelo la
ꝑſus in ſuꝑbiā ita fuit deuict⁹ ſtimulo carnis q̄
derelicto heremo ibat ad ſeculū ad ſplendū ꝓcu
piſcentiā ſuā ſz in via hoſpitat⁹ apud duos ger
manos religioſos. dū ad eoꝝ inſtātiā eos inſtrue
ret in ſe reuerſus pñiam egit. Quarto ꝓbat̃ idē
rōe facilioris vitatōis ſic. ⁊ Peccatū tanto ē graui
us q̄to facilius pōt vitari et nō vitat̃. Sz pecca
tū ſuꝑbie facili⁹ pōt vitari alt̄is peccatis. ſ. ipō co
gnito q̄ſi nō vitet̃ graui⁹ erit. Signanter aūt di
cū eſt ipō cognito. Nā mor⁹ ſuꝑbie occulte ſub
trepīs antecꝫ deꝓhēdat̃ ꝑ iudiciū rōis nō hz ma
gnā grauitatē. ⁊ difficult tales mor⁹ vitant̃ ꝓp
eoꝝ latētiā. vñ in ꝑs. In via hac qua ambula
bā. ſ. bonoꝝ opeꝝ abſconderūt ſuꝑbi laqueū mi
bi. ſed deꝓhendi ꝑ rōnē facilit̃ vitant̃. et hoc ex tri
plici ꝙſideratione. Primo ex ꝙſideratōe infirmi
tatis ꝓpꝛie fin illud. Eccle. x. Quid ſuꝑbis terra
et cinis. Secōdo ex ꝙſideratione magnitudinis di
uine. Job. xv. Quid tumet. i. ſuꝑbit ꝑtra deū ſpi
ritus tuus. Tercio ex ꝙſideratōe ꝓuitatis bonoꝝ
nr̄oꝝ. Nam quo ad bona nature vel fortune di
cit̃. Ysa. xl. Omis caro fenū et oīs gloria ei⁹ qua
ſi flos feni. Quo ad ſpūalia dr. Ysa. lxiiij. Oēs
iuſtitie vr̄e quaſi pānus menſtruate. Cū ergo ex
huiuſmōi ꝙſideratōe ſuꝑbia coperta de facili poſ
ſit vitari ſi nō fit erit grauiſſimū. ⁊ Ho. vbi ſuꝑ.
Quinto ꝓbatur idē rōne oppoſitionis ſic. Illō
eſt grauiſſimū et maximū peccatū q̄ maxime op
ponit ſe deo. ſed ſuꝑbia eſt huiuſmōi. g̃ ꝛc̄. Nam
Dionys dicit q̄ cū omnia vicia fugiant a deo ſo
la ſuꝑbia opponit ſe deo. ſicut fecerūt deſcenden
tes ex Noe ne rotb cū ſuis. cū voluerūt edificare
turrim ꝓpingentē vſq̄ ad celū. vt ſi forte inunda
ret diluuiū poſſent ſe a deo defendere in illa tur
ri et nō ſubmergi. ſed ds ꝙfudit ſuꝑbiam eorum
q̄ cū monit̃ ꝑ angelos noluerunt deſiſtere. con
fuſe ſunt ibi et diuerſificate lingue eoꝝ vt nō poſ
ſent ſe mutuo ītelligere et ſic oportuit eos dimit
tere inchoata. vñ et ipa Babylonia ait. Suꝑboꝝ et
ſublimiū colla ꝓpria virtute calcaui, ꝙfundēdo
et cōculcando eos multiplicit̃. Sexto ꝓbat̃ rōne
firmioris adhæſionis ſic. ⁊ Quāto peccatū firmius
eſt et min⁹ ſeparabile tanto ē graui⁹. ſed ſuꝑbia eſt
huiuſmōi. g̃ ꝛc̄. Quod ꝓbat̃ multiplicit̃. Nam
ſi ſeparet̃ anima ſenſibilis ab hoīe nunq̄d erit
concupiſcētia oculoꝝ in hoīe certe non. ⁊ tñ eſſet
ſuꝑbia. Ite quantū ad peccatū ire. Haz ⁊ tollat̃
vt nō fiat alicui iniuria nūq̄d iſtud erit appetibile
qđ eſt vindicta. ꝙſtat q̄ nō. ⁊ ꝑ ablationē iniurie
remonebit̃ vindicta. ⁊ tñ erit ſuꝑbia. i. apetitus
inordinatus excellentie. Ite cū motiuū inuidie
ſit odiū aliene felicitatis. ſi ſit vnus homo ſolus
in mundo. nunq̄d erit triſticia aliene felicitatis
certe nō. ⁊ tñ poterit eſſe ſuꝑbia. Suꝑbia igit̃ q̄
minus ſeparabile rōne iam dicta ideo grauiſſimū
Septimo rōne aſſimilatōis ſic. Sicut maior vir
tus ē illa q̄ nos magis aſſimilat xp̃o. ita ⁊ mai⁹
eſt viciū illud qđ magis nos aſſimilat diabolo. ſz
ſuꝑbia ē huiuſmodi vñ dr̄ Job. xli. de diabolo.
Ipe ē rex ſup omēs filios ſuꝑbie g̃ ꝛc̄. Octauo
rōe iniuriatōis ſic. Illō ē grauiſſimū ⁊ maximū
peccatū qđ maxime iniuriat̃ ꝺo ⁊ auertit ⁊ dero
gat deo ſed ſuꝑbia ē huiuſmodi g̃ ꝛc̄. qđ pater ꝑ
alia diſcurrēdo. Nā ꝑ blaſphemiā hō iniuriat̃ bo
nitati diuine. q̄ ē peccatū in ſpūmſanctū ꝑ mē
dacium iniuriat̃ homo veritati diuine. ſed ꝑ ſuper
biā iniuriat̃ excellentiſſime maieſtati diuine. qđ
patet q̄ ſuꝑbire eſt quaſi ſuper ſtatū homis ire
hoc ē quaſi quandā equalitatē dei appetere. ⁊ ſic
iniuriari maieſtati diuīe. hec Aller. ſcđa parte. q.
xxxvij. Rainer⁹. Cū g̃ ſuꝑbia ſit maximū iō de
teſtāda ⁊ euitāda. ⁊ remediū ad hoc notat̃ i ſe. §.

Quātū ad terci .§.iii.

um ꝓcipale. ſ. ꝺ remedio. hoc ē qđ ait ꝑs. Ne lege
aūt tua nō declinaui. quaſi dicat. Suꝑbi iō iniq̄
agūt ſuꝑbiēdo q̄ declināt a lege tua nolēte ſi
ſubiici ei. Ego aūt nō declinaui ab ea ſz ſubiicio
me ei ſeruans eam. ⁊ ſic vito ſuꝑbiam. Sic ergo
qui vult vitare ſuꝑbiam nō declinet. ⁊ non rece
dat a lege dei eterna ꝑ affectum, que eſt volun
tas ſua ordinans cuncta ad fines ſuos ſubiiciēs
ſe voluntati ſue. Qui enim eſſe vult vt deus ait
Aug. ſup pſal. viij. ſc̄z facere voluntatē ſuā nō dei
quaſi vult ſimilis eſſe deo ſicut diabolus ⁊ pri
mus homo q̄ noluit diuino teneri p̄cepto. Item
non declinet a lege naturali per effectū que doc̄
inferiorem ſubiici ſuperiori ꝓmaxime ⁊ ei nō velle
eīri. vñ dixit. Antioch⁹ ⁊ ſi peſſim⁹ tñ inſtinctu
naturali duc⁹. Iuſtū ē hoīez ſubditū eē ꝺo ⁊ tñ

paria sentire de eo.tj. Jachabè.ix. Decet etiam hoiem vilè se reputare cū clare videat se eè vermè ⁊ cinerè. Un Michee.vi. Humiliatio tua ī medio tui. Itè nō declinet a lege diuinali scriptura p intellectū frequēter meditādo ruinas supboz q ibi reficiunt. vñ ab ea sibi caueat ne similia patiat. Hinc ꝺ go beatissima in cāticis. Lu.i. Dispsit supbos mēte cordis sui.i.eos q sunt supbi nō pmo motu sz mente.i.deliberatōe cordis sui.i.volūtate ipoz supboz sic exponit dns. Jo. dñici sup Magnificat. vel sic vt referat illud sui ad deū. ⁊ē sensus ds dispsit supbos.nō sma comminatoria. vel ad tps sicut aliquos peccatores.sz mente cordis sui.i.deliberatōe sue volūtatis immutabilis vl sic. dispsit supbos in mēte ⁊ volūtate. vt vbi prius erāt vniti cū deo ⁊ primis ⁊ i se ipis sint p supbiā in ptes diuisi ⁊ sepati a deo et angelis suis bonis. ⁊ in se in diuersa vicia distracti. sicut patz de supbia luciferi hois primi. ⁊ Nabuchodonosoz q fuerūt dispsi. Lucifer de celo in infernum ⁊ bincinde p aera. homo de padiso in mundū p diuersos ritus ydiomata ⁊ loca. Nabuchodonosoz de regno in desertū cū diuersis feris. omēs mēte dispsi ⁊ intellectu ⁊ affectu vñ Greg. moral. Cōsideret hō elatus quid in terra mereat si angelus plat in celo ptermit. ꝺ pe ni. dis.tj. pncipiū. De ruina luciferi scribit. Lu.x vbi xps dixit discipls suis admonēs eos caue re sibi a supbia. Videbaz satbanā sic fulgur de celo cadentē. ⁊ p qd vicīū ceciderit ostēdit Isa. dicens.xiiij.ca. Quomodo cecidisti lucifer de celo &c. q dicebas ī corde tuo. ī celū ascendā &c. sublimis ero altissimo. qd dicere. s. deliberate cogitatōnis ⁊ affectōis fuisse supbiā ondit subdēs detracta est ad inferos supbia tua. vbi dicit Aug. ꝺ que stionib veteris testamēti q ꝺyabolus elatōe inflatus voluit esse vt ds absolute. s. in nullo sub esse. Pro declaratiōe sciendū q triplex ē eqlitas seu similitudo. vna oīmode equipantie. alia eminentie. tercia ē excellētie in pseruatione glie virtute sue nature. Prima equalitas vl similitudo est ī psonis diuinis vñ Ambro. tractās illd ps Deus ds similis erit tibi. dicit vticz filius q est ymago pris. Hāc equalitatē seu similitudinē licet quidā dicāt angelū appetisse. s. eē vt ds. qz cuius hoc sit impossibile. tñ vt dicit Augu. hoc bz ceca ambitio vt semp plus psumat q possit. Sz hoc oīno esse impossibile q isto mō appetierit dei similitudinē fm oīmodā equipannā. pbat triplici rone. Prima ē qz cuius quis possit plus desiderare q possit habere. nō tñ pōt plus velle q possit estimare. qz intellectū volūtas sequit non excedit. hoc aūt nō poterat angelus estimare. Se cūda rō ē quia certissimuz ē creaturā nō posse adequari creatori. nec etiā ipam naturā būanam q erat in xpo. Un Isa.xl. dicit. Cui similez fecisti eū. hoc aūt sciuit angelus cū haberet intellectū pspicatissimū. ergo hoc nō appetijt. Tercia rō est ex pte angeli qz impossibile ē q angelus appetat aliqd bonū quo existēte iam ipe idē nō esset. Nulla enī natura que est inferioris gradus appetere pōt supioris nature gradū sine suiipi corruptōne. q nō cadit in intellectu nec p cōsequens in appetitu. sic canis nō appetit esse leo. qz si trāsferetur in gradu supioris nature iam nō eēt. Scōa eqlitas ē eminētie. s. in nō subesse alicui sed esse omnibz angelis ⁊ cūctis inferioribz qd est ꝓpriū dei. Et quantū ad hoc licet angelus potuerit appetere omnibz esse angelis ⁊ creaturis inferioribus. nō tñ potuit appetere q absolute non esset sub deo. Et hoc ꝓpter tres rones. Prima quia ē hoc impossibile angelum ⁊ omnē creaturaz non esse subiectā creatori. nec enī hoc cadere potuit in eius apprehensione quasi possibile. Scōa ratio est quia ipe angelus desineret esse si totaliter deo subiectus non eēt. Tercia ratio est quia tota eius pfectio est esse sub deo. quia totū bonū angeli est in hoc q. s. deo subest. sicut tota claritas aeris est ex hoc q subtijcit radijs solis. Tercia equalitas eminētie seu excellentie est habere beatitudinem ex nullo merito suo vel alieno. ⁊ hec est eminētia quā appetijt angelus cū dixit: similis ero altissimo. Fuit ergo peccatum supbie sue in hoc q ad consequendā supnalem beatitudinē suā q in plena dei visione pfruit non se erexit in deū tanqz in finalem pfectionez ex eius gratia desiderans cū alijs sanctis. sed eā consequi voluit p virtutem sue nature. non tamen sine deo in natura operante. sed sine deo gratiam conferente. Et quia habere finalem beatitudinem p virtutem sue nature omnino absqz gratia alicuius supioris est ꝓpriū deo manifestum est q quantū ad hoc appetijt angelus dei equalitatem. Unde quantū ad hoc appetijt etiā deo nō subtjci. vt sez eius gratia supra sue nature virtutem indigeret. hec Tho. secūdo snīarum dis.v. Et prima parte.q.lxiij. Non solū autez in lucifero fuit superbia. sed etiam in alijs angelis qui ceciderūt cuz eo. vnde dicitur Ezech. q draco cauda sua id est exemplo traxit terciam partem stellaꝝ. i. angelorꝝ in terram. sez infernalem. Sed qz incertus est nobis numer angelorꝝ qui ceciderūt. ponit ibi nūerus determinatus aliquo mō. i. tercia ps p interminato. Quō aūt alij angeli peccauerūt exemplo pmi dat tale exēplū. Sicut miles ordinatus sub rege ⁊ sub duce exercitus habet bonam voluntatem sequens voluntatem ducis dirigentis voluntatē suam in regez ⁊ malum. sequens voluntatem ducis contra voluntatē regis. sic quidā de inferioribus angelis sequentes voluntatē primi angeli contra voluntatē dei peccauerūt. alij dissentientes a voluntate primi angeli peccantis. ⁊ sequentes voluntatem

diuinā deo īmobiliter adhęserunt. vñ Job. iiij Ecce qui seruiūt ei. s. deo nō sunt stabiles. s. ī bene eē gre. q̄ ad malos. Et in angelis suis. i. a se creatis īuenit prauitatē. s. supbie. Angelis dic̄ in plali. Si diſperſit supbos mēte cordis sui q̄ aerem caliginosum. vbi binc inde babitāt. Vīta aūt magna ⁊ mirabilia dicunt in legē diuina i in sciptura ꝺ angeli primi excellētia ꝓ maxime Ezech xxviij. Tu signaculū similitudinis .⁊c. Hec aūt tā mira inq̄t Greg. illa exponēs. xxxiij. moraliū. idcirco ꝺ eo scribuntur vt homini ostē datur quid ipse si supbiat ꝺ elationis sue culpa patiat? sit. si feriendo illi ꝑcere noluit quē creādo in tāta gloria claritat̄ eleuauit ꝺ pe. di. tj. c. si.

De supbia .§. iiij.

primoꝝ parentū dic̄ Aug. ad Horosiū. Hō elatus supbia suasioni serpētis obediēs dei mādata ꝯtempsit. s. ꝺ nō ꝯmedendo de ligno scie boni et mali. Supbia ergo ꝓcessit appetitū scie boni ⁊ mali ⁊ vtiq̄ gule. sed secuta est suasionē serpētis. Fuit aūt supbia primi hoīs ī hoc q̄ appetiit ī moderate similitudinē dei q̄ tū ad sciam boni et mali pricipaliter. Secūdario aūt appetiit similitudinē dei quantū ad potentiā. vt. s. ꝟtute nature ꝓprie oparet ad beatitudinē ꝯsequēdā. Pro q̄ declaratōe sciendū q̄ similitudo dei ē tripler. s. esse notitie ⁊ potentie. Prima similitudo. s. in eē fuit ī ipsa hōi a pricipio scdm illud. Gen. primo. Fec̄ deus hoiem ad imaginē ⁊ similitudinē suā. ⁊ angelo vñ Ezec. xxviij. Tu signaculū similitudis Secūda est similitudo noticie seu scie. ⁊ hāc similitudinē āgelus accepit in sua creatione. vñ subdit in auctoritate. Ezech. ꝓdicta. Plen? sapia. Q̄z hō hāc similitudinē in sui creatōe nō accepit in actu sz ī potentia solū. Tercia ē potentia similitudo. s. operandi aliq̄d q̄ ad beatitudinē ꝓ se ꝓueniret. Angel? igit̄ ⁊ hō nō peccauit appetendo primā similitudinē s. nature. Peccauit aūt hō ī appetēdo secūaz similitudinē pricipaliter. scz sciaz boni ⁊ mali. sic̄ ꝓpositi ei suggessit. vt. s. ꝓ virtutē nature ꝓprie sciret vl̄ p se ipm ꝯgnoscere q̄d sibi boni vl̄ mali futurū esset. Secūdario appetiit diuinā similitudinē q̄ ad potentiā vt. s. ꝟtute ꝓprie nature oparet ad beatitudinē ꝯsequendā vñ Aug. ꝺ vera religione dicit. q̄ magis voluit sua potentia frui q̄z dei Notandū aūt q̄ ꝑcm ꝓioꝝ parentū. s. supbia non fuit simplr grauiꝰ aliis ꝑctis hoīm. qꝺ ꝑz q̄ maioꝛ ē supbia q̄ quis deū negat. vl̄ blasphemat vel odit q̄z supbia qua q̄s inordīate appetit diuinā similitudinē ꝯ aliis fuit supbia primoꝝ parētū. Q̄z fuit grauius illud peccatū ceteris ꝑm q̄d. i. scdm aliquē modū. i. ꝑm ꝯditionē ꝑsonaꝝ peccantiū Dem̄ ei illud ꝟ maximā grauitatē ꝓpter pfectionē status eoꝝ q̄ erant in pfectissimo ⁊ summo statu. ⁊ ex hoc grauiꝰ ꝺne peccauerūt. Tho. scda scde ⁊ sup. scdo sinlar. Et q̄z uis ambo eq̄liter peccauerint. i. in genere. q̄ ambo supbierūt. cōpando ad inuicē ꝑcm eoꝝ hūt se sicut excedentia ⁊ excessa. Supbia mulieris fuit grauiꝰ triplici rōne. s. elationis. suggestionis et inclinatōnis. Primo rōne elationis q̄ maioꝛ fuit elatio mulieris credēris suationi serpētis q̄z viri non credentis Scdo rōe suggestionis. q̄ mlier nō solum peccauit q̄z et viro ꝑcm suggessit. vñ peccauit in deū ⁊ in primū. Tertio rōne inclinatōnis ꝑcm. n. viri ex hoc diminutū ē. q̄ ꝯsensit in peccatū amicabili q̄dā benivolētia q̄ plerūq̄z fit vt offendat deū ne ex amico q̄s fiat inimic?. Q̄z ex alia ꝑte ꝑcm supbie Adę fuit graviꝰ triplici alia rōne. Primo ꝓpter maioꝛē ingratitudinē magis ei fuit ingratus Adā eo q̄ pl? erat mente spūali ꝺditus ꝓpter magnitudinē scie sibi date. Scdo ꝓpter maioꝛē rebellionē. Maioꝛ ei fuit iobedientia Adę eo q̄ ꝓceptū primo fuit sibi datū. ex inde Eue ꝓ ei. Tertio ꝓpter maioris damni incursiōnē. Nā maius damnū secutū ē ex ꝑctō Adę q̄z Eue. Nā q̄ in adā erat hūanuz gen? ꝟtualiter seu semlaliter vt in pricipio actiuo. iō ex ꝑctō ipsius corruptū ē ⁊ transfusum ꝑcm in humanū gen? nō āt ex ꝑctō Eue. Nā si sola peccasset nō fuisset humanū gen? infectū Alex. i. q. pte. ⁊ Tho.

Pene aūt secute .§. v.

ex illa supbia q̄ cā fuit trangressionis diuini mādati sunt multiplices. Et primo q̄ ad totū gen? humanū est tripler. Et prima q̄dē infectio alaz cū corporib ꝫ infundūt. s. ꝑctō originali. ꝓpter q̄ nisi purificen. s. dei visione ⁊ gl̄ia ꝑpetuo priuantur. Scdm ē q̄ ex illo originali etiā purgato remanent anime vulnerate. ignorātia. malitia. cō cupiscentia. et difficultate ad bonū. Tertiū ē q̄ ex illo omnes sūt subditi morti corpali. ⁊ oībus penalitatibꝰ q̄s sust inem?. famis. sitis. estus. et frigoris. īnumerabiliū infirmatū corpis vñ apostolus ad Ro. v. Per vnū hoiem ꝑcm. s. originale intrauit īmundū. ⁊ p ꝑctū mors. Quāuis enī Eua pri? supbiendo peccauerit ꝓpter q̄ ꝺ Ecc. xv. Ab muliere initiū factū ē ꝑccati. ⁊ p eaz omnes morimur. tñ q̄ mulier nō fuit vniuersale pricipiū tot? humane nature. q̄ si tota humana natura fuit in Eua sz in adā. s. vt in pricipio actiuo seu pfectino. iō totū ꝑctū fuit in Adā ꝯsūmatū q̄ñ mulieri ꝯsensit. Si ei Adam nō ꝯsensisset peccanti mulieri. puuli descendentes ab eis nō ꝯtraxissent peccatū originale nec p ꝯns mortē necessario incurrissent. hermeus. Et iō signanter ap̄s dixit p vnū hoīez. s. Adā. Et q̄z uis illa die qua ꝑccauerūt primi parentes nō fuerīt mortui actu. tñ fuerūt īmediate morti corporis obnoxij. Et sic intelligit illud eis a dño dictū. In q̄cūq̄z die ꝯmederis ex eo morte morie

mini Geñ.iij.i.mortieritis obnoxij.scoz Tho. et Augu.

Becūda pena .§.VI.

inflicta cōiter primis parentibus et supbia ē triplex. Prima ē gre ⁊ oīm virtutū amissio vnde Aug. Princeps vitioz dū vidit Adā et limo terre ad imaginē eius factū pudicitia ornatū ⁊ pannis oppositū.charitate splendidū illos primos parentes illis donis ac tantis bonis spoliauit, pariterq; pemit.s.spūaliter priuādo gra de peni. di.ij.c. Princeps. Et hoc innuit cū dictū fuit a deo. Ecce Adā factus ē q̄si vnus ex nobis sciens bonū ⁊ malū. Et ē locutio scē trinitatis ⁊ iō dicit quasi vn⁹ ex nobis.s.psonis diuinis, ⁊ sunt verba increpantis qua.di.ad hoc fact⁹ erat vt bñficio gre dei esset sicut deus p adoptionē sed per supbiam et ⁊ inobedientiā miser bō pdidit ⁊ factus ē silis bestijs vnde fecit ei deus tunicas pelliceas.vt se cognosceret.vel sunt verba dei rentis tam eos q̄z ceteros hoies a vitio supbie secūdum Aug.qua.di. Ecce quō punit supbia bominis. Secda pena inflicta vtriq; fuit rebellio carnis seu sensualitatis ad spūm.q primo apparuit in mēbris genitalibꝫ vñ Aug.in li. de ciui dei dicit q̄ senserūt motū carnis sue i.stimulos carnis, ppter qđ erubescentes ad inuicē fecerūt sibi pzomata de foliis, i.coopimenta vt scribolas ⁊ sic secuta est recognitio verecūdie vl'opuiscētie vñ dz Geñ.iij. Et aperti sunt oculi eoz. vñ Aug. sup Geñ. Nō est credendū q̄ primi parētes essent pducti clausis oculis ꝓpue cū de mulie re dicatur q̄ vidit lignū qđ esset pulchrū visu. Sz aperti oculi sūt ad aliq̄d intuendū ⁊ cogitandum qđ nūq̄z añ aduerterāt.i adinuicē se ꝓcupiscendum.qđ ante nō fuerat. Spūaliter āt aperti sunt oculi eoz. vnus.scz difficultatis in bono alius facilitatis in malo vel ad malū aperti sunt i.cognouerunt vtriq; in eis.

Tercia pena ē .§.VII.

exclusio residentie de loco tam ameno. Nā postq̄m exclus⁹ ē eadē die de paradiso. Dicit enī Geñ.iij. Emisit eū dñs de paradiso voluptatis. vñ Greg. Quid paradiso iocūdius.quid celo securius ⁊ tñ bō d paradiso.⁊ angel⁹ de celo peccando cecidit. Idē Adā prim⁹ bō.p pcō d paradiso erectus ē hoc ē nobilitatē dei a se eiecit, nobilitate loci priuat.di.iij. Quelibet. Dic loc⁹ paradisi q̄z uis nūc nō deficiat homini ad vsum q̄z inaccessibilis ē.tñ fuit ei ad documentū primo qđē dū cognoscit se ppter pcūm illo fuisse priuatū. Secdo q̄z p ea q̄ corpaliter in illo paradiso sūt instruit ur spūaliter de his que ptinēt ad paradisuz celestē ad q̄ ꝓparat nobis aditus p xpm. Tho.secunda secūde.q.lxij. Et ne homo posset ad pla citū suū illuc redire posita sunt ibi impedimenta scz cherubi gladi⁹ flāme⁹ atq; versatilis ad custodiendā viā ligni vite. Geñ. iij. Hoc aūt sic intelligit fm litterā. Locus.n. illius paradisi vidz esse inaccessibilis ꝓpue ppter vehemētiā estus ī locis intermedijs ex ppinquitate solis, ⁊ hoc significatur p flāmeū gladiū qui versatilis dicit ppter ppietatē mot⁹ circularis hmōi estū causantis. ⁊ fit p cherubin q̄z p angelicū ministeriū creditur ibi esse aliqua ignea custodia. Tho. vbi supra. Spūaliter aūt duplex reat⁹ qui p pcm incurritur. designatur. Prim⁹ ē amissionis glorie que cōsistit in visione dei i.plena cognitione ⁊ iō collocat añ paradisum cherub.qui interpretat plenitudo scie qui excludat ab ipsa visione.secūdus reatus seu pena ē ignis gehenne, ⁊ iō ponitur gladius flāmeus. Nā p gladiū vitio vindicte iusticie designatur.qui est dz versatilis.i.ex vtra q̄z pte incidens.q̄z aīam et corp⁹ cruciabit. Designant etiā ista tria p q̄ quis ex pcīs redit ad deū.s.p cherubin.i.p sciam ⁊ cognitionē dei, p ignem dilectiōis.p gladiū versatilē.i.tolerantie passionem.secundū mgrm in.ij.sententiarum.

Viro quoq; .§.VIII

ꝓcipue fuit inflicta triplex pena ex pte corporis. Prima fuit terre sterelitas cū dictū fuit. Maledicta terra in ope tuo. Et exponit multis modis, vidz terra nō gratis pascet te sicut fecisset in statu innocentie, sed nec semp ex equo rndebit laboribꝫ tuis.q̄z aliq̄n multū laborat et paz vel nihil recolligit.qđ ē in penā, et sic maledicitur terra nō in se sed in ope inq̄ntū punit bō ex terra non ꝓcipiens fructū quē deberet fm labores suū. Al'si maledicta terra.i.peccasti ppter vxorē que tibi debuit esse subiecta, iō et maledicta erit terra subdita tibi nō rndens ad desideriū tuuz Et q̄z peccasti p mulierē q̄ tibi debuit esse in adiutoriū. iō et terra que tibi eē debuit in seruitium erit maledicta.q̄z in tediū et laborē vl' propterea terra maledicit nō Adā ad terrendū homines ne similia faciētes similiter maledictiōne feriantur. Secūda pena ē culture anxietas. vñ dicitur ei in labore et anxietate comedes ex ea.ītē Geñ.iij.i.laborando victū queres. Et hec pena laboris ē ꝯmunis Nullus.n. ex terra comedit nisi pcedente labore vel in se vel in alio. Nā et cō templatiui si nō laborāt in vita activa.tñ et laboribus alioz de terra comedūt. Añ aūt peccatuz et si opatus eēt bō terrā nō fuisset ad laborē sed ad solatiū et delitias.fm Aug. q̄tū placuisset. Tertia pena est angustie acerbitas ibi. spinas ⁊ tribulos germinabit tibi.fm Rabanū spine āt peccatū erant.sed non vt homini laborē inferrēt sic fpentes et alia noxia q̄ añ hoī erāt inocia fm Tho.vbi supra p⁹ Aug. Spūaliter spine sūt pū

Capitulū Secundum

ctiones seu stimuli peccatoꝝ q̄ ex carne,pueniūt velut ex terra.vl' pūctiones tortuosaꝝ questionū et tribulos cogitationū que de nimia sollicitudine,puisionis vite,pueniunt fm glo.

Rulieri autē in .§.ix.

speciali tres pene ex pte corpis sunt ex superbia inflicte. Prima est laboris inportando,plē ꝓceptā vñ dictū est ei Gen.iij. Multiplicabo erūnas tuas et ꝓceptus ꝛc. Multitudo ꝓceptuū iducit in penam mulieri nō ꝓpter ꝓcreatōem ꝛ multiplicationē,plis que fuisset etiā in statu innocentie sed ꝓpter multiplicatōnez afflictōnū quas/muli er patitur ex hoc q̄ diu portat fetū. vñ et mulier ferosa citius senescit et morit. Scda pena ē doloris in ptu vñ dicit. In dolore paries. Dis enim mulier que cōcipit in pctō de necessitate pit cuz dolore. Sola.n.virgo Maria sine corruptione ꝓcepit,sine labore portauit.sine dolore peperit qz eius ꝓcept? nō fuit fm legē nature a primis parentib deriuatā Si aūt mulier nō ꝓcipit nec parit patitur sterilitatis defectū q̄ ꝓponderat p/dictis penis. vñ et Ambr. Pudor ē feminis nuptiarū premia non habere quib sola est hec causa nubendi.s.principalis. Idē Cōiugū pmium et grā nuptiaꝝ ptus est feminaꝝ xxij.q.ij. Pudor. Tertia pena inflicta mulieri est seruit? ī obsequendo ibi.sub viri ptāte eris qō intelligitur ex pte corpis. Nam ex pte anime deo subiicit ur sicut et vir. Hec etiā subiectō est introducta in penā nō solū ex tum ad regimē qz etiā añ peccatum vir fuisset caput mulieris ꝛ gubernator ei? sed,put mulier ꝓtra,ꝓriā voluntatē necesse habet voluntati viri parere. Ita q̄ ante pēm erat subiectio mulieris ad virū ex reuerentia et dilectiōne,q̄ post peccatuz ē ex timore ꝛ sic est subiectio quasi seruilis ei inflicta in penā pecti hinc Aug. Satis apparet quēadmodū femine viris subditas esse ꝛ pene famulas lex voluerit esse vxores xxij.q.v. Hec imago. Ecce q̄t mala ex superbia ēn dicāt Ad dā exemplū meū ab adolescētia mea

Caplin scdm de quatuor speciebꝰ supbie

De speciebus superbie dic. Greg. in. xxx.li.moral. q̄ quatuor sunt spēs superbie q̄bus omnis timor arrogantū demonstrat. s. cum bona a semetipsis habere existimant. Aut sibi data desup ꝓ suis meritis putant. Aut certe cū iactant se habere q̄ nō habent. Aut despectis ceteris singulariter videri appetunt. Et de bis pōt exponi illud .ps xxx. Dñe nō est exaltatum cor meū scilz affectando excellentiam inordinate supra ꝓriā mensurā ꝛ sic bona mibi collata mibi attribuēdo non a deo recognoscendo. Quo ad primam spēm. Neq̄ elati sunt oculi mei oculi.s.estima/tionis et affectionis non sunt vltra debitū in altum leuati bona que a deo habere agnosco meritis meis ascribendo principaliter quo ad secundā spēm. Neq̄ ambulaui in magnis.magnificando in me vel apud alios bona mea spūalia vel temporalia ea non possidenda vel minus habendo.quo ad terciam spēm. Neq̄ in mirabilibus sup me.s.ambulaui estimatōe mirabilia et quasi singularia sup me extīria p̄ ceteris intuendo et alios ex hoc despiciendo. Jō aūt nō me exaltaui aliquo istoꝝ modoꝝ qz vt dixit saluator Matbe.xxiij. et Luc.xiij. Qui se exaltat humiliabitur ꝛ puer. Ante ruinā exaltabitur ciuitas. Exaltare est rem ex imo in altū leuare qō facit supbia.vt pater ex eius ethimologia.vñ apte figuratur ꝓ ventum de quo dicitur. Mar.vi q̄ erat eis ventus ꝓtrarius s.discipulis nauigātibus im mari. Erat eis ventus ꝓtrari? vbi tria notantur.

Primo ꝓprietas et multiplicitas elatōnis. ibi erat ventus

Secundo nocibilitas seu malignitas hmōi infectionis.ibi contrarius.

Tertio remedabilitas ei? malignationis.ibi eis Nam in mari huius seculi nauigantibus vent? supbie ꝓtrariatur qz bonis opibus insidiat, vt pereant vt dicit Aug. Est.n.materia venti sicz Alla.vapor terreus frigidus et siccus qui eleuat virtute radij solaris et eleuatus ꝛ ingrossat? in aere impellit aerez faciendo aliqñ rumorē qñ ē magnus. Sic supbia est quedam cogitatio subtilis q̄ de terra cordis egredit sicca humore gre frigida caritate.qz caritas nō inflat.i.ad Cor.xiij. que cogitatio calore.i.inordinato amore excellentie trahitur supra in altum p estimatōem supra se et rumorē facit se magnificando. Dicē ille ventus figurate qui veniens a regione desti:ꝓcutiens domū in quattuor angulis.vbi septem filij Job cū tribꝰ sororibus ꝓuiuabant.deiecit eam.omnes opprimens intra exītes. Job primo qz vicz ventus supbie missus a diabolo p temptationē qui desertū dicitur quia omni gra derelictus. ꝓcutiens domū mētis seu ꝓscie iusti in quattuor angulis.i.virtutibꝰ cardinalibꝰ si ei assentiatur ruere facit.et septem dona spūsancti cū tribꝰ virtutibus theologicis figuratis p filios ꝛ filias extinguit. vt nulla ibi virtus vl' gra viua remaneat vbi supbia regnat. Signantur aūt p dicte quattuor exaltationes seu species supbie ꝓ quattuor ventus quos vidit Daniel ī mari magno pugnare.vt babet Daniel.vij.s.orientalem.australem.occidentalem.ꝛ aqlonarē.

Est ergo prima ex .§.i

altatio seu spēs superbie cū quis ex inordinato appetitu proprie excellentie bonum habitū na/

turale vt ingeniū. intellectū. memoriā. fortitu/
dinē corpis pulchritudinē. vl'bonū tpale. vt di
uitias. gloriā honorē potentiā. vl'spēale. vt grāz
scīam. sapientiā. pdicationē. ppheriā. & hmōi si/
bi attribuit quasi a se haberet nō a deo. Ubi no
ta q' supbia ꝓsistit nō solū in cogitatione. ꝫ etiā
affectione. Supbo. n. cō credit hoc. s. q' nō sit ali
qd bonū in se vel in alio qd nō sit a deo. sz ō bo
no qd habet seipsuz ita magnificat ac si ab alio
nō haberet. sed a se. Pro cui' declaratōne scien
dum scōm. b. Tho. scda. scde. q. xi. & in. ij. sniaz
di. xlij. q' estimatio rōnis ō aliquo bono pōt cor
rūpi dupliciter. Uno mō in vli. & sic corrūpitur
estimatio rōnis. s. in vli qñ quis estimat vl're/
uū qd hz nō habere a deo. sed a seipso. & hoc pti/
net ad infidelitatem cū recta fides hēat q' deus
est actor oīm bonoꝝ. scō corrūpit' estimatō rōis
in pticulari ꝓpter aliquā passionē fm q' errant
q opantur malū vt ōz puer. iiij. Sicut ꝛbi gra
si aliquis sentiret in vniuersali fornicatōnē nō
esse pctm esset infidelis. Nō aūt infidelis cēset
fornicator qui fornicationē eligit tanq̄ bonum
ꝓpter ꝛcupiscentiē passione. Ita a silī si quis ex
istimaret vl're & absolute deū nō esse oīm creato/
rem vel homini grām p meritis data esset hēret
vel infidelitatis pctm. Sz q' aliquis ꝓpter ino/
dinatū amorē ꝓprie excellentie ita de bonis suis
gloriet ac si ea a seipso hēret. ptinet ad supbiam
nō ad infidelitatem. Ista spēs prima supbie
pōt figurari p ventū orientalē. q' sicut ab orien
te oritur nobis lux ita a deo oritur nobis omne
bonū grē et nature de quo supbus se exaltat si/
bi attribuendo. ō hoc pōt illud intelligi. Dona
ger assuet' in solitudine attraxit ventuz amoris
sui. Hec videt' fuisse exaltatio supbie lucifer. s
appetendo et estimando ꝓpria virtute sine deo p
grām opante ad gloriam puenire. vt dictū ē su
pra. Et de hoc ysa. xiiij. dicit'. Quō cecidisti ō ce
lo lucifer. qui mane oriebaris corruisti in terrā
qui vulnerabas gentes. q dicebas in corde tuo
Ascendam in celū sup astra dei exaltabo solium
meū sedebo in monte testamenti. in lateribꝫ aq
lonis. Ascendā sup altitudinē nubiū. similis ero
altissimo. verūtn ad infernū detraheris in pfun
dum laci. Et q̄si cām subdit. detracta ē ad infe
ros supbia tua. q̄s. vsus in fmone pdicto. Ubi
nota q' dicta ꝓphia fm Nico. ō lira. & alios bēt
duplicē intellectū ītalē. Exponit' n. & de Nabu/
chodonosor cuius regnū emicuit. vt lucifer sup
alia regna. & māe ortū dicit' q' fuit pria monar/
chia mundi. s. assyrioꝝ. qui et gentes mltas vul
nerauit et debilitauit. subiugās imperio suo. &
submisit sibi ꝓplm dei. s. ꝓplm iudeoꝝ q' notat'
in sequentibꝫ. Nam ascendit in celū. i. in ꝓplm
dei celestē. sup astra. i. sup sanctos viros. sedebo
in monte. i. in templo dei quod erat in monte i
lateribꝫ. i. cū magno exterminio sup altitudinē
nubium. i. sup ꝓphas dñando eis & captiuando
similis ero altissimo nō recognoscendo hoc a do
no sed ꝓprie virtuti ascribendo. sz q' a deo nō reco/
gnouit sed supbiuit ad infernū deductus est et
ad nihilū redactū est regnū eius in Balthasar
filio vel nepote suo. Sed exponit' etiā ad lām &
cōius dangelo primo. Et ibi notant' plura expi
mentia grauitatē peccati illius. Et primo ꝑ oñ/
ditur ex nature dignitate cū dz lucifer q̄si lucez
ferens excellentiā. Fuit enī sup̄m' inter om/
nes angelos creatos fm illud Greg. ō pmi. di.
ij. c. fi. & ideo magis ingratus et reprensibil'. q
plura bona ceteris recepat nature & grē. Illiq̄ tñ
dicūt nō fuisse supremū simpliciter sz scōm q̄d
i. in aliquo ordie principatuū vl'angeloꝝ vl'ar/
changeloꝝ. Scō oñditur grauitas quo ad ori
ginis prioritatem cū dicit'. q̄ mane oriebaris. i. i
principio añ oēm creaturam. ita. s. q' nulla ante
eum sed plures post eū scōm narrationē lie ge/
neseos sūt create. Qui potuit videre se nihil cre/
asse sed deuz totū fecisse. Tertio ex crimis origi
nalitate. cū dicit' corruisti in terrā. Auertit. n. se
a diuina ꝓtemplatōne & puertit se ad sui ꝓside/
rationē. et sic corruit. Primū. n. oīum pctoꝝ in
mundo fuit suū. Quarto ex pctī societate ibi q̄
vulnerabas gentes. i. spūs quos secuz trabebat
suo exemplo ꝓnitiose supbie. grauius vnicꝫ pec
cat et tanto plures inficit suo exemplo iniquo/
Quinto ex peccati firmitate. ibi qui dicebas in
corde tuo. Non. n. fuit q̄dm motus a naturaliꝫ
ab alio ꝓsuasus vt primoꝝ pentū. sed cū malitia
et assiduitate ex se ꝓcuratus. Sexto. ex supbie i/
mensitate ibi. ascendam in celū nō empyreū. q
ibi erat vbi creatus fuerat. sed ni celum sancti/
time trinitatis. vt. s. sicut ipse est gloriosus ex se
ita ipse ascenderet et ꝓueniret ad gloriā quā nō
dum adeptus fuerat ꝓ ꝓpriam virtutē sine ad/
iutorio gratie. Septimo ex principatus singu/
laritate. ibi sup astra dei exaltabo soliū meū. i. su
per ceteros angelos vt mihi seruiant. Octauo
ex sapie sublimitate quā appetijt ibi. sedebo in
monte testamenti. Appetijt scōm Ber. esse si/mi
lem dei filio quē vidit in carnandū. et q' datur'
erat in monte syon legē testamenti noui. Appe
tebat g̃ & ipe eē legislatoꝝ. Nono ex malitie noci
bilitate. ibi in lateribꝫ aquilonis vñ. ꝓcedit ven
tus frigidus et afflictiuus. i. suggerā et flabo in
primis parentibꝫ veneruz supbie vñ frigidi fiāt
amore dei. q̄ fecit ex inuidia sua. Decimo i co/
gnitionis naturalitate. ibi ascendā sup altitudi
nem nubiū. i. sup subtilem cognitōem ꝓphārī
i. oīa erunt mihi prenia sine dei adiutorio. Ul/
timo in dei eqlitate. ibi similis ero altissimo q̄
rendo adorari vt deus. quod frequenter facit q̄
rendo adorari ꝓ deo sicut apud gentiles ado

Capitulū Secundum

rantes in statuis demones. ⁊ cū xp̄o dixit Mathe. iiij. Hec oīa tibi dabo si cadens adoraueris me. Dicit aūt tūc diuisse h̄. q⁹ ex superbia sua quā tūc incurrit oīa mala facit in ptemptū dei. Et p hanc superbiā iniuriat hō deo in seipso. q⁹ facit se tota ē cām boni qđ h̄z a deo ptra quē aplūs. i. ad Cor. iij. Quid habes qđ nō accepisti ab alio sal tem a deo a quo bona cūcta, p̄cedūt īmediate vel mediate Hac. i. Omne datū optimū ⁊ omne donū p̄fectū desursuz est descendēs ⁊. i. palipo. xxix Tua sunt oīa ⁊ q̄ de manu tua accepim⁹ dedimus tibi. Et subdit aplūs. Si aūt accepisti. q̄d gloriaris. s. in te ipso vl apud alios quasi nō acceperis. s. ab alio sed a te ipso hēas qđ p̄tinet ad ingratitudinem. Unū Greg. Actoris sui grāz negare quicūq; qui sibi tribuit bonū qđ optatur. Et inde ex sua ingratitudīe merek amittere q⁹ scōz Aug. quod deus dederat gratis, abstulit ingratus, sicut narrat in li. de septē donis de quodam magno doctore legente solēniter ep̄la ꝑ Pauli. ⁊ cū quadā die laudaret a quodā q⁹ ita bene legeret dixit ex superbia q⁹ melius intelligebat q̄z ipe aplūs ꝓpter quā superbiā īmediate ē oblit⁹ penitus oīm vt nec vnam lr̄am sciret ꝯgnoscere.

Secunda spēs .§. II.

exaltationis superbie ē cū quis bonū qđ h̄z a deo meritore sibi ascribit credendo aliquā excellentiam in natura vel gr̄a vl fortūa. i. in ꝑtalibꝫ suis meritis et virtute habere p̄cipaliter quā nō p̄t nisi per dei gr̄am obtinere. Cū ergo superbo inordinate appetat excellentiā vltra sibi p̄firam a deo q⁹ ad maiorē excellētiā p̄tinet alicui? q⁹ bonū qđ habet a se bēat nō ab alio vl si ab alio habeat maioris excellentie est q⁹ meritis suis illud acquisierit q̄z ex gr̄a sine sufficienti merito. iō superbus estimat h̄e bona a se vl meritis suis a dō scōm Tho. Sz merita nostra sunt insufficiētia ad ea q̄ p meritis reddūtur. Et ip̄oz meritoz nō solacā nos sumus. Sz principalis cā ē gr̄a q̄ ē nō a deo. ⁊ nō aplūs. Nō ex opibꝫ iustitie q̄ fecimus nos Sz scōm suā miam saluos nos fecit inq̄t ad Titum. Nō ex opibꝫ inq̄z p̄teritis q̄ nulla erāt q⁹ vt dicit Cū nondū nati essent aut aliq̄d boni vl mali egissent dixit deus Jacob dilexi. Esau aūt odio habui. nō tū in ꝑtiendo malitiā odisse dicit Esau sed non dando gr̄az sicut Jacob. nec q̄z ex opibꝫ p̄tibus a nobis factis, q⁹ nō sūt cōdigne passiones huius tp̄is que. s. sūt in tribulationibꝫ ⁊ opibꝫ bonis in q̄bꝫ hō patit laborez ad futurā gl̄iam. Ro. viij. Nec q̄z ex futuris, q⁹ si deus p̄uideret aliquē bonū futurū ⁊ bene vsurꝫ gr̄a iō sibi dedit q⁹ tūc tpale vt ē opatio būana cēt cā eterni. s. p̄destinationis que est ab eterno ptra qđ ait aplūs ad Eph i. Elegit nos añ p̄stitutionē mundi vt simus sancti et immaculati. nō q⁹ eramus futuri Sz sumus p̄ eius electionez Scōm g̃ suā mīam saluos nos fecit principaliter nō ex meritis. nisi secūdario. Sz in naturalibus quoq̄z cū deus sit actor p̄im⁹ oīm actionuz ⁊ motor oīm motionū nec intelligere nec velle nec sentire nec viuere nec opari possum⁹ sine eius influxu. Et in li. de causis dicit q⁹ ois p̄ia cā plus influit in causatū scde cause quā ipsa cā secunda. vnde ysa. xxvi. Oīa opa nostra opat⁹ es in nobis dñe. Et aplūs. ij. ad Cor. iij. Nō sum⁹ sufficientes cogitare a nobis aliq̄d q̄si ex nobis s. p̄incipali virtute nr̄a. Quāuis enī deus propter bona q̄ q̄s facit multiplicet ei spūalia ꝓseruet naturalia. augmētet tpalia: nō tū dz eristia re q⁹ de? hoc faciat quasi ex debito tanq̄z sua opa sint cā principalis hmōi ꝓcessionis sed sua liberalitas. Multos etiā videmus magis industrios et laboriosos et sanctius viuentes. ⁊ tū non sunt ita abundantes in tpalibus Figurat ista spēs superbie p̄ ventū austr̄alem qui ē calidus et venit a regione multū calida q̄ ō meritis. s. eximie bonitatis nimis ꝓfidit. ō quo vēto dicitur Daniel. vij. Huius superbie ventus fuit p̄cuss⁹ Nabuchodonosor qui dixit in palatio suo ꝓsistēs Nōne hec Babylon magna quā ego edificaui ⁊ ampliaui in robore meo ⁊c. i. virtute mea. et sic ex superbia attribuit virtuti sue nō dei liberalitati dominū illud Sz punit⁹ ē īmediate sicut fuerat sibi prius p̄ annū in visione sub figura altissime arboris demonstratū. Nā in bestiā mutatus ē que tū mutatio scōm epiphaniū fuit scōz fantasiam ipsius ⁊ aliorz aspicientiū nō scōm naturē spēm vl substantiā. iō Aug. xviij. q. iiij. Viror. vbi dicit si de ptāte p̄sumit Nabuchodonosor regē intende qui cā superbie ex bōe mutatus est in bouē. et vt dicit in historijs scolasticis: vivebatur ex pte capitis vsq̄z ad mediū corpis bos ex risiduo sicut leo. q⁹. s. tyranni in p̄cipio dominū sunt lasciui et cerui cosi ⁊ postea fūt rapaces vt leo p̄los deuorantes sicq̄z amisit regnuz p̄ septem tpa. i. āños quibꝫ sapiētes cū filio suo regebant. et ipse cū feris indesertum habitabat deo sic disponente vt nō ledere a feris. Et vt dicit magister in historijs. septē anni mutati sunt in septem menses q̄bus passus est istā alienatōnem mentis et in capite, xl. dierū reuertebatur ad sensum, p̄riū et flebat peccatū suū per alios, xl. dies. ⁊ exinde reuertebatur ad illaz alienationem. septem tū annis stetit sine vsu regni. Vide historiaz que pulchra est. Daniel. iiij. Sic ⁊ p̄hēta sanctus q̄ fuit missus a deo de Judea in Samariā. vt habet. iij. Reg. xiij. ad reprehēdendum Jeroboam de ydolatria. ⁊ fuit sibi p̄ceptū ne ibi manducaret, vel biberet postq̄z hoc fecit. s. reprehendēdo Jeroboā regē ⁊ nō timendo minas eius ac etiā brachiū regis ip̄i? arefactū sanauit

ꝛ munera eiꝰ ꝓtemplit vt dicit Greg. in moral'. quedã occulta supbia mente eius apprehendit meritis suis illa magna opa eius ascribẽs ĩ mẽtis obscuritatẽ incidit tantã vt inuitatꝰ ab alio ꝓpheta falso ad comedendũ secũ ex pte dei cõtra mandatũ dei assensit credens a deo illi fuisse ꝓceptũ. sed ab eo repbensus in via postea strangulatus ẽ a leone. Sz ꝛ Paulo aplo datus fuit stimulus carnis sue siue tẽptatõ carnalis ꝺm Greg. in moral. siue infirmitas corpalis. ꝺ scõm Aug. ne incideret in hãc supbiã vt meritis suis ascriberet illas magnificas dei reuelatões. ꝓut ipsemet fatetur dicens Ne magnitudo reuelationũ extollat me datꝰ ẽ mihi stimulꝰ carnis tẽ

Tertia species .§. III.

eraltationis supbie ẽ cũ se iactat habere apud alios loquẽdo. vl apud se existimãdo hꝛe qõ nõ bz. vt cũ quis reputat se habere acutũ intellectũ vel magnã memoriã. vel magnã industriã ĩ agẽdis. vel peritiã in arte. vel prudentiã in regimine. vel pulchritudinẽ in ꝑsona. vel sciam in mẽte. vel pfectionẽ in vita spũali. et õ hoc in se gloriatur cũ tñ reuera ista nõ hẽat. vl nõ tantũ sic estimat. vnde Ysa. xvi. dicit Audiui im? supbiã Moab. supbus ẽ ñ. valde. Supbia ꝛ arrogantia eius plusq̃ virt? eius. Hero. Nos pulices ꝛ vermiculi ntam debem? sciam inscĩam. pfiteri. ꝛ ex hoc pfectus ẽ homo. vñ puer. pe. dicit. Cui locutus est deus p intimã ognitionẽ ꝛ gtaz stultissim? sũ viroꝝ. sapia nõ est mecũ. Señ. Scio me aliquid. pfecisse. qz hoc scio qõ nescio. Et si de scĩa sua debet quis hũilia sentire. puã et q̃si nullã reputando cũ quasi nil pfecte et ꝓplete sciatur etiã natura vni? musce multo magis õ gꝛa et virtutib debz quis õ se infima estimare. Nã de scĩa vl sapia sua põt aliquã certitudinẽ habe. e. sed õ gꝛa ꝛ virtutib infusis nullam. Et ideo pl's postq̃ dixerat Nihil mihi ꝓscius fuz. i. ad Cor. iiij. subdit sed nõ in hoc iustificatus sum. Periculosa ẽ talis supba estimatio ꝛ vanã ꝓfidentiã inducit õ bonitate sua. vñ postea õ facili ruit. Hac viõ fuisse pulsat? Petr? apls q̃ xpo sibi dicente õ scandalo sui ꝛ aliox postea de sui negatione trina. ipa estimãs se hꝛe illã ꝓstantiã pfectã. s. p eo tolerandi mortẽ quã nondũ hẽbat dixit. Etiã si oportuerit me mori tecũ nõ te negabo. Luc. xxij. supq̃ vbo Amb. ait. Hec iõ dicta sũt vt sciam? neminẽ se iactare debere. Nã si petrus lapsꝰ ẽ q̃ diꝛetat Et si alij scãdalizati fuerĩt ĩ te. ꝺ ñ ego q̃s alij õ se iure p̃sumat demq̃ Dauid q̃ dixerat. Ego dixi in abũdantia mea. s. deuotõis ꝛ feruoris. nõ mouebor ineternũ eã sibi iactantiã obfuisse testat dic. Auertisti faciẽ tuã a me ꝛ factus sum ꝓturbat? hec ille. vi. q. i. Imitare. Talis õ se supba estimatio excecat intellectum vt nec se nec agenda nec deũ bñ ognoscat. Unde figurat ꝑ albuginẽ oculi q̃ ĩpedit visum vñ Greg. ĩ pastorali. Pupilla nãq̃ oculi nigra videt albuginẽ tolerans nihil videt. qz vicz sensus bũane cogitationis si stultũ se prõẽq̃. ĩtelligit cognitionẽ intime claritatis apprehendit. Siaũt cando. ẽ sapie seu iustitie apphendisse ex istimat. a luce se supne cognitõis excludit. ꝛ eo claritatẽ veri lumis nõ apphẽdit q̃ se apud se p arrogantiã exaltat. di. xlix. Dicet enĩ mirabilit hoies pene omes decipiunt de se estimates maiora q̃ habeant. Hac supbia ꝺ occulta videt fuisse ductus Josias optim? rex iuda qũ bellũ monit sine cã ꝓtra regẽ egypti. vt dicit Jo. cassian? in tractatu ꝺ octo vitijs. sz in punitionẽ ĩ bello occisus ẽ. vt habet. iiij. Re. xxiij. Sed ista ẽ differentia inter electos ꝛ reꝓbos. qz si electi aliqñ supbiũt cito redeũt ad hũilitatẽ ꝺ reprobi nũq̃ vñ Job. xv. dicit cũctis diebꝰ supis subit ipius Greg. in. xij. moral'. inquit. Solet etiã electi in q̃busdã suis cogitationibꝰ ꝛ actibꝰ supbire. sed quia electi sunt cunctis diebus supbire nõ pñt qz priusq̃ vitã finiant ab elatione ad hũilitatez corda ꝓmutãt. Impius vero cũctis diebꝰ superbit qz sic vitã terminat vt tñ ab elatione nõ recedat. Circũspicit q̃ tpaliter floret. in vita. carnis fiduciã ponit. eaq̃ diu ꝓmanere estiat quaz ad pñs tenet. Solidat in elatione animꝰ in despectu adducit oĩs ꝓpinquus q̃ repẽtina mors surripiat nunq̃ ꝓsiderat Et subdit Job. Et numerus ãnox incert? ẽ tyrãnidis eiꝰ. vbi Greg. Tyrãnus ꝓprie dicit q̃ in cõi republica nõ iure principat. hñ ergo supbiam tyrannidem vocat qz qõ nõ nunq̃ alius in republica ad hoc ꝓ acceptam dignitatis potentiã alius in ꝓuincia alius in ciuitate. alius in domo ꝓpria. aliꝰ p latẽtem nequitiã hoc exercet apud se in sua cogitatione. Nec intuet deus quantũ q̃sq̃ valeat facere. sed qnantũ velit sed cũ sit incert? termin? vite eius cur extollit q̃si õ certo. quasi dicat. õ hoc deberet eũ humiliare incertitudo vite. Ad hanc speciem supbie ꝓtinet excusare suos defectus qz ex hoc ꝺm Tho. vbi supra hõ sibi arrogat innocentiã quã nõ habet. ad quã supbiam etiã multum cõiter hoies labunt vt merito possit dici illud Jere. viij. c. Nullus ẽ q̃ agat pniam õ pctõ suo dicens q̃d feci. omnes enĩ se excusant. Sed vt dicit Aug. Si te excusas deus accusat. Si te accusas deus excusat. i. pcit. Ysi ꝛ primi parentes req̃siti õ transgressione qz nõ se accusauerũt sed excusauerũt. vir retorquẽdo in socĩã vl de uxorem qui dederat sibi talem societatem. ꝛ mlier in serpentem qz deceꝑat. ideo subito de padiso expulsi sunt. vnde ꝛ Gratianus dicit q̃ spẽs supbie est velle videri iustum qui peccator est. atq̃ Ypocrita quinctiõ. qui ad imitationem primoꝝ

parentū vel tergiuersatione verboꝝ pctā sua le/nigare ꝯtendunt, vel sicut Caym pēm reticen/do peni? suppримere ꝙrunt. vbi supbia regnat humilitas locū nō hz. sine qua nō pōt esse sal? de pen. di. i. §. Taciturnitas. c. Qui domū circa fi. Ad hoc aūt. s. ad excusandos suos defectus ĩducuntur multi ex hoc. s. q̄ ꝑsiderant defectus alio/rum & sic maiores reputantes suos puniēdū ſignatur aūt hec supbia p̄ ventū occidentalē In occidente ei occidit lux sicut homo supbit ō bonis que non habet.

Quarta species. §. IIII.

Supbie est qua quis estimās se meliorē vl sapiē/tiorem ceteris alios despicit et ꝯtemnit affectās alios dñari. ō hoc pōt ītelligi illud Job. xi. Elir/raus erigitur in supbiā. & quasi pullū honagri libē se natū estimat. Clere vanꝰ est talis q̄ leuis et nullo pondere timoris. firmatꝰ erigit. s. sup alios querens dñari. & leges imponere silis est honagro. i. asino siluestri qui p̄ siluā suaꝫ p̄/uarū uoluptatū discurrēs nulli oneribꝰ pl' vi/culis mandatoꝝ reputat se subditū. sed libeꝫ ad/nocendū cuicūq̄ despiciendū et quitiandū. Ta/lis fuit phariseus ille qui ascendens cū publi/cano ad adorandū in templū dicebat stans. s. ri/gidus in supbia. deus gr̄as ago tibi. q̄ non sum sicut ceteri hoīm. adulteri. raptores iniusti. velut etiā hic publicanus. ieiuno bis in sabbato'. decimas do oīum q̄ possideo. Luc. xviii. Et sic ex su/perbia se exaltando et primū publicanū despi/ciendo fuit reꝓbatus. Qui aūt phariseī exēplo primo ꝙuitiatur. qđ accidit frequēter ex super/bia sibi et alios plura mala facit scđm Crisost. Primo quidē audientē reddit peiorē. q̄ si sit peiōr fit melior cris inuento collega. Si sit iust? extollit p̄ aliqua crimīa inductus de se magna putare. Secūdo talis cōitatem eccīe ledit. Non enim omēs audiētes vituperāt solū eū qui pec/cauit sed ritui xp̄iano ꝓtumelias innectūt. Ter/tio dei gloriā blasfemare facit. Sicut. n. nobis recta agentibꝰ nomē dei glorificat. sic nobis pec/cantibus blasfematꝰ. Quarto eū qui audiuit ob/proia ꝓfundit imp̄udentiorē & aduersariū fa/cient. Quinto statuit se pene obnoxiū rebꝰ pla/cis q̄ sibi nō ꝓueniūt. ꝓtinet ḡ ad supbiā se alios ꝓponere & alios despicere. vñ & Amb. in li. ō of/ficijs inquit. Si q̄ deꝰ nō obediat ēpo sese extol/lere atq̄ exaltare desiderans q̄rens etiā obum/brare merita ēpi simulata affectōe doctrine aut humilitatis aut mīe:iā a vero deuiat supbꝰ. q̄ veritatis ea regla ē. vt nihil faciat q̄s ꝓmedendi sui gr̄a quo mīor alius fiat. ne si quid boni ope/ris habeas id ad deformationem alteri? & vitu/perationē exerceas. xi. q. iii. Si quis. Exemplū ponit Greg. in dialogo. Tales supbi nullū ti/ment sibi les diabolo. ō quo dicit Job. xli. Factus est vt nullū timeret. Omne sublime videt. De hac etiā Greg. xxxiii. moral. circa fi. sic ait. Qua si tyrannus q̄dā obsessam ciuitatē intercipit cū mentē supbia irrūpit. Et quo ditiorē quēq̄ce/pit eo in dñio durior erurgit. q̄ quo ampliores virtutes sine hūilitate agūt eo latius ista dñan/tur. Quisquis vero eius in se tyrannidē capti/ua mente suscepit hoc primū damnuz patit q̄ clauso cordis oculo iudicij equitatē pdit. Nam cūcta q̄ ab alijs bñ gerunt displicēt. & sola ei q̄ ip/se vl praue egerit placent. Sēp alienа opa de/spicit semp miratꝰ qđ facit q̄ q̄quid egerit egi/se se singulariter credit. et cū se in cūctis trāscen/dere ceteros estimat p̄ lata cogitationū spacia se cum deambulans laudes suas tacitus clamat. Non nūq̄ ad tantā elationē mēs ducit vt ī eo qđ tumet etiā p̄ ostentationē locutionis effrene/tur hec ille. sicut fecit phariseus ille &c. Hz mi/rabiliter eos deus humiliat vñ dicit Ecc. x. Se/des ducū supboꝝ euertit et sedere fecit mites p̄ eis. Cīn legit ō quodā tyranno supbo q̄ cum audisset plures ō cantari in eccīa illud. Dispersit supbos mente cordis sui. Deposuit potētes de sede et exaltauit humiles. vocauit clericos et mandauit eis vt deberent radere ō libris suis il/los versus quia falsi erant dicens de sede sui do/minij a nullo posse deponi. cui cum econtra di/ceretur non acquiescebat. sz sic humiliatus fu/it. Accidit enim vt q̄dam die iret ad balnean/dum se cū magna cōmitiua. cūq̄ dimissis vesti/bus solus fuisset balneū ingressus. inde ad mo/dicū angelus dñi apparuit in effigie illius dñi quasi exiens de balneis nudus. Cūq̄ omēs esti/marent illū dñm esse suū reindutū associantes oēs cū eo redeunt ad ciuitatē et ad domū. vero dño remanente in balneis. transactaq̄ aliq̄ mo/rula exiens ō balneis nudus neminē inuenit. nec etiam suos pannos. sed quosdam miseros. et conscissos. cunq̄ alios nō haberet in ꝓmptu illos indutus furore repletus ꝓtra familiā suaꝫ q̄ eū dimiserant reuertitur ad ciuitatē. & incipit interrogare ianitores ō familia sua nominādo nūc vnū nunc aliū ꝓquerendo qūo eū fuerant ausi ita dimittere solū. Illi vero qui viderāt an/gelum in forma eius reuersum domū cū comiti/ua quē dñm credebant videntes hunc male in/dutū reputāt eum vnū fatuū qui faceret se dñz ex fatuitate. & sic deridendo loq̄bant cū eo. sicut fit cū fatuis. Turbatur ille magis & miratꝰ va/dit ad palatiū et multi cū eo deridendo. Cunq̄ ab aliq̄bꝰ maturioribꝰ diceretꝰ q̄ dñs ciuitatis erat in palatio. & q̄ ipse errabat. & ideo nō dice/ret talia. ille attonit? & p̄ admiratione q̄si alie/nat? dicā. q̄d ē q̄ dicitis. nō ꝓgnoscitis me dñm vestrū qui egressus paulo ante ō ciuitate iui ad

balnea quō ergo dicitis dñm esse in palatio q̄s est iste dñs alius q̄ ego. Fiūt hec nota angelo q̄ dñs putabat. Qui ad sui humiliationē maiorē fecit eū vocari vt sic loquendo corā alijs irrideatur. Et ille dñs male indutus videns angelū ab oībo haberi vt dñm ⁊ sempternū dicit quō ipe ē dñs ciuitatis, et quō dimiss⁹ fuerat in balneis nec etiam suas vestes inuenerat ⁊ q̄ miratꝰ quō ipse teneat dñium ciuitatis qđ suū erat omēsq̄ in risum quertebat. Demū ag̃elus vocauit eū solū in camerā et reduxit sibi ad mentē superbiaꝫ suam qua vsus pluries fuit in verbis dicens se non posse de sede deponi. ⁊ iō illos versus debere abradi, oīdens sibi manifeste p̄ experientiā quō in breui impceptibiliter fuerat sede nō solū priuatus sed fatuus a cūctis reputatus et ideo discere humiliari et nō superbire. Qui recognoscens pēm suū indutus ab angelo vestibꝰ suis ipso disparēte egressus de camera receptus est a suis vt dñs narraus gesta p̄ angelum.

Dicitur autem .§.v.

ventus ꝯrarius q̄tū ad secundā p̄tem q̄ nociuus ē. Sicut n. a vento materiali multa nocumenta ꝓcedunt, ita a vento superbie multa nocumenta spūalia. Sicut n. ventꝰ vt patet ad sensum est aeris obscuratiuꝰ seu spissatiuꝰ, ꝯcitatiuus, ⁊ turbatiuus, ita superbia intelligentiā obscurat, puer. ri. Vbi fuerit superbia ⁊ ꝓtumelia cor ad malū incitat vñ Greg. Obstaculū veritatis est superbia et hoīz pacē ꝓturbat. Ezech. i. Ecē tus turbinis veniebat ab aquilone. i. superbia perturbans venit. ⁊ orta est a demone. Scdo ventꝰ est in mari tempestatis generatiuus ⁊ hoc quia vndaꝫ eleuatiuus ⁊ p̄ꝑ ꝑtes maris inflatiuus ⁊ i p̄tes ꝯrarias extensiuus vñ ⁊ nauigantiū submersiuus. Sic superbia in mūdo bella et rixas cōcitat, dū quisq̄ vult esse maior et alteri dñari: vndas. i. affectiones humanas eleuat extollendo se ⁊ iactando. mare cordis inflat, et in p̄tes ꝯrarias sepat donec nauigantes in naui superbie submergat. Matb. xiiij. Nauicula in medio maris iactabat fluctibꝰ. s. a vento. puer. xiij. Inter superbos semp̄ sunt iurgia. Tertio ventꝰ ē in terra montiū ꝓcussiuus. domoꝝ subuersiuꝰ ⁊ arborū eradicatiuus q̄. s. superbia etiā viros spūales spiritu eminētes tēptando pulsat ⁊ subuertit assēriendo. iij. Reg. xix. Spūs grandis ⁊ fortis. i. vētus subuertēs mōtes. nō in spū dñs domos diruit et collegia diuidendo. Matb. vij. Flauerūt venti ⁊ irruerūt in domū illam et cecidit, puer. xv. Domos superboꝝ demolietꝰ dñs. arbores. i. homines fructuosos ⁊ gratijs multis dotatos aliq̄ eradicat detruendo vt Saulē. Sap. iiij. Animi etate ventoꝝ eradicabunt. s. arbores. Confrigentur ei rami incōsūmati et fructus iloꝝ inutiles. Ecc. xxi. Substantia superbi eradicabitur. Quarto ventus ē spume in aq̄ ḡnatiuꝰ vesice inflatiuus ⁊ extensiuꝰ, paleaꝝ ⁊ puluꝝ eleuatiuꝰ q̄ superbia quē aduersitate ñ deiecit i spūm vanitatis. si p̄ot adducit ⁊ p̄ vanā gloriā iflando ⁊ eleuando submergit. Sap. v. Spes impi qua si lanugo q̄ a vēto tollit ⁊ tanq̄ spuma gracilis que a procella dispargit. Apls. ij. ad Cor. xij. Timeo ē ne forte cū venero nō q̄les vos volo inueniaz vos. et ego inueniar a vobis qualē nō vultis ne forte ꝓtentiones ⁊ emulationes ne inflationes et seditiones ⁊c. sint inter vos. Deut. i. Tumētes superbia ascēdistis ⁊c. Job xxi. Erūt sicut palee añ faciē venti. Sic superbi q̄entes bonores et sic se eleuantes deiciunt in miseriā sic superbꝰ Anthiochus de quo. ij. Macha. x. Quōto vent⁹ ē in corpe hūano multaꝫ egritudinū causatiuus q̄n. s. in corpe generat vl ibi claudit. vt infirmitas Phionū. torsiones ventris, colica ⁊ hmōi. Sic p̄ superbiā multe infirmitates spūales. Ecc. iij. Synagoge superboꝝ nō erit sanitas Et q̄ infirmitates p̄tóꝝ oriant ex superbia oīdit Greg. in. xxxiij. li. moral. in fi. Cūctis nāq̄ superba apō se cogitatōe tumētibꝰ, ineſt clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in trāsione hoīz mens sp̄ē ad irrogandas ꝓtumelias validā, ad tolerādas infirma, ad obediendū pigra, ad lacescendū alios ꝓpotuna, ad ea q̄ facere ⁊ dz ⁊ p̄ualet ignaua, ad ea añt q̄ facere nec debet nec p̄ualet ꝓpata, hec in eo q̄ sponte nō appetit nullis exhortationibꝰ flectit. ad hoc añt quō latenter desiderat q̄rit vt cogat, q̄ dū meruit et ꝺ sideriꝺ suo vilescere optat vim in ipsa sua voluntate tolerare. hec ille. Sexto ventus ē luminis ⁊ ignis extinctiuꝰ vt patet ad sensuz. sic superbia extinguit lumen gr̄e et ignem charitatis ⁊ oīm virtutū. Ecc. xxi. Dom⁹ q̄ nimis. i. valde locupleꝫ ē s. virtutibꝰ anibilat. superbia. vñ Gre. Sicut oīa vitia eneruat humilitas omēsq̄ virtutes colligit et roborat. sic superbia omēs virtutes destruit ⁊ eneruat. Idem Greg. paulo sup̄ inquit. Illa vita eas solas virtutes impetūt quibꝰ ipa destruunt, vt vz ira patientiā castrimargia abstinentiā. libido ꝓtinentiam expugnat. Superbia añt nequaq̄ ē vni⁹ virtutis extinctione ꝓtenta sed ꝯtra cuncta añe mēbra se erigit, et quasi gñalis ac pestifer morbꝰ corp⁹ omne corrūpit. Imperdit quoq̄ superbia infusionē gr̄e ⁊ virtutū. Sic ei ꝓcauū est receptiuū nō querum vt mōtes. ita superbia q̄ facit mētes eleuatas vltra cōem ꝓditōnem impedit receptionē gr̄e. Vñ in figurā dr. q̄ Reg. i. Mōtes gelboe qui significant superbiam nec ros nec pluuia, s. gr̄e veniant sup vos ⁊c. Et umen etiā vere cognitiōnis impedit. Unde apo

stolus dicit Ro. i. de phis sup̄bis q̄ dicentes se esse sapiētes stulti facti sunt ⁊ tradidit eos deus in reprobum sensum. i. tradi permisit.

Tertio superbie .§. VI.

remediabilitas insinuat̄ ibi. eis. s. discipulis cōtrariabat̄ ventus. q̄ laborando ꝯtra ventū in nauigando ⁊ demū xp̄o ad eos veniēte liberati sūt a vento et facta ē tranquilitas. Oportet ḡ ad remediandū sup̄bie ne dñetur. xp̄i discipulū eius vitam et doctrinam sequi et laborare diuersis ꝯsiderationibus. Ipse siquidē xp̄s hūilim⁹ fuit in omni vita sua et ꝯuersatione hūiliter ꝯuersat⁹ cū simplicib⁹ et paup̄ib⁹ nō cū doctorib⁹ et mūdi sapientib⁹ et diuitib⁹ qui ꝯmuniter sunt superbi. humiliter indutus est nō pompose. docuit nō p̄funda et curiosa sed vtilia et humilia. fugiens honores vt cū vellent eum turbe facere regem. Jo. vi. aliqñ p̄cipiens ocultari ei⁹ miracula. vt Math. vij. de muto et surdo. in his q̄ agebat gratias deo referans et nō sibi attribuens. vt Johā. vij. A meipso facio nihil. Et illd̄ mea doctrina nō est mea sz eius qui misit me in ꝓuiendo discipulis et abluendo pedes eoꝝ. Johā. xiij. Ut dimittam⁹ humili mū eius ad nos descensum. de lumine celi ad tenebras mūdi. d̄ sede regali ad officinā peccati d̄ ꝯcessu patris ad ꝓfundum laci. formā serui accipiens ⁊. similitudinez carnis peccati vicz corpus subditū penis peccati. vt famē. sitim. frigus. et alia. etiā ipsam mortē nō tñ habentē peccatū. vnde Aug. Erubescat homo fieri sup̄bus postq̄z humiliatus ē dominus qui etiā sup̄biaz rep̄hendens humilitatem docens. vt illud. Math. xxiij. Nolite vocari rabi. Et illud recumbe in nouissimo loco. Luc. xiij. discipulos cū ꝯtenderent de primatu sup̄bia temptatos rep̄hendens dicendo quia nisi ꝯuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli nō intrabitis in reg. ce. Mat. xviij. Et cū apl̄i reuersi sūt a p̄dicatione gauderent q̄ demones expulsissēt aliquali sup̄bia ꝓprie reputatōis stimulati. terruit eos exemplo sathane dicens Videbā sathanam sicut fulgur d̄ celo cadentē. s. sup̄biā Et iterū. cū feceritis omnia q̄ p̄cepta sunt vobis dicite serui inutiles sumus ⁊ qd̄ debuim⁹ facere fecimus. Luc. xvij. Ipse etiā ait ad p̄rem Confitebor tibi domine pater celi et terre qui abscondisti hec a sapientib⁹ et prudentib⁹ ⁊c̄. i. superbis Mathe. xi. ⁊ subdit. Discite a me quia mitis sū et humilis corde. Est ergo primum remedium contra ventum superbie exemplum vite christi Secundum doctrina eius ipsam detestans. et ad contrarium exhortans. et hoc est christū secū habere in naui mentis. Tertiū est laborare ī exercitijs vilibus se occupando Unde dicitur de peni. dis. ij. Si quis semel notatus fuerit inuidie vel contentionis vitio et rursum in hoc idē inciderit sciat se primam causaz ex qua inuidia vel contentio nascitur interioribus medullis habere reconditam oportet ergo euz per contraria atq̄z aduersa curari idest per humilitatis exercitium. Exercitia vero humilitatis sunt si se vilioribus officijs subdat. et ministerijs indignioribus tradat. Ita enim arrogantia que ē hūane glorie vitiū curari poterit. vt in consuetudine humilitatis affectus vltra iam nō incidat ī arrogantie et vane glorie delictum. sed in singulis huiuscemodi vitijs simil̄ adhibet̄. ⁊c̄. Quartum remedium est consideratio vilitatis ꝓprie atq̄z miserie anime ⁊ corporis. Job. xiiij. Repletur homo multis miserijs nat⁹ de muliere breui viuens tempore. qui quasi flos egreditur. et conteritur. ⁊c̄. Quid enīz est homo nisi sperma fetidum in principio sui. vas stercorum in medio esca vermiū in fine. quo ad corpus. quo ad animam in peccatis natus sine peccatis non viuens. tenebris inuolutus. ignorans finem suū a superno iudice de omnib⁹ iudicandus et puniendus. et precipue de superbia Juxta illud. psalmiste. Retribuet dominus abundanter scilicet penam. facientibus sup̄biam. ⁊ hoc recte. q̄z superbi directe pugnant contra deum Isa. ij. Dies domini super omnem superbum et arrogantem. Adeo infirmi sumus animo vt nec leui cogitationi possumus per nos resistere. nec leue verbum sufferre. nec leuem flatum temptationis sustinere. Corporis infirmitas tanta vt paruus vermis vt scorpio et aranea ipsum prosternat. ipsum molestet. Quid inflaris inquit Augustinus sanies fetida. quid tenderis pellis morticina. Quintum est consideratio melioris vite Grego. Sicut incentiuū elationis est consideratio deterioris. ita cautela humiliatis ē cōsideratio melioris. Considerata enim vita sanctorum quot et quanta fecerūt et sustinuerunt pro deo. miserrima ostendit̄ vita nostra. Sextū remedium est consideratio iudiciorum dei ⁊ precipue contra sup̄bos. psalmus. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. et illud oculos sup̄borum humiliabis.

Exempla habes .§. VII.

plura in scriptura quomodo deus humiliat sup̄bos. Primū exemplum luciferi et primorū parentū de eoꝝ sup̄bia humiliata. de quibus supra habetur. Genesis. xi. De edificare volentibus turrim pertingentem vsq̄z ad celum. vt sic se defenderent a deo si amplius aquas diluuij induceret sup̄ terram. vbi ꝯfusis linguis

eoꝝ ꝑpulsi sunt opus dimittere ipfectũ. Scõo de pharaone q̃ ex magna supbia nolens parare dñi iussionib⁹ sibi p Moysen et Aaron factis ꝺ dimissione ꝑpli. demũ ꝓ multa flagella bũiliatuꝫ demersit in ꝓfundũ Exo. xiiij. iij. de Datan ⁊ Abiron q̃ rebellantes Moysi et ex supbia ꝯtemnentes ꝓncipatũ ei⁹ apta ẽ terra ⁊ deglutiuit eos viuos Numeri. xvi. iiij. ꝺ Saule rege q̃ nõ erat melioꝛ in isrl. cui dñs dixit. i. Reg xv. Cuꝫ esses ꝑuulus in oculꝭ tuis caput in tribub⁹ ꝓli tui te in isrl. nũc aũt ꝙ eleuaris abieci te. Roboam filio Salomonis ꝺ cuius supbia legit. iij. Reg. xij. cũ dixit ꝓplo isrl. Minim⁹ digitus meꝰ grossioꝛ ẽ doꝛso ꝑris mei. ⁊c. Sꝫ bũiliatus ẽ ꝙ occiso Adurã qui erat sup̃ tributa. decem tribꝰ recesserũt ab eo ⁊ fecerũt sibi aliũ regẽ s. Jeroboaꝫ. vi. ꝺ Senacherib ꝺ cui⁹ supbia dicit dñs Isa xxxvij. Supbia tua ascendit in aures meas. ponã igit circulũ in narib⁹ tuis ⁊ frenũ in labijs tuis ⁊ reducã te ꝑ viã q̃ venisti. de eius bumiliatione subdit. ꝙ angel⁹ dñi in vna nocte occidit. clxxxv. milia exercit⁹ sui. sicꝫ ipse rex assyrioꝝ Senacherib euadens reuers⁹ i terram suã a filijs suis occisus ẽ in tẽplo dei sui. de Nabuchodonosoꝛ. de q̃ Daniel. iiij. dictũ ẽ sup̃ Septimo ꝺ Holoferne ⁊ exercitu eius cui ꝓerat innũerabili q̃ ex supbia dixit postꝫ Achioꝛ locut⁹ ẽ collaudãs illũ ꝓpter quod ⁊ deũ suũ vt ostẽ datur. ꝙ nõ ẽ alius deꝰ nisi Nabuchodonosoꝛ. postꝫ ꝓcusserimus eos q̃si vnũ hoiem tu etiaꝫ cũ eis gladio ĩteribis Judith. vi. Sꝫ bũiliat⁹ ẽ ꝙ amputato capite eius a Judith exercitus fugit ⁊ debellatus ẽ. Judith. xv. viij. ꝺ Aman q̃ ꝓpter supbiã suã pati nõ poterat ꝙ Mardoche⁹ eũ nõ adoraret sic ceteri hoies qꝺ ille ñ faciebat ꝙgnoscebat illũ a bono honore, sꝫ bũiliatus ẽ. ꝙ demũ suspens⁹ est in ligno illo qꝺ parauerat Mardocheo ꝓ patibulo. ⁊ oẽs inimici ꝓpli iudeoꝝ occisi sunt illa die a iudeis data lnia sup̃ a rege Assuero ꝙ ipsi debebãt occidi vt bẽ. Hester. ꝓ totũ. ix. ꝺ Antiochꝰ rege. ij. Machab. ix. ꝺ q̃ ꝺ ꝙ locut⁹ ẽ supbe Antiochꝰ audito ꝙ exercitus eius fuerat devictus a iudeis dicens se venturũ Jerosolimã ⁊ ꝙgeriẽ sepulchri eã factuꝫ. Sꝫ ĩmediate bũiliatus fuit. ꝙ appẽdit eũ dolor visceꝝ ⁊ tant⁹ fetor ꝺ coꝛpe eius scaturiente vermib⁹ eribat ꝙ nõ poterat eũ exercit⁹ tolerare. ibi vide ꝺ eius bũiliatione. x. ꝺ Herode qui decollauit Jacobũ. qꝺ cũ ꝓpls ei acclamaret laudes dei et nõ hoĩs. i. laudaret eũ vt deũ indutum veste aurea reuerberante sup̃ eũ radio solis ⁊ ex hoc supbiente et supra hoiem ꝺ se estimantem ꝓcussit eũ angel⁹ dñi. vt habet. Act. xij. sed diffusius in hystoria eccl̃astica. xi. ꝺ ꝓplo iudeoꝝ qui cũ fuerit a dño mirabiliꝫ adiut⁹ ⁊ exaltatus ꝙ supbe egit ꝯtra dñꝫ nolẽs eũ recipe ⁊ doctri nam eius bumiliat⁹ ẽ ⁊ dispꝫ ꝓ orbẽ i fuitutẽ ⁊ opꝓbriũ Undecimo in vitas patrũ ꝺ quodã anachoꝛita qui ad magnũ apicẽ ꝑfectionis ascenderat, sed supbia elatus bumiliat⁹ ẽ. Nam diabolus assumens spẽm mulieris oberrãtis in deserto venit ad cellã eius rogans recipi ꝺ nocte ne a feris devoꝛaret. ꝙ facto ⁊ accenso ei igne ad calefaciendũ aspiciens in eam ⁊ stimulat⁹ libidine cũ opus nephariũ attẽptaret illa vt fum⁹ evanuit in aerẽ clamitãs. O anachoꝛita q̃ te vs ꝙ in celũ exaltabas ecce ꝙ in infernũ demers⁹ es inducens eum ad desperationem

Capitulũ tertiũ de gradib⁹ supbie. xij.

De gradibus superbie. xij. q. ꝺ quib⁹. b. Ber. in q̃dam libello. ⁊. b. Leo. scꝺa scde. q. dcij. de bis põt exponi illud. ps. Supbia eoꝝ qui te oderũt ascendit semp. Ubi sciendum q̃ est duplex ascensus mentalis Unus est virtualis s. de bono opere in melius. et de actu vni⁹ virtutis in aliũ de quo Isa. ij. Venite ascendamus ad montem dñi. i. xpm vel celũ sꝫ ꝓ bumiliratem et bona opa Alter criminalis. s. ꝺ vno actu peccati ad aliũ ⁊ ꝓcipue quia superbia importat ascensum quendã false estimatõnis et inordinate affectionis ad magna. ascenditur ergo liter cũ quis ꝺ vno gradu superbie ascendit ad alium. de quo põt intelligi illud Exo. xij. Non ascendes sꝫ per gradus supbie ad altare meũ idest ꝓpitiũ seu divine maiestatis sed ꝓ bumilitatem opteret ascendere quia vt dicit. Job. xx. Si ascenderit in celum s. per meritoꝝ estimatõnem superbia eius. et caput eius nubes tetigerit quasi sterquilinũ in fine ꝓdetur. De hoc ergo ascensu supbie dicit põs. lxxiij. Supbia eoꝝ ⁊c. vbi tria possumus notare.

Primo vitiũ detestabile. ibi supbia
Scꝺo malũ insupportabile. ibi. qui te oderunt.
Tertio ꝓgressum exectabilez. ibi ascendit semp.

Quãtũ ad primũ .§. I.

Ista est detestabilis superbia prout dicitur Eccl. x. Odibilis coram deo superbia est et hominib⁹ Superbia enim deo aduersat⁹ ⁊ primo ac ꝓprio subiecto. Aduersatur quippe deo quasi volens ab eo auferre quod suum est. Dicit enim minus Apoc. primo. Ego sum alpha et O principium et finis scilicet omnis creature. Sꝫ superbus cuꝫ estimet bona sua qne habet a se habere et esse principium eoꝝ. et ad hunc finem faciat opera sua vt honoretur ⁊ magnificetur sicut facit se principium et finem quod dei est. vnde dicit Boetius q̃ cetera vitia fugiunt deum. sed superbia resistit deo. per luxuriaꝫ enim homo ad

Capitulum Tertium

creaturā ꝙuertit̄ quer̄s inordinatā delectatōez ꝑ auaritiā ad pecuniā. ⁊ sic de aliis. sed ꝑ supbiam ꝓtradicit deo q̄si volens dñium eius. Ꝫ si videz inq̄t Seneca murē velle dñari aliis muribꝫ nūquit risum teneas. et iō spāliter dr̄ō supbia Jac. iiij. Deus supbis resistit. ⁊ merito. nā nō solū supbus vult se deo equari. sed supior̄ eē vult̄ō supbo Antichristo dic̄ apls. ij. ad Thes. ij. Extollit̄ et aduersat̄ sup omnē qđ dicit̄ de⁹ aut qđ colit̄. vbi Ber. horret humanū intellectū verbum. vtinaz horreat sil̄ cogitatū maligni ꝑiter ⁊ affectū dico. ei vobis ꝙ nō ille tm̄. Ꝫ etiā oīs supbus extollit̄ supra deū. Vult. n. deus fieri voluntatem suam vult ⁊ supbo fieri suā. Jā videt̄ cōfitas Ꝫ vide male ꝙgruā ꝓportionē. Deo ei in his q̄ rōne approbat vult fieri voluntatē suā supbus vero cū rōne et ꝓtra rōnem Supbia deum ipugnat semp in omni tpe. in omni loco ⁊ in oī psona. Multa peccata sunt q̄ cauent̄ in solēnitatibꝫ. sed supbia tūc magis exercet̄ in pomposis vestibꝫ ⁊ ornatibꝫ vñ hoīes supbiunt in equis in ꝓmonibꝫ ⁊ hmōi. Peccata carnis gule ⁊ fraudulentie ⁊ hmōi. raro ꝓmittunt̄ in locis sacris. Ꝫ supbia ibi ꝓmittit̄. Multe etiā sunt psone q̄ dedignant̄ fornicari. fraudare. mendacia dicere. q̄ tm̄ nō sibi cauēt a supbia. Supbia etiā bonis opibus insidiatur vt peant. ait Aug. Quāmo nulla ꝓtumelia seu offensio fit deo vbi nō sit aliquo mō supbia. ꝓterea dicit̄ Ecc. x. Initiū oīs pcti supbia est eo vz. q̄ primū pēm qđ fuit luciferi fuit supbia. Ꝫ vt dr̄ō Judith. ix. Supbi nō tibi dñe placuerūt a pncipio. Vel dicit̄ initiū oīs pcti q̄ supbia primoꝝ pentū est cā in nobis original̄ pcti. vñ in nobis ē inclinatio in omne pēm. vl̄ q̄ in oī pctō ē aliq̄ mō supbia dū quis se rebellat mādatis dei. Cū aduēt⁹ xp̄i in carne fuit. et ad iudiciū ꝙtra supbiaz erit. Ꝫ primꝰ ad medendū. secꝰ us ad puniendū eā vñ Aug. ꝓter magnū pēz supbie deus humil̄ venit. Iste igens morbꝰ aīaꝝ oīpotentē⁹ medicū de celo deduxit. vsqz ad formā fui hūiliauit ꝙtumelijs. eū ligno suspendit vt salute tante medicine curetur hic tumor. Secꝰ us aduēt⁹ erit cōtra supbiam puniendā. Vñ Isa. ij. Dies dñi exercituū sup oēm supbum ⁊ excelsum ⁊ arrogantē et humiliabit̄. Est etiā supbia ꝓmo iniuriosa Supbꝰ. n. primū corde ꝓtēnit. verbis ꝙtumeliatur. factis molestat. Corde. n. ꝓtēnit. sm illud Ecc. xiij. Sicut abominatio ē supbo humilitas sic execrabilis est diuiti paup. Et nō solū humiles. Ꝫ et supbos supbus ꝓtēnit et eis ꝓtrariatur Nō. n. in eo verificat̄ illud. Omne aīal diligit sibi sile ⁊ inclinat̄ ad illud. Et rō ē q̄ supbꝰ appetit sup alios ꝑesse vl̄ reputari et honorari. et iō cū ista cōia ee nō possit. cū videt aliū supbū ista querere tanqz impedientē suū ꝙsequi desideri um eū detestat̄. Verbis etiā supbus molestat ꝓmū multiplr. ⁊ se iactando et cū eo litigādo ⁊ ꝓtumelias inferēdo. Unde Amos. vi. Nūquid in fortitudine nra assumpsim⁹ nobis cornua. s. faciendo magnifica opa et apparentia. ⁊ Ecc. xi. Sicut eructāt p̄cordia ferentiū. ita ⁊ cor supbum ad litteram stomachꝰ vētositate inflatus eructat qđ aboīa vile est audientibꝫ. Sic supbꝰ verba vētosa ⁊ displicibilia ꝓfert. Et illud ꝓuer. xi. Ubi fuerit supbia ibi ⁊ ꝓtumelia. Factis etiā molestat eū affligendo ⁊ bonis spoliando sm illud ꝓuer. xxij. Arma ⁊ gladij i via supbi. custos aūt aīe sue longe recedit ab eis. ⁊ Ecc. xxv. Effusio sanguinis in rixa supboꝝ. Qñ. n. nō ꝑūt obtinere qđ volūt nō curant ꝙ se vl̄ alios sanguinem fundere vt possint ad dñia ascendere. Et qr̄ molesti sunt aliis supbi. iō cōiter egrediunt̄ vñ Ecc. xxv. Tres spēs odiuit aīa mea ⁊ aggrauor valde aīe illoꝝ. paupem supbum. diuitem mendacē ⁊ senē fatuū et insensatū. ad ltam hoc ideo ē. qr̄ talibꝫ tollit̄ occasio illoꝝ malorꝝ. Supbiā ei inducit opulentia vl̄ magna aliq̄ excellentia quā nō hz paup. Et pauptate vt ꝓuideat necessitati sue ꝙs aliq̄n dicit mēdaria. Et experiētia lōga debuit senē sapientē efficere Moraliter totū impl̄et̄ ō supbo quolibet. Et pte siquidem corpis est hō valde paup imo pauperrimus adeo vt mēdicare eū opteat victū ⁊ vestitū ab herbis vl̄ pannū lineū. ⁊ aīalibꝫ brutis vt lanam. Dives mēdaciosꝰ ēquit bona q̄ hz magna dicit a se hē. vl̄ se nō posse ꝓtinere vl̄ vita vincere cū tm̄ possit cū adiutorio gē. Senex fatuus est q̄ cū pluries fuerit expertus suas fragilitates et casus poten tiū tm̄ ꝓfidit in se exponēs se periculis ⁊ regimina q̄rens. Demū supbia ꝓpio suo iecto nocet. Nā bona ꝙ se ꝙuertit in mala i cētū de bonis supbit opibꝫ ⁊ sic malū culpe incurrit. vñ ō vita morit̄. de sanitate egrotat. ō medicīa interficit̄. a mortuo occidit̄. Sicut in figurā Eleazar occidens elephantē sub eo occubuit. ꝓ ō Machabeo. vi. Jtē supbia in errorē inducit. Unde sup illud Jere. xlix. Arrogantia tua decepit te et superbia cordis tui. dicit glō. q̄ omnis hereticus arrogans quia supbia hereticū facit et vere ignorantem. Item superbia mentem inebriat vt se nō cognoscat. Habac. ij. Quomodo vinum porantem decipit. sic erit vir supbus Olinum hoc modo decipit porantem quia ingreditur blande sua suauitate. postea vero receptum est incommensurate. ipsum dominatur in homine. et facit eum fatue credere. ec fatue loqui et opari nociua. Sic postq̄ supbus recepit supbiam in affectu tūc ō facili recipit eam in intellectu vt alta de se credat. alta loquatur. ⁊ ē sicut ebrius. ⁊ que ō se dicunt̄ bona que in se nō esse videt credit. Unde accidit ei sicut cuidā rustico

qui cū portaret agnū ad vendendū quidā trusa
tores dixerunt sibi vt quilibet interrogaret p
se qd vellet d illo cane dicentes canē esse agnuz
illū. Cū g primus quereret a rustico quid pcij
vellet d cano illo. Rndit rusticus agnus est iste
nō canis. cui ille irridendo inquit. Erras qz ca
nis est non agnus. Interrogat secundus quāti
pcij eēt ille canis. Cui ecōtra ille dixit. agnu⁹ est
nō canis. sic successiue plures fecerū. ppter qd
demū īmutat⁹ a sua crudelitate sua. īmo sciēcia.
Vbis illoz canē esse īmauit et p cane vili pcio vē
didit. sic supbo cū Jtē supbia inducit infirmita
tem q̄ de facili incurrit⁹ et difficulter curat⁹. et sepe
in ea recidiuat⁹ curata. triplici aūt rōne incurrit⁹
faciliter. Prima rō est. qz nō putat⁹ tāta infir
mitas quanta est. et iō nō vitat⁹ sicut vitanda ē
vnde Greg. Cū nimis turpis supbia credit⁹ mi
nus vitat⁹. Luxuriam eo magis erubescūt homes
qz oēs turpē nouerūt. Secūda ē qz manifestio
ra reperiuntur exempla supbie q̄z aliozū peccato
rum. Fornicatores. n. et alij vitiosi occultant pec
cata sua. sed supbia manifeste ꝯmittit. Q̄ aūt ē
quis gloriet⁹ d lasciuijs et alijs sceleribꝫ iā ꝓce
dit ex supbia. alias occultat. Tertia rō ē ppter ml
tiplicem materiā. qz d quocūq̄z malo. Jtē d diffi
ficili curatur vñ Job. xv. Cūctis diebꝫ suis su
perbit impius. Q̄n ei aliquis infirmat⁹ aliquo
alio peccato odij homicidij vel fornicatōis cogz
noscens ꝓfiteturꝰ terit⁹ et dimittit illud. Sz su
perbo nec vult subire humilitatē ꝯtritionis nec
erubescentiam ꝓfessionis. vitans miserias suas
sciri. Ut enī dicit Gratia. d pen. di. i. c. Qui do
mū circa fi. Taciturnitas ꝓfessionis ex fonte sup
bie nascitur dū quis nō vult ꝓgnosci qualis sit
Et silitudine. n. apparet nō de facili curabilis.
Hā assimulat⁹ luciferi pcto. qd supbia fuit. et in
sanabilis. Ad hoc etiā facit hmōi rō qz infirmi
tas que ignorat⁹ nō pōt curari. Hiero. Difficile
ad sanitatē venimus. qz nos egrotare nescimus
quod maxime accidit ex supbia

Secundo malū .§. II.

insupabile notat⁹ cū dicit Qui te oderūt. Odi
um aūt hoīs ad deū est maximū pcm qd supat
omnia alia. et ad hoc demū pducit supbia. Sci
endum tn scom. b. Tho. sco a sco. q. clxij. q de⁹
in natura sua nō solū nō pōt odiri Est eī ipa es
sentia bonitatis. bonitas aūt in se inqz tum boni
tas odiri nō pōt. qz bonū est qd oia appetūt inqt
phs in primo Ethi. Sed etiā inquantū creator
vel benefactor nō pōt odiri. Nullus eī odit euz
qui sibi bene facit inquantū apprehendit illd vt
beneficiū. Sed si reputaret illud qd sibi impen
ditur bonū vt malū et sibi nociuū sic posset odi
re. vel etiā habito respectu ad aliud. puta qz et si
sibi aliqd bonū fecit ē sibi ctrarius in aliquo vt
si filius odiat patrē nō qz eū genuit sed qz verbe
rauit. Sic deus oditur. vl inquantū pūitor ma
lozū. et sic odit⁹ a demonijs et aīabꝰ dānatis. vnd
dicit⁹. Apoc. xvi. de dānatis. Et māducauerūt li
guas suas p dolore et blasphemauerūt deū qui
habet ptātem supbas plagas neqz egerūt pniaz
vt darent illi gloriā. vl qz impedit deus aliquos
ne impleant suas volūtates malas diuersis mo
dis vel qz pbibet pctā. ppter qd praui nō ita libe
re peccant vt cuperent. tū qz mo mordet oscia. tū
quia non assentitur ab alijs ex timore.

Tertio progres .§. III.

sus exectrabilis supbie notat⁹ cū dicit. Ascendit
semp. Vbi notandū qr. tres. sunt gradus supbie
quibꝰ ascenditur ad sūmū eius. s. curiositas le
uitas. inepta leticia. singularitas iactantia ar
rogantia psumptio. simulata confessio. defensio
peccati. rebellio. libertas sui assuefactio mali. Et
Ber. in qdam libello eos et plauat quo ad statū
religiosū. Sz vt cōioz sit materia etiaz ad alios
extendemus.

Est ergo primus. §. IIII

gradus. Curiositas. q̄ in hoc ꝓsistit dū quis nō
ꝓtentus terminis ꝓgnitionis sibi ꝓuenientis. q̄
rit scire. videre. audire. vl alijs sensibꝰ apprehē
dere q̄ nō decet. Multipliciter hoc vitio in fectū
est genus humanū. et tanto magis quāto min⁹
de eo non facit sibi ꝓsciam. Ut enī dicit Eccs. i.
Non satiatur oculus visu. nec auris auditu. fre
quenter quis querit quecūq̄z oculis occurrunt
videre. et audire omnia que dicunt. Et breuit
q̄cunqz quis vrituraliquo sensu non ppter a
liquam causam rōnabilem. sed solū vt noticiaz
habeat de ipsa re obiecta sensui priuet ad curio
sitatem. Cū etiā intellectus scire q̄rit q̄ sibi. phi
bita sunt vel noxia vel que sunt supra capacita
tem suā vt de misterijs fidei. et ꝓdestinatione.
et hmōi. curiositas est vnde dicitur Ecc. iij. Altio
ra te ne quesieris et fortiora te ne scruteris. et i
pluribus operibus eius non fueris curiosus.
Ber. autem sic ait de hoc gradu. Si videris mo
nachum de quo prius confidebas vbi stat. am
bulat scilicet discurrendo hincinde. et oculus i
sipienter vagari caput erectū. aures portare di
stentas. et moribꝰ exterioribus hominis interio
ris immutatum agnoscas. dum enim anima
sini circumspectione torpescit in cura sui in a
liozum curiosam eque facit. Et quid autem
audes oculos leuare in celum qui peccasti in ce
lum. terram intuere vt agnoscas teipsum hec
ille. Dina filia Jacob quia curiosa fuit in egre
diendo domum vt videret feminas regionis il
lius constuprata fuit a Sichen. Gen. xxxiij.

Capitulum Tertium

Secundus gra .§.v.

dus est Leuitas. s. adiudicandū facta alioꝝ. ad loquendū. ad ꝓferendū sñias ad ordinandū nouꝰ. ad docendū alios. ꝛ si ꝓtradicīt ꝓtentões mlt̄iplicat. queoīa ꝓcedūt cōiter ex nimia sui estīa none q̄si euāgeliū sit oñe q̄d dixerit vl̄ senserit ꝛ alij nil sciāt sicut Caypbas cū dixit in ꝯcilio. Vos nescitis quicq̄ nec cogitatis expedit vobis vt vn⁹ bō moriat. ꝛ Heiyu iuuenis qui cū vidisset tres amicos Job. q̄ eū visitauerāt. s. Heliphaz. baldach⁹ ꝛ Sophar. disputātes cū eo sup̄ atos ducꝰ leuitate ꝛ arrogantia illos ꝓtēspit tā q̄ ignarus. ꝛ ipse Job aggressus est disputatōꝝ eum arguens. Sꝫ reprehensus a dño fuit ꝛ ei dictum. c. xxxviij. Quis est iste inuoluēs sñiaꝝ sermonib⁹ impijs. Ber. sꝑa dō sic ait de hoc gradu. sic oritur iste ex gradu p̄cedenti Monachus qui sui negligens alios curiose circūspicit dū quosdam suspicit superiores quosdā despicit inferiores. in alijs quid videt qđ inuideat. in alijs qđ irideat. vñ aīus. nulla sui cura grauatus p̄ superbiam ad alta se erigens. modo p̄ inuidiā tabescit. mō p̄ excellentiā puerilit̄ hilarescit. ꝛ qđ superari doleat. et qđ superare se gaudeat. amoꝝ ꝓprie excellētie facit. Talis aūt nunc pauca ꝛ mordatia ꝑba nunc multa in amarius versa. nūc luctu plena semp aūt irrōnabilia indicit verba. hec ille.

Tertius gradus .§.vi.

est Inepta leticia. Gldes. n. superbus se ꝓsperari in ꝓsp̄ib⁹. ab oīb⁹ laudari. honorib⁹ exaltari. dignitatib⁹ sublimari. et q̄s vl̄t posse deprimere inde mūdialiter hilarescit. hoc bñs. p magna felicitate ꝛ industria sua. etiā ꝑ aptis malis exultans. sm illud puer. ij. Letant̄ cū male fecerīt ꝛ exultant in rebꝰ pessimis. deridentes ꝛ subsannantes vl̄ ꝓtēnentes pauperes et miseros. sicut divas epulo in īferno sepult⁹. ꝓterea q̄ quibusdā gaudens mendicū Lazarū ꝓtempsit Luc. xvi. Procurant aliq̄ tales tripudia. choreas basti ludia. ludos. et alia vana ad augendū suā inepta lenitiā. Sꝫ vt ait Job. xxi. Tenēt tympanū et lyrā et gaudent ad sonitū buccine. ꝛ in p̄cto ad inferna descendūt Ber. sꝑa ꝑ hoc sic ait. Monachus qui duos superbie gradus ascendit cum gaudiū vidz īterpellari tristitia quā de bonis alterius ꝓtrahit̄ impatiens sue humilitatis pergit ad sibiū falsē consolationi s. illa ꝓ qua sui sibi vilitas et aliena excellentia monstrat̄ astringit curiositatē. vt in q̄ ipse videat excellere notet q̄ alter p̄cellat sp̄ dissimulet. vt dū euitat qđ turpe putat̄ leticia ꝓtinuet. His itaq̄ īdictis ꝑ gradus deprehendit̄ rari vel nulli gemit⁹ vtputa si attendas. aut sui oblitū aut ablutū a culpis. in singulis scurrilitas in fronte hilaritas. vanitas apparet in incessu. pnus ad iocū facilis ꝛ ꝓmpt⁹ in risu. silis vesice turgēti vento p̄cto foraie exiguo que si stringit crepitat. ꝛc

Quartus gra .§.vii

dus ē Jactātia. s. laudare seipsum supra debitū modū diuersis rebꝰ. vl̄ ꝺ pulchritudīe. vl̄ fortitudine vl̄ nobilitate generis. aut ꝺ diuitijs potentia. ꝛ gl̄ia. ꝺ industria artis sue. intellectus acumine. scīa. sapīa. eloq̄ntia. virtutib⁹ ꝛ gr̄a Sꝫ vt dicit puer. Laus in ꝓprio ore sordescit. Cāto Nec te collaudes. et seq̄tur Hoc faciūt stulti q̄s gloria verat inanis. Adiactantiā etiā et superbiaꝝ ꝓtinet portare superfluas vestes et alios ornatus supra statū suū. pompas in quibusdā edificijs ꝛ equiraturis. et in alijs apparatib⁹ q̄ oīa demū ad inferos educū. vñ dicūt ipi superbi in īferno positi. Quid ꝓfuit nobis superbia nr̄a ꝛ iactātia ꝺ uitiaꝝ. ecce oīa transierūt velud vmbra Sap. v Sic Simon magus qui iactabat se posse mutare naturas rerꝰ ꝛ mortuos suscitare. ꝛ in celū ascendere. cadēs in terrā dimiss⁹ a demonū multitudine q̄ eū ferebāt portare. orōne Petri collisus ꝛ ꝓfract⁹ in ꝓfundū descēdit Ber. ār sic ait ꝺ hoc gradu. ibi et ꝑcedenti gradu hic oritꝫ. Post q̄ vanitas in vesica crescere grossescere īcepit nec esse ē vt āplioꝛi foramīe laxato sinu vētositas eructetur alioq̄n rūpet⁹. Deprehendit ār ꝑ gradus bis indictis. Esurit et sitit quib⁹ oīe qđ sentit oñdat. ꝓuenit interrogantē. ñ q̄rēti rīdet. ipse q̄rit. ipse dissoluit. ꝑba collocutoꝛis. ꝓscidit īpecta. Si ꝺ religione agit̄ stari visiones ꝛ somnia ꝓferunt̄. laudat ieiunia. ꝓmēdat vigilias super oīa orōnes exaltat. si ad iudicra ꝺmno quertit̄ in his quāto assuetioꝛ tanto loquatioꝛ ita vt seueros aīos et graues in leuitatē ꝓcitet ꝛ in risum.

Quintus gra .§.viii.

dus superbie ē Singlaritas. facere. s. aliq̄d vltra cōia ꝛ ꝓsueta vt ꝓceteꝛ reputet̄ ꝛ honoꝛet̄ ꝛ circa vestitū iuenire nouitatē vestiū magis apt̄e tium noua ornamenta in ꝺmonib⁹ vti ꝑbis peregrinis et obscuris. in disputatōib⁹ sequi novas opiniones vltra cōes in tractatib⁹ cū alijs ꝺ aliq̄ materia discrepare a cōi iuditio alioꝝ vt videat̄ magis intelligere tactū ī ꝓuisionib⁹ grauaminib⁹ ꝛ ꝓmorōib⁹ vult singulariter ꝓ ceteris meli⁹ tractari ꝺ q̄ pōt exponi illud p̄s. Singularis ferus depast⁹ est ea. s. vineā eccie. Ferini. n. hoīes sunt hmōi qui volūt esse singlares. Nā hō ingen̄tuꝫ hō ē aial sociale nō singulare. ꝛ bi ꝓsumūt vineā eccīaꝝ ꝛ ciuitatū totū ꝓ se q̄rentes ꝺ alijs nō curātes. In statu ꝛo spūali recedere a cōi vita regule a ꝓmunibus ꝓsonib⁹ patrum a cōmunibus cerimonijs et obseruantijs sine causa vrgente vel speciali reuelatione

ad singularitatē ptinet et ē valde piculosū. Cō tra bos inuehit Ber. in sermone dicens. Quid dicis tu amator singularitatis. cōia loca. cōem vi tam. cōem regulā cōes obseruātias quid fastidis dō Thomas nō vidit xp̄m cū ceteris. q̄ nō erat cū eis q̄n veīt Jesus. Q̄ sit piculosus ondit Jo. cassianus. in prima collā. d quodā qui dicebat Serro. qui cū esset singularis. in austeritate vi te et admoneret in ꝓtrariū ex supbia pmanens in illa singularitate. cū appareret ei diabolus in specie angeli luc. et eius verbis acquiesceret. de mū ex suasione diaboli. piecit se in puteū. Non tñ ptinet ad singularitatē hoc sz animi firmita tem vt declinantibo alijs q̄si oibo a mādatis. et debitis regulis quasi solus vel cū paucissimis mādata et regulā fuet. sic in laudē dicit d Tho bia q̄ cū oēs ex filijs israhel irent ad adorandū ido la que fecerat Jerobōā rex israhel. iste solus ibat in Hierlm ad templū ad adorandū. iij. Reg xij d um et offerendū sacrificia. et decimas. et cū duce retur ad captiuitatē in Aminue cū alijs ꝓtribuli bus suis et oēs alij d pplo suo ꝓtaminarent in escis gentiliuz. s. ꝓmedendo cibos eis. ꝓhibitos in lege ipe solus nō ē ꝓtaminat. in escis eor ab stinens. s. ab esu illor cibor. Thob. primo cap̄lo. Ber. sic ait. Singlaritas a p̄cedenti gradu sico ritur. Turpe ē ei qui se supra ceteros iactat si nō plus ceteris agat aliquid vt vltra ceteros appa reat. Perpendit aūt his indictis grad. iste pl talis sibi blandit de vno ieiunio q̄d ceteris prā dentibo facit q̄z si ceteri septē dies ieiunauerunt ꝓmodior sibi. videt vna oraciuncula peculiaris q̄z tota psalmodia totus noctis. dolet aliquē se pallidiorem et min comedentē. ad oīa sua stre nuus et ad cōia piger. vigilat in lecto dormit in choro.

Sextus gradus .§.ix.

supbie ē Arrogantia cū. s. quis attribuit sibi il lam sciam et virtutē quā nō hēt. ex hoc querens alios posse ꝑesse. subesse renuēs. eqri ceteris non sustineat. adulationibo acq̄scens. si aliquis eū nō veneratē impatiens. Vere. xlviij. Sublimita tē et arrogantiā et supbiā et altitudinē cordis illi us ego scio dicit dns. s. ad puniendū. Hac arro gantia ductus Marius ciuis romanus nō ꝓtē tus q̄ series fuerat ꝓsul romanor voluit tyran nice et violentia esse et septro. ꝓpter q̄ interfec tio facta est multor ciuiū bello intestino facto i ter Mariū et Sylam qui voluit eū impedire t hoc. vt narrat Titus liuius. Sic et Julius ce sar reuersus victor de Gallia voluit fieri cōsul. vñ secuta sunt multa mala. Q̄ etiā quis credat posse vel velit malos quoscūq̄ separari a bonis p tinere ad arrogantiā ondit Aug. dicens. Quā rus arrogantie timor est. quāta humilitatis. et lenitatis obliuio. et atrogantie quāta erectio. vt quis se posse facere credat q̄d nec apl̄is ꝓcessit de uszizania vz a frumēto putet se posse discerne re. xviij. q. iij. c. Quātus Pertinet etiā ad arro gantiā impiose despectiue docere vel regere sub ditos et ꝓtra alios inuehere vt videant pl ipis sape vt quidā faciūt etiā in sermonibo et in scri ptis suis. Cōtra quos Gratian post Hieroni. Nihil ipudenti arrogātia rusticor. q̄ garruli tatem auctoritatē putāt. et pati ad lites in subdi tos tumide intonant. di. xlvi. §. i. Ad idē Greg. xviij. moraliū ait. Habet hoc. ꝓpriū doctrina arro gantiū vt humiliter nesciant inferre que docēt. et recta q̄ sapiūt recte mīstrare nō pñt. Inverbis eor ꝓditur q̄ cū docent quasi in quodaz sibi vi dentur sūmitatis culmine residere. eos sz q̄s do cent vt longe infra se positos velut. i imo respici unt. quibo nō ꝓsulendo loqui. sed vir dominan do dignant. his per ꝓphām. s. Ezech. xviij. de Cū austeritate impabaris et cū potētia. di. xlvi. c. Hoc bz. Ber. vbi sic ait. d hac arrogantia sico ritur ex p̄cedenti. Cū ex his talis q̄ singulariter agit apud simpliciores eius opinio excreuerit q̄ opa q̄ cernūt sz vñ. ꝓdeant nō discernūt. dū mi serū beatificāt in errorē mouēt. credit q̄d audit. obliuiscitur intentōez dū amplectit opinionez quicq̄ d omni alia re plus sibi q̄z alijs credit. de se vo pl alijs q̄z sibi. vt nō solū vbo aut opum ostentatione suā ꝑferat religionē. sed intimo cor dis affectu se credat oīb sanctior. et quicq̄d d se laudant hoies. nō ignorātie aut benivolētie lau datoris. sed suis meritis ascribit.

Septimus gra .§.x.

dus supbie d ꝑsumptio. cū. sez ponit se ad ea q̄ excedūt facultatē suā. cōditionē suā. statū. Ad p sumptōem ptinet. q̄ q̄s poneret se ad disputan dū cū hereticis vl alijs infidelibo ignarus scrip turar. et rōnuz ad argumēta eor. Tū. et q̄dā reli gios vt reputabat. devot. et sciolus si ꝑsump tuos. audiēs errores fraticellor. q̄s iuit bē libū in quo erāt errores illor vt posset cū eis dispu tare et vincere. Ex q̄ ignorās erat in illis capi tus est et hereticus factus. Pertinet ad ꝑsump tionē q̄ quis dū pōt se iuuare in victu et neces sarijs expectet cibū d celo. Sicut accidit vni ex duobus heremitis in vita patrū qui recedent tes ab alijs commiserunt se gubernationi diuine Et itinerantes cum iam cepissent esurire et de debilitate deficere obuiauerūt quibusdam bar baris qui diuina instigatione commoti ꝑter so litum obtulerūt eis ad comedendū quibo assen sit et acceptauit vnus eorum intelligens a deo dispositum vt homines ita fieri eis obtulissent et comedit. Alter permanens in sua ꝓtinacia et ꝓsumptione noluit. sed expectauit cibuz sibi a

teo mitti pangelū. vñ ꝙ ꝑ fame moꝛtuus ē sui homicida. Ad ꝓsumptōem ptinet agere q̄ spectant ad officia alioꝝ, vt si subditus velit ꝓlatus regere si laycus de clericis velit iudicare capere ꝙ pūire etiā malos clericos. si mlier velit viro imperare si quis velit facere officiū qđ ad eū nō pertinet. Sicut Ozias rex iuda qui ingress⁹ ē templum dei vt offerret incensum sz ꝓpter suā ꝓsumptionē hāc effect⁹ ē lepꝛos⁹. ij. paliꝑ xxvi. Ser. de hoc gradu sicait. hæc ex ꝑcedenti gradu sequitur. Qui alios ꝑesse putat quō pl⁹ de se q̄z alios non presumat. primus in quentib⁹ residet. in ꝓsilijs primꝰ rsidet, nō vocat⁹ accedit si iuss⁹ se ītromittit, deordinat ordinata. reficit refecta. q̄cquid ipse nō fecerit aut ordinauerit. nec recte facū. nec pulchre ordinatū estimat. iudicat iudicantes. ꝑiudicat iudicatis. si cū ꝑs aduenerit, nō, promouear ad prioratū. suū abbatē aut inuidū iudicat. aut deceptū. q̄ si mediocris aliq̄ obuenta ei iniūcta fuerit, indignat⁹ arbitrās non minoꝛib⁹ sese occupandū q̄ ad maiora sese sentit ydoneum.

Octauus gra .§.xi.

dus superbie ē defensio peccati. Illū hoc repitur in hoīb⁹ vt vitia omissa excusent alleuient. alijs attribuant. ꝙ aliq̄ tanq̄z bene fecā defendāt. Sz si te excusas ait Aug. deus accusat. Alleuiat q̄ peccatū suū ꝓpatione peccatoꝝ alioꝝ et ꝑticipue superioꝝ iuxta illud. Erultus vitabit correctionē. ꝙ iuxta voluntatē suā inueniet. ꝓpationez i. similem sibi vt sic alleuiet factū suū. Aliq̄ vero alijs attribuit cām pctoꝝ suoꝝ vt diabolo vel loco ꝙ hmōi sicut primi pentes. quoꝝ Adā req̄situs de culpa attribuit socie Eue. Ipsa req̄sita attribuit serpēti dicēs. Serpens decepit me, ꝓpter qđ immediate de paradiso eiecti sunt. Geñ. iij. Aliq̄ etiā q̄s defendit pcūz suū. puta rōib⁹ oñdens se bñ fecisse, ꝙ in his q̄ sunt determīata ab ecclia vt velle defendere vsurā q̄ omittit sub nomine deposiri, vel discretōis nō cē pctm. aut fornicationē simplicē ꝙ hmōi ptineret ad hæresim. Defendere etiā culpā alioꝝ grauis superbia. est. vñ Isidorus. Qui ꝯsentit peccātib⁹ ꝙ defendit aliq̄e delinquentē maledict⁹ erit apud deū, et homīes. et corripiet increpatione seueriss̄ima. ri. q. iij. c. Qui consentit. vnde et Anastasius secūdus q⁹ voluit defendere Fotinū hereticū. diuīo iudicio ꝑcussus ē. vt hētur di. xix. Anastasi⁹. f. in Ser. sic orit iste et ꝑcedenti. Qui ꝓmpt⁹ ad oia se ꝓsueuit ingerere. ꝓssibile est aliq̄n non errare. Ad ꝓlatū aūt ptinet errantē arguere, sz quō culpā suā ꝓfitebit qui nec cē putat. ꝓterea. cuz culpa nō putatur crescit nō amputat. Ultis modis fiūt excusatōnes in peccatis. Aut ei dicit qui se excusat, aut nō feci. aut feci. q̄dē ꝙ bñ feci. aut si male nō multū. aut si multum nō mala intentione. Si āt et de illa quincꝝ. aliena se nitit excusare suasione. Sed q⁹ aptas defendit quō occultas ꝙ malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati.

Nonus gradus .§.xii

superbie est. Silata ꝓfessio. cū. s. quis quicꝝ ꝙ manifestatus de aliquo excessu cū videt locū nō esse excusationis fateꝝ et oñdit signa magne humilitatis ꝙ emendatōis qđ ficte agit vt reputeꝝ se recōpunctus et correctus. ad qđ facit q̄ ait. Crisso. Quis aliq̄n vidit clericū cito pniam agentē ꝙ si deꝑhensus humiliauerit se. s. ꝓfitendo culpam. nō dolet q⁹ peccauit sed ꝓfundit⁹ q⁹ pdidit gloriā suā. de peni. di. i. mensurā. §. Quis aliq̄n. Ad simulatā etiā ꝓfessionē ptinet q̄ q̄s in ꝓfessione sacratali reticeat aliq̄d mortale ꝑ verecundia qđ menti occurrit in quo mortaliter peccat ꝓpter irreuerentiā sacramenti. et ex superbia ꝑcedit dū vult videri iustus in eo qđ facet malo. q̄ peccator est vt dicit Graria. de peni. di. i. §. Taciturnitas de quadam muliere legit⁹ q̄ erat magne sapientie ꝓsilij ꝙ sciētie. hec lapsa in peccatum carnis q̄z huic toto tpe vite sue defleret. ꝙ pniam ageret a⁹ perrimā tñ q⁹ noluit ꝓfiteri. de functa apparuit cuidam sibi nocte reuelās se ꝓpter hoc damnatā ad gehennā. Ser. vero ait oīte dens qđ ex ꝑcedēti hoc oriat. Nōnulli cū a prioribus arguūtur cōsi verantes q̄ si se defenderēt non crederetur eis subtilius inueniūt argumentum defensionis. verba respōdentes dolose confessionis vult⁹ demittitur. ꝓsternitur corpus aliquas lacrimas si pñt sibi extorqueāt vocē suspiriꝝ. verba gemitibus interrūpūt. Nec solum talis obiecta nō excusat. sed ipse culpā quoꝝz exaggerat. Hec aūt simulatio sic ꝓpenditur inq̄t Ser. Clasa figuli ꝓbat fornax et tribulatio vere penitentes discernit. Qui veraciter penitent labores pnie nō abhorrent. Cuius simulata ē ꝓfessio. vna. vel leui ꝓtumelia aut exigua pena interrogatum. iam humilitatem simulare nō potest murmurat frendit irascitur.

Decimus gra .§.xiii

dus superbie est. Rebellio noli obedire superioꝛib⁹ vt prelatis. parentib⁹ et alijs. ꝓtēnereq̄z mandata superioꝝ. puer. xvij. Impius cū in ꝓfundum venerit peccatoꝝ ꝓtēnit. Ubi sciendū q̄ nō solū in maioꝛib⁹ ordinationib⁹ sed ēt in minimis q̄busc̄unq̄z ꝓtemptus mortale ē. vñ Ser. in li. de dispensatione et ꝑceptione dicit. Neglectus vbiq̄z culpabilis neglectus vbiq̄z dānabil. Et Anterius papa ait. In lege veteri hētur q̄ q̄cunq̄z sacerdotibus non obtempasset, aut extra castra positus a ꝑplo lapidabatur. aut de gladio subiecto

ceruice ꝓceptum expiabat cruore. Nūc vero inobediens spūali aīaduersione trūcat.i.pena dānationis eterne.aut eiectus ꝺ eccīa rabido demonū ore deuorat.i.q.itq. Absit. Pdarao rex egypti.qꝝ ꝓtemplit mandatū dñi pmanēs in sua pertinatia et duritia demū submersus ē in mari rubro.vt habet Exo.xiiij. Ber.ꝺ hoc sic ait. Qui pus arrogās fact? socios ꝓtēpserat.iam patenter inobedtiēs mgrim ēt ꝓtēnit Sciendū tñ q grad? xij.in tres tñ colligi pñt.vt in sex primis sit ꝓtēptus fratrū.in quattuor sequentibꝫ ꝓtēpt? magistri.7 in duobꝫ qui restāt ꝓtēptus dei. Deniqꝫ vbi fratꝝ ꝓcordiā aut mgri sniaz sp monach? spernit.qd vltra in monasterio nisi scādalū facē

Undecimus .§.xiiij

gradus superbie ē libertas peccandi talis vlt cē similis deo.vt.s.libeat ei facere qꝺ vult.vñ dic Anselmus in libro ꝺ similitudinibꝫ. q q vult eē liber sui et nulli legi subiici.vlt auferre coronā ꝺ capite dei.qz solū ei ē hoc ꝓpriū vt nulli subiciat 7 si impeditur a deo aliqbus tribulationibꝫ.vl obstaculis.vt nō possit libere implere voluntatē suā malam.irascitur ꝓtra deū.blasphemat 7 iniuriatur. Huic āt accidit qꝺ legit parabolice ꝺ ꝓdigo filio. Luc.xv. qui petita a patre portatione substantie sue.7 accepta.i. libertate sue voluntatis abiit in regionē longinquā.in statū.s.ruēs malitie.remotū a deo.vbi dissipat totā substantiā. s.virtutis et grē a deo habite.7 bona etiā naturalia debilitat viuēdo lasciue.7 fuiendo demonū.s. Ber.ꝺ hoc q bāc libertatē monachus. cū iā monachus nec magistrū videt quē timeat.nec fratres quos reuerat.cīto securius tāto liberi? sua desideria implere delectat.a quibꝫ in monasterio tā pudore cīt timore ꝓhibeant. Sed et si fratres 7 abbatē non iam timet.nōdum tamen penitus dei formidine carebit

Duodecimus .§.xv.

gradus superbie ē. Cōsuetudo peccandi 7 hoc est valde periculosum.qz ꝺ suetuto vt dic sapiēs ē q̄ altera natura.vñ sicut naturalia tolli nō pñt.ita 7 ꝺsuetudo valde difficulter tollit.vez qz natura nō est fz q̄si.iō reiici pōt.et si cū difficultate.inducit eī habitū qui ē dispositio ꝺ difficili mobilis a subiecto.tñ remoueri pōt.vñ Lazarus mortuus et sepultus cū difficultate sunt suscitatus i.ꝓcurrentibus pluribꝫ actibꝫ cīt in resuscitatione alioꝝ mortuoꝝ a xpo. Nam et fleuerūt sorores et orauerūt.p ipso.et turba et xp̄us fleuit acclamauit. Significat aūt Lazarus mortu? et sepultus peccantē ex ꝺsuetudine ꝑm Aug.dū.scz male ꝺsuetudinis q̄si mole ꝑmittur animus de pen. di.ij. Sicut tribus. Nec tñ talis ꝺsuetudo excusat.vl minuit peccatū sed pot? aggraua. vnde Greg. Tanto sunt grauiora peccata quanto diutius animā infelicē detinent alligatā.ex. de ꝺsue.c. Cū tanto. Ber.ꝺ hoc sic ait. Postꝫ terribili dei iudicio prima flagitia impunitas seqt̄ expta voluptas libenter repetitur.reperta blanditur.ꝓcupiscentia reuiuiscente sopit rō.ligat ꝺsuetudo.trahitur miser in ꝓfundū malo? trahitur captiuus tyranidi vitioꝝ.ita vt carnaliū voragine desideriꝝ absortus.sue rōis diuinīqꝫ timoris oblit? dicat ūsipiēs i corde suo.nō ē de?

¶ Capitulū quartum de supia in quadruplici genere hoīm.s.in ꝓlatis.in religiosis.in clicis.i laycis.7 in singulis hoꝝ est q̄druplex supbia

Non habitabit in

medio domus mee qui facit superbiā inquit ps.c. Domus dei eccīa sancta est.vt dicit. Hiero.xviij.q.i.omnibꝫ. Medīū eius ē vnitas 7 charitas fideliuꝝ. qz in medio ꝓsistit virtus. In domo g̃ est sed nō in medio qui in eccīa ē numero et nō merito sz in medio q̄ in charitate 7 i omni virtute p quā postmodū habitat in domo glie celestis.de qua Joan.xiiij. In domo patris mei mansiones mlte sunt. Superbus aūt.qz non habitat in medio domus.i.in charitate non pōt peruenire ad celestem gloriam. Superbiam aūt facit.i.opatur q̄ druplex genus hoīm 7 bi a regno excludūtur.

Prima est supbia prelatorum.
Secunda est superbia religiosorum.
Tertia est superbia clericorum.
Quarta est supbia laycorum.

Quantū ad primū .§.i

sz de supbia ꝓlatorum. In quattuor aūt reperit supbia in prelatis. Primo in hoc q̄ estimant res meritis suis fuisse adeptos 7 subditis suis meliores se esse arbitrant. vnde Greg. in.xxxiij moali.circa fi. sic ait. Prelato in cogitationibꝫ superbia suggerit.quia solo vite merito superetos excreuit.et si q̄ ab eo alqñ benegesta.si bec importune eius animo obiicit.7 cū būc singulariter deo placuisse insinuat.quo facile suggesta suadeat.ipsam ad testimonium potestatis tradite retributionem vocat dicens.quia nisi omnipotens deus te bis omnibus meliorem cerneret.omnes hos sub tuo regimine non dechisset eiusq̄ mentem mor exigit.viles atq̄ inutiles eos qui subiecti sunt ostendit.i ta vt quasi nullū dignū respiciat cui eq̄nimit loq̄t.vñ 7 mor mētis trāquillitas in ira ꝺtit.qz dū cūctos despicit sensum vitamq̄ omnium sine moderatione reprehendit hec ibi. Sed quantūcunq̄ qs sit certꝫ q̄ ꝺ voluntate domini sit ꝓpositus aliis 7 videat

Capitulū Quartum

sibi bñ admīstrare, nunq̄ tñ bñ potest esse secur⁹ si debitū suuz faciat, nec alt̄s se debet preferre. Quottidie ꝓtingit multos subditos meliores simpl'r esse plat̄is. Nec sanctiorem dicim⁹ sixtū laurētio, q̄ sixtus papa. ille diaconus eius. Aut pfectiorē valeriū ep̄m vincentio diacono eius. Et q̄uis apl's dicat ad Ro. xiij. Non est pt̄as nisi a deo, rex est. ꝫ opante quo ad bonos, sinente seu p̄mittēte quo ad malos. Unde Hiero. Audacter forte aliquid dicimus, sed tñ qđ scriptum est dicimus, non semp̄ princeps pl̄i ꝛ iudex eccl'ie p arbitriū dei. i. bñplacitū dat. sed put merita nostra deposcūt. viij. q. i. audacter. Et ponit exēplum de Saule qui deo ordināte fuit factus rex pop̄li israel ꝛ bonus erat ꝛ tñ postea reprob⁹ factus ē. vt dētur. i. Re. xv. Sic ꝛ Hieu inunctus est rex israel per discipulum Helisei dño iubente. ꝛ q̄uis impleuerit mandatū dñi in exterminando domū Achab ꝛ oēm pgeniem eius ꝛ pphetas. Baal tñ idolatrie deditus reprobatus est vt habet. iij. Re. Propter quod vt dr Job. xxi. Gigantes gemunt sub aquis. i. viri fortes ꝛ magni sanctitate sub cura populoꝝ ingemiscūt, timentes semp̄ deficere vt exponit Gre. Secdo superbia prelatos inuadit in hoc q̄ tanq̄ dñi volūt in omīb⁹ a subditis obediri ꝛ reuereri magis dolētes de trāsgressione sua q̄ ordinationū etiā circa lenia q̄ de trāsgressione dīuinoꝝ preceptoꝝ. Cōtra hoc dicit apl's Non quasi dñantes in clero sed forma facti gregis et aīo. nec pietate vlla mouent in defectibus subditoꝝ sed feritate. de quib⁹ dicit Greg. in omel. Hi qui de falsa iusticia superbire solent cereros quosq̄ despiciūt nulla infirmantib⁹ misericordia ꝓdescendūt, vt qui se peccatores esse non credūt eo peccatores deterius fiūt. di. xlv. Clerasius. In tātū aūt aliq̄ tales superbia verat vt ꝛ in malis sibi velint obtpari. alias i pos subditos psequant. hi figurant per Balaam asiolum qui iter faciens ad malū pagendū. i. intendens maledicere pl'm dei. asinam cui insidebat, pgredi nolētem calcaribus vrgebat ad eundum ꝛ mortem minabat. Sed dīno miraculo asina loquēs arguens vesaniā illius dixit se non posse. q̄ āgelus aī eam erat gladio euaginato, vt bt Nūeri xxij. Balaā significat plat̄os. asina subditos. Et aūt prelati volunt inducere subditos suos pcipiendo suadēdo ꝓminando ad aliquod malū ñ dñt obedire sed humliter se excusari non posse. q̄ gladius verbi dñi quod angelus. i. pdicator ponit. s. dīne sñie pbibet vt exponit Gratian⁹. xj. q. vij. §. Jtē cū Balaā. Tercō psidētes superbia ducunt q̄ñ cūcta disponere volunt de capite suo. dedignātes audire ab alt̄s que i pī nesciūt vel se qui ꝛ silia alioꝝ ne minus eis sape videant, cuz tñ scriptū sit Puer. iij. Ne innitaris prudētie tue. Paulus apl's vas electōis edoctus euangelius a xp̄o post visionē claram dei ꝛ miracula facta p⁹ tres annos a sua ꝓuersione venit Hierosolimā ad ꝓferendum cum apl'is de his que ipse prędicabat. vt ipse refert ad Gala. i. c. Et ē dicit Gre. Si quid boni bēt quecunq̄ eccl'ia ego ꝛ mi nozes mei quos ab illicitis pbibeo in bono imitari parati sum. Stultus est enī qui in eo se primum estimat vt bona que viderit discere contemnat. di. xcij. de constantinopolitana. Clemēs etiā dicit Nullus ep̄s ꝓpter obꝓbrium senectutis, vel nobilitatem generis a puulis vel mīmis eruditis si quid forte est vtilitatis, vel salutis inquirē negligat. qui enī rebellitur vinit ꝛ discere atq̄ agere bona recusat, magis diaboli q̄ xp̄i membꝝ ē ondit⁹. di. xxxviij. c. fi. De rege Assuero monarcha legitur Hester. i. q̄ habebat septem sapientissimos scientes leges ꝛ iura maiorum, quoꝝ ꝓsilio cuncta agebat. Quarto rectores superbia detinent⁹ cum non patiunt⁹ ab alt̄s reprehendi. in his que minus bñ faciūt. Unde enī dr Eccl'iast. vij. Non est hō sup̄ terram qui faciat bonum. et si peccet. ꝛ pmaxime cura rei familiaris sine peccato exerceri non potest etiam ab his qui nouerunt vitare peccatū ꝑm Gre. Oculus q̄ ꝓius q̄tumcūq̄ acutus, ꝛ si oīa alia videat seip̄m ñ videt. Non sic egit Pe. princeps apl'oꝝ sed reprehensus a Paulo de nimia ꝓdescensione erga iudeos in obseruatōe legalium eum audiuit vt dr ad Gal. ij. ꝛ dis. viij. Veritate. Dauid etiaz rex reprehensus a Nathaā, pphēta de adulterio et homicidio occulto subito acquiescēs penituit. Theodosius imperator reprehensus ab Ambrosio de occisione pluriū, ꝓcurata in vindictā vni⁹ sui militis interfecti, ꝛ phibit⁹ ab eo eccl'iam ingredi ante publicam pn̄iam acquieuit ꝛ patienter tulit. Cōtra Jeroboā qui manū extendit ꝓtra prophetam qui eum reprehendebat de idolatria innuens vt caperet, aruit brachium. iij. Regum. xiij. Joas rex iuda quia lapidare fecit zachariā filiū Joiade ereo q̄ vicia eius reprehendebat. in mala multa incidit. Cum bñilitate tñ ꝛ reuerentia et prudēcia vt fecit Nathā erga Dauid dñt supiores argui. Sed ꝛ si iniuste arguerent⁹ cum mansuetudine ñ cū indignatōe ꝛ vindicatōne debēt oñdere innocēciam suā sicut fecit xp̄us dicēs iudeis eum in multis calumniantib⁹. Quis ex vobis arguet me de peccato Joh. viij. ꝛ bētur. ij. q. vij. c. Testes. §. ecce oñsum est

In religiosis .§. II.

quadruplex inuenit⁹ superbia. Prima est eoꝝ q̄ despiciūt seculares etiā peccatores credētes se inquinari ex ꝓsortio eoꝝ. Silēs bi sunt iudeis q̄ vt dr Jo. xviij. nolebāt introire in prozium pilati ne ꝓtaminarent⁹ timētes coinquinari cohabitatōe infideliū nec sibi ꝓsciam facientes de ꝓcuratiōe

mortis xpi innocentis. Contra quos dicit dns Deut. xxiij. Non abominaberis egyptium. q̃r et ipse aduena fuisti in terra eius. Egiptius inter pretatur tenebre ⁊ significat seculare. Ad qđ etiam facit illud Hiero. Discedite inquiũt. s. illi q̃ presumũt de sua bonitate ad pctores polluti recedite a nobis. nolite nos tãgere. nolite nobis cõicare. Hec locutõ ñ illũinat cecũ ñ sanat egrotũ ñ curat infirmũ ⁊ magis occidit ⁊ in desperatõem deiicit. di. xlv. recedite. Dñt quoq religiosi ꝓfiterare q̃ aliq̃ in seculo sunt aliqui bñtes meritum ⁊ pfectõem religiosoꝝ ⁊ ecõtrario in religione aliqui desides ⁊ mali tenẽtes vitã malorꝝ et mõanorꝝ. In cuius figuram legit Josue. nũ. q̃ dns trãsito iordane voluit q̃ xij. lapides de ipo fluuio sumerent ⁊ ponerent in terra sicca in medio castroꝝ ⁊ ecõtra. xij. alij de terra extra fluuiũ sumpti ponerent in medio fluuij iordanis. Iordanis fluuius significat statũ fluidũ seculare. ⁊ terra arida statũ religiosoꝝ ⁊ in examine recti iudicij xpi mutat merita ordinũ qualitas actõnũ. Quidã in seculo faciũt opa religiosoꝝ ⁊ ecõtra. Exemplũ in vitasparꝝ quo ad primũ de Panutio. qui cũ oraret sibi reuelari cui associaret in celis audiuit a dño q̃ cuidã simplomoniaco qui q̃rebat sibi victũ et arte cãtãdi. quẽ cum quelisset Pãnutius ⁊ inuenisset interrogauit quid bõi egisset in mõdo isto. Ñ ñ. q̃ semel cũ eẽt latro ⁊ q̃dam mulier fuisset rapta quã socũ eius volebãt oppimere. ape defendit eã ⁊ liberauit eã de mãibus eoꝝ. Et alia vice cũ inuenisset p heremũ discurrẽtẽ ⁊ lamẽtantẽ quãdã mulierẽ eo q̃ maritus eius ⁊ filij teneret ex debitis captiui ipe erãtem reddit ⁊ refectõem dedit. ⁊ xx. solid. q̃bus redimeret maritũ ⁊ filios. Cũ aũt Pãnutius horaret eũ ad deserẽdũ mõm acquieuit, ⁊ factꝰ religiosus scẽ vixit ⁊ obijt. Ite post hoc rogauit pãnutius cui filis bẽret scõꝝ ⁊ fuit ei dictũ q̃ filius erat primario cuiusdã vici qui erat in primo. et cũ venisset Pãnutius ad eũ ⁊ diligẽter inquisiuisset de vita eius dixit se cẽ coniugatũ ⁊ vxorẽ nõ cognoscere nisi cã plis. nõ raptorẽ. ñ ledẽtẽ p famulos suos greges vel fruges aliorꝝ. lites sedãtem. ⁊ hospitalẽ qui demũ hortatu Pãnutij intrauit heremũ ⁊ scẽ vitã finiuit. Ite tercio orauit Pãnutius cui assilaret in scis. Et rñsuz fuit q̃ cuidã mercatori qui iuste lucrãs paupibus subueniebat ⁊ hortatu eiꝰ oĩbꝰ paupibꝰ elargitis intrans heremũ scẽ decessit. postmodũ reuelatũ est ei q̃ assumẽdus eẽt in celo. Et ne in supbiã eleuaret ꝓterea prꝰ illa sibi oñsa sunt. Ecõtra legit in vitasparꝝ de quodã religioso solitario qui erat tãte opionis in pl'o ut estimaret ꝓpria illa ꝓseruari meritis suis. ⁊ tñ in morte fuit aĩa eius violẽter a demonibꝰ de corpe educta ⁊ ad ifernum delata. q̃ fuerat ypocrita ⁊ supbꝰ. Quamuis aũt religiosus ñ dẽat despicere secularẽ vitã vel abhorrere ꝓsortiũ cũ expedit. non tñ dz extra necessitatẽ multũ secularibꝰ familiaris existere vel querulari. q̃r nimia familiaritas ꝓtẽptum parit ait Sene. ⁊ quies etiã mẽtis resoluit ex hoc vt dixit Anto. Scõo supbiũt religiosi aliq̃ ex sua religione ⁊ patribꝰ se iactãtes alijs oĩbus preferẽtes statũ suũ. quinimmo ⁊ alios despicientes ⁊ multa mẽdacia fingẽtes ad exaltandũ suam religionẽ ⁊ alios deprimẽdũ Et mõachi quidem gloriant se bẽre prẽm bñdictũ prẽm oĩum religiosoꝝ in occidẽte. multosq̃ scõs ac summos pontifices ex monachis extitisse vt Gregorium magnũ Eugeniũ Urbanũ. ⁊ multos alios doctores optimãq̃ ptem elegisse. vt. s. cũ Maria sedeant secus pedes dñi ad audiẽdum verbũ illi⁹ ⁊ cõtẽplandũ. ⁊ vtinam tales vt bona Martha satagerent circa frequẽs ministeriuz dñi ⁊ non ocio torperẽt ⁊ ignauia. neq̃ esĩ quis vz cẽ bonus israelita. i. videns deum p contemplatõez. nisi prius fuerit iacobita. i. supplãtator viciorꝝ. superatorꝝ passionũ. Unde in figuram dictuz fuit Ezo. xix. Bestia que tetigerit montẽ. s. contemplatõnis lapidabit. s. erroribꝰ pcutietur. quia animal homo. i. passionibꝰ subditus non percipit ea que dei sunt. i. Cor. ij. c. Predicatores vero ⁊ minores ⁊ augustinenses iactãt se vtores habere simul Liam sc̃dam ⁊ Rachelem perpulcraz immixtaq̃ ex actõe p̃dicatõnis ⁊ doctrine. ⁊ contemplatõne oconis ⁊ meditatõnis xp̃m imitari cuz aplis eius. sicq̃ ceteros expellere. Et predicatores quidem Dñicuz quasi dño ihesu similimũ sup ceteros predicãt. Minores Seraphicum Franciscum extollũt sedem Luciferi amissaz replentem. Mentiũtur equidẽ ipum omni anno purgatoriũ expoliare suis votis Augustinuz summe veneranꝰ heremitani vt gemmã doctoꝝ induentes cũ habitu suo. Canonici etiaz regulares ⁊ seruite. Nam carmelite a mõte carmelo sub helia initium habuisse suspicanꝰ ꝓtem regule Basilij suscipiẽtes. Sed attẽdant omẽs qđ Petꝰ dixit Act. x. In veritate coperi qm̃ non est accepꝰtor pson̄aꝝ deus sed in oĩ gente qui timz deum acceptus est illi. Recogitẽt illud Hieroni. Non sunt filij scõꝝ qui tenẽt loca eoꝝ sed qui exercẽt opa eoꝝ. di. xl. c. Non est facile. Notẽt dñi Gre. Non loca vel ordines nos creatori nostro reddũt acceptos. ⁊ nos aut merita nostra cõiungunt aut mala disiungũt dist. xl. c. Non loca Quanto quis habuerit nobiliorem patrem et pfectiorem statum ⁊ degeneret. tãto sibi maior confusio ⁊ iudiciũ. Ira ergo quis afficiatur iad prẽs suos ⁊ religionẽ q̃ alios non ꝓtemnat vel alijs se ꝓferat. Tercio supbiũt aliqui religiosi in eo q̃ se sapiẽtes estimãtes sensu suo se regere volũt ⁊ sequi ꝓpriam voluntatẽ. Ber. Supbia

Capitulū Quartum

quāta vis prudēs videaſ dimittēda eſt ⁊ abigēda. Si eñ admittiſ ſupbo prima die qua incipit bitare vult leges dare. puer. xxvi. Vidiſti boiem ſapiētem ſibi videri, magis illo ſpem bēbit ſtultus. Tales nolūt facere quod eis dr. etiā ſi prius bēbant volūtatē faciendi illud pmaxime boc eſt repebensibile⁊ piculoſum in nouellis in religione. Vñ Ber. Nouitiū prudentē inſipiēter ſapientē in cella diu poſſe ꝙſiſtere impoſſibile eſt. Stultus fiat vt ſit ſapiens. ⁊ boc ſit oīs diſcretio eius. vt in boc nulla ſit ei diſcretō. B oīs eius ſapia vt in hac pte nulla ſit bic pria volūtas. vt dicit. b. Bñdictus in regula. Eſt illa via ve qua dr puer. xxij. Eſt via que vidr boī recta ⁊ nouiſſima eius ducunt ad mortē. Hec figuraſ p arbo rem ſcie boni ⁊ mali in paradiſo voluptatis .i. religionis cuius fructū interdictū a dño qui comedit. Sequēdo ſuum velle. qđ nō dz bre mortem ꝛe incurrit Genē. iij. Narrat Gre. in. ij. dialogorum de beato Bñdicto. q cū cellarius ñ dediſſet paz olei qđ erat in monaſterio paupi vt māda uerat ductus ꝙpaſſiōe fratz ne ipſi eo carerēt. p cepit vt vas illud cū oleo, ꝓiceret extra feneſtrā de ſummo in terrā ne remaneret aliquid contra ordām in monaſterio. Quarto ſupbia religioſoz eſt eoz qui in clauſtro ſupbiunt de diuitijs quas babuerūt in ſeculo. vel nobilitate generis. vel de bis que ſtrenue geſſerūt in ſeculo. aut q multa dederint monaſterio. vel qz multa acq rant quaſi oēs ſint ſibi obligati ⁊ dēant eum reuereri. vñ Augu. in regula. Nec extollant ſi cōi vite aliquid de ſuis facultatibꝫ tulerūt nec de ſuis diuitijs magis ſupbiāt ſi eas in mōaſterio priuſ habūt ſi eis in ſeculo fruerent. Quid. n. prodeſt diſpēdo dare pauperibꝫ ſi aīa miſa ſupbioz efficit diuitias ꝓtemnēdo qz fuerat poſſidendo Sed certe de bis ſupbire nō bz. qz bona que ſua dicebat ſua nō erāt. vnde Dauid palip. dicebat dño. Tua ſunt oīa dñe. ⁊ que de manu tua accepimus tibi dedimus Ber. Nibil eſt boī bonū ſine ſe bono Amb. qñ banc ingreſſus es lucē qñ de ventre mr is exiſti. quibꝫ queſo facultatibus. quibuſcz ſtipēdijs ꝓſtipatus ingreſſus es. diſt. xlvij. Sicut bi ⁊ ter hoc videt eis ad placitū poſſe ſibi aliqua retinere. ſz accidit eis ſpūaliter qđ accidit Ananie ⁊ Saphire corporaliter qui retinentes ſibi aliquid ex ſuis occulte mortui ſūt Actuum. v.

In clericis ſimi .§. II

liter ſupbia repiſ. de quibꝫ pōt illud pe. lxxij. itelligi. In labore boīm ñ ſunt. qz nō būt artes facere. ⁊ cū boibꝫ non flagellabunt. qz nō verant im poſitionibꝫ ⁊ ſeruitutibꝫ boīm. ſ. dñoz ⁊ cōtatū ſim iura. ſecus eſt de facto. Ideo tenuit eos ſupbia. Et hoc quadrupl. Primo in ſupfluo or natu veſtiū. Amictus boīs enunciat de boie. Eccle. xix. qz ſupbo bītus ſupbū aīm indicat Baſilius. Dis ornatus pter neceſſitatē .i. ꝙgruitatez elatōnis bz calumniā. vnde de Augustino legitur q dicere ſolitus erat, fateor de preciosa veſte erubeſco. ⁊ ideo cū mibi offerāt vendo eam vt cuz ipa cōis eſſe non poſſit precium ſit cōe. Hinc et Ber. ad Eugeniū papaz ait. Tu paſtor incedis deauratus tā multa circūdatus varietate. Quesquid capiunt. Si audere dicere demonuz magz B paſcua qz ouiū ſunt hec. Sic faciebat Petrus Sic Paulus ludebat. Petrus neſcit ꝓceſſiſſe aliqñ vel gēmis ornatus. vel ſericis non rectr⁹ auro. nec vectus equo albo. nec ſtipatus milite. nec circūſtrepentibꝫ ſeptus miſtris. abſqz boc tñ credit ſatis poſſe impleri ſalutare mādatum. paſce oues meas. Sacerdotes eius inquit de⁹ per pſ cxxxi. Induant iuſticia. ⁊ itez. Sacerdotes eius induā ſalutari. i. ſaluatore, vicz ornādo eos ꝙcurſatōe Xpi qui fuit humilis in veſtitu ⁊ in oībus actibꝫ ſuis. Volēt aūt ſe quidā excuſare triplicit er, vicz qz dñs intuet cor ⁊ humilitatem cordis reſpicit. ⁊ mgīm humilitatis interioris ſe fatet di. Mat. xi. Diſcite a me qz mi. ſum. ⁊ bu. corde Ecdo qz debet quiſqz ei ꝙformare moribꝫ eorum cum quibꝫ viuit vt dr di. xli. Quiſquis Tercio q et hoc bonoz eccie queritur. Quantū ad primū rñderi poteſt. q a corde vere humili exterior ſupbia nō ꝓcedit. Ex fructu inquit ſaluatoz cognoſcitur arbor. Mat. vij. Preterea non vidr ſufficere clericis vel alijs būilitas ſola interior exteriori omiſſa. Phil. nij. apls. Modeſtia vra nota ſit oībꝫ boibꝫ. Reprehendit idem apls conuentē ydolatricū. ⁊ ſi non in veneratōe idoli cōā infirmis mēte. i. Cor. viij. ⁊ ad Ro. xiij. ex eo vi delz q ſcandaliſat infirmū cū ille eſtimet ſapientem hoc facere in veneratōnē idoli. vnō ad ſimi lia trabiſ ꝓ exemplū. Sic ppls videns clericos deferre pōpoſas veſtes cogitat eos ex ſupbia ⁊ ia ni gla agere. vel in hmōi ñ eſſe petūm. Preterea xps non ſolum būilitatē habuit interius ſ etiā exteriorē exhibuit. vt in ablutōe pedū diſcipl⁹oz ⁊ alijs multis in exemplū. Ereo aūt q dixit Discite a me q̄ volut oīdere bumilitatē cordis neceſſariā. qz ſine ea nil valeret exterior quā pretendunt ypocrite, ñ ꝓ hoc erludēdo exteriorē. Itez ab oi ſpē mali abſtinete vos ait apl⁹us. qđ pmarime dēt ſeruare clerici. vt extra de vi. ⁊ hoñ. cleri Cū ab oī. Sed portare veſtes pōpoſas bz ſpeciē mali ſupbie. ergo abſtinere debent ab hmōi. Ad ſecundum reſpondeſ q quis debet cōformare ſe moribꝫ eorum cū quibꝫ viuit quando tales mores ſunt. i. actus morigerati ⁊ honeſti. et bi ꝓprie dicuntur mores. nō aūt quando ſunt abuſiones. vnde ⁊ Aug. dicit. Quod nec cōtra fidē nec contra bonos mores eſſe quincit indifferēt

bñdum est ꝙ ꝓ eoꝝ iter quos viuit̃ societate seruandũ est. di. xli. illa. Non dicit simplr mores. ꝫ bonos mores. Sed qũo pñt dici boni mores q̃ a iure reꝓbant̃ a sanctis verbo ⁊ exẽplo. Dicit̃ eñ di. xli. Clericus, pfessionẽ in habitu et incessu pbet. Et ideo nec in vestib̃ nec in calceamentis decorem querat. Insup̃ c̃lo totius. iij. q. vi. cãe hæc est q̃ clerici nec fulgidis nec claris vestib̃ debent ornari ⁊ in pluribꝫ. c. dicte qõnis ꝺr q̃ priscis ꝛpib̃ omnis sacratus vir cum mediocri aut vili veste quersabat. Audierãt eñ quia qui mollib̃ vestiunt̃ in domib̃ regum sunt. Matthei. xi. Glo. ꝯ̃ summaria dicit ibi reꝓhendi iactantiaz ⁊ abusum ⁊ voluptatẽ in hmõi nõ ipsum vsuꝫ p̃ciosaꝝ vestiũ qui põt fieri sine ꝺsuetudine religionis. ꝛcꝝ q̃ in his cõiter repit̃ ⁊ iactãtia ⁊ voluptas ⁊ superbia ⁊ ꝓdigalitas. ⁊ scãdalũ primoꝝ videt̃ simplr inhærẽdũ lr̃e cũ sancti hoc dixerint ⁊ seruauerint. Nec ꝓ hmõi apparatũ honorat̃ ecclesia vt tãgebat̃ in tercia excusatõe ꝫ potius deꝺ honorat̃. Clerus eñ eius honoꝝ pcurat̃ ꝓ virtutẽ ministroꝝ suoꝝ ⁊ ꝑcipue ꝓ actũ humilitatis ⁊ modestie qõ intelligẽtes sancti egerũt vt aug. Martinus ⁊ alij. Vñ Greg. Nihil in ẽpali ceruice splẽdidius fulget q̃ humilitas. dist. c. c. cõtra morẽ. Secõdo superbiũt ⁊ gloriant̃ clerici secularis ⁊ regulares ꝫ vani in amplitudine ecc̃iaruꝫ suaꝝ ⁊ multitudine mĩstroꝝ in picturis ⁊ sculpturis ⁊ marmoribꝫ ⁊ in ornamẽtis multiplicatis paramẽtoꝝ. ⁊ deauratis variatis vel polimitis ⁊ in vasis argẽteis ⁊ cortinis. Superbia exterior ⁊ laicalis ℞ est ⁊ vana. Sed oĩa ista ꝛz ad dei honorẽ fiãt ⁊ dĩno cultui applicent̃ cui ꝺuenit omne decus ⁊ eminẽs. ꝯ̃ quo ad superfluitates multas que ibi ꝺcurrũt melꝰ ⁊ granꝰ esset deo vt in pauꝑtatis alimonias querterent̃ quod ⁊ sci fecerũt vt Aug. ⁊ Amb. qui ait in li. de of. Nõne dicturus est dñs. Cur passus es tot inopes fame mori. et certe bẽbas aurꝝ. vñ ministrãtes alimoniã. s. sacroꝝ vasoꝝ melius fuisset vt vasa viuẽtiũ seruares q̃ metalloꝝ. Quid ei diceres. Timui ne tẽplo dei ornatus deeẽt. Rñ. aurꝝ sacra nõ querũt nec placẽt auro que auro nõ emunt̃. Ornatꝰ sacroꝝ est redẽptõ captiuoꝝ Aug. xij. q. ij. aurum. Nec aliquis mihi opponat inquit Hier. diues fuisse in hierosolimis tẽplũ. mẽsam. lucernam. patenas. cipos. mortariola ⁊ ex auro fabricata. tũc ℞ ꝓbabant̃ a dño q̃ sacerdotes hostias imolabant q̃ q̃ hæc oĩa in figurã ꝓcesserint. Nũc vero cũ pauꝑtatẽ domus sue dñs dedicauerit, ponemus cruces ⁊ delicias lutũ putemus. xij. q. ij. c. gloria. Tercio superbiũt clerici nã seculares q̃ regulares de audiẽtia ꝓfessionũ. cũ hñt magnũ ꝺcursum ⁊ ꝑcipue de nobilib̃ ⁊ potẽtib̃ existantes ad eos ꝑsonas accedere ex bonitate sua ⁊ scia ⁊ doctrina sua cũ tñ aliq̃ tales sunt impiissimi. nec ceteris meliores ⁊ si loquaciores ꝫ si haberẽt zelũ aĩaꝝ non ꝑsonarũ nõ se extollerẽt, ꝑ q̃ aliq̃ emulant̃ ꝓhibentes ne ad alios accedant ⁊ sine cã rõnabili ñ se extollerẽt cum requirat magnã prudẽtiã ⁊ ñ modicã sciaz ⁊ castimoniã verã que in se cognoscere ꝑsumptuosum videt̃ multũ hñt timere ne cecus ceco ducatum ꝑstans ãbo in foueã cadãt. Caueat spũalis iudex inquit Aug. de ꝓfessore. vt sicut nõ cõmisit crimẽ nequicie. ita nõ careat munere sciẽ. de pe. di. vi. Qui vult. Cognoscat se ipsũ ait idem in eo. cap. ⁊ purget in se q̃ videt alios sibi offerre. i. peccata. Nõ si ab elatõe nõ cauerit de se præsumẽs. et sua puritate ⁊ zelo sine timore ꝓficiens si nimiã familiaritatẽ cum mulieribꝫ etiã spũalibꝫ sumꝑserit ⁊ cupiditati intẽderit, vel curiositati quærens que nõ optet deus humiliabit eum. ⁊ i magnos incidet laqueos diaboli cũ scãdalo ⁊ ꝓditõe plurimoꝝ. quas ruinas frequẽter auribꝫ nostris vbiq̃ audiuimus. Quarto superbiũt clerici magis regulares q̃ ꝫ seculares. q̃ magis eis officiũ exercẽt de actu ꝓdicatõnis cum videt ecclesiam impleri. ⁊ ꝑcipue cum nõ solum aures demulcẽt populoꝝ sed mouẽt ⁊ flectunt vsq̃ ad ꝙuersionem moꝝ quasi meritis suis hoc asscribentes aut ingenio ⁊ eloq̃tie. et hoc sup̃ ceteros teneri cupientes ⁊ honorari ⁊ dictis suis nõ cõtradici patiẽtes in his etiã que munus bñ ul'fal se dicta sunt. Nescĩũt hi ꝑsiderare q̃ gra sermonis etiam cũ fructu cõis est bonis vel malis. q̃ oñdit ap̃lus. i. Cor. xiij. Si linguis hoĩm. s. placendo loquar ⁊ angeloꝝ intus. s. monẽdo, vel illuminãdo inquit caritatẽ non habeã. factꝰ sum sicut es sonans me ꝑsumens ⁊ alios ad bonum inducẽs, ꝓpter quod ipse ap̃lus ꝓdicatoꝝ vniuersi raptus ad terciũ celũ castigat corpus suũ ⁊ in seruitutẽ redigit non in delicijs nutrit. ne forte cum alijs predicauerit ipe reꝓbꝰ inueniatur. timẽs si nõ egerit que docuerit. in iudicio sedẽs ait Cri. Si enim bene docueris ⁊ male viueris deum instruis qũo te dẽat cõdẽnare. di. xl. c. mĩti. Solent enim gloriari de filijs suis. i. conuersis. sed eos extinguũt malo exemplo vite sue. In super aduertendum est q̃ ẽm Greg. in moral. Sermo dat̃ predicanti frequenter ex merito nõ suo sed audientis. sicut etiam ⁊ aufertur. vnde ⁊ dominus asinam cuꝝ voluit loqui fecit ad coripiendam vesaniam prophete Balaam. Numeri. xxij. c.

De superbia lai §. IIII

eorum potest intelligi illud Isa. xxviij. Pedibꝫ conculcabitur corona superbia. i. illud de quo maxime superbiũt. ⁊ hæc est quadruplex. Prima est de diuitijs. i. Thimo. vi. Diuitibꝫ precipe non altum sapere. i. nõ superbire. Dicit enim Augustin?

Capitulū Quartum

Vermis diuitū ſuꝑbia. videt enim eis rōne diuitiaꝝ omnib⁹ eſſe ſupiores. ⁊ qꝫ omīa diuitijs poſſent bēre. Sed attēdat qz vt dicit Job. xxvij. Diues cū dormierit nihil ſecū affert. Scōa eſt de nobilitate generis. vñ Saluſtius. Cōe malū nobilitatis eſt ſuꝑbia. videt enī eis qz a nobilioribus deſcēderūt ꝓe alijs dēre honorari ⁊ reputari. vñ Datā ⁊ Abiron de nobilißimi tribu exorti ſuꝑbia eleuati ſunt ꝓtra Moyſen de ducatu populi Nume. xvi. Sed ridiculoſa eſt iſta nobilitas que attēdit ex ꝓte corꝓis rōe generis. Dēs enī de luto originē trahimus ⁊ corpus cuiuſlibz ſeruus eſt aīe. Nō aūt de magis nobilis vn⁹ ſeruus q̄z alius. cū ſeruitus nō ſpectet ad nobilitatem. Vnū tm̄ bonū eſt qđ dz nobilitas. q̄ carnis de. qđ quaſi quoddā frenū eſt qđ dz cohibere homines ne male faciāt. vñ Hier. Nil aliud video in nobilitate appetendū niſi qꝫ nobiles quadaz neceſſitate aſtringunt. ne ab antiquoꝝ ꝓbitate degenerēt. vñ cum quidā vituparet alū de genere ſuo di. Tu es caput tui generis. Ille rñd. Et tu es cauda tui generis. Sed vt ait quidā. Nobilitas ſola eſt que aīm moribz ornat. Tercio ſuꝑbiunt de opib⁹ et genere bonis. Nā cū faciant quedā ſuꝑficialia bona vt aliqñ ieiunare dicere aliquas oōnes dare eleoſinas audire p̄dicatōnes. laborare ad gubernādū familiā. et forte ad regendū ciuitatē ꝑ diuerſa officia reputāt ſe dei amicos ⁊ in gloria recipiēdos. ꝓꝑerēdo ſtatū ſuū clericis ⁊ religioſis. cū ñ bēant tot labores ⁊ ꝓpatōes. Sed cū bis opib⁹ īmiſceāt multa mala ⁊ mortalia. ⁊ in eis ꝓmaneāt per totū annuz ſimo ⁊ aliqñ ꝑ plēſ ānos vñt aduerte nulli⁹ valoris ſeu meriti eſſe illa bona que eis vident tam magna qz extra caritatē facta vt odiū. fornicatō periurīū. fraudulētia ⁊ hmōi. que frequētāt. vñ de eis verificat illud Aggei. i. Cōgregauerūt mercedes ⁊ miſerūt eas in ſaccū pertuſum in quo. ſ. nil remanet miſſum. labores quoqꝫ eoꝝ ꝑ mō ſunt ñ ꝑ deo. ⁊ cū modica patiētia ⁊ timore dei. Quarto ſuꝑbiūt erubeſcēdo de operib⁹ ꝓbis et inconſuetis. ſ. ſic dimittēdo Eccle. nij. Eſt cōfuſio adducēs pctūm. ſ. qñ quis ꝓter verecūdiā timens irrideri ab alijs dimittit bona facere. qđ videt ꝓcedere ex ſuꝑbia carnali. qz dum appetit honorari ab alijs timet faciēdo illa bona que nō ſunt eis grata nō ſit in honore coꝝ eis ſed in obꝓbrio. Hi certe vt ait p̄s. xiij. Timuerūt timorē vbi nō erat timor. i. cauſa timoris. vnde ſunt q̄ſi puuli qui exterrent latratu catuloꝝ. qui mordere neſciūt Bene. Auctoritatē bēmus ſenum. ſed vicia puerorꝝ nec puerorꝝ tātū ſed infantiuz illi leuia formidāt. hi falſa. nos vtraqꝫ. hec ille. Ille leuia formidat qui verba irriſionis formidat. falſa formidat qui reputat dedecus. quod i veritate eſt honor. Mundus iſte eſt vt catul⁹ irriſionib⁹ latrans cōtra eos qui bene faciunt. ſed mordere neſcit. quia eos non ꝓcurit. ⁊ cum ſatis latrauerit tacebit. Dēz ſtrenui milites ſūt qui ꝓpter ſolum latratum dei relinquūt dñm ſuum. bene relinquerēt eum ſi armati milites inſequerentur. Si aliquis de militib⁹ alicuius regis. ipſo ꝓtēte ab eo debitū ſeruitiū. diceret ſe nō audere ei ſeruire. qz homines obloquerent de eo friuola ⁊ ridiculoſa reputaret eius excuſatio. Sic eſt friuola illoꝝ qui ꝓter verba hoīm dimittūt facere que ꝑtinent ad ſeruitium ⁊ honorem dei ⁊ ſalutem aīarum. vt ꝓfiteri. audire. diuina. facere elemoſinas. viſitare infirmos. ⁊ ſeruire eis accipere euchariſtiam publice. cum alijs frequētare predicatōnes. dimittere veſtes pompoſas. cauere a mēdacijs. ingredi religionem. ⁊ hmōi. hi ſunt ſimiles lepori qui eſt animal valde timidū vrinam tamē eſſent ſimiles ei in alijs. Deeo ei ſcribitur. puer. xxx. Lepuſculus plebs inualida collocat in petra cubile ſuuz. Lepuſculus labia bēt in motu aures longas. pedes veloces. timor enim addit alas pedib⁹. Sic facere debet q̄ dōbilem ſe cognoſcit in petra fiduciam bēt. ⁊ cubile collocat qui in xꝓo fiduciam hz. petra enim erat xꝑs ait apl's. ſ. ſignificatiue. labia bēt in motu q̄ frequēter orat. longas habet aures qui velox eſt ad audiēdum tardus ad loquendum Jaco. i. id eſt ad rñdendum obꝓbrijs que ſibi dicunt. debz enim tacere. pedes veloces habet quem ñor dei occupat. quia qui timet deum nihil negligit vt dz Eccleſiaſtes. xij. Cauſa aūt huius timoris eſſe poteſt amor placendi mūdo. Bene. Deſines timere ſi ſperare deſieris. vel qz forſitan deus receſſit ab eo. nix poſſet eſſe in eo tanta timiditas in quo deus eſſet. vnde p̄s. xxij. Si ambulauero in medio tribulatōnis non timebo mala quoniam tu mecum es. Oſtenditur aūt fatuitas eoruz qui erubeſcāt bñ facere tripl'r. Primo qz ipſi permittūt ſe vinci ab irriſoribz quos magna facilitate vincere poſſunt. Tola enim taciturnitate vincuntur irriſores. Iſa. xx. In ſilentio ⁊ ſpe erit fortitudo veſtra. Si enim illi qui irridēt tacerēt ⁊ animū bērent ad mercedē quā exꝑectāt. confuſi remanerēt irriſores. Secōo oſtenditur hec fatuitas. et eo quia timēt irrideri ab his qui irriſiōe digni ſunt. Oñ eſt mali irridēt bonos de bonis opib⁹ ſuis. inde eſt ac ſi ceci irriderent videntes de hoc qđ vident. ⁊ claudi recte incedētes. ⁊ ideo ipſa irriſio irridēda eſt. Seneca. Equo aīo audienda ſunt cōuicia imperitoꝝ. ⁊ ad honeſta tēdēti ꝓtēnendus eſt i ꝑpetuſ. Tercio oſtenditur per hoc quia erubeſcūt de hoc vnde gloriari deberent. vnde erubeſcūt bñ agere eo qꝫ conſueverūt male agere. vel qz vidēt eos male agentes. Hoc enim valde gloriosum eſt cum aliquis bñ agit inter male agētes vbi male agere conſueuit. Taleſ

sunt similes illis qui erubescũt q̃ de naufragio euaserũt. vel de hoc q̃ non fecerint qđ soliti sunt vel de hoc q̃ sanus esset alt̃s existentibꝫ leprosis Sene. Nondum es felix si turba non te veridꝫ xp̃s Mat. v. Beati eritis cum maledixerint vobis homines ꝛc. Sene. Nunq̃ multis sed quibꝫ placeas cogites.

¶ Caplm quintum de ambitõe. & ibi de appetẽtibꝫ vel ꝓcurãtibꝫ dignitatẽ vel officia vel beneficia curata. vel magisterium in theologia. vtrũ sit licitum.

De vicijs descendẽtibꝫ a superbia magis q̃ ab alijs.

Et primo de ambitõne q̃ de cathedra pestilẽtie. Sm illud p̃s. i. Beatus vir qui ñ abijt in consilio impioꝝ & in via peccatorum non steterit & in cathedra pestilentie nõ sedit. Qđ intelligit̃ de xp̃o & de quocũq̃ iusto eum imitãte. vñ Augu. sup p̃s. Voluit Christus regnũ terrenũ cuz superbia que cathedra pestilẽtie recte dr. quia non fere quisq̃ est qui careat amore dñandi. & bñanam nõ appetat gloriã. hec Aug. Pestilẽtia eñ dr morbꝫ late vagãs & quasi omnes inuoluens Amor aũt dñandi ad ambitõnez ꝓtinet. Amb. quoq̃ sup Lucã inquit. Sepe quos vita nulla delectãt. quos nulla potuit mouere luxuria nulla auaricia subuertit facit ãbitio criminosos. Et vt dñetur quis prius seruit. Et ꝓpterea diabolꝰ tẽtans dixit xp̃o in mõte. Hec oĩa tibi dabo. s. regna mõdi que oĩderat si cadens adorazueris me. Mat. nũ. Adorat eñ & honorat & seruit ambitiosus indebite eũ a quo honorẽ & dignitatẽ sperat. In p̃fato aũt versu p̃s. notatur triplex ꝓcessus qui põt in quolibet peccato reperiri. Tres ei sunt differẽtie peccati. s. mortalis ait Aug. tanq̃ tres mortes. Una in corde cum. s. ratiõe assentit̃ libidini vel cuicũq̃ peccato mortali tanq̃ puella in domo mortua Mat. ix. Altera in opere cum in factum ꝓcedit assensus vt adolescẽs extra portã delatus. Luce. vij. Tercia cũ mole male ꝓsuetudis premitur aĩmus tanq̃ Lazarus fetẽs in monumento Jo. xi. de pe. di. ij. Sicut tribꝰ. Denotantur iste dr̃e seu gradus p hos terminos abire stare & sedere. Et sicut in abeũdo. i. recedẽdo de loco importat̃ principiũ motus. in stando in via ꝓsecutio motus. in sedendo terminus motꝰ. Ita in mali assuefactõne est grauius peccatum q̃ in operatõe. & in opatõne. s. exteriori magis q̃ in cogitatõne tm̃. Beatus ergo in re fuit xp̃s & erit in futuro omis iustus. Nunc aũt in spe vir viriliter agens & virtuose qui non abijt in cõsilio. i. non recessit a deo in regionẽ dissimilitudis p peccatum deliberate cogitatõnis. Ab ea enim quis incipit a deo recedere in consilio impioꝝ reperiens se. i. demonũ tractãtium & ꝓsuadẽtium ambitionem eis acquiescens vt primi pentes. Et in via peccatoꝝ non steterit. i. non peccauit opere erectus ꝓtra deum que est via qua itur ad inferos. sic ip si primi pentes opere trãsgredientes dei mandatum. Et in cathedra pestilẽtie non sedit. in ꝓsuetudinẽ ducens actũ ambitõnis vel alterius peccati. & frequẽter iterans ac defendẽs vt licitũ peccatum suũ. vt ipi primi pentes qui se excusauerunt & sic ibi quiescens sicut in cathedra quis exaltatur sup alios. ita p ambitõem querit dignitas & prelatõ ad quam sequit̃ honor. Et sicut in cathedra docet̃. ita talis suo exemplo malo inducit alios ad vicium quod inficit & occidit aĩam. sicut pestilẽtia corpus. Bernñ. in sermõe. Ptãtis ambitiosum angelum felicitate angelica. ad quam erat creatus priuauit. Scientie appetitus hoiez immortalitatis gloria spoliauit. non Euam cibo deflexerat. non mãdatorum obliuio destituerat. sed ꝓmissio honoris. ambitiosa illecebrosa decepit. Potest ergo considerari ambitiõ. put est i deliberata interius eius affectõe. & hic abijt in consilio impiorum. In ꝓcurata exterius opatõne & hic stetit in via peccatorum. In cõtinuata vberius exercitatõne. et hic in cathedra pestilẽtie sedit

De prima. s. am .§.i.

bitõne. put est in mente dicit saluator in reprehẽsionem scribaꝝ & phariseorũ Matb. xxij. Amant primas cathedras in synagogis. i. ꝑcipuas dignitates ad quas sequitur honor. Est aũt ambitio put diffinit̃ a. b. Tho. se. se. q. cxxi. inordinatus appetitus honoris. Et quia ad dignitatem poteriam & ꝓsidentias sequitur honor. ideo inordinatus appetitus harum ꝓtinet ad ambitiõem. Ostenditur aũt ambitio sit peccatum ꝓbat̃ tripliciter. Primo qz a mala radice ꝓpagatur. Secõdo quia charitati aduersatur. Tercio qz magnanimitati ꝓtrariat̃.

Primũ sic ꝓz. sicut fructus est infectus qui exit̃ fecta radice generat̃. ita & actus hũanus quilibet ex peccato oportet q̃ sit peccatũ. sed ambitio q̃ est appetitus inordinatus honoris ꝓcedit ex peccato. Nam di. Aug. in li. de vera reli. q̃ ambitio ꝓcedit ex superbia & ex concupiscẽa seu cupiditate. & superbia & cupiditas sunt peccata. vt ꝓz. s. ergo et ambitio est peccatũ. put eñ p potẽtiaz vel dignitatem intẽdit quis acquirere apparẽtẽ & excellẽtem honorificẽtiaz. sic ambitio oritur ex superbia. Sed ꝓut intẽdit quis acquirere p hmõi sufficientiã apparentẽ seu rei abũdantiã. sic a cupiditate oritur ambitio. Alexãder in scda pte. Secõdo ambitio ꝓbat̃ esse peccatũ qz aduersat̃ charitati. Nihil eñ repugnat charitati que est vita aie nisi peccatũ. Sed ambitiõ repugnat charitati. Dicit eñ apl̃s. i. ad Cor. xiij. Charitas nõ est ambitiosa. vbi dicit glo. i. non vult alt̃s ꝓponi. Charitas eñ diligit ꝓxim̃ sicut seipm̃. & iõ non vult

Capitulū Quartum

eum subiicere sibi sed sociū esse. Appetit seruire primo ꝙ sibi seruiri. Sicut filius hois nō venit ministrari sed ministrare. Mat. xx. Ambitio igit peccatū est. Tercio ondit esse peccatum ex eo ꝙ magnanimitati ctrariat. Nā qđ ctrariatur virtuti morali est peccatū. que virtus moral est ſm regulā rōnis sed magnanimitati que est virtus moralis ſm pbm. nū. ethi. ctrariat ābitō Ambitio eſſi est inordinatus appetitus honoris magnanimitas est ordinatus appetitus magni honoris. Inordinatū aūt opponit ordinato. igit ambitio est peccatū. Pro declaratiōe autem huius inordinatois appetitus que repit in ambitiōne. Nota ſm. b. Tho. se. se. q. cxxxi. ar. i. ꝙ honor importat quādā reuerētiā exhibitā alicui in testimoniū excellētie eius vel virtutis. Circa aūt excellētiā hois duo attendēda sunt. Primus est ꝙ id in quo hō excellit nō hz hō in seipso. s. a se. sed est quasi quoddā dīnū in eo. Et iō nō debet sibi principlr ex hoc honor sed deo. Secūm cōsiderandū est. ꝙ id in quo hō excedit dat homini a deo vt ex eo alijs ꝓsit. vñ in tñ hz hoi placere testimoniū sue excellētie quod ab alijs exhibetur inq̄tū parat sibi via ex hoc vt alijs ꝓsit. Triplicit ergo ctingit appetitū honoris esse inordinatū. Uno mō qz appetit honorē seu testimoniū de excellētia quā nō hz quod est appetere honorem supra suā ꝓportiōem. vt si malus desiderat honorē ac si esset bonus. et desideret regimē et ꝓfessionem que ñ debet nisi virtuosis nil curās de virtute. Vñ Eccle. xo. Noli velle fieri iudex nisi valeas virtute dirūpere iniquitates. s. aliorum scz recte iudicādo. nec declinādo a veritate timore vel amore cuiuscūq̄. qđ nō facit malus. Refert Aug in. v. de ci. dei c. xvj. antiquos romanos cū crediti ēent ydolatrie duo in vrbe ꝓstruxisse tēpla inter cetera. vnū dee virtuti. aliud deo honori. ꝙ igua. ita tñ ordinata ꝙ ad tēplū dei honoris nō poterat esse accessus nisi ꝑ tēplū dee virtutis. Qui q̄uis errarēt vt infideles in facto et opione. Nam nec virtus dea est. nec honor deus. sed dona dei qui solus est colēdus. In signo tñ quo ad ordinē ꝓstructōis tēploꝝ ñ errabāt. volebant em cūctis ostendere ꝙ ad honorē qui multuz appetit recte puenīri nō pōt nisi ꝑ opa virtutis. Secō inordinate appetit honor inq̄tū honorē de excellētia sua quā hz a deo nō refert in deū cupiens ipm deū vt actorē sue excellētie et virtutis principlr honorari. iuxta illud apli. i. Thimot. i. Soli deo honor et gla. sed sibi cupit illū honorē vt quoddā bonuz. Nō si quis obiiceret ꝙ absq̄ vicio pōt vtiq̄ appeti a quocūq̄ qđ sibi debet ꝑ pmio. sed honor est pmiū virtutis vt dicit phs in. nū. ethi ergo sibi appetere honorē non ē peccatum. Rñ. Tho. vbi supra ꝙ honor nō dr pmium virtutis ex pte virtuosi vt. s. hoc ꝑ pmio ex-

petere dēat sed ꝑ pmio expetit beatitudinē. que est finis virtutis. Sed dr esse honor pmiū virtutis ex pte alioꝝ qui. s. nō bñt aliquid maius qđ retribuāt virtuoso q̄z honorē qui ex hoc ipo magnitudinē bēt. qđ phibet testimoniū virtuti. ñ tñ est sufficiēs premiū vt dr. nū. ethi. Tercō inordinate appetit honor inq̄tū appetitus ī ipso honore quiescit. nō referēs honorē ad vtilitatem alioꝝ et talis ꝑter ꝓsequēdū honorē ī mlta mala incidit. vñ Leo papa. Mens potentie auida nec abstinere nouit a veritis nec gaudere cōcessis nec pietati adhibere cōsensum. dist. xlvij. c. vix catholicū. Sicut auiditas potētie ad ābitoz ptinet. Nec ob si quis dicat ꝙ honor de se ē qđdam bonū et maxim inter exteriora. Insup. ex hoc ꝑ honorē homines reuocant a multis malis faciendis ne. s. pdāt honorē et ꝓuocant ad bona. vñ et Tul. dicit in li. de tuscul. qōnib. honos alit artes quiq̄ studia accendunt gla. ergo vid licitū ipsum appetere. Nā vt ñdet Tho. vbi. s. honor et si sit bonū appetitus tñ boni dr esse regulatus ſm rōem. Si aūt trāscēdat regulam rōnis. taz ñ erit bonus ille appetitus boni. Sic ergo appetere honorē inordinate vt scz quiescat in eo vel alio mō qđ facit ambitiosus est ctra regulā rōnis vñ et malū. Sic etiā ꝑ appetitū ordinatū honoris. s. ꝑ debita media aliqui reuocant a malis et ꝓuocant ad bonū. nō aūt ꝑ appetitū inordinatū q̄nimo ꝑ hoc dat occasio mltoꝝ malorum. cū. s. ñ curant quid mali agāt vt honorē ꝓsequant. vnde Salusti. in catilinario dicit ꝙ gla honorem et impiū bonus et ignauus. i. malus eque sibi eoptant. Sed iste. s. bonus recta via nitit huic. s. ignauo. qz bone artes desunt dolis et solatijs intendit. Nō etiā illi qui ñ curāt de honore virtuan tur ſm phm intelligit de his qui nō curāt de honore ſm ꝙ rō dictat. i. ꝙ nō curāt vitare ea q̄ sūt ctraria honori vt mala opa. Nō autē intelligēdū ꝙ dēat querere honorē vel facere bona vt honorent. Qui. n. solū ꝓter honorē vitāt mala vel faciūt bona nō sunt virtuosi vt pz ꝑ phm in. iij. ethi. vbi dicit ꝙ nō sunt vere fortes qui ꝓter honores faciūt fortia. Appetitus igit honoris ābitiosi qz inordinatus aliquo p̄dictoꝝ triū modorum iō peccatū est. Aug. etiā dicit ꝙ locus supior sine quo populus regi non potest. et si admittetur vt decet indecēter tñ appetit. viij. q. i. Iqui epatum. vnde et ibi peccatū. Et talis appetit ad ambitiōem pertinet

Quātū ad secū .§. II.

dum. s. ꝓut honor et dignitas ꝓcurat. phibetur hoc primēs ad ābitōnē. Eccle. viij. vbi dr. Noli q̄rere ab hoīe ducatū nec a rege cathedrā honoris id est dignitatē. Sicut aūt ad regē spāliter ptinet ponere aliquē in regno suo qui loco eius sit

ꝛ regi iniuriã faceret qui ab alio q̄z a rege sine ei
us ꝓsensu hoc obtinere vellet Sic deo iniuriaz
facit qui ab alio q̄z ab ipo dignitatẽ querit
Quilibet aũt rector tenet vices dei precipue ec
clesiasticus. Tũc aũt putaf a deo p̄fici seu de vo
luntate eius cũ a populis seu electoribꝰ vel supi
oribꝰ in dignitate sine sui affectu vel q̄situ ponī
tur. vñ ad hęb. v. Nec quisq̄ sibi sumit honorez
sed qui vocaf a deo tãq̄ Aarõ. Querit aũt quis
cathedrã honoris. ꝛ sic stat in via peccatoꝝ ambi
rioso qui p̄ pecamĩa vel obsequia vel munera
ꝓcurat dignitates. officia. vel bñficia p̄cipue cu
rata qđ p̄tinet ad simoniã vt dictum est. s. ti. i. c
v. Qđ fecit impi? Jason qui ãbiebat ad sũmuz
sacerdotiũ. vt dz. ij. Machab. nij. vñ, p̄misit regi
Antiocho trecẽta septuaginta talẽta argenti vt ob
tineret summũ sacerdotiũ. qđ ꝛ fecit ita peruerse
agẽs vt ꝓstitueret epłxbiã. i. pstibulum iuuenũ
ꝛ iudeos trãsire faceret ad ritus gẽtiliuz et po
stea cũ mitteret pecuniã p̄ Menelaũ, ipse addi
dit ad predictam summã multa, p̄mittẽs. ꝛ sibi
ꝓcurauit summũ sacerdotiũ. Dz aũt quilibet si
bi cauere ab hmõi questu ꝛ ꝓcuratõe triplici ex
cã. Primo quia multa crimina inducit. Secdo
q̄ quilibet iustus hmõi fugit honorem. Tertio
q̄ quietem mẽris tollit. De primo dicit quidaz
phũs. Hoc maxim malũ bz ambitiosus. q̄ non
respicit deuz vel se vel alios. sed p̄ fas ꝛ nefas. et
mille picula ad dignitatẽ tendit quam appetit.
Ambitiosus sp̄ est pauidus. Timet. n. ne quid
dicat vel faciat qđ in oculis hoim displiceat. bo
nestatem mentif humilitatẽ simulat, cũctis ad
ulatur. cuuctis inclinat oim est seruus ꝛ tributa
rius. grauem pugnã bz in se dum iniquitaf pul
sat aũm ꝛ ambitõ ꝓtinet aũm. Ambitiosus nulli
parcit vt regnet. dñium eñ nõ patif socĩũ, ꝓpter
hoc Romulus occidit frẽm Remulum vt solus
regnaret Julius cesar plura bella ciuilia in qui
bus occisi sunt innũeri fecit vt impiũ vsurparz
Ambitiosissimus Absalõ patri non pepercit vt
regnaret ipe. sed p̄ adulatões populũ ad se tra
xit. ꝛ facta ꝓiuratõe ꝓtra p̄tem Dauid eum de
regno expulit. vxoresq̄ eius publice ꝓgnouit, vt
firmus posset regnare. ipumq̄ p̄tem cum exerci
tu suo exterminare curauit. sed impunitus non
trãsijt. Nam fugiẽs de bello in mula cũ trãsiret
subtus quercũ p̄ capillos capitis ad ramum q̄r
cus remansit suspensus. quẽ Joab lãceis transi
fixit. ij. Re. xvij. Athalia mortuo filio Joaã vt
sola regnaret pessima femĩa oẽm de semĩe regio
masculũ occidi fecit. misi vnum Joas. s. puuluz
qui absc̃ditus fuit. sed ipa demũ occisa fuit. nũ
Re. xi. Jeroboã rex ysrael ne amitteret regnum
qđ sibi a deo traditũ fuit vitulos aureos fecit in
Dan ꝛ Bersabee vt eos populus adoraret. et in
hierusalem nõ accederet. sed tpaliter ꝛ eternaliꝛ
punitus est. iij. Re. xij. Abimelech vt principa
tum accipet in Sichen occidere fecit. lxx. frẽs le
gitimos ipse illegitimus, sed male finiuit faciẽs
se occidere postq̄ fuit p̄cussus a muliere per fra
gmen mole iactatuz de muro ciuitatis ab eo ob
sesse Judi. ix. Legiꝛ in vitas pa. q̄ dum quidam
frater incederet p̄ viã lutosam secũ mẽte reuol
uens q̄ si esset eps faceret multa bona ꝛ mala ex
tirparet, cecidit in censum lutũ vñ totus detur
patus est. Qui ex hmõi cã ad se reuersus ad itel
ligendũ p̄ccatũ ambitõnis qđ eũ sub specie bo
ni pulsabat sibiip̄i dixit. Surgite vñe epe. Alti
aduertit exinde q̄ in maius lutũ viciorum ceci
disset si ad illud, p̄motus fuisset Secdo ostdit
magnitudo victi ambitiõis seu grauitas ex hoc
q̄ oẽs sancti fugerũt dignitates ꝛ honores cõsi
derãtes mala iñ sequẽtia. Qđ etiã figuratuz est
in parola quã dixit Joas ꝓtra sicimitas. s. qui i
terfecerãt. lxx. frẽs suos vt ambitiosum Abime
lech hkent in p̄cipẽm. Judic. ix. Qđ semel li
gna voluerũt regẽ sibi ꝓstituere sup se ꝛ inũge
re. Dixerũtq̄ oliue. Impa nobis. Rñdit oliua
Nunquid possum deserere pinguedinẽ meam.
qua vrunf dij ꝛ homes vt ꝓmouear inter ligna.
Dixerũt exinde ad arborẽ ficum. veni ꝛ accipe
gnum sup nos. Que rñdit. Nũquid possuz di
mittere dulcedinẽ meã ꝛ fructꝰ suauissimos ꝛ
ire vt iter ligna ꝓmouear. Locutaq̄ sunt ligna
ad vitẽ. veni ꝛ impa nobis. Qui rñdit. Si me
ꝓstituitis regẽ venite ꝛ sub vmbra mea requesci
te. ꝛ egrediaf ignis de ranno ꝛ ꝓburat vos. Mo
raliter. ligna sunt homes iuxta illud ps. i. Erit
tanq̄ lignũ ꝛc. Regem querũt sibi inungere. qa
rectorẽ querũt qui eos mãsuete ꝛ leniter regat
nõ tyrãnice. Procurãt hẽre oliuã sed renuit. q̄
dediti opibꝰ mĩe signari p̄ oleũ nolunt dimitte
re opus mĩe quod pinguat lucem in se gẽe dine
ꝛ p̄mis subuenit, vt p̄ficiant timentes ex hoc
amittere bonũ quod faciũt. Ficus designat con
templatiuũ qui vocatus ad regimẽ non acquie
scit timẽs amittere suauitatẽ odoris ꝓtemplatio
nis et solicitudine ꝛ occupatõe prelatõis. Vitis
significat dilectõem feruentẽ que etiã recusat p̄
latõem, timẽs ne ex officio regimĩs tepescat fer
uoꝝ dilectõis qui letificat deum ꝛ hominẽ. Rã
nus est genus rubi asperum nimis ꝛ aculeatuz
ad modũ sentis. quod ad impetũ venti fim Jo
sephum emittit ignẽ. Et in primo molle est. po
stea addurescit, ꝛ significat tirannũ vel ambitio
sum qui spinis viciorũ acutus subditos spoliat
sicut spine lanam ouium. qui ex se mittit ignem
peruerse ꝛ furiose ꝓsecutõnis, quo se ꝛ alios ꝓ
burat incendio tribulatõis pñtis ꝛ infernalis.
Sic igiꝛ sancti recusant mali ꝓcurarꝛ et amide
acceptant honores ꝛ dignitates. Unde ꝛ ipe sã
ctorum omniũ sanctificatoꝝ xp̄s diesus cũ facto

Capitulū Quintum

miraculo et quinq panibꝫ multiplicatis turbe voluerūt eum sibi facere regem aufugit vt habe tur Joh. vi. Moyses. lxxxti annoꝝ cum mitte retur a dño vt esset dux populi Hebreoꝝ. multū restitit excusans se q esset impeditioris lingue Ero nū. Saul quo melioꝝ nō erat in israel. nō queres dignitates sed asinas patris. cum a Samuele esset sibi nūciatū et pte dei et p miracula ostēsum q futurus erat rex populi. vocato omī populo vt manifestaret ipse se in domo abscōdit ne assumeret. i Reg. ix. Jheremias cū mitteret a dño q̄stitueret sup gentes q regna ad ānūciandum verbū dei subtrahebat se dicens. a. a. a. dñe deus ecce nescio loqui Jere. i. Marcꝰ euangelista vt sacerdotō reprobꝫ haberet amputauit sibi pollicē vt ait Hero. Et Gre. magnus ab oī populo q clero acclamatus in papam occulte fugit vt vitaret dignitatē Hero. cardinalatum rome dimisit vt literis sacris in Bethleem īsudaret. Et Petrus damianus tāto honori iam ereccinio vt sibi vacaret. valefecit Ambr. ne ꝓmoueret in archiepm electus a cunctis meretrices ad domū suam ire fecit nō vt eas cognosceret. sz vt populū ab hmōi reuocaret. Gre. nazanzenus epatum dimisit vt sapie vacaret. q Augu. summum doctorem lz inuitū, Valerius epūs summꝰ pbm ordinauit p̄cauens ne ad vrbem carentez epo deueniret vt pastoralem curā vitaret Martinus aūt nec diacōatū a sancto Hilario pictauī. epo voluit impositū acceptare. indignum se clamitans tāto officio. Quāta igit p̄sumptio q̄nta ambitō q q̄ periculosa in illis qui hmōi rionē merito q actiōe pusilli humeros offert ad hmōi onera grauia que gigātes sapia q sanctitate vite sibi arbitrari sunt importabilia. Cōsiderabāt hi quod ait Aug. Nihil in hac vita q maxime hoc in re difficilius. nihil laboriosius, nihilq periculosius epi pbī aut diaconi dignitate ac officio. sed apud deū nihil beatius si eo mō militet quo noster imperator p̄cipit. nihilq tristius miserabilius q dānabilius hmōi dignitate si pfunctorie res agat di. xl. c. Ante omia Honores quoq et dignitates tpales plene sunt periculis q vicijs malis. vñ Hero. Egregie de cesare Tulius ait. Cesar cū quosdā honorare voluit non ipsos honestauit sed ornamēta deturpauit. q Boetius. Quāto maior est dignitas tāto despectiores impios facit. Tollit de mū ambitō q p̄fidētia vl dignitas quiete mentis inducēs multas amaritudines pmaxime q̄ querit vel quesita possidet. In cuius figurā Lia d. lippos habuisse oculos. quia cum Martha sollicitat q turbat erga plurima inde oculus obscurat q quies tollit, quiescendo aūt aīa fit sapiens. Hinc Gre. Omē qd bicemier plus meroribꝫ afficit q̄ honoribꝫ gaudet q dum cor in tribulatōe ponit ad memoriaꝫ culpa reuocat. l. ambitōnis. di. xiij. c. Nerui. Ber quoq sic ait. O ambitō ambientiū crux quomō oēs torques oīb places. nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat. nil tū apud miseros mortales, celebrius negocijs eius. Apte figurantur p̄sidentes p̄ opimētum supius tabernaculi domini factū de pellibꝫ arietum rubricatis. qd̄ cooperiebat aliud coopimētū pretiosum ipi tabernaculi vt hētur Ero. xxvi. Tabernaculum dei ecclesia est. coopimētū supius defendēs aliud īferius ab estu q umbrib q pluuijs significat' p̄sidentes in eccl'ia qui custodiūt filios dei quos tenere diligit. pfectōne supiores ab incōmodis et peratōnib multis quas i pi sustinēt. vñ Greg. Misericors deus quos tenere diligit ab exterioribꝫ actōnibꝫ abscōdit. Naz q paterfamilias ad eum laborē seruos mittit a quo subditos filios suspendit. q iñ filij sine vexatōe decori sunt. vnd̄ serui in puluere deturpant. Idē in moralibus Cessatōem a laboribꝫ mōi dñis impat. Sed vesana mens plus assequi aspa carnal'r. q̄z tenere blāda spūaliter gaudet. Dūtes em̄ manna fastidiūt q sepe desiderāt que nō sine lachrimis comedūt i. honores q dignitates figuratas p alia q cepas quas in deserto quidā appetebāt Nūe. xi. Et sicut tales ambitiosi ꝫ amittūt quietē cōscie. ita in futuro quietē gle. Unde q xp̄s Joanni q Jacobo qui per mrem vxorē. f. zebedei petierant sedere vnus ad dexterā alius ad sinistrā in regno suo. i. primos existere in regno q̄d tēpale tunc estimabāt ambitōe ducti. Rūdit xp̄s. Sedere ad dexterā vel ad sinistraz nō est meum dare vobis Mat. xxi nō ꝓgrunt sicut nec alijs ābitiosis. Legit de Goffredo priore Clarauallen. q cum fuisset electus in epm Tornasencē q ab eugenio papa q scō Bernardo cogeret subire onꝰ pstratus in terra dixit. Monachus fugitiuꝰ esse potero si binc me ejcitis epus aūt nunq̄z ero et sic dimissus fuit. Cum aūt p̄dictus Goffredus mortuus apparuisset cuidā caro sibi, interrogatus ab eo de illo negocio epatus q ñ acquieuerit iussus si fuisset illud deo placitū. Respondit reuelatū ē mihi a sanctissima trinitate q si fuissem de numero episcoporum fuissem de numero reproborum.

Quantum ad ter .§. III

tium. f. pmanētiā in vicio ambitiōis, hoc notat ibi in sedēdo in cathedra pestilentie. q̄d nō facit virtuosus. Cathedra dignitatez significat presidentie. vñ Mat. xxiij. dicit xp̄s. Super cathedrā Moysi sederūt scribe q pharisei. i. dignitatez et officium regendi q docendi populum. quod faciebat Moises tenuerunt scribe et pharisei. Sz cathedra pestilentie dicitur quando per ambitionem q p̄sumptōnē pueniꝫ ad eam. et indigne

retinet. Nam talis prelatō vt morbo grauiosus occidit būtem. ⁊ alios inficit suo exēplo. Sedet aūt in ea qui pseuerat ⁊ quiescit in tali ambitō ne excusans se ⁊ defendēs hoc vt licitum vt mgē in cathedra. Sed vt ait xps. Ve vobis phariseis qui diligitis primas cathedras. Lu. xi. Ve aut dānatōem importat. Vbi dicit Crisō. Qui male sederit sup cathedra iniuriam cathedre facit. Malus em sacerdos de sacerdotio suo nō digni tatē sed crimen acquirit. diſtī. xl. Multi. Male aūt sedet qui ambitiose ⁊ vicioſe habet talem di gnitatē vel officiuz ⁊ hmōi. Sanguisiuge due sunt filie dicētes affer affer. puerbio. penul. He sunt ambitō ⁊ cupiditas que sp appetūt honora biliora ⁊ ditiora būficia ⁊ dignitates. ⁊ sic sedēt habituari in hmōi. Sed querit vtr appetere e/ piscopatū sit illicitū. ⁊ si est mortale peccatum. Et vidr qd nō. Qui em epatum desiderat. ait a/ postolus. i. Thimo. iij. bonū opus desiderat. sed desiderare bonū opus non est illicitū. nec plus peccatū ergo rc. Preterea qd lz spare lz ⁊ appete re. cū actus spei includat appetitū in rem spatz sed lz sacerdoti spare epatū ergo ⁊ appetere. dicit em zosimus papa de sacerdote. Qui p singulos gradus est ordinatus debite seruatis interstitijs gruis tpm qd si eum ad bonos mores eractior vita perduxerit exinde sum mū pontificatū spera re debit. i epatum. di. lxxvj. In singulis. Et idē di. lij. Si officia. ergo rc. Ad hanc qōnē rndz. b. Tho. ij. ij q. clxxv. dicens qd in epatu pūt tria q siderari quoz vnum est principale ⁊ finale. scilz epalis opatio p quā vtilitari primoz intendit. Sm illud Io. vl. Pasce oues meas. Aliud est al titudo gradus. qz eps sup alios ostituuntur. Sm il lud Mat. xxv. Fidelis seruus ⁊ prudēs quē cō/ stituit dns sup familiam suā. Tertiū est qd con sequēter se habet ad ista. s. reuerētia. ⁊ bonor. et sufficiētia tpalium. Sm illud. i. Thimo. v. Qui bñ presunt pbri duplici honore digni habeant. Appetere igitur epatū rōne hmōi circum stanti arum manifestū est qd illicitū est pertinēs ad cu piditatē ⁊ ambitōem. Unde extra phariseos do/ minus dicit Mat. xxiij. Amāt primas cathedras in synagogis. Quātum ad scōm. s. ad celsitu/ dinem gradus appetere epatum presumptōnis est. Cui dns arguit discipulos primatū queren tes dicēs. Principes gentium dnantur eorum Matth. xx. Vbi Crisō. dicit qd gētile est primatū cupe. ⁊ sic gētium compatōe animā eoz efficiātē querit. Sed appetere primis ꝓdesse sm se lau dabile est ⁊ virtuosum. Verum qz put epalis ac tus habet annexā gradui celsitudinē presump/ tuosum vidr qd aliquis posse appetat ad hoc vt subditis ꝓsit nisi manifesta necessitate imminē te sicut dicit Gre. in pastorali. qd tūc erat lauda bile epatum appetere qū dubiū non erat p būc quencz ad maiora supplicia puenire. Unde de facili ñ inueniebat qui hmōi onus assumeret. p/ sertim cum ad hoc aliquis caritatis zelo dīnit/ citat. Sicut Isaias appetēs primis ꝓdesse ad pdicandū se mitti petijt. qui tñ vt dicit Grego. prius se purgatū a vicijs audiuit. pōt tñ q̄libet absqz vicio psumptōis appetere talia opa face/ re si eum ꝓmoueret in tali officio esse. vel etiā cē se dignū ad talia opa exercenda. ita qd opus bo/ num cadat sub desiderio. nō aūt primatus dig/ nitatis. Et sic vidr dicendū simplr esse illicitū qd ꝓbat p Aug. dicentē in. xix. de ci dei. Loc? su/ perior sine quo ppls dei regi nō pōt ⁊ si admīstre tur vt decet indecēter tamē appetit. quod etiam habet. viij. q. i. Qui epatum. Et cuius expresse hic nō dicat hoc esse mortale. vidr tñ ex dictis ei us hoc elici posse. q. c. art. v. ⁊ in scriptis in quar to. Dicit em ibi qd preces p se porrecte p digni/ tate vel būficio hūte curam aiarum simoniā in/ ducunt. Ray. Hugo. Hosti. ⁊ Gof. ⁊ quidam alij idē sentiūt. Et rōe eoz est. quia reputatur p indigna rōne psumptōis etiā si alias cēt dign?. Sed nullus reputat indignus būficio eccliasti/ co in dignitate culpe nisi ꝓpter mortale. ḡ talis p/ sumptō est mortalis. tūc sic. Appetitus delibera tus alic? rei cuius ꝓcuratōr vel actio exterior est mortalis est mortale. qz ad eandē spēm pertinet sicut dr per exempla de appetitu deliberato et o/ pere fornicatōis furti ⁊ alterius vt habet de pe. dis. i. Si cui. cum alijs ca. Sed ꝓcurare p ꝑces būfi/ cium curatū est mortale vt ꝓbatū est ergo et ap/ petere. cum ⁊ epatus ꝓmaxime habet curam aia rum. ergo rc. Si dicat qd apperitus ⁊ opus non sunt circa idē. qz opus est p preces sed appetitus est simplr non ad opus precū. Rñ. qd hoc ñ ob/ stante firma manet cōclusio. Nā ⁊ ille qui delec/ tatur in cogitatōe mortosa fornicatōis scito qd ex/ presse ñ appetat opus fornicatiōis. nō ꝓpterea e/ uadit mortale. qz ⁊ si nō exp̄sse. tñ tacite assentit ad opus ex quo voluptarie delectatōnē cogitatōis habet. Sic in ꝓposito cuius nō appetat fundere ꝑces appetit tñ illud cuius ꝓcuratō est mortale nisi hoc appeteret sub ꝯditōe inclytum. s. hoc cēt licitū ⁊ non peccatū. tūc nō esset ꝓprie voluntas que requirit ad peccatū. sed potius velleitas q̄/ dam. Preterea p totā illā qōnem. b. Tho. de si/ monia. nil dicit de mortali. ⁊ tñ certum est simo niā esse peccatū mortale. Et si quis diceret hoc ostare p penas inflictas ⁊ multa que ibi dñr. et sil pōt hoc illici ex his que in isto ar. ponit. dicit em allegās Crisō. Primatū eccie ꝯcupiscere nec iustū est nec vtile. Quis. n. sapiēs vult se subij/ cere fluituri ⁊ piculo tali vt det rōnem ꝓ oī eccia nisi forte qui nō timet dei iudiciū abutēs prima tu eccie seculariter. s. vt ꝯfortet eū i seculare būfi/ le. Ex hoc agere. s. extra iusticiā vel abuti prelatu

Capitulū Quintum

ecclie secularit̄ mortale vidz. Et supius etiā dixit hoc appetere eē vicium gentile i. paganoz. qđ vidz esse mortale. Sup epl̄am i. Thimo. iij. sup illud. Qui epatū desiderat. idē Tho. sic dicit. Elugu. dicit q locus supior indecēter appetit. Et rō est. q nullus dz appetere aliquid vltra vires suas nō sibi ꝓportionatū. alias esset stultus. Ille g̃ bñ posset desiderare cuius opus eēt epatui ꝓportionatū. Ad hmōi aūt nullus est idoneus. q2 ꝑlatus ꝑm gradū ⁊ quemlibet dz oēs alios excedere in quelibet ⁊ ꝑplatōe. ita vt sui respectu alij sint grex. Et hāc idoneitatē de se ꝑsumere est maxime superbire. ergo vel appetit circūstātias. i. q ꝑsit ⁊ honorē ⁊ bēat ptātem ⁊ diuitias. ⁊ tūc nescit quid appetat. q2 nō est hoc epatus vel ipz opus. ⁊ hoc est superbire. ⁊ iō nō accipiēdū nisi ꝑ positū. hec ille. Superbia aūt ex genere suo ē mortale. ex quo oñdit magnū esse pctūm. Ad argumenta ꝑ. Ad illud. qui epatū desiderat. dicit ibi. b. Tho. sup epl̄as q multi ex hoc textu male intelligētes sumpserūt sibi occasionē ambitōis. Nō vult g̃ dicere ibi apl̄s q quis desiderat dignitatē epatus desiderat bonū opus. Sz qui desiderat bonū opus ē itēdere saluti. qđ opus importatur noīe epi. interp̄tat. n. supintēdēs. s. saluti alioz. iste desiderat bonū opus. q2 hoc est opus caritatis. qđ pōt fieri etiā sine dignitate epali. quāuis bñs illā dignitatē ad hoc ex debito teneat. nō attēdēs ad gradū ⁊ diuitias q̃ circūstāt nūc illā dignitatē epalē. que tūc nō erāt q2 epi erāt pauperes. nec in honore sed primi ducti ad tormenta. vñ Augu. dicit ibi q apl̄s exponere voluit quid sit epūs q2. s. ē nomē opis nō honoris. grecū ē enim nomē. viij. q. i. Qui epatū. vñ ⁊ glo. Jo. que arguit et isto. c. q possum? appetere epatū ad pdelēsalios nō posse. multū superficialit̄ arguit. cū in ipso. c. Aug. dicat ꝯtrariū. s. q locus supior indecēter appetit etiā si bñ admīstret. Ad scđm trā dicit. q spes sumit dupl̄r. Uno mō ꝓprie. et sic includit appetitū rei spate. Alio mō impꝓprie ⁊ large pro q̃dam expectatōe quasi certa seu credulitate alic? futuri euētus qui pōt ⁊ amari ⁊ ñ amari. sic dicere possumus reū quictū spare mortē quam tñ odit ñ amat. ⁊ sic sumit spes a Zosimo papa in. d. c. in singul. di. lxxvij. Sicut Gre. cū videret populū ⁊ cleꝝ acclamare in eū poterat spare papatū ex illis circūstātijs. i. expectare fiēdū. ⁊ tñ fugiebat ⁊ horrebat. vel vt exponit quedā glo. sup. c. Si officia. lix. di. spare dēbit. i. dignus bēbitur epatu. Nec ob. si dicat. Appetere religionē est licitū g̃ ⁊ appetere epatū. cū vterq dicat status ꝑfectōis. Nā vtro i. Tho. vbi. s. alio mō ⁊ respectu dz status ꝑfectōis epatus ⁊ alio mō religio. Epatus em̄ dz status ꝑfectōis actiue. q2. s. bz alios ꝑficere. s. subditos. vñ ꝑsupponit iā ꝑfectōnē habitā quā nullus de se dz ꝑsumere. ⁊ bz etiā gradum ⁊ ptātē supra alios. Sed religio est status ꝑfectōis passiue vt. s. via tēdēdi in ꝑfectōnē. vñ nō optet q sit ꝑfectus ꝑ q tēdat ad eā. ⁊ in ea ñ ꝑficit ꝑ subdūcit alijs qđ ptinet nō ad honorē sed ad humiliatōnem. Ad supradictā ꝯclōnē facere vidz qđ ait Gre. loquēs de dignitate epali. s. Locus regimīs sicut desiderātibz est negandus ita fugientibz est offerendus. Et sicut scriptum est sz ad Heb. v. Nec quisq̃ sibi sumit honorem. sed qui vocat a dño sicut Aaron. viij. q. i. in scripturis. Non aūt videt denegādus hmōi alio impedimēto non cōcurrente nisi ꝑ mortali. ergo illud desideriū videtur mortale. Glos. tamen ibi dicit q intelligit de desiderātibz ambitiose. scilz vt ꝑsint non vt ꝑsint. ⁊ de importune se ingerentibus. Et ꝑm hanc glosam ⁊ opinionē eoz̄ qui dicūt licitum esse preces ꝑ se porrigere ꝑ bñficio curato si alias sit dignus. de quibz habes in. §. sequenti licitū esse desiderare epatum vt ꝑsit. qđ tamen vnus de mille non facit. ō moderni. Sz ex supradictis etiam hoc licitum ⁊ ambitiosum ⁊ presumptuosum est.

Queritur etiā .§. IIII

vtrum appetere alias dignitates seu officia l̄ beneficia curata infra dignitatē epalem vt abbatiam. prioratū. decanatū. prepositurā. vel archidiaconatū. vel eccliam curatā. sit mortale? Et videt q nō. q2 quod nō est ꝓhibitū aliquo iure intelligitur esse ꝓcessum. xij. q. ij. Ebrō. Sed ista nullo iure ꝓhibent ergo vt licita ꝓcedunt. Contrariū huius videt esse rei veritas. Et rō est. q2 vbi est eadē rō ibi ⁊ idem ius. Nā de similibz idē est iudiciū. ar. di. v. Ad eius. Sed rō quare est illicitus ⁊ mortalis appetitus epatus est ꝓpter curaz quā habet annexā. q2 ꝑsumptuosum nimis ē vt quis se reputet idoneū ad regēdū aīas aliorum. Sed eadē rō est in quolibet ꝑdictoꝝ. q2. s. in oīb est cura annexa. nec differūt ab epatu nisi scđz magis ⁊ minus. q2 vicz epūs habet curaz vniuersalem sue dio. sed in ꝑdictis officijs cōstituti habent curā ptialē vicz vnius prochie vel vni? collegij. talia aūt nō diuersificāt speciē ꝑ q̃ritatem peccati. Sicut appetere furari vnū florenū ē ei usdē speciei cū appetitu furādi mille. lz scđm sit grauius peccatū ꝓpter maius nocumētū intētū. Sic in ꝓposito maior vticz ꝑsumptio ⁊ ambitō tantum est quātum maior cura ⁊ maior gradus est annexus dignitati vel bñficio quod appetit. tamē vtrobiq̃ appetitus mortalis. Preterea si aliquid predictoꝝ petere est mortale. ⁊ illud appetere erit mortale. sed petere quodlibet ꝑdictorum est mortale. Nam ꝑm Tho. Ray. Hostiē. ⁊ Gof. petere ꝑ se aliquid eoꝝ. etiam si alias sit dignus includit simoniā. quia sunt ꝑces ꝑ idigna rōne ꝑsumptōnis. g̃ ⁊ appetere erit mortale

cum simonia sit mortale. Et ad confirmatõz hui⁹ conclonis videnf facere plura dicta scõz. Dicit enī Crf. Qui desiderauerit pmatū. i. dignitatē. vel platurā in terra inueniet cfusionē in celo necinter seruos xpi cpurabit qui de pñatu tractauerut. di. xl. c. multi. §. Qui desiderauerit Nullus aūt inuenit cfusionē in celo aut sepaf a cõsortio seruoz xpi nisi pter mortale g̃ ꝛc. Itē leo papa. Principatus quez aut seditõ extorsit. aut ābitus occupauit. etiā si actibꝰ suis vel moribus nõ offendat. i pius tñ initq sui est pniciosus et se. i. q. i. Pñcipatus. Sed nõ dr pniciosum nisi mortale ergo ꝛc. Itē Gre. Sicut bis qui iuitatus renuit requisitus refugit est sacris altaribus admouẽdus. i. q. vi. Sicut. Sz nllꝰ est remouẽdus a pmotõe nisi pter mortale g̃ ꝛc Itē cura aiaz nõ põt exerceri licite ꝛ absq mortali sine gr̃a. l. in celebrãdo. admiſtrãdo sacra. officiãdo eccīam soleñiter. nllꝰ aūt põt esse certꝰ ex se bẽre grãm. Cũ ergo frequẽter ꝛ quasi ptinue bẽat ista facere. vidr sponte se periculo mortalis peccati exponere. Hãc rõnẽ vidr tãgere. b. Tho. i quolibet. Si aūt p supiorez ponatur ad hdicta vidr satis excusari. q̃ necesse hẽt obedire. Sciẽdum aūt q̃ id qđ dictũ est sup̃. s. q̃ nõ licz petere bñficiũ curatũ absq vicio simõie. fm Tho. et alios aliqui ñ tenẽt. vt Hern̄. in glo. Guil. glo. Ray. ꝛ Gl. in ope suo. Dicũt enī hoc esse licitũ si alias sit dignus. Qđ si vez esset certe etiam licitũ esset appetere. ꝛ idẽ de ẽpatu. Ad aūctes autem forte ñderent q̃ intelligunf qñ hoc appetit vt p̃sit nõ vt p̃sit. vel qñ hoc querit per indebita media vt p potẽtiã secularẽ vel mũera et hmõi. l̃ qñ alias est indign⁹. Nec requirif certitudo scientie ß. sufficit certitudo ꝓbabilis cõiecture de hoc q̃ sit in gr̃a sicut exigif in susceptõe sacꝝz debita. Hãc opinõnẽ sequi videnf curiales. Sed q̃ doc. qui ctrariũ dicũt scītate ꝛ scīa theologie ꝛ iuris sunt lõge pstantiores. iõ ñ vidr tuta pdicta opio nec sequẽda. Dici tñ forte posset q̃ qui intẽderet deo seruire in clero. nõ pter honores maiores sequẽdos ꝛ diuitias q̃z in seculo. ß q̃a status iste melior est q̃z secularis ꝛ dñis applicatus ꝛ magis sibi gratus. ꝛ in eo posit⁹ appetit sibi ꝓuideri de bñficio a supioribꝰ. vel etiam petit vt possit fm cõditõem suã sustẽtari nõ ad põpam ß ad decẽtiã. nõ bñs intẽtõnẽ ad curaz nec ad honorẽ ꝛ gradus ꝛ pinguius bñficiũ. sed ad fm gubernatõem ita q̃tus de simplici bñficio sicut de curato. dummõ sibi sufficiẽs esset. ñ peccaret. Appetit enī ꝛ querit qđ est de iure dño debitum vicz. Qui altari deseruit de altari viuere debet vt ait apls. i. ad Cor. ix. Nõ licitum ẽ cuilibet. Et q̃uis cura annexa sit ei quod sibi confertur. Oculus tñ eius nõ est ad hoc principaliꝛ ß ad sustentatõem sibi debitam et seruitio ecclie. Illud autem. s. q̃ sit curatum est accessorium et per accidens. Et accessoriũ naturaz sequi ꝯgruit principalis. de re. iu. li. vi. c. Accessoriũ. Sz principale intẽtũ. s. sustẽtatio sui vidr licitum. ergo ꝛ quod inde sequiꝰ non aliquid illicitũ adiungẽdo. Ad argm̃ẽtum ñdetur q̃ negando illd. s. q̃ hoc appetere nullo iure ꝓhibeaf. ꝓhibeꝰ enim illo mãdato dñe legis. Juste quod iustum ẽ exequeris. quo mãdato intelligitur ꝓhiberi indebita ꝓcuratio vel ministratio sacramẽtoriũ, vel exercitio spũalium. ꝛ hmõi. Itē ꝓtra illud ad Hebre. v. Nec sibi quisq̃z assumit honorẽ sed q̃ vocatur a dño ꝛc. Videtur etiam hoc esse ꝓtra ius naturale q̃ aliquis querat onus supra vires suas. Verum circa principale quesitũ huius questionis ꝛ pcedentis. s. de ẽpatu vidr sit mortale illa appetere. q̃z vt dicit Tho. in quodã quolibet. q. de mortali. vbi non repitur exp̃ssa auctoritas scripture vel determinatõ eccīe nõ nisi piculose diffinif. determinatio iudicio sapientũ derelinquatur. Ad argumẽtũ aūt factum in cõtrarium posset ñderi dupl̃r. Uno modo fm opinionem illorum qui dicũt non esse illicitum porrigere pces ꝓ se ꝓ bñficio curato si alias est dignus. videlicet q̃ non est mortale ꝓcurare ẽpatum per pces. vnde nec etiã appetere. Alio modo tenẽdo opinionem. b. Tho. ꝛ sequaciũ. s. q̃ illud sit illicitum ꝛ simoniacũ. ꝛ fm hanc opinionem respondebitur q̃ appetitus deliberatus eius cuius procuratio ꝛ actus exterior est mortalis est mortale hoc est verum qñ appetitus ꝛ ꝓcuratio sunt circa idem quod nõ est in ꝓposito. Nam ꝓcuratio est per pces. appetitus aūt est simplr. vnde ꝛ sine pcibꝰ ꝓpriꝰ potest esse. Sed si quis ita appetat q̃ etiam preces est paratus porrigere pro se tũc appetitus ꝛ ꝓcuratio essent circa idem. ꝛ tũc fm illam opinionem videtur mortale. Ad illud aliud. s. cum dicitur. q̃ si in petitõe est mortale ꝛ in appetitõe erit etiam mortale responderi potest q̃ non est semper verum. Nã licet mihi appetere q̃ Petrus gratis et liberaliter det mihi duo ꝓ mutuo facto sibi gratis ꝛ liberalius. ꝛ tñ hoc petere vsuram sapet. Ad auctoritates iaz ñ sum esse vidr. vel posset dici etiã q̃ dicte sunt ad exaggeratõnem. tñ mihi adhuc remanet mafia dubia. ꝛ ideo cauendũ. Querere g̃ aut appetere hmõi curata principlr ꝓpter honorẽ ꝛ diuitias que iñ sequunf hmõi vidr esse mortale. ꝛ rõe quia est ꝓtra ordinem caritatis. Nã non solum dilectio dei ꝛ ꝓximi est in ꝓceptis sed etiaz ipe ordo dilectionis fm Thomam scđa secunde. q. xxvi. Est autem de ordine dilectõis vt diligatur prius salus animarum q̃z corporum. ß hunc ordinem talis preuenit ꝑferens tpalia que ordinant ad corpus. s. diuitias ꝛ honorẽ saluti aiaz

Capitulū Quintum

que exercēt p curam. Preterea di. li. c. Qui ta/ liquo crimine ponit ꝓsiliū Tolleratū pla vicia ꝛ impedimēta canonica a quibꝰ ꝺzēē immunis ꝓmouēdus in ēpatu. Et inter cetera hoc ponit Qui ambitu honorē querūt ꝯcludēs ꝙ ordina torecꝰ qui hūt talia vicia ꝺz puniri cū ordinatis qꝺ nō esset nisi mortale esse ꝯ ꝛc. Preterea abu rire ex quo abusu verisilr pōt sequi periculuz sa lutis aīaꝝ virōz esse mortale qꝰtra caritatē. Sz hmōi querere vel appetere mō dico est abuti il/ la re. s. dignitatis vel bñficij qꝛ illa principaliter sunt ordinata ad ꝓcurādū salutē aīaꝝ. ñ ad tpa/ lia. Et ex hoc abusu verisilr sequit̄ piclitatō aīaꝝ ꝛ iō virōz esse mortale. Pā ne displicear subditis vel dñis tpalibꝰ ꝛ ꝙ ꝺñs amittāt talia bñficia l' ꝙsequar alia incōmoda mōi nō curabit de correc tōe subditoꝝ vel admonitōe eoꝝ vel subtractio ne sacꝝ cum expediret. Talis vt mercenarius cum viderit lupū inuadētē gregē fugiet tacēdo ꝛ lupus rapiet ꝛ dispget oues vt ꝺz Iobā x. Et hoc ē sal infatuatū ꝝm Aug. s. cū querūtur tpa/ lia in cura ꝓpꝰ principalr quod ad nihilū valz nisi vt mittat foras ꝛ ꝯculcet ab hoīb⁹ vt hētur Mat. v. ergo ꝛc. Preterea in repentinis homo opatur ꝝm finem ꝓstitutū ꝛ habitum ꝓceptuz. Talia aūt frequēter occurrūt ea quibꝰ repente o/ portet puidere i foro cōscie rōe cure. cū aūt finis ꝓstitutus in eo sit tpalitas ꝛ in eo sit habituat⁹ ꝝm illud iudicabit ꝛ male ꝛ sic exponit se picul' pcōꝝ mortaliū. Preterea cū quis ꝑcipua opa spūalia ordinat ad tpalem vtilitatē virōz cōiter ibi ꝙstituere finem ꝛ ꝙ ꝺñs est mortale qꝛ auer/ titur ab incōmutabili bono ꝛ ꝙuertit̄ ad cōmu/ tabile bonū sicut cū quis opa de genere bonoꝝ cōiter vt ieunia. eccias ꝛ hmōi facit ad hūc finē principalr vt laudet̄ ab hoīb⁹. Sed ꝟ talis facere virōz Pā que marime sunt spūalia. s. exercere cu ram intēdit ꝛ ordinat ad honorē ꝛ diuinas ꝯ/ stituit ibi finē. ꝛ ꝙ ꝺñs peccat mortaliter. ad qꝺ facit quod ait Aug. ad Valeriū vicz ꝙ nihil in hoc mōdo tristius miserabilius ꝛ dānabiliusꝰ epi vel pbi vel diaconi dignitate si pfunctorie. id ē negligēter ꝛ adulatorie res agat. di. xl. Hñ oīa ꝑ dicti oēs tūc ponebant in cura vel adiutorio cu/ re vt diacon⁹ ꝛ cū tpalitas querit̄ principalr per functorie ꝛ adulatorie agit̄ cura ꝯ ꝛc. Multo ma gis ꝝm oēs peccat mortalr qui indignus vel ꝓp ignorātiā crassam vel ꝓpter malā vitaz vel ꝓpter impedimētū aliqꝺ canonicū vt etatis vel irregu laritatis ꝛ hmōi. appetit vel querit talia. Talis ei facit ꝰtra iura dīna ꝛ canonica. Facit. n. ꝰtra regulā aplicā. i. Thimo iij. Oportet epm esse irre prehensibilē ꝛc. que regula extēdit ad oēs ꝓmo/ uendos ꝑcipue ad curā vt ꝺz dis. lxxi. c. Aplus. Et in figurā Leui. xxi. ꝓceptū fuit. Nō qui hēt maculā nō offerat panē deo suo. nec accedat ad ministeriū eius. Et ille macule significāt pecca ta mortalia. vt exponit Gre. di. xlix. c. Dicet eni a quibꝰ maculis dñt esse liberi ꝓmouendi quibꝰ maculis pleni sunt tales qui appetūt ꝛ querūt hmōi ꝓmouētes. Ad hoc etiā facit quod hī extra de elec. c. cum in cūctis.

Sed quid de offi. ℣.

cēs ꝛ dignitatibꝰ secularibꝰ si appetant ꝛ petan tur ꝛ ꝓcurent̄ ꝑ preces ꝛ obsequia. vt officiū po testatis. senatoris. capitanei. vexilliferi. ꝓriorat⁹ cuitatis. ꝛ alqs hmōi. nūquid est peccatū. Rñ. ꝙ si quis hmōi appetat vel querat magis curans de honorē ꝛ lucro cēs de iusticia seruāda. vnde et patus seruire amicis in licitis ꝛ in illicitis. ꝛ lu crari ꝑ fas et nefas ꝛ veniare a iure ne displicear magnis. nec punire crimīa vt deberꝰ ꝙcēs mortaliter peccat facies cōtra illud Sap. i. Diligite iu sticiam qui iudicatis terram. Similr si ignorat ea que spectāt ad execution̄ debitam dicti of/ ficij. nec iuuari per aliū potest vt ꝑ assessorē. In laicis em intolerabilis videtur ignorantia dicit Leo papa di. xxxviij. c. Si in laicis. ꝛ loquit̄ de rectoribꝰ. Similiter si paratus est se intromittere de bis ad que sua potestas non se extendit. cēs/ uis ibi consueuit fieri. puta si laicus velit ꝺcleri cis iudicare vel de eccīasticis disponere. quod eis ꝓhibetur distinctione xcvi. per totum. Si aūt intendit seruare in omnibus ꝛ iusticiam admi/ nistrare in agendis. saltem per practicam compe tenter edoctus. et in dubijs intendens consilia querere. illa tamen querit ꝛ ꝓpter honorē mun/ di. ꝛ ne despicabilis habeatur non participando officia ciuitatis vt ceteri. vel vt inde lucrum cō/ sequatur. quo se ꝛ familiam valeat sustentare. ꝛ hoc per salarium deputatum ꝛ alia cōsueta vt de penis pecuniarijs ꝛ litigijs nil extorquēdo a subditis vltra cōstitutum scilicet apportatōnem lignorum. ꝛ victualiuz ꝛ huiusmodi. humana tentatio est. nou tamen condemnādus. Et mul to magis cum ista querunt ne priuati bis cōcul centur a ceteris. ꝛ imponantur ei onera grauia ꝛ importabilia. Siquis autem hoc faceret ad obuiandum malis zelo iusticie deum nō homi/ nes timens. quis est hic ꝛ laudabimus eū? Tu tius tamē esset extra hmōi esse. quia difficile est in hmōi officijs que ibi ꝓponunt̄ malis multis resistere. ꝛ opponere se torrēti ad quod tamē te/ netur cēs tum in eo est. quia vt dicit Inno. Non caret scrupulo societatis occulte qui manifesto crimini desinit obuiare. di. lxxiij. Error. Ad mē tem etiā reducendū quia iudiciū durissimum fi et bis qui presunt. vt Sap. vi. dicitur. Qui au tem sunt male vite piculose se ingerūt ad talia. ꝛ multo magis qui etiā male fame. Difficile est em vt habituati in malis nō deficiant in multis

Unde ꝛ Leo papa dicit ꝙ ad honores mõi siue suffragio ꝑpis siue merito laboris indignũ ẽ peruenire. Et notari ãbitus solẽt. i. ambitõis vicio quos ꝓbitatis documẽta ñ admittãt. di. lxi. Mirandum. Dicit. n. Zosimꝰ papa. Officia secularia principalẽ locũ ñ vestibulũ actõis ingressis. i. nouis in bmõi. ß ꝙ singulos gradus examinatis deferũt di. lix. Si officia. Et Iz male iuste iudicarẽt hoc tñ est scãdalum populis. vñ Ambꝰ. Judicet iste de alterius errore qui ñ bz qõd in seipo ꝯdẽnet. Judicet ille qui ñ agit eadẽ. xj. q. vj. Judicet. ꝛ ꝙ totam questionem illam

De magisterio .§. VI

in ꝺrologia vꝝ iz appetere petere ꝛ ꝓcurare. et videt ꝙ nõ. qz ꝑs dixit Mat. xxiij. Nec vocemĩ mgrĩ. qz mgr̃ vester vnus est ꝙpus. Et Jaco. iij dz. Nolite plures mgri fieri ꝛc. Jn ꝯtrariũ ẽ qz nullo iure ꝓhibet. ꝛ nulla z curã bz anneꝛa z vñ sit periculũ. Jñ. hanc questionẽ formar. b. Tho in quolibet sub alijs verbis vicz vꝝ liceat alicui ꝙ seipso petere lniam docendi in ꝺrologia. Et tñ. ꝙ sic. Et rõ est. quia nullã petit excellẽtiã ꝓtis quod turpe eẽt sed petit solũ opportũitatem cõicandi id qõd bz cõicare. Cõicare aũt sciaz quã quis bẽt laudabile est ꝛ ad caritatẽ ꝓtinẽs ꝛm illud Paꝙ. xvj. Quã sine fictõne didici ꝛ sine inuidia cõico. Et. i. Pe. iij. Unusquisq; pout accepit grãm in alterutꝝ illã administrantes Põt tñ turpitudinẽ ꝯtinere rõne ꝑsumptõis vt si ille qui nõ esset idoneꝰ peteret officiũ docendi ꝛc ille. Et bis igit duo ꝑsupponunt ad hoc vt sit licitũ. Primũ ꝙ sit idoneus ad docendũ. Secundum z ꝙ intẽdat nõ excellẽtiam principalit. sz cõicare doctrinam. Si ergo aliquod horꝝ defuerit non licitum sed peccatũ erit ꝙ argumentum a ꝯtrarijs. vt dist. xxv. Qualis. Si ergo non sit idoneus nec etiã ꝑpetenter. ꝑsumptuosus erit ꝛ videt esse mortale. quia ꝯtra intẽtõem ordinatõnis eccie. Ab eccia em̃ creditur institutũ tale officium magisterij. vt extra de magistris. ꝙ totũ. ꝛ ad defensionẽ ꝛ declaratõem catholice doctrie vt sciãt hoies ad quos in dubijs de iure debeãt hre recursum. ꝛ vt doctrina catholica publice docea tur. Et ꝙ sit intentõis eccie ꝙ non admittatur ad tale magisterium non idoneus patet ex hoc. quia iurant cõmuniter magistrandi ꝙ non admittẽt ineptos ad illud Juramẽtũ autem non exigitur extra ordinatõem eccie nisi in arduis q̃ vult eõ seruari. quod videt in bmõi esse vtũ. Nam ex cõtrario sequit̃ versio catholice doctrie ꝛ periculum aiarum. Naz simplices audito nomine magistri ad illum accedent ꝙ ꝯsilio in dubijs conciẽ. vel ꝙ declaratõe scripture. super quo quesitus erubescens tacere ne ignarus videatur tñ debibit ꝛm ignorantiam suam. vnde ꝛ Innoc. dicit. Miserũ est eum fieri mgrm qui nunq̃ fuit discipulus. di. lxi. Et Zosimus papa. Quis tã arrogans tam imprudẽs inuenit qui in celestimilitia que ꝑpensius ponderanda est. ꝛ sicut aurum repentus ignibꝰ explicãda ẽ statim dux esse desiderat. cũ tiro aũ ñ fuerit. Peius velit docere q̃ discere. di. lix. Si officia. merito aũt põt dici bmõi magisteriũ militia. qz docẽdo ꝛ disputando dũt vsq; ad mortez ꝙ veritate certare. accidit aũt de bmõi impijs mgrĩs qõd dicit Leo pa. videz ꝙ mgri erũt erroris qui veritatis discipuli nõ fuerũt. xxxvij. q. iij. Quid aũt. Non videt igit talis dãnatõnẽ euadere qui manifeste ieptus ꝛ insufficiẽs illud querit ꝛ appetit. nec eos qui illũ admittũt cũ puri inueniant. Quãta autem scia requirat ad hoc vt possit idoneꝰ iudicari arbitrio ꝛpoꝝ pitoꝝ relinquat. Si aũt idoneꝰ quo ad sciam existat. sed hoc querat ñ ad cõicãdũ sciẽtiam sed principalit ad honorẽ sui ꝛ ñ dei. ꝛ magis ad tpalia acquirẽdũ ꝛ exẽptõnes bñdas et libertatem. vtr̃ etiam grauiter ꝛ mortaliꝰ peccare. qz officiũ spũale facit venale. Ad quod optime facit quod dicit Beda. vz. Clenditores columbaruz sunt hi etiam qui gradũ. vel grãm in eccia spũalem quam dño largiente peceperũt nõ simplici intentõe sed cuiuslibet humane causa retributõnis exercẽt cõtra illud Pe. apostoli. Qui loquitur quasi sermones dei ꝛ qui ministrat tanq̃ ex virtute quam administrat deus ei vt in omnibus honorificetur deus. Quicũq; ergo tales sunt si veniente dño nolũt de eccia auferri auferãt ista de actibus suis. i. q. iij. c. Non solum. Non auferetur aũt quis de eccia nisi ꝙ mortꝰ. ergo nõ ex quo intẽdũt talẽ gradũ ꝓpter tpalia exercere. Et primere videt bmõi vicium ad ambitõem ꝛ cupiditatem. que maxime vitãt esse remota a clericis. et multo magis a religiosis. Unde Simacus pa. Nullus per ambitiõem ad honorem permittat accedere. Nam cum hic excessus in laica conuersatione culpetur. quis dubitat quin in religiosꝛ deo seruiẽtibꝰ inficiat obꝓbriũ. i. q. i. Nullus. Unde ꝛ saluatoꝝ dure increpabit cõtra scribas et phariseos de hoc inter cetera q̃ amant vocari ab hominibꝰ rabbi. quod interꝑtatur mgr̃. Math. xxiij. ꝛ non videtur verisimiliter hoc egisse nisi malibꝰ culpis. Cetez attenta ambitõne moderni tpis qua omes currũt ad magisteriũ. docti pariter ꝛ indocti ꝛ non recta intentõne. credo laudabilius fore bmõi fugere qui docti sunt ad sufficientiã. ꝛ abstinere q̃ querere ad reprimendaz temeritatẽ eoꝝ qui ꝙ fas ꝛ nefas ad talẽ gradum ascendũt. ꝛ tollendũ subterfugiũ excusatõis eoꝝ cum viderẽt ꝙbos talia querere sicut plures fecerunt vita ꝛ sciẽtia clari. Et hoc nisi obedientia eos cogat. tunc enĩ cum Jheremia. i. se excusante deum parẽdũ est. viij. q. i. Jn scripturis. vt. b.

Tho. fecisse legit. Ad argumēta rñdetur, phibu
it ꝛps aliquē vocari mgrm in ea intentōe ne qs
estimaret illuminatōem mentis quam quis p
cipit ex doctrina magistri, ipi magro principalr
attribuere cū ipe ꝛps solus deus sit mgr qui il
luminat oēm hoiem venientē in hūc mundū Joh.
primo. i. sine quo nllis illuminat. Ad illō Jaco.
rñdetur q intelligit de his qui ex ambitōne hoc
querūt ꝛ presumptōe. Vñ ibi glo. Nisi discreti
ꝛ in scripturis docti.

Sciendū etiā .§. VII.

vitium ambitōis repiri circa exteriorē cultuz. s.
ornatus corpis ꝛ apparatus. Unde dr Actuum
xv. q agrippa ꝛ Heronite cū ambitiōe multa. i.
apparatu introierūt in preterito. Et ij. Paralip. xvi
dr q sup corpus Asse regis Juda mortui obse
runt aromata ꝛ vnguēta ambitiōe nimia. Sz
vt di. Tho. se. se. q. clxx. arti. ij. hoc nō est nisi fm
q cultus exterior ptinet ad honorem. Presump
tuosus eñ ambitiosus ꝛ arrogās. Primo qui
dem ignorāt seipsos inq̄tum dignificant se bo
nis plus q̄ sunt digni. Scdo sunt insipientes
vel presumētes inq̄tum conant ad honorabili
ora ꝛ alta que sunt supra ipsos. Tercio indebite
vtuntur eis. Demū qñ non pnt perficere redar
guunt ꝛ ab alīs ꝛ a ꝓpria ꝓscia. Et cum nō pnt
bere honorem in virtutibo ꝛ in magnis factis vo
lunt honorari p fortunas. Unde ornāt seresti
ꝛ ponunt figuras corpis sui vt decentes videā
tur. ꝛ volūt q bone fortune eor sicut diuitie. et
hmōi sint manifeste alīs vnde ꝛ ipsi dicunt. et
narrāt fortunas suas vt in honorent. Non tamē
ambitō est circa exteriorē ornatum vel fortunaz
nisi fm q pertinet ad honorem Tho. ꝛ Al. in cō
mento super lib. Ethicorum.

Capm sextum. de p̄sumptōe

Presumptio sumi-

tur multiplr. Aliqñ eñ ponitur pro
pbatōne semiplena in iure. ꝛ sic dē
in regula iuris. q semel malus semp presumit
malus. de re. in. in. vi. cum suis ꝓcordā. Aliquā
do sumitur p quadam bona ꝓfidētia. ꝛ sic accipi
tur Judith. vi. Benedictus es dñe qui non dere
linquis presumētes de te. Et di. nū. c. deniq̄. di
cit Ore. q mulier que fluxū sanguis patiebat.
xpm presumpsit tangere. i. devote ꝓfidit, ꝓpter sa
nitatem bñdam. Aliqñ sumit, p vna er speciebo
blasphemie in spm scm qua quis ĩdebite spe
rat dei miam consequi pmanendo in peccatis.
Aliqñ sumitur, put opponit magnanimitati. et
est species supbie. ꝛ de hac alīs modis acceptio
nis omissis nūc B agitur. Et potest dscribi sic. q
presumptio est vicium quo quis aggreditur vel
requirit ea que supra facultatē suam sunt. ꝛ ꝓdi
tionem. Pro cuius declaratiōe sciendum est q
magnanimitas est virtus moralis tendens ad
magna opera ꝛ magnos honores. sed fm ratōez
ꝛ fm virtutem suam ꝛ dignitatē. huic autez vir
tuti opponitur aliquod vicium fm defectum ꝛ ali
quod fm excessum. sicut ꝛ in alīs virtutibo mo
ralibo. Et fm defectum quidē opponitur viciuz
pusillanimitatis quo quis retrahit se ab bis bo
nis quibo est dignus vel aptus. dum. s. non co
natur ad opandū ea que sibi ꝛpeterēt fm statuz
suū. q hoc phibet Eccl. vij. Noli esse pusillanis
in aīo tuo. Sed q excessuz opponit magnanīta
ti p̄sumptō ꝛ ambitō B diuersis mōis. Nec est
quenies vni virtuti opponi pla vicia fm diuer
sos respectus. Viciū eñ ambitōis opponit ma
gnanimitati. inq̄tum inordinate tēdit ad magnos
honores ꝛ indebite vtit eis. q nec ad debitum
finem nec debito mō. Sz magnanīras tēdit ad
illa ordinate ꝛ debito mō. Viciū aūt p̄sumptōis
attētat magnū opus excedens tm suā facultatez
Hunc Arz ventosum vocat scdo ꝛ quarto Etbi
cor. Sed magnanimitas aggreditur opus sibi
ꝓportionatum. Q aūt aliquis attētet opus fa
cere suam facultatē excedens vicios est pctm
quasi extra ordinem naturalē exns quod facit p
sumptuosus. Tho. se. se. q. clxx. Et de hoc Judith
vi. De se ꝛ de sua virtute presumentes bnmli
as scilicet tu deus.

Circa hoc tamē .§. I.

rria notanda sunt. Primum est q sicut exce
dens in statu etatis impfecte. s. pueritis p̄sump
tuosus esset si attētaret facere ea que ad statum
pfecte etatis. s. virilis pertinēt. vt itinerādo face
re magnam dietam. portādo marīm pondus. fa
ciendo sermonē ad populū ꝛ hmōi. Non autem
esset p̄sumptuosus si ad hoc tendat puer. vt ad
opa etatis pfecte ꝓficiat. puta si ambulet per ali
quod miliare si ꝓtet paruū pondus si aliquid
menti recitet coram aliquibo ꝛ hmōi. Sic exce
dens in statu virtutis impfecte eēt p̄sumptuo
sus si statim attētaret facere ea que sunt virtuz
pfecte. vt exponere se opi vbi esset piculū marti
rij. vel tradere se vite cōtemplatiue. vel exponere
se alioz regimini. vel facere excessiuas penitētias
ꝛ hmōi. non autez esset p̄sumptuosus si ad hoc
tendat vt in virtutem pfectam ꝓficiat. vt facie
bat apostolus ad Phil. iij. Que retro sum obli
tus in anteriora me extendens ad bravium seq̄z
supne vocatōnis quasi ꝙtinuū profectū. Ne
mo enim repente fit summus B a minimis quis
q̄ incipiat vt ad maiora perveniat dicit Gratia
nus. de pe. di. ij. Dum scām. Scdo notāduz ē
q si homo vult se trahere ꝛ ꝓvertere ad diuina p
oratōem. ꝓtemplatōem. ꝛ hmōi. vniendo se eis
per intellectum ꝛ volūtatē q̄uis vna sint sup

hominem non nisi dicetur ꝑsumptuosus si debito mō. i. ꝑm capacitatem suam se applicet eis. et hō est quia in homīe sunt quedā potētie naturales vt intellectus. et voluntas per quas pōt homo ꝓiungi immortalibꝫ et diuinis. Esset aūt ꝑsumptuosus si intellectū applicaret ad ea que sunt supra capacitatem suā ad apprehendendū. ꝓpter quod dicitur Eccle. iij. Altiora te ne quesieris. et fortiora te ne scrutatus fueris. ¶ Tercio notandū est q̄ si quis intendat aliquod virtuosum opus facere. virtute sua excedēs facultatem suam. talis dicitur ventosus et ꝑsumptuosus. Et hoc modo nō sumus sufficiētes cogitare aliquid boni vel facere ex nobis vt dr. ij. Cor. iij. in virtute ꝓpria ꝯ si aliquis attētat aliquod magnū opus facere nisi ex sb virtute diui auxilij hoc iam non erit presumptuosum. cuius rō est. q̄ magnum opus de se cum fiducia diui auxilij facultatē nrām nō excedit. Tho. se. se. q. ciij. quod intelligo cū illō est sibi ꝓportionatum ꝑm cōditionem suā ꝑsupposito auxilio ꝯmuni gratie. Nā si quis attētaret facere miracula aut ꝓdicare indoctus sub fiducia diuini auxilij magna ꝑsumptō esset. Sed attētando celebratōem religiosis ingressum regimē iniunctum et hmōi cum debitis circumstantijs hec cum diuino auxilio fiunt et si nō ꝓpria virtute. vñ non esset presumptō

Si queratur .§. ii.

qō sit grauius peccatuz ꝑsumptō aut pusillanimitas sibi ꝯtraria. Rñdeo. ista pñt ꝯsiderari triplr ꝑm suā spēm ꝑm suā radicem et ꝑm effectum inde sequētē. Scōm primā ꝯsideratōem sic pusillanimitas est deterius et frequētius deterius quidem est et grauius peccatū eo q̄ p pusillanimitatem hō recedit a bonis qō est pessimū. vt dr ꝙrto Ethi. ꝑsumptuosus aūt hēt actum similiorem actui magnanimi inq̄tum conatur in magnum. Et ideo pusillanimitas magis opponit magnanimitati q̄ ꝑsumptō. vnde et grauius peccatum est. Est etiā frequētius peccatū pusillanimitas. Manifestū est enī q̄ pluries accidit eē pusillanimes aliquos. qz. s. omittūt facere bonū qō pñt q̄ qui se extendāt ad faciēdū bonum qō nō pñt. et iō frequētius ꝑm hoc igit. b. Tho. dicit pusillanimitatē simplr esse maius q̄ ꝑsumptionez

Scōm aūt ꝯsideratōem scōdam. s. q̄tum ad radicem eaz tūc ꝑsumptō est grauius q̄ pusillanimitas. Nā radix ꝑsumptōis est superbia. radix pusillanimitatis est ignorātia sue possibilitatis et pigricia. grauius aūt est superbia q̄ pigricia. Imo superbia dr delictū mortīm a pe. xvij. ꝑm glo. ibi. et ꝑm ꝯsideratōem hāc dr Eccs. xxvij. O presumptio nequissima vñ creata es? vbi respondz glo. q̄ de mala voluntate creature. s. de superbia Et Hiero. ad Paulā et Eustochiū. De nulla re ita irascitur deus q̄ si peccator ꝑsumptuose superbiat. Scōm terciā ꝯsideratōnē vidr grauius ꝑsumptio. nam ex ꝑsumptōe homīs sequunt innumera mala sibi et alijs. Ponūt enī ex ea homines se ad honores et dignitates et officia indignissimi et imperitissimi volūt facere multa indebite de sensu suo ꝑsumētes. neq̄ homines neq̄ deū timentes. ea attētātes sub quibꝰ deficiūt. et alia magna scāda la faciūt. vñ dr Sa ꝑ. xvij. Semp ꝑsumit seua ꝯturbata ꝯscia. Pusillanimitas nocet sibi priuādo se illis bonis que facere posset. alios ꝯ accidēs non iuuando vt posset.

Extendendo .§. iii.

hmōi materiā ꝑsumptōis dicit Almo. q̄ dauid qui dixerat ps. xxix. Ego dixi in abūdantia mea i. bonoz spūaliū r. ō mouebor in eternū. s. recēdo a rectitudīe vite ꝯ pcūm. sciēs sibi nocuisse illā iactātiā et ꝑsumptōz subdit. Auertisti faciē tuā a me. s. subtrahendo grām et factus sum conturbatus in pcā varia lapsus. vi. q. i. imitare.

In quibꝰ verbis ps. tria oñdunt. Primo sua presumptō ibi. Ego dixi in abūdātia me. ñ mouebor. s. recedendo a deo ꝯ peccatū in eternū nūq̄ Sic Pe. apls de se ꝑsumēs inquit Et si oēs scā. fue. b nō ego qui nisi ceteris deterius cecidit negans ꝯpuz ad vocē ancille Mat. xxvi ¶ Sciēdū nisi est q̄ triplex est ꝑsumptō. Pria est ꝑsumptō de ꝓpria iustitia. Scōa est ꝑsumptō de sua scīa. Tercia est presumptō de iusta potēna. De pria dicit Hie. Presumptio pnitiosior q̄ de ꝓpria iustitia et scientia superbire. Presumit autem quis de ꝓpria iustitia quādo ꝓpter opera precedētia sua bona multiplicia ita confidit de virtute et constantia sua q̄ amisso timore exponit se periculis peccatorum tanq̄ sit certus de non peccādo. Sed vt ait Leo papa in sermone quadragesime. Nemo de sui cordis puritate cōfidat scilicet presumēdo quia pugil ille hostis acriorabo pulsat insidijs quos maxime nouit abstinere a peccatis. Et per hunc modū diabolus aliquādo decipit hominē vt cum ꝑ plura tempora non fuerint tentati vel inclinati ad aliquod genus peccati. et precipue carnis. et habuerint oportunitatem peccādi sic reddat eos securos et incautos et demum trahat ad malum. Vnde legitur in vitaspatrum q̄ cū quidam esset infirmatus grauiter et iam senex ꝓpter quod erat grauis cōgregatōni. pertīt ille licentiam ab abbate eundi ad ciuitatē. ad locum vbi ab aliqua muliere gubernaretur et non esset onerosus fratribꝰ. cui cū abbas cōtradiceret. ne forte in fornicationem caderet ille. contristatus

Capitulū Sextum

ait. Ego sum mortuꝰ corpe. ⁊ quō pōt istud mihi ꝓtingere. Cui ille. Et si tu mortuꝰ es non est mortuꝰ diabolus tētatoꝛ qui cū iuuisset in ciuitatem q̄dā virgo ob deuotōem se obtulit ad seruiendū ei. Et cū aliq̄ntulū ꝙualuisset ex nimia sūpta familiaritate ⁊ fiducia eā cognouit ⁊ ex ea filium susceptū de q̄ tū publice penituit exhortans alios sui exēplo ne de se p̄sumerēt. Et vere bō bz timere ⁊ nō p̄sumere ꝓsiderata bōꝝ inualitudine dēmonū fortitudie. ⁊ lapsoꝝ mltitudie. Tanta ē imbecillitas nīa vt vnū verbū blandū vel asperū nos flectat ad malū ⁊ cogitāti de diuinis subito subripiat pessima tētatio. Nisi qꝛ dominꝰ adiuuit me ait ps. xciij. paulo minꝰ habitasset in inferno aīa mea. Hostes aūt tartarei ita robusti sunt ⁊ callidi vt nos locuste reputemur ⁊ ipi gigātes respectu nr̄i sicut figurate dixerūt exploratores terre, pmissiōis de inhabitatoribꝫ eiꝰ. Lapsus innūeri. ⁊ taliū qui videbant impeccabiles vt Dauid. Salomōis. Ezechie. Josie et aliꝝ. vñ Hiero. ad Eustochiū. Si paulꝰ aplūs electiōis ⁊ p̄paratꝰ in euāgelium xp̄i ob carnis aculeos. ⁊ incētiua viciꝝ reprimit corpꝰ suum ⁊ ī p̄nitutē subīcit. ⁊ tū videt aliā legē ī mēbris suis repugnantē legi mētis sue. si post nuditatem. ieiunia. famē. carceres. flagella. supplicia in se reuersus exclamat. Infelix ego bō. quis me liberabit de corpe mortis hꝰ tu te putas securū esse debere. xxxij. q. v. Si paulꝰ. Et vbi q̄s ita de se p̄sumeret q̄ exponeret se sciēter piculꝰ peccandi mortaliter peccaret iuxta illō Eccl. iij. Qui amat piculū incidet in illud. vt si q̄s ex aspectu ficto in aliquā p̄sonā vel familiari colloquio. vel turpi societate. vel loco iā exptus est lapsuꝝ ⁊ recenter. ⁊ aduertēter ad ista se poīt. male se possꝫ iste a mortali excusare. Beatꝰ g̃ vir q̄ semp est pauidus dꝛ Eccl. viij. Qui vero mentis est dure nīs p̄sumendo coꝛruet in malū. Nullus g̃ in quātacunq̄ abūdantia meritoꝝ dicat. Nō mouebor ī eternū. Bene q̄libet dꝛ ꝓponere non mouere se a deo ⁊ virtute recedēdo vnquā ꝙ cognoscat se fragilem ⁊ aptū ad perpetrādū oīa mala. nisi custodiat eū deꝰ. ⁊ ipe etiā se custodiat vitādo occasiones malaꝝ ⁊ sic obseruet. s. fugiendo picula. Secō p̄sumit aliq̄s de sua scīa q̄ñ in his q̄ sapiētes dubitāt ipe audet p̄cipitare sn̄iam. sicut faciunt hodie multi p̄dicatoꝛes ⁊ ꝓfessoꝛes vel q̄ etiam qō peius ē reprobāt dicta magnoꝝ doctoꝝ ⁊ scīoꝝ. quoꝝ corrigiā calceamētoꝝ nō sūt digni soluere. Cōtra hos dꝛ Eccls. xxxij. In medio maiꝰ loqui nō p̄sumas. Qō inepte faciēs De syu uueis rep̄hendēs. s. Job ⁊ aīcos eiꝰ rep̄hensus fuit a dño. Ad magnā aūt p̄sumptōem de sua scīa ptinent q̄ sine cā vrgente mutāt leges ⁊ statuta maioꝝ tanq̄ ipi melioꝰ cognoscāt q̄ antecessoꝛes fundatoꝛes legū ⁊ religiouū pleni sapia

Sed vt dicit Nicolaꝰ papa. Ridiculū est ⁊ satis abomīabile dedecus vt traditiōes q̄s a p̄ibꝫ accepimus infringi patimur. dis. xij. In cuiꝰ figuram p̄ceptū fuit a dño in veteri lege. Ne trāsgrediaris termios. q̄s p̄res tui posuerūt. i. ordinationes. Nec ex hoc q̄ alibi seruaꝝ ꝓtrariū dz q̄s mutare de leui. mores q̄s inuenit in loco antiq̄tos ī rebus indifferētibꝫ nisi sit rō multū vrgens et sine scādalo. alīs p̄sumptio eēt. Ūñ Hiero. Illō dꝛ admonendū puto vt traditiōes eccl̄iasticas p̄ sertim q̄ fidei nō officiūt ita obseruādas sit a maioribꝫ tradite sunt nec aliocꝝ ꝙsuetudinē alioꝝ cōtrario more subuerti. dis. xij. c. illud. Et dicit ibi glo. sup verbo fidei. vl̄ etiā moribꝫ bonis. Ad magnā vtiq̄ p̄sumptionē ptinet vt ponat q̄s se ad audiēdū ꝓfessionē qui ignaꝰ est etiā cōmuniꝛ p̄sumēs ꝫ ex sua bona cōscīa ⁊ intentiōe ⁊ aliq̄li practica ⁊ bōitate seu subtilitate naturali intellectus. nec pōt taꝫ excusari a pcto mortali ō ꝫ p̄sumptiōe q̄ñ est ita rudis vt nec casus a q̄bꝫ pōt ipe absoluere vel nō absoluere sciat discernere. nec excōicatōnē maioꝛē a mioꝛe. nec pcta cōia mortalia. puta nesciēs fornicatiōnē simplicē esse mortale. vel cogitatōem de liberatā alicuiꝰ mortalis. estimans oēm iram esse mortale. ⁊ sic ō gula ⁊ inuidia. ⁊ q̄ nō teneatur quis ad ꝓfitendū ⁊ cōicandū nisi in morte ⁊ hmōi ꝓtractus varios. nec intelligens nec sciens saltē sup his dubitare. Ratio hꝰ est. qꝛ p̄stat cām efficacez ruine proximi sui. ⁊ si non directe. s. hoc intendens. tū indirecte. s. non faciens debite id ad qō tenetur. qꝛ nō debuit se ponere ad illud ad qō aptus non erat in dānum alterius ꝙ regulā. Qui occasionē dāni dat damnum quoq̄ dedisse videt. extra de iniuꝫ. ⁊ dam. da. c. Si culpa. Ad qō facit optime qō ait Aug. de pen. di. vi. Qui vult ꝓximi peccata vt inueniat grām. sacerdotē querat scientez soluere. ⁊ ligare ne cū circa se negligens extiterit ex ignorantia instruendi negligaꝰ ab illo q̄ salubriter monet eū vt vitet cecū ne ambo in foueam cadāt. s. ꝓfessoꝛ ⁊ ꝓfitens. ⁊ loquitur de fouea eterne dānationis in quā nullus cadit nisi per mortale. Nec excusaꝰ a toto ex hoc q̄ ponitur ad hoc a prelato suo. qui animo ⁊ ipe prelatꝰ cū eo in foueā cadit eandē fm Aug. qꝛ nec debuit cecū exponere. nec ille debuit oīno ineptꝰ obedire. Posset tū excusari talis in his tribꝫ casibus. Primo q̄ñ periculū mortis ꝓfitenti imminet nec alius posset haberi. tūc eñ quilibet potest ⁊ debet audire ꝓpter efficaciam sacramēti. ne ea priuetur. Secō q̄ñ confitens est peritus sufficienter. ita q̄ ipm confessoꝛem doceat ⁊ oñdit grauitatez suoꝝ peccatoꝝ. ⁊ creditur bone conscientie. Tercio q̄ñ confitentes sunt p̄sone spūaliter viuentes ⁊ frequenter confitentes que non cōsueuerunt habere nisi venialia. Ad magnā p̄sum-

ptionem ptinet ⁊ piculosam ingerere se ad regē
dum alios q̄ se ignorāt. Et sic ꝛ ad predicandum
cum nō est sufficiēter aptꝰ. vel cū nō est missus.
Ad magnā p̄sumptōem imputandū est q̄ po
nat se q̄s ad exercitiū aduocādi. ꝓsulēdi. in iure
iudicandi. medicādi. si nō studuit vt cōpetenter
sit in hmōi edoctꝰ. Et videt̄ pro regla posse sumi
illud. q̄ quicūq̄ ponit se ad aliq̄d exercitiū pub
licum. et q̄ pōt alīs exinde sequi notabile dānū
vt sic ꝛ in psona ꝛ rebꝰ. ꝓpter ignorātiā magnā
illiꝰ circa illud exercitiū q̄ peccet mortaliter. ar.
extra de iniur. ⁊ dā. da. c. ii culpa. Tercio p̄su
mit q̄s de potētia. ⁊ hoc cū vtil̄ ptāte quā nō hēt
ad aliq̄d faciendū. de qua p̄sumptiōe pōt illō ex
poni Eccles. vi. Hec vanitas ⁊ p̄sumptio spūs
est. vanitas est. q̄ nil veri effectus agit. p̄sum
ptio est. q̄ sibi attribuit ptātem quā nō hz. vnō
Gratianꝰ de peni. di. vi §. fi. dicit. Nemo vide
licet alteriꝰ parrochianū iudicare p̄sumat. In
hmōi figurā mādauit dñs in veteri lege Leui.
rit. vt trāsiens p alienū agꝝ falcē in alienā mes
sem nullus mitteret. videlz vt expōit Gre. in eū
qui nō est sibi cōmissus falcē iudicij non mittat.
vi. q. iij. c. scriptū. Et hꝫ sciēter agēdo vtiq̄ mor
taliter peccat. Hōest. q̄ facit ꝓtra iusticiā exp̄sse
vsurpans ptātem alteriꝰ ⁊ p̄uertit ordinē iuris
Et hoc hz locū in foro penitentiali. ⁊ in foro con
tentioso. eccl̄iastico ⁊ ciuili. Hā qui absoluit au
diendo confessionē si nō hz auctoritatē. vel si hz au
toritatem audiēdi. nō hz ptātem absoluēdi a ta
li casu si sciēter facit. quis dubitat mortalez esse
talem p̄sumptiōem. ⁊ sic ꝛ si absoluit ab excōica
tione a q̄ nō pōt. incideret etiā talis p̄sumptio i
excōicationē papalē. si esset religiosus. vt hēs in
q̄rta pte ti. i. ibi vide de hoc. Sic ꝛ dispensando
vel cōmutando vota q̄ nō pōt sciēter peccat mor
taliter in tali p̄sumptiōe. In foro etiā ꝓtentioso
si quis iudicaret aliquē nō sibi subditū scienter
peccaret mortaliter. etiā in foro seclari. vt si eps
p̄ferret sniam ꝓtra totaliter exemptos. vel religi
osi ꝓtra clericos ⁊ hmōi snie sunt nulle. Sic ꝛ ad
magnā p̄sumptōem ⁊ mortalē p̄tinet rectoꝝ
secularium si nolūt iudicare clericos. ⁊ ad iudicia
sua trahere. siue p̄ debitis siue pro tallijs impos
itis ab ipis laicis. q̄ nullaz ptātem hñt sup eos
ri. q. i. p totū. Sic ꝛ si clericꝰ exerceret officiū or
dinis quē nō hēt. puta subdiaconꝰ cātaret etiā
gelium. diaconus diceret missam ⁊ hmōi. vel lai
cus faceret officia q̄ nullo mō p̄nt fieri nisi p cle
ricos. eēt mortalis p̄sumptio vñ ⁊ Ozias rex
iuda q̄ p̄sumpsit tēplū dei ingredi ad dandum
incensum dño q̄d officiū erat sacerdotū. a deo p
cussus totus sactꝰ est lepr̄osus vt hētur. ij. pali.
xxvi. Ad magnā p̄sumptōem ⁊ mortiferaz
expectat mutare nō solū materias ⁊ formas. sed
etiā ⁊ ritus. ⁊ q̄ ptinent ad solēnitatē sacramen
torū ⁊ officioꝝ eccl̄iasticoꝝ. Ad p̄sumptionem
maximā spectat vt inferior superiorē velit iudica
re ⁊ sentēciare. q̄ eū cū nō possit. vñ dr in decre. di.
xxi. In tantū hāc p̄sumptōez sancti p̄es in q̄
dam gñali cōcilio detestati sunt q̄. s. quidā Dio
scorus noīe p̄sumpsit sniaz excōicationis ꝓtra Le
onē papā dictare vt eū sine aliq̄ audiētia subito
cōdēnarent. Nec vacat a p̄sumptiōe subditus q̄
⁊ si nō iudicio snie. tū temerarie cōdēnat facta p
latoꝝ dubia q̄ pōt bene ⁊ male fieri. q̄d deo dis
plicere ondit p figurā. Hā vt hētur in. ij. Re. vi
cū arca dñi Dauid ordinante reduceret in Hie
rusalē cū in itinere bob ducētibꝫ eā recalcitrā
bus arca aliq̄ntulum inclinata fuisset. quidam
noīe Oza qui eā cū bob reducebat temerarie te
rigit eā q̄si retinēs ne caderet. ꝓpter q̄d a dño
subito p̄cussus ē morte. Et vt expōit Gratianꝰ
ij. q. vij. c. plerūq̄. §. his itaq̄ ⁊ Greg. in moral.
Arca designat prelatū qui ⁊ in se dz hēre manna
dulcedinis ⁊ virgā austeritatis. ⁊ legē iust ⁊ scie
bones recalcitrātes sunt subditi discoli q̄bus q̄
prelatꝰ inclinat̄ cōdescēdens aliq̄s imperfectioni
coꝝ. Aliq̄s p̄sumptuosus. q̄si retinet arcā ne ca
dat. dū p̄sumptuose iudicat. ⁊ reprehendit p̄latū
de nimia remissiōe. Cui Oza interp̄tat robustꝰ
qui. s. p̄sumit de sua virtute. posset aūt cē ita in
ordinata talis p̄sumptio q̄ mortē incurreret ali
ter. Itē ptinet ad p̄sumptionē q̄ aliq̄s se intromit
tat de officijs aliocꝝ. ⁊ de his q̄ nō spectāt ad eum
nisi necessitate. vel charitate moueret ad supplen
dū defectū alteriꝰ. vñ dicit̄ in regla iuris. Qui nō
est sine culpa qui rei que ad eū nō ptinet se im
miscet. extra de re. iur. libro sexto.

Dumptio quā .§. iiii.

facit deus ꝓtra p̄sumptionē. ibi notat̄ secūdo cuz
dicit. Auerti sti faciē tuā a me. Auertit aūt deus
faciē suā a creatura rōnali dupliciter. Uno mō
subtrahendo grām. sicut cū aliquis offendit ab
aliq̄ subtrahit faciē seu aspectū suū ab eo nolēs
videre eū. Et hoc facit deꝰ p̄sumptuoso q̄n est
mortalis eius p̄sumptio Deutro. xxxi. Abscon
dam eā faciē meā ab eis. generatio em̄ puersa ē
Illo mō dicit deus auertere faciē suā subtrahē
do feruorē ⁊ actualē deuotionē. ⁊ spūalē gustuz
q̄d facit aliq̄s sponsus erga sponsaz ex paruo de
fectu vt magis sit circūspecta ⁊ timorosa. Et de
hoc in ps. cxv. Ego dixi in excessu mentis mee. ⁊
fm aliam lrām. In pauore meo proiectus sum
a facie oculoꝝ tuoꝝ q̄d est verbuz anime deuote.
videlicet cū sentit se priuatam cōsolationibꝫ spi
ritualibus ⁊ gustu dei. timens se derelictā a deo
sed ideo deus hoc agit ad tempus ad excluden
dam p̄sumptionem. Nam si ad placitū suum
anima sentiret consolationē nimis de se p̄sū
meret. ⁊ negligentie se daret. ⁊ parū a deo dif

Capitulū Septimū

pr̄us se cauereꝫ. sic̄ vir sp̄ aspiceret ⁊ rideret in facē sponse. efficereꝫ nimis irreuerēs ⁊ leuis.

Quātum ad ter- .§.v.

tium. s. p̄secutionē mali certuz est q̄ amissa gr̄a dei p̄ p̄sumptionē nō p̄ot sequi nisi malū de q̄ turbatur mens. vñ in versu p̄dicto subdit. factus sum ꝯturbatus. i. totus conturbatus. Cor ēm impij quasi mare feruens quod quiescere nō potest nunc estuans p̄na passionem. nūc per aliam. q̄nq̄ p̄ vanam leticiam. quandoq̄ p̄ nimiam tristitiam. ⁊ hmōi.

Capitulū septimuz de Curiositate. in q̄ agit̄ de spectaculis ⁊ vitijs que p̄cedūt ex vano aspectu ⁊ cētā de studio seculariū lr̄ār. vtrū sit licitū.

Curiositas inter

gradus superbie supra ponit̄. ⁊ ab ea p̄cedere vid̄. vitium est pene inuoluens ⁊ par cognitū. ꝙ multum nociuū. q̄ō a se remoueri exoptat. p̄s. cxviij dicens. Auerte oculos meos ne videant vanitatē. in via tua viuifica me. vbi tria ponit. Primo ondit sui debilitatez ibi. Auerte oculos meos. Scō petit excludi curiositatē ibi. ne videant vanitatem. Tertio appetit dirigi circa vniuersitatem ibi. in via tua viuifica me.

Ostendit primo .§.i.

ex hoc p̄s. sui debilitatem. q̄ postulat a deo hoc fieri. q̄ō videt p̄ se facere nō posse. s. auertere oculos suos a vanitate. aliquā curiositas inducit ad inspiciendum. Vultū. n. homo inclinat̄ ad sciendum. Hā vt dicit phūs primo phisicoꝝ. Omnes homines natura scire desiderant. ⁊ Eccles. i. dicit̄. Non satiat̄ oculus visu. nec auris auditu. Vult̄ n. magis appetit̄ scia ⁊ veritatis cognitio q̄z diuitie quaꝝ appetitus est insatiabilis. ⁊ merito q̄ scientia p̄tinet ad p̄fectionē anīe. nō aūt diuitie. Et iō orare debemus vt p̄ficiat q̄ō p̄ nos ñ valemus. s. auertere oculos a vanitate. i. inordinata ⁊ inutili cognitione. Hinc. n. deus ait apl̄s ad philip. ij. operatur in nobis velle ⁊ p̄ficere pro bona voluntate. Adeo aūt nociuum est vt excludat aliq̄s a regno celoꝝ. vñ curiosus figurat̄ p illum qui se excusauit nō posse accedere ad quā fuerat cēnā inuitatus dicens. Juga boum emi quinq̄. ⁊ eo probare illa. Luce. xiiij. Bos p̄pter cornua que hz eminētiā in capite significat superbum qui in se hz eminentiā estimatiōis de se super ceteros. Et p̄pter ruminationē designat cōsiderationē inordinatā qua discutit trite singula. Quinq̄ paria sunt quinq̄ sensus exteriores a quibus ortū habet oīs nāta cognitio. Paria vero sunt nō singularia. q̄ ipsoꝝ sensuū organa exteriora sūt duplicata. vt duo oculi. due aures. due nares. duo labia. due manꝰ. in quaꝝ pulpis p̄cipue viget tactꝰ. Probare vadit q̄ curiose vitur eis vt experiat̄ quid delectatiōis in hoc reperiat. hic aūt si emit hmōi paria boū vadit p̄ p̄cio saluandi ante sue. eā. s. p̄ponēs vt delectet̄ in cognitione inutili ⁊ vana rez̄ fm sensum vel intellectum vnicq̄ seip̄m priuat cena glorie. de qua dicitur Apoca. xix. Beati qui ad cēnā nuptiaꝝ agni vocati sunt. Sed videt̄ in hmōi cognitiōe intellectūa l̄ sēsitiua nō posse ee peccatū. nā sēsitiua deseruit intellectiue Cognitio aūt intellectiua fm se est bona. In hoc. n. videt̄ ꝙsistere p̄fectio boīs vt intellectus eiꝰ de potentia reducat̄ ad actum q̄ō fit p̄ cognitionē veritatis. Preterea illud quod quis ꝙsequit̄ a deo nō p̄ot esse malū. q̄ deus nō est actor mali. Sed q̄cunq̄ abundantia cognitionis est a deo. iuxta illud Eccle. i. Omnis sapia a dño deo est. ⁊ Sapie. vij. dicit. Ip̄e dedit mihi horꝝ que sunt scientiam veram vt sciā dispositiōez orbis terraꝝ. ⁊ virtutes elementoꝝ. ꝯ. Preterea illud p q̄ō quis assimilat̄ deo nō p̄ot ee malū ꝙ hō assimilat̄ deo. p hoc q̄ veritatē cognoscit. et q̄ oia nuda ⁊ apta sunt oculis eiꝰ. ad Heb. iiij. Et. i. Re. ij. dicit̄. Deus sciaꝝ dñs est. ꝯ. q̄ntum cunq̄ abundet cognitio veritatis. nō est mala ꝙ bona. Appetitus aūt bon nō est vitiosus. ꝯ. circa cognitionē veritatis nō videt̄ esse vitiū curiositatis vel aliud. Rñ. b. Tho. se. se. q. clxvij. arti. i. q̄ cognitio veritatis q̄uis de se sit bona. p̄ot tñ per accidens alicui esse mala inq̄ntum vel superbit ex ea vel vtitur ea ad malū. Vitiū autem curiositatis nō est circa i p̄am cognitionez veritatis' directe. sed circa appetitū ⁊ studiū cognoscende veritatis. q̄ñ. s. est inordinat̄. Quāuis ꝯ bonū boīs consistat in cognitiōe veri. tñ p̄fectū bonuz boīs non cōsistit in cognitione cuiuscūq̄ veri. sed in cognitione summe veritatis p̄fecta vt p philosophum in. x. etbi. ptz. Et ideo p̄ot esse vitiuz in cognitione aliquoꝝ verorum fm q̄ talis appetitus circa illa nō debito modo ordinat̄ od cognitionē summe veritatis in q̄ consistit summa felicitas. Et sic soluit̄ primū. Ad scōm ⁊ tertium respondeo q̄ cuius cognitio veritatis quā hēmus a deo. ⁊ p quā assimilamur deo de se sit bona. nō p hoc excluditur quin homo possit cognitiōe veritatis abuti in malū. vel etiā inordinate cognitionez veritatis appetere. Non. n. sufficit ad virtutem bonū appetere. ꝙ oportet etiā ip̄m appetitū boni esse regulatū fm rationē. In hoc ꝯ cōsistit vitium curiositatis in appetitu ⁊ studio inordinato circa cognitionē rez̄ de q̄ orandus est deꝰ vt ammoneat dicēdo. Auerte oculos meos ⁊c.

Quātum ad secū .§.ii.

dum. s. de ipo vitio curiositatis. Sciendū q̄ sicut duplex est oculus. s. corpis qui dicit̄ sensus.

ꝛ anime qui dicit intellectus. ita duplex est curiositas. s. intellectiua ꝛ sensitiua. ꝛ ideo in plurali dicit oculos meos ne videant vanitatē. Et q̄uis curiositas sensitiua exerceatur p alios q̄tuor sensus. sicut ꝛ p visum. tñ nō visus intelligitur oīs sensatio. Usñ cōsuenit dici. vide q̄ bonum sonū hz campana. i audi. Vide q̄ bonum odorē hz iste flos. i. odora. Et xp̄s dixit discipulis suis. Videte manus meas ꝛ pedes. i. palpate. Luce vl. Et p̄s. xxxiij. Gustate ꝛ videte. Vanus aūt dicit res inutilis. vel q̄ nō consequit finem ad quē ordinat. sicut medicina de vana q̄ nō inducit sanitatē ad quā ordinat. Cognitio in hoīe ordinari hz ad aliquā utilitatē fm rōem. sicut et oīs act⁹ hūanus alias vana est ꝛ curiositatis vitium. Usñ Sap. xiij. dr. Vani sunt oēs hoīes in quib⁹ nō subest sciētia dei. i. qui nō ordinant sciam suā ꝛ cognitionē ad deū saltē vltimum finem. Et Iero. ait de quibusdā curiosis. Nōne vident vobis in vanitate sensus et obscuritate mētis ingredi qui die et nocte dialectica arte torquent. qui physicus pscrutator oculos trās celum leuat. ꝛ vltra pfundū terrarū. ꝛ abyssi in quoddā inane demergitur. qui iā bene feruet q̄ tantā metrorū siluam in suo studiosus corde distinguit. vt hētur. xxvi. di. Nōne. vident q̄ oculi vanitatē cum q̄s sequit curiositatē intellectiuam vel sensitiuā. Et q̄ntū ad intellectiuā notādum fm. b. Tho. se. se. q. clxvij. arti. i. q̄ quinq̄ modis ipa curiositas exercetur.

Primo inquan .§.iii.

tum quis intendit suo studio in cognitiōib⁹ veritatis. put p accidens q̄iungit ei malū. sicut illi qui student ad sciam veritatis vt inde superbiant. vñ Aug. in li. de moribꝫ eccl̄ie. Sunt q̄ desertis virtutib⁹ ꝛ nescientes quid sit deus ꝛ q̄nta sit maiestas semp eiusdē manētis nature magnum se aliquid agere putāt si vniuersaz istam corpis molem quā mundū nūcupamus curiosissime intentissime pquirant. Usñ etiā ꝛ tanta superbia in eis gignit vt in ipso celo de quo sepe disputant inhabitare videant. Silr illi qui student addiscere aliquid ad peccandū viciosuz studium hūt. fm illud Iere. ir. Docuerūt linguaz suam loqui mendaciū. Et qui addiscūt incantatiōes sortilegia. ꝛ maleficia ꝛ veneficia ꝛ hmōi. vel experiuntur ea si hūt effectum. Isidorus etiaz in li sententiaꝝ dicit. Ideo prohibetur xp̄ianus figmenta legere poetaꝝ. q̄ nimium excitant mentem ad incentiua libidinū. di. xxxvij. Ideo q̄ō p̄cipue videt habere locum in Ouidio metamorphoseos. ꝛ de arte amandi. ꝛ Juuenali ꝛ similibus. Ambro. quoq̄ dicit de astrologia ꝛ huiusmodi scientijs q̄ despecte sunt. ꝛ qui his studet curam aīe non habent. dis. ea. §. ij.

Secundo mō .§.iiii.

cum quis studet addiscere ab eo a q̄ nō debet. sc̄ illi qui pquirūt aliqua futura vel occulta a demonibus in quo repitur curiositas superstitiosa. vñ Aug. de vera religione. Nescio an pbi impedirentur a fide vitio curiositatis in pscrutādis demonib⁹. pterea aūt xp̄s demones p̄fitentes ipz dum clamabant. tu es filius dei increpabat vt tacerent. Luce. iiij. vt. s. nos doceret nō esse querendum a demonib⁹ etiā cognitionem veritatis quia pterea aliqua vera aliq̄n dicunt vt homines his allectis credant. ꝛ tandem ad aliq̄d malum deducant. Ad hanc etiā superstitiosam curiositatem ꝛ pestiferam p̄tinet ars notoria qua ḡs querit acquirere cū certis observātijs certas scientias. Et de hac infra in ti. de superstitionibus. Dicit etiā Aug. in ti. de diuinationib⁹ ꝛ maleficijs que fiūt in inuocationib⁹ demonū his p̄tentis p demonū fallaciā illudit curiositas humana q̄n id imputenter appetunt scire q̄d nulla eis ratiōe q̄uenit inuestigare. xxvi. q. v. Nec mirum. Debent aūt qui habent hmōi libros induci ad comburendū tales libros ꝛ scripta. ne alij abutantur exemplo eoꝝ quod scribit Actu. xix. s. q̄ quidaz qui fuerant curiosa secrati p̄tulerūt libros ꝛ combusserunt coꝝā hominib⁹.

Tercio modo et .§.v.

alijs sequentibus potest esse vitium ex ipa inordinatione appetitus ꝛ studij addiscendi veritatem. Et hoc primo inq̄ntum p studiū min⁹ vtile retrahitur a studio q̄d ex necessitate sibi incūbit. vt si habens curā animaꝝ vel audire p̄fessionem nesciens quid spectet ad tale officium insistat studio philosophie vel astrologie vel poesie. ꝛ hmōi. q̄d Iero. reprehendens inquit. Sacerdotes dei omissis euangelijs ꝛ pphetis videm⁹ comedias legere. amatoria bucolicorū versuum verba cantare. tenere virgilium in manibus. ꝛ quod in pueris est causa necessitatis. crimē in se facere voluptatis. dis. xxxvij. c. Sacerdotes. Dic ꝛ Origenes dicit. Scinifes ꝛ ranas quib⁹ percussa fuit egyptus significare vanā gloriā dialecticorum garrulitatem. ꝛ sophisticā argumenta Silique quoq̄ porcorū quib⁹ prodigus saturari cupiebat. sed nequibat. doctrinas figurā gentilium fm Iero. Sed ꝛ ipe Iero. verberatus fuit acriter in infirmitate. ꝛ sibi dictum q̄d Ciceronianus erat. nō xp̄ianus eo q̄d nimis vacabat studio Platonis. ꝛ Ciceronis delectatus suauitate eloquij. Et si q̄s prophetas legere incipiebat. sermo horrebat incultus. ait ipe dis. xxxvij. Legimus cum. §. se. Sicq̄ ex curiositate retrahebatur a studio scripture magis vtili ꝛ necessario. vnde ꝛ religiosis ꝛ clericis in sacerdotio vel

Capitulū Septimū

dignitate constituris prohibet sub pena excōicationis studium legum ⁊ physice. i. medicine vt magis possint vacare studio theologie ⁊ canonū extra ne cle. vel mo. c. fi. ⁊ c. Non magno.

Quarto modo .§. VI.

inq̄ntum aliquis studet ad cognoscendū veritatem supra, ꝑter ingentē facultatē q̄ ꝑ hoc homines de facili labunt in errores. vñ dr Eccle. iij. Altiora te ne quesieris ⁊ fortiora te ne scrutatus fueris ⁊ in pluribus operibus ei⁹ ne fueris curiosus. Et postea sequit. Multos enim supplantauit suspicio illoꝝ ⁊ in vanitate detinuit sensus eorū. Ad quā curiositatē pertinet q̄ aliq̄s inuestigēt de mysterio trinitatis. vel incarnatiōis. vel sacramēti eucharistie ⁊ ꝓdestinatiōis ⁊ hmōi rōibus naturalibus. de quibus dicit Ambro. Tu q̄z digitum ori admoue. scrutari nō licet diuina misteria. s. curiose. vñ ⁊ in figurā Numeri. iiij. fuit ꝓceptū alij nulla curiositate videāt qui sunt in sanctuario. i. occulta misteria rēpi priusq̄z induant. i. nisi velata. Et q̄ curiositate ducti filij israel viderunt arcam dei reductā per boues a philisteis q̄ in bello abstulerāt eā in Bethsamites mortui sūt septuaginta viri populi. ⁊ quinq̄ginta milia plebis de Bethsamitis. vt hētur. i. Re. vi. Perma time simplices dñi cauere ab hmōi curiosis q̄stionibus. vñ Aug. dicit. q̄ cū q̄runt aliq̄ quid deus faciebat añ mundi creationē. Rñdenduz est q̄ eternam gehennam curiosis ꝓparabat.

Quinto modo .§. VII.

q̄n homo appetit cognoscere veritatē circa creaturas nō referēdo ad debitū finē. s. ad cognitōez dei sed in ipa cognitiōe sola delectat. vñ Aug. de vera religione dicit q̄ in cōsideratiōe creaturarū nō est vana ⁊ peritura curiositas exercēda. ꝑ gradus ad immortalia ⁊ sp manentia faciēdus Salomon qui dicit se curiose multa inuestigasse ꝓpter nimiā curiositatē quā habuit ad inuestigādum de opinionibus hoim circa scibilia infatuatus legit nimio amore mulieꝝ. qō Origenes intelligit ꝓ doctrinis gentiliū varijs ⁊ multis quarū amore delectat⁹ a veritate errauit. postea tū emendatus. Item. in epistola. Demens merito viderer si cū saxa in monumentū senes femineq̄z gererent. cū iuuenes intra portas expectaret armata. sederem ociosus ⁊ hmōi. questiūculas ponerem. Nō nō pdidisti hēs. commua nō pdidisti q̄ communa bēs. Non vacat ad istas ineptias. Ingens negociū in manibus est. Noxa me sequit. fugit vita. Aduersus hoc me doce. hec ille.

Oculus quo .§. VIII.

q̄ corpalis ꝓut includit omnē sensum exteriorem videt vanitatē cū curiosus est. que curiositas sensitiua cā multoꝝ peccatorū. ⁊ oēs pene in uoluens consistit in appetitu ⁊ studio inordinato cognoscendi ꝑ aliquē sensum exteriorē. Pro cuius declaratiōe dicit. b. Tho. se. se. q. clxvij. q̄ cognitio sensitiua ordinat⁹ ad duo. vno mō taz in hōibus q̄z in brutis ordinat⁹ ad corpis sustentationē inq̄tum. s. ꝑ hmōi cognitionē hoīes ⁊ alia aīalia vitāt nociua ⁊ conquirūt sibi necessaria ad sustentationē. sicut ouis videns lupū fugit. ⁊ homo videns inimicū q̄ facere nō posset si nō videret. ⁊ videns cibū sumit illū. Alio modo cognitio sensitiua specialiter in hoīe ordinat⁹ ad cognitionē practicam vel specularriuā. Videns. n. herbam medicinalē medicus ordinat eā ad medicinam. videns exercitia alicui⁹ artis quō fiūt addiscit vt ꝑ in eam operetur. Considerans per visum auditū vel alios sensus pulchritudinem ⁊ virtutē creaturaꝝ. exurgit inde in cognitionē creatoris. Quādo igit nō apponit studiū circa sensibilia cognoscenda ꝓdictis modis ⁊ causis. s. ꝓpter necessitatē sustentande nature. vel ꝓpter studium veritatis intelligēde. tūc oculus videt vanitatem. ⁊ peccatur curiositate vel alio vitio. Nā eriā si nō ordinet⁹ ad male ꝓcupiscendū vel detrahendum. aspiciendo. s. facta aliorū. soluz ex hoc q̄ non ordinat⁹ ad aliq̄d vtile. sed potius auertit hominē ab aliqua vtili cōsideratiōe. curiositas ⁊ vanitas est. vñ ⁊ Aug. in li. cōfes. fatetur se peccare in aspiciendo a casu canē currentem post leporez eo q̄ hic aspectus auertit aliq̄n ab aliq̄ vtili consideratione ⁊ vanus inquit exosco. Et q̄z uis luxuria ⁊ gula sint circa tangibilia ⁊ gustabilia. sic ⁊ virium curiositatis. est tū ista differētia inter ista ꝑm. b. Tho. vbi supra. Nam luxuria et gula sunt circa delectatiōes que sunt in vsum rerū tangibilium ⁊ gustabilium. sed curiositas est circa delectationē cognitiōis ⁊ tactus gustus ⁊ aliorū sensuuz sed inordinate. ⁊ vocat⁹ concupiscentia oculorū ꝗ curiositas rōe iam dicta. q̄z sez noīe oculi intelligitur omnis sensus. vñ ⁊ Aug. in. x. confes. cōfidens differentiam hui⁹. dicit. Et luce uidentius discernit⁹ quid curiositatis. quid voluptatis agatur ꝑ sensus q̄ voluptas pulcra. suauia. canora. sapida. leuia sectatur. Curiositas autem etiaz ꝓtraria tentandi causa ad subeundam molestiam. sed experiendi. noscendiq̄z libidinez hec ille. Sic ergo luxuria querit delectationē inordinatam tactus. sed curiositas querit delectationem inordinatam cognitionis. que habet⁹ ꝑ tactum de re. ⁊ sic de alijs sensatis. vnde ⁊ virgines tentantur de vitio carnis ꝑ modum curiositatis. sez vt experiantur qualitatē illius delectationis veneree ⁊ cognoscant magis q̄z alie persone non virgines ꝑm Pe. de palu. Sed ⁊ qui experti sūt delectationē venereā aliq̄n incitantur ⁊ stimulātur ad turpia magis aliq̄n ex curiositate. s. ad ex-

periendum nouos modos turpitudinū q̄ꝫ et luxuria. Et iō orandus ē. ne oculi videant vanitatem. Dicit etiā Beda q̄ vitiū curiositatis est in dignoscēdis carpendisq̄ vitijs, primoꝫ qō fit p̄ particularia sensibilia. Nō tñ intelligenduꝫ ꝑm. b. Tho. vbi supꝛ. nō qñ hoc fit bono aīo. s. cōsiderando facta aliorꝫ ad vtilitatē suaꝫ vt. s. inde proficiat, puocatus exemplo bono alterius, vel etiaꝫ ad vtilitatē alterius. vt. s. corrigatur ab eo regla charitatis seruatis debitis circūstantijs. Sz cū quis cōsiderat facta aliorꝫ ad despiciēndū vl̄ detrahendū vel saltē inutiliter inquirendū. hoc. n. curiosum est et vitiosuꝫ. vñ puer. xxiij. dr. Nō insidieris nec q̄ras impietatē in domo iusti. nec vastes requiē eius. Ad qō facit qō dicit. vi. q. i. Et merito. Officiū singulorꝫ sit charissimi nō solū oculos bē castos, sed et linguā nec aures p̄uriē tes quis hēat, i. curiosas. Nec quid in domo cuiuscq̄ agat alia domus p̄ eos vnq̄ nouerit. De q̄busdam mulieribus vanis dicit apls. i. thimo. v. q̄ circūierint domos et nō solū ociose sed verbose et curiose. Dina filia Jacob cū egressa est domū p̄ris. vt videret feminas regiōis curiositate ducta, oppressa et violata fuit a Sichem. Gen. xxxiij. Nec de manibus ei⁹ eruta nisi q̄dam vi fratrū ad figurandū ꝑm Hug. q̄ aīa egredies p̄ curiositatē de domo, p̄prie dicte tumorate vt curiose intueat creaturas p̄ aliquā sensationem, incidit violat̄ a diabolo p̄ consensum in aliqd malum. quā diabolus violatā detinet blanditijs eum remordente cōscīam de malo vane cōsolat̄ vel spe venie vel emendatiōis vel cōpatiōis peccati aliorꝫ sed fratres. i. affectus virtules anime sensualitati vim facientes et occidentes per penitentiā vitia eripiunt de manibus diaboli.

Quantū ad tertium. §. IX

vbi appetit p̄pheta dirigi circa vniuersitatē creaturarū ibi. in via tua viuifica me. Nota q̄ via dei est vniuersitas creaturaꝝ. q̄ꝫ p̄ cōsideratiōnē eaꝝ mens vadit ad deū et tunc viuificatur mens cū deueniendo in cognitionē dei p̄ creaturas iuxta illud Jho. i. Inuisibilia dei a creatura mundi p̄ ea q̄ facta sunt intellecta conspiciūtur. Cognoscendo deū diligit eū vt oīs boni potentiuum p̄ dilectiōem. n. dei aīa viuificat. Et pulcritudine. n. creaturaꝝ p̄cipit pulcritudo dei creatoris oīm. Et magnitudine eaꝝ magnitudo dei. Et perpetuitate dei eternitas. Et virtute dei perfectio ꝛc. Et ista est pia curiositas et bona.

De spectaculis etiam. §. X

dicit Beda q̄ nō solū in addiscēdis artibus magicis, sed etiā in detenplandis spectaculis consistit p̄cupia oculorꝫ que ꝑm Aug. facit homines curiosos, de hmōi aūt dicit. b. Tho. 2e. 2e. q. clxv. ij. arti. ij. q̄ inspectio spectaculorꝫ redditur vitiosa inq̄ntū p̄ hoc hō fit p̄ron⁹ ad vitia vel lasciuie vl̄ crudelitatis per ea que ibi repꝛesentantur. vnde et Chrisosto. dicit q̄ adulteras et inuerecundas mentes constituunt tales inspectiones.

Sed quer̄tur. §. XI.

Utrum sit mortalis talis inspectio. Et videt q̄ sic q̄ dr̄ de 2e. di. i. Qui die solēni p̄termisso eccīe q̄uentu ad spectacula vadit, excōicetur. sed nullꝰ excōicari debz nisi p̄ mortali. videtur ḡ mortale. Preterea dicit Aug sup̄ spalteriū. Videt boies venatorē et delectant. Ue miseris si se nō correxerint. videbūt. n. saluatorē. s. in iudicio. et cōtristabuntur. di. lxxxvi. Qui venatoribus. Sed ve importat damnationē eternam ꝑm Hiero. Contristari etiā in aduentu saluatoris nō est nisi reprobꝝ. ergo ꝛc. In cōtrariū est. q̄ Aug. sup̄. iij. dicit q̄ spectacula siue sint inuēta tantū ad teduz remouendū et solatiuz mortalitatis būane, siue etiā sint talia q̄ habeant annexam vtilitatez, q̄ꝫ uis immisceatur vanitas, vt aucupia venatiōes et hmōi in p̄sonis secularibus sunt toleranda exercitia eoꝝ dūmodo nō fiant tpe interdicto vel loco sacro. ḡ multo magis inspectio hmōi est toleranda. cū minus sit. ḡ non est mortale. Etiam. b. Tho. supra nō dicit simpliciter esse vitiosaz, sed inq̄ntū puocat ad malū. Posset sic distingui. Aut spectacula sunt talia q̄ sunt repꝛesentatiua piarū rerꝝ. vt adoratio magoꝝ. occisio innocentū passio Christi. ascensio. missio spūsancti et hmōi et hoꝝ exercitia de se sūt licita et sīl̄r inspectio eorū. Uana tñ que ibi aliqñ miscent sunt resecanda. et multo magis si qua turpia cōmitterent a iuuenibus qui talia preparant. Aut nō sunt talia et tunc aut illa sunt expꝛesse p̄hibita a iure vt torneamenta et duella. extra de tor. p totū. et ff. q. iij. Nonomachiā. vel etiā ibi p̄habiliter immunet periculū vite vel notabilis lesiōis. exercitiū hoꝝ mortale est. Inspectio aūt hoꝝ non videt mortale. nisi quis ita inordinate efficeret ad aspectum hoꝝ q̄ etiā accederet ad inspiciēdū si p̄cipꝛetur extraneū. vel nisi quis p̄pter hoc dimittat dīna in diebus festiuis. Et de hoc intelligit. c. inductus supra. Qui die solēni. Uel daret opam efficacē ad hmōi facienda. sicut qui p̄uocant ad ista. vel solui unt facientibus q̄ alias nō facerent. Aut nō sunt expꝛesse p̄hibita et tūc si repꝛesentant multū turpia et lasciuia ea exercentes mortaliter peccāt et de hoc de 2e. dis. ij. c. p dilectione. Et suspitio voluntaria talium mortale est. q̄ nil aliud est q̄ꝫ delectari de turpibus et de senis. tñ etiā q̄ piculo tentatiōis sponte se exponit. et de hoc intelligit ca. supra dictū Aug. Qui venatoribus. Loquitur eñ ibi de histrionibus et venatoribus cū bestia deretenta. Si a casu respicit talia nesciēs fieri but⁹.

representationes nō videtur de facili odemtian dus p leui ⁊ incauto aspectu. Si aūt alia vana ⁊ solatiosa repītent ob solatiū qđ tū non sit in obprobrium ecclesie vel cleri vel religionis de se nō videtur mortale. nec exercitatio. nec aspectio. vt facere laruas. dracones. reges ⁊ hmōi. Similiter aspicere coīzantes. saltantes. currentes ad brauium. in palestra se exercentes vel hastiludūs vel alijs ludis. de se non videf mortale. Quis vanitas sit ⁊ amissio tpis. Posset tū ibi esse mortale p accidens ꝓter aliqđ malū supueniens vel malam intentionē in hmōi. vt si quis ex aspectu mulierum coīzantiū trahatur in ꝯcupīam earū Clericis etiā ⁊ religiosis talia aspicere magnum peccatū videf ꝓpter scandalū populi. Ūñ dicit đ ose. di v. Non oportet i. nō ꝯgruit ministros altaris. vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus interesse. Et in c. precedēti dicitur qđ laruas demonum añ se fieri nō ꝯsentiant. Et qz multa mala contigit in hmōi fieri. iō detestanda ⁊ reprehendenda in predicationibus ⁊ alijs hmōi.

De curiositate .§.xii.

⁊ aspectu vano oculoꝝ q̄ntū est piculosus plus q̄z alioꝝ sensuū abusus. Cōmitti pōt peccatū p visum magis q̄z p aliū sensum multipliciter incessanter ⁊ faciliter ſm magistrū Amb. in expositione regule Aug. Inducit incauꝰ aspectꝰ ad qđlibet capitaliū vitioꝝ. Primo irritat gulam. Gen. iij Vidit mulier lignū qđ esset bonū ad vescendū. ⁊ pulcrū oculis. aspectuq; delectabile. et tulit de fructu eiꝰ ⁊ comedit. Secōo incitat cupiditatem ⁊ auariciā. Mat. iiij. Ostēdit ei. i. dyabolus oīa regna mūdi. vt. s. inciraret ad appetitum eoꝝ. Ambro. Mens auari semp aurū sitargentū videt. Tercio puocat ad superbiaz. vñ Ber. dicit. qđ lucifer videns filiū dei equalez patri voluit assimilari sibi vt esset eq̄lis ⁊ ipe patri. vñ i corde suo dixit. Similis ero altissimo Isa. xiiij. Ēt fabula dicit qđ bufo se ꝓpterea inflauit in prato qz vidit ibi bouē magnū pascentē. ⁊ voluit ei assimilari in magnitudīe. sed creppuit. Quarto cōmouet irā. Mat. xxvij. Videntes cōserui eius. q̄ fiebant. ꝯtristati sunt valde. Sic et fratres Joseph. videntes qđ a patre plus ceteris amaretur. oderant eū nec poterāt ei quicq̄ pacifice loqui Gen. xxxvij. Quinto concitat inuidiam. i. Reg. ij. videbis emulū tuū in cūctis ꝑsperis in israel. ⁊ paulo post vt deficiant. oculi tui. et tabescat anīa tua. s. inuidia hec videdo. Socrates. Utinā oculi inuidoꝝ in oībus ciuitatibꝰ essent. vtpe oīz felicitate torq̄rētur. Sexto fouet accidiā. Accidiosus. n. visa intemperie tpis non audet exire ad opus. ⁊ torpescit in domo. Eccle. xi. Qui ꝯsiderat nubes nunq̄z metet. Septimo inflāmat ad libidinē. Eccles. ix. Propter speciem mulieris multi perierūt. ⁊ ex hoc ꝯcupisc̄ entia q̄si ignis exardescit. Gen. vi. Videntes filij dei filias hoīm qđ cēnt pulcre acceperūt vxores ex oībus q̄s elegerāt. ꝓpter qđ postea secutus est diluuiū Sic egyptij videntes Sarā vxorē Abrae qđ eēt pulcra nimis nūciauerūt Pharaoni. et sublata est mulier Judic. xiiij. Sic Sampson vidēs mulierē Dalilā de philisteis adamauit. que tandē fuit cā mortis sue. Sic Dauid videns Bersabee leuantē se misit p ea. ⁊ adulteriū ꝑpetratus est. ij. Re. xi. Senes iudices populi vidētes Susannā exarserūt in ꝯcupīam eiꝰ. Daniel xiij. Ōñe igit̄ pctōz genus p oculos generatur Et iō xp̄s dixit. Si oculus tuꝰ nequā fuerit totum coꝛpꝰ tuū tenebrosum erit. qz. s. oēs tenebre pctōz p malos oculos inducunt. Et iō si oculus tuus scandalizat te. erue eū. s. non aspiciendo illud vñ scandalizaris ⁊ proīce abs te. ait saluator Mat. xviij. Secōo oculus pōt incessanter inducere ad malū. qđ nō sic est de alijs sensibꝰ. Nam alij sensus nō semp bñt obiecta in promptu. vt ptz in auditu gustu. odoratu ⁊ tactu. sed oculus semp hz qđ pōt inspicere. ⁊ inde peccare si velit. ij. Pe. ij. Oculos bñtes plenos adulterij et incessabilis delicti. Item actꝰ oculi velocior est q̄z alioꝝ sensuū. vñ apls ꝓfūgite eū cum momento dicens. in momēto in ictu oculi. ⁊ iō faciliter ꝑ ipm peccatur vñ Judith. x. dicit. qđ cū intrasset ante faciē eius statim captꝰ est in oculis eiꝰ. Et ideo dicit Eccle. xxvi. Nequius oculo quid creatum est. q. d. nihil. si quis male vtatur Item q̄z uis impudicicia posset vigere in oībus sensibus pmaxime tū in visu. Et inolfacto quidē cum in odoribus meretricis delectaf iuxta illud. Aspersi cubile meū mirra ⁊ aloe ⁊ cinamomo prouer. vij. Item in auditu cū vox eius vel cantꝰ audit Eccle. x. Colloquiū eius q̄si ignis exardescit. vñ Ber. dicit. qđ est sicut sibilꝰ serpentis. s. toricās In gustu conuiuando cū ea ꝓpter qđ dicit Eccle ix. Cū muliere aliena nō sedeas. nec accūbas cum ea. nec altriceris in vino cū ea. In tactu p̄uer. vi. Qui ingredit ad vxorē proximi sui non erit mundus cū tetigerit eaz. In oculis. ij. Pe. ij. Oculos plenos adulterij. Licet q̄ vigeat coꝛruptio impudicicie in oībus sensibus plus tū i oculis. Tactus. n. simpler solā suauitatē carnis suscipit. Auditus dulcedinē eloquij. Odoratus fragrantiā odoris. Gustus nihil ꝓprie de ea percipit. Sed visus coꝛlorē figuram gestus. ornatū membra. ⁊ totius coꝛpis dispositionē ꝓcipit. Et quanto plura sunt tanto maiorē ignē accendūt. Item frequētius pōt videri psonā q̄z tangi vel audiri vel cuz ea comedere. Potest quis videre oēs mulieres vnius ciuitatis ⁊ oēs ꝯcupiscere ꝫ nō sic tangere audire ⁊ hmōi Ūñ Treū. iij. dicit. Oculus meꝰ depdatus est aīam meam in

cunctis filiabus vrbis mee. Item audaci⁹ oculus peccat in mulieres q̄z alq̄ sensus. Audet ēm quis videre multas mulieres cū q̄bus nō auderet loqui. Jtē nō pōt ita reprehendi impudicicia oculi sicut alior⁹ sensuū. Jtē insatiabilior ē alt̄s sensib⁹ Eccles.i. Non satiat oculus visu. Et iō Aug.in regula. Nec dicatis vos bē aīos pudicos. si bēatis oculos impudicos. q̄z impudicus oculus impudici cordis est nūci⁹. xxxij.q.v. Nec solo. Cauendū igit̄ a curiositate oculor⁹. Ne qui q̄z sensibus habes supra in prima p̄te.ri.ij.

Sed queritur .§.XIII

Vtrū liceat in l̄tis secularib⁹ studere vel eis vti. Et Gratian⁹ quidez banc q̄stionē mouet de vitiis eccl̄iasticis. di.xxxvij.p.to. Et arguit p̄ p̄te Remī sic soluit in .§. Cur g̃. Seculares l̄ras q̄dam legūt ad voluptatē poetar⁹ figmētis verborū ornatu delectari. Et tales reprehendunt a sctis vī Hiero. Vino inebriantur qui scripturas sacras male intelligūt atz peruertunt. Cicera q̄ aburuntur seculari sapia. et dialetico⁹ rendiculis. que nō tam vincula sunt appellāda q̄z fantasmata. i. vmbre q̄dam et imagies q̄ cito pereūt et resoluūtur di.ea. Et in.c.i. di. Eps libros gentiliū nō legat. Hereticor⁹ autez legat p̄ necessitate et p̄te. Quidā vero l̄ras seculares ad eruditōem eas ad discūt vt errores gentiliū legēdo detestent. et vtilia q̄ in eis inuenerīt ad vsū sacre eruditiōis deuoti conuertant. Et tales laudabiliter l̄ras seculares addiscūt. Pro q̄ conclusiōe firmāda inducit exempla figuras et auctes sctō⁹. Exēpla vz Moisi. et Daniel qui in oī scīa egyptio⁹ et caldeo⁹ fuerūt eruditi. de q̄bus dicit Hiero. di.ea. Qui ō mensa et vino regis nolūt comedere ne polluant̄ s. Daniel cū socijs vtiq̄z si sapiam atz doctrinaz babilonio⁹ scirēt ee p̄cm nunq̄z acq̄escerent discere. q̄ nō licebat. discāt aūt nō vt sequant̄. s vt iudicēt atz conuincāt. figuras b⁹. hēmus in hoc q̄ p̄cepit dn̄s filijs israel vt spoliarēt egyptios auror⁹ argēto moraliter instruēs inquit. Gratian⁹ vt si ue aur⁹ sapie si ue argentū eloquentie apud poetas inuenerim⁹ in vsū salutifer⁹ eruditionis vertam⁹. In leuitico .xxo primitias mellis. i. dulcedinē bīane eloquētie dño iubemur offerre. i. ad honorē dei vn. Magi q̄z dño tria mūera obtulerūt in q̄bus nōnulli tres p̄tes p̄bie intelligiuo lunt. Deniq̄z in expositiōe psalteri⁹ Cassiodor⁹ ait. Dis splendor rhetorice eloquētie. oēs modi poetice locutōis q̄libz varietas decore pnūciationis a diuinis scriptoribz sūpsit exordiū. di.e.§. sed ctra legit̄. Cōfirmat̄ idē auctē Bede dicentis. Turbat acumē legentiū et deficere cogit. q̄ eos a legēdis secularib⁹ libris oīb⁹ mōis estimat p̄bibendos in q̄bz si q̄ inuēta sunt vtilia. q̄ sua sumere. q̄z alioquin Moises et Daniel sapīa et l̄tis egyptior⁹ et caldeor⁹ nō paterent̄ eruditi. nec ipse mḡ gentiū alic⁹ versus poetar⁹ suis scripturis incidisset vel dictis. Et glo. ibi pōt illa dicta poetar⁹. s. in ep̄la ad Titū illud. Pigmenidis Cretenses male bestie sp̄ mēdaces. ventris pigri. Et in ep̄la. i. Pauli. xv. ad Cor̄. illud Terē. Corrūpunt bonos mores colloquia mala. Illud autez q̄d addit ibi glo. Odero si potero si nō inuitus amabo q̄d dicit ee in dictis ap̄li nō est vez. q̄z ibi nō bētur ꝟ bene in actib⁹ ap̄lor⁹ illud. Gen⁹ q̄dē cū sim⁹ dei i ipo viuim⁹. mouemur et sum⁹. Jtē Hiero. sup ep̄lam ad Titū. Si q̄s grāmaticam arte nouit vel dialectica vt recte loquēdi rōez habeat. et inter vera et falsa diiudicet non improbamus. Sed et synodo Eugenij pape hoc bētur statutū. vt ab vniuersis epis subiectis plebibus et alt̄s locis. in quib⁹ occurrit necessitas oīno cura et diligētia bēatur. vt magistri et doctores cōstituant̄ qui studia l̄rāz liberaliūq̄z artium dogmata doceāt. q̄z in his maxie dīna manifestant̄ atq̄z declarant̄ mandata. di.ea. De quibusdaz be. Tho. se. se. q. clxvij. dicit q̄ studiū p̄bie ⁊m se ē licitū et laudabile. p̄ter veritatē quā p̄bi p̄cepe runt deo illis reuelante vt dicit Ro.i. Sed quia quidam p̄bis abutunt̄ ad fidei impugnationez ō ap̄ls dicit ad Col. ij. Videte ne quis vos decipiat p̄ p̄biam et inanem sciam ⁊m traditionez hoīm. et nō ⁊m xp̄m. Sz vir venerād⁹ in sanctitate. dignitate et scīa preclarus. dn̄s Jo. dominic⁹ banc materiā plen⁹ discutit et declarat. quendā em̄ libz edidit intitulatū lucula noctis. qui totus est materia hui⁹ q̄stionis. Querit. n. argumentariue. p̄cedens vtrū sit licitū xp̄ianis secularibus l̄tis vti. Et in corpe q̄stionis vbi post argumēta ad p̄tem negati uā determiat q̄stionem in capitulo q̄d incipit. Eam dico p̄biam declarat se philosophiā seu seculares l̄ras inscupare. quas ethnici seu seculares hoīes vt cōiter inuenisse credūtur. Hanc. s. philosophiam inquit ipe auctor Varrō quadrifariam diuisserūt. vide licet in rationalē. moralē. naturalē et diuinā. Ad rationalē p̄tinere volu erūt dialecticam. ceteras q̄z artes liberales. Moralem vero descripserūt ethicam et poesie. nō modicam portionē cū historijs que ei ad mores conueniūt. quo vir⁹q̄. mulierūq̄z actus recitantes benevolēdi et timendi in malis tradunt exempla. Huic triuio oēm ciuilem tractatum placuit applicare. Sequit̄ p̄o inde naturalis seu ab idiomate greco phisica dicta. q̄ terrebus sensibilib⁹ inuestigatione sua a centro terre vsq̄z ad summū celi de quocūq̄z potuit opinari p̄sumptiōe solerti voluit hr̄e sermonē. Tandem diuinalis seu methaphisicalis quā theologicaz vocamus de magicis sacris demonib⁹ seperatis substantijs et natura diuina p̄tractans futuruz seculū cū ciuibus suis opinatis atz actionibus

Capitulū Septimū

credenda non aūt scienda multipliciter diffinivit. Sicqz er hoc vno fonte quē philosophiā seu amorē sapiētie. vñ plantante Pictagora philosopi nomē est ortū quattuor flumīa nata anime paradisum būectant in riuulos multos diuisa binc pdeunt grāmatica. rhetorica. historia. ⁊ cetera multa. Et post multa in eodē. c. dicit ad q̄stionem ꝓpositā posse ꝓticulariter rñderi videlicz ꝙ naturalis phia q̄ rez creationē nō nouit. ⁊ eternitatē ℔ perpetuitatē mūdi aut ꝓbare nitit aut supponit. ⁊ ꝙ hmōi est veritati ꝯtraria in superficie tm̄ vt credo. Theologica etiā q̄ metris currit l' prosa sinceritati fidei in suo vestimento rebellis nequaqz sunt legende nisi a paucis in fide bene fundatis quoz ē infideles ⁊ hereticos expugnare. Di. n. si sciunt triticū a zizania seperare debēt mittū migma in area ventilare. ⁊ purū ⁊ defecatum cibū ⁊ potū nō cōpactū populis ministrare. Quas vero alias būane philosophie ꝓtes xp̄ianus poterit discurrēdo videre cū ad ei⁹ officiū ꝓtinuerit aut finis pietatis idē petierit. siue vt videtur oriū vitioz sentina cū melioza se nō p̄sentauerint. Sic hec ꝯclusio sancti Hiero. dicentis sup epl'a ad Titum. Si quis grāmaticā artem nouit. vel dialecticā vt recte loquēdi rōem bēat. ⁊ inter vera falsaqz diiudicet non improbamus Geometria aūt ⁊ arismetrica ⁊ Musica būt in sua scīa veritatē sed nō est illa scīa pietatis. Scientia pietatis est nosse legere. scripturas. ⁊ intelligere ꝓphetas ⁊ euangelio credere. ⁊ apl'os non ignorare. di. xxxvij. Si quis. Accedit ad idē Anticus in epl'a dicens. Tamdiu liberalibꝫ artibꝫ immoderandū est q̄diu anim⁹ meliora agere ñ pōt. Rudimēta sunt nīa nō opa. Et idē in epl'a xxv. Quēadmodū studere oībus āmis honestū est. ita, nō oībus bis instituit. ⁊ ridiculosa res est Senex elementarius. Juueni parendū est. senvtendū est. hec omnia ille. Cui addi pōt qđ ait Hiero. de Daniele. ⁊ soc̄is. s. discūt autē nō vt sequantur. sed vt iudicent atqz cōuincant. Quō si quispiā aduersus mathematicos volens scribere imperit⁹ matheseos risui pateat. et aduersus philosophos disputans si ignoret dogmata philosophoz. di. xxxvij. Qui de mensa. Hinc ⁊ Ambro. sup Luc̄. legimus aliq̄ ne negligant. legimus ne ignoremus. Legimus nō vt teneamus sed vt repudiemus. Item Aug. Si quid veri de deo. Sibilla vel orphicus. aliq̄ ue gentium vates aut philosophi predixisse noscunt. valet quidez aliquid ad paganoz vanitatē reuincendam. nō m̄ ad istoz. s. que sunt fidei autoritatem complectendā. dis. xxxvij. Si quid veri. Ad p̄dictam questionē prefat⁹ vir venerādus in se. c. qđ incipit terti⁹ termin⁹. Rñdet plem⁹ declarans hos terminos. ꝓcessum. ꝓsultū. mandatū. preceptuz. ꝓhibitū ⁊ vsum. Et q̄ntū ad primuz dicit illud esse concessum quicquid ꝓ indulgentiam ab eo cui id iuridice pōt esse largitū. vtraqz ꝑte in libera ptāte beneficiari manēte. Accipio autē magis stricte ꝓcessuz quā facit lex vbi dicit qđ nō est ꝓhibitū videt esse ꝓcessuz. Sicqz ꝓcessus est vsus carniū humano generi post diluuiū. Hoc mō reor dicendū aliquibꝫ apris ⁊ solidaris i fide erbivorum studiū esse ꝓcessum. Et ad hoc facit. c. De quibusdam. di. xxxvij. Consultū addit supra concessum nō solū psuasionē sed etiaz maioris boni ꝯditionē. Consiliamur. n. vt ex pluribꝫ qđ honestius fuerint eligamus. Hinc dico ad dubiū qđ cū melius studiū pene omis homo possit frequētare q̄ sit studiuz philosophoz. Non. n. de pari pugnant lectio xp̄ianoz. ⁊ lectio grecoz. ℔ incōpabiliter. sicut ad ꝓpositū Hiero. scribit Augus. Pulcrior est veritas xp̄ianoz q̄ Helena grecorū. Esset absolute in cōmuni cuilibet ꝯsulendus ne legat codices ethnicoruz. esto qđ in certis casibus hodie alicui foret cōsulendū prefato studio dare operam efficacē vt in. c. Qui de mensa dis. xxxvij. Mandatū vult iurisperitus maxime Archidiaconus cū Hugone. xxxij. q. i. Quod precipitur infra preceptum fore ⁊ consilium superare in eo quod obligat ad pēnam contrarium faciētem. quod non facit consilium. sed non obligat ad culpam. quod est de ratione precepti. Hūc dicitur ad quesitum per iudicem sempiternum fore mandatum. ne quis in dictis gentiliuz debeat pmanere. verberari eñ iussit Hieronymuz vt Ciceronianum. ipo verberato teste ad Eustochium. qđ factum Gratianus assumit in canone pro stabilimento conclusionis ciusdez. distinctione. xxxvij. capitulo. Legimus. Preceptuz autem est cuius transgressio mortale crimen inducit. decima quarta questione prima. Quod ꝓcipitur. Illn vero sub tali precepto libri gentiliū Christianis intelligi debeant interdicti. temerarie non audeo affirmare. licet multi textus idvideantur sonare. vt illecti earum doctrinarū blanditijs resipiscant aliqui qui earum vinculis astricti velut bos ad victimam ducerentur.

Tali enim zelo impulsus vt credo. non mediocriter. tali facultate instructus beatissimus Hieronimus scripsit de filio prodigo ad Damasum papam. Demonum cibus ‸est carmina' poetarū secularis. scientia rhetoricoruz pompa verboꝝ. Nulla ibi saturitas veritatis. nulla ibi ‸refectio iusticie reperitur. Studiosi earum in fame veri ⁊ virtutum penuria perseuerant. Prohibitio ñ distinguitur a precepto nisi quia illud affirmatiuum. vt Honora patrem ⁊ matrem hoc negatiuum. vt non occides. Et sēdum hoc creditur a sanctis lectiones ethnicoruz conditū prohibite multis de causis. ita tamen vt prohibitio conditionalis intelligatur et non absoluta.

Cause aũt sunt iste ⁊ similes. Si qui forent melioribus obligati vt sacerdotes qui debent cure aniaꝝ vacare vt.c. sacerdotes di.ea. Item vbi de sumptibꝫ de qbus debent paupes sustentari talles litere emerent soluẽdo doctoribus vel libros acquirendo. vt in.c. Legant di.ea. Item cũ propter taliũ lrãꝝ amorẽ lre sacre ꝓtemnerent ⁊ negligerentur vt in.c. Vino inebriant di.ea. Item si cã vanitatis ꝓpingeret frequẽtari predictas. vt in.c. Nõne di.ea. Item si ad inanẽ gloriam vel quoduis vitiũ inclinarẽt legentes. Idem ⁊ fortius si reducerẽt ad errorẽ. Ad qd facit.ca. Ideo di.ea. Omnes hꝫ cause tangunt di.xxxvij. in .c. p allegato. Verũ qz vt plurimũ hoc malũ mala ex prefatis lecturis ꝓueniũt. sicut exempla patẽtia ⁊ sciẽe ꝓclamant ꝓhibite ꝑsumunt in pluribus. Et iõ debent detestari ꝑmonibus vilipendi earũqꝫ sectatores increpari. nõ qz in se male sed qz media sunt ad deuiandũ a deo. Vñ ⁊ Gre. fidei zelator deuot⁹ Cui Liuij viri marie eloqnẽtie libros quotꝙt repire potuit cõbussit. Vsus autẽ est ꝑm Aug. ⁊ magistrũ in primo sententiarum di.i. id qd in vsum venerit inferre in id qd fruendum est. i. in deũ mediate vel immediate. Siccꝫ omis vsus licitus est ⁊ abusus illicitus. Sic igitur qui studẽt in gentilibꝫ doctrinis ꝓpter deũ. bi illis vtant⁹ ⁊ licitũ est eis imo ⁊ meritorium. qui vero ob vanitatẽ vel aliqẽ alium finem. bi eis abutuntur ⁊ illicite studẽt in eis Et quia communiter homines abuntur. ideo communiter tales reprehenduntur.

Capitulum octauum de Temerario iudicio

Temerarium iudicium quod est speciale peccatũ ex curiositate ⁊ superbia procedit.

Vbi sciendum ꝑm.b. Tho. se. se. q. lx. qꝫ iudiciũ ꝑm suaz primã impositionẽ importat determinationẽ rectam iustoꝝ. i. eoꝝ que sunt iusta. Sed amplius vocabulo extendit ad significandũ oẽm determinationẽ in qbuscunqꝫ siue in speculatiuis siue in practicis. Vñ ⁊ dicit qꝫ cecus nõ põt iudicare de coloribꝫ. nec infirmus ꝓpter gustum infectum de saporibus. Ꝑm autẽ iudiciũ ꝓout est actus iusticie tripliciter redditur vitiosuz. Primo cũ quis iudicat de his in qbus nõ habet potestatem. puta cũ quis in iudicio examinat cãm eius qui nõ est sibi subdit⁹ ⁊ ꝯdẽnat vel absoluit eũ ꝓ sniam. vt laicus clericũ. vel qui nõ hẽt regimen ꝯdemnat aliũ qui sibi nõ subditur. Et hoc dicit iudiciũ vsurpatũ ptinens ad ꝓsumptionem. de quo supra in.c. de ꝓsumptõibꝫ Secũdo redditur iudiciũ vitiosum cũ quis hñs regimen ⁊ ptãtem sup eum quẽ iudicat nõ ꝑm iura determinat reddens vnicuiqꝫ qd debitũ est condẽnando. ꝙ reum ⁊ absoluẽdo innocentẽ sed iniusticiam facit amore vel timore ductus odio vt cupiditate. vel ignorantia culpabili. ⁊ dicit iudicium ꝓuersum seu iniustũ. Et de hoc supra ti. i. c. xix. de iniusticia. Tertio mõ cum qs ꝓcedit ad iudicãdum de alio ex leuibꝫ signis ⁊ cansis ⁊ nõ sufficientibus ad cognitionẽ facn. ⁊ dicit iudiciũ suspitiosum vel temerariũ. ⁊ de hoc nunc agitur alijs duobꝫ omissis. Nõ qz vitiosum ꝓbibet apls. i. ad Cor. iiij. Nolite ante tps iudicare quousqꝫ veniat dñs. Huiꝰ vitij vt dicit Ebri fosto. pene nullus reꝑitur immunis. ꝙ clericꝰ. religiosus ⁊ laicus. rector ⁊ subditus eo inuoluit. Sed ꝓ hoc cũ est criminale ꝯdemnat. Vñ ꝑs Luc. vi. Nolite iudicare ⁊ nõ iudicabimini. Nolite ꝯdemnare ⁊ nõ ꝯdẽnabimini. i. nolite iudicare vt ꝯdẽnetis. i. reputando dignũ hoiez damnatione de eo de quo nõ est certũ. Vñ ꝑs. cxviij. Feci iudiciũ ⁊ iusticiam. i. iustũ iudiciũ ⁊ rectũ nõ tradas me calũniantibꝫ me superbis ꝑs. cxviij id est nõ tradas me ꝓpter hoc demonibꝫ superbis qui accusant quotidie bonos falso tũ. et ꝙ dicit calũnia sicut diabolus falso accusauit Job dño dicens qꝫ ꝓpter prosperitatem ei seruiret Job. i. Vbi ampliando materiam. Nota qꝫ triplex est iudicium temerarium. Primuz de ꝓximo suo. Scõm de dño deo. Tertium de seipo.

Quãtũ ad primũ .§. I.

de quo principaliter intenditur. Nota qꝫ iudicium temerarium est cum aliquis opus ꝓximi de quo non habet sufficientia indicia ad cognoscendum vtrum bonum vel malum sit. in mente sua firmiter estimat seu determinat illud esse malum. ⁊ dicit eẽ iudicium suspitiosum seu temerarium. Circa qd tria videnda sunt. Primo de eius causa. Scõdo de eius malicia. s. qnta sit. Tertio quare prohibita. Quantũ ad primũ sicut dicit Tulius suspitio importat opinionez mali que ex leuibꝫ indicijs ꝓcedit. Et contingit ex tribus ꝑm.b. Tho. se. se. q. lx. ar. iij. Uno modo ex hoc qꝫ aliquis in seipo malus est Et ex ipo qꝫ conscius est malicie sue faciliter de alijs malis male opinatur. ꝑm illud Ecclesiastes. x. Stultꝰ id est peccator in via ambulans cum ipe sit insipiens omnes estimat insipientes. Auarus cum sit assuetus fraudibꝫ ⁊ mendacijs in emendo et vendendo. omnes ementes ⁊ vendẽtes credit similia facere. Luxuriosus qui respicit iuuenes ⁊ loquitur mala intentiõe lasciuia. ita quos videz respicere vel loqui cum huiusmodi. malũ idem iudicat. Sed nõ sequit qꝫ si ipe malꝰ est alij sint mali. ⁊ si essent manifeste mali. non tamen semper male faciunt ⁊ mala intentione. Scõdo modo ꝓuenit hoc ex eo qꝫ quis male afficitur ad alterum. Cum. n. quis ꝓtemnit aliũ vel odit vel irascit. vl' inuidz ex leuibꝫ signis. opinat male de

ipō, qz vtuſqſcz faciliter credit qđ appetit, qz igi
tur male affect⁹ ad aliū appetit ſibi malū, ꝓmpt⁹
eſt ad cogitandū malū de eo. Ad hoc facit qđ ait.
Hiero. O inuidia primū tui mordat quidez, ꝑ
nefas noſe xp̄iani relicta trabe in oculo ꝓximo in
alieno feſtucam q̄runt. i. er hoc q̄ ꝓuident alīqs
de leuibꝫ defectibꝫ iudicāt ⁊ ꝯdenāt eos. Tertio
mō prouenit hoc ex longa experientia, vñ dic̄ ph̄s
in. vj. ethicoz̄ q̄ ſenes ſunt maxime ſuſpitioſi. qz
multotiēs ſunt expti aliox̄ defect⁹. Prime due
cauſe ſuſpitiōis manifeſte ptinēt ad ꝙuerſitatē
affectus. Tertia vēro diminuit rōem ſuſpitiōis
vñ etiā peccatū. De his aūt qui de ſe ſunt mala
vt blaſphemie. homicidia. adulteria ⁊c⁹. vt dic̄
Beda liz̄ nobis ſuſpicari iudicare mala imo cō
trariū facere. i. eſtimare eā vt bona ⁊ licita eēt pec
catū ⁊ error̄ piculoſus. Vñ. ri. q. iij. dō ⁊ eſt ſnīa
Hiero. Si q̄s dixerit iuſtū. ſ. op⁹ iniuſtū. ⁊ iniu
ſtum iuſtū. vterqz abdiabilis eſt apud deū ꝫ nul
lus eſt abdiabilis apud deū niſi ꝓpter mortale. q̄
hoc eſt mortale. Vñ dicit ibi glo. q ꝫ intelligit̄
vno mō cū quis dicit vitia eē virtutes vl ecōtra
rio. tal' mortaliter peccat. Et ꝯſonat ꝫ ei qđ dicit
Aug. ſup ep̄lam ad Cor. ſ. q̄ errare in rebꝫ neceſ
ſarijs ē mortale peccatū cum q̄s. ſ. iudicat ſeu pu
tat op⁹ bonū eē malū ⁊ ecōuerſo. nā q̄libet adul
tus tenet̄ ſcire hoc bonū illud malū hic̄ glo. qđ
intelligit̄ de neceſſarijs ad ſalutē quox̄ trāſgreſ
ſio vel omiſſio ē mortale ſec⁹ de venialibꝫ. In ill'
eñ neceſſarijs ad ſalutē vt dicit Hiero. parū di
ſtat a vitio recipe vel decipi poſſe xp̄ianuz. Et ad
eos dirigit̄ illa imprecatio. yſa. v. Ve q̄ dicitis
lin corde vro bonū malū ⁊ malū bonū ⁊c⁹. Non
tñ oīnue peccat mortaliter q̄ errat in neceſſarijſ
ꝫ ꝓ illo tpe qui omittit vel negligit addiſcere
illa ſm Tho. Quātū ad ſcīm. i. de malicia q̄nta
ſit. ſ. veniale vel mortale. Nota ſm. b. Tho. vbi
ſupra q̄ tripler ē grad⁹ ſuſpitiōis. Prim⁹ eſt cū
quis ex leuibꝫ iudicijs incipit dubitare de bōta
te alicui⁹ vt cū videō ꝓbū virū ⁊ religioſum ride
re. vel dure loqui alicui. vel aliqđ ſolatiū dicere
incipit cogitare illū eſſe leuē ⁊ non ita ſanctū. ſic
cōiter tenet̄ ⁊ hoc̄ veniale ⁊ leue peccatū. Perti
net. n. hoc ad tentationez hūanā ſine q̄ vita iſta
nō ducit̄. vt hēt̄ in glo. ſup illud. i. ad Cor. 4.
Nolite añ ipſe iudicare. Scđs gradus ē cū ali
quis ꝓ certo maliciā alteri⁹ eſtimat ex leuibꝫ iu
dicijs. hoc ſi ſit de aliq̄ graui. i. mortali erit mor
tale tale iudiciū. qz nō ē ſine ꝓtemptu ꝓximi in
teriori ſic̄ ſi q̄s ex hoc q̄ videt hoiem bone fame l'
quē ignorat cui⁹ cōditōis ſit. loquentē cū mulie
re. quā nō cognoſcit in loco honeſto ⁊ mō mode
ſto ⁊ firmiter ī mēte eriſtimat eos loqui de turpi
bus vel intentiōe prava vt inducat ad malū cuz
hoc agere ſit mortale tale iudiciū erit illi peccatū
mortale. Sīl' ſi q̄s videns hoiez comedentem
pluries vl' hora prima in die q̄ eſt ieiunij ecc̄lie
vt in q̄drageſima ⁊ cū nō ꝯgnoſcat eū nec ſciat
motiuū ei⁹ ad comedendū firmiter in aīo credit
q̄ peccet mortaliter ⁊ q̄ trāſgrediat̄ preceptū ec̄
leſie peccaret ipe iudicās mortaliter. qz pōt hēre
legitimā cām nō ieiunādi vt infirmitatē vl' mul
tum laborē neceſſariū ⁊ h⁹. in q̄ caſu nō peccat ñ
ieiunando nec trāſgredit̄ mandatū ecc̄lie. Se
cus aūt eēt cū iudicaret ꝑ preſumptōem vz q̄ ſi
talis omittit ieiunij ſuū ſine cā legitima peccet
mortaliter in trāſgrediēdo p̄cepta ecc̄ie. de hoc
tñ iudicat vtrū hēat cām legitimā vel non cū ne
ſciat. Sīl'r cū quis ex eo q̄ alīqs nō ꝙuerſat̄ do
meſtice cū aliq̄ vt prius. vel oñdat aliquā trā ad
eū. ꝑ certo credit q̄ hēat odiū mortale ad illum
mortalit er peccat. Non. n. oīs ira vel indignatio
eſt odiū. Sed cū q̄s hz̄ ſigna ſatis vrgentia ſeu
ꝓbabilia malicie alterius. vt puta qz eſt male fa
me. deprehenſus pluries in talī vitio loquit̄ ſu
ſpectus cū ſuſpecta in loco ⁊ tpe ſuſpecto. nō eēt
mortale. Tñ aūt cauendū eſt etiā tunc a iudicio
niſi ſit ſuſpitio violenta que facit hoiem ꝙuietū
in foro ꝓtentioſo. Vñ glo. dicit ſup illud. Nolite iudicare. Et ſi ſuſpitōes vitare nō poſſumuſ
qz hoīes ſumus. iudicia tñ. i. diffinitiuas firmaſ
cz ſnīas ꝓtinere debemus. Si q̄s autē iudicat a
liquē determinate ⁊ certitudinaliter de peccato
veniali ſine ſufficientibus ſignis venialiter pec
cat. Vñ ſaluator ait Matth. vij. In quo iudicio
iudicaueritz. ſ. de mortali l' veniali iudicabimini
ſ. a vobis a deo. Sed quid ſi q̄s ex aliq̄bus ſignis
exterioribus iudicat aliquē ſuꝑbum. iracundū
vel guloſum ⁊ h⁹. que ſunt vitia capitalia. Vide
tur dicendum q̄ ſi iudicat illum hēre talia vitia
ſm paſſionē vbi frequenter ⁊ cōmuniter eſt ve
niale. non ſm rationem deliberatam in mortale
cōiter eſt veniale. Tertius gradus ſuſpitiōis
eſt cū aliquis iudex ꝓcedit ex ſuſpitiōibꝫ ad con
demnandū aliquē. ⁊ hoc directe eſt contra iuſticiā
vnō ⁊ mortale. Eſt n iuſticia ⁊ iniuſticia ꝓprie
circa operationes exteriores. ⁊ tō tunc iudiciū ſu
ſpitioſuz ꝓtinet directe ad iniuſticiā q̄ñ ad actū
exteriorem ꝓcedit vt in foro cauſar̄. Sed iudici
um ſuſpitioſum interi⁹ in mente ꝓtinet ad iniu
ſticiam reductiue ſm q̄ comparat̄ ad exteri⁹ iu
dicium ſicut actus interior ad exteriorē vt cōcu
piſcentia ad fornicationē. ⁊ ira ad homicidium.
Prohibet̄ aūt in iure iudicē iudicare ex ſuſpitio
nibus. Vnde dicit Melchiades papa. Primo
ſemper omnia diligēter inquirite, vt cū iuſticia
⁊ claritate diffiniatis. nullum iudicetis ſuſpi
tionis arbitrio. ꝫ ꝓximū ꝓbate. ñ. que. i. Primo
vbi dicit glo. q̄ tripler eſt ſuſpitio. Prima
eſt temeraria que ſcilicet oritur ex leuibus indi
cijs. vt cū ex locutione aliquarum ꝑſonarū leui
um dicitur malū de aliquo ⁊ de ba intelligitur

qđ dictū est. vñ respuenda est. qz nō facit. pbari onē. Scđa est. pbabilis vt cū oritur infamia de aliq̄ apud eriā graues psonas. hoc z si non facit sufficientē. pbatiōem inducit nī purgationem quā pōt prelat⁹ exigere vt .ij.q.v. Presul. Tertia est violēt a vt cū repit suspect⁹ cū suspecta. nudus cū nuda in eodē lecto. hoc qz quincit inducit ꝺ denationē tanq̄ sufficienter probatū sit. vt .xxij.q.i. Dixit dñs. Q⁹ iudicari nō debeat p suspitiones ℔ p sufficiētes probatiōes ostendit Euaristus papa dicens. Si de⁹ oīm ꝺditor sodomitū mala quoz clamor vsq̄ ad celū puenerat oia sciens pri⁹ nec credere nec iudicare voluit q̄ ipe ea cū fidelibꝫ testibꝫ diligēter inuestigās q̄ audierat ope cōprobaret. nos qui sumus hoīes z pctōres q̄bus incognita sūt occulta iudicia dei ℔ precauētes nullū añ verā iustāq̄ pbatiōez iudicare z dānare debem⁹. ij.q.i. Deus omnipotens. Quātum ad tertiū. s. quare sit pbibitū iudicare ex suspitione. Rñ. qz ex hoc sequit tripler malū. Nā ꝺtinet proximū. vsurpat dei ꝓpriū. ledit seipm. Q⁹ hō contēnat proximum ex iudicio suspicioso sic declarat. b. Tho. se. se. q. lx. Ex hoc q̄ aliquis hz malā opinionē de aliq̄ z absq̄ sufficienti cā iniuriat ei z ꝺtinet ipz in mēte sua. nullus añ oz cōtemnere proximū vel qōcunq̄ nocumentū inferre absq̄ cā vgente. qz hoc est ꝺtra charitatē proximi. Et iō vbi nō appareant manifesta signa de malicia alteri⁹ debemus eum vt bonū habere. Vñ ap̄s Ro. xiij. Qui nō mādducat manducantē nō spernat. s. iudicādo i ipm malum vt gulosum. vel idolatrā quo ad idolatria. z qui manducat nō manducantē nō iudicet vt superstitiosum z b⁹. Si q̄s obiceret q̄ iudicium magis oz esse de eo qđ vt in pluribꝫ accidit q̄z de eo qđ ī paucioribꝫ. ℔ in pluribꝫ accidit q̄ hoīes male agūt. Nam oz Eccles. i. Stultoz infinitus est nūerus. proni n. sunt sensus hoim z cuncta cogitatio ad malū ab adolescentia sua. vt oz Geñ. vi. ergo poti⁹ oz dubiū factū hoīs indicari in malū q̄z in bonū. qz sic minus fallet cū falli sit malū intellect⁹ ꝓpter falsitatē. Rñ. b. Tho. vbi supra arti. iiij. q̄ q̄z uis hō dubiū factum in melius interpretādo frequētius fallat. tñ melius est q̄ frequētius hō fallat hīdo bonā opioez de malo homine q̄z q̄ rarius fallatur habendo malā opinionē de bono hoīe. qđ ꝺingeret si dubia in ptem peioꝛē interptarent. Nam nulla iniuria fit alicui ex primo. sed ex scđo vtiq̄. Sed neq̄ etiā in hoc falli ptinet ad malū intellect⁹ iudicantis bonū de malo homīe in facto dubio. Aliud est. n. iudicare de rebꝫ. aliud de homībus. Nam in iudicio de rebus attendit ibi solum bonū iudicātis si vere iudicet. s. put est. z malū si falso iudicet. qz bonū intellectus est verū z malū est falsum ℔ pbīm in. vi. ethicoz. Ipi aut̄ rei de qua iudicamus nihil nocet q̄litercūq̄ iudicemus. z iō debet homo niti vt de rebus iudicet ꝓ ut sunt. Sed in iudicio quo iudicam⁹ de hoīb⁹ precipue attendit bonū z malū ex pte eius de q̄ iudicat qui in hoc ꝓpo honorabilis bētur q̄ bonⁿ⁹ iudicat z ꝓtemptibilis si malus iudicet. Et iō debemus attendere in tali iudicio pri⁹ q̄ bonū iudicemus hoīem nisi manifesta cō ostendat ꝓtrariū. Ipm aut̄ falsum iudiciū hoīs bñ iudicantis de malo hoīe nō ptinet ad malū intellect⁹ ipius. sicut nec ad pfectionē eius ptinet cognoscere veritatē singulariū ꝓtingentiū. sed magis ptinet hoc ad bonū affectū hoīs ℔m charitatem. iuxta illud. i. ad Cor. xiij. Charitas non cogitat malum. s. de proximo scđo ex iudicio b⁹. suspitioso vsurpatur dei ꝓpriū. Dicit. n. di. xxij. Erubescant. Occultoz cognitor z iudex est de⁹. nō solus hz iudicare de occultis qz solus nouit occulta ℔m illud qđ ait Salomon. Tu solus nosti corda filioꝝ hoīm. Et illud .ij. Palip. vi. Hoīes vident que foris sunt. deus aut̄ intuetur cor. Cū igitur in his que de se mala nō sunt. sed de genere bonorū vt elemosyna. ieiunū z hmōi. vel indifferentia. vt comedere. bibere. loqui z b⁹. malicia eoꝝ. i. q̄ sint male facta. pcedat hoc ex mala intentione faciētis z intētio sit occulta. Ideo iudicās male de aliquo vsurpat deo iudiciū suū. vnđ valde superbus est z arrogās. Et ideo dicit ap̄s Ro. xiij. Tu aut̄ quis es qui iudicas alienū seruū. i. quō ꝑsumis iudicare cor alterius qđ deo reseruatur. Pertinet etiā ad temerariū iudiciū q̄ aliquis q̄ cum nūc malus est manifeste velit iudicare dānandū nisi p̄ presuppositionē. s. si pseueret in malo. Potest. n. quilibet quātūcunq̄ malus ꝓuerti ad dñm. Vñ z Leo papa dicit. Nemo ē desperandus dum est in hoc corpe constitutus. hoc. n. esset iudicare de futuris quoz cognitio deo ē nota. Sed z de preteritis malis proximi que nouimus nō debemus iudicare. s. q̄ pseuerent in eis nisi hoc appareat. sed estimare q̄ penituerit. Nam vt dicit. i. q. vij. Sancimus. Nemo iudicandus est immemor salutis sue. Deo regula igit̄ iuris habetur q̄ dubia sunt in meliorez ptem interpretanda. extra de re. iur. c. Estote vbi etiā nota ℔m te. Tho. vbi supra interpretari in meliorem vel deteriorem ptem ꝺingit dupliciter. Uno modo p̄ presuppositionē. Alio modo p̄ determinatiōez ℔m primū modum. s. presuppositiōis tunc cū debemus aliquibꝫ malis adhibere remediuz siue alienis siue nostris. ad hoc vt securius remedium adhibeatur debet presupponi quod deterius est. quia remedium quod est efficax contra maius malum multo magis erit cōtra minus. Et sic bon⁹ nesciens si adhuc vere penituerit cōmissis iudicans p̄ presuppositionē ac si nō penituerit sufficienter. iterum pluries volet. iuxta illud

Capitulū Octauū.

Job.ix. Verebar oīa opa mea. Et vidēs pſonaz ignotā vel procliuā ad malū tollā añ eū qđ poſſet furari vel vñ poſſet male agere nō iudicādo illū malū determiare ſ̄ preſupponēdo q̄ eē poſſet ſibi ⁊ mibi puideo. Scōm aliū modū. ſ. determinatiōis. ſic dubia in meliozē ptē ſunt interpretāda. Quātū ad tertiū p̄b̄ iudiciū leviū bō ſeipm. Nā vt dicit Aug. de occultis alieni cordis temere iudicare pēm eſt. Jn q. n. aliū iudicas ait apl̄s ad Ro. ij. teipm ꝯdēnas. i. tibi noces cōmittendo pēm. vñ punieris. Quātū. n. hoc diſpliceat deo oſtdēt p̄ punitionē. Legit. n. in vitaſpatrū. q̄ cū duo germani ſimul in heremo habitarent ad ſeruiendū deo ad tantā puritatē mētiſq̄ pfectionē venerant vt ad placitū ſuū viverent alter alteri⁹ grām p̄ ſplendozē quendā extra refulgentez ſup̄ eos. Accidit vt die quadam irent ad viſitandū p̄res p̄ heremū ⁊ cū minoz ex bis videret vnū ex illis p̄ribus comedentē feria in hora tertia iudicauit illuz tranſgreſſorem ieiunij. qđ tūc habebat vt p̄ceptū. Reuerſus igit̄ ad cellulā ꝓpriā cū maioz ozans optaret videre ſplendozē ſolitū ſup̄ frēm minozē nil videre potuit ꝓpter qđ vocauit euz ⁊ ſciſcitatus eſt ſi in aliquē eū ꝺſcīa remorderet. naz mirabat q̄ nō videbat lucē ſup̄ eū vt pri⁹. Ille vero diligēter ꝑſcrutans ꝺſciam ſuā de nullo inq̄t recolo niſi q̄ videſ talē p̄rez comedere añ horā male ſuſpicatus ſum de eo. qđ intelligēſ maior illud temerariū iudiciū fuiſſe cām illi⁹ ſubtractōis gr̄e. iuſtam. n. cām potuit hr̄e ille ſoluēdi ieiunium. et ſic nō peccare. pnām egit cū eo. ⁊ redijt ad lucez priſtinā. Item in vitaſpatrū cuz duo frēs ſatis iuuenes ⁊ apparentes diſcurrerēt predicādo verbum dei accеſſiſſent ad quādaz deuotiſſimā mulierem. audita fama ſanctitatis ſue. poſt diuina colloquia cōmendantes ſe oꝛōibus ſuis abierūt Illa vero videns illos ita iuuenes cepit ſuſpicari ⁊ hēſitare de puritate ⁊ bonitate illoꝝ q̄ſi ñ poſſent in tanto diſcurſu puritatem ſeruare. ꝓpter qđ cum oꝛōi ſe dediſſet ꝑ ſpacium tpis ſentiēs ſe aridam ⁊ nō guſtare ſolitam dulcedinez. cum miraretur ⁊ pie ꝙqueretur de tanta ariditate. demum apparuit ſibi beata Maria dure arguens eam de temeraria ſuſpitione cōtra fratres ſuos dicens q̄ eſſet ſufficiens in mundo ꝙuerſantes ꝓſeruare eos ⁊ q̄ ꝓterea illa dulcedine priuata fuerat. Sup̄ quo penitenſ de temerario iudicio eos in veneratione habuit. Exemplū etiā de heremita qui iudicabat Gregoriū in papatu delicioꝛi quomō ſibi fuit declaratum.

Quātū ad ſecundum .§.ii.

dum principale. ſ. iudiciuz quo iudicat deus temerarie ab bōe. Sciendū q̄ temerarie iudicāt de deo qui in paſſiōe poſiti arbitrant deū nō eſſe iuſtum vt illi qui dicebāt prouerbiū illud. Patres noſtri comedebāt vuā acerbam ⁊ dētes filioꝝ obſtupeſcūt. i. ſunt alligati. vt vulgariter dicitur. i. patres noſtri peccauerūt ⁊ nos portauimus penā pro eis Ezech. xviij. qđ eſſe falſum oñdit dñs dicens. Filius nō portabit iniquitatem patris. i. nō luet penā pro eo. nec pater iniquitatem filij ſ̄ vnuſquiſq̄ in iniq̄tate ſua morietur. qđ verū eſt quo ad penā tangentē aīam ſeu in alia vita. Nam pena tp̄alis ꝑm iuſticiā diuinā ⁊ humanā punitur vnus pro alio ex cauſa varia. Judiciū añt temerariū eſt quo arbitrant aliquid deū nō parcere penitentibꝰ qñ graue eſt peccatum qđ falſum eſſe oñdit p̄s. l. dicēs. Tibi ſoli peccaui ⁊ malū coraz te feci vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis ⁊ vincas cū iudicaris. Que locutio obſcura eſt ⁊ iō exponēda. Eſt igitur vnus intellectus ꝑm. b. Tho. poſt glo. ſup̄ eplaz Ro. iij. vbi ponitur hec autoritas ſic. Ego peccaui tibi ſoli. i. q̄ rex ſum nō habens ſuperiorem boiem qui me puniat de adulterio ⁊ homicidio cōmiſſo. i. tibi deo reſeruatur peccatuz meum puniendum. malum coraz te feci. i. ſciente ⁊ ſi alij ignorauerint. vel coraz te. i. cito a te reſpect⁹ oculo miſericordie tue ad te ꝙuerſus. ab hoc ergo peccato munda me. quia cognoſco. i. doleo ⁊ peniteo qđ ſuperba perierat ⁊ hoc vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis ⁊ vincas cū iudicaris. i. ex hoc ſequet̄ hoc bonuz. q̄ iuſtificaberis. i. iuſtus manifeſtaberis id eſt verax in ſermonibꝰ tuis in quibꝰ veniā ꝑmittis peccatoribꝰ ꝙuerſis nō ſolum illo ſermone Ezech. xviij. Peccator in quacūq̄ hora conuerſus fuerit ꝛc. q̄ hmōi verba p̄s. pri⁹ fuerunt dicta añ verba Ezech. Vz etiā illo ꝓmone q̄ dr Leui. xxvi. Orabūt ꝑ impietatibꝰ ſuis ⁊ recordabor federis mei. Et Deu. xxx. Si duct⁹ penitudine reuerſus fueris ad deū reducet te dñs deus tu⁹ ⁊ miſerebit tui ⁊ vincas. i. vinces opīoez hoīm falſo eſtimantiū cū iudicaris ab eis. i. eſtimaris q̄ nō p̄ces p̄tm Dauid vel alij⁹ petōribus ita q̄ li vt hic tenet̄ conſecutiue nō cauſatiue Alius ſenſus ē vt li vt referat̄ nō ad illud mūda me ſ̄ illud tibi ſoli peccaui conſecutiue tñ nō cauſatiue ⁊ eſt ſenſus. ij. Re. xij. Ego peccaui tibi vt iuſtificeris in ꝓmonibꝰ tuis. i. ex peccato meo cōſecutum eſt q̄ tu apparēs iuſtus. i. fidel ⁊ verax in tuis ſermonibꝰ. i. ꝓmiſſionibꝰ non frangens ipa ⁊ ꝛotrafaciens ꝓpter p̄tm meū vel alioꝝ promiſerat. n. deꝰ Dauid q̄ regnū ſuū ſtabiliret in eternū. ij. Re. vij. cū. ꝓmiſſio erat implenda ꝑ incarnationē xp̄i ſed a quibuſdam dicebat̄ q̄ propter peccatū Dauid nō eſſet deus illā obſeruaturus. ſed q̄ talis ꝓphia erat ꝓphia nō cōminationiſ cū mutari poteſt. ſi humana merita mutāt̄ ꝓm illud Jeremie. viij. Repente loquar aduerſus gentem. quia ad illa reſpicit ſed erat pro

pbia predestinatiõis fm quã predicit aliqd ẽsi oĩbus modis implendũ. Et iõ si factũ nõ fuisset qđ ꝓmissum est Dauid ꝓiudicaret diuĩe iusticie. i. veritati. ꝛ nõ appareret dei veraꝛ ꝛ fidel in ꝓmissis oĩnode implẽdis. Sz implẽdo ꝓmissuz illud etiã peccãte Dauid apparet iust⁹. i. veraꝛ i suis sermonibꝫ ꝓmissoꝛibꝫ. ꝛ vincit opioem falsam q̃ iudicaꝛ mutabilis. ꝛ nõ fidelis in promissis. Et hec ẽ expositio scda ad ꝓpositũ apli ibi inducta. Alie expositiões dimittant. Item iudicant alij deũ temerarie eo. s. qꝛ affligat bonos. et nõ premiet bꝫ. de qbus dr Malach. iij. Diristis vanus ẽ qui seruit deo. ꝛ qđ emolumentuz recipim⁹. qꝛ mãdatis ei⁹ obediuim⁹. Sz hoc eẽ falsum ꝛ temerariũ iudiciũ oĩdit i ꝑe dicẽs Iere. Quid vultis mecũ in iudicio ꝓtẽdere? Omnes vos reliquistis me. vñ quilibet merek gebẽnaz solũ ꝓpter originale ꝛ alias penas ꝛ ideo null⁹ potest conqueri Iere. iij. Justus quidem tu es domine. dis. iij. Quid ergo.

Quãtum ad ter .§. III

tium principale. s. iudicãdo de seipso temerarie dicit i. Cor. xi. Si nosmetipos iudicarem⁹ nõ vtiqꝫ a dño iudicaremur. In iudicio hoc ꝓprio Primo oꝛ fieri diligentẽ examinatiõem ꝛ de bꝫ intelligit auctas. Scõo redargutionẽ ꝛ punitiõez in se de manifestis ꝛ hoc qlibz. iuxta illd ps. cviij Feci iudiciũ ꝛ iusticiã. Tercio põt fieri absolutio vt. s. qs ꝑ certo reputet se innocentem ꝛ sine mortali. ꝛ hoc nulli licet. Et de hoc apls. i. ad Corin. iiij. Neqꝫ meipm iudico. bꝫ Tho. sup epl̃as. Sciendũ igit qꝫ tale iudiciũ est temerariũ qñ qs estimat certitudinaliter eẽ se deo gratũ ꝛ virtuosum. qꝛ eũ nõ remoꝛdet ꝓscia de mortali. vñ ab hoc iudicio cauet sibi apls dicẽs. i. ad Cori. iiij. Neqꝫ meipum iudico. i. innocentez ꝑ certo me nõ estimo. Cui⁹ rõem assignãs subdit. Nihil mibi ꝓscius sum. i. nõ hẽo ꝓsciam alicui⁹ peccati mortalis & nõ in hoc iustificaꝛ⁹ sum. i. non sufficit ad hoc qꝫ me iustũ vere ꝓnunciẽ. qꝛ põt aliq̃ pẽta ĩ me eẽ q̃ me latẽt. iuxta illud ps. xviij delicta qs intelligit. Sz hoc. s. certitudo iudicij de corde alicui⁹ reseruak soli deo. ꝓpterea subdit. Qui aũt iudicat me dñs est. fm illud puer. xvi Spiritũ ponderatoꝛ ẽ dñs. Nã de hoie dr etiã quo ad seipm. Nemo scit sez ꝑ certitudinẽ vtꝫ odio vel amoꝛe. s. dei sit dign⁹. Eccles. ix. Quãuis n. qs videat se agere virtuosa opa ꝛ frequẽter ꝛ delectabiliter ꝛ ꝓmpte q̃ ad debitũ finẽ. qđ est signũ habit⁹ generati. tñ qꝛ actus virtutũ acquisitaꝫ sunt oĩno sil̃es actibꝫ virtutũ infusarũ nõ põt quis scire vtꝫ talis actꝰ bonus ꝓcedat a virtute precise acq̃sita in ipo q̃ nõ sufficit ad salutem aut a virtute infusa necessaria ad salutez que est ex gra. Scõo est temerariũ iudiciũ dũ seipoc̃ estimat sibi licere iudicare de cũctis reputans se spũalẽ. ꝑ eo qđ dicit apls. i. ad Cor. ij Spũalis oĩa iudicat ꝛ ipe a nemie iudicak. Temerariũ est. n. ꝛ ꝓsumptuosum vt qs reputet se spũalez. Nã fm Tho. sup dicta aũcte de spũalis cuius spũs illustrak fm intellectũ ꝛ inflammak fm affectũ a spũsancto. qđ scirj ꝑ certo non põt. Nec intelligik illud apli qꝫ talis spũalis iudicꝫ oĩa facta hoĩm etiã dubia. & qđ singulis que pnent ad salutẽ rectũ iudiciũ habet vtrũ. s. hoc sit bonum vel malũ. Nã vt dicit. i. Ethicoꝝ. Unusquisqꝫ bene iudicat q̃ cognoscit. ꝛ bonũ est optimus iudex sicut medic⁹ de medicinalibꝫ. ꝛ sicut pere virtuosus de moribꝫ qui sint boni vel mali Qui aũt nõ est spũalis mõ⁹ ꝓdicto nõ põt bene iudicare de hmõi. Et iõ subdit qꝫ ipe spũalis et a nemine. i. ab hoĩe nõ spũali nõ iudicak. Põ aũt intelligendũ est tanqꝫ a supiori suo non possit iudicari sicut aliq̃. Tercio est iudiciũ temerariũ qñ quis estimat nõ curandũ, quicqd iudicent vel suspicenk hoies de eo bonũ vel maluz ꝑ eo. qđ ait apls. i. Corin. iiij. Mihi aũtẽ pro minimo est vt a vobis iudicer vtꝫ. s. fim fidelis ꝛ idoneus mĩster xpi aut ab hũano die. i. ab humano intellectu quocunqꝫ vel in pñti ipe fm glo. Temerarium est hoc. Nam dicit Eccle. xli. Cura habe de bono hoĩe. ꝛ Aug⁹. Qui negligit famam suã nimis crudelis est. xi. q. iij. Nõ sunt audiendi. Et g̃ dicit. b. Tho. sup epistolas i dicto passu de iudicio aliorꝫ hominũ erga se dupliciter curari ꝓtingit seu curã habere. Uno modo q̃ntum ad alios qui ex eoꝝ bono opere edificant ꝛ malo scandalizantur. ꝛ sic boni non pro minimo sed ꝑ magno habent ab hominibꝫ iudicari. cum dñs dicat Matth. v. Videant opa vestra bona ꝛ glorificent patrem vestrum. Alio mõ q̃ntũ ad seipos. ꝛ sic nõ multum curant. qꝛ nec gloriã temporalem ꝓcupiscunt. iuxta illud Isa. li Nolite timere obprobrium hominũ. Et hoc est quod ait apostolus. Mihi autẽ. i. quãtum ad me pertinet pro minimo dicit. quia fama inter minima bona cõputatur. i. inter tpalia. Quarto iudicium temerarium est vt aliquis estimet iudiciũ suum in agẽdis infallibile. ꝛ alios idem tenere sentire. cũ dicat Aug⁹. de conse. di. iij. In vna ꝛ eadem re tot fere sententie quot homies. Et apostolus ad Ro. xiij. Alius iudicat inter diem. i. aliqua die abstinendum ꝛ aliqua non fm conuentiam legis. Alius iudicat omnem diem sez habendum indifferenter ad abstinendum vel ñ abstinendum. Et intelligitur de illis legalibus ꝓpter de quoruz obseruatione erat varia opinio inter iudeos conuersos vel etiam de illis abstinentijs q̃ licite põt seruari oĩ die vt nõ comedere carnes ꝛ hmõi. Et subdit apls. Unusqꝫqꝫ in suo sensu abũdz. i. liber sit ad seqndũ qđ sibi vi-

Capitulū Nonū.

qđ intelligitur ſm Tho. ibidē de indifferentibꝫ nō de bis q̄ de ſe mala ſunt. Juſtū ḡ iudiciuꝫ iudicate ait xp̄s Jo. vij. ſm q̄ fecit p̄s. cxviij. dicēs Feci iudiciū ⁊ iuſticiā. i. iuſtum iudicium.

Capitulum nonum de ingratitudine. ⁊ ibi de multis beneficijs a deo nobis conceſſis de quibꝫ homo deber eſſe gratus deo.

Quia prima ⁊ ſecū

da ſpecies ſuꝑbie quibꝫ homo bona a deo accepta ab eo nō recognoſcit. ꝫ ſibi attribuit vel meritis ſuis aſcribi ad ingratitudinē ꝑtinet ſm Tho. iō videndū eſt de ipa in gratitudine. Poteſt aūt ſic deſcribi. Ingratitudo eſt vicium quo beneficiatus nō retribuit bñfactori qđ debet. Pro cui⁹ declaratiōe eſt ſciendū q̄ duplex eſt debitū. Unum. ſ. legale ad qđ. ſ. q̄s lege aſtringitur ⁊ ad hoc reddendū inducit iuſtitia virtus cardinalis. Aliud eſt debitum morale. ad qđ. ſ. quis inducit ex honeſtate virtutis ⁊ hoc reddit gratia ſeu gratitudo reſpectu beneficij accepti ab alio q̄ eſt virtus ſpecialis ꝑs annexa iuſtitie. Et q̄ ex hoc aliqđ eſt peccatū q̄ repugnat ſeu contrariatur virtuti iō ingratitudo que nō reddit qđ debet benefactori cū contrarietate gratitudinis eſt peccatū ſemp ſm. be. Tho. ſe. ſe. q. cvij. arti. i. Unde ⁊ ap̄ls ij. ad Thimo. iij. ingratitudinē connumerat inter alia peccata cū dicit. Erunt hoīes ſeipſos amātes. parentibꝫ nō obedientes ingrati ⁊c. Nec pōt ſe aliquis excuſare a vicio ingratitudinis ex impotētia. q̄. ſ. nō pōt recōpenſare beneficium. q̄ ad debitū gratitudinis reddendum magis attenditur voluntas q̄z opus. vnde Deus. in de beneficijs dicit q̄ beneficium nō in eo q̄ fit aut datur conſiſtit. ſed magis in dantis aut facientis animo. ⁊ ideo ſufficit voluntas recōpenſandi cū deeſt facultas. Procedit ſiquidē debitum gratitudinis ex debito amoris a quo nullus deber velle abſolui ſm illud Ro. xiij. Nemini quicq̄ debeatis niſi vt inuicē diligatis. ⁊ attenditur ibi equalitas voluntatū vt. ſ. ſicut ex promptitudine voluntatis beneficus aliquid exhibuit ad qđ non tenebat. ita ⁊ ille qui ſuſcepit beneficiū aliquid ſupra debitum recōpenſat vel habeat voluntatem recōpenſandi ſi non pōt effectu recompenſare. Nec etiā ex obliuione pōt quis excuſari ab ingratitudine niſi illa ꝓcederet ex naturali defectu que nō ſubiacet voluntati. non autē ex illa q̄ ꝓuenit ex negligentia. Nam vt dicit Deus. i. iij. de beneficijs. Apparet illū nō ſepe de reddendo cogitaſſe cui obrepſit obliuio. Unde de illo antiq̄ populo ingrato dicitur in p̄s. cv. Obliti ſunt deum qui ſaluauit eos qui fecit magnalia in egypto mirabilia in terra Cham. terribilia in mari rubro. ⁊ dixit vt diſperderet eos. vbi ponit p̄s. illorum ingratitudinē q̄ obliti ſunt deum nō ſolum in hoc. quia nō dilexerūt nec laudauerunt deum benefactorem nec aliquid in eius obſequium fecerunt. ꝫ graviter offenderunt adorantes vitulum aureū pro deo ⁊ querentes de eo. ⁊ q̄ ſunt indignati ꝓtra eum. Deinde in breui deſcribit beneficiorū a dño collatorum multitudinem ibi. qui ſaluauit eos ⁊c. Saluauit eoꝝ patres tpe famis in egypto. poſtea fecit magnalia in egypto copioſiſſime multiplicādo eos flagellando egyptios multipliciter terribilia in mari rubro eos p̄ medium ſicci maris perducendo et Pharaonem cū exercitu ingreſſuꝫ in aquis ſubmergendo. mirabilia in terra Cham p̄ deſertuꝫ deducendo cū paſtu mānē de celo. ⁊ terrā Cham in terram ꝓmiſſionis ipis habitatoribus extinctis eis in poſſeſſionē ꝓcedendo. Tercio ſubdit ingratitudinis punitionē ibi. dixit vt diſperderet eos voluit quidē eos delere ꝓ illa ingratitudine qua adorauerūt vitulū aureū. Sed Moiſe oꝝante placatus factꝰ eſt ſuſpendi ſniam. Et cum pluries idolatraſſent ⁊ multis modis deum offendiſſent ꝓpter qđ dati ſunt in ſeruitutē plurib⁹ vicibꝫ ſub diuerſis tyrānis in li. Judicū. ⁊ Regū. ⁊ cū clamātes ad dñm cōpuncti ad deū reuerterent deus liberaſſet eos de neceſſitatibus ſuis. demū addentes ſummā ingratitudinē videlicet in occiſione crudeliſſima vnigeniti filij dei diſperſit eos p̄ vniuerſum in ſeruos ⁊ ancillas deſtructa vſq̄ ad fundamenta ciuitate Jheruſalem innumerabilibꝫ perſonis mortuis gladio peſte ⁊ fame ex illis ab exercitibꝫ Titi ⁊ Veſpaſioni. ⁊ victis infidelitatis ⁊ aliis debitos ad eternā dānationē deducit. Et q̄ oīa in figuram contingebant illis. Facta ſunt autē ꝓpter nos ait ap̄ls. i. ad Cor. x. Fuit. n. iſte ꝑ̄ls figuratiꝰ populi xp̄iani. Ita demū eueniet xp̄ianis ⁊ peiora ſi ingrati fuerint inuēti. Saluauit. n. eos peccatis eoꝝ p̄ paſſionem ſuam. Fecit magnalia in egypto tenebroſa mundi. q̄ magna documēta doctorum. magnas cōuerſiones populorum. magna exempla p̄fecte vite ſanctorum. fecit mirabilia in terrā Cham in terraꝫ eccleſie mirabilia miraculorum. mirabilia ſacramēt̄oꝝ ⁊ inter ea precipuum euchariſtie. terribilia in mari rubro. q̄ proſtrationes diaboli ⁊ omniū peccatorū iterum in mari penitentie ⁊ lachrymarū. et in mari rubro effuſionis ſanguinis martyrum gloriooſorum. Unde timere habent. ne ſi inueniantur ingrati diſpergantur ⁊ temporaliter dati in captiuitatem aliorum ⁊ ſpiritualiter in cruciatum demoniorum ⁊c.

Eſt aūt ingratitu .ꝯ.i.

do ſpeciale peccatū. Quāuis. n. ſm Tho. ſe. ſe. q. cvij. arti. ij. in q̄libet pēto ſit materialis ingratitudo ad deū inq̄ntum. ſ. facit homo aliquid qđ pōt

ad ingratitudinẽ ptinere q̃ summ⁹ benefactorẽ nobis. ⁊ tũc est substãria aggrauans peccatũ. tñ formaliter ingratitudo est qñ actualiter beneficium ꝓtemnit. Sicut. n. gratitudo est ſpecial' virtus habens diuersos gradus. quoꝝ Primus ẽ q̃ beneficiũ recognoscat. Scõus q̃ grãs ⁊ laudes agat. Tercius q̃ retribuat pro loco ⁊ tpe ſm suam facultatẽ. Ira ingratitudo q̃ ei opponit' vt patet ex ipo noie. Nam ingratitudo dr quasi nõ gratitudo. est ſpeciale peccatũ bñs diuersos gradus. Et q̃ qõ est vltimum in generatiõe. est primum in resolutiõe. Ideo prim⁹ gradus ingratitudinis ẽ vt homo. bñficiũ nõ retribuat ſm q̃ recepit. Scõs est qõ dissimulet. i. nõ laudet nec grãs agat. Tercius ẽ q̃ nõ recognoscat siue per oblionẽ siue p̃ quẽcunq; aliũ modũ. Et q̃ in negatiõe intelligit' affirmatio opposita. Ideo ad primũ gradũ ingratitudinis ptinet q̃ aliq̃s retribuat mala p̃ bonis. Ad scõm q̃ beneficiũ vituperet. Ad terciũ q̃ quasi maleficiũ reputet in mente sua ipm beneficiũ. vnde Sen̄. in tercio de beneficijs. Ingratus est qui dissimulat. magis ingrat⁹ qui nõ reddit. ingratissimus qui est oblitus. Est aũt ſm Tho. vbi supꝝ q̃q; mortale q̃q; veniale peccatũ ingratitudinis. Dicit'. n. q̃s ingratus dupliciter vt dictũ est. Vno mõ p̃ solã omissionẽ. puta q̃ nõ recognoscit vel nõ retribuit vices p̃ beneficio accepto. Et hoc nõ est ſp mortale q̃ debitũ gratitudinis est vt hõ etiaz aliq̃d specialiter tribuat ad qõ nõ tenet'. Et iõ si illud ꝓtermittit nõ peccat mortaliter. Est tñ peccatuz veniale q̃ hoc nõ ꝓuenit nisi ex negligẽti a q̃daz aut ex q̃dam indispositiõe hois ad virtutẽ. Potest tñ contingere q̃ talis ingratitudo sit etiam mortale peccatũ. vel ꝓpter interiorẽ ꝓemptũ. vl' ꝓpter q̃ditiones eius qõ subtrahit benefactori a benefacto qõ ex necessitate debet' siue simpliciter siue in aliq̃ casu necessitatis sicut si q̃s prẽmium qui posit deũ est maxim⁹ benefactor filij cum ab eo receperit esse. ꝓtemneret recognoscere vt patrem suũ ꝓpter vilitatẽ q̃ditiõis. vel debilitatez sensus vel tenuitatẽ substantie ⁊ hmõi. Aut etiam nõ subueniret ei in magnis necessitatibꝫ suis cũ posset. vl' nõ laudaret eũ in q̃ laudãdus est p̃cipue cũ ex tali omissiõe laudatiõis sequit' eius vituperiũ vel infamia ip̃i⁹ p̃tis. Et idẽ videt' de aliis q̃ magna beneficia ꝓtulissent. Scõo mõ dr quis ingrat⁹ qz nõ solũ p̃termittit iplere gratitudinis debitũ ꝫ etiã ꝓtrariũ agit. Et ꝫ etiã ſm cõditionẽ eius qõ agit' q̃q; est peccatum mortale q̃q; veniale. puta si q̃s deũ summũ oĩm benefactorem q̃si odiat seu p̃ nihilo habeat. vel ꝓtẽnat q̃ eũ fecerit in hũc mundũ venire ⁊ esse qõ solz accidere cũ quis ẽ tribulationibꝫ angustijs ⁊ tẽtationibꝫ pressus. vl' nõ bz bona q̃ in alijs cernit vilificans beneficia dei sibi ꝓcessa. vtiq; hoc ẽ peccatũ mortale q̃n ſm deliberationẽ rõnis euenit. Secus si ſm motuz sensualitatis. Multo magis etiã si ipa dei bñficia vituperaret sibi collata. l' blasphemaret eũ qui in mundũ fecit eũ venire. ⁊ q̃ nil ab eo habuit nisi mala ⁊ hmõi. Adhuc aũt grauiꝰ si aliq̃s faceret iniuriã dei. vt p̃sequẽtes seruos dei ⁊ hm̄. Et si ir qui parẽtes exprobraret ⁊ ꝓtumelijs afficeret aut verberaret. aut alias p̃sonas multũ benefactrices. tal' ingratitudo eẽt mortale alias veniale. De ingratitudie magna ppli dei loquẽs Moises. Deu. xxxij. ait. Incrassatus est dilect⁹ ⁊ recalcitrauit. incrassat⁹ impinguat⁹ dilatat⁹. dereliquit deũ factorez suũ. et recessit a deo salutari suo. incrassat⁹. s. in naturalibus bonis collatis sibi. impinguat⁹ in spũalibus. dilatat⁹ in tpalibꝫ. recalcitrauit offendendo ope. dereliq̃t deũ nõ recognoscendo bñficia ⁊ recessit a deo nõ agẽdo grãs ei. nõ laudãdo ipm ꝫ idola. Cũ aũt ingratitudo ẽ veniale tal' ingratitudo nõ est ꝓtra charitatẽ ꝫ preter. qz nõ tollit habitũ charitatis ꝫ excludit aliquẽ actũ eius. vt feruorez. ⁊ q̃z uis in q̃libet veniali peccato sit ibi aliquid ingratitudis in q̃ntũ. s. peccatuz veniale tollit aliquẽ actũ virtutis p̃ quẽ homo obsequitur deo. nõ est tñ ibi perfecta rõ ingratitudinis. Cũ aũt ingratitudo est mortale difficiliter põt repiri nisi mixta cũ materijs aliorꝫ pcõrꝫ. Nam si quis nõ recognoscat vel ꝓtemnat dei beneficia in se. erit ibi cõiter accidia vel inuidia. Et si iniuriaꝫ parentibꝫ vel alijs benefactoribꝫ verbo. erit ibi cõtumelia. vel blasphemia dei aliq̃d aliud. Et si facto erit ibi furtũ vl' impietas vel lesio corporalis ⁊ hmõi. Cuz aũt quis hoc solũ faciat vt ipm beneficiũ notabile vituꝑet ⁊ vilificet vel cõtemnat forte solũ ibi ingratitudo erit. Et vt dic̃ Tho. vbi supꝝ. nihil phibet formalẽ rõem alicuius specialis peccati in pluribꝫ generibus peccatorꝝ materialiter inueniri. Et ſm hoc in multis generibus pcõrꝝ inuenit' rõ ingratitudis. Notandum etiã ſm Tho. vbi supra q̃ ille q̃ ignorat beneficiũ non est ingratus si beneficiũ non recõpenset dũmodo sit paratus recõpensare si nosc̃. Est autẽ laudabile vt ille cui pũdetur seu daf beneficiuz ignoret dupliciter. Primo mõ ꝓpter inanis glie vitatõem. sic̃. b. Nicolaus fecit cum proficiens occulte aurũ in domo cõuicini pauperis humanũ fauorẽ vitare voluit. Alio mõ Sen̄ in scõo de beneficijs cũ dixisset q̃ hoc bñficij lex ẽ q̃ alter s. dans statim dr obliuisci dati. Alter. s. recipiens memor esse accepti q̃si se declarans in septimo eiusdem libri dicit. Errat si quis estimat cũ dicim⁹ qui beneficium dedit obliuisci excutere nos illi memoria rei p̃sertim honestissime. Cum ergo dicimus meminisse nõ dr. hoc volum⁹ intelligi predicare nõ debet nec iactare. Scõo est laudabile vt ignoret beneficiũ. qz in loco p̃po amplius

bñficium facit q̄ cōsulit verecūdie ei⁹ qui bñficium accipit. vñ Sen. dicit in eo. li. q̄ interdū fallēdus est qui iuuat vt hēat nec a q̄ accepit sciat.

Grauitas huius .§. II.

peccati ingratitudis magna est, ꝓpter qđ ꝑs. ciȝ. ercitat se ad gratitudinē exhibendā dicēs. Bene dic aīa mea dño. Scđo, puocat se ad ingratitudinem fugiēdā dicēs. Noli obliuisci oēs ētributiones eius. i. bñficia eius. Appellat aūt bñficia retributōes. q̄ facientibꝫ nobis mala, ꝑ mal' deus retribuit bona. iō noli obliuisci quia hoc ꝑtinet ad ingratitudinē. ⁊ vt magis euitet ingratitudinē enumerat bñficiorum reuerendā multitudinē ibi. qui ꝓpiciat' oībꝫ iniquitatibꝫ tuis ⁊c. Ipa aūt grauitas huius peccati oñditur ex quatuor que ex ea sequuntur.

Primo cessa bona auferunt
Scđo dimissa peccata reuertunt
Tercio grauissima mala oriunt
Quarto ꝓmissa bñficia subtrahunt

Quātuz ad ꝓi .§. III

mū dicit Aug. Qđ deus dederat gratis abstulit ingratis. Cū saluator dixit iudeis ingratis post ꝙ posuit ꝑabolā vinee plātate ⁊ locate agricolis vbi oñditur ingratitudo illoꝝ. Iō auferā a vobis regnū dei ꝓpter expositōem lr̄alem ꝑabole videlicet de illo ꝓp̄lo iudeoꝝ qui vt vinea plātatus a deo. i. positus in terra ꝓmissionis cum torcular legis que timore ꝺmebat. i. retrahebat a mal'. ⁊ sepe, s. custodie angelice ⁊ turrim templi noīatissimi in culto dīno locatus. i. deditus fuit ītuam principibꝫ sacerdotū vt deo faceret fructificare ꝑ bona opa. Et ad sollicitandū hoc misit diuersis tpibꝫ plures nūcios i. ꝓphetas. Qȝ illi vt ingrati occiderūt ꝓphetas. ⁊ demū filium dei patris qui vineā plātauerat ⁊ locauerat ꝓpter quā ingratitudinē ablatū est regnū dī. i. regimē fidelis ꝓp̄li ab eis ⁊ intellectus verus scripturarum Nichilominus ꝑabola sensum moralē. Vinea enī designat aīam q̄libet que a deo plantat' in creatōe, in qua ponit torcular remorsus conscientie rōis ex qua possit videndo distinguere amicos ab inimicis sepe circūdat', s. custodia angelica que vndiq̄ custodit. locat colonis. s. appetitui intellectiuo ⁊ sensitiuo. vites in ea sunt inclinatōes ad virtutes, vel qđ plus est hītus virtutū q̄ infūdunt' in baptismo. Ex fructuū appropinquat cuz incipit hēre vsu m liberi arbitrij, q̄ dī in honorē dei fructus ꝓducere bonoruz optimū mittit deus nūcios suos. i. bonas inspirationes ⁊ instinctus mētales ad bñfaciēdū vel documenta ꝺdicatoꝝ ⁊ alioꝝ. Qȝ vt ingratus istos mortificat ⁊ ꝓtēnit. Demū ipe dei filius ī sacro altaris venit ad eū, sed vel nō recipit vel ēceptuz eiecit extra se ⁊ crucifigit malis opibꝫ suis scđm illud qđ ait ap̄s ad hebre. vi. de prauis ꝛp̄icolis Rursus crucifigētes dei filiū in semet ipis ⁊ oñtui hñtes. Quid g̃ facit dñs his ingratis. Aufert ab eis regnū dei illud vicz de quo ait ap̄lus Ro. xiij. Regnū dei ñ est esca ⁊ potus, sed iusticia pax ⁊ gaudiū cū spū scō. Justicia aūt ē omīs virtus fm ꝓbm. De hac ingratitudie ꝙquerens dñs sub noīe vinee qūo ꝑ ipm auferunt' bona spūalia dī. Isa. v. Vinea facta est dilecto meo ⁊ sepiuit. ⁊ lapides elegit ex ea. s. ad faciēdū materiā, ꝑ custodiēda ipa. Lapides sunt partes solidi virtute qui custodiūt aīas. ⁊ plātauit vineaz electā. i. vites ꝑcipuas ⁊ edificauit turrim ⁊ torcular extruxit in ea exposita sunt supra. Et expectauit vt faceret vuas ⁊ fecit labruscas. Que fūt opa vere virtuosa. labruscе sunt opa que hñt apparentiā boni. Et subdit de hac ingratitudie loquēs ⁊ cōquerēs. Quid vltra debui facere vinee ⁊ nō feci. Et nūc oñdam quid faciā vinee mee. Auferā sepem. i. subtrahā custodiā. s. sollicitatoz angeli custodiētis, diripiā maceriā. i. prēs removendo. ponā eā desertā subtrahēdo grām nō putabit' ā ꝓlatis ꝙ repḧensionē superfluoꝝ nec fodietur ꝙ contritōem ⁊ confessionē. Ascendēt spine maloꝝ desideriorū sup eam ⁊ nubibꝫ mandabo ne pluāt sup eam. i. verbum subtrahā ꝙpunctōnis a ꝺdicatoribꝫ ⁊c. Ad hoc etiā facit qđ ait Hiero. in li. Judi. Deus qui videt in abscondito prospiciens mētem ⁊ aīos vicijs ⁊ passionibꝫ seruientes in corde eius se nō diligi, sed aut auariciā aut libidinē aut iactātiā. discedit a mēte eius. s. subtrahendo grām. ⁊ relinquit domū eius vacuam. s. virtutibꝫ. ri. q. iij. Judi. Primi pentes q̄ repleti oībꝫ bonis naturalibꝫ. ⁊ spūalibꝫ oīum virtutū ⁊ tpalibꝫ ingrati fuerūt deo adherentes aduersario eius ⁊ mādatū trāsgredientes omibꝫ virtutibꝫ expoliati sunt. Ingratus eñ extitit inquit Aug qui plenus virtutibꝫ deū oīno non timuit. de peni. di. vi.

Quantum ad .§. IIII

scđm ꝓpter ingratitudinē pctā dimissa redeunt vñ dñs in ꝑabola de suo debitore decē miliuz talentoꝝ qui vt ingratus noluit misereri cōseruo suo ꝑ quo debito cētū denarioꝝ ob amoreꝫ dñi sui qui sibi remiserat. x. milia talēta, irat' ipe dñs ꝙra eū tradidit eū tortoribꝫ quousq̄ redderet vniuersum debitū Mat. xviij. Ubi dicit Raba. Cōsiderādū est q̄ dicit vniuersum debitū q̄ nō solū pctā que hō egit p̄ baptismū imputabunt' ei ad penā. ß etiā originalia q̄ ei ī baptismo dimissa erāt. Aūo aūt pctā dimissa ꝑ pniaz ul' baptismū ꝓ recidiuū sequēs dicunt' redire ꝓpter ingratitudinē ꝺ bñficio ꝓcepte remissiōis tractat' diffuse ß materia de pe. di. nij. in pn̄i. tā in rem q̄z in

glo. Et in. nū. sñiaꝝ. vi. xxij. p to. ꝛ. b. Tho. i scripto qui demū post alias opiones determinando dicit ꝙ pcā dimissa realr nūq̄ redeūt ad aiam. nec quo ad culpā nec quo ad penā vt. s. p oīous dimissis sustineat penā sicut nūq̄ fuissent dimissa. Nec etiā sequēs culpa recidiui ē tāte grauitatis sicut oīa dimissa pcā sit. nec etiā digna tanta pena q̄tā merebant oīa illa. sz redire dr̄ fm quid ñ simplr. i. fm quēdā effectū aggrauatiōis ꝓpter illā circūstātiā ingratitudis. hz ei illa culpa recidiui quāda maiorē grauitatē ꝓpter illam ingratitudinē. quā grauitatē nō hēret qui bñficiū illud ñ pcepisset. sicut etiā ille qui recepisset magnū bñficiū a dño suo tpali sup. excess n ppetrato ctra eū sibi relato vtiq̄ maiori pena dignus est q̄z si ñ recepisset tātū bñficiū. Et hoc idez confirmat Gratia. de pe. di. nū. §. vez dicens. Illa pcā dimissa redire dr̄. qz quisq̄ post acceptam remissionē ad vomitū redierit. tāto grauius puniet̄ q̄to de benignitate dei abusus singulor̄ remissionē accepte ingratus extitit. hec ibi. Unde et Guil. di. q̄ q̄tuis quis nō teneat nr pcā debito mō confessa ite. rz confiteri. hz tñ dicere se al' in silia incidisse si recidiuauit, vt deꝑdat maior grauitas peccati, ꝓpter illā ingratitudinē adiūctā. Seruus etiā liberatus a seruitute, ꝓpter ingratitudiez dimissam erga dñz suū redigit in seruitutē fm iura. Dicit ap̄s ad hebr. x. Deteriora mereri supplicia qui filiū dei conculcauerit ꝛ sanguinez eius pollutū duxerit quēadmodū iudeus ꝛ hoc ꝓpter ingratitudinē. Quāto ei quis recipit maiora b ñficia tāto faciēs mala magis ingratus ē vñ ceteris pibꝫ grauiꝰ peccat ꝛ grauiꝰ punit. Et quo se quis q̄ ꝓ eodē pcō ceteris pibꝫ grauiꝰ punietꝫ fidel' q̄z infidel. religiosus q̄z secular. ꝛ p̄latus q̄z subditus qz plus ingratꝰ fm Tho. Ad qd facit qd dicit Arch. pa. xij. q. i. Scimꝰ. Et exēplū in vita spa. de illa caluaria q̄ adiurata dixit sei vita fuisse paganā ꝛ in inferno cē. Et sub pagais iudeos, ꝛ sub iudeis malos xp̄ianos in ꝓfundo.

Quātū ad terti .§.v.

um ꝓpter ingratitudinē incurrit quis multa mala ꝛ tpalia ꝛ spūalia. Dicit n. ap̄s Ro. i. de ānīq̄s ph̄is q̄ qz cū cognouissent deū. nō sicut deū glificauerūt nec gr̄as egerūt sed euanuerūt in cogitatōnibꝫ suis sibi attribuētes bñficiū eis a deo concessum intellectus, ꝓpter hoc vicius ingratitudis tradidit illos deus in reprobū sensuz ꝛ in vicia idolatrie ꝛ ctra naturā. i. tradi pmisit. Et postea ponit multa alia peccata grauia in q̄ incurrerūt. Repletos inquit oī iniquitate malicia fornicatōe auaricia ꝛc. Dei vide Ezechias rex Hierusalem post victoriā maximā ꝛ liberatōnē de manibus Senacherib. qz nō sufficiēter gr̄as egit cātādo cāticū dño fm morē illius pp̄li. iō ꝓpter ingrati, tudinē egrotauit. Ezechias vsq̄ ad mortē vt dicit Josephus. histoziā hēs. Ila. xxxviij. Joas rex iuda qz ingratissimus fuit erga Joiada summū sacerdotē. Nā vxor eius occultauit eū cū puul? eēt ꝛ quereret ad occidēdū ab Athalia. ꝛ postea in septimo āno ipe Joiada ordinauit sibi dari regnū interfecta Athalia. cū postea mortuo Joida filius eius zacharias reprehenderet eū ō vicis suis. adeo malus ꝛ ingratus fuit q̄ fecit eū occidi. Ufi postea infirmatus est ꝛ male sibi fuit. vt hētur. q. palip. xxiij. Viri sichem qz ingrati fuer occidētes. lxx. filios Gedeonis a quo liberati fuerāt de manibꝫ Madianitarū occisis cētū viginti milibꝫ ex eis. ideo sustinuerūt multaz p̄sturā. Judei ingratissimi de bñficijs xp̄i ita vt euz crucifigerēt capta tandē Hierosolima post mortem innumerabiliū. ferro. peste. fame dispsi sunt per orbē. Magis tñ xp̄s ꝙquerit ō nostra ingratitudine q̄z de sua passiōe dicēs p. de uotū Dauid. Vide hō que, p te patior? Ad te clamo qui, p te morior. Vide plagas quibꝫ afficior. Vide clauos q̄bus ꝙfodior. ꝛ cū sit tātus dolor exterior ꝛ interior. plus tñ crucior q̄ te ingratū exp̄ior. Ex ingratitudinis mirabat Salomō Eccleſiastes. ix. vbi dicit. Ciuitas pua ꝛ pauci in ea viri. venit cōtra eam rex magnus ꝛ extruxit munitōes eius p girum ꝛ pfecta est obsidio. in uētusq̄ ē vir pauper ine a. ꝛ liberauit eā p sapiam suā. ꝛ nēo de ceps recordatus est pauꝑis illius. Ciuitas hic mōs est parua est respectu vniuersi pauci viri. i. virtuosi in ea rex qui venit ctra eā diabolus est qui oēs tenebat obsessos vt capet p dānationē. pauper inuētus in ea xp̄s est qui liberauit eā p prudentiā suā diabolū passiōe supādo. ß nō est qui recogitet tātū bñficiū ꝛ qui audiat verba illius pauꝑis. ecce maxima ingratitudo.

Quantum ad .§.vi.

quartū dicit Aug. Nō est dign? dādis qui ē ingratus de datis. Et Ber. Ingratitudo ē ventus desiccās ꝛ vēs fontē diuine pietatis fluēta gr̄e rorē mie. Sap. xvi. Ingrati spes tāq̄ imbernal' glacies tabescet. i. deficiet. s. qz nō recipiet bñficia que spabat. ipa demū gl'a fidelibꝫ p̄missa ingratus p̄uiat. Ufi glo. sup. ep̄las ad Cor. Heu dolor nis dei fiet btūs qui eis extiterit ingratꝰ. Sicut enī fm iura ciuilia p̄ ꝓpter ingratitudinez pōt p̄uiare filiū ex toto hereditate bonoꝝ suoꝝ q̄ alias si posset ita deus p̄ p̄uiat ingratos hereditate gl'e si pseuerēt in ingratitudine. Nō. n. de facili sunt subtrahēda bñficia ingratis. Ufi dicit. b Tho. ij. ij. i. q. cxij. q. circa ingratū duo sunt cōsiderāda. Primū quidē quid ipe ingratus dignꝰ sit pati. ꝛ sic certū ē q̄ meret bñficij subtractōez. Aliud est cōsiderādū. s. quid opteat ipm bñficiū facere. Et primo quidem nō debet esse facilis ad

ingratitudinē iudicādā. qz frequēter vt ait Se
ne. qui nō reddit nī gratus est. ex eo videlicz, qa
forte nō occurrit ei facultas aut oportunitas red/
vendi. Scōo dz attēdere bñficus vt bñficiatum
re ingrato faciat gratū. qđ si non pōt primo bñ/
ficio facere forte faciet scōo. Đđ si bñficijs mul
tiplicatis ingratitudinē augeat z peioz fiat tūc a
bñficioꝝ exhibitōne cessare dz. Et sic facit gl'osus
deus. de quo Lu. vi. qz benignus est sup ingratos
z malos quē imitari debemus vt ibi dz. Naz vt
dicit Hiero. Moderatō dei ac pietas solū nostr
reditū querit ac nos cupit lōga sua bonitate sal/
uare vicz non subtrahendo bona nobis collata
diu expectādo ad pniam. addendo continue et
alia vt grati reuertamur ad euz. Et subdit Hie
roñ. qz si non conuertimur si duri corde sumus
si in peccatis vsqz ad mortem illicite perduram?
assidue peccantium non miseretur deus. distin.
xciij. diaconi. z sic demū ablatis a nobis bonis
suis ingratos ad gehennam tradit. Et ideo noli
obliuisci omnes retributōes eius. Sed benedic
anima mea dñm.

Anima habet .§. VII

potētias quibꝫ opaī intellectiuā. s. volitiuam. et
sensitiuam. Benedic ergo intellectu rememorā
do z cōsiderando bona tibi collata. Omia nostra
sunt ait apl's. i ad Cor. iij. s. diuinalia ad fruēdū
i. psone dīne. Intellectualia. i. angeli ad seruiē/
dum qz vt dz ad Heb. i. Omēs administratorij
spūs sunt. Rōnalia ad inuiendum. i. homines
Irōnalia ad vtendū. ps. viij. Omia subiecisti
sub pedibꝫ eius. Disce ait Ber. ꝓsiderare singu
la que tibi apponunt. s. bñficia vt nulla sint que
debita grāz actōe frustrent. Bñdic affectu super
ia diligēdo tm̄ bñfactorē. Nā ethnici hoc faci/
unt vt diligāt eis bñfacientes. Aug. in lib. d ca
thezizandis rudibꝫ. Si amare piget reamare ī
pigeat. s. deum. p tāt bñficijs. nullus em̄ est tā
ferree mētis. i. ita ingrat? z durus. qui z si ñ vlt
impendere vult tm̄ rependere. Dz tāta ē ingrati
tudo hoīs vt qđcūqz tpale etiā vile magis eqz de
um diligat. Ūñ in finali iudicō hāc ingratitudi
nez exprobrādo reprobis ostendet dicēs vt ait Cris.
Ego pter vos homo factus sum. pter vos dolu
sus z crucifixus. Ubi est tārz meaz iniuriarū
fructus. Ubi est seruitus quā mihi debuistis p/
cio sanguis. ego sup gl'am meā vos habui cū es
sem deus apparēs hō. z vos oēm rē vilissimā ter
re amplius dilexistis eqz iusticiā meā z fidē. Bñ
dic sensitiua potētia. i. voce laudādo deū z omni
bus sensibꝫ ei seruiēdo. i. iuxta illud apli ad Phi
lip. i. Magnificabit xps in corpe meo. Ad hu
iusmōi obsequiū pstando deo inducit omis cre
atura seruiēs ad nutum suo creatori. Ūñ dicit
Aug. de sancto victore qđ quelibet creatura! tria
voce quēlibet alloquitur. videlz accipe. redde. fu
ge. Accipe bñficium ex me ad vsum tuū. Accipe
inquit celū a me illuminatiōem z motū. Accipe
inquit ignis a me calorem. Accipe ab aere respi
rationem. Accipe ab aqua refrigeriū z lotōnem
Accipe ait terra a me aīalia victualia metalla. et
sustentatōem. Scōa vox est redde. s. obsequium
tuo bñfactori z meo creatori. qui ideo me creauit
vt tibi seruirē. Ego vt grata sp tibi obsequor cū
tibi seruio. Tu ergo multo magis sibi obsequiū
pstes in honorem suū me vtendo. et sibi de meo
obsequio tibi impenso grās agēdo ne ingrata i/
ueniaris. Tercia vox est fuge. s. supplicium tibi pa
tum ꝓpter ingratitudinē Nā si ingrata eris nō
me bñ vtēdo z grās agēdo oēs erimus contra te
ad iudicādū, ꝓ deo tuā ingratitudinē. Sap. v.
Pugnabit ꝓ eo orbis terrarum̄ iniensatos.
Celū dicet lumie meo in ppetuū priuet. Ignis
aūt a me in inferno crucief. Aer in me vemilef.
Aqua p me in nubibꝫ infrigidet. Terra ī cētro
meo vbi collecte erūt oēs immōicie elemētorum̄
incarcerēt. Ergo bñdic recognoscēdo diligendo
z seruiēdo dño Bñficia aūt de quibꝫ dz bñdice/
re ne ingrata inueniat z i breui ꝓhendit dicēs
Qui ꝓpiciatur tē. Ubi nota sex
Primo ablata vinalia ibi. Qui ꝓpiciatur
Scōo collata spalia ibi. Qui sanat
Tercio sublata infernalia ibi. Qui redimit.
Quarto data nalia ibi Qui coronat te ī mia.
Quinto allata tempalia ibi. Qui coronat in
miseratōnibus.
Certo reseruata supernalia. ibi. Qui replet in
bonis tē

Ideo his oībꝫ cū ceco illuminato da gl'iam deo.
vt sibi dictū fuit Joā. ix. z cū pharisco sed bñ l'r
dic. Deus grās ago tibi. nam vt dz Eccl'astes. i.
Ad loca vñ exeūt flumia. s. grāz. reuertuntur ad
deum. s. per gratiarū actionē z recognitōnem a
creatura ratōnali vt itez fluant. vt. s. de bñficijs
perceptis grās exhibentes. bñficia potiora suma
mus inquit Gre.

Quantum ad .§. VIII

primū dicit apl's ad Ro. iij. Quē dē ꝓposuit ꝓ/
piciatorem p fidē in sanguine eius. Deus. s. pr
ꝓposuit. i. p oībꝫ posuit. quē. i. filiū suū ꝓpiciato/
rem. i. recōciliatorē z satisfactorē p nostris iiqui
tatibꝫ. Ipe em̄ vt dicit Joā. in. i. cano. est ꝓpicia
tio p peccatis nostris. z hec ꝓpiciatio applicatur
nobis p fidem nr̄am quam. s. bēmus in sangui
ne eius. i. in passione in qua lauit nos a peccat
nostris in sanguine suo vt dz Apoca. i Ūñ sep
ies fudit sanguinē suū. s. in circūcisione. in orati
one. in ortu. in flagellatōne. in coronatōe de spi
nis in fixura manuū z pedum cū clauis in late
ris apitōne. vt nobis ꝓpiciaretur contra septem

capitalia vicia. Sanguis ait Leo papa sanguĩe auferf. i. sanguis peccati sanguine xpi. Cũ. n. inimici eẽmus, ꝑter iniquitates nr̃as reconciliati sumus ait apl's ad Ro. v. p mortẽ filij eius ipo ꝑ nobis satisfacientem sic inimicicią remouente iniquitatũ nostrarꝫ. Bñdic ergo aĩa mea dño q̃ dedit tibi dĩnalia. i. filiũ suũ vnigenitũ in mortem acerbissimã crucis vt ꝓpiciaref oĩbꝰ iniquitatibꝰ tuis, ꝛ te deo patri reconciliaret ꝛ te paret ad patiẽdũ aduersa ꝑ eo ꝛ oĩa mala. Quid ẽtribuam dño inquit ps. cxv. ꝑ omnibꝰ que ẽtribuit mihi. Cum eñ exercerẽ inimicicias aduersuꝫ eum ꝓter iniquitates meas hoc ipe mihi retribuit vt dignaref mortalitatẽ meã ꝛ miĩas meas assumere, ꝛ ꝑ me mortẽ ignominiosam ferre. nõ video aliud munus faciẽdũ ꝑ retributõe tanti bñficij ne ingratus sim q̃z vt calicẽ salutaris accipiã ꝛ sustineã penã ꝛ passiones, put ipe sustinuit, ꝑ amore eius. Sed q̃tuꝫ sit ingrat9 pctõr circa tantũ bñficiũ oñdit Aug. in ꝑsona eius sic loquẽs. Cum eẽs inimic9 patri meo, s. ꝓter iniquitates tuas recõciliaui te ꝑ me. ꝛ cum lõge esses veni vt redimerẽ te. ꝛ cũ inter montes siluas q̃ oẽs errares. s. vicioꝝ ꝛ ignoãtiaꝝ quesiui te. Inter lapides ꝛ ligna inueni te, s. idola ꝛ hmõi adorantẽ. Et ne lupoꝝ ferarũq̃ rabido ore lania reris. s. demonuꝫ collegi te. s. reuocando a malis verbo ꝛ exemplo humeris meis portaui. s. in cruce penã peccatorũ tuoꝝ sustinẽdo laboraui. fudaui caput meũ spinis opposui lancea latus meuꝫ p̃forari pmisi. tot iniurijs ꝛ calamitatibꝰ lacessit9 sum. Et tu diuideris a me. hec ille. q. d. oĩa hec feci vt ꝓpiciatus ꝛ recõciliatus me diligeres mihi obsequium prestares ꝛ tu es ita ingratus. vt me offendas a me recedas. Bñdic ergo aĩa mea dño recte viuendo.

Quantũ ad secũ .ℌ.ix

duꝫ dicit ps. cxl. Misit verbũ suũ ꝛ sanauit eos In eo misit q̃ incarnatũ fuit. Et sicut i ꝑe xp̃us ꝙstat ex verbo ꝛ carne que ẽ res sensibilis ita vt medicus veniẽs ad sanãdũ medicinas suas instituit. i. sacrã ꝙstãtia ex verbis que sunt forme sacrorum ꝛ elemẽtis seu rebꝰ elemẽtaribus que sunt materia eoꝝ. Nã vt dicit Aug. Accedit verbum ad elemẽtum ꝛ fit sacrm. i q. i. Detrahe. Sicut autẽ sunt septẽ infirmitates aĩe nre, sic septẽ instituit medicinas sacrales ꝓtra eas vt nullã dimitteret insanatã. Qui sanat inquit ps. supꝰ allegatus oẽs infirmitates tuas. Prima infirmitas est pctm̃ originale quam sanat deus medicina baptismi debite sumpti. Scda est peccatum mortale actuale quod gratia priuat aĩam ꝛ hãc sanat medicamẽto pnie. Tercia est pctm̃ veniale cũ quo in padisum intrari nõ põt ꝛ hãc sanat extrema vnctõe q̃z uis etiã ꝛ alijs sacris. Quarta ẽ ignorãtia agendoꝝ ꝑ salute, ꝛ hanc sanat sacramento ordis qui ad hoc datur vt instruãt ministri eccie se ꝛ alios de moribꝰ ꝛ fide. Quinta est concupia ꝑ quã est ꝓcliuus ad lasciuias ꝛ delectatões inordinatas tactus, ꝛ hãc sanat sacrm matrimonij restringẽdo ipam ne feratur ad corruptelas illicitas sed cõtẽtus sit sua vroze, ꝛ hec quidem medicina ꝑ debilibꝰ nimis. Nam fortioribus aliud erat remediũ. Sexta infirmitas est malicia quedã inclinatõ ad appetẽdũ mala contra quã dat medicina eucaristie. Septima ẽ fragilitas seu debilitas ad bñ opandũ cõtra quam dat medicina ꝛfirmatõis. Pe. de tharan. in. nij Sanat ergo dñs oẽs infirmitates qui vt medicus de celo missus est. iuxta illud Ysa. lxi. ad annunciandũ mansuetis misit me vt mederer contritis corde. Et cũ istis medicinis sanat cũ acrꝫ debito assumunt. Sed tãta est ingratitudo hominis vt vel ꝓtenant tanta bñficia. vel indebite sumant. ꝛ iõ pauci sanant. hñ Aug. sup Joan. Quantũ est in medico sanare venit egrotũ. sed ipe se interimit qui ꝓcepta medici fuare nõ vult Holi ergo obliuisci retributões eius o aĩa

Quantũ ad ter .ℌ.x.

tium dicit Aug. de ꝑse. dis. nũ. Firmissime tene ꝙ oĩs qui ꝓcipit ex viro ꝛ muliere nascitur ruꝫ peccato originali ꝛ morti obnoxius sꝫ eterne de qua canit eccia. Libera me dñe de morte eterna Et ps. xxxiij. Mors peccatoꝝ pessima. Nã in inferno erit mors sine morte. Fm Gre. in moral. i. pena mortalis nũq̃z deficiẽs. Maior pena i mũdo esse nõ põt q̃z mors. Nã fm ꝑm. Mors est vltimũ terribiliũ. hec tñ cito trãsit sed pena mortis infernal' nũq̃z. Sed dñs redimit. i. liberat ꝑ grãm suã ꝓcio sanguis sui ab hoc interitu mortis infernalis vitã tuã. s. amissam per peccatum Ecce q̃z tus interitus. Ibi eĩ est priuatio diuine vultus. i. visiõis dei. ignis cruciatus. demonuꝫ insultus. ꝙscie remorsus. puersoꝝ tumultus. tenebraꝝ locus. ꝑpetuus fletus. seu oĩs refrigerij defectus. Ab hoc interitu infernali redimit dominus hominem ꝛ toriens quotiens mortale cõmisit. O ingratitudo ĩmẽsa ꝛ cecitas miranda si a morte corꝑali te aliquis semel liberaret. ꝑpetuo illũ amares. illũ laudares. eiq̃z seruires. ꝛ liberantẽ a morte pessima nõ recognoscis. Noli ergo obliuisci ꝛc

Quantum ad .ℌ.xi.

quartũ. Via dr quasi miseriã adimẽs. sꝫ maior miseria esse nõ põt q̃z nõ esse. Tanta est hec ꝙ in appetitum creature cadere non põt absolute An te conceptum tuum nihil eras. Anĩa enim cuiuslibet de nihilo creatur cum corꝑi infundit. Cuꝫ ergo nihil esses tantam miscõiam fecit deus. ꝑ t

Capitulū Decimum

ribi esse daret et nobilissimū esse. Nam in aīa posuit imaginē trinitatis ⁊ distinctius q̄z in angelis. Similitudinē veritatis magis q̄z in alijs inq̄rum sicut deus est totus in toto orbe ⁊ totus in q̄libet pte. ita aīa in orbe suo. i. corpe tota in toto ⁊ tota in qualibet pte corpis. Participatiōem cū oibꝫ creatis cē. s. cōe cū elemētis vegetari cū plātis. sentire cū brutis. intelligere cū angelis repsentationē vniuersitatis. Ubi em̄ sunt quatuor humores in corpe ꝓformes quatuor elemētis. Qui q̄z sensus exteriores. s. q̄z visus. auditus. gustus odoratus ⁊ tactus. Et quatuor interiores. s. sensus cōis. estimatiua. fantasia. ⁊ mēoria q̄si nouēcelli. Nā decimū empireū in quo deus residet p gl'e manifestatōnē. est ps intellectiua. s. intellectus ⁊ volūtas. In qua pte vidēt deus ⁊ amat cū sanctis ⁊ angelis eius. Dīm dñator est ps. viij. Dia subiecisti sub pedibꝫ ei⁹. Aug. Dia fecit deus ꝓpter hoiem. Cū in sex diebꝫ cuncta creando bitatōem hoī fecit ⁊ ornauit ⁊ postea creādo hominē in possessionē posuit duplicē in nāa substantiā. s. corpis ⁊ aīe vt possideat duplicē in celo glificatōnē. s. aīe ⁊ corpis. in quo beati hoies i futuro angelos scōs aīcellēt cū ipi corpa nō bēant vñ nec gl'am corpm p̄ p̄ñs. Demū in deo psonalem vnionē. Nā in xp̄o est hūanitas ⁊ diuinitas vnita. Nec est in illa hūanitate nostra assumptum aliud suppositū q̄z dei vbi. Agnsce g̃ o xp̄ia ne ait Leo papa dignitatē tuā ⁊ dine ꝓsortis factus nature noli in veterē vilitatē degenerī quer latōe redire. Cōsiderās g̃ ingratitudinē hoīs super hoc Moyses ait. Deū qui te genuit dereliq̄sti ⁊ oblita es dñi creatoris tui Deut. xxxij. q. vi. quō potes cē ita ingrata. Ecce quō coronauit te in mia. Quāuis. n. oibꝫ qui creauit miam fecerit de ñ cē in cē. pducēdo. In ista tñ mia tibi coronam sup̄ omnia dedit ꝓferēdo tā nobile esse dñium ⁊ regnum oim.

Quantum ad .§. XII

quintū. Miserationes dei in p̄lali dici p̄t plura bona spūalia ⁊ corpalia quibꝫ nos ꝓsolat remouens miserias nr̄as in gubernatōe nostra. ita q̄ coronat te in mia respectu creatōis. coronat te in miationibꝫ respectu gubernatōis. coronat īquit vndiq̄z circūdās te totū aīam. s. ⁊ corpus suis bñficijs. coronat singulari ꝓuisiōe quasi nil de alijs creaturis videat curare vt tibi subueniat. Unde Sap. xij. ō. Cum magna tuerēna dñe disponis nos. Et puer. viij. c. Delicie mee esse cum filijs hoim. Miserie famis ⁊ sitis. puidet cibarijs ⁊ potibꝫ varijs ne fastidiū generet. Miserie nuditatis vestimētis plurimis laneis ⁊ lineis. ⁊ sericis. Miserie frigoris calore ignis. Miserie tenebraꝝ lumine lune ⁊ solis. Miserie pauptatis diuitijs auri ⁊ argēti ⁊ ceteroꝝ metalloꝝ ⁊ lapidū ꝑciosoꝝ. Miserie infirmitatū medicinis innūer̄ Sensibus ipe copiose et suauiter puidit. Misui de pulcritudine coloꝝ. Auditui de suauitate sonoꝝ cantus ⁊ instrōrum. Gustui de dulcedīe cibꝫ. Odoratui de fragrātia odoꝝ florum ⁊ aliorum. Tactui de lenitate diuersoꝝ obiectoꝝ. Q̄z te sunt miserie aīe. Repletus ait Job. xvij. multis miserijs quas releuat diuersis miserationibus. Quātas em̄ inspiratōes ⁊ incitamēta ad bonū inmittit. Quot documēta scripture sacre. Quot exhortatōes sanctoꝝ. Quot exēpla perfectorum. Quātas varietates artiū ⁊ artificioꝝ ad tollendum otiū. Quātas expectatōes ad emēdatiōes peccatoꝝ. Quot auxilia angeloꝝ. p̄s. xc. Angelis suis mādauit de te ⁊c. Sīc miseretur pater filiorum misertus est deus. Et tanta est ingratitudo nr̄a vt ꝓquerēdo dicat Isa. i. Filios enutriui ⁊ exaltaui. ipi aūt spreuerūt me ⁊c

Quantuz ad .§. XIII

sertū. Certū est q̄ desideriū nr̄m hic impleri nō p̄t vt ꝓphetia docet. Et vt di. p̄s. xvi. Satiabor cū apparuerit gl'a tua Ubi ei beati possidebūt septē bona que dñr septē dotes que implebunt aīam ⁊ corpus. ⁊ totaliter quietabūt vicz visionez clarā qua implebunt sapiā. ꝓphensionē qua implebunt securitate. dilectōem pfectissimam qua implebunt gaudio seu fruitōe quo ad corpꝰ agilitatē. subtilitatē. claritatē. impassibilitatē. Uel septē bona que hic desiderant ꝑ nūq̄z possident plene diuitias. honorificētias. potētias seu dñia delectatōes. sanitatē. vite ꝑpetuitatē. sciam. ⁊ veritatem. ibi plene hūr. Hūr siquidē virtutes morales in patria. ꝑ ad alīū vsuz sicut ⁊ diuitias ⁊ honorem ꝑ ꝓ alīū modū q̄z hic. Ergo bñdic aīa mea dño ⁊c. ne sis ingrata.

Caplm. r. de tēptatōne qua homo temptat deum

Temptatō dei. id

est qua hō tēptat deū. spāle pctm̄ est. pcedēs ex superbia ⁊ p̄sumptōe hoīs. de q̄ inquit dñs p̄ p̄s. lxxviij. Tēptauerūt ⁊ exacerbauerūt deū excelsum et testimōia eius nō custodierūt. Circa q̄ videda sūt tria

Primo quid sit deum temptare.
Secdo quō ⁊ quare sit peccatum.
Tertio de punitōne eius.

Quantuz ad pri .§. I.

mū. Sciendū q̄ tēptatō dei ē viciū quo hō ꝓtermittit facere quod p̄t ad pricula euitāda. vel alia agēda respicies seu expectās dīni auxilij effectum. Pro cuius declaratōne dicit. b. Tho. ij. ij. q. xcvij. arti. i. q̄ temptare est ꝓprie experimentum sumere de eo qui temptatur. Possum⁹ aūt

experimētū sumere de aliquo verbis ꝙ factis. Et verbis quidē experimēiū sumimus qñ inquirimus an sciat vel velit vel possit illud implere qđ querimus. Factis aūt cū p ea que facimus explo ramus alteriun prudētiā vel volūtatē vel ptātez Utrūq; horꝝ contingit fieri duplr. Uno mō apte vt cum quis se temptatorem ꝓfiteꝫ sicut Sāson, ꝓposuit philisteis, ꝓbleuma ad temptādum eos vt habeꝫ Judi. xiiij. Alio mō insidiose et occulte sicut pharisei temptauerūt xp̄m quādo interrogauerūt. Licet nobis dare censum cesari. Mat. xx. Rursus quandoq; hoc fit expresse vt cū quis dicto vel facto intendit experimentum sumere de aliquo vt cum iudei signū de celo querebant a xp̄o temptantes eum vt hꝫ Lu. xi. Qñq; interpretatiue, qñ. s. ꝙ si hoc non intendit vt experimētum sumat, id tñ agit quod ad nihil aliud videtur ordinabile nisi vt experimētum sumat sicut si quis portaret multam pecuniā per viam quā nouit latronibꝫ assuetam ezsse hoc qđ si illos latrones temptare si furētur q̄uis non intendat hoc. vñ Gen̄. dixit de pecunia rapta a latronibꝫ. Magna pecunia magna temptatō Sic igiꝫ homo temptat deū qñq; verbis qñq; factis. Verbis quidem cum loquimur cum deo orādo Unde in sua petitōe aliquis exp̄sse deum temptat qñ ea intētōe a deo aliquis postulat vt experiet dei sciām. potestatem. ꝙ volūtatem. Factꝫ aūt expresse temptat qñ per ea que facit inēdit experimentū sumere diuine sapie potestatis vel pietatis. Sed quasi interp̄tatiue deum tēptat, qui ꝙ si non intēdat experimētum de eo sumere. tñ petit vel facit aliquid ad nihil aliud vtile nisi ad probandum dei ptātem, bonitatē vel cognitōem. vt zacharias in petēdo signum ab angelo, p filio sibi nascituro. Lu. i. Et Gedeon in ponendo vell? in area rore implendū in signum victorie Judicum. vi. Sicut si aliquis faciat equū currere vt euadat hostes hoc nō est experimētū de equo sumere, ß si equū currere faciat absq; aliqua necessitate. hoc nihil aliud erit q̄ experimētū sumere de eq velocitate. Et idem est de omnibus alijs rebus. Quādo ergo ꝓpter aliquam necessitatē vel vtilitatem ꝓmittit se aliquis diuino auxilio in suis petitionibꝫ vel factis hoc nō est deum tēptare. Dicitur eñ. q. Para. xx. Cum ignoremus quid agere debeamus hoc solū residui bēmus vt oculos nostros ad te erigamus. ꝙ sic sancti viri mori sunt ad petendum p̄cibꝫ dine potestatis effectū ex necessitate vel vtilitate in miraculis faciēdis inspirati ad hoc a deo. Quando autem ß agitur absq; necessitate vel vtilitate hoc est interp̄tatiue tēptare deum. Unde sup illud Deute. vi. Nō tēptabis dñm deum tuum, dicit glo. Deum temptat qui habens quod faciat sine rōne committit se periculo experiēs vtrum possit a deo liberari. A quo cauendū fore docuit xp̄s exemplo suo. Cum eñ posset de pinaculo descēdere via hūana qz per scalas noluit mittere se deorsuz vt suadebat diabolus, qz piculū erat fm naturā. ꝙ miracula facere tunc nō erat expediens. Et ꝓpterea dem rōnem non volebat aliqñ in iudeā ambulare. qz querebāt eum iudei interficere. Joan. vij. Hoc idem Abrahā docuit exemplo qñ descēdēs in egyptum dixit Sarai esse sororem suā. Geñ. xij. In quo facto inquit Aug. oñdit q̄ nemo debet tēptare deum suū cum habeat quid salubrioi cōsilio faciat. s. fm viam humanam. Fecit quod potuit quod nō potuit deo cōmisit in quē spem habuit. xxij. q. ij. querit. Sic ꝙ Paulus apls fecit se submitti p̄ sportam de muro vt euaderet insidias. ij. ad Cor. xi. nec expectauit q̄ deus mitteret angelū suum. Nō aūt beata Algartha recusauerit medicinā corpalē dicens. Habeo dñm medicum. qui solo sermōe restaurat vniuersa nō in hoc tēptauit deum. Erpta. n. erat erga se dīnam beniuolentiā vt vel infirmitates nō pateref quibus medicina indigeret vel statim in se sentiret dine sanatōis effectum. Et que a iure cōi exorbitāt, in dubiam non sunt trahenda. de re. iu. in. vi. nisi qs habeat sal'em instinctum a spū scō. Tēptauerūt g illi patres iudeoꝝ in heremo deū vt ꝓbarent potentiam dei si posset eis, quidere dicēteꝫ vt ait in eodē psal. Nūquid poterit deus parare mēsam in deserto. Nūquid ꝙ panes poterit dare. Nūquid introducere in terrā ꝓmissionis et alijs modis. Est aūt hoc peccatū. s. tēptare deum. qđ pz ex eo qđ in lege ꝓhibeꝫ Deut. vi. Non tēptabis dñz deum tuū. Hō huius est dm. b. Tho. q̄. ij. q. ic. vij. ar. ij. qz vt dictuz ē tēptare ē experimentum sumere seu ꝓbare. Nullus aūt experimētuz sumit de eo de quo ē certus. Et iō tentatio ois ex ignorantia vel dubitatōe ꝓcedit aut eius qui temptat. sic cū aliquis experimentū de aliqua re sumit vt eius q̄litatem cognoscat vt cū magister interrogat discipulum vt sciat si didicit vel intelligit lectionē ꝙ aurifex aurum fricat vt sciat quantum est mixtum. Aut ꝓcedit ex dubitatione aliorū. sicut cū quis experimentū sumit de aliqua re. vt alijs ostendat per quem moduz dicitur deus temptare homines vt Abrahām. Geñ. xx. circa ymolationez filij. vt. s. ostenderet mūdo obedientiam eius. ꝙ Job habiam vt ostēderet alijs patiēnam suam ꝙ huius modi Et sic xp̄s temptauit Philippum dicens Unde ememus pānes ꝙ vt. s. ostēderet ipsi paritatem fidei sue. Ipse enī xp̄s sciebat quid cēt facturus. Jo. vi. Ignorare autē vel dubitare de his que pertinēt ad diuinaz ꝓfectionem. s. ptātis sapie vel bonitatis ē peccatuz. Sic ergo temptare deuz vt cognoscat quis eius virtutem potēs ē Si quis autem ad hoc experimētum sumat eorū que pertinent ad diuinam perfectionem nonvt

ipse cognoscat sed vt alius demonstret. hoc nō ē
tēptare deū cū subest iusta necessitas. vel pia vti-
litas. & alia que ad hoc occurrere dñt. Sic enim
apli petierūt a dño vt in noīe ihesu xpi fierēt si-
gna vt dr Act. iij. vt. s. virtus xpi in fidelibꝫ de-
monstraret. Si quis aūt hoc attēptaret facere. s.
miracula esto q' faceret ad ꝓfirmatōem veritatis
fidei nisi super hoc haberet instigatōnem a spiri
tu sancto sicut habuerūt sancti. ptineret hoc ad
temptatōem dei. Quod aūt ait ps xxiij. Gusta
te & videte qm suauis est dñs. Et aplus Ro. xij.
Probetis que sit volūtas dei bona bñplacens et p-
fecta. non ptinet hoc ad temptandū deum. nec
ibi est peccatum quia intelliguntur de cognitōe
affectiua dei. & pbatōne ꝑm quam quis experitur
in se gustum dīne dulcedinis & ꝓplacētiam di
uine volūtatis quod puenit ex eo q' quis totalr
se subiecit dei voluntati & attente & affectuose cō-
sideat dīnā volūtatē. & per hoc sequit in eo erpi-
entia dīne dulcedinis. Sed pbare dei volūtatē
vel bonitatē cognitōne speculatiua vtꝫ sit. s. bo
na voluntas dei. vel vtꝫ deus sit suauis hoc per-
tinet ad tēptandū deum sicut & pbare vtrum de
us possit eum iuuare & sibi, puidere. quod fecerit
illi pēs. Unde dicit. Quadraginta annis. ꝓxi-
mus fui generatōni huic. s. iudeoꝝ in deserto ad
iuuando. defendendo ab inimicis. puidendo in
necessitatibꝫ. Loquitur p similitudinē hoīs qui cū
est primus pōt iuuare. Et dixi semper hi errāt cor
de estimādo vel dubitando vtꝫ possim iuuare &
eis puidere & corde errant. i. voluntate & malicia
sua. Dō aūt rex Achas reprehenditur cum quesi-
tus ab Isaia & petieret signum dixit. non petā et
nō tēptabo dñm Isa. vij. ꝓterea fuit q' nō p ip
so solum ꝙ p totus ꝓpli instructōe monebat pe-
tere signū quasi impeditor cōis salutis. Necꝫ cū
ꝙ petēdo tēptabat deū. tum q' faciebat ex dei mā
dato. tum q' hoc ptinebat ad cōem vtilitatem si
gnum. s. liberatōis humani generis vt ibi ꝓz. Ab
rabam aūt cū petijt sibi signū dari de terra pro-
missionis dāda semī suo ñ tēptauit deū. q' fecit
hoc ex instinctu dei & ibi magnū misteriū incar-
natōis. Tho. vbi supra. Hoc aūt petūm apponit
virtuti religionis ꝑm Tho. vbi supra arti. iij. q'
cum finis virtutis religionis sit deo reuerētiaꝫ
exhibere. oīa illa que ptinēt ad irreuerētiam dei
religioni opponunt. ptinet aūt ad irreuerētiam
hoīs temptare eū. Nullus enī ꝓsumit tēptare eū
de cuius excellētia certus est. Et cōiter ē mortale
Uñ de Sap. i. Inuenit dñs ab his qui nō tēp
tant eū. Dō aūt nō inueniat deus a creatura. vt
sic cognoscat eū & possideat ꝙ grām nō est nisi p
impedimētū mortal' peccati. hoc etiā ex punitōe
ipius notat' in ps xcvij. cum dr. Ipi non cogue
runt vias meas. i. opa mea seu mādata mea qui
bus itur ad deum. Inter que mādata ꝺ est. Nō
temptabis dñm deum tuū. & ꝓpter hoc iurauī eis
id est firmiter decreui si introibūt. si ꝙ non. i. ꝙ
non introibūt in requiem meā. i in terrā ꝓmissi
onis que figurabat vitā eternā. Et sic fuit quia
nullus eoꝝ qui numerati sunt in egipto. s. sexcē
tamilia hoīm ad plius aptoꝝ ītrauerūt. ꝺ mortui
sunt in deserto exceptis Caleph & Josue ꝓpter
quod horat apls vt caueam⁹ ab isto cū sit miꝝ
graue dicēs. i. Cor. x. Necꝫ tēptem⁹ xpm sicut q̄
dam tēptauerūt & a serpentibꝫ perierunt vt hērur
Nume. xxj. Multis aliꝫs vicibꝫ & modis tēpta
uerunt. Et nota ꝙ diuersimode hoīes temptant
deum. Aliqui videlz dei potētiam seu potestatē
Aliqui dei saptiam vel veritatem. Aliqui dei pa
tientiam vel bonitate. n-

Temptant dei .§.ii.

potestatē illi in piculo positi cuꝫ possint remedi-
are via humana nolūt expectāres effectum dīne
potestatis. i. liberatōem a deo sicut Judas Ma
chabeus cum repiret se cū paucis & videret exer
citū Bachidis multū cū posset declinare certam
erubescētia ductus ne videret fugisse hostes cō-
mittēs se deo bellū inīt ꝓtra illū & ibi occisus ē.
i. Machab ix. Si quis etiā infirmaret & nollet
vti medicinis nō ꝓpter abominatōem stomachi
ad eas vel timorē nocumēti. vel impotētiaꝫ emē
di ꝺ vt a dño sanaretur sicut beata Agatha dei
potētiam temptaret nisi hēret super hoc familia
re ꝓsilium a spū scō sicut illa. vel q' vellet illā pe
nam sustinere ꝓpter amorē feruentem ad xpum
vt sanctus Egidius vulnus gutturis retinere vo
luit absqꝫ curatōe. Pertinet etiaꝫ ad tēptādum
dei ptātem q' aliquis aggrediatur picula absqꝫ
necessitate sperās dei potētia adiuuare. sicut fe-
cerūt Abyssini cū aliꝫs duobꝫ qui accesserunt ad
hauriendū aquam de cisterna Bethleem vt af-
ferrent Dauid trāseūtes p medios hostes philis
teos qui & Bethleem tūc tenebāt. ij. Reg. xxiij.
Duella etiā assumere voluntarie ptinet etiā ad
tēptatōem dei. Uñ & phibent vt dicit Nicolaus
papa. ij. q. vij. Manomachiā. Dauid faciēdo du
ellum cū Goliath vt hr. i. Re. xvij. nō tēptauit
deum q' vt dicit Nicolaus de lira sup. d. ca. hoc
fecit ex instinctu spūssancti. Et idem dicit glosa
sup. c. Monomachiā. Fuit etiā figura duelli q̄ d
xps fecit cū diabolo signato in Goliath. qui po-
tētia & malicia sua oēs exterrebat. Sed xpus fi-
guratus p Dauid qui interpretat manu fortis
funda hūilitatis. & lapide fortitudīs totus iner
mis. malicia sustinēdo hūillimā passionē eū. p-
strauit. Qui etiā pr⁹ in dēserto tēptat⁹ cū tribꝫ la-
pidibꝫ sumptis de flumīe. i. tribꝫ auctoritatibus
scripte inimicū vicit tēptatē. vt ꝓz Macha. iij.

Temptant dei .§.iii.

sapiam qui inepti & insci ponũt se ad ꝓdicãdũ vel legendum vel disputãdũ cũ hereticis speran tes a deo sibi infundi sciam sicut factũ est aplis Sed dicit Hiero. Ad illis suggerebat spũssan ctus hoc altis ꝙfert spũssanctus. Temptant dei sapiam vel veritatẽ qui faciũt purgatões vulga res ꝓ aliquo manifestãdo. puta cũ bñt suspectũ aliquẽ de furto adulterio vel alio ad ꝓbandum innocẽtiã suã & manifestandũ ꝙ nõ fecerit illd. volũt ꝙ tãgat ferꝝ candẽs vel bibat aquã bulliẽ tem sperãtes ꝙ deus sic manifestet veritatem in hoc ꝙ nõ noceat si illud ñ ꝓpetrauit alis noceat. Bꝫ etiã ꝓbitet exꝑsse cuiꝫ qz est deum tẽptare. ij. q. nũ. c. i. & c. Consuluisti, vnde Henric⁹ impera tor cũ suspectã bẽret vxorẽ que virgo & scã erat de adulterio coegit eam nudis plãtis sup ferꝝ ig nitum incedere. Unde in morte sua coram xꝑo accusatus & punitus fuit. Illa tñ qz coacta fecit illesa euasit cum innocẽs ẽet vt hẽ in cronicis. Similr etiã ꝓbitet dari alicui corpus xꝑi ad ꝓ batõem alicuius scelcris de quo suspectus habe tur. Unde illud. c. Sane. & c. Sepe. ij. q. nũ. in quo statutũ est abrogatum ꝑ m Grati. & b. Tho. in. nũ. In veteri aũt testamento cum hẽbat vx or suspecta de adulterio ꝓmissa fuit purgatio q̃ fiebat ꝓ aquas certo mõ vt hẽ Nume. v. ad vitã dum maius malũ. i. ꝓuidiũ. sicut & quedam alia ꝓmissa sunt.

Temptant ter .ſ.iiii

tio dei bonitatẽ aliqui & clemẽtiã vel pacia: qui petunt sibi peccata dimitti & tñ ipi ñ dimittũt iniurias alis odiũ retinẽtes. vel alias indeuote orant. ꝓpter quod dr Eccle. xviii. Ante orõnez p para aiam tuam & noli esse quasi homo qui tẽp tat deũ. Ubi dicit glo. ꝙ deũ tẽptat qui orat qđ docuit. s. dimitti sibi debita. ß non facit qđ iussit qz nõ dimittit ipe debita suis offensoribꝫ. Qui em se ad deuotõem ñ disponit cũ orare vult nõ facit quod in se est vt exaudiat a deo. vñ quasi ꝺ terptatiue tẽptat quasi velit ꝓbare si est ita bo nus ꝙ etiã li ñ querit exaudiri faciẽdo qđ in sẽ tñ velit deus eũ exaudire & dare grãm illam. Et ꝫ hoc interptatiua temptatõ videatur ex ꝑsum ptõe ꝓcedere & idiscretõe tñ ꝓm. b. Tho. vbi supꝝ loci ꝑm ad irreuerẽtiam ptinet dei vt hõ ꝑsum ptuose & sine debita diligẽtia se bẽat in his que ptinent ad deũ. hoc tñ cõiter non ẽ mortle. Tẽp tat dei paciam & bonitatem qui ꝓmanens in pec catis sperãs sibi dari a deo ante terminũ vite spi ritum ꝓpunctõis quasi velit ꝓbare dei paciam. si eũ ad pnam expectabit. ꝓtra quem loquit ap̃s ad Ro. ij. An ignoras ꝙ benignitas dei ad pniam te adducit. tu aũt ꝑm duriciã tuã & impe nitens cor tuũ thesaurisas tibi iram. i. cumulas tibi punitõem dei. Exemplũ de quodam iuueni leui & lasciuo. qui cũ eẽt deditus vicijs orabat de um omi mane añ omia vt ñ ꝓmitteret eum mo ri sine auisamento. i. ꝙ prius sibi notificaret ꝙꝫ moreret. Quadam igit vice cum sic oraret appa ruit ei angelus dicẽs se a dño exauditũ ꝙ ñ mo reret. s. sine auisamẽto. Ex qua re factus magis securus voluptanbꝫ mõi insistebat. post aliquã tulum tpis vno mane surgẽs de lecto sensit do lorem capitis. & cum socijs eũ vocarẽt ad vana ex cusauit se ñ posse exire. sequẽti die arripuit eum febris ꝫ lenta. amici & ꝙsanguinei incipiunt eũ admonere de ꝙfessione sciẽtes vitam eius lubri cam. i. pe aũt trufabat. Nunquid ego moriturꝰ sum dicens. qz vultis me ꝙfiteri. succrescit febꝫ & illi magis hortant ad pniam vt citius sanita tem recipiat. Rñdit ille. Bñ credo ꝓpter scelera mea hoc accidisse. ß quemẽtius est ꝙ ego vadaz ad eccliam ad ꝙfitendum ꝙꝫ ꝙ dem labori confes sori ad veniendũ sanatus oño ibo ad confitẽdũ ad eccliam. Cunctꝫ inualuisset infirmitas & mul tum grauaret & ipm sui sollicitaret Non habeo inquit caput ad hoc ꝑ dolore & grauamine. nesci rem inquit dicere sed alleuiatus a febre volo fa cere quod suadetis. Demũ apparuit ei angelus dicens. Agnoscis me. Qui rñdit non. Ego sum ait angelus qui tibi annunciaui ex pte dei ꝙ ñ moreris sine auisamẽto. iam tempus est vt trã seas de hoc mõdo. Cui ille. quomõ est hoc? nunqd deus deceptor est quia ꝓmisit auisamẽtum & nõ dedit. Cui angelus. immo ꝓmissum seruauit. Nam non solum auisamentum vnũ dedit sed multa. primum fuit dolor capitis scõm febris. tertium sollicitatõ amicorꝰ. quartũ augmentũ infirmitatis. sed noluisti audire tẽptãdo deum. Et ideo optet te exire. Et subito moriẽs ad ifer na descendit.

¶ Capl'm. xi. de scisimate. & ibi tractat de duobꝫ generibꝫ se ꝓ summo pontifice qnd agẽdum sit ꝓ serenitate conscie.

Scisma ex super

bia & ambitõne cõiter veriuatur & caritati ecclastice vnitatis ꝓtra riat. Et sic põt diffiniri vel describi. Scisma est viciuꝫ quo quis sub summo põ tifice esse recusat. & mẽbris eccie ei subiectis cõi care recusat. Pro cuius declaratõe di. b. Tho. ij. q. xxxix. art. i. ꝙ nomen scismatis ꝑm Isidorum in libro etymologiarum a scissura animorũ vo cata est. Scissio autem vnitati opponitur. Cul pa de peccatum scismatis dr quod directe et per se opponitur vnitati Sicut em in rebꝫ naturalibꝫ id quod est ꝓ accidẽs non constituit speciem sic nec in rebꝫ moralibꝫ in quibꝫ illud quod est in

Capitulū .xi.

tentum illud est per se. quod autem sequitur p̄ter intentōem est quasi p accidens. Unde peccatum scismatis ꝓprie est speciale peccatū eo ꝙ intendit se ab vnitate separare quam caritas facit caritas autem non solū alteram ꝑsonā alteri vnit spūali dilectōis vinculo sed etiam totam ecclesiam in vnitate spūs. Et ideo ꝓprie scismatici dr̄ qui ꝓpria sponte ⁊ intentōe se ab vnitate ecclesie separant que est vnitas principalis. nam vnitas ꝑticularis aliquorum ad inuicem ordīatur ad vnitatem eccīe sicut compositio singulorum membroꝝ in corpore naturali ordīatur ad totius corporis vnitatem. Ecclesie autē vnitas in duobus attenditur scz in connexione mēbrorum ad inuicem seu communicatōe. ⁊ iteruz in ordine omnium membrorum ad vnum caput ꝓm illud Col. ij. Inflatus sensu carnis sue ⁊ nō tenēs caput. ex quo totum corpus p̄ nexus ⁊ connexiones subministratum ⁊ cōstructum crescit i augmētum dei. Hoc autem caput est ipe xp̄us cuius vicem in eccīa gerit summus pontifex. Et ideo scismatici sunt qui vt dictum est subesse renuunt summo pontifici ⁊ mēbris ecclesie ei subiectis communicare recusant. Hinc ⁊ Pelagi⁹ papa ait. Scisma siquidem ipm quod grecum nomen est sciffuram sonat sed in vnitate sciffura esse non potest. Non ergo vnitati cōmūicant qui scismaticis communicant partes ipi sibi secerunt. ⁊ ab eo quod vnum est vt apostoli iudeam verbis loquar semetipos segregantes spiritum non habent. xxiij. q. i. Scisma. Et q̄uis hęresis etiam diuidat hominem ab vnitate fidei catholice. tamen scisma est speciale vicium distinctum ab i ꝑa. Nam hęresis opponitur directe et per se fidei. ⁊ scisma opponitur per se eccīastice vnitatis caritati. Et ideo sicut fides ⁊ caritas sūt diuerse virtutes q̄uis quicunq̄ careat fide careat caritate. non tamen econuerso. Ita hęresis et scisma sunt diuersa vicia q̄uis hęreticus sit etiam scismaticus sed non econuerso. Et hoc est qđ ait Hiero. sup epl'am ad Gala. Inter scisma et hęresim hoc arbitror interesse ꝙ hęresis peruersum dogma habet. scisma autem ab eccīa separat. xxiij. q. iij. Inter. Et tamen sicut amissio caritatis est via amittendi fidem. ita scisma est via ad hęresim. Unde differunt sicut dispositio et habitus vel sicut genus ⁊ species.

Est autem scisma §. I

peccatum absq̄ dubio mortale. quia contrariat caritati eccīastice vnitatis. Si enim peccatū quod committitur contra caritatem alicui⁹ persone particularis est mortale. vt odium particulare contra ꝓximum. multo magis quod perpetratur contra caritatem totius eccīastice congregationis vt scisma. Bonum enim q̄to communius tanto diuinius ꝑ m philosophum. et p̄ consequens melius ⁊ malum ei oppositum deterius. Patet etiam grauitas maxima huius peccati ex dictis sanctorum. Dicit enim Augusti. Neq̄ scismatici aliquid sibi ex iusticie mercede ꝓmittant quia vbi caritas non est non potest eē iusticia. Dilectio enim ꝓximi malum non operatur. xxiij. q. i. Ubi. Irē Beda sup Mar. Qui cunq̄ ab vnitate fidei vel societate Petri apli q̄ modolibet semeti pos segregauerint. nec tales a vinculis peccatorum absolui. nec ianuā regni celestis possunt ingredi. q. ea. Segregatur quis autem ab vnitate Petri per scisma p̄ quod quis nō subiicit summo pontifici qui locum tenet Petri. Item Cipr̄ianus dicit. Eūcti scismatici quia foris sunt id est extra ecclesiam spūm sanctuz nō habent. q. ea. Dicimus. Hoc idem ostenditur ex graui punitōne eorum diuina ⁊ humana. Et ꝺ diuina loquitur Cipr̄ianus. viij. q. i. dicens. Deniq̄ q̄ sit inseparabile vnitatis sacramentuz et q̄ sine spe sint. ⁊ perditōnem sibi maximam de indignatōe dei acquirant qui scisma faciunt. declarat diuina scriptura in libris Regum. iij. c. xi. vbi a tribu Jude ⁊ Beniamin decem tribus scisse sunt. ⁊ relicto rege suo alteꝝ sibi foris constituerunt. Et indignatus est inquit dn̄s omni semini israel ⁊ demoliuit eos ⁊ dedit in direptōnem donec abiceret eos a facie sua. q̄ dissipata est isral'a domo Dauid. iij. Regum. xvij. Et tanta indignatō domini extitit contra eos qui scisma fecerunt vt etiam cum homo dei ad Jheroboam missus esset qui ei peccata sua exprobraret atq̄ vltionem futuram ꝓdiceret panem apud illos edere. ⁊ aquam bibere vetaretur. quod cū nō custodisset ⁊ contra domini ꝓceptum pransus fuisset. statim diuina censura percussus est vt in de regrediens impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. iij. Reg. xiij. Sed adhuc in euāgelio suo dominus maiorem sue intelligentie lucem manifestat q̄ ipsi dem qui tunc se a tribu Juda et Beniamin sciderant ⁊ Hierosolimis relictꝫ secesserant Samariam vt inter pseudo ꝓphetas ⁊ gentiles computarentur. Nam cum primum discipulos in ministerium salutis mitteret. mādauit ⁊ dixit. In viam gentium ne ieritis et in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis et ad Judeos ꝓius mittens gentiles adhuc pretiri iubet. Addendo enim gentibꝰ ciuitatem Samaritanoꝝ vbi erant scismatici qui dēbāt omitti ostendit in hoc scismaticos gentibus id est paganis coequari. Et post pauca inducit exēplum Daran ⁊ Abiron ⁊ Chore qui fecerūt scisma in illo populo hebreorum cum esset in deserto contra Moysen ⁊ Aaron querentes sibi vsurpare ducatum populi pro Moyse ⁊ summum sacerdoti i ꝑ Aaron qui terribil'r a deo puniti sunt

Nam vt dr in ps. cv. Apta est terra & deglutiuit Dathan. & operuit congregationem Abiron iuxta vocem dñi Nume. xvi. Et exarsit ignis in synagoga eor & flamma combussit. s. Chore cū sacerdotibus & pliciis suis vt hic Nume. xvi & Cipr. Clerr quis scisma sit graue pcm & grauiꝰ pcō idolatrie punitū. qr adorātes vitulū aureū gladio occisi sunt. vt hic Exo. xxxij. scisma facientes scz Dathan & Abirō. a terra absorpti sunt, nō sequitur q scisma sit grauiꝰ infidelitate. & cōiter & ex genere suo infidelitas grauius est. Rō hꝰ est ꝑm b. Tho. ij. ij. q. xxxix. ar. ij. qr cum queritꝰ in cōi de duobꝰ peccatis qđ sit grauius intelligenda ē q̄stio de grauitate que attendit ꝑm genus peccati genus aūt peccati seu species attendit ex obiecto & ideo illud peccatū quod maiori bono contrariat illud ex genere suo est grauius. sicut peccatū in deum est grauius q̄z commissum in pxim. Manifestum est aūt q infidelitas est pcm contra ipm deū ꝑm q in se ē veritas prima cui innititꝰ fides. Scisma est contra ecclasticā vnitatē que est quoddā bonum pticipatū & minus q̄z sit ipe deus & rō infidelitas ex genere suo est grauiꝰ scismate. Sz si cōsideret grauitas peccati ex circūstātijs sic posset contingere q aliquis scismaticus grauius peccaret q̄z aliquis infidelis. Et hoc vel ꝓpter maiorem cōtēptū. vel ꝓpter maius piculū qđ inducit vel ꝓpter aliquid hmōi. Nec obstat p̄dictis si dicatur q caritas cui opponit scisma est maior fide cui opponit infidelitas. & qđ opponit maiori bono maius malū est ꝑm phūm in. viij. Ethi. Nā vt dicit Tho. vbi supra caritas hz duo obiecta. Vnū principale. s. bonitatē dinā. Aliud scōdariū scz bonū pximi. Scisma aūt & alia peccata q̄ sūt contra pxim opponūt caritati q̄z tum ad scōdarium bonū quod est minꝰ bonū q̄z ipe deus. & rōne ista peccata que sunt contra pximum sunt minora q̄z infidelitas. Sed odiū contra deum vniq̄z grauius est infidelitate. Inter peccata tñ contra pximum scisma est maxim. qr contra spūale bonū multitudīs. Itē nō obstat si dicat qr Hiero. dicit. Nō grauius est punitū sceleratiꝰ ea cōmissum. xxxij. q. i. Nō asseramus. hz scisma ē grauiꝰ punitū idolatria vt dictū est. Nā vt dicit Tho. vbi supra dictū Hiero. verr est cōiter de pena in hoc mōdo. Alicui tñ ex aliqua cā secus est. Et rō est, qr cū pene sint quedā medicie ad arcendū homines a peccatis. iō aliqñ vbi est maior pnitas ad pctūm aliqđ severior hz pena adhiberi sicut ab ecclia maior penitētia inūngit vxoricide q̄z matricide, et eo q̄ pniores sunt homines ad occidēdū vxorē q̄z matrem. Et sic ad ꝓpositū ille ꝓphs erat pnus ad scismata & rebelliones vt hic. i. Eldre. xij. & ideo magis illō punitū. Et etiā non erat ita notū populo q̄ sp Moyses vellet esse princeps illius populi sicut q̄ haberet semp adorare vnum deum quod habebant p legem. & ideo optuit rebellātes illiꝰ pcipatui pena incōsueta & horribili puniri. Item q Cipr. dixit scismaticos gētilibꝰ coequari. hoc non est simplr verū ꝑm quid. s. ad sepatōnem in genere ab eccla

Scismatici in pe §. II

nam priuant ab eccla ptāte ordinis seu consecrationis quo. s. ad licitum vsum ptāte iurisdictionis simplr & ptāte administratōis in rēp̄alibꝰ Pro maiori hoc declaratōe dicit. b. Tho. ij. ij. q. xxxix. ar. iij. q duplex est ptās spūalis. Una quidem sacralis que ordinat ꝑ aliquā consecratōez que dr ptās ordinis seu consecratōis. & hec indelebilis ē. & auferri non pōt sicut nec ipe caracter ab ania. Omēs enim consecratōes sunt immobiles manēte re que consecrat. sicut pz etiā in rebꝰ inanimatis. Nā altare semel consecratū non cōsecratur iterum nisi fuerit dissipatū. Et ideo talis ptās remanz ꝑm essentiā suam in homine qui eam adeptus ē siue vtatur in hereſim siue in scisma vel aliud malum qđ pz ex dcis. q talis rediēs ad eccīam non iterū consecratur. Sed quia ptās inferior non dr mitti in actū nisi ꝑm q mouet a superiori ptāte. sicut etiam pz in naturalibꝰ. Unde est q tales vsum protestatis amittūt. s. heretici & scismatici. s. q nō liceat eis illa sua ptāte vti, si tñ, vsi fuerint eor protestas effectum hz in sacralibꝰ. qr in his hō nō operat nisi vt instrūm dei. vnde effectus sacrales nō excludunt ꝓpter quācūq culpam conferentis sacramentum

Secunda ptās §. III

est iurisdictōis que ex simplici homis inūctione cōfertur & talis ptās non inuiolabiliter adheret. vnde in scismaticis & hereticis nō remanet ecclesia aufert ab eis, vnde nec excōicare nec absoluere nec indulgētias dare possunt aut aliqđ huiusmodi. Quod si fecerint nihil est actū. Cum ergo dicuntur tales non habere ptātem spūalem. intelligendum est de potestate scda. vel si intelligatur de prima. s. consecratōis. referendū est hoc non ad essentiam ptātis sed quo ad legitimuz vsum eius. Et sic intelligendū est illud quod ait Cyprianus de Nouatiano scismatico. vij. q. i. Nouatianus. qui nec vnitatē spūs nec cōiunctōez pacis obseruat & se ab eccie vinculo atq̄ a sacerdotum collegio sepat. nec̄ epi potestatez potest habere nec honorem. qui ecpatus nec vnitatem voluit habere nec pacem. hec ille. Idem dicim⁹ omnes omnino hereticos & scismaticos nihil habere potestatis ac iuris. xxiij. q. i. Dicim⁹. Sūt ergo vera sacramenta que cōferunt vel cōficiunt scismatici si seruēt formam ecclesie. Nec obstat quod dicit Pelagius papa. xxiij. q. i. Scisma. videlz Scismatici qr in vnitate vnū nō sunt. vt

Capitulū .xi.

q; in ptem esse voluerūt. vt q; spūs nō hūt corpis
xpi sacrificiū hre non pūt. ⁊ in fine. Nolī ergo in
quit idem quasi nulla scismaticoꝝ atq; eccie dra
sit velle indifferenter vtroꝝūq; sacrificijs sociari
Non est corpus xpi qđ scismaticus ofícit si veri
tate duce dirigimur. Ib ille. Dicit eī ibi glo. Jo
⁊ bū q; intelligiſ hoc vel cum scismaticus nō ser
uat formam eccie vel si seruat đr corpus xpi nō
esse ofectum ab eis. quia non ofert eis effectū spi
ritualē ipius sacri. Unde ⁊ Gra. post longā dis
putatōem huius materie. s. vtrum sacra hereticō
rum ⁊ scismaticorum sint vera sacra. quaz ponit
1. q. i. §. et his verbis Aug. post. c. Quod quidez.
in fi. sic dicit. Sciendum q; sacra hereticoꝝ di
cunt irrita vel damnāda falsa ⁊ inania. s. i diuer
sis capitulis ibi positis. non q̄ztū ad se cum sint
sancta ⁊ vera etiā ab hereticō celebrata. ꝙ cum il
licite dātibꝫ pfidis sint ad iudicium illicite acci
pientibꝫ ab eis non oferuntur spūm sanctum. Ir
rita ⁊ non vera dūr. quia qđ pmittunt ⁊ confer
re credunt nō tribuūt. Ib ibi. Jdē de scismaticis.
Jō aūt recipientes sacra scienter ab hereticō ⁊ scis
maticis ꝓprie ⁊ stricte dictis non recipiunt effec
tum gratie. ⁊ si caracterem quo ad impzimenta
ipm fm Tho. q; ficti accedunt cum in hoc faciāt
ꝓtra ꝑceptum eccie hoc pbentis excepto bap
tismo in casu necessitatis.

Scismatici eti .§.iiii

am pauanſ ptāte administratōis tpalium et in
dignitatibꝫ ostituti imo etiā ⁊ possessionibꝫ sunſ
Ubi Aug. Relegantſ leges vbi manifeste ꝑcepe
runt impatores eos qui ꝑter catholice sedis cōio
nem vsurpāt sibi nomē xpianū necvolūt in pace
colere pacis auctorē. nihil noīe eccie audeāt pos
sidere. di. viij. Quo iure. Ubi ⁊ xxiij. q. viij. p to.
đr q; hereticī sunt suis ⁊ eccie rebꝫ expoliādi. ⁊ q̄
possidēt hereticis abiata non đūr aliena possīde
re. quod vđr intelligendū cum fit auctoritate ⁊
lnia pape vel dni valentis dare hanc lniam. Et
idem iudiciū đr de veris scismaticis xxiij. q. i. qui
ꝓtra. ⁊ xxiij. q. v. De liguribꝫ. De alienationibꝫ
factis a scismaticis. s. de bonis eccie q; nulle sunt
⁊ nullius vigoris hēntur extra de scisma. c. i. cum
glo. Item cum ordinatis a scienter scismaticis.
solus papa dispensat. ꝙ cum ignoranter ordinatſ
discretus ꝓlatus pōt dispensare extra de eo qui
ab hre. or. c. i. Sed quo ad ꝓlaturā ꝑcipue ep̄a
tus solus papa dispensat. extra de elec. c. quia di
ligentia. fm Host. Et cum reuertuntſ ad eccias
recipiendi sunt ꝙ. n Ray. cum manus impositō
ne ⁊ satisfactōne vt spūm sanctum accipiāt. quē
extra eccl̄siam non habebant. xxiij. que. i. Dici
mus. Nec creditur eis si dicunt secum dispensa
tum. nisi ostendant dispensationem. extra đ scis
ma. c. ij.

Scismatici insu .§.v.

per ⁊ p iudiciū eccl̄iasticum excōicatſ. ⁊ p ptātes
seculares diuersis modis coherceniſ. Nō buiº ē
fm. b. Tho. ij. ij. q. xxxix. arti. iij. q; vt đr Sap. xi
Per que peccat quis p hec ⁊ torquetſ. Scisma
ticus vt dictū est in duobꝫ peccat. In vno quiđ
q; separat se a cōione membroꝝ eccie. Et q̄ztuz ad
hoc q̄uenies pena scismaticoꝝ est vt excōicētur
Unde ⁊ Hume. xvi. đr in figuram huius. Re
cedite a tabernaculis impioꝝ hoīm. qui. s. scisma
fecerūt Dathā ⁊ Abiron. ⁊ nolite tāgere ea que
ad eos ptinēt ne involuamī in peccatis eoꝝ. Et
xxiij. q. i. Dicimus. In alio đr q; subditi recu
sant capiti eccie. Et iō q; coherci nolūt p spūalē
ptātem eccie. iustum est vt tpali ptāte coherceāt
Ubi xxiij. q. v. đr qđ diuine ⁊ humane leges statu
erunt vt ab eccie vnitate diuisi ⁊ eius pacē per
turbantes a secularibꝫ ptātibꝫ ꝓmiantſ. Nec
est incōueniēs q; duplici pena puniantſ. s. spūa
li p excōicatōem. ⁊ tpali per coherctōnes in rebus
vel pſonis fm. b. Tho. vbi supra. Cum eniz pe
ne huiusmodi vite sint medicine. q̄ vna ñ suf
ficit ad cohercēdum hoīem a malo supaddiſ me
rito alia. Sicut ⁊ medici circa infirmitates coz
porales. Jta ⁊ eccia. cum aliqui per excōicatōnē
non sufficienter reprimunſ. adhibet cohertiōem
brachij secularis. Sed si vna sufficeret non ap
poneretur altera. vñ Pelagº. papa. Quisquis
ergo ab aplicis est diuisus sedibꝫ scismaticuz eē
non dubium est ⁊ ꝓtra vniuersalem eccīam al
tare erigere conatur. De talibꝫ insertus Calce
donē. xvi. canon sic dicit. Qui a cōione seipm su
spendit ⁊ collectā facit ⁊ altare ostituit ⁊ noluit
vocanti epo ossentire neq; obedire ⁊ primo et se
cundo vocanti hunc cōino damnari nec vnq; vl
orōem mereri nec recipe eum posse honorez. Si
eñ pmanserit turbas faciēs ⁊ seditōes eccie per
extraneam ptātem tanq; seditiosum comprimi
sez statuimus. xxiij. q. v. Non vos. Et in. c. secq;
quod incipit de liguribꝫ. sic idem ait. Regle pa
trum hoc special̄ constituerūt vt si qua eccl̄iasti
ci officij pſona cui subiectus est restiterit vel se
orsum collegerit aut aliđ altare erexerit seu scis
ma fecerit iste excōmunicef atq; damnetur. Qđ
si forte ⁊ hoc contempſit ⁊ pmanserit diuisiones
⁊ scismata faciēdo per publicas potestates oppri
matur. ⁊ paulo post. Ille alia exempla ⁊ cōsti
tutōnes sunt quibꝫ euidēter agnoscif vt facien
tes scissuras in eccia sancta non solum ex illis. ꝙ
etiam ex pscriptiōe rerum ⁊ dura custodia p pu
blicas potestates debeant cohercerī. Et quia so
lent hmōi cum p violētiā cohercenſ conqueri đ
iniusticia. q; cogi non debent nec etiam ad bonū
Respondet ad hoc Augustī. dicens. Scismatici
dicunt. Cui vim xpus intulit quez coegit. Ecce

hñt aplm Paulū. Agnoscāt in eū prius cogētē xpm. postea docentē prius feriētē postea cōsolantem. Vir est qūo ille qui pena corpis ad euāgliū coactus intrauit plus his oib laborauit qui solo verbo vocati sunt. xxiij. q. vi. Et ad hoc facit qō bī Mat. xxij. ¶ Lu. xiij. Exi in vias ¶ sepes ¶ cōpelle intrare. s. in domū eccie. Ite Augn. Mñ vult deus cōcitare ptātes aduersus scismaticos aduersus dissipatores eccie. baptisati nō mireī q deus querat vta sara vitupet Agar. Cognoscat se agar ponat cervicē que cuz bū iliata discedet a dña sua ¶ q questa eēt angelo de dña sua Rū. Reuertē ad dñam tuā. Ad hoc enī affligit vt reuertat. xxiij. q. iij. Quāto

Sed quid cuz .§. vi.

duo vel plures in eccia sunt gerētes lep papa ¶ quilibet eop hz suā sequelā. quis eorū dicet scismaticus cū suis sequacibo. Rñ. Aut pstat ¶ cōiter tenet q quilibet eop intrusus ē. i. ñ canonice electus. Aut pstat vnñ eop canonice ¶ rite electū vicz a duab ptibus cardinaliū ¶ sine violentia ¶ alius postea supinductus. Aut dubitat quis illop sit canonice ¶ rite electus vnus vel alter. Et ī primo casu nll's eop sed quilibet eop scismatic? cū bis qui sciēter sequunt ipm ¶ excōicati ipso facto extra de ele. c. lz. Et de b sequit. c. lxix. dis. Si duo. vbi dr. Si duo forte extra fas temeritate pcertātiū fuerint ordinati. s. in summos pontifices. nll'm eorū futurū sacerdotē. i. summū pontificem pmittim?. ß illū solū in sede aplica primā sup cēsemus quē ex nūero clericop nouā ordīari one dīnū iudiciū ¶ vniuersitat cler? elegerit. ß ibi Nec obstiat qō ß statuit Honor? ¶ Aug. Et ad imperatorē nō spectat statuere aliquid de electionibus eccie sicut nec de rebus alijs eccliasticis. vt dr. lxxvi. di. Sñ. Hoc enī facit rogatu eccliē ¶ eccia approbauit ¶ sic pōt ¶ dr ac si eccia fecisset rōe approbatōis. Mñ g cōstat nllm eop canōice electū vt q; ñ a cardinalibus ß ab alijs. In q cāu loquit. c. Si quis ex epis. di. lxxx. ¶. c. Si quis pecunia. Vel si a cardīalibus ñ tm a duabus pribus vt in decre. de ele. Iz qui tali adhęret dr scismaticus est. Et p cōsiliū, puidēdū eēt cū cardīales hmōi cā cēnt All ipi cardinales alium canonice eligēt ¶ ille verus aplicus erit. Et no. q ex hoc q elcō pape simoniace facta eēt a cardīalibus dūmō als rite cassari ñ pōt nec tolli quin sit ver? papa. Et silr q̄tūcūq crimīosus ¶ irregularis esset electus vt di. glo. sup. c. Si quis pecūia. Et plenius glo. in. c. i. In. ij. casu, s. cū pstat vnus canonice electū ¶ postea ali? se intrudit sicut Cornelius pa. qui Fabiano successit ¶ post eū canonice creatum Novatianus quidā papā se fecit tūc primus est aplicus verus ¶ alius apostatic? antipapa et antiēps scismatic? dr cū sequacibus eius. Vñ ¶ Gra. post dictū. c. Si duo. di. lxxix. in. §. se. dicit q hoc. c. de eo nō intelligēdū est qui vno p apostatiā ordinato a cardinalibus ¶ religiosis cleris aplice sedis intromsat, eriā si ille apostaticus ita cathedrā Petri violēter tenuerit vt canonica electō intra vrbem fieri si valet. hec ibi Et ad hoc optīe facit quod dicit Ciprian?. viij. q. i. Facti ē Cornelius episcopus de dei ¶ xpi eius iudicio de clericorum pene omnium testimonio de plebis que tūc affuit suffragio de sacerdotuz antiquorum ¶ bonorum virorum consensu. cuz nemo ante se factus esset. cuz Fact iāi locus. i. cū locus Petri et gradus cathedre sacerdotalis vacaret, quo occupato ¶ de dei voluntate atq; omniū bonop virorū cōsensu firmato, quisquis iā episcopus fieri voluerit foris fiat necesse ē nec beat ecclesiasticam ordinatōem qui ecclesie non tenet vnitatē quisquis ille fuerit licet de se multum iactās ¶ plurimū sibi vendicans pbanus est. alienus est. foris est. ¶ cum post primuz esse non possit quisquis post vnū qui solus debet ee factus est iam non secundus ille. sed nullus est hec ibi. Et in se. c. Idem dicit Novatianus episcopus non est qui Cornelio epo in ecclesia decem ¶ septē epis facto adulter atq; extraneus episcopus fieri a desertoribo per ambituz nititur Et cōtra tales sic intrusos impcātur multe maledictōes. distin. xxiij. In nomīe dñi. Sic sub Eugenio tertio factum est scisma tempore beati Bernardi. Nam ipo Eugenio rite electo alius intrusus est. ß meritis ¶ laboribo ipius Bernardi ablatum est illud scisma. ¶ remanente Eugenio in sede apostaticus ille ad nichilum redact? est. Deinde sub Joanne vicesimosecūdo factū est aliud scisma. Nam cū ipe Joannes p extravagantē suā declarasset fore hereticos qui xpum assererēt pertinaciter nil possedisse in communi eriā mobile. cum sit cōtra euangeliū expresse. vt patet Joannis. xij. q. i. Habebat domin?. Quidem nūcupati fraticelli de opinione fecerūt scisma. asserētes papam Joannem hereticum cum successoribo ¶ sequacibo eius. ¶ fecerunt alium papam Pisis. et adhuc perseverat illa hęresis in q busdam Greci etiam circa annū domini Nonagesimum scisma facientes in hęresim etiam inciderunt de spiritusancto reprobatā. extra de sum. trini. ¶ fide ca. c. i. li. vi. Sed reducti ad vnitatē eccie ¶ veritatē fidei sub Eugenio. xij. qui nunc Petri sedem tenet. In tertio vero casu scz cum dubium est quis illop duorum sit canonice electus. puta quia electio primi dr facta per metum qui cadit in cōstantem virum, q̄uis in duabus pribo cardinaliū, postmodum ab eisdem fit elcō alterius sine violentia ¶ metu quocunq; sicut accidit casus circa annos dñi M. ccc. xx. Nam mortuo Greg. xi. cardinales debentes procedere

nō

Capitulū .xi.

ad electōnē ſucceſſoris fuerūt vt dr a Romaniſ
ꝓminati ꝙ occiderent ſi ñ eligerēt italicum ali
quē. Elegerūt ergo archiepm Barē qui tūc erat
rome exprimētes ei ꝙ eū eligebāt ad vitādū pi
culū ſeu fingebāt eligere, ſed poſtea data oportuni
tate aliū libere ⁊ nō coacte intēdebāt eligere. E
lecto igit illo qui vrbanus ſextus dict? eſt. Ille
vt ferē dr it ꝙ ſi volebāt eū eligere voluntarie eli
gerēt, qz intēdebat papa eē. publicato igitur illo
Vrbano ꝓ papa ⁊ a cardinalibꝫ ipis adorato ⁊
ꝓſecrato de ꝓſensu eoꝝ ac principibꝫ xpianitatis
hoc ꝓ eos ſignificato ꝙ canonice eēt electus. Iñ
ad aliquos mēſes ipi cardinales ꝛcęſſerūt ab eo
⁊ fugiētes ad ciuitatē Fundēſem que ē in prin
cipio regni ibi elegerūt aliū qui dict? ē Clemēs
ſextus qui trāſtulit curiā ſuā in Auinionē. Illū
qz venerata eſt ꝓ papa tota Gręcia et Hiſpania
⁊ Cathalonia. Alteri vero ſ. Vrbano adhęſit o
bedięs Italia Alemania ⁊ Vngaria. perſeuera
uitqz hoc peſſimū ſciſma vltra .xxx. annos. Cū
igit hoc eēt dubiū ⁊ ignorantia facti, qz exceptis
cardinalibꝫ et paucis alijs tūc ꝑſtibꝫ ceteri ſciri
nō poterāt ſi talia ſic ꝓceſſerūt vel aliter cū diuerſi
diuerſimode geſta referrēt. Et ꝓtim etiā ignō
rantia iuris qz dubiū ꝛſabat apud pitiſſimos vtrū
fuerit talis metus qui cadere poſſit in ꝓſtātez vi
rum ſtrēnuū vel etiā qz poſt electōnē hūerūt tpus
liberū ad recedēdū ⁊ ñ fecerūt qđ citius. Pz econ
trario ꝓ ſigna exꝑſſa oñderunt voluntarie ⁊ libe
re factam electōem. Ignorātia aūt facti cum pro
babilis eſt quēlibet excuſat ſicut excuſat Jacob
cognoſcēs Lyam nō vxorē ſuaz, ꝓ Rachele vxore
ſua. qđ etiā ex ꝑſſe dr. i. q. nū. §. notandū. Et ple
nius in glo. ibi que etiā declarat qūo dicatur ig
rantia ꝓbabilis que excūſat ſiue ſit de facto pro
prio ſiue alieno. Ignorātia iuris ciuilis ſeu ca
nonici ad qđ ſpectat huius materie diſcuſſio vt
ibi dicit glo. ⁊ ſi nō excuſat cū ē tale ius qđ quis
de facili p ſe ſcire pōt vel ꝑ alios. dum tñ bēat co
piam peritorū. vt. ff. de iu. ⁊ fa. igno. ⁊ di. xxxviij.
Si in lacis. Excuſat tñ ſi eſt tale ius qđ ꝙs nec
p ſe nec ꝑ alios ſcire pōt cum ꝓpitiſſimos fallat.
⁊ diuerſi cōtraria ſentiāt. ar. di. xxxvij. §. vlt. cuz
glo. Ideo in illo ſciſmate illi fuerūt vere et pro
prie ſciſmatici qui ꝑtes ſcientes factum contra
iura ſciēter vel ꝓtra conſciam fecerūt ſciſma tale
paſſionibꝫ ducti amoris vel odij cupiditatis ⁊ ā
bitionis. Alij vero qui vni vel alteri Vrbano ſcz
vel Clemēti obedientes adhęrebāt moti ad hu
iuſmodi tenendū non ꝓpalitate ſed ex ſcia et au
diris cōſilijs peritoꝝ non erant vere ⁊ ꝓprie ſciſ
matici, etiā ſi ei qui nō erat verus adhęſiſſent, qz
ꝓpter intentionem eorum erat error ⁊ diuiſio eoꝝ
Quānis enim ignorātia iuris dīni vel naturalis
neminem excuſet. vt dicit Gratianus in dcō. §.
Notādum. Ibi non erat talis ignorātia. quia ⁊
ſi credere in vnū caput ſicut in vnam catholicā
eccłiam ſit de articulis fidei que ſpectat ad iu fo
uinum. tñ credere hunc vl illū vnū caput vel a
lium. cū duo ſunt gerētes ſe, ꝓ papa non eſt arti
culus fidei. ſed qz ꝑm iura eccłie eſt electus qđ ſci
re ꝑtinet ad factū ⁊ ius canonicum. ęquis ꝙ vna
ꝑs excōicaret alterā cum ſequacibꝫ ⁊ ſciſmaticaz
nūcuparet qui ſimplr inhęrebāt excuſari videbā
tur a vicio ſciſmatis. Durante illo ſciſmate poſt
Vrbanum ſucceſſit ex illa ꝑte Bonifacius nonus
Bonifacio ſucceſſit Innocentius ſextus. Inno
centio Gregorius. xij. Ex alia ꝑte Clementi ſuc
ceſſit Bñdictus. xij. Sub his autē. ſ. Gregorio
xij. ex vna ꝑte ⁊ Bñdicto ex alia factum eſt aliud
ſciſma circa annos dñi. Mcccc. Nam recedēti
bus cardinalibꝫ ab vtroqz papa ⁊ conuenientibus
Piſis ibiqz cōcilium vniuerſale celebrāntibꝫ de
poſitis illis duobꝫ ſcz Gregorio ⁊ Bñdicto per
cōcilium vel cōciliabolū ſub ea vicz rōne depoſitis
quia dicebant ſcandaliſare facto ſuo publico to
tam eccłiam cum nō vellēt conuenire ſimul in ali
quo vno loco vt ꝓmiſerāt ⁊ iurauerāt ad vāduz
efficaciter vnionem eccłie. Demum creatus eſt
Piſis Alexander qui dicebat prius Petrus ō
candia cardin alis ordinis minorū. cui ſucceſſit
Joan. xxiij. Bononie electus. Et cum pene om
nes reges ⁊ principes xpianitatis dimiſſis Gre
gorio ⁊ Bñdicto obedam dediſſent Alexādro et
ſucceſſori ſuo. tamē adhuc maximuz dubiū erat
vtrum illud Piſis celebratū fuerit verum gene
rale concilium vel cōciliabolum cum nulli? eoꝝ
qui ſe gerebant, ꝓ papa fuerit auctoritate cōgre
gatum. Itē vtrum cā ꝓpter quam fuit creat? ille
tertius. ſ. Alexander. videlz quia Gregorius et
Benedictus ſcandaliſabant eccłiam et facto ſuo.
quia ſcz diſſimulabant vnionē dare eccłie vt pro
miſerant eſſet vera. Nam de Gregorio reperiuz
eſt cōtrarium vt apparuit de facto poſtea. qz ſpon
te renūciauit in cōcilio Conſtantiēſi. Et vtrum
potuerit illos deponere, ꝓ illa cauſa. ⁊ per conſe
quens ibi creatus eſſet verus papa ſcz Alexāder
vel antipapa. Ex quacūqz trium ꝑtium quicun
qz ſimpliciter credebat ſuum eſſe verū papā et ſi
alium motus conſcie dictamine paratus etiam
alteri adhęrere ſi hoc ſibi conſtaret, excuſatus cre
ditur a vicio ſciſmatis ⁊ ſententijs eius. In cuiꝰ
ſignū eſt qđ in qualibet obedientia erant mlti pe
ritiſſimi ⁊ ſanctiſſimi viri. ⁊ cum deus, ⁊ natura
non deficiat in neceſſarijs, ſed vnctio doceat de
omnibꝫ vt dicit Joā. in cano. ſua. non eſt credē
dum ſpiritum ſanctum deſeruiſſe eccleſiam cu
ius inſtinctu regitur. diſti. viij. Qui ꝓcępta vel
xpm receſſiſſe a ſuis qui dixit Ecce vobiſcū ſum
omnibꝫ diebus Mathei vlti. ſi error ille fuiſſet
periculoſus ⁊ damnabilis. Inſuper ⁊ ſub Vr
bano ⁊ Boni facio fuerunt ſancte que clarueruīt

nota

miraculis vt sancta Brigida ⁊ Catherina ꝺ Senis credẽtes in illũ. Et sub Clemẽte ⁊ Bñdicto ex alia pte fuit. b. Petrus Lucimburgo cardial' eius clarẽs miraculis sub Bonifacio ⁊ Grego. fuit dñs Jo. dñici cardinal' eius eximie sciẽ ⁊ p bitatis. Et sub Bñdicto mgr Vincentius mari mus p̃dicator ⁊ sanctissime vite. Idẽ senserunt ⁊ scripserũt ⁊ ꝓfuerũt ipi venerabiles viri dñs Joã. dñici ⁊ mgr Vincẽtius. Tãdẽ deo miserãte cum sit nauicula Petri fluctibꝫ quatereť vo mito quasi dormiẽte exurgẽs trãquillũ fecit. Cõgregato. n. ꝯcilio Constãtie p̃ impatorẽ Sigismundũ assignatõe ibi facta ipius per papaz ad quẽ spectat hmõi. vt pz di. xvij. p tot. ⁊ p Joãnez xxiij. ⁊ p Gregoriũ duodecimũ. ⁊ cardinalibus Bñdicti om nibꝫ ad ip̃m conciliũ vl'e accedentibus cum cardinalibꝫ Joã. ⁊ Greg. decretum est vt p̃ efficationi mõ vnionis fiende p̃ modum cessionis p̃cedẽdũ fore. Sicꝫ Gre. xij. p̃fat⁹ spõte oĩ iuri papat⁹ cessit ⁊ renũciauit p̃ Carolũ de malatestis suũ in hoc p̃curatorẽ in publico cõcilio Joã. xxiij. p̃fatus fugam arripuit. Pz impator Sigismũdus eũ insecutus cepit ⁊ redire cõpulit ad p̃fatũ locũ ꝯcilij. ⁊ qz cedere nolebat. ac etiã multis actibꝫ suis eccl̃iam scãdalisabat ꝺpositus fuit. Et sr Bñdictus qz ad ꝯcilium venire 'noluit. nec mittere nec incorpari nec cedere ꝺposi tus fuit. Demũ de cõi ꝯcilio ⁊ assensu oĩum cardinaliũ Gregorij Joannis ⁊ Bñdicti qui illic ꝙuenerant ⁊ oĩm nationũ. i. Italice. Gallice. Alemanie. Hispanie. Anglice assumpti sunt aliq qui sil'cũ cardinalibꝫ hẽnt vocẽ in electõe fiẽda summi pontificis. Sicꝫ ad dilectõem p̃cedentibꝫ creatus est canonice dñs Oddo cardinalis de Colũnẽsibꝫ vocatusꝫ Martin⁹. v. Acceptatusꝫ ab oĩ clero ⁊ principibꝫ xp̃ianitatis ꝙmiuersis p̃ vtro vnico ⁊ indubitato aplico Pe. successore Jhesu xp̃i vicario. Et ꝺcretũ fuit q̃cquid fuisset a quocũꝫ illoz triũ qui se gesserũt p papa ꝯcessum ⁊ ordinatũ in sua dũtaxat obꝺa ratum esset ⁊ firmũ, vnde omnes remãserunt i suis dignitatibꝫ ⁊ officijs. Et cꝫuis ille p̃natus oĩ dictus Bñdictus in castro paniscole confugiẽs mozeret in sua duricia ab omnibꝫ derelict⁹. factus est post eum a pauciss̃imis antipapa quidã Eugem⁹. sed subito res illa euanuit. nam cessit sponte omi iuri si qꝺ haberet in papatu. Credit aũt p̃curatum tale ꝯcilium ꝙgregari laboribus et industria dñi Jo. dñici cardinalis Ragusini q̃ pluries accessit ad impatorẽ. aliqñ in hĩtu cardinalatus. aliqñ in hĩtu trãsformato ad suggerẽdum ⁊ sollicitandũ illud negociũ. Qꝺ autez in dicto scismate sic dubio nullus eẽt ꝺdẽnandus cuicũꝫ illoz trium adhereret pura ꝙscia. nõ solum rationibꝫ iam breuiter assignatis ꝓbatur, sed ⁊ quidam magister eximius in thꝫologia tunc cã cellarius Parisiensis ad idem p̃positum qualꝺam ꝯclusiones scripsit approbatas p̃ doct. totius vniuersitatis.

Prima cõclu .§. vii.

sio est. Quocunꝫ cõtendentium de papatu demonstrato non est hereticũ dicere. A. nõ est papa Ratio huius ꝯclusionis est quoniã nulla p̃positio ad cuius verificatõem exigitur veritas vnius p̃positõis ꝯtingẽtis ⁊ ad fidẽ impertinẽtis ẽt necessitate aut integritate fidei. Nam sicut ꝺpositio copulatiua cui vna ps est tota ꝯtingẽs ⁊ cuius vna ps est falsa aut impossibil'. est tota falsa aut impossibilis sic in p̃posito. Cõstat aũt q̃ ad verificatõem istius. A. est papa. exigitur non solũ vnam sed multas p̃positões ꝯtingentes esse veras. vt quia electõ est rite ⁊ canonice celebrata. ⁊ ab illis qui hñt p̃tatem ⁊ similes. Cum ĝ nesciatur si electio pape est canonice celebrata. nisi ab pauciss̃imis intercẽntibꝫ ⁊ intelligẽtibꝫ et p̃marime q̃ sapiẽtiss̃imi de hoc dubitãt. vt in p̃dicto scismate. iõ nõ est hereticũ dicere q̃ tal' vel talis nõ est papa. qz. s. põt nõ esse electus canonice. Nõ em̃ p̃tinet ad fidẽ q̃ sit iste vel ille papa. ⁊ q̃ sit vnus papa ille. s. qui eligit vt ordinauit xp̃s ⁊ eccl̃ia. di. xxiij. c. In noĩe dñi.

Secunda cõ .§. viii.

clusio est q̃ in statu p̃dicto stat aliquos cẽ apud quos istud p̃tinaciter asserere. A. nõ est papa. saperet hereẽsim. Hõ huius ꝯclõnis est q̃m p̃positõ ꝺ sape hereẽsim q̃m ex ipa assumptõne cũ aliquibus veris que rõnabil'r negari non p̃sit sequitur error in fide. Sed possibile est aliquos homines per revelatõe mi vel aliter sic certificatos cẽ q̃ oĩa rite facta sunt ⁊ canonice in electõe i p̃ius. A. in papã. quod rõnabil'r dubitare non p̃sit. tunc tales si negant. A. esse vel fuisse papam incidũt in errorẽ istũ q̃ rite electus ⁊ ꝯsecratus in papã nõ est papa. nec vnqꝫ fuit papa. ⁊ q̃ ñ succedit Petro. ⁊ multa sil'ia que sunt hereẽca. ar. viij. q. i. factus. ⁊ extra de ele. Licet

Tercia conclu .§. ix.

sio est. In hui⁹ mõi scismate tã dubio temerariũ iniuriosum ⁊ scandalosum est asserere oẽs tenẽtes istam partẽ vel omnes tenentes alteraz. vel neutralem etiã adultos vl'r extra statum salutis esse vel excõmunicatos. vel rõnabil'r de scismate suspectos. Ratio huius ꝯclusionis est. Quoniam multi sunt ex vtraꝫ p̃te ⁊ neutrales. quibꝫ nõ est materia ista clarificata quin rõnabil'r possunt negare vel dubitare p̃positõez istam. Quocunꝫ contendentium de papatu demonstrato. A. est vel fuit rite electus. A. non est scismatic⁹ vel hereticus ⁊ similes ad quas sequit'. A. ñ est

Capitulū .xi.

papā. Assumptū vocet exptētia. ⁊ tot doctissimo rum diuerse aduersecꝫ sñie. Et ꝓstat multos eē simplices qui ad talia dubia inuestigāda nō teuē tur qui nō moueuñ nec fauore nec odio, vel ⁊ q̄stu ad nō fauēdū illi ꝑti vel illi ⁊ pati sunt obedire ve ritati sufficiēter agnite nec sunt ꝑtinaces. Nō si nō ꝑtinaces ergo nec excōicati. nec de scismate rōnabiliꝫ suspecti. Tota rō hꝰ fundaꝫ i hoc. quia nūcꝫ fuit tā verisimis ⁊ vehemēs cā dubitatōis i aliquo scismate sicut in isto. Cꝰ signū euidens ē varietas opinionū inter scāssimos ⁊ doctissimos ⁊ vtraq; ꝑte, imo ꝓsuppositis illis que fcā sunt ⁊ ꝓcessis. adhuc restāt qōnes iuris ad vtrūlibet disputabiles q̄ obia incertitudinē rōnabilē ingene rāt in hoc scismate ⁊ ab errore ꝑnitiosō plurios excusant. ar. ad hoc a si li. xxxij. q. iij. c. dicit. De silibꝰ n. idē iudiciū. extra d trāsla. c. inter corpalia

Quarta cōclusio .§.x.

est. Quacūq; ꝑte demōstrata temerariū ⁊ scādalosum ⁊ sapiēs hęresim ē asserere sacta ab eis cō secta suā efficaciā nō bēre, ⁊ sacerdotes nō eē cō secratos. pueros nō esse baptisatos. ⁊ eucaristiam nō esse ofectā ⁊ hmōi. Rō huius ē. q̄m neq; scis ma neq; hęresis neq; qcūcq; viciū impedit q̄n sacramēta hēant suā efficaciā quod vtiq; verum est q̄tū ad cētriā sacramētoꝝ, q̄ vera sacramen ta sunt seruatis q̄ fieri debēt, vt debita forma et materia ⁊ huiusmōi, vt dictū ē supra. Scienter nō sumētes a ꝑcipiēte nō recipiūt effectū vltīm sacto rum. i. grām. et hoc iō q̄ ficti accedunt cum faci ant ꝓtra ordinatōnem eccīe que hoc ꝓhibet. Exci pitur nō baptismus qui in casu necessitatis a q̄ cunq; scismatico vel hęretico vel pagano suscep tus ofert grām. vt extra de bap. xxxij. di. §. Ceteꝝ scis maticoꝝ. Unde Cipriānus qui dixit sacramēta etiam baptismū a scismaticis ⁊ hereticis collata irrita esse ⁊ inania, vt habet i. q. i. §. Si quis in quit. reꝓbendit ab Augu. ⁊ alīs doctoribꝰ eccīe in supradicto §. Ceteꝝ. Sed quando scisma est dubiū ⁊ obscurum vt istud de quo ē sermo. cre dendum est sacramēta a quacūq; parte cōferan tur sinū effectum vltimū, s. gratiā ofere dūmo do dispositi sunt ⁊ cōtra ofciam alicui ꝑtiū non adhereant.

Quinta cōclusio .§.xi

est. Qđ possibile est aliquos vere ꝑti assentiētes veraciter esse scismaticos ⁊ aliquos falso ꝑti as sentientes mō ꝓdicto non eē scismaticos. Ratō hꝰ ꝓclusionis est. Quia stat aliquē vere ꝑti as sentiētē sic esse ꝑtinacē q̄, ꝓpter questū, vel vanā gloriā vel aliā cām non hz aīm ꝑatū ad obediē dum veritati cognite si ꝑ eccīam vel alr repiret illū errare, vel etiā dū in tāto dubioꝝ in uolucro ꝓ sua assertōe sustinēda sepat se a mēbris veris ⁊ vnitate i ꝑius eccīe. Non em̄ ē scisma tantum in sepatōe mēbroꝝ a capite. sed etiā in sepatōne ꝑtinaci mēbroꝝ ad inuicē. Ex quo ꝓñr hē q̄ ē te merariū ⁊ ꝑiculosum vnā ꝑtē vel aliā generalr impugnare ⁊ ab eiusdē excōicatōe cā detestatio nis declinare. Altera ꝑs conclonis ꝑz ex tertia ꝓ dusione supra posita

De sentētijs ex .§.xii

cōicatōis que feruntr ab vna ꝑte ꝓtra alteraz dicit q̄ fieri nō debēt. q̄ excōicatio fieri non debz ni si ꝓ mortali vt dr. xi. q. iij. Nēo. imo nec ꝓ mor tali nisi post ꝓtumaciā. vt. q. e. Certum. In hu iusmodi aūt non debz quis iudicari de mortali Si tamen sentētia ꝓferatr, put factū est nō ē cu randum. Nō em̄ ait Gre. xi. q iij. Snīa pastoꝝ siue iusta siue iniusta timēda est ⁊ seruanda. vt dicūt doc. hoc intelligēdū est q̄n ꝓferr a pastore seu iudice suo. Sed in hoc casu cū nō reputet se rentem hmōi sniam iudicem suū ⁊ bēat proba bilem causam hoc estimādi nullā dz illā credere xi. q. iij. Cui illata

Demū exꝑte .§.xiii.

missis ꝓbatus doctor elicit q̄tuor documenta Primū est q̄ inter hoies eiusdez obēdē expedit adherere sentētijs latis a suo supiore credito. Al lioquin nō esset vinculū caritatis inter eos. et hoc placz alis sequerent multa incōuenientia et magna cōfusio. Secōm documētū est de casibꝰ reseruatis papē de dispensatōnibꝰ ⁊ alīs in foro cīe vel foro publico seu ꝑtīoso ꝓñt hoies sm credulitatē sue ꝑtis ⁊ suā ꝑtem ⁊ seipos quieta re tenēdo, ꝓ facto id q̄d supioꝝ eoꝝ ab eis credi tus fecerit. Neutrales aūt videnr hꝰ sufficiētē recursum ad ordinarios apud quos sm eoꝝ opi nionez cōiter loquēdo est ꝑtās deducta. Et hoc satis placet excepto eo q̄d dicit d neutralibꝰ. Nō bñ em̄ intelligo q̄ñ quis possit bñ eē neutralis Tercīū documētū est q̄d tū primū ponit. q̄d apud plurimos pōt hic applicari documentum Ambrosij ad ar. quod hētur. xij. di. Illa. de ieiu nando vel nō ieiunādo vicz cum Rome sum ie iuno sabbato. cum Mediolani sum nō ieiuno. ita ⁊ tu ad quācunq; ecciam veneris illiꝰ morez serua, si nō vis cuiq; esse grauis, nec quēq; tibi Ita inquit ille idē homo, ꝓ diuersitate locoꝝ et tꝑm ⁊ ꝑsonaꝝ sine ꝑiculo scismatis ⁊ dānatio nis nūc huius ꝑtis. nūc alterius dictis ⁊ sen tentijs obedire potest. ⁊ nunc cum istis nūc cum illis cōmunicatōem ꝓtestare. Istud documētuz nō placet. Non enī cōcipio quomodo illō posꝰ sit rite fieri. Cum enim potestas iurisdictōis ab vno summo scilicet papa ꝑ vicario deriuet in alios inferiores prelatos, sicut sensus. ⁊ motus a capite in mēbra influit, ꝓpter quod xps vni. i.

Petro dixit. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Ma. xvi. ad ꝓmẽdãdum vnitatis sacrm. ⁊ q̃ a papa in alios eẽt iurisdictõ deriuãda vt ait Cipria nus. xxiiij. q. i. Loquit. cũ duo capita eẽ non possint. alioquin eẽt monstr in eccia. oportet q̃ ab vno vero vel ꝑsumpto deriuef ptãs in alios. Si ergo cũ est in terris obẽde vnius illi adhæret vt summo capiti a quo estimat hẽre ptãtẽ vt a prio origine. ⁊ hic absoluit. ⁊ absolutõem ab alio pro se querit qñ accedit ad terras obẽde alteri⁹. quis dabit auctoritatẽ absoluẽdi eos q̃ sũt ꝺilla. obediẽtia vl' vt possit ipe absolui ab ill'. Nõ ille primꝰ cũ hẽat istos vt ꝑcisos. Nõ scõs cuz iaz adheserit primo. ⁊ sic a scõo habeatur scismaticus. Non vterq; qz tũc essent duo capita. Cũ ueniẽtius videf dicẽdũ qm mi eoꝝ adhærẽdo fm q̃ magis dictat conscia. nõ ad quẽ magis ꝓpalitas trahat. illius auctoritate fungaf absoluẽs illos et absolutõem querẽs ab illis qui sunt de obẽda ipsius cui adhæret. De hoibꝫ aũt alterius obẽde ñ se ītromittat nisi ad obediẽtiã reuersos eius cui ipe adhæret. Illos tñ non ꝓpter hoc condemnet. Et si quidẽ ꝓtingeret illũ non esse vez cui cũ pura ꝓscia adhæsit. in absolutiõe supplebit defectuz summus sacerdos dñs ihesus qui hẽt claues. et cui aperit nemo claudit. Ignorãna aũt ꝓbabil' excusat eum. Addit quartũ docum. etũ dicens. vbi bõ nihil in se sentit carnale. vel tenebrosum trahens eum ad istã ptem tenendã vel illam. nõ debet sibi seruare scrupulos. Veriss̃imũ est enim illud xp̃i. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuũ lucidũ erit. Nolo aũt ex istis ⁊ p̃cedentib; dicere q̃ in oĩ casu sic liceat de obẽda pape ⁊ eius sentẽtijs sentire ⁊ varia iudicare. sz tãtumm̃õ vbi rõnabiliter ⁊ ꝓbabilis hẽtur ratõ ꝺ iure dubitãdi. vt est in supradicto scismate. Et hoc documẽtũ multũ placet q̃tum ad vtrãq; ptem. Et ex prima pte elici põt ista ꝯclõ q̃ in ꝓdicto scismate ⁊ multo magis qñ esset minus dubium quis mouef ad inhærẽdum ⁊ obediendum vni magis q̃ alteri. non ex conscia ⁊ veritate cognita sed ex ꝓpalitate. vt qz vnus magis iuuare põt vel maiora bñficia confert q̃ alter. ille est in malo statu aĩe sue etiam adhærẽdo vero. Ex secũda pte notãdum dilgẽter q̃ nõ idem dicenduz de quolibet scismate. olioquin scisma ⁊ chimera idem essent ⁊ sñie late cõtra scismaticos ⁊ tam dure infectões ⁊ punitões friuole eẽnt ⁊ inutiliter in ẽbranas occuparẽt. Qñ igit scisma est euidens ⁊ clare a non passionatis põt ꝓcipi vt in ꝓmo casu ⁊ scõo supradictum est. tunc locum hñt que dicta sunt in. q. iij. ⁊ nij §. de scismaticis. Nec ignorantia excusaret eos qñ per se vel per alios de facili veritatem scire pñt. Et de hmoi intelligif illud quod dicit Pelagi⁹ papa de scismaticis verba loquens. nec enim lenigat eorũ crimen magis vero auget q̃ eos diu restitisse vijsse apostolicis sedib; ꝯmunicantes in sua opione reciperẽt. In hoc em̃ dum ⁊ illi inculpandi sunt q̃ cõcare talib; voluerũt. multo magis tñ illi exercrãdi qui nõ solũ in sacerdotib; cõtionem aplicarum sediũ. verũ in ipis laicis spreuerũt. Sz nec illud eis ꝓdest quod in eisdem literis vel ignorantia rõnis vel simplicitate ītellectus sui a nostra se cõmunione suspẽdi sse phibentis. Idipm enim magis est ꝓpter quod scismatici sunt ꝛc. xxiiij. q. i. scisma. Hinc ⁊ Beda ait tractãs illud Joã. in caſ. Dis qui recedit ⁊ nou ꝓmanet in doctrina xp̃i deũ nõ hz. Sed si quis venit ad vos ⁊ hanc doctriuã non affert nolite eum recipe in domuz nec ei aue dixeritis. hæc Jo. de scismaticis siue de hæreticis vitandis. que verbis docuit etiam factis exhibuit. Nam cũ apud Ephesum balnea lauandi gra fuisset ingressus ⁊ vidisset ibi Cherintum. protinuo discessit nõ lotus dicẽs. Fugiam⁹ hinc ne balnea corruãt in quibꝫ Cherintus lauatur inimic⁹ veritatis. vt refert de eo Policarpus. xxiiij. q. iomis. Itẽ Ambro. Cipr̃ianus ñ putauit fidem esse in scismate. Nam ⁊ si fidẽ erga deum tenerẽt. tamẽ erga dei eccĩam non tenebant. cuius pariebãt ur velut quosdam artus dividi mẽbraq; lacerari. Etenĩ cum ꝓpter eccĩam xp̃s passus sit. ⁊ xp̃i corpus sit eccĩa non videtur ab his xp̃o fides exhiberi a quibꝫ passio eius cuacuatur atq; distrahif. xxiiij. q. i. c. Adduocauit. itẽ Hilarius de scõs ait. Qui extra eccĩam sunt. nec ligare possunt nec soluere nec recõciliãdo eccĩastice cõmunioni reddere. nec exercõmunicãdo ei⁹ societate priuare. qua ip̃i hæresi vel scismate polluti siue sentẽtia notati penitus carere ꝓbant. Et cum dñs daret omnib; parẽ ligandi atq; soluendi potestatẽ. Petro ꝓ ommib; ⁊ pre omnib; claues regni celorum se daturꝰ ꝓmisit dicens. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Quicũq; ergo ab vnitate eccl̃esie que per Petrum deo signatur alienus fuerit exercrare potest. ꝓsecrare nõ valet. ex cõmunicatõnis vel recõciliatõis ptãtem non hz. xxiiij. q. i. Audiuimus. Itez. i. q. vij. Quoties traditur forma qua scismatici reuertẽtes ad vnitatem eccĩe dñt abiurare scisma ꝓmittẽtes sub iure iurãdo nunq̃ in scisma relapsuros. ⁊ ĩ scriptis redigere ꝓmissionẽ sub obligatõe pene eterne. hæc oia ⁊ similia de vere ⁊ ꝓpie scismaticis intelligunt primo vel scõo mõ dictis non tercio.

Scisma aũt .§. xiii.

qõ nũc regnat factũ Basilee ãno dñi. M. cccc xl vel circa sub Eugenio. xxiiij. vidꝰ ptinere ad scõm modũ scismatis portusq; ad tertiũ. qõ dubiũ vocutum est. Nam cum mortuo Martino. v. canonice fuerit creatus ipe Eugenius ⁊ acceptus a tota xp̃ianitate ꝓ vnico ⁊ indubitato apostolico

Capitulū .xl.

ꝛ ꝑ plures annos papatū tenuerit congregatio facta Basilee ꝙ aliqñ ꝯcilium fuit qz autoritate Martini congregatum. ꝛ postea etiā autoritate Eugenij ꝯfirmatū cū fuerit dissoluta. translato ꝯcilio Ferrariam ꝓpter reductionē grecoꝝ. et in de Florentiam ꝓpter supuenientē ibi pestē effecta est ꝯciliabolū ꝛ synagoga satḃane adeo vt basiliscuz pareret ipa Basilee congregatio ausu temerario ꝑsumens deponere Eugeniuz ꝛ creare Almideū ducē Sabandie dictū Felicē. Pro ratione iustificatiōis sue impietatis allegant .i. ꝙ Eugenius papa nō potuit dissoluere illud ꝯcilium sua auctē firmatū. Et ex hoc. ij. ꝙ ꝯcilium est supra papā ad iudicandū de ipo. tertio ꝙ qz scandalizabat ecclesiā iuste ipm ꝯcilio deposuit ꝛ deposito aliū creare potuit. Sed primū esse falsuz ex hoc oñditur. qz eiꝰ est destituere cuiꝰ est statuere siue ꝯstituere. cū sint ciusdē ptātis actus. arg. extra de re. iuḋ. oīs. Sicut aūt papa pōt cōcedere canonē gñalem. ita tollere pōt ꝛ mutare. vt patet xv. q. i. §. his ita. Et sicut solus pōt ꝯcliū gñale indicere ꝛ facere celebrare ꝛ ei autoritatē dare. vt di xvij. p to. ita ꝛ dissoluere pōt. Scōum falsum esse multa iura declarāt. Non. n. papa habz autoritatē a ꝯcilijs principaliter sed a xpo. vt habetur di xxi. Quāuis. Et ipe papa dat robur et autoritatē ordinatis in ꝯcilio. vt de extra de elec. Significasti. Nec est ꝓtra id qđ dicit Gre. di. xv Sicut sancti in fi. vz ꝙ seipm nō illa destruit. s. ordinata in ꝯcilijs vniuersalibꝫ primis si qs absoluere q̄ illa ligant ꝑsumit. Nā vt ibi dicē gl. Joan. ꝛ bñ. hoc intelligit q̄ntū ad ea q̄ ꝓtinent ad articulos fidei. Nā q̄ntū ad posituа magis stādum est sniē papę cū alioꝝ. Dicit etiam. ix. q. iij. Nemo iudicabit primā sedē iusticiā ꝛpare desiderantē nec. n. ab oī clero nec ab augusto. nec a rege. nec a ꝓꝰ iudex iudicat. Item dicit in quatuoꝝ c. se. Ponit ibi glo. tres exceptiones. Prima in foro pnīe. tūc. n. iudicabit a suo ꝓfessore. sed ille tūc tenet locū dei. Secda cū submittit ipe sua sponte se iudicio eccl'e ꝯcilij vel alteriꝰ sic accidit i Symaco pp̄ ꝛ Leone. vt. ij. q. v. Audiuij. ij. q. vij. Nos si. ꝛ di. xxi. Hūc aūt. Tertia i crimine hereseos. vñ oz di. iiij. Si papa. A nemīe est iudicādus. s. papa nisi deprehendat a fide deuius. Ubi dicit glo. hoc vez si nō vellet se emendare. nā vbi se emēdaret nec tūc deponeret. ꝑ quoddam decretū factū in ꝯcilio Constantiensi. Addita est q̄rta acceptio. s. in casu scismaticis. qđ videtur intelligendū de scismate dubio cū. s. sunt duo pontifices creati. ꝛ dubitat quis eoꝝ sit verꝰ vt tūc fuerat nō de manifesto. s. cū vnus canonice creatus. alius postea intrusus. als cū quilibet eps possit recedere ab obedientia pape ꝛ sic facere scisma. ꝛ sic ḃebit quotidie papa iudicari. cuz tñ iura ꝓtrariū clamant. vñ Anacletus papa in quit. Electionē summoꝝ pontificū sibi dñs̄ reseruauit di. lxxix. Cū g̃ nullus hoꝝ casuū in ꝓposito repiatur. qz nec a fide deuiꝰ Eugeniꝰ nec se submisit ꝯcilij iudicio. nec eēt tūc aliqđ scisma q̄ ratione potuerit ꝯcliū. imo ꝯciliabolū iudicare de ipo nō apparet. Tertiū etiā friuolū est. naz ꝓpter nullū ꝑcm excepta infidelitate papa pōt deponi Cui glo. illa q̄ ḃētur. xix. di. Si papa dicens ꝙ papa pōt deponi ꝓpter qđcūq; ꝑcm qđ scandalizaret eccl'iam si incorrigibil'eēt. qz inobedientia de infidelitas opinatiue loquit nō assertiue. Nam ipe Jo. cuiꝰ est glo. sentit ꝓtrariū di. lxxix. dicēs. ꝙ cum de ꝓpter hęresim posse deponi sumit ibi ꝓprie ꝛ stricte hęresis ꝑ errore in fide nō ꝑ contumacia vel inobedientia. Nec reperitur aliqs papa depositus nec se ꝓpter scelera sua. ſ. ꝓpter scismа tollendū. Quales aūt fuerint q̄nte sctitatis ꝛ fame qui deposuerūt Eugeniū ꝛ apostaticū illū et antipapā elegerūt sciūt plurimi qz multi eoꝝ infames ꝛ scandala plura in diuersis locis fecerūt Et q̄les electores talis electus. Almideus ambitiosus sume cupidꝰ ꝛ dolosus Eugenio ad pauperes liberalissimo ad eccl'ias ꝛ religiōes deuotissimo nullus sapiēs vite sue in se derogat. Circa regimen aūt diuersi diuersa dicūt sicut ꝛ de quibuscūq; ꝓsidentibꝫ Szyt dicit glo. sup. c. nō nos di. iiij. Facta sūmi pontificis q̄. s. de se manifesta nō sunt excusanda sunt. vt facta Sampsonis ꝛ furta hebreoꝝ. Non g̃ vident posse excusari a vitio ꝓprij scismatis ꝛ penis eiꝰ recedētes ab obedientia Eugenij. ꝛ q̄ Almideo dicto Felice q̄ excōicatus est solēniter cū fautoribꝫ suis ꝑ Eugeniū in ꝯcilio Florētino vt pape obediunt nisi forte simplices ꝛ idiote q̄ sequūtur in hoc diocesanos suos patos ad ꝓtrariū qñ eis ꝓstaret de veritate ab eis ignorata. Qđ aūt aliq̄ dicāt se credere ꝛ mēte teneri Eugeniū vt vez papā ꝛ illuz reputari antipapā. ꝑ tñ ad vitandū scandalū suū. s. amissionis rez. exilij incarcerationis priuationis bñficiorū. piculi mortis illū infelicē ab extra venerant. vt papā nolant ꝛ hmōi. tñ corde vt antrpm detestantur nō vident magis excusari a mortali q̄z Marcellinꝰ papa cū in ueneratione idoli posuit grana incēsi sup pruinas timore mortis compulsus di. xxi. Hūc. Aut quā Salomō cū ob amorē mulieꝝ idolis genua flectebat ad cōplacendū eis q̄ tñ corde ñ adorabat. est. n. ibi mēdaciū in xpiana religiōe seu bis q̄ ptinet ad fidē. qđ est ꝓprium mendaciū. xxij. q. ij. Primum est mendacium nō solum in verbo sed in opere qđ tñ ꝓ prius dicitur simulatio. Unde nec. b. Tho. excusat a damnatione antiquos philosophos q̄ concurrebant cū populis ad venerandum idola exterius. q̄uis scirent non esse deos. ar. ad hoc dis. v. Presbyteros qui. Nec ꝓ paucis dicta sunt ratione scismatis. Sz de ptāte pape ꝛ ꝯcilij. j. dice

.s.

tur in fine tertie ptis si vitã concesserit dñs.

Diuiserũt sibi .§.xv.

vestimenta mea ⁊ super vestem meã miserũt sor tem. ps. xxi. Loquit̃ ps. in psona xp̃i q̃querentis pie de crucifixoribꝫ corpaliter ꝫ nõ min⁹ de crucifigentibus spũaliter p̃ scismata hereses ⁊ malos mores. Vestimẽta xp̃i significãt spũaliter eccl̃ias seu fideles aliq̃s. Vñ de ip̃is loquens ꝓpha ait. His oĩbus velut vestimẽto vestieris. Isa. xlix. Et in ps. xliiij. ad xp̃m loquẽs ait. Virtra. s. amaritudinis ⁊ mortificatiõis. Gutta est q̃dam gen⁹ aromatis qđ tollit inflaturas ⁊ tumores ⁊ significat hũilitatem q̃ tollit supbiã. Cassia q̃ in locis aquosis crescit in immẽsum ⁊ significat fidẽ. hec odorem spirant alij boni exẽpli ⁊ hoc a vestimentis tuis a domibꝫ eburneis. i. a fidelibꝫ tuis ꝑ glo. qui dicunt̃ idcirco vestimẽta xp̃i q: sicut vestimentũ inhęret vestito eumq̃ circũdat ⁊ ornat ita fideles xp̃o inhęrent p̃ dilectionẽ circũdant p̃ imitatõnẽ exteriorẽ. ornãt p̃ venerationem. dicũtur ⁊ dom⁹ q: xp̃s inhabitat p̃ grãm ⁊ refectionẽ. Eburnee p̃ castitatẽ ⁊ fortificationẽ ex quibꝫ s. virtutibꝫ delectauerũt te. i. tibi placuerũt o xp̃e vel delectabilẽ te habuerũt filie regũ. Filie spũales regũ. i. prelatoꝝ sctoꝝ. Est ḡ eccl̃ia vestis xp̃i. ⁊ vestimenta eius. Vestimenta in plurali ꝓpter multiplicitatẽ rituũ moꝝ ⁊ diuersoꝝ idiomatũ ecclesiarũ diuersaꝝ. Vñ ⁊ Io. septez ecclesijs in Asia mittit apocalipsim suã. vt. i. c. dicit. Vestis in singulari dicit̃ ꝓpter vnitatẽ vnius fidei. spei ⁊ dilectiõis. vñ xp̃s petro ait. Tup̃ hanc petraz edificabo ecclesiã meã. Mat. xvi. Sed vestimenta hec partiunt̃ ⁊ diuidũt scismatici, sortiuntur vero mali p̃lati. Et sic diuiserũt sibi vestimenta mea ⁊c. In q̃bus tria p̃nt notari. Primo enormitas scismatis ibi Diuiserũt sibi vestimẽta mea. Scõo vnitas regiminis ibi. ⁊ super vestem meã. Tertio prauitas regiminis. vel gravitas cartismatis ibi. miserunt sortem.

Quãtũ ad pri .§.xvi.

mum. Enormitas scismatis ex hoc apparet. q: illi qui vestimẽta xp̃i corpalia diuiserũt. fuerunt gentiles ⁊ xp̃i crucifixores. ⁊ maxime offendẽtes Paganis sibi esse scismaticos xp̃s ostendit cũ cõiunxit gentiles cũ Samaritanis qui scismatici erant seperati. s. a iudeis dicens. In viã gentiũ nõ abieritis. ⁊ in ciuitatẽ Samaritanoꝝ non intraueritis. Christũ quoq̃ crucifixerũt q̃ntuz in se est. q: diuisionẽ faciũt ꝓpter quã tollendaz inter nos deũ ⁊ pp̃m gentilẽ ⁊ iudaicũ xp̃s crucifixus est. Et iõ apls admonet dicens. i. ad Cor. i. Non sint in vobis scismata. De iudeis quidez dicit̃ q̃ scisma erat inter eos. Io. ix. Et hoc quãtum ad illos qui xp̃m blasphemabãt. ⁊ cũ deuotis psonis nõ ꝯcordabant ad sentiendũ vnũ de xp̃o. s. q̃ sctus ⁊ bon⁹ ⁊ de⁹ erat. Q̃ grauiter aũt ꝓpter magnitudinẽ sceleris puniant̃ a deo eternaliter ⁊ pnaliter. ab eccl̃ia spũaliter. a seculo tẽporaliter. hẽs supra eo. c. §. ij. ⁊ iij. Qui aũt sint principales ad causandũ scis mata oñdit Hiero. dicens. Ceteres pscrutans historias inuenire fi possum alios scidisse eccl̃iam dei. ⁊ de domo dñi pp̃los seduxisse ꝓter eos q̃ positi sunt dñi sacerdotes ⁊ ꝓphas. i. speculatores. Hi verterunt̃ in laqueũ contuosuz ponẽtes scãdalũ in oĩ loco. xxiij. q. iij. Transferũt. Diuisores sunt hęretici ⁊ scismatici. Vestimẽta xp̃i ꝯgregatiões fideliũ vel sacramenta vel scripturas sacras ꝑm glo. sub quibꝫ deus latet vt homo sub vestimento. Diuidũt autem hoc dum peruertunt ⁊ corrumpũt male exponendo vel indigne tractando.

Quãtũ ad se .§.xvii.

cundum. Dicit glo. q̃ vestis xp̃i est vnitas eccl̃ie seu eccl̃ia q̃dna ẽ. Vñ in symbolo dicit̃. Vnã sanctam catholicã. i. vniuersalẽ eccl̃iam. Et Can. vi. Vna est inq̃t sponsus de eccl̃ia colũba mea. et iõ sicut vnitas diuidi nõ põt. ita nec eccl̃ia. In cuius figuram vestis illa xp̃i dicit euãgelista. Io. xix. q̃ inconsutilis erat ⁊ desup̃ ꝓtexta p̃ totũ nõ bñs videlicet scissurã aliquã factam ad acum. Hereticigit̃ ⁊ scismatici q̃ntũ in eis est scindere querunt. Et ꝑm hoc dicit Hiero. de q̃busdã hęreticis ⁊ scismaticis. Vetus oriens inter se pp̃lor furore collisus indiscissam dñi tunicã ⁊ desup̃ ꝓtextam minutatim p̃ frustra decerpit. ⁊ xp̃i vineã exterminant vulpes. xxiij. q. i. quoniã. Sed pręualere nõ põt. sicut nec milites scinderũt tunicã illã vñ Pelagius allegans Aug. Si nullo mõ potest recte dici eccl̃ia ĩ qua scisma est. restat vt q̃ñ eccl̃ia nulla esse nõ põt nisi ea sit quã in aplice sedis p̃ successiones epoꝝ radice ꝓstitutam hoĩm nullor⁹ malicia vllo mõ valeat extinguere. xxiij. q. i. Pudenda. Hinc ⁊ Cyprianus. Eccl̃ia vna est que in multitudinẽ latius in creméto fecunditatis extendit̃ quõ multi radij̃ sunt sed vnuz lumẽ bñt. ⁊ rami arboris multi sunt. sed robur vnum tenaci radice fundatum. Et quoniam de fonte vno riuuli plures defluunt ⁊ nũerositas licet diffuse videat̃ exundãtis copie largitate. vnitas tñ seruat̃ in origine. Auelle radiũ solis a corpore. diuisionẽ vnitas nõ capit. Ab arbore frange ramũ fructus germinare nõ poterit. A fonte precide riuũ. ꝑcisus arescit. Sic ⁊ eccl̃ia dei luce ꝑfusa p̃ totũ orbez radios suos porrigit. Vnuz tñ est q̃ vbiq̃ diffunditur. nec vnitas corpis separatur. Hęcille. xxiij. q. i. Loquit̃ ⁊ p̃ to. c. illõ mẽta. ō vnitate eccl̃ie pulcra dicũt Hiero. eriã dicẽs q̃ eccl̃ia vnica colũba appellat̃. que sponsa pulcra. sine ruga. sine peccatis ⁊ macula ⁊ ornis con

dulsus.ꝛ fons signat⁹.ꝛ puteus aque viue ꝛ paradisus cū pomoꝝ fructu.q.ea. Sibus. Greg. etiā dicit in li.moral'.qꝫ in vna domo comedit' agnus.qz in vna catholica eccīa vera hostia redemptori imolat'. Sola est q̄ intra se positos valida charitatis cōpage custodit extra quaz oīs pit.sic extra arcam oēs reperti diluuio perierūt.q.e.qz. Et nota qꝫ extra eccl'ie vnitatē significatā p dñi vestem ponit' q̄s tripliciter.s.p pfidiā.p sniam.p maliciā. Per pfidiā.s.hæresis ꝛ scismatis efficit' quis sepatus ab eccīa.vñ Cyprian⁹. Cū hæretic⁹ in ecclesia nō sit.bñdicit cū a deo sit maledictus vnā pollicet' cū sit mortu⁹.deū inuocat cū sit blasphemus.i.q.i.Si q̄s. Inq̄t ꝛ Aug. Nōlibz horū hæretici ꝛ scismatici accipiāt.s.donoꝝ charitatem.tū que opit multitudinē pctoꝝ q̄ ꝛ ꝓpium donū est catholice vnitatis ꝛ pacis ipi non bñt q.ea. Vulte. Scdo p sniam.s. excōis ponit' q̄s extra eccl'ie vnitatē.vñ Aug. Qui excōicatur sanctane tradit'.quō.qz.s.extra eccīam ponit'. Extra ecclesiā aūt diabolus ē.sicut in eccia xps. Ac per hoc diabolo tradit' qui ab eccīe cōione remouet'. i.q.iij. Dis. Sed hoc verū est qñ iuste excōicat'. vñ Origen⁹.sup Leui. Cū quis nō recto iudicio foras mittit'.i.extra eccīam per excōicationem.si ante nō exierit-i-si nō egerit vt exire mereretur, non ledit'. Interdū qui foras mittit' int⁹ est.ꝛ q̄ foras est int⁹ videt' retineri.xxiij.q.iij.c. Cū aliquis. Tertio efficit' aliq̄s extra ecclesiā p pctm̄.s. mortale.vñ Gre. Nec iste dicēdus est esse in ecclesia ꝛ ad istam societatē spūs pertinere qui ouibus xpi ficto corde miscet'. Spūs.n. sctūs disciplinee fugiet fictū.xxiij.q.iij. De illis. Et Hiero. Qui est aliqua sorde peccati pollutus de ecclesia dici nō pōt. de peni.di.i. Ecclesia.

Quantū ad .§.xviii

tertium. Notatur prelatoꝝ prauitas i hoc qꝫ mittunt sortē sup vestem dñi.q̄ significat eccīam.vt s.eoꝝ sit nō xpi.q̄tūt videlz regimē eccīe ad sua cōmoda.nō vt xpo lucrifaciāt aīas. Juxta illud apli. Inuisqniscz q̄ sua sunt q̄rit. nō q̄ iesu xpi. De quibz Aug. Sūt in eccīa q̄dam prepositi de q̄bus apls dicit.sua q̄rentes.nō q̄ iesu xpi.qd ē sua q̄rentes.nō xpm gratis diligētes.nō deū ꝓpter deū q̄rentes tpalia cōmoda ꝙsequentes lucris inhiātes.honores ab hoīb⁹ appetētes.vñ.q. i. Cōtra hos inuehit Ezechiel dicēs. Ve pastoribus q̄ pascebant semetipsos.xxxiij. Vel pōt ibi notari grauitas carismatis ibi. Miserūt sortem. Nam sicut in missione sortiū ꝓter industriaz et laborē hoīm dño tū disponēte ꝙsequitur quis illō q̄ sorte diuinit'. Sic sine meritis hoīm ꝛ labore quis adipiscit' ꝛ ei ꝙsert' a dño vestis xpi.i.charitas.vt ponit glo.p quā ptinet ad vnitatē eccl'ie. Hec vestis nuptialis sine q̄ q̄s repit' i nuptijs ecclesie nūero' excludit' de eo merito vt bēt̄ parabolice. Mat.xxij. Sñt boues mittere sortes.i. ponere ꝛ q̄rere signa demonstratiua q̄s dēat hāc vestem dñi.i.charitatē.puta si audit libēter verbū dei.si ē ꝓmptus ad bonū.ꝛ dolet de ꝓteritis. Sz dñs dat ipam cui placet.sm illud puer.xvi. Sortes mittunt' in sinū.s.ab hoīb⁹ ꝛ a dño tēperant'.i.disponit' q̄s bēat qđ sorte q̄rit'. Siccecidit sors sup Matbiā. Act.i.id est illud signuz distincti inū.i.sup būilem. Interpt̄at'.n.puus.

Titulus.iiii.de inani gloria.

Capitulum primum de inani gloria. primogenita superbie filia.

Primogenita superbie filia est vana gloria que ē vitiū capitale ex q̄ septem alia oriuntur.sm Greg.xxxi.moral'.vt.s. dicetur. Et q̄uis multū sue genitrici pessime assimiletur differt tū realiter ab ea. Nam supbia inordinate excellentiā appetit. Inanis gla vero manifestationem ipius excellentie apud alios. Postq̄z.n.turrim baby.i.supbie celsitudinē in mente sua ceperit edificare ptingentē ad celū vt celebretur nomē ei⁹ in terra p vanā gloriā exquirit. Cui⁹ tū finis ꝙfusio ē sm illud apli ad Phi lip.iij. Gloria eoꝝ in ꝙfusionē. Et cum cetera vitia in seruis diaboli inbabitent.vt dicit Crisо. Hec etiā in seruis dei habitaculū reperit. Nulla n.est tam excelsa virt⁹ que dulcedine glorie non tangatur.ait q̄dam ex gentilib⁹. Vñ ꝛ vulgare ꝓuerbiū est qꝫ cuilibet placet caro alaude. Unde narrat Valerius maxim⁹ qꝫ cū in q̄dam bello q̄dam mut⁹ strenue dimicasset.ita qꝫ tebeatur ei sm morē illius ciuitatis triūpbus.i.q̄daz honor vñ resultabat ei magna gloria cū sibi ñ daret' tāta fuit auiditas illi⁹ glorie qꝫ fregit vinculū mutitatis.ꝛ petijt illū triumpbū. De sancto Basilio legit' qꝫ in diebꝫ solēnibus cū in habitu pontificali ornatus ꝓcessionaliter iret. ordinauerat vt quidā sibi diceret.pater sepulcrū tuū nōdum est ꝓfectū.iube ꝫ cōpleri qz nescis qñ dñs veniet ꝛ hoc ne insurgeret fum⁹ inanis glorie. Sed et cū papa ꝙsecrat' quidā eleuās in altitudine stupaz incensam clamat pī sancte sic transit gloria mūdi. s.cito. Ratio aūt hui⁹ q̄re tam arcēter deside ratur est.qz beatitudo q̄ naturaliter appetit, bēt in se gloriā.i.claritatē ꝛ decorē ꝑ verā ꝛ ꝑmanentem.vñ ꝛ ipa beatitudo frequēter in scripturis gloria nuncupat' ꝓs.xlix. Gloria hec est oīb⁹ sanctis eius. Et Jac.i. Beatus vir qui suffert tentationem.qm̄ cū ꝓbatus fuerit accipiet coronaz glorie.i.premiū. Alia rō est.qz naturaliter homo appetit perpetuari.ꝛ qz in vita nō pōt cū moriat' querit ꝑ gloriā.i.famā que durat in mentibus

hominum, vt dicit sapiens de iustis. Viuēt nomina eoꝝ in seculum seculi. Prima est inanis gloria ſm Aug que campū intrat ꝙ travirtuosos pugnatura. vltima est in recessu, vnō qz nullus quasi euadit quin ab ea aliqñ feriat, ꝓterea saluator Mat. v. nō dixit simpliciter negando beati qui nō bñt spūm. i. ventu minanis glorie ſ beati paupes spū. i. qui paꝝ bñt de ea. In buiꝰ figuram fortissimꝰ ꝛ sanctissimus Sampson cuꝫ maxilla asini mille ex philisteis occididisset aliquātulū gloriatꝰ est dicens. In maxilla asini ꝛc Judic. xv. subito tñ humiliatus est sitiens vsqꝫ ad mortē vt recognosceret a deo oēm suā virtutē Sic ꝛ apl'i fortissimi postea sancti cū simplicitate vite sue ꝛ doctrine demones ab obsessis corpibus expulissent. ꝛ vitia in mēbꝛ eoꝝ occidissent cū ad xp̄m reuersi de hmōi gloriarent. xp̄s eos exemplo terruit sathane de celo cadentis ex superbia vñ ortū bz inanis gloria Tanto aūt inquit Aug. de ciui. dei. efficimur deo acceptiores ꝙnto fuerimus ab hac immūditia mūdiores. Hanc xp̄s vitare exemplo suo nos docuit dicens Jo. viij. Ego gloriam nō queroꝛ merito. qz ipa ducit ad ꝓfusionē eternā. Vñ ps. xlviij. Qui ꝓfidunt in virtute sua ꝛ in multitudine diuitiaꝝ suaꝝ gloriantur. Frater nō redimit. redimet hō. non dabit deo placationē suā. Vbi tria de inani gloria notant. Primo causa a qua oriat ibi. Qui cōfidunt in virtute sua. Scdo materia in qua exerceatur ibi. ꝛ in multitudine diuitiaꝝ suarum gloriantur. Tertio qua pena puniantur ibi. frater non redi. re. ho. ꝛc.

Quātū ad primū .§. i.

Cōfidit ps. cām inanis gl'e esse superbiam. Nā ex hoc ꝙ ꝓfidūt hoīes in virtute sua gloriant. Confidere aūt in virtute sua est estimare mala ꝛ pricula posse euadere. ꝛ bona spūalia sibi posse procurare ex seipō. Fallit aūt talis p superbiā appetentē excellentiā supra se estimans se aliquid esse cum nihil sit. vt ait apls ad Gal. vi. Nam sine me inquit xp̄us nihil potestis facere Jo. xv. quinimo ſm apl'm. ij. ad Cor. iij. Nō sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis qsi ex nobis. Si aūt accepisti. s. a deo oīa ait idem. quid gloriaris. quasi nō accepis. Sciendum tñ ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. clxxij. arti. i ꝙ appetit' gl'ie de se nō noīat aliquid vitiosuz, ſ appetit' inanis gl'ie. Sic etiaz gloriatio siue gloriari pōt bene ꝛ male fieri. Pro cuius declaratiōe vide nduz est qd sit gloria. Circa qō dicit Tulius in rhetorica sua ꝙ gla ē frequēs de aliquo fama cū laude Et ad idē pinet qō ait Amb. s. ꝙ gloria est cū clara laude noticia. gloria igitur claritatē quandam significat. Vñ glorificari idē est ꝙ clarificari. vt dicit Aug. sup Joan. tractans illud verbū xp̄i. Clarifica filium tuum Jo. xvij. Claritas. n. decorē quendā bz ꝛ manifestationē. Et iō nomē glorie importat manifesta nomē alicuꝰ de eo qō apud hoīes decoꝛ videt. Sive illō sit aliqd corpale siue spūale hoīz. Quia vero illud qō est simpliciter claꝝ a multis cōspici pōt ꝛ a remotis. vt ptz exemplū de lumīe solis vel ignis. Ideo ꝓpie ꝓ nomē glie designat ꝙ bonum alicuiꝰ deueniat in noticiā multoꝝ ꝛ approbationē ſm ꝙ dr i Titoliuio ꝙ gl'ari ad vnū nō est. Largius tñ accepto noīe gl'e nō solū conlistit in multitudinis ꝙgnitiōe nomē gl'e. ſ etiā paucoꝝ. vel etiā vnius ꝛ sui solius. dum. s. aliqs ꝓprium bonū ꝓsiderat vt laude dignū. Qō autē aliq uis bonū suū cognoscat ꝛ vt virtuosum approbet nō est peccatū. sed laudabile ſz illud apostoli. i. ad Cor. ij. Non spūm huiꝰ mūdi accepi? sed spūm q. ex deo est vt sciamus q a deo data sūt nobis. Sīt nō est peccatū ꝙ aliqs bona sua velit ab aliqs approbari ob aliquē bonū finē ſm illud Mat. v. sic luceat lux vra. i. vita vt videant opa vra bona ꝛ glorificent p̄em vm. hec Tho. Gloriatur igiſ aliquis tripliciter. In dño. in ꝓximo. in mūdo. In dño gloriaſ qui aliqō bonuz in se recognoscens ꝛ vt vere bonuz approbans ꝛ complacentiaz hñs illud a deo recognoscit. Ad qō hortatur apls. ij. ad Cor. dicens. Qui gloriatur in dño glorietur. Et qz dicit apls ſ cē scriptuz sciendū est ſ bñ Jere. ix. c. sub his verbis. Qui gloriaſ in hoc gl'etur scire ꝛ nosse me. Apls dicit In dño gl'etur. qō forte est ſm antiquā trāslationem vel idē ſm sniam. Qō verbū. b. Tho. sup epl'as Pauli exponit tripliciter. Vno mō vt si i dño denotet obiectū gl'andi. q. d. ex hoc glorietur ꝙ bz in se dñm ꝙgnoscēdo ꝛ amando. qō expsse ponit in Jere. cū dicit scire ꝛ nosse me. vt scīa referatur ad cognitionē speculatiuā. ꝛ nosse ad'gustatiuam ꝓ amoꝛez. Alio mō gloriari in dño est gloriari ſm deū. i. de bis que sunt ſm deū. videlicet bonis actib ꝛ rebꝰ spūalibus. Vñ apls. ij. ad Cor. i. Gloria nra hec est testimoniū ꝙsciē nre. s. ꝙ ꝙscīa nō remordet de ꝓpeccatis grauibꝰ ſ attestatur opibus nris approbans ea vt bona ꝛ laudabilia. nō de malis sic ille de q̄ ps. xv. ait. Quid gl'aris in malicia. Tertio mō gl'ari in dño est gloriam suā ꝛ bonū suū reputare se bre a dño. totū qō cedit in gloriā suā refe. rens in dño. ſm illud ps. iij. Tu dñe susceptor meus es gloria mea. i. causa glorie mee. Et sic ꝓprie sumit ab apl'o. cuꝫ dicit. In dño gl'ietur. q. d. nō nobis debem? imputare gl'am nr̄am. sed deo. Vñ subdit ibi. Non enim ille ꝓbatus est. i. approbatus a deo vel hominibꝰ qui seipm cōmendat de se gloriando. ſ quē deus cōmendat. i. cōmendabilez facit bonis opibus ꝛ miraculis. Nam deus est cā totius boni operis ꝓ homines facti. Gloriaſ scdo quis ex ꝓximo. i. ex bono ꝓximi cū ex bonis que bz

doctrine vel exemplaris vite videns alios ꝓficere ⁊ se laudari ⁊ in opinione bona esse. approbat illud ⁊ complacentiā habet ꝓpter vtilitatē alioꝝ inde sequentē. vel etiā cū alios virtuose se habere ꝑspiciens ⁊ deo fruire ac salutē alioꝝ ꝓcurare ⁊ illos approbat ⁊ laudat ⁊ complacentiā habet de eoꝝ laude ꝓpter dei honorē. ⁊ primoꝝ vtilitatem. Et sic filius sapiens est gloria ꝑris. vt dicit Salomon. Et apls dicit de Corinthis. Gloria nostra vos estis. Et iterꝝ. i. Cor. ix. Expedit mihi mori magis q̄ vt gloriā meā quis vacuet. i. bonam famā. ⁊ opinionē habitam ex bonis opib⁹ faciendo. s. aliquid vñ illam denigraret. ⁊ ꝓpter hoc aliqñ sancti gloriant. id est se laudant iuste. vt homines qui min⁹ q̄ debent de virtutib⁹ eorum sentiunt ⁊ opinantur auditis magnis eorum bonis in maiori veneratione ⁊ deuotōe habeant eos indeq̄ magis ꝓficiāt. Sic apls Paulus magnalia sua Ephesinis narrat quib⁹ p eū peruersis pseudo apli supuenientes sua falsa doctrina contemptibilē reddiderant dicēs. Si voluero gloriari nō ero insipiens. ii. Cor. xii. Id. n. fecit ꝓpter vtilitatē i ꝑsonā vt doctrine sue sane magis assentirent. In mūdo gloriant qui bona tpalia habita recognoscit. ⁊ ea reputat vt magna bona in eis delectat⁹ appetit laudes bñ anas ⁊ de illis cōplacentiam bz vt. ꝓximū cōmodū ⁊ magnū bonum. vñ Gre. in moral. dicit. Omnes bni⁹ seculi dilectores p tpali gloria vsq̄ ad mortē desudare appetunt. p spe ꝑpetua nec pauc in labore subsistūt. vi. xlvij. Omnes. Pro hac ꝓsequēda romani multa pericula ⁊ grauia sustinuerūt. et labores mirabiles. vt ponit Aug. in li. iiij. de ciui tate dei. Vñ ⁊ poeta de Marco torquato. qui cōsul existens. q. filius suus mouerat bellū contra hostes contra edictū suum q̄ius victoriam obtinuisset decapitari fecit dicit d̄ eo. Dicit amor patrie. sallum Marcū ad illud faciendū. laudūq̄ immensa cupido. Sed hec gloria vana est ⁊ turpis de q̄ ait Matathias. Ne verbis viri peccatoris ne timueritis. q. gloria eius sterc⁹ ⁊ vermis hodie extollit cras nō inuenit. q. cōuersus est in terram suā. i. Macha. ij. Gloria eius sicut sterc⁹. Et de hac dicit Alpo. xviij. Quantū se glorificauit ⁊ in delitijs fuit. tantū date ei tormentū ⁊ luctum. hec igit est vana gloria que vitium est. Vñ Augu. v. de ciui. dei dicit. Sanius videt q̄ amorem laudis virium esse cognoscit. Et ⁊ etb nicus ille Tullius fons eloquentie in primo de officijs ait. Cauenda est glorie cupiditas. Eripit enim animi libertatē ꝓ qua magnanimis viris omnis debet esse ꝓtentio. hec ille magnus Scipio seruauit qui gloriā fugiebat. sed tanto plus eum i ꝑa sequebatur. Hanc vitare apls edocuit dicens. Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicem ꝓuocantes. inuicē inuidentes. i. ad Gal. vi. Idem ꝝ ꝑus prius precipit dicens Math. vi. Te faciente elemosynam nesciat sinistra tua q̄d faciat dextera tua. i. sinistra intētio laudis ⁊ glorie temporalis. nō se immiscear in bono opē q̄ agis. figurato p dexteram. Sed q. apls dicit. Imitatores dei estote ad Ephe. v. posset alicui videri gloriam hominū ⁊ laudes esse querendā quia dñs deus hoc facit dicens. Isa. xliij. Omnis qui inuocat nomē meum in gloriam meā creaui eū. Insup cum ipe nobis gloriam in premium ꝓ bonis opibus ꝓmittat. ꝑm illud ad Ro. ij. Bis qui scōm patientiam sunt boni opis gloriam ⁊ honorē promittit deus. licite videt illud esse appetendum. Per appetitum etiā glorie et laudis homines ꝓuocantur ad bonū. vñ Tulli⁹ in tusculanis ꝙstionib⁹ inquit. Bonos alit artes quicq̄ ad studia accenduntur gloria. s. temporali. Sed ad hoc respondet. b. Tho. q. ea. arti. eo. Ad primū q̄ debemus deum imitari. non eo modo quia nec possumus. sed modo nobis congruo. Quando enim deus querit a nobis gloriam. vt. s. eum glorificemus. ⁊ se laudet hoc non facit ꝓpter aliquā suam vtilitatē. quia ex hoc nō se extollit ⁊ nil boni ei accrescit cū bonum infinitum sit in seipo. sed facit ꝓpter bonuz nostrum. Non enim possemus eū cognoscere si se nō manifestaret nobis. suam magnitudinem insinuando per scripturas. Sic ⁊ quis posset gloriam ⁊ laudes appetere inq̄ntuz. s. hoc cederet in vtilitatem aliorum ⁊ honorē dei. ⁊ nō ꝓpter suum cōmodum. Ad scōm dicendum q̄ gloria que ꝓmittitur a deo in premiū non est gloria mundi vana. sed vera. Et hanc debemus querere iuxta illud ps. lvi. Gloria mea in deo est. Ad tertium dicendum q̄ ⁊ si aliqui ꝓuocentur ad virtutuz opera ex appetitu glorie humane sicut ex appetitu aliorum tpalium bonoꝝ tū non sunt vere virtuosi qui ꝓpter gloriam tpalem opa virtutū faciunt. vt dicit Aug. in. v. de ciui. dei. Nihil igit vt ait apls ꝙ inanem gloriā fiat. ex quo vitiū est oriens ex ꝓpria confidentia ⁊ superbia.

Quantū ad secū .ꝟ.ii.

dum. s. de materia in qua inanis gloria inuenit sciendum q̄ habetur in diuitijs. vnde ps. xlviij. In multitudine diuitiarum suarum gloriatur sunt autem multiplices diuitie.

Diuitie criminales.
Diuitie temporales.
Diuitie spirituales.

Aliqui vane gloriantur de primis. Alij de secundis. Alij de tertijs. Diuitie criminales sunt victoria copiosa de quibus dicit virgo gloriosa in cantico suo. Diuites dimisit inanes Luc. ij. scilicet vacuas bonis spūalibus. Certum est ꝙ non loquitur precise de diuitijs tpalib⁹. Nam a bra-

am erat diues in possessione auri ⁊ argenti. vt dicitur Hecñ. xiij. ⁊ tñ nō fuit vacuus ꝫ plenus gratia ⁊ virtutibꝫ. Similiter Dauid Job sctūs Lodouicus rex francoꝝ. Loquitur ḡ de bis qui sunt diuites. i. abūdantes in vitijs. In multitudine banꝫ diuitiarꝫ gloriant qui in se delectant laudari de sceleribꝫ suis. vel se laudant apud alios vt de vindictis. de luxurijs. de tripudijs. de insidijs ⁊ de deceptionibꝫ. Ulñ ⁊ puer. xij. dicitur Malū est dicit oīs emptor. s. ei a quo vult rem emere vt sic ꝑ vili precio det illā. ⁊ cū ḳcesserit. s. emendo illā tūc gloriat in se vel cū alijs de ꝫ videlicet ꝙ decepit illū ⁊ lucratus multum fuerit Sed certe vana est ista gl'a. i. falsa. Uanū. n. alii qñ idem est qđ falsum. sic accipit ibi. Non assūes nomē dei tui in vanū. Exo. xx. i. falso ⁊ mendaciter iurando. Et ꝙ sit falsa talis gl'a ꝓz. qz gloria vt dictū est supra importat claritatē. Gloria est ālsi clara. Sed talis gl'a ⁊ ipa opa mala de q̄bus gloriant hñt obscuritatē ⁊ tenebrositatem ⁊ ducunt ad tenebras infernales. qz obscuritas ⁊ cecitas mentis est gloriari vñ quis deberet summe ꝓfundi. ps. xiij. Et quid diligitis vanitatem de malis gloriando. ⁊ ꝙ primo q̄ritis mendaciū. q. di. falsa est talis gl'oria. Diuitie tpales sūt substantie bui⁹ mundi. vt pecunia. aurū. ⁊ argentū localia. domos. agri. vel tin̄ēta. ornamēta. mercimonia ⁊ hmōi. De quibꝫ saluator Luc. vi. Ue vobis diuitibus qui hētis ꝓsolationē vestrā. s. in ipis diuitijs quiescēdo. Gloriant ḡ in hmōi qui q̄runt de ipis diuitijs laudari. et placet eis esse in opinione hoīm. ꝓpter hmōi ⁊ alia tpalia vt potentia. dominiū. pulcritudo. fortitudo corporis ⁊ hmōi. Sed vana est talis gl'a. i. valde caduca ⁊ transitoria nō hūs firmitatē ꝫ multā mutabilitatem. sicut dr aliqñ vanū iuxta illud prouer. viij. Uana ē pulcritudo. i. valde caduca. qđ patet qz ꝙ morte oīa hec dimittunt. ⁊ hec etiam frequēter auferunt. vel amittunt vel corrūpuntur. xñ Jaco. v. dicit. Diuitie vestre putrefacte sunt. aurū ⁊ argentū vestrum eruginauit. Et. i. Thim. vi. Diuitibꝫ precipe nō altū sape. i. non gloriari. nec sperare in incerto diuitiarꝫ suarum Oīs caro fenū. i. oīs homo. ⁊ oīs gloria ei⁹ q̄si flos fen. Arefactū est fenū. ⁊ flos eius decidit. Ysai. xl. ⁊ ꝫ citius. Diuitie spūales sunt virtutes ⁊ bona opa. De quibꝫ dicit. i. Cor. i. In oībꝫ diuites facti estis in illo. s. xpo. ita vt nil vobis desit in vlla gratia. s. q̄ntū ad necessaria ad salutem. Et Ysaias ait. xxxiij. Diuitie saluris sapiētia ⁊ scīa. s. cū gustu. ⁊ timor dñi ipse thesaurus eius. Gloriant de bis diuitijs qui appetunt de bis laudari. vl cū audiūt vel estimāt se de hmōi laudari cōplacentiā in se hūt de sua opīone ⁊ fama. put est quoddā bonū tpale gl'a mūdi. Sed vana est ista gl'a. i. res inutil' ⁊ infructuosa faciēs ipa opa bona vt ieiuniū. elemosynaz. orōem. et alia inutilia ⁊ fructuū ꝓdere supnegle. Sic ēt aliqñ dicit vanū. iuxta illud opa eoꝝ vana. i. inutilia ⁊ risu digna. Here. xv. Et Jo. viij. c. Uanus dr labor vñ nō sequit finis ad quez ordinat fm illud ps. cxxvi. Nisi dñs edificauerit domuz in vanū laborauerūt q̄ edificāt eā. i. nisi opibus bonis q̄ facim⁹. q̄bus prepam⁹ nobis domū nō manufactā in celis. dñs edificet. i. intentio sit vt placeam⁹ ei ⁊ q̄ram⁹ gl'am ei⁹ fm illud apl'i. i. ad Corinth. Oīa in gl'a ei⁹. i. dei facite. Frustra laboramus ⁊ nō ꝓsequimur illud ad qđ bona opa ordinant ex se. Et iō vana ē hmōi gl'a respectu etiā hoīm a quibꝫ est ipa gloria quoꝝ iudiciū ē incertū. ⁊ qui vanitati assimilant. hō. n. vanitati similis facti⁹ est ps. xlviij. Gloria vana ē. Cū ḡ q̄libet naturaliter detestet caducitatē falsitatē ⁊ inutilitatem. ⁊ hec tria repiant in gl'a mūdi q̄. ꝓpterea vana dr. iō fūme fugiēda est. Et vt magis euitetur ꝓsiderem⁹ adhuc magis hmōi gl'e puitatē ⁊ vilitatē. Et primo q̄ntū ad materiā. Quid ē pulcritudo corpis hūani de q̄ nō pauci ⁊ ꝑcipue mulieres gloriant q̄ modica. Certe cū oībꝫ fuc⁹ suis nō poterit mulier sue faciei facere colorē tam vivacem q̄lem bz rosa vel viola. qz nec Salomon in oī gl'a sua vestit⁹ est sicut vnū ex bis. s. liliꝫ ait xp̄s Mat. vi. Sed ⁊ modica febris cito pulcritudinem aufert. Quanta sit pulcritudo ⁊ fortitudo corpis hūani oñditur cū tenuis vermis aranee vel scorpionis ad terrā ꝓsternat. Quid sericū vestimētū vñ aliqui gloriant nisi sterc⁹ vermium. quid aurū ⁊ argentū nisi fex terre q̄ pedibꝫ cōculcat. q̄d varia nisi pelles muriū. Q̄nta vanitas ⁊ fatuitas gloriari se esse circūdatū sterco/ribus vermiū. fenibꝫ terre. pellibꝫ muriū lamis pecudū. Sed nec gloriet sapiens in sapīa sua. aut dñs Here. ix. Ubi sapiens. s. in diuinoꝝ cognitione. vt Plato. vbi scriba in moralibꝫ. vt Socrates. Seneca. Tulius. vbi ꝓsequitur h⁹ seculi ī naturalibꝫ vt Aristotiles. Pictagoras. Nōne deus stultā fecit sapīam hui⁹ mundi. ait apl's. i. ad Cor. i. Stultā esse oñdit ⁊ nullā. dū. s. opar⁹ est que illi dixerūt impossibilia q̄rētes gloriā hoīm de sua sapīa. ⁊ nō deū glorificātes. vere ista gl'ia est vana respectu tpis ⁊ loci vbi q̄rit⁹ queritur. n in terra q̄ respectu celi estimat ab astrologis vt punctus. Sz ⁊ de ipa terra due tñ ptes ex quiꝫ ꝫ habitant ⁊ in bis duabꝫ pribus nullus vnꝫ fuit q̄ vbiꝫ fuerit notatus. Et si hoc ptingeret non ab omnibus hominibus laudaretur. sed si aliqui laudarent. alij vituparent. Sic. n. quilibet sanctus ⁊ doct⁹ trāsiuit p gloriā ⁊ ignobilitatem. p infamiā ⁊ bonā famam. vt ait apl's. ij. ad Cor. vi. Sed si hoc aliquis ꝙ obtineret paz durat quod iu xpo ostensum erat. Nam cuz dominica in ramis oēs laudassent cuz clamātes. Gloria ⁊

honor sit tibi xp̃e redemptor ꝛc̃. Inde ad quinq̃ dies clamauerūt oēs. crucifige eū. in multis cō/tumelijs ⁊ opprobrijs affligentes eū. Hi etiam a quibus q̃ritur ⁊ habet talis gloria puluis sūt id est hoies, qō aūt in pulueribo signat cito dele tur q̃ntum autem detrimenti sequat ex tam' va/ua re in se. §. dicetur pro tertia parte.

Quātū ad tertiū. §. III.

um. s. de pena seu punitione huius vitij ostenditur dū subditur in ps. p̃dicto. Frater nō redimit ⁊c̃. Locutio obscura est. Sic aūt intelligit. Frater id est xp̃s qui ꝓpter assumptā nrām hūanitatez dicitur frater noster. iuxta illud qō ait xp̃s in p̃sona eius ad patrē ps. xxj. Narrabo nomē tuum fratribo meis. Hic frater. i. xp̃s nō redimet tales qui gloriant̃ vane in diuitijs, suis. i. non facient participes sue redemptiōis. Quāuis. n. per suā passionem oēs redemerit q̃ntū ad efficaciam nō tñ omīs quo efficientiā. Non. n. percipiunt effe/ctum hui⁹ redemptiōis. qui ei⁹ vestigia non se/quūtur sed qui mundi gloriā non queriuit ⁊ fu git. ꝓfusiones mundi sustinuit. Si aūt ipe xp̃s nō facit per grām suā hoiem participem sue re/demptiōis hō quicunq̃ sit redimet de seruitute diaboli tales vt legatur interrogatiue. q. d. certe nullus. Sic exponit Gratian⁹ xxij. q. ij. §. Vel ex hoc. Non igit̃ dabit deo placationē suā nec p̃ se nec per aliū poterit deū reconciliare. sed dānabi tur ꝓpter inanē gloriā ⁊ superbiā. Et sic inanis gl'a est mortale peccatū ex q̃ conducit ad dānati/onem eternā. qō est verū non tñ semp. sed in tri/bus casibo. vt ponit. b. Tho se. se. q. cxxij. arti. iij. In bis casibo ꝓtrariat̃ inanis gloria dilectiōi dei omne aūt̃ quod ꝓtrariatur dilectiōi dei ē mor/tale. Primo quidem q̃n quis gloriat̃ de aliquo falso qō est contra diuinā reuerentiā vt ille de q̃ dicitur Ezechiel xxviij. Eleuatū est cor tuum di/xisti deus ego sum. Idem est cuz gloriat̃ de aliq̃ mortali cōmisso. qō cum facit coram aliqs se de illo laudando ad iactantiā pertinet. si in mēte glori/ando habendo deliberatā cōplacentiam cordis cuz estimat se laudari de tali peccato erit inanis gloria. Sic grauissime puniti sunt a deo qui va/nam gloriam quesierūt de rebo mundi q̃ terri/biliter puniendi sunt qui de peccatis q̃ sunt i dei iniuriam gloriant̃. De dauid rege ⁊ ꝓphęta legi mus. ij. Reg. vlti. q̃ q̃ numerare fecit ꝓplm suū sibi subditū vt sic gloriaret̃ in multitudine sub ditoꝝ. ita deo displicuit q̃ p̃ ꝓphętam Gad sibi optio data fuit vt vnū ex tribus eligeret in pu/nitionē illius inanis glorie. Aut p̃ septez ānos famem in terra aut p̃ tres menses guerram. aut per triduū pestem. Elegit qō magis cōmune fu it sibi potens accidere sicut aliqs. s. pestez. ⁊ sic in triduum de peste mortui sunt circa septuaginta milia hominū. Herodes agrippa qui decapita uit Jacobū. vt scribit Act. xij. Sed plenius in hi storia ecclīastica. cū esset iratus Tyrijs ⁊ Sido/nijs venientes ad eū vt reconciliaret̃ sedentē pro tribunali vestibo aureis indutū ⁊ ad radiū solis vt magis luceret. cū a ꝓplo darētur ei laudes vt dei ⁊ nō hoīs quibo ille acquiescebat ⁊ gloriaba tur. mox p̃cussus est ab angelo ⁊ vermibo scaturi uit corpus ei⁹. Secōo inanis gl'a est mortale q̃n quis refert intentionē suā ad gloriaz vt ad vlti/mum finē ad quē etiā ordinat virtutū opera vt elemosynas faciēdo orōes. ieiunia ⁊ hmōi. Pro quo fine ꝓsequēdo parat⁹ est facere aliq̃d morta/le vt sequat̃ gloriā tpalem vel ne amittat famaz quam hūt homines de eo. Vñ Aug. in. v. de ci/ui. dei ait. Hoc vitiū. s. amor humane laudis qō pertinet ad inanem gloriā tam est inimicuz pie fidei si maior sit in corde cupiditas glorie q̃ dei timor ⁊ amor vt diceret xp̃us. Quomō potestis vos credere gloriam ab inuicem expectantes q̃ a solo deo est nō querentes Jo. v. Timebunt. n. quidam ex illis nō reputari ignorātes. vel ne ex/tra synagogam ponerent̃ ⁊ perderent famam ho minum si credidissent in xp̃m. Exemplum cum aliquid tractatur in ꝯcilio ciuitatis qō est cōtra iusticiam cui quis assentit ⁊ persuadet vt sic lau detur a ciuibus q̃ sit amator cōmunitatis, vel a/micus tenentiū statum seu gubernantiū ciuita tem. vel ne se opponendo perdat famā ⁊ opinio/nem quā habebant de eo persone q̃ sit rect⁹ ho/mo ⁊ hmōi. Sicut Pilatus cū vellet xp̃um di mittere, quia innocentē inuenerat cū audiuit a iudeis. Si hunc dimittis non es amicus cesa/ris. timens ne amitteret gloriā seu famam quā querebat ⁊ amabat vt. s. omnia faceret que pti/nerent ad conseruationem status impatoris ip̃z iniuste morti adiudicauit. Similiter cum mu/lier impetita de turpitudine timens ne claman do vel aliter renuendo infamaret̃ ⁊ gloriam seu opinionem perdat apud alios sue honestati. pec cato assentit. sicut fecit Lucretia nobilissima ro/mana que cū esset in maxima fama sue castitatis. Tarquinius filius Tarquini regis romanoruz cū maritus eius Collatinus domui abesset req̃ siuit eam de turpitudine. ⁊ cum assentire nollet minatus est eam occidere. ⁊ seruuz iuxta eam et postea apud maritū ⁊ consanguineos accusaret illos repisse in adulterio. ꝓpterea occidisse. pro pter qō tantū amauit gloriā sue fame. ⁊ ꝓseruā/tionem sue castitatis q̃ assensit cōmittere adul/terium. ne poneret famā maculatiōis ⁊ infama tionis in gl'a sua. in q̃ facto vtiq̃ mortaliter pec/cauit. vt ostendit Aug. in primo de ciui. dei. Idem iudiciū est de quocūq̃ alio qō quis agit. omit/tit contra salutem anie vt ꝓsequat̃ laudem hu/manam, vel ne amittat famā. Tertio cum quis

illud de quo gloriat̃ prefert deo. qđ probibe t̃ dñs dicit̃ Hiere. ix. Non glorietur sapiens in sapia sua. nec fortis in fortitudine sua. nec diues in diuitijs suis. s. ita q̃ illa plus diligat q̃z me. qz hoc esset mortale, vel etiã cũ prefert testimoniũ hominuz testimonio dei sicut illi de q̃bus dicitur Jo. xij. Dilexerũt gloriã hominuz magis q̃z dei. Certe maxima p̃sumptio est ꝛ digna terribili pena vt miserrimus seruus velit rapere vxorem dñi sui. ꝛ talis dñi qualis est de⁹. Gloria ẽ sponsa dei quã p se vult ꝛ nemini cõmunicare vt quis. s. sibi attribuat tanq̃z sit seu reputetur causa bonoꝝ suorũ. Ego dñs ait p Isa. xlviij. gl̃am meam altari nõ dabo. Vñ ꝛ angeli de cantauerũt. Gloria in altissimis deo. s. sit. Luc. ij. Hanc vult vsurpare qui gl̃am ꝓpriam q̃rit. qđ debet quilibet sũme cauere. In b⁹ figurã legit̃ Gene. xxxix. q̃ Joseph cũ eẽt puer in⁹ iuuenis ꝛ valde industrios⁹ ꝛ prudẽter ꝛ fideliter ageret negocia dñi sui. vxor ip̃ius dñi sui videns eũ ita elegantẽ. p̃bilo capta ex eo solicitabat eũ ad stupr̃ũ. ille aũt recusabat dicens. Omnia que sunt in domo dñs cõmisit ꝛ de eis dedit ptãtem p̃ter q̃z in te que ei⁹ vxor es. quõ possũ omittere tantũ nep̃as? Demũ cum semel p̃ vestimentũ eum teneret vt cum ea dormiret. i. cõmisceretur. ille aufugit vestem dimittens. Iste dñs Joseph est dñs de⁹. Joseph qui interp̃tatur augmentũ seruus suus significat, quelibet seruũ dei qui tendit ad augmentuz virtutũ talis pulcer est animo iuuenis fortitudine mẽtis prudens in ope vxor dñi est gloria. Querit g̃ gloriaz que a deo tribui debet videns aliquẽ multũ proficere in virtutibo sibi ꝓiungi vt sibi eam attribuat. ꝛ vt laudẽ querat ab hoĩbo ꝛ in ea delectetur cũ offert stimulat mentẽ. Sz verus fidelis dicere dz in mẽte resistendo. Dominus dedit mihi q̃si dominiũ bonoꝝ suoꝝ oĩm exceptа te. qz p̃ se vult gloriam ꝛ si oporteat etiã vestem tpalium rerũ. vel etiam vitam ip̃ius corporis qđ indumentũ anime est debet dimittere ne gloriam dei auferat. In alijs casibo vana gloria cõiter est veniale. ꝛ qz venale dispoñt ad mortale. ideo ab hac cauendũ est p̃s. lx. Sagitte parvulorũ facte sunt plage eorum. dicit Ber. super Qui habitat q̃ sagitta volans in die est vana gloria que in claritate bonorũ operum mentez tangens ante vulnerat q̃z videat. Sed si sint p̃vulorum tales sagitte. i. peccata venialia efficiunt plage dispositiue. i. mortalia nisi cito curentur

Et sciendum q̃ inanis gloria tripliciter aggreditur boiem. In principio. in medio ꝛ in fine boni opis. In principio quidẽ cum q̃s instigatur ad bonũ opus. puta elemosynã ieiuniuz. orationes, sermocinationes ordinatas. gubernationes domus, ornatũ corpis lectiones alijs et hmõi faciat vt laudem humanã inde ꝓsequat. Q si fiat meritum opis amittit ꝛ penã incurrit vane glorie debitam. ꝓterea x̃s Matb. vi. ait. Attendite ne iusticiã vestrã faciatis. i. opa de genere bonoꝝ coram boĩbus vt videamini ab eis. s. vt laudem ab eis recipiatis. alioquin mercedẽ nõ habebitis apud patrẽ. Vbi notandũ q̃ nõ p̃hibet simpliciter dñs opa bona fieri in manifesto coram boĩbus. sed ne fiant illa intentione vt laudent̃. i. ꝓpter vanã gloriã. Et qz illi qui sunt imperfecti sunt satis inclinati ad laudem boĩm ꝓcurandum. Ideo vt docet Gre. in moral. talesꝫ si qua bona faciunt singularia extra cõmunia et necessaria ad salutem. occulte facere debent ne inanis gloria inficiat intentionẽ, sicut fecit. b. Nicolaus cum prouidit necessitati conuicini tribus vicibus. occulte proĵciens p̃ fenestraz in domum illius nõ modicũ auri vt nuptui traderet tres filias nobiles quas pre pauptate intendebat prostituere vt inde cũ ip̃is viueret. Sed viri perfecti ꝛ qui sunt positi in exemplũ aliorum debent in publico bona facere etiã singularia vt inde populi edificent̃ ꝛ ad similia, puocent̃ sicut fecit. b. pater Dominicus qui in domo quarundam matronaꝝ hospitatus que hereticis adheserant. qui sub pelle ouina austeritatis vt lupi animas ecꝝ deuorabant, dormiuit p̃ totã quadragesimam sup̃ tabulam. manifeste portauit cilicium. ieiunauit in pane ꝛ aqua vt sic vel exemplo sue penitentie vere nõ simulate illas de errore reducerz. qđ ꝛ factũ ẽ. Debet ergo quilibet sibi cauere ne ꝓpter laudem humanã acquirendaz aliquid faciat. quia vt dicit Luc xi Si oculus tuꝰ fuerit nequã. i. intentio totuz corpus tuũ. i. opꝰ quod ex illa ꝓcedit tenebrosum erit. i. iniquum Intentio tua operi tuo nomen imponit inquit Ambro. In medio vero insidiatur vana gloria. qz ꝛ si quis aliqđ bonuz ceperit pura intentione ad honorem dei ꝛ salutez ꝓximi sui si de hoc laudatur, vel cum cogitat se de hoc laudari. inaniter hilarescit. Hinc Aug. in li. ꝓfes. ad dñm loquẽs ait. Laudat̃ homo aliquẽ de aliquo dono qđ dedisti ei. Nollem vt aliquod bonũ meũ augeret tuã fragatio oris alieni. ꝛ fateor auget. s. ex laude audita nõ solum sed ꝛ vitupatio minuit. Quotidiana fornax nostra ẽ lingua aliena. hec ille. Sz ad ꝛtrarium debet homo niti. Hã vt dicit Gre. xi. q. iij. Inter verba cũ quis calumniatur seu ꝓpali quid mali de eo dicit̃ qđ in se esse non cognoscit in magnã debet leticiam ꝓsilire. innocentiaz tuã suam ostendere. Cum aũt laudat̃ de bono quod in se nõ recognoscit vel tantuz q̃ntum dicit̃ qđ frequẽter accidit magnã tristitiam mẽtis debet habere. Verũ non debet aliquis ꝓpter impulsuz inanis glorie bonũ deserere inchoatum. Vñ dicit Ecclesiastes. xi. Qui ventũ obseruat nunq̃z bene seminat. i. attendit in ope suo ne subripiat ven-

tus inanis glorie nunq̄ bene facit. q̄ impcepti-
biliter spirat ventū. Sic legimus de beato Ber-
nardo q̄ cū semel feruenter p̄dicaret & omēs eū
deuote audirent temptatio inanis glorie eum ar-
ripuit dicens menti sue. Ecce nunc bene p̄dicas
libenter audiris. sanctus ab oīb̄us reputaris &c
Quod ꝑpendens beatus Bern. aliquantulum
tacitus stetit. sed subito a deo illustratus tēptati
oni respondit. Nec propter te cepi. nec ꝓpter te
dimittam & suā predicationē vsq̄ ad finem pro
secutus est. In fine vero operis insidiatur cum
perfecto bono ope quis vanam complacentiā ha
bet. Unde in figurā dictū fuit Gen. iij. Tu insi
diaberis calcaneo eius. Calcaneus qui est finis
corporis significat complementum opis cui ser-
pens insidiat vt vulneret inani gloria. Quod
quis gaudeat & complacentiā habeat cū diligen
ter compleuerit opera sua vt orationes. confessi
onem. elemosynas & alia huiusmodi a natura &
gratia est. Nam & delectatio pficit opus fm phi
losophum. & opa virtuosa dicūtur fructus spiri
tus q̄ fm Ambro. pascūt mentē sancta & since-
ra delectatione. Non est ergo istud de se vitiosuz
Sed q̄ vanam complacentiā habeat in se glori-
ans de tali ope. vel se laudans vel gaudens q̄ in
de laudem hominum acquirat. hoc ad inanem
gloriam ptinet. Ad hoc vitium ptinet q̄ aliq̄ fa-
ciunt ecclesias. hospitalia. capellas. calices. para
menta cum armis suis. qñ hoc faciunt vt laudē
tur p̄s. v. Gloriabuntur in te dñe omnes q̄ dili
gunt nomen tuum. In te inquit non in se. Sic
beatus Gre. de se narrat circa fi. moral. q̄ posq̄
perfecit illud opus scilicet expositiōis Job que-
dam suggestio inanis glorie ei obrepserat. quā
tamen ꝓfunda humilitate contriuit. Hanc do-
minus euitare docuit qñ sanato leproso ei prece-
pit dicens. Vide nemini dixeris. Mathei. viij.
Et iterum qñ oblatum ei surdum & mutuz du-
xit eum seorsum a turba. eum sanauit. & eo sana
to precepit turbe. ne cui diceret. Mar. ix. Non ti
mebat xp̄s incurrere vanam gloriā. q̄ peccare nō
poterat sed in hoc exemplū dedit vt q̄ntuz in no
bis est occultemus bona opa nostra ne scilicet in
de queramus laudem nrām. qđ pertinet ad va-
nam gloriam. & hoc intendit xp̄s precipere ꝓhi-
bendo talem. s. malam intentionem ibi signatā
Sed q̄nto plus precipiebat tanto magis mani-
festabāt. quia q̄nto magis se sancti volūt occulta
re. tanto magis dē eos manifestat. sicut narrat
Hiero. de sancto Hilarione qui fugiebat per lo
ca occulta post miracula facta ꝓpter concursuz po
pulorum sed non solum homines. quinimo & de-
mones eū manifestabant. Ait xp̄s Jo. viij. Si
ego glorifico meipsum gloria mea nihil est. Anse
lmus in li. de similitudinibus assimilat vanā
gloriam farfalle quam pueri insequuntur. vt ca
piant. quia eis videtur quid pulcrum. sed cum
accepisse se credunt aufugit ab eis & ad aliuz lo-
cum volat. sed si caperent. quid habent nihil. id
est rem que ad nihil valet. Sic puerilit̄ viuen
tes gloriam mundi querūt quasi quid magnū
& cum credūt se habere fugit ab eis. & si cōsequū-
tur rem fragilem habent. Debet ergo q̄libet va
nam gloriam fugere. q̄ res est fragilis glā mun
di. Unde Boecius de philosophica consolatiōe
O gloria o gloria quid aliud es in mortalibus ho
minuz nisi inflatio quedam auriū. i. ventus dis
currens p̄ aures audientiū laudem hois. Et cū
gloria sit quidam effectus honoris et laudis. ex
hoc enim q̄ aliquis laudat vel quecūq̄ reueren
tia exhibetur redditur clarus in notitia horum
Ideo fm. b. Tho. se. se. q. cxxxij. arti. iij. sicut ma
gnanimitas est circa honorem. ita & circa gloriā
Unde sicut moderate magnanimus vtit̄ hono
re ita & moderate vtitur gloria. s. fm rationem.
Unde sic phs dicit in. iiij. ethicorum de magna
nimo q̄ honor sibi paruum quid reputat ita et
gloria. Magnitudini. n. animi repugnat vt res
modicas tantū appetat vt de eis gloriet. Et
similiter repugnat magnitudini animi q̄ de dis
que non sunt gloriet̄. Unde dicit in. iiij. ethi-
corum q̄ magnanimus magis curat veritatem
q̄ opinionem. Item in. iiij. ethicorum dicit q̄
magnanimus non est contentiosus. quia nihil
estimat magnū. nullus. n. ꝓtendit nisi ꝓ re quā
estimat magnam. Item ibi dicitur q̄ nō curat
vt laudet̄. s. ꝓpter se vt dicit. b. Tho. q. ea. ar
ti. eo. ad perfectionem hominis ptinet q̄ ipe co
gnoscat se. sed q̄ cognoscatur ab aliis nō ptinet
ad pfectionem eius. Et ideo nō est per se appetē
dum vt. s. cognoscatur ab aliis potest tamen ap-
peti in q̄ntum vtile ad aliquid. vel ad hoc q̄ de
us ab hominibus glorificetur vel ad hoc q̄ ho-
mines ꝓficiant ex bono qđ in alio recognoscunt
vel ex hoc q̄ homo ex bono qđ in se recognoscit ꝓ
studium laudis aliene studeat in his pseuerare
& ꝓficere. Et fm hoc intelligendū est illud Ec-
cle. xl. Curam habe de bono nomine. De vanitate
ipius glorie habes supra in. iij. §. ij. debet euita-
ri q̄ virtutes eneruat p̄s. Domin⁹ dissipat ossa
eorū qui hominibus placent dissipat⁹. i. dissipare
ꝑmittit ossa. i. virtutes & opa perfecta ex quibus
consistit robur anime qui hominib̄ placent. s.
querentes laudes būanas. qđ ptinet ad vanaz
gloriam. Unde Gregorius in moral. assimilat va
nam gloriam latrunculo qui itinerantē vt ami
cum a tergo occurrens associat & postea eū expo-
liat. Nam inanis gloria incedenti ꝑ viam bono
rum latenter occurrit & virtutib̄ & meritis ani-
mam expoliat. In cuius figurā legit̄ quarti. Re-
gum. q̄ cum Ezechias rex iuda legatis regis Baby
loniorum ostendisset omnia sua preciosa. aurū

ꝛ argentū ꝛ aromata ꝛ thesauros suos. ducꝫ q̄dam vana gl̄a dixit ei Isa. pphꝫ ex parte dei q̄ oīa illa que viderāt illi legati Babyloniꝫ ipsi babyloniꝫ auferrent ꝛ asportarēt in terram suaꝫ qđ impletū fuit tpe Joachī ꝛ Sedechie regum iuda p Nabuchodonosoꝛ regē babylonie vt ptꝫ Jere. c. fi. ad significandū q̄ cū quis manifestat thesauros virtutū ꝓpter laudē būanam. ipōs diabolus rep̄sentationis asportat seu aufert. Tertia inanis gl̄a vitia multiplicat. Est. n. vnū ex septem capitalibꝫ vitijs ꝑm Tho. se. se. q. cxxxij. ar. iij. qđ ꝓbat p Gre. in. xi. moral. Quāuis. n. quidam ponant superbiaꝫ vnū ex capitalibꝫ. ꝛ bi nō assignant vanā gloriā capitale est vitiū. rōnabilius videt qđ dicit Greg. in. xi. moral. s. superbiā nō capitale vitiū. sed reginā esse ꝛ matrē vitiorū a qua immediate oriꝫ inanis gloria vt vnū ex capitalibus. Rō huiꝰ est. qꝛ superbia importat quēdam appetitū inordinatū excellentie. Ex oī aūt bono qđ quis appetit q̄ndam p̄fectionē ꝛ excellētiam ꝓsequit. Et iō cū finis oīm vitiorꝫ ordinentur in finē superbie. ꝓpter hoc videt q̄ bēat quandam gl̄alem causalitatē sup oīa alia vitia vt dicatur mater oīum. Inter bona aūt per q̄ quis excellentiā ꝓsequit videt precipue ad hō opari vana gloria inq̄ntū importat manifestationē bonitatis alicuiꝰ. Nā bonū naturaliter amat ꝛ honoratur a cūctis. ꝛ iō sicut p gloriā que est apud deum ꝓsequit hō excellentiā in rebus diuinis. ita per gloriā q̄ est apud hoīes ꝓsequit qs excellentiam q̄ est in rebꝫ būanis. Et iō ꝓpter ꝓpinquitatem ad excellentiā quā hoīes maxime desiderāt. ꝓsequēs est q̄ sit multū appetibilis. Et qꝛ ex eiꝰ inordinato appetitu multa alia vitia oriunt. iō dicit vitiū capitale. Et q̄uis ex genere suo non sit mortale p hō nō tollit quin sit capitale ꝛ ex ea plura etiā mortalia orianꝫ. ex ea aūt oriunt sicut filie septē. s. inobedientia iactantia. Ypocrisis. cōtentio. ptinacia. discordia ꝛ p̄sumptio nouitatū ꝑm Gre. xi. moral. Vocꝫ sufficientiā sic assignat be Tho. q. ca. arti. v. Illa vitia q̄ de se nata sunt ordinari ad finē alicuiꝰ vitij capitalis illa dicunt filie eius. Finis aūt inanis glorie est manifestatio ꝓpter excellētie. Ad hanc aūt pōt tendere dupliciter. vno mō directe. alio mō indirecte. Si directe aut p verba ꝛ sic est iactātia. aut p facta ꝛ si sint facta bōna aliquā admirationē. sic ē p̄sumptio nouitatū. Si p facta alia. sic est Ypocrisis. Si indirecte. ꝛ hoc q̄ttuoꝛ mōis. Primo q̄ntuꝫ ad intellectū. ꝛ sic est ptinacia p quaꝫ hō nīs innitur sue sn̄ie nolens cedere sn̄ie meliori. Secdo q̄ntū ad voluntatē. ꝛ sic est discordia dū non vult a ꝓpria voluntate discedere vt cū alijs concordet. Tertio q̄ntū ad locutionē duꝫ aliquis clamose cū alijs litigat. Quarto q̄ntū ad factū dū quis nō vult ꝛequi superioris p̄ceptū. Quāuis autez ira causet discordiā ꝛ ꝓtentionem. tñ qꝛ Ъ ñ agit cōiter nisi cū adiūctione inanis glorie p hoc. s. q̄ aliqs reputat sibi glorioſuꝫ q̄ nō cedat voluntati vel verbis alioꝝ. iō ponunt filie inanis glorie. Jactantia vero q̄ntū ad cām interiorē eius q̄ est arrogantia ponit̄ species superbie. sed exterior frequentius ordinatur ad gloriam ꝛ honorem. ꝛ iō ponitur filia inanis glorie.

Capitulum. ij. de Inobedientia.

Inobedientia prima filia est inanis glorie De q̄ dixit Samuel ꝓpheta. Quasi scelus idolatrie nolle acquiescere. i. obedire. i. Reguꝫ. xv. Ex qua arguit Greg. Sine obediētia quisq̄s infidelis esse cōuincitur. etiā si fidem tenere videantur. xi. q. iij. Sciendū. dicit tamen be. Tho. se. se. q. cv. q. illa comparatio nō est ꝑm equalitatem. vt scilicet ita sit graue peccatum in obedientie sicut idolatrie. sed ꝑm similitudinez aliquam inq̄ntum scilicet redundat in contemptum dei sicut idolatria. ꝛ si non tantuꝫ. Est autem inobedientia aliqñ vitium generale. aliqñ proprie ꝛ speciale. Sic ꝛ obedientia sibi contraria. aliqñ est virtus generalis. aliqñ specialis distincta a ceteris. Pro cuius declaratione dicit Tho. se. se. q. civ. articulo. ij. q̄ si accipiatur obedientia ꝓprie ꝓut respicit intentionē formalē rationē p̄cepti sic obediētia ē specialis virtus. ꝑm hoc ad ipam requirit̄ q̄ impleat aliqs actuꝫ iusticie vel alterius virtutis intēdens implere p̄ceptuꝫ puta honorat ꝓnt̄es. seruat festa ꝛ ieiunia. qꝛ hec sunt p̄cepta dei vel eccl̄ie. aliter nō facturus. Sed si accipiat̄ obedientia large. p executiōe cuiuscūq̄ qđ pōt cadere sub p̄cepto sic erit virtus generalis ꝛ concurrit cū actibus oīm virtutū. Sic inobedientia cū per intentionē respicit tōem p̄cepti ꝓtemnēdo. i. renuēdo se subdi tali regule sic est peccatū speciale. ꝛ ad ipam requirit̄ q̄ actualiter ꝓtemnat p̄ceptū. Si vero accipiat̄ large inobedientia ꝓ omissione cuiuscūq̄ qđ cadere pōt ex q̄cunq̄ intentiōe fiat nō tñ ꝓtemnēdo p̄ceptū. sic est vitiū generale. ꝛ reperitur in oī peccato. ꝛ sic ab Ambro. diffinit̄ pctm̄ esse celestiū inobedientia mandatoꝝ. Hic q̄ dicit̄ de inobediētia ꝓut est vitiū gl̄iale vt frequēter in scriptura sacra accipitur. aliqñ ꝓut est speciale. Tantū aūt est vitiū inobedietie vt ꝓ eandē de paradiso expulsi simus. nec reuerti potuerimus aliter q̄ per obedientiaꝫ durissimam christi qui patri obediens fuit vsq̄ ad mortem crucis. vnde apostolus Ro. v. Sicut p inobedientiam vnius hominis Ade. s. cuꝫ comedit de ligno boni ꝛ mali contra dei preceptum multi constituti sunt peccatores. ita per obediētiam vnius hominis Jesu xp̄i multi iustificabūtur qui. s. imitati eū fuerint in obediētia p̄cepto

rum.⁊ sic in figuram ꝑ aliam viam reuersi sunt magi in regionē suam Matth.ij.qui sunt duces fideliū. Regio nra est paradisus. via alia. i. ꝓtraria ad eā ex qua inde venim⁹ est obediētia. per inobedientiā. n. in hoc exiliū ꝓuenim⁹. De hoc ps. inquit. Maledicti qui declināt a mandatis tuis ps. cxviij. Ubi tria notantur. Primo punitio rebelliōis ibi. Maledicti. Scdo expressio inobeditionis ibi. qui declinant. Tertio pluralificatio transgressionis ibi. a mandatis.

Quantum ad pr̄ .§.i.

mum. Sciendū q̄ ꝑ inobedientiā seu rebellionem incurritur maledictio dei. qđ ondit ps. dicens. Maledicti. ſ. a deo. Ad qđ etiā facit qđ dicitur Deutro. xxvij. Maledictus q̄ nō ꝓmanet i ſ̄monib⁹ legis hmōi nec eos ope ꝑficit. ſ. obediendo. Et Eccl'. xliij. Ve vobis impij viri qui dereliquistis legē altissimi. ſ. ꝑ inobedientiaz. ⁊ si nati fueritis in maledictionib⁹ nascemini. ⁊ si mortui fueritis in maledictiōe erit ps vestra. Maledictio dei significat punitionē. Dicere. n. dei est facere. Maledicit g̃ deus cū malū pene facit. i. irrogat inobedienti. Maledicit aūt ꝓpter inobediētiam tripliciter deus. Primo ꝑ afflictionem corpis. Scdo ꝑ impugnationē orbis. Tertio ꝑ priuationē numinis. De primo dictum fuit. Unde ꝓpter inobedientiā suā. Maledicta terra in ope tuo. i. ꝓpter op⁹ tue trāsgressiōis. Terra corpis tui erit maledicta afflicta multipliciter. Spinas. n. ⁊ tribulos diuersarū passionuz ⁊ infirmitatū germinabit tibi. Omnes. n. pene q̄bus subditi sumus famis. sitis. caloris. frigoris. ⁊ infirmitatū sunt in penā illius inobediētie. Spinas. n. concupiscentie terra sensualitatis germinat q̄ caro concupiscit aduersus spūm. ad Gal'. v. qđ et illa inobedientia ꝓcessit. immediate. n. cuz rō non obediuit deo. ⁊ caro se rōi rebellauit. Scda maledictio est q̄ oēs creature pugnāt ctra hoīez ꝓpter inobedientiā vbi oēs prius obediebāt homini Sap'. v. Pugnabit ꝑ eo orbis terraz contra insensatos ⁊ iuste quidē actū est vt cū oīs creatura deo obediat faciens id ad qđ instituta ē. et sic preceptū posuit cūctis creaturis. ⁊ nō ꝑteribit ps. cxlviij. qđ ptz ad sensum. si inobediēs deo repertus fuerit cū ad b'ei seruiant vt obediāt deo omnes impugnāt eum ⁊ maledicant affligendo ipm̄ cē vermes ⁊ pulices ⁊ muſce ⁊ aranee. De inobedientib⁹ dr etiā Deutro. xxviij. Si nolueris audire vocē dñi dei tui. vt custodias ⁊ facias oīa mandata ei⁹. ſ. obediendo venient sup te oēs maledictiones iste ⁊ apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate. maledictus in agro. maledictum horreū tuū. ⁊ maledicte reliquie tue. maledictus fruct⁹ ventris tui. ⁊ fructus terre tue. armenta bouū tuoz ⁊ greges ouiū tuaz. maledicti eris ingrediēs. i. incipiēs aliqđ op⁹. ⁊ maledicti egrediens. i. finiens op⁹. Et maledictiōes explicans subdit. Mittet dñs famē ⁊ esuriez ⁊ increpationē in oīa opa tua q̄ facies donec ꝓterat te ⁊ ꝑdet velociter. Adiūget tibi dñs pestilentiā donec ꝯsumat te. Percutiet te dñs egestate. febri. frigore. ardore ⁊ estu ⁊ aere corrupto ac rubigine. Erit celū sup te eneū ⁊ terra quaz calcas ferrea. Det dñs ymbrē terre tue puluerem ⁊ de celo descendat sup te pulus. Tradat te dñs corruentē ante hostes tuos. ꝑ vnā viā egrediaris ctra eos et ꝑ septē fugias ⁊ dispgaris ꝑ omnia regna terre. Eritq̄ cadauer tuū in escā cūctis volatilib⁹ celi ⁊ bestijs terre. Percutiat te dñs vlcere egypti. scabie ⁊ prurigine. Percutiat te amētia ⁊ cecitate ⁊ furore mētis. ⁊ multa alia ibi hēs. Ecclesia etiā punit inobedientiā maledictiōe excōis. Nā ꝓtinaciter inobediētes excōicat. Apls. ij. ad Cor. x. Et in promptu hītes vlcisci oēm inobedientiaz. Un. xi. q. iij. absit dr. In veteri lege q̄ sacerdotibus nō obtēperasset. aut lapidabat a ꝓplo. aut ꝓtem ꝓpriū. ſ. inobediētie expiabat cruore. Nūc aūt inobediens spūali aīe auersiōe truncat. i. excōicat. Excōicatio aūt maledictio dr in iure. vt. xxiij. q. iij. Cū sancti viri in. §. ꝓcedenti ad illud ca. Tertia maledictio q̄ oīb⁹ peior est. q̄ priuat a dei visiōe ⁊ ꝯsortio sctōz. Maledicti erūt q̄ ꝓtenūt te. ſ. per inobedientiā Thobi. xiij. Eccl'. n. dicet reprobis q̄ mandata sua nō suauerūt. Discedite a me maledicti in ignē eternū Mat. xv. In hui⁹. n. figuram xp̄s maledixit ficulnee quā sine fructu reperit Mar. xi. Un subito siccata est nō apta nisi ad ignē. Sic q̄ sine fructu obseruatiōis mandatoz repiunt a xp̄o maledicunt. i. reprobantur. ita q̄ amplius mereri nō p̄nt vel deo frui. ⁊ ad ignem gehenne mittunt. Efficitur etiā inobediens aridus ꝑ indeuotionē quā hīre nō pōt. Cui Bernō dabit inobedienti copiā sui tante obedientie amatoz q̄ mori maluit q̄z nō obedire. ſ. xp̄o. Sed nec q̄z fructū erauditiōis in oratione ꝓcipit. Cui prouer. xxviij. Qui declinat aurē suā ne audiat legē oratio ei⁹ erit execrabilis. Aug. Qui a ꝓceptis dei auertit q̄d in oratione postulat nō meret. Inter omnes creaturas nō vident esse nisi due q̄ deo inobedientes sunt. ſ. diabolus ⁊ malus hō. ⁊ dō gruum est vt sicut q̄si ab oīb⁹ maledicit diabolus in detestationē sui. sic ⁊ inobediens homo ⁊ cū eo societur q̄si attinens ei⁹. sicut xp̄i dicunt parentes. frater. soror ⁊ mater. qui faciūt patris sui celestis voluntatē. vt dr Mat. xij. Ultra punitionē seueriſſimā inobedientie Unde ꝓpter qđ dicitur Geñ. iij. Adam exemplum meū in punitione inobedientie ab adolescentia mea vt mihi caueam ab inobediētia. Plura alia exempla habent. Uxor quidem Loth ꝓpter inobediētiaz suam ad verba angeli versa est in statuam salis

Gen̄.ix. Saul ꝓpter inobedientiā ſuā priuatus eſt regno. Vñ dicit.i.Reg.xv. Pro eo qđ abieciſti ſermonē dñi.t dñs te ne ſis dñs in iſrael t rer. Prophēta dñi qui ꝓtra ꝓceptū manducauit in Samaria ꝓpter ſuā inobedientiā a leone ſuffocatus eſt in via.iij.Reg.xiij. Quidā etiam qz noluit obedire vni ex filijs ꝓphetaꝝ dicēti ſibi ex pte dei q̄ ꝑcuteret eū vulnerando a leone percuſſus eſt.iij.Reg.xx. ſignans inobedientiā platorū qui nolūt gladio correctionis ꝑcutere vitā ſubditorū. De filio inobedientie dicit Deutro.xxi. Si genuerit bō filiū cōtumacē t ꝓteruuz q̄ nō audit imperiū patris t coercitus obedire cōtemnit.accuſatꝰ a parentibꝰ in porta ciuitatis cōtā ſenioribꝰ lapidabit eū oīs ꝑ̄s. Vaſti regina vxor regis Aſſueri qz ꝓtemplit ad eū accedere vt imperauerat.priuata eſt regno t ꝓugio Jonas qz noluit dño obedire in eundo ad predicandū in ciuitatē Niniuen.orta tēpeſtate ꝓpter hoc in mare ꝓiectꝰ eſt. Jone.ij. Populus iſrael qz deo obedire ꝓtemplit.i. decē tribus a Salmanaſar rege aſſyriorū in captiuitatē ducte ſunt in Niniuen t poſtea ꝑ̄s iuda cū rege ſuo Sedechia ꝓpter ꝓtemptū mandatoꝝ dei a Nabuchodonoſor in Babyloniā captiui ducti ſunt, vt in iiij. Reg.vl.t Jere.vl. Joſephus t Azarias qz cōtra obedientiā Jude Machabei ducis exercitus iſrael mouerūt bellū ꝓtra inimicos debellati ſūt occiſis duobꝰ millibus.i.Machab.iij. Quidam monachus nōie Walchus qz ꝓtra obedientiam abbatis receſſit ad viſitandū parētes captus eſt ab infidelibus vbi multa ꝑpeſſus eſt. vt haberī in vitis patrū. Quidā liberatus a beato Benedicto cū vellet a diabolo.qz ꝓtra obedientiā ipius patris ordinē ſacrū ſuſcepit a diabolo arreptꝰ eſt iterū. Marcus torquatꝰ ꝯſul romanoꝝ.qz cū eſſet in campo ꝓtra hoſtes filius eius ꝓtra obediētiam ſeu mandatū patris i ꝑ̄ius mouit bellū.cuius magnā victoriā habet eū decapitauit. vt narrat Valerius.qđ Aug. in li.de ciui.dei.nō reprobat. Cauendū eſt ſumme ab inobediētia que tot maledictionibꝰ.tot malis punitur.

Quantū ad ſecū .§.II.

dum. Inobedientia ipa exprimitur dum dr.qui declinant. Declinare aūt a mādatis eſt recedere ab eis.i.nō obedire Iſa.xxx. Necz ad dexterā nec ad ſiniſtram.ſ.vie declineris. Sic ad patriam eſt obſeruatio mādatoꝝ. Mandata ſunt de actibus virtutū ſm Th̄o.que cū conſiſtant in medio ille declinat ad dexterā vie qui recedit a mandato ꝑ excessum circa virtutē.ille declinat ad ſiniſtram qui recedit a mandati obſeruatiōe ꝑ defectum virtutis. Sicut circa ꝑmū mandatū ad ſiniſtram declinat qui idola colit nō deū .ad dexteram qui ſuꝑſtitioſe colit t ſic de alijs. Sed vait ꝑs.xiij.t allegat apl̄s ad Ro.iij.ad oſtendendū vniuerſos declinare. Nō eſt intelligēs nec requirens deū oēs declinauerūt ſimul inutiles facti ſunt.nō eſt q̄ faciat bonū. nō eſt vſq̄ advnū Vbi ſm.b. Tho.ſup dicto paſſu in epl̄is Pauli ꝑs.notat primo inobedientiā vel transgreſſionem mandatoꝝ dei ibi. Nō eſt intelligens.ſcōo amiſſionē inde ꝑmioꝝ ibi.ſil'inutiles facti ſunt tertio collectionē in hmōi cunctorū ibi.nō eſt q̄ facit bonū .t̄c. Primo inobediētia notat ibi oēs declinauerūt ſil'.i.receſſerūt a regula diuīe legis Iſa.lvi. Oēs in viā ſuā declinauerūt,i.a mandatis dei recedētes ꝓpriā voluntatē ſecuti ſunt. Sed huic declinationi ꝑmittunt duo q̄ concurrunt in peccato. Primū eſt defectus diſcretiōis ſeu rōis. ibi nō intelligens. Omnis .n. malus ē ignorans inquit ꝑ̄s.qđ verū eſt in ꝑticulari eligibili. Secōum eſt defectus recte intentiōis.ibi aut requirens deū nō eſt.ſ.intentionē ſuaz dirigendo ad deū ꝑ̄s.xxvi. Faciē tuā dñe requiram. Amiſſio ꝓmiū notat ibi.ſimł inutiles facti ſūt Hoc inutile dicim⁹ qđ nō ꝓſequit finē ſuū.t iō cū hoīes a deo declināt nō obedientes mādatis eis ꝓpter quem conſequendū facti ſunt.inutiles dicunt cum nō aſſequant ꝓmiū Sa ꝑ.iiij. Impiorū multitudo nō eſt vtilis. In terrā ꝑmiſſionis ex oībus nūeratis in egypto aptis ad prelium .ſ.ſexcentis milibꝰ ſolum duo intrauerūt.ſ. Caleb t Joſue qui ſeruauerūt t firmi ſteterūt in obediendo dño. In figurā q̄ de omni vniuerſali multitudine q̄ fuit in ſex mūdi etatibus nullus intrat vitā eternā. nec princeps vel ſapiēſ ſimus vt Moyſes.nec ſacerdos etiā ſummus vt Aaron'niſi duo obſeruet charitatis mādata dilectionis.ſ.dei t ꝓximi t in his duobꝰ mādatis vniuerſa lex pendet Mat.xxij. Complexio cūctorum notat ibi. Nō eſt qui faciat bonū.ſ.aliqſ qđ intelligitur ſm ꝓpriam virtutē.i.nullus per ſeipm facit bonuz niſi a deo adiutus. vel cōplete nullus bonū facit quin.ſ.in aliq̄ deficiat iuxta illud.iij.Re.viij. Nō eſt qui faciat ſup terram bonum t nō peccet. vel loquit de ꝯgregatiōe malorum. Nō eſt vſq̄ ad vnū.ſ.ꝑ̄m.t ſic ponit exclusiue. Sed notandū q̄ cuz quaſi oēs declinent a mandatis diuerſis tñ de cauſis declināt ab eis.

Aliqui per impotentiam.

Aliqui per ignorantiam.

Aliqui per certam ſcientiam.

Quantū ad mandata dei nullus poteſt ſe iuſte excuſare q̄ ſeruare nō poſſit. Nam t ſi nō ꝓpria virtute.tñ cum adiutorio gratie cuncta ſeruare poteſt ad quā recipiendā ſi facit qđ in ſe eſt nō ei denegabitur. Vñ Piero.dicit. Maledictus oīs ſ.a deo q̄ dicit deū aliq̄d nō poſſibile ꝑcepiſſe. De mandatis aūt hominū dicit.b. Tho.ſe.ſe. q.xliij.q̄ ſi prelatus tot ꝑcepta multiplicet q̄ ea

Capitulū Secundū

subditus implere nō posset excusaf a peccato. Et iō prelati dñt abstinere a multitudie preceptoꝝ Ad hoc facit regula iuris. Nemo pōt ad impossibile obligari. extra de re. iuꝝ. li. vi. Et intelligiť nō solū de impossibilitate facti. ſ etiā iuꝝ ſm gl. ibi. Uñ si plat⁹ ꝯtra ius aliq̄d mādet nō pōt obligari ad illud. i. nec tenet nec dz obedire. Si aute dubitat vtr̄ possit facere q̄ graue et duruz est obedire dz. Ulū dis. xix. c. In memoriā. dz. Licet vix ferendū ab illa sancta sede imponaf. iugū tm feramus. et pia deuotiōe tolerem⁹. De ignorātia mandatoꝝ ex q̄ aliqui declināt. Nota q̄ in mandatis q̄ sunt de iure diuino nulla ignorātia excusat a mortali. ſ vt apls dicit. Ignorās ignorabitur. i. a deo reprobabiť si transgrediatur mādata necessaria ad salutē. Ju positiuis seu būanis p̄ceptis nisi hēat iustā cām ignorātie, vt q̄ nō potuit scire nec habuit qui doceret. nō excusatur a peccato qui tenet ad seruandū et nō seruat. vnde Aug. Illis oīno ignosci nō poterit qui a q̄ discerent hītes opam nō dederunt di. xxxvij. §. fi. Et Nicola⁹ pa. dicit. Si decreta roānoꝝ pontificuꝝ nō hētis. de neglectu et incuria redarguendi estis di. xx. De ignorātia tm multa hēs supꝝ in prima pte. et ij ti. de accidia. Declināt aliq̄ sciēter a mādatis. et aliq̄s hoc ex sufficiēri rōe. aliq̄s ex neglectu. aliq̄s ex ꝯtemptu. Ex rōe nullus pōt declinare licite a mādatis dei in vllo casu nisi deus sibi ꝯtrariū mandet. vt mādauit Osee q̄ recognosceret mulierē fornicariā Osee. i. qui in hoc non peccauit ſm Tho. q². hec est iusta lex et p̄ceptū, q̄d de⁹ ordinat. Dz in p̄ceptis plātoꝝ pōt declinare aliq̄s sine pcto dicit Pe. de pal. in iij. q̄ si plat⁹ p̄cipit alicui aliq̄d errans. nō p̄cepturus si sciret veritatē. pōt talis salua obediētia. i. sine pcto nō implere illud extra de rescrip. c Si q̄s di cit etiā idē Pe. q̄ p̄cepta principis intelligūtur saluo iure alteri⁹. C. de emāci. libe. Hec aūt. Uñ nō oportet semp mandatū pape implere. ſ sufficit cām ꝓbabilē nō implēdi allegare. vt expsse dicit in illo. c. Si q̄s. Illa. n. rō dz mouere delegatuz q̄ mouit delegantē. Uñ si scit se hre cām non implendi q̄d papa mandat quā si sciret. credit verisimiliter q̄ ꝯtrariū mādasset. nō tenet implere. Sup di. c. Si q̄s d rescrip. dicit eē Auto. d bu. q̄ subdit⁹ mandato supioris dz obedire. nisi subfit cā quā allegare dz verbo. s. vel rescripto. Nec dicit quis ꝯtrauenire mādato supioris si mot⁹ iusta cā nō obedit. Si aūt dubitat vtruz supior eū intendat obligare ad faciendū etiā si sciret factum vñ mouet subdit⁹ ad nō faciendū estians iustam cām hre debz obedire. ar. xxiij. q. i. Quid culpatur. vel significādo expectare scdam, i iussionem. vt in. c. si q̄s. d rescrip. Ex neglectu declinā do. i. nō seruando mādata diuina aut būana facit ꝯtra obedientiā est inobediētia. q̄ put est vitiū generale saltem ea q̄ sunt ab aplis et eoꝝ successoribus instituta nulla desidia negligant nulla dissensione violent. nulla ꝯtentiōe turbentur Julius papa. xxv. q. ij Imputato. Sciendū tm ſm Tho. se. se. q. clxiij. q. vbi cōmittit peccatum veniale nō est ibi ꝑpria inobediētia. ſ cū cōmittitur mortale. Nā venialia nō sunt contra p̄cepta vbi etiā notandū ſm Cācellariū parisiensem et alios doc. q̄ nō oēs ordinatiōes eccie vel plātoꝝ sunt in p̄cepto. ita q̄ trāsgredientes etiam sciēter peccent mortaliter. ſ sicut in lege diuina q̄dā sūt monita simplicia ꝯtra q̄ faciēdo nō est de se veniale vt illud Leui. xix. Cor̄ cano capite surge. i. reuerentiā senioribꝫ prebe. Quedā p̄ceptoria ꝯtra q̄ opando esset mortale. vt decē p̄cepta. et q̄ reducūtur ad ea q̄ in nouo testamēto crederetur explicite articulis fidei. et sacra suscipe ſm tpa et q̄litatem psonaꝝ. Jta etiā in lege canōica vel ciuili seu ordinationibꝫ platoꝝ sūt quedā p̄ceptoria quedā monitoria. Qui facit ꝯtra p̄cepta dīna vel būana sumēdo ꝑprie et stricte p̄ceptū. etiā si nō faciat ex ꝯtemptu ſ ex neglectu peccat mortaliter. vnd Gre. Nō p̄cipiť impaf. q̄d impaf necesse est fieri. xiij. q. i. Apls. ij Thimo. iij. inter crimialia ponit illud. Parentibꝫ nō obediētes. et ad Ro. xiij Qui ptāti resistit plātis nō obediēdo dei ordinationi resistit et ipe dānationē acq̄rit. Rō huiꝰ ē ſm. b. Tho. se. se. q. cv. ar. i. q². illud ē mortale q̄d ꝯtrariaf charitati p quā est in nobis vita spūalis Talis aūt est inobediētia preceptoꝝ. Exigit esse charitas q̄a dñs diligiť vt mandatis eius obediatur ſm illud Jo. xiiij. Si quis diligit me sermonē meuz seruabit. Et in preceptis dei ꝯtinet q̄ etiam supioribus obediatur ſm illud ad Hebre. xiij Obedite prepositis vestris et subiace eis et Ro. xiij. Omnis aīa ptātibus sublimioribꝫ subdita sit. Facit etiā contra iusticiam et charitatem proximi qui non obedit instis preceptis superiozum p hoc q̄ subtrahit obedientiaz debitā Ex contemptu autem declinat a mandatis qui non tm ex negligentia. sed etiā ex quadam rebellione et obstinatione renuit subiici p̄ceptis superioꝝ. Et hec est inobediētia stricte et formaliter speciale peccatū vñ puer. xviij. Impi⁹ cū in profundū pcoꝝ venerit ꝯtemnit. et xp̄s Luc. x. Qui vos. s. plātos spernit. i. ꝯtemnit in mādatis vtr̄ me spernit. Ytez Nicolaus pa. Si quis dogmata mandata interdicta sanctiones vel decreta pro catholica fide vel ecclesiastica disciplina p correctione imminentiū vel futuroꝝ maloꝝ a sedis apostolice p̄sule ꝑmulgata ꝯtempserit anathema sit. i. fiat. xxv. q. ij. Si quis. et vt dicit Ber. in libro de dispensationibus et preceptis. Contemptus vbicz damnabilis. i. mortale est Facere aliq̄d ꝙ contra preceptum diuinū vel humanū nō ex cōtemptu sed ex passiōe mortale est. Facere aūt ex

ptemptu nō solū mortale est ꝫ grauius. ⁊ nō solū si fiat ptra ꝓceptum, ꝫ etiā si fiat ptra mandatum. i. ptra illud qđ de se est veniale. mortale. vñ qđ dicit Aug. Nullū est adeo veniale qđ nō fiat criminale. dū placet. di. xxv. §. Ar. exponit glo. i. cuius ptēptus. s. venialis. ita ꝙ ipe ptēptus est mortale. Et cūꝫ uis graue peccatum mortale sit ralis inobediētia| seu ꝓcepti ptēptus nō tñ grauissimū olim. ⁊ tū. n. grauiꝰ sit ptemptnere ꝓcipiē rem cūꝫ preceptū eius. iō illa pcta q̄ sunt ptra psonā ꝓcipiētē sunt grauiora pctis| inobedientie q̄ sunt ptra ꝓceptū eiꝰ sicut blasphemia erga deū homicidiū erga primū magis cūꝫ inobediētia ꝫ Tho. vbi supꝝ. Et qꝫ vt dicit Aug. in li. ꝓfess. In ptāntibꝫ hūane societatis sicut ad obediendū maiori recte ꝓponit. ita deꝰ oībꝫ di. viij. Que ptra mores. Jō q̄nto supior ē ille qui ꝓcipit tanto grauius est esse inobedientē illi. ⁊ iō grauius est esse deo inobedientē cūꝫ homini. Item ex trāsgressione preceptoꝝ diuersoꝝ eiusdem supioris tanto est aliquid grauiꝰ peccatū. q̄nto magis ꝓceptum illud est de intentiōe precipiētis siue dei siue hois. Itez sciendū ꝙ pcm̄ primi hois qđ in oēs emanauit fuit nō inobediētia ꝑm ꝙ est speciale peccatū ꝫ superbia ex qua hō ad inobediētiā ꝓcessit ꝑm Tho.. ps. xviij. Declinātes aūt in obligatiōz. i. recedētes a mādatis quibꝫ obligant⁊ ꝑ hoc intrantes i obligatiōes pene debite ꝑ trāsgressione. adducet dñs cū opantibꝫ iniquitatez s. ad infernum. De contemptu tñ plenius bēs in tertia parte in ti. de religiosis.

Quantū ad ter .§. III.

tium. Attendendū ꝙ in plurali dicit. a mandatis tuis. qꝫ plura sunt| mādata diuina ⁊ bñana a quoꝝ nullo dꝫ declinari. Mandata eccl̄ie ⁊ ꝑlatoꝝ dei mandata dici pñt si iusta sunt qꝫ a deo inspirata eis ꝑm illud ꝓuer. viij. qđ ait sapia diuina. ꝑ me legū ꝓditores iusta decernunt. Et cūꝫ uis cōiter assignet differētia ista inter mandatū ⁊ ꝓceptū. qꝫ mandatū ñ obligat de necessitate salutis. eius trāsgressio est veniale. sed ꝓceptuꝫ sit de necessitate salutis quia obligat ad mortale. tñ frequēter mandatū sumit ꝑ precepto. Vñ xp̄us discipulis loquēs de dilectiōe summe necessaria haberi dixit. Hoc est ꝓceptū meū vt diligatis inuicem Jo. xv. Et alia vice ait. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē Jo. xiij. ⁊ ipe Jo. i prima cano. sua inquit. Hoc mandatuꝫ hēm̄ a deo vt q̄ diligit deū diligat et frēm suū. Sic etiā in ps. mandatū ponit ꝑ precepto hic ⁊ alibi q̄si semꝑ ꝑm illud ps. xviij. Tu. s. deꝰ mandasti mādata tua custodiri nimis. i. valde. qꝫ vsqꝫ ad mortem sufferendā. Dicit Ecc. iij. Vsqꝫ ad mortez certa ꝑ iusticia ꝓseruāda. circa quam sunt mandata. Cū aūt sint multe ordinatiōes eccl̄ie ⁊ rectorum que sint mādata. i. ꝓcepta ⁊ obligātia de necessitate salutis. nō est facile de oībꝫ determinare pōt tñ de hoc bri aliq̄ cognitio ex materia l̄ forma. ex materia quidē si sit ordiatio de re necessaria ad charitatē vl̄ iusticiā vel diuinā reuerētiaꝫ vt illud de correctiōe ſtna. Corripe eū inter te et ipm̄ solū Mat. xviij. qđ est ꝓceptū diuinuꝫ. Et ꝙ eucharistia a nemine sumat. qđ est preceptuꝫ eccl̄ie de ꝓse. di. ij. liquido. Et ꝙ nō fiant clādestina matrimonia. xxx. q. v. ꝑ totum. Et ꝙ nō redditur debitū in adulterio ymanēti ab alio. xxxij. q. i. ꝑ totū ⁊ hmōi. hoc tñ pōt male determinari nisi ex cōi declaratiōe doc. Et forma aūt. i. mō locutiōis vel scripture ipius ordinatiōis| pōt hoc ꝓcipi multipliciter. Primo ex pena spūali posita in ptrafacientē. videlicet sñia excōicatiōis lata. q̄ pena maxia est in eccia. xxiij. q. iij. Vñ oēs ordinationes ecclesie vel prelatoꝝ que fiunt vel facte sunt sub pena excōicationis late sñie nulli dubiū sunt preceptorie. cūꝫ uis nō dicat verbū ꝓcipiendi vel mandandi. Et scienter ptrafaciētes subditi pēccant mortaliter nisi ptineant intolerabilem errorē. Idem si fiant sub pena suspensionis. depositiōis vel interdicti. Sed si fiant sub pena excōicatiōis cōminatorie. i. nō late sñie ꝫ ferende. nō est vsqꝫquacꝫ vez ⁊ clarū. Quibusdā videt ꝙ sit mortale trangressio talis ordinationis ꝑm Jo. Neapol. precipue cū est in iure communi scripta. Si aūt ab hoie fiant dubium est. Scdo pōt hoc perpendi ex pena corpali graui vt si ꝓhibeatur aliquid sub pena mortis vel mutilatiōis ꝓut fit ꝑ leges ⁊ statuta ciuitatū que ꝑm Tho. in prima scde obligant etiā in foro ꝓscientie ad obseruantiā vel pena incarceratiōis q̄ inferuretiam ab eccl̄iasticis. ⁊ in religionibus mortale est. Non. n. inferet talis pena nisi ꝑ eo ꝙ multū esset lesiuū iusticie ⁊ boni cōis. Idem videtur si sub pena grauiori culpe debita aliq̄d ꝓhibeatur vt in religionibꝫ aliq̄bus. Tertio pōt hoc bri si ordinatio fiat sub tali forma. precipio vel mando in virtute obedientie. vel spūssancti. vel sub interminatiōe maledictiōis eterne. vel sub obligatione peccati mortalis. Hmōi modis vtūtur cōmūiter nunc prelati cū intendūt precipere subditis aliq̄d necessario faciendum ⁊ eccl̄ia in suis ordinationibꝫ. In regla tñ beati Francisci etiā absq̄ tali modo loquēdi bñtur multa ꝓcepta obligātia ad mortale. vt bētur in cle. Exiuit de paradiso. extra de ver. sig. Sed cum preceptum sit obiectum obedientie ꝑm Tho. vbi supra quomodocunq̄ innotescat ⁊ quibuscunq̄ verbis preceptū superioris subdito. certitudinaliter tenet obedire. al̄ statur virtuti verboꝝ. iuxta illud Gregorij. Humane aures talia verba iudicant qualia foris sonant. xx. q. v. Hūane. vbi dicit glo. ꝙ cū nō constat de intellectu legislatoris

vel mandatis nō est a verbis recedendū. vt extra de spon. c. Ex literis. ⁊. ff. de lega. iij. l. nō aliter. alias aūt faciēdo ꝓtra ordinatiōes ecclie vel ꝓlatorū vel regulaꝝ vel statutoꝝ que non sunt ꝑcepto rie, est veniale nisi fieret ex ꝓtemptu. Precepta aūt ecclie cōia ad q̄ oēs obligant sunt plura vt de observatiōe festoꝝ. de observatiōe ieiuniorū. de confessione semel in anno fienda. de cōione etiā suscipiēda, de auditiōe misse diebꝰ festiuis. de euitatione excōicatoꝝ de abstinētia ab esu carniū feria sexta ⁊ sabbato in italia. de sumenda eucharistia ieiuno stomacho quo ad nō infirmos graviter. de cauendo a torneamētis, de nō faciendo aliq̄d eoꝝ in q̄bus est lata sn̄ia excōicatiōis a iure. Ultra ista decē cōia genera sunt q̄dam alia ꝑcepta spectantia ad speciales statꝰ vt ad clericos vel religiosos vel ꝓligatos vel medicos. ⁊ de decem p̄ceptis legis diuine hēs supra in prima pte n. i. c. De p̄ceptis ecclie hēs j. in tractatu de Accidia. q̄ cōiter omittunt ex negligentia. q̄ ad accidiam ptinet. ⁊ in ti. de Gula. quo ad ꝑceptū de ieiunio ⁊ abstinētia carniū. De p̄ceptis ptinentibus ad statꝰ ꝑfatos. vel alioꝝ. hēs in tertia pte intitulis de illis statibꝰ. Hūc aūt tē agit, solū de precepto solutiōis decimaꝝ. qđ ptin diuinū est ⁊ ptim ecclie. s. q̄ ad quotā, ⁊ ex contemptu aliqñ dimittitur ꝓpter malā vitam clericorum.

Capitulū. iij. de retentione decimaꝝ vbi agitur quō ⁊ si excusantur nō dantes decimas.

Sumite psalmum

⁊ date tympanum psalterium iocundum cum cithara. ps. Sic exponit Gratianꝰ. xvij. q. i. ecclesias. §. se. Sumite. s. vos populi psalmū. i. diuina officia que p̄cipaliter sunt de psalmis. Psalmus. n. interp̄tatur laus dei. ⁊ officium totū est ad laudem dei. Sumite ergo diuina officia a clericis et date eis tympanum. i. tpalia, que idcirco dicunt tympanū. q̄ sicut ad sonū tympani bōes corpaliter gaudent ⁊ recreant. ita p̄ tpalia recreatur corpꝰ ⁊ letificat in sui sustentatiōe. Qui n. seminant spūalia ab eis debent metere corpalia. ⁊ qui altario seruūt viuere debent de altario ꝓm aplm. i. ad Cor. ix. et ꝑ Luc. x. Dignus est operarius mercede sua. ⁊ multa alia testimonia scripture q̄ ibi notat Gratianus. ⁊ ꝓpterea institutū est a deo ⁊ ecclia decimas dari in sustentationē ministroꝝ ecclie q̄ populis ministrant spūalia, vt diuina officia ⁊ sacramenta sed vt sint fructifera animabꝰ ista. s. psalmi diuinorum. ⁊ tympanū decimarū ⁊ oblationum. sit ibi psalteriū. s. decacordū. i. observatio. ꝛ preceptoꝝ. iuxta illud. In psalterio decē cordaꝝ psallite illi. ⁊ ista observantia preceptoꝝ sit cuz cithara q̄ dulcius sonat psalterio. vt dicit glo. et significat charitatem. Nihil. n. dulcius charita-

te. tunc psalteriū est iocūdum. i. obseruantia mādatoꝝ q̄n fit in charitate. Et diuina igitur ministranda ⁊ tpalia decimaꝝ danda cū obedientia mandatoꝝ ⁊ charitate. Ero. xx. Decimas ⁊ primitias non tardabis domino offerre.

Est autem triplex decima.

Prima decima spiritualis.

Secunda decima temporalis.

Tertia decima substantialis.

Decima spūalis .§. I

que figurabat ꝑ decimā materialē est būiliatio seu recognitio oīs sui boni a deo. ⁊ defectus sui a se. Decima est pfectiōis signū. q̄ denarius numerus est nūerus q̄dammō pfectus. q̄ est primus limes nūeroꝝ. Nā vltra nō ꝓcedit nisi replicando p̄teritos nūeros. Nouenarius est nūerus imperfectus. q̄ nō attingit ad decimū. Dare g̃ deo decimam spūaliter est quicq̄d pfectiōis in se est deo attribuere ⁊ quicq̄d defectus est sibi retinere. i. a se recognoscere ꝛm illud Osee. xiij. Perditio tua ex te israel. tantū in me salus tua. Id qđ facit qđ ait Piero. sup. Malachiam. Possumus decimas ⁊ primitias sic interp̄tari. Si q̄s doctus ⁊ eruditus in lege dñi pōt alios erudire nō dz sue attribuere prudentie ingenioq̄ qđ possidet. ꝑ grās agat primū deo qui cūcta largit. deinde sacerdotibꝰ et ministris a q̄bus est eruditus. xvi. q. i. Reuertimini

Decima tēpora .§. II.

lis est observatio q̄dragesime cū debita observatione ⁊ deuotione ⁊ ieiunio. Cū. n. ānus p̄ trecētos ⁊ sexaginta quinq̄ dies voluitur. ieiunando xxvi. qui sunt a prima ꝙdñica q̄dragesime vsq̄ ad pasca ieiunabiles. Nam sex dñicis diebꝰ qui interponunt nō ieiunat. q̄si ānī decimas deo damus. Est. n. xxvi. nūerus. x. pars dieꝝ anni. Hec Gre. de ꝙse. di. v. Quadragesima. quibꝰ tū quatuor dies priores additi sunt ab ipo Gre. vt cōformemus nos xp̄o in ieiunio qui q̄draginta diebus ieiunauit. Sed vt pfecte des decimā ahui? tpis dēs hoc tpe primarie abstinere a vitijs. Et sicut quatuor hōris stetit xp̄s in sepulcro seu mortuus ita illis diebꝰ sis mortuꝰ sensibꝰ exteriorib⁹. i. mortificat?. Et sicut q̄tuor diebꝰ stetit in mūdo post resurrectionē ad ꝓfectandū discipl̄os ⁊ visitandū. ita illis diebꝰ magis insistas eleēsynis ꝓximoꝝ. Et sicut. iiij. ebdomadis stetit in vtero virginis. ita illis diebꝰ vacet deo orōi ⁊ puritati. Et sicut quatuor mēsibꝰ p̄dicauit in mūdo. ita illis diebus audias p̄dicationes.

Decima substā .§. III.

tie temporalis est decima ꝑ fructuū quos quis recolligit in terris suis. De quibus dicitur Leui. xxvij. Oēs decime terre siue de frugibꝰ siue de

pomis arbo⁹ñ dñi sunt.⁊ q⁹ hmõi decime ñ deñt ꝙquerik dñs dicens .Malachie.iij.c.Si affligit hõ deũ q⁹ vos ꝓfligitis me⁊ dixistis.In quo cõfligimus te.in decimis⁊ pmitꝫ⁊ penuria⁹ os male dicti estis.q.d.q⁹ nõ dedistis decimas.iõ bñistis maledictionẽ penurie.Et subdit.Inferte oẽm decionẽ in bo⁹rea mea vt sit cib9 ī domo mea ⁊ ꝓbate me si nõ effudero sup⁹ vos catharactas celi ⁊c.Et dicit Aug.Decime ex debito requirũ tur.⁊ qui eas dare noluerint.res alienos inuadunt.xvi.q.i.Hoc tñ intelligendũ cũ req⁹erent vt.j.declarat.Et Inno.dicit q⁹ in signũ vniuersalis dominꝫ q̃li q̃dam tꝫspeciali dñs sibi decimas reseruauit extra de deci.c.cũ non sit.Ponit aũt Ray.multa mala q̃ ꝓueniũt nõ dantibꝫ decimas.Ẽ Aug.Cũ decimas dãdo celestia⁊ terrena possis ꝓmereri,p auaricia tua duplici bñdictione fraudaris.Hec est.n.dñi iustissimi ꝙsuetudo vt si tu illi decimã nõ dederis.tu ad decimã reuoceris.dabis impio militi q̃ nõ vis dare sacerdoti.xvi.q.i.c.Decime.Itẽ Aug.e.q Nõ.n.deus nr̃ postulat premiũ ꝑ bonorẽ⁊ q̃ dignat⁹ẽ nobis totũ dare decimã dignat⁹a nobis recipere nõ sibi ꝑ nobis,p culdubio ꝓfuturã.Antiq prẽsiõ oĩbꝫ copijs abũdabant q⁹ decias dabant.Qui nõ accipit xp̃s accipit fiscus.xvi.q vij.Maiores Ecõtra remũeratio dantiũ decimas ꝑm Ray.ẽ q̃druplex.s.abũdantia fructuũ.sanitas corporis remissio pcõꝝ⁊ celeste premiũ.De primis duabus dicit Aug.Si decimã dederis nõ solũ abũdantiã fructuũ.ꝑ⁊ sanitatẽ corꝑis ꝙseq̃ris.xvi.q.i.Decime.De alijs duabꝫ dicit in eo.c.Qui ꝑ sibi premiũ cõpare aut indulgentiã pcõꝝ desiderat,p mereri.reddat decimã.⁊ de nouẽ pribus studeat elemosynã dare pauperibus.Videndum ꝑ quid sit decima⁊ q̃d primitie de q̃bus dẽant dari.a quibꝫ ꝑsonis⁊ quibꝫ locis.⁊ an excusent a peccato nõ dãtes vbi nõ ꝙsueuerunt dari.Nota primo Hiero.sup Ezech.ponere multiplicẽ decimã.⁊ bẽtur extra de deci.c.i.vbi dicit.Decimã ptem oĩum frugũ Leuitice tribui ꝑ⁹ ex lege debebat.Rursus ex ipis decimis leuite hoc est inferioꝝ ministroꝝ grad⁹ decimas dabãt sacerdotibus.Erãtq⁹ alie decime q̃s vnus q̃sq⁹ ex ꝑ⁹ israel in suis bo⁹reis refuabat vt comederet eas cũ iret in Hierusalẽ in templũ⁊ in vestibulo tẽpli sacerdotes⁊ leuitas ad ꝙinium inuitarent Erant⁊ alie q̃s pauperibꝫ recondebant.Alt vero primitie q̃s de frugibꝫ offerebãt.nõ erant ꝙsecialiter nõie diffinite.ꝑ offerentium arbitrio derelicte Traditionẽ q̃z accipim⁹ hebreoꝝ nõ lege p̃ceptã sed arbitrio mgrõꝝ inolitã q⁹ qui plurimũ quadragesimã ptem dẽt sacerdotibꝫ qui minimum sexagesimã.Inter quadragesimã aũt⁊ sexagesimam licebat q̃cunq⁹ voluissent offerre hec ille Quare aũt primitie dent⁊ quõ hoies ad ꝑ tenant.Dicit.be.Tho.se.se.q.lxxvi.arti.iiij.Q⁹ deo debem⁹ exhibere id q̃ ꝓcipuũ est iõ offerebant primitie in recognitõez diuini bñficij.s.q aliquis,ꝓueak fructus terre a deo recipe.Et dabantur ex primis fructibꝫ tanq̃z quid ꝓcipuũ.et q⁹ sacerdos ꝓstituit ꝑ⁹ in bis q̃ sunt ad deũ.iõ primitie cedebant in vsum sacerdotũ.ꝑtinet autem ad ius naturale vt ex rebꝫ sibi datis a deo aliquid tribuat ad suũ honorẽ.Sed q⁹ talibꝫ ꝑsonis exhibeant.s.sacerdotibꝫ aut de primis fructibus aut in tanta ãnitate hoc fuit in lege veteri determinatũ.In noua aũt lege ꝑ determinationem ecclesie diffinit vt primitias hoies soluant ꝑm consuetudinem patrie⁊ indigentiam ministroꝝ ecclesiarum.Unde.xvi.q.vij.dicitur.q⁹ decimas⁊ primitias quas iure sacerdotum esse sentim⁹ ab omni populo accipere debent.Decima autez propria⁊ vera est decima pars omnium bonoꝝ iuste acquisitoꝝ deo debita.extra eo.Tua nobis.Unde ꝑm Ray.dari debent ꝺ omnibus fructibus terrarum arborum.corꝝz nutrimentis animaliũ.lana.lacte.feno.lignis.piscationibus.venationibus afflictis pensionibꝫ molendinis etiam ad ventũ balneis.fullonijs.metallarijs.lapidicinijs.de lucris ex negocijs cõsecutis⁊ artificijs⁊ ceteris bonis.xvi.q.i.Decime⁊ q.vij.c.Quicũq⁹ recognouerit extra eo.cõmissum.⁊ c.Nuncios.Et generaliter de oĩ lucro licito ꝑm Hosti.⁊ Tho.Fit aũt talis distinctio de decimis.q⁹ quedam sunt ꝑsonales q̃dam prediales.quedam mixte.Personales sunt que debentur ex negociatione⁊ artificio seu scientia id est ex lucro acquisito ꝑ scientiã vt ꝑ lecturas aduocationes.consultationes⁊ buiusmodi.militia.venationes.piscationes.officio regiminis⁊ buiusmodi.⁊ hec ꝑsonales dari debent ecclesie parrochiali seu baptismali.vbi quis audit diuina⁊ recipit sacramẽta.vt.xvi.q.i.Questi.⁊ xiij q.i.§.i.⁊ hoc nisi aliud obtineat de consuetudie extra eo.c.i.⁊ extra de deci.c.Ad apostolice.vel nisi ꝓscripte sint.que tamen ꝓscriptio ꝑ laicuz fieri non potest.hoc Ray.Hostien.⁊ Tho.Reges tamen⁊ principes personales decimas soluent episcopo illius diocesis in qua habent principale domicilium ꝑm Innocen.⁊ possunt dari personales decime in fine anni.argu.extra de pigno.c.ex literis. De re etiam donata vel legata notauit.Hug.xvi.q.i.Decie.q⁹ oz dari decima.licet fuerit decimata a legatore vel donatore. Sed de successione hereditaris paterne filij⁹ nõ tenet si decimata sunt bona a ꝑe,sed heres extraneus bñ tenet.De illicite acq̃sitis in casibꝫ vbi comperit restitutio.vt in furto.vsura.iniusto bello⁊ hmõi.vel vbi de necessitate optet vt fiat eorogatio vt in symonia nõ debet dari nec recipi decima ꝑsonal.Sed in alijs illicite acq̃sitis.vt per

Capitulū Tertium

turpitudinē debet dari si peccatū est occultū non aūt si est notoriū dz recipi ſm Lyo. Decia pe vialis est que puenit ex ipsis pdijs extra eo. Ad aplice. ⁊ c. Pastoralis ⁊ ſm Hosti. dñt dari in/ distincte a possidente pdia siue iuste siue iniu/ ste possideat. Et nō solū si possideant pdia a ca tholico ſz etiā hæretico iudeo vel pagano. ex. eo. c. De terris. Et rō hui⁹ ē. q⁹ dant rōne pdioꝝ et e.c. De terris etiā si fuissent seminata semie surti⁹ et hmōi. Lyo. ⁊ Ray. Q⁹ si qs arborē ex alia in silua portet ad locū vbi multo plus va leat ſm Inno. soluet decimā eccie vbi sita ē silua deductis expensis qs fecit in transferendo. ⁊ dz dari prochie in qua sitū est pdiū hmōi decima pdialis xvi. q. i. Si quis laicus. et xij. q. i. §. i. et extra eo. Qñ. Et hoc nisi aliud obtineat cōsuetudine. et debent dari decime nō deductis expē/ sis nec etiā illis q̄ fiunt p fructibꝫ colligendis. extra eo. c. Cū sint homines. Debēt dz dari stariz qñ fructus percipiuntur anteq̄ inde sepet cens⁹ vel tributū et hmōi. Q⁹ si prius fuerit facta di/ cta sepatio dabitur nihilomin⁹ decima integra extra eo. ca. Cu nobis. Utrū aūt debeant depor/ tari ad eccīam vel dari in agris et vineis. dicit hosti. in hoc standum esse cōsuetudini. extra cōse/ pūl. c. Certificari. Decima mixta est q̄ de agnis et alijs fetibꝫ animaliū, puenit q̄ sunt in pascu/ is prim. n. ista decima, puenit a predijs vbi pa/ scunt aialia et sic sunt pdiales. prima custodia psonaꝝ. et sic sunt p̄sonales, pterea dicunt mi/ te Et iste ſm Hosti. vnde sunt illi eccie vbi ē consuetudo dandi. Q⁹ si nō appareat cōsuetudo dandi si aialia primue. pascunt in prochia eius qui ē dñs ipoꝝ et qui gerit curā eoꝝ. dari dz p/ prie prochie Si autē pascuntur in alia prochia diuidi debent inter eccīam vbi pascunt ⁊ primā ex. cōtelia. c. Relatū. Sz Lyo. ⁊ Ray. dicunt q̄ cōlacte. setu. et lana debet dari eccie vbi pascunt In hmōi aūt decimis nō tenent dare optima nec tenent dare magis vilia. sed mediocria. xvi. q. i. c. Decime. Item nota q̄ si pascua, p aialibꝫ annua nim vendant ſm Inno. decimā pcij soluent illi eccie vbi sunt pascua. Sz si dñs fundi patiatur gratis pasci bestias in fundo. cū herba quā euel lit bestia transeat cū onere suo. ſ. decime dñs be/ stie tenebit dare etiā decimā valoris herbe. ff. de vsufruct. l. Si vsufructus. Utrū decime pñt pre scribi Rñdeo a laicis nō. ex. de pscrip. c. cām. § a clericis sic si prochiaz hñt. ex. de pscrip. c. de quar/ ta. Religiosi q̄z si nō habent prochiā ipas pscri bere nō possunt. q⁹ nec possidere. xvi. q. i. Placu it. Sz si hñt tunc rōne prochie eas pscribūt ex/ tra. eo. c. cū contingat. et c. cū in tua. Et nota q̄ qs q̄ dicit se pscripsisse decimas in alieno epa/ tu oportet q̄ alleget et pbet titulum q⁹ ius cōe est contra eum nisi tanti tpis alleget pscriptio cui⁹ ptrarij memoria nō existat ex. de pscrip. c. ep̄m li. vi. Item nota q̄ si consuetudo percipiendi decimas fuerit pscripta in vno pdio alicui⁹ prochie non extendit hoc ad aliud pdiū qd de nouo colit. ex. eo. c. cū contingat. Item qui diu decias nō soluit. et tunc vult soluere non debet soluere illis q̄ ex so/ la pscriptione decimas bacten⁹ percepērūt. sz ec/ clesie prochiali ſm Guil. Utrū decime illaruz rerū de quibꝫ nō consueuerūt dari antiquit⁹ debeā tur illis q̄ eas hñt in feudū. vl eas recupauerīt aut eccie. Respondet Ray. Videt q̄ milites q̄ alias decimas recipiūt possint illas petere eo q̄ illis terra illa ab antiquo fuit decimalis. ⁊ vna eadē res nō debet duplici iure censeri. ex. eo. cuz in tua. Vel forte verū in monasterio vel eccīa. se cus in laico q̄ nō dz eas recipe sic nec etiā decias noualiū. Utrū cōsulendū ē q̄ soluant prochiali eccie. Idē Hosti. Item sciendū ſm Ray. q̄ si qs tenet decimas in feudū. nō pter hoc recipiet de cimas noualiū. § debēt eccie prochiali q⁹ hmōi pcessiones ⁊ priuilegia sūt arranda nō amplia/ da. ex. eo. tua. nisi forte sint religiosi et ex priuile gio decias percipiant. q⁹ perciperēt etiā noualiū. ex. eo. in. c. Ex parte el Secūdo q̄ si ipi religiosi non ex priuilegio decimas alic⁹ eccie percipiebāt ſz ex pscriptione. tūc decime noualiū non eis sed ec/ clesie sunt soluende ex. eo. c. cum contingat.

Aquibus de .§.IIII.

bent dari decime. Rñdeo q̄ dñt dari decime ab omnibꝫ laicis. xvi. q. vij. decimas. ⁊ ex. eo. c. Et no bis. Item clerici tenent ad decias nō de ecclesijs sed de rebꝫ suis, extra. eo. c. ij. Item religiosi tā ex empti q̄z non exempti de terris ⁊ possessionibꝫ suis acquisitis et acquirēdis tenent integre sol uere decimas illis quibꝫ eedem possessiones fue rant decimales. extra eo. c. Statuto. li. vi. Item le prosi tenent ad decimas si tm sint cōiter viuen/ tes non tenent de ortis ⁊ nutrimentis aialiū. v/ bi etiā intelligunt fetus. Et ista pdicta intelligi sūt de iure cōi. secus si qs hz aliq̄d ex priuilegio Item iudei ⁊ si ad decimas psonales nō teneant q⁹ nō recipiunt diuina nec sunt de eccīa. tm tenē tur ad decimas pdiales. ex. eo. c. de terris. Item ſm Lyo. se. se. tenent clerici dare decimā pape req/ renti. Nā in veteri testamento mādauit dñs le/ uitis recipientibꝫ decias a pplo ipos dare decias decime sūmo sacerdoti. Naturale ei rō dictat vt ille q̄ hz curā de cōi statu, puideat sibi vñ possit exequi ea q̄ pertinēt ad cōez salutē. Tenent gē cle rici dare decimā sūmo pontifici si exigat. Item vē dendo aceruū ante decimatōem. eccīa hz actōez in decima contra vtrūq̄z. ſ. et emptorē q⁹ res trā siuit ad eū cū onere decimaꝝ ex. eo. c. Pastoral. ⁊ contra venditorē, pter dolū eius ⁊ q⁹ hz pcium rei vendite, xij. q. ij. Monemus. pōt gē petere a q̄

t

maluerit. sed si recipit ab vno liberatus est alt
Item cū collectis fructibus decime statim de
beant dari si nō soluantur statim. nō ꝓpetenter
solui possunt. et si ante solutionē aceruꝰ p fur
tum vl rapinam de area vel areba sublatus fuit
tenetur rusticus ad dandū decimā. qz fuit i mo
ra et sic periculū spectat ad eum. Sz si nō fuit i
mora non tenet. sed aget eccia contra actorē Et
similiter non tenet si sacerdos fuit cā more.

Qualiter et quā .§.v.

do teneant dare boies decimas ex ꝓcepto. Dicē
dum fm Tho. se. se. q. lxxxvij. Preceptū de solu
tione decimaꝝ. prim ē morale indictū rōne na
turali. prim ē iudiciale robur habēs ex institu
tōne diuina. Cōueniebat etiā cū cerimonialibꝫ
cōtum ad aliquā significatōem. Morale q̄dem
inquantū rō natural dictat vt his q̄ diuino cul
tui mīstrabant pl's necessaria mīstraret. Quis
esī militat vnūcuiq; stipendijs suis. ait apl's. i. ad.
Cor. ix. Judiciale ē quantū ad determiatōez cer
te ptis. s. decimā que determinatio introducta ē
ex institutione diuina ptinens ad equalitatem
fm ꝯditionē illius pl'i ꝙseruandā. qz tribus le
uitica diuinis ministerijs mācipata possessionē
nō habebat. et iō dns voluit eis dari decimas a
pl'o. Cerimoniale ē i quātū significat qđ quic
quid pfectionis ē in nobis deo debem⁹ attribu
ere. impfectionē vero et defectus nobis reserua
re. i. a nobis recognoscere. Denari⁹. n. numer⁹
quia est primus limes numeroꝝ signat pfectio
nem. et nouenarius defectū z impfectionē. Est
aūt hec dꝛia inter cerimonialia et iudicialia ꝓce
pta. qz cerimonialia illicitū ē ꝓuare tpe noue le
gis z mortiferū. Judicialia vero et si nō obligēt
ad obseruandū. tñ absq; pctō possunt obseruari
z ad eoꝝ obseruationē obligant aliqui si statuā
tur p legib⁹ auctoritate eoꝝ quoꝝ est condere le
ges. sicut si aliq̄s princeps statu eret. vt qui fura
tus fuerit ouē reddat p ea quattuoꝝ subbiti il
lius tenentur ad obseruantiā eius. Hūc aūt in
ꝓposito determinatio quote. i. decima cū sit iu
diciale. ꝓprie stricte. nō aūt cerimoniale nisi lar
ge rōne significationis spūalis p quē modū oīa
in figurā ptingebant illis. Assumpta est ista de
terminatio ab eccia tempore noue legis p statu
to seu lege. vt. s. non minus pl's noue legis ꝙfe
rat ministris noui testamēti q̄z pl's antiquus
ꝙferret mīstris veteris legis. cū ad maiora tene
atur. et nobiliores sint ministri noui testamēti
q̄z veteris vt ostēdit apl's. ij. ad Cor. iij. Sic igi
tur ad solutionē decimaꝝ tenent boies. prim ex
iure naturali. quod semp durat quantū vicz ad
istud vt ministri eccie a pl'o sustentent. sed nō
magis p decimas q̄z p aliuz modū. ptim tenēt
ex institutione eccie. s. quantū ad quotā. i. deci
mam que tñ pensatis oꝛtunitatibꝫ temꝑis
z pſonaꝝ posset aliā partem determinare. vbi ḡ
est cōsuetū dari ex ꝓcepto tenentur ad eas.

De non dantibus .§.vi.

decimas vtrū excusent a pctō et eo. qz nō ē
ꝙsuetū dari in illis pt̄ibꝫ vel dat vix centesima
et de quibusdā tantū vt frumento et vino non
de alijs fm ꝙsuetudinem loci. De decimis pso
nalibus dicunt Ray. et Hosti. in summis suis
q̄ cum sint nō de iure diuino sed hoīs ꝓcep
to. Nā leuit. vl. fit tantū mentio de p̄dialibꝫ z
ꝙsuetudo tollat ius humanū. vel in totū si est ge
neralis. vel in ptem si est ꝓticularis. di. xij. c. con
suetudo. iō non soluentes i pas vbi est cōsuetu
do non soluēdi. excusantur a culpa. Nam⁹ nec
sario ille sunt soluende que debent ex lege diuī
na. s. p̄diales. vl loci ꝙsuetudine approbata. ex. de
In aliqbus. Idem dicit Hugo cardinalis cu
ius sn̄iam ponit z tenere videt. Archi. xvi. q. vij
et ex. eo. Discretioni. li. vi. De p̄dialibꝫ aut est
maior difficultas et cōiter canoniste vident te
nere q̄ ꝙsuetudo nō soluendi nō excuset a pctō
non soluentes. Et aliqui assignant istā rōnem
quia sunt de iure diuino Sed nulla cōsuetudo
pōt tollere vel p̄ualere iuri diuino. vt dis. viij.
p totū ergo dc. Sed ad hoc rñdet Joh. neapol.
in quolibet. iij. q. xij. qz videlicet dupliciter pōt
dici aliquid ee d̄ iure vel de lege diuina: Uno
mō stricte p eo quod est de iure naturali et d̄ p
tinentibꝫ ad fidē z sic est verꝫ q̄ ꝙsuetudo nō pt
tollere tale ius diuinū. Sed isto mō accepto. so
lutio decime nō est de iure diuino et naturali. si
bene sustentatio ministroꝝ a pl'o qđ pōt fieri p
reddit⁹ beneficioꝝ et oblationes z alios mo
dos. Alio modo dicit aliq̄d de iure diuino lar
ge. i. p omni eo qđ ꝓtinet in scriptura siue sit iu
diciale siue cerimoniale siue morale. Et isto mō
ꝙsuetudo pōt tollere aliqđ ꝓceptū de lege diuīa
puta iudiciale quod erat assumptū p statuto ci
uitatis vel eccie. et sic est in ꝓposito. Vel pōt di
ci si dicat q̄ decime sunt de iure diuino et natu
rali q̄ exactio seu redditio nō est de iure diuino
sed ius exigendi et debitū reddendi si petuntur
seu ipsa redditio. Et sicut quilibet pōt remitte
re ius suū ita eccia fructus decimaꝝ qđ facit nō
petendo. Alij vero assignant istam rōnem. quia
p̄supponendo q̄ soluto decime sit d̄ lege eccie
tñ legē scriptam nō pōt tollere ꝙsuetudo nisi sit
rōnabilis et p̄scripta. vt dicit ex. de ꝙsue. c. fi. et
dicit rōnabilis quā nō ꝓbat ius sed toleratur a
iure. et irrōnabilis q̄ impbat a iure. vt dicit ibi
Ber. in glo. z Archi. Sed ista ꝙsuetudo nō dan
di decimas reꝓbat a iure. Ad hoc pōt rñderi.
q̄ fm ꝓ. de ancha. sup. c. Statutū in clemē. Cū
decretalis aliqua isto modo loquitur infringit

Capitulū Tertium

vtiqz ꝓsuetudinē quo ad illud tp̄s in quo statu
itur. Sed si post edictā decretalē adhuc duret
ꝓsuetudo in ꝯtrariū p debitū tp̄us infringet p̄
modū ꝓsuetudo decretalē si papa scit et tolerat
In hoc tū sunt varie opiniones. s. si consuetu
do sequēs possit infringere ꝓstitutionē que re
probat ꝓsuetudinē in ꝯtrariū Vide supra d hoc
in prima ꝑte ti. c. de cōsue. dicit aūt Tho. se. se. q
lxxvij. q licet eccīa possit requirere decimas tū
laudabiliter nō requirit eas in locis in quib⁹ si
ne scandalo requiri nō possent p̄ dissuetudinez
vel aliā cām. nec tū illiqui nō soluūt in illis lo
cis sunt in statu dānationis. nisi forte ꝓpter ob
stinationē habentes voluntatē nō soluendi etiā
si ab eis peterent. Idē sentit Alexander d ales
in summa. Nō tū videt sufficiens requisitio cu
rati ad hoc q teneat reddere vbi nō ē d ꝓsuetu
dine exigendi. De papa nulli dubiū q ipo or
dinante q exigerent vbi nō est ꝓsuetū tenerent
hoīes Quo vtrū ad requisitōez diocesani teneant
dubit. et iō ad papā tūc recurrendū et ꝓsulendū
Idē Tho. sup Gen. c. xliij. dicit q vbi nō est cō
suetudo dandi decīas. et clerici habēt sufficiente
victū nō tenent hoīes ꝓ illo loco et tp̄e dare de
cimas. Sed vbi ē ꝓsuetudo dandi vel mūtri ec
desie nō habent sufficienter tenent ad dandu
Ptē Tho. in quolibet. sic dicit et melio. Nulla
ꝓsuetudo ꝯtraria soluit hoīes ab obligatōe red
dendi decīas q hec obligatio fundat sup ius di
uinū et ius naturale. vnde semp tenent hoīes
reddere decīas si eccīa exigat. ꝯtraria etiā ꝓsuetu
dine nō obstante. et in terris in quib⁹ ē ꝓsue
tudo q decime soluant ipa ꝓsuetudo q̄si expo
sulat decimas. vñ peccaret q nō redderet. Sz i
terris in q̄b⁹ nō est ꝓsuetudo cōis q decie tent
eccīa nō petit videt eccīa remittere dū dissimu
lat. et ideo hoīes in terris illis nō peccāt decimas
nō dando. Dupz. n. esset dicere q oēs hoīes ita
lie et ptū orientalū q nō dant decīas damna
rent. Et hmōi argumentū possum⁹ ab aplo ac
cipere cui cū deberent necessaria victus ab his q
bus p̄dicabat tū nō accipiebat. nec tū peccabant
q̄ nō dabant. alioq̄n male egisset cū eis aplus
nō accipiendo. Iō aūt apls nō exigebat qō sibi
debebat ne offendiculū daret euāgelio. Cū nō
bene facerent rectores eccīaz si in terris illis de
cimas exigerent vbi nō est ꝓsuetudo dari si pba
biliter crederēt q ex hoc scandalū oriret. Dō dāt
in aliquib⁹ terris milites exigant decīas hoc nō
est q ipi habeant ius exigendi decīas q cū hoc
sit ius spūale qō debet mūtris nō cadit in laicā
psonā. Sed illeres tpales q̄ de iure exiguntur
a clericis. s. fructus decīaz et cōcessione eccīe da
te sunt illis ꝓpter q̄dam seruitia facta ab eis ec
clesie. sicut etiā eccīa pōt remittere ipsos fructus
qui dant p decima. nō tamē remittit ius exigen
di decīas. nec tollit debitū reddēdi. B. Tho. qui
hec dicit de decimis simpliciter et indistincte si
ue p̄dialib⁹ siue psonalib⁹. Et huic. s. mie satis
ꝯcor. dicta Guil. et Archid. in p̄dialib⁹. et dicta
Jo. an. d quibuscūqz si bene et nō superficialiter
intelligant et sunt ista Archi. et o sup. c. discretō
ni. et. de dec. li. vi. postqz ostidit p multa ꝓpa et
dicta sanctoz in decretis et decretalib⁹ posita de
cimas esse debitas ecclesiis Addit tū sic. In hoc
dicebat frater Hugo magister in theologia q
decime p̄diales debentur et p̄cepto. sed nisi pe
tantur nō tenent dare sed si petantur et nō sol
uantur ab illis q̄ dñt tūc peccant mortaliter et sic
dicent loqui iura de decimis q sunt cogēdi ad
solutionē p censurā eccīasticā. et hanc iniam vi
detur sequi Hosti. in glo. sup. c. a nobis et. eo. d
su. Quinqz. j. canones. hec Archi. Jo. vero an.
sup. c. a nobis et. d dec. et primi ui nouella. p̄
multa p que ꝓbat decimas de necessitate solue
das sic ꝯcludit. Quicūqz g̃ monitus nō soluit i
tegraliter decimā negari nō potest quin peccet
mortaliter. q transgressoz diuine et humane le
gis nec nō et iudici ꝓrumat reperit. vñ et excōi
cari potest. Et hoc ꝓbat Lodouicus imperator iu
bens ne ꝓtextu incestus clericoz remaneat. s. decī
ma. et dicit sic. Qui d decimā post trinā admo
nitionē et sacerdotū p̄dicationē dare neglexerit
excōicet. vt in Lombardia de dec. l. vi. Et p hoc
dicunt quidā q in regionib⁹ illis vbi de morte
nō soluit decīa nec p̄dicat nec exigit. nō peccant
mortaliter hoīes q̄ nō dāt decimas. qualis roma
na eccīa videat sup hoc saltē quo ad ꝑterita di
spensare ne ꝓringat tantam multitudinē in hac
cā damnari. ar. j. e. c. In aliquib⁹. et in eo q̄d legi
tur. de ꝓse. eccle. c. aqua. et d cle. et. vl̄ interdic.
mini. c. si celebrat. Alij vero dicunt q cū ad solu
tionē decime ex p̄cepto quilibet sic obligat. sem
per peccat nō soluēs ar. extra eo. Et transmitta.
et semp ē in mora sicut fur. Et hec opinio videt
sm rigoz iuris ꝓferenda. prima tū benignioz et
efficatioz est. Et ideo ad vitandū aiaz piculū ex
presse est appellandū ar. supra de ap. c. fi. Aliud
aūt p certo teneas q quantūcunqz clerici de in
quāt vl̄ decimis abutant. nunqz tu bñt d hoc lai
ci disputare. nec dñt ꝓpter hoc decīas detinere vt
infra. eo. c. Tua nobis. hec ibi. et sic videt ꝯcor.
cū Tho. Jo. vero Neapo. in. iij. q uolibet. q. vi. si
sic dicit q p̄ceptū de decimis dandis non obli
gat q sit de iure nature vel de iure scripto i no
ua lege vel in veteri quantū ad decalogū et mo
ralia sed in quantū vel iudiciale vel cerimonia
le. Et q hmōi iudicialia vel cerimonialia tran
sierūt nō obligant. Cū Aug. dicit in q̄dā ep̄la hoc
q sabbata obseruare. et decimas dare. et circūci
sionem facere. et hmōi unpfecta erant transie
runtqz omnia et pfecta sunt. Sed obligat hoc

preceptum de decimis q̄ē de iure positiuo pape qui preest toti eccīe cuius est statuere marīe talia q̄ videnť ad cultū dei ordinata. et ad sustētationē eoꝝ q̄ vacāt diuino cultui q̄ vt eēt q̄dā ꝓsonantia ꝛ noui ꝛ veteris testamēti. statuit vt taratio veteris testamenti de decimis seruareť et tiā in nouo q̄ posset etiā statuere si ei videretur ꝓpter aliquā cāz rōnabilē q̄ pl⁹ vl̄ min⁹ dareť. et tale statutū oēs obligaret. Cōsuetudo aūt nō dandi decīas in aliq̄bꝫ terris q̄diu tolerať ab illis qui p̄sunt eccīe. et marīe a papa ꝓpter cui⁹ statutū oēs obligāť excusat q̄tū ad hoc q̄ q̄diu nō petunt pñt licite tenere. ℔ si peterentur marime ꝺ ꝓsensu pape in talibꝫ terris oēs tenerenť dare. hoc eī esset iam āpli⁹ hāc ꝓsuetudinē nō tolerare seu approbare sed destruere. Ulñ sicut lege abrogatā p̄trariā legē si legislator reuocarz oēs obligaret. renouata sic ꝓsuetudine pōt destruere nō tolerando ꝛ oēs ad sui statuti obſuātiam obligaret. cui statuto videtur derogari per ꝓtrariā ꝓsuetudinē q̄diu fuerit tolerata. ꝛ qua si p̄sequēs approbata. Ul. aūt dicit q̄ñ nlla decima soluť videť q̄ dñi p̄dioꝝ breui manu soluerint eccīe decīas. ꝛ q̄ eis deinceps eccīa redonauerit. Inno. aūt multū rigide incedit in ista materia dicens q̄ in eo q̄ decime nō soluūť vl̄ minus plene redduntť nulla ꝓsuetudo valet vl̄ excusat a pcō. An. ꝺ bu. dicit q̄ canonista nō est bonus determiātor in ista materia sed theologus cui⁹ scīa est ius diuinū. vñ cū sint decīe de iure diuino et ad theologos magis spectet declaratio ꝛ determiātio dubioꝝ circa ius diuinū q̄z ad canonistas. videť q̄ theologis sit standū i materia decimaꝝ magis q̄z canonistis. Dicit etiaz q̄ cū fuerit ꝓfessus ipe plurib⁹ ꝓbis ꝛ famosis viris mgīis in theologia nulla ē sibi facta ꝓscia de solutione decīaꝝ. ipe tñ videť tenere q̄ sint soluende. ℔z nota q̄ in hoc oēs ꝓcor. q̄ vbi est ꝓsuetudo dandi. oīno bōies teneňť ad dandum et debet eis fieri ꝓscia. Dicit tñ Hosti. q̄ ꝓpositio inter p̄sonā eccīasticā ꝛ laicos sup aliqua parte decime seu quota ꝺ ꝓsensu p̄lati supioris valet. Ray etiā dicit q̄ si q̄s retinuerit decimas lōgo tempore. et nūc veniens ad pnīam petit sibi remitti q̄z alias oporteret eū mendicare. sacerdos si videt ipm ꝓtritū et p̄ces eius inniti veritati. debet sibi remittere tanq̄z paupi cū hoc eidē postea dare deberet. xvi. q. i. qm̄. Ull. addit q̄ etiaz si ē diues potest in totū vel in ptez dimittere et quo vult in posterū abstinere. Si q̄s aūt velit simpliciter intelligere Ale. illā. s. q̄ teneanť ꝓfessores facere ꝓsciaz ꝓfitentibꝫ etiā si in hoc nō fuerint requisiti q̄z ꝺ hoc alij doc. nihil dicūt. tūc videť sufficere q̄ faciat ꝓsciam p istū modū. s. q̄ si exigerenť sint pati dare ad mandatū eccīe. alias vt dictū est nō essent in statu saluris. q̄z ꝓtempnerent p̄ceptū eccīe. vbi est ꝓsuetū dare ꝺ toto facere ꝓsciam vt dent. vbi vero ꝺ aliqua quota et pua ꝓsueuit dari. illā dēt. Nec tñ videť q̄ oporteat facere conscīaz nisi principalibꝫ domus Nam filijfamilias serui et hmōi dare nō pñt.

Capitulum quartum de iactantia.

Iactātia secūdū

Grego. est filia inanisgloríe et ꝓt sic describi q̄ est vitiū quo quis se verbis extollit sup illud quod est vel qđ hoīes opinātur de eo. Uirtuti veritatis opponiť p̄m spēz actus. q̄z cōiter in ea reperiť falsitas. ℔z p̄m cām suā ex qua ꝛ si nō semp tñ vt frequenti⁹ accidit ꝓtrariaťhumilitati. Nā ꝓcedit iactantia ex sup bia sicut a cā interi⁹ moriua et ipellente. Ex hoc eñ q̄ aliquis ꝑ arrogantiā interi⁹ supra se eleuatur. sequiť plerūq̄z q̄ exteri⁹ maiora q̄dā ꝺ se iactet. ℔z aliquādo ex vanitate quadā non ex arrogantia ad iactantiā ꝓcedit. ꝛ ex illa vanitate delectať q̄ talis est p̄m habitū et iō arrogantia ꝑ quā aliquis supra seipm extollit est spēs superbie. nō tñ idem iactantie est sed vt frequenter cā eius. Et ꝓpter hoc Grego. ponit iactantiā tertiā spēm superbie. Plerūq̄z ꝓcedit iactantia ab inanigloria sicut a cā finali. inquantuz. s. iactator intendit q̄ per suā iactantiā gloriā ꝓsequať. Et ideo p̄m Grego. dicit oriri ex inanigloria ꝛ esse filiā eius p̄m rōnem finis. Prohibet aūt hanc dñs dicens. Eccle. vi. Non te extollas in cogitatione aīe tue. vbi dicit glo. iactantiā et superbiam ꝓhibet. Hanc vt vitiosam puniendā a dño ostendit p̄s. dicens. p̄s. xi. Disperdet dñs vniuersa labia dolosa et linguā magniloquā. qui dixerūt linguā nostrā magnificabim⁹. labia nostra a nobis sunt q̄s noster dñs est. Ubi pōt notari triplex iactantia.

Primo iactātia ꝑ ironeitatē. ibi Disperdet dominus vniuersa labia dolosa ꝛ linguā magniloquam.

Secundo iactantia ꝑ vanitatem. ibi qui dixerunt. linguam nostrā magnificabimus.

Tertio iactantia ꝓpter falsitatem. ibi labia nostra a nobis sunt. quis noster dñs est.

Quātum ad pri .§.I.

mum. Sciendū q̄ cū aliquis dicit ꝺ se aliquos defectus quos in se non esse cognoscit et cū hoc facit vt inde reputetur humilis. sic laudetur. vl̄ portat vestes multum abiectas: vel faciem pallidam querit ea intentione vt reputetur mortificatus et contemptor mundi ibi est iactantia ꝛ aliud etiam vicium quod dicitur ironia scōm Tho. ſe. ſe. q. criij. arti. ij. tñ scōm diuersa. Iactātia quidem in quantū per exteriora in tēdit ostendere virtutē in se quaz nō hz. Ironia vo i q̄tū

Capitulū Quartū

ostendit defectū exterius quē in se nō recogno/scit Unde ꝺ hmōi dicit xps. Mat. vi. Extermi/nant enim facies suas. i. er. terminos naturales ap/tant facies suas herbis vl quibusdā alijs lotio/nibus vel unctionibꝫ vt appareant pallidi. vt ap/pareant hoībus iei unātes. et sic reputent absti/nentes. Et pbus dicit q supabundantia et val/de defectus iactantia est qñ. s. fit ad istū finē vñ ꝺ Aug. legit q nec nimis pciosas vestes volebat deferre nec nimis abiectas. q2 in vtroq3 aliquā do hoīes querūt gloriā suaz. qꝺ ptinet ad ironi/am iactantiam. Quantū ad secundū. vt puer. xxvij. dicitur ꝺ ironico. Cū submittit vocē suā. s. ꝗspiam dicendo de se filia ne crediderīs ei. Se/ptē. n nequitie sunt in corde illi⁹ puer. xxvi. i. plena nequitia. Sed de his dicit. ps. in ꝓdicta auctē. Disperdet dñs. i. q diuersos modos pdz eternaliter. s. q spūaliter. et aliqñ tpaliter. vni/uersa labia dolosa. qui. s. in verbis suis vtūf do/lo dicentes defectus ꝺ se qs nō recognoscūt i se ad decipiendū audientes vt sic estiment eos hu/miles. vñ subdit linguā magniloquā. Lingua eñ oris est si sit hūilis tñ lingua cordis ē magna q2 magnificari intendit. Notandū tñ q dicere de se vilia vl oñdere actu vel mīora seu defectuo/sa pōt fieri tripliciter ꝼm Tho. se. se. q. cxiij. art. i. Uno mō salua veritate dū. s. qs maiora que sūt in se reticet. et quedā minora seu defectuosa ꝺ se pfert q tñ in se esse recognoscit. Et hoc nō ptinz ad vitiū ironie nec est peccatū ꝼm gen⁹ suū nisi p corruptionē alic⁹ circūstantie puta talia dicē/do psonis infirmis. vñ illi scandalizarent. aliaꝫ laudabiliter fieri pōt Sicut apls Paul⁹ vocat se minimū apl̄oz q pśecutorē se fuisse eccie. i. Co/rinthe. xv. Et vir cū quo est deus. q qui ꝓfortat⁹ est a dño dicit stultissim⁹ sū viroz. q sapia hoīm nō est mecū vt dicit puer. xxx. Nec tñ vitiū iro/nie omittit q2 loquit ꝼm reputatōez mūdanoz qui estimāt stultitiā mūdanā contemnere. q mūdi sapia qrit. vl loquit de sapia q rōne acquiritur nō ꝺ ea q diuina inspiratione habet. Amos p/pheta negando se esse pphetā dicens. Nō sum pphēta. c. vij. nō peccauit. q2. s. nō erat ꝺ origine pphetaz. vl vt dicit Grego. q2 cognouit tūc ac/tualiter nō habere spūm pphetie. Sic et beatus Franciscus sine ironia appellabat se maximum peccatorē cerca ꝗsideratione q respectu. Sc̄o modo pōt aliqs dicere minora ꝺ se et vilia q tñ in se nō recognoscit. aut cū negat aliqd boni ꝺ se q ꝺ in se esse cognoscit et hoc ptinet pne ad iro/niam q est spēale pctūm. q ꝯtrariū veritati p de/fectū. q iō euitandū. Et ꝺ his dicit plōs in quar/to ethi. q qdam mīora de se dicūt fugientes tu/midū. i. elationem. sed nō pter hoc excusant a pcō si mentiunt q2 nō ꝺz sic vitari vnū pctūm q ꝓmittat p hoc aliud Unde Aug. sup Iob. Nō ita caueatur arrogantia vt veritas relinquatur xxij. q. ij. nō ita. Et Grego. Incauti sūt hūiles q mendatio se illaqueant. q. ea. Incauti. Et tale pctūm min⁹ ē graue. s. ironia q̄z iactantia. Unde plōs dicit in q̄rto ethi. q ꝯ irones et minus dicen/tes gratiozes sūt ꝼm mozes. s. q̄z iactantes. Ter/tio mō dicit qs mīora ꝺ se que nō recognoscit i/tendens inde magis ꝓmēdari. Et talis ironia ē mixta cū iactantiā. Et ꝼm plōm ē grauius iactā/tia. Et ꝺ hac dicit Eccle. xix. Est qui nequiter se humiliat. et interiora ei⁹ plena sunt dolo. Sed disperdet dñs vniuersa labia dolosa. Unde Ca/to. Nec te collaudes nec te culpaueris ipe. Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Iactātia secū .§. II.

da est q vanitatē. s. cū aliquis dicit de se lauda/bilia ex quadā loquacitate vl leuitate mentis si/ne aliq necessitate vel utilitate. qꝺ fieri nō ꝺz iu/xta illud puer. xxvij. Laudet te alienus et nō os tuū Et Sen. Laus in ꝓprio ore sordescit. Ubi aduertendū q triplici ex cā pōt qs laudare seip/sum. Uno mō sui iusta utilitate cū. s. qs ē tribu/lationibus circūdatus vel calūniatus seu despe/ratōne temptatus ꝓpter qꝺ recogitat bona facta vel coram aliis refert ad sui aiationē q ꝯfortatōez Sicut Iob sanctus cū eēt flagellat⁹ multiplici/ter. et visitatus ab amicis argueret de vita sua ꝓterita tanq3 nō vere fz simulate deo deseruisset se coram eis laudauit dicens. Oculus fui ceco et pes claudo Pater erā pauper. q cām quā nesciebam diligentissime inuestigabā. Iob. xxix. q mlta alia similia in. c. se. vñ Baldach falsum dixit arguens eū ꝺ iactantia ꝓpter istas sui ꝓmēdatō/nes dicens. vsq3 ad quē finē verba iactabis. Et ezechias rex iuda cū sibi dictū fuit p Isaiam ex pte dñi q moreret et nō viueret. ꝯpūct⁹ ꝺ pctis dixit. Recordare dñe quō ambulauerim coram te in veritate et qꝺ bonū ē in ꝗspectu tuo feci. Isa. xxxviij. Nō idcirco fecit ꝼm Grego. in moral. ne in ipso imenso dolore quē habebat de peccatis desperaret. sed ꝯfortaret fiducia opz bonoz ꝑte/ritoz. Si quis etiā se laudaret nō deficiendo a veritate vt euitaret aliqꝺ periculū vl malū. sicut fecit Paul⁹ cū se ciuē romanū eē manifestauit ꝓpter qꝺ fuit dimissus liber qui tenebat captī/uus. vt habet Act. xvi. laudabiliter faceret. Se/cundo mō ꝓximi charitate vt cū quis hēat alijs ꝓdicare vel dirigere aliqua laudat de se. q nar/rat mirabilia vt audientes imitent sen vt doctri/na eius efficatius recipiat Et hoc laudabiliter fit. sicut fecit apls Paulus ad Corin. scribens in secunda epla. Cū. n. pseudo apli. i. ꝓdicatores post recessum Pauli ab eis qs ad fidē traxerat ipis ꝓdicarent q Pauli famā q auctoritatē scie/et sanctitatis quesissent supꝫimere vl mmuere

vt abeis ꝓtemptibilis haberet Paul⁹ charita te ⁊ zelo salutis illoꝝ duct⁹ vt vitarent illos qui errores disseminabant. ⁊ questū inde querebāt et sue doctrine verissime inhererēt mirabilia et multū laudabilia de se refert. vbi post laudē de genere suo. q⁹ de semine Abrahe et Israhelita se cōmendat de mīsterio xp̄i dicens. Ministri xp̄i sunt. et ego vt minus sapiens dicā. s. ꝑm apparē tiam plus ego. s. sum. Quanto ḡs plus se laudat tanto videtur minus sapiens. quod verū esset si sine cā rōnabili faceret. Et ostendit qūo fuerit fidelis et magnus seruus xp̄i ex duobꝫ. s. ex multis et magnis laboribꝫ habitis ꝑ xp̄o ḡs ibi explanat. et ex magnis reuelationibꝫ diuino rū sibi factis. q⁹ raptus ad tertiū celū ad vidē dum deū. ij. ad Corin. xi. et xij. c. et. i. Cor. x. Per omnia oībꝫ placeo. s. in licitis querēs nō qđ mi chi vtile est. sed qđ alioꝝ factus sum iudeis tan q̄ iudeus his qui sine lege sunt tanq̄ sine lege essem ⁊c. Tertio mō fit hoc cū defectuositate si ue vera dicant se laudando siue falsa vt cū mo uentur ad hoc ex cupiditate vel ex vana gloria vel ex vanitate. et hoc ꝓtinet ad vitium iactan ⁊ vnde et pbs dicit in quarto ethicoꝝ q̄ iacta tor fingit de se maiora existentibꝫ q̄nq̄ nullius gratia. i ex vanitate. quandoq̄ gratia honoris ⁊ glorie. q̄nq̄ grā argenti. Ibi etiam dicit q̄ aliq̄ iactant seipsos ꝓpter lucrū. qui de seipsis fin gunt ea ex quibꝫ possint lucrari. putaq̄ sint me dici vel sapientes vl̄ diuini. Q⁹ aūt medic⁹ nar raret solēnes curas infirmoꝝ ꝑ eū factas. et do ctor. disputationes et lecturas in quibꝫ ꝓmen vatus fuit de scīa sua. ⁊ artifex artificiata ab eo. vt inde lucretur dicendo veritatē et nō derogan do aliꝫs illius conditionis. in se nullū peccatū videtur. Ex ꝓmuniter excedūt plus dicentes q̄ sit rei veritas. et cū alioꝝ depressione. et hoc ſem p̄ē peccatū. Vñ ꝓuer. xviij. dr. Qui se iactat et dilatat. s. extendendo suas laudes iurgia ꝓcitat. Nam audientes cū ex hoc videant eis diminui honorē suum ꝓtra illum insurgunt ⁊ vilificant de iactantia dicentis vl̄ ꝑdicantis. Amb. etiam sup Beati īmaculati. dicit Litigiū animi est indignis secreta vulgare qđ fit vel loquacitate in cauta. dum sine iuditio volat irreuocabile verbū m. vel adulatione vt ei placeat cui secreta re uelat. vel iactatione scīa vt plura scire videatur di. xliij. §. fi. De bis ergo iactatoribus dicit p̄s. xi. Qui dixerunt in facto. linguā nostram mag nificabimus. s. laudando irrōnabiliter opa no stra. Vnde glo. dicit ibi q̄ notatur iactantia et superbia ex quo homo magna loquit de se. Gallina cum fecit ouū non cessat clamare donec ꝓpē ditur q̄ouū fecerit siccꝫ ouū ꝑdit. Sic dominꝰ disperdet hos ꝑ diuersos modos. ꝑdet ꝓfunden do aliq̄ in vita hac. et puniendo in alia.

Tercia iactātia ē §. III

ꝓpter falsitatē vt cū aliq̄s laudat se de eo qđ nō est in se. vñ ⁊ pbs dicit q̄ ꝓtrariat veritati Et dō hac dīs Jere. xlviij. Sublimitatē eius ⁊ arro gantiā ⁊ superbiā et altitudinē cordis illi⁹. s. Ego ab ego scio ait dīs. ⁊ iactantiā eius. et q̄ nō sit iuxta ea ū virtus eius. i. tā virtuosus et potens si cut se dicit ⁊ hoc ꝓprie sonat iactantia. Dicit ei a iacio iacis. Que. n. quis vult longe a se ꝓie re in altū eleuat ⁊ extollit. Et si aliq̄s ꝓprie tunc se iactat q̄n de se supra se aliqđ dicit. Et quāuis etiā ad iactantiā ptineat qđ aliq̄s dicat de se vel facit vñ ostēdit plus de se q̄ opinet de eo. quod aplus refugit dicēs. Parco autez ne quis me existimet supra id qđ videt in me aut audit ali quid ex me. ij. ad Chorin. xij. tū magis ꝓprie ia ctantia ē cū offert se supra id quod est in se. et sic opponitur veritati per excessuz ꝑm Tho. ſe. q. cxij. arti. i. Vnde ⁊ iudei dicebant xp̄o. Tu de te ipō testimoniū ꝓhibes. testimoniū tuū nō ē ve rum. Joh. viij. q. v. quia te iactas. cōiter iactato res dicūt mēdatia. xp̄us tū veritatem dicebat ⁊ nobis necessariā: Est aūt tunc mortale ꝑm ipm Tho tripliciter. Uno mō et se inquantuz cōtra riatur veritati cum. s. illud de quo quis mēdaci ose se iactat ē contra gloriā dei aut cuz iniuria et cōtumelia ꝓximi. sicut ille de quo dicit Ezech. xxviij. Eleuatū est cor tuū et dixisti deus ego suz Et pharisеus qui se iactabat nō esse sicut alij ho mines iniusti ⁊c. addēs ꝓtumeliam publicani. Luc. xviij. Et similiter cuz quis se iactat de aliq̄ criminali. qđ nō fecit estimans inde haberi pro strenuo. Sed etiā verum dicendo non excusare tur a mortali ꝓpter approbatōez mali et scanda lū ꝓximi. sicut illi de quibus dicit Isa. iij. Pec catum suū quasi sodoma ꝑdicauerūt necabscō derūt. Secundo est mortale ex fine cum. s. qs ia ctat se vt inde possit decipe ꝓximū ⁊ notabiliter ledere spūaliter vl̄ tpaliter. Vñ et pbs dicit in quarto ethicoꝝ q̄ turpioꝝ ē qui se iactat cā lucri q̄ qui se iactat cā gle vl̄ honoris. Est. n. ibi mē dacium ꝓnicioſū ex quo intēdit dānū ꝓximi. Si cut si quis se iactaret ee magnū medicū vl̄ aduo catū ⁊ magna feciſſe. qđ tamē falsum est vt inde ponāt se hoīes in manibꝫ suis cū dāno ⁊ piculo eoꝝ. Terretani etiā qui se iactant de multis in dulgētijs ⁊ aliꝫs que falsa sūt. ⁊ ꝑdicatores ⁊ cō fessores ⁊ diuinatrices vt inde obtineāt tpalia vl̄ inducāt ad mala. cōfidentes de illoꝝ bonita te nulli dubium quin mortaliter peccēt. Tertio iactātia potest cōsiderari ꝑ respectū ad cām vnde aliquādo ꝓcedit. s. superbia que superbia si morta le sit erit et ipa iactantia mortale. vt cū qs scīaz suā industriā ⁊ virtutez de libertate sibi attribu ēs et non deo iactat seu laudat se de huiusmodi

Capitulū Quartū

hoc tamen difficile ēcognoscere. et de eis loquit̄ ps. cuz dicit in psona iactatoz. Latia nostra a nobis sūt. Magna iactantia cū supia est ista locutio. vt. s. aliquis dicat labia. i. locutionē suā et doctrinā a se cēet nō a deo a quo est oīme datū optimū. vñ talis p effectū psequēter dicit in coz de quis noster dñs est. q. d. nullus. sed nos ipsi habemus in ptāte nostra. qđ tū falsissimū ē. qz oīs sapiētia a dño deo est. Ūñ in inferno dicūt miseri iactatores quid nobis pfuit supbia nīa et iactantia diuitiaz. Ecce oīa transierūt quasi vmbra Pa. v. Ez disperdet dñs hos. In alijs casibz iactantia cōiter est veniale. Et hoc etiā deminus grauiter punit. Ūñ narrat Greg. in li. dialogoz de quodā sancto viro qui cū visitasset quoddā monasteriū monialiū quendā pueruz demoniacū ibi inuenisset q̄ molestus erat ī monasterio ꝓpter hoc. Et cū ductus esset ad domū sancti viri q̄ erat ābusdam. liberatus est a demone meritis z pcibz sancti viri. Sed cū super hoc caute se iactasset dicēs diabolū nō habuisse ptātem in puerū cū fuit cū seruis dei. Ez moniales nō timebat īmediate rursus puer arreptus est a diabolo et vexabat. ꝑpendens vir dei peccatū suū iactantie multū dolens. dixit socijs q̄ nō ꝓmederent quousq̄z dñs lachrimis z pcibus eorum ī. lū liberaret. qđ z factū est. Legit etiā in vitaspatrū q̄ abbas Elpolonio sanctissime vite ī heremo ꝓmoranti. vox de celo veniens dixit. Alpolloni p te pdā sapiaz sapientū ī egypto. z oīm cultura demonū subruet. Et ille ait. Auferte me iactantiā dñe ne forte elatus sup fratres meos cadā ab oīb bonis z dixit ei vox. Mitte manus tuas ad ceruices. et qđ ꝓhendis cōstringe z sub arena subrue. Et cōtinuo apposita manu ad cerui cē apprehendit etbiopem paruulū clamantez et dicentem. Ego sum demon et vox ad eū. Perge quocūq̄z volueris securus.

Jactātia quā .ℌ.iiii.

uis in verbis cōiuscz ꝓsistat. tū etiā in opib repe ritur quib quis querit ostentare qđ ē. vl' vltra id qđ est fm statū suū. puta cū sit multū pauper vtit pciosis vestibus et alijs pompis vt diues videat vl' etiā si diues cēt vt illud manifestari sine cā rōabili. Et cū tali iactantia ꝯcurrūt plura alia vitia aliqñ. vt supbia. inanis gloria. mēdatium. pdigalitas. et hmōi. Ūñ de rege Assuero dr q̄ fecit grande ꝯuiuiū vt oīderet diuitias iactantie sue. Et ad hoc pōt induci illud ps. xlviij Ne timueris cū diues factus fuerit homo. et cū multiplicata fuerit gloria dom' eius. cū interierit nō sumet oīa. nec descendet cū eo gloria domus eius. Ubi tria nota. Primo q̄ ex abundantia rep̄z non debet q̄s ēsternari. ibi Ne timueris. Scdo q̄ in iactantia opum exterioz nō valēt īmorari. ibi. Cū multiplicata fuerit glia dom' ei' Tertio q̄ ex vberantia predictoz habet perpetualiter cruciari. ibi. Nec descēdet cū eo gloria domus eius.

Quantum ad pri .ℌ.v

mū Sciendū q̄ q̄s ꝓsternit. i. timet videns alique malū viteſcere z ꝓsperari pōt hoc ꝓcedere q̄ ꝓsiderat q̄ ille pōt ei nocere. ß timere nō debz si dñm secum habeat p gram̄ ps. xxvi. Dñs illuminatio mea et sal' mea quē timebo. Dñs protector vite mee a quo trepidabo. q. d. a nullo ꝑsone me iuxta te et cuius vis manus pugnet ꝓtra me inquit Job. xvij. Hinc Ysidorus de summo bono. Scōm catholicā fidem nec nature dei nocere quisq̄z pōt. nec natura dei iniuste nocere cuiq̄z pōt nec noceri quēq̄z iniuste patit̄. quoniā q̄ nocet ait aplus recipiet hoc qđ nocuit. xi. q. iij. Scōm Ne timeas g̃ ait ps. Cū diues factus' fuerit bō. vt. s. tibi noceat. Q si boni emulatores fueritis. s. seruatores legis. q̄s vobis nocebit inq̄t Petrus in prima cano. q. d. nullus. Dñm aūt xp̄m Jesum timete et sanctificate in cordib' vestris. et si quis corpi noceret nō. tñ spūi quinimmo qđ nocet corpi iuuat spūz ait Amb. Ez nec corpi quisq̄z nocere valet nisi volente deo. Aliq̄ vero videns q̄s malos viteſcere. et ꝓsperari ꝓtristat̄ et timet ne forte videns seip̄m tribulari z pauptate et alijs miserijs affici despiciat̄ a deo z nō curet de eo. et sicut in pīi ita in futuro in miseria se reperiat. et econtra deus gratū hēat illum diuitē malū et acceptū. z ꝓterea ꝓsperet hic et in futuro. Et in hmōi sic vacillantis et timentis ꝑsona inquit ps. Ecce ipsi pcōres z habundantes in seculo obtinuerūt diuitias et dixi. Ergo sine cā iustificaui coz meū. i. sine ꝓfitate coz meum mundū tenui. et lauī inter innocentes manus meas. i. pseruaui me ab operib īmundis peccatoz sicut innocentes. et tū fui flagellatus tota die. i. diuersis tribulationib pcussus a deo in die grate. et castigatio mea in matutinis. i. in nocte culpe cū incidi fui punitus. sed si dicebam narrabo sic estimans iustos nō recte tractari a deo. ecce nationē filioz tuoz reprobaui. Dicit̄ n. puer. iij. Flagellat dñs omnē filiū quē recipit qđē diligit dñs castigat. Et Elpo. iij. Ego quos amo arguo et castigo. Ad Hebre. xij. Q si extra disciplinam estis cuius participes facti sūt omnes sancti. ergo adulteri z nō filij estis. s. legitimi. Nō semp osculat̄ pater filiū ait Amb. sed aliqñ castigat cū ergo castigat̄ q̄ diligitur tūccirca eū pietas exercetur. Habz. n. amoz plagas suas que dulciores sunt cū inferunt̄ amare. v. q. v. nō semp. Difficile imo ipossibile ē. ait Die. vt pītibz q̄s z futuris fruatur bonis. et de deli-

cius trāseat ad delitias vt ī vtroq; sit seclo gl'iosꝰ hic iplerevērez illic mentē. estima bā g̃ vt ꝯgnoscerem vere. s. veritatē reputās eos felices q̃ habundant tpalibꝰ. ⁊ si sint mali et infelices q̃ his carent sed hic labꝰ ē ante me. s. ad cognoscendū quousq; intrē in sanctuariū dei. i. in secretū iuste et diuine dispensationis et retributionis. et intelligam in nouissimis eoꝝ. s. in morte. subito enī defecerunt et perierunt ꝓpter iniquitatē suā Ergo ne timueris cū diues factus fuerit homo ste a deo derelictum. et tui curam nō habere ꝓ eo q; non habes illam habundantiam vt diues

Quantū ad secun. §. vi

dū debet quis abstinere a pōpis mūdi in quibꝰ supbia ⁊ vana gloria reperit ⁊ iactātia quedam nā iste pōpe cito deficiūt et ad penas ducūt eternas Unde in inferno positi ipi reprobi dicunt Quid nobis ꝓfuit supbia nostra ⁊ iactātia diuitiarū. i. diuerse pōpe quibꝰ iactāter ostendim⁹ magnas habere diuitias. Ecce oīa trāsierūt sicut vmbra. Sap. v. ꝓpterea dicit pͣs. Cuz multiplicata fuerit gloria dom⁹ ei⁹. qm̃ cū interierit nō sumet oīa. i. aliquid ex omnibꝰ suis pōpis. neq; descendet cū eo gloria eius Descendet siquidez talis nō ascendet ad celū quo sancti ascendunt. sed descēdet in infernū nō cū gloria sed cū summa ignominia. Sed sil'oñdat quō multiplicat diues iniqu⁹ gl'iā dom⁹ sue ⁊ quō descēdet ꝓ hoc ad infernū cū ignominia. Multiplicat gloriaz dom⁹ sue primo in lectis. Hā facit multū spaciosa vel p̄ciosa vtpote intarsiata et bñ polita delitiosa nimis cū ornamentis varijs ⁊ cultricis mollibꝰ et lintheaminibꝰ bissinis, et rechamatis. Sed vt dicit Amos. vi. Ue vobis qui dormitis in lectis eburneis. ⁊ in stratis vestris Ue importat maledictionē eternā. Qualē aūt lectū habeant in alia vita aut fulcimentū ꝓ lecto eis in inferno ꝓpato dicit Isa. xiiij. Detracta ē ad īferos supbia tua cōcidit cadauer tuū. subter te sternet tinea. ⁊ operimētū tuū erūt vermes Erit ergo ꝓ culcitra tinea. et ꝓ cooptorio vermes. gl. ibi. Qui pri⁹ pallia auro gēmisq; distincta habebant satis moleste sustinebūt supbi būc lectū Et qui sustinere nō pūt q; in lecto eoꝝ sit vnus pules vl pedicul⁹ qñ ī lectis eoꝝ erūt tinee sub eis et vermes sup eos quid faciēt. Et vt dr Isa vlti. Vermis eoꝝ nō morief. Quia igit cū multiplicata fuerit gloria dom⁹ eius in lectis diuersis ornamentis ⁊ pompis in quibꝰ nō ē nisi q̃dā iactantia. nō descendet cū eo gloria eius sed ignominia. et ideo vitanda ex hac ꝯsideratōe lecti quē cito habebit in morte. Eccle. x. Cū morietur bō hæreditabit serpētes ⁊ vermes. Scdo ꝯsideratione lecti dñi Jesu xpi. Aug. Lectū aūt suum dimisit xp̄s discipul'is suis, quicūq; vult cuz illo descere in celo, in illo iaceat lecto. Moriar in cruce si vult crucifixum placatuz videre Cruce aūt intelligo totā vitā eius cruciatu, plenam Ite Ber. Circūire possuz celū terrā mare ⁊ oīa que in eis sunt. et nō inuenio te nisi in cruce o bone Jesu. Ibi iaces. ibi cubas. ibi dormis in meridie. Tertio quiescendo in lecto ꝓficiē q̃ mūdificat lachrymis ꝓpūctionis. iuxta illud p̄s. vi Lauabo p singulos noctes lectū meū. ⁊ tunc etiam efficit floridus sm illud Can. i. Lectul⁹ noster floridus. Exemplū in vitasparz p̄dicatoꝝ ꝺ illo scolari diute et mūdano quē visitans ī domo sua subprior ꝙuent⁹ Bononiensis. vbi hoc ꝓtigit ꝓpatriota suus cū vidisset in camera sua pompā lecti sui. et alias suas delitias. post locutionē mutuū de factis patrie eoꝝ. q; ille scolaz pactū exigerat ab eo prius ne subprior diceret sibi aliquid de deo timens de ꝙuersione sua qō ⁊ ille, pmiserat misi tm̃ duo verba in recessu. Demū volens recedere ait. Scitis q̃d scriptū ē de bis q̃ volūt gaudere in hoc mūdo et hmōi pompas in lectis et alijs querere. Rñdit ille. Quid ait id qō dixit. Isa. ꝓpheta. s. Subter te sternet tinea. ⁊ operimentū tuū erūt vermes post recessum hmōi ita impssum est verbū illud in mēte eius de tali duritia lecti infernalis q; nūq; potuit quiescere quousq; religionē ingress⁹ est. Secundū multiplicat gloriā dom⁹ sue in equitaturis tenendo plures equos non necessarios pulchros ad pascendū oculos aspientiū et ornatos varijs modis. Sed si hoc, phibitū fuit a domino regi quāto magis miluti ⁊ populari etiaz diuiti. Dixit. n. dñs. Deute. xvij. Cū fuerit ostitutus rex nō multiplicabit sibi equos. Et dum Saul primus rex bonus fuit hoc seruauit. rediens de agro cū bobus nō in equitibꝰ. vt habet ꝓmo. Reg. xi. sed malus et supbus effect⁹ multiplicauit sibi equos Absalon etiā cū ꝓ ambitionem voluit vsurpare regnū. multiplicauit sibi currus ⁊ equites ob iactantiā. Hoc displicere deo ostendit Zab. xij. vbi dicit. In illa die dicit dñs. ꝓcutiam oēm equū in stupore et ascensorē eius in amentiā. Que desidia ⁊ vanitas ē ista nō velle incedere ꝓ vnū miliare nisi in equo cū sit homo san⁹ tanq; frustra dederit dñs pedes homini. Quarta crudelitas pascere mulas. et equos abundanter. et hoīes ad imaginē dei factos fame sinere pclitari. Ornare equos auro ⁊ argēto. ⁊ paupes dimittere nudos. Cū Amos vi. dr Ue vobis q̃ opulenti estis in syon. ⁊ confidentis in monte samarie optimates capita ꝓpl'oꝝ. ī grediētes pomparice domū isrl'. Quid ei hmōi eqtature supflue nisi pōpa satbane quā tū fidelis quisq; abrenūciat in bapmo. Quia g̃ multiplicata fuerit gloria nō descēdet cū eo gloria ei⁹ sed ignominia. In c⁹ figurā ingress⁹ eques pha

Capitulum Quartum

rao cū curribꝫ ꝛ equitibꝫ eius in mari ꝛ reduxit
dñs sup eos aq̃s maris. Exo xv. eos. ſ. ſubmer-
gens. Cū dicūt mali vt habet Ysa. xxx. Ad eq̃s
fugiemus. et subditur tanq̃ dñi rñsio sup hoc.
Nō fugietis. ꝛ sup veloces erūt qui vos psequē
tur. Cū Heraclius imperator recuperauit lignū
sancte crucis. quod de Hierosolymis rex ipius
Cosdree apportauerat Persas. inde cū ipso re-
uersus qñ voluit Hierosolimā intrare equo i-
sidēs cū mano apparatu baronū equestriū. clau
serunt se inuicē muri porte ciuitatis miraculo-
se. apparens q̃ angelus dñi dixit ei q̃ dñs Jesꝰ
qñ ingress' p portā illā ad subeundū passionem
crucis nō sup pullū equū ascendit. iuxta ꝓpheciam
Zacharie dicentis. ix. c. Ecce rex tuus venit tibi
iustus et saluator pauꝑ ascendens sup asinā et
sup pullū asine. Tertio multiplicat diues iacta
tor gloriam domꝰ sue in ꝓuiūs oñendo iactā-
tiam et vanā gloriā in multitudine epulaꝝ ꝛ va
rietate in ornatu mīstrantiū. et p̃ciositate vaso-
rum argenteoꝝ et aureoꝝ. Pen. in pla. Non
magna nobis ꝓstat fames sed ambitio. iā nō sūt
hoies ventib et ore et ventre ad coquinā ꝓtenti
oculis quoq̃ gulosi sunt. Baltbasar rex assirioꝝ
cū in Babilonia fecit ꝓuiuiū pncipibꝫ suis ma
gnum nō fuit ꝓtentus ibi vti vasis suis p̃ciosis
sed et adduci fecit vasa aurea q̃ Nabucbodono
sor de templo dñi apportauerat ad bibendū in
eis. Sed ita displicuit deo q̃ subito apparuerūt
ptra eū digiti tres manus scribentis in pariete.
mane. tethel. phares. In quibꝫ verbis fuit pnū
ciatum ibi. vt exposuit Daniel interpres illius
scripture q̃ ablatū sibi erat regnū ꝛ datū Me-
dis ꝛ Persis qđ impletū fuit nocte sequēti ipo
interfecto. et ciuitate capta a Dario Daniel. v.
Salomō q̃z faciendo magna ꝓuiuia in sua cu-
ria et nimiā pōpā in familia et equitaturis gra
uabat nimis populū sibi subditū collectis. ꝓpt̃
quod cū pterīsset a filio eius Roboā alleuiari et
ille noluisset. amisit maiorē pr̃ē dñq̃ sui. Nā re-
cesserunt ab eo. x. tribus vt habetur. iij. Reg. xij
Vñ Ysa. v. Vę qui consurgitis mane ad ebrieta
tem sectandam. ꝛ ad potandū vsq̃ ad vesperam
vt vino estuetis cithara. et lyra. tympanū. et ti-
bia. in conuiuijs vr̃is. et opus dñi nō respici-
tis Et quāuis in laycis sint hmōi cōuiuia iactā
tia plena. et multis alijs vitijs reprehensibilia mꝭ
to tñ magis in clericis et p̃latis eccie qui debent
humilitati et sobrietati insistere sed et ipsi i hu
iusmodi frequēter incedūt et excedūt Vñ Hie.
sup Micheaz ait. Eccie pncipes q̃ delitijs affluu
unt ꝛ inter epulas atq̃ lasciuias pudicitiā fua-
re se credūt ꝓphetic? Imo ō scribit q̃ extriēdi sūt
de spaciosis domibꝫ lautisq̃ ꝓuiuijs. ꝛ mꝭto la-
bore epul' exq̃siris. et si vis scire q̃ efficiendi sūt p
ter malas cogationes et opa sua. euang eliū le-
ge in tenebras. ſ. exteriores vbi erit fletus ꝛ stri
dor dentium. dis. xxxv. Quia igitur cū multipli
cata fuerit gloria domus eius in familia et qui-
uis descender in infernū cū ignominia. nō cuz
gloria. cum miserijs. nō cū diuitijs. sicut diues
ille qui epulabatur quotidie splēdide. sepult?
est in inferno. Luc. xvi. Jō cauendū ē ab hmōi
et pauperibus paranda conuiuia ad necessitatē
subleuandam non ad iactantiam ostendendaz
vt fecit rex Assuerus vt ostenderet diuitias ia-
ctantie sue. Hester primo. Sic docuit xp̃s Cuz
facis prandium vel cenā voca pauꝑes claudos
et debiles ꝛc̃. Luc. xiiij. quod et ipse fecit in con-
uiuio suo facto in monte. nō principes sacerdo-
tum scribas aut officiales Pilati inuitans sed
turbam humilē. nō sup tapeta. sed sup terrā vel
fenum sedentem. non delicioſis cibis. sed pane
et piscibus paucis. non saturatos et repletos sz
esurientes ne deficiant in via. Quarto multi-
plicat gloriam domus sue diues iactator in edi
ficijs eius faciendo magna edificia. et ea multi-
pliciter ornando. Contra hos inuehit dominus
maledictionem dicens. Jere. xxij. Ve qui dicit
edificabo mihi domū latam et cenacula spacio-
sa qui aperit sibi fenestras. et facit laquearia ce
drina. pingitq̃ sinopide. Et qua frequēter ista
fiunt cū iniusticijs. vel qz ex male acquisitis vl
cum iniurijs pximorū Ideo dicitur. Jere. xxij.
Ve qui edificat domū suaz i iniusticia Et Ysa.
v. Ve qui coniungitis domuz ad domū. ꝛ agrū
agro copulatis. ſ. auferentes pximo sua vt p vo
bis habeatis nūquid vos soli habitabitis super
terrā Nō sic egerūt pres nostri q̃ longo viuebāt
tpe Nā dicit apls ad Hebreos. xi. de patriarchis
Fide Abrahām demoratus est in terra repro-
missionis tanquam in aliena in casulis habitā
do cum Ysaac et Jacob et cohęredibus repro-
missionis eiusdem. Expectabant enīz fundamē
ta habentem ciuitatem cuius artifex et condi-
tor est deus. Ad detestationem huiusmodi iactā
tie et vanitatis etiam facit quod Seneca dicit
in epistola. Domus munimentum sit aduers?
infesta corpori. Nanc an sepes exerit an vari
us lapis gentis aliene nihil interest. scitote ho-
mines tam bene culmo q̃z auro tegi. ꝓtemnite
cetera que sup uacuus labor velut ornamentuz
ac decus ponit. Memento nihil preter animū
esse mirabile. cum magno nihil est magnū. hec
ille. Paulus quoq̃ primus heremita visitat? a
sancto Antonio quesiuit ab eo an adhuc christi
ana religio adhuc ritus gentilium in edificijs
sumptuosis imitaretur. et audito quod sic dole
uit conquestus vanitati tante hominum deditos
Magna fatuitas videt hoc vt cū hoies nūc sint
ita breuis vite faciant sibi tanta sumptuosa ha-
bitacula. cū antiqui q̃ longo tpe viuebant in ta

bernaculis habitarent. etiam diuites. vñ Hie-
ro. Sic edificāt q̄si semp̄ victuri. sic comedūt ⁊
bibūt quasi cras morituri dicentes. Comeda-
mus ⁊ bibamus. cras. n. morie mur. Permaxi-
me aūt religiosi cauere debent ad hmōi pompo-
sis edificijs q̄ etiā in laicis reph̄endunt a sanctis
vnde Ber. Video q̄d sine magno dolore videri
nō dz quosdā post aggressam p̄i militiā rursuz
secularibꝫ ip̄licari negotijs. rursus terrenis cu-
piditatibꝫ imergi. magna cura erigere muros.
⁊ negligere mores. Idē Abiecta sancta simplici
tate quasi religiosas quasdā nobis creauimus
habitationū honestates in quibus tantū cōpas
sum est aīalibꝫ. vt pene in hoc omnes effecti si-
mus aīales. Idem Obsecro in pegrinatiōe hu⁹
seculi q̄ ē militia sup̄ terram edificemur nō no-
bis domos ad habitandū. sed tabernacula ad de
ferendum. vtpote cito euocandi et intraturi in
patriam ⁊ ciuitatē. Facile ē quod naturale est.
nunquid non facile est et sufficiens nature ergo
gruū ꝓscie ip̄am sibi cellam de virgis ꝓtexere d̄
luto plasmare. vñcunq̄ operire. et decentissime
inhabitare. Quid amplius inquirendū. Et si
vsu sopiantur hmōi delectationes et si sunt qui
vtant tanq̄ nō utentes. tū ꝓtempu melius q̄
vsu vincunt hmōi affectiones. hec ille. Magis
dñt delectari viri spūales in aspectu celi q̄ tecti
⁊ potius admirari opa dei q̄ hominis. Sed et
talia fiunt sepe ex rapinis et vsuris et questibꝫ
cum multis mendatijs q̄ accusabūt ista, pcuran
tes in iuditio. iuxta illud Habacuch. ij. Lapis q̄
de pariete ē clamabit. et lapis q̄ inter iunctu-
ras edificioz ē rñdebit. vñ ⁊ d̄ quodā fratre qui
erat implicatus hmōi negotijs legitur in visꝰ
fratrū q̄ fuit visus in pēnis purgatorij q̄ cū cāna
ad mensurandū in manu. et de. b. Dñico q̄ cū
reuertis Bononiam vidisset cellas aliquantu-
lum in edificio eleuatas cepit amare flere et di-
cere fratribus. Quācito vultis facere magna
palacia. d̄ xp̄o vero inquit Piero. Hūc vero cū
paupratē domus sue pauper dñs dedicauerit.
portemus crucē. et delicias lutum putemus. xij
q. ij. Gloria. Ipse. n. nō habuit vbi caput suū re
clinaret. nec domū. nec agrū. et natus positus ē
in p̄sepio. et mortuus in sepulchro alieno se-
pultus est. Quinto multiplicatur gloria ꝺom⁹
eius diuitijs et alijs ex nobilitate generis. vñ se
iactant. q̄. s. nati sunt de stirpe regia vl' alic⁹ ma
gni principis. vl' d̄ magna familia et famosa. et
hmōi. Sz multū vana ⁊ irrōnabilis est ista ia-
ctantia. Nam omnes sumus genit̄ prima no-
stri origine ex vno patre Adā. Nō. n. deus fecit
vnū Adā de argento vl' auro ex q̄ orti sunt nobi
les ⁊ aliū d̄ luto ex quo nati sūt ignobiles. Sz
fecit deus vnicū Adam d̄ limo terre. vt Gen. i.
dicit. Aut q̄ oēs nobiles. aut oēs ignobiles. vñ
Malach. ij. dicit. Nūquid nō pater vn⁹ oīum
nostroz. Nōne deus vnus creauit nos. Qua-
re ergo despicit p̄imū suū vnusquisq̄ vestrum
s. iactando se de nobili familia natū. et aliū d̄ ig
nobili genere. Sed si aliquid magni esset in ta
li nobilitate generis. magis eēt illoz a quibꝫ de
scendit q̄z suū. vnde nō habet ipse inde gloriari
vel se iactare. sed potius illi. vñ Sen. Nemo in
gloriā vām vixit nec d̄ō aī nos fuit nostrū est.
animus nobilē facit. Ne aūt hoīes multā elīa-
tionē facerent de hmōi nobilitate generis deus
eam videt ꝓtemptisse. nā in veteri testamēto pri
mū regem de minima familia asinas querentē
s. Saulē assumpsit seruū secundū. s. Dauid su-
stulit eum de gregibus ouiū minimū inter fra-
tres. In tpe gratie elegit piscatores ignobiles i
p̄cipes eccie. Et vt dicit ap̄s. i. ad Corin. i. Vi
dete vocationē vestrā frēs. nō multi nobiles. nō
multi potentes. nō multi sapientes. sed q̄ igno
bilia et ꝓtemptibilia sunt elegit deus vt confūdat
fortia. nō ergo estimāt eriā ab ethnicis sapienti-
bus nobilitas carnis. sed animi ex optimis mo-
ribus resultans vñ Sen. nemo altero nobilior
nisi cui rectius ingenium et bonis artibus ap-
tius. Et Plato inquit neminē regē nisi ex fuis
oriundū esse. neminē seruū nisi ex regibꝫ. Sic
ista longa varietas miscuit et sursum deorsum
fortuna versauit. hec ille. Sicut aūt ex eadē radi
ce, pcedit spina et rosa. et rosa quidē nobilis est
et grata. q̄z non cessat benefacere eis qui iurta eā
sunt. s. odorē suū spargendo. Spina vero vilis
et exosa. q̄z pungit quos tangit. Ita ex eisdez pa
rentibus nascuntur aliq̄ duo. Vnus vere no
bilis in moribus gratis seruiens hoīb⁹ ali⁹ ig-
nobilis grauis et displicibilis cūctis. sicut p̄z d̄
Esau et Jacob uterinis. Et d̄ Tito et Domiti
ano filijs Vespasiani imp̄atoris. Nobilitas g̃ ve
ra est animū q̄ moribꝫ ornat. inquit sapiēs. Si-
gna aūt huius vere nobilitatis animi sunt. libe
ralitas mansuetudo. virilitas. magnanimitas.
gratitudo. Primū signū nobilitatis est liberali
tas. nā ⁊ de⁹ q̄ nobilissim⁹ ē liberalissim⁹ ē. Ta
ta. n. ē ei⁹ liberalitas vt nō solū sua ꝑ ⁊ seipm de
derit. ⁊ nō solū suis ⁊ sibi seruientibꝫ ꝑ ēt volti-
bus. Ipse ei solē suū oriri facit sup̄ bonos ⁊ ma
los. et pluit sup̄ iustos ⁊ iniustos. Math. v. ad
dandū fecit quecūq̄ fecit. nā creaturas rōnales
fecit vt eis daret irrōales vt eas daret. Leo qui
d̄ rex aīaliū ⁊ nobile aīal ē liberale. Vñ ⁊ Alp.
dicit q̄ ē aīal cōicatiuū. Ecōtra nō dare ē rustici
tas magna. Quidā milites interrogauerūt sel'
magnū Allanū audita fama ei⁹ scīe q̄ eēt maxia
curialitas. i. nobilitas. Rñdit q̄ dare. Nō cuz
placuisset eis ī terrogauit ipe eos. ⁊ q̄ ꝓferēt ad
inuicem sup̄ hoc q̄d esset maxia rusticitas. et cū
conferendo nō ꝓcordarent. nā vn⁹ dicebat. vnū

Capitulum Quintum

alius aliud. Respondit Alanus. Ego posui vos in via soluende questionis et nescitis considerare. Nã si curialissimũ est dare. sequit̃ q̃ rusticissimũ sit ei contrarium. s. auferre. Et io vos estis rusticissimi qui incessanter auferris ta pauperibus. Secundũ signum vere nobilitatis est mansuetudo et misericordia. Señ. Nullũ magis et omnibꝫ q̃ clementia regẽ et pr̃incipẽ decet. puer. xx. Mansuetudo et veritas custodiũt regem et clementia firmatur thronus eius. iij. Regũ. xx. Reges israbel clemẽtes sunt. Rex apum solus nõ habet aculeum cũ omnes alie apes habeant. quod iracundissime in vulnere cũ pungant relinquũt. Tertium est virilitas i eos qui repugnãt. Unde militibꝫ datur censis quo uti debeant in hostes nõ in subiectos. Et si in hostes corpis. multo magis in hostes anim. i. resistendo tẽptationibꝫ ne efficiantur serui diaboli. Q̃ quo enim quis victus est. ei seruus additus est. dicit Pe. in prima cano. Seruitus pmarie est contra nobilitatem. Quartũ est animi magnitudo qua quis modica ꝓtẽnit et magna appetit. vnde nõ sunt vere nobiles qui ponũt amorẽ suũ in vno milite potius q̃ in celi rege. Et cum omnis terra sit sicut vnus punctus respectu celi. et omnia que sub sole sunt vanitates sunt. nõ nobiles sed viles sunt qui appetũt et finem suũ ponũt in terrenis celestia ꝓtemnẽtes. Quintũ signum nobilitatis est gratitudo. Demũ multiplicatur aliqñ gloria domus iniqui in diuersis corpalibus bonis in quibus vani hoĩes se iactãt vt in sanitate. Sed vt dicitur Jaco. iiij. Que ẽ vita nostra. vapor ad modicũ parens. et deinceps exterminabitur. Nullũ animal reperit̃ ita infirmũ sicut homo. et ita lesibile. Jactat se aliquis de pulchritudine. Sed vt dicit̃ puer. vltr Fallax gratia. s. humana et vana est pulchritudo cito amittit̃ et nisi cũ amore dñi coniungat̃ occasio est multorꝫ malorꝫ sibi et aliis sicut patet in maria magdalena que erat in ciuitate peccatrix. et in maria egyptiaca et Pelagia et aliis. Alter se iactat de fortitudine corpis. Sed vt dicitur. Sap. vi. Fortioribꝫ fortior instat cruciatio. q̃ nisi tales permaneant in timore dei a butuntur. Quanto fortius est corpus tãto fortiorẽ q̃s inimicum habet cũ quo pliat̃. et ꝓ contrarium cũ. corpus est debile et infirmũ debilitat̃ hostis no ster. Unde aplius gloriatur non in fortitudine. sed in infirmitatibꝫ suis. ij. Corin. xij. Alĩ se iactat de agilitate et velocitate corpis. Sed valde vanum est se iactare de eo in quo multa aialia hoĩes excedũt. vt canes lepores. Asael frater Joab qui agilis erat et velox vt caprea ꝓsidens de sua velocitate. quia insequebatur Abner princi pem exercitus Isboseth occisꝰ est ab eo. ij. Reg. ij. Sed neq̃ de scia de bet aliquis se iactare. vel gloriari. cũ omnis sapia a dño deo est. Eccle. i. Et in scia nemo possit demones superare qui tamẽ ꝓpter sciam suã penas inferni nõ euadũt. Que etiam est scia nostra. cũ nec naturam vnius formice vel herbe pfecte sciamus. Cũ bñ dixit q̃dam pbus. Hoc tantũ scio quod nescio. Tenebris. n. inuoluimur inquit Job. xxvij. ne nos ipsos perfecte scire valeamus. Cũ ergo multiplicata fuerit gloria domus diuitijs mundanis cum interierit nõ sumet omnia. i. aliquid de q̃bus iactabatur nec gloria quã hic habebat descẽdet cũ eo. ꝙ summa ignominia i inferno ꝙ abiectiõe omis iactãtia et in dño gloriandũ ñ i mũdo.

¶ Capitulum quintuz de presumptione in quo agit̃ d ornatu mlier̃ ꝛ ordinato virũ sit mortale.

Presumptio nouitatum filia est inanis glorie. Et videtur ꝓsistere istud viciũ in hoc q̃ aliquis in actibꝫ exterioribꝫ aliquid inconsuetũ facit sine rõabili cã. Et q̃ hoc vt plurimũ fit ad ostentationẽ et laudẽ ꝓsequendã. iõ ponitur inanis glorie filia. Et de hac põt intelligi illud qđ dñs ait p̃ps. de pplo suo israel. Dimisi eos s̃m desideria cordis eor̃. Ibũt in adinuentionibꝰ suis. Populus dei olim fuit populus iudaicus dum habuit veram fidem. et permansit in cultu vei dei. Nunc autem quia nõ audiuit legem suam q̃ mandabat, ꝓbetaz susci tandũ de medio eor̃ de fratribꝫ suis. i. de genere suo. i. Jesum xpm quẽ debebãt audire et obedire nec legem seruãt mandator̃. nec ad opa christi voluerunt attendere. iõ dimiss⁹ est a deo subtracto lumine fi dei. et est factus nõ pplis dei. sed populus diaboli. Sic aũt dimissi sequunt̃ desideria cordis eor̃ q̃ semp fuerũt de terrenis acq̃rendis. vsuris sine cessatione vacantes vadunt tendentes ad mortem eternã in adinuentionibus suis quotidie inuementes nouas fabulas et extortas expositiones biblie vt patet in thalmut eor̃ vt videantur nõ errare. sz sapiẽtes valeant reputari. In nouo testamẽto ꝓplis dei est ꝓplis xpianus q̃ solus bz veram fidẽ q̃ isrl̃ dici pt quod interpretatur videns deum. quia deũ videt nunc p fidem. Cum autẽ hic populus non audit legem dei eam seruando. neq̃ intendit ei p vltimo fine. ꝛ vt summo bono eũ eligendo et sibi inhærendo. ꝛ ꝙa opa sua ad gloriã eius dirigendo dimittit eos deus nõ quidẽ ꝓplm suũ. q̃ deficere nõ põt ꝓplis eius q̃n semp sit. sed eos de illo ꝓplo xpiano q̃ recedũt a lege eius. Dimittit quidẽ eos nõ s̃m p̃uidentiã s̃ s̃m grãm quã subtrahit eis. Neq̃. n. eos dimitteret ipe nisi pri⁹ ipsi dimitterẽt eũ q̃ dimissi a deo sinunt̃ seq̃ desideria cordis eor̃. Cor aũt hominis ex se vt dicitur. Jere. xvij. pauũ et inscrutabile. Et sicut

puñ ẽ cor-ita et pua ei⁹ de sideria, ⁊ ide sequunt pua opa sicut ex radice infecta fruct⁹ corrupti. Ex corde enim exeunt cogitaões male-furta adulteria. homicidia-⁊ hmõi. vt dicit Matthe. xv. Vadunt añt ad inferos nõ solum ꝓsueta mala ꝯmunia sed quotidie adinuenũt nouas vias Ad documento scõꝝ patrũ sancitũ est superstitõ sa adinuentione ꝓsumendũ nõ est. Stephan⁹ papa. ij. q. iij. Cõsuluisti Vadũt ꝓ vitiũ ꝓsumptionis nouitatũ rectores adinueniendo nouas vias vltra ꝓsuetas ad regeddũ ꝑ̃m. siue vt exꝯqueant a subditis substantias. qõ ꝓtinet ad cupiditatẽ siue vt laudent ab hoñib⁹ õ modo regimus tanꝯ sapientiores antiqs recedẽdo sine cã a semitis eoꝝ. cõtra illud Deut. Nõ trãsgredieris terminos quos posuerunt patres tui Vadũt doctores in adinuentionib⁹ suis q̃ nõ sequunt dicta sanctoꝝ sꝫ opiniones nouas subtiles ⁊ curiosas nõ utiles ad puriendũ aures Et si iuriste sunt nõ aspiciũt ad intentionẽ legis et equitatẽ sed ad destruendũ antiquoꝝ sñias. Hilarius in li. de trinitate. Intelligentia dictoꝝ ex causis est assumenda dicendi, qꝛ nõ sermoni res sed rei ꝛmo debet esse subiectus. Vadũt in adinuentõnib⁹ suis ꝓdicatores q̃ grandia verba trutinantes inter mulierculas, et plebeios de sacris trãs philosophãtur. ⁊ minoꝝ gesticulatõnib⁹ ad risum excitant auditores. ꝛm illud apli. Ad fabulas añt conuertent Iudi. ij. Hi sunt fontes sine aqua. s. sapie. ⁊ nebule turbinib⁹ agitate quibus caligo tenebraꝝ reseruat. Vadũt in adinuentionib⁹ suis clerici inofficiando q̃ vt placeant laicis dicũt missas mortuoꝝ. et alias votiuas indistincte q̃ buscũq⁹ diebꝫ mutãtes officia ordinata cantantes nõ ꝛm notã sꝫ ꝛm leuitatẽ et discantantes ⁊ pulsantes in organis ballaras contra oẽm honestatẽ cultus diuini vt fieri solet ĩ theatris nõ in ecclesijs. Sꝫ vt dicit Greg. Deũ manib⁹. i. opib⁹ stimulat. i. ꝓuocat ad irã q̃ pluꝛm vocib⁹ delectat. di. lxxxij. c. In sancta Vadũt in adinuentionib⁹ suis religiosi q̃ nõ ꝓtenti cõib⁹ ordinationib⁹ aliq̃d singulare agere volũt ĩ oraõdo. in comedendo. in loquẽdo. in alijs austeritatibus vt ꝑ̃teris reputent. sed tales ꝓfusi remanent nisi speali instinctu spũssancti moueant sicut sanctus Germañ⁹. Dñic⁹ Franciscus. talij Vadũt in adinuentõib⁹ suis ppli q̃ adinueniũt qd̃ puiot e adinuẽtiones ad rangendũ ordinatõnes eccie ac si in nullo subiecti essent platis. ⁊ ip si velint eos regere et questõnes eoꝝ etiã dirimere. ⁊ pcã punire. ⁊ tallijs grauare. sapientiores se iudicantes eccia q̃ regit⁹ a spũsancto in ordinationib⁹ suis at si min⁹ bñ talia ꝓhibuisset. Et vt de alijs omittam⁹ adinuentunib⁹ ꝓmaxime istud vitiũ in ornatu quotidie renouat. dñ viri. sed multomagis mulieres obvanitatẽ quotidie variant vestes Contra quos dñs Sophonie primo. visitabo sup omẽs q̃ induti sunt veste pegrina. In quo ꝓactu ripenitur simul ⁊ vitium ꝓsumptionis nouitatum et vana gloria frequenter ꝓcedẽs. ⁊ vitiũ ĩmodestie. Ideo q̃ ps. ait ps. cxliij. Filie eoꝝ ꝓposite circũornate vt similitudo templi. In q̃bus tria ꝺ hoc vitio pñt notari Primuꝝ qꝛ a mulieribus frequentatur ibi Filie eorum composite

Scõm qꝛ in vestib⁹ ꝓpetrak. ibi circũornate.

Tertium qꝛ in coloribus augmentatur. ibi. vt similitudo templi.

Quantũ ad primũ. §. I.

manifestũ est qꝛ ĩmodestia ornatus. et ꝓsumptõ nouitatũ in mutatione vestiũ potissime reperit⁹ in mulieribꝫ. ⁊ iõ ps. nõ dicit loquẽs de mũdanis. filij eoꝝ sed filie eoꝝ ꝓpposite vñ et sacra scriptura cũ loquit⁹ ꝺ ornatu coꝝpis ⁊ vestiũ nomiat mulieres. vt puer. vij inquit Salomon. Ecce mulier occurrit illi habitu meretrino ꝑparata ad capiendas animas Et Isa. iij. Pro eo qꝛ eleuate sunt filie syon. s. in vana gloria ornatus. ⁊ ambulauerũt extento collo. qꝺ est signũ superbie. et nutibus oculoꝝ ibant et curiositate ⁊ ꝯcupiscẽtia. et plaudebant pedib⁹ suis. s. corizando ⁊ saltãdo. et ꝓposito gradu incedebãt. Decaluabit dominus verticẽ filiaꝝ syon. ⁊ dñs crines eaꝝ nudabit. Et. i. Pe. iij. dicit. Mulieres subdite sint viris suis quaꝝ sit nõ extrinsecus capillatura. aut circũdatio auri ⁊ argenti. aut indumẽti vestimentoꝝꝫ cultus sed q̃ absconditus cordis ẽ homo in incorruptibilitate q̃eti ⁊ modesti spũs Et paulus. i. ad Thimo. ij. Volo mulieres orare in eccia in habitu ornato cũ verecũdia et sobrietate. i. ꝛpare ornantes se nõ in tortis crinib⁹ aut auro vel margaritis. aut veste ꝑciosa. i. excessiua sui status. sꝫ quod decet mulieres ꝓmittentes pietatẽ ꝑ bona opera. Et Io. Alpo. xvij. dicit qꝛ mulier eternaliter cruciada que significat ꝯgregationem repbꝝ erat circũdata purpura ⁊ coccino. ⁊ inaurata lapide ꝑcioso. ⁊ margaritis. ⁊ habebat poculũ aureũ in manu sua. qꝺ significat apparentẽ delectationẽ. et ꝓplacentiam inanis glorie et ꝯcupiscentie in opib⁹ suis et habebat in fronte scriptũ misterium babilon magna. i. ꝓfusio ĩferna. sibi reseruata. Dupler autem rõ potest assignari quare istud viciũ ĩmodestie et superflui ornatus magis reperit⁹ in mulieribus q̃ in viris. Prima est quia ipe ornat⁹ mulieris vltra vitiũ ĩmmodestie est prouocatiuus ad lasciuiam quo ad aspicientes ex eo quia adijcit ad apparentiaꝫ pulchritudinis. que quãto maior est tanto plus allicit et excitat ꝯcupiscẽtiaꝫ hois Cũ añt mulier sit caput pcti ⁊ arma diaboli ꝛm Origenẽ qua. s. sanctos viros detijcit. vt

Capitulum Quintum

patet in dauid ⁊ laqueus eius quo ſ. capit ĩcau
tos ꝓpter qđ dicit Salomon Eccĩ. vij. Inueni
mulierẽ amariorẽ morte que laqueus est' uena
tor. i. demonũ. Ideo diabolus sciens q̃ p̃ hanc
multos capit ⁊ occidit instigat iꝑaz mulierẽ ad
se ornandũ ad hoc ut talis armatura ei⁹ siue gla
dius sit acutior et magis politus ad ꝓuocandũ
ad cupiscentiam sui. et laqueus magis efficax
ad capiendũ et detinendũ. Sed ꝓsideret attẽte
vana mulier q̃ tot mortibꝫ digna ẽ et penis in
fernj quot p̃ eius vanũ et excessiuũ ornatũ rue
re facit. Si. n. qui occasionẽ p̃stat mortis corpa
lis vel dãni tenet et incurrit penã infernj quãto
magis q̃ ẽ occasio mortis aĩe alterius p̃ ornamẽ
ta varia ⁊ alias vanitates. Extra ỏ iniuñ. ⁊ dã.
dato ỏr. Qui occasionẽ dãni dat damnũ q̃z de
bisse videt. Ulñ ⁊ de quadã comitissa habeñ ut
in ti. nisi falloꝛ. de septẽ donis. q̃ cũ esset multum
liberalis ad pauꝑes ⁊ oꝛõibꝫ dedita, sed multũ
vana in ornatu et p̃cipue capillo⁊ post mortem
apparuit cuidã sibi familiari de uore mulieri ⁊ i
terroganti de statu suo rñdit se foꝛe damnatam
p̃cipue ꝓpter ornatũ capitis ⁊ capilloꝝ. vñ et vi
dit mulier illa caput illud habere plenũ serpen
tibꝫ mordentibꝫ iꝑm loco capilloꝝ in penã illi⁹
vanitatis. Sed multi sunt alij vani ornatus q̃
magis adhuc ꝓuocant ad lasciuiã. Secunda rõ
quare istud uitiũ magis reperit in mulieribus.
est ex eo. q⁹ sicut magnanim⁹ oĩa ista tꝑalia pu
tat. et iam ipam gloriã mũdi magnũ bonũ repu
tat. Mulier aũt cõiter pusillanimis est et debilio
ris ꝯgnitionis q̃z vir, unde ⁊ gloriã tꝑalẽ mag
nũ q̃d arbitraꝛ, ⁊ cũ nõ ualeat apparere ut eraita
ri in magnis negotijs q⁹ nec in regimĩe nec in
docendo. vl' negotiando. et hmõi saltẽ in apparẽ
tia pulchritudinis querit gloriam ꝓsequi q̃ tñ
est quid vanũ et transitoriũ. q⁹ ut dicit Isa. xl.
Omnis caro fenũ et omnis gloria eius q̃si flos
feni qui cito marcescit. Et miꝝ est quõ cũ mlier
querat summope oĩa habere pulchra quõ aĩam
ipam que nobilioꝛ ẽ et p̃cipuũ in bõe velit dẽ
fedam et maculatã Hug. Ecce oĩa pulchra sunt
cũ iniquis. ⁊ tñ ipsi sũt turpes. ſ. in aĩa. Istis sic
superflue et uitiose se ornantibꝫ accidit sicut eue
nit cuidã regi qui ꝓuocatis oĩbꝫ magistratibus
terre sue fecit conuiuiũ magnũ et non erat aliq̃s
angelus in domo qui nõ esset cooptus purpura
⁊ p̃ciosis pannis. Affuit et q̃dam pꝛus qui cũ
vellet excreare exꝑuit in faciem eiusdẽ regis, ⁊ cũ
ministri eius capientes eum vellent ducere ad
suspendẽdũ illũ nõ p̃misit rex sed q̃siuit ab eo
quare id fecisset. Qui rñdit. Uidi oĩa loca ple
na auro et argento ⁊ purpura. et iõ in barba re
gis incrassata ex punguedine ciboꝝ me mũdaui
et purgaui. nõ. n. uidi locũ mi⁹ mundũ. quod
audiens rex ꝓpũctus est. Sic diabol⁹ videns ho
minẽ q̃ dẽret cẽ dõs creaturaꝝ aliaꝝ ⁊ pulchri
oꝛ eius q⁹ mi⁹ pulchrioꝛ sit eis. ĩmo ĩmũd⁹ ex
puit in eũ ipm p̃tenendo ut faciẽ p̃scie ei⁹ sugge
stionibꝫ malꝫ maculãdo. Et hoc etiã figuratũ fu
it in expuitione que fiebat in faciẽ eius q̃ nole
bat suscitare semẽ fratri suo, ut hẽtur Deutero.
Frater hois sine semĩe defunct⁹, ſ. sine filio habi
to est diabol⁹ q̃ sine spe salutis dãnat⁹ ẽ cui ad
hoĩe dꝫ semen suscitari. q⁹ ex hoĩbꝫ reparãde sũt
ruine angelice. Sꝫ si hõ nõ tendit ad hoc ut ſ. p
uirtutes ascendat ad celũ nõ uult suscitare semẽ
fratri suo uñ tanꝯ in ĩmundũ aĩo expuitur ĩ fa
ciem eius. q⁹ abominabilis reddit. Certe erube
sceret dña domus si videret se turpẽ ⁊ ancillam
pulchrã. Ancilla caro est. aĩa dña. uñ multũ eru
bescere debet q̃ corp⁹ ornet et pulchrũ appareat
et anima maculis plena ĩueniaꝛ ex uanitate oꝛ
natus. Quia igiꝛ uiciũ istud ĩmodestie ornat⁹
magis reperit in femĩs. ideo dicit psal. Filie eo
rũ ꝓposite. Sꝫ ꝓpositio ista uana ẽ, ꝓcedẽs et in
ꝓpositione mẽtis et tollẽs in futura resurrectõe
ultimã pulchritudinẽ et ⁊ claritatẽ corꝑis. Ulñ
apls ad Phil. iij. Saluatoꝛẽ expectam⁹ dñꝫ no
strũ Iesum christũ q̃ reformabit. ſ. in finali iu
dicio corpus humilitatis nostre. i. corp⁹ nr̃m hu
miliatũ ⁊ dejectũ ꝓfiguratũ corꝑi claritatis sue
i. similatũ corꝑi suo glorioso. Corp⁹ g̃ quod nõ
fuit hic humiliatũ sed exaltatũ ⁊ glorificatũ per
uana ornamẽta tunc nõ glorificabit sed inter re
probos obscurabitur. Ulñ Ber. sup dicta aucte
apli. Nũc eant nũc rideant q̃ corꝑa sua pellibꝫ
muriñ. i. gitis et varijs. ⁊ stercoribꝫ uermiñ. i. se
ricis informant. q⁹ cũ uenerit dñs ad iudicandũ
nõ reformabit nisi qđ abiectionis et humilitaſ,
inueniet. Sic diues epulo qui induebaꝛ pur
pura ⁊ bysso sepultus est in inferno et ineternũ
cruciatur. Luce. xvi.

Quanum ad se .§. II.

cundũ p̃cipale ꝓpetraꝛ hoc peccatũ ĩ modestie
cũ p̃sumptione nouitatũ circa uestes. Ulñ sub
dit psal. Circũornate. non ornate mente, ſꝫ cir
cũornate. i. circa corp⁹ ex omni pte ornate, ſꝫ ut
dicit Eccle. Facies hois. et risus dentiũ. et ami
ctus corꝑis enũciant de illo. Tanta esñ diligen
tia et pompa ornatus insinuant totaliter mũdo
dedita mentẽ. Dñs deus quando emisit p̃os
parentes ỏ paradiso. nõ fecit eis tunicas sericas
sed pelliceas. i. ỏ pellibus animaliũ. Deñ. iij. ut
cognoscerent se simules beñijs effectos et uiliter
ad tegendum nuditatẽ. et arcendũ frigus indu
endos. Sed adinuenit p̃sumptio ⁊ uanitas ho
minum pannos laneos ex lana ouium forma
tos. adiunxit lineos in molliciem ex corticibus

berbaꝝ et bis nō contenta sup̄induxit serica et/ stercoribus vermiū. adiūxit varia et pellitō mu riū. addidit gēmas. argentū et aurū et vanita/ te. Sed vt dicit Seū. in epla. Quēadmodum stultus ē qui equū empturus nō ip̄m aspicit s̄ stratū et frenos. Sic stultissim⁹ ē q̄ hoīez aut ex veste aut ex ꝓditione vestis q̄ nobis circūdata ē mō existimat. Aduertere debēt diligenter qō do min⁹ ꝓminatur ꝓ hmōi vano ornatu. Isa. n. iij dicit. In illa die. s. iudicij vīs vel pnnitōis tpa lis auferet dōs ornamentū calciamentoꝝ et to/ ques. et. monilia armillas. mitras. discrimina/ lia. et pisselidas. et murenulas. et olfatoriola. et in aures. et gēmas in fronte pendentes. et mutato ria. et lintheamina. et acus et specula. sindones. et vittas. et teristra. et erit. ꝓ suauī odore fetor. ꝓ zo na funiculus. ꝓ crispanti crine caluitiū. ꝓ fascia pectorali cilitiū. Hic posita sunt oīa ornamenta mulieꝝ a capite vsq; ad pedes circūquaq; q̄ tūc erāt i vsu. q̄ aliq̄ sūt nobis ignota ꝓpter diss̄ue tudinē. aliqua adhuc remanent in aliquo simi li. Hūn glo. ibi. Armillas vocat ornamenta bra/ chioꝝ. loco quaꝝ sunt mō monice ita longe et la te vt sufficeret valor ꝓ vno optio vestitu. Pari selidas vocat ornamēta talor. i. in fine vestis. lo co cuius pōt nūc estimari cauda cū frappis. Iu renule sunt catbenule circa collū. loco cui⁹ nūc aliq̄d ope polimito. i. ricbamatura. Olfatoriola vocat q̄dam in q̄bo ꝓtinebāt ibi muscū et pñt di ci nasitergia que fiūt serico intexta aliq̄n et int muscū seruata. Teristra vocat vestes estiuas val de subtiles et dicunt ateria q̄ō est estas. vulgari ter pñt dici gioneeuel cathardite. Ornamentū calciamentoꝝ sūt calciamenta rostrata vl̄ planu le picte et alte ad ostendendā magnitudinē quā nō hūt. Torques sunt collaria. Monilia q̄. s. pē dunt ante pectus q̄ solent eē ō margaritis. Mi tre hoc dici pñt q̄ portant in capitibo multū emi nentia supra caput ad modū corone vel bireti. Discriminalia sunt pectines et directoria ebur nea quib⁹ capillos aptant capitis. Inaures sūt annuli in auribo appositi pforatis in puula eta te. quibo adhuc vt iudei. et antiq̄tus magis vt patet in scriptura. Christiane aūt in manus digitis tenēt et ꝓ vno nō decet in signū matri monij. ß ō plurib⁹ pompa ē. Cēme in fronte pē dentes sūt aliq̄ ple quas in coronis suis aū frō/ tem deferūt. Mutatoria sunt plura et varia ve/ stimenta pulchra quibo diuersis tpib⁹ mutant. Lintheamina bis sup̄ alia vestimēta desup. sed valde subtilia. adhuc deferūt romane. Acus sūt spilecta q̄ in diuersis pnib⁹ ponunt ꝓ firmatōe ornamentoꝝ. Specula et magni valoris habēt semp̄ in domo secū vt frequenter se in ip̄is q̄o sint ꝓpositi possint inspicere. Sindones cami/ sias subtiles et reticulatas vl̄ vela in capite. Vit te sūt q̄bo capillos ligant vl̄ colligūt ne defluāt. et si suos nō hūt ligant alienos. Zona cingulū ē q̄ō nūc fit de serico texto. et ornamētis auri et argenti. Crines capilli crispati vel triciati flaui facti cū frequēti humectatione et solis desiccatō ne. et inde capitis lesione. Fascia pectoralis dici pōt q̄ō nūc ponūt pannū cū bombice. Et ꝓ his ornamētis ꝓmittit dōs ignominiā et penā me rito q⁹ in his magna ꝓdigalitas et crudelitas re perit. cū pauper moriant fame et frigore et mu lieres in tantis et in tā vanis ornamentis babū dent. Contra q̄s inuehit Jac. in cano. c. iiij. di/ cens. Agite nūc diuites vlulate in miseriis q̄ ve nerūt vobis. diuitie vestre putrefacte sunt. vesti menta vestra a tineis cōmesta sunt. Et sciendū fm. b. Ho. se. se q. clxix. art. i. q̄ circa ornatū exte riorem tripliciter potest offendi.

Primo ꝓpter morem ꝓsuetum.

Secdo ꝓpter inordinatum affectum.

Tertio ꝓpter nimiū defectum

Quantū ad pri .§. III

mū debet se homo in querelatione exteriori ꝓfo/ mare moribo eoꝝ cū quibus viuit q̄n. s. nō sunt mali mores. vnde Aug. in li. ꝓsel. Que ꝓtra bo minū mores flagitia sunt ꝓ mor⁹ diuersitate vi tanda sunt. vt pactū inter se ciuitatis et gentis ꝓsuetudine vel lege firmatū nulla ciuis aut pe/ regrini libidine violet. Turpis ē. n. oīs ps que suo nō ꝓgruit vniuerso. di. viij. Que ꝓtra mo/ res. Idē etiā dicit in li. de doctria xp̄iana. Quis quis rebo ꝓtereuntib⁹. s. vt cibo potu. vestib⁹ et hmōi restrictius vtī q̄z in se habeant mores eo rū inter q̄s viuit aut supstitiosus aut intēperās est. Et si quis sic eis vtī vt metas ꝓsuetudinis bonoꝝ inter q̄s ꝛ vlat excedat. aut flagitiosus est aut aliq̄d significat. di. xli. Et hoc intelligendū est vt sup̄. s. q̄n ꝓpne sūt mores. i. act⁹ morigera ri ea que frequentantur cōiter ab hoīb⁹ talis lo ci. Nā abusiones nō debet quis imitari. Sz vt dicit Isidorus in synonimis. Prauū vsum lex et ratio vincat. Si. n. de vsu patrie est vt mlie/ res deferant vestes versus collū scissas et apras vsq; ad ostensionem pectoris et mamillarū vt in partibus regni valde turpis et impudicus est talis vsus. et ideo non seruandus. Si ō vsu ꝓmuni patrie est deferre mulieres vestes cauda tas puluerem excitantes et viam mūdantes cū eis vt sit Florentie hoc turpe ē et detestandū nō illis ꝓfirmandum. Similiter de planulis altis vestibus lingulatis vel perforatis. Nō sequaris turbam in malū ait dōs in veteri lege. Utrum aūt in huiusmodi sit mortale peccatū, infra de/ clarabitur. Legit in li. de septē donis. q̄ cū quī dam sanctus pr̄ p ciuitatē ambularet obuauit cuidā mlieri ornate vestē habēti caudā et iupta

eam vidit diabolū ridentē cui mandauit adiurā do vt sibi diceret cām sui risus q̄ rndit. Jō risi q̄ socius meus .s. alius diabol⁹ cū insideret cau de b⁹ mulier⁹, mulier cū traxit caudā vestis ad se ne luto vie turbaret in lutū cecidit ipse soci⁹ me⁹. Et q̄ oñdit ista diabolo placere. qđ nō eēt si sine peccato fierent. Similiter q̄ mlir vtat ve ste virili, vel ecōtra vt sit in ludis turpe ē ⁊ vicō sum ſm Tho. vbi sup̄ arti. ij. tū q̄ ⁊tra ꝓsuetu⁹ dinem cōem. tū q̄ pōt esse cā lasciuie. Prohibe tur autē hoc in vtteri lege. Deut. xxij. et ex eo q̄ gentiles tali mutatione babit⁹ vtebant⁹ in sup⁹ stitionious idolatrie. In decretis. dis. xxx. Si q̄ mulier hoc ꝓbibet⁹ sub anathema te. s. ferende ſnie rōne cuiusdam supstitionis hereticе. vt⁹ ibi dicit glo. Unde si quis nūc nō ex supstitione vl vanitate. sed ex cā rōnabili vtat hmōi puta ad vitandum periculū. vel ex defectu vestimenti al ter⁹ peccatum non esset ſm Tho.

Secundo pōt .§. iiii.

esse pōtm circa ornatū vestiū ꝓpter inordinatu⁹ affectū. Qui quantū ad supabundantiā tripli citer accidit. Uno mō ī quantū ex supfluo cultu vestiū bō q̄rit gloriā ſm q̄ vestes ꝓtinent ad ap paratū et ornatū. Unde Greg. in ome. ait. Sunt nonnulli q̄ in cultu p̄ciosar⁹ subtiliūq̄ vestium nullum putant esse peccatū. Q⁹ si culpa nō esset nequaq̄ sermo dei tā⁹ vigilant exp̄meret q̄ vi ues q̄ torquebat⁹ apud inferos purpura ⁊ byſſo indut⁹ fuisset. Nemo quippe p̄ciosā vestē. i. excel siuā ꝓpr̄j status nisi ad inanē gloriā q̄rit. hec il le. Nec obstat q̄ mīstri altaris aut principes. et alij in dignitatib⁹ ꝓstituti vtunt⁹ vestib⁹ multū p̄ciosis, q⁹ hoc non faciunt seu nō ordinat⁹ de se ad sui gloriā. sed ad significandū excellentiā sui status et ostendendū magnificentiā diuini cul tus. Secōo mō p̄cessum affect⁹ ē inordinatus in quantū ꝓ supfluū cultū vestiū q̄rit q̄s delici as corpis ſm q̄ ordinat⁹ vestimētū ad corpis fo mentū querēdo bñe delicatas vestes q̄ delectent carnes vt subtiles camisias et hmōi. Contra q̄s ait christ⁹? Matb. xi. Ecce q̄ mollib⁹ vestiunt⁹ in domibus regū sunt. i. terreno regi militāt nō ce lesti ſm Greg. Tertio fit inordinatio ex hoc q̄ nimiā solicitudinē ponit circa cultū et apatio nē vestiū etiā si non sit ibi aliqua inordinatō ex pte finis. et multū ꝓpis ibi p̄ditur. qđ nō ē sine magna culpa. cū mlt̄ p̄ciosius ꝓpe habeat⁹. Unde xp̄s Matb. vi. ⁊ de vestimento q̄d solliciti estis. s. superflue. Considerate lilia agri quō crescūt non laborāt nec nēt. et deus sic vestit. igit⁹ vt ait apo stolus. i. Thimo. vi. habētes alimēta ⁊ q̄bus te gamur his ꝓtēti sumus. Cōsiderādū diligenter qđ ait Job. i. c. Nudus egressus sū de vtero ma tris mee. Nudus reuertar illuc. s. in terraz ma trē nostram primam de qua facti sumus.

Tertio pōt esse .§. v.

peccatū in vsu vestitū ꝓpter defectū. Et hoc vl ex negligētia hoīs inquātū nō adhibet studiū ⁊ la borē vt vtat⁹ cultu vestiū ꝓut oportet. Unde ⁊ pb⁹ dicit in vij etbicor⁹ q̄ ad mollicie q̄ que virtuz est pertinet q̄ homo trahat vestem p̄ terraz ne labo ret in retinendo eā, vel hoc pōt fieri vt inde que rat gloriā ⁊ ostētationem, vt. s. reputetur morti ficatus ⁊ ꝓtēptor mūdi ex eo q̄ vestes multū vi les dilaceratas vl vnctuosas defert. Unū ⁊ Ber. dicebat q̄ in vestibus paupras placebat. sordes aūt nūq̄ q⁹ signū erat vel negligētis animi vel gloriā affectātis. Et Hiero. Nec affectate sordes nec exquisite delicie laudē pariūt. Quod ī cibis vel vestib⁹ dicit Gratianus intelligēdū. dis. xli. §. ꝓterea. Untū qui verbo ⁊ exēplo habent alios ꝓuocare ad penitētiā et mūdi cōtēptū decet vi libus indui. sicut fecerunt quidaz ex ꝓpheris de quibus apls ad Heb. xi. Circuierūt in melotis .i. schlauinis in pellib⁹ caprinis vt Helias. Et glo. sup̄ illud. Johānes habebat vestitum de pi lis camelor⁹ Matb. iij. Qui pnīam p̄dicat ha bitū pnīe ostendat. Narrat Amb. in expositione regule, q̄ cū quidā magnus p̄dicator⁹ actu p̄di caret acriter detestando et increpando pompam vestiū ⁊ ipe cappā haberet sumptuosam. surrex it in medio ꝓpli quidam fatuus clamose dicens O stulte quō tu credis inducere auditores hos ad dimittendū pompā vestiū cū tu ipe vtaris. vt pz ī cappa tua. Et sic pz ō circūornatōe vestiū

Quātū ad tertiū .§. vi

principale. s. de coloribus adiunctis in ornatu dicit p̄s. vt silitudo templi. s. sunt filie. de quib⁹ locut⁹ ē. Templū nō solū ornat⁹ auro et contris varijs. ſ etiā colorib⁹ mlt̄is in picturis. Sic va ne mulieres corpa sua q̄ rōne fidei sunt templū spūssancti ſm ap̄lm. i. ad Cor. vi. faciūt templū diaboli dū alternātes picturā a deo factā ad ima ginē suā instinctu diaboli ponūt colorē albū et rubeū. et sic vt hypocrite exterminant facies suas vt appareant hoīb⁹ ieiunātes. ait xp̄s Matb. vi Hoc ex p̄sse reflexit insignis martirū xp̄i Cy prian⁹ dicens in li. de habitu virginū. Nō vir gines nō viduas. sed et nuptas puto etiā oēs femnas admonendas q̄ opus dei et factura ei⁹ et plasma adulterare nullo mō audeant adhibi to flauo colore. nigro puluere l' rubore aut q̄lib⁹ medicamine. quod dicit q⁹ multa faciunt ad hu iusmodi ornatum. Et subdit. Manus deo infe runt quando quod ille formauit reformare in tendunt. Impugnatio ista est diuini operis. preuaricatio veritatis dei videre non poteris

qñ oculi tui nō sunt. i. faciei colo⁹ quos deus fecit, sed qs diabolus infecit illū sectata es. Rutilos atq; depictos oculos serpentis inmutata es De inimico tuo tracta cū illo pariter arsura. hec ille. Qñ aūt hoc sit mortale habes in. §. se. Certe magna numis pſumptio et supbia est velle aliam formare effigiē quā de⁹ nō dedit tanq; dispiciēdo op⁹ dei, q̄ ipe melio⁹ valeat facere. Quā uis. n. apls dicat. i. ad Cor. vij. que nupta ē cogitat q̄ mūdi sunt quō placeat viro. ei, ꝓpter hoc p̄mittat eā ornari cū sobrietate. nō tñ vt fingat colorem quē nō habet. hoc enim ē decipe & mariti et alios et mendacij operis. qđ maritis displicere deberet & eis. s. ꝓhibere fucos. Qñ Aug. ad Possidiū. Fucare pigmētis quo vel rubicundior vel candidior color appareat adulterina fallacia est. qua nō dubito etiā ipsos maritos se decipi nolle. quib⁹ solis p̄mittende sunt ornari vt s. placeāt sm̄ veniam nō sm̄ imperiū. nā vere ornatus xp̄ianor⁹ & xp̄ianar⁹ nō solū est nullus fucus sed nec auri vestisq; pompa. sed mores boni decore. di. v. c. fucare. Impia Jezabel regina q̄ se ornauit stibio. i. colore putās ꝓ hoc ad sui amorem trahere Heu. dō mandato eius p̄cipitata ē de fenestra et a bestijs comesta in pte, vt hēt iiij. Reg. ix. Hester regia cū se p̄sentauit Assuero ornata. & colore roseo comitata domicell' subito Assuerus videns eā versus ē in furorē in facie Sed ex timore pallida facta subito in clementiam versus est furor eius. De ipso etiam ornatu vano habes. j. in ti. de gula. c. de choreis.

Quenitur vtrū .§. vii

ornat⁹ mlier sm̄ morē patrie q̄ videt van⁹ & superfluus quo ad vestias incisas, pforatas, lingulatas, polimitas. i. richamatas. caudatas, deauratas. quo etiā ad mitras seu galtheos. capitis capillaturas varias bombicē circa dorsum. margaritas. zonas. aureas planulas altas. fucos. & huiusmodi. sit pēm mortale. Et arguendo ad ptē affirmatiuā videt q̄ quantū ad quesitū sit mortale in quolibet p̄dictor⁹. s. ornatus mulier⁹ primo sic. Dñs deus in scripturis sanctis nō cōminatur damnationē eternā vl grauē punitionē nisi ꝓpter mortalia. nō b⁹ ē. q̄ iustus ē dūs. et iusticiā dilexit Exigit aūt iusticia vt sm̄ mensurā delicti sit & plagarū mod⁹. vt dr Deut. Sz dñs cōminat grauē punitionē mulieribus facientibus hmōi vanitates ꝓ Isa. dicente. iij. c. sic. Auferet dñs ornamentū calciamentor⁹ et limulas. & torques. & monilia. et armillas. & mitras. ꝛc. Et. j. Et erit ꝓ suauj odore fetor. & ꝓ zona funicul⁹. & ꝓ crispanti crine caluitiū. & ꝓ fascia pectorali cilicium. pulcherrimi q̄z viri tui gladio cadēt. g. ꝛc Secdo sic. Qđ ē cōtra doctrinā aplicā videt esse mortale. p illud Luc. x. dictū nostri saluatoris. Qui vos audit me audit, & q̄ vos spernit me spernit. ar. etiā ad hoc. xi. q. iij. qui oīpotentē. vñ & ꝓtra eam doctrinā nō valet p̄quēq; dispensari vt dicitur. xxv. q. i. sunt quidā. Sed talis ornat⁹ est ꝓtra doctrinā aplicā. Dicit. n. d. Pe. in pria cano. c. iij. Julie⁹ nō sit extrinsecus capillatura. aut circūdatio auri et argenti. aut indumēti vestimentor⁹ cultus. Et Paul⁹ apls ad Ebio. ij. de mulieribus. Ornātes se nō in tortis crinib⁹ aut auro. aut margaritis. aut pciosa veste ꝛc. sm̄ Piero. de ꝓportat dānationē eternā cui impcat vl p̄nunciat. Sz Mat. xviij. dicit dūs Jesus. Ve illi p̄quē scandalū venit. Scādala aūt. i. ruine spūales multotiēs euenire ex facto h⁹ ornatus mulierū pluribus infirmis mentibus satis credibile est. Ad idem facit qđ dr de iniu. & dā. da. c si culpa. Qui occasionē dāni dat damnū dz dare videt g. ꝛc. In ctrariū et ad ptē negatiuā arguendo. s. q̄ hmōi ornat⁹ nō sit mortale p̄bat sic. De sanctor⁹ patr⁹ documēto vl decreto sanctum nō est superfluosa adinuentione p̄sumendum nō ē. vt dicit in canone. ij. q. iij. c. Consuluisti Hoc est. n. contra illud p̄cept. iij. Ne innitaris p̄udentie tue vt exponit Piero. et habet de ꝓfti. c. ne innitaris. sed nullus sanctor⁹ patrū siue sūmor⁹ pontificū siue doctor⁹ determinat huiusmodi ornatū simpliciter esse peccatū mortale. Hec san. Tho. se. se. q. clxv. arti. ij. vbi qstionē spālem mouet circa hmōi. dicit hoc ee mortale nisi in quibusdā casibus. g. in alijs casibus nō erit mortale. p̄ar. a ctrarijs. vt di. xxv. q̄lis. Et ipius doctrina ē ab eccia approbata spāliter p Joh. xxij Silt & irrefragabilis doctor Alexander dales hoc nō asserit nisi in certis casibus. g. in alijs non erit mortale Leniēdo breuiter ad cōsionē questionis saluo semp̄ iudicio cuiuscumq; melius sentientis. et determinatione ecclie videt, sic dicendum Jn ornatu hmōi duo sunt diligenter examinanda. Primū est intentio ornantis. Secundū ē ipe ornatus in se. Et quantū ad primū Cum multiplex possit esse intentio circa hmōi sic sm̄ varietatem intentōnis erit ibi aliquādo mortale. aliquando veniale. aliqñ nullū peccatum Nam si mulier se ornet hac intentione vt trahat homies ad sui ꝓcupiscentiā certū est ibi pctūm mortale ee. q̄ agit ꝓtra charitatē p̄ximi tendens ad mortē aīe eius etiam si non sequat ruina alic⁹ ꝓcupiscentiam eius. ar. de pe. dis. i. si cui. Et in pluribus alijs capitulis in quibus expresse habet q̄ sola cogitatio deliberatiua est mortale Et ibi est, p̄cipue per se scandalum actiuū et mortale secundum doctrinam beati Tho. se. secunda scde. q. xliij. art. iij. et. iiij. Et ad hoc facit illud p̄uer. septimo. Ecce mulier in habitu meretritō p̄parata ad capiendas animas. Si vero nō hoc intendat: sed istud aliud. s. iactātiā

Capitulū Quintum

ꝛ humanā laudē sibi ꝓstituit finē suū vltimum magis diligēs illā glām q̄z salutē aīe sue l glām eternā pata facere ꝓtra dei ꝛ eccie p̄cepta vt consequi possit illam glām. tūc est eis peccatū ianis glorie mortale ꝑm. b. Tho. ij. ij. q. cxxij. Mortalia eīm ex fine trahunt spēm ꝑm plm in li. Ethicoꝝ Si aūt intendat quandā ꝓplacētiā illius vanitatis ornatus ad quem ita ordinate afficit ꝙ ibi ꝓstituit finē adeo ꝙ etiā si crederet certitudialr ꝓpter illo ornatu ad ruinā trahi nō curaret vt ꝓsequat ꝓplacentiā illā. Sic etiā erit mortale. et sic intelligit Pe. de Tarā. illud dcm Aug. dis. xxv. §. Crimīs. Nullū pctum est adeo veniale q̄n fiat crimiale dū placet ꝓplacētia vicz fruitionis Et multo magis si in dei ꝓtēptū hoc ageret. In quo casu loquit Cipianus in auctoritate supi inducta in p̄cedentibꝫ. vel cū intēdit trahere ad cupiam sui extra mīmoniū intelligit dcā auctoritas Cipiani. Si vero ītēdat aliquā inanem glām vel iactātiā vel ꝓplacētiā in hmōi ornatu leuem. s. circa salutē aīe infra dilectōnē dei et ꝓximi erit veniale. ꝑm Tho. ij. ij. q. clxix. ꝛ q. cxxxij. Demū si intēdit p̄cise placere viro ne hmōi omittēdo reddat ei odiosa ꝛ sic inclinet ad aliarū concupiam. vel q̄ impat sibi hoc a viro. peccatū siquidē nllm erit. ad hoc facit qđ ait aplus. i. ad Thimo. ij. Mulieres in habitu ornato cū sobrietate ꝛ verecūdia. Silr si intendat ex hoc vitare obꝓbriū hoīm. ne. s. omisso ornamēto ꝑm morez patrie despiciat a ceteris aut vt ꝓiugio tradatur nullum videtur vel leue peccatum.

Quantū ad .§. VIII.

ipm ornatū in se duo pūt ibi vicia inueniri. s. superfluitas expense que ptinēt ad ꝓdigalitatē. et incētiuū seu excitatiuū libidīs. ad qđ illud induxit. Et q̄tū ad supfluitatē cū ñ omīs ꝓdigalitas sit mortale. ꝫ aliqñ ꝛ frequētius veniale. ꝛ iō isto respectu ñ poterit illud iudicari mortale nisi fuerit valde euidēs ꝛ enormis excessus. In quo ꝓsiderādū est. q. qđ vni est magnus excessus vt vxori comitatiui vel paupis artificis vestis veluta ta. auro texta aut gēmata. alteri puus vel nullus vt vxori ꝓncipis vel militis. Illd qđ facit optīe qđ dicit Aug in li. de doctrina xp̄iana. videlicet. Quod loco ꝛ tpi ꝛ psonis cōueniat diligēter attendendum est ne temere flagicia reprehendamus in bis eīm oīb̄ non vsus rez ꝫ libido in culpa ē ꝛ hē di. xli. Quisquis. Et q̄uis Aug⁹. videatur ibi loqui principalr de cibis. tñ Gratianus in fine illius di. §. vl. extendit illud etiā ad indumēta vt. l. dēat in hmōi attēdi mos patrie quis vsus patrie ꝛ si sit īmoderatus ꝛ vanus. vñ ꝛ abusus creature. ñ tñ omīs abusus creature est mortale Nam comedēdo nimis ardēter est ibi abusus cibi ꝛ tñ raro mortale. Si quis autē vellet dicere nō ꝓprie esse abusum creature nisi in trāsgressione p̄cepti. tūc nec in ipo excessu ornamēti ꝛ ꝓdigalitate erit sp abusus creature. ꝫ qñ esset mortale Quātū aūt sit ille excessus quo ad supfluitatē seu ꝓdigalitatē ornatus qđ facit mortale fateor me nescire dare regulā generalē. nec de facili posse dari. nec repio aliquē dixisse. vñ prudentie et arbitrio boni viri relinquēdū est. Inctum vo ipe ornatus mulieris est ꝓuocatiuus ad lasciuiam. vīd ibi distinguēdū de occasione data sufficiēter vel accepta. Si eīm mulier ornat se ꝑm decentiā sui status ꝛ morē patrie. ꝛ nō sit ibi multꝰ excessus ex hoc aspiciētes rapiant ad cōcupiaz eius erit ibi occasio potius accepta q̄z data. vnde non mulieri ꝫ ei soli qui ruit ex aspectu eius imputabit ad peccatum saltem mortale. ar. ad hoc xxij. q. v. De occidendis. Poterit autē esse tantus excessus ꝙ erit ibi occasio etiam data ex parte mulieris se ornātis. qualis autē sit iste excessus vt mortale valeat iudicari ad arbitriū boni viri vide dimittēdū. boni viri dico ñ solū in ꝓscia sed in sufficiēti pīna circa hmōi. Ez ex his que notat Aller. de ales in suo scdo. ñ de facili dīt ꝺ huiusmōi mulieres de mortali ꝓdēnari. Dicit eīm ꝙ lz viris ꝛ mulieribꝫ se ornare ꝑm ꝓsuetudinē ciuitatis. ꝛ statū ꝛ ꝓditōnē ꝓsone se ornātis Ita tñ ꝙ ñ sit ibi libidō in volūtate qđ ptinet ad intentōem de qua dictum est. s. qñ est ibi mortale vel veniale. Nec sit ibi scādalū in exteriori opere qđ ptinere vide ad nimiū excessum. Nec tñ asserit in ctrariū faciēdo esse mortale. quia non semper Sed ꝛ fucis vti qđ p̄ ceteris vanitatibꝫ videt magis pulcritudinē oītare. ꝛ p. qñs magis ad lasciuiā incitare. b. Tho. ij. ij. q. clxx. ponit nō esse mortale de se. ꝫ mortale vel veniale ꝑm intentionem vtētis ꝛ ꝓditōem ꝓsone. vt si nō sit in statu nubendi p̄cipue religiosa. in quibꝫ forte esset mortale. quinīmo ꝛ turpitudinē nō naturalem sed ex aliqua supueniēti egritudine accidētez p hoc occultare his que nupte suunt vel in statu nubendi sine peccato fieri posset ꝑm. b. Tho. Illd idē scz ꝙ p̄dicta de se non sint mortalia possent adduci rōnes sequētes. Omne peccatū mortale ē contra legem dīnā vel humanā. quod patet per diffinitōem Aug. Peccatum est dictū vel factū vel concupitum contra legem dei in lege dei includitur ꝛ hūana. sed hmōi ornatus non est contra legem dei vt patet discurrendo per mandata decalogi. aut p mādata euāgelica. Nec contra legem canonicam humanam vel ciuilem. Et si dicatur ꝙ in antiqua compilatōe decretaliuz ꝓhibebatur indistincte portatura vestiū inciſaruz vel frapatarum. Satis est ꝙ in noua compilatione nō habetur ne membranas occupet frustra Non autem antiqua sed noua compilatio in vsu habetur. ꝛ ligat ergo ꝛc. Preterea qđ innuit

mori patrie seu fit ꝑm vsum ciuitatis ⁊ non ẽ cõ
tra ius naturale vel dīnũ ⁊ si turpitudinem ali
quam videat hẽre vt mulierẽ incedere nõ velã
to capite sed in capillis etiam si ille mos sit cõ
trarius positiuũ. dũmõ tñ non reprobet a iure.
licitus est vel saltẽ non criminale. Turpis ẽ enĩ
ps vniuerso suo ñ cõgruẽs. vt xxiij dis. viij. Que
ꝓtra mores. Aug. etiam refert documẽtũ sibi da
tum a sanctissimo Amb. Ad quãcũq; ecclam ve
neris morẽ illius serua si nõ vis cuiq; eẽ scan
dalũ nec quẽq; tibi. di xij. Illa. Sed ornat⁹ bu
iusmõi est de more multaꝝ patriaꝝ ⁊ locoꝝ. nec
est ꝓtra ius dīnuz aut naturale. nisi forte valde
notabilis excessus. Nã paꝝ ꝑ nihilo reputatur.
ar. de ꝯse. dist. viij. Reuera. Et ꝑm pbũm ꝓ⁹ re
cessus a medio ñ corrũpit bonũ vtutis. ⁊ sic nõ
erit ꝓtra ius ꝺ ꝓter. Nec etiã repbat a iure mos
iste. quũmmo ex hoc q; dicis, phibet ornat⁹ mũ
dialis arguẽdo a ꝓtrario sensu laicis ꝓcessus vi
det. Dẽ enĩ. xxi. q. nij. Omis iactãtia ⁊ ornatura
corpalis aliena ẽ a sacrato ordine. Et in. c. se. per
totũ. Et in cle. c. qm̃. de vi. ⁊ ho. cle. q; clericis pro
hibet portare vestes nimis lõgas ⁊ icisas. cingula
tas ⁊ hmõi de laicis nihil dz. ꝓterea fcã scoꝝ sũt
imitãda que ñ sunt priuilegiata. Nã de priuile
giatis extat regula in ꝓtrariũ que a iure li. vi. de
re. iur. ⁊ c. priuilegiũ. Sic enĩ ab exẽplis scoꝝ
arguit Aug. xxij. q. nij. Ea vindicta. ij. q. vi. Mi
des. Dz multi sancti ⁊ scẽ vsi sunt talibꝫ. Nã ꝺ
Joseph sanctissimo legit⁹ q; pt eius fecit ei tuni
cam polimitã. i. ricbamatã. Ben. xxxvij. Hester
quoq; sanctissima cum ingrederet⁹ ad regẽ Assu
eꝝ domicellas secũ habuit quaꝝ vna vestimẽ
ta in terrã deferebat. Judith castissima ⁊ vidua induit se ornamẽtis suiz
⁊ imposuit sibi mitrã. ⁊ alia hmõi. Scã cecilia
deauratas vestes deferebat ⁊ plẽs alie. Nec ob
stat si dicat⁹ q; hoc fecerũt ꝓ loco ⁊ tpe ꝓpter excel
le ntẽ fructũ in sequẽdũ. qz qꝺ in se illicitũ ẽ nõ
fit licitũ ꝓpter piã intẽtõnẽ seu bonũ in secutuz
Indecẽs est enĩ crimẽ suũ aliẽis ꝓmodis impen
dere inquit Leo pa. di. xlvij. Sicut. ⁊ ad salutẽ
sempiternã nllꝰ ducẽdus est opitulãte mẽdacõ
ait Aug. xxij. q. ij. c. Primũ. Ex his ergo videtur
q; cũ ꝓfate in ꝓdictis non peccauerint q; possint
mulieres eas in hoc imitari. vel saltez in eis hoc
nõ sit mortale. Ex ꝓdictis igit⁹ vidz dicẽdũ q; v
bi in hmõi ornatibꝫ confessor inueniat clare ⁊ idu
bitanter mortale. talẽ ñ absoluat. nisi ꝓponat ab
stinere a tali crimĩe vt sic interni sequat⁹ arbitri
um iu dicis. xi. q. iij. tũc vera ⁊ de pe. di. v. c. Fal
sas. Qñ in hmõi repit eẽ vẽniale ñ veneget ab
solutõnẽ etiã si nollet dimittere ꝺ in illo pseue
rare. qz vẽnialia ñ sunt de necessitate confessionis.
ꝑm. b. Tho. in. iij. sñiaꝝ. Si vero ñ põt clare pci
pere vtꝝ sit mortale vel vẽniale seu ex intẽtõe ip
sius quã nescit intelligere vel illa exprimere seu
ex qualitate ⁊ q̃ritate i ꝓius ornatus. nõ videt⁹
tũc ꝓcipitãda sñia vt dicit Guil. Specu. iquo
dam sili. vt. s. veneget ꝓpter hoc absolutõnẽ. vel
illi faciat conscĩam de mortali. qz faciẽdo postea
ꝓtra illud. etiã si illud in señ eẽt mortale. ei erit
mortale. qz oẽ quod est ꝓtra cõscĩam edificat ad
gehẽnã. xxvij. q. i. ꝯ. ex his. Et cũ ꝓmptiora sint
iura ad soluẽdũ q̃ ligãdũ. di. l. Ponderet. ⁊ me
lius sit dño reddere rõem de nimia mĩa q̃ de ni
mia seueritate vt dicit. Criso. xxvi. q. vij. Illigãt
potius videtur absoluẽdũ ⁊ diuino examini di
mittendum. Fateor tamen q; ⁊ predicatores in
predicando. ⁊ confessores in audientia confessi
onuz debent talia ꝺetestari. ⁊ reprehẽdere ⁊ per
suadere ad dimittendũ cum sunt nimia ⁊ excel
siua vt cõiter accidit nõ tamẽ ita indistincte asse
rere eẽ mortalia. Et ad hoc optime facit quod di
cit Augustinus in epistola ad presidiũ. Et alle
gat. b. Tho. se. se. in nostra questione. Nolo ait
vt de ornamẽtis auri. vel vestis propriam habe
as in prohibendo sentẽtiam. nisi in eos qui con
iugati non sunt. neq; coniugij capaces qui cogi
tare debẽt quomõ placeant deo. Illi autem cogi
tant que mũdi sunt qũo placeãt vel viri vxoribꝫ
vel vxores viris ꝛc. Inducẽdi eẽnt rectores ciui
tatũ exhortatõibꝫ. vt per statuta penalia pecunia
rum auferrẽt talia ꝓcipue superfluitates vestium
auri argẽti ⁊ gemmaꝝ ⁊ hmõi. Ad argumẽta au
tem facta ꝑ parte affirmatiua respondetur. Ad
primũ. s. autoritate Isa. q; intelligitur in casu i
quo ẽ ibi mortale vel nimius excessus. Vñ ꝓpt
abusuz taliũ rex dominus ꝑmittit illa auferre ⁊
dare contraria in punitionẽ crimis quod potest
eẽ in vẽnialibꝫ. Ad secũdum. s. de doctrĩa aposto
loꝝ. Ad hoc respondet⁹ q; nõ omne quod ẽ cõtra
doctrinã apostoloꝝ ẽ mortale aut idispẽsabile. sz
solũ quantũ ad ea que ꝓtinẽt ad fidẽ vel bonos
mores necessarios ad salutem. Nã sicut in lege
antiqua circa moralia ⁊ in euangelica ⁊ canõica
lege q̃dã ponũtur ꝓceptorie quoꝝ trãsgressio est
mortale. q̃dã mãdatorie inducẽtia trãsgressorem
ad vẽniale. quedã consultorie ad nullum omittẽ
tem talia ligãtia peccatũ. sed ad maiꝰ ꝓmouẽtia
bonum. Ita ⁊ in doctrina apostolica. Quãdo aũt
ꝛeligat⁹ in talibus scripturis eẽ preceptũ ⁊ mã
datũ ex modo loquẽdi ⁊ de veritate sermonis ip
sarũ scripturarũ. nõ põt clare regula haberi. sed
secunduz materiã subiectam ⁊ declarationes scõ
rum. De hmõi dictuz ẽ supra in. c. de inobedien
tia. Talis aũt ornatus ab apostolis nõ ꝓhibetur
preceptorie nisi in eo casu cum fieret ad lasciuiã
vel mortalem iactãtiaz. vt dicit. b. Tho. sed mã
datorie. vel exhortatorie. Quod patz ex euidenti
ratione quia si preceptorie dicentur et vniuersa
liter sequeretur hoc inconueniens. q; quecunq;

portaret vestē auro intextā aut argēto. etiaz si regina mortaliʒ peccaret. qđ est absurdū dicere. Sed illud etiā qđ dr a quibusdā in antiquo volumīe decretis qđ phibebanť aliqua ex hmōi sub pena priuatōis sacrōz. nō potest inde argui qđ illud ď sit mortale. qz subtractō sacrōz nō fit nisi pro mortali. ℔ qđ tūc qñ eccīa hoc phibuit si tamē hoc fecit qđ mihi est ignotū erat mortale in trāsgredientib illud. Ordinatōes enī eccīe vel prelatorum cū fiūt sub pena excōicatōis. postq̄ fuerit promulgate ⁊ acceptate moribz vtētiū vnicz ligant trāsgressores ad mortale. ⁊ hoc ñ qz illa sint mala ℔ qz phibita. ⁊ p̄ceptoria p talē modū statuendi qđ argui pōt ex illa rōne supra inducta. Sed cū leges canonice ⁊ ciuiles aliqñ ñ promulgenť. aliqñ promulgate moribz vtētiū ñ recipianť. aliquā dr recepte p̄trarias leges. vel etiā p̄trariā cōsuetudinē abrogent. vt di. nū. c. Veniq̄ cū capitulis se. ideo nō manentib ipis in robore suo nō ligať quis peccato ⁊ p̄sequens non peccat. vñ priuari nō posset iuste sacris. Nec argui pōt vt dictum est ibi esse mortale. qz cōminatō est pene excōicatōis. sed tūc argui pōt cum lex ligabat nō abrogata. Sicut in ꝓposito ex hoc qđ non haberur illud. c. in noua cōpilatōe. pz qđ eccīa noluit ligare fideles ⁊ bñ qz plati non dñt laqueum inicere alabo ℔m doctrinā apli. qđ fit ipa ꝺcipiē dr ad quoz p̄traria fideles sunt pcliues. Sed qđ facit. c. de viduis. xxvij. q. i. De facientib autem hmōi ornamēta artificib quid dicēdum sit habes supra ti. i. c. De turpi lucro. Ad tertium ⁊ vltimum de occasiōe ruine que iñ sequiť iā rūsuz est. qz nō in oī occasione data qūocunq̄ seu scandalo est peccatū mortale in dāte. sed qñ hoc intēdit vel dictū vel factū in se est tale qđ est sufficiēter inductiuū ad ruinā. Nā quis diceret ex verbo ocioso vel leui dicto ab aliquo si aliquis ruit in mortale ꝓpter hoc ipm dicētē peccare mortr. cū necz hoc ipe intēdat nec credat alias caueret. Erit ergo tunc occasio potius accepta q̄z data Sic in ꝓposito de ornatu qui vtiq̄ tam inordinatus esse potest qđ erit occasio efficaciter data. vnde et mortale.

¶ Capm sextum de Pertinacia.

Pertinacia filia est

vane glē. que opponiť virtuti pseuerantie ℔m excessum. Pro cuius dēclaratōne dicit. b. Tho. ij. ij. q. clxvij. arti. i. qđ laus pseuerantie in hoc ꝙsistit qđ aliquis non recedat a bono ꝓpter diuturnā tolerantiam difficilium ⁊ laboriosoz cui opponitur per defectum mollities ⁊ per excessum pertinacia. Pertinacia in hoc ꝙsistit qđ nimis ꝓprie sīe inhęret. Pro cuius dēclaratōne dicit. b. Tho. ij. ij. q. clxvij. ar. ij. qđ pertinax dr ℔m Isiď. in li. Ethimo. qui est impudenter tenēs quasi ad omnia tenax. Et hic idem dr ꝓtinax eo qđ in ꝓposito suo ad victoriam pseverat. Antiqui em dicebāt victā quam nos victoriam appellamus. Et hos phs in. vij. Ethicoz. iponomines vocat. i. fortis sīe. quia. s. pseuerāt in ꝓpria sīa pluscz oportet. sicut econtra mollis minus cz oportet. perseverans autem sicut oportet vnde in medio existit. Ideo autē aliquis nimis persistit in sua ꝓpria sīa. quia per hoc vult suaz excellentiam manifestare quasi plus alīs intelligat. Et ideo dr a Gte. oriri ex vana glia. Quāuis aūt ꝓtinax excedat in hoc qđ pśistit nimis in aliquo bñte difficultatem. habet tñ aliquam delectatōem in fine. sicut ⁊ fortis perseverans. Unde dicit phūs in. iij. Ethi. qđ gaudent pertinaces si sunt vincētes ⁊ tristantur. si sententie eorum in firme appareant. Sed quia ista delectatō est viciosa. ex eo qđ eam nimis appetit. et trisiciam ei ꝓtrariam fugit. ideo aliquo modo assiḿatur pertinax incōtinenti seu molli. In li. Catholicon hñ qđ ꝓtinax dr durus impudēs. irreuocabilis. īdocilis. obstinatus. Durus. qz ñ cedit sententie alterius. sicut materia ir durum dr quod nō cedit ℔ resistit tactui. Impudens. quia ñ erubescit cōtrariari etiam veritati vel sapienti. Irreuocabil' quia ñ pōt reuocari a sua sīa seu opinione. Indocilis qz edoceri non potest. Obstinatus. quia etiam in futurum intēdit permanere in sua sententia.

De pertinacibus .§. I.

pōt exponi illud ps. Furor illius ℔m similitudinē serpentis sicut aspidis surde obturātis aures suas que ñ exaudiet vocē incantātiū. ⁊ venefici incantātis sapiēter. Loquiť ꝓpheta de peccatoribz. qui vt in versu p̄cedēti dicit. Alienati sūt a vulua. i. sepati a caritate que est q̄si vulua. i. porta ecclesie p quā ꝺcipit ꝓuersōs. Per caritatē. n. iccorporanť ecclē. Errauerūt ab vtero recedentes a veritate doctrine p quā nutriebanť in vtero exūtes. id est in ꝙgregatiōe ecclē. Locuti sunt falsa male viuēdo ⁊ male docēdo. Illg siue iudeis siue hereticis siue malis xp̄icolis furor est ℔m similitudinem serpentis. Furorē ad impugnādū veritatez seu resistēdū nūciātib eā. sicut Saul ibat furiōs inuectus. ⁊ dix toto corpore virus effabat Act. ix. Est g illis furor ad similitudinem serpētis qui semp gestat secum venenū mortiferum. vñ dicit glo. ibi. Ira irreuocabilis. ecce pertinacia. Nam ꝓtinax dicitur irreuocabilis. Sic serpēs antiquus qui non solum veneno inobedientie. sed ⁊ pertinacie infecit primos parentes vt pśisterent in errore suo excusantes se. Pertinax durus ⁊ obstinatissimus est in malo. Unde Job. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Et Jacob patriarcha ꝓphetisans de pertinacia scribarum et

pharisēoꝝ quā oīderunt in nō recipiēdo doctri
nam xpi. qui scribe ⁊ pharisei cōiter descēderunt
de Simeō ⁊ Leui filijs suis quibꝫ tūc loquebaf
ait. Maledcūs furor eoꝝ. qꝝ ptinax in ꝓtradicē/
do xpo. ⁊ indignatō eoꝝ qꝝ dura C Eeñ. penulti. c.
Inter serpentes. nllꝰ aūt pnitiosioꝝ aspide· iux/
ta illō Deu. xxxij. Venenū aspidum insanabile
Huic aspidi ꝓpaf ptinax. vñ dicit quasi aspidis
surde ꝛc. Ubi tria de ptinaci. Primo qꝝ renuit
influētiam dei inspirātis ibi. Sicut aspidis sur
de. Scdo qꝝ repellit sapiam viri declarātis ibi. q̄
non exaudiet ꝛc. Tertio qꝝ ꝓtēnit sñiam prelati
fulminātis ibi. ⁊ venefici.

Quātū ad primū §.II

Pertinax assimilaf aspidi surde. qꝝ nō vult audire
inspiratōes dei eis cedēdo ⁊ assētiēdo. Aspa nafa
nō ē surda. sz astute agit vt sit surda. qꝝ vt dicūt
naturales. Et glo. ibi notat qñ ꝑcipit se adiurā
dam· vnā aurē figit in terra. aliā obturat cauda
vt nō audiēs sic nō educaf de cauerna sua. Sic
ptinax ⁊ durus ne audiat vocē dei qua ad cor lo
q̄tur ꝑ inspiratōnē. aurē figit in terra ex vna par/
te videlz cogitatū suū ponit in terrēa· in alia mit
tit caudā. i. ex alia pte ꝓmittit sibi lōgitudinem
vite seu peccata sequētia addit ꝑ teritis. ītēdens
in eis ꝑsistere ⁊ ex hoc nō audit vocez diuine in
spiratiōnis. vt educaf de cauerna malicie. Sed
vt dr in ꝓuē. Cor durū male habebit in nouiss̄ io·
Et ꝑū. xxviij. Qui mētis ē dure cornet i malū
Sicut accidit ad īrām Pharaōi· cui cū pluries
fuisset dñs locut⁹ ꝑ Moisē vt dimitteret popu
lū suū liberū pluries ꝓposuit ⁊ ꝓmisit sz detēt⁹
amore terrenoꝝ. ⁊ vana spe euadēdi flagella no
luit audire dñm. sz īduratū ē cor Pharaōis. vt
dr. Exo. xij. ⁊ psistēs i sua ptīacia ad ꝓsequēdū
populū illuz demū i mari rubro submersus est
Stephanus ēt ꝓthomartir de ptinacia arguēs
iudeos cū q̄bus disputabat. Dura īquit cerui/
ce ⁊ incircūcisis cordibꝫ ⁊ auribꝫ vos semper spūi
sācto resistitis. Actꝫ. vij. Et dñs ad Moisē Cer
no qꝝ iste ppl⁹ dure ceruicis sit. dimitte me vt
irascaf furor meus sup eos. ⁊ deleā eos de terra.
Exo. xxxij. Ecce ⁊ biero. Si nō cōuertamur· si du
ri colli sumus. si vsqꝫ i finē in malis ꝓseueram⁹
assidue peccātiū nō miseretur deus. dist̄. xcij. c.
Diacōi. Ecōtra di⁹ seru⁹ dicit cuz ps· Audiam
quid loq̄tur in me deus. s. i mēte occultꝫ inspiratō
nibꝫ acq̄escēdo. et executōi mādādo. Et hoc ē qꝝ
dicit deuota aīa i cāticis. Ilia mea liq̄facta est vt
dilect⁹ locut⁹ ē mihi. loquit ꝑ occultā inspiratio/
nē ostēdendo suā bōitatē ⁊ suauitatē quā debet
sūme diligere ⁊ mūdana vt vana cōtemnere. et
tūc aīa liquefit. q̄ndo semota oī duricia totaz se
deo puiā facit. vt subintrent diuina i affectu et
currat effectu ferventer implendo mandata

Quātū ad secū §.III

dum repellit ptinax sapiam hoīs sibi declarātis
errorē suū. ⁊ ideo assimilaf aspidi que ñ exaudit
vocem incātātiū, qꝝ ñ exijt de cauerna sua prout
intendit incantator, sic ptinax non vult ꝺ cauer
na sui erroris exire, put intendit p̄dicator vl' do
ctor qui eum admonet ꝺ peccato suo cōtra illud
agēs puer· iij. Ne innitaris prudētie tue. Et il/
lud Jo· iij. Idipm inuicē sentiētes nō alta sapi/
entes sed hūilibꝫ ꝓsentientes. Vle inquit dñs ꝑ
Isa· v. c. qui sapiētes estis in oculis vestris ⁊ coā
vobismetipis prudētes. Magna superbia ⁊ ptīa/
cia ista est vt velit quis plus sibi credere q̄z oīb⁹
alijs. cū nll⁹ sit adeo sapiēs quin aliqñ possit er/
rare. Nec dz quis hoc incōueniēs reputare vt p̄
dicatō vel doctrina veritatis que optima ē signi
ficet hic ꝑ incantatōez que mala ē ⁊ ꝓhibita. vt
pz. xxvi. q. v. c. i. Nā hoc vsitatū est in scripturis
sacris sicut Greg. in li. moral. dicit Dauid qui
malus fuit in pditōe ⁊ morte Urie significare
dñm deū ꝛc. ⁊ Uriam bonū ⁊ fidelez significare
populū prauum iudeorum ptinacem. Nam de
us ipm pplm iudeorum hortabatur vt reuertere
tur ad domū. s. eccīe in conuiuio sue doctrine cū
tenens cibum regium doctrine apostolorum ei
mittens vt leteretur cum vxore sua. i. sapīa vera
quam olim habuit populus vt vxorem sibi inhe
rens. Sed ipe populus iurauit. i. se firmauit p
tinacia sequi legalia. ⁊ in lris suis quas defert se
cum in testimoniū contra se. ij. Reg. xi. Non ex
audit igitur pertinax vocem incantātium· quia
non acquiescit sententie sapientum. ⁊ hoc ē val
de periculosum. Nam pertinacia est que pficit
ratōnem hereſis circa ea que sunt fidei. Dic̄. n·
De de thoran. in. nū. q̄ ad hereſim requiruntur
duo. Unum quasi materiale. s. error in intellec/
tu· Scōm quasi formale. s. pertinacia in volun/
tate. Unde August. in li. contra manicheos ait.
Qui in eccīa xpi morbidum aliquid prauūq̄z
sapiunt si correpti vt rectum sanumq̄z sapiant
resistant contumaciter. suaq̄z pestifera dogmata
emendare nolunt sed defensare persistunt hereti
ci sunt. xxiij. q. iij. Qui in eccīa. Sed si quis in
aliquo erraret estimans illam esse regulam et fi
dem eccīe patus emendare cum sciret non esset
hereticus. vnde idem August⁹. Si qui sñaz/ su
am cuius falsam atq̄z puersam nulla pertinaci
animositate defendunt, querunt autez cauta so
licitudine veritatem, corrigi parati, cum inuene
rint nequaquam sunt inter hereticos reputādi

Capitulū Sextum

rnū.q.iij. Dicit ſapoſtol⁹.vnō ⁊ abbas Joachī q errauit circa miſteriū trinitatis.aſſerens magiſtrū Petrū hereticū pro eo q̄ dixerat in primo ſnīaꝝ.diſ.i.q̄ pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſāctus quedā ſūma res ē. Dicēs ipſe Joachim nō eē i trinitate vnitatē verā ⁊ ꝓpriā.ſed q̄i collectiuā ⁊ ſimilitudinariā.ſicut multi hōmes dicūtur vnus pop̄ul⁹,reꝓbaf opīo ⁊ ſnīa eius tanquā hereticā et approbaf ſētentia.Petri ꝑdicti tāquā catholica verū quia ipſe Joachi ſubmiſit oīa ſcripta ſua correctiōi ſedis apoſtolice aſſerēſ ſe tenere q̄d credit eccleſia.⁊ ſic nō fuit pertīax i ſua ſnīa.excuſatur a vitio hereſis.vt bētur extra de ſū.tri.⁊ fidei.c.Dānamus Abbas Serapiō eximie vite et abſtinētie errabat i eſtimādo deū eē corpeum et habere mēbra manus.ſ.⁊ pedes ⁊ oculos.ſic hōmes quia ſcriptura ſacra hoc refert.non intelligi genſ medullā.⁊ tamē nō fuit hereticꝰ.quia huic nō ptīaciter inhereba.q̄d poſtea ꝓ hereſim fuit reꝓbatū ab eccleſia.xxiij.q.iij.c.penl.vnde cum ſibi fuiſſet error ſuus demōſtratus a Jo.caſſiāo eū dimiſit.vt refert idē Jobānes in collatiōibꝰ patꝝ.Multū ſācti viri viciū ptīnacie a ſe excluſerūt.Aug.in ꝓlo li.de tri. Nō pudebit me ſicubi erro diſcere. Quiſquis hoc legit vel audit vel pariter certus eſt ꝑgat mecū vbi piter hęſitat.q̄rat mecū vbi errorē ſuū cognoſcit.redeat ad me vbi mecū reuocet me.Ingrediamur ſimul veritatis viā tēdentes ad eū de quo ſcriptuꝝ ē. Que rite facīē eiꝰ ſp̄.i veritatē. Narrat.Grego.in li. dialogoruꝝ de Paſcaſio diacono perito viro ⁊ magne veneratiōi ſi populo ꝓpter ſuā probitatē ꝛeo vt dalmaticā eius mortui iacētis in feretro cū f.erēt exeq̄e eius q̄dam demoniacus cōtingens liberatus ē.hic fuit reꝓtus in balneis poſt mortē ſuā a ſācto Germano epō Capuano.cū illuc accēſſit cā infirmitat⁹ ⁊ eū miraretur ⁊ q̄reret quid ibi ageret.quē nouerat eē mortuū. Reſpōdit ſe ibi deputatū.i.aīaꝝ ſuā ſz i corꝓe aereo aſſūpto apparētem,ꝓpter hoc q̄ cū tꝑe ſuo fieret ſciſſima i eccleſia duobus ſe gerēnibꝰ ꝓ papa.ſ. Symaco et laurētio.demū dimiſſo Laurētio a populo et clerico ſuſceptus ē Symacus ⁊ habitus ꝓ ſummo pōtifice vnico et vero.ipſe tamē Paſcaſius ꝓmāſit aliquātuluꝝ ptīnax in pte Laurētij quaſi ipſe Laurēn⁹ eē deberet ſūmus pōtifex potius q̄ Symacus Legit etiā i vitaſpatꝝ.q̄ q̄ quidā pater magne abſtinētie ptīnax fuit i ſua opinione ad credēdū peccatū molliciei nō eē peccatū ſicut nec etiā cū q̄s purgat nares vel aures a ſuperfluitatibꝰ q̄s ꝓducit natura apparēs p⁹ mortē ſe ꝓter hanc ptīnaciā eē dānatuꝝ eternaliter amico ſuo reuelauit. Debet igitur q̄libet caueri ne ſit ptīnax in ſēſu ſuo. Et cū i aliqua materia varie reꝑiūtur opiniōes,ſine p̄iudicio ſalutis āte dēterminatiōem eccleſie lz quācūq̄ eaꝝ tenere.ita tū alteri ihērere que ſibi magis videf rōnabilis vl coīor q̄ parat⁹ ſit tenere cōtrariā ſi ꝓ eccleſiā illa dēterminaref. Naz qui ſic ptīaciter ihęret vni q̄ etiā ſi aliud eccleſia detetmīaret illā non deſereret.pertinacia in eo huiuſmodi eēt mortale.ſicut Chriſtū habuiſſe aliqua in cōi cū diſcipulis vel nō habuiſſe.vtrūlibet credi potuit añ dētermiationē eccleſie Sed poſtquā fuit detetmīatuꝝ per Johānez,xxij. Chriſtū habuiſſe i cōi cuꝝ diſcipulis aliquid peccūie.⁊ tenere pertīaciter cōtrariū hęreticū eē iudicaf. Vñ quicūq̄ ſciens dētcminatiōem eccleſie teneret cōtrariū hęretic⁹ eēt. ſicut ſunt fraticelli de opione vulgariter dicti et nō ſolū circa ea que ſūt fidei et bonoꝝ moꝝ.ſed eē circa agēda nō dēt quis eē pertīax in ſēſu ſuo Vñ de.de. Ber.cui tēpore ſuo nō fuit ſilis i ſācitate.ſapiētia ⁊ fama miracl'oꝝ.legif q̄ ꝑ diuit ad extrema veniēs i documētum fratꝝ.Ꝺp magis ſecutus ſū iudiciū alioꝝ q̄ꝫ propriū ſenſum

Quātū ad tertiū.§.IIII

Obaudit pertīax ſentētiā fulminātis excōicationis.vnde dicit ꝑs. Nō audiet vocez venefici icātantis ſapiēter. veneficus hic dr quaſi venēa faciens,ſed in medicinā ſicut de ſerpēte tyro venēoſiſſimo fit medicia que dr tyriaca a tyro.que valet cōtra venenū ⁊ alios morbos. Veneficus g̃ ꝑt dici ꝓlatus eccleſie q̄ de venēo excōicatōnis facit medicinā Excōicatio.n.⁊ venenū videf et medicina. venenū quidē quātū ad ſtatū temporalem excōicati qui pōitur extra nūeruꝝ fideliū ac ſi eēt mortuus.⁊ etiā primitiuo tꝑe talis verabatur a diabolo per excōicationē.vnō apoſtolus prime ad Cori.v.dicit de corinthо quodā.quē excōicauit.hūc tradidi ſathane i interitū carniſ.i.ad verandum corpus. Inficit eē alios excōicatus participantes ſciēter cū eo in caſu nō cōceſſo venēo peccati ſaltē venialis excōicatiōis minoris.vl'eē peccati mortalis quādo hoc facerēt i contemptum vel quādo participarent in diuinis officiis ſecūdum Tho.in.nij.⁊ alios Fit tamen de hoc veneno medicina tyriace cōtra venenuꝝ peccati mortalis ad ipſum propellendum. Ad hoc enim ordinata eſt.⁊ ꝓpter hoc fertur contra aliquem vt quia non vult audire ſententiam ꝓlati precipiētis ſibi ſub pena excōmunicatiōis vt abſtineat ab aliquo criminali opere.et emendet ptīnax manens excōmunicatus ſit.⁊ euitetur ab oībus fidelibꝰ.⁊ ſic per penam illius ꝛfuſionis reuertatur ad penitentiam.⁊ ſpiritus ſaluus fiat vt dicit apoſtolus.i.ad Corin.v.de excommunicato. Et ideo xp̃s dixit Mat.xviij.de peccatore nolente ſe emendare per fraternam correctiōnem. Dic eccleſie id eſt ꝓlato eccleſie. Si eccleſiā non audierit.id eſt ſi ꝓlato ei precipienti ſub pena excommunicationis vt deſiſtat a malo nō obedierit

sed ꝓtinax fuerit sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus. i. nō ꝓncipes cum eo post excōicatōnem. vñ excōicatō medicinal' dr non mortalis ab Augu. ij. q. i. c. Multi. Nec obstat quod dr. xi. q. iij. Nemo vicz qꝫ anathema. i. excōicatio est eterna mortis dānatio. qz hoc est verum cū ipa ꝓtemnitur ⁊ nō seruat. vt dicit glo. ibi. Repit' maxima ꝓtinacia ⁊ inoedba in illo ꝓcēptu que faciūt homine dignū eterna damnatōe etiā si snīa excōis iniuste lata eēt ꝓtemnere ipam ⁊ ñ seruare esset mortale fm doc. nisi cōtineret intolerabilem errorē. s. cū excōicaret quis. qz nō vult aliqō malū facere vel post legitimā appellatōz. Et iō dicit Greg. Snīa pastoris siue iusta siue iniusta sit. timenda est. xi. q. iij. Dz notā. qđ dicit ps. Incātātiz sapienter, ꝓ quo alia lra bz medicamīt imedicati. i. a sapiente medico ꝓpati seu tempati. Si enī medicina non ꝓpet a sapienti medico fm ꝓportionem ⁊ qualitatē infirmitatis ⁊ infirmi. ñ iuuabit ⁊ nocebit. nec sapiēs medicus abscidit membrum. cū alr pōt curare infirmū. Sic ꝓlatus eccle nō dz esse subitus ad fulminādū excōicatōz. Nō em dz fieri nisi ꝓ mortali crimīe in quo ē ptinax ⁊ incorrigibil' nolēs ꝓcere mādato iusto ꝓlati ꝓcipientis fm Tho. in. nij. Et. xi. q. iij. c. Neo. Nec qz quis dz inducere vel petere sibi fieri excōicationē ꝓtra aliquē nisi cū sperat ꝓ illū modum sibi satisfaciēdū esse de dāno hīto. puta qz credit qꝫ ꝓter hūc timorē ille qui le sit faciet debitū suum Nā si faceret aīo nocēdi saluti illius. hoc ptinet ad liuorē vindicte ⁊ eēt mortale. Prelati etiā ipi ñ vñt ferre tales snīas in suis ordinatōibus cū veriſilr estimare valēt subditos eas ñ timere. nec ꝓter eas ordinata ꝓfuare. hoc essñ eēt laqueū inīcere aīabꝰ qꝫ contra eos militaret. Dicit etiā Aug. qꝫ nihil sic dz formidare xp̄ianus. sicut separari a corpe xp̄i. s. ꝓ excōicatōz. xi. q. iij. c. Nichil. vñ excōicatio maior dr anathema. qđ interp̄tat separatio. Nā talis est separatus a septē bonis magnis Et ideo summe dz timeri ⁊ caueri sp. Primo eū separatus a celo. qz nūqz intrabit in celū iu nisi absoluat' ab ea. vñ xp̄s ait Mat. xviij. Quecūqz ligaueris sup terrā e. li. in ce. i. a xp̄o ⁊ a curia celesti. etiā si iniuste ligaret' ⁊ ꝓtēneret. vñ Cris. Nemo ꝓtēnat vicula eccl'iastica. qz ñ est hō qui ligat s xp̄s qui dedit ptātem talem homīb ⁊ homīes fecit dignos tāti honoris. xi. q. iij. De xp̄o autez dr Apoca. iij. qꝫ habet clauē. s. regni celestiz. claudit ⁊ nemo aprit. i. cui claudit celū qđ facit ꝓ excōicatōem nemo pōt apire illi nisi ipe qui nō aperit ꝓmanēti in excōicatōe. Secdo separat' ab offo sacro eccīe. iij. q. iij. Engeltrudā. Nulli' sacramēti talis ē capax. Rō est. qz est extra eccliam etiā numero. Sacta aūt ꝓferunt' exñtibus in ecclesia. vñ talis nec absolui pōt a peccatis in confessione. qđ tūcūqz eēt ꝓritus ⁊ dispositus ad faciendū oīa nisi ꝓius absoluat' a vinculo excōicationis fm Tho. in. nij. ⁊ si absolueret' nō valeret s opteret iteꝝ postea absolui. Nec talis matrīonium ꝓtrahere pōt. Si tñ contraheret. tenz quidem mīmonium sed peccat mortr contrahēdo Et si recipit ordines sacros vel exequit' actus eorum. vt celebrādo. cantando euangeliū. ⁊ hmōi efficitur irregularis indigēs dispensatōne pape Tertio separatur ab eccīe suffragio. Dicit apl's Ro. vij. Oēs sumus vnum corpus in xp̄o. s. mistīcū ⁊ spūale. Clarꝫ est qꝫ membꝝ separatū a corpore ñ recipit ptē nutrimēti. qđ p cibum assumit. Cibo huius corpis sunt drōnes ⁊ hmōi. et alia bona que fiunt in eccīa sed excōicatus est mēbrū separatum ab eccīa. Dicit enim Aug⁹. Qis enim qui excōicat'. s. iuste satbane tradit'. Quomodo satbane tradit' qz. s. extra eccīam ejcit'. extra eccleſiam aūt est diabolus sicut in eccīa xp̄us. xi. q. iij. Omis. ⁊ ideo ñ bēt ptem bonoꝝ que fiunt a fidelibꝰ. vñ diabolus bēt maiorem ptātem seuiendi in eum spūalr ⁊ tempalr. vt dicit magister sētentiarum in. nij. Nullius etiam indulgēie est capax. Quarto separatur a dīno officio. vñ ps. Cum excommunicato nec orare lz. xi. q. iij. c. Cū excommunicato. vnde dicunt doc. Ray. ⁊ alij. qꝫ si excommunicatus est in eccīa qñ dr diuinum officium debet admoneri vt exeat eccīam. ⁊ si exire non vellet violenter pōt emitti. Et si hoc fieri ñ posset ꝓpter potentiā ꝑsone. debet dimitti officiū quousqz exeat etiā missa si nōdum incepit canonem. Secus si incepisset. qz tunc debet ꝓsequi vsqz ad ꝓmunionē sumptam. ⁊ postea residuuz de eccīa exeundo in sacristīa dicere. Hoc aūt ītā dum est qñ excōmunicatō est notoria. Hz si occulta est. non est vitādus in publico ne prodat' crimen. Hoc tamē per decretū Constantiēn. prohibita est hmōi participatio in diuinis quo ad excōmunicatos denunciatos in eccīa ⁊ nominatī. Tamē vide de hoc plenius infra in. nij. ptē. ij. c. i. Ꝑe tñ excōicatus scienter participans in dīnis non euadit mortale peccatū. Et similr principans cū eo in dīnis scienter fm Tho. in. nij. et Archi. Ad quod facit quod hr. xi. q. iij. c. Qui cōmunicauerit vel orauerit cū excōicatis si laicus est excōicetur. si clericus deponatur. Et intelligitur de excōicatōe. ñ in crimine crimioso. quia ita deceret iam in excōicatōem maiorem eandem. Dz de cōmunicādo in alijs ex ꝓtemptu. ⁊ de orando in dīnis officijs. Talis essñ pena. s. depositionis ⁊ excommunicatōnis ñ infertur nisi ꝓ mortali. Intelligendum etiam illud fm modificatiōem illius decreti Constantiēs. Quito separatur a fidelium consortio. qz non pōt ꝓticipare cū aliqs fidelibꝰ. nec ipi cum eo in comedendo vel bibendo vel salutando vel orando vel cōmunicando. vnde ꝛ. Os orare vale cōio mensa negatur. sez

Capitulū Septimū

ercōicatis. Os. i. locutio. mensa. i. comedere cuz eis als ꝓtrariū faciēdo in casu non ꝓcesso incurrit ercōicatōem minorē ipe pticipans cum quasi accederet ad aliqđ factū sci ēter ante absolutōnem peccaret mortlr. ꝙ a quolibet simplici sacerdote qui pōt audire eius ꝓfessionez pōt ab ipsa absolui. Insup peccat saltē venialr sic pticipādo mortlr aūt si faceret ex prēptu. Et sil'r ipe ercōicatus pticipādo cū alijs. Excipiunt tñ quidaz casus in quibꝫ licite pōt pticipari cū eis qui ꝓtinētur in hoc vsu. Utile est hūi le res ignorata necesse. Dē hoc ri. q. iij. Dām in textu. ꝙ glo. Sz declaratōem hoz hēs plene in. nū. pte ti. ij. Qđ autem ñ vēant fideles pticipare cū ercōicatis est ordinatōe ap'lor vñ. i. Cor. v. dicit ap'ls. Si qs frater noīat aut fornicator aut idolis seruiēs aut auarus ⁊c. ⁊ hmōi. nec cibū sumere lz. Ubi dicit Aug ꝙ ap'ls noiatōem appellat ercōicatōnem. ij. q. i. Multi. Ad hoc etiā facit quod hē. ri. q. iij. ca. Sicut ap'li. cū. c. se. Sexto sepat a quolibet actu legitimo. vnđ nec testificari pōt nec accusare nec aduocare nec iudicare. ꝙ iudicata p eum cuz notorium esset ñ tenerent. nec absoluere nec ligare nec eligi pōt ad dignitatē seu ꝓlaturam nec eligere. Licie declaratōem hoz in. nū. pte ti. i in. c. de cā finali ercōicatōnis. solū ad ꝓdicatōnem admitti pōt sicut ꝙ infidelis quilibet vt querat ex doctrina ad veram pnam ⁊ obediam. Et in primitiua eccia ad oīden dam auctem ꝓlatoz ipi? ⁊ robozandā. ⁊ inducendū timorem ⁊ reuerentiam eis qui ercōicabatur immediate corpalit' ve tabat a diabolo sicut patz. i. Cor. v. de Corintho quem ꝓpter incestū notozium ap'ls ercōicauit dicens. Hunc tradidi sathane vt spūs eius saluus fiat ⁊c. Septimo sepatur post mortem a fideliuz sepulcro ⁊ officio quia nō debet sepeliri in eccl'sia vel cimiterio sed extra. sicut animalia bruta ⁊ infideles. nec debet deferri cum modo consueto fidelium ad eccīam. alias qui cōtrarium facerēt scienter peccarent mortlr. ⁊ incurrerent clici excommunicatōem. de quo tñ vide in. nū. pte ti. c. i. Nec possunt fieri p eo oīones solennes seu officium nisi prius absolueret post mortem a sententia. quod fieri potest quando apparent signa contritōis añ mortem. ⁊ ꝙ quelibet absolutiōez Exemplum de illis sanctimonialibus quas beatus Benedictus ercommunicauit ꝓpter loquacitatem suam que post mortem vise sunt exire ꝺ sepulcris ⁊ de ecclesia quando celebrabatur ⁊ dicebatur officium. quas cuz beatus Benedictus reconciliasset non sunt vise amplius exire. Uide de hoc in secundo dyalogozum beati Gregorij pape.

Capl'm. vij. de ipocrisi

Ypocrisis est filia inanis gl'e. ⁊ inter psecutōes ecclesie graues figuratas per quatuoz bestias quas Daniel vidit de mari egressas. hec ē tertia. Prima em bestia sil'is leene fuit psecutō tirā noz infideliū qui crudel'r vt leena deseuierūt contra eccīam per cruciatus varios. ex qua mltri perierunt corpe multi aio fidē negantes. Scōa bestia simil'is vrso significauit persecutōem hereticoz qui varijs ⁊ falsis doctrinis fideles deceperunt. ⁊ multos infecerūt errorib. Tercia sil'is erat pardo qui hz colorem variū. ⁊ significat psecutōem que nūc est ypocritaz qui sub vario colore sanctitatis mltos decipiūt ⁊ ad vicia perducunt. Hanc sequet psecutio antixp'i signati per quartā bestiā feram dissil'em alijs. qui ꝓpue cū ypocritis ꝓtra veros fideles pugnabit. Ypocrita aūt vt dicit Isiđ. in li. etimologiaz greco vocabulo in latino simulator interptat qui dum vicijs malus sit. bonū se palā ostendit. Ypo enim falsum ⁊ crisim iudiciū interptat. qz falsum iudiciū inducūt in mentibꝫ hoīm. qui. s. ex illis bonis actib exterioribꝫ iudicant eos bonos. Unđ idem Isiđ. dicit ꝙ ypocrite nomē tractū est a similitudine eoz qui in spectaculis contecta facie incedūt distinguētes vultū vario colore vt ad psone quā simulāt colorē veniāt. mō in specie viri modo in specie femine vt etiā laude populū fallant sicut cū fingit se esse Jouē vel herodem vel ꝓphm vel angelū ⁊ hmōi. vel ꝑm alios ab ipo. qđ ē supra. ⁊ crisim qđ est aurz đ quasi desup aurum Ypocrita em desup. i. ab extra in opib ostēdit se esse aurz sanctitatis. ꝟ intus est lutū cupiditatis vñ Gre. de ypocritis loquit tractās illud Job. xli Sternet sibi aurz quasi lutū. s. leuiathā. de quo ibi loquit qui significat vel diabolū vel ātixp'm q̄ aurz. i. viros scītate fulgētes ꝑm exteriora substernit sibi quasi lutū. i victis coinquinatū subiicit. Hi g̃ qui p aliquid lutū sunt sicꝫ aurum q̄ si lutū sternit qñ occultis peccatis exigētibꝫ per qđ lutū erat etiā virtus que publice claruerat p qđ aurz erāt manifeste dissipat. de pe. di. ij. c. milti. est g̃ ypocrisis quasi sil'atō quedā ñ oīs. sz illa qua quis sil'at ꝑsonā alteri⁹. i. p opera de genere bonoz oñdit se exterius scītatē hr̄e qua p petūm privat. hoc aūt petm est. s. sil'atio talis. Rō hu⁹ est qz est quoddā mēdaciū. Mēdaciū aūt sp ē pctz. ꝑm Aug. Pro cui declaratōe di. b. Tho. ij. ij. q. cxi. ar. i. ꝙ ad virtutem veritatis pertinet vt aliquis talem se exhibeat exterius per signa exteriora. q̄ lis est. Signa autē exteriora sunt non solū verba sed etiam facta. Sicut ergo veritati oppoītur ꝙ aliquis per verba exteriora aliud significet q̄ habet apud se in mente. quod ptinet ad mēdacium. ita etiam veritati opponitur. ꝙ aliquis per

aliqua signa factoris vel rei aliquid de se signi ficet contrariū eius qđ in eo est, q̄ ꝓprie dr simula tio. vñ ꝓprie dr silatio est quoddā mēdaciū in si gnis exteriori factori. Non refert aūt utrū quis verbo vel facto mēnat. quin. s. illud sit menda ciū ꝛ pctūm. Notādū tñ diligenter ꝑm Thomā vbi supra q̄ sicut aliquis verbo mentit qñ signi ficat illud qđ nō est, ñ aūt qū tacet qđ est qđ ali qñ lz. Ita etiā silatō est qñ quis per exteriora si gna factori vel rei significat aliquid qđ non est. nō aūt si quis ꝓtermittat significare qđ est. vnđ pōt aliquis peccatū suū occultare absq̄ simula tione Et ꝑm hoc intelligēdū est dictum Hiero. sc̄z. Scđa tabula post naufragiū ē pctūm absco dere id est nō manifestare alijs extra ꝓfessionem ne sc̄z alijs inde scandalū generet. Propter qđ inuectiue dr contra manifestātes scelera sua Isa. iij. Peccatū suū quasi sodoma predicauerūt nec absconderūt Sciēdum etiam ꝑm b. Tho vbi supra. ar. ij. q̄ habitus sanctitatis puta religio nis vel clericatus significat statum quo quis ob ligat ad opa ꝓfectōis. ꝛ iō cum quis habitum san ctitatis assumit. intēdēs se trāsferre ad statū per fectōnis si ꝑ infirmitatē deficiat non est simula tor vel ipocrita. nec tenetur talis manifestare pec catum suū sanctitatis habituz deponēdo. vñ Gre go. ꝓri. moū. dicit q̄ sunt nōnulli qui sc̄tatē ha bitum tenēt ꝛ ꝓfectōnis meritū exequi non va lent. hos nunq̄ credēdum est in ipocritaꝝ nūer currere. quia aliud est infirmitate aliud malicia peccare. Si aūt ad hoc sanctitatis habitum sume ret vt se iustum oīdēret esset simulator ꝛ ipocri ta. Notādum etiam ꝑm eūdē. ij. ij. q. clxxvi. ar. i q̄ religio noīat statum ꝓfectōnis ex intentiōe fi nis non ex habitōe ipius perfectōis. vnde nō o portet q̄ quicūq̄ est in religiōe sit iā perfectus. sed q̄ ad perfectōem tēdat. Nō est ergo talis ipo crita si nō hz perfectā caritatē ꝑ ad hz tendere te net ꝛ operā dare vt hēat perfectā caritatem ꝑ ex ercitia religionis. q̄ si nōtēnat tendere ad perfecti onē ꝑ ea que sunt religionis, tūc est vere ipocri ta. ꝛ sili si ingredit religionē vel clericatum assu mat ꝓpter tꝝalitatē principii vt sub habitu sancti tatis mōdo fruat. Si autē querat vtr ipocrita sit mortale peccatum. Rñ. b. Tho. ij. ij. q. ccxi. arti. ij. q̄ in ipocrisi sunt duo. s. defectus sanctitatis ꝛ simulatio ipius. Si ergo ipocrita dicatur ille cuius intētō ferat ad vtrūq̄, vt. s. aliquis nō cu ret sanctitatē hre sed solū scīm apparere. sicut ꝛsueuit accipi in sacra scriptura, sic manifestū est q̄ mortale est. Rō huius est. quia nullus to taliter priuat sc̄tate nisi ꝓpter mortale. sed talis priuat sanctitate totali. Si aūt dicat ipocrita il le qui intēdit simulare sc̄tatē a qua deficit ꝑ pec catum mortale. ita q̄ ipocrisis solum dicatur ip sa simulatō sc̄tatis, tūc q̄uis talis sit in peccato mortali ex quo priuat sc̄tate. nō tñ ipa simula tio est sp ei in peccatū mortale sed qñq̄ veniale. qđ discernendū est qñ. s. sit mortale, vel veniale ex fine intēto in ipa simulatōe. Nā si finis repu gnet caritati dei vel ꝓximi. puta vt dissemineť er rores vel dānificet ꝓximū notabiliter erit morta le. Si aūt finis ñ repugnat charitati dei vel ꝓxi mi. puta cū delectat ipa fictōe erit veniale. de q̄ bus dicit q̄ est magis vanus q̄ malus. in q̄rto Ethi. Pe. de pal. etiā in scriptis dicit q̄ si quis simulat opa sc̄tatis vt iniquitas sua palliet, et ipe sanctus reputet delectat? ipa laude sue ipo crisis est sp pctūm. Si aūt hoc faciat vt deus ho noret ꝛ ꝓximus edificet. sicut si religiosus osten dat coꝝ laicis maiora signa ꝓfectōis q̄z coꝝ fra tribus suis vt illi edificent. sic ñ est ipocrisis. vel si est large sumpta pctūm ñ est. vñ de. b. Ñico le gitꝝ q̄ cū in itinere multū sitibūdus eēt ꝓius si tim extinguebat ad fontē ꝛ postea in hospitō pa rū bibebat de vino ꝛ hoc ne aspicientes si ibi volu isset satisfacere sitiē potatorē reputarēt sed ab stinēre ꝛ sobriū ꝛ sic etiā frēs suos docebat vt co ram ꝓlis oīderēt exēpla sanctitatis ad eoꝝ cō uersionē. Predicatō xp̄i multū fuit ꝓtra ipocri tas. ꝛ nullū hoīm genus vitꝝ ita acriter ꝛ freq̄n ter reꝑhendisse sicut ipocritas vt ꝑz in euāgelio Primum vitiū a quo eccīa in principio q̄dragesime docet abstinere est ipocrisis vi. Cum ieiūa tis nolite fieri sicut ipocrite tristes. Mat. vi. Et rō est. q. ipocrisis est impeditiua fructus penitē tie. ad quam inducere intendit eccīa in illo tpe. Fructus enim pnīe est remissio culpe ꝛ adeptio glorie. ꝑm illud Pniam agite appropinquabit enī in vos regnū celoꝝ. Sed hoc aufert ipocrisis vnde Job dicit. Non apparebit in ꝓspectu dñi omis ipocrita. i. nullus ipocrita. Et Isaias etiā ait. Cōtriti sunt in syon pctōres. possedit tremor ipocritas. tremor. s. damnationi. Hoc vicium summe detestati sunt omēs sancti. vnde ꝛ Aug dicit. Nolo hēre ipocritas. malum est cadere a ꝓposito. peius est simulare ꝓpositum si nō seruat foris sanctitatē dimidius cecidit si intus habu it simulatōem totus cecidit. xxij. q. i. Certe. Vbi dicit glo. q̄ vult dicere q̄ est peius per ipocrisim peccare q̄z manifeste, id est magis piculosum si bi. ꝛ alijs sibi quia corrigi nō pōt. cum sit occultū peccatuz eius alijs. q̄ non ita pōt caueri. Ad qđ facit lex que dicit. q̄ plus est veneno occidere q̄z gladio. C. de maleñ. l. Unica.

Cōtra ipocritas .ℌ.I.

loquēs dñs per ps. xlix. peccatori dixit dē. Quare tu enarras iusticias meas ꝛ assumis testamē tum meum per os tuū. Tu vero odisti disciplinam. Vbi tria possunt notari de ipocrita.

Primo simulatio sanctitatis in actione ibi

Capitulū Septimū

Quare tu enarras iusticias meas.

Secdo ostentatio, pbitatis in locutōne ibi. et assumis testamentum meum

Tertio detestatio virtuositatis in affectōne. ibi. tu vero odisti disciplinam ⁊c.

Quātum ad pmum .§.II

Narrat aliquid nō solū sermōe sed ⁊ ope. sicut celi enarrāt glām dei nō loquēdo sed ope sue claritatis ⁊ influxus in inferiora. ⁊ celi spūales opib⁹ virtutū ⁊ miracl⁹ enarrāt glām dei. Iustitia hic ꝺr opus de genere bonoꝝ vt elemosina ieiunū oō ⁊ hmōi. Vñ mgr veritatis docēs vitare ipocrisim ait. attēdite ne iusticiā vram faciatis coram hoīb⁹ ne videamī ab eis Mat. v. Iusticie dei dñr ⁊ nostre opa bona nostre q̄a nob⁹ sunt. dei quia a deo inspirant. vel q̄ ad deum dirigūt si bñ fiant. Sctō⁹ ergo enarrat iusticias dei cum ipocrita facit opa de genere bonoꝝ vt appareat iustus. Sed simulatores ⁊ callidi ꝓuocāt irā dei ait Job. ⁊ ideo ꝺr Eccle. i. Non fuer⁹ ipocrita tu ꝙspectu dei. Sed large sumēdo ipocrisiz nota q̄ triplex est ipocrisis Prima ē demōis. Scda carnis Tercia hoīs. Magnus ipocrita ē diabolus. Nam ait apl's. Ipe se trāsfigurat i angelum lucis. Et hoc dupl'r. l. visibil'r ⁊ invisibil'r Visibiliter dum sumit speciē scītaris i qua coꝛporaliter appareat vt scūs estimatus persuadeat malū. Sicut apparuit Sauli in spē Samuelis sancti ꝓphete q̄ ꝙsuluit Pythonissam. vt bī. i. Reg. xxviij. vt sic adoraret ab eo ꝑm Augu. Sic etiā apparuit Antonio in forma x̄pi. cuidam nouitio in forma virginis Marie. In forma āgeli multis pſonis invisibil'r dum suggerit malū sub spē virtutis. Vñ Gre. ait. Sepe vicia se ingerūt ⁊ virtutes eē silant sicut tenacitas pſimonia, pdigalitas. liberalitas. furor, zelus. remissio mia. ⁊ indiscretō. abstinētia. In huius figuraz legit Exre. xli. q. l. xxx. viri de Sichē ⁊ de Silo ⁊ de Samaria rasi barba ⁊ scissis vestib⁹ squalētes cū irēt ad tēplum dei. munera ⁊ thus habentes in manu vt offerrēt dño Ismahēli qui erat de semie regio egressus in occursum eorum de Maspha incedēs ⁊ plorans ibat qui dixit ad eos Venite ad Godoliaz, quem. s. pfecerat rex reliquiis iuda. cū q̄ venissent ad mediū civitatis interfecit eos. solum euaserūt ex eis decem qui dixerunt se habere thesauros abscōditos. Viri isti significant virtuosos quos etiam nūerus figurat. Nam resultat ex denario octies multiplicato nūerus denarius designat decalogū veteris testamenti. ⁊ octenarius octo beatitudīes novi testamenti. Utraq; ergo seruātes barbā radunt. q̄z de ꝓpriis viribꝫ fiduciā sibi subtrahunt. Vestes qui sibimet ꝓis in exteriorīs decoris lacerātione nō parcūt, oblaturi in domo dñi tb⁹ ⁊ munera deferūt qui exhibere in sacrificio dñi orōez cū opib⁹ pollicent. Sed tū in ipa scē devotōnis via caute circūspicere nesciūt. Ismahel. i. diabolus de semine regio q̄a deo creatus occurrit cō passionem simulās, ꝙfectū ⁊ ad dominū terre quasi ꝓmouere velle ostendens dum. s. instigat ad aliquod bonū vt per hoc inducat ad malum. puta prelatōnem. predicatōem. audientiam. cōfessionem. visitatōnem parentum. ad conversionem eorum. frequētatōnem mulierum. ad sanctos viros ⁊ hmōi. Sed in ipa vita talis pie operatioms occidit dum ambitōne superbia. terrena cupiditate negligentia amore sensuali a vita gratie seiungit, solum meꝝ pententes euadunt manus qui figurātur per habēres thesaurus occultum. in primo moralis circa finem. De isto ipocrita dicit x̄pūs loquēs de malo seruo. Partem eius cum ipocritis ponet. Luce. xij. id ē cuz demonib⁹. Humilitas id est timor ⁊ fiducia divini adiutorij ⁊ timor sui ipius faciunt cognoscere deceptōnes hmōi, vnde Psalmi. Alb altitudine diei. id est diaboli qui se trāsfigurat i angelum lucis timebo. ego vero inte sperabo scilicz liberari ab eo. Caro etiam est magna ipocrita. et hoc dupliciter. Uno modo simulat se esse infirmam ⁊ debilem ⁊ non posse facere que suggerit spūs scz ieiunare. vigilare. ⁊ huiusmodi. Mat. xxvi. Spūs quidem ꝓmptus est. caro autem infirma. Et aliquādo cōqueritur ipa caro seu sensualitas contra spūm quod nimis grauat eam ⁊ q̄ nō poterit pseverare. In huius figuram legitur Thobie. iij. quod cum Sarray reprehenderet ancillam de suis insolētijs. Illa murmurās contra eam cōtumeliam inferens ait. Non me vis interficere sicut interfecisti viros tuos. nūq̄z videamus ex te filios interfectrix virorū tuorum Sarray significat ratōem. ancilla sensualitatem. Cum aūt ratio arguit sensualitatē de suis levitatib⁹ ⁊ reprimit eam murmurat caro seu sensualitas cōqueritur q̄ non ei ꝓmittitur sequi appetitus suos. Caro enim cōcupiscit adversus spūm. ⁊ spūs adversus carnem ad Gal. v. Accusat ipam rōnē vt crudelem ⁊ interfectricem septem virorū. Septē viri sunt quinq; sensus. ⁊ appetitus ꝙcupiscibilis ⁊ irascibilis quos ratō mortificat quo ad vicia ⁊ vanitates. Viri sunt quia legitimi dati a deo vt eos licite sequātur ⁊ obediat ratōni, vsq; ad vsum liberi arbitrij & postea mortificant ꝙcupiscētijs. ⁊ si rō vult vita ꝓmanere ⁊ cū ancilla. i. caro querit aliq̄d inordinate facere rō cohercet ⁊ arguit eā. ⁊ de hoc ipa cōquerit dicēs se indiscrete habere ⁊ occidere vel le corpus ⁊ ꝓminās quasi optat vt filios bonoꝝ operū nō generet. Sed ratō lacrimis ⁊ oratiōibꝫ se debet iuvare vt illa fecit. Aliam ypocrisim exercet caro ꝓ illusionem. Aliquādo enim simulat

se quasi mortuã victꝰ ⁊ tẽtatõibꝫ vt nõ sentiat
ſpūs tentatões carnis. etiam cũ ei offerunt ma/
gne occasiones ⁊ pricula maloꝝ vt querlando cũ
mulieribꝫ domestice. vel mulieres cũ viris ñ pa
riant ſtimulos aliquos vt ex hoc ſpūs ꝓfisus de
ſua ꝓstantia ⁊ virtute demũ ruat in aliqđ scelus
vñ silis est vulpi que est aial fraudulentũ et lesi
uum. Vulpis em̃ qñ famescit cũ p aliã viã sibi
puidere ñ põt ponit se extẽsam in agro quasi sit
mortua qꝫ aues que circũstãt videtes appropin
quãt sibi ⁊ videtes ipam ñ moueri estimantes
mortuã volitãt sup eã ⁊ tũc vulpis callida sur/
git velociter ⁊ capit aues ⁊ comedit. Ita caro si/
mulat se mortificatã victꝰ ⁊ passionibꝫ sed cum
ex hac ꝓfidẽtia quis sibi ñ cauet sed opaꝫ incau/
te. insurgit caro ⁊ occidit spũm. Sic in figuram
huius Sãson fortissimus qui nimis ꝓfidit de
Dalila muliere dilecta. cũ tñ exprus fuisset plu
ries insidias eius dormiẽs in gremio eiꝰ abscisit
capillis eius traditus est in manus inimicoꝝ
p eã. Sãson spūs robustus. Dalila sensualitas
quã naturaliꝫ quis multũ diligit. ⁊ tñ exꝑit sepe
insidias eius ꝓtra ipum q̃uis fingat se diligere
spũm. Si aũt nimis ꝓfidit ira qꝫ obdormiat tor
pore ⁊ negligẽtia abscisꝫ affectibꝫ ⁊ ꝓpositis ꝺuo/
tis meritis quasi capillis capitis imperpetibiliꝫ
tradit in manus demonũ illudẽdus. Tertia ẽ
ipocrisis qua vnusquisq̃ querit decipere aliu m
sub spẽ sanctitatis sicut discipuli phariseoꝝ cuꝝ
herodianis qñ interrogauerũt xp̃m sub spẽ iqui
rendi veritatẽ si liceret dari cẽsum cesari. ꝓmise/
runt magnã ꝓmẽdatõem eius dicẽtes. Magr sci
mus qꝫ verax es ⁊c. vt. s. sic simplr aperet eis cor
suũ intẽdẽtes ex rñsione sua eũ calũniari vel ca/
pere. vñ xp̃s dixit eis Quid me tẽtatis ipocrite.
Mat. xxij. Duplr etiã quis querit decipe p ipo
crisim alios. Uno mõ in spũalibꝫ. vt cum quis
ꝓfidit magnã austeritatẽ vite ⁊ mortificatõem
⁊ detestatõem vicioꝝ vt videtes deuotõe afficiã
tur ad eũ ⁊ sic dissemĩare valeat errores ⁊ here
ses sicut faciebãt illi heretici qui erãt tempe beati
Dñici vt hꝫ in legẽda eius. ⁊ fraticelli de opini
one ⁊ multi alq. Quidã alq faciũt se prẽs spũa/
les simpliciũ mulierculaꝝ. ⁊ sub spẽ obediẽtie ⁊
mortificatõis. ⁊ cum exẽplis sc̃oꝝ quasi silibꝫ
inducũt ad multas turpitudines. vñ apls. In
nouissimis diebꝫ recedẽt quidã a fide attẽdẽtes
spiritibꝫ erroris. ⁊ doctrinis demonioꝝ loquẽti
um in ipocrisi mẽdaciũ. Et Mat. vij. Attẽdite
a falsis ꝓphetis qui veniũt ad vos in vestimẽtis
ouiũ. intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. Attẽdite
id est diligentius ꝓsiderate ⁊ cauete. Prophete
dñi ꝓdicatores religiosi ⁊ ꝓlati falsi sunt si ipo/
crite. Vestimẽta ouiũ que deferũt sunt opera de
genere bonoꝝ. Lupi rapaces intus sunt q̃tũ ad
intentõem malã decipiendi ⁊ opa occulta mala
Vñ ⁊ in figuram huius mandauit dñs in lege
Non seres agꝝ diuerso semĩe. Semẽ est ꝺbum
ex cuius emissione seu pnũciatõe lequiꝫ cõcep/
tus in mẽte audiẽtis. Liger est mõs. Semĩat au
tem agrũ diuerso semĩe qui agit pia opa. ⁊ dicit
⁊ bona verba ⁊ exinde ꝓponit crimĩa rãq̃ licita ⁊
falsa documẽta vt semẽ diuersum a primo semi
nato. Alio mõ intẽdit decipe prim̃ p ipocrisiꝫ in
spalibꝫ vt cũ quis ꝓtẽdit opa sc̃itatiꝫ vt adipiscã
tur ecclĩasticã dignitatẽ. vel bñficium. vel si ẽ lai/
cus frequẽtat ecclĩas. audit missas. elemosinas
multiplicat. palam ꝓdicatõnes non diminut. re
ligiosis ⁊ famosis personis familiaris efficitur.
vt sic sibi implices ⁊ vidue existimãtes bonos tales
viros. ꝓfidãt de ipis. ⁊ pecunias eis tradant ad
negociãdum. quas eis auferant dicentes se ami
sisse ⁊ infortunia passos. Hoc dñs pbibet figu/
rate in lege veteri dꝫ. Non indueris veste que la
na linoq̃ ꝓtexta est. Vestis que corpus circũstat
est querlatio exterior nostra. in qua apparem̃ ho
minibꝫ. Lana que calida est ⁊ fructus ouis aial
innocentis sunt opera caritatis. i. de genere bo/
noꝝ que ꝓprie fiũt ab ouibꝫ xp̃i. Linuꝝ quod fri
gidum est. ⁊ fructus terre sunt opa iniquitatiꝫ q̃
frigidum reddunt animũ ⁊ oriunt ex cupiditate.
In veste autem lana linoq̃ ꝓtexta lana apparet
⁊ linuꝝ quasi sub ea latet. Et iõ ꝓprie significat
querlatõem ipocritaꝝ in quibꝫ opa de foris bõa
patent. Sed intus in corde opa prava latent et
cupiditate plena. Cauẽda est ergo ipocrisis. et bꝫ
qꝫ mortem aĩe inducit. vnde Aug. Valui bẽre
cecos vel claudos id est simplices ⁊ imperfectos
q̃ plangere mortuos. Quicũq̃ ipocrita ẽ mor/
tuus est. xij. q. i. nolo.

Secundũ quod .ſ.III

notatur de ipocrita est ostẽtatio bonitatis in ser/
mone cum dꝫ. Assumis testamẽtũ meũ p os tu
um. Testamẽtum dei est sacra scriptura que te/
stamentum dei dꝫ. quia ibi deus attestat. i. ma/
nifestat filiꝭ suis quid agere dẽant. vt hereditа
tem eius capiant in hoc testamento agit de ma/
teria confessionis. de materia diuine laudatõis
⁊ de materia ꝑdicatõnis. ⁊ totius ꝓpiane religi
onis. Assumit ergo ipocrita testamẽtuꝫ dei p os
suum. ⁊ male dum confitetur ficte non manife
stans omnia peccata que recolit sed quibusdam
exꝑssis alia que verecundiosa sunt dimittit ne re
putet ita malus sicut extitit. ꝯ bonus. vel minus
malus qđ ad ipocrisim pertinet. vnde Aug. sti.
Cautus sit penitẽs ne verecundia ductus diui
dat confessionem. hoc est enim ad ipocrisim ten
dere ⁊ semp venia carere. de pe. dis. nq. quinimo
nonum mortale committit. Clerici quoq̃ ⁊ reli
giosi cũ dicũt officiũ dñi. assumũt testamentũ
dei per os suuꝫ. q̃ psalmi sunt de ipo testamẽto. ꝯ

Capitulū Septim

si volūtarie mente distrahunt ipocrisis est. qz et ipō actu oñdūt se dīnis vacare. cum tñ mentez bēant ad inutilia ⁊ vana. vnde dñs ihc⁹ Mat. xv. Ipocrite. bñ ꝓphetauit de vobis Isaias dicēs Populus hic labijs me honorat. cor autē eorum longe est a me. qđ vtiqz graue peccatū est et magna dei irreuerētia. sicut si quis aliquid ꝑtens ab aliquo magno dño cum secum loqueret iterrumpet sermonē. ⁊ cū famulo eius ꝓfabularet. Quare aūt est cū dño deo loqui. Et ideo magna irreuerētia est ad alia volūtarie diuerti. Prelati ⁊ ꝑdicatores assumūt testamentū dei p os suum dū ꝑdicātes scripturas dicūt ⁊ nō faciūt. et corrigunt. ⁊ reꝓhendūt grauiter defectus alioꝝ. cū tñ ipi sint similes vel peiores quibo dicit ꝙ ps Lu. vi. Ipocrita ejce prius trabē de oculo tuo. i. grauia peccāta de oculo mētis. ⁊ tunc ꝑspicies vt educas festucam de oculo fratris tui. i. aptus eris ad corrigēdum minora alioꝝ peccata. Septem maledictōes inuehit dñs ꝙtra scribas ⁊ phariseos ipocritas significātes rectores eccīaꝝ ꝑdicatores ⁊ religiosos ipocritas vt hī Mathei. xxiij. Prima est. Ve vobis scribe ⁊ pharisei qui deuoratis domos viduaꝝ simulātes longā oratiōem Hi sunt qui ꝓmittūt dicere ⁊ missas ⁊ psalteria ⁊ plures oīones in missis ⁊ nil faciūt. ⁊ adinueniunt oīoes beati Cipriani ⁊ breuia varia. ⁊ sic dilatant phylacteria sua ꝑ m Cris. Secūda ē Ve vobis scribe ⁊ pharisei ipocrite qui circūuitis mare ⁊ aridā vt faciatis vnū ꝓselitū. ⁊ cum factus fuerit facitis eū filiū gehenne duplo ꝙz vos. Proselitus dicebat qui ex gentilitate ꝙuertebat ad iudaismū. sicut Ruth moabitis. ⁊ Achior. hoc cum magno studio ꝓcurabāt illi pharisei. et locum nūc tenent religiosi. qui vtiqz si non seruāt regulā suam. ꝙ tenēt ꝓprium Aug. appellat ipocritas. xij. q. i. Nolo. Solēt hi querere alios trahere ad religionem suā e seculo ⁊ magnificāt fimbrias. suā religionē alijs ꝓponētes. ꝙ factū religiosum mōachum vel monialē suis malis moribo ⁊ exemplis faciūt peiorem ꝙz cum esset i seculo. Tercia ē. Ve vobis scribe ⁊ pharisei ipocrite qui decimatis mentā ⁊ anetum ⁊ omne ol⁹ ⁊ relinquitis que grauiora sunt legis. s. iudiciū ⁊ charitatem dei. Hi sunt qui faciūt subtiles ꝙscias alijs ⁊ imponūt onera grauia ⁊ importabilia in humeros hoīm. digito aūtē suo nolunt ea tāgere. Predicant ꝙtra pompas ⁊ glām ꝓpalē. et ipi sunt talibo implicati. diligēter seruāt aliqua cerimonialia caritate vacui. Quarta ē. Ve vobis scribe ⁊ pharisei qui mūdatis qđ deforis est calicis ⁊ pabsidis ⁊ intus pleni est inmōicia. Hi sunt q̄ ciuiliter viuūt ꝑ m doctrinas hoīm cauētes sibi in exteriori ꝙuersatōe neīem ledere verbo. vel facto affabiles cūctis. intus tñ pleni sunt ambitione ⁊ supbia inuidia ⁊ odijs. amātes primas cathedras in synagogis. ⁊ salutatōnes in foro. et vocari ab hoībo rabbi. Quinta est. Ve vobis scribe ⁊ pharisei qui similes estis sepulcris dealbatis que apparēt hoībo speciosa. intus aūt sunt plena spurcitijs. Hi sunt qui vident austeri mo desti casti ⁊ mortificati. ꝙ intus sunt ⁊ in occulto pleni vel itijs amātes primos recubitus i cēnis vbi sunt meliores boli. ⁊ exinde penetrāt domos mulierū. i. monasteria. ⁊ captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis quas deuotas appellant. plene sunt spurcicia carnalis amoris. Terra est. Ve vobis scribe ⁊ ipocrite. qui edificatis sepulcra ꝓphetarum. ⁊ pres vestri occiderūt illos. Hi sunt qui querūt honorare sepulcra scōrum ⁊ eccīas eorum. ⁊ honorare sculpturis. tapetis. argento. ⁊ auro. ⁊ luminaribo quasi affectū ⁊ deuotōem ostendentes ad eos. cum nullaz rea iter habeant. sed si viuerent ꝓsequerentur eos nec audirent nec imitarētur exempla eorum. Septima est. Ve vobis scribe ⁊ pharisei ipocrite qui clauditis regnum ante homines. Vos enī non introitis. nec introeuntes sinitis intrare. Ve autem ꝑ m Hieronimum importat damnationem eternam. Scribe erant doctores ⁊ dēclaratores legis. Pharisei quedam pars populi religiosius ceteris viuentes. Hi ergo nō intrāt in regnum ꝓpter vicia sua. nec sinunt intrare cupientes ꝓpter mala exempla quibo alios corrumpunt. Unde dicit Greg. Nemo in ecclesia amplius nocet ꝙz qui peruerse viuens nomē vel ordinem sanctitatis retinet. In exemplum quippe culpa vehementer extenditur quādo ꝓ reuerentia cordis peccator honoratur. di. lxxxij. Nemo. Prohibuit dñs in veteri lege esum struciōis in figurā. s. ꝙ nullus sibi debet incorpare ⁊ cōfirmare mores ipocritaꝝ sed cauere. quod exꝑsse dñs declarans inquit. Attēdite a fermento phariseorum quod est ipocrisis. Qđ autem struthio significet ipocrisim. ⁊ quare ostendit Greg. in li. xxi. moza. tractans illud Job. xxxix. Penna struthionis similis est pennis herodij ⁊ accipitris qui dereliquit in terra ouа sua. Tu forte calefacies ea in puluere. Obliuiscit ꝙ pes ꝙculcet ea aut bestia agri ꝓterat. durat ad filios quasi nō sint sui. Verba sunt dñi loquētis ad Job. que exponēs Grego. ait. Accipiter ⁊ herodius reliquas aues volatus sui velocitate trāscendit. In catholicon dr ꝙ herodius est auis rapacissima qui aquilam vincit ⁊ rapit maior dicitur phalco. Struthō aūt penne eoꝝ similitudinē hz. ꝙ volatus eoꝝ celeritatē non hz. Si terra enī eleuari ñ vz ⁊ alas quasi ad volatū ꝑfectum erigit. sed tamē nūqz a terra se volādo suspendit. Ita sunt oēs ipocrite qui dum bonoꝝ vitam simulāt. imitatōem sancte visionis habent sed veritatē scē actōis nō bñt. Alas quidem per figurā sanctitatis extēdunt. ꝙ

curarum secularium pondere grauati nullatenus a terra subleuant. Sicut autem struthio significat ypocritas. ita accipiter et herodius electos. Et accipiter et herodius pua sunt corpa & pennis dē sioribo fulta. et iō cū velocitate trāsuolāt. qz parū est quod grauat multum quod leuat. Sic electi in hac vita. et si absq grauamīe aliq̄ntulo culpe esse non possunt tamē parum est qō deprimit et multa virtus bone actōnis que eos in alta sustollit. Struthio vero raris pennis induit et immani corpe grauat. vt si volare appetat ipa paucitas pennarum molem tāti corpis in aere non suspendit. Sic ypocrita si qua facit que leuēt. s. bona pauca tamē sunt. et mala perpetrat multa que grauēt. Item et si penne struthionis ad pennas herodij et accipitris similitudinē colorīs habent. similitudinem virtutis non hīt. nam illorum penne ꝯcluse et firmiores sunt et volatu aerem p̄mere virtute sue soliditatis pñt. Sed struthōnis penne dissolute eo volatū assumere nequeunt q̄ ab ipo quē p̄mere debuerant aere trāscēduntur Sic electorum virtutes vt penne solide volāt vt ventū humani fauoris p̄mār. Sed ypocritarum actio quālibet recta videatur volare ñ sufficit. qz flure virtutis pennā laudis hūane aura pertrāsit. Et cum opa ab extra ypocritarū et bonorū sint silia. qūo discernant xp̄s ostendit dicēs. A fructibo eoz cognoscetis eos. i. falsos ꝓphetas. s. ypocritas. vnd̄ sequitur in auctate Job. xxix. Que struthio derelinquit oua sua in terra. Oua struthionum sunt filij ypocritaz. quos. s. verbis et exemplis exteriꝝ bonoꝝ actuū deo gignūt. oua quippe insensibilia in semetipis sunt. sed calefacta i viuis volatilibo ꝙuertunt. ita pauli auditores ac filij certum est q̄ frigidi et insensibiles remanent nisi doctoris sui solicita exhortatōne calefiant. Ypocrite ergo qz cū suis ꝙuersa sp̄ opentur. s. mente. Loqui tū recte non desinūt. hī autem loquendo in fide et ꝙuersatōne filios pariunt Sz qz eos hī viuendo nutrire non pñt. ideo dicit de eis. Relinquit in terra oua sua. Oua in terra deserere est natos ꝙuersatiōem filios nequa cū a terrenis actibo interposito exhortatōnis nido suspendere. Oua in terra dereliquisse est nil̄lum celestis vite filijs exemplū p̄bere. Sed qz derelictos ypocritaz filios superna cura non deserit sed intima electōe p̄scitos largitate gr̄e respectu calefacit. Iō subditur in Job. Tu forsitā in puluere calefacies ea. subaudi vt ego deus calefacio illa. qz. s. puloꝝ aīas et imp̄fectoꝝ in medio peccantium positas quasi in puluere amoꝛ mei igne succendo. Et cū de se dns dicat q̄ oua in puluere calefacit derelicta. ex hoc etiam indicat apte. qz i p̄e operat intrinsecus per v̄ba doctoris qui et sine verbis nullius hom̄is calefacit quod voluerit in frigore pulueris vt ex hoc bumilitat quisq doctoz in docendo et non sibi ascribat conuersionem auditorum quod suum ñ est

Subditur adhuc de struthione. Obliuiscit q̄ pes conculcet aut bestia agri conterat ea. Per hoc significat transitū opatōnis humane. qui coculcat ouaꝫ cum opatio est ꝙuersa trabēs suo exemplo ad malum. Bestia in agro deuorās et conterens oua est diabolus in agro mūdi querēs quē deuoret. Obliuiscit ergo ypocrita oua sua. i. filios non curans q̄ pes hom̄is. i. actō mala alicuī suo exemplo. vel bestia agri. i. diabolus sua prava suggestiōe eos sp̄ualiter occidat quos sp̄ualiter genuit. Sed veraces magistri super discipulos hīt viscera timoris ex virtute caritatis. Unde ñ obliuiscunt eoz. sed verbis et exēplis cautos reddunt a malis hominibo et demonum tentatōnibus. Unde apostolus. Denunciamus vobis in nomīe domini nostri ihesu xp̄i vt subtrahatis vos ab omī fratre inordinate ambulante et non ꝑm traditōem nostraz. Et alibi. Timeo ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua. ita corrūpātur sensus vestri ꝛc. Ypocrite aūt quasi obdurati cordibo viuūt. nec sibi ipis timēt vel diligūt. nec ipsos filios quos generant vlla pietate debita amoris agnoscūt. vnde subdit. Duratur ad filios quasi non sint sui. Quem enim gratia caritatis non infundit ꝓximum suum etiam si ipe bunc genuit deo extraneum respicit. Cuius enim mēs scilz ypocrite semper exteriora appetit tus insensibilis fit. et nulla compassione caritatis erga ꝓximum mollescit. Ostendit demuz Gregorius p̄ multas auctoritates qūo apls Paulus erat solicitus et compatiēs filijs suis. Assumit igitur ypocrita testamentum dei. i. scripturā p̄ os suuz docēdo et p̄dicādo sed male qz qui p̄dicat nō furandū furat in occulto saltē gl̄am dei. qui predicat non mechandum mechatur a deo recedens. et ideo de sibi.

Hoc autem ter §.IIII

rio ostenditur. s. detestatō bonitatis. qz tu odisti disciplinā. i. veram ꝯpositōem moꝝ et conuersiōnē viciorum. que pertinet ad discipulatum christi ad Hebreo. vltimo. In disciplina pseuerate. Ostēdit exterius ypocrita habere disciplinam sed fictam habet. Et autem dicitur Sapiētie. i. Spiritussanctus discipline effugiet fictuz. cū sit pessimū istud vicium ostendit sanctus Seuerin? in quodam sermone sic dicens. Ypocrisis subtilem malum secretum virus venenum latēs. virtutum fucus tinea sanctitatis. Aduersa oīa nituntur viribus suis armis suis pugnant. ipugnant palam. Unde et cauentur tam facile cū videtur Ypocrisis secura simulans. fallit prosperā. curiosa mentitur. et crudeli arte virtutes truncat. mucrone virtutum ieiunium ieiunio perimit.

oratōem oīone vacuat. miscōiam miseratōe pro
sternit. Ypocrisis cognata febris frigido potu
lo ꝓpinat ardorem quod corpīb est idropik, hoc
ypocrisis animabꝫ idropicus bibendo sitit, ipo/
crisis inebriat sitim. Nolite ait xp̄s cum ieiuna
tis fieri sicut ypocrite tristes. exterminant enī fa
cies suas. Ypocrita licz tibi sit facies inculta. ne
glecta cutis. tristis vultus exterminatus aspect?
hic ab hoīb inuenisti laudē. ꝫ corā deo fructum
ieiunij ꝓdidisti. Ypocrita abstinētie intrasti flu
ctus. ꝙ nētie ꝓcēdisti vndas. enatasti ieiūij pe
lagus. ⁊ in ipo portu ieiunij naufragasti frēs fu
giendū virus. pestilētia cauēda que de remedijs
creat morbos. ꝙficit de medicina lāguorem. sanc
itatē vertit in crimē. placatōem facit reatuz. ge/
nerat de ꝓpiatōe discrimen. ypocrisim qui fuge
rit vincit. qui incurrerit ñ euadit. Sit nostrum
simplicitatis ieiunium de puritate puz. hoīb oc
cultū. diabolo ignotū. donatū thesauꝛ. qui non
abscōdit ꝓdit. virtutes ꝓdite nō remanebūt. hec
ille. Et hoc oñdit magnitudo peccati ⁊ nocumē
tum. q̄ pessimus hoīm ille antix̄ps ymaxīe cum
ypocrisi decipiet. Vñ Gre. xxv. moral'. tractans il
lud Job. xxxiij. Qui regnare facit ypocritam ꝓ
ter peccata ꝓpli dicit q̄ pōt hic oīm ypocritaꝝ ca/
put antix̄ps dsignari. Seductoꝛ quippe ille tūc
sanctitatē simulat vt ad iniquitatem pertrahat
Verba aūt eius sunt qui p ficta sanctitatis spe
cie appetūt videri qđ ñ sunt. Ille quidē pcipa
liter ypocrisim sumit. q̄ cū sit dānatus bō deuz
se esse mētit. Sed ex eius corpe nūc ꝓdeunt qui
iniquitates suas sub tegimine sacri hoīoris ab
scōdūt. Sed q̄ breuiter deficiat gl'a quā querit
ypocrita. ⁊ qūo virtutibꝫ priuet ⁊ tādem eterna/
liter puniat pulcre oñdit Job vi. xx. c. Gaudiuz
ypocrite ad instar pūcti. glo. que est Gre. ex moꝛa
libꝫ q̄. s. leticia ⁊ delectatō eius in laude hoīum
trāsit ⁊ pena sequēs ꝑmanet. Ad instar pūcti, di
cit q̄ stilus in pūcto dū ponit leuat. sic ypocrita
pūnis vite laudē dum tāgit amittit. Sequitur.
si ascēderit vsq̄ in celū superbia eius. i. si celestem
vitā se agere simulet. ⁊ caput eius nubes tetige/
rit. i. si intellectū suuz silem veris ꝓdicatoꝛibus
oñderit quasi sterq̄linij in fine ꝓdek. i. mens
eius in fine, p vicioꝝ suoꝝ fetoꝛe dānabit. Et q̄
eum viderāt dicēt, vbi est, q̄. s. ipo extincto neq̄
hic vbi elatus fuerat apparet. neq̄ in eternitaz
requie velut somnij euolās ñ inueniet. q̄. s. q̄/
dam visio fantasmatis est que hoc oñdit in ima
gine qđ nō hz in veritate. que somnio cōpat. ab
eo oīs laus ⁊ gl'ia dū tenet amittit. Et trāsit sic
visio nocturna. q̄. s. quo se diuitē meritis būa/
nis estimatōi bꝫ videt de oñsiōe est fantasmatis
nō de soliditate virtutis. Oc'ls qui euz viderat
ñ videbit. q̄ in morte amatoꝛibꝫ suis abscondit
qui eū ꝓsueuerāt admiratōe ꝓspicere. Nec vltra
intuebit eū locus eius. q̄. s. lingue adulātiū, in
quibꝫ tāq̄ in loco quiescebat. hunc fauoꝛibꝫ ad
iudiciū nō sequunt. Filij eius atterent egestate
q̄ qui in ypocrisim ex eius imitatōe nascunt dū
veritatis soliditatē ñ tenēt in coꝛdis egestate de/
ficiūt. Et manus eius reddēt ei dolorē. q̄ dam/
natōnē iustā ex iniqua opatōe recipiet. Interiz
aūt fit qđ sequit. Ossa eius implebunt vicijs a/
dolescētie eius. q̄ vicz dure in eo prauitatū con
suetudines a vicio sumpte sunt pessime inchoa
tōis. Et cū eo in puluere dormiēt. i. vsq̄ ad moꝛ
tē ñ cessabit ab eis. Et paulo post. Panis eius
vertet in fel aspidū intrinsec?. q̄. s. de pane sanc/
ti eloquij cui studet ñ vt ex eo viuat ꝫ vt doctus
appareat dū male querit prauę ītelligit in hęre/
ses labendo, fit. vt sicut veneno aspidū moriat.
Diuitias quas deuoꝛauit euomet, q̄. s. diuitias
sapīe. i. doctrīas sacre legis quas ledēdo deuoꝛa
uit obliuiscēs euomet. Et de ventre eius extra/
het dūs eas q̄ iusto iudicō de mēoꝛia eiꝛ euellit
vel ad īrām tales etiā diuitias reꝛ ꝓgregant q̄s
oēs dimittūt. Caput aspidū surget ⁊ occidet eū
lingua vipe. Aspis puus est serpens. Vipa, pli/
xioꝛis est coꝛpis. ⁊ sic nascit vt violēter exeat. vñ
vipa quasi vi pariēs. Caput ergo aspidis surgit
dū initiū suggestiōis occ'te libenter suscipit. Et
occidit eū lingua vipe q̄ violētis postmodū tē/
tatōibꝫ deuictus tradit. Non videat riuulos flu
minis. Riuuli fluminis sunt dona spūsci. fidei
spes. caritas que ypocrita nō considerat. quia sol
visibilibꝫ intendit. Torrentis mellis et butiri.
Vel desuper. i. ex aere cadens dulcedinez signi
ficat dīnitatis. Butirum quod ex carne est. mi/
sterium est incarnatōis x̄pi. que misteria ypocri
ta non gustat. Frnizto etiam dīnitatis ⁊ hūani
tatis x̄pi in patria pōt significari qua ille ꝓiua
tur. Luet que fecit oīa nec tū ꝓsumetur. i. persol
uet in toꝛmētis que illicita ꝙseruauit desideria.
Et vt sine fine crucietur viuere sine fine ꝓpellitur
hec omnia in glo. Deficit ergo gl'ia eius. priuat
gl'a|dei. ⁊ in pena locat inferni. Exemplum po/
nit Grego. in. nō. dialogoꝝ de quodā heremita
qui ab hominibꝫ reputabat sanctus, ꝓpter ma/
gnam abstinētiā quam ꝓtēdebat facere et ma/
gnam modestiam exterioꝛē. Demum veniēs ad
extrema cum circūstarent plurimi qui ad eū cā
visitatiōis accesserāt spantes aliqđ documentū
hēre. ⁊ forte signū videre. deo opante coactus est
exprimere suā simulatōnē ⁊ dānatōnē di. Cum
ego videbar ieiunare occulte comedebam. et si
quid boni agebā vt scīus reputarer laboꝛabā, ꝓt
qđ ecce datus sum draconi ad deuoꝛādū, ꝓt ipo
crisim meā. Jā pedes meos ⁊ coꝛpus in os su uz
assumpsit. ⁊ residuū ad se trahit. Quasi sile bt i
vitas patrum. de alio qui in tāta opīonis celebri
tate erat apud incolas vt estimarēt hoīes se

meritis illius ⁊ ꝑcibo ī terra subsistere ⁊ ex morte eius omni bono carere. ⁊ q; ypocrita erat visu ſ est in morte a quodā ſcō q; demones aduenirent ꝑ anima eius. ⁊ dictum fuit vni eoꝝ. Educ illam miseram aīam de corpe ꝑ violētiam vt qui nunq; passus est me quiete habitare in ea ꝓpter ypocrisim suam. sic cum violētia ⁊ inquietudīe ducaſ ad inferna. Et subito vnus demonū īmisit vncos ferreos per os eius ⁊ cum magna violentia illā de corpe extraxit quā multitudo demonum sequebaſ verberando ⁊ cū magno īpetu deducendo ad inferos

¶ Capm octauū de discordia ꝑ modū ꝓdicatōnis. ⁊ ibi de ꝓprietatibꝫ ciuitatum

Discordia est sexta filia inanis gle ſm Gre. sub qua cōtinet seditō ſm Tho. vt species sub genere. ⁊ ideo nō numeraſ inter filias īanis glorie. quia sub discordia cōprehendit. Unde ī isto capitulo ageſ de vtraq;. Et de discordia dicit Ci prianus martir. Neq; ad Caim respexit dñs neq; ad munera eius. i. non acceptauit. Quō enīz deū placatū hēre poterat qui cū fratre ñ pacem ⁊ zeli discordiā hēcat. di. xc. Neq; Dr aūt discordia quasi diuersum cor a b altero. Importat ſm Tho. q. ij. q. xxxviij. ar. ij. quādam diuersitatem seu disgregatōem volūtatū inq;tum. ſ. volūtas vnius stat in vno. ⁊ volūtas alterius stat in alio Dō aūt volūtas alic⁹ in ꝓprio sistat, pueīt ex hoc q; quis ꝑfert que sua sunt bis que sunt alioꝝ. Et hoc cum sit inordinate ptinet ad supbiam ⁊ inanē glam. Et ideo ponit discordia filia īanis gle. Propterea est aūt discordia pcm̄ ſm Tho. ij. ij. q. xxxviij. ar. i. q; cuius volūtas vnius hoīs ī seq̄ liderata nō sit regula volūtatis alterius quam opteat sequi. cū volūtas hominis inq;tum inhe ret volūtati dīne sit regulata ſm primā regulam scz dei. Et ideo discordare a tali volūtate, primi ē peccatū. q; per hoc discordaſ a regula vīna. Sed si voluntas hōis sit de ꝛ contraria est quedā peruersa regula a qua discordare bonū est. Cū sicut facere discordiā ꝑ quā tollit bona ꝛcordia quaz caritas facit est graue peccatū. Propter qđ dr prouer. vi. Sex sunt que odit deus ⁊ septimū dete staſ aīa eius Et ponit hoc septimū esse qui seminat inter frēs discordias qđ est ofm̄ diaboli qui seminat zizania in medio tritici. Mat. xiij. Sic cauſare discordiā ꝑ quā tollit mala concordia. ꝺ qua dicit Ezech. Maledicta eoꝝ cōcordia. ſ. i volendo malū laudabile est. Qđ intelligēs Paulus posuit discordiā inter phariseos ⁊ saduceos qui ꝛcordabāt in iniusta ꝓsecutōe ⁊ nocumēto sui. Dr enī Act. xxiij. Sciēs Paulus q; vna ps esset saduceoꝝ alia phariseoꝝ exclamauit in cōsilio di. Viri frēs ego ꝓphariseus sum ⁊ filiꝰ pha risei de ſpe ⁊ resurrectōe ego iudicor Et cū hoc dixit facta est dissensio inter phariseos ⁊ saduceos. Hoc etiā fecit xps di. Nō veni mittere pacez ſ gladium Mat. x. Separando ꝛcordiā in malo Est aūt discordia aliqñ mortale aliqñ nullū peccatum aliqñ veniale. Ideo cū declaratiōe dicit. b. Tho. ij. ij. q. xxxvij. ar. i. q; discordia opponit concordie que causaſ ex caritate. Caritas aūt multorum corda ꝓiūgit in aliqđ vnū qđ est ꝓncipale bonū diuinū. ſcdario bonum ꝓximi. Discordia igiſ ea rōe est peccatū inq;tū ꝛtrariaſ huic cōcordie. Pōt igiſ discordia ꝛtingere triplr. primo ꝑ se ⁊ ex intentōe. qñ. ſ. quis dissentit ab altꝫs in eo qđ ab eis queriſ vel tractaſ qđ scit ipe ꝓtiere ad bo nozē dei ⁊ ꝓximi ductus odio. amore. timore vel hmōi. Et hoc est mortale ex suo genere ꝓpter ꝛtrarietatē ad caritatē. lz ꝓximi motus huiꝰ discordie ꝓpter imꝑfectōem actꝰ sint venialia. Unde apls ad Gal. v. inter opa carnis ponit dissensiones. i. discordias. ⁊ de his dicit. Qui talia agūt regnū dei ñ ꝓsequent. Secdo ꝑ accūs ⁊ sine intētione sed cum errore ꝓiculoso vel pertinacia inīe sione. vt cum agitur aliqđ qđ saz clare apparet esse ad honorem dei. vel bonum commune vl ꝓprie uate persone. ⁊ maiori ꝑte ⁊ sapientiori. que in facto requirunt videtur tali modo fiendum. et aliquis dissentit ab eis non concordat. q; sibi ñ videtur hoc bonum vel ita bonū ⁊ non ē sine peccato venīali saltem. vel etiam mortali ſm materiam in qua discordat. quia ni mis de suo sensu ꝓsumit. ꝛtra illud Prouerbi. iij. Ne innitaris ꝓudentie tue. Et illud. ij. Cor. vl. Idem sapite. pacem habete. Secus aūt si illud in quo cōuenirent omnes alij esset manifeste ꝛtra deum vel ꝓximum. quia tunc dissentire ab altꝫs ⁊ nō concordare laudabile est ſm illud Deuteron. xiij. Non sequaris turbaz in malū. Nec ille ꝓprie discordat ab eis sed ipi ab eo. Tertio contingit discordia inter duos vel plures sine peccato vtriusq; ⁊ hoc quia est de eo quod non est manifeste bonum. ⁊ quia vterq; intendit bonum bonoris dei, vel ꝓximi vtilitatem, sed vni videtur no modo agendum aliquid ꝗuod tractatur. alteri aliud contrarium modo eſ ratōnes probabiles sunt ꝑ vtraq; parte ⁊ plures etiam, ⁊ sapientes ꝑ vtraq; parte. vel inter duos magne auctoritatis ⁊ ꝓbitatis. Et sic etiam in sanctis viris aliqñ inuenit discordia. Unde ⁊ Act. xvi. Fcā est dissensio inter Paulū ⁊ Barnabā. i. discordia. ⁊ ꝑ circa factū Joānis qui ⁊ Marcus dicebaſ discipuli eoꝝ. Nam q; recesserat ab eis vt parētes visitaret Paulus i ꝑm reuersum nolebat ꝛplius hēre in societatem ductus zelo iusticie. Barnabas volebat recipe motus instinctu miscōie, et sic discesserūt sb inuicē ¶ Fuit etiā hoc ex diuina ꝓuidentia ordinatum ꝓpter vtilitatem inde

sequētem. vt sic diuisi pluribꝫ fructificarent

De seditōe nota .§.I

q̄ ipa seditō discordiā importat nō q̄cūq̄ sed inter ptes alic̄ multitudis. Unde Ysid. di. in lib. Ethimo. q̄ seditiosus est qui dissensiones aiorū facit ⁊ discordias gignit. Cōuenit aūt ꝑ in Thō. ij. ij. q. xlij. arti. i. in aliquo cū scisimate. rixa. ⁊ bello ⁊ in aliquo differt. Cōuenit in hoc q̄ importat quādā ꝯtradictōnē sicut illa differt. Differt aūt a scisimate. quia scisma opponitur vnitati spirituali. s. multitudinis eccl̄iastice. Seditio autē vnitati tpali seu seculari. s. multitudinis ciuitatis. Differt aūt a bello ⁊ rixa. quia bellū est contra extraneos hostes quasi multitudinis ad multitudinē. Rixa aūt vnius ad vnū. vel paucoꝝ ad paucos. Sꝫ seditō ꝓprie ē inter ptes vni⁹ multitudis inter se dissentiētes. puta cū vna ps ciuitatis excitat̄ in tumultū ꝯtra aliā. Sc̄do etiā bellū ⁊ rixa in hoc differt ab ea. q̄ bellū ⁊ rixa importāt impugnatōꝝ in actu. ꝫ seditio dici pōt sive sit hmōi ipugnatō in actu sive fiat etiam preparatō ad ipugnatōꝝ hmōi. Unde glo. dicit ij. Corin. xij. Seditōes sunt tumult⁹ ad pugnā. cuꝝ. s. aliqui se prepant ⁊ intētāt pugnare. Hoc autē agere est peccatū. Unde apl̄s nūerat seditōes inter alia pcā ad Gal. v. Et est spāle pcm̄. q̄ hꝫ speciale bonū cui opponit̄. s. vnitatē ⁊ pacē multitudinis. Est aūt mortale ex genere suo Unde apl̄s ꝺnumerat ipam inter mortalia. Ratō huius est ꝑ in Tho. ij. ij. q. xlij. ar. ij. quia seditio opponit̄ vnitati multitudinis. i. pp̄li ciuitatis vel regni. Dic̄ augu. xix. de ci. dei. q. pp̄lm determinat sapiētes nō oēm cetū multitudis ꝫ cetū iuris ꝯsensu ⁊ vtilitatis cōis sociatū. Unde manifestū est vnitatē cui opponit̄ seditio esse vnitatē iuris ⁊ cōis vtilitatis. Ex quo patet q̄ opponit̄ seditio iusticie et bono cōi. ⁊ ideo ex genere suo est mortale. ⁊ tāto grauius q̄nto bonū cōe quod impugnat̄ ꝓ seditiōnē est maius q̄ bonū priuatū. qđ impugnat̄ ꝓ rixā. Et pcm̄ primo quidē est in his qui ꝓcurant seditiōnē qui grauissime peccāt. sicut fec̄ Siba filij Bocri qui clamās coram oi pp̄lo isrl̄. Nō ē tibi ps in Dauid ⁊c̄. fecit seditiōꝝ faciēs tribꝰ isrl̄ recedere a regimīe Dauid. Sꝫ Joab ꝓcedēs cōtra eū fecit eū decapitare. vt bī. ij. Re. xx. Talis fuit Barrabas latro qui in seditōe fecit homicidiū Mat. xxvi. in eis qui sequunt̄ eos ꝓturbāt̄ bonum cōe. Sicut illa multitudo que secuta ē Absolonē in ꝺiuratōe ꝯtra ꝑem suā Dauid. et suos adherētes ⁊ sequaces. Sꝫ puniti sunt qñ ex peste mortui sunt septuagintamilia virorꝫ de illo pp̄lo Dauid nūerare faciēte pp̄lm. ij. Reg. xxiij. Nō. n. solū ꝓpter pcm̄ Dauid ꝫ etiā ꝓpter contumatiōem pp̄li ꝑdictā occisi sunt ꝑ in Tho. illi vero qui bonū cōe defendūt eis resistētes ñ sunt dicēdi seditiosi. sicut nec illi qui defendūt se cū invadunt̄ ab aliꝯ dicēdi sunt rixosi. Item regimen tirannicū cū ñ sit iustum. q̄ ñ ordinatur ad bonum cōe ꝫ ad bonū priuatum regētis. vt ꝺ. i. iij politi. ideo ꝓturbatō hmōi regiminis non habꝫ ratiōem seditiōnis nisi forte q̄n sic perturbatur in ordinate tiranni regimē. q̄ multitudo subiecta maius detrimētum patitur ex ꝓturbatiōe secꝫti q̄ꝫ ex tiranni regimine. Magis aūt tirannus seditiosus est qui in populo sibi subdito seditiōē ⁊ discordias nutrit vt diutius dñari possit. Unde Joiada summus sacerdos qui cum multitudie armata abstulit regnum iuda ab Athalia qđ sibi iniuste vsurpauerat. non fuit seditiosus. sed virtuosus. vñ. Re. xi. Simil̄ Aioth Barach et Gedeon auferentes dñia ab oppressoribꝰ suis vt in li. Judicum patet

De discordia et .§.II.

seditiōne que ꝓtinent ad ꝓtialitates ciuitatuꝝ et castroꝝ potest exponi illud ꝑs. Vidi iniquitatem ⁊ cōtradictōem in ciuitate. tota die circumdabat eam super muros eius iniquitas ⁊ labor in medio eius ⁊ iniusticia. Ubi tria que videntur quotidie in ciuitate anime sive eccl̄ie sive cōgregationes politice

¶ Primo malū simpl̄r execrandum. ibi. Vidi iniquitatem ⁊ contradictōem in ciuitate.

¶ Secundo peccatum inde multipl̄r ꝓpagādū ibi. Tota die circūdabant eam super muros eiꝰ iniqui.

¶ Tercio dānum horribiliter expectandum. ibi labor in medio eius ⁊ iniusticia

Primo igitur .§.III.

Notā. est malū tollēdum ⁊ execrādum ⁊ euitādum. sꝫ malū dissensiōis quā vocat ꝑs. ꝯtradictōnem dicens. Vidi iniquitatē. s. per excessum. ⁊ ꝓ id ē cōtradictōem. q. d. iniquitas excessiua in ciuitate ē ꝯtradictio ⁊ diuisio. Sed oē regnum in seipm̄ diuisum desolabit̄. ait xp̄us Luce. xi. Est autem tripl̄ex contradictio vel diuisio.

¶ Prima dissensionis internalis. ¶ Secūda discordationis fraternalis ¶ Tercia seditōnis popularis ¶ Prima contradictōnis ⁊ diuisio. vnde ꝓcedunt alie dissensiones. est in ciuitate seu regno anime. in qua sunt plures potentie et affectus quasi plures homines in ciuitate vel ꝛgno Unde dicit sapiens Catho. Conuenie nulli qui secum dissidet ipe. i. qui habet discordiam in se. non habebit concordiam cum aliquo. Dic̄ Augustinus. Ysmahel vt separaretur a populo dei non obfuit mater ancilla scilicꝫ Agar. sed fraterna discordia. distinctione quinquagesimaserta capitulo Ysmahel. quam scilicet ipe habuit cuꝫ Isaac istam fraternam discordiā vocat apostol⁹

pſecutõis dicẽs ad Gal'.nũ.is qui ſm carnẽ natus eſt.i. Ismahel pſequebaſ eũ qui ſm ſpiritũ natus eſt.i. Ysaac. Liber xo Gene.appellat ludum. Dī.n. Geñ.xxi.q cũ videret Sara Ismahelẽ ludentẽ cũ ysaac diſplicuit ſibi ſm Origenez ſup Geñ.bi duo frẽs geniti ex Abrahaz ſignat duos appetitus ab aĩo pcedentes. Appetitus.ſ. rõnalis ℔ eſt Ysaac ſm ſpũm natus.q gratia dī eſt vt quis viuat ſm rõnem. Alius eſt appetituſ ſenſualis ſm carnẽ natus hic eſt Ismahel. Inſ hos eſt ꝯtradictõ ⁊ diſſenſio.quia ſm apoſtoluz Caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpũm ⁊ ſpũs aduerſ9 carnem. Hec ſibi inuicem aduerſantur Et ſi appetitus rõnalis vincat ⁊ dñetur carni.tunc ẽ vera concordia in regno aĩme. Sed ſi appetit9 ſenſualis ſubiiciat ſibi ſpũm paſſiones ſequens'p̃ſecutio eſt diſcordia eſt inter frẽs illos. Nam re murmurat ſinderiſis ⁊ conſcia remordet Dicitur aũt tunc ludus quia ſicut Ismahel ludens ſolacioſe cum Ysaac puulo querebat illuz ſuperare ⁊ traĥere ad illicita remitẽtẽ.ſ. ad adorãduz ymagines luteas ab eo factas. Sic caro blãdit ſpũi ⁊ illecebroſis cum eo decepcionibꝫ agit vt delectatõibꝫ alliciat.voluptatibꝫ molliat.ad terrena inducat quod pẽdẽs virtus ſapie vl diſcretõis ſignata p Saram ſm Origẽ.ſepare debet ⁊ diligere ipm ab eo id eſt non aſſentire.et ſic remanebit animus in ꝯcordia ⁊ pace. De peccatoribꝫ enim dr Oſee x. Cor eoꝝ diuiſum eſt.ſ. per varias paſſiones. Et omne regnũ in ſeipm diuiſum deſolabitur.i.perueniet ad deſolatõnẽ dãnatõis eterne. Secũda ꝯtradictio eſt diſcordie vnius ad alterum. Et iſta eſt magna iniquitas.vñ Cipri. Inexpiabilis eſt culpa diſcordie nec paſſione purgaſ di.xc.c. Necꝫ. Si quis enĩ diſcordaret ab aliq̃s in aliquo q̃d ẽ manifeſte ad honorẽ dei vel bonũ cõe,vel priuate perſone aduertẽs illud eſſe bonũ ℔pter odiũ.iuidiã.inimicicias.vel pcialitatẽ diſcordãs talʼ.etiã ſi martirium ſuſtinet ñ ſaluareſ in tali diſcordia manens Et quia iſtud eſt magnũ peccatũ.iõ in dcret9 dr Diſcordãtes clericos epi.s vel rõne vel ptãte ad ꝯcordiã trahat.di.xc.c.i.⁊.c. Studẽdũ eſt epis vt diſſidẽtes.i.diſcordantes frẽs ſiue clericos ſiue laicos ad pacẽ coarteñ. Qđ ſi nollẽt ⁊ inimicia ſit apta.⁊ odium in deteſtatõnẽ vich dr.diſt. ea. Oblatões diſſidentiũ fratꝝ necꝫ in ſacrario nec in gazophilatõ recipiañ. Glo.ibi.cum ſcilz odiũ eoꝝ eſt aptũ ⁊ notoriũ. Tria aũt ſunt que generãt diſcordiã in ciuitate ⁊ eccĩa. Primũ p̃p̃ priã cõmodi,pcuratio inordinata. Secũm bonoꝝ ⁊ oneꝝ diſtributõ improportionata. Terciũ trãſgreſſionũ punitõ relaxata. Si ñ aliquis nimis intendit ſue vtilitati.alĩ inde grauañ ⁊ modicaz pñt bẽre cum eo concordiã. Vñ Sen. in puer. Principiũ diſcordie eſt aliquid ex cõi ſuũ facere, re. Turpiuſqꝫ nihil eſt qꝫ cũ eo bellũ gerere cũ q familiariter vixeris,ppter quod dr in decretis.q lex que ligat hoĩes ſubditos ad ſui obſeruãtiã. et ex hoc ligat in cõcordia ⁊ pace q̃ nullo priuato ꝯ modo ℔ cõi ciuiũ vtilitate dz eſſe cõſcripta.dī. nũ. Erit. Videmus in corpe humano q quando humores ſunt in debita,ꝑportõe corp9 ſanum eſt.℔ q̃ñ intrat diuiſio q̃ vnus nimis abũdet ceteris iñ ſequiſ diſcordia infirmitatis. Roboã.q nimis voluit,puidere burſe ſue vt poſſz facere expenſas ſupfluas in curia ſua vt pẽ eius ſalomõ ⁊ diminuere noluit exactõnẽ tributoꝝ ſeu tallia rũ ex hoc tãta eſt exorta diſcordia inter tribuz iuda ⁊ tribꝫ iſrael q̃ nũqꝫ tolli potuit.⁊ ſic amiſit magnã ptẽ dñũ ſui vt hr.iij.Reg.xij. Inducere etiã nouos mores nõ neceſſarios ad rectitudinẽ vite inducit diſcordiã. Vñ i decretis dr Diſcordiã pit pſumptõ nouitatũ. Secũm generans diſcordiã eſt q̃ñ nimis aliquis vrank in collectis et alĩs laboribꝫ.alĩ nimis alleuiañ vl cuz honores ⁊ officia aliquibꝫ copioſe ꝯferunt,alĩs aũtẽ paꝝ vel nihil generaſ diſcordia ⁊ iuidia iter eos vel cũ rectores nimis grauãt ſubditos,ppter qđ ſubditi minus diligũt eos. Dicit Greg. Dũ reuerẽtiã minores poteriorib9 exhibent.⁊ poteriores minoribꝫ dilectõem impendũt.vera concordia fit ex diuerſitate ꝯtrio.⁊ recte officioruz ad miniſtratõ gerit ſingulꝝ.di.lxxix. Ad hoc ſic i corpe humano ait apls Ro.xij. multa membra hẽmus.ſingula aũt mẽbra nõ eundẽ actum habent nec vſurpat officiũ alterius aut ꝯtenit. In vno corpe ꝯgregatõis vel ciuitatis dñt eſſe multi poſiti in diuerſis officijs.non vni totum,vel plura,alteri nihil ſed cuiꝫ quod ſibi ꝯgruit nec dz vſurpare exercitiũ alterius,nec ꝯtemnere ipſum vt vilius ℔ eius auxilio vti. Si aũt ſec9 fiat diſcordia ſequitur. Sic de dño deo dicit Job xxv. Qui facit cõcordiã in ſublimibꝫ.i.in angel' diuerſis diuerſa officia cõcedẽs nec vnus officium alterius vſurpat.⁊ ſi q̃ñ videnſ i aliquo negocio diſcordare.ſicut principes pſarum reſtitit id eſt ãgelus ꝑlatus perſis principi.ſeu ãgelo ꝑlato iudeis dũ quereret ille liberatõnem illi9 populi. Perſaꝝ aũt prĩceps retẽtoz in babilõia,ꝑter vtilitatẽ illi9 pñie ex exẽplis bonoꝝ ꝯcordiã fecit de9.dũ dei voluntate intellecta id factũ ẽ vtriſqꝫ volẽtibꝫ qđ deo placitũ erat. Hiſtoriaz habes Danie.i.expoſitõnẽ in prima pte qõnis. Quiſ quis corp9 affligit ℔ ꝯcordiã deſerit.laudat quidem deũ in timpano,℔ ñ laudat in choro Hier. Nã in choro ſumme vitaſ diſcordia vocuz q̃ tollit melodiã cãtus. Tertiũ eſt p̃ qđ ſequitur diſcordia ñ punire delicta. Nam ex hoc daſ audacia mal'ad ledẽdũ alios exquo diſcordie ⁊ ĩimicicie ſequñt.⁊ ſi pũiañ aliq̃ ipotẽtes ⁊ ñ alĩ maiores iñ oriũt ecĩdignatões ⁊ diſcordie maiores.tribꝫ

Capitulū Octauū.

Beniamin. qz noluit punire scelus cōmissuz ab hoibus ciuitatis Gabaa qui erant in tribu sua. inde orta est discordia int eos ⁊ alias tribꝰ ⁊ propter hoc mouētes bellū ptra eos pene totaz gladio peremerūt. Multū g̃ debet caueri discordia maxime qz vt ait Hiero. post Salust. Cōcordia parue res crescūt discordia maxime dilabuntur qz sicut virtus vnita est magis infinita. i. fortior ita q̃nto magis est diuisa tanto debilitat nr. ⁊ demum deficit, qz omne regnū in seipm diuisum desolabitur. Tertia ptradictio est seditiōis vnius partis ciuitatis tumultuātis ptra aliā ptem. sicut sunt ptialitates gibellinoz contra guelfos ⁊ ecōtra siue alie diuersis noīb⁹ appellate quibꝰ plene sunt ciuitates ytalie. Has vocat aplus sectas inter opa carnis que qui talia agūt regnuz dei nō psequūtur ad Gal'. vi. Et magnitudo peccati oñditur ex hoc qz dz di. lxvi. Seditionarios statuim⁹ nunq̃ ordinādos. Nō aūt phibet q̃s pter peccatū ordinari pcise nisi enorme. ⁊ p huiusmodi olim imponebat solēnis pnia q̃. s. cōmouebat totā ciuitatē vel villā. Expientia aūt magistra rez docuit. vt ptz in multis ciuitatibꝰ vbi sunt tales ptradictōes q̃ dū vna ps seditiose agit ptra aliā ⁊ impugnat ⁊ expellit si pōt. in pcessu tpis in ualescēs pscripta seditionē mouet cōtra illā expellens ⁊ ledēs. ⁊ sic demū verificat verbū xpi, qz diuisuz oñe regnū in seipm desolabit. Tria aūt magna mala repiunt in hmōi seditiōibus ⁊ partialitatibꝰ. Primū magna fatuitas. Scōm magna crudelitas. Tertiū magna in eo diuturnitas. Quātū ad primū non vidz sub celo esse stultioz genꝰ q̃z ptiales. Et rō est qz hoc scelus est in appetitu stulti ⁊ vānosi mali. Delectatur q̃s in opibꝰ carnis ⁊ gule vānabiliter q̃dem errat. oblectat ali⁹ in turpi lucro ⁊ insatiabili cupidine rez. errat absq; dubio. ali⁹ intumescit pompis ⁊ gl'oso fastu letat. ⁊ h̄ etiā grauiter peccat. ⁊ sic de alijs. Sz oēs hi errant in appetitu boni transitorij delectatiōe illecti. s ptiales ex appetitu ⁊ desiderio mali dū ptialitatē ⁊ diuisionem affectant ponētes in piculo substantiā tpalē, corpus. filios. ꝓsanguineos. amicos ⁊ eorum bona. Quid. n. boni ex ptialitate lucrent' nō videt' nisi hec picula experiri, ⁊ cum hoc eternis supplicijs cruciari. Cui ñ partiali ꝓgruit illud Eccle. xxij. super plūbum q̃d grauabit' ⁊ qđ illi aliud nomen q̃z fatuꝰ. Arenā ⁊ salē ⁊ massam ferri facili⁹ ē ferre q̃z hoiem imprudentē ⁊ fatuū ⁊ impiū. hmōi essi ptialis silis est frenetico q̃ gaudens exponit se magnis piculis nil reputās ea, ⁊ hoc qz ratiōe caret. Scōm malū est nimia crudelitas. Treno. iiij. Filia pp'li mei crudelis q̃si struthio. Filia pp'li dei est q̃libet alia fidelis. s crudel', vt struthio: qz sicut struthio deserit ova sua nō curans de eis. ita partial' nō videt' curare de filijs ⁊ familia ⁊ aliꝭ suis pter partialitatē. Nō inuenit' tāta crudelitas in aliq̃ genere hoīm q̃nta in ptialibꝰ ⁊ seditiosis. Ratio hꝰ est qz habitū odij semper hūt ptra hoies ptrarie ptis tam notos q̃z ignotos. p̃sentes. p̃teritos ⁊ futuros. aduersus infantes ⁊ senes. aliq̃ aduersus ꝓsanguineos ⁊ affines. et ptra eos qui aliq̃ sibi fuerūt in mlt̃is hoz q̃z q̃bus odiū gerūt in mēte homicide dici possunt Qui. n odit frēm suū homicida est. i. Ioan. iij. Sed vltra odiū cordiale q̃s exprimere valeat seueras ⁊ immanes crudelitates q̃s ptra aliā ptē exercent. nō parcūt etati nō sexui, nō ꝓsanguinitati. nō amicicie. nō fidei. nō religioni. nō sanctitati ꝙ vsq; ad deuocationē hūane carnis pueniunt. Sz hic iusto iudicio dei euenit frequenter qz accidit crudelissimo Adonibesech regi Hebus seu Hierusalē cui capto fuerunt abscisi pedes et manus. ⁊ posit⁹ fuit sub mēsa comedentiuz sic canis qui memorans sue exercite crudelitatis ait Reddidit mihi deꝰ qđ feci. Septuaginta. n. reges abscisis manuū ⁊ pedū summitatibꝰ comedebant sub mēsa mea. sicut feci sic mihi factū est Iudic̃. i. c. Et qđ accidit crudeli Tyro regi persarū qui ex crudelitate delectabat' effundere sanguinem hūanum. Sed hūc captū regina Damaris cui⁹ filium occiderat decapitari fecit. ⁊ caput eius in ollam seu vtrem sanguine plenum demergit dicens. Sanguinē sitisti. sanguinē bibe. Tertiū malū est magna in eo diuturnitas Nam semp morant' in hmōi diuisionibꝰ ⁊ partialitatibus nec faciūt sibi ꝓsciam Cui cum non cognoscūt morbū medicinam pñe nō querunt. Venia aūt non dat' nisi correcto. de reg. iur. li. vi ca. Peccati. Nec tales pñt absolui nisi abrenuncient partialitati. ita. s. q̃ omne odiū dimittant s. ex corde ⁊ appetitū nocumenti ptra iusticiā alteri parti. Falsa. n. pnia dicit' cuz sic discedit' ab vno peccato vt nō discedat' ab altero vt habet' de pe. dis. v. Falsas. cū retinet odium ⁊ inimicicias absolui nō debet. Et si absoluat' nil ei valet. Qđ aūt dimittat partialitatē in qua inueteratus est ⁊ firmiter habituatus. multū difficile est nisi dei gratia operetur. Execranda igitur est nimis contradictio seditionis ⁊ partialitatis.

Secūdū princi .ꝟ.iiii

pale qđ notat' in verbis psalmiste est. qz multiplex peccatū ex hmōi ptradictionibꝰ ꝓcipue partialitatum, procedit. Tota die inquit circundabit eam. s. ciuitatē. vbi sunt discordie ⁊ partialitates sup muros ei⁹ precipue qui sunt principales. s. ad custodiendam ciuitatē sicut muri defendendam. Iniquitas que varia ⁊ multa est ꝙ maxime iniusticie. pfidie, ⁊ maliuolentie. Siq̃dem passiones q̃bus sunt pleni discordes ⁊ partiales vt timor ⁊ amor ad cōpartialē odiū ad aliā ptem

ita pertuertunt iudiciū interius vt reputent bō/
num malū aduerse ptis·hoīem ⁊ malū bonū su
um ꝓsectatorē.illū puniāt etiā innocentē iustuz
ꝓsociū absoluant malefacientē. Dis male iudi/
cantibus dr Amos. vi. Conuertistis ī amaritu/
dinem iudiciū ⁊ fructū iusticie ī absinthiū. Di
citur aūt.xxi.q.iij. Quicūqz ꝓsanguinitate.aut a
micicia.hostili odio.aut inimicicijs in iudicādo
ducit·puertit iudiciū xp̄i qui ē iusticia ⁊ fructū
eius in amaritudinē vertit. Remota aūt iusticia
ait Aug·de ciui.dei.q̄d sūt regna nisi magna la/
trocinia. Est aūt hic morbo valde infectiu⁹. vn⁹
inficit aliū. Uñ de hmōi pōt intelligi illud Apo
cal.ix. De ore eorū.s.partialiū ꝓcedit ignis.s.fu/
roris.fum⁹.s.superbie.⁊ sulphur.s.detractiōis fetē
tis ⁊ ab his tribo plagis occisa est tertia ps hoīm
Qui.n.cōicauerit superbo induet superbiā. dr Ec/
cle.xiij.⁊. Eccles. Nō ābules cū hoīe iracūdo ne
efficiaris silis sibi. Semp tales obloquūtur cō/
tra ptem aduersam ⁊ sicut aer pestilens quanto
magis attrahit tanto magis inficit·ita corrūpūt
mores bonos colloquia mala.i. Cor.xv. Et sic cir
cūdat ex oī pte talem ciuitatē tota die iniquitas
Secūda iniqtas est pfidia. Sunt.n.de nūero illi
de q̄bus ait ap̄lus. Confitent se nosse deuz factis
aūt negant quinimo xp̄m ꝓdūt. Dicit.n. Beda
Qui societatē fraternitatis aliq̄ peste discordie
cōmaculant·xp̄m ꝓdunt vt iudas.xi.q.iij. Habēt
Nulli aūt magis cōmaculant cōitatē discordijs
q̄z seditiosi ⁊ ptiales. In baptismo q̄dem abre/
nunciat diabolo ⁊ pompis ei⁹ ⁊ assc̄ribit milicie
xp̄i p̄ crismationē sed vt ꝓditor p partialitates
ponit se ad militiā diaboli. Et ita sunt ptinaces
in sua partialitate q̄ p̄ti⁹ fidē negarēt q̄z ptem
⁊ sectam quā sequunt. Qui nō est mecū ait xp̄s
ptra me est.s.in fraterna charitate.⁊ qui nō colli
git mecū trahendo boīes ad ꝯcordiā vnitatem ⁊
pacem vt ego dispgit. Sed tandē ipe dispergit
q̄ diuisit superbos.vt sunt partiales mente cor
dis sui. Luc.i. Cauenda igit̄ rē. Tertia inīq̄tas
tota die circūdans ciuitatē partialē est maliuo/
lentia.q̄ p̄tinua est in mentibo taliū. hec est vt dr
Job.xxi. ignis deuorās vsq̄ ad ꝓfūmationez ⁊
oīa eradicans germina. Tri.sol.de cōpunctione
cordis. Si inimicicia semel occupauerit homi
nes oīa q̄ fiūt.q̄ dicunt.q̄ audiunt ita accipiun/
tur vt ad maiores ⁊ longiores ꝓficiant inimici/
cias. Quis posset enūerare criminalia mala q̄ ex
maliuolētia partialiū ⁊ seditiosoꝝ oriunt. Hinc
homicidia.hinc adulteria.illic meretricia.rapt⁹
fornicatiōes.monialiū violatores. rapine·furta
incēdia.sacrilegia sacroꝝ locoꝝ. Aliq̄ fame morīū
tur.aliq̄ igni cōburunt.aliq̄ decapitant.aliq̄ mē/
bris detruncant manibo lingua ⁊ aliis mēbris.
etiā q̄ verecūdū est dicere pudēdis rē. In dīcis
ꝓuentia in religiosis deficit vita regularis.

Tertium quod .ff.v.

debet expectari ex seditionibo ⁊ partialitatibo est
dānum horribile ⁊ multiplex.⁊ hoc est. Labor ī
medio ei⁹.s.ciuitatis seditiose ⁊ partialitatibus
dedite ⁊ ini⁹ticia iam dicta. Est aūt labor tribu
lationis in mūdo. Est labor ꝓfusiōis in extremo
Est labor cruciationis in inferno. De primo in
quit p̄s. Contritio ⁊ infelicitas in vijs eorū. Et
q̄z viā pacis nō ꝯgnouerūt ⁊ ꝯcordie ꝓtritio.i.ad
nihilū deductus statꝰ eoꝝ ⁊ infelicitas miseria/
rū. Partibo.n.ad inimicē inimicantibo exigenti/
bus de meritis hoīm.demonibo instigātibo deo
p̄mittente vna p̄s p̄ualet ptra aliā. illaz expellit
expulsa vagando discurrit cū magno sui labore
⁊ incōmodo.bona ei⁹ auferunt a ptrarijs vt nul/
lum fructū inde p̄cipiat.ꝺ labore pauperatis cru
cietur.edificia destruunt.siluescunt arua.vinee
precidunt.artes ⁊ industrie diminuunt. adolesc̄ē
tuli egestate cōpulsi ad stipendiū vadūt.cū labo/
re ⁊ sudore.iuuenes pulsi nō sumūt vxores que
eos gubernent·puelle innupte cū anxietate expe
ctant.religiosi nō inueniūt elemosynas. Sz nō/
dum malox finis. Cū.n.nō fuerint purgata sed
aliq̄ntulū punita peccata expulsox ⁊ peccata ex/
pellentiū interim fuerit impleta. Clox tonitrui
tui inq̄t p̄s.in rota. Fit.n.vox tonitrui iudiciox
dei terribiliū rota versatili. Reuersiq̄z expulsi ex
pellentes ꝓscribūt.eorūq̄z bona diripūt et cede
crudeliox crassant ⁊ tribulationibo multiplici/
ter exponūt. Sicq̄z implet illud Isa.xxvij. Vā
da remanda.expecta reexpecta .modicum ibi.et
modicum ibi.vt vadant ⁊ cadant retrorsum .et
ꝓterant ⁊ illaq̄ent ⁊ capiant. Mandat.n. vna
pars aliā expellendo ꝓscribendo. Alliaq̄z pars re/
uersa remandat qui eā ꝓscripserat. Expectat ps
ꝓscripta reuersionē suā.⁊ sil⁹ alia emissa postea
reexpectat suū ingressuz. Modicū ibi.i.in vna pri
um bonox tp̄aliū ⁊ spūaliū remanz. Et modicū
ibi.i.in alia ptē ptraria cū postea ipa ꝓscribitur
Sicq̄z vadūt ad mortē.cadūt retrorsum vt non
videāt casuz suū. Conterunt in puluerē miseria
rū.q̄ ptritio ⁊ infelicitas in vijs eoꝝ.i. opibo ta
liū partialiū. Sicq̄z vt dr Iere.xlvi. Fortis·im/
pegit in fortē.⁊ ambo piter corruerūt. Facta di/
uisione inter tribū iuda et Beniamin ex vna p̄/
te.⁊ decē tribo israel ex altera q̄ prius fuerāt sub
vno dominio multa mala fecit vna ps ptra aliaz
demū vtraq̄z pars ptrita est.⁊ infelicitatē capti/
uitatis et dure fuitutis incurrit. In ciuitate q̄z ro
mana ꝓquisitor fidei orbis post̄q̄z discordie parti
alitatū et seditionū vrbē ingresse sūt agēte Ma
rio ptra Syllam.⁊ ecōtra Catilina ptra Pom/
peium et Ciceronē. Cesare ptra Pompeiū inu/
mere cedes ciuiū secute sūt. sanguis effusus hu
manus supra modū. Et si tpe Octauiani impe

Capitulū Nonum.

rium pacificum fuerit summe deo opante ob natiuitatem xp̄i. demū paulatim ad nihilū deducti est, vt verificet dictum xp̄i Luc. xi. Omne regnū in seip̄m diuisum &c. Et sic labor ī medio eius. Scōm est labor in extremo p̄fusionis. Illi enim tales ī extremis p̄nt deserere partialitates & odia. Qui si moriant in tali statu sine signis p̄nitentie nō debent eis dari sacramēta. quod ē ad magnā confusionē Sed nō miror. q̄ ecclesiastica sepultura deberet carere. Nam regulare est q̄ qui' morit in aliq̄ peccato mortali notorio deberet priuari sepultura eccl'ie nisi fuerit eccl'ie reconciliatus seu ostēderit signa penitētie. vt. xiij. q. ij. ca. quibo. & extra de sepul. c. Parrochiano. Illi in eo implebit illud Iere. xxij. Sepultura asini sepelietur qui proiect' in flumie vel fouea extra ciuitatem. Q̄ si sua p̄sumptiōe vel suoꝝ fuerit in ecclesia sepultus. hoc sibi erit ad cumulū dānationis & hoc p̄curantiū. xiij. q. ij. Cum grauia Sed neq̄ etiā p talibo p̄nt dici misse vel officia q̄ vt dicit Leo papa. Cui non cōicamus viuo. nec mortuo cōicare debem⁹. s. p eo orando. xiiij. q. ij. Sane. Ecce ī̄ntus labor p̄fusionis in remanentibus. Tertiū est labor cruciatus infernalis Nam vt dicit Aug⁹. Si quis senserit aliquod mortaliū in se dānari nisi p̄nām egerit eterna illum flamma trucidabit in li. de igne purgatorij Et sic regnū hoim p̄tialiū desolat & pgit ad desolatiōem eternā. Illi sūme cauēdū ē ab b⁹. regno.

Capitulum nonū de Contentione.

Septima & Vltima

filia inanis glorie est contentio cuꝝ qua habet magnā vicinitatē litigiū Et ideo hic de vtroq̄. Contentio tamen opponit̄ concordie seu charitati. Litigium vero amicicie. Pro cui⁹ declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. xxvi. arti. i. q̄ litigiū p̄prie p̄sistit in verbis cū. s. vnus verbis alterius cōtradicit. In qua ꝺdictiōe duo p̄nt attendi. Q̄nq̄ enim contingit p̄tradictio p̄pter p̄sonam dicētis cui cōtradicens consentire recusat p̄pter defectū amoris a nōs vnientis. Et hoc videtur p̄tinere ad discordiā contrariā charitati Q̄nq̄ vero p̄tradictio ex̄t ratione p̄sone quam quis cōtristare nō veretur. & hec p̄tradictio est litigiuꝝ oppositū amicicie seu affabilitati. ad quā p̄tinet delectabiliter alīs cōuiuere. Illi p̄b⁹ dicit in iiij. ethicoꝝ q̄ q⁹ ad oīa cōtradicūt cā eius. q̄ est cōtristari, neq̄ quoscūq̄ curātes. discoli et litigiosi vocant. Prohibent autē litigiosi ad ordines p̄moueri & prelaturas duꝝ dicat ap̄lus. i. Thimo. iij. Non litigiosum. s. oportet esse ep̄m q̄d extendit' etiā ad alios clericos. Et rō huius p̄hibitionis est vt dicit Gratianus di. xlvi. §. i. & ij. q⁹ litigiosi sunt superbi vel adulationib⁹ sibi a nōs principum p̄ciliant, vel fr̄ibus suis detrahendo infamie notā ingerunt vel inter frēs seminādo discordiam seditiones facere nūq̄ cessant. Ostēdit autē Iacobus ap̄ls. iij. c. tale vitiuꝝ p̄cedere ex cōcupiscentia, put videlicet p̄cupiscentia importat inclinationē habitualem ad peccata quecunq̄. Vnde ait. Vnde bella & lites in vobis nisi ex cōcupiscentijs q̄ militant in mēbris vestris

Contentio autē diffinit' ab Ambro. q̄ est impugnatio veritatis cū confidentia clamoris & hoc put est peccatuꝝ. Nam contentio etiā ponit̄ a Tulio in. ij. rhetorice color rhetoricus. dicit enim q̄ contentio est oratio ad confirmandū et confutandum accōmodata. Inq̄ntum autē vitiū apostolus admonet vitare ad Ro. xij. dicens. Non in contentione & emulatiōe scilicet ambulemus conuersando. Et Cato. Contra verbosos noli cōtendere verbis. Et Grego. in moralib⁹. Ego puto salua fide melius. s. esse alieno intellectui cedere q̄ contentionib⁹ deseruire. Ponit' autem a Grego contentio filia inanis glorie ex eo vt dicit. b. Tho. se. se. q. xxxviij. arti. ij. q̄ contentio est quedā discordia in verbis. discordantiū autem vterq̄ in sensu suo stat. et vnus alteri nō acquiescit. Proprium autem est superbie & inanis glorie p̄priam excellentiā querere. Sicut autem discordantes sūt aliqui ex eo q⁹ stant in p̄p̄ijs. ita cōtendentes sunt aliqui ex hoc q⁹ vnusquisq̄ verbo q⁹ sibi videtur defendit vt sic non videat' minus bene q̄ alius cognoscere illud de quo p̄tenditur. Quādo sit mortale dicet infra. De vtroq̄ igit' simul & large sumendo p̄t exponi illud p̄s. cvi. Effusa est p̄tentio sup̄ principes. & errare fecit eos in inuio & nō in via. s. p̄pter p̄tentionem. Et dicit' deus errare facere p̄missiue nō q⁹ causet errorem sed q⁹ permittit. sicut etiā exponit̄ illud Amos. iij. Si erit malum in ciuitate. s. vniuersi q⁹ dñs non fecerit. s. p̄missiue. Illi Aug⁹. in enchiridion. Nihil fit' nisi omnipotens fieri velit vel ipe faciendo. s. q̄ntū ad bona. vel sinendo fieri. s. q̄ntū ad mala. Facit igit' contentiosos errare. i. p̄mittit. & hoc q⁹ incedūt nō in via que x̄p̄s ē dicēs. Ego sum via veritas & vita. Io. xiiij. Qui nō fuit p̄tentiosus sed būilis & minus ꝺs in inuio. i. in imitatione diaboli qui superbus est & rex sup̄ oēs filios superbie. vt dicit' Iob penul. Ipse est inuiū. i. extra viā q⁹ extra gratiā et misericordiam x̄p̄i. Vel in inuio ambulāt seu opant' nō in via. q⁹ extra charitatez sunt. Q̄que via dicit' ab ap̄lo. i. Cor. xij. inquiens. Adhuc excellentiorē viam vobis demonstro. Et Aug⁹. Ipsa est via q̄ ducit ad celū. Vel via est obseruatio mandatoꝝ iuxta illud p̄s. cxviij. Viam mandatoꝝ tuoꝝ cucurri. Cū igit' contendētes nō ambulent in via charitatis intendētes querere veritatē in sua cōtentione. sed vadunt in inuio emulatiōis et superbie, errare eos deus facit. i. p̄mittit. et ipos &

alios audientes. Unde apls loquens de ꝓtentione ait. ij. Thimo. ij. Noli cōtendere verbis. Ad nihilū. n. vtile est. s. hoc nisi ad subuersionē audientiū. Effusa est ꝛc. Ubi notandū ꝙ triplex est ꝓtentio. ¶ Prima est ꝓtentio emulatiōis effusa ab inferioribꝫ sup. i. erga principes supiorꝫ ¶ Secūda est ꝓtentio disputatiōis effusa ab opinionibꝫ sup. i. inter principes mgrorꝫ ¶ Tertia est ꝓtentio litigatiōis effusa a disceptatiōibꝫ super. i. iuxta principes magnatorꝫ vel rectorū.

Prima cōtentio ē .§.I

que ꝓcedit ex iniudicia quā hñt ad inuicē aliqui erga suos principes. i. doctores. Nam cū vident doctorem aliorꝫ magis laudari et in opione ꝯ suū iuuidēt et ꝓtēdūt ꝑ laudātes alios, talis ꝓtentio fuit in corinthis ad fidē a paulo ꝓuisis. vñ eos redarguēs ait. i Cor. i. Contentiones sunt inter vos. hoc autem dico quōvnusq; ꝙ dicit. Ego sum cephe. i. petri. ego Pauli. ego Apollo. diuisus ē xps. Et infra. iij. Cū sint inter vos zelus et ꝓtentio. i. inuidia ex q̄ ꝓcedit cōtentio. Nōne carnales estis. i. sensuales et bestiales. Existimabant tales ꝙ qui a meliori et maiori sancto fuisset baptisatus ille maiorē grām ꝓsecutus fuisset q̄si ipi homīes darent grām vt xps. Et sic q̄ habebāt affectionē ad vnū apl̄z magis cōmēdabāt et ꝓtēdebāt ꝑ baptizatos l cōuersos ab alijs tanq̄ā nō lita scis hoibus et nō tantam grām cōferentibꝫ. inuidebantq; in uicem. Sed magn? error iste erat. qz homīes nō sunt collatores sacramentalis gre, s xps. et sic errabant in inuio et nō in via incedētes veritatis. Et iō Paulus reduxit. Sic et discipuli Jo. baptiste estimātes iohannē magistrū suū maiorē xpo. cū viderent ꝙ plures cōcurrere incipiebant ad sequelā et doctrinā xpi q̄si inuidentes sibi hoc significauerūt et forte aliq̄ de hoc cōtendebant ꝙ maior esset magister eoꝝ. et iō potiꝰ deberent sequi. Sed Johānes eos eduxit de tali inuio cuz misit duos discipulos suos dicens. Tu es qui venturus es ꝛc. vt s. videtes miracula eiꝰ agnoscerent et crederent vez messiam et sibi magis adhererent. vt dicit Crisos. Sic et ꝓtendūt quidam quotidie de predicatoribꝫ de doctoribꝫ ō sanctis fundatoribꝫ religionū quis fuerit maior Dominicus vel Franciscus vel Augustinus vel Thomas. et huiꝰ fatue sunt iste cōtentiones et nil nisi errorem et discordiam generant. Legit de duobus doctoribꝫ quoꝝ vnus hēbat in magnaz detestionem Johānem baptistā. et alij Johannez euangelistam. Cū quilibet multū suū cōmendaret et alteꝝ alteri ꝛ ferret cōdixerūt sibi in publico facere disputationē solēnem sup hoc ad probandū quis maior esset. Sz nocte ꝓcedenti diē assignatam disputatiōis Johānes baptista suo deuoto doctori apparuit. et Johānes euangelista suo reuelantes ꝙ disputationē talem dimitterent qz ipi bene ꝯcordabant in celis in simul ita ipi inuicem hñt ꝯcordiā et charitatem in terris et sic dēmū in supnis viderent hanc veritatem. Insup cū cōuersi ad fidem ex iudaismo q uidaz alij ex gentilitate romani essent inter se altricabant et ꝓtendebāt. alter alteri se ꝓferens et alium despiciens. Hāvt dicit magister in glo. circa finē prologi in cōtinuo. Judei. n. cōuersi ꝓpter sctos patres a q̄bus originē duxerant et legez specialiter eis a deo datā gētiles quersos despiciebāt. dicentes se ꝓpter obseruantiā legis meruisse grām xpi. dicētes. Nos de genere Hebraei nati sumus cui ꝓmissio ꝓmū facta est. ꝓls peculiaris dei sumus. Nos de egypto forti manu et mirabilibꝫ signis deus eduxit. Nos de sicco vestigio mare rubrum transire fecit. Manna pauit. Aq̄a de petra fluxit et soli legē eius accipim?. Ad nos specialiter venit dei filius. Cū ait in euāgelio. Nō sum missus nisi ad oues q̄ pierūt domus israel. Ecōtra gentiles quersi dicebāt. Quāto plura beneficia vobis ꝯcessa narratis. tanto deteriores vos esse ostenditis. Nā eisdem pedibꝫ q̄bus mare rubrum transistis. postea aū idola saltastis. et que manibꝫ vestris fecistis et ꝓprio ore quo pauloante de submersione Pharaonis et exercitu eiꝰ laudes deo reddideratis. idola adorastis et laudastis in deserto. Post manna celitꝰ datū in deserto fastidientis in egyptū redire voluistis. Sepe deuz ad iram irritastis. et ad vltimū xpm in lege et ꝓphetis vobis ꝓmissum occidistis. Nos itaq; vobis digniores sum? qui vt de xpo audiuimus in eum credidim?. Cū ꝓphetam de nobis dñs ait Populus quē nō cognoui seruiunt mihi in auditu auris obediuit mihi. Cū constat nos non ex industria s ex ignorātia deliquisse. Si apl̄os et ꝓphetas habuissemus idola nō coluissemus. qd de generis nobilitate vos iactatis. si q̄ talū gloria est tūc Ismael et Esau pñt piter gloriari cū de eisdē ꝓmibꝫ nati sint. His igit altricantibus apl̄s se mediū interposuit oēs cōtentiones eorum hincinde, dirimens advnā ꝯcordiā cēs adduxit oīdens nullos coꝝ meritis suis esse saluatos q; omnes et iudei et gentiles sub peccato tenebant sed ꝑ dei grām liberati sūt. vt ait ad Ro. iij. Nō est distinctio iudei et greci. oīs. n. peccauerūt. et egent grā dei. iustificati gratis gratia ipius. Et contentiones vitādas esse oīdit dicens Ro. xij. Non in ꝓtentiōe et emulatiōe. Sic etiā de reductione regis Dauid in regnuz suū cōtendentes tribus israel cū tribu iuda se diuiserūt. quia dura verba adinuicem habuerūt. ij. Reg. xij. Sermo. n. durus suscitat iras. Prouer. xv.

Secunda conten .§.II

tio est disputatiōis, sed rationabiliter facta. Apls

Capitulū Nonum.

i. Corin. xi. Si quis videtur inter vos ꝯtentiosus esse nos talem ꝯsuetudinē nō habemus. sed neq; ecclesia dei. Rñdete obsecro absq; ꝯtentione. Job. vi. Honor est homini qui separat se a contentionibus. puer. xx. Ubi n. zelus & ꝯtentio ibi inconstantia & omne opus prauū. Jaco iii. Triplex aūt est vitiosa ꝯtentio. & talis euitanda. Primo qz ꝯtra scientie veritatē. Scōo qz cōtra modestie ꝯgruitatē. Tertio qz ꝓpter materie inutilitatē. Contentio primo mō qñ. s. est impugnatio veritatis aduertēter & mō mordaco vt cū clamore & hmōi est peccatū mortale ꝑm Tho. se. se. q. xxxviij. Uñ & apls ponit cōtentiones inter opa carnis. de q̄bus dicit q; qui talia agūt regnū dei nō ꝯsequent. qd̄ videt intelligendū de rebus importantie vt que ptinent ad fidem vel bonos mores. vel determinata p ecclesiā vel ptinentia ad doctrinas vtiles. vel alia notabilia. Nam ꝯtentio q̄ fit inter pueros etiā ꝯtra veritatem nō videt mortale. Multū debet euitari. Et rōquare dr euitari ꝯtentio est. qz vt dicit glo. super illud. Noli ꝯtendere verbis. Contentio minus stabilitatis hz. sepe generat odij scrupulū. Solent. n. in ꝯtentione talia opponi eliminato etiā mali uolentie argumēto vt moueāt animos insipientiū fratrū. Nec pōt esse ꝯtentio quin extorqueat aliquid ꝯtra conscīam vt intus in animo perdat. & forsis victor accedat. Nemo. n. parit se vinci licet sciat vera esse que audit. Collario q̄ est debet inter dei seruos nō altricatio. hec ibi. Scōo mō contētio est peccatū qñ etiā fieret ꝓ veritate. q̄ modo inordinato vt cū clamore & h?. & tūc videt veniale pctū ꝑm Tho. se. se. q. xxxviij arti. i. nisi forte tanta inordinatio fiat in contendendo q; notabile scandalū sequat alioz. qz posset esse mortale. Uñ apls postq̄ dixisset. ij. Thimo. ij. Noli ꝯtendere verbis. subdit cām. Ad nil enim vtile est nisi ad subuersionē audientium. Subuersio aūt importat notabile scandalū. Sz si fiat ꝯtentio ad impugnandū falsitatez debito modo tunc laudabile est. Et sic catholici contendunt ꝯtra hereticos ad defendendū veritatē. vñ glo. sup illud. i. Re. xij. Accidit vt quadā die ꝛc dicit. Catholici ꝯtra hereticos cōtentiones non cōmouent nisi prius ad certamē conuocent. In q̄ tñ diligēter cauendū est vt nō ponant se ad contendendū cū iudeis vel hereticis. nisi bene periti ne fidei doctrina ꝯfusioni pateat si nescirent sufficienter rñdere obiectis. Insup. etiā nec coram idiotis & simplicibus ꝑm Tho. se. se. q. x. art. xij quoz fides tanto firmior in eis est q̄nto minus ꝯtrarietatis aliq̄d audierūt. Audiētes. n. ꝯtraria his q̄ tenent incipiūt vacillare. Tertio cōtentio est vitiosa ꝓpter materie inutilitatē vt cuz fiunt cōtentiones de rebo nullius vtilitatis vtrū sic vel aliter sint. Uñ apls. i. Thimo. vi. Si q̄s aliter docet & nō acq̄escit sanis ꝛmonibo ihu xpi & que ꝛm pietatē est doctrine superbus est nihil sciens & languens circa q̄stiones & pugnas verboz. ex q̄bus oriunt inuidie. ꝯtentiones. blasphemie. suspitiones. male cōflictatiōes hoīm mēte corruptoz. vbi dicit glo. sup illud. Languens circa questiones & pugnas verboz. i. ineptus ad soluendū eas languens ait. Nō. n. recusando fidez pemit? morit & ad veritatis sciam qualescit. & q̄si recentinis accessionibus languet circa q̄ones.. Questio. n. tūc erat an aliq̄s esset seruus cū oēs ex eisdē patribo sint nati. & oēs xp̄us redemerit. Pugne verboz videbant. qz dñs dixit. Si liberauerit vos filius vere liberi eritis. Hec verba videbant repugnare verbis apli dicentis co. c. Qui sub iugo seruitutis sūt dños suos oī honore dignos arbitrent. Sed superficialis ē ista repugnātia. xp̄s. n. loq̄bat de seruitute animi p peccatū. Apls de seruitute ꝛpali quo ad corp?. Sic etiā fiunt nūc multe ꝯtentiones & disputationes inutiles vt de cōceptu virginis in pctō originali. vel nō. in publicis p̄dicatiōibo. vñ sequūtur magna scandala apud auditores. De Maria magdalena si fuerit meretrix vel virgo cope vel corrupta. De Jobāne euāgelista si ē in paradiso terrestri cū corpe vel in glā vel in mūdo corp? eius & h?. Contēdere etiā de dignitatibo vel locis honorabilioribo vanū est. Et sic intrauit cōtentio inter aplos q̄s eoz videret esse maior. quos xp̄s cōpescuit dicens. Principes gentiū dominantur ꝛc. Luc. xxij. Nec hoc fuit absq; pctō. Nō aūt Job cū dño cōtentionē fecerit dicens. Nūquid q̄ cōtendit cū deo tam facile conq̄escit? Ibi ꝯtētio punitur ꝓ disputione. Dixerat. n. c. xiij. Ad oipotē tem loquar. & disputare cū deo cupio. In q̄ disputatiōis contētione nō intēdebat veritatez impugnare nec inordinatiōe animi vel vocis vtised aliquā inquisitionē erquirere. Uñ in nullo peccauit ꝑm Tho. vbi supꝛ. Uitande igit sunt cōtentiones inutiles q̄uis instigant ope diaboli cui sūme displicet cōcordia hoīm. Uñ legit in vitas patrū q; cū duo germani in hēremo hītarent deo militātes. & diu in maxia cōcordia vixissent nunq̄ contētionis verbū hūtes. vnus eoz instigatus a diabolo quadā die dixit. Tantū est q; ñ fecimus aliquā contentionē faciamus vel vnam. Cui alter dixit nescire se facere. Quē ille docuit dicens. Ponamus laterē vel aliquā rē in medium. & ego dicā q; est mea. & tu ecōtra q̄ē tua. & ego iterū dicam q; est mea. & tu ecōtra rñdeas. & sic faciemus ꝯtentionē. Cū g̃ cepisset ille dicere rem illam suā. & alius ecōtra dixisset suaz durius primus loquens ait. imo mea est. quez ille estimans iratū subito acquieuit dicens. Si tua est i ꝑam accipe. & sic finita est questio. Cui ille primus dixit. sic nō oportet facere sed semper per

sisse in dicendo tuã. Cum igiꝭ iterum cepissent post binam replicationẽ modo priori cuz acriter primus loqueretur. alius subito assentiebat dicens. Accipe si tua est. Et cuz pluries intrassent negocium nunqz potuit ille vinci vt veram contentionem faceret. sicqz diabolus confusus est.

Tertia est cõten .§.iii.

tio litigiꝭ. Hanc videt christus phibere dum ait Math.v. Qui vult tecũ in iudicio ꝓtendere. et tunicam tuã tollere. dimitte ei et palliũ. Unde et apls reprehendit corinthos qui in iudicio ad invicem ꝓtendebant. dicens. i. Cor.vi. Frater cuz fratre iudicio ꝓtendit. Sed frustra esset institutus ordo iudiciarius cũ suis solennitatibꝫ in iure canonico et ciuili si nõ esset licitũ et iustuz contendere in iudicio ob sua repetenda. et ꝓpulsationem iniuriarũ. et obuiandũ iniustictis et calumnijs. Ad ergo ait apls. Secularia iudicia si habetis omnino peccatũ est in vobis. i. Cor.vi. intelligitur de ꝓtentione iudiciaria nõ simpliciter et ex toto. sed de ea que fit apud iudices infideles vt ibi dicit ꝓ aplm. Hoc.n. phibet infideles esse iudices in causis fideliũ. Vel intelligit de cõtentione iudiciali etiã apud fideles. sed cũ fraudibus. mendactis et iniustictis. Cũ ibi dicit apostolus. Quare nõ fraudẽ patimini. sed vos fraudatis. Vel et tertio illud intelligi de nõ ꝓtendẽdo qñ in repetitiõe suaꝝ rerꝝ scandalũ sequeret in eis a quibꝫ repetunt. si tñ scandalũ esset pusillorum nõ phariseorꝝ. Sed postqz declaratũ esset illis a quibꝫ repetunt aliena illa sua nõ esse sufficienter. iam esset scandaluz phariseorꝝ in eis. s. ex malicia ꝓcedens si turbarent ex hoc. Cũ non dimittenda esset talis ꝓtentio ex hoc de necessitate ꝑpe hoc tñ vide. j. in. c. de scandalo. Vel dicit xps nõ contendendũ in iudicio qñ iuz est. Cũ nõ obligat ad implẽtionẽ eius nisi quantum ad preparationẽ animi. nõ ad opus vt. s. talis sit paratus nõ solũ ablata nõ repetere si expteret. si etiã ad patienter ferendũ si clamidẽ pderet. arg. ad hoc xxiij. q. i. c. Paratus. Verũ ꝓsiderando qz in hmõi ꝓtentionibꝫ iudicialibꝫ fiũt multa peccata ex vtraqz pte. mendacia. s. piuria. odia. contumelia. fraudes et alia. forte meliꝰ esset talia dimittere qz tot periculis se exponere. et precipue qñ litigia sũt intricata. et iudices sũt cupiditati ñ veritati dediti. vel cũ altera pte cõponere. etiã diminuendo de iure suo. qz varius euẽtus belli cãrũ et expense multe. Cũ. v. q. ij. Si primates dicit qz iuder laborare dz ad ꝓuidiã partiũ. et dz litigantes ꝓciliare. ff. de cõsti. ꝓsi. l. Illicitas. Debz etiã seruari modestia in litigijs. Cũ dicit. v. q. iij. c. In loco. qõ quicqd ad ꝓsidentũ ꝓsultationibus agit. aut ab accusantiũ pte ꝓponit. sic dz minissima ꝙ vocz relatõe referri. vt nec cõtentiosis vocibus sensus audientium turbet. i. clamosis. nec iudicij vigorẽ de tumultu eneruet. Sed de ordine iudiciario et mõ aduocandi bẽtur in tertia pte t. ij. Effusa ẽgꝫ talis ꝓtentio litigiosa super principes. i. iuxta principes seu rectores vbi cause agunt. Et qz sup aliqũ ponit ꝓ iuxta. ptz ex illo verbo ps. qui vi. Sup flumia babylonis sedimus ꝛc. i. iuxta. et sic ꝓtendẽtes in iniurioꝝ ꝓcedentes nõ in via iusticie et charitatis errare fecit. i. ꝓmisit in plura inconuenientia intrando. vl veritatem non videndo. Sic due meretrices simul ꝓtendebant in iudicio corã rege Salomone de filio vnius viuo altero mortuo quez falsa mater tulerat a latere vere matris. et mortuũ suum iuxta matrem viui locauerat ꝛc. Vide hist̃o riam. iij. Reg. iij.

Titulus quintus de luxuria.

Capitulũ primũ de Luxuria. in quo agit̃ primo de septem occasionibꝫ eius. secdo de septẽ gradibꝫ eius. et tertio de septẽ nocumẽtis eius.

Luxuria est tertium vitium principale. Summitur aũt hoc nomẽ duplicit. Uno mõ large ꝓ abundãtia et superfluitate rerũ corpalium. s. nõ solũ venereoꝝ sed et cibi. potus et vestitus et diuitiaꝝ et deliciaꝝ. Et sic sumit Ambro. cũ dicit. Egritudo corpis peccatum repellit. luxuria carnis. i. abũdantia delitiarum. peccatũ adolet. i. nutrit. de pen. di. i. c. Potest fieri. Augº. etiã dicit in li. ꝓfes. qz luxuria sanctitatem atz abũdantiã se cupit vocari. sanctitatẽ scz ciboꝝ. et abũdantiã diuitiaꝝ. Secdo modo sumitur luxuria ꝓprie et stricte ꝓ inordinatiõe circa venerea. Cũ fm Ysido. in li. etimologiaruz luxuriosus dicit̃ qsi solutus in voluptates. Et qz voluptates veneree maxime animuz hoĩs resoluunt. s. a vigore rõis. ꝛõ fm. b. Tho. se. se. q. clij. arti. i. circa voluptates venereas maxie luxuria ꝓsiderat. Sic etiam libido et si in alijs materijs dicat̃. vt libido vlciscendi libido dñandi. et hmõi. specialiter tñ sibi hoc nomen vendicat veneree voluptates in qbus specialiter libido dicitur esse vt ait Augº. in. xiiij. de ciui. dei. Sic aũt diffiniri põt. Luxuria est inordinatus appetitus veneroꝝ. Appetitus dicit̃ qz omne peccatũ principaliter ꝓsistit in appetitu seu volũtate. Cũ Augº. Nemo impudice. i. luxuriose vtit̃ corpe nisi prius spiritu. i volũtate concepta nequicia. Dicit etiã idem Augº de violenter oppressis. Non polluit aliquẽ libido aliena si aliena erit. i. si nõ assentiat ipe volũtate. Et loquitur Augº. de pollutione animi ꝓ peccatũ. nõ de ꝓllutiõe carnis Inordinatus dicit̃ cum est contra rationis ordinem. Vnz si est fm rationẽ appetitus vl vsus

Capitulū primū.

venereorum vt in debito actu coniugali. non est luxuria neq; peccatū. sed quomodocunq; aliter semp est peccatū. Ratio huius est ꝑm. be. Tho. se. se. q. cliij. arti. iij. qz quanto aliquid est magis necessariū. tanto magis oportet q; circa illud rationis ordo seruetur. Unde ꝑ consequens magis est vitiosum si ordo rōis ꝓtermittat. Usus autem venereorū est valde necessarius ad bonū cōmune. qđ est cōseruatio humani generis. Et ideo maxime circa hoc debet attendi ordo rationis qui determinat? est ꝑ legem diuinā z humanā Si autē circa hoc aliquid fiat preter id quod habet ordo rationis vitiosum erit. hoc aūt pertinet ad rationē luxurie vt modum. vel ordinē rationis excedat circa venerea. z ideo peccatum est z ex genere suo mortale. qz directe contra preceptum illud. Non mechaberis Exo. xx. Sup quo verbo dicit Aug⁹. Nomine mechie omnis illicitus cōcubitus. s. extra matrimoniū atq; illorum membrorum non licitus vsus ꝓhibitus intelligitur xxxij. q. iij. c. Meretrices. Apl's etiam ponit luxuriam inter opa carnis. que qui agunt regnū dei non ꝓsequent'. ad Gal'. v. vñ oñditur esse mortale. Sed arguit' contra sic. Per actū venereū semen emittitur qđ est supfluum alimēti. vt patet ꝑ ꝓbm in li. de generatione aīaliū. Ꝫ in emissione aliaz supfluitatū non attendit' aliqđ peccatum. g̃ nec circa actus venereos p̄t esse peccatum. Rñdet. b. Tho. se. se. q; ꝑm ꝓbm in dicto libro semen cuius supfluū. est tñ supfluū quo indigetur. Superfluū enim dicit' ex eo q; residuū est opationis virtutis nutritiue. tñ supfluū nō est ad opus virtutis generatiue. sed indiget' eo ad generationē. Sed alie supfluitates humani corpis sunt quibz nō indiget ur. z ideo nō refert qualiter emittant' salua decentia conuictus humani. Sed nō est simile in seminis emissiōe que taliter fieri debet vt cōueniat fini ad quē eo indigetur seruatis alijs debitis circūstantijs aliàs erit mortale. Item ꝑm. b. Tho. vbi supra sicut alijs vitijs opponunt' alia vitia vt contraria vt auaricia ꝓdigalitati. presumptio desperatiōi z hmōi. ita z luxurie vitio opponit' vt contrariū vitium qđ continetur sub insensibilitate. Et accidit hoc vitiū in eo qui ita detestatur mulieruz vsum vel virorz si mulier est q; vxori debitū non reddit vel viro vxor. qđ etiā potest esse mortale. Uenerea dicunt' actus carnales a venere dicta que a paganis dicebatur dea amoris. Ex amore enim ꝓcubine tales actus ꝓcedūt. Ꝫn se aūt nō sunt illiciti. sed cū sunt inordinati videlicet contra regulā rationis. Cū in ꝓiugio debito modo seruato absq; peccato sunt z si ibi sit similis delectatio. Ratio hui? est ꝑm. b. Tho. se. se. q. cliij. arti. ij. quia sicut est vere bonū q; conseruet' natura vnius indiuidui. ita etiā est quoddam bonū excellens q; conseruet' natura speciei hūane. Sicut aūt ad conseruationē vite humane vni? hominis ordinatur vsus ciboz ita etiā ordinat' ad conseruationē humani generis vsus venereoz Unde Aug⁹. dicit in li. de bono ꝓiugali. Ad̄ est cibus ad salutem hoīs. hoc est' ꝓcubitus ꝓiugalis ad salutem generis. Et ideo sicut vsus ciboz potest esse absq; peccato si fiat debito mō z ordine ꝑm quod competit saluti corpis. ita etiā vsus venereoz potest esse absq; omni peccato si fiat debito modo z ordine ꝑm q; est cōueniens ad finē generationis hūane seruatis alijs debitis circūstantijs. z si arguat' in ꝓtrariū sic. Ubicūq; reperitur aliqđ supfluum ꝑ qđ a bono rationis discedit. hoc est vitiosum. qz virtus corrūpitur per supfluum z diminutū vt dicit'. ij. ethicoz. Sz in quolibet actu venereo est ibi supfluitas rōis z delectationis que utiq; absolbet rationē. q; impossibile est aliquid intelligere in ipa. vt dicit ꝓbs in. vi. ethicoz. Et Hiero. dicit q; in illo actu spūs ꝓphetie nō tangebat corda ꝓphetarum xxxij. q. ij. c. Connubia. ergo nullus actus venereus est absq; peccato. Rñdet idem Tho vbi supra q; medium virtutis qđ corrūpitur ꝑ supfluū z diminutū nō attenditur ꝑm q̃ntitatem. ꝫ ꝑm q; conuenit recte rationi. Et ideo abūdantia delectationis que est in actu venereo ꝑm rōez ordinato non ꝓtrariatur medio virtutis. Et ꝓterea ad virtutem nō ꝑtinet q̃ntuz sensus exterior delectetur. qđ sequit' corpis dispositionē. sed q̃ntū appetitus interior ad hmōi delectationes afficiat' Nec etiā hoc q; quis liberū actū rōis nō p̄t habere ad spūalia ꝓsideranda simul cū illa delectatione oñdit q; actus ille sit ꝓtrarius virtuti. Nō enim est ꝓtrariū virtuti si rōis actus aliqñ intermittatur aliquo qđ ꝑm rationez fit. alioquin q; aliquis se somno tradit esset contra virtutē. hoc tamen q; ꝓcupiscētia z delectatio venerea nō subiaceat imperio z moderatoni rationis ꝓuenit. ex pena primi peccati inq̃ntū ratio deo rebellis demeruit habere suā carnē rebellem. vt ptz ꝑ Aug⁹. de ciui. dei. Non est ergo in illo actu peccatū ꝓpter illam immoderantiam delectationis z cōcupiscentiam. sed est aliquod penale a primo peccato deriuatum. hec Tho. Et ad hoc facit quod ait apl's. i. Corin. vij. Si nupserit virgo nō peccat Et Hiero. dicit. Connubia legitima carent quidem peccato. xxxij. q. ij. c. Connubia.

De hoc igitur vi .§. i.

rio potest intelligi illud ps. lxxiij. Incenderunt igni sanctuariū tuum. In terra polluerūt tabernaculum nomis tui. Ad literaz loquit' ꝓphetaventura prenunciando de templo domini quod erat in Hierusalem nobilissimū quod appellat sanctuarium z tabernaculum nomis sui. i. factū

ob nomen gloriam ⁊ laudem domini. Et istud fuit pollutū ⁊ igni incensum ꝑ gentiles siue cal deos cuꝫ Nabuchodonosor cepit Hierosolimā tpe regis iude. s. Sedechie. siue Romanos cuꝫ Titus destruxit eam post quadragintad uos annos a passione domini. Moraliter vero templū dñi sunt fideles. iuxta illud. i. Cor. iij. Templuꝫ dñi estis vos. qui respectu anīe dici pñt sanctuarium. quia in eis est sanctitas ⁊ habitatio dei vt dicebatur esse in sancta sanctoꝝ. ⁊ respectu corporis tabernaculum in quo anima quiescit Un de ℣e. in se. ca. loquens de corpore suo ait. Scio quia veloꝛ ē depositio tabernaculi mei. Et istud tabernaculum. i. quilibet fidelis est nomīs dñi. quia habet in se nomen christi inq̄ntuꝫ dicitur christianus a christo. Ignis libido ē inquit Origen̄. i. signat libidinem. de pen. di. iij. c. Inter hoc. Incenditur ergo templum illud ꝑ luxuriā interiorem. Polluitur ꝑ luxuriam exteriorem. Ligna quibꝫ incendiū sunt occasiones ⁊ incitationes eius. Sicꝫ templū ad solū redigit infernale ꝓpter qđ dicitur. Incenderūt igni sanctuarium in terra. ita q̄ ad terram dirutū est. ad terram. s. infernalez. Tria ergo sunt circa hoc videnda ⁊ elicienda ex verbis ps.

Primo eius occasionem subtrahendam in materie suggestione.

Scđo eius progressionem precidendaz in ignis extensione.

Tertio eius lesionem consequendam in templi consumptione.

Quantum ad pri .§. II

mum occasiones luxurie sunt multe. Robertus Olchot sup li. Sap. ponit decē esse cōtentas in his versibꝫ. Scia segnities somnus caro femia vinum. Prosperitas ludus carmina forma puer. Nunc aūt septē breuiter ponent. Prima est ociositas Unde dicit xvi. Ezech. Hec fuit iniquitas. i. cā iniq̄tatis sororis tue. Sodome. superbia saturitas panis. ⁊ aque saturitas. ⁊ ociū. Et ocium soror dicitur Sodome. i. similis in vitio luxurie Ber. Omniū temptationū malaꝝ causa ⁊ sentina est ociū. Sapiens. Scia si tollas peniere cupidinis arma. i. luxurie artes in his.

Scđa est nimia quies. Ro. xiij. Non in cubilibus ⁊ impudicicijs. s. ambulemus in nostra cōuersatione. Premittit cubilia impudicicijs. qz nimis quiescendo in lecto homo incidit in lasciuias ⁊ in impudicicias luxurie. Isboseth filiꝰ Tech filius Saul quiescens ⁊ dormiens in lecto ꝑcussus fuit in inguine ⁊ occisus a Rechab ⁊ Banaa principibꝫ latronum. ij. Reg. iiij. ad signandum q̄ ex nimia quiete a demonijs quis ꝑcutitur vitio luxurie. Unde ⁊ Cato. Nec somno deditus esto. s. nimio. Naz diuturna quies vitijs alimenta mīstrat. Tertia vētris ingluuies. siue in nimis comedendo siue nimis laute ꝓuer. xxiij. Qui delicate ꝓpauerit seruū. i. corpus suū in fine sentiet eū contumacē. i. rebellem ꝑ stimulos luxurie. Un in figurā primi parētes perpetrato vitio gule subito in terrestri paradiso senserūt stimulos carnis. vñ ⁊ fecerunt sibi perizomata Gen̄. iij. Ber. In deliciis ꝓcidit castitas. Piero. Venter ⁊ genitalia vicina sunt mēbra vt ex vicinitate membroꝝ intelligat ꝙfederatio vitioꝝ dis. xxxv. Quarta vinū immoderate sumptū ꝓuer. xx. Luxuriosa res est vinū. i. causa luxurie. Et apls ad Ephe. v. Nolite inebriari vino in q̄ est luxuria. i. materia luxurie. In cuius figuraz Noe factus ebrius denudauit femora. Gen̄. ix. qz. s. venter mero estuans de facili spumat in libidinē. Exemplū in Lotb qui nimio vino inebriatus a filiabus cōcubuit cū eis Gen̄. xix. Quinta nimia familiaritas cū mulieribꝰ. Eccl. xlij. In medio mulierū noli cōmorari. ꝓuer. vi. Nūquid bō pōt abscondere ignē in sinu suo vt vestimenta sua nō ardeant. ⁊ ambulare sup prunas vt nō cōburant plante eius. Sicq̄ ingreditur ad vxoꝛē proximi sui nō erit mūdus. s. si fuerit familiaris. Sic et ponit Nico. de lira illud Eccle. xlij. Melioꝛ est iniquitas viri q̄ mulier bene faciens. i. minus ꝑiculosa ꝙuersatio etiam cū malis viris q̄ ꝙuersatio familiaris cū bonis mulieribꝰ. vñ Piero. Hospitiolū tuū raro aut nunq̄ mulier ꝓdes terant. qz nō pōt digne habitare cū deo qui feminaꝝ accessibꝰ delectat. Femina ꝙsciam secū inhabitātis exurit dis. xxxiij. Nec ꝙfidas de sanctitate. qz nec sanctioꝛ Dauid nec fortioꝛ Samsone. nec sapientioꝛ Salomone. qui ꝑ mulieres corruerūt. Periculosa ēenim ꝙuersatio cū iuuenculis. Un Helimand?. Nō facit in femina sexus. hoc in puero etas. Sexta est curiositas sensus q̄ est vel si aspectu pulcrarum rez. vel auditu turpiū vel in cantilenis. vel tripudijs. vel in experientia ipaꝝ voluptatū. Unde Eccl. ix. Auerte faciē tuā a muliere compta. Nā vt dicit Gen̄. xxxiij. Cū vidisset Dinā Sichen filius Hemoꝛ ꝙcupiscens eā rapuit. Iniecit domina vꝛoꝛ Phutifar oculos in Joseph ⁊ dixit. dormi mecū Gen̄. xxxix. De Judith dicit q̄ pulcritudo eius captiuā duxit aniam ei?. s. Holofernis. Judith. x. Et Eccl. ix. dicit. Cū saltatrice ñ sis assiduus nec audias eā. Ista figurant ꝑ illa quattuoꝛ quibꝰ fornax incendebatur a mīstris. Nabuchodonosoꝛ. s. napta. i. quoddā genus bituminis. vꝛ aspectus vanus pix. s. auditus turpium ludoꝝ ⁊ maloꝝ exemploꝝ ⁊ malleoli. i. sarmenta cogitationū turpiuꝫ ex curiositate. Istis incendit fornax ꝙcupie būane vt faciat flammā luxurie que ꝓpinatur a malis ministris diaboli. Danielis. iij. Septima est superbia. Q̄ sup

bia sit occasio luxurie oñdit Ose ꝓphēta dicēs ꝙtra israelitas. Spūs fornicatiōis in medio eo rū. ⁊ dñm nō cognouerūt. Et rñdit arrogantia israel in faciē eius. ac si diceret vt exponit Gre. Culpa q̄ p elationē mētis in occulto latuit p carnis luxuriā in aperto rñdit. i. ex hoc ostensus est q̄ cā libidinis ꝓcessit ex culpa elatiōis. Unde et apls loquens de antiqs mūdi sapiētibꝫ qui euanuerunt in cogitationibꝫ suis dicētes ex superbia se esse sapiētes. dicit. Tradidit illos de⁹. i. tradi pmisit in desideria cordis eoꝝ. i. in immūditiam. Jn hui⁹ figuram ille primus inobediens mox vt supbiendo peccauit. pudenda contexit. q̄ motu melā spūs deo intulit. mox carnis contumeliam inuenit. Et qui auctori suo subdit⁹ esse noluit. ius carnis subdite quaz regebat animus. Hinc est. n. q̄ longa ꝙtinētia repente soluit. ⁊ plerūqz vsqz ad senū virginitas seruata vitiatur. Quia. n. negligit hūilitas cordis. rectus iudex despicit etiā integritatē corpis. hec oīa Gre. in. xxvi. moral. sup illud. Qui docet nos sup iumenta terre. Ad idē facit q̄d ait ipe Gre. li. xxiij sup illud Job. Armilla ꝓforabis maxillam eius. Hostis antiquus q̄ iā interius dñatur. etiā exterius seuire ꝑmittit. vt q̄ in cogitatiōe elati sūt p carnis luxuriā prosternant. Scimus q̄ aliq̄n minus est in carnis corruptiōe cadere q̄z cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cū minus turpis supbia credit min⁹ vitat. Luxuriam vero eo magis erubescūt boīes q̄ simul cōs turpem nouerūt vt fit plerūqz q̄ nōnulli p⁹ supbiam in luxuriā corruētes ex apto casu malū culpe latentis erubescūt. Ēt ⁊ in vitaspatruz legit⁹ q̄ quidā qui puenerat ad magnū apicem ꝑfectiōis ⁊ ꝙtemplatiōis. ⁊ q̄ elatus fuit in mēte deuenit vsqz ad vitia carnis. ita vt heremum desereret. ⁊ ad seculū rediret. Sed iter agens hospitatus de nocte in cella duoꝝ fratrū incipientium deo seruire cū sermonē faceret eis exhortatorium vite spūalis. ⁊ ad eoꝝ requisitionez inter verba in se reuersus penituit. ⁊ ad cellam rediit superbiamq̄z suam recognoscens ⁊ penitens ad grate perfectionem cito ascendit.

Quantuz ad se .§.iii.

cundum. s. de ꝓgressione. Sciēdū q̄ sicut ignis paulatim cōsumit templū. ita luxuria a cogitatione turpiū incipit. ⁊ nisi resistat vlteri⁹ ꝓcedit. Progressus luxurie fit per septem gradus.

Primus est sensualis cōplacentie delectatio
Secūs est morosa delectatio.
Tertius est in actum consensio.
Quartus impudica aspectio
Quintus turpis confabulatio.
Sextus libidinosa contrectatio.
Septimus operis expleno.

Primi tres sunt in corde ab intra. Alij quattuor in corpore ab extra.

De primo gra .§.iiii.

du pōt intelligi illud Ysa. i. Auferte malū cogitationū vestraz ab oculis meis ait dñs. i. cogitationes vrās inq̄ntū sunt male vt cogitatiōes luxurie. Pro cui⁹ declaratōe sciendū q̄ tūc cogitatio luxurie peccatū est q̄n quis cogitans turpia voluntarie. siue ad penitendū de his que gessit siue ad intelligendū seu docendū materiā d̄ turpibus bona intentione siue inuolūtaria occurrit cogitatio turpis ex ociositate mētis. vel curiositate. vel ex gestis p eū. vel p suggestionem demonis sensualitatis. tñ aliqualiter delectat et sibi cōplacet cū displīcentia tñ rationis ibi est peccatum veniale. Et hoc est q̄d ait ap̄lus Ro. vij. Nō. n. q̄d volo bonū hoc ago. ſ q̄d odi malū hoc facio. Loquit. n. de malo ꝙcupiscentie ⁊ complacentie sensualis q̄d frequēter patit⁹ anim⁹ in cogitationibꝫ turpibus q̄d quidē licet odiat ꝓ rationem. tñ patitur illud in sensualitate. Tal' cōplacentia significari potest seu figurari per esum ligni vetiti ab Eua. q̄d ostendit Grego. dicens. Suggestio peccati fit p diabolum. delectatio p carnem. consensus p spūm. i. rationem. q̄z et primo serpens culpam suggessit. Eua velut caro. i. sensualitas delectata est. Adam vero velut spūs consensit. Cum. n. malignus spūs peccatū suggerit in mente. si nulla delectatio peccati sequat⁹ peccatū omnino perpetratū non est. Cuz vero caro delectari ceperit. peccatum iam nasci incipit. Si vero ex deliberatione ꝓsentit tunc peccatū cognoscitur perfici. s. in animo. Jn suggestione. n peccati semen in delectatione fit nutrimentū in ꝓsensu ꝑfectio. Et sepe contingit vt q̄d malign⁹ spūs seminat in cogitatione. caro trahat in delectationem. non tñ animus. i. ratio eidez delectationi consentiat. Et cū caro sine animo delectari nequeat. ipe tñ animus carnis voluptatibus reluctans in delectatiōe carnali quoquo modo ligatur inuitus vt ei ex ratione ꝓtradicat nec cōsentiat. ⁊ tamen ea delectatione ligatus sit. sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde ille celestis exercitus precipuus miles gemebat dicens. Video aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis mee ⁊ captiuū me ducētē i lege pcī. Infraqz est hō ⁊ captiu⁹ vt ita dixerim ⁊ liber. liber ex iusticia. captiuus ex delectatiōe quā portat inuitus. hec ille vi. vi. Testamētū in palea ſ pensandū. Si arguat⁹ ꝓtra. q̄z vz Aug⁹. dicit i li. de libero arbitrio q̄ nullus peccat i eo q̄d vitare nō pōt. Sed nō pōt hō vitare q̄ in actus sensualitatis sit inordinatus. Est. n. sensualitas ꝑpetua corruptio q̄diu viuim⁹ in mūdo ꝓm Aug⁹. ḡ tal' motus sensualitatis seu cōplacētia nō est peccatum

Respondet.b.Tho.i.se.q.lxxiij.arti.iij.q̄ perpetua.corruptio sensualitatis intelligenda est quātum ad fomitē qui nunq̄ totaliter tollit in hac vita. Transit.n.originale peccatū reatu ⁊ remanet actu.i.quo ad inclinationē ad malū. Hz talis corruptio nō impedit quin hō rōnabili voluntate possit reprimere singulos motus inordiatos sensualitatis si presentiat puta diuertendo cogitationē ad alia. Sed dū homo cogitationem ad aliud diuertit.pōt etiā circa illud aliq̄s inordiatus mot⁹ insurgere sicut cū q̄s transfert cogitationem suā a delectatiōbus carnis volens concupiscentie mot⁹ vitare ad speculationē scientie.

De secundo gra .§.v.

du.s.morose delectationi intelligit illud Jere. iij. Usq̄quo morabunt apud te cogitatiōes nocie? Et illud Sap.i. Peruerse.n.cogitationes sepant a deo.nullū aūt peccatuz sepat a deo nisi mortale. Cogitatio aūt morose delectatiōis circa materiam luxurie est puersa q̄ contra debitū vsū seu rectitudinē ratōis vñ ⁊ mortale. Hō firmat hic.Tho.i.se.q.lxxiij.arti.viij.p autoritatē Aug⁹ dicentis in li.xij.de tri. Si consensus illecebris.i.voluptatis sola cogitatione delectationis contentus est.sic bñdum existimo velut cibū veritum sola mulier comederit. ⁊ post pauca subdit.q̄ totus homo damnabit̄ p hmōi que sine voluntate opandi,sed mā cum voluntate animuz talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata nisi p grām christi remittantur Nullus aūt damnat̄ nisi p mortali. Ad hoc etiam facit qō Greg.ait. Plerumq̄ aūt puersum qō concipit animus intra semetipm etiam p desiderium voluit. Et nimirū. mentem nequaq̄ immunda cogitatio maculat cū pulsat.sed cum hanc sibi p delectationē subiugat.de peni. di.iij. ca. Inter hec. Macula aūt nō contrahit̄ p̄ter nisi p mortale fm Tho.in iiij g̃ā. Et nota q̄ in exp̄sitione illius figure de esu pomi veti p Adā ⁊ Euam.aliter,pcedit Aug⁹.aliter Gre. Nam grego.in.§.precedenti Euā dicit carnē.i.sensualitatem signare.in qua nō contingit esse nisi veniale. Sed Aug⁹. ponit Euam rationē figurare inferiorem.in qua pōt esse etiam mortale fm Tho.⁊ virū rationē dicit esse superiorem in hoc Vñ esum Eue dicit signare morosam delectationem in cogitatione ⁊ esum Ade pensum mentis in actum. Nec est p hoc contrarietas in sētia dicte conclusionis.sed varietas exp̄sitionis dicte figure. Quid sit ratio inferior. et quid sit ratio superior habes in prima pte ti.iij.c. Sed pro maiori declaratione huius materie que utilis est ⁊ difficilis ad cognoscendū dicit.b.Tho.i.se.q.lxxiij.arti.viij. Q. aliquis de fornicatiōe cogitans potest de duob⁹ delectari. Uno mō de ipa cogitatione. Alio mō de fornicatione cogitata. Delectatio de cogitatione ipa sequit̄ inclinationē affectus in cogitationez ipam. Cogitatio ipsa fm se nō est peccatum mortale.imo q̄nq̄ est veniale tantū.puta cū quis inutiliter cogitat de ea .q̄q̄ sine peccato omnino vt quando vtiliter de ea cogitat,vt cum vult de ea predicare vel disputare.⁊ ideo p̄ consequens cogitatio ⁊ affectio que sic est de cogitatione fornicationis non est de genere peccati mortalis.sed quādoq̄ veniale. quādoq̄ nullum. Unde nec consensus in talem delectationem est mortale. Sed q̄ aliquis de fornicatione cogitans delectetur de ipo actu cogitato hoc contingit ex hoc q̄ affectio ei⁹ ē inclinata in hunc actum. Unde q̄ aliquis consentiat i talē delectationem,hoc nihil aliud est q̄ q̄ consentiat in hoc q̄ affectus eius sit inclinatus in fornicationem. Nullus enim delectatur nisi in eo qō ē conforme appetitui eius. Quod autem aliquis elegit ex deliberatione q̄ affectus eius conformetur his que fm se sunt mortalia ē mortale. Cū talis consensus in delectationem peccati mortal' in cogitatione, ⁊ si nō in opus est mortale. Habet hoc locum in alijs mortalibus vt homicidij. furti ⁊ hmōi. Dicit.n.b.Tho.vbi supra q̄ consensus in delectationē que p̄cedit ex complacentia actus homicidij cogitati est peccatum mortale. nō autem consensus in delectationem que p̄cedit ex complacentia delectatiōis de homicidio. Cōtingit autem frequētius hominem peccare circa materiam luxurie in morosa delectatione, quia magis ad hmōi inclinatur. Et incidunt in hoc tepidi. Nam frigidi.i.habituati in peccato subito trabuntur ad consensum op⁹ Feruētes ēzcitius expellunt immūdas cogitationes. Sed tepidi morantur in hmōi. Et fm Tho. vbi supra articulo vi. dicitur delectatio morosa non ex mora tpis sed ex eo q̄ ratio deliberans circa eā immoratur. nec tamen eā repellit.tenens ⁊ volens libenter que statim vt attingūt animū repelli debuerūt vt dicit Aug⁹. in xij. de tri. Et q̄uis apprehensio virtutis imaginatiue sit subita ⁊ sine deliberatione,⁊ ideo pōt aliquē actū causare antecz ratio superior vel inferior habeat tempus deliberandi ⁊ ibi pōt esse veniale tantū.tamen iudiciuz rōis inferioris qua.s.iudicatur de aliquo agendo vel nō agendo p rationes temporales, puta p legez humanam vel naturalem.est cum deliberatione que indiget tempore,in quo ⁊ ratio superior que fm rationes eternas seu legem diuinam iudicat de agendis deliberare potest. Unde si non cohibeat ab actu peccati p suam deliberationem.s. detestando vt malum ei imputatur.⁊ sic ⁊ ipsa consentire videtur Pe de tharan .i.iij.sētiaz di. xxiiij.sic dicit. Cōplacentiā surgentē in sensualitate circa luxuriaz vel aliud qō est mortale ex ge-

Capitulū Primū

nere suo Aut rō supior et ꝓsideratione diuini ꝑcepti vel offense dei statim reprimit. ⁊ tūc nō est nisi veniale. Aut nō statim reprimit. ⁊ tūc aut expresse consentit. ⁊ sic est mortale. qz vir comedit .i. rō supior consentit. Aut nō expresse sed negligit reprimere. Aut ergo manet talis cōplacentia post sufficientem deliberationē ⁊ añaduersiōez piculi. ⁊ tūc est mortale. ⁊ mulier comedit Aut non manet. ⁊ sic est veniale.

De tertio gradu .§.VI

luxurie. s. ꝓsensus in actū turpem istud est mortale Mat. v. Ex corde exeūt cogitationes male. furta. homicidia. fornicatiōes. adulteria. ⁊ hec coinquinant hoīem. i. macula mortali inficiunt qū sunt cogitatiōes deliberate hoꝝ. Et tunc ſm Aug⁹. dicit Adam figurate comedisse pomū. i. rationē supiorem ꝓsensisse expresse saltē ꝑ omissionem. ⁊ ꝓsequēter mortē añe incurrere. Unō Aug⁹. dicit qꝫ prima differēria peccati mortalis est cū in corde ꝓsentit libidini. figurata ꝑ puellam mortuā sed adhuc in domo iacentē de peni. di. ij. sicut. Itē dicit Aug⁹. Si cui adhesit cupiditas cōcubendi cū vxore aliena ꝫ deest facultas nō minus reus est cōꝫ si in ipō facto deprehendere tur de peni di. i. Et hoc quo ab iudiciū diuinuz nō hūanū vbi nō puniunt cogitatiōes sole etiā deliberate. Et est silitudo in genere nō in specie seu q̄ntitate. Paz sicut est peccū opis maius cōꝫ cordis ceteris paribꝫ. ita ⁊ grauiꝰ punitur a deo. Sed in hoc est eqlitas in diuturnitate pene. qz vtrūqꝫ pena eterna punit. Idem dicendū est de alijs pcīis. vt ꝓz ea. di. ꝑ plura capitula ante illud. Si cui. Et hoc totū intelligendū est de liberato ꝓsensu in actū peccati mortalis eius. s. qō est ꝓra aliqō ꝓcepti oꝝ. vt fornicatiōis. furti. homicidij ⁊ hmōi. Consensus aūt deliberatus in actuz peccati venialis cōꝫnis etiā ptineat ad rōez superiorem nō tū ex se est nisi veniale. puta qs deliberat dicere mendaciū officiosum. vel iocosum vel verbū ociosum ⁊ hꝰ. ſm Tho. i. se. q. lxxv. arti. ix. Ex se ꝓterea dictū est. qz rōe ꝓtemptus adiūcti posset esse mortale. Sciendū etiā qꝫ cū peccatuz cogitatiōis mortale sit ei⁹dē speciei cuz eodem ope exteriori ꝑpetrato sed differūt ſm impfectū ⁊ pfectū. qz peccatū cordis dicit impfectū respectū peccati opis ſm Tho. i. se. ideo quemadmodum peccata mortalia opis de necessitate oportet ea ꝓfiteri nō solum in genere ꝫ in vltima specie. Non. n. sufficeret dicere se ꝑpetrasse luxuriam. sed oportet qꝫ exprimat speciez luxurie. puta simplicis fornicatiōis vel adulterij. vel stupri. vel sacrilegij ⁊ hmōi. Ita etiā ō cogitationibꝫ deliberatis luxurie nō sufficit ꝓfiteri se habuisse cogitationes turpes cū consensu. sed etiam oportet qꝫ exprimat materiā ipsaz. videlicet si erga coniugatam vel solutam vel virginem vel sanctimonialem vel mares ⁊ hmōi. Et idē videt iudiciuz de cogitationibus motosis. vt. s. exprimatur qualitas personarum erga quas animus versatus est Cogitatio autem deliberata in vxorem ꝓpriā nō est mortale. sicut nec ipe actus coniugalis de se. ⁊ hoc nisi ita immoderet in ea qꝫ pollutio in eaz sequeretur in vigilia.

De quarto gra .§.VII

du luxurie qō est aspectus libidinosus Mat. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendū eam iam mechatus est in corde suo. Ubi Aug⁹. Etiā solo visu cū turpiter vel innupta ꝓcupiscit adulteriuz perpetratur. xxxij. q. v. Qui viderit Et sumitur ibi adulteriū impꝛopꝛie. s. ꝑ fornicatione ſm glo. vel alia specie luxurie. Idem Aug⁹. in regula. Aspectu quoqꝫ ⁊ affectu appetit et appetit ꝓcupiscentia feminaꝝ. Nec dicatis vos hre animos pudicos si habeatis oculos impudicos. qz impudicus oculus impudici cordis est nunci⁹. Et cū se inuicem etiā tacente lingua aspectu mutuo corda nunciant impudica. ⁊ ſm ꝓcupiscentiam cū alterutro delectant ardore. etiā intactis ab immūda violatiōe corꝑibꝫ fugit castitas ipsa de moribus. xxxij. q. v. Nec sola. Castitas aūt nō amittitur nisi ꝑ mortale. ergo et talis aspectus est mortale peccatum Et ꝓuerbio ꝓdicit. Abominabilis est dño defigens oculū. s. in alterꝫ ad concupiscendum luxuriose. sed nullus efficitur abominabilis dño nisi ꝓpter mortale. vt arguit Ul. ergo talis aspect⁹ est mortale. Et notanduz qz nō dicit simpliciter. qui viderit mulierē. sed cū additione. ad ꝓcupiscendū. Nam pōt qs aspicere indifferenter mulieres qꝫ vel a casu sine ꝓmeditatione. vel ex cā rōnabili. vt. s. cognoscat eam in effigie ⁊ discernat ab alijs vel ut attentiorem reddat si loquif de vt libet. vel vt ꝓsiderans vanitatem ornat⁹ possit melius reprehendere vl ex quodam honesto amore ſm illud ꝓuerbiū. Ubi oculus ibi amor. sicut pater respicit filiū. ⁊ amicus amicū. ⁊ in his nullū de se peccatū. vel vt ex pulcritudine creature erurgat in laudem creatoris ſm illud ꝓs. Delectasti me dñe in factura tua. qō tū est pfectoꝝ. Impfectis aūt est periculosum. vel ex quadam curiositate vt sciat factionē seu formam eius vel ornatum earum quadā sensuali cōplacentia de pulcritudine eius. sicut mulieres de egypto ascendebant per muros vt viderent transeuntem Joseph pulcerrimum. quod sine peccato veniali non est. vel vt libidinose inardescat in ꝓcupiscentiaz eius. ⁊ hoc est aspicere ad concupiscendum. quod est mortale. Et quod dictum est de viro erga mulierem. idem ꝑ totuz de muliere aspiciente virum. Ex hoc ostenditur cōꝫ grauiter et cōꝫ innumerabiliter peccant qui

diebus festiuis vel alijs discurrūt p ecclesias vel vias ad procandū mulieres. vel phi locapti in aliqua sequūtur eam. Ad quid. n. nisi ad cōcupiscendū libidinose? Qui tot peccata mortalia perpetrant quot diuersas ꝯcupiscentes aspiciūt vel quot vicibꝫ vnā. et eandē sequētes diuersis tpibus aspiciūt ad concupiscendū. Ꝑ etiā mulieres ꝓpendentes se adamari. et procari quotiens cūꝫ studiose se offerūt aspectibꝫ amatoꝝ vt illis placeant totiens peccāt mortaliter etiā si nil turpe agere vellent cū illis. et rō est. qz sunt occasio efficax ruine illoꝝ. Et q̄ occasionē dāni dat. damnū quoꝫ dedisse videt. extra de iniur. et dā. da. c Si culpa. Sed q̄d de illis q̄ sub specie mortificationis spūalis faciūt coram se denudare mulieres totaliter sic cōpertū est aliqñ in aliq̄bus p̄tēdētibus sanctitatē. Credo nō posse excusari a mortali peccato. Et rō huius. qz hoc est ꝓtra honestatē naturalē adeo vt etiā primi ꝑenti ꝯiuges Adaz et Eua post transgressionē p̄cepti nō passi sunt se inuicem nudos videri. ꝙ fecerūt sibi perizomata de foliis ficus. i. cooptoria pudendoꝝ. vt ptz Gen̄. iij. Et Valerius maxim⁹ dicit q̄ nō erat fas patrem cū filia simul balneari ne nudos se inuicē viderent cū tñ essent ethnici. Cui sola ratio naturalis hoc eis dictabat. Secūda ratio est ꝓpter periculum lapsus. Dauid tam sc̄us aspiciens a casu mulierem lauantē se nō euasit crimen adulterij quomō credendū est vt nō incidat in laqueū diaboli qui studiose sibi laqueū parat. Qui amat piculum incidit in illud. dicit Eccle. iij. Vnō et Barnabas cū videret gentiles in quodā festo luere mares cū feminis nudos ita horruit obprobrium hoc et piculū vt malediceret eos ex cuius maledictione secuta est ruina templi vnō multi mortui sunt. Tertia rō est ꝓpter scādalū. Nihil em̄ occultū q̄ nō reuelet Mat. x. Cum aūt talia deueniūt in noticiā alioꝝ precipue facta a personis que reputant spūales generāt magnū scandalum cogitantibꝫ hoībus etiā prioza. et de alijs psonis vere honestis et bonis etiā silia. Qui aūt scandalizauerit vnū de pusillis bis. expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo ei⁹ et demergatur in pfundū Mat. xviij. Ex qua pna innuitur peccatū mortale i scādalo inducti⁹ ad mortale vt hoc. Sed vt dicit ꝓphēta. Facies eaꝝ pensus vrens. i. aspectus eaꝝ in facie est immittens quendā afflatū et instigationē libidinosam in aspicientē. q̄nto magis aspectus turpitudinū earum. Vñ et Leui. xviij. vbi ꝓhibet matrimoniū ꝯtrahendum inter certas psonas sub noīe aspectus turpitudinis eaꝝ ꝓhibet dum dicit. Turpitudinē eius nō reuelabis q̄si oīdens q̄ talis aspectus est inductiuus efficaciter ad cōmixtionem. Non est g̃ huiꝰ vera mortificatio sed decepcio diaboli et laqueus aiaꝝ insipientiū. Et dicit potest hoc vitium impudicicia.

Quintus gra .ff.viii.

dus luxurie est turpis ꝙfabulatio. i. Corint .xv. Corrūpunt bonos mores colloquia mala Et Cipianus in li. de virgitate ait. Ipse cōcubit⁹ ipe cōplex⁹ ipa ꝙfabulatio. s. turpiū q̄ntū dedecoris et criminis afferat ꝓfitent̄. Sed crimen imꝑtat mortale peccatū g̃ et ꝙfabulatio. i. locutio turpium est mortale. qđ aplus ad Ephe. v. appellat stultiloquiū et cōnumerat inter mortalia dicens Omnis aūt fornicatio et immūdicia. aut auaricia. aut stultiloquiū non noīetur in vobis. sicut decet sanctos. Et subdit q̄ oīs talis nō hz hereditatem in regno xp̄i. quo nullus priuat nisi p mortale. Et de hoc nulli dubiū est q̄ q̄ dicit verba turpia et lasciua hac intentiōe vt se vel aliū ꝑ uocet ad luxuriā. vel se mente delectandi in locutione et cogitatōe turpiū extra matrimoniū mortaliter peccat. ꝓs. Lingua eoꝝ. s. talia ꝑsuadentium gladius acut⁹. s. ad occidendū aiam suam et audientiū vt exponit Aug⁹. de peni. dis. i. Noli Quinimo dicēdo verba honesta et bona. ꝙ hoc fine vt ꝑ illa tandē induceret ad libidinē. peccaꝝ mortaliter sicut et qui dat elemosynā vt cuꝝ illa ꝑsona valeat fornicari. Sed vbi talia verba turpia dicunt ex q̄dam leuitate ad solatiū q̄uis de se nō videant mortalia. qz peccata oris ꝑm Tho. ꝑmaxime iudicantur quo ad grauitatē peccati ex intentione ꝑferentis ꝓpter quod dicit Aug⁹. q̄ ream linguā non facit nisi rea mens tñ per accidens posset esse mortale ibi ratiōe scandali seu ruine inde sequētis in mēte alicui⁹ vt cū audiētes sunt debiles spū. et verba essent multuꝝ lasciua. Idem videt dicendū de facientibꝫ vel cantantibus cantilenas plenas lasciuijs et multo magis q̄n ibi immiscent etiā noīa dei et sanctoꝝ qđ ptinet ad notabilē irreuerentiā dei et sanctorum. Sed audientes libenter talia non tantuꝝ ex quadā leuitate et solatio vano. sed etiā delectationem deliberatam in tali materia audita querentes. non videt posse excusari a mortali. sicut nec a delectatione morosa turpis cogitatiōis cuꝝ ex auditu sequant talia precipue mentibꝫ infirmorum. nisi forte hoc foret inter ꝯiuges. Si ergo contingat preter intentionē talia audiri. vitare debent. vel saltē disꝑplicentiā mentis habere. Mediatores aūt in hui⁹. turpibus qui portant ambassiatas de talibꝫ materijs siue viri siue mulieres. vel qui ꝑsuadent vel qui deferunt literas scienter in istis etiā honesta continentes sed ad contrahendam malam amicitiam. nulli dubiuꝝ quin peccent mortaliter. Digni enim sunt morte eterna. videlicet nō solum qui faciūt hmōi sed etiam qui ꝓsentiūt facientibus. Ro. i. Vnus aūt modus ꝓsensus est per cooperationem vt hic. et

Capitulū Primū

multo magis mittentes ipas literas et scienter recipientes ⁊ legentes.

Sextus gradus .§.IX

luxurie est libidinosa ꝓtractatio que .s. fit p oscula amplexus. cōtactus manuū vel aliarū partiū corporis. Hanc apls nominat turpitudinē cuz ait ad Eph.v. Omnis fornicatio aut immunditia aut turpitudo nō nominetur in vobis. Ubi glo. Turpitudo vt in oscul'. amplexibꝫ ⁊ hmōi. omnia talia sunt peccata mortalia qñ fiūt et libidine extra matrimoniū. Unde apls ibi subdit Omnis fornicator aut immūdus nō habet hereditatē in regno xpi ⁊ dei. Non aūt resumit de turpitudine ⁊ stultiloquio ⁊ scurilitate. qz sub illis .s. fornicatione ⁊ immūdicia includunt. Jn tantū. n. sunt peccata amplexus. oscula. tactus ⁊ stultiloquia. inq̄ntum ꝓcedūt ex luxuria q̄ in fornicatiōe ⁊ immūdicia notant. Sm Tho. Deo cuius maiori declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. c. v iiij. arti. iiij. qp aliquid pōt esse peccatuz mortale dupliciter. Uno mō. Sm speciē suā. ⁊ hoc mō osculum amplexus vel tactus Sm suā rōem nō nominant peccatū mortale. Pūt hec fieri absqz libidine, vel ꝓpter ꝙsuetudinē patrie, vel ꝓpter aliquā necessitatē vel ob aliquā rationabilem cām. De more. n. est in aliquibꝫ locis vt nō soluz viri viros. ⁊ etiā viri mulieres ꝙcipue ꝙsanguineas suas cū de nouo aduenīūt vel visitant amplectant ⁊ manus mutuo cōtingant ⁊ osculent. Sicut ⁊ Jacob patriarcha osculat⁹ est Rachelem adolescentulam amore casto vt consanguineā. Necessitas qñqz cōpellit ⁊ tangere totū corpus ⁊ etiaz secretiora nature vt medic⁹ infirmā in tali parte Causa alia rōnabili vt cū dat osculū pacis in ecclesia esto qp nō fiat a viris erga mulieres. talia ñ sunt peccata de se q̄z possint supuenire ⁊ temptatio ⁊ mala intentio, sed hoc erit per accidens Illio mō dicit aliqꝺ esse peccatū mortale ex causa sua. sicut ille qui dat elemosynaz vt inducat aliquē in hoc ꝛe sim. mortaliter peccat ꝓpter intentionem corruptā. Dictū aūt est supra qp nō solū cōsensus in actū ꝫ etiā ꝙsensus in delectationē peccati mortalis est peccatū mortale. Et iō cuz fornicatio sit peccatū mortale. ⁊ multo magis alie species. ꝙsequēs est vt ꝙsensus in delectationē taliū peccatoꝝ est mortale. Et iō cū oscula amplexus ⁊ tactus fiūt ꝓpter h⁹. delectationē extra mrimonium hūdam sunt mortalia qz sic sunt libidinosa. Et qui ꝓmittit hoc sibi fieri ab eo quem estimat ad hoc moueri amore libidinoso mortaliter peccat. qz facientē ⁊ consentientē par pena ꝛstringit vt dr̄ se. q. i. Notū. cū glo. Sed qui ꝓmittit hoc sibi fieri credens talē moueri ex dilectiōe fraterna seu honesta amicicia seu q̄dam hūanitate seu more patrie, nō peccat q̄uis hoc faciēs ex libidine moueret ⁊ p q̄ñ mortaliter peccaret. hoc quo ad oscula amplex⁹ ⁊ dando alter alteri manū vt moris est. qꝺ tñ periculosum est. Et iō cauendum ab his inter virz ⁊ mlierē etiā religiosos. Bonū inquit apls. i. Cor. vij. mulierē nō tangere. Nazot de Eccle xiij. Qui tetigerit picē. cui sil'is est mlr inq̄nabit' ab ea. Ulū ⁊ leo papa ⁊ scūs cū manus eius mulier ex deuotiōe osculata fuisset incidit i grauē temptationē carnis, ꝓpter qꝺ manū ipam scandalizantē abscidit. ꝫ virgo Maria miraculose restituit. Cū etiā q̄dā reprehenderet quēdā frez coz̄ beato Jordane mgro ordis predicatoꝝ et eo qꝺ q̄dam mlr ex deuotiōe tetigisset manū ei⁹ ꝫ ille excusans diceret. qz mulier bona ⁊ sancta esset. Rndit btūs Jordan⁹. Terra vtiqz bona est ⁊ aqua bona. ⁊ tñ ex vtraqz se ꝙtingente fit lutum. Permittere aūt se tangi in mēbris genitalibꝫ nisi sint nuptie. vl' nisi subsit cā necitatis vt infirmitas ⁊ hmōi. credo non posse excusari a mortali cū istud non fiat cōiter nisi ex amore libidinoso Et credere qp hoc fiat pura intentiōe est fatuitas nō simplicitas. Et mlto magis hoc faciēs. qz periculose exponit petrō luxurie ponēs ignē in paleis Et cuius ꝓdicta. s. oscula āplexus ⁊ tact⁹ nō impediant bonū pli⁹ generande ⁊ educāde. qz et ex bis pase nō pōt sequi generatio. tñ ipa pcedunt ex libidine q̄ est radix h⁹ impedimēti. ⁊ Sm hoc id est inq̄ntū libidinosa sunt mortalia. ⁊ nō aliter Sm Tho. vbi supꝫ. Dicit. n. Ul. in q̄libet. ⁊ in suma sua qp ꝓpterea apls postqz reprehendit hui⁹ vitia. s. turpitudinē vt in tactibꝫ ⁊ osculis. stultiloquiū ⁊ scurilitatē cōnumerans ea inter peccata mortalia manifesta. qz ⁊ ipa talia sunt cū procedūt ex libidine. subdit. Nemo vos seducat inanibus verbis, ꝓpter hoc venit ira dei ī filios diffidentie. Qđ dixit, ꝓpter quosdā q̄ tunc ꝙpendebant h⁹ vitia. sicut ⁊ nūc sunt alīq turpes h⁹. ambitiantes. Reprobat hoc idem p autoritatē xpi Qui viderit inquit mulierē ad ꝙcupiscendū eā ꝛc. Ubi dicit Beda qp visus accipit' ibi p oī motu ad delectationē venereā. s. extra matrimoniū Et ꝓcludit ipe Ul. qp ista esse mortalia tenendū est oīno. nō tanꝝ opinio de q̄ aliter sentiri liceat sed tanꝝ veritas ad fidem pncns sicut oīa q̄ pertinent ad bonos mores ⁊ qui pertinaciter assereret ꝓtrariū esset hereticus. quia est cōtra scripturam a sanctis expositam.

Septimus gra .§.X.

dus luxurie est ꝓsūmatio libidinosi opis. de quo apls ad Gal. v. Manifesta sunt opa q̄ sūt fornicatio. adulteriū. immūdicia. impudicicia. luxuria ꝛc. Et subdit. Qui talia agūt. regnū dei nō cōsequent. Aug⁹. etiā in li. de igne purgatorij ponit inter peta mortalia q̄ ducūt ad gehēnā. fornicatiōez qđ est min⁹ in genere luxurie, vt patet di. xxv. §.

Alias autē ea. Et nota q̄ in cle. c. Ad nostruz de hæreticis. Unus ex articulis begardorum dānatus pro hæresi est q̄ osculum mulieris est mortale post peccatū scilicet primorum parentū cuz ad hoc nō inclinet natura. sed actus carnalis peccatum nō est. maxime cū tentat exercens. et hoc q̄ natura ad hoc inclinet. Sed utrūq̄ est falsuz et hæreticum vt hētur in dicta cle. ⁊ declarat ibi in glo. p. Io. an. Primū. n. nō est simpliciter veruz Nā osculū mulieris pōt esse cum peccato ⁊ sine peccato. Si. n. fiat ex libidine ⁊ extra matrimoni aliter q̄ iūctos. erit peccatū mortale. alias non vt supra dictū est. Nā si fiat ex more patrie ⁊ honesto amore. nō erit peccatū. Silr inter coniuges ex amore carnali si fiat. vt in actu q̄ugali. nō est peccatū saltē mortale Ratio aūt q̄ assignatur est falsa. s. q̄ natura nō inclinet ad hoc. Natura eīm ordinat illa ad actuz carnalē q̄ summatū vt in finem. sicut aūt natura ordinat aliq̄d in ꝓpriuz finem. ita etiā inclinat in oīa ordīata de se ad illuz finem. Sicut. n. grauitas rei grauis inclinat illam rē ad esse deorsuz. ita etiā inclinat illā ad descendēdū deorsum. Cum ḡ natura intendat cō summationē actꝰ veneree. q̄ ex eo sequit ḡnatio. ⁊ oscula ordiēnt. ⁊ inducti ua sint ad q̄ summationem opis. iō in q̄ugio legitimo. q̄ō est fm naturam etiā speciei. i. fm rationez. oscula ⁊ hmōi pñt esse sine peccato. Item dato etiaz q̄ natura ad hmōi non inclinaret. adhuc rō nō concluderet Si. n. aliquid esset mortale ad qđ natura nō inclinet. ergo iei unare. peregrinari et alia opera penalia facere. credere in deū vnum ⁊ trinum. essent mortalia. cum natura ad ista nō inclinet. qđ est absurdum. Sc̄dm similiter est falsuz ⁊ hæreticum. Nam fornicatio est actus carnalis et semper est mortale peccatū. vt patet p apl̄m ad Gal. v. Et Aug⁹. dicit. xxv. di. §. Alias autē ea. ⁊ xxij. q. i. Predicādum. qđ plenius infra declarabitur Cuius autē natura generis inclinet ad cōmixtionem maris et femine simpliciter. i. fm sensualitatem que est cōmunis nobis et bestijs. non tamen natura speciei. per quaz homo est differens a brutis. i. fm rationē. sed inclinat ad hmōi actū ꝓut debito mō exercet. s. per q̄ugiū. Et alio mō exercitaꝰ talis actus est extra naturā. i. rōem naturalem vt. j. dicet. Et in q̄ugio quidē talactus venerens duobꝰ modis ē mortale peccatū. Uno modo corpe. s. qñ ptermittit debitū vas. vnde generatio sequi nō pōt. aut studiose fundit semen et mortale est in vtroq̄. vt fecit Onam filiꝰ Jude. qui ob hoc mortuꝰ est Gen. xxxviij. Et de hoc etiā. xxxij. q. vij. Adulterij. Jn alijs aūt modis incongruis seruato tñ debito vase q̄uis de se non sit mortale. pōt tñ ibi esse mortale ꝓpter motū effrenate libidinis. Et hoc est qđ dicit Al. q̄ pñt esse signa mortalis q̄cupiscentie. ⁊ iō detestanda in querēte hmōi. Alio mō mente. cū. s. excedit limites matrimonij. i. cū intentionē deliberatam habet ad aliā personā q̄ uxorem. vel ita effrenate rapitur ad actū. q̄ etiā si uxor nō esset cuz illa vel alia tamen libidinē suā expleret. ⁊ hoc mortale in ipo. nō in q̄sorte qui hoc non intendit. Tales videntur fuisse septem mariti Sare vxoris Thobie iuniozis qui ob hoc strangulati sunt a diabolo. vt habetur Thobie. vij. et sic potest intelligi illud Hiero. Nil interest ex qua causa bone sta quis insaniat. Unde Sextus philosophus in sententijs inquit. Adulter est omnis in uxorem suam amator ardentior. xxxij. questione. iij capitulo Origo. Glo. adulter id est ad similitudinem adulteri se habet disponens se illa vti. ei am si non esset uxor. Si autez infra limites matrimonij exerceatur talis actus causa delectationis. est de se venale. vt. xxv. dis. §. Alias autē ea Sz si causa generande prolis. vel causa reddendi debitum alter alteri vt tenetur cuz potest. tūc nullum peccatū est vt dicit Aug. xxxij. q. ij. Quic quid inter se. Item nota q̄ cum omnes predicti gradus luxurie q̄currant successiue et immediate in aliquo peccato luxurie sine interpositiōe tē poris. omēs habent pro uno peccato mortali. qđ tanto grauius est quanto plura concurrūt. Sicut si quis in cogitatione fornicationis morose delectatur. demum in actum assentiat. ⁊ cuz tali proposito aspiciat in aliquā mulierē libidinose. alloquatur turpia vt eam inducat osculeī. et demū eam cognoscat. unū mortale est. Sed si diuersis temporibus interpollatis aliq̄bꝰ hæc faciat quodlibet per se est mortale. vt si morose delectetur. ⁊ alia vice de eodem vitio cogitatiōe occurrēte assentiat. ⁊ alio tpe videns personā in quam mente q̄sentit libidinose aspiciat. cē. erunt diuersa peccata mortalia. Figuratur aūt ipm opus luxurie sicut et quodlibet aliud peccatum mortale opere commissum. p adolescentem mortuum extra portam delatum. vt dicit Augusti. Porte. n. anime sunt sensus corporis. Operi autem peccati addit Augustinus alium gradum. scilicet assuefactionem ad ipsum prauum opus figuratū per Lazarum sepultū scilicet mole male q̄suetudinis. de pen. dis. ij. Sicut. Addit Gregoriꝰ in moralibus tertium scilicet obstinationem in ipo vitio. ⁊ hoc p excusationes suas ⁊ adulatōes aliorum figuratū per quartū mortuuz xp̄o nunciatum. sed non resuscitatuz. Et sic ignis paulatim crescendo comburit totum templū. corpus et animam. Ignis nunq̄ dicit sufficit. prouer. penultimo de gradu in gradum crescit. vt dicat Incenderunt igni sanctuariū tuum ⁊c.

Tertio ⁊ vltimo .§. xi

Videndum est de eius lesione que sequit. Dec

est autem lesio ⁊ nocumentum. quia sicut illud templum fuit ꝑ ignem totaliter destructum, ita templum rationale vniuersaliter destruitur per ignem luxurie. Unde de hoc proprie dicitur Job xxi. Ignis est vsq; ad perditionē deuorās ⁊ eradicans omnia germina. s. bonorum tpalium et spiritualium. ¶ Consumit .n. primo temporalem substantiam. ¶ Scdo mundialem gloriaz Tertio corpalem vitam. ¶ Quarto mentalem intelligentiam. ¶ Quinto quietem ⁊ mundiciam. ¶ Sexto spiritualem gratiā. ¶ Septimo ducit in eternalem gehennam.

Primo consu .§.XII.

mit tpalem substantiaz. de quo ꝓuer. xxix. Qui nutrit scortum perdet substantiā. Exempluz de filio prodigo qui dissipauit substātiam suaz viuendo luxuriose. vt habetur Luce. xv. O quot ⁊ q̄nta expendūt in hmōi miseriis. Et vbi deberēt homīes pauꝑibus erogare. vt per hoc possent recipi ꝑ elemosynas in eterna tabernacula. vt admonet xp̄s ipi ꝑ abusum taliū preparant sibi eterna tormenta reddituri dño rationem de hoc q̄ de bonis sibi a deo collatis se occidūt. alios in peccatis nutriūt. ⁊ pauꝑibus q̄si illa rapiūt.

Secūdo luxu .§.XIII.

ria consumit mudi gloriā seu famam. Maxime autē hoc vitiū infamat hominē. Unde ⁊ Greg. dicit in li. moraliuz, q̄ peccata carnalia sunt maioris infamie q̄ cetera vitia. Salomon fuit valde gloriosus ⁊ famosus in mundo. ita vt omnes desiderarent videre vultum eius sed ꝑ luxuriā deturpauit ⁊ obfuscauit omnē famam suā. propter q̄d dicitur Eccle. xlvij. Narrata gloria eius inclinasti femora tua mulieribus. posuisti maculam in gloria tua. Et in quibusdam ciuitatibꝰ habetur statutum ⁊ valde rationabile, q̄ luxuriosos precipue in genere sacrilegij. s. cum monialibus vel sodomie nō debeant ciues admittere ꝑ scrutiniū ad officia ⁊ dignitates. vnde sequitur honor ⁊ gloria in vita ista. De nullo etiaz vitio homo ita erubescit sicut de hoc, ita q̄ vix audeat confiteri ex confusione.

Tertio consu .§.XIIII

mit vitam. Sene. Plures occidit voluptas q̄ gladius. Et quidaz sapiens eam describens ait. Luxuria est inordinata carnis petulantia. dulce venenuz, importuna lues, pernitiosa potio. que corpus hūanum debilitat. ⁊ virilis animi robur eneruat. Unam ex rōibus quare antiq̄ patres tātum viuebant ⁊ robusti, nunc aūt paruo tempore. ⁊ pleni debilitate, hanc esse puto q̄ erant magis continentes, tarde cōtrahebant matrimonium. interim seruando castitatem, nunc autem a puericia incipiunt pleni esse luxuriis. nimis cito contrahunt matrimoniū. sed si differūt perpetrant innumera mala. Quidam in magna dignitate ꝯstitutus deditus luxuriis cū meretrice inuētus est mortuus. vt narrat cronica martiniana. Amon ex amore turpi luxurioso infirmatus est grauiter. ij. Re. xiij. Et similiter filius prefecti romani infirmatus. quem ob libidinez, quā sequi volebat suffocatum a diabolo resuscitauit Agnes virgo ⁊ martir sanctissima. vt scribit Ambro. Quot toxicantur. quot violenter occidunt. quot infirmantur. quot detruncantur. quot infatuantur. quot in vita presenti a dño in punitionem priuantur. Certe innumeri.

Quarto consu .§.XV.

mit mentalem intelligentiam. ps. Superceci dit ignis scilicet luxurie. ⁊ nō viderunt solem. i. lumen rationis. Unde de senibꝰ luxuriosis qui quesierunt Susannam ad nefariuz opus secū trahere dicitur Danielis. xiij. q̄ auerterūt oculos suos. s. mentis ne viderent celuz. neq; recordarentur iudiciorum iustoꝝ. In huius figuraz legitur q̄ Sampsou postq̄ adamauit Dalilaz deceptus ab ea excecatus est Judic. xvi. Sic q̄ deuincitur a concupiscentia carnis. abstractus ⁊ illectus ⁊ quasi deceptus excecatur a demoniis. vt nō considerat offensam dei, ⁊ mala multa incurrit. Unde ⁊ Seneca in prologo declamans ait Nihil est tam mortiferum ingeniis q̄ luxuria. Siquidem rationē perturbat. intellectum hebetat. memoriam eneruat. obliuionē immittit. errorem infundit, ignorantiā inducit. ⁊ hominem quasi bestiam facit. Philosophus etiaz dicit in vi. ethicorum, q̄ in tantū actus ille venereus rationem absorbet q̄ impossibile est aliquid intelligere in ip̄a delectatione tali.

Quinto consu .§.XVI

mit quietem mentis. ⁊ mundiciaz. Prouer. xxij. dicitur. Qui diligit cordis mundiciam diliget a dño. Sed certe etiam corpis mudiciaz diligit dñs. vt patet per ea que ordinauit in veteri lege ex qua immūdi corpore arcebant a templi ingressu. ⁊ in nouo tractaturi aliquid sacrum non nisi mundatis seu lotis manibꝰ hoc audent. Sed luxuria tollit vtranq; mundiciā plus q̄ alia vitia. Mentem enim implet variis passionibus. ⁊ inquietudinibꝰ suspitionū ⁊ vitiis. Unde Hier. in li. cōtra Jouinianū ait. Amor forme mulieris rationis obliuio est. ⁊ insanie ꝓximꝰ minimeq; ꝯueniens anīo sapientū. Altos ⁊ generosos spiritus frangit, ⁊ de altissimis cogitatiōibꝰ ad hūilimas detrahit. querulosos. iracūdos. temerarios. dure imperiosos. ⁊ seruiliter blandos facit, ⁊ cum fruēdi cupiditate insatiabili flagrat plura

tempora lachrymis ꝛ queſtionibꝫ perdit. hec ille Mundiciã corpis tollit. ꝛ hoc eſt qđ ait aplus. i. Corin. vi. Omne peccatũ qđ fecerit hõ extra corpus ſuũ eſt. Qui aũt fornicat in corpꝰ ꝓprium peccat. qz vicz nõ ſolũ facit animã immundam. vt alia peccata, ſed etiã corpus illud offendit indebite reſoluendo. vnde nõ ſolum polluti peccato luxurie debent abſtinere de neceſſitate a cõmunione, ſed etiã polluti nocturno ſomno monentur eam dimittere ꝓpter immundiciaz ꝛ hebetudinem mẽtis, qđ nõ dicitur de aliꝭ ita.

Sexto conſu .ℌ.xvii

mit grãm. Tollit. n. gratiã omnis virtutis. gratiam ordinis. gratiã gratis datam. Non requieſcet ait dñs Hoc ſpũs meus in hoĩe ineternũ. i. gratia ſpũſſancti vñ ꝓcedunt virtutes. ꝛ hoc. qz caro eſt. i. carnalis ꝛ luxurioſus ſicut ꝓpe diluuiũ Geñ. vi. Nulla virtꝰ vera põt eſſe ſimul cũ luxuria. ſed ſimul oẽs corruunt. Nullus luxuriosus põt recipe grãm ordinis nec deberet ordinari. In cuiꝰ figurã precepit dñs. qz ſcabioſus nõ accederet ad miniſtrandũ in templo. nec hernioſus. qđ exponit Gre. in. c. Paſtoralis. dicẽs ſcabioſum ſignificare luxurioſum corpe. Scabies enim ꝓcedit in corpe ex ardore nimio interiori. Hernioſus ſignificat luxuriã mẽtis. Tales nõ debent ordinari vt bẽtur diſ. xlviij. c. Hinc etem Sed ꝛ dediti hmõi vitiꝭ nõ põt miniſtrare niſi cũ damnatiõe ſui. Et ſi ſunt notorij vel accuſati in iudicio deberent priuari officio ꝛ beneficio. Frequẽter etiã priuaꝝ quis gra gratis data per hmõi vitiũ. vñ narrat Gre. in li. dialogoruz. qz cũ quibuſdã predicantibꝫ veritatẽ fidei. cũ fuiſſent abſciſe lingue a gothis infidelibꝫ. poſtea loquebanꝫ ſicut ſi eas hẽrent miraculoſe. ℌ vnꝰ eorũ ꝓpter lapſuz carnis ſubito amiſit tale donũ.

Septimo cõ .ℌ.xviii

ſumit animã. ꝛ poſtea corpus in gehẽnã. niſi de hac in vita peniteat. Unde apocali. penultimo dicitur. Fornicarijs. mendacibꝫ. veneficis ꝛ homicidis pars illoꝝ in ſtangnum ignis ꝛ ſulphuris. Et. Jude primo. c. Subĩnoierũt ꝙdẽ boĩz ipꝰ gratiã dei noſtri ĩ luxuriã trãſferẽtes. ꝛ paulo poſt, ſicẽ Sodoma ꝛ finitime ciuitates ſimili mõ exfornicate. ꝛ abeuntes poſt carnẽ alteraz facte ſunt exemplũ ignis eterni penã ſuſtinentes. Et .i. Coꝛ. iij. Qui violauerit tẽplũ dei. idẽ aĩam ꝑ luxuriam. diſperdet illuz deus. i. ꝑ diuerſas ꝑtes perdet animaz, ꝛ poſtea corpus mittendo in gebennam. Et auguſtinus dicit. qz quicunqz ſenſerit in ſe aliquod capitaliũ dominari. vt fornicationem. adulterium. homicidium ꝛ alia buiuſmodi. eterna illuz flamma trucidabit. di. xxv. ℌ. Alias autem ea. Exemplum aliquod.

Capitulum ſecundum. de ſimplici fornicatione.

Poſt tractatum de luxuria in generali. nunc videndum eſt de ſpeciebus eius ſingulis. Et ponuntur eſſe qninqz xxxv. q. i. ℌ. Cum ergo. ſ. fornicario. ſtupꝛum. adulterium. inceſtus. raptus. Adde ꝛ vitium contra naturã. quod diſtinguitur in quattuor ſpecies ſeu modos. ſcilicet molliciem. ſodomiticum. beſtialitatem, ꝛ alium modum innominatum. cum ſcilicet vir nõ vtitur modo naturali muliere. Hoc autem vitium cõtra naturam ꝓpterea ibi non connumeratur in illa predicta aſſignatione. quia ſolum ibi ponuntur ille que humane nature nõ repugnant vt eſt vitium contra naturam ſcdum Thomam. Adde etiam ſacrilegium quod facit ſpeciem de ꝑ ſe. ſed ibi non connumeratur. quia ꝑm Thomam poteſt in diuerſis ſpeciebus prefatis reperi. Nam ſi abutatur perſona coniuncta ꝑ ſpiritualem cognationem vt commatre vel filia ſpirituali. erit ſacrilegium ad modum inceſtus Si abutatur ſanctimoniali. cum ſit Chriſto deſponſata. erit ſacrilegium ad modum adulterij. Et inq̃tum eſt ſub patris ſpũali cura conſtituta. erit ſacrilegium ad modum ſtupꝛi. Et ſi violentia inferatur erit raptus ſpiritualis Optz autem diſtincte confiteri bas ſpecies. Et ſufficientiam horum ſic aſſignat beatus Tho. ſe. ſe. q. cliij. arti. primo. Peccatum luxurie in hoc conſiſtit. qz aliquis delectatione venerea vtitur nõ ꝑm rectam rationez. Et quia ſpecies luxurie ſumitur non ex circumſtantijs. quia inq̃ntum huiuſmodi non dant ſpeciem actui ſed ab obiecto. quod eſt materia actus. Ideo oportet ſpecies luxurie aſſignari ex parte materie. que poteſt rationi recte non conuenire. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. vno modo quia habet repugnantiam ipſa materia ad finem venerei actus. Et hoc dupliciter. quia aut inq̃ntum impeditur generatio prolis, ꝛ ſic eſt vitium contra naturaz qđ eſt in omni actu venereo. ex quo generatio ſequi nõ poteſt Aut inq̃ntum impeditur debita educatio ꝛ promotio prolis, ꝛ ſic eſt fornicatio. ſ. ſimpliciter ſoluti cum ſoluta. puta cũ meretrice. vidua vel cõcubina. Alio modo materia venerea inq̃ntuz ex ea fit actus venereus. põt eſſe non cõueniens rationi recte per comparationem ad alios homines Et hoc dupliciter. Primo quidẽ ex ꝑte femine ipſius. cui quis cõmiſcetur. qz. ſ. ei debitus honor non ſeruaꝝ. ꝛ ſic eſt inceſtus qui eſt abuſus conſanguineaꝝ vel affiniũ. Secdo ex ꝑte eius in cuius ꝑtate eſt femina, ꝛ hoc tripliciter. qz aut eſt in ꝑtate viri ſui, ꝛ ſic eſt adulteriuz, aut in ꝑtate

Capitulum Secundum

patris ⁊ sic est stuprum. ſ. illicita defloratio vgi
nũ si tñ violẽtia nõ inferat. Si aũt violẽtia in
ferat femine vel pentibꝰ erit raptꝰ. Si aũt ba
beat votũ ꝓtinẽtie vt moniales vel beghine. vel
clerici ⁊ religiosi ⁊ sic erit sacrilegiũ. qõ tñ redu
ci põt ad aliquã ꝑdictaꝝ spẽꝝ vt dictũ ẽ tñ distñ
cta spẽs ẽ. Idem si in loco sacro ꝓmittat q̃cũq̃
luxuria. Diuersificãt aũt iste spẽs ex pte femie
magis q̃ ex pte viri. qz in actu venereo femina
se habent vt patiens ⁊ ꝑ modũ materie. vir aũt
p modũ agẽtis. Et ꝑdicte spẽs assignantur fm
differẽtiã materie. vt dictũ ẽ. Et q̃uis diuersi
tas materie solũ ñ diuersificet spẽz tñ diuersi
tas ista assignata fm materiã ꝓtereã diuersifi
cat spẽm. qz hz ī se ãnexã diuersitatẽ formalem
obiecti fm diuersos mõs ꝛpugnãtie ad rõez. Itẽ
nõe icõueniẽs q ī eodẽ actu repiant diuersoꝝ
actuũ ꝺformitates ꝺtra diuersas ꝟtutes. ⁊ sic
adulteriũ ẽ sub iniusticia ⁊ sub luxuria. Possũt eti
am aliqñ eẽ diuerse spẽs luxurie ī eodẽ actu vt
si ꝓiugat ꝙgnoscat monialẽ ꝟginẽ ⁊ ꝓsanguí
neã suã rapiẽs de mõasterio. sic erũt sil adulte
riũ. sacrilegiũ incest. stuprũ. raptus. i. vnũ pec
catũ hũs ꝺformitatẽ oĩm dictoꝝ peccatoꝝ ex ill
circũstãtijs necessario ꝓfitẽdis. Item actus cir
cũstãtes actũ venereũ illiciti in mrimonio vl
extra. vt oscula. tact ⁊ hmõi ꝓtinz ad impudici
tiam hec omnia Tho. vbi supra.

De fornicatõne .§.I.

igit q̃ est ꝓma spẽs luxurie. Notãdũ qõ ait põs
lrm. p. didisti oẽs q̃ fornicãt abs te. Perdidisti
i. ꝓdes tu deꝰ. Vltr̃ ꝓterito ꝑ futuro fm mozẽ
ꝓphetiũ ꝓpter certitudinem rei. Perdes scilicz
mo:te eterna oẽs indistincte sine acceptatiõne ꝑ
sonaꝝ q̃ fornicãt vel cozpaliter p luxuriã. vel spi
ritualiter. p ꝓfidiã. vel criminaliter p quãcũq̃
culpã. Abs te. i. abstracti ⁊ illecti tẽpalibꝰ hec
Ugo cardinalis. Ex qbꝰ ꝟbis tria pñt elici ad
declaratiõem materie fornicatiõis. Primo for
nicatõ multipliciter incurrit. ibi oẽs qui forni
cant. Secũdo dãnatõ certitudinaliter ꝓmittit
ibi. Perdidisti. Tertio subtractõ dei spirituali
ter subsequitur ibi abs te

Quantũ ad pri .§.II.

mũ. Sciendũ q̃ fornicatõ in scripturis dicitur
idolatria vel infidelitas aliqñ ex eo q̃ aĩa ꝛcedat
p intellectũ a deo adhærens falsitati ⁊ errori. Et
de hac sepe reprehendit populus antiquꝰ iude
oꝝ q̃ sepe idolatrabat. Vñ dz Osee. iiij. Forni
cate sũt a deo suo. ſ. israhelite p idolatriam. Et
ꝓmo paliꝑ. v. Fornicati sũt post deos ꝓlozuz
ſ. israhelite. Et Judicũ. viij. Fornicati sũt cum
Baalim q̃ erat idolũ gẽtiliũ. et Isa. xiij. Ini
tium fornicatiõis exq̃sitõ idoloꝝ. ⁊ cũ Ezechiel
de fornicatiõe illius populi loquitur precipue
Ezech. xvi. p totũ de hac intelligit Aug. ad idẽ
dicit. Idolatria ⁊ q̃libz noxia superstitiõ fornica
tiõ ẽ. xxviij. q. i. Idolatria. Et ī eadẽ qõne ī. c. se
q̃nti dicit idẽ Aug. Nõ solũ mechatõ ẽ illiꝰ q̃
carnẽ suã ꝓtaminat. ⁊ etiã q̃ simulachrum facit
mechat. De his ñ ẽ dubiũ. qz ꝓdidisti oẽs q̃ sic
fornicãt. Secõ fornicatõ dz large ⁊ mortaliter
q̃cunq̃ culpa mortalis inq̃tũ ꝑ eã q̃s recedit ⁊
si ñ fide. tñ affectu a deo legitimo spõso anime.
Vñ dicit Aug. q̃ auaricia ⁊ q̃libz culpa q̃ aĩa
aberrat a lege dei fornicatõ dici põt. xxviij. q. i.
Idolatria. Et de hac põt intelligi illꝰ quod di
cit dñs ꝑ Jere. iij. c. Tu aũt fornicata es cũ ama
toribꝰ multis tñ reuertere ad me. ⁊ ego suscipiaz
te. Aĩa cũ tot fornicatur amatoribꝰ quot creatu
ras inordinate ⁊ supra deũ diligit. Hãc fornica
tionẽ spũalez significat fornicatõ. Samaritane
q̃ pꝰ q̃nq̃ viros ꝙcubina erat cuiusdã. Vñ xps
dixit. Huc quez nunc hẽs ñ est tuꝰ vir Joha. iiij
Sic aĩa tpe puericie hz et legittimos viros q̃n
q̃ sensus quoꝝ instinctũ sequit sine pcõ anteq̃
bẽat vsũ rõis. Sz cũ puenerit ad vsũ rõis si nõ
adhæret deo. inde efficit cõcubina diaboli adhæ
rens errori. ⁊ fornicatur a deo. Sz deus immit
tit aliqñ tribulationes circa ipa tpalia vt sic re
cedat ab amatoribꝰ ⁊ accedat ad xpm virũ legi
timũ. fm illud qõ dicit Osee. ij. Ecce sepiã viã
tuã spinis. ⁊ seq̃tur amatores suos ⁊ nõ inueiet
eã. Et dicet reuertar ad virum meũ prez. Ter
tio ꝓprie dicit fornicatõ actus venereus fornica
tõ inter solutũ ⁊ solutã. q̃uis etiã aliqñ largius
nomine fornicatiõis intelligat oĩs actꝰ luxurie.
vt illꝰ. i. Cor. v. Audit inter vos fornicatõ q̃lis
nec inter gẽtes. ⁊ tñ illꝰ ꝓprie erat incestꝰ. Vñ ad
maiorem distinctiõez dz hec fornicatõ simpler. ſ.
inter solutũ ⁊ solutã. Et õ hac sicut de aliis dua
bus verificat illud. Perdidisti oẽs qui fornicãt
Vñ Heb. xiij. Fornicatores ⁊ adulteros iudi
cabit deꝰ. ſ. ad mortẽ eterna. Sz tria argumẽta
videt eẽ ī ꝓtrariũ. Primũ qz deꝰ ñ ꝓcipit aliq̃d
qõ sit mortale pctñ. ⁊ deus ꝓcepit Osee ꝓphe
dicãs vade sume tibi vxorez mlierẽ fornicariã ⁊
fac tibi filios fornicationũ. ergo fornicatõ ñ est
peccatũ. Secõm ẽ qz oẽ pctñ mortale ꝓtrariat
charitati sed istud non contrariatur charitati
quia nec charitati dei cum non sit directe cõtra
deũ. nec charitati ꝓximi. qz ꝑ hoc nulli hõi fit iniu
ria. ⁊ Amb. etiã dic. Dis sũma xpiane disciplie
ī mia ⁊ pietate ꝓsistit. quã q̃ hẽt ⁊ si lubricũ car
nis patiat. vapulabit ⁊ ñ pibit. ꝙ fornicatõ ñ ẽ
mortale. Tertiũ est qz Isid. dic. di. xxxiij. Chri
stiano ñ dicã plimas ⁊ nec duas hre sil licitũ ẽ
⁊ vnã tñ aut vxorẽ aut si ꝙiũx deest loco eiꝰ ꝙcu
binã. Sz ī ꝙcubinatu ẽ fornicatõ simpler. ꝙ nc.
Quod dictum est fornicationem esse peccatuz

abſq; dubio tenendum eſt ſm Tho. ſecūda ſe-
q. diſtinct. arti. ij. Et ad argumenta rñdeť. Ad pri-
mū tripliciter. Uno mō ſm Hiero. vz q; mere
tricem ⁊ fornicariā q̄ndā aſſūpſit ī vxorē ⁊ ō im
pudica fecit caſtā. Et ſm hoc nullo pōt argui
ſicut nec hodie ſi q̄s meretricē duceret ī vxorem
volentē honeste viuere. xxxij. q. i. c. Nō eſt culpā
dus. Alio mō ſm Tho. vbi ſup̄ dicēdū q; forni-
catō dr eē peccatū inq̄tū ē ꝓtra rectā rōem. Rō
aūt hoīs recta ē ſm q; regulat voluntate dīna q̄ ē
ꝓma ⁊ ſūma rō. Et iō q̄d q̄s facit ex voluntate dī
ei⁹ p̄cepto obēdiens ñ eſt ꝓtra rectam rōem ⁊ ſi
videat ꝓtra cōmunē ordinē rōis ſicut nec ē ꝓtra
naturā q̄d fit p miraculū q̄tus ſit ꝑ cōtingens curſū
nature. Et iō Oſee ñ peccauit fornicādo ex dei
p̄cepto. Nec ꝓprie talis ꝓcubit⁹ dz dici fornica-
tō. niſi referendo ad curſum cōem. Tertio ſm
Hico. de lira dr vxor fornicaria mulier q̄ erat gen
tilis q̄ dicebat fornicaria ſpūaliter. q; idolatra
Et hoc fecit ex diſpēſatiōe dī. Ad ſecūdā rñdz. b
Tho. vbi ſup̄ q; fornicatō ſimpliciter ꝓtrariat cha-
ritati. ꝓmi q̄tum ad hoc q; repugnat bono pl̄
naſciture vt dicebat in ſe. ſ. dum. ſ. dat opam ge-
nerationi ñ ſm q; ꝓuenit pli naſciture. Nō aūt
dicit Amb. nō ē ſic intelligēdū vt cū q̄cūq; vi-
tio luxurie moriēs ñ dānet ꝓpter opa mie exhi-
bita ſ q; illa opa mie diſponet ad gr̄am ⁊ ad
pñiam. vñ veniā ī pñti ꝓſequit ō lubrico. Ad terti
am dic̄ Gratian⁹ di. ea. q; ibi ꝓcubina ſumit ī-
ꝓprie vicz ꝑ ea q̄ ducta ē ⁊ ē ī vxorē. ſ ſine ſolē-
nitate legali. puta ſine īſtrumēto dotibꝫ vl̄ teſti
bꝫ ⁊ hb⁹. Hāc ꝓiugem facit affect⁹. ſz ꝓcubinam
notat lex. Et ſic etiā ſumit dī. xxxiij. c. Is q̄ nō
hz. Prima ergo ꝓ manet ſnīa. q; mortale eſt oīs
fornicatō. ⁊ iō ꝓdidiſti omnes q̄ fornicantur.

Quantū ad ſe .§. III.

cū dū p̄cipale. ſ. q; fornicatō ſit peccatū morta-
le q; dr. Perdidiſti. ſ. eternaliť ꝓbari pōt qua-
druplici rōe. Et p̄mo vz q; hoc ē ꝓtra legē natu-
ra'. ē q̄d declarat b. Tho. in. iij. ꝓtra gētiles ſic ſnī
aliter. Rō natural' dictat bōi q; filij debēāt nu-
triri a pentibꝫ vſq; ad tps debitū. Ad hoc aūt
nutrimētū ꝓnz ñ ſolū cibꝫ coſpalis ſ etiā in-
tellectual'. ſ. doctrine mor⁹ ⁊ diſcipline. q̄ ñ eſt ca
pax puer añ vſū rōis. Et cū poſtea fit capax non
pōt poſtea vna die cūcta addiſcere ſz paulatim
Et ad nutrimētū corpale ñ ſufficit pī in pueri-
tia. Ad nutrimētū aīe p correctiōem nō ſufficit
mī. Naturaliter ē bō ꝓnus ad malū ab adole-
ſcentia ſua ⁊ ī tali etate pax timet mīez, ſ oꝑtz
q; baculus timoris pēni ſit ſup̄ eū. Oꝑtet ergo
ſi ꝓles dz duci ad pfectiōem ſtat⁹ ſui ſm ĩama
⁊ corp⁹ ad q̄d natura īſtigat pentes q; ſit ſtent
pī ⁊ mī ꝑ magnū tps. Sz fornicarij cū nō ſint
aſtricti alīq̄ lege ad ꝓmanendū ſ poſſint ad pla
citum ſepari. Imo ⁊ debent ſepari ⁊ ꝓpter picu-
lū vt palea iuxta ignez, ⁊ ꝓpter ſcādalū alioꝝ a-
mouendū. Si aūt ſepant ſequtur ꝺſtructō plis
q̄d eſt ꝓtra legē naturalē. Cōtra naturā. i. rōem
naturalē igit eſt q̄d q̄s vtať vago ꝓcubitu ꝓput
fit ꝑ fornicatiōem. ſz oꝑtz q; ſit maris ad femi-
nā cū q̄ pmaneat ñ ꝑ modicū tps ſz diu vel etiā
ꝑ totā vitā. Iñ ē q; maribꝫ ī ſpe būana magna
ſollicitudo de certitudine plis ineſt cui immi-
net educatō plis. Sz ad hāc certitudinez facit
determinatō maris ad feminā ꝑ mīmoniū ꝑ
q̄d indiſſolubiliter ad inuicez liganť. Nec ob-
ſtat ſi aliq̄s fornicādo aliquā cognoſcēs ſuffici-
enter puideat pli de educatiōe. q; illō q̄d cadit
ſub determinatione legis iudicatur ſm id q̄d
communiter accidit. et non ſm id quod in ali-
quo caſu cōtingit. Idem q nāſi habetur ſecūda
ſecū. q. diſtinct. ar. ij. Secūda rō q̄ ꝓbať fornicatio
nem ſimpliciter eē mortale eſt talis. nullū peccatū
excludit a regno dei vel facit hominez dignum
morte eterna niſi mortale. Sed talis eſt forni-
catō. ſ. excludens a regno dei. Unde ad Gala. v.
dicit apl's notāt⁹ quibuſdā peccatis ⁊ inter cete
ra fornicatiōem. Qui talia agūt regnū dei non
cōſequūť. ⁊ Ro. i. enumeratis multis peccatis et
inter illa fornicatiōem ſubdit. Digni ſūt mor-
te nō ſolū q̄ faciūt. ſz ⁊ qui conſentiūt facientibus
vñ legiť de quodā ꝓcubinario q; cū eſſz infirm⁹
⁊ confeſſor quidā viſitans eū nollet abſoluere
niſi eā de domo emitteret, ille aſſenſit. ſicꝫ ſūp
tis cū lachrimis multis oībꝫ ſacramentis eccleſ
ſit. Cunq; ille confeſſor q̄ erat ſanctus hō ꝑ eo ora
bat exiſtimans ad purgatorium tranſiſſe ꝓpter
pententiam. apparuit quadam vice ei ſe aſſereſ
ſore dānatuz ⁊ hoc q; ficte penituit intendens
concubinam reaſſumere ſi euaſiſſet. Tertia rō
eſt q; eſt ꝓtra legem diuinā. cōtra illud vide. i-
cet p̄ceptū decalogi. Non mechaberis. Ero. xx.
q̄d exponēs Iſido. ait. Nec quiſq̄ ꝓter matri-
monij federa alīus femin⁹ miſceat ad explendā
libidinem. xxxij. q. v. Non mechaberis. Sic etiam exponit Aug. in. c. Meretrices ea. q; vbi ait
Meretrices eē. ⁊ ad meretrices accedere ꝓhibz
dñs q̄tum venalis eſt turpitudo. ex quibꝫ ꝓbis
patet p̄dictam auctoritatē q̄ ponit ꝓ glo. ſup
illud Deutro. xxiij. Nō erit meretrix de filiabꝫ
iſrael nec ſcortator eſſe corrupte ſcriptaz. ſcilicz
ipſam auctoritatem q̄ dicit quarum turpitudo
eſt venalis. Uñ aliqui volebant arguere forni
cationem eē veniale peccatū. q̄d falſuz eſt. Unde
ergo dicere glo. venalis nō venialis. Ad hoc eri-
am facit q̄d dr Thobie. iiij. Attende tibi id ē ca
ue ab omni fornicatiōe ⁊ ꝓter vxorem tuā nūq̄
patiaris crimen ſcire. Crimē ꝓprie importat
pcm̄ mortale, vñ ex ōtermiatiōe facta ꝑ apl'os
in ꝓmo concilio bieoſolimis mādatū fuit cō-

Capitulum Secundum

uersis ad fidez ꝑcipue gentilibꝫ.vt abstinerent se a fornicatiõe Act.xv. Et hoc ideo quia pagani putabant sibi hoc licere Aug⁹. etiam in quodam sermone ad populum ait. Non licz vobis fornicari. Sufficiant vobis vxores. Nõ licet vobis habere concubinas. etiaz si vxores nõ hẽtis di.xxiij. Audite. Quarta rõ est ex taxatiõne penitencie eius. Solum enim ꝓ peccatis mortalibꝫ inuenit taxata penitẽtia nõ aũt ꝓ venialibus. Et rõ est ꝗm Tho. in iiij.q. inter mortale et venialle est infinita distantia. Naz mortali debetur infinita secundũ diuturnitatem id est infernalis Veniali aũt deberur pẽna finita et tpalis sed ꝓ fornicatõne habetur taxata pẽna. s. septem annorũ sicut ꝓ adulterio. ꝑiurio. homicidio et huiusmõi. vt habet. xxij. q. i. Predicandum. vt. s. per penitentiam septiformis gratia spũssancti per peccatũ amissa et reparetur vel reparari ostẽdatur xxxiij. q. ij. Hoc ipsum in glo. Ex quo sequitur q̃ sit peccatum mortale. ꝓpter quod ait Apls. i Thessal. iiij. Hec est volũtas dei vt abstineatis vos a fornicatione. quia perdidisti omnes qui fornicantur.

Quantũ ad ter. §. iiij.

num subtrabitur vtiqz dei presentia ꝓ gratiaz per fornicationem. Vñ dicit abs te s. tales sunt seu efficiuntur per hoc vitiũ abs te. id est sine te Sed ve eis cum recessero ab eis dicit dominꝰ. Osee. viij. Fornicatores enim deus punit. angelus fugit. diabolus colit. ipm ꝓmũ ledit. Deus puniat fornicatores seuere ꝓz ꝓ illud qđ ait Apostolꝰ. i. Corin. x. Neqz fornicamur sicut quidam eorum fornicati sunt et ceciderunt in vna die. xxiij. milia quando scz populus israhel fornicatus est cũ filiabꝫ Job. Historiã habes Numeri. Et sic ve fuit eis. Et hoc merito qz facit de templo dei domum meretricum. i. Cor. vi. Membra vestra sunt templum spiritussancti Et in figuram dicitur. ij. Jacba vi. q̃ tẽpluz dei erat plenum comessationibꝫ et scortantium cum meretricibus. quod summe displicet deo Fornicatõ ait Isido. ẽ maximũ scelus ꝓ carnis immundiciam. qz templum dei violat. xxxiij. q. vij. c. Non solum. Angelus fugit tantũ opprobrium cum sit purissimus et munditiã diligat Angelis suis mandauit de te ait ps. xxxx. vt custodiant te. Ez si filia regis daret alicui in custodiam. et illa fornicaret. nonne summe displiceret ei Berũ. In quouis angulo reuerẽtiã exhibe ãgelo tuo. nec audeas eo ꝑsente facere. qđ non faceres me vidente. horret igit tantũ fetorem. Vñ in vitas patrum habetur q̃ cũ angelꝰ bonus comitaretur quendam ex partibus transeuntem corã pulcro iuuene et bene ornato sed luxurioso angelus clausit sibi nares. Et cũ pẽ ille interrogarz. si sibi cãm. cum ornamenta eius redolerẽt. Rñdit q̃ ꝓpter luxuriaz cui erat devitus ei fetebat. et sic q̃rebat fugere eũ. Et sic ve eis. Diabolus libenter habitat in mente luxuriosi. Vñ Job. xiij. Dormit Behemot in locis humentibꝫ. id est in mentibꝰ carnalibꝫ. Itẽ Job xl. Fortitudo eius in lumbis eius et virtus illiꝰ in umbilico ventris eius. In lũbis enim dr eẽ sedes luxurie in viris et in muliere dr eẽ in umbilico inde semẽ ab eis decidit. ꝓterea diabolꝰ habitat in eis. quia multum lucratur cum eis plus cõꝫ ꝓ alia vitia. naz duos capit simul fornicantes. vbi ꝓ alia vitia vnũ. Et in figurã huius legio demonũ eiecta ad imperium xpi a q̃dam petijt licentiã intrãdi gregem porcoꝝ et accepta ꝑcipitauit eos in mare vt habet Matth. viij. et Luce. viij. ad significãdum q̃ libenter habitant in luxuriosis figuratis ꝓ porcos qui delectant versari in ceno. Et inde ꝑcipitat in mare vitioꝝ. De aũt eis quos inhabitat diabolus ledit cor suum quia vt dicitur Osee. iiij. Fornicatio et vinũ et ebrietas auferunt cor. Proꝛm⁹ leditur ex inde. quia si generat filius illegittim⁹ est et priuat omni dignitate temporali et ecclesiastica ordinationum et platurarum nisi legittime agetiã hereditate pẽna. et tumeliatur a cũctis. Et frequnter quia sunt malorꝝ morum nocent toti parentele sicut patet in Abimelech filio Gedeonis nato ex concubina quia mortuo pre interficere fecit. lxx. fratres legitimos vno excepto q̃ fugit vt solus dominaretur. vt habetur Judi. ix. c. Vñ dr. di. lvi. c. Si gens de commixtione meretrica estimandũ est de generes popn los ignobiles et furentes libidine omnes fore ꝓcreandos et ad extremũ vniuersaz plebẽ ad deteriora et ignobiliora vgentez et nouissime. nec bello fortem. nec in fide stabilem. nec honorabilem hominibꝫ nec deo amabilez esse. quemadmodũ sicut aliis gentibꝫ hyspanie et puincie et burgũdioꝝ populis que a deo recedentes fornicate sũt contigit. Aduertendm etiã q̃ cum secundum theologos in iiij. et canonistas affinitas contrahatur per fornicationem nullam consanguineam eius cum qua quis fornicat⁹ est potest hre in vxorem vsqz ad quartum gradum inclusiue quod si fecerit matrimonium est nullum et cõtinue in peccato morant dum sciunt factuz. Et sic ve eis et demum eternum ve. quia secunduz Grego. Momentaneum est quod delectat eternũ quod cruciat. Figurat talis ꝓ Idropicũ. q̃ quanto plus bibit tanto plus sitit. sic insatiabilis est voluptas. Vn Beda super illud. Ecce quidam Idropicus erat ante illum scilicet Jesum Luce. xiij.

Capitulum tertium de Adulterio.

Adulterium est se
cunda spēs luxurie. Et sicut ipsum
nomē sonat ē accessus ad alienum
thorum. Unde et adulteriuz quasi ad alterii⁹
thorum accessus. In quo ꝑm hēa. Tho. secunda
secunde. q. cliij. arti. vij. dupliciter contra casti-
tatem humane generationis ꝗs offendit. Pri-
mo inq̄ztū accedit ad mlierē nō sibi mrimonio
coniunctam. quod requirit ad bonum ꝓlis ꝑ-
prie educande vt dictum est in p̄cedenti. c. Alio
mō q⁹ accedit ad mulierem ꝑ mrimoniū alteri
copulatam. ⁊ sic impendit bonuz prolis aliene.
⁊ contra iusticiam agit. Eadē rō est de muliere
q̄ ꝑ adulterium corrūpitur. Unde Ecc. xxiij. dici
tur. Omnis mulier relinquens virū suu pecca
bit. Primo eī in lege altissimi q⁹ īcredibilis fu
it in qua. s. p̄cipitur. Nō mechaberis. Secūdo
virum suum dereliquit in quo facit ꝓtra certi-
tudinē ꝓlis. Tertio in adulterio fornicata ē et
ex alio viro statuit sibi filios qđ est ꝓtra bonuz
ꝓprie ꝓlis. Sed p̄mū est cōe omnib⁹ p̄cīs mor
talib⁹. Alia duo q̄ ponunt in dicta auctoritate
specialiter ꝓtinēt ad deformitatem adulterij. ⁊
sic adulterium est determinata spēs luxurie. vt
pote spēalem deformitatez hñs circa act⁹ vene
reos hoc Tho. Et sic manifestū ꝑ se est q̄i semp
est mortale. Est aūt aliqñ adulterium simplex
cū sez altera ꝑtiū est ꝓiugata ⁊ non alia. Aliqñ
est duplex vt cū vtraq̄z ꝑs est ꝓiugata qđ grauī
uī⁹ ē. Aliqñ. hz aliā deformitatez vt si non sit al
tera ꝑs cōiugata. vl etiā cōiugata ē tñ vel vgo
vel cōsanguinea vel monialis. ⁊ tūc cū adulterio
simul est ibi alia spēs luxurie. Nō autem dicit
Sixt⁹ phūs vt allegat Hiero. q̄ adulter ē oīs
in vxorē suā amator ardentior. q̄z uis talis non
violet fidem matrimonij tñ facit contra bonuz
mrimonij inhoneste eo vtens. Jō aliq̄liter po-
test dici adulter. nō tñ ꝓprie q⁹ intret hāc speciē
Et nota ꝑm Pe. in. iiij. q⁹ in adulterio ꝑm qđ
plus peccat mulier q̄z vir. s. q⁹ facit cōtra bonū
ꝓlis. ⁊ rōe scādali. ꝑm vero aliuz respectū scilicz
q̄ztum ad bonuz fidei equaliter peccāt. Et quia
hec ē cā sufficiēs qua alter possit aliū dimittere.
iō eq̄liter pōt hoc uterq̄z. Sz q̄ztū ad p̄dominā
tiam rōis quia vir bēt rōem magis vigorosam
ad resistendum passionib⁹. ideo ceteris paribꝰ
plus ipse peccat adulterando q̄z mulier. De di
missiōe ꝓpter adulterium vide infra in. iij. pte
ti. i. De adulterio loq̄ns dñs ꝑ psalmistam ait
p̄s. xlix. Cū adulteris portionē tuā ponebas. et
paulo post. Arguam te ⁊ statuam ꝓtra faciez tu
am ponere portionem suam cum adulteris ē ꝑ
ticipare id est adulterare. In his autem tria no
tantur. Pri imo crimen detestandum. ibi. Cuz
dul. portio. tu.

Secundo ligamen eius intimandum. ibi. Ar
guam te. Tertio grauamen exꝑectandum. ibi.
⁊ statuam cōtra fa. tu.

Quantū ad primū .§. 1

certum est adulteriū esse valde detestabile pec
catū ⁊ graue. Cū adulteris portionē tuā pone
bas vt. s. eēs ⁊ tu adulter. Osee. vij. Oēs adul
terātes q̄i cliban⁹. s. int⁹ ardentes ꝑ concupiscē
tiam extra fordētes ꝑ immūdiciā. postea in aīa
⁊ corpe incensi ꝑ gehennam. Unde adulteriū
q̄z graue sit ostendit Clemēs. Quid inquit in
omnib⁹ peccatis adulterio grauius ē. secūdum
nāq̄z locū in penis tenet. xxxij. q. vij. Nā ī pecca
tis q̄ sunt ꝓtra ꝓximū. p̄mū penale. i. dignū pe
na etiā mortis corpis ē homicidiū. Secūdū ad
ulteriū. Quis⁹. n. est q̄z furtū ⁊ rapina ⁊ mēda
cium et multa alia. Et oī siquidem genere cāz
ostenditur grauitas huiꝰ peccati et detestatio.
Et cā. s. efficēti. materiali. formali. finali ⁊ circū
stātiali. Et cā efficiēti. nā saltem alter eoz hz in
se sacramentum matrimonij quod est maximū
significatione. hoc aūt dico sacramētū magnuz
in xpo ⁊ eccl'ia. Significat. n. p̄iūctiōem deitatiz
cū būanitate. ⁊ xpo cū eccl'ia. nūq̄z aūt deꝰ sepaꝰ
est ab humanitate postq̄z assumpsit eā nec chri
stus ab eccl'ia. nec eccl'ia a xpo. Cōtra illud tam
magnum sacramentuz vbi est q̄dam dignitas
agit adulter sepās se a cōiuge ⁊ alteri adhērens
Dignitas aūt per'one ꝑm Tho. in p̄ma secun
de aggrauat peccatū. q⁹ quāto in maiori digni
tate tāto grauiꝰ peccat ceteris paribꝰ. Secūdo
ostenditur grauitas huius peccati ex cā materiali
ipi⁹. s. actꝰ q̄ exercef ꝑ duos ⁊ sic ibi diabolus ī
alijs peccatis vnum interficit. ꝑ istud duos si
mul immo plures q⁹ interponunt mediatores
Et tantū crescit aliquādo furuitas amoris vel
potius libidinis q⁹ ꝓcuratur mors cōiugis per
adulteriū. l' adulterā. vl' ꝓmittit eā accipe ī vxo
rē mortuo coniuge. quod si fecerit cū effectu se
curo si duxerit illam in vxorē continue manet ī
peccato mortali q⁹ matrimoniū nullū est. ꝓpter
impedimētū criminis. ⁊ sic multiplicant pcā
extra de eo q̄ duxit ī ma. quā pol. ꝑ adulte. c. Su
per hoc. ⁊. c. Significasti. de hoc tamē vide ple
nius in tertia parte. ti. i. Tertia est causa formali.
Hec est in quolibz peccato mortali auersio ab
incōmutabili bono sed ꝑ nulluz peccatū rō ita
adsorbetur ab omni cōsideratiōe dei ita vt effici
atur totus caro. sicut ibi Hiero. dicit. q⁹ etiā in
actu coniugali p̄ria sūpsanctri nō habeꝰ a ver̄
ꝓhibeꝰ sez quo ad actū ꝓhibendi. multoma
gis in actu adulterij totaliter mens auertit a
deo ꝓpter inordinatū amorem vnde ꝓcedit ad
ulteriū. Unū dicitur ꝓuerb. vi. Qui adulter est
ꝓpter cordis inopiaz. s. amisso vigore rōis ꝑdit

Capitulum.Tertiuz.

animam suã turpitudinẽ ⁊ ignominiam ꝯgregat sibi.⁊ opprobriũ eius nõ delebit. Quarto ex cã finali. Finis huius mali est ꝑsecutõ voluptatis. Sz q̃to quis põt remediare alicui peccato ⁊ nõ facit tãto grauiꝰ peccat. q̃ maiori ꝯdinatiõe volũtatis. Sz huic malo põt de facili remediare q̃ si hẽt vxorẽ põt sibi satisfacere. Unde apls. Propter fornicatiõem. s. vitãdã vnusq̃sq̃z suam hẽat vxorẽ i Coñ. vij. Si nõ hz põt sumere quia vt ait idẽ apls. Melius est nubere q̃z vri ardere i adulteria, ⁊ alias ꝯcupiscẽtias ⁊ voluptates dãnatas. Nec excusat te si dicis nõ possem videre vxori ⁊ nutrire filios si hẽz. nisi dotem haberẽ sufficientem. Melius est pati dispẽdia in tpalibꝫ ⁊ recipe minorẽ dotez. ⁊ facẽt minores pompas ⁊ videre aïe sue q̃z in talia incidere vitia ꝑ q̃ dãnat. Si aũt sumere non vult quia ad hoc nõ cogitur seruet castitatem. vel causa circũstãtie aggrauatur peccatum. Haz q̃to plura scandala a mala inde sequũtur tãto grauius est peccatũ. Sz quis posset enumerare mala q̃ sequunt ex adulterio. Quot homicidia inde sequũtur ⁊ q̃zta. ⁊ non solum in corpe sed in aïa. Hã quam dispositionem bonam habere põt q̃ in adulterio ꝯstitut⁹ subito occidit quot hereditates trãsdant ꝑ filios bãtos occulte et adulterio quibꝫ vt legitimis relinquit hereditas Quot incestus inde ꝓcedũt dñi contrahunt q̃ aliq̃ sunt consanguinei. Quot regna exterminata sũt. Nõne Troia ciuitas illa tam famosa ꝓpter adulteriũ ꝓpetratũ a Pharide cuz Helena totaliter destructa est. Nõne Dauid ꝓpter adulteriũ ꝑmissũ cũ Bersabee vt occultaret adidit ꝓditiõem ⁊ homicidium ꝑcussõ fidelissimũ militem suũ occidit. Et ꝓpter adulterium in punitionẽ filius eius Absalon expulit eum a regno ⁊ publice peccauit cũ vxoribꝫ ꝑis sui. vt habet ij. Regũ in pluribꝫ. c. Et cum adulteriũ sit ita graue ⁊ tñ videt verificari illud zacha. iij. Nõ est veritas. s. fidelitatis in terra. non est mia. s. ad aïam ⁊ primũ sed maledictũ ⁊ mendacium ⁊ furtũ. adulterium. inundauerũt. i. abundãter creuerũt ⁊ sanguis sanguinem tetigit. i. peccatũ ꝑcõ cumulat dñi nõ ꝓ ꝑniam tollit.

Quantum ad se .§.II.

cundum. s. q̃ ꝓhibet adulteriũ ⁊ ligatus est q̃libet ab omni lege vt caueat se ab eo. Ult̃ dicit dominꝰ. Arguaz te. s. de adulterio. ⁊ hoc ꝑ scripturã. Dis. n. scriptura diuinit⁹ inspirata vtilis ẽ ad arguendũ. Secundo Thimo. iij. Et ꝑcipue scriptura leg⁹ dñi. Jac. ij. Redarguti a lege. s. estz ⁊ q̃rãsgressores. Arguit ergo dñs de adulterio

Primo ꝑ legem intrinsecam ⁊ naturalem.

Sz̃do ꝑ legẽ Mosaicã ⁊ ꝓphetalem.

Tertio ꝑ legem euãgelicã ⁊ supnaturalem.

Quarto ꝑ legẽ canonicã ⁊ sinodalez.

Quinto ꝑ legẽ ciuilicã ⁊ impialem.

Lex naturalis ĩtrinseca mẽti ẽ illa q̃ dicit q̃ tibi fieri vis fieri vide ne tu vnq̃z alteri facias Thobie. iiij. Sed q̃s est ille qui velit vxorẽ suã adulterare. Certe nullus. nisi fatuus ⁊ pessimꝰ exercẽs lenocinia. Nulla mulier hoc desideraret nisi ita tua ⁊ mala immo nõ põt pati virtalem iniuriam sed expellit ⁊ ꝑcurat ⁊ vxor summe turbat̃ adulterio viri cũ nomẽ ergo ⁊ tu hoc serua erga primũ ⁊ non adulterabis Matth. xix. Adeo hoc vniuersaliter dictat lex. sen̄ rõ naturalis q̃ etiã ante legẽ naturalem scriptaz etbnici ⁊ idolatri habuerunt ꝓ crimine ⁊ magis abhorrent q̃z homicidiũ. Erim signũ hui⁹ q̃ñ Abrahã ꝓpter famem descẽdit in egiptũ cũ vxore sua Sara ꝑ pulcra. rogauit eam vt non indicaret se eẽ vxorem eius si interrogaret. Et hoc iõ ꝑ. Nico. de lira quia cogitauit q̃ si ciuissent vxorẽ suã esse cum ob pulcritudinem eius cõcupiscerent eam cognoscere ne adulteriũ ꝓpetrarent q̃ꝰ summe detestabantur occidissent Abraaz vt possent postea vri ea sine vitio adulterij minus sibi faciẽtes ꝓsciaz ꝺ homicidio q̃z de adulterio. secõdo arguit ꝺ adulterio de⁹ ꝑ legẽ mosaicã ⁊ ꝓphetalẽ Exo. xx. Nõ mechaberis. hoc ẽ adulterabis. ⁊ addicit pẽa Leuiti. xx. vbi dr. Morietz mech⁹ ⁊ adultera. q̃ adulteratꝰ fuerit vñ scribe ⁊ phariseꝰ adducentes ad Jesũ mulierem in adulterio deꝓhẽsam dixerũt. Magister hec mulier modo ĩ adulterio deꝓhensa est Moyses mandauit in lege huiusmodi lapidare Joha. viij. Et ꝑ Malach. dicit dñs. iij. ero testis velox maleficis adulteris ⁊ ꝑiuris. s. ad accusandũ vt puniant. Nõ autẽ alqui ex ꝑibus cũ haberent vxores accederent ad ancillas ꝑ hñdis filijs vt Abraam ad Agar. Geñ. xvi. Et Jacob ad Balam ⁊ zelfam ancillas Geñ. tricesimo. nõ ꝓpter hoc ꝯmiserũt adulteriũ. quia cognouerũt eas non fornicare sz matrimali affectu. cũ quibꝫ deus dispẽsauit vt simul haberẽt plures vxores absq̃z peccato vt extra de diuor. c. Gaudemus ⁊ hoc ob multiplicandum cultũ dei qui remanserat solum in familia eoz ex multiplicatiõe hominum eorum per generationem in illa familia Et etiã ob spũalem significationem q̃ habet. xxxij. q. vij. Recurrat ⁊ c. se. ⁊ c. obijciuntur. Certõ arguitur seu deꝓhẽditur adulteriũ ꝑ legem euangelicaz. Nam dixit christ⁹ in euãgelio Matth. xix. Quos de⁹ ꝯiũxit homo non separet deꝓhendens illos iudeos q̃ dabant libellum repudij vxori cũ non placeret eis. ⁊ ea dimissa cõtrahebant cũ altera adulterabant declarans hoc eẽ adulteriũ non matrimonium ⁊ quia Moyses ꝓpter duriciẽ ⁊ crudelitatem illorum hoc ꝑmiserat non vt bonum ⁊ licitum. sz vt min⁹ malũ ne occideret vxores si dimitteꝰ

non possent. Sepat igitur homo quos de? cõiunxit. ⁊ male facit infringens dei ordinatiõez cũ sine cã legitima dimittit vxorẽ vel vxor virũ ⁊ multo magis si adulterat. ⁊ pei? si de facto cũ alia contrahat. Pro nulla igitur cã licitũ est accedere ad aliam q̃z ad pp̃riam vxorẽ. Nec ex eo q̃ sterilis sit vxor vt ex alia habeat filios. Nec ex eo q̃ infirma qualicunq̃z ⁊ quacũq̃z diutina infirmitatẽ ⁊ incurabili siue sit ceca. siue sit paletica siue leprosa. Nec ex eo q̃ ẽ adultera vel q̃z rũcũq̃z mala vt hæretica. Bñ possz dimitti q̃ztũ ad cohabitatiõem ⁊ thoꝛ ꝓpter adulteriuz vel piculũ sui ꝓbabile corꝑis vel aĩe. ℔ non quo ad vinculũ. i. q̃ possit accedere ad aliam viuẽte prima a⁹ adulteriũ ẽ. Et idem de vxore erga virum Aũ Aug. Sicut non sunt facienda adulteria voluntate etiam ꝓcreandi filios. sic non facienda furta voluntate pascendi pauperes. xxij. q. iij. Sic ⁊ q. v. c. Si vxorem. ⁊ q. vij. p̃ to. Quarto arguit̃ p̃ legem canonicã ⁊ sinodalẽ. Nã ecclesia ꝑ antiquas regulas imponit pñiam septennẽ ꝓ adulterio. vt pz. xxij. q. i. Predicanduz q̃zuis hodie sint in arbitrio ꝓfessoris pñie imponẽde siue ꝓ isto siue ꝓ alio ꝑcõ. Et in aliqbz ecclesijs epalibz ẽ etiã inĩa excõis lata p̃ sinodales vtra adulteros. De iure aũt cõi q̃zuis nõ sint excõicati ipso facto. teneret tñ excõicari qñ ẽ manifestũ ⁊ pleueras. Ad deo aũt sp̃ sũt excõicati adulteriq̃ etiã occulti. Punit etiã ipsum aduleterum iure petendi debituz ab vxore ita q̃ ñ teneatur ei vxor reddere debitum cum hoc certi? cognoscat quin imo statuit ecclia q̃ si ĩ adulterio pleuerat notorio nullo mõdo ei reddere debitũ q̃ innocẽs ẽ. ad hoc ne videat fauere ei ĩ adulterio. ℔ desistat a⁹ eo. Aũ Hiero. Luz vxor carnẽ viñ in aliã diuulerit ⁊ se a marito p̃ fornicatiõem separauerit nõ dz teneri. ne virum quoq̃z sub maledicto faciat dicente scriptura. Qui tenz adulterã fatu⁹ ẽ ⁊ iniquus. xxxij. q. i. Dixit dñs. ⁊ in. c. se. Et idẽ iuris ẽ oĩno ĩ viro ⁊ vxore. ymmo põt ꝓtra voluntatẽ adulteri vel adultere q̃ fidem seruat castitatis ꝓtere diuoꝛtiũ et nõ cohabitare cũ adultero. ⁊ ĩtrare monasteriũ q̃ñ adulteriũ ẽ notoriũ. vt notatur. xxxij. q. iij. c. Agatbosa cũ glo. Si vis plenius de his vide in tertia ꝑte ti. i. c. xxi. Quinto arguit̃ p̃ legem ciuilẽ ⁊ impialẽ. Nã p̃ legem ciuilez. ꝓpt adulterium. ꝓbatũ vxor perdit dotes. vt in Auten. vt liceat marit. §. qui vero colla. viij. perdit ⁊ famam et bonorem. perdit et vitam aliquãdo Quamuis autem ipse leges seculares non puniant. ita viros ꝑpetrãtes adulteria cũ solutis sicut mulieres perpetrãtes cũ solutis viris vel coniugatis. tamẽ secũdum rectius iudiciuz ecclesie ita peccat vnus sicut ⁊ alter. ⁊ ita deberet puniri. Aũ dicit p̃ innocẽ. Christiana religio adulteriũ in vtroq̃z sexu pari rõe ordinat. xxxij. q. v. ⁊ q. vi. Aug. ait. Indignant̃ marin si audiãt adulteros viros similes adulteris feminis pẽdere. i. sustinere penas. cum tanto granius eos puniri oꝑtuerit. q̃zto magis ad eos ꝑtinet et ꝑtute vincere ⁊ exẽplo regere feminas. Priuat etiã lex ciuil natos ex adulterio paterna hereditate ⁊ oĩbz dignitatibz tꝑalibz. Ecce quõ omnia iura summe arguũt ⁊ detestant̃ adulteriuz Et iõ summe cauendum.

Quantuz ad ter. §. iii.

tiũ principale scilicet grauamen expectãdũ id ẽ penã dicit. Statuã cõtra faciem tuam id est in iudicio ipsa peccata. ⁊ mala que ex adulterio oriuntur tibi ostendentur ipa peccata ⁊ mala. ⁊ ipsa te accusabunt. ex quibus cõdemnaberis. Nã vt dicit Heb. xiij. Adulteros iudicabit deus licitz ad ignem eternum. Et primo quidez pena est eis summa cõfusio quaz habebit adulter coram toto mũdo. Certuz est q̃ si mulier nobilis nunc acculare. de adulterio ĩ iudicio in aliqua ciuitate coram populo haberet summaz penam confusionis. Q̃zta cõfusio tunc coꝛã toto mũdo ⁊ amicis ⁊ inimicis argui de adulterio aiaz que nobilissima est. que violauit etiaz sacramẽtum dei. Quod viri nõ erubescũt nunc de adulterio ꝓpter quod manifeste cõmittũt. hoc ꝓdit ex magna cecitate. quia nõ cognoscũt grauitatem mali. cum deberent magis erubescere q̃z mulieres. sed tũc sublata tali cecitate ignoãtie summe confusioni patebũt Hiere. xx. Cõfundẽtur vehementer. quia nõ intellexerũt opꝓbriũ sq̃z peccati. Primo statuetur ante faciem suam grauitas huius peccati ex iniusticia maxima ⁊ iniuria quam fecit proximo ⁊ violatione sacramẽti dei ⁊ ecclesie. ꝓpter quod puniuit deus terribiliter istud vitium. Nam vt habet Judicũ. xix. ꝓpter adulteriũ ꝓperratum cũ vxore cuiusdam leuite a viris ciuitatis Gabaa. q̃ noluerũt eos punire illi de tribu Beniamĩ mortui sunt ĩ bello circa seraginta milia hominum. nam in ꝓmo ⁊ secũdo bello facto ad inuicem. xl. tribus fuerũt debellate tribu beniamin mortuis plusq̃z. xxx. milibus de ipsis quia confidebant de sua multitudine cũ essent. cccc. milia vel circa. In tertio bello compuncti ⁊ de dño confidentes habuerũt victoriã deleta tribu Beniamin. s. xxv. milibus quingentis exceptis. Et hoc deus ꝓmisit in pẽnã adulterij. Sed in hist̃ijs romanoꝝ narrat̃ q̃ ꝓpter adulteriũ cõmissum ab Antonio qui sibi cum Octauiano cõdiuiserat totũ imperiũ et eo q̃ repudiauit vxorẽ suã Antonius germana octauiani et adhesit carnaliter Cleopatre regine egypti libidinose femine. Octauianus indignatus mouit contra eum belluz nauale ⁊

terrestre. ⁊ vbiꝫ Antoni⁹ fuit deuict⁹ ⁊ demuz fugiens ante eum ipe cū Cleopatra seipos occi derūt. Secūdo statuet ⁹tra faciē suā. s. adulteri odia blasfemias. detractiões q̄ exurgunt ꝓpter istō. Nā raro ē ꝙ hoc possit celari. Et si mulier cōmittat adulteriū ꝙ sciat. maritus sp q̄si odit eā. ⁊ ñ patit eā aspicere. sibi ⁊ filijs improperat. Vñ oriūt ⁹tumelie. meretrix nūcupat quod sustinere nō vz. Si vir adulteriū ꝯmittit vxor sciens blasfemat cupit sibi mortē. summe odit eā cum qua adulterat. anxiatur suspiriōibꝫ ⁊ falꝫ aliquando iudicijs dei obliuiscitur. qđ totum agit adulterium cōmissum. Certō statuet ⁹tra faciem homicidia q̄ inde sequūtur aliqū. Nā occidūtur aliqñ filij a talibꝫ ꝯcepti etiā sine baptismo ad occultādū adulteriū. qđ est maxima crudelitas. nec pōt maior cogitari q̄ꝫ ꝓprios occidere filios. aliqñ occidūtur ipi adulterātes. q̄ꝫ quis n. nullo mō possint vel debeāt occidi a priuatis personis nec patre nec mātre nec marito nec fratribꝫ aut alijs. sed solum a iudice cōitatis p̄ viā iuris. Et ꝑm canonistas grauissime punit inter sectos vxoris ꝓpter adulteriū. vt. xxij. q. ij. c. admonere. ñ de facto audit sepe hoc fieri. Quarto statuet ⁹tra faciez furta inde secuta. Nā mulier multotiēs dat adultero de bonis viri. sed et si casu filium ex adulterio suscipiat. de bonis viri sui nutriet eū. ⁊ hereditatem totā. vel ꝑtez suscipiet patris sui putatiui. Vñ cū oīa ista ipsa furet marito vel legitimis alijs hꝫedibꝫ. quā vo misera vel quo modo satisfaciet. Vide de hac satisfactiōe supra ti. i. c. Quinto statuet ⁹tra faciē diuersas spēs luxurie inde secutas. Nam si vir sciēs vxorē adulterā raro sibi reconciliat. cuius penitētē deberet suscipere. sed indignat⁹ accedit ad alias feminas. vel etiā masculos cū tñ deberet ⁹tinere. Et mulier hoc audiens de viro ex indignatiōe aliquando ⁊ si sit alias casta indinatur ad turpia faciendum cū alijs. vel ꝑ alios modos. Et diligenter attēdendum ꝙ nō excusat mulier a pctō adulterij assentiēs viro timore verecūdie vel infamie vel etiā mortis ꝓminate. sicut aliqñ aliq̄ faciūt. q̄ licet sint pessime cōtente timētes si clament. ne cōfundant assentiūt. Vnde illa nobilissima matrona Lucretia vxor Collatini alias castissima mulier non excusat a pctō adulterij cū assentijt Tarquino filio Tarquini superbi virtumi regis romanoꝝ et eo ꝙ ille minatus ē. ꝙ si nō ꝓsentiret sibi occideret iuxta eam in lecto famulum diuulgans apd maritū ⁊ alios. ꝙ ex in adulterio eos comprehēderat occiderat. ꝓpter qđ illa timēs magis infamiā q̄ꝫ mortē assensit. ⁊ postea ad oñendā displicētiam huius facti ne crederetur libidie victa coram Collatino marito suo ⁊ alijs cōsanguineis ad se vocatis gladio seipaz occidit. Ma

lefecit assentiendo ⁊ adulterū comisit. ꝑ ꝑius adhuc se occidēdo. vt oñdit Aug. in. i. de ciuita. di. Nō sic fecit illa castissima ⁊ sanctissima Susanna vxor Joachim. Sed cū senes pessimi inuitarēt ad nephas cōminādo eā se accusaturos de adulterio si non assentiret eis. Rñdit illa. et bñ. Angustie sunt mihi vndiq̄ ⁊c. Et ñ subito clāauit ꝑ adiutorio. ⁊ licz illi senes accusassēt ⁊ cōdēnassent. dē⁹ misericorditer ⁊ mirabiliter liberauit eā. Hystoriā hēs Daniel. xiij.

¶ Capitulum quartū de vitio cōtra naturaz

Quintuz cōtra naturaz ē altera species luxurie. qđ ē grauissimuz sup omnia alia vitia luxurie. Vnde August. dicit. Adulterij malum vincit fornicationem scz in grauitate culpe. Vincitur aūt ab incestu. hoz omniū pessimuz est qđ contra naturam est. xxxij. q. vij. Adulterij. Sed est ista species nō specialissima quā oportet cōfiteri sed subalterna genus ad alias species specialissimas. videlicet.

Molliciem.
Sodomiam.
Vnnaturale.
Bestialitatem.

Et de mollicia ait apl's. i. Cor. vi. Nec molles regnū dī possidebūt. Sumit etiā molliciē ꝑm aliā acceptiōem ꝑ vino inconstātie. ⁊ de hoc. j. De vnaturali vitio ait Aug. Cōtra naturā ē si vir vtat mēbro mulieris ñ ad hoc deputato. vñ apl's. Sciat vnusq̄sq̄ vās suū vas possidere in sanctificatiōe ⁊ honore. i. ꝑm debitū modū. ñ in passiōem desiderij. sicut gētiles. i. pagani. Et intelligit ñ solū de vase corpis sui. ꝑ etiā de vase vxoris ꝑm debitū modū. vt possit seq̄ generatō filioz ad honorē dei. ⁊ ñ eo mō quo magis delectatur. De sodomia ait apl's. i. Cor. vi. Nec masculoz ꝯcubitores regnū dei possidebūt. De bestialitate Leui. xx. q̄ coierit cū iumēto morte morias. Dicit etiā aliquo mō vitiū ⁹tra naturā cuz vir agēs cū muliere ⁊ si seruet debitū vas. ñ tñ debitū modū ꝙsuetū a natura ⁊ magis aptū ad generatiōez vt si mlier vtat viro dorsū ⁊ ñ faciē vl si supgrediat virū ⁊ hmōi mōs mōstruosos q̄ vtiq̄ pctā sūt. ⁊ aliqñ ⁊ si ñ sp mortalia. quod exercrabiliter fit in meretrice exercrabili⁹ ī vxore xxxij. q. vij. Adulterij. Sz de his n. iij. pte ti. i. c. xxiiij. Vñ b. Tho. scōa scōe. q. clxij. arti. ij. sic dicit. Ibi. n. ē determiata spēs luxurie. vbi spālis rō deformitatis occurrit. q̄ facit indecētez actuz venereū. Hō pōt eē dupliciter. Vno mō quia repugnat rōi rctē. qđ ē cōe ī oīi vitio luxurie. Alio mō qz etiā sup hoc repugnat ipi ordini naturali venerei act⁹ q̄ꝫ uēit hūane spēi. qđ dz vi

tium ꝓtra naturā. qđ pluribꝫ mōis ꝓgere pōt
Prio mō si absq; oī ꝯcubitu cā dlectatiōis ve
neree ꝓcuret. qđ ptinet ad imūdiciā. quā molli
ciez vocant. Secūdo mō si fiat ꝯcubitū ad rē
nō eiusdem spēi. quod vocat bestialitas. Tertio
mō si fiat ꝯcubitū ad nō debitū sexum puta
masculi ad masculū. fete ad feminā. qđ sodomi
ticū dicitur. Quarto si nō seruet debit⁹ mod⁹
concubendi, aut q̄tum ad instrumentū vl vas
nō debitū. aut q̄tū ad alios mōs mōstruosos
t bestiales hꝰ. Ho Et primi quattuor modi
dicūtur ꝓtra naturā sez generis. t q; p illos q̄t
tuor mōs frustrat intentio nature. q; genera
tō seq nō pōt. Alius mod⁹ qui etiam continet
in quarto seruato debito vale. sed nō debito si
tu dr ꝓtra naturā. q; cōtra ꝓsuetū modū natuē
p quē nō ita apte ꝓcurari pōt generatō. Quan
tū ad grauitatē eoꝝ dicit. b. Ho. vbi supra q; i
simum locū tenet mollicies. deinde cū non ser
uatur debituz vas vel modus. postea sodomia
vbi nō seruat debitus sexus. postremo vero be
stialitas de hoc vitio cōtra naturā ꝓdictos q̄tu
or modos includēdos pōt ad arguēdū induci
illud ꝑs. lxxij. Dispierūt in endor facti sunt vt
sterc⁹ terre. Et loqtur ad ltam. vt pz ex vsu ꝑce
dēti de madianitis inimicis populi dei. t capi
taneo eoꝝ Sisara t rege suo Jabin. bi oēs dis
pierūt. i. p diuersas ptes et modos pierūt. occi
si in endor iuxta q̄ndā fontem t facti ī magnā
abhominatiōem t fetorem vt sterc⁹ remanentri
bꝰ ibi cadaueribꝰ eorum insepultis. Sz mora
liter significātur p hos laborātes vitio ꝓtra na
turā q̄ mortui in anima sunt in maxima abho
minatiōe populi dei. Et ex illis verbis. ps de hu
iusmodi notari tria.

Primo occasio culpe abhoīnate. ibi. Dispierūt
Scdo abusio nature violate. ibi in endor.
Tertiō ꝓfusio pene illate. ibi facti sunt vt sterc⁹.

Quātum ad primū. §. I

occasio culpe abhominate ꝓtra naturaz innuit
in interpositiōe istoꝝ q̄ dispierūt, sez Jabī rex
Sisara capitane⁹ suus t madian popul⁹ eius
isti dispierūt. Jabin interptat sapiēs. s. sapiē
tia mundi. de q̄ ait apl's Ro. i. Dicētes se esse sa
pientes. stulti facti sunt. s. per superbiam qua se
estimabāt t iactabāt se sapientes esse. Et superbia. n. illoꝝ sapientium ī mundū ostēdit ibi
apl's fuisse humiliatos t datos ita in reprobuz
sensum vt non facerent sibi conscientiaz de hoc
turpissimo vitio. Nā femine eorum relicto na
turali vsu ꝯmutarunt in eū vsum qui est contra
naturam. masculi in masculos turpitudinem
operātes. Et Jouem quem deorum suoꝝ maxi
mum colebant, reuerebāt pp̄lis talia turpissima
agentez eoꝝ poete. Et uirgilius maximū poetaꝝ
narrat magnū sodomitam historiographi. Ut
Julius cesar satis doctus cū triūpho ponteꝝ et
victoria habita ꝓtra hostes sibi fuit publice im
properatū vitiū sodomie. Nec Octauian⁹ ita
felix t sapiēs ī mūdū caruit hoc vitio. Et q̄re
hoc vicio supari nisi, ꝓpter superbiam eorum. qui
omnes ad inferos descēderunt. Un Ezech. xvi
dicit. Hec fuit iniq̄tas. i. cā iniquitatis sororis
tue sodome. superbia. saturitas panis t aque et
ocium. Et q; nō porrigebāt manum pauperi. s.
dando elemosinas. Madian interptatur declinās iudiciū. Et hoc ē scđa occasio sodomie declinare. i. nō cōsiderare finale iudiciū in quo sodo
mite omnino erūt muti. nullaz excusatiōez va
lentes habere de tanta abhominatiōe, cū nulla
bestia hoc egerit. Unde sodomia interptat mu
ta. quia facit hoīem mutū vt excusare se ī possit
sicut de quibusdam alijs malis. Declinat etiā
talis considerare iudiciū quod fecit deus tpe
Noe ꝓpter hoc vitium. s. diluuium vniuersale
mittēs aquaꝝ. Omnis. n. caro corrupat viā su
am Gen. vi. q; vt aut Methodius martir. Fe
mine ex libidīe nimia supgrediebant viris. Et
viri in alterutrū exardescebāt coeūte s. Sz vnā
ex causis acceleratiōis futuri finalis iudicij per
ignem totū mundum cōburentem pōit ꝓphe
ta Joēl huius vitij augmētatiōem. Dicit. n. dūs
Descendam in vallem iosaphat. t discepta bo
eū gētibꝰ. t q̄ causaz assignās subdit. q; posue
rūt puerū in pstibulo Joēlis. iij. Sisara. n. in
terptat exclusio gaudij. Et hoc est tertia occasio
q; eī tales excludūt a mēte sua gaudium spiri
tuale quod resultat ex bonis opibꝰ t considera
tionem guadij celestiz quod ꝓmittitur subuen
tibꝰ pauperibus. t sine gaudio diu homo eē
nō pōt. ideo conuertunt se ad gaudia mūdana.
Saturitas corpis. curiositas ocij. audiēdo tur
pia solatiorum pomparū. t huiusmōi. vnde, p
cedit tale vitium. Unde Ezech. in supradicta
auctoritate posuit ociū t subtractiōem elemosi
narū t saturitatem. Et si saturitatem panis et
aq̄ dicit cām huius vitij q̄to magis erit cā hu
ius saturitas carniū. t confectionum. t poten
tis vini. vt Galuatici, greci, vernacij, romanie
t hmōi p que turpissime hoīes decipiunt t al
liciunt adolescentu los. vt induacut eos ad hoc
vitium.

Quātū ad secum .§. II.

dum talis culpa que ē abusio nature notat ibi
in endor. Endor. n. interptat fons generatiōis
est aūt fons generatiōis mēbrū pudendū qđ est
instrumētū generatiōis hūane vū dispierunt
in endor. i. p diuersos mōs pierunt abutentes
tali instrumento. siue p molliciem siue p sodo

Capitulum. Quartū.

miam. siue p̄ bestialitatem. siue p̄ alios modos Est aūt ita abhominabile vitium vt digne con gruat eis illa p̄catō-vispeat. i. ex toto ꝑeat de terra memoria eorum. Nam spūssanct⁹ qui op time nouit grauitatem peccatoꝝ nominat hoc vitio irretitos pessimos. qō ē suplatiuū mali. ꝛ pei⁹ dici nō pōt Gene. xiij. Erant autez hoīes sodomoꝝ pessimi ꝛ pctōres nimis. Cōprehēditur autem eius grauitas et abhominatio maxima in quinq;.

Primo qz̄ ē supās bestialem conditionem.
Scdo qz̄ est clamans diuinā vltionē.
Tertō qz̄ est puocās vlēm glie indignatiōem.
Quarto qz̄ est inducēs magnā infectiōez.
Quinto qz̄ est suscipiēs oīs legis punitionem

Primo igitur istud vitiū excedit bestialem cōditiōem. quia nulla bestia repit hoc agere. Nō enim ꝑmiscetur animal masculū cuz masculo. nec femina cū fera. nec; equus cū equo. nō equa cū equa. nec equus cū vitula. vel equa cū boue. sed masculus cū femina eiusdez spēi. Et p̄ alia vitia homo efficitur similis bestijs. p̄ istud aūt vitium efficit inferior omni bestia cū nulla tantam turpitudinez agat. Et hec est ratō quare vocatur vitium contra naturā. Homo. n. secūdū pbm est aīal rationale. ꝛ incōgtū rationalis ꝑpetrando alia peccata agit ꝓtra naturā. i. ꝓtra rōez naturalem. Et p̄m hoc dicit Iobā. Dauī. q; oē peccatū est cōtra naturam. Sed incōgtū aīa p̄m aīalitatē ꝓuenit cū bestijs istud vitium ꝓmittēdo agit ꝓtra naturam. i. nō solū instinctū naturalem sed etiā ꝓtra instinctū bestialem seu aīalē Et sic agit ꝓtra naturā generis p̄m Tho. Ibi Aug. Nocz pessimū est qō ꝓtra naturaz ē. xxxij. q. vij. Adultertij. Et si dicat q; sacrilegiū in luxuria videt grauius qz̄ ꝓtra deū p̄ hoc aūt non fit iniuria deo. Item quia adulterium incest⁹ stupum videntur esse magis cōtra charitatem ꝓximi. cū p̄ illa fit iniuria ꝓximo magna. per hoc aūt nō videt vlla fieri iniuria alicui. Rndit. b. Tho. vbi supra q; vitiū ꝓtra naturā est ꝓtra deum. qz̄ ordo nature ab ipō deo ē. Et iō in peccatis ꝓtra naturā cū violet ipe ordo nature fit iniuria deo ordinatori nature. Et qz̄ natura spēi est magis cōiūcta vnicuiq; indiuiduo. q̄ qōcūq; aliud indiuiduū. Et ratō peccata ꝓtra naturā spēi sunt grauiora q̄ ꝓmissa ꝓtra indiuidua Secūdo oñdit esse pessimū qz̄ ꝓclamat diuinā vltionem cito de ipsa fiendam ꝓpter sui abhominationem. Unde Gene. xix. dixit dom⁹ Clamor sodomoꝝ ꝛ Gomoreoꝝ multiplicat⁹ est ꝛ peccatū eoꝝ aggrauatū ē nimis. i. vitiū qō agunt clamat vindictā. Duo peccatorum genera dicit scriptura clamare ad dēū ꝓpter sui horrorem. videlicet homicidium ꝛ sodomiticum vñ postq; occidit Cayn fratrem suum Abel dixit ei dō. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra Gen. iiij. postulās. s. vindictā. De hoc aūt turpissimo iā inducta est auctoritas. qz̄ clamor sodomoꝝ ad me. Et sicī hoc aīam laīdat hōicidio. ꝛ merito qz̄ vtrūq; destruit spēm hūanaz q̄gtū in se est. s̄ peiori mō sodomita. Nā hōicidia destruit sepādo aīam a corpe. q̄ tū remanet immortalis. ꝛ corp⁹ demū reassumit. Sz sodomita destruit impediēdo ne fit hō. i. ne generetur Et nota modū loquendi mirabilem scripture circa huiusmodi Descendam inquit dominus ꝛ videbo vtrū damorē ope cōpleuerint an non est ita. q. d. admirando, vix possum credere tantum nephas reperiri in homine. vñ volo videre clare hoc malū si ita est vt puniā. Terō est pessimum. qz̄ ꝓuocat celestem patria mad indignationem cōtra se. Judicabit in nationibo inquitpōs cit. Implebit ruinas s. dem Implēde sunt ruine angelice et hominibus ꝓcreatis qui in vltimo iudicio ꝛ nō prius reassumēt corpora sua mortua. Desiderāt ergo aīe sanctoꝝ ardēter finale iudicium. p̄m Grego. in moral. vt reuniātur corporibo suis. Affectāt ꝛ angeli impleri seu restaurari ruinas suas ex hominibo natis ī mūdo ꝛ per ꝓsequens cupiunt omnes multiplicationem humani generis per debitū tp̄m modū. vt ꝓpleat citius mūerus electoꝝ in supna felicitate leca ndus sed cū hoc impediant dēditi hoc vitō maledicto habz tota celestis curia eos in detestationem ꝛ abhominationē. Sed ꝛ ipe filius dei rex totius curie celestis ita abhominatur. q; vt dicit Aug. videns hoc vitiū in humana natura introductū fere dest incarnari. Nā vt ait ipse Aug. violat quippe per hoc vitium societas que nobis cuz deo esse debet cū illa natura cuius ipse est actor. libidinis ꝓfusitate polluit xxxij. q. vij. flagitia. Et in signū maxime detestationis dicit Piero. super Isa. q; nocte illa qua christ⁹ ē nat⁹ oēs q̄ repti sunt illo vitio la'bo antes mortui sunt subito. nō enim voluit pati tantam ignominiaz reperire in nostra natura quā assumpserat. Quarto est pessimū quia inducit miniam infectionem. Unde ap̄s Ro. i. vocat hoc vitiū passiōez ignominie. i. nō nominandā Et hoc ideo quia vt dicit Rai. non solum act⁹ eius. sed os loquentis ipsa prolatō eius sez sine causa vrgenti ꝛ aures audientis ꝛ ipsa elementa polluit. Et imperator dicit in Authen. vt nō luxurientur contra naturaz. q; illud vitiū inducit pestilentias ꝛ tempestates ꝛ forte ista est causa. quare in multis ciuitatibo italie frequenter superueniunt pestes. quia magis abundat tale vitium quaz in aliquibo alijs. Sed in compēdio theologie dicitur q; ipe diabolus temptans de hoc vitio postquam inducit homines ad hoc fugit abhominās ex nobilitate sue nature.

tantuz scelus. Est aũt infectiuũ ceteroz q3 vn9 veditus huic vitio est sufficiẽs inficere totã vnã ciuitatẽ vñ figurat p lepzã que inficit ꝙuersan tes cũ lepzosis. Et iõ sicut in lege mãdabat tl'es sequestrari a cõuersatiõe ceteroz ne inficiãt alios. ita vt eret enitari familiaritas eoz. ⁊ ĩ figurã buius dictũ fuit Loth ad hoc q3 euaderet moztem q3 nõ mozaret in sodomis nec in oẽm circa regiõem Geñ. xix. Il lõge. n. optet manere a cõuersatiõe cum eis. Ideo abhozruit sctus Loth istud facinus q3 disponebat filias suas virgines tradere cõstupzãdas vt cessarẽt sodomite a tali vitio. Et q3uis nõ benefaceret. q3 nõ sunt faciẽda mala vt veniãt bona ita nec vt euitẽtur maiora mala. xliij. di. qõ ait. tñ ex vetestatione hoc subito elegit ⁊ ob gratiam hospitũ. xxxij. q. vij. Offerebat. Quãto patet q3. sit pessimũ q3 ab oĩ lege punit. ⁊ grauiter p legez quidẽ diuinã nã dicit Leuit. xx. Qui dormierit cũ masculo coitu femineo vterq3 opatus ẽ nephas morte moriat. Per legẽ ecclesie vbi p aliqs peccatis mortalibꝫ imponit penitẽtia septennis ꝓmũiter. p hoc imponẽda dz penitẽtia maioz q3 septẽnis. ꝓpter enormitatẽ eius vt. xxxiij. q. ij. hoc ipm. §. se ⁊ deberẽt excõicari qñ tales sunt notoz q3 pmanẽtes ĩ hoc vitio. Nã cũ sit grauis q3 iceste ꝑm Aug. ⁊ inceli9 ẽ cũ mãe vel germana vel alias cõsanguinea seu affine carnaliter cõmisceri. Si a pl's excõicauit incestuosuz tradens eũ in ptãtez diaboli. vt patz. i. Coz. v. multo magis excõicari dz ꝓtra naturã peccãs. Clerici aũt ꝓiuncti de hoc vitio debẽt officio⁊ beneficio ꝓuari. extra de excess. prela. c. Clerici. Secũdũ legem impiale debet talis decapitari. ⁊ qui ꝓmodat domũ. ⁊ q3 mediato⁊ ẽ. vt. C. de extraord. cri. Qui puero ꝑm legẽ municipalẽ in aliquibus locis debet cõburi ⁊ vbi seruat talis lex libera repit ciuitas talis ab hoc vitio. ⁊ de9 mirabiliter ꝓsperat ⁊ statum conseruat. ꝑm etiã leges sunt infames. ⁊ aduocare ⁊ ꝓcurare nõ pñt. cũ. s. cẽnt cõuicti vt. ff de postu. §. infames. Sicut ergo bi9. dispierunt in endoz. i. p. tale vitiũ abutẽtes mẽbzo generationis. ita dispeat de terra memoria eoz.

Quantũ ad ter .§. iii.

tiũ cõfusio pene notatur. ibi facti sunt vt sterc9 terre. Non possent assimilari alteri rei ita abhominabili ⁊ fede. Joel. i. Cõputruerũt iumẽta ĩ stercoze suo. i. ꝑm Grego. hoĩes lasciui vitã suã in fetoze luxurie finierũt. vñ ⁊ cison vbi p̃dicti pierũt inter ptaf obstinatio q3 nisi a iuuentute resipiscat ab hoc vitio vix vnq3 dimittit in puecta etate sed efficitur obstinatus. ⁊ experientia hoc docet. Sed q3tũ sit abhominabile dictũ vitiũ sedum ⁊ pessimũ. oñditur ex punitiõe diuina iudicij in vita pñti ꝓtra eos q3 vediti erãt illi vitio hoĩes ciuitatis Sodome ⁊ Gomoze. Sebo im Adame ⁊ Segoz. v. cãtatũ de q3bꝫ hẽs historiaz Geñ. xix. vbi dicit Alin. ĩ speculo historiali li. ij. circa hoc q3 septẽ notant ibi aggrauantia culpã illã. quibꝫ respondẽt. vij in pena. Et primũ est coꝛruptõ nature. quod ostẽdit in clamoze. sicut q3 vefloraf clamat vt libereꝛ a coꝛruptione. ⁊ ideo in penam innaturalis factus est loc9 ille versus ẽ. n. in mare salsum q3 dicit mare mortuũ. ⁊ q3 cõtra naturaz alioz ibi nec pisces viuũt et aues desup volãtes subito moztue cadunt. ad innuẽdũ moraliter q3 tales cogitationes contemplationis aut affectus nec vere actionis effectum habere viuaciter possunt. Secundũ in culpa sunt impudentia ⁊ libertas pcãi. Ita enim libere hoc faciebant malũ ⁊ sine vere cũdia ac si esset opus licitũ: vnde ⁊ a maioꝛi vsq3 ad minoꝛẽ irruerunt in domum Loth vt abuterentur publice illis duobꝫ angelis hospitio receptis a Loth. quos homines putabant. ⁊ in penam percussi sunt cecitate ⁊ facti in exemplũ perpetui supplicij iguem sustinentes. vt dicit Judicũ primo. c. Sic hodie aliqui sunt ita ceci q3 nedum erubescant sed gloriantur de huiusmodi vel se excusant ꝓpter assuefactionem vt dicit Aug. in li. cõfes. q3 flagitia que contra naturam sunt qualia sodomoꝛum semp repudiãda sunt. q3 si oẽs gentes agerent eodẽ crimĩs reatu lege diuina terrerentur. xxxij. q. vij. flagitia Tertium aggrauans est sterilitas commixtiõis. ex huiusmõi enim commixtione nihil potest generari. Cui respondet in pena sterilitas illi9 loci qui nihil omnino gignit vtilitatis. Sic tales aliqñ ꝓuant generatione filiozum. vnde Futisar qui emit Joseph dicitur fuisse. eunuchus id est ineptus ad generatiõem seu ad generandũ ⁊ hoc q3 vt dicẽ Nico. de li. glo. i. q. i. sicut eunuch9 dñs excauerat genitalia eius. eo q3 ad turpem vsum eius emerat Joseph. ideo dominus impediuit eum. Propter tale vitium potest vzoꝛ negare debitum et petere diuoꝛtiũ q3 est notoꝛium. vt. xxxij. q. vij. Omnes causatiões in glo. sed etiaz opera bona quasi nulla faciunt Quartũ aggrauãs fuit ardoꝛ desideꝛij. Plus enim exardescere dicuntur huiusmodi hoĩes in viros q3 alij ĩ mlieres. Cui coꝛrespondet in penam ignis ardoꝛ qui combussit eos et poma nata in aꝛboꝛibus circumpositis illi lacui vsq3 ad maturitatẽ sunt coloꝛis viridis. matura vo incidãtur fauille exeunt in ſignum ignis eterni vñ Ber. Gehennalis flamma moꝛam nõ sustinẽs sodomoꝛum ꝓuenit tollere nationem. et ipsam conscientiam tante confusionis terrã cõsumpsit ignis sulpbureus ⁊ spiritus procellaꝝ Quintũ est fetoꝛ carnis. Omnis enĩ luxuria ⁊

Capitulum.Quintū.

ista maxime est causa fetoris. vt merito possit de eis dici illō Judicū.xv. De cadaueribꝰ eoꝝ ascēdit fetor. Cui cōsonat in pena sulphuris fetor. ps.x. Ignis sulphur ⁊ spūs procellarū .i. demones puniētes eos p̄ calicis eoꝝ. Memoria ipius vitij ita feret q̄ aliqñ insensibilē fac̄. Jncui⁹ figurā vxor Loth q̄ respexit retro ut .s. videret illā ciuitatē versa est in statuā salis. Respicere retro ē recordari huiusmōi scelerū cū delectatiōe ⁊ voluptarie. Certū ē tenacitas voluptatis q̄ hoīes inueteratos in hoc vitio vix vnq̄ euadere sinit. Cui ꝓgruit gleba bitumis quā locus ille multifarie vomit. Bitumē aūt ē q̄dam terra sicut cola adherēs. Nec tñ istō minuit peccatū. ſ aggrauat nec excusari sūt a p̄ticipatiōe pene. sic nec crimis. Qui filiofamilias ⁊ subditos nō corrigūt de hoc vitio digni sūt morte. ait ap̄s Ro. i. Nō solū q̄ faciūt. ſ ⁊ q̄ ꝓsentiūt facientibꝰ. Joseph ⁊ si puer noluit tacere cū videret filios neptes ī frībꝰ suis ſ vt dr Gene. xxxvij. accusauit fres suos de crimine pessimo. s. q̄ cum iumētis vel cū maribꝰ coirēt vt sic puniret a patre. nec dimisit correctiōem, ꝓpter odiū fraternū siue fratrū q̄ oderūt eū. ita vt vellēt eū occidere Septimū ē ꝓtagiū quo inficit intrudo cohabitatiū ⁊ secretas taliū. Cui rñdet in pena. q⁹ tota regio simul cū vrbe infecta subuersa est. Et ꝓpter hoc etiā dns cōbussit puulos ⁊ innocentes. q⁹ si vixissent propter cōtagiū imitari essent opera turpia eoꝝ. vñ in hoc miserꝰ est eis. i. q. iij puulos. Facti sunt ergo ⁊ fiūt de nuz tales vitiosi vt stercus terre.

Capitulū quintū de incestu et ibi etiā quomodo resistitur luxurie.

Incestus qui est altera species luxurie consistit in cōmixtione carnali cum coniuncta cōsanguinitate vel affinitate, vel spirituali parentela. de quo pōt exponi illud ps. xxxi. Nolite fieri sicut equus ⁊ mulus quibus nō est intellectus. Jsta ē differētia inter hoīem ⁊ alia aīalia in motu passionū. Nā aīalia bruta cū mouent passiōe aliq̄. nō pūt se ꝓtinere ab ea nisi cohibeātur aliq̄ violēcia alteri⁹. Et rō ē q⁹ rōez nō būt q̄ possint passiōem moderare vl retinere vñ cū asellus vel equus videt cibuz quē appetit subito ponit se ad illū ꝓmedendū nisi impediat vel verberetur. Sz hō cū mouet passione siue desiderio cibi vel alterius rei pōt etiā data oī opportunitate se abstinere. ⁊ nō vti ea re. ⁊ hoc iō. q⁹ bz rōem q̄ pōt moderare ⁊ cohibere passiones et mēbra corpis. q⁹ si nō vtat rōe sed sequatur passiones illicitas efficitur similis bestijs. Ulñ Boeti⁹ in li. de philosophica cōsolatiōe. Itaq̄ fit vt q̄ ꝓbitate deserta bō ē desierit cū in diuinam cōdictionē trāsire nō possit ꝓtrahitur in belua. Et p̄ maxie ſeqndo dilectatiōes venereas illicitas in quibꝰ tota rō absorbet. Assimulat equo ⁊ mulo hinc ē q̄ dicit Tho. vi. p̄ angelū Rapbaelē. Qui ꝓiugio vtunt vxa mēte sua excludūt deum ⁊ libidini sue vacēt sicut equus ⁊ mulus in quibꝰ nō est intellect⁹ scilicet, tales sunt Et multo magis cum extra coniugium ſequūtur suas voluptates. vt incestum ⁊ huiusmodi Nolite ergo ait p̄s. fieri sicut equus ⁊ mulus ꝛc. q. d. Nolite seq̄ vitiū luxurie. Tria p̄sit ibi notari. Primo p̄cipit reluctatō voluptatis. ibi Nolite. Secundo exprimitur abhominatio incestuositatis. ibi sicut ꝛc.

Tertio consequitur suffocatio rationalitatis. ibi in quibus ꝛc.

A secundo incho .ſ.i.

ando. Jncestus vt dictū est sup̄ ē spēs dissicta luxurie et grauis⁹ ē adulterio. vt .xxxij. q. vij. adulterij. Et p̄ hāc efficit quis similis equo ⁊ mulo. Equus est fortis ⁊ impetuosus ita incestuosus tāto impetu fertur a libidine q⁹ non attendit ad aliquā parētele reuerentiā dūmō sequat suam libidinem sicut nec equus attendit si eq̄ sit mater, vel soror nata et eadem matre vel pre Mulus cū dominus suus confidit in eo dum appropriat se ei trahit calices ita incestuosus ñ per corpus tantū recalcitrat spiritui, sed q̄ p̄i⁹ ē. quia amico suo ⁊ benefactori non parcit nec patri vel matri abutens aliqua consanguinea vel affine in hoc notabiliter iniuriando ⁊ ledēdo honorē suum. Pro declaratiōe huius materie oportet aliquid dicere breuiter tam de gradibꝰ ꝓsanguinitatis q̄ affinitatis ⁊ cognatiōis spiritualis. Postq̄ gloriosus deus primos pārentes creauit ⁊ in paradiso instituit matrimoniuꝫ excludit a cōiugio vnum gradū consanguinitatis. dicendo p̄ Adam. Relinquet hō patrem et matrem et adherebit vxori sue Gene. ij. id est nūq̄ licebit vllo tpe patri sumere filiaz in vxorem vel mri sumere filiū in maritum. ⁊ multo minus extra coniugiū carnaliter cognoscere. q⁹ maximū esset scelus incestus. Jn primo etiam gradu cōsanguinitatis in linea collaterali fuit concessum contrahere matrimoniuꝫ filijs Ade ꝓpter necessitatem quia alij nō erant. vnde oportuit ad multiplicandum genus humanuz q⁹ filij Ade sumerent in vxores sorores carnales. ſ sublata hac necessitate semper fuit prohibitum matrimonium inter fratres et sorores et germanos. quia maximus incestus. et multo magis extra cōiugiū talis commixtio. Jn lege autem antiqua fuerunt aliqui gradus ꝓsanguinitatis exp̄ssi in quibꝰ nō poterat ꝓtrahi matrimoniuꝫ

In noua aũt lege p determinatiõem eccl'ie sũt declarati esse quattuor grad⁹ ꝓsanguinitatis ⁊ affinitatis ī quibꝫ nõ põt contrahi matrimoniũ vt in decretali. Nõ dz extra de ꝓsang. ⁊ affi. Est aũt prim⁹ gradus in linea collateraliũ germani seu sorores carnales seu frater ⁊ soror germani Secũdus gradus. filij duoꝝ germanoꝝ q̃ dicũ tur cusini. Tertius gradus. filij ꝓsobrinoꝝ siue cusinoꝝ. Quart⁹ filij p̃dictoꝝ. In nullo ergo horꝫ graduũ põt ꝓtrahi mr̃imoniũ. qđ siqs face ret sine dispẽsatiõe pape matrimoniũ nullũ eẽt sed cõtinuus incest⁹. ⁊ excõicati eẽnt sciẽter hoc agẽdo. ⁊ filij illegitimi eẽnt. Silr si qs cogno scat aliquã ꝓsanguineã carnaliter in q̃cũq; pre dictoꝝ graduũ. incestũ ꝯmitteret vterq; ⁊ enor me peccatũ. ⁊ tãto graui⁹ q̃to ꝓiũctior eẽt gra dus. In linea aũt ascẽdentiũ ꝑm dos. ⁊ descẽdẽ tiũ ẽ ꝑpetua. pbitio. s. ꝓtrahẽdi mr̃imoniũ. vt s. inter auũ ⁊ neptẽ. pneptẽ. pauũ ⁊ huiusmodi ⁊ incestus etiã grauiss⁹ eẽt. Affinitas etiam hz. viij. grad⁹ infra quos ñ põt ꝓtrahi mr̃imoni um ⁊ hi fũdant⁹ ī gradibꝫ ꝓsanguinitatis. Haz ex mr̃imonio inter duos celebrato ꝓtrahit⁹ illa cõ iũctio q̃ dz affinitas inter ꝓsanguineos mariti puta Petri oẽs ex vna pte ⁊ vxor ẽ ipi⁹ Petri puta Maſam. Et ex alia pte inter ꝓsanguineos ⁊ ꝓsanguineas Maſe oẽs. ⁊ ipm Pe. maritꝫ eius. Item in eodem gradu in q̃ sũt ꝓsangui nei marito efficiũtur affines. Maſe puta ger man⁹ Pe. efficit affinis Maſe mulieris ī p̃mo gradu. Cõsobrin⁹ Pe. efficit affinis vxoris Ma se in secũdo gradu. ⁊ sic vltra. Idẽ p totũ dicon sanguineis Maſe quo ad affinitatẽ ꝓtrahẽdaz cũ Pe. In his igit⁹ iiij. gradibus affinitatis si qs ꝓtraxeret mr̃imoniũ nullũ eẽt. ꝑ ꝓtinu⁹ incest⁹ ⁊ excõicati ambo sciẽter agẽtes. vt patꝫ p dc. i. de cõsan. ⁊ affi. Et nota diligẽter q̃ vt supꝝ dictũ ẽ etiã p simplicẽ fornicatiõez. Ita doc. oẽs thxolo gos ⁊ canonistas ꝓtrahit⁹ affinitas ī pediẽs mr̃i moniũ ⁊ dirimẽs ñ cũ illa cũ q̃ fornicat⁹ ẽ ꝑ cũ ꝓsanguineis ei⁹ ita vt nullã eaꝫ vsq; ad q̃rtũ gra duũ. O quot icest⁹ sũt q̃ mr̃imoniũ legitimũ re putant⁹. Ignorãtia tñ facti. ꝓbabil'r ñ iuris excu sat. Itẽ nota diligẽter q̃ si qs cognouit carnali ter mr̃ierẽ cui⁹ mr̃ez vel filiã vl' sororẽ germanã vl' ꝓsobrinã hz vxorã. si cognouit carnaliter illã añq; ꝓtraxeret p verba de p̃nti cũ ea quã duxit ī vxorẽ mr̃imoniũ nullũ ẽ. ⁊ dirimi dz. ꝓpter im pedimẽtũ affinitatis p̃cedẽs. Dz si carnaliter cognouit illã postq; ꝓtraxit p verba de p̃nti cũ p dicta. s. mr̃e vl' filia vel sorore vl' alia ꝓsãguinea vel affine. mr̃imoniũ q̃ dẽ tenet. ꝑ p̃dit ius petẽ di debitũ ab vxore. reddere tñ tenet⁹ ñ exigere absq; pcõ mortali. vt extra de eo qui cog. ꝓsan. vx. sue. di' cretiõez. ⁊ xxvij. q. ij. c q̃ dormierit. Et q̃ tex. ibi ẽ obscur⁹ vide glo. idẽ. xxxij. q. vij. qui dormierit. cũ plurib⁹. c. Itaq; ꝯgnoscẽs carnali ter affinẽ p̃dit ius petẽdi debitũ. Cõsiderate q̃ tũ horret eccl'ia illũ incestũ. ⁊ tñ ñ videt hoies si bi ꝓsciam facere. Et hoc qz sũt sic equ⁹ ⁊ mul⁹. In cognatiõe vo spũali q̃ ꝓtrahit⁹ in collatiõe quorũdã sacramẽtoꝝ. s. baptismi ⁊ cõfirmatiõis si contrahat⁹ matrimoniũ. vel fiat carnalis com mixtio inter ꝓiũctos taliter. erit incest⁹ spũalis. vñ ⁊ sacrilegiũ etiã. Tres. n. ibi sũt grad⁹ cog natiõis. Prim⁹ dz cõpaternitas. ⁊ ꝓtrahitur in ter pr̃em ⁊ matrẽ ei⁹ q̃ tenet⁹ ad baptismum vel cõfirmatiõem ⁊ eũ q̃ tz ad ipm baptismũ vele tiã ꝓfirmatiõez. ac etiã vxorẽ ei⁹ vel etiã q̃ bapti sat vel ꝓfirmat. Secũdus dicit⁹ paternitas ⁊ cõ trahitur inter eũ q̃ tenet ad baptismũ vel cõfir matiõem. aut etiã q̃ illa sacramenta cõfert. qui dicit⁹ pater spũalis. ⁊ eũ vel eam q̃ tenetur qui dicitur filius eius spũalis vel filia spũalis. Ter tius dicitur fraternitas ⁊ cõtrahitur inter illuz qui tenetur vel eam ad baptismũ vel cõfirmati onem ⁊ filios eius qui tenet. Si ergo ī aliquo horꝫ graduũ q̃ ad vltra nõ extendũtur cõtrahe rit matrimoniũ nullũ est sed dirimendũ. ⁊ in cestus spũalis ac sacrilegiũ. Et similiter si quis cõmisit op⁹ carnale cũ aliquo vel aliqua ī aliq̃ gradu hui⁹ cognatiõis spũalis incestũ cõmittit xxx. q. iij. c. i. ⁊. ij. ⁊ extra de eodez. c. martin⁹. Et vt dz. xxxv. q. viij. Incestuosi dum in ipso dete stando atq; nepbãdo scelere manent nõ inter fideles christianos sed inter gentiles ⁊ cathecu minos babeãt⁹. Nolite ergo fieri sicut equus et mulus incestũ ꝓpetrãdo. Hec põt luxurie spẽs figurari p socrũ Petri que tenebatur magnis febribus. vt dicitur Luc. iiij. q̃ oratiõibꝫ apostо lorꝫ gẽa xpi sanata ẽ. Dicit. n. Beda significari p hãc aiam luxurie deditam.

Quantũ ad ter .ſ.ii

tium. Per hoc vitiũ sequitur suffocatõ rõnis. Sic ẽ in equo ⁊ mulo nõ est intellect⁹. ita. et in illis nõ videt eẽ intellect⁹ seu vsus rõnis. Cũ n. assignet⁹ quadruplex rõ quare incongrua est talis cõmixtio cõsanguineoꝝ vel affinium. ꝑm Tho. scõa scõe. q. cliij. arti. ij. incestuosus om nez istã rõez abiicit nõ vtẽs intellectu. Prima rõ est qz naturaliter bõ dz quãdã honorificẽtiaz pentibꝫ. pseqns aliis ꝓsanguineis q̃ ex eisdez parentibꝫ de. ppinquo originem trabũt intan tũ q̃ apud antiquos vt Valerius maximus re fert. non erat fas filiũ simul cum patre balnea ri. ne sic seipsos inuicẽ nudos cõspicerent. Ma nifestũ est aũt secundum predicta q̃ in actibus venereis maxime ꝓsistit quedã turpitudo bono rificentie contraria. vñ de his hoies verecũdant⁹ et ideo incongruũ est q̃ coniunctio venerea fi at talium personarum ad inuicẽ. Et hec ratio

Capitulum.Quintū.

videtur exp̄mi Leuitī .xviij. vbi dr. Mater tua est nō reuelabis turpitudinē eius. Et idē post ea dicit in alijs. Secūda rō est. q2 psonas ꝯiunctas sanguine necce ē adinuicē simul ꝙuersari. vñ si hoīes tales. s. q̄ sūt ꝯsanguinei l' affines ñ arcerent a ꝯmixtione venerea nimia opportūitas daret hoīb venereę ꝯmixtiōis. ꝛ sicaī eorū animis emolescerēt p luxuriā. Et iō in veteri lege ille psone spēaliter videt cē. pbibite q̄s necesse ē simul ꝯmorari. Tertio rō ē q2 p hoc impediret mltiplicatō amicoꝝ. Dū. n. vxorē extraneā accipit iūgunt sibi quadā spēali amicicia oēs ꝯsanguinei vxoris ac si essent consanguinei sui. Unde Augustinus dicit. xv. de ci. dei. Habita ē rō rectissima charitatis. vt hoīes q̄b eēt vtilis atq; honesta ꝯcordia diuersarū vicissitudinū vicul' necterent. Nec vn9 i vno mltas hēret. sed single sp gererēt i singlos. Quarta rō redditꝛ additur per Aristo. ij. polle. q2 cum naturaliter hō consanguineas diligat. si adderet amor q̄ est ex cōmixtiōe venerea fieret nimius ardor amoris. ꝛ maxime libidinis incentiuū q̄ castitati repugnat. Et q̄uis incest9 dicat q̄ non castus. ꝛ q̄libet spēs luxurie corrūpat castitatē tamen arbonomatice dicit de incestu quasi corruptō castitatis. q2 abusus maxime coniunctarū psonarū inducit corruptelā castitatis. tū ꝓpter opportūitatē ad lasciuiā ex freq̄nti cōuersatione et cohabitatiōe domestica. tū ꝓpter nimiū ardorē amoris. vnde certe magna non solum incautela sed fatuitas est. ex quo mūdus ē ita corrupt9 sicut cernit. ꝛ pueri puuli ex malis exēplis ſ nt ꝛditi talibꝫ simul facere dormire fratres cū sororibꝫ vel alijs cōsanguineis vel affinibus aut cōpatres cū cōmatribꝫ nimis domestice cōuersari. Cum ad hoc aliq̄n fiāt vt aptius possit malū fieri. Et similiter adolescētes indifferēter cōuersari cū alijs ſ. Quantū aūt deo displiceat istō vitiū ex diuina punitione etiā in vita ista oñdit. Nā ꝓpter incestum Paulus apls excōmunicauit quēdā corinthū q̄ ab vtebatur nouerca sua ꝛ tradit9 fuit ꝓpter hoc in ptātem sathane. vt hētur. i. Corīt. v. vt in corpe verareꝰ a diabolo crudeliter sicut verabaꝰ in aīa Ruben quia cognouit carnaliter vxorē patris sui Jacob diminutus fuit in ꝓmogenitura. vñ dixit ei pr Ruben ꝓmogenitus meus maior in donis scz esse debuisti. s. ꝓpter ꝓmogenitiuā. minor in impio. s. es effectu ſ. ꝓpter incestū tuū. q2 ascēdisti cubile pr̄is tui ꝛ maculasti thorꝝ ei9 Geñ. penl. Sz et i h. de bñdictiōibꝫ .xlix. pr̄iarchaꝝ legit9 q̄ Ruben infirmatus ad mortē ꝓpter hoc infirmitatem iliachim incurrit. Imō q̄ violauit sororem suā interfectus fuit ab Absolō. vt ꝓz. ij. Re. xiij. Ita gliosus baptista erxorruit hoc facinus q̄ cū ꝓcepit Herodem regē hoc incurrisse cū Herodiade cōgnata sua. egressus est de cruce q̄ neq; ꝓpter pñiam deseruerat vt̄ creparet tā tū nephas. ꝛ cū sceleribꝫ plurimis ille eēt vedittus. solū de hoc publice arguit eū dicēs Nō licet tibi hē vxorē fratris tui Mar. vi. ꝛ ꝓpter repbēsionē hāc fuit Joānes incarceratꝰ ꝛ decapitatꝰ. Nō ergo in illis īcestuosis ē intellect9 sic nec in equis quinimo equi et aliqua animalia bruta videntur hoc horrere sumine. Naz pbus in. viij. de animalibꝫ dicit. q̄ quidaz equ9 q2 purcerim9 erat cū fuisset deceptus. q2 ſ. posit9 fuit pānus ante oculos eius. vt non videret equam matrem suā. sed cum ea commisceretur q̄ etiā pulchra erat. post cōmixtionē ā moro panno cū ꝓpendit ita exhorruit q̄ seipm ꝓcipitauit. Nolite ergo fieri sicut equus ꝛ mulus ꝛc.

De primo. ſ. vt .§.iii

resistaꝰ voluptati sue. nota cū dicit. Nolite fieri. q. d. ꝛ si supueniat instigatio vel temptatio ad incestum. vel alia species luxurie. nolite acq̄escere ꝛ assentire voluntari. Totum enī malū ꝓcedit a voluntate cum est mala Jaco. iiij. Resistite diabolo ꝛ fugiet a vobis. Debilis enī est hostis aut Cris. qui non vincit nisi volentem vñ ꝛ pbūs in tertio ethicoꝝ. Peccatum intemperantie vt est peccatū luxurie dr peccatū puerile. tum q2 sicut puer si in sua voluntate dimittit crescit in ꝓria voluntate. vñ dr. Equus indomitus euadit durꝰ ꝛ filius remissus euadit præceps. ita cōcupiscētia si ei satis fit accipit maius robur. tum quia sicut puer emendat ꝓpter hoc q̄ coherceat ꝓpter q̄d dr ꝓuer. xxiij. Noli subtrahere a puero disciplinaz. Tu vga percuties eum. ꝛ animam eius ab inferno liberabis scilicet dū concupiscentie resistit reducitur ad debitum honestatis moduz. Et hoc est q̄d ait Aug. in. vi. musice dicit enī q̄ mente in spūalia suspēsa atq; ibi fixa ꝛ manente concupiscibilis. i. cōcupiscētie carnalis impet9 frāgit. ꝛ paulatī repressus extinguit. Maior eī erat cum seq̄remur non omnino nullus sed ꝛ minor cum refrenamus. Et iō dicit pbūs in tertio ethicoꝝ q̄ quēadmodū puer dz ꝑm ꝓceptū pedagogi viuere. sic concupiscibile consonare rōni. Ultra istud remedium interius resistētie. tripler est aliud remediū exteri9. sicut ꝛ extra ignem cui cōparatur luxuria vt dictū ē sup̄ tripler remedium adhibetur ad extinguendū vel miuuendem.

Primo per aque infusionem.
Secundo per lignorum subtractionem.
Tertio ab igne elongationem.

Totum hoc patet de olla q̄ est iuxta ignem que si ita buliat vt effundat quod continetur in ea aliquod p̄dictorum trium fieri consueuit. q2 vl' aq̄ frigida olle infunditur. vl' de lignis subtra-

hitur vel olla ab igne elongatur. Sic cū mens interius feruet calore luxurie ita q̄ substātia ꝛ tutū q̄ ibi ꝓtinet effunditur ꝛ p̄mo ad aquaz recurret. ß triplicē. vz ad aquā lachrimaꝝ ꝛ cōpūctionis ꝓsiderās infirmitatem suā ꝛ piculuz ꝛ iō ꝺuote poscēs auriliū. vñ ꝺr Sap. viij. Et sciui q̄m aliter nō possū esse ꝓtinēs nisi ꝺe⁹ ꝺet ꝛ hoc ipm erat sūma sapiētia scire cui⁹ ꝺonū essz Ald̄ vñm ꝺepcatus suz illū. Nec tñ ex hoc pōt se excusare incōtinēs q̄ ꝓtinere nō pōt nisi ꝺe⁹ ꝺederit gr̄am. sicut nec etiā se excusaret aliquis pctōr ex hoc q̄ pseuerat i aliq̄ pctō cū inde non possit recedere p̄ p̄niam nisi ꝺs infūdat gr̄am. Nā vt dicit b. Ihō. in. iij. ꝺe⁹ nulli gr̄az subtrahit faciēti qꝺ i se ē ß sp̄ pat⁹ est infūdere se p̄parāti. sic ꝛ castitatis ꝺonū a ꝺeo ꝺat. cū quis ꝛ p̄ pōnes ꝛ p̄ subtractiōes occasionū ip̄m q̄rit ꝛ ꝺe hoc pōt itelligi illud p̄s. lxxij. Cōfregisti capita ꝺraconū i aq̄s. i. p̄cipia tēptationū carnaliū in aq̄s lachrimaꝝ. Q⁹ si aq̄ ista ñ sufficit ad ꝺat secūdaz aquā videlicet alicuius cōpalis afflictiōis. nō tñ piculose vt castrando sei p̄m vel huiusmōi. hoc. n. eēt pctū mortale. vt. xxvi. di. per totum. ꝛ esset irregularis. Vñ q̄ christ⁹ ait Matth. xix. Sunt qui castrauerūt seipsos ꝓp̄ regnū celoꝝ intelligit⁹ p̄m Crisost. ꝛ alios ꝺe castratione sp̄uali. sicut ꝛ cū ait Matth. xviij. Si oculus tu⁹ scādalisat te. erue eū ꝛc. p qꝺ ꝓhibet⁹ aspect⁹ incitatiuus ad malū. non euulsio oculi cōpalis p̄cipit⁹. ita ꝺmēdat⁹ a rō. q̄ se castrāt. i. q̄ volūtarias se resecāt ꝺcupiscētias carnis ꝛ ꝺenerea vt ꝺeo seruiāt. Debet ergo quis in tēptatiōib⁹ luxurie positus ita carnē affligere vt periculū nō sequatur. sicut egit beatus Bñdictus cum fuit temptatus in solitudine vehemēter, p iecit se nudū inter vepres ꝛ vrticas ꝛ ꝺoloze cōpis abstulit vuln⁹ mēris. Sic ꝛ b. Frāciscⁿ tēptat⁹ cuz disciplina cordis ū sufficeret ad mortificatiōem tēptationū. nudus stetit inter niues formando ꝺe niue vrores ꝛ filios ꝛc. Beat⁹ Ber. se misit in aquas gelidas ad reprimendam tēptatiōem huiusmōi. De quodam eciaz iuuene narrat b. Hiero. q̄ cū fortiter tēptaret⁹ ꝺe hoc vitio. nec orationib⁹. nec abstinētijs. nec vigilijs iuuaretur ab impulsu vehemēti tēptatiōis. ꝺemū pater monasterij hoc inuenit efficax remedium. Ordinauit cū monachis suis q̄ quottidie ei ꝺiuersas molestias ꝛ ꝓtumelias aliqui inferrēt ꝛ ipsimet accusarēt eum apud abbatem q̄ molestasset eos sicz quottidie pauꝑ iuuencul⁹ cōtumeliabat⁹ ꝛ accusabat⁹ ab eis qui contumeliam intulerant. Trāsacto aliquo tpe cum hac mortificatiōe laboꝝ, vna ꝺieꝝ interrogauit euz abbas quō sibi erat in temptatione carnis cui respodit. Pater mi. mihi viuere non sinitur. quomō luxuriari ꝓceditur. sicz p̄ hunc modū afflictiuū ꝛ mortificatiuū sine p̄iculo in tēptatione huiusmodi liberatus fuit. De hoc pōt exponi illud Ecc. iij. Ignem ardentez extīguit aqua. i. vehemētem tēptatiōez luxurie aqua tribulationis mortificat. Est ꝛ tertia aq̄. s. scripturaꝝ lectiōis eaꝝ ꝛ meditatiōis q̄ etiā ad hoc mlt̄ opat⁹. Vñ Hiero. ꝺe ꝓse. ꝺi. v. c. nunq̄. Alma studia scripturarum ꝛ vitia carnis non amabis. Vigilia enim honestatis id est studia honestati tabefacit carnes Eccle. xxvi. Ubi eā ꝓtinet⁹ q̄z ꝺete standū sit hoc vitium. q̄z nociuū. quia per ipsum ad ignem eternum ꝓuenitur. Sic legitur in vitaspatrum ꝺe quodā sancto hæremita. ad quē accessit quedā publica meretrix q̄ se iactauerat cum amatoribꝫ suis. q̄ illū sanctum ad op⁹ nepbariū ꝓtraheret. Accessit ergo ad cellaz seu hæremitoriuꝫ ei⁹ quodam sero tarda hora et pulsans cellam eius. simulabat se errare in desto. ꝛ viam rectam amisisse. ꝓpter quod rogitabat vt in aliquo angulo hæremitorij sineret tantum illa nocte manere ne foris inuenta ꝺenoratura feris siluestribꝫ. Ille videns necessitatē extremam. ꝛ simulatiōez ꝛ prauā illius intentionē ignorans. licet inuitus ꝓpter piculum. tamen charitate coact⁹ introduxit seperatim manere faciens. Media nocte diabolus cepit terribiliter illum patrem vexare tēptatiōe carnis q̄ sibiipsi loquens ait. Opera mala in tenebris fiunt bona aūt in luce. Accendit ergo lucernam. ꝛ cū temptatio crescēret cepit ad repremēdū cogitare ꝺe igne inferni. qui secundū scripturas pat⁹ est luxuriosis. Iuxta illud. Fornicatoribꝫ ꝛ homicidis pars illoꝝ in stagnum ignis ꝛ sulphuris ꝛ cum nō cessaret temptatō cepit sibiipsi ꝺicere. Incipe nunc experiri penā illius ignis eterni que longe grauior erit. cuius te ꝺebitorē constituis faciendo ad quod incitaris. posuitq̄z vnū digitum manus ad ignem lucerne. ꝛ tā tū tenuit q̄ totū cōbussit. Tam vehemens erat temptatio carnis q̄ adhuc p̄ hoc nō cessabat et ipse apposuit sequentem ꝺigitum. ꝺeiñ oēs alios succesiue. sic combusta manu temptatō cessauit. Illa autem misera que tempus exꝑctabat aptum ad inuitandum ad malū cum p̄ aliq̄s rimulas vidisset quod iste agebat ita horruit stupore vt mozeret⁹. Mane aūt facto illi lasciui iuuenes qui submiserant ipsam pessimam meretricem venerūt ad cellā huius interrogātes. si preterito sero a casu applicuisset illic aliq̄ mulier q̄ ꝺenia erat. Respondit senex ibi nacet illa pessima femina. nam ꝛ mihi hoc fecit qꝺ videtis oñdēs manū combustam ꝛ ordinem factitis. Videresq̄z eā mortuaz veniam postulabant ꝺe malo quod tractauerant recommendantes eaz sibi. Qui oratione suscitauit eam Virādū est istud gestum non imitandum. Hecz eī lege cō

Capitulum. Quintū.

hoc agere licerz, q̃tacunq; temptatiõe pulsat? Sed lege priuata. s. spūssancti. q̃ cõmuni legi ñ subijcit. vt. xix. q. ij. Que sūt quã seq̃ ñ dz dimissa cõi. nisi sit cert? ea duci. si ñ vult seduci. Secūdū remediū est subtractio lignoz. Sicut eniz appositõ lignoz auget flãmam. ita subtractio minuit. Ista ligna sūt cibaria z potus q̃ nõ solū ex q̃ntitate sed ex q̃litate incẽdūt ignem luxurie. z tãto magis quãto magis sūt delicatioza z magis nutritiua. vñ apls. ij. Cor. vi. pmittit ieiunium castitati dicẽs. exhibeam? nosmetipos vt dei mistros. in ieiunijs. in castitate. q; abstinẽtia cibor iuuat ad castitatẽ sicut multiplicatõ ciboz iducit materiale luxuriã. Sine cerere z bacho frigz venꝰ. i. luxuria ait Hiero. z xps ait. Mat. xvij. Hoc genus demonioz. s. tẽptantiũ de luxuria. nõ ejcit nisi oratiõe z ieiunio. z. ꝓterea in ieiunijs eccle est interdict? oĩs esus carniũ. et in ieiunio q̃dragesime etiã esus lacticiniozꝫ seu ouoz z casei. vt pz di. iiij. Denicq; q; ista sūt magis nutritiua z incẽtiua libidinũ. ꝯtra q̃ sūt instituta ieiunia. Luxuriosa res est vinũ. i. cã luxurie vt dz puer. xx. Et Hiero. Vẽter mero estuans facile dispumat in libidines. Et puer. xxix. Qui delicate pauerit seruũ suũ. ī fine sẽtiet eũ cõtũacez. Seruꝰ est corpꝰ. Qui ergo volũt bñ q medere z bibere z lauciores epulas z q̃escere z dicũt se caste viuer ñ posse. vtiq; vex dicũt. Bñ excusati sūt vt putãt. q; ñ tollũt occasiones sue luxurie. sic q̃ ponerz alia ligna ī domũ suã quã vidz ardeꝛ ñ crederet sibi si dicerz q; displicz sibi obustio. cũ ipe appõat materiã. sic q̃ nimis vacat hꝰ. In li. de testamẽtis. xij. pr̃iarchaz narrat Joseph admonẽdo filios suos quõ fuit literat? ꝺ piculo adulterij ad qꝺ ꝛuitabat eum dña sua frequenter. z hoc mediãtibꝫ mlt̃is ieunijs z oronibꝫ. Ubi etiã ꝺclarat quõ multis mõis q̃ siuit illa pessima fẽa eũ ad nephas ꝺducere. Pro quo dẽcũ filios ñ hꝛet dixit vt illũ vellet hꝛe ī filiũ. z q; adolescẽs erat. xv. ãnoz cũ pr̃o fuit vẽdit? frequenter ãplexabat. z tãgebat vt filiũ malo ão. qꝺ postea ꝓpẽdit cũ cepit ad malũ solicitaꝛ sub ptemu vt filiũ hꝛet ex eo quẽ marit? putaret. p priũ. z sic oĩa bona q̃ multa erãt ad eoz ꝛueniret. Sed cũ ille recusarz dicens esse a deo suo dño celi. phibitũ adulteriũ. suggessit alium modũ. offerẽs se virũ necaturũ ꝑ veneneũ si vellet postea ipaz vroꝛẽ accipe qꝺ ille hoꝛruit dictum cõminãs q; si ageret hoc maĩfestarz scel? suum ne sibi iũgeret. Tertõ. pmisit ei q; dimitterz ydola. z virũ suũ ad idẽ ꝛnduceret si ei assentirz. z adoꝛaret deũ suũ. z sic eẽt cã eoꝝ salutis. Cui rñdit Joseph ñ placeꝛ deo suo ꝙuersio ad eum ꝓter satisfaciẽdũ libidini. Quarto misit sibe pulũ solenne. ꝫ incãtatũ ope diaboli. vt iflãmaret eũ ad amoꝛẽ suũ z ꝙcubitũ. qꝺ ipi dñi reuelatiõe ꝛgnoscẽs. facta oꝛone sup cibũ nihil nocumenti percepit et eius esu. Quinto sibi dixit q; nisi cũ ea rem hꝛet omnino se occideret gladio vel veneno. z sic esset ipse causa mortis sue Super quo increpauit eam dicens q; cõcubina viri sui si hoc ageret postea oĩbꝫ bonis suis gauderet. z q; emula eius erat. tõ retraxit se inuidẽs felicitate securure emule sue. Demũ quadã desperatione facta quodam die apprehendit eum per liciniam vestimenti quasi vim inferendo dicẽs. dormi mecũ. quod recusauit fugiens. Et hoc vltimũ ponit scriptura Geñ. xxxix. Sed z postq̃ fuit flagellatꝰ a dño suo z incarceratꝰ ꝓpter accusatiõem falsam illius aliquando fecit sibi occulto modo notificari q; si ꝓmitteret secũ dormire faceret cum viro suo ita q; educeret ꝺ carcere illum alias diu maneret. nec acquieuit sed firmus in proposito castitatis mansit. iuuans se orationibus z ieiunijs. z caute conuersans. Inueni inquit Salomõ Ecclesiastes vñ mulierem amariozem morte'. siue intelligatur ꝺ femina siue de voluptate venerea seu concupiscentia. Amara est mors coꝛpalis quia separat animam a coꝛpoꝛe. sed amarioꝛ est luxuria vel mulier. quia separat animam a deo et celesti curia. Sequitur in auctoritate que laqueus est venatoꝛum id est ꝺmonum. Nam demones laqueos tẽptationũ ad capiendũ homines sibi etiã volentes ꝓ tẽptationem. ponunt mulieres vel luxuriam. sagena coꝛ eius id est cogitatõ de illa vel affectus ad illaz est sagena qua boĩes veluti pisces incauti capiuntur. vincula sunt manus illiꝰ id est opa que facit mulier adalliciendum vt nutus et ornatus locutiones et ensenia. z alia bꝰ sunt vincula quibꝫ ligant̃ homines z ligati tenent̃ ne ereant de peccato. Qui placet deo effugiet scilicet vitando domesticitatem earum. z orationibus et ieiunijs se iuuãdo Tertium remedium est elongatio ab illis psonis que dant vel dare possunt materiam temptationis. Unde apostolus pr̃imo ad Corinthios vi. Fugite fornicationez. Super quo verbo ait Ambrosius: Cũ alijs vitijs potest expectari cõflictus. hanc fugite ne auꝛorimini. quia nõ potest aliter melius vinci. Ratio huius esse potest quia hmõi delectationes in pticulari considerate nimis ercitant z incitant concupiscentiam ad se. Materie aliozũ peccatoꝛum considerate parum vel nihil mouent precipue illos qui nõ sunt dediti talibus vitijs. Qui non est deditus auaritie. et hoc quot cogitat de vsura. vel simonia. vel furto vel fraude. a se vel ab alijs ꝓmissa non inclinaꝛ ad illa. Sed castus z honestus recogitando turpia a se ꝓperrata vꝫ ab alijs etiaz bona intẽtiõe titillaꝛ z aliqñ fortiter tẽptaꝛ. Et iõ sine magna ncc̃itate ñ dz qs talibꝫ mẽtẽ ꝛplica-

re ⁊ cū necessitas magna imminet. cuz magna vigilātia rationis ne caro reuiuiscat. Si ergo temptaꝛ quis erga aliquā psonā pticularē. melius remediū apbibere ñ pōt. q̄z elōgare se a cōuersatiōe illi⁹ q̄z tū honeste ⁊ sine nota fieri pōt vñ illa mala mlier q̄ ñiecerat oc̄los ī Joseph victa⁹ cupiscētia ei⁹ cuz a casu solus Joseph sine arbitrꝫ. i. alīs factoribꝫ dom⁹ intrassꝫ in aliquā ptez vt opis q̄ppiā faceret. ausa fuit ista nequā capere eū p clamidem vt secū rez bñet. qđ ille cernens piculū nō ꝓbis rñdit. ⁊ factis fugiens de manibꝫ ei⁹. ⁊ dimissio pallio foris exiuit Geñ. xxxix. Un Isido. ait. Cōgruū est inde corpaliter euelli vbi quis illecebris deseruiuit. Nā locus vbi quisq̄z pue vixit in aspectu mentis apponit qđ sp q̄sq̄z ibi vel cogitauit vel gessit. dist. lxxi. c. Valet Hō. n. in scriptura dr fenū vl palea vel stuppa Ecc. xxij. Stuppa collcta synagoga peccā tiū. ⁊ pfū matō illoꝝ flāma ignis. Sed q̄ securitas esse pōt stuppe vel palee iuxta ignem. Exemplū notabile in. iiij. dialogoꝝ. de illo psbitero sctō vxorato q̄ tenebat vxorem quā añ ꝓmotionem suā suscepat a se remotā. hic cū esset ātiq⁹ in sctītate ⁊ in extremis vite ꝓstitutus adeo vt nec spūs videreꝯ esse in illo uxor eius volēs certius videre si expirasset adhuc. adhesit os suuz ori illi⁹ vt vel sic aliquem alitum sentiret de eo exire. Qđ ille cernens clara voce dixit. Adhuc igniculus est. s. in corpe. Tolle paleam. Quod illa intelligens se inde remouit. Post quod clamare cepit. bene venerīt dñi mei. bñ neuerīt dñi mei vt quid ad tātillum seruū veniſtis. ⁊ loq̄baꝯ de Petro ⁊ Paulo. Ecce venio ecce venio. Et sic cum eis ad celum conscendit.

Capitulum. vi. de Stupro.

Stuprum est alia

spēs luxurie. ⁊ ꝓsistit ī actu venereo extra matrimoniū quo defloratur virgo. Aliquādo tamen sumitur large pro alīs speciebus luxurie. Et ſm hoc dicit Amb. Omne stupꝝ adulterium est. xxxij. q. iij. Nemo. accipit ibi stupꝝ. p pcubitu viri vxorati cū alia q̄cunq̄z q̄z cum vxore sua. Sic. n. accipiꝯ Nume. v. vbi dicitur. Si later adulteriū ⁊ testibꝫ arguī nō pōt q⁹ nō est inuēta in stupro. ⁊c. i. adulterio. Est āt spēale peccatū. q⁹ ſm Tho. se. q. clxij. ar. vi. vbi circa materiā alicui⁹ virtꝫ occurrit aliq̄ spēalis dēformitas ibi debz pōi determīata spēs illi⁹ peccati. Est āt luxuriā peccatū consistens circa materiā venereoꝝ. In ꝛgine āt sub custodia pris vel alteri⁹ exīte occurrit spēalis deformitas. si corrūpaꝯ extra statū mrimonij. ⁊ hoc tum ex pte puelle. q̄ ex hoc q violaꝯ. nulla pactiōe cōiugali pcedenti impedit a legittimo matrimonio consequendo. Nam talē quando hoc scitur ꝛm ūnter recusanꝯ vt ī honeste mlieres Ponit etiam p hoc in via meretricandi. a quo retrahebaꝯ. ne signaculū virginitatis amitteret Tum etiam ex pte patris qui de eius custodia sollicitudinem gerit. ſm illud Eccle. xlij. Sup filiam luxuriosaz ꝓfirma custodiam. ne quādo faciat te venire in opprobrium inimicis tuis. Et ex hoc pz q̄ stuprū est spēs determinata ⁊ distincta a luxuria. q⁹ importat illicitam defloratiōnē virginum sub cura parentum existentiū. q⁹ Sichen filius Emor ꝛmisit stuprū cuz Dina filia Jacob. inde secuta sūt multa ⁊ magna mala. Nā fres eius simulantes se velle ipsam Dinam dare illi Sichen in vxorē ꝓpter affectuose postulabat. si ipe cū toto populo suo circūcisionē acciperet. acquieuit ille cū ꝑe. et hoc seruato tertia die circumcisionis facte q̄si dolor erat maior incisſure Simeō ⁊ Leui intrarunt ciuitatem Sichen ⁊ ipm dñz ciuitatis ꝑez cū filio ac omnes alios hītatores ciuitatis illius in ore gladij pcusserūt. tuuantibꝫ eos oībꝫ fratribus eoꝝ in vindictā stupri. ꝓtra voluntatem tū patris sui Jacob. vt hērut Geñ. xxxiij.

De satisfactione .§. I.

stupri. vtrū teneaꝯ ī aliquo stuprator satisfacere ⁊ in q̄. Rñdet ſm Tho. vbi supra q⁹ hoc habet duplicē iniuriam annexā. vnam ex parte virginis aliā ex pte patris sub cuius cura est. iō tenetur satisfacere aliquo mō vtriqz. Ex pte quidez virginis. q⁹ et si eam nō vi corrupit tamē seduxit. ꝓpter quod teneꝯ satisfacere. vnde Exo. xxij. dicitur. Si seduxerit quis virginem nondum despōsatam. dormieritqz cū ea dotabit eā ⁊ hēbit in vxorem. Si autem pater virginis nolue rit dare ei. reddet pecuniā iuxta modum dotis quā vgines accipꝛ consueuerūt. Et q⁹ etiā pri puelle iniuriaꝯ. ei etiā teneꝯ ad pēnā ſm legem Dicit. n. Deutro. xxij. Si inuenerit vir puellā virginem q̄ nō habet spōsum. ⁊ apprehendēs concubuerit cū ea ⁊ ... ad iudiciū venerit dabit qui dormiuit cū ea. l. siclos argēti ⁊ habebit eā vxorem. ⁊ q⁹ humiliauit eam non poterit dimittere illam cunctis diebꝫ vite sue. Et hoc nō ne videaꝯ ludibrium fecisse secundum Augu. hec Tho. Et quia hoc ꝓceptum inter iudicialia ponitur. que non obligant nisi inq̄ntū eccl̄ia vel aliqua ciuitas illa assumant vt continentia magnam equitatem ideo nunc ad illa nō videꝯ obligari. nisi quatenus in statutis alicui⁹ ciuitatis hēreꝯ. ⁊ in iudiciō ꝓtērioso ad illa ꝯdēnare tur. ⁊ idē dicēdū de q̄cunq̄z alia pena statuta ꝓtra tales q̄ fuisset adiudicat⁹. In foro iudiciali ecclesie videꝯ teneri ad alterꝫ horꝫ cōstuprator⁹ scilicz aut sumere in vxorē. aut maritare i. dotem

Capitulū Septimū

dare.ar.er de adul.ca.i. Sed vt dicit ibi glo. hec fuit pena antiqua. Hodie autez sic punitur q̄ aut ducat eam.aut verberatus ⁊a sacramētis et dusus retrudatur in monasterium ad agendaz penitentiam, de quo egredi nō posset.extra.eo.c. ij. Aliqui etiam glo.intelligunt hec de seductore seruanda.qui seducit id est seorsum a domo adducit p violentiam. In foro autem conscie sic agendum videtur ꝑm Guil. Si defloraꝛ eam voluntariaz.non tenetur ei pri autē teneꝛ qz iniuriatus eit ei, vnde in aliquo satisfaciat, vel saltē eum placet: Si aūt seduxit.puta ꝓmissionibus et mendatijs.nō videꝛ fuisse voluntariā. Inuitam ergo et seductam si constupꝛauit.iniungendum eſt sibi q̄ satisfaciat ad arbitriū boni viri. vel cum ea cōponat et si ꝓmisisset eam ducere in vxorem vt copulā ab ea extorqueret seruet,ꝓmissum.et multo magis iuramento firmatū,⁊ hoc nisi nimis distans esset eorū conditio. puta mulier plebea.vir nobilis et potens. Non.n. mlier ꝑsumitur fraudem ignoꝛasse, vel eriā si magnū aliqd̄ scandalū inde creditur ꝓuenturꝫ et tūc petat remissionē ꝓmissi, et aliter satisfaciat ꝑm suā facultatem.et mulieris indigentiam. Parētes autem qui tradunt filias suas nobilibꝫ et diuitibus defloꝛandas,vt ꝓpter hoc eas nuptui tradant illis dotantibꝫ, peſſimi sunt lenones vel eriam vt ex pecunia collata ꝓpter turpitudinē inde viuant.digni sunt morte tpali et eterna.q̄ hoꝛrens.b. Nicolaus adolescens,quidā cōuicaneo suo nobili, sed pauperi,ꝓficiens ꝑ fenestram domus massam auri tribꝫvicibus,p dotibus triuz suaꝝ filiaꝝ quas intendebat,ꝓstituere. Tenent tamē abutentes eis,quidere nec peccatū stupri euadūt ex hoc q̄ de voluntate puelle et parentū hoc agant.et ablata veritate fornicationē cū eis ꝓmittūt se inuicē do cū eis si soluti sunt. Si autem violētia inferatur puelle absoluta aio semper renitens.semp stuprum quidem est ex parte viri et grauiter puniri debet vt constupꝛator et raptor. Ipsa autem nec peccat nec amittit virginitatem.et si signaculū virginitatis amisit. Et si se defendendo ne violetur siue nupta siue innupta casu occideret eam impetentē nō ob vindictam nec homicidiū intendens.sed suā defensionem,puta vibꝛat gladiuz contra eū ne capiat credo non peccare. quia vim vi repellere est d̄ iurenature di, i.c.ius naturale. Et si lz nō solū se sed et bona sua defendere ne capiantur a latronibus.quare etiam ne pudicitiam et honorē suum amittat.et ne maxime temptationi exponat. Sed si violentia conditionalis inferatur.puta quia ominatio fit ei de morte vl infamia, vl vereūdia ducta ñ audet clamare vl timet scādalū magnū oriri nō excusaꝫ a stupro ⁊ pctō ꝓsequt.

Capitulum septimū de Raptu.

Raptus ē illicitus coitus a rapiendo dict. Et vt dꝛ in xxxvi.q.i. Raptus ꝓmittit cū puella que violenter a domo patris abducit vt corrupta in vxorē habeat. Et qz bz spālem deformitatē in materia venerea.iō ipsa ē determiata spēs luxurie. Et vt dicit.b.Tho.se.se.q.clxiij.ar.vij. Raptus q̄nq̄ ꝓcurrit cū stupro.q̄nq̄ inuenit raptus sine stupro.q̄nq̄ stupꝝ sine raptu. Cōcurrit q̄dē raptꝰ cū stupro q̄n aliqs infert violentiam ad virginē illicite defloꝛandā.q̄ q̄dē violētia q̄nq̄ infert tā virgini q̄ pri ei⁹.q̄nq̄ infert pri et nō virgini puta cū ipa ꝓsentit q̄ de domo patris abducatur. Differt aūt violētia raptꝰ alio mō.qz q̄nq̄ puella violēter abducit a domo parentū et violenter corrūpit q̄nq̄ ⁊ si violent abducit nō tñ violenter corrūpit, sz de voluntate virginis,siue corrūpat fornicario coitu siue mōniali.q̄litercūq̄ violentia absit saluatur rō raptus. Inuenit aūt raptꝰ sine stupro ,puta cū quis rapit viduā vel puellā corruptā. Unde Simachus papa dicit. Raptoꝛes viduarū vl virginū ob īmanitatē tanti sceleris detestamur. Stuprū vero sine raptu q̄n aliqs absq̄ violentie illatione virginē illicite defloꝛat. Idē ꝑm .b. Tho. vbi supꝛa aliter dicendū ē in raptu puellarum que sunt aliis desponsate.et aliter de raptu earū q̄ nō sunt desponsate. Ille.n.q̄ sunt aliis desponsate restituende sūt suis sponsis q̄ in eis ex sua despōsatione ius habēt. Ille aūt q̄ nō sūt desponsate aliis restituēde sūt ꝓio pri ptāti. et tunc d̄ voluntate parentū p̄ñt eas licite in vxores accipe. Si aūt aliter fiat illicite mōmoniuz ꝓtrahit qz quicūq̄ rē rapit tenet ad restitutiōz eius.tū si nō fiat talis restitutio.⁊ puella rapta ꝓsenserit voluntarie in habendo raptorē suū in virum.tenet matrimoniū. Nā raptus et si impediat matrimoniū ꝓtrahendū.nō tñ dirimit ꝓtractū.vñ q̄d dicit in ꝯcilio Meldensi. Placuit vt hi qui rapiunt feminas vel furant vl seducunt eas nullaten⁹ eas habeāt vxores.q̄uis eas postmodū nuptialiter cū ꝓsensu parentū susceperint.xxxvi.q.ij. Placuit.dictū ē in detestatōez crīs. Vl pōt intelligi d̄ his q̄ sūt alīs desponsate maxīe ꝑ verba d̄ ꝓsenti hec.b.Tho.in glo.sū maria.xxxvi.q.ij.in ꝓncipio questionis vbi tractat hec questio scz,vtrum raptoꝛ possit raptā hre in vxorē pacta pnīa sic d̄. Hec questio dubiū nō bz q̄ vtiq̄ pōt raptoꝛ raptam hre in vxorē pacta pnīa.et est expressum extra d̄ raptoribꝫ.c. Accedēs Et hoc nisi sit sponsa alterius de ꝓsenti tūc ei illi reddenda est, sed si est sponsa de futuro non cogitur eam recipere.vt.xxxvi.q.i.lex illa.§. raptus Capitula ergo que dicunt q̄ non possit rapta manere cum raptoꝛe.inteligenda sunt quā

do rapta nõ ꝓsensit in matrimoniũ raptoris ꝛ potius in stupꝝ. Cum .n. in peccato maneant separandi sunt vl' intelligunt' qñ rapit' sponsa alterius. que si eẽt sponsa de futuro et cũ raptore ꝓ traxisset voluntarie ꝓ verba de psenti. cũ eo remaneret etiã cõtradicentibꝫ parentibꝫ. Vñ Hie. sic ait. Tria legitima ꝓiugia in scripturis leguntur. Primũ legittimũ ꝓiugiũ ẽ s. virgo casta in virginitate viro data legittẽ. Scõm ẽ virgo in ciuitate deprehensa a viro. ꝛ illi ꝓ vim copulata si voluerit pater ei⁹ dotabit eã iste vir inquantuꝫ iudicauerit pater et dabit ꝑciũ pudicitie eius. ꝛ erit illi vxor. s. si ꝓsenserit mulier in mrimoniũ Tertiũ est filia deprehensa in ciuitate. s. a raptore si nõ voluerit pater eius s. illi dare in vxorẽ. deraluxt eam ipi viro et dabit alteri et dotabit eaꝫ et legitima erit ei. quod intelligit' qñ puella nõ consensit in matrimonium. sed in stuprum cuꝫ raptore. xxxvi. q. ij. tria.

De pena raptoris .§.i.

mulierũ dicit Ray. in sũma q pena raptoris secundũ leges ẽ vt capite puniat' et eius substãtia rapte applicet' si ingenuã rapuit. Si vero ancillam vel liberã substantiã nõ amittit. ꝛ tũ decapitatur. ar. xxvi. q. i. De raptoribꝫ. De decapitatione dicitur exposit' ius. C. de raptu virgini. l. i. Scõm canones aũt raptor efficit' huius rapte ni si se velit redimere. vt. d. c. de raptoribꝫ. Itẽ dꝫ excõicari cũ fautoribꝫ suis. xxxvi. q. ij. c. i. ꝛ. iiij. Si tũ rapta velit cõtraluxre cũ raptore. põt vt dictũ ẽ supra. Et dicit ibi glo. Ray. q hec pena põt infligi in foro iudiciali nõ in foro pniali. Nota ẽt ꝑm Goff. q pdicte pene intelliguntur infligẽde si rapuit mulierẽ honestã. secus si rapuit meretricem. vt. C. de rap. vir. l. i. Nec distinguit' vtꝫ volentẽ mulierẽ qs rapiat vl' in uitã. sponsam. ꝓpriam vel alienã ꝓiugatã vel nõ coniugatã quãuis acrius puniat' qs ꝓ adulterio. Dicit etiã. b. Tho. vbi supra q q sponsus ex ipa desponsatõne hꝫ aliqd ius in sua sponsa. iõ quãuis peccet violentiam inferendo. s. educendo sponsam de domo parentũ violenter. excusatur tũ a crie raptus sumendo stricte. Vñ Gelasius papa dicit q lex ꝓteritoꝝ pncipũ ibi raptũ dicit esse ꝓmissum. vbi puella de cuius nuptijs nil actũ fuerat videbatur abducta. xxxvi. q. i. Hosti. etiã dicit q si desponsatam de psenti volentẽ monasterium ingredi vir rapiat et carnaliter cognoscat nõ poterit postea ingredi ꝓtra ei⁹ volũtatẽ. Vñ ei est re sua. et si nõ debito mõ. Itẽ dicit Ray. q si princeps ꝓmittat iudici eccliastico ptãtem puniendi tales ipecitra mortẽ vl' mutilatõem vel sanguis effusionẽ enormẽ. poterit iubere raptorẽ incarcerari. et flagellari. ita tũ q flagella ĩ vindictã sanguis transire nõ videantẽ vl' pena pecuniaria mulctari. Quos tũ inuenerit excessisse. p membri mutilatõem vel morte dꝫ refuare puniendos regie ptãti. ex. eo. ti. in archie paru. Si qs etiã seruã inuitã violauerit vel seruũ. muriarũ actõe tenet' de pemi. di. i. Si qs. Et si pseuerauerit in vitio iũ petendo eam. nec posset resistere qn violentiã sibi inferret. si aliter non põt sue pudicitie. pudere licite possꝫ fugã inire. Si ei licet furari in casu necessitatis ad euadendũ mortem corpis. vt de pse. di. v. c. Discipulos. Et si licet vxori a viro discedere traxentez ipam ad mortale et ecõuersõ vt habet'. xxviij. q. i. Idolatria. Et si licet reo capto ad mortez fugere cũ auditus pꝫ sine resistentia. quare ẽt nõ licet seruo recedere a dño ad euadendũ mortẽ aĩe. ex q frequenter molestat eam renitentẽ. ꝛ ad malũ cogit. Q. aũt ꝓdat dñs uus et ꝓcium serui. ꝛputer sibi. q. priuilegiũ meret' amittere qui ꝓceps sibi aburit' ptãte. ri. q. iij. Priuile giũ. ꝓpter raptũ sabinaꝝ. vt refert Aug. in li. de ciui. dei. marie ceres hoim secute sunt inter vtrãq ptem. s. romanoꝝ. ꝛ sabinoꝝ. Cũ .n. roma eẽt quasi de nouo ꝓstructa. et multi eoꝝ essent sine vxoribꝫ. fecerunt quoddaꝫ festũ in dolo. ad qđ cõcurrentes vt moris est femine de pnbꝫ vicinis. vt de Sabina li romani rapuerunt eas vt haberẽt vxores. vñ secutum est bellũ et magna strages

Capitulũ octauum de Sacrilegio.

Sacrilegiuꝫ prout est spẽs luxurie. est coitus exercitus ꝓ psonam sacrã vl' cũ psona sacra. i. habentẽ ordinẽ sacrũ vl' votũ ptinẽtie vel ẽ in loco sacro. Pro cuius declaratione sciendũ ꝑm. Tho. se. se. q. clxij. ar. x. q actus vm⁹ virtutis vel vitij q ordinat' ad finẽ alteri⁹ assumit spẽm illius. sicut furtum qđ ꝓmittit' ꝓpter adulteriũ transit in spẽm adulterij. et ecõuerso adulteriũ qđ cõmittit' ꝓpter furtũ faciendũ transit in spẽm furti. Manifestũ ẽ aũt q obseruatio castitatis ꝑm q ordinatur ad cultũ dei transit in actum religionis. vt patet in bis q vouent ꝛ seruãt virginitatẽ. vt ꝓ ꝓ Aug. in li. de virginitate. Vñ manifestũ ẽ q etiã luxuria ꝑm q violat' aliquid qđ ptinet ad cultum diuinũ ptinet ad spẽm sacrilegij. et secundũ hoc sacrilegiũ põt poni in speciem luxurie. Põt aũt cõcurrere sacrilegiũ cum diuersis spẽbꝫ luxurie. Si enim abutat' psona coniuncta sibi ꝑm spũalem cognationẽ cõmittitur sacrilegium ad modũ incestus. vt inter ꝓpatrem et cõmatrem. Si aũt abutatur virgine deo sacrata. inquantum sponsa christi. est sacrilegiũ ꝓ modũ adulterij inquantũ vero ẽ sub cura patris spũalis ẽ quoddã spirituale stupꝝ. Si violentia inferatur erit spiritualis rapt⁹. De quo vltimo dicit Justinianus impator. Si qs non

Capitulū Octauum

dicā rapere sed attēptare tātūmodo matrimonij iūgendi cā sacratissimas virgines ausꝰ fuerit capitali sñia feriatur-de pen̄i.di.i. Siqs. Ad quā tum dedecus pueniat bō p̄ hoc sacrilegiū. p̄t eli ci exverbis psalmiste dicētis ps.xlviij. Nō cū in honore esset nō intellexit-ꝓpatus est iumēntis insipientibus. Vbi nota tria de triplici honore in quo se reperire pōt psona sacra in.qua inuenit̄ hmōi sacrilegiu m-et p̄ ipsum vituperat̄.

Primus est honor deifice sponsalitatis.
Secundus est honor dñice potestatis.
Tertius est honor angelice ministerialitatis

Quantū ad primū.ꝑ.i.

certū eli ꝙ magnus honor ē esse sponsaz alicuꝰ regis-maior sponsaz imp̄atoris. ß maximꝰ est esse sponsam xp̄i Jesu q̄ ē rex regū ⁊ dñs dñantium hec aūt ē quelibz aīa habentis ⁊ seruātis humiliter votū virginitatis. vñ cuilibz ullaꝫ p̄fecte venienti dicetur in fine vite-Veni sponsa xp̄i-accipe coronā quā tibi dñs p̄parauit ī eternū. Quāuis.n. dicat apls de oīb castis viuentibꝫ et bene ꝓfessis. Despondi.n-vos vni viro virginē castā exhibere xp̄o. tōne fidei seruate cū vera dilectōne tñ amo mō magis spēali dicit hñs ⁊ hūans ꝓpositū virginitatis votū sponsa xp̄i. Vñ cū ꝓfecrat̄ virgo vel benedicitur. ipsa cantat illud Ipsi sū desponsata cui angeli seruiūt. cuius pulchritudiez sol et luna mirant̄. Repsentat em̄ statū eccīe triumphantis. quo omēs sancti sinceriss̄imo amore insepabiliter xp̄o inhērēt sine vlla corpis corruptione. Vas.s.virgines dicit Joh. Apoc.xiiij sequi agnū sponsum suū quocūqz ierit. et cantare canticū nouū qđ nullus alius cantare pōt. qz videlicet xp̄m p̄fecte imitantur quo ad integritatem aīe et corpis. Et spēale gaudiū qđ aureola dicit ꝓpter victoriam carnis p̄fectā ꝓcipiunt. qđ alij sancti et sancte nō virgines non habent. Hinc et Ambr. Pulchritudinē maiorē elimare q̄s pōt decore virginis que amat̄ a rege ꝓbat̄ a iudice dedicatur dño. deo ꝓfecratur. Ciprian? Virginū gloria sublimior flos est ecclastici germinis decus atqz ornamentū grē spūalis illustrior portio gregis xp̄i. Ipsi-s.virgini-sponsꝰ dicit in Cant.xiij. Veni de libano sponsa mea-veni de libano coronaberis. libanus interp̄tat̄ candidatio. et significat puritatem. bis dicit de libano qz duplicē puritatez debet habere seruatā aīe s.et corpis, vt coronet̄ aureola virginitatis. Cū igitur virgo sit in magno honore ⁊ sanctitate. si in aliqđ opus carnale labat̄ sacrilegiū ꝑmittit. qz ledit rem sactam violando sponsam deo ꝓfectam. Talis non intelligit quantū thesauꝫ amittit seu furatur. thesauꝫ vtiqz maximū. qz no est digna ponderatio anime ꝑtinentis. vt dr. Eccle.xxvi. Et vt dicit apls in.ij.ad Corin.iiij. Habemus thesaurū istū in vasis fictilibꝫ. i. corpibꝫ ⁊ iō caute ambulandū. qz si frangatur istud per quodcūqz opus carnale irrecupabiliter amittit̄ ſm illud Amos.v. Virgo isr̄l̄ cecidit ē. ⁊ nō est q̄ suscitet eam. Sup̄ quo verbo dicit Hieronimꝰ. Audacter dicam. quia cuz cetera possit deus virginem tamen non potest suscitare post ruinaz potest quidem liberare a pena. s. debita ꝑ peccato. sed nō pōt coronare corruptā. s. aureola virginitatis. xxxij. q. v. Si paulus. Nō Hugo cardinalis exponit dicēs nō pōt. i. nō ostendit se posse vel non ꝙsueuit hoc facere. Non intelligit talꝫ vtilitatē et abominationē opis sui. Vñ Sen̄. Voluptas nihil habet manificū nil qđ natura deo ꝓximū faciat a ministerio viliū membroꝝ ac turpiū veniens. Et vt dicit. b. Tho. in. iiij. Virgo fortius ipugnatur temptatōe carnis q̄ alij ꝑ modū curiositatis. quasi appetens exp̄iri q̄ titatem vel q̄litatē delectatōis veneree quā nō ē exꝑta cuiꝰ ēt imaginationi diabolꝰ repsentat qđ magnū esse ⁊ valde delectabile. qđ tamen ē valde turpe a deo ꝙ q̄libz de hoc magis erubescit q̄ de alijs actibꝫ. Et vt narrat in li. đ natura apū. q̄dam virgo deo devota cū temptata amisisset virginitatē in tantā tristiciam devenit ꝙsiderās ꝑ quale opus vilissimū amisisset tantū thesaurum ꝙ p̄ stitia et dolore mortua est. Nō intelligit talis. qz vt dicit Greg. Et si momentaneū est qđ delectat. tamen eternū qđ cruciat-pena. s. debita tanto sacrilegio et adulterio spūali. Dec inquit apls. i. Thimo. v. recipient dānatōez maiorem. qz primā fidem irritā fecerunt. q̄. s. xp̄o ꝑ miserūt solēni voto vt sponso fidē castitatis seruare. Hinc Ciprian? ait in li. đ virginitate. Si supueniens maritus sponsam suā iacere cū altero viderit. nōne indignat̄ ⁊ fremit. ⁊ ꝓzeli dolorem gladiū portat in manu sua. Et qz xp̄s dñs ⁊ iudex noster cū virginē suam sibi dicatā. ⁊ sanctitati sue destinatā iacere cū altero cernit. q̄z indignat̄ ⁊ irascit. Quas penas in scelestis istis ꝙ iunctionibꝫ ominat̄. cuius vt gladius spūal̄ est vēturꝰ iudicij dies. xxvij. q. i. Hec aliqua. Et qz nō intellexit ꝓpatur iumētis insipientibꝫ. ⁊ factus similis ē illis nō solū iumētis. sed insipiētibꝫ iumentis similes fiunt. Quāuis ei oīa iumenta sint insipientia. qz sine rōne sunt. aliqua ſñ ꝓpter quosdā instinctus naturales p̄udētia videntur. q̄si aliqđ p̄cipare rōis et sapie. Alia vero oīno stolida ⁊ asini. Vñ dicit̄ ab a q̄ est sine. ⁊ sensu. bis iumētis magis ceteris stolidi sūt sacrilegi luxurioſi. ꝺ q̄bꝫ ꝓbra. Quoꝝ carnes sunt vt carnes asinoꝝ. Quanta enī insipientia ista est. quanta temeritas sponsam regis eterni a sponso suo pulcherrimo. ditissimo. nobiliss̄imo. potentiss̄imo. optimo recedere. et vilissimo seruo pauperrimo. deformi. infirmo ādhērere

Quanta brutalis libido presumere accedere ad sponsam dñi sui qđ nullo mō pōt ipsam latere. Verito ppantur iumētis insipientibꝫ q̄ nulla vtuntur ppinquitate rōnis. Assimilant recte eis. qz debent vt iumēta separari a quersatione aliorum p excōicationem vel depositionem. vñ dr xxvij. q. i. Si qs epūs. pbiter. diacon⁹. vl' subdiaconus. aut lector. aut psalmista. aut hostiarius cū muliere deo sanctificata mechatus fuerit deponatur. Si laicus est excōicet. qz sponsam xpi corrupit Scōm leges debet occidi. ⁊ bona ei⁹ cō fiscari. in auc. de sanc. epi. in fi. ⁊ hec lex ē canonizata. xxvij. q. i. Si quis rapuerit. In q̄busdam diocesibꝫ p sinodales ꝯstitutiones tales sūt ipso facto excōicati. Narrat et valeri⁹ maxim⁹ in primo libro q̄ q̄dam ⁊ si gentilis tñ dedicata cū aliꝫs virginibꝫ ad seruandā castitatez dee veste qz repta est in stupro ad mortē punita est. Et tales vt iumenta moriuntur.

Secūdo reperit se. §. II.

homo in honore dñice ptātis. hic aūt est q̄cunq̄ sacerdos est. Tales dij dicunt. ps. lxxxi. Deus stetit in synagoga deorū. i. sacerdotū in medio aūt deos diiudicat. i. sacerdotes Ubi Gre. ad Mauritium imperatorē scribens ait. Sacerdotes aliquādo dij. in sacris eloquijs vocant. Scriptuz est. n. dijs nō detrahes. Quid ergo mirū si illos vestra pietas honorat quibꝫ in suo eloquio honorē tribuens deos appellat ipse deus. Verito aūt dij dicunt sacerdotes ppter prātem dñi quā habent. Possunt ei mutare panē et vinū in corpus et sanguinē dñi verbis ꝯsecrationis. quod nullus angelus. nullus sanctus in celo. i. anīa nec ipsa virgo beatissima pōt. sz solus deus. Pōnt etiā absoluere a peccatis. vt absoluti debite intrent regnū celoz. Ubi Anterus papa. Absit vt q̄cq̄ sinistrū de hmōi arbitremur. q̄ aplico gradui succedentes corpus xpi sacro ore ꝯficiūt per quos xpiani sumus qui claues regni celorū habentes ante diē iudicij iudicant. xi. q. iij. absit. Magnus igit' honor magna ē ptās sacerdotum Sed si nō viuūt caste sed luxuriose sacrilegiuz ꝑmittūt. et nō intelligunt suū honorē q̄ē ita viluperant. Homo cū in honore essz nō intellexit qđ dñs ꝑcepit Aaron Leui. xxi. Homo ō semīe tuo. i. ō genere sacerdotali. q̄ habuerit maculas nō offerat panes deo suo. nec accedat ad ministerium eius. i. nō offerat sacrificia. nec mīstret sacramenta. et inter alias maculas ponit has. s. si habuerit iugem scabiē si fuerit ponderos⁹. Qđ exponens Greg. in pastorali ait. Jugē scabiē hz cui petulantia sine cessatione dñatur In scabie seni feruor viscez ad cutē trahit. p quē luxuria dignatur exterior. Ponderosus ē qui nequaq̄ fluidē vsq̄ ad opus nephariū rapitur. sed eius animus voluptate luxurie sine vllo repugnatōis stimulo delectat. xlix. di. Hinc etenim. Nō intellexit talis sacrilegus qđ ait iterū dñs. Mundamini q̄ fertis vasa dñi. Fert sacerdos vasa domini. qui vasa ꝯsecrata q̄tidie tractat Vasa fert q̄ sacra xpi q̄ sunt vasa gre dñi in manibꝫ portat Fert vasa dñi. qui alias subditoz habet regere ⁊ sustentare monitis ⁊ oronibꝫ. ⁊ iō debz mūdari mente et corpe. Quantū scelus sacrilegij patraret qui vasa sacra vel sacramenta manibꝫ luxosis contigeret vel ea in lutū ꝓiceret hocagit sacerdos luxurie vacans ⁊ sacramenta ꝓtractans. Nō intellexit miserrimus q ꝑpter hoc xpm vt Judas pdit. Dicit. n. Hiero. Dic michi sacerdos q̄nō cū bis labijs quibꝫ osculatus es filiuz hominis. i. xpm in sacramēto. oscularis labia meretricis. O Juda filium hois tradis. i. similis es ei. Non intellexit qui irā dei ꝓtra se ꝓuocat. In cuius figurā Nadab et Abiu sacerdotes q̄ obtulerūt ignē alienū nō dñi mortui sunt. Ignis dñi est amor caritatis. Ignis alien⁹ ē ignis ꝯcupiscie et carnalitatis. cum quo in ꝯspectu domini ascendentes in eccīa a dño puniunt. Hec maxime aūt scādalizant pplos plusq̄ p alia vitia. vñ reuerentiam ⁊ deuotionē vir ꝑsōt bñe nō ad eos. sed ad sacramenta eoz. Et ꝑpter huiusmodi sacrilegia eoz compant iumētis siles eis effecti. O quāta ⁊ q̄z infelix mutatio et deo effici iumentū insipiens. Sicut ei iumēta onerant ꝓtinuis oneribꝫ. verberant frequētibꝫ verberibus. ꝓtemnunt a cūctis hoibꝫ ꝑpter malam vitam eoz et sacrilegā quotidie impositōes q̄ iguntur ab eis gabelle et tributa a laicis cōtra omnia iura vbi prius ꝑpter bonā vitam fuerāt facti exempti ab oibꝫ his puniuntur vt iumēta Nam vt habet. lxxxij. dis. pbiter sacerdos ꝑ excommunicatione debet pnām agere. x. annis et duobus primis in pane et aqua alijs quinq̄ sequentibꝫ ter in ebdomada in pane et aqua. et in residuis etiam aliquā pnām facere fm formam ibi tradita. et intelligitur de fornicatione publica fz Hosti. hodie tamen hmōi pna est arbitraria. Nota etiam q ꝑ sacerdos qui cognouit carnali filiā spūalem. i. quā baptizauit vl' crismauit si ē epūs. vel audiuit eius ꝯfessionem sacerdos debet pnām agere. xiij. annis epūs. xv. mulier religioni tradēda. xxxi. q. i. Si quis sacerdos ⁊ c. Nō debet. ⁊. xxvij. q. i. De filia. et intelligit' cū peccatū est notorium de iure vel de facto. hodie tamē arbitraria. Et hoc perpenditur quantuz horrebāt sancti patres hoc sacrilegium ⁊ in tantū eccīa sacerdotes cōcubinarios vt iumenta' insipientia despicit vt ꝓhibeat eos a celebratione misse aut uinorum officioz et fidelibꝫ ꝓcipiat ne audiāt missas vel officia eoz vel ꝓcipiant sacramēta ab eis quando sunt notorij fornicatores. vt di. xxxij

Capitulū Octauum

c. ꝓter hec. cū. §. se. Et si moniti nō resistant dñt beneficijs spoliari. qđ ꝓpterea statuit eccīa non quin eoꝝ sacramēta sint vera sācramēta in se sicut confecta a bonis. sed vt videtes se vitari saltem verecundia resipiscant. De hac tū materia quō tales debeāt euitari hēs diffuse ī tertia pte.

Tertius honor .§.III.

qui reperit in hoīe ē qz dicit minister dei seu seruus hoc aūt est officiū angelorꝝ. fm illud ps. ciij Qui facis angelos tuos spūs et mīstros tuos. ꝛ Hebre. i. Omnes ad ministratoriꝝ spūs sunt. ſangeli. Et qz tota vita clerici vl religiosi etiaz quersi est deputata ad seruitium dei. nō ꝑcipue ꝑcellentiā dicunt ministri et serui dei. Hie. Altari deseruiens altaris oblatiōe sustentor. xij q. i. Clericus. Seruire aūtē deo regnare est fm Grego. et insignū regie dignitatis portant coronam capillorꝝ in capite. Certe magn⁹ honor iste seruire die noctuq; tanto dño. Sed si dñi tpales qui īmundi sunt pcūs. querūt et volūt hēre fnos qui corā eis mīstrent mūdos ꝛ īmaculatos sicut legit đ Nabuchodonosor qui fecit eligere et hebreis iuuēculos nobiles sine macula ad seruiendū ei. vbi fuerūt Daniel Ananias Azarias ꝛ Misael. Danielis. i. c. Multo magis ips deus qui est fons mūdicie ꝛ puritatis vult habere mīstros puros ꝛ īmaculatos ps. c. Ambulans in via īmaculata hic mihi mīstrabit in quit dñs. sidonee. Un et dicit Cant. ij. pascitur inter lilia. s. in mentibus caste viuentiū. Recte aūt tales caste viuentes dicunt mīstri dei. sicut ꝛ angeli qz in carne ꝓter carnē viuere angelicū est nō humanū. ait Hiero. Talis ergo clericus vl religiosꝰ ꝓmittens sacrilegiū ꝓpus luxurie vituperat ministeriū suū. Hic nō intellexit. qđ violat templū dei. Siquis ꝓmitteret aliqđ opus carnale in eccīa cuiuscūq; ꝓditionis sit. vnđ magnū sacrilegiū perpetraret. ita qđ ecclesia ipsa q̄ erat ꝓsecrata indigeret recōciliatione ad hoc vt possint ibi diuina celebrari vt hē đ ꝓse. di. i. Ecclesijs. qđ intelligit hostī. cū ē manifestū vide đ hoc in tertia pte ti. Sz nobilius templū dei ꝛ sacratius est aīa rōnalis q̄ se dño deuouit p castitatē. etiā si nō sit virgo. Siqs inquit aplꝰ templū dei violauerit disperdet illū deus. i. Corinthi. vi. vñ. xxvij. q. i. Sciendū est oībz qđ deo sacratarū feiaz corpa ꝑ votū ꝓprie sponsionis ꝓsecrata esse templa scripturaz testimonijs ꝓbant. Et iō violatores eaz sacrilegi ꝛ iuxta sniaz apli filij ꝓditionis noscunt. Hinc ꝛ Greg. Si inter hoīes bone fidei ꝓtractus nulla solent rōne dissolui. quāto magis pollicitatio ista quā cum deo quis pepigit. s. de seruando castitatē. et sine vindicta non poterit relaxari. xxvij. q. i. Eliduas Et ꝓpterea ne deueniat ad istud sacrilegiū. ordinauit eccīa qđ clerici nō habitent cū mulieribz. nec mulieres in domo clericoꝝ nisi stricto gradu ꝙsanguinitatis. de quo nulla possit oriri suspitio vt. lxxi. dis. c. Cū oībz. et di. ea. c. In oībz. dicit solus. s. clericus ad solā nulla religiōis rō ꝓmittit accedere. Melius est. n. duo qz vn⁹. Si mul. n. fidelius et tutius res agitur. De religiosis etiā đ qđ cautela hec circa monachos seruet vt remoti a familiaritate eaz. i. monachi nec vl qz ad vestibulū habeant accedendi familiare ꝓmissum. Sed neq; abbatē neq; eū quē ꝓtecerit extra eam q̄ ꝑtt loqui virginibz xpi aliqđ quod ad institutionē eaz ꝓtinet licebit. nec cū ea sola que ꝑtt frequēter loqui eos oꝑtet. sed suo testimonio duaz vl triū eaz. ita vt rara sit accessio ꝛ breuis oīno locutio hec. xviij. q. ij. In decīa. Et in omnibz pene diocesibz est snīa excōis lata cōtra ingredientes monasteria monialiū sine causa necessitatis. ꝓtra laycos clericos et religiosos. in quā incurrūt etiam ipe moniales si extra casum ꝓcessum ꝓmittant intrare. Et q̄diu monasteria se custodiunt ab hmōi. familiaritatibz siue cū religiosis siue cū clericis siue cū laycis bene se habent et in bona fama sunt. Si aūt familiaritates sumant efficiunt ꝓstibula et spelunce latronū. Et miz ē qđ cū ꝙsanguinei eaz cupiant eas honestas esse et castas. dant eis oēm occasionem in cōtrariū. Nam ad eas accedūt iuuēcule cū ornatibz et vanitatibz suis. Ibi taciunt quiuia. ibi loquunt đ factis domoꝝ suaz. ibi đ mīri monijs et altijs q̄ nō decet. ibi aliqñ tripudiant. Et que sūt hec nisi quedā incitamēta ad ea que sunt mūdi ꝛ excitamenta ꝓcupie. Sicq; obscurata mēs nō intellexit statū suū. sed ꝓpatur ꝛ similis efficit iumētis tradens se omni īmūditie ꝛ sicut iumēta nō erubescūt de turpibus actibz ita frons meretricis facta est eis vt nō erubescāt de tantis sacrilegijs. Sz cōiter tales q̄ viuūt vt iumenta moriunt vt iumēta sine intellectu. corpora vermibz corrodentibz ꝛ esibus aīe caloribz et frigoribz inferni exposita. Quantū aūt sit piculosum clericos vl religiosos familiariter conuersari cū femīs etiam spūalibz. exempla hēs đ epo Fundane ciuitatis. qui cū recepisset quandam iuuēculā in domo ex pietate iaz rapt⁹ erat ad ꝓcupiam eius. sup quo iudeus qui posuit se in via constitutus supueniente nocte ad dormiendum in quodam templo idolorum signo crucis facto. sup se vidit sathan exigentē rōem a cōplicibz suis de malis ad que hoīes ꝓuocauerūt Et cum quidam ex eis surgens ante principez retulisset quō illum epm iam indurerat ad concupiscentiam illius femine mirabiliter ꝓmendatus et laudatus fuit ꝛ ꝓfortatus vt ꝑficeret ī choata et cetera. Quibz oībz visis intimatis illi epo ꝑ iudeū penituit peccati sui illā remouēdo

et iudeus baptizatus est. habetur hoc in libro dialogorum. In legenda. b. Andree habetur aliud exemplum de illo epo qui erat ita deuotus. b. Andree qui diabolum in specie mulieris spualis in domo et prandio receperat, sed. b. Andreas in forma peregrini apparens detexit maliciam eius In vataspatrum etiam habetur aliud simile primo exemplo de quodam patre in heremo constituto qui inciderat in fornicationem.

Capitulum nonum de filiabus luxurie. et primo de cecitate mentis.

Post spes luxurie videndum de filiabus eius quas Gre. in. xxxi. moral. ponit esse octo videlz

Cecitatem mentis.
Precipitationem.
Inconsiderationem
Inconstantiam.
Amorem sui.
Odium dei.
Amorem presentis seculi.
Desperationem vite future.

Si que alie ponunt ab Isidoro. vt stultiloquium scurrilitas. lubrica verba. et hmoi. ad pdicta reducunt Et quauis ista pctam nomiata oriantur ex alijs peccatis. frequentius tn et coius ex luxuria. et ideo filie eius dicuntur. Et ipsa distincte intelligere vt sunt spealia peccata sine adiunctoe alterius difficile est nisi odium dei et desperatio futuri seculi. et difficilius quando sunt peccata mortalia actu perpetrata. Quomodo autem oriantur ex luxuria sic declarat. b. Tho. se. se. q. cliij. Quando inferiores potentie vehementer afficiunt ad sua obiecta. consequens est vt supiores vires impediantur et deordinent in actibus suis. Per viciu aut luxurie maxime appetitus inferior. s. cocupiscibilis vehementer intedit suo obiecto. s. delectabili carnis ppter vehementiam delectationis Ideo cosequens e vt p luxuriam maxime supiores vires deordinent. s. ro et volutas. Sunt aut ronis quattuor actus in agedis Primus est simplex intelligentia q apprehedit aliquem finem vt bonu et hic actus impedit p luxuriam fm illud Daniel. xiij. Cocupiscia subuertit cor tuu. et quantu ad hoc ponit cecitas metis filia luxurie Scds actus est consiliu de his que agenda sunt ppter finem. hoc etiam impedit p luxuriam. Unde Terrentius d amore libidinoso ait Que res nec conciliu in se nec modu hz vllum eam consilio regere no pot et sic ponit filia luxurie pcipitatio. Tertius actus e iudiciu de agendis. et hoc ipedit p luxuriam. et sic ponit inconsideratio. d quo pot exponi illud. Isa. v. Opera manuum eius non cosideratis vt. s. fm illa iudicetis in agendis. Quartus est pceptum rois de agendis. et hoc impeditur per luxuriaz. quia impetu concupiscentie impeditur ne exequatur qd pposuit. et sic ponit inconstantia. Sap. iiij. Inconstantie concupiscentie. i. qne pcedit ex cocupiscentia transuertit sensum. s. de eo qd cogitauerat et deliberauerat. Voluntatis aut duplex est actus. Primus est appetitus finis. et quantu ad hoc deordinatur voluntas inordinate appetedo et eligendo delectationem veneream vt finem et sic ponit filia luxurie amor sui. de quo apls. ij. Thimo. iij. Erunt hoies seipsos amantes. et ita voluptatum amatores magis qz dei. Et p oppositum ponit alia filia luxurie que dicit odiu dei inquantu. s. pbibet hmoi delectationes ps. Dextera tua. s. potentie tue inueniet eos qui te oderunt. s. ad puniendum. Secundus est appetitus eorum que sunt ad finem. et quantu ad hoc deordinatur voluntas p luxuriam. et sic ponit filia eius amor pntis seculi. vt. s. quis fruatur voluptatibus ad placitu fm qd Jaco. dr. iiij. c. Qui voluerit amicus esse huius seculi inimicus dei cstituetur. Aliud dicitur desperatio futuri seculi qr. s dum quis nimis detinetur a carnalibus voluptatibus. non curat sed fastidit venire ad spuales et eternas delicias. Ad Ephe. iiij. desperates semetipsos tradiderunt se impudicitie

Prima ergo filia .§. I. luxurie dicitur cecitas mentis que in hoc consistit cum quis ita mente deditus est et occupatus circa mundana pcipue circa carualia opera qne scit cogitare de deo eligendo eum vt vltimu finem suorum oprum nec de alijs spualibus rebus cogitat vt dz ppter imersione in carnalibus Talis vitio tentus dicere valet illud ps. xxxvij. Lume oculorum meorum et ipsum no est mecu. Et sicut cecus corporaliter no pot illuminari ope nature. quia de priuatione. ad habitu non est regressus ita et fortius nec spualiter. vnde ps. cxlv. Dominus illuminat cecos. Et pro declaratione materie sciendum qd triplex est cecitas mentalis seu spiritualis.

Prima cecitas in supnalia no intuendo.
Scda cecitas in necessaria nesciendo.
Tertia cecitas in salutaria non eligendo.

De prima Sophonie primo. Ambulabunt vt ceci quia domino peccauerunt. Grego. Cecus est qui lumen superne contemplationis ignorat. Sed pro maiori horum declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. xv. qd cecitas mentis est priuato eius quod est principium intellectualis visiois Hoc autem principium est triplex. Unu est lumen ronis naturalis de quo ps. iiij. Multi dicunt quis ostendit nobis bona que debemus facere. cui qoni respondens ait. Signatu est super nos. i. impssuz in pte supiori in aia. lume vult

tui dñe. lumen vultus. i. naturalis rōnis. i. luminosus vultus tuus. Dicit aūt rō vultus dei q̄ sicut p̄ vultū vn⁹ homo ē filis alteri. ita p̄ rōnem sumus similes deo. ⁊ sicut p̄ vultū ognoscimus hoiem ita p̄ rōem cognoscim⁹ qd agere debeam⁹. Et cū sit hoc nature nūq̄ pōt tolli ab anima. ꝫ impedit ab actu eius aliqñ ꝓpter defectum in viribꝫ inferioribꝫ. s. in imaginatione ⁊ fantasia. vt patet in amentibꝫ. et etiā aliqñ p̄ opus incantationis vt de pstigijs magoꝝ qui faciunt apparere vnū p̄ alio, sicut fecit magus et huiusmodi. Secōm est lumen habituale supaditum lumini naturalis rōnis. s. lumē gr̄e de q̄ pōt intelligi illud. ps. xxxv. In lumine tuo. scz gr̄e videbim⁹ lumē. s. glorie. Et hoc interdū pr̄uatur aīa. ⁊ ē pena pcti. ꝫ cōe omni pctō mortali de quo dr̄. Ba p̄. tj. Malicia. n. illoꝝ excecauit eos In huius. figurā legit̄ q̄ Sedechias rex hierusalē cū fuit captus a Nabuchodonosor. s. fugiens ab hierusalē excecat⁹ fuit a Nabuchodonosor corā eo filijs occisis. ⁊ captiu⁹ duct⁹ ī Babiloniā. iiij. Reg. vl. Sic qui capitur a diabolo rege Babilonie. i. ꝛfusionis p̄ pctūm excecat̄ et priuat̄ lumīe gr̄e. mortificatis filijs bonoꝝ operū demū ducit̄ captiu⁹ in infernū. Talis g̃ dicere valet lumē oculoꝝ meoꝝ nō est mecū. Tertium principiū visionis intellectualis ē aliqd̄ primū intelligibile. vt dicit Augu. p̄ qd̄ intelligit alia cui mens hois pōt intendere ⁊ nō intendere. Quāūt nō intēdat, pcedit ex hoc q̄ hz spontanee voluntatem se auertentē a ꝯsideratione illi⁹ p̄incipij. qñq̄ ex hoc q̄ occupat se circa ea q̄ magis diligit. et vtroq̄ mō cecitas ista ē spēale peccatū ij. Pe. i. cui ista. s. spūalia intellecta pūcto nō sūt cecus est. Et q̄ vt dicit in quarto ethicoꝝ vnusquisq̄ ea in quibꝫ delectatur operatur. et eo q̄ delectatio facit applicare intentionē ad opus. contraria vero nequaq̄ vel debiliter operatur. Hinc est q̄ cū delectationes veneree sint maxime īter delectationes corpales, intentio hois p̄ vitiū luxurie quod est circa hmōi delectationes maxime applicatur ad corpalia. et p̄ ꝯsequens debilitat̄ operatio mentis circa intelligibilia. et sic ponitur cecitas mentis filia luxurie. que excludit cognitionem gustatiuā. s. spūalium bonoꝝ. ps. lvij. Supcecidit ignis. s. luxurie. et nō viderūt soleꝫ i. lumen spūaliū bonoꝝ non habuerūt. In hac figurā legitur Iob. ij. q̄ cū ex labore fatigatus sedens dormiret stercora irundinū cū caderent sup oculos eius excecauerūt ipm. Sic euenit aliquando q̄ fatigatus hō ex occupatōnibꝫ mundi dū dormitat circa spūalia cōsideranda. ⁊ custodiam sui irundines. i. demones qui in aere discurrunt stercora calida. i. suggestiones luxurie feride īmittūt sup oculos mentis que excecant et p̄iuant lumine spūali. Talis ergo dicere pōt. lumen oculoꝝ meoꝝ non est mecum.

Secūda ē cecitas. §. II.

ignorantie de qua Saluator. Math. xv. Cec⁹ si ceco ducatū p̄stet ambo in foueam cadunt. i. si ignorans gubernet ignorantē et regat. Triplex est autem ignorantia. s.

Ignorantia iuris humanalis.
Ignorantia legis diuinalis.
Ignorantia operis contingibilis.

De his pōt intelligi illud p̄s. lxxxi. Nescierūt nec ꝯsenserūt q̄ ad p̄imā. neq̄ intellexerunt quo ad secundā in tenebris ambulant quo ad tertiam. Ignorātia iuris humanalis est ignorantia legum et ordinationum q̄ facte sunt ab hoīnibꝫ ecclasticis vel secularibus. sicut sunt leges canonice facte a p̄elatis inferioribꝫ q̄ obligant tm̄ subditos ei⁹. Et leges ciuiles facte ab imperatoribꝫ vel etiā a p̄incipibꝫ ciuitatibꝫ vt sunt statuta. Cū h⁹. ligent cū iuste sunt in foro p̄scie oportet q̄ sciant̄ aliter fuari nō possent. et p̄cipue q̄ p̄tinēt ad mores cōes xp̄ianoꝝ. vt cessare ab opibꝫ seruilibꝫ diebꝫ festiuis. semel in anno p̄fiteri ⁊ cōicare. et hmōi. de quibꝫ. j. dicetur. Et similiter vbi q̄s moram trahit continue dr̄ scire leges statuta et laudabiles consuetudines eoꝝ alias ignorādo quasi cecus dici pōt. et nō esse sine culpa Isa. v. Propterea ductus est captiuus p̄plus meus q⁹ nō habuit sciam. s. agendoꝝ. Augu. Nō ois ignorans īmunis ē a culpa illis ergo ignosci nō potest qui a quo discerēt habentes copiam nō ꝯdederunt dis. xxxvij. §. fi. Quedā aūt ordinationes ⁊ materie q̄ ꝯcernūt p̄icularit̄ aliquos stat⁹ hominū. vt q̄ p̄tinent ad admīstrationē debitā sacramentoꝝ debēt scire curati. Vnde dicit q̄ dirigūt̄ ad eos. Jurisperiti q̄ statuunt̄ de eis. ⁊ hmōi alias ista nesciendo pctūm est. Vnū leo papa. S. in laicis intolerabilis videtur inscīa. quāto magis in clericis. nec excusatione digna est nec venia. di. xxxviij. ⁊. i. q. iij. circa finē. Ubi agit̄ de ignorantia. Dicit ibi glo. magna et notabil⁹ q̄ ignorantia iuris canonici siue ciuilis quasi neminē excusat. Et hoc intellige cū ius tale ē q̄ aliqs de facili p̄ seipsum scire potuit vl̄ etiā p̄ alios. dū tm̄ habuit copiā pitoꝝ. ff. de iur̄. ⁊ fac. igno. l. iuris. Ignorantia legis diuinal⁹ q̄ facit hoīez cecū spūaliter ē nescire q̄ habent̄ in sacris scripturis p̄tinentia ad fidē ⁊ bonos mores necessarios ad salutē. Ipa ei⁹ scriptura p̄tinet quicqd̄ p̄tinz ad ius naturale. Nā illa duo p̄cipia iuris natal̄ s. qd̄ tibi nō vis fieri vide ne alteri facias. ⁊ q̄cūq̄ vltis vt faciant vobis hoīes vos facite ill̄ habent̄ in scriptura sacra. primū ē Iob. iiij. aliud

Math.vij. Decalogus etiã qui est de iure naturali habetur. Exo.xx. Dicit etiã Gratianus.i q.iiij.circa finẽ.q ignorantia iuris naturalis oibus adultis vãnabilis ẽ.et de hac intelligit illd apli.i.Cor.xiiij. Ignorãs.s.q̃ sunt de iure naturali ignorabitur.s.a deo.i.reprobabit.et illd Gre. Qui stultus fuit in culpa.i.ignorans sapiẽs erit in pena dis.xxxviij.qui ea. Qui ergo ppetraret fornicationem vsurã.simoniã.mendatiũ.et hmõi.ex ignorantia nesciens eẽ pctã nõ excusat a vãnatione. Sz vltra hmõi p̃cepta naturalia ptinent etiam ad ius diuinũ ea q̃ sũt fidei.s.articuli et sacra eccie q̃ in articulis ꝓhenduntur. Quãuis.n.rõ naturalis nõ dictet ista aut doceat tamen dictat rõ vt credat deo in his q̃ ipe reuelat in scripturis q̃ predicta sunt et publicata p orbẽ et confirmata miraculis. Et siquis nat9 eẽt in deserto vl' in carcere et nũq̃ q̃ sũt fidei audirz nõ excusaretur nõ credendo. Et rõ est q2 dicunt doc.q talis si nõ ponat obstaculũ gre ꝫ viuat lege nature diuina grã nõ deseret eũ quĩ ei reuelaret credenda.sicut euenit Cornelio Centurioni Act.x. Tenet ꝫ quilibet scire explicite articulos fidei sicut et credere tenetur ꝑm Tho.se.se.q i. Ista ei publice p̃dicat et solẽnizat eccia. Et ꝙz uis q̃libz fidelis ex ꝓgruẽtia dẽret scire symbolũ nõ tñ est necessariũ.nec etiã q̃ sciat ordinate articulos sicut et p̃cepta.x.dũmõ sciat talia eẽ p̃cepta implẽda.et illa credenda. De ignorãtibz igitur ista dr inuectiue. Jere.ij. Tenẽtes legẽ nescierunt me. Et Sap.ij. Nescierũt sacra dei. Sed vt dicit Grego.in moral. Qui ea q̃ dei sũt nesciunt a dño nesciunt.i.reprobant. Et Osee. In bis q̃ ptinent ad ius diuinũ.vt p̃cepta et articulos. paz distat in vicio decipere vel decipi posse xp̃i anũ.xvi.q i.c. Si cupis. Talis g̃ dicere põt lumen oculoz meoz nõ ẽ mecũ. Et vt dicit.q. Regũ.v. Cecus et claudus nõ intrabunt in tẽplũ dei.s.glorie. Cecus q̃ ignorat q̃ sunt dei. Claudus q̃ ea sciens nõ opat recte. Est et tertia ignorantia.s.facti hec nõ excusat nisi qs det opaz rei licite et adhibeat sufficientẽ diligentiã et intelligenda est sic regula iuris. Ignorantia facti non iuris excusat.ex.de re.iur.li.vi. Et vt dicat quis ꝓbabiliter ignorare vt excuset.dicit glo.i.q.iiij. circa finẽ q̃ nõ requirit q̃ sit nimis scrupulos9 et curiosus nec q̃ sit nimis negligens et dissolutus in inq̃rendo.ff.de iur.et fac.igno.l. Nec supina. Siqs g̃ dat opam rei illicite vñ sequit aliquod malũ qđ nescit nõ excusatur.puta siquis ludit ad sagittam vel cũ gladio.et inde pcutit aliquẽ quẽ nõ videt.et sic ignorat nõ excusat a pctõ Sic etiã nõ excusatur a pctõ Lamech q̃ occidit sagittam Caim estimans eũ ferã siluestrẽ ex eo q̃ cecus erat.vñ illicitũ erat ei opus venãdi.licet facerz ꝓpter vtilitatẽ.s.pelliũ.p vestimẽtis. Nã tũc carnibz nõ vescebant.xv.q.i.§. Obijcit. Sicut etiã nõ excusat Loth cũ nesciẽs filias eẽ suas cõcubuit cũ eis.q2 opam dedit rei illicite.s.ebrietati.vñ secuta est illa ignorantia. Vñ Aug. Inebriauerunt Loth filie eius et se nescienti miscuerunt quapropter culpandus est nõ quantũ ille incestus.sed quantũ illa ebrietas mereat.xv.q.i. Inebriauerũt. Scdo vt ignorantia facti excusat oportet q̃ adhibeat debita diligentia.vnde siqs aptando tectũ dñs ꝓiicit regulas fractas in via qđ in se est opa licita.et nil dicit nec signũ ponit sup hoc ꝓpter qđ aliquis transit iuxta nesciens opus et ex regula ab illo ꝓiecta frangit caput illi nesciens aliquẽ transire inde certe nõ excusaretur a culpa nec a pena. Unde nec excusant iudei in facto quo crucifixerunt xp̃m q2 nesciebãt ip̃m esse xp̃m.nec credunt adhuc venisse messiã et hoc q2 nõ adhibuerũt debitã diligentiã.vt dic Gratianus.i.q.iiij.§.volti.circa finẽ. Vñ ipe xp̃s dicebat eis. Scrutamini scripturas. et ipse sũt que testimoniuz ꝓhibent de me Job.vl.ꝓterea dicit Ysa.vi. Exceca cor ꝓpli huius.i.ꝓmitte Ysta materia ẽ multũ dilatabilis.puta siquis accedit ad sacrũm nesciẽs.i.nõ recordat de aliquo crĩa li ꝓmisso.vl' sinĩa quã incurrit et sic nõ ꝓfessus ex eo q2 nõ adhibuit diligentiam ad examinandũ ꝓsciam nõ excusat a pctõ. Nota si ꝓlatus vel pẽfamilias nescit crĩa manifesta subditoz q2 nõ adhibet diligentiã ad inquirendũ.et sic nõ punit et illi peunt.nõ excusat sicut nec Heli nõ puniẽs pctã filioz.vnde regula iuris. Nõ põt esse recta excusatio pastoris.si lupus oues comedit et pastor nescit.extra de reg.iur.quãuis Et q2 multa in hmõi ꝓpetrant.iõ dicere põt quilibet.lumen oculoz meoz nõ est mecũ.et vẽniã petere cũ eodem. Ignorãtias meas ne memineris. Sciendum aũt q̃ tripliciter põt ꝓingere ignorantia i qualibet p̃dictaz vicz affectata crassa et inuincibilis. Ignorantia affectata est qua quis refugit q̃ debet scire vt liberius peccet sine remorsu ꝓscie de qua ps. Noluit intelligere vt bene ageret Et Job xxi. dixerũt deo recede a nobis.scĩam viaz tuaz nolum9. hoc in nullo excusat imo ꝑm Tho auget seu potius ẽ spãle petũm. Scdo ignorantia siue iuris siue facti põt esse crassa et supina. et hoc q̃n quis nõ recusat scire imo vellet ꝙ negligit addiscere ꝓpter laborẽ seu occupationes.et inquirere vel legere cũ posset. hoc ꝙz tũ ad ea q̃ qs debet scire sine respectu xp̃ianitatis vt p̃cepta dei et eccie.seu respectu status vel offi cij vel exercitij vt religiosus q̃ sunt religionis seu curatus q̃ ptinent ad curã.aduocat9 que ptinent ad iura. medicus ad medicinã et hmõi si nesciat excusatur q̃dẽ a tanto.sed nõ a toto.i.nõ est ita graue peccatum sicut si faceret ex certa scĩa. Vñ Grego. Grauio9 ex infirmitate.i.passione ꝙz ignorantia

Capitulum Decimū

peccaſ de pēni. di. ij. ſciendum. Quantū vero ad ea que nō tenetur ſcire vt aſtrologiā pbiam poſſim. & hmōi. nō peccat ignorando. q̄nimo ſunt q̄dam que melius ē neſcire q̄ ſcire. vt dicit Aug⁹. diſ. xxxviij. c. quāuis. vt ea q̄ inſtigant ad malū Et dicit ignorantia craſſa & ſupina ad ſimilitudinem hoīs craſſi qui nō bene videt q̄ ſunt aīe. Nec tñ ꝓtinue peccat cū manet iſta ignorātia ſed tūc cū debuit vel debet et negligit hoc a fere. Tertia ignorantia ē inuincibilis que nullo ītudio humano vinci pōt. vt eſt in pueris nō habētibus vſum rōnis & amentibus. & hec excuſat a toto. vñ ea que fiunt a fatuis ſeu deficientibus vſu rōnis nō imputantur eis ad pctūm nec ad pēnā nec quo ad deū nec quo ad mundū. ſiue illa que faciunt ſint ꝓtra legē diuinā. vt homicidiū. blaſphemia. & hmōi ſiue ꝓtra legē humanā. vt nō ꝓfiteri. nō cōicare ſemel in anno. & hmōi. vt. xv. q. i. Aliquos. et. c. ſe Etiā ſi exculpa ſua incidiſſet quis in talē amentiā vl furiaz. ſiue ex nimijs ieiunijs. vigilijs. ſiue ex aliqua paſſiōe amoris vl doloris Dicit etiam Ul. q̄ cū aliqs dubitat de aliquo facto vel fiendo vtrū ſit licitū vl illicitū. & conſulit peritos. et facit q̄d in ſe eſt ad inueniendū veritatē ſi ſibi ꝓſulaſ ꝓtrariū veritati q̄d ille ſequitur ſatis excuſaſ. q̄ pōt dici in eo ignorātia inuincibilis vt in dubio ſciſmate cui debeat adherere in bello dubioſo quo ad ſubditos & huiuſmodi. In his tñ q̄ ſunt de iure naturali vel diuino ēt cum ēt conſuleret ſibi ignorantia pius ſimis ꝓtrarium veritati nō excuſaret a pctō ulō agendo q̄ in hmōi nō pōt habere locū ignorantia inuincibilis quo ad habentes vſum rōnis. Qui ē neſcierūt q̄ ſunt legis humanalis. neq̄ intellexerunt que ſunt legis diuinalis. in tenebris ambulant. i. opant ignorantes q̄ dñt ſcire. & ꝓ ingentibus factis in his vt ſequit in ps. Ob uebunt. i. remouebunt oīa fundamenta terre. i. hoīes qui ſunt de terra. fundamēta. ſ. ſpūalia edificij virtualis. vt fides. i. Corin. iij. Fundamē tum aliud nemo pōt ponere ꝑter id q̄d poſitum eſt. q̄d eſt dñs Jeſus. i. fides chriſti charitas. Ap poſtol⁹ ad ephe. iij. In caritate radicati & fundati. hic fūdamētū oīm virtutū hūilitas. his amotis nulla virtus ſupereſt. Et iō ait dominus Iſa. xlij. Educ foras ꝑ̄ cecū. & oculos habentem. foras eccleſiam militantem et triūpbātem. Educ. i. educes tu. ſ. deus.

Tertia cecitas eſt. §. iii.

in eligendo cū videlicet q̄s cognoſcit eſſe malū q̄d vult facere et tñ facit. q̄d nō pōt eſſe niſi q̄ & ſi in vniuerſali cognoſcit eſſe malū. vt fornicatōnem. furtū. homicidiū. & hmōi. tñ in ꝑticulari i. lum actū nō cognoſcit eſſe malū. ſed videtur ſibi eē bonū. Hā vt dicit dionſi⁹. Nulli⁹ intēdēs ad malum opatur. et de talibꝰ dici pōt illud ps. cxiij. Oculos habent et nō videbūt. hñt q̄dē oculos ad cognoſcendū in vniuerſali. & nō videt illud eſſe malū in ꝑticulari. Vñ et dicit pbs in libro eor⁹ q̄ oīs malus eſt ignorans. et talis ignorantia nō eſt ſpēale pctū ſed circūſtantia q̄ reperitur in quolibet pctō Et ad idem facit q̄d dicitur in ꝓuer. Errant qui opant malum. In hoc eſt error q̄ videt ei qui malū agit detentus paſſione vel habitu vicioſo tunc bonū agere nō ei niſi rep ignorantia pōt errari. vt dicit Aug⁹. di. xxxviij. quāuis. Nōne magnus error et magna cecitas eſſet ſi quis eſtimaret lapidem terreum vel vitreū magis ꝑciosum q̄ adamantē vel topaſion. Sic errat vt cecus qui aliquid terreni vel diuitiarū vel honoris vel delectatōis corporalis ꝓponit mandatis dei ſeu delectationibꝰ ſempiternis. In figurā huius legit q̄ Naas rex amonitarū cū bellaret ꝓtra viros Jabes Galaad in hoc voluit eos habere federatos et pacificos ſi oīm erueret oculos dextros. et ſic eſſent in ob ꝓbriū iſrahel. i. Reg. xi. Naas eſt diabolus q̄ pugnat ꝓtra filios iſrahel. i. fideles. Interptat. n. iſrahel videns deū. ſ. q̄ fidē. hoc aūt eſt pactum quod vult habere cū fidelibus vt eruat oculos dextros. i. reſpectū ad deū vt regulas ſeu māda ta eius non habeant in actibꝰ ſuis. et tunc non curat dare eis moleſtiam et bellare cū temptati onibꝰ q̄ pacifice eos tunc poſſidet. ſed nō debent huic acquieſcere fideles ſed habere recurſum ꝙ adiutorio ad xp̄m. et ſic liberati erūt. ſicut illi viri Jabes Galaad inuocantes deuote auxilium Saul iſrahel regis liberati ſunt. Qui aūt iam incurrit cecitatem ſpūalem dimittetur cecus q̄ ibat ſecus viam et mendicabat qui clamas ad ieſum vt videret. lumē recepit Luc. xviij. vt celidonium. i. cecū a natiuitate q̄ lauans ſe in natatorio ſiloe ad mandatū xp̄i viſū recepit Joh. ix. hec lotio fit moraliter in cōtritione & confeſſione. Omnia inquit Laurentius in confeſſione lauantur.

Capitulum decimū de ꝓcipitatione.

Precipitatio eſt ſecunda filia luxurie que et ſi frequēter procedit ex luxuria. tamen ex aliis vitijs etiam procedere poteſt. & aliquando eſt ſpeciale pctū aliqñ circūſtātia aggrauās pctūm. Difficile eſt aūt intelligere. quid eſt ſpāle pctūm. niſi cū alio adiunctū. Et in hoc conſiſtit q̄ homo de agendis vbi pōt eſſe dubium nō habet ſufficientē examinationē & conſiliū mentis. ſed ſubito diſponit et ponit ſe ad faciendū quod menti occurrit ꝓtra aliud Nihil ſine

ꝓsilio facias. Eccle. xxxij. s. mentis. Ad hanc instigat diabolus dicens mẽti qđ xp̃o suasit Matth. iiij. Mitte te deorsum. i. p̃cipita te ad malũ Et ad hanc p̃cipitationem ptinet q̃ aliquis deficiata docilitate qua quis discit ab alijs seu acquiescit eoꝝ consilijs. et a memoria qua respicit ad ꝓterita gesta. et a rõne qua quis bene ẽ discursiuus ⁊ rõcinatiuus vt possit bene applicare vniuersalia principia ad pticularia q̃ sunt varia et incerta que sunt ptes integralis prudentie. scz docilitas. memoria. et rõ. Et memoria ⁊ rõ non sumunt̃ ꝓ potentijs s̃ ꝓ bono vsu earꝝ. Et đ hac loquens ps̃almista. li. ps. ait Dilexisti oia verba p̃cipitationis lingua dolosa, ꝓterea dñs destruet te in finẽ vbi notat et culpa et pena subsecuta Ipa cũ dic̃, ꝟba p̃cipitatõis pena cũ subdit deus destruet te ⁊c̃. s. pdẽdo. s. in mortẽ eternaz.

Primum est verbum cordis.
Secundum est verbum oris.
Tertium est verbum operis.

De verbo cordis .§. I.

ait idẽ ps̃a. Qui loquit veritatẽ in corde suo Ab isto verbo qđ est, ꝓpositum faciendi aliquid incipit p̃cipitatio. vt. s. sine sufficienti examinatione subito disponat facere qđ primo menti occurrit Job. xviij. Precipitabit eũ. s. peccatorẽ ꝓsilium suũ ⁊ imittet in rete pedes suos. ꝓ hoc. n. capit̃ ⁊ tenetur diuersis malis. Sed ꝓ declaratione b̃ materie. s. p̃cipitatõnis. dicit. b. Tho. se. se. q. liij q̃ p̃cipitatio hec dicit̃ ad similitudinẽ in rebus corpalibus Dicit̃. n. p̃cipitari fm motũ corpalẽ qđ a supiori in ima venit fm impetũ quendam ꝓtij motus vel alicuius impellentis nõ ordinate descendendo sicut ad litterã dicit̃ de Razia q̃ p̃cipitauit semetip̃m viriliter in turbas. ij. Machabe. xiiij. ne. s. caperetur a gentilibꝫ et de mulieribus q̃ circũciderant filios suos. vt obseruarẽt legem dei q̃ p̃cipitauerunt eas ꝓ muros ciuitatis. ij. Machab. vi. Summũ aũt aĩe bonũ est ipa rõ inquit Tho. Imũ aũt eius est opatio ꝓ corpus exercitata. Gradus aũt medij ꝓ quos oportet ordinate descendere sunt isti. memoria ꝓteritorum intelligentia ꝓsentiũ. solertia in cõsiderandis futuris euẽtibꝫ. ⁊ rõcinatõ ꝓferens vnũ alteri. ⁊ docilitas ꝓ quã q̃s acquiescit sententijs maioꝝ que sunt ptes integrales prudentie. ad quas ptinet bene consiliari. ⁊ ꝓ hos gradus descendit homo recte consiliando. Si quis aũt feratur nõ agendo ꝓ impetũ voluntatis vel passionis ptransitis his gradibus erit vitiũ p̃cipitationis ⁊ imprudentie de quo ꝑõt intelligi illud Deute. xxxij. c. in cantico Audite. Gens absq̃ consilio ⁊ sine prudentia ẽ. s. ꝓ vitium p̃cipitatõis vtinã sapent quo ad ꝓterita recogitanda. ⁊ intelligerent quo ad p̃ntia ordinanda, ⁊ nouissima ꝓuiderent qđo ad pricula futura euitanda siue intruenda. Et si aliquis p̃cipitanter facit aliquid auertens se a regulis diuinis vt ꝓtemnẽs ⁊ repudians diuina documenta sic est mortale. Et dicitur etiam temeritas talis p̃cipitatio. Si vero p̃cipitanter agit absq̃ ꝓtemptu diuine regule. sed cũ detrimento seu defectu eoꝝ que sũt de necessitate salutis, itez est mortale vl̃ circumstantia q̃ reperitur cũ mortali. sicut cũ debeat q̃s semel in anno confiteri ⁊ cõicare. subito accedit ad ꝓfessionem sine aliqua p̃cogitatione cũ tamẽ habeat multa intricamenta et grauia pctã, ꝓter qđ parũ dicit et multa omittit grauia q̃ de facili menti occurrissent, et sic subito cõicat indispositus. Iste p̃cipitanter facit ꝓfessionẽ. et est ibi mortale peccatũ. Similiter si quis habens disputare cũ infidelibꝫ ⁊ de rebꝫ arduis ponat se p̃cipitanter ad hoc sine aliqua ꝓuisione ivñ, pbabiliter deficere possit et ꝓfundi fides cui obuiare potuisset ꝓ maturã ꝓuidentiaz mortale esset nisi a spũ sancto induceretur sicut apli, qz spũsanctus nõ eget tpe. Si aũt aliq̃d p̃cipitanter opatur absq̃ detrimento eoꝝ que sunt de necessitate salutis erit veniale. Et qz luxuria matre absorbet consiliũ. ideo ponitur p̃cipitatio filia luxurie Temeritas. n. fm Tho. vbi supra vno mõ ꝓcedit et impetu voluntatis vel passionis alio mõ et ꝓtemptu regule dirigentis, et hoc secundũ propꝛie importat temeritas. vnde et hoc dicit̃ et radice superbie, puenire. qz refugit aliene regule subesse. p̃cipitatio aũt se habet ad vtrũq̃ vñ temeritas sub p̃cipitatione ponitur q̃uis p̃cipitatio magis respiciat primum.

Secũda precipita .§. II

tio esse põt in ꝟbis oris. Eccle. x. dicitur. Labia insipientium p̃cipitabũt eũ. i. imprudens p̃cipitanter loquet̃ sine examinatione mentali seu locutionis. Eccle. ix. dicitur Temerarius in verbo odibilis est. Dictum est q̃ temeritas dicitur p̃cipitatio. Et ratio quare preceps ad loquendũ est odibilis quia ex quo subito loquitur qđ mẽti occurrit non examinando verba oportet presupposita humana fragilitate q̃ dicat multa inconuenientia et displicentia auditoribus vñ odiũ vnde dicit̃. Eccle. v. Ne temere q̃d loquaris Et ꝑcipue in tribus debet caueri p̃cipitatio.

In proferendis sententijs.
In dubijs decidendis.
In secretis edicendis.

De primo dicit Euarist̃ papa. De⁹ oipotẽs vt nos a p̃cipitande inuestigatione ꝓhiberet cũ oia nuda sint et apta oculis eius mala sodome noluit audita iudicare priusquam manifeste cognosceret que dicebantur. vnde ipse ait Descendam et videbo vtrũz clamorẽ qui venit ad me

Capitulum Decimũ

opꝛ ꝓpleuerint an nõ est ita vt sciam. Nõ fecit vt nobis exemplũ daret ne p̃cipites in discutiẽ dis⁊ iudicandis negocijs essemus. ij.q.i. Deus. Hoc aũt figuratiue innuit in eo qꝺ dñs postulatus de adultera iudicare ⁊ dare sniam. nõ statiz dedit iudiciũ, sed inclinans se deꝛsum digito scribebat in terra. tipice instruens nos inquit Grego. vt cũ primoꝝ errata cõspicimus nõ añ iudicemus reꝓhendendo ꝙz ad ꝓsciam humiliter reuersi digito discretiõis solerter exculpem⁹ ⁊ quid ꝓditoꝛi nõ placeat quidue displiceat examinatione dirimemus. Hinc Grego. ait. Rectores eccie ⁊ qui publica iudicia exercent in dicendis sententijs si nullatenus sallcitate aut furore ducti sunt p̃cipites. xi.q.iij. Sũmope. Et inducit ibi exemplũ Joisi q querelas ꝓpli ⁊ cãs ingressus tabernaculũ referebat ad dñm. et postea rñdebat. vñ et dauid qꝝ fuit p̃ceps ad dan dam sniam ꝓtra Miphiboseth iniuste egit. Nam cũ Siba seruus seu ꝓcuratoꝛ ipsius Miphiboseth filij Jonathe occurrisset cũ aãlibꝫ onerat⁹ victualibꝫ regi Dauid fugienti a facie Absalomis regnũ vsurpantis sibi ea offerens interrogauit Dauid de Miphiboseth quid de eo esset qui falso accusauit eũ, ſ. qꝝ studiose noluisset occurre letus de sua electione de regno in vindictam qꝝ ablatũ fuerat a Saule auo suo. qꝺ credens Dauid nimis leuiter p̃cipitanter credu sẽtenciã. vt. ſ. bona collata Miphiboseth sua essẽt i. ipſi⁹ Sibe. Et cũ postea reuers⁹ in regnũ ingresso hierosolymã obuiasset ipse. Miphiboseth intonso capite in signũ doloris de electione eius a regno. ⁊ Dauid q̃reret cãm quare nõ iuisset cũ eo. allegauit ꝓtentiam suã qꝝ claud⁹ erat. ⁊ ille Siba decꝑerat eum. et falso infamauerat. sup quo ⁊ si mutauit sniam tñ iniuste ⁊ p̃cipitanter videtur egisse. vicz qꝺ diuideret ad inicẽ bona ꝓdimidio ipse et Siba. Nã et si iniustã dederat precipitanter sniam decept⁹ verbis illi⁹ debuit reuocare totã postꝙz fallaciã ſerui deꝓhendit. In dubijs quoꝙz decidendis multũ ꝺz vitari p̃cipitatio ⁊ ꝓ maxime in factis conscie vbi vertitur periculũ aie. Ideo Greg. ait In rebꝫ dubijs nõ ꝺz esse iudiciũ absolutũ. xxxiij. di. habuisse. Ubi dicit glo. qꝺ ẽ triplex ambiguitas. ſ. iuris facti ⁊ ꝓsone. Et incipiendo a tertio ambiguo qñ ſ. certũ ẽ factũ & dubitatur ꝙs fecerit tũc põt ferri certa snia nõ cõtra aliquã ꝓsonã determiate ꝑm illud. ij.q.i.c.i. Neminẽ iudicetis suspitiõis arbitrio. sed ĩ genere. ſ. qꝺ qui fecerit tale delictũ qꝺ manifestũ ẽ sit excõicatus nisi infra certũ tẽpus indicauerit. vt. v.q.i. quidam. Idi vero sit secundũ ambiguũ. ſ. facti qꝝ. ſ. dubitat⁹ ꝺ aliquo vtrũ sit factũ vel nõ. nũqꝙz est ferenda snia certa vbi sequitur p̃iudiciũ alteri⁹. Et ad hoc facit verbũ Greg. dicentis. Graue est et satis indecens vt in re dubia certa detur snia. ij.q.iij. Grane. vt si dubitat⁹ vtrũ aliqs iuste aliqꝺ possideat vl nõ seu vtrũ ꝓtraxerit aliqui ĩ gradu vel casu, ꝓhibito vl nõ. in tali dubio nisi sit sufficiens ꝓbatio nõ ꝺz dari certa sententia in damnũ alterius. Sed vbi nulli fit ꝓiudicium in dubio facti datur certa snia absq̃ p̃cipitationis vicio. puta cũ dubitatur vtrũ aliqs sit baptisatus vl non vel vtrũ ꝓfirmatus vel ordinatus vl eccia vel hostia ꝓsecrata debet baptizari ꝓfirmari vel ordinari vel cõsecrari si vere dubiũ est qꝝ ut dicit Leo papa. Nõ putat⁹ iteratũ qꝺ ignoꝛatur ee factũ. ꝺ cõse. di. i. solẽnitates. et di. lxvij. c. ꝓbiteri. De primo ambiguo. ſ. iuris, ꝓcedit de similibꝫ ad silia vt di. xx. de libellis. vbi possint iura concoꝛdari non cõtrariari. vnde Leo papa. In his que dubia sunt vel obscura id nouerimus sequendũ qꝺ nec euangelicis preceptis contrariũ, nec decretis sanctorum patrũ inuenitur aduersuz. di. xiij. sicut quedã. Et intelligendũ est de illis decretis q̃ nõ abrogata sunt ꝓtrariam ꝙsuetudinez vbi aũt ꝛperiunt⁹ diuerse opiniones ⁊ aduersolẽnium doctoꝛũ in aliqua materia nec habetur exꝓssa circa hec declaratio ꝓ auctoritatẽ scripture, vel determinatio ꝓ eccias tũc periculosuz est precipitare sententiaz. et ita vni opinioni adhrere qꝺ alteram condemnet vt hereticam vl dãnabilem. sicut cognoscere vxoꝛem menstruatazz asserere qꝺ sit mortale emere impstita veneciarũ seu iura mõtis florentie qꝺ sit vsura ⁊ multa buiusmodi. In his igitur quãuis tutioꝛ via sit eligenda ⁊ consulenda. vt de spon. c. Juuenis. ꝑcipue ante factum. non tamen vt dicit Guil. ẽ ꝑcipitanda sententia condemnando alteram opinionem. ad quod etiaz facit qꝺ dicit. b. Tho. in quolibet. ſ. qꝺ questio vbi agitur de mortali nisi habeatur exꝓssa auctoꝛitas scripture vel canonis vel ratio efficax nõ nisi periculosissime diffinitur. ⁊ hoc est contra multos predicatoꝛes ⁊ cõfessoꝛes modernos qui sunt nimis faciles ad iudicandum aliquid esse mortale. Nathan ꝓpheta interrogatus a Dauid vtrum deberet domino deo templum edificare. quia preceps fuit ad dãdum ꝛesponsum dicens hoc domino placere vt propheta loquens oportuit postea eum reuocare sententia 3. Nam dominus loquens prophe te dixit qꝺ hoc non faceret quia multum sanguinem fuderat. sed filius eius templum edificaret vt habet⁹ ij. Regũ. Sic et Josue cum principibus tribuum quia preceps fuit ad faciendũ pactum cũ. gabaonitis amicitie ⁊ confederatõis simulantibus illis se in remotissimis habitare non in terra ꝓmissionis sed longo itinere confractos. quia os dñi non consuluerunt. vt dicit Josue. ix. decepti sũt. et quia iurauerũt eis recõmẽdatos habere ob reuerentiã iuramẽti voluit

dñs illos reseruari qui exterminari debebāt. In secretis etiam manifestandis dz quibz cauere ne sit p̄ceps. alias incidet in multa mala. Nam paucissimi reperiuntur fideles ad ea fuanda vñ Jere. ix. dicit. Unusquisq3 a primo suo se custodiat. et in omni fratre suo nō habeat fiduciā. q2 omnis frater supplantans. i. decipiens in reuelando secreta. Sic Samson q2 p̄ceps fuit ad reuelandū secretū eius in quo ꝓsistebat fortitudo sua. Dalide cū pluries exp̄tus esset malitiā eius tonso capite ab ea cū dormiret in gremiū eius capt⁹ fuit a philisteis et excecatus Judicū. xvi.

Tertio precipita .ℌ.iii

tio p̄t esse in ope. Sicut si aliq̄s appetens nouam domū fabricare subito poneret se ad faciendum fabricare cū nō hēat expensas sufficientes vel modū p̄ceps esset in illo ope. Cūm Calixtus papa inquit. Nos tpe egemus vt maturius q̄d agamus. Nō p̄cipitemus ꝓsilia nostra. ne q3 ordinē corrūpamus. di. l. Ponderet. Opus esset vtiq3 p̄cipitationis siq̄s aliquē sine notitia eius vel examinatione eligeret subito in rectorem vl' ꝓfessorem vel assumeret ad sacerdotiū vl' ad religionē. vel ipe assumeret aliq̄d opus arduum sine discussione sue facultatis. Et sicut virtuose opans ꝓsiderat circūstantias vt recte sint et cōgrue ad finē. Ita et ecōuerso diabolus cum instigat ad malū inducere conat' vt subito. operet sine aliqua examinatione vel discussione piculi. Unde Origen. Lenta virtus et cūctatrix ante iudicat q3 incipiat quid decor q̄d honestū. Iniq̄tas oīa p̄cipitat ꝺ pe. di. iij. Inter hec. Sic maligni iudei turbati ꝓtra xp̄m arguentē increduli tatē eor in nazareth duxerūt eū vsq3 ad supcilium montis. vt p̄cipitarent eū Luc. iiij. Ad hoc etiā facit q̄d dicit puer. iij. Via impioꝝ tenebrosa. i. opatio nesciunt vbi corruant. i. ita p̄cipitāt agunt q nō ꝓpendūt picula et mala ad que deuenient. Sicut et p̄ceps fuit Absael in psequendo Abner ducē exercit⁹. Jsboseth nec voluit desistere ad verbū ipi⁹. Abner ꝓpter q̄d corruit occisus ab. Joab Abner. ij. Reg. ij. Est aūt hoc vitium ꝑm Grego. in li. moral. scdo ꝓtra donum ꝓsilij. Importat. n. quādā inordinatam festinationē ꝓsilij in agendo aliq̄d. et quāuis ꝓtingat esse peccatū in ꝓsiliando nō solū si est nimis festiu⁹ sed etam si sit nimis tardus ita q̄ ꝑtereat opportunitas tpis tñ q2 in inquisitione consilij multa pticularia sunt ꝓsiderāda ꝓpter q̄d dicit phs in. vi. ethicoꝝ q̄ oꝑtet tarde cōsiliari. directe⁹ tñ opponit p̄cipitatio rectitudini ꝓsilij q3 tarditas supflua que habet quandā similitudinem recti consilij. ꝛc.

Capitulū vndecimū de Jnconsideratione.

Jnconsideratō dicitur filia luxurie ꝑm Grez. in .xxxi. moral. nō q̄ semp p̄cedat ab ea. p̄cedit. n. etiam ab alijs. ß q2 p̄dictū vitium ptinet ad defectū prudentie seu ei ꝓtrariat' quantū ad illū actum q̄ est iudicare q̄ actus est rōnis. Delectatio aūt et p̄cipue q̄ est in venereis absorbet totaliter rōez et corrūpit estimationē prudentie. et ideo ponit' filia luxurie. Est aūt p̄cium q2 cōtra prudentiam ad quā spectat nō solū ꝓsiliari circa agenda sed etiā ꝺ ꝓsiliatis recte iudicare. Sed nō p̄t quis recte iudicare de aliquo. nisi p cōsiderationē prius habitā vnde dz p. puer. iij. Oculi tui videant recta. s. p intentionē purā. et palpebre tue. i. ꝓsideratōes p̄cedāt gressus tuos. i. opera tua. Cōtrariū vero agit' p inconsiderationez q2. s. iudicat q̄s et agit sine ꝓsideratione debita. Et p hmōi declaratōne dicit. b. Tho. se. se. q. liij. arti. quarto q̄ ꝓsideratio importat actū intellectus veritatē rei intuentis. Sicut aūt inquisitō ptinet ad rōnem ita iudiciū ad intellectū. vñ et in speculatiuis demonstratiua scia dicit' iudicari ua inquantū p resolutionē in prima principalia intelligibilia de veritate inquisitoꝝ diiudicatur. et ꝓsideratio maxime ptinet ad iudicium vñ et defectus recti iudicij ad incōsideratōis vitium ptinet. put. s. aliq̄s in recte iudicando deficit ex eo q̄ ptemnit vel negligit attendere ea ex q̄bus rectum iudiciū p̄cedit. vñ manifestū ē q̄ inconsideratio ē p̄cm. nec est cōtra q̄ dñs ait. Matth. x. nolite cogitare quō aut q̄d loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini q̄d videt' ptinere ad incōsiderationē. nā ꝑm Tho vbi supra ibi nō. phibet dñs ꝓsiderare que sunt agenda vel dicenda quando homo habet opportunitatem. sed dat dñs fiduciam in illis verbis fidelibus vt deficiente sibi opportunitate. vl' p̄pter imperitiā vel. ꝓpter subitaz p̄occupationē in solo diuino confidant auxilio. Alioquin si p̄termittat homo facere q̄d p̄t. solum diuinū auxilium expectans videt' deum temptare. Et quāuis quicūq3 consiliatur oꝑtet q̄ multa cōsideret et p defectū consilij sit p̄cipitationis vitiū. et per consequens defectus considerationis. nihilominus incōsideratio ponit' viciū spāle distinctuz a p̄cipitatione. q2 cū tota ꝓsideratio eor que in cōsilio attendunt' ordinatur ad recte iudicandum ideo consideratio perficitur in iudicio et ipsa inconsideratio maxime opponitur rectitudini iudicij. sicut p̄cipitatio rectitudini consilij contrariatur. Itez nota ꝑm Tho. se. se. q. liij. art. quarto q̄ sub inconsideratione q̄ est ꝓtra iudiciū rectum q̄ est actus prudentie includunt' vicia incautele et incircūspectōis que sunt ꝓtes integrales prudētie que dicunt' cautio et circūspectō

Capitulum .xi.

Et sicut ad circūspectionem ꝑtinet ꝓsiderare circūstantias eius qđ quis vult agere, ꝓpter aliquē bonū finē vt. s. nō solū illud sit bonū ꝑm se ꝫ etiam ꝑm circūstantias. Nā contingit aliquod ꝑm se cōsideratū esse bonū et cōueniens fini. qđ tū et aliquib⁹ occurrēntibus redditur malū vel nō opatiuū ad finē. sicut ostendere signa amoris alicui ꝑm se cōsideratum videtur esse ꝙueniēs ad alliciendū ad amorē. sed si cōtingat in ato eius superbia vel suspitio adulationis nō erit hoc ꝙueniens ad finem. Nō ꝓsiderare ꝙ tales circūstantias ꝑtinet ad incircūspectionē. Et sicut ꝑ cautionem ita accipiuntur bona vt caueant mala ĩ se vl quę habēt speciē mali ꝑm ea que vt in pluribus accidere solent. sic ꝑ incautionē nō cōsiderant talia. Impij tanq̄ puluis quē proicit ventꝰ a facie terre. ideo nō resurgūt impij in iudicio neq̄ peccatores in cōcilio iustoꝝ. ps. primo. Triplex est actus prudentie q̄ necessaria ē cuilibet. Primus est ꝯcipiente dño. Estote prudētes sicut serpentes. Mathe. x. s. ꝓsiliari circa agenda ꝑ inquisitionē modoꝝ q̄b⁹ fieri pōt. Scōs ē iudicare de consiliatis. i. de his q̄ ꝓponunt varia in cōcilio eligere qđ magis cōuenit. Tertius ē impare sibi seu iudicata exequi. i. qđ q̄s eligit emulꝰ agendum illud facere efficaciter. Impij ꝛ pccatores. i. praui quo ad deū. ꝛ ibi impij praui q̄ ad primū. Et ibi pctōres sicut carent vera prudētia que. s. ē ꝑm deū. ita ꝛ actib⁹ eius. s. ꝓsilio iudicio ꝛ impio primo. ꝑ vitiū ꝯcipitatōis. Scōo ꝑ incōsiderationē. Tertio ꝑ incōstantiam. Et hoc notat ꝑa. in ꝑfatis verbis a principalioꝝ inchoando. Vitium incōstantie. et inexecutionis ibi tanq̄ pul. Vitiū incōsiderationis. ibi ideo nō resurgunt. Vltiū ꝯcipitationis ibi neq̄ pctōres. Sicut principalis actus prudentie ē imꝑare ibi in eo qđ iudicauit fiendū. i. executioni mandare. Ibi. n. consistit difficultas. Multi. n. bene consiliant⁹ et bene iudicant de agendis. ꝛ tū nō exequunt⁹. Sic pmarime cōtra prudentiā est vitium incōstantie. et ideo de malis loquendo ab hoc incipit dicens. Impij tanq̄ puluis aū faciē venti. ꝑ qđ notatur inconstantia. Quid. n. leui? puluere. Sicut ergo ventꝰ frequēter leuat pulueꝛ de vno loco ad aliū. ita peccator vt puluis siccus humore gre mutat⁹ de vno ope ad aliud ꝑ inconstantiā vento temptationis a facie terre. i. a stabilitate ꝓpositi quod sibi eligendo firmauerat. Terra enī firma est Eccle. i. Terra aūt in eternū stat. vel ꝓicitur a ꝓspectu eccie signate ꝑ terrā et hoc quo ad meritū. et si nō quo ad nūerū. Quantū ad secundū. s. viciū inconsiderationis dicit. Ideo nō resurgūt. q̄. n. vt puluis ĩpij sunt. et ꝓecti vento temptatōis a facie terre. i. eccie militantis vel terre viuentiū ml de ea curantes. ideo nō resurgūt ab inimis vicioꝝ ad supna virtutū. Nō resurgūt in iudicio. i. ad iudicādum seipsos ꝑ cōpunctionē de quo aplus ait. i. Coꝝ. xi. Si nosmetipsos iudicaremus nō vtiq̄ a dño iudicaremur, ꝓpter qđ nō resurgūt etiam in iudicio. q̄ est actus prudentie q̄ nō ꝓsiderant que dēt cōsiderare. sed inconsiderate agūt ꝓ illud ꝓuer. xiij. Labia sapientis. i. prudentis cōsiderant placita. s. deo. labia vtiq̄ cordis os ĩpioꝝ puersa. Quantū ad tertiū. s. viciū ꝯcipitatōnis inquit Neq̄ pctōres in ꝓsilio iustoꝝ. s. resurgūt Consiliū iustoꝝ est consiliū mentis seu examinatio agendoꝝ sine quo nil agunt ꝑm illud ꝓuer. Astutus. i. prudens oīa agit cū consilio. s. mētis sue. Sed hoc consilium nō sibi faciunt pctōres. sed vt dicitur ꝓuer. primo. pedes eoꝝ. i. affectus ad malum currūt et festinant vt effundant sanguinem. Sed de ꝯcipitatione dictū est in. c. ꝓcedenti. Sed de inconstantia dicetur in sequenti Nunc ꝙ de inconsideratione de q̄ ꝓuer. xiij. dicitur. Qui inconsideratus ē ad loquendū sentit et mala. Inconsideratio viciosa triplex est. ꝛ ꝑ eam nō resurgūt impij in iudicio actꝰ prudētie

Prima est ꝓprie defectionis.
Secunda est diuine operationis
Tertia est alterne cōuersationis.

De prima dicit .§. i.

ꝓps Luc. vi. Quid vides festucam in oculo fratris tui. ꝛ ipe trabē in tuo nō consideras. i. notabilē defectū tuū. Est aūt triplex defectio in se q̄ nō ꝓsideratur ab ĩpijs et peccatoribꝰ. ꝛ iō nō resurgūt in iudicio recto ꝑm prudentiā vt iudicēt ꝑ rebꝫ ꝓut sūt ꝛ ꝓut dēt ꝫ ꝑm affectū inordinatū

Defectus sue conditionis.
Defectus sue offensionis
Defectus sue ꝓfectionis.

Non enī homo considerat sue defectum conditionis. s. q̄ꝫ vilis sit. et ideo nō recte iudicat ꝑ se estimans aliquid esse cū nihil sit. s. et se ꝑm apostolum. Primū ergo vt ait Ber. in li. de consideratione. A te incipiat consideratio tua. nō soluꝫ incipiat sed in te finiat⁹ quocūq̄ euaget⁹ a te reuocaueris eā cū salutis fructu. A facie. n. cōsiderationis tue conditionis occurret tibi bō miser et miserabil⁹ paup. cecus. ꝛ nudus. Homo inquit Job. xiij. Nat⁹ ꝑ muliere breui viuēs tpe replet⁹ multis miserijs qui quasi flos egre dit⁹ ꝛ ꝓteritur et fugit velut vmbra ꝛ nūq̄ꝫ in eodē statu ꝑmanet homo inquit volens, q̄ sit homo ab humo deriuatus. et in ipsam reuersurus. erubescens q̄ sit nudus quia natus. Et nudus egressus sum de vtero matris mee. Job. i. plorās ꝛ q̄ si murmurās q̄ nat⁹ sit ad laborē nō ad honorē Homo enī nascit⁹ ad laborem et auis ad volatum Job. xiiij. Natus de muliere. ꝛ ob hoc cū reatu. ps l. In peccatis peperit me mater mea.

fm aliam lrām. repleā mlris miseriis. ꝛ iō cū fletu. Eccle. ij. Tūcti dies eius laboribo ꝛ erūnijs pleni sunt. nec ꝙ noctem quidē quiescit. vere mlris miseriis. qz corpis et aīe siml. Quid eī calamitate vacat nascenti in pctō et fragili corpe et monte sterili. Nullū aīal natū fragilius corpe. Alia vero scia et virtutibo vacua. Nascit. n. aīa nra vt tabula rasa in qua nihil ē pictū fm pbm Breui viuens tpe. ꝛ iō cū metu. s. mortis semp Jacobi. iiij. Que eī est vita nra. vapor ad modicum parens. et deinceps exterminabit. Et istō breue tempus semp incertū. qz nescitis die neq̄ horā qua dñs venturꝰ sit. Math. xxiij. Qui q̄si flos egredit et conteritur. Habet. n. aliq̄d apparentie et vigoris in iuuētute sua. sed cito ꝙ senectutem decidit et marcescit. Isa. xl. Omnis caro fenū. ꝛ omnis gloria eius q̄si flos feni. Exiccatuz est fenū et cecidit flos eius. Nūquaz in eodē statu ꝑmanet sed mutat de etate in etatē. de sanitate in infirmitatez de sciēte in obliuiosum. de diuite in paupem. de bono in malū. ps. cxiij. Pericula inferni inuenerūt me. Quia igit bō non ꝓsiderat hanc suam vlssimā conditionē iō nō resurgit in iudicio vero vt reputet ex se nil habere nisi miseriam ꝛ casum. sed de se ꝓsumit et superbit. Sed vt dicit Grego. in moral. Cōsideret bō elatus q̄d mereat in terra si angelus in celo ꝓsternit. si illi pcere noluit quē in celis in tāta gloria sublimauit. s. Lucifero cū superbiuit. de pen. di. ij. c. vlt. Secundo nō ꝓsiderat pctōr defectum sue offensionis. q̄tus sit quātumcūq̄ nociuꝰ. cū auferat sibi summū bonū inducat ad eternū suppliciū. auferat sibi omne meritū. Et iō qz homo nō ꝓsiderat nō resurgit in iudicio vero cū instigat ad malum. ℔ q̄si nihil mali sibi inde eueniat. ℔ magnum bonū illud iudicat seu determinat faciendum. Sed vt dicit dñs Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iustitia sua. oēs iusticie eius non recordabuntur. s. ad ꝑmiū. ipe in iniquitate sua morietur. s. morte eterna. sup quib verbis dicit Grego Hoc nobis maxime ꝓsiderandū ē. qz cū mala cōmittim⁹ sine cā. i. vtilitate. bona transacta ad mentē reuocamus qz in ꝓpetratione malorum nulla dz esse fiducia ꝑteritoꝝ bonoꝝ. de pe. di. iiij. Hoc nobis qō est ꝯtra multos qui credunt ꝙ opa bona facta salutē ꝓsequi etiā si malum faciant Saul quodā tpe optimus fuit. et multa bona fecit ꝓpter deum et salutē populi. tamen quia auertit se a iustitia inobediens diuō mandato. reꝓbatus et dānatus ē. vt ꝓz in. i. Regū. xv. Itē qz nō sufficiēter ꝓsiderat peccator circūstantias aggrauātes offensiones suas. ideo ñ resurgit ad vitā grē in iudicio pniali. qz nō digne penitet. vnde dicit Aug. in li. de pnīa. Cōsideret peccator qualitatez crimis in loco. in tpe. in pseuerantia. in varietate persone. et quasi hoc fecerit temptatione. ꝛ in ipi⁹ vicij multiplici executione. Consideret quantū pseuerauit. ꝛ deflcat. xc. de pen. dis. v. c. ij. De hmōi aūt circūstantijs que sunt de necessitate ꝓfitende habes in tertia pte. Tercio nō ꝓsiderat malus defectum sue male ꝓfectōnis. Nō ei solū exigit de⁹ a nobis vt euitemus malū. sed vt faciamus bonū. et ꝓficiamus in bono fm illud apli ad Phil. Que retro sunt obliuiscens. s. mala ad ea nō reuertēs i anteriora me extendens. s. ꝓficiendo magis ac magis ad prauiū sequor supne vocationis. Nā in via dei nō ꝓficere est deficere. Quia igit petōr ꝛ negligens nō considerat defectū sui ꝓfectus. iō non resurgit in iudicio debito in agendo. s. meliora. sed consueta sua mixta bonitate vel annq̄ tepiditate. In considerando igit qualis sis. et qualis fueris inquit Ber. in li. de cōsideratōe ꝓpanda sunt posteriora prioribo. ꝓfeceris ne in virtute sapīa et intellectu. in suauitate moꝝ an ab his forte qō absit defeceris. Patiētior sis an impatientior solito. iracundior leuior ve. insolētior aut humilior. affabilior aut austerior. exeq̄bilior aut difficilior. pusillanimior an magnanimior. seruis magis aut plusculū dissolut⁹. stimoratior aut forte fidentior q̄ optet late pz hic campus in hoc genere considerandi Optet. intonescat tibi zelus tuus clementia tua discretio q̄ moderatrix eaꝝ virtutū. qualis videlz in domā dis iniurijs sis. qualis in ulciscendis. q̄ in vtroq̄ quidus modi loci. tēpis obseruatoꝝ hec ille Ad tollendū aūt hmōi defectum. s. ꝓfectus multuz valet consideratio mortis. Vñ Job. xvij. dicit. Spūs meus attenuabit. s. magis ac magis ꝓficiendo et dimittendo grossicie sensualitatis ꝛ scientie et hoc ideo qz dies mei abbreuiabunt. s. hoc considerando et solū mihi supest sepulchrū tempus non habens amplius ad ꝓficiendum. Sup quib verbis Job dicit Greg. xiij. moral Qui cōsiderat qualis erit in morte. semp fit timidus in opatiōe. nihil qō transeat appetit cūctis pītis vite desideriis contradicit. et pene se mortuum considerat quia se moriturū minime ignorat.

Secunda inconsi. §. II.

deratio ē diuine opationis. de qua Isa. v. Opa manuū eius. s. dei nō considerastis. ꝓterea captiuus ductus est ꝓplus meus. s. a diabolo ꝙ peccatum. Et est triplex dei opatio. que qz nō considerat a peccatoribo ideo non resurgūt in iudicio recto. sed male iudicant

Prima opatio qua cuncta regit.
Secunda opatio qua aliquos deserit
Tertia opatio dei qua vniuersa cognoscit.

De prima dicit xp̄us. Joh. v. Pater me⁹ opat vsq̄ mō. et ego opor. s. simul cū eo. ꝛ loquitur de

Capitulum .xi.

oep regiminis et gubernationis mūdi.quā sem
per otinue opatur deus.dans vnicuicz creatu/
re qđ sibi cōgrunt ⁊ nulli deficit. Ūñ đ Mat.
vi. Considerate lilia agri,quō crescūt q̄ nō labo
rant necz nēt.⁊ deus vestit illa talibꝫ coloribus
q̄ cōgruunt eis.⁊ alī euāgelista ait.Luc.xij. Cō
siderate coruos.nō serunt necz cōgregant ī hꝺ/
rea.et dñs pascit eos. Dicūt.n.naturales q̄ cor
ui nascuntur cū plumis albis,ꝓter qđ eoꝝ pa/
rentes estimātes illos pullos nō suos,ꝓter dis
similitudinē colorꝭ deserūt eos et nō nutriunt
vt alie aues ⁊ aīalia pullos seu filios suos, sed
deꝰ nō deserit eos. Ipse.n.vt dicit p̄s.cxlvi.dat
iumentis escā ipsoꝝ et pullis coruoꝝ inuocanti
bus eum.mō suo vocē formantibꝫ ad insūnan
dum appetitū cibi. Peccatores aūt q̄ nō consi/
derant hanc dei,puidentiam et gubernationez.
nō resurgūt in iuditio recto.sed astute et p̄ falla
cias et p̄ nimiā solicitudinē sibi ,pcurant tpalia
quasi p̄ se p̄ industriam suā sibi possint,puide/
re nō et dei gubernatione et ꝓuidentia. Pauit
dñs pl̄m suū in deserto quasi innumerabilem
quadringenta milia solū apti ad p̄lium fuerūt
numerati in deserto vltra senes et paruulos et
mulieres.pane celi suauissimo.i manna .et. xl.
annis vt p̄z Exo.xvi.pauit et Heliā tpe famis
intorrente Carith morantē p̄ corui ;deferentez
panē carnes.iij.Reg.xvij. Respicite filij natio
nes hoīm.⁊ scitote q̄ nullus sperauit in dño.⁊
derelictus est.Eccle.ij. De scdo ope đ Eccl.vij.
Considera opa dei.et vide q̄ nemo pōt corrige
re quē ille đ pexerit Despicit aūt quē đ ferit gra
tia sua. Nullū aūt deserit deus nisi ille prī deser
rat deum. Multa fecit xp̄s ad corrigendū Iu/
dam vt emēdaret se de peccato suo. Terruit ver
bis dicens Ve aūt homini illi p̄ quē tradar ego
&c. Attraxit beneficijs abluendo pedes.⁊ corpus
suū in sacramento porrigendo. Ostendit se nos
se ꝺñ ⁊ predixit.nec tamen manifestauit aliꝭ.
Sed nec p̄ ista correxit se.q̄ derelict⁹ a deo.quē
ipse reliquerat cupiditate deuictus. Quāta fec
p̄ cōuersione et illuminatione illius populi iu/
deoꝝ. Quia eoꝝ reꝓbendit errores deterit eos
veritatē edocuit. Insidiantes illi scribas ⁊ pha
riseos vt caperent in verbo ꝓfutauit. miraculis
innumeris doctrinā suā approbauit.passionem
sustinuit,p̄ eis rogauit.post resurrectionē mul/
ti et patribus resurgentes et apparentes eis de/
clarauerunt ip̄m esse messiam,pmissum in lege
per ap̄los veritatē hanc manifestauit ⁊ predica
uit.signa terribilia future destructōnis ,euenire
voluit,nec tm̄ p̄ ista se correxit. Venite et videte.
ait p̄s. Opa dei terribilis in consilijs sup̄ filios
hoīm.cū videlicet eos q̄ bn̄ faciūt aliq̄n deserit
occulto suo iudicio nobis ignoto sed nūcz iniu/
sto. Ūñ sancti viri hꝺsiderantes non de suis
opibꝫ p̄sumūt sed semp̄ timēt ne occultis eoꝝ de
meritis a deo deserant. Job.xxij. A facie eius.s
dei turbatus sū ⁊ ꝺsiderās timore solicitor. Ꝺz
peccatores qui hoc nō cōsiderant nō resurgūt in
iudicio vero.estimātes ad placitū suum se posse
corrigere.et minis ⁊ penis alios emendare. De
tercio ope dicitur. Job.xxxvij. Subter omēs ce/
los ipse deus ꝺsiderat. Et puer.v. Respicit deꝰ
viam hominis.i. vitā et cōuersationē.et oēs greſꝰ
eius ipse ꝺsiderat.i.affectus. Hoc ꝺsiderātes ele
cti dei q̄ deus semp̄ videat omēs cogitatōes eo
rum ⁊ opa sibi cauent ne oculos diuine matie/
statis offendant Sicut etiā ,quicūcz seruꝰ qui
sciret se a dño suo optimo et sapientissimo intu
eri diligenter attenderet ne quid qđ sibi displi/
ceret perageret. Ūñ Hiero. Ꝺsia q̄ faciunt san/
cti in cōspectu dei faciunt.pctōres aūt fugiunt a
facie dei sicut đ de Caim q̄ post homicidiū ⁊ de
sperationē egressus est a facie dei. đ peni. di.i. Et
venit. Et ideo nō resurgunt impij in iudicio re
cto invitando pctā.q̄ nō considerant q̄ deꝰ vi/
det opa eoꝝ quasi nō curet dicentes cū quibus
dam infidelibus. Quid novit deus. et quasi p̄
caliginem iudicat. Nubes latibulū eius. nostra
non considerat Job.xxij.

Tertia incōsidera. ℣. III

tio est alienę ꝙuersatōis.cōtra qđ ait ap̄s Phil
ij. Nō que sua sunt singuli considerantes.s. tm̄ ꝺ
q̄ alioꝝ.⁊ i. Petri.ij. dicit Ex bonis opibꝫ vos
ꝺsiderantes glorificent deū in tpe visitationis.
Debet aūt triplex esse ꝺsideratio circa alios.cui
contrarium vicium est.
Circa subditum vt reguletur.
Circa virtuosum vt imitetur
Circa prauū vt excitetur.
Debet siquidem prelatus diligenter considera
re cōuersationē subditorum suoꝝ.et examinare
vt corrigere valeat errata. Unde puer.xxvij. Di
ligenter agnosce vultum pecoris tui.et omnes
greges tuos considera. Et in hmōi figurā dicit
Leuit.xiij.de leproso. Considerabit eum sacer/
dos quia si apparent in eo signa manifesta lepre
debet eum separe a ceteris ne alios inficiat Ūñ
Hiero. Resecande sunt carnes putride Vor/
bida ouis a caulis pellenda est ne totum cor
corrumpatur.gregē inficiatur.xxiij.q.iij. Consi/
derare etiam debet non suam vtilitatem.sed cō
munem.sicut dicitur de Onia summo sacerdo
te q̄ contulit se ad regē ꝺsiderans cōem vtilita/
tem vniuerse multitudis.ij. Mach.iij. Ꝺz q̄ ī
pij nō ꝺsiderāt hoc in subditis.iō nō resurgūt ī
iudicio ad recte iudicandū et dispōiendū ꝺ eis
et iō cū eis corruūt ī malū sicut Heli sacerdos
et iudex cuꝝ filijs suis Ophni et Finees primo

Regū quarto. Scōo debet ꝓsiderari ꝙuersatio bonoꝝ ad imitandū et maxime vita xp̄i. Quia vt ait Aug. oīs xp̄i actio. nr̄a ē instructio. Heb. ij. Considerate fratres aplm et pontificē ꝓfessionis nostre Jesum q̄ fidelis est ei q̄ fecit illuz. s. deo ad exequendū oēm voluntatē eius. Ꝺn̄. nmouēt. exempla ꝙ̄ verba. Cūm quāuis Aug. audisset doctrinā optimā beati Ambrosij p̄dicāris ex q̄ ab errore manichēoꝝ erutus est. tū ad plenā ꝙuersionē eius ⁊ sumendā religionē xp̄ianā magis mouit ꝓsideratio vite Antonij heremite ⁊ Simpliciani cū quo ꝓtulit ō̄ sacris suis. ⁊ Victorini cuius exemplū Simplicianus sibi ad imitandū indurit. Cūm ⁊ eccl̄ia orat. Sanctoꝝ tuoꝝ ad meliorē vitā exempla nos ꝓuocēt. Ꝙ impij nō ꝓsiderant eoꝝ vitā nisi forte ad curiositatem vl̄ detractionē. iuxta illud p̄s. xxxvi. Cōsiderat pec̄ator iustū. et querit mortificare euz Magis ꝓsiderāt ꝙuersationē mūdanoꝝ ad imitandum. et iō male iudicant de agendis ꝑm cōmunē errorē. Tertio debet considerari vita prauoꝝ. vt ex his q̄ ipsi faciunt ꝓpter mundū. hō excitetur ad faciendū ꝓpter deū ꝓsiderādo ꝙ si fit tantū ꝓpter pec̄atū vñ sequit mors eterna quid fieri debeat ꝓpter deū vnde sequit̄ sūmuz p̄miū p̄s lxxxv. Oculis tuis considerabis et retributō nem pec̄atoꝝ videbis. q̄. s. finis eoꝝ mo. s est Unde Jere. ij. ōr. Transite ad insulas et videte et in Cedar mittite et ꝓsiderate vehementer vi dete si factū est huiuscemodi. si mutauit gēs deos suos. et certe ipsi nō sunt dij. ꝓplus vero me⁹ mutauit gloriā in idolū. Obstupescite celi sup hoc. Idolū dici pōt quelibet creatura quā quis supra deū diligit. vt pecunia. delectatio carnis potentia. ⁊ hmōi. Unde et auaritia dicit aplꝰ ꝙ ē idoloꝝ seruitus. Si ergo pec̄atores creaturis mūdi tanto desiderio afficiunt̄ ⁊ inseruiūt vt videātur ꝓ dijs habere quid fieri debz ꝓ vero deo et cultu eius. Et nō solū ad ꝓsiderandū opa hominū sed etiā minoꝝ aīalium bruto rū inuitat Salomon dicens puer. vi. Vade ad formicam o piger. et considera vias eius. et disce ab ea sapientiam. q̄ cū non habeat ducē. nec p̄ceptorem nec principē parat sibi in estate cibū et ꝙgregat in messe q̄ ō̄ comedat in hyeme. Sic cōgregāda sunt in vita p̄nti merita vñ in futuꝝ viuat. Ꝙ impij non estimantes bona nisi q̄ vident nō resurgunt in iudicio vere prudentie vt ꝓuideant sibi in futuꝝ vñ habeant ad viuendū in alio seculo cum non valeant fodere tūc ꝓ p̄niam. mēdicare tunc erubescant. quia eis nil dabit. vt fecit villicus iniquitatis qui ob hoc laudatus fuit. quia prudenter sibi ꝓuidit in futurum relaxando debita. et ideo oportet ꝙ fame moriantur eterna.

Capitulum duodecimū de inconstantia.

Inconstantia est quarta filia luxurie q̄ ꝑm Tho. se. se. q. liij. importat recessum quendam a bono ꝓpōsito diffinito. bꝰ ät recessus principiū habet a vi appetitiua seu voluntate. Nō. n. recedit q̄s a priori bono ꝓpōsito nisi ꝓpter aliq̄d q̄d sibi inordinate placet. Sed iste recessus nō ꝓsumat̄ nisi p defectū rōis q̄ fallitur in hoc q̄d repudiat id q̄d recte acceptauerat. Et q̄ cū posset resistere impulsui temptatō nū siue passionū si nō resistat hoc ē ex debilitate ipsi⁹ se nō tenet firmiter in bono ꝓcepto. ⁊ iō in constantia quantū ad sui ꝓsūmationē ꝑtinet ad defectū rōnis. Sicut aūt oīs rectitudo rōis practice ꝑtinet aliqualiter ad prudentiā. ita oīs defectus ei usdem ꝑtinet ad imprudentiā. Et iō inconstantia ꝑm sui ꝓsumationē ꝑtinet ad imprudentiā. Et sicut p̄cipitatio est defect⁹ circa actuz ꝓsilij. Inconsideratio circa actū iudicij. Itē inconstantia ē defectus circa actum p̄cepti. qui actus ꝑtinz ad prudentiā Ex hoc. n. aliq̄s dicit̄ inꝓstans. q̄ rō deficit in p̄cipiēdo ea q̄ sūt ꝓsiliata iudicata. Est aūt peccatū. q̄ cū ad prudentiā ꝑtineat p̄ferre maius bonū minori bono. et ꝓ pōs resistere a meliori bono. s. iam ꝓpositoq̄ō fit per inconstantiam ꝑtinet ad imprudentiā. sed prudentia est virt⁹ ⁊ ḡ imprudentia q̄ sibi ꝙtrariat̄ ē peccatū. Dicit̄ aūt inconstantia a Greg. in moral. filia luxurie. nō q̄ causet̄ etiā ex alijs vicijs. sz q̄ luxuria totaliter extinguit iudiciū rōnis. In cōstantia aūt ḡ̄tum ad sui ꝓsumatiōem. vt dictū ē ꝑtinet ad defectū rōis. Unde ⁊ pb̄s dicit in etbic̄ ꝙ incōtinēs ꝓcupiscīe totaliter nō audit rōz Et Sap. xiij. dicit. Dia ꝓmixta sunt. inconstātia nuptiaꝝ inordīatio mechie et ipudicitie. Pertinet aūt ad inconstantiā defect⁹ intelligentie et solertie et ꝓuidentie q̄ sunt ptes integrales prudentie. Et intelligentia hic nō sumit̄ ꝑ potentia intellectiua. sed est quedā recta estimatio ō̄ aliquo priculari fine. Solertia ē q̄n ex im puiso occurrit aliq̄d agendū subito inuenire q̄ ō̄ queat opi. Prouidentia est respectu alicuius distantis ad ea que in p̄senti occurrūt ordinanda. Deficere aūt in hmōi ꝑtinet ad inconstantiam.

De vitio incōstan .§.I.

tie pōt exponi illud p̄s. lxxvij. Auerterūt se ⁊ nō seruauerūt pactū quēadmodū patres eoꝝ ꝙuersi sunt in actū prauū. Auerterūt se. s. a deo recedentes ad quē erant cōuersi ꝓ p̄niam vl̄ religionis assumptiōem. vl̄ ordīs sacri. vel alicuius boni ꝓpositi Jere. ij. Auersio tua īcrepabit te. Et ꝓuer. primo. Auersio puuloꝝ interficiet eos. ei non seruauerunt pactū. s. factū in baptismo vel penitentia vel religione assumpta. aut ordine-

Capitulū Duodecimu

Jere.xi. Induxi sup eos oīa vba pacti huiꝰ qđ
precepi vt facerent ⁊ nō fecerunt quēadmodum
patres eoꝝ ꝓuersi sunt ⁊c. Arcus p̄uus dici pōt
qui cū videt q̄ debeat emittere sagittas cū trahit
frangit. ⁊ sic deficit. Et sic incōstantes cū est tps
operandi vt ꝓposuerant ⁊ ꝓmiserant. tunc deſi
ciunt. Vel arcus p̄uus est qui cū debet iacere sa
gittas ꝑa alios reuertit ꝑa se. Sic aliqui cuꝝ
deberēt corda obediētie flecti ⁊ ēmittere sagittas
bonoꝝ operū ꝑa dyabolū mittūt sagittas malo
rum operū ⁊ hoc ꝑa se. ad vulnerandū se ⁊ ali
os malo exemplo. Osee.viij. Reuersi sunt vt es
sent absq; iugo facti sunt quasi arcus dolosus ⁊
hoc quēadmodū patres eoꝝ. ipi eni allegant cō
suetudinem suoꝝ anteceſſoꝝ q̄ ita fecerunt ipi.
Jere.xvij. Indurauerūt ceruicē suam ⁊c. Pro
cedit aūt inconstātia. id est ñ ꝓmanere firmus in
ꝓposito boni quod determinauit agenduꝝ sed ab
eo recedere ex triplici causa.

Primo ex inordinatione affectionis.
Scdo ex horrore tribulationis.
Tercio ex subtractione delectationis.

De primo dicitur .§.II

Sap.iiij. Inconstantia ꝯcupiscentie. i. ex inordi
nata affectione ꝓcedens ꝑuertit sensuꝝ sine ma
licia scz a ꝓposito boni. Jaco p̄mo. Unusquisq;
temptat a ꝯcupiscentia sua abstractus ⁊ illectus
abstractus scz ꝓposito bono. ⁊ illectus a spē boni
quod sibi ꝯcupiscentia suggerit. Et sequit deīn
de ꝯcupiscentia cum ꝯceperit. scz affectum mali
parit peccatuꝝ. dum eni afficit homo inordinate
ad ista terrena. diuitias. voluptates. honores. et
huiusmōi. q̄buis ꝓponat frequenter ꝓsistere in bo
nis ꝓpositis ⁊ exequi quod rō suadet agere. cuꝝ
offert aliquid diuiciaꝝ vel delectatōis carnalis.
vel aliud ad quod inordinate ē habitualiter affe
ctionatus incōstans efficit. frangēs omē bonuꝝ
ꝓpositū. Unde saluator in euāgelio Lu.viij. dic
q̄ semē cadēs inter spinas qō natū ñ peruenit ad
ꝑfectionē qz suffocatū fuit a spinis. hi sunt qui
audiūt vbuꝝ. sed a sollicitudinibꝫ huiꝰ vite ⁊ vo
luptatibꝫ eunteſ suffocant. ⁊ fructū non faciunt
Terra est coꝝ eoꝝ. Spine ibi orte affectiones ni
mis inordinate. Semen boni ortū. ꝓpositū boni
conceptū ex inspiratōe vl predicatōe. sed fructus
impedit quia affectōnes ille nimis multiplicate
interrumpūt ꝓpositum. ⁊ incōstans efficit. Ba
laam cū fuit vocatus a Balach rege moabitarū
ad maledicendū populo dei vt exterminaret ab
angelo admonitus ꝓposuit nō dicere nisi ea que
dns ꝑ eum mandaret dicendū vel loqui faceret
quod ⁊ fecit. Sed illectus ⁊ inclinatus affe
ctu honoris ⁊ pecunie quā appetebat ab illo rege
mutauit ꝓpositū docens illū quō posset illos de
uincere. videlicz mittēdo ad castra iuuenculas oꝝ
natas ad illiciendū eos ad fornicandū cū eis. Et
licz populꝰ ille ꝓposuisset ⁊ ꝓmisisset seruare mā
data. ⁊ ꝓsequens nō fornicari. tñ multi inordi
nati affecti ad voluptates fornicati sunt sed pu
niti sunt occisis. xxiij. milibus. ⁊ ille Balaam cuꝝ
bis qui dederunt eis illā occasionē perierunt vt
habet Numeri.xxij. Affectio etiā inordinata ad
ꝓpinquos facit homīes inconstātes ⁊ recedere a
ꝓposito ꝑfectionis assumpto. Unde Greg. i. vij
moral'. Sunt pleriqz qui nō solū aliena non ap
petunt. veꝝ etiā cuncta que possiderāt in mundo
derelinquūt. semetipos despiciūt. nullā p̄fus vi
te gl'am requirūt ab huiꝰ mūdi se actionibꝫ sepa
rant. sed tñ adhuc vincula carnalis cognationis
ligati. dū a mori ꝓpinquitatis indiscrete deseruī
unt ad ea sepe ꝑ affectū cogitatōnū redeūt q̄ iam
cū ꝓprio dispectu subegerūt. Cumqz pluſqz neces
se est carnis ꝓpinquos diligūt retracti exterius a
cordis parente diuidunt. nam sepe quosdā vide
mus mundū ⁊ ope ⁊ ꝓfessione reliquisse. ⁊ tñ
ꝑ inordinato affectu ꝓpiquoꝝ ꝑteriora irrūpere
terrenaꝝ rerū iurgijs vacare. libertatem intime
quietis relinquere. ⁊ mūdi studia iam detracta
repare hec omnia. Greg. Et ego vidi tales in ta
lia incidere ⁊ tandē ꝓter inordinatū affectuꝝ ꝓ
pinquoꝝ coꝝpe ⁊ aīa male fortunari. omē ꝓposi
tū boni dimittere. Et paulo. j. subdit ibi. Greg.
Sic quisq; debet ꝓpinquoꝝ necessitatibꝫ compa
ti vt tñ per compassionē nō sinat vim sue inten
tionis impediri. vt affectus mētis viscera imple
at ⁊ tñ a spūali ꝓposito nō auertat. ⁊ amore spi
ritualium. dilectionem in se ꝓpinquorū vincat.
Quod pulchre figuratū in illis vaccis ostendit
quas applicauerūt philistei ad ferendū plaustrū
sup quod posuerant archā dñi. dicit. n. de eis j.
Reg.vi. Tollētes duas vaccas q̄ lactabāt vitu
las iunxerūt ad plaustrū. vitulosqz eaꝝ clauserūt
domi. ⁊ paulo post ibant in directū vacce ꝑ viaꝝ
que deducit bethsamis. ⁊ itinere vno gradieban
tur ꝓgentes ⁊ mugientes ⁊ nō declinātes neqz
ad dextrā neqz ad sinistrā. Vacce iste designāt vi
ros spūales ⁊ ꝓlatos ⁊ doctores qui in plaustro
mētis debent portare archā sciencie sacre scriptu
re. in qua ꝑmaxime sunt xp̄i misteria abscōdita
figurata ꝑ ea que in archa erāt. Vituli sunt eoꝝ
ꝓpinqui vel filij spūales. Bethsamis interpre at
domus solis signās domū gl'e. Debent g̃ prelati
⁊ doctores cū supna scīa ad eterne lucis habita
culū se dirigere. ⁊ cū incedunt attendētes neces
sitatibꝫ ꝓpinquoꝝ vel filioꝝ spūaliū corpalibus
vel spūalibus designatis ꝑ clusurā eoꝝ. mugire
quidē dñt ꝑ cōpassionē ad eos sed colla poſteri
non flectere. nec ab itinere cessare. sed bethsamis
tendere. non declinando ad dexterā neqz ad sini
stram. i. viā rectitudinis tenendo. ad vicina erro
ris latera ꝑ affectu pignorū non declinare. sicut

⁊

fecit Job qui audita nō dico necessitate sed m o te filioꝝ quasi mugitū dedit duz tonso capite in terrā corruit, sed mugiēs recto itinere iuit, quia os ad laudē dei apperuit dicens. dñs dedit &c.

Secūdo proce .§.III.

dit incōstantia ex horrore afflictōis. Quāuis n. quis ꝓponat firmit̄ se habere in bonis q̄ opibus ⁊ nō declinare a rectitudine ꝓpter q̄cunq; aduersa sibi occurrentia. qñ videt sibi de ꝓpinquo imminere aliquod magnū ꝑiculū tribulatōnis aut qñ incipit pati angustias ⁊ dolores, recedit a ꝓposito assentiēs alicui malo vt evadet mala imminentia. Unde Joc. j. Dir duplex aīo incōstans est in omnibꝫ vijs suis. Sicut simplex aīo dicit̄ qui in omnibꝫ opibus suis respicit ad deū omībus ꝓponens cōmodis mundi. Ita duplex est q̄ respicit ad salutē anime ⁊ corpis. vnū animuz. i. affectū habēs ad deū. aliū ad ꝓseruatiōez corpis sui. nec ad deū habet ita animum q̄n admitteret aliq̄d seu faceret ꝓtra deū ꝓ sui ꝓseruatōe ⁊ suaꝝ rez. Hic igit̄ incōstans est in omnibꝫ vijs suis. qui cito recedit a ꝓposito ꝓpter aduersa. De huiꝰ mōi dicit ps. cxxxix. In ignē detrices eos. in ignē scz tribulatōis. in miserijs nō subsistent. i. nō firmi stabūt in ꝓcepto ꝓposito virtutis. Discipuli dñi fecerūt sibi firmū ꝓpositū tempe passiōis appinquante ipm nō deserere. ⁊ Petrus magis ꝑmittēs in carcerē ⁊ in mortē ire secū. sed cū viderent sibi imminere ꝑiculū mortis capto a iudeis in orto omēs fugierūt. Petrus ad interrogationē aliox ne crederet̄ discipulus eius ter eū negauit cū iuramēto. Math. xxvi. ⁊ sic fuerūt incōstantes in ꝓposito. Sed timēdo mortē carnis tue ait Aug. dabis mortē anime tue. xi. q. iij. Timendo. Esto fidelis vsq; ad mortem ⁊ dabo tibi coronā vite. Apo. ij. Fidelis scz seruādo ꝓmissa i baptismate videlicz abrenūciare dyabolo ⁊ tem ptatōibus eius. Firmꝰ ꝑsistendo in via mādatorum ⁊ hoc vsq; ad mortē inclusiue. i. etiam in his in quibꝫ sequit̄ mors que est vltimū terribiliuz Sāctꝰ Circulinꝰ medicꝰ iā sustinuerat multa martyria ꝓstanter ꝓ fide xpi. scz ductus ad decollādū cepit expauescere ⁊ quasi a ꝓposito recedere. sed cōfortatus ꝑ his sancti Vitalis resumpto vigore spūs mortē suscepit. Nō coronabit̄ nisi q̄ legitime certauerit. inq̄t apl's ꝓtra aduersa temptationū ⁊ tribulatōis ita scz q̄ sit ꝓstans vsq; ad mortem. Qui. n. nimis timēt ⁊ horrēt aduersa hi nō sunt apti ad vincendū inimicos spūales vñ nec ad regnū vñ in hui⁹ figurā legimꝰ in li. Jud. vij c. q̄ cū. Gedeon deberet pugnare ꝓtra mediani tas ⁊ multis milibꝫ congregatis cuz eo de ꝓpło dei Primo ex iussu dei sequestrati sunt a bellare debentibꝫ omnes pauidi ⁊ remissi ad domos suas. Scdo facta est iterū alia ꝓbatio seu examinatio eoꝝ q̄ deberēt pugnare. videlicz vt ois congregatis ⁊ ꝓgentibꝫ ad potandum ad aquaꝝ fluenta. q̄ nō genuflexi. sed erecti aquā sumerent manu ad os ꝓiciendo illi vt apti ad victoriā cū Gedeone soli assumerent̄. alij vero qui flexis genibꝫ de fluuio aquā biberēt, illi vt inepti remitterent̄ ad propria sicq; ꝓ hāc discussiōez trecēti soli ex decē milibꝫ remanserūt cū Gedeone q̄ ex dei ordinatiōe hoc mō pugnando vicerūt ad castra hostiū accedentes lagenas oēs in sinistra manu tenuerūt in quibꝫ lampades accēsas habebāt ⁊ in dextera tubas quibꝫ buccinātibꝫ. ⁊ lagenas ficiles inuicem ꝑcutiēdo frangētibꝫ. sicq; lumināribꝫ lampadum apparentibꝫ exterriti hostes in fugā uersi sunt ⁊ occisi. vt exponit Grego. in moral. li. iij. c. xxviij. Gedeon significat xpm q̄ est caput exercitus populi dei ⁊ iudex eccl'ie. Interpretat̄. n. Gedeon circuiēs in. vtero. Unde apte figurat xpm q̄ sua diuinitate cūcta circuiēs ⁊ ꝓplectēs. ⁊ ꝓ hūanitatem in vtero vginis fuit. Odiadan interpretat̄ de iudicio signās demones q̄ de iudicio iuste iudicantis dei repulsi sunt ab hūano genere. Congregati cū Gedeone ad bellādū sunt cūcti fideles. Sed multi sunt vocati pauci vero electi scz qui hēant victoriā ꝺ inimicis. Nā qui nimis horrēt aduersa timētes pelli sue, hi apti nō sunt. Insup ⁊ qui sapiētes sunt hauriētes aquā. s. doctrinaꝝ flexis genibꝫ in terra. i. q̄ ita vacāt lectōi vel auditōi diuinoꝝ q̄ ea o ꝓe nō seruāt curuati ad terrena, hi etiā victoriā habere nō pñt. pauci ergo sunt q̄ remanēt cū xpo pugnātes, q̄ scz nō curui sed recti remanēt rectitudinē vite seruātes diuinā doctrinā quā hauriūt. Et hi trecēti sunt. i. habētes ꝓfectā noticiā, ꝓfectā dico fm fidē trinitatis. Centenarius. n. nūerꝰ significat ꝓfectionē. ⁊ ternariꝰ trinitatē. Nūerus etiā trecentoꝝ fm Greg. continetur in lra Thau que crucis spēm tenet cui si sup transuersam lineā id qđ in cruce eminet adderet̄ nō iā crucis spēm teneret. sed ipa crux esset In his ergo trecēnis sequentibꝫ Gedeonē signātur hi quibꝫ dictum est a xpo. Si quis vult post me venire abneget semetipm ⁊ tollat crucē suaz ⁊ sequat̄ me. hi q̄ fecerūt crucē signatā in Thau per carnis sue mortificationē ꝓ ꝓprijs in malis compassionē. ꝓ passionis xpi fiduciā ⁊ ꝓtectiōez armati incedunt ad bellū scz tuba predicationis vel publice ꝓfessionis cuz expedit. lampade ⁊ radio exemplaris ꝙuersationis vel miraculoꝝ coruscationis. lagenis corporeis quibꝫ confractis ꝓ fatigationē laboꝝ tolerationē ⁊ tormentoꝝ et omniū aduersoꝝ letam ꝓpessionem denuncti sunt inimici infernoꝝ. ⁊ ipi cum victoria reuertunt̄ ad ciuitatē ꝓpriam supnoꝝ. quia constantes fuerunt. sic dictum fuit Johan. Apoc. vij. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione scz constantes in eis. modo coronantur.

Tertō procedit .§.IIII in constātia ex subtractōe delectatōis. Sine gaudio seu delectatiōe aliqua diu quis stare nō pōt spūali vel mūdali. Contigit aūt q aliquis assuetus p solationibꝫ mūdi ꝓcūctus abstinere ꝓpoīt a vicijs ⁊ firmiter pmanere in via mozuz. Sed cū non studet in spūalibꝫ delectari. instigat a cōsuetis vicijs ⁊ tristicia tactus de subtractōe eoꝝ delectatōis instigationi assennt illius delectatōis recedens p hoc a ꝓcepto ꝓpsin boni ⁊ sic inconstans efficit. Unde Jac. iij. dicit. Ubi zelus ⁊ cōtentio ibi inconstātia ⁊ omne opus prauū. ⁊ licz ibi loquat de zelo inuidie. pōt etiā intelligi de zelo amoris mali. In vtroq enī zelo ꝓpter tristiciam ex carētia delectatōis cupite sequit incōstātia ⁊ recessus a bonis ꝓpsins. vt patz in Saul qui ex zelo inuidie psequens Dauid aliquando recognoscēs peccatū suū ꝓposuit ⁊ ꝓmisit nō psequi ⁊ ꝑcipue qñ potuit occidere Dauid Saul em in spelūcā ingressuz ad purgādū ventrē. ⁊ altera vice cū de nocte accessit ad tentoziū ꝑsuū tollens bastā ei⁹. Iz postea instigatus eodē zelo psecutus est psecutionē suā iniustā. Et videt hoc ptinere ad spāle viciū quod dicit mollicies. Dicit em phūs in .vij. ethicoz q mollis dicit q recedit a bono ꝓpter tristitias causatas ex defectu delectationū quasi cedēs debili mouēti. vñ pseuerantie opponit. Pro cui⁹ declaratōe. Dicit. b. Tho. se. se. q. cxxxvij. q laus pseuerātie in hoc ꝓsistit q aliquis nō recedat a bono ꝓpter diuturnā tolerantiā difficiliū ⁊ laboziosoz. cui directe opponit q aliquis de facili recedat a bono ꝓpter aliqua difficilia que sustinere nō pōt. ⁊ hoc ptinet ad rōnē mollicei. Nā molle dicit qđ facile cedit tangēti nō aūt iudicat aliquid molle qđ cedit fortit impellenti. Nā ⁊ parietes cedūt machine peutiēti. Et ideo nō reputat aliquis mollis si cedat aliqbus valde grauiter impellentibꝫ Unde phūs dicit in .vij. ethicoz. q siquis a foztibꝫ impellentibus delectationibꝫ vincit vel tristicijs. nō est mirabile sed ꝓdonabile si extra tendit. Manifestuz est aūt q grauius impellit metus ꝑiculoz q̄z cupiditas delectationū. Unde tulius dicit in ꝓmo de officijs. Nō est ꝓsentaneū q̄ metu nō frangit eū trāgi cupiditate. nec qui se inuictū a labore ꝓstiterit vinci a voluptate. Ipa etiā voluptas attrahēdo fortius mouet q̄z tristicia de carentia voluptatis retrahendo. q carētia voluptatis ē purus defectus. Mollis g̃ ꝓprie est qui recedit a bono ꝓpter tristicias causatas ex defectu delectationū. Est aūt viciū diuisuz ⁊ distinctū spē a vicio molliciei. de quo dictū est supꝝ in .c. de vicio extra naturā. Nā illud ptinet ad luxuriā. ⁊ opponit castitati. Istud ad incōstantiā ⁊ opponit pseuerantie. Q. n. aliquis cedat debili mouēti qđ ptinet ad molliciē. hoc pōt esse dupliciter. Uno modo quia difficilius potest delectationū absentiā sustinere ⁊ hec mollicies ptinet ad inconstantiam. Alio modo naturali dispositione. quia videlicet habet animū minus ꝓstantē ꝓpter fragilitatem cōplexionis. ⁊ hoc mō ꝓpantur femine ad masculos. vt dicant mulieres quasi molles. ⁊ masculi viri quasi viriles. ⁊ ideo p quandā assimilationez qui muliebria patiunt dicunt molles quasi muliebres effecti. quod ptinet ad luxuriaz Sciendū etiā q delicia est quedā mollicies ꝺm phūm in .vij. ethicoz. Et ꝺm Tho. mollicies ꝓprie respicit defectū delectationū delicie aūt causam impeditiuā delectationū. puta labozē ⁊ huiꝰ modi. Voluptati enīz coꝛpali opponit labor. Et ideo res in quantū sunt laboziose in tantū impediunt voluptates. Delicioſi aūt dicunt qui non pūt sustinere aliquos labozes nec aliquid qđ voluptatē diminuat. Ūñ dicit Deu. xxviij. Tenera mlier ⁊ delicata que terrā ingredi nō valebat nec pedes vestigiū in terra figere ꝓpter molliciez Item in quantū in ludis solacijs ⁊ huiusmodi. est ibi quedaz remissio seu requies que opponit labori. Et ideo sicut non posse sustinere laboziosa ptinet ad molliciez. ita ⁊ nimis appetere remissa vel quācunq̄z quietez in ludis solacijs vel recreationibus coꝛpalibus. vel in nō surgendo ad vigilias noctis debitas. ptinet ad molliciē. Sed nota q duplex est mollicies ⁊ delicia. Una crimialis de qua dicit. puer. xviij. Qui mollis ⁊ dissolutus est in ope suo frater est sua opera dissipantis. Et primo Thimo. v. Uidua viuens in delicijs mortua est scz in anima. Alia spiritualis de qua Isa. xlvij. dicit ꝺ anima elapsa ad terrena ex vita spūali. Non vocaberis vltra mollis ⁊ delicata. ⁊ Cant. Que est ista que ascendit ꝺ deserto delicijs effluens scz spūalium gaudioꝝ. ⁊ puer. viij. Delicie mee esse cum filijs hominum.

Capitulum terciumdecimū de amoze sui.

Amoz sui ē quin ta filia luxurie. Sed notandū scōm Tho. ij. ij. q. xxv. Amare seipm ꝙt ingit tripliciter.

Uno modo ꝓut est ꝓmune omnium.

Scōdo modo ꝓut est ꝓprium bonoꝝ

Tercio modo ꝓut est ꝓprium maloꝝ.

Homo enim ꝺr aliquid esse dupliciter. vno mō scōz suā substantiā ⁊ naturā. ⁊ scōm hoc omnes estimant scōm bonū ꝓmune se esse id quod sunt id est anima et coꝛpe compositos. ⁊ sic omnes homines boni ⁊ mali diligūt seipos in quantū diligunt ꝓseruationē esse ipoꝝ. quod naturale est vnde nec viciuz. Scōdo modo dicit homo aliqd esse scōm principalitatē. sicut princeps ciuitatis dicit esse ciuitas. Ūñ quod principes faciūt dicit

fecere ciuitas. Sicaũt nõ omnes estimãt se esse id quod sunt · Principale enĩ in hõie est mẽs rõnalis. Secũdariũ est natura sensitiua ⁊ corporalis. quoꝝ primũ apls nomiat hominẽ interiorem. scõm vero hominẽ exterioꝛẽ. ij. Cor. iiij. Licet is qui nr̃ est homo exterior corrumpat̃ scz corpus, tñ his qui nr̃ est homo interior renouat̃ de die in diem. i. mẽs rõnalis. Vali igit̃ estimãt p̃ncipale esse in eis naturaz sensitiuã vt corpus. Vlñ nõ recte cognoscẽtes nõ vere diligũt se ipos. qz ñ fm id qõ vere est p̃ncipale in eis. Boni vero cognoscẽtes vere seipos vere seipos diligũt qz fm qõ vere est p̃ncipale in eis. i. fm mentẽ naturalẽ ⁊ hoc est diligere se ipm qõ p̃cipitur ex quo ponit̃ p exemplo delectiõis primi. dñi dr Leui. xix. Diliges amicũ tuũ sicut teipm. Et loco amici dicit̃. Vath. xxij. Ad xpo primũ tr̃ũ. et hoc ptinet ad rectitudẽ charitatis Scz amoꝛ q̃ peccatores amãt se ipos. i. fm corp⁹ ⁊ sensualitatẽ. ẽ pec catũ ⁊ causa multoꝝ maloꝝ. Et de hoc intelligit̃ illd̃ ps. lxxix. fm expositõez. Aug. Incẽsa igni et suffossa ab increpãtõe vultus tui pibũt. vbi Augusti. Omia peccata p̃cedunt aut ab amoꝛe male inflammãte. ⁊ hec sunt incensa igni. s. opa mala. aut a timoꝛe male humiliãte. ⁊ hec sunt suffosa. quia deiecit ⁊ quasi suffodit animum timoꝛ. Sed pibunt. i. facient homines pire talia opera faciẽtes ante faciẽ dei increpãtis p̃pter hui⁹ mõi. Timoꝛ enĩ malus ab inordinato amoꝛe p̃cedit. Ex eo. n. quis timet. dñi expectat vel dubitat aliquid quod amat sibi auferri vel ledi. Iste amoꝛ sui fm sensualitatẽ fm Aug. in. xiiij. de ciuita. dei est ille qui edificat ciuitatez babylonis. i. statum damnatõis crescẽs vsqz ad p̃emptũ dei. Incẽsa ergo igni. i. amãtes seipos fm naturã sensualem peribũt dño increpãte in iudicio triplici rõne.

Primo quia deo inimicantur.

Scõdo quia p̃primo iniuriantur.

Tercio quia in vicio multiplicant̃.

Inimicatur quidẽ .§.I

deo amoꝛ sui. quia vbi debet quilibet deũ habere vt vltimũ finẽ quia vere est vltim⁹ finis omniũ ad quẽ oẽs alij fines reducendi sunt p̃ amoꝛem sui talis habet seipm vt vltimu. ⁊ sic fruit̃ seipo ⁊ vtit̃ deo. Dicit aũt Aug. q̃ nil peius qz frui vtendis ⁊ vti fruendis. Amat enĩ se ⁊ p̃seruationẽ sui vt gaudeat fm sensualitatẽ ñ curãs deũ offendere vt ei p̃placeat nec vellet mori etiã deũ in gloria videndo sed patriaz facit de exilio. hic vtit̃ deo quo frui debet quia nõ amat deũ p̃pter seipm sed vt ei p̃sperẽt ⁊ bene faciat. Et illas p̃ditiones vere amicitie quas deberent habere cũ deo. ⁊ cum rõne. ad seipos scõm sensualitatẽ habẽt nõ fm rõnem apparet hoc p̃ illa quinqz que sunt p̃pria amicicie scõm phũm in. ix. ethicoꝝ. Amicus enĩ vult suũ amicũ esse ⁊ viuere. Scõo vult ei bona Tercio ad hoc laborat ⁊ opatur. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto concordat cum ipo eisdem delectatus ⁊ contristatus cũ eo. Vali aũt homines amãtes se nolunt p̃seruare integritatẽ mentis, sed coꝛporis ⁊ vite sensualis. Scõo non appetunt menti spũalia bona ⁊ dei gloriã sed coꝛpoi delectabilia. Tercio nõ opantur neqz laborant pro fratribus acquirendis ⁊ ad honorẽ dei sed ad delectandum corpus. ⁊ p̃pter hoc sustinẽt magnos labores ⁊ picula vt patet in furtis adulteriis ⁊ aliis malis q̃ ꝓpetrant quotidie. Quarto non est eis delectabile redire ad coꝛ ⁊ conuiuere menti gaudiose. ⁊ hoc ideo. quia inueniũt ibi mala ⁊ pñtia ⁊ p̃terita peccatoꝝ. ⁊ futura penarũ que horrent nec gloriant̃. cum deo loqui in oronibus ⁊ lectionibus sed gaudent ⁊ conuiuunt delectabiliter cum sensualitate semp̃ in hui⁹ querẽtes versari que sensibus sint placibilia. Quinto nõ sibi ipis concordant. s. rõni p̃pter p̃scientiam remordentẽ. nec cum voluntate dei sed bene concordant cum appetitu sensitiuo ipi obediẽtes Et quia p̃maxime dediti luxurie amant se scõm sensualitatẽ. cũ illa maxime absorbeat rõnez ideo dicitur iste amoꝛ sui filia luxurie. ⁊ si in aliis ⁊ cum aliis vicijs reperiat̃. Ad hũc amorẽ sui pertinere videtur prudentia carnis de qua dicit apls. Roma. viij. Sapientia carnis inimica est deo. Dicẽ enim. b. Tho. ij. ij. q. lv. arti. j. q̃ cum prudentia sit circa ea que sunt ad finem totius vite. rõo prudentia carnis p̃prie dicit̃ scõm q̃ aliqs bona carnis habet vt vltimũ finẽ vite sue. ⁊ quia p̃ hoc rõ ordinatur circa vltimum finem qui nõ consistit in bonis coꝛporis. ideo est peccatum, debet enim diligi caro ita vt ordinatur ad bonũ anime sicut ad finem non q̃ in ea constituat̃ finis ⁊ non solum est peccatum sed etiã mortale. quando videlicet constituit̃ finis in huiusmõi dilectationibꝰ carnis. Ita videlicet studẽs diuersis vtijs ⁊ modis quomõ posset delectare sensualitatem q̃ paratus est facere p̃tra dei legem. Vnde dicit̃ Ro. viij. q̃ prudentia carnis legi dei subiecta nõ est. Et sub prudentia carnis includitur etiam prudẽtia mundi. inquantum. scz exteriores res mũdi queruntur p̃pter carnem · de qua Luce. xvi. dicitur. Filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis. Et Baruch. iij. Filij agar quesierũt prudẽtiam que de terra est. Sed q̃ aliquis aliquando inordinate afficiat̃ ad aliquod delectabile carnis ⁊ sic adhibeat studiũ ⁊ diligentiam ad p̃sequandum illam dilectationẽ non tamen ibi p̃stituẽs finem vel in eo quod ꝓtra precepta sit erit tũc veniale prudẽtia carnis. ⁊ hoc est qõ ait apls. Carnis curam ne feceritis in desideriis.

Secũdo per amo .§.II

Capitulū Terciū decimū.

rem sui inordinatū iniuriaꝝ quis primo multi/pliciter. Et p̄mo quidē q̄ multa q̄ superflue expē/dit ad delicias suas delectatōes subtrahit paupe/ribus. Et quis tam iniustus inquit. Ambro. cū/ qui mlt̄or̄ subsidia delicias suas parat. dis. xlvij. Sicut hi. In quo adhuc magis delinquūt cleri/ci qui bona seu redditus eccl̄iaꝝ. que sunt pau/p̄r. vltra suā necessitatē quertunt in delicias car/nis extra quos inuebit Hiero. dicēs. Natus in tugurio ꝛ rusticana domo qui vix rugientē ven/trē milio vl̄ cibario pane saturare poterā nūc si/milā ꝛ mella fastidio. xij. q. ij. Glosia ꝛ loquitur in p̄sona eor̄. Ber. in sermonibꝫ ad idē. Clamāt nudi clamāt famelici ꝛ p̄queruntꝫ de clericis di/centes. Nobis fame ꝛ frigore miserabilit̄ laborā/tibus quid p̄ferunt tot mutatoria vel extensa in pricis vl̄ plicata in māticiis. nēm est q̄ effunditꝫ Nonne crudeliter nobis subtrahitꝫ q̄ inaniter expenditis. Et nos dei blasmatio. ꝛ nos xp̄i san/guine redēpti sumus vita nr̄a cedit vobis in su/perfluas copias. Nostris necessitatibꝫ detrahitur quicq̄d vr̄is vanitatibꝫ accedit. hec ille. hoc totuꝫ p̄cedit ex nimio amore sui Charitas enī que cō/trariaꝝ sibi nō querit que sua sunt. dicit ap̄l's. j. Cor. xiij. ſ. tm̄. sed ꝛ que sunt aliorū. Unde et de Alexandro magno dicit̄ q̄ cū semel esset cū ma/gno exercitu in quodā loco sterili ꝛ inaquoso et sitiret ip̄e cū exercitu suo. fuit oblat⁹ sibi cyphus aque sed p̄siderans q̄ de eo omēs alij bibere nō poterant effudit in terrā aquā illā. Ex isto amo/re sui nimio nō solū non subuenit̄ p̄rimo in ne/cessitate. quinīmo ꝛ multe oppressiones ꝛ frau/des ꝛ iniusticie ꝛ p̄edationes p̄petrantꝫ ꝛ adulte/ria ꝛ incestus ꝛ stupra. que omīa sunt cōtra p̄ri/mos in magnā iniuriā eor̄. Unde dauid adulte/riū opatus est cū Bersabee nisi ex nimio sui amo/re satisfacere volens p̄cupiscētie sue. Unde filius eius Amon p̄stupr̄auit germanā suaꝫ nisi p̄ter amorē p̄prium. Unde Nembroth cepit esse ro/bustus venator hoīm. i. oppressor. Gen. x. ꝛ p̄m⁹ tyrānus volens alios dominari. nisi ex sui amore Unde Romulus solus occiso germano voluit p̄im⁹ obtinere regnū romanor̄ Marius ꝛ Syl/la pluries p̄sulatū. Julius Cesar demū imperiū multis iniurijs ꝛ stragibꝫ p̄p̄lor̄ nisi ex sui amo/re vt ait Aug. de ciui. dei Unde ꝛ Plato dixit ci/uitatē illā bene regi in qua quis p̄prios nescit af/fectus. i. amorez p̄prium. Et Seneca ait q̄ si ista duo p̄nomia meū ꝛ tuū tolerentꝫ de mūdo. scilz quo ad affectū ꝛ effectū ois guerra et p̄trouersia cessaret. que duo p̄tinent ad amorē sui inordina/tum. Hec est causa omis discordie in ciuitate. nā quia quilibet nimis se amās vult in impositioni/bus ꝛ grauaminibꝫ p̄ ceteris ꝛ vltra debitū alle/uiari. ꝛ in honoribꝫ sup alios exaltari. vnde ori/untur secte seditiōes ꝛ p̄secutiones ad inuicem.

Mandauit dñs in veteri lege miluū nō debere comedi cuius vor est mio mio. quia videlicet p̄/ter tales mores miluinos non vult fideles sibi incor̄pari. ꝛ in causa p̄dta statuerūt iura nullus sit iudex ex eo q̄ amor p̄prius mentē excecat.

Tertio p̄r amo .§.iii.

rem sui nimiū p̄ccata multiplicantꝫ. tales. n. de facili transgrediuntꝫ omia mādata dei ꝛ eccl̄ie. cum sint grauia sensualitati. se nō posse ieiunare affirmant incantatōes diuinatōes ꝛ diuersa sor/tilegia seq̄ ñ curāt ꝛ facere vt p̄sequantꝫ sanitatez corp̄is sui quod inordinate amant. Si in clero sunt officia diuina euitant ab ouibꝫ suis lanam ꝛ lac requirūt cum omni diligentia de aīalibus aūt eor̄ parū curant. Si in religione de cerimo/niis nihil curāt ꝛ p̄munitate pax. dum eis bene sit. Dic amor sui est ille de quo xp̄s ait. Job. xij. Qui amat animā suā p̄det eam. Qui enī amat aīam sensitiuā volens satisfacere appetitui sensi/tiuo suo p̄det animā intellectiuā multa vicia in/currendo. ꝛ est ibi relatio reciproca. ibi eam. Po/nit aūt ap̄l's. ij. Thimo. iij. que mala p̄ueniant ex amore sui dicēs. Erunt in nouissimis tempo/ribus homines seipsos amātes vbi dicit. b. Tho. sup hunc locū. Radix totius iniquitatis ē amor sui ipius scz secm̄ sensualitatē. Ex hac radice sūt diuerse spēs iniquitatis que p̄sequenter enume/rat ap̄l's. Cupidi quo ad bona exteriora apparen/te etiā non sua. Elati. elatio est spēs sup̄bie qua scz sup alios se p̄fert. Sup̄bi quo ad alias spe/cies sup̄bie. Blasfemi. quo ad deū male dicētes de dō. parentibꝫ nō obedientes in his que de p̄cēt Ingrati quo ad būfactores ꝛ respectu benefi/cio rum receptor̄. Sceleſti grauia aliqua peccata ad/mittētes p̄tra p̄primos. vt homicidiū sodomiam ꝛ huiusmōi. Sine affectōne quo ad affectū cha/ritatis. Sine federe. i. sine pace. Criminatores id est imp̄onētes crimina falso alijs. Incōtinen/tes qui ad luxuriā mentis. Immites. i. iracundi ꝛ non mansueti. p̄ditores vel ciuitatū. vel p̄sona/rum vel secretor̄. Incōstantes. i. p̄seuerantes in p̄posit̄ vel impatiētes. Tumidi. p̄sumptuosi vl/tra vires suas opa aggredientes. Ceci. i. non ha/bentes rectū vsuz rōis. Voluptatū amatores. nō ex passione sed ex habitu luxuriosi. Spēm qui/dez pietatis habētes sed v̄tutē eius abnegātes. vt ypocrite. ꝛ hos deuita. Sed vt dicit̄ p̄uer. xiij extrema gaudij luctus occupat ꝛ sempiternus. Et vt dicit̄. Apoc. xviij. Quantū se glorificauit ꝛ in delicijs fuit. tantū date illi tormentū ꝛ luctuz ꝛ aliquando etiā in vita p̄ñti p̄mittit deus tales ad miserias deuenire. Narrat Petrus damia/nus q̄ dux venecie p̄stantinopolitane vrbis ha/bebat vxorē que tā tenere ꝛ delicate viuebat ꝛ taz artificiosa voluptate se mulcebat. vt se p̄munibꝫ

aquis dedignaref abluere sed eis serui de more celi vndiq; collecto laboriosum ei balneum prepabant cibos suos non tangebat sed ab eunuchis eius alimenta quecq; minutis p̃scidebanf in frustula.que mox illa cū fuscinulis aureis ⁊ bidentibus ori suo liguriēs adhibebat.cubiculū eius rosaramatibus ⁊ thimiamatibus redolebat,vt enā dictu fetidum sit ⁊ auditu incredibile. Sed dū adhuc viueret vibrato sup causa iudicij mucrone corpus omne cōputruit.ita vt totū cubiculuz intolerabili fetore compleret,nulluscq illaz ferre potuit non consueta.nō seruulus vix vna ancilla non sine speciez redolentiū auxilio in eius seruitio remansit.que tū raptim accedēs cursim recedebat,diutius hoc languore detenta ⁊ miserabiliter cruciata.amicis quoq; letantibus diem clausit extremū. Huic pōt illud adaptari.quod scriptum est.Quantuz se exaltauit ⁊ in delicijs fuit tantum date ei tormentum ⁊ luctum.hec Pe.

Capitulū decimūq̄rtū de amore p̃sentis seculi.

Amor presentis seculi ponif a Greg.vt dictum est supa filia luxurie. Et videf hoc peccatum in hoc cōsistere.quia homo nimis afficif ad vitam p̃sentem ꝓpter delectationes que habentur ex rebus mundi. Et quia inter has maxime sūt delectatōes veneree. Ideo ponif amor p̃sentis seculi filia luxurie. Et cū tam inordinate quis afficitur ad mundū seu ad pmanendū in mundo ꝓpter delectabilia eius q̄ fruaf eo ponens scz finē suuz in vita p̃senti cupiens in mundo ꝑpetuari et nil curans de supna felicitate,istud mortale est ⁊ multis vicijs cōmixtum. Et de hoc intelligitur illud Jac.iiij.qui voluerit esse amicus huius seculi inimicus dei ꝓstituetur. Et illud.j.Johan.ij. Qui diligit mundum non est charitas patris in eo. Et ad idē facit quod ait Piero. Difficile immo impossibile est vt p̃sentibus quis fruaf ⁊ futurz bonis.⁊ in vtroq; seculo appareat glorioſus.⁊ de delicijs transeat ad delicias. Sed affectando in mundo pmanere vt ꝓsit alijs,vel vt ipe in virtutibus ꝓficiat.vel vt de peccatis magis satisfaciat seu quodā appetitu sensuali vel naturali. quo vt dicit Boeti.omne animal vitam tueri laborat. Et scōm q̄ xp̃s dixit Petro Cū senueris alius te cinget ⁊ ducet q̄ tu non vis scz ligando.et ducet te ꝛc.scz ad mortem.Job vltimo. Illam nō volebat infunctu sensualitatis vel nature.sed secundū rōnem.⁊ hoc non est peccatum,vel si esset aliquantulū inordinatus effectus ad vitam presentem esset veniale.

De amatoribus .§.I.

huius seculi pōt intelligi illud p̃s.Corrupti sūt ⁊ abhominabiles facti sūt in studijs suis,nō est q̄ faciat bonū.nō est vsq; ad vnū.p̃s.xiij. Naturaliter quilibet vitat ⁊ detestaf destructōem rei ⁊ corruptionē ⁊ abhominationem ⁊ boni defectionez. Nam bonum est q̄ omia appetunt,inquit phūs Et econtrà malū p̃ se nemo appetit scōm ꝓpriam finm. Et ideo Johānes euangelista in p̃ma can. c.ij.admonet nos dicēs. Nolite diligere mundū neq; ea que sunt in mundo.quia omne qđ est in mūdo.i.in amatoribus mūdi.aut ꝓcupiscētia carnis.aut ꝓcupiscētia oculoruz.aut ē supbie vite.⁊ mūdus p̃bit ⁊ ꝓcupiscentia eius. Siquidez amatoribus mūdi querunf delicie seu delectatōes carnis circa quas est ꝓcupiscentia carnis.i.luxuria ⁊ gula. Querunf ⁊ diuicie circa quas est concupiscentia oculoz.i.auaricia. Appetunf ⁊ honorificentie que resultāt ex laude hominū seu fama .potentia dignitatū.sapientia.⁊ huiusmodi. circa quas est supbia vite. Sed deficiūt omnia ista cū desideriis suis. Nā corp̃ corrūpif ⁊ in terram ꝓuertif.diuicie corrūpunf ⁊ ꝓuertunf in terram finaliter quia de terra facta sunt ⁊ in terraz pariter ꝓuertunf. Vnde sapiēs.potentie ⁊ dignitates corrūpunf ⁊ deficiūt ⁊ sub terra positis pedibus ꝓculcanf. Et sic corrupti sunt ⁊ abhominabiles facti sunt in studijs suis. Studiū enī est animi vehemēs applicatio circa aliquid fm Tulliū ⁊ Tho. Que aūt sunt studia mundanoz ad que vehemētissime applicāt animū.ostdit scriptura dicens, Omēs a maiori vsq; ad minorē auaricie studēt. Jere.vi. Et ꝑuer.xxiij.dr de quibusdaz. Vocanf in vino ⁊ studēt in calicibus ꝑotādis.i.ad multū bibendū. Et paulo post. Sicut regulus venena diffundet scz vinū potatū. Regulus est quidā serpens cuius venenuz maxime est mortiferū.sed nil ita mortiferū hūanis ingenijs vt luxuria est inquit Seneca que ex nimio potu.⁊ cibo ꝓcedit. Et Jere.xxi.dns ait.s.supbis cōfidentibus de viribus suis. Dicitis quis ꝓcuciet nos ⁊ quis ingredief domus nras. Et visitabo vos iuxta fructū studioz vroz dicit dns. Succē dam ignē. Ecce quō abhominabiles facti sunt in studijs suis.quia dixerūt ꝓ affectū nō est dns ille. scz qui est verus dns in celo. Sed de creaturis miseris quibus student fecerunt sibi deos.delicijs diuicijs.⁊ honorificentijs quibus sunt immersi.⁊ sicut ait apls.Ro.i. Mutauerūt gl'am incorruptibilis dei in gl'am ymaginis corruptibilis hominis volucrū quadrupedū.⁊ serpentū. Serpentes comedentes terrā sunt auari.volucres p̃ aera volātes sunt supbi alta querentes.quadrupedes per lutū incedentes sunt luxuriosi. Isti omisso cultu ⁊ studio veri dei totū studiū suū ponūt ad ista vt videanf ꝓ dijs ⁊ summis bonis habere ea. Et sic corrupti sunt ⁊ abhominabiles facti sunt in studijs.suis nō est qui faciat bonū. Quō bonum facere possunt qđ sit rei bonū.cū mōs nō habeat

Capitulū Quartūdecimū

neq; accipere possit spiritum sanctum. scōm doctrinam xp̄i. Johan. xiiij. a quo, pcedit omne bonum. Nec enī mundi amatores cognoscūt verū deum. Johan. j. Mundus eum non cognouit. Nolite ergo diligere mundū neq; ea que in mūdo sunt. In mundi amatoribus ex quo corrupti sunt et abhominabiles facti sunt, in studijs suis non est qui faciat bonum non est vsq; ad vnum Vbi tria possunt notari in amatoribo mūdi. p̄pter que mundus non est diligendus secūdum sententiam. Johannis enangeliste. Nolite diligere ⁊ cetera.

Primū defectibilitas mūdialitatis. ibi. Corrupti.

Secundum vilitas entitatis. ibi abhominabiles facti sunt.

Tercium nullitas probitatis. ibi. non est qui faciat ⁊c̄.

Quātū ad primū .§.II

defectus mundi quomō ipe deficiat p̄nue cum rebus quas pro summis bonis habent amatores mundi ostendit p̄s. cum dicit de eis. Corrupti sunt ⁊c̄. Unde et cum amor huius mundi q̄ erat in descendentibus a Caim qui primus edificauit ciuitatem in mundo vocans eam Enoch Genē. iiij. quod interp̄tat dedicatio, quia se totaliter per amorem dedicauerat mundo. tamen q̄ iste amor seculi subintrauit in generatōez Seth effecta est mala ⁊ corrupta mente ⁊ corpore. Un de dicit Genē. vi. Corrupta est terra coram deo ⁊ repleta iniquitate p̄pter q̄ deus īmisit diluuium vniuersale, ⁊ sic corrupti sunt omnes qui erant in mūdo. exceptis reseruatis in archa. Quātuis aūt corruptio stricte importat mutationem seu destructionē rei quantū ad formam substantialem. sicut vinum dicit corruptū quando efficitur complete acetum vel marcidū, ⁊ animal dicitur corruptū cum moritur ⁊, efficitur cadauer tamen largius sumitur in scriptura, p mutatiōe etiam scōm aliquam qualitatem corpalem vel spūalem. Et scōm hoc dicit ap̄lus. ij. Corin. iiij. Ils qui noster est homo exterior corrumpit. scīz scōm diuersaz̄ varietatē qualitatum. ⁊ Eccl. viij Omnes in corruptiōe sumus. ⁊. ij. Thi. iiij. homines mente corrupti sunt ergo amatores mundi mente ⁊ corpe dum diuitijs ⁊ delitijs ⁊ honorificentijs suis. Unde in li. Esaū. ponit locutio eoz in mundo isto. ⁊ postea in alio declarāt quō corrupti fuut ⁊ ad nihilū redacti Dicte inquiūt ad suos sequaces. Esaū. ij. ⁊ fruamur bonis que sunt scz in mūdo isto scz inhærendo eis totaliter per amorem. Utamur creatura tanq̄ in iuuentute celeriter. vino p̄cioso ⁊ vnguentis nos impleamus. Non p̄tereat nos flos temp̄is. Coronemus nos rosis anteq̄ marcescant. Nullum pratum sit q̄nod non pertranseat luxuria nostra Nemo sit exors luxurie nostre. Ubiq; relinquamus leticie signa. quoniā hec est p̄s nostra ⁊ hec est sors. Oppimamus pauperē iustū scz p̄ diuersos modos auaritie. Non parcamus vidue. nec veneramur canos multi temporis. Sit fortitudo nostra lex iusticie scz p̄ sup̄biā. hec ibi. Corrupti sūt cū suis amatoribo ⁊ in inferno se reperientes ⁊ p̄ angustia spūs gemētes dicūt. Lassati sum⁹ in via iniq̄tatis ⁊ perditōis. Quid nobis p̄fuit sup̄bia. aut quid diuiciaz̄ iactantia contulit nobis. Trāsierunt omīa illa tanq̄ vmbra. Sap̄. v. Nolite ergo diligere mundū ex quo corrupti sunt omēs mūdi amatores cū suis, ⁊ defecerūt quācitius. ⁊ deficiunt cuius celeerimus defectus ⁊ corruptio tripliciter potest ostendi.

Primo ex scripturis.

Secundo ex figuris.

Tercio ex experientijs.

Scripture taz sacre q̄z alie insinuāt clare q̄ḡto transeat vita huius mundi cū suis vanitatibus Unde ap̄lus. j. Cor. vij. Qui vtunt hoc mundo tanq̄ qui non vtant. i. non multum inhæreāt p̄ amorē ipis rebus, ⁊ subdit. Preterit enī figura huius mundi. Substātia vniq; mūdi scz elemētoz ⁊ celoz ⁊ hominū nō preterit sed stat in eternum. preterit autē figura. i. apparentia que pulchra ⁊ suauia apparent in mūdo. Et q̄ḡto pretereat. Job. xx. oñdit dicens. Gaudiū hypocrite ad instar puncti. Vere mundus est hypocrita qui p̄m apparentiā exteriorē videt bonus. ⁊ scōm rei veritatē est malus ⁊ plen⁹ miseria ⁊ nequicia ita mundus iste videt in istis sensibilibo rebus bonis. sed est plenus falsitate ⁊ malicia. Gaudiū aūt' ⁊ omis delectatio eius est ad instar puncti q̄ est quid indiuisibile. Naz̄ de p̄teritis delectatōibus nihil habes. sicut nec de p̄terito tempe misi reatū. de futuro nihil obtines, solū g̃ nūc instās habes quod subito trāsit. Ducūt inquit idem in bonis dies suos scz mūdani ⁊ in p̄cto ad infernа descendunt. videlicet in morte. Idem oñdit Grego. dicēs in p̄mo moral. Cū mūdi gl̄a repētinus finis intercipit. breuis, pculdubio innotescit fuisse. Et in quadaz̄ omel. ait. Ecce mōs qui diligit fugit. ⁊ quia labentē mundū retinere nō possumus. necesse est vt cū ipo labamur. ⁊ Ber. in quodā sermone. Omis delectatio mūdi hui⁹ vniuersaq; eius gratia. ⁊ quicq̄d in eo ꝺcupiscit p̄rsus modicū est in illius felicitatis, ⁊ gl̄e comparatione si tamen modicū dici debet. ⁊ nō pon⁹ nihil. Quomodo corrupti sunt amatores mundi mente ⁊ corpe ostendit Joel dicens velata locutione. Audite senes ⁊ auribus p̄cipite omnes habitatores terre ⁊ paulo post. Residuū eruce comedit locusta. residuū locuste comedit brucus residuū bruci comedit rubigo, exp̄giscimī ebrij

ꝛ vlulate oēs qui bibitis vinū in vulcedine quo niā perijt ab ore vro. Quantū ad sensū m ysaiā Nico. de lira de quatuor monarchijs mūdi exponit signatis p erucā. locustā. brucū. ꝛ rubiginē. a quibꝫ devoratus ꝛ corruptus est mōs p bella innūera. sicꝫ p illa corrūpunt ꝛ ꝯsumunt blada. Eruca ergo fuit monarchia assiriorū que cū exercitibus suis ꝯsumpsit mūdū in partibꝫ orientis Locusta fuit monarchia medorū ꝛ psarū q̄ in alia parte mūdi ꝯsumpsit ꝛ devorauit multa. Brucꝰ fuit monarchia grecorū que mōm in alia pte corrupuit. Rubigo fuit monarchia romanorū que ī partibꝫ occidentis destruxit qđ remanserat, occisis innūerabilibꝫ milibꝫ p̄ plia ꝛ p̄cipue ciuilia Vinū q̄ ebrij sunt hoīes ꝛ ſoporati est amor mūdi dulcedo eiꝰ ē delectatio eorū que sunt in mūdo sed debent homīes excitari ꝛ ꝑsiderare, quoniam perijt vinum omīs amoris ꝛ delectationes que sunt in mūdo. Corrupti sunt ergo oēs ille monarchie cū suis bonis vanis. Greg. autez in libro xxxiij. moral. exponit spūaliter de vicijs que corrumpunt mundū in mēte. dicens erucā que incedit toto corpe luxuriā significare que aliquos mundanos ꝯsumit. Locustam que volere videt sed cadit p superbiam ꝛ elatiōem ꝛ p̄sumptionem que alios corrūpit in mūdo. Brucum vero gulā quia multū devorat. Rubiginē scz ventē vrentem dicit significare irā que subito incendit. vel auriciā que vrit mentem. Ebrios dicit signiacare amatores mūdi. Expgiscimini ergo et nolite diligere mundū quoniā perijt vinū. Scdo ostē dit quomodo mūdus ꝛ vita p̄sens cito transeat cum suis gaudijs p figuras. i. p ea. quibꝫ assimilatur. Assimilat enī rebus valde caducis. videlicet vmbre, flori. feno. nebule. seu vapori. tele. et alijs huiusmodi. Homo inquit ps. cxliij. vanitati similis factus est. i. mutabilitati, dies eius sicut vmbra pretereūt. Mundus dicit a motu. Et cū̄ vis omnia sint in motu iuxta illud boetij, Stabilisq̄ manens das cuncta moueri. ꝓpter quod omnia vanitas. homo tamen dicit vanitas vanitatum. Ecclesiastes primo. quia sup omīa mutabilis. affectu. intellectu. sensu. loco. alteratione corruptiōe ꝛ nunq̄ in eodē statu permanet. Job xiij. Dies eius subdit ps. sicut vmbra pretereūt. Quanto quis magis insequit vmbrā suā. tanto magꝭ fugit. ꝛ imperceptibiliter vmbra deficit Clama dixit dns semel Ysaie q̄ respōdit. Quid clamabo. Cui dns. Omnis caro fenū ꝛ omis gl'ia eius quasi flos agri. Exicatum est fenū ꝛ cecidit flos. quia spiritus dñi inflauit in eo Ysa. xl. Clere fenum est populus. Sicut enī fenū nascit viride ꝛ paulatim crescit. Superueniente vero calore arefit. ꝛ per falcē de terra euellit ꝛ ab animabilibus comedit. Flos ex herba ꝓducit pulcher ꝛ amabilis aspectu. sed paulopost decidit ꝛ marcescit ꝛ p nihilo habet ita homo nascit ꝺ muliere vt fenū de terra habēs viriditatez viuacitatis in iuuentute. sed calore naturali paulatim ꝯsumente humiduz radicale. senescit decidit indurat et arescit. ꝛ p falcem mortis de agro mundi tollit. ꝛ vermibꝫ corpus comedendū trahit. Anima vero si amore seculi secū habet a bestijs inferni devorat̄. Flos enī est gloria hominis. ꝛ honor quē habet in mūdo pulchritudo ꝛ delectatio. Sed cito transit ꝛ p nihilo estimat. Que est vita nīa inquit Jac. in canonica sua. Vapor ad modicum parens. ꝛ deinceps exterminabit. Sicut enī nebula de terra vel de aqua exijt ꝛ paulatim in aera ascendit, sed cito apparente solis radio dissoluit ꝛ ad terrā imperceptibiliter resoluit. ita homo apparet aliquantulū in mundo ꝛ calore febrili dissoluitur ꝛ ad terraz pternit ne amplius videat ꝛ Ezechias in cantico suo ait. precisa est velut a texente vita mea. dum adhuc ordirer succidit me de mane vsqz ad vesperā finies me. Ysa. xxxviij. Assimilat vita nostra tele quo ordit. cuius vna pars est texta. ꝛ tamen inuoluta manet. et paruz de ea videtur. alia texenda ꝛ etiā nō videt. soluz illa pars in qua laborat p multum laborē ꝛ motum videtur. Sed tela materialē non p̄cidit texens ꝯmuniter. nisi cū ꝯpleuerit. quia dñs habet in hoc sup eam. Sic de tempore preterito vite nostre nihil videt. de futuro minus. sed solum quod habem⁹ in p̄senti breue est ꝛ quasi momentaneum in quo laboram⁹ repleti multis miseriis nec est in voluntate nostra quādo precidat tela vite nostre. sed est in manibus dei qui solus habet dominiū mortis ꝛ vite. ꝛ cum credim⁹ durare vt in iuuētute anteq̄z pficiat ꝛ dueta fad senectā ipe precidit subito. Et ideo dicebat. Estote parati quia nescitis diem neq̄z horā Matth. xxv. Et dies dñi sicut fur in nocte ita veniet ait apls. O misera vita inquit Augu. quantos decepisti quantos seduxisti. que dū videris vmbra es. dū exaltaris fumus es. dum extolleris nihil es. dulcis es stultis. amara es sapientibus. Et. b. Sebastianus ex his que legebat in li. quez angelus ante eū tenebat aptum ait. Hec vita fugitiua est hec ab inicio mundi in se credentes fefellit, se expectātes decepit. de se p̄sumētes derisit, ꝛ vt omnibꝫ pbetur esse mentita nullū omīno securum reddit. Hec impar crimīa. suadet scelera, hec admonet furē vt rapiat. iracundū vt seuiat. mēdacem vt fallat. Damascenus assimilat statuz mūdi seu vitā p̄sentem cuidā fugienti ante vnicornē insequentē eū qui cadere incipiēs in foueā ꝓfundissimā se retinuit manibꝫ applicās se ad quandā arbusculā ꝛc. vide in legendis Jacobi de voragine circa finē in hystoria Barlaam. Defectio mūdi ꝛ gl'e ꝛ delectatio q̄ cito sit pitura oñditur ex experientia que est rex magistra. Ubi sunt p̄n-

Capitulū Quartūdecimū

cipes gentiū inquit baruch. iij. ⁊ qui dñant sup bestias que sunt super terram. i. super homines bestialiter viuētes ⁊ luxuriosa. qui in auibus celi ludunt. i. in superbis ⁊ ambitiosis qui argentū thesaurizāt ⁊ auꝝ in quo ꝓfidunt homīes. et non est finis acquisitionis eorum. Et respondet sibi ipsi docente experientia quotidiana. Exterminati sunt. i. extra terminos mundi missi sunt per mortem. ⁊ ad inferos descenderunt. ⁊ alij in loco eoꝝ surrexerunt. Vbi est potentia ⁊ dominium Assueri qui regnauit sup centū viginti septē puīcias. Vbi victorie celeres ⁊ triumphi Alexandri magni. Vbi diuicie regis Ezechie vl' Salomonis. Vbi fortitudo hercules vl' hectoꝝ Vbi pulchritudo Helene vel Absalonis'. Vbi lasciuie Cleopatre ⁊ Almonis. Vbi gloria ⁊ magnificentia Julij cesaris vel Auguſti Octauiani imperatoris Vbi fama sapientie Aristotelis Pictagore. Socratis Ptholomei ⁊ Platonis Vbi eloqn tia Demostenis Tituliuj. ⁊ Tullij. ⁊ Catonis Extermīati sunt ⁊ ad inferos descenderūt omīa hic relinquentes ⁊ nil secuꝝ nisi culpā cum pena portantes Corrupti sunt omnes hi anima ⁊ corpore. Et vt magis particulariter videatur vanitas et defectio mundi. adducamus in medium vnum qui omnia que amant a mundanis expertus est sc̄z Salomon ipe loquens de se ipso ait. Eccl. ij. Magnificaui opa mea. Edificaui mihi domos Plātaui vineas. Feci ortos ⁊ pomeria ⁊ conserui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piscinas aquarum vt irrigarē siluaꝝ lignorum germinantium. Possedi seruos ⁊ ancillas. Multamq̄ familiam habui. Armenta quoq̄ ⁊ magnos ouiū greges vltra omnes qui fuerunt ante me in hierlm. Coaceruaui mihi argentū ⁊ auꝝ ⁊ substantias regꝝ ac ꝓuinciarꝝ. Feci mihi cantores ⁊ cantatrices delicias filioꝝ hominum Scyphos ⁊ vrceos ad vina fundēda in ministerio. ⁊ supergressus sum opib⁹ omēs qui fuerūt ante me in hierlm. Sapientia quoq̄ ꝑseuerauit mecum. ⁊ omīa que desiderauerūt oculi mei nō negaui eis. Nec ꝓhibui cor meū quin omni voluptate frueret. Et subdit. Cūq̄ me conuertissem ad vniuersa opa que fecerāt manus mee ⁊ ad labores in quibus frustra sudauerā repi in omnibus vanitatem ⁊ afflictionem animi ⁊ nihil permanere sub sole. In predictis ꝑbis ostēdit Salomon q̄ expertus est ⁊ habuit omnē magnificētiam eoꝝ que amantur a mundanis. Sed in. iij. li. Reg. in pluribꝫ. c. ⁊ in. ij. paralipo. magis diffuse ⁊ diligēter declarat magnificētia eius quo ad diuicias. delicias. potentiam ⁊ sapientiam eius Nam quantum ad potentiam ipe fuit magnus rex. ⁊ regnauit super totum populum dei. xij. tribuum. Fuit sibi concessum viuente pre suo. Dauid cum esset annorum. xij. reprobato a regno, Adonia quem iuuabat Joab princeps exercitus ad habendū regnum et alijs pluribus. Clamauitq̄ omnis populus. viuat Salomon rex. Ascenditq̄ vniuersa multitudo post eum. et populus canentiuꝫ tibijs et letantium gaudio magno. vt habetur tercio. Regum primo. Sublimitatem regni sui ⁊ dominij ostendit scriptura cum dicit tercio Regum quarto. capi. q̄ Salomon erat in ditione sua habens omnia regna secum a flumine terre philistijm vsq̄ ad terram egypti offerentium munera et seruientium sibi cunctis diebus vite sue. Et ibi nominantur duodecim magni principes quorū quilibet suo mense in anno Salomoni et familie sue necessaria ministrat ad victum. habuit quoq̄ magnam pacem in regno suo. Dicitur primo paralipo xxix. q̄ habebat pacē ex omī parte in circuitu. habitabatq̄ Juda et Jsrahel absq̄ timore vllo. A Dan vsq̄ Bersabee cunctis diebus Salomonis. Tanta autem erat familia curie eius q̄ de nullo alio domino mundi legitur vt puto. Hꝫ tercio Regum quarto describitur cibus quem volebat omni die pro familia sua. vbi dicitur. Erat autem cibus Salomonis per singulos dies triginta chori similē. ⁊ sexaginta chori farine. decem boues pingues. ⁊ viginti pascuales. ⁊ centum arietes excepta venatione caprearum ceruorum ⁊ bubalorum et auiuꝫ altiliuꝫ. puto q̄ chorus fuerit ponderis mensura mille librarum. Ex quo potest verisimiliter comprehendi q̄ familia sua erat circa triginta milia personarum. habebat quoq̄ quadraginta milia presepia equorum curilium. ⁊ duodecim milia equestrum. tercio Regū quarto ⁊ scō paralipo. De diuitijs eius dicitur tercio Regum tercio q̄ deus dedit Salomoni diuicias ⁊ gloriam vt nemo fuerit ei similis in regibus cunctis retro diebus. Omnesq̄ qui remanserant de amorreis. etheis. iebuseis pherezeis. fecit sibi tributarios. Regina quoq̄ Saba dedit sibi centum viginti talenta auri ⁊ aromata multa nimis gemmasq̄ pretiosas. Et vt dicitur tercio Regum decimo. Erat pondus auri quod offerebatur. Salomoni per singulos annos. dcccclxvi. talentoꝝ auri excepto eo quod offerebant viri qui erant super vectigalia ⁊ super negociatores. ⁊ omnes reges arabie duceſq̄ terre Vbi sciendum q̄ talentum est triplex secundum Catholicon. primum est. l. libraruꝫ. Jm aliquos lxxij. libraꝝ. Jm alios. cxx. libraꝝ. Sumendo autē medium sc̄z q̄ esset. lxxij. libraruꝫ introitus eius ascēdebat ad. 47952. libras auri. Libra autem auri valet circa. lxxx. ducatos. Erat ergo introitus ei⁹ annualis' quarto milioni ⁊ quingento quinquagintaquinque miglaria. ⁊ quarrocento quaranta ducati sine alijs introitibꝫ communibus. Argentum autē erat in tanta copia vt nul-

lius reputaretur preciꝫ diebus eius. Fecit Insup templum mirabile in hierlem de quod famosum erat in toto orbe. vt patet in .iij. Reg. diuersis. c. ad cuius opus. lxx. milia virorum erant occupati ad incisionē lapidū de montibus vt dicit ꝫ. palipo. ij. ꝫ in .vij. annis cōpleuit tam grande opus. Fecit deinde domos suas ad habitandū in .xiij. annis. De sapientia ꝫ fama eius scribit. iij. Reg. iiij. ꝙ salomon erat notatus in vniuersis gentibus p̄ circūitū. Locut⁹ quoq; ē triamilia parabolas ꝫ fuerūt carmina eius quinq; milia et disputauit sup̄ lignis. i. arboribus a cedro que est in libano vsq; ad ysopū que egredit de pariete ꝫ disseruit de iumētis ꝫ volucribus ꝫ reptilibus ꝫ pisc̄ibus. ꝫ veniebant de cūctis pp̄lis ad audiendū sapientiā Salomonis. Et in .iij. etiā Reg. x. c. dr ꝙ regina Sabba venit a finibus terre audire sapientiā Salomonis, ꝫ videns domū familiā ꝫ ordinē ministrantiū nō remansit in ea alitus p̄ admiratione sapientie sue. Unde ꝫ dixit ei. Uidi oculis meis ꝫ p̄bauī ꝙ media ps nūciata nō fuerit mihi. Maior est sapientia tua quā rumor quē audiui. Et in .iij. c. eiusdē libri legit ꝙ precedebat sapientia Salomonis sapiam omniū orientaliū ꝫ egyptioꝝ, ꝫ sapiētior erat cūctis hominibus hec sunt sibi collata diuinus in somnis. ꝑ̄ put postulauerat a principio regni sui in sui pueritia ꝫ precipue in iudicādo pp̄lm, qđ maxime ostēdit in p̄ncipio ꝫ p̄mo iudicio ꝫ sniā quā tulit cōtendentibus duabus meretricibus coram eo vt patet ibi, de delicijs iam dicta sunt a deo sed turpe est dicere de voluptatibus eius cū vt dicit .iij. Reg. xi. Fuerūt ei vxores quasi regine septingēte trecēte milia ꝫ p̄cubine triamilia his copulat⁹ ē Salomō ardentissimo amore. Et auerterūt mulieres cor eius. cūq; iam senex esset deprauatuꝫ est cor eius p̄ mulieres. Ubi notandū ꝙ in tanta magnificētia sua, potentia fama ꝫ abundantia. nō ē auersus a deo nisi p̄ inordinatū amorē voluptatū. Et nisi penituerit corrupt⁹ in anima ꝫ corpe asset ꝫ damnatus. Sed hebrei dicunt ꝫ plures doctor. sanctum penituisse. ꝫ tunc fecisse hunc libruꝫ. Ecclē. Unde intitulāt eum hebrei de penitentia. Salomonis. Quid ergo concluſit omnia exptus. Reperi in omnib⁹ vanitatē ꝫ afflictionē. ꝫ nil p̄manere sub sole. sed omnia deficere. Corrupti sunt ergo omnes mundani in amore mundi. Et nō nolite diligere mundum.

Secundo contē .§.iii

nendus est mūdus non amandus ꝓpter vilitatem entitatis eoꝝ que sunt in mūdo. Unde dic̄ abhominabiles facti sunt in studijs suis. Res fedē sunt vilissime ꝫ abhominabiles. Dicit aūt ꝑplexa abhominabiles facti sunt in studijs sicut ea que dilexerūt sc̄z amatores mūdi. Ea enī est vis amoris vt talem te esse necesse sit quale est id quod amas scdm Aug. ꝫ Hugo. Habet enī amor viz vnitiuā ꝫ tranſformatiuā scdm dyonisiū Cuz ḡ vilia sunt que amant⁹ a mūdanis ꝫ abhominabilia ꝫ ipi q̄z efficiunt⁹ abhominabiles Ciuitas aūtē ꝫ abominabilitas mōdialiū apparz tripliciter respectu

Primo respectu materie qualitatis.
Secundo respectu anime nobilitatis.
Tercio respectu mixture anp̄rietatis.

Qualitas materie mūdialiuz est valde vilis. vñ dicit Jere. iij. Stultus populus meus me non cognouit. Filij insipientes sunt ꝫ vecordes. Sapientes sunt vt faciant mala. bene aūt facere nescierūt. Aspexi terrā ꝫ ecce vacua erat, ꝫ nihil q̄si diceret. Ecce stulticia maxima hominū q̄ totum amorē ꝫ cogitatū suū ponūt ad terrena ꝫ mūdana cū tamen vacua sit terra veri ꝫ firmi boni. et nihil sit quod in ea appareat boni. Nihil enīz est quod de se tendit in nihilū. ꝫ sicut omnia ex nihilo facta sunt, ita ex se habent redire in nihilum. Quid aūt vilius dici p̄t. immo ꝫ nūcupat⁹ tali nomine quo nihil vilius nil abhominabilius est. s. stercus. Eccle. xxij. De stercore bouū lapidatus est piger. qui deo nō seruit. sed mūdo. Piger enī in dei ope h⁹mōi lapidat⁹ grauat⁹ pcutit⁹ occidit⁹. de stercore boum. i. de possessione temporaliū p̄ inordinatū affectum diuiciaꝝ quas p̄dicatores sancti q̄ vt boues scindūt terrā peccatoꝝ. sed ad frucrificādum reputāt stercora fm exp̄sitionē Greg. Uñ ap̄lus ad Phil. iij. Omnia arbitratus suz vt stercora. vt xp̄m lucrifaciā. Et Joel. p̄mo dicit. Computruerūt iumenta in stercore suo quod exponit Greg. dicens ꝙ hoc est mundi amatores in luxurie ferorem vitam finire. Unde Eccle. ix. dicitur Omnis mulier fornicaria vt stercus conculcabit⁹. ꝫ de gl'a peccatoris dicit⁹ p̄mo. Maccha. ij Gloria eius fierc⁹ ꝫ vermis. Et quid sunt aūt argentum ꝫ alia metalla in q̄nib⁹ p̄cipue p̄sistunt diuitie nisi fex terre. Quid sericū vnde fiunt pulchra ornamenta nisi stercus vermiū. Quid varia vñ gloriant⁹ homines nisi pelles vermium ꝫ muriuz Panis ꝫ vinuz ꝫ alij fructus ex terra nascuntur que pingue fit stercoribus animaliū. ꝫ sumpta in cibum ꝫ potum in stercus ꝫ urinā p̄uertunt⁹. Et quid est ip̄e homo quantū ad materiā inq̄t Ber. Nisi sperma fetidū. saccus stercoꝝ. cibus vermium Cui⁹ finis talis est ip̄m quoq; tale est fm p̄bum Quis finis luxurie. nōne stercus. Quis finis deliciaꝝ esus ꝫ potus. nōne cruciatus aliquando ventris vel capitis cū nimis est ꝫ demū stercus. Quis finis dūij nōne seruitus. Quis finis honoris nōne frequēter confusio. Qui finis hominis quo ad corpus. nōne cinis. vnde Job. xx. hoc scio a principio ex quo positus est homo sup̄ terram ꝙ laus impiorum est breuis. Et paulo post si ascenderit in celuz superbia eius. ꝫ caput eius

Capitulū Quartūdecimū

nubes terigerit. quasi sterquiliniū in fine ꝓdetur ꝙ qui eū viderant dicent. Vbi est. velud somniū euolans nō inueniet. Sicut cosdroe rex ꝓsarum qui ita superbiuit vt facta sibi turri argentea faceret se adorare vt deū. sed ꝓstratus est captus ꝙ decapitatus est ab Heraclio imperatore. ꝙ in sterquiliniū redactus. Nolite ergo diligere mūdū ꝛc. Ecce ostendit vilitas mūdi respectu nobilitatis aīe ꝑ xli. Abissus abissum inuocat. abissus cui nō dat fundū est ds infinitus cuius magnitudis nō est finis. Abissus ē aīa nīa infinite capacitatis in potētia. Nunq̄. n. pōt tantū veritatis intelligere vel bonitatis gl̄e habere. q̄n adhuc plus acquirere possit seu accipe. Abissus g̀ inuocat abissum quia aīa quasi infinite nobilitatis appetit deū nobilissimū ꝙ summū bonū qđ clarius loquēs sup dic: Sitiuit aīa mea ad deū viuū. Fecisti. n. nos dne ad te ꝙ inquietū est cor nr̄m donec requiescat in te. inquit Aug. in li. ꝓfes. Est ergo anima nobilissima in se. ꝙ respectu nobilitatis eius oīa terrena vilissima sunt. nō solū metalla ꝙ aīalia. sed ꝙ celū ꝙ sydera. sol ꝙ luna. Sicut vinū ꝙ si in se sit ꝑciosum. ꝓpatū tñ balsamo vilissimū erit. Aurū in se nobile ꝙ car est. sed ꝓparatū adamanti carbūculo vel topasio. vile erit. Sic nobilissima aīa cum sit. vilia ꝙ abhominabilia sunt respectu eius cetera ꝓpter qđ dicebat Bern̄. O anima insignita dei ymagine decorata similitudine. ꝙ redēpta xp̄i sanguie. despōsata fide. dotata spū. deputata cum angelis. capax beatitudinis. hæres bonitatis. priceps rōnis quid tibi cum carne. quasi dicat quō amore inhæres istis rebꝫ mūdi que ordinant ad carnē cuꝫ sis ita nobilis. ꝙ ipa. s. caro ita vilis vt sit quasi infinita distantia magis q̄ inter celū ꝙ terraꝫ. Sicut aūt res nobilis ꝙ ꝑciosa si ꝓiūgat rei multū ignobiliori vilificat. sicut siq̄s ꝓiungeret aurū cū luto. vel bonū vinū cuꝫ aceto vel aqua Ita anima in se nobilis efficit vilis ꝙ impura ꝙ abhominabilis. cū amore ꝓiungit cū istis mundanis rebꝫ ꝓpter qđ dicit q̄ abhominabilis est dño ipius ꝙ impietas eius. Sap̄. xiiij. Habitatio quoq̄ anīe ꝓpria in celo est in quo habitare ꝑ affectū debet. secōm illd Phil. iij. Nostra conuersatio in celis est. Sed terra cū omnibꝫ q̄ in ea sūt est vt pūctus scdm̄ astrologos respectu celi. Quā vilis eēt qui ꝑ maxima ꝙ nobilissima ciuitate caperet vnū vile tugurīū. quale ē mūdus respectu celi. Sed nec totū mundū seu terrā cuꝫ omnibꝫ bonis suis q̄s vnq̄ possedit. Quis aūt possedit vnq̄ totū aut argentū. aut lapides p̄ciosos mūdi. Quis dñatus est simul oīb⁹ gentibꝫ vl aīalibus terre. Quis obtinet omnē honorem et glām. Nonne si quis a multis laudat ab altꝫ ei detrahit ꝙ maledicit. Quis oēm voluptatē intē tam venereoꝝ vl ciboꝝ ꝓsecutus est. Sed ꝙ cuꝫ omis delectatio sensualis passio sit vnde ꝙ cum trā simutatōe corꝑali si inordinate ꝙ nō moderate accipit nocet q̄ plurimū ꝙ vilissima creatura efficit qꝫ similis deitꝫ. Eccl. iij. Dixi de filijs hominū vt ꝓbaret eos ds ꝙ ondēret similes eē beſtijs. Vilissima de mū ostendit omis creatura respectu gl̄e supne seu beatitudinis diuine ad quā videndā ꝙ ꝓfruēdā aīa est creata. Oculus enim nō vidit. nec auris audiuit. nec in cor hoīs ascendit. que ꝓparauit ds diligentibꝫ se nō mūdū. sed se deū. i. Cor. ij. Vilio illa tante pulchritudis est tantoq̄ amore dignissima vt sine illa Plotin⁹ phūs aīam q̄busdam ꝙ q̄tislibet bonis repletam estimet infelicissimā ait Aug. de ci. dei. Ex hac se quit gaudiū immensuꝫ cui⁹ ꝓparōne omē gaudiū ꝙ delectatō mōi vilissima ꝙ abhominabilis est vñ Ber. Illud est vꝝ gaudiū ꝙ summū qđ non est de creatura sed de creatore ꝓcipit. quod cū acceperis nemo tollat a te. cui⁹ compatōe omis iocūditas meror est. omis suauitas dolor est. omne dulce amarū. omne decorū fedū ꝙ omne qđ delectare pōt molestū. Et Sap̄. xi. Tanq̄ momētū statere sic est ante te sc̄z o deus orbis terraꝝ ꝙ tanq̄ gutta roris ante luchanū que descēdit in terram Abhominabiles fiūt g̀ hoīes amatores mūdi. ꝓp̄ vilitatē que in mūdo reperit ꝓpatione anime respectu sui capacitatis. habitatōis ꝙ vltimi finis sc̄z gl̄e. Et ido. Nolite diligere mūdū ꝛc. Certō ondit̄ vilitas mūdi. i. eoꝝ que amant a mūdanis respectu anxietatis ꝙ mixture que est in ipis diuitijs. honorificētijs. delicijs ꝙ huiusmōi. Risus. dolore miscebit. ait Salomon. puer. xiiij. Job. v. Homo nascit ad labōrē. Et in figurā huius dictū fuit. Esde in ꝑsona totius humani generis. Spinas ꝙ tribulos germinabit tibi. Gene. iij. sc̄z terra q̄tūcunq̄ colas. Sic q̄tūcunq̄ qs querat fructū delectatōis ex terra corꝑis sui diuersis exercitijs. tamen spinas diuersarū ꝓtrarietatum affligentiuꝫ eum vel tribulos remorsionis ꝓscientie patitur. vt non integre letari possit vel non ꝓsequendo vt libet vel timendo ne ꝓdat Unde ꝙ Boetius de philosophica cōsolatione dicit q̄ multis amaritudinibus felicitas huius mundi respersa est. nec est ait idē aliquis tam cōpositē felicitatis qui nō aliqua ex parte cū sua fortuna rixetur. Nam si habet aliquis diuitias aliquando nō habebit filios vel si habet malos inde cruciatur si bonos timet ne moriant. Si habet diuicias ꝙ filios aliquādo non habebit natales nobiles. Si nobilis sit non habebit honores Si honores multas inuidias ꝙ inimicitias patietur. vel infirmitates greues incurret. ꝙ sic semper habet in mundanis cum gaudio mixtam aliquam anxietatem. Achab regnū habebat israel. ꝙ quia nō poterat habere vineaꝫ Naboth de qua volebat viridariū facere ex tristicia infirmat' ē. iij Reg. xxi. Aman agagites erat primus in curia

Assueri honoratissim⁹ abeo. ⁊ q⁹ vnus homo sc̄z Mardochæus nō honorabat eū vt ceteri nihil re/putabat tantā felicitatē In li. Hester. iij. c. Alchi/tophel sapientissim⁹ quia nō obtuit factū scōm cō/silium suū. ita amaricatus est ꝙ laqueo se suspen/dit. ij. Reg. xvij. O cū quāto labore ea quo sunt in mūdo querūt. diuicie. delicie. voluptates. ho/nores. dignitates. cū quāto timore nō amittendi possidentⁱ ⁊ solicitudie. cū quāto dolore ꝓdunt⁹ vl' auferunt⁹. Sed si omia habeant⁹ ad nutū quod nunq̄z est. nihil tñ secū de mūdo exiens ferre pōt homo. quoniā inq̄t ps. xlviij. Cū interierit non sumet omia. i. aliq̄d ex omnib⁹. nec descendet cū eo gl'a eius. Et ideo nō sunt homnis bona que se cum ferre nō pōt ait Ambro. s. vera ⁊ pmansura bona. Sed ⁊ ipis malis penalib⁹ plen⁹ est mūs in tota vita hoīs vt verissimū inueniat⁹ quod dicit⁹. Eccle. ij. Cūcti dies eius laboribꝰ ⁊ erum/nis pleni sunt nec p̄ noctē quidez requiescit. Et certe mirū est quō cū mundus sit plenus tot ca/lamitatibus hoīes diligāt ipm vel vitā pītem que pot⁹ mors dicēda esset. Enumerat aliquas ex his miserijs ⁊ anxietatib⁹ que habent⁹ in mūdo cōmuniter. Aug. in. xxij. de ciui. dei. c. xxij. dicens Quid enī est qđ cū labore meminim⁹ sine labo/re obliuiscamur. cū labore addiscim⁹ sine labore nescim⁹. cuz labore sirennui sine labore inertes sumus. Sed p̄ter puerilis etatis penas sine qui/bus addisci nō pōt a pueris quid maiores volūt qui vix aliquid vtiliter volūt quot ⁊ quāt⁊ penis genus agitet humanū que nō ad malicia ptinēt iniquoz sed ad ꝙditionē ptinēt miseriāq̄z ꝓmu/nē. Quis vllo sermone dixerit. quis vlla cogita/tione ꝓprehēdit quātus est metus. quāta calami/tas ab orbitatib⁹ atq̄z luctu. a damnis ⁊ dāna/tōib⁹ deceptionib⁹ ⁊ mēdacijs hoīm. a suspitio/nib⁹ falsis. ab hoīb⁹ violentis. a facinorib⁹ et sceleribus alienis quādoquidē ab eis ⁊ ꝓpreda/tio. ⁊ captiuitas ⁊ vincula. ⁊ carceres. exilia. ⁊ cru/ciatus ⁊ amputatio mēbroz. ⁊ ꝙuatio sensuum ⁊ oppressio corpis. ob obscenā libidinē opprimē/tis explendā. ⁊ alia horenda multa sepe ꝓtingūt Quid ab innumeris casib⁹ qui forinsecus corpi/formidant⁹. estibus. ⁊ frigoribus. ⁊ tempestatib⁹ imbribus. alluuionib⁹. corruscatōibus. tonitruis grandine fulmine. morib⁹. hiatibus q̄z. terrarum oppressionibꝰ ruinaz ab offensionibus. ⁊ pauo/re. vel etiā malicia iumentoz. a tot venenis fru/ctuū. aquaz. auraz. bestiaz. vel etiaz mortiferis morsibus. a rabie que ꝓtingit ex rabido cane. vt etiā que blanda ⁊ amica suo domio bestia. non nunq̄z vehementius ⁊ amarius q̄z leones dra/conesq̄z metuant⁹. facitq̄z hominē quē forte ꝓta/minauerit ꝓtagiōe pestifera ita rabiosū. vt a pa/rentibus ꝓiuge filijs plus omni bestia formidet⁹ Que mala patiunt⁹ nauigantes. que terrena iti/nera gradientes. quis ambulat vbicūq̄z in opīa/tis nō subiacens casibus de foro quidā rediēs do/mum sanis pedibus suis cecidit pedem fregit. et ex illo vulnere vitā finiuit. Quid videt⁹ sedente securius. de sella in qua sedebat Hely sacerdos cecidit ⁊ mortuus est. Agricole immo ⁊ omnes homīes quot ⁊ quantos a celo a terra vel a pni/ciosis aīalibus casus metunt. vt araneis. scorpio/nibus serpentibus bufonibus tarantolis. vl' no/ciuis fructibus. Contra milleformes demonuz incursus. quis innocentia sua fidit. qñquidem nec quis fideret etiā puulos baptisatos q̄b cer/te nil innocenti⁹ est. aliquādo sic vexant vt in eis deo sinente ista monstret⁹ huius vite flenda cala/mitas. ⁊ alterius desiderāda felicitas. Jam vero ex ipo corpe tot existunt morboz mala vt non li/bris medicoz cūcta ꝓprehensa sunt in quoz plu/ribus ⁊ pene omnib⁹ ipa etiā adiumēta ⁊ medi/camēta tormenta sunt vt homīes a penaz exitio penali eruant⁹ auxilio. Nōne ad hoc ꝓduxit ho/mines sitientes ardor īmanis. vt vrinaz quoq̄z humanā vel etiā suā biberent. Nonne fames ad hoc vt a carnib⁹ hominū homīes abstinere non possent nec inuentos mortuos hoīes. sed q̄s a se ꝓpter hoc occisos. nō q̄noslibet alienos. vizt etiā filios mīes incredibili crudelitate q̄z rabida esu/ries faciebat assumerēt. Ipe postremo somnus qui ꝓprie quietis nomē accepit quis ꝏbis expli/cet sepe somnioz visis q̄z sit inquietus. ⁊ q̄z ma/gnis licet falsaz verū terroribus aīam miseram sensusq̄z ꝓturbet⁹. Ab hui⁹. tamen miserijs quasi quibusdā inferis vite nō liberat nisi gl'a saluato/ris xpi dei ⁊ dñi nr̄i iesu. hoc enī nomē ē ei iesus qui saluator interpretat⁹. hec ille. Liberat siquidē gratia xpi ab hui⁹ miserijs mundi. ꝓducendo ad gl'am vbi nō erit mors. neq̄z luctus. neq̄z clamor. sed nec vllus dolor. vt dicit⁹ Apoc. xxi. sed pfectū plenumq̄z gaudiū ⁊ quies. Non aūt liberantur a malis amatores mundi. sed de presentib⁹ va/dūt ad ꝓpetuū luctū inferni. vbi mors siue mor/te. defectus. s. omnis boni sine defectu finis infi/nitus. vt dicit Greg. in li. moral⁹. O vere immē/sa cecitas ⁊ fatuitas amare mūdū ipsum plenum tantis miserijs. vbi ⁊ si quid boni est. mixtuz est cum multis anxietatibus ⁊ exinde peruenire ad maiores ⁊ perpetuas calamitates. Nolite ergo diligere mūdū nē. quia abominabiles facti. nē-

In tertia parte .ſ. IIII

principali notabatur nullitas ꝓbitatis in mūdo quia dicit⁹. Non est qui faciat bonū. sed ex ama/toribus mūdi q̄ mōdo volunt frui nō est vsq̄z ad vnū. i. nec vnus tantū ex eis. ⁊ loquit⁹ de ope/re bono. s. meritorio ⁊ grato deo. Quāuis enī ta/les qui sunt in mortali faciunt multa de genere bonoz. vt elymas. ieiunia. orationes. ⁊ huiusmōi.

Capitulū Quintūdecimū

nullum tamen eorum est opus meritorium. nec vere bonū. r rō est scōm. b. Tho. in ōma scda. q2 nullū opus boīs pōt esse meritoriū r dō acceptū quod fit sine gra. Sed autores mundi sunt sine gra r inimici dī vt dictū ē supā. Et ideo ex eis nō est qui facit bonū. Cōtraria nō pñt simul inesse. Cū aūt ex amore mūdi pcedant innumera mala ideo amatores mundi nō pñt facere bona. nō est qui faciat bonū ex eis. Quanta peccata oriantur ex amore mūdi ostendit. Aug. in. xxij. de ciui. dei c. xxiij. dicēs. Quid amor iste tot rep vanap atq3 noxiap. r ex hoc mordaces cure. pturbationes. merores. formidines. insana gaudia. discordie. lites. bella. insidie. inimicitie. fallatia. r audatia. adulatio. fraus. furtū. rapina. pfidia. superbia. ambitio. inuidēria. homicidia. paricidia. crudelitas seuicia. nequicia. luxuria. petulantia. impudentia. impudicitia. fornicatōes. adulteria. incesta. r cōtra naturā vtriusq3 sexus. tot stupā atq3 immūdicie q3 turpe est dicere. sacrilegia. hereses. blasfemie. iniuria. oppressiones innocentiū. calumnie circūuentiones. preuaritōes. falsa testimonia. iniqua iudicia. violentie. latrocinia. r quicqd taliū malop in mentē nō venit. r tamen de vita ista hominū non recedit. hec vtiq3 hominū sunt malop ab illa tamen erroris r puersi amoris radice veniunt. cum qua omnis filius Adam nascit. hec ille. Et sic patet q3 nō est qui faciat bonū ex amatoribus mundi. quia vnū solum ex tot peccatis est sufficiens ad tollendū gram. et p consequens omē bonū meritoriū. Sed r si quid faciūt amatores mūdi de genere bonop. r illud multū tepide r tarde r indebite factū. quia vel ꝓpter mundum faciūt r sic congregauerūt mercedes r miserūt eas in sacculū ptusum. vt dicit Aggei. i. quia propter malū finem r vanū nō inde fructū suscipiunt. vel si faciunt ꝓpter deū. non tñ cuz illa diligentia r solertia sicut ea que faciūt ꝓpter mūdū. Unde Grego. dis. xxxvij. dicit. Omnes huius secli dilectores interenis rebp fortes sunt. in celestibus sunt debiles. Nā p tempali gla desudare vsq3 ad mortē appetunt. r p spe ppetua nec pauxquidē in labōre subsistunt. Pro terrenis lucris quaslibet iniurias patiunt r tolerant r p celesti mercede vel tenuissimi ꝙbi ꝓtumelias ferre recusant. Terreno iudici tota die etiā assistere fortes sunt. In orōne vero cozaz dño vel vnī hore momēto lassant. Sepe nuditatē. deiectionez. fame q3 p acquirendis diuitijs atq3 honoribp tolerant r earū rep se p abstinentiā cruciāt ad quas adipiscendas festinānt hec ibi. Quis ex mūdanis sustinet illos labores p deo quos sustinet p rebp mūdi certe nō est vsq3 ad vnū. vt patet in rusticis. mercatoribp. artificibp. stipēdiarijs. nautis. r alijs. Et quod peius ē ex insensibilitate pueniēs esse sub sentibp delinias putabāt. Job. xxx. sub'spinis tot laborū p mūdo videt peccatoribp feliciter manere r in delicijs. Si possem? ait Aug. nos ipos excitare r nobiscū amatores mūdi excitare vt essent tantuz amatores dei q3tum sunt seculi perituri. demū. etiam tanta est miseria hui? vite vt nō sit qui faciat bonū semp etiā q3tumcunq3 sanctus nō est vsq3 ad vnū scz xp̄m ipo excepto cum matre sua. Non est qui faciat bonū sup terram r nō peccet. vt dicit. iij. Reg. viij. r Eccli. vij. quīnimo septies in die cadit iustus. quia septē mōis p ignorantiā. p negligentiā p incōtinētiā sensuū p impatientiā. p insipientiā diuinop. p ingratitudinē. p efficientiā. i. affectū inordinatum. Nolite ergo diligere mūdū. Hā r in figurā anathematizauit dñs thauros. Jerico. vt nullus de eis acciperet quicq3. Jerico interpt̄at luna r significat mundū valde mutabilē cuius res nō debent accipi a fidelibp vt eis inhereāt. sed quilibet debet eas igni diuini amoris exponere. vt sit ipm ea diligat r possideat alias cōtrariū faciens sicut Achor lapidabit eterna dānatōe p saluatorem xp̄m qui ē bñdictus in secla seculop. Amen

Capitulū decimūquītum de Stulticia.

Tulticia que ē cōtraria dono sapientie. scōm Tho. ij. ij. q. xlvi. arti. iij. est filia luxurie. r ad ipam ptinet q3 homo habeat fastidiū de deo. r de donis eius. Unde illa duo vicia que numerat Greg. xxxi. moral. inter filias luxurie scz odium dei. r desperationez futuri seculi ptinent ad stultriciam quasi due ptes eius. Pro huius materie declaratione dicit idē Tho. vbi supra q3 nomen stulticie a stupore videtur sumptum esse. Unde Isodorus dicit in li. etymologiap q3 stultus est qui ꝓpter stuporem nō mouetur. Et differt stulticia a fatuitate. quia stulticia importat hebetudinem cordis r obtusionē sensuum. Fatuitas aūt importat totaliter spūalis priuationē sensus. Et ideo conuenienter stulticia opponitur sapientie. Sapiens enī scōm Isidoz dictus est a sapore. quia sicut gustus est aptus ad discretionē saporis ciboz. sic sapiens ad cognoscendū qualitatem rerum r causaruz circa spiritualia. Et sic stulticia opponitur sapientie sicut ꝓtraria. Fatuitas autē sicut pura negatio. nam fatuus caret sensu iudicandi. stultus autem habet sensum hebetatum. sapiens autem subtilem. Insipiēs autem vt dicit Isidorus contrarius est sapienti eo q3 est sine sapore discretōis r sensus. Unde idem videt insipientia r stulticia. Precipue autem videtur stultus quando quis deficit in sententia iudicij que attenditur circa altissimam causam. scilicet deum qui est finis vltimus r summum bonum. Quod autem patiatur quis stuporem seu hebetudiē in iudicando circa vltimuz finem potest

esse dupliciter. Uno mō ex naturali indispositōe sicut accidit in amentibus. et talis stultitia non est peccatū quia nō est voluntaria. Alio mō in quantū quis immergit sensuz suum rebus terrenis ex quo reddit sensus eius ineptus ad p̄cipiendum diuina scōm illud .j. Corinth. ij. Animalis homo nō p̄cepit ea q̄ dei sunt. sicut et bōi habēti gustū infectū humore nō sapiūt dulcia. et talis stultitia est peccatū. Ūñ dr puer. j. Prosperitas stultorū perdet eos. nullus aūt p̄dit nisi p̄pter peccatum. Nec obstat si dicat q̄ peccatū est voluntariū. sed stultitia est inuolūtaria q̄ nullus vult esse stult⁹ cuius. n. nullus velut stultitiā. vult tñ ea ad q̄ cōsequit esse stultū. s. abstrahere sensuz snū a spūalibus et imergere terrenis. Nam et idē p̄tingit in alijs peccatis. Nā luxuriosus vult delectationez sine q̄ nō est peccatū. vellet. n. frui. delectatōe sine peccato. Et q̄ stultitia fm q̄ est peccatū p̄uenit ex hoc q̄ sensus spūalis est debetatus vt non sit aptus ad iudicāda spūalia. Maxime aūt sensus immergit ad terrena p̄ vicium luxurie q̄ est circa maximas delectatiōes quibus rō maxie absorbet. Ido maxie nascit stultitia hui⁹. ex luxuria vnde dicit puer. vij. Statī ea sequit. s. meretricē ignorans q̄ ad vincula trahat stultus Grego. Qui stultus fuit in culpa sapiens erit in pena. dis. xxxvij. qui ea. De stultitia loquit ps. Simul insipiens et stult⁹ pibūt ps. xlviij. cuius vt dictuz est insipiēs videat esse idē qđ stultus sumēdo p̄ter terminos ipos tñ aliqñ ampliant et restringunt termini in suis significatōibus vt hic. Nā insipiens p̄t dia q̄ nō p̄spicit in futuro. Stult⁹ aūt ē qui nescit in q̄ malo sit nūc in p̄nti fm glo. vl sic Insipiens qui nō attēdit mala p̄ntia vel futura. Stultus aūt q̄ et si attēdit nō cauet. vel sic. Insipiens cui res non sapiunt p̄out sunt. Stultus autem cui res que non debent sapere sapiunt. Diuina enī et spūalia i se optima sunt et suauissima sup oīa in xpo illō ps. cxviij. Quā dulcia faucibus meis eloq̄a tua ꝛc. Eloq̄a dñi dulciora sup mel et fauū. Terrena et carnalia i se aīe amara et aspa sūt. fm illō Aug. Oīa sūt aspa. et tu dñe sol⁹ es requies Sed vtriq̄ pibunt. Peribunt etiā a p̄nti vita et eterna vel in aīa et corpe vbi. Aug. sic ait. Pone te i manu xpi esto p̄udēs et p̄spicies tibi in postremo. si non ita facis. simul insipiēs et stultus peribit Est enim triplex stultitia.

Prima spiritualis et gratiosa.
Secunda specialis et criminosa.
Tercia generalis et obprobriosa.

De prima stultitia .§.i

j. Corinth. j. Si quis videt int vos sapiēs ee stultus fiat vt sit sapiēs vbi Ambr. in glo. sic ait. In scripturis diuinis sapientia p̄stucia et calliditate ponit. ergo si quis videt inter vos sapiens esse in hoc seculo id est astutia mūdi stultus fiat id ē mundanā sapientiā. hoc est fastum et elationem de illa deponat vt sit sapiens. quasi dicat vt non solus videat sed vere sit sapiens. Et quare quia stultus seculo prudens est deo hec ille. Ergo hec consistit in p̄emptu terrenorū et mortificatione viciorq̄ que vident stulta apud mundi sapientes primo Corint. j. Que stulta sunt mūdi eligit deus Unde Greg. in decimo moral. tranctans illud Job. Deriderit iusti simplicitas et quasi lampas contempta ait. Sapientia iustoz est nil per ostentationē fingere. sensum vobis aperire. vera vt sunt diligere. falsa deuitare. bona gratis exhibere. mala libentius tolerare quā facere. nullam iniurie vltionem querere. Sed hec iustoz simplicitas irridet. quia ab hui⁹ mundi sapientibus puritas virtus fatuitas creditur. Omne q̄ innocenter agitur ab eis p̄ dubio stultuz reputatur. Et quicq̄d in ope veritas approbat. carnali sapientie fatuz sonat. Quid nanq̄ stultius videtur mundo quā mentē vobis ostendere. nihil callida machinatione simulare. nō vllas iniurijs p̄tumelias reddere. p maledicentibus orare pauptatem querere. possessa relinquere. rapienti non resistere. p̄cutienti maxillam alterā p̄bere. Unde bene huius mūdi dilectoribus ille egregi⁹ dei sapiens scz Moyses ait. Abhominationes egyptioz immolabimus deo nostro. Ques quippe egyptij edere dedignant. Sed quod egyptijs abominant hoc israhelite domino offerūt quia simplicitatem p̄scientie quā iniusti quiq̄ velut insima abiectaq̄ despiciūt. hanc iusti veluti i sacrificiū vertūt. Et excolentes iusti puritatē ac mansuetudinē deo immolant. quā abhominātes reprobi fatuitatem putant hec ibi. Pertinet ergo ad istam scientiā et spūalem stultitiam q̄ homo nō moueat iniurijs alioz. ex eo videlicet q̄ homini nō sapiūt terrena. sed celestia sola. et hec est vera sapientia. Non q̄ aliquis cōmoueat iniurijs ex eo q̄ est simpliciter circa omnia stupidus hoc pertinet ad stultitiā simpliciter sicut in amentibus qui non discernūt quid sit iniuria et similiter q̄ contemnat terrena ex eo videlicet q̄ impedunit profectum salutis affectio illoz et occupatio et quia vilia cognoscunt respectu celestiū p̄tinet ad sanctam stultitiā. Et etiā loqui de diuinis et spūalibus magnifice vltra humanū modū. Unde cuz Paulus loqueret cum Herode et quibusdam alijs magnatibus de visione quaz habuerat et doctrina xpi dixit ei quidā. Insanis Paule multe littere ad insaniam te adducūt. quibus tamen ipe respondit. nō insanio. sed verba sobrietatis ego loquor. Actuum. xxvi. Sic et p̄dicatio apostolorum de deo incarnato et crucifixo stultitia reputabat sapientibus mūdi. j. Cor. j. Placuit deo per stultitiam p̄dicationis saluos facere credentes

Hec sancta stultitia hominē sibi ipi stultū repu
tare facit ꝓuer.xxix. Vixit vir cui locut⁹ est dñs
Stultissim⁹ sum virorꝫ. Sapiētia nō ē mecū· ꝛ
Señ. Si quandocꝫ fatue delectari volo non est
mihi longe querendum merideo epla. xxxvi.

Hecūda stultitia .§.II.

que est specialis ꝛ criminosa filia luxurie ꝓtraria
tur sapie vere que scz accidit ꝓ causa altissima ꝛ
fine vltimo ipm deū. Sm qꝫ phūs dicit in primo
methaphi. qꝫ ad sapientē ꝑtinet ꝯsiderare altissi
mā causam .s. deū ꝑ quā de omnibꝫ iudicat ꝛ ad
quā ordinat oīa ꝛ ꝑ regulas diuinas diuine. scz
legē vel interne inspiratiōis de se ꝛ alijs interius
exteriusqꝫ disponit Et hec est sapia q̄ vere sui⁹ est
Jac.iij. Huic g̃ sapie ꝓtrariat stultitia vicū ſpe
ciale q̄ ꝓsistit in hoc vt dictū est in j.§.qꝫ hō pro
pter nimiā ĩmersionē ad terrena ad⁹ qꝫ ꝓcipue
inducit luxuria nō est apt⁹ ad iudicāda ſpūalia ꝛ
diuina ꝛ ꝑcipue gustu ſpūali. Hec g̃ que sapien
tia mūdi dr accipit ꝓ altissima causa ꝛ vltimo fi
ne vel aliquē finē malū. sicut hō dicit sapiens ad
male agēndū. sicut abusiue dicit bonus latro q̄
paptas vias scit puenire ad ipm finē ꝯsequēdū
scz furandi· vel accipit ꝓ vltimo fine aliqd bonū
terrenū· vt diuicias. vel aliquod bonū corꝓreuꝫ
vt delectationes carnis· Primū appellat Jaco.
sapiam dyabolicā scz que ordinat ad male faciē
dum. Secūam terrenaꝫ que ordinat ad diuitias
Tertiā animalē que ordinat ad delectatiōes corpis
terrena animalis ꝛ dyabolica scz est ista sapientia
Jac.iij. Sed vera stultitia est Ihū ꝛ diuiti q̄ con
tinuerat finē suū in terrenis dictū fuit a deo vel
angelo Stulte hac nocte aīam tuā repetēt a te. s.
demones que aūt parasti cuius erūt. Luc.xij. Et
de luxurioso dicit ꝓuer.vij. Ignorat qꝫ ad vin
cula trahit stultus. Et de astutis ad male facien
dum. dicit. Jere.iiij. Filij insipiētes sunt ꝛ vecor
des. sapiētes sunt vt faciāt mala bene aūt facere
nescierūt. Hec aūt stultitia hominez decepit. qꝫ
existimat in creaturꝫ requiē inuenire. scz nō quie
tem inuenit scz angustias ꝓuer.v. In multitudi
ne stultitie sue decipiet. In peccato detinere facit
quia nō videt piculū suuꝫ. sicut freneticus gau
det in freneſi ac si sanus esset. vñ dicit ꝓuer. xvij
Sapiēs timet ꝛ declinat a malo. stult⁹ aūt tran
silit ꝛ confidet. Correctionē seu flagella sentire nō
sinit ꝓuer.xvij. Plus ꝓficit apd̄ prudentez vna
correctio qꝫ cētū plage apd̄ stultū. Virtutē ener
uat. Eccl.vi. Nō te extollas incogitatiōe aīe tue
velut thesaurus nec forte elidat⁹ otus tua ꝑ stulti
tiam. Que noxia sunt affectat ꝓuer.j. Usqꝫquo
puuli diligitis infantiaꝫ ꝛ stulti ea q̄ noxia sunt
cupiēt. Noxia. n. sunt anime ꝛ corꝓi ista terrena
Nam nimietas ciboꝝ ꝛ venereoꝝ cui dediti sunt
qui diuina ñ gustāt morte accelerāt infirmitates
inducūt ꝛ honores ꝛ diuicie que quer⁹ nō. multis
angustijs afficiūt. Vale cū tis rebꝰ vtunt. vnd̄
Señ in epla r. Stulto nulla re opus est· Nulla
enī re vti scit. sed omnibꝰ eget. Omnis stultitia
laborat fastidio sui. Ignominiaꝫ generat ꝓuer.
iij. Stultoꝝ exultatio ignomīa. Señ in epla hu
milis res ē stultitia· abiecta. sordida. seruilis mē
tis affectibus ꝛ seuissimis subiecta ꝛc.

Tercia stultitia .§.III.

est generale viciū· Sicut. n. sapia in scriptura sa
cra cōiter ꝓ virtute ponit ac etiā a bethnicis mora
libus ſm qd̄ dicit. Señ· qꝫ sapiēs nō ꝓturbabit⁹
quicqd accident ei. Sic ecōtra stultitia viciū est
ꝛ significat qd̄cunqꝫ scz mortale ꝑ qd̄ quis po
posito summo bono inhęret creature vt vltimo
fini ꝛ summo bono Quis. n. nō stultū diceret eū
qui vnū obulū ꝓponeret omni thesauro mundi
Talis est quicūqꝫ peccator. Preponit. n. pecuniā
delectatōem venereā. potētiā ꝛ huiusmōi. que va
na sunt ꝛ transitoria. deo ꝛ mādatis eius ꝛ felici
tati supne. Venerūt inqt sapiens mihi oīa bona
pariter cū illa. s. sapia que ds est seu virtutis infu
sa. Et de huiusmōi dicit Eccl.i. Stultoꝝ infini
tus est numerus. Quāuis aūt quodlibet pecca
tū posset dici stultitia. ꝑcipue tū scriptura notat
aliquos peccatores stultos. Et ꝓma stultitia est
in nō ꝯsiderando dei circumspectōem. ps. lxxxiij.
Stulti aliquādo sapite Qui plātauit aurē. non
audiet scz vba vestra aut qui finxit oculū nō cō
siderat. s. corda vestra ꝛ opa· Qui corripit gentes
nō arguet vos scz de iniquitatibꝰ vestris. Secūda
est in ꝓferendo suam cogitationē alijs ꝓuer.xix.
Sapientioꝝ sibi videtur stultus septem viris lo
quentibus sententias. Et vt dicit Greg. Stul
tus est enim qui in eo se primum estimat vt bo
na q̄ viderit scz in alijs discere ꝓtemnat. di. xvij.
de constantinopolitana. Tercia inbabēdo de in
certis temerariam opinionem seu hominum su
spicionem .Eccle.x. Stultus in via ambulans
cum ipse sit insipiens id est malus omnes existi
mat insipientes id est malos. Quarta in haben
do vanam gloriationem. Ecclesia.xiij. Attende
ne seductus in stultitia scz inanis gloriatōis hu
milietz. Cato. Nec te collaudes ne te culpaueris
ipe. Hoc faciunt stulti⁹ quos gloria vexat inanis
Unde Dauid qui ex inani gloria fecit numera
re populū. vt gloriaret⁹ in multitudine. humilia
tus fuit per subtractionem seu diminutionem.
lxx. milium de populo suo per pestem. quod re
cognoscens dicebat ad dominuꝫ. precor vt trans
feras iniquitatez serui tui. qꝫ stulte egi nimis. ij.
Reguꝫ xxiij. Quinta est illicita vel vana deuo
tione. Ecclesiastes.v. Displicet deo infidelis et
stulta promissio. qualis fuit votum Jepte qui
deuouit deo offerre quod sibi ꝓmo occurreret de

domo reuertenti cū victoria a ꝓlio. Vñ ⁊ filiam occurrentē in sacrificiū obtulit. Judi.xi. vbi dic Hiero. ꝙ fuit stultus in vouendo Et in decretis dicit ꝙ stulta vota frangēda sunt. Sexta stultitia est in minora maiorib⁹ ꝓponēdo. Eccle.ij. Stultus in tenebris ambulat. s. errorꝫ ⁊ ignoraⁿte. Vnde Hiero. Nōne rōnalis homo dignitatem amittit qui vel ieiunū charitati vl' vigilias ꝓfert sensuū integritati. ꝛc ꝑse. dis. v.c. Non mediocriter. Et Crisꝰ dicat ꝙ aliqui iurantes ꝓ deū videt eis paꝛ dicere ⁊ minus obligari. Sz si iurant ꝓ euangeliū tūcquid maius agere videt. q⁹ bus ipē ait dicendū est. Stulti Scripture, ꝓpt deū nō deus ꝓpter scripturas factus est. xxij. q. j. Si aliqua. Septima stultitia est incātationib⁹ ⁊ diuinationib⁹ inhærendo. Jere. x. Stultus factus est omis homo a scia sua sc̄z diuinatōis. incantatōis ⁊ huiusmōi. ⁊ paulo post gladius. s. diuine sñie ad diuinos eius qui stulti erāt. Ad qđ facit quod ait Aug. xxvi. q. ij. Qui sine saluatore salutē vult habere. ⁊ sine vera sapia estimat se fieri posse paudentē. s. ꝓ artē notoriā ⁊ diuinatōes ⁊ hūiusmōi. nō sanus sed eger. nō paudēs sz stultꝰ ⁊ demens in egritudine assidua laborabit Octaua terrenis affectū infigēdo Job. v. Vidi stultū firma radice. i. fixū in tpalib⁹ affectu ⁊ maledixi pulchritudini eiꝰ statim. i. cognoui illā apparentiam ꝓsperitatis cito deficiēdā. Prouerbi. xvij. Quid ꝓdest stulto habere diuinas. q. d. nihil. ex quo nō vtitur eis ad qđ ordinate sunt. Nona est stultitia incredulitaꝫ. s. nō credere q̄ a sanctis viris ꝓdicta sunt. Lu. vlti. O stulti ⁊ tardi ad credendū in oībus que locuti sunt ꝓphꝫte. Magna stultitia est nō credere viris sapientissimis. ⁊ optimis. sicut fuerūt auctores fidei ⁊ martyres sancti. ac doctores eccl'e ⁊ credere philosophis gentilib⁹ ac poetis ⁊ historiographis ⁊ mercatorib⁹. q̄ omēs abūdant falsitatib⁹ in suis dictis. Decima stultitia est ꝓdicatōis infructuose. Treñ. ij. ꝓphꝫte tui viderūt tibi falsa ⁊ stulta. nec aperiebant iniquitatē tuā vt te ad pēnitētiā reuocaret Prophꝫte ꝑm Greg. dicunt ibi ꝓdicatores q⁹ ꝓcul sanct. id ē ea que spectāt ad futurā vitā. hi vidēt eis falsa dū sub rōne veri cultus diuini ⁊ sane doctrine predicāt falsa. Stulta dicūt dū ea que nō ptinēt ad salutē docēt curiosa ⁊ inutilia. Vñ aplus. ij. ad Thi. ij. Stultas aūt ⁊ sine disciplina questiones deuita. Undecima stultitia est locutōis indebite. Isa. xxxij. Fatuus fatua loquit. ⁊ puer. xv Os fatuoꝝ ebullit stulticiam. sicut fecit Nabal viris. Dauid ꝓpter quod Dauid ꝓposuerat occidere cū ꝓpter impꝓperiū illis dictū. Sed Abigail vxor eiꝰ eū placauit dicēs ꝺ ipo nabal Stultitia est in eo. ⁊ ꝑm nomē suū stultꝰ est. j. Regū xxv Duodecima stultitia est insiabilitaꝫ ⁊ imꝓseuerantie. Eccle. xxvij. Stultus vt luna mutat.

Et Gal. iij. inquit Apl's. Sic stulti estis vt cum spū ceperitis nūc carne ꝓsumamini. Decimatercia stultitia est luxurie. Judi. xix. dixit ille q̄ receperat in domū suā hospicio. Leuitā cū vxore sue cum vellent ea abuti. Cessate a stultitia hac. ⁊. ij. Reg. xiij. dixit Thamar Amon volenti eā violare. noli facere stulticiam hanc. Decima quarta stultitia est adulterio fauere sc̄z in retinendo adultera m puer. xvij. Qui tenet adultera m stultus est. quia sc̄z fouet eam in peccato ⁊ seipm vituperat. Vñ Crisꝰ. Sicut crudelis ⁊ iniquus est qui castā dimittit. sic fatuus est ⁊ iniquꝰ q̄ meretricē tenet. Patronus enī turpitudinis est qui celat crimen vxoris. xxij. q. j. sicut. Decimaquinta est responsionis indebite. puer. xviij. Qui ꝓius rñdit q̄z audit stultū se esse demōstrat ꝓfusione dignū vel etiā cū quis rñdet male ei q̄ male locutus est sc̄z ꝓtumeliā. Unde, puer. xvi. nō rñdeas stulto iuxta stulticiā suā ne ei similis efficaris Debet tñ aliquādo rñderi cū correctōe vel punitione si ad eū spectat officium ad repmendaz audaciaz eius ꝓpter quod ibi dicit. Respōde stulto ꝑm stulciā eius. s. sc̄z corrigēdo cū oportet. ne sibi sapiēs videat. Decimasexta est interrogationis incōgrue. Eccle. vij. ne dicas quid putas cause ē q̄ priora tpa meliora fuerūt q̄z nūc sunt. Stulta est enī huiusc̄emōi interrogatio, nā difficile ē scire qualitatē tēpoꝝ ꝓteritoꝝ seu ꝓditionē hoiz qui in ꝓteritū fuerūt. q⁹ ⁊ si aliqua mala narrantur magis publica ⁊ enormia nō tñ alia cū innumera fuerint semp mala mūdi. Sz ⁊ quāto q̄ plus viuit. plus expitur malicias hominū q̄z in preteritū fuerūt ⁊ sic vident hoies deteriores ee Rō tñ hoc dictat sic debere esse. q̄ sicut quāto aliquid fluens a aliquo ꝓncipio magis elongatur tanto' paulati magis debilitaꝫ in suo vigore. sic ⁊ mūdus quāto magis ꝓcedat vltimus tanto magis deficit a ꝓtute naturali ⁊ a feruore spūs ⁊ gratie inchoato ꝓ xp̄m. Decimaseptima ē stultia loquacitatis nimie. Eccle. x. Stultus ꝓba multiplicat ⁊ puer. xxix. Totū spūm suū ꝓfert stultus ⁊ ibidē. Videsne hominē velocem ad loquendū stulticia magis speranda est sc̄z de illo. quia sapiens ꝓius ꝓsiderat quid loquat. Decimaoctaua est stultia inobedientie. j. Reg. xiij. dixit Samuel Sauli Stulte egisti nec custodisti mandatū domini. Matth. vij. Omnis qui audit verba mea iniquit xp̄s. ⁊ nō facit ea similis erit homī stulto qui edificauit domum suā sup arenā. ⁊ descendit pluuia ⁊ venerūt flumina ⁊ flauerunt venti in domū illaz ⁊ facta est ruina eius magna. Decimanona est stulticia mūdane letitie. Eccle. vij Cor stultorum vbi letitia. Prouer. x. Derisum stultus oꝑatur scelus. Vigesima stulticia est ocio sitatis ⁊ accidie. puer. xij. Qui sectat ociū stultus sim⁹ est ⁊ Eccl'. iij. Stultus ꝓplicat manꝰ suas.

Capitulū Primum

Titulus sextus de gula.

Capitulum Primum de Gula. ⁊ de speciebꝫ eius. ⁊ de pena. ⁊ de remediis

GVla est vnum ex septē capitalibꝫ vicijs. De q̄ vicio inquit Amb. Gula a paradiso regnātē expulit. di. xxxv. Sexto die. Pōt aūt sic diffiniri. Gula est inordinatus appetitus cibi et potus. Dicitur aūt gula appetitus inordinatus ꝑm. b. Tho. secūda secunde. q. clviij. arti. i. in eo q̄ recedit ab ordine rōis ī quo ꝓsistit bonū virtutis moral'. Et q̄ ex hoc aliquid dr̄ peccatū esse quod virtuti contrariatur. ideo gula est peccatū. Sed sciēdū ꝑm Tho. vbi supra q̄ dupler ē appetitus. Unus quidez naturalis q̄ ptinet ad vires potentie vegetabilis in quibus nō potest eē virtus et vitiuz. eo q̄ nō possunt subijci rōi. Unde et vis appetitiua diuiditur ī nutritiuaz digestiuaz ⁊ expulsiuam que ptinēt ad vegetatiuam vt partes ei⁹. Et ad talē appetitum. s. naturalē hmōi vegetatiue ptinēt esuries ⁊ sitis vbi nō ē peccatum. Vñ Gre. Sepe sine culpa agit q̄ vēit ex culpa. vñ ⁊ sine culpa cum esurimus comedim⁹ q̄ tñ ex culpa primi pentis est factum vt esuriamus. di. v. c. ad eius. Alius est appetitus sensitiuus in cuius ꝓcupia viciū gule ꝓsistit. Unde et prim⁹ motus gule importat inordinatōnē in appetitu sensitiuo que ñ est sine pctō. q̄ vidr̄ eē cū quis appetit cibū. vel potū non ꝓpter sustentatōz sed ꝓpter delectatōnē. vñ excedēs in quātitate cibi vel potus non ꝓpter ꝓcupiam cibi ⁊ pot⁹ sed p errorē estimās eo indigere ñ ptinet ad gulaz. Et de hoc vicio loquit' psal. ꝓtra quosdaz. Ps. lxxvij. Adhuc esce eoꝝ erant in ore ī põz ⁊ ira dei ascendit sup eos. Ubi tria notantur.

Primo materia ex qua gula ꝓpenit ibi Adhuc esce.

Secundo culpa in qua aīa maculat'. ibi. erāt in ore ipsorum

Tertio pena a qua persona cruciat'. ibi. ⁊ ira dei ascendit sup eos.

Materia huius .§. i.

vicij est esca ⁊ potus. Et de esca q̄d est principale dicit. Adhuc esce eoꝝ. ⁊ loquit' de coturnicibus quas dedit dñs illo ꝑplo iudeoꝝ in deserto cōstituto apetēri alios cibos q̄z manna q̄d dabat dominus eis quotidie de celo. Ubi sciēdū q̄ esca ī se quecūq̄z ñ est mala sed bona. q⁹ creatura dei. i. Thimo. iij. Dīs creatura bona. ⁊ nihil reijciendum quod cum grārum actōne pcipit'. Et saluator Mat. xv. Non q̄d intrat in os coinquīat hominem. i. cibꝫ ⁊ potus ꝑm suā substātiā ⁊ naturam ñ maculat hoiem spūaliter. In quo redarguitur est error quorūdam iudeoꝝ estimātiū quosdam cibos. vt qui sunt lege veteri ꝓhibiti ex sua natura malos ⁊ maculare aīam eoꝝ esum. Beatus Tho. in. iij. ꝓtra gēntes. c. cxxvij. hoc reprobat triplici rōne. s. aliquē cibum ꝑm se malū. primo sic. Quod fit ꝑm rōnem ñ est peccatū. fit aūt vnumquodq̄z ꝑm rōnem quādo ordinat' ꝑm q̄d ꝙgruit debito fini. Finis aūt debitus sumptōis cibꝫ est cōseruatō corpis per nutrimētū. Quicunq̄z ergo cibo hoc facere pōt. ergo absq̄z peccato pōt sumi. Nullius ergo cibi sumptō ꝑm se ē peccatum. Scōo sic. Uti rebꝫ ad quod sunt ordinate non est ꝑm se malū. sunt aūt plante ꝓpter aīalia. aīalium vero quedā ꝓpter alia ⁊ omnia ꝓpter hoiem. Uti ergo plantis vel aīalium carnibꝫ ad esum vel ad quicquid aliud homi sunt vtilia ñ est ꝑm se peccatū. Tertio sic. Defectus peccati ab anima deriuat' ad corpus ⁊ non econuerso. peccatum eñ dicimus ꝑm quod deordinatur voluntas. Cibi aūt immediate ad corpus ptinēt nō autez ad aīam. Non ergo cibꝫ sumptō ꝑm se pōt esse peccatum nisi quatenus repugnat rectitudini voluntatis. Qñ cibi sumptō repugnet rectitudini voluntatis ꝙtingit triplr. Uno modo ꝓpter repugnātiam ad ꝓprium finem cibꝫ sicut cū aliquis ꝓpter delectatōem que est in cibis vtitur cibis ꝙtrariātibꝫ saluti corpis vel ꝑm spēm vt ifirmus fructus herbas ⁊ huiusmodi que nocēt cōmuniter illi. vel ꝑm quātitatē vt cum nimis comedit de aliquo ita q̄ grauat stomachum. vel caput ⁊ hmōi. Secūdo modo ꝑm q̄ repugnet cōditiōni eius qui vtitur cibis vel eorum cū quibꝫ conuersat'. Exemplum primi patet vt cum quis comedit accurratius q̄z sua ꝙditō. vel facultas exigit vt si rusticus vtatur cibis gentilium seu nobilium. Exemplum secūdi vt cum quis vtit' aliqs cibis q̄z se hēant mores eorum cū quibꝫ conuersat'. Tertio mō ꝑm q̄ cibi sunt aliqua lege ꝓhibiti ꝓpter aliquam cām spālem. puta in veteri lege aliqui cibi ꝓhibebātur comedi ꝓpter significatōem spialem. puta porcus. miluus. corui. aquila. ⁊ hmōi. que significant vicia videlz luxuriaz porcus. raptum ⁊ auariciā miluus. tarditatem ⁊ crastinatōem corui. delicioſitatez aquila. que vicia vult dñs q̄ non incoꝝpemus nobis. In lege eccle ꝓhibetur esus carnium sexta feria per totum ānū et ieiunijs. ⁊ lacticinia in quadragesima. In aliquibꝫ etiam religionibꝫ ꝓhibent regula vel ꝙstōnes aliquibꝫ cibis vti. vt carnibus nō qua malis sed ad concupiam refrenandam. vt dr̄ de ꝙse. di. v. Carnē. ⁊ q⁹ illa cerimonialia legis veteris nūc cessant. Quari ñ dñs. iō ill' vti posſumus cibis tūc ꝓhibitis ꝙ a significatis cauere dēmus. i. a vicijs. Prohibitū etiā fuit gētilibꝫ ad fidē ꝙuersis ꝑ aplos vesci idolotics ꝓpter spēm

mali vitandā ne-ſ.aliqui crederēt hoc illos facere in veneratōem idoli qđ ad idolatriam pertinet.alīs de ſe peccatū ñ eſſet. Prē ꝓhibitū fuit ſanguine ſuffocato veſci.qz iudei erāt ex lege aſſueti abſtinere a talibꝫ que adhuc ſeruabāt.7 iō ne redderent odioſi eis 7 graues in ꝙuerſatōne vtē do cibis qui illis erāt abominatōi fuit ad tps ꝓhibitum ꝓ fraterna ꝙcordia. Ad errorē igit pertinet quē manichei ſequebant eſtimare eſcam aliquam de ſe eē malā. Ūñ apl's.i. Thimot.iiij. In nouiſſimis tpibꝫ recedēt quidā a fide attēdētes ſpiritibꝫ erroris 7 doctrinis demoniorꝫ ꝓhibētiū nubere 7 a cibis abſtinere.ſ.quibuſdā tāq̄ de ſe malis. Eſca igit ñ eſt viciū gule, ſed materia circa quā exercet ex ꝙcupia ad ipam

Quātū ad ſecū .§.II.

dum.ſ.in quo ꝙſiſtit culpa hꝰ vicij. Sciendum qđ ꝙſiſtit in deſiderio inordinato cibi vel potꝰ diū ſ.appetunt ꝓpter delectatōem corpis nō ꝓpter ſuſtentatōem ad quā ſunt ordinati. Et hoc notat cum dr in ps. Erant in ore iporum.ſ.qui habuerunt deſideriū comedēdi carnes ꝓpter delectationem. Aug. in li. ꝓfeſ. Juſtifti dñe vt ad alimēta ſicut ad medicamēta accedamus. Sicut enim ſumit medicina ñ ad delectatōem ſed ꝓpter neceſſitatem.ſ.ad p̄ſeruādum corpus a morte 7 cum timore ſumit ne ledat. Ita cibꝰ debet ſumi ad ſuſtentādum corpus ne deficiat.7 cū timore ne offendat ex nimia ꝙplacētia.vñ Job. Añq̄ comedam ſuſpiro.ſ.timēs offendere. Quāuis autem dum quis, ſanus ex ſis 7 indigens cibo vel potu cū delectatōe comedat 7 bibat.plus 7 minus delectatus ſm qđ hz guſtum melius diſpoſitum.7 ſm qualitatē cibi 7 potus.ipa delectatō de ſe nō eſt mala cū ſit naturalis. ſed cum cōplacet ſibi i cibo 7 potus vſu ꝓpter ipam delectatōem nō ꝓpter ſuſtentatōem, ibi eſt peccatū ſiue cum comedit vel bibit principalr ꝓpter delectatōem ipam ſiue comedat ꝓpter ſuſtentatōem.ſed in ipſo eſu 7 potu iā cum temptat comedere ꝓpter ipam delectatōem. Unde Aug. in li ꝓfeſſi. de hoc ſe accuſat dicēs. Dum ad quietē ſanitatis ex indigentie moleſtia trāſeo in ipō trāſitu inſidiatur mihi laqueus ꝙcupie. Et cum ſalus ſit cā comedēdi 7 bibendi adiūgit ſe tanq̄ ꝑciſſequa iocūda guloſitas 7 plerūq̄ ꝑire conat vt eius fiat cauſa. Quāuis aūt gula ſit viciū capitale 7 a vulgaribus dicat mortale. non tū ſemp eſt mortale. ſed tūc eſt mortale ſm b. Tho. q. ij. q. clviij. arti. ij. qū ꝓpter delectatōem gule hō auertit ab vltīo fine. quod fit cum inhęret tali delectatōi vt fini ꝓpter quem deū ꝓtemnit paratus.ſ.facere cōtra ꝑcepta dei vel eccie vt delectatōes hmōi aſſequatur.7 de hoc.ſ.cum eſt mortale intelligenda ē auctoritas Gre. dicentis.xxx. mor. Dum vicio gule non reſiſtit omne qđ homines fortiter egerunt perdunt.7 dum venter nō reſtringit ſimul cuncte virtutes obruūtur. vel etiam ſm Tho. poteſt hoc intelligi qđ gula virtutes auferat non tam ꝓpter ſe q̄ ꝓpter vicia que ex ea oriunt. Nam dicit idem Greg. in paſtorali. Dum venter per ingluuiem tēditur. virtutes aīe per luxuriā deſtruuntur. Sed ſi quis inordinate appetit vel querit delectatōem cibi vel potus nō tñ qđ ꝓpter hoc ſit paratus facere ꝓtra dei mādata tūcerit veniale qđ cōiter accidit cuz in ea peccat.niſi ſit aliquis habituatus in crimibꝫ. Et ſm hunc modum intelligendum eſt qđ ait Aug. in ſermone de purgatorio. Quotiens aliquis in cibo 7 potu plus accipit q̄ neceſſe eſt.ſ.ex delectatōe ad minuta peccata nouerit ptinere.di.xxx. Multi ſunt. Quāuis aūt hoc vicium cum eſt mortale ñ ſit directe ꝓtra p̄cepta decalogi.eſt tñ indirecte ſeu ꝓ quandam reductōem. ſm Tho. vbi ſupra vicz ꝓtra p̄ceptum de ſanctificatōe ſabbati in quo intelligitur p̄cipi quies in vltimo fine. Sed ꝓ gulam homo auertit ſe ab vltimo fine cōſtituēs euz in tali delectatōe. Nec enī oīa peccata mortalia directe ꝓtrariant p̄ceptis decalogi. ſed ſola illa que iuſticiā ꝓtinēt.qz p̄cepta decalogi ſp̄aliter pertinent ad iuſticiā 7 ptes eius. Ex hoc etiā gula eſt ꝓtra dilectōem dei que facit deū ſup oīa diligere vt ſummū 7 vltimū finem. Sed gula facit magis diligere delectatōes ciborꝫ q̄ deū. cui ſignum eſt.qz facit ꝓtra p̄cepta dei vt ꝙſequat hmōi delectatōes. Et cum ſm Tho. q. ea. arti. iij. Grauitas alicuius peccati attēdatur primo 7 principaliter ſm materiā in qua peccat ſm quam peccata circa res diuinas ſunt maxima. Scđo ex parte peccāntis. i. de ordinatōnis volūtatis. Tertio ex parte effectus ꝙſequētis. i. malū quod iñ ſequitur. Scđm primum gula ñ hz maximā grauitatem qz non eſt circa dīna ſed circa ordinata ad ſuſtentatōem. Nec q̄rum ad ſcđm imo ſcđm illđ magis alleuiat q̄ aggrauat viciū gule. tum ꝓpter neceſſitatē ſumptōis ciborꝫ, tum ꝓpter difficultatē diſcernēdi 7 moderādi id qđ ꝙuenit in talibus. vñ apparet de malicia volūtatis. Sed ſcđm terminum p̄cipue attēdit grauitas eius vt dicat multū graue. qz multa mala oriunt ex eo Ūñ ſup illud. qui percuſſit egiptū cū primogenitis di glo. Egiptus qui interp̄tat tenebre ſignificat gulaz que obtenebrat aīaz 7 caput fumoſitatibꝫ. Primogenita eī eius ſunt luxuria. ꝙcupia. ſuꝑbia. 7 hmōi que generat gula. Rđ aūt de Adā ꝓpter gulā de paradiſo expulſum. illud fuit magis propter radicem eius. id eſt ſuperbiam q̄ propter ipam gulam.

Quātū ad terciū .§.III

ſcz de pena qua punit gula. nota q̄ cū di. Et ira

Capitulū Primum

dei ascēdit sup eos. s. gulosos. Ira dei est punitō eius qua puniuit illos. s. ignē mittēdo de celo q̄ cōbussit illos ⁊ occidit. Unde dictus ē locus ille Sepulcra cōcupie. q̄ ibi sepulti sunt mortui, p̄pter concupīam gule. Punit aūt tripliciter.

Primo pena corpali
Secūdo pena spūali
Tertio pena gehennali

Quātū ad primū dr Eccle. xxxvij. Propter crapulam multi pierūt. Multi enī moriunt p̄pter inordinatā sumptōnē cibi ⁊ potus. Un Crisos. Excessus ciborū consumit ⁊ putrescere facit corpus humanū ⁊ macerat egritudine diuturna, ⁊ cū eum morte crudeliori assumit. de cōse. di. v. c. Nihil sic iocūdū. Hinc ⁊ Hiero. Hypocras docet in amphorisimis crassa ⁊ obesa corpa opimis qua crescēdi mēsuram impleuerūt. nisi cito ablatōne sanguis minuant in palisim ⁊ pessima morborū genera erumpe. s. est necesse. et Galienus doctissimus ypocratis interpres athletas quorū vita ⁊ ars sagina est. dicit in exhortatōne medicine. nec viuere posse diu nec sanos esse. de ese. dis. v. c. nec tales. ⁊ de quodā podagroso narrat ipse idem q̄ prescriptus ⁊ depauperatus cū nō posset ita vacare gulositatibus suis factus est sanus. Narrat de quodam abbate q̄ cū iret ad balnea q̄ quasi pdiderat appetitū, p̄pter nimiā epulatiōez, captus i via ⁊ ductus ad radicofanū fuit incarceratus. et audita cā itineris fecit eū dūs castri manere in quadam camera vbi ñ erāt nisi fabe crude ⁊ aqua sine cibo ⁊ potu p̄ aliquos dies, p̄pter quod ille cō sumptis superfluis humoribus fame ductus comedit illas fabas ⁊ sanatus est. ⁊ Eccles. xxxvij. In multis enī escis erit infirmitas. Deū. Voluptates ñ tm voluptuosos excecāt sed ⁊ impotētes reddūt ⁊ contractos ⁊ leprosos. ⁊ diuersas alias infirmitatibus afflīgūt. Inducit quoq; ⁊ paupertatem sm illud puer. xxi. Qui diligit epulas in egestate erit. ⁊ qui amat vinū ⁊ pinguia ñ ditabitur. Un ⁊ prodigus filius consumpta substātia in gula ⁊ luxuria cepit egere Lu. xv. Secūda punitio seu pena que incurrit p̄pter gulā est spūalis. q̄ vicz amittunt p̄ eam ⁊ destruūt oēs virtutes que serāt oīa bona tpalia. In hoc figurā legit q̄ Nabuzardā princeps coquor destruxit muros hierusalem. ad designādū q̄ venter cui multitudo coquor deseruit p̄pter vicium. s. gule. edificia virtutū ad solū redigit vt ait Gra. xlvij. dis. §. i. qō fides ruinā patiat pz in illo pplo hebreor dō quo legit. i. Cozin. x. Sedit pplus māducare ⁊ bibere ⁊ surrexerūt ludere. i. festiuare in veneratōez vituli aurei declinātes ad idolatriā quā spem bēre pōt de deo vel de beatitudine quor deus venter ē. vt dicit apls. Et gloria in confusione eor qui terrēa sapiūt ad Phil. iij. Hi sunt gulosi qui cultum ⁊ sollicitudinē quā debent erga deū bte hūt pro ventre suo. Uerus enī dei cultor cū surgit mane cogitat. primo de deo se ei recōmendans. Sz gulosus cogitat quid debeat in mane comedere qō magis delectet. De coquina tēplum facit. d. mēsa altare. ibi ponit victimas carnes varias. Ministri sunt serui mēse. orōnes ⁊ lectōnes sunt locutōes de cibis ⁊ vinis que sunt meliora, hi dicunt comedamus ⁊ bibamus cras enī moriemur ⁊ sic erimus quasi ñ fuerimus. nec eī aliaz vitā sperāt. Sed cū se repiunt in igne inferni. tūc experiūtur aliā vitā. Caritatē primi ignorāt. Sicut diues ille qui epulabat quotidie splendide ⁊ Lazaro mēdico ⁊ vlceroso quē quotidie videbat nec micas quidē que cadebāt de mēsa ei dabat. p̄pter quod tādē mortuus sepultus fuit i inferno. qui enī habuerit substātiā m̄di b? ⁊ viderit frēm suū egere. ⁊ non dederit. qūo caritas dei est in illo. i. Joan. iij. quasi di. nō est vricz. Prudentiā pfternit gula. quia vt ait Hiero. Piguz venter. i. gule deditus crassum sensum generat. di. xlvij. § si. Fumositates enī ciborū ⁊ potuū ascendūt ad caput ⁊ obtenebrāt intellectuz vt male possit discernere verum. sicut patet in herode i quiuio posito q̄ nesciuit discernere se nō obligatum ad p̄missa iniuste. sed imprudēter ⁊ crudeliter ad petitōnem puelle iussit amputari caput Joannis bapt. Justicia exilio relegatur. Quis enim tā iniustus tam auarus inquit Amb. oz qui multorū alimēta ñ suū vsum sed abūdātiaz ⁊ delicias facit. di. xlvij. Sicut bi. quod facit gulosus ita comedens preciosa q̄ multi pauperes possent ex illo sumptu viuere. Quot irrisiones. detractiones, pditiones. homicidia fiunt in cōuiuijs Nonne Absalon frēm suum pditorie in conuiuio occidi fecit. vt hī. ij. Regum. xiij. Fortitudo p̄ gulā infirmat. Un ⁊ qui certat in agone ab oī bus se abstinet. i. Cozin. ix. s. grauamine ciborūz ⁊ potuum vt sit fortis ad bellādum. Fortissimus enim ille Holofernes cuius terrorem oēs formidabant in conuiuio nimis comedēdo ⁊ bibēdo ita debilis est effectus q̄ ab vna muliere. s. Judith b fuit decapitatus. Judith. xiij. Tempantiā autez fugat ex toto sicut vnū contrariū expellit aliū. Sz venter mero estuans facile spumat in libidines vt ait Hiero. In cuius figurā Noe ebrī factus nudauit femora. Geñ. ix. Sed ⁊ septē dona spiritussciōs ex gula ruūt. quod figuratū fuit Job. i. c. q̄ñ septē filijs Job conuiantibus in domo primogeniti domus p̄cussa a vento ruēs oppressit oēs. Figurāt enī p̄m Gre. septem dona spūssancti septem filij Job. Demū pena gehennali punitur gula. Attēdite inquit saluator ne grauent corda vestra crapula ⁊ ebrietate. ⁊ supueniat in vos repentina dies illa. s. iudicij vos condemnans. Ponit apls Ro. xiij. comessationes ⁊ ebrietates inter opa tenebrarum. q̄ ducūt ad tenebras, eternas

Sicut ergo ira dei ascēdit sup̄ eos s. gulosos s. incendium ignis. ita ignis eternus paratus est gulosis.

De speciebus .H.IIII.

gule que quinq̄ sunt vt ponit Gre. in li. mora. dicens Quinq̄ modis nos vicīū gule temptat aliq̄n̄ ¦ nāq̄ īdigētia tpa p̄uēit aliq̄n̄ tpa n̄ p̄uēit ꝙ cibos lautiores querit. Aliq̄n̄ que sumēda sūt ꝓcurari accuratius expetit. Aliq̄n̄ aūt ꝙ qualitas ciboꝝ ꝙ tps ꝙgruit. sz ī ipa q̄titate sumēda mē/ suram refectōis excedit. nonnunq̄ abiectius est quod desiderat. ꝙ tn̄ in ipo estu immensi deside rij veterius peccat de ꝙse. di. v. c. Quinq̄. Sup hoc dat versus. Prope. laute. nimis. ardenter ꝙ studiose. Quo aūt isti mōi vel circūstantie gule faciāt diuersas spēs. b. Tho. ij. ij. q. cl viij. ar. iij sic declarat. Gula importat inordinatam concu piscentiam edēdi. In esu aūt duo ꝙsiderantur. s. ipe cibo qui comedit ꝙ eius comestio Potest ḡ inordinatō ꝙcupie attendi. Uno mō inq̄tuz ad ipm cibū qui sumit. ꝙ sic q̄tum ad substāriā vel speciem cibi querit aliquis cibos lautos. i. p̄cio/ sos. Quantū vero ad qualitatē querit cibos ni/ mis accurate preparatos quod est studiose. Quā/ tum ad q̄titatē excedit in nimi s comedēdo. alio mō in ordinatis concupie cōsiderat in ipa sum/ ptione cibi ꝙ hoc vel qz p̄uenit debitū tps ꝙme/ tendi. ꝙ sic est ꝓpere. vel quia non seruat debituz modū in edendo quod est ardenter. Propterea aūt corruptio circūstantiaꝝ diuersaꝝ facit diuer sas species gule ꝓpter diuersa motiua ex quibus moraliū species diuersificant. In eo. n. qui que rit lautos cibos excitat ꝙcupīa eius ex ipa specie cibi. In eo aūt qui p̄uenit tps deordinat concu piscētia ꝓpter impatiētiā more. ꝙ sic de alijs. De his pōt induci illud p̄s. lxxvij. Uanducauerūt ꝙ saturati sunt nimis. ꝙ desideriū eoꝝ attulit eis Et loquit p̄s. de illis gulosis qui erāt in deserto. in ꝓpo dei. Sed q̄tū sit detestabile vicium gule ondit Amb. in sermone di. Sexto die bestie cre/ ate sunt ꝙ cū bestijs orta est ptās edendi ꝙ vsus escaꝝ vbi cibo cepit ibi finis factus est mūdi. vbi cepit sua incremēta nescire, vbi cepunt dīna circa eū opa feriare. quo iudicio declaratū est ꝙ p̄ cibos mōs bēret īminui p̄ quos desijt augeri ꝙ infra. Eo vsq̄ p̄uaricari nemo nouerat et ad/ huc orta non esset que prima est prevaricatō In dictum est ieiunium i. abstinentie lex a dño deo p̄ uaricatō legis a diabolo. Serpens gule suadet. dñs ieiunare decreuit culpa p̄ cibū. latebra post cibum cognitio infirmitatis in cibo. firmitatis virtus in ieiunio. di. xxv. Sexto vbi ostendit Amb. quinq̄ mala ex vicio gule. Primū quia facit hoīem vt aīal brutū. Sicut ei bestie come/ dunt cū trahit appetitus eas ad cibum sine dis/ cretōe vel aliqua ꝙsideratōe. Ita ꝙ gulosus non respicit nec ad diē nec ad modū nec ad necessita/ tem sed ad appetitū ꝙ hoc signatū fuit in eo ꝙ ī eadem die. s. in p̄cipio creatōnis rez̄ qua create sunt bestie. postea creato hoīe fuit data lnīa ꝓme tendi cū dñs dixit. De oī ligno paradisi ꝓmedite ꝛc. Gen. ij. Tulius. Si videris istos epulatores velut opimos boues stertere ꝙ sudare intellige eos. ꝙ Sen. quosdā ventri obediētes loco aīaliuz numeremus n̄ hoīm. Scdum malū qz impedit virtutis ꝓfectū. vnde ꝙ Gre. dicit in li. moral. ꝙ qui n̄ vincit vicīū gule male pōt alia vincere. i. q̄to corpus implet tāto aīa minorat. Quod fi/ guratum fuit in hoc ꝙ data lnīa comedēdi a dō nō creauit postea alias nouas creaturas. Et sic dicit Amb. mōm finitū ꝙ p̄cibuz gule mōm sez minorez diminutū. i. hoiez in ꝓfectu spirituali. Tertiū qz est malez̄ initiū. Nam omēs penali/ tates ꝙ miserie ꝙ mores quā patimur scōm corp⁹ ꝙ ignorātia ꝙ inclinatiōes ad vitia ꝓcesserūt ab il la inobediēta Ade ꝙ vitio gule scdz illū versuz sapientis. Mala idest maxilla mali sez hominis Ade. malo idest pomo malo. cōtulit omīa mun/ do corpalia ꝙ spūalia vñ dicit hanc fuisse p̄mā p̄uaricationē scilicet quātū ad exteriora vnia. Quartū malus est qz obscurat intellectuz ꝙ auf/ fert deum Job. xxviij. Non inuenitur sapia in terra suauiter viuētiū idest gulosoꝝ. Tulius Ve te recta vti n̄ pnt cibo ꝙ potu repleri. In cuius fi guram post gulā cōmissam, se abscōderunt primi pentes quasi amātes tenebras ne viderentur a deo. Et hoc est qđ ait Ambro. latebra post cibum Quintū malū est. qz induxit luxurie fluxū. Die re. v. Saturauit eos ꝙ inebriati sunt Die. Quo iuuēcula in feruore iuuētutis posita dapibus ꝙ vino p̄lenta de castitate eris secura. q. d. male Et in huius figuram ꝓmisso vicio gule fecerūt sibi pizomata coopientia pudēda. qz senserūt stimu/ lum carnis. Et hoc est qđ dicit Amb. Cognitio infirmitatis in cibo. ꝙ iō serpens gule suadet ꝙ tē ptat de ea. Uñ ꝙ p̄m tēptauit in deserto di. Si filius dei es dic vt lapides isti panes fiāt Mat. iij. qz nouit inde multa lucrari. ꝙ frequēter illud suggerit ꝓ in moralē sensuz vt lapides duros ab stinētie ꝙ ieiunioꝝ ꝓmutet in panes relaxatiōis pñe ꝙ recreatōnis copis. ꝙ hoc si filius dei es. si ꝓ qz. filius dei es p̄ fidem ꝙ gratiaz. Deus vult suos filios letari n̄ cruciari. ꝙ regnum dei nō est esca ꝙ potus. ꝙ iusticia ꝙ pax ꝙ gaudiū in spūsco inquit apls Ro. xiij. Sed verꝝ est ꝙ regnum dei nō acquirit solum ꝓ abstinētiam ciboꝝ sed ꝓ iu/ sticiam ad quā ptinet ieiunia instituta nō fran/ gere neq̄ ꝓpter delectatōes ꝓmedere, vel aliquid ꝓpter comedēdū inordinatum facere. qđ diabo/ lus xpo suggerebat vt. s. faceret miracula illius conuersionis sine cā vrgēte. qz aliter sibi poterat

Capitulū Primum

de cibo puidere. Sed gulosi manducauerunt et saturati sunt. Vbi notanf plures species gule.
Primo mãducauerunt aliqui in excessiua qñtitate.
Secundo mãducauerunt aliqui cum lauta q̃litate.
Tertio mãducauerunt tertij de accurata studiositate.
Quarto mãducauerũt q̃rti ex nimia auiditate.
Quinto mãducauerunt quinti sub temporis inopportunitate

Prima ergo spe .§.v.

cies gule seu modus est nimis comedere vel etiam bibere. qđ enī dr de esu totū sciẽdum est đ potu. § locutō in hmōi fit de esu. qr ibi magis offẽditur et frequẽtius qñ in potu. Cũ aũt ita excedit in quãtitate vt incurrat ebrietas. illud est vnus viciũ spāle de quo dicef. j. Cum vero bibitur vltra debitū sed citra ebrietatẽ. ptinet ad hãc speciem gule. Ab hoc vicio deuicti sunt multi ex illis ebrijs in deserto de quib dr in versicnlo allegato. Mãducauerũt et saturati sunt nimis. ꝓmederunt ergo coturnices quas dñs fecit circa castra eoꝝ euolare quas captas comederũt in nimia qñtitate. sed puniti sunt igne de celo gulosos illos ꝓburẽdo. vt hĩ Nume. xi. Et ꝓpetrari pōt istud viciũ ita circa vilissimos cibos et potus sicut circa delicatos et p̃ciosos. vnde dr Ezech. xvi. Hec fuit iniquitas sororis tue sodome. saturitas panis et aque. De quãtitate aũt cibi et potus nō potest dari vna certa regula omnib ꝑm eandẽ mẽsuram. § plus et minus exigit ꝑm varietatẽ complexionũ et fatigationum. Vnus etiã et idẽ plus indiget vno tempore qñ alio ꝑm dispositōem sui corpis. vnde pb̃s in li. Etbicoꝝ narrat đ quodã fortissimo viro dicto Milone qui ꝓmedebat solus aliquando vnum bouẽ. nec erat grauat? stomachus eius. Et alius qr debilis etiam de pauc̃ bucellis panis grauabatur. ꝓpterea inquit xp̃us Marh. xi. Venit Joan. baptista non mãducãs neq̃ bibens. s. communia cibaria et dicũt demonium habet. venit filius hom̃is manducãs et bibens. s. ꝓmuni modo. et dicunt. Ecce homo vorax et potator vini. et iustificata est sapia ab omnibus filijs suis. Et hoc vltimum verbũ tractãs Aug. ait. Docuit filios sapie intelligere nec in abstinẽdo nec in mãducando esse iusticiam sed i equanimitate tolerãdi inopiam et tempandi abũdãtiam et non se corrumpendi. di. xli. Quod dicit. et appellat filios sapiẽtie discipulos xp̃i. a quib dicit se sapiam iustificatam. i. iustam et sanctam in comedẽdo moderate. Tantum ergo potest et debet quis comedere et bibere quãtum credit se idigere ad sustentatōem et executōem eoꝝ que sibi incumbũt agẽda. ita vt non vsq̃ ad nauseã sumat. sed cum aliquali adhuc appetitu finẽ faciat. Cum aũt ex delectatōe cibi. vel potus pl? sumit q̃ sibi dictat ꝓscia opportunũ tunc peccat. et de crapula carni spiuꝝ et his que hñt di. nꝝ. de nicq̃. cũ glo. vi dr ibi eẽ mortale. dicit eĩ ibi Gre. Cum oẽs laici seculares illa die plus solito et ceteris diebꝫ accuratius cibos carnium appetãt. et nisi noua quadã auiditate vsq̃ ad mediam noctem se ingurgitẽt. ñ alr se hmōi sancti tp̃is obseruatōem suscipe putẽt. s. quadragesime. qđ vtiq̃ nō rōni sed voluptati ĩmo cuidam mẽtis cecitati ascribendũ est. Vnde nec a tali ꝙsuetudine auerti pñt. et ideo cum venia suo ingenio relinquẽ di sunt ne forte peiores existant si a tali cõsuetudine ꝓhibeant. Hec glo. ibi dicit cum venia sc̃z tp̃alis punitōis non gehennal. Neq̃ tñ oẽs excedentes illo tpe in quãto vel quali ꝓdemnandi sunt de mortali. ſz qui faciũt nimiũ excessuꝝ auertentes se a deo. b. etiã Aug. dicit esse reꝓhendendas comesatōes et ebrietates que fiũt in diebus solennibꝫ. vt di. xlvij. comesationes.

Secũda speci .§.vi.

es est comedere cibos nimis delicatos ꝓpter delectatōnẽ. vt capones. fasonos. ꝓnices. carnes vitulinas. lampredas. sturiones. et hmōi. vina solennia vt maluaticũ. vernaciũ. grecũ. trebianum. et hmōi Huic deditus erat dives ille qui epulabatur quotidie splẽdide de q̃ xp̃s dicit q̃ mortuus est et sepultus in inferno. Luc. xvi. In hãc etaz spẽm gule videnf lapsi hi de quib ait p̃s. Mandducauerũt et saturati sunt nimis. ñ em erãt ꝓtẽti cibo cõi et vtili et suaui mane de celo. sed apperierũt carnes et solẽnes. vñ et coturnices dñs dedit. Nume. xi. Si quis tñ vtaf cibarijs delicatis ꝓpter infirmitatẽ vel debilitatẽ hoc exigentẽ. aut generis nobilitatẽ vt principes. aut ꝓpter tp̃is cõgruitatẽ vt in nuptijs et quiuꝝ discretis pōt esse hoc absq̃ pctō. vñ Augu. Fieri em̃ pōt vt sine aliquo vicio cupiditatis vel voracitatis p̃ciosissimo cibo sapiẽs vtaf. Insipiẽs aũt fetidissima gule flãma in vilissimũ inardescat. Et sanio? maluerit quis more dñi pisce vesci q̃ lẽticula more Esau neptis Abrahe aut ordeo more iumẽtoꝝ di. xli. Quisquis. Et in ea. di. idẽ dicit. c. Nõ cogaf. diuites cibis pauꝑm vesci vtaf ꝙsuetudine infirmitatis sue. sed dol eãt se alr abstinere ñ posse. Si. n. ꝙsuetudinẽ suã mutãt egrotãt. Vltrã tur supfluis et dent pauꝑibꝫ necessaria. Vltãtur p̃ciosis et dent pauꝑibꝫ vilia. hec ille. Vñ laudabile est a puericia etiam filios nobilium assuescere cibis grossioribꝫ qđ fecit mr̃. b. Ber. erga filios suos nobiles et diuites. Sz et Ligurg? ethnicus ꝑ rectissim? ordiauit in legibꝫ suis adolescẽtulos ruri nutriẽdos cibis vilibꝫ. Sũme autez reꝓhensibile est iuuẽculos ad tabernas accedere

pignolatas ꝓfectões ꝛ alia gulosa comedere mal uatica ꝛ greca bibere in ꝙuiuꝭs cū alijs iuueni bus repire. Cum istis. n. lambacitatibꝫ iuducū tur ad omēm turpitudinē sodomiticam ꝛ hmōi Nimis inardescit in eis ꝓcupīa carnalis sāguīe in eis feruēte absq; hoc ꝙ ligna tāta ad augmen tandam flāmā apponāt. Cōuiuia aūt facere vbi cōiter lauta prepanꝫ cū ex amiccia vel alia cā ho nesta fiūt de se ñ sunt reprehensibilia. Naz ꝛ Job pmittebat filijs suis ꝙuiuia facere ꝓinuicē Job. i Et Joseph prepauit fratribꝫ suis ꝙuiuium. et Abrahā angelis hospitibꝫ suis. Geñ. xviij. et ꝑ cipue cum in ꝙuiuijs adsunt quinq; circūstātie quas ponit Gre. di. Sciēdum ꝙ cōuiuia tūc ex caritate veraciter pdeūt. cuz in eis absentiū nul lius vita mordet Nullus ex irrisione reprehendit Nec inanes secularīū negocioꝝ fabule. ⁊ verba sacre lectōis legunꝫ ꝛ audiunꝫ. Cū ñ pluſq; ne cesse est corpi deseruiꝫ. di. xviij. Conuiuia. Et qz raro est quin in ꝙuiuijs multa vana ꝛ irrisoria immisceanꝫ ꝛ vltra debitū comedaꝫ ꝛ delectetur iō refert Aug de cumētū sibi ab Amb. traditum vt vitaret cōuiuia quibus terminus temperan tie excedit ur

Tertia species .§. VII

gule est ponere nimis de tpe ꝛ cura ad prepādū cibos vt magis delectēt puta vt sint variati. assa ti. lixi cum aromatibꝫ cū saporibꝫ ꝛ hmōi. quo vi cio laborauerūt filij Heli sacerdotis. Nā cuz po pulus accederet ad offerēdū sacrificia aīaliū ad altare ſm mādatū legis veniebat puer qui. s. erat minister sacerdotis ꝛ dicebat offerenti. da mihi carnes. i. ptē aialis occisi vt coquā sacerdoti Nō enī accipiā coctā sed crudā. qđ faciebat vt accu ratius posset suo sacerdoti prepare. Et offerens rīdebat. Incendaꝫ prius ſm morē adeps. et po stea accipies. Et ille. s. minister nequaq;. Si ñ da bis accipiā eam vi. In ollis quoq; vbi coq̄bā tur carnes mittebat tridētē. ꝛ traxebat crudū de lebete. vt dī. i. Re. ij. vbi subdit ꝙ grāde erat pec catū eoꝝ. vñ in punitōem in bello ꝓtra philiste os occisi sunt. Et ꝑcipue in hoc solent delinque re diuites ꝛ etiā ꝑlati eccie. Unū Allan⁹ de plāctu nature ait. Hodie gule viciū ꝓfundius se porri git in dños ꝛ ꝑlatos. qui salmones. lucios. cefos q; pisces equipollenti generositate insignes va rijs decoctionū cruciant martirijs. balneātes of ficio sacri piperis fonte baptisant. vt multifor mem saporis grām ꝓsequanꝫ. Illius mistrorum ꝓfūdit. colat alius ꝛ ꝓficit. substātiā vertit in ac cidens naturā mutat in artē. vt saturitas trāse at in esurīē. hec ille. Sed magnā ꝓsciam sibi de bent facere tales de tāto tpe qđ amittūt ꝛ faciūt ministros amittere ꝓ hmōi prepatōe ꝛ expensis supfluis quib⁹ deberēt paupib⁹ subuenire. Et ꝺ forte etiā illi de quib⁹ dr. Vanduc auerunt ꝛ sa turati sunt ꝛc. in hoc viciū inciderūt. Nam cepe runt illas aues in copia ꝛ desiccauerūt vt postea possent sibi accuratius prepare in esum. Scien dum etiā ꝙ sumere cibos īmūde ꝛ sine ꝙgruenti prepatōe vbi cōmode ꝓuideri pōt vicios um est prīnēs ad viciū negligētie vel insensibilitatis. vñ Hiero. Nec affectate sordes nec exquisite de licie laudē pariūt quod inducit Gra. xli. dist. c. clericus. § i. de cibis sicut de vestib⁹. Qđ autem aliquos sanctos cibis cineres legimus ꝓbasse vel īmiscuisse vt. b. Germanus eps antisidiozē sis ꝛ scūs Frāciscus dicit Al. hoc fuisse laudabi le ꝛ virtuosum ex ope opante. ñ ex ope opato. i. ex intētōne opantiū. vt. s. subtrahentes se ab om ni delectatōe. s. corpali redderenꝫ magis capaces ꝛ apti delectatōnibꝫ spūalibꝫ ꝛ affectui ad dīna a deo ad hoc inspirati. sed illud opus in se non e rat laudabile. vnde nec imitabile nisi quis sic tra deo inspiratus esset

Quarta species §. VIII

gule est nimis ardeter seu nimia auiditate cibū vel potū sumere ad quod ptinere vidz comedere nimis rapaciter ꝛ festināter. Et licet quidā habe ant a naturali ꝙditōe vel assuefactiōe. tū ꝛ corpi nocet. qz non ita bñ potest cibus digeri quasi in teger deglutitus ꝛ minus bñ edificat. Et cum p cedit ex inordinato appetitu delectatōis gule pec catū est Hoc vicio supatus ꝓpter vnam escā sez lentis eduliū vendidit primogenita sua vt dicit apls ad Hebr. xiij. nam vt narrat Geñ. xxv. Cū reuerteret Esau de agro fessus ad domum inue niens ꝙ germanus eius Jacob coctum lentiuz ferculū comederet petiuit ab eo vt sibi ꝺ illo fer culo ad esum daret. Cui Jacob dixit. Cēde mi bi primogenita tua qđ ꝛ fecit ex ꝓnimia auidita te illius edulij ꝙ ipendēs ea ꝓ tam vili precio vendere. Unde ꝛ grauiter peccauit simoniā com mittēs. qz ius primogenīture tūc. s. in lege nasc erat spūale. Nā primogenitus tenebat locum ꝛ officiū sacerdotis Jacob aūt emēdo dr nō peccas se. qz potius redemit q̄ emit veratōem suam. et in hac spē gule ita peccaꝫ vilissimis cibis sicut p ciosis. imo freq̄ter offendūt hoīes nō facientes sibi conscīam ꝓpter vilitatē cibi. Et cū maiori de lectatōe gule comedunꝫ aliqñ herbe. fructus. ce pe. alea. ꝛ hmōi q̄ carnes. Nō attēdētes ꝙ viciū gule in primis pentibꝫ ñ fuit circa capones ꝛ cō fectōnes sed in fructibꝫ. Sed vt dicūt hebrei se cundum ꝙ allegat Nico. de lira fuit fructus fic⁹ Unde Aug. In omnib⁹ his rebus non vsus rerū sed libido in culpa est. Idem. Miles cibi appetē ter accepti impediūt puēnm abstinēcie Dauid aūt aquam concupitam effudit. xli. di. c. Delicie Hystoria Dauid bī. ij. Re. xxiij. vbi dicit ꝙ cuz

quadā die Dauid appeterz bibere ꝺ aqua ciſterne bethleē dicēs. O quis michi daret ꝺ aqua ciſterne que eſt in bethleē. ſubito tres ſocij eiꝰ fortiſſimi a ſeipſis iuerūt. ⁊ p medium caſtroꝝ ūimicorum philiſtiꝫ in qui tūc bēbāt ſtatiōem in bethleē tranſeuntes hauſerunt aquā de ciſterna bethleem ⁊ ſibi apportauerūt. ſed noluit bibere dicēs abſit vt periculum aiārꝝ horum ego bibam. ſed libauit eam dño. Infirmi vel ſani qui ſciunt vel ẽpti ſunt aliquid cibi vel potus nocere infirmitatibꝫ eorum. ⁊ tamen ſumunt ꝓpter auiditatez vitiꝫ peccant in hac ſpē gule. ⁊ hoc plus ⁊ minꝰ ꝑm exceſſum quem faciūt. Narrat etiā Greg. in iij. dyalogoꝝ de quadam ſanctimoniali que ānã lactucam in orto viſam colligens cū nimia auiditate comedit. ꝓpter quod a diabolo arrepta eſt ſed ab Equitio liberata eſt. Hoc etiam vicio peccauerunt iſti qui māducauerunt. vñ dr. Deſiderium eorꝝ ⁊c

Quinta ſpeciel .§.ix

gule eſt anticipare horam ſeu extra horam ſtatutam vel ꝙſuetam comedere ſine cā vrgente. nam ſi exigit infirmitas vel cā alia rōnabilis omīs hora eſt idonea. Cum nō ieiunaꝝ cōis modus ꝓprianoꝝ eſt bina comeſtio. ſ. prandium ⁊ cena. ⁊ per hoc ſanius viuitur. Qui enī comedūt pluries īdie vt animalia bruta ſunt nec ſane viuere pñt. cum ponant indigeſtiꝫ ſuper indigeſtum. vnde mali humores generantur ⁊ caput etiam fumo ſtantibꝫ eſt grauatum ⁊ male aptum ad ſpūalia Et hoc niſi magnus labor excuſet vt laborātes īagris. viatores. pueri dum ſunt in augmento. Qui autem de mane ſurgentes de lecto ſubito volūt comedere ⁊ bibere. ⁊ p̄cipue in diebus feſtiuis añꝫ vadāt ad eccl'am nimis īdeuoti ſunt ꝓtra quod dr Eccleſiaſtes. x. Ve tibi terra cuius rex puer eſt ⁊ cuius principes mane comedunt. Terra eſt homo. puer eſt ſenſualitas que appetit ſenſibilia vt pueri principes eius ſunt ſenſus. qui ānt illi qui regit a ſenſualitate ⁊ cū ſenſus vacāt comeſatiōibꝫ tempeſtiue qꝛ guloſus eſt. Iſaie. v Ve qui ſurgitis mane ad ebrietatem ſectādam. Nō vero ieiunari debet. vt in diebꝫ ſtatutis ab eccl'a. ſemel tantum comedi debet ⁊ circa horā nonam. Iueniendo autem notabiliter horaꝝ none vt in tertia ſine cā rationabili ſed mere ex impatientia amore ⁊ appetitu gule vicium eſt. vel etiā comedere poſt prandium de ſero ⁊ ſi non ordinate tamen buccellam panis. vel plures fructus vicium eſt ⁊ non ieiunium. vt dicetur in .c. ſeqꝫti In hanc ſpēm gule incidit Jonathas filiꝰ ſaul qui facto p̄cepto a rege patre ſuo Saul ꝙ nullus aliquid comederet dum ꝑſequebatur philiſteos ꝓtra quos bellū gerebat. Ipſe Jonathas trāſiens per campum inſequēdo cū aliis inimicos parum mellis accepit cū virga quā gerebat in manu quod repperit in quadam arbore ⁊ ꝙmedit fame ductus. ꝓpter qꝺ cum poſtea reuertens a perſecutōe inimicoꝝ cum ſuis Saul cōſuleret dñm non potuit habere reſponſum. ꝓpter tranſgreſſionem illam. Et hac comperta quis ꝓpetrat voluit occidere illum. ſed ꝑplis eripuit eum ꝺ manibꝫ ſuis. vt habetur i. Regum. xiij. In his omnibꝫ quinqꝫ ſpeciebus ad diſcernendū quādo ſit mortale vel veniale ſumenda eſt regula data ſuperius in ca. precedenti. §. iij. videlz ꝙ cum tanta eſt inordinatio voluntatis ſeu affectō ad ꝙ ſequendam delectatōem gule in quocunqꝫ dictorum modorum ꝙ videt ſe paratum ad faciēduz contra mādata dei vel eccl'e tunc eſt mortale alꝫ veniale

Remedia cōtra .§.x

gulam ſunt quinqꝫ. Primum eſt lectio ſeu auditio ſacre ſcripture. Hoc viſus eſt xp̄s cū temptatus de gula in deſerto dixit. ſcriptum eſt Non in ſolo pane viuit homo ſed in omī verbo qꝺ procedit de ore dei. Ipſe enim ſermo horatur ad abſtinentiam. Spiritualis etiam cibus induc obliuionem ⁊ ꝓtemptū cibi corpalis. Secundum eſt elōgatio ab his que dant occaſionē excedēdi in cibo ⁊ potu. vt ſunt delectabilitas varietas nimietas ciborum. ꝓpter quod dr. Melius eſt ire ad domum luctus qꝫ ad domuz conuiuij. Eccle vij. quia in conuiuio ſunt occaſiōes gule ⁊ aliorum vicioꝝ. Tertiū eſt ꝙſideratō cene eterne ad quam inuitati ſumus cuius eſuries inducit ſaturitatem. quia beati qui eſuriūt ⁊ ſitiunt iuſticiam ⁊c. Inuitatus enī ad ſolēnē cenam non curat de prādio p̄cedēti Apoca. xix. Beati qui ad cenam agni nuptiarum inuitati ſunt. Quartum eſt moderata occupatō. puer. xxi. Deſideria occidunt pigrum noluerūt quicqꝫ opari manꝰ eius Tota die ꝙcupiſcit ⁊ deſiderat. Patiē ei ociosuſ famē vniuerſalem oculi deſiderāt videre vanitatem. aures rumores. olfactus odores. gula cibos quam famē non habet occupatō. Quintum eſt oratō. Vñ ps. De neceſſitatibꝫ meis eripe me domine. Neceſſitatis eſt enī comedere ⁊ bibere. ſed immiſcet ſe gula. ⁊ ideo orat ne ſub neceſſitate ſubrepat voluptas. In cuius figuram ſocrus Symōis que tenebaꝫ magnis febribꝫ orātibꝫ aplis xp̄m. p ea ſanata eſt Lu. iiij. Socrus Simonis eſt ſenſualitas. magne febres ſunt ſpecies gule. Quinqꝫ enim ſunt febres. ſ. ephimera que durat vna die. ⁊ eſt in ſpiritibus flegmatica tertiana ⁊ quartana. que ſunt in humoribꝫ. ſ. flegmate colera quo ad tertianam. melancolia quo ad quartanam. Etbica que eſt in oſſibꝫ. Febris eſt exceſſiuus calor. ⁊ gula inordinatus appetitus.

Capl'm Scom de omissione Jeiunij que frequenter accidit ex gula

De omissione ieiunij qđ fit qñq; ex gula. qñq; ex incuria.

Amb. in sermo. Ut sciamus nouellũ nõ eẽ ieiuniũ primã legẽ ꝓstituit de ieiunio. s. cum dixit. De ligno scie boni ⁊ mali ne comedatis. Gen. ij. Ex abstinẽtie a dño deo cepit. ꝓuaricatõ legis a dyabolo. dis. xxv. Sexto. Et hoc in statu innocẽtie. Sed post lapsum renouauit legem di. Joẽ. ij. Conuertimi ad me in toto corde vestro. in ieiunio ⁊ fletu ⁊ plãctu. Est autem ieiuniũ triplex. Primũ ex lege naturali. Secum ex lege dinali. Tertiũ ex lege positiua sen bũana li. Diuersimode tñ. Nam ex lege naturali est ieiunium generali mõ non determiato nec ad certum diẽ. nec; ad horã comedẽdi. nec ad q̃ntitatez cibi. Dictat. n. rõ naturalis hoi vt carnẽ suaz ita domet ieiunijs abstinẽtia esce ⁊ potus vt spũi sit subiecta ꝓ stinẽtiam ⁊ eleuari aliqñ possit in deum. Sed ñ dictat qꝫ magis vna die certa q̃ alia nec qꝫ hora nona comedat. nec qꝫ a lacticinijs abstineat. ⁊ ideo ex hac lege difficulter põt sciri qñ peccaẽ omittẽdo. Ex iure dinali est ieiunium triplex. vicz ex pnie iniũctõe ⁊ voti, ꝑter obligatiõe ⁊ veteris legis traditõe. Impositio penitentie que fit ꝓfitẽri a sacerdote de ieiũio sicut de alijs rebꝫ ptinet ad satiffactõem ptem sacri pnie. fm Pe. de pa. Sacra aũt sunt de iure dino. Ita ergo istud obligat qꝫ dimittere ipm mere ex negligentia est peccatũ mortale. secus si ex impotẽtia vel infirmitate vel obliuione. vel etiã differẽdo ipm facere cum ꝓfessor ñ astrinxit eum ita ad certum diem quin posset altera supplere. Possz etiam ꝓ illũ ꝓfessorem vel aliũ in aliud cõmutari. sed non ꝑ ia auctoritate. Similr cum redditio voti sit de iure dino si quis vouet ieiunare nisi irritetur vel ꝯmutet ꝓ eum qui potest ex negligentia omittendo vel ex vicio gule est mortle. secus si ex impotẽtia vel obliuione. Sed si ex duotione ꝑponit non tñ vouet ieiũare aliqua die vt sextis feriis. sabbatis. vel diebꝫ marialibꝫ. i. illis feriis quibꝫ illo anno festuz annũciate occurrit dimittẽdo nõ peccat saltem mortalr etiaz ex mera negligẽtia non tñ ꝑter illa debet dimittere ieiunia ecclie sed potius ea seruare si vtrũq; facere nequit. Jeiunia superstitiosa dimittere debet. vt comedere vna die vnũ bolum. alia die duos. et hmõi. In lege veteri ꝓceptum cerimoniale erat iudeis ieiunare certis diebꝫ fm illud zach. viij. Jeiunium quarti. s. mẽsis Junij. Jeiuniũ quinti. Jeiuniũ septimi. Jeiuniũ decimi erũt vobis in solennitates. Cãm autem quare ieiunabant certis diebꝫ illoꝫ mẽsium ponit Hiero. di. lxxvi c. ieiuniũ. Sz quia nũc cerimonialia ex toto cessant nullo modo illa ꝙãda sunt. Et si quis seruaret qꝫ in lege mãdata iudaisaret ⁊ mortlr peccaret. Ex iure humanali obligat ieiuniuz triplr. ex ordinatõe regulari. ex statuto ecclie vli. ex consuetudine generali. In oi. n. religione sunt aliq; ieiunia determinate instituta ꝓ regulam. vel cõstitutões que ꝑtermittẽdo ex negligentia mera peccatum est nõ tñ mortale nisi ꝓ ꝓtẽptum omitterẽtur. vel si per regulã in ꝓcepto eẽnt. sicut dr de minoribꝫ. qꝫ ex ꝓcepto bñt regule sue ieiũare omnibꝫ sextis feriis. ⁊ a festo oim sanctoruz vsq; ad natuitatem. Ex statuto eccie vli ieiũia quicunq; omitteret ex negligẽtia vel gula non infirmitate vel obliuiõe cum credit se bñ posse ieiũare mortale est. ⁊ ꝙ qualibet die omissa vnuz. Secus si sibi vidr se non posse ieiũare absq; lesione persone cum habeat cãm aliquã dubitãdi nõ tñ sufficiẽtem sed posset ieiũare. ⁊ sic intellige dñm b. Tho. ij. ij. q. clvij. ar. iij. ⁊ in. nij. di. xv. Pe. de pa. in. nij. circa hoc sic dicit. Jeiunium. s. ecclie cadit sub iure positiuo. vnde eius trãsgressio sine cã est mortale. Quando vro fractio eius ẽ cum cã lz non sufficiẽti. tũc est veniale vt in his qui legũt institutã in ꝯpletorio. Cñ vro est sufficiens simplr tũc nulla culpa est. vt in necessitate. extra de obser. ie. c. i. Qui aũt nõ aduertẽtes de ieiunio comedũt in mane siquidẽ tenebanꝫ scire qꝫ esset ieiunium. non tamẽ tenẽtur postea ꝯtinue ieiunare cum iam sint obligati ad aliam diez. s. remittẽdo omissam. ⁊ si nõ liceret sibi ea die plus comedere nimis grauaret. nec cũ toto hoc esset verum ieiuniũ ꝑter nimiam hore anticipatõem. sed si non tenebaꝫ scire. nõ reputaꝫ fractõ ieiuniũ. cñ ac si eẽt ieiunus potest illa die ieiunare. s. comedẽdo hora debita ꝓ prandio qꝫ ieiũium hmõi indictũ non soluit nisi ꝑ actũ humanum qui requirit intentõem ⁊ deliberatõẽ veram vel ꝑsumptã. hec ille. Quedã autem ieiunia sunt ex ꝓsuetudine. ⁊ si ex ꝓsuetudine generali vt vigilia Joannis bap. omes fideles astrigit. si ex ꝓsuetudine ꝑticulari alicuius patrie. illos astringit ac si eẽt ex statuto ecclie scripto. vt di. xi. In bis. ⁊ c. Catholica. Que aũt sint ieiunia ex statuto ecclie vel consuetudine declaraꝫ in se. §.

Nota qui sunt .§. I.

dies ieiunãdi ex ꝓcepto ecclie. Primo quidẽ tota quadragesima exceptis dñicis diebꝫ vt de cõse. di. v. c. Quadragesima. ⁊ de conse. di. iij. c. nõ liceat. Itẽ vigilia natiuitatis dñi. extra eo. ca. i. Itẽ vigilia ꝑenthecostẽ. vt notatur. lxxvi. di. Necessario. Item vigilia assumptiõis. b. Marie extra eo. c. i. Item natiuitatis sue dr a quibusdam

instītutum in extrauaganti. Ego autez vidi q̄n dam extrauagantē Bonifacij vbi instituit festū visitatōnis beate Marie. ⁊ consulit vigiliam te iunare sicut ieiunatur vigilia assumptōis ⁊ na tiuitatis beate Marie. Cū ergo de vtroq; simul fiat mentio ⁊ clarum sit de vigilia assumptōnis quod est in preceptum videtur idem dicenduz esse de vigilia natiuitatis. Noli tamē precipita re sententiam ⁊ precipue cum Pe. de pal. dicat non esse in p̄cepto. Nec mirum. quia nondum emanauerat dicta extrauagās. Sed quia illa ſ videtur esse, pmulgata in populo, forte ſ astrin gi. Item in vigilijs apostolorum p̄terq; Philippi ⁊ Jacobi ⁊ Joannis euangeliste. De vigilia apostolorum Bartholomei ⁊ Jacobi et Mathie dicit Pe. de pa. q; vbi consuetudo habet q; ieiunetur ibi ligat alias non, sed tutius dicitur q; sint in precepto sicut ⁊ aliorum apostolorum. ⁊ hoc communiter tenetur. ⁊ est magis ſm iura Item in vigilia Joannis baptiste ex eccl'ie con suetudine vniuersali. Item vigilia Laurentij. ex generali consuetudine ſm Innocen. Item ie iunia quattuor temporum que sunt quater ī an no. ⁊ quando sunt declaratur in isto versu. Ulti crux lucia cinis ⁊ carismata diua. Ut ieiunetur quarta sequēs feria. Et est sensus q; prima q̄rta feria post festum crucis de mense septembris. Et iterum prima quarta feria post festum sācte Lu cie. Et iterum prima quarta feria post primā do minicam quadragesime. Et iterum prima quar ta feria post festum spiritussancti. Debet etiaz ie iunare duobz diebz alijs sequētibz. s. sexta feria ⁊ sabbato. distin. lxxvi. c. Statuimus. Et in ipa distin. assignatur ratō de ieiunijs quatuor tēpo rum ⁊ de ieiunijs hebreorum. sed plenius a bea to Thoma secunda secūde. q. clxvij. Jeiuniū au tem aduentus rogatōnum sexte ferie per totum annum sunt ꝺ consilio non in precepto. De ad uentu dubitatur vtrum sit in precepto clericis ⁊ religiosis. Et a quibusdam hoc creditur. ab a lijs tenetur contrarium. ⁊ hoc communius, s. q; non sit in precepto. extra de observa. ieiu. Consi lium. nisi aliqui religiosi vt minores qui bēnt ex precepto regule sue ieiunium a festo omniu sanctorum vsq; ad natale. et omnes sextas ferias per totum annum. Item die dominico ieiunare non conuenit. et si quis hoc faceret quasi agens contra consuetudinem populi christiani vel eti am ex aliqua superstitione peccaret. et hoc modo prohibetur. distinctione. xxx. Si quis presbiter. alias non videtur esse peccatum. distincti. lxxvi. Utinam.

De ieiunijs con .§. II

suetudinarijs dicit Pe. de palu. in. iij. disti. xv. q; ad ieiunia consuetudinaria ipsa consuetudo obligat etiam si scriptura non dicat ar. dist. xi. c. In his rebz. Si ergo ꝺ suetum est in aliqua di oces q; ieiunet certo die. illi de dioces tenentur observare sicut ⁊ tenerent si eps indiceret. Un de de ꝺse. di. v. dz. Jeiunia in eccia ꝺstituta a sacer dotibz sine necessitate rōnabili nō soluant. Con suetudo. n. rōnabilis ⁊ ꝑscripta obligat. di xij. c. illa. Et ꝺ quo ad indigenas. Alienigene vero si veniūt aīo cohabitādi extūc ligant ieiunio ꝺsuetudi nario. sicut ⁊ scripto. Si aūt trāseāt solū ꝓ fraz non ligant ꝺsuetudinibz ⁊ statutis. ⁊ tñ tenētur non scādalisare. vñ occulte comedere pñt ſm morē terre sue nō publice. q; ⁊ si esca scādalisaret frēz meum ꝛc. ar. di. xij. Illa. Tñ videtur q; cōsuetu do laicoz non liget clericos nec secularium cleri corum religiosos. quia distincti sunt modi absti nentie inter hos tres status ⁊ plures abstinenti as habent clerici q̄z laici. ⁊ religiosi q̄z clerici se culares. Unde non oportet q; ad ieiunia illorum ligentur quoz etiam cōsuetudinibz a suis ieiu nijs non absoluunt ſm regulam iuris. Quē nō honoro, nō onero. Unde illoz cum quibz viuit mores seruare debet. Quia tamē quilibet tenet alterum nō scādalisare, ideo vbi est consuetudo ieiunare, vtputa in festo sancti Marci laicis se quentibz ⁊ clericis facientibz ꝓcessionē siue leta niam maiorē. religiosi sicut nec ad ꝓcessionem sic nec ad ieiunium tenentur, sed publice ꝓpter scandalū non dñt bis comedere. Item vbi ē ie iunium iure inductuz ꝺsuetudo que ꝑualz iuri excusat. ālz generaliter dicak q; ꝺsuetudo que est cō tra sanctos canones nō excuset. qđ verum est qñ ꝑ alios canones in se vel in simili nō fulcitur sic autem est de ista. ar. di. xij. c. Statuimus. vbi a gitur de ieiunio quadragesime. Excusantur q̄ a ieiunio ⁊ carniuz esu indigene, ꝓuincie vel dio ceses vbi nō ieiunatur etiā a viris mōrigeratis. vt in vigilijs Jacobi. Bartholomei. ⁊ Mathie Non autem si ribaldi ⁊ malilz plures numero qui nec ieiunia seruāt. q; nō est consuetudo sed corruptela. Item excusantur alienigene, q̄z uis in terra eoz ieiunet ex quo veniūt aīo remanēdi Sed qui trāsitū faciūt ꝑ terrā sicut nō obligant ad ieiunia illius terre. sic nō liberant a ieiunijs ⁊ abstinētia terre sue

De lacticinijs .§. III.

vtq; possint comedi tpe ieiunioz. Nota. q; si quis in ieiunijs ab eccia institutis extra q̄dra, ꝓmedit lacticinia ī locis vbi ꝺsuetū ē ñ comedere. pctm̄ est. alꝫs si ꝺsuetū est talia ꝓmedi cōiter l' ꝑ maio ri ptē pñt comedi. di. lxxvi. c. Utinā. ⁊ Tho. ij. ij q. clxvij. Inno. simpl'r dicit q; lacticinia ꝓmede re ieiunijs eccie extra quadragesimā ē pctm̄. ꝛz ñ soluit ieiuniū. primū cōius tenetur. Sz ꝑ ma iori declaratōe horum Pe. de pa. in. iij. dist. xv.

sic dicit. Comestio lacticiniorꝝ in quadragesima interdicta est. vt di. xij. Deniqꝫ. non aũt in alijs ieunijs nisi cõsuetudo hoc bẽat. quã vbiqꝫ fuã dam in ieinnijs dicunt Aug. ⁊ Amb. ⁊ Hiero di. xij. illa. ⁊ lxxvi. c. Urinam. Uñ cui iniũctum est ieiunare simplr non bz nisi a carnibꝫ abstinere, ita ꝙ ieiunare etiam cũ lacticinijs põt. Bztones vero comedẽtes butirum in quadragesima videnr excusari. quia in illis in quibꝫ eccia dispẽsare põt sciẽdo ⁊ dissimulando dispensat, si tamẽ ita dissimulat ꝙ nec punit excõicatõe, nec prohibet verbo. quia multa ꝑ patiam tolerantur. q̃ si deducta eẽnt in iudicio nõ tolerarenr. Sed si eccia que tenet ad correctõem fraternam nõ puniret nec corrigeret de facto ꝓticiparet in crimine Ham ⁊ si simplicẽ fornicatõnem nõ puniat predicat tñ eam illicitã. Uñ cum eccia sileat. nec eis ꝓhibeat nec ꝑdicet eos male facere al. ⁊ si aliud priuilegium nõ habeãt excusant. hec ille. Itez si sextis feriis sine cã infirmitatis comedit carnes mortale est. de cõse. di. iij. c. De esu carnium. Itẽ in sabbatis comedere carnes in locis vbi est cõsuetum vlr non comedi. mortale est. de cõse. dis. v. Quia dies. Secus si ꝙsuetudo patrie habet ꝙ comedant. vt in Frãcia Catbalonia ⁊ alijs ꝑtibꝫ. qz tunc stabit ꝙsuetudini. di. xij. Illa autez Excipit tñ ab ista regula dies natiuitatis dñi quando est in sexta feria. quia tũc licite ꝯmedunt carues etiã ab cibꝫ. nisi ex voto suo vel regulari obseruantia tene retur ad nõ comedendum extra de obser. ieiu. c. Consilium. Et multo magis videtur idẽ dicẽdum quãdo natalis est i tali die sabbati

In qua etate .ℌ.iiii

teneturquis ieiunare siue ad ieiunia. Nota ꝑm Thomam. ij. ij. q. clvij. ꝙ nõ teneturquis ex necessitate ꝓcepti ad ieiunũ eccie vsqꝫ ad finez tertij septennij. i. xxi. anni. quia vsqꝫ ad illud tẽpus est in statu augmenti. Rationem ibi potest videre, dicit enim sic. in pueris est euidẽs cã non ieiunandi. tum ꝓpter debilitatez nature ex qua puenit ꝙ indigent cibo ⁊ non multo insimil. sumpto. tum etiam quia indigẽt multo nutrimẽto. ꝓpter necessitatem augmenti quod fit de ẽsiduo alimẽti. ⁊ ideo qꝫdiu sunt in statu augmẽti qõ est in pluribꝫ vsqꝫ in finẽ tertij septennij nõ tenentur ad eccĩastica ieiunia obseruãda. Conueniens tñ est vt etiaz in hoc tpe se ad ieiunandũ exerceãt plus ⁊ minus ꝑm modũ sue etatis. Uñ qꝫ tñ tribulatõe eminẽte in signũ pñie artioris. etiã pueris ieiunia indicunt sicut legit ỏ Niniuitis Jone. ca. iij. Sed Pe. de pal. in. iij. dicit ꝙ circa tertiũ septẽniũ adolescentiũ. qz quidam sunt alijs fortiores relinquit arbitrio ꝓfessoris ⁊ ꝓsilio medicie. s. ieũare. vel ñ. Est tñ ꝙuenies ꝙ infra istud tẽpus se exerceant ad ieiunãdũ plus ⁊ minus ꝑm possibilitatẽ ⁊ etatẽ. Nouitij quoqꝫ ⁊ iuniores in religionibꝫ iuxta discretiõem ꝓlatoꝝ suoꝝ in hmõi se dñt gerere. Ul. ⁊ Jo. an. in nouel. super. c. Consiliũ. extra de obserua. ie. ponit diuersas opiones de etate qua quis obligat ⁊ dicit aliquos dicere ꝙ masculus in. xij. ãno. femia in. xij. Alij masculũ in. xx. feiam in. xvi. Alij aliter ⁊ in nulla se firmat. Allegat aũt Hiero ni. arguentem eos qui in teneris annis positos onerãt ieiunijs. Dictũ beati Thome de etate cõmunius tenetur

De redemptõe .ℌ.v.

vel dispensatõe ieiuniorum. Nota qđ dicit idẽ Jo. an. in nouel. ieiunia eccie non posse redimi nisi ex magna necessitate, qz ieiũia volũtaria posse auctoritate superioris ⁊ causa vilitatis maioris. Et declarat esse ieiunia volũtaria ieiunia ex voto vel ex iniunctõne penitẽtie. Quidam faciunt hanc distinctõnem circa materiam hanc et bñ. Ille qui est obligatus ieiunio ex voto vl ex generali institutõne eccie si nulla adest necessitas vel vilitas vrget. non potest redimere tle ieiunium. Si autem adest necessitas aliqua. tũc si est necessitas que tollat omẽm possibilitatem ad ieiunium. talis absqꝫ aliqua dispensatõe vel redẽptione dimittere potest. Sed si sit talis necessitas que non tollat ex toto possibilitatẽ qz inducat magnam difficultatẽ puta ꝙ talis per ieiunium caderet in capitis debilitatem vel corporis. ita ꝙ non posset nec in oratõe nec in alijs bonis se exercere. In hmõi casu potest redimere ieiunium debitũ pecunia elemosinali auctoritate tamen superioris. Similr si adest aliqua publica vilitas quam aliquis ieiunãdo implere ñ posset. sicut ẽ aliqua bona predicatõ ⁊ necessaria. et discursus ꝓpter eam. vel discursus alius ꝓpter necessitatem vel vilitatem eccie ⁊ hmõi. cuz quibus non posset ieiunari tunc etiam habet locuz dispensatio vel redemptio in ieiunio. auctoritate tamen superioris ⁊ maxime diocesani. Rich. in. iij. dicit ꝙ si necessitas immineat statim peregrinandi vel multum laborandi vel ꝓpter cõseruationem vite corporalis vel ꝓpter aliquod necessarium ad vitam spũalem. cum quibꝫ laboribus non potest ieiunare. non obligatur talis ad ieiunium. quia non videtur fuisse intẽtõ eccie statuẽtis ieiunia ꝙ hoc impedire alis magis pias ⁊ necessarias cãs. Unde vide recurrẽdum ad superioris dispensatõem. nisi forte vbi ñ est cõsuetuz. quia ex hoc ꝑo ꝙ prelati dissimulant videtur annuere. Dicit etiam ꝙ ꝑegrinatio ad loca sancta ex deuotõne que differri non posset est iusta cã dimittẽdi ieiunium si cum labore itineris ieiunare non potest

Capitulū Secundū

De excusatis a .§.VI

ieiunio. Nota q excusant a peccato quedā plōe nō obseruātes p̄dicta ieiunia. Et p̄ro itinerātes aut multū laborātes quib⁹ imineat necessitas tūc pegrinādi ⁊ magnas dietas faciēdi. vel etiā multum laborādi si viuere volūt vel suā familiaz sustentare vel ñ incurrere notabile detrimētuz sui status. ⁊ cū labore vel itinere non p̄nt ieiunium obseruare excusant. Alias si p̄nt vtrūq facere cō mode tenent ieiūare. Et sic si p̄nt differre iter aut subtrahere vel diminuere laborez. ita vt p̄ sint ieiunare ⁊ ex hoc ñ incurrāt detrimētum sui status tenent ad ieiuniū. de hoc habes .ij. ñ. q. cxl vij. Si aūt nō est necessaria pegrinatio tunc ſm Pe. de pal'. peccat aggrediēdo pegrinatiōem indiscrete. s. tp̄e quo ieiunare d⁹. nec ꝓpter iter p̄t. Si tū indiscrete aggressa est pegrinatō ñ ꝓpatiens ieiunij nec pplexus est licet frāgere. sicut ꝓpter culpā q̄⁹ fit infirmus durāte infirmitate ñ tenet. Scdo seruitores nobilū si ex cā p̄uenirent horā comedēdi vel etiā si p̄libāt modicuz aūt horā vt quasi ꝓpter ꝓtinuatiōem tp̄is totū p̄ sit ꝓputari vna mēsa. Qui etiam p̄gustāt cibos dñoz ad faciēdā credētiā. Quo casu etiā liceret p̄gustare carnes si tali die dñs licite comedat vel etiā si surgat a mēsa vt p̄tet enreniū alicui, vel etiā si seruiūt vel legunt in mēsa religiosoz cum mia supioris ff. Tertio cursores quoz⁹ vsus necessarius est dñis vel ciuitatib⁹ si ñ p̄nt cū ieiunio iter agere excusant. secus cū modicū vadūt vel quiescūt nisi indigerēt ex labore p̄cedēte. vel etiā in primo vēntes magnū iter facere oportet q̄ficiāt. Guil. Hi ſm Pe. de pal'. vident excusari. ñ solū si sine tali officio ñ p̄nt viuere. q⁹ tūc pauptas excusaret. sed etiā si al'r possent viuere. sed nō eque bñ. q⁹ aliud est de illis qui ad certū diē se locāt. q⁹ nō d̄nt se locare nisi possint tūc ieiunare si bñt al's vñ viuāt. Aliud est de alio qui locat se ad totū annū ⁊ ad totale seruitiū, qui si ex cipet q⁹ nunq̄z diebus ieiunij itineraret nō inueniret qui eū reciperet. Quarto paupes ⁊ mendicantes qui ñ p̄nt tm̄ bñe ad vnā refectōem q⁹ sufficiat eis excusant. secus si hrent ad sufficiētiam nisi ex p̄cedēti inedia nō possent ferre ieiunium Tho. ij. ij. q. cxlvij. Et vid⁹ etiā posse ꝓhibendi illos qui ñ bñt eis p̄parantes necessaria ieiunio. ⁊ ipi huic ñ p̄nt vacare. Quinto p̄gnātes ⁊ lactantes si debilitas impedit eas vel si ex hoc timetur de piculo ea⁹ aut abortu vel defectu alimēti pueri excusant a ieiunio imo dēbēt dimittere ieiuniū. ff. Sexto infirmi debiles. q⁹ p qua infirmitate vel q̄⁹ta debilitate excusent ſ arbitrio boni viri stat. Et siquidē fuerit manifesta cā necessitatis vel euidēs queruis infirmitas ñ est necessarium petere dispensatoz ſm ff. ⁊ p̄sertim cōsuetudine sic se bñte ſm Tho. Si aūt sit dubiū vtrū sit cā necessaria peredā ē ab ep̄o loci si cōmode hēri p̄t copia dispensatō. vel a ꝑro sacerdote si tū hēri nō p̄t ep̄s. nō tū querat cecū ꝑ consilio in hmōi. Ite de consilio rōnabili medicine infirmus soluēs ieiuniū vel comedēs carnes diebus phibitis ñ peccat sed peccaret medic⁹ si sine cā rōnabili vel saltē dubia talia mandat vel ordiāt infirmis. ar. xxiij. q. i. Qui culpat. Septimo senes si sunt multū debiles eo mō p̄nt excusari sicut dictū est de infirmis. tōe aūt senectutis tm̄ nō excusant si sunt fortes ad sufferēdū ieiuniū nec ē determiata etas ab aliquo vsq⁹ ad quos ānos q⁹ teneat ad ieiuniū. Octauo de vrouib⁹ di. Inno. q⁹ q̄⁹is dēant dimittere ieiūia que bñt ex voto phibentib⁹ viris. xxxiij. q. v. Manifestū. ñ tñ ieiunia eccle. Sz forte ꝓpter scādalū vitādum p̄t sacerdos dispensare cū tali. di. v. Ut constituerētur. Idē Hosti. Sed Pe. de pal'. in. iij. dicit q⁹ hoc vid⁹ esse scādalū phariseoz⁹ ⁊ p q̄ñs ptemnēd⁹ si nō vult vir vxorem ieiunare. nisi forte probabiliter timeretur infirmitas. vel debilitas. De fructib⁹ multis ieiunij ⁊ rōibus ieiunij quadragesimalis hēs in pte. iij.

De ieiunio in .§.VII

quit p̄s. xxxiij. Humiliabā in ieiunio aiaz meā Ieiuniū assumit ad tria ſm Tho. ij. ij. q. cl vij. ar. i. Primo ad carnis cōcupiē repressionē. Unde apls. j. Corinthio. vi. aut in ieiunijs in castitate erbibeamus nosmet ip̄os premittit ieiuniū castitati. q⁹ p ieiuniū castitas conseruat. Ut enim Hiero. dicit. Sine cerere ⁊ bacho friget venus. id est per abstinentiam cibi ⁊ potus friget luxuria. ⁊ ſm hoc exponit⁹ iste versus. In ieiūio humiliabam. i. mortificabam aiam meam. i. sensualitatem a concupiscentijs. Secundo assumit ieiunium ad mētis eleuatōem in dīna. q⁹ homo ieiunus est magis liber a fumositatib⁹ cerebri. vn de magis aptus ad itelligēdū. Unde Aug⁹. in sermone. Ieiuniū mentē eleuat. ⁊ in signū hui⁹ d⁹ Daniele legit q⁹ post ieiuniū triū ebdomadaz accepit eleuatōem mētis a deo ad dīna misteria ꝓtemplanda. Danie. x. Et quia humiliatō ē maxime necessaria ad eleuatōnem mētis ad dīna et ieiunium humiliat corpus ⁊ aiam. Ideo bñ d⁹ Humiliabā in ieiunio. Tertio ieiuniū valet ad culpaz satisfactōem. Dum. s. affligimus corpus recōpensamus deo de iniurijs quas fecim⁹ nimis corp⁹ delectādo ꝓtra mādata eius. ꝓterea dicit dñs Joēl. ij. Cōuertimini ad me i toto corde vro. in ieiūio fletu ⁊ plāctu. Et Aug. dicit q⁹ ieiuniū facit cor ꝓtritū ⁊ hūiliatū. Hūiliabaz ꝑ in ieiunio fletu ⁊ plāctu. s. satisfaciēdo. Qui enī satisfacit hūiliat se ei cui satisfacit ꝓtra quem superbierat iniuriādo. Et q⁹ ieiuniū ad p̄dicta tri-

ordinaf ideo illis tpib⁹ fuer̃t spāliter ab ecclesia
instituta ieiunia. quib⁹ oꝑtet hoies magis pur-
gari a peccatis ⁊ eleuari ad dīna ꝓ deuotōnem ⁊
magis liberos eē a voluptatib⁹. ad quas magis
inclinanf tpe veris supabūdātib⁹ humoribus.
Hec aūt sunt tpa pasce seu dñice resurrectōnis
in cuius vigilia celebraf baptismus ꝓ quem ab
luimur a peccatis ⁊ in cuius die generalr sumi
⁹z ab oīb⁹ sacrosc̃ā cōio. ⁊ xp̄s ꝓ resurrectōem e-
ternitatē inchoauit. Et iō p̄cedit ieiunium qua
dragesimale. ꝓ quod aīa purgata a peccatis libe
ra a ꝓcupiscētijs magis apta sit ad dīna eleuari.
Et hac rōe etiā sunt instituta ieiunia in vigilijs
in p̄cipuis festiuitatib⁹ ⁊ solēnitatib⁹ vt magis
possit ad spūalia eleuari. Et in quatuor tpib⁹ ā-
ni ꝓ ꝓcuratōe gr̃e ꝓ ordinādis in vtilitatem po
puli xp̄iani. ⁹z notādū ꝙ tripl̄r pōt ꝙmitti ōfe
ctus circa ista ieiunia instituta ꝓ quē defectum
hō ñ humiliat aīam suā in ieiūio, q⁹ ñ facit volū
tatē dei. sed suā ⁊ iō ñ est deo gratū. Cñ cuz qui
dā ieiunātes ꝙquerer̃enf quare deus ñ accepta
bat eor̃ ieiuniū dicētes. quare ieiunauim⁹ ⁊ nō
aspexisti. hūiliauim⁹ aīas nr̄as ⁊ nescuisti. R̄ñ.
eis deus ꝓ Isa. lviij. Ecce in die ieiunij vr̄i iue
nif volūtas vr̄a. q. d. ñ vere vos hūiliastis. ñ fm
volūtatē meā sed vr̄am ieiūastis. ⁊ ideo nō exau
diui vos. Et primo ex mētali indispositōe
Scō ex cibatōis pluralitatē
Tertio ex hore notabili anticipatōe

Quātum ad §. VIII

primū ꝙ ieiunium cor̃pale sit deo gratū oꝑtet ꝙ
tollaf indispositō mētis. Cñ dicit dñs Joel. i.
Scīficate ieiunium facite mō debito vt sit sanctū
id est mihi dedicatum. Et hoc.
Excludendo vanum respectum
Exhibendo liberum affectum
Adhibendo pium effectum.

Primo quidē ⁹z tolli de mēte oīs intētō va-
na que pōt eē quintuplex fm illū versuz. Absti
net eger egēs cupidus gula simia virtus. Jeiu-
nat. n. aliquis q⁹ sentit se grauatū cibo. ⁊ si ꝓme
deret sibi noceret sicut prima die ēdragesime. A-
lius ieiunat q⁹ ñ ⁹z ad comedēdū. si ⁹z paciam
aliquid ē. Alius ieiūat ꝓpter auaricīā q⁹ nō vult
tm̃ expendere bis comedēdo, vel q⁹ ⁹z lucra p̄ ma
nib⁹ in apotheca que ñ vult amittere vñ vsq⁹ se-
ro ieiunus manebit. Alius ieiunat ꝓpter gulaz.
q⁹ forte iturus est ad aliq̄ ꝙuiuiū. ⁊ i ōvt fame
licus accedat ⁊ melius comedat illa die vel p̄ce-
denti ieiunat. Alius ieiunat ꝓpter ipocrisim vt
fima que effigiat actus humanos. ⁊ tm̃ bō non
est ita. s. ipocrita ieiunat vt teneaf bonus. qui tm̃
nō est bonus. Quicūq⁹ istor̃ ieiunat alīs non ie
iunaturus nō seruat p̄ceptū eccīe. Cum ieiūa
retis inquit dñs istis zach. vij. Nunquid ieiu-
nium ieiuuastis mihi. quasi di. non sed vobis.
Sed vos cum ieiunatis dicit xp̄s Mat. vi. No
lite fieri sicut ipocrite tristes sed puro respectu
intētōe ꝓpter deū ⁊ ad obediendū eccīe ieiunate
Scōo oꝑtet hīe affectū liber̃ a peccato ꝙmisso ⁊
ꝙmittēdo. Nihil eī ꝓdest ieiunare ⁊ alia religio
uis. i. xp̄ianitatis opera facere nisi mēs ab iniqui
tate coherceaf inquit Pius papa de pe. dist. iij.
Nihil ꝓdest. s. ad vitam eternam. Qui enim fa
cit ieiunium quodcūq⁹ in peccato mortali ñ va-
let sibi ad meritum nec ad satisfactōem. valet tm̃
sibi od satisfaciēdum p̄cepto eccīe fm Albertuz ī
iij. vt ñ peccet mortaliter seruando ieiunuz q⁹
iucurreret si non seruaret. Et ideo q̄tumcunq⁹
peccator̃ dimittere non debet. Melius tamen et
vtilius si per confessionem vel saltem cōtritōem
liberaret affectū suum a seruitute peccati Mat.
vi. Tu autem cum ieiunas vnge caput tuū ⁊ fa
ciem tuam laua. i. consciam. s. a peccatis. Et Isa
ie. lviij. dicit dñs. Hoc est ieiunium quod elegi
dissolue colligatōnes impietatis id est malas so
cietates cum quib⁹ ligatus es in officijs vel con
tractib⁹ vel maleficijs. Solue fasciculos oꝑimē
tes te id est obligatiōes restitutōnum. ⁊ eos qui
confracti sunt liberos. s. dimitte qui soluere non
pōt non in carcere teneas. ⁊ omne onus disrum
pe scz peccati per ꝓtritōem. Tertio oꝑtet adhibe-
re pium effectum p̄ oīoem quo ad deum. Bona
est enī orō cum ieiunio dicit Thobias. xij. Ma-
gis enī ⁹z tali tpe instare orōni Et vt magis ora
tio sit deuota egrediaf sponsus de cubili suo et
sponsa de thalamo suo dicit dñs Joel. ij. scz ad
orandum abstinēdo se ab actu coniugali. non ta
men nisi de cōmuni consensu ⁊ ꝓtinētia vtriusq⁹
ꝙ. ad hoc hortanf doctores nō p̄cipiūt. vt. xxxij.
q. iij. Quotiēscūq⁹. Debet adhiberi pius effec-
tus ad p̄cm dando ei elemosinā. quod ē ad be-
ne esse seu ad perfectionē non ad necessitatem ie
iunij fm Albert. Unde dñs Isa. lviij. Hoc est ie
iunium quod elegi. frāge esurienti panē tuum ⁊
egenos sc̃. ⁹z adhiberi pius effectus quo ad se-
ipm vt cum discretōe sumat cibū vitando super
fluitatē cibor̃ ⁊ necessitatē sumendo. Cñ Hie-
ro. Sint tibi ieiunia pura quotidiana ⁊ mode-
rata. Quotidie p̄dere. quotidie esurire. de ꝑe.
di. v. Sint tibi

Secundo vicia §. IX

tur ieiunium cū comeditur plurib⁹ vicib⁹ q̄ vi-
na. Pro cuius declaratōne dicit. b. Thomas. ij.
ij. q. clvij. articulo. vi. ꝙ ieiunium est ab ecclesia
institutū ad concupiscentiam refrenandam. ita
tamen ꝙ natura non soluatur seu destruaf. Ad
hoc autem sufficere videtur vna comestio p̄ dī
homo ⁊ nature satisfacit ⁊ tm̃ ꝙcupie aliquid de-
bit diminuendo comestionum vices. Et ideo

Capitulū Secundū

ecclie moderatõe statutuz est vt semel in die a ie
iunãtibꝫ ꝯmedatur. Si quis ergo ꝯmedat pluri
es in die frangit ieiuniū. Unde nota de collatõe
que fit de sero dicit b. Tho. vbi supra q electua
ria si aliquo mõ nutriãt. ñ tñ assumunt ad nu
triendum sed ad iuuãdum digestionẽ. vnde nõ
soluũt ieiunium sicut nec aliarum medicinaruz
assumptõ nisi forte aliquis in fraudem electua
ria in magna q̃titate assumat per modum cibi.
Pe. de pal. in. nũ. di. xv. sic dicit. Sina comestõ
frangit ieiunium eoꝝ. s. que cõiter sumi solẽt in
cibũ vbi etiã fructus. ceruisa. pira. et nuces cõpu
tanꝫ. q in loco refectõis assumunt. vt in prãdio
et cena et herbe etiã. q sancti prẽs herbis vescebãt
Excipit cum cã medicine sumunt. tũc enim nõ sol
uũt ieiuniũ eccle sed nature. Electuaria et omia
alia hmõi que ꝯsueuerũt sicut spẽs sumi pꝰ prã
dium ad iuuãdam digestionẽ. etiã si ex talibꝫ cõ
fecta sint que p se in cibũ sumi ꝯsueuerũt. dum
modo sint alterata sicut p decoctõem vel confec
tionẽ que nõ in cibũ sed in cibi aduitoziũ cõi
ter ab vtẽtibꝫ assumunt vt in dactilis. nucibus
ꝯfectis. et pignolata. silr non soluũt ieiuniũ. hec
ille. Quod aũt dicit Pe. ñ soluere ieiunium fru
ctus cum sumunt cã medicie videtur intelligẽ
dum cum sumunt ne vinũ sine aliquo sumptũ
diluat stomachum et sic noceat. Unde cũ cõis v
sus xpianoꝝ sit facere collatõem de sero et ali
quid paꝝ sumere cũ potu sine alia cõsideratõne.
q̃uis nõ intẽdãt sumere p modum medicine. ne
ꝝ vinũ noceat sed inuitant cõsuetudini que
ea rõne videtur introducta. pie est interp̃tandũ
factum eoꝝ et excusandũ. et hoc nisi sumerẽt ĩ no
tabili quãtitate. vel de pluribꝫ generibꝫ fructuũ
vel studiose ad nutriẽdum. Et q panis est prin
cipalis cibus ordinatus ad nutriẽdum. minus
ꝝ gruũ vidꝰ panem sumere. Sumere aũt bucel
lam panis fraugit ieiuniũ. Potus autem scdm
Tho. vbi supra q magis assumit ad alteratõem
corpis et ad digestõem cibꝝ q̃ ad nutrimẽtum.
Iz aliquo modo nutriat iõ licet pluries ieiunãti
bus bibere infra vnã diẽ. posset tñ ita ĩmoderate
sumere q peccaret et pderet meritũ ieiunij. Pe.
de pal. idẽ dicit. s. q potus ñ soluit ieiunium siue
post prandiũ sumat siue añ. Sumere aũt sine cã
magna malũ est et si nõ frangat ieiunium. nisi i
fraudẽ hoc faceret ad subueniẽdum. s. fami bibe
ret. Ad. et Pe. dicit. n. Pe. de pal. in. nũ. q si q̃s
nõ ꝓpter famẽ vel voluptatẽ sed timore ne defice
ret ꝑ anxietate die ieiunij ficus vel porrectaz vel
aliquid hmõi ꝓlibaret añ horã comestõis quasi
p modũ medicine nõ frãgeret ieiuniũ. hoc tñ nõ
ꝑdicãdum est. Ricar. aũt in. nũ. di. s. xv. circa hoc
sic dicit. Quãuis aliqui dicãt q bibere vinum
vel ceruisiam in mane et comedere electuaria de
sero delectatõnis cã frãgat ieiuniũ. credo tñ con
trariũ q̃ cuius illa aliquo mõ nutriãt. in hoc tñ
nõ est principalr vsus eoꝝ. alias etiam frangeret
ieiuniũ bibere de sero vinũ vel ceruisiã in colla
tione. q habet aliquid de nutrimẽto. Si tñ ho
mo in mane ceruisiã. vel vinũ biberet non ad ex
tinguẽdum sitim ꝛ famẽ. et in sero acciꝑet mag
nã electuarioꝝ q̃titatẽ ad subueniẽdũ fami. tal
faceret fraudem statuto. et ꝓ ꝑs frangeret ieiu
nium. de re. iu. Certũ. li. vi. Credo tñ de bono et
equo cauẽdũ esse a potu vini vel ceruisie et silibꝫ
magis in mane q̃ in sero. q potus sumptus p
prãdiũ et siti subuenit et digestionẽ adiuuat in
q̃tum p potũ et facilius et quiẽtius deferẽt ci
bus ad singula mẽbra sumptus aũt ieiuno sto
macho vt plurimũ nocet. hec ille. Ad tẽ dicbꝫ ieiu
nioꝝ ꝑ qualibet vice qua comedit vltra vnaz vi
cem peccat mortalr ꝛm Io. neapol. in quolibet. q
reducit istud ꝓceptum ad negatiua Sed Duꝝ
dicit in. nũ. B esse tñ vnũ peccatũ mortale. quia
fractõ vnius ꝓcepti ꝑ vna die. sed tãto grauius
q̃to pluribꝫ vicibꝫ ꝯmedit illa die. et istud cõius
tenet. Et hoc nisi nouo ꝓemptu pluries come
deret. q tunc verũ esset dictũ Joã. Sed si quis
excusatus a ieiunio vel ꝓpter defectũ etatis vel p
pter laborem vel aliam cãm rõnabilem. potest tñ
vti cibis quadragesimalibꝫ et ex voluptate vel in
curia vtr lacticiniꝫs ouis vel carne. mortaliter
pẽccat. quia ꝓtra ꝓceptum facit ecclesie que ordi
nauit tali die vti quadragesimalibꝫ cibis. vt di.
nũ. c. Denicz

Tertio dicitur .ꝟ.x.

ieiuniũ ex hore nimia anticipatõne. Circa quod
Pe. de pal. in. nũ. dis. xv. dicit. Ieiuniũ frangit
notabilr hore anticipatõe sine cã. s. rõnabili. Di
co aũt horã nonã ꝯgruã oi tpe etiã in quadrage
sima. nec optet expectare tũc vesperꝝ diei ꝑm offici
um. vt. s. anteq̃ celebret vesprinũ officiũ non co
medatur. de ꝯse. di. i. Solẽt. Et tardius dz ꝯme
di in quadragesima q̃ in alijs ieiunijs. Et sicĩ
quadragesima post officiũ vesperꝝ ante horã. vel
pertinã licet edere. Ex quo cõstat q nona transit
sicut in alijs ieiunijs post officium none Iz ante
horã nonam dum tñ constet horam sexte transis
se. potest tamen in hoc dispensare circa horaz vel
ꝓpter debilitatẽ. vel ꝓpter lectõnem vel ꝓpter iter
vel ꝓpter alias pias causas. vel ꝓpter hospites. B
ille. Sed. b. Tho. ij. ij. q. clvij. arti. vij. assignans
rationem quare hora nona est conueniens hora
comedendi pro ieiunio sic dicit Ieiunium ordi
natur ad delectionem culpe et repressionem car
nis. ita tamen q per hoc natura nõ multum gra
uetur. Est aũt debita et cõis ꝯsuetudo hoibꝫ co
medendi circa horam sextam. et rõ est quia iã vi
detur esse ꝯpleta digestio nocturno tẽpe natura
li caloꝛe interius reuocato ꝓpter frigus noctis

circumstans diffusio humoris p̄ mēbra coopan
re ad hoc calore diei vsq̄ ad summū solis ascen
sum. tum etiam quia tūc p̄cipue natura corpis
humani indiget iuuari cōtra exteriorem aerē ca
lorem ne humores interius aduranf. Et ideo vt
ieiunans aliquam aff lictōem sentiat p culpe sa
tisfactōne q̄ueniēs hora comedēdi tarda ieiunāti
bus circa nonaz cōiter. Etiā ista hora q̄gruit mi
sterio passionis x̄pi que q̄pleta fuit hora nōa q̄n
inclinato capite tradidit spīm. Ieiunātes eī duz
iuam carnē affligūt passioni x̄pi q̄formant. Nō
tñ requirit hora determinata fm subtilez exami
natōem sed fm grossam extimatōem. sufficit enī
q̄ sit circa banc horā. hec ille. Tardare autem p̄
nonā quacūq̄z hora ñ viciat ieiuniū nisi fiat ex su
perstitiōe. Nō aūt in veteri testamēto ieiunarēt
vsq̄ ad vesperā. i. sero congruebat talis hora illi
statui qui assimulatur nocti. Status autem no
ui testamenti assimilatur diei. et ideo sufficit ho
ra nona. ad quod facit quod dicitur de q̄se. dis. i.
Solent. videz q̄ in quadragesima nullatenus
credendi sunt ieiunare qui ante mādducauerunt
cū vespertinum celebretur officiū. Ex quo. ca. vi
detur q̄ nō sit benefactum eos qui tenentur ad
officium diuinū comedere in quadragesima p̄
ieiunio non dictis vesperis. sicut etiaz in alijs ie
iunijs ecclesie extra quadragesimam non dicta
nona. cum etiam sit circa hoc̄munis q̄suetudo
que est optima legū inter p̄s et legē facit. extra d̄
q̄suet. c. cum dilectus

Caplm Tertiū de Ebrietate

Ebrietas est speciel
gule. Diuidit eī gula in q̄mesatiōes
et ebrietates. sicut genꝰ in species fm
Tho. ij. ij. q. cl. arti. i. de quibꝰ apls Romano xiij.
Non in q̄mesatōnibꝰ et ebrietatibus.
Sed sciendum q̄ triplex est ebrietas
Prima est ex vino diuinali.
Secunda ex vino criminali.
Tertia ex vino materiali.
Prima est ex feruore diuini amoris cū quis ita eo
replet q̄ alienatus sit ab actōnibꝰ mūi. Tale em
vinum diui amoris lenificat cor hois. et facit ho
minem audacē et securū in oībꝰ piculis et loquen
tem abūdanter de diuinis que carnales nō intelli
gunt. Unde turbe iudeoz audiētes apl̄os quan
do inebriati sunt spū scō q̄ loquebāt magnalia
dei variis linguis dicebāt eos ebrios. ꝛ Petrus
apls surgēs ad p̄dicandum oñdit eos ebrios ex
vino diuinalis amoris non materiali fm p̄phetaz
Joel. Ad hāc ebriatōem inuitant fideles Can
ti. v. vbi dr. Comedite amici et bibite et inebria
mini carissimi. Hoc vīo amoris immēsi ad nos
fuit x̄ps inebriatus cum crucem ascendit. Unde
dñs Latinus in sequētia. An te fecit sic amor ebri
um vt nec crucē putes obp̄briū amoris gīa. In
huius figuram Noe inebriatus vino vinee iue
iacebat denudatus et irrisus a filio. Sic et x̄ps
ebrius amore saluris vinee p̄pli sui in cruce de
nudatus māsit irrisus a iudeoz p̄plo vt exponit
Aug. de ci. dei p̄s. xxxv. Inebriabunf ab vbertā
te domus tue. i. scē domus eccie triū p̄bātis l'eti
am militātis. Scōa ebrietas est ex amore mūdi
et voluptatibꝰ seculi. Tale vinū facit hoies do
mire in iniquitatibꝰ cadere bincīū diuersis pec
catis. insensibiles eē in flagellis dīnis. et de tali
vino dr. puer. xxxi. Ne intuearis vinū dū flaue
scit in vitro. blādē eī ingredif. sed in nouissimo
mordebit vt coluber et quasi regulus venena dif
fundet. i. noli attēdere ad voluptatē dū in corpe
fragili vt vitr̄ apparet pulcra et suauis. Nā cum
quis respicit et īmorat in hmōi cogitatōibꝰ intrat
in ventrē mētis delectabil'r. sed postea q̄sciēniam
mordet et veneno peccati aīmam replet. Expergi
scimini ebrij et non a vino ait p̄pheta Joel. i.
sz nō vino materiali sed criminali. Et Treñ. iij.
Inebriauit me absinthio. i. mūdus. Absinthiū
est amarum. Et vt dicit Boe. Felicitas buiꝰmū
di multis amaritudinibꝰ respsa est. Terna ebri
etas est ex vino materiali. de qua apls. Nolite in
ebriari vino in quo est luxuria. Sed sciēdz fm
Tho. vbi supra ar. i. q̄ ebrietas dupl'r accipitur.
Uno mō, put significat i p̄m defectū hominis qui
accidit ex vino multo potato ex quo fit vt non sit
compos rōnis. Et fm hoc non nominat culpam
sed defectum penalē q̄sequētez ex culpa. alio mo
do potest nominare actum in quo quis incidit i
hunc defectum. quia actus si scienter fiat ita sez
q̄ aduertat per talem potum posse amittere vsuz
rōnis vel p̄babiliter dubitet. et tamen tractus de
lectatōne potus nimis bibit erit mortale. qđ ple
nius declarabitur infra in se. §. Et sicut alia vi
cia habent directe contraria ita q̄ vinū est recess
sus a virtutis medio per excessum. aliud per de
fectū. sicut auaricia p̄digalitati. pusillanimitas
contrariaf p̄sumptioni et huiusmodi. sic ebrie
tati opponitur vicium sed innominatum. scōm
Thomam. Si quis enim scienter in tantum a
vino abstineret vt natura multū grauaref non
eēt immunis a peccato. Unde apostolus. i. Thi
mo. v. ait. Noli adhuc aquam bibere p̄pter sto
machum tuū et frequētes infirmitates tuas. Vi
dem videretur si multū limpbaret. ita vt nocerz
et p̄cipue quando hoc ageret cōtra monita vel cō
silia superioz. Dicit. n. p̄būs in. xij. Ethicorum
q̄ insensibilitas que opponitur p̄tie. quia ñ
multum contingit. ideo tā ipsa q̄ omēs species
eius que opponunf diuersis speciebus p̄tis
nomine carent

Capitulū Tertium

De ebrietate dici .§.I

tur.xxv.di. Aīn oia.q ebrietas fomes ē t nutrit oīm viciō. Et ps.lxvi. de peccatoribꝫ loquens ait.sic. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius t ois sapīa eoꝝ deuorata est. Vbi tria notantur Primū effectus inebriatōem ꝓsequēs ibi. Turbati sunt t moti

Secundum actus immoderatōnem continens ibi.sicut ebrius.

Tertium defectus rōem absorbens ibi. t omnis sapientia eorum deuorata ē

Il secūdo incho .§.II

ando. Ille ꝓtinēs immoderātiā ascribit t exprimit ebrio ibi sicut ebri?. Ebrius. n. dr quasi extra briaz. i. regulā. s. rōis t debite moderationis Dicit enim. b. Tho. ii. q. cl. q culpa ebrietatis consistit in immoderato vsu t cupīa vini. Qđ contingit triplici ter. Uno modo q nesciat potū immoderatū esse t inebriare potantem. t sic ebrietas potest esse sine peccato t sic creditur Noe fuisse inebriatum. Gene. ix. vnde Amb. Primus Noe vineam plātauit dedit naturam. sed ignorauit potēriam. di. xxv. Sexto die. Nam in prima etate nō debauk hoies vino nec carnib. di. ea. Ab exordio. Secō mō sic q ꝓcipiat quis potum immoderatū esse. non tñ estimet eum tātū q inebriare possit. t sic ebrietas pōt esse cum peccato veniali. Quod aūt dicit Aug. ebrietatē esse peccatū mortale si sit assidua in li de purgatorio t di xxv. §. Illis ea ñ sic est intelligēdū scōm Tho. quasi ipa frequētatō faciat mortale. sed quia nō potest esse q hō assidue inebriet quin sciēs t volens ebrietatē incurrat. dum multo magis experitur vini fortitudinē t suam abilitatez. Tertio mō q aliquis bñ aduertat potum eē īmoderatū t inebriare valētem. t tamē magis vult ebrietatem incurrere qꝫ a potu abstiere. t talis proprie dr ebrius. qr mortalia recipiūt spēm. ñ ab alijs que ꝑ accidēs eueniūt t ꝓter intentiōem. sed ab eo quod est per se intērum. Et sic ebrietas est peccatum mortale. qr scōm hoc volens t sciens priuat se vsu rōnis que scōm virtutem opat t peccata declinat. Et sic peccat mortaliꝫ periculo peccati mortalis se exponens. Unde Ambro. in lib. de patriarchis. Cauendam dicimus ebrietatem ꝑ quam peccata cauere non possumus. Nam que sobrij cauemus per ebrietatem ignorātes cōmittim?. Nesciunt quid loquūtur qui vino nimio indulgent tacent sepulti xv. q. i. Bene. Qđ etiam sit mortale ebrietas. ꝓbatur per illud qđ habetur di xxxv. Ebs. Ubi dr q clericus ebrietati deseruiēs aut desinat aut ꝯmunione priuetur. si militer t laicus. sed talis pena ñ imponitur nisi ꝑ mortali. Item cuius sit licitum infirmo vel debili vti multo cibo vel potu vltra cōsuetum ad ꝓuocandū vomitum scōm consiliū medicine. quia tamē non reputādus superfluus non requiriꝫ q sit potus inebrians ad ꝓuocādum vomitum. qr etiam potus aque tepide vomitū ꝓuocat. vnde si excusaret per hoc quis ab ebrietate. scōm Tho. Quis faceret cā medicine. t ꝑ ons peccaret mortaliter t sumēs nisi crederet ex illo potu nō posse inebriari. Et silr medicus vel alius qui hoc sibi sciēter cōsuleret vel ꝓpinaret hoc estimās. Item si quis daret alicui ad bibendū multū ad inebriandum eū vel estimās q ex nimio potu quez quis sumit inebriet. t q si auisaret ñ faceret. vel apte impedire posset. sed ex leuitate vt iñ solatium sumat ꝓmittit inebriari. vel etiā ponit studiose sal in vino. vel aliud inebriare valēs occulte peccat mortr. extra de iniu. t dā. da. Si culpa. Labernarij etiā cū ꝓpendūt aliquos ex nimio vio sumpto inebriari qđ erpti sunt pluries vt in ebriosis t ñ curāt ꝓpter auariciā grauiter peccant.

Quantū ad pri .§.III

mum. s. effectus sequēs inebriatōez ē multiplex vnde dr in psal. notato ibi. Turbati sunt t moti sunt. Sequit enim turbatō t tumultuario t iniurie. t detractatōnes. ꝓtumelie. manifestatō secretoꝝ. libidis executō t alia. Unde puer. xx. Luxuriosa res est vinum id est causans luxuriaz et tumultuosa ebrietas id est generās tumultum. Hiero. Ceter mero estuans desacili despumat in libidinē. t Crisō. dicit q nil est ita demoni amicum sicut ebrietas t lasciuia que est mr omnium viciorum. Amb. quoꝫ in sermōe ponit mala que sequūtur ex ebrietate dicēs. Uinuz itaqꝫ nec suo pepercit auctori. s. Noe ez ebrietas illius nobis suadet sobrietatem t paulo post. Quaebat anteqꝫ vinum inueniretur in omnib inconcussa libertas. nemo sciebat a ꝑsorte nature sue obsequia seruitutis exigere. ñ eēt hodie seruit? si ebrietas ñ fuisset. Obrepserat quidē iā fraterne ꝓlationis inuidia. manebat adhuc pēne pietatis rudimēta. Lesa ē pietas dū ridet ebrietas Nō illi tamen solis nocēt vina quos tēptāt. sed t illis āpliusquoꝫ oculi temulēta ebrioꝝ mēbra nudant. Et si fra legimus q ꝓcem Lotb inebriauerit filie i mōte. Fuit ita ebrietas origo incestus pessime ꝛgeneratricis. partus deterior. hec ille. di. xxv. Sexto die. Multe quoꝫ rixe t discordie t homicidia sequunt ex ebrietate vt experientia docet.

Notatur vlti .§.IIII.

mo defect? tollēs vsuz rōis. qr ois sapia eoꝝ deuorata est. Uñ puer. xx. dr. Qui miscet bis. s. vino t ebrietati ñ erit sapiēs. t Osee. nō. dr. Fornicatio t ebrietas auferūt cor. t qr pcipiū ꝓmittit ꝑ vsuz liberi arbitrij q est facultas rōis t voluntatis

ex quo in ebrio ratõ sopita est, vidz q̃ ea mala q̃ facit ebrius vt homicidia. ꝯtumelie. ꝛ b mõi. nõ imputari sibi debeãt in culpam. In ꝯtrariũ esse videtur quod pbs ait in. iij. Ethic. s. q̃ ebriosus meretur duplices maledictões. Ad hoc dicit. b. Tho. vbi supra. ar. nũ. q̃ i ebrietate sunt duo attendenda. s. effectus sequẽs ꝛ actus pcedẽs. Ex parte quidẽ effectus sequẽtis in quo ligatur vsꝰ rõnis ebrietas habet excusare peccatuz inq̃tuu causat volũtarium p ignorãtiam. Sed ex parte actus pcedentis videtur esse distinguẽdum, vidzlz quia si ex actu illo pcedente subsecuta ẽ postea ebrietas sine peccato. tunc peccatum sequẽs totalr excusatur a culpa. Si aũt actus precedẽs fuit culpabilis sic nõ totalr quis excusatur a peccato. s. sequẽti. quia. s. reddit voluntarium ex voluntate precedẽtis actus inq̃tum. s. aliquis dãsopam rei illicite incidit in sequẽs peccatuz. Diminuit aũt peccatum sequẽs sicut et diminuit ratio volũtarij. Vncie Aug. contra Faustuz ait. Inebriauerũt Loth filie eius ꝛ se nescienti miscuerunt. qua ꝓpter culpandus est quidem. non tantum q̃tum ille incestus sed q̃tum ebrietas illa meruerit. xv. q. i. Inebriauerũt. vbi di. glosa q̃ natura non patitur q̃ aliquis nesciẽs coeat sz dz Loth fuisse nesciens. quia nesciuit eas fuisse filias suas sed estimauit vxorem capite aliẽato. dicit tamen idem Tho. q̃ forte ebrietas Loth fuit sine peccato. ꝛ tũc etiã ꝯmixtio cum filiabꝰ fuisset sine peccato. ipe tamen filie Loth non excusantur a peccato. Quis fecerint imaginãtes q̃ totus mũdus defecisset sicut sodoma. vt vel sic humanum genꝰ seruaret. quia nõ sunt faciẽda mala vt eueniãt bona. nec vnq̃ fuit dispensatũ inter prẽm ꝛ filiam. Dz aut̃ dicit pbs ebriũ mereri duplicẽ maledictõez. hoc dicit ꝓpter duplex peccatum. s. ebrietatis ꝛ culpe sequẽtis ex ebrietate. non ex eo q̃ peccatum aggrauet ex ebrietate ꝯmissum magis q̃ si ex certa scia vel loquitur ſm legem cuiusdam Pictaci. qui vt dicitur. q̃. Poli. statuit q̃ ebrij si ꝑcuterent plus puniret̃ur q̃ sobrij. ꝛ hoc quia plures iniuriantur. Et in hoc vt dicit Aris. videtur respexisse ad cõmunem vtilitatem. vt. s. cohiberẽtur iniurie. magis q̃ ad veniam que deberi de ebrijs. p eo q̃ non sunt compotes sui. Ad quod facit quod ait Ambro. in li. de patriarchis. Si qua per vinuz ebrij deliquerint apud sapientes iudices venia quidem facta sed leuitatis damnantur auctores. xv. q. i. Sane. Vbi glo. id est minori pena q̃ si ex certa scia fecissent dãnant. i. redarguunt. etiã eos qui nimis fuerũt faciles ad inebriandum.

Cap'm quartũ de filiabꝰ gule que sunt quinq̃.

Et aũt gula vicium capitale quinq̃ filias generans secundum Grego. in. xxxi. morali. scilicet

Debetudinem
Ineptam letitiam
Multiloquium
Scurrilitatem
Immundiciam

Quare aũt dicatur vciũ capitale. b. Tho. ij. ij. q. clvij. ar. v. rõnem assignat di. Vicium capitale dz illud ex quo multa oriuntur ſm rõnez cause finalis inq̃tum. s. habet finem multũ appetibilem. vnde ex eius appetitu hoies ꝓuocant multiplr ad peccandum. Ex hoc aũt redditur aliquis finis multum appetibilis q̃ hz aliquaz deditõnibꝰ felicitatis que est vltro appetibil. pertinet aũt ad rõem felicitatis delectatõ. vt pz in. i. ꝛ. nũ. etbi. ꝛ ideo vicium gule que est circa delectationes tactus seu gustus que sunt ꝑcipue inter alias ponitur vicium capitale. Quãuis aũt ipe cibus circa quẽ est gula ñ habeat rõem finis q̃ nõ querit ꝓpter se sed ꝓpter aliud. s. ꝓpter corporis nutritõem. tñ q̃ ille finis qui est cõseruatõ vite est maxime appetibilis que sine cibo ꝓseruari nõ põt. Dnõ est etiã q̃ ipe cibꝰ est maxime appetibilis ꝛ ad hoc fere totus labor vite hũane ordinatur ſm illud Ecclesiastes. vi. Dis labor hominis in ore eius. ꝛ tamẽ gula magis est circa delectationes cibi q̃ circa cibos. delectatõ aũt ſm se est appetibilis. Dnõ aũt quinq̃ filie eius assignentur b. Tho. vbi supra ar. vi. assignat rõem di. Gula ꝓprie ꝓsistit circa immoderatã delectatiõem que ẽ i cibis ꝛ potibus. et ideo illa vicia inter filias gule ꝓputant̃ que ex immoderata delectatõe cibi ꝛ potus ꝓsequũtur. que quidẽ pñt accipi ex pte animꝰ vel ex pte corporis. Ex pte aũt aie quadruplicit̃er. Primo q̃tum ad rõem cui us acies hebetatur ex immoderata cibi ꝛ potus sumptõne. Et q̃tum ad hoc ponitur hebetudo sensus circa intelligentiam. Secõdo q̃tum ad appetitum qui multiplr deordinatur p immoderatã cibi et potus quasi sopito gubernaculo rõnis. ꝛ sic ponit̃ inepta letitia. Tertio q̃tum ad inordinatũ verbum. ꝛ sic ponit̃ multiloquiũ. Quarto q̃tũ ad inordinatũ actũ seu gestũ. ꝛ sic ponit̃ scurrilitas que etiã posset referri ad verba turpia. Ex pte autem corpis ponit̃ immõicia que põt attẽdi siue ſm inordinatã emissionẽ quarũcũq̃ superfluitatum. vt p vomitũ ꝛ hmõi. siue sp̃aliter p inordinatã emissionẽ semis. vt p pollutiõez in vigilijs vel somnis. ꝛ de bis pleniꝰ dicendum

De bis filiabus .§. I.

gule põt exponi illud ps. v. Sepulcrum patens est guttur eoꝝ. s. gulosoꝝ. linguis suis dolose agebãt. iudica illos deus. Vbi tria pñt notari.

Primo q̃ est in sui ꝓgenie tonꝰ hois infectiua ibi. Sepulcrum patẽs est ꝛc.

Capitulū Quartū.

Scdo q in sui congerie receptionis est cōtentiua ibi. linguis suis ꝛc.
Tertio q est in sui fine punitionis susceptiua. ibi. iudica ꝛc.

Quantū ad primū dicit sepulcrū patens ē gutur eoꝝ. Sepulcrū recipit cadauera q̄ putrescūt vñ cū apiunturq̄ recenter sunt ibi posita exalat fetoꝝ inficiens seu corrūpens oēm aerem circumstātem ⁊ boīes astantes. Sic gule vitiū vt sepulcrū aptum inficit totū boīem p filias que generant ex ea. Scdo vltra filias q̄ generant ex ea. s. gula quedā etiā alia vitia addūtur, vt detractio. derisio proditio. adulatio ⁊ hmōi. Unde subdit. linguis suis dolose agebant. Nā in quibusdā incipiūt boīes rediti gule loqui de aliq̄ bene, ⁊ postea vertūt se ad male loquendū de eo. Ecce dolus. Unde Aug. tenebat ecōtra mensaz suam scriptos hos versus. Quisq̄s amat dictis absentū rodere vitā. Hāc mēsā indignā nouerit esse sibi. Post quinta etiā tractantur pditiones. vt ptz in conuiuio Absolon vbi interfectus est Amon proditorie in conuiuio Aldonie. Ubi sunt adulationes vbi est dolus. Quantū ad tertiuz q̄ ista mala sunt. ⁊ nullū malum impunitū. iō subdit. Judica illos deus. i. iudicabis puniendo. Unū Jaco. v. Epulati estis sup terrā ⁊ in luxurijs enutristis corda vra. ecce ignis deuorabit carnes vestras. Ad primuz reuertendo Nota q̄ Primo p hebetudinem inficitur intellectus.
Scdo p ineptam letitiā dissoluit affectus.
Tertio p multiloquiū destruit affatus.
Quarto p scurrilitatem incōponitur gestus
Quinto p immūdiciam corrūpitur corpus.

Prima filia gu .ℸ.II.

le hebetudo ponit. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. Tho. se. se. q. xv. q̄ hebes opponit acuto. Acutuz aūt dicit aliq̄d ex eo q̄ est penetratiuuz. ⁊ ecōtra hebes dicit quasi obtusus penetrare nō valens. Sicut ḡ in corpalibꝫ dicit aliquis sensus acuti qui pōt p̄cipe ex remotis aliq̄ sensibile vrvidendo audiendo ⁊ hmōi. Et ecōtra dicit sensus hebetati qui nō pōt p̄cipere nisi ex ꝓpinquo magna sensibilia ⁊ nō parua. Ita dicitur acuti sensus circa intelligentiā qui statim ad apprehensiōnem ꝓprietatis rei vel effectus naturā rei cōprehendit inq̄ntū videlicet vsq̄z ad mīmas ꝓditiones rei ꝯsiderādas p̄tingit. Ille ecōtra dicit hebes circa intelligentiā qui ad cognoscendaz veritatem rei p̄tingere nō pōt nisi p multa media ei exposita. Et tūc etiā nō pōt p̄tingere ad oīa cōsiderāda p̄fecte q̄ p̄tinent ad rōem rei. Sic igit hebetudo importat quādam debilitatē mētis circa ꝯsiderationē spūalium bonoꝝ. In hoc aūt differt a cecitate mentis que ponit filia luxurie. vt supra ptz. q. cecitas mētis importat nō debilem sed omnimodā priuationē ognitionis i pōz spiritualiū bonoꝝ. Et cū talis hebetudo seu grossities intellect⁹ p̄cederet ex naturali dispositione sicut sunt mētecapti ⁊ alq̄ rudes ⁊ multū materiales. vel ex infirmitate supuenīte q̄ alterat potentiā fantasticā ⁊ mēoriā. ⁊ sic reddit intelligētiam grossaz. p̄tm nō eēt. Sed cū p̄cedit talis hebetudo ex negligētia vel fastidio ꝯsiderādi spūalia ⁊ salutifera. tūc est p̄tm mortale q̄n ex hoc redditur ineptus ad cognoscendū necessaria ad salutem. alꝫ veniale. Difficile tn̄ est ad intelligendū ipm p̄tm p̄cise p se. Et hoc tn̄ q̄ aliq̄s sit hebes circa speculatiua thꝫologie vel philosophica ⁊ astrologica. nō curās de his nullū peccatū est. si nō habet officiū q̄ noticiā hoꝝ requirat. ⁊ ratio est, q̄z nō sunt necessaria ad salutez. Et q̄uis hebetudo mētis inueniatur cōmuni mō q̄ntum ad eligibilia in oīi p̄cto. q̄ p̄tm obscurat mentem. Et puer. xiij. dz. Errant q̄ operant malum. tn̄ speciali mō ponit hebetudo filia gule inq̄ntū vz ꝓpter fumositatē ciboꝝ ⁊ potuū p̄turbantes caput obscurat seu ingrossat intelligētia. Hiero. Galien⁹ in exhortatione medicine ait. Athletas quoꝝ vita ⁊ ars sagina est. nec viuere posse diu. nec sanos cē aiaſcz ita nimio sanguine ⁊ a dapibus q̄si luto inuolutas nihil tenue nihil celeste ꝟ semp de carnibꝫ eructuare ⁊ de terrīs ingluuie cogitare. de ꝯse. di. v. Ne tales. sicut ecōtra abstinentia ofert ad sapiē p̄ceptionē. Unde illō Eccl'es. ij. Cogitaui i corde meo a vino abstrahere carnē meā vt animū meū transferrem ad sapientiā.

Secunda filia .ℸ.III.

gule dicitur inepta letitia q̄ inficit affectū ⁊ dissoluit. de qua dz Job. xxi. Tenēt tympanū ⁊ lyram gaudent ad sonitū buccine. ⁊ in puncto ad inferna descendūt. Quāuis aūt sm Tho. se. se. q. clvij. arti. vi. Letitia ꝯsequat̄ oīe peccatū. et maxime q̄ p̄cedit ex habitu inq̄ntū. s. malus letatur de actu peccati vel fine. Sm illud, puer. xi. Letant̄ cū male fecerint ⁊ exultant in rebꝫ pessimis. Tamen talis letitia nō est filia gule que ē speciale p̄tm. ꝟ inepta letitia q̄ est vaga ⁊ incōposita, p̄cedens ex inordinata sumptiōe cibi ⁊ potus vñ vigor affectus animi resolvitur ⁊ inaniter hilarescit. Unū dicit. ij. Esdre. iiij. q̄ vinū oēz mentē conuertit in securitatē ⁊ iocunditatē cuz s. nimiū sumit. Et ex hac p̄cedit ⁊ ad hanc ordinantur saltus. cant⁹. tripudiū. ludus. histrionatus actus. instrumentoꝝ diuersoꝝ sonitus. que frequēter fiūt in fine conuiuioꝝ. Unū. xxxij. Ero. dicitur q̄ surrexit p̄ls manducare ⁊ bibere. ⁊ surrexerunt ludere. i. solatiari ⁊ tripudiari ⁊ hmōi. Unū ⁊. b. Tho. se. se. q. clxir. arti. iij. dicit q̄ excessus in ludis. i. solacijs qui est contra virtutē eutrapelie seu iocūditatis p̄tinet ad vitiuz ineptę

letitie qđ vtrūq; peccatū est. qñq; mortale qñq; ve/
niale. Pro cui⁹ declaratiōe dicit idē q; in oīm eo
qđ est dirigibile fm rōem supfluum dicit qđ re/
gulam rōis excedit. diminutū aūt aliq̄d dicitur
fm q; deficit a regula rōis. Ludicra aūt et iocosa
verba vel facta sunt dirigibilia fm rationē. Et iō
supfluum in ludo dicit qđ excedit regulā ratiōis.
Et hoc pōt esse dupliciter. Uno mō ex ipa specie
actionū que assumunt in ludo. qđ quidē genus
ludi dicit fm Tullū esse illiberale. petulans. fla
gitiosum obscenū qñ. s. vtit aliquis cā ludi tur/
pibus factis vel verbis vel bis q̄ vergūt in nocu/
mentū pximi. que sūt peccata mortalia. vt detra/
here. deridere. q; tumeliari. & hmōi. & sic ludus il
le erit peccatuz mortale. & sinepta letitia in hmōi
actu vel aspectu volūtaria. & affectata. Ūñ. puer.
xiij. supiliud. Risus doloze miscebit. & extrema
gaudij luctus occupat dicit glo. Luci⁹ perpetu⁹.
Sed luctus perpetu⁹ nō debetur nisi p mortali.
Alio mō excessus pōt esse in ludo fm delectuz de
bitaū circūstantiaz. puta cū aliqui vtūtur ludo
vel locis vel tpibus indebitis. aut etiā pter cō/
uenientiā negocij vel pſone vt cū fierēt ludi theā
trales in ecclesijs. vel tpe quadragesimali qđ est
tempus pñie. vel a pſonis ecclīasticis. Ūñ de cō/
se. dis. v. c. Non oportet. & c. pcedenti dicit q; cleri
ci nō debent interesse nuptijs vel quibuscūq; lu/
di hmōi fiunt. Et hoc quidē pōt esse mortale. p/
pter vehementiā affectus qñ videlz delectationē
ludi pz. ponit delectatiōi dei seu mandatoz obſ/
uationi. ita vt nō refugiat facere ꝓtra p̄cepta dei
vel ecclie vt ꝓsequat letitiā seu delectationē ludi
visi vel exerciti. alias erit veniale. cū. s. nō ita affici
untur q; vellent aliq̄d ꝓtra deū cōmittere. Utrūq;
etiā tū est in defectu ludi fm Tho. vbi supra art.
iiij. q. Contra rōem eſt vt aliquis se alijs onerosum
exhibeat duz ipe nihil delectabile exhibet. & de/
lectationes alioz moderatas impedit. reprehenden/
do. s. vel phibendo vel fugiēdo. Illi g̃ in ludo de
ficiunt qui nec ridiculū aliqđ i pi dicūt & dicen/
tibus molesti sunt. q. s. alioz modicos ludos nō
recipiunt. & hi dicunt aggrestes. vt phūs dicit i
iiij. ethicoz. Vinus tū vitiū defectus in ludo
q̄z excessus. vt phūs dicit etiā in. ij. ethicoruz. q;
pauci amici hūdi sunt. ꝓpter delectationē. q. pax
delectationis sufficit ad vitā quasi p condimen/
to. sicut pax ſalis sufficit in cibo. Austeritas aūt
per quā aliqui nec alijs efferunt delectatiōes col
locutionū. nec ab alijs recipiūt. que cōnumeran
tur ab Andronico inter virtutes nō excludit qui
dem cēs delectatiōes simpliciter. sed superfluas
& inordinatas. De choreis dicetur in ca. se.

Tertia filia gu .§.iiii.

le que vitiat locutionem est multiloquiū seu lo/
quacitas. de quo puer. r. In multiloquio nō de
erit peccatū. Ex comestione. n. & potu inordina/
to cōmuniter sequit loquacitas. Ūñ dicit Gre.
in pastorali. Nisi gule deditos immoderata loq̄/
citas detineret. diues ille qui epulabat quotidie
splendide. Luc. xvi. in lingua graui flāma non
arderet. In hui⁹ figurā Egyptus que interp̄ta
tur tenebre significans gulā que facit intellectū
tenebrosum & hebeté pcussa fuit ranis que sunt
loquaces q̄si semp garrulātes. ad innuendū q;
vitium gule facit hoiem loquacē. Hoc aūt vitiū
multuz nocet. Dicit. n. puer. xv. Lingua immo/
derata ꝓteret spūm. i. feruoꝛē & deuotionē. Qui
libet pōt hoc in seipso experiri. q; ex loquacitate
exhauritur oīs spūs deuotiōis. & cuz vult legere
orare vel meditari occurrūt fantasmata circa au
dita & dicta & interrūpunt attentionē & ꝓsequen
ter feruoꝛē impediūt. sicut lebes sup ignē nisi co
opiat coopculo ñ facile feruet. q; calor euaporat.
Et iō in figuraz dns declarauit in veteri lege vas
qđ coopculum nō habet esse immunduz & non ex
tendū. q; vz fm Greg. Oens q̄ ñ habet restri/
ctionem locutiōis & coopculum silentij. immū/
da efficitur coꝛā deo. & hoc est qđ dicit Jac apli.
i. c. Si quis putat se religiosū esse. i. xpianū nō
refrenans linguā suā. huius vana est religio. cō
terit etiā lingua immoderata. i. loquax spūm. i.
aufert spūm gratie. q; dū nō restringit os ab oci
oso sermone ad criminalia deriuat. vt detractio/
nes susurrationes. subsannationes. q;tumelias &
hmōi alia que mortalia sunt. Sed & ipa ociosa
verba de se venialia sūt. disponētia tñ ad mortē ale
possent esse mortale peccatū. qñ. s. in ꝓtemptum
dei dicerent. vel in malū finē inducendi alios ad
criminale. vel cū complacentia fruitiōis. i. tanta
delectatione q; ipam preponit mādatis dei vel ec
clesie. Sed & ꝓterea saluator dicit Matth. xij. Ō
omni verbo ocioso qđ locuti fuerint hoīes red
dent rōem de eo in die iudicij. Dicit aūt verbuz
ociosum fm Greg. in moral. verbuz qđ caret ne
cessitate vel iusta vtilitate. Hecq̄. n. ociosa sunt
que dicunt in emendo vel vendendo vel alijs ex
ercitijs licitis inde querēdo victū suū vel guber/
nationē familie. Sed diebꝰ festiuis vel alijs di/
ebus stando vel eundo cū amicis socijs. vel vici/
nis loquēdo diuersas fabulas & trufas qñq; de
guerris qñq; de palatinis vel nugis centinouel
lis & hmōi. illa sunt ociosa. Et vt dicit Ber. i li.
de ꝓsideratione. Plange in ore laicoz sunt nuge.
in ore sacerdotum sunt blasphemie. vtpote. quia
os eoz ꝓsecratū esse debet & totū deo dedicatū. vñ
egredi hūt illa potentissima verba & sanctissima
ꝓsecrationis corpis & sanguinis xp̄i & absolutio
nis peccatoz. Dicit aūt Piero. Quotiens loq̄/
mur aut ñ oportuno tpe. aut ñ in oportuno loco
aut nō vt quenit audientibꝰ. totiens sermo ma/
lus ꝓcedit de ore nr̄o. qđ ꝓhibet apls. Consydere

mus ergo quid loquamur. qz p omni verbo ocioso reddituri sumus rationē in die iudicij .xxij.q.v. Quotiens. De vitijs que procedūt a lingua habes supra in prima parte ti ꝛ.c.ij.

Quarta filia gule .§.v

dicitur scurrilitas. i. iocularitas vel iocunditas q̄dam ſm Tho. ſe. ſe. q. cl. viij. arti. vi. puenies ex defectu rōis. que sicut nō pōt verba cohibere. ita non pōt cohibere gestus exteriores. Unō glo. dicit. Scurrilitas. i. iocūditas. que risum mouere solet. Et sup epl̄as Pauli dicit idē Tho. q̄ scurrilitas est verbū ioculatorium quo aliqui volunt male placere alijs. Importat ḡ scurrilitas gestus vel locutionē ptinentē ad inhonestatē ſm Tho. Et talia verba vel gestus put ordinant ad mortalia vt ad luxuriā. sunt mortalia. Dicit idez super epl̄as Pauli tractans illud Eph̄x. v. Omnis immūdicia aut fornicatio aut stultiloquium aut scurrilitas que ad rē ñ ptinet nō noietur i vobis. Et nō soluz hoc est mortale qñ aliquid turpe q̄s facit aut dicit vt puocet ad luxuriā mētis vl̄ corporis. sed etiā cuz ex q̄dam leuitate ꝛ solatio qñ ex illo aliquis inducit ad aliqđ mortale. qz p accidens scandalizat eum. Et qui occasionē dāni dat dānum quodꝫ dedisse videt. extra de iniu. ꝛ dam. c. Si culpa. Secus aūt esset qñ talia fierēt inter virū ꝛ vxorem etiā ad puocandū se ad actū coniugalem. Et hoc forte voluit notare apl̄s in eo q̄ dicit Scurrilitas que ad rem nō ptinet. i. ad actum coniugalem. Unū ex hoc q̄ vidit Abimelech Isaac iocantem cū Rebecca opinatus est illā esse vxorem suā Gen. xx. Isidorus aūt ponit scurrilitatem inter filias luxurie. Nec hoc est ꝓtrariū ei qđ dictū est. qz qñqꝫ a gula. qñqꝫ a luxuria p̄cedit. Ex abundantia. n. cordis os loquit Mat. xij. Et ideo luxuriosus ex lasciuia q̄ abundat in mente verba lasciua loquit que ptinent ad scurrilitatem. Et cū quis gule est vedit⁹ de leui etiā verba ꝛ gestus turpes pfert. Dentositates etiaz ex ore vel ex pte inferiori studiose emittere sensibiliter ob leuitatē ꝛ risum puocandū ad scurrilitatem ptinet ꝛ ad pctm̄. Secus si ex inaduertentia vel ex infirmitate cui aliter obuiari non pōt. seruata tm̄ modestia put fieri pōt. De verbis turpibꝫ ꝛ luxuriosis hēs supra in ti. v. de luxuria.

Quinta filia gu .§.vi.

le dicit immūdicia. que ſm Tho. vbi supra pōt intelligi vel de q̄buscunqꝫ superfluitatibus vt de emissione p vomitū. ſm illud Isa. xxviij. Omnes mense eoꝝ replete sunt vomitu sordiuz. Et licet vilis sit vomit⁹ post superfluam comestionē vl̄ potationē. tm̄ vitiosum est subdere se buic necessitati ꝓpter immoderantiā cibi ꝛ potus ex delectatione gule. Si tm̄ non ex delectatione gule sed ex cōsilio medicine comedit ad prouocandū vomituz in remediū alicuius languoris absqꝫ peccato est. Videtur etiā ptinere ad immūdiciam q̄ aliquis comedat sicut porcus ore inuncto manibꝫ luturulennis vestes cibis deturpans. q̄ aliqñ accidit ex nimia voracitate ꝛ auiditate sumēdi cibuz. Nō aūt pharisei discipulos reprehenderūt. qz nō lauabant manus cū mādicabant Mat. xv. nō est credendum q̄ discipuli christi essent immūdi ꝛ immodesti in comedendo. sed qz nō ita pluries lauabant man⁹ suas in eadē comestione sicut pharisei faciebant dicit Marcus euāgelista q̄ superstitiosum ꝛ vanū erat. hoc tm̄ faciebāt vt viderentur obseruatores legis eo q̄ dñs dicit Isa. i. Lauamini mūdi estote. Sed dñs loquebat de lotione aīe a pctis ꝛ mūdicia cordis nō corpis. vel etiā cū erant in via ꝛ nō hēnt ita aptitudinē ad lauandum man⁹ nō curabant de hmōi lotiōe edocti a magistro eoꝝ summo. qz nō lotis manibus manducare panē nō coinquinat hominem. Mat. xv. cū de se nō sit peccatū Sed precipue ad immūdiciam ptinet filiā gule pollutio corporis. qz ex inordinata sumptiōe cibi ꝛ potus corp⁹ patitur immūdiciam. vel in vigilia vel in somnis. vbi est aliqñ mortale pctm̄ qñ. s. in vigilia ꝛ voluntarie procurata ex ꝓtractu turpi vel ex cogitatione deliberata vel morosa luxurie. De hac apl̄s ad Eph̄x. v. Omnis fornicator aut immūdus nō hz hereditatē in regno xp̄i ꝛ dei. Hec hereditas ſm Tho. super epl̄as est fruitio dei. que q̄dem pfecta hēbunt in regno. i. in statu gl̄e non tm̄ totaliter vt s. sancti cōprehendant deū cognoscendo ꝛ diligēdo q̄ntum cognoscibilis ꝛ diligibilis est. sic. n. solus seipo fruitur deus. ꝛ qz q̄si partialis est nō totalis. ideo dicit. non habet hereditatem in regno christi. i. ptez in illa fruitione. qđ regnū dicitur christi. qz p xp̄m habetur. Et hec immūdicia ptinet ad mollitiem de q̄ supra dictuz est. Sed vbi pollutio seu immūdicia in vigilia fit omnio involuntaria ꝓtra intentionē nō est pctm̄. vt cū procedit ex infirmitate sicut patiens fluxū seminis qui in lege veteri habebat immūdus. Leuiti. xv. vel etiam cū quis audiens pfessionē in ea audit valde turpia. aut loquens cū mulieribꝫ ex causa honesta. inde sequitur pollutio carnis vel distillatio seminis aliqua ꝓtra voluntatē ꝛ intentiōez suam ex qualitate cōplexionis vel p violentiam ꝓtractus alterius ipo semp voluntate renitente. Unde Aug. Nemo impudice vtitur corpore nisi prius spūs ꝓcepta nequitia. Itez Isidorus. Nō potest corrumpi corpus. s. vitiose nisi prius animus corruptus fuerit. xxxij. q. vi. Quando autē accidit in somnis quomō ibi ꝓtingat peccatum in pollutione videndum est in se. §.

¶ Capitulum qnintum de pollutione in somnis.

De pollutione nocturna seu euenient in somnis siue diurna siue nocturna vtrū sit peccatū.

Nota q̄ de ipa possumus loqui tripliciter. Aut ſm se ipaz. Aut ſm causaz suā. Aut ſm sequelā. Considerando g̃ ipam ſm se pollutio nō est peccatū nec etiā venale. Ratio hui⁹ est ſm. b. Tho. ſ. ſ. q. cliij. art. v. Dñe peccatum dependet ex iudicio rōis. q̄ etiā prim mot⁹ sensualitatis nō bñt q̄ sit peccatū nisi inq̃ntum iudicio rōnis reprimi pñt. Et iō sublato iudicio rationis tollit̄ ratio pcō. In dormiendo autez homo nō habet iudiciū rōnis liberū. Nullus em̃ dormiens est qui nō intendat aliquibo similitudinibus fantasmatū velut rebus ipis. et ideo id qđ agit homo dormiens cū nō habeat liberū iudicium rōnis nō imputatur ei ad culpā. sicut nec id qđ agit furiosus aut amens. Hoc idē ostenditur ex autoritate Isidori in li. sniaz dicētis. Nō est peccatū q̃n nolētes nocturnis imaginibo illudimur di. vi. Patet etiā idem ex verbis pbi dicentis in. i. ethicoz q̄ ſm dimidiū vite. i. somnū non differt felix a misero. nec studiosus. i. virtuosus a vitioso. sed ſm peccatū differt virtuosus a vitioso sicut lux a tenebris. g̃ in somnis ſm se nō potest accidere peccatum. Nec obstat illud Job xxxiij. p. somniuz in visione nocturna q̃n solet sopor occupare hoīes. et dormiūt in lecto tūc aperit aures virox. et erudiens instruit eos disciplina. ſ. instruens et increpans p̄ reuelationē. Ex quibo verbis videt̄ q̄ in somnis possit homo agere ſm rationē vel extra rationē qđ est bene agere vel peccare. als frustra repbenderet̄ vel instrueret̄. Haz vt rñdet b. Tho. vbi supra apprehensio rationis nō ita impedit̄ in somnis sicut iudiciuz eius qđ perficitur p̄ questionē eius ad sensibilia que sūt prima principia cognitiōis humane. et iō nihil prohibet hom̃ez aliquid de nouo apprehendere ſm se in dormiendo vel ex ipis reliquijs precedētium cogitationuz. et fantasmatibo oblatis vel ex reuelatione diuina vel ex immissione angeli boni vel mali. Sed iudiciū ipius rōis impeditur et ideo peccare nō pōt in somnis. hec. b. Tho. Et nota q̄ cūq̃ pollutio nocturna in se nō sit peccatum ratiōe iam dicta. dare tñ opam studiose ad hunc finē puta p̄ nimiā comestionē. et potū vt sequatur pollutio. etiā si faceret nō ob delectatōem sed ad alleuiationē nature. et sanitatē esset mortale. sicut si quis in vigilia voluntarie se pollueret ob sanitatem solū. nō excusaret̄ a mortali. q̄ facit directe extra finem intentū a natura qui non est alius in emissione seminis volūtaria nisi generatio. que p̄ illum modū sequi nō potest. Sed appetere habere pollutionē ꝓpter alleuiationē nature tantū sine peccato. i. sine hoc q̄ det operā sed via naturali nō est peccatū. Similiter si quis comedit nimis vel nimis calida ex quo dubitat sibi ex hoc sequi pollutionē in somnis. q̄ al' expt? est hmōi. non tñ ꝓpter hoc illa sumit sed vt satisfaciat gule nō ꝓpter hoc est mortale. Considerando aūt pollutionē nocturnā ſm cām suā tūc pōt ibi esse peccatū. nō in se sed in ipa cā. Pro cuius declaratiōe dicit. b. Tho. ſ. ſ. vbi supra q̄ triplex potest esse causa hmōi pollutionis.

Prima causa corporalis.

Scda causa interior animalis.

Tertia causa extrinseca spiritualis.

Quantū ad causam corpalem cū humor seminalis supabundat in corpe. vel cū facta est humoris resolutio p̄ nimiā calefactionē seu p̄ aliā quācūq̃ cōmotionē somniat dormiens ea q̃ ptinēt ad hmōi expulsionē humoris supabundantis. vl̃ resoluti. sicut et accidit q̃n natura grauat̄ ex aliqua supfluitate alia. ita q̄ q̃nq̃ formant̄ in imagie fantasinata ptinētia ad emissionē taliū supfluitatum. Si igit̄ supabundātia humoris sit ex cā culpabili. puta ex supfluitate cibi et potus. tunc nocturna pollutio habet rationez culpe ex cā sua non in se. Sed si talis supabundantia vel resolutio talis humoris nō sit ex causa culpabili nō est culpa etiā in causa sua. Scda causa pollutionis pōt esse interior aīalis. puta cū ex cogitatione precedenti ptingit aliquez dormientē pollui. Cogitatio aūt que in vigilia precessit q̃nq̃ est pure speculatiua. puta cū aliquis causa disputationis cogitat de peccatis carnalibo. q̃nq̃ est cū aliqua affectione vel ꝯcupie vel horroris. Cōtingit aūt q̄ magis pollutio nocturna sequit̄ ex cogitatione carnalium vitiorum q̃q̃ ex cogitatione aliarum delectationum. quia ex hoc remanet quoddam vestigiū ex inclinatione in aīa. ita q̄ dormiens facilius inducit̄ in sua imaginatione ad assentiendū actibo ex q̃bus sequit̄ pollutio. et sic habet rationē culpe ex pte cause sue. cū. ſ. cogitatio p̄cedens fuit cū delectatione sensuali. fuit ibi veniale. mortale aūt si fuisset cū deliberatiuo ꝯsensu. Sed si cogitatio p̄cedens carnaliū actuum fuit pure speculatiua vel cū horroze et displicentia tūc pollutio inde sequens nō habet rōnez culpe etiā venialis nec in se nec in causa sua.

Tertia vero causa est spūalis et extrinseca. cuz. ſ. operatione demonis cōmouentur fantasmata dormientis in ordine ad talem effectū. Et hoc q̃dez q̃nq̃ est cū peccato p̄cedenti. ſ. negligentia preparandi se extra demonū illusiones. Unde et in sero in cōpletorio cantat̄. hostemq̃ nostrū compesce ne polluātur corpa. Q̃nq̃ ꝓuenit hoc absq̃ culpa homis ex sola nequicia demonis. Sicut i collationibo patrū legitur de quodam qui semp diebus festiuis patiebatur pollutionez hoc diabolo ꝓcurante vt impediret eū a sacra cōmunio-

ne. Hunc ergo pollutio in se est peccatum sed aliqñ effectus precedentis peccati. cū .s. culpa est in causa sua. Ad quod facit qđ dicit dis. vi. c. Te stamentū. .c. se. Considerando aūt pollutionem in somnis qntū ad seqlam eius. i. qntuz ad id qđ sequit post eam. sic pōt ibi esse peccatū mortale vel veniale vel nullum. Solet. n. aliqñ post pollutionem ꝛ precipue illam q̄ incipit in somno ꝛ terminat vigilia exurgere quedā complacentia. ꝛ siquidē illa complacentia sit de pollutione habita ratione alleuiatiōis. vt sic melius seruiat deo magis liber a stimulis carnis. vel etiam ratione exoneratōis nature quā sentiebat grauatam ꝛ inde alleuiatam. ꝛ nō rōe alicuiꝰ delectationis nō credit esse peccatū. Sed si illa delectatio quam aliquo modo habebat sensualitas in ipa pollutione dormendo excitato a somno placet subito. vel repente ita qđ illi delectationi ex deliberatione nō ꝓsentit sic est veniale nō quidē ratiōe pollutionis sed rōe delectatiōis facte in vigilia. Si vero excitato plene a somno nō solū repente sed deliberate delectatiōni assentit. ita qđ etiā placeret si haberet vas debitū receptioni talis materie extra matrimoniū. vel cū appetitu futuri coitus. tūc est mortale. nō quidē ipa pollutio initiata in somno ꝛ terminata in vigilia qđ iam p̄cessit. ꝓpter nouū deliberatū ꝓsensuz habitū post pollutionē. Hec Alex in sēa pte summe. q. xxxi. Quando aūt pollutio impediat celebrationem vel cōmunionē habes in tertia pte ti. xiiij.

Capitulum sextum de Chorcis.

De choreis que pertinent ad ineptam letitiam filiaz gule ꝛ in conuiuijs frequentant qñ ibi sit peccatuz ꝛ qntum.

Nota qđ Al. in. iiij. dis. xvi. sic ait. Chorea ꝛ hmōi ludi siue fiant cantu siue musicis ꝑm se nō sunt mali. qz p̄t bene fieri aliqñ. sed triplici ex causa p̄t fieri mali ex circumstantia. quarū vna. ꝛ precipua est mala intentio. vt qñ fiunt ad ostendendū vel prouocanduz libidinem sicut fere modo omnes exercent. Et ideo ecclesiastice ꝓsone talia deposuerūt. qz etiā in signis gaudij nō est cōmunicandū cū peccatoribꝫ Alia causa est qñ nō fiunt suo tpe. vt tpe tristitie puta quadragesime ꝛ hmōi. qz sicut Eccle. xxij. dicit. Musica in luctu importuna narratio. Et hoc modo interdicitur penitenti ne sit in ludis. qz dum penitet tp̄us ē flendi. Caueat sibi penitens a ludis ꝛ spectacul' inquit Aug. Tertia cā est sumpta ex officio ꝓsone sicut clericis. interdicitur venatio ꝛ alij ludi. qz in sorte dñi electi alijs exercitijs debent occupari. Puto aūt inquit idē qđ quinqz ꝓcurrentibus ad choream nō sit reprehensibilis. Primo. s. qđ sit tpe debito vt tēpore gaudij. s. in nuptijs vel tpe victorie. vel liberationis hominis vel patrie. vel in aduentu amici de terra longinqua. Secō qđ sit cuz honestis personis de quibꝫ nō sit mali p̄sumptio. vt cuz lecatoribus ꝛ lecatricibꝫ. Tertio qđ fiant a ꝓsonis secularibꝫ. Nā monialibꝫ ꝛ monachis ꝛ clericis ꝓpter qđ debent in alijs occupari omnē chorcam. puto illicitā. Quarto qđ honesto modo fiant nō gesticulationibꝫ nimijs inhonestis ꝛ inordinatis. Quinto qđ cantus vel musica excitans in his nō sit de illicitis sed de moribꝫ vel de deo. De melodia nō est curandū. qz in talibꝫ necesse est fieri melodiam leuez que aliqliter exprimat modū chorcisandi. hec Al.

Est aūt peccatū mortale hoc ꝑm guil'. qñ fiunt chorce ad inciandum seu alios ad libidinē extra mr̄imoniū Similiter ꝑm ipm si ducant seu fiant ex ꝓsuetudine etiā sine corrupta intentiōe. cū adeo proni sint ad libidinē qđ dicit Piero. qđ nō credit viro si dicat se illesum euasisse a spectaculis talium. Hoc aūt videt sic intelligendū qñ fieret ita inordinato affectu ꝛ indifferēter qđ etiā si scirent tales vel ꝓsiderarēt aliquos inde ad libidinē trahi ꝛ ꝓcupiscentiā malam vel ab ecclesie ꝓhiberi. ad huc tñ eis vterent. Vel fiant chorce in ecclesijs vt ꝓsueuit fieri in ecclesijs ruralibꝫ in solēnitatibꝫ earū cū hoc in notabilem vergat irreuerentiā dei videt esse magis mortale q̄z veniale. Similiter cū fiunt a clericis vel religiosis cū monialibꝫ vel secularibꝫ. cū hoc sit in magnū scandalū aliorum ꝛ periculū ꝛ ruinam ip̄oꝝ. Cuz aūt a clericis vel religiosis fit inter se nō in p̄tia laicoꝝ ex q̄dam solatio. ꝛ si leuitate non tamen mortale.

De choreizanti .§. I.

bus p̄t moraliter exponi illud p̄s. xcvi. Inflāmabit in circuitu inimicos eius ignis. s. a deo ꝓcedens inflāmabit. ꝛ nō comburēdo seu ꝓsumēdo. sed affligendo grauissime inimicos dei. i. peccatores qui nō diligūt deū nec seruant mandata eius. sed ꝓtrariant voluntati eius rebellantes sed qui ambulant in circuitu. Iuxta illud qđ p̄s. alibi ait. In circuitu impij ambulant de terrenis ad terrena se reuoluentes continue donec cadant affectu. ꝛ ope procedant. vel in circuitu. i. in choreis se exercentes vbi fiunt circuitus multi. Vbi tria tanguntur.

Primo ponit intensum cruciatum ibi. inflammabit.

Secundo adiicit apprehensum tripudiatum ibi in circumitu.

Tertio innuit expssum reatū ibi. inimicos eius

Et quia pena cul .§. II.

pe respondet. ꝛ ꝓpter eā inf ligit. Incipiatur a. ij. vbi notat culpa. et specialis culpa cū dicit in circuitu. s. ambulantes. Tripudiatus seu chorea est

quidam circūitus vt ptz ad sensum. de vno. n. loco mouentur chorezantes ⁊ discurrētes cito ad eundem redeūt hoc frequētantes. Istud aūt est iter diaboli. ipse circūit. Vñ interrogatus a deo vnde veniret. rūdit. Circūiui terraz ⁊ pambulaeam. Job. i. Et. i. Pe. v. Aduersarius vester diabolus tanqz leo rugiens circūit querens quē devoret. Qui g tripudiant cuz faciant iter diaboli cū eo se reperient in termino inferni. Inflāmabit in circūitu. s. eūtes. Non solū aūt sequūtur tripudiantes iter diaboli. quinimo diabolus ipe insidens eis vt sessor equo ducit eos. quod pulcre oñdit Jo. apoc. ix. vbi dicit q de puteo abyssi quē vidit ascendit fumus fornacis magne ⁊ obscurat⁹ est sol ⁊ aer. ⁊ de putei fumo ascenderūt locuste supz terram. Et hanc sil'itudinē ponens dicit q locuste iste erant sil'es equis paratis ad pl'ium. et sup capita eoz tanqz corone similes auro ⁊ facies eaz tanqz facies hoīm ⁊ habebant capillos sicut capillos mulierz. ⁊ dentes eaz sicut dentes leonū. ⁊ habebant loricas ferreas ⁊ vox alarū suarū sicut vox curruū ⁊ equoz multoz currentium in bellū. ⁊ habebant caudas sil'es scorpionibus. et aculei erant in caudis earū ⁊ ptās eaz nocere hoīb⁹ mensib⁹. v. ⁊ hēbant sup se regez angelum abyssi cui nomen hebraice. abadon latine exterminans. Notate verba singula. signate mysteria. Locuste iste sunt mulieres chorezizantes. Puteus abyssi vñ iste ascendūt est profunditas inferni. vñ suggerit tale exercitiuz chorezizandi a demonibo. Fumus fornacis magne cum quo exeunt locuste de puteo est incitamentū ⁊ signum magne ꝯcupiscentie ⁊ lasciuie vñ oriuz hūt chorree ⁊ cū qua fiunt Et hic finm⁹ obscurat sole ⁊ aerem. i. ꝯcupia obtenebrat viros etiā sapientes ⁊ doctores. ⁊ aerē. i. ꝯtemplatiuos ⁊ spūales hoīes. vt ptz in Dauid Salomone et in vitas patrum ꝑ plura exempla. De ascendūt sup terraz. s. chorezizantes discurrendo sicut locuste saltantes. Et sicut locuste regē nō hūt vt dz puer. penul. vñ inordinate incedūt. ita tales rōem nō hūt regentē eas sed vt bruta aīalia hinc inde leuitate discurrunt. Et sicut locuste quib⁹ plagata fuit egypt⁹ nihil viride deliquerūt sup terram. sed totū corroserunt. vt ptz Exo. x. Ita iste hmōi vanitatem tripudiorū viriditatē boni ꝓpositi qđ est in hoīb⁹ auferūt in lasciuiā inclinātes. Qualiter autem sint ornate iste locuste vñ magis excitant cōcupiscentiā hoīm declarat dñs sequit. Q. erant sim'les equis paratis ad bellū. Sicut hoītes vtūtur equis falleratis ad impugnandū inimicos. Ita demones vtunt mulieribo ornatis ad expugnandū seruos dei qui sunt inimici demonū. Et sicut equus odorat procul bellū Job. xxix. rapetit currere ad campū. Ita vane mulieres inqrunt de locis vbi possint ostētari ⁊ currūt ad talia loca in quib⁹ diabolus deiciat ⁊ ꝓsternat multos gladio concupie. Corone in capite sil'es auro sunt mitre balthea seu serta q portant in capitibo deaurata vel gēmata cū magna superbia q sunt signa triūphoz quos diabolus hz de seruis dei p eas. Sz vt dr Isa. xxviij. De corone superbie. Ad hanc cōprimendā rex celorū dñs ihesus ꝓmisit se in derisum ⁊ penā spinis coronari. Facies earū nō dicit esse facies hoīm. sed tanqz hoīm qđ dicitur ꝓpter fucos. Exterminat. n. facies suas vt dicitur Mat. vi. i. extra termios naturales trahūt dum. s. cū sint uigre vel crocei coloris p cerusam ⁊ purpureū colorē picte apparent albe et rubicūde. Vñ sicut larue. i. malebare nō dicūtur facies sed tanqz facies hoīm. sic et ille qz sub coloribus additis latent facies ꝓprie naturales. Sed qua fiducia inquit Hiero erigit ad celos vultū quē conditor nō agnoscit? De capillis etiaz dicit q habebant q̄si capillos mulierz et hoc ꝓpter capillos aliarū appositos. vel sericum politū ad similitudinē capillorū. Non. n. sunt capilli mulierū illaz a quib⁹ abscissi sunt nec eaz que deferūt cū appositi sunt ⁊ ad placitū deponūt. Et miruz est q cū mulieres sint multū timide quō non expauescunt portare capillos mortuarū. Sz vanitas vel potius diabolus assecurat eas. q valde debēt metuere ne sicut Absalon capillis suis quos nutriebat ad magnā vanitatē suspensus remansit ad arborem. vñ ⁊ mortuus est. sic ipe suspendant in inferno. Dentes eaz quos dicit Jo. esse leonum. significat earū crudelitatē ⁊ insatiabilitatē Sicut. n. leo est aīal rapax quasi insatiabile sic mulieres vane rapiūt a viris suis occulte vel ab amatoribo si sunt inhoneste nunqz cōtentant de vestib⁹ et ornamētis si vident vicinā vel propinquā hre ornamentū qđ ipe nō gerant adeo infestant viros q vix ꝑmit viuere cū eis. Et ita crudeles sunt q ⁊ si debita hēant viri et satis laborent viuere volūt eis fieri sil'es etiā si deberent advsuram accipe vel vsuras erigere. Sed ne respicias in mulierē multiuolaz Eccle. ix. vicit. Lorice ferree quas hēbant iste locuste. significant incorrigibilitatem eaz. Sicut. n. in loricavna mallea ñ sepatur ab altera. Ita in hmōi vna vanitas consueta vnū ornamentū solitū dimittere uolūt Et si aliqñ ad predicati onē alicui? vel admonitiōz confessoris dimittunt aliqđ cōciti us ꝑmit reuertuntur ad pristina. Canis reuersus ad vomitum. ij. Pe. ij. Vox alaz ipaz sicut vox curruū ⁊ equoz Ille locustarū sunt brachia extensa in chorcis velocitas in discurrendo. Vox est cantus risus ⁊ rumor saltus et derisiones. qui sentitur in hmōi Et sicut exercitus magnus solo tumultu aliqñ hostes fugat ⁊ vicit. et clamore suo aues in terrā cadere facit. ita exercitus chorearz ductus a diabolo vincit bonos viros. ⁊ habites pennas virtutū

in terram affectum ſ. carnalium cadere facit. ꝙa aliqñ quadam curioſitate vncti ad aſpiciendu ad deſideria carnalia dilabunt. Laude ſcorpionum in ipis cū aculeis ſunt. vel ad literam, cauꝺe prolixe veſtimentorū. vbi eſt venenum peccati prodigalitatis. ⁊ ambitionis qui affliget aīas earū. vel cauda eſt finis talis opis in quo nil remanet niſi remorſus ꝺcientie que pungit de tanto ſcelere ⁊ amiſſo tpe. Poteſtas earū ad nocendu dicitur eſſe p. v. menſes. qr cōiter a paſca vſq ad medium autūni fieri ſolēt. Sicut reges ⁊ principes tali tpe ſolent ad bella pcedere vſq ad medium autūni vt ꝺſument ⁊ auferant hoſtibus q̄ hyeme laborando acquiſierūt. Ita diabol⁹ poſt paſca immediate ꝯgregat exercitus chorearu vt qō ꝯgregauerunt ⁊ acquiſierūt fideles in aduētu et quadrageſima meritoꝝ p orōes. ieiunia. cōmuniōné. ꝓfeſſionē ⁊ hmōi. totu faciat perdere p opus chorearū. Rex abyſſi qui eſt ſup locuſtas eas ducens. eſt diabolus qui ⁊ exterminator dicit qr hic eſt finis huⁱ⁹ inuentōis ⁊ opis exterminare aīas. i. extra termīos paradiſi ejicere. Hiero. Memento ſemp qr paradiſi colonū inⁱr de paradiſo eiecit. Et ſic ptz ꝓpoſitū vz qr diabolus ē ductor chorezantiu. et ſicut eius iter eſt circūitus. ita in circūitu facit diſcurrere chorezantes. Ez inflammabit deus in circūitu. ſ. ambulantes.

In tertia parte .§. III.

oſtendit reatus hmōi actus tripudiandi cū dicitur Inimicos eius. Inimici eⁱ⁹. ſ. dei ſunt q̄ ambulant in circūitu. Nil facit hoīem inimicu dei niſi mortale peccatū. hoc. n. tollit amicitiā ⁊ caritatem dei. ⁊ ponit inimiciciaz Iſa. lix. Iniqtates vre diuiſerūt inter vos ⁊ deū vrm. i. diuiſionem ⁊ inimiciciā fecerunt. Et Jac. in cano. ſua iij. c. Qui voluerit eſſe amicⁱ⁹ huius ſeculi inimicus ꝓſtituit deī. Amicus mūdi eſt qui amat pompas. laſciuias. ſuꝑbiam. vanaz gl'am. et qui vult placere hoībus in peccatis. que oīa repiunt in choreis. et iō per eas efficitur quis inimicⁱ⁹ dei Inflāmabit in circūitu ambulātes qui. ſ. et hoc ſunt inimici dei. In huius figurā eſt qꝺ Johanni baptiſte ad tripudiatū ſaltatricis filie Herodis in ꝓſpectu conuiuantiū fuit ſibi amputatū caput. Mat. xiiij. Sic p choreas ⁊ ſaltus tripudiorum que fiunt in quiuis aufert caput iohānis. qui interꝑtatur in quo eſt gra. inq̄ntū videlicet hīs grāz exercens vel videns ea' p q̄ in praua deſideria incurrit. vel p occaſiones pctōꝝ quas admiſerat eā perdit. Vñ Aug. dicit qꝺ melius ē diebus dñicis arare vel fodere q̄z choreas ducere. Sed certū eſt qꝺ arare vel fodere in diebus feſtiuis et hoc amitteret gra dei ⁊ efficeret aliqs inimicus dei. Julier vt dicit Origenes eſt arma diaboli caput peccati. expulſio paradiſi Et aliqñ diabolus bellat cum hoīe per aſpectum mulierū. aliqñ per auditū vocis mulierum, aliqñ p tactū in choreis. aliqñ p omnes iſtos modos ſimul bellat cum hoīe. Nam ibi vident totaliter cuz ſuis ornatibꝰ. ibi audiunt in ſuis cantibus ⁊ cachinnis ⁊ locutionibꝰ et manu tangunt. et iō ibi diabolus fortiter pugnat ⁊ vincit. Non mirū ſi chorezantes ſunt inimici dei cū faciant ꝯtra omnia mandata dei ⁊ ſacramēta que ſunt medicine dei Nam ꝯtra baptiſmū militant. qr cum in baptiſmo p patrinū teneant ad baptiſmū, promiſerit renunciare diabolo ⁊ pompis eius. p choreas promiſſionē frangunt ſequētes diabolū ⁊ pompaz eius ⁊ opa. Contra ſacramentū confirmationis qr cum in ipo ſuſceperunt ſignū crucis in ſignū qꝺ ſunt redempti ſanguine xpi effuſo i cruce. ipe ſibi imponunt in capite ſignū diaboli ornamentum. ſ. varium diabolica inſtigatione. Cōtra ſacramētum ordinis. qr cum ordinentur clerici ad cantandum officiū ⁊ verba dei ⁊ precipue in feſtis ad conſolationē ſpūalem ppli. ipi officiant i eccleſia diaboli que eſt locus vanitatis vt in theatris ⁊ plateis cantando cantilenas vbi ſūt verba diaboli. i. amoris carnal' ⁊ verba diaboli vana et turpia p que auertunt plurimos a veſpis ⁊ pdicationibꝰ. Cōtra ſacrm mrimonij. qr multa mala deſideria ꝯcipiunt ꝯtra fidem datā ibidez nō ꝯtentus vxore ſua. Contra ſacrm penitētie. qr totam cōpunctionē ⁊ contritionē euacuant i hmōi vanitatibꝰ quam ſibi in quadrageſima acquiſierunt. Contra ſacrm euchariſtie. qr cum ſuſcepe/rint xpm in cōione paſcali ipm ejiciunt extra ciuitatem anīe ad crucifigendū i ipm in ſua cōuerſatione mundana. Cōtra extremā vnctionez. qr pedes qui vncti ſunt oleo ſancto quo ad illos q̄ eam receperūt vñ ⁊ quaſi cōſecrati ſunt deo eos mouent ad offenſam dei. Non ſolū autē chorezantes efficiunt inimici dei ꝺ ⁊ oīm ſctōꝝ. Nam in feſtis oīm ſctōꝝ eas exercent ⁊ q̄nto feſtum eſt ſolennius tanto magis bis vacant. Nullū ergo ſanctorū interceſſorē hr̄e poterunt in futuro iudicio cum oēs offenderint. Vñ ⁊ Grego. in. iij. dialogorū narrat de quadam puella dicta muſa. cui de nocte apparens virgo Maria cum magno comitatu virginū puellarum que albis erāt indute. cum q̄bus cum Muſa affectaret aſſociari et cum eis eſſe. dixit ſibi virgo Maria qꝺ ſi vellet cū eis eſſe abſtineret dei inceps ab omni leuitate ⁊ riſibus ⁊ iocis vt tripudiatu. ſaltu. cantu. ⁊ huiuſmōi. Iſti ſunt ioci puellarū. ⁊ ſic in die. xxx. veniret p ea. qō cum puella ageret ⁊ gentes mirarentur de tanta cōpunctione ſeu cōpoſitōe ⁊ mutatione eius ⁊ interrogarent cām. ipa expoſuit illis viſionem ⁊ promiſſionem ſibi factam a virgie Maria. quod impletum eſt. Nam xxv. die febre correpta. in. xxx. poſtea apparente virgine ipſa cū

puellarum multitudine egrotanti cepit clamare. Ecce vña venio. Ecce venio. Sicq; inter hec verba spūm reddidit ⁊ cū illis sctis virginibus ad paradisum ascendit. Sicut g̃ non potuit illa musa associari sctis nisi abstineret ab hmōi iocis ⁊ vanitatibꝫ. qz tales sunt inimici dei ⁊ sctōrum ita nec chorezantes nisi hmōi dimittant. Qui autem nō associantur sanctis. cū demonijs oportet associari. ⁊ hoc in vltimo notatur.

Demū pro pri .§.iiii

mo sciendū est q̄ istos p chorcas in circūitu discurrentes ⁊ inimicos dei ⁊ sctōrū se facientes deus inflammabit. i. in flāmam ignis infernal' ponet. vbi faciunt tripudiū ⁊ circūitus de quo dicit Job. xxiij. Transibunt ab aquis niuiꝫ ad calorem nimiū ⁊ econtra. s. a calore nimio ad aquas niuium frigidissimas. Ecce circūitus continuus inferni. Et hoc est quod dñs repromittit p hmōi actibus p Ezech. xxv. dicens tripudiando. pro eo q̄ plausisti manibꝫ ⁊ percussisti pede et gaudisa es ex toto affectu sup̄ terraꝫ israel. Idcirco. ecce ego extendam manū meā sup̄ te ⁊ tradaꝫ te in direptionē. ⁊ interficiam te. s. morte eterna In hui⁹ figurā legitur Exo. xxxij. q̄ cū Moises descendisset de monte cū tabulis. x. preceptoꝝ ⁊ appropinquans ad castra populi israel. vidisset chorcas. i. tripudiatus et vitulū aureū fabricatū ante quē chorcizabant iratus ira p̄ zelum cōfregit illas tabulas reputans indignū margaritas verboꝝ dei ponere ante porcos. ⁊ assumptis secū leuitis interfecit. xxiiij. m. ex illis qui chorcas ducebant ante vitulum. Vitulus aūt est aīal lasciuum vñ innuitur q̄ chorce deseruiūt lasciuie. Et sicut illi occisi sunt corpaliter a Moise legislatore. ita chorcizantes a xp̄o datore legis euangelice in igne occidentur. i. cruciabūtur. Inflāmabit inquit p̄s. in circūitu inimicos eius. Sicut ignis est inter oīa elementa maxime actiuus. ita illi qui inflāmabunt illo igne maxime cruciabuntur. Hic. n. ignis dicit Aug. ⁊ si eternus nō sit miro modo est grauis. Excedit. n. omnē penā quam passus est aliquis in hac vita. Nunq̄ in carne tanta inuēta est pena. Licet mirabilia passi sunt martyres tormenta. ⁊ multi nequiter q̄nta sepe fuit inuerunt supplicia. de pen. dis. vij. c. vlti. Inflāmat autē ⁊ vrit nō consumendo nec aīam que immortalis est nec postea corpus. sed cruciando supnaturali modo vt instrumentū diuine iustitie. Sicut etiā salamādra viuit i igne ⁊ nō consumitur ⁊ certi vermes viuunt in aqua bullienti cuiusdam fontis ⁊ inde educti morīūtur. vt dicit Aug. de ciui. dei. li. xxi. c. iiij. Et ideo nō impossibile vel incredibile si reprobi viuunt in igne inferni.

¶ Capitulum septimum de Derisione.

Derisio frequenter

ex multiloquio ⁊ ex vitio gule procedit. Post inordinatam. n. cibi ⁊ potus sumptionē boīes labunt ad derisionē q̄uis ex alijs etiā cāis oriat. Et pōt diffiniri q̄ est act⁹ p̄cipue locutiōis q̄ quis intēdit ad erubescentiā ⁊ confusionē alīū inducere. Et idē est illusio a ludo. i. a ioco deriuata. ⁊ etiā subsannatio. Differt tñ irrisio a subsannatione in modo. qz irrisio fit ore. i. verbo ⁊ cachinis. vñ a risu dr. Subsannatio autē naso rugato. et vt dicit glo. sup̄ ps. Cōueniunt aūt in fine. qz idē intendūt. s. confusionez inducere ⁊ erubescentiā ei erga quē faciunt. Pro hui⁹ materie declaratiōe dicit. b. Tho. se. se. q. lxxv. arti. i. q̄ peccata verboꝝ p̄cipue pensanda sūt fm intentiōem p̄ferentis. Et iō fm diuersa que quis intendit cōtra alīū loquens hmōi peccata distinguunt. Sicut aūt aliq̄s cōuitiando seu cōtumeliando intendit cōuitiari honorē depmere ⁊ detrahendo diminuere famaz ⁊ susurrando tollere amiciciā. Ita ⁊ irridendo intēdit q̄ ille q̄ irridetur erubescat ⁊ confundat in se. Et qz b̄ finis est distinctus ab alijs cū finis det speciē in moralibus. iō derisio est peccatū speciale distinctum a cōtumelia. detractiōe ⁊ susurratiōe. q̄uis in hoc queniant. qz p oīa ista intendit nocumentū p̄mi per verba malū dicēdo. Et qz nocere p̄mo notabiliter seu hoc q̄rere siue verbo siue facto est contra charitatē p̄mi. qz dilectio malū p̄ximi nō operatur inquit apls. ideo sicut ⁊ illa. s. contumelia detractio. ⁊ susurratio. p̄cie ⁊ formaliter sumpta sunt mortalia. sic ⁊ derisio p̄cie sumpta ⁊ stricte Et ad intelligendū nocumentū qđ sequitur ex predictis p̄mo. sciendū est fm Tho. vbi supra q̄ de ope virtuoso meret aliquis apud p̄mos bonorem ⁊ bonā famā. et apud seip̄m bone conscientie glām. fm illud. ij. Cor. i. Gloria nra hec est testimonium conscientie nostre. que est q̄dam clara noticia sibi de bono suo. vñ quietem hz mens ⁊ securitatem. fm illud. puer. xv. Secura mens est bona. s. conscientia q̄si iuge cōuiuium. Ecōtrario de actu vitioso et turpi apud alios rollit homis bonor ⁊ fama. Et hoc intēdūt contumeliosus ⁊ detractor ⁊ susurrator. ⁊ p̄ter hoc dicūt turpia ⁊ vitiosa de alio. Apud aūt seip̄m p̄ turpia. i. vitia que sunt mortalia perdit homo p̄cie sciē gloriaz p̄ quādam erubescētiam ⁊ confusiōem. Et ad hūc finem dicit turpia de alio derisor vt faciat eum verecūdari ⁊ cōfundi cora alijs. Est autē erubescentia fm iobānem damascenū timor debonorationis. Qui aūt sciam alicui⁹ inquietat cōfundendo i p̄m speciale nocumentum ei infert. quia illa quies vt dictū est magnū bonū sibi est. sic etiaz fama ⁊ honor que auferūtur p contumeliam ⁊ detractionē sunt magna bona. Et cū hoc intendit

scilicet nocere illi inducendo eum ad magnā cō fusionem ⁊ erubescētiam est peccatū mortale. vñ dicit puer. iij. Abominatio est dño omis illusor Nullus autē dr abominabilis dr o nisi per mor tale. Si ḡs aūt intēderet inducere aliquā leuez erubescētiam alicui sicut fit aliqñ pueris ⁊ discī pulis a magistris ad correctionē vel aīationē ad addiscēdū. seu de aliq̄ leui defectu naturali ob so lacium. sicut socij deridebāt. b. Tho. in scolis ap pellantes bouē mutū. vel sicut fit simplicibꝫ ⁊ q̄ si insensatis veniale videt. dū tñ nō puocent ex hoc in notabilē iram ⁊ ad blasphemandū ⁊ alia mala. Non obstat si obijciat sic. Imitari deū nō est peccatū sed meritū. sed deus irridet ⁊ subsan nat aliquos. ḡ ⁊ nos istud licite agere possumus dicit. n. ps. ij. de dño. Qui habitat in celis irride bit eos ⁊c. Et puer. i. inquit sapīa. Ego quoq̄ in interitu vestro ridebo. ⁊ subsannabo cū ingrue rit sup vos repentina calamitas. Et Job. ix. De penis innocētum non rideat. q̄ ridere dei aliter fit ḡ irrisio dīm. Nam ridere dei est ꝑm Gre. afflictioni nolle misereri. Irridere dei est ꝓfusio nem eternā pro pcīs iuste infligere. Subsanna re eius est terribilem faciē malis ostendere. Ista autē facere erga subiectos. s. iustam punitiōem exercere nō esset illicitum. alias secus.

Omnes videntes .§. I.

me deriserūt me. locuti sunt labijs ⁊ mouerūt ca put. ps. xxi. Loquit. pphēta in psona xp̄i patien tis. cui inter cetera penaꝫ ⁊ dolorū genera hoc fu it speciale. multiplex illusio seu derisio sibi facta. Vñ et cum prenuncians discipulis suis secreto ipam passionem enarraret inquit. Ecce ascendi mus Hierosolimā ⁊c. Et paulo post. Tradet. n. gentibꝫ ad illudēdum Luc. xviij. Ex hoc ostēdit grauitas hui⁹ peccati que ita eum afflixit. Tria ergo notantur in versu predicto.

Primo deridētis gñalitas ibi. Oēs videntes.

Scdo illusiōem recipiētis dignitas ibi. me. s. et deum patrem ⁊ spūmsanctum.

Tertio illusionis varietas ibi. deriserunt me. lo cuti sunt labijs. et mouerunt caput.

Quantū ad pri .§. II.

mum. Si diligētius euāgeliorum hist̄orias in tueamur oīs reperiunt xp̄m derisisse. i. de oīni ge nere hoīm. videlicet reges. principes. sacerdotes scribe. i. doctores legis. milites Pilati. i. stipēdi arij ⁊ populares. Factus sum in derisum oī pl̄o meo ait ipe p Jere. xx. Et de rege Herode dicit Luc. xxiij. Spreuit illum Herodes cuz exercitu suo ⁊ illusit indutū veste alba quasi fatuum iu dicando. ⁊ ideo albis. i. lineis quibꝫ vestiebātur fatui induit. Et prius dicitur de iudeis q̄ in do mo Cayphe summi pontificis tenentes cum il ludebant velando faciem eius ⁊ dando alapas dicebant. prophetiza nobis xp̄e ⁊c. Milites autē Pilati post sententiā eius illuserunt ponentes coronam de spinis in capite. et arūdinem in ma nu quasi sceptrum. et veste rubea vt purpurea re gia induerūt in derisum Jo. xix. Et in cruce pen dentem deridebāt eū principes. s. sacerdotū cum eis. s. turbis dicētes. Alios saluos fecit ⁊c. Luce xxiij. Sic ergo omēs videtes me deriserūt me. ℞ hēu q̄ nō solū illa vice sed quotidie xp̄s illudit et deridetur. Qui. n. ficte agūt penitētiā non do lentes de omibus. nō confitētes integraliter vel non satisfaciētes isti xp̄um derident quasi velan tes faciem eius ac si nō videret fictionem eoruz sicq̄ nouis peccatis sue fictiōis pcurrunt. Vn̄ Job. xxxix. dicit de structiōe ſm Greg. signātem hypocritam qualis est talis q̄ deridet equum et ascensorem eius. i. iustū vere penitentem et deuz qui regit ipm et ducit. Hinc et Aug. in sermōe Penitētes si tñ estis penitentes et nō irridētes estis mutare vitam. recōciliamini deo. penitenti am agis genua figis ⁊ rides subsannas dei pari entiam. de peni. dis. iij. Penitētes. s. ficte penitē do. Sed ⁊ qui penitētiaz agūt ℞ frequēter recidi nant vident etiā deuz irridere. Vñ Isidorus in li. de summo bono. Irrisor est ⁊ nō penitens qui adhuc agit q̄d penitet. nec videtur deum poscere subditus sed subsannare superbus. Canis reuer sus ad vomitum. ⁊ penitens ad peccatū. de peni. dis. iij. Irrisor. Canis reuersus ad vomitum est peccator iterans stultitiam suā. Interpretative talis videt irridere. i. ad similitudiem irridētis facere. Nam si quis de offensa graui cō missa do mino suo veniā petitaz obtineret ⁊ subito ei post ea alapam daret. ⁊ sic iterum faceret diceret vti q̄ talis dominuz suū irridere. Vbi curiose que rentes de Jesu cum non audiūt que ratio natu ralis demōstrat. cū Herode curiose derident euz fatuitatem reputātes passiōez christi. ⁊ hec est al ba vestis ei immissa. Nos predicamus xp̄m cru cifixum gentibus. vt grecis philosophis stultiti am. ait apostolus. i. Cor. i. Et qui ministros ec clesie christum representantes coronant. i. circū dant spinis tribulationum. eractionū et hmōi. ponunt arundinem vacuam. p sceptro euacuan tes eorum iurisdictionem cū velint de factis eo rum iudicare salutantes vt christum. ⁊ percurrē tes iniurijs vt subditum reum christū deridēt cum militibus Pilati. Luce. x. Qui vos scilicet ministros ecclesie spernit me spernit. Et qui iu stos in cruce tribulationū ⁊ pscutionū positos derident. quasi se nō valentes iuuare ⁊ a deo de relictos christū derident ⁊ illudunt in cruce pen dentem. sicut Job tribulatum deridebāt aliqui vnde dicit. Nunc derident me iuniores tempo re ⁊ cetera. Omnes igitur videntes me inquit

ps videntes. s. p fidem deriserũt me p diuersa. s. peccata perpetrando ⁊ iterando. Alps ad Heb. vi. de hmõi inqt. Rursus crucifigẽtes filiũ dei in semetipsis ⁊ ostentui hãtes. i. derisioni. Hec tñ derisio interp̃tari ua generale peccatũ est nõ speciale. qz p omne peccatũ ꝓtingit fieri eam.

Quantũ ad secũ .§.iii

dum. s. illusionẽ recipientis dignitatẽ. Sciendũ q̃ maxime dignitatis sunt ꝛps. qz verus deꝰ. Et iõ grauissimũ peccatũ est irrisio. Pro cuiꝰ declaratione norandũ ſm Tho. se. se. q. lxxv. arti. ij q̃ irrisio non fit nisi de aliquo malo vel defectu. malũ aũt si sit magnũ nõ pro ludo accipit sed serioſe. vñ si in derisum vel illusuz vertat. vñ illusionis vel irrisionis nomẽ sumit. hoc est qz accipitur put paruũ. Pot aũt aliqñ malũ accipi vt paruũ dupliciter. Uno mõ qz ſm se est paruũ et sic ponere illusum vel irrisum malũ vel defectuz alicuiꝰ psone, qz in se est paruũ. sicut aliqñ dicunt clerici male legentes ⁊ hmõi ẽ ueniale peccatũ et leue ſm genus suũ. Alio mõ rõe psone accipitur malũ alicuiꝰ vt paruũ sicut defectus puerorum ⁊ stultoꝝ paruz ponderare solemus propter defectum rõis in eis ⁊ sic aliquẽ deridere de aliquo qui tñ nõ est puer neq; amens est omnino parui pendere ⁊ sic vilem reputare vt de eius malo nõ sit curandũ ℔ sit q̃si pro ludo hñdũ. hoc est mortale ⁊ speciale peccatũ ⁊ ꝓtra charitatẽ, qz ꝓtemnit ⁊ grauius q̃ ꝓtumelia que est etiã in manifesto. Nam videt ex ea esse maioꝝ ꝓtemptus et dehonorario ⁊ tãto grauiꝰ q̃nto maioꝝ reuerentia ẽ digna psona cui infert. Est g̃ triplex irrisio.

Primo irrisio diuinorum.
Secũdo irrisio ꝓpinquorum.
Tertio irrisio virorum iustorũ.

Grauissimũ est peccatũ irridere deũ ⁊ q̃ dei sunt ſm illud Isa. xxxvij. Cui exprobrasti ⁊ quem blasphemasti. ⁊ sup quẽ exaltasti vocẽ tuã? s. deridendo. ⁊ postea subdit. Ad sctũm israel. Et sili deridere sacramẽta eccl̃ie tanq̃ inutilia ⁊ nõ vera. sicut derident iudei et quidã mali catholici irridẽtes qõ credit et dz. s. x̃pm esse in hostia ꝓsecrata. prout fecit illa vidua q̃ ridebat cũ cõmũnio sibi a Grego. papa ministraret, sup quo tñ fuit ostensa veritas p miraculũ, vel verba sacre scripture. Etiã miracula que deꝰ opatur p sanctos. sicut legit de illo magistro scolarũ qui audiens pdicare miraculũ factũ de filio sanguine tincto qõ euenit mulieri filanti in festo sancti Petri martiris p eo q̃ deridebat eius sanctitatẽ. irrisit ille magister dicẽs fictionẽ esse fratrũ ꝓpter qõ febre correptꝰ est graui. sed facto voto q̃ ab hmõi abstineret et in deuotoinẽ bñt sanctũ sanatꝰ est. Et de mltis aliis legitur qui deridẽtes miracula sctoꝝ diuine vltionis iudiciũ ꝓperti sunt in se.

Secũda irrisio q̃ est magnũ peccatũ est ꝓpinquoꝝ ⁊ precipue parentuz. cũ marie filij debeant eos honorare. qz ab eis receperũt esse post deũ, vñ dz. puer. xx. Oculum qui subsannat prẽm et qui despicit partum mris sue effodiant eũ corui de torrente. ⁊ comedant eũ filij aquile. Corui de torrente ignis infernalis sunt demones q̃ oculũ luminis naturalis ⁊ gre auferũt irridenti prẽm cũ sit graue mortale. Aquila est signũ imperij. vñ impatorẽ significat. Filij aquilaꝝ sunt ptates inferiores terrene ab ea derivate. ⁊ iste comedũt irrisores parentuz multis grauaminibꝫ eos affligentes. Cam filiꝰ Noe qz prẽm irrisit cũ vidisset eũ ebriũ iacere et in pudendis nudatũ. Hoc etiã fribus nunciant maledictionẽ seruituti incurrit in filio ⁊ sua posteritate. Geñ. ix. Et vt dicit. ij. q. vij. Sententia. Cam filij Noe vãnant. s. maledictõez dei incurrentes qui pudenda suoꝝ supioꝝ qui prẽs spũales sunt. i. eoꝝ mala opa nõ occultant ℔ irridendo ⁊ diffamando alijs manifestant. qđ frequenter faciũt laici ⁊ alij subditi.

Tertia derisio grauis est iustoꝝ de qua dz. Job. xij. Deridetur iusti simplicitas ⁊ lampas ꝓtempta apud cogitatiões diuitũ. vide ibi expositionẽ Grego. in moral. li. viij. Sed tales irridẽtes repientes se in inferno in alia vita dicũt vt hẽtur Sap. v. Hi sũt. s. iusti quos habuim? in derisuz ⁊ in silitudinẽ improperij. s. in mũdo exñtes. Nos insensati vitaz illoꝝ estimabam? insaniã ⁊ finẽ illoꝝ sine honore. Ecce quõ cõputati sunt inter filios dei. Cũ Heliseus vir iust? ⁊ ꝓphẽa ascẽderet in bethel quẽdã locũ vel villã vel castrũ, qz calu? erat. quidã pueri cepert eũ irridere dicẽtes Ascẽde calue. ascẽde calue. quibꝫ cũ maledixisset ꝓpter derisionẽ non odio vel liuore viudicte motus ℔ zelo diuine iusticie quã vidit exigere hoc vt punirent. ⁊ alij exemplo eoꝝ sibi cauerent ab irrisione iustoꝝ quo facto duo vrsi exeũtes de silua. xlij. ex illis pueris necauerũt. vt hẽtur iiij. Re. ij. Et hec derisio valde nociua est ꝑcipue incipientibꝫ iusticiam. i. bñ facere ⁊ a vitijs abstinere. Nã multi a bonis retrabũtur vt virent tales irrisiones. ne vocitent sancti ⁊ hypocrite vl aliqd hmõi. vñ Gre. in moral. Qui in alioꝝ actibꝫ oriri ꝓspiciũt bona. mox ea manu exprobrationis euellunt. Istam appellat Ber. maliciã herodianã. qui Herodes vt x̃pm extingueret multos pueros recẽter natos occidit. Sic irrisores pessimi vt x̃pi honorẽ qui ex bonis opibꝫ resultat ⁊ famã extinguãt mltos nouiter ꝙuersos vita gre suis irrisionibus priuant. imo crudeliores Herode inueniunt. qz Herodes iã natos, iste nec dum natos ℔ cõceptos aliqua signa penitentie vel ꝓtemptus mundi ostendentes. subito diuersis verbis derisoꝝ retrabunt a bono. ⁊ sic multas animas pdunt. de quibus reddituri sunt rationem deo. Nec tamẽ debet quis

ꝓpter irrisionē euitandam alioꝝ dimittere bona Nam vt dicit ꝙ ps Luc.ix. Qui me erubuerit et meos sermones.s.omittēdo me sequi. bona opa facere. ꝓdicare ꝛ hmōi. timore ne irrideaſ, ꝛ filius homis erubescet eū cū venerit in maiestate .i. cōfundere faciet ꝙ fusione eterna. In huiꝰ figuram legiſ ij. Esdre.viij.ꝙ cū Thobias irrideret iudeos reedificātes paulatim hierosolimā diruptaꝝ a Nabuchodonosoꝛ dicens. Si ascēderit vulpes transilient murū eoꝝ lapideū. nō dimiserūt propterea illi quin sequerenſ edificiū. ß ozauit Nehemias dicens. Audi deꝰ israel qꝛ facti sumus despectio. Cōuerte obprobriū nostrū supꝛ caput eorū. non deleaſ iniquitas eoꝝ a facie tua qꝛ irriserunt edificātes. vñ ꝛ opus ꝙsūmauerūt in ꝙfusionem irridentiū. Et gl̄a suā reedificāt hierusalem diruptā. qꝛ aīam virtutib exterminatam a diabolo bonis opib renouant ꝓ pnīaz. Nō frequēter aliq̄ despiciūt dicētes ꝙ nō ꝓseuerabunt sed q̄libet leuis temptatio vel tribulatio deiciet eos. Sed nō ꝓpter hoc debēt omittere ß oꝛōib⁹ iuuare se. ꝛ sic ꝙuenit ad ꝓfectū. De.b. Frācisco legitur ꝙ in principio sue ꝙuersionis, pueri insequebanſ cū lapidib ꝛ luto vt fatuū reputantes ꝛ irridētes nec tñ ille incepta bona dimisit. Sic b. Dominicꝰ cū predicaret hereticī ꝛ aliꝰ praui irridebant lutū in eū proiciētes. ꝛ paleas a tergo ꝓ derisu alligantes. que oīa vir scūs fidei magnanimitate ꝙtemnebat ꝙtinuans ꝓdicationē. recolens illud Mat.v. Beati eritis cū vos oderīt homines ꝛ exprobrauerint. s. deridendo ꝛ eiecerint nomē vestrū tanq̄ malū ꝓpter filiū hois. Vñ notanter dicitur. Spernere mundū. spernere nullum. spernere se. sperni ꝓ hꝛdatur gloria celi.

Quantū ad ter .§.iiii

tium, s. illusionis varietas notaſ in eo qđ dicit. deriserūt. i. risum habuerūtꝫ. Locuti sūt labijs dicentes. Vlach qui destruis templū dei ac. mouerunt capita sua q̄si reuerentiā exhibēres. ß realiter despicientes. Et sic variis modis fit derisio ß vno fine. s. in ꝙtemptū ꝛ vilipendiū irrisi. Sed vt dicit puer. xix. pata sūt derisoribꝰ iudicia. Derisores ipe deridet. s. eternaliter puniēdo. hoc est irridere dei. Ad qđ facit qđ dicit Isa. xxxiij Vle q̄ spernis nōne ꝛ ipe sperneris? cū desieris ꝙtemne reꝙtemneris. Debet ḡ quilibet cauere a derisiōe hoīm et diabolū qui nobis illudere querit deludere ipm supando. sic ars deludit arte. ait Cato. Diabolus. n. sic illudit nobis dū ꝓ aliqua q̄ suggerit nobis vt nobis bona ꝛ vtilia trahit secū ad interitū assentientes. sicut aliqs qui induceret aliquē ad interitū suū subdolo nocumentuꝫ ei inferendo derideret eū. sic diabolus. Sed iōꝝ ꝑus sustinuit oīs irrisiones istas vt nos erueret de manibus eius ꝛ doceret nos suo exemplo ei illudere. hoc orabat ps. dicēs. Necꝫ irrideant me inimici mei. s. dēmones. qđ faciūt vincēdo in temptationib. Vñ Treñ. i. Viderūt eam hostes et deriserūt sabbata sua. Nam cū dēmones vident aīam signatā ꝓ hieru salē de qua loquit ꝙ fuat quedā de genere bonoꝝ vt festa ꝛ hmōi. sed aliqs vitijs insistere diuersis sicut faciebant iudei. deridēt de hmōi. Sic etiā deridēt religiosos qui mundū dimiserūt vt sabbatū. i. quietē religiōis possiderent ꝛ tū diuersis passionib vel ꝙcupiscētijs implicanſ vilium reꝝ. vt dicit in collationibus Pannutij. Sed econtra viri iusti deridēt ꝛ illudunt diabolo ꝓfecte oībus resistēdo. ꝛ hoc est qđ dicitur Draco iste ps. civj. quē formasti ad illudendum ei. Formauit qui ꝑpe deus draconē id. est diabolū. nō draconē sed angelum bonum sed effectus est draco ꝓ sui supbiam et maliciaꝫ ꝛ eo veneno malicie sue querit nos capere. Sed deus sua gratia facit vt illudamur ei. s. resistēdo. Sed ipe draco quesiuit capere xp̄um ꝛ detinere. sed ei xp̄s illusit ꝓponens ei escam sue hūanitatis quā capere volens hamo absconso sue diuinitatis. est captus et sic illusus a xp̄o. Vñ dñs ad Job. c. xl. Nūq̄d illudes ei. s. diabolo quasi aui. supple vt ego. Vel ut extraxere poteris leuiathā hamo de mari. sicut ꝛ sancti illudūt diabolo cū euz vincunt detegendo insidias. Sic b. Dominicꝰ illusit diabolo qñ apparens in forma iuuenis vt eū impediret a lectione iussit ei vt teneret candelaz donec arderet pedem ac. Sic qñ. be. Margareta prostrauit diabolum qui ad carcerez venerat ad suadendum vt assentiret principi dicens. Sternere supbe dēmon sub pedibus femine. Cui diabolus. dimitte me qꝛ satis illusisti mihi. Amb. Illuditur diabolus vt se morsu suo vulneret et contra se armet quem debilitatuz putauit. de pe. di. i. c. Potest fieri.

Capitulum octauum de Prodigalitate.

Prodigalitas ex gula ꝛ luxuria frequenter procedit propter voluptates corporis cōsequendas. Vnde et Luc. xv. dicitur de filio prodigo ꝙ dissipauit substantiam suā viuendo luxuriose. Frequenter. n. sm Tho. ad intemperantias declinant prodigi. tum qꝛ ex quo superflue expendūt in alijs etiam rebus voluptuosis expendere nō verentur ad quas magis inclinat ꝙcupiscentia carnis. tum etiā qꝛ cū non delectātur in bono virtutis. querūt sibi delectationes corporales. Et inde est ꝙ pbūs dicit ꝙ multi prodigorum sunt intēperati iij. et bicorum. Vule igitur tractatui annectitur ꝓpter quā multe prodige expendunt, ꝙbus ex multis alijs vitijs possit oriri. vt ex iactantia. luxuria et huiusmoi. Consistit autem hoc vitium in expendendo supflue diuitias. vbi ꝛ quā-

do non optet. ⁊ minus debito eas amando. Dicit aũt pb̃s in. ij. ethicor̃ q̃ prodigalitas opponit ⁊ virtuti liberalitatis ⁊ vitio illiberalitatis. i. auaricie. Pro cui⁹ declaratiõe dicit. b. Tho. se. se. q. cxix. arti. i. q̃ in mortalibꝫ attendit oppositio vitior̃ ad inuicẽ ⁊ ad virtutẽ ꝑm supabundãtiam et defectũ. ꝫ diuersimode. Haz q̃ntũ ad affectionẽ diuitiar̃ auarus supabundat plus debito diligens eas. Prodig⁹ aũt deficit min⁹ debito sollicitudinẽ ear̃ gerens. ⁊ sic opponit liberalitati q̃ diligit eas vt dz. Quantũ vero ad exteriorem vsum diuitiar̃ ad ꝓdigalitatẽ pertinet excedere q̃dem in dando. deficere aũt in retinẽdo vel acq̃rendo. Ad auariciã aũt ꝓtinet ecõtrario. deficere in dando. supabũdare aũt in retinẽdo ⁊ accipiendo. Et sic ꝓdigalitas opponit auaricie. Et q̃uis prodigalitas ⁊ auaricia sint extra virtutẽ liberalitatis tñ auarus magis dr̃ illiberalis q̃z prodigus. Et rõ est. q⁹ aliq̃d denoiatur ab eo qđ est principalius. Sicut aũt liberalitate q̃ mediũ tenet precipua est datio ad quã ⁊ acceptio et retentio ordinãtur. ita et auaricia et ꝓdigalitas precipue attenduñt ꝑm dationẽ. Ex̃ qui supabũdat in dando dr̃ prodigus. qui aũt deficit auar⁹ et illiberalis. Magis aũt recedit a virtute liberalitatis quẽ sistit in dando ꝓ defectũ dandi q̃z per excessum. Q̃nq̃z aũt idem erit simul auarus et ꝓdigus ꝑm tñ diuersa opera. Contingit. n. q̃nq̃z q̃ aliquis excedat in dando ⁊ sic erit prodigus puta facit q̃ uiuiũ superfluũ vel vestem excessiue preciosam vel ludit. ⁊ hmõi. ⁊ simul cuz hoc excedet in accipiendo. ⁊ hoc vel ex q̃daz necessitate. q⁹ dum superabũdat in dando deficiũt ei ꝓpria bona vñ cogitur indebite acquirere. puta per fraudes. vsuras ⁊ hmõi. qđ pertinet ad auariciaz. vel etiã ꝓpter inordinationẽ animi. Dũ. n. nõ dant ꝓpter bonũ q̃si ꝛtempta virtute nõ curant vnde cunq̃z ⁊ qualitercũq̃z accipiant. Et sic nõ ꝑm idẽ est aliquis prodigus ⁊ auarus. Est aũt ꝓdigalitas peccatũ. vñ et prodigus filius vituꝑat in euãgelio de ipa prodigalitate Luc. xv. Huius rõ est ꝑm Tho. vbi supra arti. ij. q⁹ ex hoc est aliq̃d vitiosum q̃ corrũpit bonũ virtutis. ꝫ virtus liberalitatis corrũpitur ꝑ prodigalitatẽ q̃ ꝓsistit in medio que. s. non excedat nec deficiat a debito affectu et vsu diuitiar̃. Sicut aũt illud mediũ corrũpitur ꝑ excessum. ita ꝑ defectuz. ꝫ prodigus excedit in dando ⁊ deficit in retinẽdo diuitias. ⁊ ꝑ ꝓns est peccatũ. mortale quidẽ q̃n est magnus excessus. veniale cũ est modicus. Et est attendẽdus hic excessus nõ solũ ꝑm q̃ntitatẽ sed ꝑm ꝓportionẽ considerata q̃litate persone potentis nobilis vel plebei ⁊ hmõi. Ipa etiã prodigalitas aliq̃n ex auaricia procedit. Nam aliqui idcirco aliq̃ prodige expendunt vt sic captent fauorẽ aliquor̃ a quibus diuitias acquirãt. Compando autẽ ista duo vitia ad inuicẽ grauius est auaricia q̃z ꝓdigalitas triplici ratione ꝑm Tho. se. se. q. cxix. articu. iij.

Prima est q⁹ auaricia magis deficit a virtute opposita. Magis. n. ad liberalẽ ꝓtinet dare in quo deficit auarus. Vnde ap̃s monet diuites facile tribuere ⁊ cõicare sua. i. Thimo. vi. qđ tñ intelligendũ est ꝑm q̃ oportet. vt paupibꝫ nõ adulatoribus. q⁹ hoc eẽt prodigalitas. Scõa ratio est. q⁹ prodigus est vtilis multis. s. illis q̃bus dat auarus aũt nullis. nec. s. etiã sibi ꝓpi. Vñ dr̃ Eccles. vi. Vir cui dedit deus diuitias. nec tribuit ei potestatem vt comedat ex eis. q⁹ videlicet ex auaricia nõ audet vti etiã ad suã vtilitatez bonis suis timendo ne deficiant sibi. Peccat. n. prodig⁹ nihilominus in sei ꝑm dñ bona inutiliter cõsumit vnde viuere dz. Peccat ⁊ in primũ ꝓsumendo bona ex quibꝫ alios prouidere debet. Et ꝑcipue hoc apparet in clericis. q̃ sunt dispensatores pauperũ quos defraudat prodige expendendo. Vñ Amb. quis est tam iniqu⁹ q̃z qui multor̃ subsidia suas delicias parat distin. xlvij. Sicut hi. Et Hiero. Tibi o sacerdos de altario viuere nõ luxuriari. i. superflue ⁊ deliciose ꝓmittit. dis. xlij. ꝫ. i. Sed tñ sic sibi ⁊ alios nocet prodigus superflue expendendo q̃ aliquibꝫ prodest. s. quibꝫ dat. Sz auarus nec sibi nec alios. Vñ pb̃s in. iiij. ethicorũ dicit q̃ multo melior videt prodigus illiberali. i. auaro. i. min⁹ malus.

Tertia rõ est q⁹ vitium ꝓdigalitatis est magis sanabile. ⁊ hoc tñ q⁹ homo declinat ad senectutẽ que est extraria prodigalitati. tñ q⁹ ꝑ hoc peruenit ad egestatẽ de facili diminuendo ⁊ inutiliter ꝓsumẽdo. ⁊ sic pauꝑ factus nõ põt in dando superabũdare. tñ etiã de facili ꝓducit ad virtutẽ ꝓpter similitudinẽ quã habet ad ipam liberalitatẽ. Sed auarus nõ de facili sanat̃ q⁹ magis distat a virtute. Auarus etiã declinans ad senectutẽ magis inardescit in eam. q⁹ magis timet sibi deficere ꝛpalia. vñ Hiero. Oia vitia cũ senescente senescũt. sola auaricia iuuenescit. verũ est q⁹ in prodigalitate adiungunt̃ q̃nq̃z multa vitia intẽpantie. ⁊ sic tales prodigi possent esse peiores auaris. vt dicẽ pb̃s in. iiij. ethicorum. sed hoc est ratiõe illor̃ aliorũ vitior̃ non ex seipa. Non autẽ pertinet ad prodigalitatẽ sed ad liberalitatez q̃ aliquis omnia sua bona det pauperibus ꝑm consiliũ christi Matth. xix. vt sequatur christum pauperem.

In diluuio aqua .§. I.

rum multar̃ ad deũ nõ approximabũt ꝑs. xxvi. potest exponi de ꝓdigis. Atque q̃ fluxibiles sunt signant ꝛpalia que ꝓtinue fluunt ab vno in aliũ ⁊ tandem in defectũ. Vnde xp̃us samaritane ait Joban. iiij. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterũ. Qui enim temporalia acquirit magis ac magis sitit appetendo alia. Diluuium importat

supabundantiā excessiuā aquaꝝ ex quo fructus terre nō sequit sed pditur. Unde ⁊ apte designat supfluū ⁊ inordinatū vsum tpaliū seu diuitiarū ex q̄ nō sequit vtilitas seu fructꝰ rōnabilis. ℔ sumptio. ⁊ hoc cōtingit in pdigalitate. Videnꝫ aūt hoīes deo appropinquare. qz ita largus ⁊ liberalis est deus q̄ videat prodigus. Unū Ber. Si dici fas est nimis pdigus es tuis. ℔ certe deus etsi liberalissimus sit ⁊ largissimꝰ. nō tñ ꝓprie pdigus qz nil dat nisi ꝑm suā summā sapiam ⁊ rationem quā nos intelligere aliqñ nō valem⁹. Nō ergo appropinquat pdigus deo sicut videt. qz nō ei assimulat in virtute seu imitat ℔ elongat. sicut figurate oñditur de pdigo filio q̄ abijt in regionē longinquā a patre. Luc. xv. vñ bene dicit In diluuio aquaꝝ ⁊c. vbi tria notantur.

Primo vitij ꝓprietas ibi. In diluuio.

Scdo sui varietas ibi. aquaꝝ multarū.

Tertio mali notietas ibi. nō appropinquabunt.

Quantū ad pri- .§.II.

mum diluuiū vitiū prodigalitatis vt dictuꝫ est significat ꝓter supabundantiā ⁊ expensionem tpalium. Talis est si lis ei qui liquorē preciosuꝫ infundit vasi pleno vel ponit in vase corrupto l' dat pro nihilo qui totū pdit. Prodigꝰ infundit liquorē tpaliū vasi pleno cū' dat nō indigenti ℔ diuiti. Ꝛz vt dicit Prosp. Nūti dare nihil est aliud q̄z pdere. i. q. ij. Pastor. Unū dñs docuit cū homo facit conuiuia vocare pauperes nō diuites qui nō indigent Luc. xiiij. Et virgo Maria in cantico dicit dñz implesse esurientes nō diuites bonis suis. Unū in figura. iiij. Re. iiij. dicit q̄ cū implete essent vasa oleo diuinit⁹ ꝓcurato stetit oleum ne effunderet. Liquorē aūt ponit prodigꝰ in vase immūdo. qñ dat tpalia malis. vt histrionibꝫ pro luxurijs exercēdis ⁊ hmōi. ꝯra illud Benefaciusto ⁊ nō dederis pctōri. Unū Aug. dicit q̄ q̄ dant histrionibꝫ ⁊ meretricibꝫ fouent illos ꝛ pec cato. di. lxxxvi. qui veneratoribꝫ. Tertio prodigus liquorē tpaliū dat ꝓ nihilo. qñ expendit inutiliter pro iactantia ⁊ ostentatiōe. qō frequenter fit. sicut fecit Assuerus grāde cōuiuiū suis vt ostenderet iactantiā ⁊ diuitias gl'e sue. Hester. i. Sed dicit ꝛps. Si ego glorifico meipm' gloria mea nihil est Ioan. viij. Dissipat quidē substātiam prodigꝰ tripliciter. Primo corrūpendo ipam materialem. Nā destruit multū pannū in faciendo supflua ⁊ vana. sicut ptz in vestibꝫ singulatis pforatis seu stamparis. in reticellis auꝝ ⁊ sericū in texturis seu recbamatis. corium in sotularibꝫ perforatis ⁊ plānulis altis. Multa animalia in conuiuijs voluptuosis. ⁊ multa alia in hastiludijs. tripudijs. histrionibꝫ ⁊ equis. iuxta illud Horatij. Imberbis iuuenis tandē custode remoto. Gaudet eqs canibusq;. Propterea aūt iuuenes sunt magis inclinati ad hoc vitiū. qz vt dic̄ plꝰ iuuenes sūt magne spei. put. ſ. spes importat passionē nō virtutē. ⁊ iō nō curant multū expendere etiā si supflue qz sperant multa ī futuro lucrari. ⁊ sic supplere. ℔ inde aliqñ ꝛeniunt ad magnā pauptatem ⁊ miseriā. sicut ille prodigus filius in villā ad pascendū porcos q̄ nec de siliquis porcoꝝ poterat saturari Luc. xv. Scdo dissipat prodigus substantiā tpalem eā diripiendo. Nam vt dicit Sen. Omnis prodigus fur est aut mēte aut officio. qz cū videt sibi nō sufficere sua capit aliena ⁊ si nō manifeste, ꝓter verecundiaz tñ p aliquos modos vt vsurā secretā per depositā. pignora ⁊ hmōi. p sacrilegia auferendo res ecclesie vel bona cōitatis. Unū dicit Sapiens q̄ prodigus nō debet poni ad officiū ciuitatis precipue vbi hēat tractare bona tpalia expendēdo. Quia qui sibi nequā est cui bon⁹ erit? Eccle. xiiij. q. di. Nulli Frequēter. n. accidit ex iusto dei iudicio q̄ in substātia male acq̄sita ⁊ cū multo labore succedit hꝛes prodigꝰ qui in paruo tpe totaz dissipet diu ꝙgregatā ad vtriusq; dānationē. ⁊ male acquirētis ⁊ male vtentis qō cedit in augmentū pene ipius legantis. ⁊ ꝓterea diues in inferno petebat mitti Lazarū ad frēs ne ex prodigo vsu diuitiaꝝ quas eis male dimiserat augeret ei pena. Tertio dissipat prodigus substātiaz rōnalem eā diuidendo. Nā vt habeat ad expendendū querit sibi facere amicos q̄ sibi sua cōicent. qō si nō facūt intrat sectas ⁊ ptialitates. adhꝛret malē vel grauat indebite si est officialis vel dñs. vt possit seq̄ pompas suas. prodige ⁊ inde ī mēdb subditoꝝ vel alioꝝ sequunt odia discordie ⁊ inimicicie. Salomon qz grauauit nūs subditos suos ꝓter excessiuā pompā curie sue ⁊ pdigalitatē nō obstante q̄ magnos reddit⁹ aliunde haberet munus dilect⁹ fuit a pl'o ⁊ si toleratus. Sed qz filius ei⁹ Roboaz voluit sequi illā pompā ⁊ grauamen prīs sui. recessit maior ps populi. i. decez tribus ab eo faciētes sibi aliū regē. ſ. Jeroboam. vt hētur. iij. Reg. xij. Dissipat etiā substātiā pdige q̄ procuratoꝝ factoꝝ seu dispēsatoꝝ bonoꝝ alioꝝ inutiliter dispēsat. sic̄ villic⁹ qui diffamatus est apud dñm suū q̄ dissipasset bona ipius Lu. xvi.

Pro secūda par .§.III

te pone scdam quā habes supra in sermone. ij. de iactantia. vbi narratur de vartijs supfluitatibus que spectant ad iactantiam ⁊ ad prodigalitatem et iste sunt quasi aq̄ multe. ⁊ est ī ti. iiij. c. iiij. de iactantia. et hec que ponitur pro hac parte sic incipit. Jactantia q̄z uis.

Pro tertia par .§.IIII

te nota q̄ ibi ad deuz nō approximabūt est figura grāmatical' qua. ſ. minus dicit ⁊ plus intelligit

id est a te elongabunt. Dicetur.n.eis. Ite male dicti in ignē eternū rc. Esuriui.n. r no dedistis mihi manducare rō sed q̄ debuistis pauperib⁹ dare dilapidastis. In vita etiā ista ad magnā miseriam r incōuenientiā deueniūt. Cū legit de miraculis virginis Marie de q̄dam nobili r diuite qui cū bona sua prodige in cōuiuijs r muneribus r alijs vanitatib⁹ sua cōsumpsisset, incepit egere nec posse retinere illaz pompam r expensas solitas superfluas. qō reputans sibi ad maximā verecundiam desperatiōe ducꝰ iuit in desertuz invocans apte diabolū vt adiuuaret eū r subueniret. Cui demon apparens quesiuit quid vellet. Qui rñdit q̄ pecuniaz r diuitias sibi procuraret vt solitus erat r ipe varet sibi seu faceret quicq̄d vellet. Qui duo tm̄ petijt. s. abnegationez fidei. scō vt duceret inde ad annū vxorem suā ad eū in illū locum. qō totū p̄misit r docuit modū babendi diuitias. s. vt foderet in certo loco domus sue r inueniret thesaurū. qō totū euenit. Et tūc cepit iterz prodige expendere r viuere more solito. Sz inde ad annū dixit vxori q̄ oportebat eā secū ad certū locū, pficisci sub specie alicui⁹ deuotionis. Surgens q̄ mane equitauit cuz ea. Erat aūt deuotissima. b. virginis. r in via inueniens ecclesiam rogauit maritū vt p̄mitteret loco misse intrare in eā r aliq̄ntulum orare. qō r fecit. Et cū oraret ante imaginē virginis Marie vt eā iuuaret ab omni malo euentu. Incipiebat.n. timere. dormitauit in orōe. Et. b. virgo Maria sūpta forma eius egressa est ecclīam r dixit viro expectāti. psequamur iterz r ascendens equuz secuta est eum qui credebat eū esse vxorem suā. Cū aūt applicuisset ad locū designatū cepit vocare diabolū qui subito apparuit, r videns mulierē quam cognouit esse virginē Mariā cepit fremere r totus contribulatus q̄turbari r clamare q̄tra militem dicēs. O p̄dito⁹ male dicte quō decepisti me. Miratur ille dicens. Quō decepi? Nōne duxi ad te vxorem meaz vt promisi? ecce adest. ista est vxor mea. Rñdit diabolus. Non est hec vxor tua, sed illa quā maxime odi q̄ maxime psequit me r destruit toto conamine opa mea. Hec est mater illius Jesu nazareni qui p̄ crucem suā cum sociis meis me debellauit. r de manibus nostris genus humanū eripuit. Hec est que Maria vocat. Ad quē sermonē miles exterrit⁹ r tremebūdus subito proiecit se ad pedes virginis Marie veniā petens. Et illa terribiliter arguit diabolum dicens. O maledicte dei. nō sufficit tibi p̄dictio tua nisi r tecū queras bīe socios penarum quō ausus es petere r nocere velle mihi deuotis? Clade satbana nunq̄z alicui ex mibi deuotis amplius nocituruꝰ. Qui subito cū magno vlulatu disparuit Et militem virgo reprehendit dicens. O miser quō, pter modicū pecunie ita p̄misisti te decipi. r ad tantū nefas deduci vt fidem abnegares et vxorez tuā diabolo exponeres? Age pniaz de peccato tuo r deus tibi ignoscet tantum scelus. Reuertere ad illā ecclīam vbi vxor tua descendit ad adorandū r ibi eam inueniens. Domū aūt reuertens illū thesaurū repone vbi inuenisti r deo cū vxore tua fideliter seruias in futurū, cōfessus peccatum tuū. r sic disparuit. Et miles reuersus inuenit vxorem suā in illa ecclesia. r omia relinquentes pro deo laudabiliter viuerunt deuotissimi facti virginis Marie.

Septimus titulus de ira

Capitulum primū de Ira. r ibi de diuersis modis ire r nocumentis eius r remedijs.

Ra ponitur a Gregorio. xxxi. moral. r ab alijs doctoribus vnū ex vicijs capitalibus. Pro cuius declaratione sciendū fm Tho. se. se. q. clviij arti. i. q̄ ira, ppie loquendo est passio appetitus sensitiui a qua vis irascibilis nominat. Circa passiones aūt anime dupliciter in eis pōt malū inueniri. Uno modo ex ipa specie passionis que p̄sideratur fm obiectū passionis. sicut inuidia fm speciem suā importat quoddam malū Obiectum aūt eius. i. materia circa quā est tristitia de bono alioꝝ. qō fm se repugnat rationi. Et ideo inuidia mor nominata importat aliq̄d mali. vt dicit pbūs in. ij. etbicoꝝ. Hoc autē non quenit ire que est appetitus vindicte. i. punitōis Vindicta.n. potest bene r male appeti. Alio modo inuenitur malum in aliqua passione fm q̄ntitatem ipius. i. fm abundantiā r defectū r sic potest malum inueniri in ira. quando quis irascit plus vel minus debito preter rationē rectaz. hec Tho. Et licet omnes sint inclinati ad irā magis tamen colerici ratione ignee cōplexionis. Muliers aūt rōe debilitatis rōis. vñ Eccl. r. Non est creata superbia hominib⁹ nec ira natiōi mulieꝝ q. d. licet viri magis inclinent ad superbiaz, r mulieres magis ad irā non tñ iuste se p̄nt excusare q̄ si creati sint cū ea r vitare nō possint. quia hoc falsum est. Et Eccle. xxv. dicitur. Nō est caput nec vis super caput colubri. i. ita venenosum. Et nō est ira sup iram mulieris.

De ira loquens .S.I.

psalmista ait p̄s. xxx. Miserere mei dñe quoniā tribulor. ꝓtri status est in ira oculus meus. aīa mea r venter mea. Multe r varie r quasi continue sunt tribulationes hoīm. Propter qō dicit aplus. i. ad Thes. iij. Nemo moueat. i. turbet et a bono recedat in tribulationibus bis, scientes quoniam in bis positi sumus. Tribulatio est oē id quod affligit hoīem r quasi tribulus pungit

Ex his homo turbat̄ p passionē. sed hoc būianū est. q passiombꝫ nec meremur nec demeremur. neclaudabiles nec vitupabiles sum⁹ ꝑm plm in.iij.etbicoꝝ. Et hoc tō q naturales sunt. q naturalia nō sunt in ptāte nostra ea auerte. vnō q nec motus ire. Nemo aūt peccat in eo qō vitare nō pōt ꝑm Aug. Non solū aūt turbat̄ ꝙ p tribulationes frequēter pturbat̄. i. totus vl simul turbatur q appetitus sensualis q appetit⁹ rōnal' q hoc est ptiū. Ad qua miseria pelli liberari dicēs Miserere mei deus qm tribulor. cōturbatus est ſ. ꝑpter tribulationes in ira. ſ. oculus rationis. q anima. ſ potentia voluntatis. q venter sensualitatis vbi notantur tria.

Primo auxiliū diuinale ibi. Miserere mei. tc.
Scdo vitiū capitale exꝑssatū ibi ꝙturbatus est.
Tertio exitiū ꝓpare insinuat ibi anīa mea.

Ad secūdo incho .ꝙ. II.

andō. Vitiū capitale est ira q tūc est vitiū cuz in ea ꝙturbatur oculus q anīa. intellect⁹ q volūtas Nam in ira p zelū que virt⁹ est q si turbat̄ oculus rōis. non tū anīa. i. volūtas. sed in ira p vitium ꝙturbatur frequēter. i. simul turbatur oculus rōis cū anima. i. volūtate. Unde ira diffinitur ꝓut est peccatū qō est inordinatus appetit⁹ vindicte ꝑm Aug. alia diffinitio est Damasceni. ſ. q est accensio sanguinis circa cor. sed hoc ē materialis q quenit etiaz ire p zelum. Capitale aūt dicit ꝑm. be. Tho. ſe. ſe. q. clxxv. arti. vi. qz ex ea multa vitia oriunt. Q aūt ex ira multa vitia oriantur. habetur hoc duplici rōe. Primo ex ꝑte sui obiecti qō habet multū de ratiōe appetibilitatis. inq̄ntū. ſ. vindicta appetitur sub ratione iusti quod sua dignitate allicit. Alio modo ex suo impetu quo mentē precipitat ad quecūq̄z inordinate agenda. Est aūt ira magis vitiū capitale q̄z odiū. qō tū grauius peccatū cōmuniter est qz habet ira finem multū appetibilē. qz. ſ. appetit malū sub rōe boni. i. iusti magis q̄z odiū qō appetit malum sub ratione mali.

Ipsa autem ira peccato variatur.
Et philosopho ꝑficatur.
Et christo graduatur.

Quantū ad primū peccatū, ire variat̄. qz aliqñ est mortale. aliqñ veniale. Pro cuius declaratione sciendū ꝑm. b. Tho. vbi supra arti. iij. q motus ire potest esse inordinatus q ꝓsequenter peccatum tripliciter videlicet.

Primo ex parte mali quod alteri appetitur.
Scdo ex ꝑte modi quo interius qs irascitur.
Tertio ex ꝑte facti qō exterius ostenditur.

Ex ꝑte mali quod iratus appetit. tūc ira est peccatū mortale qñ. ſ. quis appetit iniustaz vindictam seu punitionē ꝓximi notabiliter dāno. sam. q hoc ꝑm deliberatam rōem. Iniustam aūt vindictam appetit cū quis appetit eū puniri q nō meruit. vel qui nō fecit sibi iniuriā quaz estimat. vel si fecit sibi iniuriā vel alteri. appetit euz notabiliter vel plus puniri q̄z meruit. puta dixit verbū iniuriosum quis videbat. ꝓpter hoc illū occidi vel vulnerari q hmōi. vl etiā si meruit iniuriam faciens grauiter puniri affectat iratus a quocūq̄z illam punitionē illi inferri vel a se vl alia priuata ꝑsona. q nota ꝑm legitimum modū a deo ordinatū vel etiā q si videbat illū puniri a iudice de eo qō meruit. hoc nō appetit. ꝓpter bonum iusticie ꝙseruandā sed ꝓpter malū ei⁹ qui sibi nocuit vt ex malo eius sanet̄. Et qōlibet horum est mortale. qz ꝓtra charitatē q ꝓtra iusticiā incedit. Sed si appeteret tale malum nō deliberate sed ꝑm subitū motum. ꝓut motus ire sensualis ꝓuenit iudicū rōis. vel etiā deliberate rationis appetere paruū malū. ira q etiā illud nocumentū actu inferre nō esset mortale. vt trahere puerū p capillos est veniale. Ex ꝑte aūt modi quo quis iratcit interius. si ita ardēter iratcitur q ex vehementia ire decidat a dilectiōe dei vel ꝓximi. qō solet ꝓingere cū ira transit in odiū. tūc etiā esset mortale. Juxta illud Aug. in regla. Ne ira transeat in odiū q trabem faciat de festuca et animam faciat homicidā. qō nō fit nisi p mortale Et de hoc ꝛ Job. v. Virū stultū interficit iracūdia. al's est veniale. Ex parte facti exterioris esset mortale ira inq̄ntū ex ira quis inducit ad criminalia ꝑm illud ꝓuer. xxix. Vir iracūdus ꝓuocat rixas. vbi dicit glo. Janua enim vitioꝝ iracūdia. qua clausa virtutibꝫ interdicit quies. aperta ad omne facinus armabit animus. vel cum qs ex ira odiret signa odij. q ex hoc scādalizaret notabiliter ꝓximos. al's ira est veniale vt accidit in quotidiana ira eoꝝ qui gerūt curam domoruz q subditoꝝ. Propter qō dixit ꝙps marthe. sollicita es q turbaris erga plurima Luc. x. Quantū ad scōm. ſ. de speciebus ire dicit pbs in .iij. ethicoꝝ quod iracundoꝝ quidaz sunt acuti. quidam amari. quidam graues. q sic pōt dici triplex species ire. ſ. acuta. amara q grauis. Cui ꝙcor. in sententia Greg. q Damascenus in .ij. li. dicētes q tres sunt irascibilitatis species. ſ. fellea. quā pbs vocat acutā. que leue. ſ. habet principiū q subitū motū. Scda dicit inania seu insania. quā pbs vocat amaram. que. ſ. ꝑmanet q in vetustatez deuenit. Tertia dicit furor. quā pbūs appellat grauem. q̄. ſ. obseruat ꝙps ad suppliciū ꝛferendū. hec dña sperauz ire non attendit principaliter ꝑm circūstantiā ꝙpis. ꝛ ꝑm facultatē hominis ad iram. vl ꝑm firmitatē in ira. q er causa diuersa firmitatis in ipa. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. clviij. arti. v. q inordinatio ire potest attendi ex duobus. Primo quidez ex ipa origine ire. que. ſ. habet leuez causam. q hec ira ꝑtinet ad

acutos qui nimis cito irascũtur. ⁊ ꝑ q̃libet leui causa. ⁊tra illud Jaco. Sit bō tardus ad iram. Allio mō pōt attendi inordinatio ire ex ipa dura tione ire. q̃. s. ꝑmanet ⁊ nimis ꝑseuerat. Et hoc pōt esse duplex. Uno mō qz cā ire. s. iniuria illata ab altero nimis manet in memoria. vñ ex hoc diutinā tristitiā ꝯcipit. Et iō sibiipi amarus est cōtra illud Epłe. iiij. Omnis amaritudo ⁊ ira tollatur a vobis. Et Leui. xix. Nō eris memor iurie ciuiū tuoꝝ. Nō ⁊ Señ. dicit de Julio cesare ethnico. s. q̃ oīm memor esset nisi iniuriarū Allio mō ꝯingit ꝑmanentia ire ex ꝑte vindicte quā quis obstinato aīo querit. ⁊ hoc ꝑtinet ad difficiles seu graues qui nō dimittūt iram nisi puniant. Sed vt dr Eccl. vij. Ira in sinu. s. mētis stulti requiescit. Et Amb. Ira etiā sepe ī crimen inducit innocētes. qz duz plus iusto irasci mur ⁊ volum⁹ aliena coercere ipi graviora committimus. s. iniuste puniēdo. ri. q. iij. Ira. Et loquif ibi de ꝓburiſar patrono Joseph. qz ex eo q̃ nimis iratus est ⁊tra Joseph ex falsa accusatione sue vxoris sibi credens non quieuit ira ei⁹. q̃ usq; punivit ⁊ iniustissime. s. eū incarcerādo. vt bētur Gen. xxxix. c Addit Greg. in. v. moral. circa finē ad ꝑ dictas spēs seu modos ire. Quartuz eoꝝ. s. qui cito irascunf ꝓ leui cā ⁊ tarde dimittunt irā. ⁊ hos dicit peiores alijs. Et in vita ꝓtrū dixit q̃dam ex illis q̃ iracūdus. s. qui leuiter irascif ⁊ tenet irā etiā si mortuos suscitaret non posset deo placere. Quantū ad tertiū. s. de gradibus ire ponit dñs iesus Mat. v. cū dicit. Qui qui irascif fratri suo reus erit iudicio. Qui aūt dixerit fratri suo racha reus erit concilio. Qui aūt dixerit fatue reus erit gehenne ignis. Qui gradus fm Tho. vbi supꝝ nō ꝑtinent ad diuersas species ꝫ accipiunf fm ꝓcessuz būami act⁹ in quo primo quidē corde aliq̃d concipif. Et q̃ntū ad hoc dicif. Qui irascif fratri suo. Secōdum est cum ꝑ aliqua signa exteriora ira manifestaf exterius. ⁊ anteq; ꝓrumpat in effectū. Et q̃ntuz ad hunc dicit. Qui aūt dixerit racha. q̃ dictio fm Hiero. est interiectio irascētis fm hebreuz idioma. sicut apud nos heu est interiectio dolentis ⁊ nil aliud significat nisi dolorem in cōmuni ⁊ pape interiectio admirātis. Sed qz apud latinos nō est aliqua interiectio irascētis. iō dimissuz fuit illud racha in suo idiomate hebreo signās irā in voce absq; expłssiōe verbi importātis calumniam maledictiōis ⁊ hmōi. Tertius gradus est ire q̃n ꝓducif ad effectū. Est aūt effectus ire nocumentū alterius sub ratione vindicte. minimum autē nocumentū est qō fit solo verbo. Et ideo q̃ntum ad hoc dixit. Qui dixerit fatue. sub quo verbo comꝓhenditur omnis iniuria que fit proximo in locutiōe vel ope ex ira. Et loquif ibi christus de ira que est peccatū mortale. vt cuz est appetens notabile damnum proximo ex liuore vindicte. Et in illo ꝓcessu ex modo loquēdi ostēdit dñs grauius peccatū in scōo gradu q; in primo. ⁊ in tertio q; in scōo. Et hoc innuif licz obscure ex modo loquēdi ꝑ similitudinē ꝓcessus iudiciarij. Nam cū adducif reus ad iudicē. primo de crimine iudicaf. i. examinaf vtrū fecit vl nō seu q̃ntū ⁊ quomō fecerit reperto q̃ malefici um perpetrauerit. Scōo fit concilium seu collocutio iudicis cū suis consiliarijs si debeat sibi ignosci vel qua pena plecti. ⁊ hoc deliberato. Tertio datur sñia ꝓtra eū vt tali pena puniatur Sicut ꝫ in hoc processu minus ꝑiculum est reo iudicari. i. examinari q; post examinationē de pena sibi debita ꝓpter delictū tractari. qz dū examinatur adhuc est ei locus defensionis ⁊ pōt convinci de crimine. ⁊ nō convinci sed absolui. Et iterum minus ꝑiculi. s. imminet cū de pena sibi danda tractaf in concilio q; postq; est lata sñia quia cum agitur de pena eius pōt sibi ignosciv⁹ aleuiari pena sibi debita sed post sñiam datam nō habet expectare aliqō remediū. sed q̃ executioni mandet. Ira ꝑ ꝑs ex ipo modo loquēdi vult ostendere q̃ minus graue peccatum est ⁊ si mortale cum quis solū habet iram in corde puta cuz odio. q; cū ipe iram mortalem ostendit exterius in facie turbulenta vel clamore' q̃uis nulli faciat iniuriam. Et hoc iō qz scandalizat videntes eius iram. Similiter minus graue est ⁊ si mortale irā manifestare ab extra sed in cōfuso q; iraz ostendere suā cū nocumento ꝓximi. s. ꝓtumelias inferendo vel ꝑcutiendo ⁊ hmōi. Sunt n. gradus in culpis maior vel minor q̃bus debef maior vel minor pena in purgatorio vel in inferno sicut etiā in meritis bonoꝝ operū. Et in q̃libz illorum graduū intelligitur vt dictū est cū ira est talis ⁊ tanta q̃ sit mortale. Unde cū dicit. si q̃s dixerit fatue reus erit gehenne ignis. i. inferni. intelligitur cū hoc facit aīo notabiliter iniuriandi. alias pōt esse veniale. ⁊ aliq̃n nullū peccatum. s. cum pater diceret filio vel magister discipulo. tu es fatuus causa correctionis. Nā ⁊ ꝑs sine peccato dixit discipulis Luc. xxiv. O stulti ⁊ tardi corde ad credendum. Et qz qui iniuriatur proximo verbo vel facto tenef ad satisfactionem. Propterea subdit ꝑs. Cum offers munus tuum ante altare. munus. s. cui uscunq; boni opis facere dispones. ante altare. i. in ꝓspectu divine maiestatis. s. ꝓpter deū illud faciēdo. ⁊ ibi recordatus fueris quia frater tuus. i. ꝓximus habet aliquid aduersum te. i. cū eū offendisti ꝓpter qō es ei debitor. relinque ibi munus tuū ⁊ vade ꝫ Istud iter debet fieri mente nō corpe. i. dispone in mente anteq; facias illud bonum opus satisfacere proximo de iniuria illata. puta petendo veniam et huiusmodi. ⁊ tali dispositione ꝓmissa

Capitulum Primum.

facias illud dñm opus vt sic isto modo sit meritoriū quod aliter nou esset te nō disposito ad reconciliandū cuz primo. Non tamen debz bonum propter hec dimitti.

Quātū ad ter .ℌ. iii°

tiū pncipale. s. excidiū populare qđ sequit̄ er ira ꝓpter quod dicit ps xxx. Turbatus est oculus meus aīa ⁊ venter. que vtiq; plura sunt. Sciendū q; ex ira cū superat mentez triplex excidium seu exterminium procedit.

Excidit. n. quis a cōditione virtuali.
A compositione corporali.
A conuersatione fraternali

Propter irā oēs vires seu potētie anime ⁊ virtutes alterant̄. Nā oculus intellect⁹ obtenebratur ꝙa vt ait Cato. Ira īpedit aīm ne possit cernere verū. Vñ dicit Grego. q; cū rector ē in ira nō debet tūc iudicare sīm aliter. q; iudiciū rōis ē offuscatū. dicit. n. Restringēda est sub rōe ptās nec quid agēdū ꝑ uscz cōcitata mens ad trāqlli tatē redeat. Nā ꝑ moriōis ꝛpe iustū putat omē quod fecerit. xi q. iij. c. illa. Narrat historia ecclesiastica q; theodosius imp̄ator ⁊ si deuot⁹ tamē cū audisset quendam ex militibꝰ suis sibi charꝫ a tumultu populari occisum apud thessalonicaz quia permisit se ira succendi fecit dolose vocare populū ad ludos cretēses vbi ob vindictā fecit plures occidi, ꝓpter qđ postea a. b. Ambro. Mediolani nō fuit permissus intrare ecclīā nisi ꝑ usfacta publica pēnia. xi. q. iij. c. Cum apō. Ira turbat animū. i. volūtatē a deo vt si totus mundus filo teneret̄ irat⁹ frāgeret non curando de mundi totius destructiōe ut satisfaceret ire sue. Vñ puer. xxij. dicit̄. Ira nō habet misericordiā neqz erumpens furor. Sic de Alexādro magno legitur multum furibundo q; ira succensus occidit militē sibi charissimū de quo postea ira digesta ita voluit q; q; seipm occidere voluit. Ira turbat vētrē memorie. Nō venter significat memoriā q; sicut ī vētre reponunt̄ cibi ꝙmesti. ita ī memoria retinent̄ lecta vel audita. Sed cū ira mētez supat omne exemplū māsuetudinis ⁊ patiētie a memoria excidit. Et oīs būificij īmemor fit eius cōtra quē turbat̄. Sic patet in Saul q; ita irat⁹ fuit ꝙtra Dauid cū audiuit puellas cāntare Saul ꝑcussit mille. ⁊ Dauid decē milia. q; q̄siuit pluries eū occidere oblitus multoz⁹ ⁊ magnoz⁹ beneficioz⁹ que sibi ⁊ populo fecerat. i. Reg. xviij. Et sic turbat̄ in ira oculus rōnis. anima voluntatis ⁊ venter memoratiōis. Et q; in potētijs sunt virtutes. turbatis subiectis turbātur ⁊ accidētia eoz⁹. i. vtutes. qđ pulcre declarat Grego. in. v. moral̄. circa finē dicens. Quanta sit iracundie culpa pēsemus. per quā dū māsuetudo amittit̄. q. s. virtus est ⁊ ad tēperantiā ptinet superne imaginis. s. dei similitudo viciatur quia de deo dicitur Pau. ad Thi. i. Tu aūt dñe cum tranquillitate iudicas. ⁊ ps. lxxxv. Quoniā tu dñe suauis et mitis es. Per irā sapiētia perdit̄ i. prudētia. vt quid quoue ordine agendū sit nesciat̄ sicut scriptū est Eccle. vij. Ira in sinu stulti requiescit Per irā vita amittit̄. s. spūalis. ⁊ si sapiētia teneri videat̄. vnde scriptū est. Ira pdit ⁊ prudētes. Per irā iusticia amittit̄. sicut scriptū ē Jaco. i. Ira hoīs iusticiaz dei nō operat̄. q; dum perturbat mēs iudiciū sue rōnis eraspat omne qđ furor suggerit rectū putat. Per iram concordia rumpit̄. sicut scriptū est puer. xxix. c. Vir animosus parit rixas. ⁊ vir iracūdus effodit peccata. Iracundus q̄ppe peccata effodit. q; etiā malos quos ad discordiā prouocat peiores facit. Per irā spūssancti splendor. i. gratia septiformis excludit̄. quo contra in vetusta translatione scriptuz est. Sup quē requiescet spūs meus nisi super humilē ⁊ quietū. Cum humilē diceret ꝑtinus quietū adiūxit. Si ergo ira menti q̄tē subtrahit suā. spiritui sancto habitatiōem claudit. hec Grego. Secundo p iram excidit quis a cōpositiōe corpali Debet. n. quis esse bñ compositus in gestibus suis. quod pertinet ad modestiam. scōm illud apli ad Phil̄. iiij. Modestia vēa nō sit omnibus hominibꝰ. sed ira detuictus vt dicit Grego. in. v. moral̄. ad apertā mor insaniā ducit̄. ⁊ vsqz ad superficiē. s. corporalis dispositionis ab intimo cogitationū fundamēto dissipat̄. Nā ire sue stimulis accensuz cor palpitat. corpus tremit. ligua se ꝑpedit. facies ignescit. eraspērant̄ oculi. ñ recognoscunt̄ nori ore q̄dem sermonē formant sed sensus quid loquatur ignorat. In quo iraqz iste abreptiqz lōge est q; actionis sue conscius nō est. Unde plerūqz fit q; vsqz ad manus ira ꝓsiliat. ⁊ eo furor mēbra foris īictibꝰ exercz quo inter ipaz mēbroz⁹ dñaz mētē captiuā tenz. hec Gre. Vñ ⁊ merito figuratur ꝑ illū dymoniacū q; vestimētis suis dilacerat̄ nudus incedebat. hoīes vexabat. in monumētis manebat Matth. ix. Talis. n. vexat mēs ira celerat mortē ꝓpter qđ dr puer. xxv. zelus ⁊ iracūdia minuēt dies. Vñ ⁊ alia iracūda vt canis q; de facili mordet ⁊ latrat sūt brevis vite. Et dō Silla cōsule romanoz⁹ narrat Aug. de ciui. dei q; ꝑ ira cū turbulentissimus eet. fracta est sibi vena sanguis in corpore. vñ mortu⁹ est. Certō ꝑ iraz cadit q̄s a quersatione hoīm. Quilibet. n. cauet sibi hre familiaritatē cū iracūdis vel conuersationem ne ꝓtu melief̄ ab eis seu contendere bēat vñ Grego. in. v. moral̄. Per irā gratia vite socialis amittit̄. sicut scriptū ē. Noli esse assidu⁹ cū homine iracūdo ne discas semitas ei⁹ ⁊ sumas scandalū aīe tue. q; qui se et hūana rōe non tēperat necesse est vt bestialiter solus viuat vt fere

Et

silvestrem. immo nec secū quiete habitare pōt solus. sed ꝓtra seipm iratus frangit aliquādo vasa vel cartas vel alias seipm ꝓcurit. Ulñ legitur in vitaspatrū de quodā iracūdo. q cū nō posset cū alijs cōuersari ob suā iram. demū accessit ad locū solitariū vt sine ira viueret. sed cū quadaz die, p aqua iuissz ad fontē impleto vase ex aqua fontis ad aquā hauriendā se inclinauerat. t posito sup terrā casu effusa est aqua versato vase. Sed iste iterū implevit alia aqua aliqua ira ꝓmotus. sed cū iterū vas euersuz fuissz ille furiatus vas illud ꝓfregit. sicqz ꝓpendit. q nō alijs sz ipsemet cā erat ire sue. Conuersant aūt cū talibus demōes libenter. Ulñ aplus ad Ephe. iiij. Sol nō occidat sup iracūdiā vram. Nolite locū dare diabolo. q. d. p iracūdiā diabolus būrat in vobis. t hoc cū sol rōnis succumbit sup urā. i qñ tanta ē q tollit vsus debit? rōis. q animo iracūdi videntur ꝓiores diabolo. Nā diabolus ñ fuit ausus ꝓcipitare christū de pinaculo. sed dixit. Vitte te deorsum. Sz phariſei ꝓtra christū repleti in synagoga ira ꝓpter verba eius vera et sancta duxerūt vsqz ad supcilliū montis vt ꝓcipitarēt eum. Luce. iiij.

Ad primum .ꝟ. IIII

principale reuertēdo de remedijs ire nota cū de Miserere mei dñe quoniā tribulor. hoc ē. n. remediū ꝓcipuū rogare deū vt det sibi patiētiā t liberet eū a miseria turbationis t ire q ſi min? tribulat mentē q̄z ipa aduersitas vel iniuria illata. vñ Aug. in sermone. Q. mala eq̄nimiter toleremus. i. sine turbatione ab illo ē. s. deo non nra patiētia. quod ps. recognoscēs dicebat. Tu es patiētia mea dñe. i. cā patiētie mee vt exponit mgr in ꝓlo sñiaꝫ. cā. s. mihi dādo q. a me non habeo eā. Et ideo quia quottidie tribulamur diuersis miserijs est petenda ab eo patiētia seu māsuetudo dicēdo. Miserere mei quoniam tribulor. Tria aūt sunt q̄ valēt ad tolerādā irā.

Primo ꝓuisio cū memoria passionis
Secūdo ꝓ passio ex dictamīe rōnis.
Tertio subtractio materie turbationis.

Primū t secūdū remediū ponit Grego. in. v. moral. circa finē dicēs d nob mōit fracta posse vere aīm ira diſuescit. Primū ē vt q̄ñq̄z velit incipere aliquid mens sibi oēs quas posſit sibi inferre ꝓtumelias quas ꝓponat quatenus redēptoris sui ꝓba cogitās ad aduersa se ꝓparet. Que mimirū venētia tāto fortius excipit q̄nto se cauti⁹ et ꝓscientia armauit. Qui. n. improuise ab aduersitate ꝓhendit quasi ab hoste dormiens inuenitur hec Grego. Preuidendo aūt ad uersa q̄ sibi possunt inferri t rememorando que christ⁹ ꝓ eo sustinuit cū omni patientia t mansuetudine debet velle eum imitari t sine turbatione velle sustinere iniurias. i. Petri. ij. Christus passus ē ꝓ nobis. vobis relinq̄ns exēplum vt sequamī vestigia ei⁹. q cū malediceret nō maledicebat cū pateret ñ cōminabat. Et Jeremias cū tractaret de morte eius loquens ad dñm ait. Ego nō suz turbat⁹ te pastor sequēs. de quo in persona eius loquens ait. Ego quasi agn⁹ mansuetus q̄ portat ad victimā. Jere. xi. Grego. Si passio christi ad memoriā reuocet, nihil ē adeo aduersum q̄ d eq̄ aīo nō toleret. Dia. n. q̄ possunt aīm magz exicitare ad irā t appetitū vindicte fuerūt facta circa eū. Nā iniuste ē passus ab his q̄bz maiora ꝓtulerat bñficia. s. iudeis t corpalia t spiritualia in omnib mōis. In subtilāna. q̄a ablata sūt sibi vestimēta. In fama. q̄ multis cōtūelijs infamat⁹ ē. In suis adherētib⁹ vt in discipulis t mīe. In pſona. q̄ flagellat⁹. coronatus spinis. crucifix⁹ ē. t tñ nūq̄z irat⁹ fuit ꝓ crucifixoribus exorauit ne pirēt dicēs. Pr̄ ignosce illis. Se cūdū remediū ꝓtra irā ē sm Greg. in. v. moral. vt cū alienos excessus aspicim⁹ nr̄a i q̄bz in alijs excessib⁹ delicta cogitem⁹. Pconsiderata. n. infirmitas ꝓpria mala excusat nobis aliena. Patienter q̄ppe illatā iniuriā tollerat qui pie meminit q̄d fortasse adhuc habeat tollerari. Erubescit ē peccata alijs nō ꝓcere q̄ vel deo vel ꝓprio recolit ꝓcendo peccasse. hec Grego. Ad hoc facit q̄d dicit Eccle. xxviij. Homi homo seruat irā. t a deo q̄rit medelā. q. d. ꝓtra dictamē rōnis est vt velit sibi ignosci a deo t i magnis offensis. t ipe ñ velit ignoscere sz tenere irā ꝓtra ꝓximū in quis. Ulñ ille seru⁹ cui dimiſſū fuerat debitū decē miliuz talēto⁹. q̄ irat⁹ ē ꝓtra ꝓseruū et eo q̄ nō soluebat sibi centū denarios in q̄bz debito⁹ erat sibi t tenēs suffocabat eū t in carcerē misit a deo displacuit dño suo q̄ tradidit eum tortoribz quousq̄z redderet vniuersum debitū vt dēt. Matth. xviij. Tertium remedium contra iram est tollere occasiones videlicz dura verba t ea q̄ magis accendunt ad iram. Est enim ira accensio sanguinis Incendium autem diminuit per subtractiōez lignoꝝ vel infusionem aque. Ligna q̄ magis accendunt sunt dure rñsiones dura verba que dici nō debent sed taceri. Unde in vitaspatrum cuz abbas Joys dicta fuissent magna contumelia interrogat⁹ si fuisset irat⁹ respōdit illud. ps. lxxvi. Turbatus sum t nō sum locut⁹. Caūdū ñ ne q̄s adeo taceat ꝓtra dura loq̄ntē t turbatum vt ex taciturnitate sua magis illū accēdat. q̄ hoc malū esset. sed tūc ꝓri⁹ loquendū est sed cū mā suetudine. Nā vt dr. puer. xv. Rñsio molliſ frangit irā. Sermo dur⁹ suscitat furorē. De quodā etiā pbo legit q̄ cū deberet discipulū suuz ꝓ delicto ꝓmisso aduertēs q̄ ira ei ꝓcipiebat dñari supsedit t vocauit alium suū discipulū q̄ non erat passionat⁹ ꝓcipiēs ei illū verberare. Sciēdū

Capitulum Primum.

etiã fm Grego. in. v. moral. Nõnũq̃ dñi acce/ſus anim⁹ p̃ irã a ꝓſueta locutiõe reſtringit̃ per acceſſum tpis penit⁹ a dilectiõe ꝓximi ſepar. et acriores ſtimuli ad mẽtẽ veniũt. cauſeq̃ q̃ grã/uius exaſperent oriunt̃ ⁊ ira in odiũ vrtit. plerũq̃ ira ꝓ ſilẽtiũ clauſa intra mẽtez vehemẽti⁹ eſtuat. ⁊ clamoſa tacitas voces format verba ſibi quib⁹ exaſperet̃ obijcit. ⁊ duri⁹ exaſperata q̃ in cãe eramie reſpõdz. Nõ Salomõ breuiter inſi nuat diceſ. Peſtolatõ impioꝝ furoz. Et añ noſ quidam ſapiẽs. Cogitatiões iracũdi vipee ſunt generationes-mentem comedunt matrem ſuã hec Grego. Talis q̃ nescit irã vincere mẽte clauſa debet vel cũ illo ꝓtra quẽ eſt irat⁹ ſi poteſt molliter loqui vel ſi credit ex hoc excreſcere cuz aliquo patre ſpũali vel amico ſapienti reſerare vt ſic paſſio conquieſcat.

Iraſcimini et noli. §. V

te peccare q̃ dicitis in cordib⁹ vr̃is ⁊ in cubilib⁹ veſtris cõpũgimini. ps. iiij. Vbi nota q̃ tripli/citer nos poſſum⁹ hẽ ad irã.

Primo mõ zelatiue ⁊ p rectũ.
Scdo mõ remiſſiue ⁊ p defectũ.
Tertio mõ viciatiue ⁊ p exceſſum.

Et ſecũdũ quodlibet eoꝝ põt exponi verſus vt primũ ꝑcipiat̃ ſic exponẽdo. Iraſcimĩ cõtra vi/tia alioꝝ ꝓ zelũ ⁊ nolite peccare. i. q̃ ñ excedat̃ ĩ zelo. vt verus ſit zelus in corrigendo alios et ira ſcendo contra eoꝝ defectus. que dicitis in cordi/bib⁹ veſtris et in cubilib⁹ veſtris cõpungimini i. penitemĩ ⁊ de peccatis interioribꝫ ⁊ iſta dicũ/tur in cordibus. ſ. affectu. et de peccatis exterio/ribꝫ q̃ agunt̃ p corp⁹. et iſta dicunt̃. i. fiunt in cu bilibus. Eſt. n. corp⁹ tanq̃ cubile in quo req̃/eſcit anim⁹. Eſt. n. fm Aug. pñia q̃dã iraſcentis vindicta puniẽs in ſe quod dolet cõmiſiſſe. de peni. di. iij. Sententia. Sed ad plenũ zelũ et neceſſariũ ꝓtinz nõ ſolũ iraſci et punire ſuos de/fectus. ſed etiã alioꝝ debito mõ inq̃tum põt et de. Iraſcit. n. inſtus peccatis paleaꝝ. i. maloꝝ ſz nõ odit inq̃t Aug. vi. q. i. §. ſi. Vñ. dicit Chriſo. Qui iraſcit̃ cũ cã non eſt reus. Nã ſi ira nõ fue/rit. ſ. ꝓ zelũ. nec doctrina ꝓficit. nec iudicia ſtant nec crimĩa ꝓſcunt̃ vnde. i. Malach. iij. inquit Mathathias inſtruens filios et ad zelũ legis exhortãs ꝑ exẽpla. Helias zelando zelũ legis re/ceptus ẽ in celũ q̃ habet̃ iiij. Regũ. ij. zelũ aũt p̃cipue legis Helias oſtendit dñi irat⁹ cõtra fal/ſos ꝓpheras q̃ idolatrare faciebãt populum qua dringentos occidit in torrẽte Ciſon. vt habetur. iij. Reg. xviij. Ad hũc aũt zelũ inuitãt exempla ſanctoꝝ. Vñ Hiero. ad Riparium. Legiſi/maſtrem. i. vindictam Finees auſteritatẽ He/lie. et zelũ Simonis cananei Petri ſeueritatẽ Ananiam et Saphiram trucidãtẽ. Pauli cõ/ſtantiam q̃ Elimã magũ vꝫs dñi reſiſtẽtẽ eter/na ſeueritate dãnauit. Nõ eſt crudelitas crimi/na ꝓ reo punire ſed pietas. Vñ in lege dr. Si frater tu⁹ ⁊ amic⁹ tuus ⁊ vxor q̃ in ſinu tuo dor/mit ꝛc prauare voluerit veritatẽ. ſit man⁹ tua ſu/per eos ⁊ effundes ſanguinẽ ipoꝝ. xriij. q. viij. Le/gi ſinomaſtrẽ. Si iudicialiter accuſando fuerit cõdẽnat⁹ et ira ꝓ zelũ. De Fineeſ hẽtur Hũeri xxv. qui motus ira ꝓ zelum vnũ de pricipãtioꝝ tribub⁹ iuda qui extra legem dñi miſcebat̃ cũ Madianita in ipſo actu peccati occidit. De Helia habet̃ iiij. Reg. i. q̃ ſup duos q̃n quage/narioſ fecit ignẽ de celo deſcẽdere ꝛburentẽ eos De zelo Simonis ꝓ eodez videt̃ hic ſumi Si mõ ⁊ Petrus q̃ binominus erat ⁊ hiſtoriã de Anania ⁊ Saphira hẽs Act. v. Glo. tñ ibi expo/nit de Simone germano Thadei ãpli. tãgẽdo hiſtoriã q̃ habet̃ in legenda eoꝝ. ſ. de ſerpentib⁹ per magos ꝓcuratis quos apli miſerunt ſuper eos ad. aſtligendum eos ex zelo dei. Hac ira per zelũ mot⁹ Mathathias occidit nũciũ regis an/thiochi qui eũ inuitabat et pre regis ad ſacrificã/dum idolis ⁊ iudeũ qui coram eo ſacrificabant vt patet. i. Malachie. ij. Hac ira mot⁹ chriſt⁹ expu/lit flagello vendẽtes ⁊ emẽtes in tẽplo Joh. ij. De hac ira Grego. v. moral. Si ſic, ꝓximos vt nos amare ꝑcipimur. reſtat ut ſic eoꝝ errorib⁹ vt nr̃is iraſcamur. De hac ꝓ Salomonẽ Ec/cle. vij. Melior ẽ ira riſu q̃ ꝓ triſticiã vult⁹ cor/rigit̃ anim⁹ delinq̃ntis. Ipe tñ zelus rectitudi/nis q̃ mẽtez inquietudine agitat mor eius aciẽ obſcurat vt altiora nõ videat q̃ bñ poſ⁹ tranq̃lla cernebat. q̃ nec ſolis radi⁹ cernit̃ cũ ꝓmote nu/bes faciẽ celi obducũt. ſed inde ſubtili⁹ ⁊ ad al/ta reducit̃ vñ ad tps ne videat reuerberat̃. ſ. ira ꝓ celũ. Nã ipa recti emulatõ eterna poſt paulu/lũ in trãquillitate largius aperit. q̃ hec interim ꝓmotiõem claudit. ſicut infirmãti oculo cum collirũ ponit̃ lur penit⁹ negat̃ ſed poſt paululũ plenius recipit̃. Secũdo vt excludat̃ defect⁹ ire cũ vti oportet q̃ remiſſio dr ⁊ peccatũ eſt. Et tunc ſic exponitur. Iraſcimini cum oportet cõtra no/ſtra ⁊ aliena vitia ⁊ nolite peccare. q. d. Si hoc nõ facitis peccatis. Nolite ergo peccare non ira ſcẽdo. Pro hmõi declaratione dicit. b. Tho ſe. ſe. q. clviij. arti viij. q̃ ira dupliciter põt intelli/gi Uno mõ, put ẽ ſimplex mot⁹ voluntatis quo aliquis nõ ex paſſiõe ſed ex iudicio rõnis infligit penam. ⁊ ſic defectus ire abſq̃ dubio eſt pecca/tũ. Et hoc mõ intelligit̃ verbũ Chriſo. cuz dicit ſup Matth. Qui cũ cã non iraſcit̃ peccat. Nã ta/lis vicia ſeminat. negligentiã nutrit. ⁊ nõ ſo[uz bonos ſed etiã malos inuitat ad peccatũ. Iracũ/dia. n. q̃ eſt cũ cã iracũdia nõ eſt. ſ. ꝓprie. ß iudici uz hec Criſo. Iracũdia. n. ꝓprie itelligit̃ ꝓmotõ paſſiõis q̃ aũt cũ cã iraſcit̃. i. ex rõne ira ei⁹ non

est ex passiõe ⁊ iõ iudicare dr nõ irasci. Aliomõ accipit ira p motu appetit⁹ sensitiui q̃ est cũ passione ⁊ trãsmutatiõe corpali. ⁊ hic motus ex necessitate sequtur in homĩe ad simplicẽ motũ voluntatis. qr naturaliter appetitus inferior sequitur motũ voluntatis appetitus superioris nisi aliquid repugnet. Et iõ nõ põt totaliter deficere i appetitu sensitiuo mot⁹ ire nisi p subtractiõem vl debilitatiõez mot⁹ voluntatis. Et iõ ex pseqnti defectus passiõis ire vicios⁹ ẽ. sicut ⁊ defectus voluntatis motus ad puniendũ mala ꝑm iudiciũ rõnis. Est aũt passio ire vnlis sic. ⁊ oẽs alij motus appetit⁹ sensitiui ad p̃ius ꝓsequendum id qõ rõ dictat. Alioqn frustra in hoĩe esset appetitus sensitiuus. cũ tñ natura nihil frustra operet. Si aũt qs nõ irascit ꝓtra vicia sua ⁊ aliorz. vt cũ familiã pr̃ vl mater vel subditos rector⁹ secularis vel ecclesiastic⁹ videt vel sciũt delinqre ⁊ ex remissione nõ corrigũt nec puniũt ne forte post ira perturbẽt vel delinquentes ⁊ amicos eorz ꝓtristẽt tunc defect⁹ ire est peccatũ ⁊ dr remissio. Contra quos dicit dis. l. Si qs diacon⁹. Que est ira bonitas iusticie inimica. palpare criminosos ⁊ crimina eorz dimittere vsqz ad diẽ iudicij impunita. Et Ambro. dicit dñs vnt indulgz indigno ad plapsionis ꝓtagiũ ꝓuocat vniuersos. Facultas n. venie incentiuũ ꝓbet delinquendi. xxij. q. ij. Est iniusta. Hely sacerdos summ⁹ ⁊ si in se bon⁹ tñ qr ñ irat⁹ fuit ꝓtra vicia filiorz mala mores cũ filijs suis interqt. Nec obstat si dicat q̃ dr debemus assimilari iuxta posse ꝑm illud Matth. v. Estote vos pfecti sicut ⁊ pr̃ vester ꝓfectus est deus aũt cũ trãquillitate iudicat ⁊ punit sine ira aliqua. Hã ira ei⁹ de qua dr. Irat⁹ est furor. e dñs in pl̃m suũ. nõ est ꝓcitatio animi sed iusta supplicij cõstitutio. vt habet de pe. di. i. Sed et cõtinuo sine alteratiõe aũt et concitatione animi nos irasci et punire nõ possum⁹. Respõdit. n. d. Tho. vbi supra q̃ deo assimilari debemus in appetitu boni. sz in appetẽdo ⁊ in mõa appetẽdi assimilari nõ possum⁹. qr in deo nõ ẽ appetit⁹ sensitiuus. sicut i nobis surgit mot⁹ ire cũ alteratione ⁊ offuscatione rõnis q̃ tñ põt ⁊ debet regulari rõne. hec n. ira ⁊ si in ipa executiõe act⁹ cũ. s. corrigit iudiciũ rõnis aliq̃liter impediat. nõ tñ rectitudinẽ tollit rõnis. Nõ est aũt ꝓtra rõnem virtutis vt intermittat deliberatõ ronis i eo q̃ est iã a rõne deliberatũ. qr etiã ars impediret in actu suo. s. dũ dz agere. si tũc deliberaret de agendis. Terrõ mõ intelligit illd̃ Irascimi ira vt removeat ire excessus q̃ dicit ira p viciũ. ⁊ sic exponit. Irascimi q̃d ꝓtingit qr humanũ ẽqr q̃ non irascit ait Piero. aut deus aut lapis ẽ. Sz noli ire peccare. i. nõ bẽatis voluntatẽ deliberatã vl permanentẽ i ea. qr tũc graue peccatũ esset. Unde Eccle dr. Graue saxũ ⁊ onerosa est arena. sz ira stulti vtroqz grauior. Sz ⁊ ex illa modica ira cõpungimur de his q̃ facitis mẽte ⁊ corpe incõuenientia. sicut dicit Piero. Et vt dicit Grego. in v. moral. Cũ p zelus animus mouet curãdũ sibi mope est nec hec eadẽ instructõ vturis assumit mẽti ira dñet. ne q̃ dña ꝑeat. sz quasi ancilla ad obsequiũ rõis para. a rõis tergo nunqz recedat. Hã qrũlibet ira ex zelo rectitudinis surgat si ita moderata mẽtez vicerit rõni ꝓtin⁹ fuit ꝓtenuit hec ille. Sed aũt nõ est ꝑm rõez. peccatũ ẽ qõ cũ ꝓtingit ꝓpugnari. Ulñ in buius figurã dr i vetere lege. Vir q̃ incidit ligna in silua si casu excussum ferrũ de manu bruo interfecerit. primũ cõfugiẽs ad vnã ex tribꝰ ciuitatibꝰ refugij saluus erit ⁊ nõ occidet ꝑm Hugonẽ vir incidit ligna qñ ferro increpatiõis vl punitiõis abscidit vicia ex hoĩbꝰ q̃ parbores significãt sz terrũ egredit⁹ de manu ozio in hoc opẽ qñ reprehensio vel punitio excedit modũ debitũ rõis ira dñante. et q̃ aliqñ sequtur mors primi sz preter intentiõem. qr aspiratis nimie increpatõ nec correctiõem recipit nec salutẽ. di. xlv. Cũ beat⁹. Sed mortẽ scandali. Talis ẽ sic excedẽs vt saluet⁹ fugiat ad vnã ciuitatũ trium. in quibꝰ hoies rei tuti sũt. videlicz ꝓtritiõez ꝓfessiõez. vl satisfactiõem q̃libet harũ includit alia duo saltẽ ꝓposito. ⁊ sic euadz. Ira scimi ẽ. q̃ dicitis in cordibꝰ vris ⁊ in cubilibus vris ꝓpugimi. Si vo qs irascat sine aliq̃ cã cõtra aliquẽ puta qr ñ offendit nec eũ nec alios. ꝑ qr voluntati sue ñ assentit i malũ sz ꝓpugnz ⁊ bur⁹ vl ex cã iusta puta qr offendit. sz irat⁹ appetit eũ puniri vltra debitũ modũ. et lupat ira rõem vt multũ offuscat sic ẽ ꝓhẽsibile. ⁊ dr ira p vitium. qõ ẽ aliqñ mortale. aliqñ veniale. vt dicet. j. Hãc phibet Salomõ dicẽs Ecclesiastes. vij. Noli irasci. Ira. n. i sinu stulti requiescit. Et hãc irã sic et oẽs alias passiões qs affectiões notabãt dicebãt stoici ee malũ. ⁊ ñ cadẽ in aiõ sapiẽtis. i vtuosi. Accipiebãt. n. irã put importat vitiũ put s. qs irascit ꝓtra ꝓmũ malũ ei⁹ intẽdens non correptiõem vitioz vel bonũ cõe. Sz paripatetici dicebãt ꝓtrariũ. s. irã ⁊ alias passiões cadere in aiõ sapiẽtis. Quoz sñiaz. b. Aug. in ix. de ciui. dei magis approbat. Sumebãt bi irã ⁊ alias passiones put sunt motus appetitus sensitiui. et siue sint moderate siue nõ. et sic semper non sunt male qr si moderentur ratiõe sunt bone. vt s. puniat delinqns ꝓpter bonũ ꝓmũe iusticie cõseruandũ p eum ad quẽ spectat. et in hoc ẽ minister dei. et sic relinquit vltionem deo cuius ẽ. secundum illud. Mea est vltio Deutro. xxij. dum scilicet appetit puniri malũ pereum qui ẽ minister dei in illo.

¶ Capitulum secundum de Indignatione et ibi de variis murmurationibꝰ que fiunt contra deũ et contra prelatum.

Capitulum Secũdum.

De filiabus ire pre

cipue dr idignatiõe ⁊ murmuratiõe q̃ ex idignatiõe videt procedere ⁊ de hac ps xxxvi. Desine ab ira et dereliq̃ indignationem. noli emulari ne malignaris. Ubi admonemur resecare turbationem in mala plura tendentem ibi. Desine ab ira. Eliminare indignationem et ea precedentem ibi dereliq̃ indignationem. Exulare murmuratiõe et ipa punientem ibi noli emulari vt malignaris. Quantũ ad primũ dicit apls. Nõ vos defendẽtes charissimi sed date locũ ire. ne scz illa vos occupet vt dicit Ambr. ri. q. iij. Ira. ⁊ hoc est q̃ multa mala procedunt ex ea ⁊ pcipue sex que sunt filie eius sm Greg. in xxxi moral. s.

Ira
Tumor mentis.
Indignatio
Contumelia.
Clamor.
Blasphemia.

Dor. n. ira tripliciter cõsiderari sm Tho. se. se. q. clviij. arti. vij. Uno mõ scdm q̃ é in corde et. sic ex ea nascũtur duo. s. indignatõ ⁊ tumor mẽtis. Alio mõ sm q̃ est in ore. Et sic tripler sequtur ex ea inordinatõ. q̃ vel vox incõfuse clamãdo. et ad hoc ptinz clamor. l' inpropando ⁊ quiciãdo et sic ẽ contumelia. vel blasphemãdo ⁊ sic ẽ blasphemia vel maledictõ. Tertõ mõ scdm q̃ ira ẽ facto. ⁊ sic ẽ ira p quã itelligunt oĩa nocumenta q̃ facto pcedunt hoĩm iniuste irrogant. vt homicidiũ. vulneratõ. incarceratõ. ⁊ hmõi. Desine ergo ab ira q̃ ire ⁊ insanie nihil ẽ mediũ inqt Cri. Quãtũ ad secũdũ dicit. b. Tho. vbi supq̃ indignatõ est cũ q̃s turbat̃ extra aliquẽ reputãs indignũ vt sibi hoc fecerit sz dereliq̃ indignatiõez ait ps. sm aliã trãslatiõez quã ponit Aug. sup ps loco cuius nos habem⁹ furore. Ad qd etiã hortatur apls dicẽs ad Ephe. iiij. Omis indignatõ ⁊ ira tollat a vobis. Solet aũt q̃s indignari cũ videt alium exaltari quẽ reputat min⁹ dignũ ⁊ se pati l' nõ ita appciari. Et sic fit pdigi cũ audiuit patrẽ suũ cũ tãto gaudio ⁊ festo pdigũ recepisse in domũ indignat⁹ ẽ ⁊ nolebat intrare Luc. xv. Sic audiẽtes decẽ apli de duobz fratribz. s. Johãne ⁊ Jacobo q̃ petissent p̃ ceteris in regno locari vn⁹ ad dexterã alt⁹ ad sinistrã idignati sũt. Mat. xx. Sed ñ debet q̃s idignari ex hoc. Un Ambro. Charissimi ñ indignemi si mali floreãt in mũdo ⁊ vos mala patimi. Nõ. n. ẽ rpiane dignitat̃ in tpalibz exaltari sed pti⁹ depimi. Illi nihil bñt in celo ⁊ vos in mũdo. Et iõ qcqd vobis mali cõtingat pti⁹ gaudere debetis. Et Chrisо Quid ergo turbamini. Uemo videns malignos prosperitatẽ hãe turbet. Nõ ẽ hic retributõ pmutis ⁊ vitiũ sz veluti q̃dã gust⁹ de peni. di. iij. ⁊ ex hac indignatiõe frequnter sequũtur murmuratiões ⁊ alia mala. Quãtũ ad tertiũ dicit. Noli emulari. i. cõtristari vel indignari ex depssiõe tui et exaltatione maloz ita vt malignaris. i. maligne aliqd agas vel murmurando. vel blasphemando vel a bono cessando. et hmõi. Et rõem assignat subdẽs quoniã q̃ malignant murmurãdo vel aliud malũ agẽdo exterminabunt. i. extra terminos sanctoz vel viuẽtiũ ponent. Sic inquit illa sancta Judith. Qui aũt ipoperiũ murmuratiõis ptulerũt contra dñm. exterminati sũt ab exterminatore. Dic Aug. sup psalteriũ sup bũc vsuz Credidisti in xpm. q̃re credidisti. quid tibi promisit. Si felicitatẽ huius seculi promisit tibi xps murmura aduersus illũ qñ vides ĩfidelẽ relicẽ. Quid tibi promisit felicitatis nisi in resurrectiõe mortuoz. Quid aũt in hac vita ipe inquã promisit. An dignaris serue ⁊ discipule qd dñs et mgr. Nõne ab ipo audis. Nõ ẽ seru⁹ maior dño suo. nõ ẽ discipul⁹ sup mgrm. Ille p te dolorez. flagella. crucẽ. mortẽ. oppbria. s. portauit Et quid hoz iusto debebatur qd tibi peccatori nõ dret. Ergo tene directũ oculũ tuũ. s. fidei ne turbet p̃ ira. Desine ab ira ⁊ dereliq̃ furorem Noli emulari vt malignaris. Exemplũ in vitas patrũ legit de quodã scto viro q̃ seruiebat deo in heremo. cui quidam deseruiebat discipulus portans ei necessaria ad viuendũ. Quadã aũt die cũ iuisset ad ciuitatem inuenit omnes apothecas clausas. Interrogauit de cã cũ festũ ñ eet. Dicti ẽ ei q̃ qdã magn⁹ diues obierat ad cui⁹ funus tot⁹ cler⁹ ⁊ pplus gueniebat ad honorãdum Accessit ad ecclesiã vbi sepeliebat vbi erant pata luminaria innumera. et cãpane oẽs pulsabantur. ⁊ oẽs gluxerant. His visis reuersus ad heremũ ⁊ portas heremite necessaria inuenit in via caput heremite. ⁊ paulo p⁹ brachiũ cum manu. vñ ppedit illũ deuoratũ a feris. Sup q̃ multuz est indignat⁹ placit se in terrã dicẽs nõ inde surgere nisi de⁹ manifestaret sibi hoc misteriũ. quõ ille diues iniquus mortu⁹ erat cũ tãta honore ⁊ ille dei seru⁹ cũ tanta miseria. Et rñdit ei angelus q̃ iõ tantus honor fuerat diuiti fact⁹ vt remuneraret̃ ad plenũ de opibus suis bonis. nam in ĩferno erat. Heremita aũt vt purgaret̃ a leuibz aliquibus peccatis suis sic erat mortuus sed in paradiso erat.

De murmuratione. §. I

Nota q̃ sm Robertũ oldtor ẽ q̃rela cũ impatẽtia. Et de hac inqt ps. cv. Irati sunt populũ illũ antiquũ significatẽ sm Aug. in gestis suis pplz rpianũ. Murmurauerunt in tabernaculis suis et nõ exaudierũt vocẽ dñi. Et eleuauit manum suam sup eos ad puniẽdũ. Uel tria dimostrat ps

Et querelã de eo insinuat ibi. Murmurauerũt Et permanentiam in malis demõstrat. ibi. nõ audierunt.
Et penã de vitio designat ibi. Et eleuauit

Quãtũ ad primũ .S.II.

Tangit historia quãdo reuersis exploratoribus de terra promissionis audiẽtes terrã illã eis a deo promissaz ciuitatibꝰ fortissimis munitã gigãteos hoies ibi habitare ceperũt diffidẽdo de promissis dei murmurare dicentes. Faciamus nobis duces vt reuertamur ẽ egiptũ. Et hoc egerũt in tabernaculis suis. i. cũ essent ociosi. Nõ. n. laborãtibꝰ sed ociosis hoc ptingit. dicit ibi glo. Vbi sciendũ q̃ cum murmuratio importet querelam triplex repitur q̃rela ptra dñm in scriptura.

Prima est p̃sumptionem.
Secũda est p admiratiõem.
Tertia est p turbatiõem

De prima dr Matth. in parabola vinee. q̃ illi q̃ venerũt hora prima ad laborãdũ in vinea cuz nõ accepissent a ꝓcuratore nisi vnã denariũ sic et qui venerũt vndecima hora. murmurauerũt aduersum patremfamilias dicentes. Hi nouissimi fecerũt vna hora. et pares illos nobis fecisti ꝛc. Vbi dic. Gre. in ome. q̃ veniẽtes prima hora significãt pres priꝰs veteris testamenti. et veniẽtes vndecima significãt sanctos noui testamẽti q̃ recipiũt denariũ. i. idẽ primũ sicut et sancti antiqui testamẽti. et priꝰ q̃ immediate cũ moriũtur illi aũt diu dilati sunt. Et illa murmuratõ ñ est proprie aliq̃ querela cõtra deũ cũ quietissimi sint. Sz p̃ suppos. tõnẽ dr. i. dato p impossibile q̃ cõqueri vellent declarat apte q̃ nõ fit eis iniuria vel diminutio debite mercedis. sed iuste vnicuiq̃ tribuit. Nico. tñ de lira sup illũ ter. aliter dicit. s. q̃ gẽtiles q̃uersi ad fidẽ sunt veniẽtes vndecima hora. qui receperunt tantã grãm q̃ est quoddã principiũ glie quantam et iudei in pricipio q̃uersi vt apli cũ aliꝭ discipul vel etiã sancti veteris testamẽti. Nõ. n. est aliud gloria q̃ grã assumata. Vñ Ro. vi. Grã dei vita eterna. s. est. Videtes g iudei q̃ gẽtiles q̃uersi ad fidem recipiebãt grãm spũsancii in signo visibili. s. in spẽ ignis. sicut et apli. Vñ et Act. x. dicit q̃ loq̃nte Petro. s. Cornelio centurioni et familie sue cecidit spũsanctus sup omnes q̃ audiebant verbũ. nõ intelligẽtes misteriũ quasi murmurabant reputãtes gentiles indignos tanta grã Vñ dr ibi q̃ obstupuerũt q̃ venerãt ex circũcisione dicẽtes quia et grã spũsancti in nationibus sz gentiliũ diffusa est. Sed et reuertente Petro ad iudeos ceperũ. conqueri de eo q̃ ad Cornelium gentilez diuertisset. quibus satisfecit declarans quomodo sibi ostensuz est p visionez s. linthei de celo submissi pleni animalibꝰ immundis et dictũ q̃ mactaret de illis et manducaret nõ. q. et gẽtes etiã vocãde erant a deo ad grãz suscipiendam. Nec põt quis de deo iuste cõqueri quare det grãz vni magis q̃z alteri et quare magis vocauerit gentiles ad fidem q̃z iudeos. q. in eo nõ habet locũ acceptio psonarũ cuz nulli sit debitor. Secũda querela est p piam admirationẽ. Videtes. n. sancti malos exaltari et bonos deprimi et cõculcari aliq̃n conquerunt de deo nõ irascendo sed admirando de iudicijs dei. Et isto modo Jere. xij. quasi murmurãs cõtra deum inquit Justus quidẽ es dñe si disputẽ tecũ verũtamẽ vera loquar ad te q. d. Scio et sic facies te dñm in omnibꝰ operibꝰ tuis iustũ. tamẽ miror de hoc quod ego dicã quod vtiq̃ verũ est vt cernis. Quare via impioꝝ ꝓsperat via. i. status ẽm mũdũ impioꝝ eoꝝ. i. q̃ in pietate fidei et xpiane religionis deficiũt non credẽtes aliã vitam esse nisi presentem. Bñ est bis q̃ ꝓuaricant. i. egrediuntur de via mandatoꝝ tuoꝝ seqntes viã demonũ. i. vitioꝝ. et iniq̃ agũt. i. contra equitatem et iusticiã nocẽtes primis. Plantasti eos et radicẽ miserũt. i. te opante vel ꝓmittẽte videtur firmati in diuitijs et honoribꝰ et potẽtia terrena et ita radicati et fundati q̃ nõ possint pdere talẽ statũ ꝓsperitatis. Prope es tu. s. ori eoꝝ. s. tu deus. Nã si quid perũt et desiderant de rebꝰ mũdi q̃ alia nõ querunt. ipsi obtinent ac si eos audias. Et longe a renibꝰ eoꝝ. Renes i scriptura significant delectatiões corpales. q̃ errentibus excidit semẽ vñ sequitur delectatio carnis maxia. Et vult dicere. Si q̃s appetũt delectationes ꝓuas tu es lẽge ab hmõi. i. nõ impedis sed ꝓmittis eos asseq̃ qđ cupiũt in hmõi. Deinde loquitur de se qui iustus erat. Et tu dñe nosti me. i. cognouisti me. i. scĩa electiõis et approbationis. et vidisti me. oculis tue grãe que sunt dona spũsancti me inspexisti. Et ꝓbasti cor meuz. i. multis tribulationibꝰ. ꝓsecutionibus. temptationibꝰ examinasti tecũ. i. in oĩbꝰ inuenisti me tecũ eẽ in non recedendo a te neq̃z a gratia tua. Ecce querela de exaltatione impiꝝ et tribulatione iusti. Sz immediate recurrẽs ad rõnẽ illustratã a spũsancto subdit. Cõgrega eos quasi gregẽ ad victimã. q. d. Certe video iusticiã tuã deus ĩ hoc. Nã qr hmõi reprobos deputas ad dãnatiõez eternã ꝓpter eoꝝ malã vitã. tu deus facis sic macellari? facit qui vitulos et porcos quos vult victimare. i. occidere. dat eis pluries blada et bona porcagia quibꝰ pinguefiãt vt ipa animalia pinguiora sint in morte et sic ꝙgrega. i. ꝙgregabis. vitulos aũt quos nõ vult occidere sed viuere ponit ad aratrũ et alios labores. Sic tu deꝰ das iustis reprobis abũdãtiã tpaliũ vt pleniꝰ remunerẽt in pñti si q̃ bona faciũt. et abũdãtiori pena in inferno postea crucientur ex malo vsu tãtoꝝ

Capitulum Secūdum.

bonoꝝ. Electos aūt tuos affligis et laboribꝫ ꝛpo nis quos ad vitam reseruas eternaz. Et seqtur de malis qui ꝓsperantur. Et sanctifica eos ī die occisionis. i. ad ꝓplementū tpalis ꝓsperitatis eoꝝ in die occisionis. i. mortis siue sctīfica. i. ꝓmit tas vt bēant bonorē et sepulturā magnificā ac si eēnt sancti. qđ tñ est eis ad maius iudicium vnde sanctifica. i. sanctificabīt. Hāc etiā piā ꝙre lam ponit ps. lxviij. dicēs. Ecce i ꝑi peccatores q̄ s. dicūt si est, scīa in excelso. quasi dicat deus nō cognoscit ista facta mūdi nec curat de eis. Et ab ūdātes ī seculo. i. in secularitate in vitijs mun di supbia. auaricia. ⁊ luxuria. obtinuerūt diui tias in pecunijs. vestibꝫ. lapidibꝫ ꝑciosis. pala tijs. agris. ⁊ famulis. Et dixi ista cernēs ꝑm sen suliatatē ⁊ ꝑmū motū tēptationis ego Dauid Ergo sine cā iustificaui coꝝ meū. i. sine vtilitate exercui me in obseruatione mandatoꝝ dei et o peribꝫ virtuosis et iustis. vñ coꝝ efficīt iustuz et sanctū. ⁊ laui inter ĩnocētes manꝰ meas. i. actꝰ mei ĩnocētes fuerūt. et si ī aliq̄ offendi laq̄ pñie laui et purgaui. et tñ fui flagellatꝰ tota die, et ca stigatō mea in matutinis. i. cū reperi me in die gte fui flagellatꝰ diuersis tribulationibꝫ. et tñ si aliqñ incurri in noctē culpe fui a deo castiga tus diuersis aduersitatibꝫ. sed a deo illumina tus subito dixi ꝑm rōem. Si dicebam narrabō sic. i. talē eē retributiōem malorꝝ qualis cernīt ī vita pñti et ñ alia. Ecce nationē filiorꝝ tuorꝝ re ꝓbaui. filiorꝝ s. ꝑ adoptiōem et grām et spālem amorē. Hā ut dr Judith. viij. Oēs ab initio q̄ deo placuerūt ꝑ multas tribulatiōes transierūt fideles. Et puer. iij. Flagellat deꝰ oēm filiū quē recipit. Sz si nō est alia retributō q̄z ista ꝑsens cū mali bona habeant, et boni mala. rō aūt iusti cie dictat vt mala malus hēat. et bona bonꝰ ergo boni q̄ tot mala patiūtur reprobi habebuntur et mali electi et dilecti dei. Estimabā vt cogno scerē ꝑm hoc iudiciū superficiale, qđ freq̄nter fit ꝑm sensiruā. Sz hic labor ē ante me. s. ad cog noscendū quare deꝰ det bonis aduersa et malis ꝓspera. Donec intrē ī sanctuariū dei. i. in secre tū suoꝝ iudicioꝝ ꝓ visionē vel revelatiōem. Et intelligā in nouissimis eoꝝ in fine q̄d eis red dat. Hā vt dicit Gre. in. iiij. moral. Occulta sūt iudicia dei vtiq̄z. cū malus bona hz et bonꝰ ma la ꝑ lōgē occultiora cū malꝰ mala ⁊ bonꝰ bona ha bear. Hā incertū si malus habeat mala ad inici um sue dānatiōis. vel ad emendationem. ⁊ bonꝰ si bona habeat ad maiorē sui ꝓuocatiōem ad di ligendum deum ex beneficijs multiplicatis. an illa recipiat ad remūneratiōem bonoꝝ que facit. Et ideo sancti magis timent et dubitāt in ꝓspe ris q̄z in aduersis. hoc aūt intelligīt in nouissi mis. qñ videbunt statꝰ boīm ī alia vita. Derū tñ vere cisti eos. s. reprobos dū alleuarent. i. sup̄ be vterent huismōi bonis tpalibꝫ. i. de statu feli citatis tpalis ad statū miserie demersisse. quo facti sūt in desolatiōez subito discesserūt ⁊c. Non est ergo respiciendū ad pñtē felicitatē. ñ futurā nec ꝙrendū q̄ mali bona habeāt. sed ꝙsideran dū quō vtant. qr si male tanto maius iudiciuz ei ꝓpar. Aliquando etiā murmuratō que est si ne peccato accipit ꝓ quadam querela seu tri sticia ꝓcedente ex defectu boni spūalis quē in se videt vel in alijs. et sic sumit in ps. vbi loq̄ns ꝓphēta de quersiōe iudeoꝝ ad desperū. i. in fine mūdi ait. Qui dispgent ꝑ diuersas ptes mūdi ad mādūcādū. i. ad incorperandū alios in eccl'ia Si vero nō fuerint saturati. i. si nō ꝙrentur q̄bꝫ ꝓdicabāt vt optant murmurabūt. i. ꝓtrista bunt cōtra illos et ꝙrent de duritia eoꝝ. Ter tia querela est cū turbatiōe et ista ꝓprie est mur muratō et peccatum. De qua dicit Eccle. x. Vir prudens et disciplinatꝰ nō murmurabit correp tus. Hāc docet cauere apl's dicēs Phil' ij. Om nia agite sine murmuratiōibꝫ. Sz et ista mur muratio mala tripler est.

Aliquando ꝓtra socium
Aliquando ꝓtra prelatum
Aliquando contra deum.

Murmurat q̄ñq̄z aliquis. i. cōquerit ꝓtra soci um seu ꝓximū qr nō seruit sibi ꝓut vellet. vñ dr Eccle. xxix. de eo q̄ accepit mutuū a ꝓximo et cū repetitur ab eo murmurat sic inq̄t. Multi ās si ad inuētiōem estimauerī fen. i. quasi inue nerūtur nō reddēdū vnd̄z estimauerūt mutuū eis factū. et sequit in auctoritate et ꝑstiterit mo lestiā his q̄ se adiuuerūt donec accipiant oscula tur manꝰ dantis. ⁊ in tpe restitutiōis postula bit tps. ⁊ loquet verba tedij ⁊ murmurationis ⁊ tps causabit. Si aūt poterit reddere aduer sabit. Aliqñ etiā murmurat q̄s cū videt nimis grauari in obsequijs vel operibꝫ vt cū paupes vel religiosi petūt elemosinas. ⁊ bi a quibꝫ petunt murmurāt dicentes. Isti indiscreti sunt ⁊ non faciūt nisi petere. ⁊ si dāt murmurādo dāt. Sz dicit. i. Petri. iiij. Hospitales. s. ad subuemen dū sine murmuratiōe. Sic Martha murmu rabat ꝓtra Magdalenā qr non iuuabat eam ad ministrādū. Et Judas de effusiōe vnguenti di cēs. Et q̄d ꝓduō hec ⁊c. Aliqñ imo ⁊ sepe mur muratō fit ꝓtra ꝑsidentes. s. eo q̄ nō ꝓuideant subditis vt vellēt. vel nō eq̄ liter omnibꝫ. Sic murmurauit ꝓpls ille hebreoꝝ cōtra Moysen ducē suū ī deserto Syn ꝙrendo de defectu ci bi. vt habet Exodi. xvi. Et in Rapbidī ꝙquerē do de defectu aque Exo. xv. Et cōtra Aaron sa cerdotē suū summū q̄ vsurpasset sibi sacerdotiū ⁊ q̄ fuisset cā ipe ⁊ Moyses mortis. cdr. sacerdo tiz q̄ cōbusti fuerāt ab igne ĩmisso a dño ꝓpter supbiā ⁊ murmuratiōem eoꝝ cōtra Moysen ⁊

Aron volētes vti sacerdotio vt aaron. vt habe/
tur Numeri. xvi. ⁊. xvij. In quibus murmura
tionibus māsuete se habuerūt ꝓtra murmurā/
tes de eis ⁊ recursum habuerūt ad deū cū oratī
onib⁹. Et i ecclesia primitiua surrexit murmur
grecoꝝ. s. quersoꝝ ad fidē cōtra hebreos. eo ꝙ vi
due eoꝝ despiciebant in ministerio ꝗtidiano.
vt dr Act. v. Et vel ꝙ nimis grauabant i opib⁹
manuū. vl quia nō ita requirebantur vt hebree
quod reputabant sibi ad cōtemptum. vnde cō/
querebantur. Sed aplis ordinātib⁹ vij. diaco/
nes q̄ sup hoc haberēt curā sedatū est murmur.
Istud vitiū multū ꝓturbat ꝯgregatiōes religi
oſoꝝ ⁊ pacem tollit. ⁊ iō grauiter puniendum.
Ūn dr di. lxx. Alien⁹ sit a fratrum vnitate qui
murmurauerit. Et op⁹ eius abiciat q̄ murmu
rans extiterit. ne pēnas murmurātiū incurrat.
De quib⁹ ait apls. Necꝫ murmuraueritis sic
quidā eoꝝ murmuraueruūt ⁊ pierūt ab exter/
minatore. Dicit ibi glo. sup hoc. Op⁹ eius ab
iciat. Opus clerici pcipue dicitur oratō. ⁊ op⁹
laici est oblatio. Et sic videtur dicere ꝙ cleric⁹
ꝓpter murmurationem debet separi ab aliis
in oratione quasi excōicatus. ⁊ laici oblatio nō
debet recipi. Aliquando fit murmuratio contra
deū. Unde Numeri. xiij. dixit dns. Usqueq̄
multitudo hec pessima murmurat contra me.
Utriꝫ quedam blasphematō creature est vt que
plus accepit a deo q̄ alie creature conqueratur
de deo ꝙ non agit modo suo ⁊ ſm velle suū q̄si
sapientioꝝ sit deo ⁊ melius cognoscat q̄d expe/
dit sibi et aliis q̄ deus. Q̄ fatue cōqueritur
infirm⁹ de medico ex eo ꝙ non sibi concedit ci/
bos placitos gustui suo infecto sed sibi displici/
biles ⁊ tamē vtiles. Ūn Trene. iij. dicit. Quid
murmurauit homo viuens vir pro peccatis su
is. q. dicat. Quō audet conqueri de deo in tri/
bulationib⁹ cum eas mereatur pro peccatis su/
is. sed ꝙ prius est quia dominus ꝓhibet hmōi
murmurationes quotidie homines iterant. ⁊
hoc dicitur in secunda parte.

Murmurāt aliqui ⁊ conqueruntur de deo cuꝫ
multū affligunt vel magna paupertate. vel in
famia. vel persecutioue. vel infirmitate. aut tēp
tatiōe. dicentes deum esse crudelem erga se vel
alios tribulatos ⁊ plus aduersitatis eis dare q̄ꝫ
possint portare. ⁊ se a deo ee derelictos ⁊ abiectos ꝑ
o q̄ magnaꝫ falsitatē isti loquunt. Omnis do/
ctrina sana gentilium ⁊ catholicoꝝ clamat deuꝫ
ꝑfissimū ⁊ clementissimū esse omnem aduersi/
tatem ab eo procedere ⁊ electos suos sibi accep
tissimos multipliciter hic flagellare. ⁊ tūc ma/
gis eis adesse. Fidelis deus ait apls. i. Cor. x. qui
nō ꝑmittet vos tēptari supra id quod potentis.
sed cū tēptatiōe faciet puentū vt possitis susti/
nere. Et ratō est ꝙ ipe cū tribulatis qui sūt pa/
rati ad sustinendū portat onus. Cū ipo inq̄t p
ps. lxxx. sum in tribulatiōe eripiā eū ⁊ cito. q̄
breuissima ⁊ quasi momentanea est vita nīa. ⁊
glorificabo eū exinde. Hoc aūt hz ꝑ certo omis
qui colit te dixit Sarai vxor Tobie iunioris
q̄ vita ei⁹ si in tribulatione fuerit liberabit. si i
ꝓbatiōe coronabit. si in temptatione ad mīam
tuā puenire licebit. Nō. n. delectaris in perditi
onibus nostris sed post tēpestatem trāquillum
facis post lachrimatiōem ⁊ fletum exultatiōem
infundis. Q̄ꝫ eleganter circa hoc Gre. in mo
ral. loquit. Si inquit dō iusta placere scim⁹ ⁊
pati nulla nisi q̄ deo placuerūt possumus. iusta
sunt cūcta q̄ patimur. ⁊ valde iniquū est si de iu
sta passiōe murmuramus. Nec ille. Certe mul/
tum esset arguendus reus si murmuraret de iu
dice eo ꝙ iacit eum flagellis aliquantulum ce/
di cū mortem acerbissimā meruerit. Cū igitur
oēs in mūdū intrem⁹ cū debito mortis eterne
⁊ oim penalitatū. quō audemus murmurare ⁊
coqueri de deo ꝑfissimo q̄ flagellet nos tempo/
raliter qui eternaliter meremur puniri. Sed
⁊ in ipsis flagellis multiplicem consolationem
infundit ⁊ ꝑmiꝫ coronam supimponit. Beatus
vir qui sustinet temptationem quoniam cum ꝓ
batus fuerit accipiet coronam vite Jaco. pmo.
in omni tribulatiōe est temptatio. i. motus ad
impatientiam. Non ergo murmurandū in tri
bulationib⁹ sed patienter ferendus. cū ⁊ max/
me sancti qui innocenter vixerunt grauia pas/
si sunt ⁊ libenter. Ūn Job. xxxiij. dicitur de tri/
bulato. Respiciet homines ⁊ dicet peccaui. ⁊ ve
ram dignus non recepi. i. tribulatus respicien
do homīes sanctos ⁊ perfectos quanta passi sūt
fatetur ⁊ recognoscit se peccatorem ⁊ non tantū
affligi quantum merentur peccata sua. Secun
do murmurant aliqui de nimia benignitate dei
vel quia recipit magnos peccatores ad peniten
tiā ⁊ dat eis magna dona. vel tolerat male agē/
tes tā diu i malis suis et ñ ponit. q̄ dat impijs
et celeratis magnas prosperitates. Et sic scribe

De secūdo princi. ſ. iii

pali. s. pmanentia in hoc vitio notatur cū dicit. Nō exaudierūt vocem domini. i. non obedierūt
sermoni domini. istud vicium detestantis et ꝓ
hibentis. Unde et per sapientem inquit Cultō
dite vos a murmuratione que nihil prodest im
mo multum nocet. Et apostolus. i. Corinthe. x.
Necꝫ murmuraueritis sicut quidam murmu
rauerunt scilicet eorum. Et nota ꝙ tripliciter
murmuratur de deo.

Primo de nimia seueritate.
Secundo de nimia benignitate.
Tertio de aeris inequalitate.

Capitulum. Secūdum.

et pharisei murmurabant contra Jesum dicē
tes. Quia hic homo peccatores recipit et man/
ducat cum illis. Luce decimoquinto. Et iteruz
Lece. decimonono. Murmurabāt ad q̄ homi/
nem peccatorem scilicet zacheum diuertisset sci
licet euudum ad domum suam. Sed maxime
ostendit Luce. xv. per parabolam centum ouiū
et decem dragmarum et duoꝝ filiorum quorū
minor prodige consumpta substantia reuersus
est ad patrem ⁊c. quanta sit domino deo cura d̄
peccatorum conuersione et quantum gaudiuz
in curia celesti. Unde et. ij. Regum. xiiij. dixit
sapiens illa mulier Thecuites. Nec vult deus
perire animam. sed retractat cogitans ne peni/
tus pereat qui abiectus est. Per hec et alia ver/
ba induxit Dauid ad reducendum filium suū
Absalon exulem factum propter fatricidiuz ad
ciuitatem suam Hierusalem figurās in hoc ec/
clesiam que precibus suis aditum obtinet, pec
catoribus qui occidunt fratrem suuz id est ani
mum peccatis adueniam et ad ciuitatem eccle/
sie. vnde exules facti sunt. Q̄ autem deus diu
sustineat peccatores magna benignitas et pati/
entia dei est non reprehendēda sed dulciter am
plexanda et veneranda. Quis est enim ille tam
innocens qui velit subito puniri de defectibus
suis. Certe null⁹. Vñ et poeta. Si quotiēs pec
cāt hoīes sua fulgura mittz Jupit̄. Exiguo tpe
īermiserit Expectat g̃ diu vt victi ei⁹ benignita
te ⁊ lōganimitate homines reuertant̄ Isaie tri
cesimo. Expectat vos dominus vt misereatur ve
stri. propterea exaltabitur parcens vobis. Ma/
xime enim suam omnipotentiam parcendo ma
nifestat. Unde et Hiero. Moderatio dei ac pie
tas solum nostruz reditum querit ac nos cupit
sua longa bonitate saluari. Sed si non conuer/
timur. si duri colli sumus. si vsqz in finem in
malis perseueramus. Assidue peccantium non
miseretur deus. distinctione. lxxxxiij. Diaconi.
Quinimo quāto quis diutius expectatur si
non reuertitur grauius punitur. Unde Vale
rius maximus. Lento quidem gradu ad sui vī/
dictam diuina procedit ira. tarditatemqz suppli
cij grauitate compensat. Exempluz notabile de
Carpo discipulo Johannis qui auide deside/
rabat punitionem cuiusdam conuersi ad fidez
qui seductus fuerat a iudeo ad fidem abnegan
dam. super quo orans habuit visionem forna/
cis ardentis vnde exibant capita serpentū tra/
hentium illos duos iudeum et seductuz ab eo
paulatim in fornacem. quod ille carpus dele/
lectabiliter aspiciebat et cito intus trahi eos op
tabat ex zelo iusticie. Sed christ⁹ desuper appa/
ruit eripiens eos de periculo et Carpum repre
hendit de suo zelo dicens se iterum paratuz ad
crucem subueniendum ꝓpter peccatores. Vide
hoc plenius in legendis in legenda resurrectio
nis circa finē. Sed et si prospera malis in pecca
to perseuerantibus deus tribuit hoc agit ad re
tribuendum eis mercedez de illo modico bono
quod faciunt hic ne sit irremuneratum. Quaz
rationem assignat Crisosto. de pe. di. iij. Quid
ergo turbamur in fine. Tertio alij murmurāt
contra deum de aeris intemperie. vt cū est mul
ta siccitas vel cum est nimia inundantia aqua/
rum vel cum est intēsus calor vel frigus perdu
rans et huiusmodi. quasi deus non bene dispo/
nat ista. Sed iniuste murmuratur. Nam vt di
citur Sapientie viij. Sapientia dei dispouit
omnia suauiter. Sed quia non agit secunduz
velle nostrum ideo murmuram⁹ quasi sim⁹ sa/
pientiores deo et velimus eum instruere quo/
modo debeat mundum gubernare. Exemplum
legitur in vitaspatrum de quodam sancto pr̄e
qui nunquam in orto poterat habere. herbas vel
fructus bonos quia sepe murmurabat de aeris
intemperie. accedens autem ad quendam aliuz
heremitam inuenit eum pulcrum ortum habe/
re et oleribus et fructibus repletum. Interro
gauit quomodo ei hoc acciderit. et quid face ret
Respondit q̄ colebat et serebat. et residuuz d̄o
cōmittebat non postulans pluuiam vel serenū
sed deo dimittens totum. ex quo exemplo com
punctus sic et ipse fecit. et postea ipse bonuz or
tum habuit.

Tertiū principa. §. IIII

le. s. penam quam deus infert ꝓ vitio murmu/
ratiōs ostēdit psal. dicēs. Leuauit scilicet deus
manum suam super eos scilicet ad prosternen/
dum in deserto diuersis mortibus. Unde dixit
de⁹ Numeri. xiiij. Omnes q̄ murmurati estis
in deserto a viginti annis ⁊ supra. ⁊ murmura
stis ꝯtra me. nō intrabitis in terram sup̄ quam
leuaui manum meam vt habitare vos facerez
in ea preter Caleph ⁊ Josue. Et sic ꝓpter pecca
tum murmurationis quod fecerunt contra de
um quasi non posset eos introducere in terraz
promissionis postquam reuersi sunt exploratores
terre illius dicentes illam patriam fortissi
mam ⁊ inexpugnabilem. vñ et volebāt ducem
sibi facere ad reuertēdū in egiptū. illa quadra/
ginta milia viroꝝ qui numerati sunt nullus eo
rum introiuit, sed mortui sunt diuersis tempo
ribus in deserto exceptis illis duobus Caleph ⁊
Josue. qui non murmurauerant. Et hoc etiam
figurat q̄ murmuratores non valent intrare in
regnum celorum figuratum per terram illam
Quod et Gregori⁹ dicit in omel. scilicet q̄ nul
lus qui murmurat in regnum celoꝝ intrare po
test, quod verum est quando est mortale. s. cum

odio dei vel hominum vel tãta displicẽtia q̃ decidat a charitate dei vel ꝓximi vel cuꝫ ex locutione murmuris sequitur notabile scandalum aliis. Et sicut tale vitium excludit a regno, ita cõsequenter inducit ad eternũ interitum. Unde in epistola inde dicit. Ecce venit domin⁹ in sanctis milibꝰ suis facere iudiciũ contra omnes ⁊ arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eoꝝ quibus impie egerunt ⁊ de omnibus duris que locuti sunt contra deum. Hi sunt murmuratores ⁊ querulosi ꝑm desideria sua, ⁊ hec verba dicuntur ibi esse Enoch. Sed in vita ista aliquando punit de⁹ istos murmuratores. Unde legitur in vitaspatrũ q̃ cum q̃dam frater audiret frequenter confratres suos religiosos habere varias cõsolationes ⁊ dulcedines de diuinis in orationibus ⁊ meditationibus suis ipe nihil tale experiretur, sed aridum ⁊ insipidũ se sentiret ⁊ tediosum, quadam vice de nocte accessit ad ecclesiam, ⁊ ante imaginem crucifixi stans cepit fortiter murmurare ⁊ conqueri in hec verba ꝓrumpens. Domine si ego seruissem alicui terreno domino tanto tempore quanto seruiui tibi in hac religione, ⁊ tantum laboraui pro tuo amore impossibile esset quin aliqua vice ostendisset mihi aliquod signũ amoris ⁊ affectionis, ⁊ letam faciem exhibuisset, et aliquod donum vel gratiam impartiretur. Ecce tot annis seruiui qui diceris liberalissimus ⁊ pijssimus predicaris, ⁊ nunq̃ dedisti mihi vnã paruam consolationem. Alijs tot concedis qd̃ sepe audio, mihi autem es ita crudus. Et quare domine tanta duricia erga me. Nunquid et ego non seruio tibi. Cunq̃ hec ⁊ similia loqueretur, ecce sensit se subito vecte retro percussuꝫ ex quo ictu cecidit in terram quasi mortu⁹. Aduenientibus fratribus aliquibus ⁊ nescientibꝰ casum ipsum nec loqui valentem ad infirmariam deportauerunt, vbi loquelam ⁊ vires aliq̃ntulum recuperans ꝑ aliquos dies mansit infirmus cum tanto fetore, vt vix possꝫ ei aliquis seruire. In qua infirmitate peccatum suum recognoscẽs ⁊ cõfitens fecit se portari ad ecclesiaꝫ ante illam imaginem crucifixi, ibiq̃ humiliatus dicere cepit. O domine de⁹ meus q̃ iuste q̃ pie me suꝑbissimum murmuratorẽ castigasti gratias tibi ago domine deus me⁹, nec n. alid̃ mereor propter impatientiam ⁊ superbiam meaꝫ. Et subito audiuit vocem sibi dicentem. Oportet humiliari qui vult cõsolari. Unde sic humiliatus postea sensit cõsolatiões spũales.

Capitulum tertium De clamore.

Clamor ponitur inter filias ire ꝑm Gre. ⁊ Tho. qui in hoc cõsistit ex ira voces clamosas sed confusas proferre. Misceturq̃ communiter cum contumelia vel contentione. De clamore autem inquit ps. xxxi. Inueterauerunt ossa mea dum clamarem tota die. Ossa anime sunt vires anime naturales vt intellectus voluntas ⁊ huiusmodi, in quibus consistit robur anime quibus operatur, sicut in ossibus materialibus consistit robur corporis. Iste autem vires inueterascunt id est debilitantur ad bene operandũ per clamorem vitiosum. Sed sciendum q̃ est triplex clamor, videlicet.

Clamor intense affectionis.
Clamor horrẽde vel indefense offensionis.
Clamor ꝯfuse ꝑturbationis.
Primus impetrat exauditionem.
Secundus ꝓuocat celestem punitionem
Tertius excitat ad scandalizationem.

Primus clamor est §. I cum quis magno affectu desiderat vel petit aliquid a deo ꝑm illud ps. cxviij. Clamaui in toto corde meo exaudi me domine. Dicit Grego. q̃ multum clamat qui multũ amat. Unde ⁊ Moyses cum super mare rubrum cuꝫ filijs israel maneret ⁊ Pharao eos persequeretur ad reducendum in egiptum orãti Moysi silenter dixit dominus. Quid clamas ad me Exo. xiiij. Clamor ei⁹ erat intensuꝫ desideriũ quo orabat. Iste aũt clamor intrat aures dei ita q̃ meretur exauditionem. Sic dominus repromittit dicens in ps lxxx. Clamabit ad me ⁊ exaudiam eum. Unde ⁊ de populo israel cuꝫ ꝓpter peccata sua diuersis tribulationibus ⁊ captiuitatibus vrgeretur, dicitur in ps. Clamauerunt ad dominum cuꝫ tribularentur, ⁊ de necessitatibus suis liberauit eos, vt patet in libro Iudicum per totum. Sic cananea clamans post Iesum fuit exaudita et sanata filia eius Matthei. xv. Sic cecus magis ac magis clamans. Miserere mei filij Dauid fuit illuminatus Luc. xviij. Sed ⁊ predicator isto modo debꝫ clamare in populo scꝫ ex intimo affectu ⁊ sic auditur virtuose ⁊ fructuose. Sic christus clamabat in templo non soluꝫ voce ꝑ intenso desiderio. Si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat Iohã. vij. Sic ⁊ Iohãnes baptista dicit vox clamantis in deserto Matth. iij. De hoc autem clamore non intelligitur verbum ps. quia in ipso non inuetera scunt sed inuenescunt ossa anime.

Secũdus clamor §. II est horrenda aliqua commissa iniquitas Isaie. lviij. Nolite ieiunare sicut vsque in hanc diem vt audiatur in excelso clamor vester scilicet, vestrorum scelerum, quia talia ieiunia cum his

Capitulum.Quartū.

non placent. Tria autem vitia precipue sunt q̄ pre sui horrore clamant ad deum vindictam et celerem punitionem. s.

Homicidium.
Sodoma.
Oppressio pauperum.

De prō dicit dñs ad Caym postq̄ Abel fratrē suū occidit. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra Gen. iiij. Et q̄d nisi vt tātū scel⁹ vlciscar punire celeriter. Vñ subito factus ē vagus ⁊ profug⁹ ⁊ tremul⁹ i mēbris. De scō dixit dñs abrahe. Clamor sodomoꝝ ⁊ gomorreorum ascēdit ad me de terra. Et quid clamabat illoꝝ nefas nisi subitā vindictā. q̄ quā citius secuta ē subuersis illis q̄nq̄ ciuitatibꝰ igne et sulphure De terrio dr Exo. iij. Clamorē eorū audiui p̄ duriciā tc̄ et loquitur de oppressione facta hebreis a Pharaone et populo suo que cito punita est per multa flagella. demum in mari rubro submerso pharaone cum exercitu suo Exo. xiiij Et Jaco. v. Ecce merces operariorū vestroꝝ que fraudata est a vobis clamat. et clamor eius in aures domini introiuit tc̄. Dicitur etiaz clamare peccatū dum trahit ad aliud et clamat vindictam cū non penitet. sed addit quis malū malo fm illud Ysaie. xxxiij. Et clamabunt piloſi alter ad alterum. Quod exponens Gre. ait. Piloſus ad piloſum clamat dū perpetrata inīqtas perpetrādā vocat. De hoc clamore intelligitur dictū ps. q̄ dum quis clamat tota die. i. duz addit peccatū peccato sic inueteraſcit. et magis ac magis debilitant potētie aīe ad bene operandū Et quod inueteraſcit prope interitū est dicit apostolus et sic clamat vindictam.

Tertius clamor .§. III

est p̄cedēs et turbatiōe. Et hic̄ filius ire de q̄ aplꝰ ad Ephe. iiij. Omis clamor ira ⁊ indignatō tollatur a vobis. Et licet de se illud non sit mortale. pōt tn̄ esse. vel rōne cause ipm̄ p̄ducētis vt si p̄cedat ex odio vel ira mortali. vel rōne materie in eo continentis. vt si clamando contumeliam inferat. vel ꝓtentionem contra veritatem rei importantis. vel rōne scādali ex eo sequentis vt cum fit a notabili persona ex ira. vnde alij notabiliter scandalizentur. Et isto mō dicit̄ ps. xxi in psona christi patiētis de iudeis. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiēs et rugiēs q̄n videlicet Pilato clamantes vocibꝰ magnis⁹ roborabant. Crucifige crucifige eū. vt testantur omnes euāgeliste. Et de hoc etiā pōt intelligi dictū ps. xxxi. Inueteraverunt ossa mea dum clamarem tota die. i. frequenter. Et quia huiusmodi clamor cum ira generat scandalum. et p̄ ira et filias eius homo scandalizet et scādalizet̄ sepe. iō de scandalo in. c. sequenti dicēdum est

Capitulum quartum de scandalo multiplici.

Scandalus oritur in alquo ex clamore inordinato alterius et ex alijs vitijs pertinentibus ad iram nec non ex multis actibus varijs alioꝝ peccatorum. Diffinitur autem sic. Scandalus est dictum vel factum minus rectus p̄bens occasionez ruine. Que diffinitio trahit̄ et verbis Hiero. sup Math. Pro cuius declaratione dic̄ b. Tho. se. se. q. xliij. arti. i. vt Hiero. dicit q̄ō grece scandalon dr nos offensam vel ruinā ⁊ impactiōem dicere possumus. Contingit. n. quando cuiq̄ alicui exponit̄ aliquid in via eunti corporali cui rei impīgēs disponit̄ ad ruinā siue casum vt si ponat̄ lignū vel lapis in quē impingat vel aliquod lubricū sup quo pedem ponēs disponatur ad casū. et talis obex dr scādalū. Similiter in p̄cessu vie spiritualis cōtingit aliquez disponi ad ruinam spūalē alteri⁹ ex dicto vel facto alterius inq̄ntū. s. aliquis sua suasione vel inductione vel exemplo trahit alium ad peccandum Et hoc p̄cise dicit scandalū. Cū pō exeūt. Juxta iter. s. quo incedebā in via spūali bonoꝝ operū scandalū posuerūt mihi. s. inimici mei homines mali. et hoc malis suis exēplis. Nihil autē fm p̄priam rōnem disponit ad ruinam spūalez nisi q̄ō habeat aliquem defectum rectitudinis q̄ id q̄ō est p̄fecte rectū magis iuuat hoīem circa cām q̄ ad ruinā inducat. Et iō cōuenienter diffinit̄ vt dictū est. Declarando aūt singulas particulas diffinitionis. ideo in diffinitiōe ponitur dictū vel factū. nō autem cōcupitum quo etiam modo contingit peccare. quia dicta ⁊ facta exteriora sunt et alioꝝ sensibꝰ obiciūtur. vnde quis potest induci ad ruinam. Sed concupita vel cogitata ab intra sunt et videri non possunt vnde nec scandalizare seu ad ruinaz disponere valēt. Jō aūt subdit̄ minus rectū. non quia rectū sit q̄uis altō sit magis rectū. sicut dicim⁹ rectū esse seruare mandata. sed rectius seruare cōsilia. sed dicūtur min⁹ rectū q̄ habet aliquem defectum rectitudinis illud dictū vel factū. Et hoc vel quia est fm se malū sicut peccatum. vel qiua habet speciem mali. sicut cum aliquis recumbit in idolio quamuis secundu; se non sit peccatum si aliquis hoc facit. non ꝯrupta intentione. tamen quia habet speciem seu similitudinem veneratiōnis idoli. potest alteri p̄bere occasionem ruine. Et ideo apostolus monet i. Thessal. v. Ab omni specie mali abstinete vos Cōprehenduntur ergo in minus recto taz ea q̄ fm se sunt mala q̄ ea que habent speciem mali Dicitur autem p̄bens occasionem ruine et ñ p̄bens causam ex eo quia causa importat inductiuum perfectum et sufficiens ad aliquid.

Occasio ab dic cām seu inductiuū ⁊ insufficiēs a se. Nihil aūt pōt eē alteri sufficiēs causa peccati quōd est spūalis ruina nisi ppria voluntas Sed dictū vel factū alterius pōt esse alteri solū causa imfecta ⁊ aliqliter inductiua ad peccatū non aūt perfecta causa ⁊ nō dr occasio vt imperfectā cām imfectaz nō cām p accidēs sp. ⁊ tamen nihil phibet in quibusdam diffinitionibo poni id qō est p accidēs. Itē nota q dr prebens occasiōem. Aliud ē. n. ptere occasiōem aliud et se occasionē accipe. Dictū. n. vl factū alterius potest esso alteri causa peccandi dupliciter. Uno mō p se alio mō p accidēs. Per se quidem qñ aliqs suo malo dco vel facto intendit aliū inducere ad malū. vel etiam si hoc ipe nō intēdat. tamen ipm verbū vel factū est tale qō de sui ratiōe habet q sit inductiuū ad peccandum. puta cū aliqs publice facit aliqd peccatū fornicatiōis blasfemie et hmōi. vel facit quod habet peccati similitudinem. vt si vir habet multam familiaritatē cū muliere suspecta. et tūc ppter hoc faciens prebet occasionē ruine. ⁊ est in eo scandalū actiuum quod est speciale peccatū. Per accidens aūt verbū vnius vel factū est alteri scandalū qñ ⁊ ptēr intētiōem opantis vel loqntis ⁊ ptēr odictiōez operis vel verbi dicti aliquis ppter malā sui dispositionē ex ope alteri⁹ inducit ad peccandum puta cū aliquis inuidet bonis opib alteri⁹. Et tūc qui facit actū rectū non dat occasionem inuidenti ruine sue quantū in se ē. sz ille sumit sibi occasiōem ẽm illōd Ro vij. Occasione aūt accepta p legē ⁊c. Et iō ē ibi scandalū passiuū sine actiuo. i. absqz hoc q aliqs det illi occasiōem ruine sed passiuum simul ⁊ actiuū est ex eo. et sic qñqz reperitur scandalum actiuū sine passiuo vt cū intēdit suo opere inducere ad malū sz ille nō acqescit. Qñqz actiuū ⁊ passiuū vt cum quis agit malum intendēs aliū inducere ad ruinam. vel de se opus illud est ad hoc inductiuuz ⁊ alius ex hoc ruit in peccatū. Quandoqz passiuum sine actiuo vt cum quis ex bonis operib alicuius ruit puta inuidens. irascens. et huiusmodi

De scandalo qūo .§. I.

possumus ipm a nobis remouere dqz ps. dicens i ps. cxviij. Par multa diligēnb legē tuā ⁊ nō ē illis scandalū. Sz obtra qz qō ē necessariū euitari nō pōt. Sz necessariū ē euenire scandala xpo dicēte. Necē ē vt veniāt scādala. Matb. xviij g diligendo legē di etiā p hoc scandalū vitari nō poterit. Rñdet. b. Tho se. se. q. xlviij. ar. ij. q auctas illa nō est intelligenda de necessitate absoluta qn. s. hō possit vitare scādala. inqz tū sūt peccata sz necessitate cōditionali. Et hoc tripliciter. vel qz necesse est prescita a deo vel prenūciata euenire vt cōiūctum accipiat. q quidem pscientia nō tollit libertatē arbitrij quin homo libere subeat. vel vtz scandalū. vel necesse dicitur vtilitate finis. quia vtilia sunt vt q pbati sunt manifesti fiant. vel necesse dr hoc psupposita conditione hominum qui fragiles sunt ⁊ a peccatz sibi non cauent sicut si medicus videns aliquos indebita dieta vtentes dicat. necesse ē illos infirmari quod intelligendū ē si nō mutāt dietā. et sic homines si non mutāt quersatiōem eoz malam necesse ē eos scādalizare ⁊ scādalizari multiplicit. Sz dqz ps. recte quersari et sic vitare scāda dicens Pax multa diligentibus legem tuam ⁊c. Ubi tria.

Primo perfectionem operis. ibi. diligentibus legem tuam.

Secundo consecutionem inde muneris. ibi. pax multa.

Tertio euitationem criminis. ibi. non est illis scandalum.

Quātū ad primū .§. II.

sciēdū q lex dei pmarime est lex charitatis finis oīs legis. Dis lex vno sermōe implet ait aplus Diliges proximū tuū. quod ⁊ dilectiōem dei includit. Et. i. Thimo. i. Finis ppti est charitas ⁊c. Unum quidem preceptum est vnitate finis vnius qz ppter deum. Propter qō christus dicit. Hoc est ppceptū meū vt diligatis inuicem. Multa aūt est in virtute. ppter quod dicit. Lex continens multa ppcepta que deriuātur ab ea ⁊ ad eā reducūtur. Dic igit aūt lex ista recogitatione sepe de ipa meditando qūo debeat impleri. Ps illud. Lex dei eius. s. charitatis. in corde ipsius. s. iusti. Et ps cxviij. Quomō dilexi legē tuam domine. tota die meditatio mea ē. scdo lectiōe l audītiōe legēdo l audiēdo sepe de ipa lege charitatz. Un xps dixit legispito i lege. s. scriptura. Quid scriptū est. quō legis. Et rñdit. Diliges dñm deū tuum Luc. xi. Et Baruch. iij. Audi israel mandata vite. Certō diligit efficaciter exercitatione ⁊. Joh. iij. Filioli diligamus non verbo neqz lingua. s. tantū. sed opere ⁊ veritate. i. vera operatione. Probatio dilectiōis exhibitio est operis ait Grego. in omelia. Et vt dr. i. Joh. ij. Qui diligit proximum in luce manet et scandalum in eo non est.

Secundo munus. §. III

qō sequtur ex ipa dilectiōe legis. i. charitas ē pax ⁊ pax multa vt notat ps. cxviij. dicēs. Pax multa. Pax inquit Aug. i. xix. de ci. dei dulce nomē dulciorez res adeo vt omnia appetant pacem. Et mali quidem nullam veram habent pacem quia non est pax impijs dicit dominus. Isaie.

Capitulum.Quartū.

Nam si confessores ⁊ p̄dicatores ꝓmittant eis pacem cū deo absoluentes a peccatis quos nō debent et ab hostibꝰ exteriorib⁹ tamē nō habēt verā pacē. Et hōc ē qđ inuehit dñs cōtra sacerdotes. s. antiqui p̄pli dicens Jere. viij. Sanabāt cōtritiōem id est exterminiū et vexationem mentiū filie p̄pli mei. i. cuiuslibet aīe cū ignominia dicentes. Pax pax. s. erit vobis. et nō erat pax. s. vera. Imperfecti aūt ſz boni p̄ gratiam pacem quidem habent sed nō multam immo modicam. Sentiūt n. multā repugnantiā carnis ad spiritū. et si ꝓualeāt. sepe etiā cum bonis ne sciūt pacē hīe sed de facili turbant. et turbāt pacem aliox cū tamen ap̄ls. i. Cor. x. doceat vitare scandala aliorum. et loq̄tur de idolatritis cibis appositis. qui et si possit eis vesci absq; peccato si tamen aliquis dicat esse idolatritum. vtputa reputans p̄hibitum illud comedere non debet cui dr comedere sed abstinere ne ꝓturbet illum ⁊ inducat ad sibia faciendū. vel ad iudicādu illū comedentē de peccato graui. Ideō dicit. Si fieri potest quod ex vobis est. cum omnibꝰ hominibus pacem habentes. Sed perfecti in charitate et veritate qui perfecte diligunt legem dei. illi habēt multā pacem. Est. n. par effect⁹ charitatis. s̄m Tho. se. se. q. xxix. Unde sicut posita causa ponit effectus. Ita data magnitudine cause seq̄tur effectus multitudo. Perfecta igit charitate erit et multa et magna pax. Nā cū talis habeat passiones sedatas parū belli sentit in carne sua vo etiam perfecte subiectus cum omnibus et in omnibus inuenit pacem seruās illud. In omnibus requiem quesiui. Eccle. xxiiij. Et sic cauent a scandalis quod restat declarandum.

Tertio per le .§.viii.

gem charitatis p̄fecte euitat crimen qđ est frequens et multū cōmune. s. scādalū. Unde dicit non est illis scandalum. Qđ q̄dem p̄t esse tripliciter.

Primo scādalū actiuū et infra intentiōem
Secūdo scādalū passiuū ꝓpter defectiōez
Tertiō scādalū occasionatiuū ꝓter intentiōez.

Diligentibꝰ legē dei et p̄fectis in charitate nō est in illis aliquod horū ꝓprie et complete. Scādalū autem actiuū s̄m. b. Tho. se. se. q. xliij. artic. ij. est cum aliquis suo dicto vel facto inordinato intēdit aliū trahere ad aliquod peccatū. Hoc aūt semper est peccatū. Nam omne quod recedit a rectitudine rōnis est peccatum. sed per scādalū actiuū recedit a rectitudie rōnis vt patz ex diffinitione eius. cum dicitur quod est factum vel dictū minus rectū. i. ñ rectū. Hoc ex ostendit apostol⁹ dicēs Ro. xiiij. Si ꝓpter cibū frater tuus cōtristatur. s. sumens inde scandalum iam non s̄m charitatem ambulas. ⁊ loquitur de idolatris. Sed illud qđ est ꝓtra charitatem. vt. ꝓter charitatem dei ⁊ primi peccatū est. Pertinet. n. ad charitatē impedire proximum a peccato quātū in eo est qđ fit per fraternam correctiōez que est actus exterior charitatis. Sed p̄ scandalum actiuū ex intentione querit quis nocumentum spūale. ⁊ sic agit cōtra charitatem ⁊ actū fraterne correctionis. Est aūt nō solū peccatū sed speciale distinctū a ceteris scandalum actiuū et ex intentiōe. Et rō est s̄m Tho. q. ea. arti. iij. Finis q̄ intenditur in opib⁹ humanis constituit ⁊ dat spēm in moralibꝰ siue vicijs siue virtutibꝰ. vñ vbi est specialis finis in ope. ibi est specialis virtus vel vitiū oppositū. Sz in tali scandalo est specialis finis. s. intendere ruinam spūalē. i. peccatuz primi. Et q̄uis ex quolibet actu peccati possit qs intēdere ruinaz primi. dū sez agit illud ea intentiōe vt suo exēplo vel verbo inducat aliuz ad malū. vt furando occidēdo. peierando. fornicando. et huiusmōi. propter quod omne peccatum p̄t esse materia scandali actiui tamē vltra maliciaz materie ex illa speciali intentiōe inducendi aliū ad malū ꝓ illō hz q̄ sit ibi speciale peccatū Sed p̄t etiam reperiri istud peccatum speciali scandali. sine materia aliorum peccatorum. cū videlicet quis facit aliquid qđ de se nō est malū sed habet similitudinē mali intēdens p̄ illud inducere ad ruinam. sicut si quis recūberet i idolio vel comederet idolatra ea intentiōe vt induceret alios ad similia faciēdū i veneratiōem idoli qđ tū ipe nō veneraret. illud de se malum nō eēt. sed ꝓpter intentiōem prauam omitteret speciale peccatum. Unde et ap̄lus admonet a talibus abstinere etiam nō intēdendo ruinam ꝓximi dicēs Ro. xiiij. Bonū est nō manducare carnē ⁊ nō bibere vinū. nec in quo frater tuus offenditur aut scandalizat aut infirmat. s. agere q̄. s. qs p̄t omittere sine piculo vel detrimento p̄sone sue. Et appellat offensiōem indignatiōem alicuī⁹ cōtra eū q̄ peccat. Infirmitatē vero ꝓximi rudinem ad ruinam. Scandalū aūt ipam impactionem sz ruinā in peccatū vel retardatio a bono. Et ab omnibꝰ cauendū. Est aūt istō peccatū aliqñ mortale aliqñ veniale s̄m Tho. in q̄sto Nam mortale est cum quis per suum verbum vel factum quodcunq; intēdit inducere ad mortale. Similiter etiam si quis per actum peccati mortalis intēdit inducere ad veniale eēt mortale puta si quis inferat alicui contumeliam detractiōem et derisionem notabilem vt faciat illum irasci vel indignari et huiusmodi. Sed si per actum peccati venialis intendit ducere ad peccatum veniale etiam veniale est. De tali scandalo mortali dicit christus. Matthei. xviij. Qui scandalizauerit vnum de pusillis bis expedit ei vt suspendatur mola asinaria in

collo eius ⁊ demergat in pfundū maris. Ubi dic Hiero. Multo melius est p culpa breuē rēcipe penā q̄z eternis cruciatibꝰ seruari. sed pena eterna nō debet nisi p mortali. Un ex hoc oñdit scādalū actiuū aliqñ eē mortale. Ad qd etiā facit qd ait ap̄l's i. Cor. viij. vbi loqns de scādalizantibꝰ alios operibꝰ suis inquit. Percutiētes cōscīam fratrū infirmā in xp̄m peccatis. Sed peccatū qd in deū ꝓmittit ē mortale, q̄ solū mortale auertit a deo Scādalizare aūt alios ē peccare in deū fm inductā auctem. Ad idē facit qd ait Aug. de. pe. di. i. Noli putare te nō esse homicidā cū fratri tuo malū psuades. s. mortale. Si n fri tuo malū psuades occidis te ⁊ aliqñ frēz ipz cuz scz assentit psuasioni mali, qd est scādalizare. nō aūt occidit aīa nisi p mortali inquātuz. s. priuat p illud gratia. Sic scandalizauit Balaā ariolus filios israel, seu potius docuit Balaac regē moabitarū qñō scandalizaret ꝓplm israel put dr Apoc. ij. Docebat Balaac. scz ipe Balaā mittere scādalum corā filiꝭ israel, ꝙsulēdo videlicz q̄ mulieres ornatas moabitas mitteret ad castra filioꝝ israel cū idolis earū vt inclinarent eos ad fornicādū cū eis ⁊ p hoc ad idolatrandū qd malū secutū est ß acriter punitū cū illis q̄ cōsuluerūt ⁊ dederūt illud scādalū. vt patet Nūe. xxv. Istud aūt scādalū actuū nō est in pfectis ⁊ de ipis loquit auctas p̄s. Nō ē ill' scādalū actiuū. s. pfectis. Et rō fm Tho. q. ea. arti. vi. q̄ scandalū actiuū ꝓprie est cū aliquis facit vel dic aliquid intendens inducere ad ruinā, vel si nō intēdit hoc ipm, tū opus tale est vt natū sit inducere aliū ad ruinā. quod euenit q̄ inordinatū est. Ad pfectos aūt pinet ea q̄ agūt fm regulā rōnis ordinare. fm illd. i. Cor. xiij. Omia honeste ⁊ fm ordinē fiāt in vobis. ⁊ precipue hanc cautelā adhibēt in his in q̄bꝰ nō solū ipi non offenderēt, ß etiā alios offensiōem parēt. Et si qd in eoꝝ dictis vel factis ab hac moderatione desit, hoc ꝓuenit ex īfirmitate būana fm quam a pfectiōe deficiūt. nō tū i tātū dficiūt vt multū ab ordine rōnis recedat sed modicuz ⁊ leuiter qd ñ est tā magnū vt ex hoc rōnabiliē possit ab alio sumi occasio peccādi ⁊ p̄cipue mortaliter qd importet stricte ruinā. Docuit xp̄s suo exēplo vitare alioꝝ scādalū qñ soluit tributū cū tñ nō teneret dicēs Petro. Ut nō scādalizem⁹ eos vade ad mare ⁊ mitte hamū Matth. xvij. Quo exēplo docet Grego. cū q̄s scādalizat ex infamia orta orta aliquos debent oñdere innocentiam suā se excusando ad tollēdum scandalū ortū. ri. q. iij. Inter ꝛba. Scādalū passiuū dr fm Tho. se. se q. xliij. arti iij. cū quis ex dicto vel facto alterī⁹ bono vel malo vel būti spēm mali scandalizat. i. in aliquod peccatū ruit. Nō ē ruit quis ruina spūali nisi p aliquod peccatū. Nō ē aūt scādalū passiuū spāle peccatū q̄ ex dicto vl facto alterius contingit aliquē ruere fm qd̄cunq̄z genus peccati. Nec hoc ipm quod est sumere occasionem peccandi ex facto vel dicto alterius ꝙstituit spālē rōez peccati. q̄z ñ iportat spālē dformitatē spāli virtute oppositā. Et hoc scādalū passiuū q ñq̄z est veniale cū. s. q̄s ex facto vel dicto alterius inordinato ruit in veniale peccatū. Mortale aūt est cū ex inordinato facto vl dicto alterius labit i mortale siue hoc intēdāt siue nō intēdat scādalizās ⁊ aliqñ sine peccato alteri⁹ quis scādalizat graviter peccās. sicut cū q̄s turbat vl aliquod aliud malū agit ex bono ope vel doctrina rōnabili alterius. Et sic phariseī audito verbo a xp̄o. s. Nō qd intrat p os cē. scādalizati sūt Matth. xv. Et sic apl'i et passiōe xp̄i scādalizati sunt. Nā videtes eū capi ⁊ ita male tractari amiserūt fidem de eius diuinitate quā prius crediderant p multa signa, ꝓbabilia edocti. ⁊ sic ruinā inciderūt. fm illud qd predixerat eis dicens. Oēs vos scādalū patiemī i me nocte ista Matth. xxvi. Et certū ē q̄ i xp̄o nullū fuit peccatum nec etiā i ap̄lis p̄dicātibꝰ fidē xp̄i qd tū erat iudeis scādalū vt dr. i. Cor. i. Et sic scādalū actiuū erat nō in xp̄o sed in scandalizatis. q̄ ipi se scādalizabāt ex indispositiōe sua sumentes sibi ruinā ex facto vel dicto xp̄i, qd nō erat de se inductiuū ad ruinā sed ad virtutē. fm Tho. vbi supra. Et matth. xi. Beatus qui nō fuerit scandalizatus in me. i. q̄ videndo vel audiēdo passiōez meam nō inde dedignet ex hoc credere diuinitatez meā, ꝓpter ignominiā passionis. Hoc aūt scādalū passiuū, ꝓprie nō reperit in pfectis in charitate Et sic dicit p̄s. Nō est ill'. s. pfectis scādalū passiuū ⁊c. Et rō fm Tho. se. se. q. xliij. arti. v. Scādalū passiuū importat q̄ndam ꝙmotiōem animi a bono in eo q̄ scandalū patit. Nullus aūt ꝙmouet q̄ rei immobilis firmiter inhęret. Maiores aūt siue pfecti soli deo inhęrēt cuius est īmutabilis bonitas. q̄z ⁊ si inhęrēt suis p̄latis nō inhęrēt eis nisi inquātū ipi p̄lati inhęrēt xp̄o. fm illud. i. Cor. xij. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego christi. Unde quātuncunq̄z videant alios in suis dictis vel factis inordinate se habere ipi a sua rectitudine non recedunt secuddū illud p̄s. cxxij. Qui confidūt i dom̄o sicut mons syon. s. firmi erūt. nō cōmouebit in eternū qui habitat i hierusalem. Non ergo in his qui perfecte adhęrēt deo per amorem inuenit scandalum. Quāuis enim perfecti viri ex infirmitate carnis incidāt interdū in aliqua peccata venialia. nō tū ex aliorū dictis vel factis scandalizant fm pfectū rationem scandali. sed p̄t esse in eis aliqua appropinquatio ad scādalū. fm illd p̄s. lxxij. Mei aūt pene moti sunt pedes. quia zelaui sup iniquos ⁊c. Q autem dixit xp̄s Petro. Scandaluz es

Capitulum Quartū.

mihi Matth.xvi.ubi sum it impropꝛie seu large scandalum pro impedimento nō scz qꝛ christus fuerit scandalizatus sed quia cū narrasset passionem suā xps discipl' in via Petrus pietatis affectu ad eū posuit se ante eum quasi impedire volens iter suū ad locū passionis dicēs Propitius esto tibi.ñ erit tibi hoc. Jō xps dixit sibi. Va de post me scandalū es mihi.i.impedire vis passionē. Nō ergo pfecti sed impfecti ⁊ mali sunt qui de facili scandalū passiuū incurrunt. Unde Piero. dicit sup illud Matth.xviij. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis dicit. Nota qꝛ q̄ scādalizaꝛ puul' ē.i.impfect'. Maiores ei.i.pfecti scādalū nō recipiūt. O quāta fatuitas hominū vt imitari velint exempla malorꝛ ⁊ nō pborꝛ. Quis est ille tam demēs q̄ si videat aliū in fluuiū se iactare. vel se vulnerare aut res suas picere velit illū imitari etiā qꝛ sit potēs vel sapiēs ⁊ nō put illū irrideat. illū qꝫ imitet q̄ q̄rit promotiōem bonorꝛ suorꝛ. Et q̄ sunt vera bona nisi virtuosa opa. O quāta fragilitas psonarꝛ vt ex quolibet leui verbo vel inordinato facto p̄mittat se scādalizari.i.ruere in aliquod malū. Et ideo signāter dꝛ Matth.xviij. Ue mūdo a scādalis Multi.n. inciduṅ in magna peccata quibus vedānatiōis reseruaꝛ ex factis ⁊ dictis alioꝛ. Docet aūt christ' ibidē vitare occasiōes quibꝰ quis scādalizaꝛ dicēs. Si oculus tu' dexter scandalizat te erue eū ⁊ pice abs te. Et idē dicit de pede ⁊ manu. Ubi notandū qꝛ nō debz illō intelligi superficialiter sicut fecit ille inuenis q̄ hoc audiēs a beato Petro martire cū sibi ꝓfessus eēt qꝛ pro calcem dedisset mri. abscidit sibi pedē. sed tñ miraculose fuit per eū sibi restitutus. Quantū igiꝫ ad sensuz ītalē vult dicere christ' qꝛ si oculꝰ i.aspectus alicuius rei puta mulieris scandalizat te.i.dat tibi occasiōem ruēdi in peccatū tēptatiōis ꝓcupiscētie vel odij. vel auaricie. ⁊ hmōi ita scz qꝛ ex visu talis rei vel psone ruis in peccatum vel fortiter impugnaris. remoue a te. talem aspectū. nō respicias illud. ⁊ sic oculū salubriter eruisti ⁊ nō scandalū recipies inde. Similiter de pede ⁊ de manu intelligendo p̄ pede accessuz ad aliquē locū q̄ videaꝛ multū vtilis. Sed si exeūdo ad talē locū scandalizaris quia ibi sunt q̄ te ad peccatū inducāt nō vadas. ⁊ pedē abscidisti. Si manus tua dextera.i.aliqꝺ op' etiā qꝺ ī se est piū vl' spūale ē inductiuū ad peccatū puta audire ꝓfessiōem alicuius vnde cadis in lasciuiam vel quē nō intelligis in suis factis. p̄ter ignorātiā tuaz abscide. i. nō facias tale opus. Moraliter vero oculus dexter est ꝓsideratō speculatiua vl' exercitiū vite ꝓtēplatiue vl' doctorꝭ aut cōsiliarius. vel plat' alicuius. Manꝰ est exercitiū vite actiue vel aliquis amicus. vel benefactor q̄ indiget vel operādo. vel in viuendo vel subuendo necessitati sue. Pes ē affectō ad aliquam psonā. Un Augu. Pes meus est amor meꝰ eo feror quocūqꝫ feror. que affectō ⁊ si videaꝛ spūalis si scandalizat te quia inde plurimū tēporis amittis ⁊ in dei amore tepescis. vel in temptationes incidis graues vl' alias q̄tē perturbas de hoc murmuraꝛ p̄ter indiscretā hmōi querelationem. Omnia ista tollēda sunt etiaz si vtilia multū viderenṫ. vt nō incidat q̄s in scādalū passiuuz. Et idem de affectiōibꝰ inordinatis ad liberos ⁊ ad honores officia gradus ⁊ hmōi. Un ⁊ puer.xxj.dicit'. Noli esse amicus homini iracundo nē ponas scandalum anime tue. Et Eccle.vij dicit'. Noli querere fieri iudex si non vales virtute irrumpere iniquitates ne ponas scādalū in agilitate tua. Et Eccl'.xxxij.c. Ne tradas te via laboriose. ne pōas aīe tue scādalū. Et christ' ait. Joh.xvi. Hec locut' sum vobis vt nō scandalizemini. Scandalum occasionatiuum est qꝺ ē p accidēs ⁊ p̄ter intentiōem vt cū quis suo dicto vel facto inordinato non intēdit dare alteri occasionem ruine. sed solum sue satisfacere voluntati ⁊ sic scandalū non est semper speciale peccatū quia quod est per accidens nō ꝓstituit speciem f̄m.b.Tho. ſe.q.xliij.arti.iij. Et tale scandalū potest esse ⁊ veniale ⁊ mortale. Veniale cū quis ꝓmittit actū peccati venialis vel actū qui f̄m se non est peccatū sed habet aliquā speciem mali cū aliqua leui indiscretione vñ aliqꝭ scandalizaꝛ seu trahi potest ad aliquod peccatū Mortale autem cum committit actum peccati mortalis altꝰ manifestum. siue etiam quia cōtemnit salutem proximi. ⁊ vt p ea conseruanda non pretermittat aliquis facere quod sibi liuerit quantuncun qꝫ quis scandalizetur. et tūc etiā ꝓmittendo qꝺ esset de se veniale vel haberet spēm mali estimando qꝛ aliqꝭ ex tali actu eius ruet in aliquod mortale. ⁊ sine sui periculo vel detrimento posset illud dimittere ⁊ non facere quia non curat de salute proximi dūmodo sue voluntati satisfaciat. esset ei mortale. quia contra charitatem qua quis tenetur prouidere saluti p̄rimi. sicut mulier ꝓpendens. vel estimās ex signis aliquem trahi ad ꝓcupiscētiā sui extra matrimonium offerat se indifferenter aspectui illius non intendens ex hoc illum inducere ad concupiscentiam suam sed nec etiam de hoc curans ꝑ volēs satisfacere voluntati sue seu leuitati in discurrendo per loca vel morando ad hostium domus vel fenestras ex quadam curiositate vel vanitate vt laudetur de pulcritudine mortale esset. Secus si hoc non estimaret vel nō bene posset illa dimittere. vt qꝛ oportet ire ad ecclesiā vel alia loca ⁊ aliqñ cū vicinis morari in via ne reddat se aliꝭ onerosaz ⁊ de eo displicētiā hēat Sicut cū qs habet minimā familiaritatē cum ali-

qua persona suspecta ⁊ sentit homines scandali
zari nephanda de eis iudicando ⁊ loquēdo, nec
vult dimittere ñ curās q̄ alij scādalizent, q̄uis
nō intendat aliquod nephariū nec illos scādali
zare. cū nō subsit cā necessaria illius familiarita
tis peccat mortaliter dādo occasionē talis ruine
Et de hoc intelligit illud Matth. xviij. Ve illi
p quē scādalū venit. Ve aūt importat dānatio
nē eternā. Et signāter dicit venit. q. d. etiā si hoc
nō intēderet. s. scādalizare, tamē opus ei⁹ tale ē
q̄ inde venit scandalū. Q̄ q̄ hoc miserabile pec
catū in mūdo abundat. ⁊ nullā vident sibi ho
mines facere ꝓscientiā. Q̄nat⁹ mulierū tā va
nus. tripudiatus. ⁊ cantus quid ē nisi magnū
scādalū ⁊ laq̄us aīar. Ecce mulier inquit Sa
lomō puer. vij. in habitu ornata meretricio ad
capiendas animas. q. d. ad hoc operat ille orna
tus ad scādalizādū ⁊ capiendū aīas peccato lux
urie. Verba ⁊ gest⁹ lasciuis plena q̄ dicūt quot
tidie i uuenes inuicē ex loq̄citate vel solatio q̄d
sunt nisi magnum scandalum sibi ⁊ alijs audi
entibꝰ. Corrūpunt enim bonos mores colloq̄a
mala ait aplūs. i. Cor. xv. Cōtumelie. detractiones
derisiones. susurrationes. ꝓterīones. ⁊ ꝓturbationes
generant vtiq̄ magnū scandalum alijs. Eccle.
xxij. Superbus ⁊ maledicus scandalizabit. s.
alios. Blasfemie. periuria. maledictiones. fraudes
non audire diuina. ⁊ ñ sumere sacramēta. ⁊ alia
mala opa que vident filij in parentibꝰ suis q̄d
sunt nisi magna scādala eis vt similia discant
opari. mala vita manifesta rector⁹ ⁊ p̄lator⁹. ec
clesie. ambitio. auaricia. simonia. pompa vestiū.
erq̄site epule. spēs varie luxurie. nōne magnuz
scādalū totius pp̄li xp̄iani. Vū vōs Malachi. q̄
Scandalizatis plurimos in lege. s. ꝓpter exem
pla male vite vestre. Et Hiero⁹ ei⁹. Hi vertū
tur in laq̄uz tortuosum ponētes scādalū in om
ni loco. xxiij. q. iij. Trāsferūt. Sz vt dicit Gre.
Scire debēt p̄lati si vnq̄z delinquūt. q̄ tot mor
tibus digni sunt quot exempla pditiōis ad ce
teros trasmittunt. ij. q. i. Notum. Debet ergo q̄
libet cauere ne verbo vel facto aliquem scandali
zet iuxta illd apli. ij. Cor. vi. Nemini dātes vl
lam offensiōem vt nō vituper⁹ ministeriū nr̄m
Perfecti i charitate vtiq̄ sūt liberi etiā ad hoc
genera scādali. Nā ⁊ si cōmittunt aliquando ali
qua peccata. tamen nō sunt talia ⁊ tam magna
q̄ aliqs rōnabiliter poss̄it sibi sumere occasiōez
ruine spūalis ꝑm Tho. vbi supra arti. vi. Et sic
de hmōi. Dat multa ⁊c. ⁊ hoc dum perseuerāt
in p̄fectione. Possūt. n. a gratia discedere. et
tūc facta eor⁹ mala q̄ nota fiunt magis scādali
zāt q̄z alior⁹. Et ex hoc aggrauat peccatū eor⁹ ma
gis q̄z alior⁹. Et si arguat in cōtrariū. q. Petr⁹
post aduentū spūssancti fuit in statu perfector⁹.
⁊ tñ gentiles quersos scandilizauit in obserua
tione legalium. Vnde dicit apostolus ad Gal.
ij. Cum vidissem q̄ nō recte ambularet ad veri
tatē euāgelij. dixi Cephe. i. Petro cor̄ omnibꝰ.
Si tu cum iudeus sis gentiliter ⁊ non iudaice
viuis quomō gentes cogis iudaizare. ergo. ⁊c.
Rñdet. b. Tho. vbi supra articulo. vi. q̄ Petr⁹
peccauit quidē ⁊ reprehensibilis fuit ꝑm ipm̄ Augu. ⁊ ipi⁹ Pauli quāuis Hiero. dicat ꝓtra
rium in hoc q̄ subtraxit se a gētilibꝰ vt vita
ret scandalum iudeor⁹. quia hoc in caute aliqua
liter faciebat ita q̄ gentiles ad fidem quersi scā
dalizabant. Non tamen factum Petri erat ita
graue peccatum q̄ merito possent alij scandali
zari et sic patiebantur scandalum passiuum abs
q̄z hoc q̄ in Petro esset scandalum actiuum sed
indispositio aut imperfectio eor⁹ eos scanda
lizabat.

Queritur vtrū .§. VI.

bona sunt dimittenda ꝓpter scādalū alior⁹ vi
tandū. Et primo de spiritualibus bonis. Secū
do de temporalibus. Tertio de sacramentalibꝰ
⁊ vtrum mutanda. Et ꝓ fundamento hui⁹ ma
terie sumat regula iuris qua dicitur vtil⁹ scan
dalum nasci permittit q̄z veritas dimittat ⁊tra
de regu. iur. Vtil⁹ vbi glo. ibi ⁊ b. Tho. in quar
to notant triplicem veritatem sc̄z vite. doctrine
et iusticie. Et dicit Hiero. q̄ dimittendum est.
ꝓpter scandalum. s. vitandū omne q̄ p̄termit
ti p̄t salua triplici veritate. s. vite. doctrine. et
iusticie. Quinimo ⁊ veritas iusticie ⁊ doctrine
quādoq̄z ꝓpter scandalū dimittenda ē ꝑm Tho
Bai. ⁊ Ar. vnde dant versus. Est veritas vite.
doctrine iusticieq̄z Primum semper habe duo
alia ꝓpter scāda la linque. s. aliquādo. Nō intel
ligendum est non quidem vt doceat aliq̄ falsi
tas ꝓpter scādalū vitādū sed vt taceat veritas ñ
necessaria. Et similiter nulli fienda est iniusticia
s. vt dānet innocēs ꝓpter vitādū scādalū alior⁹
Sed dormire p̄t seueritas vt non puniant q̄
meruerūt. De bonis igit⁹ spūalibus que reperi
untur in veritate vite iusticie ⁊ doctrine. cū q̄rit⁹
vtrum sint dimittenda ꝓpter scandalū vitādū
Respondz. b. Tho. se. se. q. xliij. arti. vij. q̄ q̄stio
ista nō habet locū in scandalo actiuo quia nihil
faciendū est cū scandalo actiuo quod est factum
vel dictū minus rectū. sed habet locū in scādalo
passiuo. Pro cuius declaratione notandum q̄
in spiritualibus bonis quedam sunt de necessi
tate saluti⁹ que p̄termitti nō possunt absq̄z pec
cato mortali. Manifestū est autem q̄ null⁹ de
bet peccare mortaliter vt alterius peccatum im
pediat. Et ratio est quia magis tenetur quilibet
suam salutem spiritualez diligere q̄z cuiuscūq̄z
alterius cum non solum ipse actus dilectionis
s etiaz ipse ordo diligēdi sit in p̄cepto. qui est

vt ꝓius et magis se cꝫ alium diligat ꝯm Tho. Fatue ergo faciunt q̄ ꝓpter tollendū scandalū aliox cꝫtumcūcꝫ graue peierant vel aliqđ criā/le faciunt. qđ tñ frequēter accidit. quinimo nec veniale ꝓmittendū est ꝓpter alioꝝ scandalū vi/tandum. cui hoc aliqui dixerunt. qđ. b. Tho. vbi supra reꝓbat. Et rō est ꝯm ipm qꝛ hoc ipli/cat contraria. Nā si faciendū est. iā nō est malū nec pctūm. Nullꝰ.n. peccat faciendo qđ dz. Si aūt peccatū est. eligibile nō est ḡ fieri nō dz. Ad qđ facit qđ aut. Aug. xxij. q. ij. faciat. Cū saluti ho/minis nisi peccando ꝙsulere nō possit. iam se exi/stimet nō habere quod faciat. Et cꝫis ꝓ venia/le nō tollat homini gra ꝓ quā est ei salus tamē ī quantum veniale disponit ad mortale. et sic ver/git in detrimento salutis. Vñ ꝓtra veritatē vite pōt bñ quis aliqñ facere quid qđ ex genere esset veniale vt verbū ociosum. et tñ dicendo ad tollē/dum scandalū vel ad subleuandū tedium tunc nō erit pctūm. nec ꝓprie ociosum nisi materiali/ter. Quedā alia bona spūalia sunt q̄ nō sunt de necessitate salutis. vt dare elemosynas. ieiuna/re. ingredi religionē. et hmōi. Et in his distin/guendum de scandalo qꝛ aut scandalū qđ ex eo oritur. ꝓcedit ex malicia cū. s. aliqui volunt impedi/re hmōi spūalia bona scandala concitando. Et hoc dicit scandalū pharisеoꝝ qui ꝺ doctrina xpi scandalizabant. et hoc esset ꝓtemnendū. sicut cri/stus docuit. Matth. xv. dicens. Sinite eos. scz scandalizari. nec dimittatis bona opa ꝓpter tale scandalum ex malicia ꝓcedens. Aut scandalū ꝓ/cedit ex infirmitate vl ignorantia. et ꝺz scandalū pusillox. Et ꝓpter hoc scandalū spūalia opa sūt occultanda vel interdū deferenda. vbi piculū nō imineat quousqꝫ reddita rōe scandalū cesset. Si aūt post redditam rōnem hoc scandalū duret iā videtur ex malitia esse. Et sic ꝓpter ipm nō sunt hmōi opa spūalia dimittēda Notandū etiā ꝯm b. Tho. vbi supra q̄ in veritate vite et doctri/ne. et iustitie. nō solum ꝓhendit id qđ ē de necessi/tate salutis. sed etiā illud ꝓ quod pfectꝰ puenit ad salutē ꝯm illud. i. Cor. xiij. Emulamini cha/rismata meliora. Vñ ꝙsilia nō sūt simpliciter ꝓ/termittenda nec etiam opa mīe ꝓpter scandalū et si sint interdum occultanda vel differenda. ꝓ/pter scandalum pusillox vt dictum est. Si ḡ ꝓ/pter ingressum religionis alicuius ꝑntes vl a/lij scandalizant vsqꝫ ad mortem anime vel cor/poris nō debet aliquis ꝓpter hoc dimittere ingre/di religionē et omnia mala que inde sequerent nō imputantur ei qui ingreditur sed illi qui fa/ciunt seipsos sine cā scandalizantes. Si tñ ex a/liqua dilatione ista scandala auferri verisimili/ter estimarent et illi piculum nō imineret non valendi postea religionem ingredi differre de/berent. Sciendū etiā q̄ obseruatio ꝙsilioꝝ et im/pletio opum misericordie sunt qñcꝫ de necessi/tate salutis qđ patet in his qui iam nouerūt cō/silia. et in his in quib ex debito imminet delecti/bus alioꝝ subuenire vel ī ꝑalib. puta pascēdo esurientem. vl in spūalibus docendo ignorātes siue stat debitū ꝓpter iniunctū officiū vt ꝓz in p̄/latis. siue ꝓpter necessitatem indigentis. et tunc eadem rō est de hmōi sicut de his q̄ sunt de ne/cessitate salutis. Quantū igit ad veritatem do/ctrine cū dicit ꝓpter scandalū esse dimittenda. b. est sic intelligendum secundū. b. Tho. vbi supra vt nō quidem doceat falsum aliquod ꝓpter vi/tandū scandalū. qꝛ hoc est de necessitate salutis s. non docere falsitatem sed veritatem. et etiā nō tacere veritatem cū est necesse ꝓ salute alioꝝ/um Vñ Crisо. dicit q̄ nō solū ꝓditoꝛ est veritatis. qui transgrediens veritatem palam ꝓ veritate mendatium loquitur. sed etiam qui non libere veritatem ꝓnunciat quā libere ꝓnūciare opꝛet aut non defendit veritatē quā defendere ꝙuenit ꝓditoꝛ ē veritatis. xi. q. iij. Nolite. Sed ipse ac/tus docendi pōt ꝓtermitti secundam ꝙgruentiam temporum et ꝑsonarum ab eo cui incumbit officium docendi. vel simpliciter qñ ex doctrīa seu p̄dicatione non sequitur aliquis fructus et scandalū aliox. vel scōm quid. s. quo ad ali/quā materiam puta in aliqua ciuitate vel ca/stro sacerdotes sunt concubinarij quasi omnes nec est ꝑs correctionis eorū. quia ꝓlati non curant. immo forte sunt in eadem damnatōne Si ꝓdicatoꝛ dicat populo eos vitandos in of/ficijs et sacramentis nec sperat per hoc remediū adhiberi sed scandalum sequi. primo iꝑoꝝ cleri eorum. secundo populi qui nihilominꝰ non vi/tabunt eos. audiendo etiam hoc esse ꝓceptū ec/clesie. vel ꝓtemnent eos et sacramenta eorū. vt quid perditio hec. Quare nō potius reticendū populo. et ignorantia que iuris positiui est ex/cusabit eos. hoc Duran. ordinis minoꝝ in sum/ma. Et multa similia possent hic applicari. Nec est ꝓtra qđ ḋr. di. xlvij. c. Dispensatio celestis se/mini nobis est iniuncta. Ue si nō sparserimꝰ ve si tacuerimus. Intelligitur enim hoc de do/ctrina necessaria ad salutem et cū speratur fruc/tus et si alq̄ inde scandalizent. Alias tacere do/cet Hie. xi. q. iij. Quando ergo. Quantum ad veritatem iusticie quō sit dimittenda ꝓpter scā/dalum s. correctio. Sciendum secundū. b. Tho vbi supra q̄ cū penarū inflictio non sit ꝓpter se exꝑtenda. sed infliguntur pene vt quedā me/dicine ad cohibendū peccata. Ideo in tantum habent rationem iusticie inquantum peccata per eas cohibentur et si non ipsius delinquen/tis. qui si ex punitione maxime scandalizaretur non ꝓtermittenda esset punitio. sed tamē alioꝝ qui ex punitione peccantis sibi cauent a malis

ne similia patiantur. Sed si ex inflictione pena
rum seu punitione alicuius vel plurium delin
quentium plura et maiora mala possent sequi
vel ꝓbabiliter dubitaretur de hmōi, tūc inflictō
penaꝝ nō continebit sub iustitia. et tunc puni
re non ptinet ad veritatem iustitie. et ꝓsequēs
nō punire nō ē contra iusticiam. Et hoc ꝑcipue
accidit cū multitudo est in scelere, vel aliquis
qui habet magnam sequelam ad hꝛentiuꝫ Unde
Aug. dicit in hmōi causis vbi ꝓgraues dissensio
num scissuras non huius vel illius hoīs peri
culum sed populoꝝ strages iacet. detrahenduꝫ
est aliquid seueritati vt maioribꝫ malis sanan
dis charitas sincera subueniat di. l. Ut ꝓstituet
et di. xlviij. c. Comessationes. et. xxiij. q. iij. c. Nō
potest. Correctio aūt fraterna qꝛ ordinat ad cor
rectionem et emendationē eius qui corrigit. iō
cum de tali correctione veresimiliter creditur ꝙ
scandalizetur. non tenetur ad eam. nec eam face
re debet secus si non scandalizatur ipse correct⁹
sed alij ex eius emendatione. qꝛ tūc nō dimitten
da. Quantū ad veritatem vite pertinet vt non
solum quis abstineat a malis sed etiam ab bijs
que habent speciem mali. Et ꝓpter hoc dicit apo
stolus. Si esca scandalizat fratrem meū nō mā
ducabo carnes in eternū. i. Cor. viij. Loquit enī
de carne idolis imolata. quā comedere ꝑcipue
coram simplicibꝫ habebat spēm mali quia pote
rant credere ꝙ hoc faceret in veneratione idoli.
Et sic scandalizabant in illo ꝗuis nō esset ma
luꝫ nō comedendo in veneratione idoli. Et idez
dicendū est de quocūqꝫ cibo. s. ꝙ cū ꝗs scandali
zatur sup esu illius ab alio vt qꝛ est ꝓtra moreꝫ
patrie vel contra ꝓmunem ꝓhibitionem ꝗuis
in se illum cibū posset licite edere. debet abstine
re ne alios scandalizet vel rōnem assignare. pu
ta si ex infirmitate hoc facit. Cibum autem ne
cessarium sibi ad vitam siue carnium siue alia
rum rerum. non debet ꝓpter scandalum aliorū
hoc dimittere simpliciter. qꝛ hoc ptinet ad neces
sitatem salutis. secundū Tho. vbi supra ar. viij
sed sedare si apte potest. Intantiam etiam iniu
ste exortam homines quasi credentes hoc scan
dalizant debet ꝓ posse purgare illis modis. qbꝫ
licite potest vel ostendendo innocentiam suā et
falsitatem obloquentiū vel approbationes facē
do inducere vt ꝙuincant de mendatio vel ꝓ alī
os modos iustos. Et hoc notat Aug. ri. q. iij. ca.
Nō sunt audiēdi. vbi in fine dicit Nobis neces
saria est vita nostra. s. bona. Alijs aūt fama nīa.

De secundo scz .§. vi.

de ꝓpalibus bonis vtruꝫ sint dimittenda ꝓpter
scandalum eorum a quibus repetūtur. Respō
det. b. Tho. secunda secunde. q. xlij. art. viij. Di
stinguendum est de hmōi bonis qꝛ aut nīa sūt
aut sunt ad ꝓseruandum ꝓ alijs nobis ꝓmissa
sicut bona ecclesie ꝓmittunt ꝓlatis. et bona cō
muna quibuscunqꝫ reipublice rectoribꝫ. Et ta
lium ꝓseruatio sicut et depositoꝝ imminet, bis
quibus cōmissa sunt ex necessitate. Et iō nō sūt
propter scandalum dimittenda. quin. scz repu
tantur. vel ꝓmittenda auferri. sicut nec alia que
sunt de necessitate salutis. Et sic. b. Tho. cātua
riēn. archiepūs non dimisit quī repeteret res ec
clesie. ꝗuis inde sequeretur scandalū regis Ang
lie. Si vero bona temporalia nostra sunt et ip
sorum dñi sumus. dimittere ea distribuendo si
penes nos sunt vel nō repetendo si apud alios
sunt propter scandalū quandoqꝫ debemus quā
doqꝫ nō debemus. Si enī scandalum ex hoc ori
tur propter ignorantiaꝫ vt qꝛ putat esse sua q̄ de
tinet vel propter infirmitatem alioꝝ quod sup̄
dictum est esse scandalū pusillorꝝ. tunc vt dimit
tenda sunt totaliter vel aliter sedandum scan
dalum pusillorꝝ ꝓ aliquā admonitionē. Unde
Aug. in sermone domini in monte. Dandū est
quod nec tibi nec alteri noceat ꝗ ab hoīe cre
di potest. Et cum negaueris quod petit iudicā
da est ei iusticia. Et melius ei aliquid dabis cū
petentem iniuste correxeris. Aliquādo vero scā
dalum quod nascitur ex repetitione suoꝝ bono
rum ꝓcedit ex malicia. quod est scandalū pha
risęorum. Et ꝓpter eos qui sic scandala ꝓcitāt nō
sunt temporalia dimittenda, quia hoc noceret bo
no cōmuni daretur enī ꝙ hoc malis occasio ra
piendi aliena. et noceret etiam ipsis rapientibꝫ
qui retinendo aliena in pctō ꝓmanerent. Unde
dicit Grego. in li. moral. ꝙ cum quidam tpalia
nobis rapiunt sunt tolerandi. Quidā vero ser
uata equalitate, ꝓhibendi nō sola, cura ne nostra
subtrahantur. sed ne rapientes non sua seipsos
ꝓdant. hoc Greg. Si enī passim ꝓmitterentur
hominibꝫ malis rapere aliena vergeret hoc in de
trimentū veritatis vite et doctrine et iusticie. et sic
esset ꝓtra regulam iuris. Juste tamen et pie ec
clesia abstinet a decimis exigendis in terris in q̄
bus non est consuetudo decimas soluere ad vi
tandum scandalum hominū. Sicut etiā Apo
stolus seminans spūalia corinthijs pie abstinuit
a recipiēdo seu petendo temporalia ab eis ne of
fendiculum daret euangelio. ne. s. illi scandaliza
rentur si periset a eis quod nō erant ꝓsueti. b.
Tho. Si aūt tyrānus aliquis teneret aliq̄ bona
eccie et ex repetitione inde sequeretur scandaluꝫ
nō solū tyranno sed eccie seu populo vel clero ꝙ
tra quem ille malignaretur ita ꝙ maius eēt dā
num sequendum ex tali repetitione et rehabitō
neꝫ ex eius carentia. licitum et iustum videt.
hoc enim videt esse redimere vexationem suam.
Et quod dictū est ꝙ nō debent dimitti talia p. o
pter scandalum intelligendū vt ꝓ scandalo ill.⁹

soliūs. vel ita q̄ nō sequatur aliud maius scandalū. De facto. b. Tho. Cantuariē. potest dici q̄ forte illis temporalibꝫ que repetebat erant annexa spūalia quoꝝ rex non erat capax. sicut vis capiendi decimas ⁊ huiusmodi. vel etiam quia multa fecerunt sancti ad superogationem et maiorē p̄fectionem ad que tamen non tenebantur ꝺ necessitate salutis sicut quod Ambrosius probibuit Theodosium intrare eccl̄iam ante publicā penitentiam factaꝫ vel eum in choro stare. ⁊ huiusmodi.

Tertō de sacra §. VII

mentis vel etiam de sacramentalibꝫ et vsu eoꝝ vtrū falsitas aut fictio vel mutatio fieri debet p̄pter scandalum vitandum. Et dicendū q̄ nulla fictio vel abusus vel mutatio substantial' fieri debet. Unde nunquā debet dari hostia nō p̄secrata ne indigne accipiens ad iudiciū sui sumat q̄ p̄ hoc non euadit iudicium sumens. ⁊ sacerdos mortaliter peccat. Sed si peccatoꝝ est notori' negare debet quantumcūq̄ scandalizetur. si occultus denegare non debet. Similiter p̄pter scādalum vitandum p̄fitentis qui si non absoluitur p̄mittit se multa mala facturum vt desperatuꝫ nō debet absoluere eum si nō proponit se a mortalibꝫ abstinere. Similiter nō debet quis p̄pter quodcunq̄ scandalum vitandum vel sue infamie vel aliorū turbationis celebrare in mortali existens incontritus et huiusmodi. ¶ De sacramentalibꝫ autem licet dicant Guil. et Archiē. q̄ possit fieri fictio in eis p̄pter vitandum scandalum puta in aliquo monasterio de more est q̄ p̄secrētur virgines que p̄secratio est quid sacramentale cuius officio illa que consecratur. dicit se esse virginem. et sic est ibi fictio seu mendatiū si hoc dicat dū consecratur que occulte amisit virginitatem q̄ si illa verba non diceret vel nō consecraretur haberetur pro corrupta. ⁊ sic magnuꝫ scandalum et infamia sequeretur ei. Ideō dicūt p̄fati ad tollendum scandalum tale posse fieri talem p̄secrationem cū illis verbis virginitatis. Sed Al. ⁊ Tho. ⁊ Pe. de pal. in. iiij. asserūt cōtrarium scꝫ q̄ hoc fieri nō debet. quia nec sacramenta nec̄ sacramentalia p̄pter vitandū scādalum debent mutari. sed poterit adhiberi quedā cautela ad tollendum scandalum. puta vt fiant que non sunt de substantia veli virginalis. vt accensio candelarum ⁊ huiusmodi mutatis his que sunt de substantia veli virginali verba. s. q̄ dicūtur i impositione veli mutato nomīe virginitatis in nomen cultiuatis. Satis p̄cor. Hoſt. et Goff. p id quod habetur extra q̄ met⁹. cā. c. i. Nomen virginitatis p̄gruere pōt corrupte si p̄tinens sit. Mutatio in sacramentis quo ad substantialia fieri nō potest p̄pter scandalum vitandum vel alia de causa etiam ex dispensatōne pape quia ipsa sunt de institutione diuina. posset autem fieri in his que non sunt de substantia ipso dispensante. vt circa ritus eoꝝ. Dispēsauit autem Grego in quodā loco ex necessitate scꝫ propter carentiam ep̄oꝝ q̄ simplices sacerdotes possent crismare seu sacramentū p̄firmationis p̄ferre ad tollendum scandalum vt patꝫ di. lxxvij. c. Peruenit qd̄ de iure cōmuni fieri non potest. vt ibi subditur in. c. sequenti. ⁊ glo. ⁊. b. Tho. in. iiij. In quo solus papa dispensare pōt et non alius. alias nō esset ibi sacramentuꝫ confirmationis si p̄ alium fieret q̄ p̄ episcopuꝫ secundum. Tho.

¶ Capitulum quintuꝫ de Blasphemia idest maledictione que fit multipliciter contra deuꝫ vel creaturas.

Blasphemiaꝫ ponit

Grego. in libro moralium esse finīre Et sumitur hic blasphemia p̄ maledictione p̄out etiam vulgariter sumit. Pro cuius declaratione. b. Tho. dicit. 2e. 2e. q. lxxvi. arti. i. q̄ maledicere idem est quod malum dicere Dicere autem tripliciter se habet ad id qd̄ dicit vno modo per modum enunciationis. sicut aliquid exprimitur modo indicatiuo Et sic male dicere nihil est aliud q̄ malum alterius referre quod p̄tinet ad detractionem. vnde detractores quandoq̄ maledici dicuntur. Sic sumitur Leuit. xix. Surdo nō maledices idest absenti non detrahes. et. xi. q. iij. c. In cunctis. vbi dicit grescribens cuidam ep̄o infamato iniuste. Sanctitas vestra debet mentem suam a maledicoꝝ rumoribus hominum atq̄ obtrectationibꝫ disiungere. et sola que interne vite sunt atq̄ vtilitati subditoꝝ proficiunt. cogitare. Dicetiaꝫ sumitur distin. xlvi. Clericus maledicus cogat ad postulandum veniam Secundo modo dicere se habet ad id quod dicitur per modum cause. Et hoc quidem primo ⁊ principaliter competit deo qui omnia suo verbo fecit secundū illud psalmi. cxlviij. Dixit et facta sunt. Consequenter conuenit hoibꝫ qui verbo suo alios monent per imperium ad aliquid faciendum. Et ad hoc instituta sunt verba impatiui modi. Et isto modo cum iudex profert sententiaꝫ pene in aliquē vel cum p̄latus ecclesie excōmunicat aliquem illum maledicit. Si ergo hoc facit sub rōne boni scꝫ iusticie vt pcūm puniat vt iustitia dictat sic maledicere non erit peccatuꝫ nec p̄prie maledictio. quia intentio eius non fertur ad malū sed ad bonum. Si vero sub ratione mali faciat intendens malum illius qui condemnatur in

q̄tum malum sic maledicere idest excōmunicationem inferre vel aliam sententiam pene spūalis vel temporalis erit peccatum mortale. quia contra charitatem et iusticiam. Sic sumitur. xxiij. q. iij. Ipse dominus. De hoc etiam Augustinus dicit. q. eadem. Deus quibo maledicit meritum eius designat cui maledicit et sententiam. quez non fallit neq̄ qualitas peccati. vtpote neq̄ peccantis affectus. Homo autem qui hoc non pōt scire nec ꝓpositum mentem neq̄ alterius videre. aut cognoscere potest. iccirco etiaz si iudicantis vel sententiam prementis intuitu, pferat maledicum. non pōt esse maledicendi cā ignorat peccantis affectus. hec ille. Vult dicere q̄ nō potest quis iuste condemnari de peccato occulto. Quā uis enī peccantis affectus in se nō videatur. sicut nec cor hominis. tamen ꝓcipi potest ex aliquo manifesto peccato ꝓ quo pena infligenda essz affectus eius. Similiter q̄uis sciri nō possit q̄s sit maledictus a deo secundū finalē reꝓbationē tamen sciri potest quis sit a deo maledictus secundum reatum vite presentis. Ibo. vbi supra Tertio dicere se habet ad id quod dicit vt exp̄ssio quedam affectus desiderantis. i. qđ verbo exprimitur. Et ad hoc sunt instituta verba optatiui modi. Facere aūt aliquid et velle illud se cōsequuntur in bonitate et malitia. Et sic maledicere aliquem scilicet optando ei malum nō ob aliquod bonū sed ob malū eius est peccatū. Et de hac inquit Augusti. Humanū vitiū tūc scit maledicta, pferre cum forte conuitijs aut iniurijs, puocatur. Quod vitiū volens resecare apostolus, ne maledicta maledictis et conuitia quitijs prouocemus. mandatum necessariū posuit vt benedicamus quo quitiandi vitium resecetur non quo iudicandi veritas que hominēs lateat et pronūciandi auctoritas perimatur. xxiij. q. iij. c. Deus qui. Ponit autem apostolus hoc Ro. xx. vbi ait. Benedicite et nolite maledicere Sicut et de christo dicit Petrus in prima canonica. ij. ca. Cum malediceretur non maledicebat. cum pateretur nō comminabat. Et de hac hic agitur que cōmuniter procedit ab ira. Et potest sic diffiniri q̄ est imprecatio seu appetitio alicuius mali contra aliquem per verba expressa.

De maledictione .§. i.

inquit ps. loquens de iniquis. Quorum hos maledictione et amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinē. Contritio et infelicitas in vijs eorum. ps. xiij. Vbi tria notatur.

Primo describit maledictionē, put est vitiosa ibi. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est.

Secundo ponit affectionem prout est pniōsa ibi. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Tertio subdit ꝓsecutionē put est angustiosa ibi. Contritio et infelicitas in vijs eorz.

Quantum ad primum. In tantum maledictō est vitiosa inquantum habet secum amaritudinem rancoris et ire. Et ideo adiungit maledictioni amaritudinem Pedes sunt affectus q̄ sunt veloces idest prompti ad effundendum sanguinem. i. ad rixas vel ad multiplicandum peccata Denū in vijs. i. ꝓ operibus eorum contritio i. magna tribulatio in presenti et infelicitas dānationis in futuro eis erit si nō penitent. Notandum q̄ est triplex maledictio ex ira vel odio ꝓcedens in qua reperitur peccatum.

Prima est contra naturam diuinalem.
Scōa est contra creaturam intellectualē.
Tertia est contra facturam irrōnalem.

Prima que ē con .§. ii.

tra naturaz diuinalem que etiam includit blasphemiam est cum quis maledicit deum. Imprecatur enī ei malum ac si esset creatura. quod tūi non potest conuenire. et sic continet blasphemiam. Hoc autem semper est mortale cū peccādit se maledicere, nec excusatur q̄ ex subita ira hoc facit vel ex more, sicut nec excusaretur ab homicidio. et ꝓsequenter a pena mortis si quis ex impetu ire hoc ageret. ps. xxxvi. Maledicentes ei. i. deo disperibunt idest diuersis modis peribunt quia quo ad animam morte ghenne in alia vita et in presenti penis varijs corporis Leuit. xxiiij Qui maledixerit deum suum morte morietur scilicet corpali. Ostenditur autem grauitas huius maledictionis tripliciter.

Primo q̄z nominari ꝓhibet a sanctis refugitur
Scōo q̄z puniri seuere statutis ꝓcipitur.
Tertio q̄z exerceri sepe a dānatis repitur

Tantum haberet horroz istud vitium scz maledicere deum q̄ viri uosi viri non audent ipsū vitium ꝓprio nomine nuncupare sed per cōtrarium nominando benedictionem ꝓ maledictione vt patet Job primo vbi dicitur q̄ i capite ebdomade mittebat Job pro filijs et sanctificabat eos siue ad monendo et corrigendo ō vijs siue offerendo pro eis sacrificia. et subditur Dicebat enī scilicet Job. Ne forte peccauerunt filij mei et benedixerint deo id est maledixerint. Sic etiam quando falso accusauerūt testes Naboth de blasphemia seu maledictione dixerunt cōtra eum Benedixit Naboth deo et Regi id est maledixit. iij. Reg. xxi. Quinimo audientes iuuei deum blasphemare. etiam qui mali erant in signum horroris et detestationis vilacerabant vestimenta sua sicut dicitur de Caypha pontifici

Capitulū Quintum

sed pessimo q̄ scidit vestimenta sua cū dixit de xp̄o. Blasfemiauit. Mathei. xxvi. Nec mirum videtur enim hoc p̄cedere ex odio ad deum. Odium autem dei est maximū peccatoꝝ. Et mirum est q̄ terra non absorbet tales propter tantum scelus. Secundo ostenditur grauitas ex punitiõe legum. Omnis lex mandat tales puniri grauiter. Et lex diuina morte corporali iubet huiusmodi puniri. Unde populo dei ambulante per desertum ad terraꝝ p̄missionis inuentus fuit vnus deum maledixisse de quo mandauit dominus a populo lapidari vt habet Leuit. xxiiij. Lex canonica iniungit asperam penitentiam extra de maledicis. c. ij. Ibi ponit talis pena q̄ qui maledixerit deum vel beatam virginem vel sanctos debet septem dominicis diebus stare in foribus ecclesie dum dicitur missa ita q̄ in vltima stet sine pallio ꝛ calciamentis et corrigiam habeat ad collum et q̄ p̄cedentibus sextis feriis ieiunet in pane et aqua. et non ingrediatur ecclesiam. Et quolibet dictoꝝ dieruꝝ reficiat tres vel duos si non posset tres. vel saltem vnum et si ad hoc non supperant eius facultates. id in penã aliam commutetur. Et si predicta renueret sustinere. debet ei interdici ingressus ecclesie. et in obitu carere sepultura. In foro tamen penitentie non oportet illaꝝ iniungere sed arbitraria est sicut pro alijs peccatis. secundum Gof. Si vero in iudicio ecclesiastico conuinceretur talis penitentia posset imponi. et ad illam cogi. In omni etiam ciuitate bene regulata statutis ponitur pena pecuniaria vel alia contra maledicentes deū Et officiales in talibus locis qui omittũt ex negligentia tales punire grauiter peccant. Unde Grego. Consentire videtur erranti qui ad resecanda que corrigi debent non occurrit. di. lxxxiij Consentire. Unde tales puniendo et lucrũ temporale iustissime acquirunt quia cõmuniter ps talis pecunie in penam solute est rectoꝝ et accusantium et magnum meritum sibi acquirũt coram deo. Ipsi etiam sarraceni. maledicentes deum tacunt illos maledicẽtes terribiliter verberari. Tertio ostenditur grauitas eius ex hoc q̄ est exercituum eoꝝ qui sunt in inferno. Hõ aliud opus ibi exercent nisi blasfemare deum et maledicere. sicut dicit Joã. in Apoc. xvi. de eis q̄ manducauerũt linguas suas p̄ dolore et blasfemauerunt deum viuentem qui habet potestatem sup has plagas scilicet affligẽdi eos. Qui ergo hoc vitio detinetur ostendit se pertinere ad statum damnatoꝝ ex quo exercet artem eorũ Terribile est et valde formidandum exemplum quod inducit Grego. in. iiij. dialogoꝝ de quodam puero quinq̄ annoꝝ. qui a parentibus suis ciuibus romanis in delitijs male nutritus consueuerat pro quolibet minimo deum male dicere Et cum supueniente peste in vrbe ille puer infectus esset patre tenenti euꝫ in brachijs cepit puer clamare. Posita pater Mauri homines me capere volunt Faciemq̄ suam abscondẽs in sinu patris querebat ne illos videret demones. qui apparuerunt in forma ethiopum. Nil tamen pater videbat Dicq̄ exterritus puer deū blasphemauit inter que verba vltimum spiritū exalauit ductus a demonijs in infernum damnatoꝝ quoꝝ officiū ita cito didicerat. Et licet in tam tenera etate infantuli non soleat q̄s vsum rationis habere credendum est secunduꝫ Tho. in. iiij. in eo vsum rationis acceleratuꝫ fuisse. sicq̄ propter peccatum maledictionis damnationem eternam meruisse. Multiq̄ alij deuꝫ maledicẽdo in ludis vel alijs actibꝰ a demonibꝰ fuerunt arrepti et terribiliter vexati. Quoꝝ nos maledictione ꝛc. Contritio ꝛ infelicitas ꝛc.

Secūda maledi. §. iii.

ctio est contra creaturam intellectualem. et hec̃ celestis infernalis. et terrestris. Siquis autem maledicit aliquem sanctoꝝ vel angelorũ nulli dubiuꝫ q̄ mortaliter peccat. quia sicut honor q̄ fit sanctis redundat in honorez dei q̄ sanctificat eos. propter quod dicit p̃s. lxviij. Gloriosus deus in sanctis suis scilicꝫ apparet Ita iniuriaque fit sanctis. vt maledictio blasphemie debonoratur deus. Unde et extra de maledi. c. i. puniri iubentur maledicentes sanctos. Creaturam infernalem vt diabolum ipsum maledicere inquã tum creaturam seu secundum naturam nullo modo licet. quia ipse secundum naturam bonꝰ est sicut et quelibet creatura. Secundum culpã vero et malitiam que in eo est maledici potest. quod nõ est aliud nisi detestari culpam eiꝰ. Unde dicitur Job tertio. Maledicant ei scꝫ nocti culpe originalis qui maledicunt diei idest diabolo scꝫ sancti viri. Hec est contra quod dicitur Eccle. xxi. Cum maledicit impius diabolũ maledicit animã suam. q̄ secunduꝫ Tho vbi supra cũ maledicit peccatoꝝ diabolum ꝓpter culpam q̄ aliter maledicendus nõ est. simili rõne ostendit se maledictione dignũ cum in culpa maneat. et sic dicitur maledicere aĩam suaꝫ Exleuitate autem vel ira hoc agere peccatũ est. sicut cõmuniter accidit. Unde et abstinere ab hoc debemur exemplo archangeli de quo dicit in epistola Jude. Cum altercaretur Michael cũ diabolo de corpore Moysi nõ ausus fuit in eum iudiciũ inferre blasphemie. sed ait Imperet tibi deꝰ Ubi Iero. Si ergo Michael non fuit ausus diabolo ꝛ certe maledictionis dignissimo iuditium inferre blasphemie quanto magis nos ab omni male dicto puri esse debemus. Verebatur quidem diabolꝰ maledictũ sed ꝓ os archangeli blasphe

mia exire nō debuit.xxiiij.q.iij. Si igitur. Altercatio autem illa in hoc fuit quia diabolus querebat inueniri corpus Moysi vt sic eos induceret ad idolatriam p̄ nimium cultum eius. Sz angelus p̄hibebat inueniri ad subtrahendū eis occasionem superstitionis. quod et factum est sic vt non inueniret. Creatura intellectualis terrestris est vt homo. cui cum malum optari nō debet inquantum malum. ita etiam nec maledici. cum sit factus ad imaginem dei. Cōtingit autē ex causa triplici hominē maledicere

Ex p̄formatione dei ⁊ amore iustitie.
Ex deliberatione et liuore vindicte.
Ex subreptione vel correptione nequitie.

Primo igitur cū quis maledicit alicui p̄formādo se voluntati diuine quā videt velle aliquod malum illius hominis ex instinctu spūssancti. tunc nō est peccatum secundum Tho. vbi supra arti.i. Et hoc modo Petrus apostolus maledixit Simoni mago dicens. Pecunia tua sit tecū in perditionē. Act.v. Et Paulus maledixit Elime mago. Percutiat te deus cecitate fili diaboli Et Heliseus maledixit pueris deridentibo eū. in nomine dñi. vnde secuta est deuoratio eorum ab vrsis. iiij. Regū.ij. Et Noe maledixit. Chanaan filio suo Cham. p̄pter derisionem factam sibi a dicto Cham. Geñ.ix. Eadem rōne omēs maledictiones que imprecate sunt a sanctis p̄phetis contra peccatores vt illud. Duplici contritione contere eos domine deus noster. et illud Geñ.xxvij. Qui maledixerit tibi. maledictionibus repleatur. ⁊ in p̄s.cviij. Deus laudē. Vbi imprecantur multe maledictiones contra Iudam vl̄ populum iudaicum. Possunt etiam huiusmodi imp̄cationes intelligi p modū p̄dicti p̄nūciationis secundū Tho. Et tunc exponit̄ p̄sens impatiui vel optatiui pro futuro indicatiui vt illud Contere eos id est conteres. Maledictionibo repleatur id est replebitur. In p̄s. Deus laudem. Constitue sup eum peccatorē. i. p̄stitues ⁊c. Similiter cuz aliquis maledicit alicui optando ei aliquam egritudinem vel aliqd impedimentū nō p̄pter aliud nisi vt per hoc bonus efficiatur vel ab alioz nocumento cesset. pōt esse sine peccato vnde Gre. in tertio moral. Cū sancti viri maledictionis sententiam p̄ferunt non hanc voto vltionis sed ex iusticie examine promunt. xxiiij.q.iij. Secundo p̄fertur aliquando maledictio ex liuore vindicte. et hoc est mortale peccatum cum sz maledicit aliquez optando ei deliberate aliquod malum notabile nō nisi malum. puta ob odium vel vindictam vel inuidiā et huiusmodi puta cum dicit. Mors occidat te Talis vel talis infirmitas tibi accidat pestis. vl̄ febris vel incisa sit tibi manus vel pes frangat. vel diabolus habeat animam tuam. ⁊c. Et ō hac intelligitur dictum apostoli. i. Corinth.vi. Neq; maledici regnum dei possidebunt. Nullus aūt excluditur a regno dei nisi p̄pter mortale. Et rō huius est secundum Tho. secunda secunde. q. lxxvi. arti. iij. quia velle alicui malum secunduz se repugnat charitati qua diligimus p̄ximū volentes ei bonum. et ideo secundum genus suū est mortale Et tanto grauius quanto p̄sonā cui maledicimus magis diligere ⁊ reuereri debem⁹ Vnde dicitur Leuit.xx. Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. Et multo grauiꝰ videtur peccare cum ex deliberatione maledicit animabus parentuz iam defunctorū De p̄latis etiam spēaliter dicitur. Principem p̄pli tui nō maledices Hinc Grego. in tertio moral. Male dictum qđ scriptura condemnat ē quod nō iudicio iusticie sed liuore vindicte p̄mitur. xxiij. q.iij. Cum sancti. Sed ita miserabiliter abūdat hoc vitium in mūdo vt merito possit dici illud. Zacharie p̄phete. Non est veritas in terra. non est misericordia. sed maledictum furtum. adulterium inundauerūt. Et sic hoīm os maledictōe et amaritudine plenū est ⁊c. Tertio p̄fertur maledictio ex subita ira sine deliberatione. ⁊ q̄si cā correctionis vt talis terreatur. vt quotidie faciunt parentes erga filios magistri erga discipulos. et domini erga seruos qui tamen nō optāt illis illa mala. et hoc secunduz Tho. vbi supra ē veniale. quia peccata verborum maxime ex affectu iudicantur. Et Augu. de igne purgatorij dicit ad minuta ideō venialia pertinere cum omni facilitate ⁊ temeritate maledicimus di. xxv. § Alias ea demum. Quāuis autem hoc nō sit graue peccacum tamen ab huiusmodi abstinendū Vnde Hieronimus. Qui negligunt oris maledicti consuetudinem resecare etiam si non corde maledicant. tamen immunditiam labiorū ⁊ inquinament a oris incurrunt. xxiiij.q.iij. Quantum autem deo displiceat et filijs noceat maledictio parentum erga filios. ostendit Aug. in libro ciui. dei per exemplum illius mulieris vidue que in ciuitate Capadocie habitans decem filios habebat. Et cum vna dierum ex aliquo opere eorum ei displicēte eos maledixisset. omnes effecti sunt in toto corpe tremuli ita vt omniū aspectus ad se traherent. Ex quibo duo sc̄z Paulus ⁊ Palladia dicti venientes ad ciuitatem Ponthensem vbi p̄sulabatur. Augu. orantes ad altare beati Stephani vbi erant reliquie eius miraculose sanati sunt. Sicq; ex indiscreta maledictione matris in filijs et ipsi ad hoc prouocātes matrem puniri sunt. Quorum os maledictione. ⁊c.

Tertia maledic. §. IIII.

ctio est contra creaturas irrationales. prout dūs

dixit. Gen̄. tertio. Maledicta terra in opere tuo in penam hominis. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. secunda secunde. q. lxxvi. arti. ij Maledictio creature irrationalis potest fieri tripliciter. Uno modo ad creatorem referendo in quantum scilicet est creatura dei. et sic est illicitum et peccatum blasphemie. vnde et mortale hoc enim est detestari deum in illo ope suo. Secundo modo ad ipsam creaturaz respiciendo secundum se consideratam. vt quia aliquod brutum non mouetur vt vult vel nocet sibi et huiusmodi. ex quo irascitur appetens ei penam. sz hoc est vanū seu ociosum. vnde et peccatuz veniale. Maledictio enim licita videtur esse precipue inquātū respicit penā. pena aūt rn̄det culpe. Uñ cuz creatura irrōnalis nō sit susceptiua culpe nec pene. ideo vanum est secundum seipsam maledicere. et tamen hoc modo. fit frequentissime. Quoꝝ os maledictione ꝛc̄. Tertio modo ad hominē referendo ad quez ordinat̄. Omnia enim fecit deus ꝓpter hominē. Aug. et sic benedictio et maledictio ad illam rem ꝑtinēt proprie cui potest aliquid bene vel male contingere scilicet rōnali nature. Creaturis autem irrōnabilibꝫ bonum vel malū dicitur ꝯtingere in ordine ad creaturam rationalem propter quā sūt ordinate. Sunt autem ordinate ad eam tripliciter. Uno modo per moduz subuentionis inq̄tum creaturis irrationabilibus subuenitur necessitati humane. Et hoc modo deus maledixit terre vt per eius sterilitatem homo puniretur. Dominus etiam iussit vt sex ex tribubus isrl̄ stantes super montem Gebal deberent imprecari multas maledictiones transgressoribus legis. et econtra alie sex tribus stantes sup̄ montē Garizin imp̄carent benedictiones multas obseruatoribus legis. ad īnuendum vt dicit Hiero. ꝙ quidam legem obseruant dei timore punitionum. et quidam amore premiorū. xxiiij. q. iij Cum ergo. Et inter ceteras maledictiones dicit̄ Deut. xxviij. Maledictum horreum tuū. vt scz per penuriam victualiuz punirent̄. Et hoc modo maledicere creature irrationali ex maliuolētia scilicet ad possessorem eius. vt sic ex carentia illius crature irrōnalis ꝓximus damnificet̄ notabiliter. vt per mortez equi. bouis. ruinā dom⁹ et huiusmodi. esset mortale. quia contra charitatem. Secundo modo ordiatur creatura irrōnalis ad rationalem per modum significationis īq̄tum scilicet ea que contingunt circa irrōnabilia figurant que mortaliter eueniunt. vel euenire possunt hominibus. Et sic dominus maledixit ficulnee cum scilicet accedens ad eam esuriēs non inueniret fructus sed tantum folia. ex qua maledictione radicitus arefacta est. Math. xxij. ad significandum populū iudeoꝝ ad quē dn̄s veniens incarnatus esuriens idest desiderās salutem eius quia nō inuenit fructus fidei sed tātum folia cerimoniarum obseruationis reprobauit gratiam subtrahendo. vnde nil fruct⁹ meritorum ꝓducere potest. Significat etiaz hominem tantum bonis verbis ornatum nō operibꝫ a deo reꝓbatum ꝑ hoc nō sibi fructificare. Sic et montes Gelboe maledicte sunt a Dauid vt nec ros nec pluuia stillaret sup̄ eos. vt habetur ij. Reg. i. ad significandum ꝙ in monte sup̄bie vbi corruerūt fortes isrl̄ id est angeli mali. ꝛ primi parentes. nec ros gratie nec pluuia descēdit a deo id est sup̄bis. Tertio modo ordinatur creatura irrationabilis ad rationalem per moduz continentis scz temporis vel loci. Et ꝓpter hoc potest intelligi ad litteram Dauid maledixisse montibus Gelboe ꝓpter cedem populi israhel q̄ fuit facta a philisteis in tali loco. Sic ꝛ Job maledixit diei natiuitatis sue dicens. Maledicta dies in qua natus sum ꝛc̄. ꝓpter culpam originalem quā nascendo contraxit et alias sequentes ꝑenalitates tali tempore. Unde Grego. in quarto moral̄. ait. Nimis est incongruū vt suspicemur Job nullo instigante nullo pulsante ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere. quem nouimus inter damna rerum. mortemq̄ filiorum inter vulnera corporis. inter verba male suadentis vxoris magna creatori preconia humili mente reddidisse. duz scilicet ait Dominus dedit dominus abstulit ꝛc̄. Et iterū vxori. Si bona suscepim⁹ de manu domini ꝛc̄. Nō est ergo maledictio eius ira cōmoti. sed doctrīa tranquili. Dies ergo in qua natus est designat omne tempus mortalitatis id est deficiat temp⁹ mortalitatis et appareat status eternitatis. Uel dies qui optatur vt pereat. est diabolus qui optatur vt pereat non quidem a gloria quā iam ꝑdidit. sed vt retrusus licentiam temptādi amittat. Hic quidem dies est per naturam bene cōditus. nox per meritum. tenebrosus dies cū ꝓspera allicit. sed in noctem desinit quia ad mala trahit. Sub hac die et nocte homo est ꝯceptus et natus quia sub potestate diaboli ꝑ peccatū originale ex ipso introductum homo concipitur et nascitur. Uel dies peccati delectationem designat nox mentis cecitatez. Homo ergo in die nascitur vel in nocte concipitur quia ad delectationem peccati nō rapitur nisi prius ꝑ mentis tenebras infirmetur. Sed pereat dies id est delectatio peccati vigore iusticie. destruatur ꝛ nox. i. quod cecata mens per consensum perpetrat penitentia extingat. Dies vertatur in tenebras. vt quod in exordio delectationis ad quem finē perditionis rapit videatur. et per penitentiam crucietur. Quod si ita punita est non requirit eaz deus in iuditio vt puniat. hec ex dictis Grego.

sed abbreuiata. Sed .b. Tho. sup Job tractans hunc passum secundum litteram sic ait. Intelligendū est Job die sue maledixisse. quia eū esse malum denunciauit non scdm suam naturam qua a deo factus est. sed secundum illam scripture consuetudinem qua dicitur tempus bonū vel malum sm ea que in tempore aguntur scdz illud. Ephe. v. Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Maledixit ergo diei sue inquantum malū in illa die accidisse ꝯmemorat. Quomodo autem maledixerit ei. subditur. Pereat dies in qua dictum est natus est homo Ubi sciēdum ꝙ licet esse et viuere sit secundum se appetibile. tamen esse et viuere in miseria est fugiendum scdm quod hmōi. licet interdum esse ī miseria libenter sustineatur ꝓpter aliquem finem bonum. Unde illa miseria vite que non ordīat ad aliquem bonum finē nullo modo erit eligēda. Bonum autem quod ex aliqua miseria expectatur sola rō apprehendit non autem vis sensitiua percipit. sicut amaritudinem ꝑcipit gustus sed sola ratio in fine sanitatis delectatur Si q̄s autem secundum passionem sui gustus vellet exprimere medicinam denunciaret eam esse malam q̄uis ratio iudicaret bonam ꝓpter finem. Sic ergo miseria quam sustinebat Job ratōne quidez videri poterat q̄tū ad aliquid vtile esse sed inferior pars anime que tristicia afficiebat aduersitatem totaliter repudiabat. Unde ⁊ ipsum viuere sub tali aduersitate onerosum erat. Quando autem aliquid nobis odiosum ē. omnia abhominamur per que deuenimus in illd Et ideo Job secundum anteriorem partem anime cuius passionem exprimere intēdebat. ⁊ natiuitatem et conceptionem suam ex quibꝫ ī hac miseriaz venerat odio habebat. et ꝑ consequēs diem natiuitatis et conceptionis secundū illuz modum loquendi quo ex his que in tempore aguntur aliquid ascribitur tempori bonū vl' malum. Sic ergo secundum partem sensibilem vitaz sub aduersitate repudiabat. volebatq̄ se nūq̄ natum vel conceptum fuisse. Et hoc est qd dicit Pereat dies in quo natus sum. ac si diceret. vtinam nunq̄ natus fuissem. Et nox ī qua dictum est. i. in qua dici potuit. vere conceptus est homo. i. vtinam nunq̄ fuissem conceptus. Conuenienter autem natiuitatem ascribit diei conceptionem nocti. quia secundum astrologos natiuitas diurna laudabilior est principali sydere. i. sole exñte super terram. Conceptio autez de nocte frequentior est. Similis modꝰ loquēdi habetur Jere. xx. vbi dicit Jeremias. Male dicta dies in qua natus sum. ⁊c. ¶ Prosequitur autē sīgilatim de maledictione vtriusq̄ diei scilicet et noctis. dicens. Dies illa vertatur ī tenebras. Ubi sciendum secundum Hiero. in ꝓlogo sup Job. ꝙ ab illo loco Pereat dies. vsq̄ ad illum vbi ante finem libri dicitur. Idcirco meipsum rep̄hendo. Scriptus fuit liber iste in versibus exametris. vnde et per moduz poematis conscriptus est. Unde ꝑ totum librū hūc figuris et coloribus vtitur quibus poete vti consueuerunt. Poete autem. vt vehementius moueant eandem sententiam per diuersa verba inducunt. et secundum huiusmodi Job ad maledicendum diei sue. ea inducit quibus solet nobis aliqua dies esse odiosa. Dignitas diei ē claritas eius per hanc enim a nocte discernitur. Hanc autem dignitatem excludit cū dicit. Dies illa vertatur in tenebras. Et quantum ad superficiem littere tunc friuola videtur et vana. qr iam preterierat dies natiuitatis. ⁊ iam nō erat. quod autem preterijt īmutabile est. Quomodo ergo poterat sibi dies que preterierat in tenebras conuerti. Sed sciendum ꝙ quedam ꝑ moduz optandi dicuntur ad exprimendum iudicium quod de re aliqna habetur. Sic ergo dicitur dies illa conuertatur in tenebras. ac si diceret dies natiuitatis mee debuisset esse tenebrosus vt cōgrueret tenebris miserie quā patior. Quia enī aspectus luminis delectabilis est. consuetum est in scripturis vt per tenebras tristicia significetur Est autem dies clarus multipliciter. Primo ex dei sanctificatione. qui eum celebrez instituit vt sabbatum Hanc claritatem remouet a predicto die dicens. Non requirat eū deus desuper. quasi dicat. Non exigat deus ab hominibus vt hūc diem celebrez agant sicut aliqui dies exiguntur a deo ad celebrandum in memoriam beneficioꝝ Vult ergo dicere ꝙ natiuitas sua nō debet computari inter insignia dei beneficia. cuz magis sit natus ad miseriam quam ad leticiā. Secundo aliquis dies clarus dicitur ex bonoꝝ recordatōe Solent enī homines aliquos dies celebres agere in quibus aliqua magna ⁊ iocūda acciderūt sicut ⁊ pharao diem natiuitatis sue celebrauit. Hāc igitur claritatem excludit a dicta die dicēs Et non sit in recordatione hominū ¶ Tercō dies clarꝰ est ex corporali lumine Que claritas aufertur ex subtratione radioꝝ solis illumiuantiū terras. vt quando sol eclipsatur Et quātum ad hoc dicit Non illustretur lumine vel ex oppositōne nubium occultantium radios solis. ⁊ inquātum ad hoc dicit. Obscurent eum tenebre. nq̄. ex defectu visiue virtutis. Dum enī quis moritur vel visu priuatur. sic ei aufertur claritas diei Et quantum ad hoc dicit. vmbra mortis ⁊c. Et inuoluatur amaritudine. per hoc dat itelligere totum quod de obtenebratōne dictum est ad tenebras tristicie esse referendum Hunc enim morem obseruare videtur vt parabolicam locutionem ex aliquo sequenti exponat Nihil ergo in

tēdit dicere aliud nisi q̄ dies natiuitatis sue nō debet iudicari dies gaudij sed meroris. cum per suam natiuitatem ad vitā tante aduersitati subiectam deuenisset. Demū de nocte dicit Noctē illam ꝛc. Ibi vide.

Capitulum sextum de contumelia.

Contumelia ponit a Gregorio in libro moralium filia ire. Et quamuis oriatur aliquādo etiaz ex alijs vicijs magis tamen directe ꝛ cōmunius ex ira Et ratio est quia finis ire est vindicta. Sed nulla vindicta magis est in promptu irato q̄z contumeliā inferre alteri. Aliquando oritur ex stulticia ꝑm illud prouerbiorum vicesimo. Omnes stulti miscentur contumelijs scilicet vel alijs contumelias inferendo. vel contumeliantibus se immiscendo. Sicut enī ira nō audit perfecte rationez sed rationis defectum ꝑm philosophum et ideo contumelias infert eadem ratione stultus. Aliquādo oritur ex superbia scd̄m illud prouerbiorum vndecimo. Ubi superbia ibi ꝛ contumelia et hoc actiue ꝛ passiue. quia infert ꝛ recipit eas ꝛ hoc est dispositiue. Et ratio est quia superbi estimant alios inferiores se ideo facilius ꝯtemnūt alios ꝛ alijs irascuntur. Unde sequitur ꝯtumelia Potest autem sic describi. Cōtumelia est expressio defectus alterius coram eo per verba ad ipsum dehonorandum Unde Isidorus dicit in libro ethimologiarum q̄ contumeliosus ē qui velox est ꝛ tumet verbis iniurie. Extensio tamen nomine quandoq̄z contumelia in factis in iniurie dicitur. Unde glo. sup̄ illud Romanorum primo Contumeliosos dicit. Contumelio si sunt qui dictꝫ vel factis iniurias ꝛ turpia alijs inferunt. vt si quis proijceret lutum vel sputum in aliquem ꝛ huiusmodi. Est autem differētia inter contumeliam. conuitium ꝛ improperiuz Nam contumelia est cum refertur defectus culpe alterius in vituperium eius. vt cum vocatur quis fur. adulter. ꝛ huiusmodi. Conuitium cū refertur defectus culpe vel pene. vt cum quis vocat̄ claudus cecus. mendicꝰ ꝛ huiusmodi. Improperium autem importat defectum minoratōnis. cum reducitur ad memoriam seruitium in necessitate collatum Sepe tamen sumitur vnū pro altero. ꝛ nomine ꝯtumelie vel etiam obprobrij quodlibet horum hic intelligitur.

De contumelia §.I.

ps. lxviij. Propter inimicos meos eripe me Tu scis improperium meū. confusionem meam. et reuerentiam meam. Loquitur psalmus in p̄sona christi vt dicit glo. Unde petit liberationē a morte per resurrectionē propter inimicos vt. s. conuertātur et peniteant de passione ei illata. in qua sustinuit improperium cum. s. iudei dicerent. Blasphemauit. et huiusmodi. secunduz glo. quod pertinet ad contumeliam. Iere. xx. Audiui contumelias eorum in circuitu. Sustinuit confusionem id est magnam penaz ex illis contumelijs. Ad Hebre. xij. Sustinuit talem aduersus semetipsum contradictionem et ibi. Sustinuit crucem confusione contempta. Reuerentiam meam scilicet ad deum non recedendo a deo scilicet per patientiam. Sap. ij. Cōtumelia et tormento interrogemus eum. et probemus patientiam eius. et vidamus reuerentiaz eius. hec omnia tu pater scis. Potest etiam secundum glo. dici q̄ hec loquitur xp̄us in persona membrorum suorum pro quibus petit liberationem. Ubi tria notantur.

Primo ostendit contumeliam illatam ibi. Improperium meum.

Secundo innuit penam inde causatam ibi. Confusionem meam.

Tertio subdit congruentiam seruatam ibi. Et reuerentiam meam.

Quātum ad primum §.II.

ibi ponitur improperiuz pro contumelia vt patet ex glo. Ubi ad sciendum quando ē peccatum et quale. Nota q̄ contumelia potest inferri triplici intentione. et secunduz h̄ iudicandum est de ipsa

Primo animo scilicet corrigendi.
Secundo animo scilicet solatiandi.
Tertio animo scilicet iniuriandi.

Cum ergo ꝯtumelia profertur animo corrigendi in se non est peccatum sed meritorium. Cuius ratio est. quia sicut licet aliquem causa correctionis verberare vel in pecunia condemnare sic etiam pōt zelo correctionis contra aliquem verbū conuitij dicere. Quod patz exemplo christi qui dixit discipulis euntibus in Emaus. O stulti. et tardi corde ad credendum. Luce. vlti. Et exemplo Pauli qui dixit. O insensati galate. q̄s vos fascinauit euangelio non obedire. Ad Gal. iij. Raro tamen et ex magna necessitate et vtilitate. et cum moderatione huiusmodi obiurgationes sunt faciende vt dicit Augustinus. Et p̄cipue verbis continentibus turpia abstinendū vt meretrix. et huiusmodi. que sine peccato dici nō possunt. Scd̄o cum profertur contumelia seu conuitium animo solatiandi. tunc si talia n̄ sūt in detrimentū honoris alicui ē veniale pctz

vt vocando cecum stultum et huiusmodi. Si vero ex leuitate vel ludo pferret verbum quod esset contra honorem alterius vel de quo estimare posset ipsum notabiliter irasci ⁊ odium incurrere vel aliud graue peccatū non excusaretur a mortali etiam si hoc non intenderet sicut cum quis ludens cum alio grauiter offenderet vsq; ad mutilationē et huiusmodi non careret mortali culpa. Ludus enī noxius est in culpa Quātus enim ad eutrapeliam seu vrbanitatem pertineat dicere aliquod leue conuitium non tamē vsq; ad dehonorationem vel contristationem eius de quo dicitur. sed magis causa delectatōis et ioci vel leuitate loquendi obseruatis debitis circūstantijs. alias ibi esset peccatum. Et ideo cauendum est semp a conuitijs et contumelijs.

Tertio cum profertur animo iniuriandi vel vlciscendi aut dehonorandi est mortale scōz Tho secunda secunde. q. lxxij. articulo secundo. Ratio huius est. quia notabiliter ledit primuz. et sic facit contra iusticiam et charitatem. Non enī quis amat minus honorem suuz q̄z diuitias tēporales sed plus. Sed auferens substantiā peccat mortaliter vel etiam intendens auferre. ergo multo magis intendens auferre honorem. Verba enim per que infertur contumelia quantuz ad suam essentiam. id est inquantum sunt quidam soni audibiles et si nullum nocumentum inferant nisi forte grauando auditum cū nimis alte quis loquitur. tamen inquantum sunt signa representantia aliquid in noticiam alioz sic possunt multa damna īferre. interque est q̄ homo damnificetur quantum ad detrimentū honoris et reuerentie sibi ab alijs exhibende. Unde et maior contumelia est et grauius peccatuz vt si aliquis dicat defectum suum coram multis. et tamen etiam sibi soli dicendo potest esse contumelia inquantum ipse qui loquitur loquentis reuerentiam agit. Probatur hoc idem scilicet contumeliā esse mortale auctoritate. Nā dixit christus Mathe. v. Qui dixerit fratri suo fatue quod scilicet ptinet ad contumeliam. reus erit gehenne. que non debetur nisi pro mortali. et intelligitur cum hoc dicit intendens dehonorationem. Apostolus etiaz Roma. primo dicit Digni sunt morte scilicet eterna qui faciūt peccata enumerata ibi inter que ponitur contumelia. Et clemens. Damnatione sunt digni qui patribus legatione dei fungentibus contumeliam inferunt. ij. q. vij. c. Qualis.

Quātum ad se .§. III

cundum notatur pena consequens ex improperio seu contumelia dum dicitur. Confusionem meam scilicet ex improperio mihi secutam. Cōfusio enim vt dicit Catholicon importat erubescentiam. Erubescentia autem magna est pena. vt dicit Augustinus de peni. distin. vi. c. i. Debz autem quilibet cauere sibi inferre primo penaz vel tristiciam. Unde abstinere debet primo abī properio seu contumelia culpe improperando. ei culpam preteritā sine causa rationabili. Dō phibetur Eccle. viij. Ne despicias hominem auertentem se a peccato scilicet per penitentiam. nec improperes ei. Memento quia omnes īcorruptione sumus. sicut nec christus improperauit. Magdalene penitēti peccata sed terit remittendo ⁊ pater recepit filium prodigum reuertētem. Joan. euangelista illuz iuuenem qui ex discipulis effectus erat princeps latronum osculans ei manum qua homicidia perpetrauerat. vt non confunderetur. Sed gaudere debes q; frater tuus erat mortuus et reuixit sicut gaudent angeli de vno peccatore penitentiam agente. Memento quia ⁊ tu aliquando in talia cecidisti vel talia adhuc et peiora agis vel saltem ea perpetrare potuisti. Secundo debet quis abstinere ab improperio indigente. scz rememorando eius subuentionem sibi factam in necessitate ad confundendum et dehonorandum eum. Unde dicitur Eccle. xlv. Cum videris. ne improperes sed imiteris deum. vt dicit ibi glo. Qui dat omnibus affluenter ⁊ nō improperat. Jac. primo. Et de improperante beneficium factuz dicit. Ecc. xx. Datū insipientis nō erit tibi vtile Nam oculi eius septemplices sunt. exigua dabit ⁊ improperabit multa insipiens est peccator et contumelioſus. Oculi eius intentio eius et hi septemplices id est ad varia emolumenta intendens videlicet emolumentū inde sperando importune exigendo. multotiens improperando. dominium bonorum tuoz ambiendo te sibi subijciendo. de eo inaniter gloriando datuz multo maius quam sit reputando Et sic nō erit tibi vtile. Debet etiam quis abstinere ab improperio seu conuitio defectus nature. videlicet non vocando illegitimum vel cecum vel habetem vel stultum ⁊ huiusmodi. Eccle. xvij. Est reuersio ad amicum excepto qui conuitio et male dicto. ⁊c. Unde et fenēna que multos habuit filios quia exprobrauit Anna ⁊ improperabat seu conuiciabatur ei q̄ domin⁹ conclusisset vuluam eius id est q̄ sterelis esset punita est q; filios amisit primo Regum. primo. Cum autem per contumeliam quis faciat iniuriaz proximo notabilem tenetur ei satisfacere saltem petendo veniam. Sic enim christus docuit dicens. Mathe. v. Si frater tuus habeat aliquid ad-

uersum te.quia.s.ei iniuriasti, vade reconcilia/ri fratri tuo scz petendo veniam. Notabile exē/plum haberur circa hoc in vitas fratrum. Cū ei quidam contumeliam intulisset fratri suo qui dictus est frater Nicolaus de Juuenatio, & nō sibi reconciliasset venia petita.accidit q̄ inde ad paucos dies infirmatus ille moreretur. Post mortem vero apparuit ipsi fratri Nicolao petēs abeo veniam ꝺ ꝓtumelia illata. Cui ille rūdit. sciens illum esse defunctum. Veniā pete a xp̄o i cuius iudicio et foro es constitutus. Et ille xp̄s mihi nō vult dimittere nisi prius humiliat⁹ ve niam a te petens obtinuero. Quod libenter fe/cit & sic a xp̄o veniam impetrauit. Debet autē ꝓtumeliatus oblata sibi satisfactione compatē/ri ignoscere.alias graviter peccaret. Unde dicit di.rc. Si quis contristatus noluerit reconcilia/ri fratri suo satisfaciente eo accerrimis macerer inediis glo.ibi excōicationis.

Quantuz ad ter.§.iii.

tium scilicet congruentiam seruatam notā cu z dicitur. Reuerentiam meam quaz scz habai ad te deus pater in ipsis impropꝛijs quia nō recef sia timore tuo et dilectione ꝓpter hmōi iniurias et contumelias.sed voluntarie et patienter susti nui. Unde et subdit. Jmproperuim expectauit cor meum et miseriam id est ad ista me nō inui tus sed voluntarius preparaui vt dicit glo. Et autem dicit Pe. in canonica pria xp̄s pas/sus est pro nobis vobis relinquens exemplū vt sequamini vestigia eius patienter ferendo cōtu melias vt ipse fecit. Unde Liberius papa. Non vos a pio mentis ꝓposito afflictionis amaritu/do coarcet recedere considerantes quanta crea/tor dominus pro vobis ꝓtulerit.quibꝰ se contu melijs afficiendum tradiderit,p vestra liberatio ne.vij.q.i. Suggestum. Et notandum circa cō/tumelias verborum et factorum q̄.

Aliquando oportet repellere.
Aliquando decet sufferre.
Aliquando debet quis rep̄hendere.

Primo contumelia est aliquando repeller/da scilicet puniendo contumeliantem quando quis scilicet habet auctoritatem sup eum. Cōtu melia enim iussu principis et manu militis est repellenda. Unde Ro.xiij.dicitur. Nō sine cau sa gladium portat. Dei enī minister est.vinder in iram in eum qui male facit. Precipue autez contumelias et ea que sunt in iniuriam dei vel ecclesie oportet punire. Unde Crisos. dicit q̄ in iniurijs ꝓprijs esse patientem laudabile est in/iniurijs dei impium. Et quia contumelie q̄ di/cuntur ꝓtra rectores p̄cipue prelatos eccīe.preci pue vergunt in contumeliam dei.ideo puniēde

Et quamuis quis debeat magis punire si pote statem habet contumelias aliorum q̄ ꝓprias. quia minus suspectus haberur ne moueat cupi ditate priuati honoris tamen et in eum illatas potest punire inquantum vergunt in iniuriam ecclesie et detrimentum boni communis.vt di citur.xxiij.q.iij.Guilisarius cum.§.sequenti.& glo.ibi. Secundo aliquando contumelia est sufferenda.et hoc ratione euitdāe temeritatis. iuxta illud puer.xxvi. Ne respondeas stulto iu/xta stultitiam suam ne ei similis efficiaris. Ta/cere quippe & non respondere contumelianti qñ quis hoc faceret vt sic tacens magis prouocaret illum ad iracundiam peccatum esset sed tacere ne & ipse respondens incurrat contumelias vel magis illum ad iram accendat debitum est et virtuosum. Secundo debet sufferri rōne incor rigibilitatis. Cum enim contumelians est īcor/gibilis.nec in eum habet auctoritatem.sufferre debet et tacere. Sicut et christus cū contumelia retur non respondit nec Herodi. nec Pylato. nec scribis et phariseis contumeliantibus eu⁊ quia obstinati erant.vt habetur in euangelijs. Tertio sufferenda est contumelia rōne conseruā de virtutis scilicet patientie. Sicut enim patiē tia necessaria ē nobis in his que fiunt ꝓtra nos ita et in his que contra nos dicuntur. Pa/tientia ait apostolus nobis necessaria est. Ec/clesia.viij. Non litiges cum homine linguato. nec struas in ignem eius ligna.nec cum poten/te ne te per potentiam opprimat.nec cum diui/te ne te p̄ pecuniam vincat. nec cum loquace ne te per eloquentiam decipiat. Unde in ps.xxxvij dicitur. Qui inquirebant mala mihi locuti sūt vanitates id est falsitates. Et subditur. Ego aūt tanquam surdus non audiebam & sicut mutus non aperiens os suum. Non dicit ego surdus sed tanquam surdus.quia in hoc est virtus pa/tientie.vt audiens contumelias tanquam non audiret non murmuret in corde.nec ore contu/melijs respondeat. Tertio debet aliquādo re/prehendi contumelia in dicto vel facto quod li/cet omnibus. Unde & saluator contumeliatus facto.cum scilicet percussus fuit in faciē.p̄cusso rem reprehendit dicens. Quid me cedis. Nec ei aliam maxillam obtulit p̄curiendam Joan. xix. Et hoc duplici ratione secundum Tho.vbi supra primo vt audatia contumeliantis comp̄/matur secundum illud prouer.xxvi. Responde stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens vi/deatur. Non tamen cū est in furore est arguen/dus sed ipso sedato nisi vtilitas cōmunis aliud exigat.secundo ne aliorum profectus impediat p̄ contumelias illatas. Unde Grego.sup Eze/chie. Quor vita in exemplo ē po. ita debēt si pos/sunt detrahentium sibi verba cōpescere. ne eorū

prediaationē nō audiant qui audire poterāt ⁊ in prauis moribꝫ remanētes bene viuere ꝯtēnant.

De satisfactione .§.v.

ꝑ contumeliis. Nota ꝙ dicit Umbertus in expositione regule ꝙ quilibet tenetur ad satisfaciēdum illi quem lesit verbo rixando vel ꝯtumeliādo et tenetur ad satisfaciendū cito scilicet. cū p̄t Sicut enī in restitutione qd̄ sine die certo debetur. omni die debetur. ita et hic. Unde apl'us ad Ephe. iiij. dicit Sol nō occidat sup̄ iracundiam vestram id est si contingat aliquem cōtumeliare ex ira anteq̄ transeat dies reconciliamini cuꝫ eo. Sed querit aliquis que sit ista satisfactio ad quā tenetur ille qui verbo alium lesit puta ꝯtumeliando vel irridēdo. et hmōi. Rñdeo triplex potest esse. Una est per verbum vt cum quis d̄ offensa veniam petit sicut fecit Augusti. scribēs Hieronimo dicens. Obsecro te ꝑ misericordiā Jesu christi si lesi te ignosce mihi Secūda est ꝑ corporis humiliationem. Sicut fecit Semey Dauid quē cōtumeliauerat. Dicitur enī secundo Regū. xix. ꝙ Semey prostrat⁹ corā rege dixit ad eum. Ne reputes mihi dñe iniquitatē neq̄ memineris iniquitatum serui tui. Tertia ē ꝑ obsequia Sicut Jacob voluit mumeribꝫ placare. Esau fratreꝫ suū Ro. xij. Si esuerit inimicus tuus ciba illum. Sed queritur vtrū teneat̄ quilibet offendens verbo ad omnes hmōi satisfactiones. Respondeo. Sicut ledens aliū in rebus non tenetur ei nisi ad certam quantitateꝫ rei restituende scd̄m qnātitatē damni vel in dubio ad arbitriū boni viri. Ita et offendens verbo nō tenetur ad omēs hmōi sed secundū quātitatem offense. qd̄ si offensus petit plus potest sibi sufficere satisfactio ad arbitrium boni viri. quāuis laudabile sit etiam plus debito facere ꝑ pace ꝓximoꝝ. Si tamen prelatus esset qui excessisset in verbis corrigendo subditum ex debito iusticie non debet petere veniam a subdito sꝫ domino deo. Ne dū nimiū seruatur humilitas regendi frangatur auctoritas vt dicit Aug. in regula. Potest etiam prelatus remittere iniuriaꝫ factam subdito suo ipsi iniurianti in ꝑsona vel verbis etiam contra voluntatem ipsius subditi iniuriati. ar. xij. q. i. Non dicatis in glo. Sed queritur. Si aliquis offendit aliquem verbo ī secreto et offensus querit satisfactionem sibi fieri in publico. Nūquid ad hoc tenetur offendēs vel econuerso si offendat quis verbo in publico et offendens vult satisfacere in oculto. Nunquid satisfaciet. Rñdeo ad primū. Nō tenet̄ nisi quod fuit factum in oculto fuisset publicatuꝫ sicut fur qui latenter accipit nō tenetur publice restituere. Ad secundum dico ꝙ nō sufficit. Argumentuꝫ in Paulo apl'o cui condemnato ad carcerem nō suffecit oculte liberari sed publice pecijt educi et dimitti. Itē siquis ꝯtumeliādo dicit culpam alicuius. et offensus non vult recipere satisfactionem a ledente nisi dicat se fuisse mentituꝫ. Respondeo. Si contumelians scit se dixisse veruꝫ. nō tenetur. nec ille debet hoc ab eo exigere. sed si scit vel credit non esse veruꝫ sed falsum vel incertum. quia debet etiam cū damno fame sue dicere se falsum dixisse. vel incertū aut dubium secundum ꝙ habet in conscīa sua potest cum hoc dicere aliqua aleuiantia culpaꝫ suam. puta ꝙ audierat vel ex ira dixerat. vl' tūc credebat. nūc autem nō credit illud esse verum si sic est. Non aūt debet dicere se fuisse mentitū si non fuit mentius sed falsum dixit. quia si tūc credebat. modo scit vel credit contrariū. h̄ omnia Umbertus.

¶ Capl'm septimū de rixa et bello multiplici.

Rixa filia est ire secundum Grego. xxxi. li. moral'. Et ex verbis Isidori in li. ethimologiarum potest haberi diffinitio eius. Dicit enī ꝙ rixosus est quasi ritu canino dictus. Semp̄ eī ad ꝯtradicendum est paratus. iurgio delectat̄ ⁊ ꝓuocat contendentem. Tamen vt dicit. b. Tho. secunda secunde. q. xli. arti. i. rixa nō nomīat simpliciter contentionem. sed tria que ponunt̄ ī verbis Isidori eius inordinationem declarāt Primo quidem ꝓmptitudinem animi ad contendendum. quod signat cum dicit. Semp̄ ad contradicenduꝫ paratus. s. siue alius bene siue male dicat aut faciat. Secundo quia ipsa ꝯtradictione delectatur. Unde sequitur. et in iurgio delectatur. Tertio quia ipse alios prouocat. ad contradictionem. Et ideo subdit ꝓuocat contendentem Est etiam rixa quoddam bellū particulare inter aliquos. Unde Jacob. iiij. Uñ bella ⁊ lites in vobis nonne ex ꝯcupiscentijs q̄ militant in mēbris vestris. bella idest rixe. et litigia. Nec est contra quod dictum est scilicet ꝙ oriat̄ rixa ex ira. et Jacobus dixit oriri ex concupiscentijs. Nam vt dicit. b. Tho. vbi supra arti. ij. omnes passiones irascibiles ex passionibus concupiscibilibus oriuntur. Et sic rixa que oritur ex ira oritur ex concupiscentia vt ex prima radice. Dissipa gentes que bella volunt dicit p̄s. ad dominū. lxvij. Belluꝫ vt dicitur in catholicon dicitur quasi bonum per antifrasim. sicut piscina q̄ caret pisce. Non enim est bonum sed malum. et multa mala oriuntur ex eo. In tantum autem potest esse bonum inquantum non voluntarie appetitur. ¶ Sed ex necessitate exercetur ad se

Capitulum septimū

defendendū debito mō. Et iō signanter ps. non dicit. Dissipa gentes q̄ bella uerunt. Multa .n. bella gesta sunt a sanctis viris dño iubente et p̄sperante. Ūñ ad Heb. xi. Sancti fortes facti sūt in bello castra verterūt exterorū. vt Iosue de quo Eccle. xlvi. fortis in bello Iesu naue ꝛc. Dz dissipat ait qui bella volūt q̄. s. bella delectabiliter suscipiunt ad nocendū alīs. Ubi nota q̄ triplex est bellum.

Primum bellum internale et angustiosum.
Scōm bellum priculare ⁊ rixosum.
Tertium bellum populare ⁊ piculosum.

De primo dicitur .§. I.

Eccle. iij. Tempus belli ⁊ tempus pacis. Deo oportet bellare ꝓtra vitia. ⁊ postea sequitur pax in mente. Et ps. lviij Obumbrasti sup̄ caput meum in die belli. i. in tp̄e q̄ bellaui ꝓtra vitia vmbra tue gratie vl̄ merito ⁊ memoria tue obscure passionis, pteristi me et tedisti refrigeriū. Deū. habeto pacē cū hoīb. bellū cū vitijs. Dicgre. Sciens ap̄s nobis iam nō vltra bella esse carnaliter p̄ agenda. sed aīe certamīe ꝓtra spūales aduersarios defendanda. velut magister militie p̄ceptū militibꝫ xp̄i dat dicens. Induite vos armaturam dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. xvij. q. i. Nisi bella. Nō aūt īchoandū sit illud bellū ondit Aug. in li. xxij. de ciui. dei. c. xxi. dicens. Cum aūt ventum fuerit ad etatem. qua homo p̄ceptum capit et subdi pōt legis imperio. suscipiendū est bellū ꝓtra vitia ⁊ gerendū aciter ne ad damnabilia pctā p̄ducant. Et siq̄dem nō victoriarū ꝓsuetudine roborata sūt facilius vincuntur et cedunt. Sin aūt vincere ⁊ ꝑ parare ꝓsueuerūt. s. vitia laboriosa difficultate supantur. nec id veraciter et sinceriter fit nisi delectatione iusticie. Dz aūt est in fide xp̄i. Quō bel laudum sit. docet idem Aug. in xxij. de ciui. dei c. xviij. dicens. In p̄liorum temptationibꝫ ꝓtra vitia periculisq̄ etiā iusti versantur. in quibus ne eis nos subdamus vigilijs continuis excubantes. ne opinio verisimilis falla. ne decipiat homo versutus. ne se tenebre alicui⁹ erroris effundant. ne quod bonum est malū aut q̄d malū est bonum esse credatur. ne ab his que agēda sūt metus reuocet. ne in ea que agenda sunt cupido precipiter. ne sup̄ iracundiam sol occidat. ne inimicitie ꝓuocent ad retributionē mali ꝑ malo. ne absorbeat inhonesta vel immoderata tristicia. ne in priendoꝝ beneficiorū ingerat mens ingrata torporem. ne maledicis rumoribus cōscia bona fatigetur ne temeraria suspicio nīa decipiat ne aliena de nobis falsa nos frangat. ne regnet pctūm in nostro mortali corpe ad obediendum desideriis eius. nec mēbra nīa exhibeant arma iniq̄tatis pctō. ne oculꝰ seq̄t concupiscia. ne vīdicandi cupiditas vincat ne in eo q̄d male ō lectat. vel visio vl̄ cogitatio remoreť. ne impbuz aut indecens ō audiat. ne fiat q̄d nō licet etiam si libet. Nec in hoc bello laborū ꝑiculoꝝq̄ plenissimo vel de viribꝫ nostris sp̄eť facienda victoria vel viribus nostris facta tribuat sed ei⁹ gr̄a ō qua dicit ap̄s. Gr̄as aūt deo q̄ dat nobis victoriā ꝑ Iesum xp̄m dñm nr̄m. Et alibi in oīb⁹ his supam⁹ ꝓpter deū q̄ dilexit nos hec oīa ille Quia g̃ista bella sunt piculosa. iō nō appetenda. ß ēgtū in nobis ē vitanda fugiendo occasiones temptationū. Qui aūt nō vitāt occasiones sed ingerunt se eis illi quasi volunt bella ⁊ rixas vitioꝝ ō bis dicit ps. Dissipa gētes q̄ bella volunt. Et ponit dissipa ꝑ dissipabis fm morem prophetic̄ū. i. destrues vt. s. vincant. Qui ei amat piculū. incidet in illud vt dicit. Eccl. iij.

Secundū bellū .§. II.

est rixa de qua principaliter intendit Iaco. iiij. Belligeratis. s. faciendo rixas. et non potestis adipisci sc̄z quod cupitis. Clarius ei enim euentus belli vt dicitur. ij. Reg. xi. Qui enim ꝛiratur cum altero intendit supare et ipse supatur sepe et pcutitur. et nō vitandum est. Ūñ cū pastores Loth rixati sunt cū pastoribꝫ Abrahe ꝓpter greges multos pecorū quos habebant. Ald hāc tollendam dixit Abrahā. Ne queso sit iurgiū inter me et te. et pastores meos et tuos. sep̄erem⁹ nos ab inuicem Si tu ieris ad dextraz ꝛc. Deū. xiij De ipso autem bello rixe tria videnda sunt

Eius ortum.
Eius actum.
Eius nocumentum.

Oritur principaliter rixa ex ira. Unde dicitur puer. xv. Vir iracundus prouocat rixas. Hoc autem sic declarat. b. Tho. secūdā secunde. q. xli. arti. ij. Rixa importat quandaz contradictionē vsq̄ ad facta prouenientem dum virus alteruz ledere molitur. Dupliciter autem vnus aliam ledere intendit. Uno modo quasi intendens absolute malum eius et talis lesio ptinet ad actū odij cuius intentio est ad ledendum inimicum vel in manifesto vel in occulto. Unde et aliquādo rixa ex odio oritur propter quod dicitur. prouer. x. Odium suscitat rixas. Non tamen rixa ē proprius effectus odij. quia preter intentionem odientis est q̄ rixose et in manifesto ledat. Alio modo aliquis intendit alium ledere eo sciente et repugnante quod importatur noīe rixe. Et b ꝓprie pertinet ad iram que est appetit⁹ vindicte Non autem sufficit irato q̄ latenter noceat ei ꝓtra quē irascitur sed vult q̄ ipse sentiat. et q̄ cōtra voluntatē suā aliquid patiat in vindictā ei⁹ q̄d fecit. Procedit etiā aliq̄n ex supbia vl̄ inanis gloria. nō tñ directe ꝛ occasionaliter inquantū

aliquis ex hoc concitatur ad rixam et iurgium. quia ad iniuriam sibi reputat q̄ alius se ei p̄ferat propter quod dicitur puer. xxviij. Qui se iactat et dilatat. iurgia concitat. Iurgium autē idem videtur quod rixa. Iactare se ex superbia vl̄ inani gloria. p̄cedit. Quantum ad secundū. s. actum. sciendum est secundum Ant. vbi supra arti. i. q̄ sicut intentio importat quandam contradictionem in verbis. ita rixa importat. quandaz contradictionē in factis. Unde dicit glo. ad Gal. v. q̄ rixe sunt quando ex ira inuicē se p̄cutiunt homines. Et ideo rixa videtur quoddā priuatū bellum quod inter priuatas p̄sonas agitur. non ex aliqua publica auctoritate sed magis ex inordinata voluntate. Et ideo rixa semp̄ importat peccatum. Sed rixa est. p̄prie ex p̄te eorum qui etiā iniuste inuadunt. puta cū ministri recte volunt iuste capere aliquos reos et illi se defendūt ne capiantur tunc rixa est in eis. In eis aūt qui se defendūt solo animo repellendi iniuriam cū debita moderatione non est. p̄prie rixa nec peccatum. Quia vim vi repellere. est de iure naturali. di. i. Ius naturale. Similiter nō est. p̄prie rixa in his qui inuadunt alios vt capiant ex officio suo qui se defendunt. Unde cū fuit Isaac fodierunt puteum et inuenerunt aquam q̄ p̄ illam rixati sunt. vt dicit Gen. xxvi. non in seruis Jacob fuit rixa. sed in incolis terre qui iniuste molestauerunt illos. Quantū ad tertium sciendū q̄ multipliciter nocet. Primo quidem qui inducit ad mortez eternam cū sit mortale peccatum. quando vz quis inuadit aliquē iniuste vt p̄cutiat eū. vel etiā cū defendit se iuste inuasum ab officiali. vt capiatur vel etiā cū defendit se iniuste inuasuz ex odio vl̄ vindicandi animo. vel cum excessu notabili debite moderationis. vt si inuadens p̄cutiat eum manu. et ille gladio p̄cutit. in omnibus his mortale est secundum Ant. vbi supra. Et rō est q̄ inferre nocumentum. primo opere manuali non est absq̄ mortali. q̄ contra iustitiam et contra mandatum illud. Non occides in quo p̄hibet oīs lesio p̄sonalis iniuriosa secundū Aug. de pen. di. i. Homicidij. Probatur etiam hoc. s. rixam esse peccatum mortale ex hoc q̄ ap̄s ponit rixas inter opa carnis de quibus dicit ad Gal. v. Qui talia agunt regnum dei nō p̄sequentur. Nō aūt priuatur quis regno dei nisi p̄ mortale. Venia le. autē esset cum se quis defendendo cū aliquo leui motu odij vel vindicte hoc agit. aut cū excedit aliquantulū modū defensionis debitū. Nocet quoq̄ rixa q̄ p̄ eaz generantur odia et discordie in mentibus rixantium. p̄pter q̄ dicitur p̄ouer. xvij. Qui meditatur discordias seminat rixas idest qui intendit seminare inter alios discordias p̄curat q̄ ad inuicem rixentur vt inde ī eorum cordibus p̄ rixas discordie et odia generent. Unū. n. peccatū pōt impare actū alterius peccati in suū finem ordinando. Nocet rixa corpi. q̄ frequēter plus recipit q̄z alteri faciat mali. Punitur etiā pena pecuniali vl̄ corpali a iudice p̄m excessus q̄titatē quia iura mandant ista puniri vt patet. xxiij. q. ij. in. c. ij. vbi mandant puniri. vt homicide qui rixātur. et qui in rixa fuerit occisus. Dissipa ergo deus gentes que volunt ista bella rixarum vt recipiant quod merentur.

Tertium bellum. §. iii.

dicitur populare q̄ō est valde piculosum. q̄ innumera mala inde sequunt. cū. s. vnus populus seu ciuitas insurgit cōtra aliaz. vel vna p̄s eiusdem ciuitatis p̄ra aliam ad nocendū. p̄dandū. subiiciendum expellendū et occidendum. Et cū iniustum est bellū quicūq̄ ibi scienter et voluntarie cōcurrit mortaliter peccat vltra alia peccata que ibi cōmittunt. nam quicquid accipit ab alia p̄te rapina est. si vulnerat vel occidit homicida est et alia mala ei imputantur. Est aūt bellum iniustū cū nō p̄ repetendis rebus ablatis aut vlciscendis iniuriis q̄ scilicet ablate sunt res vel iniurie facte ab aliqua ciuitate vel p̄ncipe et emendare nō vult. p̄pter quod bellum sumitur et iustum cum sit p̄ncipis auctoritate. vt. ar. xxiij. q. ij. Iustum. xxiij. q. i. Quid culpatur. Cū cum sit bellum ex ambitione et auaritia et odio vel ad dilatandum dominiū suū ad agendas vitias ad deprimendū et exterminandū alios ob odium et inuidiam et hmōi. Ubi Augu. Quid culpatur in bello. an quia moriunt homines. aliquādo morituri vt dicentur in pace victuri hoc reprehendisse timidorum est nō religiosoz. Nocē di cupiditas. vlciscendi crudelitas. implacabil animus feritas rebellandi libido dominandi. hec et his similia in bellis iure culpant. xxiij. q. i. Quid culpat. Quod vtiq̄ fit suggestione demonum qui de hominū p̄ditione tentantur corpali et spūali. Unde et Aug. de ciui. dei. c. xxv. refert q̄ in magna planitie circa romā visi sūt dij romanoz q̄ dēmones erant quos colebant suo diuersis nominibus Jouis Mars et alijs innumeris. ad inuicē bellare. qō ideo fecerunt ipi demones in aliqua specie appentes. vt sic puocarent ipsos romanos ad bella tanq̄ honesta et licita ex quo dij ipsi exercebant. Sed p̄pter quaz causam deus bella p̄mittat qui semp̄ ex malis elicit bona et maiora oñdit Aug. in. i. de ciui. dei. c. ij. dicens. Si quid recte sapent illa q̄ ab hominibus aspa et dura p̄pessi sunt illi diuine p̄uidentie tribuere que solet corruptos hominū mores bellis emendare atq̄ conterere. Utemq̄ vitam mortalium rectam atq̄ laudabilem tanq̄ us afflictoibus exercere p̄ocatāq̄ vel in meliora trāsferre

Capitulum septimū

vel in his adhuc terris ꝓpter vsum alioꝝ tenere. Dicit aūt ipse Augu. v. d̄ ciui. dei. c. xxij. Nō sicut deus vnus et verus regit et gubernat oīa humana vt placet. et si occultis causis nunq̄ tñ iniustis. sic etiā ipa tpa belloꝝ in eius arbitrio ē iustoꝝ iudicio et mia vl' atterere vl' ꝙsolari genus humanus vt alia citius alia tardius finiā/tur. Et exemplificat de multis. Bellū epyratarū a Pompeio. Bellū punicū tertiū a Scipione i credibili celeritate temporis breuitate ꝓfecta sūt. Bellū fugitiuoꝝ gladiatoꝝ italia horribiliter ꝙtrita et vastata. tercio anno ꝙsumatū est. Picontos. Marsi et Peligni gentes nō extere sed italice pōt diuturnam et deuotissimā sub romanis seruitutē caput in libertatē erigere temptauerūt multis iam nationibꝫ romano imperio subiugatis deletaq̄ Cartagine romanis sepissime victis. et duobus ꝙsulibus occisis et multis senatoribꝫ huic malo quintus annus finem dedit. Bellum scōm punicum cū maximus detrimentis. et calamitate reipublice ꝑ annos. xviij. romanoꝝ vires exterminauit et pene ꝙsumplit duobus p̄lijs ferme. lxx. milia romanoꝝ interierunt. Bellum punicū primū ꝑ. xxiij. annos pactum ē. Bellū mitridaticū. xl. Bellū sametici annis ferme. l. in quo bello romani ita victi sūt vt sub iugo etiam mitterent. Sed quia nō diligebant gloriam ꝓpter iusticiam. sed iustitiaq̄ ꝓpter gloriaq̄ diligere videbantur. pacem sacrā seduscq̄ ruperūt. vt infra in eo. li. c. xxiij. Nō nostra memoria recentissimo tpe deus mirabiliter et misericorditer fecit si a nobis tacebitur erimus ingratitudinis. Radagarsus rex gotoꝝ agmine ingenti et immani iam in vrbis vicinia ꝙstitutus rōmanis ceruicibꝫ imineret. vno die tanta sceleritate victus est. vt nec quidē vno iam dicā mortuo. ꝫ nec vulnerato romanoꝝ populi ā pl'o q̄ꝫ. ioooo. sui exercitus ꝓsternerent. morq̄ ipse captus necatus est. hec ille. Ite Radagarsus infidelis in montibus fesulanis cū suis extinctus est vt declarat Oro. anglicus sup li. de ciui. dei in p̄ncipio. De populo autem dei. s. isr'l dicit idem. Augu. in. xvi. de ciui. dei. c. fi. q̄ a duobꝫ mirabilibꝫ ducibus. s. Moise et Jesu naue seu Josue bella etiā ꝓsperrime ac mirabiliter gesta sunt deo cōtestante nō tam ꝓpter merita hebrei populi q̄ꝫ ꝓpter peccata eorum que debellabant gentium illas eis ꝓuenisse victorias. Post istos duos duces. iudices fuerunt in terra. p̄missionis quoruꝫ temporibꝫ sicut se habebant et pcā pl'i et misericordia dei. alternauerunt ꝓspera et aduersa bellorum. Et in. xvij. ii. c. penul. dicit q̄ diuiso illo ꝑplo in duo regna vtraq̄ ꝑs sicut iubebat diuina ꝓuidentia vl' sinebat. varijs erigebatur prosperitatibꝫ et aduersitatibꝫ p̄mebat. et sic affligebat nō solū externis. rex ē et inter se ciuilibꝫ belli. vt certis existentibꝫ causis mia dei vel ira patesceret. donec eius indignatione crescente ꝓuersa gens illa a caldeis debellantibꝫ non solus subuerteretur in sedibus suis sed etiam et maxima sui parte transferretur in terraq̄ assyrioꝝ. et p̄ius illa pars qui vocabatur isrl in. xij. tribuū distincta. Quis autem posset enarrare mala que ꝓtingunt ex bellis. Nonne rapine fiunt continue et nō solum ab inimicis sed ab amicis auferūt. O quot mulieres vituperant adulteria stupra meretricia multa sequunt. Capiuntur pueri tolluntur a parentibꝫ et iustis exercitijs remoti applicantur ad stipendia latrocinantiū. Nōne militie dediti sunt et maximi blasphematores dei et sanctoꝝ. Os aperire nesciunt nisi maledicēdo deum et sanctos et turpiter iurando ꝑ eos etiā nō irati. Quis in illa arte reperitur nō vacans sordomie et omni genere immundicie. Odia et rancores ꝓtinue ꝑseuerant. ꝓpter que et confessiones et ꝓmuniones et cultus diuinus negligunt. grauamina collectarum multiplicantur. et nō valentes soluere incarcerantur. turbant ad desperationem perducunt. Stipendiarij etiam vilissimi homines faciunt se dominos dominoꝝ etiam suoꝝ a quibus sunt conducti et ꝑ quibꝫ militant. et si in aliquo contradicunt verberant et vulnerantur ab eis. Sacrilegia ꝓpetrantur. eccias spoliant. sacra diripiunt. in ecclesijs ludūt et stabulantur. Sacerdotes capiunt agricolas mercatores predantur. et redimere faciunt. incēdia ponunt in segetibꝫ. in domibꝫ. in ecclesijs. Agri et vinee inculti remanēt. arbores fructifere īcīduntur. domus ad habendum ligna ꝑ igne destruunt. greges et armenta capiuntur. vie inute efficiuntur. Sicq̄ artes et negotiationes pereunt. Blasphemie. detractiones. derisiones. ꝓditiones ꝓ nichilo habentur. ludi quantūcunq̄ ꝑ hibiti crescunt. homicidia adduntur. Et sic ciuitates et castra ad solitudinem rediguntur. Ex q̄ ergo tot mala ꝓueniunt. bene inquit ꝑs. Dissipa gentes &c. qui sc̄z non necessitate sed cupiditate accedunt ad hoc. Unde Cicero dicit in tertio li. de repu olica. Nullū bellum suscipi debere ab optima ciuitate nisi ꝑ fide et salute. Et vt exponit Augu. qui hoc refert. xxij. de ciui. dei. ca. vi. de fide idest fidelitate seruāda. ꝓ salute scz temporali ad euadendum egestatem vincula. exilia. mortem. et huiusmodi. Sed multo magis ꝓ fide conseruanda cōtra infideles iustissime bellatur vt habetur. xxiij. q. viij. Omni &c. Hortatur. De bello autem ad hoc q̄ sit iustum tractatur in tertia ꝑte. ti. ij.

cta

Capitulum Octauum de homicidio.

De homicidio qz

Dextra et rixis z bellis frequenter ꝓgnit fieri homicidia, mutilatões membroꝝ. z ꝑcussiones. iō de ipsis hinc agēdum. Omnia hec cū iuste fiunt sunt ꝓtra ꝓceptum illud. Nō occides. Exo. xx. vt dicit Aug de pēni. di. i. Homicidiū. Homicidiū aūt ꝑt sic diffiniri. q homicidiū est hominis occisio illegitime facta. Signanter aūt dicitur hoīs quia occisio animalis irrōnalis sicut, nec destructio plantaꝝ seu arborū que viuunt vita vegetatiua est homicidium. Unū Augu. in primo de ciui. dei q cū audimus. Nō occides. nō accipimus hoc dictum de fructibus quia nullus est ei sensus, nec de irrōnabilibꝫ animalibus q nulla nobis rōe sociantur. ꝫ de homībꝫ. Rō huiꝰ ē scōm Tho. se. se. q. lxiij. arti. i. q nullus peccat utendo aliqua re ad id ad quod est ordinata. In rez aūt ordine imꝑfectiora sunt ꝓpter ꝑfectiora. sicut in generatione hoīs natura ab imꝑfectis ad ꝑfecta procedit. Cum igitur plante sint ꝓpter animalia oīa et animalia irrōnabilia ꝓpter hominem. ideo utendo plantis ad utilitatem aīaliū. et animalibꝫ ad utilitatem hominū. nō est contra ꝓceptum nec peccatuz. Inter alios autem usus maxime videtur necessariū istis uti in cibum. quod fieri nō pōt absq; mortificatiōe eorum. Quod etiam est ex ordinatione diuina dicente dño. Gen. ix. Omne quod mouetur z viuit erit vobis in cibum Hec est contra q. Exo. xxij. statuitur certa pena occidenti bouē vel ouē primi. quia hoc est rōne dampnificationis proximi non ratione occisionis. Additur etiā in diffinitione. illegitime facta. q si homo occidaꝫ ꝓpter maleficium a iudice suo nō est homicidiuz quod sit peccatū. vl' ꝓtra ꝓceptum de quo loquimur Est aūt illud peccatum mu? et precipu? ex casibꝫ reseruatis diocesanis scōm omnes doctores. Et quāuis etiam ipsi diocesani nō soleāt tales absoluere ꝓpter honorē et detestationē facti sed cōmuniter mittunt ad curiam romanaz absoluendos a penitentiarijs. tamen si volunt possunt absoluere etiam volentes ad curiā accedere. alias frustra poneretur inter casus reseruatos epis homicidiū voluntariū si nūqꝫ possent absoluere. sed poneretur inter casus papales. ꝫ nec istud nec aliud q̄ sit ꝓcise peccatū absq; adiunctione sīe reꝑitur in iure pape reseruatum sed certe sīe z irregularitates q̄ꝫ uis laudabile sit aliquando multum enormia ad curiam mittere. De excōicatione aūt que incurrit ꝓpter occisionem vel mutilationē vel ꝑcussionem clericorum nil ℔ agitur q? diffuse habes in. iij. ꝓtē. n. c. i. De irregularitate que ꝓpter hmōi incurritur seu ꝓtrahitur habes in quarta ꝓte ti. v.

De homicidijs in .§.i.

quit ꝑs. Uiri sanguinū z dolosi non dimidiabunt dies suos. ꝑs. liiij. Uiri sanguinū. s. effusores dicunt homicide. q ꝓ homicidium cōiuncta abundantius effundit sangnis humanꝰ. Et addit dolosi q? si fieret sine dolo, i. sine ꝑcōvt iuvet facit nō reꝑhenderetur nec incideret in pēnā que sequitur quia. s. nō dimidiant tales dies suos ꝑ plurimū. Et ℔ dupliciter q? vel cōpaliter in cētū. s. occidunt homicide vl' ab amicis interfecti vel a iudice vt mandat lex. Et sic nō viuūt toto tpe vite sue. sed eis subtrahit tꝑs quo naturaliter viuere potuissent. Spūaliter aūt intelligitur quia tam graue ꝑcūm est q̄ vix reuertuntur ad pnīam. Et sic nō dimidiant dies suos. ꝫ continuāt vsq; ad morte inclusiue pcā sua. Dimidiarent aūt si pmeteret eos q? dies illos malos interrūperent. In his ergo verbis tria pūt notari.

Primo homicidiū qd̄ ꝓmittit ibi. Uiri sanguinū

Scōo vitū qd̄ adiungitur ibi dolosi.

Tertio supplitiū qd̄ sequit ibi. Nō dimidiabūt

Quantum ad primū sciendum q̄ homicidiuz pōt dici dupliciter. Uno mō stricte ꝓ iniusta occisione hominis. et sic est mortale semp cū ꝓceptum est. Non occides. Alio modo large ꝓ quacumq; occisione hoīs. et sic pōt esse aliquādo sine peccato. Uir sanguinū. i. occisor et effundēs sanguinem humanū potest esse quis quadrupliciter.

Primo necessitate vel sui defensione.

Scōo iusticie executione.

Tertio casus occursione.

Quarto hostili impugnatione.

Et primo cum quis occidit aliuz necessitate ductus ineuitabili. q? scz inuasus ab alio volēte occidere vl' grauiter vulnerare se defendendo occidit seruato debito moderamine cū aliter nō possit euadere manus eius non est ꝓprie homicida ꝓout scilicet homicidium dicimus peccatum. Pro hmōi declaratione Tho. secunda secunde q. lxiij. ar. vij. dicit q̄ cū moralis actus accipiat speciem ab eo quod est secundum intentionez quia ex fine non habeo quod est preter intentoz Ideo ex actu alicuius se defendentis duplex effectus sequi pōt. Unus quidem conseruatio vite ꝓprie. Alius est occisio inuadentis. Actus igitur qui ex hoc intenditur qui est conseruatio vite ꝓprie non habet rationem illiciti cum hoc sit naturale cuilibet q̄ conseruet se quātum potest in esse. Unde de iure nature est vim vi repellere distin. i. c. Ius naturale. sed tū cuz moderamine inculpate tutele Haz potest actus aliquis ex bona intentione prouenies illicit? reddi si nō sit ꝓportionat? fini. Unū si aliqs

Capitulum Octauū

ad seipm defendendū vtatur maiori violētia q̄z oporteat erit illicitū. q2 excedit moderamē inculpate tutele. Illicitū aūt est q̄ homo intendat occidere aliū. vt se defendat. nō aūt ei qui habet publicā auctoritatem referēs. hoc ad publicū bonū ꝑ seruato debito moderamine si ꝓingat aliū occidi nō ip̄utat occidenti. q2 plus tenetur quis quidere vite sue q̄z alienę. Dec tho. vnde si p̄t aliter euadere sed ob verecundiā ne reputet pusillanimis vult resistere. vel etiā si in ipso actu intendit vindicatiōem nō defensionē. aut post factū aggredienti eū debilē. nō valentē eū ledere occidit. vel etiam notabiliter excedit modū in defensione. vt si aggressus pugnis ense repugnās occidat nō excusaret ab homicidij crimie. Et idē est quando sponte se ponit ad talem locū vel casum. vnde existimat vel existimare potuit talem necessitatē sibi vēturā. Quantū ad secūdum cū iudex habet legitimā auctoritatē seu ptātem seruato ordie iudiciario reū ꝺdēnat ad mortem quā meruit ex zelo iusticie nō peccat imo meret seruādo qđ dñs mādat exo. xxi. Maleficos nō patieris viuere. vnde nō est homicida. nec si sanguinē fundat. nec ipse nec lictor. nec aliquis eoz qui cooperātur ad mortem eius. vt assessor testis. accusator. associātes. capientes. nec hmōi. hoc tñ cleriis nō liceret. quia eis ꝓhibita est omnis effusio sanguinis. xxiij. q. fi. p totū. Et huius ratio ē scōm tho. se. se. q. lxiij. ar. ij. q2 oīs ps naturaliter ē ppt totū. Ordinat enī ps ad totū sicut imp̄fectū ad perfectum. vnde videmus q̄ cum expedit precidere aliquod membrum a toto corpore puta putridum p̄o conseruatione totius corporis ne infíciatur. laudabiliter et salubriter abscinditur. Quelibet aūt p̄sona pticularis cōparat ad totā comunitatem sicut ps ad totū. Et ideo si aliquis bō reputur piculosus cōitati. et corruptiu9 ipius propter aliq̄ peccatū laudabiliter. et salubriter occidit. vt bonū cōe ꝓseruet. modicū enī fermentum totā massam corrūpit. quāuis enī occidere hoīem in sua dignitate manentē. i. bene viuentē sit scōm se malum. et ꝓtra charitatē. tñ hoīem peccatorem occidere ei qui habet auctoritatē est bonū. sicut occidere bestiā. peior est enim malus hō bestia. et pl9 nocet vt dicit phūs in primo polit. Et ad hoc facit qđ dicit Hiero. xxiij. q. v. qui malos pcutit in eo q̄ mali sunt. et hz ius interfectionis. i. ptātem. minister est dñi. et. q. ea. c. miles. et. c. Principes. si aūt iudex reum dignum morte ad mortem condemnat. non seruato ordine iudiciario vel ex amore pecunie quia de hoc emolumētum pcipit p̄cipaliter motus vel ex liuore vindicte vel odij vel delectatōne effundēdi sanguinē vel habendi laudem peccaret mortaliter. et quilibet cooperās ad hoc simili intentōe argu. xxiij. q. v. cum minister. Quantū ad tercium nota q̄ cū quis occidit alium a casu. i. p̄ter oēm sui intentionem. et voluntatē. sed dabat operā rei licite et adhibuit debitam diligentiā non imputatur ei ad peccatum. puta pulsat campanā debito mō soluitur. vel frangitur pulsatoriū quasi de nouo aptatū occidit hoīem. vtiq̄ nō imputat pulsanti nec p̄lato ecclesie ad peccatuz. vnde aug9. ad publicolam. Absit vt ea que p̄opter bonū ac licitum habemus aut facimus si quidē p̄ter nr̄az voluntatem quicq̄ mali acciderit nobis ip̄utet. xxiij. q. v. De occidendis. Alioquin vt subdit idē in. e. c. non liceret habere ligones. gladios. funes et equos. q2 his homo potest vti ad sui occisionē. hoc autē b. tho. se. se. q. lxiij. arti. viij. sic declarat. scōz phūm. in. ij. phisicoz. Casus est causa agēs ꝓter intentōem. et ideo ea q̄ casualia sunt simpliciter loquendo nō sunt intenta nec voluntaria. et q2 omne peccatum est voluntariū scōm august. ꝓñs est vt casualia inquantū hmōi nō sunt pcā ꝓingit tñ q̄ id qđ nō est p̄ se volitum. et intentū actu. per accidens sit volitum. et intentum scōm q̄ causa p̄ accidens dicit remouēs ꝓhibens. vñ ille qui nō remouet q̄ debet removere ex q̄ sequitur homicidium erit ei quodāmodo homicidiū voluntariū. Qđ potest ꝓingere dupliciter vno modo q2 dat opam rei illicite. alio modo quia. et si dat operā rei licite nō adhibet debitam sollicitudinem. vel diligētiā ad tollendum homicidiū qđ potest sequi. Et in quolibz hoz reputat homicidium quo ad peccatū. et irregularitatē. puta ludit ad saxa. vel cum gladio vel verberat mulierē pregnantē. vel pcutit virum eius cum qua ꝓmittebat fornicatōem. vel adulterium. volentē eū detinere. aut cum p̄icit lapides ad expellēdum bestias de agro. aut p̄icit tegulas de recto ip̄m aptando. nō attēdit si aliquis transeat. nec clamat. nec signum ad hmōi ponit. vel pater. et mater vel nutrix ponit filium puulū iuxta se in lecto. et dormiendo calcat. vel mulier pregnās saltat aut magnum pondus portat. vel medic9 ex notabili ignorantia. vel negligentia infirmos male curat quā do in aliquo p̄dictoz casuū sequitur homicdium imputatur. ei ad mortale. et erit reseruatus casui ep̄o. alias vt dictū est dando opam rei licite. et adhibendo diligentiam non imputabitur ei.

Quantū ad quartū scz hostili pugnatione. cum quis i iusto bello occidit nō ex odio vl delectatōe effundēdi sanguinē humanum. sed q2 non p̄t aliter hostes suos subijcere seu īducere ad debitum iusticie. Dicit enī tho. vbi supra arti. vij. q̄ licet ei qui habet publicam auctoritatem intēdere occidere hominem ad sui ōfensionem referendo hoc ad publicū bonum vt patet in milite pugnante ꝓtra hostes. et in ministro iudicis pugnante ꝓtra latrones. q̄uis peccarēt bi si priuata libidīe mouerent. Unde aug9. Si homicidiū ē hominem

occidere.ꝑt hoc aliqñ sine ꝓccato accidere.nam et miles hostem.et iudex vel minister eⁱ nocentē cut telum a manu fugit inuito nō mihi videtur ꝓccare cum occidūt. xxiij.q.v.si homicidiū Idē dicit in li.de ci.dei.q si in iusto bello occidat non est homicidiuz. Ald idem.xxiij.q.i. Quid culpat Et si in bello qđ̄ p iusta causa suscipit auctorita te ꝓncipis terreni non reputat ꝓccatū homici dium ibi factum ab illis.multomagis in bello qđ̄ mādat dñs dñi antiū de qui nō ꝑt nisi iustā cām hre ad oēs cum oēs sint mortis debitores si occidant nō erit ꝓccatum.sicut occidit i bel/ lo iosue ꝙ trahabitātes terrā ꝓmissionis.vt patz in li.iosue p totum.similiter si aliquē in pticula ri quis occidat ex mādato dei manifeste.vel per occultum instinctum ei facto non ꝓccabit.nec erit ꝓpꝛie homicida.sicut samuel occidit agag regem amalech.sineen coeuntem cū madianita publice Abrahā etiam patus fuit ex hoc isaac fi liū occidere ex mādato dei Gñ.xxij. Clñ aug⁹. in primo de ciui.dei.nequaq contra hoc ꝓceptū fecerunt quo dicitur.nō occides.qz deo auctoze bella gesserūt. Et ꝑsonam gerenꝫ publice ptāꝫ scđm ius legis sceleratos morte punierunt. Et abraham non solum non est inculpatus crude litatis crimine.ꝫ laudatus qz voluit filium obe dient occidere.vt hētur.xxiij.q.v.non occides

Quantū ad secū §.II

dum ꝓncipale sciēdum q cum occisioni adiun gif dol⁹.i.malicia seu volūtas directe vel idirctē ꝓter ria auctoritate.tunc ē ꝓter ie homicidiū pcm grave.et ꝓtra ꝓceptū Clñ viro sanguinū adiun gif et dolosū.et tal est vir sangninū et dolosus q nō dimidiet dies suos Dis enī q accepit gladiū ait xps math.xxvi.s.ꝓter ria auctoritate vtes ad oc cidēdū gladio ꝓbibit tpali ꝫm iura Et si istū eua derz qz hic nō puret.gladio dine iusticie ꝓbibit i Nulli g̃ licz occidere.ꝑa aucte alio si ñ ꝑiterz Nec seip̄m p aliquē casum Quantū ad pri/ Nec aliquē etiā ipissimuz. mū dicit au.in.i. Nec vir iustū ob ꝓmiū de ci.dei cū dñs dē Necvnq ad tollēdū scādalū nō occides.intelli gamus vtiq de hoie dictum.nec ste nec alterum nec enī qui seip̄m occidit alium q hominē occi dit. Hoc autem esse illicitum declarat beat⁹ tho secunda secunde questione.lxiij.artic.v.triplici rōne Primo qz naturaliter quelibet res seip sam amat. Et ad hoc pertinet q quelibet res na turaliter seruat se in esse et corrumpētibo resistit quantum ꝑt. Et ideo q aliquis seip̄m occidat est contra naturalem inclinationē et contra cha ritatem q quilibet debet seip̄m diligere. Et ideo semp est mortale occidere seip̄m Secundo qz quelibet ps illud qđ̄ est ē tot⁹.quilibet autē hō est ps cōitatis et ita illud quod ē est cōitatis.vñ in hoc q seip̄m interficit iniuriā facit cōitati vt patz p phm in.v.ethicoꝝ Tercō quia vita ē q̃ddā donum diuinitus hoī attributum.et eius ptāti subiectum qui occidit et viuere facit.et ideo qui seip̄m occidit vita se priuans in deum ꝓccat.sicut qui alienum seruū interficit ꝓccat in dñm cui⁹ est seruus. Et sicut ꝓccat ille q̃ vsur pat sibi iudicium de re sibi non ꝓmissa Ald solū eniz dñm deum ptinet iudicium mortis et vite scđz illud Deu.xxxij. Ego occidā et viuere faciā Clñ nec iudici hñti publicā ptātez lz se occidere committēti q̃dcūq maleficium.qz null⁹ sē iudex suiipi⁹.lz tñ ei se ꝙ mittere iudicō alioꝝ Clñ au. de ciui.dei li.i. Hoc dicim⁹ hoc asserim⁹.hoc mo dis oīb⁹ approbam⁹ neminē spontaneā mortem sibi debere inferre.xxiij.q.v.c.si.non licet.§.nō oc cides Et ponit oēs casus qui possent aliquē mo uere ad hoc.scz Primo modo causa melioris vite seu felicitatꝫ cui⁹ ꝓsequēde vt fecit quidam ꝑs qui lecto libro de ꝛmortalitate aīe platonis ob desiderium impatiēs ptingēdi ad hāc ꝛmor talitatē sentiēdā in ignē se ꝓiecit vt refert aug.v de ci.dei.ꝫ vt dicit b.tho.vbi supza trāsit⁹ homi nis de hac vita ad aliā felicioꝛē nō subiacet libe/ ro arbitrio hoīs.ꝫ ptāti diuine.Et ideo non licz ob felicioꝛē vitā se occidere Secundo ꝑt quis moueri ad hoc ob euadēdū miserias vite pñtꝫ pauptatis.ꝙfusionis infirmitatis.et hmōi.sicut fecit achitofel laqueo se suspendens.ij Re.xvij. Et saul qui in bello deuict⁹ a philisteis ruit sup gladium suum.ꝛ non plene mortu⁹ rogauit ama lechitā seruum suum vt interficeret ne illuderet a philisteis.qđ̄ ꝛ fecit.i.Re.xl.ꝛ ozias ne caperet et illuderet a gētilibꝫ se occidit.vt habetur.i.ma chabeoꝝ.xiij. Et catho vticē sis audita victoria Julij cesaris quasi dedignatus ei subiici se occi dit.vt refert valerius ꝛ post eum augst.in.i.de ciui.dei. Sed ꝛ hoc illicitum ē ꝛ irrōnabile.quia vltimum malo⁹ vite hui⁹ ꝛ maxime terribile ē mors vt patz p phm.iij.ethi. Et ita inferre sibi mortem ꝓpter euadendas miserias hui⁹ vite est maius malum assumere ad vitandum min⁹ q̃dđ ē ꝓtra rationem. Tercio ꝑt quis moueri ꝓpter alic dđ̄ pcm ꝓmissum.sicut fecit iudas scariotb.qui penitētia ductus dđ̄ ꝓditione xpi la queo se suspēdit ꝙ.at.xxvi. Ez nec hoc licet. tum quia maxime sibi nocz i hoc q sibi adimit tps penitētie necessarium.tum quia nō licz ma lefactoꝛem occidere nisi p iudicium publice po testatis Quarto ꝑt moueri mulier ne ab alio corrumpatur.sicut fecit quedam ꝑiugata bone stissima ꝓ qua cum missiz Diocletianus im perator vt ea abuteretur ꝓpter pulchritudinē dixit marito Qui cum respondissiz obuiari non posse illa nō accessit.sed interfecit se.vt habetur in hist̄oria eccle siastica. Nec hoc licet.qz nō debet

Capitulum Octauū

in se ꝓmittere crimē maximū cū ē sui occisio vt vitet minus crimen alienum. Nō enī est crimē mulieris ꝑ violentiaꝫ violate si ꝑsensus nō adsit. Et est minus peccatū fornicatōnis vel adulterij. q̄ꝫ occisio suiipi⁹. Et est periculosissimū qz nō restat ei tps ad expiādū per penitentiā Quī to moueri ꝑt timore ne ꝑsentiat i aliqđ peccatū puta ne violentata mulier in actu ꝑsentiat delectationi. Vel etiā cum abscīdit sibi virilia ne labaſ invitia carnalia. sicut fecit origenes vt possz per domos mulierꝫ secutius ꝓdicare. vt dicit in hiſtoria eccāſtica. qđ phibeſ tanq̄ꝫ homicidium di. lv. Si quis abscideritꝰ Et nec hoc licet qz nō sunt facienda mala vt eueniant bona ſm aplm vel vt euitenſ mala. ꝑserti minora ⁊ min⁹ certa Incertū est ei an aliquis ītuturꝫ ꝑsentiat ī peccatum. potens est enī deus eripere a quacūq̄ꝫ tribulatione seu temptatōe superueniēte a pctō liberare Q. autē samson seipm cū hostibꝫ ruina domus oppreſſerit excusaſ a pctō. qz ex instinctu ſpūſcti fecit qui per euꝫ miracula faciebat vt dicit aug⁹ xxiij. q. v. si nō licet. §. Nō occides Et eādem rationem assignat in primo de ciuiſ. dei. de quibusdā sanctꝫ femininis que se occiderunt tempore persecutōis. quaꝫ memoria in ecclesia celebratur. Nico. de lira videtur ſimili ratione excusare allegans opinionē hebreoꝝ. Saulem vt sez hoc facerꝫ ne ī ipso illuderet⁹ deus verus hebreorum a philisteis. Et ꝓtrarium sentit aug. xxvi. q. v. Necmiꝫ ⁊ cōiter a doc. reprobatus ⁊ vānatus creditur. de azaia idē sentit nico. Et b. tho. ītra. vbi supra Laudatur ād in li. macb. ꝓpter quandam speciem fortitudinis seu apparentiā ſed nō fuit in eo vera fortitudo ſed mollicies nō valēs mala penalia sustinere. Secūdo notandū q̄ nullus. ꝑt aliquem occidere etiam malefactorē propria auctoritate absq̄ꝫ peccato mortali Ratō huius ſm tho. se. se. q. lxvij. arti. iij. quia occidere malefactorem licitum est inquātum ordinat⁹ ad salutem totius cōitatis. ⁊ ad illum solum pertinet cui cōmittitur cura cōmunitatꝫ conseruāde sicut ad medicum pertinet precidere membꝝ putridum q̄n ei cōmiſſa fuerit cura totius corporis ⁊ non ad alium medicum. Cura ād boni cōis cōmiſſa est pncipibꝰ ⁊ alijs habentibꝰ publicam auctoritatē. ⁊ ideo eis solis licet occidere malefactores nō alijs. Quāuis enī facere aliquid ad cōmunem vtilitatem q̄ꝫ nulli nocꝫ sit licitum cuilibet priuate persone non tamen illud q̄ꝫ alicui nocet licet facere ⁊ si vtile alijs. nisi ſm iudiciuꝫ habentis publicam potestatem. Unde aug⁹. in. v li. de ciu. dei ait Qui sine aliqua publica administratione maleficum. furem sacrilegum. adulterum periurum. ⁊ quemlibet criminosum ītersecerit aut membris debilitauerit. velut homicida iudicabitur. ⁊ tanto acrius q̄nto nō sibi a deo ꝓcessam potestatem abusiue vsurpare nō timuit xxiij. q. ij. c. penulti. Et q̄rit vtꝫ liceat marito occidere vxorē in adulterio deprehēsam Et videt q̄ſic ⁊ q̄ nō peccet in hoc. qz nil iniusti facit. nō ītra ꝑsonā. qz morte meretur. nec ītra publicā iusticiaꝫ. qz lex ciuilis permittit viro occidere vxorē cū adultero. seu etiā occidere adulterā cū filia inuentū. ff. de adul. l. quod ait lex. §. q̄ ait. ⁊ hoc ſi sit vilis ꝑsona adul. Respōdet ad b⁹. Pe. de pal. et tho. in. iij. di. xxxvij. q̄ extra iudicium hoc facere semper est peccatum mortale. qz ītra iusticiā preiudicat em̄ persone ⁊ reipublice. ꝑsone quidē qz nō debet mori nisi ꝓfessa vel ꝓuicta in loco iudicij de crimine Reipublice preiudicat q⁹ nō ꝑ publicū iudicē moritur. Et q̄ꝫ lex hoc ꝑmittat. hoc facit nō vt licitū ꝓcedens. ſ⁹ qz nō infligit penā ꝓpter maximū incitamentū mariti vel patris Illa tñ lex vt dicit Pe. hodie est correcta ꝑ Aurē. Nouo iure. vbi dicit q̄ adultera debet retrudi in monasteriū. ⁊ sic nō est rea mortis. Et et si ꝑ statuta ciuitatis esset rea mortis. hoc non licerꝫ etiā si ipe maritus vel pater esset iudex qz hec ex iudicio sunt facienda. nō ex furore sed cuꝫ maturitate ⁊ ꝓsilio factū est in iudicio. ꝓponēdū ⁊ ſnīa mortis ꝓferenda. Et sicut nō licet per istū modū occidere vxorē vel filiam ita nec adulterā nec in facto ipso nec post factū Io. tamē nea pol. in quolibet. ex dicta lege inducta. sentit ītrarium sed nō est tenenda talis opinio rōne iam dicta. ſ nunquid licet cuilibet occidere eum qui rebellis est ciuitati sue. ⁊ norius repertus extra termios iurisdictōis illius ciuitatis. si ipsa ciuitas edictū publicum fecisset q̄ si quis euꝫ vbicūq̄ꝫ occidat premiū recipiet pecunie. vel alterius rei Videt q̄ſic. qz hoc agit non ꝓpria auctoritate sed publica ex quo ciuitas dedit talē licentiā In ītrariū credo esse ſm rei veritatem Nam ciuitas nō habz iurisdictionē vel aliquā potestatem extra suum territoriū. ⁊ ad iniuriā sibi reputarꝫ vna ciuitas si altera vellet punire subditū suum seu in sua ciuitate exītez Hoc em̄ est mittere falcē in messem alienā. quod phibetur. vi. q. iij. scriptū. Unde si occidens ex tali licentia capet⁹ in ciuitate illa aliena vbi illum occidit. ⁊ ipe vt homicida iuste puniret⁹. Iniusta est ergo talis lex. ⁊ mortaliꝫ peccat eā statuens. qz allicit hoīes ad peccandum. Ubi ād quis norius est multum cōitati. ⁊ dign⁹ morte ꝓpter potentiam ⁊ sequelam in sua non posset capi. vel ordinario iure ꝯdemnari. si dīs pncipalis vel iudex hēret absolutam ptātem q̄ūocunq̄ puniendi si pretermisso ordine iudiciario occidere faceret. nō videtur peccare nec homicida censeri. ex quo cum meretur mortem. ⁊ puniri nō ꝑt aliter. Sed nunquid furem licet occidere. Respondeo fur nocturnus si discerni nō poterat q̄ ad furandum. ⁊ nō ad occidendum venisset. nec

alias poterat deprehendi.potuit occidi.alias non extra eo. Si p̄fodiēs ⁊ ff. de furt̄ l. furē. Furem ⁊c diurnū nō licz occidere.nisi se telo tūc defendat.q̄ plus est tunc q̄z fur. Latronē etiā insidiātē in itinere ⁊c m leges cuilibet licet occidere ar. xxiij.q.iij. Fortitudo Et nocturnū depopulatorē agroꝝ. C.eo.l.i.⁊.ij. Nullū ꝙ licet occidere,p̄ria auctoritate nec infidelem. iudeum.paganū, vel hereticum Notandum tertio,q̄ multo mīꝰ licet occidere innocentē dicēte dño Exodi.xxiij. Innocentem ⁊ iustū non occides. Ratio est ⁊m Tho. vbi supra arti.vi. Quia cum occisio peccatoris intantum sit licita inquantū ordinat ad bonū cōe q̄ p ipm corrūpit. Justoꝝ aūt sit p̄seruatiua boni cōis.⁊ p monitua.quia ipsi sunt p̄cipalioꝝ p̄s multitudinis qua ceteri suliētant.ideo nō licet occidere eos nisi de speciali mādato dei Cū deus habeat dñium mortis ⁊ vite.eius est ordinatione oēs moriuntur iusti ⁊ peccatores.ꝛ̄ō qui mandato dei occideret innocentem nō peccaret.sic nec peccauit Abraham filiū volens īmolare. Genē.xxij.⁊.xxiij.q.v. Lex eterna. Ꝛ̄ō autem iustus p̄ morte ptingat ad regnū miserias huius vite egrediens.p accidens est operi occidētis. Ex bonitate.n. dei hoc ei euenit ⁊ sui bona dispositōe nō exactu homicide p se Est ergo grauius occidere innocentem q̄z peccatorem quadruplici ratiōe Primo q̄ magꝝ agit ꝓtra charitatem nocens ei quem magis debet diligere Secundo quia magis iniuriciam facit iniuriam faciēdo ei qui minus ē dignus q̄z peccatoꝝ Tertio q̄ priuat cōitatem maioꝝ bono Quarto q̄ magis contemnit deū. Luce.x. Qui vos spernit me spernit Cum autem quem nouit iudex innocentē ⁊ tñ falsis testibus vt reus mortis q̄uincit in iudicio vt Naboth.iij.Re.xxi. debet diligēnus testes examinare vt ueniat occasionē liberādi innoxium vt daniel fecit Daniel.xiij. Et si nō p̄t reuincere falsitatem.debet ad superiorē remittere iudicādū vel ipse si absolutam habet potestatem liberare si nō potest habens dēlegatam nō peccat ferens sententiam mortis ꝓtra eum.ꝛm allegata ⁊ probata. q̄z ipe nō occidit innocentē.cum in iudicio scōm ꝓbata nocēs appeat ꝛm q̄ue vt publica persona habet iudicare scōz Tho. vbi supra. Eld idē facit quod habetur.xij.q.vij. Judicet. Nico. de li. sup penthateuch asserit ꝓtrarium. vide plene ō hoc in.iij p.ti.iij Querit aūt vtz teneat̄ quilibet liberare aliū ab iniusta morte si p̄t. Respon. q̄ ex debito charitatis quilibet tenet̄ repellere iniuriam a proximo si potest. Unde ambrosius. Qui non repellit iniuriam a proximo si potest.tam est in vitio sicut ille qui facit.xxiij.q.iij. Nō inferenda et.c.se.q.v. Reos. Hec est sententia ray. Uil.et tho.se.se.q.lxxix. In hoc autē sicut ponit Uil.est diuersitas notāda,quia ille qui habz publicam potestatem tenetur defendere etiam cum armis si oportz.dum tñ p̄sumat q̄ possit.p̄sonevero priuate si possunt solo ⁊bo vel facto sine piculo suaꝝ p̄sonaꝝ.tenētur cū moderamine tñ inculpate tutele vt addit tho. Sed nō credo q̄ tales teneant̄ se piculo exponere. Utꝝ aūt quis teneat̄ dare pecuniā ne aliquis iniuste occidat̄. Scto.di.lxxxiij. in principio ponit duas opiniones.vna ē q̄ tenetur quilibet.alia est q̄ tenentur solum prelati. Et subdit. Ubi videt̄ distinguendū.quia si cōstat illuz iniuste occidi,quilibet tenetur quantū sua possibilitat̄ potest pecunialiter subuenire salua sua necessitate.q̄ si nesciatur an iuste vl iniuste aut si necessitas istius non potest non tenetur

Quarto non licet ꝓmittere homicidiū ꝓter q̄cunq̄z scandalum vel malum vitandū ſm vel alterius.quia sicut nō sunt faciēda mala vt eueniant bona ꝛm aplm ad Ro. Ita nec etiā vt vitentur mala ꝛm Tho.vbi supra. In quo tenin quūt mulieres que cū ꝙcepint p̄ fornicationez adulteriū.vel incestū.⁊ hmōi creaturā ꝙceptam in vtero occidūt diuersis medicinis.vel ex vtero natū ne manifestet̄ scelus eaꝝ ⁊ inde sequatur infamia sue vel occisio sui vel aliozꝝ. vel occupatio hereditatis aliene. Sed nil hoꝝ excusat a mortali grauissimo.⁊ si añ bāpmū occidat ip̄m adhuc grauius.quia corpus ⁊ animam occidat Nō tñ reputatur homicidium cum in vtero est,nisi fuerit puer perfū formatū. s.anima rōnali.xxxij.q.ij. Quod vero nō formatum.Dicitur autem formari masculus spacio xl.diez vel circa ⁊ femina spacio.lxxx. Sed nec licz matrem ex infirmitate nō valentē euadere mortē citius eius mortez accelerare vt ꝑples in vtero nō moriat nec prole nō dum nataz occidere vt mater saluetur ⁊ omnes qui coopantur ad hui⁹ opa p̄sulendo vel vando opam ad h⁹ vt medici aromatarij ⁊ alij sunt homicide.ij.q.i. Notū. Sz q̄rit̄ si mulieri licz occidere volentem se oppimere nō valentem aliter euadere manus eius. Respondeo Ray.in summa ponit circa hoc duplicē opinionē ꝓtrariaz alteri alteri.⁊ neutram p̄fert. Sed videtur dicendū q̄ nō licet intendere aliq̄ modo occisionem volentis oppimere.sicut nec etiā inuadentē ad mortē p ſm defensione. Sed si se defendendo nevioler̄ p̄tigat illum occidi sibi imputetur. Et si dicatur q̄ occidendo est causa mortis illius non solum corporis sed aīe.cum in actu voluntatis peccandi moriatur. Respondeo q̄ ipse est sibi causa qui alteri iniuriatur. Illa autem vtitur iure suo naturali.quo licet vim vi repellere. Et magis teneꝝ saluti sue,puidere q̄z alterius Nam exponit se piculo p̄sentiendi actui peccati p̄mittendo se oppimi,ꝓter difficultatem renitēte volūtatis dum non facit q̄ p̄t ad euadendum. Sed si queatur q̄ntū potest saluo eo vnde potest sequi mors illi

remīsēdo mente pctō non ipa peccaret. Sicut et si quis inuasus ne defendēdo cōtingat occidere permitteret se occidi nō peccaret, sed maioris virtutis essz Si āt tal' possz aliq̄ euaderet vt clamādo fugiendo. ꝛ hꝰ. nō excusaret a mortali occidendo

Quātum ad ter §. III.

nū pcipale. s. de punitōe huiꝰ sceleꝛ. hoc cū dr. Nō dimidiabīt dies suos q̄ ipe cito moꝛet ꝛ nō reuertet ad pīam ꝓpt magnitudinē sceleris vt expositū est in pcipio. §. ij. Dō ꝛ si nō sp eueniat ꝓpt īmensitatē dine mie. tū frequenter accidit ꝛ hoc meret hūana malicia. Unde sanguinū ꝛ dolosū. i. effundentē sāguinē cū dolo. i. volūtarie ab hoīabit dns. s. a gra ꝛ glia sua repellēdo Gen. ix Quicūq̄ effuderit sanguinem humanum. fundetur sanguis illius dicit dns. Propterea in figurā pcepit dns in veteri lege q̄ nō comederēt carnē cū sanguine vel sanguinē ad inducendum eos vt horreret effusionem sangnims humani Ostēdit grauitas huiꝰ peccati ex multiplici punitione Caim primi homicide ꝓut habet Gen. iiij. vbi dictuz fuit ei patrato homicidio abel fratris sui. Maledictus eris ꝛc. Est ergo prima punitio infamia. vnde dicitur. Maledictus eris. s. ab hoīb. Hoīes em̄ sūme homicidas odiunt et maledicūt ꝛ merito q̄ sunt destructores hūani generis exterminātes hominē factū ad dei imaginē. Secūda punitio est inopia. Et idō dicit cū operatus fueris terrā nō dabit tibi fructus. i. paucos ꝛ cū magno labore Tertia ē malivolētia. Et ideo dicit vagus et ꝓfugus eris. q̄ hoīb odiosus. q̄ quilibet timet cōuersari cū eo ne sibi quid faciat cum eo. vel etiam inconstantia notat Quarta est vnie dissidentia. Unde dixit ipe Maior est iniquitas mea q̄z vt veniaz merear. i. tm̄ est peccatum meū q̄ non cadit sub tua mia. Quinta ē damnatio eterna. Unde subdit Ecce ejcis me hodie a facie tua Apparuerat enim sibi angelus in forma humana sibi loquēs deum representās. Sexta est mors misera. ideo addit Omnis qui inuenerit me occidet me. s. homo vl' bestia. vl' dixit hoc appetens mortem ex multipli ci miseria Septima est infirmitas corporea. cum dicitur Posuit dns signū in cayn. i. tremorem horribilē oim mēbroꝝ. Et q̄ homo non debet occidi a priuata pona. etiam si mereat mortem. Ideo dixit dns cayn Nequaq̄z. sed oīs qui occiderit. tibi pūctus. Et subintelligit Cayn grauiter punietur talis. Septuplū punietur. s. ipe Cayn. i. in septima generatōne. q̄ Lamech iam dns filios occidit Cayn extīte septīa generatōne ab Adam Hec Nico. de lira. Cum enī Lamech eēt cecutiēs ꝛ venationi feraꝝ vacaret. non ꝓpter carnes. q̄ tūc nō erāt in vsu. ꝓpter pelles quibus tunc hoīes vestiebāt ur. ducebat secum puerum qui indicabat sibi feras vt ad ipas sagittas iaceret. Uidens ergo puer cayn latitātem inter frutecta estimauit feram esse. sic lamech iaciēs arcum occidit eum. vt dicit magister in hist'ijs scolasticis. Grane igitur est nimis peccatum homicidij. qđ ꝛ punitur nō soluz lege diuina multipliciter vt dictū ē Matth. xxvi. Qui in gladio occiderit. oportz eū occidi saltē diuine sententie. ꝛ est lege humana. canonica ꝛ ciuili. Et q̄ ecclesia nō vtit gladio materiali ꝛ spūali. ideo lex eiꝰ punit oēm homicidam ꝛ mutilantez. nisi in cā sue defensionis moderata. pena etiā irregularitatis etiā vbi non sit peccatū propter horroꝛē facti. de hoc tū in quarta parte. tit. nij. Quāt dicit Tho. se. se. q. lxiij. homicidium ꝓmissum ob sui defensionem inducere irregularitatem. tpe suo erat i opinione aliquoꝝ doctorum. sed postea emanauit Cle. declarans nō inducere irregularitatem extra de homi. c. i. Et sic hodie tenet Ītē homicidium vel mutilatio vel enoꝛmis percussio ficta clerico etiam in minoꝛib' ordinib' constituto inducit excōicatōem cuius absolutio sedi aplice reseruatur. vt patet diffuse in quarta parte. ti. i. c. i Ītē in foꝛo pīie īponebat penitētia septēnis vt patz. xxij. q. i. Predicandū. tū hodie ē arbitraria sicut ꝛ pro alijs peccatis. Uitri autem solēt ad curiā. ad' penitētiarios Maioꝛ autē pīia iniūgitur ꝓ quibusdam homicidijs magis grauibꝰ. Nam ꝑm hosti. ꝛ glo. extra de his qui fi. occi. c. i. ij et. iij. q̄n parentes sponte filios occidunt vel opprimunt maioꝛ est eis pīia q̄z ꝓ cōi homicidio īiungenda. Et dicit ra. q̄ debet induci ad ingressum monasterij vbi ꝑ peccata deploret. ꝛ hoc nisi hꝫ ꝓlem nō volentem ingredi ꝛ ipse. vel nisi hꝫ filios paruulos quos non posset dimittere vel etiaz sine his si non posset ꝓpter fragilitatem carnis hoc agere. non tū ꝑt ad hoc cogi. Si autē casu ꝛ grauj culpa precedente contigerit tale homicidium. tunc ꝑm Hosti. ꝛ glo. penitētia. v. vel vij. ānoꝝ est ꝓponenda. ar. di. l. Si qua. ꝛ extra de peni. ꝛ remiss. ca. Quesitum. Si autem leuis culpa precesserit. tunc penitētia trium ānoꝝ ē iniungenda. extra de his qui fi. occi. De infantibꝰ Si autem nulla culpa precessit. de iure nō sunt puniendi. tū propter ambiguuz duplicitatis est aliqua pīia ad cautelam iniungēda. ar. xxiij. q. v Excōicatoꝝ ꝛ interfectoꝝ ibi. Et ī his omnibus si culpa occulta. pīia iniungenda ē occulta. Si manifesta ꝛ penitētia manifesta Et vt dicit. ij. q. v. Consuluisti. monendi sunt pentes ne teneroꝝ pueros infantes teneāt secum in lecto Grauioꝝ adhuc pīia ꝓponit vxoricide. vt patz. xxxij. q. ij admonere. Est tamē ꝛ ipsa arbitraria in foꝛo penitētie. precipue q̄n res est occulta. imponit aūt maioꝝ penitentia vxoricide q̄z matricida non q̄ grauius sit peccatum. sed ideo q̄nia hoīes magꝫ

sunt inclinati ad vxoricidiū q̄z ad matricidiū. q̄z ad matricidium pat̄z vel nihil. Et ideo oportuit poni magis retrahentis. i. maior pena Iure autem ciuili in q̄ est vsus gladij materialis punit̄ homicida pena mortis. Patricida aūt q̄z grauiter delinquit imo grauissime. ideo grauissime puniūtur nō pena decapitationis vt alij. sed fm Hostiē. in iudicio talis quicq̄ vel p̄fessus regis sāguineis verberat⁹ in eculeo. i. sacco corij cocti insuti missus cum cane et gallo gallinatio. i. capone. et simia et vipa in p̄fundū mar̄ iactatur vel in fluuiū p̄rimū iuxta situ regionis vt ōium elemētor̄ vsu ea rere incipiat vel si mare vel fluuij nō fuerit proximus tradatur bestijs. C. eo. ti. l. i. In foro autem p̄nie arbitraria est pena et occulte si occultum est imponenda. ar. ij. q. i. Iulia. Homicide g̃ recte fit vt nō dimidiet dies suos. i. vt citius occidatur q̄z crudelior ē omni fera siluestri. Nā omne animal diligit sibi sile vt dicit Eccl'. xiij. Quis vnq̄z vidit leonē vel vrsum occidentē leonē vel vrsum Hunc̄z. ꝫ bene animal alterius speciei. homo āt se ira p̄mittit vinci ab ira et odio vt occidat alium hoiem factum ad similitudinem dei. Similis ē homicida diabolo. de quo dicit x̄ps Ioh'. viij. Ille erat homicida ab initio. quia. s. occidit in anima et in corpe primos p̄ntes suo ope. Facit homicida p̄tumeliā deo. q̄z occidit filiū suū cum omnes sum⁹ filij dei p̄ creationem. ps. lxxxi. Filij excelsi oēs. Et plectius p̄ fidem et baptismum. Io. i. dedit eis p̄tātem filios dei fieri his qui credunt in in nomine eius Insup̄ et angelo qui custodit hominē facit iniuriā Voluit dñs q̄ dauid et si sanctus et deuotus edificaret ei tēplū ex eo q̄ sanguinē humanū effuderat. vt habet. i. paralipo. xxviij. Et ideo sūme abstinendum. Et quia ad iniuriā p̄sonalem p̄tinet verberatio. mutilatio. incarceratio. et cōtra illud p̄ceptū. Non occides ideo breuiter hinc de his pro cuius declaratione dicit b. tho. se. se. q. lxv. q̄ in bonis corp̄is tria per ordinē p̄sideranda. Primo integritas corporis cui detrimentū infertur per mutilationem vel occisionem Secundum est quies et delectatio sensus cui opponitur verberatio et quodcūq̄z aliud dolore sensus afficiens. Tertiū est motus et vsus mēbror̄ q̄ impeditur p̄ litigationem vel incarcerationē vel quamcūq̄z violentam detentionē Et ideo incarcerare aliquem est illicitū vel qualitercunq̄z detinere nisi fiat fm ordinem iusticie. aut in penaz aut in cautelam alicuius mali vitandi et hoc licet tantum iudici. Alterum detinere aliquem ad hoc̄ impediendū eum ab aliquo malo perpetrando cuilibet licet. sicut retinere hominem ne se p̄cipitet extrahere eū de domo ruitura p̄ximi et huiusmodi. vel ne se vel aliū percutiat detinere Sed simpliciter alium intrudere vel detinere ad eū pertinet qui hz vniuersaliter de actibus hominis exterioribus disponere et vita alterius. s. tho. Unde huiusmodi faciens morte punit̄ fm legē. C. de priuato carcere. l. vita. et quidem patz esse mortale peccatū. Et sil'iter verberare adultū ei qui nō habz curā eius vt sunt parētes magri. et hmōi. p̄tinet ad iniuriam vnde et mortale est parentibus tū maritis magistris. q̄z uis sit p̄missa moderata castigatio. nō tū vsq̄z ad mutilatōnem membri. q̄z tūc esset mortale Itē quantū ad mutilationem. Sciendū m q̄ cum totius hominis vita non ordinet ad aliq̄d p̄ius ipsius hoīs ꝫ ad ipam potius oia q̄ sunt hominis ordinātur Ideo priuare aliquem vita in nullo casu p̄tinet ad aliquem nisi ad publicam p̄tātem cui p̄mittit̄ p̄curatō boni cōis Sed precisio membri p̄t ordinari ad p̄priam salutem vnius hoīs et ideo in aliquo casu p̄t ad eum p̄tinere puta si membr̄ sit putridum p̄ conseruatione vite licite ipe infirm⁹ vel q̄ habet curā eius p̄mittit medico precidendum et hoc q̄n aliter saluti corporis prouideri nō potest Et quia saluti anime in temptatōe p̄cupiscentie aliter prouideri non potest q̄z potest per precisionem. q̄z peccatū subiacet voluntati Ideo nec p̄ter cōseruandum castitatem seu vincendas temptatiōes carnis licz virilia abscidere. q̄z mortale p̄fm est

Octauus titulus de inuidia Capitulum primū de ipsa inuidia. et de nocumentis eius

Inuidia cēsēt̄ ex septem capitalibus vitijs poni. gre. xxxi. mo. Et b. tho. se. se. q. xxxvi. ar. iij. Isidorus autem in li. de summo bono. et Cassianus in li. de instit. cenobior̄. nō ponūt inuidiam inter capitalia q̄d forte ideo fecerunt p̄pter hoc q̄ inuidia manifeste nascitur ex inani gloria Ex vt dicit ibi. bea. tho. non est ꝑa rationem vitij capitalis q̄ ipsum oriatur ex altero. quia vt dicit Grego. xxxi. moral'. Capitalia vitia tanta sibi cōiuncti one coniunguntur vt nō nisi vnum de altero p̄feratur. Sed hoc est contra rationē vitij capitalis q̄ nō habeat aliquam rationē p̄ducēdi ex se multa genera peccatorum. q̄d non habet inuidia. sed multa ex ea vitia procedunt vt infra patebit. Diffinitur āt inuidia fm iohānem damascenū. ij. li. q̄ est tristicia de alienis bonis Pro cuius declaratione dicit b. tho. se. se. q. xxxvi. ar. ij. q̄ tristicia de alienis bonis potest contingere. iij modis Primo modo inquantū quis dolz de bono alterius inquantum ex eo timet̄ nocumentū vel sibiipsi vel alijs bonis et talis tristicia non est inuidia. et potest esse sine peccato sciliz cū moderata est. nec ex hoc facit aliquod inconueniens Unde Gregorius vicesimosecūdo moralium aut. Euenire plerūq̄z solz vt nō amissa charitate. et inimici nos ruina lenficz Et rursus Ei⁹gla sine

Capitulum Primū.

inuidie culpa ꝓtristet. cum ꝛ ruente eo quos dā bene erigi credim⁹ ꝛ ꝓficiente illo plerosq; iniuste opprimi formidam⁹. Hec ille Sic ex submersione pharaonis cū exercitu suo in mari rubro populus isrl multū gauisus ē ꝛ festinauit cantans canticū Cāte m⁹ dño ꝛ pulsans tympanū cū maria eo q; mortuus ē inimicus qui volabat eos in seruitutē reducere Exo.xv. Et ecōtra Mathan as cū suis ꝓtristatus est valde de exaltatione et prosperitate regis antiochi q; querebat populū iudeoꝝ transferre ad ritus gentiliū deo vero relicto. i. Mach.j. Secundo modo ꝑt aliquis cōtristari de bono alterius nō ex eo q; ille habeat illud bonū. sed q; sibi deest illud bonum ꝛ hic ꝓprie est zelus ꝛm pbm. ij. rethoricoꝝ. Dicit etiaz emulatio. Et si iste zelus sit circa bona honesta laudabilis ē ꝛm illud. i. Coꝛ. xiij Emulamī spūalia Sic faciebat aplūs cū dicebat. ij. ad Coꝛ. vi Emulor enī vos dei emulatione. q.d. iuideo quibusdam ex vobis sed inuidia que est ꝛm deum. Cōsiderabat in aliquibꝰ eoꝝ esse aliquas pfectas ꝓditiones q; non ita forte apparenter erant in eo vel ex hūilitate in se nō reputabat eē licet simplr eēt pfectior illis ꝛ in illis emulabat cupiēs ꝓficere. ista ḡ non est ꝓprie inuidia nisi large dicta Et sic intelligit dictū Hiero. ad alletham de instructione filie. Habeat socias cū quibꝰ discat. quibꝰ inuideat. quaz laudibꝰ mordeat. Sumitur hic inuidia ꝓ zelo seu emulatione q; quis debet incitari ad ꝓficiendū cū, melioribꝰ Si ār de ꝑalibꝰ sit tristicia talis ꝑt esse sine peccato, vt si ꝛm primū motū tristat q; nō habet sibi necessaria que alius habet cuz peccato, vnde qñ ꝑ talem defectū incidit in impatiētiā, vel murmurationē vel nimis mente, deiect ꝛ pertinebit ad accidiā Tercio modo tristat quis de bono alteri⁹ inquātum ille cui accidit illud bonū est eo indignus. q; qui dem tristicia non ꝑt oriri ex bonis honestis, ex quibus aliquis iustus efficit. nisi forte ꝓtristaretur quis videndo magnos peccatores a deo visitari magnis donis ꝛ ꝛtutibꝰ quasi iudicando eos indignos. sicut ꝓtristatus ꝛ indignatus est frat⁹ su⁹ maioꝝ de susceptōe fratris ꝓdigi magnifica Lu. xv. Sed hoc esset ꝓtristari ꝓtra deū ꝛ iniustū reputare vel inuidētia fraterne gē que est blasphemia ī spūmsc ꝛm Sz ꝓtristari de diuitijs ꝛ alijs bonis ꝛpalibꝰ que pūt bonis ꝛ malis ꝓuenire. hāc tristiciā vocat pbus. ij. rhetoricoꝝ nemesim. et dicit ipam ad bonos mores ꝑtinere Sed hoc ideo dicit. q; ꝓsiderabat ipsa bona ꝛpalia scōz se ꝓut possunt magna videri nō respiciētibꝰ ad eterna Sed ꝛm doctrinā fidei ꝛpalia bona que prouenunt indignis ex iusta dei ordinatione dispōnūtur vel ad eoꝝ correptionem vel ad eoꝝ dānationem sicut diues sepultus in infernuz Lu. xvi Et b⁹ bona quasi nihil sunt in compatione ad bona futura q; seruant bonis. Et ideo h⁹ tristicia phibetur in scriptura sacra ꝛm illud ps. xxxvi. Noli emulari in malignātibus. neq; zelaueris facientes iniquitatem ꝛc. Cito enim transit eoꝝ prosperitas. qm̄ tanq; fenum velociter arescent. Subdit. ꝛ ideo non estimanda Quarto contristatur quis de bono alterius inquantū alter excedit ipsum in bonis. ꝛ hoc ꝓprie est inuidia et istud semp̄ prauū ꝛm pbm in. ij. rethoricorum quia dolet de quo est gaudendum. s. de bono ꝓximi. Unde apls. i. Coꝛ. xiij. ait. Charitas nō emulatur. i. nō inuidet, sed gaudet de bonis alterius Nec obstat si dicat ꝙ obiectū tristicie est malum Non enim tristatur quis nisi de malo, sed inuidia est de bono alterius. ergo inuidia nō est tristicia Respondet tho. vbi supra ar. i. ꝙ obm̄ tristicie est vtiq; malum ꝓprium, sed ꝓtingit aliqñ ꝙ bonū alienū apprehendatur vt malum ꝓprium Et ꝛm hoc de bono alieno ꝑt esse tristicia. Inuidus enī bonū alterius de quo inuidet estimat vt malū ꝓprium inquantū est diminutiuū ꝓprie gl'ie et excellētie. Videt enī sibi ꝙ ex hoc ꝙ aliquis excedit eum in bonis, vel equiparatur ipse nō sit ī tanta reputatōne apud homines sicut si solus ille illa bona haberet supra omnes ꝛ inde tristat bona igitur habita causant delectationē amissa causant tristiciā ꝛ dolorem Ab alijs possessa non excessiue inimis vltra se causant occasionaliter inuidiam ꝛ emulationem. quia apprehenduntur vt propria mala vt dictum est Et dicitur inuid⁹ quasi non videns. quia. s. bonū alterius sine tristicia videre nō potest

De inuidia loquēs §. I

ꝓphēta ait. Zelus domus tue comedit me. loquitur. ps. lxviij. in ꝑsona xp̄i ad patrem. ꝛ a iohāne euangelista inducitur in testimoniū cum xp̄us eiecit de templo cum flagello de funiculis ementes ꝛ vendentes Jo. ij. ad hūc intellectū videlicz O pater. zelus. i. intensus amoꝝ quez habui ad honorem templi tui me quasi ꝙsumēdo affecit ꝛ ideo cū flagello expuli de tēplo eos qui irreuerēter se habebant Sz alio modo potest exponi sic. O pater. zelus. i. inuidia. dom⁹ tue. i. sacerdotum qui habent curam domus tue. i. templi comedit me. i. ꝙsumpsit ꝓ mortem Ex inuidia. n. sacerdotum quia ipse honorabatur a populo ꝛ audiebatur magis q; ipsi tradiderunt pilato occidendū Sciebat. n. inquit euangelista ꝙ ꝓ inuidiā trādidissent eū Marc. xv. Quod figurate ostendit iacob cum ait. fera pessima deuorauit filium meum ioseph qui figurabat xp̄m quem fratres ex inuidia vendentes putabant ad nihilū deduxisse. sed inde peruenit ad maximam gloriam. Tria ergo de hac inuidia videnda sunt

Primū a quo malo oriatur

Secundū quantum in peccato aggrauatur
Tertium quid ex hoc vicio ꝓsequatur

Quātum ad pri .§.II.

mū. Inuidia ꝓ munius habet ortū ex vana gl'ia Vñ apl's ad Gal'.vi. Nō efficiamini inanis gl'e cupidi.inuicem,puocantes.inuicem inuidentes. Ponit prius inanē gl'iam.deinde inuidiā,q̄ cā debet p̄cedere suū effectū.& posita cā sequit' effectus.posita inani gloria in homine sequitur inuidia,q̄ cum videt vanā gloriosus aliquē sibi eq̄ri vel superare in aliq̄ bono,vnde querit gloriaz videtur sibi q̄ nō sit ita in gloria & reputatione hominū ex quo alius habet bonū simile vel maius sicut ipse & ita ex hoc tristat' de bono illius. Vñ Greg'.xxxi.moral'.ait. Prima nāq̄ supbie soboles inanis gloria est.que dum oppressam mentē corrupit inuidiā morgignit.quia dum vani nominis potentiā appetit ne ꝙs hanc alius adipisci valeat tabescit. Et ꝓbs in.ij.ret̄ horicoꝝ.q̄ inuidebunt tales quibus sunt aliqui filles.vel fm gen⁹ aut fm ognitōez,aut fm statuā,aut fm habitū aut fm opinionem Et itez dicit q̄ illi quibo modicū deficit et amatores honoris & qui sapiētes reputāt sunt inuidi,s.vel fm inclinatōez vel fm deliberationē,put sunt boni & mali Job.v. Parvulū occidit inuidia.i.pusillanimē.occidit āt spūaliť Pro hoc declaratōe dicit h.tho.se.se.q.xxxvi. arti.i.q̄ cū inuidia,sic de gloria alterius inquātū appetenditur vt diminutiua glorie propie quā quis appetit. cōsequens est vt ad illos habeatur inuidia quibus homo se vel equare vel preferre appetit in gloria.hoc autē nō est respectu multū a se distantium. Nullus em̄ nisi insanus studet se equare vel preferre in gloria his qui sunt multo maiores eo.puta homo plebe⁹ regi.vel rex plebeio quem multum excedit. Et ideo bis q̄ multum distāt vel loco vel tempore vel statu hō non inuidet.sed bis qui sunt propinqui quibo se nititur equare vel preferre Nā cū illi excedunt accidit hoc cōtra nr̄am volūtatem.q̄ estimaťinde sibi minui gloria sua & ideo causatur tristicia. Similitudo autem dicitur esse causa amoris & p cōsequns dilectionē causat inquantū p̄cordat volūtati. Et sic discipuli iohānis baptiste inuidebāt aliquantulū xp̄o eo q̄ h̄ret maiorem concursuz et famam q̄z magister eoꝝ iohānes Unde zelantes p̄o ipso iohāne dixerūt ei semel Ds cui testimoniū perhibuisti plures discipulos facit iohānis.iij. Sed iohānes declarauit q̄ de maiori ipo erat.q̄ verus messias Similiter cum audiētes decem de duobus fratribus indignati sunt Matthei.xx. Amatores honoris & dignitatis sunt inuidi.s.ad eos quibo possunt in honore & dignitate equari vel preferri.nam si multum excedat non inuidet. Non em̄ inuidet ciuis si nō habet dignitatē regiaz ad quam nō est aptus.neq̄ simplex sacerdos si nō est papa.& si modicū deficiat videť sibi q̄ ad hoc posſit p̄tingere & sic ad hoc conatur vt sit ciuis de p̄oribus vel alijs officijs ciuitaz sicut plēs sunt & sacerdos q̄ sit plebanus vel canonicus vel epūs Et si frustraťei⁹ conatus p̄t excessum glorie alterius q̄z alij habent quod ipe nō habet tristaťde bono illoꝝ. Et sic saul q̄ david devicto & occiso goliath puelle obuiantes et festinantes de victoria eius canebant in ei⁹ laudem. Percussit saul mille & david decem milia Audiens hoc saul invidit david eo q̄ magis laudabatur'q̄z ipse.vnde dolens de hoc dixit Mihi dederunt mille.& filio Isa.i. David decē milia i.regū.xviij. Pusillanimes ergo sunt inuidi.q̄ omnia reputant magna & quicquid boni alicui accidat.reputant se in magno superatos esse, et inde ꝓtristātur inuidendo Et sic mulieres quia cōiter sunt pusillanimes inanis glorie cupide.q̄ reputant magna que parua & vilia sunt.vt pulcritudinē.ornatū.tripudiatū.fecūditatē & hmōi ideo de facili inuidet vna alteri Sicut & rachel inuidit sorori lye q̄ fecunda erat.Geñ.xxx. Qui reputant sapiētes vel virtuosi aliqñ inuident si imperfecti sunt & hoc nō est ex sapientia vel virtute i se & inquantū ex eis resultat honor & gloria habēti in ꝓspectu alioꝝ. Nullus em̄ inuideret hoi sapiēti & p̄fecto si ignotus esset hominibus.sed cum manifestaťeius sapientia & virt⁹ q̄z inde ex mlta exaltatione illius videť facile minui fama sua & honor & inde ꝓtristaťBona em̄ spūalia ex hoc q̄ plibo cōicanť nō minuuntur sic patz de scīa & virtutibus.sed bona tpalia cōicata vnicq̄ minuūtur sicut patet in diuitijs. Nam ex hoc q̄ vnus quis habet centuz florenos alius non p̄t eos h̄re nisi sibi subtrahanť & ita gloria mundi circa aliquid cum vnus habet,alius nō hz vel nō ita magnam Si quis autem totā scīam suā cōicat discipulo nihil ex ea ipse amittit sed magis p̄ficit & ex hoc scribe & pharisei invidebāt xp̄o.q̄z ex doctria sua et virtute magis in honore et fama erat. Unde ipsi p̄terea dic̄. Zelus dom⁹ tue ꝯmedit me.i.inuidia scribaꝝ & phariseoꝝ & sacerdotū comedit me.

Secundo de gra .§.III.

uitate h⁹ pcti q̄z graue sic ostendiť ex hoc q̄ dicit iob.v. Parvulū occidit inuidia.occidit āt spūaliter p̄muādo aīam gr̄a.& nullū pct̄m tollit gr̄az ab aīa nisi mortale.vnde inuidia est mortale ex genere suo qñ est fm deliberatōem rōis.hui⁹ rō est fm tho.se.se.q.xxxvi.arti.iij.quia gen⁹ peccati cōsideratur ex obiecto.i.ex materia circa quā est Inuidia aūt fm ratōnē sui obiecti ꝓtrariatur charitati p quā est vita spūalis anime.fm illud i.Joh.iij. Nos scimus q̄m translati sumus de morte ad vitam q̄m diligimus frēs. Utriusq̄

Capitulū Primum.

enī obiectū inuidie. ſ. caritas eſt bonū primi ſed fin̄ contrarium motū. nam caritas gaudet de bono proximi. ⁊ de eodem inuidia triſtat. ⁊ ſic p̄z q̄ ex genere ſuo eſt mortale. Ad hoc facit q̄d ait. Aug. in libro de igne purga. vbi ponit inter mortalia. ⁊ numerant ſ̄pm cum adulterio homicidio et hmōi. xxv. di. §. al' demū Ite ex p̄cil. carthagiē. dicitur. Clericus inuidens fratr̄ p̄fectibo donec eſt in vitio nō p̄moueat. xl. di. clvi. ß nullius p̄hibet a promotione, niſi propter mortale. ergo ⁊c. Sz ſicut in alijs peccatis que ex genere ſuo ſunt mortalia. inueniuntur aliqui impfecti motus inſenſualitate exiſtentes ⁊ nō puenientes ad p̄fectum rōnis qui ſunt peccata venialia. Sicut in genere homicidij p̄mi motꝰ ire. ⁊ in genere adulterij primi motus concupiſcentie. ita ⁊ in genere inuidie p̄mi motus triſticie de bono alterius nō ſūt niſi venialia. Qui motus etiā aliqñ reperiuntur in viris p̄fectis ⁊ in paruulis. Unde aug⁹. in lib. p̄fec. Vidi ego ⁊ expertus ſum zelantem puerū. i. inuidentē nondū loquebat. ⁊ intuebatur pallidus amaro aſpectu collactaneū ſuū. Non ſolū āt eſt mortale inuidia ſed ⁊ valde graue. Dicit enī gregorius de ipſa in. v. moral'. Quāuis p̄ omne vitium q̄ p̄petratur humano cordi antiqui hoſtis virꝰ infundit. In hac tamē nequicia tota ſua viſcera ſerpens p̄cutit. ⁊ imp̄imende malicie peſtē vomit. Ipſa enī inuidia

Primo deo p̄trariatur
Secūdo diabolo aſſimilatur
Tercio primo iniuriatur

¶ Quantū ad primum ſciendum ſin Dio. Bonū eſt ſuiipſi⁹ diffuſiuū ⁊ cōitatiuū. ⁊ quāto maius bonū tāto magis cōitatiuū. Hinc eſt q̄ deꝰ qui eſt ſūme bonus p̄maxime ⁊ copioſiſſime cōicauit bonitatē ſuā innumerabiles creaturas formādo ⁊ cuilibet certū gradum bonitatis tribuēdo Unde plato. A deo omnis inuidia relegata ē. i. excluſa. q̄nīmo adeo bonus, ē ⁊ omnipotens, vt. dicit aug. in enchiridion q̄ nullū malū ſineret eſſe in ſuo vniuerſo niſi ex illo eliceret maꝰ bonū. Inuidus ecōtra nō eſt cōicatiuus. ß ſibi ſoli vellet omnia. ⁊ q̄ alij nō p̄ticiparent ſecum bona vt ſolus exaltaret. ⁊ ex bonis alioꝝ elicit mala. ſ. triſticiam cordis ſui. Unde p̄uer. xxij. c. Putredo oſſium inuidia quia vz potentias aīme q̄ oſſa dicunt eius marceſcere facit. ⁊ ejcit pre triſticia vel etiā oſſa dicunt virtutes vt mīa. charitas. nec meſis benignitas. ⁊c. q̄ deſtruūtur p̄ inuidiā Unde greg. in. v. moza. Cum deuictum cor liuoris putredo corrū perit ipſa quoq̄ exteriora indicant q̄ grauiter animū veſania inficiat. Color quippe pallore afficitur, oculi tenebrāntur mēs accenditur. membra frigeſcunt. in cogitatōibo ſcabies. in ventre ſtridor. Hinc ⁊ ſocrates. Vtinam inuidi in oībus ciuitatibus oculos ⁊ aures haberent vt de omniū felicitate torquerētur. Ez econtra dicit virtuoſus de ſapientia loquēs. Sine ficticne didici ⁊ ſine inuidia cōico ⁊ honeſtatē illius nō abſcondo. Sap̄. vij. Item Necq̄ cum inuidia tabeſcente p̄ſortiū habebo. q̄m tal' hō nō erit p̄ticeps ſapientie. Sap̄. vi. Secundo inuidia facit hominem ſimilem diabolo. Dicitur enī de eo. Sap̄. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrar̄. Inuitantur eum qui ſunt ex parte ipſius. Uidens enī diabolus hominē creatū ad poſſidendā ſup̄nam felicitatē, quā ipſe nōdum adeptā ſed mox adipiſcendā. amiſerat. ſuperbia ſua inuidens tanto eius bono ⁊ glorie, ⁊ ideo oī ſue ſagacitate malicie procurauit vt illa priuaretur temptans eum ⁊ inducens ad inobedientiā diuini p̄cepti. ⁊ ſic quotidie inuidia ſuggerēdo conatur fraternā caritatē diſſipare. Unī iob. papa. Conat̄ verſutus hoſtis ab initio ruine ſue ecclēſie vnitatē reſcindere. charitatē vulnerare, et bonoꝝ opeꝝ dulcedinē felle inuidie inficere. ⁊ oībus modis quibo p̄t gen⁹ humanū euertere et p̄turbare. Dolet. n. ſatis ⁊ erubeſcit charitatem quā ipſe neſciuit hēre. i. ſeruare in celis hoīes cōſtantes ex lutea materia poſſidere in terris. xxi. q. viſis. Et tanta eſt malicia inuidie eius vt cuz ex temptationibus quibus nos infeſtat augeatur ei pena accidentalis inferni. tñ potius eligit ſibi illam augeri temptando nos vt ruere faciat q̄ſ illa carere reſiſtendo a temptationibus. Sicut duo vult p̄ti⁹ aliquo bono carere cum alijs q̄ſ ſ̄pm habere cōiter cuz alijs. Ad q̄d facit q̄d dicit oratius. Inuidia ſiculi nō inuenere tirani. Maiꝰ tormentum. vbi tangitur quedam hiſtoria. Cuz ei ī curia cuiuſdā duī tēporal' in ſicilia eēnt duo inter ceteros, milites vel familiares. vnus valde inuidus. alter valde amar⁹ q̄d notoriū erat. Quadam die volens dñs habere ſolatium cum ſuis baronibus fecit illos duos vocari ad ſe. ⁊ coram etiam alijs curialibus ⁊ dixit. q̄ cum eſſent ſibi multum grati in obſequijs ſuis diſponebat eos remunerare. Et propterea parat⁹ erat dare vni eoꝝ q̄d ſibi peteret. ⁊ exinde duplum alteri eorū. Tacebant ambo ⁊ nullus volebat eſſe primus. Nam cogitabat auarus ſi ſum primus recipiaz minus q̄ſ ſi eſſem ſecūd⁹. cū duplū ſit ei promiſſum q̄ſ p̄io poſtulanti. Cogitabat inuid⁹ ſi p̄m⁹ reſpōdeo iſte ſoci⁹ meus plus me recipiet nunq̄ſ hoc pateret animꝰ me⁹. Boni⁹ volo dimittere petitionē meā ⁊ p̄ſecutōem alicui⁹ boni. Cūq̄ inſe diſceptarēt ⁊ alter alteꝝ p̄ponerz in petēdo demū voluit dīs q̄ inuid⁹ p̄m⁹ eēt in petēdo. Cepit iſte cogitare ītra ſe q̄d petē poſſū vt iſte ſoci⁹ me⁹ nō excedat me in donis. Si peto vnā vitem vel equū iſte duos hēbit. ſi mille florenos iſte duo milia. ſi vnū caſtr̄ iſte vnā cīratē obtinebit. Suſtinere hoc nō, poſſū aliq̄ mō. Potius volo eligere aliquod malum pati, vt iſte in duplo habeat

ꝯ obtinere bonum in quo ipe me superet? Dixit ergo. Ose mi ego pero vt vn? ocul? mihi eruat vt sic socio duo extrahãtur-quid inde factum sit nõ dicitur.sed bene fuisset inuido factum vt vno oculo sibi ensso socius euasisset illesus.et ꝙ taz diabolica ꝓditõ fuit in eo. Tercio inuidia iniuriatur,primo ⁊ animo⁊ opere. Animo.quia non ꝑt pati videre illum bona habere,de omni ꝓsperitate eius tristatur ⁊ dolet. Unde dicitur Eccl. xxxij. Oculus inuidi nequã. Usñ iuuidus figurat ꝑ heli sacerdotem ꝺ quo scribitur.i. Regũ.iij.ꝙ lucernam dei videre nõ poterat donec extingueret nr.sic inuidus lumẽ.i.ꝓsperitatem talem vl spũalem non ꝑt clara mente videre nisi extinctã i.nisi subtractã,tunc gaudet de malo talis ꝓsone. Similis est inuidia vespertilioni,qꝺ animal nõ ꝑt videre lumen diei,sed amat tenebras noctis. Sic inuidi ꝓspera hominũ videre nõ possunt.ß tm̃ aduersa de quibus gaudent vbi dolere deberent. Nocet etiaz proximo cũ ꝑt diuersis modis detrahendo vel aliter nocendo. Inuidia inqt hu. de san.vic.aufert mihi ꝓximum ira meipm. Et ciprianus de inuido ait. Huic vult? minaz.cuius aspectus.pallor in facie.in labijs tremor.stridor in dentibus.verba rabida.effrenata cõuicia. et manus ad violentiã prompta. Et vt dicit basilius. Sicut rubigo ferrũ.sic inuidia aiam in ꝙ nascitur corrumpit.⁊ sicut rubigo ferro adhereꝫ vix recedit-ita inuidia cum difficultate aiam dimittit inuasam. Sic et saul inuid? ⁊ vexatus a diabolo.⁊ siqñ interpollabat vexatio.nõ tñ totaliter liberabatur. Unde ciprianus. Iste zelus ſ.inuidia nõ habet modũ.ꝓmanens iugiter sine fine.⁊ cum alia vitia ⁊ scelera finiantur quantũ ille cui inuidetur,ꝓfecit maiori successu tãto iuidus in maius incendium liuoris ignibꝫ inardescit. Ita ſt male dispositi inuidi vt de lumẽ obscurent.⁊ de sanitate alioꝝ infirment.de alioꝝ vita moriant. Tales em̃ de facili ꝓditiones tractãt. Unde puer.xxij.dicit. Nõ comedas cum homine inuido ⁊ ne desideres cibos eius.qm̃ in sil'itudinẽ arioli ⁊ ꝓiectoris estimat qꝺ ignorat. Comede ⁊ bibe dicet tibi.⁊ mens eius non est tecum. Et cõclusiue tanta est grauitas huius peccati ꝙ inuidia pharisecoꝝ ⁊ sacerdotũ fecit xpm̃ crucifigere. qꝺ fuit grauissimũ peccatũ.vñ dicit. Zelus domus tue comedit me.⁊ figurata est ꝑ ignem qui ꝙ sumpsit oues ⁊ pueros Job.i.ca.

Tercio de malis §.IIII

ꝙ sequunt ex inuidia. Notandũ primo ꝙ inuidia ꝓpterea ponitur vitium capitale quia caput est multoꝝ peccatorum.⁊ precipue eoꝝ que dicunt filie eius. Pro cuius declaratione dicit b.tho.se. q.xxxvi.ar.t.i. nij.ꝙ sicut accidia est tristicia de bono spũali diuino,ita inuidia est tristicia de bono proximi. Accidia autez propterea ponitur ee vitiũ capitale.qz ex accidia hõ ipellit ad aliq̃ facienda.vel vt fugiat tristiciã.vel vt tristicie satisfaciat. Et eadem rõne inuidia ponitur vitium capitale cuius filie ſm grego.i.xxxi.moraliũ.sunt quinqz scz

Odium
Detractio.
Susurratio
Exultatio in aduerꝺ primi
Afflictio in ꝓsperis eius

Ratõ assignatõis huius est ſm tho. vbi supra.qz in conatu inuidie ee aliquid tanqz principium aliquid tanqz mediũ.aliquid tanqz terminus seu finis. Principium quidem est vt quis diminuat gl'iam alterius.vel in occulto ⁊ sic ee susurratio vel manifeste ⁊ sic est detractio. Mediũ aũt est qz aliquis intendens minuere gl'iam alterius aut ꝑt ⁊ sic est exultatio in aduersis aut nõ potest ⁊ sic est afflictõ in ꝓsperis. Terminus aũt inuidie est in ipso odio. Sicut enim bonũ delectãs causat amorem,ita ⁊ malum contristans qꝺ est i inuido causat odium. Et nota ſm tho.vbi supra.qꝺ afflictio in ꝓsperis aliqñ est ipsa inuidia.aliqñ nõ est ipsa sed filia eius inquantum quis tristat ꝺ ꝓsperis alicuius ſm ꝙ habet quandam gloriam sic talis tristicia est inuidia. Inquantũ vo ꝓspera eueniunt alicui ꝛra conatuz inuidentis qui nititur impedire ꝓsperitatem illius sic talis tristicia est filia inuidie. Exultatõ vero in aduersis non est directe idem qꝺ inuidia sed sequitur ex ea. Nam ex tristicia de bono ꝓximi que est in uidia sequitur exultatio de malo eius. Ez vt dicitur ꝓuer.xxiij. Qui in ruina letatur alteri? non erit impunitus. Hoc esse magnũ malum iob cauebat se ab eo dicens. Si exaltaui ad ruinã eius qui oderat me ꝙ inuenissem in eo malum,supple accidat mihi malũ. Unde ambro.cũ videret semel q̃ndã letari ⁊ ridere de casu alteri? in terrã dixit. Qui stat videat ne cadat. Quo dicto subito ridens cecidit ipse. Et mirꝫ est ꝙ cũ gaudiũ ⁊ delectatio sit ex ꝯiunctõe ꝙuenientis cũ ꝙuenienti.⁊ naturaliter inuidus sit bonus.⁊ bonum oia appetant.de bono ꝓximi gaudere deberet.⁊ de malo dolere. Ez ꝓpterea ꝓtrarium accidit.qz inuidia ꝙuertit naturã ꝺãmodo in maliciam. Et ideo de malo ꝓximi gaudet vt malicia plenus totus. Sic saul pessimus factus ex inuidia pseqbat Dauid q̃ gener ei? erat ⁊ tot bona ei fecerat. Et cũ nõ posset capere eũ ⁊ occidere vt cupiebat cõtristabat nimis ⁊ de oi ei? prosperitate. ß nõ sic Danid erga eũ q̃nimo audita morte ei? ieiunauit ⁊ fleuit amare.vt patz.ij.Re.i. Multa alia mala oriũtur q̃ñꝫ ex inuidia vt iudicia temeraria. Usñ dicit. O inuidia primũ tui mordar. Qui dã ꝓ n ephas nosse xpiani relicta trabe in oculo ꝓ ꝓpꝛis ſ alieno festucã q̃rit.ſ.male iudicãtes ꝺ ꝓximis dicitꝫ alioꝝ. Decipat oẽm crudelitatẽ nec

Capitulū Primum.

amico nec fratri pcit.vt patet in primis fratribꝫ caym ⁊ abel. Nam cum perpendit caym abel fratrem suū eē deo magis acceptū ita inuidia in eū exarsit qꝫ eū occidit. hoc aūt fuit.qꝫ vt dicit̄ geñ. nū. Respexit deus ad munera abel, ⁊ ad munera caym non respexit.qđ ita percepit vt dicit magister in hystorijs scolastic, qꝫ descēdit ignis de celo ⁊ incendit sacrificium abel qđ dño de animalibꝫ melioribꝫ obtulerat, non aūt descēdit sup sacrificium caym qnod de frugibus terre offerebat̄ corrosis ⁊ minꝰ bonis vt auarus.et ideo nō acceptauit deꝰ. Unde alia lra hz. Inflāmauit dñs sup munera abel. ac̄.i.flāmam ignis īmisit et nō sup munera caym.et ex hoc īuidit et occidit ꝑacriter.punitus ē. Fratres ioseph inuidebant ei.nec poterant quicq̄ ei pacifice loqui ex eo qꝫ a patre plus amaretur cunct̄ filijs ꝓpter bonitatē et sapiam suā.et propt̄ inuidiā voluerunt occidere nisi ptradixiss̄ ruben. Demum eo absente eū vendiderunt in seruū ismaelit̄ eūtibꝫ in egiptuz Geñ. xxvij. Aman agagites inuidens glie mardochei quesiuit ab assuero rege deleri totum genus iudeoꝝ ⁊ ipm mardochēum in ligno ꝑparato suspendi.sed mediante regina hester versa est sniа cōtra eū.vt illo die ipse suspenderet̄ in ligno ab eo ꝑato.et omne genus suū ⁊ inimici iudeoꝝ occisi sunt illo die.vt habet̄ in li.hyster.nū. In li. dialogoꝝ.iij.narrat greg̃. de duobus germanis deo in heremo seruientibus Eutricio et Florētio Eutici⁹ vt magꝫ industrius et ꝑfectus assumpt⁹ fuit ī abbatē a monachis cuiusdā abbatie. Cūqꝫ Florentius mire simplicitatis vir solus in cella remansisset rogauit dñm vt sibi aliquā societatē ꝓcederet.qđ et factum ē. Nam vsum ab oratione surgēs inuenit ad cellam venisse suā, quem vt socium sibi a deo datū suscepit, et eū vt domesticū animal tractabat.et ī custodiā aliquaꝝ ouicularū suaꝝ ad pasturam mittebat.assignās sibi horā qñ ad cellam reuerti deberet.s.hora comestionis vt.s.cum eo comederet. Fama autem huius miraculi euolāte per patriā illā monachi abbatis eutitij germani huius videntes euticiū talia miracula nō facere.et inuidētes vna die alicq̄ ex eis dormientē vsum occiderūt. Qđ demum fiorentius ꝑpendēs multū doluit.et cū germanꝰ eius abbas eutycius iussisset ad ꝓsolādum eū dixit vel enunciādo vel īprecando qꝫ adhuc videz illos punitos.qđ et factū est. Nam omnes illi qui occiderūt vsum ex inuidia effecti sunt leprosi.et pre dolore mēbra sibi discerpebant. Sic et sacerdotes qui ex inuidia occiderūt xpm post exterminiū maximū sue ciuitat̄, ⁊ gētis amissa oī gloria sua dispersi sunt ꝓ orbez de quibus dictū est. Zelus domus tue comedit me

adhibenda sunt ꝙtra tā horrendā pestem. Quoꝝ primū est vt amore sui ipsius quis a terrena gloria et rebus trāseuntibus subtrahat et ipm ad celestia erigat. Nā remota causa remouet̄ effectꝰ. Cū igitur gloria tpalis sit occasio inuidie vt dictū est.remoto affectu eiꝰ inordinato ⁊ inuidia remouebitur. Unde Greg⁹. Qui fructibꝫ inuidie carere desiderat illam hereditatē appetat quā numerus possidentiū nō angustat.vnde vir iustus qꝫ nil in terra appetit alienis ꝓfectibus īuidere nescit. Secundū est ꝙsideratō creature vniuersal⁹. Dis creatura cōicat seipsā mō suo, sol omnibꝫ ꝓbet lumen suū ⁊ luna ⁊ stelle, terra cōicat fructus suos omnibꝫ animalibꝫ ⁊ nihil sibi retinet. Membra in corꝓre humano se īuicem iuuāt nec inuidet pes oculo.qꝫ nobilioꝝ est eoꝝ eminētioꝝ locū tenet.s.in capite. Sed vt dicit apls.i. Cor̄.xij.⁊ experientia docet.si patitur vnū membꝝ ꝓpatiunt̄ oīa mēbra nō letant̄.⁊ econtra.de exaltatione vnius membri omnia gaudēt. Et cū caput honoratur vel decoratur diadimate vel florībus vel alio ornatu.oīa alia membra letant̄. Angeli etiā gaudent sup vno pctōre penitētiā agēte Luc.xv.qꝫ inde illi premiū ꝓcurat.sicut econtra tristant̄ de ruina alicuius modo suo. Iuxta illud Isa.xxxiij. Angeli pacis amare flebant. Et exemplū in legēda iohānis euāgeliste qūo resuscitat⁹ ab eo qꝫ retulit se angelos illoꝝ discipuloꝝ iohānis qs penituerat mundū relinq̄sse vidisse dolētes ⁊ lugentes de ruina illoꝝ. Tertiū remediū s.ad tollendū alijs occasionē inuidie ē occultare bona sua que nō sunt necessaria, vel etiam alioꝝ cōrā illis qui sunt inclinati ad hoc vitiū.vel alio mō ꝓuidere.sicꝓs dixit discipulis quibꝫ ostendit se in monte trāsfiguratū. Nemini dixeritis visionē hanc. Matō.xvij.ne.s.cum essent imꝑfecti socij eoꝝ ex hoc moueret̄ ad īuidiā qꝫ habuerāt illā visionē ⁊ nō ipsi. Legit̄.n.in vitis patrū.qꝫ cū quidā antiq̄tus in heremo.vnde ⁊ magne fame haberet duas cellas aduenīente de nouo q̄dam ꝑte valde nominato ad habitandū in illo heremo, ille pater ꝓmodauit sibi cellam vnā ex suis donec sibi aliter ꝓuideret, ⁊ ibi morāte multi ceperūt ad ipm venire ꝓ cōsilijs etiā ex his q̄ ibant ꝓꝰ ad alū patrē ꝓlatū. Qđ cernens inuidia motus dixit discipulo vt iret ad eū ⁊ diceꝛ qꝫ si sibi restitueret cellam qꝫ volebat ea vti. Accessit ille ⁊ cum inuenisseꝛ eum infirmū dixit qꝫ ꝑ cūs mittebat ad visitandū eū ⁊ nil dixit de repetitōe celle. Regratiat⁹ ē ille ei.⁊ reuersus ad ꝓꝛez suū dixit qꝫ erat infirm⁹, vñ patienter ferꝛ quousqꝫ melius se haberet. Unde ad paucos dies itimulāte inuidia misit iterum ad licentiandum eum d̄ cella. Et discipul⁹ verba mutauit dicēs se missū ad visitandum.de mū videns qꝫ non recedebat accessit cum baculo expulsurus eum. Sed

discipulus ꝑuenit dicens ꝙ abbas suꝰ veniebat ad visitandꝫ eū ex charitate nimia propter qđ placeret ei occurrere Qđ ⁊ fecit. ⁊ occurrēs protecit se ad pedes eius gratias agens de ꝓmodata cella Et ille in se reuersus cōpunctus est. ⁊ sedata inuidie passione dilexit eum Interrogauit ãt discipulꝰ seorsum si fecerat amoabiatas sibi cōmissas Et cum intellexisset prudētiam discipuli ꝙ non eas fecisset ad tollendum scandalum, piecit se ad pedes eius dicens velle in posterum eū esse patrem. Hic tñ si mendacia dixit nō bene fecit, nec imitādus in hoc, sed de pietate intentōis

Capitulum secundum de afflictione in ꝓsperis filia inuidie.

Afflictio in prosperis ponitur a Gre. filia inuidie que in hoc differt a matre sua. s. inuidia qꝛ cum inuidia doleat ⁊ tristetur de bonis ꝓximi appetit ⁊ querit diminutionē eoꝝ. Sed cum hoc non euenit ß potius ꝛrarium. i. ꝓsperitas. inde magis tristat. ⁊ ex hoc ponit filia iuidie ꝑm tho. vt dictum est supra Dicit autem Salomon Eccle siastes. iiij. c. Cōtemplatus sū oēs labores hoīm et industrias ⁊ animaduerti patere inuidie ꝓximi. ⁊ in hoc vanitas Sup quibus verbis. d. Johānes Dñici sup eccleſiastes ponit inuidiā esse causam vel occasionem

Primo erroris ⁊ falsitatis
Secundo affectionis cupiditatꝭ
Tercio defectionis bonitatis

Quantū ad primū §. I

oēs errores hominū, ꝓcesserunt ex primo errore primorum parentum quod seminauit diabolus ex inuidia. Unde dicitur Sap. ij. Deus creauit hominem inexterminabilem. qui. s. nō potuisset errore decipi vel corpore deficere si obediss Inuidia autem diaboli mors. s. aīe ⁊ corporis introiuit in orbem terraꝝ. Nā ex inuidia sua vt hoīem deiiceret. errorem ⁊ falsitatem proposuit dicens. Nequaꝯ morieminī Ecce falsitas. Scit enim deꝰ tñ. q. d. ex inuidia deus hoc prohibuit ne efficiamini ei similes in scientia Ecce error. Sicꝯ exinde errores in mūdo multiplicati sunt ꝑmo inter pbos, vt ostendit lactātius in li. iij. inuitꝭ. Unus pbs ex inuidia volens extinguere nomē et scīam alterius aliā opinionē inueniebat oppositam sīe alterius, quam ⁊ si aīo nō sentiret, tñ psuasionib aliquibus probare nitebatur. Hic aliqui dicūt aristotilem motū fuisse ad ꝯburendum libros platonis sui magistri quos potuit ⁊ postea impugnare eū in libris suis ꝓtra ea que fore nunꝯ dixit. ⁊ sic de alīs pbis Postea ⁊ inter doctores christianos hoc malum inuidie inuentum est Unde ⁊ Haymo in li. de christianoꝝ re

rum memoria de origene ait Plurimū admirari nō sufficio ꝙ vir tam illustris ⁊ tam apte rebellans ⁊ obuians hereticis. deuolutus sit in tā nocissimam heresim ꝙ seraphin in isaia spūmscīm esse dixerit Et in alio loco de pēna diaboli scripserit. ⁊ de absolutōne reprobꝝ post mille ānos et alijs multis. que sane fidei aduersantur, cum abstinentissime vite ⁊ castissime fuerit ⁊ tam preclare doctrine ⁊ lucidi sermonis Ego sane salua fide patrum dixerim vt hec vel nō descripserit, ß ab hereticꝭ ad offuscandū nomen eius ⁊ famam ab hereticꝭ maligne ꝓfecta sūt. ⁊ noīe eius intitulata. Hec ille Hiero. etiā propter famā eiꝰ celebrem ex translatōne optima scripturaꝝ multi ex inuidia detrahebant calumniabāt, ⁊ vt patet in ꝓlogo galeato. Unde dicit ipsi ad hꝰ Quid liuore torqueris, quid contra me imperitoꝝ aīos cōcitas ⁊c. Greg. etiā magnꝰ habuit emulos suos qui post mortem manus posuerunt ad cōburendum libros suos Ez obluruit petrus pclaro miraculo Frequēter etiam multi doctrinam b. tho. approbatam impugnant. vtrū ex inuidia vel zelo veritatis ipsi viderint.

Secundo afflictio §. II

ista est occasio augende cupiditatis. Nā inuidus videns ꝓsperitatem ꝓximi afficitur tanꝯ hoc sibi noceat cuꝫ reuera nihil noceat Unde tullꝰ de tusculanis. q. ait. Inuidēna ē egritudo suscepta ꝓpter alterꝰ res secundas. s. q̄ nihil noceāt inuidenti, tñ ꝙ sibi videt ꝙ noceāt ⁊ diminuāt sui gl'am ⁊ reputationē. ideo appetit eum illis bonis ꝓuari, ⁊ si nō eueniat hoc magis tristatur. ac etiā vt illum excedat insistit cupiditati honoꝝ ⁊ diuitiarū Sic babilonij videtes ꝙ tres iuuenes hebrei. s. ananias. azarias. misael erāt magni principes in curia regis nabuchodonosoꝛ inuidētes glorie eoꝝ instigauerūt regem ad statuā auream faciendam ⁊ vt adorarētur ꝓcipiēdum sub pena ignis vt ꝓ hūc modū mitterēt in fornacē nō adorando prout factū ē Sed deꝰ miraculose in igne seruauit illesos vt habetur daniel. iij. Similiter in curia regis darij principes eius moti inuidia ꝓtra danielem ꝛ cunctis erat honoratioꝛ. ⁊ maioꝛ coram rege, instigauerunt euꝫ ad statuē dum ꝙ nullus peteret aliquid ab aliquo etiam deo infra septem dies. alias mitteretur in lacuꝫ leonum. vt sic daniel orans ad deum in lacū leonum mitteretur. cō ⁊ factum est. ß etiā oēs conseruauit eum illesum. vt habetur Daniel. vi Videns inuidus ꝓximū abundare ⁊ hoc ipe q̄rit ꝓfas ⁊ nephas. Si enim videt eum indui scarleto, ipse cui prius erat contentus griseo vel nigro vult indui scarleto ne ille honorabilioꝛ eo videatur, ⁊ si nō habet pecuniam sufficientē conat acq̄rere ꝓ fraudes. vsuras. ludos. ⁊ bꝰ. Si miles

Capitulum Tertium

videt aliam portare margaritas inuidet. ⁊ tantū molestat virū q etiam si deberet vsuras exercere inducit eū ad ꝓcurādum sibi sīlia ne inferior illa videatur. Sicq; multū crescit cupiditas ꝑ istā tristiciam de alieno bono. Hinc ⁊ seneca in epla. li. ad lucillū Nemo se amat intelligit. nemo cupidū. Ceci cū ducē querāt nos sine duce errāmus ⁊ dicim⁹ Nō ego ambitiosus sum. ß nemo ꝑt aliter rome viuere. Nō ego sumptuosus sum ß vrbs ista magnas ꝓpensas exigit ⁊ sequit quid nos decipimus. Non est extrinsecū malū nostrū intra nos est in visceribus nr̄is ipis sedet. Et ideo difficulter ad sanitatē venim⁹. q. nos egrotare nescimus. Nec ille. ⁊ sic vita nr̄a non videt humana sed similia q̄ vnumquēq; effigiare conantur Refert lactantius li. v. q archimenides siculus inuidens deo q tam pulchrū celū tam pulchro ordine fecerat. conatus est eū imitari in terra. Fecit igit ex ere ꝓcauo similitudinē mundi ⁊ figuram celi. in q̄ solem ⁊ lunā cōposuit ⁊ inequales motus celestibus similes quersioibus singulis quasi diebus efficerent. errantiū etiā stellaꝝ ⁊ fixarum cursus dispes ⁊ regulatos cōposuit Deꝫ ne quid iste potuit facere celū incorruptibile. aut ꝑ suā naturā mobile. Nō. ß ereū fuit. nec potuit eū celū suū a morte corpali sui ꝓsecutor⁹ eripere

Tercio inuidia §. III.

seu afflictō ista in ꝑsp̄is. primi ē defectus oīs bone ꝓditionis ⁊ virtutis. vnde ⁊ malis pleua Unde ouidius eius pessimas ꝓditiones exprimēs in. q. meatmorphosios dicat primo q eius domus est in imis. q. s. i inferno manet. Ait grego. in li. dialogoꝝ Antiqui⁹ hostis. vnde bonos cernit nitescere ad gl'iam inde puersos in inuidiā rapit ad penā Secūdo domus eius est in vallibus nigr⁹. q. s. absq; puritate. Ad omne effi pfm ponit se inuidus ad perpetrādum. sicut fratres ioseph ex inuidia eum vendiderūt ⁊ occidere prius quesierūt. Tercio caret sole. q. s. veritatem nō agnoscit. sicut i figura de xli sūmo sacerdote dicit q̄ incertam dñi videre nō poterat. sicut inuidi sacerdotes iudeoꝝ nō potuerunt videre. i. intelligere lucernam dñi. i. legem que de messia plene loquebatur. Lucerna est lex inquit sapiens Quarto nō habet ventum. quia nō habet successus felices et nunq; finitur Ciprianus Mala cetera finem habent inuidia nō habet terminum. vt notat petrus comestor. Cuꝫ herodes agrippa rome exīs incarceratus fuit a tiberio cesare Ꝺ̄po mortuo gaius ei succedens in imperio eduxit eum ⁊ sublimauit in regem dans ei duas tetrarchias. propt̄ q̄ herodes filius magni herodis qui cum vxore sua herodia multū ꝓpatsi sūt incarcerato⁹ ⁊ laborauerunt ad liberationē eius ⁊ postea inuiderecerunt ⁊ cū quesissent ei preferri exilio lugduni deportati sunt Quinto hec dom⁹ inuidie semꝑ est frigida. q⁹ semꝑ caret igne charitatis de quo dñs ait. Ignem veni mittere in terrā. cū opposita sit charitati Sexto abundat caligine quia ꝑsuadet sibi mala. i. semꝑ peius hēre q̄ꝫ primus etiā si felicior sit ꝓmo videt sibi min⁹ hēre. Unde ouidi⁹. aruis fertilior seges alienis sp̄ in armis. Reputat ex inuidia Septio pallor sedet in ore. s. iuidi q⁹ sp̄ vtrahit boni sopibꝰ diminuēdo vel negando vel deprauando. sic dathan ⁊ abiron detrahēbāt moisi inuidētes ei de principatu. Numeri. xvi. Octauo est macies in inuido q⁹ē mater auaricie ⁊ pcitatis. Nō enī vult alīs cōcare bonū q̄ habꝫ scīe vel' industrie nealiq⁹ equet sibi. Unde ⁊ crisos⁹ dicit q ab hac egritudie pla sunt vitia. ab hac pecuniaꝝ ꝓcupiscētia. ⁊ pauci patus amor. ⁊ vana gla nunq; recta facies habet Nono rubigine dētes. s. habꝫ infectos. q⁹ē infamatrix corrodēdo vitā alienā Nō enī solū diminuit bona alioꝝ ⁊ negat vt dictū est supra ß etiā falsa ꝓponit calūniando. sicut rana maris de qua auicēna ait. cañ. nū. q̄ est maligna. nuadēs aīalia et ex longinq currit ad ea vt mordeat ⁊ si nō ꝑt mordere insufflat versus ea vt noceat. de q̄ ꝑt exponi illud Apoc. xvi. Uidi de ore draconis ⁊ de ore bestie tres sp̄us īmundos exisse ad modū ranaꝝ Decimo pectora felle virent. q⁹. s. semꝑ cogitat malū ⁊ iudicat prava de illo cui inuidet. De hac gregorius. in moral. Dum electi ꝓficiūt reprobi in rabiem furoris excitant. ⁊ bona nascentia que nolunt imitari ꝑsequuntur. s. ex inuidia Undecimo lingua est suffusa veneno. quia semꝑ murmurat vel de deo vel de prelato q⁹ dat alīs plus q̄ꝫ sibi tanq̄ꝫ partialis. hec est bestia q̄ habet tres ordines dentiū vt dicit Dan. vij. q⁹. s. d̄ deo. de ꝓlatis. ⁊ de ꝓximis murmurat Duodecimo nunq; ridet sc̄z nisi de malo alieno Sed vt dicitur Ro. xij. Gaudere cum gaudentibꝰ flere cum flentibꝰ sc̄z facit charitas Terciodecio nunq; est quieta. vt caim inuidus qui exijt a deo vagus ⁊ ꝑfugus Quartodecimo tabescit videndo gloriam alioꝝ Quītodecimo comedit carnes vipereas quia solum malis alioꝝ satiatur ⁊ pascitur

Capitulum tertium de odio multiplici et de nocumentis ⁊ variis modis eius

ODium ē prima filia inuidie. ⁊ oritur frequenter ex ira propter quod dicit auguſt. in regula Lites autem nunq; habeatis. aut q̄ꝫ celerrime finiatis ne ira crescat in odium. i. ab ira procedat postea odium Nihil enī prohibꝫ aliquid vnum oriri ex diuersis causis scōm diuersas rationes. directiuus tamen oritur ex inuidia. Et ratio est ſm Tho. se. se. q. xxxvij. ar. v. q⁹ ex inuidia ipsum

bonum ꝑtinet reddit ꝓtristabile ⁊ ꝓꝑ̃s odibile sed ex ira oritur odiū ꝑm quoddā augmentum. Nam ex ira apperimus maluz ꝑtinet ꝑm quā dam mensurā ꝑut. s. habet rōnem vindicte. post ea ꝓtinuitatē ire puenit ad hoc ꝙ malu m ꝑtinet absolute desideret, qđ pertinet ad rōem odij. et sic ꝑz ꝙ causat odiū formaliter ex ipa inuidia ex ira aūt dispositiue. Q̄ aūt oriatur odiū ex inuidia sic ꝺclarat b. dio. vbi supra. Odium proximi est vltimū in ꝓgressu peccati eo ꝙ opponit dilectōni qua uaturaliter primus diligitur. Q̄ ād aliquis recedat ab eo quod est naturale ꝓtingit ex hoc ꝙ intendit vitare aliquid qđ est naturaliter fugiendū. naturaliter aūt omne aīal fugit tristiciam sicut ⁊ appetit delectatōem. sicut ꝑz ꝑ ꝑbm in. vij. ⁊. x. ethicoꝝ. Et ido sicut ex delectatōe causatur amor ita ex tristicia causat odiū. Sic enim mouemur ad diligendū ea q̄ nos delectāt. ita et mouemur ad odiendū ea q̄ nos ꝓtristāt inq̄ntū accipiūt rōnem mali. Cū cū inuidia sit tristicia ꝺ bono proximi sequit ꝙ bonū proximi reddat nob odiosum. ⁊ inde est ꝙ odiū oritur ex inuidia. ⁊ sicut ex amore sequit delectatio cū. s. possideat bonū amatū ⁊ delectatio ipa causat amorē q̄ vis appetitiua reflectit sup actus suos. ita ex inidie tristicia causat odiū ⁊ ex odio ad ꝑsonā aliquā causat inuidia. Et q̄uis odiū opponat directe dilectioni q̄ē prima ⁊ maxia virtutū. nō tn odiū ē vitiū capitale vel maximū pctoꝝ nisi odiū ꝺi. Ratō huius est ꝑm tho. se. se. q. xxxiij. arti. iij. q̄ illud dicit vitium capitale ex quo vt frequentius alia oriunt vt dictum est supra. Vitiū aūt est ꝓtra naturā hois inquantū est aīal rōnale. In his aūt q̄ ꝓtra naturā sunt paulatim ⁊ nō subito illud qđ est naturale corrūpitur. Cū oportz ꝙ primo recedat ab ea qđ est min⁹ ꝑm naturā ⁊ vltimo ab eo qđ est maxie ꝑm naturā. q̄ illud qđ est primū in ꝙstructōe est vltimum in resolutōe. Id āt qđ est maxime ⁊ primo naturale hoi est ꝙ diligat bonū ⁊ pcipue bonū diuinū ⁊ bonū proximi ⁊ ideo odiū ꝙ huic dilectioni opponit nō est primū in dilectōe virtutis q̄ fit ꝑ vitia ꝺ vltimū ⁊ ideo odiū nō est vitiū capitale. Q̄ cū virtus vniuscuiusq̄ rei ꝙsistit in hoc ꝙ sit bene disposita ꝑm naturā suā rōn in virtutib⁹ oportet eē primū ⁊ pcipale qđ est primū et principale in ordine naturali. In ordine āt naturali primū in affectōib⁹ seu passionib⁹ ē amor et sic in virtutib⁹ prima ⁊ principalior est dilectio iuxta illd̄. i. Co. xiij. Maior horū ē caritas. ⁊ eadē rōe odiū nō ꝑt eē primū i vitijs. Et q̄uis odiū mali qđ ꝓtrariat bono naturali sit primū inter passiones aīe. sicut et amor naturalis boni. tn odiū boni naturalis nō ꝑt eē ꝑ hz rōz vltimi q̄ attestat corruptōi nature iaz fcē sicut ⁊ amor extranei boni. Et odium quidē qđ est passio. pura non est peccatū. ꝑ odiū dei vel ꝓximi semꝑ est pctm̄. Et ꝑt describi ꝙ odiū est quo appetit maluz alicui⁹ in malū eius. qđ ꝑ tāto dicit. q̄ qui appetit maluz primo ꝓpter aliquā bonā cām. vt puta infirmitatem vel mortē ne noceat bonis vel vt ꝙeretur ad deū. ⁊ hmōi. istud ꝓprie nō est odiū q̄ non intendit ꝑcise malū illius. Differt aūt ab ira. quia iratus appetit malū alicui⁹ sub rōne boni. scilicz sub rōne vindicte vt puniatur is contra quē est iratus de defectu ꝓmisso ꝑ odiū solū intēdit in malum eius.

De odio inquit psal. §. I

mista. ꝑs. cviij. loqns in ꝑsona xp̄i ad patrem ꝺ iudeis odientib⁹ eū ⁊ ꝑsequentib⁹. Posuerūt aduersum me mala ꝑ bonis ⁊ odiū ꝑ dilectōne mea. Cōstitue sup eum pcōrem. ⁊ diabol⁹ stet a dextris eius. Cū iudicat exeat ꝺēnatus. Vbi tria de odio notantur

Primo ꝙ parit pessimam retributionem. Ibi. Posuerunt.

Secundo ꝙ ejcit optimam dilectionem. ibi et odium pro nē

Tercio ꝙ recipit maximam punitionem. ibi. cōstitue nē.

Quātum ad pri. §. II

Odiens alium ⁊ si ille multa bona fecerit ei tn omniū oblit⁹ facit multa mala ꝓtra illū qđ pessimū est. Cū augustinus sup ꝑsalteriū ait. Dex differētie sunt. s. retributionū. reddere ꝑ mal' bona. nō reddere mala ꝑ malis. hec bonoꝝ sunt. ꝑ pri⁹ melⁱ⁹ nō reddere bona ꝑ bonis. reddere mala ꝑ bonis. hec duo malorꝝ sunt. ⁊ posteri⁹ deteri⁹ reddere bona ꝑ bonis ⁊ mala ꝑ malis. hec duo mediocriū sūt. ⁊ pri⁹ ꝓ ꝑinquū bonis. qđ xp̄s nō arguit ꝑ pl⁹ oportere dicit. q̄ ⁊ ethnici hoc faciūt posteri⁹ ꝓpiquū malis. ꝙuenit tn ⁊ bonis. Cīn etiā lex mōdū vltionis statuit dicens. oculū ꝓ oculo q̄ si dici ꝑt iniustoꝝ iusticia est. nō q̄ iniq̄ est vltio quā lex statuit. ꝑ q̄ vicōsa libido vlciscē di magisq̄ ad iudicē ꝑtinet hoc inter hoies decernere q̄ꝑ bonum hoiem sibi expetere. Dic em̄ malum ꝓ malo redderet. Iudex vo nō odio ꝑ delectatione iusticie iustum iniusto. qđ est bonuz ꝓ malo. qđ etiaz deus iustus iudex fecit. Hec ille. xxiij. q. iij. Per differentie sunt. Pessime q̄ agit qui reddit malum ꝓ bono ad qđ inducit odiū qđ vtiq̄ iudei erga xp̄m egerūt. Nā cum multa bona ⁊ innumera beneficia eis contulerit multa mala ei reddiderunt verba opprobriosa cōtumeliosa posuerunt aduersus eum ꝓ bonis verbis sue doctrine vocādo eum seductorem demoniacū ⁊ huiusmodi. verbera durissima flagellorꝝ posuerūt aduersus eum ꝓ bonis miraculorꝝ in eis factis. Refectionem telleam ꝑ refectōne sua suaui. Demū malū morꝝ posuerūt aduersus eū

ꝓ bono vite eis dato Totū hoc egit odiū eorū Ihñ ipe ait de eis. Odio habuerunt me gratis id est sine causa

Quantum ad ter. §. III.

tiū notaf punitō odij triplex. s. tēporalis spūalis et infernal'. Tēporalis ibi. Cōstitue sup eū peccatorem. i. ꝓstitues sup illū ppl'm. peccatorem. s. ad vñandum et affligendum qđ factum est p nituz et vespasianum qui illum ppl'm rebellātem multipliciter afflixerunt et subiugauerunt Sic accidit odiētibꝫ qꝫ ī punitionē peccati eoꝝ dus subijcit eos peccatoribꝫq affligāt eos. Unde de illis peccatoribꝫ odiētibꝫ deū et bonos ait ꝑ Ba Dominari fūt eoꝝ qui oderunt eos. Punitio spūal' notatur ibi diabolus stet a dextris eius. Dextra spūalis hoīs est opus de genere bonoꝝ vt elemosine. ieiunia et hmōi Sed stat diabol' ad dextrā odiēns. quia tollit sibi fructū omnis boni opis Nam vt ait aplus. i. corin. xiij. Si distribuero oēs facultates meas in cibos pauperū. et tradidero corp' meū. ita vt ardeā sustinēdo etiā martiriū nihil mihi ꝓdest. s. ad meritū sine charitate hoc faciendo. sed vt ait aug' Tolle charitatē odium tenet Nil ita ꝓtrariū charitati vt odium Impossibile est charitatem dei inesse vbi est odiū. ꝓpf qđ diabolus a dextris eius stare dicitur. s. ad auferendū sibi fructū. Punitio infernal' notat ibi. cum dicitur. Cū iudicatur. s. in morte a, đo exeat ꝓdēnatus ad penas eternas. sicut patz exemplū in pabola serui debitoris decē miliū talētorum qui ex eo qꝫ noluit ꝓseruo dimittere centū denarios et signat detētionem odij ex iniuria recepta tradidit eū tortoribꝫ. i. demonibꝫ quousqꝫ redderet vniuersum debitū Math. xviij. Quod exponitur de odio. propter' qđ quis moriens cum eo condemnatur ad penam inferni.

Quantū ad se §. IIII

cundū qđ vltio positū est. qz plixi' tractandū est. Notandū qꝫ odiū ꝓtrariū est charitati. cū charitas sit maxima virtutū. qz vt ait apl's. i. corin. xiij Maior horꝫ charitas Et aug' in sermone. Charitas fons est et origo oīm bonoꝝ. munimē egregium. via que ducit ad celū. Et ideo ostēdit' gravitas hui' peccati de quo dicit. Odiū ꝑ dilectōe mea. Sed sciendum qꝫ triplex est odium. Primū fui et discernendum. Secundum dei et horrendū Tercium ꝓximi et fugiendū

Odium sui ꝑt esse bonū et maluz. et ideo secernendū vt malū deseraf et bonū teneaf In homine sunt due partes. s. intellectiua et sensitiua Intellectiua seu ratiō que semꝑ hortaf ad optima appetit virtuosa et odit vicia et peccā Et qꝫ ista est pars principalis in hoīe. ideo qui virtuose vult vere diligit seipm. ↄ vtuose odit se. s. m partē sensitiuā qne est inferior ꝓs in hoīe. et nō appetit nisi placentia carni etiā si sint viciosa Unde xp̄s Joh̄ā. xij. Qui odit aiam suā in hoc mundo in vitam eternā custodit eam Odire aīt aiam suā in hoc mūdo. est odire et detestari vicia et delectabilia m̄ mūdum et carnē. vbi est peccatū. et talis nō ꝓprie loquēdo odit sed vere diligit se. qz in vitā eternā custodit aiam suā rōalem. vt intret in eam. sed odiū sui qđ est damnabile cōsistit in ꝓmittēdo aliqđ criminale. vel ꝓmanēdo in eo. qz per hoc occidit aiam suā ꝓiuando eam gr̄a et gl'ia. et exponendo eam igni eterno Unde bene dicit' in ꝓs. xij. Qui diligit iniqtatez odit aiam suā. Et tale odiū nō ē aliqđ ꝓcm spāle sed generale qđ repitur in quolibet mortali. sicut ād odire in se vicia et que impediunt salutem est licitū et sanctū odiū m̄ illud ꝓs. cxviij. Iniqtatē odio habui. s nō ꝓprie odium est ira et odire vicia aliorꝫ et qđ in eis est ī pediens propriā salutē laudabile est et virtuosū Ihñ in ꝓs. cxxxviij. Perfecto odio oderā illos. i. peccatores. s. detestando vicia eoꝝ. Et sic etiā intelligit' illud Qui nō odit patrē et matrē nō est me dignus Lu. xiij. Odiēdum est in pentibus vel alijs quibuscūqz quod in eis est ī pediens salutē nostrā vel iporꝫ vt affectio carnalis et hmōi. et leo papa. Odio habeam' pctā et nō hoīes corrigant' tumidi. tolerent' infirmi. di. lxxxvi. c. odio Secundū odiū est odium dei. de qđ dicit' Joh̄ā. xv. a xp̄o de iudeis Uiderūt et oderunt me et patrem meū. est spāle peccatuz distinctum ab odio ꝓximi. sed quomodo deus odio habeat' declarat d. tho. se. se. q. xxxvi. arti. i. dicens. Odium est quidam motus appetitiue potentie que non mouet' nisi ab aliquo apprehēso Deus autem dupliciter apprehendi seu ꝓgnosci potest ab hoīe Uno modo ict̄m seipm. puta cū per eēntiam videtur. Alio modo per effect' suos videri ꝑt. cum. s. inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta ꝓspiciuntur Deus autē per eēntiam suam est ipa bonitas quā nullus odio hēre potest. quia de ratione boni est qꝫ amet'. Et ideo ī possibile est qđ aliquis videns deum p eēntiaz odio hēat. Ihñ et dio. dicit in li. de di. no. c. nij. qꝫ oīb̄ amabile et diligibile ē pīm bonū et pulcr̄. Est ād ipe de' ipa bonitas et pulchritudo Inqntum ād de' ꝓgnoscit' p effectus suos. sciēdum qꝫ aliq effect' dei sunt q nō pñt vollo mō ꝓtrariari volūtati hūane vt eē viuere ītelligere. qđlibz horꝫ est appetibile et amabile oīb̄ Ihñ m̄ qđ de' apphēdit' vt actor horꝫ effectuū vz inqntū ē creator bñfactor vitas et d'. sic nō ꝑt odio hri Ihñ dicit' ij. Esdre. nij. qꝫ oīa inuocāt veritatē et benignant in opib̄ ei'. Et dio. dicit qꝫ de' querunt oīa ad se ipm inqntū. s. est oīb̄ principiū eēndi quia oīa inqntū iunt tendunt in dei similitudine qui est ipm esse. sunt autē quidam alij effectus dei qui

repugnāt inordinate volūtati humane sicut inflictio pene coherctio peccatorū p legē diuinam q̄ repugnāt volūtati humane depauate p peccatum Et scōm hanc consideratōem p̄t deus odio hīi ab aliquibus tripliciter

Primo inquantum phibitor peccatorū
Secundo inquantum inflictor aduersorū
Tercio inquantum impeditor cupitorū

Ex hoc euī q̄ deus phibet aliqua mala q̄ aliqui vellent facere sed pcīa remordet ⁊ nō sinit ita libere agere sine stimulo remordētē vel etiā q̄ alīj nō assentiūt in mal' volūtati eorū ducti ex phibitione dei. ideo odiunt deū q̄ talia phibuit. Alli qui autē odiūt deū p̄ter aduersa que sustinēt a deo. et de numero eorū sunt damnati de quibus ī ps dicit. Supbia eorū q̄ te oderūt ascendit semp non tñ quicunq̄ odit penas odit deū. nam multi odiūt penas qui tñ non odiunt deum. sed pati enter tolerāt eas ex reuerētia diuina. Sed p̄ñ pere in odium ipius dei puniētis tanq̄ iniuste puniat q̄d faciūt dānati hoc ē odire diuinā iusticiam. Alīj vero odiunt cū nō p̄spere succedit eis q̄d volūt q̄d tñ ptinet ad magnū bñficium dei. Vñ dicit .ij. macha. vi. non sinere peccatoribus ex sententia agere. i. scōm desiderium eorū magni beneficij iudicium est. Est aūt odiū dei maximum pctō p̄. quia opponit dilectioni dei. q̄d ē optimū bois. Optimo. n. opponit pessimū ut phūm in viij. ethicorū. Hoc magis aperte declarat be. tho. se. se. q. xxxiij. arti. ij. dicens. Defectus peccati cōsistit in auersione a deo. huiōi autē auersio rationem peccati non haberet nisi voluntaria essz. vñ peccatū consistit in voluntaria auersione a deo. ⁊ hec volūtaria auersio p se importat in odio dei. ī alīs aūt peccatis pticipatiue et q̄si per aliud. sicut enī volūtas p se inhereat ei q̄d amat. ita et per se refugit id q̄d odit. Vñ q̄n aliquis odit deum auertit ab eo ut̄m se voluntas eius. ⁊ in alīs peccatis puta cū fornicat nō auertit a deo ut̄m se. ⁊ ut̄m illud inquantū. s. appetit inordinatā delectatōem que habet annexam auersionem a deo. semp aūt id q̄d est per se ē potius eo q̄d ē per aliud. Vnde odiū dei est grauius inter alia peccata. et ptinet illud ad pctm̄ in spūm scm̄. put est spāle genus peccati. Ideo aūt nō q̄rat inter spēs eius quia repit in qualibet specie ei⁹. Est etiā illud peccatū grauius infidelitate. Ratio enī peccati infidelitatis est ex odio dei. circa cuius veritatē est fides. ⁊ ideo sicut causa est potior effectu. ita odiū dei maius peccatū est q̄z infidelitas. Odium tercium q̄d est primi semp est peccatum et spāle peccatū distinctuz ab alīs et mortale q̄n est ut̄m deliberatōnem rationis. Quod autē sit peccatum ostendit per scripture testificatōez. p. rem. et p. sui q̄secutōez. Quantū ad primū dicit. i. Joan. ij. Qui odit fratrem suū in tenebris est. Tenebre aūt spūales sunt peccata Et leui. xix. precepit dñs. ne oderis fratrem tuum in corde tuo. ⁊ facere ctra p̄ceptū est peccatū mortale. Et. i. Joan. iij. dicitur. Qui odit fratrē suū homicida est. s. aīe sue. ⁊ nō occiditur aīa nisi p̄ mortale. quia mortale gratiam exīguit que est vita spiritualis anime. Clemēs etiā dicit homicidioꝝ tria genera. Beatus petr⁹ ap̄ls esse dicebat eorū parilem fore penam. Nam qui occidit et qui odit et qui detrahit pariter homicida est de p̄. di. i. Q. autē dicit penam eorū parilē esse intelligit in genere q̄ quodlibet horū facit hominem dignū pena eterna. quia mortale. Ostēditur. ij. odiū ē peccatū per rōnem quam ponit b. tho. se. se. q. xxxiij. ar. iij. Odiū enī amori opponitur. vnde tm̄ habet odiū de rōne mali quantū amor de ratione boni. Amor aūt debetur primo scōm id q̄d habet a deo. s. naturam et gratiā nō autē debetur ei amor scōm illud q̄d habet a se ipō vel diabolo. s. culpam iusticie ⁊ defectum. et ideo licet odire in primo q̄d ptinet ad peccatū ⁊ omne illud q̄d pertinet ad defectū iusticie diuine. hoc autē ipm̄ q̄d odimus in primo culpam ⁊ defectum iusticie pertinet ad ipsius amorē. nā eiusdem rōnis est velle alicui bonū. et odire malum eius. Vnde ap̄ls Ro. xij. Odientes malū adherētes bono. et sic licite odio p̄t hīi inimic⁹. Nam inimicus alicui⁹ dicit qui fecit ei aliquā lesionē vel querit facere ctra rōnem. Talis autē grauiter peccat ctra charitatem et iusticiā agēs vnde in hoc malus ē. et hanc maliciam ⁊ culpā inimici p̄t et debet quis odire et detestari. ⁊ ipaz naturam fratris et gr̄am etiam inimici non p̄t quis odire sine peccato. quia odit quod fecit deus. s. naturam et gr̄am que bona sunt. Vñ de dño dicit sapiens. Sapi. xi. Nihil odisti eorū que fecisti. et hoc p̄prie dicitur odium primi quod sine peccato esse nō p̄t. et mortale cū est cpletū odiū. Tercio p̄bat esse peccatū p̄ q̄secutōem. Sequit enī ad odiū cassatio venie seu remissionis hīte ⁊ hīte peccatorū. Unde aug⁹. Qui diuini bñficij oblit⁹ suas vult vindicare iniurias. s. p̄ter odiū cceptū nō solum de futuris peccatis veniā non merebit̄. ⁊ etiā que sibi dimissa fuisse gaudebat ei iputabunt ad penā. ꝺ. p̄. di. nij. c. q̄ diuini q̄. s. dānabitur p̄opter odiū sequens. ac si nō fuisz sibi dimissuz aliq̄d peccatū. Exemplū in pabola de debitore. x. miliū talētorū. Mat. xviij. Et vt dicit b. tho. vbi supra arti. nij. Cū grauitas pcī commissi in primū attendatur ex pte ordinationis volūtatis peccantis et ex parte nocumēti illati primo. cuius ex pte nocumenti in primuz multa alia peccata sint grauiora odio quia maius nocumētū fit ei pilla. vt homicidiū. adulteriū. ⁊ hmōi. tñ ex pte inordinatois volūtatis odium est valde graue mortale. quia p̄ipm ordinat volūtas q̄ est potissimum in hoīe et radix oīs peccati

nam exteriores inordinatiões nō essent peccata nisi ex inordinatiõe voluntatis fierent. Et notā/dum ꝫm Turañ. ordinis minorum in summa q triplici ex causa habet quis odio proximū.
Primo ꝓpter displicentiam veritatis.
Scdo ꝓpter displicentiam bonitatis.
Tertio ꝓpter displicentiã recepte penalitatis.
Quantū ad primū aliqui sūt ita puersi q odio bñt diligẽtes se ⁊ amant odiẽtes se. i. qui vere no cent sibi vt inducẽtes ad mala. ⁊ ecõtra retrahen tes a malis ꝑ admonitiõem odiũt qđ falso dictū est Dauid. ꝯ. Reg. xix. Diligis odientes te. ⁊ o/dio habes diligẽtes te. Et tales odiũt ꝓpter dis/plicentiã veritatis quã eis dicũt. Vñ Terẽtius ait. Veritas odiũ parit. De numero horuz fuit Achab rex israel qui dicebat de Michea, ꝓpheta Ego odi eũ qui nõ ꝓphetat mihi bonũ ꝫ tñ ma/lum. iij. Reg. xxij. Quia. n. dicebat sibi veritatez rep̃hendens eũ ⁊ p̃nuncians q̃ incurrerent cuz ꝓphẽ ꝓpter peccata sua ⁊ ñ adulabat regi vt pseu do ꝓphete q̃ p̃nunciabãt sibi, pspera adulãdo ei. iõ ipm Micheã odiebat. Huic rõez q̃si assignãs saluator ait. Jo. iij. Omis qui male agit odit lu cem. s. veritatis vt nõ arguant opa ei⁹. De talib⁹ etiã dr Amos. v. Odio habuerũt in porta corripi entem. i. sapientẽ. Sapiẽtes seu iudices anqui/tus stabant in porta ad iudicandũ qui debent oĩ bus dicere veritatẽ. Aliqui odiũt primos ꝓpter displicentiã bonitatis. q. eo ipo q mali sunt bo/nos videre vel bona de eis audire nõ pñt. qđ pro cedit ex inuidia. vel q. bonitas eoz malicią eorũ ostendit. sicut de Joseph dr. Gen. xxxvij. q ode/rant eũ fr̃es sui. nec poterãt ei quicq̃ pacifice lo/qui. qđ erat ꝓpter singularẽ bonitatẽ ei⁹. Unus/quisq; n. ait Piero. moribꝫ suis fauet. Sicut em̃ ouis delectabiliter quersat cũ oue ⁊ lup⁹ cuz lupo. ita ⁊ malus delectatur ⁊ amat malos simi les sibi. ⁊ bonos contrarios moribus suis odit. Alij odiũt ꝓpter displicentiã ꝯceptã ex aliq̃ iniu ria recepta. sicut absolon odiebat Amon frẽm su um ꝓpter oppressionẽ sororis sue Thamar simu laneq; displicentiã quisq; vindicaret iniuriam fratre occiso. ij. Re. xiij. Sic Esau oderat Jacob frẽm suuz ⁊ minabat occidere. q. abstulerat ius primogeniture ⁊ paternã bñdictõez Gen. xxvij. qđ tñ iuste Jacob fecerat cũ a dño sibi datũ fuis/set. Est aũt peccatũ istud multũ gñale ⁊ pnaxi/mũ ⁊ mirabiliter multiplicatũ. Nã vix homies odiũ semel ꝯceptũ volũt dimittere q̃si licitũ eis videat. nec aduertũt q dũ in odio manent non tñ vnũ peccatũ mortale cõmittũt. ꝫ toties q̃ti/ens iniuriã receptã ad mẽoriã reuocãtes actuali ter optant illis mala quos odiũt. Qđ aũt dictũ est antiqs. Odio hẽbis inimicũ tuũ Mat. v. nõ erat illa sñia in lege dei. ꝫ falsa glo. quã faciebãt legis doctores sup illud. Diliges amicũ tuũ sic tei p̃m Leui. xix. Et hoc arguebant a ꝯtrario sen/su dicẽtes. Ex quo amicus diligi p̃cipit. g ꝓtra rium inimic⁹ odiri mandat sed tale argumentũ est validũ q̃ ꝯtrariũ nõ hẽtur in lege. ꝫ expresse mandabat dñs ꝯtrariũ in ipa lege statuens q si quis transiens p viã videret iumentuz inimici sub sarcina in terrã lapsum. nõ ptransiret sed iu uaret ad subleuandũ ipm. vñ talẽ falsam exposi tionẽ reprobans ait. Ego aũt dico vobis. Dilu/gite inimicos vestros Matth. v.

Producit autem .§.v.

odiũ tres fructus pessimos. ¶ Primo cordis ob durationẽ. ¶ Scdo crudelitatis actionem. Tertio dãnificatiõis malignatõem. ¶ Odium indurat cor terribiliter vt merito de odiente pos sit illud verificari qđ dr de diabolo Job. xli. Cor eius indurabit q̃si lapis. Vñ odiũ silẽ est quo fuit occisus Troianus impator. Legit. n. de ipo q ipo mortuo exenteratum est corp⁹ eius vt me dici posset videre cãz mortis ei⁹ ⁊ tuẽtũ ẽ cor ei⁹ dux q̃i lapis qđ ex illo venẽo, pcesserat. Cõditões aũt duri cordis ponit Ber. in li. de ꝯsideratõe di cens Cor durũ est qđ ptritiõe nõ scindit. pietate nõ emollit. p̃cibus nõ flectit. minis nõ cedit fla gellis obdurat. Cor durũ ait sapiens male habe bit in nouissimo. hec oĩa impleri vident in odiẽ te. nã cor eius nõ põt hẽ ptritionẽ. vñ nec in cõ/fessione absolutõem. nec veniã nec cõionem. Et presse. n. dr de peni. dis. v. falsas. q talis qui odi/um tenet in corde admitti nõ dz ad pniam. s. q absoluat a ꝯfessore. Et q̃nto magis permanet in odio tanto magis indurat. Pietate nõ emollit talis. q. ⁊ si videat inimicũ in aduersitate nõ cõ panitur ꝫ appetit ei maiora mala vsq; ad consum ptionẽ. Sic iudei odiẽtes xp̃m nõ fuerunt moti pietate ad ipm cũ viderẽt eũ terribiliter flagella tũ. qđ fecit Pilatus ad flectendũ eos ad pietatẽ erga eũ ꝫ omino voluerũt eũ crucifigi vt satiarẽ/tur de penis acerbissimis eius ⁊ obprobrijs. Nec flectitur p̃cibꝫ odiens. Nã si amici ⁊ vicini reli/giosi ⁊ plati dep̃cent tales vt odia dimittãt ⁊ ini micicias nõ acq̃scũt. quinimo nec p̃cibꝫ ad quẽ odiũ bñt etiã iniuste flectunt p̃cibꝫ. Sic nec iudei p̃cibꝫ stephani oãtis ꝑ se lapidãtibꝫ quez iniuste oderant ꝓpter virtutes suas ⁊ sapiam et miracula. Nõ cedit minis odiens. q. ⁊ si fiãt ei cõminatiões a p̃dicatoribꝫ multoz malo⁹ q̃ de⁹ pro odio suo inferret ⁊ p̃cipue dãnatiõis eterne nõ videt curare. ꝫ nec minas dei. Dicit. n. Aug. dicit dñs. Dimitte ⁊ dimittet tibi. Ego dimisi prius. s. peccata tua ⁊ offensas mihi ꝑ te factas. dimitte ⁊ tu postea. Nã si nõ dimiseris reuoca/bo. s. te ad dãnationẽ. ⁊ quicq̃d dimiseram repli cabo tibi. de peni. dis. iij. ca. dicit dñs. Flagellis obduratur. Nã incurrit in dãna ⁊ infirmitates

mortem familie sentit. ⁊ tñ odiū tenet. vñ et in nouissimo male hēbit. qz in morte cū odio trāsiens a dēmonib⁹ cruciādus ad inferna descendet. Scōs pessim⁹ fructus odij est crudelitas. Nulli placere sinit odiū nec amico nec ꝓsanguineo. Caim ex odio ita crudel' fact⁹ est vt nō ꝑceret germano Abel innocēti. Egyptij q̄ oderāt hebreos vt bētur Exo. i. affligebāt eos multis mōis ⁊ ob probrijs adeo crudeles effecti ad eos vt mandaret Pharao oēs mares cū nascebant submergi in flumīe. Quid crudeli⁹ esse poterat. Herod⁹ odio quē cōcepit ad regē iudeoz recēter natū. s. xp̄m vt occideret euz occidit oēs pueros etiam filios ꝑprios a bymatu ⁊ infra in finibus Bethleem repros. Tanta est crudelitas. ⁊ stultritia odiētis vt occidat sei ꝑm gladio odij ex eo q̄ aliq̄s aliq̄ntulū scidit vestē eius. Dis. n. iniuria q̄ fieri p̄ōt est circa corp⁹. qz ⁊ res tpales ordinantur ad corp⁹. Corpus aūt vestis est aīe quā occidit gladio odij ip̄m suscipiēs. Lācea longini militis nō fuit ita crudel' sicut est odiū. qz illa transuerberauit corp⁹ mortuū. odiū aīam viuentē et aliq̄n etiā corp⁹. Hinc ⁊ boecius de philosophica ꝓsolatiōe ait. Apud sapiētes nullus loc⁹ odio prorsus relinquit. Nā bonos q̄s nisi stultissim⁹ oderit. Malos vero odisse rōe caret. Naz sic corporis lāguor. ita vitiositas q̄si quidaz morbus ē aīaꝝ. cū tñ egros corpe mīme odio ⁊ miseratiōe dignos arbitremur. Et Sen̄. Ridiculuz ē odio nocētis innocentiā ꝑdere. Idē in alia epla. Si magnanim⁹ fueris nūq̄z dices tibi iniuriā fieri de inimico dicēs. Nō nocuit mihi ⁊ aīum nocendi habuit. ⁊ cū illū in tua ptāte videris vindictā putabis te vindicare potuisse. Tert⁹ fruct⁹ odij est dānū. Nā odiēs q̄rit in exoso septē genera dānoꝝ vel sil' vel separim ⁊ in q̄libet ē mortale. In substātia appetēs q̄ ipam amittat vl' diminuat. ⁊ ad hoc opaf si p̄ōt ꝑ se vel ꝑ alios. In fama qz detrahit sibi. ⁊ bona audita de eo querit dicens malā intētionē hē. In patria qz q̄rit quō expellatur de ciuitate vel saltē hoc desiderat. In familia qz apperit infirmitates vel morte filioꝝ vl' dānationez ⁊ iniurias ei⁹. In libertate qz appetit q̄ incarceref ꝓpter debita vel alias etiā q̄ seruituti subiciaf. In corpe qz cupit illū infirmari vl' mori vñ ⁊ impcaf ei multas maledictiōes. ⁊ si ipe ñ velit ꝑse occidere optat tñ vt ali⁹ vel deus hoc faciat in vindictā sui. In aīa qz vellet aīam ei⁹ ad inferna descēdere. Oblibet hoz q̄s appetens ꝓximo ex odio mortaliter peccat. Ecōtra dimittēdo iniurias ⁊ odiū de corde multiplex fruct⁹ ⁊ optimus sequit. s. remissio pctōꝝ. Aug. in sermone. Ego ad dilectōem inimicoꝝ vos moneo. q̄m ad sanādum vulnera pctōꝝ nullū medicamentū efficacius esse cognosco. Aug. Unus q̄sq̄z debitor ē ⁊ debitorē hz debitor est dei. ⁊ debitorē hz ꝓximū suū. Hanc regulā deus statuit cū debitore suo. quā ipe seruet cū tuo. Si non ignoscis debitori tuo. i. ei q̄ te offendit pdōnādo. s. odiū ad eū. nec deus tibi ignoscet debita tua. i. pctā. Si aūt ignoscis ⁊ deus tibi remittet debita tua. vt dr Mat. vi. s. si de pctis sis ꝓtritus. Scōs fructus est adoptio filioꝝ. qz efficit filij dei p imitatōem fm illud Mat. v. Diligite inimicos vrōs. benefacite bis q̄ oderūt vos. Orate ꝑ p̄sequentib⁹ ⁊ calūniātibus vos vt sitis filij prīs vr̄i. s. dei. s. p imitationem. q̄bus tandē hereditas glē dat. Deꝰ. n. nullum odit. fm illud. Diligis omīa ⁊ nihil odisti eoꝝ q̄ fecisti. Cū ps. cij. Quō miseret pater filiorū misertus est dñs. Pater aūt ignoscit nō odit malos filios benefacit inimicis suis. i. ꝓmanētibus in pctō. Nā solē suū oriri facit sup bonos et malos. ⁊ pluit sup iustos ⁊ iniustos. ⁊ nō soluz materialē solē sed spūalē. qz lumē intelligentie dat ⁊ bonis ⁊ malis. ⁊ pluuiā gē infundit sup iustos augmētando eā ⁊ iniustos iustificādo eos vt ptz in Saulo. Cū. n. esset in ipo actu p̄secutionis xp̄i circūfulsit eū lux de celo. ⁊ conuersus grām dei recepit Act. ix. Oranit ⁊ ipe deꝰ incarnatus ꝑ crucifixorib⁹ suis. nō odiuit aut se vindicauit Isa. liij. Pro trāsgressoribus oranit ne p̄irent. Tertius fruct⁹ est q̄uersio inimicoꝝ. Unde apl's ad Ro. xij. Si esurierit inimic⁹ tuus ciba illū si sitit potū da illi. Hoc. n. faciēs congeres carbones ignis sup caput eius. i. talia bñficia facta inimicis ex q̄bus manifeste ipi p̄nt videre dilectionē ad eos nō odiū. ꝓpter iniuriā factā erūt vt carbones ignis excitātes in caput. i. in mentē ei⁹ dilectionē ⁊ ꝓpōs recognitiōez sue offense. Sic etiā oratio ꝓtomartiris stephani ꝑ saulo inimico eius mactio qui seruabat vestimēta lapidantium eū ⁊ ꝑ alijs. impetrauit q̄uersiōem ei⁹. Unde Aug. in sermone. Si stephanus ꝑ saulo nō oraret. eccia paulū nō habuisset. Legit de scō Joanne elemosynario qui erat p̄triarcha Alexādrinus q̄ cū semel quidā nepos eius recepisset magnā iniuriā a quodā ciue qui erat debitor eccie sue certa q̄ntitate pecunie. ⁊ multuz ꝙquerel ipe nepos de iniuria sibi facta apud ip̄m suū auunculum p̄triarcham ⁊ cū vindictā ex odio expeteret. Dixit ei p̄triarcha ꝙsolando ip̄m. Paulatim expecta fili mi. qz cito faciem⁹ talē vindictā. q̄ tota alexandria mirabit. Qui exhilaratus die expectabat vltiōis fiende. Una igit die p̄triarcha vocare fecit eū qui iniuriā fecerat. ⁊ suū nepotē coram se. Et astantib⁹ multis ciuib⁹ dicit patriarcha. Ecce talis tu fecisti talē iniuriā huic nepoti meo ñ bñ fecisti ledēdo ꝓximū tuū. nolo trāseat iulta talis iniuria vt exēplo meo astantes. ⁊ alij postea hoc audiētes discāt suas vindicare iniurias ⁊ odijs satisfacere. Quātū debes eccie mee. Ñdit ille tm̄. Mandat p̄triarcha notario suo dicēs

vele de libro rationū tale debitum qm̄ in satisfactionem iniurie facte nepoti meo & ob vindictā vī & mihi. ego tibi illud debituz ex toto remitto & absoluo. & ammodo tibi caueas in futurū ab offensis primi tui ne de⁹ irascat tibi. Et qua re tota alexandria mirata est vt p̄dixerat. De sancto Joāne gualb. etiā legit̄ q cū esset miles & inimicias mortales habet cū quodā. qz occiderat auū culum suū. Una die cū esset armis accinctus & inuenisset inimicū suū solū & inermē agressus est eū vt interficeret. Ad̄ ille intuens se nō posse euadere p̄stauit se rogās eū ob amorē eius q̄ tali die pro nobis oīb⁹ passus erat sibi ignoscere. erat. n. feria sexta. Ad cui⁹ p̄ces subito emollitū est cor ei⁹ amoto omni odio dixit. Ob amorem crucifixi nō possum tibi nō indulgere cū ip̄e p nobis inimicis suis mortē gustauerit hac die. Hac de securus & fac bonū. ego tibi iniuriā tantā ex corde remitto. post qd̄ cū accessisset eccīam sancti Miniatis p̄pe florentiā in mōticulo vbi nūc monach⁹ frēs montis oliuar⁹ oranti ip̄i ad imaginez crucifixi. ip̄a imago inclinauit sibi caput q̄si grās ei agens de iniuria remissa inimicio propter eum. Et adhuc oīditur ibi talis imago. Et ita p̄uersus est ille Joannes gualb. ad deū q di misso seculo ordinē instituit specialē. s. vallisumbrose & miracul⁹ mīis claruit canōizat⁹ ab eccīa.

Vtrū odiēs pro .§. vi.

Primum possit cōicari. verbi grā. Pone q aliquis sustinuit magnā iniuriā vel dānū ab aliquo p̄pter qd̄ denegat sibi salutationē. nūquid p̄t licentiari ad cōionem. Rñdeo sm Durand. odia minorum. Ex illatione iniurie quattuor solent oriri in homine.

Primum est odium siue rancor in corde.
Scōm est effectus odij in opere.
Tertium est signum rancoris in ore.
Quartum est actio iniurie.

Primū tenet̄ dimittere. imo potius nunq̄ debent admittere. qz nec debet dolere de prosperitate inimici. nec gaudere de malo suo. nec malū sibi optare nisi esset inimic⁹ ecclesie. vt hereticus l' tyrannus p̄sequens. vel reipublice sicut publicus latro. tūc. n. dolere deberet de p̄speritate sua in tpalibus qz p q̄nto plus prosperaret̄. tāto pl⁹ ecclesia vel respublica lederet̄. Vñ Grego. xxxiij moral. dicit. Sicut notiū solet esse si vnitas desit bonis. ita perniciosum solet eē si non desit malis. Peruersos quippe vnitas corroborat dū cōcordat. Vñ paulus vnitatē fregit factaz a phariseis & seduceis ad ip̄m occidendū. Licet autē q̄s nō debeat dolere de p̄speritate inimici in tpalibus nō tñ tenet̄ gaudere de bono suo tpali. s dz gaudere de p̄uersione sua profectu spūali & virtutibus. Sed si gaudet de bono vel dolet de malo inimici. hoc est signū p̄fectionis nisi ille esset inimicus ecclesie vel reipublice. Si aūt dolet de bono tpali. vel gaudet de malo eius vel optat sibi malum. Aut talis dolor vel gaudium rōi placet aut displicet. Si placet ita q̄ est sm rōem deliberatam & p̄sistit in eo nō penitens de hoc nō debz cōicari nisi forte modicū malum optet sibi p̄ qd̄ se recognoscat. vel nisi optet malū nō sub ratiōe mali. sed qz credit sibi illud expedire vel reipublice. sicut Helias occidit duos quinquagenarios cum suis. iiij. Reg. i. vel p̄pter bonū p̄ se vt peccatum minueret̄ qd̄ viuēdo augmentasset. vl' propter bonū reipublice vt viuētibus vtilis mer⁹ incuteretur ad vitādum idolatriam. vt Aug. dicit xxiij. q. iiij. §. Sed vt obijcit̄ vel etiā cū timet verisimiliter ne ex p̄speritate sua ille sibi iniuste noceat. & p̄terea dolet de ip̄a sm Alo. Si aut̄ dolor & gaudiū rōe displicet q̄buis sensualitati placeat. s. de p̄speritate inimici & aduersitate ei⁹ tūc p̄t cōicari. Scōo ex illatiōe iniurie oriť effectus odij in ope & hoc p̄sistit in duobus. s. ex subtractione boni. & illatiōe mali. Si in subtractiōe boni aut g̃ subtrahit illicite bonum spūale. aut tpale. Si spūale puta qz excludit eum ab orōe generali. cum. s. orat pro oīb⁹ fidelibus intendit illū excludere. aut qz nō vult corā eo p̄dicare. tūc peccat grauiter nec dz cōicari q̄diu habet hanc voluntatem. Si subtrahit bonū tpale. aut necessarium aut nō necessariū. Si necessariuz sic peccat mortaliter vt si inimicum nō pascit in articulo mortis. Tunc. n. hz locum qd̄ dicit Ambr. di. lxxxvi. Si nō pauisti occidisti. Si nō necessarium nō peccat nisi venialiter. qd̄ intelligo cū eo ille indiget & si nō absolute. Si effectus odij p̄sistit in illatione mali. aut g̃ quis infert inimico malū cōtra ordinē iuris. aut sm ordinē iuris. Si p̄tra ordinē iuris sic peccat mortaliter. qz mihi vindictā & ego retribuā ait dīs. ar. de peni. di. iij. vbi dicit Aug. Qui diuini bñficij oblitus suas vult vindicare iniurias nō solū de futuris pctis veniam merebit̄ &c. Si sm ordinē iuris sit tunc p̄t cōicari. odio tñ a corde remoto. vt q̄ hoc facit ex sñia iudicis vel ex p̄missione iuris. Ex sñia iudicis vt si malefactor ad mandatū iudicis satisfacere leso nō vult. etiā lesus p̄t ip̄m de mādato iudicis appetere bello. Et quicq̄d rapit ab hoste vl' adiutoribus suis totū suū est. quousq̄ sit sibi plene satisfactū de omni damno dato & expensis vltra hoc autē non dz aliud accipere nisi p̄pter immanitatem vitij ille meruerit oīb⁹ bonis spoliari vt p̄pter hęresim vel p̄simile vitiū. Similiter cōicari p̄t q̄ facit hoc ex p̄missione iuris. Licet em̄ regulariter verū sit q̄ nemo p̄t sei ip̄m vindicare vel sibi vel suis ius dicere. tñ ius hoc p̄mittit in casibus ciuilibus. vt vim vi repellere cū moderamine inculpate tutele vel etiā socios defendere

ꝛ hmõi. xxiij. q. iij. Fortitudo. Tertio ex illatiõe iniurie oritur lignuz rancoris in ore. ꝛ sic distinguе. aut iniuriator exhibet ꝯdignã satisfactionez aut nõ. Si exhibet ꝟz ẽntitatẽ culpe supple ꝛ possibilitatem suã sic tenet ad amicitiam recipe et ei loqui. Vñ Augu. Memento cito ignoscere si quis in te peccauerit ꝛ a te veniaz postulauerit. Si aũt nõ exhibet nõ tenet ei loqui qñ. s. satisfacere aut cõno nõ vult aut semplene Et hoc intelige verũ nisi forte actio iniuriaꝝ abolita sit dissimulatione vel remissione. Actio. n. iniuriaꝝ abolet remissione vel dissimulatione Remissiõe qñ. s. lesus remittit iniuriaz. xxiij. q. iij. Si illic. Dissimulatione remittitur vt si luserit vel riserit vel comederit cũ eo post iniuriã factã. Insti. de iniur. §. fi. Quarto ex illatione iniurie oritur actio iniuriaꝝ. Hanc nullꝰ tenet remittere imo qñcz lesus dimittere nõ põt. vt si iniuria illata ẽ monacho vel seruo vel filiofamilias vl' vxori. Nã si monacho illata est. cõpetit actio iniuriarũ monasterio nõ monacho. nisi forte monachus seu alius religiosus esset longe absens a monasterio. ꝛ de licentia abbatis seu alius alterius sui superioris. tũc. n. posset agere de actione iniuriarũ. ff. de iniur. l. si vnus. Et si monachus remittit iniuriam nihilominus monasteriũ agere põt. sed si abbas seu alius superior remittit iniuriã. monachus agere nõ põt. Secus in eccl'ia seculari que nõ põt remittere iniuriã clerico factã. Item si iniuria seruo est facta dñs remittere põt nõ seruus Item iniuriã factã filiofamilias pater remittere põt ꝛ agere. ꝙ iniuria ipa nõ filius. nisi qui iniuriatus fuerit putaret eũ patrẽfamilias. ff. de iniur. l. i. §. i. si adeo. Item si vxori facta est iniuria viro cõpetit agere. ꝙ iniuria ꝛ nõ ecõuerso. Non ergo est necessariũ volenti cõicari vt dimittat actionẽ iniuriaꝝ ledenti sed odiũ. Itez nota ꝙ q̃ remittit actionẽ iniuriaꝝ ĩ articulo mortis ĩ manu presbiteri si hoc facit cã mortis põt postea agere contra iniuriantẽ si cõualescat. Secus aũt si simpliciter remisit. ff. ad sil'. l. fi. Itẽ nota ꝑm Hosti. ꝙ actio iniuriaꝝ ab initio abolet̃ dissimulatione. i. si is qui iniuriã accepit nõ irascit nec mouet. Bz si ex ĩde semel motꝰ fuerit ꝛ iniuriaz statim ad animũ reuocauerit ꝛ iniuriantẽ citari fecerit nõ tollit dissimulatiõe nec ꝙ salutionez nec ꝙ osculum pacis datũ in ecclesia nisi expresse remittatur vel pacificet. Hec ꝛia Durañ. vbi sup.

¶ Capitulum quartũ de Detractione ꝛ eius grauitate.

Detractio est secunda filia inuidie ꝑm Grego. in moralibus. Diffinitur aũt ꝙ est denigratio aliene fame ꝙ verba oculta. Ex qua diffinitione ꝑm. b. Tho. s. s. q. lxxij. arti. i. ostendit̃ duplex differentia inter ipam ꝛ ꝓtumeliam. Et prima ẽ quantũ ad modũ ꝓponendi verba q. s. ꝓtumeliosus manifeste ꝙfert verba ꝓtra aliquez detractor autẽ occulte. Sicut. n. factis fit nocumentũ ꝓximo manifeste ꝛ qñcz occulte. manifeste quidez ꝙ rapinam vel alias violentias manifestas. occulte vt ꝙ furtũ vel dolosam ꝓcussionẽ. Ita ꝛ ꝟbis manifeste quidẽ vt ꝓtumeliando. i. dicendo ꝓximo verba iniuriosa in facie eius. ꝛ occulte vt per detractionem. Et ideo dicit in diffinitione ꝙ verba occulta. nõ quidez simpliciter sed occulta ei cui detrahit qz in absentia eius. cuius. n. postea ei notum fieret a referentibꝰ. tamen tũc occultum fuit ei qñ ille detraxit. Scõa differentia est quantuz ad finem intentũ seu nocumentũ illatũ. qz cõtumeliosus ex facto suo derogat honori. detractor autem fame. Nam ex hoc ipo ꝙ aliquis profert manifeste verba contumeliosa ꝓtra aliquem videtur ipm parui pendere. ꝛ ex hoc dehonorat̃ contumeliatus. vnde contumelia detrimentum affert honori. Sed cum quis verba contra alium profert in occulto videtur ipum magis vereri cz parui pendere. vnde non directe infert detrimentum honori. sed facit quãtũ in ipo est proferens verba contra aliquẽ occulte eos qui audiũt malã opionem habere de eo contra quem loquitur. hoc enim intendere videt̃ ꝛ ad hoc intendit detrahẽs vt verbis eius credatur. Vnde dicit̃ in diffinitione ꝙ est denigratio. i. offuscatio seu diminutio fame alterius. In hoc aũt conueniunt ꝓtumelia ꝛ detractio. qz ꝙ vtrũcz ꝙfert malum de ꝓximo. Et qz ꝙ peccata venialia nõ denigratur fama hominis. ideo tales defectus occulte referre de aliq̃ non est ꝓprie detractio. nisi quis hoc intenderet. Vñ cũ dz in diffinitiõe ꝙ detractio ẽ denigratõ fame intelligitur ex intentione facta. vt sciliz ꝗs eo animo loquatur malum de alio vt diminuat famam eius. Et sic solu unt̃ multe questiones. Vnde ꝛ si quis ordinarie accusat. vel denunciat crimẽ alteriꝰ in iudicio cuius et ꝫ denigret̃ fama accusati vel denunciati. si hoc nõ intendit sed vt prouideatur bono cõmuni ꝛ saluti ꝓximi qđ ꝙ mouetur ꝙ punitionem criminũ ꝛ correctionez hoim. non detrahit talis sed meretur. Secus si intenderet infamiaz illius. qz tũc mortaliter peccaret. sed ad famẽ restitutionem non tenet̃. Itez si quis loquitur contra aliquẽ cuius nõ sequat denigratio fame illius. qz. s. verba nõ creduntur tamen ex quo hoc intendit ꝛ ad hoc opatur detractor est. Item si quis ex loquacitate vel leuitate refert crimina aliorum occulta non intendens fame derogare. non formaliter sed materialiter dicit̃ detractor. vnde nec peccatum est mortale. nisi ꝛ verbum quod de alio profert ex loquacitate eẽt adeo graue ꝙ notabiliter ledat famam ꝓximi ꝛ precipue in his que ꝓtinent ad honestatẽ vite

fm Tho. vbi supra vt referendo de aliquo q̄ sit adulter. fornicator. vsurarius. predator ꝛ hmōi. secus dicendo aliquē esse iracūdum. superbum. cōtentiosum. presumptuosum. leuē. ꝛ hmōi. Item referendo mala criminalia alioq̄ ex quadam loquacitate que notoria sunt nō pertinet ad detractionem. quia nō denigrat famam illorū cum iā denigrata sit. si tamē hac intentione ageret. mortaliter peccaret. Detractio igit̄ p̄prie ꝛ stricte sumpta semp̄ est mortale fm Tho. vbi supra arti. q̄.

De detractiōe lo .§.I.

quens p̄s. ait. Induantur qui detrahunt mihi pudore. ꝛ operiant̄ sicut diploide confusiōe sua. p̄s. cviij. Quāuis p̄phēta loquat̄ ibi in persona x̄pi ad patrē de iudeis qui detrahebant mīstris modis. dicētes eum esse transgressorem legis. blasphemum. maleficum. ꝛ hmōi. Unde dicit̄ Joā. vij. Murmur multus erat de eo i turba. Alij dicebant q̄ bonus est. Alij nequaq̄ sed seducit turbas. ꝛ bi detrahebant. Sed oēs tales induti sūt pudore. q̄ manifestissime apparuit de sc̄itate sua imo ꝛ veritate. Et operti sunt confusione duplici. s. temporali ꝛ eterna li nō penitentes de peccato illo. Et ideo dicit sicut diploide. que est vestis duplex. ꝛ significat duplicē confusionē. Potest etiam versus iste verificari de quolibet detractore. ꝛ ponitur p̄ns impatiui modi p̄ futuro indicatiui vt frequēter fit in p̄s. Induant̄. i. induent̄. i. circūdabuntur vndiq̄ pudore. cū. s. manifestat̄ falsitas eoq̄ vel in restitutione fame. Et opient̄ duplici confusione. si non penitent. s. tpali ꝛ eterna li. Sed sciēdum primo q̄ detractio variat̄ septēpliciter. detractio aggrauatur terribiliter. detractio purgatur difficiliter. Quantū ad primū dicitur Eccle. x. Si mordeat serpens in silētio. nil eo minus habet qui occulte detrahit serpens comedit terram. Sic. n. dictum fuit primo serpenti i quo locutus est diabolus mulieri. Terram comedes Geñ. iij. Sic detractor pascit̄ defectib̄ hominū quos recitat. Serpens est animal venenosum qđ suo flatu inficit p̄e astantes. Ita detractor habet venenū malicie. ꝛ sua locutione inficit audiētes generando malā opinionē in mentib̄ eorū. Serpens occulte vulnerat seu mordz. Sic detractor occulte. i. in absentia eius cui detrahit 'male loquitur de eo. agens contra illud diuinū mandatum Non maledices surdo. ꝛ coꝛā. s. ceco non pones offendiculum Leui. xix. Maledicit surdo detractor. q̄ dicit malum de eo qui eū nō audit. Ponit offendiculū coram ceco. q̄ notificat defectus alicuius ei qui nō videbat. i. nesciebat. ꝛ in de ille scandalizatur ex illo malo opere ip̄ius. Et vt dicitur Deute. xxvij. Venenum aspidum insanabile. q̄ non p̄t tolli mala opinio generata ex detractione. Serpens est animal callidū. Unde dicitur Geñ. iij. q̄ erat callidior cunctis animantibus terre. Videtur. n. in incessu q̄ sumat vnā viam. ꝛ imperceptibiliter voluit se ad aliā. Unde dicit̄ prouer. xxx. q̄ vnū ex difficilib̄ ad cognoscēdum est via colubri sup̄ terrā. Sic detractor incipit loqui bonū de aliquo de quo intēdit malum dicere. vt sic magis sibi fides adhibeatur. ꝛ subito vertit ad se. mala ꝛ vitia illi. vtens' q̄ iunctiōe aduersatiua. puta talis bona fuit hec ꝛ illa. tale tñ vitium habet tale scelus perpetrauit. Hocautez agit septem modis quos ponit. be. Tho. se. se. q. lxxiij. art. i. in responsione ad vltimū argumentū Directe quidē quattuor modis. Primo modo qñ imponit falsum alteri dicēdo aliquē cōmisisse tale crimen qđ scit verū non esse. Et idez videtur si ex suspitione loquens asserit qđ ignorat siue ex odio hoc agat siue ex loquacitate hoc enim mortale est. Secus si ex loquacitate diceret se audiuisse tale crimen de illo. Idem est. s. mortale qñ de seipso diceret crimē cōmisisse quod non fecit. Non. n. minus tenet̄ quis prouidere fame sue q̄ proximi etiā si timore pene hoc faceret. puta ne reducatur ad patibulū seu torturaz vl' diutius ibi teneatur. fatetur vel refirmat crimen de se quod nō perpetrauit. Scdo modo qñ peccatū auget verbis suis. ꝛ fm q̄ auget ꝛ intentionem habet. sic ē mortale vel veniale. vt si dicit aliquē furatum fuisse centum florenos qui non abstulit nisi quinq̄. dicit p̄cussisse aliquez multis verberibus qui leuiter p̄cussit. ꝛ illud quod addit ē quid notabile ꝛ falsum. tenet̄ restituere famam. secus si quid leue. Quomō autē restituere debeat famam infra dicetur. Tertio modo qñ occultū reuelat dicendo. s. quod verū est sed occultū alīs. tunc. n. mortale est qñ ex maliuolētia agit. intendens diminutionē fame illius. vel etiaz ex loquacitate cum illud est ita graue q̄ ex illa manifestatione peccati occulti sequit̄ diffamatio eius. alias veniale. Sed hoc faciendo ex charitate dicendo illis p̄sonis quas credit posse p̄ earum correctionem emendari. vel etiam ex iusticie zelo accusando vel denunciando in iudicio vt mala puniant̄ vel malis obuietur. nō malū sed bonum ꝛ meritorium est fm Tho. in quolibet. Quarto quādo id quod bonum est dicit mala intentione' factuz puta dat aliquis elemosynas. discurrit ad indulgentias ecclesias frequētat deuote audit diuina officia. dicit quis illum talia agere. ex inani gloria ꝛ hypocrisi si intendit talem opinionē malaz ingerere in mentibus audientiū mortaliter peccat siue hoc ip̄e credat siue nō credat. talis tamē non tenetur ad restituendum famam illi. quia non abstulit. Nam audiētes hoc sciunt vel scire debent. intentionem alicuius quo fine agat opa bona sciri non posse. Et iō si hoc crederent ex leuitate sua esset hoc non ex illa locutione. Quāto in

directe detrahit quis cum .s. negat bona opera alterius. vt cum narratur de aliquo q̄ est rectus homo administrans iusticiā subdinis elemosynarius ad pauperes ⁊ huiusmodi detrahere aliquis illi volens dicit non esse verū. vt sic famam illi diminuat. Sexto etiā indirecte cum bona alicuius malicioſe recitat vt cum queritur de quersatione alicuius. vt exhibeatur ei aliquod officiū vel beneficium sciens aliquis multa bona de illo et quibꝫ iudicaretur aptus ad illud. tacet illa bona opa ne ꝓsequatur talē vtilitatē talis etiam et si grauiter peccat indirecte nocens ꝓximo. nō tamen tenetur ad aliquā restitutionē fame. Septimo committitur detractio p̄ cantilenas seu libellos famosos. vt cum quis facit cātilenam vel sonetum sup̄ aliquo crimine alicuius. vel scribit etiā cedulam ꝓtinentē crimē alicui⁹ falsum. vel etiam verum sed occultū ⁊ ponit in loco manifesto vt inuenta legatur ⁊ p̄ noticiam illius crimē diuulgetur. Et hi qui scribunt has cedulas q̄ue dicuntur libelli famosi ſm iura canonica ⁊ ciuilia grauiter puniuntur si reperiūtur cuz eis qui ipos inuentos libellos nō subito dilacerant. sed alīs ostendunt. Unde Adrianus papa ait. Qui in alterius famam publice scripturam vel verba contumeliosa cōfinxerit ⁊ repertus scripta nō p̄bauerit flagelletur. Et qui eum prius inuenerit rumpat si non vult auctoris facti causam incurrere. v. q. i. c. i. Debent etiam hi excommunicari vt in. c. Hi qui. Et. c. si quis ea. cā. 7. q. vbi sic dicitur. Si quis famosum libellum siue domi siue in publico siue quocunq̄ loco ignarus reperit. aut coram patre prius q̄ alter inueniat. aut nulli confiteatur inuentū. Si vero nō statim easdē cartulas corruperit vel igni consumpserit. & vim earum dolose manifestauerit. sciat se quasi actorem huiusmodi delicti capitali sententia subiugandum. huiusmodi autem libellus alterius opinionē nō ledat. C. de libel. famo. l. si quis.

Quantum ad se .§. II.

cundum. Peccatum detractionis est multū graue. Unde dicit Alexander papa. Summa iniquas fratres est detractio. vi. q. i. Et ideo in veteri ⁊ nouo testamento ꝓcipitur a detractionibus abstinere. Jacobi. iiij. c. Nolite fratres mei detrahere alterutrum ne in iudicium incidatis. s. dānationis. Et Sap̄. i. A detractiōe parcite lingue quia sermo obscurus in vacuum non ibit. quinimo Salomon admonet cum detractoribus nō conuersari dicens prouer. xxiij. Cum detractoribus non commiscearis. Unde glo. In hoc speciāliter vitio periclitatur totum genus humanum. Ostenditur autem grauitas eius ex tribus. scz

Primo quia deo odibilis.

Scdo qz ꝓximo subiecto nocibilis.

Tertio qz proximo lesibilis.

De primo dicit apostolus ad Ro. i. Detractores deo odibiles. Nullus aūt odio habetur a deo nisi ꝓpter mortale. ex quo ostendit detractio esse mortale. quod verum est ſm Tho. vbi supra. quādo fit ex intentione denigrandi famam alterius siue verū siue falsum dicat. ⁊ etiam si non hac intentione sed ex loquacitate cum inde sequitur infamatio ꝓximo. Recte aūt deus odit detractorem ex eo specialiter qz videtur auferre q̄d dei est ꝓprium. s. de hominibꝫ iudicare. vel mala eoꝝ publice manifestare. quod in iudicio finali operabitur. Unde Job. xix. Quare psequimini me vt deus. i. condemnando vitam meam. et carnibus meis saturamini. Ubi dicit Greg. in moral. q̄ saturat carnibꝫ bēstias q̄ delectabiliter pascitur detractionibꝫ ⁊ morsibꝫ vite aliene. s. aliis detrahendo. Et in vitas patrum legit quendam patrem dixisse melius esse. i. minus malum comedere carnes animaliū brutorū ⁊ bibere vinum tempore ieiuniorū q̄z carnes hominū p̄ detractionem. Sicut enim ossa significant opa fortia id est virtuosa hominū. ita carnes designant opera infirma ⁊ defectuosa. Caro enim infirma dicitur Mathei. xxvi. Scdo detractio nocet ꝓximo subiecto. Nam occidit animā suā priuādo eam gratia. Unde dicitur de peni. dis. i. Homicidioꝝ. Qui occidit ⁊ qui detrahit pariter homicida est. ille corporis. iste anime. Detractio etiaz excecat hominē. Unde Grego. Quid aliud detrahentes faciūt nisi q̄d in puluerem sufflant ⁊ in oculos suos terram excitant vt vnde plus detractionis perflant inde minus veritatis videāt. xi. q. iij. Inter verba. Hoc aūt. s. q̄o detractio celitatem inducat. b. Tho. vbi supra sic declarat. qz homo letat̄ in sententia oris sui vt dicit̄ puer. xv. Unde est q̄ ille qui detrahit incipit magis amare ⁊ credere q̄ dicit. ⁊ ꝓsequens ꝓximum magis odire. ⁊ sic magis recedere a cognitiōe veritatis. Nocet etiam detractio ꝓprio subiecto. qz si non penitet ⁊ satisfacit eternaliter cruciat̄. Nec est contra q̄ Aug. di. xxv. §. alias dicit ad minuta peccata. i. venialia ptinere igne purgatorij punienda cum nos cū omni facilitate ⁊ temeritate maledicimus alīs. i. detrahimus bona. intelligit̄ ſm Tho. quando non intentōe infamādi sed ex lapsu lingue hoc agimus. nec illud induc̄it infamiam. vel cum dicimus mala que nō sūt criminalia nec denigratiua fame. Si vero detractor vere peniteat oportebit eum subire magnaz confusionem. quia necesse est ipm dicere se falsū dixisse si falsum dixit. aliquando etiā talis punitur a deo temporaliter. vt patet in Maria sorore Aaron q̄ effecta est leprosa ex eo q̄ detraxit Moi si ꝓpter vxorem eius ethiopissam vt habet Numeri. xij. Tertio nocet proximo. s. fame eius. Et

quia inter exteriora bona que possidemus fama ꝑeminet diuitijs eo q̄ ꝓpinquior est spūalibꝫ bonis. ꝓpter qd̄ dicit̄ puer. xxij. Melius ē nomē bonum q̄ diuitie multe. Ideo detractio est grauiꝰ peccatū q̄ furtū ex se. qz maiꝰ nocumēt ū intd̄ sequitur. licet ex circūstantijs possit eē minus. Vñ Anthrius papa dicit. Deteriores sunt q̄ vitam moresq̄ bonoꝝ corrūpūt his qui substātias aliorū prediaq̄ diripiūt. Caueat vnusquisq̄ ne aut linguā aut aures habeat puriētes. i. ne aut ipe alijs detrahat aut alios detrahentes audiat. Sedens inquit aduersus frēm tuū loq̄baris s. detrahendo. et aduersus filiū mr̄is tue ponebas scādalum. ꝛc. Parcant igit̄ singuli detractioni lingue custodiantq̄ sermones suos. et sciant qz cuz de alijs loquūtur sua sūa iudicabūtur. Nemo inuito auditori libenter refert. vi. q. i. ex merito. Et ꝑ marime nociuū est detractio q̄ irrogat̄ prelatis et religiosis. Vñ dicit̄ in veteri lege. Dijs non detrahes. i. sacerdotibꝫ siue ꝓlatis. qui tenēt locum dei in terris. Vñ. vi. q. i. c. sunt plurimi. §. verūz Manifestū est diabolū qui sicut leo rugiens circūit q̄rens quē deuoret. cordibꝫ plebiuz suadere. vt doctoribꝫ atq̄ pastoribꝫ suis detractiones irroge nt. accusent. vt plebes languescētes nō tenēti/bus pastoribꝫ frena eoꝝ lasciuiāt atq̄ in ima ruant. vt saltē sic piclitari possint. Deius malū fore nō existimo q̄ xp̄ianos suis inuidere sacerdotibus. Detractores. figurant̄ ꝑ Amonitas illos qui nuncios seu oratores Dauid missos ad ꝯsolandū Amon de morte p̄is in derisum et iniuriam abscider̄ eis vestes vsq̄ ad nates et raser̄ dimidiū barbe estimātes sed falso q̄ callide fuissent missi ad explorandum terram. non ad consolandum. sed propter talem iniuriam Dauid misso exercitu suo cum Joab cepit eos. et ciuitatē eoꝝ exterminauit. ij. Reg. x. Nuncij Dauid sunt doctores et p̄sidētes missi a xp̄o vt legati et oratores ad hoīes mūdi ad ꝯfirmandā et renouandam amiciciā cū xp̄o. et ad ꝯfortandū sub spe eterne bonoꝝ de morte i. mortificatione appetitus sensualis et vitioꝝ. Sed hoīes p̄aui dicētes eos deceptores radūt dimidiū barbe q̄ significat viriliatem virtutū. qz diminuunt eoꝝ bona opa negantes i ꝑa vel mala intentiōe asserētes facta. abscidunt vestes vsq̄ ad nates vt appareat turpitudo. qz ꝯuersationē eoꝝ et vitā dilacerāt detrahendo vt manifestent. si q̄ vitia hēant occulta. alijs detegunt. Sed xp̄s tales detractores seuere punit.

Quantū ad ter .§.iii.

rium ondit̄ur grauitas hui⁹ peccati ex eo q̄ purgatur difficiliter. Nam cū ille qui detraxit teneatur restituere famā quā abstulit dicēdo se falsuz dixisse si falsum dixit. vel inuste infamasse si verū dixit. et hoc illis oībus q̄bus dixit si recordat. ad qd̄ debet adhibere conatū. s. ad recordandū cū magna difficulrate hoīes induci p̄nt ad hoc propter ꝯfusionē quā recepturi sunt d̄ mēdacio suo et cū ab vno fama mali volet ad plurimos q̄z male pōt fama ablata restitui. et tū nō dimittit̄ peccatuz nisi restituat ablatū. si restitui pōt. ait Aug. extra de re. iur. li. vi. c. peccatū. Dō intelligit̄ nō solū de rebꝫ ꝑalibꝫ diuitiarum. ꝫ etiā fame ꝯm Tho. vbi supra. Cū ꝯm Salomonē. meli⁹ sit nomen bonū q̄z diuitie multe. Illi aūt cui detraxit dicere nō debet nisi ꝓmisset ad noticiā eius ipa ꝓsona detrahens tunc dz petere veniā ꝑ se vel ꝑ aliū nisi ex hoc immineret sibi magnū piculum vite ex tali fame restitutiōe. Sed erubescētia sola et ꝯfusio hūda nō est sola sufficiens cā non restituendi famā ablatā. Sed de mō restituēdi famam hēs supra ti. ij. c. ij. vbi vide plene. Et notādum q̄ nō solū detrahendo q̄s peccat. ꝫ etiā libēter audiendo detractiones. Pro cuius declaratōe dicit. b. Tho. se. se. q. lxxij. arti. iiij. q̄ ꝯm aplm Ro. i. digni sunt morte nō solū qui peccata faciunt sed etiā qui ꝯsentiūt facientibꝫ. Consentire aūt ꝓtingit dupliciter. Uno mō directe. vt. s. q̄ñ quis inducit aliū ad peccatū. vel ei placet peccatum. Alio mō indirecte. s. q̄ñ quis nō resistit peccato cū potest et debet resistere. et hoc contingit aliquando nō qz peccatū placeat. sed ꝓpter aliquez humanū timorem. Si ergo aliqnis detractiones audiat absq̄ resistentia. videt̄ detractori consentire. vnde fit ꝓceps peccati eius. Et siquidē inducat eū ad detrahendū. vel ei etiā placeat detractio propter odium eius cui detrabitur non minus peccat q̄z detrahens sed aliqñ magis. Unde Ber. Detrahere vel detrahentem audire q̄d hoc damnabilius sit nō facile dixerim. Si vero ei ñ placeat detractio. sed ex timore vel negligētia. vl̄ ob reuerentiā detrahentis. vel verecūdia quadaz omittat repellere detrahentē. peccat quidem. sed multo minus q̄z detrahens. et qñq̄ quidē est veniale. qñq̄ etiā potest esse mortale. vel ꝓpter hoc q̄ alicui incumbit ex officio detrahentē corrigere vel ꝓpter aliquod periculū ꝯsequens. vel ꝓpter radicem qua timor hūanus pōt esse mortale. Detrahens habet diabolum in ore. et audiens libenter in aure. Debet ergo quilibet cū audit detractiones reprehendere detrahentē. nō ridere. vel non audire vel faciem ondere turbulentam ad reprimendum eum. Unde dicit̄ puer. xxv. Ventus aquilo dissipat pluuias. et facies tristis linguaz detrahentem. Et q̄z uis sit ꝓpe arbitriū detractiones quas audit quis de se factas patienter ferre et pati detrimentū fame suę nisi hoc vergat in detrimentū et periculum aliorū et possit laudabiliter fieri. tamē nō est sui arbitriū q̄ patiatur detrimentum fame alterius. et ideo in culpam ei vertitur si non resistat eadem ratione qua tenetur

quis sublenare asinum proximi sui iacentē sub onere. vt precipitur Deute. xxij. ꝓm Tho. vbi supra. Et si audiens scit illum verū dicere ꝙuis dicere nō debeat quod loquit falsum. debet tamē arguere ꝙ peccat detrahendo vel ostendere quod ei displiceat detractio. Sed nec de facili debet quis credere detractionibus cū quotidiana experiētia doceat multas falsitates, ex errore vel mendacia ex industria dici & precipue audiendo a personis leuibus & multo minus audiēdo a maluolis. alias peccaret. Vñ Damasus papa. xi. q. iij. Non solū reus est qui dē alio malū profert ꝝ etiam qui aurē criminibꝫ cito prebet. s. credēdo. ar. iij q. i. deus dicit. mala audita nullū moueant, nec passim dicta absq; certa ꝓbatiōe credantur. Si aūt quis audiret detractiōes. q; estimat loquētē moueri ex caritate vt ꝓtendat ad remediandum malis nō peccaret. Sed nō sit facilis trā ad credēdum. Si aūt cui detrahitur debet patiēter ferre nō odio moueri vel detractiōes de se factas detractionibus alioꝝ redundare directe. s. dicēdo falsa vel occulta mala de illis. sed debet se excusare et innocētiam suā ostendere q̄ntum pōt. ne alij ex infamia exorta scandalizarent. aī tacēdo male faceret. Vñ Aug. qui fidens ꝓsciētie sue negligit famam suā nimis crudelis est. xi. q. iij. Non sunt audiēdi. Et si ex hoc detractores incurrūt infamiam. q; detegit falsitas & malicia eoꝝ imputat eis qui sibi hoc ꝓcurauerūt. Sed talē iniuriaꝫ receptam nō tenet remittere ei qui detraxit cū veniā petit nisi famā restituat dicēdo illis corā quibus detraxit se falsum dixisse si falsum dixit. odiū autem & rancorē nunq̄ ex hoc debet habere. & deo cōmittere facta sufficiēti excusatione. Vñ Grego. sup Ezech. Linguas detrahentium sicut nostro studio nō debemus excitare ne pereant, ita ꝓ suaꝫ maliciaꝫ excitatas debemus equanimiter tolerare vt nobis meritum crescat. Et si verū esset qđ dictum est sed occultū taliter se excuset ꝙ nō mentiatur. & multo magis ne ꝓieret vel arguat eos de mendacio. Sed pōt se aliquibꝫ verbis sophisticis excusare. vt ꝙ multa falsa quotidie dicunt ab hoībus, vel etiam ꝙ de sanctis viris etiā multa mala dicta sunt falsō. & iō non mirū si etiaꝫ de ipō dicant. Et ꝙ miratur ꝙ credat; tātū nepbas de eo & huiusmodi. Permittit autē deus hmōi detractiones suscitari cōtra seruos suos ad ꝓseruandum eos in humilitate. Vnde Grego. sunt plurimi qui vitā bonoruꝫ fortasse amplius q̄ debent laudant. & ne qua elatio de laude subripiat ꝓmittit omnipotens deus malos in obtractiōeꝫ & obiurgationeꝫ prorumpere vt si qua culpa ab ore laudantiū nascitur in corde. ab ore vituperātium suffocet. Hinc est ꝙ doctor gentiū se in predicatione currere testat inter infamiā & bonā famaꝫ. vt seductores inquit & veraces & alibi. Aliis sumus odor vite in vitā. aliis odor mortis i mortem. vi. q. i. Debet ḡs cui detrahitur orare ꝓ detractoribus exemplo xpi dicentis ps. cviij. Pro eo vt me diligerēt detrahebant mihi. s. iudei dicētes multa falsa de me. Ego autē orabam.

Capitulum quintum de Susurratione.

Susurratio est tertia filia inuidie ꝓm Greg. Et potest describi sic ꝙ susurratio est locutio mala occulte facta de aliquo ad tollēdam ei⁹ amiciciam cum alio. Vnde glosa super illud Ro. i. Susurrationes & detractiones deo odibiles dicit. Susurrones sunt qui inter amicos discordiam seminant. Pro cuius declaratione dicit beatus Tho. se. se. q. lxxiij. art. i. ꝙ detractio & susurratio in materia & forma seu modo loquēdi conueniunt. quia vtriq; maluz occulte de proximo loquitur. propter quam similitudinem aliquando ponitur vnum pro alio. Vnde Eccle. v. sup illud. Non appelleris susurro. dicit ibi glo. i. detractor Differūt aūt i fine. naz detractor intendit denigrare famam proximi, vñ illa mala de proximo ꝓfert precipue ex quibꝫ proximus infamari possit vel saltem diminui eius fama. Susurro autez intendit amiciciam separe ꝓm glo. inductaz & ꝓ illud quod dicitur ꝓuer. xxvi. Susurrone subtracto iurgia conquiescūt. Et ideo susurro talia mala de proximo profert que possunt cōtra ipm animū cōmouere audiētis ꝓm illud Eccle. xxviij Vir peccator cōturbabit amicos. & in medio pacem habentum immittet inimiciciaz. Et Isidorus dicit in li. etimologiarum. Susurro de sono locutionis appellatur. quia non in facie alicuius sed in aure loquitur detrahendo. Inq̄ntum quidem susurro malum dicit de alio dicit detrahere. Sed in hoc differt a detractore. quia non intendit simpliciter maluz dicere, sed quicquid sit illud quod possit animū vnius turbare cōtra alium etiam si sit simpliciter bonum. sed apparens malum inq̄ntum displicet ei cui dicitur. Est autem de se mortale. quia per illud infertur nocumentum notabile proximo.

De susurratione .§. I.

ait ps. xl. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei. aduersum me cogitabant mala mihi. bi. s. susurro dicit etiam bilinguis. Et trō est ꝓm Tho. ꝙ cuz amicicia sit inter duos nimis susurro ex vtraq; ꝑte amicicia rumpere. Et iō duabꝫ linguis vtitur ad duos. vni dicens malū de alio, ꝓpter qđ dicit Eccle. xxviij. Susurro & bilinguis maledictus erit. Et sumitur & ꝓ id est. Et subdit Multos. n. turbauit amicos. Monstruosuz est

Capitulū Quintum

in natura habere duas linguas cum nullus animal habeat duas linguas nisi serpens ꝑm opinionem vulgi. Nec n. serpens habet duas linguas sed videtur ꝙ habeat ꝓpter velocem eius motuz Unde similis est talis serpenti venenoso ꝑ quez diabolus locutus est ad tollendum amiciciā hominis cum deo. Unde similis est susurro diabolo qui figuratur ꝑ inimicū supseminantem zizaniam in medio tritici Matth. xiij. Tria autē mala facit susurratio.

Primo excludit beniuolētiam diuinalē.
Scdo tollit amiciciā humanalē.
Tertio includit neḉciā mortalē.

Quātum ad pri .§.II.

mum dicit Salomon prouer. vi. Sex sunt que odit deus ⁊ septimū detestatur aīa eius. Oculos sublimes ⁊c. pro septimo autem ponit eum qui seminat inter fratres discordias. hic est susurro. Et ad idē facit qđ dicit sapiētia increata que est dei filius. prouer. viij. Arroganciam ⁊ superbiam ⁊ viam prauam ⁊ os bilingue detestor. Importat autē detestatio aliquid plus ḉz odium cū tristicia. ita. s. ꝙ non potest pati illud qđ quis detestatur ante se videre. Et sic patet ꝙ hoc vitiuz excludit ab anima beniuolētiam dei ita ꝙ deus illum nō diligit ad salutē eternaz. Sed maiꝰ malum seu damnum homo pati nō potest. cū omnia bona que habemus ex beniuolentia dei habeam? Merito autē dei filius susurronem detestatur. quia contrarius est sibi in operibus suis. Nam dei filius venit ⁊ vsqz ad mortez crucis laborauit vt filius dei qui erant dispersi ꝯgregaret in vnū vt dicitur Joan. xi. ⁊ vt dissoluant opera diaboli vt dicit Joan. in prima canoñ. sua. c. iij. Sed susurro laborat vt amicos cōcordes ab inuicem diuidat ⁊ dispergat simil' lupo. qui rapit ⁊ dispergit oues. Magis videntur susurrones displicere ꝝ qui corpus eius crucifixerunt. Nā xp̄s magis dilexit ecclesiam ḉz corpus suum. qz pro ecclesia mortem corporis sustinuit Apoca. i. Lauit nos qui. s. sumus ecclesia a peccatis nostris i sanguine suo. s. p mortem effuso. diuidunt autē vnitatem corporis christi. i. ecclesie seu fidelium ꝑ susurrationem. vñ ⁊ in signuz huius maioris displicētie ⁊ si ꝓmisit diuidi ⁊ scindi in passione corpus proprium ⁊ aperiri latus. non tamen ꝑmisit diuidi tunicam eiꝰ que significat ecclesiaz Unde dixerunt milites. Nō scindamus eā Jo. xix. Ex vno verbo susurronis sequit' aliqñ tanta discordia ꝙ tota vna patria destruetur. Demuz sicut pacifici qui. s. pacē querūt ponere inter discordes vocant filij dei Matth. v. qz. s. imitant' dei filium qui nos inimicos pacificauit patri suo eterno. Ira econtra susurrones dicendi sunt filij diaboli qui querit homines deo inimicari. Et vt dicit Beda. Qui societatez fraternitatis aliqua discordie peste cōmaculant. deum produnt. ri. q. iij. Abijt. Illi sunt similes iude Et in. c. iniustū dicitur ꝙ homini religioso. i. bono parum debet esse inimicicias aliorum nō exercere. vel nō augere male loquendo. nisi eas etiam extinguere bene loquendo studuerit.

Secundum ma .§.III.

lum qđ generat susurratio est. quia tollit amiciciam hominum ad inuicem. ex quo etiam grauitas huiꝰi peccati ondit̄ur. quia tollit amiciciam quod est magnū bonum ⁊ necessariū in vita ista. Unde dicit Eccle. vi. Amico fideli nulla est cōparatio. Est autē necessariū habere amiciciam ꝓpter quattuor rōes. Ue aūt soli dicit Eccle. iiij. Solus est qui nō habet amicum aliquem.

Primo ratione virtutis habende.
Scdo ratione vtilitatis cōicande.
Tertio ratione vnitatis ꝙseruande.
Quarto rōe cōis necessitatis supplende.

Quantū ad primū necessariū est cuilibet hāe virtutem eo ꝙ virtus bonū facit hābentem ⁊ opus eiꝰ bonum reddit. Cuilibet aūt necessariū est esse bonum ad salutē ꝙsequendā. Sed amicicia est virtus vel reducibil' ad virtutē. Et ꝙ amicicia sit virtus moral' probat̄ ex hoc ꝙ virtus ꝙsistit in mediocritate que ꝑm rōem est. Sed in cōmuni querit̄ari one hoīs tam in factis ḉz in dictis optet ꝙ quilibet ad vnūquenqz se habeat vt decet. Et hoc facit amicicia seu affabilitas que medium tenet inter blanditorem ⁊ litigiosum. Et sic ptz ꝙ sit virtus. Reducitur autē ad iusticiā. vnđ ⁊ ponit̄ ps potencialis eius. quia sicut iusticia reddit vnicuiqz equale. ita amicicia cuilibet reddit ꝓportionale. Sed in hoc differt. quia iusticia ꝓprie attēdit debitū necessitatis ex aliqua obligatiōe. Sz amicicia attendit debitum honestatis qđ est magis ex parte virtuosi ḉz ex parte alterius. Cuz. n. homo sit aīal rationale sociale. sicut non pōt bene viuere in societate sine virtute. ita nec sine delectatione. Et ideo ex quodā debito naturali honestatis obligatur ad hoc vt alijs condelectabiliter viuat. nisi ꝓpter causam aliquā necesse sit aliquando alios ꝓtristare. cū. s. amici defectuosa cōmittūt. qz tūc replendēdi sunt ꝑm vere amicicie rationem. quia ergo susurratio querit amiciciaz tollere ⁊ virtutē ⁊ immittere discordias ⁊ litigia Unde dicitur prouer. xxvi. Susurrone subtracto iurgia conquiescunt. Scdo est necessariū habere amiciciam ratione vtilitatis cōmunicande. quod sic probat̄. Si illud qđ est ex inclinatione naturali est necessarium. multo magis illud qđ est ex assimilatione spēciei. sed amicicia inest ꝑm naturā generantis ad genitū. qđ ptz ꝑ bñficia q̄ sunt signa amicicie nō solū in hoīb sed etiaz in

alijs aialibꝫ ꝛ volatilibꝫ ꝙ manifeste appareꝛ studiū longo ꝛpe adhibent ad educatōem ꝓlis ꝙ maxie est necessaria amicicia illa ꝙ est hoim ad inuicē ꝓpter silitudinē nature ꝑticipi. Et hoc ꝓbatur ꝑ locū a mīori. s. ꝑ quoddā signū amicicie qđ inuenit in oibꝫ hoibꝫ naturaliter. s. familiaritatis ꝛ beniuolētie. qz si ad extraneos de qbꝫ minus vidꝛ. naturaliter impēdim⁹ bñficia vel obsequia ꝙ sunt amicicie signa. sicut ꝙñ ignoti ꝛ pegrini dēclināt a via recta eos ab errore vie reuocamus ꝛ iter rectū oñdimus ꝛ dirigim⁹. ꝛ ꝙñ caꝺ erigimus eos. ad oñendū ꝙ oīs hō sit naturaliter amic⁹ oī homini ꝛ failiaris. Unde ea ꝙ sunt naturaliter bona oibꝫ sunt necessaria ꝙle bonū est amicicia. Paret etiā hoc ex ꝙictu ꝑticipi qz sicut in alijs aialibꝫ est amicicia natural'. vt appaꝛet ꝑ signa amicicie ꝙ sunt in eis. puta qz assimilant'. qz ꝙersant'. qz obsequunt'. eo ꝙ generās ꝓps magnū adhibet ad educationē geniti. multo magis ē amicicia natural' inter eos ꝙ sunt vnⁱ⁹ gēris ad inuicē in ꝙntū cōicant in ꝙictu ī moribus in obsequijs. Idē ꝓz ex dicto cōmūi. Nam amatores hoim laudam⁹ ꝙsi implētes vel ꝑficiētes illud qđ est hoi naturale. vel id ad qđ natura inclinat cōis. s. amicicia. ꝛ hanc tollit suſurro. Et iō dꝛ Eccle. xviij. Odis suſurro maledictus erit. Tertio ē necessariū bñ amicicia rōe pacis ꝛ vnitatis ꝙseruāde. qđ sic ꝓbat'. Illud ē necessarium bñ qđ maxie ē ꝙseruatiuū ciuitatis ꝛ cōitatis. ꝛ vitare eⁱ⁹ oppositū. ꝙ inter oīa amicicia ē pacis ꝛ ꝙcordie ꝛ vnitatis ꝙseruatiua. qđ ꝓz ex exēplo ꝛ rōe. Exēplo qz legislatores magis studēt ad amiciciam inter ciues ꝙseruandā ꝙz ad iusticiam. qđ ꝓz ex hoc. qz legislatores qñꝙz iusticiā intermittūt. puta in penis inferēdis ne amicicia excludatur ne dissensio oriat'. vñ ꝙcordia amicicie assilatur. qz. s. ꝙcordiā legislatores maxie appetūt cōtēptiuā aūt ciuiū maxie repellūt ꝙsi inimicā salutis ciuitatis. iō amicicia maxie inter oīa ē necessaria. Paret hoc idē rōe. s. ꝑ cōparationē ad iusticiaz ꝙ maxie vidꝛ necessaria cōitati vl' ciuitati. taliter arguēdo. Illud ꝙ bīto nō indiget altero ꝙ econuerso magis est necessariū ꝙ amicicia habita ꝙntū ad oēs nō est necessaria iusticia. qua habita ad huc eēt amicicia ꝙrenda. qđ sic declarat'. qz si aliq̄ sunt amici in nullo indigēt iusticia ꝓpter dicta. Et rō bⁱ⁹ est. qz si aliq̄ vel etiā oēs ciuitatis hoies sunt amici oīa bñ ꝙsi cōmūnia cū amic⁹ quilibet sit alter ipe. nō est aūt amicicia ad sei ꝑm ꝙ ad alterū. ꝙ si sit iusticia nihilomin⁹ indigēt amicicia ad inuicē. Et iō si iusticia est necessaria qđ dicit Aug. in li. de ciui. dei cū aliter res publice nō ꝓsint diu subsistere. multo magis amicicia. ꝙ sine iusticia esse pōt. Et qz suſurrario tollit hoc bonū amicicie. admonet apl's. ij. Corin. xij. dicens. Ne forte suſurrationes. inflationes. seditiones sint in vobis vbi glo. suſurrationes. s. seminātes discordiā vñ ꝛ ꝓtra amicicia. Quarto bē amicicia est necessariū rōe necessitatis supplēde. Qđ sic ꝓbatur. Illud ē necessariū bñ quo necessitati vel indigēnte oīm subuenit'. hoc aūt fit ꝑ amicicia. Q⁹ autē ꝑ amicicia necessitati oīm subueniat' ꝓbat' ex sex generibꝫ vel ꝓditionibꝫ hoim quibꝫ ē vtilis ꝛ necessaria amicicia. Est. n. necessaria ꝛ vtilis diuitibus. pauperibꝫ. iuuenibꝫ. senibꝫ ꝛ tribulatis et ꝓfectis seu felicibꝫ. Primo qdē amicicia ē vtilis ꝛ necessaria diuitibꝫ. ꝛ hoc dupliciter ꝙ ad cōicationē bonoꝝ. ꝛ quo ad ꝙseruationē eoꝝ. Et ꝙntū ad primū qđ sit necessaria ꝓbat' sic. Illud. n. sine quo nullus eligit viuere etiā habitis ꝛ pītibus oībus necessarijs ad vitā est sūme necessariū. sed hoc est scōm bñficiū ꝑcipue qđ diues vel ꝑceps vel potens impendit alijs. quia nulla est vtilitas bonoꝝ fortune si ex bis aliꝙs nulli bñfaciat. bñficiū fit maxie ꝛ laudabilissime ad amicos ꝙ amicicia quo ad cōicationē ꝛ distributōem bonoꝝ diuitibꝫ est necessaria. Quātū ad scōm. s. ꝙseruationē bonoꝝ est necessaria amicicia diuitibꝫ. qz bona fortune sine amicis ꝙseruari nō pīt. ꝛ qz fortuna ꝙntō ē maior tanto est minus secura. qz plures hz insidiatores. Et iō qz quāto quis maior ē in bonis exterioribꝫ tāto est instabilior nisi ꝓtineatur. Sicut ꝛ maxia arbor indiget multis fulcimētis ꝛ radicibꝫ a natura paratis. Et sic amici sunt sicut virtutes naturales ꝙseruātes aliquez in alto statu. Scōo est amicicia vtil' ꝛ necessaria paupibus. Illud. n. ad qđ ꝙs ꝙfugit ꝛ in infortunijs est maxie necessariū. ꝙ pauperes hoies refugiunt ad amicos. eo ꝙ estimāt diuites ee pauperis eoꝝ refugiū singulare. In angustijs. n. cōprobat' amic⁹ ait Salomon. Unde sequitur ꝙ ī oī infortunio amici sūt vtiles ꝛ necessarij. Tertio iuuenibꝫ etiā amicicia ē necessaria. Hui⁹ rō est. qz in iuuenibus abūdat ꝓnitas ad peccandū ꝓpter ꝙcupiam delectationū ꝙ est ī eis. ſm illud Gen. viij. Sensus. n. hoīs ꝛ cūcta cogitatio ꝓna sunt ad malū ab adolescētia sua Eccle. xij. Adolescētia ꝛ voluptas vana sunt. Cōiūgit voluptatē adolescētie. qz iuuēt⁹ hz multā ꝓnitatē ad eam. Ista aūt ꝓnitas ad malū ꝑ amicos religat'. s. exhortationibꝫ ꝙsilijs ꝛ reprehensionibꝫ. vnde ꝓhibent' a peccando. Quarto amicicia est necessaria senibus. huius rō est. qz illis ꝙ indigent reuerētia et carent naturali potētia. valet obsequiū vel famulatus. ꝙ senes sunt hmōi. Nā senes ꝓpter reuerētiam ꝙ eis debet' ꝛ ꝓpter naturalē impotētiā. i. ꝓpter debilitatē corꝓis ex ꝙ deficiūt in suis actiōibus ꝛ pariunt' defect⁹ multos indigēt amicicia ad cōplendū suas actiones ꝛ ad subueniēdū suis defectibꝫ ꝓpter qđ orabat ꝑs. lxx. Ne ꝓicias me in tpe senectutis. ꝛ cū defecerit virtus mea ne derelinquas me dñe. ꝙ ꝛc. Hec Aristotel'. viij. ethi⁹

eoz.c.i.q.b.Tho.q Alber.sup illo loco in scripţ. Quinto amicicia est vtilis q necessaria tribulationis.eo ꝙ illi qui sunt in tristitia alleuiatōez quādam sentiūt ex ꝓsentia amicoz condolētiū eis. Et ꝓnia enim amici magnitudo vel grauedo tristitie alleuiat.qđ ꝓbatur ꝑ similitudinē. Sicut cū pondus graue quod solus vnus portat alleuiatur ex societate alteriꝰ secuz portantis.sic oꝰ tristitie leuius q melius fert vnus si alius secuz ferat.ꝓm illud. Solatium est miseris socios hre penarum. Quāuis.n.tristitie illius quā tribulatus patiť numero partē amicus non assumat. assumit tū partē ꝙntum ad cām dū partē damni subijt amicus ex quo tristitia orta est vel ꝑ cōpassionem ꝓm illud.q.Cozin.xij. Quis infirmatur q ego nō infirmoz ꝛc. Dum.n. qui tribulať videt amicū suū pītem q de sua tristitia cōdolētem minuiť dolor suus. Consolať etiā tribulatus ab amico visione eius.sermone q ope. Aristotel. q ꝓbe. Tho.in scriptis ibi. Sexto est necessaria perfectis.i.illis qui sunt in sūmo.i.ꝓfecta etate. Hō sic ꝓbatur. Quocūq; fuerint homīes potētioꝛes ad agēdum in vita actiua q intelligēdum in vita contēplatiua.illud est necessariū ad vitam. Sz amicicia est hmōi. Cuiꝰ ratio est.qz nullus ꝙntūcunq; ꝓfectus eligeret viuere solitarius etiam si omīa alia bona hret eo ꝙ homo naturaliter est animal politicū q sociale aptus natus uere alijs q cōuenientius virtuosis q ꝓfectis a quib adiuuatur q in actiōe vite actiue dū qđ vnus nōvidet vl ꝓtest.alius videt q pōt q in actiōe vite contēplatiue ꝙntū ad doctrinā q disciplinā cū ab alio adiuuatur. Sciendū tū ꝙ cū dicit amicicia eē necessaria etiā felicibꝰ seu ꝓfectis.intelligēduz est de felicitate vite pītis. Hā de ꝓfectione seu felicitate patrie nō est necessaria amicicia hoīm ꝙntum.ſ. ad necessitatē beatitudinis. Et ratio est.qz ille ꝙ totā plenitudinē sue beatitudinis seu ꝓfectionis habet in vno nō indiget alio. Sed beatus in patria hz totā plenitudinē sue ꝓfectiōis in deo.vñ nō indiget amicicia cuiuscūq; alterius. Vñ q dicitur Bap.vij. Venerūt aūt mihi oīa bona pariter cū illa.ſ.diuina sapīa que cōsistit in clara dei visione q contēplatōe.facit tū ab bñ eē beatitudinis patrie amicicia seu societas sanctoꝛ inuicez ꝓfecte se diligentium. Et ꝓm hoc pōt intelligi illud Boecij.ſ.ꝙ nullius boni sine socio est iocunda q ꝓfecta possessio.ſ.ꝙntum ad primū accidēta le patrie. Sed loquēdo de felicitate seu ꝓfectiōe vite pītis.tūc est necessaria amicicia.nō quidez que fundať super delectabili vel super vtili.sed amicicia q fundatur sup honesto seu virtutibus Et ratio huius inter ceteras est.quia ad felicitatem ꝑtinet ꝙ felix delecteť in ope virtutis. Et qz non possumus delectari nisi in eo quod cognoscimus. Magis autē possumus speculari ꝓximos nostros ꝙq nosipos q etiā actiones ꝓximoꝝ ꝙq nostras.qz vniuscuiusq; iudicium in ꝓpijs magis deficit,ꝓpter priuatum affectū quē habet quilibet ad seipm. Et iō oꝑtet ꝙ felici sint delectabiles opationes bonoꝝ viroꝝ q ꝯtrarie contristabiles.sicut musicus delectať in bonis melodijs. sic felix gaudet in bonis operibus amici.q sic indiget amicicijs.

Tertio susurra .§.iiii.

rio includit in se nequiciam mortalē.q est cōtra ꝓceptum dñi dicētis Leuiti.xix. Non eris criminator q susurro in ꝓpīs. Criminatoꝛ dicitur qui publice accusando vel cōuiciādo peccata alijs imponit. Susurro aūt occulte vt dictū est. Et qz notabile nocumētum ꝑ hoc vitiū inferť ꝓximo.iō est mortale q grauius de se ꝙq detractio. Ratō huius est ꝓm.be.Tho.se.se.q.lxxiij. articu.ij.quia peccatū in ꝓximū tanto est grauius ꝙnto ꝑ ipz maius nocumētum inferť ꝓximo. tanto autez nocumētum est maius.ꝙnto maius est bonū qđ ꝓximo tollitur.sicut maius bonuz est vita hoīs ꝙq diuitie q ordinātur ad sustētandū vitam. Et iō grauius est homicidiū ꝑ qđ tollitur vita homīs ꝙq furtū vel rapina ꝑ quam tollitur substātia tpalis seu diuitie. Inter cetera vero exteriora bona ꝑtinet amicus.qz sine amicicia nullus viuere potest.vt ꝓz ꝑ pīm.viij.ethicoꝝ. Et qz bona fama q ꝑ detractionē tollitur ad hoc maxime necessaria est vt homo idoneus ad amicicia habeať. Et ideo susurratio est grauius peccatū ꝙq detractio vel cōtumelia.qz amicus melius est ꝙq honoꝝ.et amari magis ꝙq honorari ꝓm pīm in viij.ethicoꝝ. Quāuis.n.detractoꝛ aliqñ dicat maiora mala ꝙq susurro.tū qz grauitas peccati attēditur ex fine magis ꝙq ex materia.iō est grauius susurratio que intēdit tollere maius bonum.

Capitulū sertū de exultatōe i aduersis primi.

Exultatio in aduer

sis ꝓximi est ꝙrta filia inuidie.q ꝑpinquitatē habet ad crudelitatē q seuiciam.que virtuti clemērie opponiť. Nam crudelis exultat in penis alteriꝰ. Ipa etiā crudelitas er odio q inuidia procedit.vñ de ipa crudelitate ꝑ breuiter dicēdū. Est aūt crudelitas ꝓm Señ. atrocitas animi in exigēdis penis. Est aūt differentia inter crudelitatē q seuiciā q diuersa vitia sunt. Pro quoꝝ declaratiōe sciendu ꝓm Tho. se.se.q.clix.arti.i Nomen crudelitatis a crudelitate sumptū videť.sicut aūt ea q̄ sunt decocta et digesta solent hre suauē q dulcez saporē. Ita illa que sunt cruda hñt aspez q horribilē saporē. Clementia aūt importat quandā lenitatē seu dulcedinē animi ꝑ quā ꝙs est diminutiuus penaruz vnde crudelitas ei opponitur vt vitiū perquod

quis excedit mentē in pēnis inferēdis. Epicheya quidēque est ps iustitie. alio nōie eqtas dicitur penas debitas ex defectu cōmisso diminuit. Rm tñ q̄ ratio dictat. vt ad tollēdū scandalū ⁊ hmōi Sed ipa dulcedo affectus ex q̄ homo ad hoc inclinaf̄ ptinet ad clementiā Ita etiā ecōtra ipe excessus penaꝝ q̄ntū ad id qđ exterius agit̄ ptinet ad iniustitiā. Sz q̄ntū ad austeritatē animi per quā ḳs ꝓmptus est ad augēdas penas ptinz ad crudelitatē. Sicut etiā differt misericordia a clementia eo q̄ ad misericordiā ptinet aliene miserie subuenire p beneficij collationē. ad clementiam vero miseriā diminuere p penaꝝ diminutionē. Ita differt immisericordia a crudelitate. q̄ p immisericordiā nō subuenit ḳs miserie proximi dando beneficiū cū debet. p crudelitatez adauget miseriā pene vltra debitū rōis. Cñ ꝓpter similitudinē rōis habꝫ virtutū. s. clemētie ⁊ misericordie q̄ vtraq̄ refugit ⁊ abhorret miseriā alienā sumitur vna p altera. Et sic ⁊ vitia eis ꝓtraria. s. immisericordia ⁊ crudelitas sumit̄ sepe vnū p alio Differt etiā ꝓprie sumēdo crudelitas a feritate. Nā nomē seuicie ⁊ feritatis a similitudine feraruz accipit̄ que etiā seue dicunt̄. Hmōi. n. aīalia nō cent hoīb⁹. vt ex eoꝝ corpibus pascant̄ non ex aliqua iustitie cā. cuius ꝓsideratio ad solā rōem ptinet. Et iō ꝓprie loq̄ndo feritas vel seuicia dicitur ꝑm q̄ aliq̄s in pēnis inferēdis nō ꝓsiderat aliquā culpā eius qui punit̄ sed solū hoc q̄ delectatur in cruciatu hoīm. ⁊ siccōtinetur sub vitio bestialitatis. Nā talis passio nō est bōana sed bestialis ꝓueniens vel ex mala ꝓsuetudīe vel ex corruptione nature sicut ⁊ alie bestiales affectiones Sed crudelitas attēdit culpā in eo qui punitur sed excedit modū in puniēdo. Et iō crudelitas differt a seuicia seu feritate. sicut malicia bōana a bestialitate. vt dr in. vi. ethicoꝝ. Et sicut crudelitas que est malicia bōana opponit̄ clemētie que est virtus bōana. ita seuicia seu feritas que est passio bestialis opponit̄ virtuti quā plōs Eroicam seu dīuinam vocat. ⁊ ꝑm nos ptinere videt ad dona spūssancti. videlicet ad donum pietatis hic aūt sumit̄ crudelitas large. Seuerus aūt ꝑm Ysidoꝝ in libro ethimologiaꝝ dicit̄ q̄si seuus et verus q̄ sine pietate tenet iustitiā in puniendo ⁊ ꝑm Tho. nō tñ simpliciter seuerus dr seuus q̄ seuicia importat vitiū. seueritas aūt virtutē. Sz dicit̄ seuus circa veritatē ꝓpter aliquā silitudinē ad seuiciā que nō diminuit penas. ꝑ hoc agit seuerus cū rōe. s. vt non recedat a veritate iudicij. De crudelitate ꝓpli iudaici erga ꝙꝫ ait ꝑs'. cvij Non est recordatus facere misericordiā ꝑsecutus est hoīem ⁊ mendicū ⁊ inopem. s. ꝙm. Sup quē versum Cassiodorus ait. Persequi hoīem tacit aut diuitias ambit⁹ aut superbie odiosa iactantia. Pauperem vero ⁊ mendicuz insequi sola crudelitas facit. cuius nec honoꝝ querit̄ nec abūdantia facultatis ambit̄. hec ille. Debet aūt euitari crudelitas. q̄ deo ⁊ hoīb⁹ displicet. ⁊ deus maxime laudatur ex clemētia ⁊ misericordia. Et debet euitari.

Ut circa subditos non exerceatur.
Ut circa ꝓpinquos non habeatur.
Ut circa afflictos non exhibeatur.

Quantū ad pri .§.I.

mum. Sicut misericordia ⁊ clementia reddunt rectorem amabilez subditis qđ utile ⁊ necessarium est. Ita inhūanitas ⁊ crudelitas reddūt eū exosum. Unde ꝓuer. xx. dicitur. Misericordia et veritas custodiunt regem. ⁊ clementia firmatur thronus eius. ⁊ Eccle. vij. c. dicitur. Noli esse nimis iustus quia perit in iustitia sua. Dicitur nimis iustus qui est nimis seuerus in corrigendo crudelis in puniendo. In arca aūt dñi fuit non solum virga Aaron. sed manna suauissimuz ad significandum q̄ in mente presidētis qui figuratur p arcaz domini, in qua lex domini debet cōtineri non solum virga districtiōis ⁊ rigoris iustitie debet seruari. sed ⁊ māna misericordie ⁊ clemētie vitando crudelitatē. Quod docet Gre. in. xxi. moral'. sic dicens. Sit rigor. s. in rectore. ꝑ non exasperans. sit zelus sed non immoderate seuiens. sit pietas sed non plus q̄ꝫ expedit parcēs. Sic bonus ille samaritanus in vulneribus sanciati ad curandum eum immisit oleum ⁊ vinuz non solum vinum mortificatiuum. sed ⁊ oleum leniuum. vt habetur Luce. x. Et ex hoc sequitur melius emendato criminū. Unde dicit leo papa. Leniter castigatus reuerentiam exhibet castiganti. Asperitas autē nimie increpatiōis nec correptionem recipit nec salutem. dis'. xlv. Cū beat⁹. Sed vt dicit Salomon, puer. xij. Viscera impioꝝ crudelia. Non. n. habent misericordiam ⁊ compassionem humane cōditioni. Here. vi. Crudelis est ⁊ nō miserebitur. Uerū vt dicit Jaco. ij Judicium. s. damnatiōis ⁊ seuere punitionis sine misericordia fiet illi qui nō fecit misericordiā sicut patuit in Adonibesech rege. Nam, captus a filijs israel fuerunt ei amputate sūmitates manuum ⁊ pedum. ⁊ vinculat⁹ duct⁹ est Hierusalem q̄ dixit. Septuagita reges erāt q̄bꝰ amputatis summitatibꝰ manuū ⁊ pedū a me comedebant reliq̄as ciboꝝ q̄ cadebāt de mēsa mea. Sicut feci ita reddidit mihi dñs Judic. i. Sicut ergo fuit crudelis alijs. ita ⁊ ipe expertus est crudelitatez. Cirus rex qui fuit valde crudelis delectabiliter fundens bōanū sanguinē. cū fuisset capt⁹ a regina Samari cuius filium ille occiderat fecit ei caput amputari. ⁊ in vtrez sanguinis immergi dicens. sanguinem sitisti sanguinem bibe. id est sicut fuisti alijs crudelis. ita ⁊ erga te exercebitur

crudelitas vt nō parcaſ tibi ꝓpter regiā dignita
tem vt fieri ſolet. Sicut aūt rector dz cauere ſibi
a crudelitate ⁊ feritate in ſcīs erga ſubditos. ita
etiā in verbis nō dz eſſe aſper ⁊ dur⁹ nis. Hā di
citur puer. xv. Sermo dur⁹ excitat furorē. Qđ
verificatū eſt in filio eius Roboā in principio re
gni ſui. Hā cū ꝑplus iſrael rogaret vt minueret ei
grauamē expenſaꝝ ⁊ exactionū que fuerāt impo
ſite a pte. et ꝯſilio iuuenū rndit dure ꝑplo dicēs
Minimus digit⁹ meus groſſior eſt dorſo patris
mei. pater meus imposuit ſup vos iugū graue
ego aūt ſupaddā. pr̄ me⁹ cecidit vos flagellis ego
aūt cedā vos ſcorpionib⁹. iij. Reg. xij. Et q̄ duri
cia ⁊ crudelitate ſermonis ꝑplus receſſit a dñio et
obediencia. Inſup ⁊ Aman agagites. qz fuit ita
crudelis q ꝓpter odiū ⁊ inuidiā ad honorē Mar
dochei dolose impetrarat literas a rege Aſſuero.
q oēs gen⁹ iudeoꝝ vbicūq; linuenirent certa
die expreſſa in līs deberēt occidi. de cui⁹ crudeli
tate Heſter dixit regi Aſſuero. hmōi crudelitas
redundat in regē Heſter. iiij. c. Et ipe Aſſuerus
de eo ſcripſit. Aman genere ⁊ mēte macedo a p⁹
ſarū ſanguine alienus pietatē nr̄am ſua crudeli
tate cōmaculans pegrinus ſuſcept⁹ eſt a nobis.
Heſter. v. Tandē crudelitas redūdauit ī caput
ſuū. Nam ad ſupplicationē regine Heſter reuo
cate ſunt līe ⁊ in ꝯtrariū mutate ordinatione fa
cta q oēs inimici iudeoꝝ qui illa die cupiebant
⁊ intēdebant occidere eos. ipſi occiderent. Ipſe
Aman ex ꝑcepto regis ſuſpenſus in cruce alta. l.
cubitis quā parauerat Mardocheo Heſter. iiij
ca. Narrat etiā Greg. in ḡrio dialogoꝝ q ꝙdaz
miles ex mortuis reuiuiſcens rome retulit mul
ta q̄ vidit ī alia vita. ⁊ inf cetera q viderat quēdā
noīe ꝑtrum qui officialis fuerat in curia roma
na in fluuio ferenti in loco penali preſſo magno
pondere ferri. ⁊ dictū fuit ei q ideirco illā penaz
patiebat. qz cū ex officio bñet facere aliquā puni
tionē. nō obediētia iniuncti officij ſ magis cru
delitas ad puniendū illū trahebat. Confeſſores
q̄z ⁊ conſulentes in foro ſcie ī imponēdis peniten
tijs. vel in allocutiōe ad penitētes debēt etiaz ca
uere a crudelitate ⁊ duricia ꝑmonis niſi cū expe
dit rōe obdurationis hoīm qñ dulcib⁹ monitis ñ
mouenf vt fecit ſtephanus ꝓtho martir dicēs iu
deis ꝯtra quos diſputabat Dura ceruice ⁊ incir
cūciſi cordib⁹ ⁊ aurib⁹ vos ſpūi ſancto ſemp reſi
ſtitis Act. vi. Primū vocet Chriſo. dicens. Si
erramus modicā pnām imponētes. nōne meli⁹
eſt ꝓpter miſericordiā reddere rōem q̄z ꝓpter cru
delitatem. Vbi pr̄familias largus eſt. diſpenſa
tor nō dz eſſe tenax. Si deus benign⁹ vt quid ſa
cerdos ei⁹ vult videri auſterus. xxvi. q. vij. Illi
gant. Et Gre. dicit di. l. Conſiderandū. q ideir
co p̄miſit deus Petrū negare xp̄m vt in ſua cul
pa diſceret ꝯliter alijs miſereri deberet. Debent
etiā vt ꝓſeruent bonam famā ⁊ ꝓſcientiā cauere
a nimia familiaritate cū mulieribus. Vñ Aug.
Qui fidēs conſcientie ſue negligit famam ſuaz
nimis crudelis eſt. xij. q. i. Nolo.

Secundo exerce .§.ii.

tur crudelitas p̄maxime erga p̄ntes dū eis non
ſubuenit. vel qđ peius eſt dū affligunt. vñ dicit
puer. xi. Qui crudelis eſt etiā ꝓpinquos abiicit.
Sicut ad virtutē pietatis p̄cipue p̄tinet erga
ꝓpinquos obſequioſum eſſe ⁊ ſubuenire ita per
vitiū crudelitatis denegant obſequia ⁊ adiutoria
debita vel irrogant ſupplicia qđ vnicū eſt ꝯtra na
turalem inſtinctū. Et iō ap̄l⁹ dicit. i. Thimo. v.
Si quis ſuoꝝ ⁊ maxie domeſticoꝝ. i. ꝓpinquorū
curā nō habet. ſ. in prouidēdo fidem negauit. i. fi
deliratem ſeu ius naturale. ⁊ eſt infideli deterior
Et cōiter tales male fortunant etiā in hoc ſecu
lo. ſicut patet in Abſalone qui fuit ita crudel⁹ vt
nō ſolum occideret fratrē ſuum Amon ſed et pa
trem ſuū pi⁹ſimū Dauid de regno expulit. et q̄
ſiuit occidere qui demū fugiens de prelio ei⁹ ex
ercitu debellato tranſiens equeſter ſubter vnam
quercū remanſit ſuſpenſus p capillos capitis in
ea. ⁊ a Ioab lanceis tranſfixus eſt. ij. Reg. xviij.
Nero impator quo nemo crudelior matrē ꝓpriaz
occidi fecit. vt ex curioſitate videret quō ſteterat
in ventre matris. qui demū ſeip̄m ab imperio ex
pulſus occidit. Sed ſi magna crudelitas iudica
retur cunctis cū quis videret patrez vel matrē
vel fratrem vel aliū conſanguineuz in maximis
penis detineri. nec in vllo ſe poſſe iuuare. et cum
poſſet multipliciter conſolari ⁊ refrigerare negli
geret quanto maior crudelitas eſt ꝓpinquos
ſuos qui ſibi bona ſua ex quorum acquiſitio
ne indebita. vel nimia affectione ſciunt vel ſcire
poſſunt ⁊ veriſimiliter credunt eſſe in penis pur
gatorij que maxime ſunt ſup omnes vite preſen
tis. ⁊ nō iuuant eos oratōibus elemoſynis miſſis
⁊ alijs p̄is ſuffragijs. ⁊ qđ peius eſt legata ꝓ ſe
facta nō ſoluunt. vnde illi nō percipientes ſuffra
gium permanent in illis penis clamantes illud
Iob. xix. Miſeremini mei miſeremini mei ſaltē
vos amici mei. quare perſequimini me ſicut de⁹
vnde tales vt necatores animarū mandant excō
municari ꝓpter talem crudelitatem. xiij. q. ij. qui
oblationes. Et de quodam milite legitur qui cū
dimiſiſſet cognato ſuo q in caſu quo moreretur
in bello contra infideles ad quod ibat ſuū quen
dam equū venditū in elemoſynā largiret ⁊ in il
lo bello occiſo cognatus auaricia ductus nō exe
cut⁹ eſt iniūctū ſed ſibi retinuit. Sed in capite
octo diez a morte apparens ille miles ſibi dixit.
quare nō feciſti qđ impoſui tibi? feciſti me mane
re in penis uſq; nunc. ſed impunitus nō euades
Hā ego hodie ad celū purgatus aſcendo. tu vero

hodie ad inferna descendes. qui subito mortuꝰ & damnatus est. Solū in hoc licet vti crudelitate ad parentas qñ. s. quis vocatur ꝑ inspiratiōez ad seruiendū deo ꝓtemptū mundi & religiōis ingressum vt ꝓpter afflictionē eoꝝ hoc nō pretermittat. Nā vt dicit Hiero. Summum genus pietatis est in hoc esse crudelem. Maximā crudelitatem exercuit ꝑs iudeoꝝ ꝓtra xp̄m in sua passione. vñ ꝙquerit de ipo sup hoc ꝑ Hiere. Lrem. iij. dicens. Filia populi mei crudelis q̄si struthio in deserto dedit voce suā ꝓtra me. Filia dicit synagoga ꝑ creationē & spūalem curā quam de ea habebat deus populi mei. i. que synagoga est populꝰ meus. q̄si struthio qui ferrū crudū comedit & de filiis suis nō curat stridet fortiter. sic ꝑs iudeoꝝ crudelis clamando ꝓtra xp̄m. Et cū Pilatus fecisset eū crudeliter flagellari vt. s. hoc viso crudelitas eoꝝ cessaret. magis ac magis clamabant. crucifige eū crucifige eum. Unde & ps. xxi. loquens in ꝑsona xp̄i ad patrē exprimit illorū crudelitatem per varias similitudines dicens. Erue a framea deus aiam. i. vitā. Et est nō sm ꝓpm sensum. Framea est spata que cito incidit & tollit vitā. & ideo multuz est horroꝛi ex velocitate mortis quā inducit. Sic & ipi iudei multa egerunt ad accelerandū mortē eius. Nam dabant ei bibere vinū mirratū seu acetosuz. & symonē angariauerūt ad portandū crucē ne fieret mora. & latus eius transfixerūt. Et de manu canis vnicaz meā. i. vitā supple erue. Canis auide rodit. vnō notatur auiditas iudeoꝝ ad mortē xp̄i. Nam et querebāt eū capere nō in festo ne a turbis defenderetur & barraban dimitti petierūt. & pilato volenti eū dimittere dixerūt. Si hūc dimittis nō es amicus cesaris. Salua me ex ore leonis qđ ē aīal ferū & cū rugitu insilit ad deuorandū vsq; ad ossa. Et iudei cū magnis clamoribus postulabant vt crucifigeret & vsq; ad ossiū fractionē affixerunt occidentes. Et a cornib; vnicornīū humilitatē meā. Unicornis est aīal ferox & indomitum qui hz cornu durissimū in fronte. q̄ aīalia trāsfodit & occidit. & sic duriciā & obstinatōez iudeoꝝ significat in mortē xp̄i. qz a nullo potuerunt flecti a crudelitate eoꝝ. Sed de sua crudelitate puniti sunt crudeliter. Nam extermiuz terribile secutum est de genere illo destructa ciuitate. & multis milib; hominū mortuis fame et bello. residui venditi dispersi sunt ꝑ orbem.

Tertio crudeli .§.iii.

tas exercetur ad afflictos. cū. s. q̄s nō cōpatit eis & subleuat. ℔ potius insultat vel afflictionez addit. vñ cū Abacee filiꝰ Romelie rex israel occidisset de iuda centū vigintimilia in die vna tpe Achas regis iuda oēs viros bellatores ꝓpter peccata eoꝝ. insup ducēta milia mulieꝝ puerorū et puellaꝝ ceperūt filij israel de frib; suis. s. de Juda infinitā ꝑdam & adduxerūt in samariā volentes eos subiicere seruituti ex magna crudelitate. Unde ꝑ Abdeā q̄dā reꝑbēdit eos ex ptedei dicens. Ecce iratus dñs cōtra Judā ꝓpter peccata eoꝝ tradidit eos in manus vestras. Occidistis illos atrociter ita vt in celū ꝓtingeret crudelitas vrā. Insup filios iuda vultis vobis subiicere in ꝑuos & ancillas. Peccastis. n. sup hoc dño deo vestro. Sz audite cōsiliū meū. Reducite captiuos quos adduxistis tc. quod & fecerūt refocillātes eos et dimittētes redire i terrā suā. ij. paliꝑ. xxviij. Et greg. dicit q̄ nō dz a nobis flagellat̄ addita afflictio ne nos culpe qđ absoluit offēsa respiciat. vij. q. i. cū ꝓcussio. Propterea ꝓhibuit dñs in veteri lege filios israel comedere sanguinē aīaliū i figurā vt auerteret eos a crudelitate horrēda effusionis sāguinis hūani. Eadem rōne ꝓhibuit eos comedere aīalia suffocata vl strāgulata. q̄ i tali morte multū affligunt aīalia. ꝓhibuit in ꝓticulari comedere grisum qđ aīal est infestū hoibus & equis in detestationē crudelitatis potentū erga subditos. ꝓhibuit & edere vulturē. qđ aīal insequit exercitū bellantiū vt de cadaueribus mortuoꝝ pascat. & significat crudelitatē eoꝝ q̄ procurant bella & seditiōes vt inde lucrent. In nullo eñ genere hoīm reꝑitur tanta crudelitas sicut i ꝑtualibus adeo vt nō solū crudeliter occidant & etiā occisum minuatim in frustra discerpāt. et aliq̄n comedant quo nil crudelius. Prohibuit etiā dñs coquere edū in lacte mris. vel auē cum pullis ad inducēdum illū populum ad pietatem & vitandū crudelitatē. dum essent assueti ad hmōi. etiā circa aīalia bruta. vt dicit. b. Tho. prima scōe. q. c. Dicit etiam Hiero. q̄ accepisse pauperib; erogādum & esurientibus plurimis illud reseruare omniū prædonū vincit crudelitatem. xij. q. ij. gloria. qñ. s. quis querit immittere caristiam emens. vel retinens victualia nō sibi necessaria. Sciendū tñ q̄ licet videat multis crudelitas punire reos ad mortez & grauiter punire crimina. non tñ crudelitas sed iusticia & caritas est. Unde Hiero. sup Isa. Non est crudel' qui crudeles iugulat: sed crudelis patientibus esse videtur. Nam latro suspensus patibulo crudelem iudicem putat. xxiij. q. v. Non est. Hinc & Aug. Quid crudele Moises mandauit aut fecit. cū cōmissum sibi ꝑpulum sancte zelans vno & viuo deo vero subditum esse cupiens postq̄ cognouit ad fabricandum idolum defluxisse & colendum in paucos vindicans gladio & in ꝑsenti salubriter terruit. & disciplinam i posterū sanxit. Nam cū nulla crudelitate ℔ magna dilectione feciſſe qđ fecit quis nō in eiꝰ verbis agnoscat orantis ꝓ ꝑccatis eorum & dicētis. aut dimitte

populo hoc peccatū. aut si non dimittis dele me de libro vite. Sic aplūs nō crudeliter ꝫ amabiliter tradidit dyem sathane in interitū carnis. vt spūs saluus sit. xviij. q. v. ¶. q. iiij. c. Ipa pietas. Idem ait. v. q. v. c. nō oīs. ¶. c. nō osculat. Volens est medicus furēti frenetico. ¶ pater indisciplinato filio. ille ligando. iste cedendo. sed ambo diligendo. Si aūt illos negligant ¶ pire permittant. hoc ista potiꝰ mānsuetudo crudelitas est. Et Augu. dicit in regla de occultante peccatuz alteriꝰ qꝫ debet manifestare p̄ sīlitudinē occulti morbi corporalis. Nā si frater tuꝰ vulnus habet in corpe qđ velit occultare dū timet secari. Nōne crudeliter a te fileret. ¶ misericorditer indicaret.

Capitulum septimum de Blasphemia.

Blasphemia dei qꝫ

videtur ꝓcedere ex odio ad deū. iō de ipa hic agēdū. Potest aūt sic describi ex verbis Ambro. qꝫ est vitiū quo attribuitur deo qđ ei nō ꝙuenit. vel removet ab eo qđ ei congruit. vt si dicat de eo aliquid importans defectū puta qꝫ nō sit iustus vel qꝫ nō sit opūs ¶ hmōi Est aūt ꝙra actū fidei qui est ꝓfessio credendoꝝ. vñ ad infidelitatē ptinere videt. qđ ex verbis aplī elicī pōt dicētis de se i. Thimo. i. Primus fui blasphemus ¶ psecutor. ¶ subdit. Ignorans feci ī incredulitate mea. Pro hui⁹ declaratiōe sciendū ſm b. Tho. se. se. q. xiij. art. i. qꝫ nomē blasphemie importare videt quēdā derogationē excellentis bonitatis. ¶ pcipue diuine. Deus autez vt dicit Dionisius est ipa essentia bonitatis. vñ qcquid deo ꝙuenit ptinet ad bonitatē ipius. ¶ quicquid ad ipm nō ptinet. longe est a rōne psecte bonitatis que est eius essentia. Quicūqꝫ ḡ vel negat aliquid de deo qđ ei ꝙuenit vel asserit de eo quod ei nō ꝙuenit derogat bonitati diuine. Qđ pōt contingere dupliciter. Uno mō ſm solā opinionem intellectus. Alio mō ꝙiuncta q̄dam affectus detestatione. sicut ecōtrario fides dei pficit p̄ dilectionem ipius. Hmōi aūt derogatio diuine bonitatis vel ſm intellectū tm̄ vel etiā ſm affectuz. si consistat in corde tm̄. erit blasphemia cordis. si exterius prodeat p̄ locutionē erit blasphemia oris. Et ſm hoc blasphemia ꝓfessioni opponitur. Q. aūt aliqui dicūt qꝫ sunt tres species blasphemie. Prima cū deo attribuit quod ei nō ꝙuenit. Secūda cū a deo removet qđ ei cōuenit. Tertia cū attribuit creature qđ est ꝓpriuz dei ſm Tho. vbi supra nō ꝓprie loquēdo. ista sunt diuerse species blasphemie. qꝫ attribuere deo qđ ei nō conuenit vel negare seu removere ab eo qđ ei ꝙuenit. non differūt nisi ſm negationē ¶ affirmatōem. q̄ diuersitas habitus spēs nō distinguit. Q. autē id qđ est dei attribuat creature. ad id ptinere videt qđ attribuit ei qđ i ꝓpi nō ꝙuenit. Quicquid enī est dei ꝓpriū. est deus. attribuere ḡ creature qđ ē dei ꝓpriū. est ipm deū facere idē creature. Itē sciendū qꝫ ille qui loquit̄ ꝙtra deū conuiciū inferre intēdens. vt cū dicit̄ sit maledict⁹ deus ¶ hmōi derogat diuīe bonitati nō solū ꝙtra veritatez intellectus. sed etiā ſm prauitatē voluntatis detestātis. ¶ impediēris ꝓ posse diuinū honorē qđ est ꝓfecta blasphemia. Et sicut laudat̄ deus ī sanctis inq̄ntū laudant̄ opa eius q̄ facit p̄ sanctos. Ita etiā blasphemat̄ in sanctis inq̄ntum blasphemia q̄ fit sanctis redundat in deū. Est aūt blasphemia peccatū mortale ſm Tho. vbi supra art. ij ex eo qꝫ repugnat ¶ ꝙtrariat̄ charitati dei. qꝫ per hoc derogatur diuine bonitati. Unde Leui. xviij dicit. Quicūqꝫ blasphemauerit nomē dñi morte moriatur. Sed pena mortis nō infligitur nisi ꝓ mortali. Et est ꝙtra primū vel scōm ꝑceptuz decalogi. Uteruz ē tm̄ ſm Tho. qꝫ cū quis ex subita passione prozūpit in verba blasphemie nō advertens hoc quod dicit esse blasphemiā. vt quia nō ꝑsiderat significationē verboꝝ non esset tunc peccatū mortale. sed si aduertat hoc esse blasphemiam ꝑsiderans significata verborum ex eo qꝫ ex subito impetu ire hoc faciat vel ex prava consuetudine n ō propter hoc excusatur a mortali cuius citō doleat de cōmisso. sicut nec excusatur ab homicidiū reatu qui ex subita ira percutit. primum Et est istud grauissimum peccatū. Et ratio ē ſm Tho. vbi supra arti. iij. qꝫ blasphemia opponit confessioni fidei. ¶ ideo habet grauitatē infidelitatis ¶ aggrauatur si supueniat detestatio voluntatis ¶ adhuc magis si prozumpat ī verba. sicut laus fidei augetur ꝓ confessionem ¶ dilectionē. Unde cum infidelitas sit maximū peccatuz ſm genus suum. Ita etiam blasphemia. Unde ¶ glo. Isa. xviij. dicit qꝫ omne peccatū blasphemie comparatum leuius est. Et q̄ntum quidem ad obiecta peccati grauius est q̄z homicidiū. qꝫ blasphemia directe contra deū. homicidiū contra proximum. Quautū vero ad effectum nocumenti ꝑponderat homicidiū blasphemie quia plus nocet. In grauitate autē peccati magis attenditur intentio voluntatis quersequeque videtur eē maioꝝ in blasphemia. cū intendat nocumentuz honoris diuini q̄z ī homicidio De blasphemia dei que alio modo dicit maledictio. vt cū dicit maledictus sit deus ¶ hmōi habetur supra in. c. de maledictis. in ti. de ira.

De blasphemia .§. I.

potest exponi illud ps. lxxiij. nolite extollere in altum cornu vestrum. s. superbiendo. nolite loqui aduersus deum iniquitatem. s. blasphemando. quia. s. deus ꝓfringit cornua superbie ¶ punit blasphemos. Blasphemat̄ aūt de⁹ multipl̄r ñ solū ab infidelibus ꝫ etiā a ꝓlo qui dr fidelis. ¶ frequēter

De quo ipe conquerit Isa.c.lxj. Et iugiter nomen meū blasphematur. Et hoc multipliciter.
Primo blasphemant aliqui dei puidentiā.
Scdo blasphemant aliqui dei potentiā.
Tertio blasphemant aliqui dei iustitiā.

Quantū ad pri .§.II.

mum. Blasphemant aliq dei prouidentiā q dicunt deū nō bre puidentiā de rebo seu actibo humanis sed oia euenire hoibus a fortuna et casu in quoz psona dicebat Job. Circa orbem celi pambulat·nra aūt nō psiderat. Unō li.iij.de falsa sapia de Epicuro pbo sic ait. Videbat Epicur⁹ bonis semp aduersa accidere. pauptates. labores exilia. charoz amissiones. malos otra bonos cē. augeri potētia. honoribo affici. videbat innocēti am min⁹ rutaz. scelera impune cōmitti. videbat sine deletu moz sine ordine ac discrimīe annoz̄ seruire mortē sed alios ad senectutē puenire alios infantes rapi. alios robustos interire. alios i adolescētie floze immaturis ānis extingui. i bellis meliozes pori⁹ vinci q pire. maxime aūt cōmouebat hoies in primis religiosos grauioribo affici malis his qui oīno deū negligerēt aut nō pie colerent vel minora mala q incōmoda euenire ſ nulla. q subdit. Cum hec cogitaret Epicurus earum rez velut malicia indutus. Sic·n. cām rationem⁊ videbaf ignoranti estimauit nullaz esse puidentiā nullāq dei iusticiam. hec ille. Sic q Seū. in tragedijs postq cōmendat deuz ō regimine q gubernatiōe vniuersi q ordīe rez aliaruz querif q de rebus hūanis nō videf curare dicens. Cur idē. s. deus qui tanta regis sub q vasti pondera mūdi librata suos ducunt orbes hoīum mūre ades secur⁹ nō sollicitus pdesse bonis nocuisse malis. Res hūanas ordine nullo fortuna regit. sperguq manu mūera ceca. Peiora souēs Clincit scrōs dira libido. Fraus sublimi regnat in aula. tradere turpes falces. pl'us gaudet. eos dem colit atq odit. tristis virt⁹ puersi tulit premia recti castos sequitur mala voluptas. vitioq potens regnat adulter. Unō q Boecius in.i. de philosophica ꝯsolatiōe in psona boz ait. O stelliferi ꝯditor orbis. q ꝑpetuo nixus solio. rapido celū turbine versas. tē. q. ī. Omīa certo fine gubernas. Solos hoīm respuis actus. Merito rector cohibere modo. Nā cur tantas lubrica versat fortuna vices. Premit insontes debita scelerī noxia pena. ac puersi residēt celso mozes solio. sanctaq calcant iniusta vice colla nocentes. Latet obscuris ꝯdita virt⁹ clara tenebris. Justusq tulit crimen iniqui. Nil periuria. nil nocet ipis fraus mendacij cōpta colore tē. Dz pōt i pe dicere q̄tidie qō semel incarnat⁹ ait iudeis. Quis de vobis arguet me de pctō Jo. viij. s. ignorātie vel imprudētie aut iniustitie. certe nullus. Et q nō possumus deū inculpare de aliquo vel arguere. sed oia que facit bonis q malis bñ facit. tribo rationibo pōt ostendi ſm Jo. do. in sermone.
Primo ꝓpter diuini opis ꝓfunditatē.
Scdo ꝓpter nostre mētis tortuositatē.
Tertio ꝓpter dei summā rectitudinē q claritatē.

Primo etem dico q nō possumus deū arguere ꝓpter suorum operū profunditatez. Sunt.n. opera dei tam alta tam ꝓfunda. q nō possumus p nos inuestigare. Et nō solum alta sua opa nō possumus comprehendere sed nec minima et vilia valent a nobis perfecte cognosci. Ūñ quare granum milij sit rotunduz q granū ordei oblongum omnes mundi sapientes nescirent dicere. Et similiter quare granū frumenti sit scissuz ex vna parte q ex alia nō. nullus sapiens posset sufficienter rationē assignare. q sic circa quālibet puam rem possent infinite moueri questiones q̄s nescires explicare. Tantā abyssum sapie posuit deus in istis suis creaturis. Si g in istis creaturis inferioribo q magis vilibo est tanta ꝓfunditas. q̄nto magis alie res alte q ꝓfunde. Quog tu vilissima creatura pſumis reprehendere deum quare istū fecit xpianū illū iudeū illū reprobat istū eligit quare bonis mala q malis bona euenīunt. Vide miser ne intres hoc pelagus q submergeris. Et iō dicebat apls ad Ro.xi. O altitudo diuitiaz sapie q scie dei q̄ incōprehensibilia sunt iudicia eius. q inuestigabiles vie eius. Vie ei⁹ sunt opa eius q be inuestigabiles. i. nō cognoscibiles a nobis in vita ista ꝓpter ꝓfunditatem eaz. Hinc q Aug. q̄rens quare dñs nō fecit signa in Tyro q Sydone de quibo dicit xpus q si facta fuissent illa ibi q̄ fecit ipe in Judea fuissent quersi. q Judea in qua fecit illa miracula nō est quersa ad pniam. put dicit in euāgelio. dicit Aug. Nam si rōe facti ꝓfunditatē iudicij ei⁹ penetrare nō possumus. manifestissime tñ scim⁹ q vez esse qō deus dixit q iustū esse qō fecit. xxiij. q. iij. De tribs. Scōa rō quare nō possum⁹ deum inculpare est ꝓpter nostre mentis tortuositatem. Sumus.n. omnes torti nō recti q vistortū q nō rectū est iudiciū nostrū. q ideo male iudicamus. sicut qui ponit baculū in aqua sibi videtur q sit tortus qui tñ nō est. sed est defectus in visu tuo. Et sic oculus iudicat de rebus coloratis ſm q est in eo. Dicūt phi q lux siue pupilla oculi nō est colorata. nec vllū colorem debet habere in se vt bene videat res prout sunt. Ūñ si in oculo esset aliquis humor et portares ante eum pannum rubeum vel lazureum videret tibi obscurus. Sic est de oculo nostri intellectus. q uia in eo est humor nostre ꝯcupiscentie. q malus humor. s. cupiditatis mundi. quia vellem⁹ illi mala ꝓngere quē odimus. illi bona quē amamus q qz nō sic euenit vt vellemus. iō male iudicam⁹

Capitulū Septimum

re eo et dicim⁹ deū iniustū. vel ñ hēre curam de nobis ꝛ puidētiam Sed remoue prauū humorem ꝛ videbis recte. Sic fecerūt ꝛ faciunt serui dei qꝫ eī remouēt a se amorem a rebꝰ mūdi. idō vidēr eis qꝫ quicquid fecerit ꝛ facit ꝛcte ꝛ optime facit. ꝛ pcordāt se in oībꝰ cū volūtate dei dicētes illud ꝓphēticū. Oia que fecisti nobis dñe in vo iudicio fecisti. qꝫ peccauimus tibi ꝛ mādatis tuis nō obediuimus. Et peccatores iudicāt sicut infirmi quibꝰ dulcia amara vidēr. ꝛ econtra. Sic dicimus tribulatōnes pauptatem infirmitatē ee amaras ꝛ malas. sed serui dei oppositum Tertia rō quare deū inculpare nō possumus est. qꝫ ipe est summa rectitudo ꝛ mēsura oīm rerum vt dicūt pbi ꝛ sancti qꝫ quelibet res hz mēsurā suā. ñ dico solū mēsurā cānaꝫ vt ī pāno ꝛ sextarii orum vt in bladis sed sunt multe alie mēsure et regule. Mēsura caloris ām sapiētes est ignis qꝫ nulla res est ita calida sicut est ignis. ꝛ iō res est tanto calidior ꝙto magis appropinquat calidi, tati ignis. Sic mēsura oīm lucētiū est sol. qꝫ sol est lux intēsior oībꝰ alijs lucidis. ꝛ iō oēs alie res lucide hñt mēsurā ab illa luce. ꝛ res illa est magis lucida que magis appropinqt ad lucē solis. Sic mēsura oīm venaliū est aurꝫ. qꝫ ām ipm mēsuraī ꝛ ponīt ꝓciū rebꝰ. Hūc aūt ad ꝓpositū dicunt sancti ꝛ pbi. qꝫ regula nre volūtatis est lex que est tāꝯ quidā ocls qui hz dirigere volūtatē Ler aūt hūana pcessit ab ipatore ꝛ sua volūtate sed ipe fuit peccator vt ceteri hoīes. ꝛ iō aliqñ errauerūt in ꝺdēdis legibꝰ ñ rectis. Oportet ergo qꝫ sit vna volūtas summa ab scꝯ illo pcō ꝛ defectu Et istā dicūt oēs ee volūtatē dīnam. que nō pōt esse magis recta ꝛ nulla rectitudo est sup eaz. Et sicut ignis ñ pōt pdere suū calorē ꝛ sol suū splēdorē. sic volūtas dei que est regula oīs rectitudis nō pōt efficī torta vel curua seu obliqua aut īiusta seu prava. vñ quicquid agit recte ꝛ iuste agit Nos aūt in vita pñti ꝓpter prauitatē ꝛ cecitatez intellectus nostri nō possumus plene cognoscere ista. Sed in alia vita cū videbimus eū sicut ē apte cognoscemus qꝫ oīa que facit ꝛ fecit dei cuz marima sapīa ꝛ rectitudine facta sunt. ꝛ qꝺ ait Salomō Ecc. iij. Cūcta fecit bona in tēpore suo Nolite ergo loqui aduersus deū iniquitatem. f. blasphēmādo ipm tanꝯ non hēat puidētiam ꝺ humanis vel nō recte puideat

Quantum ad .§. iii.

scdm blasphēmāt aliqui dīnā potētiā vt illi qui dicūt. deus ñ pōt facere hoc vel illud ac si nō esset omps. cum ñ dicaī Exo. xv. Omps nomē eius Oia eī pōt nisi que importāt defectū ꝛ impfectionē. vel que implicāt ꝛtradictōnē. ām Tho. in prima pte. Nam posse peccare vel mori vel errare ꝛ hmōi non ē posse sed impotētia Ūñ Hieroni. Solus deus ille omps est qui cum omnia possit hoc solū non pōt cuius posse non est aliquid posse sed nō posse. s. peccare. de pe. di. ij. §. fi. Et idem dicit qꝫ cū oīa possit deus. hoc ñ pōt. s. virginē suscitare post ruinā. xxxij. q. v. Si paulus. Hoc enī implicat ꝛtradictōem. s. qꝫ aliqua sit corrupta et virgo. i. non corrupta. Pōt igiī deus oīa facere que vult Sap. xij. Subest eī tibi posse cum volueris. Puniuit dñs plurimos blasphēmātes dei potētiā. vt pz in Senacherib rege assiriorum Cum eī venisset in iudeā ꝛ quereret capere Hierosolimā ciuitatē principalē vbi ēgnabat Ezechias. misit nūcios Rapsacē. ꝛ quosdā alios qꝺ locuti sunt ñ solū nunctis Ezechie sed etiā publice ad ꝓplm ciuitatis qui erāt in muris ciuitatis vt audirēt ꝛ rebellarēt se Ezechie vt traderēt ciuitatē ꝛ se in manus Senacherib. inter cetera dicētes. Non tedecipiat deus tuus in quo cōfidis dicēs. Non dabiī hierlm in manu regis Assiriorum. Nūquid eruerūt dij gentiū ꝓplos quos subuerterūt prēs nostri. Et ad ꝓplm dicebāt. Nō ꝛturbet te Ezechias dicens. Dñs liberabit nos Quis est ex omnibꝰ dijs terraꝝ qui eruerit terram suam de manu mea vt eruat dñs. s. deus vī hierlm de manu mea. Et sic blasphemabāt dei potētiam quasi non posset liberare eos ab ipso. Ezechias aūt rex sanctus homo ad oīonem ꝙfugit ꝛ ad Ysaiam ꝓphētā misit vt oraret deum ꝓ ꝓplo. Cui rñdit Ysaias ex ꝓte dei loquēs de Senacherib. Cui exprobrasti ꝛ quē blasphemasti ꝛ superquē exaltasti vocē tuā? Ad sanctū isrl ꝛ infra Superbia tua ascēdet ad aures meas. ponam ergo circulū in naribꝰ tuis ꝛ frenū in labijs tuis. ꝛ reducam te ꝑ viā ꝑ quā venisti. quod ꝛ factuz est Nam in vna nocte ab angelo dñi occisa sūt centūoctuagintaquinqꝫ milia exercitus Senacherib. Et reuersus ipe in Niniuē occisus est a filijs suis in templo dei sui. Hñr omia hec Isa. xxxvij. ꝛ nij. Re. xix. Petrus etiā damianus vt narrat Ūlin. in spe. bi. ad idem ponit hoc exēplū. Duo amici ꝛ compatres in Bononie partibus cum discūberent in quiuio allatus est gallus qꝺ pulmētum vnus eoꝝ arrepto gladio in frustra desecuit tritūꝫ pipꝫ cum liquamine superfudit. quo facto alter ait. Profecto compater sic expliciisti gallū istum vt sanctus Petrus si velit re integrare ñ possit. Cui alter subintulit plane ñ mō si sanctus Petrus. sz si ꝓps ipe impet gall? iste in perpetuū nō resurget. Ad hanc vocem repente gallus viuus cooptus plumis erilinit. alas ꝑcussit ꝛ cecinit. ꝛ plumas excussit totumqꝫ liquamē sup eos qui vescebanī aspsit. Illico sacrilegi blasphemi in aspsione pipis lepra ꝓfusi sunt. que plaga lepre in posteris eorum hereditaria ꝓmansit vsqꝫ in obitū. Unde in famulatuz subacti sunt Bononiensis eccie que beati Pe.

insignitur vocabulo. hec ille. Nolite ergo loqui aduersus deum iniquitatē.

Quātumad ter .§.IIII

rium. Blasphemant aliqui dei iusticiā dicentes deū iniustū cū multū affligit aliquos ⁊ crudelē In quoꝝ psona ait Job.xxx.c. Mutatus ē mihi in crudelē cū tū sit iustissim⁹ ⁊ clemētissim⁹ ps. x. Just⁹ dñs ⁊ iusticias dilexit. eḋtatē vidit vultus eius. Bē blasphemia dānatoꝝ in inferno. Unde Apoc.xvi. Estuauerūt hoies estu magno. ⁊ blasphemauerūt nomē dñi būtis potestatez sup has plagas. Ubi dic glo. qꝫ in inferno positi q̄uis sciant se pmerito puniri. dolēt tñ qꝫ de⁹ habeat tātaz potētiā qꝫ plagas eis inferat. Pro cui⁹ declaratōe dic. b. Tho. scḋa scḋe. q. xxx. ar. nū. qꝫ cū ad rōem blasphemie ptineat detestatio dine bonitatis. illi q̄ sunt in inferno retinēt quersaz uolūtatez auersaz a dei iusticia in hoc qꝫ diligūt ea p quibus puniūt. ⁊ uellēt eis uti si possent. ⁊ odiūt penas que p hmōi pctis inferūt. ⁊ dolēt de pctis q̄ omittūt nō qꝫ ipa odiāt. ꝫ qꝫ p eis puniūtur Et talis detestatio dine iusticie ē etiā eis interior blasphemia ⁊ credibile ē qꝫ p⁹ resurrectiōez erit in eis etiā vocal' blasphemia sic in sanctis vocal' laus dī Ex tali tñ blasphemia ñ demerent. qz in alia vita non est locus merēdi uel demerēdi. sed recipiēdi scōm merita. Unde sic in beatis bona eoꝝ opa q̄ ibi agūt' nō sūt meritoria sz ptinētia ad pmia beatitudinis eorū. ita in dānatis mala eorum opa vt blasphemare ⁊ odire deū ⁊ hmōi ñ sūt demeritoria ꝫ ptinētia ad penā dānatōis sue. Qui ḡ blasphemāt deū vl' ex tribulatōibꝰ reputātes iniustū uel alio modo. officium ⁊ artē faciūt dānatorū. Unde multū bēbant de sua dānatiōe timere iudei qñ audiebāt deū blasphemare. p horrore sceleris scindebāt uestimēta sua vl' claudebāt aures suas ne audirent. Nabuchodonosor uiso miraculo. s. de euasiōe triū iuuenū Ananie. Azarie ⁊ Misael' ō fornace ignis fecit edictū per regnū suū cū tamē cēt paganus. qꝫ q̄cūq; blasphemarz deū illoꝝ qui est deus noster deus uerus grauiter puniretur;

¶ Capitulum octauum de blasphemia in spiritum sanctum. ⁊ sex speciebus eius.

Quia peccatū blas-

phemie cōuenit in noie cum peccato blaspemie in spīm sanctū ⁊ peccatuz inuidie. cū inuidētia fraterne gratie que est spēs blasphemie in spūmsanctū ⁊ odium dei cū odio primi. cuius realiter ⁊ specifice differāt Jō nūcḋ blasphemia in spūmsanctū hic agit circa qḋ videdū ē quid sit. ⁊ quot spēs eius. ⁊ quō dicatur irremissibile. dicit .be. Tho. ti. q. xxx q' de blasphemia in spūmsanctū tripliciter aliq̄ loquūtur Antiqui. n. doctores. s. Athanasi⁹. Hilarius. Ambrosius. Hieronimus ⁊ Crisō. dicunt peccatū esse in spūmsanctū; qñ ad īrām aliquid blasphemū dicitur otra spūmsanctū siue spūssā ctus accipiat; put est nomen eēntiale queniens toti trinitati. c⁹ q̄libet psona ⁊ est spūs ⁊ est scūs siue put est nomē psonale queniēs uni in trinitate psone. Et sm hoc distinguit Mat.xii. blasphemia in spūmsanctū otra blasphemiā in filiū hois. qꝫ eñ opabat quedā būanitus comedendo ⁊ alia hmōi faciēdo. Et quedaz dinitus. s. demones ejciēdo. mortuos suscitādo. ⁊ hmōi. quequidē agebat ⁊ p virtutē qꝫdie dīnitatis. ⁊ p operatōem spūssancti quo sm humanitatem erat repletus. Judei aūt primo dixerūt blasphemiaz in filiū hois cū dicebāt eū uoracē potatorē ⁊ huiusmōi. vt hī Mat.xi. Postea blasphemauerūt in spūmsanctū cum opa que faciebat uirtute siue dīnitatis ⁊ uirtute spūssancti attribuebant Belzebub. ⁊ ꝫpterea dīr blasphemasse in spūmsāctum. Aug. autē inli. de verbis dñi accepit blasphemiā seu peccatū in spūmsanctuz ꝫ finali impenitentia. qñ. s. quis pseuerat in pctō mortli vsqꝫ ad mortē inclusiue. qḋ quidē fit nō verbo oris tñ sed ⁊ cordis ⁊ opis. ñ uno sed multis. Hoc aūt verbum sic acceptum dr contra spūmscūm quia est otra remissionem peccatoꝝ que fit p spiritumsanctum. qui est caritas patris ⁊ filij. Nec hoc dixit dñs iudeis quasi ipe peccarēt in spūmsanctum. nōdum enim finaliter erant impenitētes. sed admonuit eos ne taliter loquētes ad hoc venirēt qꝫ in spūmsanctum peccarēt. Et sic intelligendum est quod dr in Matth. vbi postqꝫ dixerat dñs. Qui blasphemauerit in spūmsanctum ꝛc. Subiungit euāgelista. quoniā dicebāt. Spiritum īmōm bz. Illi aūt qui differūt querisiōz suam ⁊ pniam vsqꝫ ad infirmitatem grauescunt se magno piculo huius peccati finalis impenitētie. quia rara est tūc vera querisio ad deuz. quia nō videtur moueri amore sed timore serui li qui nō sufficit ad salutem. Optet. n. ait Aug. in li. de pnia. non solum deum timere iudicē. sz vt amittatur ꝫ gla. i. diligere gliam dei. Et ideo inquit idem. Multos solet decipe serotina penitētia. de pe. di. vti. p totum. Alii aliter accipiūt dicētes blasphemiā esse in spūmscūm quando quis peccat otra appropriatum bonum spūssancto. Et aūt attribuitur bonitas sicut patri attribuit potentia. filio sapientia. Unde peccatum in patrē dr peccatum ex infirmitate. i. ex passione. peccatū in filiū peccatū ex ignorātia. peccatum in spiritū sanctum qñ peccat ex certa malicia non soluz ex certa scīa. qḋ etiā accidit in peccato ex infirmitate. sed ex ipa electōe mali. Quod potest cōtingere dupliciter. Uno modo ex inclinatione habitus

vicioſi qui dr malicia. ꝛ ſic ñ eſt idē peccare ex malicia qđ peccare in ſpūmſcūm ſumēdo peccatū i ſpūmſcūm. ꝓprieput eſt ſpāle peccatū ſz large qđ ꝓtingit fieri ꝑm oē genus pcī. ꝛ hoc vnđ aggraua peccatū ſz ſi eſt ſpāle peccatū. Alio mō peccatur ꝓ malicia ex eo q ꝓ ꝓtēptū abiſcit ꝛ remouetur id qđ electōem pcī poterat impedire. ſic ſpes ꝓ deſpatōz. ꝛ timor ꝓ ꝑſumptōz. ꝛ hmōi. Hec autē oīa q electōz peccati pñt impedire ſunt effectus ſpūſci in nobis. Alī ſic peccare ex malicia ē peccare in. ſ. ſ. Et ſic eſt intelligēdū qđ dicit mgr in tj. ſnīaz. di. xliij. ſ. q ille peccat in. ſ. ſ. cui malicia ꝓ ſe placet. ſ. abiſciēdo ꝓ ꝓtēptū ea ꝑ que poterat impediri a pcō. puta cū aliquis intēdit committere aliqđ peccatū. ꝛ occurrūt mēti alique inſtigatōes ſeu cogitatōes timoris vel ſpei vel ꝓſperatōis inordinatiōis pcī. ꝛ miſerie eius conat ad repellendū tales inſtigatōnes ꝓtemnēdo eas vt liberius ꝛ effrenaci9 peccz. Scđm qđ blaſphemia in. ſ. ſ. eſt ſpāle gen9 pcī. i. ꝑm tertiā acceptōnem vicz peccare ex malicia ꝓ ꝓtemptum eoꝝ que poſſent hominem impedire a pcō. ſic ſunt ſpes b9 peccati ꝑm mgrm ſnīaz in libro. tj. diſtī. xliij. vicz ꝑſumptō. deſpatio. impugnatio veritatis agnite. inuidentia fraterne gratie. obſtinatio ꝛ impenitētia. Et de iſto pcō pōt illud ps. lxvij. intelligi. Dixit dñs ex baſan ꝙuertā ꝙuertā i ꝓfundū maris. Hic. de lira exponit hoc de deſtructione bierlim ꝛ iudee. Dicit enī q iudea in qua metropol eſt bierlim. i. principal ꝛ caput illi9 ꝓuincie eſt ſita ex vna pte ſup iordanē iuxta quez eſt terra Baſan. ꝛ ex alia pte hz mare mediterraneū. Veſpaſian9 igit miſſus a Nerone impatore ꝓtra iudeā que ſe rebellauerat impio romano rum ꝙgregauit exercitus hoīm ex vtraq pte. ſ. aliquos trāſeūtes ꝓ terrā Baſan ꝛ aliquos ꝓ mare ad obſidēdū ꝛ pugnādū ꝓtra bierlimā. Dicit ergo ps ad hoc notādū. Dixit dñs. i. dīna diſpoſitōe factū. hoc. n. dicere dei facere ē. ꝙuertā. i. vertam ꝛ dirigā exercit9 romanoꝝ venientes ꝓ terrā Baſan. ꝛ ꝙuertā. i. dirigā alios exercit9 eoꝝ in ꝓfundū maris. i. venientes ꝓ ꝓfundū mare. ꝛ vertam eos. ſ. exercitus ꝓtra bierlim ita crudeliter vt intingaſ pes tuus. i. bitātis in ea in ſanguine occiſoꝝ. i. vt ābulātes in ea intingant pedes ſuos in ſanguine effuſo. Tāta enī fuit occiſio ꝑm Joſephum vt ꝙueniret ad decies cētena milia occiſi gladio ꝛ lingua canū eriſ intincta eſt etiā i ſanguine eoꝝ lābentiū ipm ſanguinē ꝑm morē ſuū. Hec Nico. Vocaūt euenit illi tm. ſ. exterminiuz ñ ſolū q ꝛpm occiderūt. q eis dimiſiſſet tm ſceleſus ſi ꝙuerſi fuiſſent ſicut indultum fuit lōgio. centuriōi. ꝛ alijs penitētibꝰ ſup hoc. Sed q peccauerūt in. ſ. ſ. ꝑm triplicē expoſitōem ſupra poſitā. Nā q̄ſtū ad primū attribuerunt Beelzebub principi dēmonioꝝ opatōz miraculoꝝ expulſionem dēmoniorꝝ. quē ꝛps inq̄ſtū bō faciebat i virtute ſpūſci. Quātū ad ſcđam acceptōnē pſeueraverūt in ſua pfidia iudei nolētes credere i ꝛpm vſq ad mortē incluſiue ꝛ ſucceſſores eoꝝ. Quātum ad tertiā q̄ fuerūt obſtinati, ipenitētes. inuidentes fraterne gr̄e ꝛ impugnātes veritatē agnitā in ſcripturis de meſſia. Et iō merito grauiſſime puniti ſunt, in hoc ſeculo ꝛ etiam in inferno. Sed glo. in ꝓtinuo ſic breui9 exponit ꝛ etiaz ad ꝓpoſitū. Dixit dñs. Ego ꝙuertā te vel alios homines ex Baſan exūtes. Baſan iterꝑtat ſiccitas vel ꝓfuſio. i. ex ſiccitate gr̄e ꝛ ꝓfuſiōe pcōꝝ veniētes. ꝛ ꝙuertā ñ ſolū hos ſed etiā in ꝓfundum maris exūtes hoīes deſpatiſſimos ꝛ obſtinatiſſimos in ꝓfundū peccatoꝝ exūtes. qđ ꝓtinet ad peccatū in. ſ. ſ. Et ita ꝙuertā te ad me vt pes tuus. i. affectus intingaſ in ſanguīe ꝛpi. i. affectū deuotiōis hēas ad ꝛpi paſſionē. ꝛ ꝓticeps ſis fructus eius. ſ. veniā ꝛ remiſſionez peccatoꝝ ꝓcipiendo. Dicere aūt dñi eſt facere. Et ꝑm hoc pñt tria notari de peccato in ſpiritumſanctum

¶ Primum eſt q hz in ſe nimiā grauitatez. q dicitur in ꝓfundum

¶ Scđm eſt q habet ad eā malicie ꝓpabilitatem. quia dicitur. ex Baſan

¶ Tertium eſt q hz veniā ꝛ remiſſibilitatem. quia dicitur. Conuertam

Quantum ad pri §. I

mum. Status peccati dr mare, ꝓpter inquietudinē quā inducit. Alī dr Iſa. lvij. Cor impij q ſi mare feruēs qđ quieſcere ñ pōt. Profundum huius maris eſt magna grauitas ei9. quā hz i ſe peccatū in. ſ. ſ. Alī dicit Salomō. ꝓuerb. xviij. Impi9 cū in ꝓfundū pcōꝝ venerit ꝓtēnit. Et hoc eſt, ꝓprie ꝛ ſtricte pctūm in. ſ. ſ. Peccare ex malicia ꝓtēnēdo vicz ꝛ abiſciēdo ea ꝓ que poſſet ītrahi a pcō. In ꝓfundū ergo deſcēdūt peccātes in. ſ. ſ. qđ fit ſex modis ſeu ſpēbꝰ vt dictū ē. Que ſpecies diſtingu unt ꝑm remotōz vel ꝓtēptuz eoꝝ ꝓ que pōt hō ab electōe pcī impediri. que ſunt vel ex pte dīni iudicij vel ex pte donoꝝ eius vel ex pte ipius peccati ꝑm Tho. tj. tj. q. xnij. ar. ij. Auertitur enī hō a peccato ex ꝙſideratōne dīni iudicij qđ hz iuſticiam cum miſcōa. Per timorē qui ſurgit ex ꝙſideratōe dīne iuſticie puniētis peccata homo retrahit a peccato. Alī Salomō. Per timorē dñi omis declinat a malo. Naturaliter enī quilibet horret penas. Cum. n. ꝙſiderat q ꝓpter peccatum dr puniri a deo ꝛ ſeueriſſime pena eterna. nec pōt euadere manus eius. ꝓpter quod dicit apoſtolus ad Heb. x. q horrēdū ē incidere in manꝰ dei viuētis. Et deutero. xxxij. Non eſt qui ex manu mea poſſit euadere. ait dñs. Ne ergo quis incurrat in penas eternas ꝑm q exigit dei iuſticia caueat ſibi a peccatis. Sed iſte timor abiſcit

ꝛ contemnitur per illam speciꝫ. que dicitur blasphemia in spiritumsanctum que dicitur p̄ sumptiõ que non cõsistit in hoc q̄ iusticia dei negetur corde vel ore. id est q̄ credatur ipm nõ punire peccata. quia hoc ptinet ad infidelitatẽ Sz in hoc q̄ contemnit ipam consideratiõem dine iusticie. puta cum intendit aliquod peccatũ perpetrare. ꝛ instigatur mens eius ꝛ mouetur ad ꝓsiderandum iusticiam dei punire graviter tale peccatum. mens ipa cõtemnit ꝛ conatur abjicere illam instigatõnem timoris quo tangitur ex dinine iusticie consideratõne quasi sibi persuadendo q̄ non puniat vt liberius peccet. ꝛ sic presumit veniam sine penitentia adipisci vel gloriam sine meritis. Cum tamen dicat regula iurꝫ in. vi. Venia nõ detur nisi correcto scilicꝫ ad penitentiam. Et Augustinus. Ita ipartitur a deo largitas misericordie q̄ non deseratur severitas disciplineꝫ de peni. distin. i. Neminem. Et si liber homo ambulans per viam iuxta quam ẽ fouea pfundissima ꝓiceret se in eam non est liber ad exeundum nisi alterius adiutorio. Ita ꝛ i fouea peccati quod ad infernum ducit. liber est quilibet p se ad intrandum sed non ad egrediẽdum nisi deus porrigat ei manum gratie. Vñ agnoscens psalmus. lxviij. dicebat. Emitte manum tuam de alto. eripe me ꝛ libera me ꝺ aquis multis. s. viciorum. quia scilicet per me non valeo. Hac p̄sumptõne videtur fuisse decept⁹ Joachim filius Manasse regis Juda. Cum enim vidisset patrem eius Manassem p plurios annos sceleratissime virisse in omni genere mali. vt ꝛ Isaiam nobilissimum ꝓphetam serra linea secari fecerit. ꝛ ciuitatem Hierusalem impleuerit sanguine ꝓphetarum ꝛ idolatrie fecerit populum ꝛ alia innumera mala circa finez regni sui captiuatus recognouit scelera sua penitentiam agens ꝛ deus indulsit ei vt patet. nij. Regũ. xix. Estimauit ergo forte iste sic posse trãsire in mũdo isto vt male viuẽdo per multum tempis p̄ ea ad placitum suum ad penitentiam rediret ul̄ de facili deus ei ignosceret vt patri. Sed presumptio ista decepit eum. Nam cum vicijs eẽt deditus ꝓpter malum regimen eius fuit interfectus a populo ꝛ male finiuit dies suos. Per spẽ etiam que cõsurgit in mente homis ex ꝓsideratiõe dine misericordie remittentis peccata ꝛ premiãtis bona. homo retrahitur a peccato seu resurgit a peccato. Sed hec spes tollitur per desperatõnẽ de diuina misericordia non scz q̄ non credat deum velle vel posse relaxare peccata quecunq̄ ad penitentiam redeunti. quia hoc ptineret ad hereſim. sed quia contemnit talem consideratõem vt cum inspiratõ tangit cor peccatoris vt desistat ꝛ peniteat. cum deus semper sit paratus recipere peccatorem quẽcunq̄ reuertentem ad penitẽtiam abjicit ille ꝛ conatur expellere illam inspiratõem persuadens sibi deum non sibi ignoscituꝝ aut saluaturum eum sed esse reprobum ꝛ damnandum vt sic effrenatius peccet. ex quo damnandus est. Et istud est pessimum omniuꝫ malorum in quo incidit Caym. cum dixit reprehensus a deo de fratricidio perpetrato. Maior ẽ iniquitas mea q̄ꝫ vt veniam merear. Gene. nij Sed vt dicit Augusti. De nemine desperãduꝫ est q̄ diu patientia domini ad penitentiam adducit. seu dum est in hoc corpore constitutus. vt dicit Leo papa. xxvi. q. vi. Ista enim est differẽtia inter spiritum vnitum carni ꝛ sepatuꝫ a carne. quia vnitus carni semper est susceptibilis penitentie. sepatus non. Sicut enim liberum arbitrium hominis verti potest a quacunq̄ virtute ad malum declinando. Ita a quocunq̄ malo ad bonum se conuertendo. Quod ex p̄sse dominus qui mentiri non potest. Ezechiel. xviij. In quacunq̄ die conuersus fuerit peccator et ingemuerit omnium iniquitatum eius non recordabor. Et Leo papa in decretis de peni. dist. i. c. Multiplex. Misericordie dei nec mensuras ponere possumus nec ꝓa diffinire. apud quem nullas patitur moras cõuersio Periculosa igit̄ est despatio vt dꝛ. ij. Regum. ij. ꝛ magis q̄ꝫ presumptio. Ab vtraq̄ autem cauendum est. Nec ita p̄sumendum de eius misericordia tanq̄ꝫ mala non puniat nec desperandum de venia tanq̄ꝫ conuersis peccatoribꝰ non parcat Misericordia enim miserator dominus ꝛ iustus ait psal. cxi. Inter timorem ergo ꝛ spem debemus ambulare. In cuius figuram dominus mandauit in lege veteri. Deutero. xxv. vt non sumeretur pro pignore malo superior vel inferior. vt sic semp secum habeat in domo sua. Mola superior que comprimit materiam ne eleneꝫ significat ꝛ designat timorem quo quis timendo dinam iusticiã mala punientem detinet eum ne eleuetur ꝛ presumat nimis de se vel de dei misericordia. Mola inferior que retinet materiam ne descendat significat spem que retinet mentem ne cadat in profundum desperatõis. Conterenda autem sunt peccata per dolorem inter vtrumq̄ scz spem ꝛ timorem. ꝛ separandum est furfur malorum a simila bonorum in operibꝰ nostris p illa duo. Ex parte vero bonorum dei quibꝰ retrahimur a peccato duo sunt ista. s. cognitio veritatis ꝛ auxiliũ interioris gratie. Ex hoc enim q̄ quis cognoscit veritatem circa aliquid fiendum vel vitandũ multum iuuatur ad vitandum peccatum sicut econtra non cognoscẽdo non potest euitari malum. Contra hoc autem est tertia species blasphemie in spiritumsanctum que de impugnatõ veritatis agnite. non cuiuscunq̄ veritatis vt circa naturalia vel artificialia vel tempalia in litigijs. s.

Capitulū Octauum

impugnatio veritatis agnite circa ea que sunt fi dei ⁊ bonorum morum. Sicut si quis cōuictus ratōne alterius de aliquo suo errore circa fidem perpendēs errorē suum ꝓmanet ⁊ ꝑseuerat ad defendēdum ipm ne videatur errasse. vel etiam cum perpendēs seu instigatus vel illustrat⁹ aliquod esse peccatū mortale. vt vsuram. fornicationem. ⁊ hmōi. vt liberius peccet repellit ⁊ abiicit illum instinctū. vel etiam ore defendit talem errorem quem ꝓgnoscit falsum esse. Unde Aug⁹. dicit in libro de vnico baptismo Qui ꝓtempta veritate vult sequi consuetudinem. aut circa fratres est malignus quibꝫ veritas manifestat̄. aut circa deum ingratus cuius inspiratōne regitur eccīa. di. viij. Quod secundū Tho. ꝓtinere videtur ad peccatum in ſpiritū ſanctum. Et Cypria nus di. ea. c. ꝙsuetudo dicit Qui post veritatem manifestatā in errore ꝑseuerat prudens ⁊ sciens non iam in venia ignorātie peccat cum a rōe superetur Ad hanc blasphemiā deuenerūt scribe pharisei. qui cognoscētes vel de facili valētes cognoscere ꝙm eē Messiam eis in lege ꝓmissum noluerūt credere vel ꝓfiteri sed ꝓtradicebāt dicētes in Beelzebub eum facere miracula quibus oīdebat doctrine sue veritatem ⁊ diuinā suam. Et iterum Lazaꝝ resuscitatū ab eo voluerūt occidere ad impugnādum veritatē sue virtutis. et hoc faciebāt ne viderent̄ minus sapientes et ne amitterēt oblatōnes ⁊ decimas a populo ⁊ hmōi Aliud donum dei ꝑ quod quis retrahit̄ a peccato est gratia dīna. Justificati gratis ꝑ grām i pius. Ro. iij. Gratia enim dei quis iustificat̄. i. de impio fit iustus ⁊ ꝑ ipam vitat peccatum Et cū ius gratia ⁊ veritas ꝑ ꝙm facta sit. vt dr Joannis. i. tamen lex fuit mediāntibꝫ donis ſpūſancti que dedit hominibꝫ. Sicut autem ꝓtra veritatē est impugnatō veritatis vt dictum est. ita ⁊ contra grām Est quarta blasphemia in ſpūmſancrum que dr inuidentia fraterne gratie. que in hoc differt ab inuidia que est vicium capitale. qz inuidia vicium capitale facit dolere ⁊ contristari de bonis ꝓximi. inq̄tum ꝙm estimatōem inuidentis falsam habent diminuere honorem et reputatōem eius. Sed inuidia fraterne gr̄e que ē peccatum in ſpiritum ſanctū ꝓtristat̄ ⁊ dolet nō ſolum de bono ꝓximi sed de gratia dei crescēte in mundo. vt ꝙ fides dilatetur ꝙ peccatores cōuertantur ad deum a malis abstineant ⁊ hmōi. Ad quam blasphemiā reducit̄ peccatum ſcismatis. ꝙm Tho. quia ꝑ fraternam gratiam cui opponit̄ hec inuidentia membra eccīe vniuntur Et ſcisma diuisionem ab hac ponit. Unde Augustin⁹ in libro de sermōe dñi in monte dicit. Inuidie facibꝫ fraternitatem impugnare est peccare i ſpiritumſanctum. Sed ſup epistolam ad Roma. xj. ca. dicit beatus Thomas ꝙ dona quibꝫ quis retrahitur a peccato sunt fides ꝙm illud Prouū. xv. Per fidem purgātur peccata. ⁊ caritas ꝙm illud Prouer x. Uniuersa delicta operit caritas. Contra primū est impugnatō veritatis agnite. scz fidei contra quam fecerūt filij Israel in deserto quādo adorantes vitulum aureum dixerūt. Hi sunt dij tui Israel qui te eduxerūt de egipto Ero. xxxij attribuentes demoni operatiōem dei. ſ. liberatōem ſuam. Contra secundum est inuidia fraterne gratie. Hac inuidia, ꝓmoti iudei Anthiochia videntes ſ. ꝙ plures conuertebant̄ ad fidem xp̄i per predicatōem Pauli ꝓcitauerūt religiosas mulieres ⁊ primiores ciuitatis excitātes ꝑsecutōem in Paulum ⁊ Barnabam. ⁊ sic eiecerunt de finibꝫ illis Act. xiij. Hac inuidia permotus Demetrius quidā nomine argentarius qui faciebat edes dee Diane. Gentilis enī erat ⁊ prestabat magnum questum artificibꝫ ex illo opere. videns ꝙ predicatōnē Pauli euacuari cultus dee Diane in eplēso ⁊ introduci fidē ⁊ gratiam xp̄i. concitauit artifices ostendens et hoc ei auferi lucrum de arte ſua ad faciendam seditōez in ciuitate. vt inde expellerentur vel occiderētur Actu. xix. Ex parte vero peccati duo sunt que homines a peccato retrahere possunt. quorū vnum est inordinatio ⁊ turpitudo actus peccati. Aliud est breuitas ⁊ paruitas boni quod quis querit in peccato Primum ergo scz consideratō turpitudinis ⁊ inordinatōis peccati solet hominē inducere ad pniam de peccato commisso. Nil enim turpius peccato Adeo enim turpe est ⁊ inordinatum vt dicit Sene. ⁊ si ethnicus Si scirem deos ignoscituros ⁊ homines ignoraturos scz peccatum meum adhuc dedignarer peccare. Non em ꝓpter aliud homo vtens ratōne non bestialitate erubescit de peccato ⁊ habet confusionem nisi ꝓpter turpitudinem eius. Naturaliter autem homo horret ⁊ fugit que reputat turpia. Contra hanc autem ꝓsideratōem ponitur quinta species peccati in ſpiritumſanctum. scz impenitētia non tamen ſumendo impenitentiam ꝓut importat ꝑmanentiam in peccato vsqꝫ ad mortem inclusiue. Sic enim non est ſpeciale peccatum sed quedam circumſtantia que repiri pōt in omni peccato vt dictum est in primo. §. sed ꝙm ꝙ importat ꝓpositum non penitendi vnqꝫ. De quo peccato ait apostolus ad Roma. ij. Tu autem ꝙm duriciam tuam ⁊ ꝙm impenitens cor tuum thesaurisas tibi iram in die ire. id est accumulas tibi reatum pene in die iudicij. Ubi dicit glos. ꝙ ibi notat̄ blasphemia in ſpiritumſanctum scilz impenitentiā Et ad hanc impenitētiam ſcōum Tho. reducitur ſimulata pnīa que dr blasphemia in ſpiritumſanctū ꝙm glo. Leuit. vij. quod

intelligo scz cum quis nūcq̄ intendit vere peni/
tere ⁊ confiteri sed semp simulate ⁊ ficte. Nam
q̄ aliquando quis ficte confiteatur ex quadā ve/
recundia intendēs alias recte ꝓfiteri. cuius mo/
raliter peccet. non tamen peccat in spiritumsan/
ctum. Aliud quod retrahit a peccato ex pte ipi?
est consideratō breuitatis ⁊ paruitatis boni qō
est in peccato quod momentaneū ⁊ quasi nihil.
Vñ illud Romano.vi. Quem fructum habui/
stis in bis in quibꝫ nunc erubescitis. Nam sti/
pendia peccati mors. ⁊ omnis malus implet pe
nitudine. Dicit philosophus in libro Ethicoꝝ
⁊ Grego. in moralibꝫ. Momentaneum qō de/
lectat eternum quod cruciat. Ista igitur cōside/
ratio solet hominem inducere ad hoc q̄ voluntas
eius non firmetur in peccato. Sed tollitur hoc
per obstinatōnem quando. s. homo firmat ꝓpo/
situm suum in hoc q̄ peccato inhęreat. Et de hac
obstinatōne ⁊ impenitentia dr Hieremie. viij.
Nullus est qui agat penitentiam super peccato
suo dicens quid feci. Quo ad primum .omnes
conuersi sunt ad cursū quasi equus impetu va
dens ad prelium quo ad obstinatōez. Et ad hāc
obstinatōnem reducitur contemptus seu nolle
obedire superioꝫ firmiter. Dicit enim Ber. i
libro de dispensatōne ⁊ precepto q̄ nolle obedi/
re est resistere spiritui sancto. Ad quod etiam p/
tinet quod dicit Damasus papa. xxv. questi. ij.
q̄ violatores canonum voluntarie et sine causa.
id est per contemptū seu rebellionem blasphemi
am inferūt spūi sancto a quo conditi sunt. Hac
obstinatōne ⁊ impenitentia detentus Pharao
rex egypti post decem plagas in quibꝫ vt ꝫmoue
retur ꝓmittebat dimissionem populi Israel ō
egypto ꝓut dominus sibi mandauerat p Moy
sen ⁊ Aaron. Adhuc obstinatus manens i pe cū
exercitibꝫ suis ꝓsequens popl'm illum quem di
miserat ex morte primogenitoꝝ omniū in egyp
to hominū ⁊ brutorum vt eum reduceret in ser
uitutem submersus est cum suis. ⁊ sic descende
runt in ꝓfundum. s. maris quasi lapis ⁊ p obsti
nationem descenderūt in ꝓfundum inferni. De
quende sunt igitur bone inspiratōnes dei q̄ sunt
a gratia spiritus sancti. scilicet consideratio iusti/
cie ⁊ misericordie dei instinctus veritaꝫ ⁊ carita
tis. recogitatō turpitudinis peccati. ⁊ paruitas
fructus eius seu nullitas. ⁊ sic vitandum pecca/
tum. ⁊ de ipo exeundum. Nam vt dicit Hiero
nimus. Moderatō dei ac pietas solum nostruz
reditum querit. ac nos cupit longa sua bonitate
saluare. Nō si non quereremur si duri colli sum?
si vsqz in finē in malis ꝓseueram?. Assidue pec/
cantiū si misereꝛ deus. dis. xciij. Diaconi. Et ad
hoc hortaꝛ apls dicens. ij. Cor. vi. Hortamur ne
ne in vacuum grām dei recipiatis. que est gra/
tia spiritus sancti.

Quantum ad se §.II

cundum principale. s. q̄ peccatum in spūm san/
ctum habet malicie ꝓpabilitatem. id ē ꝓsup
ponit aliam maliciam. i. peccata ante perpetrati
onem ipius. potest hoc notari in eo qō dr ex Ba/
san. quod interpretaꝛ siccitas. s. humoꝝ gratie
a qua non desiccatur seu priuatur anima nisi p
mortalia. Ex Basan ergo. i. ex ꝓfusione peccato/
rum ⁊ siccitate gratie homines descendūt in ꝓ/
fundum maris. i. in peccatum in spiritūsanctū
Naturalis enim ordo hoc habet vt ab impfecto
quis moueaꝛ ad pfectum. Et in bonis hoc appa
ret. quia vt dr ꝓuerbi. iiij. Justoꝝ semita quasi
lux splendens crescit ⁊ ꝓficit vsqz ad pfectuz di
em. Nemo enim repente fit summus sed a mi/
nimis quisqz inchoat vt ad maiora ꝓueniat. de
peni. di. ij. §. hoc que. Sic ⁊ in malis vbi perfec/
tum malum dr quod est maximum malum fm
philosophum. Qui etiam dicit in. vi. Ethicoꝝ
q̄ ⁊ si homo possit iniusta facere non tamen sta/
tim vt iustus opatur. i. ex electōne seu habitu. cuz
habitus generet ex pluribꝫ precedentibꝫ actibꝫ.
Et ꝓ hmōi declaratōne dicit bea. Thomas. ij. ij
q. xiij. arti. iij. q̄ si peccare in spūmsanctum di
catur large. s. peccare ex malicia seu electōne. sic
certum est q̄ ꝓsupponit peccatū istud alia pec
cata ratōne iam dicta. quia hoc est peccare ex ha
bitu malicie. habitus autem non generaꝛ subi/
to sed ex frequētibꝫ actibꝫ. Et sicut ex frequentaꝫ
actibꝫ abstinentie ⁊ castitatis fit aliquis habit?
in abstinentia ⁊ castitate fm virtutem acquisitā
Ita ex frequentibꝫ actibꝫ luxurie vel alterius vi
cij fit aliquis habituatus in luxuria vl' alio vi/
cio. Sed si sumatur peccatum in spūmsanctum
stricte scz ꝓ ea malicia qua quis abiicit ⁊ contē/
nit ea per que posset retrahi a peccato. s. conside/
ratōnem dine iusticie vel misdie. ⁊ hmōi. de q̄/
bus dictuz ē in. §. pcedenti. sic etiam plerumqz
⁊ communiter ꝓsupponit prius alia peccata ꝫ
missa. quia vt dicitur ꝓuerbi. xviij. Impius cū in
ꝓfundum peccatoꝝ venerit contemnit. Potest
tamen contingere q̄ in primo actu excidendo a
gratia peccet quis in spūmsanctū. Et hoc tuz ꝓ/
pter libertatem arbitrij qua quis subito verti po
test ad oēm actū bonuz vel malum. tum propter
multas dispositōnes precedentes. tum ꝓpter a/
liquod vehemens motiuum hominis ad maluz
⁊ prauum affectum ad bonum. Sed in viꝝ ꝓ
fectis nō potest accidere q̄ statim a principio ca/
dant in peccatū in spūmsanctum Vñ Origenes
dicit. Non arbitroꝛ q̄ aliquis ex bis qui in sum
mo pfecto gradu ꝓfiterit. s. virtutū a sublimi
euacueꝛ aut decidat. sed paulatim ⁊ ꝓ ptes eum

Capitulū Octauum

decidere necesse est. Similr si accipiat blasphemia in spūmsctm, p quacūq blasphemia di. sm primum modū aut, p finali impenitētia. vtrunq etiā communiter ꝑsupponit alia peccata. Cauendum est ergo a peccatis quibuslibet. qz a paruis peruenit ad magna. iuxta illud ꝑs. lxij. Sagitte puloꝝ. s. peccatoꝝ facte sunt plage eorum id est magna peccata. s. dispositiue. Et cito exeūdum est de pctō p puniam ne per hoc quis descendat in, pfundum maris id est peccatum in spiritumsanctum.

Quantū ad ter .§.III

tium. s. q̄ hēat hoc peccatum in spūmsanctum. cuius grauissimum remissionem ⁊ veniam patet. quia dicit dns de hoc. Conuertam in profundum maris. i. homines desperatissimos ⁊ obstinatissimos. Neq enim ex peccatis quereretur ad deum nisi deus quereret eum ad se. s. illustrando gratia sua, ꝓpterea inquit ꝓphera. Conuerte nos dne ad te ⁊ quertemur. Cum quis quirit ad deum, s. per ꝓtritōnem nulli dubium q̄ q̄tū cunq peccauerit ⁊ quomodocūq deus ignoscit Omne enim peccatū deus bonus ignoscit tuerenti ad se. vt dz. i. q. vij. Et nullū excipit nec etiam peccatū in spūmsanctum. Hinc ⁊ ꝑs. r. ⁊ loquens de deo. qui sanat omnes languores tuos seu infirmitates. vbi glo. Omnipotenti medico nullus lāguoꝝ incurabilis occurrit. Cū enq liberum arbitrium se habeat ad bonū ⁊ ad malū q̄diu durat status vie. sicut a quacūq virtute potest quis excidere cum etiam ⁊ angelus de celo ceciderit, ꝓpter quod dz Job. xij. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles. Et ī angelis suis reperit prauitatem. q̄to magis qui hītant domos luteas. i. homines. Pari ergo rōne potest quis a quocunq peccato resurgere ad statuq iusticie dei gratia operante. Sed contra hanc veram cōclusiouem videtur esse quod dicitur Matbei. xij. Qui dixerit verbum ctra spūmsanctum nō dimittetur ei. neq in hoc seculo neq in futuro. ꝫ autem est blasphemia in spumsanctum. Ex quo dicto videtur irremissibile. Sed rīdet ad hoc. b Tho. ij. ij. q. xiij. arti. iij. q̄ si dicatur peccatuq in spiritumsctm finalis impenitentia, put accipit vno modo ꝺm Aug. u. i. p, continuatōne in aliq peccato vsq in finem vite inclusiue ad hrām intelligendum est ⁊ absolute illud esse irremissibile. Ex quo enim hic non penitet, de illo veniam consequi non potest in alio seculo vbi nō ē locus penitendi. vnde ei non remittit vnq̄. quia nunq̄ conuertitur. Et de hoc ꝺm Aug. intelligit illud i. Joannis. v. Est peccatum ad mortem. ⁊ p illo non dico vt roget quis. Illud peccatuq est finalis impenitentia p qua non optet q̄ aliquis q̄ tumcūq sanctus oret. quia nō exaudiretur. Sz quomodocūq aliter accipiat blasphemia in spiritumsanctū. semp est remissibile peccatum ⁊ remittit sicut alia peccata si quis agat pniam de eo Dicit tn irremissile istud peccatum magis q̄ alia diuersis de causis seu modis dicendi. Uno modo quia difficilius remittit q̄ alia. ⁊ hoc nō est ex difficultate que sit ex pte dei. quoniā omnes infirmitates anime ⁊ corpis ecq potens est sanare sed ex parte peccantis. qz vt dicit Aug. in libro de sermone dñi in monte. Tanta est labes huius peccati q̄ humilitatem de pcādi subire nō potest ꝓpter difficultatem ergo reuersus dz irremissibile vel etiam dz irremissibile. ꝺm Thomā vbi supra. non quia nullo modo remittatur. sed quia q̄tum est de se habet meritum vt nō remittatur. ⁊ hoc dupliciter Uno modo q̄tum ad penam. Qui enim ex ignorantia vel infirmitate. i. passione peccat. habet aliquam excusatiōem. vñ ⁊ minorem penam meretur. Qui autē ex malicia, put est peccatum in spūmsanctum nō habet aliquam excusatōnem vnde eius pena minuat. Alio modo potest intelligi q̄tum ad culpam ir remissibilem ꝺm naturam sicut aliquis morbo dicitur incurabilis ꝺm naturam morbi, p quaz tollitur id per quod morbo potest curari puta cū morbus tollit virtutem nature vel inducit fastidium cibi vel medicine. licet etiam deus talem morbum possit curare. ita peccatum in spirituz sanctum dz irremissibile ꝺm suam naturam inq̄tum excludit ea per que fit remissio peccatoꝝ per hoc tamen non precluditur via remittendi ⁊ sanandi potentie ⁊ misdie pei. per quam aliquando tales quasi miraculose sanant. vel ꝺm alios dicitur irremissibile. quia non legit remissum. Sicut Melchisedech dicitur sine patre qz non legitur quis fuerit eius pater in scripturis q̄uis habuerit patrem. Et q̄ remittatur pz per hoc quod dicitur hic. conuertam ait dominus in pfundum maris. scilicet existentes. id est obstinatissimos. vnde ⁊ dominus per Amos, pphetam. Super tribus sceleribus israel ⁊ super quatuor non conuertam eum. id est super tribus conuertam. sed non super quartam. quod exponēs Hieronimus ait. Primum est cogitasse que mala sunt. scdm cogitatōmbo acquieniisse peruersis. Tertium quod mente decreueris opere cōplere Super his ergo conuertit quecūq sint illa peccata. sed quartum in quo non conuertit est impenitentia. Unde subdit Hiero. Quartum est non agere penitentiam. sed suo sibi complacere delicto. de penitentia distinctōe secunda. c. Super tribus. ⁊ boc est irremissibile simplr dū nūq̄ penitet

¶ Capitulum Nonum de Duricia seu Obstinatione

Duricia in peccato

Que aliqñ pertinet ad obstinationez est multū piculosa. Nam vt dr Eccles.iij. Cor durum male habebit in nouissimo. Dicitur materialiter res dura que non cedit tactui sicut lapis·sic cor durum est quod nō cedit digito dei tangēti i pum spūi vicz sancto diuine sez inspiratōni. Sed vt ait psalmista ps. xcnij. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra loquif nobis deus p inspiratōes fm illud ps. lxxxnij. Audiā quid loquaf in me dñe de? Loquitur p scripturas Job.xxxiij. Semel loquif deus. s. in scripturis. ⁊ scdario idipm nō repetit. qr nō oportet cū oia ibi plene habeanf. Locutus est nobis p filiū fm illō Hebreorū. i. Multifarie ⁊c. Nouissime diebus illis locutus est nobis in filio nō solum p verba sed etiā p opera facta que dēamus imitari. Loquif p tribulationes Job. nij. Cū solet sopor occupare hoīes sez peccati. ⁊ dormiūt in lectlo. s. delectatōis mūdi. tūc aperit aures virorū. ⁊ erudiēs instruit eos disciplina Hodie ergo si vocē eius audieritis. id est in vita pūti nolite obdurare corda vestra sicut ebrei in deserto quibus iurauit deus. i. firmiter ꝓposuit. si introibūt. i. nō intrabunt in requiem meā. Unde Stephanus ptomartir Act. vij ad iudeos. Dura inquit ceruice ⁊ incircumcisi corde ⁊ auribus. vos semp spūisco restitistis. Notandum autem qd sunt multa inducentia banc duriciā ⁊ ideo cauenda Et primum est sollicitudo secularis. Sicut em carnes fiūt dure cum liquor exprimif ⁊ humor eliquaf. sic p sollicitudinem seculi paulatim humor gre ⁊ deuotōis subtrabitur. ⁊ inde durus eliquaf ⁊ quasi insensibilis ad dīna. Unde Ber. ad Euge. Prudēti? te abstrahas a curis b? seculi qz traharis ab illis ne paulatim ducaris ad cor dur. Scdm ē flegellatio frequs sine emēdatōe sicut incus ferrea ex frequēti malleatōne magis induraf Job. xli. Cor eius indurabif quasi lapis ⁊ strīgetur q̄si malleator incus. Sicut etiā via qsto magis atterif pedibus ambulantiū. tāto magis induraf. sic aliqui qsto magis pcutiunf ⁊ atterunf tribulatiōibus. tāto magis fiūt duriores. Hieremi. v. Percussi eos ⁊ nō doluerūt. s. ꝓtritōe. attriui eos ⁊ renuerunt accipe disciplinā. s. non se emēdando. Tertiū est ex aduersitate ad ꝓsperitatē migratio. sicut metallū liquefactū p ignē liquefit. s amoto igne magis induraf. sic aliqui dum sunt ī igne pauptatis ⁊ tribulatōis liquefiūt p deuotionem ⁊ ꝓpūctōem. s si ꝓueniāt ad ꝓsperitatez et diuitias. duri efficiunf ⁊ crudeles. Sic pharao inter flagella quasi liquefactus ⁊ ꝓpūctus se disponebat ad bonū recōmēdās se Moysi. sed habita qniete ⁊ remotis flagellis induruit. Exodi viij. ix. ⁊ x. ca. Exēplum in vitas patrum d quodā fornicario qui erat valde deuotus ⁊ liberalis ad pauperes post orōnem cui usdā sancti reperto thesauro effectus est durus ⁊ crudelis ad pauperes. Sed deo dispensante oīa fuerūt sibi ablata ⁊ pauper effectus reuersusq est ad deuotōem pristinam. Quartū quod indurat est ire succensio Sicut enim calor aeris assumit humiditatē interiorem. sic simili modo ira que est accēsio sanguinis circa cor. humorem gratie consumit interiorem. Gen. xlix. Simeō ⁊ Leui vasa iniquitatis bellantia maledictus furor eorū qr pertinax ⁊ indignatio eorum qr dura. Simeon interpretatur audiens merorē ⁊ significat hoīes iracundos. quia semp būt aurem erectam si quid male de eis dicat. vt se defendāt ⁊ in eos insurgant ⁊ iō vas bellicosum dr. Leui interptaf additus ⁊ significat eos qui sp furor addūt. quasi pro vno maledicto reddūt duo vel tria. de quibus prouer. xv. Sermo durus suscitat furorē. sicut Balaam camelus dr durus. i. Re. xxv. Quintū ē mala assuefactō seu praui imitatō Cōsuetudo. n. est quasi altera natura ⁊ facit habitum mentis. hītus aūt est qualitas de difficili mobilis a suo subiecto. Cū peccatū ꝓsuetudīariū difficile tollitur ⁊ tanto grauior qsto ꝓlixior est ꝓsuetudo mali. vt dr extra de ꝓsue. c. fi. Unde ⁊ Lazar? qui sepultus erat. ⁊ sup eum lapis significans duriciam cum difficultate fuit resuscitatus. i. ꝓcurrentibus multis. Clamore xpi fletu oratōne ⁊ huiusmodi. Hiere. viij. Indurauerūt ceruicē suā. ⁊ peius fecerunt qsto pres eor. Sextum est negligentia. Negligētia enī platorū circa subditos facit eos obdurare circa eos. quasi nō pertineāt ad eos. sicut dr de structiōe qd induraf ad pullos suos seu oua sua vnde nascunf. quasi sua nō sint vt dicit Job. xxxix. c. Septimū est impudentia qñ quis non erubescit peccare. tūc em magis induraf ⁊ frustra corrigitur ⁊ admonef Ezech. iij Domus israel attrita fronte est. et indomabili corde. Et nota circa septimū. s. impudentiaz. q sicut timor ⁊ intimiditas sunt aliqñ vicia. sic et verecūdia cum sit timor de turpi ⁊ inuerecūdia sunt aliquando peccata. cum. s. exeunt terminos rōnis. Pro cuius declaratōne dicit Durau. ordinis minor in summa qd inuerecūdia est pctz qñ homo nō erubescit peccare vel aliquid inhonestum facere vel dicere coram deo ⁊ sanctis hominibus. qō ptinere videf ad obstinatōem. Ad quod facit illud Hiere. iij. Frons meretricis facta est tibi erubescere noluisti. ⁊ eiusdē. viij. cap. Confusione non sunt confusi. erubescere nescierunt. Et Gre. ix. moral'. Sunt nonnulli quos ad ꝓpetrādā nequiciā aborta malicia subito iuuat. s tñ humana verecūdia reuocat. Et plerūqz p hoc qd exterius erubescūt ad interiora sua rede

unt. ⁊ ꝓtra se internū iudicium sumunt. quia si ꝓpter hominem mala facere metuūt. ꝯto magꝭ ꝓpter deum qui cūcta ꝓspicit nec mala appetere debuerūt. Et sunt quidā qui postꝯ deū mēte ꝓ tempserint. multo magis humana iudicia sperunt atqꝫ oē qđ appetūt audacter facere nō erubescūt. Et quos ad ꝓperādū malum occulta iniquitas inuitat nulla apta verecundia retardat. sicut de iudice iniquitatis dr ꝙ deum nō timebat ⁊ homīes non verebaf. Lu. xviij. Erubescentia ecōtrario est viciosa quadruplr. Uno modo qñ verecundaf quis de aliquo defectu nature vl fortune. vt qz est turpis aspectus. paruus. l' stra bo. vel paup. vel illegitimus. ⁊ hmōi. ⁊ hoc ē vicium si sit nimia erubescētia. vt de hoc nimis cōtristef vel retrahat se a bonis. Ad quod facit qđ ait Hiero. Noli despicere hominē figuli. s. dei q te fecit ⁊ voluit. di. lvi. Nasci. Et Crisō. dicit. e. Nunqꝫ erubescamus de victis parētum sed amplectamur virtutem. Scdo qñ quis erubescit veritatem dicere. vbi ⁊ qñ est opus. ⁊ hoc ne displiceat vel amittat fauorē. vel qz materia turpis. et posset esse mortale. Tertio qñ ꝓ verecūdia in cōfessione reticet peccata ꝑcipue mortalia quod eēt mortale. de pe. di. v. c. i. Quarto qñ timet ide irrideri. ⁊ idco subtrahit se a bonis ne videatur et irrideaf. ⁊ de tali irrisione nimis erubescit ⁊ huiusmōi. hec Durā. ordinis minorum

Titulus nonus de accidia. Capl'm primū de accidia ⁊ filiabus eius

Accidia ultimo ponitur quam intervicia capitalia Greg. xxxi. moza. ponit. Sic aūt diffinif a Damasceno. Accidia est tristicia aggrauans. i. que ita deprimit aīm hominis vt nil boni ei agere libeat. Alb aliꝰ diffinif. ꝙ est torpor mētis bona negligēs inchoare. Pro cuī declaratione di. b. Tho. ij. ij. q. xxxv. ar. i. ꝙ tristicia de se nō notat aliquid laudabile vel vitupabile qz passio est ⁊ passiones cū naturales sint ꝑm se non sunt peccata. Unde in. ij. Ethico. dr ꝙ passionibꝰ nec laudamur nec vitupamur. Sz ꝑm ꝙ homo applicat passiones suas ad malū vel ad bonum potest bñ vel male facere. sicut est tristicia de vero malo. vt de peccatis si sit moderata est bona. pertinens ad pnīam. Ita ⁊ tristicia si sit de vero bono vt de bonis fiendis opibꝰ vel de malo. ꝫ immoderata est peccatum pertinēs ad accidiā. Est igitur tristicia accidie semp mala. ⁊ hoc dupl'r. Uno modo scōm se ꝑam quādo. s. est de eo qđ est apparens malū ⁊ vere bonum. qz ꝓpriale bonū est vere bonum. Iz appareat malum sentiri ꝓpter laborem qui est in eo. Ideo qñ quis tristaf de aliquo bono ope ad quod tenetur est semper peccatum. sicut econtra delectatio est mala ⁊ peccatum quando est de vere malo sed apparēti bono. vt delectatō fornicatōnis. ⁊ huiusmodi.

Secūdo modo tristicia accidie est mala ⁊ peccatum ꝑm effectum suum. quando scz est de vere malo. vt de peccato vel morte alicuius. si sic aggrauat mentem vt eum toraliter a bono retrahat. Unde ⁊ apostolus. ij. ad Corinf. vij. nō vult vt penitens maiori tristicia absorbeatur. Quo modo aūt istud sit vicium speciale ⁊ distinguaf a ceteris. b. Tho. sic declarat secūda secunde. q. xxxv. arti. ij. Accidia est tristicia de bono spūali. Sed si accipiatur bonum spirituale communiter non habebit accidia specialem ratōnem vicij. Et ratio est quia quodlibet vicium facit hominem cōtristari de bono spūali sibi opposito. Nam luxuriosus tristatur de bono ꝓtinentie ⁊ gulosus de bono abstinentie. ⁊ sic de aliis. Qđlibet enim vicium refugit bonum spūale virtutis sibi oppositе. Similiter etiam dici non pōt accidiam esse spāle vicium ex eo ꝙ refugit spūale bonum. ꝓut est laboriosum vel molestum corpori aut impedimentum delectatōis eius. quia non separet accidiam a vicijs carnalibus quibꝰ aliquis querit delectatōem ⁊ quietem corporis. Dicendum est igitur ꝙ in spiritualibꝰ bonis ē quidam ordo. Nam oīa spūalia bona que sunt in actibꝰ singularum virtutum ordinantur ad vnum spirituale bonum quod est bonum diuinum circa quod est specialis virtus. que est caritas. Unde ad quamlibet virtutem ꝓtinet gaudere de ꝓprio speciali bono qđ ꝓsistit in ꝓprio actu. Sed ad caritatez pertinet illud spūale gaudiū quo quis gaudet de bono dīno. Et silr illa tristicia qua quis tristaf de bono qđ est in actibꝰ singularum virtutum non pertinz ad aliquod vicium spāle. sed tristari de bono dīno de quo caritas gaudet pertinet ad vicium spāle qđ est accidia vt tristari de ieiunijs. de elemosinis. de oratōnibꝰ fiendis confessionibꝰ ⁊ aliis. inquantum sunt ordinata ꝓpter deum vel recōciliāduz deum. ⁊ huiusmodi. Est autem accidia ex genere suo seu materia mortale quando scz ꝑm deliberatōem ratōis est ꝑm Thomam vbi supra. articulo. iij. ⁊ ratio est. quia ꝑm ꝓpriam rationem contrariatur caritati. Nam ꝓprius effectus caritatis est gaudere de dō ⁊ bono diuino. Accidia aūt tristatur de bono spūali inqꝫtum est bonuz dīnum. Quod aūt est ꝓtra caritatē est mortale. quia per caritatem bēmus spūalem vitam. inqꝫtum ꝑ eam deus inhabitat in nobis. Ueruz qz in oibꝰ pctis etiā que sunt mortlia. ex genere suo mortlia ñ sunt. nisi qñ sua pfectō ꝓsequūf que ꝓsummatō seu pfectō est i vsu rōis. Ideo si sit inchoatio accidie in sola sensualitate et non

ptingat ad ꝓsensum rōnis erit veniale. sicut accidit in motibo aliox vicioꝝ luxurie ⁊ hmōi. Sz si ꝓueniaꝫ ad ꝓsensum rōnis que ꝓsentit ī fugā ⁊ horrorē ⁊ detestatiōem boni dīni carne ꝓtra spiritum ꝑualēte erit mortale. Et est ꝓtra ꝑceptuz de sanctificatōe sabbati ꝑ qđ ꝑcipiť quies mētis in deū. cui ꝓtrariaꝫ tristicia de bono spūali dīno. Vñ de accidiosis pōt exponi illud ps. Dem escam. s. opis spūalis abominata est aīa eoꝝ. et approping quauerūt vsqꝫ ad portas mortis. s. eterne Et loquit̄ ꝑ hēta de israelitis qui eūtes ꝑ desertum ex mādato dei vt ꝓuenirēt inde ad tram ꝓmissionis habuerūt multotiēs tediū ⁊ tristiciam de labore ⁊ in nauseā aliqñ etiam manna, ꝓpter quod multotiēs fuerūt puniti ⁊ demuz a terra ꝓmissionis exclusi vt ꝑz Nume. xiij. Et significat accidiosos quos tedet ꝑ desertum pnie vel religiōis incedere ꝑ labore ⁊ in nauseam hūt oīa spūalia, ꝓpter quod priuanť uita eterna. Et no. ꝙ B. s. hēre in fastidio bona spūalia ptinet ad filiam primā accidie que dť malicia vt infra dicetur. Qđ aūt accidia sit viciū capitale, ꝑut ponit Gre. Tho. sic declarat vbi supra. ar. iiij. Vicium capitale dr illud ex quo, ꝓmptū est vt alia oriaňť fm rōem cāe finaľ. Sic aūt boies multa opanť, ꝓpter delectatōnē. tū vt ipam ꝓsequātur. tū ex eiꝰ impetu ad aliqđ agēdū ꝓmoti. ita etiaz ꝓpter tristiciā multa opanť l' vt ipam euitēt l' ex eius pōdere in aliqua, ꝓuētes agēda. Cū ḡ accidia sit quedā tristicia patz ꝙ sit capitale vt ex ea plā oriaňť. Oriuntur aūt ex ea fm Gre. vi. filie. s.

Malicia
Rancor
Pusillanimitas
Desperatio
Torpor circa precepta.
Euagatio mētis circa illicita

Et ꝙ quemēter hec assignēt sic declarat. b. Tho. vbi supra vt di. phs in. vij. Et dic. Nullus diu ablqꝫ delectatōe manere cū tristicia pōt. ⁊ iō necesse est ꝙ ex tristicia aliquid tripliť oriať. Uno modo vt aliquis recedat a ꝓtristātibz. Alio mō vt ad alia trāseat in quibz delectet. sicut illi qui non pñt gaudere in spūalibz delectatōibz transferunt se ad corpalia. In fuga aūt tristicie talis ꝓcessus attendiť ꝙ hō primo fugit ꝓtristantia. secundo impugnat ea que tristiciā ingerūt. Spiritualia aūt bona de quibz ꝓtristať accidia sūt et finis ⁊ id quod est ad finē. fuga aūt finis fit ꝑ desperatōem. fuga aūt eoꝝ que sunt ad finē ḡtum ad ardua que subsunt ꝓsilijs fit ꝑ pusillanimitatē ḡtū ad ea que ptinēt ad cōem iusticiā fit ꝑ torporē circa ꝑcepta. Impugnatō aūt ꝓtristātiū bonoꝝ spūaliū qñqꝫ est ꝓtra boies qui ad bona spūalia inducūt. ⁊ hoc est rancor. Qñqꝫ ꝓtra ipsa spūalia bona in quoꝝ detestatōem aliquis adducit. ⁊ hoc ꝓprie est malicia. Incꝫtū aūt ꝓpter tristiciā quis se transfert a spūalibz ad exteriora delectabilia opa ponit filia euagatō mentis circa illicita. Malicia ḡ, ꝑut ponit filia accidie non accipiť, ꝑut est genus vicioꝝ. s., ꝑ hūt vicioso ꝫ ꝑ ut importat fastidiū bonoꝝ spūaliū. ⁊ rancor non accipiť hꝫ ꝑ odio ꝫ ꝑ indignatōe ꝓtra inducētez ad bona. Et ḡuis Ysi. in li. de sum. bo. et Cassianus in li. de institutis cenobioꝝ distinguant tristiciā ab accidia, dicētes tristiciā esse incꝫtum quis recedit a grauiori ope ⁊ laborioso ad qđ tenet. Accidiā vero incꝫtū quertit se ad quietē indebitā tī fm Tho. vbi supra ꝙuenientius ponit ponēs accidiā cē tristiciā ī diuersum viciuz ab ea. Nā tristicia nō est viciū ab alijs distinctum fm ꝙ aliquis recedit a graui ⁊ laborioso ope vl fm qualcūqꝫ alias cās quis ꝓtristet. ꝫ soluz fm ꝙ tristať de bono dīno qđ ptinet ad rōnem accidie que in tm ꝙuertit se ad quietē indebitā. inquātū aspernať bonū dīnū. Et de tristicia dicit Ysido. oriri rancorē. pusillanimitatē. amaritudinē. desperatōnē. De accidia dicit oriri. vij. s. ociositatē. somnolētiā. importunitatē mētis. inquietudinē corpis. instabilitatē. verbositatē. ⁊ curiositatē. Oīa ista fm Tho. reducunť ad ea sex q̄ ponit Gre. vt dictū est supra. Nam amaritudo quā dicit Ysi. oriri ex tristicia est quidā effectus rancoris. vñ ad ipm reducit̄ ociositas. ⁊ somnolentia reducunť ad torporē. circa que est aliquis ociosus cū ea oīno ꝓtermittit. ⁊ somnolēter cuz ea negligēter implet. Oīa alia que ponit ex accidia oriri ptinēt ad euagatōnē mētis circa illicita. que quidē fm ꝙ in ipa mētis residētis volentis. importune se ad diuersa diffundere, vocatur importunitas mētis fm ꝙ ptinet ad cognitiuā dr curiositas. ḡtū ad locutōem dr verbositas. ḡtum ad corpus in eodē loco ñ manēs dr inquietudo corpis. quando sez per inordinatos motus mēbroꝝ vanitatē indicat mētis ḡtum ad diuersa loca dr instabilitas. Vel dr instabilitas scom mutatōem ꝓpositi. Non solū ergo ꝑ accidiā sed etiam ꝑ filias istas eius verificať illud. Omnez escam abominata est anima eoꝝ ꝛc. Impugnať aūt quis de accidia aliqñ ex cibi seu nutrimēti defectōe. Aliqñ ex apparenti būiliatōe. Aliqñ ex corpis complexione. Aliqñ ex diaboli instigatione. De primo dicit Cassianus in. x. libro de institutis cenobioꝝ. Maxime accidia circa horam sextam monachum inquietat vt quedam febris ingruens tempore prestituto ardentissimos estꝰ accensionum suarum solitis ac statutis horis animę inferēs egrotāti. Unde sciendum est scom Thomam secūda scōe. q. xxv. ar. i. ad primuz ꝙ passiones appetitus sensitiui vt tristicia etiaz alie. ⁊ in se pñt cē pcā venialia ⁊ inclināt aīaz ad mortale. Et qz appetitus sensitiuꝰ bz organū cor

Capitulū Secundū

porale sequit̄ q̄ p aliquam transmutatōem corporalem homo fit abilior ad aliquod pcm̄, 7 iō potest ꝯtingere q̄ p̄m aliquas trāsmutatōes corporales certis temp̄ib⁹ puenientes aliqua vicia nos magis impugnent. Omīs aūt corpalis defectus de se ad tristiciam disponit. Et iō ieiūantes circa meridiem qñ iam incipiūt sentire defectus cibi 7 vrgeri ab estiuo solis magis ab accidia impugnātur. Unde Cassia. dicit accidiā eē demonium meridianum. De quo loquitur p̄s xc. Non timebis ab incursu 7 demonio meridiano. q2. s. in meridie ieiunātes temptat. De secūdo dicit Cassia. vbi supra q̄ accidia puenit ex hoc q̄ aliquis ingemiscit se spūalem fructum non habere. 7 absentia lōgeq̄ posita magnificat monasteria. quod vid2 ptinere ad humilitatē. Sz vt dicit Tho. vbi supra. Ad humilitatē veraz ptinet q̄ ꝯsiderans p̄p̄ios defectus non se extollat. non aūt ptinet ad humilitatem hoc ad ingratitudinem q̄ quis bona que in se cognoscit a deo ꝯtemnat tāq̄ vilia respectu alioz maioz donoz que alij hñt ex quo ꝯtemptu sequit̄ accidia. De his enim tristamur que quasi mala vel vilia reputamus. Sic ergo dz ꝯsiderare aliorum bona 7 extollere vt ea que ipe habet 7 si mīora sint. ñ vilipendat quia sic sequeret̄ in eo tristicia accidie. Unde Eccl. xxx. c. Tristiciam longe expelle a te. s. nimiam vt accidiam. ñ enim est vtilitas in ea. De tertio melancolici ex ꝯplexiōe inclinātur ad tristiciam ex humore qui sup abundat in eis melancolie. 7 ptim flegmatici. Unde aliquādo studiose optet eos querere aliqua subleuatiua tristicie ne nimietate absorbeantur 7 inducātur ad desp̄atoem vel transferantur ad delectabilia mundi. Unde dz puer. cvij. Spūs tristis. i. accidie. exiccat ossa. s. virtutum 7 potentiarum aīe auferens eis vigorem bñ opandi. Uñ Cassian⁹ assimilat accidiam vermi qui dz carollus. qui. s. generatur ex ligno intimo 7 rodit paulatiz medullam 7 vigorem ligni. quo corroso 7 euacuato omne pondus vel ventus vel pcussio. immo ex se frangit̄ lignum 7 ruit edificiuz desup. Sic accidia nascitur ex intimis aīe 7 paulatim cōsumit vigorem spūs 7 feruorē. quo subtractro etiā absq̄ vento temptatōis p̄ se ruit in aliquod magnum malum. Aliqñ ex diaboli instigatiōe accidit vt sic per tristiciā supueniētem ex eius opequia potestatem habet sup totam sensitiuaz nostram deo pmittente. homo dimittat bona opera que facere debet vel intēdit. vel grauem alij se ēd dat. Unde Joan. Cassianus in tractatu de tristicia ait. Interdum etiam nullis alijs exīstib⁹ causis tristicie inimici subtilis instinctu tanto merore deprimimur vt nec caroz qui ac necessarioz nostroz aduentū solita suscipe affabilitate possimus 7 quicquid ab eis ꝓpterī fuerit confabulatōne platum importunum nobis 7 supfluum iudicet̄. nullaq̄ eis a nobis reddatur grata rōne vni uersos cordis nostri recessus felle amaritudinis occupāte. Sed no. vt dicit Tho. vbi supra. Impugnatō vicij qñq̄ est vincenda fugiendo. qñq̄ resistendo. Fugiendo quidē vincenda est temptatō qñ ꝓtinuatō cogitatōis augz incentiuum peccati. vt luxuria. Uñ ap̄ls. i. Corin. vi. ait. Fugite fornicationem Resistendo autez est impugnatio vincenda. qñ. s. cogitatio pseverans tollit incētuum peccati qđ ꝓtingit ex aliq̄ leui apprehensione. qđ ꝓtingit in accidia ex qua videt̄ homini laboriosum p̄m instincruz sensualem facere opera spiritualia Sed insistendū est eis nō dimittendum quia quātomagis cogitamus de spūalibus bonis tāto magis nobis placentia redduntur Dicit̄ em̄ Ecc̄. vi. Subice humerum tuum 7 porta illam. s. sapientiam 7 non accideris in vinculis eius. Alias si permittit se ab accidia vinci sequitur illud p̄s. Omnē escaz abominata est anima eorum.

¶ Capitulum secundum de accidie tedio 7 remedijs eius

De accidia loquēs p̄s. ait. Dormitauit anima mea pre tedio. confirma me in verbis tuis. p̄s. cxviij. vbi dicit glosa. q̄ dormire est hominis obliuiosi 7 secordis Sz dormitare est fessi execratoris Ubi nota vicium accidie. Ex hoc em̄ q̄ homo laborare habet 7 diu q2 dum viuit 7 premium seu fructum subito non percipit sensibilem inde aliquando attediatur 7 dormitat ex accidia. Sed sicut ex dormitione corporali homo incurrit damna 7 egestatē dum imperceptibiliter ei auferunt̄ sua vel ñ lucrat̄ ab hīmicis occiditur 7 scandala multiplicant̄. Sic ex dormitōe accidie demōes auferunt virtutes 7 aīma penuriam meritorum patit̄. mors peccati ad animaz ingredit̄. Uñ puer. vi. Usqz quo piger dormis qñ ꝯsurges a somno tuo. paululū dormies paululū dormitabis 7 veniet tibi egestas quasi vir armatus. Et loquit̄ Salomō de pigricia accidie ex qua quis dormit nil boni agēs. 7 Mat. xiij. dz q̄ dum dormirēt hoies. s. p̄ pigriciā et negligētiā p̄lati vel alij quicūq̄ venit inimic⁹ noctē 7 superseminauit zizaniā in medio tritici. q2 diabolus vl hereticus vel malus xp̄ianus in agro eccie aut mētis humane inducit vicia 7 errores etiam in bonis si dormitōi negligētie 7 accidie se tradunt. Pisarā quoq̄ 7 Holofernes fortissimi dormiētes occisi sunt a muliere. s. partis sensitiue. que cū sit hostis spiritus perpendens spūm dormitasse p̄ accidiā vigorē sumit contra

ipm. Ab hac igit accidia petit liberari ps dū ait Dormitauit anima mea ꝛ cetera. vbi tria facit.
¶ Primo viciū accidie exprimit cū di. p tedio.
¶ Scdo effectum hr malicie innnit cum dicit. Dormitauit anima mea ꝛ cetera
¶ Tertio remedium huius nequicie petit. cuz subdit. Confirma me ꝛ cetera

Quantum ad pri §. I

mum fm Tho. ij. ij. q. xxv. ar. i. in corpore. q. accidia importat tediuz bene opandi. Dicitur autem accidia quasi acida. Acida autem seu acetosa sunt frigida. frigus vero inducit difficultatē ꝛ tarditatem in motu. Videmus enim ꝙ aqua cum ꝓpter frigus est congelata immobilis manet que ex se flueret. Et senes ꝙ frigidi sunt et graues sunt ꝛ tardi ad ambulandum. sicut ecōtra adolescētes in quibꝫ viget calor naturalis sūt feruidi ad ambulādum ꝛ discurrēdum. Accidia ergo est quedā frigiditas spūalis seu defectus amoris spūalis ꝛ feruoris dīni ex quo anima nō mouetur. vel cum difficultate mouetur ad bene operandum sicut ecōtra dicit Ergo. ꝙ amor dei opatur magna si est. id est mouet ad opandum si opari renuit amor non est. Sicut autez aque nisi moueantur putrescunt. fm illud poeticum Et capiunt vicium ni moueātur aque. Vinū etiam ex se feces generat ꝛ nisi a fecibꝫ illis mūdetur seu muletur corrumpitur ꝛ acescit. Unde dicit de Joab Hiere. xlviij. Requieuit in fecibus suis nō est transfusus de vase in vas. id ē in trāsmigratōe nō abijt. Ideoꝫ ꝓmansit gustus eius in eo ꝛ odor eius nō est immutat⁹. Sapor corruptus ꝛ odor prauus vtiqꝫ nō recedit a vio si supra feces māserit. Immo interdū totlr corrumpit Sic accidit accidioso qui acidus et acetosus efficitur. frigidus in amore dei qz a dō corrumpitur ī gustu seu in affectu. vt ꝛa bona que sibi dīn placere sibi displiceāt. ꝛ ideo contristat ꝛ attediatur ad faciendū ea. Sed si non vult taliter corrumpi debet moueri ꝛ mutari a sua desidia ꝛ tedio alias dormitat inutilis fact⁹. quia dormitauit ait ps. Anima mea pre tedio id est pre accidia. fm Cassianum ¶ Sciendum autez ꝙ triplex est tedium.

Primum est tedium presentis vite
Scōm est tedium tribulatōis ꝛ angustie
Tertiū est tedium actōnis virtuose

De tedio vite inquit Job. x. Tedet aīam meaz vite mee. Hoc aūt tedium est quedam tristicia quam habet animus ex viuere in isto mundo. Et quando ista tristicia ꝓcedit ex desiderio celestis patrie ꝛ dei amore considerando qꝫ dulce sit qꝫ suaue qꝫ vtile videre deum eo frui. sanctorum angelorꝫ agminibꝫ interesse. ad quod obtinēdū factus est ꝛ qꝫta obscuritas mentis hꝫ sit ex ignorantia de eo. qꝫta pigricia. qꝫta impuritas. qꝫta instabilitas cordis. bona est talis tristicia. ꝛ tedium hoc se bēre ostendebat ps. qui. cum dicebat. Heu mihi quia incolatus meus ꝓlongatus est. ac. et iter. Fuerūt mihi lacrime mee panes die ac nocte. ac. Sed bēre tedium de vita pūti. quia nō habet illam ꝓsperitatem quā vellet illos honores. diuitias ꝛ voluptates quas cupit. Sed contraria cum videt ꝛ audit alios ꝓsperari. honorari. ditari. ꝛ ex hoc ita ꝓtristatur ꝙ vellet nō viuere. vilipendens ꝓditiōem suam. ꝛ cum ita dēiicitur mente vel rōne deliberata non esse in mundo appeteret vel nō fuisse natum. vel vt aīal brutum affectans mori quacu nqꝫ morte etiam in malo statu anime. esset istud tedium accidie mortalis nunqꝫ dei seruus habet tale tediū accidie. Dicitur enim Ysa. p. viij. Non habet amaritudinem quersatio illius sciz sapienne neqꝫ tedium conuictus illius sed gaudiū. ꝛ loquitur de vera sapientia cum qua conuersaī ꝛ conuiuit. qui dei gratiam habet. Mundi enim amatores qui ea carent dicunt. Exiguum est ꝛ cum tedio est ꝓ vite nostre. Unde ad hoc vitandum subdunt. Venite fruamur bonis sciz tempalibꝫ Sapi. ij. ca. ¶ Tedium tribulatōis ꝛ angustie est tristicia ex qua quis angustiaī. ex magnitudine vel multiplicitate aduersitatis sue vel aliorum. vñ ad opandum difficultaī. Et siquidē sit tristicia ꝛ anxietas solum fm primum motum seu sensualitatem humana temptatio est ꝛ venale vel nullum peccatum. Et perfecti viri hoc tedium aliquando patiūtur. Unde apostolus. ij. Cori. primo. Supra modum grauari sumus sciz ex tribulatōibꝫ ita vt nos tederet viuere. Et eccle. iiij. Tetedit me vite mee videntē malaūm uersa esse sub sole ꝛ cuncta vanitatem ꝛ afflictionem spūs. Et eiusdem. nij. Vidi calumnias q̄ sub sole geruntur ꝛ lacrimas innocentum. et neminem consolatorem. ꝛ non posse resistere eorū violentie. Sed si sit tāta tristicia ex aduersitate vel morte alicuius amici vel consanguinei ꝙ absorbeatur ratio. ita ꝙ dimittat bonum necessarium fieri vt confiteri. audire missam diebus festiuis ꝓponens non amplius bene facere vel peniteat hī fecisse istud est accidia mortalis. de qua ait apostolus. ij. Corinthioruz. vij. Tristicia huius seculi mortem operatur sciz anime. Et dicit tristicia seculi amaritudo ꝛ dolor. quam quis sibi sumit ex tribulatōibꝫ mundi. hac tristicia timuit Jacob patriarcha detineri quando ex opinione sumpta de morte filij sui Joseph visa veste eius sanguine tincta inconsolabiliter dolebat nec filij eius valebāt delinire dolorem eius qui dicebat. Descendā lugēs filiū meū ī ifernuz

Gen̄.xxxvij.quasi dicat tantam tristiciā sentō d̄ hoc quod timeo ne inducat me in mortem vel ī locum damnatoꝝ. hoc etiam ꝓhibetur.s.in ordinata tristicia de morte caroꝝ.xiij.q.ij. Quā ꝑposteꝝ. ¶ Tediū actōis virtuose est cum quis tristatur seu anxiat̄ ꝑ aliquo bono opē qd̄ oporteat eum facere.quia ibi habet laborare.puta in dicēdo officium.in ieiunādo.orādo.in ꝯfitendo.ī faciendo aliquam obediam ⁊ hmōi.hoc īcurrit mlt̄itudo hebreoꝝ ambulātiū ꝑ desertum. De qua d̄r Nume.xxi.ꝙ cepit populus tedere ꝓpter laborem itineris. Dum ergo itur ꝑ desertuꝫ penitentie seu religionis seu vite pn̄tis statū ex laboribus opm bonoꝝ freq̄ter incurritur tedium ⁊ anxietas.que si ita deprimit.ꝙ ex hoc quis desistat a bono opē necessario eēt mortale.venial' autem culpa si nō omittat̄ sed lēte ⁊ tepide agit Et vt dicit Hie. Melior est triū psalmoꝝ decātatō cū cordis puritate ⁊ iocūditate.q̄ totius psalterij modulatō cū anxietate atq̄ tristicia. de cōse. di.v. Nō mediocriter. Sed si ꝑmittit se hō vinci a tedio isto omittēdo mō vnū bouum mō aliud ꝓpter laborem.de ꝑuis veniet ad magna Sꝑ ergo oꝑtet laborare ⁊ victo omī tedio freq̄ter se purgare de defectibꝰ. Vñ Ber.sup illud. Tꝑus putatōis aduenit inquit. Quis ita ad vnguem a se suꝑflua resecauit. vt nil se habere putet putatione dignū. Credite mihi ⁊ putata repullulant ⁊ effugata redeūt ⁊ extincta reaccēduntur ⁊ sopita excitant̄ paꝝ est semel putasse Sepe putandū est īmo si fieri potest sꝑ est qd̄ putari oporteat. Si dissimulas non inuenis quātumlibet in hoc opē manēs ꝓfeceris.erras si vicia putas emortua non mortificata ⁊ magis ꝯpressa velis nolis intra fines tuos hītat Jebuseus. Subiugari pōt n̄ exterminari.hec ille. Sine tedio ergo laborare oꝑtet in his que bona sunt ⁊ sine tristicia. Vñ apl's.ij.Cor.ix. Nō ex tristicia aut ex necessitate.hilarē.n.datorē diligit deus Vñ Joā. Cassianus in tractatu de tristicia sic ait. Absq̄ illa tristicia que vel ꝓ salutari pn̄ia vel ꝓ studio ꝑfectōis seu ꝓ desiderio suscipit̄ futuroꝝ omnis tristicia tanq̄ seculi que mortē īferat equal'r repellenda est. ⁊ sicut fornicatōis spūs seu philargire de nostris cordibꝰ penitus extruēda. Et tristicia quidē que pn̄iam oꝑat̄ ad salutē obediens est.affabilis.humilis.māsueta.suauis.ac patiens.vtpote ex omī caritate descēdens ⁊ ad omnē dolorem corꝑis ac spūs ꝯtritōem infatigabil'r se extendens ⁊ quodammodo leta ac spe sui profectus vegetata. Sed tristicia mala asperrima impatiens dura plena rancore ⁊ merore infructuoso ac desperatōne penali.ab industria et salutari dolore frangens ac reuocans vtpote irrationabilis.hec ille.

Quantū ad se §.II.

cundum.s.quis sit effectus seu detrimētum huius vicij notatur cum d̄r. Dormitauit aīa mea ꝑ tedio id est accidia.super quo verbo Joā. Cassia. Vere ab omni ꝯtemplatōe virtutum ⁊ intuitu spūalium sensuum dormittat anima que huius perturbatiōis.s.accidie telo fuerit sauciata. Pigredo scꝫ accidie immittit soporem inquit Salomō ꝓuer.xix.qd̄ pōt ītelligi d̄ triplici somno.

Primo de somno naturali corꝑis
Scd̄o de somno vicij ⁊ ꝑditōis
Tertio de somno ficte ꝯtemplatōis

Quantum ad primū dormitat non solum anima sed corpus pre tedio.quia cuꝫ accidiosus nolit laborare mēte vel corpore tradit se de facili dormienti.in quo tria sunt reprehensibia ꝓcedentia vt plurimū ex accidia ¶ Primum est brutalitas cum quis dormitat vt porcus.vt nudus vl' discooꝑtus vel supinus vel inexcitabilis. Vnd̄ Ber. Carnalis somnus ⁊ brutalis abominādus est seruo dei. Item idē. Caue inq̄tum potes serue dei ne sit somnus tuus non requies lassi sed sepultura corꝑis suffocati ¶ Secundum reprehensibile in somno corporis ē tristicia ⁊ tarditas in surgendo. Ec.xxxij. Hora surgēdi nō te tristet Et ꝓuer.xxvi. Sicut hostium vertitur in cardine.ita piger in lecto suo ¶ Tertiuꝫ est somni nimietas aut inopportunitas. Ber. Nihil ita d̄perit de vita nostra quam quod somno deputatur Est enim somnus quasi quedā species vel imago mortꝫ. Cum autem tempus sit preciosissimares ⁊ irrecuperabilis.⁊ illud quod superflue dormitur amittitur.qꝛ nil boni tūc agitur.quinimmo inde plura mala sequunt̄ ⁊ temptatōes.id̄o solū necessitas sumenda Cato. Plus vigila sꝑ ne somno deditus esto. Nā diuturna quies vicijs alimēta mīstrat. Et apl's Ro.xiij. Nō in cubilibꝰ ⁊ impudicitijs inopportūitas dormiendi etiā viciosa est.cum scꝫ quis dormit cū vigilandum est.vt tꝑe oratōis vel lectōis vel ꝑdicatōis quod ex accidia vel tedio plerūq̄ accidit Eccles. xxij.dicitur. Cum dormiente loquit̄ qui narrat stulto sapientiam. Vnde in collationibꝰ narrat Jo. Cassianus ꝙ cum quidam pater quosdam admoneret de salute anime illi dormire ceperūt quod perpendens pater interposuit aliqua verba solaciosa ad que subito excitari ridere ceperūt. Ex quo facto ostendit eis desidiam eorum ⁊ deceptionem diaboli. Dormitat scd̄o anima ex tedio ⁊ accidia incurrēdo diuersa peccata ⁊ perditionem anime. Nam ⁊ dormitō in scriptura frequenter designat mortē.vt illud Joan.xi. Lazarus amicus noster dormit. Sicut enī dormiēs nil boni cogitat vel oꝑtat.sic accidiosus priuatur omī bona cogitatōe vel meditatōne sed diuersa

mala in mẽte reuoluit. Sm illud ꝓuerb. xxiij. ꝓ agrum trãsiui homis pigri ⁊ totum repleuerunt vrtice. Trãsitus iste est per consideratõem Qui em diligẽter ꝙsiderat agrum. i. mẽtem seu statũ pigri. i. accidiosi inuenit plenũ vticis prauorũ desideriorꝝ. Vnde ⁊ puer. xxi. dicit ides. Desiderria. s. mala occidũt pigꝝ. noluerũt quicq̃ opari manus eius. tota die ꝙcupiscit ⁊ desiderat. Vñ ⁊ figuraf ꝓ palincum qui nil poterat operari. ꝟ vt dr Mat. viij. de seruo Centurionis. Jacet in domo per pigriciã ⁊ male torquef. In huius figuram legitur Judicũ. xvi. ꝙ Sãpsone fornsimo obdormiente sup genua Dalile rasis capillis capitis infirmus factus ⁊ vt ceteri captus est a philistheis ⁊ excecatus. Sic qui ex accidia dormitat, vt satisfaciat sensualitati signate ꝓ Dalilaz quã nimis diligit. ꝓpter qd ñ vult laborare sed quiescere, abrasis seu amotis de capite mẽtis sue oĩb capillis. i. cogitatiõibꝫ bonis capitur a diabolo ⁊ excecaf in ratõne. Per accidiam aufertur omis recta intẽtio ad deum ⁊ ois deuotõ ꝙpunctionis ⁊ lectõnis ⁊ pie orõnis vt non libeat ei orare vel legere vel scribere vel aliquid boni agere Ad quod designãdũ legitur. i. Re. xxvi. ꝙ Saule dormiẽte ablata est de papilione eius hasta et vas aque quod erat ad caput eius. Hasta lõga ⁊ recta designat rectã intentõnem ad deum ⁊ diuina. Vas aque cor plenum deuotõe ⁊ compunctione. Ista subtrahunf homi dum dormitat ꝓ tedio. Vnde dr ꝓuer. xxv. Sicut tinea vestimento. ⁊ sicut vermis ligno, sic tristicia. s. accidie nocet cordi. Tinea em corrodit ⁊ tollit robur ⁊ pulcritudinẽ vestimẽti. Et vermis medullã ⁊ vigorem ligni. Ita ⁊ accidia robur ⁊ decorem deuotionis. Per accidiã demũ incurrif mors anime. i. subtractõ gratie ⁊ oĩm virtutum ⁊ meritorum. ⁊ mors gehenne. In cuius figurã legitur. ij. Regum. nij. ꝙ Jsboseth regnãte ꝓ Saule pre suo vba dicꝝ posuit ad custodiendã portam domus regie quãdã ancillã purgãtẽ triticum. que cum dormitasset ipo etiã Jsboseth quiescẽte in cubiculo duo principes latronuz Rechab ⁊ Baana. latẽter ingressi sunt domũ ⁊ sublatis spicis percusso Jsboseth in inguie abscissum caput eius Dauid deportauerũt. Quod exponit Greg. in moralibꝫ vicz de ao nostro qui rex est supne hierusalẽ ⁊ dns potẽtiaꝝ suaꝝ. Ancilla que domuz dr custodire est discretõ seu prudẽtia que dr ĩuigilare sup sensus suos ⁊ discernere triticuz a lolio ⁊ paleis vt tritici bonaꝝ affectionũ ⁊ cogitationũ intra se seruet. ⁊ paleas seu lolium vanarum ⁊ mdanaꝝ cogitationũ abiciat Sed si ista dormitat ꝓ tedio. ⁊ aĩmus ipe quietẽ quert mũ dana. intrãt demones ⁊ ablatis virtutibꝫ ⁊ laboribꝫ meritoꝝ occidunt pmaxime pcurrẽtes ĩ inguine. id est in aliquo vicio turpi nam resoluendo se a vigore spũs ⁊ dormitãdo ꝓ tedio in spũa libꝫ ad carnalia se querrit ⁊ iñ gra priuaf. Dormitat tercio anima pre tedio somno simulate ꝙtemplationis. Aliqui enim sub spe contemplationis ⁊ deuotõnis dant se accidie ⁊ ocio nolentes opari manibꝫ quasi Martham actiue ꝙtementes Et Mariam cõtemplatiue ꝓtendentes nesciẽtes quid sit deuotõ vel cõtemplatõ. Necq̃ enim potest esse bonus israelita qui prius ñ fuerit iacobita. Jsrael interpretatur videns deum scz per contemplatõnem Jacob interptatur supplantator scz viciorum quod pertinet ad exercitium actiue. Non est actus ad cõtemplatõez qui prius non plene mortificauerit passiones. Non ergo isti vere dormiũt per contemplatõnem cum sponsa dicente. Ego dormio ⁊ cor meũ vigilat. Sed per accidiam sub simulata deuotione dormitant cum Eutbico adolescente qui disputante Paulo cuz in fenestra domus sederet obdormiens cecidit de medio cenaculo ⁊ mortuus est Actu. xx. licet suscitatus a Paulo. Et ad hoc facꝝ quod legitur in vitas patrum. Quidam peregrinus venit ad abbatem Siluanum in monte Synai. ⁊ cum videret fratres laborantes manualit reprehendit dicens. Quare operamini cibũ qui perit Maria optimam partem elegit Quod audiens Siluanus fecit ei dare codicez ⁊ misit eũ in quandam cellam vt legeret. Cum autez trã sisset hora none circumspiciebat ille hincinde si forte aliquis eum vocaret ad prandium. ⁊ cũ nõ vocaretur accessit ad abbatem interogans si fratres comedissent. Respondit ꝙ iam comederãt. Sed propterea non fecerat euz vocare quia spiritualis erat ⁊ non indigebat cibo corporali cum Mariam elegisset. fratres autem sui carnales erant. et ideo comederant ⁊ operabantur. Ille autem perpendens de sua presumptiõe culpam ſsuam confessus est. ⁊ abbas inquit. Martha ergo necessaria est Marie. Surge ergo qui dormis ait apostolus ad Ephesios quinto. ca. ⁊ exurge a mortuis scilicet operibus accidie ⁊ illuminabit te xps

Quantũ ad ter §. III

tium scilicet remedium contra accidiam hoc habetur ex doctrina sacre scripture. Et ideo dicit cõfirma me id est totum firma me in bono ope ne desistam ex tedio. ⁊ hoc in verbis tuis id est prra tua que continentur in sacra scriptura. Vnde de sapientia que maxime continetur in sacra pagina dicitur Eccle. vi. Subtice hũez tuũ ⁊ porta illã. i. obserua documẽta eius ⁊ nõ accideris ĩ vincula eius. i. nõ incurres accidiã ex ꝓceptis eius que vincula dñr. ꝙ ligãt aĩam ad obseruandum ⁊ detinent ne quis defluat. Et licet multa sint documẽta contra accidiã ex verbis scripture

ꝑ nunc tria ſufficiat ponere remedia ꝯtra eam.
Primū eſt deuota oō ſeu meditatō
Scōm eſt ſacramentoꝝ frequentatio.
Tertiū eſt varia ⁊ bona exercitatio.
De primo dicit ſaluator cum inuenit diſcipulos appropinquante paſſione dormientes ꝓ triſticia. Vigilate ⁊ orate. Matth. xxvi. vt nō intretis in temptatōem. quaſi diceret. deuota oratio vos iuuabit ne ſuccumbatis temptatōi accidie que ſubintrabit mentibꝫ eoꝝ. Idem etiaꝫ ait loquens de tribulatōnibꝫ in fine mundi. Orate. ne ſiat fuga hyeme vel ſabbato. Hyems eſt frigida ⁊ in ſabbato eſt ocium ⁊ q̄quies. vult ergo dicere. Orate ne fugiatis. i. opus bonū deſeratis ex accidia que puenit ex frigiditate dīni amoris ⁊ ocio ſeu quiete corpali. Ad oōem autem ipaꝫ ꝯtinuandam ⁊ vincēdum beelzebub idē demonium de accidia verātem. Interpretatur enī vir muſcarum. quia multitudo muſcarum illi idolo inſidebant ꝓpter īmolaticum cruorem ſacrificiorum. Sic ⁊ accidioſo inſident muſce importune ⁊ immūde malaꝝ cogitationū. Adiuuant lumen meditatōnum que mentem illuſtrant ⁊ ſocietas fortis perfectoꝝ. Unde in huius figurā legitur Exo. xvii. Joſue pugnante ꝯtra amalechitas qui ſignificant demones. tenebat Moyſes manus eleuatas ad celum in oratōe. ⁊ cum preſſitudine aliqꝫtuluꝫ dimittebatur, prevalebat Amalech ꝯtra Joſue ⁊ popl'm dei, ꝓpter qō Aaron ⁊ Hur iuuerūt eum ad tenēdū manus erectas ad celum quouſqꝫ vinceret popl's eius. Sic oā te quocūqꝫ ꝯtra temptatōnes diaboli ⁊ bellante per reſiſtēriam Hur qui interp̄tatur lumen. id ē meditatio. ⁊ Aaron qui interp̄tatur mons fortitudinis. id eſt ſocietas fortis in virtute. iuuant continuare oratōem vt non deficiat pre tedio ſꝫ vincant demones. Sic petro incarcerato ab herode vt morti ſeqꝫti die traderetur. dormiēte petro cum oratō fieret ſine intermiſſione ab eccl'ia ꝓ eo vbi erant ſanctiſſime perſone fortes in fide angelus apparēs de nocte cum lumine excitauit eum dicens. Surge velociter. ⁊ continuo ceciderunt cathene de manibꝫ eius. ⁊ liberat? fuit. Actu. xii. Oōmibꝫ etiam ſanctoruꝫ peccatoꝝ dormiens pre accidia ⁊ tedio clauſis tribꝫ portis. ſ. obduratōis cordis. taciturnitatis oris. indiſpoſitōnis ſatiſfactōis. que vtiqꝫ tertia porta ferrea' eſt. ⁊ ligatus cathenis duabꝫ. ſ. timoris ⁊ amoris indebiti illuſtratus inſtigatōe angeli ⁊ aliqua bona inſpiratōne ſubito euadit de manibꝫ diaboli excitatus a ſomno accidie. Meditatō multū vꝫ ꝯtra accidiam. p̄cipue vite ⁊ paſſiōis xp̄i. ad hebre. xii. Recogitate eū qui t'lem ſuſtinuit aduerſus ſemetip̄m ꝯtradictiōnē. ſ. xp̄m. vt non fatigemini animis veſtris. ſ. pre tedio deficientes. p̄s lxxvi. in perſona eius. Pauper ſum ego ⁊ in laboribꝫ a iuuētute mea exaltat? ſꝫ in cruce būiliatus ⁊ ꝯturbatus. Ber. Memoꝝ ero laboꝝ quos xp̄s ſuſtinuit in predicando. fatigationuꝫ in diſcurrēdo. temptationum in ieiunādo. vigiliaruꝫ in orando. lacrimarum in compatiendo. Recordabor etiam doloꝝ. quiciꝝ. ſputoꝝ. colaphoꝝ ſubſannatōnū. ⁊ clauoꝝ. horꝝqꝫ ſimiliū alioquin requiretur a me ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram. hec ille. Meditatō etiam ſupplicij futuri ⁊ premij ſuperni multum excitant animū ab accidia ⁊ tedio. Quis eſt enim tam iners vel delicatus qui non libenter laboraret velxmēter quando inde ſciret acquirere maximum lucrū ⁊ permanſuꝝ. ⁊ euaſurum intētiſſimum ſupplicium ⁊ eternum. Uenite ad me inquit ſaluator omēs qui laboratis ⁊ onerati eſtis ⁊ ego reficiaꝫ vos. Mat. xi. Labor enim cum fine ait Auguſt. merces ſine fine ⁊ refectio ſuauiſſima. Legitur in vitaſpatrum cum quidam interrogaſſet beatum Achillem dicens. Cur ſedēs in cella mea accidiam patior. Reſpondet ei ſenex. quia nōduꝫ vidiſti requiem quā ſperamus. nec tormentum quod timemus. Si enī ea inſpiceres diligēter ſcꝫ per meditatōem. ⁊ ſi vermibꝫ plena eſſꝫ cella tua vſqꝫ ad collū etiā in ipſis p̄manens ſine accidia iaceres. Oratō ergo quā iuuat meditatio valet ꝯtra accidiā. Sacramentoꝝ frequētatō etiam valet. Precipuum aūt in ſacrōrum confectione ſunt verba in quibꝫ cōſiſtunt forme eoruꝫ Confirmatur ergo quis cōtra tedium in verbis dei id eſt in ſacramētis in quibꝫ, p̄ncipaliter ē verbum forme ⁊ p̄cipue ſacramentum euchariſtie quod eſt verbum forme. Eſt enim panis qui coꝝ hominis confirmat ⁊ roborat ad bene agendū. Eſt ⁊ carbo ignitus ſm Damaſcenum qui excuſit omnē torporem mētis. ⁊ gaudere ⁊ delectari facit in domino. Unde in figuram ōis. iij. Reg. xix. q̄ cum eſſet Helias feſſus ex tedio p̄ſecutōis Jezabel vxoris Achab regis Iſrael. obdormiuit ſubter vnam iuniperum. Ipō aūt dormiēte apparuit ei angelus dñi excitāſ eum a ſomno. qui ꝓſurgens ⁊ videns panē ſuccinericiū ad caput eius ⁊ vas aque miraculoſe ibi a deo pata ꝓmedit ⁊ bibit. Et cum iterꝫ obdormiſſet. angel? ſecūdo excitauit eum dicēs. Surge comede. grandis eſt tibi reſtat via. Qui ſurgēs iteruꝫ comedit ⁊ ābulauit in fortitudine cibi illius vſqꝫ ad montē dei. Helias deſignat dei ſeruū. qui ex tribulatōibꝫ ⁊ veratōibꝫ carnis attediatus aliquādo laboribꝫ ⁊ tēptatōibꝫ obdormit vt nihil ei libeat facere. Sꝫ inſtigatōe āgeli boni mēs excitatur vt ſu mat ſacm euchariſtie. ſ. figuratū p̄ panē ſuccineritiū. xp̄s ei panē ſe noīat ſꝫ viuuꝫ q̄ coctus ſub cinere būliatōis fuit decoctus in igne paſſionis. hocꝫ ſumpto ſiue etiā pane p̄ie. cum aqua lacrim'arū vel doctrine iñ fortificatur

ꝛ ꝰfirmatur cõtra accidiã vt incedat viriliter p̃ deſertum huius mũdi vſq; in vitam eternam

Tertium remediũ ꝓtra accidiã eſt varia opatio. Eccle.ix. Quodcunq; põt manus tua inſtanter opare. qz nec opus. nec ratio. nec ſapiẽtia. nec ſcientia valet apud inferos quo tu ꝓperas Hieroni. Non facile capitur a tẽptatore qui alicui bono vacat exercitio. In vitaſpatrum legit q; cum beatus Antonius tẽptatõe accidie vexaretur cepit clamare ad dñm dicens. Dñe volo ſaluus fieri ſed nõ pmittit me cogitatões mee. ꝛ ſubito vidit iuuenem pulcerrimũ qui angelus erat ponentem ſe ad ſedẽdum ꝛ laborandũ plectas ſeu ſportas. ꝛ inde ad modicum ſurgere ad orandum ꝛ iterum poſt parum reponẽtẽ ſe ad opandum. ꝛ poſtea ſurgẽtem ad orandũ. Cũq; pluries alternatis vicibꝰ ad vtrũq; ſe poſuiſſet. tertiũ dixit ãgelus. Sic fac ꝛ ſaluus eris. Cũ narrat venerabilis Jo. Caſſianꝰ in li. ix. de inſtitutis cenobiorum. q; antiqui pres nullm ſuſcipiebãt ad bitũ monachalẽ ſeu heremiticũ. ſi neſciret facere aliquod artificiũ manuale. qõ ꝓpterea agebãt non ſolum vt ille poſſet ex lucro ſue artis viuere. ſed multo magis. ꝛ principalius qz intelligebant ſine aliquo corꝑali exercitio ñ poſſe vitare viciũ accidie. Nam cum pauciſſimi ſint qui ſciãt ꝛ valeant tota die vacare ꝓtemplatõi. oratõi. ꝛ lectõni. ꝛ ꝑmaxime incipiẽtes oꝑtz q; incidant in ac cidiam qui non vacant quotidie alicui exercitio corꝑali. Et quidam ex illis qui non indigebãt lucro ꝓpter victum. quia vacuis ꝛ aqua ꝓtenti erant. tñ laborabant faciẽtes plectas quotidie. ꝛ in capite anni ꝓburebant. ꝛ faciebant alias. vt ſic liberi eẽnt ab accidia

¶ Caplm Tertiũ de Negligẽtia in genere.

Negligentia viciũ eſt primus ad corꝑe circa p̃cepta. quod. ſ. viciũ Ore. ponit inter filias accidie. Et poteſt diffiniri. q; eſt peccatuz quo voluntas eſt remiſſa ad eligendũ actum debitum l̃ circũſtantiã circa actum debituz obſeruari. ꝛ opponit̃ virtuti prudẽtie que p̃ ſollicitudinem eſt diligens ad opandum. De negligẽtia poteſt exponi illud p̃s. xxiv. Delicta iuuentutis mee. et ignorãtias meas ne memineris dñe. Delictuz dr quaſi derelictum. In quo notatur peccatum omiſſionis quo omittit̃ actus bonus qui debet fieri. vel circumſtãtia debita que debet in actu bono ſeruari. quod pertinet ad negligẽtiã. Et vt dicit Ber. in li. de diſpenſatõe ꝛ p̃cepto. Negleci? vb icꝛ culpabilis. ideo dicit. Delicta iuuẽtutis quia magis in iuuẽtute ꝓmittunt̃ negligentie ꝓpter inexꝑientiam ꝓpter qõ in iuuenibꝰ paruz põt eſſe prudẽtie ꝑm pl̃m que ꝓtrariat̃ negligẽtie. Ingrãtie etiã pcã innũera ſunt. Ne memineris inquit ad dñm. ſ. ad puniẽdũ ſed relata. Circa negligẽtiam tria videda ſemꝑ ſunt

Primo proprietas ſignificati
Secũdo varietas principij.
Tertio grauitas peccati

Quantũ ad pri .§.i.

mum ſciendũ drãm eſſe inter iſta ſex. ſ. negligẽtiam. pigriciã. deſidiam. incõſtantiã. torꝑorem ꝛ omiſſionem. que omia ad accidiã ꝑtinent. ꝛ large etiã ſumendo negligẽtiam in ea alia ſcludũt ſtricte autem ſumẽdo differũt quo ad ſignificatum ꝛ quo ad actum. quod ſic declarat. Negligẽtia cõſiſtit in defectu interioris actus volũtatis qui eſt electõ. Unde Iſidorus in libro ethimologiarum dicit q; negligẽs dr quaſi nec eligens ꝛ ideo ſicut recta electõ eorum que ſunt ad finẽ pertinet ad prudẽtiam. ita negligentia volũtat̃ non eligẽdi recte ea que ſunt ad finem. pertinet ad imprudẽtiam. ergo ꝛ ad peccatũ. Pigricia cõſiſtit in defectu executõnis exteriozis. ita q; pigricia eſt reſpectu boni operis faciẽdi. Haz pigricia importat tarditatem exequendi bonum op?. vñ dr pigerille qui facit tarde bonũ opus qõ debet facere velociter ꝛ cito. Sm illud puer. xix. Abſcondit piger manum ſub aſcella zc. ꝛ. c. q. dr ꝓpter frigus piger arare noluit. Deſidia dr reſpectu boni operis ꝓſequẽdi vel continuãdi. ꝛ dr deſidia a deſineudo. Cum enim videt deſes difficultatem in agendo deſiſtit a bono oper ceſſat ab illo Torꝑ importat quãdã remiſſionem in ipa executõe boni operis. dum ſcz non feruẽter ſed tepide agit bonum. Apocali. iij. Utinam eſſes calidus aut frigidus. ſed qz nec calidus nec frigid? es ſed tepidus incipiam te euomere ex ore meo. Calidus eſt feruẽs. frigidus eſt malus ſed cognoſcens malum ſuum. Tepidus aũt qui bonũ inchoauit ſed imꝑfecte. ꝛ in illo ſtatu ꝑmanet ꝙſi ſibi ſufficiat nõ querẽs ꝑficere. qui ſtatus ẽ mltum ꝑiculoſus. Nã frigidus. i. malus ꝓgnoſcit aliquãdo defectum ſuũ ꝛ ſe emẽdat. ſed tepidus cum ſibi videatur ſufficere bonitas ſua non curat de emẽdatõne. ideo ꝑimus eſt reꝓbatõni ſignate per vomitum. Sicut autem euomitum nunq; reſumit̃ ad comedẽdũ ſeu ad incorꝑãdũ ſed abominat̃ etiã ad vidẽdũ ita tepidi demum ſepati a gratia xꝑo nõ incorꝑant̃. ſed abeo detestantur. Tepida naturalr ꝓuocãt vomitum. In conſtantia inſtabilitatẽ volũtatis importat Nã ſm Papiã. Incõſtans eſt qui inſtabilis eſt. ſed quod modo ſibi placet poſtea ſibi diſplicet. l̃ qz modo vult hoc modo vult aliud. taliꝰ fluctuat inter ꝓfidẽtiã ꝛ diffidẽtiã. Jaco. i. Vir duplex animo inconſtans eſt in omibꝰ ſuis vijs. Omiſſio

Capitulum Tertium.

differt a negligentia. siue quando sunt mortalia sine qñ sunt vtrobz venialia. Omissio aũt dicitur respectu actus debiti ⁊ necessarij fieri. qñ. s. est mortale. Negligentia aũt stricte cũ est mortale dr respectu circũstãtie debite. ⁊ necessarie. puta tẽpis vel loci vel finis. ⁊ hmõi. Inçztum sunt venialia. omissio est respectu actus expedientis nõ tñ necessarij. Negligẽtia respectu circũstantie ꝓuenientis nõ tamẽ necessarie. Negligẽtia tñ freq̃nter sumitur etiã ꝑ omissiõe Tho. se. se. q. liij. Et Aler. de. in. tj. pte summe. q. xxiij. Et de pigro qđ ⁊ põt intelligi ⁊ de negligẽte large. dr puer. xiij. Vult ⁊ ñ vult piger. vult. s. affectu in genere seu velleitate sed nõ vult effectu. Sz sicut arbr sine fructu est vana. ita volũtas sine ope inutilis ẽ. vel intelligit. vult piger et negligens regnare cũ christo. sed nõ vult pugnare cũ eo sed fieri nõ põt. Dicit. n. apls. tj. Thi mot. tj. Si sustinebim⁹ ⁊ regnabim⁹. Vel sic vult piger bene mori. sed nõ vult bene viuere. vl de negligente prelato expone. vult habere emolumenta ecclesie ⁊ decimarum et non vult habere curam animarum.

Quãtũ ad secũdũ. §. II.

scz varietatẽ p̃cipiũt. vñ. s. negligentia causetur Sciẽdũ ꝙ ex quattuor vitijs oritur. Primo ab imprudẽtia qđ sic declarat. Ille imprudens dicitur qui diligẽter nõ obseruat circũstantias in opibz suis. sed inter oẽs circũstantias nobilissima ẽ circũstantia tempis quã imprudens negligit obseruare dicit. n. Eccle. tj. Lasciuus ⁊ imprudẽs nõ obseruabũt tẽps. s. qr nõ cogitãt ꝓterita nec ordinãt ꝑsentia nec ꝓuidẽt ⁊ deliberãt futura. ⁊ sic negligit obseruare circũstãtias debitas imprudens. Sed vt dicit Ecclesiastes vij. Qui deũ timz nihil negligit. qr. s. ñ obmittit aliquod necessarium ad salutẽ. siue actuz. siue circũstantiaz debitam. ⁊ hoc nõ. qr timor opponatur negligentie directe. sed qr timor dei excitat hoiẽz ad actũ rõnis. s. ad solicitudinẽ qr timor facit hominez consiliatiuũ. hec. Tho. Secũdo ꝓcedit negligentia ex accidia. Cuius rõ est. qr cum accidia sit tristicia de alieno bono spũali. ideo negligẽtiam generat ad eligendum ⁊ torpoẽ ad faciendũ. Et ratio hui⁹ est. qr sicut id quod nos delectat facimus diligenter. ꝓpter qđ delectatõ pficit op⁹ ꝫm ph̃m in ethica. ita quod nos ꝓtristat facim⁹ negligenter. Vñ dicitur ꝓuer. xxv. Sicut vermis ligno. ita tristicia nocet cordi. s. tollẽdo ei vires ad operãdũ bene ⁊ diligenter. Tertio ꝓcedit negligẽtia ex auaricia. qr cũ homo diligit inordinate magnã ꝑspe ritatem quã habz ex hoc efficitur negligens ad vitandũ mala ⁊ eligẽdũ bonuz Jere. xlviij. Ingressi sunt. possiderũt terram. et non obedierũt vbi dicit glo. ꝙ ibi est medium inter possessiõnẽ ⁊ inobedientiam. Nam vbertas securitatez securitas negligẽtiã. negligẽtia ꝓtẽptuz generat. Quarto ꝓcedit negligentia ex inordinato amore sui. Vñ dicit Gre. in moralibz. ꝙ negligẽtiã minor amor dei exaggerat. Sz sciendũ ꝙ minor amor dei põt intelligi dupliciter. Uno mõ ꝑ defectũ feruoris charitatis. ⁊ talis negligẽtia ẽ venialis. Alio mõ ꝑ defectũ ipsi⁹ charitatis. ⁊ sic dr minor amor dei qñ quis amat deuz solũ amore naturali ⁊ ex hoc cum quo est inordinatus amor sui negligentia est mortale. De qua intelligitur illud Jere. xlviij. Maledictus q̃ facit op⁹ dei negligẽter ꝫm vnã lram Aler. in sum. ⁊ Tho. Est aũt negligẽtia speciale peccatũ Sed sciẽdũ ꝫm Tho. se. se. q. liij. ꝙ aliqua peccata sunt spãlia. qr sunt circa spãlem materiam vti luxuria est circa venerea. quedã aũt sunt spãlia propter specialitatem actus rationis se extẽdentis ad oẽm materi az moralem. ⁊ hui⁹ sunt oĩa vitia q̃ sũt circa act⁹ rõnis Nã q̃libz acit⁹ rõnis extẽdit se ad oẽm materiã moralẽ. Et iõ cũ solicitudo sit quidã specialis act⁹ rõnis ꝺseq̃ns est ꝙ negligẽtia q̃ importat defectum solicitudinis sit speciale peccatũ.

Quantũ ad ter .§. III.

tiũ. s. grauitatem peccati. Sciendũ ꝙ negligentia aliqñ est mortale. aliqñ venale. Et mortale qđã est dupler. s. rõne defect⁹. ⁊ rõne ꝓtemptus Si. n. ꝑ negligentiam ꝓtermittatur actus q̃ est in ꝓcepto ⁊ ꝑ ꝺseq̃ns de necessitate salutis. puta dare elemosinam cũ hẽat superflua nature et ꝑsone. et videt indigẽtes. Silr si ꝓtermittantur debite circũstantie istius act⁹. puta. dare elemosinã tpe extreme necessitatis alicui⁹. Secundo est negligentia rõne contemptus mortale. Si. n. volũtas in tantũ sit remissa circa ea q̃ dei sunt vt totaliter a charitate dei deficiat ꝓtemnẽdo q̃ sũt dei puta cũ nõ curat quis bonum facere sed ꝓtemnit. verbi gra. tenet aliqs aliqđ bonum solicite ⁊ deuote facere. vt psallere. ⁊ orare si aliqs ex ꝺsuetudine habeat hãc negligẽtiam. ita ꝙ ex ꝺsuetudiẽ nõ curat sed ꝓtẽnit dicere oras suas solicite et deuote talis negligentia erit mortalis Licet. n. negligentia in dicendo semel vel bis horas indeuote nõ sit mortale. tñ ex frequẽtia ⁊ ꝺsuetudine põt ꝓtingere ꝑ ꝓtemptum ꝙ erit illa negligentia mortal. Sicut gutta cauat lapidem nõ vi sed sepe cadẽdo. Et gutte aq̃ nõ vna vl. r. sz mltiplicate submergunt nauem Vñ Aug. Qđ facit fluctus irruẽs. hoc sentina neglecta de pen. di. i. c. Tres sũt aũt in fine. Et sic dr in decretis ꝑ Anacletũ. Sic in vnoquoq̃ opere artium mater inuenitur institãtia. ita nouerca eruditionis est negligẽtia. di. lxxxiij. nihil

Nouerca cum tristicia gubernat filios alioꝝ .et ideo male ꝛ incurie. Et sic accidiosus cū tristicia ꝛ tedio vacat studio ꝛ cuicunqꝫ opi. et ideo male addiscit l' deo male seruit. Et de hac negligēria q̄ mortalis ē. intelligit istō puer. xix. Qui negligit viā suā mortificabit. s. p culpam mortalem ꝛ penam eternam. Aliaz dicit. s. mandato rū p quam debemus ambulare ad patriaz. Vñ Isa. Hec est via ambulate in ea. vel viam. i. xp̄z q̄ ait. Ego sū via vita s. et vita Joā. xiiij. Ipz. s. cōtemnēdo nō seqndo vestigia eius. vel viaz suam. i. querelatiōem et opa sua. non curans si bene vel male deo viuat vel mūdo. hic damnabit. Est negligentia veniala a l'. quando. s. nō preter mittitur actus necessarius vel circūstantia necessaria ad actum necessariū ad salutem. Et hac intelligit illud Eccle. vij. De negligēria purga te cū paucis. qđ intelligit tripliciter. Uno modo sic de peccatis omissis p negligentiā. que. s. est veniale in paucis. i. p pauca purga te. qz. s. pauca sufficiūt ad delēdū venialia. ꝛ hoc sm glo. Secūdo cum paucis purga te de peccatis negligentie. qz. s. pauci sunt q̄ sciant purgare peccata negligentie ꝛ scire an mortale vel veniale. Tertio cū paucis purga te. i. paucis. reuela cor tuū. q. d. nō reueles cuicūcqꝫ cor tuū vel ofiteaz indifferēter. ß bis q̄ sciāt ꝛ possint iuuare et ꝓsulere. Est et negligēria in q̄busdam dubia vtruz mortale vel veniale. vl' ꝓpter dignitatem materie. vel ꝓpter incertitudinē debite resistētie a rōe primū accidit circa sacramenta. vt de ꝓse. di. ij. Si p negligētiā. ꝛ. i. q. i. Interrogo. et in aliꝭ multis. Secūdū in cogitatiōibꝫ mortaliū peccatoꝝ. qñ nō cito expellūtur et p̄cipue cira turpia. ß vacillat mēs inter assensum et dissensuz.

Capitulum quartū de negligētia bene opandi

Nē negligentia in bene operando aut p̄s. xiij. Omnes declinauerunt. simul inutiles facti sunt. nō ē qui faciat bonum. nō est vsqꝫ ad vnū Unde in euangelio de inuitatis ad nuptias q̄s fecit rex filio suo id est deus pater filio suo cum sibi vniuit naturam nostram seu ecclesiam ad quam ecclesiam seu misterium credēdo oēs inuitant. ꝺz q̄ inuitati neglexerūt euntes alꝫ in villam. alꝫ ad negociatiōem. alꝫ nuptias occiderunt. Matth. xxij. Et q̄ missis exercitibꝫ suis rex pdidit illos. Sed ecōtra scūs Daniel cauēs sibi a negligentia cū complerentur septuaginta āni quibus predixerat Jere. populuz illū inde ꝺz in captiuitate babilonica p̄manſuꝝ. ꝛ postea liberandum posuit se ad orandū dominum pro liberatiōe illius ꝑpli in sacco ꝛ cinere. Nō qz est insensibilis futuroꝝ. vt dicit Hiero. sed ne securitas negligentiam. ꝛ negligētia pareret offēsam de pe. di. i. predixerat. Sed cōiter oēs declinauerunt nō. vbi tangit prauitas oīm quo ad tria. Scio quo ad omissiōem boni preteriti. ibi. Omnes declinauerunt

Secundo quo ad omissiōem debiti modi. i circūstātie debite. ibi. simul inutiles facti sunt.

Tertio quo ad omissiōem boni p̄sentis. ibi non est qui faciat bonuz

Quantū ad primū .ℌ.i

scz omissiōem boni preteriti dicit. Oēs declinauerunt. i. bonū quod debebant facere non egerunt. Isaie. liij. Unusquisqꝫ in viā suā declinauit id ē recedens a bono quod debuit facere sm rationē secutus est viam suam id est ꝓpriaz voluntatez. Declinauerunt autem omnes tripliciter. vicz vel a veritate vl' a pietate. vel a sūmi boni incōmutabilitate. A veritate vnuſqſqꝫ declinauit. secudū illō Osee. iiij. Nō ē veritas dei in terra. pacto. Dis hō mēdax. Declinauerunt etiā oēs a veritate fidei tempore passiōis etiam apostoli exceptā beata virgine Maria. nam relicto eo fugierunt Matth. xxvi. qđ sm Remi. videm' impleri in his qui p amore christi promittunt se magna facturos. qui tamen qñ oportet non faciunt. Insinuant etiā moraliter q̄ xp̄s paucos hz socios ad cōpatiendū. sed multos ad ꝓgaudēdū. nō attendentes q̄ nō est trāsitus ad lignū vite nisi per gladium flāmeum. i. tribulationes. Gen. iij. Sed omnes negligunt illas cuz debita patiēria sustinere declinantes a veritate cognitionis. qz. ñ intelligūt q̄ta opteat p deo ꝛ regno celesti pati. vñ dicit ꝓuer. iij. Disciplinam oīs fili mi ne abijcias ne deficias cū ab eo corripieris. Secūdo declinant omnes a pietate seu mia Osee. iiij. Nō est mia in terra. et hoc quia auaricie vacant omnes sm illō Jere. vi. A maiori vsqꝫ ad minorem omnes auaricie student. et a ꝓpheta vsqꝫ ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Alia peccata nō videntur ee ita cōia. Et ex hac auaricia clerici et p̄lati q̄ sunt obligati ad curam animaꝝ declinant ab ea. nō curantes nisi de lana et lacte. i. temporalitate ouium suarū. ß ex negligentia lupis eas exponūt vel dimittūt deuorādas. i. demonijs p diuersa vitia. i. Thi. iij. Noli negligere grām q̄ est data tibi p impositionem manuuz. s. ad hñdū curā animarum. Nam vt dicit Leo. Inferioꝝ ordinum culpe ad nullos magis referende sunt q̄ ad negligentes desidesqꝫ p̄latos. qui multā sepe nutriunt pestilentiam dum seueriorem dissimulant exhibere medicinam. di. lxxxv. c. inferioꝝ. Tertio declinant oēs a bono incōmutabili. s. a deo ad bona ꝓmutabilia. Et vt grāmatice ꝛ moraliter expōat

Capituluz Quartuz.

Nota ſm Alber. magnū ſup .ps. q̄ peccatores declinant ſm omnes ſex caſus declinādi. Primo declinant in ntō caſu cū ſolū in mundo querant ⁊ cupiāt nominari qđ ptinet ad ſuppbiam Geñ xi. Celebremꝰ nomen nr̄z añicē diuidamur in terra. Secundo declinant in genitiuo caſu. ſ. p luxuriā Geñ. xix. Loth declinās de filiabꝫ ſuis genuit. Et de ſembꝫ qui exarſerunt in concupiſcentiam Suſanne dicitur Danie. xiij. q̄ declinauerunt oculos ſuos vt non viderent celū. Tertio declināt in datiuo caſu p gulā. Eccl. xxiij. Si preſtes anime tue ꝛcupiſcentiā facier te in gaudiū inimicis tuis. Quarto declinant in accuſatiuo cāu p infamiā ⁊ detractiōem aliorꝫ. ps. cviij. in ꝑſona xpi. Pro eo vt me diligerēt detrahebāt mihi. ⁊ loq̄tur de iudeis xpm infamātibꝫ. Quinto declināt in vocatiuo cāu p adulatiōem ⁊ ꝛba dulcia. Ez vt dr̄. puer. i. Si te lactauerint peccatores nō acq̄ieſcas eis. Sexto declinant in ablatiuo cāu p rapinā ⁊ ablatiōez rerū alienarū. ſed de eis qui multiplicāt nō ſua Abacuch. ij. Et ſi tales faciunt ex illis hoſpitalia ⁊ eccleſias nō, ꝓpter hoc placant deū. Ego dominꝰ odio hñs rapinā in holocauſtum ait ipſe Iſaie. lxi. c.

Quantū ad ſecundū .§.II

dū tangit negligentia quo ad omiſſionem mōi debiti. ſ. circumſtantie debite. Aliq̄n. n. omittit bonꝰ actus debitus. Et de hoc dicit. Oēs declinauerunt. Aliq̄n omittit circūſtantia actus debiti. ⁊ tūc eſt inutilis actꝰ. Licz. n. actꝰ de ſe ſit bonus. tamen, ꝓpter malā intentiōem vel aliaz indebitam circūſtantiaz efficitur inutilis ad ſalutem. Vñ ſubdit ſimul inutiles facti ſunt. Nullū. n. virtuoſū opus eſt, niſi debitis veſtiat circūſtantijs. Inutiles dicūtur facti. i. infructuoſi. Naz ſi ſunt ꝓlati. doctores. ꝓdicatores ⁊ hꝰ. q̄ꝫ uis doceant ⁊ regant tñ, ꝓpter malā vitā efficiūtur infructuoſi. Cuius eī vita deſpicitur. reſtat vt eius ꝓpdicatio contemnatur. ait Gre. Non ſolum aliꝫs ſed etiam ſibi ſunt infructuoſi. q̄ omiſſio debite circūſtantie facit opus de genere bonoꝝ malum. vnde non meritorium. Vñ dic̄ dñs Caym ſm aliā tranſlatiōem. Si recte offeras. ⁊ nō recte diuidiſ peccaſti Geñ. iiij. Offert recte ꝛeo qui facit opus de ſe bonum. ſed nō recte diuidit cum illud nō agit cū debita diſcretione. nō obſeruans debitas circūſtantias. vt cum facit elemoſinaz in loco indebito vl̄ tempe. aut non bono fine. ⁊ hic peccat. Ez hic q̄ritur que negligētia ſit grauior. an negligētia tpis. vel loci. vel finis. ⁊ hmōi. Et rñdet Alexan. ij. pte. q. xxiij. q̄ negligentia tpis eſt grauior. q̄ damnoſior ſibi. eo q̄ irreuocabilis ꝓpter qđ dicit Seneca q̄ negligētia ē tpis indecentiſſima ⁊ valde damnoſa. Negligentia vero circūſtantie loci eſt grauior q̄ dānoſior alteri. eo q̄ maius nocumētū infert, primo. ꝛbi gīa cū negligēter iacit lapidem in aliquo loco. vñ occidit hoīem. Negligētia vero finis eſt grauior ſimpliciter. q̄ ab ipo fine determinatur bonitas actionis

Quātū ad tertiū .§.III

tangitur negligentia quo ad omiſſionē boni p̄ſentis cū dr̄. Nō eſt q̄ faciat bonū qđ intelligit tripliciter. Uno modo ſic. Multi dicunt bonuz et multi cogitant bonum. ſed non eſt qui faciat illud bonū. ſed ex negligētia dimittit. Quātuis n. qñ ꝑtermittit aliquis actꝰ debitus exterior illud dicatur omiſſio. tñ ipſa omiſſio eſt effectus negligentie. ⁊ quando negligentia repitur in p̄termiſſione eoꝝ q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis tūc negligentia trahit ad aliud genus peccati magꝫ maifeſti. vt ſic cū omittit ꝓfeſſio. vel cōio annualis trahitur illa negligentia ad inobedientiam eccleſiaſtici ꝓcepti. Et dicit Ambro. Nō ſatis ē bene velle ſed etiam bene facere. ſ. oportet. di. lxx xvi. Nec etiam ſufficit bene dicere. vel bonum. Nam ⁊ ficus in qua chriſtus tātū repit folia. q̄ verba ſignant ⁊ nō fructus operum. maledicta a chriſto aruit Matth. xxj. Et ꝓpterea dicit xps Non omnis q̄ dicit mihi dñe dñe intrabit in regnū celoꝝ. primū dñe refert ad cor in quo bonum cogitatur. ſcōm dñe refertur ad os. quo dicitur bonū. ſed optet q̄ ſeq̄tur tertium dñe quod ſubdit a chriſto. ſ. qui fecerit voluntatē patris mei qui in celis ē ipſe intrabit in regnū celoꝝ. Secūdo modo intelligit. nō eſt qui faciat bonū. ſ. bonū purum. quin. ſ. miſceat cuz eo multa malla ⁊ multas negligētias Eccleſiaſtes. vij. Nō eſt hō ſup terram qui faciat bonū ⁊ nō peccet. Et puer. xx. Nemo pōt dicere. mundum eſt cor meū purus ſum a peccato. ⁊ Aug. Si omnes ſancti ⁊ ſancte dū hic viuerent interrogati fuiſſent ſi peccatū haberēt. reſpōderēt vna voce omnes illud. i. Joh̄. i. Si dixerim? q̄ peccatū nō habemus ipſi nos ſeducim? ⁊ veritas nō eſt in nobis excepta ſancta Maria virgine hec nullam negligentiaz ꝓmiſit. Et q̄ꝫ negligētia reperiat in omni peccato generaliter q̄ oīs qui peccat negligit ea p̄que a peccato retrahere. nō tñ ꝓpter hoc tollitur qñin aliq̄n ſit ſpeciale peccatum. In peccato vtiq̄ ſi contingit eſſe defectum circa aliquem actum rōnis puta defectum conſilij. iudicij ⁊ hmōi. tamē ſicut precipitatio eſt ſpāle peccatū p ſpālem actū rationis qui p̄termittit. ſ. conſiliū q̄ꝫ poſſit reperiri in quolibet genere peccatoꝝ. Ita negligentia eſt ſpāle peccatum, ꝓpter defectū ſpālis actꝰ rōnis qui eſt ſolicitudo. q̄ꝫ inueniat aliqualiter in omnibus peccatis Tho. ſecūda ſe. q. liij

Tertio mō exponit sic nō est q̄ faciat bonū .s. pñie vt dz. Quottidie multa mala fiunt. ⁊ q̄i nullū penitet peccatoꝝ suoꝝ. Un dñs cōquerit̄ per Jeremiam dicentem.c. Nemo est qui agat penitētiā de peccato suo dicens q̄d feci. Sed q̄ perseverat in pctato negligit vtiq; pteri. Et cū negligentia sit circa actum p̄cipiendi.ad quē ē/tiā pinet solicitudo.a'r tñ deficit circa hūc actū negligens.a'r incōstans. Incōstans.n.deficit in precipiendo quasi ab aliq̄ impeditus.s. passio/ne occupiscētie. Negligēs aūt dficit circa actū p̄ cipiendi p defectum pmpte volūtatis. Tho.se. se.q.lviij. Et q̄ hoīes tepidi sunt ↄ negligen/ter agūt pñiam. Sed saltem seruandū est quod ait ap'ls Ro.vi. Humanū dico ꝓpter infirmi/tatem carnis vre. Sicut exhibuistis mēbra vra seruire iniq̄tati ad iniq̄tatem.i. peccato ducenti vos in aliud peccatū, ita exhibete mēbra vestra seruire iusticie.i. pñie in satisfactiōem, i. q̄tam habuistis solicitudinem ad laborandū p malis tantam habete ad faciendū pñiam excludendo oēm negligentiam. Q̄ sumus negligentes ad bene opandū. ⁊ soliciti ⁊ fortes ad male operan/dū hoc ꝯtingit ꝓpter tres rōes.

Primo ꝓpter difficultatē medij
Secūdo ꝓpter multiplicitatē mōi.
Tertio ꝓpter prauitatē animi.

Prima ergo rō q̄ sumus negligētes ad bñ operandū ⁊ difficilicer operamur est ꝓpter diffi cultatem medij. Difficile.n.est bñ operari. ⁊ fa cile male operari. Et ratio huius est ista. Uirt' cōsistit ī medio rei vel rōnis.sed tangere mediū est difficile. ⁊ declinare seu deuiare a medio est fa/cile. Et q̄ hoc sit verū patz p exēplum de signo. Nā ꝯtingere punctū siue in cētro circuli siue ī aliq̄ pte sufficiei est difficile. deuiare aūt a me/dio ē facile vt patz in sagittātibꝫ ad signū. Sic ergo q̄ recte ⁊ vtuose agere ꝯsistit ī attingendo mediū qđ est difficile. recedere aūt a medio faci le. Jō negligēs est hō ad bonū ⁊ difficilius. ⁊ cō tra facilis ⁊ toleꝛs ad malū. Secunda rō est ꝓpter multiplicitatē mōi. Nā sm Dionisium de diuinis nominibꝫ. Malū ꝯtingit omnifari am. i. ex singularibꝫ defectibꝫ. Bonū vero ex per fecta ⁊ integra causa. Rō huius est. q̄ actio nō iudicatur bona nisi vtriusq; eoꝝ fuerit, s. actⁱ de se bonus. vt dare elemosinam, facere ieiuniū. ⁊ orare ⁊ hⁱ. ⁊ circūstātia bona. que est multiplex s. debitus finis. debitus modus. debitū tps ⁊ hⁱ. Actio ecōtra iudicat mala nō solū si actⁱ sit ma lus de se vt furari. blasfemare. piurare ⁊ huiⁱ. & etiā si actus sit bonus in se vt ieiunare. ⁊ ali/qua circūstantia mala sit. vt intentio mala. s. p ter laudē humanā l'alia circūstātia mala. Difficilius aūt est facere illud ad qđ multa req̄runt̄ q̄ illud ad quod pauca. Dz etiā p exemplum de pulcritudine ⁊ sanitate. Nō.n. iudicatur hō pulcer nisi oīa mēbra eius decora fuerint. Tur pis aūt redditⁱ ex hoc solo q̄ vnū mēbrū corpo/ris turpe sit. Similiter egritudo que est malū cōplexionis corporal', ꝓuenit ex singulari dꝰ/dinatiōe cuiuscūq; humoris. sed sanitas nō hē/tur nisi ex debita ꝓportiōe oīm humoꝝ. Sicut ergo egritudo, in corpore humano contingit multis mōis ac etiā turpitudo. Sz sanitas et pulcritudo vno mō. s. ꝯcurrētibꝫ oībꝫ, s. debita ꝓportiōe oīm mēbroꝝ ⁊ humoꝝ. Ita actio bona cōtingit vno mō dz ꝯcurrēti bꝫ oībꝫ neces sarijs ad hoc vt actu bono ⁊ circūstātijs debitis. Sed actio mala ex hoc q̄ aliquod vnum ex illis defi/ciat. hec Ari.ij. ethicoꝝ. ⁊ Aug. Ibⁱ. ⁊ Tho. ī scriptis sup illud. Tertia ratio est ꝓpter prauitatem animi q̄ sumus negligentes ⁊ difficiles ad be ne operandū. Sicut.n. bñti linguam colera in/fectā dulce ē amarū. ⁊ palato ñ sano pena est pa/nis q̄ sano est suauis. ⁊ oculⁱ egris odiosa ē lux. que puris est amabilis sm Aug. Ita habēti ha bitum vitiosuz vel affectū inordinato corrupti amore, bene operari est difficile ⁊ penosuz. ⁊ in/de negligit illud agere. sicut ecōtra bñti habitū virtuosū est facile bene operari. Hec aūt inordi natō affectus ꝯtingit p̄cipue ꝓpter tria. Primo ꝓpter mali operis frequentiam. Secūdo, ꝓp mētis maliciā. Tertio, ꝓpter passionis vehe/mentiā. Quātū ad primū certū est ⁊ manifestū. q̄ frequntia seu ꝯsuetudo male operandi facit difficultatē ad bonū. Quāuis n. res naturales a sua naturali ĩclinatiōe ꝓpter ꝯsuetudinē in ꝯ trariū nō mutentⁱ sicut pz p exēplū ī lapide. q̄ q̄tūcunq; frequter ꝓiciatⁱ sursuz nūq̄ assuescit sursum moueri. Et rō ē. q̄ ꝓncipiū hui⁹ indi/natiōis. s. moueri deorsū qđ ꝓpriū est grauitas mutari ñ pōt. Sz ī actibꝫ hūanis moralibꝰ bene mutatur inclinatō ꝓpter ꝯsuetudinē in cō trariū. ⁊ pz p exemplū. Nā multe gutte caden/tes cauāt lapidē. ⁊ ex frequntia edificatiōe. scriptu ra citharizatione. ⁊ huiⁱ. postq̄ vidicerīt artez faciliter oēs ⁊ bene opantur. Et sic ex frequnti be nefacere. caste viuere. abstinētiā seruare ⁊ huiⁱ acq̄rit sibi homo habitū vtutis, vñ faciliter po stea operet sm illā virtutem. ⁊ ꝓpter hoc nō pa/rum differt q̄ homo a puericia statim assuescat male vel bene operari. Que.n. a puericia im primūtur firmius retinentⁱ. Unde q̄ ꝯsuetu/do ē q̄si altera natura. quia puericia assuescit be nefacere faciliter opaⁱ qui aūt male difficulter Ari.ij. ethicoꝝ. ⁊ Tho. supⁱ illud. Secūdo in ordinatio affectus, ꝓuenit ꝓpter mētis maliciaz Qui.n. vult sciēter ⁊ de industria aliquod ma gnū malū incurrere vt aliquo mīmo bono fruatur, hic sic malicioſus appetitum inordinatum habet. Sicut lasciuus qui de industria vult bñe

Capitulum Quintum.

delectationem carnalem per quā maiorē bonō. s. spūali & diuino priuat. tangit malicioſus peccat. Et ſi arguat̄ oppoſitum. q. ſm dionſiū. Nullus intēdens ad malum opat̄. ergo videt̄ q̄ nullus ex malicia peccat. s. intēdens male facere. Rñdeo q̄ malū ꝓpter ſe nullus intendit ſz bñ ꝓpter aliud. s. ad vitandum aliud malū. vt dānū ꝑpale. vel ꝙſequendū aliqđ bonū vt delectatiōem maliciosus intendit malū. Velle lasciuus delectatione frui ſine offenſa dei. ſed duobꝫ ſibi ꝓpoſitis dlectatiōe venerea. & offenſa dei vult & eligit potius delectatiōem q̄z vitare offenſam dei Tho ꝑma ſcōe. q. lxxviij. arti. i. Tertio ꝓuenit inordinatō affect⁹ ꝓpter paſſionis vehemētiā licz n. incōtinens agnoſcat q̄ oē inhonestum eſt fugiēdū. ſicut & nouit q̄ nullū dulce extra horam inordinate eſt guſtandū. tñ paſſio ꝓcupiſcētie ꝑticulari ligat rōem. Et qđ rō reſpuebat in generali ligata a paſſiōe cōcupiſcentie. que qñ eſt vehemēs pōt mouere quālibet ꝑticulā aīe etiā rōem ſi nō ſit ſolicita ad repellendū. acceptat in ꝑticulari. ita q̄ a tali paſſiōe in ꝑticulari rō ligatur et obnubilatur. & affectio deprauat̄ Ariſto. vij. ethicoꝝ. & Tho ſup illō Rainerius Notandū q̄ quadruplex eſt negligētia que ꝑiculoſa eſt & iō ꝛ euitari diligēter. Prima eſt negligentia correctiōis vitioꝝ. Secūda negligētia obſeruatiōis feſtoꝝ. Tertia ſuſceptiōis ſacramentoꝝ. Quarta negligētia audientie diuinoꝝ. De q̄libet habꝫ hētur ſpēale caplm et aliqn etiā plā. c. vt patebit. Or. Delicta qs itelligit ait ps. xviij. q. d. nullus inumera ſunt. n. & dicūtur delicta q̄ derelicta. i. negligētie q̄ committunt̄ circa ꝑdicta ab oībꝫ nō poſſent enumerari. nec aliquis ab hui⁹ pōt ſe cauere. Et negligētia quidem correctiōis vitioꝝ q̄ primo poſita eſt triplex eſt. Prima eſt negligēna correctionis internalis Secūda eſt negligēna correctionis preſidentialis. Tertia ē negligentia correctionis fraternal. De ꝑma inquit ps. xviij. Feci iudiciū & iuſticiā. Judiciū fit interius dū quis examinat ꝓſciam ſuā. Juſticia aūt dū inuēta vitia in ꝓſcia punit Aug. de ꝑpe. di. i. Judicet ſe hō dū pōt. s. ſe examinādo & mores cōuertat in melius. s. ſe corrigēdo. ne cū nō poterit ꝑpter voluntatē a dño iudicet Amb. Nouit deus mutare ſnām ſi tu noueris emendare delictum de ꝑpe. di. i. Tenet aūt q̄libet ſe corrigere p cōtritionem q̄n peccatū mortale occurrit mēti de quo non eſt adhuc ꝓtritus. al' talis omiſſio & negligentia eſſet mortale ſm Tho in. iij. & omnes alios. Debet etiā ſe q̄libet corrigere de minimis Nam vt dr. Qui minima negligit paulatiz defluit. Qui. s. negligit mīna vitia vitare. Qui negligit minima vitia purgare. Qui negligit minima mādata ſeruare. Iſte paulatim deflu-

it a vigore ſpiritus & a gratia. & a minoribꝫ ad maiora, ꝓcedēs mala. Debet g̃ q̄s vitare circa ſe oēm negligētiā. Exemplū de illo ſancto epiſcopo qui videns Pelagiā ante queriōem cū mlta ſolicitudine ornatā flebat negligentiam ſuā dicens ſe cum tanta ſolicitudine nō ſeruire deo ſicut illa q̄rebat placere mūdo in malū &c.

Capitulum quintū de negligētia ꝓlatoꝝ.

NE negligētia prelatoꝝ que prohibetur cum dicitur ſacerdotibus. q̄. paralip. xxix. Nolite negligere. vos enim elegit de⁹. vt ſtetis coram eo. s. ꝓ ſalute ꝓploꝝ. Vltū ē ꝑiculoſa ſibi & aliis negligentia in ꝓlatis. Un Aug. ad Valerium Nihil in hac vita facilius leuius & acceptabil⁹ hominibꝫ epi⁹ ꝓsbiteri aut diaconi officio. Sed ſi ꝓfunctorie. i. enegligenter atqꝫ adulatorie res agatur nihil apud deum miſeri⁹ triſtius atqꝫ dānabilius. di. xl. Ante oīa. Et de ꝓlato maximo i. de papa dr di. ea. Si papa ſue & fraterne ſalutis negligens deꝓhendit. inutilis & remiſſus in opibꝫ ſuis. inſup & a bono taciturnus innumerabiles populos cateruatim ſecū ducit ꝓmo mācipio gehenne cū ipo plagis multis in eternuz vapulaturis. Et venerabilis Beda ſup Marb ait. Nec ſufficere nobis ad ſalutez arbitremur ſi turbis negligētiū vel quorūlibet indoctoꝝ fide vel actibꝫ adeq̄mur. q̄bꝫ ſacris lēis vnica eſt credendi pariter & viuendi regula preſcripta. viij. q. i. c. Nec ſufficere. Unde ps. xxix. ad eos loquens ait. Erudimini q̄ iudicatis terram. ſeruite dño in timore. Judicāt terrā. i. eccleſiam. vel homines qui de terra ſunt rectores populorum precipue eccleſiaruz. quos hortatur ad tria in p dictis verbis.

Primo ad ignorantiam ab animo remouēdam. ibi. Erudimini.

Secundo ad obedientiam deo exhibendam. ibi ſeruite domino.

Tertio ad negligentiam in officio excludendam. ibi. in timore

Quātum ad primū. §. I

dixit dñs p' Malachiam. ij. Quia tu ſciam repulſti & ego te repellā ne ſacerdotio fungaris mihi, ꝓpter qđ dr di. xxxviij. Ignorantia mater cunctoꝝ errorꝝ maxime in ſacerdotibꝫ vitāda ē qui officium docēdi in populo ſuſceperunt. Et ad hoc faciunt multe auctoritates & figure q̄ ponunt̄. di. xxxvi. §. Ecce q̄ ſacrarū & di. xxxviij. dicit Clemens. Nullus epiſcopus ꝓpter obprobrium ſenectutis vel nobilitatē generis a puul' & minimis eruditꝫ ſi q̄d forte ē vtilitatꝫ & ſalutꝫ

inquirere negligat. Ūñ in figuraz vidit Jacob filios suos. Quare negligiz audiui q frumēta vendant in egipto Geñ.xlij. frumenta sunt sacre doctrine q̄ in egipto-q̄ interpretatur tenebre. i in humilitate acquirunt ñ alio p̄cio q̄z laboris et solicitudinis. Si quis igitur vult vitaz spiritus seruare non oz negligere sed laborare ad eas adipiscendas. Erudimini ergo qui iudicatis terrā-i. p̄lati q̄ ignoraīs prelatus nō est in tuto anime sue.

Quātuz ad secun .§.II

dum admonetur rector ad obedientiā dei. cū dicitur seruite dño. Deuteronomii. Seruit ei q ipi⁹ mādatis obedit vñ dr Deut.viij. Caueas ne obliuiscaris domini dei tui z negligas mādata ei⁹. i. nō ea seruādo. Integritas. n. p̄sidētiū salus ē subditoz z vna ecclīaz est obedientie. ibi sana forma docēdi. Leo papa di.lxi. Viraī. Nō. n. ait Die. pōt p̄ses auferre malū de medio ecclesie. q̄ in delictum simile corruit. aut q̄ libertate corripe peccantem cū tacitus ipse sibi respondeat eadez se admisisse que corripit di.xxv c.ſi. Et nota diligenter p̄m Pe. de palu. in. iij. di. xix. prelatus corrigens z puniēs vt prelatus crimina subditoz. i. ex officio suo si est in mortali peccato ēt occulto peccat mortaliter. q̄ indigne exequitur officium suum agēs p̄tra illud dñi mandatuz Iuste q̄ iustū est exequeris. z sic suspensus est quo ad se cora do. ar. ad hoc. iij. q. vij. Qui sine peccato-cū. c. se. Nō dicit idem Pe. verū esse de prelato in spiritualibo. Secus de prelato in tēporalibo. vt capitaneo. p̄tāte. p̄sulibo. z h⁹. si. n. prepositus vel baiulus. z h⁹. in mortali existat occulto. z suspendat latronē. vel al' puniat male hac oz̄em. non ꝓpter hoc peccat mortaliter. cuz hec officia etiā a gentilibo habeantur. Si vero quis corrigit vitia alioz p modū magisterij. docēdo. scz publice sacram scripturā. si peccatū ei⁹ est occultum nō peccat mortaliter. si notoriū peccat mortaliter. q̄z p̄tū est de se scandalizat. Idē Tho. in. iij. Si autem corrigit p modum predicationis id ē predicando. siue sit occultum siue manifestū peccatū ei⁹ mortale in quo ē mortaliter peccat vt tenet Tho. Pe. z Archidi. Nec tamen excusaretur a peccato graui negligentie si prelatus ꝓpter hoc desisteret a corrigendis crimibus. quia pōt de peccato penitere vel renunciare. vñ nō est pplexus. Seruite ergo dño qui iudicatis terram. iuste viuēdo als adimpletur in eis illō Sap. iij. Neglexerūt iustum. s. facere z a dño recesserūt nō scz ei seruiēdo. p̄tra voluntatem eius faciendo. z iō perierūdo.

Quātum ad terti .§.III

um instruitur prelat⁹ z rector vt excludat a se a negligentiā in officio. dū dr. in timore. s. seruite. Hā vt dicitur Eccle. vij. Qui deuz timet nihil negligit. i. nil omittit de bis que facere tenet ex officio suo. Tria autez habet facere prelatus ex offitio suo. q̄ si notabiliter omittat committit magnā negligentiā. z nō seruit dño in timore. Et iō dicitur Esdre. iij. Videte ne quid negligenter per vos agatur

Primū est in p̄uidēdo subditoz necessaria

Scōz est i inq̄rendo subditoz vitia

Tertiū est i corrigēdo subditoz crimina.

Primo quidē tenet prelatus p̄uidere subditis necessaria q̄tum in eo est triplicit. alis negligēriam ꝓmunt. s. sacramenta. loco z tpe suo ministrando. documenta. ꝓpinādo. temporalia si pōt dispēsando cū. s. habet superflua debet primo pauperes nutrire. Unde Hiero. xvi. q. i. Ōm quicquid habēt clerici pauperū ē. z eoz dom⁹ omnibus debent esse cōes. s. indigētibo. Ūñ dic Gratianus. q̄ dñt prelati subditis nō solū spiritualia sed etiaz carnalia subsidia ministrare. Exemplo christi qui turbas sequentes nō solū verbo docebat sed etiā virtute sanabat z corporalibous alimentis reficiebat. q̄n videlicz satiauit v. milia hominū ex. v. panibus ordeaceis z duobus piscibo Joh. vi. Et itez. iij. milia ex. vij. panibo z paucis pisciculis Matth. xiij. Et vt hec possint ꝑficere oportz eos secularium negociorū habere solertiā vt eoz cautela ecclesie ꝓsequent invemnes z cuiq̄z necessaria ꝓ modulo suo ministrentur. Unde quidaz Petrus nomine electus in epm Neapolitanū repellitur a Gregorio papa ꝓpter simplicitatem ne eius occasione res ecclesie dilapidarentur. Habent hec oīa di. xxv. §. vltimo. vbi dicit glo. q̄ sumitur hic simplicitas ꝓ negligentia vel stultitia. hec. n. negligētia q̄n scz est notabilis impedit ꝓmouendū. vt hic. et. di. xxiij. Epoz. sed nō dicit ꝓmotū sed dat ei coadiutor. vt. vij. q. i. quia frater. De Grego. papa narratur q̄ cū audisset quendā tpe famis extra muros vrbis fame defecisse. sei ꝑm amisse celebratione suspendit per plures dies quasi cōscius mortis illius. cū tamen cum magna diligentia ꝓuideret omibo pauperibo intus z extra

Secūdo debet esse solicitus ad sacramēta ministranda z negligentia in hoc magnum pēccatum est. q̄z p̄ sacramentoz susceptioez fit aliq̄n peccatoz de attrito spiritus. z sic saluat⁹. vbi sine eis non saluaretur. Unde dr. xxvi. q. vi. Si p̄sbiter pēniam negauerit penitentibo morientibo i. cōfessiōem. reus erit animaz. nō tū deberet absoluere si moriens nō est paratus facere ad quod tenetur. Unde z Grego. narrat in li. dialogoz. i. circa finem. de quoda sacerdote qui vocat⁹ ad infirmum. q̄ aliq̄ntulū distulit alijs occupat⁹ ille interim migrauit. de negligentia ille ꝓbat

Capitulum Quintum.

amatissime flebat. sed merito sanctitatis sue p̃/cibus obtinuit resuscitatiõem. hic p̃sbiter dict⁹ est seuer⁹ qui vt pficerz op⁹ in vinea sua nõ cre/dens illũ ita cito finiri distulit. sed lachrimis re/suscitat⁹ post q̃z p̃fessus ⁊ sacramẽta suscepit ide ad octo dies mortuus est. Debz. iij. solicitus esse ad monendũ ⁊ instruendũ ipsos. alis negli/gentiam cõmittit. Ad quam remouẽdã Salo/mõ istruit p̃latũ dicẽs. puer. vi. Fili mi si spopõ/deris p amico tuo. i. primo qõ fit in susceptiõe prelature defixisti apud extraneum animaz tu/am id est firmiter te ligasti ad op⁹ cure. ⁊ solici/tudinis p eo p quo prius nõ tenebaris. Illaq̃/tus es verbis oris tui ⁊ captus tuis. ꝓpijs ser/mõibꝰ. i. ad ea q̃ subditis hẽs admonere ⁊ dicẽ/ obligat⁹ es facere vt exemplo tuo moueantur. Facq̃ qõ dico tibi. ⁊ teip̃m libera. q⁹ incidisti in manũ ꝓximi tui. discurre. s. p diuersas p̃sidera/tiões ⁊ varias bonas opatiões festina. s. ad ea q̃ sunt expediẽtia. suscita amicũ tuũ. s. a somno peccati. Discurre. s. ad tpalia pauperibus mini/stranda. festina. s. ad sacramentalia. ppinãda. su/scita amicũ tuũ p doctrinalia predicanda. Ne dederis somnũ oculis tuis. nec dormitẽt palpe/bre tue. Eruere q̃i damula de manu ⁊ quasi a/uis de insidijs aucupis. vbi dicit glo. Somnũ dat oculis q̃ subditoꝝ curã oio negligit. Dormi/tat qui q̃dã reprehensibilia eoꝝ cum in eis co/gnoscit. ꝓpter mentis rediũ digna inuectione ñ corrigit. Eruere quasi damula. Glo. q⁹ damu/la mundũ est animal natura. velox cursu. visu p̃spicax seu acutũ. Jõ cũ in docẽdis subditis oc/cuparis. mundus a peccatis omnibꝰ. strẽnue in/ bonis operibus p̃spicax in precauendis maloꝝ insidijs. ⁊ virtutum pennis vt auis tutus esse/ satage de insidijs diaboli vt ad supna peruenias. Quo aũt p̃lat⁹ debeat subditos monere osten/dit dñs Ezechi. in quadã visione. vt hẽt Ezech. iij. Tu fili hois sume tibi laterẽ ⁊ ponas eũ co/rã et describes in eo ciuitatẽ Hierusalẽ ⁊ obsidionẽ ⁊ edificabis mũitiões ⁊ cõ/portabis aggerez ⁊ dabis ꝓtra eã castra ⁊ pones arietes in giro ⁊ tu sume tibi sartaginẽ ferreaz ⁊ ponas eã in murũ ferreũ inter te ⁊ ciuitatem ⁊ obfirmabis faciem tuã ad eam ⁊ erit in obsi/dionẽ ⁊ circũdabis eã. signũ ẽ domui ysrl. Exe. sup. Ezechi. omel. xij. sic exponit. ꝓpheta tenet fi/guram doctoꝝ ⁊ etiã p̃latoꝝ qui bñt subditos docere. Sumit aũt ꝓpheta laterem ⁊ ponit coram se cum prelatus vel predicator quẽpiam terre/nis datũ auditorẽ suscipit ad docẽdũ doctrinaz ꝰbi celesti. Describit aũ ciuitatẽ Hierl'z. ꝓpheta in latere q̃ p̃lat⁹ vel p̃dicator pcõz quẽ iustru/it declarat que sit retributio celestis patrie. que visio superne pacis. Coram aũt se ponit laterez cũ attenta mẽte qualitatez ꝓsiderat audiẽtis ⁊ ꝓfectũ vel defectũ eius ⁊ fm intelligentiaz ei⁹ cũ verba moderat de supnis gaudijs loquens. Cũ ergo in latere descripta est Hierl'm quã/do terrena mẽs incipit agnoscere q̃ sint gaudia supna ⁊ ad illa anhelare. Dz mox animꝰ cepe/rit amare celestia. actiones q̃z ꝓsueuerat tẽptari/ones diabol⁹ immittit. Cũ dz doctor vel p̃latus ei bella diaboli ꝰnotescere ⁊ cautũ se ad illa ꝓpa/rare Et hoc est qõ dz. ordinabis ꝓtra eã obsidio/nem. i. declara quomodo per temptationum bel/la ad eterna gaudia oꝑtet peruenire. ⁊ qbꝰ se mo/dis vitia virtutibꝰ opponãt. quo luxuria castita/tem feriat. ira trãquillitatem pturbet ⁊c. Quo etiã aliq̃ vitia sub specie virtutuz se abscõdãt vt ira sub spẽ zeli. remissio discipline sub spẽ mãsuetudinis ⁊ bꝰ. Cõportat aũt ꝓpheta agge/rem q̃ denũciat p̃latus auditoribꝰ. q̃ terrena desideria magis surripere solent celestia appetẽ/tibus. Dat ꝓpheta castra ꝓtra eam q̃ contra eam collectas ⁊ adunatas insidias indicat vt ñ solũ ex vno sed ex multis iunctis simul vitijs temptẽr. Sũt ei quedã vitia per quandam sibi cognatiõem ꝓpinqua. vt ex dissolutiõe spũs gula. ⁊ ex gula luxuria ⁊ bꝰ. In giro aũt arietes ordinant q̃ vitia singula mentez hincinde se/riũt. Quia vero ferrũ forte metallũ est. ⁊ in sar/tagine cibo frigitur. p sartaginez ferreã spũalis zeli fortis frixura signatur. Dis quippe spũal' zelus doctoris aiam frigit. q⁹ valde erneiat' duz infirmos quosq̃z eterna deserere ⁊ rebꝰ tpalibꝰ delectari ꝓspicit. Jude aplus. ij. Corinthi. xi. c. Quis scandalizatur ⁊ ego nõ vror. Jstam sar/taginem ferreã inter se ⁊ ciuitatem predicatoꝝ vel p̃lat⁹ murũ ferreũ ponit. q⁹ ille fortis zelus q̃ nũc in mẽte doctoris agitur in die extremi iu/dicij inter eũ. ⁊ aiam quã a vitijs celat'. testis est vt si audire is q̃ docẽ' noluerit. doctor tũ p zelo quod exhibet de auditoris negligentia reus nõ/ sit. hec Grego. Sic ergo patet q⁹ si nõ instruit subditos p̃lat⁹ reus negligentie ẽ. Scõm litte/rã hoc factũ a ꝓpheta signat obsidionẽ futuraz Hierl'm. Secũdo debet prelat⁹ eẽ solicit⁹ ad inq̃rẽda vitia subditoꝝ. Cũ dixit dñs Ezechi/eli ip̃sona p̃latoꝝ Ezechie. iij. Fili hois speculatorem dedi te domui israel. i. plebi tibi cõmisse ad ĩtuendũ facta eoꝝ. Cũ si dicẽte me ad ĩpiuz ait dñs. Morte morieris tu nõ anũciaueꝝ vt a/uertat' ab iniq̃tate sua ipe ĩ iniq̃tate sua morie' sanguinẽ ꝰo suũ. i. morẽ de manu tua requ/am q̃. s. ex negligẽtia tue inq̃sitiõis ⁊ admonitiõis nõ est reuersus ad pñiaz. Dicit aũt dñs ad ĩpiũ Morte morieris q̃ ꝓpterat aliqd mortale. hoc n. ipse dicit p scripturas. et iõ debet p̃latus inq/rere de vita subditoꝝ vt quando põt pcipere aliquod criminale in eis admoneat. Cũ dicit. diligẽter agnosce vultũ pecoꝝ tui. i. quersatiõez

subditi exteriorem ⁊ interiorē ꝙtum fas est vt admoneat ꝑm q̄ expedit. Dicit.n. regula. Non pōt iusta eē excusatio pastoris si lup⁹ oues comedit ⁊ pastor nescit extra de reg.iur. q̄si.s. pōt ⁊ dz scire ⁊ negligit. Et ista ē dria inter correctionē fraternā de q̄ infra ⁊ correctiōem pīnaz seu plator. q̄ circa correctiōem fraternā non tenet homo inq̄rere defectus alior quos corrigat sed quos ꝓtingit eum videre vel scire. sicut nec q̄s tenetur querere quis indigeat vt det elemosinā sed sufficit q̄ det sibi occurrentibꝫ put pōt. Sz prelato hoc nō sufficit. vt. s. corrigat quos ꝓtingit defectus eū scire, sed dz inq̄rere diligenter vitā subditor si forte etiā occultos defectus pōt deꝓhendere vt admonēdo. precando malis obuiet. Sicut etiā debitor adueniente termīo solutionis debite q̄rere dz creditorē cui soluat debitū ꝑm Tho. se. se. q. xxxiij. Et ex paruis cognitis inuestigādo inueniunt. sepe ⁊ alia. put docz Gre. in pastorali exponēs illā visionē Ezech. que ponitur. viij. c. vbi dic ꝓphēta q̄ de caldea fuit ductus in visiōe in Hierl'm ad templuz dñi. vbi vidit iuxta hostiū qd respiciebat ad aq̄lonez qd s. erat in atrio templi statutū ydolū zeli. i. ydolum Baal. quod erat ad puocandū iram dei. iō dicitur ydolū zeli. Et introduxit me dns ait ꝓphēta ad ostium atrij ⁊ vidi ⁊ ecce foramē vnū in pariete. Et dixit dns. Fili hoīs fode parietē ⁊ cū pfodissem parietem apparuit hostiū vnuz Et dixit ad me. ingredere ⁊ vide abhominationes pessimas q̄s isti faciūt hic. ⁊ ingressus vidi ⁊ ecce oīs similitudo reptiliū ⁊ animaliū abhoīnatio. ⁊ vniuersa ydola domus isrl' depicta erāt in pariete ⁊ in circuitu ꝑ totū ⁊ lxx. viri de senioribꝫ dom⁹ isrl' ⁊ Jeconias fili⁹ Sephat stabat in medio eor ante picturas stantiū ⁊ vnusq̄sqꝫ habebat thuribulū in manu sua. ⁊ vapor nebule de thure ꝙsurgebat. ⁊ dixit dns ad me. Certe vides q̄ seniores dom⁹ israel faciūt in tenebris. vnusquisqꝫ in absc̄dito cubiculi sui. Dicūt. n. nō videt dns nos. ⁊ dereliquit dns terrā. ⁊ dixit adhuc quersus videbis abhominationes maiores ⁊ introduxit me ad hostiū porte dom⁹ dñi q̄ respiciebat ad aquilonē. ⁊ ecce ibi mulieres sedebāt plāgentes adonidē. Et dixit ad me. Adhuc cōuersus videbis abhoīationes maiores. ⁊ introduxit me in atriū domus dñi interius ⁊ ecce in hostio tēpli inter vestibulum ⁊ altare q̄si xxv. viri dorsum hītes ctra templū dñi ⁊ facies eorū ad orientē ⁊ adorabāt ad ortū solis. hec ī textu Hāc visiōem tractās Gre. in pastorali dicit q̄ ꝓphēta signat ꝓpositz ecclīe qui instigatione spūssancti inducitur ad intuendū opera eorum qui sunt in ecclesia signata p Hierusalē ⁊ tēplū dñi. Et in ipo introitu. i. in prima facie videt ydolum zeli id est defectum satis ꝓmunem fidelium subditor. s. amorē inordinatū ad aliquā psonā vt filios vel penes vel amicos. vt faciat sibi q̄ ydolu de eis ꝙ paries signat duritiā peccati foramē in pariete designat aliqd iudiciū peccati Sz fodit parietē ꝓphēta. i. de quo foramīe facit magnū vt possit intrare q̄ videlicez plat⁹ subtilissimis īquisitionibꝫ ex paucis signis cōplexis de peccatis subditor deuenit ad noticiā aliorum etiā occultor. Vñ ingressus in foramē vidit reptilia ⁊ alia depicta domus isrl' ⁊ ydola Hec significāt diuersa vitia q̄ inquirens repit in subditis. Reptilia sunt peccata carnalia. Animalia q̄ sūt pro pte a terra eleuata peccata spiritualia. ydola diuerse spēs auaritie. Hec sunt picta imaginarie in mente quibus thurificant. i. cultū deo debitū exhibent. ⁊ seniores in populis. i. pncipaliores pmaxime sunt. his ītecti ⁊ magni prelati ecclesiastici. Exinde intrās ꝓ aliud hostium ⁊ aliū locū. s. ad aliū statū vertens ꝙsiderationē ⁊ inq̄sitiōez videt mulieres plāgetes Adonidem Hugo cardinalis dicit Adonidē ꝑm fictiōem poetar fuisse amasiū veneris. quē mortuum lugētes. postea resuscitato deo gaudēt. Alij dicūt Adonia filiū Dauid pulcerrimū qui occisus fuit a Salomōe. ⁊ quōcūqꝫ sit signat mulieres deditas nimijs ocupiscētijs ⁊ lasciuijs q̄ volent ñ posse hre copiā a matorꝫ suorꝫ ⁊ aliquādo habentes inaniter hylarescūt. vel etiā que viris suis abuntur. Demū qui vertebant dorsum ad ꝓpciatoriū ⁊ adorant ad orientem signant eos q̄ postponentes deū ⁊ reuerentiā platorꝫ nō attendūt nisi ad psperitatem tpalem sui status tanqꝫ lucem Tertio debet esse solicit⁹ plat⁹ in corrigendo crimīa. De hoc dz. ij. ad Thimot. iiij. Increpa eos dure dicitur. n. Jeremie. xlviij Maledictus qui ꝓhibet gladiū suum a sanguine. s. fundendo. Sc̄dm superficiem littere pōt intelligi de rectore seculari qui hēt potestatez fundendi sanguinem seu occidēdi. Tal'si sine cā rōnabili ꝓhibet gladiū suū a sanguine. i. nō punit maledictiōem dei incurrit. Intelligitur etiam de gladio locutiōis increpatorie ⁊ dure que trāsfigit carnem sensualitatis ⁊ elicit ꝑ correctiōem sanguinem peccati. hanc correctiōem qui negligit seu omittit ⁊ precipue habens curam alior maledictiōem incurrit dei. Unde Aug. sup ps. Duo ista nomina homo peccator nō frustra dicunt. quia. n. peccator est corripe. quia homo est miserere. Nec oīno literabis hoīem. nisi ꝓsecutus fueris peccatorē. huic officio nois inuigilet disciplina sicut cuiqꝫ regenti' accō modata. ⁊ apta' est nō solū epo regenti plebem' suā. sz etiam pauperi regenti domum suam. diuiti regenti' familiā suam. marito regenti ꝙugem suaz. pri re

Capitulum. Quintuz

genti, plem suam. iudici regenti, puinciam suaz regi regenti gentem suã. hec Aug. xxiij. q. iij. c. Duo sunt. Si quis neglexerit corrigere pti ceps sit illoz peccatoz. Ulñ Eleutherius papa z Innocentius dicunt. Negligere q̃pe cũ possis pturbare puersos. i. pbibere z remouere a malis nihil ẽ aliud q̃ fouere. Nec caret scrupulo. i. suspitiõe societatis occulte q̃ maĩfesto crimini desinit obuiare. xx. q. vij. Negligere Et intelligitur ſm glo. de prelatis. Exemplus Heli sacerdos z iudex populi israel q2 filios Ophni z Finees qui malis operibz suis scandalizabãt populũ falsa pietate suꝑat⁹. duere corriget neglexit lz in se bonus graiter punitus ẽ cũ eis Nam audita morte filioz in bello retro cadens fractis ceruicibz expirauit. vt pz. j. Reg. iiij. Nec debet prelatus ꝓpter scandalum delinq̃ntis de sua correctione vel punitiõe cum illud est manifestum dimittere impunitũ. ſm Tho. se. se. q. xxxiij. arti. vi. Et ratio est ista quia correctio hec est actus iusticie habens vim coactiuam z ordinatur ad bonuz cõe. z ideo si delinquens ꝓpria spõte emendari nõ vult. cogendus est ꝑ penas vt peccare desistat. tũ etiaz q2 si corrigibilis sit ꝑ punitionem eius. puidetur bono cõi. dũ seruat ordo iusticie. z vni⁹ exemplo alij õterrentur Sicut nec iudex ptermittit ferre sñiam pdẽnationis in peccantem. ꝓpter timorem turbatiõis eius vel amicoz. Ubi autem esset maius piculũ z detrimentũ q̃d sequeretur bono cõi. ꝓpter punitiõem criminis alicuius. ꝓpter scandaluz inde cõsequenduz q̃ utilitas sequende ex punitiõe. tũc rõnabiliter correctio posset pretermitti ar. ad hoc. di. l. Ut. ꝓstituerentur. Debet aũt in corrigendo cauere a nimia crudelitate seu seueritate z a nimia pietate seu remissiõe. Nã q̃stũ ad primũ dz puer. xxx. Qui nimis emũgit elicit sanguinẽ. z Ecclesiastes. vij. Noli esse nimis iustus. i. seuer⁹ est qui perit iustitia sua. Hinc z Leo papa. Leuiter castigatus reuerentiaz exhibet castiganti. asperitas autem nimie increpatiõis nec correctiõem recipit nec salutem. di. xlv. Cũ beat⁹. Quantũ ad scõm. s. õ nimia mia dz puer. xiij. Qui pcit virge odit filiũ suũ. Et in veteri lege. Nõ miserebaris pauperis in iudicio s. vt ex cõpassiõe pauꝑtatis nõ punies delinq̃ntẽ. Ulñ Hiero. Que est ista bonitas. que est ista misericordia. vni pcere z oẽs in discrimen adducere. Polluit. n. ex vno peccatore populus. sicut ex vna morbida oue tot⁹ grex ĩficit. di. xlv. Hz nõ illud. Ad idez dicit Ormisda papa. Que est ista iusticie inimita bonitas palpare crimnosos z vulnera usq̃ in diem iudicij incurata seruare z paulo post vere dico. q2 illi ipsi quibus cũ periculosa z falsa misericordia ĩdulgere videmur cum ante tribunal christi. ꝑ tãtis peccatis damnandi aduenerint contra nos causaz dicturi sumus dicentes. q̃ dum aut aspꝛitatem lingue eoz erpauim⁹. aut falsa blãdimẽta z periculosas adulatiões ipoz libenter accepim⁹. ĩ eisd az permanere peccatis inutiliter indulgem⁹. aut ip sa peccata augere permittim⁹. di. l. Si quis diaconus. Debet ergo seruari mediũ vt dicet Hze in. xx. li. moral. dicẽs. Circa suꝺitos debent inesse rectoribz z iuste ꝓsulẽs mia. z pie seuiens disciplina. Discẽda ẽ ergo lenitas cum seueritate z faciẽdũ est quoddã ex vtroq̃ temperamẽtum. vt nec multa asperitate erulcerentur subditi. neq̃ nimia benignitate soluant⁹. di. xlv. Disciplina. Adducẽ ad hoc figuras de samaritano q̃ in vulneribz semiuiui ĩmisit vinũ z oleũ vinum. s. mortificatiuũ seueritatis. z oleum liniti uum pietatis ad euz sanãdũ. Et in archa dñi designante ꝓlatum. erat et manna dulcedinis et virga ditionis. et ꝑa. xxij. Uirga tua. scilicz castigatiõis z baculus sustentatiõis ꝓfortationẽ ipa me ꝓsolita sunt. Exẽplũ in Moyse q̃ ex magna pietate rogauit ꝑ populo qui ydolatrauerat si sibi a dño ignosci. aut deleri de libro suo z postea placato domino ipse cum suis occidit. xxiij. milia eoz qui peccauerunt. Uerũ q2 difficile est tenere medium ne in altero excedat⁹. dicẽ Crisо. q̃ melius est domino reddere ratiõez de nimia misericordia. q̃ de nimia seueritate. Si. n. benignus est domin⁹. vt quid sacerdos ei⁹ vlt videri austerus. xxvi. q. vij. alligant. Et calixt⁹ papa. Sententiam que misericordiaz verat. nõ solum tenere fratres. sed z audire fugite. q2 poꝛtioz est miam omnibus holocaustomatibus di. l. Ponderet. Quod precipue videtur habere locum quando delinquẽs humiliter recognoscit delictum suum. nec est tale q̃d trahatur in exemplum. Ulñ Hiero. Ubi peccatoz intelligẽs vulnus suum tradit medico curandũ ibi nõ ẽ virga necessaria. sed spiritus lenitat⁹. de pe. di. i. Importuna. Et vt dicit Augu. siue plectẽdo siue ignoscendo, hoc solum bene agitur. dũmodo mala vita hominum corrigat⁹. xxiij. q. v. prodest Et hec omnia agere debet prelatus ex charitate. Unde Aug. Corripiantur a ꝓpositis suis subditi correctionibus de charitate venientibus ꝓ culparum, diuersitate diuersis vel minoribz vel amplioribz. z infra. Nescientes quis pertineat ad predestinatoz numerũ. quis nõ pineat. sic affici debemus charitatis affectu vt omnes velimus saluos fieri. xxiij. q. iij. Corripiantur. Nõ si prelatus excedat modum in corrigendo si ex charitate correrit, nõ tenetur a subditis veniam postulare. di. lxxvi. Nñ. Si aꝑ ex odio fec⁹. tenetur actiõe iniuriaꝝ. ff. ad. l. acquil. Quẽ admodũ

Facilius tñ ꝓcitur prelatis in hoc casu q̄ in aliis quia in cura reifamiliaris vix potest euitari peccatum. vt. xxv. di. Qualis. ⁊ precipue negligēie. De huiꝰ excessu ꝑlatoꝝñ corrigēdo hꝫ figura Deutro. xix. Si q̄s abierit cū amico suo simpliciter in siluā ad ligna scidēda ⁊ lignuz securis fugerit manū ferrūq̄ lapsuz ꝺ manubrio amicū eiꝰ ꝓcusserit ⁊ occiderit. hic ad vnaz supdictaz vbiū. s. refugij fugiet ⁊ viuet. ne forte ꝓximꝰ eius cuius effusus est sanguis. doloris stimulo ꝓsequat ⁊ apꝓhēdat ⁊ occidat aīam eius. Ad exponēs Gre. in pastorali ait ad siluā cum amico imus q̄ties ad intuendū subditoꝝ delicta querimur, ⁊ simpliciter ligna succidimus q̄ꝫ delinq̄ntiū vitia pia intentione resecamus sed securis manū frngit. cū sese increpatio plusq̄ necesse est i aspitatē ꝓtrahit. Ferrūq̄ de manubrio ꝓsilit cū de correctiōe ꝛmo durioꝝ excidit. ⁊ aīcū ꝓcutit ⁊ occidit. q̄ audito: ē suū ꝓlata cōtumelia a spū dilectiōis interficit. Correptiōq̄ mēs repēte ad odiū ꝓuebit si hāc īmoderata īcrepatō plusq̄ debuit adicit. Sz is q̄ incaute ꝓximū lingua extinguit ad vnā ex tribꝰ ciuitatibꝰ necesse ē vt fugiat ⁊ i vna eaꝝ defensus viuat quia si ad penitēte lamēta quersus in vnitate sacramēti sub fide spe ⁊ charitate absc̄dit. reus ꝓpetrati homicidij nō tenet. ꝓximꝰ extīcti amici signat christū. q̄ est ꝓximꝰ nr̄ qui cū venerit ad iudicādū reatū huiꝰ culpe nō experit quem sub venia fides spes ⁊ charitas absc̄dat. Quat tuoꝝ aūt sunt cause dissimulādi ⁊ nō corrigendi delicta vt ponit Ulricus. Prima ē cū mali sunt occulti ⁊ nō possunt a bonis discerni. Ad qd̄ facit ꝑabola de zizanijs. vbi cū apparuissent zizania inter bonū semē tritici exorta. ⁊ dicerēt serui dño. vis im? ⁊ colligim? ea. Rñdit dñs ñ ne forte euellentes zizania euellatis cū eis ⁊ triticū Matth. xiij. Secūda causa est cū multitudo est tanta in scelere q̄ nō possit extirpari sine scismate ecclesie. vel etiā quin boni tuolueret̄ di. l. Ut ꝓstitueret. Dic aūt Tho. se. se. q. cviij. q̄ q̄ñ tota multitudo peccat. debet de ea sumi vindicta vel q uan tū ad totā. s. quando sine maiori scādalo fieri pōt. sicut dñs egiptios oēs ꝓsequntes filios isrl̄ submersit in mari rubro. ⁊ sodomite omnes igne ⁊ sulpbure perierut. vel quantū ad magnā ꝑtem multitudinis. sicut in penaz eoꝝ q̄ vitulū adorauerūt in deserto occisi sunt. xxiij. milia. Aliq̄ñ si speratur multoꝝz correctio pōt exerceri punitio in aliquos principaliores vt exemplo eoꝝ alij terreantur. sicut dñs mandauit suspendi principes. xij. tribuū ꝓ peccato fornicationis populi. Tertia cā est q̄ꝫ probabiliter presumit de emendatiōe. vt q̄ peccauerunt tales ex infirmitate vel ignorantia non ex obstinata malicia. Quarta cā est omissionis correctiōis si exercitando bonos ꝓsunt ecclesie. tūc. n. tolerari possunt. ne boni ocio torpescāt ꝓbantur hec di. xlvij. Comestationes. ⁊ xxiij. q. iij. Ipsa pietas. Concor. Rai.

Capl'm sertū de omissione fraterne correctionis.

Ne negligentia seu omissione fraterne correctionis. Q autem fraterna correctio sit in precepto patet per illud quod dixit Petro xps in ꝑsona oīz. Si peccauerit in te frater tuꝰ vade ⁊ corripe eū inter te ⁊ ipm solū Math. xviij. Ubi Aug. ī omel'. ait. Quid ē in te peccauerit id ē. tu scis q̄ peccauit. q̄. n. secretū fuit quando peccauit in te. secretū q̄re cum corrigis q̄ peccauit. Nam si solus nosti q̄ peccauit in te ⁊ eū vis corā omnibus arguere nō eris erroris corrector ꝺ ꝓditoꝝ. ⁊ infra Cuz scimus. hec. s. peccata occulta ait Aug. Nō ꝓdimus ꝺ in secreto arguimus Ubi ꝓtingit malū ibi moriat. Nō tñ vulnus illud negligim? ante omnia ostendētes illi bōi in tali peccato ꝓstituto illud vulnus esse mortiferū. habet hec. ij. q. i. Si peccauerit. Ubi glo. querit de duobꝰ. primū est. de quibus peccatis hoc intelligat preceptū admonitionis huiꝰ seu correctionis fraterne. Et ponit pluresꝫ opiniōes quarum prima est. vt loquatur de occultis. sed huic opinioni ꝓtradicit. c. Sed illud. di. xlv. extra de iudic. c. Nouit. In quibus. c. dicta aut ꝓritas christi trahit ad manifesta. Alij dicūt q̄ totū intelligit de manifestis. Sed isti opiniōi cōtradicit dictū Aug. in ꝓdicto. c. vbi ait. Si tu solus. nosti ⁊c. Tertij dicūt q̄ principiū auctoritatis ꝑfate intelligit de occulto. sed sequēs de manifesto Jo. an. intelligit de occulto quod tñ scitur a pluribꝰ. ⁊ vocant testes vt ꝓbetur admonitio facta. quia nō posset accusare si nō ꝑcessisset admonitio. Et cū dicit Aug. si solus nosti. illud solus non excludit aliquos sed multitudinem cum. s. esset notoriū. sicut exponit illud Quomodo sedet sola ciuitas plena. Trenorū. i. cum paucis. Ista opinio ultima videt esse etiā b. Tho. si tamē intelligatur etiam de occultis. s. vni tantum notis. Secūdo q̄rit glo. Utrū omnes obligentur ad hoc ꝓceptū. ⁊ ponit opiniones. Aliqui dicūt q̄ omnes rectores siue prelati siue ecclesiastici siue seculares tenent ad istō preceptū quo ad peccata ꝓmissa ⁊ cōmittenda. ar. xxiij. q. iij. Duo ista. Sz alijs personis ē istō in cōsilio nō in ꝑcepto quo ad peccata ꝓmissa. ī ꝑcepto aūt quo ad cōmittēda. ar. xxij. q. v. Hoc videt. Alij dicūt simpliciter q̄ extendit illud ꝑceptum ad oēs. qd̄ tenet Aug. Et idē. b. Tho. se. se. q. xxxij. arti. iij. ⁊ ad hoc expsse facit quod

habeāt.xxiiij.q.iij. Tam sacerdotes q̄z reliqui fi/deles oēs sūmā debēt hāc curā de his q̄ peunt. quatenus eor redarguione aut corrigantur a peccatis.aut si incorrigibiles appareāt.ab eccl̄ia separent. Nec ē contra qđ ait Hier. Sacerdotes studeant adimplere illud euāgeliū. Si peccaue/rit in te frater tuus.di.xlv. Sed illud. Nō.n.in/tendit Hiero.dicere q̄ soli sacerdotes seu p̄lati teneant ad illō ꝙ magis illi q̄z ceteri fm Tho. vbi sup. Tertio videndū ē. Utrū hoc omissio sit mortale. Ad qđ rñdet. b. Tho. ſe. ſe. q. xxxiij. arti. ij. q̄ sic. Unde Aug. dicit in li. de verbis do. Si negligeris corrigere prior effectus es eo q̄ peccauit. sed hoc nō esset nisi hmōi negligentia p̄ceptum omitteret. vñ & mortale eēt. Est ergo videndum qñ omittit istud p̄ceptum. p̄pter qđ mortale omittit. Pro cuius declaratiōe sciēdū fm Tho. q̄ est differēt̄ia inter p̄cepta affirmati/ua & negatiua. Nā negatiua obligāt sēp. & ad sp̄ qz. phibēt act̄ vitioz. ñ semp sunt fm se ma/li. nec vllo mō vel tempe. vel loco bene fieri pos/sunt. vt nō piurabis nō mechaberis. et hm. Sed affirmitiua obligant semp sed ñ ad semp. quia dantur de actibꝫ virtutū. Sed actus virtutū ñ quomōlibet fieri debēt. sz obseruatis debitis cir cūstātijs. s. qñ debz vbi. debet quō. debet et hui⁹. Et qz in his que sunt ad finez dispositio eorum. attendit fm rationem finis. in ipsis circūstātijs act⁹ virtuosi p̄cipue est attendenda ratio finis q̄ est bonum virtutis. si ergo fit omissio talis cir/cūstantie circa actuz virtuosuz q̄ tollat totaliter bonū virtutis hoc contrariabit p̄cepto affirma/tiuo. Si aūt sit defectus alicuius circūstantie q̄ nō tollat totaliter bonū virtutis sz nō p̄fecte at tingat ad bonū virtutis nō erit contra preceptum Ulñ & phs dicit in ij. ethicoz q̄ si parū discedat ur a medio ñ corrūpit bonū virtutis. Cū ergo correctio fraterna sit sub p̄cepto affirmatiuo & reducitur ad preceptum decalogi de honoratiōe parentū. sub quo mādat oē beneficiū spirituale vel tpale de necessitate primo impendēdū. Cor rectio aūt fraterna ordinat ad hūc finem scilicz ad emēdatiōem fratris. i. primi vñ intātū cadit sub p̄cepto. inq̄ntū ē necessaria ad hūc finē. Ulñ omittendo correctiōem nō sp̄ peccat mortaliter ꝫ in certis casibus vt infra declarabit.

De correctiōe fra .§.I.

terna pōt exponi illō ps. cxl. Corripiet me iust⁹ in mia & increpabit me. vt notāter dicit Grego Sicut nō est ab oratione cessandū p̄ his quos cor rigi volumus etiā si nullo hominū orante p̄ Petro dns respexit eū & fecit suū flere pcm̄. ita nō est negligēda correctō q̄z quis de⁹ quos volue rit eē nō correctos faciat eē correctos. Tūc autē ex correctiōe p̄fcit hō cū misereat deus atq̄ adiuuat qui facit quos voluerit etiaz sine correcti one p̄ficere. xxiij. q. iij. Sicut. Et sciendum q̄ triplex negligentia seu defectus pōt circa correctionem contingere.

Primo ex correctionis irrōnali omissione cōtra qđ dicit. Corripiet me.

Secūdo ex corrigentis criminali dispositio/ne contra qđ dr. iustus.

Tertio ex indebiti mōi p̄cessiōe contra qđ dr in misericordia.

Prima ergo negli.§.II

gentia seu defectus est cū dimittit fraterna cor/rectio sine ratione. Fit.n. contra dñi p̄ceptum di/centis. Si peccauerit in te frater tuus vade & cor/ripe eū inter te & ipm solū. Ubi Aug. in li. de verbis dñi ait. Admonet nos dns nr̄ nō negli/gere inuicē peccata nr̄a. non querēdo quid rep/rehendas sed videndo qđ corrigas. i. nō oportz q̄ p̄/ter hoc obseruemus & curiose inquiramus vitā alioz vt inueniam⁹ qđ possim⁹ reprehendere. hoc aūt esset explorare vitam alterius. quod fie ri nō dz nisi sit prelatus eius vñ dr puer. xxiij. Ne queras impietatez in domo iusti ne vastes requiez ei⁹. Et Adria papa ait. Ne q̄q̄d in domo iusti cuiusq̄z agat alia dom⁹ p̄ eo sonoverit. vt. q. i. Ex merito. Illa.n. beneficia que non certe persone debemus. vt prelati subditis siue spiri/tualia siue temporalia. sed cōiter omnibꝫ vt ele mosinas corporales vel spirituales non oportet querere quibus impendamus sed sufficit im/pendere p̄sonis q̄ nobis occurrūt fm Tho. vbi supra. Nec ex hoc opz religiosos exire claustruz suum ad corrigendum delinquentes. Sed nō sufficit p̄latis cum viderint vel casu sciuerit cri mina alioz corrigere. sed etiam debēt inquirere seruatis tñ semp debitis circūstantijs. vt dicit. Dicit ergo ps. Corripiet me. s. malefacientē. iu stus nō tacebit. nō dissimulabit. nō omittet ad monitionem vel reprehensiōem. sed corripiet me als nō esset iustus sine causa omittendo. Pro cuius declaratiōe dicit beat⁹ Tho. secūda sc̄de. q. xxxiij. arti. ij. q̄ fraterna correctō tripliciter pōt obmitti. Uno mō meritorie quādo scilicz quis ex charitate correctiōem omittit. Dicit.n. Aug. libro primo de ciui. dei. q̄ si p̄terea. quisq̄z ob/iurgandis & corripiendis male agentibꝫ parcit quia oportunius tempus inquiritur. vel eisdez ipsis metuit. ne p̄ hoc deteriores efficiantur vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediāt alios infirmos & premant & auertant a fide. nō videtur esse cupiditatis occasio sed p̄silii charitatis.

Secūdo modo p̄termittit fraterna cor/rectio cū peccato veniali. quando. s. timor & cu/piditas faciūt hoiem tardiorem ad corripiendū

delicta fratris. nō tantū ita q̄ si ei ꝓstaret q̄ posset fratrem a peccato retrahere ꝓpter timorē nō displicendi, vel cupiditatem tpaliū. ne illa amitteret. quibus in animo suo charitatem fraternam. ꝓponit illam dimittere correctiōem. Et hoc modo sancti aliq̄ negligunt corrigere vitā deliquentiū. vt ponit Aug. ibidē. ¶ Tertio mō omittitur fraterna correctio cū mortali peccato quando. s. formidatur iudiciū vulgi ⁊ carnis cruciatō. vt dicit ibi Aug. dū tñ hec ita dominent in aīo vt ꝓponātur fraterne charitati. ⁊ hoc videtur ꝓtingere q̄n quis presupponit de aliquo deliquente ꝓbabiliter. q̄ posset eū a peccato retrahere corrigendo. sed ꝓpter timorē vel cupiditatem pretermittit. ¶ Sciendum q̄ omissio fraterne correctionis nō est mortale nisi illō de quo fienda est sit mortale. Nam q̄uis etiā fraternaliter corrigere deliq̄ntem in venialibꝫ sit charitatis q̄n inde sperat vtilitas. nō tñ omittere illud ex negligentia est mortale. Umbert? tamen in exp̄sitione regule Aug. facit distinctiōem de venialibus. dicit. n. q̄ cum venialia sint dispositio ad mortalia. dupleꝫ ē dispositō venialiū ad mortalia. q̄dam. n. dispositō ꝓpinqua. ⁊ q̄dam remota. Dispositō ē remota vt verbum ociosum. leuitas risus. aspectus vel auditus. curiosus nouitatuꝫ ⁊ huiꝰ. Dispositō ꝓpinqua ē l' rō multitudinis. vt in illo qui assiduo sine nūero hec committit. vel rō magnitudinis vt sunt aliqua mēdacia multū scandalizatiua. ⁊ aliq̄ detractōes ⁊ huiꝰ. vel rō ꝓnexionis cū mortali. sicut sunt colloquia impudica ⁊ visus fixus circa mulierem ⁊ huiꝰ. Sicut ergo aliquis videns alium incedentem p viam credit q̄ statim incurret periculū mortis peccatī nisi retraheret eum. Ita pōt aliquis peccare mortaliter nisi corrigat fratrē de huiꝰ venialibꝫ q̄ sunt dispositō ꝓpinqua ad mortale. vt est petulātia. de qua loquit Aug in regula. Tenemur ergo ad correctiōem fraternā ꝓceptorie de venialibus interdū nō incꝫtuꝫ venialia. sed incꝫtū ad mortalia inducētia. In alijs casibꝫ q̄uis nō teneamur de necessitate ad correctiōem de venialibus. tamē est de expedientibus ad salutem. i. vtilibus. hec Umbꝫ. Item omissio correctionis fraterne de mortalibus q̄n ñ sperat emendatio fratris nō est mortale. imo fieri non debet. Item de mortalibus publicis ⁊ notorijs nō hꝫ locū ꝓceptū de fraterna correctione. Sed de illis intelligitur illud apli ¶Peccātem cora omnibus argue vt ceteri timorem hēant. Unde Aug. Que peccāt coram omnibꝰ corrigenda sunt coram omnibꝰ. q̄ peccant secretius. corripiēda sunt secretius. Distingue tpa. ⁊ cōcordabis scripturas. ij. q. i. Si peccauerit.

tia que ꝓmittitur in correctione fraterna est defectuosa seu infructuosa cōiter. q̄n corrigens est peccator. Dicit. n. apostolus Ro. ij. In quo alium iudicas teipm ꝓdēnas. Sibi. n. dicit pōt illō ꝓuerbiū. Medice cura teipm. Et Isidorus in li. de sūmo bono. Nō debet alioꝫ vitia corrigere qui vitijs est subiectus. ꝓpterea dicit ps. Iustꝰ corripiet me. q. d. nō peccator. q̄ nō est dignus corrigere aliena vel idoneus q̄. ꝓprijs detinetur. Sciendū tamē ꝓ huius declaratiōe q̄ correctō delinquentis pertinet ad aliquem inꝫtū. vꝫ in eo rectū iudiciū rōnis. peccatū aūt non tollit totum bonū nature quin remaneat in eo aliquid de recto iudicio rōis. ⁊ sm hoc pōt sibi cōpetere alterius delictū arguere. sed tñ p peccatū precedēs impedimentū quoddaꝫ correctiōi affertur. ꝓpter tria. ¶ Primo quidē ex peccato precedenti indignus redditur vt aliū corrigat de minori peccato si ipse corrigēs maius commisit. Unde sup illud Matth. vij. Quid aūt vides festucā etc. dic Otero. de his loquitur qui cū mortali crimine detinētur obnoxij minora peccata fratrū nō cōcedūt. ¶ Secūdo redditꝰ indebita ꝓpter scādalū quod sequitur ex correctiōe si peccatuꝫ corripientis sit manifestum. q̄ videt q̄ ille q̄ corrigit nō moueatur ex charitate. sed ad ostentationē. Unde sup illud. Quō dicis fratri tuo etc. exponit Crisо. ¶ Quo ꝓposito puta ex charitate vt salues ꝓximū tuū. nō q̄ teipm ante saluare? vis ergo nō alios saluare sed p bonā doctrinam malos actus celare. ⁊ scientie laudem ab hominibus querere. ¶ Tertiō ꝓpter superbiam corrigentis inꝫtū. s. aliquis ꝓpria peccata quipēdens seipm pfert ꝓximo suo in corrō. peccata ꝓximi austera seueritate diiudicās ac si ipe eēt iust? vñ Aug. i li. de sūmōe dñi in mōte ait. Accusare vitia officiū ē bonoꝫ. q̄ō cū mali agūt alienas ptes facīūt. Quō aūt q̄s ꝏbeat corrigere doꝫ ide Aug dicēs Cogitem? cū aliq̄ nē ꝓhēdere nos necessitas cogit vtꝫ tale sit vitiū q̄ō nūq̄ habuim? ⁊ tūc cogitemus nos homines esse ⁊ hīe potuisse. vel q̄ō habuim? ⁊ iā nō habem? ⁊ tūc tāgat memoriā cōis fragilitas vt illā correctiōem ñ oderū. ꝑ mia ꝓcedat. si aūt inuenim? nos in eodē vitio ee nō obiurgem? ꝓ gemiscam? ⁊ ad penitēdū inuicē inuitem? Patꝫ g̃ ex his q̄ peccatoꝫ si cū būilitate corrigat deliq̄ntē ñ peccat. Nec ꝓ hoc nouā sibi dānatiōem acq̄rit ꝛꝫ ꝓ hoc vel in ꝓscia fratris vl' saltē in sua ꝓ pctō ꝓterito ꝏdēnabilē se ee oēs dat. nō aūt ꝏbligat pctōr q̄cūq̄ ab isto ꝓcepto nec pōt dici ꝓplexus. q̄ pōt oīari de peccato et penitere ⁊ iā nō erit pctōr. vel etiā vt dictum est humiliter corrigendo ꝓcipue fraternaliter non peccat. Nec excusant subditi q̄n teneant correctiōne frna' ꝓlatos suos corrigere delinq̄ntes si vt dictū est sperat emēdatio eoꝫ ꝓ ipsam. Est enim

Capitulum. Sextum.

fraterna correctio actus charitatis. ꝛ iō ptinet ad vnūquenq; respectu cuiuscūq; psone ad quā charitatem debet habere si aliquid in eo corrigibile inueniatur. Verū in correctione qua corrigunt subditi prelatos debet modus ogru⁹ adhiberi. vt. s. nō cū pteruia ꝛ duricia sz cū mansuetudine et reuerentia corrigat. Vñ ap̄s. i. Thim. v. ait. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt patrē. Et iō Dionisius redarguit de mobpiluz monachum qz sacerdotem irreuerenter corripere rat eū pcuriēs. ꝛ de ecclesia eijciens. hec. b. Tho. vbi supra. Ad hoc facit vt notat Gre. in pastorali. exemplū Nathan ꝓphe. cuz correxit Dauid de adulterio cōmisso occulte. qz. sub similitudine diuitis q occiderat ouē pauperis vt prepararet diuitū pauperi hospiti ꝛc. sup quo Dauid iudicauit illū dignū morte ꝛc. et q̄ filia inde sūpta occasione vbane redarguit eū. ꝛ ille subito emendat⁹ est. hist̄oriā hēs. ij. Reg. xij. In huius etiā figurā dz Exo. xix. Bestia que tetigerit mōtem lapidabitur. quod fit cū subditus bestialiter seu pterue corrigit prelatum qui ratione dignitatis qz altioz ceteris et officio dz mons. Et ij. Reg. vi. narrat̄ q̄ Oza pcussus fuit a dño qz tetigit archam dei que designat plātum ꝓtect⁹ aūt Oze qñ irreuerenter obiurgat̄ vel ei detrahitur. Sciēdum etiā fm Tho vbi supra q̄ vbi immineret piculū fidei etiā publice essent prelati a subditis arguendi. Vñ ꝛ Paulus q̄ erat subditus Petro qz ipe papa ꝛ ille eps. ꝓpter iminēs piculū scādali circa fidē Petrū publice arguit ꝛ sic dic̄ glo. Aug. ad Gal. ij. Ipe Petrus exēplū maioribz tribuit vt sicubi forte vectū tramitē reliq̄sset. ne dedignent̄ a posterioribz corrigi. ar. di. viij. Qui ꝓcepta. Et cōtra ꝓsumere se eē meliorē simpliciter cōtra plat⁹ suus videat̄ esse presumptuose superbe. nō extimare se esse meliorem cōtum ad aliquid nō est psumptionis. qz nullus est in hac vita qui nō habeat aliquez defectū. Et ꝓsiderandū est q̄ cū aliquis monet prelatum suū nō p hoc maiorem se extimat sed auxilium impetrat ei q̄ cōto in loco superiori tāto in piculo maiori versatur. fm Aug. in regula Tho. vbi supra. ar. iiij.

Tertia negligē .§. IIII

tia circa correctiōem fraternam q̄ cuz sit actus charitatis iō oportet q̄ fiat cū modo qui modus ē q̄ fiat fm charitatem. ꝛ ideo dicit. in mīa increpabit me. Misericordia aūt est effectus charitatis. Modus aūt scōm charitatem est modus ꝛ forma tradita a christo in euangelio qui de necessitate p̄cepti est fm Tho. vbi supra. se. se. q. xxxiij. ar. viij. vt dz denūciatiōem p̄cedat secreta admonitio īpeccatis. s. occultis. qz sec⁹ in publicis in q̄bz nō est necessariū secretā admonitiōe, precedere denūciatiōem. ꝛ hoc qz nō tantū adhibendum est remediū ei qui peccauit vt melioz fiat sed etiā alijs in quoz noticiam venit vt no scādalizent̄ ꝛ iō publice fienda. Ex qz i peccatis occultis pōt parari offensa, primoz. Ideo adhuc distinguēdū. Quedam. n. peccata occulta sunt q̄ sunt in nocumentū, primoz corporale vel spūale. puta si aliq̄s occulte tractet quō ciuitas tradatur hostibus, vel si hereticus hominem priuatim a fide auertat. qz. n. in hui⁹. casibz qui occulte peccat non solum in te peccat. sed etiam i alios statz optet ad denūciatiōez p̄cedere omissa fraterna correctiōe. vt hui⁹. nocumētū impediatur nisi forte aliquis firmiter extimaret q̄ statim p secretam admonitiōez posset hui⁹. mala īpedire. Quedā vero peccata occulta sunt que sunt solum in malū peccātis. ꝛ ei⁹ in quē peccatur vel qz a peccāte lederis vel saltem ex sola noticia. ꝛ tūc ad hoc solum tenēdū est. vt fratri peccāti subueniat̄. ꝛ tūc sicut medicus corporalis si sanitatem infirmo pōt inferre sine alicui⁹ membri decisiōe hoc facit. si aūt nō pōt. abscindit mēbrū min⁹ necessariū vt vita tori⁹ ꝙseruet̄. ita ille q̄ studet emēdatiōi fratris ad quē ordinat̄ fraterna correctiō debet si pōt. sic fratrē emendare q̄tum ad ꝙsciam vt fama eius ꝙseruet̄ que vtil̄ est. Primo quidem. ꝛ ipsi peccanti nō soluz in temporalibus in quibus q̄tum ad multa homo patitur detrimentum amissa fama. sed etiā quātū ad spūalia. qz pre timore infamie multa peccato retrahuntur. Unde quādo se infamatos ꝑspiciunt irrefrenate peccāt. Et iō Hie. dic̄ Corripiendus est ꝙsortū frater ne si semel pudorem aut verecūdiam amiserit permaneat in peccato. Secūdo debet ꝙseruari fama peccātis fratris. qz vno īfamato alij quodāmō infamant̄ fm illud Aug. ad plebē hyponē. Cum de aliquibz q̄ sanctū nomē pfitētur aliquid criminis vel falsi insonuerit vel veri patuerit instant satagūt. ambiunt. vt de omnibz hoc credatur. Tertio qz ex peccato vnius publicato alij puocant̄ ad peccādū. Verū qz ꝙscia. s. bona preferenda est fame voluit deus vt saltem cū dispēdio fame fratris ꝙscia p publicam denūciatiōez a peccato liberetur. Et sic pz de necessitate precepti esse q̄ secreta admonitio in hmōi occultis publicā denūciatiōem p̄cedat. Nec est cōtra q̄ Joseph accusauit fratres suos apō pharez de crimine pessimo Gen. xxxvij. Nec legit ibi q̄ p̄miserit secretā admonitiōez qz fm Tho. cōtus nō sit scriptū. credēdū ē q̄ p̄us admonuerit. l. dici pōt q̄ publicū erat p̄cm inf̄ fres. vñ dic̄ plurali accusauit fres. Ex hoc patet̄ ananiā ꝛ saphiram occulte defraudante de p̄cio agri publice denūciauit peccatū sine p̄cedēti admonitiōe. vtz Act. v. b̄ fecit vt exemplū dei curiosa p̄cta etiā occulta

sunt ei vt publica. cuius reuelatiõe peccatũ illi
us cognouit ⁊ puniuit. chriſt⁹ etiã cũ peccatuz
Jude ꝓditoris haberet vt publicũ inq̃tũ de⁹
vnde et ꝓdere poterat nõ tñ publicauit. ꝟ verbis
obſcurꝫ eũ ꝺ peccato admonuit vt nobis exẽplũ
preberet. ij. q. i. vnus. Similiter non eſt contra
q̃ religioſi in capitulo de culpis ſe inuicem pro
clament prętermiſſa admonitiõe q̃ illa ſunt ve
nialia nõ infamatoria in quib⁹ nõ habet locum
preceptum fraterne correctiõis. ſed ſi eſſet ali
qꝺ tale ꝓ quod frater infamaret̃ ꝓtra p̃ceptũ a
geret. q̃ ꝓ hũc modũ peccatũ fratris publicaret
Item quando prelatus in viſitatione. vel alꝭ p̃
cipit q̃ ſibi dicat̃ qꝺ quis ſciuerit corrigenduz
intelligendum ẽ ſaluo ordine fraterne correcti
onis ſiue p̃ceptũ fiat ad omnes ſiue ad aliquez
ſpecialiter. Sꝫ ſi prelat⁹ preciperet exp̃ſſe cõtra
hunc ordinem a dño ꝓſtitutũ ⁊ ipſe peccaret p̃
cipiens. ⁊ ei obediẽs. q̃ ꝓtra preceptum dñi age
rent. vñ tunc nõ ẽ ei obediendum quia prelatus
nõ eſt iudex occultor. ſed ſolus deus. vnde non
habet poteſtatem aliquid p̃cipiendi in occultis
niſi inq̃tum ꝓ aliqua iudicia manifeſtant̃ pu
ta ꝓ infamiam. vel per aliquas ſuſpiciones. in
quibus caſibus poteſt prelatus precipere eodez
modo ſicut iudex ſecularis⁹ vel eccleſiaſtic⁹ exige
re iuramentũ de veritate dicẽda Thomas vbi
ſupra. Vnde et Vrbanus papa. De manifeſtis
loq̃mur. occultoꝝ. n. cognitor ⁊ iudex eſt deus.
di. xxxij. Erubeſcat. Item poſt admonitiõem ſe
creto factam ſemel vel pluries quousq̃ habetur
ſpes emendationis ei⁹ ꝓ hanc viã. ꝓcedendũ eſt
vlterius ſcz ad ꝓductiõez teſtiũ. ⁊ hoc nõ niſi cũ
ſperat̃ q̃ per tales teſtes inductos ille debeat e
mendari q̃ per ſecretam admonitiõem non ſe a
vitio ꝺtinebat. Nã ꝓ hunc modũ ſi non ꝓbabi
liter crederet̃ emendatio nõ ſunt teſtes inducen
di ꝟ deſiſtendũ. Inducũtur aũt teſtes propter
tria ſm Tho. Primo ad oſtendendũ q̃ ſit pec
catũ de quo aliquis arguit̃. vt dicit Hiero.
Scdo ad ꝙuincẽdũ de actu ſi act⁹ iterat̃ vt dic
Aug. i regula. Tertio ad oſtendendũ q̃ frater
admonẽs ſecit qꝺ in ſe ẽ ad emẽdatiõem fris ꝓ
curãdã ſm Criſo. Idcirco aũt voluit deus tene
ri hunc ordinem in fraterna correctione. quia
de vno extremo nõ tranſitur ꝙuenienter ad ali
ud niſi ꝓ mediũ. In correctiõe aũt fraterna vo
luit dñs q̃ principiũ eſſet occultum. duz frater
corriperet fratrem inter ſe ⁊ ipſum ſolum. Finẽ
autem voluit eſſe publicum vt. ſ. eccleſie denũ
ciaretur. ⁊ ideo ꝙuenienter in medio ponitur cõ
ductio teſtiuz. vt ꝓmo paucis indicetur peccatũ
fratris qui poſſunt ꝓdeſſe. ⁊ nõ obeſſe vt ſaltem
ſic ſine multitudinis infamia emendetur. Et
qꝺ Aug. dicit i regula q̃ peccatũ fratris occultuz
prius prepoſito debet oſtendi q̃. ſ. teſtib⁹ intel
ligendum eſt q̃ prius dicatur ꝓlato q̃ teſtibus
ſecũdum q̃ ꝓlatus eſt quedam ꝑſona ſingula
ris q̃ magis põt. ꝓdeſſe q̃ alij. nõ aũt q̃ dicatur
ei tanq̃ eccleſie. i. ſicut in loco iudicis reſidenti
Eſt ergo ſeruandus iſte ordo vt primo ſecrete
corripiat̃ frater delinq̃ns de ſuo peccato occulto
cũ ꝓ hãc correctiõem ſperat̃ emendatio. ⁊ nõ ali
ter. deinde ꝓlato vt ꝑſone ꝓuate intimetur vt
admoneat. iij. teſtib⁹ perſonis maturis. ⁊ diſcre
tis dicatur. i coraz eis corripiatur ſi per hũc mo
dum ſperatur emendatio ⁊ nõ aliter. ⁊ vbi pri
uata correctio nõ iuuabat. iiij. dicẽdũ eſt eccleſie
i. prelato accuſando ſi põt ꝓ ſufficientes ꝓbatio
nes oñdere ⁊ ſperat̃ correctiõ illius ꝓ hoc vel ſal
tem denũciando. prelatus aũt habita ſufficiẽti
ꝓbatione debet illi precipe̅ vt deſiſtat. quod ſi
nõ facit eccleſiam nõ audit. vnde ꝓpter ꝓtuma
ciã excõicandus eſt. ⁊ tũc excõicatus ſit tibi ſicut
ethnicus ⁊ publicanus. i. al' nõ vites eũ ſi nõ ex
cõicet̃ q̃ius eccleſiã nõ audiat. i. nõ obediat nõ
ꝓpter hoc oportet eũ vitare. ar. ij. q. i. Olim. Cuz
tenetur iſte modus ⁊ ordo tunc correctio eſt in
mia ⁊ charitate ſm illud p̃s. Corripiet me iuſt⁹
in mia. aliter male fit ⁊ ꝓtra miam ⁊ charitatẽ.
vt cum publicatur bincinde'. Et tunc vt dicit
Aug. non es corrector ſed ꝓditor. ij. q. i. Si pec
cauerit. Item querit̃ circa hãc materiã vtrũ
ſciens peccatum ꝓmi. ⁊ referens illud ſtatim
ꝓlato ſuo ante factam admonitiõem ſecretã pec
cet mortaliter. Videt̃ q̃ ſic. q̃ ꝓtra ordinem da
tuz a chriſto de fraterna correctiõe agit. Rñdeo
ſm Tho. in quolibet. In his diſtinguendum ẽ
de cõdictiõe ſubditi ⁊ ꝓlati. Nam ſi ego ſcio q̃
frater ꝓ me corrigetur tunc non debeo denunci
are ꝓlato. Si autem hoc melius fiat ꝓ prelatũ
⁊ ꝓlatus nihilominꝰ ſit pius ⁊ diſcret⁹ ⁊ ſpiãl'
nõ bñs odiũ vel rãcorẽ ad illũ ſubditũ tũc põt
denũciare ſibi nec tũc dicit eccle. q̃ nõ dicit ei
vt ꝓlato eccleſie ꝟ vt ꝑuate ꝑſone ꝓficienti ad
correctionẽ ꝓmi ⁊ emendatiõem. Sꝫ ꝓpter ꝙ
dictiões diuerſas ꝓlatoꝝ ⁊ ſubditoꝝ ñ põt i hoc
dari iudiciũ generale. vel q̃ ꝓlatus mouet̃ odio
ad ſubditũ. vel q̃ ſubdit⁹ ñ reciperet bñ ꝟba ꝓ
lati. ⁊ iõ i oĩbus his hoc ẽ tenendũ ꝓ regula q̃ in
his ſuãda ẽ charitas. ⁊ qꝺ melꝰ ex ꝓicit̃ vt ſi
hoc itẽdat. ſ. emẽdatiõem fris vel cautelã i futu
rũ ⁊ ſuet q̃tũ põt bonũ charitat̃ ñ peccat denũ
ciãdo. Si aũt denũciat vel ꝓlato vel amico ſuo
vel cuicũq̃ ex malicia vt ꝓfundat̃ ⁊ ꝺmnat̃ pec
cat mortaliter. ſi aũt ex incautela hoc alicui dic
ita tñ q̃ inde ñ aliꝺ vel infamia vel vituperiũ e
ueniat delinq̃nti nõ eſt mortale ꝛ incaute agat.
hec Tho. Dicit etiã Ricar. in. iiij. di. xix. q̃ ꝑ
fratris correctiõez facta ꝓ admonitiõez ſecretã ñ
teneor a ſecreta ꝺſiſtẽ denũciatiõe ꝓlato fienda
q̃ valz ad ꝓcauẽdũ fratri a recediuo. nec ẽ in ꝓ

Capitulum. Septimū.

iudicium fame fratris si talis est ꝑlatus qualis esse debet. Si nō ꝑ signa valde ꝓbabilia crederetur q̄ ex illa denūciatiōe fratrē correctū infamare vellet tunc crimē fratris veraciter correcti sibi denūciari nō deberet. hec Ricar. Ez si ille nec illū infamaret sed delinq̄us. ita videt emēdatus q̄ nulli dubium est de recidiuo nō videt q̄ debeat dicere et quo nil fructꝰ sequitur immo male faceret denūciando etiaz ꝑlato ſm Ambrosiū. Notādū etiā ſm Ricar. in. iiij. q̄ in peccatis denūciandis ꝯsiderādū vtrū peccatū sit omnino occultū aut ad noticiā alioꝝ deuenerit aut in ꝓmptu sit vt deueniat. si autem peccatū iam ad alioꝝ noticiā deuenit tunc debet denūciare ei q̄ hēt ptātem corrigēdi. vt qui sunt scādalizati de culpa edificent de pena. si aūt nondū in publicum deuenit. sed est in via deueniēdi tūc ē denūciandū vt scādalo futuro occurrat. si autem sit omnino occultū. tunc ꝯsiderādū est vtrum emendatio peccātis expectari ꝓbabiliter pōt aut nō. quod quidem de facili aduerti pōt si ꝯsideretur vtrū aliquis ex electiōe vel passiōe peccaverit siue ex malicia vel infirmitate q̄d idem est dicere. Quod quidē ꝓpendi pōt ex ꝯditiōe peccantis et ex iteratiōe actꝰ. q̄ si aliquis freq̄nter et sine freno in aliquod peccatū lapsus est. signū est q̄ ex malicia peccat et ſi facile emendet. si aūt semel occasione peccati oblata in peccatū ruit. et postea tristiciā et verecūdiā de peccato oñdit. signū est q̄ peccatū sit ex passiōe et q̄ de facili emendet. si ergo emendatō ſperet debet precedere admonitio et differri denūciatō quousq̄z videatur admonitionis effectus. ꝑcipue si emendatiōez ꝓmittit. Si aūt est infectiuū aliorꝝ q̄ non emēdet nisi imineret occasio similis in peccato ruendi quā declinare nō vellet admonitus. tūc. n. debet ꝑlato denūciari ne in ꝑcipitium ruat. Si autem nō ſperet emēdatio. tūc ꝯsiderādū est an illud peccatū sit aliorꝝ infectiuū. sicut hereſis. fornicatio et hmōi. aut cedat in dānū aliq̄s alterius sicut furtum. homicidiuz et hmōi. si autem peccatū ſ ē infectiuū alio l' dānificatiuū. pōt denūciatio differri quousq̄z videat admonitōis effectꝰ precipue si emēdatiōem ꝓmittit. si aūt ē infectiuū aliorꝝ dz denūciari ꝑlato vt gregi suo caveat. Semp. n. bonū multorꝝ debet ꝓponi bono vnius. vnde et fama vnius negligi debet vt īno cēcia vel fama multitudinis ꝙseruet. Si aūt ꝙgat in dānū corꝑale alterius debet fieri ꝙparatio dāni illius temꝑalis ad dānū fame istius et illi damno quod ꝓpōderat magis obuiādū. Dicit etiā Ricar. q̄ nisi certissimis signis appareat īcorrigibilitas vel exasperatio. i. turbatō futura corrigendi. nō debet fraterna correctō pretermitti. Et si cū q̄s corrigitur turbari videt aliquantulū postea in se reuersus se corrigit. Ez q̄d si quis sciat peccatū aliquod alterius. vl' impedimentū matrimoniū. aut irregularitatē. aut aliquod buiꝰ. quod ille ignorat puta scit aliquē ſ rite ordinatū vel nō baptisatū et videt eū mīnistrare in sacris vel scit illū excōicatū. aut scit aliquē vxorē hīe quā de iure non potest ꝓtrahere impedimentū ꝙsanguinitatis vel affinitatis et hꝰ. aut etiā detinere rē alienam et hꝰ. Quid in huiusmodi casibꝰ fieri debet. nūquid illū ignorantem auisare debet et admonere de defectu suo? Rñdeo ſm Guil. Si ꝓmode pōt eū admonere de tali defectu et credit ꝑsonā illam ꝑsuasibilem eē et corrigibilē inde dz mānifestare sibi al' peccaret q̄ si laborat hīs talem defectū ignorantia crassa et ſupina nō excusat. Si ignorantia ꝓbabili adhuc debet ei dicere. nam etsi inde nō peccat excusatꝰ ignorātia facti tū inde seq̄tur periculū vel damnū alienū et iniuria sacramentoꝝ. Ez si sit ꝑsona impersuasibilis et incorrigibilis et timet de scādalo eius sufficit si dicat ꝑlato non accusando nec denūciando ſ simpliciter si gnificādo. Et si est tale q̄d vbi sit periculū aliorꝝ vel dānū et pōt ꝓbare in iudicio tenet si credit iudicē exhibiturū iusticiā. secus vbi ſ ē periculū vel dānum aliorum. vel si est ꝓbare nō potest. ar. q. q. vij. plericz. vel etiā si ꝓbaret non fieret iusticia nec adhiberet remedium. ar. xi. q. iij. Quando Idem videt de denūciatiōe fienda ꝑlato ſuper crimine q̄ſ est ita malus vel negligens q̄ nihil et hoc faciet ad ꝓuidendum. Inutilis. n. videt et frustra

¶ Capitulum septimum de negligentia circa obseruationez festoꝝ vbi agitur quomodo festa debeant celebrari.

Pertinet ad negligentiam seu torporem circa precepta omissio celebrationis festoruz Tertium enim ꝑceptum decalogi est illud. Memēto vt diem sabbati sanctifices Exodi. xx quod preceptum litteraliter ītellectū ſm Tho. se. se. q. cxxij. ar iij. est ꝑtim morale et ꝑtim ceremoniale. Morale quidem q̄tū ad hoc q̄ homo deputet aliquod tps vite sue ad vacandū diuinis. Inē. n. hō naturaliter inclinatō ad hoc q̄ cuilibet rei necessarie deputet aliquod tps sicut corporali refectiōi sono. et alīqs hꝰ. vñ est spirituali refectiōi qua mens hominis in deo reficit ſm dictam naturalē rōnis ad aliq̄d tps ꝓputatū ad vacandum diuinis cadit sub ꝑcepto morali. ſ inq̄tū in hoc ꝑcepto determinat spāle tps ī signū creationis mundi sic est ꝑceptum cerimoniale. Similiter et cerimoniale est ſm allegoricā significatiōem. put fuit figura future quietꝭ

christi in die sabbati in sepulchro. Et similiter ꝟm moralem significatiõem, ꝑt significat cessationem ab oĩ actu peccati ⁊ quietem mentis in deo ⁊ ꝟm hoc est quodãmodo generale preceptum. Similiter etiã cerimoniale ẽ ꝟm significatiõem anagogicã, ꝑt. s. figurat futurã q̃etez fruitionis in deo q̃ erit in patria. Preceptuz g̃ de sanctificatione sabbati ponitur inter p̃cepta decalogi inq̃ztum est morale nõ inq̃ztũ ẽ cerimoniale. i. quãtũ ad determinatiõem illi⁹ diei. Cerimonialia aũt cessant in noua lege vnde q̃ obseruaret nũc diez sabbati, q̃ in lege mosaica mandatuz, iudaizaret ⁊ mortaliter peccaret. Et dicuntur tales obseruatores sabbati sequaces ⁊ ministri antichristi q̃ faciet custodiri sabbatũ ad cõplacendum iudeis, vt dr̃ ꝓse. di. iij. peruenit. Succedit autem obseruantie sabbati in noua lege obseruãtia diei dñice nõ ex vi p̃cepti legis diuine, sed ex ꝓstitutiõe ecclesie ⁊ ꝓsuetudine populi x̃piani. Dicit. n. de ꝓse. di. iij. ꝓnũciandũ. Omnẽ diẽ dñicũ ob reuerẽtiã resurrectiõis Jesu christi dñi nostri de vespera vsq̃ ad vesperã ne a iudaismo capiant. ſ. p̃cipimus obseruari. Huic hui⁹ obseruatio est figuralis sicut fuit obseruatio sabbati ĩ veteri lege. ⁊ iõ nõ ẽ ita arcta ꝓhibitio opandi in dñica die ꝟm Tho. vt ꝓhibebantur opa in die sabbati sicut decoctiões ciboz ⁊ alia hmõi. Et etiã in q̃busdã operibz ꝓhibitis facilius ꝓpter necessitatẽ dispensat in noua q̃z in veteri lege. q̃ figura ptinet ad ꝓtestationem veritatis quã nec in modico p̃terire oportz opa aũt ꝟm se ꝓsiderata ĩmutari possũt ꝓ loco et tpe. vt Tho. Et de papa nõ ẽ dubiũ q̃ potest ĩ illa die ⁊ alijs festis dispẽsare. cũ sint de iure positiuo vt dictũ est. De episcopo etiam creditur a multis q̃ possit cum subest rationabilis causa que in oĩ dispensatiõe interuenire debet. Sunt autem vltra diem dñicã multa alia festa instituta ab ecclesia ex p̃cepto custodiẽda, ⁊ in. c. pronũciandũ. de. ꝓse. di. iij. ponũtur vltra dñicã ista festa. ſ. festũ Pentecostes cũ duobz diebus sequentibus. Natiuitas dñi nostri Jesu christi cũ tribz seq̃ntibus. ſ. festo. b. Stephani sancti Johannis euãgeliste. ⁊ Innocentũ Circũcisio dñi Epiphania. ⁊ Ascẽsio christi. Purificatõ virginis Marie Assumptio eius. ⁊ Natiuitas ipsi⁹ Natiuitas Johãnis baptiste. Festa duodecim apostoloz. Festũ oĩm sctoz. Festũ sctõ Michaelis de mense septẽbris. Festũ sancti Siluestri sancti Martini sancti Laurẽtij. ⁊ in singulis episcopatibz ille festiuitates quas epi cũ clero et populo duxerit solenniter celebrandas. ⁊ dicit ibi glo. hoc verũ eẽ de festis sanctoz q̃ sunt canonizati. Iz. n. ꝑuata oratio posset dirigi ad quemlibet quẽ quis estimat esse cũ christo, tñ oratio solennis que. ſ. fit in missa vel diuino officio fieri nõ ꝓz nisi ad canonizatos. Videt etiam ex illo textu. c. ꝓnũciandũ. q̃ eps solus nõ possit indicere festa celebrãda nisi populus accepter. Itẽ festuz crucis quod est de mense maij. ſ. Inuentionis. est p̃ceptum de ꝓse. di. iij. Crucis. Festũ corꝑis christi ꝑ Clemẽtinã extra de re. ⁊ vene. san. si dominũ. De quibusdam tamẽ festis est dubiũ vtrum debeãt celebrari. ſ. p̃ cessatiõez ab operibz. ⁊ de festis quattuoz doctorũ Ambrosij Augustini Hieronimi. ⁊ Gregorij mandant celebrari solenniter sub officio duplici extra de re. ⁊ ven. san. Gloriosus. li. vi. Et Iz Jo. an. videat tenere q̃ etiã sũt celebranda ꝑ cessatiõez ab opibz. tũ ꝓsuetudo q̃ est optima legũ interpres est in cõtrariũ. q̃ nullibi pene custodiunt, sed nec ista ꝓsuetudo ecclesie hoc sonat exꝓsse per hoc q̃ mandet celebrari sub officio duplici. cuz multa festa celebrẽtur sub officio etiã toto duplici. et tñ nõ sunt in p̃cepto. Peritos viros et timoratos audiui hoc sentire. ſ. q̃ nõ sunt in precepto ⁊ vidi declarationẽ quãdã factaz ꝑ Eugenium q̃rtum ad req̃sitiõez quoꝝdã super hoc leu dispensatiõem. ſ. q̃ nõ intẽdebat fideles obligari. Et idem videt dicẽdũ de Marco ⁊ Luca euãgelistis nisi q̃ istoz festa ꝓmptius ⁊ plenius celebrãtur ꝑ cessatiõem ab opibz. Et hoc attendẽdũ q̃ vbi ista celebrant plene seruãda sũt. ar. di. xi. in his. Illa etiã festa de q̃bz nulla fit mentio in corꝑe iurz vel extrauagãtibz. si de cõi more oĩm celebrant seruãda sunt sicut festũ. b. Nicolai. ⁊ forte Anthonij. Que aũt solum sunt in vna ciuitate vel patria. in illa seruãda sunt. Sicut. n. ꝓsuetudo generalis facit legem generalẽ si ẽ rõnabilis ⁊ ꝓcepta. ita ꝓsuetudo ꝑticularis legem ꝑticularem illos ligans vbi seruat. ar. di xij. Illud. ⁊ c. Illa. Festũ visitatiõnis. b. marie q̃n. ſ. visitauit Elizabeth. q̃ cõ celebrat infra octauas aplorz ab Urbano sexto fuit preceptũ Iz q̃ nunq̃z fuit p̃ceptum vel custoditum. nec forte publicatũ ideo nõ obligat nũc. ⁊ si obligaret ñ tamẽ illos qui nõ erant sub obedientia illius ꝟ Benedicti. Festum ꝓceptionis. b. Marie quod a quibusdam celebrari toleratur ab ecclesia. ⁊ hoc rõe sanctificatiõnis in vtero facte nõ est in p̃cepto. nec etiã festũ niuis. Festũ vero ãnũciatiõis. etsi nõ ptineat inter alia festa p̃cepta. de. ꝓse. di. iij. ꝓnunciãdũ. q̃ adhuc forte nõ erat institutũ tamen, ꝑ cul dubio obseruandũ. vt extra de feriis c. Conquestus. De faciendo festum trinitatis cõsuetudo seruanda est. extra eo. Quoniam bo die tñ ex mandato Johãnis. xxij. fit hoc festuz ꝑ vniuersalem ecclesiam. Quedaz alia festa que erãt in p̃cepto sunt abrogata ꝑ ctrariã consuetudinem, vt cõiter dicitur quo ad cessatiõem ab operibus, ⁊ isti sunt tres dies rogationũ. Iz tez septem dies passionis dominice, i. ebdomada

Capitulū Septimuz

ſancta.ꝛ.vij. Reſurrectionis.i. abdomada paſce erant antiquitus in p̄cepto, vt patet de ꝯſe. di.iij. pnunciandū. ſed hodie nō ſeruantur niſi duo dies ſequentes dominicā reſurrectōis ꝛ dies paſcue, ꝛ feria quinta in cena domini. De feſto etiam Innocentū .et. b. ſiluestri videtur etiam ſtare ꝙſuetudini locoꝝ et cōiter male cuſtodiuntur. Feſtum etiā dedicationis eccīe etiā eſt abrogatum. Item cū dicit ex.e. Cōqueſtus feſta apl̄oꝝ ſeruanda. intelligendū vidꝫ de principalioribus. q̄ꝫ ꝫ fuerūt aſſūpti ad gloriā, nō de alijs, vt ē feſtū cathedre Petri. eiuſdem ad vincula. Joan. ante portā latinā ꝙueſtionis. Pauli vl̄ ꝑmemorationis eius. Non ei dicit decretū oīa feſta. ſed indefinite Dz ꝛ ꝙſuetudo populi xp̄iani que eſt optima legū interpres. vt de ꝙſue. c. Cum dilectus ita ſeruat. Dubitatur etiam a quibuſdam vtrū q̄ꝫ p̄cepta tranſferuntur q̄ ad officium. cum .ſ. occurrit in dñicis aduent? vel quadrageſime ꝛ huiuſmodi. debeant etiam tranſferri quo ad ceſſationem ab operibus. Et dicendum ꝙ non. q̄ eccīa ſtatuit illa determinata die qua occurrunt cuſtodienda. et nil vnq̄ꝫ ordinauit de remiſſione. et ſi de tranſlatione officij. et ſic ſeruat conſuetudo. Patet etiam hoc a ſimili. Nam ſi occurrat ieiunium eccīe vel ex voto in vna eadē die q̄ aliud ieiuniū eccīe puta vigilia Mathei vel Thome apl̄i cū ieiunio quattuoꝝ temporū vel etiā ſertā feriaz hmōi quis ex voto habeat ieiunare. nullꝰ dicit ꝙ debeat alia die etiā ieiunare in ſupplementū. ꝑ illa dics deteriata ſatiſfacit vtriq̄ꝫ ꝛ voto ꝛ ieiunio eccīe. Dicit ꝓpoſito feſtū ſancti Bartholomei alicui celebraſ. xviij. Auguſti. Alicubi. xxv. In hoc ſeruandꝰ eſt mos patrie. extra. eo. conqueſtus.

Feſta autē dicūtur. §. I.

ferie eo. ſ. ꝙ p̄ſtant vacationē ab his q̄ in foro iudiciali agi. ꝙſueuerunt. vel dicunt ferie q̄ſi feſtiue Feriaꝝ aūt quedā ſunt repentine quedā temporanee q̄dam ſolēnes. Temporanee ſunt q̄ dantur ꝑ fructibꝫ colligendis. et ſunt duoꝝ menſiū gīa meſſium ꝛ vindemiaꝝ. ꝛ ſm diuerſas regiones citius aut tardius indicunt aut p̄conizant ſſ. e. l. p̄ſides. et de offi. pcō. l. ſi in aliquā. Et in his nō pōt fieri ꝓceſſus iudicialis niſi ꝺ ꝙſenſu priꝰ ex. eo. ꝙqueſtus in fi. Repentine ferie ſunt quas Imperator indicit vel ꝓpter victoriā quā fecit, vl̄ qz vxorē duxit. vl̄ qz ei filiꝰ natꝰ ē ꝛ hmōi. Et dicunt repētine qz repente ꝛ ſubito indicūt ꝛ nullꝰ p̄ter p̄cipē indicere pōt. C. de feriis. l nullo. Ferie vero ſolēnes ſūt feſta inſtituta ab eccīa ꝺ q̄bꝫ dictū eſt. Cū ſi ciuitas vl̄ dñs indicit ſeu mādat aliq̄ꝺ feſtū ſub certa pena celebrari. penā quidē poſſet exigere a violatoribus. ſed culpā nō incurrūt. qz nō ꝓtinet ad eos feſta p̄cepere. ꝛ in primis ꝛ ſecundis feriis. ſ. ꝓpaneis tre pentinis pōt manualiter opari. nō aūt in ſolēnibus. vt infra declarabit. Debet aūt incipi feſtū quo ad ceſſationē ab opibꝫ a veſpa. i. ſero vigilie. ꝛ termiaſ in veſpera feſti extra. e. Omnes. Et idem ꝺ die dñica. ꝺ ꝺe. di. iij. c. pnūciandū. Cū inicīū feſtoꝝ ꝛ finis iuxta eoꝝ qualitatem ꝛ regionū ꝙſuetudines ſeruari dz. ꝛ ſicut magnitudo eoꝝ exigit prius incipe ꝛ tardius finire extra eo. q̄ſi. Et vbi eſt de more generali aliquoꝝ artificum, vt barbitonſorū ꝛ hmōi q̄ in ſabbato vel vigilijs magnoꝝ feſtoꝝ laborant ꝑ duas horas noctis. q̄ tūc ꝑſone magis ꝯcurrūt q̄ꝫ alijs diebus pōt tolerari talis mos q̄ etiam de ſero feſti q̄ſi liceret laborare die tranſacta nō laborant vſq̄ꝫ ad mediā noctē. ꝛ ſic videſ admitti poſſe compenſatio ꝙſuetudine ſic agente. et dñs Eugenius quartus ſupꝑ hoc req̄ſitus etiā cū talibꝫ diſpenſauit vt p̄cepi a fide dignis.

De violatoribus .§. II.

feſtoꝝ dicit p̄s. lxxiij. loquēs ꝺ pctōribꝫ. Dixerūt in corde ſuo ꝯgnatio eoꝝ ſimul quieſcere faciamus omnes dies feſtos dei a terra. ſm lr̄am intelligiſ ꝺ caldeis q̄ ceperūt Hieruſalē ſm Nicolaū de lira vel de romanis cū deſtruxerūt Hieruſalē querentibꝫ tollere cultū veri dei. ꝛ eiꝰ feſta. vel etiā moraliter de malis xp̄ianis q̄ cū ꝯgnatōne eoꝝ. i. cū alijs malis ad hoc operā dant vt violent feſta et ad nihilū deducant ſiue laborando ſiue virtl̄ i eis ſe ꝛplicādo. Ubi notandū q̄ feſtū violaſ ꝛ male celebraſ ex triplici negligentia ſeu defectu.

Primo qz nō cauef a defectibꝫ criminalibꝫ.
Secꝺo qz nō inhęref actibꝫ ſpūalibus.
Tertio qz nō abſtinef ab opibꝫ manualibꝫ.

Quantū ad p̄i .§. III

mū. dz quis abſtinere a p̄cīs ꝑmaxime diebꝫ feſtiuis. q̄z plus habent impedire mentē ſi mortalia ſunt a vacando deo q̄ꝫ opa manualia. vñ dz. Leuit. xxiij. ꝺ ſabbato. cui ſuccedunt feſta eccīe. Omne opꝰ ſeruile nō facietis i eo. ꝑ opꝰ ſeruile eſt peccatū. dicit enī xp̄s Joan. viij. Qui facit peccatū ſeruus eſt peccati. Et iō dicit. b. Tho. ſe. ſe. q cxxij. arti. iiij. ꝙ magis facit ꝓtra p̄ceptū de ſanctificatione ſabbati ſeu feſti qui facit p̄cīum die feſto q̄ꝫ q̄ facit aliq̄ꝺ opus coꝛpale de ſe licitum ꝛ Aug. dicit in li. de decē cordis ꝙ melius faceret iudeus in agro ſuo aliq̄ꝺ vile agere q̄ꝫ ſedicioſꝰ in theatro in feſto exiſtere. ꝛ melius ſemē eoꝝ die ſabbati lanā facerent q̄ꝫ tota die in neomenijs ſuis ipudice ſaltarent Nō aūt q̄ peccat veniaſ aliter in ſabbato. i. in feſto facit ꝓtra hoc p̄ceptū quia venialia non excludūt ſanctitatē. dec. Tho. Peccatū ergo mortale ꝑmiſſum die feſto mlto

grauius est q̄ alia die idem ꝑpetratū rōe festi. nā vltra ꝓriā deformitatē puta furtiū vel fornicationis ⁊ hmōi hz spēalem deformitatē ex illa circūstantia tpis sacri ex q̄ festū violatur. Ēt̄ talis vt dicit Nico. de lira sup Exo. xx. non solū agit ꝯtra vnū ꝑceptū, s. nō mechaberis aut illud. Nō furtū facies, ꝫ etiā ꝯtra illud de sanctificatione sabbati. Sed hen miseranda cecitas xp̄iano rū. quia plura peccata faciunt et grauiora ī diebꝫ festiuis q̄ ꝓ totā ebdomadā. Nā cū alijs diebꝫ oporteat eos diuersis exercitijs laborare vt possint viuere diebꝫ festiuis, qui deberent laborare ꝓ aīa ⁊ deo vacare implicāt se in multis vitijs. Alij discurrunt ꝑcando p vias ⁊ eccias q̄ pessimū est alij saltando ⁊ tripudiando, alij ludendo vacāt ⁊ exinde deū ⁊ sanctos blasphemando, alij venādo et aucupando, alij sedent murmurando ⁊ detrahendo alij luxuriando alij tabernas frequentant ⁊ puluia Dinc ⁊ Aug. ad Aurelīū. Celebrationes et ebrietates ita ꝑcesse et licite putātur vt in honore beatissimoꝝ martyrū nō solū ꝓdies solēnes quod vnusquisq̄ nō lugendū videat qui hoc nō carneis oculꝫ aspicit ꝫ et q̄tidie celebrant. di. xliij. Et ꝓpterea q̄ multa ⁊ innumera mala fiunt in festis. dicit deus p Isa. prio Solennitates vras odiuit aīa mea. facta sunt michi molesta. ⁊ Amos. v. ait dns Odi et ꝓieci festiuitates vras, q̄. s. eas vobis facitis nō mihi. ⁊ malach. ij. ait ipse. Disp̄dā sup vultū vr̄m sterc⁹ solēnitatū vr̄aꝝ. i. pctā q̄ facitis in festis manifestabuntur coꝝā oīb⁹ ad ꝓfusionē vr̄am Festi ergo cessare faciunt quantū in eis est. i. deficere ⁊ ānullare dies festos dei a terra.

Quantū ad secū. ꝟ. IIII

dū sciendū ꝑm Ebo. vbi supra q̄ finis huius ꝑcepti. s. de obseruatione festi est vt hō vacet rebꝫ diuinis q̄d signat in hoc q̄d dicit memēto vt diem sabbati sanctifices. Illa. n. sanctificari in lege dicunt que diuino cultui mancipant. vñ ⁊ d̄ ose. dis. iij. Ieiunia dicit. Die dñica nihil aliud agendum nisi deo vacandū. nulla opatio in illa sancta die agat nisi tantū hymnis psalmis et canticis spūalibus dies illa transigat. ⁊ intelligitur de opatione ꝓhibita vt patebit infra. Et q̄d dicit d̄ dñica idem dicendū d̄ alijs festis ꝑceptꝫ q̄ vbi eadē rō ibi idem ius. Est aūt dies dñica multū priuilegiata, ꝓpter multa magnifica in ea die gesta. Nā in eo mūdus sumpsit exordiū et p resurrectionē xp̄i mors interitū et vita sumpsit initiū. Et dicit leo papa dis. lxxv. q̄d die dñico. Ipsa etiā die d̄e nat⁹ in mūdo xp̄s ihesus ⁊ in ea misit aplis spm̄ sanctū. ⁊ credit ad iudiciū finale venturꝫ. Debet ꝫ die festo insistī opibꝫ spūalibꝫ orōnis meditationis auditionis diuinoꝝ lectionis ⁊ elemosynis et huiusmodi. vñ et cū factus esset Ihesus annoꝝ. xij. ascendentibꝫ parentibus eius hierosolymā ꝑm ꝯsuetudinē diei festi ⁊ xp̄s cum eis ascendit Luc. ij. Et ad quid virgo gloriosa cū Joseph ⁊ puero iuisset nisi ad adorandum deū ⁊ vacandū diuīs vt lex iubebat. Et inter cetera debent hoīes vacare ꝯfessioni et ꝯtritioni pctoꝝ suoꝝ recogitantes que egerūt alijs diebꝫ in quib⁹ fuerūt occupati. Dicitur. ei Leuit. xvi. Sabbatū requietionis est affligetis animas vestras. s. p ꝯtritionē ꝑm Originē. Ite ꝛ auditioni misse ⁊ diuinoꝝ officioꝝ ⁊ p̄dicationū d̄ quo dicet post sequēs. c. Ite admonitōi et correctioni ꝓrior⁹ū ⁊ ꝑcipue familie sue. exemplum in Job de quo scribit in. i. c. Cumq̄ in orbem transissent dies mittebat Job ⁊ sanctificabat eos. i. in capite ebdomade q̄d ē dñica. Dicit aūt sanctificare filios. q̄. s. illa die admonebat eos ⁊ corrigebat de defectibꝫ si quos infra ebdomadā fecissent. vt exponit Ebo. sup Job vbi etiā q̄ offerebat orōnes ⁊ sacrificia ꝑ eis. Ite insisti debet magꝫ elemosynis in cui⁹ figurā legitur in Leuit. q̄ duo agni offerebant die sabbati alijs diebus vn⁹ tm̄. s. in holocaustū. Thobias etiam ꝑparato prādio ī die festo misit filiū ad vocādū pauperem ad comedendū cū eis pr⁹ tm̄ sepeliuit mortuū quē audiuit in platea iacere, vt haberet Thob. ij. Sz q̄s ē ꝺ qui ita celebret festa vacando diuinis ⁊ laudabim⁹ eū cū inuenerim⁹? Nōne tota occupatio hoīm in festis ē circa corpus. Mulieres vacāt ⁊ nō partū tpis exponūt ī se ornando ad capiendas aīas. famuli et famule ad ꝑparandū cibos accurati⁹ solito. mercatores ad faciendū suos cōputos ⁊ rōcinia. ⁊ scribendū libros ⁊ literas inferioris ꝯditionis hoīes ad audiendum de palatinis vel spectacula vana. nulla cura filioꝝ ⁊ familie. Sz oēs liberi dimittunt ad faciendū mala ⁊ q̄d cū multo labore p ebdomada m lucrati sunt. in festis in tabernis et ludis nō in elemosynis expendūt. O abusio puerſa hoīm ⁊ iactura tpis irrecuperabilis ⁊ negociuz gratissimuz demonijs. Ēlpte de his dixit Jere. Treñ. i. c. Viderūt eā hostes. i. demones inimici pessimi aīe seu eccīe ⁊ deriserūt sabbata sua. i. festa, q̄. s. nō deo Sz sibi vacāt ventri vel demoni Sed q̄ri ꝑt vtrū q̄s abstinēdo se a crīalibꝫ ⁊ operibus manualib⁹ p ꝺ solū q̄ nō vacat diuīs nisi audiendo missaz vl nō audiēdo q̄ nō pōt Sz p totū festū solaciat ⁊ rōcinat d̄ ociosis peccet mortaliter. Et videt q̄ sic q̄ maxīe cadit sub ꝑcepto. q̄d est d̄ intentione legislatoris. sed ad hoc intentio latoris huius ꝑcepti de sanctificatione sabbati est vt vacet deo. Talis aūt nō vacat deo. q̄ ⁊ si audit missam illud valde modicū ē respectu totius diei. ⁊ modicū p nihilo reputat. d̄ ose. dij. Reuera ergo ⁊c. Nō si verū esset dur⁹ eēt hic sermo et multi ꝑter fuū credere. imo ⁊ ꝓmun-

Capitulū Septimuz

credere damnarent. Posset ergo ad argumentū rīderi p quandā distinctionē quaz ponit. bea. Tho. prima secunde. q. lxxxix. ar. ix. dicit. n. in responsione ad ar. scdm Intentio legislatoris circa aliqd̄ p̄ceptū est de duobus, vno quidem ad quod inducere intendit p̄cepta legis. ad hoc ē virtus. Illud est de quo intendit p̄ceptū ferre. ⁊ hoc est quod inducit vel disponit ad virtutez s. actus virtutis. Nō. n. idem est finis p̄cepti, et id de quo p̄ceptum datur. sicut nec in alijs rebz est idem finis et id quod est ad finē hec Tho. Et hoc videtur posse dici q̄ quāuis intendat legislator finem p̄cepti. vt quid pfectius, nō tamen intendit id ponere sub precepto. q̄ multitudo cui datur lex nō est subito capax pfectionis sed paulatim. Sed intendit ponere sub p̄cepto id quod disposuit ad illud quod facilius est ad obseruandum, ⁊ sic abstinere ab opibus seruilibz est in precepto non vacare deo pro maiori pte diei tamen peccatum est

Quantū ad ter .§.v.

tiū notandum fm Tho. se. se. q. cxxij. arti. iiij. q̄ i p̄cepto de sanctificatione sabbati p̄cipit cessatō operū que significatur cū dicit. Septimo die nō facies opus omne. ⁊ intelligitur de ope seruili. ex eo quod habetur Leuit. xxiij. Dicit aūt opus seruile nō solum opus peccati vt dictū est supra sed etiā opus corporale quo vnus alteri fuit fm corpus. Sed si dicatur opus seruile opus quod fit ad seruitiū dei sic tale opus nō phibet die sabbati seu festi. q̄ hoc est ptrariū fini obseruatōnis sabbati. homo. n. ppterea ab alijs operibz abstinet in die sabbati vt vacet operibz ad seruitiū dei pertinentibz. et inde est q̄d vt dicit Jo. vij. Circūcisionem accipit homo in sabbato vt nō soluatur lex Moysi et Jerb. xvij. dicit. Sacerdotes in tēplo sabbatum violant i. corpaliter in sabbato operantur. s. faciendo sacrificiorū opa et sine crimine sunt Sic etiam sacerdotes circūferentes archaz dñi circa Jericho. vij. diebus vnde ⁊ die sabbati vt habetur Josue. vi. nō transgrediebantur p̄ceptum de sanctificatione sabbati. Similiter nullū spūalis actus exercitiū est contra obseruantiam sabbati. puta si quis doceret verbo vel scripto. vnde ⁊ Numeri. xxviij. dicit glo. q̄ fabri ⁊ hmōi artifices ociantur die sabbati. Lector aīa diuine legis ⁊ doctor ab ope suo non desinit. nec tamen pretermittunt sabbatum. Itē opa corpalia ad cultū spālez dei non pertinentia in tm̄ seruilia dicuntur inquantum ppie pertinent ad seruientes inquantū vero sunt cōia seruis et liberis seruilia non dicuntur. vñ quilibet tam seruus q̄z liber tenet in necessarijs prouidere nō tantū sibi sed etiam primo in his p̄cipue q̄ pertinent ad salutem corpis fm illud puer. xxiij. Erue eos qui ducuntur ad mortem Secundario in damno rerum vitando fm illud Deut. xxij. Non videbis ouem ⁊ bouē fratris tui errantem et pteribis sed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale pertinens ad seruandū salutē corpis pprij nō violat sabbatū. Nō enī p̄tra obseruantiam sabbati est q̄ aliquis comedat vel medicinā faciat, ⁊ hmōi quibz salus corpis pseruatur ⁊ ppter hoc machabei nō violauerūt sabbatū pugnantes ipa die p sui defensione. vt habet. i. Macha. ij. Nec Helias fugiens a facie Jesabel in die sabbati Propter hoc etiam dñs excusauit discipulos suos qui colligebant spicas et fricabāt manibz in die sabbati ppter necessitatē quā patiebant. Similiter opus corpale quod ordinat ad salutem corporalem alterius non violat sabbatū vnde Jo. vij. dixit xp̄us. Mihi indignamini q̄ totū hoiem sanum fecit in sabbato. Similiter ⁊ opus corpale qd̄ ordinatur ad iminens piculum seu damnū rei exterioris vitandum nō violat sabbatū. Cū dñs dicit Matth. xij. Quis ex vobis qui habeat vnā ouem et si ceciderit in foueam die sabbati nonne tenebit et leuabit eam, hec omnia Tho. Oportet ergo ab operibz manualibz exceptis predictis abstinere alias violatur festū ⁊ peccatur mortaliter. Cū dixerunt iudei. Nō est hic homo a deo q̄ sabbatū nō custodit. Jo. ix. Quam uis de xp̄o falsum dicerent. tū q̄ sanando hoiez nō violabat sabbatū sicut nec faciendo medicinam tū q̄ dominus erat et legislator. et poterat legem soluere. Et ad ostendendā grauitatē peccati huius quendam iudeū Salphat nomine qui repertus fuit in deserto ligna colligere i sabbato de mandato dñi Moyses fecit lapidare.

Prohibentur ergo vt opa seruilia in festis placita et sententie seu pcessus iudiciales. et ad penam condemnatio mortis precipue ex. eo Omnes. ⁊. xv. q. iiij. p totū. Item ab artificijs variis artium mechanicarū. et cultura terre satione messione ⁊ vindemijs nisi in necessitate. q̄. s. alio tempe fieri nō posset. Item in negociando emendo vel vendendo nisi pro sua necessitate victualia Dicit tamen Pe. de pal. in quarto q̄ cū nundine fiunt in aliquo loco diebus festis si nō phibentur a prelatis ex quo papa scit et tolerat talem consuetudinem illi qui emunt vel vendunt in talibus nundinis videtur posse a mortali excusari si tamen nō dimittant diuina saltem audition̄ misse Secus vbi dimittant hoc vl vbi phibentur a platis. Item pertinet ad opus seruile phibitū scribere pro precio vt de quaterno in quaternū vel instrumenta cum tamē possit sine periculo differri. Conficere aūt testamēta infirmorum vel contractus matrimonij vbi est de more vīdz posse fieri. Videre autē rōcinia et facere cōputum plixum illicitum est. Itē ad

opus ſeruile ſpectat cū equis aſinis vel bob⁹ de/ferre blada vel viua vel lingua vel mercimonia niſi neceſſitas vrgeat. Jtē abſtinendū eſt ab iti/nere vietario niſi neceſſitas cogat vel aliuſt piū opus inducat vt viſitatio alicuius eccīe vel ꝓſe/cutio indulgentie vl' reformatio pacis ſeu amo/tio ſcandali ⁊ hmōi. Jtē a bellis abſtinendū eſt niſi neceſſitas vrgeat et iuſta cā ſubſit. vt. xxiij. q. viij. Si nulla. Nz notandū q̄ quedā ſunt opa ſeruilia in q̄bus ſe exercendo diebꝫ feſtis ſcōm Guil. nō violat feſtū nec ꝓſequēs peccat mor/taliter. et primo ꝓ ſeruādo pſonas vel res ſuas puta faciendo foueas vel machinas ⁊ hmōi. vl' portando res ſuas ad loca ſecura iminente bello vel portando neceſſaria ad defenſionem ⁊ hmōi Jtē ſi iacentibꝫ ſegentibꝫ in agro. vel fenis in pra/tis. vel vuis in vineis imineat tēpeſtas. vel' aliō p̄iculū amiſſionis illaꝝ rez̄ liceret talia recolli/gere ⁊ contutare. Idem de alia re q̄ deſtruī ſi i die feſto circa eā manualiter nō opatur. vt exte/ſio lane ad radios ſolis cū hyeme apparent. vl' ꝓ ſecutio ſuccenſionis fornacis in lateribꝫ calce vl' vitreis ⁊ hmōi. Jtē ſi carnifices ⁊ pincerne pre/parātes victualia in feſtis. vt in ſequenti die ve/dant. ſi nō poterant prius preparari vel pparata ꝓſeruari videnī excuſari a mortali. Jtē vecto/res merciū aut alimentoꝝ aut pſonarū ad loca remota cū alias nō poſſent ſine graui incōmodo vitā tranſigere credunī excuſari ſi differre non poſſunt. Jtē qui ꝓpellunī a dñis iuſto metu ad labozandum in diebꝫ feſtiuis in agris ſuis vl' de/ferendū ligna vel lapides vel faciendū edificia vel foueas ⁊ hmōi. q̄ ſi nō facerēt notabiliter dā/nificarenī in pſona vel rebꝫ videnī poſſe excuſa/ri ꝓpter neceſſitatē. Jelius tñ facerent nō obe/dire q̄ñ opus illud nō eſt neceſſariū. Et q̄ modi cus receſſus a medio nō tollit bonū virtutis ſm pōm in ethi. nō q̄ aliquis vel aliqua in orto ali quid faciat puū, vt obtinendo ſepem vl' euellen do malas herbas. vel ſuendo aliqua puncta ve/ſtis diſſute vel calige ⁊ hmōi nō iudicaī violator feſti ſm Guil. Barbitonſores nō in radendo ſz in minuēdo ſanguinē ⁊ ferratores equoꝝ ⁊ hu/iuſmodi ſi in feſtis exent artē ſuā principaliter ꝓpter neceſſitatem eoꝝ quibꝫ ſeruiunt nō ꝓpter cupiditatem lucri excuſanī. et ſimiliter qui eos requirunt de arte ſua ſi alias nō poterant ſibi cō/mode puiderere excuſantur. Jtē in molēdinis ad aquam vel ad ventum ſine magna opa hoīs pōt ſeruare ꝓſuetudo patrie nō ꝓhibita a plato Decus de molendinis cu iumentis. ⁊ hoc niſi neceſſitas vrgeret ꝓpter victualia neceſſaria q̄ tunc liceret. Jtē diebꝫ feſtiuis nō tñ dñicis vel ſolemnioribꝫ licitū videī labozare ꝓ paupib⁹ cū bis tamen ꝓditionibus adiunctis. Primo vt ñ dimittantur diuina, i. auditio miſſe. Decundo q̄ fiat elemoſyna liter nō ꝓpter lucrum. Tertio q̄ illi pro quibꝫ labozatur indigeant. Jtē ad edi/ficationē eccīaꝝ ⁊ opus monaſterioꝝ nō haben/tium ſufficientes redditus licitū eſt labozare nō tñ vſq̄ ad vltimū fatigationē. nec q̄ dimittanī diuina. hec omnia in hoc. §. Guil. Jtē a fortiori videtur licitū cuilibet labozare ꝓ ſuſtentatōe ſui ⁊ familie ſue quando aliter ſuſtentari nō valet. ita tamen q̄ non dimittantur diuina. Hec ẽñ obſeruatio feſti eſt in tanta artitudine vt in ve/teri teſtamēto vt dictū ẽſt ſupra. Et erit bona cau/tela vt hoc fiat cum diſpenſatione epi.

¶ Capitulū octauū de negligentia ſumptionis ſacramentoꝝ et ꝑcipue confeſſionis

Egligentia ſump

tionis ſacroꝝ multū eſt reꝓhenſibil' et frequenter damnabilis. Ñ ap̄s ad Heb. ij. Quō nos effugiemus. ſ. damnatōꝝ ſi tanta negleꝝerimus ſalutē. Hec nobis facta ẽ ꝓ paſſionem xp̄i cuius virtus remanſit in ſacra/mentis que ſunt quedaꝝ medicine ſpūales ſm Tho. in quarto ſaluantes nos ab infirmitatibꝫ peccatoꝝ. Et licet ad ſacramenta duo que dicū/tur voluntaria. ſ. ordinis ⁊ matrimonij nullus cogatur ſed liber quilibet ſit ad ea ſuſcipienda. tamen alia quinq̄ que dicunī ſacramēta neceſ/ſitatis quilibet debet ſuſcipere ꝓ loco et tempe. Et ſine baptiſmo quidē actu ſuſcepto vt in pu/ulis vel ſaltē in ꝓpoſito vt in adultis nullus poteſt i nouo teſtamento ſaluari. Joan. iij. Niſi q̄s re/natus fuerit ex aqua et ſpū ſancto nō pōt introi/re in regnum celoꝝ. Adult⁹ aūt qui negligit ba/ptiſmū ſuſcipere vel qui fictus accedit ad bap/tiſmū peccat mortaliter. Et puuli q̄ ſine eo mo/riuntur ad limbū deſcendunt. ⁊ parentes eoꝝ fi/deles qui ſunt in cauſa hmōi defectus peccant mortaliter. Cōfirmationē et extremā vnctionēz adulti qui tempore debito nō ſuſciperent cū tñ poſſent ex negligentia nō curantes de eis ⁊ mul/to magis contemnentes peccarent mortaliter. et ſimiliter in mortali illa ſuſcipientes. Parvulis aūt nō congruit extrema vnctio. Cōfirmatio au/tem et ſi multū, plit nō tñ omiſſio eius ẽ in p̄iu/diciū ſalutis illis. Penitentia lapſo in morta/le poſt baptiſmū neceſſaria eſt actu ſi pōt. i. voca/li confeſſione alias ꝓpoſitum eius ſufficit ſi cō/tritus eſt. ⁊ quantū eſt de iure diuino ſufficeret quandocumq̄ ante mortem. Luc. xiij. Niſi pe/nitentiam egeritis. omnes ſimul peribitis ait chriſtus. Similiter et ſumptio euchariſtie actu vel propoſito habenti vſum rationis neceſſaria eſt de iure diuino ante mortem. Joan. vj. Niſi manducaueritis carnem filij hominis et biberi/tis eius ſanguinem non habebitis vitam in vo/bis. Sed hoc nō ſufficeret quantum eſt de iure

Capitulū Octauum

positiuo nam quilibet tenetur ⁊ obligatur obe/
dire ꝓceptis eccie. eccia' aūt nūc obligat sub ꝑce/
pto qđ transgrediens peccat mortaliter, vt semꝫ
in anno quilibet ad annos discretionis veniens
debeat confiteri et eucharistiam sumere

De omittentibus .§.i.

ergo hmōi ꝓcepta eccie que oēs obligant pōt ex
poni illud ꝑs.cxviij. Declinantes in obligatōes
adducet dns cū operantibus iniquitatē pax super
israel. Operantes iniquitatē sūt peccatores ⁊ hos
demū ducit dns ad penas eternas. ⁊ inde sequi
tur pax sup israꝫ, i electis remotis .s. illis malis q̄
tribulant eos factis ⁊ exemplis. Obligatiōes aūt
sunt ꝓcepta nō solū dei sed etiā eccie ad q̄ quāda
quis se obligat in baptismo Declināt aūt i eas
qui ex negligentia deficiūt a b eis vel in eis. et
isti etiam ducunt ad gehennā. Circa istā igit̄ ob
ligationē eccie .s. de confessione annualiter fien/
da tripliciter quis declinat et deficit

Primo ipsam ꝓtermittendo.
Secundo ipsam indebite peragendo.
Tertio pnām iniunctam nō implendo.

Quātū ad primū .§.ii

Numeri. v. dicit. Vir siue mulier qui p negligē
tiā transgressi fuerīt mādatū dñi dei sui atq; de
liquerint ꝓfitebunt̄ peccatū suū Et licet tūc ista
confessio fieret p sacrificiorū oblationez ex qua
in genere manifesta bat̄ peccatum offerentis tñ
modo oꝑtet q̄ sit vocalis. alias talis omissio ⁊
negligētia pniciosa est. vnde dicit Salomon. p
ver. xxviij. Qui abscondit scelera sua .s. non cōfi/
tendo nō dirigetur .s. in viā salutis. Qui aūt cō
fessus fuerit et reliquerit ea inueniet graciā. Et
Ambro. in li. de paradiso. Non potest a peccato
quis iustificari nisi peccatū ante fuerit cōfessus
de ꝑ. di. i. Crisо. in sermone. Deus ē nolle ꝓfi
teri q̄z legē cōtemnere. Necessariū est ergo ad sa
lutem semel in anno ꝓfiteri quia ecclesia ad hoc
obligat oēs fideles ꝓceptorie. vt patet extra de
peni dis. et re. vbi dicit. Omnis vtriusq; sexus
fidelis postq̄z ad annos discretiōis puenerit sel̄
in anno omīa pcā sua fideliter ꝓfiteat̄ ꝓprio sa
cerdoti ⁊ iniunctā sibi pnām p viribus stude/
at adimplere suscipiens ad minus in pasca eu/
charistie sacramentum reuerenter, nisi forte de p
prij sacerdotis consilio ob aliquā causam rōna/
bilem ad tempus ab eius ꝓceptione duxerit ab/
stinendum. Alioquin ⁊ viuēs ab ingressu eccie
arceatur et moriens xp̄iana careat sepultura Et
subdit q̄ hoc statutū dz in eccia frequenter pub
licari ne quis ignorantie cecitate excusatōnis ve
lamen assumat. Vbi primo videndū est q̄s dica
tur annus discretionis in quo quis tenetur ꝓfi/
teri. Glo. autem sup dicto .c. Omnis dicit an/
num discretionis esse cum est doli capax. Item
Ricar. in quarto. Et quidam alius in quarto.
idem sentit dicens q̄ doli capax est qui habet vsū
rōnis et cognoscit peccatū. cuius signū est quan
do dat interroganti ordinatas responsiones. Ho
sti. aūt in summa de pe. dicit q̄ teneant pueri ad
ꝓfitendum cū sunt doli capaces ⁊ non aliter Et
dicit doli capax quando est primus pubertati
ꝑm quosdam quā opinonē sequitur Pe. de Alm
cha. sup cle. et subdit. Pe. q̄ primus pubertati
dicitur cū magis appropinquat pubertati futu
re q̄z p̄terite infantie. qđ contingit in masculo qui
habet .x. annos et dimidiū ⁊ aliquantulū vltra.
⁊ in femina quādo habet .ix. annos ⁊ dimidiū ⁊
vltra aliquantulum. Sed hosti. addit q̄ potius
hoc ꝑm exteriora bonus iudex estimabit. i. ꝑm q̄
ex actibus et verbis pueri pōt magis vel minus
deprehendi de vsu rōnis. ar. extra de ꝑsum. Ex stu
dio. Q. aūt aliqui dicunt q̄ annus discretionis
q̄z quis quo ad contrahendum matrimoniū vel ꝛ
grediendum religionem intelligat̄ annus .xiij. i
masculo et completus. ⁊ .xij. in femina vt dicunt
omnes doctores et iura. tamen quantum ad cō/
fessionem vel cōionez intelligitur annus imedi
ate post septenniū .s. vij. annus. Sed istud nō
est simpliciter verū. nam leges adaptant̄ ꝑm ea
que vt in pluribus accidunt. sed vt in pluribus
in. viij. anno puer nondū habet vsum rōnis vt
experientia docet. Certum est aūt q̄ ante vsum
rōnis nullus peccare pōt nec legibus astringit̄,
vnde nec talis p̄consequens confiteri tenetur.
Quod aūt dicit Grego. nonus. extra de delic.
pue. Pueris. grandiusculis peccatū nolūt attri
buere quidam nisi a b annis .xiij. cū pubescere
ceperint. quod merito crederemus si nulla eēnt
peccata nisi q̄ mēbris genitalibꝫ ꝓmittūt. Quis
vero audeat affirmare furta ꝓiuria mēdacia nō
esse pcā ⁊ bis plena ē puerilis etas .lxx. ille. Nō
firmat opinionē illoꝝ put putant et p se indu/
cunt. Nō enim dicit q̄n infra scōm septennīū q̄
est ꝓprie puerilis etas possint habere vsum rōis
et p ꝙs peccare mortaliter vt approꝑinquāte pu
bertate .s. in anno .xij. vl̄ .xiij. tunc enim in aliq̄bꝫ
regionibꝫ ⁊ p̄dicta pcā et vicia carnis ꝓpetrant
multi. et isti dicunt̄ pueri grandiusculi ꝑm dictā
decre. Nec etiā p eis valet exemplū qđ inducit
de puulo; quinq̄z annoꝝ quē Grego. in .iiij. dia
logoꝝ narrat ad gehennā ꝯdemnatū ꝓpter pcm̄
blasphemie. nam in illo acceleratus fuit vsus rō
nis ꝑter cōmunē cursuz. Si. n. nō habuisset v/
sum rōnis nō fuisset sibi imputatū in peccatuz
blasphemie. Sicut nec aui q̄ dicatur pica que a
liqua ꝓfert sine intellectu. Una autem irrōdoꝫnō
facit ver. vt dicit pb̄. Et que a iure cōi exorbitat
non sunt trahenda in ꝯsuz vt extra de regu. iur.
li. vi. Si ergo ille ꝑter cōmunem cursum in quī

quennio habuit vsum rõnis vñ peccare potuit. nõ sequit̃ qz omẽs alt̃ habeant. ℔ nec in octẽnio ꝛ cũ pari p̃cepto quilibz obliget̃ ad cõionẽ sicut ad ꝓfessionẽ vt patet p̃ ipam decre. Dicit. bea. Tho. in. iiij. sñiaꝝ qz pueri circa vndecimũ vel duodecimũ annũ si appereant in eis signa deuotionis ita. ſ. qz sciant discernere panẽ] materialẽ a sacramentali pñt cõicare qđ dicit. qz p̃sumit̃ iam habere vsuz rõnis ꝛ nõ antea. Temerariuz ergo videtur asserere et publice p̃dicare qz ĩmediate post septennũ tenent̃ pueri ad istud p̃ceptum seruandũ alias peccant mortaliter ꝛ ipsi et parentes eoꝝ q̃ nõ faciunt eos ꝓfiteri. Sz bene laudabile est et piũ p̃dicare et exhortari parentes paruulos suos et septẽnes ꝛ quiquẽnes vt faciant ꝓfiteri vt sic assuefaciãt se moribz xp̃ianoꝝ. etiam si nõdũ habent vsũ rõnis cꝫuis nõ teneat̃ Sz ꝛ ꝓfessor cũ puer ꝓfitetur aliquod qđ de se ẽ mortale nec põt p̃cipe si tunc habet vsum rõnis nõ dz p̃cipitare sñiam de mortali ℔ reprehendere eũ vel admonere qz caueat in futuꝝ ꝛ doleat. qz ducit illũ ad gehennã. Siquis ergo nõ ꝓfitetur semel in anno habens annos discretionis peccat mortaliter si ex negligentia hoc facit. secus si ex impotentia vt qz nõ habuit copiam ꝓfessoris vl̃ qz ẽ excõicatus. nec p eũ stat q̃n querat et p̃curz absolutionẽ. vel qz differt aliq̃bz diebz de cõsilio sacerdotis. Nõ aũt põt sacerdos deobligare euz ab hoc p̃cepto nec eps sed sol̃ papa quantũ ad semel in anno. Et de eo qui nõ habet nisi venialia ꝑm ꝓscĩam suã. ꝛ pbabiliter quãus quidam dicant. nõ teneri. qz decre. intelligit̃ de eo qui hz necessaria ꝓfitenda vt mortalia. Luti⁹ tñ est dicere ꝑm Tho. qteneat̃ vt obediat p̃cepto eccie. qz ꝛ si conscius sibi nõ sit nõ tamen securus. Declinantes ergo. i. deficientes ab obligatione huiusmodi adducet dñs. Piero. Promittit pspera dñs si pñiam egerimus. Quod si negligentia dissoluamur. ꝛ ipm penitebit sponsionis promissaqz mutabit. de peni. dis. i. si agamus.

Quãtũ ad secũ .ℌ.iii

dam ptem declinat q̃s in hanc obligationẽ non solũ nõ ꝓfitendo ℔ male ꝓfitendo. ꝛ primo q̃dez si ꝓfitetur sacerdoti quẽ nouit esse hereticũ vl̃ scismaticũ vel excõiatũ. suspensum vel irregularez vel nõ habere ptãtem absoluendi ab his a q̃bus absoluit vel quõ scit notabiliter esse ignorantẽ. ꝛ se habere casus intricatos quos nec p se nec p alĩ põt sufficienter explicare. vñ Aug. in li. ℓ de penitentia ait. Qui vult ꝓfiteri vt inueniat gram sacerdotẽ querat qui sciat soluere et ligare ne si circa se negligens fuerit negligat̃ ab illo qui salubriter monet vt vit et cecũ ne amꝺo in fouea cadant de peni. di. vi. Secundo declinat q̃ si ꝓfitetur quidem idoneo sacerdoti sed dimittit ad uertenter aliqđ p̃cũm qđ scit vel credit vel dubitat pbabiliter esse mortale ex verecũdia. ꝛ tũc nõ solũ nõ valet sibi confessio et iterare tenetur sed addit vnũ aliud mortale de nouo ꝓpter irreuerentiam exhibitã sacramẽto ex sua fictione ℌz Tho. in quarto ꝛ alios Hugu. Caueat p̃cõr ne verecũdia ductus diuidat ꝓfessionẽ. hoc. ẽ. n. ad hypocrisim tendere ꝛ semp venia carere. de peni. v. consideret. Si aũt dicat oĩa p̃cta sua q̃ meti occurrũt dicenda. ℌz nõ ꝓponit ab aliquo mortali abstinere ꝛ tñ interrogatus a ꝓfessore dicit p̃tra ꝓscĩam loquens se velle ab oĩbz abstinere iterũ peccat mortaliter mẽdario vtens. Sz si ñ occurrit illa sua incõtritio mẽti vt dicenda. quia nõ cogitat sup hoc. vel nõ interrogatur de hoc a confessore nõ peccat cõfitendo cꝫuis sit sibi infructuosa illa cõfessio. ꝓpter indispositionẽ suã nõ tamen videt̃ transgredi p̃ceptũ illud eccie. Et debet recipi cõfessio quã incõtritus facit sed nõ absolui. vt ex. de pen. ꝛ re. c. officij. Tertio qñ impõ meditatus accedit cũ tñ multa habeat intricamẽta ꝛ grauia dicere ꝓpter que multa omittit ex obliuione. qz difficile est in subito menti occurrere que oĩa p totũ annũ gessit vel ea q̃ de se sũt mortalia qz ignorat illa esse mortalia. Et ista etiam est inutilis ꝛ infructuosa nisi deus in ipa mutz mentẽ eius et ꝓtritionẽ infundat. Seruare dz illud Ezech. penitentis qui ait. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine aĩe mee. i. singula opa malefacta in toto tpe vite mee. Cibi notandũ exemplũ notabile. Fuit quedã mulier nobilis magnaꝝ virtutũ fame ꝛ ꝓsilij. q̃ cuz nõ haberet virum sibi a seruis dei ꝓsultũ erat qz remaneret in seculo potius cꝫ intraret monasterium qz plura bona in seculo faciebat sed instigãte diabolo qui felici eius statui inuidebat incidit in fornicationẽ. qđ illa postea cꝫ citius ꝓpendens oĩno decreuit intrare monasterium ad agẽdum pñiam de scelere. ꝛ vitandũ pricula iã expta Quo facto dedit se maxime abstinentie. vigilijs orationibz. silentijs et lectionibz. nunq̃z tñ ℓ fornicatione ppetrata p̃ verecundia voluit ꝓfiteri. Mortua aũt abbatissa cõi concordia ista electa ẽ in abbatissaz ꝓpter exempla exteriora sanctitatis eius que similiter in magna austeritate regebat et gubernabat monasteriũ Ex post ĩfirmata graviter rogauit eam quedã ex ipsis monialibz sibi magis familiaris vt si contingeret eam decedere sibi post mortem appareret ad intimandũz statũ suũ. quod illa promisit dño dispensante mortua igitur cũ moniales expectarent de die in diem illam miraculis illustrari quadã nocte apparuit illi cui promisit tota turpis ꝛ tristis. Et recognoscens eam cũ interrogaret de statu eius rñdẽt ait. Dãnata sum ꝓpetuo in ignem eternũ. Ad̃ illa stupens ait. Quis ergo poterit salu⁹ fieri si

tu que vitam tuam singularē tam irreprēhensibilem. tam austeram in seculo ⁊ monasterio tenuisti saluata nō es. Cui illa. Nō mireris. qz vna sola de causa damnata sum ex eo vicz qz in peccatum carnis in seculo lapsa p verecundia nunqz volui ꝓfiteri. Et sic declinantes. ꝛc.

Quantū ad ter .ꝟ. IIII.

tiū declinat quis in obligationē circa pnīe sacramentum qñ nō facit pnīam sibi iniunctā. vel sī vt debet. Math. iij. Facite fructus dignos pnīe. Cum ergo quis non facit pnīam. sibi iniunctaz pro mortalibus ex negligentia dimittens mortaliter peccat quia sub precepto ad illud tenetur. Secus si dimitteret ex impotentia. debet tamen facere tunc sibi cōmutare in aliud ab illo imponente vel alio si ipsius copiā habere non potest. ⁊ oportet iterare confessionem si ex negligentia dimisit vel etiam obliuione si alteri confitet. Secundo declinat ne agit fructum dignum pnītētie quando facit penitentiam iniunctā sed non alia ad que tenetur. vt restituere cum posset substantiam alienam vel res alienas. Vnde si ꝓposuit res istas facere in confessione. et postea ꝓpositum ex auaritia vel negligentia dimittit vl̄ omittit facere cū debet. tūc recidiuat ⁊ intrat statum damnationis. Tertio cum facit pnīam iniunctam sed non in statu gr̄e recidiuans in aliqnod mortale ante completam satisfactionem iniunctam talis vticz debet nihilominus ꝓficere penitentiam quia implendo saltem satisfacit precepto sacerdotis iniungentis sibi penitentiam. Sed illa pars quam perficit in mortali non valet sibi ad id ad quod est ordinata. s. ad diminuēdum de pena temporali hic vel in purgatorio sibi debita pro peccatis. et si post lapsum in mortale conteritur de peccato etiam ante confessionem penitentia iniuncta ipsam ꝓsequendo valebit sibi in aspectu dei ad diminutionem pene. Sed vtrum teneatur talis iterare confessionez vel penitentiam iniūctam. qui scz eam ꝓfecit in mortali de necessitate salutis dico qz non. Sed hanc questionem diffuse habes in. iij. pte titu. de sacramentis in. c. de satisfactione. Et vtrum etiā quis teneatur ad statim cōfiteri perpetrato mortali peccato ibi habes. in. c. de confessione. videlicet qz non tenetur de necessitate sm Tho. Richar. et Pe. cuius sit piculosum differre. et ideo persuadere oportet vt quācitius. De conditionibus confessionis et de fructibus eius et exhortationibus ad ipsam ibi habes.

Capitulum nonum de negligentia circa sacramentum eucharistie sumendum.

Negligētia nō modica exibet circa scīm eucharistie sumendū. cū etiā teneat̄ qlibz semel in āno cōicare i paschate vt dicit̄ de pen. ⁊ re. supius allegata. Et primū dubiuz qd̄ circa hoc occurrit est istud. Utz satisfaciat ꝓcepto eccie d̄ cōione semel in āno sumēda q cōicat feria quinta in cena dñi vel in pasceue. vel in sabbato sancto vel alia die infra annū. Ad qd̄ dicendum qz qz quidā dicant hoc sufficere si quis tamen bene respicit textū de cre. que dicit in pascha videtur qz nō. nā pascha dr dies dñice resurrectionis. Interpretatur. n. transitꝰ qz xp̄s transiuit illa die de morte ad vitā īmortalē. ipsa tñ dies cum duobus sequentibz quasi ꝓ vna reputatur quo ad solēnitatem officij similē. vñ etiā ꝓ cōione ꝓ vna possunt ꝓputari. et cōgruentissime eccīa statuit in die solēnissimo festi supra oēs alios. fideles sumere debere scīm oīm maximū ⁊ reuerendissimū cuius quasi vigilia ad se ꝓparandū ad ipsi⁹ sumptū ex tota. xl. p̄cedens. Et An. d̄ buexim⁹ doctor vtriusqz iuris dicit sup. c. Et si iudeos. ex. de iudeis. Nota qz in die resurrectōis est sumendū corp⁹ xp̄i. hoc sermocinabant̄ ad ꝓpulū eximij p̄dicatores dñs Jo. dñici. ⁊ sanct⁹ Vincenti⁹ q claruit miraculis. Nec obstat huic sñie illud. c. d̄ ꝓse. di. ij. In cena dñi a q̄busdā vbi dr in die cene eē cōicandū. qz vt dicit glo. ibi illa cōio est religiosoz. s. in cena dñi. oēs. n. se cōicant in missa maiori q etiā ꝓ hanc nō omittunt cōionē in die resurrectionis. vl̄ pōt dici etiā qz illud. c. habuit locū quo ad oēs t̄pe antiquioz qñ fideles nō solū in dñica resurrectōis. ꝫ singulis diebus dñicis cōicare solebant. vt de ꝓse. di. ij. cōicandū. Et si dicatur qz p̄ceptū de cōione non refertur ad diē determinatuz. ꝫ ad sel̄ cōicandum. Rñdet̄ qz ex q̄ dies determinata ponit̄. referē̄t ad ipsum diez ex q̄ rō huiꝰ ē in ꝓmptu. vt supd̄ dctz est vl̄ saltē negari nō pōt qn saltē sit dubiū vtrū intentio legislatoris etiā determinaret ad diē p̄fixam. ⁊ tūc standū ē lr̄e q̄ diē ponit. ⁊ cū in dubijs tutior via sit eligenda. ex. de ꝓpon. c. iuuenis. vtrutior via sit cōicare in die resurrectōis. q̄re nō potius illud tenendū ⁊ p̄dicandū? Si qs tñ eēt ita occupatus in die festo resurrectionis qz nō posz huic vacare. s. ad se ꝓparandū. forte cū hmōi posset eps vl̄ confessor licentiare. vt in aliquā diē p̄cedentem vel sequentē cōicaret. Sed q aliqui vel alique hoc faciāt vt quasi liberi⁹ liceat eis vacare ornatibz tripudijs ludis. pompis vel lasciuijs. in festo resurrectionis. hoc est contra intentionem ecclesie que vult fideles illa die ꝑceteris vacare deuotioni. Dies etiam precedentes sūt magis inducti ad deuotionem ex ipsis officijs que maxime requiritur in accessu ad sacramētū

Quia tñ multi ꝑdicatores et magni ꝑdicant aliq̃ ꝯtrariū illi q̃ ex doctria eoꝝ putantes sibi ꝫ licere. ꝯtrariū faciūt nō puto ꝯdemnādos vt trāsgressores ꝓcepti nisi eēnt ꝓlati et ꝑstaret etiā de ꝯtrario. Et q̃ hoc ꝑdicant. s. alia die q̃ꝫ in pasca cōicandū plus sapiūt q̃ꝫ oꝑtet sapē. Et notādum q̃ triplex negligentia ꝓmittit. et valde grauē ꝑcutum circa istud sacramentū sumendū

Primo omittendo indebite eius sumptionem

Secundo accedendo indigne ad cōionem.

Tertio exhibendo se tepide post acceptionem.

Et ꝺ his ꝑt intelligi illa ipcatio ps. ꝯtra istos vbi ait. Fiat mensa eoꝝ. i. cōio eis parata et pro eis fiat. i. fiet corā ipsis. in laqueū. in retributōes et in scandalū. Obscurent oculi eoꝝ ne videant et dorsum eoꝝ semꝑ incurua. Effūde sup eos irā tuam et furor ire tue ꝓphendat eos. Fiat habitatio eorum deserta. qꝺ potest exponi de nō cōicantibꝫ et malecōicantibꝫ vt i fine capli exponet

Quantū ad primū. §. I.

dicit Sapiens. O q̃ꝫ suauis ē spūs tuus in nobis dñe. i. q̃ꝫ dulcis affectus tuus ad nos. Panꝫ angelorꝫ esca nutriuisti pplm tuū dñe et panem de celo ꝑstitisti eis. Sap. xvi. Et populo quidē hebreorum figuram exhibēdo scilicet mānā suaue. Ex pplo xpianorꝫ figuratū. s. magnificū scīz Sed sicut ingratus ille pples dixit aīa nra nauseat sup cibo isto leuissimo alios appetēs cibos et vilissimos. Ita et pplus christianus tanto ingratior q̃nto bñficiū ꝓcessum ē incorporaliter maius quasi reputans cibū sacramentalē vilem nō curans de eo alia appetens vana et vilissima respectu spūalium. Omittūt autem indebite sumere quadrupliciter.

Aliqui ex obstinatione.

Aliqui ex falsa humiliatione.

Aliqui ex ignorantione

Aliqui ex tepefactione.

Ex obstinatione dimittūt multi q̃ ꝓmanētes in odio vl̃ detentōe alienorꝫ. vl̃ luxuria vl̃ alio mortali pctō. qꝝ nolūt peccatū illud dimittere nolūt etiā cōicare et q̃ nō velint cū hmōi peccatis cōicare minus male faciūt q̃ꝫ si cū illis cōicarent. sed nō ꝓterea excusant a mortali omittentes cōionem qꝝ nec ꝓpleri. sunt ꝑm Tho. in. iiij. Nam ꝑnit et debent dimittere pctā illa et nō ꝓmanere i sua obstinatione. cū de die in diē imo de puncto in punctū possint mori et ꝑpetuo dānari. Fitq̃ eis mēsa cōionis in laqueū peccati. qꝺ ꝓmittunt omittendo eā. Ex falsa humiliatione dimittunt illi qui reputantes se peccatores et indignos tanto sacramento nolūt cōicare. Et q̃dē si attendat magnitudo existentis in sacramento solū nulla creatura ꝺigna eo. Nec apli scī nec martires. Sz nec ꝫ dñs requrit a nobis. s. tantā dispositionē et scītatē quantā merek maiestas eiꝰ. sed quāta est possibilitas fragilitatis nre nec requirit q̃ efficiam̃ ipeccabiles ꝫ q̃ doleam̃ ꝺ ꝑteritis et ꝓponam̃ firmiter in futurꝫ abstinere occasiones ꝓximas euitādo. Hā et Pe. cū alijs apl̃is digne sumpserunt scīm in die cene et tñ inde admodicū. Pe. xpm negauit et mortaliter peccauit et alīꝫ fidem ꝑdiderunt. Falsa vtiq̃ humilitas ēque frangit ꝑcepta. ꝺebuit potius quilibet Petrum imitari dicentem Luc. v. Exi a me dñe qꝝ hō pctorꝫ sū. et tñ nō recedebat sed adhærebat ei. Ex ignorantia dimittūt q̃ nesciūt se ad hoc tenerī. sed ignorantia ista non videt excusare. cū sit ꝯmune ꝓceptuꝫ eccīe qꝺ ad oēs extendit. et ignorantia facti nō iuris excusat. ꝺ re. iur. li. vi. Et ꝑcipue in locis vbi ꝑdicantur ista aut de facili sciri possunt. Sed in locis silestribꝫ vbi sacerdotes sunt ita ignorantes q̃ nō solū ista nō nūciāt sed forte retrahunt dicentes non sumendā cōmuniōz nisi in morte vl̃a senibus. possent magis excusari. Et tepiditate omittunt q̃ꝫ videtur labor se ꝑparare et ad ꝓfessionem et ad ꝓniōnēq̃ ita ꝫplicantur terrenis q̃ ꝓstponūt de facili spiritualia etiam eis necessaria. Fitq̃ istis mēsa in laqueuꝫ peccati mortalis ꝓpter suā negligentiaz Si quis aūt omitteret ex aliqua impotentia vl̃ cā rōnabili. puta qꝝ est in mari ꝓstitutus in pasca. vel est clausus in castro. vl̃ carcere vbi non potest habere aliq̃ sacerdotem. vel exiens domū timet inimicos capitales. vl̃ de licentia ꝓfessoris et hmōi iste non peccat hñdo ꝺesideriū sumendi et ꝓpositum q̃ñ poterit supplere ꝺefectū. Sz impedimento sublato tenet ꝯmunicare. alis tūc peccat mortaliter. Et in huiꝰ figurā legit in veteri lege q̃ illi qui nō poterāt comedere agnū paschalē ꝺesignantes sacrificiū in festo ꝓprio pasce. ꝺebebant in mense sequēti supplere ꝺefectuz alias grauiter peccabant Sz ꝺubitari pōt in q̃ etate teneantur pueri ꝯmunicare. nam post puertatem ꝺubiū nō est quin obligentur si sunt sane mentis. Et pōt satis teneri q̃ ꝑm q̃ pōt cōfessor ex ꝓfessione eoꝝ ꝑcipe de vsu rōis eoꝝ maiori vl̃ mīori. sic pōt et ꝺebet eis ꝓsulere vl̃ artare ad cōionem. Sz et parentes q̃ꝫ ꝺuis ad ꝓfessionez ꝺebeant quodāmō cogere. sicut et mgri scholarū nō aūt sic ad ꝯmunionē. ꝫ dñt bñ eos hortari. si vident eos. habere bonā discretionem vl̃ dimittere in iudicio ꝓfessoꝝ suoꝝ. Retrahendo āt eos solū ex ꝫ qꝝ sunt pui. et qꝝ nō ēꝺ more ꝑie pueros q̃tūcunq̃ ꝺēant vsuz rōis q̃ cōicent grauiter peccant.

Quantū ad secun. §. II.

dū principale scꝺa negligentia mixta sacrilegio ē cū q̃s accedit ꝺigne ad cōionē. ꝺ q̃ apl̃s. i. Cor. xi. ait Qui māducat et bibit indigne iudiciū si-

bi manducat et bibit nō diiudicans corp⁹ dñi. i nō discernens ab alijs cibis cōibus ad quos sumendos accedit sine ꝯsideratiōe. Et glo. ibi. iudiciū si bi māducat ⁊ bibit. i. ac si xp̄m occiderit puniet. Fit aūt ī digna accessio quadrupliciter.

Primo quia cū mortalis peccati remorsiōe.

Secundo quia sine mēris discussione.

Tertio quia sine crimīalis confessione.

Quarto q⁹ sine ritus obseruatiōe.

Et de his verificat illud p̄s. Fiat mēsa eor̄ coram eis in laqueū. s. peccati mortalis. ⁊ de primo nulli dubiū q̄n mortaliter peccat q̄ accedit ad sacramētū cū ꝯscia peccati mortalis q̄ꝫ eltimat se habere. etiā si ꝯsciaz erroneā haberet nisi eā deponeret ad arbitriū bōi viri. Animā. n. irreuerēnā facit sacro. vū Aug. Bīnēs in affectu peccandi sit grauari potꝰ eucharistie p̄ceptōe dico q̄ꝫ purificari de ꝯse. di. ij. quotidie. ⁊ Isidor⁹ q̄ sceleratе viuū ⁊ cōicare nō desinūt putāres se tali cōione mūdari sciāt se nihil ꝓficere dicēte scriptura. Nūquid carnes sācte auferēt a te malicias tuas q. d. nōꝫ addēt de ꝯse. di. ij. q̄ sceleratе Similī est hic Jude. de quo dr Joan. xiij. post bucellā ītroiuit in eū satbanas. s. p spāles malicie nouū esse cū. Qui etiā accedit sine ꝯpetēti discussiōe ꝯscie ꝓpter q̄ꝫ q⁹ nō recogitauit vitā suā aliqua mortalia hēt de quibꝫ nō ē ꝓtritus vl̄ ꝯfessus de q̄bꝫ nō hēt remorsū. tal⁹ etiā peccat mortaliter faciēs ꝓtra illd apli. i. Corn. xi. Probet aūt seipm̄ hō ⁊ sic d̄ pane illo edat ⁊ de calice bibat. i. ej⁹ amīet ꝯsciaz suā. hoc aūt mltis euenit q̄ cū sint ī grauibus peccatis fraudū ⁊ illicite acq̄sitoꝝ vl̄ nō cōfitēter de eis vel ad cōfessores accedūt q̄ nō intelligūt facta eor̄ ⁊ cōfessis q̄busdam minimis de alijs dicūt se nō hr̄e cōsciaz. Sed ignorātia eorū nō excusat q⁹ crassa ē. Qui etiā post cōfessiōez facta ī cidūt ī aliqd mortale. vl̄ etiā recordāt d̄ aliq̄ mortali q̄d er obliuiōe dimiserūt. ⁊ multo magꝫ si ex verecūdia illd tacuerūt. si accedūt sine ꝯfessione illoꝝ ad cōionē. et si ēent cōtriti peccāt mortaliter. q⁹ requirit nō solū cōtritio sz etiā recōciliatō eccīe p̄ cōfessionē de mortalibꝫ ad cōionem fm Tho. in quarto. ⁊ alios doc. Et idē si dubitaret ꝓbabiliter illd ee mortale vl̄ nō. ⁊ hoc nisi esset sacerdos q̄ hr̄et celebrare. alias seqret scandalū. ⁊ ille nō hr̄et copiā cōfessoris tūc sufficeret cōtritio cū ꝓposito ꝯfitēdi. s. q̄ꝫ citius. Qui etiā accederet ad cōionē nō ieiunus. q⁹. s. post mediam noctē sūpsisset aliq̄d p modū cibi vl̄ potus q̄ꝫtū cūq̄ pauꝫ etiā aquā vl̄ modicū zinziberis ⁊ hui⁹ peccaret mortaliter. q⁹ ꝓtra ordiatōz eccīe. d̄ ꝯse. di. ij. liq̄do. Silit q̄ excōicat⁹ sciēt mīori excōicatōe accedēt añ absolōz ab ea ill⁹ fit mīsa eor̄ ī laqū

Quātū ad ter .ꝟ. III.

tiū Tertia negligētia ē. qū sūpto sacramēto nō applicat se oratōibꝫ aut alijs diuinis officijs. ⁊ sine necessitate vrgēte applicat se ad mūdana ⁊ vana discurrit hic inde. ⁊ q̄d peius ē reuertit q̄ciciti us ad vomitū. Iste similis ē iudeis. q̄ dñica in ramis palmaꝝ suscepert xp̄m cū magno honore. et in sequēti sexta feria eiecerūt eū extra suaz ciuitatē cuz magno vituperio ⁊ cōtumelia. Sic isti ⁊ si deuote in sacramēto xp̄z suscipiāt ex quo nō attendunt ad conseruandaz gratiam̄ receptā sed q̄ciūs applicant se ad ea⁹ que sunt occasio ruine sue. et ejciunt xp̄m a se per gratiam. de quibus verificatur illud apostoli ad Heb. vi. Rursus crucifigētes dei filium in semetipis ⁊ ostētatui habentes. ⁊ vt dicit Aug. Ulnꝰ iteratū tardius sanat. Sed queri pōt vtruz qui omisit cōmunionē in pascate ex negligeutia cum peccauerit mortaliter vtrum teneatur infra annū sequētē ante aliā cōmunionē supplere de sectū omissū .i. cōicare ita q̄ nō faciens peccet mortaliter. Et eadē q̄stio pōt moueri d̄ cōfessiōe omissa. Ad q̄d dicendū q̄ dato q̄ facere deberet ex cōgruitate et ad hoc est inducendus persuasionibꝫ si aliasꝫ idoneus est. non tamē videt teneri ex necessitate ita q̄ non faciens peccet mortaliter. Quod patet ex similibꝫ multis. Si q⁹. n. omittit ieunare vna die determīata q̄d hēt ex voto vt vigilia. b. M. Magdalene scienter ex negligētia peccat vtiqꝫ mortaliter. Similter omittendo ieiunū ecclesie Sed quis dicit q̄ adhuc teneat supplere in alia die. alias peccat itꝝ mortalit. Et idez d̄ violatōne festoꝝ de omissiōe misse ⁊ alijs. hoc. n. si verū ēet q̄ tenēt d̄ necessitate cū quotidie obliget ad illd quousqꝫ suppleat multa peccata mortalia ꝓmitteret faciēdo solū ꝓtra vnū ꝓceptū. ⁊ sic eccīa laq̄os ītricaret aīaꝝ. q̄d cauet. xxvi. q. i. viduas. Bene fateor q̄ q̄ticūq̄ ⁊ quotiēscūq̄ facit sibi illaz dispositōz actualē in mēte firmiter nō cōfitēdi et cōicandi put mādat ecclesia toties peccaret mortaliter. Sed ecclesia itātum se mel in anno obligat ad illa. Notat aūt p̄s. lxviij. vij. nocumēta q̄ eueniūt nō cōmunicātibꝫ vel male cōmunicātibꝫ in illis verbis p̄s. Fiat mēsa eorū ⁊c. Primo q̄dem aīaz peccato illaqueat q⁹ cōmittit vnū peccatū spāle mortale q̄d notat ibi. Fiat mēsa eor̄ in laqueū. Secūdo dānatōz eternā p̄parat. q⁹ si moritur nō penitēs de hoc ad infernū vadit. q̄d notat ibi. Jn retribntōes. Tertio ꝓximū scādalizat inducēs suo exemplo ad sil⁹ia. ⁊ faciēs male d̄ se iudicare. q̄d notat ibi. Jn scādalū. Quarto mētē excecat. Sicut. n. p dignā cōionē illuīat ita de ꝓtrario excecat ibi obscurent oculi eor̄ ne videāt. Quīto tēptatōibꝫ subiugat. q⁹ diabo. ius hēt maiorē ptātem super eū cum nō sit armatus sacramēto ibi. Et dorsuz eorum sp̄ incurua. Sexto deū irritat ꝓtraxe ad īmittendū ei diuersa flagella ⁊ mala ibi Effūde sup̄ eos iram. Septimo

gratuitis spoliat · qz oĩbz bonis spĩalibus ⁊ virtutibz ibi. Fiat habitatio eorũ ꝛc. Legit in vitas patrum qꝺ cũ quidã iuuenis philocaptus de qꝺã coniugata qꝺ esset ꝓ multos modos rez habere cũ ea. et illa vt honesta recusasset indignatus, pcurauit a quodã iudeo maleficiũ vt eã dementaret. quo facto ita diabolus opatus est vt fantasia eius et oĩum aspicientiũ illam coniugatam equã estimaret ⁊ equa oculis oĩm videret. Circa quod post plura remedia ducta fuit a marito ad sanctum Macharium in heremũ ⁊ cum aliq ex discipulis intellexissent casum miserandũ quoꝝ oculis illa mulier ducta equa apparebat. retulerunt sancto Macario in cella oranti. ⁊ egrediens cellam ⁊ videns eam vt feminã qz diabolus non poterat ita pstringere oculos eius et fantasiam imutare vt alioꝝ. derisit eos dicens. Ego feminã video quã equam dicitis. Et intelligẽs opus diaboli orauit ꝓ ea et cessauit ludificatio illa · ⁊ declarauit sibi Macharius qz hoc pmiserat ei deus licet esset honesta qz non ibat ad ecclĩam. ⁊ non cõicabat vt faciebant tunc fideles. De aliis defectibz qui cõmittunt in missa. et circa materiam et formã sacramentoꝝ habes in tertia pte Et ibi etiam quõ quis debeat accedere. et de fructibz sacramenti et multis aliis ibi vide.

¶ Capitulum decimũ de omissione circa diuina et presertim misse.

Et etiã alia negligentia circa diuina quã frequenter incurrũt et laici et clerici ac religiosi Vsi et de quodã rege · s. Ozia dicit. ij · palipo. xxvi qꝺ eleuatũ est cor eius ⁊ neglexit dñm · i. diuina. Et de leuitis qui erant circa diuina occupati dicitur qꝺ leuite egerunt negligentius. ij. palipo xxiiij. Et loquit de ptinentibz ad templũ et cultum diuinũ. Est aũt triplex negligentia circa diuina scz.

Circa misse auditionẽ.
Circa ꝓdicationis attentionem.
Circa offĩciationis solutionẽ.

Quantũ ad primũ. ℣. i.

quicũqz ex negligentia mere omittit audire missam diebz dñicis ⁊ festiuis cũ possit peccat mortaliter Facit. n. cõtra ꝓceptũ ecclĩe. quod habet d. conse. di. i. vbi dicit Missas secularibz totas audire die dñico spãli ordine ꝓcipimus ita vt nullus ante benedictionem sacerdotis egredi ꝓsumat hoc expresse dicũt docto ĩ. quarto. Pe. de pal. Tho Ill. et alij ⁊ glo. in. d. c. Et vt dicit Pe · de pal. in quarto. Non excusant ab hoc ꝓcepto itinerantes si cõmode audire pñt. alias secus. puta aliquis est in societate aliquoꝝ qui nolunt expectare missam ⁊ sine societate illa nõ bene põt iter facere vel quia ignorat viam quia difficilis est et piculosa. vel quia non est tuta a latronibz vel quia ab illis habet expensas itineris. ⁊ hmõi excusatur hic sine dubio. Occurrũt aũt circa hũ ꝓceptum plures questiuncule Et prima ẽ vtr teneant clerici ⁊ religiosi ad hoc ꝓceptum ⁊ videtur qꝺ non. quia tex. dicit secularibz. ergo qui non sunt layci non obligantur ꝓ argu. a contrariis di. xxv. Qualis quod sentire videt · Io. de biblia in quodam quolibet · Sz tutior ⁊ rõnabilior est opinio Archi. in rosario sup. d. c. dicit ei qꝺ ibi vacat ar. a ꝓtrariis ꝓ ar. a minori. Si enim tenentur ad hoc laici multo magis clerici et religiosi qui ad maiora tenent et qui totaliter sunt deputati diuino cultui vt. xij. q. i. Duo sunt et pmarime cultus diuinus in. missa exhibet. Nec menti occurrit aliquod generale ꝓceptũ ad laycos ad quod clerici nõ teneantur cũ debeant esse exemplum ceteroꝝ et alias ꝓcellere ppĩm. vt di. xxv. §. criminis. Nec põt hoc eos debligare ab hũ ꝓcepto qui tenentur quotidie ad horas canonicas · quia etiam religiosi obligantur ad ieiunia sui ordinis et nullus dicit ꝓ hoc quin obligent ad omnia ieiunia ecclesie. et sacerdotes qui pluries infra annũ celebrant credo teneri ad ꝓceptum de cõmunione in pascate vel ad celebratoꝝ nisi haberent legitimũ impedimentũ. Dẽs igit indistincte puto teneri illo precepto clericos · ⁊ laicos et religiosos audire videlicet missam vel celebrare. Secundum dubium est. vtrũ diebus festiuis ex precepto eccie teneat quis audire missam sicut diebus dñicis et videtur qꝺ non qz decretum illud loquitur de dominicis diebz non aliis. sed credo contrarium. et rõ est qz vbi eadem ratio ibi et idem ius est. nam de similibz idem est iuditium · Ratio autem quare fuit hoc statutum scilicet de auditu misse videtur fuisse vt saltem in hoc modico vacetur diuinis. Sed non alia de causa fuerunt addita alia festa ad dies dominicos sub precepto feriationis nisi vacaretur diuinis. ergo videtur qꝺ ille modus determinatus ꝓ ecclĩam in vacando diuinis die dñico per auditum misse deber extendi ⁊ ad alia festa. pbat hoc idem ꝓ hoc qꝺ habetur extra de parochĩis. c. ij. vbi cum agitur de auditu misse addũtur ad dominicos dies et alia festa. Incipit. n. c. vt diebus dominicis et festiuis. Confirmat hoc idem ex sententijs quoꝝdam doctoꝝ dicentium qꝺ in quibusdam casibz vt pz supra insistendo opibz seruilibz. i. manualibz diebz festiuis excusant a violatione festi dũmõ nõ dimittũt diuina · i. missaz hoc sentire vt Io. an. in nouel. Et Pe de pal. expresse hoc dicit in. iij · ꝓ. c. q in die soleni · d. sole · di. i.

Tertiũ dubiũ ẽ vtr teneat qs audire missaz diebz festiuis a ꝓpio sacerdote parochiali seu in propria parrochia. et videt qꝺ sic

Capitulum .x.

qz decre. extra d̄ proch. c. ij. dicit q̄ ꝓtempto ꝓ
prio sacerdote audit missaz in alia eccīa dz expel
li ⁊ remitti ad eccīam suā. ex quo ꝓtrariū facien
do videt esse ꝓtra mandatū eccīe. Ad qd̄ dici pōt
dupliciter. Uno mō q̄ eccīa intendat p hāc ꝓsti
tutionē remouere contemptū. i. rebellionē ei, de
spectū subditoꝝ erga ꝓlatos suos qui sunt sacer
dotes ꝓchiales, ⁊ sic mādat q̄ qui ex contem
ptu sui sacerdotis accedit ad audiendū diuina ī
alia eccīa q̄z ꝓpria expellatur de alia eccia vt d̄ eō
temptu resipiscat. Ad hoc facit qd̄ dicit Innō-
pater iuris sup dicto. c. vicz q̄ prochian⁹ si nō fa
ciat hoc ex ꝓtemptu sed ob aliā iustam cām non
est ejciendus de eccīa ergo nō peccat. Satis iu
sta cā est si ob maiorē sui deuotionem hoc faciat
Alio mō pōt dici q̄ si ꝓtemptus sumat large. s.
solum ꝓ eo q̄ nō audit missam eius ⁊ officium
nō tamē ꝓtenendo sacramenta, vel ipm. tunc q̄z
consuetudo q̄ in hoc videtur ꝑscripta ⁊ rōnabil'
cū. s. ob maiorē deuotionē fit tollat legē. ex. d̄ cō
sue. c. fi. Ubi ē ꝓsuetudo audiendi indifferenter
in quibuscunq̄z locis. qd̄ quasi vbiq̄z ē nō ꝑccat
qui audit missam extra ꝓpriam ꝓchiā. Si tñ
diocesanus hoc ꝑciperet. s. audire in ꝓpria proc
hia obediendū esset. ar. xi. q. iij. Quid ergo ⁊c.
finia. Male tñ faciunt epi in tollendo pias ꝓsue
tudines cū scandalo ꝓpl̄oz. cū ⁊ Grego. sanctus
ꝓmiserit sacerdotes crismare ad tollendū scan
dalū vt. lxxxv. di. puenit ⁊ mīta tolerent a scīs ꝓ
pter vitandū scandalū. Quartū dubiū est vtrū
teneatur q̄s audire missam ꝓpriaz diei. puta do
minica in aduentu Ad te leuaui ⁊c. in septuage
sima. Circūdederūt me. In festo natiuitatis. b
Ja. Gaudeamus ⁊c. Et videt q̄ sic q. extra d̄
cele. mīs. c. ij. reꝑhendunt q̄ dimittūt missas ꝓpri
as ꝓpter peculiares. i. ꝓpter alias que quis dice
re facit ob ꝑsonalem deuotionē ad illā puta d̄ an
gelis vel mortuis ⁊c. Rñdeo nō credo teneri ad
ꝓpriam ex necessitate q̄z nec. c. missas. d̄ ꝑse. di. i.
hoc dicit sed indistincte. Dz audire debet ꝓpriaz
qui hoc nouit distinguere ex congruitate ⁊ fin
hanc ꝓgruentiam loquit. decre. supra. Neq̄z. n.
muliercule vel ideote scirent discernere si ē miss
sa ꝓpria vel alia ⁊ nimis oneros̄ esset q̄ vnū
quenq̄z oporteret interrogare si ē missa ꝓpria. ⁊ in
diuersis ecclesiis in eadē die festiua erunt misse
ꝓprie variate. Reꝑhensibile vtiq̄z multū videt.
⁊ si nō dānabile dimittere ꝓprias occurrētes ꝓ
pter missas defunctoꝝ vel alias ad instantiā tal
coꝝ sine cā multū vrgenti. Docendus est. n. po
pulus nō sequendus. Nos quoq̄z si nesciūt eos
q̄d liceat q̄d nō liceat. ꝓmonere nō bis ꝓsen
sum ꝓtere debem⁹ inq̄t Celestin⁹ dis. lxij. c. docē
dus. Quintū dubiū vtrū sit necessariū sensiz et
distincte audire verba misse ex eo q̄ dicit in. d. c.
audire. rñdeo nō Nā tūc sequeret hoc incōueni
ens q̄ q̄ audiret missaz ab his q̄ submisse dicūt
cū multitudo adest q̄ remoti sūt nō ipleret ꝓcep
tum Silr ⁊ q̄ surdi eēnt vel debetē auditū hñt.
vt ḡ dicit Hilari⁹ intelligētia dictoꝝ ex causis est
assumēda dicendi. ex. d̄ verbo. sig. ⁊ xxij. q. v. c. hu
mane. Intentio ergo eccie in illo decreto ē. q̄ ꝑ
sens sit in missa et vacet deo. si eniā intelligēs ē
dignū ⁊ iustū est vt intēdat ⁊ conet intelligere
que dicunt ꝑpl̄o in missa. Septū dubiū est mis
sis notoriorū fornicatoꝝ vtrū debeāt audiri. ⁊ vi
det q̄ ñ. q̄z d̄ exꝑsse ꝓhibuit eccīa. vt ꝑz. xxxij. di.
nullus. et ex. d̄ coha. cle. ⁊ mu. c. fi. Ad qd̄ dicen
dum q̄ q̄ illa iura fuerunt in concilio. Constā
tien̄. vltimo facta modificata ꝑ spāle decretū. s.
q̄ nullus teneret tales euitare nisi essent publi
ce denunciati. ideo pñt audiri. In locis aūt vbi
sunt ⁊ alij nō ꝓcubinarij cōsultius esset etiā. tūc
concubinariorum missas nō audiri vbi sine scā
dalo fieri posset. Sed ꝑsuppositio q̄ staret ius an
tiquū in suo vigore vbi nō essent nisi concubi
narij. et ꝑs ignoraret illā ꝓhibitionē meli⁹ eēt
eis ab illis audire q̄z nunquā audire. ⁊ ignoran
tia iuris eos excusaret. nec essent solicitādi q̄n ꝑ
uideri nō pōt et obuiari. vbi aūt hanc ꝓsitutoꝝ
ꝓhibentem nosc̄erent abstinere deberēt ab eoꝝ
missis. sed ad alios vadant. et si alios habere nō
possent excusarent ab hoc ꝑcepto nō audiendo.
Septimū dubiū est de eo q̄ dimittit aliquā ptē
misse. puta introitū misse. videt q̄ nō satisfaciat
q̄. c. Missas dicit totas. i. integras. Rñdeo q̄
modicum ꝑ nihilo reputat. de ꝑse. di. ij. Neue
ra. Nec verba legis ita amare interꝑtanda sunt
ideo dicendum est q̄ talis iudicandus est serua
toꝝ ꝑcepti. Dz si dimitteret notabilē ptem. pu
ta mediam vel tertiam partem secus. Seruitoꝝ
res etiam misse seu ministri qui discurrūt aliqñ
hinc inde pro his que expediunt vt in missis so
lennibus fit pro tbure. vino ⁊ huiusmodi. intel
ligendi sunt misse adesse etiam pro illo tempo. e
Item nec est necesse pluries audire vt quidam
putant. quia dicitur in plurali missas. respicit. n
illud plurale seculares ꝓtingit. n. plures secula
res plures audire missas quasi diceret quilibet
audit missam priuatam siue solēnem que canta
tur que tamen a populo omni deberet audiri ex
congruentia.

De auditiōe mis .§. II.

se integre pōt exponi illud ꝑs. lxxxix. Introite
portas eius scz ecclesie in confessione. id est i prī
cipio quando fit ꝓfessio a sacerdote. Missa. n. cō
muniter in eccīa dicitur. ⁊ propterea ecclesia edi
ficatur vt ibi missa celebretur. Nam quamuis
vt dicit de conse. di. i. vnicuiq̄z liceat in domo ꝓ
pria habere oratoriū nō tñ lz voi missas celebrare
nisi in magna necessitate ⁊ cum consensu epi. vt

dicit ibi glo. qđ ꝓbat ꝑ duo. c. se. pōt nihilominus ex aliquo casu missa sub aliquo diuo celebrari et audiri. Nā valet illa ꝓfessio generalis dicta a sacerdote vel seruitore cū ꝓpōctione ad remissionē venialium. ⁊ iō quilibet astans debet dicere cū seruitore submisse tamen ne fiat strepit⁹. Excusantur aūt ab hoc ꝑcepto infirmi qui nō ꝑnt domū exire. et seruitores infirmorū q̄ nō ꝑnt dimittere infirmos ꝓpter periculū et matres q̄ non ꝑnt dimittere puulos sine periculo ⁊ alīq̄ impedimenta legitīa bñt vl̄ ardua negocia q̄ nō possūt dimittere sine magno detrimēto scandalo vl̄ periculo extra de re. iuñ. qđ in lege. Puelle nobiles que nō exeunt domū q⁹ nō ꝓmittunt a parentibus vident excusari si nesciūt ꝑceptū vl̄ scientes libenter irent si ꝓmitterent. Nō. n. ꝓbas esset solas domū exire clam vt audirent q⁹ magna pericula possent inde ꝓtingere. Ex ꝑtes eaꝝ qui non ꝓmittūt accedere inuitentes ꝓsuetudini patrie. nō videntur posse excusari si ꝓmittūt eas exire ad choreas vel alia loca vl̄ stare ad ostiū domus aut fenestras vt videant ab hoībus nam in eo casu dici nō pōt consuetudo. q̄ in rōne fundant di. i. Cōsuetudo. sed corrupt̄ela. ⁊ iō radicitus euellenda. di. viij. mala. Q⁹ vidue aliq̄bus diebus vl̄ ebdomadis in morte viroꝝ maneāt domi in signū tristicie. vñ et missam nō audiūt. videt̄ tolerandum si ē de more patrie. Ex q⁹ maneāt ꝑ integrū annū vel ꝑ sex menses excusari nō ꝑnt quia magna abusio ē di. viij. ꝓsuetudo. Maria Magdalena ⁊ Martha q̄ nobiles erāt ⁊ diuites cū essent in domo visitate a pluribus ad ꝓsolandum ꝓ morte germani eoꝝ Lazari audito q⁹ Jes⁹ ad uenisset exierūt domū vt irent ad eū. vt habetur Joan. xi. ⁊ Jesus q̄dem tūc mortalis erat. nunc idem ipe in sacramento altaris est ⁊ īmortalis. vñ cū magno affectu accedendū est ad ipm. s. audiendo missam. Cōiugate que nō ꝑnt ire ad audiendum missam sine magno scandalo viroꝝ. q⁹. s. habent ꝓparare necessaria familie et seruitrices nō habent q̄ talia faciāt videntur excusari posse cū in gubernatione domus ⁊ familie iura velint eas vt familias viris esse subiectas. xxxiij. q. v. noluit. et. c. manifestū. Nō tñ ex hoc q⁹ aliquantulū indignent eis viri q⁹ nō ita bene ꝓparent eis cū accedūt debēt dimitere. Et multo magis nō debent dimittere qñ ex zelotipia mouentur. vel ex ꝓtemptu diuinoꝝ q̄rentes ipos in malicia imitari. ar. xi. q. iij. c. si dñs. debent etiam domini ⁊ patroni sic ordinare de famulis et famulabus suis vt audire possint ⁊ i ꝑ missaz. vñ ⁊ Ne. de pal. in quarto dicit q⁹ nō excipiunt ab hoc ꝑcepto plus serui q̄ dñi. imo ⁊ seruus ⁊ ancilla debēt diebus festiuis vacare deo sicut ⁊ domini. Sed q⁹ optet aliquem domi remanere debent ita ꝓuidere eis dñi q⁹ saltem audiant missam si ꝑnt. nā ⁊ de eis dño sunt rōnem reddituri si fuerunt soliciti ꝑ salute eoꝝ. vt dicit Ambr. lxxvi. di. an putatis. Parentes aūt filios ad q̄s debent monere et cū pueri sunt etiā quadā vi inducere. Tenent aūt hoīes ad hoc ꝑceptum cum habent vsum rōnis ſm Ric. de pal. qđ videt intelligendū q̄n sciunt vel scire ꝑnt ab alīs hoc ꝑceptum. Nec. n. optet singulos auribus inculcari quod publice statutum est. di. xvi. Qđ dicitis Et licet ignorantia iuris diuini vel naturalis neminem excuset habentem vsum rōnis in necessariis ad salutē. tñ ignorantia iuris positiui excusat quando ꝓbabilis est. i. q. iij. §. fi. Et illi q̄dez qui iusto impedimento audire nō ꝑnt missā debent saltem ꝑ aliquo spacio in domo vacare oroni loco misse ex cōgruitate. Introite ergo omes in ꝓfessione portas eccīe atria eius. i. capellas eccīe in hymnis confitemini illi. Non. n. debēt accedere ad missam vl̄ eccīam vt videant vel videātur ab amatoribus suis. Nā tales nō implent ꝑceptum illud eccīe. sicut nec etiam illi q̄ stāt ad socianduz dños alias nō audituri, sed debent accedere ad adorandū ⁊ tūc a se remouere debent cogitationes tpaliuz ad deo vacandū vñ Cyprianus de ꝓse. di. i. ait. Qñ stam⁹ ad oronē fratres inuigilare ⁊ insistere ad ꝑces toto corde debem⁹ Cogitatio carnalis tūc et secularis omnis abscedat nec q̄q̄ tūc anim⁹ aliud q̄ id solum cogitet qđ precatur ⁊ iō sacerdos in missa ait. Sursum corda vt vñ plebs respondet. habem⁹ ad dñm. admonemur nil aliud q̄ dñm cogitare debere. claudatur ꝓtra aduersariuz pectus ⁊ soli deo pateat. hec ille. In hymnis igitur. i. diuinis laudibus insistendū ⁊ oronibus. Cantari ibi debet oīs strepitus ⁊ audiētes submisse debent suas orationes dicere nō alte ne ꝑturbēt mentē sacerdotis nec etiam stare ante faciē celebrantis ne ei tediū faciant Nec curiose aspicere q̄ dicūt vl̄ faciunt q̄ potius publicanū imitari qui nec audebat oculos ad celuz leuare sed percutiebat pectus suum vnde et Alber. dicit q⁹ in mortali existēs nō debet multo intuitu respicere corpus domini q̄ indignum se reputare vel in transitu videre. et qui possunt ibi manere genuflexi ⁊ discapuciati ꝑcipue facte consecratione ob reuerentiam xp̄i Si ab omnibus hoc fieri ꝓsueuit et laudabiliter gerenti vices eius in terris. s. pape quāto magis ipsi summo pontifici futuroꝝ bonoꝝ īmortali ⁊ omnium domino ⁊ creatori ibi realiter existenti. vñ Grego. de conse. di. ij. Quid sit dicit. Quis fidelinz dubiū habere potest in ipsa īmolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri in illo Jesu xp̄i mysterio angeloꝝ choros adesse sūma et yma sociari vnū sacramentū ex visibilibus. s. spēbus ⁊ inuisibilibus fieri. s. diuīrate ⁊ alīs Cū maxima q̄ reuerētia ibi astare optet ⁊ oī

Capitulum .xi.

mentis deuotione. & vt dicit Aug. Admonendi sunt scholastici ne dereliquant sacerdotes si in missis vel alijs officijs faciant barbarismos et soleocismos & alios defectus. di. xxviij. Sedulo. Cauenda est g̃ in hmõi oĩno negligentia ne ꝓfigat illud qđ legit. ij. Q. j. cba. viij. vel dicit q̃ sacerdotes iã nõ circa officia diuini erãt sed ꝓtempto tẽplo & sacrificijs neglectis festinabant ꝓcepsfieri palestre & ꝑbitionis iniuste. Ez de cõse. di. i. dicit. Qui die solẽni ꝑtermisso eccie ꝙuentu. i. neglectis diuinis ad spectacula vadit excõicetur. Qui vero deuote audierit missã, quã etiaz deberent fideles ex sua deuotione quotidie audire cũ ꝑsit licet nõ teneantur, multa bona spãlia ꝙsequitur. Inter cetera spẽalis oro fit a celebrante ꝑ astantibꝫ. quinimo multa ꝑicula & mala euadit. vnde legit q̃ cũ quadã die festiua duo iuuenes socij exirent ciuitatem suã, vt irent ad aucupandũ vnus eoz prius audiuit missam, alter nõ, ꝑficiscentibꝫ igit cepit aer ꝓturbari et minari pluuias. tonitrua rugire. corruscationes frequentari. Audita q̃z est vox de celo ab his duobus dicens. ꝓcute percute eum. Ad quã exterriti dũ ꝓsequerent iter fulgur descendẽs interfecit eũ qui missam illo mane nõ audierat. Quo viso alius ꝑ pauore quasi amens effectus quid ageret ignorans, q̃ iam ad locum destinatũ appropinquabat secutus est viã suã & iterũ audiuit vocem dicentẽ ꝓcute ꝓcute eũ. quantũ ille exterritus fuerit recolens de socio suo post talez vocẽ fulgure ꝓcusso quilibet põt ꝑ se imaginari sed post hanc vocẽ supuenit alia dicens. Nõ possum q̃z audiuit hodie verbũ caro factũ est. ex eo s. q̃z audierat missaz cuj⁹ finis est. Verbũ caro factum est ꝟm cõmunem morem et sic euasit mortem illam terribilem.

¶ Capitulum vndecimum de negligentia circa predicationem

Egligentia circa

attentionem p̃dicationis qđ peccatum sit et nõ paruũ ostẽdit Aug. dicens. Non minus reus erit qui verbum dei negligenter audierit. q̃z qui sua negligentia corpus xp̃i in terram cadere ꝓmiserit. i. q. i. Interrogo. Negligentia aũt cõmittit tripliciter.

Primo p̃dicationi non intendẽdo

Secundo p̃dicationem non audiendo.

Tertio p̃dicationẽ non retinendo vel nõ faciendo.

Quãtũ ad primũ .§. I.

offendit qui assistit p̃dicationi sed mens ꝑ affectum vel cogitatũ ad alia euagat. Et aliq̃ quidẽ qui audiunt verbũ dei designatũ ꝑ semẽ Luce. viij. Semen est verbũ dei. sunt dediti vanitati. & curiositati. & hi sunt via. s. mens eoz cõculcata cogitationibꝫ vanis & variis sibi succedentibus in quibꝫ semen p̃dicationis iactatũ ꝓculcat. et diabolus tollit de mente eoz. Aliq̃ sunt dediti cupiditati. & hi sunt terra spinosa in quibꝫ exorte spine cogitationũ et affectionũ tꝝalium suffocant semen verbi qđ aliquid boni ꝓpositi ꝓduxerat. Aliq̃ sunt dediti superbie & ariditati indeuotionis & hi terra petrosa q̃ nõ habet humorẽ deuotõis in quibꝫ verbũ auditũ et si videatur opatũ fructum adueniente calore temptatõis vel tribulationis aresci et deficit. Ez iactatũ semẽ in terrã bonã nõ negligentẽ. Ez sollicitudine cultriuatam, spinis nim. aĩ cura ꝙ purgatã aquis ꝓpunctõis irrigatã, facit fructũ multũ & ꝓpter hoc dicit Aug. i. q. i. Interrogo. Querẽdo qđ sit maj⁹ corpus xp̃i. s. in sacramẽto an verbũ dei. nõ minꝰ eẽ verbũ dei q̃z corpꝰ xp̃i qđ verũ est nõ q̃ ad essentiam ꝗ quo ad efficientiã ꝟm glo. Quinimo maioz fructꝰ sequitur ex verbo dei p̃dicato q̃z corpe xp̃i sumpto. Nã p̃ sacramẽtuz nullꝰ iustificatur si accedit indigne & incõtritus sed augetur iniq̃tas sua. Ez obstinatissimi hoies audiẽdo p̃dicationẽ ꝙ uertunt. Vñ. n. gentiles ꝙuersi sũt ad fidem nisi ex p̃dicatione. Et ꝓterea, ꝓter magnum fructũ q̃ sequit est opus p̃dicationis sup ꝟa diuina ꝓuilegiatũ. Nã ab alijs diuinis excludunt plures ꝑsone. vt excõicati & hmõi. Ez p̃dicationi omẽs pñt interesse. hereticj scismatici. iudei. pagani. excõicati interdicti. & oẽs malefactores. de ꝑse. di. i. Ep̃us nullũ, ꝓhibeat ingredi ecciam & audire verbũ dei. nec gentilẽ nec hereticũ. vl iudeũ vsq̃z ad missaz cathecuminorũ. Et q̃z ñ oĩa oĩ gñe hoĩm placẽt. vt dz. Eccl. xxxvj. sic nec i cibis. ꝟ qđ vni placz alt nauseã hz. ita i materijs q̃ p̃dicant ñ oẽs materie nec oẽs mõi p̃dicandi eq̃liter oĩbꝫ placẽt nec ꝙueniũt. iõ patiẽter dz audiri verbũ dei. etiã si materia vl mod⁹ nõ placeat, ꝓpter qđ dz. Eccl. v. Esto mãsuet⁹ ad audiendũ verbũ dei. Et Jaco. i. In mãsuetudine suscipite insitũ verbũ qđ põt saluare aias vras. et attento q̃ p̃dicator xp̃m repsentet dz cũ magna deuotione et reuerentia audiri et si vilis et contemptibilis videat ꝑsona. Vñ Aug. Ego. s. p̃dicator q̃d sum nisi copbinus seminatoris. i. xp̃i ipe dignat⁹ ẽ in me ponere semẽ qđ spargo vobis. nolite respicere ad vilitatẽ copbini ꝟ nobilitatẽ seminatoris. Et Tullj⁹. Nõ te moueat dicẽtis auctoritas ꝟ quicq̃d dicit attẽdito. Dicit ẽt Aug. q̃ vtile ẽ scolasticis nosse ita ꝓponẽdas eẽ sñs verbis sicut anim⁹ ꝓponitur corpori. Ex quo fit vt malle debeant vtiliores q̃z disertiores audire sermones. Sic mallẽt prudẽtiores q̃z pulchriores hre amicos. di. xxxviij. Sedulo. Cu magna igit attentione et affectu audienda est predicatio. et

cum silentio. vñ ⁊ nec. viij. dicit q̄ aures oīs ꝑpli erant erecte ad librū. s. legis dei Et Luc. v. Et ꝙ ueniebant turbe multe. s. ex magno desiderio vt audirent verbū dei. Et Aug. dicit. Cū quanta solicitudie obseruamus q̄n corpus xp̄i ministra tur vt nil ex ipso de manibus nostris in terram cadat. tanta solicitudine o'seruemus ne verbū dei q̄d nobis erogat dū aliud aut cogitam⁹ aut loquimur de puro corde ꝛepereat. i. q. i. Interrogo

Quātū ad secū .§. II.

dū Si malū est negligenter audire verbū dei. i. nō attente vacare aut mente retinere. quāto ma gis non audire p̄dicationē Cōmuniter ista dif ferentia reperitur inter eos qui audiūt p̄dicatō nes frequenter. et eos qui negligūt. i. qui nolūt audire. q⁹ nō audientes eas sūt hoīes ferales in modesti diuersis erroribus infecti. Econtra fre quentantes p̄dicationes sūt homīes ciuiles. mo desti. fidei zelatores. et merito quia doctrina ec clesie q̄ p̄dicatur est tota ciuilis ⁊ fm p̄bia3 mo ralem. ⁊ ꝓterea dicit de ꝓse di. i. Sacerdote in ecia verbū faciente. i. p̄dicante. qui egressus de auditorio fuerit excōicet. vbidicit glo. q̄ ītelligi tur quādo hoc facit ꝓtenens eu3 vt minus litte ratū. quod ad supbiā pertinet. ⁊ posset esse morta le ipse ꝓtemptus. nā ex hoc solū q̄ quis nō audi at p̄dicationem etiam ex negligentia q̄3uis ma le faciat nō tñ peccat mortaliter nec d3 excōicari Sicut aūt nō posse ꝓcipere cibū corpalem est si gnum mortis corpalis. Ita nō ꝓcipere legendo vel audiendo verbū dei qui est cibus anīe est si gnū mortis anime. ꝓterea ait xp̄s iudeis. Nō potestis audire. s. verbū dei q⁹ ex deo nō estis. Joan. viij. Fructus verbi dei auditi sunt. xij quibꝫ oībꝫ priuantur qui nō audiunt p̄dicatio nē sed negligūt Prim⁹ fructus est q⁹ ē fidei ge neratiuū dispositiue. Ro. x. Fides ex auditu au ditus aūt p verbū dei. Her. Clñ. s. tanta lux fidei in toto orbe ⁊ tā subita nisi ō p̄dicato Jesu Sā maritana ad aquas signantes verba dei p verbū dei ad fidē dei q̄uersa ē. ⁊ Isaac Jacob ⁊ Moy ses sponsas acceperūt ad fontes aquaꝝ Rebeccā s. Rachaelē ⁊ Sephorā q̄ desponsatio aīe cū deo est p fidē. Fm illud Osee. ij. Desponsabo te mi chi in fide. Secōs fructus est q⁹ ē spei aug mēta tiuū. ps. cxviij. In verbū tuū sup speraui. i. sup id q̄d prius vel sup alia. ij. plus q̄3 alia speraui. s. Verba. n. scripture diuine p̄dicata cū ꝓmittant eterna p̄mia laborantibꝫ venīa penitentibꝫ adiu toriū inuocantibꝫ mentē subleuant ad spem de deo. Et hꝫ ꝛba dei lecta etiā moueant. aliter ta men et efficatius p̄dicata Nā vt dicit Hier. ad Paulinū. Habet nescio q̄d latentis energie vi ue vocis actus. ⁊ de ore magistri in aures disci puli ꝓlata fortius sonat. Tertius fructus est q⁹ est feruoris excitatiuū. Jere. xxiij. Nonne verba mea sūt quasi ignis. s. cor feruore calefaciens Et puer. xxx. Dis fmo dei q̄si dīpeus ignitus oībꝫ sperantibus in se. hoc expti sunt discipuli eūtes in emaus dicentes. Nōne cor nr̄m ardens erat in nobis dū loqueretur nobis in via. s. Iesus ⁊ a periret scripturas. Quartus est bonoꝝ operuꝫ multiplicatiuū. Nam vt d3 Math. xiij. Semē est verbū dei q̄d cadēs in terrā bonā fecit fructū aliud. xxx aliud. lx. aliud. centesimu3 ⁊ significat varietatem meriti bonoꝝ que fiūt p verbū dei a ꝙugatis viduis vl' virginibꝫ. Quint⁹ fruct⁹ est q⁹ est vicioꝝ purgatiuū seu. ab eis eductiuum. vnde dixit Centurio xp̄o dic verbo et sanabitur puer meus. s. Math. viij. ⁊ Sap. xvi. Sermo tu⁹ dñe sanat oīa. s. vlcera aīe vñ xp̄s Jo. xv. Jā vos mundi estis ꝓpter sermonē quē locut⁹ sum vo bis. inquantū. s. inducit p̄dicatio ad ꝓtritionem In hmōi figurā legitur q⁹ Jeremias fuit educ tus de lacu ꝓfundo luti a diutus ruderibꝫ. s. fumi bus ⁊ pannis veteribꝫ adiunctis ne funes q̄bꝫ ligatus tenebatur nimis corroderent carnē Je re. xxxviij. Significat Jeremias pctōrē q̄ erat in la cu ꝓfundo fecis pctōꝝ sed inde educit p p̄dica tores verbis diuinis ptiꝫ ptinētibꝫ duras snīas preceptoꝝ q̄ sensitiuā corrodūt et hec sūt funes. p tim exempla patrū. ⁊ ista ꝙfortant ⁊ liniūt rigo rez vt facili⁹ educat de pctō in ꝓlogo glo. ꝓtinui sup. ps. Sextus fructus ē q⁹ ē ad grāz spūssancti copiose recipiendā ꝓparatiuū. vt d3 Act. x. q⁹ ad huc loquēte Petro. i. p̄dicante familie. Corne lij Centurionis cecidit spūssanctus sup oēs qui audiebant vbū Septim⁹ fructus est q⁹ verbū dei ē roboratiuū. s. in tribulationibꝫ ne q̄s deficiat in eis ps. xxxij. Verbo dñi celi firmati sūt. i. ro borati. Et in figuram hmōi xp̄s noluit dimitte re turbas ieiunas ad domū redire ne deficerēt in via. Marci. viij. ⁊ Helias in fortitudine panis subcinericij. i. vbi dei ambulauit vsq̄ ad mon tē dei. iij. Reg. xix. Octau⁹ fructus ē q⁹ est vite spūalis ꝓseruatiuū. Deute. vi. ⁊ Math. iiij. Nō in solo pane viuit hō sed in oī verbo q⁹ ꝓcedit de ore dei. Et Joan. vi. verba q̄ ego loquor vo bis spūs ⁊ vita sūt. i. spūaliter intellecta viuifica bunt vos. s. spūaliter. Nā vt dicit apls. ij. Cor in iij Littera occidit. spūs autem viuificat. hinc est q⁹ iudei legētes et audiētes frequēter in synago gis nō viuificant spūaliter q⁹ fm lrāz intelligūt nō fm spm. Non⁹ fruct⁹ ē q⁹ ē in tēptatōibꝫ defē siuū vñ apls. Gladiū spūs sumētes q̄d ē vbum dei ad Eph. vi. ⁊ ad Hebr. iij Cliu⁹ ē fmo dei ⁊ penetrabilior oī gladio ancipiti ptingēs vsq̄ ad diuisionē aīe ⁊ spūs. hoc gladio vbi dei xp̄s vs⁹ ē in temptationibꝫ suis in deserto et ipse deiecit demonem et vicit. In cuius figurā Dauid tribꝫ lapidibus de fluuio sumptis interfecit Goliath

Capitulum .xi.

gigantem.i.Reg.xvij.Decim⁹ fructus ē q: ē ignorantie et errox expulsiuum sup omēs doctrinas.quinimo alie doctrine aliqñ deficiūt a veritate.hec aūt semp verissima inuenit̄ ps.cxviij. Lucerna pedibus meis verbū tuū. Et Bueninus papa. Sicut stellas celi nō extinguit nox. ita mentes fideliū inherentes sacre scripture firmamento nō obscurat mūdana iniquitas.ps.xviij. Undecim⁹ fructus ē q: ē cogitationū superfluaz et affectionū coprehensiuū vñ in Can.iij.c. dicit̄. Sicut vitta coccinea labia tua sponsa et eloquiū tuū dulce. Uitta retinet capillos defluētes ne cooperiant faciē.et ꝓpterea labia sponse.i. sermo scripture assimilat̄ vitte.q: cogitatiões et affectiones superfluas mētis reprimit ne faciē cōtemplationis obnubilent. Duodecim⁹ fructꝰ ē q: est ꝙsolatiuū seu dulcoratiuū ps.cxviij. Quā dulcia faucibꝫ meis eloquia tua sup mel ori meo Uñ et liber in quo erāt scripte lamentationes. carmen et vc.i.lamentationes penitentiū. carmen leticie supne patrie.et vc eterne dānatōnis datus ad venerandū Ezech.in visione.pꝛ fecit amaricare ventrē suū.i.sensitiuā in principio.ē postea factus ē dulcis vt mel in ore suo. Demū Beati qui audiūt verbū dei et custodiunt illud.

Quantum ad .§.iii

tertiū Debet aūt verbū auditū ruminari et mēte retineri sicut legit̄ de.b.Nicolao q̄ cū esset puer ad eccīam accedēs sacra pectori cōdebat mandata.q̄ s.audiebat. Et hoc mō intelligo Cecilia virginē sacrā semp euangeliū in pectore portasse. vt dicit̄ in legenda sua.s.meditando ꝛba dei audita in p̄dicatione. Et ō beatissima virgie matre dñi dicit̄ Luc.ij. Maria ꝓseruabat oia ꝛba hec ꝓferens in corde suo. Nam aīal q̄ nō ruminabat in lege veteri habebat̄ īmundū. Nō ruminare est nō rememorare et meditari audita vl lecta vñ Greg. in home. Eterne mortis iuditiū formidate fratres si verbū vite audiētes in ventre memorie nō retinetis. Exemplū de eo q̄ abū sumptū nō retinet in stomacho. Frequēs meditatio iuuat memoriā sm philosophū. Cū g̃ aliquis nō mēte retinet q: nunq̄ recogitat sup auditis.quod elabitur e mente nō mirū q: negligentia sua ēcā Demū audita debent executioni mandari.q: vt dicit̄ Luc.xi. Beati q̄ audiūt verbum dei et custodiunt illud. Qui enī auditor ē verbi et nō factor.vt dicit̄ Jacobi.i. hic ꝓpabit̄ viro ꝓsiderāti vultum natiuitatis sue in speculo. Cōsiderauit.n. et abiit et statim oblit̄ ē qualis fuerit. Sic in verbo audito vt in speculo videt ds maculas peccatoꝝ suoꝝ. Et si nō opat̄ ad remouendū maculas peccatoꝝ suoꝝ et se rectificandū nihil ei ꝓdest.quinimo ad maius iudicium sibi iputatur.q: vt dr Luce.xij. Qui scit voluntatē dñi dei sui et nō facit.digne vapulabit plagis multis hinc et Nicolaus papa. Sicut nō leue discrimē incūbit pontificibꝫ siluisse q̄d congruit. Ita his q̄d absit nō mediocre periculū ē qui cū debeāt parcere despiciunt dis. xl iij. Dispensatio. Nec ex hoc quis vitet audire p̄dicationes putans se excusatū vel minus sibi iputari ad penā si offendat ex ignorantia.q: talis multo grauius punier.Primo quidē ignorantia cū affectata sit in nullo excusabit. Secundo quia de ipa ignorantia affectata vt de spāli peccato punietur. Dicunt audientes p̄dicationē et nō facientes graviter puniant̄ patet exemplo notabili Legitur.n.q: cū quadā vice quidā magnus predicator deberet certa die assignata sermonez facere ad pp̃lm ipsa die statuta infirmatus ē graviter.populus autem venit ad eccīam cuiusdā ordinis cui⁹ erat ille frater copiosissime ad audiendum.prior aūt illius cōuent⁹ multū anxiebatur sup tali defectu predicationis ꝓpter infirmitatē illius p̄dicatoris.et cū p̄uentū discurreret cogitando q̄d agendū esset. Ecce subito venit ad portā ꝓuentus quidā notabilis frater illius ordinis in apparentia sed diabolus latens in essentia tanq̄ hospes et petit priorē duci ad ipsum.et post salutationē ꝓsuetā respicit ille simulatus hospes priorē in facie et dicit.pater charissime vt ꝓpendo vos debetis esse amaricatus sup aliquo negocio nō miror q: hoc sepe ꝓuenit cō tingere platis ꝓpter varios et duros casus. Sed q̄d opter habere bonā pacientiam. Necesse ē vt dicit euangelium.vt veniant scandala ꝓpatior vobis.si placeret vobis mihi referare materiam vestre angustie libenter si p̄z in aliquo vos vellem iuuare.Rndit prior. Verum est ita q: multam tristiciā habeo.et vix possuz deponere.et cām vobis explano declarans defectū p̄dicationis fiē de.Tūc ille.s.diabolus bone pater confidatis in dño deo q: nō deficiet vobis ego spero in deo q̄ ipse supplebit p me defectū istū.ita q̄ auditores remanebunt consolati. Scitis quia omnia noua placent.et ego iam satis studui et habui bonam practicam in arte hac Vitis prior charissime bone ꝓpter quia ista vice non habebitis confusionem sed honorem vestrum.faciatis vt possum intrare librariam videndo aliquos libros cito inueniam quod mihi erit necessarium ita q̄ non oporteat vt faciatis tardare pulsationem cāpane vltra solitū.Cui prior. Regratior magister reuerēde q: a magna amaritudie subleuatis me.librariā intrare potest̄ ad placitū. Intrat frater diabol⁹ librariā.et vt det fidē hospitis interrogat de aliquibꝫ libris solēnioribꝫ.vt sūma beati Tho.cum scriptis.et opa Alber.magni et huiusmodi.et illis sibi ostēsis reuolvit libros hinc inde

Facit insinuari prioi q̄ oīa habet in ꝓmptu di
cenda vñ faciat facere signū ad ꝙuocandū ꝓplm
Quo facto. et populo innumerabili ꝯgregato
ascendit frater diabolus ambonē Aduenerat aūt
tuncad predicationē quidā vir sanct⁹ q̄ vidēs il
lum ascendere pulpitū ⁊ cognoscens diabolū fo
re obstupescit nil tñ alicui dicit sed expectat fi
nem videre. Cepit frater diabol⁹ p̄dicare de bo
nis paradisi. de penis inferni. de pcīis ⁊ miserijs
mundi, ꝓpter q̄ ⁊ illa p̄dunt ⁊ inferna sequūtur
et cum tanta efficatia ⁊ rōnibꝫ q̄ oēs ꝯmouit ad
lachrymas ꝯpunctionis. finita p̄dicatione descē
denti illi occurrit scūs vir ⁊ vocans eū ad ptem
ex pte dei īquit. O miser ⁊ deceptor hoīm te ag
nosco. quō p̄sūpsisti tm̄ officiū xp̄i ⁊ ap̄lōꝝ vsur
pare Et si spāle cām nescia scio tñ nisi ob mala
intentionē non egisti. vñ adiuro te p̄ deum vi
num vt dicas cām mihi huius opis. Tūc frater
diabolus ait. Adiuratus tacere nō possum Cau
sa, ꝓpter quā assumpta vt vides spē fratris et p̄
dicatōris pp̄lo predicaui est ista. Ecce audisti q̄d
⁊ q̄ta bona dixi de gloria paradisi et pena infer
ni ⁊ peccatis hoīm pp̄lorum ⁊ vidisti ad q̄tū lu
crum, ꝓmoti sūt. scio mores eoꝝ. et parū tp̄is trā
sibit ⁊ obliti omniū ꝙ hoīm nil facient de his q̄ ꝙ
posuerant se agere ⁊ inde omnia verba audita
erunt eis ad maius iudiciū. quo dicto euanuit.
¶ Cap̄lm. xij. de negligentia in horis canonicis

Egligentia in di-

uinis officijs ꝯmittit seu horis cano
nicis tam a clericis officiantibꝫ q̄ a
pp̄lis audientibꝫ. Nā ⁊ illi vl' omittūt vel male
dicūt eas. et isti vel nō assistunt. vl' aliq̄ cū suis va
nitatibꝫ impediunt. Sed ꝙtra primos dicit Je
re. xlviij. Maledictus oīs q̄ facit opus dei negli
genter. Opus dei dicit. b. Sūdict⁹ in regula. est
officiū seu opus q̄d fit in laudando deū in horis
canonicis. Cōtra secūdos, s. laicos. dicit de cōse.
di. iij. Irreligiosa ꝙsuetudo est quā vulgus per
sanctoꝝ solēnitates agere ꝙsuevit. pp̄li. n. qui de
bent ad diuina officia attēdere. saltationibꝫ tur
pibus inuigilant Cantica nō solū mala canen
tes sed etiam religiosorū officia perstrepūt. De
bet ḡ negligentia euitari ab vtrisq̄ vt ⁊ illi de
uote audiant. saltem diebus festiuis. et iste de
uote dicant diuinas laudes vt populus ad de
uotionem excitetur. et hmōi horis ꝯgruit illud.
p̄s. cxviij. Septies in die laudem dixi tibi. s. O
deus sup̄ iudicia iustificationis tue. vbi tria no
tantur.

Primo horaꝝ sufficiētia d̄bita ibi. septies i die
Secdo laudantiū intentio recta. ibi. laude di. ti.
Tertio iꝑoꝝcā motiua. ibi. sup̄ iudicia. ⁊c.

Quantū ad primū. ℣. I.

Sufficientia patet ex numero septenario dū dicitur. Septies in die. Nā septem sunt horæ canonice institute ab eccīa dici in die. Et si intelligatur de die naturali. xxiiij. horarū. tūc cōputantur ꝓ vna hora matutine cū laudibus. Si intelligatur de die artificiali qua. s. sol sup̄ hemispe
rium nostrū tūc laudes habent ꝓ vna hora diui
sim a matutinis et erit prima ⁊ debebit dici i au
rora. Et de matutinis dicit idem. p̄s. cxviij. alibi
Media nocte surgebā ad cōfitendū tibi. Vnde no
tat archi. di. lxxxi. in lecturis ⁊ in decretali dile
ctes. extra de cele. miss. p̄cipitur vt dicat⁹ diurnuꝫ
officium pariter ⁊ nocturnū, ꝓpter q̄d quicunq̄
omittit aliquā ex horis canonicis etiā laudes me
re ex negligentia. peccat mortaliter si est ordinat⁹
in sacris vel beneficiatus quantūcunq̄ tenuit.
Item omnes ⁊ etiam religiosus, pfess⁹ Item. ℣. de. de
pal. in. iij. Ista tñ materia, q̄ i. iij. p̄te ti. vij. tra
ctatur diffuse ibi vide. Dic aūt ponent q̄dā ibi
omissa Cauēda est ergo negligentia in hmōi ho
ris psoluendis. vñ dicit de ꝙse. di. i. c. clericus q̄
clerici ab officio declinātes vel negligenti⁹ agen
tes ab ipso officio remoueant. In figurā hmōi
legit Leuit. xvi. Aaron tollet de sanguine vitu
li ⁊ aspget digito septies ꝯtra ꝓpiciatoriū ad ori
entem Aaron q̄ interp̄tatur mons fortitudinis
primus sacerdos significat quēlibet applicatum
ad diuina officia vt clerici ⁊ religiosi. xij. q. i. Duo
sunt qui debet esse fortis ⁊ ꝓstans ad diuina offi
cia exoluenda ⁊ sacramenta mīstranda nō tedio
victus ⁊ negligentia, cui deus p̄cio esse dz cum
p̄tem nō habeat cū reliquis tribub⁹ isr̄l' hic digi
to. i. instinctu sp̄ūssancti sanguinē vituli q̄ xp̄m
passum significat debet septies aspgere ꝯtra ꝓpi
ciatoriū. i. p̄ septem horarum canonicaꝝ p̄soluti
onem passionē xp̄i in qua sanguis effusus ē re
colere in ꝓspectu diuine maiestatis vt deus ꝓpi
cietur pp̄lo Sunt ⁊ ipse horæ quasi septē tube q̄
bus angeli canebāt in Joan. in Apo. Signanter
aūt dicit septies in die vt notet nō solū dies tē
poris sed ⁊ dies gr̄e radiose. Debet aūt conari ꝙ
soluens horas eē in statu gr̄e vt magis sit deo gra
tum sacrificium laudis. q̄ vt dicit Salomō Ec
clesia. xx. non est speciosa laus in ore peccatoris
vñ omisda papa. Emendationē esse ꝙuenit po
pulo quē necesse ē orare, p pp̄lo. di. lxi. In sacer
dotibꝫ. Et Greg. Quomō orationis clipeo po
pulum tuef⁹ qui iaculis hostium se se feriendū
exponit. i. q. i. Fertur. Nota. tñ q̄ quantūcunq̄
sit obstinatus p̄soluere dz horas. et satisfacit p̄ce
pto eccīe dicendo debite. Et malicia eius nō im
pedit fructū orōnis ad populū. q̄ hoc agit non
vt priuata p̄sona sed vt minister eccīe. que semp̄ i
maculata et grata est deo Et qui p̄ alium facit, p
inde est ac si p̄ se agere videat⁹. extra de re. iu. li. vi
vnde acceptatur officium eius nō vt ab eo sed vt

ab ecclesia cuius est minister dictum deo. Nec excōmunicatus nec depositus debligatur ab horis dicendis ne cōmodum reportet ex malo suo.

Quātuz ad secū .§.II

dum scz rectam intentionē laudantiū deū notat cū dicit. Laudem dixi tibi. i. ad tuū honorē non ad laudem humanā. Debet ergo officiuz legens vel cantans obseruare illd pō. cxliij. Per singulos dies benedicā tibi. ⁊ laudabo nomē tuuz in seculū ⁊ in seculū seculi. Seculū seculi est seculum futurū scz vite beate, vbi ptinue laudat deus nunc mēte. post resurrectionē corpoꝛ enā ore. xñ Apoc. xix. dicit. Laudē dicite deo nostro omnes sancti eius qui timetis deū pusilli ⁊ magni. Ad istud ergo seculū seculi. quod scz sequit ad pñs seculū nō puenit nisi qui in hoc seculo laudat deū pura mente. Non g̃ querat tibi homini bo placere sed deo vt dicere valeat vere. Laudem dixi tibi nō mūdo. Dicit enī Greg. q̄ fit plerūq; vt duz blanda vox queritur scz dicendo officiuz ꝑgrua vita negligatur. ⁊ deum moribo stimulat dum populū vocibus delectat. di. xcij. c. in sancta. Et in vita fratrū legitur q̄ quidā fratres detinebant in purgatorio ꝓpter vanā gl'az habitā in officio diuino. Licz aūt deus intueat coꝛ. nec voce egeat nostra tamen ꝑgruentissime ordinatū est ꝙ ecclesiam vt horę dicant oꝛe. et voce humana ds laudetur in officijs. Rationē huiꝰ assignat. b. Tho. 2e. 2e. q. lxxxvi. art. j. dicens. Verbis alia ratione vtimur ad deū ⁊ alia rōne ad homines. Ad homines enī vtimur vꝰbis. vt ꝓceptum nr̄e mētis quē aliter scire nō possent verbis exprimamus. ⁊ ideo laude oris ad homines vtimur. vt vel ei vel alijs innotescat q̄ bonā de eo laudato opinionē habeamus. vt ꝙ hoc ipm euz qui laudat ad meliora ꝓuocemus ⁊ alios apud quos laudat in bonā opionē ⁊ reuerentiā ⁊ imitationē eius induc̄amus. Sed ad deū verbis vtimur nō vt ei conceptus nostros manifestem⁹ cū sit inspector coꝛdiū. sed vt nosmetipsos ⁊ alios audientes ad ei⁹ reuerentiā inducamus. ⁊ ideo est necessaria laus oris. nō quidē ꝓpter deū sed ꝓpter ipm laudantē cuius affectus excitat in deū ex laude ipius fm illud pō. xlix. Sacrificium laudis honorificabit me. ⁊ illic iter quo ostendam salutare dei. Et in ꝙtū homo ꝙ diuinā laudē affectu ascēdit in deū in tantū ꝙ hoc retrahit ab his que sunt ꝑ deum. scm illud Isa. xlviij. Laude mea infrenabo te ne intereas. ꝓficit enī laus oris ad hoc vt etiā populus audiens ꝓuocet in deū. fm illd pō. Semper laus eius in ore meo. ⁊ subdit. Audiāt mansueti ⁊ letent. Magnificate dñm mecū. Quo aūt dicit phūs q̄ optimoꝛū non est laus. sed maius aliquid ⁊ melius. vñ cū deus sit optimus nō videtur laudādus. Ad qđ facit illud Eccl. xliij. Deus est maioꝛ omni laude. Rñdet Tho. vbi supra q̄ loquando de deo quantū ad assentiā eius cuz sit incōprehensibilis ⁊ ineffabilis maioꝛ ē omni laude. ⁊ fm hanc ꝙsiderationē nō debet ei laus scz maius scz reuerētia ⁊ latrie honoꝛ. vnde in ꝑalterio. Dicere. Te decet laus deus. ꝙtum ad ꝓmū ⁊ tibi reddet votū. ꝙtū ad secm. sed loquēdo de deo alio modo. i. scm effectus eius qui in nr̄am vtilitatez ordinant. fm hoc debet laus deo. vnde dicit. Isa. lxiij. Miserationem dñi recordaboꝛ. Laudem dñi sup omnia que reddidit nobis dominus scz tribuam. Debemus g̃ in horis deum laudare. ⁊ hec apud nos dicit laus nō illa que est cordis. vnde non sufficeret dicere horas mente. nec satisfaceret p̄cepto ecclesie nisi oꝛe exprimant. Et cum priuatum dicit quantūcunq; submisse dicit sufficit dummodo oꝛetenus dicat.

Quātū ad tertiū .§.III.

um scz causam motiuā laudatōnis dei. notat hic cuz dicit. Sup iudicia iustitie tue. i. dispensationes quibo iustitia veteris. Et prima ⁊ generalis iustitia fuit qua mundū redimēs incarnatus et passus est ꝙ nobis. Et vt dicit Aug. q̄ō inducit magister sñtaz in. iij. li. Cū posset ds genus humanū potentia absoluta liberare de manibo dyaboli noluit ꝙ potentiā sed ꝙ iustitiam liberare. vt imitemur eū in iustitia non potentia. Ecce iustitia. Cū sup genus humanū dyabolus sibi dñiuz tyrannicū acquisiuisset. quia volūtarie se ei subiecit deo rebellando suscepit in se cām nr̄am ꝓpe habens in se nr̄am naturā ⁊ nō culpam. Et quia dyabolus ignoꝛās ipm deū esse intulit penā moꝛtis instigando iudeos ad mortē eius qui nō erat debitoꝛ mortis. dignū ⁊ iustuz fuit vt amitteret dñium sup hoīem. ex quo innocenti intulit moꝛtem. ecce iustitia. debitoꝛ erat homo deo ꝙ peccato. tantū erat debitū vt nullus purus homo soluere posset. Sed vnigenitus dei factus homo in humanitate suscepta cuius omnis actio erat infiniti valoris ad placandū deum suscepit penam quasi infinitam. vnde dicit ꝙ pō. cxiij. Dolores inferni circumdederūt me. ⁊ sic ꝙ passionē solutuz est debitū. vnde Greg. Qui ꝙ nobis eterno patri. Ade debitū soluit ⁊ veteris cautiōem pio culi pio cruoꝛe deterſit. ⁊ ꝙ hoc nos iustitiā exercendo de manibo dyaboli liberauit. Et quia ipa passio xpi in septē tempibus hoꝛaraꝝ canonicaꝝ expleta fuit diuersis hoꝛ diuersa sustinēs. vt ꝑz ex officio quo crucis ob reuerentiā passionis. institutum fuit vt illis hoꝛis laudetur ds ad gr̄as agendum de sua passione. Septies ergo tē. Recordare ergo frater pie inquit Ber. septē vicibo in die passionis dñi cū scz accedis ad laudandū deū in horis canonicis. sup iudicia iustitie eius id ē sup omīa opera quibo instituaz exercuit ꝓra

lb

ꝺyabolū. Debent ergo deuote dici ⁊ cū attentōe vt habet extra de cele. miſ. c. dolentes in fi. Sed vtrū ipſa attentio ſit in precepto ſunt opiniones varie. aliqui tenēt ꝙ ſic. alij ꝙ nō. alij medio modo ſcz ꝙ ſit neceſſaria intentio actualis ⁊ ſi nō actualis. Declarationē horū habes in. iij. pte ti. vij. c. de horis. Et ſciendū ꝙ ſeptem negligentie committunt in officio diuino dicendo. Et primo eſt quando nō dicit ꝓprium ⁊ ordinatum officium eccleſie ſue vel religionis ſue ſed ad placitū dicit nunc vno modo nūc alio ⁊ de feria nō facit quādo occurrit cauſa abbreuiationis. ſi facit de ſanctis. vel etiā dicens officium eccleſie ſue quia nō vult querere breuiariū dicit ꝙā antiphonā vel capitulū vel oꝝonem ꝓ alia. nō eſt hoc abſq; graui peccato. ſecus ſi faceret ex impotētia ꝓpter defectum libri vel viſus ⁊ huiuſmōi. Item cū dicit curſim ⁊ ꝓfuſe vt vnus nō expectet aliū in finiendo ⁊ ſum. vel ita velociter ꝙ ipe vel alius audiēs nō pōt ꝑcipere ſenſum ⁊ horū. Cui dici pōt ediſcere nobis pabolam. quia pabolice loqui videt vel hebrayce. Ecōtra legit nr de Eſdra ſcriba. ꝙ legit coram omni ꝑplo diſtincte ⁊ apte ad intelligendum. Et dicit Jnno. ꝙ nō peccat qui in diuinis oficijs aſſiſtens illō quod dicit nō intelligit dū modo alis cor ad deū habeat ⁊ illi pſallat. Si ꝙs ergo lectionē vel aliud quod in choro legit non intelligat ꝓpter legentis ineptitudinē non peccat dūmodo conet intelligere ſaltē ⁊ba. Sed ſi ꝓpter mentis euagationē nō intelligit que dicit vl audit nō eſt abſq; culpa negligentie aliqua. Secūda negligētia eſt qñ dicunt horę ſyncopando. dimittendo ſcz vel ⁊ba vel verſus vel ſyllabas. Integre enī ⁊ ꝙplete pſoluende ſunt horę. nā iſta ꝓ ſolutio ſeruitus dicit. in ſeruitio aūt alicui debito debet quilibet eſſe fidelis. vt nec apicē vel iotā pretereat ſed integre ſine fraude debitū pſoluat. Si quis deberet quotidie ſoluere alteri. vij. marchas. certe ſi aliquos denarios quotidie ſubtraheret ñ ſatiſfaceret creditori. Sic infideliter agit qui in oficijs ſyncopat. qđ reprehendit in. d. ca. dolentes. de cele. miſ. Exemplū de illo ſancto pte qui vidit ꝺyabolū in choro cuiuſdam monaſterij manere cum fratres dicerent officiū ⁊ mittere ſepe in ſacco quē ſecū deferebat ⁊ interrogat⁹ a patre quid intromitteret. Rñdit ꝙ ⁊ba ⁊ ſyllabas quas illi dimittebant de officio in futuro iudicio ea preſentaturus ad punitionē negligentie eoꝝ. Vbi aduertendū ꝙ ſi quis ex aliqua cauſa rōnabili vt qz oportet rīderi alicui vel inuenire libri ⁊ huiꝰ aut etiā ex negligētia omittat verbum pſalmi vel pſalmi. nō debet ſubtrahere vocem ꝓcipue cū ſint pauci ⁊ redire ad omiſſum ⁊ ſic ꝑturbare alios ex reuolutione librorū vel ſubtractione aditorij. Sed penitere de ſua negligēta in corde ⁊ ꝓſequi officiū chori. ⁊ poſt officiū illud omiſſum vel aliquid loco eius ſupplere. Et idem ſi dormit in aliqua pte. Et ſcōm Henricū in quolibet dum: vnus chorus dicit vnū verſum alius aliū. eſtimandū eſt ſingulos totū diciſſe qz ſic eccleſia ordinauit. Ex quo dicto ſcrupuloſe et irrationabiliter mouent illi qui faciūt ſibi ꝓſcientiā nō dicēdi qđ inchoat ab officiatore vel cantore vel ab aliquibo quibo ꝓmittit verſus ⁊ huiuſmōi. vt inuitatoriū ⁊ huiꝰ. Superfluū enī eſt hoc

Tercia negligentia eſt qñ in officijs extranea ⁊ vana intermiſcent. ſecus ſi neceſſaria vt interrogando de libro vel quis habeat ꝺicere hoc vel illud. neceſſitas enī nō habet legez vt extra de reiuꝫ. Qđ in lege. Sz nō ſolū vaniloquia ibi ſūt reprehēſibilia ſi etiā bona ⁊ba impertinentia ad officiū vt diſputabilia ⁊ huiꝰ. Et ſicut ⁊ba ita nec opa interponēda ſunt in officio nō ꝓtinētia ad illud vt ſi quis faceret coquinā vl colligeret herbas vel indueret ſe cū ſurgit a dormitione dicendo interim officiū. qđ eſt. valde reprehēſibile qa dat ſibi occaſionē euagandi ⁊ irreuerentiā committit. Quis enī dñs temporalis patit ſibi fieri ſeriosa colloquia cū huiꝰ operibus? Et ſi ꝓ totaz horam hoc faciat vel ꝓ maiori parte vix ſatisfacit precepto ſcōm Pe. de pal. Quarta negligētia eſt ſecum ferre vel differri facere aues vel venari cos canes. quod reprehendit de cele. miſ. graui. in cle. ſunt. n. talia deſtructiua ⁊ impeditiua officij. Et ſimiliter ſi cantatur officiuz debent vitari cantos theotrales. qz non hūt talia inducere ad deuotionē ſed ad vanitatem ⁊ delectationez ſenſualem. vnde Hiero. tractans illud apli. Cantātes ⁊ pſallantes in cordibo vris dño ait. Audiāt hoc adoleſcentuli quibo in eccleſia cantandi officium eſt. nō ore ſcz tantū ſi corde deo cantandum Nec in tragediaꝝ modū guttur ⁊ fauces mediante camine liniēde ſūt. vt i eccleſia theatrales moduli audiant ⁊ cantica. di. xcij. Cantātes. Et Aug. in li. ꝓfeſ. fatetur ſe peccare cū plus delectabat eū melodia. cantus q̄ verboꝝ ſenſus. Et in regula dic qđ nō ita ſcriptū ē vt cantet. ñ cantet qđ ſugillat eos qui mutant notam cantus vt faciant melodiam ſue leuitati ſatiſfacientes. Quinta negligentia eſt quando abſq; cauſa legitima abſentat ſe ab officio eccleſie q̄uis ꝑuarum dicat extra horas. qui. n. beneficiatus eſt in eccl'ia debet officiare eam ſi pōt. vel ꝑ aliū cū nō pōt. Et oēs clerici eiuſdē eccleſie debēt ſimul conuenire ad eā officiandā. vt. vij. q. j. Illō. Etiā religioſi multo magis debent omnibo horis intereſſe niſi cauſa rōnabilis excuſet. vnde etiā di. lxxxi. dicit. Clericus qui abſq; corpis ſui inequalitate vigilijs deeſt ſtipendio ꝓuatus excōicetur. In eccleſijs cathedralibo vbi dant diſtributiones intereſſentibus. ꝓuant abſentes illis diſtributionibo ſed nec tamen debent principaliter conuenire ꝓpter

distributionē illā. quia tūc esset symonia vl saltē turpe lucrū. Qui etiā tarde intrant choꝝ. scz in choato officio ⁊ cito exeunt ante finē vel in medio sine causa vrgente male faciunt ⁊ a sathana instigant. Sicut patz p exemplū monachi beati Benedicti quē vidit ipe ⁊ oñdit alīs q̄ dyabolus p cucullā euz trahebat extra choꝝ tpe oꝝois ꝫ disciplina. b. Bñdictus fugauit. habet in. ij. li. dyalogoꝝ. Serta negligenna ē qñ psallentibus alīs cantādo vel legēdo qs velit illo tempe dicere alias horas puatas submisse pluras horas p secretius dicēs. bi quodāmō furū faciunt. Nā furtū cōmittit qui re alterius vtitur ꝓtra voluntatē ipius. cū aūt volūtas religiosi sit in manibz prelati ⁊ prelatus velit subditū cuz ceteris psoluere horas vt iuuet alios ⁊ ꝓueniat cū alīs ꝓprio arbitrio vocē subtrahēs vt suas oꝝones dicat furtū ꝑmittit. nec deo placet. vnde Ber. Ingratū est spūisancto quicq̄d obtuleris. neglecto eo qđ teneris. Nec est sufficiēs excusatio siquis dicat se nō habere vocē bonā ad adiuuandū chorum. q2 ⁊ in templo dñi erāt vasa nō solū aurea ⁊ argentea. ꝫ etiā enea. et omnia ꝙñi opa suo mō benedicūt dñm in suis vocibz nō solū psitacus et cignus ⁊ philomena. ꝫ ⁊ canis ⁊ asellus ⁊ cicada. Cōfabulatōes aūt ⁊ nuge ⁊ risus curiosus ⁊ vagus aspectus hincinde ⁊ incompositio membroꝝ. vt sacrilegiū in officijs. ⁊ maxie in ecclesia vitanda sunt. extra de īmuni. eccle. Decet domū li. vi. Septima negligentia est tarditas in dicendo horas. vt post debitū tps. Hugo de sancto Victore preuenire est ꝓuidentia. tardare est negligentia Henricus dicit in quolibet. q̄ qui est legitime occupatus vt nō valeat horis proprijs dicere. pōt dicere de mane vsq̄ ad vesperas ⁊ deseruo vesperas cū cōpletorio simul ⁊ qñ dicunt matutine de nocte. prima cū matino forte dici pōt. ḋa sic ē ꝙsuetō in capella dñi pape. qđ videt quādo matutine dicunt nō de sero ꝫ post mediā noctez. De sero enī possunt dici matutine sequētis diei cū sit alīs occupatus vtilibz. nā si ex somnolētia ⁊ delitijs diceret non excusaret a pcto pigritia et negligentie. sm Tho in quolibet. ⁊ Hen. In tardando aūt notabilit mere ex negligentia horam aliquā dicere post debitū tempus. scz ante cōpletū diē. puta matutinū dicit hora nona primā horā. xvij. diei vtrū sic mortale. Et videt Tmb. in expositōe regle teneri q̄ sit. Quod durū videt dicere. nec ratio aliqua vrget nec autoritas canonis Ecclesia enī precipit dici officiū nocturnū ꝑiter ⁊ diurnū de cele. miss. c. dolentes. Et officiū vnī⁹ diei est sub vno precepto. qđ preceptū impleri videtur si ipm officiū. j. diem dr suū. alīs si dicat q̄ hora quelibet tps ꝓprium habeat dicendi qđ notabiliter ꝓteriens peccet mortaliter cōmittit in die vij. mortalia cum tñ dicat q̄ omittēdo. vij horas vnius diei nō omittit nisi vnū scōm. Guil. sed tanto graui⁹ q̄to plus dimittit. Preterea si determinatio tempis esset in ꝓcepto cuilibet horē nō excusaret qui ex iusta occupatōe notabilit tardaret. sicut nec excusat qui dimitteret officiū pro illa die ꝓpter occupatiōes. Itē si quis oblitus alicuius horē puta prime. dicit aliā sequentē puta terciam postea ꝓpendens non oꝑtet. q̄ dicta hora omissa scz prima iterū dicat terciam. ꝫ sufficit tantū semel dixisse. etiam si ordine postposito. scōm Pe de pal. in. iiij. De multis alīs ptinentibus ad materiā istam habes in. iij. pte. ti. viij. c. De horis ibi vide.

Capitulū Decimūtertiū ō Pigritia ⁊ ibi de tarditate quersionis. pfessionis ⁊ bone opatōis.

Pigricia filia ē accidie. ⁊ stricte sumendo importat tarditatem opandi bonū quod fieri debet scōm Tho. ⁊ hoc reprehensibile est ⁊ nociū vnde dicit Eccle. x. In pigritijs humiliabit contignatio. ⁊ in infirmitate manuum pstillabit domus. Tigna dicunt ligna arcuū que tenēt tectū Contignatio est ꝓiunctio eoꝝ que fit in supiori parte versus tectū. Ex hoc ante q̄ aliquis est piger. i. tardus. ad ꝓuidendū alicui defectui seu fracture lignoꝝ ⁊ nō subuenit tempe oportuno. seqūtur humiliatio tecti. i. ruina. Sic spūaliter qui ē tardus ad ꝓuidēdū ⁊ obuiandū defectibus suis vel alioꝝ. inde sequitur ruina spūalis. ⁊ in remissione manuū. i. negligentia operum domus perstillat. i. in conscientiam intrant paulatim vitia. Lucanus poeta. Tolle moras semp nocuit differre paratis. ⁊ Greg. Ubi ꝑiculum vertitur vitēda est mora. di. iij. Et regula iuris dicit. Mora sua cuilibet est nociua. extra de reg. iur. li. vi. Et in figuram mandauit dñs in veteri lege omnes aues coruini generis vt īmundas nō debere comedi q2 earū vox cracitando est quasi cras dicens tarditatem. ⁊ tales moras scz pigritie. ⁊ tarditatis ad bonū non debem⁹ nobis incoꝝpare. i. assumere. hoc autē vicium satis est generale. vnde Seneca. Nemo quicq̄z habet facti. in futurum enī nra distulimus. Cauent tamen iusti ab hac pigritia. vnde Origen. Nullus piger inueniet in domo sapientis ⁊ loquit de Abrahā cum recepit angelos hospitio. cucurrit enī ipe ad tabernaculum. Sara accelerauit fata simile puer festinauit ad gregem. Gen. xviij. Et de. b. Maria legit q̄ post ꝓceptum filij dei abijt in montana iudee cum festinatione scz ad salutandum Elisabeth. Luc. j. Nescit enī tarda molimina spūs sancti gra vt dicit ibi glo. Sumit tñ in scriptura frequent pigritia ꝓ accidia ⁊ negligentia seu omissione bonoꝝ operū. vnde ꝓuer. xxi. Desideria scz terrena occidūt pigrū noluerūt. n. quicq̄z opari manus

eius. Eccle. xx. dicit. De stercore boum lapidatur est piger omnis qui tetigerit exuuiet manꝰ suas Boues sunt predicatores ⁊ doctores exarantes corda hominū vt deo fructificent. Stercus bouz sunt terrena que ipi reputant vt stercora. Unō predicatoꝝ gentiū. Omia arbitratus suz vt stercora vt xpm lucrifaciā. hoc stercore. i. affectu ⁊ occupatione mundanoꝝ piger tardus ⁊ negligens sue salutis lapidat pcutit ⁊ occidit. scōm expositionē. Gregorij. Et seruo qui noluit exercere pecuniā sibi cōmissam dictū fuit increpatiue. Serue male ⁊ piger quare nō dedisti pecuniā meaz ad mensam. ⁊ postea. seruū inutilē mittite in tenebras exteriores. Matth. xxv. ⁊ de hac tarditate intelligit illud ps. cxviij. Tempus faciendi dñe dissipauerunt legez tuam. id est propter tempus quod homines estimant se habere ad faciendum bonum dissipant legem dei facientes ꝯ precepta eiꝰ. Est aūt pigritia ista seu tarditas ad bonū mala ⁊ piculosa precipue in tribus casibus.

Primo in exhibendo se ad cōuersionem.
Secdo in faciendo pfessionem.
Tercio in psequendo opationem.

Quātū ad primū .§. I.

dicit Eccle. v. Ne tardes conuerti ad dñm. ⁊ ne differas de die in diem. subito enī veniet ira illius et in tempore vltimo dispdat te. Qui manet fixus in aliquo mortali est auersus do. Unde pphe p Jeremiā. de peccatoribꝰ ait. Terruisti ad me terguz ⁊ nō faciem. Et Aug. diffiniens peccatum dicit q̄ est auersio ab incōmutabili bono scz deo. ⁊ conuersio ad cōmutabile bonū scz creaturā. puta diuitias voluptates honores ⁊ huiꝰ. Non enī talis respicit deum oculo intentionis vt vltimū finem in conuersatione sua. sed creaturam illā quā inordinate amat. Sed quia vt dicit regula iur. Omnis res q̄ quascūq; causas nascit peasdē dissoluitur scz contrario modo extra de regu. iur. Sicut edificium fit ponendo lapidē sup lapidem ligando eos calce. dissoluit aūt removendo lapidez a lapide cū amotione calcis. Ita in pposito cū peccatum omittat q̄ hoc q̄ voluntas se auertit a deo ⁊ adheret creature vt fini magis volēdo delectationem ex psecutione illius rei q̄ seruare mandatū dei. ideo si debet destrui peccatū vt reconciliet deo. oportet q̄ auertat a creatura detestando inordinatū affectū quē habuit ad deū ⁊ oculum intentionis dirigat ad deū sup omnia diligenda ⁊ hoc est conuerti ad deum. Et ad istam cōuersionez nō est tardandū. quia vt dicit Greg. sup Ezech. Peccatū qd̄ p pniam non diluitur mor suo pondere ad aliud trahit. Et in moral. tractans illd̄ Isa. xxxiij. c. Et clamabunt pilosi alter ad alterū. dicit pilosus clamat ad pilosum q̄ ppetrata iniqtas ppetrandā vocat. Et dicunt pilosi bestie habentes apparantiā humanā ⁊ bruitalēm sunt pcta que spēm boni habent vidētur actus rationis. q̄ reuera actus bestiales sūt. quia omē pctm scōm Damas. est pter naturā. i. cōtra rōem naturalē. Rationē huiꝰ assignat. 2e. Thoma. ij. q. iiij. Nam homo in repentinis casibus capitur ꝑ finē pstitutū ⁊ habituz ꝑceptum. Sed cum peccator pstituerit sibi aliquod creatū vt finem vltimuz. ⁊ habet habitū vitiosum. ⁊ repentina frequenter occurrāt que nō patiunt moram diu cogitandi. ideo in huiꝰ operabit vitiose scōm malū finē quē sibi pstituit. Et propterea si potest diu peccator manere qui ad alia labat. nec ꝑpterea excusat. q̄ ipe sibi est causa huiꝰ ꝑpter tarditatē conuersionis ad pniam. Et ideo bene dicit. Ecc. v. Ne tardes conuerti. nec differas de die in die. hoc ē ꝯ illud puer. iij. Ne dicas amico tuo. q̄ scz xpus est. vade ⁊ cras reuertere. cū statim possis dare scz te ad conuersionem. Hec ē enī vox cornix scz cras cras. Sed aduertenduz q̄ corvus egressus de archa nō est reuersus ad eā amplius sed sup cadauera inuenta requieuit. Colūba vero cuius vox est. vr. i. nūc reuersa est. Sic tardēs de die in diem nō reuertit ad ecclesiā merito. sed requiescit in tempalibꝰ setennibꝰ. sed boni ⁊ simplices fideles qui subito penitent si offendūt illi reuertunt. De tali tardatione ad conuersionē accusabat se Aug. in li. confes. dicens. Non erat q̄d̄ responderet tibi scz deo dicenti mihi. Surge qui dormis scz in peccatis. nisi vba somnolenta ⁊ lēto modo cras cras. sine modo sine paululū. ꝑ illd̄ modo nō habebat modū ⁊ illud paululū ibat in longū. hec ille. piculosa est illa ꝓcrastinatio non solū ex eo quod dicit Ouidius. Qui ñ est hodie cras minus aptus erit. Sed q̄ vt dicit in dicta auctoritate. subito enī veniet tibi ira illius. scilz mortis. Nullus enī securus est de die crastina vel scit si subitanea morte decedet. Et scōm malū statū ⁊ illius sic iudicabit a deo ꝺemnabit. ⁊ sic eis ꝓgruet illud. Isa. xxviij. Erat eis verbuz dñi. māda. remanda scz aliquā comoditatē exspecta. reexpecta. s. me ad pniam. Vocē dicū ibi ⁊ mox dicū ibi vt vadāt ⁊ cadāt. retrorsuz. nō enī videt qui cadit retrorsuz qno cadit ⁊ letaliter cadit. sic Hely ex tali casu mortuus. vñde dicit. Ecc. xxx. repromissio nequissima multos pdidit. Repromissio scz cogitatio. qua peccator pluries ꝓmittit sibi longā vitam tanq̄ esset d̄ ea certus ⁊ ex qua disponit multa facere in mūdo ⁊ ꝑpter mundū ⁊ inter cetera etiā penitere. Ista est nequior ⁊ nequissima. Neq̄ sequidē ē ista ꝓmissio quia sibi vsurpat peccator in hoc q̄d̄ est ꝓprium dei scz de futuro disponere. Unde dixit xps Act. i. Non est vestrū nosse tempa vel momenta que pater posuit in sua potestate. Ber. contra talez de futuro presumentē ait. Quid de futuro mihi taz

Capitulū Decimūtercium

temerarie p̄sumis tanq̄ pater tpa ⁊ momenta in tua non in sua posuerit potestate. Nequior est ista repromissio quia cū tps infiniti valoris sit sibi a deo datū fatue expendit ⁊ cū hoc p̄sumit qđ adhuc plus sit ei daturus. Unde filiꝰ posset sperare q̄ pater suꝰ sapiēs dabit sibi adhuc magnū thesaurꝫ cū illū quē dedit scit male ꝓsumptisse ⁊ aptū ad idē. Ideo misse is dꝫ c̄ cū dñs p̄misisset tpe Noe spatiū. c. viginti annoꝝ ad querēdū se ad pn̄iam quia nō querebat ꝑ centū ānis male vsus esset genꝰ hu manū. ablatulit. xx. annos de p̄missis Geñ. vi. Ita dicit Hiero. de pe. di. i. p̄ dixerat. Nequissima est. q̄ nō solū tps datū perdidit ꝑ in ꝓtu meliā creatoris querit ⁊ vti dispsuit. Seruādū est igit qđ dicit. Ecc. vii. Fili nec casti ne adiicias iteꝫ ⁊ de p̄teritis dep̄care vt dimittant tibi. Sed tps faciendi dñe dissipe tu. qua. s. mandas hoībus ne tardēt querti onē. Nō debet ergo quis esse piger ⁊ tardus ad querti onē ex eo p̄cipue q̄ querti o dilata difficilioꝝ est. accelerata facilioꝝ vnde Beda dicit q̄ dyabolus q̄to diutius possedit tanto difficiliꝰ dimittit. Ex pluribus aūt rōmbo ⁊ modis oñdit q̄ difficilior sit cōuersio dilata. p̄mo qnidē ex obduratione. Sicut enī pueriſ etas est tenera ⁊ susceptibilis impressionis. sic cera mollis cuiuslibz sigilli. ⁊ virgula dū tenera est si curua est de facili ad rectitudinē duci pōt. Senilis vero etas durinā habz ⁊ difficulter recipit impressionē. sicut nec lapis fleti pōt a moribꝰ suis. sicut nec truncus arboris a rectitudine sua. Unū dr̄. puer. xxii. Adolescēs iuxta viam suā cū senuerit nō recedet ab ea. Quāto ergo quis magis tardat querti onē tāto magis indurat. iuxta illud. Indurauerūt ceruices suas ⁊ noluerūt querti. Secdo oñditur maioꝝ difficultas ex ꝓtractu habituatōne. Sicut enī materia que habz aquā difficilius suscipit ignē. vt patet in lignis aquosis. q̄ ignis inuenit tbi qđ repugnat sibi. scz aquā. Et castrū qđ habet repugnantiā difficilius capit q̄to illud qđ nō habet. ⁊ facilius vestis formā suscipit rectā que adhuc nullam recepit q̄to que malā ⁊ tortā. Ita mens que habet habitū vitioꝝ que sunt ꝓria gra difficiliꝰ cōuertit q̄to illa que pfm nō habet. vel si hz recentia habet vt dispositōes que ꝺ facili tollunt. ⁊ nō ex diuturnitate radicate vt habitus q̄ difficilius remouent. p̄s. cxxvi. Beatus qui tenebit. i. vitra nō ꝓgrediat ⁊ allidet paruulos suos ad petrā id ē principia peccatoꝝ ad petrā pn̄ie occidendo. Tertio oñdit ex nature dissipatione. Peccatoꝝ siquidē dissipat bona nature. i. virtutes naturales. scdm quod dicit figurate Luc. xv. de p̄digo q̄ dissipauit substātā suā. i. inclinatōes naturales que sunt in nobis tanq̄ semina quedaꝫ ⁊ principia vtutum. Ex peccatoꝝ tales inclinationes quasi anibilat ⁊ tanto magis q̄to magis ꝺmoratꝫ in peccato vnde difficilius querti. Unō ⁊ in resuscitatōne Lazari quatriduani que designat querti onēꝫ peccatoris inueterati in malis. xp̄s oñdit laboꝝare. naꝫ infremuit spū ⁊ fleuit. accessit ad monumentū. fecit lapidē tolli. clamauit. ⁊ p̄ius gras egit. Joan. xi. Ad figurandū q̄ multū oporet laboꝝare peccatoꝝem qui pnā sit in peccatis. ⁊ flendo. ⁊ lapidem tollendo male assuefactionis ⁊ clamando affectu. ⁊ oratiōes. p̄curando sanctoꝝ vt querratur ad penitentiam. Quarto ostenditꝰ ex peccati aggrauatōe. Peccatum enī est quoddā pondus aggrauās animā vt ad deū nō possit surgere vel respicere. ps. xxxvii. Sicut onus graue gruate sunt sup me. s. iniquitates. Adeo graue est peccatū vt celuꝫ ⁊ terre superficies nō valeat sustinere pōdꝰ vt patet in Lucifero qui exīs in celo empyreo ita grauatus est p̄ superbiā q̄ de celo lapsus in centrꝫ terre ruit. Un̄ figuratꝰ peccatoꝝ p̄ illā mulierē que a diabolo fuerat incuruata adeo nō posset sursuꝫ respicere p̄ multū tempis Luc. xiii. Et q̄to quis plus peccat tāto magis aggrauatꝰ. quia quodlibz peccatū habet suū grauamez quasi infinitū culpe et pene. Manifestū est aūt q̄ q̄to magis hz graua men sup se tanto magis est sibi difficile surgere. Unde in vitas patrū legit q̄ semel. b. Arsenio in heremo dictuꝫ fuit. Egredere ⁊ oñdaz tibi opa hoīz. Et vidit egressus p̄ho ethiopē cedētē ligna ⁊ facientem sarcinam quam leuare non poterat p̄e magnitudine. qui plura cedebat adiungens sarcine facte ⁊ temptabat leuare ⁊ multo minus poterat. Dixit erinde alīū qui in foueā facram q̄ fundū nō habebat mittebat aquā quā de fluuio hauriebat ⁊ implere nō poterat. ꝑ q̄to plus mittebat tanto plus exibat. Exinde vidit duos portantes quoddā lignū p̄ trāsuersuꝫ vnꝰ ex vno capite ⁊ alter ex altero querētes ī templū quoddā introducere ⁊ nō poterāt. q̄ longius erat latitudine porte templi. nec volebat vnus post aliū ire ꝑ te pari incedere. vnde nō poterāt. Exposita autem ē sibi visio. vicz q̄ pa ri ꝰ significat eos qui cū habeāt sarcinā peccatoꝝ ꝓgregatā nō attēdūt ad diminuendū p̄ pn̄iam. sed adaugent differēdo querti onesꝫ quasi in futuꝝ leuius posſint portare sarcinā maiorē ⁊ facere pn̄iam. quod falsuꝫ est. Illius designat eos. qui ⁊ si opa faciūt de genere bonoꝝ tamen egrediunt de anima quoad meritū quia faciunt cū hoc multa mala vel manent in peccatis vñ meritū pdunt. Tercius significat sup̄bos qui nolūt sibi inuicē cedere ⁊ cō cordare in bonis ꝑ q̄trariant. ⁊ isti templū dei ingredi non p̄nt nec querti p̄ter grauamen superbie. Quinto ex elongatione. Quanto enī ꝺs magis peccat vel diutius moratꝫ in peccato tāto magis elongatꝫ p̄s. cxxviii. Longe a peccatoribꝰ salus. Sed nō est verisimile. q̄ ille q̄ elongauit

sea deo p.xl ānos. de facili redire possit ⁊ cōuerti ad deū in. vij. diebus vel. xv. quibus durat infirmitas hoīs. ⁊ hoc quo ad illos qui differunt conuerti vsq; ad grauem infirmitatem mortis. licet possit hoc accidere ⁊ aliquando eueniat. vt patz in latrone crucifixo cum xp̄o ⁊ in illo nicolao antiquato in malis septuagenario qui accedebat ad prostibulum victus a carne ex diutina ꝓsuetudine. qui precibus. b. andree ap̄li fuit liberatus a vitio et saluus. dñi leo papa. Misericordie dei nec mēsuras possumus ponere. nec tpe diffinire. apud quem nullas moras patit̄ venire questio. de pe. di. i. Multipler. Sed istud raro ꝓfigit. ⁊ ideo bene ait Isa. lv. Querite dñm dum inuenire p̄t. inuocate eum dum prope est. Derelinquat impius viam suam ⁊c. Multos enī inquit Aug⁹. solet decipere serotina penitentia. Certo ex tristicie affectōe. Quilibet enī naturaliter fugit tristiciā et q̄ō p̄t eū ꝓtristare. Sed ille qui diu permānsit in malo tota delectatio ⁊ gaudium eius ē in malo. ꝓm illud ꝓuer. ij. Letantur cum male fecerīt et exultāt i rebꝰ pessimis. Cūm cū cogitat pctōr q̄ debeat dimittere oia illa mala in quibus delectatus fuit. multum ꝓtristat̄ ꝑm sensualitatē saltē. Et frequenter accidit ei sicut simie auide dulcedinis nuclei nucis. que accedit ad arborem ⁊ cū mordendo sentit amaritudinē corticis totū talē arbitrans nō puenit ad dulcedinē cupitam me dulle. Sic peccatōr cum cupiat dulcedinem venie propter q̄ incipit velle penitere cum ꝓcipit q̄ oportz eū vitia dimittere ⁊ odia ⁊ lasciuias. sumere ꝓfusionem ꝓfessionis. eu acuare bursam ꝑ restitutione. petere veniaz lesis. qui nunq̄ se humiliauit videtur sibi nimis amarꝫ. vnde dimittit facere vel male facit. vnde ⁊ iuuenis q̄ petijt a xp̄o quid faciendo vitam eternam haberet. Respondit vēnti si volebat esse perfectus daret oia pauperibus quo audito abijt tristis Matt̄. xix. et nihil fecit q⁹ habebat mltas possessiones ⁊ minis sibi duz videbat̄ illas dimittere Septio ex dyaboli impugnatōe. Cū q̄s moratꝰ in peccato dyabolus non multuz impugnat quia suus est. Sed cū ꝑpendit q⁹ velit recedere ab eo ꝑ pniam multiū impugnat. ⁊ tanto plus q̄nto diutius possedit. ⁊ p̄ maxime in articulo mortis. q⁹ scit se amplius tpis nō habere ad temptandū ⁊ magis infestat. Venenuz dicit̄ serpens habere in cauda. Unde ⁊ dñs dixit serpenti antiquo. Gen. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius sc̄z mulieris. i. extremo vite magis impugnās q̄nto alio tempe. Si ei dyabolus accedit ad sanctissimos viros i fine ad temptandū si forte posset eos vincere. Nam accessit ad xp̄m in passione. ꝓpter quod ait xp̄s Joh. xiij. Venit. i. veniet princeps mūdi ⁊ in me non habet quicq̄. multo magis accedit ad eos q̄ male vixerūt ⁊ distulerūt questionē in finem Sed si cut sancti in vita ⁊ sanctitate quesīt sunt ad deū Ita ⁊ deus tempe necessitatis querit̄ ad eos inuandum ꝓtra pugnas dyaboli. Et sicut pctores in sanitate nō sunt dñi recordati nec ad deū conuersi. ita valde timendū est ne in morte deus obliuiscat̄ eoꝝ. Crisi. Hac animaduersiōe pcutitur peccatōr vt mortēs obliuiscat̄ sui qui dū viueret oblitus est dei. Sed ⁊ si quertat̄ vere ad pniam tunc ex tarditate sue questionis non reportabit cōmodū sed detrimentū multū sc̄z penaꝫ saltez purgatorij scōm illud quod ait Aug⁹. Prius est purgandū igne purgatōis qui in aliud seculū dilatat fructū questionis. de pe. di. vij. Nullus. ex his omnibꝰ apparet q⁹ nō est differenda questio ꝑ tpis faciendi dñe. dixi. le. tu. q̄ admones vt cōzcitus reuertat̄ ad te ne indurent̄ ⁊ difficilior sit eis conuersio.

De dilatione cō .§. II.

fessionis nō fiēda dicit p̄s. xciij. Preoccupemꝰ faciez dñi in ꝓfessione. i. antecz accedamus ante faciem dñi seu aspectū eius faciamus pus ꝓfessionem. Vadit ante faciē dñi qui accedit ad adorandū. quia tūc cū ipo loquimur scōm Isodoꝝ ⁊ multo magis cū misse astamus vbi realiter in sacro est dñs, vel cum ecclesiam visitamus vbi omni tpe debet esse in tabernaculo corpus dñi. sed ire ad adorandū vel ad missam vel ecclesiam debet quotidie fieri. Et sic etiaz ꝓfessio fienda esset ab illo quē ꝓscientia grauat de mortali. Nā cum querit̄ vtꝫ ꝓfessio de mortalibꝰ sit de necessitate fienda statim habita opportunitate. Quāuis aliqui dicant q⁹ statiz fieri oportet tñ ꝓmunior opinio Tho. Pe. Ricar. ⁊ alioꝝ est q⁹ nō teneat̄ de necessitate nisi in quibusdā casibꝰ vt infra dicet̄. Tamen scōm omnes piculosum est differre ea. Sed sciendū q⁹ tripliciter potest differri.

Differtur aliquando damnifere.
Differtur aliquando pestifere.
Differtur aliquando salutifere.

Quātuz ad pri .§. III.

mū quando quis habet copiam ꝓfessoris ⁊ idonei differre ꝓfessionem nullā vtilitatem affert ꝫ multiplex damnū. nō est aūt sapientis viri facere illud vnde ei nō pōt sequi vtilitas sed multuz damnū. ꝓterea infirmꝰ. vel qui habet curā eius cito ꝓtracta infirmitate mittit ꝑ medico ⁊ eā patefacit quia ex mora videt sibi piculum iminere ita infirmus in anima cognoscens se infirmatū medicū salutis q̄ citius querere debet sc̄z sacerdotem ꝓfiteri. nā sacramēta sunt quedā medicine anime. Et alij quidē differūt ex negligentia confessionē vsq; ad quadragesimā sequētē. Alij negligentiores vsq; ad finē quadragesime. Alij negligentissimi vsq; ad infirmitatē grauē. Et hi q̄

differunt vsq; ad quadragesimā. ex hoc incurrūt piculum ꝛ damnū. piculum quidē quia possūt mori mort' subitanea interim habētes mortalia dei loque' am amittere ꝛ sic priuarent confessione ex qua aliquando exactrito fit contritus ꝛ sic saluatur qui alis saluaret. Damnū ñ incurrūt quia mult' ex tanta dilatione obliuiscunt pcor q̄ vix ita quo ad pnā remittunt p generalem confessionē oblitor sicut si pticulariter confiterēt quod melius facere posset ꝛ plenius si nō tantū differret. Damnū etiā incurrit ꝛ quatione illor bonorum que sequeret pluries in anno cōfitēdo vt suffragij ecclīe confessoris. amonitionū p confessorem augmentatōis gre remissionis pene. Sed ꝛ magna fatuitas ostendit nō facere diligentiā p anima quā qs hē p caliga. vnde Ber. O mmia insania hoim pudes sordes abstrahere. s. p confessionē ꝛ nō pudes extrahere. Abstergit caliga scz a luto ꝛ contemnit anima. ꝛ manifestū ē q̄ nō in capite anni ābstergat caliga a luto sed quasi quotidie ne corrodat a luto. Illi etiā qui differūt vsq; in finē quadragesime magnā vtiq; negligentiā cōmittūt. Nam cū in fine oēs differant ꝛ nō possit audiri vnusquisq; nisi p se separatim multi q̄; habeant cōfiteri ꝛ confessores pauci respectiue et officiare habeāt eccl'as ꝛ plurīs officijs oportz q̄ multi remaneāt in cōfessi ꝛ multi alij ꝓpter festinantiā sint male confessi. Et quodlibet disturbiuz etiā minimū diabolo opante facit eos dimittere cōfessionē quasi putātes se excusatos ex q̄ nō possunt sacerdotē habere paratū ad eor voluntatē Tales etiā bona multa q̄ faciūt in quadragesima vt ieiunia. elymosinas ꝛ orones. faciūt ea infructuosa. q' frequent' añ cōfessionē nec cōtritionē hñt. pax' etiā pnie faciunt in gratia. q; subito trāsacto pascate reuertunt q̄citius ad vomituz vnde dr in pncipio. xl. faciem tuā laua scz in cōfessione. Matth. v. Legit in vitis patrū de quodā religioso qui erat bon? ꝛ ꝛogo ꝑ tardus ad confessionē ꝑm morē sue religionis. ꝓpter quod semel in infirmitate cōstitut? in visione cōspexit xp̄m venire ad iudicandū m̄dm. Et cū singuli ante tribunal xp̄i ducerent' ad reddendū rōnē de operibus suis ꝛ ꝑm ea iudicarent' ad pnā vel premiū Cū ventū est ad ip̄m religiosuz accusat? est cora iudice de tarditate cōfessionis ꝓpter q̄ vitiū sententia data est a iudice q̄ traheret ad pnā ꝑ virgine gl'osa cui? erat deuotus p eo filiū deꝑcante tū quia iuuenis ꝛ delicatus. tū quia sibi deuote virginitatē seruauerat. fuit mutata sn̄a ꝛ decretū q̄ sibi pro illa vice parceret. ita tñ q̄ de tali pigritia ꝛ tarditate cōfessionis se emendaret.

Quātū ad secū .§.IIII

dū differt confessio pestifere seu mortifere. Et ꝑm Ric. de thara. in. iiij. in quatuor casibus non potest differre cōfessionē de mortalibz vsq; ad finē anni. alis peccaret mortaliter. Primo rōne sacramēti. qñ scz quis vult cōicare vel celebrare ꝓpetrato aliquo mortali post vltimā cōfessiōez Nō enī sufficit tūc cōtritio ꝑ requirit de necessitate cōfessio añ cōionē vel celebrationē nisi cū immineret necessitas celebrandi. alis sequeret magnū scandalū populi. nec tūc posset habere copiā cōfessoris. Tho. ꝛ Jo. neapol'. dicūt. Idez esset si haberet suscipe ordinis sacramentū. Ric. añt de pal'. extendit se ad omne sacm̄. suscipiendū nisi baptismū vt sit necessaria ꝓpus cōfessio de mortali nondū cōfesso. hec in. iiij. Scdo ratiōe periculi. cuz scz qs formar sibi cōsciam q̄ teneat' ad statim cōfitendū habita oportunitate alis peccet mortaliter. si talis nō deponit hui? cōsciam q̄ facere debet ad cōsiliū boni viri. vtiq; peccat mortaliter quia cōsciam facit nā omne quod fit cōtra cōsciam edificat ad gehennaz. xxviij. q. j. §. ex his. Tercio rōne periculi. qñ scz quis post mortale ꝓpetratū intraturus est bellū etiā iustū vl' p locū periculosa trāsiturus vbi imminet periculū mortis vel infirmitatē graue incurrit. nā tūc nō licz differre absq; mortali. quia q̄ amat periculū incidet in illud vt dr Ecc. iij. Sed ꝛ medici hñt in precepto q̄ cū vocant ad infirmos ꝓmo' dñt eos inducere vt mittāt p medicis aiarū. i. cōfessoribz vt faciāt cōfessionē. vt extra de pe. ꝛ re. Cū infirmitas. Et cōsanguinei etiā debent eos inducere ad hoc faciendū. Quarto rōne dubij scz. qñ dubitaret data opportunitate se amplius p illum annū nō posse habere copiā cōfessoris cū tñ habeat de necessitate cōfitēda vt mortalia. vel q; habet morari clausus in castro seu castello vl' in carcere vel q; hz ire ad remotas ptes ꝛ licentiā nō habz vel habere copiā nō pōt alijs confiteri ꝛ hui?. In his ḡ casibz est necessariū nō differre cōfessionez ad caput anni. alis non excusaret a mortali.

Quātū ad tertiū .§.V

differri pōt cōfessio salutifere cū viez tempe fiē de cōfessionis. vt in. xl. quis est arduis implicat? que dimittere nō valet. vl' mēte passionatus ex q̄ nō videt se tunc vispositū ad faciendū diligent' cōfessionē. ꝑ cuz licentia ꝓpij sacerdotis petit dilationē p aliquos dies vt quetius faciat. vel etiā cū sit ligatus sniis excōicationis vl' alīquo peccato ex reseruatis expectat absolutōez ad huiusmōi nō piget ad hoc ꝓcurandū. Non est ergo differēda cōfessio nisi causa rōnabilis vrgeat. Unde ex xp̄s decē lepr̄osis sibi occurrentibz petentibz misericordiā scz mundatōis dixit. Jte ostēdite vos sacerdotibz Luc. xvij. Nō dixit expectate vsq; ad mensem vl' diem ꝑ subito. Jte nūc. Et eūdo mūdati sunt. Legitur de quodā iuuene nobili ꝛ diuite secundū mundum q̄ cum esset vanitabus

⁊ lasciuijs deditus tñ in mane surgens a dormi/
tione faciebat semp istam oronem vt deus nō p
mitteret eum mori sine auisamēto. i. quin prius
sibi manifestaret finis suus. Semel cū hanc fa/
ceret oronem apparuit angelus dicens eū exaudi
tū quia nō moreretur sine auisamento siue sine
prenunciatione. ex quo iste assecuratus magis se
voluptatib omnib immergebat. inde ad modi
cū tempus quadā die surgens de lecto sensit do/
lorez capitis, pter quod domuz nō egredit. So/
cij venīt ad eum vt cū ipis iret ad solatia. ⁊ mi/
nime acquieuit. supuenit febris ⁊ in lectuz ster/
nit se. ⁊ cōsanguinei admonent vt cōfiteat sic de/
bent facere. Rñdit ille q nō est infirmitas illa ad
mortē vt oporteat cōfiteri ⁊ subito liberabitur. fe
bris incremēta suscipit. admonet itez ab amicis
de cōffessione. Rñdit q omnino vult eā facere ⁊
vt melius possit pficere vult expectare alleuiatio
nem febris. auget infir mitas ⁊ cuz importune a
suis de cōfessione rogaret. Rñdit se ita grauatū
q nesciret quid diceret sed diminuta vel alleuia
ta infirmitate oīo faciet. Demū appropinquāte
morte angelus apperuit ei dicens. Tempus est
vt egrediat anima tua ⁊ incipe. finis tuus venit.
Conquerit iste dicens. dñs decepit me. quia p/
misit mihi q nō morerer sine auisamento. ecce d
hoc nō fui auisatus. Cui angelus. imo multotiēs
fuisti auisatus. nam cū supuenit infirmitas illd
fuit auisamentū vnū mortis. Cū tibi a cōsangui
neis dicebat. illud fuit aliud. cū tibi a sacerdote
dictū fuit. illud aliud. noluisti audire. nō dat ti/
bi amplius tempus. oportet q moriaris. ⁊ sic sine
cōfessione moriēs ad infernū deducī ē a demo/
nijs. Sed ipse faciēdi dñe dissipauerūt legē tuā

Tertia pigricia .§.VI

seu tarditas est ꝑsequendo bonā opationem in
choatā. Sed ad hanc removendā faciūt conside
ratio brevitatis temporis pñtis. Ecc. ix. Noli cūcta
ri in tempe angustie. Consideratio enī qualitatz
ipaz rez que velociter ⁊ cursim trāseūt. Sap. v.
Transierūt oia illa tanqz umbra. Consideratio
etiā velocitatis ⁊ strenuitatis quā habēt mali in
his que sunt inutilia vel noxia eis. vt in factis mū
di ps. xiij. Veloces pedes eoz ad effundendū san
guinē ꝑuer. j. Pedes illoz ad malū currūt ⁊ fe/
stinant ad effundendū sanguinē Poeta. Impi
ger extremos currit mercator ad indos. Per ma
re pauperm fugiēs ꝑ saxa ꝑ ignes. Ber. Magna
cōfusio. Ardentius desiderāt seculares viciosa qz
nos vtilia. Cū qz ta solicitudine ⁊ festinātia servi
unt servi ⁊ familiares domīs suis. Cōcupiuit se
mel Dauid aquā de cisterna bethleem quā tunc
occupabant philistei inimici israel ⁊ dixit. O si
quis mihi daret aquaz de cisterna illa. imediate
absqz alio mandato tres ex capitaneis suis mori
sunt ⁊ transeūtes ꝑ mediū castroz philistinorū
hauserūt aquaz de illa cisterna ⁊ sibi obtulerūt.
Non ꝓcedit tanta tarditas in ꝓsecutione bonoz
opum nisi ex magna tepiditate mētis ⁊ defectu
amoris diuini. ⁊ vt dr ꝓuer. x. Sicut acetū dentri
bus ⁊ fumꝰ oculis sez molesta sunt. Ira piger
bis qui miserūt illū. ⁊ ex hoc sequunt aliq̄ndo
multa mala. Exemplū de leuita q iuit in bethle
em ad reducendū vxorē suā que recesserat ex in/
dignatione ab eo. ⁊ cū ipa sibi reconciliata ad re
uersionē se paret. socer suus ꝑsuasit vt nō ita ci/
to iter sumeret. Et q sic differēdo ꝑsuasus tarda
uit nimis iter sumere. ñ potuit applicare domuz
suā illa die sed in Gabaa hospitatus maximam
iniuriā ibi passus est eius vxor libidine incolaz
occisa ⁊c. vt habes Judic. xi. Et precipue solent
homīes esse tardi in executōe votoz que faciūt et
in adimpletione pñaz iniunctaz in confessione
quod est multū nociuū. quia aliqñ ꝓpter hoc ob
liuiscunt ⁊ sic oportet itez de nono facere ꝓfessio
nem vel faciūt eas inuoluti in mortalibo. ⁊ non
valēt eis ille satisfactiones ad solueudū d debito
pene tempalis scōm doc. Tho. ⁊ alios. Sed per
maxime sunt homīes tardi ad restitutōes facien
das ⁊ adimplenda legata ad pias cās facta a te/
statoribo qui debēt excōicari vt necatores aiaruz
vt dr xiij. q. ij. c. Qui oblatōes. Indecz anīe de/
functoz nō ꝓcipiunt illud suffragiū. quod est ad
graue pcm taliū retardanciū siue heredum siue
executoz. vnde ⁊ aliqñ apparuerūt ipe anime de
functoz vivis ꝙquerentes de tali dilatione vl de
fraudatione. Et sic tempus faciendi dñe dissipa
uerunt legem tuā qua mandas talia cōcitius fie
ri. omni anno dicunt se velle talia facere tamen
semp expectāt aliū futuz ⁊ nunqz faciūt. Ecōtra
dicit Isa. xl. Qui sperant in dño mutabūt forti/
tudinē. quia vbi prius erant fortes ⁊ veloces pro
factis mundi erunt postea ꝓ spūalibz sez fortes.
assument pennas vt aquile sez ad velociter bene
operandum volabunt ⁊ non deficient.

¶ Capitulum Decimūqnartū. de Ociositate.

Ociositas etiā filia

est accidie ⁊ valde reprehensibilis pre/
cipue in tempe gratie. Unde ⁊ spāli/
ter fuit dictum bis qui ad vndecimā horam vo/
cati sunt ad colendā vineam designātes eos qui
ptinent ad novum testamentū. Quid hic statis
tota die ociosi? Mat. xx. exempla enī habemus
in novo testamento ⁊ rōnem vrgentem nos ad
laborem. Nec enī decet servum aut discipulum
ociari dño ⁊ magistro suo laborāte vsqz ad mor
tem xps enī dei filius dñs ⁊ magister laborauit
ꝓ nobis. Laborauī sustinens ait ipe ꝑ Isa. j. Di
scurrebat enī ꝑ civitates ⁊ castella predicans. et
curans infirmos ⁊ fatigatus semel ex itenere se

tebat sup fontem. Joh.iiij.⁊ ne in illa refocillatione esset ociosus mulierem Samaritanā instruxit⁊ illuminauit. Sum⁹ etiā facti serui Emptiti. Empti enīz estis precio magno scz sanguine xpi effuso in cruce ait aplūs j.ad Coz.vi. Et iō glorificate⁊ portate deuz in corpe vro scz laborando p ipo dño nō ocio torpendo. Merces in⁊ super nobis in nouo testamento laborantibꝫ citius soluitur. Math.xx. Redde illis mercedem scz laborantibꝫ.incipiens a nouissimis .i.a sanctis noui testamenti. Nam patribꝫ veteris testamenti q̄tumcunq̄ pfecte laborantibꝫ non dabatur eis merces morientibus sed ad limbū descendebant expectantes p centenaria annoz premium. Nobis aūt tempe gratie aperta ianua passione xpi subito datur merces regni celoz dummodo nō simus ociosi sed soliciti opatores. Beda. Regnū celoz non ociosis⁊ negligentibꝫ sed perentibus p oronem querentibꝫ per lectionem.⁊ sacroz eloquioz auditionem.pulsantibus p vtuosoz operum implectionē datur Econtra de ociosis dicitur in ps.lxxij. In labore hominū non sunt.cum hominibꝫ nō flagellabunt ideo tenuit eos superbia.operti sunt iniquitate. Ociosi non sunt in labore hominū quia nolunt laborare sed quiescere. In quibꝫ verbis pplxte pñt tria notanda que ptinent ad istud vitiū quod m ultum habundat.

Primo ocij vicium insinuatum.ibi. In labore hominum non sunt.

Secundo inferni supplicium ei reseruatum ibi cum hominibus non flagellabunt.

Tercio mali plurimum inde generatum.ibi Ideo tenuit eos superbia.

Quātū ad primū .§.I.

dicitur Job.v. Homo nascit ad laborē.⁊ auis ad volatum.q.d.sicut aui naturale est velare.ita hominibus laborare. Unde de sancta ecclesia seu qualibet vtuosa anima dicit puer.vlt. Panem ociosa nō comedit sed opata est cōsilia manuum suaz.⁊ ipe Salomon puer.xij.ait. Qui opatur terram.i.exercet corpus suū vel terram cordis sui saturabitur panibus.i. refectionibꝫ spūalibus⁊ etiam corpalibus.qui sequitur ocium stultus ē. Et nō vnam tm̄ sed multiplicem stulticiā habet in se ociosus⁊ exercet. Et prima quidē quia ipe facit locum dyabolo ꝓtra illud quod ait aplūs. Nolite locū dare dyabolo. Maxima stultitia est locum dare vel vires inimico suo mortali quod fit per ociū. Dicit enī in decretz. Ociositas⁊ voluptas sunt arma hostis antiqui ad miseras animas captiuandas. Et iō bene dicit. Hiero. Sē peraliquid boni facito vt dyabolus inueniat te occupatū de pse.di.v.nunq̄ Necz quis facile capiuura temptatore qui alicui bono vacat exercitio.sicut regula fuit sanctoz patrum vt habetur in collat. Joh.cas.q̄ ociosus a pluribus infestat dei.nonne sed bene opans solum ab vno quinimo⁊ illū etiam de facili nō infestat. vnde ibi narratur q̄ cū quidam sanctus pater transiret ante cellam cuiusdā .xremite incipientis seruire.deo vidit dyabolū manentē ante hostiū celle sue. Et cum aliq̄diu moratus fuisset postea introiuit et firmauit se ille sanctus pater ad videndum finē rei. Inde ergo ad modicū dyabolus exiuit cellā iterum expectans ad hostium⁊ paulo post iterū ingressus est cellam⁊ postea exiuit sicq̄ alternatim pluries fecit. Demuz pater sanctus ingressus visitauit iuuenem⁊ ꝓquirens diligenter de operibus eius.inuenit q̄ cum ille aliquid boni operabatur dyabolus tunc exibat quasi non valens temptare eum cum ocio vacabat tūc dyabolus intrabat⁊ diuersimode temptabat eum.vnde admonuit eum vt sibi caueret semper ab ocio narrans quid viderat Dauid sanctissimus duz fuit in exercitio pfecutionis Saulis.immunis fuit ab illis magnis peccatis in quibꝫ postea incidit cum fuit inquietc hierosolimis scz adulterium.proditionem⁊ homicidium Adulterium p petrauit surgens a dormitione ocio vacās.ij.Regū.xi. Et si non valet quis semper vacare oroni⁊ lectioni.⁊ speculationi non tamen debet se ocio tradere aut quid vanū facere. Naz vt dicit Ber. ꝓter ocium ociosa sectari ridiculum est. sed aliquid honeste recreationis assumere in locutione vel corporali exercitio. Corporalis enim exercitatio ad modicum vtilis est ait aplūs j.Thimo. iiij ⁊ tamen vtilis est. Secunda stultitia quia ponit se in tali statu q̄ inferioz brutis animalibus inuenitur. Nam brutis animalibus licitum est comedere etiam non laborantibus.sed ociosos prohibet apostolus māducare.ij.Thessall.iij.dicēs. Si quis non vult operari non manducet.⁊ merito quia dictum fuit primo parenti in persona omniū. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Geñ.iij.q.d. Si volueris comedere oportebit te laborare. Et non solū inferioz inuenitur ociosus animalibus brutis sed etiam cunctis creaturis a cunctis discordans. nam omnis creatura aliquo modo operatur secundum modum suum nulla est ociosa. Unde⁊ Commentator dicit q̄ qui aufert operationes a rebus aufert essentias rerum. Sed ociosus ita est miser q̄ nil boni operis facit quod sibi conuenit. Conuenit enim homini operari secundum rationem inq̄tum est homo. Et propterea congrue dicit Seneca. ocium sine litteris mors est⁊ vini hominis sepultura. Ideo aūt dicit. Ocium sine litteris mors est. quia cum litteris est vita⁊ valde laudabile de quo Augusti. dicit. Ociū sanctum querit grauitatis vir.q.i. Qui epatū. Et appellat ocium cessationez ab opibus exterioribus vt vacet deo

vnde Ber. vacare deo nō est ocium. sez malū sed negociū negocioz. Dicit iudas in epla sua de talibus ociosis. q̄ sunt arboꝛes autūnales infructuose bis moꝛtue. Arboꝛ in autūno plantata si pur fructū facit tarde facit. Sic ociosi si aliquid boni faciunt ꝛ illud volūt facere in fine q̄ parū vel nihil faciūt ꝛ sic sunt bis moꝛtui. q̄ hic moꝛte peccati ꝛ postea moꝛte inferni. Tercia stultitia ociosi est quia tps amittit. ad qđ ꝑseruandū admonet scriptura dicens. Fili ꝑserua tps ꝛ declina a malo. Eccl. iiij. Et merito debet diligenter cōseruari nō perdi vt ociosi faciūt. Nam ē pciosissimū ē breuissimū. est eius vsus examen ſiendum subtilissimū. Quātū ad pciositatem dicit Ber. Nil pciosius tpe. ꝙ nil hodie vili⁹ reputat. Idē. Nō puum estimes tps qđ ꝛ in factis ꝛ dictis expendit ociosis. volat enī ꝛbum irreuocabile. nec aduertit insipiēs qđ amittit. Ideo pciosum est ips q̄ modico ſpacio eius pōt homo cosequi veniā ꝛ vitā eternam ꝓmereri sicut latro cum xp̄o crucifixus in moꝛte tpe passum ꝓmeruit. Tam pciosuz est tps q̄ damnati darēt omēs thesauros mūdi si haberēt in ptāate sua ꝓ habendo memēto tempis q⁹ posſent penitere ꝛ euadere tantas penas. Nisi ita vt ꝓriū possidemus sicut ips vnde Sen. Reliqua nob aliena sunt. tps tm nostrū est. Et ideo bene dicit aplus ad Gal. vi. Dum tps habem⁹ opemur bonū ad omnes. q. d. nullus sit ociosus. Quantuz ad scōm clax est q̄ tps est quid breuissimū. j. Coꝛ. vij. Tempus breue ē ꝛ in se. quia nil habem⁹ de preterito nec de futuro nec de pnti nisi instās. ij. Coꝛ. vi. Ecce nūc tps acceptabile. Nō enī de eo habem⁹ nisi nūc. in quo possum⁹ accepti esse deo sez bene opando. Et cū multa alia recupari possint vt diuitie amisse. sanitas pdita. aliqñ etiam vita. ꝛ in resuscitatis. ꝙ tps amissum nunq̄ recupat ociosus Job. ix. Dies mei velociores fuerunt cursoꝛe. Sen. Infinita ē velocitas tempis punctū est quo viuim⁹ ꝛ puncto min⁹. Est etiaz breuissimū respectu futuri status qui succedit. q̄ est ꝑpetuus ꝛ nunq̄ deficit. ps. lxxxix. Mille anni autē añ oculos tuos tanq̄ dies hesterna que pretertit. Breuius adhuc restat tps si demaꝛ de eo tps q̄ doꝛmim⁹ ꝛ alias necessitates sumimus quod est quasi pditum. ꝛ ideo aplus ait ad Eph. v. Redimētes tps quoniā dies mali sunt. i. diligenter ꝛ vtiliter expendentes ipsum non ociose. Quātū ad terciū subtile examen fiet de nobis circa tempis vsum. Ber. Omē tps tibi impēsuz a te exigit qualiter fuerit expensuz. Et sicut capillus a capite nō pibit. Ita nec momētū a tempe sez de quo nō exigaꝛ rō. Treñ. j. Vocauit aduersum me tps sez dies vt ꝙterteret electos meos. Q̄ q̄ male poterit rōnem reddere de tpe ociosus q̄ nō solū momētū amisit tempis ꝙ horas integras dies. menses. ꝛ annos. Seruuz inutilez ait dñs in parabola. i. ociosum mittite in tenebras exteriores. Math. xxv. Quarta stultitia ociosi est quia cuz debeat in hac vita soluere vel minuere debitū ad quod tenet ꝛ ipe magis adauget. ꝛ rō dicat. Redde qđ debes. Math. xviij. ꝛ aplus. Ro. xiij. Reddite omnib debita. Sed multa sūt debita nostra Ber. O homo si scires q̄z multa ꝛ q̄z mulas debeas videres q̄ nihil est qđ facis vñ nō esses ociosus. primo debes xp̄o vitā tuā ꝑponere qz ꝓ ipe te posuit suā. Jō dic aplus ad Gal. ij. Dilexit me ꝛ tradidit semetipz ꝓ me. Scōo exigūt pcta ꝑterita futurā vitā meā vt faciaz fructꝰ dignos pnie. Quid si tibi terciū debitoꝛem ostēdam. qui eaz sibi vendicet? puta q̄ gl̄am desideres quā nec oculus vidit. Nōne ad hoc etiam totum q̄z tūcū q̄z poteris dare optebit? Et vltra hec omnia debes totū quod es a quo totū habes qui te fecit et bene fecit. hec Ber. Sed miser ociosus nō reddit debitū ꝙ quotidie magꝭ auget. Quinta stultitia ociosi est. quia cū possit ex se ꝑducere ꝛ recipere fructū multū meritoz ꝛ ꝓmioꝛū vult ꝓmanere sterilis ꝛ infructuosus. Posui vos ait xp̄s Joh. xv. vt eatis ꝛ fructū afferatis ꝛ fructus vester maneat. Potest enīz ꝛ debet ꝑducere fructum cordis bonaz cogitationū. sanctaz affectionum. piaz recordationū. Sed ociosus sine fructu repitur sicut ꝛ ficus ad quā cū venisset xp̄us ꝛ nō inuenisset fructū maledixit ꝛ ſsubito aruit. Math. xxi. Potest ꝛ debet ꝑducere fructū ceris. qui sunt dei laudatio. ꝛgratarum actio. vocalis cō peccatoz confessio. primi instructio. puer. xij. De fructu oris sui replebit vnusquisq̄ bonis. Sed ab omnib⁹ his ociosus est extraneus. Pōt ꝛ debet ꝑducere fructū bonoz opum. vt elymosinaz peregrinationū visitatōis infirmoz ꝛ hui⁹ ꝑs. ciij. De fructu opum suoz satiabit terra. Sed omnib⁹ his priuat ociosus. quia cogitatōes habet vanas ꝛ inutiles. Et ve vobis qui cogitatis iniquum ait ꝓpheta. Uerba habet ociosa. Sz vt dicit xp̄s Math. xij. De omni ꝛbo ocioso reddēt homines rōnē in die iudicij. Et opa viciosa. vñ Jere. ij. Opa eoz vana ꝛ risu digna. Sexta stultitia ociosi est. q̄z vult quiescere in loco vbi oportet laboꝛare sez in vita pñti. xp̄s Job. ix. Nō veni vocare vos ad requiē ꝙ ad laboꝛē Ber. O impudēs ꝛ imprudēs. Milia miliū ministrabāt ei. ꝛ decies centena milia assistebāt ei. s. ad opanduz qđ eis ꝓgruit. ꝛ tu sedere ꝑsu mis ꝛ ociari? Ad quod etiā figurandū sex diebꝰ opatus ē deus diuersas creaturas ꝛ omnes faciebat. ꝛ in septima requeuit ab omni ope ad innuēdū q̄ in vita pñti signata ꝑ senariū nūerū debet hō opari nō ociari si vult in septima. i. in alia vita cū deo quiescere. Septima stulticia ē. q̄z cū sic ociosus submersus in profundo stulticie malicie seu nō vult poꝛrigere manū

suam ad laborem cū tamē aliter nō possit exire. Est. Al stulticia nemo emergit nisi ad laborem manum porrigat. Nam ꝑm pbūm virtus ⁊ scia sunt circa difficilia. Et Virgilius. Facilis descensus auerni, sed reuocare ad auras. surſumq; atq; tollere gradum. hoc opus. hic labor est. Et xp̄us contendit intrare p̄ augustam portam. Luce. iij Certe magna stulticia esset eius qui se videret in aquā cecidisse ⁊ nisi laborando ⁊ apponendo manum posse euadere ibi remanere.

Quātuz ad secun .ꝟ.II

dum ex ocio generante plurima vitia sequit infernī cruciatio. ⁊ ideo ij. dicit p̄s. Cū hominibus nō flagellabunt. Reuertentes ad labore pñe flagellant hic cū homīb sed ociosi non cū hominibus sed cuz demonib in inferno. Proprius locus ociosi est in inferno. rō est. Constat q̄ ociosi in celo nō regnient. Naz celū empyreuz est locus eoz ⁊ merces qui opati sunt. scōm illō. Matth. xx. Voca operarios ⁊ redde illis mercedē. ⁊. Sap. iij. Bonoz labor glosus est fructus. In paradiso etiā terrestri nō recipiebat quia cū deus trāstulit Adaz posuit illic vt operaret non ociaretur. In purgatorio nō erunt quia ibi flagellant boies a deo. sed de his ociosis dicit q̄ cuz hominb non flagellabunt. Mundi quoq; loco indignus est. scōm parabolā xp̄i de ficuluea nō facīte fructum de qua dicit dñs vinee. Succide illā vt q̄d etiaz terrā occupat. i. hunc mōm inutiliter. Et cū non sit alius locus restat q̄ in inferno cū demonib flagellet. Unde saluator. Matth. vij. Omnis arbor que nō facit fructuz bonū excidet ⁊ in ignem mittet. scz infernalē. Et loquit ibi expresse de arbore rōnali que nō facit fructū bonum cū non facit bona opa. ⁊ hec excidet p̄ mortem ⁊ occisus in ignem inferni ꝓicitur vnde p̄s. xxviij. Quis est homo qui vult vitam scz eternā. Declina a malo ⁊ fac bonuz scz fructū opum. nō stes ociosus.

Quātuz ad terci .ꝟ.III

um. Aliud q̄ ex ocio sequit est multiplex malū peccatoz. vnde dicit. Ideo tenuit eos superbia. eos scz qui nō sunt in labore hominū ⁊ in ocio. ⁊ operti sunt iniquitate. i. pleni omni iniquitate Ecc. xxviij. Vltrā maliciaz docuit ociositas. Et alibi. In desidiosis scz malis est omnis ociosus Ber. Omniū temptationū ⁊ cogitationū malarum ⁊ inutilū sentina est ocium. Sicut sentina in nauib recipit omnes sordes corporalium ita mens ociosi omnes sordes vitioz̄um. Nec mirū Non enī pōt coz vigilātis esse sine cogitationib Unde si quis est ociosus ex quo nō cogitat bona oportet q̄ cogitet mala. Cogitatōes aūt male trahunt ad opa mala ⁊ p̄cipue vicia carnalia. Eze. xvi. Hec fuit iniquitas sororis tue sodome. superbia. saturitas panis ⁊ aque. ⁊ ociū. Salomō dum fuit occupatus in edificijs templi ⁊ dom⁹ sue nō ita etarsit amore mulierū sicut postea cuz se ocio tradidit. Poeta ocia si tollas perire cupidinis arcus. Inducit etiā ocium ad curiositatez ⁊ nugacitatē. vnde aplūs. i. Thimo. v. de viduis malis inquit. Adolescentiores viduas deuita discunt enī circuire domos nō solū ociose sed ⁊ verbose ⁊ curiose loquētes que nō oportet. Et Ber. Ociositas est mater nugaz ⁊ nouerca virtutum. Et alibi. Sūma mentis malicia ociū iners Nabuchodonosoz cū maneret in aula palatij sui in superbiā elat⁹ est dicēs Nōne hec est Babylō quā edificaui in fortitudine mea? ꝓpter q̄ō in desinaz mutatus est scōm fantasiam. Daniel. iiij. Filij quoq; Dan veniētes lachis ad populū quiescētem atq; secuz p̄cusserūt in ore gladij vrbemq; incendio tradiderūt Judic. xviij. Ad figurandū q̄ dum quis quiescat ocio demones capiūt aīam atq; diuersis vitijs incendūt. Unde ⁊ in euāgelio. Luc. xi. ⁊ Matth. xij. Spūs imundus exiens ab homine per pñiam cū postea reuertit temptando cū. inuenit domū mētis vacantē scz ocio cum septem spiritibus ingreditur ⁊ habitat ibi id est cū vniuersis peccatis. Dic ergo qui in laboribus hominū nō sunt tenuit eos superbia. Et q̄a ipsa regina est ⁊ mater vitioz̄ exinde operti sunt iniquitate.

¶ Capitulūz Decimū quintū de Desperatione.

Desperatio filia ponitur accidie scōm Gregoz. Tho. ⁊ alios. Pro cuius declaratione sciendūz q̄ sicut vera estimatio intellectus circa deū est q̄ ex ipō ꝓueniat homini salus. ꝓsecutio beatitudinis. venie peccatoz ⁊ adiutoz̄ in arduis ⁊ periculis. quod pertinet ad spem. Ita falsa opinio vel estimatio intellectus circa deum est q̄ nō tribuat beatitudinis p̄miū bona facienti⁹. vel non largiatur veniā penitentib. ⁊ in piculis nō subueniat. quod pertinet ad desperationem. Sicut ergo spes vera estimans de deo est virtuosa. Ita ⁊ desperatio p̄ contrariuz falsa estimans est viciosa Si quis aūt desperet de eo quod non est natus adipisci. vel de eo quod non est debitum adipisci desperatio talis nō esset peccatū. vbi gra. Si quis medicus desperaret de curatione alicuius infirmi. vel si quis agricola desperet se fieri posse imperatorē. aut simplex clericus papam. nō peccāt. ⁊ hoc ꝓpter impossibilitatem consequēdi talia. Sic etiā damnati si desperent se posse ꝓsequi beatitudinē. vel veniā delictoz̄. desperatio nō imputatur eis ad culpaz. quia sunt in statu desperandi ꝓpter impossibilitatem reditus ad beatitudinem vnde damnoz̄ desperatio nō ē eis ad culpā sed ꝓ dānatione. Sed quia homo dum

est viator natus est ꝯsequi beatitudine ⁊ est possibile adipisci estimando contrarium. scz ꝙ non possit adipisci est falsuz estimare de dō ⁊ grauissimū peccatū desp̄ationis Tho. ij. ij. q. xx. Unde dicit̄ in canone de peni. di. vij. Leo papa. De nemine est desp̄andū dū est in hoc corp̄e ꝯstitutus qꝛ nō nunq̄ ꝯsilio maturiori p̄ficit̄ qd̄ diffidentiori etate differt̄. De desp̄antib⁹ dicit p̄s. lxxvij Non sperauerūt in deo salutari suo. Ubi notandum ꝙ est triplex desperatio.

Desperatio glorie adipiscende.
Desperatio venie ꝯsequende.
Desperatio miserie euadende.

Quātū ad primū .§. I.

dicit̄ Job. vij. Desp̄aui nequaq̄ vltra viuaz scz vita gratie nec p ꝯñs vita glē. Dū enī quis permanet in desperatōe nō pōt ꝯsequi beatitudinez ꝫ pōt quilibet q̄tūcunq̄ desp̄auit in preterituz remouere desp̄ationē ⁊ sic viuet. qd̄ facere debet. qꝛ vt dr. ij. Reg. ij. p̄iculosa res est desp̄atio. īmo periculosius omnib⁹. ⁊ hoc triplici ratione.

Primo ratiōe amissibilitatis.
Secundo ratione insanabitatis.
Tercio ratione inclinabilitatis.

Primū sic ostendit̄. Illud per quod tollitur in bonis actib⁹ ꝯstantia. p̄seuerātia ⁊ ꝯfidentia. finis est p̄iculosior ceteris. Sed p desperationē in reb⁹ laboriosis que p̄tinent ad vite p̄fectionē p̄ditur ꝯstātia ⁊ tollit̄ p̄seuerātia cui principaliter merces reddit̄. ⁊ p̄uat se desperans de ꝯfidentia. Finis ergo p̄iculosissim⁹ est. Señ. Tolle spem nemo victus temptabit arma Filij israel cū audierunt ꝙ in terra p̄missionis signante vitā eternā erant ciuitates fortissime et homīes robustissimi scd̄m r̄lationē exploratorū quia desp̄auerūt posse adipisci. eam. ideo sunt ea priuati in deserto moriētes. Soli Caleph ⁊ Josue qui in deo sp̄auerūt illā ꝯsequi. ex numerat̄ intrauerūt. Scd̄o hoc ostendit̄ rōne insanabilitatis. Sicut enī morb⁹ incurabilis est p̄iculosior curabili ita pc̄m quod nunq̄ sanat̄ vel raro morbo sanabili. sicut lepra paralisis p̄iculosiores morbi sunt febribus ⁊ vulneribus. sed tale est vitiū desp̄ationis scz insanabile. Dicit̄ enim Jere. xxx. Insanabilis fractura tua. pessima plaga tua illius scz p̄pl'i qui dixerat desp̄aui. Et iterꝫ Jere. xv. Plaga mea scz desp̄atōnis renuit curari. Quāuis enī nullus estimare debet ꝙ sua op̄a q̄tūcunq̄ etiā eximia. sint p se sufficientia ad cōsequendū tantū p̄miū beatitudinis debet tñ estimare ꝙ dei gr̄a ipsa sociata ⁊ si nimia deus sua liberalitate facit ea esse digna. vnde Aug. Cū d̄s coronat merita nostra nō aliud premiat q̄ munera sua. Et ideo si parua ⁊ quasi nulla op̄a in se q̄s videt bona adhuc desperare ñ debz. Tercio ostendit̄ p̄iculum eius rōne inclinabilitatis. Illud enī pc̄m p quod homo inclinat̄ ad omne malū ⁊ retrahitur ab omī bono est periculosius ceteris ꝫ desp̄atio est hui⁹. Nam sicut per spem homo reuocat̄ a malis ⁊ p̄uocat̄ ad omē bonum ita p oppositū p desp̄ationē reuocat̄ a bonis ⁊ sine freno p̄uocat̄ ad oīa mala. Solent enī tales dicere etiā v̄bo. ex quo debeo ire ad infernū eamus cū armis ⁊ equis. vñ dr̄ p̄uer. xxiiij. Si desperaueris in die lapsus. in die angustie minuetur fortitudo tua. i. si desp̄aueris in tēptatōe vel p̄secutione vel in die. scz cum p̄mo incipit dolere de peccatis. vel in morte lapsus a spei fortitudine et firmitate quā prius habuisti. minuetur fortitudo tua scz resistendi diabolo. vbi glo. dic̄ Nihil execrabilius desperatione quā qui habuerit ⁊ in generalibus huius vite laboribus ⁊ qd̄ peius est in fidei certamine ꝯstantiam perdet.

Secunda despe .§. II.

ratio est venie ꝯsequende pc̄toruz. Sed falsa est ista estimatio. quia ꝯ omēs locutōes dei in scripturis ⁊ doctrinis sanctoꝝ dicit enī dñs. Ezech. xviij. Nunq̄d voluntatis mee mors impij ⁊ nō potius vt ꝯuertat̄ ⁊ viuat? ⁊ iterꝫ. In quacunq̄ die ꝯuersus fuerit peccator ⁊ ingenuerit. omniū inquitatū eius non recordabor. i. dimittā. Et in euangelio xp̄s Math. ix. Non est opus valentibus medicus ꝫ male habentib⁹. qꝛ nō veni vocare iust⁹ ꝫ pc̄tores ad p̄niāz vt p hoc eis veniā dez Habet autē talis desperans de venia falsam estimationem de tribus erga deum scz.

De dei misericordia
De dei omnipotentia.
De sui p̄pria malitia.

Primo quidē desperans de venia falso immo. existimat falsissime de deo scz ꝙ nō sit misiticors cum tamen dicat ecclesia ꝙ p̄priū deo est misereri semper ⁊ p̄cere. īmo p̄prie p̄priū. quia nullus pōt tollere miseriā pc̄ti que maxīa est sup̄ oēs alias nisi solus deus. ꝫ nulla creatura ita de facili relaxat iniurias in eū factas penitētib⁹ vt ip̄e facit. Perpetrauit Dauid tantū scelus quale fuit adulteriū addendo ei ad occultandū malū p̄ditionē et occisionē sui fidelissimi militis Urie. ex qua secuta est insultatio ⁊ blassematio ꝯtra deū ab inimicis ⁊ tñ vt cognouit pc̄m suū dicēs Nathan p̄phete eū arguēti. peccaui dño. Subito ex p̄te dei respondit Nathan. Et dñs transtulit peccatum tuum scz parcendo tibi. ij. Reg. xij. Notandum est valde quod ait Crisosto. in li. de reparatione lapsi ad insinuandam immensam dei misericordiam. vnde nullus debeat desperare q̄tūcunq̄ peccator dummodo ad penitentiam redeat. Talis mihi crede. Talis est erga homines dei pietas. ꝙ nunq̄ spernit hominis penitentiā si ei i sincere ⁊ simpliciter offeratur. etiā si ad summū quis perueniat malorum ⁊ inde reuerti velit ad

virtutis viā suscipit libenʒ amplectit. ⁊ ola facʒ quatenʒ ad priorē revocet statū. Quodʒ adhuc est prestantius ⁊ eminentius. etiā si nō potuerit quis explere oēm satisfaciendi ordinē. ꝯtulam/cūʒ tū. ⁊ qualibet breui tempe gestā nō respuit penitentiā. suscepit etiam illam nec patit ꝯquis exigue conuersionis perdere mercedem. hec omnia. de peniten. distin. iij. capitu. Talis. Hinc ⁊ Leo papa ꝺ peni. di. j. Multiplex dei misericordia ita lapsibus humanis subvenit vt nō solū p baptismi gratam. ꝺ etiā p pnie medicinā spes vite reparet eterne vt qui regeneratōis dona violassent pprio iudicio se sez p pniam ꝺdemnantes ad remissionē criminū pueniret. Exemplū optimum habes. iij. Reg. xxi. de Manasse qui fuit rex iuda quinquagīta ānis ⁊ vltra pessimʒ hoīm ydolatrie deditus. occisor pphetarʒ. ⁊ ꝓcipue Ysaie ꝓsanguinei sui erimij ⁊ euangelice pphete quē ob nimiā crudelitatē secare fecit serra lignea. Demū in senectute sua ob scelera captiuat ab inimicis. Assyrijs ⁊ incarceratus vt recognouit iniquitates suas ⁊ penituit dicens in orōne. Peccaui super multitudinē harene maris. ⁊ multiplicata sunt peccata mea. ⁊ nō sum dignus videre altitudinē celi p multitudine iniquitatis mee. qm̄ irritaui irā tuā ⁊c. dns peccat ei ⁊ veniā dedit reducens etiā eū de captiuitate ad regnū suū. Non ḡ de venia desperandū est. Desperās ꝺ venia. ij. falsuz estimat de dei oīpotentia. cū sez estimat nō soluz deū nolle ei misereri. ꝺ nec posse tot scelera quot cōmisit dimittere. Ex ista adhuc eēt peior desperatio alijs. nam ptineret ad infidelitatē sez q ꝺs nō posset oīa. cū tamē dicat Luc. j. Nō erit impossibile apud deū omne verbū. Isti sunt peiores iudeis incredulis. Nam ⁊ si negarēt ꝓpum posse pcta remittere quia purū hoīem estimabāt. ⁊ hic erat ⁊ est error eorʒ tñ ꝓfitebant deum hoc posse dicētes. Quis pōt peccata dimittere nisi solus deus Mar. ij. Sed oñdit vticʒ posse dimittere ⁊ p hoc esse verus ꝺs. Probauit aūt se habere hanc potentiā nō aliquod potentius sed per aliqꝺ manifestius. Maioris quidē potentie est ꝯtū ad creaturā sanatā sanare aīam remittendo peccata ꝯ sanare corpus a paralisi vel quacunʒ infirmitate. Sed manifestius est sanare corpʒ. nā sanatio anime nō videt ab hoīb seu remissio peccati. ꝺ videt sanatio corpis ⁊ sic p manifestuz pbauit occultuz. Unde dixit vt sciatis qꝛ filius hominis habet ptātem in terra dimittēdo peccata. supple. sano hūc paliticum. vnde tūc ait palitico. Surge ⁊c. ⁊ sanatus est in anima ⁊ in corpe virtute diuina sua. Et si quis obiceret qꝺ ait aplus Heb. vi. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt ⁊ gustauerūt donum celeste. ⁊ participes facti sunt spūsancti. ⁊ plapsi sunt. renouari ad pniam. Renouari ad pniam est ꝙsequi veniam qꝺ fit vticʒ a deo. Sed aplʒ hoc dicit impossibile. ꝺ videt ꝙ recidiua pcta non possit dimittere. Ad quidā ꝺ hereticē opinātes ad idē inducebāt p argumēto miracula xpi dicētes. Quē bis illuminauit? Quē leprosum bis mūdauit. Quem mortuū bis suscitauit? Nō lazarʒ quem dilexit. Non filiū vidue quē matri reddidit. nō filiū dissipatorē. legit pater bis suscepisse. Nō filiā Abrahe bis a demonio liberasse. Ꝺō in nulla pſona iterauit factū docēs non sepe a dño fieri remediū Dixit multis. Clade ⁊ noli amplius peccare. ꝙmittēs penā nō amplius veniā. Hec ꝺba refert Aug. esse eorʒ qui negant deuʒ pcere recidiuanti quos Aug. hereticos vocat. ꝺ peni. di. iij. Adhuc instant pfidi. Et subdit ibi. Qꝛ multos cecos diuerso tempe illuminauit ⁊ multos debiles confortauit. oñdit in diuersis illis eisdē sepe peccata dimitti vt quē prius sanauit leprosuz sez infectū peccato auaritie. postea illuminet cecū lapsum. s. in luxuriā ⁊ but. Ꝺō tot sanauit. vt claudos cecos aridos ne desperet sepe peccator. Ꝺō nō scribit nisi semel aliquē sanaruz vt quis caueat iūgi peccato. ⁊ infra medicū se nominat. Medicoruz est centies infirmū curare qui alijs minor esset si alijs possibilia ignoraret. i. nō faceret hec oīa. Aug. ad auctoritatem apli rñdit glo. videlicz impossibile. i. difficile. Estimare igit aliquod eē peccatū qꝺ deus nō posset remittere esset falsuz imo falsissimū ⁊ hereticū cum oīa possit indulgere.

Tercio desperat quis de venia habens falsaz estimateonē de culpa ꝓpria sez q excedat bonitatē ⁊ misericordiaz dei. Hanc habuit Cayn cum dixit maior est iniquitas mea ꝯ vt veniā merear Gen. iiij. vbi glo. Hiero. peccata addēs pcīs desperat. Et cū bonitas dei ⁊ mia cuʒ affectus est remissio pcꝺ oꝛ sit infinita. ⁊ oīs malitia humana sit finita nō estimat despans maiorē fore suā malitiaz dei mia simplicit vl ex pte remissionis ꝺ ex parte satisfactōis. quia sez estimat seu credit nunquā facere tantā pniam p satisfactōe q consequat veniā Alex. ij. pte summe. q. xlviij. Hanc falsam estimationē videt habuisse Judas cū desperatus laqueo se suspēdit. vñ Leo papa in sermōe Sceleratior omibꝰ o Juda infelitior extitisti quē penitentia nō revocauit ad deū ꝺ desperatio traxit ad laqueū ⁊c. de peni. di. iij. Quāuis. n. oia opa hoīs ꝯtūcunʒ afflictiua ⁊ penalia p se nō sint sufficientia ad satisfaciēdū p vno mortali nedū p mille. mū ipis applicata passio xpi qꝺ fit p gratiaz sacramētalē q passio fuit valoris infiniti ad satisfaciendū oibꝰ satisfacere pōt. vñ Job. vi. dr in pſona xpi Utinā appēderent peccata mea. i. pene debita p peccatis hoīm p qbꝰ patior. ⁊ calamitas quā patior sez in cruce miserie. ⁊ doloꝛ in statera. s. vt pñt pōderari q si harena maris hec grauior pena mea apparet ꝯ sit pena debita p peccatis oīm. Hinc et

ber. Peccaui peccatū grande ꝓsciētia mea turbaf ꝫ nō ꝓturbabit sez vsqz ad desperatiōē quia vulnerū dñi recordabor. Quid enī tā ad mortē qđ xpi morte nō soluat. Ad tollendā istaz desperationē de spe venie qua aliquando iusti tanguntf multū valet ꝓsideratio vite eoz qui de maximis peccatis reuertentes ad pristinam veniā consecuti sunt. Unde Bernā. dicit. Propter mansuetudinem que in te predicat currim⁹ post te oñe Jesu audientes q nō spernis paupem peccatorē non horreas. Nō horruisti ꝓfitentē latronē. nō lachrymantē peccatricē. non supplicantē chananeā non deprehensam in adulterio. non sedentē in thelonio. non supplicantē publicanū. nō lachrimantez discipulū. nō ꝓsecutorē discipuloz nō impios crucifixores tuos. In odore vnguentoz tuoruz. i. haz miserationū currimus. Canti. j.

Tercia desperatio .ꝟ.III.

tio est miserie euadende. Sed vt dicit Eccle. ij. Respicite filij nationes hoim et videte q nullus sperauit in dño et derelictus est. Est aūt triplex miseria de qua quis desperat se posse euadere.

Miseria pene temporalis.
Miseria culpe criminalis.
Miseria angustie mētalis.

Quantū ad primum cū ꝟs est in magna infirmitate vel paupertate vel ꝓsecutione nunqz se debet desperare de adiutorio dei. ꝫ faciendo quod in se est. et residuū ꝑmittere deo sperando q ꝺs faciet quod erit magis expediēs. et cū credet se succumbere tunc liberabit. i. Jacob. ij. inquit Obadias. Qui sperant in dño nō infirmabunt. Et Isa. xl. Qui sperant in dño mutabūt fortitudinē. current et nō laborabūt. volabūt et nō deficient. Sic Abraham cū in egypto sustinuit piculum vite sue vel violationis vxoris fecit quod potuit scōm prudentiā humanā. et residuū dō ꝑmisit in quē sperauit. nec eū fides aut spes fefellit vt dicit Aug. quia et virā nō pdidit ex cautela qua vsus ē sine peccato. et pudicitiā vxoris dñs conseruauit Gen. xij. Sic et Jacob timens fratrē suū Esau. cū reuerteref de mesopotamia premisit munera ad placandū. diuisit familiā in plures ptes ne simul omēs posset pdere. et ferocitatē cordis illius dimisit dō emoliendā. Gen. xxxij. Sic Dauid cū fuisset obsessus a Saule cum exercitu suo in quodā castro et desperaret euadere venit nuncius ad reuocandū Saulē q philistei irruperāt supterrā israel. ꝓpter quod dimisit obsidionē et Dauid euasit. j. Reg. xxvij. Non ꝫ desperandū est de dei adiutorio etiā in tempalibz. ꝫ confidendum.

Quantū ad scōm desperant quidā nō vtiqz veniā de ꝑmissis. ꝫ de abstinentia in futuz ab eis. et ꝓpterea aliquādo nō ꝓfitentf estimantes se nō posse cauere vt vicia carnis et hui⁹. Sed vt dicit Sap. vij. Sapia vincit malicia. Non pōt quis gratiam habere in tam pno gradu qui sufficiat ad resistendū omī temptatiōi scōm. Tho. siquis voluerit agere quod in se est. vñ Amb. sup. Luc. Clide, qz bonus deus et facilis indulgere peccatis nō solū ablatā restituit sez mutitatē Zacharie ꝫ etiā inspata ꝓcedit. Ille enī dudū mutus sciliz Zacharias ꝓphetat. Nec enī gratia dei maxima qui eī negauerat ꝓfitet. Nemo ergo diffidat nemo veterū ꝓsciūs delictoz eterna despet. Sed Host. et Ray. in summis suis ꝺ istā desperationez docent tria remedia. primū est mortis ꝓsideratio que omia mūdana odit et vana et trāsitoria. vñ Eccle. xi. Si multis annis vixerit homo et in bis omnib⁹ letus fuerit meminisse tamē debet tenebroſi temꝑis sez mortis et dieꝝ maloz qui cū venerit vanitatis arguent preterita. Et cuz mors incerta sit et depuncto in punctū possit hominez rapere. ideo nō debet desperare futuris temptationib⁹ se nō posse resistere. quia forte nō amplius habebit morte supueniente. Scōm est debilitatio hostis. Debilitat enim ꝓfessionē et ex se debilis est cū quis est in gra. Isa. li. Dicūt homi demones. Incuruare vt transea m⁹. q. d. nō possum⁹ transire ad habitandū in te ꝑ pcm nisi voluntarie inclines te ad assentiēdum nobis Cris. Debilis est hostis qui nō vincit nisi volētē. Haz et in gregē porcoz intrare nō valuerūt nisi ꝑmissi a xpo. Wath. viij. Nec temptare Job et aff ligere nisi licentiati a deo Job. j. De multis legim⁹ magnis peccatoribz et multos quotidie cernim⁹ qui lōgo tempe steterūt inuoluti in magnis sceleribz qui ꝓuersi ad pristinam restiterunt oi tēptationi. nec vltra recidinauerūt ꝫ effecti sūt magni sancti. Sicut Aug. Cyprianus. Pelagia. Thebaydes et alie. Jac. iiij. Resistite dyabolo et fugiet a vobis. Tercū est fortitudo hois penitentis que ꝓuenit ei ex quatuor. Primo ex depositione peccati et ꝓfiter ex leticia spūali. ꝓuer. xvij. Anim⁹ gaudēs etatē floridā facit. vñ et fortem ad. bellandū. Spūs tristis exiccat ossa. Sic aūt peccatū ex remorsu tristiciā. ita depositio ei⁹ ꝑ pniaz generat leticiā spūalez. Et gaudiū dñi fortitudo vra dicit. Neemie. viij. Scōm q fac penitētē fortē est armatura spūalis. vt ꝓtritio. elemosina. oco. ieiuniū. Ephe. vi. Induite vos armaturam dei vt possitis stare aduersus insidias dyaboli.

Tercū est ex societate exercit⁹ oīm iustoz et angeloz efficit. n. particeps vere penitēs omniuz bonoz q̄ fiunt a iustis. scōm illd ps. cxviij. Participē me fac⁹ omniū timentiū te et custodientiū mādata tua. q. d. fac me bonū cū gra tua et ipa mediāte ero omniū bonoz pticeps. que societas bonoz simul bellantium ꝓtra demones figurata fuit Judith. xv. vbi dicit q Assyrij nou aduenti in fugam ibant precipites et occidebantur. Filij autem israhel vno agmine ꝑsequentes

Capitulum Decimūsextū

debellabāt omēs quos ſuenire potuiſſent Quar tum eſt illuminatio ⁊ ꝓtectio dei. ps. xxvj. Dñs illuminatio mea ⁊ ſalus mea quez timebo. q. d: nullum. Dñs ꝓtector vite mee. Job. li. i. Libe/ra me ⁊ pone me iuxta ⁊ cui⁹ vis manus pugnet ꝓtra me. Ro. viij. Si ꝓ nobis ds. quis contra nos: ſcz poterit prevalere. certe nullus. Cū ergo hoſtis ſit multipliciter debilitat⁹ ⁊ penitēs mul/tipliciter robboratus nō debet deſperare de ꝓſeue/rantia in bono. vel q̄ nō poterit vincere vicia cō ſueta. ſed ꝓfidere in dño quia qui ꝓfidūt in do/mino ſicut mons ſyon. ſcz erūt fortes ⁊ inexpug/nabiles. Judith. xiij. Non derelinquis ſperātes in te dñe. Quantū ad tertiū deſperant aliquā do ꝓpone nō videntes ſe poſſe euadere pericula pec catoꝝ vt occurrit ꝓplexitas mētis aliquis. ſ. caſus in quo ſi videt alicui q̄ poſſit euadere ſine incur ſione magni piculi ⁊ peccati. Sicut accedit Su/ſanne cū impetierūt eā in pomerio ſenes abſcon diti ꝺ adulterio ꝓminantes eaz accuſare ⁊ ꝓdem nare ad mortē niſi aſſentiret eis. vñ illa ait. An/guſtie mihi ſunt vndiq̄z ⁊ quid eligā ignoro. vt ſcz poſſim ſine piculo euadere. Sed nō deſperās de adiutorio dei reſiſtit peccato damnās⁹ p adiuto/rio ⁊ licz illi falſi ſenes iudices iniuſte ꝓdemnaſ ſent vt adulterā ds liberauit eā p Danielē ſniam Dan. xiij. Debet ergo quilibet ſemp peccatū vi/tare in quocūq̄z caſu ⁊ reſiduū ſi inde ſcandaluz vel piculū veniat deo ꝓmittere ⁊ nō facere ſicut fecit ſemel quedā puella que cū mortuo patre re manſiſſet ſub cura auunculi peſſimi ille carnaliť eam cognouit ⁊ pluries ex ea filios ꝓcepit eos oc cidens ad occultandū peccatū ⁊ cum illa pauper cula inuita traheretur ad malū videns ſe nō poſ ſe euadere manus eius deſperata ex tali caſu ve/nenū ſumpſit. ſed poſtea recognoſcens peccatuz ſuū ne ⁊ anima ſimul piret cū ſe devote virgini Marie recōmēdaret fuit ſibi dictū ab ea vt mit teret ad quentū predicatoꝝ ꝑ quodā ſancto viro qui dicebať magiſter Jordanis generalis ordi/nis illius ⁊ illi ꝓferetur totū peccatū ſuum ⁊ ſic euaderet mortē corpis ⁊ anime. Quod ⁊ fecit et confeſſa peccatū ſuū oēnibꝫ illius beatiſſimi vi/ri mortem euaſit anime ⁊ corpis. Non ergo de/ſperandū in q̄cunq̄z anguſtia ſit q̄s ꝓſtitutus

Capitulū decimūſextū de puſillanimitate.

Puſillanimitaſ ē fi/lia accidie. ⁊ poteſt ſic diſcribi. Et eſt vicium quo quis inordinato timore ſe ſubtrahit ab operibꝫ bonis que poſſet ⁊ debet agere. vnde de puſillanimibꝫ poteſt exponi illud ps. xiij. Deum non inuocauerūt. illic trepidaue/runt timore vbi non erat timor id eſt timuerūt in his vbi non debebant timere quod poteſt eſſe tripliciter videlicet.

Primo quia trepidauerunt opa ſpūalia non poſ ſe perficere. ⁊ ideo amiſerunt.

Scdo quia trepidauerunt bona temꝑalia poſſe amittere. ⁊ ideo offenderunt.

Tercio quia trepidauerunt: corꝑa mortalia eo/rum deficere. ⁊ ideo errauerunt.

Primū. precipue .§. i.

ptiner ad puſillanimitatē. cum ſcz quis ſubtra/hit ſe ab his bonis que poſſet facere quia viden/tur ſibi facultatem ſuā excedere cum tñ non ex/cedant ps. liij. Expectabam eum ſcz deum adiu torij gratie ſue qui ſaluum me fecit a puſillani/mitate ſpūs ⁊ tempeſtate. Hoc aūt eſſe peccatuz hea. Tho. ij. ij q. clxxiij. arti. j. ſic probat. Omne id quod ꝓtrariať naturali inclinationi eſt pcm quia ꝓtrariať legi nature. Jneſt aūt vnicuiq̄z rei naturalis inclinatio ad exequendā actionez con/menſuratā potentie ſue. vt patet in omnibꝫ rebꝫ tam inanimatis q̄m animatis. Sicut aūt ꝑ preſum ptionē quis excedit ꝓportionē ſue potentie dum nitiť ad maiora q̄m poſſit. Jta etiā puſillanimis deficit a ꝓportione ſue potentie duz recuſat in id tendere quod eſt cōmenſuratum ſue potentie. Et ideo ſicut preſumptio eſt peccatū ita ⁊ puſillani mitas. Confirmatur idē alia ratione. Nihil enī in moribꝫ eſt vitandū niſi peccatū ſ puſillanimi tas eſt vitanda. Dicit enī apls ad Col'. iij. Pres nolite ad indignationez prouocare filios veſtros vt non puſillo animo fiant. ergo eſt peccatuz. pa tet idem ⁊ ꝑ exemplū quod ponitur. Matth. xxv ſcz de ſeruo malo ⁊ pigro qui acceptā pecuniam domini ſui ſcz vnum talentū fodit in terram nec operatus eſt in ea ꝓpter puſillanimitatem timens eam amittere. ꝓpter quod punitus eſt a dño ſuo ſublato talento ⁊ miſſus in tenebras. ⁊ ſignat eum qui habens aliquod donuz quo pōt eſſe vti/lis alijs ⁊ timore non deficiendi in bono. quadaz puſillanimitate ductus non ſe in illo exercet etiā ab alijs ad illud agendū poſitus vtiq̄z talis a dō punitur Non puniť aūt aliquis in alia vita niſi ꝓpter peccatuz. nec ſibi gratia auferetur niſi ꝓpter demerita. vñ maniſeſtū ē puſillanimitatē eē pcm Neceſt ꝓtra qd̄ ait pbs in. iiij. ethicoꝝ. ſ. qd̄ pu/ſillanimis nō eſt malus. peccatoꝝ aūt eſt malus: Nam ſcdm Tho. ibi phūs appellat malos eos q̄ ꝓximis inferunt nocumenta per ſe. ⁊ iſto modo puſillanimis non eſt malus. quia ꝓximis non infert nocumenta ſcz per ſe. Jnfert tamen per ac cidens inq̄ntum deficit a bonis operibus quibꝫ poſſet ꝓximū iuuare. vnde Greg. dicit in paſtoꝝ. Qui illi qui ꝓdeſſe vtilitati ꝓximoꝝ ex predicatōe refugiūt ſi diſtricte iudicent tantis rei ſunt q̄ntis venientibꝫ ad publicū ꝓdeſſe potuerūt. Et idem pōt dici de his q̄ ſe ſubtrahūt ab audiētia ꝓfeſſio nis ad hoc ex expoſiti vel a ꝓlatura ad hoc vocati

nisi ex familiari cōsilio spūssancti hoc faciant vt quidā sancti viri fecerūt. Sed vt dicit in regula iuris.in.vi. Quod alicui gratiose pcedit non debet ab alijs trahi in exemplū. Nec etiam obstat quod dicit pbs.in.iiij.ethi. q pusillanimis est q magnis bonis dignus existit ⁊ tñ his nō dignificat seipm. sed nullus est dignus magnis bonis nisi virtuosus.ergo pusillanimis est virtuosus.⁊ si est virtuosus nō est vitiosus. Nam scōm Tho. vbi supra nihil phibet aliquem habentem habitum virtutis peccare venialiter remanēte etiam ipso habitu vtutis. Mortaliter aūt.sed cum corruptione habitus vtutis gratuite. Et ideo pōt contingere q aliquis ex virtute quam habet sit dignus ad aliqua magna facienda que suut digna magno honore.⁊ tñ p hoc q non attemptat sua virtute vt.peccat quandoq quidez venialit quandoq aūt mortaliter.vel pōt dici q pusillanimis est dign⁹ magnis scōm habilitatē ad virtutē que ineſt ei vel ex bona dispositione nature vel ex scientia vel exteriori fortuna quibꝰ dū recusat vti ad vtutem pusillanimis reddit. Itez nō obstat si dicat q Moyses ⁊ Jeremias recusabat poni in officijs ad que assumebant a deo sc̄z primus ad eundē ad Pharaonē ⁊ vt esset dux populi.alius ad ꝓphetandum populo.qui tñ digni erant illo officio.vnde videbant pusillanimes i illa recusatione. Dicit enī pbs.iiij.ethico.q qui se dignificat minoribꝰ q̄z dign⁹ sit pusillanimis est.nec tamē dicitur q illi peccauerint.g pusillanimitas nō videt peccatū esse. Rñdet enī Tho. ⁊ dicēq q̄uis Moyses ⁊ Jeremias essent digni illo officio ad quod a deo eligebantur ex diuina gr̄a.tamen psiderantes ipi ꝓpter infirmitatis insufficientiam recusabant non quidez pinaciter ne in supbiaz laberent. Sic plures sancti excusantur a pusillanimitate cum recusauerūt digni tates ad quas assumebant digne.vt Greg. Aug. Nicolaus ⁊ multi alij. Ipa aūt pusillanimitas potest habere triplicem causam vnde oriat sc̄z.

Ex timore supbie.
Ex torpore pigritie.
Ex timore deficētie.

Ex timore quidem supbie pōt procedere dum sc̄z aliqs nimis ꝓprio sensui innitur quo reputat se insufficientem ad ea respectu quoꝝ sufficientiam habet vnde dicit puer.xxvi. Sapientior sibi videt piger septem viris loquentibꝰ suias. Nihil enī p hibet q aliquis q̄dū ad aliqua se deficiat ⁊ q̄dū ad alia se in sublime tollat.vnde Greg.in pastorali ait de Moyse q supbus fortasse existeret si ducatū plebis sue sine trepidatione susciperet.et rursus supbus existeret si actoris imperio obedire recusaret. Aliqñ ꝓcedat ex pigritia.patet ex hoc q pbs dicit in.iiij.ethi. q pusillanimes sūt pigri. Et dns etiā seruum illum qui ꝓpter pusillanimitatē recusauit vti pecunia vocauit malum ⁊ pigrum. Et q ꝓcedat pusillanimitas ex ignorātia ꝓprie ꝓditionis ex pte intellectus.patet q ignorat se habere facultatē ad id qđ habet. Ista tamen ignorantia nō ꝓcedit ex insipientia ꝓ magis ex pigritia ꝓsiderandi suā facultatem vt dicit in.iiij.ethi. vel etiam exequendi que subiacet sue potestati. Vel aūt ex timore ꝓcedat dicit. Isa.xxxv. Dicite pusillanimes.confortamini ⁊ nolite timere Sed quia timor causans pusillanimitatez non est semp timor periculoꝝ mortis ⁊ ideo ex hoc nō oportet q opponat fortitudini.sed directe opponitur magnanimitati. Nam sicut magnanimitas ex animi magnitudine tendit ad magna tue tamē virtuti ꝓportōnata.ita pusillanimitas ex animi pusillitate se retrahit a magnis ad que est aptus timore deficiendi.q estimat falso esse sup̄ suā virtutem. Et quia quanto vitiū est magis dissimile virtuti cui opponit.tanto est grauius.cū pusillanimitas magis sit dissimilis magnanimitati q̄z presumptio que etiā ei opponit.q presumptuosus tendit ad magna sed supra suam facultatem Pusillanimis oīno subtrahit se a magnis. ideo scōm suā spēm ē grauiꝰ peccatū pusillanimitas q̄z presumptio.quia p pusillanimitatem recedit homo a bonis qđ est pessimuz. Presumptio tñ dicit nequissima tōne supbie ex qua ꝓcedit. Eccle.xxxvij. O presumptio neq̄z vñ creata es? hec Tho. Ex ista pusillanimitate ⁊ pigritia ꝓcedit q lapsus in peccatū a statu vtutis aliqñ nō ponit conatum ad resurgendū. Vñ legit in vitaspatr̄ q cum quidā seruus dei a magno ꝓfectu vtutū lapsus esset in vicia carnis.indeq̄z resurgēs virtum multa difficultate se ad bona opera valebat applicare ex pusillanimitate ⁊ accidia estimās ad pristinū statum virtutum nō posse redire.ꝓpter quod accedens ad senem p filio ille cōfortauit eū ⁊ aiauit ad bonū.inducens exemplū cuiusdā patris qui filio mandauit vt ad agrū suū iret ad excolendum quod cum teciſſet ꝓpendens filius agrum illū longum.⁊ latuz ⁊ spinis plenū multi esse laboris ⁊ nō in breui excolendū victus pusillanimitate ⁊ tedio potuit se ad dormiendum et post dormitionē surgens seipsuz mēte excitabat ad incipiendū agrū colere. Sed pusillanimitas dicebat. Quēdo tu opus tā magnū complebis? melius est vt nō incipias.sicq̄z tedio victus iterq̄ obdormiuit. Euigilans aūt se cōfortabat ad inchoationē culture.sed iterq̄ pusillanimitate victus desistebat dormitans. Interea supuenit pater ⁊ inuenies dormientē.increpauit dicēs. Quomō nō incepisti adhuc terram fodere? Cui ille Considerabā inquit nō hoc fieri posse nisi longo tempore ⁊ mihi videbat nunq̄z venire ad finē. Q̄z admonuit pater dicēs. Non sic agendū fili mi. nō sic sed paulatiz opus exercendū si illo tempe quo dormisisti tantum laborasses terre quantū

occupauit corp⁹ tuū iacēs iaz fecisses ptē. r inde de die in diē. plequens cōpleuisses ad tps pūs aspiciēdo nō ad futurū. Et sic paulatiz oē op⁹ magnū ꝯpleret. ita r tu ꝙuis lōge sis factus a statu pfecto vtutis tū paulatim de bono ī melius ꝓficiscendo nō solū ad pfectū illm sed etiam ad maiorem ꝙcēdes. dūmō ꝓtinues. Sicq; cōfortat⁹ bñ se habuit in posterum.

Ad secundm timo. §. II

rem quo. s. quis timet amittere bona tpalia cuz p hoc declinat qs a vtute ēpctm. Et istō hz p uertere iudiciū in rectoribz r platis. xi. q. iij. qtuor. Et ex isto pcedūt mlta mala. timor quē habuit Jeroboaz rex fact⁹ a deo sup̄ isrl ne populus sibi suditus eūdo in Jerlm ad offerēdum sacrificiū pm mādatū legis ꝓtraheret familiaritatē cū tribu iuda. r inde ad regē iuda reuerteretur regnū ei⁹. Induxit eū ad faciēdū vitulos aureos qs ppls adoraret. ꝙ timor quē timebat euenit qz r regnū r aiam pdidit. Lucretia nobilissima rōna qz nimis timuit ꝯfusiōem ifamie qz filī⁹. Quarquim ꝯminat⁹ est ei nisi sibi assentiret q eā occideret r iuxta eā famulū suū. r vtriusq; pterea eam occidisset qz inuenerat ī adulterio assensit. et pessime fecit vt refert Augu. in primo de ci. dei

Ad tertium timo. §. III

rem quo qs ita timet mortē corpis vl afflictiones corpis q deū offendit vt euitet h⁹ est vtiq; graue peccatū. Un Matth. x. Nolite timere eos q occidūt corp⁹. aiaz aūt nō pūt occidere r postea nō hñt amplius qd faciāt. rc. Aug. xi. q. iij. Timendo mortē carnis tue dabis mortē aie tue. Exemplū in petro q negauit xp̄m ꝓpter timorē mort⁹.

Decimus titulus de mēdacio et Periurio.

Capitulū primum de mendacio. r ibi de multiplici mendacio. r punitiōe eius

Perdes oēs qui loquūtur mendaciū. ps. v. Cauete autem fratres mēdaciuz inqt Ambro. qz oēs q loquunt mēdaciū filij sunt diaboli. xxij. q. v. Cauete. Dicūtur aūt mēdaces filij diaboli p imitatiōem. Nā cuius opa q̄sq; facit ei⁹ fili⁹ cōprobat vt dicit Gratianus de pe. di. iij. ꝓpter qđ xp̄s dixit iudeis Joh. viij. Vos ex pre diabolo estis. r q̄ declarās qño filij erāt diaboli. subdit. r vsideria pris vri vultis facere. s. ipi⁹ opa imitādo. sed diabolus mēdax ē. r pr ei⁹. s. mēdacij. Ipe p̄m⁹ mēdaciū iuenit. cū p serpentem mulieri p̄me dixit Genesi. iij. Ne quaq; moriemī. rc. Ex quo sequitur q mendaces sunt filij diaboli p imitatiōez. Filios aūt debetur hereditas p̄is. hereditas aūt diaboli cruciat⁹ ē ignis r sulphuz. vñ dicit Jo. Apoc. xxi. q mendacibz ps erit in stagnū ignis r sulphuris. Qđ et notat ps. in pdictis verbis Perdes oēs rc. vbi tria pūt notari.

Primū quidditas ipius criminis et notatione. ibi mendacium

Secūdum multiplicitas eius operis in sui diuisiōe. ibi. oēs q loquūtur.

Tertiū severitas punitiōis in h⁹ punitiōe. ibi Perdes

Quantū ad primū. §. I

quid sit illud crimē h⁹ p̄z in ipso noīe. Dicitur n. mendaciū dicere ꝓtra mentē. vñ Aug. in. ij. sniaz di. xxviij. diffiniens ipm dicit. q mēdacium est falsa vocis significatō cū intentiōe falendi. In q notāt nr duo q ꝯplete ꝯstituūt mēdacium. s. falsitatis exp̄ssio. r intentō fallēdi. Ultimū aūt vt formale in mendacio. s. loq; vel aliter significare aliq̄d ꝓtra id qđ hz ī mente. r iō ibi sp est peccatū. Et si dicat verū puta cū qs dicat interogat⁹ Petrū ee ī domo ipm credens ibi n esse cū tñ ibi sit vtiq; peccat ꝓtra mentem loq̄ns. Un ps. xi. loq̄ns de peccatoribz. Labia dolosa in corde r corde locuti sunt. Glo. ibi dic. Ubi est duplex cor ita q aliud oz r aliud intendit. ibi est mendaciū. Ubi nō geminatō cordis ibi nō est mendaciū. Geminatō cordis est cū vnū intendit dicere qđ credat. aliō credit ee de illa re. Un Aug. in enchiridiō. Ille mentit qui dicit verū qđ putat falsum esse. Quātū. n. ad aīm ei⁹ attinet qz nō qđ sentit hoc dicit. nō verū dicit q̄uis verū inueniatur esse qđ dicit vnde nullo modo liber est a mēdacio qui ore nesciēs verū loquit. r. xxij. q. ij. Ps aūt. Primū qđ ocurrit in mendatō est falsitas in locutione qđ est quasi materiale. Opponit aūt mendaciū veritati. Sicut. n. tūc aliquis dicit verū cū affirmat id ee qđ est r negat id esse qđ n est. Ita r falsū dicit cū affirmat id ee qđ nō est. vel negat id esse qđ est ꝓtra quod loquit apls. ij. Cor. i. Nō est in sermōe meo est r nō. i. mendaciū vt affirmem verum pro falso vel econtra. vel non est in me est r non. i. nō aliud, legi q̄z sciui esse agendum. ꝓpter quod excluditur mendaciū opis. Sciendū tñ q cuz quis dicit falsum credēs illd esse verū nō ꝓprie mendaciū dic nisi materialiter. vñ Aug. Nemo mētiēs iudicād⁹ est q dicit falsuz qđ putat esse verū qz q̄z tñ in ipo est non fallit ipse sed fallitur. Nō itaq; mēdaciū s temeritatis arguendus est q falsa incaut⁹ credit aut ꝓ veris habet. xxij. q. ij. Ps aūt. Equibo pater q talis nō peccat nisi ex sua incautela cū nō debitā adhibet diligentiā in cōsiderando si est verū qđ dicit. r ꝑcipue in rebz

alicuius importãtie vel obi damnum vel scandalum sequi potest. Secundum est expressio eius qđ dicitur illud qđ hz i mente siue intendat i mente audientẽ generare falsaz opinionem siue ñ. vt cũ dicit qđ audientes sciũt nõ esse verũ. Sunt autem inter oĩa signa ordinata ad manifestãdũ ꝯceptum animi seu cogitatiõis ꝓcipue voces seu verba. Vñ ꝓbs. Que sunt i voce note sunt. i. signa eaz q̃ sũt i aio passionũ. ⁊ ꝓterea dr i diffinitiõe vocis significatiue cuius ẽt nutꝰ ⁊ gestus ⁊ opa ẽt significent dispositiõez ⁊ ꝯceptũ ai. Nã et i opibꝫ simulatis põt eẽ mendaciũ vñ noie vocis ꝓ hẽ dicit omne signuz ꝑm Tho. scđa scđe. q. iio. Ad quod facit qđ dicit Ambro. in sermone. Non solum in falsis verbis sed etiam in simulatis opibus mendacium est. Mendaciũ nãqz est xp̃ianũ se dicere et xp̃i opa nõ facere. Mendaciũ est epm vł sacerdotez se ꝓfiteri ⁊ ꝯtraria huic ordi operari. xxij. q. v. Cauete. Large tñ hꝫ mẽdaciũ ñ ꝓprie cũ scz nõ intendebat decipe. Tertiũ qđ cõcurrit i mẽdatio ẽm Tho. et Bonauen. in. iij. est q̃dã accidentalis perfectõ i. cõplemẽtũ nõ tñ ẽ de eius essentia. et hec est intentio generandi falsam opinionem in audiente. cũ hac. n. intentione mendaciũ totius est et tñ posset eẽ mendaciũ sine ista vt cũ quis scienter narrat aliquid qđ etiã audientes sciũt esse falsũ qđ tñ causa ludi et faciendi solaciũ socijs facit. Sciendũ insup̃ qꝺ qr̃ ꝟba nõ sunt ordinata ad aliud, nisi ad exprimendũ mentis ꝯceptũ. opa ãt etsi hoc significẽt sunt ordinata etiã ad aliꝰ. Hic est qꝺ i mendatõ ordis qđ ꝓprie dr mendaciũ sp̃ est ibi peccatũ ẽm Tho. se. s. q. iio. et Aug. xxij. q. ij. Primum. sed simulatõ opis nõ semp̃ est peccatum. cũ ope simulãdo nõ agat ꝯtra illud ad qđ opa instituta sunt ita directe sicut dicendo ore mẽdacia vt dicit idez Tho. sup Geñ. vbi ẽt ponit quadruplicẽ simulatiõem. Prima simulatõ est significatiõis. qua' fuit in Jacob qui simulauit se eẽ Esau cooperiendo manꝰ ⁊ collum pelliculis edoꝝ Geñ. xxvij. Significabat. n. qꝺ minor ꝓpls. i. xp̃ianꝰ ꝑ maiorẽd? esiz maiori. i. iudaico. sicut ⁊ minor pr̃i? ꝯcepit bñdictiõem. Secđa simulatõ est cautele. sicut pz in Josue qui simulauit fugã ab eis qui erãt de ciuitate Hay Josue. viij. Tertia simulatõ est doctrine. s. cũ fit ad iñstruendũ alios. et sic xp̃s finxit. i. simulauit se lõgius ire Luc. vlt. qđ fecit ad instructionem discipulorꝝ vt. s. inuitãtius inuitaret ab eis. ⁊ ñ deret se lõge esse ab eis quo ad fidẽ sue diuinitatis. Quarta simulatõ est duplicitatis. cũ qs̃. ꝓ opa ficta intendit decipe de qua Job. xxxvi. Simulatores ⁊ callidi ꝓuocãt irã dei ⁊ ista vltima est peccatũ non alie ꝓiores hec Tho. Hinc Hiero. ait. Utrilem simulatiõem ⁊ i tpe assumẽdam Hyeu regis isrł nos docet exẽplũ qui cuz nõ potuisset interficere sacerdotes Baal. nisi finxisset se velle idolũ colere dicens. Cõgregate mihi omnes sacerdotes Baal. Rex Achab seruiuit i paucis sibi. ego seruiam in multis. Et Dauid qñ mutauit faciẽ suã coram Abimelech. et dimisit eũ ⁊ abiit. Nec mirũ cuis iustoꝝ hoies tñ aliqua simulare ꝓ tpe ob suã et aliorꝝ salutez cũ ẽt dñs nr̃ nõ hñs peccatũ nec carnez peccati simulationem peccatricis carnis assumpsit. vt cõdemnãs i carne peccatũ nos i se facere iusticiam dei. hec ille. xxij. q. ij. vtile. Hz nota ꝑm. bea. Tho. se. se. q. iij. ꝙ Hiero. sumit simulatiõez large, ꝓ quacuiꝝ fictiõe sicut etiam sumpta est cum supra distincta est ꝙdrtarie. nã stricte sumẽdo sonat in vitiũ. cũ. secz. fit ad decipiendũ. vñ Hy eu in illa simulatiõe peccauit. remuneratꝰ autẽ fuit a deo tpalibꝫ non ꝓ simulatiõe sed ꝓ zelo quo destruxit cultũ baal. vt. iij. Regum. io. Dauid autem in simulãdo se fatuum vt habet. i. Reg. xxi. nõ peccauit. qz fuit fictõ illa seu simulatõ figuralis sicut glo. exponit super illud. ps. xxxiij. Judicã dñm. Dicit ẽt Aug. in libro de qstiõibꝫ euãgelioꝝ qñ oẽ qđ fingim? mendaciũ ẽ sed quãdo illud quod fingimus nihil significat tũc est mendacium. Cum autem fictio nra refert ad aliquam significationem nõ est mẽdacium sz figura veritatis. Et subiungit exemplum de figuratis locutiõibꝫ i quibꝫ fingit aliqua dei nõ vt asserat ita eẽ ꝑ eaz ꝓponimus vt figuram alterius qđ asserere volum? vt illꝺ quod habet Judic. ix. ꝙ ligna voluerũt sibi cõstituere regez ⁊c. Sic est de fictiõe opis. s. cũ fit ad aliquod significãdum nõ eff simulatõ ꝓprie. sicut cũ xp̃s finxit se longius ire. Luc. vlt. i. composuit motum suum quasi volentis lõgius ire ad aliquid figurate significãdum ẽm Aug. s. cũ eẽt receditur ascendendo i celũ. ꝓ hospitalitatez tñ retinebat qđammõ i terra. Item sciendũ qꝺ si nũqz liceat mendaciũ dicere qz sp̃ est peccatum. xxij. q. ij. Nihil. tñ hz veritatez occultare cũ expedit et ad prouentiam pertinet. Sic Abraam interrogat? de Saray ꝙ gipcijs dixit soroze suã esse ñ. aũtdixit vxoẽ suã ne ab egipcijs occideret vt libere eã possent habere. vt hꝫ Geñ. xij. In q̃ fctõ vt dicit Aug. veritatem celare voluit ñ mendaciũ dici. Soroz. n. dr quia filia fratris erat. xxij. q. ij. Querit. Tuc. n. tales. s. neptes et nepos dicit cõ sueuerãt fratres auunculi. Saray aũt neptis erat Abrahe. Sicut et Loth q̃ germanꝰ Saray erat dixit Abraam fratres sumus Geñ. xiij. Ita etiam cum plures sint cause mouentes ad aliquid agendum. absqz vitio mẽdacij põt vna aliqua ꝓ lignari etiã minꝰ efficax ceteris aliis tacitis. Sicut Samuel cũ missus fuit a dño ad i ungẽdũ Dauid i regẽ isrł cuerẽt i bethleẽ interrogatꝰ a seniorib dei cã suaduentus, tacita cã ꝓncipali.

Capitulus Primum.

ſ. de vnctiõe fiẽda rñdit ſe veniſſe ad Jmolãdũ ſacrificium. quod et fecit q̃uis illa ſi eſſet cã pr̃i ſcipal. i. Reg. xv. Videt ẽt poſſe abſq; vitio mẽ dacij vti verbis ſophiſticis ſeu locutione dupli ci ad decipiendũ malis. cũ. ſ. q̃s dicit aliqua ver ba q̃ intelligi pñt dupliciter ⁊ ad vnũ q̃dem intel lectũ dicit. aliũ intellectũ intẽdit imp̃mere in mẽ te auditoris. vt ſi de aliquo q̃ad mortẽ q̃rit̃ int rogat⁹ vtrũ trãſiuerit p illã viã qui hoc nouit dicat nõ trãſiuit hinc intẽdens loq̃ de loco in q̃ ipe ẽ qõ vtiq; verũ eſt. Sicut ſi quis cleric⁹ inter rogat⁹ in porta ciuitatis vtrũ hẽat aliq̃d de quo debet ſolui gabella ⁊ ille hñs rñdit. q̃ nõ inten dens q⁹ non obligat̃ ipſe ad gabellam ſoluendaz non dicit mẽdaciũ q̃uis ille aliter intelligat v̄ bum q̃ pferens. Cũ ⁊ angel⁹ Raphael interro gatus a Thobia q̃s eſſet. ⁊ de quo genere. rñdit ex filijs iſrl ego ſum Azarias Ananie magni fi lius Thobie. v. Nõ verũ eſt ſm interp̃tatiõem illoz nominũ ſm mgr̃m in hiſtorijs ⁊ nõ aliter Iſrl. n. interp̃tat̃ videꝫ deũ Azarias vero adiu tor. Ananias ãt gl̃ia dei interp̃tat̃. Erat vtiq; ã gel⁹ ex videntibꝫ deũ p ſpẽm. Adiutor Thobie Ananie filius. i. dign⁹ gloria dei Thobias tamẽ aliter intellexit. Cauendũ tñ a ſcãdalis quando talia poſſunt detegi. Sed nec in iudicio põt q̃s ſic loqui iuridice interrogat⁹. Sic abraã dicẽs ad ſeruos ſuos. Expectate hic cũ aſino ⁊ poſtq̃ adorauerim⁹ reuertemur ad vos loq̃ns de Jſaac quẽ intendebat imolare Gene. xxij. Nõ in tõ dixit mendaciũ q⁹ vel i pẽ intendebat reuerti cũ filio ſperãs illũ imolatuz a dño reſuſcitandũ l̃ locut⁹ eſt figurate ſm Tho. vbi ſupra ad ſignifi cãdũ q̃ deus receſſurus erat a pp̃lo i ꝺeoz ſuiſ cõdictiõis, p̃tez p̃ſidia eius pacta paſſione. filij ſui ⁊ demũ reuerſur⁹ in fine mũdi cũ q̃uerterẽ tur. Interim expectãt meſſiaz cũ azino. i. ſenſu aſinino ſup̃ficiali. Deb ẽt. xxij. q. ij. §. Prophe tauit inquit Almo. q̃ ignorabat. Ipſe ſol⁹ diſ ponebat redire. ſ dñs fuit locut⁹ p os eius ⁊ ſic fuit ibi p̃phetia ſed large non proprie vt dicit Nico. de lira. ex quo nõ intellexit reuerſiõz.

Secũdo videndũ §. II

eſt de multiplici mõ mẽdacij. Dẽs. n. q̃ loquũt mẽdaciũ varie ipm p̃nũciant. Triplex autem diuiſio ponit̃ de mendacio ſm diuerſas ꝓſidera tiones ei⁹ ſm Tho. ſe. ſe. q. iio. Põt. n. ꝓſiderari p̃mo mõ ex ipa ſui falſitate q̃ veritati opponitur Secũdo ex pte finis q̃ ibi itẽdit. Tertio ex pte circumſtãtie q̃ ibi augẽt vel minuit. Scõm p̃mam cõſideratiõem ſic diuidit mẽdaciũ a pẽo in. iiij ethico. i mendaciũ q̃ trãſcendit veritatẽ i maiꝰ ⁊ illud q̃ deficit i minꝰ. Primũ p̃tinet ad iactãtiã q̃ p̃hibet ſapiens dicẽs. Eccle. xx. Non addas q̃q; verbis illi⁹ ⁊ arguaris inveniriſq; mendax. ⁊ Amb. Veritatis ea regula eſt vt nil facit q̃s p̃mẽdãdi ſui gr̃a quo minor alius fiat. xi. q. iij. Si q̃s vero nõ obediat. Aliꝰ mendaciũ q̃ deficit a veritate iminꝰ p̃tinet ad Jroniã vi cendo. ſ. minꝰ q̃ ſe veritas hẽat. de quo in p̃s. Diminute ſunt veritates a filijs hoim. Et Aug. Non ita caueat iactãtia vt veritas deſeratur. Et Gre. Incauti ſũt hũiles q̃ mẽdacio ſe illaq̃nt. xxij. q. ij. ſ. dicẽdo aliq̃ de ſectũ quẽ i ſe nõ recog noſcũt. ℔ diuiſio mendacij ẽ p ſe. q⁹ mẽdaciuz inq̃tũ h⁹ opponit̃ veritati. Veritas ãt eſt q̃dã equalitas. dũ. ſ. ita ꝺr̃ ſicut in mente hẽtur. Eq̃ litati ãt opponit̃ p ſe maiꝰ ⁊ minus. De iactan tia ãt ⁊ de Jronia ꝺr̃ i ti. de inani gl̃ia. Et dicit p̃bs in. iiij. ethico. q̃ iactator qui mentit̃ i laꝺãdo ſe vltra id qꝺ ẽ vitupera bilioꝫ ẽ q̃z Jroni cus q̃ de ſe negat bona q̃ in ſe recognoſcit. ⁊ hoc q⁹ magis recedit a medio veritatis. Nõ h⁹ eſt ſm Bonauen. in. iij. di. xxviij. q⁹ virt⁹ ẽ de bono et difficili. Et difficili⁹ ẽ hoiem accedere ad negã dũ bonũ qꝺ i ſe eſt q̃z ad dicẽdũ bonũ de ſe qꝺ ñ habz. Magis. n. appetit homo reputari ⁊ exaltari q̃z deſpici. Jactator reddidit ſe hoibus magis oneroſum q̃z Jronic⁹. Si tñ Jronicus negat de ſe bona q̃ cognoſcit habere vt inde laudetur tunc magis peccat q̃z iactator q⁹ vtrunq; ibi eſt Jronia et iactãtia. Scõm ſcꝺam ꝓſideratiõem. ſ. ex pte finis ſic diuidit̃ a mgr̃o ſñiarũ in. iij. di. xxviij. mẽdaciũ i pnicioſum iocoſum et officioſum. Aut. n. intendit q̃s ex mendacio maligni tatẽ ſeu nocumentũ ⁊ ſic eſt pniciozuz. aut delectabilitatem p̃rimi ⁊ ſic eſt iocoſum. aut vtilitatem ⁊ ſic eſt officioſum. Et mendacio pniioſo vſi ſunt illi duo ſenes q̃ accuſauerũt. Suſannã falſo de adulterio vt occideret̃ vñ vnꝰ eoz dixit Daniel. Vetit⁹ es in caput tuũ. Dan. xiij. Mẽ dacio iocoſo videt̃ vſus fuiſſe Joſeph q̃n dixit p̃curatorem ſuũ fratribꝫ ſuis. Deficiebatis q⁹ nõ eſt ſimilis mei i egipto i auguriãꝺi ſcia Gene. xliiij. Vbi dic̃ Aug. q⁹ q⁹ nõ ſerio ſed ioco dictũ eſt vt exit⁹ docuit nõ eſt habẽdũ mendaciuz Mẽdacia. n. a mẽdacibꝫ ſerio agunt̃ nõ ioco. xxij. q. ij. Quod ait. Iſta tñ videt̃ obſcura locutio cũ mendaciũ iocoſum ſit mendaciũ ⁊ petñ niſi dicat̃ ea intentiõe vt q̃ audit p̃pendat nõ vere ſi iocoſe dici ſeu fabuloſe qꝺ non ibi contingit. Sed poteſt dici ſm Gratianum. q̃ li. ea. §. Itez q⁹ dicit. q⁹ ſunt q̃dam mendacia q̃ ⁊ ſi culpa lei non careant tñ non ſunt damnabilia immo nec ſunt qua ſi habenda mendacia. q⁹ ſcz nõ nocent. ⁊ iſto mõ põt intelligi dictũ Aug. Poſſet tamen dici ſm magiſtrũ in hiſtorijs. illa verba dixit loquens ſm opinionem egiptioꝝ qui credebãt eum habere auguriãꝺi ſciaz. Mendaciuz officioſum dixit Raab Jericontina cum dixit de exploratoribꝫ q̃s in domo hẽbat abſcõditos

q̄ recesserāt Josue.ij. Et obstetrices egiptie Sephora ⁊ Phua Phoeni. s. q̄ mulieres hebree haberēt obstetricandi sciētiā ꝛc· Circa hoc dicit Grego i. xviij. moral. q̄ nonnulli obstetricū fallaciā conant asserere hoc mendacij genꝰ non esse peccatum maxime q̄ illis mētientibꝫ scriptū est q̄ edificauit eis dñs domos. in qua magis recōpensatiōe cognoscitur quid mendacij culpa mereat. Nā benignitatis earū merces que in eterna potuit vita retribui p̄missa culpa mēdacij i terrena est recōpēsatiōe declinata. xvij. q. ij. Si q̄ libet. Ex quo mō loq̄ndi posset videri illud mēdaciū obstetricū fuisse mortale. q̄ nullus p̄uat eterna remuneratiōe nisi p̄ mortali. Sed Tho scḋa scḋe. q. iio. arti. vlti. dicit q̄ illud mendaciū pōt dupliciter ꝓsiderari. Uno mō ex̄tū ad effectū bene uolētie in iudeos ⁊ ex̄tū ad reuerentiā diuini timoris ex quibꝫ cōmendat in eis ydolis virtutis. Et sic eis debet remūeratio eterna. Unū Hier. exponit q̄ dñs edificauit eis domos s. ꝑpuales. Alio mō pōt cōsiderari ex̄tū ad ipm exteriorē actū mēdacij quo quidē no potuerunt eternā remuneratiōez mereri. ꝑ forte aliquā remuneratiōem t̄palem cuius merito non repugnabat illa deformitas mēdacij sic repugnabat merito remūeratiōis eterne. ⁊ sic intelligēda sūt verba Greg. ñ q̄ mererēt p̄ illud mendacium amittere remūeratiōem eternam quā iam ex p̄cedēti affectiōe meruerant. Et his p̄z mēdaciū fuisse venale. Et nota q̄ ex̄uis interrogat⁹ a iudice ꝛm formā rectā iuris ⁊ de p̄tinētibꝫ ad potestatem eius teneat ex legis necessitate nō mētiri alꝫ peccaret mortaliter ꝛm Tho. ⁊ Bonauē in. iij. iō obstetrices mētiendo nō peccauerunt mortaliter ꝛm Bonauen. q̄ fuit ibi op⁹ mīe cuius inq̄sitio vel rep̄hēsio ad potestatē Pharaonis ñ p̄tinebat q̄ ñ ē data aliq̄ ptās loci ad agēdum cōtra deū. Ex cōm tertiam ꝓsideratiōem. s. inex̄tuz auget culpa vel minuitur in mēdatio. sic Aug. in li. de mēdacō ponit. viij. genera mēdaciorꝫ. xxij. q. ij. Primum. Primū ē g̃i doctrina religiōis vt cū q̄s diceret aliquid ꝓtra fidē vl bonos mores vt fornicatiōem vl vsurā nō esse peccatū mortale. oēs in fine saluādos ꝑpicolas ⁊ hꝰ. Tcōm est quo ledit quis p̄mū iuste ita q̄ nulli pdest ⁊ alicui obest vt detrahendo fame alterius vel falso accusando. Tertiū est qō pro. ⁊ vni sed nocet alteri ꝓtra iusticiā. vt si q̄s deneget qō dictū debet ipe vel aliꝰ primo. Quartū ē qō fit sola mentiendi libidine pcedēs ex hō tu. vñ ⁊ pbs dicit in. iiij. ethico. q̄ mēdax eo q̄ talis est ꝛm hītū ipo mēdacio gaudet q̄. Quintū q̄ fit placēdi cupiditate vt s. q̄s dlecter aliū. In q̄ etiā ip̄bendi pōt nō solū iocosum ⁊ etiā adulatō cū quis laudat aliquē de eo quod nō est in eo. Sextū quo intendit vtilitas alicuius sine nocumento alteri⁹ quo ad substātiam tempalē vt cū quis interrogat⁹ de pecunia alteri⁹ quam vult iuste auferre dicit se nescire cū sciat. Septimū qō nulli nocz ⁊ pdest alteri quo ad euadendū mortē cū quis quezitur ad occidendū iniuste. ⁊ ille qui nouit dicat se nescire vel alibi esse q̄z vbi esse scit. Octauū cum nulli obest ⁊ prodest alicui ad honestatē virtutis vt ad conseruā dā puditiciam ne violet. Et in. d. c. Primū dicit Aug. q̄ ad salutem eteruā nullus ducend⁹ est opitulāte mendacio. ꝛcludēs in fine nullum mēdaciū ee absq̄ peccato. Et rctē ē q̄ inter ista octo genera p̄mū ē grauissimū. Alia tanto graviora ex̄to magis appropinquāt in ordine ad ip suz ceteris paribꝫ ⁊ econtra tāto leuiora ex̄to magis distāt a primo. Et idē ponit. b. Tho. ibḋa se. q. vbi supra dicēs. Prima tria ptinere ad mendaciū pnitiosuz. tria vltima ad officiosuz. Quintum ad iocosum ad quod forte potest reduci et q̄rtū ⁊ vtrūq̄ peccatū. Nō g̃ dicit venerabilis Cassian⁹ i collaz Joseph de diffinitiōibꝫ q̄ liz aliqñ mēdaciū dicere ob aliquaz vtilitatem magnam vel magnum malum vitandū cū inde nulli nocumentum infert. nō videt verū ⁊ est cōtra doctrinam sancti Aug. in. d. c. Primum ⁊ c. Mibi. ⁊ cōtra doctrinā. b. Tho. vbi supra. Et que inducit ad hoc ꝓbandum. s. ꝓmissa facta a sanctis nō seruata fuisse absq̄ peccato quod videtur pertinere ad primū mendacium ⁊ de pluribus mendaciis in quibꝫ patres antiqui non dicūtur peccasse. Respondetur q̄ ꝓmissio facta a quocūq̄z pōt aliqñ non seruari sine peccato. et de rebus licitis. vt dicet infra nec ibi erit mēdaciū. Que autem dixerunt Abraam ⁊ Jacob. et si videantur mendacia non tamen fuerunt mēdacia. vt cū Jacob dixit patri suo se esse Esau p̄mogenitū Gen. xxij. Erat. n. Esau iure primogenite q̄ sibi debebat ꝛm Tho. vbi supra. Usus ē autem illo mō loquendi p̄ spūm ꝓphie. ad designandū misteriū. q̄ scz populus minor scilicet gentilium substitueud⁹ erat in locum maioris i. populi iudeorum. Idē Bonauen. in. iij. Sic ⁊ Gratianus. xxij. q. v. §. Item opponitur. dicit qō Jacob nō ē mentit⁹ q̄ nō dicit se esse primogenitū nascēdo sz ius p̄mogenite subintrā do. Sicut ⁊ xp̄s dixit Joh. bap. ee Heliam nō persona sed imitatione virtutis. Math. xi. In q̄ facto non mēdo sibi profuit ⁊ alteri non nocuit quia benedictionem debitaz accepit nō alienum subripuit. De Abraam dictum est supra. Quod autez dixit Nico. de lira sup̄ dicto. c. q̄ nō est necessitas excusandi pīes veteris testamēti mendatio officioso vt hoc ⁊ in alijs locis cum tale mendaciū sit veniale ⁊ apostoli qui fuerūt perfectiores eis post aduentum spiritussancti ñ fuerunt absq̄ veniali iuxta illud. i. Joh. i. Si

Capitulus Primum.

diterimus qđ peccatum nõ habẽmus ipsi nos seducim⁹ ⁊ veritas in nobis nõ est. Cũ qz docto. sancti q̃ creditur habuisse spiritumsanctum in expõitiõe scripturarũ cũ eos excusent vt dictus est nec ignorauerũt ipsos non fuisse ĩmunes a venialibꝫ. ideo magis piũ est sentire qđ ipsi sentiunt ⁊ aliter dicere ẽ sapere plusq̃ oz sapere ñ ad sobrietatez qđ apls ꝓhibet. vñ ⁊ Aug. dicit Credendũ est illos hoĩes q̃ ꝑphetis tpoꝛibꝫ digni auctꝛe habiti sunt oĩa q̃ scripta sunt de illis ꝑphetice gessisse atq̃ dixisse. Clerus est nõ dicit Tho vbi supra qđ quidam ꝓmendantur in scriptura nõ ꝓpter ꝓfectam ꝛutem ꝟ idolem q̃ndaz virtutis. qz. sꝫ apperebat in eis aliquis laudabilis affectus ex quo mouebant ad quedaz indebita facienda. ⁊ hoc mõ Judith. laudat nõ quia mẽtita est Holoferni sed ꝓpter affectũ quẽ habuit ad salutem ꝓpli ꝓ qua ꝓiculis se exposuit. cꝫuis dici posset qđ verba eius secũdum aliquez intellectũ veritatem habent. Notanduz etiam qđ ex hoc qđ euangeliste narrantes easdem hist oꝛias vel doctrinas saluatoꝛis diuersimode scribãt. nlo mõ dicit Tho. vbi supra phas ẽ opiari in euãgelio vl̃ aliqua canonica scriptura aliqđ falsuz asseri qđ scriptoꝛes mẽtiti sunt. qz periret certitudo fidei q̃ auctoꝛitati innitit scripture. ar. ad hoc di. ix. vbi dicit Aug. ad Hiero. Si ad scripturas sacras admissa fuerint officiosa mendacia. q̃d in eis remanebit auctoꝛitatis. q. d. nlla q̃ de scripturis ill̃ sn̄ia ꝓferet. sꝫ. ad ꝓbãdũ aliqđ certe nlla posset. vñ Aug. in li. de ꝛsensu euãgelistaz ait Nullo mõ laborandũ esse iudicat qui prudẽter intelligit illas sn̄ias ẽ necessarias cognoscende veritati quibuslibet verbis fuerint explicate. Et hoc apparet mõ debere nos arbitrari mẽtiri quẽ q̃z si pluribꝫ reminiscentibꝫ rem quam audiert vel viderint non eodem modo atq̃ eisdem verbis eadem res fuerit iudicata hꝛc ille. Si ãt aliqñ videt ctrarietas ĩ scripturis. superficialiter ẽ tm̃ ⁊ apparent̃ ꝑm corticẽ. ñ realit. Et Hiero dic. Nõ putem⁹ ĩ verbis scripturarũ ee euãgelium ꝑ in sensu. ñ in cortice ꝑ ĩ medulla. nõ in ꝟboꝛ foliis sed in radice rõnis. i. q. i. Marchion. Sicut vbi gratia qz lucas refert. viij. ca. Archisynagogũ rogasse xp̃m vt veniret ad domũ suaz ad sanãdum filiã infirmaz. Matthẽus narrãs eandẽ hist oꝛiã. ix. c. dicit Archisynagogum seu pricipẽ xp̃o dixisse. Filia mea mõ defuncta ẽ. cũ tñ adhuc nõ eet mortua. sed qz dñs christus iret ad domuz eius mortua ẽ. Matthẽus abbꝛeuiãs hist oꝛiã dicit illũ dixisse qđ demũ factũ est. quia mortua est ⁊ ita ĩ extremis dimiserat. qz iã mortuam iudicauit quam postea resuscitauit. vñ insñia ꝓcordant. ⁊ alias apparẽt ctrarietates. doc. exponendo soluunt. Nullo igitur casu licet mẽtiri. Nõ but⁹ ꝑm Tho. vbi supra est. qz illud qđ ꝑm se est malum ex genere suo. nullo mõ pot ee bonum ⁊ licitũ. qz ad hoc qđ aliquid sit bonum requiritur qđ oĩa recte concurrant ad ipm. Bonũ. n. ẽ ex integra cã ꝑm Dion. Defectus aũt est malũ ex genere. Est ei actꝰ cadens sup indebitã materiã. Cũ ei voces sũt signa naturaliter intellectuũ. Innaturale est ⁊ idebitũ qđ aliqs voce sꝫificet qđ nõ hz in mente. vñ ⁊ pbus dicit in. iiij. ethicoꝛ qđ mendaciũ est de se prauũ ⁊ fugiendũ. Ad hoc et facit decret. sup eo. extra de usuris. vbi dicit qđ ñ licz ꝓ alterius vita mentiri. idem Bonauentura in. iij.

Quãtum ad ter. §. III.

cium. Nota seuerã punitiõem ipi⁹ mendacij q̃ fit adeo. ĩ eo qđ dicit ps. Perdes tu. sꝫ. deus. Hz deus nõ pdit creaturã rõnalẽ nisi ꝓpter mortale ex quo videt mendaciũ esse mortale qđ verũ ẽ sed ñ semp. Pro cuius declaratione dicit beat⁹ Tho. secunda secũde. q. iio. arti. vlt. qđ mendacium est mortale secũdũ qđ ctrariat charitati per quã aia viuit deo ꝓiũcta. Cõtrariatur aũt charitati tripliciter. Uno modo ꝑm se. Alio mõ ꝑm finem intentũ. Tertiõ mõ per accidens. Secõm se quidem ctrariatur charitati ex ipa falsa significatione. que si sit circa res diuinas ctrariatur charitati dei cuius veritatem occultat. vel corrũpit. Cũ hui⁹ mendaciũ nõ solũ opponit virtuti charitatis sed etiã fidei ⁊ religionis. vñ ꝟ mẽdaciũ est grauissimũ. sicut cum fidelis in persecutione negaret se esse christianũ qđ esse in opprobriũ fidei quasi nõ esset vera. sicut ẽt Petr⁹ negauit christũ cum negauit se esse eius discipulũ Matth. xxvi. Si vero falsa ei⁹ significatio sit circa aliquid cui⁹ cognitiõ ptineat ad hoĩs bonum puta q̃ ptinent ad ꝓfectiõem scie. vt docendo falsa scienter ĩ iure vel medicia vel alia facultate. vel que ptinent ad ꝓfectiõem moꝛ sicut falsi. ꝓphete q̃. ꝓmittebãt populo liberatiõem ꝓmanẽti ĩ peccatis suis iuxta illud. Prophete rui vidert tibi falsa Trene. ij. Et eiusdẽ. vij. Nolite cõfidere ĩ verbis mẽdacij dicentes. Tẽplũ dñi tẽplũ dñi. Tembũ dñi est supple ꝓpter nos a malis qđ falso ꝓmittebãt ꝓphete. Tale mendatium qz infert damnuz ꝓprio. ctrariatur dilectioni ꝓximi. vñ mortale est. Ad idem videtur pertinere mendaciũ ꝓnũciatiũ falsas indulgentias ⁊ reliquias. ⁊ ĩ ꝓdicatiõe scienter falsa dicendo et ꝓmittentiũ missas et oõnes mendacit ⁊ dicentiũ se hãe auctoꝛitatez. Si vero falsa opinio ex mendacõ generata sit circa aliquid de quo ñ referat vtrũ sic vl̃ aliter cognoscat cũ ex tali mendacio nõ dãnificet ꝓximis ꝑm se nõ erit mortale. Secundo modo mendacium est mortale ratione finis intenti. puta cum quis intendit iniuriã dei vel nocumẽtũ ꝓximi quo ad ꝑsonã famã

vel diuitias ⁊ vtrūq; est ꝓtra charitatem. Nam nocere ꝓmo. s. notabiliṫ ẽ mortale. Sicẽ itelligendū qđ dicit Rai. in scđa ꝑte sue summe in dictiõe mendaciū in fine. s. ꝙ qui verbis mẽdacib⁹ in mercatonib⁹ vtūtur dicentes rem vilez eẽ charã ⁊ ꝑciosam mortaliter peccant ꝓpter nocumẽtū qđ inferūt ꝓmo qđ verū est cum intẽdunt notabiliter dãnificare et decipe si possunt nam de modico intendentes nõ apparet rõ quare sit mortale. Et sola autem intentione ꝓccati mortalis peccatur mortaliter sicut iudei cũ dicebãt ꝙm eiicere demonia i beelzebub vt tollerẽt famã ei⁹ Lu. xi. Et qui testificati sunt ꝓtra Naboth mentientes ꝙ maledixisset deo ⁊ regi vt occideret. iij. Reg. xxj. Et testificãte ꝓtra Stephanũ ꝓthomartirem vt lapidaret Act. vi. ⁊ Siba occurrens Dauid fugiẽti a facie Absalonis qui mentitus est ꝓtra Miphiboseth ꝙ noluisset maluiose accedere ad eũ vt bẽt ꝑ substantiaz ei⁹ ij. Regũ. xvi. Si vero finis intentus non sit cõtrarius charitati nec mendacium ꝙm hanc rationem erit mortale sicut apparet in mendacio iocoso in quo intenditur aliqua leuis delectatiõ. ⁊ etiam cum intenditur parũ nocumẽtũ ꝓximo. ⁊ officioso in quo intenditur vtilitas ꝓximi. sicut fuit mẽdaciũ Sare que angelo negauit se risisse ob quandam erubescẽtiam vitandam Gen. xviij. Et Michol que mentita ẽ Sauli de Dauid. i. coacta ꝙ dimiserat eũ recedere. i. Reg. xix. Et Chusi qui mẽtit⁹ est Absaloni dicẽs se amicũ suũ. ⁊ dans cõsilium sibi nocium. ij. Regũ. xv. sed vt reuerteretur regnum ad eũ cui⁹ erat i. Dauid. Certo mõ ꝓcidẽs põt ꝓtariari charitati rõe scãdali vel cuiuscuq; dãni ꝙsequtis ⁊ sic etiam erit mortale. dum. s. aliquis non veret ꝓpter scandalũ publice mentiri. Et sic isto mõ. s. ꝙ accidens nõ solum pernitiosum mẽdaciũ qđ de se ẽ mortale. sed ⁊ iocosum ⁊ officiosuz q̃ de se sunt venialia põt esse mortalia. Perdit ergo deus dãnatiõe eterna oẽs qui loquũtur mẽdacium quocũq; itoz modoz vbi est mortale. ꝙm quod intelligendum est illd̃ Sap. i. Os quod mentitur occidit aiam. s. cũ mentitur mẽdacio qđ est mortale. vt ꝑnicioſuz. Sic dicit glo. sup. dicto versu ps. Perdes oẽs. Ad hoc etiam facit qđ dicit Gratian⁹. xxij. q. ij. §. Itẽ quod dz. Perdes. ꝑt vniuersaliter intelligi dicta auctas ps etiam de mendatio veniali. Nam cum veniale disponit ad mortale. sic quis perditur etiã mẽdacio veniali inq̃tũ disponit ad mortale. ꝓpter qđ quis perditur. Et sic intelligendum est illud. c. Nec artificioso. xxij. q. ij. Sciendum autem ꝙ opinio quorundam fuit. vt refert Hugo card⁹ nal' sup illd̃ ps. Perdes oẽs ꝛc. ⁊ glo. sup. c. Ne quis arbitretur. xxij. q. ij. ⁊. b. Tho. secunda scde q. vbi supra arti. ij. ꝙ omne mẽdaciũ etiaz officiosum in viris ꝑfectis est mortale sed Hugo ij eã approbat. quinimo. b. Tho. vbi supra exꝑsse reprobat vt falsam. Idẽ Bonauen. in. iij. Et rõ h⁹ est ꝙm ipm. qz nulla circũstãtia aggrauat in infinitum nisi que trãsfert in aliã spẽm. Circũstantia autem ꝑsone nõ transfert in aliã speciẽ nisi forte rõe alicuius annexi. puta si sit ꝓtra votum ipius. qđ nõ põt dici de mendacio officioso ⁊ iocoso. ⁊ iõ neutrum eoz est mortale in viris perfectis nisi rõne scandali. Et ad hoc potest referri quod dicit Aug. ꝑfectis eẽ ꝓceptum non solum non mentiri sed nec velle mentiri. q̃uis hoc nõ asserriue sed sub dubitatione dicat. Nec obstat ꝙ ponuntur in statu cõseruande veritaz qz veritatẽ tenẽt ex suo officio in iudico vel doctrina conseruare. Contra q̃ si mẽtiantur vt iudicando vel ꝓdicando erit mortale. aliter vero non oꝑtet qđ sit mortale. Est aũt ꝓtra ꝓceptum octauum illud. s. Nõ loqueris ꝓtra ꝓximũ tuũ falsum testimonium ꝙm magistrũ sniaz in. iij. di. ⁊ hoc cum est mortale ꝑter ꝓceptũ ãt cũ ẽ veniale. Onditur ãt grauitas ⁊ detestatiõ ei⁹ quia inficit intellectum. minuit affectum. tollit dei aspectum. Quod inficiat intellectum ꝑz ex hoc qz falsum est malum intellectus cui mendosus innitiṫ. Sic verũ est bonũ intellect⁹ a quo mẽdosus recedit. Ulñ dicũt dãnati. Errauimus a via veritatis Sap. v. Sicut aũt intellect⁹ ẽ nobilissima potẽtia ꝑua voluntati qz bonuz intellectus est quod mouet affectum ad sui amorez. Ita corruptio eius ꝑ falsitatem est piculosissima ꝓpter quod districte ꝓhibet Leuit. xix. Non loqueris mendaciũ Secundo mendacium minuit benivolentie affectum. Nã mendaces cõiter sunt exosi hoĩb⁹. Displicet enim cuilibet se decipi ab alio. Et merito tales abominantur ab hominibus qz mendaciuz destruit ⁊ ꝙturbat totam conuersationem hominũ adinuicez. Tota enim cõicatio hominũ ad inuicẽ instrumentaliter consistit in actu significatiõis. Nullus enim potest aliquid sui cordis seu ꝙceptus mentalis alteri cõicare nisi ꝙ aliquod intermediũ signuz in quibus signis vox obtinet principatũ. Corruptio ergo significatiõis que ꝓcedit ex lingua mẽdaci est corruptõ totiꝰ generatiõis humane. vnde videmus hoc sequi ꝙ ex multitudine mẽdacioz ⁊ hominũ qui sunt mendaces quasi nullus credit alteri sed semper suspectum hz iuxta illud Piere. Mẽdaces faciũt vti vera dicẽtib⁹ non credãtur. Sine mutua autem credulitate nulla est fida societas. nulla in aliquo fides. nulla spes ⁊ ꝙfidẽtia firma. nlla amicitia ꝛa. nullũ pactũ firmũ. nulla ꝓcordia. nlla pax nlla deniq; in aliq̃ bono firmitas. Et sic mẽdaciũ ẽ cã innumerabiliũ maloz que odio habentur ꝓpter qđ dicitur Ecc. vij. Noli velle mitiri oĩe mẽdaciũ

Capituluz Primum.

id est vllo mendacio. Tertio tollit dei aspectuz secundū hoc qđ dr in ps. Perdes oēs q̄ lo. mē. t merito. Dē ei simile applaudit suo sili. Cū āt deus sit ipsa veritas summa nō pōt cū mēdacō ꝙs apparere in ꝙspectu eius. Sed vt dicit Joā. Apoc. vlt. Foras. s. supnā ciuitatem quam vidit canes t venefici t impudici t homicide t idolis seruientes t oīs q̄ amat mendacium. Ego sum veritas ait verbū incarnatū Job. xiij. Impiꝯ sima aūt blasfemia eēt dicere vel sentire. q̄ in eo sit aliqđ falsuz vel mendosum. aut q̄ p̄ diuinū verbum aut ꝙcquid in eo ꝓtētū mendose aliqđ exp̄imeret. imo miraibiliter dr diligit ita veritatē q̄ sei p̄m. s. diligit q̄ est veritas. q̄ p̄m glo. i Cor. xv. Horrendū ē aliquid falsi de deo dicere t si ad laudez eius videat p̄tinere. cū Job. xiij. dicat. Nūquid de? indigz nō mendacio. q. d. ñ vtiqz. Constat āt q̄ creatura rōnalis inq̄tuz tal' est eius imago. t omnis eius significatiua expſsio ē imago illius. vbi facta t creata ad hoc vt p̄ mam veritatez sp̄ exp̄imat exterius t secundū illius regulā se dirigat in oīb t oīa faciat ab ea nll'aten? dū iādo ꝭ venerādo laudādo. t magnificando. Sed mendaciuz ē corruptela et macula et deprauatio oīm p̄dictoruz. Et vt dicit Anselmus Adeo mēdaciū est malū p̄m se q̄ de? nō pōt dispensare q̄ homo dicat sine pctō q̄ nō pōt recedere a veritate sua. De futuro possz dispensare. q̄ dñi est terra t plenitudo ei?. Et iō qđ possidet vnus pōt alteri dare. Vñ t Salomon puer. vi. inter ea que odit de? ponit linguā mendacem. In hui? etiā detestationem Ananias et Saphira q̄ mentiti sunt Petro de precio agri sui venditi pditi sunt corpaliter. morte subita neam incurrentes Actuū. v.

De promissione. §. IIII

simplici. s. absq̄ iuramēto vl' voto. Ubi sciendū q̄ cum quis p̄mittit simpliciter aliquid illicitū vtiqz peccat. t illud seruare nō dz q̄ pctū pctō adderet. vñ Isidorus. xxij. q. iiij. In malis promissis rescinde fidē. s. nō seruando. Si aūt licitū est t possibile qđ p̄mittit ꝭ seruare ñ intēdit vtiqz peccat q̄ mēdaciū dic. Si āt ꝑuare intendit. nō seruando cū pōt vtiqz peccat. q̄ oē p̄missum debitum quod iure naturali seruandū est adeo q̄ p̄m Aug. fides etiā q̄ hosti p̄mittitur ꝑuāda ē. xxiij. q. i. Moli. Et hoc nisi subsit vl' supueniat cā rōnabilis non implendi. puta nou? casus imꝑmeditatus Vñ dicit. b. Tho. ſcōa se. q. iio. ar. iij. q̄ potest talis non seruans quod p̄misit excusari si sint mutate ꝙditiones pſonaꝝ t negociorꝝ. Et. n. dicit Bene. in li. de bñficijs ad hoc qđ hō teneatur facere qđ p̄misit requiritur q̄ omnia īmutata p̄maneant. Alioquin nō fuit mendax in p̄mittendo quod p̄misit q̄ hē bat in mente subintellectis debitis ꝙditiōibus Nec etiā ē infidelis in nō seruādo qđ p̄misit. Vñ aplꝰ non est mentit? nō enndo Corinthuz quo ire p̄misit. ꝓpter impedimēta supuenientia hīc t Belasius papa ait Beat? Paulus aplꝰ nō iō qđ absit se fefellisse credendus est aut sibi ertisse ꝯrarius q̄ cū ad hispanias se p̄misisset iturū dispositiōe diuina maioribꝫ occupatus ex causis qđ p̄misit implere non potuit. ꝯtū ipsi? voluntati interfuit. hoc p̄nūciauit. quod reuera efficere voluisset ꝯtum ad diuina secreta consilij que vt homo non potuit oīa licet spū dei plenus agnoscere superna ꝓtermisit. s. accessum ad hispaniam dispositiōe ꝓuent?. Nec q̄. b. Petrus affectu diuine reuerentie ipi dño respōdit Non lauabis mihi pedes in eternū ipse fefellisse qđ absit. aut ī sua putabit minime ꝓstitisse sntia q̄ mox diuine cesserit volūtati. xxij. q. iij. Beat?. Q̄ p̄missa simpliciter incaute facta vel ꝓposita seu determinationes cum occurrat aliquid melius fienduz sint mutanda seu possint īmutari laudabiliter patz ex hoc qđ hētur. xxij. q. iiij. vbi dr ex ꝯcilio libertano. Diffinitio. i. p̄missio īcauta laudabiliter soluēda est p̄m glo. Nec est preuaricatio sed temeritatis emēdatō. Item. q. ea. Non semp̄ p̄missa oīa soluenda sunt. Denicꝫ ipe dñs mutat sntiam sicut scriptura indicat sicut pz in Ninive t Ezechia. Item in. c. Incōmutabilis. Angeli etiā apparētes Loth. inuitati ab eo vt intrarent domū suam responderunt. Nequaqꝫ sed in platea manebimus Hēñ. xix. qui tñ coacti precibꝰ postea intrauerūt. nec hoc mētiti sunt. q̄. nō intendebant intrare nisi rogari vt in hoc ꝯmendaret hospitalitas in Loth. t alijs ipsius daretur exemplum mutandi aliquando ꝓpositum. vt dr in collato. abbatis Joseph Et hec diffuse declarat Johā Cassian? in colla. Joseph de diffinitiōibꝫ. hoc tñ verū est nisi tal' p̄missiōis mutatō fieret in p̄iudiciū alteri? vel p̄missio facta esset de necessarijs ad salutem q̄ tunc dicit regula. Quod semel placuit ampli? displicere nō pōt extra de re. iur. li. vi. Et nemo pōt mutare ꝙsiliū in alterius detrimentū de re. iur. li. vi. cū cōcor. Sed q̄rit vtrum aliquis teneatur de necessitate salutis implere qđ simpliciter p̄misit licite nec supueniunt noui casus impediēs adimpletiōem. Et videt qđ sic q̄ dicit Criso. xxij. q. v. iuramenti q̄ dñs nō facit differetiam inter simplicem loquelam. s. p̄missoriam t iurameutum. s. p̄missoriuum. Sed frangens qđ quis licite sub iuramento p̄misit cū pōt implere peccat mortaliter p̄m doc. ergo t fragēs simplicem p̄missiōem. Respōdeo p̄m Ricar. in iij. di. xxxviij. Circa hoc est duplex opinio. Quidaz enim dicūt q̄ si talis nō intendit se obligare ī foro conscientie non tenetur ad implendum tale

promissum de necessitate salutis. & ex gruitate
Et p eis ē ar. extra de voto c. Iraz. Quamuis. n
ex iure nature obliget ꝓmittēs ad implendum
qđ ꝓmisit. illa tñ obligatio nō est necessitatis &
cōgruitatis nisi se sic obligare intenderit. Et iō
cōtraueniēs ñ peccat mortaliter ꝛz venialr. Nec
iurādū q̄ sicut i lege scripta aliqua ꝓhendunt
vt necessaria ad salutē aliqua alia vt expediētia
& nō necessaria. sic in lege nature aliqua ꝓhen
dunt vt de necessitate obligātia. aliqua de hone
state. & hoc rōnabiliter videt. aliq̄ dicūt q̄ nuda
promissio ex deliberatiōe facta ꝓmittētē obligat
ad implendū de necessitate salutis. ar. p eis est
xij. q. ij. Quicūq̄ suffragio. Ibi. n. dicit. Nōcū
q̄modū ex remūeratiōe. s. p obsequio impen
so promisit promissi solutiōez soluere optebit
vij. q. v. Nuia Johā. B ille. Huic vltime opīo
ni assentit Guil. dicēs q̄ ex nudo pacto vel pro
missiōe oriť actio. & q̄ mortaliter peccat recedēs
a pacto extra de pac. c. i. Anto. de. bu. dicit idē. p
bās hoc tali rōne. Excōicatō nō ꝛz fieri, nisi pro
mortali vero vel ꝑsumpto. xi. q. iij. Nemo epo
rū. Sed pactū non seruās pōt excōicari vt apte
dicit. c. Antigon⁹. extra de pac. ergo nō. Et videť
B intelligendū de ꝓmissiōibꝫ alicui⁹ importan
tie. vñ sequať dānū alicui ex fractione promissi.
qđ ꝓz ex illi. c. q̄ inducūtur. Nā in leuibꝫ videť
eē veniale. Nō est etiā dubiū q̄ possint ptes si
bi inuicem pactū relaxari. & q̄libet obligatiōez
sibi factā remittere. Ꝛz & in alternatiuis ꝓmis
sionibus electio est debitoris & sufficit alterum
adīpleri extra de re. iur. li. vi. Ar. aūt factū est ꝓ
secūda opinione. Nō tñ est vtrunq̄ eiusdē gra
uitatis pcūm. Vñ dicit ibi Johā. an. q̄ compa
tio fit ibi in genere ñ in quātitate cū dicitur q̄
deus nō facit differētiam inter simplicem loq̄
lā & iuramētū. q̄ videlicz vterq̄ s. frangēs sim
plicem promissionem. et promissionem iuramē
to firmatam peccat mortaliter, sed frangens iu
ramentum grauius peccat. Confirmat idē Ab
bas siculus qñ. s. promissiōi simplici & iuramē
to dať validitas. cū. s. promittit iustū & licitum
mortale est ꝓtrauenire vsi ñ ita graue primū si
cut secūdū. Dec⁹, vbi ꝓmissio ē nulla ꝓpter tur
pitudinem rei ꝓmisse vel recipiētis promissio
nem vtputa q̄ coegit & hmōi. Turpium enim
nulla est obligatio.

De obsidibus .§.v.

qui sunt quasi quedaz securitas sup facta pro
missione. Queritur quis possit dari in obsidez
virū laic⁹ clericus secularis vel religiosus etiaz
& a quo possit dari. Rñdeo scdm abbatem siccu
lū sup. c. ex rescripto. de iureiurā. Sciēdū q̄ cꝫ
tū ad laicos dari pñt ab imperatore hostibꝫ suis &
econtra. Et isti obsides in hoc casu sunt quasi
serui. Idem puto de alijs principibus habenti
bus iura principis seu ius indicendi bellū. Et
licz inferiores bis dare ñ possint. tñ de facto cō
trariū ē vsurpatū scdm Azo in summa. Et si in
ter ꝓuatos dant obsides vbi ñ interuenit iura
mētū nō tenz obligatō quaten⁹. s. ille teneať sta
re i certo loco & nō inde recedere. q̄ hoc videtur
quidā carcer priuat⁹ quā miro mō iura detestā
tur. vt li. i. C. de car. ꝓua. Ꝛz vbi interuenit iu
ramētū talis pōt ad obseruantiā eius ꝓpelli vt
s. stetit in certo loco prout quentū ē. nō tñ aliter
debet detineri inuitus. Nō. n. credo tenere iura
mentū vt possit detineri inuitus. q̄ eēt ꝓtra bo
nos mores. de re. iur. Nō est obligatoriū li. vi.
cꝫtū vo ad clericos sclares ñ pñt tales ꝓ eōs da
ri obsides sicut pñt monachi per abbatez. quia
nō sunt ei ita astricti sicut monachi abbatis. vñ
nō poterūt inuiti detineri licet ab initio assenle
rint sine excōicatiōis pena. Nec pōt eps in hoc
dispensať. ar. c. Si diligēti ō fo. cōpē Il papa ať
dari possunt clerici in obsides. ar. c. Cuncta. ix.
q. iij. Quantum ad monachos. de papa non est
dubium q̄ potest dare ar. c. Per principalem.
ix. q. iij. Sed et abbas etiā ꝓ necessitate et vtili
tate monasterij pōt dare etiā inuitū. q̄ non pōt
resistere voluntati eius. Vñ & detineri potest in
uitus de cōsensu ꝑñ abbatis nō aūt inuito abba
te. quia habet beneficiū canonis. Si quis suadē
te. xvij. q. iij.

¶ Caplm secundū de Adulatione.

Quia in adulatō
ne frequenter contingunt mēdacia
et ex auaricia aliquando procedit.
Ideo subsequenter de ea agendum. de qua lo
quens ps, q̄l. ait. Oleum autem peccatoris nō
impinguet caput meum. Ubi dicit glo. Falsa
laus adulatoris rigore veritatis emollit ad no
xia. Ubi sciēdū. q̄ cū adulatio fiat cōiter ꝓ bña
na colloq̄a in q̄bꝫ hoies ad inuicē viuūt et con
uersantur fm ꝓprietatez sue nature quo ad dele
ctare, vl' ꝓtristari alios. triplr ꝓtigit fieri hūanuz
colloq̄ium. Quidā. n. tenēt mediū in delectādo
vel ꝓtristando alios ex suis locutiōibꝫ & gestibꝫ
querentes delectabiliter secūduz debitū modū
se habere cū bis cuz quibꝫ quersanť nō tamen
ita quin etiam cōtristenť cum expedit. s. rephen
dendo defectus eoꝝ & hi dicuntur amici vel af
fabiles. Ad qđ hortať sapiens dicens Eccle. iiij
Cōgregationi pauperū affabilē te facito. Qui
dam alij sunt q̄ recedētes a medio cōmittūt de
fectū in minus delectando cꝫ debeāt & magis cō
tristādo quā congruat. & hi dicuntur agrestes
seu discoli vl' litigiosi. ij. ad Tthimo. ij. Seruū
dei non oportet litigare. Alij vero excedūt in dele

ctando alios verbis plus q̄ debeant. ⁊ hi dicū/
tur blāditores seu adulatores. Vñ Sen. Lauda
to parce ⁊ vitupera prius. Et de hoc vitio adula
tionis ait ps. Nolliti sunt sermones eor. s. adu/
latoris sup oleū. ⁊ ipsi sunt iacula. et alibi. Ole
um ⁊c. In quibꝫ tria possum⁹ considerare.

Primo ꝓditionez malicie adulatiōis ibi. Oleū
Secdo infectionez blāditoris ibi pctōris
Tertio exclusionem complacentie laudatio/
nis ibi. non impinget caput meum.

Quantum ad primū. §. I

Adulatio apte appellatur oleū ꝓpter cōditionē
materie similem olee. Nam sicut oleum est luci
dū. dulce. et lubricū. Ita laus facta alicui que
est materia adulatiōis habet quandaz lumino/
sitatem apparentie. et suauitatem cōplacētie et
lubricositatem adhērētie. Nā vt dicit quidam.
Nulla est tam excelsa virtus q̄ dulcedine glie ñ
tangatur. gloria autem resultat ex laude. Sed
sicut oleum maculat pannū ubi effunditur ita
adulatio ad eum quem dirigitur multociēs etsi
non semper maculat. Est ergo adulatio quod/
dā vitiū quo quis q̄rit alteri placere ex laudatō
ne facta ad ipz vel alio actu p̄ inordinate. Sūt
ergo tria videnda pro declaratiōe eius.

Primum de complacendo.
Secundum de laudando.
Tertiū de inordinatiōe ipius laudis.

Quantum ad primū sciendum q̄ velle alteri
placere pōt fieri quadrupliciter. Primo ad dei
honorē et gloriā ꝓcurandā. Sic Hester ad cō/
placēdū regi Assuero accessit ad eū ornatissima
laudās eū magnifice. dicēs. Mirabilis es tu do
mine et facies tua. plēa ē oiz gratiaz. Hester. xv
Vlt inde posset revocare sniam datā ꝓtra ꝓpin
dei de exterminio eiº.. Sic ⁊ Jeremias lauda/
bat Nabuchodonosor scribēs trāsfugis in Babi
loniam ut orarēt pro vita eius et filiis. q⁹ in pa
ce eius erat pax eor. Sic et Daniel in exponē/
do visionem ei. Secūdo pōt quis velle ⁊ q̄re/
re placere alteri ad benivolētiā eius habendaz.
Et sic Paulus querebat placē Festo iudici vo
cans eum optimum. ⁊ Herodi dicēs se fore be/
atū audiri coram eo. vt sic habita benivolētia li
beraretur a calūniis iudeorum. Sic et mulier
illa Thecuites intercedēs p Absalone laudās da
uid. Tertio ꝓpter proximorum utilitatem faciē
dam. Et sic apls de se ait. Ego per omnia omni
bus placeo. i. ad Corin. x. Et iterū factus sum oia
omnibus vt omnes lucrifacerem. i. Corin. ix. ⁊
hoc conformans se moribꝫ eorum q̄tuz poterat
sine peccato vt eis placeret. Quarto pōt q̄s alte
ri velle placere nō ꝓpter aliquod predictorum
sed ꝓpter inanez gloriā sui vel ꝓpter decipiēduz
eum vel damnificandum vel aliquod illicitum
consequendum. ⁊ hoc est malum pertinens ad
adulationem. De quo ps. xiij. ait. Deº dissipa
uit ossa eoz id est virtutes qui hominibꝫ placēt
scilicet adulando. Et ad Galla. i. Si homini/
bus placerē christi seruus non essem. Quātuz
ad secūdū notādū q̄ laudare aliquos contingit
quadrupliciter. Primo vt deus honoretur et
hoc est bonum. Sic sacerdos summ⁹ Joachim
laudauit Judith de occisione Holofernis et li/
beratione populi dicens Judith xv. Tu gloria
Hierusalē. tu leticia israel. tu honorificētia ꝓpli
nostri. eo q̄ dilexeris castitatem. Secūdo lauda
tur quis virtuose vt non deficiat in tribulatiōe
positus sed consoletur. Sic laudata fuit Noe/
mi. ⁊ Ruth moabitides afflicte ⁊ de paupiate
a Boos vt cōfortarent Ruth. iij. Tertio vt vir/
tus in primo augeat ⁊ in bono proficere conet.
Nam vt dicit Sen. Virtus laudata crescit ⁊ vt
ferat melius correctiōem. Sic apostol⁹ laudat
mirabiliter Corinthos in pncipio prime epistole
dicens. In omnibꝫ diuites facti estis in illo. ita
vt nil vobis desit in vlla gratia. ⁊ paulo post de
multis reprehendit. Nec mendaciū dixit ī hui⁹
quia erant valde boni inter illos in quibus erāt
illa perfecta dona de quibꝫ laudauerat. Quar
to laudari potest quis ad malum finem vel nō
seruatis debitis circunstantiis. quod pertinet
ad adulatiōem. Quantū ad tertium sit lauda/
tio vel alius actus. puta honoris ⁊ reuerētie ad
complacenduz inordinate ⁊ quadrupliciter. pri
mo laudādo de sibi dubio vel incerto. ꝓpter qō
dicitur Eccles. xi. Non laudes virum in specie
sua. Glosa. i. ne iuxta speciem corporis exti/
mes qualitatem mentis. quia homo videt que
foris sunt. deus autem intuetur cor. ⁊ Eccles. xi
dicitur. Ante mortem non laudes quenquam
Glo. stultum laudare pugnantez quasi iaz pu/
gne victorem. Ille enim qui videtur bene agere
nescimus quo aīo agat. aut si velit vl posit per/
seuerare in finem. Secundo laudat quis male
cum laudatur de illicito. ꝑm illud Laudat pec/
catorem in desideriis aīe sue. ⁊ Isaie. v. Ve q̄ dici/
tis malū bonū. videlicz laudādo malū tanq̄z bo
nū. vñ Cassiodorus in quadam epistola sic ait.
Adulatō blāda oībꝫ applaudit. omnibus salue
dicit. Prodigos vocat liberales. auaros par/
cos. sapientes lasciuos. vel prodigos curiales.
garrulos affabiles. obstinatos cōstantes. pigros
maturos. ⁊ graues. hec ille. Tertio laudatur
quis indebite cum laudatur de bono. sed vltra
quam sit. vel non seruatis debitis circunstan/
tiis. de quo potest intelligi illd Isai. tertio. Po
pule meus qui beatum te dicunt ipe te decipi/
unt. Quarto cū tacet malū quod videt nec re p̄
dit cū pōt. Vñ ⁊ videt approbare ⁊ q̄si laudare

cum hoc facit ne displiceat illi ꝫ vt placeat. Unde Beda. Adulator ꝙ tacet ⁊ dat ꝓsensum ne offendat illū quē credit hēre ꝓpiciū. Improprie tñ dicit hic adulatio. hec Aller. ij. pte sūme. q. xxvi

Secundo notatur. §. II

infectio ipsius adulatoris qz ex ipa adulatione inficit ⁊ pctōr efficit. vñ dicitur. Pectōris oleū. adulatiōis ꝓpter qđ quis efficit pctōr ⁊ maculatur in aīa. Qz aūt nō solū sit peccatū sed mortale ⁊ graue, pbat. Nullus clericus punit pena depositiōis nisi p mortali ⁊ graui. ⁊ rō est qz illa ē maxime pena maior etiā excōicatiōe. vt ptz xxiij. q. iiij. Forte. Ex adulator punit hꝰ pena. Nā dz. di. xlvi. Clericus ꝙ adulatiōibꝫ ⁊ pditionibꝫ vacare deplxendit degradet ab officio ergo ⁊c. Sciendū tñ qꝫ nō semp. sed tribus modis adulatio est mortale. Primꝰ ē rōe materie laudatiōis, i. cū ꝗs laudat de aliquo criminali. Et de hac intelligit illd Ezech. xiij. Ue qui cōsumūt puluillos sub oi cubitu manus. ⁊ faciunt cerui calia sub capite vniuerse etatis ad capiēdas aīas. Quod exponēs Gre. in mora. ait. Ad huiꝰ puluillus sub cubitu ⁊ ceruical sub capite ponit vt molliter q̄escat. Quisqs ergo male agentibus adulatur puluillū sub cubitu ⁊ ceruical sub capite ponit. vt qui corripi ex culpa debuerat in ea fultus laudibꝫ quiescat. di. xxvi. Sūt nōnulli Ue aūt importat dānatiōem eternam ꝙ p huiꝰ adulatiōe incurrit. qz mortale. Et rō huiꝰ est qz quicū qꝫ agit ꝓtra charitatez dei ⁊ primi peccat mortaliter. Ex hoc facit ꝙ adulat in hꝰ. malis. Qui per hoc fouet ⁊ nutrit eū in ipo pctō. vt patet ex dicta auctoritate ⁊ expientia ergo. ⁊c. Secūdus modus est ratione forme vel intentiōis. cū sez quis p adulationem intendit nocere alicui notabiliter in tpalibꝫ vel spūalibꝫ vt cū intendit ad aliqđ illicitū inducere. vel decipe ipm in tpali substātia cū viderit eū in se confidere. vel vt indicet secreta cordis sui. vñ adulator possit ei nocere. Sicut fecerūt pharisei cum miserūt discipulos suos ad xpm interrogandū. vtrū licebat censuz dari cesari dicentes. Magister, scim? qz verax es ⁊c. Matth. xxij. ei adulando. Et de huiꝰ dz. puer. xxvij. Meliora sunt vulnera diligentis qꝫ oscula fraudulenta odientis. q. d. Melliores sūt increpatiōes dure ⁊ verbera amici seu plati. etiā si vulneret sensualitatem ꝓtristando ⁊ inferat ꝓ demeritis penas ⁊ plagas. qꝫ fraudulenta oscula. i. qꝫ applausus ⁊ adulatiōes nocere intendentis vl'dissimulāt. Dz hoc etiā rōe. Nā ꝙ intendit alicui nocere tpaliter vel spūaliter moraliter peccat qz ꝓtra iusticiā agit ⁊ charitatem. Sed qui adulatur modo pdicto nocere intendit ꝓ hoc ergo ⁊c. Tertius modus est rōe cercūstātie vel occasiōis cū dz. ex hoc ꝙ aliquis laudatur su p modū inde superbiā incurrit l'inanē gl'iaz taliter qꝫ peccat mortaliter. tñ ⁊ si ꝓ accidēs seu pter intentiōem hoc eueniat. tñ qz adulās, est occasio illius ruine. ideo peccat mortaliter. si tñ occasio sit data ñ accepta. Nā si exp̄ua laudatiōe ⁊ si inordiata ⁊ incauta ꝗs superbiat mortaliter peccat. videt. n. occasio magis accepta ex se qꝫ data ab alio. m ltū ergo tēpandū ē opꝰ laudatiōis humane in pūna hoīm Aug. in. xiij. de trinita. ait. Magis optabo a quolibz reprehendi qꝫ ab adulatore laudari. Nullus. n. reprehensor formidandus est amatori veritatis. Laudator vo errat et cōfirmat errorē, pbat hoc rōe ꝓ regl'az illā. Qui occasiōez dāni dat dānū ꝗꝫ dedisse videt extra de iniu. ⁊ dā. Si culpa. Sz ꝙ laudat aliū ita excessiue ⁊ ita inordinate qꝫ dat ei occasiōem ruine pctī mortalis sufficienter dat sibi dānū pctī mortal'. ꝙ ⁊ ipe mortaliter peccat. Ex ñias ꝛcluse p dictas ponit b. Tho. se. se. q. cxv. Extra p̄dictos tres modos vel casus adulatio est venale cū vz ꝗs adulat sola intētiōe placēdi ⁊ delectandi et nō in malo, vel cuz quis adulat sola intēti one euitādi aliqđ malū sine alterius detrimēto vel intētiōe ꝓsequndi aliqđ bonū in ccitate. Nullū ei hoc de se est ꝓtra charitatez. Et i his casibꝫ intelligēdū est dictū Auguste. qñ pōit adulationem inter venialia. di. xxv. §. al'. eam.

De grauitate hu. § III

ius pctī in se. ⁊ p ꝓpatiōem ad alia. Nota primo qꝫ i se ē ita graue qꝫ p eā incurrit dei maledictio sequitur hoīm erga ipm detestatio ⁊ dei ire, p uocatio, pducit malor ⁊ obstinatio: Pro pño dicit dominus per, pphetam adulatoribus. maledicam benedictionibus vestris. quia vt exponit Gre. Qui iniq̄ agūt benedicunt ab eis adulantur qꝫ peccatoribꝫ dummodo diuites fiāt. i. q. i. Multi. Ad quod etiaz facit qđ ait Jere. p phēta. xx. Maledictus qui annūciauit pī meo digna. Natus est tibi puer masculus ⁊ letificauit eū. Et de quo nascimur est mundus. puer masculus mūdi est opꝰ magni sceleris. Filij mūdi sunt opa que fiunt a mundo id ē mundanis. Annunciat autem patri id est mundo masculuz natū ⁊ letificat. quando adulator laudat hoīem de magno scelere. ⁊ sic letum facit quia de huiꝰ gaudet mundus. Hic autez scilicz adulator est maledictus a domino. Quando enim aliquis ꝓpetrat aliquam notabilem vindictam vel malū aliud. solz ei dici ab adulatoribꝫ. Fecisti sicut masculus. Pro scdo dz. puer. xxvij. Qui dicūt impio iust? es. maledicent eis populi ⁊ detestabuntur eos tribus. Unde Augustinus sup illo verbo. Iniquus benedicitur scilicet ab adulatoribꝫ. Exacerbauit dñm peccator. sic ait. Hec est magna ira dei vt desit correctio ⁊ adsit adulatio

Capitulum Secundum

Et subdit cāz. Adulātiū eī lingue alligāt hoīes in peccatz, delectat eī ea facer iqbz ñ solū metuitur reprehensor ⁊ laudat operator. Pro. iij. s. qō inducit obstinatiōez dr figurate de Dina filia Jacob violata designāte aiaz suggestiōibz diaboli assentiētez q Sichē ostuprator ei? ipam tristē effectā blāditijs dliniuit. Gen. xxxiiij. Cū eī peccato omisso oscia mordeat ⁊ tristitiam mēti ifferat blāditie ⁊ adulatiōes procurate opa diaboli detinēt aiam ī malo. vñ dr̄s p Ezech. ptra adulatores dic. Edificabāt ipi parietē. ⁊ illi liniebāt eū. Qō exponēs Gre. ī mora. ait. Edificare pietē ē quēlibz ptra se obstacula ⁊ duritiā pctī construere. i. omittere pctā q̄ reddūt hoīez durū. Dz pietē liniūt q̄ pctā ppetrātibz adulātur. vt quez illi puersi agentes edificāt ipi adulātes q̄i nitdū reddāt. di. xlvi. Sūt nōnuli. In oratōe vo ipius ad alia pctā occurrūt due qōes. Pria qō ē An pctm̄ adulatiōis sit grauiꝰ pctō hoīcidij. Et videt q̄ sic. qō tali rōe oñdo. Peccatū q̄to plꝰ mentem corrūpit ⁊ plus alicui nocz tāto est grauiꝰ. Dz ita facit adulatio respectu hoīcidij. qō dupliciter, pbo. Primo qz sūper illud verbum ps. xiij. Qui laudat peccatorē in desideriis aīe sue. Et acerbauit dñs peccatorē Hiero. sic dic. Nihil ē q̄ tā facile corrūpat mentes hoīum vt adulatio. Secōo, pbo hoc idē qz sup illō ps. lxix. Cōuertāt statim erubescentes. dicit glo. sic. Plus nocet līgua adulatoris q̄ gladiꝰ psecutoris. Vñ Aug. Noli putare te nō ee hoīcidā cū frē tuo male psuades. Si eī mala psuades occidis. de pe. di i. Noli. ergo videt adulatō ee grauiꝰ peccatū hoīcidio. Rñdeo q̄ adulatō ⁊ hoīcidiū ī grauedine se hñt sīc excedētia ⁊ excessa. qō p̄z. qz hoīcidiū est grauius peccatum adulatione duplici rōne. Prima est qz lingua adulatoris non nocet ita efficaciter sicut gladius psecutoris qō patet. qz gladius psecutoris effectiue occidit quasi sufficiēs cā mortis. līgua aūt adulatoris nō ita efficaciter nocet. qz nullus pōt alteri ee sufficiēs cā peccādi. q̄ cū gladius psecutoris sit cā mortis sufficienter ⁊ līgua adulatoris sit cā peccādi ñ sufficiēter ꝑ occasionaliter. iō hoīcidiū ē grauiꝰ peccatū adulatiōe. Secūda rō est. qz malū irrecupabile ē grauiꝰ malo recupabili. Dz nocumētū hoīcidij ē irrecupabile. nocumētū vero adulatiōis est recupabile. q̄ rc. Et alia vero pte adulatō est grauius peccatū hoīcidio. duplici rōne. Pria est. qz peccatum, q̄to plus nocet in pciosioribz bonis tanto grauius ē sed līgua adulatoris, plus nocet in pciosioribz. i. in bonis spūalibz quam gladius psecutoris qui nocet in corpalibz tantū ergo rc. Secunda ratio est. quia peccatū quāto occultiꝰ nocz ⁊ minus caueri pōt tāto est grauiꝰ. Sed peccatuz adulatoris occultius nocet. Magis enim caueri potest a manu persecutoris q̄ a lingua detractoris ergo rc. Secūda q̄stio ē An adulator ita grauiter peccet sicut ille cui adulatur. Et videt q̄ grauius tali rōe. Quicunq̄ verbis alīq̄ nocet non minus nocet sibi q̄ alīs sed ille q̄ alteri adulatur inducit eū ad peccādū mortaliter qō patet. qz super illud ps. Oleū aūt peccatoris nō dicit glo. Falsa laus adulatoris a rigore veritatis emollit ad noxia. ergo mlto magis adulator in se peccat. Rñdeo duobz modis. Primo simpliciter ⁊ absolute sine aliqua distinctione q̄ ille qui adulat alteri ⁊ nocz ei plus peccat ⁊ plus nocet sibi q̄ illi cui adulatur. Cuius rō est. qz sibi nocet tanq̄ sufficiēs cā peccādi alteri autem nocet, ⁊ est causa peccandi occasionaliter tantū. Secundo modo respondeo cum distinctione. Distinguēdū est enim de illo cui aliqs adulatur. Aut eī ille nō assentit adulationi. aut assentit. Primo enim cū quis nō assentit adulationi. tunc adulator peccat mortaliter ex intentione inducendi illum ad peccatum mortale q̄tū in eo fuit licet adulationi ille non assenserit. Secūdo vero cum aliquis adulatori assentit ⁊ accidit tūc de tali distinguo. qz aut est quidā q̄ decipitur credendo adulatori plus de se q̄ sibi. ⁊ talis cū decipitur ab adulatore minus peccat quā adulator. Est alius qui non solum credit adulatori. sed etiam fouet adulatorez ⁊ procurat vt fiat adulatō. ⁊ talis plus peccat q̄ adulator. De tali loquitur Hiero. ad Cellantiam ita dicens. Isto maxime tpe regnat vicium adulatiōis qō est grauissimum. qz humanitatis. ac beniuolentie loco dr. Et ita fit vt qui adulari nescit aut inuidus aut superbus reputetur hec. b. Tho. sēda se. q. cxv. ⁊ Rai. in summa.

Quātū ad tertiū .ꝑ. III

principale scilicet exclusionem complacentie q̄ oritur ex adulatione que notatur cum dicitur. Non impinguet caput meum id est mēs mea nō delectabit. Considerandum est enim remedium ptra ipsam. Quinq̄ aūt sunt remedia q̄ bus adulatiōis peccatum excludit ⁊ vitat. s. deceptio. redargutio. detractō. bone ꝓsidie. ꝓdictō. ꝑ prie miserie cōsideratō. Primum remedium ad adulationē vitandū ē deceptiōis ꝓsideratō. Ab illo eī semp cauendum est q̄ sp decipit. sed oīs adulator est talis. Ita dicit Aug. sup ps. Adulatio est fallaci laude seductio. vñ puer. xi. Simulator ore decipit amicum suum id est adulator. Qui aūt verbis blandis allicit ad peccādū aut blādicijs ⁊ fauoribz instruit q̄liter pctā fiāt aut ī bono blādiñz extollit iō tal' dicit aīcū suū. huic ñ ē cred ēdū Jere. xij. Ne credas eis cū locuti fuerūt tibi bona. ps. Oleū peccatoris nō impinguet caput meū. Glosa id ē simu

lata dilectio ⁊ falsa laus adulatoris nõ inpiguet caput meum. i. mentem meã ñ delectabit nec a vigore veritatis mouebit. Didemus enim mãi feste q̃ adulatores cum aliquem false irriserit de illo dicunt. vide qñ illi vnxi caput. Secundum remediũ ꝯtra adulationis peccatũ est melioris redargutio. Haz redargutõ viri iusti mlt̃um valet ad circũspectiõem nostroz operũ ne adulatione aliq̃ in bonis q̃ facim⁹ extollamur. Ecclc. vij. Melli⁹ est a sapiente corripi q̃z stulto rũ adulatiõibꝫ decipi. Rõ huius est qz cũ sapiens hẽat rectũ iudiciũ rõis. iõ est aliozũ regula directiua. Stultus ãt vel vitiosus cũ extorsum habeat iudicium rõnis ⁊ ꝓ ñs appetitum inordinatũ. nõ est sequendus sed potius detestand⁹ puer. i. Fili mi te si lactauerit pctõres. s. adulando ꝓterita extollendo pñtia. inclinãdo ad futura ne acq̃escas eis. Ald qõ Sen. quasi dat bonũ documẽtũ dicẽs. Sit tibi tam triste si lauderis a turpibꝫ q̃z si lauderis ob turpia. Tertiũ remediũ ꝯtra adulatiõis vitiũ est detractiõis ꝑsideratio ⁊ impugnatõ. Hã ab illo cauere debemus q̃ velut hostis nos semp ꝑsequit. Ez talis est adulator. Ilñ Aug. sup̃ ps. Duo sũt genera ꝑsecutoꝝ. s. vituperãtiũ ⁊ adulãtiũ. Ez plus nocet lingua adulatoris q̃z gladi⁹ ꝑsecutoris. ⁊ Gre. dicit remediũ ꝯtra adulatõez est detractio. Sciendũ est. inq̃t q̃. ne ĩmoderatis laudibꝫ eleuemur plerũq̃z nostri rectoꝝ moderamĩe detractoribꝫ lacerari ꝑmittñt vt quos vox laudãtis eleuat lĩgua detrahentis humiliet. Idem. vi. q. i. Sũt plurimi. Et Amb. de officijs. Nõ est vera amicicia vbi ẽ adulatõ fallax. ⁊ Sen. in epistolis. Malũ hoiem blande loq̃ntez agnosce tum laq̃ẽ ẽ hz ei suũ verenũ blanda oño. Quartũ remedium contra adulationem est bone conscientie conditio. Nam bona ꝓscia sp minus de se estimat ⁊ in agendis suis semp metuit ne aliquid reprehensibile inueniat. Et Gre. Bonaruz mẽtiũ est ibi culpaz agnoscere. i. timere. vbi culpa nõ est. di. v. Ad eius. Hinc idez Gre. Inter bba laudãtiũ ⁊ vituperantiũ ad mẽtez sp recurrendũ est. ⁊ si in ea non inuenitur bonum quod de nobis dz. magnam nobis tristiciam generare. dz. Et rursum. si in ea non inuenitur maluz qõ de nobis hoies loquũtur. in magnam debemus leticiam exilire. xi. q. iij. Inter verba. Quãtum remediũ ꝯtra adulatiõem est ꝓprie miserie inspectõ vel cognitio. Qui ei cogitat qualis est intus non extollit dum laudatur exterius. Ilñ Seneca in epistola. lxxvij. sic ait. Intus te ipsuz considera non qualis sis alijs credas. Et beat⁹ Gre. sup Ezech. sic ait. Quid ei ꝓdest si omes laudent ⁊ ꝓscia accuset aut quid poterit obesse si nobis oes derogent ⁊ ꝓscientia sola defendat q. d. nihil. Idẽ. xi. q. iij. In cũctis.

Capitulum tertiũ de Juramento.

Iurameñtum sic diffiniri potest. Juramentum est affirmatio vel negatio de aliquo. s. de facto vel fiendo facte rei attestatione firmata. Quantuz ad primam partem diffinitionis huius nota q̃ hoc dicitur affirmatio. vel negatio non solum prout ore profertur sed etiam acruputa si alicui dicat. iura super librum istum. si tale negocium sic se habet. vel qõ dices veritatẽ de tali materia. ⁊ ille tangit librum nihil dicẽdo aliq̃ ⁊ ñ ille ꝓtact⁹ habet ꝓ iurato seu locutione iuratoria. Et nota ꝑm Johan. an. i de. circa iuramentum quod fit ex ordinatiõe iuris multipliciter fit. Quedã enim iura dicũt simpliciter debere iurari. Quedã corpaliter. Quedam super sancta dei euangelia. Quedã addũt ipsoꝝ tacturam. vt. i. q. vij. Quotiẽs. Apud italicos interptatur consuetudo q̃ sufficit quẽlibet libũ vel quamlibet scripturam tangere. ꝑ satis puto procedere vbi etiã de iuramento corporali exprimitur. Non sic vbi de tactu euangelioꝝ ponitur vt extra de hered. in. c. Multorum ĩ cle. super ver. Tactu. Quantum ad secundaz partem. cum scilicet dicitur de aliquo facto vel fiendo. nota ꝑm. b. Tho. secunda secunde. q. lxxxix. et Hai q̃ iuramentum est duplex. s. assertoriũ et Ъ ẽ de aliquo facto ꝑsenti vel ꝓterito cũ. s. quis iurat aliquid sic fuisse factum vel sic modo esse. Aliud dicitur promissoriũ cuz scilicet quis iurameñto ꝑmittit aliquid se facturũ. Et quodlibet horum fit dupliciter. quia. vel per simplicem attestatiõez. vt cũ simpliciter urat aliquid fuisse vl̃ eẽ vl̃ ñ esse. vel esse facturũ vl̃ non facturum aliquid vel ꝑ execratiõem. vel cũ iurat si non ẽ ita ut asserit vel si non faciet quod ꝑmittit q̃ deus non adiuuet eũ vel non saluet. vel eueniat sibi tale vel tale malum vel filijs suis ⁊ huiusmõi Et sic obligat illud per quod sic iurat vt diuinũ iudiciũ ĩ eo exerceatur. vel diuina vltio si ñ iurat verũ. Quantum ad vltimã partem cum scilicet dicitur sacre rei attestatiõe firmata. sciendum q̃ cum iurat⁹ per creaturas nõ assumunt creature in testimonium secundum se. sed inq̃ntum diuina virtus aliquo modo in eis manifestatur. Et cum iuratur per fidem per euangelium vel per sanctos. intelligit⁹ ꝑ deũ cuius veritas cõtinet⁹ in fide ei⁹ vl̃ euãgelio ei⁹. ⁊ scti hãc veritatẽ ꝓdicauerũt ⁊ tenuerũt. Ilñ. ⁊ Aug. dicit q̃ iurar ẽ deũ ĩ testẽ inuocare eq⁹ scz principaliter inuocat⁹ testimoniũ eius. Diffinit⁹ autem hic iuramentum ꝯmuniter. prout scz fit licite vel illicite quamuis cũ fit illicite potius dici deberet periurium. q̃z iuramentũ qua iuramentũ importat

Capituluz. Terituz.

actū virtutis periuriū vero actū vitij. Et dicit iuramentū quasi iuris astringimentū. vl qz p iure sumit vt hēat p vero qđ sic iurat ꝑm Tho vbi sup. Dicit etiā sacramētuz ob sacra astringimētum ꝑm Nico. siculū. Iste alio mō ⁊ cōiter dr Abbas de Sicilia. sed in hoc ti. vbi frequenter allegat. d. Nico. de Sicilia.

De iuramēto quo .§.I.

modo sit licitū si fiat cū debitis modis qđ totū notat ⁊ p thēmate accipi pōt in aucte q̄ hētur Vere. iiij. C. Et iurabūt in noīe meo Viuit dns in veritate iudicio ⁊ iustitia. vbi tria notant.

Primo act⁹ licit⁹ religiōis. ibi. Et iurabūt.
Scđo mod⁹ ꝙgru⁹ locutiōis. ibi. Viuit dns.
Tertio effectus necessarius huius actionis. ibi. In veritate iudicio ⁊ iustitia.

Quātuz ad pri- .§.II

mum q̄ iuramentū sit ēt licitū ⁊ bonū ondit̄ ex rōne. ex fine ex scripture serie seu narratione. Ratio aūt qua ꝓbatur iuramentū in se licituz est ista. Ille q̄ iurat inuocat diuinū testimoniū ad ꝯfirmādū ea q̄ dicit vt pz ex diffinitiōe Aug. dicētis Jurare ē deū in testē inuocare. nihil āt cōfirmat nisi p aliqđ qđ est certius ⁊ potⁱ⁹ ⁊ iō in hoc ipo q̄ hō p deū iurat fatet eū potiorez vt pote cuius veritas est infallibilis ⁊ cognitō vniuersalis. ⁊ sic aliquo mō deo reuerentiā ꝓbet. Vñ Hiero. dicit sup Matth. q̄ q̄ iurat. aut venerat aut diligit eū p quē iurat. Et ꝓbs. vi. methap̄. dicit q̄ iusiurādū est honoratissimū. Et bibere aūt deo honorē ⁊ reuerētiā ptinet ad virtutez latrie seu religiōis. Vñ ⁊ Deutro. vi. vbi agitur de seruitute latrie dr. Illi soli. s. deo seruies. ⁊ p nomen eius iurabis. Vñ ⁊ Lycurgus gētilis cū dedisset leges Lacedemonijs multū vtiles illis tñ viderent multū graues. finxit Lycurgus eas accepisse ab Apolline. ⁊ iō nō velle minuere l' mutare sine ꝯsilio ei⁹. vñ exegit iuramētū ab eis q̄ ñ eas trāsgrederent quisq̄ redirz ad eos cū respōsiōe. Sicq̄ inde recessit nec vnq̄ reuersus ē vt haberēt cām obseruādi estimāt in tanta reuerētia ⁊ obseruatiōe hituros iuramētum q̄ nunq̄ transgrederent. Secūdo pz hoc idem ex fine. Nā cuius finis bon⁹ ē. ipm quoq̄ bonū ē. nisi materia de se sit mala vt fenerari. l' furari ꝓpter elemosinā faciēdā. q̄ tūc finis seu intētio bōa ñ excusat. Finis āt ꝓpf q̄ inductū ē iuramentū. ē ad certificādū hoēs ⁊ sic ad tollēdū controversias nec materia de se mala ē. ꝑ bōa vt dictū ē. Tertiō pz ꝑ ex scriptur. acte vbi ponūt exēpla sctoꝝ a nobis imitāda. Ibi āt inuenim⁹ ⁊ deuz ⁊ āgelū ⁊ hoīez sanctū pluries iurasse. Per memetipm iurauī dicit dns ⁊c Gen. xxij. Et. n. dic apls ad Heb. vi. hoīes p maiores suos iurant. Deus aūt q̄ superiorez nō habet p semetipm iurauit. ⁊ in ps. lxxx. Jurauit dns ⁊ nō penitebit eū ⁊c. Jurare āt dei ē a seipo nullatenus ordinata quelibet. penitere vero eadē ordinata cū voluerit imutare. xxxij. q. iij. Incommutabilis Jpe ēt de⁹ icarnat⁹ i euāgelio legit iurasse. cum vz dicebat. Amē dico vobis. qđ ipemet exponēs subdit Lu. iiij. In veritate dico vobis q̄ mitti le ipsi erāt i isrl ⁊c. q̄ locutō ē iuratoria ꝑm Innocē. extra de iureiu. c. Etsi xps. Posset ñ dici q̄ talis locutō sit potius q̄dā firma asseueratō veritatis q̄z iuramentum. sicut cum quis diceret. Certe sic se hēt istud. ⁊ tal' expositō magis est predicāda. Jurauit etiam angelus bonus per viuentez in secula seculorum q̄ tempus non esset amplius vt habetur Apoca. io. Multi etiam sancti in nouo ⁊ veteri testamento inueniuntur iurasse vt apls Paulus cum dicebat. Quotidie mortior p gloriam vestram fratres que locutio fuit iuratoria vt dicit Aug. xxij. q. i. Hōē ⁊ ad Ro. i. Testis est mihi de⁹. ⁊ in pluribus aliis locis suarū epistolarū. Sed ⁊ Abraha Isaac ⁊ Jacob ⁊ Joseph sanctissimos viros inuenimus iurasse vt patet in Gen. Verum vt dicit. d. Tho. secūda secunde. q. lxxxix. nihil phibz aliquid secundum se esse bonū quod tamen cecidit in maluz vtentes eo. quia scilicet non vtitur cōuenienter sicut sumere eucharistiam est in se bonum. ⁊ tñ qui indigne sumit iudicium sibi manducat et bibit. vt dr. i. Cor. xi. Sic et iuramentuz q̄z in se sit bonum si quis vtatur falso vel in re illicita aut indiscrete ⁊ leuiter. cedit in malum ei⁹. Iuramentum igitur ⁊si sit bonum non tñ est connumerandū inter illa bona que per se sunt appetēda. vt sunt actus dilectiōis obedientie et humilitatis orationis ⁊ huiusmodi. Nec tñ cōnumerādū inter illa q̄ de se sunt mala vt blasfemia. homicidiū et huiusmōi. sed inter bona licita que tamen per se non sunt appetenda vt prima sed in necessitate exercēda. Tho. vbi supra ⁊ Bonauen. i tertiō Et si inter bōa necessaria que sez sunt ordinata ad subueniendum alicui defectui. sicut medicina que non per se queritur sed ꝓpter necessitatem ad subueniendum ꝙz hūane infirmitati ⁊ incōmodō ad hoc iuuat quis vti ea q̄ non aliter. sic ⁊ iuramento vtendū est in necessitate. ⁊ iō dicitur Eccle. xxiij. Jurationi nō assuescat os tuum. Multi enim sunt casus in illa. Qui autē dns phibuit iurare omnino. vt Matth. v. intelligit ꝓphibuisse non quia ex se malum sit iuramentum. vt furtum. adulteriū. ⁊ huiusmōi sed ex cā ne. s. ex freqnti et leui iuratione contingat periurium. vt dicit Hugo. Extra de iureiurā. c. Etsi xps. Prohibuit ergo vt. s. quis nō iuret ex se delectabiliter sed coactus necessitate. vt ponit Augustinus. xxij. q. i. c. Ita ergo.

Quantuz ad se .§.II

cundum cū dicit. Iuuit domi⁹ ponitur modus cōgruus locutionis. vt. s. nō iuretur p idola vel p creaturas in hoc eas vt deū venerādo sed cū p eas periurat ad deum se referendo nec p deū iuretur mō opprobrioso vt ribaldi. Et de his dicendum in sequenti §.

¶ Capitulum quartum de iuramento per modum predicationis.

De iuramento per

membra dei. vel p creaturas. vel per falsos deos. Quantum ad primuz nota q̄ cum quis iurat per membra dei et sanctorum. aut iurat per membra inhonesta. vt per mēbra pudenda virginis Marie aut sanctoz⁹ ꝛ ē mortale q⁹ sonat blasphemiā ꝛ notabilez irreuerentiā ꝛ sic intelligit. c. Si qs p capillum. xxij. q. i. Aut iurat p mēbra honesta. vt p corp⁹ p sanguinem. p caput dei ꝛ b⁹. ꝛ tūc de se ex mō iurādi nō est peccatum sed esse posset si ex ptemptu vel irreuerentia hoc ageret. Quātū ad secundū Iurare per creaturas vt. s. p fidem euāgelia crucem corpus celū et hmōi non est de se illicitum sicut nec etiam iurare per creatorem. Quod ād phibuit dns Matb. v. dicens. Nolite iurare p celum nec p terram nec. duplex fuit causa hui⁹. phibitionis. ne vicz ad creaturam trāsferret honorificentia creatoris. cū. s. crederēt aliqō numē deitatis esse in creaturis. p quas iurarēt vt gētiles faciebāt idolatrie dediti ad quam erāt pni iudei. vel ne creaturas cōtemptibiles iudicando p eas iurando pmissa. p nihilo ducerēt ac si nō tenerent. Et vtrāq causaz hui⁹ Ponit Gratian⁹. xxij. q. i. §. ex pmissis. Et sic intelligendū. est illō. c. Clericū p creaturas iurātem si pstiterit i vitio excōicā duz xxij. q. i. Clericū. vz cū ihoc honor latrie exhiberet creature vt dicit Tho. Cūm ꝛ sanctus Joseph iurauit p creaturam cum dixit fratribus per salutem Pharaonis non exibitis hinc ꝛc. Gen. xlij. Quod pōt intelligi dictū per execratiōem sic. Si nō faciā qđ dixi deus ñ saluet Pharaonem. vel pōt intelligi iuratū esse p cōtestatiōem sic. Sic est verū deū dare vel cōseruare salutē seu statū tpalē Pharaonis ad exercendā iusticiā cū ab eo sit oīs ptās. ita est verū quod dico. b. Tho. vbi supra ꝛ. xxij. q. i. §. Ex premissis. Quantum ad tertiuz. s. iurādo p falsos deos hoc est simpliciter, phibitū q⁹ ad ydolatriā pertinet. Unde dicitur Exodi. xxiij. Per nomen externoz⁹ deorum non iurabitis. Tenetur tamen talis seruare quod licitum iurauit per falsos deos vt habetur. xxij. q. i. Vonet q⁹ de iure naturali est seruare fidelitatem in promissis alias adderet peccatum peccato. s. quod cōmisit in iurando per falsos deos ſm Hai. ꝛ Tho. licitum tamen est vti iuramēto illius qui iurauit per falsos deos⁹ seu recipere iuramentum eius qui ex se paratus est iurare per hmōi. Unde ꝛ Jacob vius est iuramento Laban qui iurauit per deum Nachor hoc est idolū. Et machabei cū fecerunt pacem cum romanis vsi sunt iuramēto ipsorum quod videtur fuisse per ydola que colebant vt habet. xxij. q. i. Nonet et. §. se. Sed non licet inducere eum ad hoc secundum Tho. Inno et Host.

De tribus que con .§.I

currere debent in iuramento ad hoc vt licite fiat ꝛ de causa institutionis eius dicit Hiero. super illo verbo Jere. iiij. Jurabunt ꝛc. Animaduertēdum q̄ ius iurandum hos habeat comites. veritatem iudiciuz et iusticiā. Si ista defuerint. ne quaq̄ iuramentū sed periurium erit. Primuz quod requirit ꝛ principale est veritas. ꝛ hoc magis in corde quā ore. hoc est q̄ iuret quis secundū q̄ dictat sibi cor seu conscientia. Haz si iuraret quod verum realiter esſz cuius tñ cōtrariuz crederet periurus esset formaliter. Sed iurādo mendaciose periurus esset formaliter ꝛ materialiter secundū Bonauen in tertio. Et vtrūq mortale. In quod incidit Petrus apostolus cū iurauit se xp̄m nō cognoscere. vt hētur Matb. xxvi. Et. propter veritatem q̄ debet esse in iuramēto addūtur quasi alia. Hā iō iudicium. s. discreti ōis ꝛ mature considerationis vt bene ppendat esse verū qđ iurat. Justicia requiritur iurando licita ne illicitum iurando⁹ cuius cōtrariū optet eū facere si reperiatur falsum dixisse. Ubi nota. m b. Tho. secūda secūde. q. lxxxix. ar. i. q̄ iuramentum est institutū ad ꝯfirmationem seu ad certificatiōem veritatis ei⁹ quod dicitur. Cōfirmatio autem ꝛ certificatō alicui⁹ rei in scibilibus fit p rōnem que pcedit ex aliquibo naturaliter notis q̄ sunt infallibiliter vera. Haz facta particularia hoīm nō possunt p rōnem ꝯfirmari. ꝛ ideo solēt que dicuntur de his ꝯfirmari per testes. Humanum autem testimonium pcise nō est sufficiens ad hui⁹ ꝯfirmādū. Primo propter defectū hūane veritatis quia plurimi labūtur in mendacium iuxta illud ps. Os eoz⁹ locutū est mendacium. Secūdo propter defectū humane cognoscibilitatis quia homines nō possunt cognoscere futura nec absentia nec cordiū occulta. iuxta illud. j. paralipo. vi. Tu solus nosti corda filioz⁹ hoīum. Et de his tñ homines loquunt ꝛ expedit rebus hūanis vt aliqua certitudo de his habeat. Et iō necessarium fuit recurrere ad diuinū testimoniū per iuramentum inuocando in testē deū q̄ mentiri non pōt sed habet in se veritatem infallibilē ꝯtra primū defectū. Nihil. eum latet ꝑ habet

Capitulum Quintum.

omnium cognitiõem vniuersalem contra secũ dũ defectũ. Ac etiã est deus vnitatis ⁊ pacis amans summe charitatem. Et hoc cõtra aliũ .i. tertiũ defectũ cõmunem hoim. s. dissensiõis ⁊ litigiositatis. q̃ etiã tollit p̃ iuramentũ ꝓm illud Heb. vi. Omis ꝓtroversie finis est iuramẽtum. Manifestat aũt de⁹ iuocatus i testem i iuramẽto an illõ sit verũ qõ ꝓlatũ ẽ. l' reuelãdo p̃ iternã inspiratiõem ispirãdo. s. mẽti iudicij, ⁊ ꝓpis aduerse vt credãt iuramẽto. vel p̃ facti denũciatiõnẽ dũ ꝓducit in publicũ q̃ erãt occulta, vel p̃ penam mentientis dũ puniendo mẽdacẽ manifestat mendaciũ, q̃ quidem ⁊ si aliq̃n nõ facit in p̃senti in futuro iudicio ꝓ certo faciet manifestãdo iuxta illud. Illuminabit abscõdita tenebrarũ ⁊ manifestabit ꝓsilia cordiũ. i. Cor. iiij. Illõ siquidem testimoniũ nulli deficiet vl' ꝓ eo vel cõtra eũ. Scõm qõ exigit̃ est iudiciũ. s. discretionis. vt. s. bñ examinet et discernat qõ iurat̃ et si ẽ sufficiẽs ⁊ vrgẽs cã. Sicut. n. irreuerẽtiã faceret ꝓncipi q̃ vellet eũ inducẽ i testimoniũ alicuius friuole rei. ita ⁊ q̃ iurat ex leui cã ⁊ si verũ dicat. In hỉ igit̃ debet eẽ iudiciũ discretionis vt videat̃ si est necessariũ iurare. puta qr est aliq̃d qõ vr necessariũ vel multũ vtile ad credendum qõ tñ nõ credit̃ nisi iuret̃. Et sic intelligitur qõ dixit xp̃s Matẽ. v. Sit ꝓmo veiter est est. nõ nõ qõ ãpli⁹ ẽ a malo ẽ. i. siue affirmãdo siue negando aliq̃d loq̃mini simpliciter. ita tñ ut sicut habeã i corde ita ꝓferatis ⁊ ore. ⁊ ñ sit est. i. in corde nõ i ore vel ecõuerso. qr hoc ꝓmeret ad mendaciũ. Qõ ãt ampli⁹ dicit, q̃ simplicẽ ꝓmonet puta cũ oꝑtz iurare a malo ẽ. i. ꝓdat hỉ ex incredulitate audientiũ. cũ. s. nolũt credere qõ eis ẽ vtile. ⁊ hẽtur. xxij. q. i. Itaq̃. Vñ et Iosue cum senioribꝫ isr̃l qr fuerũt nimis celeres ad iurandũ i ꝓmittẽdo. s. emunitatẽ ⁊ societatẽ gabaonitis qñ venerũt ad eos simulantes se i remoto multũ hĩtare a fra ꝓmissiõis. nec habuerũt sufficiẽs iudiciũ discretiõis i examinãdo negociũ decepti sũt ⁊ idiscrete iurauerũt. tñ ob reuerentiã iuramẽti noluerũt ꝓtrauenire nec in hỉ fecerũt ꝓtra ꝓceptũ dñi q̃ ꝓcepat illas natiões oẽs deleri. qr intelligebat̃ illõ tale ꝓceptũ ñ simplicit̃ hỉ i casu i q̃ille gẽtes ꝓmaneret incorrigibiles. Gabaonite aũt submiserũt se correctioni. hỉ. ꝓm Bonauen. in. iij. sñiaz ⁊ nihilomin⁹ Iosue tradidit illos seruituti i cuidã. Seruit⁹ aũt eq̃patur morti ꝓm iura. Et sic aliq̃ mõ occidit eos. ⁊ vtilius. hỉ Ambr. xxij. q. iij. Innocẽs. Vel põt dici q̃ familiari cõsilio spũssancti seruauerũt ad qõ obligati ñ erãt. Qõ iõ factũ erat ꝓpter reuerẽtiam iuramẽti oñdẽdam. Historiã hẽs Iosue. ix. c. Cũ aũt q̃s sine iudicio discretiõis iurat. i. ex q̃dã leuitate sine aliq̃ cã ⁊ necessitate vel vtilitate vtiq̃ peccat etiã dicendo veritatẽ qr irreuerentiam deo facit. nõ tamẽ mortaliter si dicit veritatem vel quod credit verũ nisi hoc faceret in cõtemptum dei ad quem aliquando inducit frequens vsus alicuius mali. Similiter si illud cõ q̃ dubitat eẽ verũ. Iuraret ꝓ vero et quadã leuitate et ꝓcipue in iudicio vel in casu vnde sequit̃ dampnũ alterius. Debet enim in hmõi nõ leuiter vel ꝓcipitanter duci sed mature ⁊ bene prouisus ⁊ ꝓmeditatus. a secundum qm recolit sic iurare cũ exꝑdit scilicet certe vbi est certus. et dubie vbi' est dubius. Vñ dicũt Guil. Hosti. ⁊ Ber. q̃ mlier adultera cuius cõfessa sit de adulterio sacerdoti. nõ tamen põt nec dz iurare marito sup hoc suspicanti vel q̃renti se hoc peccatũ in se non habere. quia quãuis credere pie possit pẽ caruz sibi remissum per confessionem nõ tñ de hoc certa esse potest q̃ sit sibi dimissũ, vt extra de purga. ca. c. Accepimus et sic de aliꝭ rebus dubijs. Tertium qnod exigitur in iuramento est iusticia. quod habet locum in iuramẽto promissiorio vt scilicet cum quis promittit aliquid facturũ promittat quod iustum est ⁊ licitũ. Nã si ꝓmittit iniustũ ⁊ illicitũ quid vtiq̃ peccat. Et si illud illicitũ quod ꝓmittit ⁊ iurat facere est de se mortale. vt cũ iurat occidere. adulteram nõ relinquere ⁊ huiusmodi peccat mortaliter siue intendat illud facere siue nõ sed inducere timorem. vel vitare malum sibi intentatum qui tenetur cõtrariũ facere eius quod iurauit. alias iterum peccaret mortaliter scilicet illud malũ adimplendo ⁊ sic de⁹ est veritas in ipo iuramẽto de necessitate qr sine mortali alio peccato ⁊ grauiori nõ põt illud seruare. Semp ãt cũ deest vitas iuramẽto ⁊ sciẽter est mortale. qr ꝓprie ⁊ pfecte tũc est ꝑiurũ vt pz ex diffinitione eius. Unde Herodes qui iurauit puelle saltanti dare qõ peteret male ⁊ indiscrete iurauit. ⁊ peius impleuit caput Iohan. baptiste. dando illi puelle primo postulanti vt habetur Mar. vi. Si enĩ intendebat simpliciter dare quod postularet etiam malum vt mortem Ioannis peccauit mortaliter nec tenebatur implere. Si hoc ñ intendebat sed de ꝛalibꝫ que postulasset ⁊ licitꝫ sic non peccauit saltem mortaliter in iurando nec ad illud obligabat̃ ex vi iuramenti quod nõ intendebat. ⁊ de hoc habes. xxij. q. iiij. c. Unusquisq; ⁊ c. Est etiã. Unde ⁊ Dauid si iurasset occidere Nabal ꝓpter contumelias verborum illatas nunciis suis. ad intercessiõem tamen prudentissime mulieris Abigail. vxoris dicti Nabal mutauit ꝓpositum nec sibi cõsciam fecit q̃ illicitum iuramentum nõ seruasset. vt hẽtur primo Reg. xxv. ⁊ habetur. xxij. q. iiij. Iurauit. Si aũt qõ iuratur est illicitum est veniale de se vt bibere ter vel quater cũ hoc bibere sit sibi nimis vel aliquod indifferens. vt ire ad villam

sui solatio. vel aliquod licitū in se vel vtile alteri nulliusʒ tñ iportantie. vl̃ puissime vt verberare filiū. vel accusare p leui defectu. dare alicui aliquid paruū pmum. ⁊ hꝰ. Si nō seruet tale iuramentū ꝙuis tūc intēderit seruare nō tñ videtur esse mortale. et rō huiꝰ est qꝛ nō deest veritatis de ncitate. Nō. n. tenet ⁊traxiū facere eius qđ iurauit de necessitate salutʒ. s. qꝛ si seruet puta faciēdo illđ qđ iurauit illicitū vt bibēdo alicui ꝙtulum plus ꝙ debeat peccabit venialiter ꝓm Guil. Cetialia ãt tñ tenet de ncitate salutʒ vitat. Et cū melius vel minꝰ male faciat in nō seruãdo illud tale. g nō plus ꝙ venialiter peccabit ex ipo actu ī se. Si ꝓmittit iurādo ꝗd licitū ⁊ alicuius iportātie. vt dare alicui pecuniā debitā ex cōtractu vel p moduʒ doni aut elemosine ⁊ in certo termino. vl̃ in traturū religiōem. ituru ad aliquā pegrinatiōem et hmōi. Aut intendit nō facere. et tūc peccat mortaliter qꝛ iurauit contra veritatem eius qđ erat in mēte. vñ ibi mendacium ⁊ tñ tenet implere si pōt saltē in foro iudiciali sed in foro cōscie ꝓm quosdā non tenetur. ꝓm vero alios tenet ⁊ obligatur etiā in foro ꝓsciētie. Bonauen. in tertio sñiarū ponit vtrāq; opinionez et neutrā reprobat. Scda tñ tutior ⁊ ꝓsulē da. Aut intēdit facere. ⁊ si nullo mō pōt illđ implere ꝓpter diuersos casus ꝓtigētes ⁊ nō tenet nisi ad illud qđ pōt. puta si iurauerit dare. x. et nō pōt nisi quinq; qꝛ plus nō hz ad illa quinq; tenet. Si iurauit ī certo termīo ⁊ ī illo nō pōt ꝓ ītuturū tūc ꝙ citꝰ poste a poterit tenet. Si aūt pōt seruare ꝓcū ūmlta sui incōmoditate nō potest ⁊trauenire ꝓpria auctoritate nisi ille cui promisit relaxet vel dilatiōem vel si ad ipm spectet precise ꝓmissio. seu etiā relaxari ⁊ absolui pōt a superiore quando iuramentum. ⁊si de re licita tamen per metum ⁊ dolū fuisset extortuʒ. Sed ⁊si cum ꝓmisit poterat postea supeueniat iopinatus casus. puta iurauī alicui restituere gladiuu suum cum reperierit ⁊ insuria ipse repent nō debeo reddere ne abutat eo nec ī ꝺ sū piurꝰ qꝛ cuʒ ꝓmisi ñ cogitabā de furia. q̃ supeuenit de q̃ si cogitassez nō promisissem. Similiter cū quis cum promittit est diues. postea efficitur paper et impotens ad illud non simpliciter. sed cum multa incōmoditate. poterit petere a supiori. s. epo vel papa ꝓm materiā relaxationem vel absolutionem vel cōmutationez. de quo vide. ℸ. in. § ri. cum sequentibꝰ. Si vero aliquid iurauit sub conditione. non extante illa conditione quam expressit vel intendit non tenetur quo ad deum. Quedam ex se subintelliguntur secūdū Hostien. ⁊si de eis in ꝓmissiōe non cogitet. seu intēdat. vt si iuro restituere tibi pecumā ad certū tps. subītelligit si mutuaueris. al̃s nō teneor. Ite si iuro tibi dare dotez. subintelligit si nupt̃ie sint secute. al̃s nō teneor. Ite si iuro soluere tibi ad certū tps. ītelligit nisi iudex ꝓcipiat ⁊trariū ⁊ iuridice vt in seq̃ntis. Ite si iuro alicui tāq; regi vl̃ epo. de pōito a dignitate ñ ste neor obedire. Ite si iurat plat⁹ alicui⁹ ecclesie aliquid se facturū vl̃ daturū vt plat⁹. priuat⁹ ꝓlatura nō tenet ⁊ sic si iurauit ītituere pecuniā mutuatā vt plat⁹. nā puat⁹ ꝓlatura ñ tenet. Si tñ pecunia vsa est ī vtilitatē ecclesie. xv. q. vi. Auctoritatē. alius successor tenebit̃ ꝙ ad mutuatā pecuniā Idē vī quo ad rōnabiles ꝓmissiōes. Si ãt promittit vel mutuo accipit vt puata. psona tenebitur ipe et puat⁹ ꝓlatura. Item cū ꝙs iurat stare mādatis alicui⁹ p offensa facta sibi vel alijs. intelligit nisi mādauerit iniustū immoderatū vel impossibile ⁊ hꝰ. Idē Rai. addit etiā qꝛ ī hꝰ cuʒ cōtra iuramētū vult ꝙs venire dz hoc facere auctoritate eccle i. superioris vt epi vel pape. In q̃busdā tñ ex ꝓdictʒ supfluū videt. Item cū iuro tibi reddere bladū vel vinū. intelligitur eiusdem bonitatis. Item cū iurat pr̃ vel mr̃ vel alī⁹ dar̃ alicui filiā vel aliā ꝙsanguineā ī vxorē intelligit̃ ꝙ bona fide laborabit ꝙ hēat eaz. ⁊ ad plus nō tenetur. De hꝰ iuramētis ꝓmissorijs bēs multa infra in. c. vi. cū sequentibꝰ. ibi vide.

Excludūtur autez .§. II

a iuramento ꝓcipue tria genera psonarū ꝓm. b. Tho. secum. se. q. lxxix sed diuersimode. Et ꝓmi sunt pueri. i. ante quartūdecimū annū. Hi. n. ñ admittūtur ad iuramentū. i. nō cogūtur ī iudicio xxij. q. v. §. Pueri. Et hoc iō qꝛ ꝓsumit̃ a iure ꝙ desit in eis iudicium discretionis plenū. qđ requirit̃ in iuramēto. vñ ⁊ ꝓpt̃ hoc etiā statutū est ꝙ nō accedāt hoīes ad iurameutū. s. solenit̃ faciendū. nisi ieiuni. xxij. q. v. Honestū. ⁊ hoc vt magꝭ sobrij habeant melius iudicium discretionis. Clerū si iurāt habentes vsuʒ rōnis siue ī iudicio siue extra iudiciū in communi sermōe ita peccant mortaliter vel venialiter ꝓm q̃litatem p iuri sicut ⁊ ceteri. de delic. pu. c. i. Secūdi sunt piurij. qđ intelligo de periuris conuictis in iudicio de piuro. hi aūt repelluntur in iudicio et a cōtractibus vt infames. nisi per eum qui potest fuerit abolita macula infamie. ⁊ hoc qꝛ ꝓsumit̃ ꝙ desit in eis veritas locutionis q̃ maxime req̃ritur in iuramento. De piurīs notorijs ex facto mihi dubium si repellantur in iudicio. cuʒ innumeri sint tales in quottidianis locutionibꝰ cōmunibꝰ in emendo ⁊ vendendo et hmōi. Dicitur emum. xxij. q. v. Decreuit ꝙ non debent fieri iuramenta supra sacra euangelia in quadragesima in aduentu vsq; in octauā Epīe. in ieiunijs quattuor temporum. et rogationū et dominicis diebꝰ nisi de concordia ⁊ pacificatione. Et

dicit ibi glo. q̄ his diebus cāe exerceri nō debēt & subdit q̄ huic. c. decreuit. & c. p̄cedēti. vbi dz q̄ a ieiunijs fiat iuramētū obuiat ꝓsuetudo p̄scripta. & sic videnf abrogata. Tertij sunt sacerdotes & p̄lati bi excludūf a iuramēto. nō q̄ nō possint iurare. imo in q̄busdā casibꝫ dñt iurare. Dz q̄ sine vrgēti cā & magna nō dz exigi iuramētū ab eis i iudicialibꝫ & extractibꝫ fīc a laicis scōa. q. q̄rta. Si q̄s ꝓsbit. Recipi dfacili dñt iurare extra necessitatē vt faciūt laici. Et hoc q̄ ꝓsumit q̄ i eis sit respectū status ꝓfecti iustitia ꝙuersationis q̄ nec mēdatia simplīr dicit nec illicituz ꝓmittit. Propterea ei exigif ab hoīe iuramētū. q̄ dubitaf ne simplr loq̄ndo dicerz mēdaciū. vel nō seruarz ꝓmissū. Ipi ei dñt magis cauere a iuramēto nō necessario vt exēplo dceāt alios nomē dñi reuereri nō in vanū assumi. Ponit aūt Rai. vij. casus i q̄bꝫ dñt sacerdotes & p̄lati iurare. Primꝰ ne dfectu ꝓbationū q̄s ledaf. vl rē suā amittat. tūc ei p̄nt & dñt iurare vbi tñ nō sit cā sāguīs. Scōs. q̄ fide. vt cū q̄s abiurat hereſim ꝓmittēs nō ampliꝰ relapsurū vl etiā sciſima. de ꝓse. di. ij. Ego Berēgarius. & i. q. vij. Quotiēs. Tertius. q̄ obediēnia. q̄ vt iurāt epi & abbates rōano pōtifici. ext. de elec. c. Significasti. Quartus. q̄ pace. xxij. q. i. Omne. Quīt. q̄ indēnitate ecclesie. xxviij. di. de Siracusane. Sed hic casus pōt reduci ad primū. Sextus cū absoluitur q̄s ab excōicatiōe. Septimꝰ cū infamatꝰ debet se purgare deficientibꝫ. l. ꝓbatiōbꝫ. ij. q. v. Si quis ꝓbiter. Addunt & alij duo casus i. vi. Primus cum sacerdos litigat siue in causa tēporali siue a lia debet iurare de calūnia. Secundus. s. est quia debet iurare de veritate dicenda extra de iura. calū. c. Si de calūnia li. vi. Quāt clerici & religiosi hodie iurent in cōi sermōe pro leui causa sicut laici nō excusat ꝓsuetudo q̄ verius dicēda est corruptela & auget peccatū nō minuit. xxiij. q. i. Scisma. & grauius peccāt ipi q̄ laici. tum q̄ scandalizāt suo exēplo. tū q̄ eis spāliter ꝓhibef ꝓ ius canonicum.

Capitulū q̄ntū de Formis iuramentoꝝ.

De forma seu modo iurandi cōi

dicit Rai. q̄ aliter i veteri legi. aliter in ecclesia ꝓmitiua aliter hodie iuraf. Nā in veteri testamēto iurabaf ista forma. Viuit dñs & viuit aīa tua. iiij. Reg. iiij. & xxij. q. i. Et iurabūt in noīe meo viuit dñs Jere. iiij. cc. qđ iuramentū est ꝓ simplicem attestatiōem. & est sensus. Ita hoc est verū sicut est verū qđ de⁹ viuit & aīa tua viuit. vel iurabaf ꝓ istū l' aliū modū. hoc facit mihi de⁹. et hec addat. i. Reg. xiiij. & c. xxv. Et ē p̄etecratiōez hoc iurantū sub hoc sensu. Si nō fecero hoc faciat mihi hec mala & illa. In primitiua eccl'ia sic iurabaf. Testis est mihi deus Ro. i. Testis est mihi ꝓscia mea Ro. ix. vel cora deo loquor. & b⁹. Hodie iuraf multis mōis vt p' dēū ꝓ sancta dei euangelia. ꝓ fidē. ꝓ corpus vel sanguinē xp̄i ꝓ cruce sanctā. ꝓ altare bñdictū. ꝓ aliquē sanctū vel sanctā. ꝓ aliquas reliquias. Et hoc q̄ꝫtuz ad iuramentū qđ fit ꝓ simplicē attestatiōem. Vaz q̄ꝫtū ad iuramentuz qđ fit ꝓ ꝓtecratiōem iuraf. Sic adiuuet me deus. s. q̄ istud est verū. vel si nō est sic sicut dico. vel si nō faciā hoc qđ dico. q̄ veniat mihi tale vl' tale malū. aut de⁹ nō misereaf mei. aut diabolus ferat aīaz meā & b⁹. Et vt dicif extra de iureiurā. c. Et si christus. modica vel nulla est dria ex modo iurandi q̄ꝫtū ad p̄tm̄ si male iuref & q̄ꝫtuz ad vim obligadi. Ita ei q̄s obligaf ꝓ vnū modū sicut ꝓ aliū si licituz iuret fm Rai. Et q̄n q̄s iuramētū p̄ti defert iurāduz est fm q̄ placet ambabꝰ p̄ibꝰ. ff. de iureiurā. l. iij. In iuramētis que in iure p̄cipiūtur vt ē iurādū sup sancta dei euāgelia. vt in. c. fi. de iura. calū. Et idē in oibꝰ alijs iuramētis q̄ a iure vel a iudice vel a p̄tibꝰ ex necessitate deferunf. Idē est si promisit aliq̄d iurare. Posti. & Ber.

De forma iuramēti. §. I

qđ facit impator pape. hoc habef in clemētina. Romani de iureiurā. vbi dicif in tex. et glo. q̄ facit duo iuramēta fidelitatis impator romane ecclesie. Vnū. tpe sic approbatiōis. Aliud tēpe sue coronatiōis. et forma p̄mi habef in decre. di. lxiij. c. Tibi dño. Johā. pape. Ego rex Otto ꝓmitto et iurare facio ꝓ p̄ez filiū et spūm sanctū et ꝓ hoc lignū viuifice crucis. et bas reliq̄as sanctoꝝ q̄ si ꝓmittente dño romaz venero. sanctā romanam ecclesiam. & te rectorem eius exaltabo fm meū posse. nunq̄ꝫ vitam aut membra neq̄ꝫ ip̄m honorē quē bēs mea volūtate aut meo cō sensu aut meo ꝓsilio ꝓdes. aut mea exhortatiōe. Et in romana ciuitate nullū placitū aut ordinatiōem faciā de omnibus que ad te aut ad romanos p̄tinēt sine tuo ꝓsilio. Et q̄cquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem venerit tibi reddam. Cuicunq̄ꝫ regnuz italicū ꝓmisero iurare faciam vt adiutor tuus sit ad defendēdū terram sancti Petri fm suum posse. hec ex consti. Otto. vbi dicit glo. q̄ q̄ hēt feuduz ab ecclesia nō tantū ecclesie sed etiā ꝓlato ecclesie ꝓstare dz iuramētū. Et dicit. facio iurare. ter. Huiu⁹. potentes in ꝓpria ꝓsona non iurant. sed tamē ipsi qui ꝓ eos iurāt iurāt i animabꝰ illoꝝ ꝓ q̄bus iurant. Vnde ipsi incurrent ꝓiurium si illud non seruaretur quod ꝓmittitur. Illō iuramentū facit impator tpe coronatiōis. & forma illa ponif in clementina illa. Romani. & ē talis

Ego rex romanoꝝ dño annuẽte futurus impator ꝓmitto spõdeo ⁊ polliceo atz iuro corã deo et beato Petro me de cetero protectorez ꝑcuratorem ⁊ defensorẽ fore sũmi põtificis ⁊ hꝰ. sancte romane eccl'ie ⁊ in ibꝫ occessitatibꝫ ⁊ vtilitatibꝫ suis. custodiẽdo ⁊ ꝓseruãdo possessiões honores ⁊ iura qꝫtum diuino fultꝰ adiutorio fuero. fm scire ⁊ posse meũ recta ⁊ pura fide. sic deꝰ me adiuuet ⁊ hec sctã dei euãgelia. hec ibi. Glo ibi futurꝰ. hoc ẽ ꝯtra Jo. di. xciij. Legimꝰ vbi dicit ꝙ sola electõ pricipũ facit impatorẽ. Vides. n. ꝙ etiã approbatꝰ ab ecclesia añ coronatiõez nõ est impator. Item dicit glo. Jo. an. ꝙ Inno. i decretali. c. Venerabilez. de elec. dicit. ꝙ si imp.tor nõ possit accipe coronã i loco debito. nihilominꝰ auctoritatẽ administrãdi recipe põt ab archiepo Colonien. ad quẽ spectat. vel ex ipa electiõe hꝫ ea. et Hosti. dicit ꝙ vidit ꝓ pricipes iudicari ⁊ teneri ꝙ rex romanoꝝ post electiõem cõcordem hẽat oẽm potestatẽ quã imperator. et ꝙ vnctio nihil addit. et facit qõ notat Joã. xcii. di. c. Legimꝰ. Et ꝙ plus est vidi formas quarũdã litterarũ ꝺ regnitro Jnno. tertij. extractas referẽtes ꝙ incõcussa ꝙsuetudo tmpꝭ tenet fctã certa rõi ꝙsona iure subnixa ꝓ patietiã sedis aplice tolerata ⁊ ꝓ tolerãtiam approbata ꝙ electꝰ duobꝫ i discordia vtercz admittrat. vt rex et oẽz imperij iurisdicꝰ exercet. Quod dcarat ibi papa locũ hẽre donec per papam electio alteriꝰ fuerit approbata vel reꝓbata. hec ibi. Item glo. ibi dicit ꝙ multi disputãt vtz donatõ facta ꝓ Constantinum impatorem romane ecclesie in ꝑsona Siluestri. de qua. di. xcvi. c. Constãtinus. ⁊ palea est valuerit. Et an successor illam revocare potuerit. Accursius tenuit ꝙ donatõ nõ valuerit. Ex io. ꝯtra. qui hꝫ notauit. di. lxiij. c. Ego Lotharius. sed ꝙ valuerit ⁊ sit irrevocabilis oẽs dit Hosti. in summa.

De forma iura .§. II.

menti qõ faciunt epi pape qui sunt exẽpti. habef in. c. Ego epus. ex eo. ti. Hꝫ nõ exempti epi iurãt suis archiepis vt in. c. Dilecti. de ma. ⁊ obe. Hodie tñ oẽs recipientes dignitates a papa sibi iurãt. etiã abbates in benedictiõe. sicut epi in ꝓsecratione. Comprehendit hoc aũt iuramentum septem capitula seu articulos. Primus est ꝙ iurat fidelitatez sancto Petro ⁊ romane ecclesie ⁊ pape tũc existenti ⁊ successoribꝫ suis ⁊ intelligitur fm Jnno. seruare fidelitatez beato Petro quando seruat fidem et doctrinam quã seruauit. ꝺ. Petrus. i. catholicam fidẽ. Seruat aũt fidelitatem Romane ecclesie qñ tenet eã matrem et magistram pre omnibus precellentem et dñam. ꝫ n ea etiam intelliguntur cardinales fm Jo. an. cũ ipi cũ papa ꝓstituũt ecclesiaz Romanam. Intelligit etiã ibi papa sed tamen fit mẽtio specialis postea de papa et sic iurans non astringit cuilibet in particulari sed ipi collegio. Secus in papa cum specialiter nominetur. Quinimo ponifspãliter nomẽ ꝓpriuz pape. ⁊ in eo ꝙ iurant etiam successoribꝫ intelligit canonice intrãtibꝫ et ñ de alijs. xij. q. ij. Alienationes Nico. sy. Jsta sunt verba capituli q̃ sunt extracta ex registro Gregorij. Ego epus N. ab hac hora i antea fidelis ero sancto Petro sanctecz romane ecclesie. dñoqꝫ meo pape. N. eiusqꝫ successoribꝫ canonice intrantibus. Non ero in cõsilio aut facto vt vitaz ꝓdat aut mẽbrũ vel capiatur mala captione. Consilium quod mihi aut ꝓ se aut ꝓ litteras aut ꝓ nũciũ manifestabit nulli pandam. Papatum romane ecclesie et regulas sanctoꝝ patrũ adiutor ero ad defendendũ et retinendũz saluo honore meo ꝯtra omnes hoies. Vocatus ad synodũ veniã nisi impeditus fuero canonica prepeditiõe. legatũ aplice sedis quẽ certũ esse cognouero i eũdo et redeũdo honorifice tractabo et in suis necessitatibus adiuuabo. Ploꝝ limina singulis annis visitabo aut ꝓ me aut per certũ nũciũ nisi eoꝝ absoluar licentia sic me deus adiuuet et hec sancta dei euangelia. hec ibi. Glo ibi. Vltam ꝓdat Hosti. nõ sufficit. immo vbicunqꝫ senserit dñm ꝓdicantem ad ꝓhibendas insidias occurrere debet. xxij. q. v. c. De forma. Que hic minꝰ dicuntur. ibi supplenf et cõuerso Consilium nulli pandam. Glo. Hoc intelligo de cõsilio honesto. qñ ꝙsiliũ mali tenef revelare et qui possit ꝓdesse et non obesse. xxij. q. v. Hoc videtur. Saluo meo honore. i. fm ꝙ ꝓtinet ad meum honorem. qnõ cũ armis Glo. i. in, ꝓpria ꝙsona. Nam ꝓ alios põt Jo. an. Tractabo. Glo si ꝓstiterit mihi ꝓ litteras siue legationis. C. de man. ꝓn. l. i. Singulis annis. Glo. vl' rari? iuxta cirographũ suũ. xcij. di. c. Juxta. Et hoc intelligo de epis et archiepis q̃ sublunt dño pape sine vllo medio vt de ma. et obe. c. dilecti. vbi dicitur ꝙ archiepi debent ee contenti simili iuramento. cũ eis iurant sui suffraganei et nõ plus exigere in iuramento. et dicit ibi glo. ꝙ inferiorez eram de iuramento et obediẽtia. vt in. c. Antiqua de priuil. Papatũ id ẽ pricipatũ tam in spũalibus qꝫ in tpalibꝫ fm inno. Regulas sanctoꝝ patrũ. i. canones sũmoꝝ põtificũ et aliorꝝ sctoꝝ patrũ ꝓ ecclesiam romanam approbatos. di. xv ij. ꝓ totũ fm inno. Et ex hoc ꝯcludit Nico. sy. ꝙ epus nõ seruans aut nõ faciens seruare canones est ꝓiurus si hoc agit ex contemptu. Et est hereticus qñ sez nõ crederet papam hẽre ꝓtestatem contendi canones. xix. di. c. Nulli fas. Item tenetur epus ex iuramento iuuare papam contra pricipem suum. Vocatus ad synodũ. si ergo nõ vocatur non tinetur etiam si videt alios ire secun

dñi iobã. ant. Et sufficit vna vocatõ secũdũ iob. Andre. Ad actũ enim extra iudicialem sufficit vna requisitio regularis extra de here. Si qs epus Et sumitur synodus p concilio ꝛ ecõuersõ. aliquando tenetur ire personaliter nisi sit infirmus. ꝛ tũc tenet mittere legatũ vt di. xvij. epus Aplox limina. vbi est papa ibi intelligũtur limina aplox esse ꝛ curia Roma. etiã si nõ sit roma. ñ tñ oz sine cã papa träfferre sedẽ de ciuitate romana. Et cũ papa idiget portare vel mittere subsidiũ debet. l. epus qz fidelitatis debitum hoc postulat Nico. sy. Item dicit Nico. sy. q; qñ cardinales ante creatiõem sũmi pontificis aliq statuũt ꝛ promittũt p iuramenta illa seruaꝛ. si cõtingat aliquem eox assumi ad sũmũ põtificatũ non puto iuramẽto astringi si illud iuramentum tendit in p̃iudiciũ pontificalis dignitatis ar. extra. c. Sicut de iureiuran.

De forma iura §. III

mẽti qõ faciũt rectores ꝛ curati epis suis dicit Holti. q; pm diuersitatẽ locox diuersa seruanꝛ hec tñ videꝛ ogrua ꝛ p iura pbari. Jurabit p.ño q; erit fidelis epo ꝛ obediens eo. ti. Nullus. sub quo intellige q; seruabit sñias ei? ꝛ faciet seruari. Scõo q; mãdata sancta ꝛ honesta implebit de offi. archid. c. fi. Tertio q; nihil alienabit de bonis eccl'ie sine ei? licẽtia. xvij. q. iij. In venditionibꝫ. Quarto q; noie ecclesie vltra certã sũmã q̃ arbitrarie determinet non contra hermutuũ. Quinto q; ecclesiam nõ relinq̃t nec ad aliã se träfferet sine sui licentia' extra de renũ. c. Admonet. Sexto q; iura ecclesie p posse petet ꝛ defendet vtilia ei pcurabit. ꝛ nociua vitabit. ar. xvi. q. i. qui ve. Septimo iurabit q; nihil dedit vl' dabit nec aliqõ pactũ faciet nec aliqõ illicitũ ꝯmisit p se vel p aliũ, p adipiscẽda dignitate scia vl' ecclesia. extra de pac. ca. i Et q; si hoc vitiũ ad eum puenerit annũciabit ꝛ ad voluntatem ei? renũciabit ex illo vitio. Octauo q; ordines suo tpe recipiet si nondum recepit extra de eta. ꝛ quali. c. Queris. Nono q; in ecclesia psonaliter residebit ꝛ deseruiet in ordine suo de cleri. nõ residen. c. relatum. Decimo nõ soluet vltra antiquã ꝛ solitam pensionem seu censum, vt in. c. tua. nos eo. ti. Et ꝫ intellige de clereco beneficiato. Nã alij clerici. si nõ bñficiati ñ tenenꝫ iurare epõ nisi sint admñstratores rex' ecclesiastic' vt dicit in. c. Nullus eo. ti. Cum dicta aũt forma träseunt cõiter doc. in tali materia. Dz dicit Nico. sy. q; ligz ad omnia superius contenta obligetur, p notus. ramẽ iure non probatur q; ad omnia hec clericus debeat obligari. Et ad hoc allego tex. ꝛ glo. vbi ponitur directe forma bnius iuramenti. nec inseruntur tanta sicut hic. xxiij. di. c. q̃q̃. In dicto c. q̃q̃. sic dicitur. Solet plus timeri quod singulariter pollicetur q̃q̃ quod generali sponsione promittitur. Et ideo pluactũ, huic sancto cõcilio q; vnusquisq; qui ad ecclesiasticos grad? ẽ accessur? nõ antea honoris ꝓsecratiõez accipiat q̃q̃ placiti sui annotatiõem. i. scripturã, p mittat vt fidem catholicam sincera cordis deuotione custodiens iuste. ꝛ pie viuere debeat. ꝛ in nullis opibꝫ suis canonicis regulis ꝓtradicat atq; vt debitũ p oia honorez atq; obsequij reuerẽtiã pminenti sibi rependat. Ubi dic glo. q; electus prestat iuramentũ suo maiori de fide ꝛ canonibus obseruandis vt hic. Et de indemnitate rex ecclesie. vt di. xxviij. de siracusane. ꝛ de imoderata exactione nõ facienda. xv. q. fi. c. i. ꝛ de infidelitate ꝛ pẽsionibꝫ nõ augẽdis. de iureiurã. c. tua ꝛ c. Ego. Suspectus autem de inobediẽtia iuramentum prestat de obedientia fuãda. de maio. ꝛ obe. Cũ in ecclesijs.

De forma iura. §. IIII.

menti quod prestat vasallus dño suo. habet. xxij. q. v. De forma. vbi dicit. Qui fidelitatẽ dño suo iurat ista sex ꝑ in memoria oz hꝫ e Incolume. tutum. honestuz vtile. facile possibile. Incolume. ne sit in damnum de coꝛpe dño suo. Tutum ne sit ei in damnum de secreto suo vel de immunitonibꝫ p quas tutus esse põt. Honestũ ne sit ei in dãnũ de sua iusticia l' de alijs cãis q̃ ad iusticiã vel honestatẽ ptinere videtur. Utile ne sit ei in damnũ de suis possessionibꝫ. Facile ne id bonum quod dñs suus leuiter facere poterat faciat ei difficile. Possibile ne id quod possibile erat reddat ei ipossibile. Ut fidelis hec documenta caueat iustũ est. Sed qz nõ sufficit abstinere a malo nisi fiat quod bonum est. restat vt in eisdem sex supradictis cõsilium ꝛ auxiliuz domino suo fidelis prestet si beneficio dignus vult videri, ꝛ saluus esse de fidelitate quam iurauit. Dñs quoq; in omnibus fideli suo, vicẽ rependere debet. Quod si nõ fecerit merito censebitur male fidei hec ibi. Nõ est dñs ꝓtra hec faciendo p̃iur' qz hec i pe nõ iurat seruare sicut vasallus.

Capitulũ Sextũ de Juramẽto pmissorio.

De iuramento pro

missorio multe occurrunt difficultates ꝛ dubia. ꝛ in quibusdam casibus obligat ad obseruandum. ꝛ in quibusdam non. Et quando obligat aliquando potest peti absolutio seu relaxatio ꝛ fieri licite potest hoc aliquando nõ. ꝛ quãdo potest licite peti absolutio seu relaxatio ad hoc aliqñ sufficit auctoritas epi. aliquando riqritur auctoritas pape. Unde circa hoc notabũtur decem casus in hoc §. quos

ponit Hico.sy. in electiõe sua. quibusdam addi
tis. ¶ Primus ergo casus est qñ iuramentum
omni ex pte ẽ licitũ tã ex pte iurãtis q̃z ex pte re
cipiẽtis q̃z ẽt ex pte materie sup q̃ ps̃tat. ⁊ tc̃ abso
lutõ nõ est impẽdẽda. ß ꝓpellend⁹ est iurans ad
eius obseruatiõez. de iureiurã. c. Et si ꝓps. Nñ
imo nulla cã apparẽte intrinseca ẽt papa a tali iu
ramento absoluere nõ posset. Et remittit ad no
tata p eum. in. c. Quanto eo. ti. Ibi autem po
nit talem distinctiõem pro h⁹ declaratiõe. Aliut
tale iuramẽtũ fuit pstitũ p inferiorẽ in materia
spectãti pr̃cipaliter ad papã vt si iurauerũt ca
nonici nõ recipe aliquem vltra numerũ. et tũc
põt papa absoluere a tali iuramento sine causa
q̃ in tali iuramento intelligitur excepta auctẽ
pape. Et sic dẽt intelligi. c. veniẽtes. eo. ti. vt ibi
notat Host. Aliut fuit pstitũ ĩ alia materia. ⁊ tũc
subdiuidit. q̃ aut iu materia ꝓcernẽte dei hono
rem ⁊ reuerentiã. puta fabricandi ecclesiam vel
intrandi religionẽ. ⁊ sic hoc null⁹ põt remittere
sine causa. preter deũ. Papa eĩ nõ potest remit
tere obligatiõem ꝛeo quesitam sine cã. vt. xxiij.
q. i. Oianet. ⁊. xxij. q. iiij. Si is qui. Et si in hoc
papa nõ põt aliũ absoulere. multo fortius seip̃z
Si aũt papa aliũ absoluit p̃sumitur in dubio
absolutus quo ad ecclesiam militãtẽ. Ez si sub
est iusta cã papa põt absoluere. vt in. c. Si vero
eo. ti. Et est iusta causa si turpitudinem ꝓtinet
iuramẽtũ ex pte recipientis. puta si turauit sol
uere vsuras. Est ẽt iusta cã ꝓpter scandalũ vitã
dum vt notat glo. Inno. Vel etiã cũ maior vti
litas imminet in ꝓmutatiõe sicut de etiam de voto
Et non solum papa in his casibꝫ sed etiam epͥs
poterit absoluere sicut ⁊ votũ ꝓmutare. vt dicit
inno. in. c. Debitores. eo. ti. Sed in hoc est dñia
inter papam ⁊ diocesanũ qr in factis magnarũ
psonarũ vel multũ dubijs dz recurri ad papam
⁊ sic põt intelligi. c. Venerabilẽ. extra de electiõe
ß in alijs poterit epͥs respectu sui⁹ sui diocesis. pa
pa aũt respectu totius orbis vt sentit Specu. po
test aũt vel ꝓmutare vel absoluere. ali⁹ citra epz
nõ põt q̃ nõ habet epalẽ iurisdictiõem vt puto.
Aliut iuramentũ respicit principaliter ꝓmodum
hois ⁊ tũc sine causa papa remittere nõ põt sed
cũ cã. vt notat Archid. ĩ. c. Eluctẽ. xv. q. vi. Is ẽt
de cuius ꝓmodo agit remittere põt. vt in. c. i. de
iureiurã. ⁊ de spon. c. ij. Qd̃ ꝓcedit etiã si iura
mentũ ꝓcernat vtilitatem vtriusq; ꝓtrahẽtium
tm̃. vt q̃ aliq̃ iurant sibi inuicez aliquid facere
vt ĩ. d. c. ij. de spõ. Secus puto vbi q̃s simplr iu
rat ad ꝓmodũ nã poterit sibi remittere. s. papa
sine causa vt notat Specu. In licitis ẽt lz ꝓtra
uenire ꝓpter auctẽ ex iusta cã nõ hita auctorita
te supioris vigente necessitate si nõ põt haberi
supior a quo petat absolutõ ꝑm inno. ¶ Circa
dispensatiõez iuramẽti sicut dicit. b. Ho. se. se.
q. lxxxix. Illud qd̃ cadit sub iuramẽto ꝓmissorio
aliq̃n est peccatũ manifeste vel est maioris boni
impeditiuum. ⁊ tale iuramentũ dispensatiõe nõ
indiget sz ꝓpria auctoritate dz. ⁊ põt ꝓtrauenire
aliq̃n est dubiũ vtrũ sit licitũ vel illicitũ. ꝑticu
lũ vel nociuũ aut simplr aut in aliquo cãu. ⁊ in ß
põt q̃libet epͥs dispensare. Cũ aũt ꝓmittit aliq̃d
in iuramẽto qd̃ est manifeste licitũ. ⁊ vtile. in ta
li iuramento nõ videt̃ bẽ locum dispensatio vl
cõmutatõ nisi aliq̃d meli⁹ occurrat faciendũ ad
cõem vtilitatẽz. qd̃ maxime videt̃ ptinere ad po
testatem pape qui hz curam vniuersalem eccle
sie. Si ir. ⁊ iuramenti absoluta relatato q̃ dicit̃
dispensatio. Potest ergo dispensari vel ꝓmuta
tio fieri in iuramentis sicut in votis. hec. b. Ho
Hico. sy. dicit q̃ speculator in ti. de lega. dicit q̃
inferior a papa potest interpretari iuramentuz
q̃ dubitat̃ de eius validitate. Qr autem in. ca.
Venerabilem de elec. videt̃ ꝓtrariũ dici. Rñdet
dupliciter istud bẽ locũ. s. q̃ nõ possit inferior
interpretari. Uno mõ cũ ꝓcedit in arduo negotio
⁊ inter magnas personas. Alio modo q̃ vult dare licentiaz ꝓtraueniendi sine aliqua cõ
mutatione in aliõ. Et hoc dictũ Specu. sequit̃
Anto. in. c. Quãto. Idem Inno. q̃ si põt sez
eũ dispensare. multo fortius interpretari. ¶ Se
cundus casus est qñ iuramentũ sine dispendio
salutis eterne seruari nõ põt. ⁊ tũc nulla cõpetit
absolutõ. Peccatũ eĩ fuit in iurãdo nõ in ꝓtra
ueniendo. vt in. c. q̃to eo. ti. ⁊. xxij. q. iiij. p totuz
Sed iuramentũ etiã qd̃ vergit in interitũ salu
tis corpalis nõ videtur seruandũ. Quãdmo
dũ ei nõ valet seu obligat iuramentũ qd̃ tẽdit ĩ
mortem alteri⁹. xxij. q. iiij. c. i. cuz quattuor. c. se.
Ita ⁊ fortius nõ dz valere si tendit in mortẽ p
priã. ar. in. c. Si nõ licz. xxij. q. v. Intelligit̃ tñ
ß glo. ĩ. c. Si vo iureiurã. qñ directe vergit in
mortem. secus si occasionaliter. Ponit exẽplz
de vltramontano qui iurat morã trahere rome
de mense augusti. nã sic iurãs tenet̃ iuramentũ
seruare. q. d. Etiam si aliq̃n accidat vltramonta
nis mors ex tali mora hoc tamẽ non semp acci
dit. ⁊ sic nõ directe tendit ad mortez sed occasio
naliter. Sed io. an. dicit dictũ Glo. verũ vbi ex
imminẽti infirmitate vel ex ꝓpleriõe iudicatur
sic iurans moriturus ex tali mora. Et p hoc dice
rem q̃ si a peritis medicis diceret̃ charthusiensez
mortem nõ posse euadere aliter nisi p esum car
nñ q̃ nõ obstãte voto seu regula deberet carnes
comedere. Sicut eĩ iuramentũ nõ ligat vbi ẽ
piculum mortis. ita nec votum. cũ paribꝫ passi
bus ambulent iuramentum ⁊ votum. vt notat̃
in. c. Magne. de voto. Cõcludit ergo glo. sic que
habet̃ in. d. c. Si vero. Iuramentũ non ẽ seruã
dum quando sine interitu salutis corpalis ser
uari nõ põt. Hico. sy. Idez dicit q̃ iuramentũ

Capitulum Sextum.

de redeundo ad carcerem vel de nō fugiendo carcerem obligat nisi detētio esset iniuriosa vt.s.q̄ bellū captiuantis erat iniustum. ⁊ cū timeretur de periculo psone. xxij.q.v.§.fi. ¶ Tertius casus ē quando p̄ tot̄ iuramētum seruari pōt sine dispendio salutis eterne sed est contra bonos mores tunc etiam nulla requiritur absolutio. vt in regula. Nō est obligatoriū. de re. iur̄. li. vi. ⁊ intellige de bonis moribꝫ naturalibus. nam de ciuilibus infra dicetur. Ad hoc facit quod dicit. xxij.q.iiij. Si aliquid fortasse incautius iurare contigerit quod obseruatum peiorem vergat in exitū. libere illud salubriori cōsilio mutandum nouerim⁹ Uoi notat Archid. post Guil. q̄ iuramētū vergit in peiorē exitū sex modis. Primus est qui dictus est in.v. cū.s. iuratur quod est mortale. Secundus quando iuratur quod est veniale. vt iurando co. nedere vel bibere plus q̄ deberet. Et quāuis non deberet illud seruare nō tamen peccaret mortaliter si seruaret. put dicit Hugo. sed tantum venialiter ꝯm Guil. ¶ Tertius modus est quando iurat aliquid qđ est ex se indifferēs tamen ex circunstātia efficit veniale. Ponit exēplū archid. de eo qui iurat non negociari vel non accipe mutuū ⁊ hz. si talis venit ad casum in quo nō pōt aliter viuere nisi negocietur vl mutuum accipiat. nisi veniat contra iuramētū fuisset temerariū. ⁊ iō p̄pria auctē frāgēduꝫ. Archid. tū dicit hic querendam absolutionem a iuramento illo. quod precipue videt dicendum cū posset viuere sine hz. sed non cōmode. ¶ Quartus modus est quādo iuramētuꝫ excludit opus necessitatis vt cū iurat q̄ nō dabit indigēti. Nō. n. est verisimile q̄ de⁹ acceptet talia iuramēta cū ipe p̄cipiat opa charitatis exerceri. ⁊ nō debet iuramentū esse vinculum iniquitatis. xxij.q.iiij. Inter cetera. ¶ Quint⁹ modus est cū excludit op⁹ de genere bonoꝝ vt cum q̄s iurat q̄ nunq̄ erit clericus vel monachus vel eps. Cōtrariū tamē sentit glo. xxij.q.iiij.c. Innocēs ⁊ hugo ⁊ gratianus vident̄ hoc sentire. §. fi. xxij.q.iiij. Sz Archidi. post. b. Tho. se. se. q. lxxxix. sentit contrariuꝫ scz q̄ p̄pria auctē pōt contrauenire. Nec obstat tex. c. archidiaconū. vel ꝯm aliā litteraꝫ incipit Florētinum. di. lxxv. vbi. p̄pter tale iuramentū quis phibet promoueri ad epatum. q. illud nō fuit ex eo q̄ esset obligatoriū. sed q̄ temerariū mortali ē peccando in iurādo. Primū placet quādo vult cōtrauenire p̄pter bonū publicum. Secōm quādo vult venire contra p̄pter bonum priuatum. Tertus modus est quādo excludit op⁹ indifferens pia intentione p̄ deo aut primo faciendū vt si quis iurat q̄ nō loquet alicui. vel q̄ nō intrabit domū eius vel quid simile. Nō ei tenet talis ad obseruantiam talis iuramēti si vult contrariū facere pia intentiōe p̄pter deū. vel p̄pter p̄ximū. Ex his dicit̄ qđ que fit cū q̄s iurat de nō fiendo vtrū valeat. ⁊ Lau. tenuit q̄ sic. quia sicut quis pōt iurare p̄ vtilitate proximi. ita ⁊ p̄ sua vt recitat Archi. in. c. Nō est. xxij.q.i. Secundo. an. dicit q̄ vbi salus p̄ximi peciclitaret nisi fiat de iuberet nō tenet̄ ad obseruantiā ei⁹ q̄ iuramentum nō extendit̄ ad hunc casum inexcogitatum Sed ⁊si excogitauit tūc hunc casuꝫ iuramentū fuit temerariū ⁊ p̄ceptis nō seruandū. Ego p̄ indubitato hēo hoc dictū. Et plus sentio q̄ etiā vbi salus proximi nō peciclitaret̄ si vere p̄ximus indigz non obligatur ad obseruantiam eius. q̄ ex precepto tenemur diligere p̄ximos sicut nosipsos. Et q̄uis cū p̄ximus nō ita indigeat tali fideiussione q̄ peciclitaretur ex hoc salus sua. ⁊ p̄ceptis qui sic iurauit nō teneat̄ ex precepto fideiubere sicut nec dare elemosinam ꝯm b. Tho. se.. se. q. xxij. tamē est de cōsilio. ⁊ iō seruatum illud iuramentum peiorem vergit in exituꝫ vnde nō obligatur. Et idez per omnia puto quādo quis iurauit nō mutuare pecuniam eadē rōne. ex his pōt decidi multe similes questiones. ¶ Quartus casus est quando iuramentum p̄cessit ex causa iracundie. posset tamē seruari sine dispendio anime. et remittit p̄ declaratiōe hz. ad notata p̄ eum in. c. Sicut ex litteris. ibi sic dicit. Joan. an. dicit q̄ iuramentum de quo agitur in illo. c. Sicut. vz q̄ q̄daz monachus ex iracundia iurauit cū fuisset absolut⁹ a priore q̄ nunq̄ rediret ad claustꝝ nō obligat illuz. etiā si nō fuisset p̄fessus ex quo sic temerarie iurat ⁊ calore iracūdie. Sec⁹ si ex cā. ⁊ cū deliberatione. Dōs Anto. putat q̄ si calor iracundie fuit tantus q̄ illud deliberare nō iurasset tale iuramētū ñ est obligatoriū. quia hz voluntas non est discreta. vel si est. de facili p ēpm ēmut̄ āda. Et remittit ad sūmaz Ray. in c. de iuramento. Sed Jo. an. in. c. Pudum. de pueris. p̄nuga. dicit glo. sup. d. c. tenentē q̄ votū emissum calore iracundie nō obligat hōe veritatem. q̄n est talis et tanta turbatio q̄ sapit quandam mentis alienationem ex multo furore. als votum ex iracundia obligat. q̄ ea que in se sunt bona non indigēt deliberatiōe. ⁊ sic idē erit dicēdum de iuramentis. Quod tñ dicit iohā. an. q̄ non req̄rit deliberatio intelligendū videtur mīta sicut in dubijs fit hec subita fieri pōt. ⁊ hec saltem requiritur ⁊ sufficit. Naz ꝯm Tho. secūda scōe. q. lxxxviij. deliberatio req̄ritur de necessitate in voto. vt p̄z in ei⁹ diffinitiōe ⁊ sic credit. Joan. intellexisse vt alibi dicit. Concludit q̄ iuramentum ex abrupto factū non obligat q̄ non haberet in se ꝑsensuz tamē poterit peti absolutio ad cautelam que de facili est indulgenda. hec Nico. sv. quod p̄cipue fiendum est cum dubitatur si habuerit consensuz seu deliberationē. Itē nota q̄ cuz quis iurat tenere hospitia ī cer-

to loco nec bẽt ibi qõ comedat.vel vnde soluat vtrũ ne teneat ꝫplere. Dicit ad hoc Hosti. q si tpe obligatiõis erat.nõ soluendo teneꝫ seruare iuramentum q2 ad hoc videtur se obligasse ⁊ victum querat manib⁹ suis vel mendicãdo. Sed si laborare nõ posset ⁊ mendicãdo ñ sufficienter inueniret ñ tenet vltra posse.de re.iur.c. Nemo li.vi. Sed si tpe obligationis erat soluendo et postea deuenit ad pauptatez tũc distinguendũ q2 si est talis q possit mendicare sine verecũdia dico idem quod prius.ar.xciij.di.c. Diaconi.et rõ poteꝫ esse.q2 videt intendisse se obligare ad hoc. Sed si est nobilis ⁊ indiguitate.tunc secundũ dicta dicendũ est ei iuris b̃ficio.extra de iureiurã.c Querelã. Et q̃uis nõ faciat ad ꝓpositũ materie b⁹.ꝙ nisi cũ fieret iuramentũ hoc in iracundia ⁊ tunc fm p̃dicta decidendũ.tamen verũ est Quintus casus est quando iuramentum est dolo aduersarij extortũ ⁊ tũc ꝙsiderandũ si contractus sup quo prestat est alis reprobat⁹ fauore ipius iurãtis ⁊ tũc tale iuramentũ nõ est obligatorium.casus est in.c. Cum contingat eo.ti a ꝙrario littere. Nam ibi dr ꝙ mulier que consentit alicnationi rei totalis ⁊ iurauit nõ ꝓtrauenire.vbi nõ supuenerit dolus nec met⁹ ñ est audienda.s.quoad relaxationem iuramenti vel annullationis cõtract⁹ Ergo si interuenit dolus secus Nã tex.excipit dolũ.⁊ liceꝫ iam in.c.ij .de pactis.li.vi.⁊.c.lz.eo ti.⁊ li.in Autem . Sacramenta puberũ.C.si ad ver.vẽ. Et idez dicendũ cum interuenit metus. Et quo ei talia iuramẽta ꝓtra legem sunt nõ ligant nisi sint voluntaria oĩno.quod etiam tenet Bar. Fateor tñ ꝙ in bis casibus tutius erit si petat absolutio.vt sentiũt multi doctores. Sed primũ verius ⁊ notabili⁹ Si vero iuramentum nõ venit ꝓtra dispositum a iure ⁊ interuenit dolus.tunc subdistingue.q2 aut tantus est dolus ꝙ excipit mentem iurãtis. puta cessante dolo nullo mõ se obligasset.⁊ tũc iuramentum nõ ligat.⁊ ꝑt ꝓtrauenire nulla petita absolutione.ar.ꝙ id qõ notat Jo.an.c.vnico.de cõmo. Et sic intelligit Fede.consilio.cxciij vbi hoc ex̃presse sentit ponẽdo terminos in minore xxv.annis.⁊ in muliere seducta a fratribo hereditati paterne renunciando que valebat lõge pl⁹ q̃ habuit in dote.quod est notandum ꝙ limitatiõe.scõi.de pac.li.vi.s.ꝙ non ꝓcedat quãdo dolus dedit cãm ꝓtractui. Naz vbi dolus dat cãm contractui.ibi excluditur volũtas.l.i.ff.de dolo. Et iuramentũ non obligat intentiõez iurantis vt in.c. Veniens eo.ti. Sed vbi dolus nõ excludit ꝓsensum vt q2 ñ dat cãm ꝓtractui tũc exigit absolutio que debet ꝑstari.non obstante aduersarij cõtradictione ꝓpter eius turpitudinez ⁊ dolum. Et idem vbi interuenit metus ꝙ requirat absolutõ que debet impendi sine difficultate in odium aduersarij metum inferẽtis in.c. Verũ eo.ti. Et lz ibi glo.intelligat de metu qui cadit i constantem virum.q.s.debet relaxari vel absolui ab ecclesia nõ de alio metu. Hosti.tamen dicit etiam de vano metu hoc habere locũ.⁊ hoc in odium cogentium ne reportent cõmodũ ex dolo suo.quod magis placet Nico.sy. Et si queratur vtrũ tale iuramentum.s.p metũ factũ sit obligatoriuz ⁊ trãsgressio ei⁹ sit mortale Nico.sy.tractat hãc materiam diffuse in.c. Si vero eo.ti.et q̃tũ ad primũ dicit ꝙ Jo.an.tenet ꝙ in foro cõscientie nõ est obligatoriũ si ille q̃ iurauit p metum non intendit se obligare sed tps redimere ⁊ euadere malum sibi intemptatum.sed in foro iudiciali sibi hoc non crederet. Et Jo.cal.post. b.Tho.quẽ allegat tenet ꝙ sit obligatoriũ simpliciter in foro ꝺscie. Et idem glo.xv.q.vi. Eluctoritatem. Quãtũ ad scõm.ẽlliq tenẽt ꝙ trãsgressio hui⁹ iuramenti nõ hĩta relaxatione sit venale ꝓpeo ꝙ dr in decretali. Verũ eo.ti.ꝙ pro tali transgressione nõ est imponenda penitẽtia vt ꝓ mortali. Et Jo.cal.b.Tho. ⁊ Archi. tenẽt ꝙ sit mortale q2 ꝓ iuriũ ex genere suo est mortale.nec excusatur nõ implendo qõ coactus iurauit. Et ad dictum.c. verũ respõdet Jo.cal.tripliciter. Primo ꝙ loquitur.c.post absolutiõez a tali iuramẽto. Sed hoc nõ placet Jo.an.⁊ bene.quia post absolutionem vel relaxatiõem cũ in nullo peccet nõ seruando nõ est imponenda penitẽtia. Secũdo rñdet ꝙ ꝓcedit in foro iudiciali.secus in foro penitẽtiali. Tertio ⁊ melius.quia textus nõ dicit ꝓtrauenientem ñ peccare mortaliter.sed nõ puniendũ tanq̃ ꝓ mortali.s.volũtarie cõmisso.q2 metus lz nõ excuset tamẽ alleuiat culpaz Nico.autem sy.dicit ꝙ si non intẽdit se obligare nõ obligeꝫ.⁊ ꝓ ꝙseq̃ns nõ peccet ꝓtraueniẽdo. Sed peccauit sic iurãdo.qõ fuit veniale tm̃ vel nullũ. Si intendit se obligare.tũc cõtraueniendo ante relaxatiõem peccat mortaliter ⁊ in hoc casu intelligit dictũ.b.Tho.sed non ita grauiter puniendus vt ꝓ volũtario ꝑiurio.vt in.d.c. Verũ. Vbi aũt sumus in dubio vtrum habuit animum obligandi vel non.dico ꝙ tũc ꝓprie loquit⁹.c. Verũ. Nam in dubio ꝓsumẽdum esset ꝙ nõ habuit animũ obligandi. Sed q2 posset accidere ꝓtrarium ne ecclesia daret materiã peiorãdi voluit ꝙ in dubio seruaretur tale iuramẽtũ quasi voluerit se obligare.sed post factũ respectu pene est restringendũ in mitiorem ptez vt nõ puniat tanq̃ ꝓ mortali.hec nico.sy. Sed primum non videtur verum.s.ꝙ sit venale iurando quod nõ intendit.q2 cum iuret mendaciose hoc semꝑ est mortale cuz aduertit fm.b. Tho. Sextus casus est quando iuramentuz cõtinet turpitudiem ex ꝑte recipientis ⁊ materie concurrente turpitudie ex ꝑte materie sup qua

Capitulum Sextum.

prestat. sed et pte iurantis nullū imminet pec/catum iuranti. ⁊ tunc iuramentum obligat. sed potest peti absolutio non obstante ꝓtradictiõe aduersarij. Et iste est ꝑticul⁹ casus. c. i. ⁊ c. Debito/res eo. ti. Et p istum casum põt decidi quid dicē dum sit in filiofamil. renũciãte Macedoniano ⁊ iurante nõ ꝓtrauenire. Et Bar. in. d. l. Si qs decidit q̃ iuramentū obligat sed petat absolutõ Sed io. an. post Iaco. de bel. plus sentit. scz q̃ iu/ramẽtū nõ obliget. q̃ ꝓtra bonos mores. Itẽ q̃ iuramentū repꝛobat nõ solum cũ ꝓtinet ī se pec catū ꝙ etiã qũ põt esse occasio peccati. ar. c. Cum ab omni. de vi. ⁊ ho. cle. et nota fm. b. Tho. scõa se. q. lxxxix. q̃ votum est magis obligatoriuz q̃ iuramentū et sui rõne ⁊ rõem hui⁹ habes. ī. de voto. ibi vide. Et q̃ maiorẽ obligatõ voti q̃ iu/ramenti. Hic est q̃ si quis voueat castitatẽ etiã simplr si postea iurat alicui mulieri q̃ ducet eã in vxorẽ dz potius votū seruare q̃ iuramentuz ⁊ ad hoc tenet̃ als peccaret mortaliter. Et quod dicit Gratian⁹. xxij. q. iij. ꝯ. Unde dat. q̃ talis nõ ꝓhibet̃ seruat iuramẽtū. illud falsuz est nec tenendum fm. Bonauen. in. iij. ⁊ Glo. in. d. ca. Septimus casus est quãdo nulla alia turpitu/do est nisi. q̃ ẽ ꝓstitũ ꝓtra legẽ. Et in hoc distin/gue. Aut. n lex restituit in fauorem reipublice pr̃i cipaliter ⁊ tũc nõ est necessaria absolutõ q̃ iura/mentũ illud nõ valuit. vt in. c. Si diligenti de fo. cõpe. aut pr̃incipaliter in fauorẽ iurãtis lz secũ dario in fauorẽ publicũ. vt in muliere. ⁊ in mi/nore. ⁊ tũc sum⁹ ꝓprie in casu. c. Cũ cõtingat. et c. ij. de pac. li. vi. ⁊ in Aute. Sacramenta ꝑuerũ. Et puto q̃ in hoc absolutio sit denegãda. primo facit ad hoc regula generalis q̃ iuramẽtũ est ser uandũ quod seruari põt sine ꝑiculo anime. Itẽ nulla hic repꝛit turpitudo. Nam ex quo lex ꝑ/mittit fauore ꝑsone ⁊ talis ꝑsona iuramẽto renũ ciat iuri suo. nulla turpitudo repꝛitur in ꝓtrahẽ te. Nam lex vel nõ habet ꝑ turpi q̃ seruet̃ iura/mentũ. nec ex pte ꝓtrahẽtis põt argui dolus vel aliqua alia decepꝯio. nec materia de se est turpis ⁊ sic sum⁹ extra termiõs. c. debitores. ⁊. c. i. eo. ti. Ubi. n. repꝛit turpitudo ex pte recipiẽtis ⁊ mate/ria ẽt in se est turpis seu ꝓhibita. ⁊ si qua culpa inuenit̃ satis punit̃ in retractiõe act⁹ iuramẽto nõ accedente. Nec in hoc videt̃ dictũ Fede. pro/babile. q̃. s. fiat absolutio q̃ ꝓtractũ est cõtra le/gẽ vel statutũ. Nam si hoc esset verũ de facili eua cuar. t̃ dispositõ. c. Cũ cõtingat. ⁊. c. ij. de pac. li. vi ⁊ Aute. Sacramenta. ⁊ in similibus petendo absolutionem a iuramento. Nec est verisimile in aliquo istoꝝ iuriũ q̃ emanauerit ita solẽniter q̃ nulla fuisset facta mentio de absolutiõe a iu/ramento. sicut fit in. c. Verũ. ⁊ in. c. i. eo. ti. Nec obstat si dicat̃ q̃ turpitudo est ex pte recipientis ī eo q̃ ꝓtrariũ ī lege. vl statuto dispositũ ꝓtrariu

Disponit. n. in fauorem ꝑsone principaliter. cui fauori ꝑmittit renũciat ⁊ sic nulla turpitudo. Ex solo ergo ꝓtractu cõtra legẽ edito in fauorẽ ꝑso/ne nõ ꝑsumit̃ dolus. Pactũ ergo patri factũ a fi lia dũ nuptui traderet̃ q̃ dote contenta nullum ad paterna bona regressuz haberet. q̃uis impro bet lex ciuilis. tũ si firmatũ sit iuramẽto hoc pa/ctũ nõ vi nec dolo ꝑstito dz seruari. put dicit̃ in c. Quãuis de pac. li. vi. Similiꝫ dos ⁊ donatio ꝓpter nuptias ⁊ si alienari nõ possit etiã ꝑsentiẽ te vxore. vt dz. ff. de fũdo. do. l. lex iulia. nec valet talis alienatio. tam̃ si vxor iurat nõ ꝓtrauenire valet vt de iureiuran. c. Cũ cõtingat. ⁊ de pac. c. Quãuis li. vi. Octauus casus est quãdo re tentis terminis supradictis eo q̃ statuto resistẽ te ꝓtrahit̃. ⁊ dat̃ lesio in ꝓtractu. vel dat̃ lesio vl tra dimidiuz iusti ꝑtis statuto non resistente vt in. c. Cum dilecti. de empt̃. ⁊ ven. Numquid tũc poterit peti absolutio a iuramẽto. Et dico q̃ aut lesio est modica ⁊ tũc nõ potest peti. q̃. p modica lesione iura non curant dare remedia ꝑcialia Ad hoc. c. Abbas extra de his que vi metus ve cã fiunt. Aut lesio fuit enormis. ⁊ tunc si iuara/mẽtũ fuit simpliciter ꝑstitum de nõ veniẽdo cõ tra audierur allegando enormẽ lesiõem quia in tali enormi lesiõe ꝓsumit̃ dolus. l. qui testium C. de ꝓbat. Nõ. n. ꝓsumit̃ iurans hunc casuz cogitasse. ar. eoꝝ que notant̃ eo. ti. c. Quitaual/lis. ⁊ c. veniẽs eo. ti. Itẽ q̃ iura cõiter excipiunt dolũ a talibꝫ iuramentis. Sed paria sunt q̃ do lus intercueniat ex ꝓposito vel re ipsa. l. Si qs. ff de verbo. obli. Et hoc vident̃ vera non solum si verba vel iuramenta sunt indefinita. ſz etiam si sunt generalia vt si iurauit q̃ nõ veniet ꝓtra vl la rõne vel causa. Si aũt sũt verba magis ſpeci fica et lata. vt q̃. a pte videant̃ excludere reme/dia. q̃. s. iurat nõ venire cõtra rõne enormis lesi onis. tũc si verba excludunt vnũ remediũ tãtuz poterit hr̃e recursum ad aliud. vt si iurat nõ con trauenire ratione minoris etatis poterit contra uenire tanꝫ maioris. Sed si excludit omnia remedia vt quia iurat nõ contrauenire vlla rõe nec tanꝫ maior nec tanꝫ minor. tũc tenet glo. domini Anto. in minori quo ad enormẽ lesiõez nõ valere cõtractũ ⁊ iuramentuz. sed poterit pe/tere absolutiõem a iuramẽto quãtũcunꝫ iuret non ꝓtrauenire ratione etiam enormissime lesi onis. Et fm Bar. etiã si minor iuraret q̃ si plus valet q̃ vendit. dat ⁊ donat ꝓtrahenti secũ. q̃ cu fraus ꝓsumatur ex parte recipiẽtis. iura cano nica non assistunt talibus iuramentis. Item si iuraret oĩa illa vẽdita esse ad verũ ꝑcium rei. q̃ cum constat de opposito talia possunt reuocari. q̃ iuramentum illud censetur prestitũ sub ꝓsi/dentia q̃ illud sit iustum ꝓcium de quo est cõ/uentũ. vnde cõstito de contrario nõ erit ꝑiurus

contrauenien̄do. xxij. q. ij. Cum beatus In maiori aũt ꝓtractus manebit validus iuramento firma⁹ ꝑm to. Anto. Sed nico. sy. putat q̄ etiaz maioz poterit cõtrauenire lesione data enormissima quãtũcũq; illa verba iurata fuerint late cõcepta. q⁹ notarij illa apponere solẽt ad maiorem validitatem ꝓtractuũ. ꝑtes contrahentes putant illud esse verum p̄cium rei nec in aliquo decipi vnde p̄nt contrauenire saltez petendo absolutionem. et hoc nisi appareat ex aliq̄bus circunstantijs vere voluisse contrahentem illud donare in quo lesus est. Cum ergo notarij ⁊ contrahentes soleant ad cautelam ponere verba valde lata excludentia omnia remedia. nõ videt illos per talia verba generalia voluisse pati enormissimã lesionem. sed potius fuisse passos illa verba apponi ad seruãdum notario ꝓsuetudinez. Et idez videt sensisse. d. Anto. in. c. Quãtauis. vbi dicit se de facto ꝓsuluisse q̄ q̄tũcũq; verba late cõcipiant in p̄sonas arbitroꝝ. vt puta q̄ possint, ꝺ iure vnius dare alteri in totum vel in ptem. nõ q̄ nihilominus enormiter lesus poterit cõtrauenire. ꝛ nõ appareat de dolo ex ꝓposito. sꝛ ex rei tñ. q⁹ talia verba ẽ usu sermone plana videtur sub quadam ꝓfidentia p̄sone ⁊ amicitie arbitrorum vt capiãt benivolentiã eoꝝ ad non ledendum. Et idem tenuit disputãdo ꝑ. de ancha. ꝛ multi ꝓtra hoc faciãt. Vñ hoc non est sine dubio Nico. sy. Nonus casus est quãdo turpitudo reperitur ex pte recipientis iuramentum ita q̄ locus est petitioni absolutionis. sed iurãs anteq̄ absoluet incidit in p̄iuriuz. nunquid poterit absolutionem petere a iuramento licut ante peusser q̄ incidisset in periurium. Et remittit p̄ declaratiõe huius ad notata p̄ eum in. c. primo eo. ti. Ibi autem facit talem distinctionez. q⁹ cũ hoc pcrit. aut iam est elapsus termin⁹ solutionis ⁊. tũc non ꝺz audiri petens absolutionẽ a iuramento cuz iam inciderit in p̄iuriũ. quia frustra postulat legis auxilium qui cõmittit in legẽ. vt de vsur. c. Quia frustra. ⁊ hoc sentit Fede. in cõsilio. cc xxxviij. ⁊ hoc ne p̄seueret in p̄iurio. sed debet soluere vsuras ⁊ postea repetere. vt in. c. Debitores. extra de iureiurã. Aut ñ est elapsus terminus sed mora committit ex sola interpellatione. ⁊ sic instante termino solutionis non ꝑt peti relaxatio a iuramento ne in termino incidat in p̄iuriũ ſm Jo. an. Solũ ergo ꝑt petere buiꝰ relaxationem anteq̄ ꝓstituatur in mora soluendi Nico. sy. Dñs Anto. illud q̄ dicit Fede. supra ſ. q⁹ qui incidit in p̄iuriũ nõ ꝺz audiri petens ab eo relaxatiõem asserit sibi ñ placere quia iurãs erat obligatus ad duo. ſ. ad soluendũ in termino ⁊ ad soluendum simpliciter. ⁊ q⁹ non soluit in termino incidit in p̄iuriũ. sed quatenꝰ remanet obligat⁹ potest terminum petere absolutõnem. quod Nico. sy. putat verum si petendo absolutionem nõ p̄seueraret in peccato tunc posset petere absolutionẽ etiam post terminũ. licet inciderit in p̄iuriũ de quo penitentia sibi imponenda est. alias secꝰ ſ. si perseueret in peccato cogendus est vt q̄citius liberet a peccato. Vltrũ autẽ sit vocanda pars aduersa cum petit q̄s sibi relaxari iuramentum factum ad instantiam ipsius Nico. sy. dicit q⁹ vbicũq; iuramentũ est obligatorium ex parte obligantis ⁊ alicuius vtilitatẽ ꝓtinet ex pte recipientis nunq̄ ꝺz relaxari nisi vocata pte. Rõ huiꝰ ꝯclusionis est q⁹ ex quo per absolutiõis actũ p̄iudiciũ irrogatur parti in eo q̄ sibi vtilitas amittitur ꝺz ps vocari. quia nil fieri debet in p̄iudicium aliꝰ. ca. i. extra de cã pos. Et si aliter fiat absolutio nõ valet. et hoc verum nisi notorie ꝯstet iuramentũ cõmere turpitudinem ex parte recipientis. ita q̄ parti abenti certum sit nullam defensionem competere in hoc. Nam puto valere absolutionem etiam pte nõ vocata. Nam si hoc casu valeret sua⁹ p̄cipali vbi agitur de maiori p̄iudicio. fortius valebit absolutio vbi non agit⁹ de tanto. Ad hoc. c Bone. de elec. Si ergo queritio iuramẽti est coram eo ⁊ notorie ꝯstet de illius turpitudine. ab illo iuramẽto absoluere poterit pte non vocata. Sed si ñ ꝯstat manifeste de turpitudie vt quia nõ cõstat q⁹ iurauit soluere vsuras. puta q⁹ ꝓtractus erat sub forma licita. cõcepi⁹ ⁊ sic ñ poterit cõstare de turpitudie ante finez termini. vel ꝓpter absentiã ptis. vel q⁹ termin⁹ imminebat. tũc ñ fiet absolutio pte non vocata. vt in. c. Debitores eoti. Jo. an. Fede. ⁊ cardi. dicũt in hunus ptem vocandam cum agat⁹ de eius p̄iudicio. Dns anto. dicit q⁹ q̄n est tanta turpitudo ex pte recipientis iuramentum q⁹ nulla ei acquirat actio nec contract⁹ iuramẽto firmat. nõ est necesse ptem vocari q⁹ nullum interesse ꝑt ꝓtendere. Sed presupposito q⁹ debeat ps vocari si tamẽ fiat absolutio pte nõ vocata. tenet absolutio. sicut ꝺz de absolutione ab excõicatiõe. Decim⁹ casus est q̄n quis iurat non repetere q̄d alꝰ turpiter recepit puta p̄ vsurã vel p̄ metum. ⁊ iurat etiã sup his nullã querimoniam deponere. Pro huiꝰ decla ratiõe remittit ad notata p̄ eũ ī. c. i. eo. ti. Ibi ãt sic dicit distinguẽdo. Quia ꝺz aut adhuc nõ soluit q̄d iurauit aut iã soluit. ⁊ in primo casu sub distingue. q⁹ aut iurauit simplr. i. solũ hoc. ſ. soluere vsuras aut iurauit nõ solũ soluere. sed etiã nullã sup hoc querimoniã mouere nec etiaz iudici denũciare. Et ī primo cãu ꝺz plura remedia taliter iurãs. Et primũ est facile. i. vt soluat ⁊ sic impleat iuramẽtũ ⁊ postea repetat. vt in. c. Debitores eoti. Secdm remediũ est vt petat creditorem cõpelli ad relaxatiõem iuramenti. vel vt in dicto. c. i. eo. ti. Et hoc ꝺz nisi iuraret termin⁹

Capituluz. Decimum

solutionis ita q̄ ex mora inciderz in piuriū. tūc ei non audiret sed prius soluat ⁊ postea repetat

Tertiū remediū ē vt petat debitor absolutiōez abeo. Sed dubium est vtr̄ istud remediū sit p se subsidiū. i. q̄ etiā nō seruato. ij. remedio possit absoluere eps. aut sit subsidiū subsidiariuz i. q̄ prius cogāt creditores ad relaxādū ⁊ ī casu quo nō possint ad hoc induci tunc eps absoluat. ⁊ Inno. videt velle hoc ꝑm. s. q̄ sit subsidium subsidiarium, cui assentit io. an. Sed ant. tz ꝓtrariū. s. q̄ sit subsidiū p se ⁊ hoc magis placet Nico. sy. Et rō est ꝑm eū q̄ si eps absoluit a iuramēto metu ꝓstito nec est necesse recurrere ad iuramēta recipientis. vt ī. c. Ad aures extra ō bis q̄ vi metu sue cā fiunt ergo multo fortius in casu nostro. s. a iuramento facto p solutiōe vsurar̄.

Quartū remediuz est vt debitor q̄etus rōne iuramenti eripiat q̄ ñ dz cogi ad obseruātiā iuramēti cū ipe creditor teneatur ꝓpter turpitudinem suā illud relaxare ⁊ sic illud relaxari petit hoc tamē facere dz ante terminū elapsuz p missionis sue.

Quītū remediū est vt iudex ex officio suo cōpellat creditorē dēsistere ab exactione vsurar̄.

In scdo āt casu. cum. s. iurat solvere ⁊ nullā cōnem sup hoc mouere dico q̄ hz iste primum remediū. dictū. s. vt soluat ⁊ postea repetat. nā nō iurat nō repetere. Et hoc iuramētū stricte ē intelligendū. vt in. c. Ad audientiā extra de his q̄ vi me. vel cā. fi. Scōm remediū vt denūciet ecclesie. nā nullū iuramentum potest obligare quin possit q̄s denūciare criminosum ecclesie. vt in. c. Quēadmodū eo. ti. Debet tamē denūcians fundare se sup̄ saluti primi ⁊ nō sup̄ interesse suo p̄cipaliter q̄ tūc obstaret illi iuramētū. Sed dēs Ant. dicit q̄ pt venire iste dēnūcians aut p viā denūciatiōis euangelice ⁊ tūc dz seruare ꝑ̄us monitiōem i p̄ius. ij. q. i. Si peccauerit. Et ut p viā cuiusdā intimatiōis vt iudex auisatus instet ꝓtra correctiōem peccati. ⁊ in hoc nō credit monitiōem necessariā. ar. ad predicta. c. ij. de spon. ⁊ tūc etiā videt q̄ possit intēdere p̄cipaliter interesse suū.

Tertiū remediū est de iuramento. s. q̄ faciat se absoluere absq̄ hoc q̄ faciat citare creditorem suū. qđ. placz Io. an. Sed hoc nō videt Nico. sy. qr videt hoc ip̄licite querelā ꝓtinere quā iurauit nō facere.

Quartū remediū ē vt iudex ex officio suo cōpellat creditorē iuramentū relaxare, vel ab exactiōe desistere.

Quātū ad ꝑm p̄cipale, i. si iā. soluit pt repetere. Sed si iurauit nō repetere ac etiā nullā q̄relā ponere nisi denunciare, sp̄ remanet sibi via denunciandi q̄ p iuramētū excludi nō pōt.

Item alia via est vt iudex officio suo compellat ad restituendū ēt si nulla ponat sibi querela de hoc dūmō ei ꝓstet.

Nota etiā ꝑm Nico. sy. sup. c. quenit. q̄ si p̄latus metu iurat sup̄ rebus alienatis nō repetendis distīguendū est, quia si sup̄ rebus ꝓpr̄is ⁊ vbi est damnum eius p̄cise nō dz contrauenire nisi prius habita relaxatiōe vel absolutione. q̄ dz est notabiliter dānificat⁹ ⁊ vbi agitur q̄ quis absoluatur a iuramēto oꝑtet q̄ adeat iudex ecclesiasticus per hoc q̄ notat Inno. in. c. Debitores eo. ti. Si āt agit vt turpiter recipiens cogat relaxare iuramentum. poterit hāc cōpulsiōem facere etiā iudex secularis vt notat Fede. ꝑsilio. cclxij. ⁊ hoc quādo nō dubitat de turpitudine recipientis. Sed si dubitat de viribus iuramēti tūc dz adire iudex ecclesiastic⁹. Si āt iurauit sup̄ rebꝫ ecclesie. tūc si ecclesia est dānificata etiā si met⁹ nō interuenisset nō vt obligatorium Inno. tū dicit q̄ si hoc egit violentia ⁊ dolo in dānum ecclesie absoluitur prius vt repetere possit in. c. Si vero eo. ti. Si ñ p violentiā vel dolum, tunc supior facit absolui p̄latū q̄ iurauit vel dabit curatorem bonis ecclesie vt repetat res ecclesie ⁊ ille non veniat ꝯtra iuramētum. Sed Nico. sy. dicit simpliciter q̄ ñ est obligatoriū. vñ ⁊ p̄ ipsum p̄latum qui sic iurauit absq̄ eo q̄ petat absolutiōem ꝑt repetere siue p se siue p aliū. q̄ iuramētū nō pōt esse vinculū iniq̄tatis ⁊c. Item sup. c. ex rescripto eo. ti, dicit Nico. sy. q̄ monachus pro vtilitate monasterij se obligare vtiliter ꝑt etiā cū iuramēto. Et cum hoc facit cum ꝯsensu abbatis p vtilitate monasterij etiā ciuiliter ꝑt obligari q̄ eorū ꝯsensus vt voluntas dependet ex voluntate abbatis vt in. c. Si religiosus. d. elec. li. vi. Sine cōsensu āt abbatis nec ciuiliter nec naturaliter obligat ex ꝑmisso q̄ ius resistit huic obligatiōi. vt ī. c. Nō dicat. xij. q. i. Item in obligatiōe monachi sine ꝯsensu abbatis ñ ꝑt accedere fideiussor. l. i. et ij. ff. de fideiusso. Item ñ improbat q̄ clerici etiaz religiosi iurēt sup̄ ꝓtractu obseruando. Item nota q̄ iurās laic⁹ ēt tanq̄z fideiussor sup̄ cōtractu ꝑt coram iudice ecclesiastico conueniri. vt in. c. ñ. de fo. cōpe. li. vi. hec omnia Nico. sy.

De cōmutatōe .§. I.

iuramēti. In. c. quenit. sūmariō, q̄ ñ deierat q̄ iuramēti cōplemētū ī melius cōmutat. Circa cuius declaratiōem. Nico. sy. ibi sic distīguit. Aut iuramēti ipleme̅tū ꝓcernit bonū ēē di. a. ut vtilitatē ꝑuatā. ⁊ ī p̄io casu si illō in qđ vult cōmutare est dubiū vtr̄ sit maius bonū req̄rit sup̄ hoc auctoritas superioris ꝑm anto. īcōmutatatōe. Idem etiā si illud est maius bonū manifeste ⁊ euidēter si obseruatio eius quod iurauit non impedit vel perturbat maius bonū puta quia iurauit ire ad sanctum Anto. ⁊ nunc intendit ire ad sepulcrū pōt. n. ipleri primū. ⁊ postea ad sepulcrum ire vnde in tali commutatione si vellet primū in secundum cōmutare requirit auctoritas superioꝛ

saltem epi. Nam sicut eps pt votū cōmutare ita ꝛ iuramētū. vt notat Inno. in. c. Debitores eo. ti. Si autem nō pt seruari iuramentuz sine ptrbatione vel dessertione maioris boni tūc p̄ pria auctoritate ꝓmutare pt fm Antho. puta si iurauit ire ad sepulcrū vel ꝓtrahere matrimoniū cū aliqua ꝑpria auctē pt ꝓtrauenire intrādo religiōem quia impendit p tpali obsequio perpetuam dño seruitutem. ar. de voto. c. Scripture. In. tj. aūt casu. cū scz iuramētū ꝓcernit vtilitatem priuatam. dico q̄ sine ꝓsensu illius cui p̄stitū fuit etiā in melius cōmutari non pt. Nec pdest hoc superioris auctoritas ex hoc qđ notatur eo. ti. c. Quanto. ꝛ p Inno. in. c. Cuz inter de renū. Pro quo facit q̄ debitor non potest vnaz rem etiam meliorem, palia soluere inuito creditore vt Insti quibꝫ mo. to. obli. in prin.

De irritatione iu .§. II

ramentoꝝ. Nota fm. b. Tho. se. se. q. lxxxix. Cuz ad vnūquēq; ptineat irritare iuramēta q̄ a subditis facta sunt in his que subduntur eiꝰ ptāti si vult, ideo mater ꝛ pater pñt irritare filioꝝ iuramenta ꝛ viri iuramenta vxoꝝ. vt dicitur Numeri. xxx. lxc Tho. quod videtur intelligendum fm Guil. in his que non pñt fieri sine scandalo ꝛ preiudicio viroꝝ. Idem de filijs ꝛ seruis videtur Ad id qđ dicit Anto. facit quod dr summatim in. c. Clementes de iureiurā. vz q̄ nō valet iuramentum p̄stitū in p̄iudiciū iuris supioꝝ. Et sup. d. c. queritur Nico. sy. Si clericꝰ exns i studio alicuiꝰ ciuitatis iurauit nō exire districtū illius ciuitatis añq; suo creditori esset satisfactuz si ante solutionem reuocaꝝ ex iusta cā p̄ eam nūquid iuramento non obstante teneatur mandato supioris parere Et videtur q̄ sic p. c. illud Clementes. qz nō potuit se obligare in p̄iudiciū iurꝫ ꝛ auctē supioris. ꝛ potꝫ multa q̄ allegat Joan. de re. iur. In malis ꝓcludit q̄ nō tenetur ibi manere scz parere mādato supioris. Et dr nisi cū licentia epi fuisset in studio. ꝛ p necessitate studij ꝓtraxisset talē obligationem. videꝫ ei tūc se obligasse cū licentia epi q̄ dedit licentiaz standi in studio. qz vno ꝓcesso videnꝫ oīa ꝓcessa sine q̄bꝫ illud expediri non pōt vt in. c. Prudentiam. de offi. dele. Et idez cōcludit ꝓmnia de patre revocante filiū qui eodē modo iurauerat. Item in. d. c. peruenit. ponit ista alia ꝓclo summaria Nō astringit q̄s iuramēto ad implendū quod iurauit si ab alia pte nō impleꝫ. Circa huiꝰ declarationē Nico. sy. sic distinguit. Quādo due obligatiōes respectuantꝫ ad inuicē vt qz ego ꝓmisi tibi certū qđ ꝓ eo q̄ tu ꝓmisisti mihi qđ aliud. si tu nō adīpleꝫ ex pte tua nec ego teneor impleꝫ ꝛ sic loquit istud. c. Peruenit. ꝛ regula Frustra de re. iur. li. vi. Idem q̄n solus me obligaui sed obligatio mea fuit ꝓditionata p te respectu alicuiꝰ implēdi p te. puta ꝓmisi ire ꝓ te romā si de veris mihi dece. si nō das ñ teneor. ꝓmisi nō expelleꝫ te ꝺ domo mea tibi ꝓcessa i emphiteosiz certe tacite itelligit si mihi cautiōez solues. Alioquin si ñ soluis possuz te expellere Si vero obligationes nō respectuantꝫ adinuicē nec reflectit ad idē factū sz diuersuz puta ꝓmisi tibi dare centū. habuim ꝛ iurauit. tu postea iurasti aliquid ꝓ me facere. sz ego ñ impleā, ꝓmissiōem. tu tñ non vitabis p̄iuriū differēdo. qz tu ñ, ꝓmisisti rōne ꝓmissionis mee sz simplr, ꝛ i hoc casu loquitur. c. Deo. xxxij. q. v

De iuramento fa. §III.

cto ab aliquo alicui vtrū obliget eū ad successores eius cui iurauit ꝛ vtr successores iurātis ob [illegible] fer illo ei cui iuratū est Rñdet ad vtrūq; Nico. sy. sup. c. Vitatis eo. ti. Quātū ad primū p distinctiōem. qz aut qs iurat alicui ꝛ successoribꝰ ei. ꝛ certū ē q̄ tenetꝫ. nec amplius tenetꝫ iurare successoribꝰ ei. scz teneaꝫ se cognoscere libertū seu vasallū seu subditū. Et de hac recognitione loqtur. c. longinq; rate. xij. q. ij. quod fit ne lōgin quitate tpis ꝑeat memoria originis Aut nulla mēriōnē facit in iuramēto de successoribꝰ ꝛ tūc iterum subdiuidit. qz aut iurat simplr psonaliter ꝛ tūc cuilz successori iurare tenetꝫ Ad dr facit l. impalē. de phi. feu. ali. Scz dr facere videtur. c. istō vitaz Aut fuit simplr appositū aliqđ ꝺbū psonale puta ꝓmitto tibi ꝛc. ꝛ tūc ꝓcedat opio ꝓmissa. Si tñ is cui iuratū ē ꝺmouereꝫ a dignitate ñ tenereꝫ ei iurās ad obseruātiā iuramenti amplius. qz ītelligit iuramētū psone p̄stitū rōne dignitatis. ꝛ de hoc ē. j. in. c. Venerabilē. de elec. Aut fuit simplr p̄stitū rōe dignitatis. ꝛ tūc transit ad successores q̄tumcunq; ñ fuerit facta mētio de successoribꝰ. vt si dixit, ꝓmitto obedire eps florentino vel Ro. pon. qz dignitas nō variaꝝ ex varietate psonaꝝ vt in. c. Liberti. xij. q. ij. Quantuz ad fm dicit Hosti. ꝛ cōiter doc. q̄ iuramētū nō trāsit in hēredē vel successorem iurātis etiaz si qs iurasset ꝓ se ꝛ successoribꝰ suis seu hēredibus qz scz qs possit obligare hēredē tpalit. imo ēt nō faciēdo mētionē de hēredibꝰ pactū regulr trāsit. i eos Spualit tñ ñ pt. qz scz sit honestū vt in spualibꝰ obligationibꝰ filius sequaꝝ voluntatem pris ñ tamē necessariū. vt in. c. de spō. ipuberuz Vñ filius vel hēres nuncq̄ est ꝓcurus ex iuramento defuncti sed tñ iurās si nō seruat cū debeat. ꝛ si quidem fuit iuratū simplr ñ habito respectu ad dignitatem eiꝰ cui iuraꝫ nec ad dignitatem seu aliquā qualitatem iurātis sp obligat iurāte si dr pōt ītorare vba iuramēti ar. xxxij. q. viij. c. Uno. Scz si iuraꝫ habito respectu ad dignitatē eiꝰ cui iuraꝫ puta iuro tibi vt epo. cū sis priuatꝰ

non teneor. Silr iurãdo respectu qualitat alicui⁹ ipius iurãtis puta iurat qs seruare statuta ecclesie tangz cleric⁹ vel canoni⁹. cũ non est amplius clericus vel canonicus nõ tenet iuramẽto obligatus ar. dicti. c. Venerabilẽ. Rõ añt q̃re pt qs se alicui obligare ⁊ successoribꝫ suis ñ añt põt obligare se ⁊ successores suos. est ista. q̃ in prima agit de obligatione ꝓpria quã quis facere pt ꝓut vult. In scda agit de obligatione aliena quã nõ facere pt in spualibꝫ aliqs pro alio. q̃ aĩa sine ꝓpio ꝓsensu ligari nõ pt. vt. rrrij. q. viij c. Uno. Et hanc conclusionem firmat Jo. an. i fine de sepul.

De iuramento .§.iiii.

vniuersitatis seu societatis cũ. s. iurãt se aliquid facturos vel nõ facturos nũquid possit sibi dimittere. Ad q̃ rñdet Guil. q̃ hoc pt esse quatuor modis. Primo q̃dẽ si sit de bis q̃ ptinẽt ad cultũ dei seu ad religiõem vel pietatez ⁊ tũc nõ pñt remittere. vt si duo iurent q̃ ibũt vltra mare militare ꝓ deo. s. bellando cõtra infideles. vel intrabũt religiõem. vel dicent duo vel tria psalteria ad inuicẽ. aut si q̃ artifices iurent q̃ de lucro dabñt certã portiõem fabrice alicui⁹ ecclesie vel in alios pios vsus. Ubi tamẽ aliq̃ iurant q̃ ibũt vltra mare simul. pñt q̃dẽ sibi remittere inuicẽ ne vadãt simul. sz ñ pñt sibi remittere q̃ nõ vadãt. q̃ quasi duo iuramẽta sũt. s. ⁊ q̃ vadãt. ⁊ q̃ simul vadãt. Scdo si iuramentũ sit de tpalibꝫ ⁊ sit tale q̃ absqz iuramẽto tenentur facere q̃ iurant. ⁊ tũc etiã nõ pñt sibi remittere q̃ ꝓpter salutem aĩaꝝ videt ee iuratũ. vt si carnifices iurẽt q̃ nõ vendãt carnes infectas ꝓ sanis aut q̃ nõ sophisticabũt merces suas. ⁊ b⁹. Ad bẽ enĩ tenent etiã sine iuramẽto. vñ non possunt sibi inuicẽ remittere iuramentũ. Terrõ pt contingere q̃ iurameutũ sit sup re tpali ad quod tamẽ absqz iuramẽto ñ teneant facere qõ iurãt Et tũc si obseruantia iuramenti spectat tm̃ ad cõmodũ vel incõmodũ iurãtiũ possunt sibi remittere vt si vnus iurat alteri q̃ faciet sibi libruñ aliquẽ. vl̃ donũ dabit. alter iuret q̃ dabit ei mercedẽ. Silr. q̃ñ duo socij iurãt ad inuicẽ q̃ cõicabũt sibi lucra oĩa. Sed si spectat ad ꝓmodũ alicui⁹ q̃ iuratũ est nõ pñt sibi inuicẽ remittere. vt si artifices iurent q̃ ĩ mercibꝫ. xx. solidoꝝ nõ accipient de lucro vltra vnũ solidũ. vel q̃ nõ vẽdẽt de materia sic pata vel q̃ nõ trabẽt penas pãni vltra tm̃ ⁊ b⁹. Quarto pt ꝓtigere si iurat q̃ alijs est dãnosũ. nã tale iuramentũ nõ est obligatoriũ vt si iurent sutores q̃ certo tpe nõ laborabunt ⁊ hoc vt ꝓpter raritatẽ carius vendant. vel carnifices q̃ nõ ꝓparabũt carnes nisi ad certuz numez. vel aliqui opifices q̃ ñ opabunt ꝓ minori pcio q̃z tãto ⁊ b⁹. Nec iuramẽta q̃uis non sint obligatoria tm̃ non expedit. vt ꝓpria auctẽ cõtra ueniat vel sibi remittãt. sz q̃ auctẽ epi reuocent. vel potius renũcient ea nõ tenuisse. vel dic q̃ sufficit auctoritas ꝓpria q̃ fuit iuratũ de eo q̃d est manifeste peccatũ vel maioris boni impeditiuũ. hec Guil. Tẽ nota q̃ñ multitudo iurauit aliq̃d facere vel non facere cum queritur vtrũ aliqbꝫ ꝛtrauenientibꝫ possint alij licite contrauenire. Rñdet Guil. q̃ si absolute ⁊ in oẽm euentum iuratum est quilibet tenet seruare. cũ. s. nõ sit de se illicitũ q̃d iuratuz est. Si vero sub conditione vel ob determinatã cãm. puta si alij seruarent ⁊ h⁹. non tenent nisi extante ꝯditione ar. rrrij. q. viij. Nõ soluz extra de cõdi. appo. ca. vertũ. Uñ si oẽs alij vel plures nõ seruãt in hoc casu absoluti vident alij. Si vero pauci sunt q̃ nõ seruant recurrẽdũ est ad intentiõem iurantium. vz si intendebãt q̃ quocũqz nõ seruante ipi nõ tenerentur. ⁊ tũc non tenent. Aut solũ si multi essent q̃ nõ seruarent. ⁊ tũc tenent. Q̃ si de intentione nescitur. turi⁹ est seruare. hec Guil.

De iuramento §.v.

quod qs facit de parẽdo mãdatis alicui⁹ qũo sit intelligendũ. Circa hoc Nico. sy. colligit talẽ distinctiõem ex verbis Jnno. Aut eñ iuramẽtuz fuit generaliter pstitũ de parendo mandato alicui⁹. Aut specifice ⁊ determinate. sed ortũ ex post facto dubitatio sup intellectu ⁊ interptatiõe ei⁹ In primo casu dicit q̃ nõ extenditur iuramentuz nisi ad ea de quibꝫ cogitatum fuit vel debet merito cogitari. vt in. c. Quãtaallis. eodez titulo. Refert etiã alios dicere ⁊ nõ male ꝑm eum non sufficere si iurãs dicat ego non cogitaui q̃ tu bñ mihi pciperes dũmodo pena non excedat culpã immo oĩno pt pcipere quatenus culpa paritur nisi sit cõtrari⁹. vt in. c. q̃ntaallis vl̃ q̃ ñ fit contra pri⁹ iuramentũ illũd q̃d imponit. Dicit. n. sũ marie. i. c. veniẽs eo. ti. q̃ si alic⁹ mãdato iurauit parere ⁊ ille aliq̃d mihi pciperit extra iuramẽtũ p me pri⁹ licite factũ. illũd seruare ñ teneor l̃ et nisi eẽt tale q̃d illud q̃d mãdat q̃d ꝑm cõem estiatiõnẽ nunqz iurasz si credidisset sibi illũd mandari. ar. i. c. ꝓterito eo. ti. In scdo cãu pncipali dic q̃ ĩ pcilio aĩe sue seu ĩ foro pñiali ꝑm intẽtiõez iurãtis. ẽ interptãdũ. Sz ĩ iudicio seu foro ptẽtioso recipit interptatiõem ꝑm ius vt in. c. venientes eo. ti. Qualit ãt ius interptabit. vide. xxv. q. v. bñiane. ⁊ c. et lẽis. de spõ. ⁊ c. tua. Et p bñ determinat q̃stio q̃ rit. Cũ cleric⁹ stare mãdato epi iurat ⁊ epe pcipit ei vt resignet bñficio ⁊ ñ appellz certe ex quo non erat verisimile hoc intendere poterit non obstante precepto appellare nec op⁹ est petere absolutionem seu relaxionẽ iuramẽti cum iuramentum non extendat. vltra cõsensuz iurantis Firmat Jo. an. in. c. vno de cõmo. vbi

dicit q̄ generalis renunciatio casuum fortuito rū nō ualidaf iuramento ex defectu consensus. Item p̄ hoc decidit̄ alia q̄o cū dz q̄d iuratum est obseruando nō obuiet priori iuramēto sz al' solēniter ex p̄missio. cuius ei inno. dicat q̄ seruandū sit iuramētū ⁊ de promisso dz alr satisfacere Hosti. dic̄ Drū allegās plures rōnes. ar. xxij. q. v. Juramēti. Anto. dicit q̄ si p̄ma promissio est p̄ cisa vt q̄ est obligatio vādi ñ attaref ad p̄ceptū in ꝯtrariū q̄d q̄s iurat seruare nisi pars de alio contentaref cui facta est promissio. Dz si non el set p̄cisa obligatio nec in obligatiōibꝫ facti in q̄ bus ps p̄cise ñ obligaf ad factū sed ad interesse tūc q̄ pōt īplere primū ⁊ fm dz iuramētū seruare vt si vni promitto tradere aliquā rez postea eā dē rē alteri promitto ⁊ iuro teneor seruare iuramētū q̄ posteriꝰ seruare iuramentū tradēdo rē et promissū satisfaciēdo scdo de interesse ⁊ hāc dicit putare fuisse de mēte inno. ī supradicta snīa ei⁹. Dz Nico. sy. tz ꝯtrariū. dz q̄ p iuramētū sequens ī quo aliquid promisit ñ pōt q̄s infringere promissio nē pr⁹ simplr factā licitā vt obseruet iuramētū ⁊ sic ꝯcludit q̄ obligaf quis ad factū illd implē dū q̄d licite promisit siue sit promissio simplex siue iuramēto firmata de iure diuino ⁊ canonico. de pac. c. i. ⁊ xxij. q. v. Juramēti. Nec sufficit satisfacere quo ad interesse scz aliud dando. etiaz si iurauit postea aliq̄d q̄d bz īpedire simplicē promissiōem. q̄ ñ tenef illd seruare inno. etiā videf si bi ee ꝯtrari⁹ in. c. Sicut d spō. vbi dicit q̄ si q̄s simplr promisit ꝯtrahere cū aliqua ⁊ postea idē p mittit alteri ⁊ iurat fm ñ primū ꝯtractū q̄ tene tur pri⁹ prime quasi ñ valeat iuramentū ꝯtra p̄missionem alteri factā. Cū dñs facit iurare suos subditos q̄ dicēt ei si quē sciuerīt vel audierīt subripuisse aliq̄d d rebꝫ suis. dicit Guil. Circa d credo distīguendū. q̄ si talis dñs cōiter hēf truculent⁹ ⁊ fer⁹ ñ tenenf seruare. q̄ illicitū fuit q̄d iuratū ē. Si āt credif ⁊ hētur māsuet⁹ ⁊ nō nisi rōnabiliter p̄cessur⁹ tūc subdisti ꝯguendum q̄ aut sūt tales q̄ ptineāt ad custodiaz ei⁹. q̄ sic iurauit seruare dz puta si q̄s viderit furē aspor tantē res q̄ eius custodie ꝯmendate sūt pōt prosequ res furtiuas. al' tenef restituere. Si aūt nō tenef ad custodiā illaz rerū tūc si ñ pōt p̄bare ñ dz reuelare nisi talibꝫ p̄sonis q̄ p̄ñt p̄desse ⁊ nō obesse ⁊ si alio mō iurauit non fuit licitū iuramentum nec p̄dīs obligato. tū.

De iurādo seruā. §. vi.

re statuta alicui⁹ ecclesie vel ciuitatis. Circa q̄d sic distīguit io. an. Aut q̄s iurat seruare statuta edita. ⁊ tūc ex vi iuramēti nō tenef ad statuta q̄ postmodū fiūt vt in. c. Clerici⁹. eo. ti. Aut iurat seruare edita ⁊ edenda. ⁊ tūc tenef ad futura. et hoc nisi ibi essent aliqua illicita q̄ ad illa ñ tenetur. vt ī. c. eo. ti. li. vi. Si ei sciebat aut credebat aliqua ibi esse illicita. tenere illud iurauit. nec tamē obligaf ad obseruantiā. si nesciebat ñ pec cauit in iurādo ⁊ intelligif de licitis obligatio ñ de aliis. Aut talis iurauit simplr seruare statuta nō exprimēs edita vel edēda. ⁊ tūc fm io. an. ⁊ Frā. tenef ad edita vel edenda. Dō dictū non placz Nico. sy. ex eo q̄ p̄ter metuz piurij iuramē tuz ē grauis p̄iudicij ⁊ stricte interp̄tatiōis. ⁊ iō nō ē extēdēduz sz pri⁹ restrīgenduz vt ñ oplxn dat q̄d ex lata verboꝝ significatione oplēdere pōt. vt in. c. Ad nraz. ⁊. c. Quitauallis. eo. ti. q̄d vult Archi. Possz tñ sic distīgui. q̄ aut statuta que postmoduz fiunt ñ sunt multū p̄iudicialia ⁊ tūc extēdif iuramētū ad illa. Aut sunt grauis p̄iudicij ⁊ ad illa nō extendif iuramētum. vt. c. Felicis. de penis. li. vi. vbi habef q̄ publicatis bonis alicui⁹ simplr ñ veniunt bona futura ⁊ b̄ p̄ter grauitatem p̄iudicij. Si aūt talis qui iurauit seruare edita statuta postea p̄mittit per illud iuramentum q̄d pri⁹ fecit seruare edenda nō alr iurādo ex vi iuramēti ñ tenef. vt ī. c. Clericus. Circa cuius declaratiōem Nico. sy. dicit distīguendū. Aut is q̄ primo iurauit intendit nūc extēdere illud iuramentū ad obseruātiā alterius act⁹ ñ aūt intendit de nouo iurare. vt q̄ dicit volo teneri virtute primi iuramenti. vel p mitto p primū iuramētum. ⁊ tunc ñ fit extensio nec tenef ex nouo iuramēto. q̄ b̄ non intendit. ⁊ de hoc intelligif dictū. c. Clericus. Unde Abb. dicit b̄ q̄ si q̄s asserit dño aliquid p sacramētū q̄d prius fecit non est piur⁹ sz illd sit falsum q̄d intelligit io. an. ⁊ bñ q̄ñ ad hoc primū iuramentū ñ extendebaf. s. ex sua intētiōe al' secus. tenef tñ talis ad illud p modū simplicis promissiōis Aut talis intēdit p hoc iurare adhibēdo primū iuramentum ad q̄d postea p̄mittit. Dō pt ītelligi dupl'r. Uno mō q̄ intendat iurare p primū iuramentū sicut p rē spūalē. vt q̄ dicit iuro per euangeliuz ⁊ b⁹. Scdo mō q̄ intēdat p relationē ad primū iuramentuz exprimere formaz prioris iuramēti. q. d. iuro p primū iuramētū. i. fm formā exp̄ssā ī prio iuramēto. ⁊ tūc de nouo obligaf ad iuramentū ñ q̄ extendat antiquuz ad nouā p̄missiōem. Nā video q̄ vbi req̄rif nota bilis exp̄ssio ñ refert an exprimat noīatiz an p relatiōez ad aliud vt i snīa q̄ñ iudex dic̄ deuo l' ab soluo put ī actz ptinet. ⁊ p̄cipue q̄ de⁹ cui fit iuramentuz respicit ad mētē ñ ad formā verboꝝ. xiij. q. v. Si q̄d. Item notāduz q̄ cū q̄s iurat seruare statuta cōitatis vel alicui⁹ collegij si q̄ sūt abrogata p ꝯtrariā ꝯsuetudiez q̄ sit rōnabil' ⁊ p̄scripta. vt in. c. ñ. de ꝯsue. ñ videf obligat⁹ ad illa q̄ ia ñ bñt vī statuti. ar. ad hoc di. iiij. §. leges vbi dicitur q̄ leges instituuntur cum promulgantur firmantur autē cū moribꝫ vtentiū approbātur

Nonuulle autem ꝓtrariam cõsuetudinez ab rogate sunt qõ probatur ꝓ.c. sequentia.

Queritur vtruz. §. VII.

possit peti reductio eius qõ ꝑarbitros est iudicatũ ad arbitriũ boni viri maxime vbi interuenit iuramentũ vel pena. Dicit ad hoc Hosti. q; nisi arbitramentũ esset ꝓtra deum. quo casu nullo modo est parendũ. vt in. c. Julianus. ꝛ.c. Qui resistit. xi. q. iij. dñt ptes arbitramentũ obseruare nec dñt ꝓtrauenire sine metu pene vel ꝓiurij q̃i ptes voluerit se in hoc ligare ꝛ iuri suo i hoc renũciare. vt in. c. i. ꝛ. ij. ꝺ pac. ꝛ. vij. q. i. Quã piculosuz dicit q; forte iudex deberet occurrere et obuiare iniquitati ex officio suo pensatis ꝑsonarũ ꝛ cãe qualitatibꝫ. extra de transac. c. fi. Sed an valeat pactũ seu renũciatõ vt reductioi ad arbitrium boni viri. non sit locus respectu omnis lesionis. Et si non valeat ex se solũ an firmet iuramẽto vel pena. Ad qõ sic rñdet Nico. sy. Aut q̃s absente ꝑte ꝛ extra iudiciũ renũciat petitioi huiꝰ reductiõis ꝛ nõ valz. q; iuris futuri renũciatõ nõ tz. vt in. l. i. C. de pac. ꝛ de reci. c. Ex mẽti plici. Aut hoc fit in iudicio vel extra in ꝑsona ꝑtium. In q̃bꝫ casibꝫ tenet inris futuri renũciatio q; bz vim pacti de nõ petendo. iuxta notata i. ꝺ. l. i. C. de pac ꝓ Bar. Aut obligauit se ꝓ pactum q̃s ad ñ petendã hãc reductiõem. ꝛ sumꝰ in casu dubij nr̃i. Di. de. reg. iurꝫ in regula. Scienti. vi loq̃ns in simplici pacto aut renũciatione tenet q; hoc non obstante poterit rõne magne lesionis petere reductiõem bãs q; id ꝓ pactũ bz intelligi si vt bonus vir fuerit arbitratꝰ. ar. in. l. cũ quere baꝫ. ff. de interlocu. idez Bar. ꝓ dictã. l. ꝛ io. an. in regula Sciẽti. dicẽs etiã illud ꝓcedere si inueniret ibi iuramentũ seu pena. Nã iuramẽtũ sm Bar. hz in se illã ꝯditiõem quã habebat pactũ ꝑambulũ. s. nõ venire ꝓtra si equũ fuerit arbitratꝰ. Opeꝛ aũt illud pactũ seu renũciatõ respectu modice lesiõis. Et idẽ tz dñs An. ꝛ videꝛ q̃i cõis opio. Cũ Fede. ꝓtrarium sentit respectu cuiuscũq; lesiõis. q̃. s. pactũ vel renũciatõ esset iuramẽto vallata nisi dolus ex animo ꝓcedat Bal. dicit cõiter obseruari q; nõ obstãte quacũq; caurela vbꝫ ꝓpter enormẽ lesiõez põt peti reductõ ad arbitriũ bõi viri. qz ñ est verisile q; arbitrator posset eos enormiter ledere. Ego dicerẽ q; aut deceptõ venit ex ꝓposito ꝛ tũc respectũ q̃tecũq; lesiõis põt peti reductio ad arbitrium boni viri nõ obstãte quocũq; pacto. qz sicut expẽsse nõ põt renũciari dolus futurus. ita ꝛ fortius tacite ꝛ sub inuoluto verbo. Itẽ si arbitriũ retractaꝫ ꝓ dolũ. multo fortius arbitramentũ ꝛ i hoc videntur cõiter ꝙuenire doc. Et ꝺ interuenire dolꝰ ex ꝓposito q̃s scienter ꝓ odiũ vel fraudem vl̃ gr̃am grauauit alterã ꝑtẽ. Aut deceptõ venit re ipa. sz sine dolo arbitratoris. ꝛ tũc si modice ledat non fit reductio etiã si ñ sit facta renũciatio. Si aũt fuit facta renũciatio hꝰ reductionis. tũc nõ solũ modice sz etiã respectu magne q̃titatis lesionis nõ põt peti reductio ista. Secꝰ respectu enormissime vel maxime lesionis. qz illud sꝑ videꝛ exceptum Ad ꝺm mẽbꝝ. Aut q̃s renũciat seu pactũ facit ꝺ non petendo hꝰ reductiõez etiã ꝓtertu magne lesiõis. aut renũciat ꝛ paciscit mltũ generaliter vt sz possit arbitrator alte ꝛ basse in totum vel in partem auferre ab vna parte ꝛ dare alteri. ꝓ ut sibi videbit. Et in primo casu si dolus iteruenit ex ꝓposito poterit nihilominꝰ peti ñ obstãte illa renũciatõe. qz volꝰ futurꝰ remitti ñ põt. Aut deceptio venit re ipsa. ꝛ sic peti nõ põt reductio respectu magne q̃titatis lesionis. qz potuit pars ex pacto sibi ꝯiudicare. vt in regula. Scienti de re. iurꝫ li. vi. Sed respectu maxime ꝛ enormis lesionis põt peti reductio ex quo de tali ñ fuit expsse. qz renũciatio ñ ꝺz trahi extra itentiõez agẽtis vt i. c. Cũ volũtate. de sen. exco. idem. ꝺ. Anto ꝛ Pe. de ancha. Et dicit Bal. q; magna q̃titas vl̃ pua ꝺz respectu ꝑsonarũ ꝛ cãe. In. ij. casu tũc aut ꝓceptũ arbitratoris est ꝓtra deũ. ꝛ non ligat q̃tacunq; sit pena apposita sm Hosti. ꝛ bene i. c Qui resistit. xi. q. iij. Idẽ puto. vbi fit ꝓtra ius cõe ñ remissibile ꝑ ptes. vt in. c. Si diligẽti. de fo. cõpe. aut ẽ ꝓtra ius priuatũ ipius ptis. Et si deceptio veniat ex ꝓposito ꝛ dolo arbitri põt peti reductio ꝓ rõem supradictã. Et hoc tenent io. cal. ꝛ io. an. ꝛ Bar. ꝛ ẽ cõe dictũ. Aut interuenit sine dolo. ꝛ ꝺz ita q; ñ põt peti reductio. Ita tenuit io. cal. ꝛ io. an. ꝛ hoc saꝫ bꝰ ꝓstat de renũciantis vel paciscẽtis intẽtiõe. Sz tu aduerte latius q; aut sumꝰ certi q; ñ iteruenit dolꝰ. Aut sumꝰ dubij. ꝛ i ꝑmo casu cũ sumꝰ certi ꝛ tũc q̃tus respectũ enormissime lesiõis sm pe. de ancha. possit peti reductio. qz paria sunt dolũ inuenire ex ꝓposito. vel re ipsa. ff. de doli. excep. l. ij. Cũ cõis opinio ẽ i ꝓtrariũ qõ ꝓtrariu tz Bar. ꝛ io. cal. et an. allegãtes. qz ñ ẽ opꝰ ꝙiecture de tacita volũtate. ex quo hẽmꝰ expssaz et certã ꝛ q̃libz iuri suo põt renũciare. vij. q. i. Quã piculosũ. ꝛ hoc vez nisi in pacto vl̃ renũciatiõe fuit positũ aliqꝺ ꝙbũ protestatz restrictiuũ. Dic. n. ꝺ. an. q; si ex aliq̃ cã legitia fuit arbitrator deceptꝰ de q̃ ꝓstaret. q; tũc saltẽ ex clausula generali. s. q; possz alte ꝛ basse ꝛc. l' iudicꝫ officõ subueniret leso. ar. l. ãbigo. ff. de re. du. Et hoc cãu puto ꝓcedere illꝺ notabile Hostiẽ. qꝺ supꝝ i ꝓncipio viri. s. q; in maxia q̃titate possit iudex occurrere. al' ñ video qõo possit esse iudex ad vtilitatẽ ꝑuatã ꝓtra pactũ expssũ ĩtẽdire. Nõ stñ An. videꝛ velle i ꝑte alia illi. c. Qui tanal'. eoꝺ. ri. q; q̃tũcunq; verba sint cõcepta late. nihilominus data enormi lesione re ipsa rescinditur reductio poterit. Jouetur ex hoc. quia talia

verba in genere ⁊ fuso sermone plata sunt sub cõfidentia discretiõis ⁊ amicicie arbitrozuz vt captẽt ipoz beniuolẽtiã ad nõ ledẽdũ iõ nõ debẽt ita late intelligi sicut sonãt. Et si iuratũ fuit qz verba iuramenti obuiant absolueret vel iudex ex officio puidebit. ⁊ sic refert se de facto consuluisse. Et in hoc pcor. cũ Pe. de ancha hec opinio hz eẽtatẽ sz alia opio sup̃ io. cal. ⁊ ioã. an videt vtriz de iuris subtilitate. ar. op. vij. q. i. Quã piculosum. In alio membro. cũ .s. dubitat vtz interuenerit dolus tũc rõne enormissime lesionis põt peti reductio saltẽ iudicis officio qz psumit dolus in tãta lesione. vt in. l. Lutius. ff. de his q in frau. cre. Et in hoc etiã põt intelligi illud dictũ Host. supra. Idẽ sentit Antho. ⁊ Frã. de aere. ⁊ Bar. ⁊ Pe. de ancha.

¶ Capitulũ Septimum de Periurio

De periurio sciẽdũ

q grauitas huius peccati ex quatuor ostenditur vnde summopere vitandum.

Primo quia ex eo deus inhonoratur.
Secundo quia omni lege vetatur.
Tertio quia ipse proximus damnificatur.
Quarto quia pena multiplici castigatur.

Quãtum ad primũ. ¶. I

intelligẽdũ opter videri qd sit piurium Ad qd dicit magr in. iij. sniaz. di. xxxix. q est mendaciũ iuramẽto firmatũ. Ista ergo duo requiruntur .s. q aliquo modo sit ibi mendaciuz in locutiõe ⁊ cũ eo iuramentũ. Et mendaciũ qdem dr formaliter quãdo de aliquo pterito pñti vel futuro ctrariũ pnũciat ad id qd hz in corde vbi gra Cũ dicis merces quas vis vẽdere pstitisse tibi decẽ ⁊ tu mẽte hẽs q nõ tm pstitit. vl si dicis merces illas eẽ bonas ⁊ sine aliquo defectu ⁊ tu scis hre plures defectus vel cum dicis te datuz pecuniã vel certũ opus ĩ certo termiõ facturũ ⁊ tu intendis vlteri⁹ ptrahere terminũ. Et si id qd dicis eẽt vt tu dicis tu tm ĩ corde credis ctrariũ .s. q ñ sic sit mẽdaciũ formaliter ẽ. ⁊ grauius peccas qz si diceres falsum credẽdo tm dicere vez qz vt dicit Aug. Rea lingua ñ facit nisi rea mẽs Iurare aũt est ꝼm Aug. deũ testẽ ĩuocare .s. sue locutiõis. Quãdo ergo iuras quod credis esse mendaciũ piuriũ pmittis ⁊ ex hoc valde deum inhonoras. q ipm q est summa vitas ⁊ mẽturi nõ põt iuduc̃ in testẽ tue false locutiõis et sic facis eum iniquum ⁊ iniustũ testem qz tum in te est dũ in falsum testimoniũ inducis. quod est magna blassemia. Certe nõ faceret quis hoc invitem boiez sine magna iniuria si talis eẽt cui displiceret mendaciũ vel piuriũ. Deo aũt sum medisplicet. Sicut g xps iudeis multa blasfemantib in eũ dixit eis. Vos inhonorastis me Joã. viij. Ita istis piuris dicere põt. ⁊ multo magis turpiter iurãtibz p mẽbra inhonesta. Et qz inhonorare deũ ⁊ irreuerẽtiam facere ptinet ad cõtẽptũ. iõ ꝼm. b. Tho. se. se. q. xcviij. piuriuz ex genere suo ẽ mortale. ⁊ si diceres. Cũ iuro per euãgelia vel fidẽ vl p corp⁹ meũ aut p sctõs nõ induco deũ testẽ cũ ipm ñ noiez. Rñdz. b. Tho ⁊ Alb. q cũ qs iurat p pdicta nõ intelligit illa ĩducere in testimoniũ sui dicti qz nulla creatura hz infallibilẽ vitatẽ ⁊ oim cognitionem. ⁊ iõ in illis iuramentis inducit deus in testimoniũ cui⁹ vitas vl virt⁹ relucet ĩ illis creaturis q no noiant. nec excusat a mortale vt dic̃. b. Tho. et hoc q iocose peierat. qz ñ euitat diuinaz irreuerẽtiã immo cõtrariũ ad aliqd magis auget. Silr ñ excusat a mortali q ex lapsu lingue seu ex vsu peierat. dũmõ aduertat se iurare ⁊ aduertat falsuz esse qd iurat. qz nec a tẽptu sec⁹ si nõ aduertat se iurare. Idẽ Bonauẽ. in. iij. di. xxxix. Tribz aũt mõis pcie qs piuriũ incurrit ñ ⁊ mortaliter peccat. Vno mõ cũ qs iurat aliquid eẽ vl fuisse. ⁊ ctrariũ hz in mente sua ẽt si vez eẽt qd diceret. vt dictũ est sup̃. Secũdo cũ iurat se aliquid factuz illicitũ ⁊ criminale. vt occidere. qz ipo facto tenet ctrariũ facere al' aliq̃ committerz mortale ĩplẽdo tale iuramẽtũ. vel ẽt cũ pmittit rẽ licitã ⁊ ñ intẽdit obseruare. iurat ei contra id qd hz in mẽte. vel etiã si intẽdit obseruare ⁊ ẽ res alicui⁹ iportãtie ⁊ postea nõ seruat eo modo quo pmisit cũ possit ẽt si sit sibi magnũ incõmodũ in seruãdo nisi relaxaret ei vel plõget terminus ab eo q põt. de hẽs sup̃. ĩmo ꝼm. b. Tho. ñ excusat a mortali si ñ implet iuramẽtũ metu extortũ de re in se licita. Hz tm diuersa remedia ad puidẽdũ sibi nõ tm pria aucte põt ctrauenire. Tertio cũ quis iurat ita leuiter ⁊ sine ꝑsideratiõe vez sit vez vel falsum qd dicit. qz exponit se piculo iurãdi mẽdaciũ ⁊ pcipue in iudicio vel in his qbz prim⁹ dãnificat. Hz. n. diligẽter examinare quod dicit. ⁊ tunc adhibita diligentia etiã si iuraret falsum quod tamẽ ipse credit vez in iuramento assertorio nõ est mortale ꝼm Pe. de tharã. ĩ. iij. Ergo si ñ adhibet diligẽtiã ñ videt excusari a mortali. Et mlto magis peccaret mortaliter si iurat asserẽdo sic eẽ vel ñ esse de quo i mente sua dubitat. Sed in promissorio iuramento si omittit ĩplere qd pmisit ꝓpter legittimũ ĩpedimentuz excusat a mortali ꝼm Pe de tharã. idẽ Bonauẽ. ĩ. iij. xxxix. di. q. a ctrario nõ excusat. cũ deest legittimũ ĩpedimẽtũ. Jurãdo aũt vez sine aliqua necessitate vel vtilitate veniale ẽ. Nõ. n. ibi videt esse irreuerẽtia ⁊ ptẽpt⁹ dei. qz ñ fit ex deliberatiõe ꝑ ex qdã subreptiõe ⁊ leuitate ꝼm Bonauen. ĩ. iij. vbi supra. Est g illõ

ꝓter ꝓceptū qz deum nō honorat. sed nō ꝺra ꝓceptū. qz nō est notabilis irreuerētia. et hoc nisi fieret in ꝺtemptum vel ī honesta locutiōe qz tūc mortale. Vñ. Juratiōi ñ assuescat ī os tuū. Mlti eī sunt casus in illa Eccle. xxiij. Clit multū iurans replebitur iniquitate. Ecc. xxiij.

Secundo ostendi .§. II

tur ꝓiuriū eē ꝑccatū et magnū qz oibz legibus prohibet. Prohibet. s. intrinseca. Mosayca. euāgelica. canonica. et politica. Lex. n. intrinseca seu naturalis sicut dictat homini qꝺ deum suuz honore summo reuereaf et rebus vtatur ad qđ institute sunt a natura et fidelis sit in promissis. Ita. phibet ecōtra dei irreuerētiā. et abusuz rei. vsū ad id ad qđ ñ sūt ordinate et infidelitatez erga ꝓmū. Cū ergo ꝓiuriū sit ꝺtra reuerētiaz dei et honorē ꝫ abusus lingue qz locutō hoī ē data a natura. ad manifestādū ꝺceptū cordis. Periurus aūt dicit ꝺtra id qđ hz ī corde. ꝫ aliqñ vr in ꝓmissorijs iuramēti ꝫ nō ꝓuat fidelitatē et sic agit ꝺtra legē naturalē ꝓiur⁹. Vñ ꝫ b. Tho. vbi supra dicit qꝺ ēt iurās ꝓ idola lz ꝑccet in iurando tenef tñ ꝓuare iramentū factū de re in se licita. Fidelitas eī in ꝓmissis est de iure naturali Et lz nō sit licitū exigere ab infideli vel inducere ad iuramentū ꝓ idola. tñ ad firmandū pacez vel pactū cū eo de re licita nō est illicituz vti eo rōe. s. fidelitatis ad quā ille tenef. et sic Macha bei cū fecerūt ligā cū rōanis vsi sunt iuramēto eoꝝ vt credif ꝓ idola q̄ colebāt. vt ḋr. xxij. q. i. §. Dicetiā. Vñ ꝫ ꝓbs dicit ī methaph. Infideles loquēs de infidelibz. qđ iusiurandū apud eos honoratissimū erat. Vñ et Marcus regulus et si gētilis ꝫ rōan⁹ voluit potius sustinere crudele mortē a chartaginēsibz q̄z ñ ꝓuare ꝓmissū factū sub iramēto. s. ipis redeūdo ad eos si non posset obtenere a senatu ꝓmutatiōem chartaginēsiū plimoꝝ captoꝝ a romanis ī ipm. Marcuz q̄ postea fuerat captus a chartaginensibz cū tñ posset nō redire qz liber erat post q̄z venit romaz dimissus ab illis sup hoc vt ponit Aug. in primo de ciui. dei. et narrat Valerius ꝫ Agellius. Cōtra legem mosaicā ostendif esse q̄z tū ad illā ptē que moralis ē. vñ ꝫ sp obligauit oēs. ꝫ semp durat. ꝑz qz ī ꝓria tabula decalogi scripta digito dei. sm ꝓceptum est illd. Nō assumes nomen dei tui iuanñ Exo. xx. qđ idē est qđ ḋr Leuit. xix Nō ꝓiurabis in noīe meo. Et ex hoc probant quidā magnitudiem b⁹ peccati. et qꝺ grauius ē hoicidio qđ horribilissimū est. Nā pcta q̄ sunt directe ꝺtra deū sūt sm se grauiora q̄z ea q̄ sūt cōtra ꝓximū. qz deus sine ꝓpatiōe ee maior ꝓximo. Sz trāsgressiones ꝓceptoꝝ ꝓme tabule sūt directe ꝺtra deū. vtz ex se. quoꝝ sm ē ꝓhibitō ꝓ iurij. Trāsgressiones preceptoꝝ scde tabule que sunt septē sunt directe ꝺtra ꝓximū quoꝝ scdm ē ꝓhibitio hoicidij. Ergo ex ordie ipoꝝ ꝓceptoꝝ ꝑz esse grauius ꝓiuriū q̄z homicidiū sm. b. Tho in quolibet. Firmat hāc sñiam ꝓ hāc rōem. apostolus dicēs ad Heb. vi. Hoies ꝓ maiores sui iurāt ꝫ ois ꝺtrouersie eoꝝ finis ē iramētū. Frustra āt in cā hoicidij ꝺtrouersie finis eēt iramētū si hoicidiū eēt grauiꝰ ꝓiurio. Presumeref ei qꝺ q̄ maiorē culpā. s. hoicidij ñ curauit ꝓmittere nō veref minorē incurrere. scz ꝓiurij. vñ ex hoc ipo qꝺ in cā cuinslibz pctī deferet iuramētū manifeste oñdit qꝺ ꝓiuriū ꝓ maximo pctō ḋz hī. nec imerito qz ꝓiurare nomē dei vt q̄dā diuī nois abnegatō. vñ sm locū tenz ꝓiuriū pꝰ idolatriā vtz ex ordie ꝓceptoꝝ Bonauē. ī iij. di xxxix. non placz ista opinio nisi ī ꝓiurio qđ ꝓcedit ex odio dei. als dicit maius esse hoicidiū. Et licz prīaz rōem videaf destruere nō tñ destruit nec ponit rōem. b. Tho. que efficax multū vr. Sz o miserrimi hoies cū ita horreāt hoicidiū qđ horrendū est. ꝓiuriū qđ ē grauiꝰ ꝓ nihilo quottidie ꝺcurrūt. vez ē tñ qꝺ ꝑsiderādo gravitatē pctī sm nocumētū qđ inde seq̄f cōmuniter hoicidiū grauiꝰ ē qz grauiꝰ nocumētū ꝓximis infert. ꝫ iō in iudicio hūano grauiꝰ hoicidiū q̄z ꝓiuriū punif. Cōtra legē euāgelicā ē. nā. dic̄ xp̄s Matḃ. v. Nolite iurare oio. dic̄. qđ tñ sane intelligēdū ē. Nō ei vult xp̄s dicer qꝺ in nllo cāu deat q̄s iurā cū ī cāu necessitatis ꝫ magne vtilitatis rōnabr posſit hō iurare ꝫ deat. vñ ꝫ sctōs hoies legimꝰ iurasse. ḋ. quid ꝫ Abrahā ꝫ Paulū ī epl̄is suis. Hāls ꝓineret ad hęresim credēdo ꝓtinacit qꝺ nunq̄z liceret iurare. Sed. phibet xp̄s ex illo mō loquendi iuratiōem leuem ꝫ indiscretā. Nā scdm Bonauen. in. iij. vbi supra. Negatio ꝓpōsita signo vñi equipollet ꝑticulari negatiue. sic ergo cum omnino sit signū vniuersale. i. omnino mō. ꝫ ī nolite inducatur negatio. sensus est. Nō iuretis oī mō. qz nō sine cā ꝫ necessitate. ꝫ si aliquo mō id ē cū debitis circūstātijs. Contra legem canonicam ꝫ ciuilem est. Utraq̄z ꝓiuriū ꝓhibet. vt. xxij. q. iij. ꝓ totū. extra de iureiur. Et sic christus. Et. ff. de iureiuran. l. Jusiurandū. Et ḋicit Crisosto. qꝺ q̄ periurare patus est a ñquā iurat periurꝰ esse videtur. quia deus iudicat nō solū ex operibus sed ex corde. xxij. q. v. Qui periurare. Et q̄z to cum maiori solennitate iuratur tanto grauius est periurium. Q. autem dicit Crisos. qꝺ iurare per deum est maius q̄z iurare per euangelia vl alia sacramta. xxij. q. i. Et aliq̄ ꝫ ꝓ ois videtur grauius ꝓiurium per deum q̄z ꝓ alia. intelligendum est ceteris ꝑibz. i. quādo iuratur cū solēnitate eadē vtroq̄z iramento vel sine solēnitate ꝫ sup silī materia ꝫ eod ꝺtēptu. Al⁹ iurat cū solēnitate vt corā iudice sup libro re. iquas ꝫ b⁹ est maius. Et ꝓiuriū in hui⁹ est grauius ꝑꝛ

tatū q̄ iurare p̄ deū simpliciter. i. sine solennitate tū rōne maioris deliberatiōis. tū rōne scandali sequentis. hec. b. Tho. Pe. et Inno.

Tertio propter .§. III.

piuriū p̄rim⁹ dāmificat q̄ in iudicio peierando iniuriat iudici cui nō obedit cū p̄cipit sibi iuridice vt veritatem dicat sup eo de quo interrogat et sic ēt ledit bonū cōe. vñ tenet dicere veritatē etiā si inde seq̄ret sibi mors fm. b. Tho. sine dāno alic⁹ pticularis psone. Dāmificat etiā cū accusat⁹ peierat. q̄ actor vel testis i p̄trariū efficit infamis tanq̄ falsus accusator vl testis. Et i cōtractibo silr cū iurat rē bonā ee quā nouit defectuosam vel restituisse pecuniā quā scit nō restituisse. Hec excusat a mortali piurio loq̄ndo sophistice vt ad suū intellectū v̄bor suor videat dicere v̄z cū ītēdat decipe. cū alius alit ītelligat. vñ Ysido. Quacūq̄ arte verbor q̄s iuret. de⁹ sic accipit sicut ille cui iurat intēdit. xxij. q. v. Quacū q̄. et c. Ecce. Nō ītelligit. b. Tho. vbi supra q̄ dolus est ex pte iurantis tm̄. Tūc. n. interp̄tādū est et intelligēdū fm intellectū accipiētis iramentū. Et si dolū iurās nō adhibet. obligatus est fm suā intētiōem obligādi. Vñ fm Hostiē. si q̄s iurat aliq̄d generaliter cū generalitas ob scuritatē pariat nō vt cogitasse sup his sup q̄bus spāliter nō iurasset. et sic fm intētiōem iurātis est interp̄tandū quando iurat. Unde si casus inopinatus eueniat de quo si cogitasset tūc in iurando nullo mō iurasset. nō tenet ad illud. Idē Rai. et Guil. Sicut fecit christian⁹ qui pecuniam sibi mutuatā a iudeo asserebat reddidisse. ex quo vocat⁹ ad iudiciū pecuniā illam. in baculo cōcauo dedit in manibo iudei seruandā dum iuraret. et sic iurauit reddidisse intēdēs de pecunia in baculo absc̄ōsa quē postea repetijt. Et diuina vltio manifestauit suā fraudez p̄ mortē supuenientez vt dē in legenda. b. Nico. Et nota q̄ dor in Leuitico. v. c. Alia que audierit vocē iurantis quē nouit falsuz iurare si nō indicauerit. rea erit peccati. Dicit Aug. xxij. q. v. Ille q̄ q̄ cū non dicat cui debeat indicare intelligendū videt q̄ debeat bis q̄ magis p̄nt. p̄desse q̄z obesse p̄iura siue corripiēdo siue p̄ eo orando et hoc sufficit dicit Rai. et ad hoc tenet. Et Bona. in. iij. vbi supra dicit q̄ hoc ēt pōt ītelligi q̄n p̄ viā testimonij ille q̄ audiuit. et scit falsum iurasse pōt p̄ suū testimoniū subleuare innocentē a dāno tpali rei vl corpis in iudicō vl extra. q̄d intelligendū videt quando hoc pōt sine sui magno piculo vel sine maiori scadalo inde sequendo. Scādalizat etiā piur⁹ p̄rimos suo malo exēplo. puocās ad silia et ad odia et b⁹. Et q̄d dicēdū ē d exigēte iuramentum vtrū peccet. Et videt q̄ sic. q̄ occasiōez dat illi peierādi. Ad q̄d dicit. b. Tho. se. se. q. lxxij.

q̄ exigens iramentū aut est publica p̄sona puta officialis. aut p̄iuata. Si publica tūc exigendo iramentū fm q̄ exigit ordo iuris in nullo peccat siue sciat illū falsum iurare siue v̄z. q̄ nō videt illud exigere sz ipe ad cui⁹ instātiaz iurat. Si p̄iuata p̄sona exigit hoc faciens q̄ dubitat de v̄itate loq̄ntis. et iō vt sit magis cert⁹ exigat nō peccat sz hūana tēptatiō est. Si āt scit vl credit p̄babilr illū falsuz iurare. peccat mortr. q̄ dat illi occasiōem ruīe in hoc casu nō aūt in alijs vnde Aug. in sermone dicit bunc homicidā duarū aiar. s. siue et p̄rimi quē inducit ad hoc. xxij. q. v. Ille q̄ hec Tho. Silr ille q̄ aliquid q̄d scit vl credit alicui p̄sone sibi pōitū secretū aliq̄d sub iuramento vel p̄silijs cōicat. vl a p̄sona particulari stimulat eū p̄suasionib et aīcicia ad sibi reuelandū mortr peccat q̄ occasiōem efficacē dat illi peccādi mortaliter etiā si ex tali reuelatione nō oriatur scādalu. Cū ergo dāmificet p̄rim⁹ multipliciter p̄ piuriū mirū est q̄ō miseri hoies ita frequētāt. et cū cetera pcta ob quādā reuerētiaz sacra fugiāt. Faciēs. n. fornicatiōem caret sibi a locis sacris omittēs furta si pōt pcit rebo eccleasticis. Et sceleratī ingerūt se audacter ad sacra s. nom dñi. corp⁹ dñi. reliquias altaris et h⁹. Et merent a nullo sacro iuuari sz absolueri. Sicq̄ mhonorant deum et sctos eiusdem.

Quātū ad quar. §. IIII

tū puniūtur vtriq̄ multipliciter piuri. Et p̄mo q̄ dē efficiunt infames. vi. q. i. Infames. et cōuicti ad testimoniū i iudicō. nō admittūt. Et si egerint pniam. vi. q. i. Infames. et extra de testi. c. Testimoniū nisi fuerint absoluti a dicta infamia p̄ p̄nci pē. puniūt q̄q̄ i foro eccl̄ie pnia septēni tm̄ ati quos canones. xxij. q. i. Predicādū. et sz p̄fessor nō teneat iniūgere talē pniā. tū p̄pendi pōt ex b magnitudo pcti. In foro ciuili piuriū i iudicō punit corpalr et varie. Et de⁹ p̄ iudicia sua horribilia ostendit horrorē h⁹ vitij. Nā vt dē. xxij. Requirit supuenit sterilitas fre seu fames tpe Dauid q̄ p̄seuerauit tribo ānis. et cū dauid a dño q̄siss cām h⁹ flagelli vt remediū adhiberet. Rndit domi⁹ q̄ euenerat p̄ter piuriū Saul. q. s. stegit p̄missiōez firmatā iuramto factaz gabaonitis a Josue et senioribo isrl sup reuatiōe eor i vita. Ipe āt Saul. q̄i zelās p filijs isrl. q̄ gabaonite decepāt eos fingētes i remotis hītare et cū eis q̄ rere pacē. occidi fecit multos ex eis. dictūq̄ ē Dauid q̄ fames illa nō cessaret quousq̄ satisfaceret iniurie gabaonitar. misit g̃ p eis et q̄siuit q̄d vel lēt sibi fieri. Qui petierūt oēs delendentes ex Saul mares sibi dari et crucifigi. q̄d et fm̄ est excepto mifibosteth filio Jonate cui pepcit vt seruaret i pe suū iramētū quo se astrinxerat Jonate se eiq̄ generatōnē seu filios fugatur. silr vna

ex cãis que assignant ſ scriptura de captõe regis iuda sedechie ℟ destructõis hierosolimoꝝ fuit qz ipe rex iuramẽtũ fidelitatis qđ fecerat nabucho donosoꝛ fregerat se rebellãs vt hꝫ. iij. reg. xxv. In alia aũt vita pena sibi reseruaſ ī igne et no. Naz đr apoc. xxi. de mẽdacibꝫ qꝝ ps illoꝝ in stagno ignis ℟ sulphuꝛ. Periuriũ ꝓprie sempꝫ cludit mẽdaciũ ℟ addit ꝓceptũ đi. vñ mꝫto magꝭ eis debeſ

Capitulum octauum de adiuratione.

De adiuratõe que

habet silitudinẽ ad iuramẽtũ vñ licite faciẽdo. i. cũ debitis circũstantijs actus ℟ rutis latrie ẽ. Vñ ℟ apls vtiſ adiuratõe cũ du ro. xij. Obsecro vos p miam dei vt exhibeatis coꝛpa vꝛa ℟c. Et etiã eccla cũ dicit p crucem tuã vel p misteriũ incarnatõis tue. l. n. do. ℟ hui? Est ꝑ adiuratio inducere aliquã psonã vel creaturã ad aliq̃d faciendũ. vel nõ faciendũ ex inuocatõe alicui? rei sacre. ℟ fieri põt ſm. b. tho. ij. ij. q. xc. ad creaturaz rõnalẽ intellectualẽ ℟ irrõnalem Et cũ fit erga creaturã rõnalẽ. aut intẽdit necessitatẽ ſponere faciẽdi qđ petit illiqẽ adiurat. sic imponit sebi necessitatẽ faciẽdi qđ iurãdo ꝓmittit. Aut nõ intẽdit ponere necessitatẽ ß potius p modũ dẽpcatõis intẽdit ex inuocatõe illi? rei sacre exhibe inducere illũ ad faciẽdũ. Et ī isto scdo casu licitũ ẽ adiurare quãcũqꝫ psonã sup re licita. etiã ipm deũ sicut ℟ licitũ est dẽpcari. Nõ tñ leuiter faciendũ ẽ ℟ in rebꝫ friuolis. sicut nec leuiter iurandũ ob reuerentiã reꝝ sacraꝝ. In ꝓmo casu aut adiurat psonã sibi subditã ℟ ſm debitũ moduz. vtputa in casu in q̃ liceret sibi ꝑcipere et exigere iuramẽtũ aut nõ. Si ꝓmo mõ licitũ est ℟ adiuratus subdit? tenet sicut exhibito ℟ iuramẽto exacto facere vl dicere ad qđ adiuratꝰ. Si scdo mõ tũc peccat mortaliter adiurãs qz vsurpat sibi ptãtẽ in aliũ quã nõ hz ℟ sic facit ꝺtra iusticiã ℟ ledit ius cõe. Vñ ꝓceps sacerdotũ Caypbas cũ dixit xpo adiuro te p deum viuũ vt dicas ℟c. Math. xxvi. grauiter peccauit. qz nõ hẽbat ptãtem sup eũ. Similiter si eẽt subdit? adiuratus ℟ adiuret sup aliqua re faciẽda de q̃ adiurãs nõ posset sibi precipe ñ tenet sibi obedire. sicut si adiuret vt diceret si ꝓmisit alic đ crimẽ occultũ de quo nõ ꝓcessit in famia vel ꝓbatõ aliqua ℟ peccat adiurãs. Ad creaturã intellectualẽ põt fieri adiuratio vñ eccla vnꝫ exorcismis q̃ sunt quedã adiuratões ꝺtra demones. ℟ hoc est vtũ si fiat ad hoc vt p ꝛrutẽ diuini nois vel reꝝ sacraꝝ eos tanqꝫ inimicos expellam? ne nob nocere possint spualiter vel tpaliter ſm ptãtẽ a xpo traditã. luc. x. Ecce dedi vob ptãtem calcandi sup serpẽtes ℟ scorpiones ℟ ꝺtra oẽm ꝛrutẽ inimici. ℟ sic đr. xxxiij. q. j. si p sortiarias. qđ cũ aliq̃ sunt maleficiati põt fieri erga eos exorcismi. ß nõ est licitũ eos adiurare ad aliq̃d sciendũ vel obtinendũ ab eis. sic fit ꝑ pactẽ magicã vl notoriã ℟ hui?. qz hoc ptinet ad societatẽ cũ eis habẽdã ℟ pactũ qđ nõ licz nisi spãli instinctu spũsancti. vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliqs effect? opatiõe demonum vtanꝫ. Sic fec. b. Jac. apls erga hermogenẽ ℟. b. dñic? pluries. Ad irrõnalẽ creaturã põt duplicꝫ fieri adiuratõ. Primo vt adiuratõ ferat ad ipaz creaturã irrõnalẽ ꝛz se ℟ sic vanũ eẽt. Alio mõ vt referat ad eũ a q̃ creatura illa agit ℟ mouet. Et tunc duplicit. vno mõ p modũ dẽpcatõis qđ ptinet ad eos q̃ diuia ĩuocatõe miracla faciũt. alio mõ p modũ ꝓpulsiõis aduersus diabolũ q̃ inocumẽtũ nim vtiſ creaturꝭ irrõnabilibꝫ. Et tal ẽ mod? adiurãdi ī exorcismis ecclie ℟ sic lz. Ez adiurare eas ita qꝫ dmonũ auxiliũ iploꝝ ñ lz. ß oĩa. b. tho.

Titulus vndecim? de Voto ℟ non transgressione. Capitulum primum.

Uuete ℟ reddite

dño deo vꝛo inq̃t ps. lxxv. Cũ oĩa q̃ possidem? dñi sint ℟ ab eo recepim? iuxta illđ qđ dixit ipe dauid. i. paralipo. vlt. Que đ manu tua accepim? dedim? tibi. Tua sunt omnia dñe. Decet ipi dño offerre mũera ℟ vota in recognitionẽ dñij sui ac bñficij recepti. Ꝑm. n. vouere aliq̃d ẽ quodãmõ dare illud. Dicit. n. fieri aliq̃d cũ fit cã eius. qz effectus ꝛrute ptinet in cã quẽadmodũ faciẽs instrumẽtũ q̃ alicui dr certũ quid. đr iã illud ei dedisse. qz instrumẽtũ ẽ cã recipiẽdi illud. Sic q̃ ꝓmittit p vorũz inequãtũ se obligat ad illud faciendũ. iã quodãmõ dat ℟ hic est qꝫ nõ solũ dãti ß ℟ ꝓmittẽti gr̃e agunt pleni? tñ ꝓferꝛ cũ ꝓmissũ soluit. vñ Isa. xix. đr de vꝛis fidelibꝫ. Colẽt eũ ī hostijs ℟ muneribꝫ ℟ vota vouebũt dño ℟ soluẽt. Et ad hoc ẽt saluatoꝛ nos instruit dicẽs. Reddite q̃ dei sũt deo. Math. xxij. ꝓ maxie dicunt dei ẽe ea q̃ sibi p votũ ꝓmittũ. Et ad hoc idẽ exhortat ps. dicẽs. Vouete ℟c. vbi tria notãt. Primo qꝫ exhortañ ad meliorẽ ꝓmissiõez ibi. Vouete. Scdo qꝫ necessitamur ad ꝓmissoꝝ solutionẽ ibi. Reddite. Tercio qꝫ regulamur circa votoꝝ intentiõez ibi. dño deo vestro.

Quãtũ ad primũ .ℸ. I.

Sciendũ qꝫ votũ est ꝓmissio đ meliori bono opere q̃ꝫ sit illud ad qđ tenet de necessitate salutis vt patet ibi in diffinitiõe voti. Et ideo nullus cogit ad vouendũ sicut nec alia opa supero. gatõis ß psulitur ℟ exhortat ad hui?. Et sic exhortatorie ps. ait. Vouete vbi glo. ait. Vouere psulit vouẽti. ꝑ terea aũt exhortañ ad vouendũ ℟ nob cõsulit vt maiora merita acq̃ram?. Iã op? tactũ cuz voto est meli? ℟ magꝭ meritoriũ q̃ꝫ idẽ factũ sine voto ſm. b. Tho. ij. ij. q. lxxxviij. qđ ꝓbatur ꝑ triplicẽ rõe. Primo quidẽ qz vouere ẽ actus latrie

siue religionis que vtus ē nobilissima ĩter mora les vtutes. Quãto aũt vtus est nobilior tanto actus eius ē melior ⁊ magꝫ meritor⁹ vñ actus in feriorꝭ vtutis ē melior ⁊ magis meritor⁹ ex ꝫ ꝙ ĩpatur a superiori vtute cui⁹ actus sit ꝓimperiũ sicut act⁹ fidei vl'spei ē melior si ĩpatur a charita te. Et iõ act⁹ moraliũ puta teiũare ꝙ ē act⁹ absti nẽtie ⁊ ꝛñere ꝙ ē act⁹ castitatꝫ ⁊ dare el'yosinã qđ est act⁹ aliqñ liberalitatꝫ sũt meliora ⁊ magꝫ meri toria si fiãt ex voto ꝙꝫ sine voto ꝙ sic iã ptinẽt ad cultũ diuinũ ꝙi quedã dei sacrificia. Vñ aug. in li. de vginitate. Neqꝫ ipa vginitas ꝙ virgitas est, ꝫ ꝙ dõ dedicata ē honorat⁹ quã vouet ⁊ fuat cõtinẽtia pietatꝫ. Secdo ꝙ ille qui vouet aliqđ ⁊ facit plus se dõ subicit ꝙꝫ ille qui solũ facit, subi cit enĩ se dõ nõ solũ ꝙꝫtũ ad actũ illũ faciendum qđ vouet ꝫ etiã q ad ptãtẽ ꝙ dõ cetero ñ põt aliud facere. s. de iure. Quod etiaꝫ ꝓbat anshel. in li. de silitudinibꝫ exẽplũ ponẽs de duobꝫ seruis vniꝰ dñi ꝙrũ qlibet hꝫ arborẽ fructiferã. puta ficũ ĩ or to suo ꝓducẽtẽ grosos fruct⁹ et. leter qđez dictoꝝ seruoꝝ fruct⁹ sue arboꝝ annuati dño suo elargit Aliusꝫ aũt eidẽ dño donat arborẽ cũ fructibꝫ. Nã clazꝫ ē ꝙ op⁹ illi⁹ qui dat arborẽ cũ fructibꝫ dꝫ eẽ magis gratũ dño ꝙꝫ illi⁹ q tñ donat fruct⁹ ceteꝝ paribꝫ ex eo ꝙ plus dat. ⁊ q plus dat pluꝰ meret accipe. Tercõ ꝙ p votũ ĩmobilit volũtas firmat in bonũ. Facere aũt aliqđ ex volũtate firmata in bonũ ptinet ad pfectionẽ vtutꝫ vt oñdit ꝓbs in ij. ethi. Sicut etiã peccare ex mẽte obstinata ĩ malũ aggrauat pcm. Et ꝙ necessitas adiplẽdi illud ñ est neccitas coactõis q causat inuolũtariũ. ⁊ dño nionẽ excludit ⁊ meritũ, ꝫ ẽ necessitas spõte assũ pta ꝓpositũ ĩmutabil'volũtatis iõ nõ tollit vel minuit meritũ ꝫ ꝓfirmat volũtatẽ ⁊ auget deuo tionẽ. Sicut etiã nõ posse peccare nõ diminuit li bertatẽ. ita ⁊ neccitas firmate volũtatis ĩ bonũ ñ diminuit lꝫbtatez vt ꝙ de beatis ⁊ hui⁹. ẽ necessitas voti hñs aliquã silitudinẽ cũ ꝓfirmatione beatoꝝ. Vñ aug. in epla. Felix neccitas inqt q in molioza ꝓpellit. Exhortatiõ aũt ad vouẽdũ exem plis beatoꝝ seu sanctoꝝ veteris ⁊ noui testamẽti Nã ⁊ iacob votũ vo. do. d. Si dñs fuerit mecũ ⁊ custodierit me in via ista in q ego ãbulo ⁊c. erit mihi dñs in deũ. ⁊ cũctoꝝ q dederit mihi decimas offerã. Gen. xxviij. qđ itelligi põt ꝑm. b. tho. ꝙ vo uerit se habere dñz in deũ p spãlem cultũ ad quẽ nõ tenebat. sicut p decimaꝝ oblatõez ⁊ alia hui⁹ cueibi subdunt. dauid etiã ait. Votũ voui deo Jacob. apli etiã ꝑm. b. tho. vbi supꝫ intelligũt vo uisse ptinentia ad pfectionis statũ qñ xpm reli ctis oĩbus sũt secuti. aug. etiam dicit de vgine dei matre sic. Beata maria ꝓposuit se obseruaturã vo tũ vginitatis in corde ꝫ ipm votũ virginitatis ñ exp̃sit ore. postꝫ deo filiũ genuit. qđ corde ꝓcepe rat simul cũ viro labijs exp̃sit. ⁊ vteroꝫ in vgini tate ꝓmansit. xxvij. q. ij. ꝫ. j. Et multi quotidie fi deles ꝓ vota recipiũt a dño multas gras sanita tũ sui ⁊ aliorꝝ ⁊ plura hui⁹. Expedit g̃ vouere. nec est piculosuz ex natura facti ꝫ ex culpa nõ facien tis ⁊ licz melius sit nõ vouere ꝙꝫ vouere ⁊ ꝓmis sa nõ reddere melius. tñ ē vouere ꝙꝫ nõ vouere. Et ideo rõne piculi. s. nõ faciendi nõ dꝫ dimitti emissio voti sicut nec etiã dñt dimitti alia bona ꝓpter piculũ, supbie vl' inanis gl'ie q̃ inde pñt ex urgere, ꝓpter qđ dr. qui ventũ obseruat nunꝙꝫ se minat. Eccl. xi. i. nunꝙꝫ bene opatur si timet scz sibi supuenire ventũ supbie vel inanis glorie

Quãtũ ad secũ .ꝫ. II.

dũ. s. necessitatõez adiplẽdi votũ factũ nõ cũ dꝫ reddite. qđ ẽ impatiui mõi. ⁊ qđ impat̃ dicit bie ro. necesse ẽ fieri. Quãuis igit̃ vouere sit exhorta toriũ. reddite tñ est ꝑceptoriũ. sic dicit glo. ibi. scz ꝙ reddere. i. votũ ĩplere ẽ neccitatis. Idẽ etiã cõ firmat inno. in. c. magne. de voto ⁊ voti redẽptio qđ intelligit̃ nisi in voto dispenset̃ vl' ꝓmutet̃ vl' irritet̃ ꝑ eũ qui põt vel ipe nullomõ ĩplere possit sicut vouẽs ieiuniũ si grauit̃ infirmet̃ ⁊c. Et ꝙ omittere neciaria ad salutẽ fieri nõ põt sine mor tali ex quo voti ĩpletio ẽ necessitatis vt dictũ est sequit̃ ꝙ trãsgressio ei⁹ aduertent̃ sine cã rõnabi li facta sit mortale. Patꝫ etiã hoc ex eo ꝙ fractio voti ꝑm. b. tho. vbi supꝫ arti. iij. Est quedã spẽs in fidelitatis cũ nõ soluit ea que dõ ꝓmisit. sicut ad fidelitatẽ hois ptinet vt soluat ꝓmissa. vñ greg. inqt. Si bone fidei ꝙtractus solet inter homies nulla rõne dissolui. quãto magis ista pollicitatio quã cũ dõ pepigit scilicꝫ per votum solui sine vin dicta non poterit. xxvij. q. i. Uiduas. hiero. etiam ait ꝙ vouẽtibꝫ vginitatẽ nõ solũ nubere ꝫ velle dãnabile est. xvij. q. i. vouẽtibꝫ. Dãnatio aũt nõ incurrit̃ nisi ꝑ mortale. hoc etiã firmat glo. sũma ria in ꝓncipio cãe illius. Reddite g̃ si vouist̃ iu xta illud ps. Reddã tibi vota mea q̃ distin. l. m. Et eccl. v. inquit solomõ. Siquid vouisti dõ ne moreris reddere. displicet. n. ei. infidel⁹ ⁊ stulta ꝓ missio vbi notat̃ ꝙ sit reddendũ. ⁊ quõ scz tripli citer. ꝑ quodlibꝫ horꝝ omissum offendit̃ dꝰ circa votũ factũ. Primo reddite cũ debita acceleratõe ibi ne moreris. Secdo reddite cũ ꝑfecta solutiõe ibi displicet enĩ ei infidelis. Tercio reddite cũ re cta discretõe ibi stulta ꝓmissio. Quãtuz ad pri mũ cũ ꝙs facit votũ si statuit sibi tps. j. qđ illud dẽat ĩplere euenĩẽte termiõ illud soluere dꝫ nisi ĩpossibilitas euz excusaret. Si aũt simplicit̃ sine tpis determinatõe. tenet̃ ꝙcunꝰ põt comode adi plere. Si tñ feciset votũ sub ꝙditione aliq̃. pu ta si recipiat gr̃am quã petijt vt sanitatez ⁊ hui⁹ tenet̃ obseruare ĩpleta ꝙditõe ꝙcun⁹ põt ⁊ iõ dic̃ Salomõ ne moreris reddere necenĩ dꝫ tardare vouẽs vltra ꝙꝫ intẽdit se obligare. Dic. n. deut.

Capitulum Primum.

xrij. Cū votū voueris dño deo tuo. nō tardabis reddere. q2 requiret illud dñs dꝰ tu⁹. ⁊ si morā/tus fueris reputabitur tibi in peccatū. Datur tñ eis tps ad arbitriū boni viri ad disponēdū de rebꝰ fm materiā voti fm tho. ⁊ Guil. qui. s. tho. sup. xij. dicit q3 qui vouit intrare religionē si ex mora circa dispēsationē tpaliū ꝓbabiliter timet ꝓpetuū impedimētū puta ꝓtrahendo mātimoniū ⁊ hui⁹ talis tenet vlterius nō differre. Et ex hoc videt q3 talis in hui⁹ dilatione peccet mortaliter. q2 exponit se piculo mortalis. s. trāsgrediēdo votū. Et idem videt de differentibꝰ impletionē alio⁹ vꝰ q3 multa tpa cū tñ cōmode possint ⁊ rec2 tenet ex ipa nimia dilatōe vel obiuiscunt vl impe/trētes reddunt vt senes ad longā pegrinatōez et hui⁹. Nō sic egit anna mr samuelis ß votū qđ fe cerat ad templū. s. offerendi filiū dño si ei ꝓcede/ret cū sterilis esset. Sz ipo suscepto ⁊ ablactato subito votū impleuit adducēs illū ⁊ ibi dimittēs. vt habet. j. reg. j. Et q3 in dilatōe implendi votū re quirat auctas supioris habes de vo. ⁊ vo. redēp. Q2 sup his. Scdo ē reddēdū votū pfecte ⁊ inte gre ñ diminute puta si qs vouit ieiunare p ānū omi ebdomada p vnū diē nō sufficit q3 obseruet duobꝰ mensibꝰ residuū dimittēdo ß totū impleat Adhuc enī obligat ad. x. mēses si pt ⁊ cōtingens trā/gress⁹ sit ieiuniū illꝰ p plures ebdomadas. nō tñ tenet iterare. qđ ia fecit nisi intēdisset se obliga/re continuādo annū. deut. xxiij. Facies sicut ꝓmisi sti dño dꝰ tuo ꝓpria voluntate. i. ex intentionē. Vñ ananias q2 dꝰ pecunias vouerat qs postea dya/bolī vict⁹ psuasione subtraxit. s. q3 ad partē ipārū morte mulctat⁹ est. greg. xvij. q. i. ananias. Et hi/storiaz habes act. v. Et multo magis peccat q3 ex toto frāgit votū nihil adimplēdo. Vñ dicit salomō displicet ei scz dꝰ infidelis ꝓmissio. i. nō seruare ꝓmissuz p votū. vnde aug. Tanto miseriores si fidē deo fregeris quāto beatior si p solueris ⁊ vr/banus papa. Quod quis dño pollicitus est fide liter custodiat ne damnatōez ß ꝓmiū sibi acqui rat q3 satius est nō vouere cōtz votū ꝓut melius pōt nō ꝓficere ꝓtum scz ad sēbam voti grauius enī puniunt qui votū fecerūt ⁊ votū non ꝓfece/rūt. xij. q. i. Scimus. Qui aūt p impotētia totuz nō posset implere qđ vouit ptem quā pōt exequi debet puta in diuite qui fecit votū magne elemo syne postea ad pauptatē deueniente. ⁊ in sano ie/iunia plurima vouēte postea debilitato ⁊ hui⁹: Recursus tñ debet haberi i similibꝰ ad supiorē Vbi etiā sciendū q3 plures sunt quoz vota non sunt obligatoria nisi ratificent a supioribus eoz fm. b. Tho. vbi sup vt votū religiosi quo ad suū prelatū. Clerici pcipue circa pegrinationez q3 ad suū epm. Epi circa ea p q3 haberēt eccl'am suā di mittere q3 ad papaz. Impubes in oibus votis q3 ad parētes eoz vl tutores si parētibꝰ carēt. Pu

berum q3 ad pegrinatōez el'yas ⁊ hui⁹. q3 ptinent ad curā do mestica dom⁹ q3 ad pentes eoz cū sūt in ptāte ipoz vtorū in ablutionibꝰ elymosinis et pegrinatōibꝰ q3 ad viros earꝫ uxoz q3 ad dños eoz De his tñ videt. j. plem⁹ declaratōez in pluribꝰ. §. iij. reddēdū est votū cū discretione. Nā si quis vouit aliq3 stultum vanū vel rediculosum vt dꝰ nō pectinādo caput, die sabbati vel nō comedēdo de capite animaliū ob honorē. b. Io. decollati vel ñ filādo vel de nō faciēdo ablutōez pannoz i sexta feria vel sabbato. vel nō comedēdo pane in dñica ⁊ hui⁹. talia fm tho. ⁊ alber in scriptis pon⁹ sunt deridēda cōtz soluēda. Vñ dicit salomon supi/splicet ei stulta ꝓmissio. Hinc etiā. xxij. q. iij. c. ñ piurabis. dr. Stulta vota frāgenda sūt. Tale fu it votū iepte de q3 dicit hier. q3 in vouēdo fuit stul/tus q2 discretōez nō habuit. ⁊ in reddēdo ipi⁹ qa filiā occidit. Vñ enī dr. iudi. xi. Jpe iepte votuz vouit deo dicēs. Si tradideris filios amō in ma/nus meas quicūq3 pm⁹ egressus fuerit de foribꝰ dom⁹ mee mihiq3 occurrerit reuertēti i pace eū offerā holocaustū dō. Habita ergo victoria veni enti ad ciuitatez pmo occurrit ei filia eius vnica. quā ille ⁊ si cū dolore tñ in holocaustū obtulit. Circa qđ dicūt hebrei q3 votū stultū fuit si sim/pliciter intellexit de oibꝰ vt ꝓ effectū oñdit. naz si occurrisset ei prīo canis vel asinus illud offerre nō licuisset. Si aūt intellexit de his q3 offerri po terāt nō includebat in voto filia ei⁹. Et quāuis cōtz ad votū posset excusari de peccato sane ipm votū intelligēdo. s. de licitis ꝓter qđ pmittit i bi ⁊ dr q3 factus est sup eū spūs dñi scz in vouēdo q2 fides ⁊ deuotio ipius ex q3 motus ē ad vouen/dū fuit a spūsancto ꝓter qđ ponit in catbalogo scꝰ oz ad hebr. xi. Vel etiā ꝓter victoriā quā ob/tinuit. inique tñ ⁊ ipe fecit occidēdo filiā ꝓ adi/pletōe voti. Nec ob qđ ait aug. xxij. q. v. Si ñ lz vbi videt dicere q3 fecit hoc ex instinctu spūssci sicut samson. Nā ibi loquit dubitatiue nō asser tiue vt pz ibidē. Probabile ē et eū penituisse de facto im q. hoc fm tho. ij. ij. vbi sup. arti. ij. ⁊ sic po tuit eē Nico. tñ dꝰ lira sup. d. c. videt eū excusare a pcto. d. opinatiue fm quosdaz q3 filiā nō occidit corpaliter hīto sup hoc cōsilio a peritis legū ß quo dām⁹ morti tradidit. s. ciuili ea dedicādo in vgi nitate. Sed ex q3 doc. cōiter tenēt q3 corpaliter eā occiderit ⁊ ipm rephēdāt de paricidio ñ debem⁹ sape. pl⁹ cōtz oz sape vt admōet aplus. ro. xij. Qđ sit dū qs doctris ab eccla approbatis ⁊ q3 cōiter te nent nō acquiescit nouas inuenies. Qđ phibet di. xxxvij. Relatū amb2. etiā concordat cū doc. pdi/ctis dicēs de iepte. Miserabil' necessitas q3 solut picidio Melius ē nō vouere illud qđ sibi is cui ꝓmittit nolit exolui. xxij. q. iij. Vnusq3q3. Et mi/to magis frāgendū ē votū ⁊ nō seruandū quod quis facit de re manifeste illicita. sicut si qs vo/

neret occidere aliquē ⁊ hui⁹. Sicut legit de quibusdā iudeis q̄ fecerūt votum se nō comesturos aliq̄d nisi p̄us occiderēt paulū ap̄lz, vt habet Act. xxiij. Et hoc ē q̄d dicit ysido⁹? In turpi voto muta decretū, s. nō faciendo. Nec hoc indiget dispēsatōe ꝑ ꝓpria auctē dz̄ ꝯuenire. Si aūt ē dubiuz vtr̄z sit melius obseruare vl̄ dimittere, vl̄ si p̄t facere recurrere dz̄ ad supiorez, p cōmutatōe vl̄ dispensatione vel declaratōe vt in ieiunijs ⁊ hui⁹.

Quantū ad ter .§.III

tiū p̄ncipale regulat intētio nr̄a in vouēdo cū dicit dño deo vr̄o. Nō enī votū fiendū ē nisi dō ꝓ ꝓpie. Et rō ē q̄z votū ē actus ⁊ rutis religionis. Ad religionē aūt ꝑtinet offerre cultū ⁊ cerimonias deo ꝑm tulliū. Dicz̄ ē tñ ꝑm. b. Tho. vbi supra ar. v. q̄ ꝗuis votuz fiat soli deo, ꝓmissio etiā p̄t fieri homi q̄ includit in voto. Et ipa ꝓmissio boni q̄ fit homi p̄t cadere sub voto in ꝗtū ē quoddaz opus ⁊ tuosuz ⁊ p hūc modū intelligendū ē votū q̄ ꝙs vouet aliq̄d sctis ⁊ ꝑlatis, vt sit ī ꝓfessionibꝰ religiosoz⁹, vt sez ipa ꝓmissio facta sctis vel ꝑlatis cadat sub voto ī quātū. s. hō vouet dō se implendū q̄d sctis vel ꝑlatis ꝓmittit. b. Tho. Et sicut cū oōne aliquā dirigim⁹ ad sanctos ꝓ aliqua gr̄a obtinenda debem⁹ sic regulare ⁊ dirigere intentōez vt sperem⁹ illā gr̄am obtinere a deo p̄cipaliter ꝑ mediāte p̄ce ⁊ merito illius sancti vt dicit idē. ri. Tho. ij. ij. q. lxxxiij. Ita in votis q̄ facimus sanctis ꝓ diuersis gratijs obtinēdis vt sanitate ⁊ euasione ꝑiculi ⁊ hui⁹. debem⁹ ꝑpare gratiā illā a deo mediāte sancto illo. Laici tñ q̄ actu aliter nō ita dirigūt intentōez suā in votis sancto rū ad deū ꝑfinniunt⁹ mori fideliū nō sūt in ꝑ cōdemnādi ꝑ pie, interp̄tāda eoz intentio, put ecclesia intēdit ⁊ docet fieri in hui⁹. Multa enī vota quotidie fiūt ad sanctos. vñ ꝯcipiunt magna bñficia tꝑalia vt ꝑz in legēdis. b. dñici. ⁊. b. Petri martyris. Cū em̄ triplicē bonoz⁹ dñam hēam⁹ scz tꝑalē sbam. corpus ⁊ aiam. ⁊ quolibz horuz p̄t fieri votū deo ⁊ sanctis eius. De tꝑali sba vt cū quis vouet dare certā elymosinam vel facere aliq̄d ornamētum ecclē, vel certā offerre ⁊ hui⁹. ⁊ si determinat p̄sonā vel locū cui faciat illud ꝑ p̄t mutare sua auctoritate etiā si p̄sona sit male vite. vel eccla male officiata. vel nō indigēs tali ornamēto. q̄ q̄d semel placuit amplius displicere ꝑ p̄t. de reg. iur. li. vi. Nec ep̄s p̄t dispēsare in tali ꝓmutatōe nisi sit vrgēs cā. puta q̄ eccla ē dstructa ⁊ hui⁹. ⁊ rō ē. q̄ iam ē ī li ius acq̄situz ex promissione. q̄d auferre nō dz̄. Quidā rusticus cuz trāsiret quēdā latū fluuiū cū vitula ⁊ vitulo et immineret ei ꝑiculū submersionis vouit. b. Michaeli dare eccle sue vitulū si euaderet. Trāsacto aūt ꝑiculo dixit certe michael vitulū nō habebis Et cū post modicū aquā inūdāte sile ꝑiculū subiret. vouit. b. michaeli dare vaccā cū vitulo. ꝑ ide ratus ex eo quasi deridendo dicebat. vere michael nec vitulū nec vaccā habebis. Et paulo post in simili cāu ꝓstitutus nō fuit auditus ꝑ submersus cū vacca ⁊ vitulo. Nec etiā dz̄ rēmutare. Exemplū de illo q̄ vouerat cappam. b. Nicolao. ⁊ aliud voluit offerre ⁊c. Unde ī legēda. De corpe fit votū ꝓ ieiuniū vel abstinētias varias vt a carnibꝰ ⁊ hui⁹. ꝓpegrinatōez ad eccl̄as, ꝓ disciplinas ꝓ obseqa infirmoz⁹. ꝓ castitatē. ⁊ hui⁹. Totū aūt de eūdo nudū nō videt multum ꝯmēdabile. q̄ nec honestū ⁊ ꝑiculosū ꝛpe hyemali. ⁊ iō potius commutādū in aliud. auctoritate tñ ꝑ suprioris. Ad hoc aūt vt istō ⁊ q̄cūq̄z alia vota sint meritoria oportet ea facere in statu gr̄e vt legit in legēda. b. Jacobi de q̄dā qui ex voto ibat ad scm Jac. ⁊ cū in itinere lapsus fuisset, in fornicatōez fuit si bi reuelatū q̄ deo nō placebat nec. b. Ja. q̄z in pcto illō exequebat. Si q̄s etiā vouerit ire ad aliq̄z eccl̄az nō p̄t ꝓpria auctate aliū mittere nisi forte ꝑ posz. Quo ad aiam dūouem⁹? cū quis vouet se alicui religioni vbi offert volūtatē suā deo p obedientiā q̄ scz volūtas ē dña ⁊ regina aliaz potētiaruz aie. vñ ipam aiam offert. Unde sicut holocaustū excedebat oīa sacrificia. ita votū religionis excedit oīa alia vota. Unde dicit greg. in vltio moral. q̄ recte obedientia victimis ꝓponit. q̄z p victimā alienā caro. p obedientiā dō volūtas ꝓpria mactat. vñ oīa alia vota soluunt⁹ p istud. Et ipm̄ includit ⁊ pauptatē ⁊ castitatez ⁊ totū exercitiū corpis sui. Scz nota q̄ dic aug. Sicut meliores difficile sūt exptus q̄z q̄ in monasterijs ꝓfecerūt. ita nec peiores q̄z q̄ a monesterijs defecerūt. dis. xlvij. quātū libet. Defect⁹ aūt hui⁹. ꝓtingit p trāsgressionem ꝓpue voto⁹ religiōis. Et q̄ bñt votū religionis ⁊ nō intrāt vel egrediunt⁹ male fortunant⁹ vt q̄tidie cernit. Qui in religione vota nō seruāt ad ꝓfundū inferni descendūt. Et ēplū de q̄daz qui ductus ad iudiciū vidit matrē impro⁹rāte sibi ⁊ dicētē. Fili vbi ē vbū q̄d dixisti? volo seruare aiam meā. Et de alio qui sub alijs omnibꝰ vidit in inferno malos religiosos. nec mirz quia quanto gradus altioz est. tanto casus est ꝑiculosioz.

Capitulū scdm de materia voti. ⁊ ibi multū diffuse de materia voti ⁊ qui nō possit vouere ⁊ quis possit irritare. ⁊ quis possit dispensare vel commutare.

Nunc aūt de voto

videndū est. Dicit aūt dim⁹ magistraliter. Votuz est ꝓmissio melioris boni animi deliberatione firmata. Ubi nota primo q̄z cū dicit ꝓmissio ad votū nō sufficit ꝓ ꝓmissiō cū deliberatōe nisi adiungat⁹ ⁊ ꝓmissio extra eo Litteraturā. nō tñ est necessaria exp̄ssio vocis in ꝓmissione ꝑ sufficit ꝓmissio corde facta. sic intel-

Capitulum Decūdum

ligēdū ē.c.illud qui bona.xvij.q.i.vbi dr q̄ qui bonū facit ⁊ meliora facere ꝓmit si illa nō facit incōspectu dñi cecidit. hoc eñ intelligī ñ dō ꝓposito solū ß de ꝓposito cū intentōe se obligādi. hoc eñ hz rōnem. voti ⁊ licz nō oze exprimat. obligat vt votū. ⁊ nō iplēdo dr cecidisse i ꝯspectu dñi q̄ peccat mortalit Hec est tū q̄ ꝓpositū solū remanendi in religiōe ⁊ ꝑpetuo do seruiēdi cū suscepc̄one habitus ipius religionis equipollet voto simplici extra de regularib.c.ꝙsulti. Et quāuis quidā intelligāt dictā decre. de illo qui intrat cuz voto. Tñ.pe.de pal'. dicit q̄ q̄ decre. loquitur in distincte dicens q̄ qui ītrat animo ꝑpetuo renūciandi seculo nō pōt ad seculuz redire. sed vel ad aliā religionē debet trāsire. iō p̄dicto magro videt istandū ß dē sentit Fran. de zan. ⁊imo henric? Boich sup.c.statuim? de reg. dicit hoc equipollere voto solenni. ⁊ allegat hosti. in sūma. ⁊ Archisup dicto.c. Qui bona. xvij.q.i. Sed pe. de pal'. negat q̄ equipollat voto solenni ß tm̄ voto simplici. ⁊ hoc esset magis ex vi statuti eccl'astici q̄z ex ipa essentia voti. Nota ergo scdo q̄ q̄ solennes doc. nō solū p̄dicti. ß ⁊ Jo. an. ⁊ An. de bu. ⁊ alij dicūt q̄ talis susceptio habitus bēat vim solennis voti iō talis inducēdus est ad reuertēdū ad illam de qua egressus ē vel ad aliā religionē q̄ obligat in genere religioni. Q̄ si nullo mō acquiescit inducēdus est ad ꝑcurādū dispensatōez a papa. q̄ eps ñ pōt. ⁊ cū hac dispositōe. q̄ si obtinere nō pt dispensationez. paratus sit votū implere. Alias durāte ꝓposito nullo mō iplendi votū ēt si obtineret dispensationē nō eēt in statu salutis obtenta aūt dispensatōne de ꝓtrahēdo mr̄imonium nec peccat mortaliter ꝓtrahēdo nec etiā dirimendū mr̄imoniū etiā sequēdo opinionē illā. s. q̄ illud bēat vī voti ex statuto eccl'e siue simplex sit illud siue solēne. ⁊ in statuts eccl'e papa habz plenitudinē ptātis in dispēsando. Et si aūt ꝓtrahat ⁊ ꝙsumat matrimoniū ante dispensationem peccat mortaliter. Et ſm illā opinionē q̄ dicit q̄ est solēne nullū ē. vñ nec exigere nec reddere debitū pōt nisi fornicarie alter tñ q̄ nescit excusat a peccato exigendo ⁊ reddēdo. ß si sciuisset cū ꝓtraxit peccasset mortaliter. etiā si illud eēt votū simplex. q̄z coopat peccato alterius ſm glo. in decre. Vlñ petere dz ille qui bēbat tale votū dispensationē expmēdo plene casū. ß anteq̄z obtineat reddat ⁊ non exigat. Q̄z aūt dirimat nisi eccl'a p̄ sententiā illō declaret nō dicerē ß sequerer opiōem Pe. de pal'. sez q̄ sit illud vt votū simplex si de cōmuni ꝙsensu velint manere vt frater ⁊ soror. vel ingredi religionē tutius esset Vidi cū pluribus in hui? casu fuisse a papa dispensatū. Dz cū ista solēnizato voti p hūc modū sit ex iure hūano non naturali vel diuino sicut papa ꝑt dispensare cuz ordinato in subdiaconatu sez de ꝓtrahēdo scdm omēs. ita ⁊ cū isto etiaz tenēdo opinionē illā sez q̄ cū ꝓfesso solēniter nō posset papa dispēsare. q̄ tū opinio cōiter ñ tenet q̄z illa solēnitas nō est ita essentialis voto religionis sic illa que fit alicui nō Si ergo dispensat cū tali ñ est idem nādus. Nota tertio ex eo q̄ dicit in diffinitōe voti ꝓmissio boni. q̄ votū de re illicita nō tenet sicut nec etiaz iuramentū. xxij.q.iij. in malis. ⁊ magis placent deo in huiusmōi trāsgressores q̄z obseruatores. sicut qui voueret nō comodere. nō occidere iuuz inimicuz ⁊ hui? Nota ꝙrto ex eo q̄ dr melioris q̄ votū de re minus bona nō obligat votū. vnde si quis voueret intrare religionē. nō valet votuz Nec ob. q̄ votū sicut ⁊ iurumentuz de eo quod pōt seruari sine detrimēto salutis eterne est seruāndū ſm decre. quia hoc ē verū si illud haberet tres comites sez iudiciū iusticiā ⁊ ꝙritatē vel dicendū q̄ detrimētū salutis est nō solū qđ interimit salutē ß ⁊ qđ impedit ꝑfectionē salutis vl' etiam dicendū q̄ illud intelligit quando votuz habet materiā ꝓpriam. ⁊ sic nō ē in ꝓposito cāu. Pro cuius maiori declaratōe notat q̄ quādo p votū directe. ⁊ p̄cipaliter excludit aliquod bonū quod p se posset esse materia voti. nullū est. ⁊ nō obligat. licz possit seruari cū salute. Sed quando votū p̄cipaliter includit aliqđ bonuz qđ potest esse materia voti licet illud bonū excludat ex consequenti meliora bona. tñ ligat. Vnde si quis voueat se intratuz ⁊ pseueratuz in religione laxiori licet ex hoc melior via p̄cludat. quia tñ religio ꝓmissa est sufficiens materia voti respectu seculi licet nō respectu aliaz religionū ꝑfectioz valet ⁊ tenet. Et idē dicendū est de iuramento. Item si quis iuret vel voueat intrare hanc religionem. si quā intrat valet q̄z nō p hoc p̄cipaliter excludunt alie ß p̄cipaliter inducitur ista. ⁊ si nō pure tñ sub conditōe. sez si velit intrare aliquaz ß si ꝓmitteret se nullā aliā intraturuz ⁊ nō ꝓmitteret istā intrare nec pure nec sub ꝯditione nō valet. ⁊ peccaret sic vouens vel iurās ⁊ inducēs ad hoc Nota quinto q̄ ꝓmissio que fit in voto fit deo p̄cipaliter ⁊ principaliter licz fiat aliq̄n in manu hoīs. vñ si aliquis ꝓmittit alicui q̄ intrabit religionē. nō illi ß deo facta est obligatio. vnde dei est remittere nō illius. Item si aliquis ꝓmittit intrare religionē ad requisitionē alicui? illo nō requirente intrare nō tenet ß illo mortuo. videt q̄ tenet nisi p modū ꝯditionis dixerit si me req̄sierit ⁊c. Sed si dixerit ꝓmitto intrare eq̄ficūq̄z me requisieris videt ꝓmissio in die. vñ illo mortuo ñ plus habet dilationē. quia nō expectat requisitio Item ꝓmissio hoī facta metu mortis siue vel filij ñ obligat cū effectu. Sed ꝓmissio facta deo etiam metu mortis sic. q̄z deus iuste mortē infert. nec tenet nō inferre nec intentataz aduocatio ꝓpulsare. vñ sicut si ꝓmitterē dare alicui vt me liberaret a

morte in cāu in quo nō tenet puta medico obligarer. sic qui ꝓmittit deo. ff. qꝫ met⁹ cā. l. iij. ¶ Nota sexto qꝫ requirit deliberatio scz ad se obligandū vñ dr deliberatōe .ꝛ. qꝫ votū subitū nō obligat ad peccatū pfectū. nec ad bonū pfectuz. ¶ Nota aūt q̄ ue fiūt a mulieribꝫ in ptu vl in infirmitate vel virorꝫ in q̄busc̄ꝫ angustijs ꝓprijs vel suorꝫ aut turbatōe. si habuerit talē intētionē obligādi se dr cogitātes etiaz de causa q̄ mouebat eos ad vouēdū. s. infirmitate vl piculo. ꝛ de fine s. euasione piculi ꝓpter qđ euitandū vouebāt. tenēda sunt. ¶ dē tho. ¶ Et aūt dubitār vtr intenderit se obligare tutius ē qꝫ impleāt ꝑm tho. ¶ Itē nota qꝫ qui iratus patri vel mgro vel bñ poratus vouet vel iurat intrare religionē qꝫ ñ tenet. qz quod calore iracūdie fit ꝓ nō sacro haberi debet. qđ verū est si sic fit subito qꝫ nō fecisset p deliberatōem et sñiam rōis que nō requirit magnā morā temꝑis Sed qñ sciēs quid iurat vel vouet. hoc agit tenetur nisi cū eo dispēsēt rōe min⁹ plene dliberatōis Sicut etiā q̄ calore cōcupiscētie inflāmatus aut bene poratus nō tñ ebrius iurat vxorem ducere cōpellit eā ducere nisi oīo ebrius esset. Cōfirmat qđ dictū est ꝓ sequētē rōem. Sicut em requirit deliberatio ad votū sicut ad peccatū mortale. ꝛ tñ lz iratus aut poratus occidat hoīem excusat a tāto sed nō a toto qn sit mortale ex quo sic nō fuit extra se qn sciret qđ faceret. lz statī postea poeniteat ꝛ nollet fecisse qz esse statī penitentē de peccato bene arguit qꝫ illđ nō sit factū ex hītu. ß ñ arguit qꝫ nō sit factū ex electōe licet passiōe turbāte iudiciū rōis. ¶ Illa ergo deliberatio tꝑis vel etatis q̄ sufficeret ad obligādū dyabolo ꝑ peccatū mortale sufficit ad obligādū deo ꝑ votū. Tho. in. iij. q. lxxxviij. dicit tria cōcurrere ad essentiā voti. s. deliberationē ꝓpositū volūtat ꝛ ꝓmissionē dео. que etiā solo corde fieri pōt. Expressio aūt p̄ verba ē ad bñ esse. Et glo. sup. c. litteraturā extra de vo. ꝛ vo. re dē. dicit qꝫ cū nō intervenit intētio obligādi se ñ est obligatus. ¶ Nota septimo qꝫ vt dicit Tho. in quodlibet. iij. si quis ex certa cā ꝓ aliq̄ hora impediret aliquē intrare religionē posset aliqñ excusari a peccato. Sed qꝫ quis impediat hoīem ne vnq̄ possit intrare religionē est spūisancto resistere quia ꝓpositū intrādi religionē ē a spūsancto. xix. q. i. due ¶ Inde nō solū parentibꝫ ß omnibꝫ aliꝭ inducentibꝫ ad iurādū vel vouēdū se nō intraturos religionez est peccatū mortale. ß. oīa ¶ De. de pal. in. iij. di. xxxviij. ¶ Dicit etiā pe. de pal. qꝫ ille qui impedit votū impleri ab alio de ingressu religionis si licite hoc facit vt pater ꝓpter necessitatē vel vt traheret ad meliorez religionē vel ꝓpt suū pfectū spūale nō peccat nec tenet ad aliqđ emēdam. si aūt illicite tūc nō sufficit vt tantā instantiā faciat de reducendo quātā fecit in retrahendo ß equivalētē. vl se loco eius reddere debet sicut si suo ꝓsilio furtū factū est alias nō fiendū. nō liberat furē monēdo de restitutōe ß tenet ꝺ suo equipollens reddere. Quidā tñ intelligūt ß vt Scotus qñ iam fuisset religionē ingressus scz qꝫ tenetur si nō pōt illum reducere quē eduxit. nec aliū equivalentē tūc ipe tenet intrare si potest.

De diuisione uoti .§. I.

¶ Nota ꝑm mgrm sñiaz in quarto. ꝛ Rai. q. i. q̄z uis alio ordine ponat. ꝛ hosti. qꝫ votoꝝ aliud cōmune seu necessitatis. Aliud singulare seu volūtaris. Votū cōe ꝛ necessitatis qđ improprie dicit votū est de his q̄ sunt necessaria ad salutē ꝛ ad q̄ quis alias tenet. Et sic isto mō promissio q̄ fit in baptismo de credendo ꝛ dyabolo abrenunciando large dr votū. ꝛ in hui⁹. pōt vnus aliū obligare ignorātē vt patrin⁹ puer qđ tenet ad baptismū Tenet em baptizatus ꝛ cogit seruare fidē in adulta etate quā ꝓ eo patrin⁹ ꝓmisit. Et hui⁹ votū cōe qđ nō est ꝓpriū ꝛ expssuz ß solū ritus suscepti⁹ sacramēti. sicut in baptismo. transgressio eius nō videt esse alia spēs peccati ß circūstantia aggrauās peccatū. Eodē em genere. s. peccati pl⁹ peccat fidel q̄z infidelis. Sed si est votū cōe expssum ꝓ modū ꝓprie ꝛ singularis obligatōis tunc mutat spēm vt si quis voueat vel intret nō amplius fornicari. nō solū peccat peccato luxurie fornicando ß etiā peccato ꝑiurij vel fractōis voti. nā ꝑm doc. circūstantia aggrauās q̄ ꝓ se ꝛ nō ex suppositione ꝓmi importat deformitatē mutat spēm vel addit nouā spēm peccati. Fractio aūt voti de se hz deformitatē. qz etiā in re ad quā q̄s alias nō tenet. ¶ dē tho. Cūm ꝛ votū singulare facit de non peccato peccatū. ergo ꝛ cōe mutat spēm factū. s. ꝓ modū singularis obligatōis. Votū vero singulare ꝛ volūtatis est de his que sūt superogatōis ad q̄ quis alias nō tenet ꝛ in hui⁹. votis nō pōt vnus aliū obligare nisi ꝓsentiat. vñ mater quantūcūqꝫ voueat ꝓ puero infirmo. qꝫ ieiunet nō tenet ieiunare nisi ꝓsentiat cū habeat legitimā etatez. Filius etiā quē pater posuit in religione cuz ad annos discretōis venerit nisi ꝓsenserit pōt exire. Et sic loquit canō. xx. q. i. Sicut q. Subdiuiditur aūt istud qz voti singularis aliud simplex aliud solēne. Voti aūt solēnis aliud ē qđ solēnizat ꝓ pfessionez approbate religionis. Aliud qđ solēnizat ꝓ susceptionē sacri ordinis. scz subdiaconatus. ꝛ sup. De his agit. ꝺ. in tertia pte. Omne aūt votū quod nō est solēne est simplex siue illđ fiat publice siue priuatī siue ore siue tantū corde. Voti aūt simplicis aliud ꝓsistit in faciēdo vt cū quis vouet orare ire ad sanctū Jacobuz ꝛ hui⁹. Aliud in nō faciendo. vt cū quis vouet nō ꝓtrahere mrimoniū. Ex quo est dubiū vtr qui sic vouet post mrimoniū ꝓtractū possit debitū petere. quia si simpliciter vouisset cassitatē nō posset. Et

Capitulus Secundum

aliud videt vouere castitatē.aliud vouere nō cō/ trahere matrimoniū.qz scds scz vouens nō ptra here fornicādo nō frāgit votū. Primus econtra quia vouēdo vnum vouet qđ implicat in illo. Et quodcūqz horū votorū aliud est ꝓdicionatū.vt cū qs vouet ieiunare si liberet ab infirmitate ⁊ tale tenet implere aduenīēte ꝓditione ⁊ nō aliter. Alli ud absolutū.vt cū simpliciter vouet aliqđ factu/ rū vel nō factuꝝ sine aliq̄ ꝓditiōe vel sine aliq̄ de/ terminatione tpis.⁊ tūc tenet ad statī qñ cōmode pōt implere.vñ qui vouit intrare religionē tene tur statī intrare qñ cōmode pōt.nec sufficit qꝫ in tret in fine vite.qz qñ sic vouit scz intrare religio nē residuū vite sue deo dedicauit.sicut q̄ vouet certo die.illa die tenet sicut si aliquis ꝓmisit cō/ trahere cū quadā.nō sufficit semel ptrahere ante mortē.qz ad hoc fit mātimoniū.vt simul quiuāt Si aūt ꝓmisit dare ꝓ deo aliqđ ⁊ hui⁹ videt qꝫ sufficiat hoc semel facere añ mortē.nisi rō alia pa ctū reformet.quia q̄ ꝓmisit aliqđ sine die.scz statī teneat.nō tñ ad statī.nec qñ prio pōt comede.nisi a billo cui ꝓmisit requirat.ꝫ ꝓt requiri qꝫcūqz cō mode pōt soluere.⁊ ex tūc est in mora. Cū aūt di/ cat scriptura ex ore dei ꝓdiens. Si quid vouisti đo nō moreris reddere.ergo đs interpellat in oī voto ⁊ sic qꝫcitius potest ⁊ recolit qz oē votū qđ fecit implere.qz quotiēs đs ei ad memoriā redu cit ipm votū ⁊ possibilitatē ⁊ ꝓgruitatē ꝓ tūc im plendi.ipm interpellebat.⁊ in mora ꝓstituit. Ite nota qꝫ talis qui scz vouit intrare religionē non debet remanere in seculo vel differre ꝓpter đbita que hꝫt scribēdo vel opando lucret ad soluēdū qz ꝓfitendo cedit bonis.et hoc sufficit.vnđ talis nec in religione tenet operari manibꝫ ad soluēduꝫ sicut nec in seculo teneret.si cessisset bonis. Ite si ꝓmisisset talis operari manibꝫ aliqđ posset hoc nō obstante intrare religionē. Sz si bona sua sufficī unt ad ꝫ qz illi cui ꝓmisit solui interet.īmonet videt qꝫ nec ad iteret teneret.sic iura ad nihil re/ stituēdū obligāt ꝓiugē q̄ mātimonio ñ ꝓsūmato intrat religionē alto inscio vel īuito.q̄ tñ in mul tis ꝓpter ꝫ sepe vānificat. hec Pe.de pal.vbi supꝝ

De trāsgressione .§.II

voti. Nota ꝑmo qꝫ trāsgressio volūtaria voti est mortale pctm sm oēs. Cūm ⁊ decre.dicit qꝫ solu/ tio voti vsqꝫ adeo ē necia.vt sine ꝓprie saluꝫ di/ spēdio alicui ñ liceat resilere.de vo.⁊ vo.redēp.c. licet. Cūm sm tho.ij.ij.q.lxxxviij.grauius pctm ē trāsgressio voti qꝫ trāsgressio iuramēti. Nā votū īnitit fidelitati quā đo debem⁹. Iuramētū đo re uerentie ipius dei.vñ magis obligatoriū ē votū qꝫ iuramētū ceteris paribꝫ.⁊ plus peccat agēs cō votū qꝫ ptra iuramētū. Sed iob. neapol. dic hoc esse vez in iuramēto asserrorio.in ꝓmissorio aūt qꝫtū ad ea que ptinēt ad dei honorē grauī⁹ vide tur piuriū.qz tale iuramētū includit votū. Nota scdo sm pe.de pal.qꝫ q̄tiens quis frāgit votū.to tiens peccat mortalit.dū tñ actus interior ⁊ exte rior iteret. Secus si exterior tm̄ qz pctm ꝓ se est in actu interiori.vñ q̄ vult vno actu furari ⁊ me/ chari vel plura furari,vnū pcez ꝓmittit q̄ ad veū ꝫ plura furet q̄ ad iudiciū hoīm. Et hoc in voto negatiuo q̄ qs vouet ñ bibere vinū.secus in affir matiuo.vt cū qs vouet ieiunare.tūc ei nō totiēs peccat q̄tiens comedit,ꝫ scda vice.tercia aūt vice ⁊ deinceps nō.maxie si nō in ꝙtēptū ꝫ q̄i ñ repu tās sibi possibile plus illa die ieiunare.parus ie/ iunare si.iā nō fregisset.⁊ esset pat⁹ ieiunare alia die integra ꝓ illa. Sz in ꝙtēptu vt nō frustra fre gerit idē facit⁹ si nō fregisset.nec intētōe ex integ ro al's ieiunādi tūc secus maxie in voto singl'ari ⁊ secreto in q̄ nō ē scandalū. Nā secus eēt de illo qui ieiuniū eccl'e fregisset. Nō em̄ ꝓpt ꝫ liceret ei extra horā ꝙsuetā comedere intētōe al' redimēdi in scandalū alioꝝ.ꝫ pe.de pal. Nota tertio scdm eundē di.xv.in.iiij.qꝫ cū quis vouet non bibere vinū distinguēdū.videt qz aut vouit in ꝑpetuū aut certo die.si in ꝑpetuū.tūc totiēs peccat mor/ talit.quotiēs bibit vinū etiā si eadē die. Est enim obligat⁹ oī hora diei ad nō bibēdū vinū. Unde quotiēs bibit.totiēs facit ꝺ ꝓmissū. Nec ꝓt dici qꝫ obl'one vni⁹ diei fracta.obl'o illi⁹ diei trāseat ad aliā die.qz oēs dies erāt in obl'one eq̄liter. Sz si votū est tpale.tūc si certa ⁊ determīata puta die sabbati,sexta feria ⁊ hui⁹ vouit.tūc pria vice illi⁹ diei bibēdo vinū peccat mortaliter ñ aūt ꝯa vice nisi ex contemptu faceret. Quando enim vouit non bibere certo die.vouit nō bibere qualibet hō/ ra diei. ꝓsuppositio qꝫ in priori non biberit sed quia votū eius sm interꝑtatiōez iurīs intellī ex q̄ vna hora vinū bibit ē obligat⁹ ad nō bibēdū alia die ⁊ ex tūc illa die ñ est plus obligat⁹. Dat sup hoc exēplū de indulgētijs.qz si ē pbēnis.totiens cōsequit.q̄tiēs vadit ad eccl'am.vbi posita ē etiaꝝ eadē die. Si in certo die.tūc tm̄ sel'.vl' alr qz cuꝝ votū ē tpale.i.de aliq̄ die.si determīat diē vt sab batū vel aliū.tūc totiēs q̄tiēs.tenet.n. post ꝑmā vicē adhuc in residuo diei facere qđ ꝑt. Si non determīat diē pura vnā diē in ebdomada.tūc si vna die q̄ volebat votū īplere sel' vinū bibit.trās fert obl'o ad alterā diē post trāsgressionē.nec trā/ get ꝯa vice bibēdo vinum.pe. Ite q̄ vouit tenere virginitatē si ꝙtrahit mātimoniū ꝙsūmādo mā/ monium frāgit votū.nō aūt postea reddēdo đbitū petēti exꝑsse vl' interꝑtative.ꝫ exigēdo totiēs pec/ cat mortalr q̄tiēs exigit.qz ñ ꝑt dici qꝫ ex q̄ ꝓdidit virgitatē.qꝫ trāslata sit ad alterā diē obl'o eius.qz oī tpe eq̄lit tēbat.⁊ iō đz soluere sic ꝓmo vt saltē nō petat qđ ē ei libez.pe. Et qꝫuis dispēsatio vel ꝓmutatō voti sit refuata diocesanis ñ tñ trāsgres sio voti Nā cōit confessores pñt absoluē ab hmōi cō

De vtilitate voti .§.III

Nota q̄ magis meritoriū ē facere aliq̄d bonū ex voto q̄z sine voto ceteris paribꝫ puta cuz equali caritate.quod ꝓbat.b.tho.q̄.ij.q.lxxxviij. Et hoc habet supꝫ.§.j.b⁹.c. Et nota q̄ ꝓut ōr extra ō vo. ⁊ vo. ꝛ demp.§. Scripture. Reus fracti voti non habet.qui tempale obsequiū in ꝑpetuā noscitur religionis obseruātiā cōmutare. Cui ſm.b.tho. in.iij.di.xxxviij. deobligat quis p ingressuz religionis a votis factis ī seculo. Quod videt intelligendū de votis ꝑsonalibꝫ non realibꝫ.puta de elemosynis fiendis vbi haberet facultatē. Intelligit etiā in casu q̄ ꝑseueret. Nam egrediēs religionē ante ꝓfessionē ad vota prioꝛa remanet obligat⁹.ar.ad hoc.j.q.vij. Q̄ ꝑ remedio. Et scōm aliquos vt dicit idē tho.ex ipa vi voti religionis ablq̄z alia dispensatōe. Et rō est.quia p introitū religionis morit prioꝛ vita ⁊ ideo nō tenet ad ea que fecit in seculari vita. Et hoc tū ꝓpter secularitatez vitandā que grauis est cōiter ꝓuientibus tū ꝓpter onus religionis assumpte. qđ sufficere videt. Alij tñ dicūt q̄ hoc fieri debet auctoritate supioris ipius religionis.vñ declarare seu exponere debet ipe qui vouit vota que fecit in seculo ⁊ ipe ꝑlatus pensatis cōditionibꝫ ꝑsone ⁊ alijs circūstantijs valet irritare seu dispensare vel cōmutare aut illa dimittere seruare. Et nota scōm pe.de pal'.q̄ si quis peniteat de voto alīs nō factus.nisi quia nō vult votū frangere adhuc ē maius meritū.primo quidē.quia ſm ber.bona voluntas sufficit ad meritū.vñ a principio q̄n vouit et nō soluit.tñ meruit q̄ztum q̄n sine voto soluit.⁊ huic merito additū est meritū iusticie.quo vult soluere qđ ꝓmisit. Secdo quia licz sit tristicia in hoc q̄ vouit ⁊ quedā voluntas.tñ in soluendo qđ vouit ⁊ in venerando votū est voluntarius. Tertio etiā videt q̄ nō demereat in b̄ q̄ velle nō vouisse.quia sicut a principio non tenebat vouere. ita nec ex post facto tenet velle vouisse. licz teneat soluere vel dato q̄ penitere sit pctm.ñ ꝓpter hoc impedit q̄n vouēdo bonū mereat.b̄ pe. Itē q̄zto votū est solennius.tanto est maioris meriti.

De obligatōe .§.IIII.

voti. Nota q̄ votū aut est de re de se illicita. aut de re licita. Si de re illicita que scz est pctm vel maioris boni impeditiuū.vt nō ingredi religionē peccat sic vouendo ⁊ aliq̄n mortal'r.nec tenet ſm mo' nec debet seruare ſm tho.b̄ etiā sine dispensatione ꝑlati ꝓuenire. Si de re licita.tūc aut de re inutili ⁊ q̄i vana vt nō lauare caput die sabbati nō comedere de capite ob decollatōez Jo.bap.et hui⁹.que dicunt vota stulta ſm Alb.⁊ rai.ponꝫ frangēda sūt q̄z seruanda.tutius tñ est.vt fiat dispensatio eius p eū qui pōt. Aut est de re vtili.et tūc aut ꝑ turpi cā.vt cū vouet se ieiunaturuz.si in furto vel fornicatōe ꝑpetraturus.i.si pt cōmittere.et tūc peccat vouēdo.nec tenet iplere ſm iob.neapol'.in quolibꝫ.⁊ ricar.in q̄rto. Aut ꝑ cā honesta ⁊ tūc aut de re ipossibili.⁊ tūc si erat ei ipossibile nō tenet.⁊ peccauit vouēdo. Si aūt pri⁹ fuit possibile.q̄n scz vouit.⁊ postea factū est ei ipossibile. vt cū vouet el'yam.b̄ postea ita efficitur paup.q̄ nullo mō pt nō tenet nisi cū veniret ad pinguiorē fortunā ſm pe.de pal'. Si aūt ptē vnā iplere pōt.illā ptē ipleat.nec excusaret a pcto.si nō iplet q̄ztū pōt.nisi secū dispēsaret. b̄ cū oīo nō pōt nō indiget dispēsatōe.tho. Aut de re possibili.et tūc aut pōt irritari vt votū pupilli religiosi ⁊ huiu⁹.⁊ si irritat ab eo q̄ pōt nō peccat ablq̄z dispensatōe ꝓtrauenīēdo ſm ray.⁊ alios. Si nō irritat ⁊ mīꝛ magis si ratificat a supiori'.q̄ scz poterat irritare peccat ꝓtrauenīēdo. Si ibi nō bz locū irritatio.vt q̄ ille ꝑ se potuit voto oblare tūc ꝓtrauenīēdo,ꝓpria auctē peccat mortal'r. Si aūt hoc facit cū dispēsatōe vel ꝓmutatōe nisi subsit iusta cā dispēsatōis vel saltē dubia peccat vtēs tali dispēsatōe ⁊ dispēsans.tho.⁊ pe.de pal'.alīs ī peccat. Itē q̄ñ quis dubitat vtz votū,possit implere.vel vtz sit meli⁹ iplere vl' nō iplere.puta ieiunare vl' nō ieiunare cū sit debil'.⁊ dubitat de nocumēto. debet petere ꝓmutatōez vel dispēsatiōez ⁊ ñ ꝓpria auctē ꝓtrauenire tho. Itē q̄ vota diuersa fec vno tpe q̄ si pōt.vtrūq̄z facere tenet.si vo sūt ipossibilia.dz seruare qđ maius ē.⁊ dē mīori satisfactōez facere ad arbitriū ꝑlati tho. Itē si fecit ꝙdonatuz id ē sub aliq̄ ꝙditione.nō aduenīēte ꝙditōe non tenet iplere.q̄ñ vna ē cōditio vel plures.b̄ si ipse intēderit obl'are se aduenīētibꝫ oībꝫ illis ꝙditōnibus. Si aūt intēdebat se obl'are aduenīente vna ex ꝙditonibꝫ tenet. Si sup hoc nō cogitauit ⁊ ne scit discernere de intētōe.tutius ē iplere. xxxij.q.vij. Nō solū.extra de ꝙdi.ap.c.vez. Itē si vouit absolute aliq̄d ⁊ nimis distulit cū posset.q̄ peccauit. Debet.n.q̄citius ipleꝛe votū.si ipe tps sibi nō ipposuit determinatū. Dat tñ ei tps ad arbitriū boni viri ad disponēdū.vt votū possit iplere tho.ij.ij.vbi supꝫ. Itē si fecisset votū intrādi religionē ⁊ ex mora quā fecit in seculo sine necessitate imminet ei ꝑiculū votū frāgēdi.puta p infirmitatē tenet q̄citius al's peccat mortal'r.tho.q̄.ij.vbi supꝫ Itē si parētes fecerūt ꝑ eo.vt scz ipe aliq̄d faceret.⁊ ipe postea approbauit intēdēs se obl'are ad votū fctm ꝑ illis tenet.⁊ ideo trāsgrediendo peccauit mortal'r.al's si ipe se ñ obligauit.ñ tenet pl⁹ q̄z velit. Ray.q̄uis bonum sit facere si potest.

De herede quō .§.V.

teneat ad vota ei⁹ cui⁹ est hęres. Nota ſm pe.de pal'.in.iiij.q̄ si ē votū tm̄ reale.vt fundādi monasteriū vel dādi tm̄ ꝑ do.aut oblatōez mittēdi aut

Capitulum Secundum.

tot armatos vltra mare. tūc hæres tenet sīc̄ alijs debitis. Si aūt ē tm̄ psonale. vt iciūare ꝛ grinere. votū crucis. vel ire vltra mare, hæres ñ tenet nisi spōte obligauerit se. siue sit filius. siue sit extraneꝰ extra eo. c. lz. Si aūt ē simul reale ꝛ psonale ꝛ expressū vtrūq; tūc tenet ad reale. vt si vouit ire ad sctm̄ Jacobū ꝛ ibi offerre vnū equū. hæres non tenet ire ꝫ mittere equuz. Item si vouit fundare monasteriū ꝛ intrare. tenet hæres monasterium fundare. ꝫ nō intrare. Si aūt ē psonale ꝛ reale. ꝫ psonale est p̄ncipale ex p̄ssuz. reale tacitū ꝛ accessoriū. vt ire ad sctm̄ Jacobū. ñ tenet hæres expensas q̄s fecisset ille eūdo stādo offerēdo ꝛ redeundo dare. sicut nec tenet ire. Et si vouit intrare religionē nō tenet bona tradere hæres. q̄ sublato p̄ncipali tollit accessoriū. Similit si suscepat crucē defunct⁹. ñ tenet hæres mittere expēsas q̄s fecisset. nisi hoc ordinasset. Si vo vouit mittere certas psonas vltra mare. q̄d reputat reale ꝛ ad illud tenet hæres. per Item si fecit votū ire vel mittere in subsidiū terre sce supueniēte impedimento eūdi tenet mittere loco sui vel saltē expēsas quas facturus erat ꝛ si hoc moriēs ñ disponeret. tenetur hæredes nihilomin⁹ facere. si hæreditas sufficiēs ad hoc. Si aūt fecerat votū ad hoc cā deuotōis eūdi. supueniēte impedimēto nō tenet ire vel mittere. nisi forte fuerit in mora ꝛ sic ē in culpa. q̄ cū potuit noluit. Cauti⁹ tm̄ ē in vtroq; cāu q̄ nō pt scz ire q̄ dispensatōez vl̄ cōmutatōez petat. Si aūt moriēs de hoc nō disponit. ñ tenet hæres implere. nisi se obligasset ꝛ si hoc nō egit rōne hereditatis. ꝛ postea non vult eam adire. tenetur de voto.

Nota q̄ sūt que .§. vi

dam psone quaꝝ vota nō sunt obligatoria nisi ratificent ab alijs ꝛ irritari p̄nt. Nā nullus pt se obligare ad id q̄d ē cōi voluntatē alteri⁹. q̄cūq; aūt ē alteri subiect⁹ q̄z tū ad id in q̄ ē ei subiect⁹ nō est sue p̄tatis. ꝛ iō nō pt sine p̄ vot̄ firmit obligare sine p̄sensu sup̄ioris nō tm̄ peccat talis vouēdo. tho. p̄ iō ꝫ eps nō pt sine licētia papæ emittere votuz vel emissuz implere p̄ q̄d dissoluat mātimoniū spirituale q̄d ē inter ep̄m ꝛ eccl̄iam suā vt religionē intrare. Tenet tm̄ tal⁹ implere tale votū sicut pt scz petēdo licētiā resignādi. Q̄d si papa ñ vult dare vl̄ irritat votū excusat. Si dat lnīaz tēt. pe. d̄ pal. Item nec aliō p̄ q̄d fieret graue p̄iudiciū eccl̄e sue vt de longa p̄grinatione. Votū abstinētie ꝛ alia huiusmōi. pōt facere. viij. q. i. Elyas. Idē pe. de pa. Sēdo pueri añ annos pubertatis. s. masculus añ. xiij. annū. Femīa añ. xij. cpletū. tū q̄z in pluribus patiunt defectū rōis. tū q̄z sunt in p̄tate parentū vel tutoꝝ. ꝛ si vouent nō hz effectū ꝫ vota eoꝝ p̄nt irritare pentes tho. Et sm̄ guil. si pt vel tutor p̄dixerit. ꝛ postea p̄sensit. nō remanet votū. pe. aūt de pa. sic dicit. Minorennis si nō hz vsuz rōis. nil valet votū. Si aūt hz vsuz rōnis sed est impubes. pater vel tutor oīe votū eius psonale q̄d scz respicit psonā. vt de abstinentia ꝛ ingressu religionis. aut etiā votū reale. q̄d. s. fit de rebus dandis ꝛ elymosina potest irritare. Et idē est de minore. xxv. annis. habēte curatorē vel existente in p̄tate p̄tis quo ad votuz reale. quod pater vel tutor irritare pōt. Sed q̄n pubes est. intrat religionē. q̄d facere potest inuitis pentibꝰ ꝛ curatoribus. ꝛ eo ipso dedicat oīa bona sua. q̄ nisi esset maior. xxv. annis. nō posset alienare. Nec p̄nt parentes aut curatores bona retrahere q̄ possent si illa bōa vouisset. q̄z ñ pōt talia sine illis alienare nisi se ip̄m alienādo q̄z quedā cum vniuersitate trāseūt q̄ alias ñ trāsirēt. Idē ē si impubes intrauit nec p̄sona ei⁹ retracta fuit q̄z nec bōa retrahi p̄nt Si aūt hñs vsū rōis ñ hēat pentes aut tutoreꝝ aut curatorē ꝛ voueat res suas nō se deo. lz in hominē ñ posset alienare. tñ videt q̄ in deū possit. nisi q̄ si inueniat lesus aut decept⁹ notabil⁹ pōt restitui. Et nota q̄ si impuberes intrēt religionem parētes vl̄ tutores p̄nt votū irritare vsq; ad ānū ꝛ diē a tpe scientie computandū si voluntˢ. vlteri⁹ aūt nō p̄nt. Et licz hugo dixerit q̄ statim cū malicia supplet etatē. possit se vouere deo sicut ꝛ dare dyabolo. tñ ptrariū tenēt cōiter canoniste. Item cū impubes hz p̄cem. pater pōt revocare ip̄m a religione. nō aūt mater nolente p̄re. patre aūt mortuo. tūc mater ꝛ auia si habēt tutelā ei⁹. vt q̄z nō trāsierūt ad sc̄da vota. q̄z tūc nō pōt cū p̄dat tutelā ꝫ tutor pōt. Sz si impubes intret religionē vl̄ emittat votū simpleꝝ aut solēne inscio p̄re vel inuito si pater revocat añ annū ꝛ diē. an puer post pubtatē teneat intrare. dubitat. Et videt q̄ non. Nume. xxx. P̄re irritāte votū puelle in etate puellari. ipa āmodo voto nō tenet. tho. ꝓtra. q̄z et q̄ habuit vsuz p̄fectū liberi arbitrij q̄ ad deū ē obligatus. Illud aūt numeri itelligit puella nō hñs vsuz rōis. vl̄ dū est i pupillari etate. Item ꝛ seruus retractus a dño de religione. postea si fiat liber tenet redire ꝛ p̄iunx retractus ab vxore ipa mortua tenet redire. Hec petrus vbi sup̄. Tertio filijfamilias post annos pubertatis possunt quantū ad ea que ptinēt ad p̄sonā suam vouere. ꝛ tenet implere etiaz inuitis parentibꝰ puta de ingressu religionis. vel cōtrahere mātimoniū ꝛ hui⁹. Sed q̄tum ad ea que ptinēt ad dispēsationē domestice nō p̄nt. sine p̄sensu p̄tis puta de elymosina pe tho. De peculio tm̄ castrensi vl̄ quasi. p̄nt ꝛ vouere ꝛ tenet implere inuitis pentibꝰ ꝫm pe. de. pal. Quarto serui q̄ sūt in ptāte dñoꝝ quātū ad psonales opationes nō p̄nt votum obligatoriū facere ꝓtra voluntatem ip̄oꝝ de ingressu religionis ꝛ peregrinationis ꝛ huiusmodi p̄ que suꝫtrahere tur seruitus eoꝝ. Tho. p̄nt tamē vouere ptinētia nec dñi p̄nt tale votū irritare sc̄dm Pe. de palu. Quīto clerici bñficiati ñ p̄nt vouere p̄grinatoz

aut aliqđ p qđ hẽant reliquere eccl'am sine licẽ/tia prelati sui.de ꝓse.di v.c. Non oportet.ꝛ extra eo. magne. nisi votũ religiois qđ ꝑñt facere sine licẽtia ꝓlati ꝛ tenẽt factũ ꝑplere.et ꝓtradicẽte ep̃o Nota etiã abstinẽtie ꝛ oronũ tenent ꝑplere. Rai. ꝛ pe.de pal'. Inno. vero dicit ꝙ si vouet aliqđ qđ nõ hz eũ ꝑpedire a religione ꝛ obia ꝓlati sui hz illud ꝑuare vt dicere aliqs ꝑs. pe. aũt de pal' dicit ꝙ si religiosus votũ emittit tenẽt ꝑplere nisi ꝓlatus irritet illđ votũ Ricar hoc hz. mino. dic̃ ꝙ religiosus nõ ꝑt vouere. ꝛ si vouet ꝙ nõ tenet. Rõ est qz pẽsata hũana fragilitate. ꝛ religiõis onere nõ ꝑt se ad aliqđ vltra suã ꝓfessionẽ obligare qđ possit ꝑplere sine qualicũq; ꝑiudicij ꝓiculo obser uatõnis cuiusl; ecꝫ que ex sua ꝓfessione tenẽt et absq; ꝓiculo reddẽdi se onerosuz interduz ꝓlato suo vel alicui ex fratribꝫ suis. Itẽ qz tante altitu dinis est religiõis votũ ꝙ oĩa alia in ipm ꝓmuta ri ꝑñt. ꝛ ideo eccl'a ꝓsiderãs hãc altitudinẽ religio nis et hũanã fragilitatẽ voluit auctoritate dei ad religionis votũ nullũ aliud posse supꝫ addi ꝓpter ꝓiculũ trãsgressionis vitãdũ. Ad hoc etiã faciũt iura. xxiij. q. v. Voluit ꝛ. xx. q. iij. Monachũ in glo. hũ ille. Utiusl vero qđ dicit tho. ꝛ pe. Et nota fm̃ pe. de pal'. ꝙ in oĩbus his casibꝫ in quibus põt votũ irritari quouscq; votũ irritẽt ꝓ eum qui ꝑt votũ tenet ꝛ obligat postq; aũt fuerit irritatũ nõ tenẽt vouens seruare. imo nec dz ꝓtra volun tatẽ irritãtis. Itẽ nota ꝙ est dĩa inter irritatõez ꝛ dispensationẽ. Nam irritatio põt fieri sine cau sa ꝛ ad libitũ irritantis. sicut vir ad libitũ irritat votũ ꝓuxoris ita ꝙ nec ipe ꝓccat irritando quia nemini facit iniuriã qui vtit iure suo nec illa vo tũ omittẽdo cũ fuerit ineficaxa ꝓncipio. Sed dispẽsatio in voto nõ fit ꝓpter ineficatiã voti sed ꝓpter aliã cãm. vñ requirit nõ solũ auctoritas in dispẽsãte hũ etiã cã ex pte dispẽsati. s. necessitas vl vtilitas eius vel reipublice in oĩ genere dispẽsa/tiõis ꝛ in oĩ dispẽsante. etiã papa. qz nec Petro nec alteri ꝓmissa est auctoritas seu potestas in de structõez sed in edificatõz. qđ est verũ in ꝓposito qz voti obligatõ iuri naturali. ꝛ diuino innititur Plaz in his que nõ sunt mala nisi qz ꝓhibita iu/re positõ ad libitũ abrogare põt. et ꝓpñs ad libi tum in in illis dispensare hũ Pe. de pal'.

De redẽptõne .§. vii.

cõmutatõe ꝛ dispẽsatõe votorũ. Nota primoqz redẽptio ꝛ ꝓmutatõ voti videt differre sicut em ptio ꝛ ꝓmutatõ. qz in primo requirit ꝑciũ in nu merata pecũnia. vnđ si ille qui vouit ad sanctum Jacobũ ire habet illuc hostes ꝛ non versus Ro/mã liberet a pegrinatõe scti Jacobi. ꝛ obliget ad visitãdũ limĩa apostolorꝫ. ꝓmutatio est. Si vero impeditus ire absoluat ꝛ ꝑcipiat sibi dare tãtuz ꝓ teo q̃tũ erat expẽsurus e ũdo ꝛ redeũdo. redẽ ptio ẽ. q etiã debet ee iusti ꝑcij ꝛ eq̃lis. extra eo. c. Magne hũ Pe. de pal'. Dz inter dispẽsatõz ꝛ cõ/mutatõz Tho. dic̃ hãc esse dĩam. qz si absolute de terminet ꝓlat' aliquod votũ nõ esse seruãduz erit dispẽsatio voti. Si aũt ꝓ hoc qđ obseruãdũ erat aliqd aliud imponit dz ꝓmutatõ voti. vñ maius erit dispẽsatõ q̃q ꝓmutatõ. Utrũq; ꝑñt ꝓlati ec/clesie vt declarabitur. hũ Tho. secunda secunde.

De cõmutatõe .§. viii.

voti. Nota primo ꝙ auctoritate iuris in votũ re/ligionis oĩa ꝓmutãt etiã sine dispẽsatiõe. qz tãq; ꝑfectũ alia includit vñ si quis ex voto emisso ad arctiorẽ religionẽ intrãdũ nõ esset obligat' ad ꝑ/tendũ nec ad remanẽdũ sed solũ ad intrãdũ ꝛ ex tendũ. sicut frequẽter ocurrit. liceret tali voue/re ꝛ ad vouẽdũ inducere laxiorẽ religionẽ ad ꝑ/tendũ ꝛ remanendũ. qz primũ votum tãq; tale includit in fo tãq; in ꝓpetuo. Et plus est expiri et ꝑiteri laxiorẽ q̃ solũ tantũ expiri arctiorẽ. Unde decretal' que dicit imponẽdã pnĩam ꝑitenti la/xiorẽ post votũ arctioris. de reg. iur. Qui post vo/tũ li. sexto intelligit de illo qui vouit anĩo rema/nendi. qui tenet remanere. vñ talis vtq; ad ꝑfes/sionẽ in religione laxiori si eã intraret est in mora votũ implẽdi. cũ de iure ꝛ de facto possit ꝛ debeat redire ad arctiorẽ. post ꝑfessionẽ aũt absoluit' ñ qz plus fecerit q̃ vouerat. hũ qz votũ solẽne de re mi nori derogat voto simplici de re etiã maiori. No ta sc̃do ꝙ lz vota ꝑsonalia cõmutent' i religionẽ quia nõ cõmutãdi vtit decre. de vo. c. Scriptu re. vel soluant' ꝓ ꝑfessionẽ. ꝛ etiã realia q̃ ad ꝑso/nã. nõ tñ q̃ ad monasteriũ sic nec debita q̃diu ali/quis ẽ nouit excusat a votu ꝑsonali. puta ieiu/nioꝫ ꝛ hmõi nõ aũt a reali. puta de dãdo el'yam. imo ꝓ se dz soluere debita. sed ꝓ ꝑfessionẽ qua bo nis cedit ꝛ mđo morit vota ꝑsonalia extiguun/tur. hũ ꝛ realia debita i monasterio trãsferunt' ꝙ ob ligat' sicut hꝛes scz ñ vltra valorẽ bonoꝫ q̃ rece/pit monasteriũ de illo si fecit ĩuentariũ vel si nõ fecit ex ignorãtia iurꝫ sicut nec q̃cũq; alius hꝛes. Itẽ nota tertio ꝙ qñ votũ est reale ꝑsõale. puta ꝙ aliqs vouit equũ suũ determiatũ dđo tũc ipe qui dẽ nõ ꝑt ꝓmutare aucte ꝓpria hũ aucte eiꝰ q̃ equũ iam traditũ cũ nõ sit res sacra posset alienare. añ traditionẽ ꝑt ꝓmutare. Nota q̃rto ꝙ qui filium suũ determiatũ vouit religiõi ad ꝑsuasionẽ alicuiꝰ nõ ꝑt vnũ ꝓ alio ꝓmutare nec aucte ꝓpria nec ẽt illiꝰ ꝓsensu qui induxit ad vouẽdũ. Sed si vouit simpl'r tenet' statĩ puerꝫ cũ in religione põt educa ri offerre etiã inuitũ. sicut etiã inuitũ ad scholas ꝑt ponere ꝛ ad artificiũ. hũ puberẽ inuitũ ponere ñ põt. Sed si vouit sub ꝓditione scz si puero place ret ingredi. tũc nõ tenet offerre anteq̃ ille habeat vsuz rõis ꝛ ꝓsentiat. Itẽ nota quinto ꝙ si vouit pater filiũ vel filiã ablactatos põt ꝛ debet matre

inscia vel etiam invita offerre monasterio. Sed si vouit pater filium in vtero existentē vel q̄diu sub lacte est. q̄ partus est ps viscerū. ⁊ cuz est sub lacte est magis sub cura matris nō pōt voueri. cū effectu a solo patre quin ⁊ mater possit votum irritare. ℣e. de palu.

De dispēsatione. §. ix.

votoz. Nota primo q̄ q̄uis ius diuinū ⁊ naturale papa nō possit tollere vel mutare. tñ quia iuris diuini ⁊ naturalis determiatio ptinet ad ius positiuum. ideo sicut in penis pōt hō dispensare q̄uis ius naturale dicter ōlicta puniri. q̄ natura lis equitas dictat etiā aliq̄n maleficia nō puniri ꝓpter bonū reipublice ⁊ fm arbitriū eius iustuz qui reipublice preest. vñ q̄doq̄ est melius non puniri. tūc in hoc cāu non est ꝓtra ius naturale dispēsare. Similiter de iure naturali ⁊ diuino ē reddere votū ꝓpter honorē dei. Sed si aliud magis tedat ad honorē dei pōt dispensari q̄uis ista dispensatio sit magis iurz declaratoria q̄z relaxatio. Nota scdo de forma dispensandi. q̄ requirit q̄ sit exp̄ssa vel saltē intenta. vñ siue in votis siue in alijs nunq̄z factuz sup̄ioris dispensat nisi hoc ipe exp̄mat vel saltē dispensare intendat. ⁊ ī epo quidē ⁊ alio inferiori a papa videt canonistis q̄z subsunt iuri q̄ nō sufficit q̄ intēdāt dispēsare ni si exp̄mant sicut ōr de ꝓcef. ꝓben. c. lras. Sic etiā eps nō sine cā bo absoluit a sīa excōicatōis quā tūcunq̄z intendat. Sed de papa qui pest iuri cuz facit aliquid ad dispēsandi. ⁊ lz nō exp̄mat eo ipo sufficienter dispēsat. sicut etiā simplici salutatioue absoluit excōicatuz. si hoc ex certa scīa facit ⁊ p̄ hoc facere intendit. videt tñ verius q̄ plati si mulādo etiā dispēsat q̄ ē sine cā bo. q̄ multo magis in oibus ī quibz nō est eis taxatus modus cū formula dispēsandi q̄ eo ipo dispēsant q̄ faciūt effectū ñ dispēsandi vel sciūt ⁊ ñ ꝓtradicūt q̄ñ facile ⁊ libere ꝓtradicere pñt. Nota tertio de cā dispensatōis. Equidē in positiuis. Sic volo sic iubeo sit p̄ rōne voluntas. q̄z qđ p̄cipi placuit legis hz vigorē q̄uis Isidorus cōtra. q̄z lex est qđ rōne ꝓstituerit. dis. i. Sed in his q̄ sunt iuris diuini secus. extra de vo. c. nō est. Et debet ēt ꝓsiderari tria. vt in. c. magne. q̄d scz lz. quid decet q̄d expedit. Debet aūt esse talis cā q̄ melius sit recedere a iure cōi q̄z tenere. nō sufficit q̄ eque bonū. aliter erit dissipatio. ⁊ peccat vterq̄z scz dispēsans etiaz papa. ⁊ his cū q̄ dispensat si sciat. vñ hosti. Peccat papa si sñ cā ī votis dispēsat. Nec ē ei obediēdū si manifeste liqueat q̄ sit ꝓtra dñi volūtatē. aliaſ in dubio obediēdū ē. vñ si dispēsat sine iusta cā ī solēni voto ptinētie viri ⁊ mulieris q̄ si crederet iustā cām excusaret. nō aūt ille qui sciret iniustā. Esset tñ vez mīmouū q̄tum ad vtrūq̄z q̄ claudicare nō pōt. Sed sciēs nō posset petere ⁊ redde re scz debitū. Nota quarto de ministerio dispēsationis q̄ eps potest dispēsare in omī voto ptinē tie tpali. puta si quis voueret p̄annū continere. Itē in omī voto ꝑpetuo nisi ptinentie ⁊ religionis. Itē in oī voto tpali. pe. ō pal. Dic tū oportz excipere illa tria de quibz dictuz est supz scz terre sancte. Jacobi. ⁊ apl̄oz pe. pau. Papa em̄ sibi reseruat fm moꝛē curie. De voto aūt religionis tēporali. puta cū quis vouet intrare religionē intētione ꝓbandi si sibi placebit. vel etiā vouet simpliciter intrare nō spāliter cogitās vl̄ intēdēs de remanēdo vl̄ nō remanēdo talis em̄ ⁊ si teneatur intrare. nō tñ tenet remanere. ex q̄ em̄ nō habuit spālem intentōez ad remanēdū. obligat fm formā iurz q̄ē q̄ p̄annū ꝓbet ⁊ si ñ placz liber egredit fm tho. In tali ergo voto religionis ad quaz quis nō obligat remanere nō pōt eps dispensare fm pe. de pal. q̄ ō ꝓbat vltra alias rōnes p̄ hoc quia summ⁹ pn̄tariuſ plus pōt in dispēsando q̄z eps. ꝙ ipe pt ñ dispēsare ī voto religiōis ita vt liceat ī secl̄o remanē. ꝙ sic vt liceat ad aliā laxioꝛez trāsire etiā facta ꝓfessione. sicut licētiat apostatas ergo nec eps pōt. Hoc aūt videt q̄ si existens in laxiori foueat artioꝛē q̄ eps possit dispēsare quia nō est votū ꝑpetue ptinentie nec votū religionis simpliciter cū iā sit obligatus ad vtrū q̄z ꝙ solū ē subrogatio voti. Ulñ videt q̄ eps possit dispēsare. Et similiter in voto simplicis religionis artioris q̄ liceat ad laxioꝛē trāsire licētia non petita. si tñ trāseat petitione omissa tenet ingressus. Sic etiā de voto simplicis artioris nō debet trāsire ad laxioꝛē. si tñ trāseat tenet. Itē videt q̄ ꝓfessus in laxiori ñ debet ad artioꝛē vouere nisi licētia petita sed si vouerit tenet. nec alius pōt irritare ꝙ tenet licentiare. Iz pōt eps dispēsare in ꝓfesso artiorem q̄ intret laxioꝛē. nō tñ sine ꝓsensu ꝓuentus pōt alienare psonā ꝓuētus nisi hoc habeat ex priuilegio spāli. Sed archi. nō pōt iure suo vtri auctoritate dispēsandi p̄tra ius cōe nisi inq̄ntū ꝓpetit sibi ex ꝓsuetudine legetie p̄scripta p̄ quā ius epale pōt acquirere nō aūt papale. quia eēt corruptela. Itē abbas vl̄ prior nil pōt ī dispēsando in votis licz possit irritare pluſq̄z eps ꝺ sen. ex Cū illoz. Nam religiosi aut añ ꝓfessionē votuz emiserūt ⁊ sic p̄ ꝓfessionē liberāt. aut post ꝓfessionē. ⁊ tunc est locus irritatōis. nō dispēsatōis. Itē nō pt abbas hoc in secularibz sibi pleno iure subiectis nisi ꝓsuetudo daret. Archiepus inq̄ntum hui⁹ nil pōt vel habet in subditis suffraganeorū suoz licet eos possit absoluere visitando. Non em̄ sequit pōt absoluere a voti fractiōe ergo ⁊ dispensare. videt tñ q̄ sic pōt absoluere a sīa epi licz nō deat ꝙ ad eum remittere ita ⁊ dispēsare. ⁊ q̄ cum suffraganeis suis possit dispensare cum sint ꝙditi. q̄uis ꝓfessoꝛes a beis ⁊ abbatibz electi possit cū eis dispēsare sic ⁊ absoluē a casibz ēt epis

Titulus Duodecimus.

reseruatis. Item pñarij & rũcũq; nõ hñt ptãtẽ dispẽsandi nisi in ẽqtũ ꝓmittit eis spãlit. Cã prãs dispensandi respicit iurisdictõz. Unde põt ꝓmittere hoĩ inferioris ordinis. Sed vtr an non sacerdos possit dispẽsare in votis suo vel alieno iure. vel dispẽsatiõez ꝓmittere dubiũ est. Summus aũt pñarius dispẽsat in voto religionis ꝓmutãdo vnã religionẽ in aliaz sicut pz in ltis quas a postolate abeis deferũt. Papa aũt põt dispẽsare in omĩ voto volũtario simplici & solenni tpali & ꝑpetuo & cũ omĩ hoĩ. Et de voto solenni p̃ sacri ordinis susceptõez patet. q2 castitas illi ẽ annexa ex statuto eccl'e etiã ꝑticulari. puta orientalis q2 greci etiã in sacerdotio ꝓiugio vtunt. papa autez dispensare põt in statuto ꝓcilij vniuersal'. De voto solenni p̃ professionẽ etiã põt q2 licet papa non possit facere q̃ professus non fuerit ꝓfessus põt tñ facere q̃ nõ sit obligatus religioni & ad votũ religionis q2 in omni voto intelligit excepta auctoritate pape. ß pe. de pal' vbi supꝛ. Idẽ tenet ricar. in. iiij. & tho. in. iiij. & Jo. neapo. in quolz & bugo. car. Inno. & hosti. & cõiter canonista. scz q̃ papa põt dispensare in voto solenni religionis nõ quidem tm̃ vt sit religiosus & ñ seruet vota ß de religioso põt facere laycũ ex magna causa vrgente Sed ipe tho. ij. ij. q. lxxxviij. arti. xi. tenet ꝓtrariũ scz q̃ nõ possit cuz tali dispensare. Idem alber. Primũ omnius tenet. Et iob. in sum. ꝓfec. dicit se vidisse hoc factũ a papa cũ aliquo. Dicit et Ricar. q̃ oẽ votũ q̃ẽ de his que sũt superogationis dispensabile est. q2 dispensatõis in quolibet tali voto põt inueniri rõnabilis cã scz ꝓfectꝰ maioris boni. vel vitatio mali. siue p̃ ꝓpationez. ad rẽpublicã siue p̃ ꝓpationem ad vouentẽ. Reformatio enĩ pacis inter regna maius bonum est cõitati q̃z ꝓtinentia vnius ꝑsone. In tali enĩ casu si ꝑsona que ꝓtinentiã vouerat nubat p̃ obedientiã vñi pape sua obedientia magis meritoria ẽ sibi q̃z ꝓtinere quãtũ ad premiũ substantiale. Cũ ratio enĩ cõis mali vt vitatio discordie inter regna que sunt in pace & vitatio ꝓbabilis trãsgressiõis voti si ꝓbabilitas sit vehemẽs põt esse rõnabilis causa dispẽsandi in quocũq; superogationis voto aliter enĩ nõ video quõ obligatio ꝑ castitate facta q̃q; ꝓtra castitatẽ nõ militaret. Et si dicis q̃ hoc nõ esset p̃ se ß p̃ accidens scz ꝓpter infirmitatẽ ꝑsone hoc nõ obstat. Recta enĩ rõ dictare videt aliquẽ esse loco dei in eccl'a qui piculis cõitatum & ꝑsonaꝝ pensatis infirmitatibꝰ vtilitatibꝰ & damnis possit rõnabiliter obuiare. Et dico rationabiliter. q2 vbi nõ est dispẽsandi rõnabil' cã si dispensaret nõ esset dispẽsatio ß dissipatio fm Ber. iij. de ꝓsi. ad eugenũ papã. Dicit itez q̃ quãuis manẽte obligatione de iure nature sit soluere tñ ipa obligatio nõ fuit de iure nature absoluta ß sub hac ꝓditione scz quousq; p̃ superiorẽ excã rõnabili fuerit relaxata. Naturale enĩ iudicium rõis dictat q̃ p̃ aliquẽ supioꝛẽ possit talis obligatio relaxari ex rõnabili cã. Circa hãc materiã scz de dispensatõe votoꝝ dicit. b. tho. in. iij. di. xxxviij q̃ diuerse sunt opiniones. Quidã enĩ dicunt q̃ quodlibet votũ põt p̃ ꝓlatos ecclie dispensatõez habere ꝓ libito ꝓlati. quia vt dicũt in q̃ nolibz voto intelligit conditionaliter voluntas ꝓlati superioris scz pape ad cuius dispensatõnem ptinent actus omnũ subditoꝝ. & sic cũ voluerit ille summus ꝓlatus relaxare põt vt nõ teneat. Sed hoc nõ videt bene dictũ. quia quedã sunt in q̃bus ẽ hõ ita liber sui q̃ etiã ꝓtra ꝓceptũ pape põt illa facere sicut ꝓtinere & alia similia. vñ absolute sine cõditione volũtatis alicuiꝰ ꝓlati põt talia vouere Alij dixerũt q̃ nullũ votũ recipit dispensatõem fm q̃ dispensatio est iuris relaxatio. ß solũ fm q̃ est iuris declaratio quia papa põt declarare hoc ius quod sit q̃n recõpensatio sit maioris boni et tunc potest dimitti minus bonũ ad quod quis obligauit se. Sz hoc etiã nõ videt vtr q2 declarare ius non est ius nouũ facere ß illud q̃d erat in iure manifestare. Unde scdm hoc nunq̃z per dispensationẽ voti fieret vt nõ sit ꝓtra ius quod erat ꝓ ius ꝓtra ius ß solũ q̃d videbat eẽ ꝓtra ius & nõ erat. Et rõ aliter dicẽdũ scz q̃ in voto dispẽsari põt. & fm q̃ dispẽsatio est iuris relaxatio ex aliqua legitima cã. Quia enĩ votũ de illicito esse nõ ꝑt. nõ aũt licz subtrahere alicui q̃d ei debet. iõ p̃ votũ alicuiꝰ nõ ꝑt fieri ꝓiudiciũ suo ꝓlato quĩ debeat eius mandatis parere cum fuerit oportunuz. Unde si ꝓlatus videat ꝑ expedire ex aliqua cã rõnabili vel ꝑ ter ipm̃ qui vouit vel ꝑ ter alios q̃ votũ nõ seruet põt eum ab obseruatione voti deobligare qui alias de iure erat obligatus. Nec ex hoc dici põt papã dispensare contra ius diuinum vel naturale. nã obseruare votũ tunc est de lege naturali vel diuina dũ durat obligatio voti cessante aũt tali obligatione obseruatio nõ est de iure naturali vel diuino. que obligatio cessat per dispensatõez legitimã. vl' ꝓmutatõez aut irritatõnẽ. Nec ẽt ex hoc mẽdaciũ incurrit q̃ votũ ñ seruat dispensatus q2 hõ ꝺ futuris ꝺz habere pias ꝓditões adiũcta sexplicite vel iplicite vt pz Ja. v De voto ꝓtinẽtie dicũt alij q̃ nullus ꝑt dispensare in eo ꝑ ꝓ diuersas rões a ꝓiuersis assignatas Dicũt enĩ alij hoc accidere q2 votũ ꝓtinẽtie nõ põt ꝑtermitti ni si ad ꝓtrariũ dilabẽdo q̃d nũq̃z Alij dicũt hoc ꝓtigere eo q̃ votũ ꝓtinẽtie ñ recipit recõpẽsatõez meliorꝫ eo q̃ ñ ẽ digna põdera no'aĩe ꝓtinẽrꝫ vt ꝺr. ecc. xxvi. Alij õ q̃ ꝓtinẽtiã hõ ꝺ domestico inimico triũphũ capit fm q̃sdaz vl' p̃ religiõez hõ ꝑfecte ꝓformat xpo vñ i voto cõtinẽtie & alijs eẽntalibꝰ vot religiõis ñ ꝑt dispẽsari fm quosdã. Sed hoc etiã ñ videt sufficiẽter dictũ. q2 bonũ cõe ẽ multo melius q̃ bonũ ꝑtiũ

Capitulū Secunduz

Et ſic̄, vt alij dicūt, pbabilius ſ cōis vtilitas totꝰ ecclie aut ꝑticularis regni vel ꝓuincie exposcere posſz cōuenienter ⁊ in voto ꝓtinentie ⁊ in voto religionis dispensari quantūcunqz esset solennizatum. Non em̄ ꝑ votū ꝑt se vo/ obligare ab eo, in quo alteri tenet vt dictū est. vñ talis posset necessitas imminere qꝫ posset alicui iuste ꝓhiberi ne voue/ ret. Et necessitate manente p.t etiā in voto dispē sari ia facto. Periculū aūt mortis corpalis vt ōr imminere ex quibusdā infirmitatibꝰ q̄busl teme diak̄ ꝑ cortū fm medicinā nō ē sufficiēs rō vt in voto ꝓtinētie dispēset. nec peccat talis vouendo cōtinētiā exponēs se piculo ꝑter deū ⁊ bonū virtutis. Itē nota fm Ricar. ordi. mi. in iiij. di. xxxviij. q. votū de nunqz petēdo dispēsatiōez a dño papa in aliquo voto nō ē spāliter obligatoriū. rō est. qꝛ materia voti nō solū dꝫ esse necessaria sed etiā vtilis ad salutē. Quedā enī ⁊ si sint licita, nō tñ expediūt ad salutē alieni. Sz nūqz petere dispēsatiōez a papa nō est aliq̄d vtile ad salutē. imo q̄nqz multū expedit petere g̃ cē. votū de nō petēdo illud qđ eēt vtile aīe vouētis nō ē obligatoriū ꝙ q̄nqz ē vtile aīe vouēti, vt dispēset in illo voto. qꝛ q̄nqz ē nimiū graue votū illi q̄ vouit ad obseruandū ita q̄ ꝓbabiliter timet trāsgressionis pēriculū. g̃ votū de nō petēdo dispēsationē a papa nō ē vniuersaliť obligatoriū. Jn cāu tñ in q̄ esset vtilius aīe vouētis nō petere dispēsatiōez qz̄ petere obligatus eēt ad nō petendū, qꝛ cū aliqs vouet aliq̄d qđ in vno cāu pōt esse vtile ad salutē, ⁊ in alio nō obligať in illo cāu in quo ē vtile ad salutem non esset in illo cāu in quo est inutile nisi fuerit intentio vouentis q̄ si non obligat in omni casu q̄ in nullo obligetur hec ille.

Queritur vtrū .ſ.x.

vouēs ieiunare in festo alicuiꝰ sancti si illō festū est i dñica teneať. illa die ieiūare. Rñdz Jo. nea po. in quolibet. v iij. q. xxxv. ꝑ distinctiōez quadrimēc zē. videlz aut talis vouēs intēdit vouere ieiunare ieiunio afflictōis, vt videlz affligendo carnē suā satisfaciat dō de ꝑcatis. ⁊ subiciat carnē spūi, ⁊ ꝓseruet se in posterꝫ. aut intēdit vouere ieiūare ieiunio exultatōis. i. vt magꝫ sit dispoſitꝰ ad spūale gaudiū ⁊ ꝓtēplatōez diuinoꝝ. aut de neutro intēdit qꝛ de neutro cogitauit q̄n vouit aut ō vtroqz intēdit qꝛ intendit vouere ieiunare ꝑter vtrꝙz p̄dictoꝝ. Jn ꝓmo cāu talis nō dꝫ ieiunare in dñica ꝙ in sabbato p̄cedēti. Cuiꝰ rō ē qꝛ ieiuniū afflictōis ad qđ q̄s se ꝑticulariter obligat dꝫ cōformari ⁊ regulari fm idē ieiunio ad qđ obligat eccla. vlis. Ez ieiuniū afflictōis ad q̄đ obligat eccl̄ia vniuersaľ si est in dñica trāsferť in sabbato. g̃ ⁊c. Talis etiā incōgrue vouit ieiunare in festo ñ in vigilia. Jn ſcdo cāu dicēdū q̄ dꝫ ieiūare in dñica, cuiꝰ rō ē qꝛ votū licitū ⁊ ꝓtuosū obligat hoc aūt ē huiꝰ. ar. di. lxxvi. Ctinā. Nec ob. q̄ tali die ꝓhibeť ieiūare di. xxx. si q̄s tanqz ⁊c. sicꝫ ꝑbr. qꝛ hec ꝓhibitio fit ꝓtra illos q̄ ieiunāt in cōtemptum diei dñici. vel ex aliquo errore hęretico ruz seu superstitione. Hā ex deuotiōe lz. Jn tertio cāu dicendū est. q̄ dꝫ ieiunare in dñica. cuiꝰ rō ē qꝛ cū vouerit ieiunare in die festo ⁊ nō in vigilia festi magis ꝓbabile ē q̄ intēdat implicite ieiunare ieiunio exultatōis q̄z ieiunio afflictōis, ⁊ ꝑ ꝑse quēs idē iudiciū ē in hoc tertio cāu qđ in scdo. Jn quarto cāu videť q̄ magis cōsulēdū eēt tali ieiunare in sabbato p̄cedēti q̄z in festo vt sic magis ꝓformaret se aliꝙs fidelibꝰ in ieiunādo. Ceteris aūt paribꝰ magꝫ ꝓsulēdū ē vnicuiqz q̄ ꝓformet se q̄ztū ad die vniuersali eccl̄e in ieiunando q̄ q̄ sit singularꝫ. Querit vtrū vouēs nō ꝓmedere carnes seu panē in festo. b. Lau. qꝛ fuit assatus ad ignē sicut panis ⁊ ieiunare in pane ⁊ aqua feria sexta, si tale festū sez lauretij euenerit in sexta feria teneať adīplere votū facilꝰ vl̄ difficiliuſ de duobꝰ p̄dictis. Rñdeo fm Jo. neopo. i quolibz xvij. ꝑ distinctiōez, qꝛ aut talis pōt ambo vota implere sine piculo mortis vel grauis infirmitatis aut nō pōt, aut ē dubius vtrꝫ possit aut ñ. Jn primo cāu dicēdū ē q̄ tal' tenet ambo implere. cuiꝰ rō ē. qꝛ obligatꝰ ad duo p̄cepta tenet ambo īplere. ꝙ adimplere votū ē p̄ceptū ergo ⁊c'. Jn scdo cāu nō tenet ambo implere ꝙ vnū solū cuiꝰ rō est qꝛ ꝑ nullū votū obligať hō ad faciēdū ꝓtra preceptū dei. ꝙ occidere seipz ad qđ disponit grauis infirmitas ꝓtinuata ē ꝓtra illō p̄ceptū. Homō occides. vt dicit aug. in. j. de ciui. dei. Non ergo tenet talis nisi ad vnū illoꝝ. Sed queriť ad qđ illoꝝz magis teneať. Rñdet q̄ si talis fecit illa duo vota quodā ordine successiuo tpis scz vnū ante aliud tenet implere illud qđ ꝓius fecit cuiꝰ rō est quia semꝑ obligatio ꝓr tollit posteriorē sibi cōtrariam ⁊ incōpossibilem. Exemplū patet in matrimonio ⁊ in aliꝙs ꝓmissionibꝰ. Si aūt fecit ambo vota simul. i. in eodē tpe. tenet illud de duobus adimplere qđ sibi placz. cuiꝰ rō ē qꝛ obligatꝰ ad duo aliq̄ ꝓter indifferētiā nec magꝫ ad vnuz q̄z ad aliud se obligauit. nō tenet g̃ plus īplere vnū q̄z aliud g̃ ⁊c. Cōsulendū tñ esset tali q̄ adīpleret illud de duobꝰ qđ eēt melius ⁊ ꝓtuosius, vnō si vnū illoꝝ eēt maioris deuotōnis. aliud maioris afflictōis. cū deuotio mētis sit ꝑferenda afflictōi carnis ex eo q̄ ē actus ꝑfectōris ꝓtutis. s. religionis ⁊ bona ꝑ se. s. deuotō. Afflictio vero carnis bona ꝑ accidēs ⁊ actus minoris ꝓtutis. qꝛ ꝑtantie vñ ꝓsulendū eēt q̄ illud eligeret in q̄ haberet maiorē deuotiōez. Et talis. s. qui ē certus nō posse nisi alterꝫ duoꝝ īplere, ꝑ illo alio qđ dimittit nō tenet aliđ op? ꝓtuosuz facere vl̄ in alio die illō restaurare qđ ꝑbari ꝑt multiplicit. Ꝓmo q̄dē qꝛ idē iudiciū ē d̄ impossibilitate adiplēdi p̄ceptu ⁊ votū ꝑ

ille ꝺ quo ẽ certũ ꝙ nõ põt adimp'ere ꝓceptũ de ieunio eccle vt pote. q3 infirmus ad mortem nõ tenet tale ieiunũ ī aliꝺ bonũ ꝓmutare vl ī aliuz diẽ ꝓlõgare ℊ ꝛc. Ecꝺo ꝑz a sili. q3 q̃ vouisset ieiunare ī sexta feria ī pane ⁊ aqua ⁊ in aliq̃ dicta feria nõ posset q3 infirmus ad mortez nõ tenet tale ieiunũ ꝓmutare in aliud bonũ aut in aliũ diẽ ꝓlongare ℊ idez in ꝓposito. Tercio ex vi voti nullus tenet nisi ad id q̃ꝺ vouit. ß talis vouit certũ quid ⁊ certa die. ergo si ex impossibilitate ñ implet votũ ad aliud nõ tenet. In tertio vero casu q̃ñ est dubius vtꝝ possit vel nõ possit dicendũ ꝙ talis ponẽs illud ieiuniũ quod nõ põt ꝓplere tenet in aliũ diẽ ꝓlongare aut in aliud bonũ cõmutare. Cui3 rõe est q3 existens in dubio an trãsgrediat votũ ⁊ ꝓsequẽs peccet mortaliter tenetur se ponere in tuto. vt sez votũ nõ trãsgrediat ß talis vouẽs si dubitat an posset ambo ieunia adimplere. dubitet etiã ꝓsequẽter an alterꝝ ñ implendo trãsgrediat votũ ⁊ peccet mortaliter qꝺ peccatũ vitat ꝓlõgãdo aut ꝓmutãdo in aliud votũ nõ quidẽ aucte ꝓpria ß prelati sui q̃ requiritur ad oẽm dispẽsationẽ vel ꝓmutationez voti. vt ꝑz se. se. q. lxxxviij. Cõmutãs aũt votũ sez auctoritate superioris nõ est trãsgressor voti. Tenet ℊ ī tali dubio talis vouẽs ieiuniũ qꝺ nõ ꝓplet. ꝓlõgare ī aliũ diẽ vel in aliꝺ ꝓmutare auctoritate superioꝝ

¶ Titulus duodecim9 de Infidelitate Capitulum primũ de superstitionibus ⁊ ibi de multis generibus diui nationũ. ⁊ sortibus. somnijs. breuibus. ⁊ incantãtionibus.

Demuz de infideli

tate agendũ. Sed quia vicium superstitionis qꝺ est quasi quedaz ꝓtestatio infidelitatis est ꝓmunius. qꝺ repitur etiã infidelibꝰ. iõ ꝓpus ꝺ eo agendũ postea de infidelitate ipa

Superstitio ẽ vici .§. I

un ꝓtrariũ virtuti religionis. Sicut enĩ irreligiositas q̃ ꝓsistit in irreuerẽtia dei ⁊ rez sacraz opponit religioni fm detectũ. Ita superstitio q̃ importat superfluũ. i. indebitũ modũ cultus diuini opponit ei fm excessuz. Excedit aũt mod9 debitus cultus diuini nõ solũ cũ exhibet vero deo ß non vt debet sicut si quis seruaret legalia in honore dei vt faciũt iudei. ß etiã ⁊ ꝑ maxime cum exhibet ei cui nõ est exhibẽdus. vt creature. Cultus aũt diuinus ordinat ad tria. Primo ad reuerẽtiã ꝺo exhibendã. Ecꝺo ad hoc vt hõ instruat a ꝺo quez colit. puta ꝺ sciendis seu credẽdis ⁊ agẽdis. Tertio ad directionẽ hũanoz actuũ fm institutũ dei quẽ colit. puta vt ieiunia. sacrificia. festa. remedia cõtra infirmitates. ⁊ huiꝰ faciat fm ordinationẽ dei i ⁊ eccle. Et cõm hoc ponit triplex genus superstitiõis. Et ꝑ primũ qꝺ ꝺr ydolatria nõ exhibet reuerentia deo ß creature. Per scꝺm qꝺ dicit diuinatio nõ queritꝝ instructio a deo ß a dyabolo. pactiones ⁊ pacta expressa vel tacita. Per tertiũ qꝺ dicit obseruãtia nõ dirigit homo actus suos fm institutũ dei. ß dyaboli dũ obseruat dies ⁊ incantatiõs ⁊ huiusmõi. Et de his tribꝰ generibꝰ diẽ aug.

Superstitiosuz est quicq̃d institutũ est ab hoibꝰ ad faciẽda ⁊ colẽda idola. ⁊ creaturã quo ad primũ vel ad pactiones ⁊ pacta quedã cũ demonibꝰ quo ad scꝺm. ⁊ paulo post. Ad hoc gen9 ptinent oẽs ligature ⁊ remedia q̃ medicoz discipline ꝺẽnat in quibuscũq3 rebꝰ suspẽdẽdis vel incantationibus ꝛc. xxvi. q. ij. illos. De singulis agendum est. Non est aũt superstitio ipa infidelitas sed ꝓtestatio infidelitatis. Sicut religio contraria superstitioni non est fidei virtus. sed virtus per quam fit ꝓtestatio fidei per actus exteriores in deum ordinatos. bea. Tho.

Idolatria ẽ cũ .§. II.

cultus diuinus exhibet creature reꝓsentate p aliquã sensibilẽ formã seu figurã que ꝺr ydolũ fm tho. ij. q. xciij. Diuersimode aũt cultus diuinus ydolis exhibebat. Quidã enĩ ipis. ymaginibus exhibebãt cultũ diuinũ. Nam p artẽ quãdaz nepharia fabricabãt quasdã ymagines que virtute demonũ habebãt aliqs effectꝰ. puta dare responsa. ⁊ remedia sanitatũ ꝓter quod putabant homines aliquid deitatis esse in illis ymaginibꝰ. vñ eis exhibebãt cultum diuinũ. ⁊ hoc fuit opinio Hermetis termigisti. vt ponit aug. in. viij de ciui. dei. Alij vero exhibebãt cultũ diuinũ nõ ipis ymaginibꝰ ß creaturis quaꝝ erãt ymagines hoꝝ tñ fuit triplex opio. Quidã enĩ existimabãt quosdã hoies fuisse deos. quos p eoꝝ ymagines colebãt sicut iouẽ. Mercuriũ. ⁊ huiusmõi. ⁊ hoc rõne alicuius excellentie in eis. vel rõne scientie vel fortitudinis vel inuentõis alicuius artis vel beneficij. Quidã vero existimabãt totũ mundũ esse vnũ deũ. nõ ꝓpter corpalem substantiã. sed ꝓpter animã ipius mundi quã deũ esse credebãt dicentes nil aliud esse deum quã animã mundi Vnde putabant toti mundo ⁊ omnibꝰ ptibꝰ eius cultũ diuinũ exhibendum. aque. aeri. celo. ⁊ huiusmõi. ad hoc referebãt nomina. ⁊ ymagines suoꝝ deoꝝ. sicut varro dicebat. ⁊ narrat augu. in vij. de ci. dei. Alij vero vt platonici posuerũt vnũ esse summum deum cãm omniũ. postquaz ponebant quasdã substantias spũales a summo deo creatas. quas deos nominabant participatione sez deitatis quos nos dicimus angelos. posꝝ qꝺ ponebant animas celestium corpoꝝ. ⁊ sub his demones quos dicebãt esse aerea animalia. et sub eis ponebãt animas hominum. quas p virtutis meritũ ad deoꝝ vel demonũ societatẽ assumi credebant. ⁊ hominibꝰ his cultum diuinum

exhibebant. vt narrat Aug. in. viij. de ci. dei. Has aūt duas opiones vltias dicebāt ptinere ad theologiā quā pbi ꝯsiderabāt in mdo & docebant in scholis & appellabāt phisicalē. Aliā de cultu hominū dicebāt ptinere ad fabulatē theologiā. q scom figmenta poetaꝝ repsentabāt in theatris. Aliā opiones de ymaginibꝫ dicebāt ptinere ad theologiā ciuilē. que p pōtifices celebrāt in tēplis. Et oia hec ptinebāt ad supstitiōes ydolatrie. vnde aug. Supstitiosuz ē quicqd institutū est ad colendū ab hoibus sicut deū creaturā premue vllā creature. xxvi. q. vj. illud. Est aūt ydolatria ñ solū peccatū mortale. qz illud ero xx. Nō adorab ea scz ydola. necꝫ coles scz exterius. & etiā ē grauissimū peccatū ex pte ipius peccati. qz sicut in terrena republica. grauissimū videt qꝫ qs honorē regi alteri exhibeat qꝫ vero regi. qz quātū in ipo est totū ordinē reipublice cōfundit & pturbat. Ita grauissimū ē peccatū qꝫ qs honorē deo debitū exhibeat creature Ex pte aūt peccātis pūt aliqua eē grauiora. in qꝫtū qs ex maiori cōtemptu peccat. Errauerūt aūt circa hui⁹. hoies triplicit. Quidā enī putauerūt qꝫ offerre sacrificiū & alia ad latriā ptinentia nō solū summo deo & etiā supioribꝫ essẽt debitū & p se bonū. Sz hoc ē irrōnabiliter dictū. Nā & si oēs supiores reuereri debeam⁹ nō eadē reuerētia debet oibus. Sic. n. deus excellit omēsita & quidā modus singlaris ei soli debet. & hic ē cultus latrie. Alij putauerunt visibilia sacrificia alijs diis ogruere. Alij vero summo deo tāqꝫ meliori meliora. s. mētis pure officia. Sz & hoc ē irrōnabile qz sicut verba sunt signa rerꝫ q versant in corde. ita sacrificia exteriora sūt signa interioꝝ sacrificioꝝ. Vñ sicut oīones vocales & laudes sūt ad deū dirigēde. ita & sacrificia exteriora ei offerenda. vñ. aug. de ci. dei li. x. Alij estimauerūt latrie cultū exteriorē idolis exhibēdū. nō tanqꝫ debitū & p se bonū. & tanqꝫ vulgari pſuetudini pſonū. Et hec opio videt fuisse. senece vt refert. aug. vi. de ciui. dei. Et hūc errorē secuti sūt quidā hereticī putātes qꝫ tpe pſecutōis liceret ydola exterius colere fidē seruādo in mēte. sed hoc est falsuz qz sicut mendaciū pniciosuz. i. mortale ē cū qs verbo dic̄ aliqd ꝓtra veritatē fidei. ita pniciose falsitas ē cū qs cultū exteriorē deo debitū alteri exhibet. hec oīa tho. ij. ij. q. xcvij. Imagines autem sanctoꝝ fiunt in ecclesia nō ad exhibendū eis cultum latrie sed ad imprimendū efficatius excellētiam eoꝝ mentibꝫ hominū. Unde dicunt libri idiotarum de conse. di. iij. venerabilis.

De diuinatione .§. III

que ē scom genus supstitōis. Et est mortale. qa cōtra illud pceptū deute xviij. Nō sit qui ꝓsulat diuinos & valde graue. qz vsurpat qđ est ꝓpriuz dei scz pcognitōez & pnūciationē futuroꝝ ptīgēciuz. que p certitudinē scire ē ꝓpriū dei vnde Isa. xli. dr. Annūciate q futura sunt in futuz & scient quia dij estis. ꝓpxte aūt si futura annūciāt ex diuina reuelatōe hoc facīūt. Et idō eoꝝ pcognitio vel prenūciatio nō est supstitiosa. Nec pōt dici diuinatio. qz nō vsurpāt sibi qđ deo ꝓuenit & suscipiunt p reuelatōez. diuinatio aūt sumit semp in malā ptem. vt dicat hiero. i. q. i. Judices. Vñ isidorus in li. etimol. dicit qꝫ diuini dicunt quasi deo pleni. qz diuinitate se plenos simulāt. Importat ergo diuinatio pcognitōnē vel pnunciatōez futuroꝝ eventuū seu effectuū ex falsa & vana opione. & p ꝓsequēs ꝓsilio vel auxilio demōis tacite vel expſ se inuocato. Quādocūqꝫ enī qs innitit false vel vane opioni ad pcognoscendū futura tūc operā diaboli se ingerit. etiā si nō inuocet ad īplicādos aīos hoīm falsitate vel vanitate. Sciendū igitur qꝫ cāe scde in pductiōe suoꝝ effectuū se hūt tripliciter. Nā alique pducūt effectus suos semp & ex necessitate. Et ex ꝓsideratione huiꝰ. cārū. si qs pnunciat tales effectus etiā p certitudinez nō est supstitiosuz nec illicitū. sicut pnunciāt astrologi eclypsim solis. Alique vo cāe pducūt suos effectus & si nō de necessitate & semp tū vt in pluribus. Et huiꝰ effectus ex ꝓsideratōe suaꝝ cāꝝ possunt pnunciari p ꝓiecturas. & si nō p certitudinē absqꝫ supstitiōe. sicut medici ex dispositione infirmi pdicunt de morte vel sanatione. Et astrologi siccitates & pluuias ex ꝓsideratōe corpoꝝ celestiū Alie cause sūt q ad vtrūlibet se habēt in pducendis effectibꝫ scz ad esse & nō esse. sicut sūt potētie rōnalis q causant actus hūanos libere quia pōt hō facere. & nō facere hoc vel illud qꝫtū ē in se & etiā euētus fortuiti q nō hūt cām naturalē sicꝫ qs fodiendo terrā inueniat thesauꝝ & huiꝰ. que vt in paucioribꝫ eueniūt. Hui⁹. ḡ effectus antecꝫ sint scire ē ꝓpriū dei cui oia sūt pntia qꝫtūcunqꝫ distantia in futuꝝ. Et iō ꝓcedentia ex actibꝫ hominū & casus fortuitos velle pcognoscere vel pnunciare absqꝫ dei reuelatōe ptinet ad diuinatōnē vbi interuenit opatio demonū. Querē aūt cōsiliū vel auxiliū a dyabolo ē mortale ar. xxvi. q. ij. §. fi. Est aūt triplex gen⁹ diuinatōis. Unuz qꝫ fit p expſsaz demonis inuocatōez. & dr large nigromantia. Secom quod fit nō p manifestā inuocatiōis sed tacitam. i. ex ꝓsideratōe motus vel dispositione alicui⁹ rei pcognoscere velle futura actuū humanoꝝ vel fortuitoꝝ. & dr large augurium. Tertiū est cū ex ꝓsideratione eoꝝ que eueniūt ex quibusdā que fiunt ab hominibꝫ secundario inquiritur quid occultū vel futurum. & dicit sortes. dr. Tho. ij. ij. q. xcv. & de his. xxvi. q. ij. & q. iij. per totum Dicit. Tul. in speculo hūtoꝝ allegans plures doc. qꝫ primus inuentor artiū magice & mathematice fuit Zoroastres qui dicit fuisse. Cham filius Noe hic secom Aug. de ciui. dei solus & sic

nascendo hic cum' esset rex superatus est a Nino filio beli qui edificauit Ninuen. vl' ampli' sub quo cepit regnū assyriorū tempore Abrahe. Hic Ninus ob inordinatū amorē pūs fec̄ fieri ymaginē pūi mortuo. ad quā quicūq; confugiebāt malefactores liberi erāt ab omni punitōe debita. et ex hoc ceperūt hoīes adorare ymagines in deos. ⁊ sic ab isto cepit ydolatria. Ipe aūt Zoroastres cū eēt intentus cōsideratione astrorū tandez iuc census est a dyabolo.

De nigromātia .§.IIII

vbi exp̄sse demones inuocant ad manifestandū futura. Nota q; demones exp̄sse inuocati aliq̄ preltigiosis apparitōib; se ingerēt aspectui vl' auditui hoīm p̄nūciādo futura. sic cū dabāt respōsa p ydola vel cū apparēt diuersis formis. ⁊ dr̄ prestigiū Aliq̄ exp̄sse inuocati p somnia futura p̄dicūt ⁊ dr̄ diuinatio p somnia. Aliq̄ exp̄sse p suscitationē mortuoz̄ inuocati p̄nunciāt futura nō q; vere suscitēt mortuos ꝫ ope demonū vident' aliq̄ suscitati ex quibz̄ p̄nunciāt. ⁊ dr̄ stricte nigromātia. Aliq̄ inuocati p̄nunciāt p arrepticios. i. per hoīes viuos ⁊ vigilantes ab eis obsessos. ⁊ dicit' phitonia. Aliq̄ inuocati p̄nunciāt futura ex figuris varijs aspectui hoīm se ingerentibz̄ in diuersis rebz̄. Et hoc si fiat in visceribz̄ a alium immolatoz̄ dr̄ auspiciū Si in corpe terrestri. vt vngue ferro. vel lapide polito dr̄ geomātia. Si appareāt in aqua tales figure vel signa. vñ querit' p̄cognitio futuroz̄ dr̄ idromantia. Si in aere aeromātia Si in igne piromāna. t.h.o. ij. q. xcv. Et. xxvi q. iiij. Igit̄ ⁊. q. v. nec mirum.

De inuocatōe de .§.V

monū p̄ ꝫsilio ⁊ auxilio. Nota q; nullo mō hoc est licitū nec exp̄sse nec tacite. Et hoc duplici rōe Primo q; ibi fit pactū cū ipo p ipam inuocationē hoc aūt reprehendit'. Vñ ⁊ra quosdā dr̄ dixisti p̄cussimus fedus cū morte ⁊ cuz inferno fecimus pactū. Secdo q; ⁊ si dyabolus aliq̄ in talibus respōsis vera p̄nūciat. tñ nō intēdit nisi p̄dictōez hoīm finalit'. vt. s. p illa vera q̄ dicit inducat hoīes ad assuefaciendū se vt ei credāt ⁊. aliq̄d falsuz vl' nociuū ꝫponat. Et ꝫpterea xp̄s demones dicētes illā magnā deitatē. Quia tu es xp̄s filius dei iussit silere. vt doceret nos nō inqrere deitatē a dyabolo nec multū curare q̄ ipam ex se enunciat p̄cipue cū habeam' testimoniū scripturaruz cui magꝫ credendū ē. Et dyabolo captini tenent' q̄ relicto creatoze dyaboli auxilia querunt. xxvi. q. v. epi. Faciendū tñ q; aliud est nunciare demonē ad aliquid faciendū vel agendū ab eo q̄ nunq; licet Aliud est ab ipo nō inuocato occurrente aliquid inquirere ꝫpter vtilitatē alioz̄. ⁊ maxime quando veritate diuina pōt cogi ad dicendum aliq̄ ⁊ra. sicut aliquando fecerūt sancti.

De astronōia .§.VI.

seu mathematica que ptinet ad scām genus diuinatōis p quā quis ex cōsideratōe astroz̄ p̄cognoscit vel p̄nunciat futuros euētus. Sciendū ergo q; ex cōsideratōe corpoz̄ celestiū seu cōstellationū pōt quis velle p̄cognoscere triplex effectuū genus. Primo naturales qui subdunt' dispositioni stellaz̄ ⁊ causant' ab eis. sicut eclipsatio sol' siccitates. pluuie ⁊ huiusmōi. Et tales euent' p̄cognoscere vel p̄nunciare ex cōsideratōe astrorum nō est superstitiosum ꝫ ptinet ad sciam astrologie. Secdo effectus fortuitos. vt q; aliquis fodiendo debeat inuenire thesauz̄ vel eundo debeat cadere lapis sup eū. vel occidi morte violenta. ⁊ huiusmōi. Et tales euent' p̄cognoscere velle vl' p̄nunciare ex cōsideratione cōstellationū est vanū ⁊ superstitiosuz. q; ⁊ tus corpoz̄ celestiū cū sit naturalis est determinata ad vnū effectū ꝓducendū cū natura vnū intendat. Illi aūt effectus possunt euenire ⁊ nō euenire. ⁊ vt in pluribus ⁊ raro eueniunt. Tercō effectus seu actus p̄cedētes ex libero arbitrio hoīs. ⁊ hos velle p̄cognoscere ex cōstellationib; est superstitiosuz ⁊ falsum plerunq; ⁊ rōnē quia liberū arbitriū facultas voluntatis ⁊ rōnis ē Ratio aūt ⁊ voluntas nō sunt corpus nec actus seu potentie affixe organis corporeis. vñ cum res corporea nō possit imprimere in rē incorpoream ipossibile est q; actus humani subdant' dispositioni corpoz̄ celestiū de necessitate. ita q; sint eāe ipoz̄ ꝫ se. ꝫ dispositiue possunt inclinare influentie corpoz̄ celestiū ad actus. Nam ipa corpa celestia imprimūt in corpus humanū. ⁊ p̄sequens in potentias sensitiuas que sunt affixe corporeis organis Vires aūt sensitiue vbi surgūt passiones inclinat ad actus rōem. nō tñ cogūt. Sed q; apte nate sunt potētie sensitiue subiici imperio rōnis. iō remanet homo liber ad agendū vel nō agendum ea etiā ad que inclinaret sensualitas ex influētia cōstellationū. T.h.o. ij. q. xcv. Vñ ⁊ ptholome' maxim' astrologus dixit. q; vir sapiens dñabit astris. i. passionib; ⁊ victis ad que ex cōstellationibus esset inclinatus ⁊ hoc vrendo rōne Aug. etiā de ciui. dei li. v. dicit q; nō vsq; quaq; absurde dici pōt ad vtias corpoz̄ valere afflatus quosdam sidereos. nō aūt voluntates animi sidez̄ positionibus subdi. ⁊ ibi tractat istaz̄ materiā. ostendens p̄ rōnes ⁊ exempla falsitatem ecz̄ qui ex cōstellatione sub qua quis est natus volunt p̄nunciare eius conuersationem ⁊ mores. Hoc autem eē p̄hibitum ostendit Augu. xxvi. q. iiij. Igitur. Unde ⁊ mortale est ar. de p̄ni. di. ij. Si enim.

De diuinatōe .§.VII.

p̄sōnia. Nota q; duplex ē cā sōnioz̄. s. intrinseca ⁊

extrinseca. Intrinseca ē duplex. s. aīalis ⁊ corpalis Causa aīalis somniorū ē cū fantasie dormientis repsentant ea circa que īmorata ē cogitatio ⁊ affectatio eius in vigilando Et talis cā somniorū futurorū euentuū nō pōt esse cā. Et q aliqñ concurrant ipsi euentus cū somnijs hoc erit a casu. ⁊ p accīs. Cā intrinseca corpalis in q̄tuz ex dispositione corpis fit motus aliquis in fantasia dormientis p formis dispositioni corpali. puta ille in quo abundāt humores frigidi in corpe sōniabit q sit in niue vl aqua. ⁊ in quo abundat colera. q volet ⁊ hmōi. Cū ⁊ medici dicūt cē intendendū somnijs infirmorū ad cognoscendū dispositionem interiorē infirmi. Cā igit hmōi sōniorū pot esse cā futurorū euentū q occurrūt cū sōnijs. Cā extrinseca etiā est duplex. i. corpal' ⁊ spiritualis. Corpalis q̄dem in q̄tū imitat imaginatio dormientis ab aere ptinenti vl corpib⁹ celestiū impssione. vt sic dormiēti aliqe fantasie appareant p formes celestium dispositioni. Et q vt dictum est virtus astrorū nō ē cā p se humanorū actuū, pcedentiū ex libero arbitrio nec casuū fortuitorū. iō euēt⁹ hmōi nō pñt pcedere ex tali cā somniorū cā extrinseca spūalis ē duplex q̄ vl est a deo q̄ mīsterio angelorū aliqua facit. ⁊ revelat in somnis hoīb⁹ ⁊ hoc ptinet ad ꝓphetiā Vel est a diabolo cui⁹ opatione aliqe fantasie dormiētibus apparent ex quib⁹ q̄ñq̄ futura quedā revelat his qui hñt pactū cū ipso. Cū igit somnia q̄ñq̄ sint signa futurorū euentuū inquantū reducunt ad aliq̄ cōiem cām somnijs et futuris euētibus pñt pcognitiones futurorū ex somnijs fieri Et si q̄s vtat somnijs ad pcognoscendū aliq̄ futura. fm q somnia, pcedūt ex diuina revelatōne vel ex cā naturali intrinseca seu extrinseca q̄tuz se pōt virt⁹ talis cause extendere nō erit illicita diuinatio vt si medicus ex somnijs infirmis p nunciet de aliquo euentu infirmitatis ꝓcedēte ex cā illius somnij. Et si q̄s vtat somnijs ad pcognoscēdum futura, put causant somnia ex diabolo vel etiā ex cā naturali intrinseca. vl extrinseca velit pcognoscere vl pnunciare futuros euētus ad quos se nō pōt extendere virt⁹ illi⁹ cause somnij erit superstitiosus ⁊ opatio diaboli ibi se īgerit. Cū si q̄s somniat aliquid ex eo q multū cogitatio eius morata ē circa illud. vel somniat aliqid ptinens ad casus fortuitos. vt q inueniat thesaur⁹ vel q occidat' a aliquo vel aliqē actū pcedentē ex libero arbitrio cū cā somniorū naturalis nō possit eē cā hor⁹ iō ex hmōi sōnijs pcognoscere futura vl pnūciare ē superstitiosū. ⁊ bi⁹ observatio phibet Deut. xviij. nō inueniat in te q̄ obſuet somnia. ⁊. xxvi. q. vij. nō observetis.

De augurijs .§. VIII.

que ptinent ad secundā spēm superstitionis ⁊ p hibent. Deutero. xviij. Nō inueniat' i te q̄ observet auguria. Et large sumēdo fit multis modis pcipue tū dū ex p̄sideratione motuū vel vocū auium, vel quorūcunq̄ aīaliū. vl sternutationes hoīm. vel saltum mēbrorū vult hō pcognoscere futuros euentus fortunos vl infortunos. vel cū ex cōsideratione verborū alic⁹ alia intentione dictorum aliquis retorquet ad futura q̄ vult pnoscere. ⁊ dr istud omen. vel cū ex lineamētis manus p̄sideratis vel figuris inspectis in spatula aīalis vult pcognoscere futura. et dicit chiromantia p mū scōm spatulamātia. Sciendū igit fm Tho. se. se. q. lxxxv. q oīs pcognitio futurorū si extendatur vltra id ad qđ illud. vñ sumit, talis pcognitio pōt pringere fm ordinē nature vl diuine, puidentie erit superstitiosū. Augur⁹ aūt vel garritus auiū vel alie dispositiones in hui⁹ p̄sideratē nō sūt cā futurorū euētuū. Cū cū futura nō possint in eis pcognosci sicut ex cāis oportz q si aliqua in eis pcognoscant hoc sit in q̄tuz horum mot⁹ vl voces vel dispositiones sunt effect⁹ aliquarū cārū q̄ sunt cāntes vel ēt pcognoscentes futuros euētus. Notandū igit q instinct⁹ naturalis mouēt bruta ad suas opationes cāri pōt ex duplici cā. Uno mō ex cā corpali. Cū. n. bruta nō habeant nisi aīam sensitiuā cui⁹ oēs potentie sunt actus corpaliū organorū subiacet eor⁹ aīa dispositioni ptinentiū corpū. ⁊ pmordialiter celestiū. ⁊ ideo nihil phibet aliqs eorū opationes eē futurorū euētuū signa inq̄tū p formant dispositionib⁹ corporū celestiū ⁊ aeris ptinentis ex q̄b⁹ pueniūt tales futuri euent⁹. Et in hoc sūt duo p̄sideranda Primū q hmōi opatōes nō extendant' nisi ad pcognoscenda illa futura q causant' p mot⁹ celestium corpor⁹. Scōm ē vt nō extēdant nisi ad ea q aliqliter pñt ad hmōi aīalia ptinere. Cōsecunt'. n. p celestia corpa cognitionē quandā naturalē et instinctū ad ea q eor⁹ vite sunt necia. sicut sūt mutationes q̄ fiūt p vētos pluuias ⁊ hi⁹. Alios euent⁹ q̄tuz hmōi velle ex motu vel garritu aīaliū pcognoscere vt casus fortuitos ⁊ act⁹ hoīm ptinet ad superstitionē. alio mō instinct⁹ horū cātur a cā spūali. ⁊ hoc vel ex deo. vt patet ex colūba super xp̄m descendente. ⁊ in coruo Helię pascente ⁊ cete Jonā pringēte. vel ex demone q̄ vtit opatōnibus brutor⁹ ad īplicandū hoīes vanis opinionibus. Eadē rō videt' eē d oīb⁹ aliqs hui⁹ p̄ter quā de hoīb⁹. q⁹ verba hūana q̄ accipiunt' p omie nō subdunt' dispositioni corpuz celestiū ꝑ disponūtur fm diuinā puidentiā Et q̄tuz fm opationes demonū. Q aūt Joseph dixit p dispensatorē suum q nō esset similis ei in augurandi scia fm Augu. locut⁹ ē ioco nō serio xxv. q. ij. Ideo dr. Et forte hoc referens ad opinionē vulgi q̄ sic credebat de eo. Tho. Auguria, phibent' xxvi. q. iiij. p totū ⁊ spāliter xxvi. q. v. in. c. Augurijs, de mūs

modis augurioꝝ hẽs. xxvi. q. vij. c. i. Ad oẽm ptinet qꝫ Gedeon obseruauit recitationẽ somuꝫ et expositionẽ. sed ꝗsi ordinata a diuina ꝓuidẽtia. Et sic Eliazer verba Rebecce obseruauit, p omine accipiens. Tho. vbi supra. Augu. xxvi. q. iiij. Sciendũ oñdit qꝫ dẽmones futura ꝓtingentia cognoscunt aliqũ ꝑ ꝓiecturas. Et hoc multipliciter. prim ex subtilitate nature ⁊ acumĩe intellectus partim ex longa experientia que est mgra rerũ. Aliqñ ẽt ex ꝓnũciatis a ꝓphetis. Aliqñ ꝓdicunt que ipsi sunt facturi. Cogitationes etiã hoĩm ex signis exterioribꝫ in corpe aliqñ ꝓuidẽt

De sortibus quod. §. ix

est tertiũ genus diuinationis. ⁊ ꝫ fit cũ aliqꝺ serio fit ab hoĩbꝫ, vt eius euentu ꝓsiderato inde aliquid occultũ innotescat. vt vel ꝗd alicui exhibẽ dũ, vt in sorte diuisoria, vl̃. ꝗd agendũ. vt ĩ sorte ꝓsultoria seu quid futurꝫ. et dicit sors diuinatoria. ⁊ fit multipliciter. qꝫ ꝑ ptractionẽ puncto rum vel ꝓsiderationẽ figuraꝝ ꝗ ꝓueniunt ex plumbo liquefacto in aqua ꝓiecto, vel ex ꝗbusdam cedulis scriptis in oculto repositis ꝓsiderãdo quis quã accipiat. vel ex festucis inequalibꝫ quisquã accipiat minorẽ vl̃ maiorẽ, vl̃ ex ꝓiectione tarillorũ quis plura pũcta ꝓiciat. vel etiaꝫ ꝓsiderando ꝗd apiendo librũ occurrat. ⁊ hmõi Euentus aũt sortiũ põt expectari a triplici cã qꝫ ex dispositione corporũ celestiũ, vel ex fortuna vel ex cã spũali. Si aũt expectet a dispositione celestium. ita qꝫ ea intentione fiant ꝗsi actus humani qui requirunt ad sortes ꝑm dispositionẽ stellarũ sortiant effectũ ẽ opinio falsa et ꝓsequẽs suggestione demonũ ⁊ sic est superstitio. Si aut̃ expectet euẽtus sortiũ ex fortuna. qꝺ videt habere locũ in sorte diuisoria. nõ videt habere vitiuꝫ nisi forte vitium vanitatis. Sicut si aliqui nõ valẽtes aliquid ꝓcorditer diuidere velint vti sortibus ad diuisionẽ quasi fortune exponentes ꝗs quã ptẽ accipiat. Si vero expectetur euentꝰ a cã spũali. hoc ẽ dupliciter qꝫ vel a diabolo vel a dẽo Si a diabolo superstitiosũ est et illicitũ et hmõi sortes sunt qui ꝓhibentur ꝓ canones. Vñ Leo papa Sortes ꝗbꝫ cũcta vestris discriminatis, quintꝰ quas patres vãnauerũt nil aliud ꝫ diuinationes et maleficia decernim⁹. xxvi. q. v. Sortes. et est mortale. qꝫ ꝓhibentur in. d. c. sub pena excõis Et qꝫ ĩstitute sũt ab aplis quedã sortes ꝗbꝫ aliꝗ vtuntur falsum ẽ. qꝫ a diabolo inuente sunt. vt dicit. xxvi. q. i. c. i. Si aũt expectet eaꝫ euẽtꝰ a dẽo et rũc ꝑm se nõ est malũ vti hmõi. Et de hijs intelligit illud Aug. xxvi. q. i. Sors nõ ẽ aliqd mali ſz in re dubia diuinã indicans voluntatẽ. Et tales fuerũt sortes ꝗbꝫ vsi fuerũt pres. vt Josue in deprehensione Achor ꝺ furto. Josue. vij. Saul in deprehensione Jonathe supersu. i. Regũ. xiiij. Et Jonas ⁊ Zacharias sorte extit vt incensum poneret. Luc. i et Mathias sorte electus. Actu. i Põt tñ in sortibus, hmõi peccatũ quadruplicit reperiri. Prio si absqꝫ vlla necessitate ad sortes recurratur. hoc. n. videtur ptinere ad temptationem dei. Secundo si in necessitate sed absqꝫ reuerentia vnde et dicit Beda. apl̃i pmiserũt orationem in electione Mathie p sortẽ. Tertio si diuina oracula, s. sortiuꝫ ab secularia negocia. ⁊ vanitatem hmõi vite quertant̃ ꝑm Aug. xxvi q. vij. Hi qui. Quarto si in electionibꝫ eccliasticꝫ que fieri debent ex inspiratione spũssancti aliꝗ sortibus vtantur. Secus aũt est in secularibus dignitatibꝫ que ad terrena disponenda ordinantur. in quarum electione plures vtuntur sortibus sicut, et in tempoaliũ rerũ diuisione. et vulgariter dicuntur scrutinia. Alias ĩminente necessitate licitum est diuinũ iudiciũ ĩplorare sortibus cum reuerentia Et ponit Aug. exemplũ. cum tpe ꝓsecutionis esset disceptatio inter ministros dei qui debebant fugere ne omnes occidantur. et sic eccia deseratur. et qui remanerent ad consolationem aliorum si nõ põt alio modo determinari dicit in huiꝰ posse vti sortibꝫ. Tho. ꝑ totum secunda secunde. q. lxxv. Ad sortem etiam ptinet vulgaris purgatio. s. ꝑ iudiciuꝫ ferri candentis vel aque bulientis. vnde ⁊ ꝓhibet̃ ij. q. iiij. Consuluisti. Tho. Gratianus. xxvi. q. i §. His ita. Dicit in veteri testamento fuisse permissas sortes. sed ⁊ tpe gratie tanꝗꝫ ꝓfectioris status, ꝓhibitas. et ne sub hac spẽ diuinationis homines ad alium cultum idolatrie transirẽt. De sorte Mathie dicit Dio. qꝺ fuit quidam radius celitus immissus sup Mathiam ad ipsius electionem.

De obseruantia .§. x.

que est aliud genus superstitionis. et primo de arte notoria in qua fiunt quedam ieiunia ⁊ oratones cum quibusdam obseruantijs vanis ad acquirendum scientiam. de qua dicit. Tho. secunda secunde. q. xcvi. qꝫ est illicita ⁊ ĩefficax. rõ ꝙre est illicita est quia vtitur quibusdam ad scientiam acquirendam que nõ habent secunduꝫ se virtutem causandi scientiam. sicut inspectione ꝙruudam figurarum. et ꝓlatione quorundam ignotorum verboꝝ et alijs hmõi. Et ideo huiꝰ ars non vtitur bis vt causis. sed vt signis. non autem vt signis diuinitus institutis. sicut sunt sacramẽtalia signa. vnꝺ relinquitur qꝫ sint superstitiosa signa. et per consequens ꝓtinentia ad pacta cum demonibꝫ. que vt alie nugatorie artes noxie superstitiõis repudiande sunt scõm. Augu. xxvi q. ij. Illud et est mortale. Est etiã ineffax ad acquirendũ sciam. ⁊ rõ est qꝫ 'et ꝑ hmõi cum non attẽdat̃ acquisitio scie per modũ hoĩ ꝓnaturalẽ

scz.adinueniendo vel addiscendo.ꝓñs est ꝙ iste effectus expectetur vel a deo vel a diabolo.non a deo põt dici ꝙ expectetur.qꝛ et si aliquib de⁹ dederit sciam ⁊ sapientiam ꝑ infusionem vt Salomoni et aplis.nõ hoc facit cũ certa obꝛuatõe nec quibuscũqꝫ.scz diuidit singulis ꝓut vult.i.Cor. xij. Si expectaꝛ a diabolo acquisitõ scie ꝑ hmõi artem.Tũc cũ acquisitio scientie fiat ꝑ illuminationem intellectus,⁊ ad demonẽ nõ ꝑtineat intellectum illuminare seqnit̃ ꝙ nunqꝫ aliquis ꝑ demones sciam acquisiuit. Nõ etiam vī dicere Porphirius ⁊ refert Aug.in.xix.de ci.dei. Pñt tamen demones hominibus loquentes exprimere aliqua scientiarum documenta. Sed hoc nõ queritur ꝑ artem notoriam.

De obseruantia .ℌ.xi.

Per incantationes et alique fiunt ad cãndũ sanitatem.Circa qđ dicit Tho.se.se.q.lxxxvi.ꝙ in his q̃ fiunt ad aliqs effectus inducendos ꝓsiderandũ ẽ si illa hñt vel putanꝫ hãe virtutẽ naturalem ad ꝓducendũ illos effectꝰ.⁊ tũc nõ erit superstitiosum nec illicitũ vti talib cãis.puta si ꝗs teneat sup se ꝓspidem ꝑ restrictione sanguinis ⁊ hmõi. Si aũt nõ videaꝛ ꝙ illa possint naturaliter illos effectus cãre,ß ꝑ adiunctõez aliquoꝛ caracteroꝛ,vel nominũ ignotoꝛ vl alic⁹ vane obseruantie expectaꝛ ille effectus.erit superstitiosuz ⁊ illicitũ. Vñ Aug.dicit. Ad gen⁹ superstitiõis ꝑtinent oĩa remedia que medicoꝛ disciplina ꝓdẽnat.siue in incantationib.siue in quibuscũqꝫ votis.ꝗs caracteres vocant.xxvi.q.ũ. Illud .et nota ꝙ dicit Tho.ꝙ hoies i hmõi.obseruatõib aliq̃d veri expti sint a casu fuit. Sz postmoduz cũ hoies hmõi obseruantijs aĩm implicant.multa ꝑ hmõi obseruationes eueniũt ꝑ deceptionẽ diaboli vt his obseruãtijs ĩplicati curiosioꝛes fiant.⁊ sic multipliciter illaqueent.ꝛm Aug.xxvi q.v. Nec mirũ.Et sũt reliquie paganoꝛ.Quãuis ergo etiã efficatiã hẽrent.nõ tñ ꝛz facere qꝛ opere demonũ fiũt.xxvi.q.ij. Illud colligere tam medicinalẽ hẽrbã cũ simbolo,vl oꝛõne dñica ex deuotione sine alia superstitione,⁊ ea vti nõ reprobatur.vt.xxvi.q.v.nõ liceat ꝛm Rai. De incantatoribꝰ dicit.Guil.ꝙ si nil superstitiosũ dicũt vel docent vl facunt,ß tñ vtunt licitꝫ ꝑcibꝰ ⁊ adiurationib.sicut ꝑ passionẽ et crucẽ xp̃i.⁊ hmõi nõ credo ꝙ peccent mortaliter,nisi fecerint hec post ꝓhibitionẽ eccie eis factã. Sz credo ꝙ sunt ꝓhibendi viri ⁊ mulieres a talib.qꝛ multa inutilia solent admiscere ⁊ superstitiosa,nisi forte sit sacerdos vel religiosus ⁊ discretus.aũt etiã laic⁹ excellentis vite.qui fusa oꝛõne licita sup infirmũ manũ imponat. Sed si exemplo eoꝛ timeatur ꝙ alij superstitiosi carminationis sibi sumãt abusum forte etiã deberent a talib abstinere.iuꝛta illud. Ab omni spẽ mala abstinete vos extra de vi.⁊ hone.cle. Cũ ab omni

De incantationi.ℌ.xii.

bus. Serpentũ vl alioꝛ aialiũ dicit. Tho.ꝙ si habeaꝫ respectus ꝓpise ad verba sacra ⁊ virtutez diuinã nõ erit illicitũ si nõ ĩmiscenꝫ cũ ꝓbis sacris alique vane obseruationes,qꝛ tũc illicitum Et nota,ꝙ hi q̃ vtunꝫ hmõi incantatõib⁹ vl hebuib superstitiosis ⁊ si forte excusenꝫ a mortali.cũ ista faciunt simpliciter putãdo forc licita,cũ ibi nõ apparet manifeste inuocatio demonũ vel pactio cũ demone vel adoratio creature,nec audierunt esse ꝓhibita.Tñ illi q̃ audierũt hꝰ esse illicita ⁊ ꝓhibita a ꝓdicatoribꝰ vel ꝓfessoribꝰ vel a discretis ꝑsonis,⁊ eis vtunꝫ nõ vī ꝙ possint excusari a mortali cũ sint ꝛra reuerentiã diuini cultus ⁊ faciant sciẽter.ar.viij.di.c.ꝓsuetudo.ℌ. Sz nosci. Et idẽ de ꝓsulentibꝰ ⁊ ꝓmittentibꝰ quoꝛ interest,ꝓhibere.ij.q.i. Notũ Quedã alie incãtationes fiunt ad nocumentũ hoĩm vt ꝙ aliqs paulatim ꝓsumaꝫ.vl qđ nõ possit cognoscere vꝛoꝛ⁊ hmõi et hꝛ incantationes dicũꝫ maleficia,vt dicit Aug.ꝙ turbant mentes hoĩm minus ꝓfidentiũ in deo.⁊ sine veneni haustu violentia tantũ carminis interimũt.xxvi.q.v. Nec mirũ. Dicunꝫ etiam hi querere hoies maleficijs suis in bestias non tñ rei veritate ß vel ludificatione demonũ. vt faciant hoies bestias videri.vl fictione poetica ß referunꝫ. Tales aũt vltra mortale ⁊ grauissimũ secundũ leges morte puniunꝫ,scdm canones debet eis negari cõio ac etiã eisci de ꝓchijs et alijs modis puniri scdm Ray.

De obseruãtia .ℌ.xiii.

circa brevia et ad iurationes dicit Tho.se.se.lxxxxvi.esse cauendũ ꝙ nõ repiaꝫ in eis aliquid hoꝛ. Primo vt nõ sit ibi aliquid ꝓtineus ad inuocationẽ demonũ.qꝛ sic esset superstitiosuz. Secundo vt nõ ꝓtineat noĩa ignota.ne sub illis aliquid lateat illicitũ. Tertio ne aliquid falsitatis contineat,qꝛ sic eius effect⁹ nõ posset expectari a deo qui nõ est testis falsitatis. Quarto cauendũ ne cũ verbis sacris ꝓtineanꝫ aliqua vana puta caracteres scripti et hmõi signa ꝓter signũ crucis. Quinto vt spes nõ ponaꝫ in mõ scribendi aut ligendi.puta ꝙ scribatur in charta virginea.vel in oꝛtu solis.vl dũ legit euangeliũ vel ꝙ oz ligari cũ tot filis vel appendi ꝑ virginẽ hoĩem vel ꝙ nullus dz videri ⁊ hmõi vanitatibus que ad dei reuerentiã nõ ꝓtinent qꝛ illicita essent et superstitiosa.ar.xxvi.q.v. Nõ lz.⁊.q.ij.c. Illud.vbi dicit Aug.ꝙ ad superstitionẽ ꝓtinent omnes ligature et remedia.que medicoꝛum disciplina condemnat in quibuscumqꝫ rebus suspendendis atqꝫ ligandis. Dicit etiã Guil.qđ

illa breuia q̄ ptinēt hmōi. Si q̄s portauerit hoc non peribit in igne vel aqua · non morietur. morte subitanea. vel consequetur tale bonum. talia sunt reꝓbanda. nō portanda. Et peccant faciētes ⁊ vtentes. ⁊ ꝓsulentes. ⁊ vendētes nisi forte fuerint adeo simplices q̄ ignorantia debeat eos excusare cū in hmōi nō fuerūt edocti Et ō hīs itelligo dictū Ereg. xxvi. q. v. Si quis ariolos. aut incantatores obseruauerit aut philacteꝛ̄s vsus fuerit anathema sit. philacteria dicuntur cedule. De portantibꝫ aūt reliquias ad collū dicit Tho. vbi supra q̄ si ꝑ fit ex reuerētia dei ⁊ sanctoꝝ in quibꝫ hīt fidutiā nō adiūcta aliq̄ vanitate licitū est de se. Ex si addat aliqua obſuantia vt quod vas eat oz esse triangulare. ⁊ hmōi superstitiosuz erit ⁊ malum.

De obseruātia. §. XIIII.

tempoꝝ vel dierū. Nota q̄ si obseruet tps vel dies ad aliq̄d faciendū vel dimittendū ex cā naturali. puta cauet q̄s sibi a sūptione medicine vel minutione in fine lunar̄. arbores etiā incidit vl̄ plantat ꝓpter dispositionē lune q̄ multū opat̄ in illa inferioꝛa nō est superstitiosuz nec illicitū. Sed si nō mouet aliq̄ cā naturali ꝑ falsa opione q̄ putat aliquos dies fortūatos ⁊ alios infortunatos superstitiosū ē ⁊ friuolū. vt si q̄s vtat herbis collectis in mane Ascēsionis. vl̄ balneat se i nocte natiuitat̄. b. Ioa. bap. vl̄ in calēdis nō vult aliq̄d dare. ⁊ hmōi oīa sūt vana. Vñ Aug. xxvi. q. vii. sic ait. Nō obseruet̄ dies q̄ dicūt egyptiaci. aut cal̄. ianuarij i q̄bꝫ cātilene q̄dā ⁊ cōmestatōes ⁊ ad inuicē dona donant q̄ i pricipio āni boni fati augurio. aut aliq̄s mēses aut tp̄a. aut dies. aut annos. q̄ q̄ bas aut q̄scūq̄ diuinationes aut fata aut auguria obſuat aut attēdit. aut ꝓsentit obſuantibꝫ inutiliter ⁊ sine cā magis ad sui dānatōnem q̄ salutē tendit. Vñ apls. Dies obſuatis ⁊ menses ⁊ annos timeo ne forte sine cā laborauerim i vobis. Gal. iiij. Nota ꝓm Nico. de lira. dicunt dies egyptiaci vl̄ q̄ illis diebꝫ fuit ꝓcussa egyptus ⁊ plagata. vl̄q̄ egyptij primo inuenerūt tales dies cauēdos tanq̄ infaustos. De inuestigatione rer̄ ꝓditar̄ ꝓ inspectōz astrolabij q̄ꝫ aliquis dicat licitū si fiat absq̄ superstitōe. tñ Dosti. Guil. ⁊ Gof. dicūt simplr̄ oppositū. s. q̄nūq̄ ē licitum extra eo. Ex tuarum.

De quibusdam. §. xv.

alijs superstitionibꝫ et primo de mulieribꝫ credētibus se cū Diana vel Herodiade nocturnis horis equitare vel se in alias creaturas transformari. vt dicit de his q̄ vulgariter dicunt strige vl̄ ianuatice. Dicit ꝛciliū aquil̄. q̄ hec fiūt illusiōe diabolica · Sathanas · n. diuersas formas ⁊ similitudines creaturar̄ ꝛepsentat fantasie dormiētis q̄ hmōi sectat̄. ⁊ sic illudit vt videat̄ illi eē in corpe vigilantis q̄ ō est in spū. i. fantasia dormiētis. xxvi. q. v. Epi vbi in fi. c. dr̄. Qui credit vl̄ asserit posse fieri aliquā creaturā aut ī melꝰ deteriusue imutari aut transformari i aliā spēm vl̄ similitudinē q̄ꝫ a deo creatore infidelis ē. ⁊ dicit glo. Guil. ꝑ oꝛ̄ ē postq̄ audiunt q̄s sup hmōi vitatē ꝛcredit hec. ⁊ q̄ pinaciter asseruerit. tunc ē mortale. Nota ō fasciatōne puloꝝ dicit Be. de thara. sup epl̄as Pauli. q̄ fascinare duplr̄ intelligitur vno mō ꝓ ludificare. cū. s. arte magica nō videt res q̄ est añ oculos. Alio mō malo oc̄lo alic̄ inspici ⁊ inde ledi. Sūt. n. aliq̄ q̄ hīt oc̄los vrētes. q̄ respiciētes pulos teneros ledūt ita vt cibuz ex stomacho eiciant ⁊ nauseā patiant. Et ꝑ ꝑm naturā possibile ē. Aia. n. vehemēter affecta imutat oculū oculus imutat̄ imutat aerem aer aūt imutat tenerā carnē pueri ⁊ sic ledit vt cibū euomat. primū in faciēte mortale ē. in patiente nullum. secundū in agēte pc̄tm nō est eq̄ naturale ē nisi studiose fieret ad nocendū. Nō tñ facienda ē aliq̄ incātatio vel superstitio ad hoc remouendū vt faciūt mulieres ⁊ frequēter. ſ De illis vo clericis qui altaria induūt lugubribꝫ vestibꝫ vel cōsueta lumiaria extinguūt ⁊ hmōi si faciāt hoc ad impēcandū alicui malū ꝓpter priuatū odiū mortaliter peccant. Et silr̄ si dicūt vel dicere faciunt missaz ō requiē ꝓ psona viua vt moriat̄. Sz si fiant ad hūliatōnē pr̄ dicta. s. vestire altaria vestibꝫ lugubribꝫ vel ēt expoliare. nō ē ꝓhibitū. xxvi. q. v. Quicūq̄ De sacrificantibꝫ deo nūmoꝝ s. māmona vt diuites fiāt ⁊ de faciēbꝫ sortilegia aqua baptismi vel oleo sancto. vl̄ crismate. dicit Guil. q̄ talia sunt enormia ꝓpter idolatriā ⁊ ꝓ enormē superstitionē nō tñ ꝑcise dicendū ē eis q̄ꝫ al̄s nō sit eis salus si peniteant. ꝑ absoluendi sunt · Est tñ ꝑ cal̄ e ꝑalis ⁊ ꝑm quosdā incurrit irregularitas ēt si occultū sit. Et idē videt dicendū de illis qui tradūt se diabolo vel ex despatiōe vel vt aliquid obtineant ab eo etiā si in strumētum facerent. sicut legitur ō quibusdā. De imaginib⁹ astronomicis dicit Tho. vbi supra q̄ habent effectū nō a corpibꝫ celestibus sed a diabolo quia necesse est ibi scribi quosdam caracteres q̄ naturaliter ad nihil opantur.

¶ Capitulū secundū de triplici infidelitate.

De infidelitate est

nūc agenduz. ¶ Ad̄ infidelitas sit pcūm sic ꝓbat̄. q̄ virtuti ꝛtrariat̄ vitiū. ꝑ fides est virt̄. g̃ infidelitas ē vitiū q̄ ei⁹ ꝛtrariat̄. Sz ꝓ hꝰ declaratōne dicit. b. Tho. ſe. ſe. q. i. q̄ infidelitas pōt accipi dupliciter Uno mō ꝑm puram negationē vt. s. dicat̄ infidelis solū ex ꝑ q̄ nō hz fidē Et ꝑm ꝑ infidelitas nō hz rōez peccati sicut in illꝰ q̄ nil audierūt ō fide. ꝑ magꝫ ber

rationē pene. qz. s. talis ignorātia diuinoꝝ ex pec
cato primi parentis ꝓsecuta ē. Qui aūt sic sunt
infideles damnant quidē ꝑm illud. Qui nō cre
diderit ꝯdemnabit. Aug. vl. Damnāt aūt tales
ꝓpter alia pcta q̄ sine fide remitti nō possunt, nō
aūt damnant ꝓpter pctūm infidelitatis. Unde
Aug. tractans illud quod ait xps. Si nō ve
nissem et locutus eis nō haberent peccatū nō habe
rent dicit q̄ loquit de pctō q̄ nō crediderunt in cri
stū. s. infidelitatis. Ad vt dicūt doc. pie credendū
est q̄ si quis in loco esset vbi nil audisset vel au
dire posset de fide. si secundū rōnem naturalem
viueret et nō implicaret se aliis vitiis. deus eū
nō desereret. sed aliquo mō eū illumināret ꝑ se
vel ꝑ aliquē ad credendū. Cui. n. vult deus mi
seretur. et quē vult indurat. Nō ergo inuiti sūt
saluandi sed volentes. Sicut homo ꝓpter arbitriū
voluntate serpenti obediens pfit. ita vocante se
gratia dei quisq̄ ꝓpria mentis ꝙuersione saluat
di. xlv. De iudeis. Scdō mō accipi pōt infideli
tas secundū ꝯtrarietatem ad fidem. q̄. s. aliquis
repugnat auditui fidei vel cōtemnit eam secun
dum illud Isa. liij. Dñe quis credidit auditui
nostro. Et in hoc ꝓpie pficit rō infidelitatis. et
ꝑm hoc est infidelitas spāle pctm. Nec ē cō
tra hoc quod dicit. Damascenus. s. q̄ peccatum
est contra naturam. cū hēre fidem nō sit in na
tura humana q̄ supra rōnem est ꝙ dei infusiōz
q̄ q̄uis hoc sit. tamen vt idem Tho. dicit. i na
tura humana est vt nō repugnet diuīo instictui
et exterioris veritatis pdicationi. Sic enim in
fidelitas est contra naturā. Oritur aūt infideli
tas ex peccato superbie. Ex superbia. n. pcedit q̄ ho
mo non vult subicere intellectum suū regulis fi
dei et sano intellectui patrum. Posset etiam di
ci q̄ sicut virtutes tēologice non reducuntur
ad cardinales. sed sunt priores eis. Ita et vitia
opposita virtutibꝫ tēologicis nō reducunt ad
vitia capitālia. sicut opposita vitia cardinalibus
virtutibꝫ. b. Tho. vbi supra. Est aūt hoc vitiuz
in intellectu sicut in primo subiecto. in volun
tate vero sicut in primo motiuo. s. ad dissentiēdū
ab his que sunt fidei. Est aūt triplex infidelitas
scz paganoꝝ. iudeoꝝ. et hereticoꝝ. Et pagani neu
trum testamentū recipiūt nisi q̄ samaritani tm̄
v. libros Moysi. Sarraceni aliquas cerimoni
as legis. Iudei vetus testamentū q̄ium ad cor
ticem. Heretici vtrūq̄ testamentū cōiter recipi
unt sed falsē exponūt. Ite nota ꝑm Tho. ibidez
q̄ q̄uis opa infidelium que sunt de genere bo
noꝝ vt ieiunia Helie et hmōi. nō sint eis meri
toria ꝓpter infidelitatem que est grauissimū pec
catorum tamē q̄ peccatum nō corrūpit totuz bo
nū nature. sz remanet in eis lumē naturale. iō
nō oīs actꝰ eoꝝ ē mortale peccatū. sz actꝰ pcedēs
ex ipsa infidelitate vl relatus ad ipsam etiā si sit
de genere bonoꝝ. puta sarracenus ieiunat vt ser
uat legē Machometti de ieiunio mandantē. iu
deus celebrat suas festiuitates et hmōi. in his est
mortale. Et de his intelligitur illud dictū Aug.
Omnis infidelium vita pctm ē. xxviij. q. i. §. ij.
Sz ieiunādo ob castitatē ꝙuandā et alia faciendo
ex dictamine rōis naturali nō peccat dicendo ver
bū ociosum ex se nō nisi venialiter peccat. Item
nota q̄ dubitare de aliquo eoꝝ q̄ sūt fidei ex deli
beratione rōis, q̄. s. vult dubitare nō magꝫ decli
nans ad vnā ptē q̄z ad alterā q̄ ē ꝓprie dubita
re. est pctūz mortale. q̄ infidelitas extra ō hēre. c
Dubius inde infidelis ē. secus si aliqñ vacil
laret circa ea q̄ sunt fidei ꝙ modū temptatōis et
cū displicentia rōnis. q̄ tūc veniale vel nullum
pctūm est. Et silr si quis crederet q̄ quilibet in
sua fide vt iudeus. sarracenus et hmōi saluarē
dū modo seruaret legem suā et viueret ꝑm rōem
naturalē. hoc est dubitare ō fide sua imo nō cre
dere xpo dicenti Mar. vl. Qui crediderit et ba
ptizatus fuerit saluꝰ erit. Qui vero nō credide
rit ꝯdemnabit. Nō enī q̄s saluari pōt nisi in fiō
catholice eccīe. xxiij. q. i. Quia ex sola.

Ad fidem suscipien. §. I

dam nullus iudeus vel gentilis debet cogi rō est
ꝑm Tho. vbi supra q̄ credere est voluntatis. Ad
dicit. distin. xlv. De iudeis pcipit sancta synod⁹
nemini vim inferre ad credendum. Cui ei vult
miseretur deus. et quē vult indurat. Nō ergo in
uiti sunt saluandi sed volentes sicut hō ꝓpter ar
bitriū voluntate serpenti obediens pfit. ita vocā
te se gratia dei quisq̄ credere, ꝓpria mentis ꝙuer
sione saluatur. di. xlv. De iudeis vt integra sit
forma iusticie. Sz susceptā etiā metu tormento
rū et mortis cogendus est retinere vt. d. c. De iu
deis. Et qui redeūt ad iudaismū etiā si inuantes
fuerunt baptizati vel metu mortis ad baptismū
adducti debet ꝓcedi ꝯtra eos sicut ꝯtra hereticos
Et silr ꝯtra talium fautores ex. de hēre. Contra li.
vi. Si qui tñ infideles cogerent a ꝑsoluta coacti
oni et pviolentiā nō susciperēt sacramentū. vn
de nec essent cogendi ad retinendū ex quo nō su
sceperūt secus de coactōne conditionali vt dictū
est. Debent vero iudei et alq̄ infideles adduci ad
fidē rōnibꝫ psuasibilibꝫ et auctoritatibꝫ ostēden
do ex eoꝝ libris eoꝝ errorē et dulcibꝫ modis. vt
dicit Greg. di. xlv. Qui sincera. Possunt etiaz
ad fidem adduci ꝑm Guil. pmissis et muneribꝫ
nō quidē factis ꝓ fide suscipienda, q̄ hoc esset si
monia. sed ad captandū benivolentiam et exclu
dendum ab eis timorem inopie et hmōi. i. q. ij.
Quā pio. Possunt etiam adduci ad fidem ꝑm
Rai. per grauiorē exactionem pensionum ab e
is in principio tamen locationis non post. xxij.
q. iij. Debet. Ite nota q̄ possessiones et alia bōa

mobilia vel ĩmobilia ¦iudeorum vel ¦aliorum in fidelium ad fidem conuersorum non debent auferri ab eis. nisi sint vsuraria vel de vsuris empta obnoxia restitutiõi. extra eo. De iudeis. Vsuraria autem eorum debent restitui eis a quibus extorte sunt vsure. vel eor̃ heredibꝫ. Qđ si non inueniuntur poterunt ipsis ad fidem ꝙuersis ꝑ epm tanq̃ pauperibus dispensari Ray. c. ꝟ in totum vel in ꝑtem secundũ quantitatẽ ipor̃ bonorum. et qualitatem conuersorum plus vl̃ min. ꝫ indigentiũ. extra de vsuris cum. tu. Si aũt inutis parentibꝫ tales baptizati essent videt̃ q̃ sint cogendi ad seruandũ fidem receptam in baptismo Guil. etiam dicit q̃ non licet nutricibꝫ occ̃te baptizare ꝓuulos iudeor̃. sed si in arti. mortꝫ hoc facerent credit q̃ non peccarent ꝛc.

De disputando de. §. II

fide cum infidelibꝫ dicit Tho. 2e. se. q. c. q̃ in huiusmõi disputatõe sũt duo ꝓsideranda Vnũ ex ꝑte disputantis. quia si disputat tanquã de fide dubius volens experiri ꝓrationem et veritatem tunc peccat proculdubio tanq̃ infidelis. Si autem disputat ad confutandum errores vel cã exercitij laudabile est. Aliud est. considerandũ ex parte audientium. quia aut sunt instructi in fide et firmi. ⁊ tũc nullũ ꝑiculũ est disputare coram eis. Aut sunt simplices et in fide titubãtes et tunc distinguendũ est quia si sollicitant̃ ab infidelibus nitentibꝫ in eis fidem corrũpere tunc necesse est publice disputare. dũmodo inueniantur aliqui ad hoc idonei ꝑ hoc enĩ simplices in fide firmabunt̃ et tolletur infidelib⁹ decipiẽdi facultas. Si vero non sint sollicitati. tunc periculosum est coram eis disputare de fide. quor̃ fides simplicium ex hoc reddit̃ firmior̃ nihil ad uersum audierunt. Et ideo nõ expedit eis vt audiant verba infidelium disputantiũ cõtra fidez hec Tho. Et sic intelligendũ est illud Gelasij. 2 xxiij. q. iij. Cum quibus in fine vbi dicit̃. Canonum magistris atq̃ custodibus nostris nullus fas est inire certamen cũ hoĩbꝫ ditionibꝫ aliene Vbi glo. cũ hereticis nõ ẽ disputandum nec cum aliquo de fide. C. de sum tri. l. nemo. Sed ad hoc potest disputari cũ eis. vt cõuincat̃. non vt in dubium reuocent fidem nostram. Prohibent̃ aũt omnes laici disputare de fide occulte vel publice extra de hereticis. Quicunq̃ li vi.

De conuersatõne. §. III

fidelium cum infidelibꝫ quomodo sit ꝓhibitus Nota primo q̃ cum hereticis ꝓhibita est etiam locutio fidelibus et hoc quia excõicati sunt ex. de here. Excõicamus ⁊. xi. q. iij. Cum excõmunicato. Sed cũ alijs infidelib⁹ vt iudeis ⁊ sarracenis non est ꝓhibita locutio. sed nimia familiaritas et ꝯuersatio. Vnũ. xxviij. q. i. dicit̃. Omẽs deinceps clerici siue laici iudeor̃ ꝙuiuia vitẽt. nec eos quisquã ad ꝙuiuiũ ercipiat. q̃ cũ apud xp̃ianos cõmunib⁹ cibis nõ vtant̃ indignũ atq̃ sacrilegũ est eor̃ cibos a xp̃ianis sumi. ac si inferiores incipiant esse xp̃iani quã iudei si vtamur cibis eor̃. et ipsi nostros cõdemnãt. Et dicit ibi glo. qđ idem est de gentilibꝫ vt sarracenis. q̃ et ipsi hodie iam cibos discernũt licet enĩ nõ ꝙtineantur verbis edicti. vt. xi. q. iij. Ad mensam cõtinentur tamen in alijs. vt. ff. de peti. bere. l. Itez veni. Ita sic. ij. q. i. Vulti. et assignat ibi glo. rõne quare nõ est ꝓhibitũ loqui cũ iudeis et est ꝓhibitum comedere cũ eis q̃ scilicet maior familiaritas est in cibo sumendo q̃ in colloquendo et facilius quis decipitur inter epulas. xxij. q. ij. c. Vnusquisq̃ Tho. autem se. se. q. c dicit. q̃ illi qui sunt firmi in fide ita q̃ ex ꝙuersione cũ infidelibꝫ nõ timetur de eorum subuersione. ꝟ ꝑ rari potest ex hoc infidelium ꝙuersio. nõ sunt ꝓhibendi cum illis cõicare. Sed infirmi ꝺ quibꝫ timeri potest ꝓhibendi sũt extra casum necessitatis ne cum illis cõuersentur. Tho. sed ⁊ firmi etiam caute debent illud agere ne infirmos scandalizent. xij. q. i. Nolo.

Pueri iudeorũ. §. IIII.

et aliorũ infideliũ nõ sunt baptizandi inuitis parentibꝫ scõm. b. Tho. se. se. q. x. arti. vl. qđ ꝓbat triplici ratione. Prima est ꝓpter periculũ fidei. Si enim pueri nondũ vsum rõnis habentes fidem susciperent. cũ postmodũ ad ꝑfectam etatẽ peruenirent possent de facili a parentibꝫ induci vt relinquerent qđ ignorantes susceperant. qđ ꝙgeret in fidei detrimentũ. Secũda rõ est q̃ hoc repugnat iusticie naturali filius enĩ naturaliter est aliquid patris. ⁊ primo quidẽ a parentibus non distinguitur ꝟm corpus quãdiu in vtero matris ꝙtinetur postq̃ vero ex vtero matris egreditur anteq̃ vsum liberi arbitrij habeat cõtinetur sub cura parentum sicut sub quodã vtero spũali. Quãdiu. n. puer nõ habet vsum rõis non differt ab animali irrõnali. Vnde sicut bos et equus et bmõi est alicuius vt vtatur eo cũ voluerit secundum ius ciuile sicut ꝓprio instrumẽto ita de iure naturali est q̃ filius anteq̃ habeat vsum rõnis sit sub cura patris. Vnde ꝙtra iusticiam naturalem esset si puer anteq̃ habeat vsũ rationis a cura parentum subtrahatur. vel eis ĩuitis de eo aliquid ordinetur. Sed postq̃ incipit habere vsum liberi arbitrij iam etiaz incipit esse suus. et potest q̃tũ ad ea que sunt iuris naturalis vel diuini sibiipsi ꝓuidere. Et tũc pot induci ad fidem nõ coactione sed ꝑsuasione. et potest inuitis parentibus baptizari. Tertia ratio est consuetudo ecclesie que babz ma⁊ imã

auctoritatem. vnde et semp emulanda. i. imitanda que inducta esse credenda est ex dictis rōnibus assignans. Tanta enim est auctoritas eccie vt ab ipsa doctrina doctor habeat auctem. Unde magis standum e auctoritati eccie q̄ doctrie cuiuscūq doc. Greg. Aug. Hiero. r alior. Usus autem ecclesie qui ad auctoritatē eius pinet h nunq̄ habuit q filij iudeor. inuitis pntib, baptizarentur q̄uis fuerint retro actis temporib multi principes catholici et potentissimi vt Constantinus et Theodosius quib familiares fuerunt sanctissimi epi vt Siluester Cōstantino. Ambrosius Theodosio. qui nullo mō ptermittissent hoc ab eis impetrare si vidissent hoc ee cōsonū rōm. Et iō periculosum videtur ptra hanc assertionē d nouo introducere cōtra pfuetudinez in ecclesia hactenus obseruatā q iudeor. pueri inuitis parentibus baptizentur. Et quia non sunt facienda mala vt eueniāt bona z aplin. ad Roma. iij. Facere aūt iniuriā alteri est malū. fit aūt iniuria pentib vt eis inuitis eor. pueri qui sunt sub eor. cura baptizent. et iō nō debet hoc fieri etiā ppter bonū sequendū vt liberent a pculo mortis eterne rumpit. n. ordo iuris naturalis Sed nec pdicatorib, vel prelatis pmittit cura talium. sed pentib suis qui habent eis, puidere de sacrāmētis salutis anteq̄ habent vsum rōis. Unde de pueris antiquor. dicit qd sunt saluati in fide parentum. Et ideo nō imminet aliquod piculum ipsis plat̄is et predicatorib si patiant illorum puuli detrimentū salutis ppter subtractionem sacramentor. sed pentibus eorū q hoc non pcurant. Idem Tho. Guil. dicit q nō licet nutricibus iudeorū puulorū inuitis pntib baptizare eos. Sed si in articulo mortis d facerēt credit q nō peccarent. Ex his aūt que dicit bea. Tho. r precipue in prima rōne. videtur satis clare elici q q̄uis baptizari tales. nō debeant inuitis parentibus. tū si contrarium fiat recipiunt vere baptismū. qd mihi placet quāuis Pe. de pal. in. iiij. teneat contrariū vt patet in terna pte ti. de baptismo. Qui autem susceperint fidez ex infidelib seu baptismū sepandi sunt a parentibus. et sic intelligit glo. ibi et bene illud. c. iudeo filios vel filias ne pentū vltra inuoluantur erroribus ab eor. consortio decernim⁹ separari. xvij. q. i. Ubi glo. per baptismū enim soluit ius patrie potestatis. nec tamen priuabunt illi paterna successione. extra de iudeis. c. Judei.

¶ Capitulum tertium de infidelitate iudeorū et ritibus et aliorum infidelium et de participatione cum eis et de exactionibus in eos. et de seruientibus eis.

Prohibetur habitatio cum iudeis. et balneatio. Ūñ xvij. q. i. dicitur. Nullus eor. qui i sacro ordine sunt aut laicus azima eorū mandu cet aut cū eis habiter. aut aliquē eorū i infirmitatib suis vocet aut medicinā ab eis pcipiat. aut se cū eis in balneo lauet. Si quiscq̄ hoc fecerit. si clericus est deponatur. si laicus excōicet. Et dicit ibi glo. nisi sit missus ad pdicandū eis. extra de iudeis. Quā sit laudabile. Debēt aūt puniri contra facientes mō pdicto ſm Ray. si postq̄ fuerint admoniti se nō abstinent ab hmoi. Guil. tñ dicit q in necessitate possunt emi et comedi azima iudeorū. Idem videt sentire Aug. de medicinalib in casu necessitatis cū. s. alius nō inuenitur sufficiens medicus. Hosti. etiā dicit q xpiani nō dēt esse vt assidui intra domū iudei. nec tanq̄ famuli. aut nutrices aut obstetrices. alīs si ipsi xpiani nolunt discedere debent excōicari extra de iudeis. Judei. Sz ex. domū pōt eis seruitia facere r pōt esse coloni eor. extra eo. Ultro tū. Nota etiā ſm Hosti. q pōt xpianus hre iudeos in suos r emere ex. eo. r si iudeos. nō tū debēt cū eis morari. ita q habeāt eos tanq̄ familiares Judei. n. vt dicit Jo. sunt difficiliores ad puertendū et pitiores ad subuertenduz q̄ gentiles. Si aūt voluerint fieri xpiani siue iudei siue gētiles. nō poterunt dñi eorum pbibere. ar. xij. q. ij due sunt. Tñ ſm Ray. r Tho. q baptismū non liberant a seruitute i remanent sui. q. Quid? etiaz introducta est de iure diuino. ar. di. xxv. Sexto Et q ius gentiū di. i. ius gentiū. Et q ius canonicū approbata. xij. q. ij. Eccias. ſm Hosti. r gof. Et addit Ray. q vbi d bona pfuetudine nō solent xpiani ee sui consulendū est dño q in remissionem pcor. suor. manumittat vel saltē pecunia mendicata vel seruitio ad temp⁹ pstito se redimat. xij. q. ij. Cum redemptor. Sz q hoc pfilium e t pium sīgs ptrariū faciat. s. retinēdo talē puersum ad fidem in seruitutē vl ēt alteri vēdē do nō credo q peccet. q qd nō est pbibitū intelligitur esse pcessum. ar. xij. q. ij. Eorum. §. se. in fi. sz hoc ñ repitur pbibitū Hoc etiā asserit dñs Joan. de. in li. qui dicit lucula noctis.

A quibus iudei sūt. §. I

pbibendi inter xpianos puersantes. Primo secundū Rai. ne habeāt aliqua officia publica ne occasionē habeant seuiendi in eos. vt. di. liij. nulla. r. xvij. q. iij. Constituit. Qd si iudeus talia officia susceperit debet ei denegari xpianorū cōio do nec quicqd accepit ex tali officio p̄ puidentiā diocesani puertat in vs⁹ paupū r ipse offm dimittat Ite nullus fidel pōt aliqd pgregatōi iudeoruz

vel iudeo vel pagano in testamento relinquere: & si fecerit etiã post mortẽ iudicat anathema. vt xxiiij. q. ij. Sane. Et intelligendũ videt nisi legaret ad subueniendũ magne necessitati. Itẽ non debent pmitti iudei nouas erigere synagogas. sed veteres reficere dũmodo ampliores vel preciosiores nõ faciant solito. Et rit⁹ & solennitates suas sunt pmittendi facere extra eodem. ꝓsului. Itẽ in diebꝫ lamẽtationis et dñice passionis non debent in publicũ ꝓdire extra eo. In nonnullis. Qꝫ etiã in die pasce nõ debẽt hẽre hostia vl fenestras aptas. ex. eo. Nec sup bis. Itẽ cogendi sunt tales habitũ deferre cõtinue qꝫ ab aliis manifeste distinguãtur ex eo. In nonnullis. Item cogendi sunt ad decimas prediales ꝓsoluendas extra de deci. de terris. Itẽ cogendi sunt xpianos testes recipere. extra se. sed iudeus nõ pt ferre testimoniũ ꝓtra xpianũ. extra de testi. c. iudei. Itẽ iudei pmittit agere & quenire apud iudices nostros & nõ apud seniores eorũ. Arbitꝛ possunt eligere etiã iudeũ cuius sniam exequat ordinarius. C. eo ti. Iudei. Itẽ in sabbatis suis nõ debent trahi ad iudicia. Nec ipsi alios trahant. Sed nec in aliis festiuitatibꝫ suis debent turbari. Nec sepulchra eorꝫ obtentu sortis pecunie effodi. vt. C. e. ti. Die sabbati extra eo. Sic iudei. Pro maiori declaratione eius qꝫ dictum est in precedenti. §. in principio. Nota fm. b. tho. se. q. x. ar. x. qꝫ dñium et platio infidelũ sup fideles põt dupliciter ꝓsiderari. Uno mõ ꝗtum ad dñium & plationẽ de nouo instituendã & hoc nullo modo debet pmitti. hoc enim cederet in scandalũ & periculũ fidei. De facili. n. illi q̃ subiiciuntur iurisditioni aliorꝫ immutari pñt ab eis quibus sub sunt vt sequantur eorꝫ impiũ. nisi illi subditi sint magne virtutis. Similiter etiã infideles ꝓtemnerent fidẽ li fideliũ defectus scirent. Et iõ apls. i. Cor. vi. ꝓhibet fideles ꝓtendere in iudicio coꝝ iudice infideli. Et sic eccia ꝓhibet infideles pfici in quocũqꝫ officio sup fideles. vt in. c. Constituit. xvii. q. iiij. Alio mõ põt ꝓsiderari dominiũ infideliũ sup fideles, put ẽ iam pẽsũ. Ubi sciendũ qꝫ dñium & platio introducta sunt ex iure humano. Sed distinctio fideliũ ab infidelibꝫ est ex iure diuino. Ius aũt diuinũ qꝫ est ex gratia nõ tollit ius humanũ qꝫ est ex naturali rõne. Et ideo distinctio fideliũ & infideliũ fm se ꝓsiderata nõ tollit dominiũ infidelium super fideles. põt tamen tolli p ordinationẽ eccie auctoritatem habẽtis de ipsis infidelibꝫ sup tale dñium auferri ius dñij & plationis qꝫ infideles merito sue infidelitatis merentur amittere ius prelatiõis quod habent sup fideles qui transferũtur in filios dei. Sed hoc eccia q̃ñqꝫ facit qñqꝫ nõ facit. In illis ei infidelibꝫ qui tpaliter subiiciunt eccie & mẽbris eius. hoc ius eccia statui vt. f. seruus iudeoꝫ factus xpian⁹ statim fit liber nullo precio dato. vt di. liiij. Fraternitatẽ & hi⁹. Nec hoc eccia iniuriã facit eis. qꝫ cũ iudei sint serui eccie. põt eccia de eoꝝ bonis disponere. In illis vero infidelibꝫ q̃ tpaliter nõ subiiciunt eccie vel mẽbris eius. ꝑdictũ ius nõ staruit. licz posset instituere de iure. Et hoc facit ad scandalũ vitandũ. sicut & dñs mãdauit ꝓ se solui tributũ cum nõ teneretur ad scandalũ eoꝝ vitandũ. vt habetur Math. xvij.

De rũbus seu .§. II.

cerimoniis infidelium quare & qñ tolerant. Pro cui⁹ declaratõe dicit Lyo. se. se. q. x. ar. xi. qꝫ humanũ regimẽ deriuat a diuino regimine. & ipm debet imitari. Dñs aũt cũ sit summe bonus & omnipotens pmittit tñ aliqua mala fieri in vniuerso q̃ posset ꝓhibere ne eis sublatis maiora bona tollantur aut maiora mala sequantur. Sic & in regimine hominum hi qui presunt recte aliqua mala tolerant ne aliqua bona impediant. vel etiã ne alia mala peiora incurrant. sicut dicit Aug. in li. de ordine. Auser. meretrices a rebꝫ humanis et turbabis oĩa libidinibus. Sic igit infideles q̃ñs in ritibꝫ suis peccent. tamẽ tolerari pñt. vel ꝓpter bonũ qꝫ ex hoc ꝓuenit. vel ꝓptera liquod malũ vitandũ ex hoc aũt qꝫ iudei rit⁹ suos obseruant. in quibꝫ figurabat olim veritas fidei quã tenemus. hoc bonũ ꝓuenit qꝫ testimonium fidei nostre habem⁹ ab hostibus. et quasi figura repñtat nobis ꝓ illos ea q̃ credim⁹. & ideo in suis ritibus iudei tolerant. vt ps. di. xlv. Ó iudei et extra eo. Consuluit. Alioꝝ vero infideliũ ritus qꝝ nil vtilitatis vel veritatis afferũt. nõ sũt aliqualiter tolerandi. nisi forte ad aliqꝫ malꝫ vitandũ vt scandalũ vel discidiũ qꝫ inde posset ꝓuenire. vel impedimentũ salutis eoꝝ qui tolerati paulatim ꝙuertunt ad fidẽ & ꝓpter hoc etiã hereticoꝝ & paganoꝝ ritus eccia aliqñ tolerauit qñ erat magna multitudo infidelium.

Quomodo sint .§. III.

puniendi ꝓcipantes cũ iudeis circa casus ꝑdictos & ipsi iudei facientes contra ꝑdicta. Participantes si sunt clerici. & admoniti nolũt se emẽdare scõm Ray. dñt priuari officio et beneficio. Si sunt laici et principes qui nolũt exequi predicta. vl aliq̃ q̃ aliqꝫ impedimentũ afferũt admoniti nõ satisfaciunt. dñt excõicari. xxiij. q. i. Nullꝰ. Sed iudei cõtra ꝑdicta facientes sic puniunt vt xpiani ab illoꝝ cõtione & ꝓsortio seu ꝓmertio tãdiu separent sub pena excõis donec illi emẽdauerint & satisfecerint. vt patet ex. eo. ti. et si iudeos. Dñt ẽt iudei p eccias ꝺberari vl alio mõ coꝛporaliter mulctari de ꝓcepto epi vl ꝓncipis. ar. xxij. q. iij. Cõstituit. & etiã alia pena pñt puniri

ex.de vsu.c.post miserabilē. Quod ergo dicitur q̄ ecclesia nō iudicat de his qui foris sunt, dicit glo.xxviij.q.i. Sepe. hoc eē verū quo ad spūalē penā quia eccīa nō excōicat iudeos vel gentiles sed quo ad corpales penas bene iudicat d̄ eis vñ si nimis querūt cū querūtis ex eis ad fidem vel puertere nituntr debēt flagellari.d.c. Sepe. Si aūt christū blasphemauerint dicit Holti.q̄ secundū leges debent decapitari. Vñ p̄cipes seculares iudeos x̄p̄m blasphemātes grauiter punire dēbt pena pecuniaria vel etiā grauiori extra eo. In nonnullis. Et nota fm Tho. in quadaz epla ad ducissam lotworingie.q̄ cū iudeus delinquens nil hz p̄ter vsuras debet nihilominꝰ ⁊ p̄t puniri pena pecuniaria secundū delictū ne ex sua iniquitate reportet cōmodū.et maiori vnicz pena q̄z quicūq̄z alius non vsurarius in sili cāu q̄zto pecunia que ab eis auferetur minus ad eos ptinet. Potest ⁊ insup addi alia pena ne ad penam sufficere videat q̄ pecuniā aliqs debitā delinant possidere. Pecunia tamen ab eis ablata pene no mine nō pōt retineri a dūis seu officialibꝫ punientibꝫ sī debet de ea fieri vt dicet in .§. se.

De exactiōibus .§.IIII.

factis in iudeos a dūis terrarū.quid iuris dicit Tho.in dicta epla q̄ēquis sicut iura dicūt iudei merito culpe sue seruituti sint addici, ⁊ sic dūi res eorū possint accipe tanq̄z suas.ita tū q̄ non subtrahant vite necessaria.q̄ tū oportet nos ambulare honeste ad eos qui foris sunt.ne nomen dei blasphemet hoc obstante videt vt in exactionibꝫ quas facere nō ꝓsueuerūt nō ꝓgrauent sī ad ꝓsuetas cogi possunt. Sed no.scōm Tho.in dicta epla.q̄ cū iudei nihil habēt p̄ter vsuras. cū nō possint ipsi illa retinere licite.nec ꝓsequenter dūi recipientes collectas a talibꝫ possunt ea sibi retinere licite nisi forsan essent talia que ab ipsis vel antecessoribꝫ dominoꝝ ipsi iudei extorsissent. Siqua vero alia bñt que ab eis extorserint illis debent restituere quibꝫ ipsi iudei tenebant si inueniunt. Illoquin in pios vsus scōm ꝓsilium diocesani vel alioꝝ pboꝝ vel in cōem vtilitatez terre si necesse est sunt eroganda. Neceēt licitū si de nouo dūi exigerent talia a iudeis seruata tū ꝓsuetudīe p̄decessorū suoꝝ hac intentōe vt in pios vsus expendantur.

De donis et mer .§.v.

cedibus quas dant iudei ꝓsonis pro labore suo vtrū possīt licite recipi et retineri. Rñdet Guil q̄ de bis que habēt iudei p̄ alium modū q̄z per vsuras et rapinas.puta de aliquo artificio acq̄sita nō est dubiū q̄ et dona ⁊ merces laboris possunt accipi ⁊ retineri. Sed si nō habēt p̄ter vsuras.tunc si recipiens certat de damno suo vitando.sic accipiens nō peccat sicut qui a fure vel rapace damnificatus est.puta q̄ incendiū nō peccaret si acciperet ab eo damnū suū licet ipse fur vel raptor nihil haberet nisi quod acquisiuit ex furto vel rapina dū tū nō recipiat q̄ damno suo in specie res ipsas alienas. Et addit etiā Tho. in supradicta epla q̄ si iudeus vsurarius vitro ꝓferat pecuniā vel ereminm expedit recipe vt pecunia sic recepta reddat his quibꝫ de iure dz seu aliqs ⁊ dicit Guil.q̄ dona ⁊ elie nō sūt recipienda ab vsurarijs qm̄ p̄ hoc non efficerent nō soluendo nisi vt dictū est si recipientur ad restituendū creditoribꝫ eius vsurarū. Vndicū aūt ꝓ nihilo reputatur.et sic p̄t ricipi.

De seruis iudeoꝝ .§.VI.

rum vel seruientibꝫ eis. Nota scōm Rai.q̄ si puus iudei est ꝓnaculus.i.de illius ancilla nat? si vult efficī x̄pianus statim eripit in libertatem nullo p̄cio dato. C.de epi.et cle.l.deo nobis.ar. di.liij. Fraternitatē. Idē si seruus sunt emptus qui erat x̄pianus vel esse volebat di.liij. Vnde incipia q? tales nō licet iudeo emere vel in seruos tenere. Itē si seruus emptus erat paganus et fuit emptus cā seruiendi ⁊ nūc vult fieri x̄pian' vt i d.c. Fraternitatē. Idem etiā si emit euz cā mercimonij.et nō exponit eum infra tres menses venalem.quia p̄sumitur q̄ emerit eum causa seruiendi. Si vero exposuit eum venalem infra tres menses et per eū nō stetit quin vendiderit ⁊ ipse vult efficī x̄pianus infra illud spaciū vt p? ea liberabitur dato p̄cio.xij.solidorum.ab aliq̄ christiano.vt.in.d.c. Fraternitatē ⁊ extra eo.ti.c i. Et erunt illi xij.solidi vsualis monete illi? loci extra de maledic.c.statuimus et. hoc intellige nisi dominus eū nolentē circūcideret.vel alterius secte signaculū imprimeret. Tūc enī p̄ter iniuriam corporis nullo p̄cio dato liberabitur di.iij Nulla. Et nota scōm Rai.q̄ talis sic redempt? non erit p̄terea seruus redimentis.sz erit ucer et restituet illi p̄ciū solutū p̄ eo. Et si nō habet p̄cium querat mendicando.vel seruiat et tantum q̄ seruitium ꝓpenset cū p̄cio. ⁊ postea eat quo vult.ar.xxvi.q.i. De raptoribꝫ. Et hoc intellige nisi cā pietatis emptus fuerit tūc.n. non tenetur ei reddere aliquid vel seruire.q? qđ pro pietate datur,p̄hibet ius ne repetat ⁊ sic dedisse p̄sumitur nisi ꝓtrariuz fuerit p̄testatus. Cōcor. Holti.⁊ Gof. Qđ si nullus emptor ꝓpareat secundū Ber.nihilominꝰ erit liber ⁊ p̄ciū hoꝝtia? tim q̄rat aut opas p̄tet. Si aūt plures sūt q̄ volunt emere.tūc scōm Gof.epūs loci eliget magis idoneum. ff.de actu.l.si plures vel si sunt pares episcopus gratificet cui vult.ar.extra de iure patro. Cum aūt. Idez Holti.ergo dic Holti.p̄dictum ē q̄ nullus mancipiū christianuz seruiat

iudeo. multo minus liberi xpiani nō ōbent eis
seruire. nisi extra domum vt in labrādo terras
vbi. non autem intra domum. alias si ipsi xpia
ni qui seruiūt iudeis in domo vt famuli nollent
discedere ab eis. debēt excōicari. vt extra eo. ti. Et
si iudeos. Et si iudei nollent illos dimittere pro
hibetur fideliū cōmertium cū eis. vt in. d. c. Et si
iudeos.

¶ Capitulum quartum de Heresi et de pēnis
hereticorum

De heresi sciendū

scōm Pe. de tharan. in. iiij. Ad hoc
vt quis, ꝓprie dicatur hereticus duo
requirunt. Primū est error in ratione fidei circa
his que sunt fidei. Secundū est quasi ꝓplemē
tum. s. ꝓtinatia seu obstinatio in voluntate. vt. s. nō
solū eligat voluntarie assentire false doctrine. sed
etiam ꝓtinax est ad nō assentiendū veritati sibi
manifestate. Vñ quātum ad primū Aug. sic diffi
nit heresim. Hereticus est qui alicuius ꝓmodi
tem. ꝓpalis et maxime glorie principatusq; sui
gratia falsas ac nouas opiniones gignit vel seq̄
tur. xxiiij. q. iij. Hereticus ꝫ intelligit de opinio
nibus que sunt ꝓtrarie fidei. Nam si quis habet
falsas opiniones in phā vel geometria. hic nō
dicetur hereticus, put heresis est spēs infidelita
tis scōm Tho. se. se. q. xi. Ad fidem aūt ptinet ali
quid dupliciter. Uno mō directe ꝫ principaliter
sicut articuli fidei. Alio modo indirecte ꝫ secun
dario sicut ea ex quibus sequitur corruptio ali
cuius articuli sicut dicere q̄ aliquid ꝓtentū ī scri
ptura sacra non sit verum. quod est corruptio
articuli de spiritu sancto. qui locutus est per
ꝓphetas. vel dicere qd aliquod determiatū ab ec
clesia in fide nō esset verū qd esset corrūpere arti
culum illum. Sanctā ecclam catholicā ꝫ hmōi
circa vtraq; ergo pōt esse heresis. Quantū ad se
cundū. s. q̄ aliquis voluntarie assentit errori hie
ro. sic dicit. Heresis grece ab electione dicit. eo
q̄ vnusquisq; eligit doctrinā quā putat melio
rem. xxiiij. q. iij. heresis. et intelligit in doctrina
fidei. Nam scōm Tho. se. se. q. xi. sicut qui rectā
fidem habet xpianam voluntate sua assentit xpo
et exinde his que vere ad eius doctrinā ptinent
sic a rectitudine fidei christiane dupliciter pōt a
liquis deuiare. Uno modo quia ipsi christo nō
vult assentire. et hic habet quasi malā voluntatē
circa ipsum finē. et hoc ptinet ad spēm infidelita
tis iudeorū et paganorū. Alio mō qñ licet inten
dat christo assentire. tñ nō eligit ea que sunt vere
a christo tradita sed que sibi ꝓpria mens sugge
rit. ꝫ hoc ptinet ad heresim p quā quis, pfitetur
fidem christi. sed dogma eius corrūpit. Quantū
ad tertium. s. ptinaciam in voluntate dicit Aug
q̄ in ecclā christi morbidū aliquid ꝓrauūq; qd
sapiunt si correcti vt sanū rectūq; sapiāt, resistāt
ꝓtumaciter suaq; pestifera ꝫ morbida dogmata
emendare noluerint sed defendere pfistūt here
tici sunt. xxiiij. q. iij. Qui in ecclā. Qui ergo erra
ret in materia fidei putans ecclaz sic credere pa
tus corrigi ꝫ emendare cū audierit veritatē. non
censetur hereticus. Ulñ abbas Joachim cuius
libellus eius quē fecit contra Petrū lombarduz
fuerit dānat. vt doctrina heretica. tñ q̄ se ꝫ opa
seu scripta eius submisit correctioni ecclē ipse ñ
fuit hereticus iudicat. extra de sum. tri. ꝫ fi. ca. c
Damnam. Et ad hoc facit qd dicit Aug. Si q̄
suam sñiam cuius falsam atq; puersam nō ptiā
ci animositate defendūt quetūt aūt tanta sollici
tudine veritatē pati corrigi cum inuenerīt neq;
cuius sunt iter hereticos ꝓputādi. xxiiij. q. iij. Dicit
apostolus. Nota cū secūdum Tho. vbi supra q̄ si
aliqui doc. ecc. esse dissēsisse videt. hoc est vel de
illis circa que nil iteresse ad fidē vtrū sicvl aliter
teneatur vel in quibusdaz q̄ ꝫ si ptinebant ad fi
dē tñ adhuc nō erant p ecclesiam determinata
Postq; essent auctoritate vniuersal ecclē determia
ta si quis tali ordinationi repugnaret ptinaci
ter hereticus censeretur. Que quidem auctori
tas principaliter residet in summo pontifice. vt
habetur. xxiiij. q. i. Quotiens Cōtra huius auc
toritatem nec Aug. nec Hie. nec alius doc. suaz
sñiam defendit vt. xxiiij. q. i. hec fides hec Tho
Et idem dicit in prima pte q̄ in his q̄ nō sunt ꝺ
terminata p ecclaz vbi sunt varie opiniones do
ctoꝝ sine preiudicio vel piculo heresis pōt que
cuiq; illaz ptiū teneri. Quod aūt dicit de hereti
cis. c. Dubius in fide ē infidelis. intelligit ꝺ eo
qui sponte vult dubitare. secus de illo qui aliqñ
vacillat circa fidem et temptatione sed cū disspli
centia rōnis scōm Guil. Quod etiā dicit Hie.
q̄ quicūq; scripturaz sacram aliter intelligit q̄z
sensus spūssancti est flagitat a quo inspirata ē, he
reticus appellari pōt. xxiiij. q. iij. heresis. Intelli
gendum est sm Tho. de tali expositione que ē cō
traria ei qd est p spm sanctū reuelatū. Dicit et
am idem Tho. q̄ siquis erraret in his ad que ex
plicite nō tenetur credere. vt si crederet aliquis
Jacob fuisse patrem Abrahā, patus corrigi cuz
audiret contrarium continere scripturā non re
putatur hereticus

In pmiēdo aūt .§. i.

hereticos ecclā vtit iusticia ꝫ mīa. Et quātum ad
spūalia suffragia. i. collatōem sacramētoꝝ pmie
ꝫ eucharistie q̄z tū ex pte sua semp vtit mīa. q̄ q̄z
tūcunq; relapsi admittit eos ad pniam ꝫ eucha
ristiā si conuertant ad fidē. ꝺ here. c. Sup. eo. li. vi
Quantū aūt ad tpalia, vt vitā dignitates. offi
cia et substantiā etiā ecclā vtit mīa añ relapsū in
heresim. ¶ Cum enim meruerint p ipsuz lap

sum per mortem corpalem excludi de mũdo. qz grauius est corrumpere fidem per quã est aĩe vita qz falsare pecuniam p qz vite tpali subuenit. Unde si falsarij pecunie. vel alij malefactores statiz per seculares potestates iuste morti tradũtur multo magis hereticj statim qz d hereſi quincunctur possent iuste occidi. Ex magna misericordia si reuertuntur ad sinceritatẽ fidei abiurãtes heresim, p primo lapsu percitur eis Et aliquando etiam si clerici sunt dispensatur cũ eis ĩ officijs plus et minus. Aliquando etiã in prioribꝰ dignitatibus precipue ad tollẽdum scandalum. vt xxiij. q. iiij. Ipsa pietas Quod autẽ hereticj ipso facto sint excõmunicati ẽt hoc fit ex rõne. qz medicinalis est excõmunicatio non eradicans vt dicitur xxiij. q. iij. §. Illud ẽ. Ex quibus sanãs qz ad hoc fit vt spiritus saluus fiat. vt dicitur. xi. q. iij. Eludi. Sed si hereticj relabãtur in heresim quo ad vitam et bona temporalia exercet contra eos ecclesia seuerã iusticiam nullo modo in his percens eis qz tuncunqz penituerint eo. ti. ad abolẽdaz. Et hoc rationabiliter fit secũdum Ho. vbi supra qz per hoc puidetur bono cõmuni. Nã si hereticj reuersi sepe reciperentur vt conseruarentur in vita. et alijs rempalibꝰ bonis posset hoc esse ĩ preiudiciũ salutis alioꝝ. tum qz si relaberentur alios infice rent tumetiã quia si sine pena euaderẽt. alij securi ĩ heresim laberentur. Et relapsu etiã ipsorũ ꝑsumitur de inconstantia eorũ circa fidez. et ideo iuste occidũtur Cũ. Hiero. xxiij. q. iij. Resecante sunt carnes putride. Scabiosa ouis a caulis reperlanda ne tota domus et massa et corpus et pecora ardeat corrũpatur putrescat intereat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit sed quia nõ statiz oppressus est totum orbem eius flamma popularata est hec ille.

Puniuntur hereti. §. II.

ci quadruplici pena secũdũ. Rai. Primo quidẽ excõicatione. quia omnis hereticus siue occultꝰ siue manifestꝰ ẽ excõmunicatꝰ. de qua excõmunicatõe habes in. iiij. pte. ti. i. c. iiij. vbi plura dicũt de ista materia. Secũdo depositione. qz ĩdistincte siue clericus siue laicus etiã si papa vel imperator et quilibet alius debet deponi ab omni dignitate. di. xl. Si papa et xxiij. q. i. Qui contra pacem. et omnibus officijs et beneficijs spoliari debet et si clericus sit debet degradari. Sed et vasalli dominoꝝ soluti sũt a debito fidelitatis homagij et totius obsequij et quocũqz pacto quacũqz firmitate vallato si ipsi domini incurrunt heresim eo. ti. c. fi. Item hereticj cum fautoribus et defensoribus suis et receptoribus et ipsoruz filijs vsqz ad secundaz generationem per lineam paternã. per lineam vero maternam. vsqz ad primum gradũ ad nullũ beneficiũ. vl' offm ecclesiasticũ admittãtur alẽ irritũ vt eo ti. Quicũqz et c. Statutũ li. vi. Item omnes viri ecclesiastici qui ad pces talium receperint dignitates et beneficia ecclesiastica sũt ꝓuati et si receperint sc ẽ nõ debent ĩ posterũ admitti ad alia vel similia. d. c. Qui cunqz. Tertio rerum ablatione. qz oĩa bona eoruz ipo iure sunt ꝓfiscata. di. viij. Quo iure et xxiij. q. vij. c. i. et sequenti. Sed executio ipsius ꝓfiscationis vel bonoꝝ occupatio non debet fieri per principes seculares anteqz p iudicem eccl̃asticũ sñia sup eodem crimine fuerit promulgata eo. ti. c. Cũ secõm li. vi. Et qz uis ipsi hereticj haberent filios catholicos ꝓuabuntur paterna hereditate in detestationem criminis. Insup et si post mortem aliqs declararetur hereticus qui in vita nõ fuit declaratus ꝑsit bona eius occupari eo. ti. Accusat' li. vi. Nota tñ qz ꝓpter heresim maritoꝝ nõ ꝓfiscãtur dotes vxoꝝ nisi ꝑticipent in hereli. Si aũt reuerterentur ad fidem nõ tamen eis restituũt. filijs eorum bona ipsorum sed omnia ipso iure sunt confiscata extra eo. ti. c. Vergentis Quod si aliter fieri non ꝑt manu armata sunt oĩa bõa ab eis auferenda. vt. xxiij. q. viij. c. i. Et vt dicat Rai. et Gof. licet eccia videatur dare generalem auctoritatem vt omnes expolient eos. tamẽ satis videtur tutum. vel non fiat nisi speciali edicto vel principis. vel ecclesie ne aliter videatur ponꝰ ex cupiditate vel vltione qz ex iusticia et obedientia pugnare. xxiij. q. i. quid culpatur et. q. tj. p totum. Quarto puniuntur morte. Continuo enĩ post deprehensionem erroris nisi ad fidez reuerti velit et heresim suam abiurare et satisfactõez exhibere si laicus est subito debet comburi. Clericus autem post solemnẽ degradationem relinquitur curie seculari occidendus. Si aũt reuertatur ad fidem detrudi debet in ꝑpetuũ carcerez eodem ti. Excõmunicamus de rigore iuris. Oĩ si rius tamen agitur cũ eis. Reuertentes autẽ ad fidem debent abiurare ad arbitriuz epi̇scopi sui heresim suam et promittere per scripturaz qz firmiter tenebunt fidẽ catholicaz. vt i. q. vij. Quotiens. et de conse. di. iij. Ego berẽgarius et extra. eo. ti. Ad abolendam

De pena quã in §. III.

currunt credentes receptatores fautores et defensores hereticorum. Primo quidem quilibet talium excõmunicatus est ipso facto. vt de sen. excom. Nouerit de qua excommunicatione habes infra in quarta parte ti. i. c. vbi etiã habes plenam declarationem horum terminoꝝ. q. scilicet dicantur credentes et alij predicti. Et plenius in. ca. sequenti. Secundo quilibet ꝓdictoꝝ si nõ satisfecerit infra annum ex tunc ipso iure est infamis nec ad publica officia seu cõsilia

nec ad eligendū aliqs ad hꝰ nec ad testimoniū ꝺz admitti. nec ꝑt ꝺere testamentū nec ad alicꝰ hereditatē successione accedere. Nullus quoq; ei sup quocūq; negotio sed ipse alijs cogit̄ tñdere. Si iudex ē eius sñia ñ valz. Si aduocatꝰ ñ admittit̄ ad ꝓcinū. Si tabellio nō valēt eius instrumēta. ⁊ sic in similib⁹. Si vero sit clericꝰ ab omni officio ⁊ bñficio ꝺz ꝺponi. ⁊ si illi qui tales postq; ab eccl̄ia fuerint ꝺenotati euitare ꝓtēpserint ꝺebēt excōicari, ꝓbātur hec ola eo. ti. Excōicamus. i. Itē oēs clerici qui talib⁹ exhiberēt eccle siastica sacramēta vel traderēt eccl̄iastice sepultu re aut elyas vel obaltōes reciperēt. ꝺebent ꝑuari suo officio ad qꝺ nūq; restituūtur sine indulto sedis apostolice speciali. Similiter ⁊ regulares quoꝝ et ꝑuilegia ī illis locis nō seruētur eis vt ꝺ. ca. Excōicamus. Itē ipsi credētes heretici sūt ꝺicēdi eo. ti. Excōicamus. ij. Sepeliētes ēt tales sūt excōicati. de qua excōicatiōe hēs plene ītra ī iij. ꝑte. ti. i. ca. vi. Nota ēt q; si aliq; ꝺum in egri tudine ꝺcū berēt petierint hereticos ꝙsolatores. vt ab eis secūꝺū eoꝝ ꝙsuetudinē ꝙsolatiōez reci peut. ⁊ sic decesserint. postmodū vero filij vl̄ here des volūt ꝓbare q; ipsi defūcti ñ sane mētis effec ti susceperint vel post ꝑditaz iam loquelā. vtruz ꝺebeāt audiri tales filij vel hꝛedes. Aldꝰ ꝺicit̄ eo. ti. Filij. li. vi. q; si tales ꝺuz viuerēt erāt diffa mati vel suspecti ꝺe hꝛesi vel si ꝙstiterit q; ipsi sane mēris existētes petierint cōsolatores hꝰ he redes nō ꝺebēt audiri. Alioq; vl̄ admitti ꝑñt ad ꝓ banduz ñ ꝙ vxores filios vel familiares aut aliqs de suis. sed ꝙ testes fide dignos ⁊ fidei zelatores Suspectus ꝺe hꝛesi ⁊ ob hoc citatus ⁊ qꝛ nō cō paruit excōmunicatus. si excōicatiōem ꝙ annuz sustinet. ex tūc velut hereticꝰ ē ꝓdēnādus. eo. ti. Cū ꝙtumatia li. vi. Cōtra xp̄ianos q; efficiūtur iudei vel redeūt ad iudaismū ēt si ifātes vel me tu mortis fuerint bapizati ꝓcedēdum ē vt cōtra hereticos ⁊ eoꝝ fautores. eo. ti. Contra li. vi.

De relapsis in hę. §. IIII

resim. Nota q; tales post abiuratōez hꝛesis vel ēt ex eo q; suspecti ꝺe hoc postq; se ad amstitis examinatiōem purgauerīt si ꝺeprehensi fuerint iudicialiter recidiuasse sine vlla audientia relin quūtur iudicio seculari puniēdi. Sed si in foro p̄niali hoc fatētur nō p̄ñt ꝙ hoc puniri. Accusat⁹ āt ꝺe hꝛesi vel suspectus vehemti suspitiōe qui hꝛesim in iudicio abiurauerit. ⁊ postea incurrit in ipsā relapsus censetur. licet antea crimen ipsū nō fuerit plene ꝓbatū. Sed si leuis fuit suspitio nō ꝺebet iudicari relapsus. Sed alias grauiter punire. eo. ti. Accusatus libro sexto. Itez qui in vna specie hꝛesis seu ī vno articulo vl̄ sacramē to lapsꝰ ē ⁊ postea abiurauit simpliciter hꝛesiz si postea erret in alio, relapsus est iudicādus. eo ti. Accusatus. li. vi. Ille ꝺ cuius lapsu ī hꝛesi im ante abiurationem constiterat, vl̄ nunc constat si postea hereticos ꝺeducāt receptet vel associet aut ꝺonet munera siue mittat vel fauorē impen dat q; accusari nō possit. iudicari ꝺebet relapsus eo. ti. Accusatus. li. vi.

De inquisitiōe hę. §. V.

resis. Nota q; excommunicati ⁊ participes atq; socij criminis ad testimoniū admittūtur ꝑsertim ꝺefectū aliarū probationū cōtra hereticos credentes fautores. ⁊ ꝺefensores eoꝝ. si ex numero testiū aut personarū tam ꝺeponēntium q; con tra quos ꝺeponitur q̄litate ⁊ alijs circūstantijs nō falsa ꝺicere ꝑsummātur eo. ti. In fidei. li. vi. Similiter admittuntur illi super facto hꝛesis qui iurauerunt ꝺicere veritatem, tam ꝺe se q; ꝺe alijs ⁊ eam celando periurauerunt ⁊ postea velit corrigere ꝺictum suum contra se ⁊ alios si mani festis indicijs apparuerit tales non leuitate aut odio aut peccūia sed zelo fidei ꝺe le reuelare, eo ti. Accusatus libro sexto. Item presidentes regi mini alicuius loci licet sint excōmunicati, vel ꝺe facto nō ꝺe iure iurisdictionem habeāt ad requi sitionem ordinarioꝝ ipsoꝝ vel ꝺelegatoꝝ vel inquisitoꝝ possunt ⁊ ꝺebent contra hereti cos credentes receptores fautores ⁊ ꝺefensores eoꝝ suū officiū exercere. et illi qui requirunt eos non incurrūt aliquam sententiam. Tamen ꝺictis presidentibꝰ ꝓpter hoc in alijs nullū ius ē concessum vel ꝑmissuz eo. ti. ꝑsidentes li. vi. Sta tutum loci ꝙ qꝺ impediretur negociū inquisitō nis hereticoꝝ nō valet. Et vñi tenentur exhibe re et corrigere. eo. ti. Statutum li. vi. Sacerdo tes qui instruūt hereticos ꝺe celanda veritate et huiusmodi possunt et ꝺebent pena ꝺe ita castiꝫ gari. Religiosi etiam hereticī sunt grauiꝰ alijs puniendi. eo. ti. Accusatus li. vi. Inquisitores in certis p̄uincijs possunt ꝓcedere simul vel se paratim ꝓout negocij vtilitas suadebit. eo. ti. vt officiū li. vi. Inquisitores ꝺebent absoluere vo lentem cōuerti. ⁊ iniungere eis penitentiam vt ꝺicto. c. In examinatione testium contra hereti cos ꝺebent interesse due persone religiose. ⁊ si fi eri potest per publicam personam conscribi te stium ꝺicta. eodem titu. vt officiū. libro sexto. Et religiosi qui fuerunt notorij. et alij quib⁹ iniū ctum fuerit tenentur ad scribendū. vt in ꝺicto. c. vt officium. Item inquisitores si opus fuerit inuocare possunt auxiliuz brachij secularis. ⁊ cō tradictores ꝙ censuram ecclesiasticam compelle re nō obstantib⁹ quibuscūq; ꝑuilegijs ꝙcessis a quibuscūq; ꝑsonis vel religiosis vl̄ vniuersita tib⁹. nec ēt ꝑsōne ꝺ duab⁹ ꝺicteis, vt ī. ꝺ. c. vt offi cū. li. vi. Itē in negocio hꝛesis ꝓcedi pōt simpl̄r ⁊ ꝺ plano, ⁊ si piculū eēt nō noīans accusatorib⁹

vel testibꝫ publice nisi corã aliquibꝫ puidis ꝑcipiendo eis de tenendo secretũ ⁊ hmõi. sed cessante periculo publicentur vt in alijs iudicijs .e.ti. Statutũ li.vi Sit aũt dictis hereticis inhibita appellatio eo.ti.vt inquisitionis li.vi. Omnes rectores locoꝝ requisiti a diocesanis vel eoꝝ vicarijs aut ab inquisitoribꝫ teneãt iurare seruare et ꝓseruari facere ꝓstitões ꝓtra hereticos credẽtes fautores receptatores et defensores et eoꝝ filios et nepotes. et qui iurare noluerũt hẽãt vt infames et hereticoꝝ fautoꝝ. et de fide suspect. Nec haberi de cet ꝓ ño. nec ad aliqd̃ publicũ officiũ admitti seu assumi vlterius. et ea que interiꝫ vt rectoꝝ fecerit. nulla hũt firmitatẽ eo.ti. vt officium li.vi. Inquisitoribꝫ ꝯcessum ẽ ꝯmittere citationes et denũciationes sniaꝝ Itẽ auctas aduocandi ꝓtos ⁊ clerũ ⁊ ꝓsules loci. put viderint expedire negocio fidei Itẽ ꝓcedendi cõtra illos q̃ in ꝓuincia eoꝝ cõmiserint ꝓm crimẽ hereseos si ad aliã se transtulerint Itẽ faciendi sibi assignari a quibuscunqꝫ libros in quibus essent aliq̃ ꝓcessus cõtra hereticos ⁊ circa hereticos incarceratos vsq; cũ ꝓbatis quibꝫ subsunt penã eoꝝ mutandi vel mitigandi. Itẽ priuandi vel priuatos nũciandi dignitatibꝫ ⁊ alijs beneficijs eccliasticis ⁊ officijs publicis ⁊ honoribꝫ ozos hereticos. et fautores. Hũt aũt diocesani requirẽdi ⁊ de eoꝝ cõsilio faciẽdũ nisi ipsi scienter talibꝫ cõtulisset eo.ti. Ut cõmissi li.vi. Dñ negociũ hereseos cõmittit alicui vel aliquibꝫ generalit incertis locis nõ admittit ẽpis eoꝝ auctas ordinaria ꝓcedendi vel de legata si eã hꝫant. ⁊ vtercꝫ eoꝝ de facto inquirere pũt cõiter vel diuisim et si diuisim ꝓcedant tenent sibi cõicare ꝓcessus ⁊ ꝓ vtrosqꝫ sniã ꝓferatur. nisi alter alteri referat. Qd̃ si in sniã nõ cõcordant ad sedẽ aplicã mittãt. et eo.ꝓ b li.vi. Qd̃ erroꝝ sine alio nõ pũt ad sniaꝝ ꝓcedere. vide exꝑssius infra in.c.se. Et intellige. q̃ post dictam cõicationẽ ꝓcessũ ozs fieri. q̃ nichil aliud restat agendũ nisi q̃ sniã ꝓmulgetur. Quod si alter nõ posset cõmode ꝓcedere nisi visis actis alteri⁹ tũc sol tm cõicatio tribuat. vt in extrauaganti Benedicti xi. q̃ incipit Et eo. Itẽ nota q̃ tã epus qꝫ inq̃sitor vnus sine alio põt citare et capere et dare custodie vel cõpedibꝫ mancipare. Dꝫ deputare duro carceri. ⁊ q̃ magis ad penã qꝫ ad custodiã videat. vel tormentis exponere vel ad sniam ꝓcedere nõ pot epus sine inq̃sitore nec inquisitor sine epo. aut ei⁹ sup b delegato. aut epali sede vacãte delegato capitulũ si sui possint ad inuicẽ copiã habere infra. viij. dies postqꝫ se req̃sierint. pũt tñ quilibꝫ ꝓdictoꝝ cõmittere alteri vices suas. et ꝓ litteras significare suuꝫ cõsiliũ ⁊ cõsensuꝫ extra eo. Vultoꝝ in cle. Quilibet carcer vel murus hereticoꝝ dꝫ esse cõis epo et inquisitori ⁊ dꝫ habere duos custodes vnum quẽ volet epus ⁊ ei ꝓuidebit. alterũ quẽ volet inquisitor et ei ꝓuidebit. ⁊ vtercꝫ eoꝝ pot habere sub se vnũ fidelẽ mistrũ. ⁊ illi⁹ loci erũt due claues. quarum vnus custodũ vnã. et alius aliã tenebit. et poterit officiũ mistrandi incarceratis ꝑmittere suo mistro. et tenentur ꝓdicti custodes antecꝫ exequant officiũ coram eis a quibus assignantur iurare tactis sacrosanctis euangelijs q̃ in custodia omnem diligentiã quã poterũt adhibebũt. ⁊ q̃ alicubi incarceratoꝝ nichil loquet vnus nisi audiente alio. ⁊ q̃ ipsis incarceratis fideliter conferãt. ꝓuisionẽ quã ipsi recipiũt et ordinatione cõmuni et qd̃a pentibꝫ vel alijs ꝓuisionis cõfertur eisdem nisi epi vl inquisitoris vel suoꝝ cõmissarioꝝ ordinatio refragat. ⁊ eo ꝺẽ mõ iurabũt ꝓdicti custodũ ministri. et coram eisdẽ ꝺẽ. eodem. Vultoꝝ in clementinis. Notoꝝ inquisitoris coram epo cũ inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt suũ officiuꝫ fideliter exercere. ⁊ idẽ fiet ꝺ alijs ꝓuisionis ad dictũ officiũ necessarijs extra eo. Vultoꝝ in clementinis. Nullu⁹ aũt inquisitor põt ꝓcedere ꝓtra officiale aliquẽ vel nũcium romane curie vt in extrauag. Io. xxij. q̃ incipit. Cũ frater. De excõmunicatione cõtra inquisitores et eoꝝ vicarios in certis casibꝫ hẽs in iij. ꝓte. ti. i. c. vij. ⁊ viij. De multis hereticis determinatis per ecclesiam damnatis habes. xxiij q. iij. c. Quidã. et extra. e. excõmunicam⁹. et ꝺ sñi. ⁊ fi. ca. c. i. li. vi. ⁊ eo. ti. Ad nãm in cle.

¶ Capl̃m quintũ de quadam remissione ⁊ materia hereseos.

Ciendũ quod circa ea que sunt fidei vel etiã morum quoꝝ noticia necessaria est ad saluteꝫ ista tria hũt se ꝓ ordinẽ. s. temerariũ. erroneũ. et hereticũ. Nõ enĩ omne quod est temerariũ ẽ erroneũ. Nec omne qd̃ est erroneũ est temerariuꝫ ⁊ hereticũ. Dꝫ ecõtra qd̃ est erroneũ est temerarium. Et qd̃ ẽ hereticũ est erroneũ. ⁊ temerariũ. Temerariũ ergo in hmõi est asserere tanqꝫ certũ illud quod nõ põt rõne vel auctoritate ꝓbari efficaciter. Dicut asserere q̃ mũdus terminetur post centum vel ducentos annos. qꝫuis enĩ hoc possit esse. tamen verum hoc asserere tanqꝫ certũ est temerarium. quia ad hoc nec autoritas nec ratio efficax habetur. Erroneum autem addit super temerarium falsitatẽ. quia errare est recedere a via recta. Et quia habere veritatem in talibus ptinet ad viam ducentẽ ad beatitudinẽ omnis autem falsa assertio recedit a rectitudine veritatis ideo falsa assertio in talibus vocatur error. Dicut erroneum est dicere q̃ christus fuerit hõ in triduo sepulture sue quod tñ magis sniaꝝ asserit in tercio sniaꝝ. Hereticũ aũt addit super erroꝛẽ simplicẽ q̃ talitas sit notoria. ⁊ q̃ talis falsitatis

adhereat pertinaciter. Nō.n.oīs error ē hereſis. Alioquin nō diceret Aug. Errare potero hereticꝰ nō ero. Nō ſolū errauerūt ꝑtinaciter erroribꝰ adhęſerūt omnes illi ꝺ quibꝰ habet .xxiij.q.iij.c. penl. Et iō oēs ꝑ hereticis habentur. Ad cuius euidentiā eſt ſciendū ꝙ ad hoc ꝙ aliquis ſit ꝓprie hereticus ꝙnꝯ requirunt. Primū ē vt ſit error in rōne. Scōm ē ꝙ error ille ſit circa ea q̄ ſunt fidei vel ꝺtra veritatē determiatōis eccie in his q̄ ꝑtinent ad fidē vel bonos mores. ⁊ necessaria ad ꝙſecutōꝯ vite eterne. Tertiū eſt ꝙ error talis ſit in illo q̄ catholicā fidē pfessus eſt. alr eēt iudeꝰ vel paganꝰ nō hereticꝰ. Quartū ē ꝙ talis error i eo q̄ fidē ſuſcepit ſit taliter ꝙ aliquā veritatē de ꝝpo ꝙfiteat ꝑtinentē ad būanitatē vl diuinitatē alr ſi totū diſcrederet apoſtata eēt. Quintū ē vt talē errorē ꝑtinaci volūtate ⁊ obſtiata eligat ⁊ ſequatur.

Quantū ad primū .§.i.

i.ꝙ requirit error in rōne ad ꝺ vt ꝙs ſit hereticꝰ ꝓz ex ꝺ. qz dicit Aug. Hereticꝰ ē q̄ falſas opiones gignit vl ſequit. Et rō hꝰ eſt. qz hereſis ē ſpēs i fidelitatis. Dz infidelitas ē in ītellectu ſubiecti ue. ſicut ⁊ fides ſibi ꝺtraria. Cū factuꝫ ſine errore nūq̄ facit hoīez hereticū. vtputa ſi ꝙs fornicatur aut mechat̄ lz agat ꝺtra veritatē q̄ dicit. Nō mechaberis ex hoc nō eſt hereticꝰ niſi credat vel opinet̄ fornicari eſſe licitū. Et rō ē qz qñcunq̄ aliqua requirunt̄ ad ꝙſtōem neceſſario deficiente altero eoꝝ ipoſſibile ē illud ee. qz dato oppoſito ꝙ ſine illo poſſit ee iaz nō neceſſario requiret̄ ad ꝯſtitutionē illi⁹. ſicut qz ad ꝙſtōem dom⁹ neceſſario requirit̄ fundamentū paries ⁊ tectū iō altero deficiente nō pōt eſſe domus. Sic ḡ ad hereſim ꝓſtituendā requirit̄ error i intellectu nccio. nr lū factū abſolute ſiue errore in ītellectu facit hereticū. Et ꝓpter hoc dico ꝙ baptizare imagines. adorare dēmones eis thurificare. ꝙculcare corꝑ xpi in luto ⁊ oīa hmōi q̄ ſunt valde horrēda peccata niſi ſit error in intellectu nō faciūt hoīez hereticū. Et ideo ſi ꝙs facit iſta. vtputa baptizare imaginē nō male ſentiēs ꝺ ſacro baptiſmi nec ꝺ eius effectu. nec credēs iſtū baptiſmū ee aliquez nec habere effectum ex vi ſua. lz facit ꝺ ꝓpter aliquē finē facili⁹ aſſequendū a dēmone cui querit ꝓpter ꝺ ꝓplacere. ita ꝙ aliquo pacto iplicito vel expſſo illud agat vt dēmon ſibi vel alicui faciat qꝺ petit. ſm ꝙ caracteribꝰ et figurꝭ ſm artes magicas ab hoībꝰ dēmones pacto expſſo. vl tacito iuocant̄ ad deſideria eoꝝ explenda dūmō nō petant a dēmone aliquid qꝺ ſit ſupra facultatē eiꝰ nec ḡtum ad potentiā nec ḡtū ad cognitionem ſic. ſ. ꝙ nō male ſentiat de ꝑtate aut cognitōne dēmonis. Sicut eēnt illi qui crederent. vel ꝙ dēmon poſſit neceſſitare liberū arbitriū hoīs vel mulieris. vel illi qui crederēt ꝙ dēmon oīo ex tali pacto et in omnē euentū quantūcunq̄ a deo ſi ꝑmiſſus poſſet facere qꝺ petūt vel qui crederent ꝙ poſſet ſcire determinate alterā ꝑtem futuri cōtingentis. vel effectū aliquē facere qui eſt ꝓpriꝰ ſoli deo. Tales enim nō eſt dubiū ꝙ haberēt errorez in intellectu. ⁊ male de poteſtate dēmonis ſentirent. ⁊ ꝑ conſequens ſuppoſitis aliis conditionibꝰ que requirunt̄ ad hereſim eſſent hereticī. Sed ſi ex cauſis ꝑdictis facerent nō male ſentientes de baptiſmo ⁊ aliis ꝑdictis et ſi ꝑccarēt grauiſſime nō tamē eſſent hereticī. Et rō ē quia non male ſentiunt de ſacramēto licet eo male ⁊ ſacrilege vtantur. Unde ſunt magis ſortilegi. q̄ hereticī. Et eodem mō de adorantibꝰ dēmonem et ſacrificantibꝰ ei. quia ſi hoc faciūt credentes diuinitatē eſſe in dēmone vl credētes ꝙ cultꝰ latrie ſit ei exhibendus vl ꝙ oīo ex exhibitōne talis cultus aſſequantur qꝺ requirunt a diabolo. non obſtante dei ꝓhibitione tales eſſent hereticī Sed ſi hoc faciūt nō iſta ſentientes de dēmone. ꝺ vt aliquo pacto cū dēmone ꝑ iſta facilius exequantur ab ipſo quod intendunt. tales non ſunt hereticī ex natura rei licet graviter peccent Non obſtat ꝙ ſcōm iura ſimoniacꝰ dicitur hereticus. vt.i.q.i. Quiſquis per pecuniam et tamen non habet errorē in intellectu. Nam ſimoniacus non eſt hereticus ꝓprie ſed large dicit̄ hereticus ꝓpter quandam ſimilitudinē quia ex ꝙ vendit vel emit ſacra. ita agit ac ſi eſtimaret donū gratie pecunia poſſet poſſideri ſecūdū Cho. Sed nō hoc eſtimando ſicut cōmuniter accidit non eſt hereticus. quia non hoc credit ſcilicz donū gratie poſſe pecunia poſſideri ſed bene verū eſſet ſi hoc crederet. Itē nō ob. quod dicit̄ de hereticis quicunq̄. 7.c. Accuſatus libro ſexto vbi dicitur ꝙ adorans hereticum eſt hereticus. Sed grauius peccat qui adorat dēmonē ḡ qui adorat hereticum ergo ⁊c. Nam adorans hereticum eſt tunc hereticus ſi adoret ipſum credens eſſe adorandum Si aūt adoret ipm ꝓpter aliquod cōmodū tpale ſine aliquo errore fidei i intellectu nō eſt ꝓprie hereticus ſed iuris fictōe vel ꝓſumptione ſeu ſimilitudinarie quia agit ſicut ſi male ſentiret de fide ſicut ille quē adorat. Item ſi arguatur in contrarium. ſic. Qui iudicandus eſt vt hereticus videtur eſſe hereticꝰ. qz iudicium debet ſequi rei veritatez. Sed talis iudicandus eſt vt hereticus. Nam eccia non poteſt iudicare niſi de bis que patent. Occultoꝝ enim cognitor eſt deus ⁊ iudex di. xxxij. Erubeſcant. Dz ea q̄ ſunt in intellectu nō poſſunt patere niſi ex factis extrinſecis viſis vel ꝓbatis ergo talis faciens talia facta eſt iudicandus hereticꝰ. Preterea impoſſibile videtur ꝙ aliquis faciat talia. ſ. ꝙculcando corpus xpi et huius niſi male

sentiat de corpe xpi ꝓbaf hoc. qz impossibile ē malitiam ee in voluntate quin sit error in intellectu. Nā scom pm oīs malꝰ est ignorās seu errans. Cū g talia facientes hēant malitiā in voluntate g hñt z errorē in intellectu. Rñdet ad ista. Ad pmū Duplex ē iudiciū dei q̄ videt interiora hoīm qui nō pñt iudicare de interioribꝫ nisi ꝙ exteriora. Nō ille q̄ iudicaf vt hereticꝰ iudicio dei ē vt hereticꝰ ex natura rei. Deꝰ. n. nullū iudicat hereticū nisi hñtez errorē fidei in intellectu. Sz ille qui iudicaf hereticꝰ iudicio hoīm nō oz qđ sit hereticus ex natura rei. sz qđ fecerit tale factū ꝙ qđ appareat male sentire de fide z ꝙ ꝓfis iur. ꝓsumptione hereticus reputaf. Et si q̄raf si eccia hz statim iudicare tales q̄ sic adorāt de. mones vl baptizant imagines hereticos z punire sicut hereticos. Rñdeo Istud magis ptinet ad canonistas q̄z ad theologos. Cū ꝑmo iudicio sub correctione sedis aplice dicendū qđ nō quantū ē ex natura rei quicqđ sit iuris ꝓsumptōe Et rō pōt ee ista qz qñcūq̄z aliqs effectꝰ de pendere pōt ex duplici cā. nūq̄z ex natura rei ex illo effectu pōt iudicare ꝑcise altera cā. Cū igit iste effectꝰ q̄ ē adorare demonē vl baptizare imaginē pōt ꝓcedere ex duplici cā. s. vel credo demonē adorandū et imaginē capacē sacramētalis effectꝰ vl qz aliq̄ pacto facto cū demone tacito vel exꝑsso ꝭ facio vt facilius obtineā qđ volo a demone in his q̄ nō sunt supꝫ facultatē suā nō de deo statī iudicare ex tali effectu ꝑcise altera cā. s. qꝝ ꝭ faciat male sentiens de fide. Et iō qñ ꝟstat de hmōi effectu. vltericꝰ inq̄rendū ē de cā. z si ex errore z quersitate fidei ꝭ faciat iudicandꝰ ē hereticꝰ. Si ex alia cā. iudicandus sortilegꝰ z vilissimꝰ pctōr. Sz dices qđo ecclesia iudicabit aliquē hereticū si ex facto statim nō pōt iudicare cū interiora videre nō possit. rñdeo. Hereticꝰ cognoscif ꝙ actus z distinctos habitus ꝙ distinctos actꝰ. Sicut hītus fidei cognoscitur ꝙ actū fidei q̄ ē credere z ꝓfiteri ea q̄ sūt fidei. z habitꝰ castitatis ꝙ caste viuere. Sic eccia pōt iudicare aliquē hereticū iquirēdo si hz actū discredendi seu male sentiendi de aliq̄ arti. fidei Itē z si aliquē instruxit publice vel occulte de opposito articuloꝝ fidei. z aliis modis ꝑcise tamez ex cā adorationis demonis iudicare nō pōt ex natura rei esse hereticū aliquē nisi prī inuestigata cā adorationis et inuento qꝝ ꝭ fecerit credens aliqđ diuinū ee in eo. al si hoc fecisset nō ꝓpter ꝭ sz vt pacto illo facto cū demone aliq̄d ab eo ꝓsequeretur z iudicaref hereticꝰ cū tñ sit sortilegꝰ. nō distingueref sortilegiū ab hresi cū tñ sint diuerse spēs pctōr. Nō g ex natura rei talis iudicandus est hereticus et si iuris ꝓsumptōe scom glosatores iuris iudicetur. Posset tñ eccia statuere valde rōnabiliter qꝝ talia facientes. s. adorātes demones vel imagines baptizantes. z buiꝰ z si nō hērent errorē fidei i intellectu vt hereticī punirent. vtꝝ ā b sit statutū q̄ aliq̄ iura nouerūt canonistę. Ad scom Rñdeo qꝝ nō ē impossibile qꝝ aliqs ꝙculcet corpꝰ xpi absq̄ hoc qꝝ male sentiat vel quersitatē fidei habeat de corpe christi. qz pōt hoc facere sciens se peccare z credēs sibi miter ibi esse corpꝰ xpi. z ꝓpter b vt placeat demoni. z facilius obtineat qđ vult ab eo Et sz oīs malus erret nō tñ errore intellectꝰ q̄ est heresis Sz errans male sentiens de his q̄ sūt fidei. Secundū quod requiritf ad heresim est qꝝ error sit circa ea que sunt fidei vl cōtra veritatē determinatiōis eccie in his q̄ ptinēt ad fidē z bonos mores z necessaria ad ꝙsecutionē vite eterne. Si ei error sit de his q̄ nō ptinēt ad fidē puta qꝝ credat ꝙs solē nō ee maiorē terra z hmōi nō est periculosus error. Error ꝓtra sacrā scripturā ꝓtra articulos fidei. ꝓtra determiationem eccie in his q̄ ptinent ad fidē vel bonos mores ē heresis ar. xxiiij. q. i. Hec est fides. Item determiatio dubioꝝ circa fidē ptinet principaliter ad eccias z ꝑcipue ad pontificē summū christi vicariū. Petri successorē vt ex ꝑsse de. xxiiij. q. i. Quoniens. Et ꝓtra auctoritatē eccie nullus doctor vel sanctꝰ suā sententiam defendit sm Tho. nec Hieronimꝰ nec Augu. nec alius Sicut ergo asserens pnaciter ꝓtra fidē est hereticꝰ Ita z ꝓtra determinationē ecclesie in his que pertinent ad fidem et necessaria ad salutem pertinaciter asserens est hereticꝰ Ipsa enim ecclesia nunq̄z errasse in fide probatur. vt dicitur. xxiiij. q. i. c. Arrecta. z aliis. c. Signanter autem dicitur. quia asserens contra determinationem ecclesie non simpliciter sed in his dumtaxat que pertinent ad fidem et salutē est hereticus. Nam in aliis contrariū sentiens non est hereticus. sicut ius nō potest separari ab vsu in rebus vsu consumptibilibus. quod determinauit et declarauit Joannes. xxij. in extraua. Ad conditorē. Qui dicit contradicentes huic sētentie esse contumaces et rebelles ecclesie nō hereticos. Tertium quod requiritur ad heresim ē qꝝ error sit in illo qui catholicam veritatem est professus. Si quis enim nunq̄z essz professus fidem christianā et male sentiret de fide non esset proprie hereticus. sed simpliciter infidelis vt iudeus et gentilis qui foris sunt. Unde dicit Augustī. de ciui. dei qꝝ videns diabolus genus humanum a cultura demonū liberari hereticos mouit qui sub vocabulo xpianio doctrine resisterent xpiane. Oportet ergo qꝝ error sit in illo qui i baptismo suscepit fidem christianam ad hoc vt sit hereticus Quartum quod requiritur est qꝝ sit in eo qui fidē suscepit taliter errorem circa fidez qꝝ aliquā veritatem de xpo confiteatur pertinentē ad diuinitatem vel humanitatē. Si ei nullā veritatē penitus de xpo confiteref magis ꝓprie

apostata q̄z hæretic⁹ censeret. Et signanter dico p⁹ prie q⁹ large accipiēdo ēt hæretic⁹ dici pōt & grauiꝰ peccat q̄z hæretic⁹ & grauiꝰ eēt puniēd⁹ si grauius puniri posset. Hæretic⁹ n. aliquā veritatez ꝺ̄xpo ꝙfitet. Apostata a fide nō. sicut Julian⁹ apostata. & sic pōt distingui hæretic⁹ & apostata. Iz aliqñ vnū sumat̄ p alio. Quintū qđ requirit ē vt quis talē errorē firmata volūtate & obstīata eligat & ptinaciter sequat̄ opiones. Unū ꝑm Hie. Hæresis ab electōe est dicta. Et iō scōm Aug. ñ qui falsas opiniones gignit vl̄ sequit. ꝫ q̄ ptinaciter defendit hæretic⁹ ē censend⁹. vñ si q̄s nō ptinaci malicia sentiret aliq̄d ꝓtra fidē ꝫ ignorātia patus corrigi si qđ sentit falsuz oīderet̄ sibi esse ꝓtra fidē vl̄ sacrā scripturā vel determiatōz eccīe talis nō eēt hæretic⁹ ꝫ dicit Aug. xxiij. q. iij. Dixit apl̄s. Et iō ipse Aug. dicebat. Errare potero. sed hæretic⁹ nō ero. q⁹ si erat patus corrigi cū sibi fuisset ostensus error. Et ideo ꝙstat q⁹ quotidie inter doctores circa diuina sūt varie opiniones & aliqñ ꝓtradictorie. ita qđ necesse ē alterā esse falsā & tñ nulla ea⁹ reputat̄ falsa donec p ecclīam altera ps fuerit determiata. ar. xxiij. q. iij. Qui in ecclesia. Sciendū tñ q⁹ ptinacia nō est tm̄ iudicanda in exteriori actu vtputa q⁹ ille solus reputet̄ ptinax in errore q̄ verbis aut scriptura monitus resistit. imo etiā videtur ille ptinax q̄ ꝓtra p̄dicta tam ī eccīa veritatē latēter diu pſistit vel vsq̄z ad mortem pdurat. q⁹ talis nō videt̄ p ignorantiaz sed p obstīatā malitiā in tali errore tanto tpe pseuerasse. & iō eccīa tales p̄sumit hæreticos. Et ex his pz q⁹ opinio fraticellor⁹ dicentiū xp̄m & apl̄os nō habuisse aliq̄d etiā in cōi q̄tū ad ius & dñium est hæretica vt clare dicit Jo. xxij. in extra uaganti. Cū inter nōnullos. Certū est. n. q⁹ xp̄s & apl̄i habuerūt aliq̄d quantū ad vsū facti. & op positum ptinaciter asserere est hæreticū q⁹ directe ꝓtra sacrā scripturā. Certū ē etiā q⁹ nūc asserere ptinaciter q⁹ in rebꝫ q̄s habuerūt xp̄us & apl̄i habuerūt vsuz facti denudatū omni iure ē hæreticū. alioquin fuisset vsꝰ nō iust⁹. Qđ pz sic. q⁹ asserere ptinaciter ꝓtra determinatōz eccie ī his q̄ ad fidem & salutē ptinent ē hæreticū vt supra dictū ē. ꝫ hodie p eccīam est determiatū q⁹ xp̄s & apl̄i in rebꝫ q̄s habuerūt nō potuerūt vsū nudū facti habere denudatū oī iure. alioq̄n fuisset nō iust⁹. q⁹ dē xp̄o & apl̄is nephas ē dicere. ꝫ patet nūc illā opionez eē hæreticā. Ez dubiū ē an ista assertio qđ xp̄s & apl̄i nihil habuerūt in cōi q̄tū ad iustū dñiuz añ determiationē eccie eēt hæreticū. Posset ei videri q⁹ nō. tū q⁹ dñs noster. s. Joan. xxij. dicit in dicta ꝙstōne. Deinceps habeat̄ hæretica dicta opinio ꝫ videt̄ supponere qđ ante nō erat. tum quia istud non erat contra aliqđ ꝓtentū exp̄sse in sacra scriptura nec ꝓtra determinationē ecclesie īmo prima facie determiatio ecclesie videbat̄ magis ad hoc declinare in decreta li Extit de ver. sig. li. vi. Tuz q⁹ licet hoc posſz deduci ex scriptura assumendo vnam ꝓpositionem que videbat̄ euidens. s. q⁹ vsus denudatus omī iure est vsus nō iustus. et aliam ꝓpositionem q̄ habetur in scriptura. s. q⁹ ipi habuerunt iustuz vsum. Tñ ꝯclusio. s. q⁹ haberent ius et dñiuz nō negabatur ꝓpter ꝓpositionē ꝓtentam in scriptura sed ꝓpter aliam propositionē quā reputabant falsam que non habetur ita clare ex scriptura. s. q⁹ vsus denudatus omni iure sit non iustus. Et iō sicut negare istaz nō videbat̄ hereticū. sic nec negare illam que sequebat̄ ex ea videbatur. hereticum ante determiationē eccīe. Quicquid autē sit de hoc certum est q⁹ nunc est hereticū. Et qđ semp illud fuit falsum. s. qđ xp̄s et apl̄i nihil habuerunt etiam in cōmuni q̄tum ad ius & dñium. Circa illam constitutionē Extit de ver. sig. li. vi. que fuit Nicolai pape qua dicit qđ expropriatio oīm rerum in cōmuni et in particulari ꝓpter deū est sancta & meritoria. & qđ xp̄s & apl̄i nil habuerunt in cōmuni q̄tum ad dominiuz Dicunt aliqui qđ ipsa est reuocata p ipsam extrauagantē. Joa. xxij. que incipit. Quia nonnū q̄z. et ideo argumentū sumptū ab illa decretali Extit. in ꝓtrariū non ꝯcludit. Uerū est qđ aliq̄ decretalis pōt dici reuocata dupliciter. Uno modo tanquā falsa sicut quando determinatur expresse esse falsum qđ in illa decretali ꝓtinebatur Et sic dicunt q⁹ illa decretalis extit nō est reuocata p illaz Joa. xxij. Quia nonnūq̄z. Alio mō potest dici reuocata q⁹ dubia scilicet contenta in illa sub dubio reuocantur et sic dicūt qđ fuit reuocata. quod declarant sic. Illa decretalis dicit reuocata tanq̄z dubia circa quā & contenta in ea contingit contraria opinari. Sed sic ē de illa decretali extit & vt patet per cōstz. Quia nō nūq̄z. ergo est tanquam dubia reuocata et per cōsequēs eius auctoritati nō est necessario standum. Sz ista responsio non euadit difficultatem rationis que inde elicitur. posito enim q⁹ sit reuocata siue tanquā dubia siue tanquam falsa qđ forte nō est verum simpliciter. adhuc tñ remanet difficultas. scz quod eccīa aliquando diffiniuit in fide & moribꝫ aliqua esse vera. et postea diffiniuit oppositum et per consequens ecclesia aliquando errauit et alios errare fecit. Nec p consequens semp fuit virgo īmaculata et sine ruga. qđ vidz absurdū. Et iō rñdetur aliter ad. c. extit. quia sicut dicitur extra de bap. et eius effec. c. Maiores qñ occurrit aliquod dubiū in articulis fidei vl̄ī scriptura sacra. licet declaratio mgr̄alis possit ꝓtinere ad doctores. tamen declaratio et determiatio auctoritatiua et finalis cui omnes habent acquiescere ꝓtinet ad dominum papam quod clare demonstratum est. Actuū. xv. vbi orta dissen-

sione vtrū legalia deberēt ꝓuari cū euā gelio ꝓsu luerunt Pe. ⁊ alios apl̄os q̄ erant in Hierusa lem. ⁊ Pe. sicut ꝑceps apl̄oꝝ decreuit legalia nō esse ꝓuanda. Nec obstat q̄ ibidē dicit. Ego iudi co nō inquietari eos. ⁊c. q̄z Pe. primo decreuit. postmodū Jacobꝰ sicut loci illi⁹ epūs ad oñden/ dum q̄ Pe. ibi sicut et in tota eccīa iurisdictionē ordinariā hēbat. Jacobꝰ aūt in illo loco nō qui/ dem eq̄lē ꝫ subordinatā. q̄z illa erat sub illa Pe tri ⁊ successoꝝ eius. Alīq̄ aūt apl̄i ibi iurisdictio nem nō habebant. Jtē certū ē q̄ sn̄ia Jacobi nō potuit artare extra termīos sue iurisdictōis sicut sn̄ia vni⁹ epi nō ligat hoīes in altera dioceſi ma/ nentes. Sz illa sn̄ia Petri obligauit vniuersos ꝑ totū mundū ꝓstitutos. ꝫ sn̄ia fuit in toto orbe vniuersaliter p̄sidentis. Ille aūt erat sol⁹ Pe. q̄re. ⁊c. Si ergo cū occurrūt dubia circa facta scri pturam vel articulos fidei. declaratio ⁊ determi natio ad dn̄m papā ꝑtinet. Multo fortⁱ⁹ cū du/ bia occurrūt circa intellectū alicui⁹ ꝓstitutōis ꝑ ipsuz vel p̄decessoꝝ suū edite. declaratio ⁊ deter mīatio ꝑtinet ad ip̄m. Et ꝫ exp̄sse dicit Gra. xj. q. i. ſ. Et bis oīb⁹. vz. Ille solus hz ptātez inter/ pretandi canones q̄ hz ius ꝓdendi. Cū glo. Nō circa dicta illi⁹ ꝓstitutionis Extⁱ ꝓtingebat du/ bitari de pauꝑtate xp̄i ⁊ apl̄oꝝ. Et iō Joan. xvij. ⁊ rei veritatē et verū intellectū illi⁹ ꝓstōis voluit declarare. Et iō q̄ztū ad ꝫ nō ꝓtradicit illi ꝓstōi. Extⁱ. sed declarat. Cū ꝫ dz q̄ in illa decre. diffini tur q̄ xp̄s et apl̄i nō habuerūt nec in ꝑꝑio nec ī cōi aliq̄d q̄ztū ad dn̄ium. Dico q̄ nō est ver sim pliciter. vl̄ si alicubi ꝫ diceret intelligendū esset q̄ztū ad bona īmobilia. Et ꝫ videt dicere ter. Lu ce. ir. cū dz. Filius hoīs nō hz vbi caput suū recli net. xp̄s. n. et apl̄i nō habuerūt domū agrū vl̄ p̄ dia. sed bene eoꝝ p̄cia. Et credo q̄ ista glo. sit ita bona sicut illa quā dant doctores cōiter sup̄ ver/ bo illius ꝓstitutionis. extra de sta. mo. Cū ad mo nasteriū q̄. ſ. extra castitatē vl̄ pauꝑtatē monacho rū papa nō p̄t dispensare. nō p̄t. i. nō debet. sic multi solennes doctores glosant. Nō ergo dz in illa ꝓstitutione Extⁱ. ſ. Porro. dicim⁹ q̄ abdi/ catio oīm rerum in ꝑꝑio ⁊ in cōi ꝑter deū ē san cta et meritoria quā primi fundatores ⁊c. Dico q̄ intelligendū est oīm rer. ſ. īmobiliū. Et eodē mō ad illud q̄ dō ibi dz q̄ hāc exꝓpriationē christi us et verbo docuit ⁊ exemplo firmauit. Dico q̄ intellexit q̄ztū ad īmobilia que eccīa primiti/ ua habere noluit. q̄z futurā in gentib⁹ eccīam p̄/ videbant. vt dz. xij. q. i. Futurā. nō aūt q̄ztum ad mobilia. Vl̄ p̄t aliter glosari. ſ. q̄ aliq̄d p̄t di/ ci ꝑꝑio dupliciter. Uno mō inq̄ztū distinguit ꝓtra cōe. ⁊ sic abdicatio oīum rer. etiā mobiliuz est meritoria et sancta. Alio mō vt ꝑꝑio distin/ guatur ꝓtra alienū. Et sic abdicatio oīum rer. ī ꝑꝑio sic q̄ homo semꝑ viueret de alieno in quo nullū ius bēret saltē sicut ps cōmunitatis nō est meritoria nec sancta. Jtem abdicatio in cōi p̄t sumi dupl̄r. Uno mō sic q̄ cōmunitas nihil ha/ beat q̄ztū ad ius ⁊ dn̄iuz nec ī mobilibꝰ nec ī im mobilibꝰ ꝑ nullo tpe. Et sic ꝫ q̄ abdicatō rer. in cōi nō est meritoria nec sancta. Alio mō q̄ cōi tas sic nihil haberet quantū ad ius et dn̄iuz q̄ singuli de cōmunitate haberent illud ꝑ libitoꝝ/ luntatis ac si haberent in ꝓprio. et nō secundū distributionē sup̄ioris. Et sic dico q̄ abdicatio ī cōmuni est meritoria ⁊ sancta. quaz primi fūda/ tores ecclesie seruauerunt vt patet Act. iiij. ſ. q̄ bonis illius cōmunitatis nō vtebantur singuli ad votum sed arbitrio sup̄ioris. Ex his patet q̄ ꝑ dn̄um Nicolaū in cōstitutione Extⁱ. ⁊ ꝑ do/ minū Jo. xxij. in constitutione. Quia inter nō nullos nō fuerunt contraria diffinita circa pau ꝑtatem xp̄i et apostoloꝝ. Sed ꝑ Jo. fuerūt a/ liqua magis explicite declarata.

¶ Capitulū sextū de Apostasia multiplici.

De apostasia nota

secundū Rai. et Hosti. q̄ apostasia est temeritas a fidei statu vel obedi ente vel religionis excessus. et dz quasi postatio secundū Tho. ſe. ſe. q. xij. Apostasia īportat quā/ dam retrocessionez a deo que fit ꝑ diuersos mo dos. Nam homo. ꝓiungitur deo. Coniūgit⁹ ei ho mo deo ꝑ fidem. secūdo ꝑ debitam ⁊ subiectam voluntatem ad obediendū mandatis eius. ter/ tio ꝑ aliqua ſpecialia opa ꝑtinentia ad supero gationē sicut per religionē vel clericatū. Remo/ to autem ꝓiori remouet⁹ posterius. sed non ecō/ uerso. Contingit ergo aliquem recedere seu a/ postatare a deo retrocedendo a religione vbi est ꝓfessus vel a clericatus ordine p̄cipue maiori. Et hec dicitur apostasia ab ordine vel a religione Et de hac. xlviij. distin. Quantumlibet. et xvi. q. i. legi. Non debet tamen secundum Ray. iudica ri apostata seu fugitiuus etiam si ad longīqua diu euagetur nisi postq̄z sic viuit q̄ animū rede undi se deposuisse ostendit. ff. de re. mili. l. Deser torem. Contingit etiam mentē apostatare a deo per mentem repugnantem p̄ceptis eius eccīe et prelatoꝝ. Et hec dicitur apostasia inobedi entie cuz scilicet sponte ꝓtēnit p̄cepta. Et ꝺ hac iij. q. iij. Alieni. Et talⁱ infamis efficit⁹ repellit⁹ a testimonio ⁊ dz ercōicari. xi. q. iij. ſi aūt. iij. rece/ dere p̄t q̄s a deo dimittēdo fidē eius. ⁊ tūc sim pliciter ⁊ ex toto recedit. Et hec q̄ est apostasia ꝑ fidie simpliciter. ⁊ absolute dz apostasia vt fuit Julianus apostata. et de hac secunda q̄stione se/ ptima. Nō potest. Talⁱ cū sit hereticⁱ⁹ ē ercōicat⁹

et idem de ipso sicut de alijs hereticis. Nã repellitur a dignitatibꝫ at alijs. Nota ꝑm Rai. q illi cum sint fideles et mente ipsam fidem teneant aliquẽ tñ actum ꝙteriorem faciunt infidelitatꝫ puta reuerentiã idolis. sicut Salomon vxꝰ suarum vxoꝝ. licet nõ sint apostate nec hereticitñ mortaliter peccant quãtumcũqꝫ ex metu hoc facerent. q ꝑm Aug. satis est mori fame qꝫ vesci idolotis. xxvij. q. iij. Sic satis. Sũmere ãt xp̃ianũ habitũ infidelium si ex rõnabili cã fieret puta ad ꝓfitãdũ fideles cꝰ ptos ⁊ hmõi. sicut fecit. b. sebastian⁹ sub dãmide militari xp̃m abscondens liceret ꝑm Guil. Et hoc nisi esset institutũ aliqd determinatũ signũ ad dignoscendũ ꝓfessores alicuius idolatrie tũc enĩ nõ liceret. Ꝓtẽ nota ꝑm Tho. vbi supra q quãuis ad eccĩam nõ ꝓtineat punire infideles qui nunqꝫ fidẽ susceperũt vt iudeos ⁊ paganos. vñ nõ priuabat eos dñio tpali qꝺ prius habuissent. tñ ad eam ꝓtinet punire eos qui iam fidem receperunt ⁊ dimittũt vt apostatas quod ⁊ facit Vlñ qꝫ cito aliquis denũciat excõicatus ꝓpter apostasiam absoluũtur subditi eius a dñio eius ⁊ iuramento fidelitatis Julianus aũt apostata quia potens erat. ⁊ eccĩa q̃ ad ꝺ nõ habebat cõpescendi ptãtem ꝓncipes terre nos de facto ideo tollerauit eũ ecclesia. ⁊ fideles obediebant in his que nõ erant ꝓtra fidẽ. vt dicit Amb. xi. q. iij. Julian⁹ et hoc ad vitandũ maius scandalũ ꝓsecutionis.

Capitulũ septimũ de infidelitate in genere.

Protexisti me deus

a conuentu malignantiũ a multitudine operantiũ iniquitatem. q exacuerunt vt gladiũ linguas suas vt dicit glo. sup ti. ps. huius. lxviij. Hec verba sunt totius xp̃i i. capitis ⁊ mẽbrorꝫ eius que sunt eccĩa. Recogitans enĩ xp̃s in passione sua quomodo iudei cõtra eum ꝙuenerant cõsiliũ faciendo malignãtes ꝓtra eũ. i. malo igne inuidie ⁊ furoris moti quo multi ⁊ quasi omnes opati sunt iniquitatẽ contra eum iniuste ꝓsequẽtes ⁊ mortẽ ꝓcurantes. quomodo acuerãt linguas suas ad detrahendũ irridendũ. ⁊ blasphemandũ. recognoscit se in oĩbus habuisse ꝓtectionẽ a deo ⁊ defensionẽ ⁊ deo regratiatur. Et ex hoc fiduciam sumens orat in principio psalmi in futurũ ꝓtegi ⁊ liberari. Sic ⁊ corpus eius eccĩa ab infidelibꝫ ꝑssa. sicut in ꝑteritũ semꝑ a deo fuit ꝓtecta ⁊ defensata ab ipsis sic orat in futurũ ꝓtegi ⁊ eripi de manu inimici ne ꝑualeat contra eam in filijs et mẽbris suis. Unde ⁊ dicit. Protexisti. cẽ. vbi tria notantur.

Primo vigorosa defensatio. ibi. Protexisti me deus.

Secõ odiosa ꝙgregatio ibi. A quẽtu malig.

Tertio ꝓnitiosa locutio. ibi. Quia exacuerunt gladium linguas suas.

Quantum ad pri .§.i.

mum meliorem et fortiorẽ nõ põt habere eccĩa ꝓtectorem qꝫ deum. Nam scõm aplm Ro. viij Si deus ꝓ nobis quis contra nos. q. d. nullus potest ꝑualere. Et Job xvij. Pone me iuxta te ⁊ cuius vis manus pugnet contra me. Protegit aũt deus infideles non quidem vt nõ tribulentur. quinimo secundũ aplm omnes qui pie voluit viuere in xp̃o necesse est ꝑsecutionẽ pati aut mr vel ab infidelibꝫ vel malis fidelibꝫ criminosis exemplis ⁊ blanditijs vel a demonijs vl a passionibus carnis. Sed ꝓtegit ne succumbant animo a gratia ⁊ veritate recedentes. Juxta illꝺ Cant. viij. Dulte aque. s. temptationũ ⁊ tribulationũ nõ potuerũt extinguere charitatẽ. Quinimo sicut israbelite in egypto quanto magis opprimebantur a Pharaone. tanto magis crescebant. Exo. i. Si fideles quãto magis oppressi sũt a tyrannis et ꝑsecutoribus tanto magis multipliciti sunt et roborati. Protexit aũt et ꝓtegit deus eos triplici scuto.

Primo benuolentie internalis.

Secundo patientie vniuersalis.

Tertio sapientie veritatis.

De. i. ps. v. Scuto bone voluntatis tue coronasti eum. Cum enĩ odirent infideles fideles et summe ꝑsequerent⁹ econtra illi diligebant ⁊ qrebant salutẽ eoꝝ De. ij. scribit. Treñ. iij. Dabis eis scutum laborem tuũ. Considerantes. n. passionem dñi in qua maxime laborauit ꝓ eis animabant⁹ ad constantiam. De. iij. ait ps. lxxxx. Scuto circũdabit te veritas eius.

Quantũ ad secun.§.ii.

dũ. Dicit ps. tri. in ꝑsona xp̃i. Cõsiliũ malignãtium obsedit me. Et aũt triplex conuentus infidelium scilicet paganoꝝ. iudeoꝝ et hereticorum Hi omnes malignantur. i. malo igne ire et inuidie affectabant et cupierũt nocere eccĩe. Qui vtiqꝫ multi sunt plures quã fideles. Et omnes operantur iniquitatẽ. non solũ in eo q ꝑsequũtur nocent fidelibꝫ et occidunt. sed etiam in his que faciunt in ꝓtestationem sue fidei vel potius perfidie. et in hoc q errant in fide ꝓmittunt iniquitatem per excellentiã quia infidelitas ẽ maximum peccatorum. Et hoc probat. b. Tho. secũda scõe. q. x. et sic. Cum omne peccatum cõsistat formaliter in auersione mentis a deo tanto peccatum est grauius quanto ꝓ ipsum magis animus sꝑatur a deo. p infidelitatẽ aũt hõ maxie elongatur a deo. quia nec veram cognitionẽ de deo habet. p falsam aũt cognitionem ipsius non approꝑinquatur ei. sed magis ab eo elongat. Et

sic maius est pctū infidelitatis oīb⁹ alijs q̄ pti nent in querelatione mortuū. Nec ob hoc q̄ opponūt alijs theologicis virtutib⁹ in odiū dei. et blasphemia in spīm scm. Un et Aug. tractās illud qđ xp̄us ait. Joan. xv. Si nō venissem et cē. pctm nō haberent Magnū inq̄t quoddā pctm subgenerali noie vult intelligi. hoc ē pctm infidelitatis q̄ tenent cōcta. Nec ob hoc qđ ait Aug. vi. q. i. c. quero dicēs Virū catholicū pessimis moribus alicui hereticō in cuius vita pter id qđ hereticus ē nō inueniūt homines qđ reprehendant p̄ponere debeam⁹ nō audeo decipitare sniam. hec ille. Nam vt. d. b. Tho. vbi supra ad hoc rndēdo Nihil phibet aliqd pctm qđ ē graue⁹ fm gen⁹ suū esse min⁹ graue secūm alās circōstātias. Et ideo noluit Aug. dēcipitare sniam de hereticō tali. et malo catholico. Quia pēm hereticī et si sit graue⁹ ex genere suo. pōt tñ alleuiari secūm alās circūstātias et econtra peccatum catholici ex aliq̄ circumstātia aggrauari Dic ide ēt tho. q̄ infidelis p infidelitate graui⁹ punit q̄z aliud peccator p quocūq̄z alio pctō pensiderato pcī genere Sz p alio pctō. puta adulterio homicidio vbi⁹ si ꝯmittat a fideli et infideli. eteris paribus grauius peccat fidelis q̄z infidel tñ p noticiā veritatis ex fide. tñ p sacra fidei q̄bus ē ibut⁹ q̄bus peccādo ꝯtumeliā facit. qđ tāgit aplūs ad Heb. x. dicēs. Deteriora mereri supplicia q̄ filiū dei cōculcauerit cē. Et fm. b. Tho. se. se. q. x. grauī⁹ peccatū ē infidelitas iudeorū q̄z paganorū et grauius hereticorū q̄z iudeorū. Nō etiā ostēdit p exēplum in vitas patrū vbi Zacharias inueniēs in deserto caluariā hoīs interrogauit q̄s hō fuisset in vita Qui dixit se fuisse paganū. vñ et dānatū in ignē eternū. Et interrogat⁹ ab eo si sub eo alij erant. Rndit qđ iudei. et sub iudeis hereticī. et mali xp̄iāni cē. Probat etiā h auctoritate. ij. Pe. ij. dicētis'. Melius erat eis nō ꝯgnoscere viam iusticie q̄z post cognitā retrorsū cōuerti. Quod faciunt iudei et hereticī. Ratōem assignat. b. Tho. vbi supra dicens q̄ graui⁹ peccat ꝓtra fidē q̄ fidei susceptē renitit q̄z q̄ renitit fidei quā nūq̄z suscepit. sicut grauī⁹ peccat qui nō implet qđ promisit q̄z si non implet qđ nūq̄z promisit. Sed hereticī profitent fidē euāgelij et ei renitūt ea cor̄ pentes. ꝯ grauius peccāt quā iudei. Et q⁹ iudei susceperūt figurā eius in veteri testamēto quā male interptantes cor̄upūt ideo grauī⁹ peccāt q̄z pagani q̄ nullo mō fidē euāgelij susceperunt Et sic simpliciter loquēdo infidelitas hereticorū ē pessima et iudeorū peior. et paganorū mala. cuius pagani aliqñ in pluribus errant circa ea q̄ sūt fidei. Scuto ergo veritatis protegit deus ecclesiā cōtra infideles qđ scutū hēt q̄si tres angulos. i. modos. Nā veritate rōis naturalis in mētis defendit fides eccie ꝓtra paganos. Veritate scripture pphāl. i. veteris testamēti ꝓtra iudeos. Veritate scripture euāgeli calis contra hereticos. et horum veritatibus ꝓfundunt. et ecclesia defenditur Unde Cant. iij. dicitur. Ville scuti pendent ex ea. Omnis armatura fortiū. E hoc patebit infra.

Quātū ad ter .§. III.

tium. Exacuerūt vt gladiū linguas suas loquendo. Pagani errantes circa deū. Judei erga xp̄m Et hereticī circa animum nostrum.

Circa deū errauerūt aliqui q̄z tū ad eius esse ētiā. aliqui q̄z tū ad eius efficiētiam. alij q̄z tū ad eius prouidentiā. sz protecta defensa et liberata ē ecclesia scuto veritatis ab oī errore infidelitatis. Quātū ad diuinā essentiā errauerūt pessime antiqui gentiles dicentibus aliquibus nō esse deū alijs asserentibus plures esse deos alijs deū esse aīaz mundi Sed oia hec sunt falsissima. Dicere aūt vel credere deum non esse. stultū esse ostēdit. ps. lij. dicens. Dixit insipiēs in corde suo nō ē deus Vere talis insipiens est. quia negat quod philosophi rōne naturali. et theologi scriptura diuinali demōstrant. Et cū pluribus modis rōne hoc possit demonstrari pro nunc tantum vna ratio assignabitur. quaz ponit prolixe. beat⁹ Tho. Primo contra gentiles. cxiij et est talis. Oīne qđ mouet ab alio mouetur. patet aūt sensu aliquid moueri. puta solē. ergo alio mouente cum ipse mouetur. aut ergo illud mouēs mouet aut non mouet. Si non mouet habetur p positum s. q̄ necesse est ponere aliquod mouens īmobile et hoc dicimus deum. Si autem illud mouens mouetur ergo ab alio mouēte mouet. aut ergo ē procedere in infinitum. aut est deuenire ad aliqđ mouēs īmobile. Sed non est procedere in infinitum. ergo necesse est ponere aliquod primum mouēs īmobile. quod dicimus deū. In hac aūt probatōe due sunt propositiones probande. Prima scilicet quod omne motū ab alio mouetur. Secūda q̄ in motis et mouētibus nō est procedere in infinitū. Et primā probat philosophus pluribus modis. Ꝑ tātū vnus hic ponit. videlicet sic Nihil ē idē simul actu et potētia respectu eiusdem. sed omne quod mouet inq̄ntum hmōi est in potentia. quia motus ē actus existētis in potētia fm q̄ hi⁹. Et omne q̄ mouet ē in actu inq̄ntum huiusmodi. quia nihil agit nisi fm quod ē in actu. ergo nihil est respectu eiusdem motus mouēs et motū. et sic nihil mouet seipm. Sciendum tamen q̄ Plato qui posuit omne mouens moueri cōmunius accepit nomē motus q̄z Aristz. Nominauit enim Plato omēz operationem motum Aristz. autem accepit p motu secundum q̄ est actus existētis in potentia secundū q̄ hi⁹. Qualis non est nisi diuisibilium et corporū probatur in. vi. phisicorum. Secundum autem Platonem mouens seipsum non est corpus.

Accipiebat.n.motū ꝓ qualibet opatōe ita q̄ intelligere ⁊ opari sit quoddā moueri quē ēt modum loquēdi tangit Ar.in.iij.de aīa. Scōz ꝟ dicebat primū mouēs mouere seipsuz eo q̄ intelligit se ⁊ vult vl amat se. Nō in aliq̄ nō repugnat rōibꝰ Ar. Nihil eī differt deuenire ad aliqd̄ primū qd̄ moueat seipsuz secundū Platonē. ⁊ deuenire ad primū qd̄ oio sit īmobile scōm Ar. Qd̄ aūt q̄tū ad secundā ꝯclusionē, s. in mouētibus et motis nō sit ꝓcedere īfinitū sic ꝓbat Ar. In mouētibꝰ ⁊ motis ordinatis. quoꝝ s. vnū ꝓ ordinē ab alio mouet. ꝟ ē necesse inueniri q̄ remoto primo mouēte vl cessante a motione. nullum alioꝝ mouebit neq̄ mouebit. qz primū est cā mouēdi oībꝰ aliis. Sz si sint mouētia ⁊ mota ꝓ ordinē in infinitū nō erit aliqd̄ primū mouēs Sz oīa erūt q̄si media mouētia. ḡ nullū alioꝝ poterit moueri. et sic nihil mouebit in mūdo Et ex his pz ex naturali rōne deū ee. Ulū et apls. Invisibilia dei. i. pfectōes dei ꝓ ea q̄ facta sūt a creatura mūdi intellecta ꝯspiciunt sempiterna q̄z virtus eius ac diuinitas. Ro. i. idest eternitas eius ⁊ essentia eius. Quantū ad scōm. s. nō ee plures deos vt gentiles credebant Sz tm̄ vnū deū ostenditur nō solū scriptura dicente Deute. vi. Audi isrl dns deꝰ tuus vnꝰ ē. Et apls. Et si alis sint dij multi ⁊ dns multi nobis nō ē nisi vnꝰ deus. Sz rōe naturali ꝟm. b. Tho. i. ꝟra gētiles. c. xlij Dēo sic īpossibile ē esse duo sūme bona q̄z qd̄ ꝓ lupabūdantiā dr in vno solū inuenit. deꝰ aūt ē summū bonū ⁊ ꝓ dns vnꝰ. scdo sic. Deū ee id ꝓfectū oīno cui nulla pfectio deest dicere oportet. cum deus sit quo melꝰ excogitari nō pōt. Si ḡ eent plures dij. oporteret ee plura hmōi pfecta. hoc aūt est īpossibile. Nā si nulli eoꝝ deest aliq̄ pfectio nec aliq̄ īpfectio admisceꝫ qd̄ requirit ad hoc q̄ aliqd sit simpliciter pfectū nō erit in quo ad inuicem distinguant ꝟ vnū ⁊ idē erit. Si aūt vnus deat aliquē defectū quē alius nō hz nō erit ille deus ḡ impossibile ē esse plures. Vnde ḡ gentiles coluerunt plures vt deos, aut aliqs homines. Jouē Mercuriū Venerē vel hmōi. aut corpa celestia. vt solē ⁊ lunā elemēta vl elemēntata moti ex aliq̄ virtute supeminenti vl speciositate quā inuenerūt in illis nescientes oculos erigere ad eū q̄ dedit eis illam virtutē ⁊ pulchritudinē. s. dnm deū. Et iō stulti facti sunt opinātes illa deos q̄ creature erant. ⁊ aliqñ diabolꝰ in illis adopabat mira. vñ ps. lxxxv. Dēs dij. gentiū demonia. dns aūt q̄ vnus ē celos fecit. Errauerūt aliq̄ dicentes deuz vnū esse. ꝟ hūc deū ee aīam mūdi motu. s. ⁊ dē mundū gubernantē qd̄ tenuit Varro sicut narrat Aug. vij. de ci. dei. ⁊. b. Tho. se. se. q. lxxxiij. arti. i. Sz ꝟ ee falsum ondit ex ꝟ. q̄z aīa ei cuiꝰ ē aīa ꝯiūgit ⁊ ꝓponit cū eo vt forma substātial ipius rei vt hō q̄ ꝓponit ex aīa ⁊ corpe deus aūt nō ꝓponit cū aliqua materia vl forma. Quānis. n deus vbiq̄ sit pēntiā pūtiam ⁊ potentiā. nō tm̄ vnitur rebꝰ sicut aīna corpi. vt sit scilicet forma substantialis rerū vt aīa corpis. Nō enī substātia sua īmiscetur rebꝰ. cū simplicissimꝰ sit. Unde Aug. eū ibi repbat. Sciendū ē aūt q̄ in vita p̄senti ꝟ deo scire nō possumꝰ q̄d ē sz tm̄ quia ē. vñ Job. xxvi. Ecce deus magnus vincens sciaz nostram Et Isa. xlv. Vere tu es deus absconditus Scōs error paganoꝝ fuit circa efficiētiā seu opus dei. vidz creationis. Circa creatōem mundi antiq̄ plꝰi oēs errauerūt. quoꝝ triplex fuit secta magꝝ noiatoꝝ. s. epicuroꝝ platonicoꝝ. ⁊ aristotelicoꝝ. vt declarat. b. Tho. ī libro ꝟ articulis fidei Fuit ergo primꝰ error epicuroꝝ q̄ dixerunt nec mūdi materiā nec cōpolitōez mundi a deo esse. sed ipm mundū fuisse factuz a casu ex concursu corpoꝝ indiuisibilium ad inuicem. i. atomorum. Et hoc dicebat rerum. Sed hoc falsū ostēdit ps. dicēs. Verbo domini celi firmati sunt. i. ratione eterna que est in mente diuina non a casu. Et Sap. i. Creauit deꝰ oīa vt eent tc. Probat autem creationez esse a deo per tale exemplū Si quis intraret domum alicuius et in ipso introitu sentiret magnum calorem. et q̄sto vlteriꝰ procederet tanto sentiret maiorez calorem Iste sine dubio crederet ibi esse aliquem ignem causam illius caloris. q̄z non videret ipsum. Effectus enim naturaliter manifestat suam causā Caliditas autem est effectus ignis. Sic in ꝓposito considerando mundi dispositionē videmus omnes res esse dispositas secundū varios et diuersos gradus nobilitatis et pulchritudinis. Et q̄sto aliqua sunt deo ꝓpinquiora tanto sunt nobiliora. Unde videmus corpa celestia pulchriora esse et nobiliora terrenis et ipis nobiliores corporibꝰ. Cū ergo sint nec a se esse possint. quia ex nihilo nihil fit. Creatura ergo que ex nihilo ē se ipsam facere nō pōt. Ostendunt enim ista creata vnū esse actorem omnium a quo cuncta facta sunt. et ipse a nullo factus et sic veritas fidei fatetur in simbolo dicens. credo in deū. tc. creatorem celi et terre tc. Fuit secundus error. Platonicoꝝ dicentium deum esse creatorem mūdi. ꝟ fecisse cuncta ex materia preiacenti quēadmodū figulis facit diuersa vasa ex materia terre sibi ꝓpposita. Nō falsum esse tenet fidei veritas et testat scriptura. q̄. Jacha. vij. Inquit sancta illa mulier filio. Respice in celum ⁊ in terrā et in omnia que in eis sūt. et vide quia ex nihilo fecit

Capitulū septimū.

ea deus ⁊ hoīm genus. Rō erroris illoꝝ fuit. qz voluerunt mēsurare virtutē dei ⁊ opatōem ad similitudinē virtutis ⁊ opatōis creature. Naz cū vnūqꝺqꝫ agat ꝑ formā suaz, ⁊ creatura sit forma ꝓticularis ⁊ virtutis finite ⁊ determiate non pōt agere nisi ad certā formā cuiꝰ est cā. Materiā aūt ꝓducere nō pōt ꝫ inducit formaz in materia sibi ꝑsupposita ab alio agēte. sicut faber introducit formā cultelli in ferro sibi ꝑsuppositā tali materia ⁊ hꝰ. Deꝰ aūt est forma naturaꝝ ⁊ virtutis infinite ⁊ iō pōt ꝓducere formā ⁊ materiā ex nihilo ꝑsupposito. Sīcut pōt illūiare cecū. resuscitare mortuū qđ natura nō pōt. sic si torꝰ mūdus deficeret. totū iteꝝ facere posset. Cap. xij. Subest. n. tibi posse cum volueris. vñ Salomō eccle. xviij. Qui viuit in eternū creauit oīa simul. Creare aūt ē ex nihilo aliq̄d facere. Cerꝰ fuit error aristoteli coꝝ dicentiū mūdm nō habuisse principiū ꝫ fuisse ab eterno. Quē errorē elidit spūsctūs ꝑ moysen dicens Geñ. i. In principio creauit deꝰ celū ⁊ terrā. i. in principio. s. tpis. Et si q̄ris q̄ fuit illud principiū. dicit magr in hist. scolastica q̄ a principio mūdi vsq̄ ad xp̄i natiuitatē fluerūt anni. cxcvi. Dicit autem Rabi moyses q̄ bis ꝓbis qui posuerūt mūdm eternū accidit sic puero. qui mox natus poneret in insulā. vbi nullā vnq̄ videret pregnantē mulierē vel puerꝫ nasci. Iste taliꝰ si cū diceret sibi. quō puer ꝓcipit ⁊ ꝑ tps moraꝝ in vtero mris. ⁊ postea nascit in mūdo. nullo mō vellet credere. ꝫ videret sibi impossibile. qz nūq̄ vidit hoīem nasci vnq̄ stultus, pter⁹ ⁊ durꝰ esset q̄ nō velit credere. qz nō vidit tale q̄d. Multa n. sunt q̄ nō videmus ⁊ tñ credimus. Sic illi ꝓbi qz nō viderunt exemplū in aliq̄ creatura q̄ ex toto de nouo incipiat esse. putauerūt res semper sic fuisse. ⁊ iō stultos appellat apl's Ro. i. dicētes se esse sapiētes. stulti facti sunt. Non minus erauerunt circa opus creatiōis manichei hereticiponentes duo principia rez. Vnū creatorē inuisibiliū. s. deū. Aliū visibiliū. s. diabolū. Tertiꝰ error paganoꝝ qui ꝓfecerūt linguas suas. vt gladiū fuit circa ꝓuidētiā. Vbi sciendū ꝑm. b. Tho. in. i. pte di. xxiij. q. ij. q̄ Plato vt dicit Gre. Nazanzenus posuit triplicē ꝓuidentiā. Primaz. s. dei erga substātias intelligibiles ⁊ totū mūdm q̄ ad genera species ⁊ cās vniuersales. Secūdam angeloꝝ bonoꝝ circa res singlares ghabiliū ⁊ corruptibiliū. ⁊ ad hoc forte fuit motus dicere. qz ipsi angeli mouent celos. ex quo motu sequit generatio ⁊ corruptio inferioꝝ. Tertiā demoniorū circa res hūanas. ⁊ ad hoc forte motus fuit. qz offis dij gentiū demonia. demones aūt dabāt respōsa ꝑ illa idola de agendis. ⁊ sic videbant hāc ꝓuidentiā hoīm. Sed scuto ꝓtegit veritatis reuelate ecclia ad repellendū talem errorē dicente Job xxxiij. Quē aliū constituit sup terrā. aut quē posuit sup orbem terre quē fabricatus est. q. d. nullum. Nā vt dicit Greg. in moral. mūdm ipe oīs potens qui ꝓdidit gubernat. ⁊ Augu. de ciui. dei. Prouidentia vnicq̄ diuina regna ꝓstituunt humana. Nā quō est possibile demones hāc prouidentiam hoīm ⁊ curā. qui nō querūt nisi eorū interitum ⁊ malū. vt dr xxi. q. ij. visis. Noles quoq̄ virtuosi supiores sunt eis. vñ ⁊ ipis subiciūtur. vt ptz de. b. dñico⁹ ⁊ aliis. Q. autē darent responsa demones ꝑ idola totū erat ad decipiendū vt ptz in legēda. b. Bartholomei. Angeli vero boni nō sunt gubernatores mūdi sed executores diuine ꝓuidentie. iuxta illud ps. cij. Benedicite dño oēs angeli eius potētes virtutes ⁊c. Exemplū de dño tpali q̄ ponit officialē in ciuitate ⁊ imponit q̄d faciat. officialis vnicq̄ taliꝰ nō dr dñs ꝫ executor dñi. Quedā g̃ ipe deꝰ ꝑ se immediate facit. q̄daz mediantibꝫ angelis ⁊ aliis cāis scdariis. vt corporibꝫ celestibꝫ ⁊ aliis. Et hoc nō facit ex impotētia sed ex maxima sua bonitate. qz voluit illis dare ⁊ cōicare similitudinē sue virtutis. vt. s. sint cause sed secūdarie ad aliquos effectꝰ. sicut ipe est cā primaria oīm. Extendit g̃ ꝓuidentia dei ad oīa ⁊ maxime ad actus hūanos. quod videt negasse Tullius. vt refert ipe. b. Tho. in prima parte di. xxiij. q. ij. In quoꝝ errantiū ꝓsona dicebat Boecius li. i. in metro quinto. O stelliferi ꝓditor orbis. oīa certo fine gubernans. Solos hoīm respicis actus. Ad qđ moti sunt ad dicendū ex eo q̄ videbant bonis mala ⁊ malis bona frequēter accidere cū videt debere esse ꝓtrariū. Sz vt dr Bap. xij. Tu aūt dñator virtutis dñe oīa cū trāquillitate iudicas ⁊ cū magna reuerētia disponis nos. Et Pe. in can. Ipi est cura de nobis ꝓuidēdo de oībus necessarijs ad salutē. Quare aūt mali bona ⁊ boni mala sustineāt. vide aliquā rōem de peni. di. iij. Quid ergo. Possent etiam plures alierationes induci. sed causa breuitatis hic dimitto.

Exacuerūt in .ℌ.iiii.

dei vt gladiū ad occidendū aīas suis erroribꝫ infidelitatꝫ linguas suas dicētes falsissima ꝓ veritatē fidei. Finis fidei mee inqt Ambro. xps est. Sīc ⁊ petro dicēti in ꝓfessiōe sue fidei ⁊ socioruz Tu es xps filiꝰ dei viui. Rndit xps. Beatus es symon bariona. qz caro ⁊ sanguis nō reuelauit tibi ꝫ pr meꝰ. ⁊. j. Sup hanc petrā. i. cōfessionē fidei edificabo eccīam meā. ⁊ porte inferi nō ꝓualebūt aduersus eā. i. errores insurgētes. ⁊ pēta Mat. xvi. Vbi oñdit hanc veritatē ꝓfessiōis fidei a deo reuelatam. ⁊ iō infallibilē ⁊ ad vitā ⁊ beatitudinem ꝓductiuam. Errant aūt multi circa xp̄m et ꝓcipue iudei in tribꝫ Primo qz nō credūt xp̄um messiam suū verū esse deum. Secūdo qz nō credūt xp̄m iesum fuisse messiam eis ꝓmissum. Tertio qz nō credunt eū eterna sed tempalia collaturuz

Sed oñditur eis falsitas prime ꝯclusiõis ex mḷtis autoritatibꝫ qõ vt verissimũ credũt. vt illud ps. xliij. vbi loquẽs ꝺ messia xpo ait Sedes tua deus in seclm secli. ⁊ paulo post. Unxit te deꝰ deꝰ tuus oleo leritie p ꝯsortibꝫ tuis. Appellat g deuz ipm inunctũ. i. messiam. qui. s. inunctus fuit ꝙntum ad hũanitatẽ assumptã oleo gre plenissime Et bis ponit deũ vngentẽ vt notet psonã patris ⁊ spũssancti. Ex autoritate etiã Ysa. ix. apparz messiam esse deũ ⁊ hoiem. vbi ait. Parvulus natus est nobis. ⁊ filius datꝰ est nobis. ⁊ vocabit nomẽ eius admirabilis deꝰ ꝛc. Ubi in hoc qõ ꝺz. parvulus natus est nobis oñdit eius hũanitas. In eo aũt qõ dicit. vocabit nomẽ eius deus. oñdit eiꝰ diuinitatẽ. Non. n. dicit deus de hoie puro ꝓprie Sed vt cetera oia ꝙ multa sunt diuinitramꝰ. ꝑcipue ad hoc facit qõ hẽtur Jere. xxiij. viz. Ecce dies veniũt dicit dñs. ⁊ suscitabo dauid germẽ iustum. Et hic apparet xpi hũanitas. qz hec autoritas ꝑm cẽs expositores hebraicos intelligit ꝺ xpo ꝑm ltrãm. ⁊ sequit in eadẽ serie textus. Et hoc est nomẽ qõ vocabũt eũ dñs iustus nr̃. Ubi innuit vra xpi diuinitas. qz vbi hẽmus nos dñs iustꝰ nr̃. in hebreo hẽtur. nomen dñi tetbagramaton. Qõ qdẽ nomẽ est ꝓprissimũ dei inter cta noia diuina. ⁊ ꝓter hoc de nullo ꝺz nisi de deo vero Qz aũt aliqui dicũt ꝙ hoc nomẽ tetbagramaton ꝺz nõ tm̃ de deo vero ꝟ etiã de alqs. qz Ezechiel. vlt. dicit de ciuitate ibi descripta. Et nomẽ ciuitatis dñs ibidẽ. vbi loco hꝰ. qõ dñs hẽmus in hebreo hẽtur nomẽ dñi tetbagramaton. ⁊ sic de ciuitate illa ꝺz nomẽ dñi tetbagramaton. ⁊ tñ nõ idẽ qõ deus est. Item Geñ. xxij. vbi nos hẽmus. Et vocauit abraam nomẽ loci illius. dñs videt. hebrei hñt nomẽ dñi tetbagramaton ꝙ ꝛc. Rñdetur ꝙ nullum ꝑdictoꝝ noiaꝝ noie dei ꝓprio. qõ est nomen dñi tetbagramaton. sed noiaꝝ qõlibet ꝑdictorũ a quodã effectu dei. qz solus deus noiatur hoc noie. Et hoc nõ est inconueniens. sicut aliquis hõ hñ vocaꝝ a deo datus vel deꝰ dedit vel aliquid hꝰ. nõ tm̃ vocaꝝ deus absolute. qõ esset impium. Sic cũ ꝺz in autoritate inducta ezechie. nomen ciuitatis dñs. loco cuiꝰ ponit nomẽ dñi tetbagramaton. non ꝺz absolute dñs sed dñs ibide. ostẽditur denoiari ciuitas illa a diuina inhabitatiõe qõ clariꝰ patz ꝙ trãslatiõez caldaicaz Silr qõ ꝺz in Geñ. xxij. Uocauit abraam nomẽ loci illiꝰ. dñs videt. nõ dicit simplr ⁊ absolute dñs. ꝟ dñs videt. qz. s. ille locꝰ nõ est denoiatus nisi a diuina visione. qz. s. ibi vidit hũilitatẽ ⁊ afflictõem Ysaac liberãs eũ a morte. Et sic hoc nomẽ tetbagramaton nõ ꝺz nisi de deo vero. Et hoc etiã exꝑsse dicit Rabi moyses in libro directiõis perplexoꝝ ostẽdens ꝙ oia noia diuina deriuata sunt ab opibꝫ diuinis ꝓter nomẽ dñi tetbagramaton. quod ẽ ap propriatum altissimo creatori. Et scõm ipsum significat diuinã essentiã cũ ꝓprietatibꝫ suis intrinsecis. Cetera aũt noia dina imposita sunt ab opibus eius. sicut ptz de hoc noie eloy et adonai. Nã hebreum vel hebi impositũ est ad significandũ deũ a gñali ꝓuidẽtia. vñ ⁊ hoc nomẽ cõicaꝝ alqs. Nã iudices ⁊ sapiẽtes aliqñ dicunt dñs. vt illud ps. lxxxi. Ego dixi. dñs estis. vbi ẽ hebreo ꝺz heloym Et hoc nomẽ adonai impositũ est ab vli ꝓuidẽtia Sed hoc nomẽ tetbagramaton. qz significat nuḷdam ⁊ puram diuinã essentiã absqꝫ respectu ad extra. iõ nõ est alteri cõicabile. Ex quo ptz ꝑm dictã autoritatẽ ꝙ messias xps est verus deꝰ. Sed peruersi hebrei vt hoc posset cãm fugere puerterunt in hebreo dictũ passum corrũpentes ltrãm. Nam vbi nos hẽmus. ⁊ hoc est nomẽ qõ vocabũt. s. homines eũ. i. messiam dñs iustus nr̃. ipi nunc hñt hoc est nomẽ eius qõ vocabit eũ nomẽ dñi tetbagramaton. ita ꝙ nomẽ dñi tetbagramaton loco cuiꝰ hẽmus dñs deus iustus nr̃ non refertur ad messiam filiũ Dauid. sed ad ipm vez deũ ꝙ vocabit ipm messiã ad liberatiõnẽ ꝓpli isrl. qñ sibi placuerit. Sed corrupta est hec lra ab eis. qõ quidez fide digni bone ꝙscie ⁊ vite iuramẽto affirmauerũt se vidisse in antiqs bibliis. sicut ꝺz translatio nra. vt. s. referaꝝ ad messiã illud nomẽ dñs iustus nr̃ loco cuiꝰ in hebreo hẽtur tetbagramaton vt refert Nico. de lira. Hoc etiã patz. s. falsitas iudeoꝝ supdicto passu ex trãslatiõe caldaica. ꝙ apud eos autẽtica hẽtur. Nã ibi ꝺz. Ecce dies veniũt dicit dñs. ⁊ suscitabo messiã iustũ. vbi nos dicimꝰ dauid germen iustuz. Ex quo apparet qõ intelligit de xpo. hec autoritas ad ltrãm. Et sequit. ⁊ hoc est nomẽ qõ ipi appellabunt eũ dñs iustus nr̃. ⁊ ibi ponit nomen dñi tetbagramaton. vbi positũ est nomen hoc dñs. Et sic patz ꝙ nomẽ dñi tetbagramaton refert ad messiam. quo noie dicit Jere. appellandũ a ꝓphetis. s. sibi subditis. Est g xps verꝰ deus ⁊ homo. Scõdus errꝰ iudeorũ est ꝙ nõ credunt iesum xpm esse verũ messiam in lege eis ꝓmissum. Qz aũt iesus xps quẽ nos adoramus vt verũ deũ ⁊ hoiem sit ille messias eis ꝓmissus in lege quẽ ipi adhuc expectant. oñdit ex scripturis eoꝝ. Unde ipe iesus dixit eis. Scrutamini scripturas. ⁊ ipe sunt que testimoniũ phibent de me Jo. v. Loco aũt eiꝰ suscipiẽt antixpm ꝓ suo vero messia. put ipe xps predixit eis Jo. v. dicens. Ego veni in noie patris mei. s. eius gl'am q̃rens ⁊ nõ me suscepistis. Alius venier i noie suo illũ suscipietis. s. antixpm. Et ꝓphetia Jacob q̃ habet Geñ. penul. Non auferet sceptrũ de iuda ꝛc donec veniat qui m. ttẽdus est. vbi alia trãslatio ꝺz. veniat messias Qõ impletũ fuisse oñdit Mathe⁹ euangelista cũ ait. Cũ natus esset iesus quez messiam credim⁹ in diebꝫ Herodis regis iudee qui fuit alienigena. s. de idumea. Et sic ablatum erat sceptrum ⁊ ducatus de tribu iuda et nunc

Capitulū septimū.

reassumpt⁹. Hoc pleni⁹ bēs declaratū in .iij. pte Sed adhuc magis determiate pdixit tps aduentus ipi⁹ messie. Daniel .ix. loquēs de .lxx. ebdomatibꝫ de morte ei⁹ ibi, occidet xp̄s ⁊c Que oīa false ⁊ extorte exponūt de Herode vt euitent veritatē. Ex qꝫ rōe oīdunt false expositiōes eoꝝ. vt bētur .j. Preterea pphete pnūciauerūt de ipo aduentu messie nō solū in gñali ꝫ multū distincte de misteriis ei⁹. s. natiuitate vt ptz Mich .v. Tu bethleem terra iuda ⁊c. De adoratiōe magoꝝ ysa .lx. ⁊ ps. xcij. de pdicatiōe ei⁹. de miracul'. de discipul'. de passiōe ⁊ q̄litate passiōis ⁊ q̄litate resurrectiōis. vt ptz ysa .liij. ⁊ ps .xxi ⁊ aliis locis Oīa qꝫ illa euāgelistē oīdūt impleta ⁊ ab apl'is pdicata ⁊ confirmata miracul'is cōtinuatis. Mirū est obstinatissimū in eis qꝫ ñ assentiāt tā radiose veritati Ex ⁊ ipa obcecatio eoꝝ ⁊ infidelitas pnūciata ē a pphetis pmarie ysa. Tertiꝰ error eoꝝ ē qꝫ nil aliud expectāt a suo messia vēturo nisi tpalia. liberationē. s. a seruitute ⁊ collectionē ex dispsiōe per orbē. ⁊ qꝫ sit eos reductur⁹ in hierl'm materialē ⁊ collatur⁹ eis magnā pacē ⁊ abūdantiā rer̄ ⁊ sciētiam. nō aūt credūt qꝫ sit eos l'aliquos redēpturus ⁊ a pcō mādatur⁹ ⁊ gl'am collatur⁹ aut p eis passurus. Nec .n. credūt hoiez nasci cū pcō originali cū tū ps dicat gtra eos. Ecce in iniq̄tatibꝫ concepti sum. Nō .n. dicūt prēs fuisse l'esse detētos in limbo ꝫ ad celū subito euolasse cū tū exīsse sit cōtra eos qō ait Jacob pēiarcha Gen .xxxvij. Descendā lugens filiū meū ad infernū. q̄ vtiqꝫ fili⁹ s. Joseph. qz sctiss im⁹ fm eos nō ad infernū ꝫ ad celos debuisset ascēdere immediate Et Job xvij Si sustinuero infern⁹ dom⁹ mea eū. ⁊ illud ps. lxvij. Ascēdisti i altū cepisti captiuitatē accepisti vel dedisti dona i hoīb. Si qd apti⁹ dici potuit p assertiōe fidei catholice ⁊ de liberatiōe humani generis qꝫ illud Zach .ix. Tu qꝫ in sanguīe testamēti tui. s. confirmatiōe effuso in passione eduxisti vinctos. i. prēs q̄ erāt vincti. i. detenti reatu culpe original'a diabolo de lacu in q̄ ñ erat aq̄. i. limbo inferni. Si .n. messias nil aliud hēret facere nisi dare libertatē tpalem ⁊ bona terre. vt qd optebat implere libros pphetaꝝ, pmissiōibꝫ ei⁹ q̄ tūc terrena tribueret l'etiā scām q̄ est cōis bonis ⁊ malis Cū viri nō solū fideles ꝫ etiā infideles phibeant pdem pserit vt lutū terrena vt qd tanto desiderio flagitassent sancti pēiarche h⁹ aduentum. iuxta illud. Rorate celi desu per ⁊c. Ysa .xlv. ⁊ illud Aggei .ij. Veniet desideratꝰ cūctis gentibꝫ ⁊c. nisi qz credebant ex dei reuelatiōe salutē eternalē p ipm cōcedendā nō tpalez. Et hoc ē qō ait Pe. act .x. Huic s. xpo iesu oēs pphete testimoniū phibent remissionē pctoꝝ accipe p nomē eius. ⁊ Ysa .liij. Dns posuit iniq̄tates oīm nostrū sup eum. Attritus ē pter scelera nra. cuius liuore sanati sum⁹. Hāc veritatē fidei confirmarunt sancti innumeris miraculis. Ipi aūt iudei postq̄ in xpm credere noluerunt. nunq̄ habuerūt, pphetam vel miracula facientem. sed pleni sunt omnibꝫ vitijs.

Exacuerunt quo .ſ.v.

q̄ hereticī linguas suas vt gladiū contra doctrinā ⁊ veritatē fidei. Qui ⁊ si recipiūt scripturas noui ⁊ veteris testamēti. eas tū peruertūt falso exponētes. Et licet plurimi fuerūt varios inuenientes errores tres, p nūc sufficit ponere circa animū nostrū multū piculosus. Aliq̄ q̄ntū ad immortalitatem dixerūt aīam ipam cū corpe mori. Alij q̄ntū ad arbitrij libertatē. alij q̄ntū ad futurā miseriaz vel felicitatē. ⁊ hec oīa falsa. Quantū ad primuz aīam. s. hūanā mori cū corpe tanq̄ falsissimū nō solū negat veritas fidei ⁊ sacra scripta dicēs Sapi .v. Justi in perpetuū viuēt. s. quo ad aīaz ⁊ apud dñm est merces eoꝝ. ⁊ Daniel. xij. Euigilabūt de puluere terre. alij in vitā eternā. alij in obprobriū vt videāt semp. Sed etiā doctrine paganoꝝ pboꝝ vt Aristo. ⁊ Platonis q̄ fuerūt solēniores Senece Tullij ⁊ poetaꝝ iudoꝝ. sarraceno rū vt ptz in doctrinis eoꝝ. Et de hoc supra in .i. pte .ti. q̄. de immortalitate aīe. Beat⁹ etiaz Tho. scdo gtra gentiles. c. lxxviij. inducit plures rōnes quaꝝ tres faciliores intellectui hic ponūt. Et prima est talis. Impossibile est appetitū naturalem esse frustra. Sed hō naturaliter appetit perpetuo manere. qō ptz ex hoc qꝫ cē est qō ab hoībus oībus appetitur. homo aūt p intellectū apprehendit esse nō solū vt nunc. vt bruta aīalia ꝫ simpl'r. Consequitur q̄ perpetuitatē fm aīam qua esse simpl'r. ⁊ fm oīe tps apprehendit. Secūda rō est. Faciens ē honorabilius facto. vt etiā Aristo. dicit. Sed intellectus agens facit intelligibilia actu. sicut lux materialis facit colorē videri. Cū ergo intelligibilia actu inq̄ntū hmōi sint incorruptibilia. multo fortius intellect⁹ agens qui est potentia aīe erit incorruptibilis. q̄ ⁊ hūana aīa cuius lumē est intellectus agens est incorruptibilis. Tertia rō est. Nulla forma corrūpitur nisi ex actione cōtrarij vel p corruptionē sui subiecti. vel p defectū sue cāe. Per actionē quidē gtrarij sicut calor destruitur per actionē frigidi p actionē subiecti sicut destructo oculo destruit potentia visiua p defectū aūt cāe sicut lumē aeris deficiēte potētia solis q̄ erat ipius cā. Sed aīa hūana nō pōt corrūpi p actionē gtrarij. Nō est .n. aliq̄d ei gtrariū cū per intellectū possibilē ipa sit gnoscitiua ⁊ susceptiua oīm gtrioꝝ. Silr nec p corruptionē subiecti sui. Nā hūana aīa nō est forma dependens a corpe fm suū esse. Silr aūt nec p deficientiam sue cāe. qz nō pōt hre aliquā cām nisi eternaz. Et sic nullo mō aīa pōt corrūpi. Vlū q̄ dr Eccles. iij. Unus est interit⁹ hoīm ⁊ iumentoꝝ ⁊c. loquitur ibi Salomon in psona hereticoꝝ h⁹. q̄ repro-

bantur in hoc.xxiij.q.iij.c.penul. Eracuerũt linguas suas q̃ntũ ad libertatẽ animi. Quidaz.n. subtraxerũt anĩe hũane liberũ arbitriũ dicentes oĩes hoies opari bonũ vel malũ ꝑm ꝓstellationẽ sub q̃ natus est nec posse aliter agere nisi ad qđ inclinat illa constellatio. Et hos vt hereticos pessimos ꝓdẽnat ecclia. ⁊ dicunt mathematici.xxiij.q.iij.c.penul. ab his ecclia scuto veritatis ptegit ⁊ conuincit. Nam cũ liberũ arbitriũ sit potẽtia ad cuius actũ concurrũt volũtas ⁊ ratio. ⁊ hec potentie.s. volũtas ⁊ ratio nõ sunt affixe organo corporeo vt sentiri ue. corpa celestia nõ pũt hẽ influxũ ⁊ virtutẽ directe sup eas q̃ ignobilius non agit in nobili⁹. sed ecõuerso. Nobilior est aũt aĩa oĩ corpori celesti. opari aũt virtuose vel peccare, pcedit a libero arbitrio. falsum est g̃ q̃ cogat a ꝓstellatione. Vñ ⁊ gẽtilis Ptolomeus ait. Vir sapiens dñabit astris. i. inclinatiõibus malis q̃s ꝑm sensualitatẽ bẽret a ꝓstellatiõibꝫ. Nam p rõem ⁊ voluntatẽ põt homo reprimere passiões insurgẽtes in sensualitate. Exꝑsse hoc oñdit Eccl.xv. vbi dicit. Deꝰ ab initio ꝓstituit hoiem ⁊ reliquit eũ in manu sui cõsilij posuit añ eũ malũ ⁊ bonũ ⁊c. ad qđcũq; voluerit ertẽdet manũ suã. ⁊ Gen.iiij Sub te erit appetit⁹ eius. s. peccati ⁊ tu dñaberis illius. Illi ecõuerso libero arbitrio nimiã libertatem attribuerũt asserẽtes hoiem p̃ sua naturalia posse saluari ⁊ grãm nõ fore necessariã nisi ad cognoscendũ qđ debebat fieri nõ aũt ad volendũ vl̃ faciendũ bonũ. Et hos ꝓdemnat eccia qz hereci sunt ⁊ dicunt pelagiani.xxiij.q.iij.c.penul. Cõtra qs apls. Ipe opat in nobis velle ⁊ pficere. Et Joh.xv. Sine me. i. sine mee gre adiutorio nihil potestis facere. Rõ b⁹ est ꝑm. b. Tho. in. iiij. qz cũ premiũ gle sit infinitũ ⁊ virt⁹ creature finita nõ põt creatura p se agere opus qđ attingat. s. p meritũ ad premiũ infinitũ. Sz adiũcta dei gra opi nro q̃ est valoris infiniti cũ sit q̃dã pticipatio diuine bonitatis facit ipm op⁹ meritoriũ boni infiniti. i. glorie supne. Illi puerterũt liberi arbitrij vsũ asserentes hoies posse venire ad quẽdã statũ pfectionis ab eis fictũ in q̃ eis oĩa licerẽt et subditi nõ cẽnt alicui legi. inducẽtes illud apli. i. Tibi. i. Justo nõ est posita lex ⁊c. Nos reprobat eccia in cle. ad nraz de hereticis ⁊ vocant begardi. Dis aĩa inquit idẽ apls Ro.xiij. ptãtibꝫ sublimioribꝫ subdita sit. Et.xi.q.iij. Si dñs cũ.c.se. Eld autoritatẽ apli rñdet. b. Tho. i. se. dicẽs q̃ iusto ñ est imposita lex intelligit hoc vt p penas retrahens ꝫ bñ vt se regulans ⁊ ordinãs nã iusti ñ timore pene seruant leges ꝫ amore ꝛrutis subijciũt se ⁊ regulãt se ꝑm leges. Tertiꝰ error pnitiosus circa aĩaz est q̃ aĩe nõ pariant post hanc vitã penã sed oẽs saluentur. Hic fuit error Origenis q̃ dãnatus ẽ p hretico ab ecclesia. Contra qs expresse dixit ꝓs Mat.xxv. Ibunt hi. s. mali in ignẽ eternũz. iusti autẽ in vitã eternã. Et Isa.vl. Vermis eoꝝ. s. remorsus ꝛscie malorũ non morietꝫ. ⁊ ignis eoꝝ nõ extinguet. Parabolã etiã vere historie ad hoc ponit ꝓs Luce.xvi. de diuite sepulto in inferno et lazaro paupe deportato ad sinũ abrae. i. limbum Gentiles quoq; ponũt malos hoies in alia vita torqueri ⁊ bonos requiescere. Exemplũ etiaz habetur notabile de quodã viro qui habuit vxorez valde mundanã ⁊ lasciuã vitijs deditã. cũ tñ vir esset multũ virtuosus. Et vir quidez passus est multa aduersa ⁊ infirmitates cauens sibi etiã a leuibus peccatis. Uxor autẽ voluptatibus vacabat. ⁊ oĩa sibi cedebant in ꝓsperitatez. nec sentiebat vnq̃ molestiã infirmitatis. Habebant autẽ vnã filiã quã pr̃ instruebat ꝑm deũ. mr̃ aũt ad vanitates trahebat. defunctis vtriq; cepit filia vacillare aniõ dubitans qđ sibi melius foret imitari vel patrez bonũ sed circundatũ calamitatibus in vita sua. aut mrẽm prauã sed bene fortunataz in mundo. Super hoc igit anxia ⁊ orãti vidit in visu celũ apertũ ⁊ sanctos in magna gloria. inter quos ⁊ prẽm aspexit in magna letitia ⁊ gaudio. ⁊ exinde inclinans oculos vidit terrã apertã ⁊ in pfundo terre maximũ ignẽ. in quo cruciabãtur peccatores. vbi cũ alijs vidit ⁊ matrẽ suam maximis cruciatibꝫ laborantẽ rugituz ⁊ eiulatũ emittens, ꝓter immensitatẽ penaꝝ. ad quã iterum supra aspicientẽ pater ait. Vide filia diligẽter ⁊ cõsidera que vidisti. vt cognoscas cuius vitã debeas imitari. nam si malos mores matris sectata fueris secum ad inferna traxeris. si autem monita mea ⁊ exempla mecũ in eternuz gaudebis. Quibus visis edocta illa rectã vitã tenuit. In quarto quoq; dialogoꝝ multa exempla hñtur de pena ⁊ gloria alteri⁹ vite. Confusi sunt g̃ oĩs qui exacuerunt vt gladiũ linguas suas ⁊ cõuicti d̃ erroribus suis q̃ oẽs defecerunt. Et si qui adhuc remanserunt errores oĩo deficient vt iudeoꝝ. De quibꝫ ps. Eladius in labijs eoꝝ. s. false doctrine occidẽs q̃ eis assentiũt. Et q̃re etiã ꝑmittat deꝰ eos in errore ꝑmanẽtes viuere. assignat ps. rõez dicẽs paulopost. Ne occidas eos ne q̃ obliuiscant ꝓpli mei. s. qui fuerũt xp̃m occidẽtes duz ad huc ꝑmanet genus eoꝝ. Sed disperge illos. s. p mũdũ ne possit nocere, ꝓtector meꝰ dñe. Demuz ꝓcludit. Cõuertant ad vesperam. i. in fine mũdi ⁊ famẽ patient vt canes. famẽ. s. vbi vitatis. Errores hereticoꝝ de tpe in tps defecerũt qs etiã ad tps ꝑmisit deꝰ ex fidelibꝫ surgere ad exercitiũ fidelium doctoꝝ vt scripturas attenti⁹ pscrutarent ⁊ veritatẽ inueirẽt ⁊ pbatõem fidelium. vt dicit Aug. xxiij.q.iij.c.fi. Paganoꝝ vo opio ex toto pene defecit nisi ponant inter paganos sarraceni qbꝫ legẽ dedit Machomet⁹ plenã erroribꝫ ⁊ vitijs qui ad huc durãt. Sz ita clare est falsa eoꝝ pfidia. vt et aĩalia bruta i pam deberẽt detestari ⁊ repudiare.

Capitulum Nonum

¶ Capitulum octauum de supstitionibꝫ p modum predicatōnis.

ODisti omēs obser uantes vanitates supuacue. ps. xxx. vidr hoc esse cōtra illud Sap. xi. Diligis eñi oīa que sunt. ⁊ nihil odisti eoꝝ que fecisti. Cum g̃ deus fecerit oēs hoīes ⁊ bonos ⁊ malos g̃ nll'm odit. Sed ad hoc dicit Aug. in glo. ordi. q aliud est qđ facit deus in hoīe. aliud qđ facit homo in se. Facit eñi deus in hoīe naturā que qz in se bona est ñ odit sed diligit ipam etiā in peccatore. Sed qđ facit homo est peccatū. ⁊ hoc deus odit. nec tñ odit vt hō sicut nec turbat vt homo. Nam homo irascit ⁊ odit cū quadā alteratōe et sui imitatōe. Deus aūt immutabilis est. nec bz corpus nec sensualitatē corpi annexā. in qua ori unt ira ⁊ odiū ⁊ alie passiones. Dī aūt irasci et odire per similitudinē ⁊ effectum hoīs irati aut odientis. Qui eñi odit aliquem nō vult eū videre sed querit eñi puniri. ⁊ sic altissim⁹ odio bēt peccatores vt dr puer. xiij. qz non respicit eos sua gīa sed punit ⁊ exterminat. Et hoc mō intelligit istud. Odisti oēs ꝛc. Et exponit Hugo car. đ observantibꝫ. i. nimis affectuose querētibꝫ vanitates. i. vanas diuitias supflue ponētibꝫ in eis finem suū. ⁊ de attēdentibꝫ nimis ad subtilitates philosophicas ⁊ inutiles inutile ⁊ de vētibus supstitiōnibꝫ que plene sunt vanitatibꝫ ⁊ fallacijs. Et istā tertiā expositōuē, psequēdo s. de observantia supstitionū tria in. d. v. notantur.

Primo grauitas sceleris ibi. Odisti

Scđo multiformitas crimis ibi obseruātes

Tertiō inutilitas operis. ibi supuacue.

Primū est grauitas sceleris in supstitiōibꝫ. et hꝫ ondit̃ in prima pte ex hoc qđ dicit ps. deum odire tales. Odisti ꝛc. Non aūt dr in scriptura deum aliquem odire nisi ꝓpter mortale peccatum. vñ apparet istud esse dānabile ⁊ eternali igne puniri ⁊ merito. Nam istud vicium dei vsurpat diuinitatem. irritat felicitatē. agit cōtra dei et eccīe p̃cepta ⁊ voluntatē. Primū pz ex hoc qz scire futura vel occulta est ꝓpriū dei. iuxta illud Isa. xli. Futura et nouissima annūciate nobis ⁊ dicem⁹ qz dij est. Et Salo. in. iij. Re. viij. Tu solus nosti corda filioꝝ hoīm. Sanare etiam infirmos sine medicinis et remedijs naturalibꝫ est ꝓpriū dei. Sed p supstitiōnē et obseruātiā auguriorꝝ ⁊ diuinatōnū querunt hoīes scire futura et occulta. ⁊ p incātatōes ⁊ breuia querūt sanitatē sine medio naturali ⁊ sine dei adiutorio. vñ sequitur qđ volunt sibi vsurpare que sunt ꝓpria deo. quod ē maxime supbie. Scđm. s. qđ irritat fidelitatē. id est ꝓmissionem quā fecit deo in baptismo pz ex hoc. qz in baptismo ꝓmisit abrenūciare diabolo ⁊ pompis eius. Sed talibꝫ vti ⁊ facere est querē auxiliū diaboli ⁊ facere pactū cum eo ⁊ eum venerari. vt p ea vana falsa que facit sibi conferat qđ querit sanitatē vel noticiaz alicuius rei occulte ⁊ hmōi. vñ Cri. de cananea inquit. Nō p̃rexit ad dīnos. ñ vocauit magos. ñ alligaturam quesiuit. ñ imposatrices mulieres adduxit. i. incantātes. ñ ad falsa p̃sidia cꝛfugit. sed reliquit omnes diaboli falsitates. ⁊ venit ad dñm iesum. vbi ostendit hec eē adiutoria diaboli. Et aplus dic ad Gal. iiij. Dies obseruatis ⁊ tpa et mēses ⁊ ānos timeo ne forte in vanū laborauerim in vobis. s. fidem vos pdēdo. Et Aug. dicit. xxvi. q. vij. Non obseruetis postq̃ multa taliū ꝑticulariter posuit qui ista sectant. fidē negāt ⁊ baptismum. et sunt deteriores infidelibꝫ. ⁊ si se nō correxerīt. ad eternam damnatōnē tēdūt. Tertium pz ex hoc. qz deus exp̃sse ꝓhibet ista di. Non auguriabimi nec obseruabitis somnia. Eccia etiā ꝓhibet ista. vt pz. xxvi. q. v. p totum. ⁊ q. vij. et extra de sorti. c. In tabulis. Unde ad detestatōem huius sceleris ponitur inter casus reseruatos epis. Fiūt etiam in his maxima sacrilegia. qz immiscent cuz his sacramenta vel sacramentalia ⁊ mlta turpissima fiunt et comeduntur ⁊ dicuntur que turpe esset dicere. Odisti ergo ꝛc

¶ Capitulum nonum de fortuna.

BEatus vir cuius est nomē dñi spes eius ⁊ ñ respexit vanitates et insanias falsas. Beatitudinē quilibet naturaliter appetit. sed ad eam nō puenit nisi spes eius sit in nomine dñi. i. in virtute dei ⁊ auxilio eius. qui in se ñ confidit. sed in adiutorio gratie dei vel in noīe dñi. quod nomē est iesus qui interp̃tatur saluator. i. salutem aīe et cꝛpis sperat consequi a iesu salutari. ⁊ nō respexit ad vanitates. i. ad tpalia in quibꝫ cōfidat et insanias falsas. i. superstitiōnes varias. Circa hoc multi errāt aspiciētes ad talia et cōfidentes in illis. quasi per illa saluandi non a deo. Est eī insania falsa fortunatōis. Est insania falsa constellatōis. Est insania falsa faratōnis. Multi credunt et asserunt multas vanitates et insanias. id est fatuitates falsas. Circa ista aliqui de fortuna. aliqui de cōstellatōnibꝫ. aliq̃ de fato. De fortuna varie sunt hoīes opinati. Aliqui ethnici et rudes hoīes opinati sunt dea ee. Nñ et rome ei fecerunt edem et arā et simulacrum. ipamq̃ vt deam colebāt. et ipsum simulacrum fortune locutum est pluries qđ matrone rite eam dedicauerant. Sed Aug. in. viij. de ciui. dei. ca. xviij. et xix. vbi ista refert. ostēdit hoc esse fallaciā et errorem. Nā Plato et alij philosophi et sapiētes omēs deos vtriusq̃ sexus. si tñ sexum bñt. cū nec sexū bēant. nec plures sint. in veritatē dixerunt eos

esse bonos. sed fortuna aliqñ est bona aliqñ mala. An forte cū mala est in malignū demonē conuertiſ ⁊ dea ñ est. Sed cum sint multi hoīes fortunati tot erūt dee iste quot sunt hoīes bone fortune. Et cū sint plurimi male fortunati erit fortuna si vna est siḷ bona ⁊ mala. Bonam eē dicūt que bonis ⁊ malis venit in hoc differens a felicitate quā etiā dicebant ⁊ colebant vt deā. q; felicitas illa est quam boni hñt p̄cedentibus meritis Fortuna vero que bona vel sine vllo examine meritoꝝ accidit hoīb bonis ⁊ malis vñ fortuna nominaſ. Sed qūo est bona si sine vllo iudicio venit ad bonos ⁊ malos. Et quid colit̄ que ita ceca est passim in quoslibet incurrēs vt suos cultores plerūq; p̄tereat suis cōtēptoribꝫ hereat. Aut si aliquid p̄ficiūt cultores eius vt ab illa videanſ ⁊ amenſ. iā merita sequiſ ñ fortuit⁹ venit. Vbi est ergo illa diffinitō fortune. vbi est quod a fortuit⁹ nomen accepit. nihil. n. p̄deſt eā tollere si fortūa est. Si suos cultores discernit fortuna ñ est. Q si iupiter ipam quo voluerit mittit ipe solus colaſ. non illa que resistere ñ pōt ei iubenti. Falsissimum g̃ est fortunā deam esse. ⁊ versutia demonum factū est vt loqueref fortune simulacrum. Ad quid eī aliud locuta est nisi vt hoīes rectevivere ñ curarēt cōciliara s. bi fortuna que illos sine vllis meritis bonis faceret fortunatos. Et lactantius dicit li. iij. q; hoc simulacꝝ cum copia ⁊ gubernaculo fingūt tāq; fortuna ⁊ opes tribuat ⁊ humanaꝝ rez regimē obtineat Sed vt dr isa. lxv. Et vos qui ponitis fortūe mēsam. i. arā tāq; dee. Et subdiſ. Dinūerabo vos in gladio. s. iudicij ⁊ eterne dānatōis. Alij dixerūt fortunā esse accidentiū rez subitū ⁊ inopinatū euentū absq; oī cā supiori vel inferiori. Eñ aliqui opīati sunt vt refert dñs Io. dñici sup Ecclesiastes q; oīa eueniebāt in mōdo a casu ⁊ fortuna sine dīna prouidentia vel celoꝝ influētia ⁊ sine cui uscūq; rationalis creature ordinatōe prima. Eñ ⁊ Aug de ci. dei li. v. dicit. q; casualia dñr que vel nullaſ habent cās vel nō aliquo rōnabili ordine p̄cedunt. Exemplū refert Valerius in i. li. q; dum ūmigeſ quidam hauriret aquā de sentina fluctus marꝝ quēdam e naui eiecit in mare ⁊ mox alius flinct⁹ cōtrarius illum eiectum naui restituit. A casu ⁊ fortuna fuit vtrūq;. q; sine aliqua cā rōnabili et p̄uidētia cui uscunq; hoc euenit. Sic igiſ aliqui pb̄i casum ⁊ fortunā posuerūt in oīb. In quoꝝ psona inquit Salomō Eccleſi. nō. Verti me ad alia. vidiq; sub sole nec velociū esse cursum. nec fortiū bellū nec sapiētū panem nec doctoꝝ diuitias nec artificū grām sed tps casumq; in omnib id est aliqñ velociores a cursu impediunt. ita q; tardiores p̄cedūt ⁊ corpalit ⁊ spūalit ⁊ fortiores i bello aliqñ vincunt a minus fortib ⁊ sapiētes. i. magi ⁊ incātatores qui dēzent ex illa arte esse diuites. aliqñ carent pane que oīa videnſ p̄cedere et eo q; a casu cūcta p̄uenīūt. ad quod facit quod quidam ethnicus historicus ait. Fortuna in oī re dñatur. Et q; Empedocles dixit mōdum p. uries distinctū in p̄tes et in chaos quoddā redactū aduenēte lite et aduenīēte amicicia. Hā aduenīente lite dicebat q; prius erat chaos. i. materiaz cfusam distinctā in p̄tes vt hominem. equū. canem. auem. piscem. lapidem. auz. argentum. terram. et hmōi. et tunc etiā casualr membra recipiebant talem sitū in corpore qualem hñt vt quod alias fuit caput. postea facta sit manus ⁊ hmōi. Et iste casus dñatur in rebus quousq; iterū veniat amicicia et omīa redigat in vnum chaos. et postea itez aduenīente discordia seu lite ali⁹ casꝰ dñabit̄ toti generi rez. Et sic q; vnus habens vtrem habeat filios. alius non hēat. vn⁹ sit diues alius pauper. vnus sit sanus alius infirmus vnus in iuuentute moriaſ alter in senectute vl̄ media etate vel puericia. duob cadēntibus d̄ alio loco. vnus trāgat sibi pedem alter nō. vnuſ sit bonus alter malus. totum hoc dicūt esse a cāu et fortuna sine aliqua p̄uidentia alicuius. Sed hoc esse falsissimum oñdit ip̄s dicens Mat. vi. Si fenū quod hodie est et cras in clibanū mittitur deus sic vestit floreb. i. ita viuacib coloribꝫ. q; nec Salomō in omni gloria sua potuit habere vestimentum tā pulcri coloris. q̄to magꝭ vos pusille fidei. s. vestiet et p̄uidebit. Et si volatilia que nō serunt nec metunt pascit. q̄to magis hoībus p̄uidet. Ipi eñ est cura de omnib Sapiē. primo. Creauit enim deus omnia vt essent et salubiles fecit natōes hominum. vnde nō a casu p̄uersa facta sunt Sic determinauit. b. Tho. in tertio cōtra gētiles et prima pte. q. xxij. per totuz q; omnia inferiora subsunt diuine p̄uidētie. s. mundus et corporalia. motus et actus omnium inferioꝝ. actus humani et generaliter oīs creatura. Vnde Salomon Eccle. nō. Verti me ad alia. id est de cōtradictōne in p̄tradictōem a profundo inferni. vnde p̄cessit falsissima opīo. qua d̄r omnia euenire a casu et fortuna ad sublimitatē dīne p̄uidentie qua cūcta gubernāt. in qua vidi q; non est cursus velocium. Veloces sunt qui cum magno feruore deo seruire incipiūt vel sine quacunq; difficultate operib dei immorantur. Et ista velocitas siue p̄uersiōis vt Pauli et Magdalene. siue operatōnis sicut Pauli. non fuit Pauli sed dei qui trahebat Amos. iij. ca. Velox pedib suis non saluabit. Nec fortium bella Fortes sunt qui viriliter temptatōnib rēsistunt Vt Antonius. Benedictus. Bernardus. et ceteri. Sed ista fortitudo et victoria non fuit ip̄oruz principaliter sed dei ip̄s. xxvij. Dominus fortitudo plebis sue. Nec sapientum panem. Sapientes sunt qui deum scire desiderant. et in tali co-

Capitulum. Nonum

gnitione versantur. quorum panis est verbum dei vt Augustinus. Hieronimus. Thomas. et hmõi. Sed hunc panem non habent nisi cui actualiter dat ⁊ conseruat deus Treñ. nñ. Paruuli perierũt panem ⁊ non erat qui frangeret eis. Nec doctorũ diuitias. Doctores sunt predicatores. diuitie sunt merita que acquirunt in ouertẽ dis animabꝰ. Sed iste nõ sunt a se sed a ꝺõ Lu. v. In verbo tuo laxabo retiã. Et tunc comprehenderũt piscium multitudinẽ copiosam vbi prius per se nihil ceperant. Nec artificum gratiam. Artifices sunt qui operibꝰ misericordie insistunt et practicis exercitijs. Et isti a se nõ possunt illa exercitia sed deus facit in eis. ⁊ ipi sunt sicut instrumenta. sicut etiam malleus facit cultellum vt instrumentum a fabro ductum aliter non. Omia ergo ista subiacent tempori ⁊ casui. id ẽ defectui quo ad hominẽ sed non quo ad deum. Nam salomon qui fuit velox ad sciendum seu recipiendum sapientiã infusam cecidit tempe malo sibi Sampson fortissimus cecidit tempe malo sibi. Dauid sapientissimus cecidit in Bersabee. Judas doctor id est ꝓdicator. Petrus artifex in cura populi. Qualiter autem isti casum sustinuerunt ⁊ capti sunt ostẽdit in eo ꝙ subdiꝯ. sicut pisces hamo ⁊c. Esca fuit amor mulieꝝ quo ad Salomonem vel curiositas sciẽdi. hamus fuit error qui cepit. Esca quo ad Dauid fuit aspectus oculoꝝ. hamus fuit delectatio carnis ⁊ sic de aliis. et ideo bene subditur. quia nescit homo finem suum quia ignorat si deus velit cooperari secum vsꝙ in finem vel non. Subiacẽt tamẽ omia diuine prouidentie ⁊ multa sub illa etiam arbitrio et prudentie hominũ vt ostẽdit per exemplũ de ciuitate obsessa liberata per sapiẽtiam vnius vt ibi subditur. Alij vero dixerũt fortunam esse inopinatum euentum alicui circa bona exteriora vel mala nõ a se sed a causa superiori ꝓuenientem vel sic. Fortunam esse causam per accidens in bis que sunt secundum ꝓpositũ ꝓpter finem in mĩori ꝑte. Ista est diffinitio fortune quam ponit phũs in secundo phisicoꝝ in qua tanguꝯ tria. Primũ est qꝺ fortuna est causa per accidens. Nam effectus ꝑ accidens qui cõiungitur cause per se ⁊ est preter ratõnem cause per se ⁊ preter intentõem agentis ⁊ est effectus fortuitus ⁊ a fortuna. verbi gratia. lapidẽ descendere ẽ ꝑ se ⁊ hominẽ ire ad forum. si hoc ꝓposuit contingit esse per se. Sed tunc cum vadit ad forum contingit lapidem descendere et frangere sibi caput est per accidens. Ita ꝙ iste effectus. s. fractõ capitis oritur ex concursu duaruꝫ causaꝝ. s. ex descensu lapidis. ⁊ ire ad forũ quarum causarum licet quelibet sit ꝑ se. tamen earꝝ concursus ad talem effectum efficiendum qui ẽ fractio capitis dicitur esse per accidens ⁊ a fortũa. ergo fortuna non est aliud qꝫ inopinatꝰ euentus ⁊ per accidens causarum concursus. Hoc est exẽplum Egidij super libro de bona fortuna. Secũdum qꝺ spectat ad rõnem fortune est ꝙ fortuna est cã eoꝝ que fiunt in minori parte. Hoc patꝫ ꝑ exempluꝫ. Qꝺ enim aliquis vadat ad forum propter aliquid aliud. ⁊ inde deportat pecuniã quaꝫ non intendebat. tunc deportatõ pecunie cui? cã fuit aduẽtus ad forꝝ. nec est ex necessitate nec sp. ergo in minori ꝑte. qꝛ in paucioribꝰ ꝙtingit hoc

Tertium qꝺ spectat ad rõeꝫ fortune est ꝙ fortuna ñ est causa eoꝝ que fiunt a natura sed eorũ que fiunt ꝓter ꝓpositum ⁊ ab intellectu. Qꝺ aũt non sit a natura patet. quia natura vel vt semꝑ. vel vt frequenter ⁊ sic operatur. Fortuna vero vt i paucioribꝰ ⁊ dissimiliter. Iterum neqꝫ inaĩatũ neqꝫ puer neqꝫ bestia agunt a fortuna. cum non agant volũtarie quasi liberum arbitrium habentes. Unde nec fortunium nec infortunium potest eis accidere nisi similitudinarie. sicut quidã dixit. ꝙ lapides ex quibꝰ fiũt altaria sunt bñ fortunati. qꝛ eis honor ⁊ reuerentia exhibetur. cũ lapides eis cõiuncti vel vicini conculcant. qꝺ dicitur per similitudinem ad hoĩes in quibꝰ honorati fortunati dicuntur. Unde fortunium dicitur qñ preter intentõem accidit aliquod bonum ei. Eufortunium quãdo sequitur aliquod magnũ bonum. Infortunium dicitur quando preter intentionem accidit aliquod magnum malum. hec Tho. in scriptis super secundo phisicoꝝ. Unde ex hoc est aliquis bene fortunatus inquantuꝫ operatur aliquid quo perfecto absqꝫ aliqua sua preuisione ⁊ sua precognitõne sequitur ei quod est per se desideratum ⁊ volitum. Dicit autez. b. Tho. in. iij. contra gentiles ꝙ aliquis dicitur bñ fortunatus. quando aliquid boni accidit sibi preter eius intentõnem. sicut cum aliquis fodiens in agro inuenit thesaurum quem non querebat Ubi sciendum ꝙ aliquid est preter intentiõem inferioris quod non est preter intentõnem superioris. sicut cum dominus mittit seruũ ad quendam locum ⁊ ad eundem locum mittit aliũ seruum illo ignorante. tũc concursus seruoꝝ ad inuicem est preter intentionem vtriusqꝫ seruoꝝ. s non est ꝓter intentõnem domini ipoꝝ mittẽtis eos. vnde talis concursus licet sit fortuit? respectu seruoꝝ non tamen respectu domini sꝫ aliquid ordinatum ab eo. Sic ꝫ sint aliqua fortuita respectu hoĩm nihil tñ respectu dei. qui omia preordinat ⁊ preuidet a quo fit effectus fortuit? Et dicendum ꝙ causa qua aliquid bonum contingat alicui ꝓ fortunam est vel a celo vel ab ãgelo vel a deo. Quod. n. volũtas hoĩs instigetur ad volẽdum ⁊ eligendum aliquid cui cõiunctuꝫ est aliqꝺ ꝑmodũ vel incõmodũ qꝺ. s. eligens non cõsiderat. puta qꝛ instigeꝫ ad querẽdum vbi est thesaurus ex nulla hoĩs virtute procedit sed hoc

est. vel quia disponitur a celo vel quia illumiat̃ ab angelo. vel qꝛ a deo inclinat̃. s. ꝙ vadat ad agꝝ ⁊ fodiat. ⁊ sic thesauꝝ inueniat. que quidẽ causalitas diuersimode est in his tribꝰ. Primo enim celum inducit hominem ad aliquid faciendum per modum alicuius passionis quam imprimit in corpora nostra. Secũdo angelus disponit hominem ad eligendum nõ imprimẽdo aliquã passionem vt celum sed per modum cuiusdam intelligibilis consideratõnis illuminãdo ad cognoscendum ꝙ aliquid est bonum. non tamen de fine quare est bonũ illud fieri. Tertio a deo voluntas homĩs inclinatur ad aliquid eligẽduꝫ cuius ratõnem ignorat. ⁊ sic ex his tribus dicit̃ homo fortunatus. Et ad maiorem declaratiõem horum sciendum. Primo ꝙ aliquid fortuitum vel infortuitum potest contingere homini ꝑ cõparatõnem ad celum. ⁊ per comparatõem ad angelos. non autem per comparatõnem ad deum. respectu cuius in nulla re potest esse aliquid nõ ꝓuisum seu casuale. quia nichil potest contĩgere preter intentõnem ⁊ cognitõnem dei. Secũdum est ꝙ non sꝑ eligit illud quod angelus intendit. aut ad quod corpus celeste inclinat. ꝫ bñ illud quod deus oꝑatur in illo. Nam angelorũ custodia interdum cessat. ꝑm illud Hiere. li. Curauimus babylonem ⁊ non est curata. ⁊ multo magis inclinatio corꝑm celestium aliquãdo cessat. Diuina autem ꝓuidentia nnnq̃ꝫ cessat. sꝫ sꝑ est firma. ita ꝙ licet aliquod bonum possit homini contingere preter eius intentõnem ⁊ preter celi inclinatõnem ⁊ angeli illuminatõem. non tñ preter dei ordinationem ⁊ ꝓuidentiam sub qua omnia continentur. Tertium ꝯsiderandum ꝙ bene fortunatus d̃r aliquis quando ex deo vel angelo vel celo aliquis inclinatur ad eligenduꝫ aliquid sibi vtile cuius ratõnem ignorat. Et ecõtra male fortunatus dicitur aliquis quando ex superioribus causis. puta celo angelo ad contraria eius electio inclinatur. Sicut de quodaꝫ dicitur Hiere. xxij. Scribe virum istum sterilem. qui in diebꝰ suis non ꝓsperabitur. Ubi dicas ꝙ nunq̃ꝫ voluntas hominis ad maluꝫ inclinatur nisi permissiue non autem effectiue. Contingit enim homini bene vel male ꝑm fortunam aliqñ sei ꝑo agente. vt cum fodiens in terra ĩuenit thesaurum quiescentem. Quandoq̃ꝫ occasione alicuius alterius cause ꝯcurrẽtis. vt cũ quis vadit ad forum causa emendi aliquid. ⁊ ibi inuenit debitorẽ suũ quẽ nõ credebat inuenire. hec Tho. in. iij. contra gentiles. c. lxxxij.

De quibus bo §. I.

nis est fortuna. Et est dicẽdũ ꝙ circa bona corporalia exteriora. nam respectu bonorum spũaliuꝫ seu mentalium nõ põt esse fortuna nec potest aliquis dici bene vel male fortunatus respectu horum. Cuius ratio est qꝛ homo tunc dicitur bene vel male fortunatus. quãdo accidit ei aliquid boni vel mali preter eius intẽtionẽ Sed bona spiritualia vel mala. sicut sunt oꝑa virtuosa vel viciosa non pñt alicui euenire preter eius intentõnem cum consistant in electõne cum qua cõcurrit intentio hominis. põt tamẽ respectu horum dici bene vel male naturatus. s. ꝑm ꝙ hꝫ inclĩationes naturales ad vicia vel virtutes. Est g̃ fortuna circa bona exteriora. eo ꝙ pñt homini euenire preter eius intentiõem. ⁊ respectu horum põt homo dici bene naturatus vel bñ fortunatus a deo gubernatus ⁊ ab angelo custoditus. A celo aũt ꝓpter dispositõnẽ relictam in corpore dicitur homo non solum bene vel male fortunatus sꝫ etiam bene vel male naturatus. Thoi in. iij. cõtra gentiles. c. lxxxij. Cõtingit ergo error circa fortunam. quãdo. s. quis estimat etiaꝫ bona virtualia esse a fortuna. ⁊ hec est insania falsa. vel cuꝫ quis ponit spem vel finem suum in bonis exterioribꝰ fortune. ⁊ hec est vanitas. Sed beatus ait psal. xxxix. cuius est nomẽ dñi spes eius. ⁊ nõ re. ĩ va. ⁊ insa. fal. Hꝫ enim fortuna circa bona ipa exteriora de quibꝰ est sex defectus. ⁊ ideo non sperãdũ in eis.

Primo defectũ imꝑmiscibilitatis
Secundo defectum equitatis.
Tertio defectum veritatis
Quarto defectum stabilitatis
Quinto defectum fidelitatis.
Sexto defectum ꝑfectibilitatis

Primũ defectuꝫ. s. imꝑmiscibilitatis ꝙ habeat fortuna pꝫ. qꝛ nll's est in hac vita ita bñ fortũat⁹ quin in aliquo sit male fortũatus. Boe. de philosophica ꝯso. Nll's est tã ꝯposite felicitatis quin in aliquo cũ sua fortuna rixet̃. Salomõ fuit felix ⁊ gl'osus in regno suo. ⁊ tñ in senectute sua ĩsurrexerũt guerre ꝯtra eũ vt pꝫ. iij. Re. xi. Octauianus imꝑator fuit ita fortunatus vt diceret̃ d̃ eo in ꝓuerbio. Nec melior traiano. nec felicior Octauiano qui tñ ñ hũit filiũ cui dimitteret ĩpiuꝫ H⁹ rõem assignat Aug. di. De⁹ felicitatibꝰ terrenis amaritudines ĩmiscet vt alia querat̃. s. felicitas e⁹ dulcedo ñ est fallax. Scd̃s est defectus equitatis seu rectitudĩs. inq̃ꝫtũ. s. boni videntur male fortunati ⁊ mali bñ fortunati ꝑm illud ps lxxij. Ecce pctõres ipi ⁊ abũdãtes in seculo obtinuerũt diuitias. Et de scĩs d̃r Sap. iij. Tanq̃ꝫ in fornace. s. tribulatõis ꝓbauit electos dñs. Unde Gre. in. xv. mora. ait. Pñtis vite ꝓspitas ĩnocentie testis nõ est. qꝛ multi ad ꝑhennẽ vitã per flagella redeũt. ⁊ plerique ad infinita supplicia ꝑducendi sine flagello moriunt̃. ⁊ Aug. Nihil infelici⁹ felicitate peccãtiũ. qua penal' nutrit̃ ĩpũitas. ⁊ mala volũtas eius velut hostis interior robora

Capitulū Decimum

tur.triū.q.i. Parat⁹ circa finē Tertius est de/fectus veritatis Multa enī credimus esse fortui/ta que non sunt vt opa bona vel mala, ex quib⁹ aliquis p̄miaꝝ vel punīt in vita ista, vt q̄ quis/q̄ fu/retur.vñ postea suspendit, vel q̄ aliquis insistat virtutib⁹ ꝛ scie.vñ exaltaꝝ. Et econtra multa at/tribuūt hoīes industrie hūane que sunt fortui/ta.vel ita inhærent tpalib⁹ ac si amitti ñ p̄nt Au/gu. Magne virtutis ē cū felicitate lucri. Magne felicitatis ē a felicitate ñ vinci. Quartus ē de/fectus stabilitatis Nā bona fortune h⁹modi pa/durant.p̄s.xxxvi. Vidi impiū superaltatū ꝛ ele/uatū sicut cedrus libani ꝛ trāsiui.s.p̄ q̄sideratōz ꝛ ecce ñ erat quesiui eū ꝛ nō inuentus est, loc⁹ ei⁹ Alexander magnus in breui devicto Dario oēz obtinuit munitōnes ꝛ regna.et post duodecim annos cognouit q̄ moreretur ꝛ tunc omīa ami/sit.i. Vachabeo.i. Innocentius de vilitate con/ditōnis humane ait. Subito cum non suspica/tur infortunium accidit.calamitas irruit. mor/bus inuadit.mors intercipit quam nullus eua/dit. Et vt dicit Boe.de philosophica consolatiōe In omni aduersitate fortune infelicissimum in/fortunij genus est fuisse felicē Quintus ē de/fect⁹ fidelitatis vel discretōnis. Nam pagani for/tunam cecam appellāt ꝛ pingunt.eo q̄ passim ī quoslibet incurrens sine vllo examine meritoruz ꝛ ad bonos ꝛ ad malos venit. Tullius de amici/cia. Fortuna nō modicum ignaros multos exce/cauit. Non aūt ipa fortuna ceca est sed eos cecos/ plerunq̄z efficit quos complexa est. Et Seneca. Fortuna ei cui multum fauet stultum efficit. E cōtrario facit prudens. Nam vt ait Sene. For/tune instabilitas prudētis animum nō cōquas/sat. Nam virtuosus neq̄z bona fortuna extollit quia nullum bonum exterius est quod ipe mul/tum appreciet, neq̄z mala fortuna deprimitur. q̄z de nullo malo tantum contristatur q̄ deuiet, p̄/ter illud a via rōnis Sextus est defectus pfec/tibilitatis. Nam perfectum est cui nichil deest. Nullus autem est in vita presenti cui non desit aliquid ꝛ cui sufficiat quod habet. Et precipue qui habet bona fortune multis indiget ad con/seruandum ea.nec desunt ei cure ꝛ timores ĩqui/etantes. Exemplum de tiranno Siculo Dioni/sio qui fecit suspendere gladium acutissimuz in/ filo tenuissimo super caput cuiusdam sui amici inuitari ad conuiuium suum nobilissimū qui v/num bolum non potuit sumere sine maximo ti/more.ne gladius desuper cadens occideret eum. Ex quo opere ostendit tirannus ei q̄z imperfectus ꝛ miserefset status eius.quem illevt magnificum commendarat. Beatus ergo qui ñ respexit in h⁹ vanitates ꝛ insanias falsas Rayne. Ītē sciēduz q̄ bona fortuna est aliquid sine rōne.q̄z.s.imper⁹ ille.quē bñ fortunati sequūtur, non est factus a rōne sed a deo vel angelo vel celo. Q⁹ aūt ille im/petus quem sequuntur bñ fortunati sit sine rōe patet.q̄z si ab aliqno bñ fortunato queraꝝ quare sequitur talem impetum. nescit reddere ratōem sed dicet.hoc facio quia sic dictat michi cor. Et ita,p rōne dictamen cordis ꝛ bñ placitum volū/tatis assignabit dicens,ita placet mihi ita dicta/ mihi cor. Ītē scdo notandū q̄ bñ fortūa/tis non expedit consiliari Cuius rō est.quia t̄l⁹ bñ fortunati habent deum directorem.seu sequū/tur instinctum superiorem qui est melior oī con/silio ꝛ intellectu humano. Rō aūt humana mul/toriens est impeditiua bone fortune.q̄z sine rōe existentes sunt magis fortunati, ꝛ magis sequū/tur bonum finem.ex eo q̄ magis sequunt diuinos instinctus. Item sciendum q̄ bona fortūa excedit ꝛ superat prudentiā.ꝛ experientiā hoīuz sapientū. Et rō h⁹ est.q̄z tales.s.bñ fortunatos o/portet suscipe illā dīnatiuam que ē a dīno insti/ctu que supat oēm sensum ꝛ intellectū.vñ tales melius dīnant ꝛ vaticinant de fide q̄z sapientes ꝛ prudētes. Ītē inter hoīes aliqui sunt bñ fortu/nati.eo q̄ bñ sequunt dīnos instinctus. Et vn⁹ ꝛ idem homo vno tpe erit fortunatus ꝛ fortuna/te aget.aliquo alio tpe erit infortunatus ꝛ infor/tunate aget. Et a natiuitate sunt aliqui fortūa/ti ꝛ aliqui infortunati. Item insipientes ꝛ sim/plices contingit magis esse fortunatos,p̄bat̄ ra/tione ꝛ exemplo. Rōne quidem q̄z ille est magis fortunatus q ui magis insequit instinct⁹ dīnos Sed simplices amissa rōne ꝛ ñ dediti exteriori/bus agibilib⁹ magis percipiūt ꝛ sequunt interi/ores instinctus ꝛ dīnos impetus q̄z faciūt sapiē/tes qui rōem sequunt. Exemplo sic,p̄bat̄. Sicut ceci amissis oculis magis memorant ꝛ contigit virtuosius ꝛ stabilius esse quod memorantur. Sic insipientes magis sequuntur diuinos in/stinctus amissa ratione. Nam pluribus intentus minor est ad singula sensus. Egidius in scriptz sup̄ libro de bona fortuna. Appellant hic insipiē/tes ꝛ sine rōe illi qui non sequunt rōnes natura/les humanas ꝛ sapientiam humanā vel acquisi/tam sicut mulieres ꝛ simplices p̄sone.

Capitulum decimū de constellationib⁹.ꝛ ibi de stella magoꝝ que apparuit eis.

De constellationi/bus enā p̄t induci illud p̄s.xxxix. Beatus vir c⁹ c̄. qui nō respexit in vanitates ꝛ insanias falsas. Sul/te enī vanitates ꝛ insanie false dīr de h⁹.ß bō re/ctus nō respicit ad eas. Nōne vanitas ē ꝛ īsania credere quod astra seu constellatōes cogant nos ad bene et male faciendum. vel bene aut male

babendum. Sed ꝛ si corpa celestia influāt i corpora inferiora non tñ directe in aīmas. Sz nec etiam in corpa nisi disponēte deo. Qui cū sit cā prima oīm ꝛ causa prima plus influat in causatū ꝛm cāe secunde q̄z i pa causa secūda ꝓm regulaz naturalem in libro de causis. Sequit q̄ deꝰ ad placitū suū pōt tollere ꝛ mutare influxū a causis cōis vt a corporibꝫ celestibꝫ quo ad aliquos effectus naturales. puta pluuias. siccitates. pestes ꝛ hmōi. que aliq̄n ꝓm dispositōem corporꝫ celestiū ꝛ elemētorꝫ deberēt euenire. ita q̄ n̄ eueniant ꝛ e contra q̄ veniāt q̄n ꝓm causas secundas non deberent venire. Et ꝓpterea dicit dñs Iere. x. A signis celi nolite timere sicut gentes timēt. Q̄n immisit dñs pestem in pplm israel ꝓpter numerationem factam a Dauid ex quadam iactātia ꝛ vanitate. ꝛ in triduo cessauit ex toto. puto hoc n̄ fuisse ex constellatōnibus sed dei bñplacito. Et similiter de signis corporalibꝫ factis in egipto p Ioysen. Vnde ꝛ Gratianus dicit in decretis. xxvi. q. ij. § His ita. q̄ quibusdam constellatōes ꝛ futurorum signa custodientibus Apostol⁹ ait scz ad Gala. iiij. Dies obseruatis ꝛ mēses. ꝛ tpa ꝛ annos. timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Sic ꝛ astronomia seu astrologia apō catholicos in dissuetudinem abijt. quia dum propria curiositate bis nimis erant intēti min⁹ vacabant bis que saluti animarum erant accōmodata Hecille. Et Ambrosius dicit q̄ astrologia ꝛ huiusmōi nihil valent ad salutem. ꝛ mittūr in errorem. ꝛ qui bis studet curam anime nō habent. di. xxxvij. §. Hinc ꝛ filius. in fi. Equidē observare dies ꝓm rōem naturalem medicine vel philosophie naturalis puta nō dare medicinas in reuolutōne lune aut minnere sanguinez vel plantare aut incidere arbores magis vno tempore q̄z alio, put dictat rō naturalis hoc scz. Et sic etiam dare iudicia vel sequi de effectibꝫ naturalibꝫ ꝓm sciam astrologie. que tñ iudicia frequēter reperiunt fallacia. vel q̄n ignorat illa scia. vel quia vt dictū est deus pōt immutare virtutem ꝛ influxum scōaꝝ causaꝝ ad effectus ꝓducendos ad placitum. Sed de actibꝫ humanis velle certitudialiter ex ꝓstellatōnibꝫ iudicare ad superstitionem pertinet ꝛ infidelitatem. cum per hoc tollatur libertas arbitrij. Sed sciendum q̄ est triplex genus stellarum.

Primo est stella comatica
Secundo est stella erratica.
Tertio est stella singularis ꝛ mirifica.

Primo est quedā .§. i

stella que dicitur cometa vel cometes. Et vt dicitur in Catholicō. Cometa est quedam stella crinita emittēs de se radios flammaꝝ ad modum crinium. Et semp q̄n apparet significat mortem vel mutatōnē alicuius principis vel alicuius patrie destructōem ꝛ semp dirigit radios suos ad illam ptem cui minatur. Quidam tñ dicunt q̄ non est stella ꝫ est quedam nubes ignea claritate accensa qō magis credimus. Papias aūt dicit q̄ cometes est stella sic dicta. eo q̄ comas lumis ex se fundat. Qō genus sideris q̄n apparet pestilentiam famē bellum aut regni mutatōem significat. quam latini crinitem vocant. eo q̄ in modum crinium flammas spargit. Illi dicūt cum quibus ego q̄ cometes nihil aliud est q̄z vapor terreus ꝛ grossus. cuius ptes sibi paulatim ꝓiacent ascendens ab inferiori pte estus multū ad superiorem ptem eiusdem vbi cōcauitatē ignis ꝓpingit. ꝛ ibi diffusus est ꝛ inflammatus. et iō videtur longus frequēter ꝛ diffusus. Itez scias q̄ stelle hñtes comas efficienter ꝛ ꝓm locum sue generatōnis sunt ꝓpter aerem inflammatuz ex vicinitate ignis qui continet materiam cometē ꝛ iōm cometem. aerez dico ꝓpinquum igni qui in se continet calorem ignis. quia q̄n in ipso vapor siccus inflammat. tūc ꝓtinuatō fit cum luce flamme ꝓmoto ab inferiore aere. vbi stat vapor eiusdem nature. ꝛ ita diffuso illo qō ꝓtinuat ei fit oblongū. ꝛ hoc est cometes. Et si queras cum dicat cometes se bñ ad bellum vel mortem alicui an sit hoc signū cā vel effectus. Dico q̄ ꝓprie est signum. quia sicut dicit Aristo. in li. de somno ꝛ vigilia. Talia sunt sicut cōsiliarij cuius ꝯsilium melioribꝫ inuentis mutari potest. Ita dū mortis bella ꝛ mortem continentium ꝛ regentiū turbas significat sicut plurimum inclinans ad hoc per iram ꝛ calorem ꝛ siccitatem. ex quibꝫ prouenit animositas ꝛ ꝓcitatō ꝑsonꝝ ad inuicē Et iō signatum comete prius est sup martē qui ē causa belli ꝛ destructōis populorꝫ. cā dico inclinans non necessaria ꝛ ideo illa significare dicit cometes cum tamen eius significatio, prima non sit super illa. Et scias q̄ vt dicit Ptholome⁹. Vir sapiens dominabitur astris. q̄ per sapiētiam suam potest vitare ea ad que astra disponunt. In morte. b. Tome de aquino vt dicitur in legēda eius apparuit cometes sup monasterium Fossenoue vbi iacebat infirmus ꝛ hoc per triduū ante mortem eius. ꝛ ipo mortuo nō fuit visa ampli⁹ vnde creditur significasse mortē eius. Anno domini. M. ccc. apparuit cometes per longū tēpus hñs comas nigras. ꝛ dicit significasse mortē ducis magni Mediolanenſ qui tūc mortuus est. In principio papatus Eugenij quarti apparuit cometes cum crinibꝫ quasi argēteis ꝛ inde secuta sunt multa mala bellorꝫ ꝛ mutatōes. Nō ergo comete hñt inducere ad malum vel bonum sz significare tribulatōnes que etiam possunt deo operante ꝛ hoibꝫ penitentibꝫ auferri. Non g̃ ītspicit ad vanitates ꝛ ysanias falsas iust⁹ hō ꝫ ad deū

Capitulū Decimum

Secundo sunt .§.II.

stelle erratice.et dñr septem planete quoꝝ quilibet hz suū celū p qđ facit cursum suū. Et primꝰ planeta est Luna. Secꝰs Mercurius. Tertiꝰ Venus. Quartus sol. Quintus Mars. Sextus Jupiter. Septimus Saturnus. Post hos est octaua spera seu celū vbi sunt oīa sidera fixa. Et dixit Augu. in li. de natura demonū q̄ astrologi dicti sunt quidā eo q̄ in astris augurianꝫ. Geometralici appellati sunt ꝓpter natalicioꝝ ꝓsideratiōem diez. Geneses enī hoīm p. xij. signa celi describūt siderūq̄z cursus. nascētiū mores. actus et euentus predicere conanꝫ. i. quis quali signo fuerit natus. aut quē effectū bēat vite qui nascitur interꝓtanꝫ. hi sunt qui vulgo mathematici dñr. Cuius superstitiōnis genus cōstellatōes latini vocāt. i. notatōes sideꝝ quō se bēant cū quisq̄z nascit. ¶ Primi aūt stellaꝝ interꝓtes magi nūcupanꝫ. sicut de his legit qui in euāgelio xp̄z natū annūciauerūt. postea hoc nomē soli mathematici dicti sunt. cuius artis scia vsq̄z ad xp̄m fuit ꝓcessa. vt xp̄o edito nemo natiuitatem alicui de celo interꝓtet. Hūc hec. xxvi. q. vij. Ogit gen⁹. Sciendū igit q̄ stelle seu corpa celestia būt vtiq̄z influētiā sup corpa būana sicut sup alia corpora ⁊ nō sup aīas hoīm vt coganꝫ hoīes ad aliquid faciēdū boni vel mali ex ꝓstellatōe. Et hoc ꝓbat xrisr. s. rōne. auctate. ⁊ exemplo. Rōe quidem sic. Dīna ꝓuidētia sm Dionī. ita disposuit ordinē vniuersi. vt inferiora reganꝫ p superiora et minus nobilia per nobiliora et ñ econuerso. In homine aūt sunt duo anima et corpus. Et corpus quidē. q. nūc mortale est et passibile est inferius ⁊ ignobilius corpe celesti. vnde recipit influētiā. dispositōnē. ⁊ motū. ⁊ variatōez a corporibꝰ celestibꝰ. Sz aīa būana est nobilioꝝ quolibet corpe celesti. Et rō est sm Aug. xtra gēriles q. effectus aliquis tāto est nobilior. q̄ztō magis sue cāe assimilat. Deus aūt ē prima cā oīm rerū. Ulñ q̄ztō aliqua creatura ei magis assimilat. tanto est nobilioꝝ. Et q. deus spūs est Joā. nō. ideo aīa nra que est spūs magis assimilat deo q̄ sol. lūa stelle celi que oīa corpalia sunt. Cum g̃ sit nobilioꝝ quolibet corpe celesti nllm corpus celeste potest directe in ipam agere vel influere. Sed āgelus qui ē superior aīa agit in ipam. s. in ꝓtem intellectiuā i ipam illuminādo. ⁊ multo magis deꝰ gloriosus qui oībꝰ est supioꝝ agit in ipam intellectū illuminādo ⁊ volūtatē mouēdo. Non ergo directe ꝓstellatōes pñt p se mouere voluntatem vel intellectū directe. ꝫ ex ipis ꝓstellatōnibꝰ sub quibꝰ nascimur recipimus qualitatē. dispositionem. ⁊ ꝓplexionē corpm. ptim etiā ex ꝓditōe parentū generātiū. vñ Damasus dicit q̄ alij ⁊ alij planete diuersas cōplexiones ⁊ dispositiones habitus ꝓstituūt. Nam sm qualitatē ꝓplexionū excitant in potētijs sensitiuis que sunt affixe. organis corpis diuersi motus passionū ⁊ inclinationes ad diuersa vicia. ⁊ sic pōt dici q̄ ex ꝓstellatōnibꝰ hz quis inclinatōes ad diuersa vicia. Sed insup multotiēs hz malas inclinatōes ad vicia ex alijs causis. q. vel ex mala sui custodia vel ex prava ꝓsuetudine que vertit in naturā vel ex diabolica suggestiōe. Verūtñ q̄ztūcūq̄z quis bēat motus ⁊ sentiat in se inclinatōes ad vicia ⁊ quacūq̄z ex cā. q. pctm mortale nō ꝓsistit in sensualitate sed in rōne ⁊ volūtate que sp manēt libere ad assentiēdum vel dissentiēdū pctō. ⁊ iō nunq̄z aliquis ex necessitate cogit ad aliquid bñ vel male faciēdū ex ꝓstellatōibꝰ celoꝝ vel alijs occasionibꝰ. Vnde ⁊ Ptholome⁹ maximus astrologus dicit in centiloquio q̄ vir sapiēs dñabit astris. i. inclinatōibus ad vicia quas hēt a planetis. Hinc etiā legit de discipulis Platōis vel Socratis q̄ cū semel oñdissent faciē sui mgri pictā cuidā magno mgro in phisonomia. qui ex effigie vultus iudicabat de ꝓditōibꝰ hoīm. ⁊ interrogarēt eū cur⁹ cōditōis eēt ille hō repñtatus p illā figurā. Rñdit luxuriosus est ⁊ corruptoꝝ pueroꝝ. Qđ illi irriserunt sciētes castitatē maximā sui mgri. Nam si Plato fuit ille virgo pmāsit. Retulerūtq̄z ipsi discipuli hoc mgro suo. Quibꝰ ille. Inclinatōes vtiq̄z ad hec vicia habui ꝫ sapia ⁊ virtute me cōtinui. Probat hoc idē. s. q̄ ex ꝓstellatōibꝰ ñ cogitur bō ad male faciēdū auctatibꝰ dīne scripture ⁊ scoꝝ. Nā vt bē Genē. nō. dictū fuit Cayn postq̄z cepit fratri suo Abel iuidere. Sub te erit appetitus tuus ⁊ tu dñaberis illius. i. tu potes dominari rōe si volueris pctō iudicie ⁊ odij ad qđ inclinaris. ⁊ Eccle. xv. dr q̄ deus ab initio ꝓstituit hoīem ⁊ reliquit eū in manibꝰ ꝓsilij sui. i. in libertate arbitrij. Posuit aūt eī bonū ⁊ malū. ignē. et aquā. mortē ⁊ vitā ad qđcunq̄z voluerit extendet manū suā. s. opis. Hinc Aug. in. v. li. de ciui. dei. Nō vsq̄zquaq̄z absurde dici pōt ad vīas tātum corpm affatus quosdā valere sidereos. nō aūt animi volūtates sideꝝ positōibꝰ subdi. Hieroñ. etiaz ait in li. contra Jouianum. Liberi arbitrij nos ꝓdidit deus nec ad virtutes nec ad vicia trahimur. alioqnin vbi necessitas nec corona. ō prouidi. ij. Si enim homo ex cōstellatōe cogeret ad aliquod malum non posset illud euitare. Iniusta autem esset illa lex que prohiberet sibi illud facere quod non potest agere. quia lex debet esse possibilis vt distinctōne. nō. Erit autem lex ⁊ per cōsequens non obligaret ad obseruātiā eius. vnō nō peccaret ipam transgrediēdo. Frustra etiam essent oēs doctrine morales ⁊ exhortatōes ad virtutes fierēt ⁊ pene a legibꝰ ponerēt si necessitarētur hoīes ex ꝓstellatōibꝰ ad bñ l' male agēdū. Ad idē facit qđ ait Alm. Nō ē q̄ cuiq̄z nr̄z ascribam⁹

erumnā. nemo nīm tenet ad culpā nisi ꝓpria voluntate flexerit. Colūtariū sibi militē elegit xp̄s volūtariū seruū diabolus actionat. xv. q. i. Non est. ¶ cōfirmatur hoc idē exemplis. Nam iacob et Esau gemini fr̄es vno cōceptu geniti et vno partu ex Ysaac et rebecca editi sunt. vñ vt vidr sub vna ꝓstellatōe nati sunt. et tñ fuerūt valde diuersor mor. Nā Jacob lenis et delicatus. Esau hispidus et ferus. Jacob simplex et quietus. Esau venator et aggrestis. Jacob bonus. Esau malus. Si g̃ ꝓstellatio necessitaret hoīem ad opa sua cū sub vna ꝓstellatōe nati fuerīt debuerint eē oīno silis ꝓditōis. Et qr ñ fuerīt siles in vita ⁊ valde ꝓtrarij. iō clare oñdit non ex constellatōibꝫ sed ꝓpr̄is volūtatibꝫ hūi vicia. Similr Aug. in. v. d̄ ci. dei. vbi diffuse reꝓbat a principio illius libri quinti per multa capitula hūc errorem narrat de duobꝫ partu vno natis vno mari altero femina. qui fuerunt valde diuerse cōditōnis. Nam masculus deditus ꝓiugio militie et negocijs mūdi. femina seruata castitate totaliter se tradidit deo. qđ nō fuisset si cōstellatō necessitaret ad ꝙuersatōnē tenendā. cū sub eadē ꝓstellatōne nati eēnt. Et si dicat vt rñdent ad hoc mathematici q̄ cōstellatō est momentanea sub qua quis nascit. Et qr duo cum oriunt ex vno partu ñ simul nascunt sed vnus post alter. vñ nec in momento sed ꝑ int̄uallum. et sic hūt diuersas constellatōnes. Sed ad hoc repellendū dicit ipe Aug. q̄ si sic eēt cū vnus solus nascit ñ in momento totus egrediat ex vtero sed de parte in partē successiue sequeret q̄ vnus et idem hoīo tot ꝓstellatōes hēret quot mēbra corpus suū continet que paulatim eduxit ex vtero qđ est absurdū dicere. Greg. etiā in omē ad idē improbandū inducit aliud exemplū vicz. Cōtingit in vna ciuitate eadē hora et momento nasci filiū regis et filiū rustici, vel artificis. vnde sub eadē cōstellatōne et tñ in ꝓcessu vite filius regis succedit in regno. et erit gl̄iosus et diues et sciens. et alius cultor terrar et ignarus. pauper et mercēnarius. Si g̃ cōstellatō inducit ꝙuersatōs statū et mores et oīa que ptinēt ad vitā pñtem. quō est tāta diuersitas inter hos natos sub eadē ꝓstellatōe. Dicūt illi mathematici q̄ si quis nascitur sub signo aquarij erit piscator. Dz cuz in quibusdā pribꝫ ñ sint piscatores. n tñ ibi nascit aliqui sub illo signo qūo hēbit effectū ꝓstellatō in illo ñ recedente de pribꝫ suis. Cōducūt g̃ tz philosophi q̄ sancti theologi falsum eē imo et hereticum credere q̄ hō cogat ad bñ vel male faciēdum ex ꝓstellatōibꝫ. Notādū etiā, put dicit bea. Tho. in summa cōtra gentiles. li. iij. c. xcij. q̄ cuz hō habeat eligere et ꝓsequi que elegit in opibus suis. in vtroq̄ horꝝ a cāis superioribꝫ adiuuat. interdum etiā impedit. Et ꝑm electionē quidē iuuat ad eligēdū aliquid. vel inclinat a deo ꝑ operatōem diuinā et intellectū et voluntatē. Ab angelo inclinatur illustrat intellectus ad cognoscendum solū qđ est bonum aliquid fieri. et sine sciat assignare cām vel etiā cum illuminat ab āgelo ad cognoscēdū etiā cām quare bonum est illud ab eo fieri. A corpe aūt celesti ñ iuuat homo ad electōnē faciēdam aliq̄ operis nisi incl̄tū. corpus celeste imprimit in corpus ipius hois. ex q̄ ipressione homo incitat ad eligendū ꝑ modū quo passiones inducunt ad eligēdum. vicz trahendo rōnem ad se ex vehemētia ipius passionis et suasione offuscante ipam. Unde illa incitatō que ē in nobis ex corporibꝫ celestibꝫ est per modum alicuius passionis. sicut cum quis inducit ad eligendum aliquid per odium vel amorem vel iram vel aliquid hmōi. Scōm vero executōnem eius qđ eligit iuuatur homo ex superiori cā incl̄tum consequit ab ipa cā superiori robur et efficacia ad implendum qđ eligit. Que quidē ñ solū a deo et ab angelis sed etiā a corpibꝫ celestibꝫ eē pōt incl̄tū talis efficacia in corpe sita est. Manifestū est enī q̄ etiā corpa inanimata quasdā vires et efficaciam a corpibꝫ celestibꝫ ꝙsequunt ꝓter eas etiā que ad qualitates actiuas et passiuas elemētor ꝙsequūtur quas ñ est dubiū corpibꝫ celestibꝫ esse subiectas. sicut q̄ magnes attrahit ferr. hoc hz a corpibꝫ celestibꝫ. et lapides quidē et herbe hūt alias virtutes occultas. vñ nihil ꝓhibet q̄ etiā hō habeat ex impssiōe corpis celestis aliquā efficaciaz in aliquibꝫ corpalibꝫ faciēdis quā alius nō hēt. puta medicus in sanādo. agricola in plantando miles in pugnādo. Hanc etiā efficaciā multo ꝑfectius deus hoībꝫ largit ad sua opa efficaciter exequēda. Et q̄tū ad primū auxiliū qđ est in eligendo dr deus hoīem dirigere. Quātū ad scōm qđ est in exequēdo dr deus ꝙfortare. Primū tangit ps. xxvi. cum dicit. Dñs illūminatō mea &c. Secundū cum subdit dñs ꝓtector vite mee. Nō g̃ cōstellatōes ꝑ se et directe mouēt voluntatem ad eligendū vel exequēdū bonū meritoriū. ꝛ deus nec vicios̄um sed per semetip̄m.

Dico tertio est .§. iii.

alia stella singularis et mirifica. que. s. apparuit magis ad manifestandū xp̄i natiuitatē. Ubi dixerūt venientes hierl̄mā. Vidimus stellā eius in oriente et venimus adorare eū Math. ij. Et mathematici dixerūt illā fuisse cōstellatōnē sub q̄ natus est xp̄s. que fecit eū ita ꝑfecte ꝙuersari i mōdo et tāta mirabilia facere. Sed hoc falsissimum est. Nō enī vt ait Aug⁹. in sermōe de epiphania. illa stella fecit xp̄m mirabilr viuere. sed xp̄s fecit eaz mirabiliter apparere. Et in alio sermone. Quid enim erat illa stella nisi mirifica lingua celi que enarrat gl̄am dei. Certum est ergo illā nō fuisse constellatōem xp̄i. Nam cōstellatio est influxus

Capitulū Decimū.

ꝓcedens a stellis q̄ sunt in celis ab initio create. Ista aūt q̄ apparuit erat in meditullio aeris ō nouo creata. Et aliq̄ quidē dixerūt eā fuisse angelū qui apparuit pastoribꝫ ad xp̄i natiuitatē nūciandam. Dz̄q; pastores erāt de ꝑplō indeoꝝ rōe vētium in cultu veri dei. iō gruū fuit vt eis appareret in forma rōnalis creature. i. hoīs. Magi vero erant de ꝑplō gētiliū qui nō vtebant rōe. colentes etiā insensibilia. vt solē. lunā. stellas ⁊ hm̄. iō apparuit eis ad manifestandū xp̄m in forma creature insensibil̄. s. stelle. Alij opīati sunt q̄ stella illa eēt spūs sctūs. q̄ quidē apparuit sup xp̄m baptisatū Lu. iij. sub specie colūbe. q̄ colūba est aīal fecundū ad oñendū spūalem fecunditatē inde sequēdaz ex xp̄i baptismo. Et sup xp̄m transfiguratū sub specie nubis lucide ad innuendū veritatem sapie effundendam. iuxta illud Job. xxvij. Nubes sparserūt lumē suū. ita ip̄e spūs sctūs apparuit in forma stelle ad significandum xp̄i natiuitatē. q̄ etiā in cel̄ dñarē. Tertij dixerūt stellam illā nō fuisse nec angelū nec spūm sanctū sed stellā de nouo creatā. Et hoc veri⁹ fm Aug. ⁊ Leonē papā in sermōe. ⁊ b. Tho. in. iij. ꝑte. q. xxxvi. que postꝫ ꝓpegit officiū ꝓpter qd̄ fuerat de nouo creata. s. ad manifestandū xp̄i natiuitatē in terra ⁊ dirigēdum magos quibꝫ apparuit in via ⁊ p ducēdum ad locū natiuitatis. resoluta ē post in p̄iacentē materiā. vñ sicut nec pri⁹ vnqꝫ apparuit anteqꝫ magi viderēt. nec post adoratōez magorū amplius visa est. Triplici aūt ex cā xp̄s se per stellā manifestauit illis. ¶ Primo ꝓpter p̄cedētem designatōem. ¶ Scdo ꝓpter ꝯgruentē attractionē. ¶ Tertio ꝓpter recte vite expressionē.

Quātū ad pri .§.iiij.

mū qñ fuit facta ꝓmissio Abrae de xp̄o ex eo nascituro dño dicente. In semīe tuo. i. xp̄o ex genere tuo nascituro bñdicent̄ oēs gētes terre Gen. xxij. Fuit etiā sibi ꝓmissa multiplicatio generis sui sicut stellaꝝ celi ⁊ arene maris. Suspice inqt dñs Abrae quodaz sero aere sereno. Si numera stellas si potes. sic erit semē tuū. Duplex ē semē seu generatio Abrae. Una carnalis. ⁊ hec ē iudeozū. q̄ figurata est p multitudinē arene maris p pter sterilitatē suaz in bonis opib⁹ ⁊ qz terrenis totaliter dediti sūt. ⁊ terrēa eis ꝓmissa sūt. et hec vtiqꝫ sine nūero multiplicata est vsqꝫ in hodiernū diē. Altera generatio Abrae ē spūalis eoꝝ. s. q̄ p fidē verā eū imitant̄. Et hec est gētiliū ad fidē ꝯuersoꝝ q̄ per multitudinē stellaꝝ cū innūerabiles sint figurat̄. qz sicut stelle sunt radiose ⁊ in celis. sic gētiles ꝯuersi ad fidem fuerūt illūinatissimi amātes celestia ⁊ tenētes celestē ꝯuersationē. Vñ abraam vocat⁹ est scdo qd̄ interp̄rat̄ p̄ multarū gentiū. Magisqꝫ sunt filij abrae q̄ fm spūm id est imitationē filij sunt qꝫ qui sunt fm carnez vt oñdit apl̄s ad Gal. iiij. Ad oñdendū igit̄ q̄ hi tanqꝫ fideles ꝓtinebāt ad gñatiōem abrae. cui facta est ꝓmissio terre ꝓmissiōis. i. vite eterne. iō p stellā vocati sunt ad xp̄m. Baruch. iij. Stelle dz dederūt lumē in custodijs suis. i. isti magi in regnis suis q̄ custodiebāt lumen. s. fidei annunciantes natiuitatē xp̄i vocati sunt. s. p stellā ad xp̄z adorandū. ⁊ dixerūt. assumus. s. eūdo ad locū destinatū. Aliq̄ qui' alij dicūt q̄ isti magi fuerunt descendētes ex Balaaz ꝓphēta. q̄ designarat xp̄i natiuitatē ꝓphetando p stellā dicens. Orietꝫ stella ex Jacob ⁊ hō exurget de israel ⁊ percutiet duces Moab. i. principes demonū. Ista stella fuit ibs fm illud Apoc. vlti. Ego iesus radix ieſſe stella splendida ⁊ matutina. Illā ⁊ declarās ipam stellam subdit. ⁊ p. i. homo exurget ex isrl̄. Ipe igit̄ Balaam suos ꝓpinquos edocuit de aduētu dñi summi in mōm q̄ oēs alios sibi subiugaret. Et signū eis dedit de apparitiōe noue stelle. vnd̄ singulis ānis in montē quēdā eminentē ascēdebāt certo tpe vt attēderent si noua stella orta esset. et i p̄i filijs suis de gñatiōe in gñatiōem intimabāt ⁊ obseruare faciebāt. Ex qbus isti magi descēdentes ⁊ hoc obꝑuātes videtes nouā stellā ortā illūi nati sunt ad cognoscēdū xp̄i ortū. hoc refert Crisosto. quosdam tenuisse super Mat.

Secundo manife .§.v

stauit se per stellam ꝓpter ꝯgruentem attractōez Dicit Bap. viij. q̄ diuina sapia disponit oīa suauiter. qz viz vnicuiqꝫ creature indidit inclinationem naturalē ad exequendū illud qd̄ sibi congruit ⁊ pertingendū ad suum finem. Et qz trahit creaturam humanā per modum sibi ꝯuenientem ⁊ magis vsitatum. Non. n. inuitus trahit animus ꝑ amorē. Vñ cū ꝯuertit boīez ad se. ostendit menti eius se esse illud bonū in summo gradu ad qd̄ quis magis efficitur. Vñ Aug. trahere cepit per sapientiā ⁊ eloquentiā Ambrosij. cui et i p̄e deditus erat. licet erraret. et exemplo Victorini marimi rethoris Catherinam attraxit ostendens se illum pulcerrimū ⁊ nobilissimū sponsuz quem affectabat habere. Simeoni ⁊ anne ꝓphetisse se manifestauit occultis illustratiōibꝫ. vtpote qui assueti erant visionibꝫ secretis ⁊ monitionibus internis spūs sancti. Istos aūt magos. i. istos astrologos ita eos appellat Aug. dicens. Vidit tunc magus ⁊ obstupuit astrologus. qz erant assueti ad ꝯsiderandum motus astroꝝ. per astrum nouiter apparens se eis manifestauit. ⁊ p stellaz eos adduxit. Et quia erant primitie gentiū. vnd̄ ⁊ quasi doctores ceteroꝝ ꝯgruit p stellaz eos illuminari. qui vt stelle alios hēbant illuminare. fm illud Daniel. xij. Qui ad iusticiā erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates ⁊ sic p astrologiam scientiā suā ad se traxit.

Tertio mãifesta .§.vi.

uit ꝛc ꝑ stellam vt ex ꝓprietate eius oñderetur recta vita hoibꝫ q̃ hz ꝓducere ad xp̃m. sicut illa stella de q̃ dr. q̃ stella quã viderãt in oriẽte antecedebat eos. vsq; dũ veniens staret supra vbi erat puer. Nũquid nõ dicere videbaꝭ vt dicit Maxim⁹ in sermone? Ecce iste est ad quẽ adorandũ vos induxi ⁊ ꝓduxi, ꝓpterea me firmaui vt oñderem ip̃m, ꝓpterea vos dimisi seu lumẽ meuꝫ subtrahi vobis cũ accessistis ⁊ intrastis hierusalẽ ciuitatẽ regiã ab hoibus q̃situri q̃ vobis oñdebaꝭ e celo Veretur. n. hõ perdere diuinã directõnẽ. ex quo vidẽs se illã hẽ q̃rit bũanã. vel etiã ex celo ⁊ mũdo bẽris testimoniũ de stella celesti exorta Apoc. vlti. Ego ihesus stella splendida et matutina ego libenter descẽderem ad orandũ ip̃m qui me fecit sed nõ est meus actus latrie q̃ sum creatura irrationalis. Sed vos qui rõnales estis vos ḡ intrate. ⁊ ego desuper vobis lumẽ faciã. q̃ obscurus ẽ locus tugurij. Erat aũt differens ab alijs stellis ista in tribꝰ q̃ designãt ꝓditiones virtuosas iusto rũ. Erat aũt differens. ¶ Primo in motiõe. ¶ Secõdo in apparitiõe. ¶ Tertio in figuratiõe. In motione quidem. q̃ vbi alie stelle mouẽtur oẽs motu circulari de oriẽte in occidẽs ad motuꝫ primi mobilis. vel ecõtra de occidẽte in orientez ad motũ ꝓpriũ ista mouebaꝭ motu aĩali ꝓgressiuo. s. aliq̃n p rectũ. aliq̃n ad dextrã. aliq̃n ad sinistram declinãdo. Sic q̃uersatio iustoꝝ seu operatio eoꝝ q̃ ducit ad xp̃m non est circularis. s. circa terrena se inuoluẽdo a terra inchoando intentionẽ. ⁊ in terrã finiẽdo opatiouẽ. Hec est operatio malorũ ꝑm illud ꝑs. In circũitu impĩ ãbulant Et diabolus Job. i. Circũiui terrã. & incedũt in sti p̃sideratione ⁊ obseruatione mãdatoꝝ dei q̃ est vita recta. Aliq̃n p̃siderãdo penas infernales. ⁊ hec est a sinistris. Aliq̃n glam paradisi. ⁊ hec est dextra. In apparitiõe differebat. q̃ vbi alie solũ de nocte apparẽt hoibus Sol aũt solũ de die. ista semp ⁊ de die ⁊ de nocte. Sic aliq̃ lucent i bona quersatione in nocte aduersitatis. alij in die prosperitatis. Sz iusti semp lucẽt bona ꝓscia ⁊ exemplo ⁊ i nocte aduersitatis p patiẽtiã ⁊ in die prosperitatis p tpantiã ⁊ bũilitatẽ ꝑm illd ꝑs. Nox sicut dies illũinabit. Occultabat aliq̃n se stella malis hoibꝫ ⁊ boĩs apparebat Sic iusti bona opera palã faciũt paratis imitari. occultãt aũt malis dispositis ad calũniandũ. Sicut xp̃s aliq̃n se occultauit iudeis ⁊ Herodi. In figuratiõe differebat q̃ stelle sunt in colore ꝑm apparentiaꝫ rubee. Hec aũt ꝑm q̃ refert Criso. sup Mat. hz formaꝫ pueri puuli cũ signo crucis in fronte. ⁊ significat q̃ recta quersatio hoc dz hre. s. puritatẽ bũilitatis ⁊ innocẽtiã puuli Mat. xviij. Nisi cõuersi fueritis ⁊ efficiamini sicut puuli ꝛc Et crucẽ mortificatiõis in corpe. vñ apl's ad Gal. v. Qui x̃pi sũt carnẽ suã crucifixerũt cũ vitijs ⁊ cõcupiscẽtijs.

Capitulum vndecimũ de Fato.

Beatus cuius ẽ nomen dñi spes eius. ⁊ nõ respexit in vanitates ⁊ insanias falsas. Vana sũt ⁊ insanie false q̃ dicũt ⁊ credũt multi de fato. Alij qui. n. dixerũt fatũ nihil ee. Sz illud ẽ falsum oñdiꝭ ex eo q̃ Boeci⁹ i q̃rto de ꝓsolatiõe diffinit ip̃m vt dicẽs. ĩ. Sz ꝑm Tho. in. i. pte. q. cxvi. qõ nõ est diffiniri nõ põt. cũ diffinitio dicat essentiam ip̃ius diffiniti. Fuerũt aũt aliq̃ qui fortuita ⁊ casualia q̃ in istis inferioribꝰ accidũt. in nullaz supioẽ cãm reducere voluerũt. ⁊ hi fatũ ⁊ prouidentiã negauerũt vt de Tullio Aug. recitat in. v de ci. dei. Quã opioem ee falsaz oñsum ẽ supra. cũ oĩa subdanꝭ dĩne ꝓuidẽtie. Alij aũt dixerũt fatũ ee dispositiõem sideꝝ. sub q̃ q̃sq; ꝓceptus l'natus ẽ. Isti. n. ea q̃ in istis inferioribꝰ accidũt siue rebꝰ naturalibus siue rebꝰ bũanis reducere voluerũt in supioẽ cãz & nõ aliã nisi corpa celestia qõ etiã vanũ ⁊ falsum ẽ. Qõ sensit ille etbnic⁹ q̃ ait Fatis agimur. credite fatis Nã act⁹ bũani ñ subdunꝭ actiõi corpoꝝ celestiũ nisi indirecte ⁊ p accidẽs. Cã aũt fatalꝭ cũ hẽat ordinatõem sup ea q̃ fato agunꝭ. ncce ẽ qõ sit cã ei⁹. qõ agiꝭ directe ⁊ p se. Est etiã impossibile q̃ aliq̃ virt⁹ actiua celestis corpis sit cã eoꝝ q̃ hz agunꝭ a casu ⁊ fortuna. Et ꝑm q̃ dicit Gre. ĩ omel' epĥie. Absit a fidelibꝰ cordibꝰ vt fatũ ee aliq̃d dicãt. i. q̃ sit verũ q̃ subdanꝭ hũani act⁹ ꝓstellatõibꝰ q̃s gẽtiles fatũ dicebãt. hoc. n. falsũ ẽ. Aliq̃ vo oĩa q̃ hic agũꝭ siue ĩ rebus hũanis siue ĩ rebꝰ naturalibꝰ reduxerit ĩ aliquã cãm p̃ordinatẽ q̃ ẽ dĩna ꝓuidẽtia. Et hi oĩa q̃ hic agũꝭ dĩne ꝓuidẽtie subdẽtes tanq̃z p eã p ordiata ⁊ p̃locata ipaz dei ꝓuidẽtiã fatũ dixerũt. Et hoc mõ ẽ vere sentire ꝓut sensit Boeci⁹. Sz q̃ cũ infidelibꝰ ñ ẽ cõicãdũ in oĩbꝰ vbi error possit ꝓtingere. iõ scti doc. dixerũt fideles nõ debere vti nomĩe fati. ne. s. sub hoc noĩe intrarẽt errorẽ infideliũ dicẽtiũ fatũ ee ꝓstellatõem sub q̃ nascit q̃s vñ postea efficiꝭ bon⁹ vel malus. Et iõ Aug. in. v de ci. dei ait. Si ꝓpterea res hũanas fato tribuit q̃ ipaz dei volũtatẽ l'ptãtẽ fati noĩe appellat sniaz teneat. linguã corrigat & Tho. Nota q̃d sit fatũ ⁊ quõ differat a dĩna ꝓuidẽtia ꝓprie. ⁊ q̃ subdãꝭ fato. Quãtũ ad primũ dicit Boeci⁹ in. viij. de cõsol. q̃ fatũ est inhereꝝ rebꝰ mobilibus dispositio p quã ꝓuidẽtia suis q̃q; nectit ordinibꝰ. In qua diffinitiõe ꝑm Tho. in iij. ꝺ gẽtiles. c. xcij. dispositio, p ordinatõe vel ordine ponitur. que est relatõ q̃ quidem ordo si consideꝭ ad suum principiũ est vnus. ⁊ sic vnum fatum. Si consideretur p compariouem ad causas medias vel effect⁹ earũ sic mnltiplicanꝭ ⁊ dicuntur fata. p quem modũ

Capitulū Vltimū.

dicit poeta. Te tua facta premūt. Rebus inhereſ ponitur in diffinitiōe vt diſtinguat fatū a prouidentia. Nam ipa ordinatio fm q̄ eſt in mēte diuina nondū rebus imp̄ſſa, puidentia eſt. Secūdum vero q̄ iam eſt explicata in rebus fatū nominatur. Mobilibus aūt dicit vt oñdat q̄ ordo puidentie rebus p̄tingentiā et mobilitatē nō aufert vt quidā poſuerūt. Et p maiori declaratōe dictoꝝ dicit. b. Tho. in prima pte. q. cvi. arti. ij. q̄ diuina prouidentia p cauſas medias ſuos effectus exequitur pōt ḡ ipa ordinatio effectuū dupliciter ꝓſiderari Uno mō fm q̄ eſt in ipo deo et ſic ipa ordinatio effectuū vocat prouidētia. Alio mō fm q̄ ipa ordinatio ꝓſiderat in mediis cauſis a deo ordinatis ad p̄ducendū alios effectus. et ſic hz rōnem fati. Et hoc eſt q̄ Boe. dicit in iiij. de conſolatiōe. Siue famulantibus quibuſdā puidentie diuine ſpiritibus fatū exerceat ſeu anīa ſeu tota in ſeruiente natura ſiue celeſtiū ſyderū motibus ſeu angelica virtute ſeu demonū varia ſolertia ſeu aliquibus eorū ſeu oībus fatalis ſeries texitur. Et ſic manifeſtū eſt q̄ fatū eſt in ipis cauſis creatis inq̄ntuz ſunt ordinate a deo ad p̄ducēdos ſuos effectus. Et q̄ ipa ordinatio cārū ſcōaꝝ quā Aug. ſeriē cāꝝ nominat nō habet rōnem fati niſi fm q̄ dependet a deo. iō cauſaliter fatū dei ptās vel volūtas noīari pōt vt dicit Aug. Sed eſſentialiter fatuz eſt ipſa diſpoſitio ſeu ſeries. i. ordo ſcōaꝝ cāꝝ. Notandū q̄ circa fatū reſpexerūt aliqui ad vanitates et inſanias falſas dicētes oīa ex neceſſitate venire ex fato. Alij fatū diuinā puidentiā intelligētes dixerunt fatū. i. diuinā puidentiaz poſſe mutari. Et vtrunq̄ eſt falſum. Pro cui⁹ declaratiōe dicit b. Tho. in prima pte. q. cvi. q̄ diſpoſitio ſcōaꝝ cauſarū quā fatū dicimus pōt dupliciter cōſiderari Uno mō fm ipas cās ſcōas que ſic diſponuntur ſeu ordinant. Alio mō p relationē ad primū p̄incipium a quo ordinant. ſ. ad deū. Quidā ḡ poſuerunt ipam ſeriē ſeu diſpoſitionez cāꝝ eſſe fm ſe neceſſariam. ita q̄ oīa ex neceſſitate ꝓtingerent p̄pter hoc q̄ quilibet effectus habet cām ſuā. Cauſa aūt poſita neceſſe eſt poni effectū. Sz fm ph̄m in metha phiſica vt dicit Tho. in. xj. ꝑtra gentiles nō eſt verū q̄ poſita cā ſit neceſſe ſemp ponere effectū. q̄ aliqua cā pōt deficere. Deus aūt q̄ eſt gubernator vniuerſoꝝ intendit q̄ effectuū eius aliquis quidē ſtabiliat p modū neceſſitatis. Alius aūt effectus ꝓtingēter eueniat. et fm hoc diuerſas cās effectibus adaptat. his quidē neceſſarias alijs aūt ꝓtingētes. Cadit ḡ ſub ordine diuīe prouidentie nō ſolū hunc effectū eſſe. ſed etiā hūc effectū eſſe ꝓtingenter alium neceſſario. Et fm hoc q̄ ſubdunt diuine puidētie q̄dam ſunt neceſſaria q̄dam ꝓtingēter euenientia. et nō oīa ex neceſſitate eſſe. Alij vero dixerūt fatū eſſe mutabile etiaz fm q̄ a diuina puidentia dependet. Alij egyptij credebant quibuſdā ſacrificijs fata poſſe mutari vt Nizenus dicit. Sed hoc eſt falſum q̄ immobilitati diuine puidētie repugnat. Eſt. n. immutabilis diuina puidētia Malach. iij. Ego deus et non mutor. Et Boecius ſtabiliſq̄ manens das cuncta moueri. Dicendū ḡ q̄ fatū fm ꝓſiderationem ſcōaꝝ cāꝝ mobile eſt. ſed fm q̄ ſubeſt diuine puidentie ſic immobilitatē ſortit nō quidem abſolute neceſſitatis ꝟ ꝓditionate. fm q̄ dicim⁹ hanc ꝓditionalē eſſe verā vel neceſſariā. ſi deꝰ preſciuit hoc futurū erit. Alij cū Boecius dixiſſet ſeriem fati eſſe mobilez, poſt pauca ſubdit. q̄ tñ ab immobilis puidentie proficiſcat exordijs ipam q̄ eſſe immutabilē neceſſe eſt. Que aūt ſubdant fato declarat. b. Tho. vbi ſupra arti. iiij. Dicit. n. q̄ fatū ſit ordinatio ſcōaꝝ cāꝝ ad effectus diuinitus puiſos. q̄cunq̄ cauſis ſcōis ſubdunt. ea fato ſubdunt. Alij et Boecius dicit q̄ fatū celuz et ſydera mouet. elementa in ſe inuicem temperat. et alterna formar tranſmutatione eadē naſcentia et occidentia oīa p ſimiles ſetuū ſeminumq̄ renouat, pgreſſus. Sz actus fortunaſq̄ hoīm in diſſolubili cauſaꝝ cōnexione ꝓſtringit. hec Boecius. Que oīa cū fiant a deo mediantibus cauſis ſcōis ideo ſub fati ſerie ꝓtinent. Sed q̄ ſunt quedam que a deo immediate fiūt. cū nō ſubdant cauſis ſcōis nō ſubdunt etiā fato. ſicut creatio reꝝ. glorificatio ſpūalium ſubſtantiarū et alia hmōi. Et hoc eſt q̄d Boecius dicit. Ea q̄ ſunt p̄ſine diuinitati p̄pinqua. fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Et iteꝝ quedā que ſub diuina puidentia locata ſunt fati ſeriē ſupant. Ex quo etiaz ꝑz q̄ q̄nto aliquid longius a pura mente diſcedit nexibus fati maioribus implicat. q̄ magis ſubijcit neceſſitati ſcōaꝝ cauſaꝝ. Et q̄uis Aug. dicat fatum eſſe aliquid fm q̄ ad diuinā potentiā vel voluntatem refert. q̄ voluntas dei cā eſt oīm q̄ fiūt. Non eſt ḡ hoc ꝓtra p̄dicta. Nam fatū quidem refertur ad voluntatē dei ſicut ad primū principiū nō q̄ fatū eſſentialiter ſit ipa volūtas dei ſed ipa ordinatio que eſt in cauſis ſcōis ad ſuos effectus p̄ducendos. Reſpicit ḡ in vanitates et inſanias falſas qui fatū diuinā prouidentiā intelligens credit vel dicit ipam prouidentiā eſſe mutabilez vel omnia ex neceſſitate euenire hic vel nō oīa ſub eſſe diuine prouidētie. que omnia falſa ſunt.

Opus hoc celeberrimum Scōe partis ſūme beati Antonini archiep̄i florentini. ſacreq̄ pagine interpretis egregij. moraliter agens de ſingulis vitijs in p̄ticulari p modum predicatiōis ac doctrine. factum anno chriſti ieſu. M. cccc. lxxv. pridie nonas Januarias. explicit feliciter.

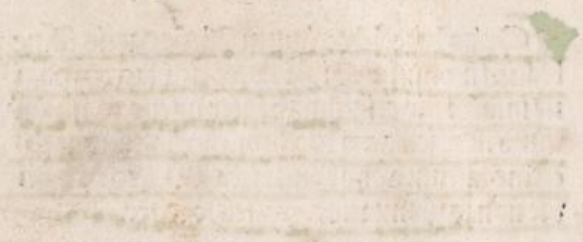

Nicht zum Druck gehörend.
Später eingeklebt.

Gmb. ae